ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

ΠΕΡΙΗΛΙΟΝ—ΡΑΒΕΝΙΑ

"ΠΥΡΣΟΣ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61 ΑΘΗΝΑΙ

Digitized by Google

COPYRIGHT 1932 BY PYRSOS„ CO Ltd ATHENS
PRINTED IN GREECE

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ Κ΄ ΤΟΜΟΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗΣΑΝ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙ Κ. Κ.:

'Αδαμαντιάδης Β. 'Οφθαλμίατρος	Β. Α.
'Αθανασιάδης Κ. 'Υποπλοίαρχος Π. Ν. Τμηματάρχης Στατιστικῆς Γεν. Ναυτικοῦ 'Επιτελείου	Κ. Α.
Αἰμιλιανίδης 'Αχ. Κ. Δικηγόρος	'Αχ.Κ. Α.
'Αναγνωστόπουλος Γ.Π. Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Γ. Π. Α.
'Αναγνώστου Ι. Λ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου Παθολογικῆς Φυσιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν	Ι. Λ. Α.
'Ανδροῦτσος Χ. Καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς καὶ Χριστιανικῆς 'Ηθικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Χ. Α.
'Αποστολίδης 'Η. Ν. Δημοσιογράφος	Η. Ν. Α.
'Αποστολίδης Κ. Μ. Φιλόλογος	Κ.—Μ. Α
'Αραβαντινὸς 'Α. Ι. Καθηγητὴς τῆς Παθολογικῆς Προπαιδευτικῆς Κλινικῆς καὶ τῆς Εἰδικῆς Νοσολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Α. Ι. Α.
'Αρβανιτάκης Γ. Λ. Αἰγυπτιολόγος. Διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ 'Υπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν	Γ. Λ. Α.
'Αρβανίτης Κ. Χ. Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ	Κ. Χ. Α.
'Αρεταῖος Ε. Γ. 'Ηλεκτρολόγος-Μηχανολόγος	Ε. Γ. Α.
'Αρκουμάνης Α. Δημοσιογράφος	Α. Α.
'Ασημᾶκος Δ. Κ. 'Ηλεκτρολόγος-Μηχανολόγος	Δ. Κ. Α.
'Αστεριάδης Α. Κ. Καλλιτέχνης	'Αγ. Κ. Α.
Βακᾶς Δ. Συνταγματάρχης Πυροβολ.	Δ. Β.
Βακιρτζῆς 'Ι. Δ. Δημοσιογράφος - Διευθυντὴς τοῦ «Αἰγαίου»	Ι. Δ. Β.
Βαλάκης Π. Α. Δρ.Φιλολογίας. Γυμνασιάρχης	Π. Α. Β.
Βαλέττας Γ. Μ. Βιβλιοφύλαξ τοῦ Φοιτητικοῦ 'Αναγνωστηρίου τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης	Γ. Μ. Β.
Βατάλας Μάνος Δ. Δημοσιογράφος	Μ. Δ. Β.
Βαφειάδης Τ. Φιλόλογος	Τ. Β.
Βελλιανίτης Θ. Λογογράφος. Πρώην ὑπουργὸς	Θ. Β.
Βελοῦζος 'Ι. Α. 'Ελεγκτὴς Τραπέζης τῆς 'Ελλάδος	Ι. Α. Β.
Βέρας Σόλων Παιδίατρος	Σ. Β.
Βλαβιανὸς Β. Ι. Δικηγόρος	Ι. Β. Β.
Βλαστὸς Μ. Ν. Νευρολόγος-Ψυχίατρος	Μ. Ν. Β.
Βογιαντζῆς Γ. Ι. Δημοσιογράφος	Γ. Ι. Β.
Βοϊατζῆς Γ. Καθηγητής. 'Υποδιευθυντὴς Γεωργικῆς Σχολῆς Λαρίσης	Γρ. Β.
Βορεάδης Γ. Γεωλόγος	Γ. Β.
Βρέκοσις 'Αρ. Α. Δικηγόρος	Α. Α. Β.
Γαβριηλίδης 'Α. 'Οφθαλμολόγος. Διευθυντὴς τοῦ 'Οφθαλμολογικοῦ Τμήματος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ»	Α. Γ.
Γαλανὸς Σ. Καθηγητὴς τῆς Χημείας τῶν 'Εδωδίμων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Σ. Γ.
Γαλάτης Σ. Κ. Συνταγματάρχης ἐ. ἀ.	Σ. Κ. Γ.
Γαρδίκας Γ. Κ. Πρ. Γυμνασιάρχης, ἐπόπτης τοῦ 'Αρσακείου. "Εκτακτος καθηγητὴς τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου	Γ. Γ.
Γαρδίκας Κ. Γ. "Εκτακτος καθηγητὴς τῆς 'Εγκληματολογίας καὶ Σωφρονιστικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Κ. Γ. Γ.
Γεδεὼν Μ. 'Ι. Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας. 'Ακαδημαϊκὸς	Μ. Ι. Γ.
Γενεράλις 'Εμμ. τ. Γυμνασιάρχης	Ε. Γ.
Γεωργαλᾶς Γ. Κ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς. Διευθυντὴς τῆς Γεωλογικῆς 'Υπηρεσίας τῆς 'Ελλάδος	Γ. Κ. Γ.
Γεωργαντᾶς Φ. Δ. 'Εκπαιδευτικὸς	Φ. Δ. Γ.
Γεωργιάδης Δ. Θ. Δρ. Νομικῆς-Οἰκονομολόγος	Δ. Θ. Γ.
Γεωργούλης 'Ηρ. Π. Δρ 'Εμπορικῶν Σπουδῶν	Η. Π. Γ.
Γιαννιοῦ-Γ. 'Αθηνᾶ Λογία	Α. Γ.-Γ.
Γιατρᾶκος Α. Ν. Χειρουργὸς	Α. Ν. Γ.
Γιωτόπουλος Π. τ. "Εκτακτος καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Π. Γ.
Γυπαράκης Ν. Ε. Μαθηματικὸς	Ν. Ε. Γ.
Δαραλέξης Χρ. Θεατρικὸς Συγγραφεὺς	Τ. Δ.
Δαρδούγιας Κ. Πρόεδρος 'Εφετῶν	Κ. Δς
Δασκαλάκης Χ. Ε. Νομικὸς	Χ. Δ.
Δεληγιάννης 'Αντ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου Φυσικοχημείας καὶ 'Εφηρμ. 'Ηλεκτροχημείας τοῦ 'Εθν. Μετσ. Πολυτεχνείου	Αν. Δ.
Δεπάστας Α. Χημικὸς	Α. Δ.
Δεσποτόπουλος Ι. Γ. 'Αρχιτέκτων	Ι. Γ. Δ.
Δεστούνης Γ. Κ. 'Ιατρὸς	Γ. Κ. Δ.
Δημακόπουλος Ι. Δ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς	Ι. Δ. Δ.
Δημαρᾶς Κ. Θ. Συγγραφεὺς	Κ. Θ. Δ.
Δημάρατος Β. Ι. Δ. Φ. Καθηγητὴς	Β. Ι. Δ.
Δημάρατος Ι. Φ. Δημοσιογράφος	Ι. Φ. Δ.
Δημητριάδης Δ. Α. Γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν	Δ. Α. Δ.
Διγενὴς Κίμων 'Υποστράτηγος	Κ. Δ.
Δομαζάκις Μ. Γ. Νομικὸς	Μ. Γ. Δ.
Δραβίλλας Γ. Θ. Πλωτάρχης Οἰκονομικὸς	Γ. Θ. Δ.
Δρακουλίδης Ν. Ν. 'Ιατρὸς-Δερματολόγος	Ν. Ν. Δ.
Δρόσος Δ. Διευθυντὴς 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν	Δ. Δρ.
Δυοβουνιώτης Κ. Ι. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκὸς	Κ. Ι. Δ.
«'Ελλ. Φιλοτελ. 'Εταιρία»	«Ε.Φ.Ε.»
Εὐαγγελᾶτος Χ. Γ. Δήμαρχος Μεσολογγίου. Γεν. Γραμμ. τῆς «'Ενώσεως τῶν Δήμων καὶ τῶν Κοινοτήτων τῆς 'Ελλάδος»	Χ. Γ. Ε.
Εὐαγγελίδης Ε. Τ. Φυτοπαθολόγος	Ε. Τ. Ε.
Εὐαγγελίδης Τρ. Ε. 'Ιστοριοδίφης	Τ. Ε. Ε.
Ζακυθηνὸς Δ. Α. Δρ τῆς Φιλολογίας	Δ. Α. Ζ.
Ζαφειρίου Ν. Ι. Γυμνασιάρχης	Ν. Ι Ζ.
Ζέγγελης Κ. Δ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανοργάνου καὶ Φυσικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκός. Γερουσιαστὴς	Κ. Δ. Ζ.
Ζευγώλης Γ. Π. Δημοσιογράφος	Γ. Ζ.
Ζῆς Π. Α. 'Επιμελητὴς τῆς Νευρολογικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν	Τ. Α. Ζ.
Ζώης Λ. Χ. 'Ιστοριοδίφης	Λ. Χ. Ζ.
Ζῶτος Σ. 'Επισμηναγὸς	Σ. Ζ.
Θεοφανείδης Β. Δ. 'Επιμελητὴς 'Εθνικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Μουσείου	Β. Δ. Θ.
'Ιορδανίδης Ι. Ι. Παιδαγωγὸς	Ι. Ι. Ι.
'Ισηγόνης Α. Μ. Φιλόλογος	Α. Μ. Ι.
'Ιωάννου Ε. (Τέλλος "Αγρας) Λογοτέχνης	Τ. Α.
Καζᾶκος 'Αθαν. Α. Πολιτικὸς Μηχανικὸς	Α. Α. Κ.
Καΐρης Μ. Ν. Γυναικολόγος-Μαιευτὴρ	Μ. Ν. Κ.
Κακριδῆς Γ. Θ. Μηχανολόγος-'Ηλεκτρολόγος	Γ. Θ. Κ.
Καλαϊτζῆς Ι. Κ. Χειρουργὸς	Ι. Κ. Κ.
Καλογερῖκος Π. Α. Καθηγητὴς τῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ 'Εθν. Θεάτρου	Π. Α. Κ.
Καλομενόπουλος Νικ. 'Υποστράτηγος	Ν. Κλς
Καμίνης Ι. Σ. 'Ιατρὸς	Ι. Σ. Κ.
Κανατσούλης Α. Κ. 'Ιατρὸς Καρδιολόγος. Διευθυντὴς τοῦ Καρδιολογικοῦ Κέντρου τοῦ ΣΤ΄ Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου 'Αθηνῶν	Α. Κ. Κ.
Κανδήλης Ι. Δ. Χημικὸς	Ι. Δ. Κ.
Κανελλόπουλος Π. Κ. 'Υφηγητὴς τῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ 'Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ	Π. Κ. Κ.
Καραβία Αἰμ. Δημοσιογράφος	Αἰμ. Κ.
Καράκαλος Τηλ. Ι. Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ ἐ. ἀ. Πρ. καθηγητὴς τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Συγγραφεὺς	Τ. Ι. Κ.
Καραμπάτης Δημ. 'Αθλητὴς	Δ. Καρ.
Καράντζας Γ. Α. Δημοσιογράφος	Γ. Α. Κ.
Καρβελᾶς Γ. Ι. Γυμνασιάρχης	Γ. Ι. Κ.
Καρζῆς Ι. Κ. Λόγιος	Ι. Κ.
Καρθαῖος Κ. Λόγιος	Κ. Β. Λ.
Κατινάκης Μ. Μ. Δικηγόρος	Μ. Μ. Κ.
Καψάλης Γερ. Δ. Πρόεδρος τοῦ 'Εκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τῆς Μέσης 'Εκπαιδεύσεως	Καψ.
Κεραμιδᾶς Τ. Καθηγητὴς ἐν τῇ 'Ανωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν	Τ. Κ.
Κεφαλᾶς Κ. Π. Καθηγητὴς Φυσικῶν 'Επιστημῶν	Κ. Π. Κ.
Κλαδᾶς Ν. Θ. 'Υποστράτηγος	Ν. Θ. Κ.
Κλαμαρῆς Κ. Γ. Εἰσαγγελεὺς Πρωτοδικῶν	Κ. Γ. Κ.
Κοκίδης Ν. 'Ιφ. 'Υποστράτηγος	Ν. Ι. Κ.
Κοκκινάκης Α. Γ. Γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος	Α. Γ. Κς
Κόκκορης Δ. Χ. Χειρουργὸς	Δ. Χ. Κ.
Κολοκοτσᾶς Ε. Δ. Δρ Φιλολογίας	Ε. Δ. Κ.
Κονταργύρης Α. 'Υφηγητὴς τῆς 'Ορθοπεδικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Α. Κ.
Κοντογιάννης Κ. Χ. Πλωτάρχης Π. Ν.	Κ. Χ. Κ.
Κοντολέων Γ. Α. Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ	Γ. Κν.
Κορδᾶτος Γ. Κ. Κοινωνιολόγος - 'Ιστοριοδίφης. Συγγραφεὺς	Γ. Κ. Κορ.
Κοσμετᾶτος Γ. Φ. Καθηγητὴς τῆς 'Οφθαλμολογικῆς Κλινικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκὸς	Γ. Φ. Κ.
Κούζης 'Αριστ. Π. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Ιατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκὸς	'Αρ. Π. Κ
Κουϊμουτσόπουλος Δ. Ι. Δρ Θεολογίας. Καθηγητὴς	Δ. Ι. Κ.
Κούμαρης Ι. Γ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανθρωπολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν	Ι. Γ. Κ.
Κουσουλᾶκος Γ. Π. Δικηγόρος. Πρόσεδρον μέλος τῆς Επιτροπῆς 'Αστικοῦ Κώδικος	Γ. Π. Κ.
Κοφινᾶς Γ. Ν. Οἰκονομολόγος. Πρώην ὑπουργὸς	Γ. Ν. Κ.
Κοφινιώτης Α. Ε. Δασολόγος. Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Μετεκπαιδεύσεως Δασικῶν 'Υπαλλήλων	Α. Ε. Κ.
Κρασσᾶνος Γ. Λόγιος	Γ. Κρ.
Κρίσπης Κ. Μηχανολόγος	Κ. Κρς
Κυριαζόπουλος Κ. Κ. 'Ιατρὸς-Δερματολόγος	Κ. Κ. Κ.
Κυριακίδης Στίλπων Π. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης	Σ. Π. Κ.
Κυριακόπουλος 'Ηλ. Γ. Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης	Η. Γ. Κ.
Κωδούνης Α. Δ. 'Επιμελητὴς τῆς Παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν	Α. Δ. Κ.
Κωνσταντινίδης Θ. Α. Δικηγόρος	Θ. Κ.
Κωνσταντόπουλος Α. Κ. Δικηγόρος	Α. Κων.
Κώττα Β. Λ. Δρ Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων	Β. Λ. Κ.
Λαγοπάτης Σ. Ν. Καθηγητὴς	Σ. Ν. Λ.
Λαμπίκης Δ. Α. Δημοσιογράφος	Δ. Α. Λ.

Digitized by Google

Λαπαθιώτης Ν. Λ. Λόγιος	Ν. Λ. Λ.
Λάσκαρης Ν. Ι. Θεατρικός Συγγραφεύς. Ἱστορικὸς τοῦ Θεάτρου	Ν. Ι. Λ.
Λιβαδᾶ Αἰκ. Ν. Φιλόλογος	Αἰκ.Ν.Λ.
Λιβαδᾶς Ν. Σ. Φιλόλογος	Ν. Σ. Λ.
Λούβαρις Ν. Ι. Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Ν. Λ.
Λυκούδης Στ. Ἐμμ. Πλοίαρχος Π. Ν. Διευθυντὴς τῶν Φάρων. Καθηγητὴς παρὰ τῇ Ν. Σ. Δοκίμων. Ἀκαδημαϊκὸς	Σ. Ε. Λ.
Μαγκάκης Μ. Λαρυγγοωτολόγος	Μ. Μ.
Μακαρόνας Χ. Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ Ἀρχαιολ. Μουσείῳ Θεσσαλονίκης	Χ. Μ.
Μακρῆς Κ. Γ. τ. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Κ. Γ. Μ.
Μάλαινος Μ. Ι. Νομικὸς	Μ. Ι. Μ.
Μαλέτσκος Α. Τραπεζικὸς	Α. Μαλ.
Μανωλᾶκος Γ. Δ. Γυμνασιάρχης	Γ. Δ. Μ.
Μαυρῆς Ν. Γ. Ἰατρός. Συγγραφεὺς	Ν. Γ. Μ.
Μενεγάκις Ι. Ν. Ἐπιμελητὴς τοῦ Φυσιολογείου τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν	Ι. Ν. Μ.
Μιχαηλίδης Ν. Α. Ὑφηγητὴς τῆς Μικροβιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Ν. Α. Μ.
Μοάτσος Ε. Θ. Δρ Δικαίου	Ερρ. Μ.
Μοσχόπουλος Ι. Ν. Διπλωματικὸς	Ιω. Μ.
Μοσχόπουλος Νικηφ. Τμηματάρχης Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν	Ν. Μ.
Μουρέλλος Ι. Δ. Δημοσιογράφος. Διευθυντὴς «Ἐλευθέρας Σκέψεως»	Ι. Δ. Μ.
Μπαλᾶνος Α. Κ. Σμηναγὸς	Α. Κ. Μ.
Μπαλᾶνος Δ. Σ. Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκὸς	Δ. Σ. Μ.
Μπαρδάνης Ι. Γ. Χημικὸς	Ι. Γ. Μ.
Μπρατσιώτης Παν. Ι. Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ο΄ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Π. Ι. Μ.
Μπρούμης Α. Π. Ἠλεκτρολόγος-Μηχανολόγος	Α. Π. Μ.
Μυλωνόπουλος Σ. Α. Δικηγόρος-Νομικὸς Σύμβουλος Ἐθνικῆς Τραπέζης	Σ. Α. Μ.
Νικολαΐδης Κ. Ι. Δικηγόρος	Κ. Ι. Ν.
Νικοτσάρας Γ. Ν. Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ	Γ. Ν. Ν.
Νόμπελης Ζ. Λοχαγὸς Μηχανικοῦ	Ζ. Ν.
Ξενόπουλος Σ. Καλλιτέχνης. Καθηγητὴς Σιβιτανιδείου Σχολῆς	Σ. Ξ.
Οἰκονομοπούλου Εἰρ. Ι. Δρ Νομικῆς	Ε. Ι. Ο.
Οἰκονόμος Σ. Ν. Καθηγητὴς τῆς Οὐρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστ. Ἀθηνῶν	Σ. Ν. Ο.
Οἰκονόμου Α. Ι. Γυμνασιάρχης	Α. Ι. Ο.
Παγκάρας Γ. Ν. Πλωτάρχης Π. Ν.	Γ. Ν. Π.
Παλαιολόγος Κ. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	Κ. Π.
Πάλλης Α. Α. Δημοσιολόγος	Α. Α. Π.
Παναγιωτόπουλος Ι. Μ. Καθηγητὴς	Ι. Μ. Π.
Παντατζῆς Ν. Γ. Στοματολόγος-Ὀδοντίατρος	Π. Γ. Π.
Παντελάκης Ε. Γ. πρ. Γυμνασιάρχης	Ε. Γ. Π.
Παπαγιαννόπουλος Δ. Ν. Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν	Δ. Ν. Π.
Παπαδάκης Ζ. Λοχαγὸς Πυροβολικοῦ	Ζ. Π.
Παπαδημητρίου Δ. Φ. Ἀρχικτηνίατρος	Δ. Π.
Παπαδόπουλος Ἄνθ. Α. Διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης	Α. Α. Π.
Παπαδόπουλος Κ. Γ. Ἀρεοπαγίτης	Κ. Γ. Π.
Παπαθεοδώρου Ι. Ἀν. Γεν. Ἀρχίατρος	Ι. Π.
Παπαθεοφίλου Κ. Μηχανικὸς-Γεωπόνος	Κ. Παπ.
Παπακωνσταντίνου Θ. Φ Φιλόλογος	Θ. Π.
Παπακωνσταντίνου Κ. Ε. Δικηγόρος	Κ. Ε. Π.
Παπαμῆτρος Δ. Φ. Δικηγόρος	Δ. Φ. Π.
Παπαντωνόπουλος Ν. Γ. Καθηγητὴς τῆς Ὀδοντιατρικῆς τοῦ Ὀδοντ. Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	Ν. Γ. Π.
Παπαπᾶνος Κ. Α. Δικηγόρος	Κ. Α. Π.
Παπᾶς Π. Ν. Φιλόλογος	Π. Ν. Π.
Παπαστρατηγάκης Λ. Π. Μηχανικὸς-Ἀεροπόρος	Λ. Π. Π.
Παπαφωτεινὸς Π. Δικηγόρος	Π. Πς
Παπουτσόπουλος Ι. Γ. Διευθυντὴς τοῦ Κεντρικοῦ Ἐδαφολογικοῦ Ἐργαστηρίου	Ι. Γ. Π.
Παππᾶς Α. Ι. Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ	Α. Ι. Π.
Παρασκευόπουλος Ι. Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Harvard. Καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας τοῦ Πανεπιστημίου Harvard	Ι. ΠΑΡ.
Πασχάλης Δ. Π. Ἱστοριοδίφης. τ. Νομάρχης. Ἀκαδημαϊκὸς	Δ. Π. Π.
Πέρδικας Π. Λ. Καθηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης	Π. Λ. Π.
Πετιμεζᾶς Ν.-Λαύρας Λογογράφος	Π.Ν.-Λ.
Πλακίδης Σ. Μ. Ἀστρονόμος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀστεροσκοπείῳ	Σ. Π.
Πλάτων Ν. Ε. Ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων	Ν. Ε. Π.
Πολυχρονίδης Χ. Ι. Δικηγόρος	Χ. Ι Π.
Πορτάση Μαξιμιανὴ Δρ τῆς Φιλοσοφίας	Μ. Π.
Ποταμιάνος Γ. Π. Στοματολόγος-Ὀδοντίατρος	Γ. Π. Π.
Πουλόπουλος Α. Ἐργοστασιάρχης πιλοποιίας	Α. Πς
Πρωτοπαπαδάκης Δ. Ε. Καθηγητὴς τῆς Σιδηροδρομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ	Δ.Εμ.Π.
Ραγκαβῆς Ε. Ρ. Πρόεδρος τοῦ Ἑραλδικοῦ Τμήματος (Γενεαλογίας καὶ Ἐμβλημάτων) τῆς «Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος»	Ε. Ρ. Ρ.
Ράλλης Κ. Μ. Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκος	Κ. Μ. Ρ.
Ραλλίδης Ὀδ. Χειρουργὸς-Γυναικολόγος	Ο. Ρ.
Ροζάκης Π. Α. Ἐκπαιδευτικὸς	Π. Α. Ρ.
† Σάββας Κ. Καθηγητὴς τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Μικροβιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκὸς	† Κ. Σ.
Σαμοθράκης Α. Θ. Ἰατρός. Ἱστοριοδίφης	Α. Θ. Σ.
Σαρρῆς Ι. Σ. Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας	Ι. Σ. Σ.
Σγουρίτσας Χ. Γ. Δικηγόρος. Ὑφηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Χ. Γ. Σ.
Σκαλισιᾶνος Χ. Δρ Φιλοσοφίας	Χ. Σς
Σκαρπαλέζος Δ. Ὑποστράτηγος	Δ. Σκ.
Σκλάβος Γ. Μουσικοσυνθέτης	Γ. Σ.
Σούλης Χ. Ι. Καθηγητὴς	Χ. Ι. Σ.
Σπέντζα Ε. Ν. Λογία	Ε. Ν. Σ.
Σπεράντσας Σ. Γ. Ἰατρὸς-Ἀκτινολόγος. Λόγιος	Σ. Γ. Σ.
Σπηλιόπουλος Κ. Β. Ὑφηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Κ. Β. Σ.
Σπυρόπουλος Ν. Κ. Ὑποστράτηγος. Καθηγητὴς ἐν τῇ Στρ. Σχολῇ Εὐελπίδων. Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ	Ν. Σς
Στασινόπουλος Μ. Δ. Εἰσηγητὴς Συμβουλίου Ἐπικρατείας	Μ. Δ. Σ.
Στεριώτης Π. Θ. Διευθυντὴς τοῦ Καποδιστρείου Ἐκπαιδευτηρίου Κερκύρας	Π. Θ. Σ.
Σωτηρόπουλος Ν. Κ. Ἰατρὸς	Ν. Κ. Σ.
† Σωφρόνιος ὁ Ἐλευθερουπόλεως	† Σ
Ταγκαλάκης Α. Ε. Παρασκευαστὴς Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου	Α. Ε. Τ.
Τέλλος Ἄγρας Λογοτέχνης	Τ. Α.
Τζωρτζόπουλος Χ. Ν. Δικηγόρος. Ὑφηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Χ. Ν. Τ.
† Τιμόθεος Βενέρης Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου	†Ρ. Α. Τ
† Τιμόθεος Θέμελης Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου	†Ι. Τ.
Τρεμπέλας Π. Ν. Θεολόγος-Διευθυντὴς τοῦ Περιοδικοῦ «Ζωὴ»	Π. Ν. Τ.
Τσαούσης Σ. Θ. Ὑπομοίραρχος	Σ. Θ. Τ.
Τσιμικάλης Α. Α. Δρ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν	Α. Α. Τ.
Φάβης Β. Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης	Β. Φ.
Φελούκης Θ. Α. Κτηνίατρος. Διευθυντὴς Μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Νοσοκομείου Κτηνῶν	Θ. Α. Φ.
Φιλαδελφεὺς Α. Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων	Α. Φ.
Φίλιππας Ἀγγ. Ν. Νομικὸς	Α. Ν. Φ.
Φίλιππας Σπ. Ν. Δημοσιογράφος	Σ. Ν. Φ.
† Φιλάρετος Βαφείδης Μητροπολίτης Ἡρακλείας. Ἱστορικος	†Η. Φ. Β
Φιντικλῆς Θεόκλ. Θ. Δρ Φ. Ε. Τμηματάρχης τοῦ Κλιματολογικοῦ καὶ τοῦ τῆς Γεωργικῆς Μετεωρολογίας παρὰ τῇ Μετεωρολογικῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπουργείου Ἀεροπορίας	Θ. Θ. Φ.
Φούφας Α. Γ. Δημοσιογράφος	Α. Γ. Φ.
Φῶκος Σ. Ι. Δικηγόρος	Σ Ι. Φ.
Φωτάκης Β. Ὑφηγητὴς τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Β. Φς
Φωτεινὸς Ν. Γ. Δημοσιογράφος	Ν. Φ.
Χαραλαμπίδης Ε. Ι. Λόγιος	Ε. Ι. Χ.
Χαριτάκης Θ. Μηχανικὸς	Θ. Χ.
Χατζηβασιλείου Ν. Ι. Διπλωματικὸς	Ν Ι. Χ
Χατζηπέτρος Π. Π. Ἀντιπρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Στοᾶς «Φῶς»	Π.Π.Χ
Χιοτέλις Α. Σ. Καθηγητὴς	Α. Σ Χ.
Χριστόπουλος Κ. Ζ. Ἰατρὸς	Κ. Ζ. Χ.
† Χρυσόστομος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν	†Α. Α. Χ
Χρυσοχοΐδης Ν. Α. Μουσικοδιδάσκαλος	Ν. Α. Χ.
Χυτήρης Σ. Α. Εἰσαγγελεὺς Πρωτοδικῶν	Σ. Α. Χ.

Digitized by Google

Α. Ἀστεριάδη — Στὸ ποτάμι

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

περιήλιον (τό)· τὸ ἐγγύτατον πρὸς τὸν ἥλιον σημεῖον τῆς τροχιᾶς πλανήτου, ἀντίθ. *ἀφήλιον*.

—[*Ἀστρον.*] Ἡ θέσις τοῦ *περιηλίου* καὶ συνεπῶς ἡ διεύθυνσις τοῦ μεγάλου ἄξονος τῆς τροχιᾶς πλανήτου, κομήτου κτλ., προσδιορίζεται συνήθως διὰ τῆς γωνίας ω, ἡ ὁποία μετρεῖ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς καὶ κατὰ τὴν φορὰν τῆς κινήσεως τοῦ οἰκείου σώματος τὴν ἀπόστασιν τοῦ περιηλίου ἀπὸ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου. Ἀντὶ τῆς γωνίας ω λαμβάνεται πολλάκις τὸ μῆκος τοῦ περιηλίου $\pi=\omega+\Omega$, ἔνθα Ω παριστᾷ τὸ μῆκος τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου (βλ. *ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα*).

Τὰ περιήλια πάντων τῶν πλανητῶν μετατίθενται συνεχῶς, φέρονται δὲ ἅπαντα, πλὴν τοῦ τῆς Ἀφροδίτης, κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν. Ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ μετάθεσις τοῦ περιηλίου τῆς Γῆς καὶ ἡ αἰωνία ἀνωμαλία τοῦ περιηλίου τοῦ Ἑρμοῦ (βλ. *παρέλξεις*).

Προκειμένου περὶ τῶν κομητῶν, οὗτοι ἀνακαλύπτονται συνήθως, ἐπειδὴ εἶναι λαμπρότεροι, ὅταν εὑρίσκωνται ἐγγὺς τοῦ περιηλίου αὐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ συνθῆκαι παρατηρήσεως αὐτῶν εἶναι εὐνοϊκώτεραι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς μορφῆς αὐτῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς τροχιᾶς των, διότι ἐγγὺς τοῦ περιηλίου τὰ ἐλλειπτικὰ τόξα δυσκόλως δύνανται νὰ διακριθῶσι τῶν παραβολικῶν ἢ τῶν ὑπερβολικῶν. Διὰ τοῦτο συνιστᾶται εἰς τοὺς παρατηρητὰς ἡ παρακολούθησις τῶν κομητῶν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπώτερον τοῦ περιηλίου αὐτῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν παρατηρήσεων, αἵτινες θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν διάγνωσιν τοῦ ἀκριβοῦς σχήματος τῆς κωνικῆς τομῆς, ἣν ἕκαστον τῶν σωμάτων τούτων διαγράφει (βλ. *κομῆται*).

Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπόστασις πλανήτου κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ περιηλίου σημείου τῆς τροχιᾶς του παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου $\delta=p/(1+\varepsilon)$, ἔνθα ε εἶναι ἡ ἐκκεντρότης τῆς πλανητικῆς τροχιᾶς καὶ p τὸ ἥμισυ τῆς παραμέτρου αὐτῆς, ἤτοι τῆς χορδῆς, ἥτις ἄγεται διὰ τῆς ἑστίας τῆς κωνικῆς τομῆς καθέτως πρὸς τὸν μέγαν ἄξονα αὐτῆς. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**περιηλίου μῆκος** [*Ἀστρον.*]. Ἓν ἐκ τῶν στοιχείων τῶν πλανητικῶν ἢ τῶν κομητικῶν τροχιῶν (βλ. *περιήλιον* καὶ *τροχιαί*). Σ. Π.

περιηπατῖτις (ἡ). Καλεῖται ἡ φλεγμονὴ τοῦ περιτοναίου τοῦ περιβάλλοντος τὸ ἧπαρ. Ι. Κ. Κ.

Περιήρης [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Αἰόλου, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας, ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Κυνόρτα, βασιλέως τῆς Μεσσηνίας, σύζυγος τῆς Γοργοφόνης, θυγατρὸς τοῦ Περσέως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν υἱούς: τὸν Ἀφαρέα, Λεύκιππον, Τυνδάρεων, Ἰκάριον καὶ ἄλλους (Ἀπολλόδ. Α', 9, 5).

—2) Ἡνίοχος τοῦ Μενοικέως, βασιλέως τῶν Θηβῶν, φονεύσας διὰ λίθου, παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ὀγχηστῷ τῆς Βοιωτίας, τὸν Κλύμενον, βασιλέα τῶν Μινυῶν, πατέρα τοῦ Ἐργίνου. Οὗτος, ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσεν ἀρκετούς, ὑπεχρέωσε δι' ὅρκου νὰ καταβάλλωσιν εἰς αὐτὸν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ὡς φόρον ἑκατὸν βοῦς ἐτησίως (Ἀπολλόδ. II, 4, 11).

—3) Πατὴρ τοῦ Βώρου, Ἀχαιός (Ἰλ. Π, 177).

—4) Εὐβοεὺς ἐκ Κύμης, ὅστις, ἐλθὼν μετὰ τοῦ ἐκ Χαλκίδος Κραταιμένους εἰς Σικελίαν, ἐγένετο οἰκιστὴς τῆς Ζάγκλης (*Θουκ.* VI, 4). Α. Θ. Σ.

περιήχησις, —εως (ἡ)· τὸ περιηχεῖν, ὁ ὁλόγυρα ἦχος.

περιηχῶ (—έω)· ἠχῶ, ἀντηχῶ ὁλόγυρα: «περιήχησε χαλκὸς» ἐξέβαλεν ἦχον οἱονεὶ ἐκ πάντων τῶν σημείων.

περιθάλπω· θάλπω, θερμαίνω ὁλόγυρα· || μεταφ., περιποιοῦμαι, ἐπικουρῶ ἀσθενῆ ἢ πτωχόν: «ἀτυχήσαντα περιέθαλψεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν του».

περίθαλψις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ περιθάλπειν, ἡ ὁλόγυρα θέρμανσις· || περιποίησις, ἐπικουρία, προστασία ἀδυνάτων ἢ ἀτυχησάντων: «περισυλλογὴ καὶ περίθαλψις τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὀρφανῶν», «ἄξιος περιθάλψεως».

—**Περίθαλψις Ἐγγὺς Ἀνατολῆς** (Near East Relief). Μεγάλη φιλανθρωπικὴ ὀργάνωσις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1919 ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς περισυλλογῆς καὶ περιθάλψεως εἰς τὰς χώρας τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς τῶν συνεπείᾳ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀπορφανισθέντων παιδίων. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη κατ' ἀρχὰς ἀπετέλει τμῆμα τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεσπάσθη κατόπιν καὶ ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον ἵδρυμα. Τὰ μέσα πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ της ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐπρομηθεύθη ἐκ μικρᾶς κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ ἐξ ἐράνων, οἵτινες ὑπερέβησαν τὰ 120 ἑκατομμύρια δολλαρίων. Ἡ δρᾶσις αὐτῆς περιεστράφη κυρίως περὶ τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ περιέλαβε τὴν Τουρκίαν, τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ τὰς πέριξ αὐτῶν χώρας. Ἵδρυσε πολυάριθμα ὀρφανοτροφεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα εὗρον περίθαλψιν ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1930 περὶ τὰς 115.000 παιδίων, κυρίως Ἑλλήνων, Ἀρμενίων καὶ Ρώσων. Τὰ μεγαλύτερα τῶν ὀρφανοτροφείων τούτων ἐλειτούργησαν ἐν Ἀλεξανδρουπόλει τοῦ Καυκάσου (16.000 ὀρφανά), ἐν Σύρῳ (3.500 ὀρφανὰ) καὶ ἐν Ἀθήναις (2.000 ὀρφανά). Κατὰ τὸ 1930 τὰ περισσότερα τῶν ὀρφανοτροφείων τῆς ὀργανώσεως διελύθησαν, τῶν ἐνηλικιωθέντων ὀρφανῶν εἴτε τοποθετηθέντων εἰς διαφόρους ἐργασίας, εἴτε ἄλλως ἀποκατασταθέντων. Διὰ τὰ ὑπολειπόμενα ὀρφανὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται εἰσέτι πολλὰ ὀρφανοτροφεῖα, ὅπου τὰ παιδία ἀμφοτέρων τῶν φύλων μορφώνονται ἐπαγγελματικῶς.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἵδρυσε καὶ σχολὴν τυφλῶν καὶ σχολὴν κωφαλάλων. Ἀξιοσημείωτον συνδρομὴν παρέσχεν ἡ ὀργάνωσις εἰς τὴν Ρωσίαν κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα λιμὸν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμόν, ἀποστείλασα ἄφθονα τρόφιμα καὶ ἱδρύσασα πλεῖστα συσσίτια, νοσοκομεῖα καὶ ἰατρικοὺς σταθμούς. Ἐπίσης κατὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν παρέσχε πολύτιμον συνδρομὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διαθέσασα πλοῖα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προσφύγων καὶ ἄφθονα μέσα διατροφῆς των, ἐνδύματα, σκηνάς, κλινοσκεπάσματα κτλ. κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας. Κατὰ τὴν δεκαετίαν ἀπὸ 1919 μέχρι 1930 τὰ ὀρφανοτροφεῖα αὐτῆς περιέθαλψαν 17.800 ὀρφανά, ἑλληνόπαιδας καὶ ἀρμενόπαιδας ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τὰ δὲ οἰκοτροφεῖα, οἱ ἰατρικοὶ σταθμοὶ καὶ αἱ κλινικαί της συνέδραμον ὑπὲρ τὰς 35.000 παιδίων. Μ. Δ. Β.

— **περίθαλψις ὀρφανῶν**· βλ. *ὀρφανῶν περίθαλψις*.

— **περίθαλψις πτωχῶν**· βλ. *πτωχῶν περίθαλψις*.

Περίθεια [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 589 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Προφήτης Ἠλίας* 770. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμὸν καὶ γεωργικὸν πιστωτικόν.

Περιθειώτισσα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 218. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

περιθέλη (ἡ) (Perithele) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, τετραμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου εἴδους κανθάρους, οἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

περίθεμα (τό)· τὸ πέριξ τινὸς τιθέμενον, περίδεσμος, περικάλυμμα, περίβλημα.

περιθέω· περιτρέχω, περιβάλλω: «τεῖχος περιθέει τὴν πόλιν».

Περιθεώριον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Θρᾴκης, παράλιος, κειμένη πλησίον τῆς Ξάνθης. Ἀναφέρεται πολλάκις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, εἰς δὲ τὰ σλαυϊκὰ κείμενα ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα Peritor. Τυγχάνει κυρίως γνωστὴ ἀπὸ τὴν μάχην, ἥτις διεξήχθη αὐτόθι μεταξὺ τοῦ Μομτζίλου (Μομτσίλ βοϊβόδα), ἀρχηγοῦ τῶν Νοτιοσλαύων, ὅστις, ἀφοῦ κατέστρεψε μέγα μέρος τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας, ἤρχετο μὲ σκοπὸν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Περιθεώριον, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ. Ὁ τελευταῖος οὗτος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων συμμάχων του, συνῆψε φοβερὰν μάχην ἐναντίον τοῦ Μομτζίλου, παρὰ τὰς πύλας τῆς πόλεως, ὑπὸ τὰ τείχη αὐτῆς, καὶ τὸν ἐφόνευσε. Β. Λ. Κ.

περιθήκη (ἡ)· τὸ περικαλύπτον, περικάλυμμα, σκέπασμα.

περιθήκιον (τὸ) [*Βοτ.*]. Οὕτω καλεῖται καρποφόρον ὄργανον τῶν ἀσκομυκήτων μικροσκοπικόν, σχήματος σφαιρικοῦ συνήθως, ἐνίοτε ὅμως ἐπιμῆκες ἐν εἴδει φιάλης ἢ ὀλίγον πεπλατυσμένον, διαφόρων δὲ χρωμάτων. Ἐντὸς τοῦ περιθηκίου περικλείονται οἱ ἀσκοὶ (εἷς ἢ περισσότεροι) μετὰ τῶν παραφύσεων. Τὰ περιθήκια φέρουν ὀπὴν (στομάτιον) εἰς τὸ ἄνω μέρος, δι' ἧς ἐξέρχονται κατὰ τὴν ὡρίμανσιν τὰ σπόρια, ἢ στεροῦνται τοιαύτης, ὁπότε τὰ σπόρια ἐξέρχονται σχιζομένου τοῦ περιθηκίου. Τὰ περιθήκια εἶναι ἢ ἐλεύθερα ἢ περικλείονται ἐντὸς ὑφεγχυματικῆς μάζης, ἀποτελούσης τὸ στρῶμα. Ε. Τ. Ε.

περιθηλίωμα (τό). Ὁ ὅρος οὗτος προυτάθη ὑπὸ τοῦ Reclus, ὅπως καθορίσῃ ὄγκον κακοήθη, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ὑπερπλασίαν τῶν ἐκ συνδε-

Digitized by Google

τικοῦ ἱστοῦ κυττάρων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν ἐξωτερικὸν χιτῶνα ἀρτηρίας τινὸς καὶ ὅστις καλεῖται *περιθήλιον*. Μ. Ν. Κ.

περίθλασις (ἡ) *[Φυσ.]*· βλ. λ. *παράθλασις*.

περιθώριον (τό)· τὸ κενὸν τῆς σελίδος, τὸ εἰς τὰ ἄκρα καταλειπόμενον ἄγραφον μέρος, ἄλλως *φᾶ*: «σημειώματα ἐπὶ τοῦ περιθωρίου»· || συνεκδ., πᾶν διάστημα ἐν εἴδει πλαισίου· || μεταφ., παρακαταθήκη, πλεόνασμα: «τὰ εἰσοδήματά μου δὲν ἀφίνουν περιθώριον διὰ προσθέτους δαπάνας»· || φρ. «βάλλω —, θέτω εἰς τὸ περιθώριον» θέτω κατὰ μέρος, δὲν ὑπολογίζω, ἀποδοκιμάζω: «τὸν ἔβαλαν εἰς τὸ περιθώριον»· || φρ. «ζῇ εἰς τὸ περιθώριον» ἢ «εἶναι εἰς τὸ περιθώριον τῆς ζωῆς» μακρὰν τῆς ζωῆς, μακρὰν τῆς δράσεως, τῶν ἀπολαύσεων τῆς ζωῆς.

—*[Χρηματ.] Περιθώριον* καλεῖται ἐγγύησις εἰς μετρητὰ ἢ χρεόγραφα, ἣν ὁ δίδων ἐντολὴν ἐκτελέσεως χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν καταθέτει παρὰ τῷ ἐντολοδόχῳ χρηματιστῇ ἢ μεσίτῃ ὡς ἀντίκρυσμα τῶν διαφορῶν, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ προκύψωσιν εἰς βάρος του ἐκ τῶν συναλλαγῶν τούτων. Τὸ ποσοστὸν τοῦ περιθωρίου δὲν ἔχει μὲν ἐπισήμως καθορισθῆ, ποικίλλον ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ χρηματιστηρίου καὶ τῆς πίστεως τοῦ ἐντολέως, κατ' ἀρχὴν ὅμως κυμαίνεται πέριξ τῶν 30% τοῦ ποσοῦ τῆς συναπτομένης συναλλαγῆς, τῶν χρεογράφων ὑπολογιζομένων εἰς τὰ 80% τῆς τρεχούσης ἀξίας του.

Κατὰ τὸν περὶ χρηματιστηρίου ἀξιῶν νόμον (3632/1928) ὁ χρηματιστὴς ἢ ὁ μεσίτης λαμβάνων περιθώριον δίδει τῷ ἐντολεῖ ἀπόδειξιν ἐκ διπλοτύπου βιβλιαρίου, ἐν ᾗ γίνεται ρητὴ μνεία ὅτι τὸ περιθώριον παρέχεται χάριν συναλλαγῆς χρηματιστηριακῆς καὶ εἰς ἣν ἀναγράφεται τὸ ποσὸν τῶν δοθέντων χρημάτων ἢ χρεογράφων, ὡς καὶ πᾶν ἕτερον δοθὲν εἰς ἐγγύησιν ἀντικείμενον. Τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἀναγράφονται καὶ εἰς τὸ στέλεχος τῆς ἀποδείξεως, ὅπερ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἐντολέως. Ἡ κατάθεσις τοῦ περιθωρίου θεωρεῖται ὡς γενομένη χρηματιστηριακῶς, συμφώνως τουτέστι πρὸς τοὺς διέποντας τὸ χρηματιστήριον νόμους, μόνον ἐφόσον ἐξεδόθη ἡ τοιαύτη ἀπόδειξις, ἥτις ἔχει καὶ ἀποδεικτικὴν ἰσχὺν ὁσάκις δὲν ἀποδεικνύεται ἄλλοθεν ὅτι τὰ δοθέντα εἰς ἐγγύησιν ἀντικείμενα ἐχρησιμοποιήθησαν νομίμως δι' ὃν σκοπὸν κατετέθησαν. Ἄλλως τε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ χρηματιστοῦ ἢ μεσίτου δι' ἀποδείξεων ἑτέρων, πλὴν τῆς ὡς ἄνω τοιαύτης, ἢ δι' ἐπιστολῶν ἀναγνώρισις καταθέσεως περιθωρίου ἀπαγορεύεται, ἀξιώσεις δὲ στηριζόμεναι εἰς τοιούτου εἴδους ἀποδείξεις ἢ ἐπιστολὰς οὐδὲν προνόμιον κέκτηνται ἐπὶ τῆς χρηματιστηριακῆς ἐγγυήσεως τοῦ χρηματιστοῦ ἢ τοῦ μεσίτου. Τὸ περιθώριον, ἐφόσον διαρκεῖ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, δὲν ὑπόκειται εἰς κατάσχεσιν ἢ ἐκχώρησιν, ὁ δὲ χρηματιστὴς ἔχει προνόμιον ἐπὶ τούτου διὰ τὰς χρηματιστηριακὰς αὐτοῦ ἀξιώσεις. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ περιθωρίου ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει βεβαιοῦται δι' ἀναγραφῆς τοῦ ἀναλαμβανομένου ποσοῦ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ στελέχους καὶ τῆς σχετικῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἐντολέως.

Ἐν περιπτώσει ἐκπτώσεως τῶν τιμῶν, ὁ χρηματιστὴς ἢ ὁ μεσίτης δικαιοῦται νὰ προβῇ εἰς ὑποχρεωτικὴν ἐκκαθάρισιν τῆς συναλλαγῆς, ἐφόσον δὲν καλύπτεται ἐκ τοῦ κεχορηγημένου εἰς αὐτὸν περιθωρίου, ὁ δὲ ἐντολεὺς προσκληθεὶς δὲν συνεπλήρωσε τοῦτο πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαπραγματεύσεως χρεογράφων κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ χρηματιστηρίου τῆς ἑπομένης ἡμέρας τῆς προσκλήσεως. Οὕτω δικαιοῦται νὰ συμψηφίζῃ τὰ δοθέντα χρήματα ἢ νὰ ἐκποιῇ ταῦτα δημοσίᾳ εἰς τὸ χρηματιστήριον διὰ χρηματιστοῦ ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ ἐπόπτου τοῦ χρηματιστηρίου κατὰ τὴν ἐπίσημον συνεδρίασιν. Ι. Α. Β.

—*[Τραπεζ.]* Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς τρεχούσης ἀξίας τοῦ ἐνεχυριαζομένου ἢ ὑποθηκευομένου πράγματος καὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ χορηγουμένου ἐπὶ τοῦ πράγματος τούτου δανείου. Τὸ *περιθώριον* σκοπὸν ἔχει νὰ διαφυλάξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ δανειστοῦ ἐξ ἐνδεχομένης ἐκπτώσεως τῶν τιμῶν καὶ νὰ καλύψῃ τοὺς καθυστερουμένους τόκους καὶ τὰ ἔξοδα τῆς τυχὸν διὰ πλειστηριασμοῦ ἐκποιήσεως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἀποβῇ ἀνέφικτος ἡ ὁμαλὴ ἐξόφλησις τοῦ δανείου. Διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ περιθωρίου ὑπολογίζονται πλεῖστοι ὅσοι παράγοντες (κατάστασις ἀγορᾶς, εἶδος ἐνεχύρου, πίστις δανειζομένου), συμφώνως ὅμως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ὑγιοῦς πίστεως τοῦτο, ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας, κυμαίνεται διὰ τὰ ἀκίνητα εἰς τὸ $1/3$ τῆς τρεχούσης ἀξίας, διὰ τὰ εἴδη εὐχεροῦς καταναλώσεως εἰς τὰ 25% καὶ διὰ τὰ λοιπὰ εἴδη εἰς τὰ 40—50%. Ι. Α. Β.

—*[Ναυτ.]* Καλοῦνται *περιθώρια* αἱ πλαισιοῦσαι ναυτικὸν χάρτην τέσσαρες, καὶ κατ' ὀρθὰς τεμνόμεναι ἀνὰ δύο, εὐθεῖαι. Καὶ αἱ μὲν δύο πλάγιαι, αὐξομερῶς διῃρημέναι ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, παρέχουσι τὰς κλίμακας τῶν αὐξομερῶν γεωγραφικῶν πλατῶν, τῶν γραμμῶν μήκους 1' τῆς μοίρας, πλάτους παρέχοντος τὸ κατὰ τὴν κλίμακα μῆκος 1 μιλ., αἱ δὲ ὁριζόντιοι τοῦ περιθωρίου, ἥ τε ἄνωθεν καὶ ἡ κάτω, ἰσομερῶς διῃρημέναι, παρέχουν τὴν κλίμακα τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους. Σ. Ε. Λ.

Περιθώρι(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Γαλατᾶ τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 169.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 534. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου (πρώην Ζυρνόβου) τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.377 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Δασωτὸν* (πρώην Κουμανίτσι) 1.882. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ σύλλογον καπνοπαραγωγῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στάρτιστα*.

περιινίδιον ***νεῦρον*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ ἔλυτρον ἑκάστης νευρικῆς ἰνός. Ι. Π.

περιίπταμαι· πετῶ ὑπεράνω καὶ πέριξ, περιπέτομαι: «ἡ χελιδὼν περιίπταται τῶν νεοσσῶν της».

περιίσταμαι, *ἀόρ.* *περιέστην*, μετχ. παρακ. *περιεστώς, —ῶσα, —ώς*· ἵσταμαι πέριξ, παρίσταμαι: «περιεστῶτες διηποροῦντο, τί συμβαίνει»· || περιέρχομαι, καταντῶ: «περιέστη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ταπεινωθῇ».

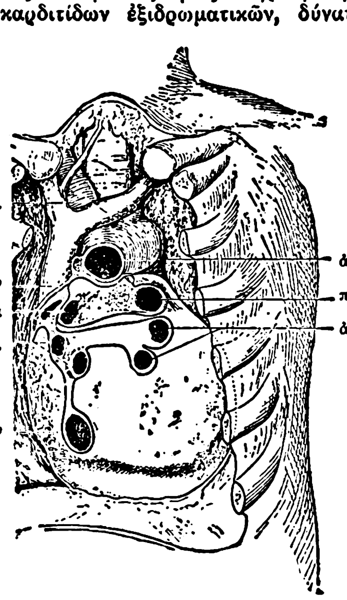

Ἐξαιρεθείσης τῆς καρδίας ἀπέμεινε τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα τοῦ περικαρδίου. Αἱ ὀπαὶ=τὰ εἰσερχόμενα καὶ τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ περικαρδίου ἀγγεῖα. Μέλαιναι γραμμαὶ=αἱ θέσεις καθ' ἃς τὸ ἐπικάρδιον ἀνακάμπτει εἰς τὸ περικάρδιον (Merkel).

περικάθαρμα (τὸ) *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *κάθαρμα*.

περικαλλὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὑπερόχου κάλλους, ὡραιότατος, κοιν. *πανώριος*: «περικαλλὴς μορφή, — νεᾶνις».

περικαλλὴς (ὁ) (Pericalles) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὴν Ἰάβαν. Δ. Ν. Π.

περικαλλία (ἡ) (Pericallia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ψυχὰς ἀπαντώσας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *περικαλλία ἡ κεκοσμημένη* (Pericallia ornata), ἥτις εἶναι μετρίου μεγέθους ψυχὴ μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, μὲ πτέρυγας ἐρυθροφαίας καὶ κοσμουμένας μὲ λευκὰ καὶ μελανὰ ποικίλματα. Δ. Ν. Π.

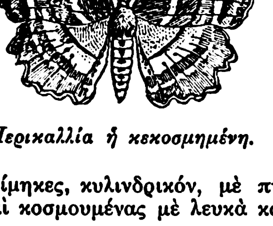

Περικαλλία ἡ κεκοσμημένη.

περικάλυμμα (τό)· τὸ δι' οὗ περικαλύπτομέν τι, κάλυμμα, περίβλημα, σκέπασμα.

περικαλύπτω· καλύπτω πέριξ, περιβάλλω, σκεπάζω ὁλόγυρα.

περικάμπτω· κάμπτω, λυγίζω ὁλόγυρα, καμπυλώνω· || διαβαίνω καὶ στρέφω.

περίκαμψις, *—εως* (ἡ)· λύγισμα, καμπύλωμα· || διάβασις καὶ στροφή.

—*[Μεταλλ.]* Καλεῖται *περίκαμψις* τρόπος κατεργασίας μεταλλίνου ἐλάσματος, καθ' ὃν δίδεται εἰς αὐτὸ σχῆμα καμπύλον διὰ σφυρηλασίας ἢ πιέσεως διὰ πιεστηρίου (βλ. *κοίλανσις* καὶ *ἐπιβολή*). Θ. Χ.

περικαρδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περικάρδιον, ὁ τοῦ περικαρδίου: «περικαρδικὴ φλεγμονή».

παρικαρδιόλυσις (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ περικαρδίου ἐκ στερεῶν συμφύσεων πρὸς τὸ μεσοθωράκιον, αἵτινες γεννῶνται μετὰ φλεγμονώδη ἐπεξεργασίαν τούτου.

περικάρδιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Τοῦτο παριστᾷ ἰνώδη ὀρογόνον θύλακον κωνοειδῆ, ὅστις περιβάλλει τὴν καρδίαν μετὰ μέρους τῶν εἰς αὐτὴν ἐκβαλλόντων καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκπορευομένων μεγάλων ἀγγειακῶν στελεχῶν καὶ οὗ ἡ μὲν βάσις συνάπτεται μετὰ τοῦ τενοντίου κέντρου τοῦ διαφράγματος, ἡ δὲ κορυφὴ στρέφεται πρὸς τὰ ἄνω μέχρι σχεδὸν τοῦ κοίλου τοῦ ἀορτικοῦ τόξου. Τὸ περικάρδιον συνίσταται ἐκ δύο διαφόρων στιβάδων, τῆς ἔξω, οὔσης παχυτέρας, ἰνώδους (*ἰνῶδες περικάρδιον*), καὶ τῆς ἔσω, οὔσης λεπτοτέρας, ὀρογόνου (βλ. καὶ *ἐπικάρδιον*). Καὶ ἡ μὲν ἔξω ἐπιφάνεια ἐμφανίζει τενοντώδη ὄψιν καὶ συνάπτεται μετὰ τῶν παρακειμένων διὰ τῶν στερνοπερικαρδιακῶν, τῶν σπονδυλοπερικαρδιακῶν καὶ τῶν φρενοπερικαρδιακῶν συνδέσμων, ἡ δ' ἔσω εἶναι λεία καὶ στιλπνή.

Ἡ κοιλότης τοῦ περικαρδίου ἐνέχει ὀλίγιστον ὀρῶδες ὑγρὸν ὑποκίτρινον. Ἀνευρυνομένη δ' ἀποτόμως, ὡς ἐπὶ τραύματος τῆς καρδίας ὑπὸ τοῦ ἐκχεομένου εἰς αὐτὴν αἵματος, δυνατὸν νὰ περιλάβῃ 200—250 γραμ., οὗ πέρα ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Βαθμιαίως ὅμως πληρουμένη, ὡς ἐπὶ περικαρδιτίδων ἐξιδρωματικῶν, δύναται νὰ διαταθῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ περιλάβῃ ὑγρὸν μέχρι 500—2.000 γραμ. Ὡς πρὸς τὴν ὑφὴν τὸ περικάρδιον ἀποτελεῖται ἐκ δύο στιβάδων, τοῦ *ἐνδοθηλίου*, ὅπερ στρέφεται πρὸς τὴν περικαρδιακὴν κοιλότητα, καὶ τῆς *ἰνώδους στιβάδος*, συνισταμένης ἐκ συνδετικῶν δεσμίδων καὶ ἐλαστικῶν ἰνῶν. Ἀγγειοῦται δὲ τὸ περικάρδιον ὑπὸ διαφόρων ἀρτηριῶν· αἱ δὲ φλέβες ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν ἄνω κοίλην φλέβα, τὴν ἄζυγον κτλ. Τὰ δὲ νεῦρα ἐκπορεύονται ἐκ τοῦ φρενικοῦ, τοῦ πνευμονογαστρικοῦ καί τινα ἐκ τοῦ συμπαθητικοῦ. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

περικαρδιοτομία (ἡ). Ἡ διὰ τομῆς διάνοιξις τοῦ περικαρδίου πρὸς κένωσιν πυώδους ἐξιδρώματος (*πυώδης περικαρδῖτις*) ἢ διαπυηθέντος αἱματώματος ἢ τέλος πρὸς βεβαίωσιν τραυματισμοῦ τῆς καρδίας. Ἐκτελεῖται δι' ἐκτομῆς τμήματος τῆς 5ης, 6ης ἢ 7ης πλευρᾶς διὰ τοπικῆς ἀναισθησίας. Μετὰ τὴν διάνοιξιν ἀκολουθεῖ πάντοτε διασωλήνωσις τοῦ περικαρδίου. Ι. Κ. Κ.

περικαρδῖτις, *—ιδος*. Ἡ φλεγμονὴ τοῦ περικαρδίου. Διακρίνομεν τὴν *ὀξεῖαν*, *ὑποξεῖαν* καὶ *χρονίαν* περικαρδίτιδα. Σπανίως αἱ περικαρδίτιδες εἶναι πρωτοπαθεῖς, συνηθέστερον ὀφείλονται εἰς παθήσεις τῶν πέριξ ὀργάνων ἢ εἰς ἐπιπλοκὴν λοιμωδῶν νόσων.

Περικαρδίτιδες ὀξεῖαι καὶ ὑποξεῖαι. Ἡ περικαρδῖτις σχεδὸν οὐδέποτε ἀπαντᾷ εἰς τὸ βρέφος· παρατηρεῖται εἰς οἱανδήποτε ἡλικίαν, συνηθέστερον δὲ εἰς τὴν παιδικὴν καὶ νεανικήν. Ἡ ψῦξις, τὴν ὁποίαν οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἐθεώρουν ὡς συχνότατον αἴτιον, προετοιμάζει μᾶλλον τὸ ἔδαφος τῆς μολύνσεως. Αἱ νέαι ἀντιλήψεις περὶ τοῦ πρωτογενοῦς καρδιακοῦ ρευματισμοῦ ἐπηύξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ρευματικῆς φύσεως περικαρδιτίδων. Αἱ λοιμώδεις νόσοι κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ αἰτιολογίᾳ τῆς παθήσεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν οἱ ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων. Κατὰ τὴν πορείαν σπανίως παρατηρεῖται ἐπιπλοκὴ περικαρδίτιδος. Ἡ ὀξεῖα φυματίασις, ἰδίᾳ δὲ ἡ ὑποξεῖα καὶ χρονία, εἶναι ἡ συνηθεστέρα μετὰ τοὺς ὀξεῖς ρευματισμοὺς πάθησις, ἡ προσβάλλουσα τὸ περικάρδιον εἰς πᾶσαν ἡλικίαν καὶ μάλιστα τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικήν. Αἱ πνευμονοκοκκικαὶ καὶ γονοκοκκικαὶ μολύνσεις, ἡ ὀστρακιὰ καὶ σπανιώτερον τὸ ἐρυσίπελας, ἡ εὐλογία, ἡ ἱλαρά, ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ἡ γρίππη κλπ. ἐπιπλέκονται διὰ περικαρδίτιδος. Ἡ κληρονομικὴ σύφιλις καὶ ἡ ἀκτινομήκωσις ἔτι σπανιώτερον. Αἱ δυσκρασικαὶ καταστάσεις, ὡς ἡ πορφύρα, τὸ σκορβοῦτον, αἱ αὐτοδηλητηριάσεις, ὡς ἡ νόσος τοῦ Bright, καὶ σπανιώτατα οἱ τραυματισμοί, οἱ καθιστῶντες τὸ περικάρδιον προσιτὸν εἰς μόλυνσιν, δυνατὸν νὰ παραγάγουν περικαρδίτιδα.

Ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς ἡ περικαρδῖτις **κατ' ἀρχὰς** εἶναι ξηρά, ἀποτελουμένη ἐξ ἰνοκυτταρικῆς ψευδομεμβρανώδους ἀποθέσεως, ἥτις δυνατὸν νὰ

Digitized by Google

παραμείνῃ τοιαύτη ἢ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐξίδρωμα, μετὰ τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ὁποίου καθίσταται αὕτη καὶ πάλιν ξηρά.

Ξηρὰ περικαρδῖτις. Ἐν ἀρχῇ ἡ ἔσω ἐπιφάνεια τῶν περικαρδικῶν φύλλων εἶναι ὑπεραιμική, καλύπτεται δὲ ὑπὸ ἰνώδους ἐξιδρώματος φαιοκιτρίνου, ὅπερ σχηματίζει σὺν τῷ χρόνῳ νήματα ἰνώδη, ἅτινα ἑδράζουν κυρίως πρὸς τὴν βάσιν καὶ τὴν ἔκφυσιν τῶν μεγάλων ἀγγείων, τὴν προσθίαν καὶ μέσην ἐπιφάνειαν τῆς καρδίας καὶ τὴν κορυφήν, ἢ καταλαμβάνουν ὁλόκληρον τὴν περικαρδικὴν ἐπιφάνειαν. Ὅταν ἡ ἀπόθεσις τοῦ στρώματος ἰνώδους αὐξηθῇ, τὸ περικαρδικὸν ἐνδοθήλιον καθίσταται ἀνώμαλον, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ σχηματίζει λαχνώδεις προεξοχάς.

Μικροσκοπικῶς παρατηρεῖται κατ' ἀρχὰς ἐξοίδησις, εἶτα δὲ ἀπολέπισις τῶν ἐνδοθηλιακῶν κυττάρων, πήγματα ἰνώδους ὡς καὶ πλῆθος νεοτριχοειδῶν ἀγγείων. Ἐπὶ τῶν ρευματικῆς φύσεως περικαρδιτίδων ἀνευρίσκονται τὰ ὀζίδια τοῦ Aschoff.

Ἐξιδρωματικὴ περικαρδῖτις. Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων ἀλλοιώσεων ἡ περικαρδικὴ κοιλότης περιέχει κίτρινον διαυγὲς ὑγρόν, ἐνίοτε ἐλαφρῶς ρόδινον, πλούσιον εἰς ἰνώδη, ἐν ᾧ ὑπάρχουν νιφάδες ἀποτελούμεναι ἐξ ἐνδοθηλιακῶν πολυπυρήνων κυττάρων καὶ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων (*ὀροϊνώδης περικαρδῖτις*). Τὰ πυώδη ἐξιδρώματα εἶναι παχύρευστα, χροιᾶς πρασινοκιτρίνης, περιέχουσι τεμάχια ψευδομεμβρανῶν, παρατηροῦνται δὲ κατὰ τὰς σοβαρὰς σηψαιμικὰς καταστάσεις. Τὰ αἱμορραγικὰ ἐξιδρώματα εἶναι ἐρυθρὰ ἢ μελανόχροα, παρατηροῦνται δὲ κατὰ τὸν καρκίνον, τὴν φυματίωσιν, ὁπότε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ περικαρδίου διακρίνομεν κεχροειδῆ φυμάτια, ὡς καὶ τοπικὰ ἀθροίσματα ἐξ ἐνδοθηλιακῶν κυττάρων.

Τὰ παθογόνα μικρόβια προσβάλλουν τὸ περικάρδιον εἴτε ἀμέσως (τραυματισμός), εἴτε φέρονται μέχρις αὐτοῦ διὰ τῶν αἱμοφόρων ἢ λεμφικῶν ἀγγείων. Πειραματικῶς ἐπέτυχον τὴν παραγωγὴν περικαρδίτιδος κατὰ τοὺς δύο τούτους τρόπους (*Kleps* καὶ *Lœffler, Βακάλογλου*).

Ἐντὸς τοῦ ἐξιδρώματος ἀνευρίσκομεν τὸν βάκιλλον τοῦ Koch, τὸν πνευμονόκοκκον, τὸν στρεπτόκοκκον, τὸν σταφυλόκοκκον, τὸν κολλοβάκιλλον· ἐνίοτε ὅμως δὲν ἀνευρίσκομεν μικροργανισμούς, εἴτε διότι ἐξαφανίζονται οὗτοι, εἴτε διότι πρόκειται περὶ διηθητῶν ἰῶν, ὡς εἶναι ὁ τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ. Αἱ ἐνδοκαρδίτιδες αἱ προκαλούμεναι ἐκ τῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ κυκλοφορουσῶν τοξινῶν συνεπείᾳ ἀπομεμακρυσμένων λοιμωδῶν ἑστιῶν, ὡς καὶ αἱ ὀφειλόμεναι εἰς ἐνδογενεῖς δηλητηριάσεις, εἶναι τελείως ἄσηπτοι.

Συμπτωματολογία. Τὰ συμπτώματα διαφέρουν ἀναλόγως τῆς φάσεως τῆς ἐξελίξεως, ἐφόσον ἡ περικαρδῖτις εἶναι ξηρὰ ἢ ἐξιδρωματική.

Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς περικαρδίτιδος ἡ εἰσβολὴ δυνατὸν νὰ εἶναι ὕπουλος, νὰ παραμείνῃ δ' ἐπὶ μακρὸν λανθάνουσα, ἐὰν δὲν ἀναζητήσωμεν τὰ σημεῖα τῆς νόσου δι' ἐπανειλημμένων ἀκροάσεων τῆς καρδίας, ὅταν κατὰ τινα λοιμώδη νόσον, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τοὺς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, ὑποπτευθῶμεν καρδιακὴν ἐπιπλοκήν. Ἄλλοτε ὅμως ἐκδηλοῦται δι' ἄλγους μετ' ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ ἐλαφρᾶς δυσπνοίας.

Τὸ ἄλγος, ὅταν ὑπάρχῃ, δὲν ἔχει πάντοτε τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἔντασιν. Συνηθέστερον ὁ ἄρρωστος παραπονεῖται δι' αἴσθημα προκαρδίου βάρους ἢ καὶ ἄλγους διαρκοῦς εἴτε αὐξανομένου κατὰ τὰς κινήσεις, τὸν βῆχα καὶ τὴν ἀναπνοήν, ἐξ οὗ ἀναγκάζεται νὰ ἐκτελῇ βραχείας καὶ ἐπιπολαίας ἀναπνευστικὰς κινήσεις. Ἄλλοτε τὸ ἄλγος εἶναι ἔντονον, ὀπισθοστέρνιον, ἐπέρχεται ὑπὸ μορφὴν παροξυσμοῦ, συνοδεύεται ὑπὸ αἰσθήματος θωρακικῆς συσφίγξεως καὶ μεγάλης ἀγωνίας, ἀκτινοβολεῖ δὲ πρὸς τὴν ράχιν, τὸν ἀριστερὸν ὦμον ἢ τὴν πίπτουσαν χεῖρα.

Τὸ ἄλγος δύναται νὰ ἐντοπισθῇ κατὰ τὸ ἐπιγάστριον ἢ νὰ ἐπεκταθῇ καθ' ὅλην τὴν βάσιν τοῦ θώρακος. Τὸ φρενικὸν νεῦρον διερχόμενον μεταξὺ περικαρδίου καὶ ὑπεζωκότος ἐρεθίζεται, ὁ ἐρεθισμὸς δὲ οὗτος ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν πίεσιν αὐτοῦ ἐπὶ τινων σημείων τοῦ θώρακος. Εἶναι δὲ ταῦτα: τὸ μεταξὺ τῶν δύο καταφύσεων τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυός, τὰ ἐσώτατα παραστερνικὰ πέρατα τῶν πρώτων μεσοπλευρίων διαστημάτων καὶ ἡ μεταξὺ ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ πλευρικῶν χόνδρων σχηματιζομένη γωνία, ἔνθα τὸ καλούμενον διαφραγματικὸν κομβίον (σημεῖον τοῦ Gueneau de Mussy). Ἡ δύσπνοια κατ' ἀρχὰς εἶναι ἐλαφρά· εἶναι μᾶλλον ἀναπνοὴ δύσκολος, σπανιώτατα λαμβάνουσα μορφὴν ἀσθματικήν, ὁπότε καὶ παρατηρεῖται κυάνωσις τοῦ προσώπου. Ὀφείλεται εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ παρακειμένου καρδιακοῦ πλέγματος, εἴτε εἰς προσβολὴν τοῦ μυοκαρδίου. Ἡ δυσφαγία σπανίως παρατηρεῖται, ὅταν ὅμως ὑπάρχῃ, δύναται νὰ καταστῇ τοσοῦτον ἐπικίνδυνος, ὥστε ἡ κατάποσις οἱασδήποτε τροφῆς, καὶ ὕδατος ἀκόμη, προκαλεῖ τρομερὸν ὀπισθοστέρνιον, ἀλγεινὸν καῦσον (ὑδροφοβικὴ μορφή). Παρατηροῦνται ἐνίοτε λύγξ, ναυτία, ἔμετοι, παροξυντικὸς βὴξ κλπ.

Φυσικὰ σημεῖα. Ἡ ἐπισκόπησις οὐδὲν σημεῖον ἄξιον λόγου μᾶς δίδει· ἐνίοτε παρατηρεῖται ἐλάττωσις ἢ ἔλλειψις τῶν κατὰ τὴν ἀναπνοὴν παρατηρουμένων κινήσεων τοῦ τοιχώματος τῆς κοιλίας. Ἐκ τῆς ψηλαφήσεως σπανίως ἀντιλαμβανόμεθα ψηλαφητὴν τριβὴν κατὰ τὸ τρίτον ἢ τέταρτον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερά. Ἐκ τῆς ἐπικρούσεως παρατηρεῖται ἐνίοτε αὔξησις τῶν ὁρίων τῆς καρδιακῆς ἀμβλύτητος. Κατὰ τὴν ἀκρόασιν ὁ περικαρδικὸς ἦχος τριβῆς ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστι-

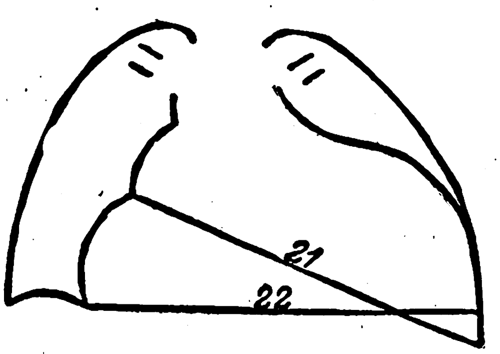

Ὀρθοκαρδιογράφημα μεγάλου περικαρδικοῦ ἐξιδρώματος.

κώτερον σύμπτωμα καὶ ἀρκετὸν πρὸς διάγνωσιν τῆς νόσου. Οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν προστριβὴν τῶν ἀνωμάλων ἐπιφανειῶν τῶν δύο περικαρδικῶν φύλλων. Σπανιώτερον εἶναι τραχύς, προσομοιάζων πρὸς κριγμὸν καινουργοῦς δέρματος, συνηθέστερον δὲ ἤπιος. Τοῦτον παρομοιάζουν πρὸς τριβὴν μεταξὺ τοῦ χάρτου (froisssement de papier de soie) ἢ τριβὴν καινουργῶν χαρτονομισμάτων. Ὁ ἦχος οὗτος δὲν καλύπτει τοὺς καρδιακοὺς τόνους, δύναται δὲ νὰ εἶναι εἷς μόνος, καὶ τότε συνηθέστερον εἶναι μεσοσυστολικός, ἢ νὰ εἶναι διπλοῦς, ὁπότε ὁ ἕτερος εἶναι μεσοδιαστολικός. Τὸν ἦχον τοῦτον ἐπιτυχῶς παρέβαλον πρὸς ρυθμὸν ἀτμομηχανῆς. Ἡ ἔντασις αὐτοῦ εἶναι ἄλλοτε ἄλλη, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς καρδιακῆς ἐνεργείας, δὲν ἐπεκτείνεται δὲ οὗτος παρὰ εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις καὶ καθίσταται ἐντονώτερος κατὰ τὴν καθεστηκυῖαν στάσιν καὶ τὴν πίεσιν τοῦ στηθοσκοπίου. Ἐνίοτε ἀκούονται φυσήματα. Ταῦτα εἴτε ὀφείλονται εἰς συνυπάρχουσαν ἐνδοκαρδίτιδα, εἴτε εἶναι καρδιοπνευμονικά, εἴτε τέλος λειτουργικά.

Φυσικὰ σημεῖα ἐπὶ ἐξιδρωματικῆς περικαρδίτιδος. Εἰς μᾶλλον προκεχωρημένον στάδιον καὶ ἐφόσον ὁ μεταξὺ τῶν δύο φύλλων τῆς περικαρδίου χῶρος καταλαμβάνεται ὑπὸ ὑγρῶν, κατὰ τὴν ψηλάφησιν ἐν ὑπτίᾳ θέσει ἡ καρδιακὴ ὦσις μόλις καθίσταται ἀντιληπτή, σὺν τῷ χρόνῳ δέ, ὅταν τὸ ὑγρὸν αὐξάνῃ, παντελῶς ἐξαφανίζεται. Κατὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὅμως στάσιν αὕτη ὑψοῦται μέχρι τοῦ τρίτου μεσοπλευρίου διαστήματος ἀριστερά, συνεπείᾳ τῆς εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ περικαρδίου συσσωρεύσεως τοῦ ὑγροῦ καὶ ἐπιπλεύσεως τῆς καρδίας ἐν αὐτῷ. Ἐνταῦθα αἱ γνῶμαι διίστανται καὶ τινὲς τῶν συγγρα-

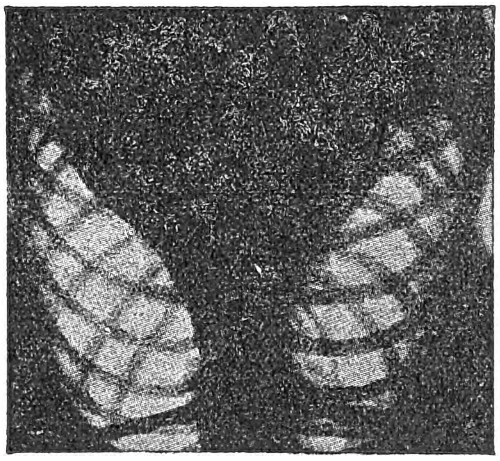

Ἀκτινογραφία ἐξιδρωματικῆς περικαρδίτιδος.

φέων πιστεύουν ὅτι ἡ ὦσις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν κορυφήν, ἀλλ' εἰς τὴν βάσιν τῆς καρδίας (*Ewart*). Ὅταν ὁ ὄγκος τοῦ ὑγροῦ ὑπερβῇ τὰ 300 γραμμάρια, ἰδίᾳ εἰς τὰ παιδία, τὰ μεσοπλεύρια διαστήματα, ὡς ἐκ τῆς ἐλαστικότητος τῶν πλευρῶν διατείνονται καὶ σχηματίζουν φοειδῆ προπέτειαν κατὰ τὴν ἐπισκόπησιν. Αὕτη εἰς τοὺς ἐνηλίκους σπανιώτατα παρατηρεῖται, οὐδέποτε δὲ εἰς τοὺς γέροντας.

Κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν ἐν ἀρχῇ παρατηρεῖται, ἰδίᾳ τοῦ ἀσθενοῦς καθημένου καὶ κλίνοντος πρὸς τὰ ἔμπρός, ἀμβλύτης κατὰ τὸ ἐσώτατον πέρας τοῦ 5ου μεσοπλευρίου διαστήματος δεξιὰ (σημεῖον Rotch)· μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ ἀμβλύτης καθίσταται σαφεστέρα, ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ἀριστερά, δεξιὰ καὶ ἄνω, λαμβάνουσα μορφὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σφαιροειδῆ. Ἐκ τῆς ἀκροάσεως ὁ ἦχος τριβῆς ἐκλείπει, ἐφόσον ἡ περικαρδικὴ κοιλότης διατείνεται, ἢ ἀκούεται ἐπί τινας εἰσέτι ἡμέρας, κατὰ τὸ δεύτερον ἢ τρίτον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερά. Οἱ καρδιακοὶ τόνοι εἶναι βύθιοι, σπανίως ἐξαφανίζονται· τοῦτο ὀφείλεται εἰς μυοκαρδικὴν ἐξασθένησιν μᾶλλον παρὰ εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ ὑγροῦ.

Αἱ κυκλοφοριακαὶ διαταραχαὶ σπανίως ἐλλείπουν. Ὁ σφυγμὸς εἶναι κανονικός, ὅταν ὅμως αὐξηθῇ τὸ ὑγρόν, ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις κατέρχεται, ὁ δὲ σφυγμὸς καθίσταται μικρὸς καὶ ταχύς. Συνήθως εἶναι ρυθμικός, ἐνίοτε παρατηρεῖται παράδοξος σφυγμός· εἰς περίπτωσιν ἀρρυθμίας, αὕτη δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς συνυπάρχουσαν μυοκαρδῖτιδα. Αἱ σφαγίτιδες διατείνονται καὶ ἐνίοτε δὲν παρουσιάζουν σφυγμικὰς κινήσεις. Αὐξανομένου τοῦ ἐξιδρώματος καὶ πιεζομένων τῶν κόλπων καὶ τῶν ἀγγείων τῆς βάσεως ἀναφαίνονται: κυάνωσις, ἐπίφλεβον θωρακικόν, οἴδημα ἐν εἴδει περιωμίου (oedème en pelerine) καὶ ὀξεῖα ἀνεπάρκεια τοῦ μυοκαρδίου.

Ἐκ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος συχνάκις παρατηρεῖται οἰδηματώδης πνευμονικὴ συμφόρησις, εἰς τὰ παιδία δὲ καὶ τοὺς στενοθώρακας ἐνηλίκους κατὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἀριστερᾶς βάσεως τοῦ πνεύμονος ἀνευρίσκομεν σημεῖα πλευρίτιδος (ἐλάττωσις τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος καὶ τῶν φωνητικῶν δονήσεων, φύσημα, αἰγοφωνία), ὀφειλόμενα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ περικαρδικοῦ ἐξιδρώματος ἐξασκουμένην πίεσιν ἐπὶ τοῦ πνευμονικοῦ παρεγχύματος (σημεῖον τοῦ Pins). Τὰ σημεῖα ταῦτα καθίστανται ὀλιγώτερον ἀντιληπτὰ κατὰ τὴν πρὸς τὰ πρόσω κλίσιν τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀρρώστου, ἐκλείπουν δὲ ἐντελῶς ὅταν οὗτος λάβῃ τὴν ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ τὸ στῆθος θέσιν (genupectoral).

Ἡ ραδιοσκοπικὴ ἐξέτασις ἀποκαλύπτει συμμετρικὴν σφαιροειδῆ καὶ ἐλαφρῶς τριγωνοειδῆ μεγέθυνσιν τῆς περικαρδικῆς σκιᾶς (δίκην σακκούλας μὲ γιαούρτην), ὡς καὶ ἐλάττωσιν τοῦ εὔρους τῶν καρδιακῶν συστολῶν. Ἐνίοτε παρατηρεῖται τελεία ἀκινησία αὐτῶν, ἐνῷ ἄλλοτε αὗται διατηροῦν τὰς φυσιολογικὰς τῶν κινήσεις παρὰ τὴν ὕπαρξιν ἀρκετοῦ ἐξιδρώματος. Ἐν γένει ἡ παραμόρφωσις τῆς σκιᾶς συνίσταται εἰς αὔξησιν τῆς ὁριζοντίου διαμέτρου ἐν σχέσει πρὸς τὴν κάθετον.

Τὰ λειτουργικὰ συμπτώματα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ἐξιδρώματος, τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἀναπτύσσεται τοῦτο καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ καρδιακοῦ μυός. Τὸ ἄλγος σπανίως διατηρεῖ τοὺς ἀρχικούς του χαρακτῆρας, συνήθως εἶναι προκάρδιον βάρος ἢ ἐλλείπει τελείως. Ἡ δύσπνοια ποικίλλει ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων· εἶναι ἐλαφρὰ ἐπὶ μικροῦ ἐξιδρώματος, αὐξάνει δέ, καταλήγουσα εἰς ὀρθόπνοιαν, ὅταν τοῦτο αὐξηθῇ ταχέως. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐξιδρώματος πίεσις τοῦ οἰσοφάγου δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ δυσφαγίαν, τοῦ φρενικοῦ νεύρου λύγγα, τοῦ πνευμονογαστρικοῦ ἔμετον. Ὁ πυρετὸς καὶ ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἀρρώστου ποικίλλουν ἀναλόγως τοῦ παθογόνου μικροβίου, ἡ ποσότης τῶν οὔρων ἐλαττοῦται πάντοτε.

Ἐξέλιξις. Ἡ *ξηρὰ περικαρδῖτις*, ὅταν παραμένῃ τοιαύτη, δυνατὸν νὰ καταλήξῃ εἰς ἴασιν. Ἡ πορεία τῆς ὑγρᾶς περικαρδίτιδος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αἰτιολογίας. Ἀκόμη καὶ ὅταν τὸ ἐξίδρωμα εἶναι ἄφθονον, δύναται νὰ ἀπορροφηθῇ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ δύσπνοια καὶ τὸ προκάρδιον ἄλγος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαφανίζονται, οἱ καρδιακοὶ τόνοι καθίστανται σαφέστεροι, ἡ καρδιακὴ ἀμβλύτης σμικρύνεται, ἐνῷ ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ἦχος τριβῆς. Τότε ἐνδέχεται νὰ ἐπέλθῃ τελεία ἀπορρόφησις τοῦ ἐξιδρώματος καὶ ἴασις, ἢ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐκτεταμέναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συμφύσεις, συνδέουσαι τὰ πέταλα τοῦ περικαρδίου πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τὰ πέριξ ὄργανα, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἔσεται ἡ ἐξασθένησις τοῦ ὑποκειμένου μυοκαρδίου καὶ αἱ ταύτην ἐπακολουθοῦσαι σοβαραὶ διαταραχαί. Ἐπὶ τινων περιπτώσεων τὸ ἐξίδρωμα παραμένει στάσιμον, μετὰ κάθε ἐκκενωτικὴν παρακέντησιν τὸ περικάρδιον καὶ πάλιν πληροῦται, ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ καχεξίας. Ὅταν τὸ ἐξίδρωμα ἐπιμένῃ, ἡ δύσπνοια ἐπιτείνεται καὶ τὰ συμπτώματα πιέσεως εἶναι ἔντονα, ὁ σφυγμὸς εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἄρρυθμος, ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ συγκοπῆς, εἴτε, βραδύτερον, ἐκ καρδιακῆς ἀνεπαρκείας.

Διάγνωσις. Τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς ξηρᾶς περικαρδίτιδος εἶναι ὁ ἦχος τριβῆς, δυνάμενος νὰ συγχυσθῇ μετὰ τῶν καρδιοπνευμονικῶν φυσημάτων, ἰδίᾳ ὅταν ταῦτα καταλαμβάνουν τὴν μεσοκαρδιακὴν χώραν καὶ εἶναι μεσοσυστολικά. Ἡ μετάβασις ὅμως ἐκ τῆς κατακεκλιμένης εἰς τὴν καθεστηκυῖαν στάσιν καθιστᾷ ἐντονώτερον τὸν ἦχον τριβῆς, ἐνῷ ἐξαλείφει τὰ καρδιοπνευμονικὰ φυσήματα ἢ ἐλαττώνει τὴν ἔντασιν αὐτῶν.

Ὁ διπλοῦς ἦχος τριβῆς, ὅταν εἶναι ἤπιος, δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς διπλοῦν ἀορτικὸν φύσημα, ὁ ἦχος τριβῆς ὅμως εἶναι ἐπιπολαιότερος, ἀκούεται εἰς τὸ μέσον τῶν τόνων, πρὸς δὲ τὸ ὀρθοκαρδιογράφημα τῆς ἀνεπαρκείας μετὰ στενώσεως τῆς ἀορτῆς εἶναι χαρακτηριστικόν.

Ἐπὶ ἐξιδρωματικῆς περικαρδίτιδος ἡ αὔξησις τῆς καρδιακῆς ἀμβλύτητος πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ὡς καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα κλι-

Digitized by Google

νικὰ σημεῖα, οὔτε χαρακτηριστικὰ εἶναι, οὔτε ἀπολύτου διαγνωστικῆς σημασίας. Διὸ ἡ ἐξιδρωματικὴ περικαρδῖτις θὰ διασταλῇ ἀπὸ τῆς καρδιακῆς διατάσεως, ἧς ἡ βυθιότης τῶν τόνων, ἡ ηὐξημένη ἀμβλύτης, ἀκόμη καὶ ἡ παρεμφερὴς ραδιοσκοπικὴ εἰκὼν ἐπιφέρουν σύγχυσιν. Ἡ ἀμβλύτης τῆς καρδιακῆς διατάσεως εἶναι μικροτέρας ἐκτάσεως, τὸ σχῆμα αὐτῆς ὀλιγώτερον σφαιρικόν, κατὰ δὲ τὴν πλαγίαν δεξιὰν κατάκλισιν δὲν μετατοπίζεται ἐπαισθητῶς δεξιόθεν τοῦ στέρνου. Θ' ἀναζητήσωμεν μετὰ προσοχῆς τὴν καρδικὴν ὦσιν, ἥτις ἐπὶ καρδιακῆς διατάσεως θὰ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ κάτω ὁρίου τῆς ἀμβλύτητος, ἐκτὸς δὲ τῆς γραμμῆς τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ. Διὰ τῆς ἀκτινοσκοπήσεως ἡ διάγνωσις εἶναι δύσκολος, διότι καὶ ἐπὶ καρδιακῆς διατάσεως τὰ χείλη τῆς σκιᾶς τῆς καρδίας ἀκινητοῦν ὡς ἐκ τῶν ἐξησθενημένων καρδιακῶν συστολῶν. Ἐπὶ καρδιακῆς ὑπερτροφίας ἡ ἀπόλυτος ἀμβλύτης διακρίνεται ἀπὸ τῆς σχετικῆς· ἡ ὦσις τῆς κορυφῆς εἶναι ἔντονος, ἀκτινοσκοπικῶς δὲ αἱ κινήσεις τῶν χειλέων τῆς καρδιακῆς σκιᾶς εἶναι λίαν εὐδιάκριτοι. Ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ καρδιακοῦ ἀντανακλαστικοῦ τοῦ Abrams, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ἄριστον διαγνωστικὸν σημεῖον μεταξὺ καρδιακῆς διατάσεως καὶ ἐξιδρωματικῆς περικαρδίτιδος, τούτου ἡ ἀναζήτησις εἶναι δυσχερής, ἡ δὲ ἀπόδοσις σχετικῶς μικρά. Συνίσταται εἰς τὴν διὰ τοῦ ὠλενίου χείλους τῆς χειρὸς ἐπίκρουσιν τῆς προκαρδίου χώρας, ἥτις ἀντανακλαστικῶς προκαλεῖ ἐλάττωσιν τῆς καρδιακῆς ἀμβλύτητος ἐπὶ διατάσεως τῆς καρδίας, ἐνῷ ἐπὶ ἐξιδρώματος ἡ ἀμβλύτης παραμένει ἀμετάβλητος.

Δύναται νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις πρὸς τὴν ἀριστερὰν ἐξιδρωματικὴν περικαρδίτιδα, ἀλλ' αὕτη ἀπωθεῖ τὴν καρδίαν πρὸς τὰ δεξιά, ἐνῷ οἱ καρδιακοὶ τόνοι διατηροῦν τὴν φυσιολογικὴν αὐτῶν χροιάν. Δυσχερέστερον διαγιγνώσκεται ἡ προσθία πλευρῖτις τοῦ μεσαυλίου, ἧς τὰ φυσικὰ σημεῖα καὶ τὰ λειτουργικὰ συμπτώματα δυνατὸν νὰ μᾶς ἐξαπατήσουν. Ἡ ἀμβλύτης ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ὑπερβαίνει τὸ δεξιὸν χεῖλος τοῦ στέρνου, ὀλίγον ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐπικάθηται δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῆς καρδιακῆς ἀμβλύτητος.

Ἐπὶ ὀπισθίας περικαρδίτιδος ἡ διάγνωσις καθίσταται δυσχερεστέρα τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον ἡ δοκιμαστικὴ ἐκ τῶν ὄπισθεν παρακέντησις, ἀποβαίνουσα θετική, δυνατὸν ν' ἀποδοθῇ εἰς πλευρίτιδα.

Ἡ διάγνωσις τοῦ εἴδους τοῦ ἐξιδρώματος θὰ γίνῃ μόνον κατόπιν παρακεντήσεως. Ἡ συνύπαρξις περικαρδίτιδος μετ' ἐξιδρωματικῆς πλευρίτιδος, ἰδίᾳ ἐγκεκυστωμένης, θὰ διαγνωσθῇ μόνον ἐὰν κατόπιν τῆς ἐκκενωτικῆς παρακεντήσεως τῆς πλευρίτιδος τὰ λειτουργικὰ συμπτώματα καὶ ἡ καρδιακὴ ἀμβλύτης ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν.

Πρόγνωσις. Αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αἰτιολογίας. Βαρεῖα εἶναι ἡ περικαρδῖτις ἡ ὀφειλομένη εἰς λοιμώδη νοσήματα ἢ εἰς πυαιμικὰς καταστάσεις, μοιραίως θανατηφόρος ἡ τῆς νόσου τοῦ Bright, τοὐναντίον δ' εὐνοϊκὴ ἡ τῶν ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων. Ἐπίσης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ ὑγροῦ, τῆς ταχείας αὐτοῦ ἀναπτύξεως, τῆς καταστάσεως τοῦ μυοκαρδίου καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐξιδρώματος (σοβαρὰ ἡ πρόγνωσις τῶν αἱμορραγικῶν καὶ πυωδῶν περικαρδιτίδων) καὶ τέλος ἐκ τῆς ἡλικίας· εἰς μικρὰν καὶ προκεχωρημένην ἡλικίαν βαρυτέρα ἡ πρόγνωσις.

Θεραπεία. Κατὰ τὴν *ξηρὰν περικαρδίτιδα* πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τοῦ ἄλγους συνιστῶνται ἐπισπαστικὰ κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν, ἐπάλειψις ἰωδίου, συκίαι αἱματηραί, καὶ ἰδιαίτατα ἐπίθεσις κύστεως πάγου. Θὰ χορηγήσωμεν ὀπιοῦχα καὶ ἐὰν τὸ ἄλγος εἶναι λίαν ἔντονον θὰ ἐνεργήσωμεν ἔνεσιν μορφίνης. Κατὰ τῆς ἀϋπνίας συνιστῶνται βρωμιοῦχα, νάρδιον ἢ τὸ ὄπιον καὶ τὰ παράγωγα αὐτοῦ, κατὰ δὲ τοῦ καρδιακοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ μυοκαρδίου, πλὴν τῶν ἐνέσεων καμφορούχου ἐλαίου, θὰ χορηγήσωμεν κοραμίνην ἢ μικρὰς δόσεις δακτυλίτιδος. Ὅταν τὰ σημεῖα τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας ἐπιταθοῦν, θὰ ἐνεργήσωμεν ἐνδοφλεβίους ἐνέσεις οὐαβαΐνης ἢ δακτυλιδίνης. Δὲν θὰ παραμελήσωμεν τὴν αἰτιολογικὴν θεραπείαν μεταχειριζόμενοι τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον κατὰ τοὺς ὀξεῖς ρευματισμούς, τὴν ἐμβολιοθεραπείαν ἢ ὀροθεραπείαν κατὰ τὰ ἄλλα λοιμώδη νοσήματα.

Εἰς περίπτωσιν ἐξιδρωματικῆς περικαρδίτιδος τὰ ἐκ τῆς φαρμακευτικῆς θεραπείας ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα δὲν εἶναι σημαντικά. Τοπικῶς μὲν δι' ἐπισπαστικῶν, ἐσωτερικῶς δὲ διὰ διουρητικῶν (θεοβρωμίνη, σκύλλα), θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐπισπεύσωμεν τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ἐξιδρώματος. Ἡ ἐκκενωτικὴ παρακέντησις καθίσταται ἀναγκαία μόνον ὅταν τὸ ἐξίδρωμα, ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ, προκαλῇ σοβαρὰς λειτουργικὰς διαταραχὰς ἢ ὅταν ὑποπτευώμεθα πυῶδες ἐξίδρωμα. Ἡ μικρὰ αὕτη ἐπέμβασις δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη κινδύνων, δι' ὃ δέον νὰ ἐκτελῆται μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας. Ἐνίοτε μετὰ τὴν ἐκκενωτικὴν παρακέντησιν γίνεται πλύσις διὰ τοῦ ὑγροῦ τοῦ Ringer ἢ μᾶλλον δι' ἰωδιούχου τινὸς διαλύσεως. Εἰς περιπτώσεις τινὰς δὲν τυγχάνει ἄσκοπος ἡ ἡλιοθεραπεία καὶ ἡ ἀκτινοθεραπεία. Ἐν περιπτώσει πυωδῶν ἐξιδρωμάτων θὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν περικαρδιοτομίαν.

Α. Κ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Ἡ *περικαρδῖτις* παρουσιάζεται εἰς ὅλα τὰ κατοικίδια ζῷα ὑπὸ μορφὴν ὀξεῖαν ἢ χρονίαν, προσβάλλεται δὲ ὁλόκληρος ὁ ὀρογόνος ἢ μέρος μόνον αὐτοῦ. Οἱ βόες ἐν τούτοις προσβάλλονται καὶ ὑπὸ τῆς τραυματικῆς περικαρδίτιδος, εἰς δὲ τοὺς ἵππους παρατηρεῖται ἐνίοτε ἡ ἐπιζωοτική. Τὸ αἴτια τὰ προκαλοῦντα τὸ νόσημα τοῦτο, ἐκτὸς τῶν τραυμάτων κατὰ τὴν τραυματικὴν περικαρδίτιδα τῶν βοῶν, εἶναι οἱ ἀρθριτικοὶ ρευματισμοὶ καὶ ἡ διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος εἰσβολὴ μικροργανισμῶν. Συχνότερον ὅμως ἡ φλεγμονὴ τοῦ περικαρδίου ὀφείλεται εἰς παθήσεις ἄλλων γειτονικῶν ὀργάνων (τοῦ ὑπεζωκότος, τῶν πνευμόνων ἢ τοῦ διαφράγματος) κατ' ἐπινέμησιν. Ἐκ τῆς φλεγμονῆς ταύτης τοῦ περικαρδίου παράγεται καὶ ἐξίδρωμα ὀρῶδες, ὀροϊνῶδες, αἱματηρὸν ἢ πυῶδες. Ἡ διάγνωσις τῆς νόσου γίνεται διὰ τῆς ἀκροάσεως ἢ τῆς ἐπικρούσεως ἢ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν καρδιακῶν παλμῶν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἐπιθέματα συναπισμῶν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς δακτυλίτιδος, ὅταν ἰδίως ἡ καρδία παρουσιάζῃ ποιάν τινα ἀδυναμίαν· ἐὰν ὅμως ἔχωμεν ταχυπαλμίαν, τότε χορηγοῦμεν τὴν ἐμετικὴν τρύγα. Δ. Π.

— **περικαρδῖτις** ***γονοκοκκική.*** Παρουσιάζεται συχνότερον παρ' ὅ,τι γενικῶς πιστεύεται, ἢ ὡς μόνη ἐπιπλοκὴ τῆς ὀξείας βλεννορροίας, ἢ ἐν συνδυασμῷ μετὰ γονοκοκκικῆς ἐνδοκαρδίτιδος. Ἡ ξηρὰ μορφὴ αὐτῆς προξενεῖ ἐλάχιστα ἐνοχλήματα, μόνον ἐλαφρὸν πόνον κατὰ τὴν καρδιακὴν χώραν, ὁ ὁποῖος παρέρχεται συντόμως καὶ ἐπακολουθεῖ πλήρης ἴασις. Ἡ μετὰ τῆς ἐνδοκαρδίτιδος ἀναφαινομένη ὑγρὰ περικαρδῖτις παρουσιάζει τὰ αὐτὰ κλινικὰ φαινόμενα τῆς ὀξείας ὑγρᾶς περικαρδίτιδος, ἡ δὲ θεραπεία εἶναι ὁμοία. Ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ σχετικῶς ἀφθόνου ἐξιδρώματος ἀπέδειξε συχνὰ τὴν παρουσίαν γονοκόκκων. Κ. Κ. Κ.

—**περικαρδῖτις** ***συμφυτική.*** Εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν δύο περικαρδικῶν πετάλων ἢ καὶ ἐκτὸς αὐτῶν πρὸς τὸ μεσαύλιον καὶ τὰ γειτονικὰ ὄργανα ἀνάπτυξις συμφύσεων συνεπείᾳ χρονίας τινὸς φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας. Α. Κ. Κ.

περικάρπιον (τὸ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ περὶ τὸ μετακάρπιον τῶν χειρῶν πολύτιμα ψέλια ἐκ χρυσοῦ ἢ καὶ ἐξ ἄλλου μετάλλου, χαλκοῦ, ἀργύρου, κατ' ἀρχήν, πρὸ πάντων γυναικεῖα. Παρὰ τοῖς βαρβάροις, Πέρσαις, Μήδοις, Γαλάταις, ἔφερον περικάρπια καὶ οἱ ἄνδρες καὶ χάριν πολυτελείας καὶ ὡς σύμβολα πρὸς ἔνδειξιν βαθμοῦ. Παρὰ τοῖς Σαβίνοις ἐδίδοντο, ὡς παρ' ἡμῖν τὰ παράσημα, εἰς ἀναγνώρισιν καὶ ἐπιβράβευσιν ἐξαιρετικῶν τῇ πατρίδι ὑπηρεσιῶν. Διεκρίνοντο δὲ καὶ ἐκ τῆς ὕλης αὐτῶν κατασκευῆς καὶ ὀνομασίας εἰς πολλὰ καὶ διάφορα εἴδη (*περιβραχιόνια, περιπέζια, περισφύρια, περισκελίδες* κλπ.). Ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐγενικεύθη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτε ἀναφέρονται φέροντες περικάρπια καὶ αὐτοκράτορες, ὡς ὁ Ἐλαγάβαλος, ὁ Καλιγόλας, ὁ Νέρων κλπ., ἀλλὰ καὶ ἁπλοῖ στρατιῶται. Ἐν τῷ ἐν Πετρουπόλει μουσείῳ Ἐρμιτὰζ ἀπόκεινται πλεῖστα τοιαῦτα περικάρπια τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐκ Κιμμερίου Βοσπόρου. Εἰκόνας δ' αὐτῶν ἔχομεν ἐπὶ ἐγχρώμων ἀγγείων, ὡς καὶ ἐπὶ γλυπτικῶν ἔργων, ἀγαλμάτων, μνημείων κλπ. Ε. Κ.

περικαρπικός, *—ή, —όν,* ἢ *—ιακός*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περικάρπιον, ὁ τοῦ περικαρπίου.

περικάρπιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα τοῦ καρποῦ. Γενικῶς τὸ περικάρπιον εἶναι αὐτὴ ἡ φοθήκη, ἥτις μετὰ τὴν γονιμοποίησιν λαμβάνει, ἀναλόγως τῶν διαφόρων καρπῶν, μικροτέραν ἢ μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν καὶ διάφορον σύστασιν. Οὕτως ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ περικαρπίου τῶν ἀγρωστοειδῶν, τοῦ σαρκώδους περικαρπίου τῶν δρυπῶν κτλ. Παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἐμφανεῖς διαφορὰς τὰ περικάρπια ὡς πρὸς τὴν σύστασίν των ὑπάγονται εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τύπον. Παρουσιάζουν τρία διακεκριμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρώματα, ἅτινα ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω εἶναι: τὸ *ἐπιπερικάρπιον* (κοιν. *δέρμα* ἢ *φλοῦδα*), τὸ *μεσοπερικάρπιον* ἢ *σαρκοπερικάρπιον* καὶ τὸ *ἐσωπερικάρπιον*. Τὸ περικάρπιον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχηματισμοῦ του ἔχει μορφὴν φύλλου ἀναδιπλουμένου, ἣν μορφὴν διατηρεῖ πολλάκις καὶ κατὰ τὴν ἀνάπτυξίν του, ὁπότε καλεῖται *φυλλοειδὲς περικάρπιον*, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὸ πίσον καὶ εἰς ἄλλα φυτά. Πολλάκις ἡ φυλλοειδὴς μορφὴ τοῦ περικαρπίου ἀλλάσσει οὐσιωδῶς λόγῳ τῆς ἑκάστοτε ποικίλης διαπλάσεώς του καὶ τοῦ ποικίλου χρωματισμοῦ του. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ περικαρπίου χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ τμῆμα τοῦ κάλυκος, ὅπως εἰς τὸ μῆλον κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

περικυλὶς (ἡ) (*κοιν. καπότα*). Ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ὑγιεινολόγου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος Condom καὶ φέρει τὸ ὄνομα τούτου εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, κατασκευάζεται δὲ ἀπὸ τὸ τυφλὸν ἔντερον τῶν προβάτων, ἀπὸ τὴν κύστιν ὡρισμένων ἰχθύων ἢ ἀπὸ λεπτότατον ἐλαστικόν. Αὕτη ἐπενδυομένη πρὸ τῆς συνουσίας, ἐὰν δὲν διαρραγῇ ἢ ἐκφύγῃ, εἶναι τὸ ἀσφαλέστατον προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τῶν ἀφροδισίων νόσων. Κ. Κ. Κ.

περίκειμαι· κεῖμαι πέριξ τινός, εἶμαι τοποθετημένος ὁλόγυρα.

περικείρω· κείρω πέριξ, κουρεύω ὁλόγυρα.

περικέντησις (ἡ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ φέρονται διάφοροι χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις ἐπὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς φακοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὧν κυριώτεραι εἶναι: 1) Ἡ γινομένη ἐπὶ καταρράκτου μαλθακοῦ καὶ συνισταμένη εἰς τὴν διὰ τῆς ἀκίδος τοῦ Bowmann διάνοιξιν τοῦ προσθίου περιφακίου τοῦ φακοῦ. Ἡ διάνοιξις αὕτη ἐπιτρέπει εἰς τὸ ἐν τῷ προσθίῳ θαλάμῳ ὑδατοειδὲς ὑγρὸν νὰ διεισδύσῃ μεταξὺ τῶν ἰνῶν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς, τὰς ὁποίας καὶ ἐξοιδαίνει. Αἱ ἐξοιδαινόμεναι ἶνες τοῦ φακοῦ ἐξέρχονται βαθμιαίως διὰ τοῦ ρήγματος τοῦ περιφακίου εἰς τὸν πρόσθιον θάλαμον, ὅπου καὶ τεμνόμεναι ἀπορροφοῦνται. Ἡ ἐπὶ τοῦ περιφακίου τομή, ὅταν εἶναι μεγάλη, δύναται νὰ προκαλέσῃ ἀπότομον ἐξοίδησιν τοῦ φακοῦ, ἐξ ἧς παράγεται ἰριδοκυκλῖτις ἢ γλαύκωμα. 2) Ἡ γινομένη ἐπὶ μεμβρανωδῶν ὑποχυμάτων, σκοποῦσα τὸν σχηματισμὸν τρήματος ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεμβράνης καὶ ἐκτελουμένη ἐπίσης διὰ μιᾶς ἢ δύο συγχρόνως ἀκίδων τοῦ Bowmann. Β. Α.

περικέφαλα (τά). Τὸ μέρος τῆς σαγῆς τῶν κελήτων ἵππων καὶ λοιπῶν κτηνῶν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, τὸ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ χρησιμεῦον διὰ τὴν καθοδήγησιν ἢ τὴν πρόσδεσιν ἐν στάβλῳ ἢ ἐν καταυλισμῷ (βλ. *περιδερίς, χαλινός, χαλινίσκος, φορβιά*). Κ. Δ.

περικεφαλαία (ἡ)· τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν φορούμενον, κάλυμμα τῆς κεφαλῆς στρατιωτικόν, κράνος· || νόσος τις τῆς κεφαλῆς παρ' ἀρχαίοις· || μέρος τῆς πρῴρας ἀρχαίου πλοίου μεταξὺ ἐμβόλου καὶ προεμβολίδος· || σκέπασμα κλίνης.

— *['Αρχαιολ.]* Ἡ λέξις *περικεφαλαία* ἢ *περικεφάλαιον* εὕρηται πρῶτον, ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ, παρὰ Πολυβίῳ καὶ τοῖς ἐξῆς συγγραφεῦσι. Παρ' Ὁμήρῳ ἔχομεν τὴν κυνῆν, ἤτοι περικεφαλαίαν πρὸ πάντων ἐκ δέρματος κυνός, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα, πρὸς χρῆσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ οὐχὶ πολεμικήν. Τοιαῦται περικεφαλαῖαι, ὡς πῖλοι, ἦσαν καὶ ἡ ταυρείη, κτιδέη, αἰγείη κλπ. Πολεμικαὶ δὲ περικεφαλαῖαι ἢ κράνη ἦσαν παρ' Ὁμήρῳ ἡ χαλκῆ κόρυς, ἡ πήληξ καὶ ἡ τρυφάλεια. Αἱ περικεφαλαῖαι κατεσκευάζοντο ἐν ἀρχῇ ἐκ δέρματος ζῴου, ὅθεν καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν ὀνόματα καὶ τὰ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, λεοντῆ, ἀλωπεκὶς κ. λ. π. Ἐκ χαλκοῦ κατεσκευάζοντο περικεφαλαῖαι καὶ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ἐν καταλόγῳ ἀναθημάτων εὑρεθέντι ἐν Δήλῳ ἀναφέρεται «περικεφαλαία σιδηρᾶ περιηργυρωμένη». Περὶ δὲ τοῦ σχήματος, τῶν μερῶν καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καὶ τῶν εἰδῶν τῆς περικεφαλαίας κλπ. βλ. εἰς λ. *κράνος*. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Στρατ. Τεχνολ.]* Τὸ διὰ τὴν προφύλαξιν τῆς κεφαλῆς μέρος τοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸν μεσαίωνα ἀτομικοῦ ἀμυντηρίου ὁπλισμοῦ (βλ. λ. *ὅπλα*) τὸ εἰδικώτερον ἀποκαλούμενον *κράνος* (βλ.λ.). Κ. Δ.

περίκι (τό)· ἰδιωμ., τὸ φυτὸν *ὑπερικὸν τὸ διάτρητον*.

περικιγκλιδῶ (*—όω*)· περιβάλλω, περιφράττω διὰ κιγκλίδων.

περίκλαστον (τὸ) (Periklas) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ὀξείδιον τοῦ μαγνησίου MgO. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ὀκταεδρικὴν καὶ ἑξαεδρικήν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 3,67—3,75, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα πρασινότεφρον ἕως σκοτεινοπράσινον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεταλλεύματα τῶν ὀξειδίων τοῦ μαγγανίου, ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς μαγγανιούχους δολομίτας, εἰς τὸ Langban. Kitteln καθὼς καὶ εἰς τὸ ὄρος Somma. Γ. Β.

περικλεὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὑπερόχου κλέους, ἔνδοξος, περίφημος, ὀνομαστός: «περικλεὴς στρατηγός».

Περίκλεια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐνωτίας (πρώην Ἀλμωπίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 271 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Λαγκαδιὰ* (πρ. Λούγγουντσα) 602. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπερισλάβ*.

Περικλείδας. Λακεδαιμόνιος πεμφθεὶς εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων εἱλώτων (461). Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὸν Κίμωνα μετὰ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν. Π. Α. Ρ.

περίκλεισις ***κόρης*** *['Οφθαλμ.]*. Ὅταν κατόπιν φλεγμονῆς τῆς ἴριδος παραχθῶσι συμφύσεις μετὰ

Digitized by Google

τοῦ ὄπισθεν αὐτῆς εὑρισκομένου κρυσταλλοειδοῦς φακοῦ (συνέχειαι ὀπίσθιαι), αἱ δὲ συμφύσεις αὗται καταλάβωσιν ἐν εἴδει δακτυλίου ὅλον τὸ κορικὸν χεῖλος τῆς ἴριδος, τοῦτο καλοῦμεν *περίκλεισιν τῆς κόρης*. Κατὰ τὴν περίκλεισιν ἡ κόρη μένει ἀκίνητος τελείως, μὴ ἀντιδρῶσα μήτε εἰς τὸ φῶς, μήτε εἰς τὴν σύγκλισιν, ὑπάρχει δὲ κίνδυνος γλαυκώματος ἕνεκα τῆς διακοπῆς, τὴν ὁποίαν αὕτη ἐπιφέρει εἰς τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τοῦ προσθίου καὶ ὀπισθίου θαλάμου. Πρὸς ἀποτροπὴν αὐτοῦ διενεργεῖται ἰριδεκτομία ἀντιγλαυκωματική.

Β. Α.

περίκλεισμα (τό)· κλεῖσμα ὁλόγυρα, περίφραγμα.

περίκλειστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περικεκλεισμένος, περίφρακτος: «περίκλειστος χῶρος».

περικλείω· κλείω πέριξ, περιφράττω· || περιβάλλω, περικυκλώνω.

Περικλέτος. Τύπος τοῦ λαϊκοῦ θεάτρου τῶν ξυλίνων ἀνδρεικέλων, διαρκῶς φιλονικῶν μετὰ τοῦ ἑτέρου τύπου, τοῦ *Φασουλῆ* (βλ. λ.), καὶ κατὰ κανόνα ἀπαράβατον εἰς τὸ τέλος ἀνηλεῶς ξυλοκοπούμενος διὰ τὰς ἀστόχους ἀπαντήσεις καὶ πράξεις του. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐξέλιξιν τοῦ θεάτρου τῶν ξυλίνων ἀνδρεικέλων ὁ Περικλέτος ἐξέλιπεν, ἐνεφανίσθη δὲ ἄλλος τύπος, ὁ τοῦ *Περικλῆ*, εἶδος ἐραστοῦ, τὰ πάντα ἀποτολμῶντος διὰ τὸν ἔρωτά του πρὸς τὴν ὡραίαν Κλεονίκην. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὸν ἀνδρεικελοπαίκτην Χρ. Κονιτσιώτην, ὅστις καὶ τὸν τύπον τοῦ Φασουλῆ μετωνόμασεν εἰς *Πασχάλην*, ὑπηρέτην μονόφθαλμον, πανοῦργον, θυμόσοφον, ἐπικρατοῦντα πάντοτε εἰς τὸ τέλος τῆς ὑποθέσεως.

Π. Α. Κ.

Περικλῆς. Ἡ ὑπεροχωτέρα πολιτικὴ φυσιογνωμία τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀποβῆ τὸ πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Ὁ Περικλῆς ἦτο δημότης τοῦ δήμου Χολάργου τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, καὶ εὐπατρίδης Ἀθηναῖος πρὸς πατρὸς καὶ μητρός. Πατέρα εἶχε τὸν Ξάνθιππον, τὸν νικητὴν τῶν Περσῶν ἐν Μυκάλῃ, ὅστις ἀνῆγε τὸ γένος του εἰς τοὺς Βουζύγας, τὸ ἐπιφανέστατον τῆς Ἀττικῆς ἱερατικὸν γένος, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ τιμητικόν, κληρονομικῶς, προνόμιον νὰ φυλάττῃ τὸ Παλλάδιον καὶ τὸ ἱερὸν ἄροτρον τῆς Ἀθηνᾶς. Μητέρα δὲ τὴν Ἀγαρίστην ἐκ τοῦ περιφανοῦς γένους τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, θυγατέρα τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἀδελφὴν τοῦ Μεγακλέους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξυμνήσει ὁ Πίνδαρος, καὶ ἀνεψιὰν τοῦ μεγάλου τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν μεταρρυθμιστοῦ Κλεισθένους. Εἶχεν αὕτη τὸ ὄνομα τῆς μάμμης της, τῆς περιλαλήτου διὰ τὸ πλῆθος τῶν μνηστήρων της θυγατρὸς τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένους. Ὁ Περικλῆς ἐγεννήθη περὶ τὸ 490 καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 429 π. Χ. Διὰ τὴν γέννησίν του ἐπλάσθη ὁ θρῦλος ὅτι ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ τοκετοῦ της ἡ Ἀγαρίστη εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον της ὅτι ἐγέννησε λέοντα. Καὶ κατὰ μὲν τὰ ἄλλα εἶχε γεννηθῆ ἄμεμπτος σωματικῶς ὁ Περικλῆς, εἶχεν ὅμως προμήκη τὴν κεφαλὴν καὶ ἀσύμμετρον· διὰ τοῦτο καὶ οἱ τεχνῖται, «μὴ βουλόμενοι αὐτὸν ἐξονειδίζειν» (*Πλουτ.* Περικλῆς, 3, 4), ἀπεικόνιζον, συνήθως, φοροῦντα κράνος. Ἐξέπληττε δὲ τοὺς γέροντας ἡ ὁμοιότης του μὲ τὸν Πεισίστρατον, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν Πλούταρχον, εἶχε «τὴν ἡδεῖαν φωνὴν καὶ εὔτροχον καὶ ταχεῖαν ἐν τῷ διαλέγεσθαι γλῶτταν».

Ἀνατροφή. Ὢν πλουσίου καὶ πεπαιδευμένου εὐπατρίδου υἱὸς ὁ Περικλῆς, ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως. Οὕτως ἐσπούδασε μουσικὴν παρὰ τῷ Πυθαγορείῳ Πυθοκλείδῃ καὶ τῷ αὐλητῇ Δάμωνι, ὅστις εἶχε τὴν ἱκανότητα διὰ τῶν μέτρων καὶ ρυθμῶν νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἀνθρώπων. Ἠκροάσατο τοῦ διαλεκτικοῦ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἠσκήθη εἰς τὴν βαθεῖαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐξέτασιν παντὸς ζητήματος καὶ τὴν ἐξεύρεσιν ἀπροσδοκήτων κατὰ τὴν συζήτησίν ἐπιχειρημάτων. Καὶ ἔγινε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ φιλοσόφου Ἀναξαγόρου, ὅστις ἐπέδρασεν ἐπί τε τοῦ ἤθους αὐτοῦ καὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, ἐν πρεσβυτέρᾳ δὲ ἡλικίᾳ καὶ τοῦ μεγάλου σοφιστοῦ Πρωταγόρου. Δὲν ἐμάνθανεν ὅμως ὁ Περικλῆς χάριν τῆς μαθήσεως καὶ μόνον, ὡς οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ φιλοσοφοῦντες, διότι δὲν διενοεῖτο χάριν τῶν σπουδῶν νὰ λησμονήσῃ τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Σκοπὸς τοῦ ἐξαιρετικῆς εὐφυΐας καὶ φιλομαθείας νεανίου ἦτο νὰ παρασκευασθῇ διὰ τὴν δημοσίαν ἐν τῇ πόλει δρᾶσιν. Μὲ τὴν εὐρεῖαν φιλοσοφικὴν μόρφωσίν του ἀπέβη φιλόσοφος πολιτευτής, ἀπηλλαγμένος προλήψεων καὶ περιφρονητὴς τοῦ πλήθους τῶν πολιτικῶν μικροσυμφερόντων. Τὴν διάνοιάν του ἀπησχόλουν μόνον τὰ μεγάλα τῆς πολιτείας ζητήματα, διὰ τὴν συζήτησιν δὲ τούτων καὶ μόνον μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Προσερχόμενος δὲ εἰς αὐτὴν εἶχε τὴν τέχνην τοῦ ἐνθαρρύνειν καὶ πείθειν ἢ μεταπείθειν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐπιβάλλεσθαι εἰς τὸν θορυβώδη δῆμον. Εἶχεν ἐπιτύχει ἀκόμη ὅ,τι εἶναι δυσχερέστατον καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους ἄνδρας, τὴν αὐτοεπιβολήν. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἦτο πνεῦμα ζωηρόν, ζητητικὸν καὶ ἀνήσυχον, ἐνεφανίζετο ἐξωτερικῶς ἤρεμος καὶ πάντοτε ὁ αὐτός. Οὕτω κεκοσμημένος ὁ Περικλῆς μὲ τὴν αἴγλην τοῦ οἴκου του, τὴν χάριν τῆς φωνῆς του, τὴν δύναμιν τοῦ λόγου του καὶ τὴν προσωπικὴν ἐν γένει ἀξίαν του, ἦτο προωρισμένος εἰς μεγαλουργὸν ἐν Ἀθήναις δρᾶσιν.

Πολιτικὰ φρονήματα. Ἐνῷ ἡ καταγωγή του, ὁ φύσει σοβαρὸς χαρακτήρ του καὶ ἡ κλίσις καὶ προαίρεσίς του ν' ἀναστρέφεται μετὰ τῶν ὑπεροχωτέρων εἴς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας συμπολιτῶν του ὤθουν τοῦτον πρὸς τὴν ἀριστοκρατικὴν ἐν τῇ πόλει φατρίαν, ἦτο δημοκρατικώτατος τὸ φρόνημα. Εἰς τοῦτο δὲ φαίνεται ὅτι δὲν ἐπέδρασε τόσον ἡ συγγένειά του πρὸς τὸν μετὰ τοῦ Σόλωνος συνδημιουργὸν τοῦ δημοκρατικοῦ τῶν Ἀθηνῶν πολιτεύματος Κλεισθένη, ὅσον αἱ περιστάσεις, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἠνδρώθη καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ βαθυτέρα τοῦ προορισμοῦ τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας κατανόησις. Παῖς ἔτι ὢν εἶδε τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν πυρπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ἧτταν τῶν βαρβάρων ὑπὸ τῶν ἐνθουσιώντων δημοκρατικῶν τὸ φρόνημα συμπολιτῶν του καὶ τὴν ἐκ τῆς τέφρας της ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος του. Συνηυξήθη καὶ συνηνδρώθη μετ' αὐτῆς, προαχθείσης διὰ τῆς συνετῆς τοῦ Ἀριστείδου πολιτικῆς, εὐθὺς μετὰ τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν θριάμβους της, εἰς ἡγεμονίδα ἰσχυρᾶς ναυτικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐκ τῆς θέας τοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐκτυλιχθέντος θαύματος διέγνωσεν ἡ φιλοσοφικὴ διάνοιά του τίς ἦτο καὶ τῆς πολιτείας ἐκείνης ἡ ἀποστολὴ ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ καὶ ἡ ἰδική του ὡς πολιτικοῦ ἐν αὐτῇ. Εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι μόνον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον εἶχε δοκιμασθῆ καὶ ἐν εὐτυχίαις καὶ ἐν συμφοραῖς τῆς πόλεως, ἀνυψώνει τοὺς πολίτας εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον ἠθικῆς, ἐθιζομένους μὲ τὴν ἀνάμειξίν των εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας νὰ θυσιάζουν τ' ἀτομικὰ συμφέροντα εἰς τὸ κοινὸν τῆς πόλεως συμφέρον καὶ τὸν ἀτομικὸν ἐγωϊσμὸν εἰς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν θετικότητα τῆς μεγάλης διανοίας του κατενόει ὅτι ἡ ἐξύψωσις τοῦ πλήθους εἰς τοιαύτας ἀντιλήψεις δὲν δύναται ἐξ ἑαυτῆς νὰ προέλθῃ, ἀλλ' ὅτι θὰ γίνῃ αὕτη βαθμηδὸν μὲ τὴν χειραγωγίαν καὶ τὴν σκόπιμον διδασκαλίαν τοῦ κυβερνήτου του, ὅστις θὰ ἀνύψωνε τὸν λαόν του εἰς τὸ ἰδικόν του ἐπίπεδον καὶ θὰ τὸν ἐδίδασκε νὰ φρονῇ μεγάλα, ὡς αὐτός, διὰ τὴν πατρίδα του. Οὕτω συνῆπτε τὰ δικαιώματα τῆς δημοκρατικῆς ἰσοπολιτείας μὲ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τῶν ὑπερόχων διανοιῶν καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ δήμου μὲ τὴν ἀρχὴν ἑνὸς ἀνδρός, ἴσου μὲ τοὺς συμπολίτας του εἰς πολιτικὰ δικαιώματα, ὑπερέχοντος ὅμως αὐτῶν εἰς δύναμιν νοῦ καὶ ἤθους (οὐχὶ γένους ἢ πλούτου). Τὴν ἀνάγκην ταύτην κατενόει ὅτι ἐπέβαλλεν αὐτὸ τοῦτο τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ὡς εἶχεν ἐξελιχθῆ, πολίτευμα, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἐφαίνετο ὅτι ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς εἶχε διαμορφωθῆ αὕτη. Ἀλλ' ἐνῷ καὶ φύσις καὶ παίδευσις καὶ καταγωγὴ καὶ ψυχικὴ προαίρεσις ὤθουν τοῦτον πρὸς τὴν πολιτικήν, ἐκ περισκέψεως δὲν ἔσπευσε πρὸς αὐτήν. Διῃσθάνετο ὅτι ὁ πλοῦτός του, ἡ καταγωγή του καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ πρὸς τὸν Πεισίστρατον ὁμοιότης τοῦ προεκάλουν τὴν πρὸς αὐτὸν δυσπιστίαν τῶν συμπολιτῶν του. Ἐχαλιναγώγησε λοιπὸν τὴν φιλοδοξίαν του καὶ ἐπεδίωξε πρὸ τῆς ἀναμείξεώς του εἰς τὴν πολιτικὴν νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν συμπο-

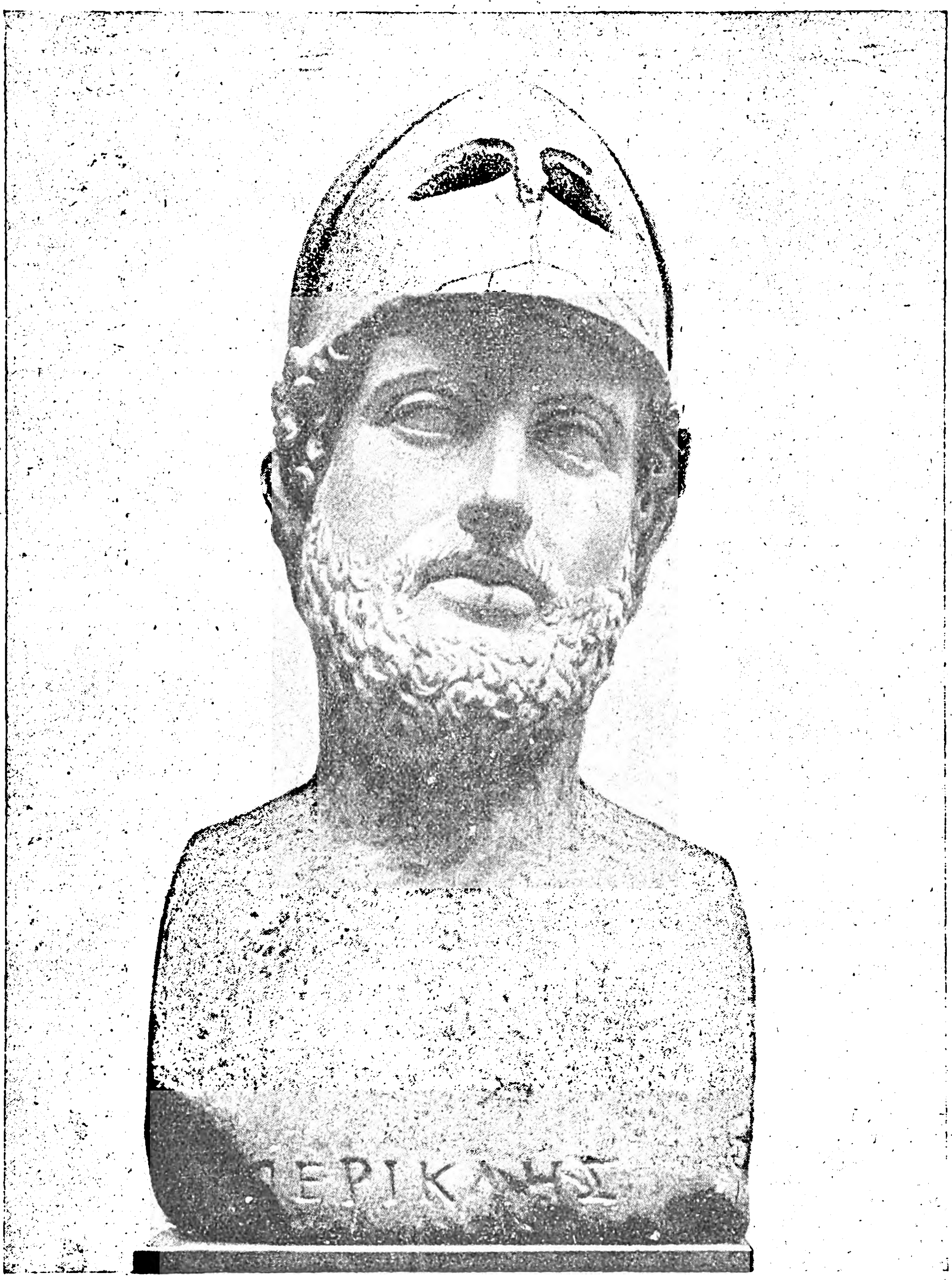

Προτομὴ τοῦ Περικλέους ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου.

Digitized by Google

λιτῶν του μὲ ἄλλας πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας. Ὡς ἴσος μὲ τὸν ἐλάχιστον τῶν συμπολιτῶν του, μετέσχε πάσης ἐπιμόχθου καὶ ἐπικινδύνου στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις ἤσκησε καὶ τὴν ἀγχίνοιάν του καὶ τὴν ψυχήν του κατέστησεν εὔτολμον πρὸς δρᾶσιν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητά του. Βραδύτερον ἔγινε χορηγὸς εἰς ἀγῶνας. Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνεμείχθη ὁ Περικλῆς κατὰ τὸ 464, ὅτε ἀπεστάτησε τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηνῶν ἡ Θάσος, θέσασα εἰς κίνδυνον τὴν κατὰ τὸ Θρακικὸν πέλαγος θαλασσοκρατορίαν των, ἐπηκολούθησε δὲ ὁ καταστρεπτικὸς ἐν Σπάρτῃ σεισμός, ὅστις ἐσταμάτησε τὴν παροχὴν ἐπικουρίας, ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὰς Ἀθήνας, πρὸς τὴν ἀποστατήσασαν νῆσον. Ἀνεμείχθη δὲ τότε εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς ἑταῖρος τῆς φατρίας τῶν δημοκρατικῶν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο Ἐφιάλτης ὁ Σοφωνίδου, ἀνὴρ δραστήριος καὶ χρηστός, δοκιμώτατος δὲ ῥήτωρ καὶ στρατηγός, διότι δὲν ἐπεδοκίμαζε καὶ αὐτὸς τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ ἐκ κηδεστίας συγγενοῦς του, ἀρχηγοῦ τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, Κίμωνος—ὅστις ἤθελεν εἰρήνην μὲν πρὸς τοὺς ὁμοφίλους, τοὺς Λακεδαιμονίους, πόλεμον δὲ κατὰ τῶν βαρβάρων—παρ' ὅλην τὴν πρὸς τὸν χαρακτῆρά του ἐκτίμησίν του καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν του. Ἐφρόνει ὁ Περικλῆς ὅτι τὸ πολιτικὸν τοῦ Κίμωνος πρόγραμμα παρεκώλυε τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Σπάρτην, εἶχον ἀναχθῆ εἰς περίβλεπτον ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ θέσιν.

Πάλη ἀριστοκρατικῆς καὶ δημοκρατικῆς φατρίας Ἀθηνῶν. Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ προοδευτικοῦ προγράμματός της ἔκρινεν ὡς ἀναγκαῖον ἡ δημοκρατικὴ φατρία νὰ κατισχύσῃ τοῦ Κίμωνος, ἀλλ' οὗτος, μὲ τοὺς πολεμικοὺς θριάμβους του, τὴν εὐπροσηγορίαν του καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐλευθεριότητά του, ἦτο δημοφιλέστατος. Ἐχρειάσθη λοιπὸν ν' ἀναμείνουν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἐπίστευσαν δὲ ὅτι αὕτη παρουσιάσθη κατὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Θάσου, ὅτε ὁ Κίμων δὲν ἐνήργησεν ἐπακριβῶς κατὰ τὴν δοθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἐντολὴν τοῦ δήμου. Ἔγινε τότε ἐναντίον του κατηγορία ἐπὶ δωροδοκίᾳ ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου Β', τὸν ὁποῖον, παρὰ τὴν ῥητὴν ἐντολὴν τοῦ δήμου, δὲν εἶχε τιμωρήσει, φίλον ὄντα τῶν Θασίων. Ἡ ὑποστήριξις τῆς κατηγορίας ἀνετέθη δημοσίᾳ εἰς τὸν Περικλέα, οὗτος ὅμως ἀπέφυγε πᾶσαν ὑπερβολὴν κατὰ τὴν ἀνάπτυξίν της, διότι εἶχε διίδει, ὡς καὶ συνέβη, τὴν ἀθῴωσιν τοῦ Κίμωνος, ἀποδείξαντος τὴν σκοπιμότητα τῶν πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν ἐνεργειῶν του. Ἐπέτυχεν ὅμως βραδύτερον ἡ δημοκρατικὴ φατρία τοῦ σκοποῦ της, τοῦ ὀστρακισμοῦ τοῦ Κίμωνος, ἐκμεταλλευθεῖσα τὴν δυσφορίαν τῶν Ἀθηναίων, ὅτε οἱ Σπαρτιᾶται ἐκ δυσπιστίας ἀπέπεμψαν ἐξ Ἰθώμης τὴν ἀποσταλεῖσαν εἰς αὐτοὺς τῇ προτάσει τοῦ Κίμωνος, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ, βοήθειαν. Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν ὀστρακισμὸν τοῦ Κίμωνος εἶχεν ἐπέλθει καὶ ἡ μείωσις τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις εἶχε μεγάλην ἰσχὺν καὶ ἦτο τὸ ἔρεισμα τῆς φατρίας τῶν συντηρητικῶν τὸ φρόνημα πολιτῶν, διότι μόνοι οἱ Ἀρεοπαγῖται, ἐκ τῶν πλουσιωτάτων πολιτῶν προερχόμενοι καὶ ἰσόβιοι καὶ ἀνεύθυνοι ὄντες ἄρχοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ, εἶχον τὴν δύναμιν μὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἠθῶν τῶν πολιτῶν ἐποπτείαν νὰ παρακωλύουν πάντα νεωτερισμόν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς φατρίας Ἐφιάλτης, ὅστις εἶχεν ἐπιτύχει τὸν περιορισμὸν τοῦ Ἀρείου Πάγου εἰς δικαστήριον μὲ τακτὴν καὶ ὡρισμένην δικαιοδοσίαν, ὀλίγον χρόνον τοῦ κατ' αὐτοῦ θριάμβου ἐπέζησε, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν, διεδέχθη δὲ τοῦτον ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ κόμματος ὁ Περικλῆς, ὅστις ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν περίπου (ἐκτὸς μικροῦ τινος χρονικοῦ διαστήματος, κατὰ τὸ ὁποῖον εἶχε συγκυβερνήσει μὲ τὸν Κίμωνα) διετέλεσεν ὁ ῥυθμιστὴς τῆς τε ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος του, ὡς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς τῶν Ἀθηναίων σύμβουλος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ἤτοι ὁ παντοδύναμος κυβερνήτης τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Περικλέους. Οἰακοστρόφος γενόμενος τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν, ἤρχισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτικοῦ του προγράμματος μετὰ σταθερότητος καὶ αὐτοπεποιθήσεως.

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους κατὰ τὰ ἔτη 458—454 π. Χ. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους (ἐξαγομένη ἐκ τῶν πράξεων καὶ ἐνεργειῶν αὐτοῦ, διότι συστηματική τις ἔκθεσι. αὐτῆς δὲν κατελείφθη) ἦτο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τοῦ Κίμωνος, κατακτητική, ἀποικιακή, συγκεντρωτικὴ καὶ ἀντιλακωνική. Ἡ ἐφαρμογὴ δὲ αὐτῆς προεκάλεσε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τειχισμοῦ ἢ μᾶλλον τὴν πλήρη ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν, τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀποικιῶν των, τὴν συγκεντρωτικὴν διὰ τῶν κληρουχιῶν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν αὐτῶν καὶ τὴν σύγκρουσιν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ κράτη, ἅτινα ἐπεχείρησαν τὴν παρακώλυσιν τῆς ἐφαρμογῆς της. Ἡ ἄσκησις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Περικλέους ἤρχισε μὲ τὸν *Κορινθιακὸν πόλεμον* (458—457), ἐξ ἀφορμῆς τῆς προσχωρήσεως τῶν Μεγάρων εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν (ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῶν ὁποίων ἐξηρτῶντο τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς δωρικῆς ταύτης πόλεως), ἀποβάντα ἐν τέλει ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, ἐπιτυχόντων νὰ προστατεύσουν τὴν Μεγαρίδα ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Κορινθίων. Τοῦτον διεδέχθη ὁ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων πόλεμος (456 π.Χ.), εἰς τὸν ὁποῖον ἐνίκησαν ἐν ἀρχῇ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἐν Τανάγρᾳ, τυχόντες τῆς συνδρομῆς καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐπεδίωκον νὰ ἱδρύσουν ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τὰ ὅριά των, κατίσχυσαν ὅμως ἐν τέλει οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ὄχι μόνον τὴν ὑπὸ τοὺς Θηβαίους ἕνωσιν τῶν Βοιωτῶν διέλυσαν, ἀλλὰ καὶ προσείλκυσαν τοὺς Βοιωτοὺς εἰς συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τῶν Θηβῶν, γενόμενοι μετὰ τὴν ἐν Οἰνοφύτοις μάχην ἡγεμόνες σχεδὸν τῆς Μέσης Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔγινεν ἡ ἅλωσις τῆς Αἰγίνης (ἰσχυρᾶς ἀντιζήλου τῶν Ἀθηνῶν ναυτικῆς δυνάμεως καὶ συμμάχου τῆς Κορίνθου), τῆς ὁποίας ἐκρημνίσθησαν τὰ τείχη καὶ παρεδόθησαν αἱ τριήρεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπερατώθησαν δὲ τὰ μακρὰ τείχη, τὰ συνδέοντα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς. Οὕτως αἱ Ἀθῆναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκυριάρχησαν τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ ηὔξησαν τὸν στόλον των μὲ τὴν εἰς αὐτὸν προσθήκην τῶν τριήρων τῆς Αἰγίνης, τῆς λήμης ταύτης, ὡς τὴν ἀπεκάλει ὁ Περικλῆς, τοῦ Πειραιῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν ἕνωσίν των μετὰ τοῦ Πειραιῶς κατέστησαν δυσπόρθητοι καὶ ἠσφάλισαν χῶρον ἐπαρκῆ ὡς ἄσυλον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου χώρας των, ἐν κινδύνῳ, καὶ τοῦ κινητοῦ (τῶν κτηνῶν ἰδίως) πλούτου του. Ὠχυρωμέναι οὕτως αἱ Ἀθῆναι διὰ τῶν τειχῶν των καὶ φρουρούμεναι ὑπὸ τοῦ στόλου των ἔγιναν, μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ περὶ αὐτὰς κλοιοῦ Αἰγίνης, Κορίνθου, Θηβῶν, πανίσχυροι. Καὶ αὐτὴ ἡ ἅλωσις τῆς Ἰθώμης (456 π. Χ.) ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ἐκπατρισμὸς τῶν Μεσσηνίων, ἐξυπηρέτησε τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηναίων, διότι ἐγκαταστήσαντες οὗτοι τοὺς Μεσσηνίους εἰς Ναύπακτον, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἠπείλουν τὴν ἀποκοπὴν τῆς συγκοινωνίας τῆς Κορίνθου μετὰ τῶν κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τὴν Σικελίαν ἀποικιῶν της. Ἀτύχημα διὰ τὰς Ἀθήνας ἦτο μόνον ὁ ἐν Αἰγύπτῳ ὄλεθρος τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εἶχον μεταβῆ ἐκεῖ πρὸς βοήθειαν τῶν ἀποστατησάντων κατὰ τῶν Περσῶν Αἰγυπτίων. Κατὰ τὸ 455 ὁ Ἀθηναῖος Τολμίδης ἐξεδίωξε τῆς Ναυπάκτου τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἐπυρπόλησε τὰ ἐν Γυθείῳ νεώριά των. Κατὰ δὲ τὸ 454 αὐτοπροσώπως καὶ ὁ Περικλῆς, μὲ ὁρμητήριον τὸν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μεγαρικὸν λιμένα τῶν Πηγῶν, ἔκαμεν ἀπόβασιν ἐπιτυχῆ εἰς τὴν Σικυῶνα, ἐπέτυχε διὰ δεξιῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων τὴν προσχώρησιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν τῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας μὲ πλουσίαν λείαν ἐκ τῆς χώρας τῶν Οἰνιαδῶν τῆς Ἀκαρνανίας. Μὲ τὴν εἰς Ἀθήνας κάθοδον τοῦ Κίμωνος (454 π. Χ.), τὴν ὁποίαν ἐπόθουν οἱ Ἀθηναῖοι, φαίνεται δὲ ὅτι δὲν ἀπέστεργε καὶ ὁ Περικλῆς, ἐτελείωσεν ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Περικλέους, ἥτις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηνῶν, ἀμυντικῶν καὶ ἐπιθετικῶν, τὴν αὔξησιν τῶν συμμάχων των καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας καὶ ἐπιρροῆς των.

Περικλῆς καὶ Κίμων (451—449 π. Χ.). Πρὶν ἢ γίνῃ ἡ ἀνάκλησις τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς ἐξορίας του, φαίνεται ὅτι οἱ δύο μεγάλοι πολιτικοὶ ἦλθον εἰς συνεννόησιν μεταξύ των περὶ τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας, διὰ να μὴ διασχισθῇ αὕτη καὶ πάλιν εἰς δύο ἐχθρικὰς πρὸς ἀλλήλας φατρίας. Λέγεται μάλιστα ὅτι τὰ τῆς ἀπορρήτου συνθήκης διαλλαγῆς εἶχεν ἀναλάβει ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος Ἐλπινίκη. Ἐξ ὅσων δ' ἐπηκολούθησαν μετὰ τὴν κάθοδον μέχρι τοῦ θανάτου του, δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς διαλλαγῆς ἦσαν ἡ ὑπὸ τοῦ Κίμωνος ἀναγνώρισις πασῶν τῶν ὑπὸ τῆς δημοκρατικῆς φατρίας γενομένων ἐν τῷ μεταξὺ μεταρρυθμίσεων καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἀνάληψις τῆς ὑποχρεώσεως νὰ παύσῃ μὲν ἐρεθίζων τὴν Σπάρτην διὰ προτάσεων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου περὶ ἀποβάσεων τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου, νὰ ὑποστηρίξῃ δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀρχηγίας αὐτοῦ εἰς τὸν Κίμωνα. Τὴν κάθοδον τοῦ Κίμωνος ἐπηκολούθησεν ἡ μέριμνα περὶ καταπαύσεως τῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐχθροπραξιῶν, ἥτις καὶ ἐπετεύχθη βραδύτερον (451 π. Χ.) διὰ τῶν πενταετῶν μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν σπονδῶν, αἵτινες ἔδωσαν πέρας εἰς τὸν ἐννέα ὅλα ἔτη διαρκέσαντα ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ πρῶτος οἱονεὶ Πελοποννησιακὸς (καὶ εἶχε τιτλοφορηθῆ ὑπό τινος οὕτως) πόλεμος. Διὰ τῶν σπονδῶν τούτων ἀνεγνωρίσθησαν ἀμοιβαίως αἱ δύο ὁμάδες συμμαχικῶν ἑλληνικῶν κρατῶν, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν τῆς μιᾶς, καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης τῆς ἄλλης. Ἦτο ὅμως τόση ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὁμάδων ἐχθροπάθεια, ὥστε ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Κίμων μετὰ πολλῆς δυσχερείας κατώρθωσαν νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν τῶν συμπολιτῶν των πρὸς τοὺς πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἐχθροὺς τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἐσυνέχισε τοὺς ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ ἀγῶνάς του, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀρχίσει πρό τινος χρόνου (ἀπὸ τοῦ 452), καταπλεύσας εἰς αὐτὴν μετὰ ἰσχυρᾶς μοίρας τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. διότι οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ὑφίσταντο ἐνοχλήσεις ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, ὁ δὲ Κίμων συντόνως παρεσκευάσθη νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Περσῶν, πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ὑπὸ τούτων σφαγέντων ἐν Αἰγύπτῳ Ἀθηναίων. Ὁ Περικλῆς, καὶ ἐκ φιλοφροσύνης πρὸς τὸν Κίμωνα, τοῦ ὁποίου οἱ πρόγονοι ἦρξαν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς δημοκρατίας. ἀνέκτισε τὸ τεῖχος τοῦ Μιλτιάδου καὶ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν χερσόνησον χιλίους πολίτας Ἀθηναίους, καταστήσας οὕτω ταύτην γωνίαν τῆς ἀττικῆς γῆς. Ὁ δὲ Κίμων, πλεύσας κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 449 μετὰ 200 τριήρων εἰς τὴν Κύπρον, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Κίτιον, μετὰ περιφανῆ ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὴν Σαλαμῖνα νίκην κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Ἐκεῖ δὲ καὶ νοσήσας ἀπέθανε.

Κατὰ τὸ ἔτος (454—453) τῆς καθόδου τοῦ Κίμωνος εἰς Ἀθήνας εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἡ ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας μεταφορὰ τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου, ἥτις εἶχεν ἀπασχολήσει τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστείδου ἀκόμη, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον διστάσει πάντοτε νὰ θίξουν θησαυρὸν ἀποκείμενον εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐκ φόβου ὅτι τοιαύτη ἀπόφασίς των ἤθελε προκαλέσει τὴν δυσαρέσκειαν μὲν τῶν συμμάχων των—ἤθελεν ἐκλίπει καὶ ὁ τύπος τῆς μεταξύ των ἰσοτιμίας—, τὴν ἀγανάκτησιν δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Τοῦ σκοποῦ των ἐπέτυχον οἱ Ἀθηναῖοι δι' ἐπιτηδείων ἑλιγμῶν, κατορθώσαντες νὰ γίνῃ ἡ πρότασις τῆς μεταφορᾶς ὑπ' αὐτῶν τῶν συμμάχων των Σαμίων, ἰσχυρισθέντων ὅτι ἔλειπεν ἡ ἀσφάλειά του εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Αἰγαίου πελάγους κειμένην μικρὰν νῆσον, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε διατεθειμένος ἰσχυρὸς στόλος πρὸς φύλαξίν του, ἕνεκα ἀπασχολήσεως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς συμμαχίας διὰ τὰς ἑκάστοτε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Η μεταφορὰ τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας θεωρεῖται, ὀρθότατα, ὡς ὁ πρῶτος σταθμὸς τῆς ἐξελίξεως τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου εἰς ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ μεταφερθὲν χρηματικὸν ποσόν, ἀνερχόμενον εἰς 1.800 τάλαντα κατὰ τὴν μεταφοράν του, κατετέθη ὡς παρακαταθήκη εἰς τὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ναὸν τῆς πολιούχου θεᾶς. Καὶ ὁ Περικλῆς εἶχε διίδει, ὡς παλαιότερον ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι καὶ ἡ σωτηρία καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν Ἀθηνῶν ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν ναυτικὴν πολεμικήν της δύναμιν, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ συντήρησις ἀπῄτει ἐπαρκεῖς οἰκονομικοὺς πόρους καὶ μεγάλα ἀποθεματικὰ κεφάλαια δι' ὥραν ἀνάγκης. Διὰ τοῦτο εἶχεν ἐργασθῆ μετ' ἐπιμονῆς πρὸς μεταφορὰν τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας.

Περικλῆς καὶ Θουκυδίδης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι ἀπέμεινε καὶ πάλιν κυρίαρχος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ὁ Περικλῆς, διότι ἡ κιμώνειος λατρεία ἐνομίσθη διεσπασμένη καὶ διαλελυμένη, ἀλλὰ δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ἡ φατρία ἀνασυνεκροτήθη ὑπὸ τὸν Θουκυδίδην, τὸν υἱὸν τοῦ Μελησίου. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο φατριῶν πάλη ἤρχισεν ἐκ νέου, ἔφθασε δὲ εἰς ὀξὺ σημεῖον, ὅτε ἤρχισεν ἡ δαπάνη τῶν χρημάτων τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει συμμαχικοῦ ταμείου πρὸς καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν πρὸς τοιαύτην χρῆσιν δαπάνην τῶν συμμαχικῶν πόρων καὶ ἀποταμιευμάτων ἐχαρακτήριζεν ὁ Θουκυδίδης ὡς ἀθέμιτον καὶ ἄδικον, διεκήρυττε δὲ ὅτι αἱ Ἀθῆναι μὲ τὴν διαγωγὴν ταύτην ἀπώλεσαν τὴν προτέραν ἀγαθὴν φήμην των καὶ ὅτι ἐμισοῦντο ὡς τυραννικαί. Ἡ πάλη τῶν φατριῶν μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀμοιβαίου μίσους ἐφαίνετο ἀπειλοῦσα τὴν ἀσφάλειαν τῆς πολιτείας, καὶ οἱ ἀριστοκρατικοί, νομίσαντες ὅτι ὁ δῆμος ἀπεδέχετο τὰς κατὰ τῆς σπατάλης τῆς δημοκρατικῆς φατρίας διαμαρτυρίας των, προεκάλεσαν τὴν δι' ὀστρακοφορίας λύσιν μεταξὺ τῶν δύο στασιάρχων, Περικλέους καὶ Θουκυδίδου. Αὕτη ὅμως ἀπέβη ἐναντίον των, ὀστρακισθέντος τοῦ Θουκυδίδου κατὰ τὸ 444 π. Χ. Ἡ ἧττα τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας ὑπῆρξε τελειωτική. Ὁ ἀρχηγὸς ἀπῆλθεν εἰς ἐξορίαν καὶ ἡ φατρία διελύθη, ὁ δὲ Περικλῆς ἀπέμεινε πλέον ὁ κυρίαρχος σύμβουλος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ Κίμωνος καὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Θουκυδίδου χρονικὸν διάστημα αἱ Ἀθῆναι, ἐκτὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ κλυδωνισμοῦ των, διέτρεξαν καὶ σοβαρώτατον ἐξωτερικὸν κίνδυνον, διότι ὄχι μόνον ἀπεσπάσθη τῆς συμμαχίας των κατὰ τὸ 447 ἡ Βοιωτία, μετὰ ἧτταν των ἐν Κορωνείᾳ, ἀλλ' ἀπεστάτησε καὶ ἡ Εὔβοια καὶ τὰ Μέγαρα, τῶν ὁποίων μάλιστα οἱ κάτοικοι ἔσφαξαν καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει των ἀθηναϊκὴν φρουράν, ἐξεστράτευσε δὲ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Πλειστοάναξ μετ' ἰσχυρᾶς στρατιᾶς. Ὁ Περικλῆς ὅμως παρέκαμψε πάντας τοὺς σκοπέ-

Digitized by Google

λους τούτους, τὴν μὲν σπαρτιατικὴν στρατιὰν ἀπομακρύνας διὰ δεξιῶν πρὸς τὸν ἄπειρον βασιλέα της διαπραγματεύσεων καὶ δεκασμοῦ τοῦ Κλεανδρίδα, ὅστις ὡς σύμβουλος παρηκολούθει τὸν νεαρὸν βασιλέα (ἴσως ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ ἀναγραφὴ εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν τῶν δαπανῶν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ κονδυλίου «εἰς τὸ δέον»), τὴν δὲ Εὔβοιαν ὑποτάξας δι' αὐτοπροσώπου ἐναντίον της ἐκστρατείας. Κατὰ τὸ 445 δὲ συνήφθησαν καὶ τριακονταετεῖς μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων συμμαχιῶν σπονδαί, διὰ τῶν ὁποίων αἱ Ἀθῆναι ἀπεδέχθησαν τὴν ἐκ τῆς συμμαχίας των ἀπόσπασιν τῶν Μεγάρων καὶ τῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας, παρητήθησαν δὲ καὶ τῆς διὰ φρουρᾶς των κατοχῆς πάσης πόλεως (ὡς τῆς Τροιζῆνος) ἢ ὀχυρᾶς τοποθεσίας ἐν Πελοποννήσῳ. Οὕτως αἱ Ἀθῆναι ὑπέστησαν ποιάν τινα μείωσιν τῆς ἐπικυριαρχίας καὶ ἐπιρροῆς των κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα (448—444).

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους κατὰ τὰ ἔτη 444—434 π. Χ. Τὰ γνωρίσματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Περικλέους κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦσαν ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων τοῦ συμμαχικοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἐφρόνει οὗτος ὅτι ἡ ἐπέκτασίς του ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν του, ἡ κατὰ τὸ κληρουχικὸν σύστημα ὀργάνωσις πολλῶν ἀποικιῶν καὶ ἀποστατησασῶν συμμαχίδων πόλεων καὶ ἡ καλλιέργεια ἐπωφελῶν σχέσεων μετ' ἀλλοφύλων. Μὲ τὸ κληρουχικὸν σύστημα (μορφὴν στρατιωτικῆς ἀποικίας), ἐφαρμοσθὲν τὸ πρῶτον ἐν Σαλαμῖνι ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, ἐξησφάλισεν ὁ Περικλῆς ὄχι μόνον τὴν εἰς τὰς Ἀθήνας πίστιν τῶν ἀποικίδων πόλεων καὶ τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν αὗται ἱδρύοντο, ἀλλ' ἐπέτυχε καὶ τὴν ἐξοικονόμησιν ἀργοσχόλου ἀκτήμονος τῶν Ἀθηνῶν ὄχλου, ἐπικινδύνου εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφήρμοσεν ὁ Περικλῆς κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν ἀνακαταληφθεῖσαν κατὰ τὸ 446 Χαλκίδα, διὰ τῆς ἐκδιώξεως τῶν πρωταιτίων τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν των εἰς Ἀθηναίους κληρούχους, εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Εὐβοίας (Ὠρεόν, κτισθέντα εἰς ἀντικατάστασιν τῆς καταστραφείσης Ἱστιαίας, Ἐρέτριαν, Κάρυστον), τῆς ὁποίας τὸ ἓν τρίτον εἶχε περιέλθει εἰς Ἀθηναίους πολίτας, εἰς τὰς νήσους Ἄνδρον, Νάξον, Ἴμβρον, τὴν Σινώπην, ὅτε αὐτοπροσώπως ἔπλευσεν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην ἐκείνην θάλασσαν, τὴν Ἀμισόν, ἥτις ἀνακτισθεῖσα μετωνομάσθη Πειραιεύς, εἰς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βισαλτῶν κτιθεῖσαν Βρέαν, εἰς τὴν Ἠόνα, τὴν Σκῦρον, παλαιὸν ὁρμητήριον πειρατῶν, τὴν Σάμον (βραδύτερον ἀκόμη) καὶ ἄλλας.

Αἱ οὕτως ὀργανούμεναι κληρουχίαι ἐγίνοντο καὶ ὁρμητήρια τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηνῶν ἐν πολέμῳ. Ἐνίοτε ἐδημιουργοῦντο κληρουχίαι καὶ εἴς τινας χώρας τῶν συμμάχων δι' ἐξαγορᾶς γαιῶν μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἐλάττωσιν τῆς συμμαχικῆς εἰσφορᾶς, ὅπερ συνέφερε καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπαλλασσομένας ἀργοσχόλου πλήθους, καὶ τὴν σύμμαχον πόλιν. Φυσικὸν ἐπακολούθημα τῶν προγραμματικῶν ἀρχῶν τοῦ Περικλέους, ὅτι δὲν συνέφερεν ἡ ἔκτασις τῶν ὁρίων τοῦ συμμαχικοῦ κράτους καὶ ὅτι ἐπεβάλλετο ἡ καλλιέργεια φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἀλλοφύλων, ἦτο ἡ ὑπὸ τὸν πλούσιον Ἀθηναῖον Καλλίαν ἀποστολὴ πρεσβείας πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας προς σύναψιν ὁριστικῆς εἰρήνης. Αὕτη συνέφερε καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διδαχθέντας ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ συμφορᾶς ὅτι ἐπεβάλλετο πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν κεκτημένων καὶ ἐγγὺς κειμένων ἡ ἀποχὴ ἀπὸ ἀπομεμακρυσμένων ἀγόνων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ εἰς τοὺς Πέρσας, διότι ἦτο ἀδύνατος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ ἐκ νέου ἐξάπλωσίς των εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ διότι ἄνευ τῆς ἀνενοχλήτου κυριαρχίας των ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ πελάγους ἦτο ἀδύνατος ἡ καταστολὴ τῆς ἐξακολουθούσης ἀποστασίας τῶν Αἰγυπτίων. Ἡ ἀποστολὴ ἐν τούτοις ἀπέτυχεν ἐκ δυσπιστίας τῶν Περσῶν, σιωπηρῶς ὅμως ἔπαυσαν οἱ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Περσῶν ἀγῶνες.

Κατὰ τὸ δεκαετὲς τοῦτο χρονικὸν διάστημα τὰ σπουδαιότερα γεγονότα, ἅτινα ἀπησχόλησαν τὸν Περικλέα, ἦσαν ἡ κατὰ φορολογικὰς περιφερείας διαίρεσις τῆς ἡγεμονίας—ὁ θεσμὸς οὗτος χαρακτηρίζεται ὡς ὁ πρῶτος αὐτοκρατορικὸς θεσμὸς τοῦ Περικλέους—ἡ ὑποταγὴ τῆς Σάμου καὶ ἡ κτίσις τῆς Ἀμφιπόλεως. Ὁ κατὰ τῆς Σάμου πόλεμος προεκλήθη ἐκ τῆς ἀρνήσεως αὐτῆς νὰ δικασθῇ ἐν Ἀθήναις διὰ τὸν πρὸς τὴν Μίλητον περὶ Πριήνης πόλεμόν της. Τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ὁ Περικλῆς, ὅστις καὶ ὑπέταξε τὴν νῆσον, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν πρὸς ὑποστήριξίν της ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν Περσῶν φοινικικὸν στόλον, μετὰ πολιορκίαν ἐννέα μηνῶν (439 π. Χ.). Ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ καθαίρεσις τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου, ἡ παράδοσις τοῦ πολεμικοῦ της στόλου, ἡ πληρωμὴ μεγάλης πολεμικῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἡ μετατροπή της ἀπὸ αὐτονόμου συμμαχίδος πόλεως εἰς φόρου ὑποτελῆ. Οὕτως ἀπέμειναν μόναι αὐτόνομοι συμμαχίδες τῶν Ἀθηνῶν πόλεις ἡ Λέσβος καὶ ἡ Χίος, ἐνῷ αὗται ἀπὸ πρωτευούσης τῆς Ἀττικῆς ἐν ἀρχῇ καὶ κυριωτέρας τοῦ συμμαχικοῦ κράτους πόλεως, μὲ μόνα προνόμια τὴν ἐξ Ἀθηναίων πολιτῶν ἐκλογὴν τῶν Ἑλληνοταμιῶν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου εἰς Πειραιᾶ, ἔγιναν ἡ κυρίαρχος τῶν πρῴην συμμαχίδων πόλεων, φόρου ὑποτελῶν γενομένων, μὲ ποικιλίαν σχέσεων ὑποτελείας, καθιστῶσαν οὕτω δυσχερῆ τὴν μεταξύ των πρὸς ἀποστασίαν συνεννόησιν. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Σάμου, κατὰ τὸ 437, ἐκτίσθη ἡ Ἀμφίπολις ἐν ἐπικαιροτάτῃ θέσει, δεσποζούσῃ τῆς ἀπὸ τῆς κεντρικῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὁδοῦ. Ἡ κτίσις τῆς Ἀμφιπόλεως ὑπῆρξε τὸ ἐπιστέγασμα τῆς μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐξωτερικῆς τοῦ Περικλέους πολιτικῆς. Μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Περικλέους εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἡ πολιτειακή, νομοθετική, νομισματικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἑνοποίησις τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, διότι πᾶσαι αἱ πόλεις (συμμαχίδες, ἀποικίδες, ὑποτελεῖς) τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν ὠργανοῦντο πολιτειακῶς καὶ κοινωνικῶς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους. Διὰ τῆς ἐσωτερικῆς του πολιτικῆς ὁ Περικλῆς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ προοδευτικώτερον ἐξέλιξιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηνῶν (διὰ τῆς ἄρσεως τῶν ἐπιπροσθούντων ἐμποδίων). εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων της (διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῶν κατοίκων της καὶ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείων ἀνταξίων τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης της), εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐν αὐτῇ πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως (πρὸς πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνύψωσιν τῶν πολιτῶν) καὶ τὴν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον ὀργάνωσιν τῶν ἑορτῶν τῶν Ἀθηνῶν (πρὸς συρροὴν φιλεόρτων ξένων εἰς αὐτάς). Πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς προοδευτικωτέρας ἐξελίξεως τοῦ πολιτεύματος μετέσχε καὶ ὁ Περικλῆς, ὑπὸ πρωταγωνιστὴν τὸν Ἐφιάλτην, εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ προμαχῶνος τούτου τῆς ἀριστοκρατίας, ἀγῶνα τῆς δημοκρατικῆς φατρίας, διότι ἐφρόνει ὅτι ἦτο οὗτος ὁ χαλινός, ὁ συγκρατῶν τοὺς πολίτας νὰ μὴ βαδίσουν ἐλεύθεροι τὴν ὁδὸν τῆς προόδου. Ἀφοῦ ἐκρημνίσθη ὁ προμαχὼν ἐκεῖνος, ἐχρειάσθη νὰ θραυσθῇ ἡ δύναμις τοῦ πλούτου, ἥτις ἐξ ἴσου παρεκώλυε τὴν ἀνελευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς δημοκρατίας. Τὸν ἀγῶνα τοῦτον διηύθυνεν αὐτὸς ὁ Περικλῆς. Κατεπολέμησε, διὰ νομοθετικῶν μέτρων, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐλευθεριότητος πλουσίων τινῶν, ἥτις προεκάλει τὴν ἐξ αὐτῶν ἐξάρτησιν τῶν ἀπόρων, ἦρε τοὺς οἰκονομικοὺς φραγμούς, οἵτινες ἐκώλυον τοὺς ἐνδεεῖς ἐλευθέρους πολίτας νὰ τύχουν τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως παρεχομένων πνευματικῶν ἀπολαύσεων, προεκάλουν τὸν φθόνον τούτων πρὸς τοὺς εὐπόρους, διετάρασσον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, παρεκώλυον τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων των καὶ καθίστων οὕτω τὴν τυπικὴν ἰσοπολιτείαν ἐμπαιγμόν. Τὴν προρρηθεῖσαν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τοῦ πλούτου ἐπὶ τῶν ἀπόρων πολιτῶν καὶ τὴν ἐκ τῆς πενίας ἀνικανότητα τούτων ν' ἀσκῶσι τὰ πολιτικά των δικαιώματα κατεπολέμησε μὲ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπαγγελμάτων, ἅτινα ἐπλούτιζον τὰς λαϊκὰς τάξεις, μὲ οἰκονομικὰς παροχὰς εἰς τὰς τάξεις ταύτας καὶ τὴν μισθοφορὰν (στρατιωτικήν, δικαστικήν,πολιτικὴν) τῶν ἐπιτελούντων δημοσίαν ὑπηρεσίαν, διὰ νὰ ὑπάρχῃ καὶ πραγματικὴ ἰσοπολιτεία ἐν τῇ πόλει. Τὴν λῆψιν καὶ ἐφαρμογὴν τοιούτων νομοθετικῶν μέτρων διηυκόλυνε πολὺ ὁ ἐν ἰσχύϊ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους θεσμὸς τῆς δουλείας. Ἄνευ δούλων, οἵτινες καὶ τοὺς ἀγροὺς ἐκαλλιέργουν καὶ τὰ χειρωνακτικὰ πάντα ἐπαγγέλματα ἤσκουν, ἡ ἀθηναϊκὴ δημοκρατία θὰ ἦτό τι ἀδύνατον.

Ὁ πόλεμος κατὰ τῆς πενίας. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν προρρηθεισῶν ἀρχῶν προεκάλεσε τὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας συντήρησιν σιτοβολώνων (σιρῶν), τοὺς αὐστηροὺς κατὰ τῶν σιτοπωλῶν νόμους πρὸς ἀποφυγὴν ἀδικαιολογήτου ὑπερτιμήσεως τῶν τροφίμων (ὁ εὔωνος σῖτος ἦτο ἡ κυρία τῆς πολιτείας μέριμνα), τὴν προστασίαν τῆς γεωργίας, δι' ἧς ηὐξήθησαν τὰ γεωργικὰ τῆς Ἀττικῆς προϊόντα, τὴν προστασίαν τῆς βιοτεχνίας, ἥτις, ὅτε μάλιστα ἐξήρχετο τοῦ κύκλου τῆς χειρωναξίας, δὲν ἐθεωρεῖτο, ὡς ἀλλαχοῦ, ἀσχολία ἀνελεύθερος, τὴν προστασίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἔφθανον μέχρις Αἰθιοπίας (διὰ Φοινίκων ἐμπόρων) καὶ τῶν ἀπωτάτων ἀκτῶν τῆς Μεσογείου. Σοφὴ προστατευτικὴ νομοθεσία καὶ τιμία ἐμπορικὴ συναλλαγή, διευκολυνομένη ἀπὸ ὑγιᾶ νομισματικὴν κατάστασιν καὶ ἀκρίβειαν μέτρων καὶ σταθμῶν, εἶχον μεταβάλει τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς εἰς ἀγκυροβόλιον τῆς Ἑλλάδος καὶ πανελλήνιον ἐμπορικὸν κέντρον, εἰς παγκόσμιον ἀγοράν, εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρεον τὰ ἐκ πάσης γῆς ἀγαθά, καὶ τὸν πρῶτον λιμένα τῆς Μεσογείου. Μὲ τὸν ἄφθονον εἰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ εἰσρέοντα, ἐκ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἰδίως, πλοῦτον, ἡ περὶ τὰς τέχνας δραστηριότης ηὐξήθη, ὁ λαὸς ἔγινεν εὔπορος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν εὐγενῶν, οἱ δὲ εὐπατρίδαι γαιοκτήμονες ἀπώλεσαν τὴν ἐπιρροήν των. Ἀλλὰ καὶ αἱ δημοθοινίαι κατὰ τὰς ἑορτάς, ὅτε καὶ θρησκευτικοὶ λόγοι ἐπέβαλλον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς τῆς καθολικῆς ἰσότητος, συνήργουν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πολιτῶν. Πολὺ ἀποτελεσματικώτερον ἀκόμη κατεπολεμήθη ἡ πενία τῶν πολιτῶν μὲ τὴν διακόσμησιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῶν ἀφθάστων εἰς κάλλος ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων (τοῦ Παρθενῶνος, τῶν Προπυλαίων, τοῦ Ὠδείου, τοῦ Μητρῴου, τοῦ Ἡφαιστείου, τῆς Ἱπποδαμείου ἐν Πειραιεῖ ἀγορᾶς, τοῦ ἐν Ραμνοῦντι ναοῦ τῆς Θέμιδος, τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι ναοῦ τῆς Δήμητρος, τοῦ ἐν Σουνίῳ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ ἄλλων πολλῶν). Ἡ ἀνέγερσις τῶν μνημείων εἶχε κύριον μὲν σκοπὸν νὰ δώσῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐξωτερικὴν μορφὴν ἀνταξίαν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἰσχύος τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως τῆς κοινωνίας της, καὶ τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν τῇ πόλει κινήσεως, προῆγεν ὅμως συγχρόνως τὴν φιλεργίαν καὶ εὐπορίαν τῶν πολιτῶν, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνων κατενόει ὁ δαιμόνιος πολιτικὸς ὅτι ἐφυγαδεύοντο οἱ ἐπικίνδυνοι σύμβουλοι τῆς ἀναρχίας ἑνὸς κράτους καὶ μιᾶς κοινωνίας, ἡ πενία καὶ ἡ ὀκνηρία. Μὲ τὰ δημόσια ἔργα ὠχυρώνετο καὶ ἐκαλλωπίζετο ἡ πόλις καὶ ἐκέρδιζε τὸν ἄρτον του ὁ ἐργαζόμενος λαός της. Μὲ ἴσην πρόνοιαν ἐμερίμνησεν ὁ Περικλῆς καὶ διὰ τὸν πνευματικὸν ἄρτον τῶν συμπολιτῶν του, εἰς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν των, καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων τούτων, καταστήσας εἰς πάντας προσιτὸν τὸ θέατρον (διὰ τῶν θεωρικῶν, ἤτοι τῆς παροχῆς τοῦ ἀντιτίμου τοῦ εἰσιτηρίου), τὸ ὁποῖον ἦτο τότε ἡ μοναδικὴ σχεδὸν διὰ τὸν λαὸν πνευματικὴ ἀπόλαυσις. Διὰ σειρᾶς ἄλλων νομοθετικῶν μέτρων εἰσήγαγε τὴν μισθοφορὰν τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας, αἵτινες ἕως τότε παρείχοντο παρ' ἅπασι τοῖς Ἕλλησι δωρεάν, θεωρούμεναι τιμὴ ἅμα καὶ καθῆκον παντὸς πολίτου. Τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μισθοφορᾶς ἐπέβαλλεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπαρκείας τῆς δημοκρατίας εἰς τὰς πολλαπλᾶς ὡς πολιτεύματος ὑποχρεώσεις της. Ἡ ἀνάγκη τῆς συντηρήσεως ἑτοιμοπολέμου πάντοτε στρατιᾶς ἐπέβαλε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ στρατιωτικοῦ μισθοῦ, τὸ καθῆκον δὲ τῆς παροχῆς εἰς πάντας τοὺς πολίτας, ἀφοῦ οὗτοι ἀπετέλουν τὸν κυρίαρχον τῆς πολιτείας λαόν, τῆς διὰ τῆς πείρας καὶ ἀσκήσεως κτωμένης πολιτικῆς μορφώσεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων των, τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἄλλων μισθῶν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, τοῦ βουλευτικοῦ καὶ τοῦ δικαστικοῦ (ἐν τῇ ἡλιαίᾳ). Καὶ ἐπεκρίθη μὲν ὁ Περικλῆς διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μισθοφορᾶς, ἥτις κατέστησε τοὺς Ἀθηναίους, κατὰ τοὺς ἐπικριτάς του, ἀργοὺς καὶ λάλους καὶ φιλαργύρους καὶ δειλοὺς (*Πλατ.* Γοργ. 515 ε), ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου αὔξησις τῶν ἐμπορικῶν δικῶν, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν δικῶν τῶν ἐν Ἀθήναις δικαζομένων συμμάχων (ἐδικάζοντο ἐν Ἀθήναις κατ' ἔφεσιν), καὶ αἱ πυκναί, ἕνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν ὑποθέσεων τῆς δημοκρατίας, συνεδρίαι τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς, εἶχον καταστήσει ἀδύνατον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων ἄνευ ἀμοιβῆς. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων μέτρων κοινωνικῆς προνοίας, ἅτινα ἀπετέλουν καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόγραμμα τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Περικλέους, δὲν ἔλειψεν ἡ περὶ τῶν ὀρφανῶν τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀδυνάτων (πρὸς ἐργασίαν) μέριμνα αὐτοῦ καὶ ἡ δι' εὐφυοῦς τρόπου (τῶν λειτουργιῶν καὶ χορηγιῶν) φορολογία τῶν πλουσίων, ἐξασφαλιζομένη διὰ τοῦ περὶ ἀντιδόσεως νόμου, πρὸς ψυχαγωγίαν καὶ μόρφωσιν τοῦ ἀφορολογήτου λαοῦ. Πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν μέριμνάν του διὰ τὴν εὐπορίαν τῶν συμπολιτῶν του ἦτο ἡ διὰ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ φροντίς του, διότι ἐκ τούτων ἐπίστευεν ὅτι ἐξηρτᾶτο ἡ πολεμικὴ ἰσχὺς καὶ εὐδαιμονία τῆς δημοκρατίας (*Θουκ.* Β' 13. 2). Ὁ Περικλῆς θεωρεῖται ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἀρχῆς ὅτι θεμέλιον τῆς δυνάμεως ἑνὸς κράτους εἶναι αἱ πρόσοδοί του. Ἔργον του ἦτο ἡ ὀργάνωσις τοῦ τε ἱεροῦ ταμείου τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἡ τοῦ δημοσίου ταμείου, τοῦ ὁποίου τὸ πλεόνασμα, μετὰ τὴν κάλυψιν τῶν συνήθων δαπανῶν, κατετίθετο εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 435, διὰ νόμου τοῦ Περικλέους, ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πόλεως. Τῆς ἰδικῆς του ἐπινοητικότητος γεννήματα ἦσαν οἱ ποικίλοι νόμοι τοῦ οἰκονομικοῦ δικτύου τῶν Ἀθηνῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐξησφαλίζετο ἡ εἴσπραξις τῶν πάσης φύσεως (λιμενικῶν, μετοικίου, μεταλλείων, λατομείων καὶ ἄλλων) φόρων καὶ σκόπιμος κατὰ τοὺς νόμους διάθεσις τῶν εἰσπραττομένων. Αἱ Ἀθῆναι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν μόνον τὰ χρήματα τῶν δημοσίων προσόδων των, τὰ ὁποῖα κατετίθεντο εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς παρακαταθήκη, ἠδύναντο ὅμως νὰ λαμβάνουν τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτοὺς καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἐπὶ ἐπιστροφῇ ὅμως καὶ ἐπὶ τόκῳ.

Ἡ προστασία καὶ προαγωγὴ τῆς πνευματικῆς καὶ

Digitized by Google

καλλιτεχνικῆς ἐν Ἀθήναις κινήσεως. Ἡ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας προκύψασα ἐν Ἀθήναις εὐημερία κατέστησε τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὸ ἐπίνειόν της, τὸν Πειραιᾶ, ὄχι μόνον τὸ ἐντευκτήριον τῶν ἐκ πάσης γῆς ἑλληνικῆς ἐμπόρων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἀνδρῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ καλλιτεχνικὴ δ' αὕτη καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις ὀφείλεται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως. Οἱ εὐνοϊκοὶ οὗτοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ὅροι, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται καὶ τὸ πρῶτον γνήσιον ἀττικὸν λογοτεχνικὸν προϊόν, τὸ ἀττικὸν δρᾶμα, προεκάλεσαν καὶ τὴν εἰς Ἀθήναις συρροὴν ἀνδρῶν σοφῶν, οἵτινες ἤλπιζον ὅτι ἐκεῖ θὰ ριζώσουν αἱ ἐπιστημονικαί των ἰδέαι, σπειρόμεναι εἰς τὸ φιλομαθὲς καὶ ἐρευνητικὸν τῆς φιλοπροόδου πόλεως κοινόν, καὶ ἐπεδίωκον ἐν τῇ ἑστίᾳ ταύτῃ τοῦ πολιτισμοῦ ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ ἰδιοφυΐα καὶ ἡ ἀξία των. Τὴν τάσιν ταύτην τῶν ἁπανταχοῦ σοφῶν ὑπεβοήθησεν ὁ Περικλῆς καὶ δι' ἰδιαιτέρας πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας, διότι, πνευματικὸς διάδοχος τῶν ἰδεῶν τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Πεισιστράτου ὤν, ἐπεζήτει τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν κυρίως διὰ τῆς ὑπερόχου πνευματικῆς μορφώσεως τῶν πολιτῶν των καὶ οὐχὶ τῶν νεωρίων καὶ τῶν τειχῶν. Αὐτὸς παρεκίνησε τὸν Ἡρόδοτον ν' ἀναγνώσῃ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 446 μέρη τινὰ τῶν ἱστοριῶν του, διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁποίων ἠμείφθη μὲ 10 τάλαντα. Ἡ μετὰ τοῦ Περικλέους οἰκειότης παρέτεινε τὴν ἐν Ἀθήθήναις διατριβὴν τοῦ Χίου Ἴωνος, ὅστις καὶ μετὰ τοῦ Κίμωνος εἶχε συνδεθῆ, καὶ τοῦ Θασίου Στησιμβρότου, ὅστις ἔγραψε καὶ βίον τοῦ Περικλέους. Φίλοι δὲ καὶ μέτοχοι τῶν ὑψίστων τοῦ βίου του πνευματικῶν ἀπολαύσεων ἦσαν ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας, ὁ Ἐλεάτης Ζήνων, ὁ μουσικὸς Δάμων, ἡ Μιλησία Ἀσπασία καὶ ὁ σοφιστὴς Πρωταγόρας, διὰ τῶν ὁποίων κατέστη προσιτὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ φιλοσοφικὴ παίδευσις. Τὴν εἰς Ἀθήνας κάθοδον τούτων ἐπηκολούθησεν ἡ Προδίκου τοῦ Κείου καὶ Ἱππίου τοῦ Ἠλείου, τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἱπποδάμου τοῦ Μιλησίου, τοῦ ἰατροῦ Ἱπποκράτους καὶ πλείστων ἄλλων (φίλων ἁπάντων τοῦ Περικλέους), διὰ τῶν ὁποίων, μὲ τὴν προσθήκην τῶν γηγενῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν (Αἰσχύλου, Σοφοκλέους, Εὐριπίδου, Ἀριστοφάνους, Εὐπόλιδος καὶ ἄλλων), αἱ Ἀθῆναι κατέστησαν τὸ πνευματικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου κέντρον, τῆς Ἑλλάδος ὁ ἐγκέφαλος. Ὡς ὑπῆρξε δὲ ὁ προστάτης τῆς πνευματικῆς ἐν Ἀθήναις κινήσεως ὁ Περικλῆς κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς πνευματικῆς ἐν αὐταῖς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἀντικατέστησε τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ γένους καὶ τοῦ πλούτου, οὕτως ὑπῆρξε καὶ ὁ πρωτεργάτης καὶ προστάτης καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν αὐταῖς κινήσεως, διότι εἶχε τὴν γνώμην ὁ μεγαλοπράγμων οὗτος πολιτικὸς ὅτι ἡ πρωτεύουσα τοῦ συμμαχικοῦ κράτους ἔπρεπε νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς συμμάχους της ὄχι μόνον δια τῶν πολεμικῶν της δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς της καὶ τῆς ἐξωτερικῆς λαμπρότητος. Εἰς τὴν προαίρεσίν του ταύτην ἐβοήθησε μὲν τοῦτον ἡ φιλοκαλία καὶ τεχνοκριτικὴ ἰδιοφυΐα του, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἡ τύχη νὰ εἶναι σύγχρονος μὲ τὸν μέγαν καλλιτέχνην Φειδίαν. Εἰς τὸ δαιμόνιον τούτου πνεῦμα ἐνεπιστεύθη ὁ Περικλῆς, μὲ τὴν ὀξεῖαν ἀντίληψίν του νὰ διακρίνῃ τὴν ἀξίαν τῶν προσώπων, τὴν διεύθυνσιν τῆς ὅλης ἐν Ἀθήναις καλλιτεχνικῆς κινήσεως, τάξας ὑπ' αὐτόν, ὡς στρατηγὸν τῆς τέχνης, πάντας τοὺς συγχρόνους γηγενεῖς καὶ ξένους μεγάλους καλλιτέχνας, τὸν Ἰκτῖνον, τὸν Μνησικλέα, τὸν Ἱππόδαμον, τὸν Κόροιβον, τὸν Μεταγένη, τὸν Ξενοκλέα, τὸν Κρεσίλαν, τὸν Παιώνιον, τὸν Ἀλκαμένη, τὸν Ἀγοράκριτον, τὸν Κολώτην, τὸν Πάναινον, τὸν μηχανικὸν Ἀρτέμωνα καὶ πολλοὺς ἄλλους καλλιτέχνας. Εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν ὑπερόχων αὐτῶν διανοιῶν ὁ μὲν Περικλῆς προσέφερε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ἐξευγενισμοῦ τοῦ ἄστεως, τὸ κῦρος τοῦ παντοδυνάμου κυβερνήτου καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν καλλιτεχνικῶν μνημείων ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ὁ δὲ Φειδίας τὸ δαιμόνιον τῆς καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας του καὶ τὴν ἱκανότητά του νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ νὰ διερμηνεύσῃ ταύτην μὲ τὰ ἀθάνατα μνημεῖα, ἅτινα, αὐτοῦ ἐποπτεύοντος, ἐκόσμησαν τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ὅλην Ἀττικήν. Ἐπωφεληθεῖσα τότε ἡ ὑπέροχος ἐκείνη πολιτικὴ διάνοια τῆς μακρᾶς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐδώρησεν εἰς τὸν ἑλληνισμόν, τοῦ ἀφθόνου πλούτου, ὅστις εἰσέρρεεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐκ τῶν μεταλλείων καὶ τῶν ἄλλων πλουσίων προσόδων τῶν Ἀθηνῶν, τῶν ἐπίσης πλουσίων ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀποθεμάτων τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου (κατὰ τὸ 445 ἀνήρχοντο εἰς 5.000 τάλαντα), καὶ πρὸ πάντων τῶν μεγάλων τῶν χρόνων ἐκείνων καλλιτεχνῶν, κατέστησε τὰς Ἀθήνας (καὶ μάλιστα τὴν Ἀκρόπολιν) βωμὸν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἀποκρυσταλλωσάσης, κατὰ τὴν εὔφυᾶ τοῦ Ρενὰν ἔκφρασιν, εἰς πεντελήσιον μάρμαρον τὸ ἰδεῶδες τῆς πεπολιτισμένης κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐκληροδότησεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰ ἀθάνατα τῆς ἀττικῆς τέχνης μνημεῖα.

Μὲ τὴν προστασίαν τοῦ Περικλέους ἐγονιμοποιήθη ἐν Ἀθήναις ὁ ἀττικισμὸς μὲ τὰς πολλαπλᾶς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἐκδηλώσεις του, ὅστις εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ρυθμοῦ. Τότε συνετελέσθη τὸ ἑλληνικὸν θαῦμα, πρὸ τοῦ ὁποίου μετ' εὐλαβείας ἀποκαλύπτεται ἡ ἀνθρωπότης. Τοῦ θαύματος δὲ τούτου πρωτουργὸς εἶναι ὁ καλλιτέχνης πολιτικός, ὁ ἐνσαρκώσας τὰ ἰδεώδη τῆς ἐποχῆς του. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἱ χρόνοι οὗτοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνθρωπότης ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας της, ὠνομάσθησαν αἰὼν τοῦ Περικλέους, χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν δημοσίων ἑορτῶν. Ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ αὕτη λάμψις τοῦ Ἄστεως ἐλάμβανε ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὰ ἔκθαμβα βλέμματα τῶν συρρεόντων εἰς τὰς Ἀθήνας ξένων, ἰδίως κατὰ τὰς πολυπληθεῖς ἑορτὰς τῆς πόλεως, τὰς ὁποίας εἶχεν ὀργανώσει ὁ Περικλῆς, ἐκ λόγων πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον, προσθέσας τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας εἰς τὰ Παναθήναια καὶ ἐπιδιώξας νὰ καταστήσῃ διὰ χρησμοῦ τῶν Δελφῶν πανελλήνιον ἑορτὴν τὰ Ἐλευσίνια. Οὕτως αἱ Ἀθῆναι εἶχον γίνει τὸ ἐντευκτήριον τῶν ἐμπόρων καὶ ἐπιχειρηματιῶν διὰ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀκμήν των, τὸ ἐντευκτήριον τῶν σοφῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπιφανῶν καλλιτεχνῶν διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωήν των, καὶ τὸ ἐντευκτήριον τῶν φιλεόρτων πλουσίων Ἑλλήνων πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν μεγαλοπρεπῶν θεαμάτων τῆς πόλεως. Ἀλλὰ τοὺς προσερχομένους δὲν προσείλκυε μόνον τὸ κέρδος τὸ ὑλικὸν καὶ αἱ προρρηθεῖσαι πνευματικαὶ καὶ καλλιτεχνικαὶ ἀπολαύσεις, ἀλλὰ καὶ ὁ πόθος τῆς μαθήσεως. Αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀποβῆ τῆς Ἑλλάδος τὸ παιδευτήριον (σχολὴ Φειδίου, σχολὴ Πολυγνώτου) καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξεπέμπετο τὸ πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν φῶς εἰς τὰ ἐπισημότερα τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν κέντρων. Ὁ Φειδίας μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐσυνέχιζε τὸ θεόπνευστον δημιουργικὸν ἔργον του εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ὁ Ἰκτῖνος εἰς τὴν Φιγαλίαν. Μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Περικλέους, προκαλέσασαν τὴν ἀπασχόλησιν σύμπαντος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας (εἰς τὸν στόλον, εἰς τὰ δημόσια ἔργα, εἰς τὰ δικαστήρια, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον), τὴν εἰσροὴν ἀφθόνου πλούτου καὶ τὴν συρροὴν ξένων εἰς Ἀθήνας, ἐδημιουργήθη πλῆθος εἰδικῶν ἐπαγγελμάτων (δικανικῶν ρητόρων), ἰδίως τεχνικῶν, καὶ ηὐξήθη ἡ παραγωγὴ τῶν τε φυσικῶν καὶ βιομηχανικῶν τῆς χώρας προϊόντων.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Περικλέους. Ὁ περιφανὴς οὗτος πολιτικὸς δὲν ὑπῆρξε μόνον τῶν συγχρόνων του πολιτικῶν ἀνδρῶν ἡ κορυφή, ἀλλ' ἦτο καὶ ὁ ἐπιφανέστερος τοῦ ἄστεως πολίτης. Ἦτο ἁπλοῦς τοὺς τρόπους, λιτὸς τὸν βίον καὶ ἐγκρατὴς (ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας, ἀπεῖχε τῶν δείπνων καὶ τῶν στενοτάτων φίλων καὶ συγγενῶν). Σοβαρὸς τὸ ἦθος καὶ ἤρεμος καὶ ἀδιατάρακτος τὴν ψυχήν, ἦτο ἀπηλλαγμένος τῶν παθῶν τῆς ὀργῆς καὶ ἀντεκδικήσεως. Ἀκούων ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του τὰ ἐγκώμια τῶν φίλων του, ἀνεγείρας τὴν κεφαλὴν ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐλησμόνησαν μίαν ἀρετήν του, ὅτι οὐδεὶς Ἀθηναῖος ἐπένθησεν ἐξ αἰτίας του. Καὶ τῷ ὄντι, παρὰ τὴν ὀξύτητα τῶν πολιτικῶν παθῶν, παρὰ τὰς λυσσώδεις καὶ συκοφαντικὰς ἐναντίον του ἐπιθέσεις, οὐδενὸς τὸ αἷμα ἐχύθη ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, τοῦ περιβεβλημένου ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἀρχηγοῦ φατρίας, πολλάκις ἀπειληθείσης ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων της. Διάνοια φιλοσοφική, βαθεῖα καὶ θετική, ὡπλισμένη μὲ προβλεπτικότητα ἐξικνουμένην μέχρι προφητείας. Ψυχὴ καλλιτεχνική. Αὗται ἦσαν αἱ μεγάλαι ἀτομικαὶ ἀρεταὶ τοῦ ἀνδρός, αἵτινες εἶχον ἐξυπηρετήσει τὸν μέγαν πολιτικὸν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς πολιτικῆς του καὶ τὸν ἀνίκητον στρατηγόν, τοῦ ὁποίου ἡ βαθεῖα σύνεσις προπαρεσκεύαζεν εἰς τὴν ἐντέλειαν πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν, ἡ ὀξυτάτη ἀντίληψις συνελάμβανε τὸ καταλληλότερον πολεμικὸν σχέδιον αὐτῆς καὶ ἡ ἰσχυρὰ θέλησις ἐφήρμοζε τοῦτο μετὰ ταχύτητος καὶ δραστηριότητος. Ἡ Θρακικὴ χερσόνησος, ὁ Εὔξεινος πόντος, ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ἡ Εὔβοια καὶ ἡ Σάμος ἦσαν οἱ ἀψευδεῖς μάρτυρες τῶν πολεμικῶν θριάμβων του. Ἀλλὰ καὶ ὡς ρήτωρ, ὁ ἐν παντὶ μέγας Περικλῆς, ἦτο ὑπέρτερος πάντων τῶν συγχρόνων του. Εἶχε φυσικὴν εὐγλωττίαν, τὴν ὁποίαν ἡ εὐρυμάθειά του καὶ ἡ βαθεῖα μελέτη τοῦ θέματος προῆγον εἰς ρητορικὴν τέχνην ἀπαράμιλλον. Τὰς δημηγορίας του διέκρινεν ἡ βαθύτης τῆς σκέψεως καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκφράσεως—ὁσάκις ὡμίλει, ἀστραπαὶ καὶ κεραυνοί, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη, ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα του—, ἡ διαλεκτικὴ εὐστροφία καὶ δεξιότης, ἡ πειθώ, τὸ κάλλος τῆς μορφῆς, ἡ λαμπρότης τῶν εἰκόνων, αἱ ἐναργεῖς παρομοιώσεις καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ ὕφους, ἡ ἀκρίβεια τῶν συλλογισμῶν καὶ ἡ ἠρεμία τῆς φωνῆς καὶ τῆς στάσεως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξάψει τοῦ λόγου. Ὁμιλῶν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ ἔλεγε πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὅσον πικρὰ καὶ ἂν ἦτο, οὐδέποτε δὲ ἐπεδίωκε τὴν νίκην κατηγορῶν τοὺς ἀντιπάλους καὶ κάμνων ἔκκλησιν εἰς τὴν βιαιότητα τῶν παθῶν καὶ τοῦ μίσους τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐπεζήτει ἀκόμη νὰ παρασύρῃ τοὺς ἀκροατάς του μὲ ζωηρὰς χειρονομίας καὶ σφοδρότητα καὶ θερμότητα τόνου φωνῆς. Μὲ τὰ κύρια ταῦτα χαρακτηριστικὰ τῶν θαυμασίων δημηγοριῶν του, καὶ ἰδίως τὴν πανοπλίαν τῆς λογικῆς του, συνήρπαζε τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀπεκάλουν τοῦτον *Ὀλύμπιον*, καὶ συνέτριβε τοὺς ἀντιπάλους του. Ἡ ἐπιβολή του ὡμοίαζε μὲ μαγείαν. Ὑπῆρξεν ὁ ἰδεώδης τύπος τοῦ δημοσίου ἀνδρὸς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ὅστις ὤφειλε νὰ συνδυάζῃ εἰς τὸ πρόσωπόν του πάσας τὰς ἱκανότητας τῶν βασιλέων τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Ἠλαττοῦτο ἴσως τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν καὶ ἐπινοητικότητα, τοῦ Κίμωνος εἰς στρατηγικότητα καὶ τοῦ Δημοσθένους εἰς ρητορικὴν δεινότητα. Συνεκέντρωνεν ὅμως ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ πρόσωπόν του τὰς ἀρετάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνὰ μίαν μόνον ἕκαστος αὐτῶν εἶχεν εἰς ὑπέροχον βαθμόν. «Ἦτο πρῶτος Ἀθηναίων, λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώτατος», ὡς χαρακτηρίζει τοῦτον ὁ Θουκυδίδης (Α' 139), ἤτοι ἄριστος πολιτικός, ρήτωρ καὶ στρατηγός.

Αἱ ὑπέροχοι αὗται ἀτομικαί, πολιτικαί, στρατιωτικαὶ καὶ ρητορικαὶ ἀρεταὶ καὶ δεξιότητες τοῦ Περικλέους (εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ὁποίου εἶχον μεταφυτευθῆ καὶ συναυξηθῆ ἐν ἁρμονίᾳ μεταξύ των τὸ φιλόμουσον καὶ φιλότεχνον τοῦ Πεισιστράτου, ἡ δαιμονία ἐπινοητικότης τοῦ Θεμιστοκλέους, ἡ παροιμιώδης χρηστότης τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ ἀληθινὸς διάδοχος ἐν τῇ ἀντιλήψει τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν καθηκόντων του, καὶ τοῦ Κίμωνος ἡ στρατηγικότης) καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ πίστις αὐτοῦ εἰς τὴν δημοκρατίαν εἶχον ἀνυψώσει τοῦτον εἰς κυρίαρχον τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν, εἰς δικτάτορα αὐτῆς, διαθέτοντα τοὺς πόρους καὶ τὰς πολεμικὰς δυνάμεις της. Τὸ πολίτευμα ἦτο κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ θουκυδίδειον ἔκφρασιν «λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή». Ἐν τούτοις τὰ πάντα ἀπεφάσιζεν οὐχὶ αὐτός, ὁ στρατηγὸς ἢ ἀθλοθέτης ἢ προϊστάμενος ἐπιτροπείας ἀνεγέρσεως δημοσίου μνημείου—μὲ τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἦτο συνήθως περιβεβλημένος—, ἀλλ' ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἥτις μὲ τὴν πρὸς αὐτὴν ἔφεσιν τῶν ἀποφάσεων βουλῆς καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἐνώπιόν της εὐθύνην αὐτῶν ἦτο ἡ κυρίαρχος τῆς πολιτείας. Ταύτης ὅμως αὐτὸς ἦτο ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ βραχίων, ὁ κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν λαϊκὴν ταύτην δικτατορίαν ἦτο τόση ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἰς τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην δημοκρατίαν, ὥστε οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ τῶν Ἀθηνῶν ἠδύναντο ἀτιμωρητὶ νὰ τέρπωσι τοὺς συμπολίτας των εἰς τὸ θέατρον μὲ τὰ δηκτικὰ κατὰ τοῦ δικτάτωρος σκώμματά των. Ἦτο παντοδύναμος δικτάτωρ, διότι ἦτο ὁ φιλελευθερώτερος (καὶ ἀνεκτικώτερος καὶ εἰς προσωπικὰς ἀκόμη προσβολὰς) Ἀθηναῖος πολίτης. Ὁ Περικλῆς εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις δικαίως δύναται νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ Ἕλληνος πολιτικοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, διότι εἰς τὴν διάνοιαν τούτου ἐκυοφορήθη τὸ πρῶτον ἡ ἰδέα τῆς πολιτικῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἑνότητος. Μετὰ τὴν κρατήσασαν ἐν Ἑλλάδι, κατόπιν τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κίμωνος, ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν εἰρήνην, μετὰ τὴν διὰ δεξιωτάτης πολιτικῆς ἐνεργείας του ὑπόδειξιν τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν περὶ προσφορᾶς τῶν ἀπαρχῶν τῶν καρπῶν τῆς γῆς ἐξ ἁπασῶν τῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν μεγάλην τῆς Ἐλευσῖνος θεὰν (ἐπακολούθημα τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀττικῆς ἑορτῆς τῶν Ἐλευσινίων ὡς ἑορτῆς πανελληνίου), καὶ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀποικίας τῶν Θουρίων ὡς ἀποικίας πανελληνίου, ὅτε ἐπεδίωξεν ὁ Περικλῆς μὲ πανελλήνιον αἰσιοδοξίαν τὴν πέραν τῶν ὁρίων τοὐλάχιστον τῆς μητροπόλεως Ἑλλάδος διαλλαγὴν τῶν ἀντιθέσεων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φύλων με τὴν ἐλπίδα τῆς προσεχοῦς καταπαύσεως τῶν μεταξύ των ἀντιζηλιῶν τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν καὶ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, μετὰ πάσας τὰς προπαρασκευαστικὰς ταύτας τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ σχεδίου του ἐνεργείας πρὸς ἀμοιβαίαν προσέγγισιν Ἀθηνῶν καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος, προεκάλεσεν οὗτος (447 π. Χ.) ψήφισμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπεστάλησαν 20 ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι πολῖται, κατανεμηθέντες ἀνὰ πέντε, εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς κυρίως Ἑλλάδος, μέχρι τῶν ἰλλυρικῶν καὶ θρακικῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου πόντου, μὲ ἐντολὴν νὰ προσκαλέσουν ἀντιπροσώπους τῶν Πανελλήνων εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ συσκεφθοῦν περὶ ἀνοικοδομήσεως τῶν ἱερῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον πυρποληθῆ ὑπὸ τῶν Περσῶν, περὶ ἐκπληρώσεως τῶν εὐχῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ἀναπέμψει πρὸς τοὺς θεούς των κατὰ τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν καὶ περὶ ἐλευθεροπλοΐας τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν καὶ κοινῆς μεταξύ των εἰρήνης. Διὰ τῆς πανελληνίου ταύτης συνόδου ἐπεδίωκε, πιθανώτατα, ὁ Περικλῆς ἐπέκτασιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ὅρων τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας (τῆς ἀπολύτου, κυρίως, ἰσότητος τῶν μελῶν της) καὶ τὴν πραγμάτωσιν ὑψίστου ἰδεώδους,

Digitized by Google

κοινῆς ἐν Ἀθήναις ἑλληνικῆς ἀρχῆς. Ἡ ἀγαθὴ ὅμως αὕτη πρόθεσίς του ἐναυάγησεν ἐξ ἀντιδράσεως τῶν Πελοποννησίων, τῇ ὑποκινήσει τῆς δυσπίστου Σπάρτης. Ἡ ἰδέα ὅμως δὲν ἀπέθανεν, ἀλλὰ καλλιεργηθεῖσα εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀττικῆς λογοτεχνίας (παρὰ τῷ Ἰσοκράτει καὶ ἄλλοις) ἔφερε τοὺς καρπούς της διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ὁποίου μετεφύτευσε ταύτην ὁ διδάσκαλός του Ἀριστοτέλης.

Ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ὁ ἐπιφανὴς οὗτος πολιτικὸς θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν καὶ ὡς ὁ ὑπαίτιος δύο μεγάλων τῆς πατρίδος του συμφορῶν, αἵτινες εἶναι καὶ τῆς ἀνθρωπότητος συμφοραί, διότι ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρξε τραῦμα ἀνεπούλωτον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ συμφοραὶ αὗται εἶναι ἡ ἠθικὴ ἐξαχρείωσις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Περικλέους εἰσαγωγῆς τῆς μισθοφορᾶς, ὡς ὑποστηρίζουσιν οὗτοι, καὶ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, τοῦ ὁποίου τὴν ἔκρηξιν (κατ' αὐτοὺς) προεκάλεσεν ὡσαύτως ὁ Περικλῆς. Ἀλλ' ἀμφότεραι αὗται αἱ κατηγορίαι βαρύνουν ἴσως ἀδίκως τὸν μέγαν πολιτικόν, διότι καὶ ἡ μισθοφορά, ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον ἐξέλιξιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν ἀπρόσκοπτον—διὰ τὴν ὀλιγανθρωπίαν τῶν εὐπόρων Ἀθηναίων πολιτῶν—λειτουργίαν τῆς διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς τοῦ πολιτεύματος μηχανῆς, ἔγινεν ἀφορμὴ τῆς ἐξαχρειώσεως τῶν πολιτῶν ἕνεκα τῶν ἀντιξόων περιστάσεων καὶ ὅτε ἐξέλιπεν ὁ μέγας ἐκεῖνος πολιτικός, καὶ ὁ πόλεμος ἦτο ἀναπόφευκτος. Καὶ ἄνευ τοῦ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψηφίσματος τῶν Ἀθηναίων (432 π. Χ.) καὶ ἄνευ τῆς μετὰ τῶν Κερκυραίων ἐπιμαχίας τούτων—ἀμφοτέρων ὑπαίτιος ἦτο ὁ Περικλῆς—ὁ πόλεμος οὗτος ἤθελεν ἐκραγῆ, ἐφόσον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἄλλων μὲν ἑλληνίδων πόλεων εἶχον γίνει τύραννοι, ἄλλων δὲ διενοοῦντο νὰ γίνουν (*Θουκ.* Α, 88). Αὐτὴν τὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ μέγας τοῦ πολέμου τούτου ἱστορικός, ὁ Θουκυδίδης, γράφων ὅτι αἴτιοι τοῦ πολέμου ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, διότι ἰσχυροὶ γενόμενοι εἶχον ἐμπνεύσει φόβον εἰς τοὺς Ἕλληνας (Α, 23). Ἐφόσον λοιπὸν ὑπῆρχεν αἰτία τόσον βαθεῖα πρὸς ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, ὁ φόβος τῶν Ἀθηναίων, ἀφορμαὶ πάντοτε θὰ ἐπαρουσιάζοντο. Ὁ Περικλῆς, ὅστις πολλάκις εἶχεν ἀποτρέψει τὸν πόλεμον καὶ διὰ δεκασμοῦ ἀκόμη τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀρχῶν, μορφώσας τὴν γνώμην ὅτι ἦτο τότε ἀναπόδραστος, ἓν εἶχε μόνον καθῆκον, νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἀρτιωτέρας τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πολεμικῆς προπαρασκευῆς Καὶ εἰργάσθη πρὸς τοῦτο μετὰ συνέσεως καὶ τόλμης. Ἐμερίμνησε κατὰ πρῶτον νὰ τονώσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν συμπολιτῶν του, παρασκευάσας τούτους ν' ἀντικρύσωσι μετὰ σταθερότητος τὴν πρώτην ἐκ τοῦ πολέμου ἀναμενομένην κακὴν ἐντύπωσιν, τὴν δῄωσιν τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων των, καὶ ἐφρόντισεν ἔπειτα νὰ πείσῃ αὐτοὺς ὅτι ἡ ἔκβασίς του θὰ ἦτο ὑπὲρ αὐτῶν, διότι εἶχον τὸ κράτος τῆς θαλάσσης, τὴν ἑνότητα εἰς τὰς πολεμικὰς ἐνεργείας των καὶ τὰ νεῦρα τοῦ πολέμου, τὸ χρῆμα. Καὶ θ' ἀπέβαινε πιθανώτατα ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ὁ πόλεμος οὗτος, ἂν ὁ ἀπρόβλεπτος λοιμὸς δὲν ἔφθειρε τὰς ἠθικὰς δυνάμεις των, ἂν ὁ πρόωρος τοῦ Περικλέους θάνατος δὲν ἐστέρει αὐτοὺς τοῦ ἀνδρός, ὅστις θὰ ἔφερε τοῦτον εἰς αἴσιον πέρας, ἢ δὲν συνέβαινον βραδύτερον τὰ πολλαπλᾶ τῆς δημοκρατίας πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ σφάλματα. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἐκσπάσῃ ἐναντίον τοῦ Περικλέους ἡ λαῖλαψ τῶν παθῶν τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες, ἐπωφεληθέντες τῆς κρατούσης καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν Ἀθηναίων γνώμης ὅτι αὐτὸς προεκάλει τοῦτον, ἐξετράπησαν κατὰ τὰς παραμονὰς ἀκόμη τούτου εἰς συκοφαντίας καὶ ὕβρεις ἐναντίον του, ἀποκαλέσαντες αὐτὸν «βασιλέα Σατύρων» καὶ «δοῦλον τῆς Ὀμφάλης» (τῆς Ἀσπασίας), εἰς κατηγορίαν τῶν φίλων του Ἀναξαγόρου καὶ Φειδίου, ἐπὶ ἀθεΐᾳ τοῦ πρώτου καὶ ἀσεβείᾳ καὶ καταχρήσει τοῦ δευτέρου, καὶ κατ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς συζύγου του Ἀσπασίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀθώωσιν ἐπέτυχε μέχρι δακρύων ἱκετεύσας τοὺς δικαστάς της. Ὁ πόλεμος οὗτος ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ συντριβῇ ἡ δικτατωρία του, ὅτε πτοηθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς δῃώσεως τῶν ἀγρῶν των καὶ δεκατισθέντες ἐκ τοῦ λοιμοῦ ἀφῄρεσαν ἀπ' αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς βαρὺ πρόστιμον (430—429 π. Χ.), ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος κατέδειξε τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχήν του, ἥτις ἠνάγκασε τοὺς καθαιρέσαντας αὐτὸν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν καὶ πάλιν στρατηγόν των εὐθὺς ὡς διέγνωσαν πόσον ὑπελείποντο αὐτοῦ οἱ διάδοχοί του. Διὰ τὰς μεταγενεστέρας γενεὰς ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ μείνουν μνημεῖα ἀθάνατα τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, τῆς πολιτικῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος τοῦ Περικλέους αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δημηγορίαι του, τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα, ἐν πολλοῖς δὲ ἴσως καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ἔκφρασιν, διέσωσεν ὁ Θουκυδίδης, πεπροικισμένος μὲ βαθύνοιαν, φιλαλήθειαν καὶ χρηστότητα, ἀνταξίας τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολιτικοῦ ἀνδρός. Διὰ τῆς πρώτης δημηγορίας του (*Θουκ.* Α' 140—145), τὴν ὁποίαν ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς θεωρεῖ ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἱστορίας τοῦ Θουκυδίδου, ὁ Περικλῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν συνέστησε τὴν ἀπόρριψιν τῶν ἀξιώσεων τῶν Σπαρτιατῶν, κυρίως μὲν διότι αὗται ἔθιγον τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν, διαταγαὶ οὖσαι καὶ οὐχὶ παράπονα ἢ προτάσεις διαλλαγῆς δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων «ἐπιτάσσοντες καὶ οὐκέτι αἰτιώμενοι πάρεισι», ἔπειτα δὲ καὶ διότι ἂν ὑπεχώρουν εἰς ταύτας ὤφειλον ν' ἀναμένουν ὅτι θὰ ἐπακολουθήσουν ἄλλαι βαρύτεραι καὶ προσβλητικώτεραι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνέπτυξε πειστικώτατα ὅτι ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαινεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἕνεκα τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῆς καὶ ἕνεκα τῆς ἀσυγκρίτου πρὸς τὴν Σπάρτην οἰκονομικῆς εὐρωστίας των. Διὰ τῆς δευτέρας (*Θουκ.* Β' 35—46), ἥτις εἶναι ὁ ἐπιτάφιος τῶν πεσόντων κατὰ τὸ α' ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἔπλεξεν ὁ ῥήτωρ τὸ ἐγκώμιον τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διὰ τῆς τρίτης (Β' 60—64) ὡμίλησε πρὸς τοὺς πανικοβλήτους ἐκ τῶν συμφορῶν συμπολίτας του μὲ τὴν σταθερότητα ἐκείνην τῶν ὑψηλῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, τὴν ὁποίαν μόνον μία ἀνωτέρα φιλοσοφικὴ μόρφωσις δύναται νὰ διατηρήσῃ ἀμείωτον καὶ ἐν καιρῷ δυστυχίας. Ὡμίλησε δὲ καὶ τότε ὡς ἡγεμὼν τῆς πολιτείας καὶ πατὴρ τῆς πατρίδος, ψέξας αὐτοὺς διότι, τρομοκρατηθέντες ἐξ οὐχὶ ἀπροβλέπτων τοῦ πολέμου δεινῶν, μετέβαλον καὶ ἀντιλήψεις καὶ ἀρχάς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτόν, ὅστις παρέμεινεν ὁ αὐτός. Εἰς τὴν δημηγορίαν του ταύτην διέγραψεν ὁ Περικλῆς, μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν μετριοπαθείας, καὶ τὴν εἰκόνα του ὡς πολιτικοῦ ἀνδρὸς «...οὐδενὸς ἥσσων οἴομαι εἶναι γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολίς τε καὶ χρημάτων κρείσσων».

Ὁ οἰκογενειακὸς βίος τοῦ Περικλέους καὶ ἡ Ἀσπασία. Ὁ Περικλῆς εἶχε συζευχθῆ κατ' ἀρχὰς μίαν ἐκ τῶν συγγενῶν του, κατὰ τὰ κρατοῦντα τότε ἔθιμα, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει δύο υἱούς, τὸν Ξάνθιππον καὶ τὸν Πάραλον, ἀποθανόντας ἀμφοτέρους κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ λοιμοῦ. Διὰ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου μάλιστα δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ὁ ἀκατάβλητος Περικλῆς τὴν λύπην του καὶ ἀνελύθη εἰς δάκρυα, ὅτε περιέβαλε τοὺς κροτάφους του μὲ στέφανον. Ὁ μετὰ τῆς συγγενοῦς ὅμως γάμος δὲν ὑπῆρξε, φαίνεται, εὐτυχὴς καὶ διελύθη ἐξ ἀμοιβαίας συναινέσεως τῶν συζύγων. Συνεζεύχθη τότε ὁ Περικλῆς τὴν πολυθρύλητον διὰ τὸ κάλλος της καὶ τὴν εὐρυτάτην μόρφωσίν της *Ἀσπασίαν* τὴν Μιλησίαν, ὁ οἶκος τῆς ὁποίας ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς καθυστερήσεως τῆς Ἀτθίδος γυναικὸς ἐν τῷ πολιτισμῷ τὸ ἐντευκτήριον τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν Ἀθήναις ἀνδρῶν, εἰς τὸ ὁποῖον διεχύνετο τὸ λεπτὸν γυναικεῖον ἄρωμα ἑνὸς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ κατὰ τὴν συζήτησιν ὑψηλῶν θεμάτων τῆς πολιτείας, τῆς κοινωνίας καὶ τῶν τεχνῶν. Εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην εὗρεν ὁ Περικλῆς τὴν ἀνταξίαν τῆς μεγάλης διανοίας του φίλην, ἥτις εἶχε καταστήσει τὸν οἰκογενειακὸν βίον του ἄνεσιν τοῦ πολυμόχθου δημοσίου βίου του καὶ παραμυθίαν τῶν πικριῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἐπότιζον αὐτὸν οἱ συμπολῖταί του. Μετ' αὐτῆς, τὴν ὁποίαν οἱ φθονεροὶ ἢ στενοκέφαλοι συκοφάνται του ἀπεκάλουν Ἥραν, Δηϊάνειραν καὶ Ὀμφάλην, συνέζησεν ἐν ἁρμονίᾳ καὶ ἀμοιβαίᾳ ἐκτιμήσει καὶ ἀγάπῃ μέχρι τοῦ θανάτου του, προελθόντος ἐκ πυρετοῦ, ὅστις ἔφθειρε τὰς ὑποσκαφείσας ἐκ τῆς προσβολῆς τοῦ λοιμοῦ σωματικάς του δυνάμεις κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 429 π. Χ., εἰς ἡλικίαν ὑπερεξήκοντα ἐτῶν. Ἐτάφη εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικόν, πλησίον τοῦ πολυανδρίου τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων Ἀθηναίων καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς μεγάλης λεωφόρου, ἥτις ἦγεν ἐξ Ἄστεως εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Πειραιῶς. Ἐκ τῆς Ἀσπασίας ἀπέκτησεν ὁ Περικλῆς ὁμώνυμόν του υἱόν, ὅστις ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐν Ἀργινούσαις (406 π. Χ.) νικητῶν στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, διότι δὲν εἶχον διασώσει τοὺς κατὰ τὴν ναυμαχίαν ναυαγοὺς καὶ δὲν εἶχον περισυλλέξει πρὸς ταφὴν τὰ πτώματα τῶν κατ' αὐτὴν πεσόντων.

Τὸν βίον τοῦ Περικλέους ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος, τὴν δὲ εἰκόνα του κατέλιπεν ὁ σύγχρονος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ γλύπτης Κρησίλας, ὅστις εἰς τὸν ἀνδριάντα του ἀπέδωκε μὲν τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τοῦ Περικλέους καὶ πρὸ πάντων τὸ σεμνὸν καὶ σοβαρὸν ἦθός του καὶ τὴν ὀλυμπίαν ψυχικὴν ἀταραξίαν του, προσεπάθησεν ὅμως νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὴν μεγάλην διάνοιαν τοῦ ἀνδρός· διὰ τοῦτο ὁ ἀνδριὰς δὲν ἦτο ἐντελῶς εἰκονικός. Ἐκ τοῦ ἀφιερωθέντος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν χαλκίνου τούτου ἀνδριάντος προέρχονται, πιθανώτατα, αἱ σῳζόμεναι προτομαὶ τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ (ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ, ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ) μὲ τὰ ἐξιδανικευμένα πως χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς του. Ἀπεικονίζεται εἰς ταύτας ὁ Περικλῆς φορῶν ὡς στρατηγὸς ἀνυψωμένον εἰς τὴν κεφαλὴν τὸ λεγόμενον κορινθιακὸν κράνος. Τὸν Περικλέα εἶχον ἀπεικονίσει ὁ Φειδίας μὲν ὡς ὁπλίτην εἰς τὴν ἀνάγλυπτον Ἀμαζονομαχίαν τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς ἀσπίδος τῆς χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς του, ὁ Σικυώνιος δὲ ζωγράφος Ἀριστόλαος εἰς ἓν συμβολικὸν ἔργον του συμμαχίας Ἀθηνῶν, Θηβῶν καὶ Περσίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζοντο θύοντες βοῦν ἡ Ἀρετή, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, ὁ Θησεύς, ὁ Περικλῆς, ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ἡ Μηδία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πηγαί:* Ἐκ τῶν πηγῶν ἀρίστη, μοναδικὴ μάλιστα διὰ τὸ συγγενὲς τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸ τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ πνεῦμα, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τοῦ *Θουκυδίδου*, ὅστις βαθὺς ὢν γνώστης καὶ θαυμαστὴς τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Περικλέους παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ τοῦ δημοσίου βίου του. Μετὰ τὸν Θουκυδίδην διαφωτίζει ἐν πολλοῖς μετὰ σαφηνείας καὶ ἀκριβείας τὸ ἔργον του διὰ τῶν παρεχομένων πληροφοριῶν του ὁ *Ἀριστοτέλης* εἰς τὰ «Πολιτικά» του καὶ κυρίως εἰς τὴν «Ἀθηναίων Πολιτείαν» του. Ἀλλὰ καὶ ὁ *Πλούταρχος* μὲ τὰς πολλὰς λεπτομερείας του εἰς τὸν βίον τοῦ Περικλέους καθιστᾷ ἐναργῆ τὴν εἰκόνα τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνδρός. Αἱ ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων, τοῦ φιλοσόφου *Πλάτωνος* καὶ τοῦ κωμικοῦ *Ἀριστοφάνους* ἰδίως, παρεχόμεναι κρίσεις καὶ πληροφορίαι καὶ πενιχραὶ εἶναι καὶ ἔχουν γραφῆ ἢ μὲ προκατάληψιν, ὡς αἱ τοῦ Πλάτωνος, ἢ μὲ σκωπτικὴν διάθεσιν, ὡς αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους.

Βοηθήματα: Αἱ ἱστορίαι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἢ τῆς ἀρχαιότητος ἐν γένει: *G. Busolt*, Griechische Staatskunde und der pelopon. Krieg.—*Oncken*, Athen und Hellas.—*Hauvette-Besnault*, Les stratèges Athéniens.—*J. Beluch*, Die attische Politik seit Perikles.—*Kutzen*, Pericles als Staatsmann. — *Tillal*, Hist. du siècle de Périclès. — *Ad. Schmidt*, Das Perikleische Zeitalter.—*E. Abbott*, Pericles and the Golden Age of Athens.—*Delbrück*, Die Strategie des Perikles e.c.—*A. Ferrabino*, L'imperio ateniense (in Biblioth. di Scienze moderne).—*Schulte-Vaerting*, Die Friedenspolitike des Perikles e c.—*E. Hohl*, Perikles (E. Marcks-K. von Müller, Die Meister der Politik).—*H. Grant Robertson*, The administration of justice in the Athenian empire.—*G. Pozzio*, Atene, Corinto, Pericle e le cause della Guerra pelop.—*A. M. Ἀνδρεάδου*, Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς δημοσίας οἰκονομίας.—*E. Cavaignac*, Hist. financière d'Athènes e.c.—*A. E. Zimmern* (μετάφρ. ἐκ τῆς Δ' ἐκδ. *M. Τσαμαδοῦ*), Αἱ πολιτεῖαι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.—*P. Roussel*, La Grèce et l'Orient.—*Sauppe*, Quellen Plutarchs im Leben des Perikles.—*H. Lechat*, Phidias.—*A. Gardner*, Ancient Athens.—*M. L. d'Ooge*, The Acropolis of Athens.—*A. Mommsen*, Heortologie.—*A. et M. Croiset*, Hist. della Littérature grecque.—*X. Τσούντα*, Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης.—*G. Fougères*, Athènes.—*J. Hatzfeld*, L'Hellénisation du monde antique (1914).—*Renan*, Souvenirs d'enfance et de jeunesse.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Περικλέους *ἐπιτάφιος*·** βλ. λ. *ἐπιτάφιος* Περικλέους.

περικλινής (Periklin). Ὀρυκτὸν τῆς οἰκογενείας τῶν ἀστρίων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πλαγιοκλάστων. Τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν λαμβάνει κυρίως ὁ κρυσταλλικὸς ἐκεῖνος τύπος τῶν πλαγιοκλάστων, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κρυσταλλογραφικὸς ἄξων b παρουσιάζει ἐπιμήκυνσιν, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ κατακόρυφος ἄξων c σμικρύνεται μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε τὸ ὀρυκτὸν νὰ ἐμφανίζῃ μορφὴν πλακώδη. Τὰ ὀρυκτὰ τῶν πλαγιοκλάστων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὸν περικλινικὸν τύπον, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς κατάστασιν διδυμίας, συγκροτοῦν τὸν *περικλινικὸν νόμον*. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον τὸ ἐπίπεδον διδυμίας εἶναι κάθετον πρὸς τὸν κρυσταλλογραφικὸν ἄξονα b, ἐπίπεδον ὅμως συμφύσεως εἶναι εἴτε τὸ πινακοειδὲς τρίτης τάξεως, εἴτε συνηθέστερον ἡ λεγομένη «ῥομβικὴ τομή», δηλαδὴ ἓν ἐπίπεδον, τὸ ὁποῖον τεμνόμενον ὑπὸ τοῦ τρίτου πρίσματος δίδει ἕνα ῥόμβον. Γ. Β.

Περικλυμένη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Μίνωος, σύζυγος τοῦ Φέρητος, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας, καὶ μήτηρ τοῦ Ἀδμήτου (*Ὑγίν.* Μυθ. 4).

— 2) Θυγάτηρ τοῦ Μινύου, σύζυγος τοῦ Φύλακος καὶ μήτηρ τοῦ Ἰφίκλου. Κατα τὸν Ἀπολλόδωρον (III, 9, 2) ἐκαλεῖτο *Κλυμένη*. Α. Θ. Σ.

περικλύμενον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὑπό τινων βοτανικῶν εἶδος *αἰγοκλήματος*.

Περικλύμενος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Νηλέως καὶ τῆς Χλωρίδος, θυγατρὸς τοῦ Ἀμφίονος, ἀδελφὸς τοῦ Νέστορος καὶ ἔγγονος τοῦ Ποσειδῶνος, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε, πλὴν τῆς μεγάλης ῥώμης, καὶ τὸ δῶρον τῆς μεταμορφώσεως. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τῶν ἀδελφῶν του εἰς τὴν κατὰ τῆς Πύλου ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ἐνῷ ἐμάχετο, ὡς λέγεται, ὑπὸ μορφὴν ἀετοῦ (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 9 καὶ Β 7, 3).

— 2) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Χλωρίδος, θυγατρὸς τοῦ μάντεως Τειρεσίου, φονεύσας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας τὸν Παρθενοπαῖον. Παρ' ὀλίγον θὰ ἐφόνευε καὶ τὸν φεύγοντα Ἀμφιάραον παρὰ τὸν Ἰσμηνὸν ποταμόν, ἂν μὴ ἔσῳζεν αὐτὸν ὁ Ζεύς, ὅστις «κεραυνὸν βαλὼν τὴν γῆν διέστησεν» (*Ἀπολλοδ.* Γ, 6, 8).

— 3) Εἷς τῶν ἐκ Ζακύνθου 44 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. VII, 29). Α. Θ. Σ.

— **Περικλύμενος.** Ἀγαλματοποιός, ἀγνώστου ἐποχῆς καὶ πατρίδος, τὸν ὁποῖον ὁ Πλίνιος (XXXIV, 19, 40) κατατάσσει μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι κατεσκεύαζον ἀγάλματα ἀθλητῶν, στρατιωτῶν, κυνηγῶν κτλ.. Α. Θ. Σ.

Περίκλυτος, ἢ ***Περίκλειτος.*** Ἀρχαῖος Ἕλλην γλύπτης. Ἀναφέρεται παρὰ Παυσανίᾳ ὅτι ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ περιφήμου Ἀργείου γλύπτου Πολυκλείτου, διδάσκαλος δὲ τοῦ Ἀντιφάνους, τοῦ δι-

Digitized by Google

δασκάλου τοῦ Κλέωνος τοῦ Σικυωνίου. Ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ Πλινίου ἐξάγεται ὅτι ὁ Πολύκλειτος; ἤκμασε κατὰ τὴν 90ὴν ὀλυμπιάδα καὶ ἐκ τῆς ἐνεπιγράφου βάσεως, ἥτις εὑρέθη ἐν Δελφοῖς καὶ ἐφ' ἧς ἠγείρετο, εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τῶν Ἀργείων κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸ 414 π. Χ., χάλκινος δούρειος ἵππος, ἔργον τοῦ Ἀντιφάνους, συνάγεται ὅτι ὁ Περίκλυτος ἤκμασε κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Οὐδὲν ἔργον του ἀναφέρεται. Θ. Δ. Θ.

περικνημίδιον (τό)· ἡ παρ' ἀρχαίοις *περικνημίς* (βλ. λ.).

περικνήμιον (τό)· τὸ περὶ τὴν κνήμην, τὸ περιβάλλον τὴν κνήμην· ἰδίᾳ ἔνδυμα τῶν ἀγροτῶν ἐξ ὑφάσματος συνήθως μαλλίνου, περιβάλλον τὴν κνήμην καὶ καλύπτον ἐν μέρει τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἄκρου ποδός, δημοτ. *σκάρτσα*· || τὸ σαρκῶδες μέρος τῆς κνήμης, τὸ ἄλλως *γαστροκνήμιον* (ἀρχ.)· || περικάλυμμα ἐξωτερικὸν τῆς κνήμης ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τῶν σφυρῶν, ἀποτελούμενον ἐκ δέρματος, πιλήματος ἢ ὑφάσματος στερεοῦ καὶ ἀδιαβρόχου κοιν. *γκέττα*.

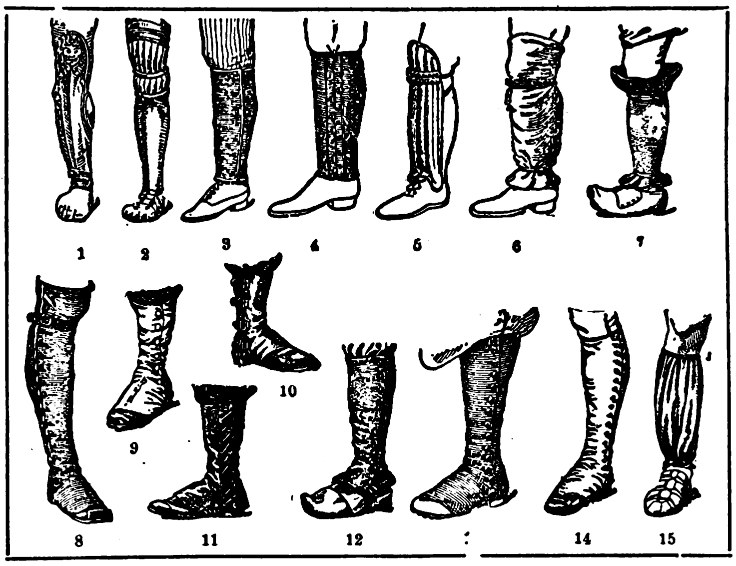

Περικνήμια.

[1=Ρωμαϊκὴ κνημίς. 2=Πολεμικὴ κνημὶς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. 3 καὶ 4=Ἱππασίας ἢ κυνηγίου. 5=Ἀθλητικὸν προσθοκνήμιον. 6=Περικνήμιον ἐργάτου. 7=Χωρικοῦ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 8=Στρατιωτικὴ γκέττα τοῦ 1680. 9=Πάννινον βραχὺ περικνήμιον. 10=Γκέττα κυνηγίου. 11=Στρατιωτικὴ γκέττα τοῦ 1880. 12=Περικνήμιον συγχρόνου χωρικοῦ. 13=Γκέττα ζουάβου. 14=Γκέττα κυνηγίου. 15=Ρωμ. τιβιάλιον]

— [*Ἐγκυκλ.*] Βλ. *περικνημὶς* καὶ *περισφύριον*.

περικνημίς, —*ῖδος* (ἡ)· τὸ περὶ τὴν κνήμην φορούμενον, κοιν. *κάλτσα*, *σκάλτσα*, *σκάρτσα*, *τσουράπι*· || «παράσημον τῆς περικνημῖδος» ἀγγλικὸν παράσημον φορούμενον εἰς τὸν πόδα κάτω τοῦ γόνατος, ὅπου ἡ καλτσοδέτα.

—[*Ἐγκυκλ.*] Αἱ *περικνημῖδες* (ἀγγλ. stocking, γαλλ. bas, γερμ. Stumpf, ἱσπ. media, ἰταλ. calza· ἐσπερ. Stumpo) κατασκευάζονται ἐκ πάσης ὕλης, ἣν χρησιμοποιεῖ ἡ ἐν γένει πλεκτικὴ (ἔριον, βάμβαξ, μέταξα κλπ.) καὶ ἔχουν σχῆμα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ποδός, ὃν καλύπτουν κατὰ πλήρη ἐφαρμογήν. Κατὰ μῆκος φέρονται μέχρι τοῦ γαστροκνημίου (ὡς αἱ παιδικαὶ καὶ αἱ ἀνδρικαί), μέχρι τῆς ἰγνύος (ὡς αἱ τῶν ἐκδρομέων καὶ τῶν ἐφήβων) ἢ μέχρι τοῦ μέσου μηροῦ (ὡς αἱ γυναικεῖαι), ἐν γένει δὲ διακρίνονται εἰς τὰς καθ' ὅλον τὸ μῆκός των ἰσοπαχεῖς περικνημῖδας (*μονόφτερνες*) καὶ εἰς τὰς ἐχούσας διπλάσιον πάχος κατὰ τὴν πτέρναν καὶ τοὺς δακτύλους (*διπλόφτερνες*). Πρὸς μείζονα θέρμανσιν τοῦ ποδὸς ἢ διατήρησιν τῆς καλῆς περικνημῖδος χρησιμοποιοῦνται ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τῶν περικνημίδων: *ἀκροπόδια* (εἶδος παννίνων ἢ πλεκτῶν ἐμβάδων τοῦ ἄκρου ποδός), *δάκτυλα* (ἰδιαίτερον κάλυμμα τῶν δακτύλων), *καλτσούνια* (περικνημῖδες κολοβαὶ κατὰ τὸν ἄκρον πόδα, καλύπτουσαι τὸ ἐκτὸς τοῦ ὑποδήματος μέρος τῆς κανονικῆς περικνημῖδος), *περικνήμια* ἢ *γκέττες* (πάννινα ἢ δερμάτινα περικαλύμματα τῆς κνήμης, χρησιμοποιούμενα, παρ' ἀμφοτέροις τοῖς φύλοις, ὑπὸ τῶν φερόντων κυλότταν ἀντὶ πανταλονίου), *περισφύρια* (ἢ *μισὲς γκέττες*, καλύπτουσαι τὸ μεταξὺ ὑποδήματος καὶ περισκελίδος ἀκάλυπτον μέρος τῶν σφυρῶν), *το(υ)ζλούκια* (καλύμματα παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς ἀνάλογα πρὸς τὰς γκέττας ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα, ἐνίοτε φερόμενα καὶ ἄνευ περικνημῖδος) κ.λ.π. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν πολέμῳ καὶ μετάλλινοι θώρακες τῆς κνήμης, οἷαι αἱ *κνημῖδες* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, αἱ *μεταλλόπλεκτοι γκέτται* (chausses à mailles, jambières) τῶν μεσαιωνικῶν ἱπποτῶν, κ. ἄ. Ὡς πρὸς τὸν διάκοσμον αἱ ἐν γένει περικνημῖδες διακρίνονται εἰς τὰς μονοχρώμους (*μονόχρωμες*), τὰς πεποικιλμένας διὰ χρωματιστῶν ραβδίων (*ριγὲ*) καὶ τὰς διαποικίλτους (*πλουμιστές*)· εἰδικῶς αἱ γυναικεῖαι περικνημῖδες (κατὰ κανόνα μονόχρωμοι) συνήθη διάκοσμον ἔχουν ζεῦγος ραβδίων κεντητῶν (*κεντητὴ μπαγκέττα*) ἢ διατρήτων (*μπαγκέττα ἀζούρ*), παραθεόντων ἑκάστην περικνημῖδα κατὰ τὸ μῆκος ἑκατέρας τῶν πλευρῶν της· σπανιώτερον κοσμοῦνται πέριξ τῆς ἄνω των ἄκρας διὰ κεντημάτων καὶ δαντελλῶν, ἐνίοτε δὲ φέρουν ἐπίσης κατὰ τὸ ἄνω των ἄκρον μετάλλια καὶ μεταλλικά, ἐνυφασμένα ἢ ἔντυπα (ἐμπριμέ), μονογράμματα ἢ ἄλλας διακοσμήσεις. Αἱ περικνημῖδες συγκρατοῦνται πρὸς τὸν πόδα κατὰ τὸ ἄνω των ἄκρον· πρὸς τοῦτο χρησιμεύει τὸ στενὸν καὶ ἐλαστικὸν ἄνω ἄκρον των (λάστιχο), ὡς γίνεται ἐπὶ τῶν παιδικῶν, τὸ στενὸν καὶ ἐλαστικὸν γύρισμά των (λάστιχο-ρεβέρ), ὡς γίνεται ἐπὶ τῶν ἀθλητικῶν, καὶ τέλος παννίνη ἢ ἐλαστικὴ *καλτσοδέτα*· ἡ τελευταία περισφίγγει τὴν περικνημῖδα ἐπὶ τοῦ ποδὸς (ζαρτιέρα, jarretière) ἢ συνέχει αὐτὴν πρὸς τὸν γυναικεῖον κορσὲ ἢ πρὸς εἰδικὴν διὰ τοῦτο ζώνην (ζαρτέλλα, jarretelle).

Μεσαιωνικαὶ περικνημῖδες.

[1=Καλτσούνι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. 2 καὶ 3=Περικνημῖδες τοῦ 1520. 4=Διπλῆ περικνημὶς τοῦ 1550. 5=Μεταλλόπλεκτος τοῦ 1350.]

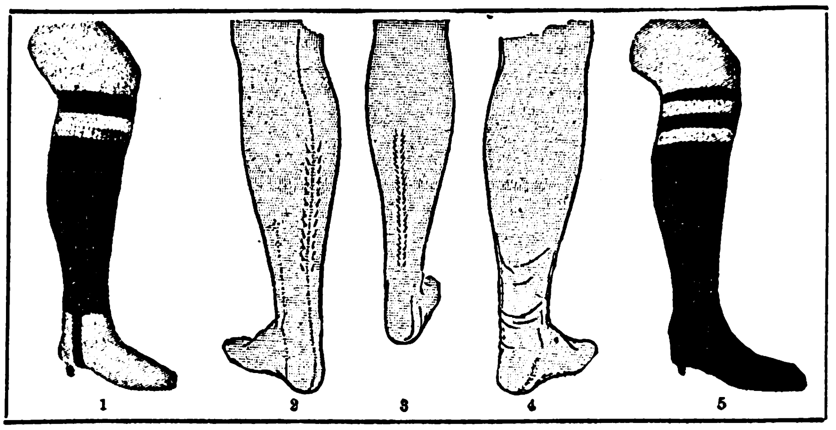

Σύγχρονοι περικνημῖδες.

[1 καὶ 5=Ἀθλητικαί, 2=μετὰ μειώσεως καὶ ραφῆς, 3=μετὰ μειώσεως ἄνευ ραφῆς, 4=ἄνευ μειώσεως καὶ ραφῆς.]

— [*Τεχν.*] Τὰ τεχνικὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴν καλτσοποιίαν, ἤτοι πλέξιμον, παρυφὴ (οὖγια), κατασκευὴ ραβδίων (μπαγκέττα), ραβδωτὸς ἢ ἔντυπος χρωματισμὸς (ριγάρισμα, ἐμπριμέ), κατασκευὴ τοῦ ἐλαστικοῦ ἄνω ἄκρου (λάστιχον) κτλ. ἀνάγονται εἰς τὴν ἐν γένει *πλεκτικὴν* (βλ. λ.). Εἰδικῶς τὴν καλτσοπλεκτικὴν ἐνδιαφέρει τὸ ζήτημα τῆς ἀκριβοῦς προσαρμογῆς τῆς περικνημῖδος εἰς τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρωπίνου ποδός. Κατὰ ταῦτα ἡ μηχανοποίητος περικνημὶς διακρίνεται εἰς τὴν *συνερραμμένην* (κοφτήν, ταγιέ), ἀποτελουμένην ἐκ συρραπτομένων τεμαχίων πλεκτοῦ ὑφάσματος, καὶ τὴν *ὁλόπλεκτον* περικνημῖδα. Αἱ τῆς τελευταίας κατηγορίας περικνημῖδες διακρίνονται εἰς τρία εἴδη: α) Τὰς *μετὰ μειώσεως καὶ ραφῆς*, πλεκομένας ἐπὶ μηχανημάτων εὐθυγράμμου πλέξεως (μηχαναὶ τύπου Auroy, Linard, Paget καὶ συνηθέστερον Cotton) προικισμένων διὰ στεφάνης, ἐφ' ἧς ἡ περικνημὶς προσλαμβάνει τὸ ἀκριβὲς σχῆμα τῆς κνήμης, τῶν σφυρῶν καὶ τοῦ ἄκρου ποδὸς (μειοῦται). β) Τὰς *μετὰ μειώσεως καὶ ἄνευ ραφῆς*, πλεκομένας ἐπὶ μηχανημάτων κυλινδρικῆς πλέξεως μετ' αὐτομάτου μειώσεως· καὶ γ) Τὰς *ἄνευ ραφῆς καὶ μειώσεως*, πλεκομένας ἐπὶ αὐτομάτων κυλινδρικῶν μηχανημάτων, ἐχούσας ὁμοιόμορφον εὖρος καὶ προσλαμβανούσας τὴν καμπύλην τοῦ γαστροκνημίου διὰ μεταλλικῶν σιδηρῶν

Ἀρχαῖαι ταινιωταὶ περικνημῖδες (fasciae crurales) κατὰ παράστασιν ἰταλικοῦ εἰδωλίου ἐξ ὀπτῆς γῆς εἰκονίζοντος τὴν Ἄρτεμιδα.

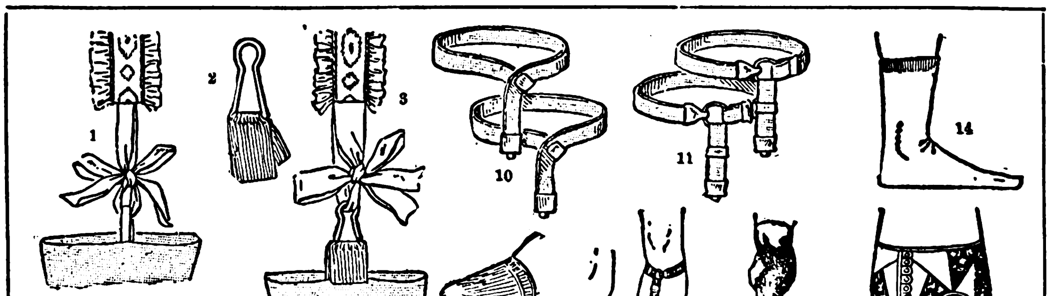

Ἐξαρτήματα καὶ ἀναδετῆρες περικνημίδων.

[1=Ἀνάδεσις περικνημῖδος διὰ ταινίας. 2=Μεταλλικὴ πόρπη συρραπτομένη ἐπὶ τῆς περικνημῖδος. 3=Ἀνάδεσις διὰ ταινίας ἐκ τῆς μεταλλικῆς πόρπης. 4, 6 καὶ 8=Μεταλλικαὶ πόρπαι ἐρραμμέναι ἐπὶ τῆς ζαρτέλλας ἢ τῆς ζαρτιέρας. 5, 7 καὶ 9=Συνάρτησις τῶν πορπῶν ἐπὶ τῆς περικνημῖδος. 10 καὶ 11=Ἀνδρικαὶ καλτσοδέται. 12 καὶ 24=Ἀκροπόδια κολοβὸν καὶ πλῆρες. 13=Τρόπος ἀναδέσεως ἀνδρικῆς περικνημῖδος. 14 καὶ 15=Καλτσάκι καὶ καλτσούνι ἐπιπροσθέτως φερόμενα ὑπὸ τὴν περικνημῖδα. 16=Γυναικεία ζαρτέλλα μετὰ ζώνης. 17 καὶ 20=Γυναικεῖος γονατόδεσμος τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος. 18=Ἀνδρικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. 19=Γονατόδεσμος ρυθμοῦ «δουκίσσης». 21=Σύγχρονος πορπούμενος. 22=Δενόμενος ρυθμοῦ «ὑπάνδρου γυναικός». 23=Ἐξ ἐλαστικοῦ. 25 καὶ 26=Ὀρθοπεδικαὶ περικνημῖδες.]

Digitized by Google

τύπων (φόρμες, καλούπια) θερμαινομένων δι' ἀτμοῦ. Αἱ τοῦ τελευταίου εἴδους εἶναι αἱ κατ' ἐξοχὴν εὐθηναὶ περικνημῖδες, ἀποτελοῦσαι τὰ 90 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χρησιμοποιοῦν αὐτὰς ἐν γένει οἱ ἄνδρες, σπανιώτερον ὅμως αἱ γυναῖκες, λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτῶν διαρκείας· διὰ τὴν στερεό-

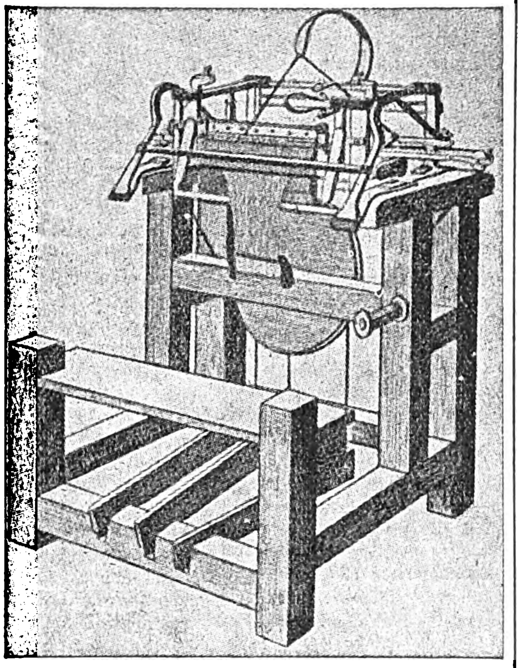

Ἡ πρώτη ἐν τῷ κόσμῳ καλτσοποιητικὴ μηχανὴ τοῦ Γουλιέλμου Lee.

τητά των διακρίνονται αἱ μετὰ ραφῆς καὶ μειώσεως.

Ἡ διεθνὴς παραγωγὴ περικνημίδων, συνεχῶς αὐξανομένη, ἀνέρχεται εἰς 400—500 ἑκατομμύρια δωδεκάδων κατ' ἔτος (τρία ζεύγη κατὰ κάτοικον τῆς γῆς). Προπολεμικῶς πρώτη παραγωγικὴ χώρα ἦτο ἡ Γερμανία, ἰδίως διὰ τὰς βαμβακερὰς περικνημῖδας, ἀποτελούσας τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὅλης καλτσοπαραγωγῆς. Νῦν ἔρχονται κατὰ σει-

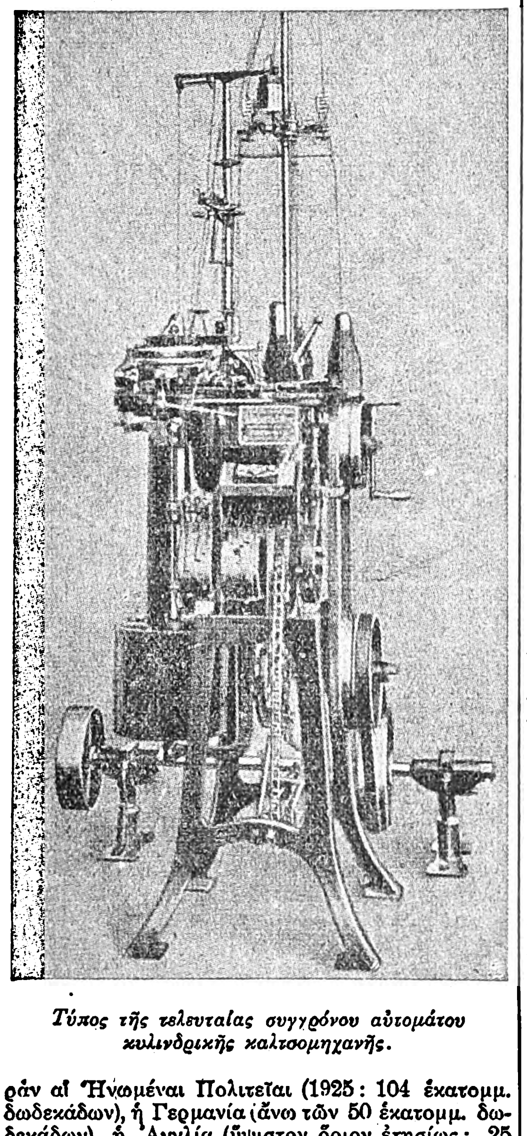

Τύπος τῆς τελευταίας συγχρόνου αὐτομάτου κυλινδρικῆς καλτσομηχανῆς.

ρὰν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι (1925: 104 ἑκατομμ. δωδεκάδων), ἡ Γερμανία (ἄνω τῶν 50 ἑκατομμ. δωδεκάδων), ἡ Ἀγγλία (ὕψιστον ὅριον ἐτησίως: 25 ἑκατομμ. δωδεκάδων) καὶ ἡ Ἰταλία (κέντρον παραγωγῆς τὸ Μπρεστσιάνο)· ἐν τῇ Ἀνατολῇ μέγας ἀνταγωνιστὴς τῆς εὐρωπαϊκῆς καλτσοβιομηχανίας εἶναι ἡ ἰαπωνικὴ ἐξαγωγή.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ καλτσοβιομηχανία, ἐπ' ἐσχάτων ἀναπτυχθεῖσα, ἰδίως ἀνθεῖ ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Θήρᾳ, Πάτραις, Πειραιεῖ καὶ Σύρῳ. Πλὴν τῶν ἐγχωρίων περικνημίδων, ἡ Ἑλλὰς εἰσάγει καὶ ἀρκετὰς ποσότητας (1928—1931: 499 τόννοι) ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καταλειπούσας εἰσαγωγικὸν δασμὸν ἐτήσιον (1928) 17,5 ἑκατομμ. δραχμῶν (ὧν τὰ 80 % ἐκ μόνων τῶν βαμβακερῶν περικνημίδων). Ἐξ ἑκάστου εἴδους εἰσάγουν κατ' ἀξίαν ἐτησίως (μέσος ὅρος τετραετίας 1928—1931): ἐκ τῶν βαμβακερῶν τὰ 78 % ἡ Γερμανία, τὰ 13 % ἡ Ἰταλία καί τινας ποσότητας αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι· ἐκ τῶν μαλλίνων τὰ 42 % ἡ Γερμανία καὶ τὰ 30 % ἡ Μεγάλη Βρεττανία· ἐκ τῶν ἀμιγῶν μεταξωτῶν τὰ 45 % ἡ Γαλλία καὶ τὰ 40 % ἡ Γερμανία καὶ ἐκ τῶν ἐκ συμμείκτου μετάξης τὰ 74 % ἡ Γερμανία καὶ 18 % ἡ Γαλλία.

Πίναξ τῆς ἐν Ἑλλάδι εἰσαγωγῆς περικνημίδων κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν. (Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ἑκάστου εἴδους δηλοῖ τὰς ποσότητας εἰς χιλιόγραμμα καὶ ὁ δεύτερος τὴν ἀξίαν εἰς δραχμάς).

[Κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς «Γενικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος».]

Εἶδος περικνημίδων καὶ περιποδίων	*1928*	*1929*	*1930*	*1931*
Βαμβακερὰ	127 626 70.271.620	116.368 68 521.948	89 826 53.450.253	64.706 35 408.594
Μάλλινα ἢ μαλλοβάμβακα	8.338 4.272 040	34.161 11.062.530	7.599 3.490.620	15.058 2.094.405
Ἐξ ἀμιγοῦς μεταξης	4.950 8.982 460	2 61 5.172 500	2 855 4.874.000	1 558 2.822.135
Ἐκ μετάξης συμμείκτου	920 1.131 810	5 574 5 079 395	7.412 7.986 595	9.873 8.516.300
Σύνολον	141.834 84.657.930	158 714 89.836.373	107 192 69.801 468	91.195 46.841 334

Πίναξ τῆς ἐκ τῶν κυριωτέρων χωρῶν εἰσαγωγῆς εἰς Ἑλλάδα περικνημίδων (ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ἑκάστου ἔτους δηλοῖ τὴν ἀξίαν εἰς δραχμὰς καὶ ὁ δεύτερος τὴν ἀναλογίαν της ἐπὶ τῆς συνολικῆς εἰσαγωγῆς περικνημίδων κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος).

[Κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς «Γενικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος».]

Ἔτη	*Ἀγγλία*	*Γαλλία*	*Γερμανία*	*Ἡνωμ. Πολιτεῖαι*	*Ἰταλία*	*Λοιπαὶ χῶραι*
1928	1.821.900 2	6.472.537 8	56.255 571 66	3 262.277 4	14.618.142 17	2.227.503 3
1929		7 626.710 9	58.354.548 65			
1930		4.848.010 7	54.662.225 78			
1931		2.537.715 5	41.363.721 86			

— *[Ὑγιειν.]* Ἡ περικνημὶς χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ἱδρῶτος τοῦ ποδὸς καὶ τὴν προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ψύχους, τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς μετὰ τοῦ ὑποδήματος τριβῆς. Κατὰ τὸ θέρος συνιστᾶται ἡ βαμβακερή, μεταξωτὴ ἢ ἐξ ἄλλων ἐλαφρῶν νημάτων περικνημίς, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ἡ μαλλίνη, ἥτις δυνατὸν νὰ φέρεται (διὰ τὰ εὐερέθιστα τὸ δέρμα ἄτομα) καὶ ὕπερθεν λεπτοτάτης ἄλλης περικνημῖδος. Ἡ περικνημὶς δέον νὰ εἶναι οὐχὶ λίαν εὐρύχωρος, ὥστε νὰ μὴ προξενῇ διὰ τῶν ἐντὸς τοῦ ὑποδήματος πτυχώσεών της πληγὰς εἰς τὸν πόδα, οὔτε λίαν ἐφαρμοστή, διὰ νὰ ἀφήνῃ ἐλευθέραν τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Πάντοτε προτιμᾶται ἡ μὴ ἀποβάλλουσα τὸ χρῶμα τοῦ νήματος περικνημίς, πρὸ τῆς χρήσεώς της δὲ πλύνεται (διὰ τὰ ἄτομα εἰς ἃ ἡ χρῆσις καινουργοῦς περικνημῖδος προξενεῖ ἐκζέματα). Ἡ βραχεῖα παιδικὴ περικνημὶς κατὰ κανόνα δέον νὰ χρησιμοποιῆται ἄνευ καλτσοδέτας, ἡ ἀνδρικὴ δὲ διὰ καλτσοδέτας μόλις συγκρατούσης αὐτήν. Ἐπὶ γυναικείων περικνημίδων ἡ χρῆσις τῆς ζαρτέλλας εἶναι προτιμητέα, ἀντὶ τῆς ζαρτιέρας, περισφιγγούσης τὸ παχὺ τοῦ μηροῦ. Ἡ περικνημὶς δέον νὰ τινάσσεται τακτικῶς καθ' ἑσπέραν καὶ νὰ καθαρίζεται συχνάκις τῆς ἑβδομάδος διὰ σαπωνάδας ἢ (ἐπὶ πολυτίμων περικνημίδων) δι' ἁπλοῦ ὕδατος μετ' ὀλίγων σταγόνων ὄξους. Οἱ πάσχοντες ἐκ κιρσῶν χρησιμοποιοῦν τὴν *ἐλαστικὴν περικνημῖδα* (bas elastique, jambière orthopédique), πάντοτε ἐπὶ μέτρῳ προμηθευομένην, ἥτις διὰ τῆς πιέσεως τῶν φλεβῶν εὐκολύνει τὴν ἐπάνοδον τοῦ αἵματος εἰς τὴν καρδίαν. Φέρεται (κατὰ τὴν ἑκάστοτε ὁδηγίαν τοῦ ἰατροῦ) καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἢ νυχθημερόν. Εἰς τοὺς πεζοπόρους καὶ ἀθλητὰς λίαν ἀντενδείκνυται ἡ βαμβακερὴ περικνημίς, καταλληλοτάτης οὔσης τῆς ἐξ ἐρίου (κατὰ προτίμησιν ξαντοῦ).

— *[Ἱστορ.]* Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐνδυμασίας εἶναι ἡ παντελὴς ἔλλειψις περικνημῖδος, ὡς καὶ περισκελίδος, καταλειπομένων οὕτω τῶν σκελῶν ἐλευθέρων. Καὶ εἰς μὲν τοὺς Ἕλληνας ἡ κνημὶς ἀπετέλει μέρος τῆς πολεμικῆς μόνον ἐξαρτύσεως, εἰς δὲ τοὺς Ρωμαίους ὁ calceus (βλ. λ. *κάλτιοι*) ἦτο οὐχὶ περικνημὶς ἀλλὰ ὑπόδημα τοῦ ἄκρου ποδὸς καὶ τῶν σφυρῶν. Οἱ Γαλάται, Φρύγες κ. ἄ. ἐνωρίτατα ἐχρησιμοποίησαν ταινίας περιτυλισσούσας τὴν κνήμην. Πρὸς αὐτὰς ἀνάλογοι ἦσαν αἱ μεταγενέστεραι ρωμαϊκαὶ fasciae crurales (=περικνήμιοι ταινίαι), fasciae pedules (=περιπόδιοι ταινίαι) ἢ tibialia (=περικνημίδια), ἀρχικῶς χρησιμοποιηθέντα ἐν τῇ ὑπαίθρῳ (γεωργοί, κυνηγοί, ποιμένες) καὶ ἐν πολέμῳ (στρατιῶται, μονομάχοι)· ἡ αὐστηρὰ ἀστικὴ ἐνδυμασία ὡς μόνον κάλυμμα τοῦ ποδὸς (calceamentum) ἐπέτρεπε τὸ ὑπόδημα καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς τηβέννου. Ἡ περικνημὶς κατέστη ἀναγκαία εἰς τοὺς στρατιώτας, οἵτινες, καθ' ὅσον ἐπεξετείνετο ἡ Ρώμη, ἠναγκάζοντο νὰ πολεμῶσι καὶ εἰς χώρας ψυχράς. Οὗτοι διέδωσαν εἶτα καὶ ἐν Ρώμῃ τὴν περικνημῖδα, ἧς ἡ εἰσαγωγὴ συμπίπτει πρὸς τὴν τῆς περισκελίδος. Αἱ πρῶται ρωμαϊκαὶ περικνημῖδες (ἐπὶ Αὐγούστου) ἦσαν λευκαὶ διασταυρούμεναι ταινίαι, εἶτα δὲ πορφυραῖ κ. ἄ. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ περικνημὶς ἐκάλυπτεν ὅλον τὸν πόδα μέχρις αὐτοῦ τοῦ χωρίσματος τῶν σκελῶν, δημιουργηθείσης οὕτως ἑνιαίας παννίνης περισκελίδος-περικνημῖδος ἀναλόγου πρὸς τὰ καλτσούνια τῶν παρ' ἡμῖν εὐζώνων· τοιαύτας εἰκονίζονται φέροντες ὁ ἅγιος Διδιέρος, ὁ Φρειδερῖκος Βαρβαρόσσας καὶ ἄλλαι μεσαιωνικαὶ προσωπικότητες. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα διεδόθη παλαιότερος ἑνετικὸς συρμός, καθ' ὃν ἐδιχοτομήθη τὸ ἔνδυμα τοῦτο (chausses) εἰς τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος (hauts-des-chausses), ἀποτελέσαν τὴν βραχεῖαν περισκελίδα τῶν μετέπειτα συρμῶν, καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος (bas-des-chausses, ὅθεν τὸ γαλλικὸν bas=περικνημίς), ἐξελιχθὲν εἰς τὴν σύγχρονον περικνημῖδα. Αἱ τοιαῦται μεταξωταὶ περικνημῖδες, ἃς ἐφόρεσε (1533) ὁ Ἐρρῖκος Β' τῆς Γαλλίας κατὰ τοὺς γάμους του μετὰ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, ἀπετέλεσαν διαβόητον κοσμικὸν γεγονός, αἱ δὲ ὑπὸ τῆς λαίδης Montagu δωρηθεῖσαι (1561) εἰς τὴν Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας εἶναι αἱ πρῶται γνωσταὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πλεκταὶ περικνημῖδες. Ἡ πρώτη καλτσοπλεκτικὴ μηχανὴ ἀποδίδεται εἴς τινα ἐργάτην τῆς γαλλικῆς Νίμης ἢ εἰς τὸν Ἄγγλον Γουλιέλμον Rider (1564), κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἐπινοήσαντας ἁπλῶς μόνον τὴν καλτσοβελόνην. Μετὰ πενταετίαν (1569) εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ ἡ πλεκτὴ μεταξωτὴ κάλτσα εἰς Γαλλίαν. Τῷ 1609 ὁ ἐκ Καϊμπριτζ Ἄγγλος Γουλιέλμος Lea ἢ Lee ἐγκαθίστα εἰς Ρουάνην τῆς Γαλλίας τὴν παλαιοτέραν διασωθεῖσαν ἐν τῷ κόσμῳ καλτσοπλεκτικὴν μηχανὴν (métier à bas), μεγάλως ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τοῦ Συλλὺ καὶ τοῦ Ἐρρίκου Δ'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Lee οἱ ἐργάται του ἀνεχώρησαν εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸ μυστικὸν τῆς καλτσοπλεκτικῆς μόλις ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' (1643—1715) κατώρθωσαν νὰ ὑποκλέψουν οἱ Γάλλοι διὰ τοῦ εἰς Ἀγγλίαν ἀποσταλέντος Ἰωάννου Hindret, ὃν ὁ Κολβέρτος ἐγκατέστησεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Μαδρίτης (δάσος τῆς Βουλώνης). Τῷ 1857 ἐπενοήθη ἡ πρώτη κυλινδρικὴ καλτσομηχανή, τῷ δὲ 1869 οἱ Franz καὶ Pope ἐπενόησαν τὴν πρώτην χειροκίνητον κυλινδρικὴν καλτσομηχανήν, τὴν προσδίδουσαν εἰς τὴν περικνημῖδα τὸ ἀκριβὲς σχῆμα τῆς ἀνθρωπίνης κνήμης. Νεωτέρας τελειοποιήσεις ἐπέφεραν εἰς τὰ μηχανήματα ὁ Griswold τῷ 1872, μετά τινα ἔτη ἐπενοήθη ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἡ πρώτη αὐτόματος καλτσομηχανή, τῷ δὲ 1880—1890 οἱ Παρισινοὶ ἐπέβαλον παγκοσμίως εἰς τοὺς ἀστικοὺς πληθυσμοὺς τὴν μηχανοποίητον περικνημῖδα.

Οἱ ἑκάστοτε ἐπικρατήσαντες βασικοὶ συρμοὶ ἔχουν ὡς ἀκολούθως. Κατὰ τοὺς Καρολιγγείους χρόνους (Η'—Θ' αἰών) ἐσυνηθίζοντο ἐν τῇ Δύσει περικνημῖδες ἢ ταινίαι ροδόχροοι, φθάνουσαι ἢ μέχρι τοῦ γαστροκνημίου (καὶ ὑποδεχόμεναι τὸ κάτω ἄκρον τῆς μακρᾶς περισκελίδος) ἢ μέχρι τῆς ἰγνύος, καταλείπουσαι (ἐπὶ βραχείας περισκελίδος) γυμνὸν τὸ γόνυ. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐπεκράτησεν ὁ συρμὸς τοῦ διχρώμου ζεύγους, κατὰ προτίμησιν ἀποτελουμένου (ΙΔ' αἰὼν) ἐκ μιᾶς λευκῆς ἢ κιτρίνης περικνημῖδος καὶ ἐξ ἑτέρας μαύρης, κυανῆς ἢ ἐρυθρᾶς. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐφέρετο ζεῦγος ἐρυθρᾶς καὶ κιτρίνης περικνημῖδος, κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, αἱ μὲν γυναῖκες ἐσυνήθιζον τὰς ἐρυθρὰς περικνημῖδας, οἱ δὲ ἄνδρες σχιστάς, διὰ τῶν σχισμῶν τῶν ὁποίων διεφαίνετο πολυτελὴς ὑπένδυσις (φόδρα). Τότε ἐπίσης ἐπεκράτει ὁ

Digitized by Google

συρμὸς τῶν συνερραμμένων ὁριζοντίως ἢ καθέτως πολυχρώμων ταινιῶν περικνημῖδος, τὸ τοιοῦτον δὲ ζεῦγος ἠδύνατο νὰ εἶναι ἢ ὅμοιον καὶ κατὰ τὰς δύο κνήμας ἢ καὶ ἑτερόχρωμον. Οἱ περίεργοι αὐτοὶ συρμοὶ ἐπεκράτησαν ἐπὶ αἰῶνας, μέχρι τῆς καθιερώσεως τῆς λευκῆς ὡς ἐπισήμου περικνημῖδος, ἣν μόλις τῷ 1890 ἐξετόπισεν ὁ παρισινὸς συρμὸς τῆς καὶ νῦν ἐπικρατούσης μαύρης μεταξωτῆς κάλτσας. Κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς κέντρα παραγωγῆς κομψῶν καὶ διαποικίλτων περικνημίδων ἦσαν αἱ ἰταλικαὶ πόλεις καὶ ἡ Ἱσπανία, προμηθεύουσα τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρρίκου Η΄ τῆς Ἀγγλίας. Ὡς πρὸς τὴν συγκράτησιν τῆς περικνημῖδος, ἐγίνετο αὕτη παλαιότερον διὰ κορδονίων μὲ ὡραίους κόμβους, ἀπὸ δὲ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ αὐλικοῦ καὶ κοσμικοῦ ἀστικοῦ βίου διὰ παννίνων ταινιῶν (καλτσοδετῶν) σφιγγομένων διὰ πόρπης, φιόγκου, κττ. καὶ κοσμουμένων δι' ἀδαμάντων, μαργαριτῶν, χρυσοποικίλτων, κεντητῶν οἰκοσήμων, ῥήσεων, κ. ἄ. Τοιαύτας καλτσοδέτας ἔφερον καὶ οἱ ἄνδρες. Ἐνίοτε ἐπὶ περικνημῖδος συνηνωμένης μὲ τὴν περισκελίδα ἐφέρετο διπλοῦν ζεῦγος καλτσοδετῶν, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ γόνατος, ἄλλοτε δὲ συνείχετο ἡ περικνημὶς μετὰ τῆς περισκελίδος διὰ κομψῶν καρφίδων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βραχείας περισκελίδος τὸ τυχὸν ἀκάλυπτον γόνυ ἐκάλυπτε κομψὸν ὕφασμα (ἐπιγονατίδιον), οὗτινος τὰ ἄκρα ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὴν περισκελίδα καὶ τὴν περικνημῖδα. Ἡ σύγχρονος ζαρτιέρα καὶ ζαρτέλλα εἶναι ἐπινοήσεις λίαν μεταγενέστεραι.

[Πρβλ. ἐν λ. *ἐνδυμασία* εἰκόνας τῶν σελ. 147—153, ὡς καὶ τὰ ἐν λ. *περισκελὶς* καὶ *περισφύριον*.] Π.Ν.Π.

— *[Στρατ.]* Κατὰ τὰς ἀρχαίας ἐποχὰς ἡ *περικνημὶς* ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀμυντικοῦ ὁπλισμοῦ παντὸς μαχητοῦ. Σήμερον ἀποτελεῖ μέρος τῆς στολῆς, ἀντικαταστῆσαν διὰ μὲν τοὺς ἀξιωματικοὺς τὰς *ἐνδρομίδας* (βλ. λ.), τὰς κοινῶς καλουμένας *μπότες*, διὰ δὲ τοὺς ἐφίππους ἄνδρας τὰ περὶ τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς περισκελίδος δέρματα. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πεζοπόρους ἄνδρας, ἡ ἐξ ὑφάσματος περικνημὶς ἀποτελεῖ μέρος τῆς στολῆς, εἰσαχθεῖσα κατὰ τὰς τελευταίας ἐποχάς. Ἡ περικνημὶς καλεῖται ἐν τῇ κοινῇ στρατιωτικῇ φρασιολογίᾳ *γκέττα*. Ν. Θ. Κ.

— **Περικνημῖδος,** ***τάγμα τῆς*** — (ὀρθότερον: *τάγμα τῆς (κυανῆς) καλτσοδέτας*· ἀγγλ. order of the blue garter) ἢ *τάγμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου*. Ἀγγλικὸν τάγμα, ἱδρυθὲν τῷ 1348 παρὰ τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου τοῦ Γ΄ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἀπαρτιζόμενον ἀπὸ 25 ἱππότας, μέλη τῆς ἀνωτάτης ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας, τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας (ὃν καὶ ἔχει μέγαν μάγιστρον), τοὺς πρίγκιπας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καί τινας ἀλλοδαποὺς ἱππότας. Ἱδρύθη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἑξῆς γεγονότος. Ἐν αὐλικῇ συγκεντρώσει ἡ κόμισσα Σαλίσμπωρυ ἀφῆκε νὰ πέσῃ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς της κνήμης ἡ κυανῆ καλτσοδέτα της, ἣν ὁ βασιλεὺς ἔσπευσε κύπτων νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν κόμισσαν ἐν μέσῳ εἰρωνικῶν ψιθύρων τῶν παρευρισκομένων· τότε ὁ βασιλεύς, ἀπευθυνθεὶς πρὸς αὐτούς, εἶπε τὴν γαλλικὴν ῥῆσιν «honi soit qui mal y pense», προσθέσας ὅτι μετ' ὀλίγον οἱ εἴρωνες θὰ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς, ἐὰν ἐγίνοντο κάτοχοι μιᾶς πανομοίου καλτσοδέτας, ἀμέσως δὲ προέβη εἰς τὴν σύστασιν τοῦ τάγματος. Διακριτικὰ τῶν ἱπποτῶν αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: εἰδικὸς μανδύας ἐκ κυανοῦ βελούδου μὲ λευκὴν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν καὶ κεντητὸν σταυρὸν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς· κουκούλα ἐκ πρασίνου βελούδου· βαθυκύανος ταινία φερομένη ὡς ἐσάρπα ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τελευτῶσα εἰς χρυσοῦν κόσμημα, παριστῶν καλτσοδέταν περιβάλλουσαν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου φονεύοντος τὸν δράκοντα καὶ φέρουσαν ἀναγεγραμμένην τὴν ἀνωτέρω γαλλικὴν ῥῆσιν· λοφίον ἐκ πτερῶν στρουθοκαμήλου καὶ ἐρωδιοῦ· βελουδίνην κυανῆν ταινίαν, φερομένην κάτωθι τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος, ἔχουσαν χρυσοῦν περιθώριον καὶ ἀναγράφουσαν τὴν αὐτὴν ῥῆσιν· ἔμβλημα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ στήθους, ἀποτελούμενον ἐξ ἀργυρᾶς πλακὸς ὁμοίας πρὸς τὸ κόσμημα τῆς ἐσάρπας· χρυσοῦν περιδέραιον ἐξ 26 τεμαχίων εἰς σχῆμα καλτσοδετῶν, ἀφ' οὗ κρέμαται εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἕκαστος ἱππότης διαθέτει καὶ ἰδίαν ἕδραν εἰς τὸν ἐν Οὐίνδσορ ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ σημερινὴ ὀργάνωσις, καταστατικὸς χάρτης καὶ τελεταὶ τοῦ τάγματος ἀνάγονται εἰς τὰς τῷ 1552 ἐπενεχθείσας εἰς αὐτὸ μεταρρυθμίσεις παρὰ τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Η΄. — Π.

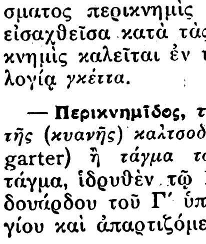

Τὸ διάσημον τῆς περικνημῖδος.

Ἡ πλήρης περιβολὴ τῶν Ἄγγλων ἱπποτῶν τῆς περικνημῖδος.

— **Περικνημῖδος,** ***τάγμα τῆς*** — (ordina della calza). Ἑνετικὸν ἱπποτικὸν τάγμα πρὸς στρατιωτικὴν προπαίδευσιν τῆς νεολαίας, ἱδρυθὲν περὶ τὸ 1460. Ὑπό τινων ἡ ἵδρυσίς του ἀνάγεται εἰς τὸ 737, ἀποδιδομένη εἰς τὸν δόγην Μαλάμοκκο. Ἕκαστος ἱππότης ἔφερεν ὡς διακριτικὸν γνώρισμα χρυσοποίκιλτον τὴν ἀριστερὰν περικνημῖδα καὶ μπόττα, ἐφ' ἧς ἐνίοτε ἐνετίθεντο καὶ πολύτιμοι λίθοι. Τὸ τάγμα ἐξέλιπε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. — Π.

περικόγχιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ λεπτόν, πλὴν ἰσχυρόν, περιόστεον τὸ ἐπενδύον τὸν ὀφθαλμικὸν κόγχον, προσκολλώμενον λίαν χαλαρῶς ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόγχου, στερεώτερον ὅμως κατὰ μῆκος τῶν ῥαφῶν τοῦ κόγχου, τῶν ἀγγειακῶν στομίων καὶ τοῦ κογχικοῦ χείλους, ὅπου καὶ καθίσταται πυκνότερον. Πρὸ τοῦ ὑπερκογχίου σχίσματος (σφηνοειδοῦς σχισμῆς τῶν Γάλλων), τὸ ὁποῖον κλείει, ἐφάπτεται τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἑνοῦται κατὰ τὴν προσθίαν ἔξοδον τοῦ ὀπτικοῦ τρήματος. Ἐπενδύει καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοίχωμα τῶν λοιπῶν ὀστεΐνων τρημάτων. Β. Α.

περικοκλάδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων εἰδῶν ἀναρριχομένων φυτῶν (βλ. λ. *περιπλοκάς*).

περικολῖτις (ἡ). Ἡ πέριξ τοῦ κόλου ἐκτετοπισμένη περιτονῖτις, πλαστικὴ ἢ διαπυητική, συνηθέστατα ἐπακόλουθος τμηματικῇ κολίτιδι. Ὑπάρχει καὶ περικολῖτις οὐλωτικὴ μετασκωληκοειδική, ἥτις συνίσταται εἰς τὸν σχηματισμὸν χαλινῶν συσφιγγόντων καὶ παραμορφούντων τὸ κόλον, οἵτινες παρατηροῦνται συνηθέστατα κατ' ἀκολουθίαν σκωληκοειδίτιδος. Ἡ περικολῖτις αὕτη παρακολουθεῖται ὑπὸ πόνων, πυρετοῦ καὶ πεπτικῶν διαταραχῶν, τῶν ὁποίων ἡ φύσις παραγνωρίζεται πολλάκις. Μ. Ν. Κ.

περικολπῖτις (ἡ). Φλεγμονὴ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ τῆς ἐλάσσονος πυέλου, ἐντετοπισμένη πέριξ τοῦ κόλπου· καλεῖται δὲ καὶ *ἀποκολλητικὴ* ἢ *φλεγμονώδης*, ὡς ἐκ τῶν ἀλλοιώσεων ἃς ἐπιφέρει εἰς τοὺς πέριξ ἱστούς. Μ. Ν. Κ.

περίκομμα (τό)· τὸ περικεκομμένον, μικρὸν τεμάχιον, κομματάκι· || τὸ περικόπτειν, περικοπή.

περίκομψος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν κομψός, κομψότατος: «περίκομψον σῶμα».

περικοπὴ (ἡ)· τὸ περικόπτειν, ἀποκοπὴ κατὰ τὸ ἄκρον, ἀκρωτηριασμός: «περικοπὴ τῶν προσόδων» || μεταφ., ἀπόσπασμα ἐκ βιβλίου ἢ καὶ ῥῆσίς τις: «περικοπαὶ τοῦ Εὐαγγελίου, — τῶν ἀποστόλων».

—*[Μετρ.]* Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετρικῇ καλοῦνται *περικοπαὶ* τὰ ἐκ διαφόρων συστημάτων συγκείμενα μέρη τῶν κατὰ σχέσιν ᾀσμάτων καὶ μάλιστα τῶν ἐπῳδικῶν, τὰ ὁποῖα καλοῦνται καὶ *κατὰ περικοπὴν* ᾄσματα (*Ἡφαιστ.* 75 W), τῶν προσῳδικῶν, τῶν μεσῳδικῶν, τῶν παλινῳδικῶν καὶ τῶν περιῳδικῶν. Ἑκάστη περικοπὴ περιέχει τοὐλάχιστον δύο ὅμοια μετρικῶς συστήματα. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ *κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ* ᾄσματα, τὰ ὁποῖα γίνονται «ὁπόταν ὁ ποιητὴς ἐκθέμενος ὁποσαδήποτε συστήματα διάφορα ἐπαγάγῃ ἐκ τῶν αὐτῶν συστημάτων συνεστῶσαν περικοπήν· ὥστε τὰ μὲν ἐν ἑκατέρᾳ ἢ ἑκάστῃ περικοπῇ συστήματα ἀνόμοια εἶναι ἀλλήλοις, τὰς δὲ περικοπὰς ἀμφοτέρας ἀλλήλαις ὁμοίας ἢ πάσας» (*Ἡφαιστ.* 69 W). [Πρβλ. *Δ. Σεμιτέλου*: Ἑλληνικὴ μετρικὴ (Ἀθῆναι 1894), σ. 318 κ. ἑξ.] Θ. Π.

—**Περικοπαὶ** ***βιβλικαί***. Καλοῦνται οὕτω τμήματα ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς κατάλληλα διὰ τὴν ἐν ταῖς συναθροίσεσι καὶ τῇ λατρείᾳ τῶν πιστῶν ἀνάγνωσιν. Τοιαῦται περικοπαὶ εἶναι εἴτε ἐκ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν καὶ ἀπηρτίσθη ἐξ αὐτῶν τὸ λειτουργικὸν βιβλίον *Ἀπόστολος* (βλ. λ.), εἴτε ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων περιληφθεῖσαι ἐν τῷ λειτουργικῷ βιβλίῳ *Εὐαγγέλιον* (βλ. λ.), εἴτε ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης διὰ τὴν κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς ὡρισμένων ἑορτῶν ἢ τῶν προηγιασμένων ἀνάγνωσιν καὶ εὕρηνται αὗται ἐγκατεσπαρμέναι ἐν τοῖς Μηναίοις καὶ τῷ Τριῳδίῳ. Π. Ν. Τ.

Περικοπὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς νήσου Σύρου (βλ. λ. *Παρακοπή*). —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 423. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πρεκοπάνα*.

Περίκοπος, ***Ἀνδρέας***. Νομικός, ὡς ἀναφέρει ὁ Ζαβίρας, ἀκμάσας μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ γράψας «Σύνοψιν νομίμων κατὰ τὴν μαρτυρίαν Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου» (ἐν Praenot. Mystagogic. 182). Ν. Σ. Λ.

περικοπτὴρ *—ῆρος* (ὁ) (alésoir) *[Μηχανολ.]*. Ἐργαλεῖον χρησιμεῦον εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ λείανσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιφανειῶν κυλίνδρων ἢ σωλήνων, ἵνα λάβωσιν αὗται σχῆμα μαθηματικῶς ὅμοιον.

περικόπτω· κόπτω κατὰ τὸ ἄκρον, κόπτων ἐλαττῶ: «περικόπτω τὰς δαπάνας».

περικοσμῶ (*—έω*)· κοσμῶ ὁλόγυρα, περιβάλλω διὰ κοσμημάτων, στολίζω: «περικοσμεῖται διὰ πολλῶν ἀρετῶν».

περικουπηρῖτις (ἡ). Φλεγμονὴ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ, ὅστις περιβάλλει τοὺς περὶ τὴν οὐρήθραν ἀδένας τοῦ Méry ἢ τοῦ Κοῦπερ (Kowper). Εἶναι συχνὴ ἐπιπλοκὴ τῆς κουπηρίτιδος, ἤτοι τῆς φλεγμονῆς τῶν κατὰ μῆκος τοῦ σωλῆνος τῆς οὐρήθρας ἀδένων τοῦ Κοῦπερ. Μ. Ν. Κ.

περικόχλιον (τό). Καλεῖται οὕτω μεταλλικὸν ἢ καὶ ξύλινον ἐνίοτε, πρισματικὸν ἢ κυλινδρικὸν συνήθως τεμάχιον, ὅπερ φέρει εἰς τὸ μέσον ὀπὴν ἑλικοτομημένην, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσέρχεται τὸ ἄκρον κοχλίου. Τὸ περικόχλιον περιστρέφεται περὶ τὸν κοχλίαν καὶ μετατίθεται κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖται δὲ διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν ὑπὸ τοῦ κοχλίου συνδεομένων τεμαχίων κλπ. Τὸ σπείρωμα τοῦ περικοχλίου διατίθεται ὡς νὰ κεῖται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ἑνὸς κοίλου κυλίνδρου, τὸ δὲ σπείρωμα τοῦ κοχλίου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυλίνδρου τοῦ αὐτοῦ μὲ τὸ περικόχλιον ὕψους, κατὰ τρόπον ὥστε αἱ ἐξοχαὶ τοῦ περικοχλίου νὰ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς ἐσοχὰς τοῦ κοχλίου καὶ ἀντιστρόφως, ἤτοι διὰ νὰ δύναται νὰ περιστραφῇ τὸ περικόχλιον περὶ τὸν κοχλίαν δέον τὸ σπείρωμα ἀμφοτέρων νὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ βῆμα. Ἡ σχετικὴ κίνησις μεταξὺ περικοχλίου καὶ κοχλίου δύναται νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὁ κοχλίας νὰ μένῃ σταθερός, τὸ δὲ περικόχλιον περιστρεφόμενον νὰ μετατίθεται περὶ τὸν κοχλίαν κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος αὐτοῦ καὶ ἀντιστρόφως, εἴτε τὸ περικόχλιον νὰ περιστρέφεται χωρὶς νὰ μετατίθεται καὶ νὰ μετατίθεται ὁ κοχλίας κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονός του χωρὶς νὰ περιστρέφεται, καὶ ἀντιστρόφως. Τὰ περικόχλια εἶναι διαφόρων εἰδῶν, ἑξαγωνικά, τετραγωνικά, μετὰ πλευρικῶν ἐγκοπῶν, ὠτίων κλπ., περιστρέφονται δὲ δι' εἰδικῶν κλειδῶν. Τὰ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενα περικόχλια εἶναι τὰ ἑξαγωνικά. Δ. Κ. Α.

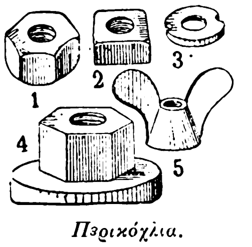

Περικόχλια.

[1 = ἑξαγωνικόν· 2 = τετραγωνικόν· 3 = μετὰ πλευρικῶν ἐγκοπῶν· 4 = ὀχήματος· 5 = μετ' ὠτίων].

περίκοψις, *—εως* (ἡ)· περικοπή.

περικράνιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Τὸ περιόστεον τὸ ἐπενδύον τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦ κρανίου, οὗ ἡ ἔσω ἐπιφάνεια ἀντὶ περιοστέου ἐπενδύεται ὑπὸ τοῦ ἔξω πετάλου τῆς σκληρᾶς μήνιγγος τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

περικράνιον ***κόλπωμα***. Οὕτω καθορίζεται πάθησις τοῦ κρανίου, συνισταμένη εἰς μικρὰν συλλογὴν κυκλοφοροῦντος αἵματος ἐγκεκυστωμένου κατὰ τὸ περιόστεον ἢ ὑπ' αὐτό, εἰς μέγεθος μέχρι τὸ πολὺ καρύου, κειμένην ἐπί τινος θέσεως τοῦ κρανιακοῦ σκελετοῦ (ἀντιστοιχούσης εἰς ὑποκείμενον φλεβώδη κόλπον τῆς μήνιγγος, ἰδίως τὸν ἄνω ἐπιμήκη ἢ τὸν ἐγκάρσιον), κοινωνοῦσαν δὲ διὰ μικροῦ ῥήγματος τοῦ ὀστοῦ μετὰ τοῦ ἀντιστοίχου φλεβώδους κόλπου, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ μέσου ἄλλου μικροῦ αἱματώματος, συνεχομένου μετὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ κόλπου. Ἡ προέλευσις τούτου εἶναι τραυματικὴ (ῥῆξις εἴτε αὐτοῦ τούτου τοῦ κόλπου, εἴτε ἀναστομωτικοῦ τινος φλεβιδίου)· ἡ δὲ διάγνωσις αὐτοῦ γίνεται διὰ τῆς ψηλαφήσεως τοιούτου ὀγκιδίου μαλθακοῦ, ἀναταξίμου ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ κρανίου διὰ τῆς συμπιέσεως, ἀναπαραγομένου δ' ἅμα ἀφεθῇ εἰς ἑαυτό, μάλιστα δὲ καὶ αὐξανομένου κατὰ τὴν κραυγήν, τὸν βῆχα, τὴν προσπάθειαν ἐν γένει, κλπ. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἐκτομὴν τῆς ὅλης ταύτης μικρᾶς αἱματώδους κύστεως καὶ τὴν ἐπικάλυψιν τοῦ μικροῦ ῥήγματος τοῦ κρανίου, εἴτε δι' ὀστεΐνου κρημνοῦ ἐκ τῆς ἔξω πλακὸς τῆς γειτνιαζούσης χώρας, εἴτε καὶ μόνον διὰ περιοστέου καὶ ἐπικρανίου ἀπονευρώσεως παρακειμένης θέσεως, ἢ ἄλλως καὶ διὰ κηροῦ ἢ παραφίνης. Μ. Ν. Κ.

Περικτιόνη. Θυγάτηρ τοῦ Κριτίου, μήτηρ τοῦ Πλάτωνος. Ε. ΔΙ. Κ.

Περικτυόνη. Ὄνομα λογίας γυναικός, ἀνηκούσης εἰς τὴν σχολὴν τῶν πυθαγορείων φιλοσόφων. Ἐκ τῶν ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ γεγραμμένων δύο ἔργων αὐτῆς: «Περὶ γυναικὸς ἁρμονίας» καὶ «Περὶ σοφίας», διεσώθησαν ἀποσπάσματά τινα παρὰ Στοβαίῳ. Ε. ΔΙ. Κ.

Digitized by Google

περίκυκλος (ὁ) (Pericyclus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικιδῶν* ἢ *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα μετρίου ἀναστήματος, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, τῆς Μαλαισίας καὶ τῆς Πολυνησίας. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *περίκυκλος ὁ μείζων* (Pericyclus grandis), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Πολυνησίας καὶ ἑτέρων νήσων τῆς Ὠκεανίας πρὸς κόσμον καλλιεργούμενον. Δ. Ν. Π.

περικυκλῶ (*—όω*). καὶ *—ώνω*· περικλείω τι κύκλῳ, περιβάλλω πανταχόθεν: «περιεκύκλωσε τοὺς ἐχθρούς».

περικύκλωσις, *—εως* (ἡ)· ὁ πανταχόθεν ἀποκλεισμός, κύκλωσις.

περικυστῖτις (ἡ). Φλεγμονὴ τοῦ κυτταρώδους διαστήματος τοῦ περιβάλλοντος τὴν κύστιν. Συγγραφεῖς τινες τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἀποδίδουσιν εἰς τὰς φλεγμονὰς τοῦ περικυστικοῦ διαστήματος, ὅπερ περιβάλλει τὴν κύστιν πανταχόθεν, καὶ καθορίζουσι διὰ τῶν ὀνομασιῶν: *ἐξωκυστίτιδες* (Aversenq), *φλέγμονες προκυστικοὶ* ἢ *παρακυστίτιδες* (Paul Delbet), τὰς φλεγμονὰς τοῦ προκυστικοῦ πυελικοῦ διαστήματος ἢ τῆς κοιλότητος τοῦ Retzius. Μ. Ν. Κ.

περιλάβειον (τὸ) (κοιν. *σαμπανάκι*). Σχοίνινον κατασκεύασμα, διὰ τοῦ ὁποίου περιβάλλομεν ἀντικείμενόν τι, τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ ἐπάρωμεν τῇ βοηθείᾳ συσπάστου πρὸς φόρτωσιν, μετατόπισιν ἢ ἐκφόρτωσιν αὐτοῦ. Τὰ περιλάβεια ἔχουν διάφορα σχήματα· τὸ συνηθέστερον καταρτίζεται διὰ τεμαχίου σχοινίου 4—5 μέτρων, ἔχοντος ἀγκύλην εἰς ἓν τῶν ἄκρων του, ἐφ' ἧς κατασκευάζεται βρόχος περιβάλλων τὸ ἀντικείμενον κατὰ τὴν μίαν πλευράν του, τοῦ ἑτέρου ἄκρου στρεφομένου κατὰ ξυλόδεσμον πρὸς περιλαβὴν τῆς ἑτέρας τοῦ ἀντικειμένου πλευρᾶς. Ὄρθιος κάδος περιδένεται πρὸς ἄρσιν αὐτοῦ διὰ περιλαβείου συγκρατοῦντος τόν τε πυθμένα του καὶ τὰ χείλη του ὁλόγυρα. Σ. Ε. Λ.

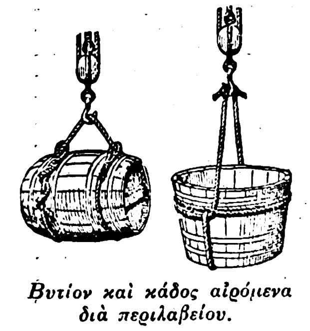

Βυτίον καὶ κάδος αἰρόμενα διὰ περιλαβείου.

περιλαίμιον (τό). Μέρος τοῦ ἐνδύματος ἢ τοῦ ὑποκαμίσου τὸ περιβάλλον τὸν λαιμὸν (κοιν. *γιακᾶς, κολλάρο*)· || ὁ *κύφων* τῶν καταδίκων κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους· || τὸ κολλάρο τῶν κυνῶν.

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ γυναικεῖον περιλαίμιον, ἀκολουθοῦν τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ συρμοῦ, προσλαμβάνει πᾶν δυνατὸν σχῆμα ἢ καὶ παραλείπεται ἐντελῶς. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γυναικεῖον περιλαίμιον εἶναι τὸ περιλαίμιον (Αἰκατερίνης) τῶν Μεδίκων (Κὸλ-Μεντισίς), μεγάλη ὀρθὴ τραχηλιὰ εἰς σχῆμα ἡμιτελοῦς χωνίου, περιβάλλουσα τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ πλάγια καὶ ὀπίσω μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὕψους. Τὸ ἀνδρικὸν περιλαίμιον τοῦ ἐνδύματος, προκειμένου περὶ ἐπανωφορίου, κατασκευάζεται ἀναλόγως τοῦ ἑκάστοτε συρμοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος ἢ ἐκ βελούδου. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐνδυμάτων μόνον τὸ φράκον εἶχε κἄποτε τὸ περιλαίμιον ἐκ βελούδου καὶ μόνον τὸ σμόκιν ἐκ μεταξωτοῦ, ὅταν τὸ περιλαίμιον ἦτο ἀσὰλ (à châle), ἤτοι ἄνευ ραφῶν καὶ γωνιῶν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ρεβέρ. Τὸ ἀνδρικὸν περιλαίμιον τοῦ ὑποκαμίσου, πολὺ ὑψηλὸν ἄλλοτε, διὰ νὰ ἐπιτρέπῃ τοὺς πολλοὺς περὶ αὐτὸ γύρους τοῦ λαιμοῦ, φέρεται ὁλονὲν χαμηλότερον. Ἀναπόσπαστον ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ ὑποκαμίσου, κατασκευάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἤδη χωριστὸν (φωκόλ), προσαρμοζόμενον διὰ κομβίων. Ἀπαραιτήτως σκληρὸν καὶ λευκὸν διὰ τὰς ἐμφανίσεις τῆς τε ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἄλλοτε, τώρα φέρεται καὶ μαλακὸν ἢ ἡμίσκληρον μὲ τὸ μαλακὸν ὑποκάμισον, ἀλλὰ καὶ χρωματιστὸν ἢ καὶ λευκὸν μὲ ὑποκάμισον χρωματιστόν. Οὐδέποτε ὅμως χρωματιστὸν μὲ λευκὸν ὑποκάμισον. Τὸ σχῆμά του, ἀπολύτως ὀρθὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἄλλοτε ἀπετέλει κλοιὸν βασανιστικόν. Τώρα, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶναι παραδεδεγμένον τὸ κατεβαστὸν σχῆμα (τελευταίως χωρὶς καρφίδα) καὶ διὰ τοὺς ἐφήβους μάλιστα πολὺ ἀνοικτὸν ἐμπρός, ἀφῆνον νὰ φαίνεται τὸ ἄνω μέρος τοῦ στέρνου (ἀλὰ Βύρωνα). Τὸ ὀρθόν, λευκὸν καὶ σκληρὸν περιλαίμιον, περίπου ἀπαραίτητον διὰ τὸ σμόκιν καὶ ἰδίως τὸ φράκο, ἔχει τσακιστὰ τὰ ἄκρα ἐμπρός. Τὸ ναυτικὸν περιλαίμιον, τὸ ὁποῖον φέρουν καὶ τὰ παιδία, εἶναι πλατύτατον καὶ ἀκόμη ἀνοικτότερον τοῦ κατὰ Βύρωνα, ἀποτελοῦν μᾶλλον εἶδος τραχηλιᾶς, ἡ ὁποία κανονικῶς ἀφήνει νὰ φαίνεται εἰς τὸ στέρνον τὸ πλεκτὸν ἐσώρρουχον. Εἰς τὴν μονομαχίαν διὰ πιστολίου ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ καὶ συνιστᾶται νὰ εἶναι ἀνασηκωμένον τὸ περιλαίμιον τοῦ ἐνδύματος, καλύπτον οὕτω τὸ περιλαίμιον τοῦ ὑποκαμίσου, τὸ ὁποῖον θὰ διηυκόλυνε τὴν σκόπευσιν εἰς τὸν ἀντίπαλον. Εἰς τὴν μονομαχίαν διὰ σπάθης τὸ σκληρὸν περιλαίμιον τοῦ ὑποκαμίσου δυνατὸν νὰ προσφέρῃ πολύτιμον ὑπηρεσίαν εἰς τὸν φέροντα. Τὸ ἀνδρικὸν περιλαίμιον τοῦ ὑποκαμίσου ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἑρρίκου Β' τῆς Γαλλίας, ὁπότε ἐθεωρεῖτο εὐπρεπὲς νὰ ἐπιδεικνύεταί τις ὅτι φέρει λευκὰ ἐσώρρουχα. Ὡς ἐκ τούτου τὸ περιλαίμιον τοῦ ὑποκαμίσου ἀνεστρέφετο καὶ ἐκάλυπτε τὸ περιλαίμιον τοῦ ἐνδύματος, πεποικιλμένου μάλιστα ἐνίοτε μὲ κεντήματα ἢ καὶ μὲ χάνδρας. Ἐπὶ τῶν διαδόχων του ἐπεκράτησαν αἱ πτυχωταὶ τραχηλιαὶ (fraise). Τ. Δ.

Εἴδη περιλαιμίων.

[Παλαιά: 1=Ἑρρίκου Γ', 2=γυναικὸς τοῦ 1560, 3=Λουδοβίκου ΙΓ', 4=ἐκκλησιαστικὸν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, 5=τῶν Μεδίκων τοῦ 1610, 6=Διευθυντηρίου, 7=Λουδοβίκου ΙΔ', 8=στρατιωτικὸν αὐτοκρατορίας, 9=τοῦ 1830, Νεώτερα: 10=ἐκκλησιαστικόν, 11=στρατιωτικόν, 12=ρωσικόν, 13=ναυτικόν, 14 καὶ 15=διπλοῦν, 16=ὄρθιον, 17=τσακιστόν, 18=διπλοῦν, 19=μαλακόν, 20=ἀνοικτόν.]

— *[Στρατ.]* *Περιλαίμιον* ἐκαλεῖτο εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς πλατεῖα ταινία ἐκ μαλακοῦ μέλανος ὑφάσματος, ἔχουσα εἰς τὴν ἀνωτέραν αὐτῆς παρυφὴν λευκὴν σειρίδα, φερομένη δὲ περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ τοῦ ὁπλίτου ἔσωθεν τοῦ περιλαιμίου (γιακᾶ) τῆς στολῆς, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ φαίνηται ἄνωθεν αὐτοῦ ἡ λευκὴ μόνον σειρίς. Σήμερον τὸ περιλαίμιον κατηργήθη. Ν. Θ. Κ.

— *['Ορθοπ.]* *Περιλαίμιον* εἶναι ὀρθοπεδικὸν μηχάνημα ἐκ δέρματος ἢ ἐλαστικοῦ κόμμεως, ὅπερ ἐφαρμοζόμενον περὶ τὸν λαιμὸν καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ πάσχοντος ὑποβαστάζει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτῆς, κατὰ τρόπον ὅμως τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ παρακωλύεται καὶ ἡ μάσησις. Χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ραιβοκράνου, αὐχενικῆς σπονδυλίτιδος, κατάγματος ἢ ἐξαρθρήματος τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων κτλ.

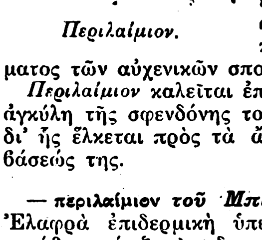

Περιλαίμιον.

Περιλαίμιον καλεῖται ἐπίσης ἡ ἐσωτερικὴ διπλῆ ἀγκύλη τῆς σφενδόνης τοῦ ἀνελκτῆρος τοῦ Sayre, δι' ἧς ἕλκεται πρὸς τὰ ἄνω ἡ κεφαλὴ ἀπὸ τῆς βάσεώς της. Α. Κ.

— **περιλαίμιον τοῦ *Μπίτ*** (collerette de Biett). Ἐλαφρὰ ἐπιδερμικὴ ὑπέγερσις, ἥτις ὑφίσταται συνήθως πέριξ τῶν δερματικῶν ἀλλοιώσεων τῆς δευτερογενοῦς συφίλιδος καὶ ἥτις ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν μικροῦ περιλαιμίου λευκοῦ, ἀποκλίνοντος πρὸς τὴν ἐρυθρὰν χροιὰν ἢ τὴν χαλκόχρουν τοιαύτην τῆς εἰδικῆς παθήσεως. Μ. Ν. Κ.

περιλάλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περὶ οὗ σφόδρα λαλοῦσιν, ὁμιλοῦσι, περίφημος, ὀνομαστός.

περιλαμβάνω· λαμβάνω, προσλαμβάνω τινὰ μετὰ τῶν ἄλλων: «τὸν περιέλαβον μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων μου», «περιελήφθη εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἐκδρομέων»· || περιέχω τι ὡς μέρος ἑνὸς ὅλου: «εἰς τὰ ὁδοιπορικὰ δὲν περιέλαβον τὰ ἔξοδα τῆς διατροφῆς»· || δημοτ. ἀντὶ τοῦ *παραλαμβάνω*: «πέρλαβα τὰ πράγματα», «πρόσεχε μὴ σὲ περιλάβω καὶ σοῦ μετρήσω τὰ παΐδια».

περιλαμπής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ σφόδρα λάμπων, ὁ λάμπων πανταχόθεν.

περίλαμπρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· *περιλαμπής* (βλ.λ.).

περιλάμπω· λάμπω πανταχόθεν, ὁλόγυρα· || φωτίζω πανταχοῦ.

Περίλαος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἰκαρίου καὶ τῆς Περιβοίας, ἀδελφὸς τῆς Πηνελόπης, ἐγκαλέσας ὡς μητροκτόνον τὸν Ὀρέστην ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὡς ἀνεψιὸς τῆς Κλυταιμήστρας (*Ἀπολλόδ.* III, 10, 6. *Παυσ.* Η', 34, 4). —2) Υἱὸς τοῦ Ἀγκαίου καὶ τῆς Σαμίας, θυγατρὸς τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου, καὶ ἔγγονος τοῦ Ποσειδῶνος (*Παυσ.* Ζ', 4, 1). —3) Τύραννος τοῦ Ἄργους, καταστρέψας τὸν χαλκοῦν θάλαμον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καθεῖρξε πάλαι ποτὲ ὁ Ἀκρίσιος τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Δανάην (*Παυσ.* Β'. 23, 7). Α. Θ. Σ.

— **Περίλαος**, ἢ ***Περίλλος***. Τεχνίτης Ἀθηναῖος, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι κατεσκεύασεν ἀντὶ ἁδροτάτου τιμήματος διὰ τὸν ἐπὶ ὠμότητι περιβόητον τύραννον τοῦ Ἀκράγαντος Φάλαριν (670—564 π. Χ.) χαλκοῦν ταῦρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, καταкαιομένου, ἐρρίπτοντο οἱ κατάδικοι. Ἦτο δὲ τόσον τεχνικὰ κατεσκευασμένος, ὥστε ἀπέδιδε τὰς οἰμωγὰς τῶν δυστυχῶν ὡς μυκηθμοὺς βοός. Πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς ἐπινοήσεώς του ταύτης λέγεται ὅτι πρῶτος ἐρρίφθη ἐντὸς αὐτοῦ ὁ κατασκευάσας αὐτόν, κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου (*Πλίν.* XXXIV, 19, 39. *Λουκ.* Φαλ. 11, 12). Α. Θ. Σ.

— **Περίλαος**. —1) Μεγαρεύς τις ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐν Μεγάροις φιλιππιζούσης μερίδος (*Δημοσθ.* 242). —2) Στρατηγὸς τῶν Σικυωνίων, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ μάχην τῷ 479 π. Χ. (*Ἡρόδ.* IX, 103). —3) Υἱὸς τοῦ Ἀλκήνορος ἐξ Ἄργους, νικήσας εἰς ἀγῶνας πάλης κατὰ τὰ Νέμεα. Ὑπῆρχε καὶ εἰκὼν αὐτοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Ἄργους παριστῶσα αὐτὸν φονεύοντα τὸν Σπαρτιάτην Ὀθρυάδαν (*Παυσ.* Β', 20, 7). Α. Θ. Σ.

περιλείχω, *ἀόρ. περιέλειξα*· λείχω πέριξ κατὰ τὰ ἄκρα· || περιτρώγω, περιφθείρω.

περίλεμφος, ἢ ***περιλύμφη*** *['Ανατομ.]* Ρωῶδες ὑγρὸν λευκωματοῦχον, ὅπερ πληροῖ τὰς ὀστεΐνας κοιλότητας τοῦ ἔσω ὠτὸς καὶ διαβρέχει τὰ ἐν αὐταῖς ὑμενώδη μόρια. Ι. Π.

Περίλεφτον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 248. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Καλεῖται ἐπίσης καὶ *Περίβλεπτον*.

περιληπτικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος, ὁ ἐπιτήδειος ὅπως περιλάβῃ πολλά, περιεκτικός, συνοπτικός: «ἔκθεσις περιληπτική»· || *περιληπτικὸν ὄνομα* ἢ ἀπολύτως ***περιληπτικὸν*** (τό)· ὄνομα ἑνικοῦ ἀριθμοῦ σημαῖνον πολλά: *λαός, στρατός, πόλις, ποίμνιον*.— Ἐπίρρ. ***περιληπτικῶς***· κατὰ περίληψιν.

— **περιληπτικαὶ *ἔννοιαι*** *[Λογ.]*· βλ. λ. *ἔννοια*.

περίληψις, *—εως* (ἡ)· τὸ περιλαμβάνειν, συγκαταρίθμησις, συνυπολογισμός: «περίληψις τῶν ὁδοιπορικῶν μετὰ τῶν ἄλλων ἐξόδων»· || ἡ δι' ὀλίγων ἔκθεσις, σύνοψις, ἐπιτομή: «περίληψις τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου».

— *[Πολ. Δικ.]* Περίληψις τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπαλλήλου συντασσομένης μετὰ τὴν κατακύρωσιν ἀκινήτου εἰς τὸν τελευταῖον ὑπερθεματιστὴν περί τε τοῦ πλειστηριασμοῦ καὶ τῆς κατακυρώσεως ταύτης, ἐκθέσεως ἐν ἀπογράφῳ ἐκτελεστῷ χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου τούτου εἰς τὸν ὑπερθεματιστήν, ὅταν οὗτος ἐκπληρώσῃ τοὺς ὅρους τοῦ πλειστηριασμοῦ καὶ τὰς συμφω-

Digitized by Google

νίας τοῦ ἐπισπεύδοντος καὶ καταβάλῃ τὸ ἐκπλειστηρίασμα διὰ μετρητῶν συμψηφισμοῦ ἢ ἄλλως. Ἡ περίληψις αὐτη, ἡ διδομένη εἰς τὸν ὑπερθεματιστήν, ἀποτελεῖ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν δικαιόγραφον ἐκτελεστὸν (ἐὰν ὁ κατέχων τὸ πλειστηριασθὲν ἀκίνητον ὀφειλέτης ἢ τρίτος διακάτοχος ἢ καὶ πᾶς ἄλλος κάτοχος αὐτοῦ, γενόμενος τοιοῦτος πρὸ τῆς κατασχέσεως τοῦ ἀκινήτου ἢ μετ᾽ αὐτὴν εἴτε συναινέσει εἴτε ἄνευ συναινέσεως τοῦ ὀφειλέτου ἢ τοῦ τρίτου διακατόχου αὐτοῦ, ἢ καὶ πᾶν ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας τούτων μετὰ ὀκταήμερον ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς περιλήψεως εἰς τὸν ὀφειλέτην ἢ τὸν τρίτον διακάτοχον δὲν παραιτήσουν τὴν κατοχήν), ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὸν νέον τίτλον ἰδιοκτησίας τοῦ ὑπερθεματιστοῦ, μεταγραφόμενον εἰς τὰ βιβλία τῶν μεταγραφῶν, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος τοιοῦτος μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος, δι᾽ ἧς μεταγραφῆς καὶ μεταβιβάζεται ἡ κυριότης εἰς αὐτόν. Παραγράφεται δὲ ἡ ἀξίωσις τοῦ ὑπερθεματιστοῦ κατὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπαλλήλου πρὸς ἔκδοσιν τῆς περιλήψεως μετὰ τριακονταετίαν ἀπὸ τῆς κατακυρώσεως (ὅτε τελειοῦται ἡ ἀγοραπωλησία) καὶ κατ᾽ ἄλλην γνώμην ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως ὑπὸ τοῦ ὑπερθεματιστοῦ τῶν μνησθεισῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ. Κ. Γ. Κ.

Πέριλλα (Perilla). Μαθήτρια καὶ φίλη τοῦ Ὀβιδίου καὶ ποιήτρια καὶ αὐτη, δόκιμος τόσον, ὥστε νὰ κρίνῃ καὶ νὰ διορθώνῃ τὰ ποιήματα αὐτοῦ. Πρὸς ταύτην ἀπευθύνει ὁ ποιητὴς τὸν εἰς τὰ «Λυπηρά» του («Tristia») μελαγχολικὸν χαιρετισμὸν (3, 7), δι᾽ οὗ τὴν συμβουλεύει νὰ μὴ ἀποστῇ τῶν σπουδῶν, ἐπειδὴ θησαυροὶ σταθεροὶ καὶ διαρκεῖς εἶναι μόνοι οἱ πνευματικοί. Ν. Σ. Λ.

πέριλλα (ἡ) (Perilla) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν. Αἱ περίλλαι εἶναι πόαι μονοετεῖς, μὲ φύλλα ἀντίθετα καὶ ἄνθη μονήρη κατὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων ἀναφαινόμενα καὶ κατὰ βότρυς διατεταγμένα. Τὸ ἄνθος φέρει κάλυκα διωγκωμένον κατὰ τὴν βάσιν του καὶ στεφάνην κωδωνοειδῆ καὶ τέσσαρας στήμονας σχεδὸν ἴσους μεταξύ των. Ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πέριλλα ἡ σινικὴ* (Perilla sinensis), ἥτις φθάνει εἰς ὕψος 0,75 μ. περίπου καὶ εἶναι πολυκλαδώδης, μὲ κλάδους πυραμιδοειδεῖς, μὲ φύλλα ᾠοειδολογχοειδῆ, αἰχμηρά, πολυοδοντωτὰ καὶ νευρωτά. Τὰ ἄνθη ἔχουν χρῶμα ἐρυθροϊῶδες. Ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Κίνας, καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

Περιλλὰ (Perilla), *Φραγκῖσκος*. Γάλλος ἱστορικὸς τῆς τέχνης καὶ ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἰδιαιτέρως ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῆς βυζαντινῆς καὶ νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ τέχνης, ἔγραψε: «Le Mont Athos» (1927), «Daphni: Le monastère, l'église, l'histoire, les mosaïques» (1928), «Chio, l'île heureuse. Ses légendes, son histoire, ses tragédies, ses beautés naturelles, ses moeurs, ses richesses» (1928), «Mistra. Histoires franques, byzantines, catalanes en Grèce. Notes d'art et de voyage» (1928), ἅπαντα ἐκδοθέντα ἐν Παρισίοις εἰς σχῆμα 4ον κοσμούμενα διὰ ξυλογραφιῶν, ὑδατογραφιῶν, σχεδίων καὶ φωτογραφιῶν τοῦ συγγραφέως. Π. Ν. Π.

περιλομία (ἡ) (Perilomia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον πόας μονοετεῖς ἢ διετεῖς, ὧν τὰ ὀλίγα εἴδη φύονται εἰς τὸ Περού. Δ. Ν. Π.

περιλούω· λούω καθολοκληρίαν, συνήθως μεταφ.: «τὸν περιέλουσε μὲ τὰς χειροτέρας ὕβρεις».

περιλύμφη (ἡ)· βλ. λ. *περίλεμφος*.

περίλυπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν λυπούμενος, τεθλιμμένος: «περίλυπος διὰ τὴν ἀποτυχίαν του».

περίλυπος (ὁ) (Perilypus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τετραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικοὺς κανθάρους ἰθαγενεῖς τοῦ Μεξικοῦ. Δ. Ν. Π.

Περὶμ (Perim) *[Γεωγρ.]*. Βρεττανικὴ νῆσος κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐπὶ τοῦ στενοτέρου τμήματος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μπὰντ-ἐλ-Μαντὲμ καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. περίπου ἀπὸ τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς καὶ 4 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς, ἀφ᾽ ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Μπὰντ-ἐλ-Μενχελί. Δεσπόζει τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ κέκτηται σπουδαίαν στρατηγικὴν ἀξίαν, ἣν ἐπαυξάνει ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς ὀχυρώσεως ἐπὶ τῆς γαλλικῆς νήσου Τσεῒκ-Σάντ, ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ ὁμοίως θαλάσσῃ, ἐπὶ τοῦ Τζεμπὲλ-Μενχελὶ (Β. γεωγρ. μῆκος 12° 40′ 30″, Α. γεωγρ. πλάτος 41° 3′). Ἐμβαδὸν 12 περίπου τετρ. χλμ., μῆκος 5 ½ χλμ. καὶ ἀνώτερον πλάτος 2 χλμ. Κάτ. 200, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐκ 50 ἀνδρῶν φρουρᾶς. Σχηματίζεται ἐκ βράχου ἡφαιστειογενοῦς, καλυπτομένου κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ ἡφαιστειωδῶν στρωμάτων καὶ πυκνῆς μελανῆς λάβας καὶ παρουσιάζει μικρὰ ὑψώματα 75 περίπου μέτρων, ἀπολήγοντα ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, εἶναι κατ᾽ ἐξοχὴν ξηρὰ καὶ ἄνυδρος, οἱ δὲ κάτοικοι ὑδρεύονται διὰ πλοίων ἐκ τοῦ Ἄδεν, ἀφοῦ ἐπανειλημμέναι προσπάθειαι πρὸς ἀνεύρεσιν πηγῶν ἀπέβησαν ἄκαρποι. Εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς νήσου, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἀλμπὲρτ καὶ Νοτίου, ὑπάρχουσι δύο ὅρμοι, ὧν ὁ μεγαλύτερος, ὁ Μπράουν Μπαΐῦ (Brown Bay), ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ φυσικὸν λιμένα 2.500 μ. ἐπὶ 890, εὐχεροῦς εἰσόδου καὶ βάθους 25—30 ποδῶν, ὅστις χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ὡς σταθμὸς ἀνθρακεύσεως καὶ ἀνεφοδιασμοῦ.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ Περὶμ ἐκαλεῖτο *Διοδώρου νῆσος* ὑπὸ δὲ τῶν Πορτογάλων ἐξερευνητῶν *Μαχό*. Κατὰ τὸ 1513 ὁ Ἀλβουκέρκης προσωρμίσθη ἐκεῖ καὶ τὴν ὠνόμασε *Βέρα Κρούζ*. Μεταγενεστέρως ἀπετέλεσε σημεῖον συγκεντρώσεως τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, κατὰ δὲ τὸ 1798 κατελήφθη καὶ ὠχυρώθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν, ἵνα ἐμποδισθῇ ἡ ὑπὸ τῶν Γάλλων, κυρίων τότε τῆς Αἰγύπτου, ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Ἰνδοστάν. Ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι τὰ πυροβολεῖά της δὲν ἠδύναντο νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς, ἣν περιέπλεον εὐχερέστατα τὰ γαλλικὰ πλοῖα, καὶ οὕτως ἐξεκενώθη, καταληφθεῖσα ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατὰ τὸ 1857, ἐποχὴν καθ᾽ ἣν ἡ κατασκευὴ τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην προστασίας τῆς διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Κατὰ τὸ 1861 ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς νήσου ἐγκατεστάθη φάρος καὶ εἰς Μπράουν Μπαΐῦ ἀνηγέρθη στρατών. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ Ἄδεν, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς γενικῆς διοικήσεως τῆς Βομβάης.

— **Περίμ**, ἢ ***Πιρὰμ*** *[Γεωγρ.]* Ἀκατοίκητον νησίδιον τοῦ κόλπου Καμπὸν εἰς τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν καὶ εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. τῆς ἀκτῆς τοῦ Κατιβάρ, 13 χλμ. νοτιοδυτικῶς τῆς μικρᾶς πόλεως τοῦ Γκογκὸ καὶ 25 χλμ. δυτικῶς τῆς νήσου Ἀλιαμπέκ. Ἔχει μῆκος 1600 μ. καὶ πλάτος 275—450 μ. Ἀκταὶ ἀπόκρημνοι, βάθους 20—25 μ. Ι. Α. Β.

περιμαζεύω· δημοτ., συνάγω, συγκεντρώνω τὰ διεσκορπισμένα: «περιμαζεύω τὰ πράγματά μου, γιατὶ θὰ κάμω ταξίδι»· || ἐπὶ ἐμψύχων, συγκρατῶ, συνέχω ἐν τάξει καὶ κοσμιότητι: «περιμάζεψε τὰ παιδιά σου ἀπὸ τοὺς δρόμους», «δὲ θέλει νὰ περιμαζέψῃ τὰ ζά του ἀπὸ τὶς ζημιὲς τοῦ κόσμου»· || «περιμαζεύω τὴ γλῶσσά μου» παύω νὰ κακολογῶ, νὰ αὐθαδιάζω· || παθ. *περιμαζεύομαι*· συνέρχομαι, συμμαζεύομαι, συγκρατοῦμαι, σωφρονίζομαι: «περιμαζέψου γιατὶ δὲν πὰς καλά», «δὲν μπορεῖ νὰ περιμαζευτῇ 'ς τὸ σπίτι του ἀπὸ τὰ καφενεῖα».

περιμαχητὴς (ὁ) (Perimachetes) *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τετραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους, ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, ἰθαγενεῖς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

περιμάχητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περὶ οὗ πολλοὶ μάχονται, περιζήτητος: «περιμάχητος θέσις».

περιμέλας (ὁ) (Perimelas) *[Ζῳολ.]*. Εἶδος δεκαπόδων βραχυούρων μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *κυκλοστόμων* καρκίνων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ.

περιμένω· ἀναμένω: «περιμένω ὅσο νὰ ἑτοιμασθῇς», «τί κάθεσαι καὶ περιμένεις», «ἐπερίμενα δυὸ ὧρες», «ἐβαρέθηκα νὰ περιμένω κι᾽ ἔφυγα»· || μετ᾽ ἀντικειμένου: «περιμένω τὸν ἀδελφό μου» «θὰ σὲ περιμένω ὅσο κι᾽ ἂν ἀργήσῃς», «περιμένω χρήματα, —δῶρα»· || ἀποβλέπω μετ᾽ ἐλπίδων, ἐλπίζω, προσδοκῶ: «ἀπὸ τὰ παιδιά του περιμένει», «τί περιμένεις ἀπὸ ἕναν ἄχρηστο ἄνθρωπο:»· || «περίμενε κι᾽ ἔννοιά σου» ἐπὶ ματαίως προσδοκῶντος.

περιμετρικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περίμετρον, ὁ τῆς περιμέτρου: «γραμμὴ περιμετρική».—Ἐπίρρ. ***περιμετρικῶς***· κατὰ τὴν περίμετρον.

περίμετρον (τό)· ὀπτικὸν ὄργανον, χρησιμεῦον πρὸς καταμέτρησιν τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου. Συνίσταται ἐξ ἡμικυκλίου τόξου προσηλουμένου περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ (ὅπου καὶ φέρει λευκὸν κύκλον ἢ κάτοπτρον) καὶ δυναμένου νὰ περιάγεται περὶ αὐτό, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ καταλάβῃ ὅλους τοὺς μεσημβρινοὺς νοητοῦ ἡμισφαιρίου. Ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ τόξου εἶναι βαθμολογημέναι αἱ μοῖραι ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς περιαγωγῆς, ἔνθα εὑρίσκεται τὸ 0°, μέχρι τῶν δύο ἄκρων, ὅπου εἶναι αἱ 90°. Ἐπὶ τοῦ τόξου φέρεται δρομεὺς λευκὸς ἢ κεχρωσμένος, μετακινούμενος ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ μέσον τοῦ τόξου καὶ τἀνάπαλιν. Συγχρόνως ἐπὶ τῆς κατακορύφου νοητῆς γραμμῆς, ἐφ᾽ ἧς τὸ κέντρον τοῦ νοητοῦ ἡμισφαιρίου, ὑπάρχει ἔρεισμα διὰ τὸν πώγωνα τοῦ ἐξεταζομένου, τοποθετούμενον τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ φέρεται ὁ ἐξεταζόμενος ὀφθαλμὸς ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ 0° τοῦ τόξου. Τὸ περίμετρον εἰσήχθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ὑπὸ τοῦ Förster. Ὑπάρχουν δὲ ποικίλα εἴδη περιμέτρων, φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστοῦ των. Β. Λ.

περίμετρος (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ τεθλασμένη γραμμή, εἰς ἣν περατοῦται πολύγωνόν τι, ἢ καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν πλευρῶν αὐτοῦ. Οὕτω, ἐν τῷ σχήματι, περίμετρος λέγεται ἡ γραμμὴ ΑΒΓΔΕΑ, τὸ δὲ μῆκος αὐτῆς ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν μηκῶν τῶν πλευρῶν τοῦ πολυγώνου:

$$ΑΒ+ΒΓ+ΓΔ+ΔΕ+ΕΑ$$

Ἐὰν τὸ πολύγωνον εἶναι κανονικὸν ἔχον ν πλευράς, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει μῆκος α, τὸ μῆκος τῆς περιμέτρου αὐτοῦ εἶναι ν. α. Ἐὰν τὸ κανονικὸν πολύγωνον εἶναι ἐγγεγραμμένον εἰς κύκλον ἢ περιγεγραμμένον περὶ τὸν αὐτὸν κύκλον, τότε τὸ ὅριον τοῦ μήκους τῆς περιμέτρου ν. α, ἐφόσον τὸ ν αὐξάνει εἰς ἄπειρον, εἶναι τὸ μῆκος τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου, εἰς ὃν εἶναι ἐγγεγραμμένον ἢ περιγεγραμμένον τὸ πολύγωνον. Ν. Γ.

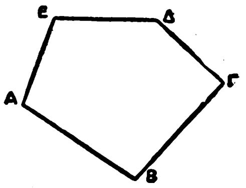

— *[Ἀνθρωπομ.]* Ἐν τῇ ἀνθρωπομετρίᾳ ***περίμετρον*** καλοῦμεν τὴν γραμμὴν τὴν περιορίζουσαν μέλος τοῦ σώματος κατὰ τὴν τομήν του ὑπὸ νοητοῦ τινος ἐπιπέδου· οὕτως ἔχομεν ***κρανιακὰς περιμέτρους*** (ἢ περιμέτρους τῆς κεφαλῆς), ***θωρακικὰς*** καὶ ***περιμέτρους τῶν ἄκρων*** (ἄνω βραχίονος καὶ ἄνω μηροῦ), χρησιμοποιουμένας μεγάλως εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀνθρωπομετρικῶν δεικτῶν. — Π.

Περιμήδη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας, καὶ τῆς Ἐναρέτης, μήτηρ τοῦ Ἱπποδάμαντος καὶ τοῦ Ὀρέστου ἐκ τοῦ Ἀχελῴου (*Ἀπολλοδ.* Α, 7, 3). —2) Ἀδελφὴ τοῦ Ἀμφιτρύωνος, σύζυγος τοῦ Λικυμνίου, υἱοῦ τοῦ Ἠλεκτρύονος καὶ μήτηρ τοῦ Οἰωνοῦ, ἀδελφοῦ τῆς Ἀλκμήνης (*Ἀπολλοδ.* Β, 4, 6). —3) Θυγάτηρ τοῦ Οἰνέως, σύζυγος τοῦ Φοίνικος καὶ μήτηρ τῆς Ἀστυπαλαίας καὶ Εὐρώπης (*Παυσ.* VII, 4, 1). Α. Θ. Σ.

Περιμήδης *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Εὐρυσθέως, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετὰ τεσσάρων ἄλλων ἀδελφῶν του ἐν τῇ κατ᾽ αὐτῶν μάχῃ τοῦ πατρός των (*Ἀπολλοδ.* Β, 8, 1). —2) Ἑταῖρος τοῦ Ὀδυσσέως, ἀκολουθήσας αὐτὸν κατὰ τὴν εἰς τὸν Ἅδην κατάβασίν του (*Ὀμ.* Ὀδυσσ. λ, 23). —3) Εἷς τῶν Κενταύρων τῶν παρευρεθέντων εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πειριθόου, βασιλέως τῶν Λαπιθῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας (*Ἡσιόδ.* Ἀσπ. 187). —4) Εἷς τῶν ἐκ Σάμης 23 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. VII, 28). Α. Θ. Σ.

περιμήκεις ***δεσμίδες*** ἢ ***ἐξοχαὶ*** *[Ἀνατομ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ δύο μέσαι ἐκ τῶν τεσσάρων ἐπιμήκων ζωνῶν, εἰς ἅς, διὰ τριῶν αὐλάκων, μιᾶς μέσης καὶ δύο πλαγίων, χωρίζεται τὸ πρόσθιον τοίχωμα (ὁ ρομβοειδὴς βόθρος) τῆς 4ης κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου. Αἱ περιμήκεις ἐξοχαί, ὑποστρόγγυλοι οὖσαι δίκην στηλῶν, ἐκτείνονται ἑκατέρωθεν τῆς μέσης αὔλακος ἀπὸ τῆς ἄνω μέχρι τῆς κάτω γωνίας τοῦ ρομβοειδοῦς βόθρου, περιέχουσι δὲ τοὺς αἰσθητικοὺς πυρῆνας τῶν νεύρων τῆς 4ης κοιλίας καὶ δὴ τὸ μέσον ἑκατέρας αὐτῶν περιλαμβάνει τοὺς αἰθουσαίους πυρῆνας τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, καλούμενον διὰ τοῦτο *ἀκουστικὴ ἅλως*. Ι. Π.

Περιμήλη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ἀμυθάονος, σύζυγος τοῦ Λαπίθου Ἀντίονος καὶ μήτηρ τοῦ Ἰξίονος (*Διοδ. Σικελ.* IV, 69). —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀδμήτου, βασιλέως τῶν θεσσαλικῶν Φερῶν, καὶ μήτηρ τοῦ Μάγνητος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ Μαγνησία. Α. Θ. Σ.

περιμήριον (τό)· (ἀρχ.), πᾶν κάλυμμα τῶν μηρῶν· || μέρος τῆς ἀρχαίας πανοπλίας, τὸ προασπίζον τοὺς μηρούς.

—*[Ἐγκυκλ.]* *Περιμήρια* ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν πολέμῳ ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν *κνημίδων*, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν διασωθέντων εὑρημάτων (Ὀλυμπία, κ.ἄ.) καὶ κυρίως ἐκ τῶν ἀγγειογραφικῶν παραστάσεων. Ἰδίως ὅμως ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς μέρη τῶν βαρειῶν πανοπλιῶν τοῦ μεσαίωνος. Ἀρχικῶς ἦσαν ἁπλοῖ βραχεῖς δερμάτινοι κανόνες, καλύπτοντες ὅλον τὸν μηρὸν ἀπὸ τοῦ ἀνοίγματος τῶν σκελῶν μέχρι τοῦ γόνατος, ὅπου ἐτοποθετεῖτο ὡς *ἐπιγονατίς*. Βραδύτερον ἐπενοήθησαν ἀνάλογοι κανόνες ἐκ σφυρηλάτου μετάλλου, ἀντὶ τῶν ὁποίων ἐνίοτε ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἡ *βρακονιέρα*, ἔχουσα μορφὴν κώδωνος μεταλλίνου καὶ συμπληρουμένη

Κνημὶς καὶ περιμήριον ἀρχαίου πολεμιστοῦ.
[Κατ᾽ ἀγγειογραφίαν.]

Digitized by Google

πρὸς τὰ κάτω δι' ἄλλου τεμαχίου τῆς πανοπλίας, τῆς *βρακέττας*. —π.

περιμητρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περὶ τὴν μήτραν χώραν, εἰς τὰ πέριξ τῆς μήτρας.

περιμήτριον (τὸ) *['Ανατομ.]*. Ὁ ὀρογόνος χιτὼν τῆς μήτρας, τουτέστι τὸ περιτόναιον, ὅπερ περιενδύει ὅλην τὴν μήτραν, πλὴν τῶν πλαγίων χειλέων αὐτῆς καὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ αὐχένος. ι. π.

περιμητρῖτις (ἡ), καὶ ***περιμητροσαλπιγγῖτις*** (perimétrite—perimétrosalpingite). Φλεγμονὴ τοῦ περιβάλλοντος τὴν μήτραν καὶ τὰ ἐξαρτήματα περιτοναίου· ἡ τοιαύτη περιωρισμένη περιμητρῖτις, μετρίας ἐντάσεως, δὲν ἐκδηλοῦται σαφῶς καὶ συγχέεται μετὰ τῆς κλινικῆς εἰκόνος τῆς ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἐξαρτηματικῆς παθήσεως. Εἴς τινας ὅμως περιπτώσεις προεξάρχει ἡ πυελοπεριτονῖτις, ὁπότε παρατηροῦνται τὰ κατὰ ταύτην φαινόμενα, ἤτοι: ἄλγη κοιλιακά, ναυτιάσεις, ἔμετοι, μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας, πυρετός, σμικρότης καὶ συχνότης τοῦ σφυγμοῦ· μετά τινας δ' ἡμέρας, ὅταν ἡ πάθησις ἐντοπισθῇ, παρατηροῦμεν διὰ τῆς κλινικῆς ἐξετάσεως διόγκωσιν πέριξ τῆς μήτρας καὶ ἰδιαίτατα ὄπισθεν ταύτης πρὸς τὸν δουγλάσειον χῶρον, ἐν ᾧ συλλέγονται τὰ ὀρώδη ἢ πυώδη ἐξιδρώματα, ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς φλεγμονῆς τοῦ πυελικοῦ περιτοναίου. Ἀντικαμβανόμεθα τότε, ὄπισθεν τῆς μήτρας, δίκην αἱματοκήλης προεχούσης ἐν τῷ ὀπισθίῳ θόλῳ, συλλογὴν ὁτὲ μὲν διατείνουσαν, ὁτὲ δὲ κλυδάζουσαν καὶ ἀνερχομένην πρὸς τὸ κοιλιακὸν τοίχωμα, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς φλεγμονώδους ἐξεργασίας τοῦ περιτοναίου καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ὀρώδους ἐγκυστώσεως.

Αἱ συλλογαὶ αὗται διακρίνονται ἀπὸ τῆς πυώδους σαλπιγγοφοθηκίτιδος οὐ μόνον ἐκ τῆς συμπτωματολογίας τῆς προκαλεσάσης αὐτὰς περιτονίτιδος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀντικειμενικῶν αὐτῶν χαρακτήρων, τουτέστιν: Εἰς τὰς ἐξαρτηματίτιδας ἡ σαλπιγγικὴ ἢ σαλπιγγοφοθηκικὴ συλλογή, κειμένη καὶ αὐτὴ ὄπισθεν τῆς μήτρας ἐν τῷ δουγλασείῳ χώρῳ, εἶναι ταυτοχρόνως καὶ πλαγία, ἤτοι ὀπισθοπλαγία· ἐπὶ πλέον δέ, ἡ ἐν τῇ σάλπιγγι ἐγκατεστημένη συλλογή, καίπερ ἐν στενοτάτῃ πρὸς τὴν μήτραν συναφείᾳ, δὲν εὑρίσκεται ἐν ἀμέσῳ μετ' αὐτῆς σχέσει, ὅσον ἡ ἐν αὐτῇ τῇ περιτοναϊκῇ κοιλότητι ἀναπτυχθεῖσα πυώδης συλλογή· ὁ δ' ἐξετάζων δάκτυλος ἀντιλαμβάνεται διαχωρίζουσάν τινα αὔλακα μεταξὺ τοῦ σώματος τῆς μήτρας καὶ τῆς ἐξαρτηματικῆς συλλογῆς. Ἐπὶ πυελοπεριτονίτιδος, ἡ πυώδης συλλογὴ εὑρίσκεται ἐν ἀμεσωτέρᾳ σχέσει πρὸς τὴν μήτραν, ἣν περιβάλλει καὶ ἀπωθεῖ· ὁ δ' ἐξετάζων δάκτυλος δὲν ἀντιλαμβάνεται διαχωρίζουσαν αὔλακα.

Ἡ θεραπεία τῆς παθήσεως ταύτης ἀπαιτεῖ ἀνάπαυσιν ἐν ὁριζοντίᾳ κατακλίσει, λουτρὰ καθολικά, ὑπακτικὰ κλύσματα, πάγον ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου, κολπικὰς διακλύσεις θερμάς, κλπ. Ὅταν δὲ διὰ τῶν μέσων τούτων δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ διάλυσις τῆς περιμητρικῆς φλεγμονῆς, κατάδηλος δὲ καθίσταται ἡ ἀνάπτυξις τῆς πυώδους ἐξαρτηματικῆς συλλογῆς, προσφεύγομεν τότε εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, διανοίγοντες τὸ ἀπόστημα διὰ τῆς ὀπισθίας κολποτομίας. Μ. Ν. Κ.

Περὶμ-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς βουλγαρικῆς Μακεδονίας, διευθυνόμενον ἀπὸ τοῦ Ρίλα Πλάνινα (Σκομίου) πρὸς Ν.ΝΑ. καὶ χωρίζον τὰς ἄνω κοιλάδας τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Στρυμόνος. Παρ' ἡμῖν ὀνομάζεται *Ὄρβηλος*. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ *Πὲλ-Τεπὲ* ἔχει ὕψος 2.651 μ. Σ. Κ. Γ.

Πέριμος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Μεγάδου, ἐκ τῶν ἐπισήμων Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου (Ἰλ. Π, 695). Α. Θ. Σ.

Περίμουλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία μικρᾶς νήσου τοῦ Κολχικοῦ κόλπου βορειοδυτικῶς τῆς Ταπροβάνης. Ποιοῦνται ταύτης μνείαν ὁ Πλίνιος (6,72) καὶ ὁ Αἰλιανὸς (Ζῴων ἱστορ. 15, 8). Εἶχε καὶ λιμένα ἐμπορικὸν (*Πτολεμ.* Ζ, 6, 5). Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

Περιμουλικὸς *κόλπος* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ἔσω Γάγγου Ἰνδικῆς μεταξὺ Χρυσῆς Χερσονήσου (Μαλάκκας) καὶ Ληστῶν χώρας (Καμπόντζ) ὡς Πτολεμαῖος (Ζ, 6, 5—6) ἀναφέρει. Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος τοῦ *Σιάμ*. Σ. Ε. Λ.

περιμυελικὸν *σύστημα* *['Ανατομ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ὁμοκέντρων ὀστεΐνων πεταλίων, ἅτινα περιβάλλουσι τὸν μυελοφόρον αὐλὸν τῶν ἐπιμήκων ὀστῶν (βλ. *πετάλια ὀστεΐνα*). Ι. Π.

περιμύϊον (τὸ) *['Ανατομ.]*. Ὁ συνδετικὸς ἱστὸς ὁ περιβάλλων κύκλῳ ἐλυτροειδῶς σύμπασαν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μυός. Ἐκ τοῦ περιμυΐου ἐκπορεύονται εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ μυὸς προσεκβολαί, αἵτινες διαχωρίζουσι τὰς μυϊκὰς ἶνας εἰς δεσμίδας ἄλλοτε ἄλλου πάχους (πρωτογενεῖς, δευτερογενεῖς καὶ τριτογενεῖς) καὶ ταύτας εἰς ἶνας, οὕτως ὥστε ἑκάστη μυϊκὴ ἲς περιβάλλεται ὑπὸ ἰδίου ἐλύτρου, χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς παρακειμένης (βλ. *μύες*). Ι. Π.

περιμύλιον (τὸ) *['Ανατ.]*· βλ. λ. *νασμύθειος* ὑμήν.

περινεακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περίνεον, ὁ τοῦ περινέου.

περινεαύξησις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ποικιλία τῆς κολποπερινεορραφίας· εἶναι μέθοδος τοῦ A. Martin, περιελθοῦσα ἤδη εἰς ἀχρηστίαν. Μ. Ν. Κ.

Περινείκη *[Βοτ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ἱππομάχου καὶ μήτηρ τοῦ Ἰφίτου, ἀναφερομένη ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον. —π.

περινεϊκός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περίνεον.

— ***περινεϊκὰ διαστήματα*** *['Ανατομ.]*. Δύο διαστήματα ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς πυέλου, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, ὑπερκείμενα ἀλλήλων. Ι. Π.

— ***περινεϊκὴ καμπὴ*** *['Ανατομ.]*. Καμπή, ἣν ποιεῖται ἡ οὐρήθρα τοῦ ἀνδρός, διερχομένη ὄπισθεν καὶ κάτωθεν τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ ἧς τὸ κυρτὸν εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὸ περίνεον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Ι. Π.

περινεοκήλη (ἡ). Ἡ κήλη τῆς περινεϊκῆς χώρας. Αἱ περινεοκῆλαι, ἀποτελοῦσαι πάθησιν σπανίαν, ἀπαντῶσι συχνότερον ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν. Ὡς αἴτιον προδιαθέτον πρὸς γένεσιν τῆς περινεοκήλης θεωρεῖται ἡ μυϊκὴ ἀνεπάρκεια τῆς χώρας ταύτης. Ἐπίσης τραυματισμοὶ αὐτῆς ὡς καὶ ἐπανειλημμέναι κυήσεις προδιαθέτουσι πρὸς τὴν περινεοκήλην.

Αἱ περινεοκῆλαι ἐκδηλοῦνται διὰ μικρᾶς διογκώσεως τοῦ περινέου, ἀνωδύνου, ἄνευ φλεγμονωδῶν φαινομένων, διογκώσεως ἀναφαινομένης μεθ' ἑκάστην ἔντασιν τῆς ἐνδοκοιλιακῆς πιέσεως καὶ ἐξαφανιζομένης κατὰ τὴν ἐπὶ τὰ νῶτα κατάκλισιν τοῦ πάσχοντος. Περιεχόμενον τῆς κήλης ταύτης εἶναι τὸ ἔντερον ἢ σπανιώτερον οὐροδόχος κύστις. Ἡ περίσφιγξις ἐπέρχεται σπανίως. Ἐπὶ περισφίγξεως τῆς οὐροδόχου κύστεως ἡ συχνουρία καὶ ἡ δυσουρία εἶναι σημεῖα παθογνωμονικὰ ταύτης. Ὡς καὶ πάσης κήλης, ἡ θεραπεία καὶ τῆς κήλης τοῦ περινέου δέον νὰ εἶναι χειρουργική. Ι. Κ. Κ.

περίνεον (τό), ἢ ***περινεϊκὴ χώρα*** *['Ανατομ.]*. Χώρα, ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ κάτω στόμιον τῆς πυέλου καὶ ἧς ὅρια εἶναι ἔμπροσθεν μὲν ἡ ἡβικὴ σύμφυσις καὶ οἱ ἡβοϊσχιακοὶ κλάδοι, ὄπισθεν δ' ὁ κόκκυξ καὶ οἱ μείζονες ἰσχιοϊεροὶ σύνδεσμοι, ἐν τοῖς πλαγίοις δὲ τὰ ἰσχιακὰ κυρτώματα. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ τοῦ δέρματος, μυῶν καὶ περιτονιῶν, ὧν τὸ σύνολον ἀπεργάζεται τὸ *πυελικὸν ἔδαφος*. Διατιτραίνεται δ' ἡ χώρα ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τοῦ οὐρογεννητικοῦ σωλῆνος (= οὐρήθρας), ὄπισθεν δ' ὑπὸ τοῦ ἀπευθυσμένου· διὸ καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο τριγώνους χώρας, ἑνουμένας διὰ τῶν βάσεων αὐτῶν, ἤτοι τὴν *οὐρογεννητικὴν* (οὐρογεννητικὸν τρίγωνον) καὶ τὴν *πρωκτικὴν* (πρωκτικὸν τρίγωνον), ὧν τὸ ὅριον εἶναι γραμμὴ ἐγκαρσία, ἑνοῦσα τὰ δύο ἰσχιακὰ κυρτώματα, διερχομένη δ' ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνδρὸς ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ βολβοῦ τῆς οὐρήθρας, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς ὄπισθεν τῆς σχισμῆς τοῦ αἰδοίου. Τὸ μέσον τῆς γραμμῆς ταύτης ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ κέντρον τῆς ὅλης περινεϊκῆς χώρας, εἰς ὃ συμφύονται πρὸς ἀλλήλους οἱ μύες τῆς οὐρογεννητικῆς καὶ τῆς πρωκτικῆς χώρας, ὡς καὶ αἱ περιτονίαι τοῦ πυελικοῦ ἐδάφους· οὗ ἕνεκα ἐνταῦθα παράγεται συμπαγὴς ἰνώδης μᾶζα, τὸ δὴ καλούμενον *κέντρον τοῦ περινέου*. Οἱ μύες τῆς περινεϊκῆς χώρας ἀποτελοῦσι τρεῖς στιβάδας, τὴν ἄνω, τὴν μέσην καὶ τὴν κάτω.

Σημειωτέα δ' ἐνταῦθα καὶ τρίτη χώρα, τὸ *ἰδίως περίνεον*, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς εἶναι μακρότερον (2,5—3 ἑκ.) ἢ ἐπὶ τῆς γυναικός, ἀφοριζόμενον ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τοῦ ὀσχέου, ὄπισθεν δ' ὑπὸ τοῦ προσθίου χείλους τοῦ πρωκτοῦ καὶ ἐν τοῖς πλαγίοις ὑπὸ τῆς πρὸς τὸ περίνεον συνεχείας τῆς γλουτιαίας αὔλακος ἢ πτυχῆς (=γλουτοπερινεϊκῆς). Ι. Π.

— ***περινέου ἀντίστασις*** (résistance du periné). Οὕτω καλεῖται ἡ, κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐξωθήσεως τοῦ τοκετοῦ, ἀντίστασις τοῦ περινέου, ὁπότε οἱ μύες, αἱ περιτονίαι καὶ τὰ λοιπὰ μαλακὰ μόρια τοῦ περινέου διατείνονται ὑπερμέτρως, ὑπάρχει δὲ μεγάλος κίνδυνος ῥήξεως τοῦ *περινέου* (βλ.λ.). Μ.Ν.Κ.

— ***περινέου ῥήξεις*** (déchirures du périné). Εἶναι ἡ συχνοτάτη ἐπιπλοκὴ τοῦ τοκετοῦ, ἐπερχομένη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐξόδου τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου ἢ καὶ τῶν ὤμων. Διακρίνομεν δὲ κυρίως τρεῖς ποικιλίας ῥήξεως, ἤτοι: α') Ῥῆξιν τῆς περινεϊκῆς δέσμης. β') Ῥήξεις τῆς περινεϊκῆς δέσμης καὶ τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ δακτυλίου. γ') Ῥήξεις τῆς περινεϊκῆς δέσμης, τοῦ σφιγκτῆρος, τοῦ δακτυλίου καὶ τοῦ ὀρθοκολπικοῦ διαφράγματος. Ἡ ῥῆξις τοῦ χαλινοῦ ἐπέρχεται σχεδὸν πάντοτε κατὰ κανόνα εἰς τὰς πρωτοτόκους.

Αἱ παλαιαὶ ῥήξεις τοῦ περινέου ἐπανορθοῦνται διὰ δύο διαφόρων μεθόδων: α') Διὰ νεαροποιήσεως καὶ ῥαφῆς. β') Διὰ κρημνῶν καὶ ῥαφῆς. Ἡ πρώτη μέθοδος περινεοπλαστίας ἦτο ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν. Μ. Ν. Κ.

περινεορραφία (ἡ). Αὕτη δέον νὰ ἐκτελῆται ἀμέσως μετὰ τὸν τοκετὸν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ τὴν ῥαφὴν τοῦ περινέου καὶ τῶν λοιπῶν ῥήξεων: τοῦ κολεοῦ ἢ τοῦ στομίου αὐτοῦ ἢ καὶ τῶν χειλέων. Αἱ πρὸς ἄμεσον ῥαφὴν ἀντενδείξεις εἶναι σπάνιαι· αὗται δὲ εἶναι, τοπικῶς μέν: ἡ μεγάλη διήθησις τῶν ἱστῶν, τὸ περινεϊκὸν οἴδημα, τὰ θρομβώματα τοῦ αἰδοίου τὰ ἐπεκτεινόμενα πρὸς τὴν περινεϊκὴν χώραν· ἀπὸ γενικῆς δ' ἀπόψεως: ἡ μεγίστη ἐξασθένησις τῆς γυναικός. Ἡ νέκρωσις καὶ ἡ ἀνωμαλία τῶν ἱστῶν δὲν εἶναι κώλυμα πρὸς ἄμεσον ῥαφήν.

Ἡ ἄμεσος περινεορραφία δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιτυχὴς ἕνεκα τῆς κακῆς ποιότητος τῶν ἱστῶν παρὰ τοῖς λευκωματουρικοῖς, ταῖς ὑπερήλιξι πρωτοτόκοις καὶ ὁσάκις ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ περίνεον, πολλάκις δὲ καὶ ἕνεκα συσφίγξεως τῶν ῥαμμάτων καὶ τοπικῆς διαπυήσεως· ἡ ἀποτυχία ἔγκειται ὡσαύτως καὶ ἐκ τῆς ἐντὸς τοῦ τραύματος παραμονῆς ἐσφακελισμένων ἱστῶν μὴ ἀφαιρεθέντων πρὸ τῆς ῥαφῆς· αἴτιον ὡσαύτως ἀποτυχίας εἶναι καὶ ἡ μετὰ 12 ἢ 15 ἡμέρας ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ γενομένη ῥαφή.

Ἐνίοτε ἡ συγκόλλησις τοῦ τραύματος συντελεῖται ἀτελῶς, ἐπιφέρουσα μικρὸν κολποπερινεϊκὸν συρίγγιον, ὁπότε δέον νὰ διατάμωμεν τὴν ἀτελῶς συγκολληθεῖσαν μοῖραν καὶ νὰ ἐφαρμόσωμεν νέαν ῥαφήν· ἔλλειψις συγκολλήσεως συμβαίνει ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸ ὀρθοκολπικὸν διάφραγμα, ὁπότε ἀνάγκη χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Ἐὰν τὸ τραῦμα δὲν ἑνωθῇ, παρὰ τὴν γενομένην ἔγκαιρον ῥαφήν, δέον τότε νὰ θεραπευθῇ ὡς ἀνοικτόν, μεμολυσμένον ἴσως, καὶ πρὸς ἀποσόβησιν ἐνδεχομένης περαιτέρω μολύνσεως καὶ αὐτῆς τῆς μήτρας.

Ἄμεσος περινεορραφία ἐπιγενής. Αὕτη τελεῖται κατὰ τὴν 8ην — 15ην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως ἡ λοχεία νὰ ᾖ ἐντελῶς ἀπύρετος, τὰ δὲ λόχια οὔτε κάκοσμα, οὔτε πυώδη, οὔτε λίαν ἄφθονα καὶ τὸ τραῦμα καλοήθους ὄψεως. ἀντενδείκνυται δ' αὕτη ἐπὶ γενικῆς καὶ τοπικῆς λοιμώξεως. Ἐκτελεῖται δ' αὕτη, ὁσάκις ἀναβάλλεται ἡ ἄμεσος περινεορραφία, ἕνεκα κακῆς γενικῆς καταστάσεως, μεγάλης ἐξαντλήσεως, τάσεως πρὸς συγκοπήν, ἐκλαμπτικῶν παροξυσμῶν, εἴτε ἕνεκα τοπικοῦ αἰδοιοπερινεϊκοῦ οἰδήματος καὶ θρομβωμάτων τοῦ αἰδοίου ἢ καὶ ἕνεκεν ἀμελείας περὶ τὴν ἄμεσον μετὰ τὸν τοκετὸν ῥαφήν.

Ἡ δ' *ἐπιγενὴς βραδεῖα περινεορραφία*, ἡ τελουμένη μετὰ πάροδον ἑβδομάδων ἢ καὶ μηνῶν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ, ἀνάγεται μᾶλλον εἰς τὴν ἀναπλαστικὴν χειρουργικήν. Μ. Ν. Κ.

περινεοστομία (ἡ) ἢ ***περινεοαναστομωσία*** Ἐγχείρησις ἀναπλαστικὴ ἐπὶ συριγγίων μεταξὺ οὐρήθρας καὶ περινέου· δι' ὃ καλεῖται καὶ *περινεακὴ οὐρηθροαναστομωσία*. Μ. Ν. Κ.

περινεοτομία (ἡ). Ἡ ἐπὶ τοῦ περινέου γενομένη τομή, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἀναπλαστικὰς ἐγχειρήσεις τοῦ περινέου καὶ σπανιώτερον ἐπὶ δυστοκιῶν εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Μ. Ν. Κ.

περινεύριον (τό), ἢ ***περιδέσμιον*** *['Ανατομ.]*. Τὸ δίκην περιχειρίδος περιβάλλον ἑκάστην δεσμίδα τοῦ νεύρου ἔλυτρον ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ. Ι. Π.

περινεφρῖτις (ἡ). Ὀνομάζεται *περινεφρῖτις* ἢ *φλέγμων περινεφρικὸς* ἢ *ἀπόστημα περινεφρικὸν* πᾶσα φλεγμονὴ τῆς λιπώδους θήκης τοῦ νεφροῦ. Ἄλλοτε ἡ φλεγμονὴ αὕτη καταλήγει εἰς ἀντικατάστασιν τῆς λιπώδους οὐσίας ὑπὸ ἰνώδους κελύφους (*σκληρώδης περινεφρῖτις*) ἢ εἰς ὑπερβολικὴν αὔξησιν τοῦ λίπους μετὰ ἰνώδους ἐκφυλίσεως (*σκληρολιπωματώδης περινεφρῖτις*), ἄλλοτε δὲ εἰς ἀπόστημα (*περινεφρικὸς φλέγμων* ἢ *ἀπόστημα*). Ἡ σκληρώδης καὶ σκληρολιπωματώδης περινεφρῖτις παρατηροῦνται εἰς ὑποξείας ἢ χρονίας φλεγμονὰς τοῦ νεφροῦ (νεφρολιθίασις, οὐρονέφρωσις, πυελονεφρῖτις κλπ.) καὶ προκαλοῦν ἐλαφροὺς καὶ διαρκεῖς πόνους, δημιουργοῦν δὲ δυσκολίας ἐνίοτε ὑπερβολικὰς εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ νεφροῦ ἐπεμβάσεις.

Ὁ περινεφρικὸς φλέγμων ὀφείλεται ἄλλοτε μὲν εἰς γειτονικὰς φλεγμονὰς (τοῦ νεφροῦ, τῆς πυέλου, τοῦ ἥπατος, τῆς χοληδόχου κύστεως, τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τοῦ θώρακος κλπ.), ἄλλοτε δὲ εἰς γενικήν τινα λοιμώδη νόσον (δοθιήνωσις, τυφοειδὴς πυρετός, γρίππη, οὐρικὴ μόλυνσις κλπ.). Τὰ συμπτώματα τοῦ περινεφρικοῦ φλέγμονος εἶναι κυρίως δύο, πόνος κατὰ τὴν νεφρικὴν χώραν (αὐτόματος καὶ τῇ πιέσει) καὶ πυρετός. Ἡ ἐξόγκωσις τῆς νεφρικῆς χώρας συνήθως ἐλλείπει καὶ ἀντικαθίσταται δι' ἰδιαιτέρας τινὸς ἀντιστάσεως καὶ σκληρύνσεως τῶν τοιχωμάτων κατὰ τὴν ψηλάφησιν. Ἡ θεραπεία τοῦ περινεφρικοῦ φλέγματος συνίσταται εἰς τὴν ἔγκαιρον σχάσιν καὶ εὐρεῖαν διασωλήνωσιν τοῦ ἀποστήματος διὰ τῆς ὀσφυϊκῆς ὁδοῦ. Σ. Ν. Ο.

Digitized by Google

περίνεως, *—εω* (ὁ, ἡ), *—ὼν* (τό)· ὁ ὑπεράριθμος τοῦ πλοίου, ὁ μὴ ἐκτελῶν ὑπηρεσίαν· || καὶ πᾶν σκεῦος περιττόν.

Περίνη, *Ἁγία* (Sainte Périne). Ἄσυλον φιλανθρωπικὸν ἐν Παρισίοις ἔχον σκοπὸν τὴν ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς περίθαλψιν γερόντων, ἀνηκόντων κυρίως εἰς τὴν τάξιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἱδρύθη τῷ 1806 μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῆς αὐτοκρατείρας Ἰωσηφίνης. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἄσυλον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν τοῖς κτηρίοις τῆς ἐν Παρισίοις ἀρχαίας μονῆς τῆς Ἁγίας Περίνης. Τῷ 1807 ὑπήχθη ὑπὸ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ἀσύλων τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1861 ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ὠτέϊγ τῶν Παρισίων. Ὁ νέος οἶκος τοῦ ἀσύλου περιλαμβάνων περὶ τὰς 270 κλίνας κεῖται ἐν τῷ μέσῳ πάρκου ἐκτάσεως 80 στρεμμάτων. Τὸ κατώτερον ὅριον ἡλικίας διὰ τοὺς εἰσαγομένους εἰς τὸ ἄσυλον ἔχει ὁρισθῆ δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα τὸ ἑξηκοστόν. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ περιβόλου ὑπάρχει καὶ τὸ ἵδρυμα *Ροσσίνι* προωρισμένον διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν παλαιῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν ἀοιδῶν. κ. β. λ.

Πέρινθος *[Μυθολ.]*. Ἐπιδαύριός τις ἑταῖρος τοῦ Ὀρέστου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ κτίσις τῆς ὁμωνύμου θρακικῆς πόλεως ἐπὶ τῆς Προποντίδος (*Στέφ. Βυζ.*). λ. θ. σ.

Πέρινθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἡ ἄλλως *Ἡράκλεια* (βλ. λ.). χ. ι. μ.

—**Πέρινθος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πεδινοῦ (Χασὰν Ὄμπαση) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 169. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καβακλῆ*.

Περινιὸν (Pérignon). *Δομίνικος - Αἰκατερίνης ντὲ—*. Γάλλος στρατάρχης (1754—1818). Ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ στρατιᾷ τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων (1793—1795), διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν παρακτίων στρατευμάτων Βρέστης καὶ Χερβούργου (1795), ταυτοχρόνως δὲ ἐξελέγη μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων. Ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς εἰς Ἱσπανίαν (1796), ὑπέγραψε τὴν ἱσπανογαλλικὴν συνθήκην. Μετέσχε τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιχειρήσεων (1798), ὅπου καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἐγένετο γερουσιαστὴς (1801), στρατάρχης (1804), κυβερνήτης τῶν κρατῶν τῆς Πάρμας, Πλακεντίας (1806), Νεαπόλεως καὶ Δύο Σικελιῶν (1808) καὶ κόμις τῆς αὐτοκρατορίας (1811). Κατὰ τὸ Ἑκατονθήμερον ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς τῆς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐπαναστάσεως εἰς μεσημβρινὴν Γαλλίαν, μετὰ δὲ τὴν β' παλινόρθωσιν ἐγένετο μαρκήσιος (1817). —π.

περίνοια (ἡ)· σύνεσις, προσοχή, ἀκριβὴς γνῶσις τῆς καταστάσεως: «ἐνήργησε μετὰ πολλῆς περινοίας».

περινοσπορίδαι (οἱ) (Perinosporaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φομυκητιδῶν*, περιλαμβάνουσα μύκητας μὲ συνεχῆ θαλλὸν ἐν παρασιτισμῷ ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς τοῦ παρεγχύματος πλείστων φανερογάμων φυτῶν καὶ δημιουργοῦντας πλείστας ἀσθενείας εἰς τὰ φυτὰ ταῦτα. Τὸ μυκήλιον τούτων ἐξαπλώνει τοὺς κλαδίσκους του πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ ἐφ' οὗ ἐνδιαιτᾶται φυτικοῦ μορίου καὶ διὰ τῶν εἰς τὰ ἄκρα τῶν κλαδίσκων ὑπαρχόντων μυζητικῶν πόρων ἀπορροφεῖ τὸν χυμὸν καὶ καταστρέφει τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κυττάρων. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν τούτων διενεργεῖται δι' ἐξωγενῶν σπορίων, ἅτινα καλοῦνται *κονίδια* καὶ ἀναφαίνονται ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν κλαδίσκων. Κατὰ τὰς ψυχρὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους διατηροῦνται καὶ πολλαπλασιάζονται δι' ᾠῶν, ἅτινα ἀναφαίνονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ προσβληθέντος φυτικοῦ μορίου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: *κυστόπους*, ὅστις προκαλεῖ τὴν λευκὴν σκωρίαν διαφόρων κωνοφόρων δένδρων, *φυτοφθόρος*, ὅστις προσβάλλει τὰ γεώμηλα, *πλασμοφόρος*, ὅστις προσβάλλει τὰς ἀμπέλους κυρίως, καὶ *περονόσπορος*, ὅστις προσβάλλει πλεῖστα φυτά. Δ. Ν. Π.

περίνους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· συνετός, προσεκτικός, φρόνιμος.

Περιντζὶ-κουλὲς (τουρκ. *μπιριντζὶ-κουλὲς*=πρῶτος πύργος, πρωτοσκοπιὰ) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία λοφώδης πρὸς Α. τῆς πόλεως Ρεθύμνης τῆς Κρήτης, εἰς ἀπόστασιν 1.500 μ., *Λεληγεωργιανὰ* σήμερον καλουμένη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο πύργος ἱδρυμένος, ὡς προφυλακὴ τῆς πόλεως καὶ σκοπιὰ στρατιωτική, σῳζόμενος μέχρι τοῦ 1866. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822 φονικὴ μάχη, καθ' ἣν ἡττήθησαν καὶ κατεδιώχθησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ φρούριον μὲ πολλὰς ἀπωλείας, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ 30 ἐκ τῶν Κρητῶν. ε. γ.

περινυκτὶς (ἡ). Περίεργον ἐξάνθημα ὑπὸ μορφὴν κηλίδων ἢ βλατίδων, τὸ ὁποῖον ἀναφαίνεται μόνον κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐξαφανίζεται τὴν ἡμέραν, προέρχεται δὲ πιθανώτατα ἐξ ἐντερικῶν ἀπορροφήσεων.

πέριξ ἐπίρρ., ὁλόγυρα, περιφερειακῶς: «πέριξ τῆς οἰκίας», «οἱ πέριξ τῆς πόλεως ἀγροί»· || *πέριξ* (τά)· ὡς οὐσ., ὁ πέριξ τινὸς τόπος· «τὰ πέριξ τῆς πόλεως» τὰ περίχωρα.

—*[Χρηματιστ.]* Ὁ ὅρος *πέριξ* δηλοῖ ὅτι κατ' ἀρχὴν ἡ τιμὴ ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως χρεογράφων δύναται ν' ἀφίσταται κατὰ ποσοστὸν 1—2 ‰ τῆς τιμῆς, ἣν ὁ πελάτης καθώρισεν εἰς τὰς διαβιβασθείσας ἐντολάς. Οὕτως ἐντολὴ ἀγορᾶς πέριξ τῶν δρχ. 94,50 ἐκτελεῖται καλῶς εἰς τὴν τιμὴν τῶν δρχ. 94,60, καὶ ἀντιστρόφως διὰ τὴν πώλησιν εἰς τὴν τιμὴν τῶν 94,40. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τοπικῶν συνηθειῶν ἢ καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς χρηματαγορᾶς δύναται νὰ καθιερωθῇ διὰ τοῦ ὅρου *πέριξ* ποσοστὸν ἀνώτερον ἢ καὶ κατώτερον τῶν 1—2 ‰. Ι. Α. Β.

περίξεσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ὁλόγυρα ξέσις.

περίξεστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐξεσμένος ὁλόγυρα.

περίξεστρον (τό). Καλεῖται οὕτως εἰδικὸν ξέστρον, χρησιμοποιούμενον διὰ νὰ περιξέωνται καὶ ἐξομαλύνωνται κυλινδρικαὶ ἐν γένει ἐπιφάνειαι. Τὸ περίξεστρον καλεῖται ἄλλως καὶ *περιξεστήρ*.

περιξέω· ξέω ὁλόγυρα, ὁμαλίζω διὰ ξέσεως.

περιξυστικαὶ ***μηχαναί***. Καλοῦνται τοιουτοτρόπως αἱ ἐργομηχαναὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν περίξεσιν καὶ ἐξομάλυνσιν κυλινδρικῶν ἐπιφανειῶν. Εἶδος περιξυστικῆς μηχανῆς εἶναι καὶ ὁ τόρνος.

περιοδεία (ἡ)· τὸ νὰ περιοδεύῃ τις, ἡ μετάβασις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον: «οἱ ὑποψήφιοι ἐξῆλθον εἰς περιοδείαν».

περιοδευτὴς (ὁ)· ὁ περιοδεύων, ὁ μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πρὸς ἐπίσκεψιν, μελέτην κττ.

—*[Ἰατρ.]* *Περιοδευταὶ* ἐκαλοῦντο οἱ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν περιοδεύοντες ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἰατροὶ πρὸς ἐξάσκησιν τῶν ἔργων αὐτῶν ἢ διδασκαλίαν τῆς ἰατρικῆς. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον δέον νὰ καταλεχθῶσι καὶ οἱ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν περιοδεύοντες καὶ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν, ὡς οἱ πρακτικοὶ ἰατροί, οἱ *παθολόγοι* τῆς σήμερον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀσκοῦντας κυρίως τὴν χειρουργικήν, οἵτινες ὡς τὰ πολλὰ τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν ἐν τοῖς εἰδικοῖς ἀρχαίοις ἱδρύμασι, τοῖς ἰατρείοις, ἐδέχοντο, μὴ ἀποκλειομένης, ὡς εἰκός, τῆς ἐξασκήσεως ἀμφοτέρων τούτων τῶν κλάδων ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἰατροῦ. Ὡς περιοδευταὶ φέρονται καὶ σπουδαιότατοι ἰατροί, οἷον ὁ Δημοκήδης καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς δὲ χρόνους ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Τραλλιανὸς καὶ ὁ Παῦλος ὁ Αἰγινήτης. Παρὰ τοὺς ἐπιφανεῖς τούτους ἰατροὺς καὶ ἀγυρτεύοντές τινες ἐκαλοῦντο εἰρωνικῶς περιοδευταί, ὡς ὁ Μενεκράτης. Περιοδευτὴν (Circulator) εἰρωνικῶς ἐκάλεσαν καὶ κατὰ νεωτέρους χρόνους οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ τὸν ἀνακαλύψαντα τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος William Harvey, ἐκ τῆς λέξεως circulatio, ἧς χρῆσις ἐγένετο ἔκτοτε πρὸς δήλωσιν τῆς κυκλοφορίας (περιοδείας) τοῦ αἵματος ἐν τῷ ὀργανισμῷ. ΑΡ. Π. Κ.

—*[Ἐκκλησ. Δίκ.]* Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ὅπερ ἐδίδετο πρεσβυτέροις. Οἱ περιοδευταὶ ἀπαντῶσιν ἤδη ἐν τῇ ἀπὸ 458 ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου τοῦ Α' καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἐνδημούσης συνόδου. Χειροθετοῦνται δὲ οὐχὶ ἐπὶ χρήμασι, κατὰ τὴν εἰρημένην ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου καὶ κατὰ τὸν νόμον 42 § 9 τοῦ Ἰουστινιανείου κώδικος. Ἡ διάταξις αὕτη περιελήφθη καὶ ἐν τῷ νομοκάνονι τοῦ Φωτίου (βιβλ. Α', τίτλ. ΛΔ'). Οἱ περιοδευταί, οἵτινες καταλέγονται ὑπὸ τῶν καταλόγων τῶν ἀναγραφόντων τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα ἐν τοῖς ἀξιώμασι τοῦ εὐωνύμου χοροῦ τῇ ἕκτῃ τάξει, μὴ ἔχοντες ἰδίαν καθέδραν, περιερχόμενοι κατήρτιζον τοὺς πιστοὺς καὶ ἐδίδασκον τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ νὰ βαπτισθῶσι καὶ καθίσταντο κατὰ τὸν ζ' κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἐν ταῖς κώμαις καὶ τοῖς χωρίοις ἐν οἷς ἀπηγορεύετο ὑπό τε τούτου καὶ τοῦ στ' κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ἡ κατάστασις ἐπισκόπων. Τὸ ἀξίωμα τῶν περιοδευτῶν βραδύτερον ἀπώλεσε τὴν αὐτοτέλειαν αὐτοῦ, συγχωνευθὲν τῷ ἀξιώματι τῶν ἐξάρχων. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

περιοδεύω· κάμνω περιοδείαν, μεταβαίνω ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πρὸς ἐπίσκεψιν, μελέτην κττ.: «οἱ ὑποψήφιοι περιοδεύουν εἰς τὰ χωριά».

περιοδεύων, *—οντος* (ὁ)· μετχ. τοῦ ῥήματος *περιοδεύω*, ὁ ἐκτελῶν περιοδείαν: «περιοδεύων ἀνταποκριτής, — ὑπάλληλος».

—***περιοδεύων ἀνταποκριτὴς*** *[Δημοσιογρ.]*· βλ. λ. *ἀνταποκριτής*.

— ***περιοδεύων ἀντιπρόσωπος*** (commis voyageur ἢ voyageur de commerce) *[Ἐμπορ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ βοηθὸς τοῦ ἐμπόρου, ὁ ἐπιφορτισμένος νὰ ἐπισκέπτεται **κατ' οἶκον** τοὺς πελάτας πρὸς ἐξασφάλισιν παραγγελιῶν. Ὁ περιοδεύων ἀντιπρόσωπος ἀμείβεται εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει προμηθείας ἐπὶ τῶν πωλήσεων τὰς ὁποίας κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ λογαριασμὸν τοῦ πάτρωνός του, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου μισθοῦ, συνηθέστερον ὅμως συνδυάζονται οἱ δύο οὗτοι τρόποι ἀμοιβῆς. Ἐπὶ πλέον τῷ χορηγοῦνται τὰ ἔξοδα μετακινήσεων. Γενικῶς, ὅταν ἐμπορικός τις οἶκος χρησιμοποιῇ πλείονας τοῦ ἑνὸς περιοδεύοντας, ὁρίζει δι' ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ὡρισμένην περιφέρειαν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, κατ' ἐμπορικὸν ἔθιμον, χορηγεῖται εἰς τὸν περιοδεύοντα προμήθεια ἐπὶ τῶν παραγγελιῶν τὰς ὁποίας ἔκλεισεν ὁ ἴδιος, καθὼς καὶ ἐπὶ ὅσων προέρχονται ἀπὸ πελάτας τῆς περιφερείας του.

Ἵνα ὁ περιοδεύων ἐπιτύχῃ εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ κέκτηται ὡρισμένα ἐφόδια. Οὕτω δέον νὰ εἶναι τελείως ὑγιὴς καὶ εἰθισμένος εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς μετακινήσεις, νὰ εἶναι εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος, νὰ ἔχῃ ἐπαρκῆ μόρφωσιν ὄχι μόνον τεχνικὴν ἀλλὰ καὶ γενικὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ δύναται νὰ συνδιαλέγεται ἐπὶ ποικίλων θεμάτων μετὰ τοῦ πελάτου, νὰ εἶναι εὔθυμος, νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἰδιοφυΐαν τοῦ νὰ προσαρμόζεται μὲ τὰς ἰδιαιτέρας κλίσεις καὶ προτιμήσεις ἑκάστου πελάτου καὶ κυριώτατα νὰ εἶναι πάντοτε αἰσιόδοξος. Οὐδέποτε ὀφείλει νὰ ἀποθαρρύνεται, τοὐναντίον δὲ πρέπει πάντοτε νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, ὅστις καὶ μόνος νικᾷ πλειστάκις τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀρνήσεις τῶν ἀμφιταλαντευομένων ἢ δυστρόπων πελατῶν. Εἶναι ἀναγκαῖον ἐπίσης, ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς μορφώσεως, νὰ καταστῇ τελείως ἐγκρατὴς τῆς ἐμπορικῆς καὶ ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου, παρ' ᾧ ἐργάζεται, νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς πᾶσαν τεχνικὴν λεπτομέρειαν ἐπὶ τῶν εἰδῶν, τὰ ὁποῖα θὰ τοποθετήσῃ, νὰ εἶναι γνώστης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐργάζεται καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν συναγωνιστῶν του, διὰ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ συζητῇ καταλλήλως καὶ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην πειστικότητα μετὰ τοῦ πελάτου του.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σχέσεις ἐμπόρου καὶ περιοδεύοντος, εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως αὗται ὁρίζωνται ἐπακριβῶς διὰ συμβολαίου, πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφισβητήσεων, αἵτινες ἐνδεχομένως ἤθελον μεταγενεστέρως προκύψει. Τὸ συμβόλαιον δέον νὰ καθορίζῃ σαφῶς τὴν φύσιν τῆς πελατείας, τὴν ὁποίαν ὁ περιοδεύων θὰ ἐπισκέπτεται, τὴν ὀργάνωσιν τῶν περιοδειῶν, τὰς περιφερείας ἃς δικαιοῦται νὰ ἐπισκέπτεται, τὰ δικαιώματα τοῦ ἐμπόρου ἐπὶ τῶν πελατῶν καὶ ἐπὶ τῶν περιφερειῶν τοῦ περιοδεύοντος, τὰ χρησιμοποιηθησόμενα μέσα συγκοινωνίας, τὰ ἔξοδα μετακινήσεων, τὰς προμηθείας καὶ τὸν τρόπον διακανονισμοῦ των, τὴν ἡμερομηνίαν πληρωμῆς των, τὸν τρόπον τῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως κλπ. Εἰδικώτερον, αἱ προμήθειαι καὶ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ περιοδεύοντος δέον νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν κλειομένην ἐργασίαν. Εἶναι ὀρθὸν νὰ ὁρίζεται προμήθεια δι' ἓν ἐλάχιστον ἐργασίας καὶ μία πρόσθετος τοιαύτη διὰ τὰς ἐπὶ πλέον κλειομένας πράξεις, οὕτως ὥστε νὰ κρατῆται ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ περιοδεύοντος. Εἶναι ἀπαραίτητον ὡσαύτως νὰ καθορίζηται μετὰ συστήματος καὶ μεθοδικότητος ἡ περιοδεία τῶν περιοδευόντων ἀντιπροσώπων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπισκεφθοῦν οὗτοι ὅλους τοὺς πελάτας ὡρισμένης ζώνης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰδίως, ὁπότε τὰ μέσα συγκοινωνίας ἔχουν ἐξαιρετικῶς πυκνωθῆ, ἡ ὀργάνωσις τῶν περιοδειῶν καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα σημεῖα μιᾶς ἀγορᾶς καθίσταται λίαν εὐχερής.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ περιοδεύοντος ἐμφανίζεται κυρίως κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, συμπίπτει δὲ μὲ τὴν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀρξαμένην ραγδαίαν αὔξησιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, λόγῳ τοῦ ἀνοίγματος νέων ἀγορῶν, τῆς ἀλματικῆς προόδου τῶν μέσων συγκοινωνίας καὶ τῆς τεραστίας αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Η. Π. Γ.

περιοδικὸν (τό). Ἔντυπον ἐκδιδόμενον κατὰ χρονικὰ διαστήματα μεγαλύτερα τοῦ ἑξαημέρου, συνήθως καθ' ἑβδομάδα, δεκαπενθήμερον, μῆνα ἢ τριμηνίαν κλπ., ὑπὸ τὸν αὐτὸν πάντοτε τίτλον, καὶ ἀσχολούμενον εἴτε μὲ τὴν φιλολογίαν εἴτε ἐπὶ ἄλλων θεμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων περιέχουν μελέτας, ἄρθρα, πληροφορίας κλπ. ὑλικὸν ἐν γένει, μὴ ἐμφανίζον, καθ' αὐτὸ εἰπεῖν, ἐφήμερον ἐπικαιρότητα. Τὰ ἔντυπα ταῦτα καλοῦνται καὶ *ἐπιθεωρήσεις*, καθὸ περιέχοντα τρόπον τινὰ ἐπιθεώρησιν τῶν φιλολογικῶν, πολιτικῶν, ἱστορικῶν, ἐπιστημονικῶν, καλλιτεχνικῶν κλπ. ζητημάτων καὶ περιλαμβάνουν εἰς τὸν τίτλον των τὴν λέξιν ἐπιθεώρησις, μόνην ἢ μετὰ τῶν λέξεων αἵτινες ὑποδηλοῦν τὸ εἶδος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει. Ἔχουν διάφορα σχήματα, εἴτε τυπογραφικοῦ φύλλου εἰς 8ον, 4ον, 16ον κλπ., μὲ ὀλίγας ἢ πολλὰς σελίδας. Πολλὰ τούτων περιέχουν συνήθως εἰκόνας καὶ φωτογραφίας ἐπὶ συγχρόνων γεγονότων καὶ πραγμάτων, τινὰ δέ, στηριζόμενα κυρίως ἐπ' αὐτῶν, ἀνήγαγον τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἐγχρώμων εἴτε μὴ εἰκόνων καὶ φωτογραφιῶν εἰς μεγίστην τελειότητα. Τὰ πρῶτα περιοδικὰ συγχέονται μὲ τὰς ἐφημερίδας, αἵτινες κατ' ἀρ-

Digitized by Google

χάς ἐξεδίδοντο οὐχὶ καθ' ἡμέραν, **ἀλλὰ περιοδικῶς, κατὰ διαστήματα ὄχι τακτά.** Τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ περιοδικὸν εἶναι ἡ «Μηνιαία ἐπιθεώρησις» («Monthly Review»), ἐκδοθεῖσα τῷ 1749. Τὰ περιοδικὰ ἐν Ἀγγλίᾳ, μετὰ τὴν περίφημον «Ἐπιθεώρησιν τοῦ Ἐδιμβούργου» («Edimburgh Review») τῷ 1802, ἀπέκτησαν μέγα κῦρος εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὴν πολιτικήν. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν περιοδικὸν εἶναι ἡ «Φιλοσοφικὴ ἐπιθεώρησις» («Revue Philosophique», 1804). Περὶ τῶν ἑλληνικῶν περιοδικῶν βλ. λ. *Ἑλλάς.* Μ. Δ. Β.

— «**Περιοδικόν μας**» (τό).—1) Δεκαπενθήμερον περιοδικὸν ἐν Πειραιεῖ, ἐκδοθὲν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1900 ὑπὸ Γ. Βώκου. Ἐξεδόθη μέχρι τοῦ 1902. —2) «*Περιοδικὸν τοῦ ἀναγνωστηρίου ἡ Σμύρνη*». Περιοδικὸν ἐν Σμύρνῃ, ἱδρυθὲν τῷ 1871.—3) «*Περιοδικὸν Δελτίον βιβλιοθήκης Κρητικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου*». Περιοδικὸν ἐν Χανίοις, ἐκδιδόμενον δὶς ἕως τετράκις τοῦ ἔτους καὶ ἱδρυθὲν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1927.—4) «*Περιοδικὸν τῶν μαθητῶν*». Δεκαπενθήμερον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1891.—5) «*Περιοδικὸν παιδικόν*». Περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1889 ὑπὸ Μ. Κανάκη καὶ Ν. Κοτσελοπούλου.—6) «*Περιοδικὸν στρατιωτικῆς βιβλιοθήκης*». Μηνιαία ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1907.—7) «*Περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Φαρμακευτικῆς Ἑταιρείας*». Μηνιαία ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1884 ὑπὸ Π. Ἀγγελοπούλου, Δ. Βαρούχα κ. ἄ.

περιοδικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ περιόδους, καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα λαμβάνων ὑπόστασιν: «περιοδικοὶ ἄνεμοι», «περιοδικὸς πυρετός» ‖ «περιοδικὸς τύπος» τὸ σύνολον τῶν κατὰ περιόδους ἐκδιδομένων ἐντύπων, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν «ἡμερήσιον τύπον» ‖ *περιοδικὸν* (τό)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *σύγγραμμα* (βλ. *περιοδικόν*).—Ἐπίρρ. *περιοδικῶς.*

—**περιοδικαὶ ἀνωμαλίαι, — παρέλξεις** *[Ἀστρον.]*· βλ. *παρέλξεις.*

—**περιοδικαὶ συναρτήσεις**· βλ. *συνάρτησις.*

—**περιοδικοὶ ἄνεμοι** *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *ἄνεμοι* (τ. Δ', σ. 694β').

—**περιοδικοὶ ἀστέρες** *[Ἀστρον.]*. Ἀστέρες τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος, ἤτοι ἡ φαινομενικὴ λαμπρότης, ὑπόκειται εἰς περιοδικὰς αὐξομειώσεις. Οἱ τοιοῦτοι ἀστέρες καλοῦνται συνηθέστερον *μεταβλητοὶ* καὶ διακρίνονται ἀναλόγως τῆς περιόδου αὐτῶν εἰς μεταβλητοὺς μακρᾶς περιόδου ἢ βραχείας περιόδου ἢ καὶ ἀνωμάλους (βλ. ἀστέρες μεταβλητοί). Σ. Π.

—**περιοδικοὶ κομῆται** *[Ἀστρον.]* Οἱ κομῆται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κινούμενοι ἐπὶ ἐλλειπτικῶν τροχιῶν ἐμφανίζονται κατὰ περιόδους, κυμαινομένας ἀπὸ τριῶν μέχρι χιλίων ἐτῶν. Ἐξ αὐτῶν οἱ ἔχοντες περίοδον βραχυτέραν τῶν 100 ἐτῶν καλοῦνται *βραχείας περιόδου*, οἱ δὲ λοιποὶ *μακρᾶς περιόδου*. Ἐκ τῶν 54 κομητῶν βραχείας περιόδου 41 ἔχουσι περιόδους μεταξὺ τριῶν καὶ ἐννέα ἐτῶν, ἐκ τούτων δὲ πάλιν 36 ἐπανέρχονται ἀνὰ 5—7 $^1/_2$ ἔτη. Οἱ κομῆται οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἰδίαν ὁμάδα, χαρακτηριζομένην ἐκ τοῦ ὅτι ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς φέρονται κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν ἐπὶ τροχιῶν ἐχουσῶν μικρὰς κλίσεις πρὸς τὴν ἐκλειπτικήν. Ἅπαντες οἱ κομῆται οὗτοι εἶναι ἐν γένει λίαν ἀμυδροί, ἐλάχιστοι δὲ καθίστανται ὁρατοὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦτο ὅταν πλησιάσωσιν ἐπαρκῶς πρὸς τὴν γῆν. Τὰ ἀφήλια καὶ εἷς ἐκ τῶν συνδέσμων τῶν τροχιῶν τῶν βραχείας περιόδου κομητῶν εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (ἐξαιρέσει τοῦ κομήτου τοῦ Χάλλεϋ) ἐγγὺς τῆς τροχιᾶς τοῦ Διός. Ὡς ἐκ τούτου, ὅταν τύχῃ οἱ τοιοῦτοι κομῆται ἐν τῇ διαγραφῇ τῆς τροχιᾶς των νὰ εὑρεθῶσιν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Διός, οὗτος ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῶν ἰσχυροτάτας ἕλξεις, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων αἱ τροχιαί των ὑφίστανται μεγάλας παρέλξεις, αὐτοὶ δὲ οὗτοι οὐχὶ σπανίως παραμορφοῦνται σημαντικῶς ἢ καὶ διαλύονται εἰς διάττοντας. Οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν βραχείας περιόδου κομητῶν εἶναι οἱ ἐν τῷ κατωτέρω πίνακι ἀναγραφόμενοι.

Προκειμένου περὶ τῶν μακρᾶς περιόδου κομητῶν, οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνεφανίσθησαν ὡς σώματα κατὰ πολὺ λαμπρότερα τῶν κομητῶν βραχείας περιόδου. Ἐπὶ πλέον αἱ τροχιαί των παρουσιάζουσι μεγάλην ἐκκεντρότητα καὶ σημαντικὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἐκλειπτικήν. Πολλοὶ ἐκ τῶν κομητῶν τούτων κινοῦνται ἐπὶ τῆς τροχιᾶς των κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν.

Οἱ κομῆται, τῶν ὁποίων αἱ περίοδοι κυμαίνονται ἀπὸ 100—1000 ἐτῶν, ἀριθμοῦνται εἰς εἴκοσι περίπου, ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ὑπάρχουσι περὶ τοὺς τριάκοντα ἀκόμη, τῶν ὁποίων ἡ περίοδος κυμαίνεται μεταξὺ 1.000 καὶ 10.000 ἐτῶν. Τῶν τελευταίων ὅμως τούτων ἡ ἀναγνώρισις εἶναι δύσκολος, ἂν μὴ ἀβεβαία, δοθέντος ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἀναγνωρίσεως τῶν κομητῶν εἶναι ἡ ταυτότης τῶν ἐλλειπτικῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς των κατὰ τὰς διαδοχικὰς των ἐμφανίσεις. Ἀμφίβολον ἐν τούτοις εἶναι ἂν ἐντὸς τόσον μακρᾶς περιόδου, καθ' ἣν οἱ ἐν λόγῳ κομῆται συναντῶσι πιθανῶς διάφορα παρέλκοντα αὐτοὺς σώματα, εἶναι δυνατὴ ἡ διατήρησις τοῦ μόνου τούτου γνωρίσματος τῶν πλανωμένων τούτων ἄστρων.

Συνεπείᾳ τῶν παρέλξεων οἱ μακρᾶς περιόδου κομῆται δύνανται νὰ μεταπέσωσιν εἰς ἑτέρους βραχείας περιόδου ἢ καὶ τἀνάπαλιν. Οὕτω λ. χ. ὁ κομήτης τοῦ Lexell, ἂν καὶ ἦτο ἀόρατος ἀρχικῶς, διελθὼν τῷ 1767 ἐγγὺς τοῦ Διός, ὑπέστη ἐλάττωσιν τῆς περιηλιακῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐνεφανίσθη τῷ 1770 ὡς περιοδικός, μὲ περίοδον 5 $^1/_2$ ἐτῶν, ἔκτοτε ὅμως δὲν παρετηρήθη πλέον, αὐξηθείσης τῆς περιηλιακῆς ἀποστάσεώς του λόγῳ γειτνιάσεως πρὸς τὸν Δία τῷ 1779 (βλ. καὶ *κομῆται*).

Κομήτης	*Περίοδος εἰς ἔτη*	*Ἀπόστασις*	
		περιηλίου	*ἀφηλίου*
Ἔνκε	3,29	0,333	4,088
Γκρίγκ	4,99	0,893	4,945
Τέμπελ II	5,16	1,313	4,660
Νόϋζμιν II	5,43	1,338	4,840
Μπρόρσεν I	5,46	0,590	5,614
Τέμπελ III	5,68	1,153	5,214
Ντὲ Βίκο	5,86	1,392	5,105
Τέμπελ I	5,98	1,771	4,820
Πὸνς-Βιννέκκε	5,99	1,039	5,555
Περράϊν	6,45	1,172	5,761
Κόπφφ	6,58	1,698	5,324
Τζιακομπίνι II	6,58	0,994	6,032
Βιέλα I	6,62	0,861	6,191
Βιέλα II	6,62	0,861	6,190
Ντ' Ἀρρέστ	6,64	1,356	5,706
Φίνλεϋ	6,85	1,059	6,156
Ὅλμς	6,86	2,122	5,097
Μπορρέλλυ	6,89	1,388	5,850
Μπροὺξ II	6,91	1,862	5,396
Φάϋ	7,32	1,615	5,923
Σαουμάς	7,95	1,170	6,797
Μ. Βόλφ	8,28	2,434	5,753
Τοὺτλ I	13,54	1,031	10,330
Πὸνς-Φόρμπς	28,66	0,745	17,980
Βέστφαλ	61,73	1,254	29,990
Μπρόρσεν II	69,06	0,485	33,18
Πὸνς-Μπροὺξ	71,56	0,776	33,70
Ὄλμπερς	72,65	1,199	33,62
Χάλλεϋ	76,03	0,587	35,31

Ὡς μονὰς εἰς τὰς δύο τελευταίας στήλας λαμβάνεται ἡ ἀκτὶς τῆς γηίνης τροχιᾶς. Σ. Π.

— **περιοδικὸν κλάσμα.** Καλεῖται οὕτω δεκαδικὸν κλάσμα μὲ ἀπέραντον πλῆθος δεκαδικῶν ψηφίων, ἅτινα ἐπαναλαμβάνονται καθ' ὡρισμένην τάξιν. Π. χ. τὸ δεκαδικὸν κλάσμα

$$0,\underbrace{375}\underbrace{375}\underbrace{375}\ldots\ldots$$

λέγεται περιοδικόν, καθόσον τὰ ψηφία 3,7 καὶ 5 ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἀποτελοῦντα τὸν ἀριθμὸν 375, ὅστις λέγεται *περίοδος* τοῦ κλάσματος. *Ἁπλοῦν* λέγεται τὸ περιοδικὸν δεκαδικὸν κλάσμα, ἐὰν ἡ περίοδος αὐτοῦ ἄρχεται ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὑποδιαστολήν, ὡς εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα, *μικτὸν* δὲ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ὅτε θὰ ἔχῃ ἐκτὸς τῶν περιοδικῶν ψηφίων καὶ ἕτερα μὴ περιοδικά. Π. χ. τὸ κλάσμα

$$0,68\,\underbrace{783}\,\underbrace{783}\,\underbrace{783}\ldots\ldots$$

εἶναι μικτὸν περιοδικόν· διότι ἡ περίοδος αὐτοῦ 783 ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 3ου ψηφίου μετὰ τὴν ὑποδιαστολήν, ἔχει δὲ τὰ ψηφία 6, 8 μὴ περιοδικά. Πᾶν κοινὸν κλάσμα (δηλαδὴ ὁ παρονομαστὴς τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δύναμις τοῦ 10) τρέπεται εἰς περιοδικὸν δεκαδικὸν κλάσμα, ἂν δὲν τρέπηται εἰς δεκαδικὸν κλάσμα μὲ πεπερασμένον ἀριθμὸν ψηφίων. Ἔστω ὡς παράδειγμα τὸ κοινὸν κλάσμα $\frac{5}{7}$· ἵνα τρέψωμεν τοῦτο εἰς ἰσοδύναμον δεκαδικὸν κλάσμα, διαιροῦμεν τὸν ἀριθμητὴν διὰ τοῦ παρονομαστοῦ ὡς ἔναντι· τὸ ἀπέραντον πηλίκον εἶναι τὸ ζητούμενον ἰσοδύναμον δεκαδικὸν κλάσμα ἤτοι εἶναι

```
5,0 | 7
 10 | 0,714285....
 30
 20
 60
 40
  5
```

$$\frac{5}{7} = 0,\underbrace{714285}\;\underbrace{714285}\ldots$$

περιοδικὸν δεκαδικὸν μὲ περίοδον 714285.

Ὅταν τρέπωμεν κοινὸν κλάσμα εἰς δεκαδικὸν καὶ ἔχῃ τοῦτο ἀπέραντον πλῆθος ψηφίων, τότε τὸ πλῆθος τῶν περιοδικῶν ψηφίων, ὡς καὶ τῶν μὴ τοιούτων, εἶναι μικρότερον τοῦ παρονομαστοῦ. Ἔστω ὡς παράδειγμα τὸ κοινὸν κλάσμα $\frac{2}{15}$· τρέποντες τοῦτο εἰς δεκαδικὸν εὑρίσκομεν:

```
2,0 | 15
 50 | 0,133....
  50
```

$$\text{ἤτοι } \frac{2}{15} = 0,13333\ldots.$$

τοῦτο ἔχει περιοδικὸν ψηφίον τὸ 3 καὶ μὴ περιοδικὸν τὸ 1, τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι 2 μικρότερον τοῦ παρονομαστοῦ 15. Ἐὰν ὁ παρονομαστὴς ἀναγώγου κλάσματος περιέχῃ ὡς πρώτους παράγοντας μόνον τὸν 2 ἢ τὸν 5 ἢ καὶ ἀμφοτέρους, τότε καὶ τότε μόνον τὸ κλάσμα τρέπεται εἰς ἀκριβὲς δεκαδικὸν (δηλαδὴ μὲ πεπερασμένον ἀριθμὸν δεκαδικῶν ψηφίων)· π. χ. ἔχομεν

$\frac{3}{8} = \frac{3}{2^3} = 0,375$ ἤτοι τρέπεται ἀκριβῶς εἰς δεκαδικὸν κλάσμα, διότι ὁ παρανομαστὴς 8 περιέχει τὸν πρῶτον παράγοντα 2 (εἰς τὴν 3ην δύναμιν, καὶ οὐχὶ ἄλλον). Ὁμοίως τὸ κλάσμα $\frac{4}{125} = \frac{4}{5^3}$ περιέχον μόνον τὸν παράγοντα 5 εἰς τὸν παρονομαστὴν τρέπεται εἰς τὸ ἀκριβὲς δεκαδικὸν 0,032. ὡσαύτως κὸ κλάσμα $\frac{7}{200} = \frac{7}{2^3.5^2}$ περιέχον εἰς τὸν παρονομαστὴν μόνον τοὺς πρώτους παράγοντας 2 καὶ 5 τρέπεται εἰς τὸ ἀκριβὲς δεκαδικὸν κλάσμα:

$$\frac{7}{200} = 0,035.$$

Εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις τὸ κοινὸν κλάσμα τρέπεται εἰς ἀπέραντον δεκαδικὸν τοιοῦτον. Καὶ ἂν μὲν ὁ παρονομαστὴς τοῦ ἀναγώγου κλάσματος δὲν περιέχῃ τινὰ τῶν πρώτων ἀριθμῶν 2 καὶ 5 ὡς παράγοντα, τότε τὸ ἀνάγωγον κλάσμα τρέπεται εἰς ἁπλοῦν περιοδικὸν δεκαδικὸν κλάσμα (ὡς ἐν τῷ ἐκτεθέντι παραδείγματι τὸ $\frac{5}{7}$), ἂν δὲ ὁ παρονομαστὴς τοῦ ἀναγώγου κλάσματος περιέχῃ ὡς παράγοντας, ἐκτὸς τῶν πρώτων ἀριθμῶν 2, 5 καὶ ἄλλον, τότε τὸ κλάσμα τρέπεται εἰς μικτὸν περιοδικὸν κλάσμα δεκαδικόν, ὡς ἐν τῷ ἀναφερθέντι παραδείγματι τὸ ἀνάγωγον κλάσμα $\frac{2}{15}$ τρέπεται εἰς μικτὸν δεκαδικὸν περιοδικόν, διότι ὁ παρονομαστὴς αὐτοῦ ἀναλυόμενος εἰς τοὺς πρώτους παράγοντας περιέχει τὸν 3 (ἐκτὸς τοῦ 5) 15=3×5. Ὁμοίως τὸ ἀνάγωγον $\frac{39}{140}$ τρέπεται εἰς μικτὸν περιοδικὸν δεκαδικόν, τὸ $0,29\,\underbrace{857142}\,\underbrace{857142}\ldots$ διότι ὁ παρονομαστὴς ἀναλυόμενος εἰς τοὺς πρώτους παράγοντας εἶναι: $140=2^2\times5\times7$, ἤτοι περιέχει, ἐκτὸς τῶν 2 καὶ 5, τὸν πρῶτον παράγοντα 7.

Δοθέντος περιοδικοῦ δεκαδικοῦ (μικτοῦ, ἁπλοῦ ἢ καὶ μὲ ἀκέραιον μέρος) εὑρίσκεται τὸ ἰσοδύναμον κοινὸν κλάσμα (ἐξ οὗ παράγεται) ὡς ἑξῆς: Ὁ ἀριθμητὴς τοῦ ζητουμένου κοινοῦ κλάσματος εἶναι ἀριθμὸς σχηματιζόμενος ὑπὸ τῶν ψηφίων, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, μέχρι τοῦ πρώτου τῆς δευτέρας περιόδου (μὴ συμπεριλαμβανομένου), ἠλαττωμένος κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὸν σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν ψηφίων μέχρι τοῦ πρώτου περιοδικοῦ (μὴ συμπεριλαμβανομένου). Ὁ παρονομαστὴς δὲ ἀριθμὸς σχηματιζόμενος ὑπὸ τόσων ἐκ τὸ πλῆθος 9, ὅσα εἶναι τὰ περιοδικὰ ψηφία, καὶ τόσων μετ' αὐτὰ (πρὸς τὰ δεξιὰ) μηδενικῶν ὅσα εἶναι τὰ μὴ περιοδικὰ ψηφία. Παράδειγμα ἔστω ὁ δεκαδικὸς ἀριθμὸς μικτὸς καὶ μὲ ἀκέραιον μέρος ὁ:

3,57643643... Πρὸς εὕρεσιν τοῦ κοινοῦ κλάσματος, ἐξ οὗ παράγεται, γράφομεν τὸ ἀκέραιον μέρος 3, εἶτα τὰ μὴ περιοδικὰ ψηφία 57 καὶ τέλος τὰ ψηφία μιᾶς περιόδου 643· σχηματίζομεν οὕτω τὸν ἀριθμὸν 357643, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀφαιροῦμεν τὸν ἀριθμὸν 357 (τὸν σχηματιζόμενον ἀπὸ τὸ ἀκέραιον μέρος καὶ τὰ μὴ περιοδικὰ ψηφία)· τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο 357643—357 θέτομεν ὡς ἀριθμητὴν τοῦ ζητουμένου κοινοῦ κλάσματος, παρονομαστὴν τοῦ ὁποίου θέτομεν τρία 9 (διότι τρία ψηφία ἔχει ἡ περίοδος τοῦ δοθέντος δεκαδικοῦ) ἀκολουθούμενα ὑπὸ δύο μηδενικῶν (διότι δύο μὴ περιοδικὰ ψηφία ἔχει τὸ δοθὲν περιοδικόν). Ἤτοι παρονομαστὴν θέτομεν τὸν σχηματιζόμενον ἀριθμὸν 99900, ὥστε εὑρίσκομεν

$$3,57643643\ldots = \frac{357643-357}{99900}$$

Ὁμοίως εὑρίσκομεν διὰ τὸ μικτὸν δεκαδικὸν

$$0,4353535\ldots. = \frac{435-4}{990}$$

καὶ διὰ τὸ ἁπλοῦν

$$0,666\ldots.. = \frac{6}{9} = \frac{2}{3}$$

Τὰ οὕτω εὑρισκόμενα κοινὰ κλάσματα, ὅταν δὲν εἶναι ἀνάγωγα, τὰ ἁπλοποιοῦμεν (ὡς εἰς τὸ τρίτον παράδειγμα) πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀναγώγου, ἐξ οὗ παρήχθη τὸ δεκαδικὸν περιοδικόν. Κατὰ τὸν εἰρημένον κανόνα τὸ περιοδικὸν δεκαδικόν:

(α) 0,999...

εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς $\frac{9}{9} = 1$

ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ἀπέραντος δεκαδικὸς ἀριθμὸς (α) ἐξ οὐδενὸς κλάσματος παράγεται, ἀλλ' εἶναι ἰσοδύναμος τῇ ἀκεραίᾳ μονάδι, πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὁποίας προσεγγίζει ὅσον θέλομεν, ἀρκεῖ νὰ λάβωμεν ἀρκετὰ τὸ πλῆθος δεκαδικὰ ψηφία.

Οἱ δεκαδικοὶ περιοδικοὶ ἀριθμοὶ ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς κοινὰ κλάσματα εἶναι *ῥητοί*. Πᾶς δὲ δεκαδικὸς ἀριθμὸς ἀπέραντος, τοῦ ὁποίου τὰ ψηφία δὲν εἶναι περιοδικά, εἶναι *ἀσύμμετρος* (ἀλγεβρικὸς ἢ ὑπερβατικός). Τοιοῦτος ἀριθμὸς μὲ ἄπειρα μὴ περιοδικὰ ψηφία π. χ. εἶναι ὁ π. Ἐκτὸς τῶν περιοδικῶν δεκαδικῶν κλασμάτων ὑπάρχουσι

Digitized by Google

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ—ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ

Περίοδος	Σειρὰ	I (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	II (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	III (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	IV (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	V (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	VI (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	VII (Ὁμὰς B / Ὁμὰς A)	VIII Ὁμὰς B	VIII Ὁμὰς A
	1							1 Ὑδρογόνον 1.008		2 Ἥλιον 4.00
1 μικρὰ περίοδος	2	3 Λίθιον 8.94	4 Βηρύλλιον 9.02	5 Βόριον 10.82	6 Ἄνθραξ 12	7 Ἄζωτον 14.01	8 Ὀξυγόνον 16.00	9 Φθόριον 19		10 Νέον 20.18
2 μικρὰ περίοδος	3	11 Νάτριον 23.00	12 Μαγνήσιον 24.32	13 Ἀργίλλιον 26.97	14 Πυρίτιον 28.06	15 Φωσφόρος 31.02	16 Θεῖον 32.06	17 Χλώριον 35.46		18 Ἀργὸν 39.94
1 μεγάλη περίοδος	4	19 Κάλιον 39.10	20 Ἀσβέστιον 40.07	21 Σκάνδιον 45.10	22 Τιτάνιον 47.90	23 Βανάδιον 50.95	24 Χρώμιον 52.01	25 Μαγγάνιον 54.93	26 Σίδηρος 55.84; 27 Κοβάλτιον 58.94; 28 Νικέλιον 58.69	
	5	29 Χαλκὸς 63.57	30 Ψευδάργυρος 65.38	31 Γάλλιον 69.12	32 Γερμάνιον 72.60	33 Ἀρσενικὸν 74.93	34 Σελήνιον 79.2	35 Βρώμιον 79.92		36 Κρυπτὸν 82.9
2 μεγάλη περίοδος	6	37 Ρουβίδιον 85.45	38 Στρόντιον 87·63	39 Ὕττριον 88.93	40 Ζιρκόνιον 91.22	41 Νιόβιον 93.5	42 Μολυβδαίνιον 96	43 Μαζούριον 98	44 Ρουθήνιον 101.7; 45 Ρόδιον 102.9; 46 Παλλάδιον 106.7	
	7	47 Ἄργυρος 107.88	48 Κάδμιον 112.4	49 Ἴνδιον 114.8	50 Κασσίτερος 118.7	51 Ἀντιμόνιον 121.8	52 Τελλούριον 127.5	53 Ἰώδιον 126.9		54 Ξένον 130.2
3 μεγάλη περίοδος	8	55 Καίσιον 132.8	56 Βάριον 137.4	57 Λανθάνιον 138.9	72 Ἄφνιον 178.6	73 Ταντάλιον 181.4	74 Βολφράμιον 174	75 Ρήνιον 186.3	76 Ὄσμιον 190.9; 77 Ἰρίδιον 193.1; 78 Λευκόχρυσος 195.2	
	9	79 Χρυσὸς 197.2	80 Ὑδράργυρος 200.6	81 Θάλλιον 204.4	82 Μόλυβδος 207.2	83 Βισμούθιον 209	84 Πολώνιον 210	85 —		86 Ραδόνιον 222
4 μεγάλη περίοδος	10	87 —	88 Ράδιον 226	89 Ἀκτίνιον 227	90 Θόριον 232.1	91 Πρωτακτίνιον 231	92 Οὐράνιον 238.1			

καὶ τὰ περιοδικὰ συνεχῆ κλάσματα (βλ. *συνεχὲς κλάσμα*). **Ν. Γ.**

—**περιοδικὸν σύστημα**. Καλεῖται οὕτω τὸ σύστημα κατατάξεως τῶν στοιχείων κατὰ περιόδους (10) εἰς ὁμάδας ἀναλόγων στοιχείων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ προϊοῦσαν σειρὰν τοῦ ἀτομικοῦ βάρους ἀναγραφῆς τῶν διαφόρων στοιχείων. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐκλήθη καὶ *φυσικόν*. Περιοδικὸν ὠνομάσθη, καθ' ὅσον διὰ τῆς τοιαύτης κατατάξεως αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ ἰδιότητες τῶν στοιχείων ἐμφανίζονται ὡς συναρτήσεις σταθερᾶς τινος τῶν ἀτόμων αὐτῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς τοιαύτη ἐλήφθη τὸ ἀτομικὸν βάρος τῶν στοιχείων, βραδύτερον ὅμως ἐλήφθη ὁ ἀτομικὸς ἀριθμὸς (Ordnungszahl, numéro atomique), ὅστις συμβαδίζει σχεδὸν πάντοτε μετὰ τοῦ ἀτομικοῦ βάρους καὶ συνδέεται ἀμεσώτερον πρὸς τὰς ἰδιότητας τῶν στοιχείων τὰς προκυπτούσας ἐκ τῆς σταθερᾶς ταύτης τῶν ἀτόμων, καὶ διὰ τούτων παρέχει εἰς τὸ ὅλον σύστημα μείζονα ἁρμονίαν καὶ ἐπιστημονικότητα.

Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις. Πολλὰ στοιχεῖα παρουσιάζουν μεταξύ των τοιαύτας στενὰς ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας, ὥστε ἀπὸ τῆς πρώτης ἀναπτύξεως τῆς χημείας κατετάχθησαν εἰς ἰδίας ὁμάδας. Τοιαῦται λ.χ. ὁμάδες εἶναι ἡ τῶν ἁλατογόνων στοιχείων, ὁμὰς ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ φθορίου, χλωρίου, βρωμίου καὶ ἰωδίου, στοιχείων συγγενεστάτων καὶ ἀναλόγων, ἡ τῶν ἀλκαλίων, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ λιθίου, νατρίου, καλίου καὶ τῶν βραδύτερον ἀνακαλυφθέντων καισίου καὶ ρουβιδίου, ἡ τοῦ ὀξυγόνου, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ θείου, τοῦ σεληνίου καὶ τοῦ τελλουρίου καὶ καθεξῆς. Ἡ κατάταξις ὅμως ὅλων τῶν στοιχείων εἰς τοιαύτας ὁμάδας δὲν εἶχε καταστῆ δυνατή, διότι πλείστων αἱ ἀναλογίαι καὶ ὁμοιότητες δὲν ἐνεφανίζοντο ἀρκετὰ σαφεῖς πρὸς τοιαύτην κατάταξιν, δὲν εἶχε δὲ εὑρεθῆ ἐπιστημονικωτέρα τις βάσις ἐφ' ἧς νὰ στηριχθῇ ἡ κατάταξις ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν γνωστῶν στοιχείων. Πρῶτον βῆμα πρὸς τοιαύτην κατάταξιν ἐσημείωσεν ὁ Döbereiner τῷ 1829 διὰ τοῦ λεγομένου *κανόνος τῶν τριάδων*. Ὁ κανὼν οὗτος ἐνέκειτο εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁπωσδήποτε ὅμοια στοιχεῖα τασσόμενα ἀνὰ τρία παρουσιάζουν τοιαῦτα ἀτομικὰ βάρη, ὥστε τὸ μεσαῖον νὰ ἀποτελῇ τὸ ἡμιάθροισμα τῶν δύο ἄλλων. Λ. χ. εἰς τὴν τριάδα λίθιον (6.94), νάτριον (23), κάλιον (39.10), τὸ ἀτομικὸν βάρος τοῦ νατρίου, ὅπερ εἶναι 23, ἀποτελεῖ ὡς ἔγγιστα τὸ ἥμισυ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀτομικῶν βαρῶν τοῦ λιθίου καὶ καλίου, ὅπερ εἶναι $\frac{6.94+39.10}{2}$ 23.02.

Τὸ σύστημα τοῦτο, ἂν καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῇ καλῶς ἐπὶ ὅλων τῶν στοιχείων, παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον, πρῶτον ὅτι εἰς τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἀναλόγους ἰδιότητας ἐπιζητεῖ ποσοτικὰς σχέσεις καὶ δεύτερον ὅτι ἀνευρίσκει ταύτας εἰς τὸ ἀτομικὸν βάρος. Ἀμφότεραι αὗται αἱ παρατηρήσεις ἐχρησιμοποιήθησαν μὲ πολὺ εὐρυτέραν ἄποψιν μετέπειτα ὡς βάσις τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, Τῷ 1862 ὁ Chancourtois ἀνέγραψε τὰ τότε γνωστὰ στοιχεῖα κατὰ σειρὰν αὔξοντος ἀτομικοῦ βάρους εἰς καμπύλην κοχλιοειδῆ περὶ κύλινδρον περιφερομένην. Τὰ εἰς τὴν αὐτὴν κάθετον εὑρισκόμενα στοιχεῖα ἦσαν καὶ τὰ συγγενῆ, τὰ εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα ὑπαγόμενα. Οὕτω ἐνεφανίζετο τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἕτερον στοιχεῖον τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, ἡ περιοδικότης. Ταύτην κατέστησεν ἐμφανεστέραν βραδύτερον ὁ Newland, ὅστις κατέταξε τὰ στοιχεῖα κατ' ἀνάλογον τρόπον καὶ εἰς ὁμάδας ἐξ ἑπτὰ στοιχείων ἀποτελουμένας. Οὗτοι κυρίως ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι τοῦ περιοδικοῦ συστήματος. Αἱ ὑπ' αὐτῶν προταθεῖσαι κατατάξεις οὐχ ἧττον δὲν ἔτυχον γενικωτέρας παραδοχῆς, διότι ἐστεροῦντο βαθυτέρας ἐπιστημονικότητος καὶ παρουσίαζον πολλὰς ἀνωμαλίας.

Τὸ περιοδικὸν σύστημα τῶν ***Mendelejeff*** *καὶ* ***L. Meyer***. Αἱ παρατηρήσεις τῶν ἀνωτέρω ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία τῆς ἱδρύσεως ὑπὸ τοῦ Ρώσου χημικοῦ Mendelejeff πλήρους ἐπιστημονικοῦ συστήματος κατατάξεως πάντων τῶν στοιχείων ἐν πίνακι, ἐν τῷ ὁποίῳ ὄχι μόνον ἡ ἐξάρτησις τῶν διαφόρων ἰδιοτήτων τῶν στοιχείων ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ βάρους αὐτῶν γίνεται καταφανής, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόρρησις ἀγνώστων στοιχείων καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν δυνατὴ καὶ ἡ εὐρυτέρα ἐπισκόπησις τῶν σχέσεων αὐτῶν φέρει εἰς τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τῆς ἀναγωγῆς τῶν ἰδιοτήτων τῶν στοιχείων εἰς ἀκόμη τῶν ἀτόμων ἁπλουστέρας μορφάς, ἀποτελούσας τὰ συστατικὰ ἑκάστου ἀτόμου λιθάρια, ἰδέαν, ἥτις σήμερον κατεδείχθη ἀκριβής, ἠρευνήθη δὲ καὶ ἐξηκριβώθη καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Ἀνάλογον σύστημα ἐξεπόνησεν, ἀνεξαρτήτως τοῦ Mendelejeff, καὶ ὁ Γερμανὸς χημικὸς Λοθάριος Μάγερ (1870) ἂν καὶ ὀλιγώτερον εὐρύ. Τὸ περιοδικὸν σύστημα βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι πᾶσαι αἱ ἰδιότητες στοιχείου τινὸς εἶναι συναρτήσεις τοῦ ἀτομικοῦ βάρους. Γνωρίζοντες ἐπομένως τὸ ἀτομικὸν βάρος στοιχείου τινὸς δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν ἣν ἐν τῷ πίνακι τοῦ περιοδικοῦ συστήματος κατέχει καὶ ἐκ ταύτης τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ. Ἐὰν τουτέστι κατατάξωμεν τὰ στοιχεῖα κατὰ σειρὰν τοῦ ἀτομικοῦ αὐτῶν βάρους, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἐλαφροτέρου, τοῦ ὑδρογόνου, καὶ βαίνοντες βαθμηδὸν πρὸς τὸ βαρύτερον, τὸ οὐράνιον, παρατηροῦμεν ὅτι μετά τινα στοιχεῖα ἔρχονται ἄλλα παρουσιάζοντα ἰδιότητας ἀναλόγους, ἤτοι κατὰ μίαν διεύθυνσιν βαθμηδὸν ἐντονωτέρας καὶ ἰσχυρότερον ἐκπεφρασμένας, κατ' ἄλλην τοὐναντίον ἀσθενεστέρας καθισταμένας. Οὕτω τασσόμενα τὰ στοιχεῖα, αὐτομάτως, οὕτως εἰπεῖν, εὑρίσκουν τὴν θέσιν των ὑπὸ τὰ προηγούμενα, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι· ἀναχωροῦντες λόγου χάριν ἀπὸ τοῦ λιθίου μὲ ἀτομικὸν βάρος 6.94, ἔχομεν τὸ ἀμέσως κατὰ τὸ ἀτομικὸν βάρος ἑπόμενον στοιχεῖον, τὸ βηρύλλιον, παρουσιάζον σημαντικὰς διαφοράς, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ στοιχεῖα βόριον, ἄνθρακα, ἄζωτον, ὀξυγόνον, φθόριον (νέον), ἔτι μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα βαθμηδὸν ἀφιστάμενα, μεθ' ὃ φθάνομεν εἰς τὸ νάτριον, στοιχεῖον ὅμοιον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ λίθιον, ὡς εἶναι τὸ ἑπόμενον μαγνήσιον ἀνάλογον πρὸς τὸ βηρύλλιον, τὸ ἀργίλλιον πρὸς τὸ βόριον, τὸ πυρίτιον πρὸς τὸν ἄνθρακα, ὁ φωσφόρος πρὸς τὸ ἄζωτον κλ., μέχρις οὗ ἐπακολουθεῖ νέα περίοδος ἀναλόγων στοιχείων, τοῦ καλίου, ἀσβεστίου κλ.

Ὅτε ὁ Mondelejeff ἐξήγγειλε τὸ σύστημα αὐτοῦ, 67 μόνον στοιχεῖα ἦσαν γνωστά, ἐπομένως αἱ σειραὶ αἵτινες ἐσχημάτιζον περίοδόν τινα παρουσίαζον κενά. Ὁ Mendelejeff δὲν ἐδίστασε ν' ἀποδώσῃ τὰ κενὰ ταῦτα εἰς ἄγνωστα ἔτι στοιχεῖα, μέλλοντα ν' ἀνακαλυφθῶσι διὰ πληρεστέρας ἐρεύνης, τῶν ὁποίων προεῖπε καὶ τὰς ἰδιότητας ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ περιοδικῷ συστήματι, καθορίσας αὐτὰς ὡς μέσον ὅρον τῶν περὶ αὐτὸ ἄνω καὶ κάτω δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εὑρισκομένων στοιχείων. Ὠνόμασε δὲ αὐτὰ προσωρινῶς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ προηγουμένου εἰς τὴν κάθετον στήλην στοιχείου, προτάξας τὴν σανσκριτικὴν συλλαβὴν Ἑκα (ἤτοι ἕν). Οὕτως εἰς τὴν 32αν θέσιν ὑπῆρχε κενόν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Mendelejeff θὰ κατεῖχε στοιχεῖον—τὸ ἑκαπορίτιον—τοῦ ὁποίου, συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, εἶχε προδιαγράψει τὰς ἰδιότητας. Τῷ 1886 ἀνεκάλυπτεν ὁ Winkler στοιχεῖον, ὅπερ ἐκάλεσε γερμάνιον καὶ εἶχε σχεδὸν ἀκριβῶς τὰς προδιαγραφείσας αὐτῷ ἰδιότητας. Ὁ Mendelejeff εἶχε καθορίσει διὰ τὸ ἑκαπορίτιον ἀτομικὸν βάρος 72.8, τὸ γερμάνιον εἶχεν 72.6, εἰδικὸν βάρος 5.5 εὑρέθη 5.47, ἀτομικὸν ὄγκον 13—16 εὑρέθη 13.1. Προεῖπεν ἐπίσης τὴν ὕπαρξιν διοξειδίου (GeO_2) μὲ ἰδιότητας ἀνυδρίτου ὀξέος. Τοιοῦτον παρεσκευάσθη πράγματι, ἀνταποκρινόμενον ἀκριβῶς πρὸς τὸ προρρηθέν, καὶ χλωριούχου ἑνώσεως τοῦ τύπου $GeCl_4$, ὑγροῦ εἰδικοῦ βάρους 1.9, ζέοντος κάτω τῶν 100^0, καὶ παρεσκευάσθη ὄντως ἡ ἕνωσις αὕτη, ἥτις εἶχεν ὑγρὸν εἰδικοῦ βάρους 1.89, ζέον εἰς 80^0 κλπ.

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπίσης καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Lecocq de Boisbaudran ἀνακαλυφθὲν τῷ 1885 γάλλιον ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ ἑκαργίλλιον τοῦ Mendelejeff καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Nilson ἀνακαλυφθὲν σκάνδιον πρὸς τὸ ἑκαβόριον.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται προσέδωκαν σημαντικὸν κῦρος εἰς τὸ περιοδικὸν σύστημα, ὅπερ ἐγένετο πλέον παγκοίνως ἀποδεκτόν. Καὶ τὰ ἄλλα κενὰ βαθμηδὸν ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῶν νέων ἀνακαλυφθέντων στοιχείων. Οὔτε ἐκυρώθη τὸ σταθερὸν καὶ βάσιμον τοῦ συστήματος, οὕτως ὥστε σήμερον ἀπὸ τοῦ ὑδρογόνου μέχρι τοῦ ἔχοντος τὸ μέγιστον ἀτομικὸν βάρος 92ου στοιχείου, τοῦ οὐρανίου, παρουσιάζονται δύο μόνον κενά, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰς θέσεις τοῦ 85ου καὶ τοῦ 87ου στοιχείου.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο διακρίνομεν τὰ στοιχεῖα εἰς ὀκτὼ οἰκογενείας (I—VIII) κατὰ καθέτους στήλας τεταγμένας, ὁριζοντίως δὲ εἰς περιόδους μικρὰς ἐξ ὀκτὼ στοιχείων ἀποτελουμένας καὶ μεγάλας εἰς δεκαοκτώ. Αἱ μεγάλαι περίοδοι περιλαμβάνουν ἑκάστη δύο ὁμάδας ἀναλόγων στοιχείων, εἰς ἃς ὑποδιαιρεῖται ἑκάστη οἰκογένεια, καθόσον μεταξύ των αἱ δύο ὁμάδες παρουσιάζουν οὐσιώδεις διαφοράς, ἐνῷ τοὐναντίον τὰ στοιχεῖα τῶν πρώτων ὁμάδων παρουσιάζουν μεταξύ των μεγάλας ἀναλογίας, ὡς καὶ τὰ τῶν δευτέρων ὁμάδων μεταξύ των.

Τὰ ἔχοντα ἀτομικὸν βάρος μεταξὺ 139—175 δεκαπέντε ἐν ὅλῳ στοιχεῖα ἔχουσι μεταξύ των μεγίστην ὁμοιότητα, δι' ὃ καὶ τοποθετοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τοποθετοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ αἱ τρεῖς τριάδες τῆς 8ης οἰκογενείας.

Digitized by Google

Ἀνωμαλίαι τοῦ περιοδικοῦ συστήματος τοῦ Mendelejeff. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐξετέθη τὸ περιοδικὸν σύστημα, ἐπροκάλεσε πολλὰς ἀμφισβητήσεις τοῦ κύρους αὐτοῦ, λόγῳ πολλῶν ἀσυμφωνιῶν πρὸς τὰ πράγματα ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Ἰδιαιτέρως πολλῶν στοιχείων τὰ ἀτομικὰ βάρη δὲν συνεφώνουν πρὸς τὸ σύστημα. Τοῦτο ὁ Mendelejeff καὶ ὁ Λ. Μάγερ ἀπέδωσαν εἰς τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἀτομικῶν βαρῶν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ σύστημα, πράγματι δὲ δι' ἀκριβεστέρων μετρήσεων πολλῶν στοιχείων τὰ ἀτομικὰ βάρη εὑρέθησαν σύμφωνα πρὸς τὸ σύστημα.

Ἐπίσης πολλὰ στοιχεῖα ἀνάλογα εὑρίσκοντο εἰς διαφόρους ὁμάδας, ὡς ὁ χαλκὸς καὶ ὁ ὑδράργυρος, τὸ βηρύλλιον τὸ ἀργίλλιον. Πολλαὶ τροποποιήσεις τοῦ συστήματος ἐπροτάθησαν ὑπὸ διαφόρων, ἵνα τὸ σύστημα προσαρμόζεται καλύτερον πρὸς τὰ πράγματα, ὡς τοῦ Crookes (1886), τοῦ Biltz (1902), τοῦ Abegg (1904), τοῦ Werner (1904), τοῦ Κ. Ζέγγελη (1906, «Chem. Zeit.» S 294 καὶ 316), ἐντὸς πάντοτε τοῦ ὑπὸ τοῦ Mendelejeff χαραχθέντες πλαισίου.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀσυμφωνιῶν εἶναι ὅτι τὸ κάλιον εὑρίσκεται μετὰ τὸ ἀργόν, τὸ ἰώδιον μετὰ τὸ τελλούριον καὶ τὸ νικέλιον μετὰ τὸ κοβάλτιον, καίτοι ἔχουν ἀτομικὸν βάρος κατά τι μικρότερον τῶν πρώτων. Ἐπίσης ἐμέμφθησαν τὸ σύστημα καὶ διότι ἄγει εἰς παλαιὰς ἀντιλήψεις περὶ ἑνιαίας συστάσεως τῆς ὕλης, παραγωγῆς τουτέστι τῶν διαφόρων ἀτόμων τῶν στοιχείων διὰ διαφόρου πυκνώσεως πρωταρχικῆς τινος οὐσίας. Αἱ λεπτομερειακαὶ οὐχ ἧττον αὗται ἀδυναμίαι τοῦ συστήματος δὲν ἦσαν ἀρκεταὶ νὰ καταρρίψουν τόσον γόνιμον καὶ ἐπιστημονικῶς ἄριστα θεμελιωμένον σύστημα, ὑπὸ τῶν ὀξυδερκεστέρων δὲ προεβλέπετο ἡ διὰ νεωτέρων ἐρευνῶν συμπλήρωσις αὐτοῦ, ἡ βαθυτέρα του ἑρμηνεία καὶ ἐξήγησις τῶν παρατηρουμένων ἀσυμφωνιῶν. Πράγματι δὲ πλεῖσται τοιαῦται, ὡς αἱ δύο τελευταῖαι ἀνωτέρω, τελείως ἐδικαιολογήθησαν καὶ ἀπεδείχθησαν ὀρθαὶ σήμερον.

Ὁ ἀτομικὸς ἀριθμὸς ὡς βάσις τοῦ συστήματος. Ἐκ τῶν προηγουμένων καθίσταται φανερὸν ὅτι τὸ ἀτομικὸν βάρος μόνον περίπου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς βάσις διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἰδιοτήτων τῶν στοιχείων καὶ ὅτι εἰς ἄλλην τινὰ σταθερὰν ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν σύνθεσιν τοῦ ἀτόμου πρέπει ν' ἀναζητηθῇ αὕτη. Καὶ ἡ σταθερὰ αὕτη εἶναι ὁ λεγόμενος ἀτομικὸς ἀριθμὸς ἢ ἀριθμὸς τάξεως.

Διὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν κατεδείχθη ὅτι πάντα τὰ ἄτομα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἠλεκτρικὰ φορτία θετικὰ (πρωτόνια), εἰς ἃ ἀνήκει καὶ τὸ ὅλον σχεδὸν τῆς μάζης, καὶ ἀρνητικὰ (ἠλεκτρόνια), καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ τῆς διαφόρου διατάξεως ἐν τῷ ἀτόμῳ προκύπτουν αἱ διάφοροι ἰδιότητες τῶν στοιχείων. Εἰδικώτερον δὲ ἡ μὲν μᾶζα τοῦ ἀτόμου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν μαζῶν τῶν φορτίων—μεῖον μικρᾶς διαφορᾶς—, αἱ δὲ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ ἰδιότητες ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν διάταξιν τῶν πέριξ τοῦ πυρῆνος (ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ θετικῶν φορτίων καὶ εἰς τὰ πλεῖστα στοιχεῖα καί τινων ἀρνητικῶν) περιδινουμένων ἀρνητικῶν φορτίων. Ὁ ἀριθμὸς τούτων εἰς ἕκαστον ἄτομον ἀποτελεῖ τὸν καλούμενον ἀτομικὸν ἀριθμόν. Οὕτω λ. χ. τὸ στοιχεῖον τὸ ἔχον ἀτομικὸν ἀριθμὸν 3 διακρίνεται ἐκ τούτου ὅτι τὸ ἄτομον αὐτοῦ χαρακτηρίζουν τρία περιφερικὰ ἠλεκτρόνια ἢ ὅπερ τὸ αὐτὸ εἰς τὸν πυρῆνα αὐτοῦ ὑπάρχουν τρία ἐλεύθερα θετικὰ φορτία. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀτομικοῦ ἀριθμοῦ ὡς βάσεως τοῦ συστήματος αἴρονται αἱ πλεῖσται τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, τῶν στοιχείων καλίου, ἰωδίου, νικελίου κλ. Ἡ θέσις προκύπτει ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐξηγεῖται δὲ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι δύνανται πλείονα στοιχεῖα νὰ ἔχουν τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας καὶ διάφορον ἀτομικὸν βάρος (ἰσότοπα), καθ' ὅσον δύνανται νὰ ἔχουν πλείονα φορτία ἐν τῷ πυρῆνι μετ' ἰσαρίθμων ἠλεκτρονίων ἀπὸ ἄλλο στοιχεῖον, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐλευθέρων φορτίων θετικῶν ἐν τῷ πυρῆνι ἢ περιφερικῶν ἠλεκτρονίων, καὶ νὰ εἶναι χημικῶς ἀδύνατον νὰ διαχωρισθῶσιν. Οὕτω κατέστη δυνατὸν νὰ χωρήσωσιν ἐντὸς τοῦ περιοδικοῦ συστήματος καὶ τὰ πολυπληθῆ νέα ἀκτινεργὰ στοιχεῖα, ἅτινα εἶναι ἰσότοπα πρὸς ἄλλα γνωστὰ καὶ περιλαμβάνονται ἑπομένως ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.

Ἡ βαθυτέρα ἔρευνα τῆς ἐσωτερικῆς συντάξεως τοῦ ἀτόμου κατέδειξε προσέτι ὅτι αἱ πλεῖσται ὡς ἀνωμαλίαι, θεωρηθεῖσαι εἰς τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀτομικοῦ βάρους ἱδρυθὲν περιοδικὸν σύστημα, προκύπτουσιν ὡς ἀναγκαῖαι κανονικότητες ὅταν τὸ σύστημα βασισθῇ ἐπὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἀριθμοῦ.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρεύνης προκύπτει ὅτι ἡ βαθμιαία μεταβολὴ τῶν ἰδιοτήτων τῶν στοιχείων, ὅταν βαίνωμεν κατὰ πρόοδον τοῦ ἀτομικοῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ στοιχείου εἰς ἄλλο, προέρχεται ἐκ τῆς βαθμιαίας αὐξήσεως κατὰ ἓν φορτίον θετικὸν (πρωτόνιον) τοῦ πυρῆνος καὶ ἓν ἠλεκτρόνιον τῆς περιφερικῆς ζώνης, ἡ δὲ περιοδικότης, τουτέστιν ἡ μετά τινα ἀριθμὸν στοιχείων ἐμφάνισις νέων κατὰ σειρὰν ἀναλόγων τῶν προηγουμένων στοιχείων εἰς τὰς καθέτους στήλας (οἰκογενείας καὶ ὁμάδας), μὲ μεῖζον ἀτομικὸν βάρος, ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνάλογον διάθεσιν τῶν ἠλεκτρονίων τῆς ἐξωτέρας ζώνης. Σημειοῦμεν κατωτέρω τὰς κυριωτέρας ὁμοιότητας καὶ ἀναλογίας, τὰς ὁποίας ἐμφανίζει ἡ κατὰ τὸ περιοδικὸν σύστημα κατάταξις τῶν στοιχείων.

Περιοδικότης εἰς τὰς χημικὰς ἰδιότητας τῶν στοιχείων. Ἀτομικότης ἢ σθένος. Αὕτη αὐξάνει βαθμηδὸν ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν. Τὰ στοιχεῖα τῆς I στήλης—τῆς δευτέρας καὶ κυρίας ὁμάδος B—εἶναι μονατομικά, τῆς II διατομικά, τῆς III τριατομικά, τῆς IV τεταρτομικά, τῆς V πεντατομικὰ καὶ τριατομικά, τῆς VI ἑξατομικὰ καὶ δυατομικά, τῆς VII ἑπτατομικὰ καὶ μονατομικὰ τῆς VIII, τῶν σπανίων ἀερίων οὐδεμίαν παρουσιαζόντων ἀτομικότητα, ὡς τελείως χημικῶς ἀδρανῶν. Καὶ γενικώτερον ἡ μεγίστη παρουσιαζομένη ἀτομικότης εἰς στοιχεῖον συμπίπτει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῆς οἰκογενείας, εἰς ἣν ἀνήκει. Λ. χ. τὸ θεῖον κατὰ μέγιστον ὅρον συναντᾶται ὡς ἑξατομικὸν (SO_3), τὸ μαγγάνιον ὡς ἑπτατομικὸν (Mn_2O_7), τὸ ὄσμιον καὶ τὸ ῥουθήνιον ὡς ὀκτατομικὰ (OsO_4).

Πολικαὶ ἰδιότητες. Τὰ ἠλεκτροθετικώτερα τῶν στοιχείων εὑρίσκονται εἰς τὴν πρώτην οἰκογένειαν (τὴν κυρίαν ὁμάδα). Καθ' ὅσον βαίνομεν εἰς τὰς ἑπομένας στήλας, ἐλαττοῦνται βαθμηδόν· περὶ τὸ μέσον δὲ ἐμφανίζουν ἀσθενεῖς πολικὰς ἰδιότητας, μεθ' ὃ προσλαμβάνουν ἠλεκτραρνητικὰς μέχρι τῆς 7ης στήλης, περιλαμβανούσης τὰ ἠλεκτραρνητικώτερα τῶν στοιχείων. Τὸ νάτριον λ.χ. εἶναι ἠλεκτροθετικώτερον τοῦ μαγνησίου καὶ τοῦτο τοῦ ἀργιλλίου. Ὁ ἄνθραξ παρουσιάζει ἀσθενεστάτας πολικὰς ἰδιότητας, ὁ φωσφόρος εἶναι στοιχεῖον ἠλεκτραρνητικόν, τὸ θεῖον ἔτι μᾶλλον καὶ τὸ χλώριον ἐκ τῶν ἠλεκτραρνητικωτέρων. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς ὁμάδος ἡ μὲν ἠλεκτροθετικότης αὐξάνει μετὰ τοῦ ἀτομικοῦ ἀριθμοῦ, ἡ δὲ ἠλεκτραρνητικότης τοὐναντίον ἐλαττοῦται. Οὕτω τὸ κάλιον εἶναι ἠλεκτροθετικώτερον τοῦ νατρίου, τὸ ῥουβίδιον τοῦ καλίου καὶ τὸ καίσιον τὸ ἠλεκροθετικώτερον τῶν στοιχείων. Τοὐναντίον τὸ ἰώδιον εἶναι ἧττον ἠλεκτραρνητικὸν τοῦ βρωμίου, τοῦτο τοῦ χλωρίου καὶ τοῦτο τοῦ φθορίου, τοῦ ἠλεκτραρνητικωτέρου τῶν στοιχείων.

Βασικὸς καὶ ὀξινος χαρακτήρ. Οὗτος συμβαδίζει μετὰ τῶν πολικῶν ἰδιοτήτων, ὅπως καὶ ἡ χημικὴ συγγένεια. Τὰ ἠλεκτροθετικώτερα τῶν μετάλλων σχηματίζουν μετ' ὀξυγόνου τοὺς ἀνυδρίτας τῶν ἰσχυροτέρων βάσεων, τὰ ἠλεκτραρνητικώτερα τῶν ἀμετάλλων ἢ αἱ μετ' ὀξυγόνου ῥίζαι αὐτῶν σχηματίζουν μεθ' ὑδρογόνου τὰ ἰσχυρότερα τῶν ὀξέων.

Περιοδικότης εἰς τὰς φυσικὰς ἰδιότητας. Ἀτομικὸς ὄγκος. Ὁ ἀτομικὸς ὄγκος παρέχει ἡμῖν σχετικὸν μέτρον τοῦ ὑπὸ τῶν ἀτόμων κατεχομένου χώρου καὶ εἶναι τὸ πηλίκον, ἤτοι ἡ σχέσις μεταξὺ ἀτομικοῦ βάρους καὶ εἰδικοῦ βάρους τῶν στοιχείων. Ὁ ἀτομικὸς ὄγκος μεταβάλλεται περιοδικῶς μετὰ τοῦ ἀτομικοῦ βάρους ἢ τοῦ ἀτομικοῦ ἀριθμοῦ. Τὸν σχετικῶς μείζονα ἀτομικὸν ὄγκον δεικνύουν τὰ ἀλκάλια. Οὗτος κατὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἀτομικοῦ ἀριθμοῦ ἐλαττοῦται εἴτε αὐξάνει, φθάνων εἰς ἓν μέγιστον, εἰς τὸ προσεχὲς ἀλκάλιον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης καμπύλης, ἔνθα ἡ τεταγμένη παριστᾷ τοὺς ἀτομικοὺς ὄγκους καὶ ἡ τετμημένη τοὺς ἀτομικοὺς ἀριθμούς.

Ἀκτῖνες τῆς σφαίρας ἀτόμων καὶ ἰόντων. Τὸν ὑπὸ τῶν ἀτόμων ἢ ἰόντων κατεχόμενον χῶρον ἐντὸς κρυστάλλου τινὸς δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν διὰ τῆς διόδου τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν κατὰ τὴν μέθοδον του Laue ἢ τοῦ Bragg καλύτερον παρὰ τὸν ἀτομικὸν ὄγκον. Καλοῦμεν φαινομενικὴν ἀκτῖνα ἀτόμου τινὸς ἢ ἰόντος—ἐφ' ὅσον ὡς τοιοῦτον εὑρίσκεται ἐντὸς κρυστάλλου τὸ ἄτομον—τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἀτόμου μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς σφαίρας ἥτις τὸ περιλαμβάνει, διαχωρίζουσα αὐτὸ ἀπὸ τὴν σφαῖραν τοῦ παρακειμένου ἀτόμου. Αἱ καμπύλαι, τὰς ὁποίας λαμβάνομεν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐλήφθησαν καὶ αἱ τῶν ἀτομικῶν ὄγκων ἐκ τῶν φαινομενικῶν ἀκτίνων τῶν ἀτόμων ἢ τῶν ἰόντων, εἶναι ἀνάλογοι πρὸς ἐκείνας καὶ κανονικώτεραι.

Φάσματα τῶν στοιχείων. Τὰ φάσματα τῶν στοιχείων τῆς αὐτῆς ὁμάδος παρουσιάζουν ὡς πρὸς τὴν λεπτοτέραν σύνθεσιν τῶν ῥαβδώσεων αὐτῶν ἐξαιρετικὴν ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα. Καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἰδιότητες φυσικαὶ συνέχονται πρὸς τὴν κατὰ τὸ περιοδικὸν σύστημα κατάταξιν, ὡς ἡ τάσις ἐξιονισμοῦ, σχηματίζουσα καμπύλην ἀντίστροφον τῆς τῶν ἀτομικῶν ὄγκων, οἱ βαθμοὶ τήξεως καὶ ζέσεως, ἡ κρυσταλλικὴ μορφή, αἱ μαγνητικαὶ ἰδιότητες, τὸ χρῶμα τῶν ἰόντων κλπ. Κ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗΣ

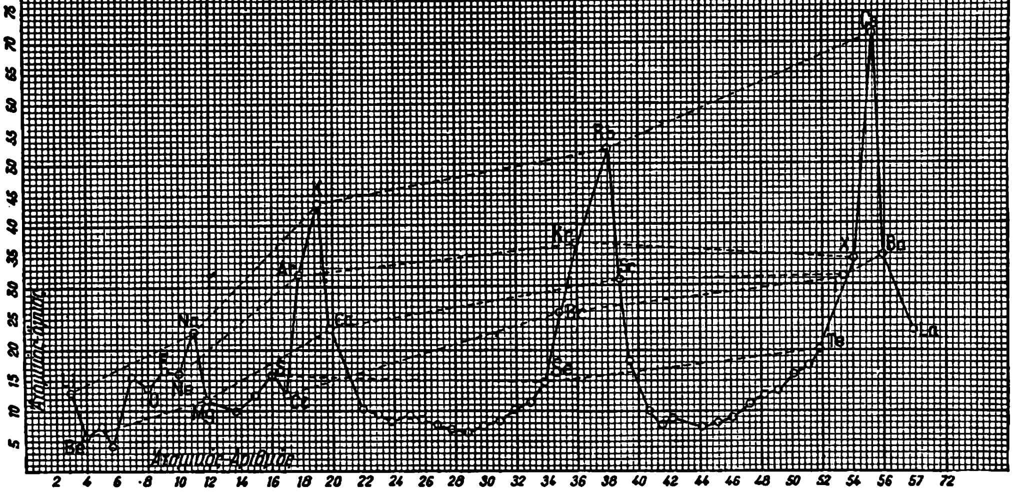

Περιοδικότης τοῦ ἀτομικοῦ ὄγκου τῶν στοιχείων.

—*[Τοπογρ.]* Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ *περιοδικὸν σύστημα* καλεῖται ἡ μέθοδος, καθ' ἣν ἐκτελοῦνται αἱ γωνιομετρήσεις τῶν ὁριζοντίων γωνιῶν εἰς τὸ τριγωνομετρικὸν δίκτυον τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν τριγωνομετρικῶν σημείων. Ἐν τῇ κατωτέρᾳ γεωδαισίᾳ (ταχυμετρία) χρησιμοποιοῦσιν ἀποκλειστικῶς τὴν μέθοδον ταύτην διὰ τὴν πύκνωσιν τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου, ἤτοι διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ταχυμετρικῶν τριγωνομετρικῶν σημείων. Κατὰ τὴν περιοδικὴν μέθοδον τῶν διευθύνσεων ἐκλέγεται ὡς ἀφετηρία ἡ διεύθυνσις ἑνὸς ἐκ τῶν πρὸς παρατήρησιν τριγωνομετρικῶν σημείων, κειμένου εἰς οὐχὶ μεγάλην ἀπόστασιν καὶ εὐκρινῶς ὁρατοῦ, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ὁπότε μὲ τὴν διόπτραν τοῦ ὀργάνου εὑρισκομένην εἰς τὴν I θέσιν (ἄντυξ ἀριστερᾷ) σκοπεύεται πρῶτον ἡ ἐκλεγεῖσα διεύθυνσις ἀφετηρίας μὲ τὴν καθοριζομένην ἑκάστοτε ἀνάγνωσιν, δι' ἑκάστην περίοδον, ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἄντυγος καὶ εἶτα σκοπεύονται κατὰ σειρὰν ἅπαντα τὰ πρὸς παρατήρησιν τριγωνομετρικὰ σημεῖα, περατουμένης τῆς ἡμιπεριόδου διὰ τῆς ἐπανασκοπεύσεως τῆς διευθύνσεως τῆς ἀφετηρίας πρὸς ἔλεγχον τῶν ἐκτελεσθεισῶν παρατηρήσεων. Εἶτα ἀναστρέφεται ἡ διόπτρα καὶ ἐπαναλαμβάνονται αἱ παρατηρήσεις πρὸς τὰ τριγωνομετρικὰ σημεῖα κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν ὡς καὶ προηγουμένως, μὲ ἀρχικὴν καὶ τελικὴν σκόπευσιν ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῆς ἀφετηρίας, ὅτε μετὰ τὸ πέρας τῶν παρατηρήσεων τούτων συμπληροῦται μία πλήρης περίοδος.

Ἐὰν τὰ πρὸς παρατήρησιν τριγωνομετρικὰ σημεῖα εἶναι πλείονα τῶν 10, τότε χρησιμοποιεῖται ἡ μέθοδος κατὰ τομεῖς, ἤτοι χωρίζονται τὰ σημεῖα εἰς 2 ἢ 3 ὁμάδας, τὰ μεμακρυσμένα κεχωρισμένως ἀπὸ τὰ ἐγγύς, καὶ ἐκτελοῦνται ἰδιαιτέρως αἱ παρατηρήσεις ἑκάστης ὁμάδος, αἵτινες ὅμως ἀπαραιτήτως δέον νὰ συνδέωνται. Πρὸς τοῦτο συνιστᾶται νὰ λαμβάνηται ἡ αὐτὴ ἀφετηρίσ δι' ὅλας τὰς παρατηρήσεις τοῦ σταθμοῦ. Κ. Χ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

— **περιοδικὸς *ἀριθμός*.** Καλεῖται οὕτω τὸ *περιοδικὸν* κλάσμα (βλ. λ.), διότι εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ ἀριθμοῦ ὑπάγεται καὶ ἡ εἰδικὴ τοιαύτη τοῦ κλάσματος. Ν. Γ.

περιοδικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι περιοδικόν, ἡ κατὰ περιόδους ἐμφάνισις, ἐκδήλωσις: «ἡ περιοδικότης τῆς φυματιάσεως, — τῆς ἐπιληψίας κττ.».

—*[Βιολ.]* Ὁ θεμελιώδης χαρακτὴρ πάντων τῶν βιολογικῶν φαινομένων εἶναι ὅτι ταῦτα δὲν ἐκδηλοῦνται κατὰ τρόπον συνεχῆ, ἀδιαλείπτως, ἀλλὰ μετὰ διαλείψεων. Αἱ φάσεις τῶν ἐνεργῶν ἢ δραστικῶν ἐκδηλώσεων καλοῦνται περίοδοι καὶ τὰ φαινόμενα τούτων περιοδικά. Προχειρότατον παράδειγμα τούτων ἔχομεν τὴν ἔμμηνον ῥύσιν τῆς γυναικός, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν περιοδικὸν φυσιολογικὸν φαινόμενον. Τὴν περιοδικότητα εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὴν νοσολογίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ πλεῖστα ὅσα νοσήματα ἐμφανίζουσι περιόδους ἐνεργείας καὶ δράσεως ἐναλλασσομένας πρὸς φάσεις ἠρεμίας καὶ ἀναπαύλας· τοιαῦται εἶναι λ. χ. ἡ σύ-

Digitized by Google

φιλις, ἡ φυματίασις, τὸ ἕλκος τοῦ στομάχου, τὸ ἄσθμα, ἡ ἐπιληψία, ἡ ποδάγρα, ἡ παροξυντικὴ ταχυκαρδία καὶ αὐτὴ ἡ ἑλονοσία κλπ. Ἕτερα βιολογικὰ φαινόμενα εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα παρατηροῦνται κατὰ σταθερὸν ρυθμὸν καὶ εἰς ὡρισμένας ἐποχάς, ἐπερχόμενα δὲ μετὰ διαμέσους περιόδους ἀναπαύλας, ἐπὶ φυτῶν λ. χ., οἷον ἡ αὔξησις, ἡ θρέψις, ἡ πτῶσις τῶν φύλλων τῶν δένδρων· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων. Κατὰ τοὺς Will. Flier καὶ Swowoda, ἕκαστος ὀργανισμὸς εἶναι συμφυὴς πρὸς ὡρισμένον ρυθμὸν καὶ ὡρισμένην περιοδικότητα, πᾶσα δὲ ζῶσα οὐσία, ἀποτελουμένη ἐξ ἀρρένων καὶ θηλέων μερῶν, ἔχει περιόδους ζωῆς καὶ λειτουργίας ὡρισμένης διαρκείας. Ἡ περιοδικότης διαφέρει μὲν καθ' ἕκαστον ἄτομον, ἐμφανίζεται ὅμως κατὰ λογικὰς συνδέσεις (συναρτήσεις) τῶν ἀριθμῶν 23 (διὰ τὸ ἄρρεν) καὶ 28 (διὰ τὸ θῆλυ). Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα ἑκάστου ὀργανισμοῦ διέπεται συνήθως ὑπὸ τῆς περιοδικότητος τοῦ ἀντιθέτου φύλου. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—**περιοδικότης *ἐλλειπτικῶν στοιχείων*** *['Αστρον.]*. βλ. *παρέλξεις*.

—**περιοδικότης *ἡλιακῶν κηλίδων*** *['Αστρον.]*. Φαινόμενον ἀνακαλυφθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Schwabe ἐκ Dessau τῷ 1843 ἐκ συστηματικῆς παρατηρήσεως τῶν ἡλιακῶν κηλίδων ἐπὶ 20 περίπου ἔτη. Τὸ φαινόμενον τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν ἀνὰ ἕνδεκα περίπου ἔτη ἐπάνοδον τοῦ μεγίστου τῶν ἡλιακῶν κηλίδων. Κατὰ τὸν Newcomb τὸ μεταξὺ δύο διαδοχικῶν μεγίστων διάστημα ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 11,13 ἔτη, ἡ περίοδος ὅμως αὕτη ὑπόκειται εἰς μεγάλας κυμάνσεις, μεταβαλλομένη μεταξὺ 7,3 καὶ 17,1 ἐτῶν. Πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἀνεύρεσιν μαθηματικοῦ τινος τύπου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τοῦδε παρατηρήσεων, δυναμένου νὰ διευκολύνῃ τὴν πρόρρησιν τῶν μεγίστων ἢ τῶν ἐλαχίστων τῶν ἡλιακῶν κηλίδων δὲν ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὁμοία ἀποτυχία ἠκολούθησεν ἐπίσης τὰς ἐρεύνας πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν αἰτίων τῆς περιοδικότητος τῶν κηλίδων καὶ τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ κηλῖδες εἶναι ἡ ἐκδήλωσις ὑπερβάσεως τῶν ὁρίων ἀποταμιεύσεως ἐνεργείας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἡλίου. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη ἔχει μορφὴν ἐκρήξεων, ἃς ἐπακολουθεῖ περίοδος χαλαρώσεως τῆς ἐσωτερικῆς τάσεως. Διὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως δικαιολογοῦνται ἐπαρκῶς τόσον αἱ ἀνωμαλίαι τῆς περιόδου τῶν ἡλιακῶν κηλίδων, ὅσον καὶ αἱ ποικιλίαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔντασιν τοῦ φαινομένου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κύκλου αὐτοῦ εἰς τὸν ἄλλον. Σ. Π.

περιοδονίκης (ὁ) *['Αρχ.]*. Ὁ ἀθλητὴς ὁ ἀνακηρυχθεὶς νικητὴς καθ' ὅλην τὴν περίοδον τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἀγῶνας: Ἴσθμια, Νέμεα, Ὀλύμπια, Πύθια, ἤτοι ὁ εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν νικήσας («τὴν περίοδον νικᾶν» ἢ «ἀνελέσθαι»). Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἐγένετο μεγάλη κατάχρησις περὶ τὴν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου τοῦ περιοδονίκου, ὥστε ἡ λέξις ἐξέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἁπλῶς καταγαγόντος πολλὰς νίκας ἀθλητοῦ. —Π.

περιοδοντία (ἡ) *['Οδοντιατρ.]*. Ὁ εἰδικὸς κλάδος τῆς ὀδοντιατρικῆς ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὰς νόσους τῶν περὶ τοὺς ὀδόντας μαλθακῶν ἱστῶν. Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ περιοδοντία ὑπάγεται εἰς τὴν στοματολογίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη, συνεπείᾳ τῆς ἐπικρατούσης τάσεως στενῆς εἰδικεύσεως ἐν τῇ καθόλου ἰατρικῇ, ἀπεσπάσθη τῆς στοματολογίας. Κυρίως ἀντικείμενον τῆς περιοδοντίας εἶναι ἡ θεραπεία τῶν διαφόρων εἰδῶν οὐλιτίδων, ἰδιαίτατα δὲ τῆς οὐλίτιδος τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα πυόρροια ἢ περιοδοντοκλασία (βλ. λ. *πυόρροια* καὶ *περιοδοντοκλασία*).

περιοδοντικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *περιοδόντιον*.

— **περιοδοντικὴ *ἀναισθησία***. Ἡ δι' ἐνέσεως ἀναισθητικοῦ τινος φαρμάκου ἐντὸς τοῦ περιοδοντίου νάρκωσις ὀδόντος τινός, πρὸς ἐξαίρεσιν ἢ ἄλλην τινὰ χειρουργικὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπέμβασιν. Ἡ περιοδοντικὴ ἀναισθησία ὑπάγεται εἰς τὴν διὰ τῆς διηθήσεως τοῦ ἀναισθητικοῦ ὑγροῦ μέθοδον ναρκώσεως τῶν ὀδόντων ἢ τῶν πέριξ αὐτῶν ἱστῶν. Ἡ μέθοδος ὅμως αὕτη ἐλάχιστα χρησιμοποιεῖται νῦν παρὰ τῶν νεωτέρων ὀδοντιάτρων, καθόσον ἐπέρχονται μετ' αὐτὴν μετεγχειρητικὰ ἄλγη. Ἡ κατὰ χώρας ἢ τμηματικὴ ἀναισθησία ὁσημέραι τείνει ν' ἀντικαταστήσῃ πάσας τὰς ἄλλας μεθόδους τοπικῆς ἀναισθησίας (βλ. καὶ *ὀδοντικὴ ἀναισθησία*).

— **περιοδοντικὸν *ἀπόστημα***. Τὸ ἐκ τοῦ ὀδόντος ἢ περὶ τὸν ὀδόντα σχηματιζόμενον καὶ ἐκ τούτου προερχόμενον ἀπόστημα. Διὰ νὰ σχηματισθῇ περιοδοντικὸν ἢ ὀδοντικὸν ἀπόστημα, δέον ἀπαραιτήτως νὰ προϋπάρξῃ φλεγμονὴ ἢ τοῦ πολφοῦ τοῦ ὀδόντος ἢ τῶν παροδοντικῶν ἱστῶν, νὰ ἐπέλθῃ νέκρωσις μετέπειτα τοῦ πολφοῦ καὶ νὰ εἰσχωρήσωσι πέραν τοῦ ὀδόντος ἢ περὶ τὸν ὀδόντα πυογόνοι μικροργανισμοί, οἱ ὁποῖοι νὰ προκαλέσωσι τὸ πύον. Κατ' ἀκολουθίαν, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπόστημα ἄνευ τῆς δράσεως τῶν πυογόνων μικροβίων. Τὰ ὀδοντικὰ ἢ περιοδοντικὰ ἀποστήματα διακρίνονται εἰς τὰ ἑξῆς εἴδη: α) Ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως αὐτῶν, εἰς *ὀξὺ* καὶ *χρόνιον*. β) Ἀναλόγως τῆς θέσεως αὐτῶν, εἰς *φατνιακὸν* ἢ *περιτρηματικόν*, εἰς *περιοδοντικὸν* ἢ *πλάγιον*. γ) Ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν, εἰς *διάχυτον*, εἰς *τυφλὸν* καὶ εἰς *μετὰ συριγγίου* τοιοῦτον.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀποστήματα παρουσιάζουσιν ἐνίοτε πολλὰ τὰ κοινὰ συμπτώματα, καθίστανται δ' ὡς ἐκ τούτου πολλάκις δυσδιάγνωστα ἄνευ τῆς ἀκτινογραφήσεως τῆς πασχούσης μοίρας τοῦ στόματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀποστημάτων τούτων ἔχει μὲν ἔν τισι πολλὰ τὰ κοινά, εἴς τινα ὅμως διαφέρει οὐσιωδῶς. Τὸ περιοδοντικὸν ἢ περιτρηματικὸν ἀπόστημα ἐπιστημονικῶς καλεῖται *σηπτικὴ περιοδοντῖτις*. Δύναται δὲ ἀπόστημά τι νὰ εἶναι συγχρόνως ὀξὺ καὶ φατνιακόν, ἢ περιτρηματικόν, ἢ περιοδοντικὸν καὶ διάχυτον, ἢ δύναται νὰ εἶναι χρόνιον καὶ περιτρηματικόν, συγχρόνως δὲ καὶ τυφλὸν ἢ μετὰ συριγγίου κλπ. Ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ ἀπόστημα εἶναι νόσος λίαν σοβαρά, δυναμένη σοβαρῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπί τε τῆς καθόλου εὐεξίας τοῦ πάσχοντος, ἀλλὰ καὶ παραμορφώσεις νὰ ἐπιφέρῃ μονίμους, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος νὰ ἀπειλήσῃ. Τὸ ὀξὺ ὀδοντικὸν ἀπόστημα διακρίνεται εἰς τρία στάδια. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον στάδιον ἡ διαπύησις συμβαίνει κατὰ τὴν ἀμέσως μετὰ τοῦ ριζικοῦ τρήματος συνεχομένην περιοχήν, ἔνθα καὶ δύναται νὰ περιορισθῇ, ἐὰν ἐνεργηθῇ ἡ δέουσα ἐπέμβασις ἐγκαίρως. Κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον προσβάλλονται ὑπὸ τῶν πυογόνων μικροργανισμῶν τὰ ὀστικὰ κύτταρα, τὰ ὁποῖα καὶ διαλύονται βαθμηδόν. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἡ ἀλγηδὼν εἶναι ἔντονος· ἐμφανίζεται τὸ οἴδημα τῶν μαλθακῶν ἱστῶν, ἡ χροιὰ τῶν οὔλων εἶναι βαθυέρυθρος, οἱ παρακείμενοι ὀδόντες καὶ ὁ πάσχων ἀλγοῦσι κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν καὶ ἡ διαπύησις ἐξακολουθεῖ, ἐξελισσομένης τῆς νόσου εἰς τὸ τρίτον στάδιον. Κατ' αὐτὸ προσβάλλεται τὸ περιόστεον καὶ τὸ πύον συλλέγεται ὑπὸ τὸν βλεννογόνον. Παρατηρεῖται δὲ τότε κλυδασμός, ὕφεσις ἀλγηδόνων καὶ συγκέντρωσις τοῦ πύου εἰς ἓν σημεῖον. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ δευτέρου εἰς τὸ τρίτον στάδιον ἐξέλιξιν τῆς νόσου, τὸ οἴδημα δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ περιλάβῃ τὰ χείλη, τὴν παρειάν, τὸν τράχηλον, τοὺς ὀφθαλμοὺς κλπ. ἢ δύναται νὰ προσλάβῃ ἐρυσιπελατώδη μορφήν, ἢ καὶ σηψαιμικὴν τοιαύτην, ὁπότε καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τοῦ πάσχοντος διατρέχει κίνδυνον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πύον ἀκολουθεῖ πάντοτε τὴν ὁδὸν τῆς ὀλιγωτέρας ἀντιστάσεως, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐκχυθῇ εἰς τὴν παρειάν, τὸ γένειον, τὸν τράχηλον κλπ. καὶ νὰ ἀφήσῃ οὐλὴν ἢ παραμόρφωσιν τοῦ ἀτόμου, ἢ νὰ ἐκχυθῇ ἐντὸς τοῦ ἰγμορείου ἄντρου καὶ νὰ προκαλέσῃ ἰγμορῖτιδα. Ἡ θεραπεία τῆς ὀξείας σηπτικῆς περιοδοντίτιδος ἢ τοῦ ὀδοντικοῦ ἀποστήματος ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ σταδίου εἰς ὃ ἐμφανίζεται. Ν. Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

περιοδόντιον (τὸ) *['Οδοντιατρ.]*· βλ. λ. *ὀδοντοπεριόστεον*.

περιοδοντῖτις (ἡ)· βλ. λ. *περιοστῖτις*.

περιοδοντοκλασία. Ὅρος εἰσαχθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἰς τὴν ὀδοντιατρικὴν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου *πυόρροια φατνιακή*, δι' οὗ σημαίνεται ἡ χαρακτηριστικὴ νόσος τῶν οὔλων, καθ' ἣν ἐκ τοῦ αὐχένος τῶν ὀδόντων ἅμα τῇ ἐλαφρᾷ πιέσει ρέει πύον.

Ἡ περιοδοντοκλασία ἢ πυόρροια εἶναι ἡ μᾶλλον διαδεδομένη καὶ ἡ μᾶλλον ὕπουλος νόσος τῶν οὔλων. Ὁ πάσχων ἐξ αὐτῆς οὐδὲν ἄλγος αἰσθάνεται κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς στάδια καὶ συνεπῶς ἀποφεύγει νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν εἰδικὸν πρὸς ἔγκαιρον διάγνωσιν καὶ θεραπείαν. Μὲ τὴν πρόοδον ὅμως ἡ περιοδοντοκλασία ἐπιφέρει ἀπόπτωσιν τῶν ὀδόντων καὶ γεννᾷ ἄλλας μεταστατικὰς νόσους. Ἡ περιοδοντοκλασία εἶναι οὐλῖτις ἐξελιχθεῖσα εἰς πυορροϊκὴν τοιαύτην συνεπείᾳ μὴ ἐγκαίρου ἐπιμελείας αὐτῆς κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς στάδια. Περὶ τῆς αἰτιολογίας αὐτῆς κρατοῦσι τρεῖς διάφοροι καὶ διακεκριμέναι ἀλλήλων θεωρίαι. Καὶ ἡ μὲν πρώτη πιστεύει ὅτι ἡ νόσος αὕτη προέρχεται ἐκ τοπικῶν καθαρῶς αἰτίων καὶ τῆς ἀμελείας περὶ τὴν ὑγιεινὴν τοῦ στόματος. Ἡ δευτέρα, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν πρώτην, πιστεύει ὅτι τὰ τοπικὰ αἴτια οὐδόλως εὐθύνονται διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς νόσου ταύτης καὶ ὅτι ἄλλα ἐσωτερικὰ ἢ γενικὰ αἴτια συντελοῦσιν πρὸς γένεσιν αὐτῆς. Ἡ δὲ τρίτη θεωρία εἶναι ὅτι ἄλλοτε μὲν τοπικά, ἄλλοτε δὲ γενικὰ αἴτια συντελοῦσιν εἰς γένεσιν αὐτῆς, εἴτε κεχωρισμένως εἴτε ἐν συνεργασίᾳ δρῶντα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ἵνα γεννηθῇ ἡ νόσος αὕτη, ἀπαιτεῖται ἡ προϋπαρξις ἑνὸς τῶν τοπικῶν αἰτίων, ἡ ἀμέλεια περὶ τὴν ὑγιεινὴν τοῦ στόματος καὶ προδιάθεσίς τις τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκ γενικῶν αἰτίων προερχομένη. Εἶναι ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχωσι τὰ δύο πρῶτα αἴτια καὶ νὰ μὴ συνυπάρχῃ καὶ τὸ τρίτον, ὅπως εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχῃ μόνον τὸ τρίτον αἴτιον ἄνευ τῆς παρουσίας τῶν δύο πρώτων. Συνηθέστατα ὅμως, ὅπως τοὐλάχιστον παρ' ἡμῖν ἐμφανίζεται κλινικῶς ἡ νόσος αὕτη, τὰ δύο πρῶτα αἴτια, ἤτοι ἡ ὕπαρξις τοπικῶν αἰτίων καὶ ἡ ἀμέλεια περὶ τὴν ὑγιεινὴν τοῦ στόματος, εἶναι κυρίως ὑπεύθυνα πρὸς γένεσιν αὐτῆς, σπανιώτερον δὲ τὰ γενικὰ αἴτια. Τὰ τοπικὰ αἴτια θὰ προξενήσωσι κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπιπολῆς λεγομένην οὐλίτιδα, ἥτις, συνεργούσης καὶ τῆς μὴ ἐπιμελείας τοῦ στόματος, θὰ ἐξελιχθῇ βραδέως μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς εἰς οὐλίτιδα τῶν κατωτέρων στρωμάτων τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ τῶν ὀδόντων καὶ βραδύτερον εἰς οὐλίτιδα πυορροϊκὴν ἢ περιοδοντοκλασίαν. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἰατρικὴ ἐπέμβασις ἐπέλθῃ κατὰ τὸ πρῶτον ἢ καὶ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς νόσου, ἡ θεραπεία εἶναι ἀσφαλεστάτη, βεβαία καὶ ταχεῖα. Ἐὰν δὲ οὐδεμία προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια ἐπιδειχθῇ παρὰ τοῦ πάσχοντος, συμβῇ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἐλάττωσις τῆς ζωτικότητος τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκ μιᾶς οἱασδήποτε γενικῆς νόσου, τότε ἐξελίσσεται ἀλματωδῶς εἰς τὸ τρίτον στάδιον, τὸ τῆς πυορροίας ἢ περιοδοντοκλασίας, ὁπότε ἡ θεραπεία αὐτῆς εἶναι μακρά, δύσκολος καὶ ἐνίοτε ἀνέφικτος ἄνευ τῆς συνεργασίας τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ ὀδοντιάτρου. Τὰ τοπικὰ αἴτια εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Τὰ ἐν τῷ στόματι καὶ μεταξὺ τῶν ὀδόντων κατακρατούμενα ἐκ τῶν τροφῶν σιτία, τὰ ὁποῖα ἀποσυντιθέμενα ἐρεθίζουσι τοὺς μαλθακοὺς ἱστούς. β) Ἡ τρυγία (κοιν. πουρί, πέτρα) τῶν ὀδόντων, ἥτις, διὰ τῆς διαρκῶς αὐξανομένης ποσότητος αὐτῆς, ἐρεθίζει τὰ οὖλα καὶ γεννᾷ φλεγμονήν. γ) Διάφοροι μεταλλικαὶ ἢ οὐ ἐμφράξεις τῶν τερηδονισμένων ὀδόντων, κακοτέχνως τοποθετημέναι εἰς τοὺς ὀδόντας, αἵτινες ἐρεθίζουσι τὰ οὖλα. δ) Χρυσαῖ ἢ ἄλλαι μεταλλικαὶ ἢ οὐ στεφάναι, κακοτέχνως ἐφηρμοσμέναι ἐπὶ τῶν ὀδόντων. ε) Τραυματισμὸς τῶν οὔλων εἴτε διὰ τῆς κακῆς χρήσεως ὀδοντογλυφίδων, εἴτε ἐκ διαφόρων ὀδοντιατρικῶν ἐπεμβάσεων, εἴτε ἐκ τῆς μὴ κατὰ φύσιν ἐπαφῆς τῶν ὀδόντων πρὸς ἀλλήλους, εἴτε ἐκ δυσκόλου ἀνατολῆς τῶν σωφρονιστήρων ὀδόντων, εἴτε ἐκ κακῆς χρήσεως τῆς ὀδοντοψήκτρας, εἴτε ἐξ εἰσδύσεως τῶν τριχῶν τῆς ὀδοντοψήκτρας ἐντὸς τῶν οὔλων κλπ. κλπ. στ) Κατακράτησις ἐπὶ τῶν ὀδόντων, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν αὐχενικῶν μοιρῶν αὐτῶν, μικροργανισμῶν, λόγῳ τῆς μὴ ἐπιμελείας τοῦ στόματος, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται φλεγμονὴ τῶν συνεχομένων πρὸς τοὺς ὀδόντας μαλθακῶν ἱστῶν. ζ) Μὴ χρῆσις τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ στόματος, συνεπείᾳ ὑπάρξεως ἑνὸς ἢ πλειοτέρων τερηδονισμένων ὀδόντων. η) Ὑπέρμετρος χρῆσις καπνοῦ ἢ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ἢ ἐρεθιστικῶν ὀδοντοπλυμάτων ἢ ὀδοντοσκευασιῶν.

Πάντα τ' ἀνωτέρω ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν τοπικῶν αἰτίων πρὸς γένεσιν τῶν οὐλιτίδων. Γενικὰ δὲ αἴτια, καθ' ὁμόφωνον γνώμην πάντων τῶν περὶ τὴν νόσον ταύτην ἀσχολουμένων, θεωροῦνται οἱαδήποτε λοιμώδης νόσος, μεταλλικὴ ἢ φαρμακικὴ δηλητηρίασις ἢ καὶ αὐτοδηλητηρίασις ἐκ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος. Εἰδικώτερον δὲ ὁ τυφοειδὴς πυρετός, φυματίασις, πλευρῖτις, περικαρδῖτις, ἑλώδεις πυρετοί, ὀξεῖς καὶ χρόνιοι ρευματισμοί, ἀρθριτισμοί, διαβήτης, νεφρίτιδες, σκορβοῦτον, χλωρίασις, λευχαιμία, ἀναιμία ἐγκυμοσύνη. γρίππη, δάγκειος πυρετός, σύφιλις κλπ. Συνεπείᾳ τῆς νόσου ταύτης καὶ πλεῖσται μεταστατικαὶ μολύνσεις καὶ νόσοι ἐπέρχονται. Εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι πολλαὶ περιπτώσεις ἀϋπνίας, νευρασθενειῶν, χρονίων σηψαιμικῶν καταστάσεων, κατάρρου τοῦ στομάχου, γαστρικῶν διαταραχῶν, σκωληκοειδίτιδος, κακοήθων ἀναιμιῶν, βρογχοπνευμονίας, ἐνδοκαρδίτιδος, λυμφαδενίτιδος κλπ. ὀφείλονται πολλάκις εἰς τὴν περιοδοντοκλασίαν ἢ πυόρροιαν. Ἡ θεραπεία τῆς νόσου ταύτης ἐξαρτᾶται ἔκ τε τῆς ἐγκαίρου προσφυγῆς εἰς τὸν εἰδικὸν ὀδοντίατρον καὶ ἐκ τῆς ζωτικότητος τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ πάσχοντος. Ν. Γ. Π.

περίοδος (ἡ)· κυκλικὴ περιστροφή: «περίοδος ἄστρων» (ἀρχ.)· || περιφέρεια, περιοχή: «τείχους —, λίμνης περίοδος»· || ὁδὸς περί τι, περίδρομος· || χρονικὸν διάστημα μακρότερον ἢ βραχύτερον: «καταλαμβάνεται ὑπὸ μελαγχολίας κατὰ περιόδους», «ἱστορικὴ περίοδος», «περίοδος παρακμῆς»· || «βουλευτικὴ περίοδος» τετραετὴς περίοδος, καθ' ἣν δύναται νὰ νομοθετῇ μία βουλή· || «θεατρικὴ περίοδος», «χειμερινὴ—, θερινὴ περίοδος»· || συνεκδ., ἡ ἔμμηνος κάθαρσις τῆς γυναικός: «ἔχει τὴν περίοδό της»· || γραμμ., σύνολον διανοημάτων ἀποτελούντων ἓν μεῖζον καὶ αὐτοτελὲς διανόημα: «γράφει —, ὁμιλεῖ εἰς μακρὰς περιόδους»· || «γεωλογικαὶ περίοδοι» τὰ τέσσαρα μεγάλα χρονικὰ διαστήματα, εἰς ἃ διαιρεῖται ἡ ὅλη ἱστορία τῆς διαμορφώσεως τῆς γῆς.

— *[Ρητορ.] Περίοδος* εἶναι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Ρητορ. Γ, θ, 4) «λέξις ἔχουσα ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴ καθ' αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. Ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μέν, διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεί τι οἴεται ἔχειν ὁ ἀκροατής, τῷ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές. Εὐμαθὴς δέ, ὅτι εὐμνημόνευτος... Δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι καὶ μὴ διακόπτεσθαι»· εἶναι δηλαδὴ ἡ περίοδος λόγος τελείου νοήματος περιεκτικός, ἔχων πρότασιν καὶ ἀπόδοσιν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον, π. χ. «ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ὑπὸ οἴνου διαφθαρῇ, ταὐτὰ πάσχει τοῖς ἅρμασι τοῖς τοὺς ἡνιόχους ἀποβάλλου-

Digitized by Google

σιν»· ἐὰν ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης ἀφαιρεθῇ τὸ δταν, ἡ περιοδικὴ συναρμογὴ φθείρεται. Ἡ περίοδος σύγκειται ἐκ *κώλων* καὶ *κομμάτων*. Τὸ κῶλον εἶναι ἁπλοῦς καὶ αὐτοτελὴς κύριος λόγος, ἔχων μέγεθος μέτριον, ὥστε νὰ προφέρεται εὐκόλως διὰ μιᾶς ἀδιακόπου ἀναπνοῆς (π. χ. «ὁ Σωκράτης ἐδίδαξε τὸν Πλάτωνα»). Κόμμα δὲ εἶναι ἡ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς παρεμπίπτουσα πρότασις, ἡ προσδιορίζουσα δηλαδὴ ἢ μέρος τι κύριον τῆς κυρίας προτάσεως ἢ προσδιορισμόν τινα αὐτῆς, ἑπομένως δὲ παρὰ τῆς κυρίας προτάσεως ἐξαρτωμένη καὶ μετ' αὐτῆς συνυπάρχουσα· π. χ. «ὁ Σωκράτης, ὅς ἦν υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου, ἐδίδασκε τοὺς Ἀθηναίους, ἀγνωμόνως αὐτῷ προσενεχθέντας»· ἐνταῦθα ἡ ἀνεπτυγμένη παρεμπίπτουσα πρότασις: «ὅς ἦν υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου» καὶ ἡ συνεπτυγμένη: «ἀγνωμόνως αὐτῷ προσενεχθέντας» εἶναι κόμματα τοῦ κυρίου λόγου: «ὁ Σωκράτης ἐδίδασκε τοὺς Ἀθηναίους». Ἡ περίοδος εἶναι ἢ *ἁπλῆ* (*ἀσύνθετος*) ἢ *σύνθετος*, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλη (Ρητορ. Γ, θ, 8) *ἀφελὴς* ἢ *ἐν κώλοις*· ἁπλῆ εἶναι ἡ ἐξ ἑνὸς κώλου ἀπαρτιζομένη καὶ διὰ τοῦτο *μονόκωλος* καλουμένη (π. χ. «Ἡροδότου Ἁλικαρνησσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε») Κυρίως ὅμως περίοδος εἶναι ἡ σύνθετος, ἤτοι ἡ ἐν κώλοις· αὕτη οὔτε ὀλιγώτερα τῶν δύο κώλων οὔτε περισσότερα τῶν τεσσάρων ἔχει, διότι ἐξέρχεται τῆς περιοδικῆς συμμετρίας. Ὅταν ἓν μόνον κῶλον συμπληροῖ τὸ νόημα, δὲν εἶναι κυρίως περίοδος, μολονότι λέγεται καταχρηστικῶς, ἀλλ' ἁπλῶς πρότασις. Τοῦ μήκους τῆς περιόδου μέτρον ὡρισμένον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ· πάντως πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται τὰ ἄκρα, τὸ ὑπερβολικὸν δηλαδὴ μῆκος καὶ ἡ ὑπερβολικὴ συντομία («δεῖ δὲ τὰ κῶλα καὶ τὰς περιόδους μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς», *Ἀριστ.* Ρητορ. Γ, θ). Ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ τὸ μῆκος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀναπνοῆς τοῦ προφέροντος, ἥτις δὲν ἐπιδέχεται μακρὰς περιόδους· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ γραπτοῦ λόγου ἡ συχνὴ τούτων χρῆσις ὑπερβαρύνει τὸν ἀναγνώστην καὶ ἐξασθενοῖ τὴν προσοχήν. Ἐξ ἴσου ὅμως πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν καὶ τὴν ἄκραν συντομίαν τῶν περιόδων· διότι κατακερματιζόμενον τὸ νόημα εἰς μικρότατα μέρη ἀποβάλλει τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀλλεπάλληλος ἐπιφορὰ τῶν τοιούτων μερῶν κουράζει ὑπὲρ τὸ δέον τὴν μνήμην.

Ὡς πρὸς τὸ μῆκος καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν περιόδων, ὁ λόγος διακρίνεται εἰς *περιοδικὸν* (*ἐμπερίοδον*) καὶ εἰς *κομματικὸν* (*ἀπερίοδον*). Περιοδικὸς λέγεται ἐκεῖνος, ἐν ᾧ αἱ περίοδοι συντίθενται ἐκ διαφόρων κώλων ἢ καὶ κομμάτων, εὐρύθμως συνδεδεμένων καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐξαρτωμένων· ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ὁ πλέον ἁρμονικὸς καὶ ῥητορικός. Κομματικὸς εἶναι ὁ ἀσύνδετος λόγος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ νόημα παριστάνεται διὰ συντόμων προτάσεων ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων, ὡς εἶναι π.χ. τὸ τοῦ Δημοσθένους: «πλούσιος, θρασύς, μέγα φρονῶν, μέγα φθεγγόμενος, βίαιος, ἀναιδής». Ἀλλ' οὔτε ὁ κομματικὸς λόγος, οὔτε ὁ περιοδικός, ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ ἀποκλειστικῶς, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς ἀπαρτισμὸν ἀρτίου λόγου ὑπὸ ἔποψιν λογοτεχνικήν, διότι ἡ τοιαύτη σύνθεσις ἀποβαίνει ἀηδής, ἀπίθανος καὶ ψυχρά· τὸ ὀρθὸν εἶναι νὰ συγκιρνῶνται ἀμφότερα προσφυῶς, ὁπότε τὸ μὲν ὕφος ἀποκτᾷ ζωηρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἡ δὲ ἀκοὴ ἡδύνεται· τὴν τοιαύτην δὲ ἀνάμειξιν συνίστων καὶ οἱ παλαιοί: «δοκιμάζω γὰρ δὴ ἔγωγε μήτε περιόδοις ὅλον τὸν λόγον συνείρεσθαι, ὡς ὁ Γοργίας, μήτε διαλελύσθαι ὅλον, ὡς τὰ ἀρχαῖα, ἀλλὰ μεμεῖχθαι μᾶλλον δι' ἀμφοτέρων· οὕτω γὰρ καὶ ἐγκατάσκευος ἔσται καὶ ἁπλοῦς ἅμα, καὶ ἐξ ἀμφοῖν ἡδύς· καὶ οὔτε μάλα ἰδιωτικός, οὔτε μάλα σοφιστικός» (*Δημητρίου*, «Περὶ ἑρμηνείας» § 15). Ὁ κομματικὸς λόγος ἁρμόζει κυρίως εἰς ἀπαρίθμησιν, εἰς αὔξησιν κατ' ἐπίβασιν, εἰς ζωηρὰς περιγραφάς, εἰς ἐπιχειρηματολογίαν κατὰ συνάθροισιν, εἰς ἐξαίφνης ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ συμβεβηκότα, εἰς ἐμπαθεῖς κινήσεις, εἰς ἀνακεφαλαιώσεις, διηγήσεις, διαλόγους καὶ ἐπιστολάς. Ἀρεταὶ δὲ τῆς περιόδου εἶναι ἡ *καθαρότης* καὶ ἡ *ἀκρίβεια*, ἡ *ἑνότης*, ἡ *δύναμις* καὶ ἡ *ἁρμονία*. Ι. Φ. Δ.

—*[Μετρ.]* Καλεῖται *περίοδος* ἄθροισμα δύο ἢ πλειόνων *κώλων* (βλ. λ.) ἐκφραζόντων ἀπηρτισμένην καὶ τελείαν μελῳδίαν. Ἡ περίοδος, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κώλων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει, καλεῖται *δίκωλος*, *τρίκωλος*, *τετράκωλος* κτλ. Ἡ ἐξ ἑνὸς μόνον κώλου ἀποτελουμένη περίοδος καλεῖται *ἁπλῆ* ἢ *ἀσύνθετος*, ἡ δὲ ἐκ πλειόνων *σύνθετος*. Ὑπὸ μελῳδικὴν ἔννοιαν τὰ διάφορα κῶλα τῆς μουσικῆς περιόδου δὲν ἐκφράζουσιν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ ἀπηρτισμένην τὴν διάνοιαν τῆς μελῳδίας, ἀλλ' ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀναπληροῦσιν ἄλληλα, πάντα δὲ ὁμοῦ ἐκφράζουσι τέλειόν τι καὶ ἀπηρτισμένον μελῳδικὸν νόημα, ὅπως καὶ τὰ τῆς ῥητορικῆς περιόδου κῶλα πάντα ὁμοῦ ἐκφράζουσι τελείαν τινὰ καὶ ἀπηρτισμένην λογικὴν ἔννοιαν. Θ. Π.

— *[Μαθημ.] Περίοδος* καλεῖται ὁ ἀριθμὸς (ἀκέραιος θετικὸς) ὁ σχηματιζόμενος ὑπὸ τῶν ψηφίων τῶν ἐπαναλαμβανομένων ἐν περιοδικῷ κλάσματι· ὡσαύτως ὁ ἀριθμὸς (πραγματικὸς ὑπερβατικὸς ἢ φανταστικός), καθ' ὃν μεταβαλλομένης (προσθέσει ἢ ἀφαιρέσει αὐτοῦ) τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς ἡ περιοδικὴ συνάρτησις δὲν μεταβάλλεται· τέλος ὁ ἀριθμὸς (μικτὸς κλασματικός), ὅστις τίθεται ἀλληλοδιαδόχως ὡς παρονομαστὴς εἰς τὰ συνεχῆ περιοδικὰ κλάσματα. Ν. Γ.

— *[Γεωλογ.] Περίοδος* καλεῖται διάστημα χρονικὸν τῆς προϊστορίας τῆς γῆς, ἀποτελοῦν τμῆμα τοῦ γεωλογικοῦ αἰῶνος. Εἰς μίαν γεωλογικὴν περίοδον ἀντιστοιχεῖ (σχηματισθεῖσα κατὰ τὴν διαρκειάν της) μία *γεωλογικὴ διάπλασις* ἢ *σύστημα στρωμάτων*. Αἱ γεωλογικαὶ περίοδοι ὑποδιαιροῦνται εἰς *ὑποπεριόδους* (βλ. *αἰών*). Γ. Κ. Γ.

— *[Τοπογρ.] Περίοδος* εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐκτελουμένων παρατηρήσεων ἐξ ἑκάστου τριγωνομετρικοῦ σημείου, κατὰ τὴν περιοδικὴν μέθοδον καὶ εἰς τὰς δύο θέσεις τοῦ τηλεσκοπίου. Ἑκάστη περίοδος περιλαμβάνει δι' ἑκάστην διεύθυνσιν δύο τιμάς, προκυπτούσας ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν σχετικῶν σημείων εἰς τὰς δύο θέσεις τοῦ καθέτου κύκλου τοῦ ὀργάνου ὡς πρὸς τὴν διόπτραν αὐτοῦ καὶ ὡς πρὸς παρατηρητὴν ἱστάμενον πρὸ τοῦ προσοφθαλμίου φακοῦ ταύτης (ἄντυξ ἀριστερὰ καὶ ἄντυξ δεξιά). Ὁ μέσος ὅρος τῶν δύο τούτων τιμῶν εἶναι ἡ τιμὴ τῆς διευθύνσεως διὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Διὰ τὰς γωνιομετρήσεις τοῦ δικτύου 3ης καὶ 4ης τάξεως, ὡς καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν πρωτευόντων ταχυμετρικῶν τριγωνομετρικῶν σημείων ἀρκοῦσι τέσσαρες περίοδοι, ἐνῷ διὰ τὰ δευτερεύοντα ταχυμετρικὰ τριγωνικὰ σημεῖα ἀρκοῦσι δύο, ἐφ' ὅσον τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἶναι παραδεκτά, ἄλλως ὁ ἀριθμὸς τῆς περιόδου αὐξάνεται. Εἰς τὴν α' περίοδον ἐκτελεῖται ἡ σκόπευσις τῆς διευθύνσεως τῆς ἀφετηρίας μὲ ἀνάγνωσιν ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου κύκλου 0,10, μεθ' ἑκάστην δὲ περίοδον περιστρέφεται ἀνεξαρτήτως τῆς διόπτρας ὁ ὁριζόντιος κύκλος τοῦ ὀργάνου κατὰ $\frac{200}{\nu}$, ἔνθα ν ὁ ἀριθμὸς τῶν ληπτέων περιόδων. Κ. Χ. Λ.

— *[Δασολ.]* Ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν δασῶν ἀντὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ὑλοτομητέου ποσοῦ δι' αὐστηρὰν ἐτησίαν ἐκμετάλλευσιν, ὑπελόγιζον καὶ ὑπολογίζουν ἔτι τοῦτο διὰ περιόδους 10—20 ἐτῶν προκειμένου περὶ ὑψηλῶν δασῶν, καὶ 5 ἐτῶν προκειμένου περὶ πρεμνοφυῶν δασῶν. Αἱ περιοδικαὶ αὗται ὑλοτομίαι καθορίζονται: 1) Ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιφανειῶν ἴσων ἢ ἴσης παραγωγικότητος, ὑπολογιζομένου τοῦ λήμματος μόνον τῆς πρώτης περιόδου, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνδεικτικῶς ἀναγραφομένων. 2) Ἐπὶ τῇ βάσει ὑλοτομητέων ὄγκων, ἤτοι ἀναγραφῆς εἰς ἑκάστην περίοδον ἴσων ὄγκων τελικῆς ὑλοτομίας. 3) Ἐπὶ τῇ βάσει καὶ ἐπιφανειῶν καὶ ὄγκων, ἐπιδιωκομένης οὕτω καὶ μείζονος κατὰ χῶρον τάξεως, ἣν δὲν ἔδιδον αἱ κατ' ὄγκον περίοδοι, καὶ ἰσότητος τῶν ὑλοτομιῶν, ἣν δὲν ἔδιδον αἱ κατ' ἐπιφάνειαν περίοδοι. Αἱ περίοδοι ἐν τῇ διαχειριστικῇ πράξει σημειοῦνται διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται πλέον εἰς τὰ ὑψηλὰ δάση, διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ὁποίων ἐξευρέθησαν λεπτότεραι μέθοδοι, ἔχει ὅμως εἰσέτι γενικὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὰ χθαμαλὰ ἢ πρεμνοφυῆ δάση. Α. Ε. Κ.

—*[Μουσ.] Περίοδος* καλεῖται σύμπλεγμα μικρῶν μουσικῶν φράσεων, ἀποτελουσῶν ἑνιαῖον σύνολον. Ἡ περίοδος εἶναι ἡ εὐρυτέρα ἀνάπτυξις μουσικῆς τινος ἰδέας καὶ δύναται νὰ φθάσῃ κανονικῶς τὰ ὀκτὼ μέτρα. Γ. Σ.

—*[Γυναικολ.]* Βλ. λ. *ἐμμηνορρυσία*.

—**περίοδος ἀστρικὴ** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἄλλως ὀνομαζομένη *ἀστρικὴ περιφορά*, ἤτοι ὁ χρόνος ὅστις ἀπαιτεῖται ἵνα οἱοσδήποτε πλανήτης, ὁρώμενος ἐκ τοῦ Ἡλίου, ἐπανέλθῃ εἰς σύνοδον μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀπλανοῦς. Προκειμένου περὶ τῆς Σελήνης ἡ περίοδος αὕτη καλεῖται καὶ *ἀστρικὸς μήν*, ἰσοῦται δὲ πρὸς 27 ἡμ., 7 ω., 43 λ. 11,47 δ. (=27 ἡμ., 32166) κατὰ μέσον ὅρον, καὶ μεταβάλλεται κατὰ 7 ω. περίπου, λόγῳ τῶν παρέλξεων τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς. Αἱ ἀστρικαὶ περίοδοι τῶν πλανητῶν εἶναι αἱ ἑξῆς:

Πλανῆται	*Μέσαι ἡλιακαὶ ἡμέραι*	*Ἀστρικὰ ἔτη*
Ἑρμῆς	87,96926	0,2408
Ἀφροδίτη	224,7008	0,6152
Γῆ	365,2564	1,0000
Ἄρης	686,9797	1,8808
Ζεὺς	4.332,558	11,862
Κρόνος	10.759,201	29,457
Οὐρανὸς	30.685,93	84,013
Ποσειδῶν	60.187,64	164,783
Πλούτων	90.469,26	247,687

Σ. Π.

—**περίοδος μεταβλητοῦ ἀστέρος** *[Ἀστρον.]*. Τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ δύο διαδοχικῶν μεγίστων ἢ δύο διαδοχικῶν ἐλαχίστων τῆς λάμψεως τοῦ ἀστέρος. Τὸ διάστημα τοῦτο κυμαίνεται ἀπὸ ὀλίγων ὡρῶν μέχρις ὁλοκλήρων ἐτῶν, ἀναλόγως δὲ τῆς διαρκείας αὐτοῦ διακρίνονται οἱ μεταβλητοὶ ἀστέρες εἰς βραχείας ἢ μακρᾶς περιόδου καὶ εἰς ἀνωμάλους. Εἴς τινας μεταβλητοὺς ἡ περίοδος ἡ ἐξαγομένη ἐκ τῶν μεγίστων διαφέρει τῆς ἐξαγομένης ἐκ τῶν ἐλαχίστων τῆς λάμψεως, εἰς ἄλλους δὲ πάλιν τόσον ἡ μία ὅσον καὶ ἡ ἄλλη δὲν παραμένουσι σταθεραὶ ἀλλὰ ἢ συνεχῶς αὐξάνονται ἢ συνεχῶς ἐλαττοῦνται ἢ ὑπόκεινται κατὰ διαστήματα εἰς αἰφνιδίας καὶ ἀποτόμους μεταβολάς. Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν τοιούτων ἀνωμαλιῶν τῆς περιόδου καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν αἰτίων, εἰς τὰ ὁποῖα αὗται ὀφείλονται, ἐνέχει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀπλανῶν καὶ εἰς τὴν λύσιν τῶν ἐν γένει κοσμογονικῶν προβλημάτων, δι' ὃ ἡ παρακολούθησις τῶν μεταβλητῶν ἀστέρων, μὴ ἀπαιτοῦσα εἰδικὰς γνώσεις, οὔτε ἀπρόσιτα τεχνικὰ ἐφόδια, συνιστᾶται εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας ὡς μία ἐκ τῶν πολυτιμοτάτων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας οὗτοι θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ οὐρανοῦ (βλ. λ. *μεταβλητοὶ ἀστέρες*). Σ. Π.

—**περίοδος συνοδικὴ** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἄλλως ὀνομαζομένη *συνοδικὴ περιφορά*, ἤτοι ὁ χρόνος ὅστις ἀπαιτεῖται ἵνα οἱοσδήποτε πλανήτης, ὁρώμενος ἐκ τῆς γῆς, ἐπανέλθῃ εἰς σύνοδον μετὰ τοῦ Ἡλίου. Προκειμένου περὶ τῆς Σελήνης ἡ περίοδος αὕτη καλεῖται *συνοδικὸς μήν*, ἰσοῦται δὲ πρὸς 29ἡμ., 12ὥ., 44λ, 2δ.,78 (=29 ἡμ., 53059) κατὰ μέσον ὅρον καὶ μεταβάλλεται περίπου κατὰ 13ὥ., λόγῳ κυρίως τῆς ἐκκεντρότητος τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς. Ἡ συνοδικὴ περίοδος πλανήτου ἢ τῆς Σελήνης συνδέεται μετὰ τῆς ἀστρικῆς διὰ τῆς σχέσεως: $\frac{1}{S}=\frac{1}{P}-\frac{1}{E}$, ἔνθα S εἶναι ἡ συνοδικὴ περίοδος τοῦ πλανήτου ἢ τῆς Σελήνης, P ἡ ἀστρικὴ περίοδος αὐτῶν καὶ E ἡ ἀστρικὴ περίοδος τῆς Γῆς. Σ. Π.

—**περιόδου καὶ λαμπρότητος καμπύλη** *[Ἀστρον.]*. Καμπύλη παριστῶσα τὴν ὑπὸ τοῦ Shapley ἀνακαλυφθεῖσαν σχέσιν μεταξὺ τῆς περιόδου καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν Κηφειδῶν. Τὰ αἴτια, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται ἡ σχέσις αὕτη, δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστά, ἐμπειρικῶς ὅμως ἔχει ἀποδειχθῇ ἐπανειλημμένως ὅτι, αὐξάνοντος τοῦ ἀπολύτου μεγέθους τοῦ μεταβλητοῦ ἀστέρος, αὐξάνει καὶ ἡ περίοδος αὐτοῦ. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς σχέσεως ταύτης ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα, διότι ἐπιτρέπει τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀπολύτου μεγέθους τῶν μεταβλητῶν ἀστέρων ἐκ τῆς περιόδου αὐτῶν, ἥτις προσδιορίζεται εὐκόλως ἐκ σειρᾶς παρατηρήσεων καὶ συνεπῶς τῆς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεως τῶν σωμάτων τούτων. Οὕτως ὁ Shapley κατώρθωσε νὰ προσδιορίσῃ ὅτι οἱ τυπικοὶ Κηφεῖδαι εὑρίσκονται εἰς ἀποστάσεις ἀφ' ἡμῶν κυμαινομένας ἀπὸ 60 μέχρις 6.000 παρσέκ. Διὰ τῆς αὐτῆς σχέσεως δύναται πρὸς τούτοις νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασις καὶ παντὸς ἀστρικοῦ σμήνους, ἀρκεῖ νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐντὸς αὐτοῦ ἡ παρουσία Κηφείδου. Σ. Π.

περιοικίς, —ίδος (ἡ)· ἡ χώρα τῶν περιοίκων, ὅπου κατοικοῦν οἱ περίοικοι.

περίοικος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιοικῶν, ὁ πέριξ τόπου τινὸς κατοικῶν· ‖ ***περίοικοι*** (οἱ)· ὡς οὐσ., βλ. κατ.

—*[Ἀρχ.]* Οἱ ***περίοικοι*** ἀπετέλουν κατηγορίαν ἀνθρώπων κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως εἴς τινας χώρας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τὴν Λακωνικήν. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οἱ περίοικοι κατῴκουν πάσας τὰς περὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα πόλεις καὶ κώμας, ὡς καὶ τὰς εἰς τὰ ὀρεινὰ τμήματα καὶ τὰ παράλια αὐτῆς ἐγκατεσπαρμένας. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικούς, οἱ Δωριεῖς, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λακωνικῆς, δι' ἑαυτοὺς μὲν ἐκράτησαν τὸ ἓν ἕκτον, τὸ εὐφορώτερον τῆς χώρας, τὰ δὲ ἄλλα πέντε μέρη αὐτῆς διένειμαν εἰς τοὺς ὑποταχθέντας ἀρχαιοτέρους κατοίκους τῆς χώρας (οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν περιοίκων), πλὴν τῶν εἱλώτων, οἵτινες, διά τε τὴν ἐπίμονον ἀντίστασίν των καὶ τὰς ἐπανειλημμένας ἀποστασίας των, ἐτιμωρήθησαν, γενόμενοι οἱ ἀκτήμονες καλλιεργηταὶ τῶν Σπαρτιατῶν, ὡς δοῦλοι τῆς πολιτείας. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κυνουρίας καὶ τῆς Μεσσηνίας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ὑπήχθησαν εἰς τοὺς περιοίκους καὶ οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων. Διὰ τοῦτο οἱ περίοικοι τῆς Λακωνικῆς ἦσαν Ἀχαιοί, οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς, Ἀρκάδες, οἱ κατοικοῦντες κατὰ τὰ πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν ὅρια τῆς χώρας (τὴν Σκιρῖτιν), Ἴωνες, οἱ κάτοικοι τῆς Κυνουρίας, καὶ κρᾶμα Ἀχαιοαιολέων Ἀρκάδων καὶ Δωριέων, οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσσηνίαν. Αἱ πόλεις τῶν περιοίκων ἦσαν πολλαὶ (διὰ τοῦτο ἡ Λακωνικὴ ἐκαλεῖτο ἑκατόμπολις) καί τινες ἦσαν μάλιστα ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ (Ἀμύκλαι, Κύθηρα), οἱ δὲ κάτοικοί των ἠσχολοῦντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν των καὶ πρὸ πάντων τὴν βιομηχανίαν (ὀνομασταὶ ἦσαν ἡ σιδηροποιία καὶ ἡ τῶν πορφυρῶν ὑφασμάτων τῶν Ἀμυκλῶν), τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἁλιείαν καὶ ἦσαν πλουσιώτατοι εἰς χρυσόν, ἄργυρον καὶ πλῆθος ἀργυρωνήτων ἀνδραπόδων (ὄχι εἱλώτων). Εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς μεταξύ των ἐπιγαμίας (οὐχὶ ὅμως καὶ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν), ἰδίους νόμους, ἰδίαν δικαιοσύνην καὶ τοπικὴν διοίκησιν. Παρὰ τὴν αὐτοδιοίκησίν των

Digitized by Google

ὅμως ταύτην καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μετέχουν ὡς ἐλεύθεροι τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ἦσαν ὑπήκοοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἐστερημένοι τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τούτων, καὶ διῳκοῦντο, κατὰ περιφερείας, ὑπὸ ἁρμοστῶν ἀποστελλομένων ἐκ Σπάρτης. Ἐκ τῆς τιμητικῆς τάξεως τῶν Σκιριτῶν εἰς τὸ εὐώνυμον κέρας τῆς σπαρτιατικῆς φάλαγγος γεννᾶται ἡ ὑπόνοια ὅτι μεταξὺ τῶν περιοικίδων πόλεων ὑπῆρχον καὶ προνομιοῦχοί τινες. Κοινὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας εἶχον οἱ περίοικοι τὴν στράτευσιν (κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἰσάριθμοι περίοικοι), τὴν πληρωμὴν φόρων εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τοὺς βασιλεῖς της (βασιλικοὶ φόροι), οἵτινες κατεῖχον ἐγγείους κτήσεις ἀνὰ τὰς περιοικίδας πόλεις. Συνήθως δὲν ἐλάμβανον ἀξιώματα στρατιωτικὰ ἀνώτερα, ἐν τούτοις γίνεται μνεία περιοίκων, οἵτινες ὑπῆρξαν ναύαρχοι τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ περίοικοι μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος ἔζων ἱκανοποιημένοι ἐκ τῆς τύχης των καὶ ἄνευ διαμαρτυριῶν πρὸς τὴν Σπάρτην. Ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ ὅμως πολέμου ἤρχισαν νὰ συνωμοτοῦν καὶ νὰ τρέφουν ἄσπονδον κατὰ τῆς Σπάρτης μῖσος, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐχωρίσθησαν κατὰ τὸ 195 π. Χ. οἱ κατοικοῦντες τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς (24 πόλεις) καὶ ἀπετέλεσαν τὸ Κοινὸν τῶν Λακεδαιμονίων, μετονομασθὲν βραδύτερον Κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων, μὲ θρησκευτικὸν κέντρον τὸν ἐν Ταινάρῳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὁμοσπονδιακὰς ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ αὐτοδιοίκησιν ἑκάστης πόλεως (βλ.λ. *Λακωνικὴ* καὶ *Ἐλευθερολάκωνες*).

Περίοικοι ὑπῆρχον καὶ εἰς ἄλλα ἑλληνικὰ κράτη τῶν ἀρχαίων χρόνων ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα. Οὕτως εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἄργους περίοικοι ἦσαν οἱ καλούμενοι *Ὀρνεᾶται*, ἀπὸ τῆς κυριωτέρας περιοικίδος πόλεως, οἵτινες εἶχον αὐτοδιοίκησιν, διετήρουν τὴν διάλεκτόν των, ἀλλ' ὑπεχρεοῦντο εἰς στράτευσιν ὑπὸ τῶν Ἀργείων. Περίοικοι ὑπῆρχον καὶ ἐν Ἤλιδι καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Κρήτῃ, ἂν καὶ δὲν μαρτυρεῖται τοῦτο ἀναμφισβητήτως. ΚΑΨ.

— *[Γεωγρ.]* Καλοῦνται *περίοικοι* οἱ κάτοικοι δύο τόπων κειμένων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν παραλλήλου, ἀλλ' ἐπὶ μεσημβρινῶν διαφερόντων κατὰ 180° γεωγραφικοῦ μήκους. Εἰς τοιούτους τόπους αἱ μὲν ὧραι τοῦ ἔτους εἶναι αἱ αὐταί, αἱ δὲ ὧραι τοῦ ἡμερονυκτίου διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ 12, ἤτοι ὅταν εἰς τὸν ἕνα τόπον εἶναι ἡμέρα, εἰς τὸν ἕτερον κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν εἶναι νύξ. Σ. Π.

περιοικῶ (*—έω*)· εἶμαι περίοικος, κατοικῶ πέριξ τινὸς τόπου, παρά τινα τόπον.

περιοισοφαγῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ φλεγμονὴ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ, ὅστις περιβάλλει τὸν οἰσοφάγον, προκαλοῦσα ἄλγη, δυσκαταποσίαν κ. λ. π. Μ. Ν. Κ.

περιολισθάνω· ὀλισθάνω, γλιστρῶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

περιόνυξις (ἡ) *[Δερματ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τῶν περὶ τὸν ὄνυχα ἱστῶν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ, ὀφειλομένη ἢ εἰς τραυματικὴν ἢ εἰς ἄλλης φύσεως μολυσματικὴν ἀφορμήν.

περιόπλιον (τό)· τὸ περὶ τὴν ὁπλὴν τοῦ ἵππου, τοῦ ὄνου κττ., τὸ καλύπτον τὴν στεφάνην καὶ συνενούμενον μετὰ τῆς χελιδόνος.

περίοπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πέριξ, ὁ πανταχόθεν βλεπόμενος, ἐμφανής, καταφανής· || μεταφ., ὁ ἐξέχων, περίβλεπτος, θαυμαστός.

περιορίζω· ὁρίζω ὁλόγυρα, περικλείω ἐντὸς ὁρίων: «περιορίζονται ἐντὸς χώρου περιφράκτου»· || καθόλου, συγκρατῶ, συνέχω ἐν κόσμῳ καὶ τάξει: «νὰ περιορίσῃς τὰ παιδιά σου»· || περιστέλλω, ἐλαττώνω: «περιορίζω τὰς ἀνάγκας μου, —τὰ ἔξοδά μου», «περιορίζομαι εἰς τὰ καθήκοντά μου»· || τιμωρῶ διὰ περιορισμοῦ, ἀπαγορεύω τὴν ἔξοδον.

περιορίσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ περιορισθῇ.

περιορισμὸς (ὁ)· ἡ ἐντὸς ὁρίων συγκράτησις, περιστολή, ἐλάττωσις: «περιορισμὸς δαπανῶν»· || αὐστηρὰ ἐπιτήρησις, ἀπαγόρευσις ἐλευθερίας: «ἔχει τὰ παιδιά του, — τὴ γυναῖκά του σὲ μεγάλο περιορισμό»· || πειθαρχικὴ τιμωρία ἐν τῷ στρατῷ, ἀπαγόρευσις ἐξόδου ἐκ τοῦ θαλάμου: «ἐτέθη ὑπὸ περιορισμόν».

— *[Μαθημ.] Περιορισμὸς* προβλήματος καλεῖται ἡ συνθήκη ἢ συνθῆκαι, ἃς δέον νὰ πληρῶσι τὰ δεδόμενα αὐτοῦ, ἵνα τὸ πρόβλημα ἔχῃ πραγματικὴν λύσιν. Τοιοῦτοι περιορισμοὶ ὑπάρχουσι κυρίως εἰς τὰ προβλήματα τῆς γεωμετρίας καὶ ἐκ τῆς ἀλγέβρας ἰδίως εἰς τὰς ἀκεραίας λύσεις τῶν ἐξισώσεων, ὡς καὶ εἰς τὰς πραγματικάς.

Παραδείγματα γεωμετρίας: 1) Ὅταν δίδωνται τρεῖς πλευραί, διὰ νὰ κατασκευασθῇ τρίγωνον ὑφίσταται ὁ περιορισμός: «ἑκάστη τῶν δεδομένων πλευρῶν πρέπει νὰ εἶναι μικροτέρα τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἄλλων». 2) Ὅταν δίδηται ἡ περίμετρος ὀρθογωνίου καὶ ζητῆται νὰ κατασκευασθῇ τὸ ὀρθογώνιον ἰσοδύναμον πρὸς δοθὲν τετράγωνον, ὑφίσταται ὁ περιορισμός: «ἡ δεδομένη περίμετρος πρέπει νὰ μὴ εἶναι μικροτέρα τῆς περιμέτρου τοῦ δοθέντος τετραγώνου». 3) Ὅταν δίδωνται τρεῖς γωνίαι καὶ ζητῆται δι' αὐτῶν νὰ κατασκευασθῇ στερεὰ τρίεδρος γωνία, ὑφίστανται οἱ ἑξῆς περιορισμοί: α΄) τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν νὰ εἶναι μικρότερον τῶν 4 ὀρθῶν, β΄) ἑκάστη τῶν γωνιῶν νὰ εἶναι μικροτέρα τοῦ ἀθροίσματος τῶν δύο ἄλλων.

Παραδείγματα ἀλγέβρας: 1) Ὅταν δίδηται ἡ ἐξίσωσις μὲ δύο ἀγνώστους $\alpha x+\beta y=\gamma$ καὶ ζητοῦνται ἀκέραιαι τιμαὶ τῶν x καὶ y, δι' ἃς ἐπαληθεύεται αὕτη, δέον α΄) οἱ γνωστοὶ ἀριθμοὶ α, β καὶ γ νὰ εἶναι ῥητοί, ὅτε δύνανται νὰ τραπῶσιν εἰς ἀκεραίους, β) ἀκεραίων ὄντων τῶν α, β καὶ γ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναγωγὴ αὐτῶν εἰς ἀριθμοὺς πρώτους πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο. 2) Ἵνα ἡ ἐξίσωσις $\alpha x^2+\beta x+\gamma=0$ ἔχῃ πραγματικὰς τὰς ῥίζας της, πρέπει νὰ εἶναι οἱ γνωστοὶ συντελεσταὶ α, β, γ τοιοῦτοι ὥστε: $\beta^2 \geqslant 4\alpha\gamma$. Ν. Γ.

—*[Στρατ.—Ναυτ.]* Ὁ *περιορισμὸς* εἶναι πειθαρχικὴ ποινὴ ἐπιβαλλομένη εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς στρατιωτικούς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ δι' ἐλαφρὰ πειθαρχικὰ παραπτώματα. Οἱ διὰ ταύτης τιμωρούμενοι δὲν ἀπαλλάσσονται οὐδεμιᾶς ὑπηρεσίας, ὑποχρεοῦνται δὲ καθ' ἃς ὥρας δὲν ἔχουσιν ὑπηρεσίαν: α΄) οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἀνθυπασπισταὶ νὰ παραμένωσιν οἴκοι, οὐδεμίαν δεχόμενοι ἐπίσκεψιν, πλὴν τῶν προσερχομένων δι' ὑπηρεσιακοὺς λόγους, β΄) οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ μὲν στρατοῦ νὰ παραμένωσιν ἐν τῷ θαλάμῳ τοῦ οἰκείου λόχου, ἴλης, πυροβολαρχίας ἢ τῷ τοῦ στρατιωτικοῦ καταστήματος ἐν ᾧ διαμένουσιν, οἱ δὲ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἐν τοῖς πλοίοις ἢ ἐν τοῖς ναυτικοῖς καταστήμασιν ἐν οἷς ὑπηρετοῦσι, καὶ γ΄) οἱ ὁπλῖται νὰ παραμένωσιν ἐν τῷ οἰκείῳ θαλάμῳ. Ἡ ποινὴ αὕτη εἶναι διαρκείας μέχρι δύο μηνῶν, ἐπιβάλλεται δὲ ὑπὸ παντὸς βαθμοφόρου εἰς τὸν πταίσαντα (ὑποδεέστερον αὐτοῦ κατὰ βαθμόν, ἢ καὶ ὁμοιόβαθμον πλὴν νεώτερον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ διατελοῦντα ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ τὰς διαταγάς του) ἐν τῷ μέτρῳ τῆς δικαιοδοσίας του. Αὕτη δὲ οὐδεμίαν ἐπιφέρει μεταβολὴν ἐπὶ τῆς μισθοδοσίας ἐν γένει τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, ὡς ἐπίσης οὐδεμίαν ἐπὶ τῆς στρατολογικῆς καταστάσεως τῶν ὁπλιτῶν. Χ. Π.

— **περιορισμὸς *ἐξοπλισμῶν*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐξοπλισμῶν* περιορισμός.

περιοριστικός, *—ή*, *—όν*· ὁ προκαλῶν περιορισμόν, συγκράτησιν, περισταλτικός, ἐλαττωματικός: «μέτρα περιοριστικὰ τῶν καταχρήσεων».—Ἐπίρρ. ***περιοριστικῶς***.

— **περιοριστικαὶ *κρίσεις*** *[Λογ.]*· βλ. λ. *καταφατικὴ* κρίσις.

περιορύσσω· ὀρύσσω πέριξ, σκάπτω ὁλόγυρα, ἀνοίγω ὄρυγμα.

περιορχῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ χρονία φλεγμονὴ τοῦ ὀρώδους χιτῶνος, ὅστις περιβάλλει τοὺς ὄρχεις (ἐλυτροειδὴς χιτών)· παρακολουθεῖται δὲ ὑπὸ παχύνσεως τοῦ ὑμένος τούτου καὶ αἱμορραγίας. Μ. Ν. Κ.

περιοστεϊκὴ *δυσπλαστία* *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *δυσπλαστία*.

περιοστεομυελῖτις (ἡ). Ἡ σύγχρονος φλεγμονὴ τοῦ ποριοστέου καὶ τοῦ ὀστοῦ ἐν γένει, ἐκδηλουμένη ὡς ἡ *ὀστεομυελῖτις* (βλ. λ.).

περιόστεον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Περίβλημα λευκὸν ἢ ὠχρόλευκον, ἐλαστικὸν καὶ ἀγγειοβριθές, περιβάλλον ἕκαστον ὀστοῦν (βλ. *ὀστᾶ*). Ι. Π.

—*[Ὀδοντιατρ.]* Βλ. *ὀδοντοπεριόστεον*.

περιοστῖτις (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ φλεγμονὴ τοῦ περιοστέου. Αὕτη ἐπέρχεται εἴτε ἀμέσως ἐκ τῶν ἔξωθεν μετὰ τραῦμα, νύξιν κ. τ. τ., εἴτε κατ' ἐπέκτασιν ἐκ παρακειμένης πυογόνου ἑστίας, εἴτε τέλος διὰ τῆς αἱματηρᾶς ὁδοῦ, κατὰ τὰ λοιμώδη νοσήματα (τύφος, ὀστρακιά, ἱλαρά, κ. τ. τ.). Ψῦξις ἢ καὶ θλάσις συντελοῦσιν ἐπίσης ἐμμέσως πρὸς γένεσιν τῆς νόσου, ὡς πυογόνοι δὲ παράγοντες εἶναι ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, ὁ πνευμονιόκοκκος καὶ ἄλλοι. Ἡ πάθησις αὕτη ἀναφαίνεται συνήθως ἐπὶ τῶν μακρῶν ὀστῶν, τοῦ μηροῦ καὶ τῆς κνήμης. Τῆς περιοστίτιδος διακρίνομεν δύο μορφάς: τὴν ὀξεῖαν καὶ χρονίαν. Ἡ *ὀξεῖα περιοστῖτις* ἄρχεται διὰ πόνων ἰσχυρῶν, ἐπιτεινομένων τῇ πιέσει, διογκώσεως τοῦ πάσχοντος ὀστοῦ, ἐρυθρότητος τοῦ δέρματος, πυρετοῦ, ὑψηλοῦ ἐνίοτε μετὰ ῥίγους καὶ γενικῆς καχουχίας. Τῆς φλεγμονῆς ἐξακολουθούσης, τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα καθίστανται ἐντονώτερα καὶ ἡ διόγκωσις μᾶλλον ἔκδηλος. Ἡ τοιαύτη κατάστασις καταλήγει εἰς συλλογὴν ὑπὸ τὸ περιόστεον ὁτὲ μὲν ὀροϊνώδους ἢ ὀροπυώδους ἐξιδρώματος, ὁτὲ δὲ καθαροῦ πύου (περιοστῖτις πυώδης, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίως ἐπὶ τῶν αἱματογενῶν μολύνσεων, τύφος, ὀστρακιὰ κ. τ. τ.). Ἐὰν εἰς τὴν πυώδη ταύτην συλλογὴν δὲν δοθῇ διέξοδος πρὸς τὰ ἐκτὸς εἴτε δι' αὐτομάτου ῥήξεως εἴτε διὰ σχάσεως χειρουργικῆς, δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ νέκρωσις τῆς ἀμέσως ὑποκειμένης μοίρας τοῦ ὀστοῦ, καὶ ἐπέκτασις τῆς φλεγμονῆς πρὸς τὸν μυελὸν τοῦ ὀστοῦ (ὀστεομυελῖτις) ἢ ἀποκόλλησις ὁλοκλήρου τοῦ περιοστέου.

Χρόνιαι περιοστίτιδες. Αὗται εἶναι ἀπότοκοι τῶν ὀξειῶν καὶ παρατεταμένων μορφῶν. Εἰς τὰς χρονίας μορφὰς ὑπάγονται ἐπίσης αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν συφίλιδα (*περιοστῖτις συφιλιδική*) καὶ εἰς τὴν φυματίασιν (*περιοστῖτις φυματιώδης*). Αἱ φυματιώδεις περιοστίτιδες εἶναι δευτεροπαθεῖς, ὀφειλόμεναι συνήθως εἰς παρακειμένην ἑστίαν μυῶν ἢ τενόντων. Αἱ πρωτοπαθεῖς εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιαι. Ἀπὸ ἀπόψεως παθολογοανατομικῆς αἱ χρόνιαι περιοστίτιδες διακρίνονται: α΄) Εἰς τὴν *πηκτωματοειδῆ περιοστίτιδα* τοῦ Poncet καὶ ' lier (periostitis albuminosa), χαρακτηριζομένην διὰ συλλογῆς ὑπὸ τὸ περιόστεον ὑγροῦ κολλοειδοῦς, διαφανοῦς, λευκωματούχου, ἄνευ ἰνώδους μετὰ πυοσφαιρίων. β΄) Εἰς τὴν *ἰνώδη περιοστίτιδα* (periostitis fibrosa), ἥτις ὀφείλεται εἰς χρόνιον ἐρεθισμόν. Αὕτη χαρακτηρίζεται διὰ σκληρᾶς καὶ ἰνώδους παχύνσεως τῆς ἔσω στιβάδος τοῦ περιοστέου· καὶ γ΄) Εἰς τὴν *ὀστεοποιητικὴν περιοστίτιδα* (periostitis ossificans), καθ' ἣν ἐκ τῆς ἔσω στιβάδος τοῦ περιοστέου, χρονίως ἐρεθιζομένης, πλάσσεται νέος ὀστίτης ἱστὸς (βλ. λ. *ὀστεόφυτον*, *ἐξόστωσις*). Πρὸς διάγνωσιν τῶν περιοστιτίδων μεγάλην παρέχει βοήθειαν ἡ ἀκτινογραφία.

Θεραπεία. Ἐπὶ τῶν ὀξειῶν μορφῶν συνιστῶνται κατ' ἀρχὰς ἀντιφλογιστικὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή, ἐπὶ σχηματισμοῦ δὲ ἀποστήματος ἡ ὅσον ἔνεστιν εὐρεῖα διάνοιξις καὶ κένωσις τοῦ πύου. Ἐπὶ τῶν χρονίων μορφῶν, ἐκτὸς τῆς διανοίξεως τῶν σχηματισθέντων ἀποστημάτων, ἐνδείκνυται καὶ εἰδικὴ θεραπεία ἐπὶ τῶν εἰς τὴν συφίλιδα ἢ φυματίασιν ὀφειλομένων περιπτώσεων. Ι. Κ. Κ.

— *[Ὀδοντιατρ.]* Ἡ *περιοστῖτις τῶν ὀδόντων* ἢ *περιοδοντῖτις* προέρχεται ἐκ μολυσματικῶν αἰτίων εἰς τὴν περιτρηματικὴν ἢ ἀκρορριζικὴν μοῖραν τῶν ὀδόντων. Ἡ φλεγμονὴ αὕτη εἶναι δυνατὸν νὰ καταλήξῃ εἰς περιοδοντικὸν ἀπόστημα. Κατὰ τὴν περιοστίτιδα ὁ ἀσθενὴς ἀλγεῖ κατὰ τὸ ῥιζικὸν τρῆμα, ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν τῶν ὀδόντων ἢ καὶ κατὰ τὴν μάσησιν καὶ ἐπαφὴν τοῦ πάσχοντος ὀδόντος μετὰ τοῦ ἑτέρου τῆς ἀντιστοίχου γνάθου. Τὸ τμῆμα τῶν οὔλων τὸ ἀντιστοιχοῦν περὶ τὸ ῥιζικὸν τρῆμα τοῦ πάσχοντος ὀδόντος εἶναι βαθυέρυθρον, τὸ δὲ ἄλγος εἶναι βαρύ, τρωκτικὸν καὶ διαρκές. Ν. Γ. Π.

— ***περιοστῖτις συφιλιδική***. Αἱ συφιλιδικαὶ παθήσεις τῶν ὀστῶν καὶ τοῦ περιοστέου ἐξωτερικεύονται ἢ δι' ἁπλῆς φλεγμονῆς κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς συφίλιδος, ἢ δια τοῦ σχηματισμοῦ κομμιωμάτων κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον. Ἡ *ἁπλῆ φλεγμονώδης περιοστῖτις* ἐμφανίζεται συνήθως εἰς τὰ ἐπιπολαίως κείμενα ὀστᾶ, τὰς πλευράς, τὴν κνήμην, τὸ κρανίον, ὑπὸ μορφὴν μιᾶς λίαν ἐπωδύνου περιγεγραμμένης ἐξοιδήσεως μεγέθους πενταλέπτου μέχρι πενταδράχμου, ἡ ὁποία ταχέως παρέρχεται διὰ τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας. Ἡ *κομμιωματώδης περιοστῖτις* τῆς τριτογενοῦς περιόδου χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως περιγράπτων σκληρῶν ὄγκων, οἱ ὁποῖοι ἀναπτύσσονται βραδύτατα καὶ λαμβάνουσι τὸ μέγεθος ᾠοῦ ὄρνιθος. Τὰ κομμιώματα ταῦτα εἶναι σκληρὰ κατὰ τὰ ἄκρα, εἰς τὸ κέντρον ὅμως παρουσιάζουσι μαλάκυνσιν, μὴ ὑποβαλλόμενα δὲ ταχέως εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν διαπυΐσκονται καὶ σχηματίζουσι κρατηροειδεῖς ἐξελκώσεις. Κ. Κ. Κ.

περιόστωσις (ἡ). Καλεῖται ἡ ἐκ τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ περιοστέου προκαλουμένη ἐξόστωσις (ὀστέωμα). Αἱ περιοστεογενεῖς αὗται ἐξοστώσεις ἀναφαίνονται συνήθως εἰς τὰ ὀστᾶ τοῦ κρανίου καὶ τοῦ προσώπου, σπανιώτερον δὲ ἐπὶ νεαρῶν ἀτόμων καὶ εἰς τὰ μακρὰ ὀστᾶ τοῦ βραχίονος καὶ τοῦ μηροῦ κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐκφύσεως τῶν μυῶν. Αἱ περιοστώσεις καλύπτουσιν ἄλλοτε ἄλλην ἔκτασιν τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν ὀστῶν, ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶναι ἀνώμαλος, ὑβώδης, μὲ ἀκανθώδεις ἐνίοτε προβολάς. Αἱ περιοστώσεις ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι σπουδαίας λειτουργικὰς διαταραχάς. Ι. Κ. Κ.

περιουρηθρικός, *—ή*, *—όν*· ὁ κείμενος περὶ τὴν οὐρήθραν.

— **περιουρηθρικὸν *ἀπόστημα***. Ἐπὶ ὀξειῶν γονοκοκκικῶν οὐρηθριτίδων, μετὰ τραυματισμὸν τοῦ ὀργάνου τῆς οὐρήθρας διὰ καθετῆρος ἢ καὶ ἐρεθισμὸν τούτου διὰ τῶν διαφόρων ἐγχυνομένων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, παρατηροῦνται φλεγμονώδεις διηθήσεις τῶν μοργανείων κόλπων, τῶν κωπηρείων καὶ λιτρείων ἀδένων, αἵτινες, ἂν τῇ καταλλήλῳ θεραπευτικῇ ἀγωγῇ δὲν ὑποχωρήσωσι, καταλήγουσιν εἰς διαπύησιν, σχηματιζομένων οὕτω τῶν περιουρηθρικῶν ἀποστημάτων. Τοιαῦτα σχηματίζονται ἐνίοτε κεντρικῶς πρὸς ὑπάρχοντα στενώματα τῆς οὐρήθρας, καθόσον ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ

Digitized by Google

χώρῳ προκαλεῖται στάσις βλέννης μετὰ οὔρων οὐχὶ ἀσήπτων, ἅτινα παρέχουσιν ἄριστον ὑλικὸν πρὸς ἀνάπτυξιν μικροβίων. Τὰ τοιαῦτα ἀποστήματα ἐκδηλοῦνται δι' ἐξοιδήσεως καὶ ἐρυθρότητος, πόνων καὶ πυρετοῦ, καὶ ἂν δὲν διανοιγῶσιν ἐγκαίρως, ἐπέρχεται αὐτόματος ῥῆξις πρὸς τὰ ἐκτός, σχηματιζομένων οὕτω τῶν *περιουρηθρικῶν συριγγίων*. Ταῦτα, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν, ὀφείλουσιν ἐπίσης τὴν γένεσιν αὐτῶν εἰς τραυματισμούς, εἰς φυματίασιν καὶ νεοπλασίας τῆς οὐρήθρας. Ι. Κ. Κ.

περιουρηθρῖτις (ἡ) *[Ἀφροδ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τῶν περὶ τὴν οὐρήθραν ἱστῶν προέρχεται συνήθως ἐκ τῶν ἀποφραχθέντων ἀδένων τοῦ Λιτρὲ διὰ τῆς εἰσδύσεως τῶν γονοκόκκων εἰς τοὺς πέριξ ἱστούς. Αὕτη προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν τῶν *περιουρηθρικῶν ἀποστημάτων* (βλ. λ.). Κ. Κ. Κ.

περιουσία (ἡ)· πᾶν ὅ,τι ἔχει τις ὑπὸ τὴν κυριότητά του, τὰ ὑπάρχοντα: «περιουσία κινητὴ καὶ ἀκίνητος», «ηὔξησε —, ἠλάττωσε τὴν περιουσίαν του»· || ἀρχ., περισσία, ἀφθονία: «διδάσκει ἀπὸ περιουσίας» ἐξ ἀφθόνων γνώσεων, ἐκ κυριότητος τοῦ θέματος.

— *[Νομ.] Περιουσία* εἶναι τὸ σύνολον τῶν δικαιωμάτων προσώπου τινός, τῶν ἐχόντων χρηματικὴν ἀξίαν. Ὡς περιουσία λογίζονται πάντα τὰ ἔχοντα χρηματικὴν ἀξίαν πράγματα, τὰ ἀνήκοντα εἴς τινα πραγματικῶς, ἄρα καὶ ἡ νομὴ καὶ μάλιστα καὶ αὐτὴ ἡ πελατεία καταστήματος. Ἡ περιουσία ἀλλάσσει κατὰ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, δυναμένη νὰ αὐξάνῃ ἢ νὰ ἐλαττῶται. Τὰ στοιχεῖα τῆς περιουσίας διαιροῦνται εἰς σημαντικὰ καὶ εἰς ἀσήμαντα πράγματα. Σημαντικὰ πράγματα εἶναι τὰ ἐν τῷ χώρῳ εὑρισκόμενα ἀντικείμενα περιουσίας, ἤτοι ἀκίνητα καὶ κινητὰ πράγματα. Ἀσήμαντα εἶναι τὰ δικαιώματα, π. χ. δουλεῖαι, ἐνοχαί, κληρονομικαὶ ἀξιώσεις. Καὶ αἱ ὀφειλαὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν περιουσίαν ὡς ἐλαττώσεις αὐτῆς. Ὅθεν ἡ περιουσία διαιρεῖται εἰς *εὐεργετικὴν* καὶ *παθητικήν*. Ἡ παθητικὴ δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν εὐεργετικήν, ὁπότε ἡ περιουσία εἶναι *ἀρνητική*. Ἡ περιουσία ἑνὸς κράτους διαιρεῖται εἰς *κοινὴν* καὶ *ἰδιωτικήν*. Ἡ πρώτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα τὸ κράτος κατέχει καὶ τῶν ὁποίων παραχωρεῖ δωρεὰν τὴν χρῆσιν εἰς τοὺς ἰδιώτας, ἢ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὀργανισμῶν, χωρὶς νὰ προσπορίζεται ἐκ τῶν κτημάτων τούτων ἄμεσα εἰσοδήματα, δυνάμενα νὰ ἐκτιμηθῶσιν εἰς χρῆμα. Ἡ δευτέρα κατηγορία, ἀπ' ἐναντίας, περιλαμβάνει κτήματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατέχουσιν οἱ ἰδιῶται, καὶ τὰ ὁποῖα εἰσὶ προσοδοφόρα.

Τὸ σύνολον τῶν ἰδιωτικῶν περιουσιῶν ἐντὸς μιᾶς χώρας ἀποτελεῖ τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον αὐτῆς.

— *[Διεθν. Δίκ.]* Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας διαρκοῦντος πολέμου ἰσχύουσι διάφοροι κανόνες. Ἐν πρώτοις ὅσον ἀφορᾷ τὴν κινητὴν κρατικὴν περιουσίαν ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς καταλαμβάνων ξένην χώραν δικαιοῦται νὰ κατάσχῃ μόνον χρήματα, κεφάλαια καὶ ἀπαιτητὰς ἀξίας, ἐφόσον ταῦτα ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ κράτος, ἐπίσης τὰς ἀποθήκας ὅπλων, πᾶν μεταφορικὸν μέσον, τὰς προμηθείας καὶ γενικῶς πᾶσαν κινητῆς φύσεως περιουσίαν τοῦ κράτους, δυναμένην ὁπωσδήποτε νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐπίσης ἀναγνωρίζεται παρὰ τοῦ καταλαβόντος στρατοῦ ἡ εἴσπραξις τῶν ὑφισταμένων φόρων ἐν τῇ καταληφθείσῃ χώρᾳ, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς καταβολῆς τῶν ἐξόδων τῆς διοικήσεως, ὀφείλοντος ἐπὶ τούτοις νὰ ἐφαρμόσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς ἐν ἰσχύϊ διατάξεις περὶ ἐπιβολῆς καὶ διοικήσεως τῶν φόρων καὶ δικαιουμένου νὰ καταργήσῃ ὡρισμένους φόρους καὶ ἐπιβάλῃ ἀντ' αὐτῶν ἄλλους. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκίνητον κρατικὴν περιουσίαν, ἰσχύει ὁ κανὼν ὅτι ἡ καταλαμβάνουσα πολιτεία, ἂν καὶ μὴ κτωμένη τὴν κυριότητα τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ ἐχθρικὸν κράτος καὶ κειμένων ἐντὸς τῆς καταληφθείσης χώρας δημοσίων κτηρίων, ἀκινήτων, δασῶν καὶ γεωργικῶν κτημάτων, καθίσταται ἐν τούτοις διαχειριστὴς καὶ ἐπικαρπωτὴς αὐτῶν. Ὁ κανὼν οὗτος ἰσχύει τόσον διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν δημοσίαν περιουσίαν (domaine privé, domaine public) τῆς ἐχθρικῆς πολιτείας. Τὸ κράτος τὸ καταλαβὸν τοιαύτην περιουσίαν ὑποχρεοῦται νὰ διαχειρίζεται ταύτην συμφώνως πρὸς τοὺς περὶ ἐπικαρπίας ἰσχύοντας κανόνας καὶ νὰ καταβάλλῃ ἐπιμέλειαν καλοῦ οἰκογενειάρχου. Προκειμένου περὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας, ἥτις ἀνήκει εἰς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, εἴτε αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς δήμους, εἴτε προορίζεται διὰ τὴν θείαν λατρείαν, ἢ τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ἐκπαίδευσιν, τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, θεωρεῖται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη καθ' ἣν ἀνήκει εἰς τὸ κράτος ὡς ἰδιωτικὴ κτῆσις, τούτου δ' ἕνεκα ἀπαγορεύεται καὶ καταδιώκεται πᾶσα κατάσχεσις, καταστροφὴ ἢ βλάβη τοιούτων ἱδρυμάτων, ὡς καὶ τῶν ἱστορικῶν μνημείων καὶ τῶν ἔργων τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ κανὼν ὅμως αὐτὸς δὲν ἐκτείνεται μέχρις ἀπαγορεύσεως καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιτάξεως τοιούτων ἱδρυμάτων παρὰ τοῦ καταλαβόντος στρατοῦ· ἀντιθέτως εἶναι γενικῶς παραδεκτὸν ὅτι οὗτος δικαιοῦται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἐν λόγῳ ἀκίνητα καὶ διὰ στρατιωτικὰς ἔτι ἀνάγκας, πρὸς ἀποθήκευσιν τροφίμων, ἐγκατάστασιν νοσοκομείων, κλπ., χωρὶς κἂν νὰ ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν.

Ὁ εἰρημένος κανὼν ἔχει σημασίαν ἰδίως προκειμένου περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ σεβασμοῦ τῶν μνημείων τῆς τέχνης καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων ἐκπολιτιστικῶν ἔργων καὶ ἀπαγορεύει ἰδίως τὴν ἀφαίρεσιν παρὰ τῶν στρατευμάτων τῶν ἔργων τῆς τέχνης κλπ. Καθόσον ἀφορᾷ τὰ μέσα μεταφορᾶς προσώπων ἢ πραγμάτων καὶ ἰδίως τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς καὶ τὸ τροχαῖον ὑλικὸν αὐτῶν, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς ἰδιώτας, ὁπότε ἡ στρατιωτικῶς καταλαβοῦσα τὴν χώραν ὅπου κεῖνται ταῦτα πολιτεία δικαιοῦται νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ ἀποζημιώσεως· τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ μόνον ἀνήκουσιν εἰς τὸ κράτος, ὅτε ἡ καταλαβοῦσα πολιτεία δικαιοῦται νὰ χρησιμοποιήσῃ ταύτας ἄνευ ἀποζημιώσεως, ἐκτὸς τοῦ εἰς ἰδιώτας ἀνήκοντος ὑλικοῦ, καὶ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τόσον αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ὅσον καὶ τὸ λοιπὸν ὑλικὸν ἀνήκει εἰς τὸ κράτος, ὅτε ἡ κατέχουσα πολιτεία, οὖσα διαχειριστὴς καὶ ἐπικαρπωτὴς αὐτῶν, δικαιοῦται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄνευ ἀποζημιώσεως, ἐπιστρέφουσα ταῦτα μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Ἐὰν πρόκειται δὲ περὶ τροχαίου σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ οὐδετέρας πολιτείας καὶ διερχομένου διὰ τῆς χώρας τῆς στρατιωτικῶς κατεχομένης παρά τινος τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, ἀσχέτως ἂν τοῦτο εἶναι κρατικὸν ἢ ἀνήκῃ εἰς ἰδιώτας, δὲν δύναται νὰ ἐπιταχθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ ἢ ἐν περιπτώσει ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης καὶ ἀναλόγως αὐτῆς καὶ τότε ἐπιστρέφεται ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ ταχύτερον. Ὁ κανὼν αὐτὸς ἰσχύει ἐξ ἴσου ὑπὲρ τῆς οὐδετέρας πολιτείας προκειμένου τροχαίου ὑλικοῦ μιᾶς τῶν ἐμπολέμων δυνάμεων.

Οἱ ὡς ἄνω ἰσχύοντες διεθνεῖς κανόνες περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ ἰσχύουσι γενικῶς καὶ ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν. Ἐν τῷ τελευταίῳ ὅμως ἰσχύουσι καὶ ἰδιαίτεροι κανόνες προκειμένου περὶ τῶν ὑποβρυχίων καλῳδίων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ κράτος ἀφ' ἑτέρου. Περὶ τῶν πλοίων βλ. λ. *πλοῖα [Διεθν. Δίκ.]*. Προκειμένου περὶ τῶν ὑποβρυχίων καλῳδίων ἰσχύουσιν οἱ ἑξῆς κανόνες. Τὰ καλῴδια τὰ ἑνώνοντα οὐδετέρας πολιτείας κηρύσσονται ἀπαραβίαστα, ἐνῷ ἐπιτρέπεται τὸ κόπτειν τὰ καλῴδια τὰ ἑνώνοντα τὰς ἐμπολέμους πολιτείας, οὐχὶ ὅμως ἐντὸς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης οὐδετέρων κρατῶν. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ καταστροφὴ καλῳδίων ἑνούντων πολιτείαν ἐμπόλεμον μὲ οὐδετέραν πολιτείαν ἐντὸς τῶν οὐδετέρων ὑδάτων, ἐπιτρεπομένης ταύτης ἐντὸς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης τοῦ ἐμπολέμου κράτους. Ἡ καταστροφὴ καλῳδίων ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἐπιτρέπεται καὶ εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν μόνον ἐφόσον ὑφίσταται πραγματικὸς ἀποκλεισμός. Οἱ ὡς ἄνω ἐκτεθέντες κανόνες ἰσχύουσιν εἴτε ἂν τὰ ὑποβρύχια καλῴδια ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἐμπολέμους πολιτείας, εἴτε εἰς οὐδετέρας πολιτείας, εἴτε τέλος εἰς ἰδιώτας. Η. Γ. Κ.

περιουσιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περιουσίαν, ὁ τῆς περιουσίας: «περιουσιακὰ ζητήματα».

—περιουσιακὰ ἀδικήματα *[Ποιν. Δίκ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἀδικήματα τὰ προσβάλλοντα τὴν *περιουσίαν* (βλ. λ.) ἐν τῇ φυσικῇ ἢ οἰκονομικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ, οἱονδήποτε τουτέστιν ἀγαθὸν κεκτημένον ἀξίαν δι' ὡρισμένον πρόσωπον.

Τὰ περιουσιακὰ ἀδικήματα διακρίνονται εἰς κυρίως τοιαῦτα, ὧν ἀντικείμενον τυγχάνει μόνον ἡ περιουσία, στρεφόμενα εἰς τὴν προσβολὴν αὐτῆς καὶ μόνης καὶ ἅτινα ἐθεσπίσθησαν ἀκριβῶς εἰς προστασίαν αὐτῆς κυρίως, ὡς ἡ κλοπή, ἡ ὑπεξαίρεσις, ἡ ἀπάτη, ἡ ἀπιστία (402 α ποιν. νομ.), ἡ χρεοκοπία, ἡ φθορά, ἡ μετατύπωσις ἔργων νοῦ ἢ τέχνης, ἡ τοκογλυφία· καὶ εἰς τοιαῦτα, ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ, τὰ προσβάλλοντα μὲν τὴν περιουσίαν, πλὴν ἐν ταὐτῷ καὶ ἄλλο τι συνήθως σπουδαιότερον αὐτῆς ἀγαθόν, ἀτομικὸν ἢ κοινωνικόν, ὡς συμβαίνει λ. χ. ἐπὶ τῆς λῃστείας, τῆς πειρατείας, τῆς ἐκβιάσεως, καθ' ἃ παρὰ τὴν περιουσίαν προσβάλλονται καὶ ἡ ζωὴ ἢ ἡ σωματικὴ ἀκεραιότης τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ φυσικὴ αὐτοῦ ἐλευθερία, ἐπὶ τῆς πλαστογραφίας, καθ' ἣν προσβάλλεται καὶ ἡ δημοσία πίστις, ἐπὶ τῆς αὐτοδικίας καὶ ἡ δικαστικὴ τῆς πολιτείας ἐξουσία, ἐπὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ τῆς πλημμύρας καὶ ἡ δημοσία ἐν τῷ κράτει ἀσφάλεια, ἐπὶ τῆς δωροδοκίας καὶ καταπιέσεως καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ καθήκοντος τοῦ ὑπηρετοῦντος τῆς πολιτείαν ὀργάνου.

Τὰ κυρίως περιουσιακὰ ἀδικήματα εἶναι κατὰ κανόνα οὐσιαστικά· διὰ τὴν τελεσιουργίαν τουτέστιν αὐτῶν ἀπαιτεῖται ἡ ἐπέλευσις τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑπὸ τοῦ δράστου δι' αὐτῶν σκοποῦ· ἐνῷ ἐκ τῶν περιουσιακῶν ἀδικημάτων ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ (τῶν καθαπτομένων καὶ τῆς περιουσίας), τὰ μᾶλλον εἰς τὴν κοινωνίαν ἐπικίνδυνα (ὡς ἡ λῃστεία, ἡ πλαστογραφία, ὁ ἐμπρησμός), ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ ἐξ αὐτῶν κοινωνικοῦ κινδύνου καὶ τῆς διακινδυνεύσεως δι' αὐτῶν καὶ ἄλλων πολυτιμοτέρων τῆς περιουσίας ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνομοθετήθησαν τυπικά, θεωροῦνται τουτέστι κατὰ νόμον ὡς τετελεσμένα καὶ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ καὶ ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ ὁ δι' αὐτῶν ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς (βλ. λ. *πρᾶξις*).

Τίνα ἐκ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν νοεῖ ὁ νομοθέτης ἑκάστοτε χρώμενος τοῦ ὅρου «περιουσιακὰ ἀδικήματα», εἶναι ζήτημα ἑρμηνείας ἑκάστου νόμου συνῳδὰ τῷ ἐπιδιωκομένῳ ὑπ' αὐτοῦ σκοπῷ.

Ἓν τῶν κυρίως περιουσιακῶν ἀδικημάτων τυγχάνει καὶ ἡ *ἀπάτη*, ἤτοι ἡ διὰ τῆς δολίας ἀλλοιώσεως τῆς ἀληθείας (τῆς παραστάσεως ψευδῶν πραγμάτων ὡς ἀληθῶν ἢ τῆς ἀποκρύψεως ἢ παρασιωπήσεως πραγμάτων ἀληθῶν) βλάβη τοῦ ἄλλου ἢ ὁ δι' αὐτῆς προσπορισμὸς ἀθεμίτου ὀφέλους.

Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος τῆς ἀπάτης εἶναι:

α) Ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἀληθείας διὰ τῆς παραστάσεως πραγμάτων (ἤτοι πράξεων, γεγονότων, προσώπων, οἱωνδήποτε ἀντικειμένων, καὶ τῶν τούτων ἰδιοτήτων) ψευδῶν ὡς ἀληθῶν ἢ τῆς ἀποκρύψεως ἢ παρασιωπήσεως πραγμάτων ὄντως ὑφισταμένων. Ἡ ψευδὴς παράστασις ἢ ἡ ἀποσιώπησις τῆς ἀληθείας δέον νὰ στρέφεται περὶ πράγματα ὑφιστάμενα καθ' ὃν χρόνον γίνεται ἡ ψευδὴς παράστασις ἢ ἡ ἀποσιώπησις (διότι ἐπὶ τοιούτων μόνον δύναται νὰ προκληθῇ δεδικαιολογημένως ἡ πλάνη τοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνονται), τοιαῦτα δὲ εἶναι προφανῶς τὰ ἀναγόμενα εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν μόνον (τὰ ὑπάρξαντα ἢ ὑπάρχοντα), οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἀναγόμενα εἰς τὸ μέλλον (οἷα εἶναι καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν παντὸς εἴδους ὑποσχέσεων, συμβατικῶν ἢ μή).

β) Ἡ πλάνη τοῦ πρὸς ὃν ἐγένετο ἡ ψευδὴς παράστασις ἢ ἡ ἀποσιώπησις τῆς ἀληθείας ἢ ἐκ τούτων προκληθεῖσα.

γ) Ἡ συνεπείᾳ τῆς πλάνης ταύτης ἐπιχείρησις ἢ παράλειψις πράξεώς τινος ἐκ μέρους τοῦ οὕτω πλανηθέντος.

δ) Ἡ ἐκ ταύτης βλάβη τῆς περιουσίας ἄλλου, εἴτε αὐτοῦ τούτου πρὸς ὃν ἐγένετο ἡ ψευδὴς παράστασις ἢ ἡ ἀπόκρυψις τῆς ἀληθείας ἢ καὶ τρίτου. Ἡ βλάβη αὕτη τοῦ ἄλλου δύναται νὰ περιέχῃ καὶ περιέχει συνήθως καὶ προσπορισμὸν ἀθεμίτου ὀφέλους τοῦ δράστου, ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ ἡ βλάβη μόνον διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀδικήματος, ἥτις βλάβη ἐξ ἄλλου ὑπάρχει πάντοτε ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ ἐκ μέρους τοῦ δράστου τοῦ ἀθεμίτου ὀφέλους. Τὸ οὐσιῶδες τουτέστιν ἐκ τῶν δύο τούτων ἐν τῷ νόμῳ διαζευκτικῶς ἀναφερομένων στοιχείων, τοῦ προσπορισμοῦ τοῦ ἀθεμίτου ὀφέλους καὶ τῆς βλάβης, εἶναι ἡ δευτέρα, ἐφ' ὅσον ὁ μὲν προσπορισμὸς τοῦ ἀθεμίτου ὀφέλους περιέχει καὶ βλάβην ἄλλου πάντοτε, ἡ δὲ βλάβη ἀρκεῖ καὶ μόνη διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀδικήματος, καὶ ἄνευ τοῦ προσπορισμοῦ τοῦ ἀθεμίτου ὀφέλους. Ἡ βλάβη δύναται νὰ ἔχῃ ἀντικείμενον οὐ μόνον τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἁπλῆς νομῆς, τῆς ἐπικαρπίας ἢ ἐπιφανείας, ἢ ἐνοχικὰ ἢ κληρονομικὰ δικαιώματα καὶ εἶναι θετικὴ (ἄμεσος ἐλάττωσις τῆς περιουσίας) ἢ ἀποθετικὴ (διαφυγὴ βεβαίου κέρδους)· καὶ

ε) Ἡ δολία προαίρεσις τοῦ αὐτουργοῦ, ἤτοι ἡ ἐν γνώσει τοῦ ψευδοῦς αὐτῶν παράστασις πραγμάτων ὡς ἀληθῶν ἢ ἐν γνώσει τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἀποσιώπησις ἢ ἀπόκρυψίς των.

Τετελεσμένον εἶναι τὸ ἀδίκημα τῆς ἀπάτης, ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν οὐσιαστικῶν ἀδικημάτων μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἐπιδιωκομένου δι' αὐτῆς σκοποῦ, ἤτοι τὴν βλάβην τοῦ ἄλλου ἢ τὸν προσπορισμὸν τοῦ ἀθεμίτου ὀφέλους.

Ὁ νόμος διακρίνει τὴν ἀπάτην εἰς τοιαύτην ἐκτὸς τῶν συμβολαίων, οὖσαν πάντοτε ἀξιόποινον, ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν σύναψιν συμβολαίων τελουμένην, ἥτις τιμωρεῖται ἐπὶ μὲν τῶν ἀμφοτερωφελῶν συμβολαίων (ὡς ἡ ἀγοραπωλησία, ἡ μίσθωσις, ἡ ἀνταλλαγὴ) ὅταν ἡ ἀπάτη ἀναφέρεται εἰς οὐσιώδη τοῦ συμβολαίου ἄρθρα (ὡς εἶναι λ. χ. ἐν τῷ συμβολαίῳ τῆς ἀγοραπωλησίας ἡ ὕπαρξις τοῦ πωλουμένου πράγματος ἢ ἡ ὕπαρξις ἐπ' αὐτοῦ κυριότητος τοῦ πωλοῦντος κλπ.), ἐπὶ δὲ τῶν ἑτερωφελῶν (ὡς εἶναι λ. χ. τὸ δάνειον, ἡ δωρεά), ὁσάκις συνέπεια τῆς ἀπάτης εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ σύναψις τοῦ συμβολαίου, ἐξ οὗ ἡ βλάβη τοῦ ἄλλου (ὡς ἐπὶ τῆς δωρεᾶς λ. χ. πρὸς τὸν παραστήσαντα ἑαυτὸν στενὸν συγγενῆ τοῦ μετ' αὐτοῦ συμβληθέντος δωρητοῦ).

Ἡ ἀπάτη, ἐὰν μὲν ἡ ζημία τοῦ ἄλλου ἢ τὸ προκύψαν ἀσυγχώρητον ὄφελος δὲν εἶναι μεῖζον τῶν τεσσάρων χιλιάδων δραχμῶν, τιμωρεῖται εἰς βαθμὸν πλημμελήματος, ἐὰν δὲ ὑπερβαίνῃ τὰς τέσσαρας χιλιάδας δραχμῶν, ὡς καὶ κατ' ἄλλας τινὰς περιπτώσεις, ὁρώσας μᾶλλον ἐπικινδύνους διὰ τὴν κοινωνίαν τρόπους ἐκτελέσεως αὐτῆς ἢ ἐκδηλούσας ἐξαιρετικῆς ἐγκληματικότητος ὑποτροπὴν ἢ συρροήν, τιμωρεῖται εἰς βαθμὸν κακουργήματος μὲ τὴν ποινὴν τῆς εἱρκτῆς ἢ τῶν προσκαίρων δεσμῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀπάτης χωρεῖ ἔμπρακτος μετάνοια, τελουμένη δὲ αὕτη μεταξὺ ὡρισμένων στενῶν συγ-

Digitized by Google

γενῶν τιμωρεῖται κατὰ κανόνα κατ' ἔγκλησιν καὶ ἠπιώτερον καὶ δὴ εἰς βαθμὸν πλημμελήματος πάντοτε.

Συγγενῆ πρὸς τὸ ἀδίκημα τῆς ἀπάτης, πλὴν διάφορα αὐτοῦ κατὰ τὰ συγκροτοῦντα αὐτὰ στοιχεῖα, εἶναι τὰ ἀδικήματα τῆς δι' ἀπάτης μειώσεως τῶν φόρων, τῆς ἀπάτης ὡς πρὸς τὰ χρέη, ἤτοι τῆς καταδολιεύσεως τῶν δανειστῶν καὶ τῆς χρεοκοπίας ἁπλῆς καὶ δολίας καὶ τῆς ἀπάτης διὰ ψευδῶν διαφημήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Σαριπόλου Ν.*, «Σύστημα Ποινικῆς Νομοθεσίας» (3 § 352 — 419). — *Κωστῆ*, «Ἑρμηνεία Ποινικοῦ Νόμου» (τόμ. 2ος § 1, σελ. 2 καὶ τόμ. 3ος § 34 — 43). — *Liszt Lehrbuch* (§ 81 σελ. 308). — *Chauveau Helie*, «Code pénal» (No 950 καὶ ἑπόμ.). — *Γ. Π. Χοϊδᾶ*, Γνωμοδότησις ἀριθ. 41 τοῦ 1927 πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης (Θέμις ΛΘ' σελ. 68). — *Γ. Π. Χοϊδᾶ*, «Ὁ ὅρος «πράγματα» τοῦ ἄρθρ. 396 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου» (Νέοι Πανδέκται τόμ. 2, σελ. 95) — *Δ. Τζιβανοπούλου*, «Στοιχεῖα ἀπάτης ἔμπρακτος μετάνοια» (Νέοι πανδέκται τόμ. 2, σελ. 97). — *Χ. Τζωρτζοπούλου*, «Τὸ ἔγκλημα τῆς ἀπάτης» (1931). Ἀπόφασις Α. Π. 220 (1900), Θέμις ΙΒ', σελ. 3—38 (1911), Θέμις ΚΒ' σελ. 161—210 (1914), Θέμις ΚΕ' σελ. 488 καὶ ἑξ. (1916), Θέμις ΚΖ' σελ. 625. — *Ἠλ. Γάφου*, Τὸ ἔγκλημα τῆς ἀπάτης (1932).

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

— **περιουσιακὴ *ἀγωγή*.** Ἡ ἀγωγὴ ἡ σκοποῦσα τὴν ἀπόδοσιν τοῦ περιουσιακοῦ κέρδους, ὅπερ ἠρύσθη ὁ ἐναγόμενος, ἐπὶ βλάβῃ τῆς περιουσίας τοῦ ἐνάγοντος, ἀλλ' ὅπερ, ὡς ἐκ τῶν σχέσεων ἐξ ὧν ἐπήγασεν ἡ κτῆσις, παρίσταται ὡς μὴ δεδικαιολογημένον κέρδος (condictio sine causa).

Τοιούτου εἴδους ἀγωγαὶ παρέχονται, ἔν τινι περιπτώσει, μὲ ὄνομα καὶ περιεχόμενον ἀκριβέστερον ὡρισμένα, εἶναι δὲ ἡ *ἀγωγὴ περὶ ἀχρεωστήτου* (condictio indebiti), ἡ *ἀγωγὴ διὰ μὴ ἐπακολουθήσασαν αἰτίαν* (condictio causa data non secuta) καὶ ἡ *ἀγωγὴ ἐξ ἀνηθίκου αἰτίας* (condictio ob turpem causam) ἢ δι' ἄδικον πρᾶξιν καὶ δυνάμει δικαιοπραξίας ἀποδοκιμαζομένης ὑπὸ τοῦ δικαίου (condictio ob injustam causam).

— **περιουσιακὸν *δίκαιον*.** Μέρος τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀφορῶν τὴν περιουσίαν τοῦ ὑποκειμένου τοῦ δικαίου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *προσωπικὸν* καὶ *οἰκογενειακὸν* δίκαιον, ἅτινα ἀφορῶσι τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ θέσιν ἀπέναντι ἄλλων προσώπων. Τὰ περιουσιακὰ δίκαια εἶναι τὰ μὲν *ἐμπράγματα*, τὰ δὲ ἐνοχικά.

περιούσιος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· μόνον εἰς τὸ τῆς Γραφῆς «ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Κυρίου» ὁ ἐκλεκτός, ὁ ἀγαπητὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ οἱ Ἑβραῖοι.

περιοφθάλμιος *περιτονία* [*Ἀνατομ.*]. Εἶναι αὕτη ἐκ τῶν ἐπικουρικῶν μορίων τοῦ *ὀφθαλμοῦ* (βλ. λ.). Ι. Π.

περιόφθαλμος (ὁ) (Periophthalmus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γωβιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη ἰχθύων, ἀπαντῶντα εἰς τὰς νήσους τῶν Μολούκων. Οἱ περιόφθαλμοι εἶναι ἰχθύες μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν μετρίου μεγέθους καὶ ἀπεστρογγυλωμένην. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *περιόφθαλμος ἡ ψυχὴ* (Periophthalmus papillio), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα μελανοκυανοῦν, ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ πυθμένος καὶ τρέφεται ἐκ μικρῶν μαλακοστράκων. Δ. Ν. Π.

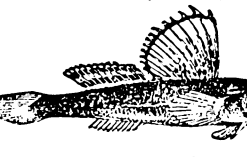

Περιόφθαλμος ἡ ψυχή.

περιοχὴ (ἡ)· περίβολος, περιφέρεια, ὁ πέριξ τινὸς τόπος: «μία οἰκία μετὰ τῆς περιοχῆς της», «ἡ περιοχὴ τῆς κοινότητος,— τοῦ χωρίου».

— [*Γεωμετρ.*] *Περιοχὴ* σημείου, ἐν ἐπιπέδῳ, ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων ἢ καὶ (συμβατικῶς) τῶν ν διαστάσεων καλεῖται τὸ σύνολον τῶν σημείων, ὧν αἱ ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ δοθέντος σημείου δύνανται νὰ γίνωσι μικρότεραι παντὸς δοθέντος ἀριθμοῦ (ὅταν αἱ ἀποστάσεις παρίστανται δι' ἀριθμῶν). Ν. Γ.

— **περιοχὴ *στρατιωτική*.** Διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ κανονικὴν προπαρασκευὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς τε ἐπιστρατεύσεως καὶ τῶν μεταφορῶν συγκεντρώσεως ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ διαίρεσις τῆς ὅλης χώρας εἰς τμήματα τοιαῦτα, ὥστε ἕκαστον τούτων νὰ δύναται νὰ χορηγήσῃ τοὺς ἀναγκαιοῦντας διὰ τὴν ἐπιστράτευσιν ὡρισμένης τινὸς στρατηγικῆς μονάδος ἄνδρας καί, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ τὰ ἀναγκαιοῦντα κτήνη καὶ τὸ ὑλικόν. Τὸ ἐδαφικὸν τμῆμα τῆς χώρας τὸ ἀντιστοιχοῦν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς ἕκαστον σῶμα στρατοῦ ἀποτελεῖ τὴν *στρατιωτικὴν περιοχὴν* τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου. Ἑκάστη στρατιωτικὴ περιοχὴ διακρίνεται διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἢ στοιχείου, δι' οὗ καὶ τὸ οἰκεῖον σῶμα στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ διοίκησις, ἑδρεύουσα ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἐν καιρῷ εἰρήνης, ρυθμίζει, διευθύνει καὶ ἐπιβλέπει τὴν ἐκτέλεσιν πασῶν τῶν ἐργασιῶν τῶν σχετικῶν πρὸς τε τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῶν μεταφορῶν συγκεντρώσεως. Ἐν ἐπιστρατεύσει, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς διοικήσεως τοῦ σώματος στρατοῦ διὰ τὸν τόπον τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως, ἀναλαμβάνει ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω καθήκοντα αὐτῆς ὡς καὶ τὴν διοίκησιν τῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ στρατιωτικῇ περιοχῇ συγκροτουμένων ἐμπέδων μονάδων ἡ λεγομένη ἀναπληρωματικὴ διοίκησις τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου. Ἑκάστη στρατιωτικὴ περιοχὴ ὑποδιαιρεῖται εἰς ἀριθμὸν *στρατιωτικῶν περιφερειῶν* ἴσον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μεραρχιῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ οἰκεῖον σῶμα στρατοῦ. Ἡ στρατιωτικὴ ζώνη, ὡς καὶ ἡ καταλαμβανομένη ἐχθρικὴ χώρα, διαιρεῖται ἐπίσης εἰς στρατιωτικὰς περιοχὰς καὶ περιφερείας, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὁποίων ἑδρεύει μία ἀνωτέρα στρατιωτικὴ διοίκησις. Δ. Σ.

περιπάθεια (ἡ)· σφοδρὰ ἐπιθυμία, ψυχολογικὸν πάθος, στοργή, τρυφερότης πρὸς τι: «προσέβλεψε—, ὡμίλησε μετὰ περιπαθείας».

περιπαθὴς (ὁ, ἡ), —**ές** (τό)· ἐνδεικτικὸς τρυφερότητος, στοργῆς πρὸς τι, ὁ μετὰ ψυχικῆς συγκινήσεως ἐκδηλῶν ἐπιθυμίαν: «περιπαθὴς νεανίας».— Ἐπίρρ. ***περιπαθῶς***.

περίπαιγμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ περιπαίζειν, λόγος ἢ πρᾶξις ἐμπαικτική.

περιπαίζω· ἐμπαίζω, περιγελῶ, χλευάζω.

περι-παράγωγα (τὰ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται ἐκ τῶν διπαραγώγων τοῦ ναφθαλινίου τὰ περιέχοντα τοὺς ὑποκαταστάτας εἰς τὰς 1 καὶ 8 θέσεις. Ταῦτα ἔχουσι τὴν τάσιν διὰ συμπυκνώσεως τῶν ὑποκαταστατῶν νὰ σχηματίζωσι νέον δακτύλιον συμπεπυκνωμένον πρὸς τὸ μόριον τοῦ ναφθαλινίου. Σ. Γ.

περίπαρσις (ἡ), ἢ ***περιρραφὴ*** [*Ἰατρ.*]. Ὅταν αἱμορραγοῦν τι ἀγγεῖον συνέχηται οὕτω στερεῶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸ ἱστῶν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλληφθῇ καὶ περιδεθῇ κεχωρισμένως, ἐκτελεῖται ἡ περίπαρσις (Umstechung). Τὸ νῆμα διὰ κυρτῆς βελόνης διαπερᾶται διὰ τῶν περὶ τὸ ἀγγεῖον ἱστῶν κυκλοτερῶς, συσφιγγόμενον δὲ καὶ ἀμματιζόμενον ἀποφράσσει οὕτω καὶ τὸν αὐλὸν τῆς ἀρτηρίας ἢ φλεβὸς (ἔμμεσος ἀπολίνωσις). Δ. Χ. Κ.

περιπάτημα (τό)· τὸ νὰ περιπατῇ τις, περιπατησιά, βάδισμα || δημοτ., *περπάτημα*· ὁ τρόπος τοῦ βαδίζειν: «ὄμορφο —, ἄσχημο περπάτημα».

περιπατητὴς (ἡ)· ὁ περιπατῶν, ὁ βαδίζων ὡς εἰς περίπατον, καθόλου, ὁ βαδίζων ἐπί τινος τόπου: «οἱ περιπατηταὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου».

περιπατητικός, —**ή**, —**όν**· ὁ ἀγαπῶν νὰ κάμνῃ περίπατον || οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου (βλ. λ. κατωτ.).— Ἐπίρρ. ***περιπατητικῶς***.

— **Περιπατητικὴ *σχολή*.** Οὕτω καλεῖται ἡ σχολὴ τῶν μαθητῶν καὶ ὀπαδῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, λαβοῦσα τὴν προσηγορίαν ταύτην ἐκ τῶν ἐν τοῖς περιστόοις τοῦ Λυκείου περιπάτων τοῦ Ἀριστοτέλους, καθ' οὓς ἐδίδασκεν οὗτος. Καὶ ἀρχαιότεροι μὲν περιπατητικοί, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοτέλους ἐμφανιζόμενοι, εἶναι Θεόφραστος ὁ Λέσβιος, Εὔδημος ὁ Ῥόδιος, Ἀριστόξενος ὁ Ταραντῖνος καὶ Δικαίαρχος ὁ Μεσσήνιος. Οὗτοι ἠσχολοῦντο μᾶλλον περὶ ἐπὶ μέρους ἐπιστημονικὰς μελέτας ἢ περὶ τὴν μεταφυσικὴν ἢ ἐπραγματεύοντο τὰ ἠθικὰ ζητήματα ἐπὶ τὸ δημωδέστερον, πλὴν δέ τινων παραλλαγῶν ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους διετήρουν καθόλου τὰ ἀριστοτελικὰ διδάγματα ἀναλλοίωτα. Κατὰ δὲ τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν περίοδον ἐπιφανεῖς περιπατητικοὶ εἶναι Ἱερώνυμος ὁ Ῥόδιος, ὁ Κριτόλαος, Διόδωρος ὁ Τύριος καὶ Στράτων ὁ Λαμψακηνός, οἵτινες ὑπερήσπιζον τὰ διδάγματα τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ τῶν διαφόρων ἐπιθέσεων πλὴν τοῦ Στράτωνος, ὅστις ἡρμήνευσε τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν πανθεϊστικῶς, ἀρνηθεὶς τὸ ὑπερκόσμιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς ψυχῆς ἐκ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου μέρους. Ἄλλοι ἀριστοτελικοὶ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ Ἕρμιππος, ὁ Σωτίων, ὁ Σάτυρος, οἵτινες διέτριβον μᾶλλον περὶ ἐπιστημονικὰς ἢ περὶ φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ ἔκλινον πρὸς τὴν ἐκλεκτικὴν φιλοσοφίαν. Ἐφεξῆς, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν καισάρων, οἱ ἀριστοτελικοί, ὑπὸ τὴν ῥοπὴν τῆς νεοπλατωνικῆς καὶ τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας τελοῦντες, ἀνέπτυξαν πλουσίαν φιλολογικὴν ἐνέργειαν ἀναφερομένην εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους, τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Ῥοδίου ἐκδοθέντων. Ὁ ἐπιφανέστατος ἐκ τῶν ὑπομνηματιστῶν τούτων τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεύς. Ἡ περιπατητικὴ φιλοσοφία ἤσκησε μεγάλην ῥοπὴν κατὰ πάντα τὸν μεσαίωνα, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος ἡ ἀραβικὴ καὶ ἰουδαϊκὴ φιλοσοφία ἠσχολήθησαν περὶ τὸ «Ὄργανον» τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις ἀπὸ τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἐθεωρεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλόσοφος, ὁ ἔχων τὸ κῦρος ἐν πάσι τοῖς ζητήμασι τῆς κοσμικῆς ἐπιστήμης, ὁ πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς φυσικοῖς (praecursor Christi in naturalibus). Οὐ μόνον δὲ πολλοὶ σχολαστικοὶ τελοῦσιν ὑπὸ τὴν ῥοπὴν τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μεταρρυθμιστῶν ὁ Μελάγχθων καὶ ἄλλοι καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος, ὁ Θεόδωρος ὁ Γαζαῖος ἔχονται τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐξακολουθεῖ ἔτι ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ὡς βλέπομεν παρὰ τῷ Wolff. Μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ Καντίου ἐγκατελείφθη ὁριστικῶς, εἰ καὶ κατὰ τὴν ΙΘ' ἑκατονταετηρίδα δὲν ἐλλείπουσι μεμονωμένοι αὐτῆς ὀπαδοί, ὡς ὁ Trendelenburg, ὁ Brentano, πλὴν ἐννοεῖται τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐπισήμου φιλοσοφίας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀποτελούσης συνέχειαν τῆς σχολαστικῆς περιόδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἀρίστην βιβλιογραφίαν τῆς Περιπατητικῆς σχολῆς εὑρίσκει τις παρὰ τῷ *Überweg* (Geschichte der Philosophie I[12] § 52, σ. 401 ἑξ., § 66 σ. 493 ἑξ., § 71 σ. 586 ἑξ., § 85 σ. 654 ἑξ.).

Χ. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ

περίπατος (ὁ)· βάδισις πρὸς ἀναψυχήν, πρὸς τέρψιν: «κάμνει περίπατο 'ς τὸ Ζάππειον»· || συνεκδ., ὁ τόπος ὅπου κάμνει τις περίπατον: «εἶναι ὡραῖος περίπατος».

—[*Παιδαγ.*] *Περίπατοι* γίνονται ὑπὸ τῶν σχολείων διὰ δύο σκοπούς: 1) Χάριν εὐχαριστήσεως, ἄλλου ἰδίως, πρὸς τέλεσιν πατριωτικῆς ἑορτῆς, ἢ κατὰ τὴν 1 Μαΐου, ἢ κατὰ τὰς σχολικὰς διακοπὰς εἰς μέρος τερπνὸν ὄχι μακρὰν τῆς πόλεως ὑπάρχον. 2) Χάριν εἰδικοῦ διδακτικοῦ σκοποῦ καὶ ἰδίως μὲ μαθητὰς κατωτέρων τάξεων. Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ παιδία, προσερχόμενα εἰς τὸ σχολεῖον, ἔχουν πολὺ ὀλίγας παραστάσεις, ὥστε μὲ αὐτὰς δὲν ἠμποροῦν νὰ κατανοήσουν τὰ ἐν τῷ σχολείῳ διδασκόμενα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁδηγοῦνται εἰς τὸ ὕπαιθρον, διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἐξ ἀμέσου ἀπὸ τῆς φύσεως ἀντιλήψεως, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ διδασκάλου, ὅσα τοὺς χρειάζονται διὰ νὰ κατανοήσουν τὸν βίον τῶν προσώπων τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, τοὺς γεωγραφικοὺς ὅρους, τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς φυτῶν καὶ ζῴων, τὰ στοιχειωδέστατα τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους, διαφόρους ἰδιότητας τῶν σωμάτων, ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων κτλ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μικροὶ μαθηταὶ δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ κάμνουν συστηματικὰς ἐκδρομάς, αἱ ὁποῖαι συνήθως καὶ μακρότεραι εἶναι καὶ ἔχουν πολυμερῆ σκοπόν, διὰ δύο λόγους, πρῶτον διὰ τὴν ἡλικίαν των καὶ δεύτερον διότι δὲν δύνανται πολλὰ συγχρόνως καὶ σαφῶς νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ συγκρατήσουν, διὰ τοῦτο προτιμότεροι δι' αὐτοὺς εἶναι οἱ σχολικοὶ περίπατοι, οἵτινες πρέπει νὰ γίνωνται συχνά, εἰ δυνατὸν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Ἀλλὰ καὶ ἀνωτέρων τάξεων μαθηταὶ δύνανται νὰ ὁδηγηθοῦν εἰς σχολικὸν περίπατον, ἔχοντα ὡρισμένον διδακτικὸν σκοπόν, π. χ. καταμετρήσεις ἢ ὁρισμένας παρατηρήσεις οὐρανίων σωμάτων ἢ ἰχνογράφησιν ἢ περιγραφὴν τοπίου κττ. Π. Α. Β.

— **περίπατοι** (οἱ) [*Βυζαντ.*]. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὠνομάζοντο οὕτως οἱ περίστυλοι δίαυλοι οἱ ἑνοῦντες τὰ τμήματα τοῦ βυζαντινοῦ ἀνακτόρου. Ἐκαλοῦντο συνήθως σχημα καὶ *ἀνδρῶνες* καί, κατὰ τὴν λατινικὴν ἀντίληψιν, *ξυστοί*. Ν. Σ. Λ.

περίπατος (ὁ) (Peripatus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ἀποτελοῦν ἴδιον τύπον, ὅπερ μέχρι τοῦδε ὑπό τινων φυσιοδιφῶν κατετάσσετο εἰς τὰ *μυριάποδα* καὶ ὑπ' ἄλλων εἰς τοὺς *ζωνοσκώληκας*. Γενικῶς τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς ὑγροὺς τόπους ὑπὸ τοὺς λίθους, ὑπὸ σεσηπότα ξύλα κτλ. Κυριώτερα γνωρίσματα αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: ἡ κεφαλὴ ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς μόνον ἀρθρώσεως καὶ ἑκατέρωθεν ταύτης φέρει δύο αἰχμηρὰς προσακτρίδας, εἰς τὸ ἄκρον τῶν ὁποίων εὑρίσκονται οἱ ὀφθαλμοί, οἵτινες εἶναι διωγκωμένοι, τὸ στόμα τελευτᾷ εἰς ῥύγχος ἐπίμηκες, οἱ πόδες εἶναι πολυπληθεῖς καὶ βραχεῖς, τὸ δέρμα ἀρκετὰ χονδρὸν καὶ ἀνθεκτικόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *περίπατος ὁ σκωληκοειδὴς* (Peripatus vermiformis), ὅστις ἔχει μῆκος 0,4 χιλιοστῶν, προσομοιάζει πρὸς σκώληκα, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν του, καὶ ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ λευκοϋποκίτρινον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ὑγρὰς ἐκτάσεις τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ δύναται ἑκουσίως του νὰ συσπειρώνῃ τὸ σῶμά του. Δ. Ν. Π.

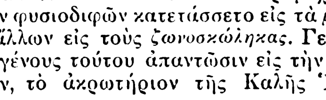

Περίπατος.

περιπατῶ (—*έω*)· βαδίζω, μετακινοῦμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ τῶν ποδῶν: «τὸ παιδὶ ἄρχισε νὰ περιπατῇ» ἢ «—νὰ περπατῇ» || κάμνω περίπατον πρὸς ἀναψυχήν: «πάμε νὰ περιπατήσωμε λίγο»· || δημοτ. *περπατῶ*· βαδίζω: «περπατεῖ καμαρωτά», «περπάτει γρήγορα».

περιπέτεια (ἡ)· συμβὰν ἐξερχόμενον τῶν ὁρίων τοῦ συνήθους καὶ περικλεῖον κινδύνους ἢ τοὐλάχιστον ἀπρόοπτα: «ἐρωτικὴ περιπέτεια»· || γεγονὸς δυσάρεστον ἐπελθὸν ἀποτόμως, ὡς μετάπτωσις ἀπὸ οὐδετέρας ἢ ἀπὸ εὐτυχοῦς καταστάσεως: «ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔσχε πολλὰς περιπετείας», «αἱ περιπέτειαι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπῆρξαν τραγικαί», «αἱ περιπέτειαι πολλῶν ἐξερευνητῶν εἶναι αὐτόχρημα μυθιστορηματικαί»· || ἀρχ. ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι: «ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή· καὶ τοῦτο δὲ ὥσπερ λέγομεν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὃς ἦν, τοὐναντίον ἐποίησεν» (*Ἀριστ.* Ποιητ. ΙΑ΄, 1). Αἱ ὑποθέσεις τῶν δραμάτων, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν περιπετείας (μεταβολὰς τῶν πραττομένων εἰς τὸ ἐναντίον) ἢ ἀναγνωρισμούς, καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους *πεπλεγμέναι*. Θ. Π.

περιπετειώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης περιπετειῶν, ἀπροσδοκήτων ἀτυχημάτων: «βίος περιπετειώδης».

περιπεφραγμένοι (οἱ) *[Ἀρχ.]* βλ. λ. *κατάφρακτοι*.

περιπίπτω· πίπτω, ἐμπίπτω: «περιπίπτω εἰς σφάλματα», «περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ».

περιπλάνησις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ περιπλανᾶταί τις, τὸ νὰ περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

περιπλανής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ περιπλανώμενος, πλάνης.

περιπλανητής (ὁ) (Periplaneta) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βλαττιδῶν*. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *περιπλανητὴς ὁ ἀνατολικός* (Periplaneta orientalis), κοινῶς *κατσαρίδα*, ὅστις ἔχει μῆκος 2 ἑκατ., σῶμα πεπιεσμένον, χρῶμα καστανὸν καὶ ὀσμὴν δυσάρεστον. Ζῇ εἰς τὰ θερμὰ διαμερίσματα τῶν οἰκιῶν (μαγειρεῖα) καὶ τὰ ἀρτοποιεῖα καὶ τρέφεται ἀπὸ παντὸς εἴδους τρόφιμα (ἄλευρα, σάκχαρον, ἄρτον, καρπούς, κρέας κ.λ.π.), τὰ ὁποῖα καθιστᾷ μὴ καταναλώσιμα, ὡς ἐκ τῆς ὀσμῆς τὴν ὁποίαν τοῖς μεταδίδει. Τὴν ἡμέραν κρύπτεται εἰς σκοτεινὰ μέρη τῆς οἰκίας, ἐξέρχεται δὲ κατὰ τὴν νύκτα. Αἱ οἰκίαι δύνανται ν' ἀπαλλαγῶσι ἀπὸ τὸ ἔντομον τοῦτο δι' ἀπολυμάνσεως τῶν διαμερισμάτων διὰ καύσεως θείου, ἐπιχρίσεως τῶν ὀπῶν, ὅπου καταφεύγουν, ἀσβεστώματος τακτικοῦ τῶν τοίχων κλπ. Ε. Τ. Ε.

περιπλανητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μετὰ περιπλανήσεως γινόμενος.

«**περιπλανώμενος** *Ἰουδαῖος*» βλ. λ. *Ἰουδαῖος περιπλανώμενος*.

περιπλανῶμαι (—*άομαι*)· πλανῶμαι, περιφέρομαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ: «περιεπλανήθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην»· || χάνω τὸν δρόμον μου: «περιεπλανήθη εἰς τὸ δάσος».

περίπλασμα (τὸ) *[Βοτ.]*. Εἶδος κοκκοειδοῦς μυκώδους οὐσίας, ἥτις εἰς τὸ φογόνιον διαφόρων κρυπτογαμικῶν φυτῶν, ὡς εἰς τὸ *οἰδογόνιον* καὶ ἄλλα, περιβάλλει τὸ φοσφαίριον καὶ χρησιμοποιεῖται τελικῶς πρὸς διατροφὴν τοῦ φοῦ. Δ. Ν. Π.

περιπλέκω, *ἀόρ. περιέπλεξα—περιεπλάκην*, *παθ. μετχ. περιπεπλεγμένος*· πλέκω οἱονεὶ πέριξ, ἐμπλέκω, μπερδεύω: «περιέπλεξε τὴν ὑπόθεσιν», «τὸ ζήτημα ἤρχισε νὰ περιπλέκεται».

περιπλέον (τό)· τὸ ἐπὶ πλέον, τὸ πλεονάζον, τὸ περισσεῦον ἀπὸ ὡρισμένον ποσόν· || ἐπιρρηματικῶς, ἐπὶ πλέον, περισσότερον: «ἔδωσε περιπλέον ἀπὸ τὴν συμφωνίαν».

περιπλευρῖτις (ἡ). Οὕτω καθορίζεται φλεγμονὴ ἀναπτυσσομένη ὑπὸ τὰς πλευρὰς τοῦ θώρακος, ἤτοι μεταξὺ τοῦ ἐξωτερικοῦ φύλλου τοῦ ὑπεζωκότος καὶ τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος. Εἶναι πολλάκις ἐπέκτασις τῆς πλευρίτιδος ἢ ἀποτέλεσμα τραυματισμοῦ κλπ. Μ. Ν. Κ.

περιπλοκάδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καλυκόστεγον* τὸ φραγμόφυλλον (βλ. λ.).

περιπλοκὰς (ἡ) (Periploca) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκληπιαδοειδῶν*, ἢ *ἀσκληπιαδιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους περιελισσομένους καὶ τινας εὐθυτενεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν 12 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *περιπλοκὰς ἡ ἑλληνική* (Periploca graeca), θάμνος πρὸς κόσμον θεραπευόμενος καὶ γνωστὸς ὑπὸ τὰ ὀνόματα *γλατσίδα*, *περικοκλάδα*, *περιπλοκάδα* καὶ *περιπλοκάδι*. Δ. Ν. Π.

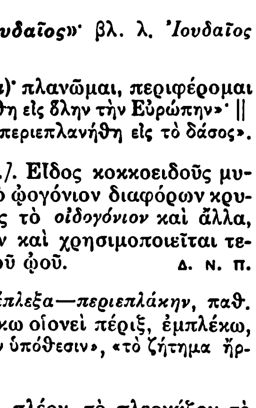

Περιπλοκάς.

περιπλοκή (ἡ)· τὸ περιπλέκειν ἢ περιπλέκεσθαι, μπέρδεμα, δυσχέρεια: «περιπλοκὴ τῆς ὑποθέσεως» δυσκολία ἀπροσδόκητος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποθέσεως· || ἐπὶ νόσου, ἀντὶ *ἐπιπλοκή*.

περιπλοκίνη (ἡ) (Periplocine) *[Φαρμακογν.]*. Γλυκοζίτης ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{30}H_{48}O_{12}$, ἀπαντῶν δὲ εἰς τὸν φλοιὸν τῆς περιπλοκάδος τῆς ἑλληνικῆς. Βελόναι ἄχροοι, τηκόμεναι εἰς 205°, ἐλάχιστα διαλυταὶ εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὸ χλωροφόρμιον, λίαν διαλυταὶ εἰς τὸ ζέον ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην. Τῇ ἐπιδράσει θειικοῦ ὀξέος σχᾶται ἡ περιπλοκίνη εἰς περιπλογενίνην καὶ γλυκόζην. Ἡ περιπλοκίνη ἀναγράφεται ἐνίοτε ὡς φάρμακον καρδιοτονωτικόν. Κ. Γ. Μ.

περίπλοκος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ περιπεπλεγμένος, ὁ δυσχερὴς εἰς τὴν ἐξέλιξίν του: «περίπλοκος ὑπόθεσις, — κατάστασις»· || «μηχανὴ περίπλοκος» ἡ ἐκ πολλῶν λεπτομερειῶν ἀποτελουμένη.

περίπλους, —*ου* (ὁ)· πλοῦς πέριξ τινός, ταξίδι ὁλόγυρα: «ὁ περίπλους τῆς Πελοποννήσου, — τῆς Ἀφρικῆς».

—*[Ἐγκυκλ.]* Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πλεῖστοι ἐγένοντο μεγάλοι περίπλοι, τὸν θαυμασμὸν προκαλοῦντες λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων καὶ ὀργάνων προσανατολισμοῦ καὶ τοῦ ἀκαταλλήλου τῶν σκαφῶν τῆς ἐποχῆς πρὸς μεγάλας θαλασσοπορίας. Σπουδαιότεροι τούτων ἦσαν ὁ τοῦ Ἄννωνος περὶ τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν. Οἱ τῶν Φοινίκων περίπλοι περὶ τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν, καθ' οὓς ἀνεκάλυψαν τὰς Καναρίους καὶ ἔπλευσαν πρὸς τὰς ΝΔ. τῆς Ἀγγλίας Κασσιτερίδας νήσους (νῦν νῆσοι Scilly ἢ Sorlingues). Οἱ περίπλοι τούτων ἀνὰ τὸν Περσικὸν καὶ τὸν Ἀράβιον κόλπον καὶ ἀνατολικώτερον μέχρι τοῦ Ὀφίρ, ἤτοι μέχρι τῆς παραλίας Μαλαβὰρ ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ὁμοίως σπουδαιότατος ἐγένετο ὁ τῆς Ἀφρικῆς περίπλους ὑπὸ Φοινίκων θαλασσοπόρων κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων Νεκῶ κατὰ τὸν ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνα γενόμενος, ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, καὶ ἀχθεὶς εἰς αἴσιον πέρας ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, τῶν ἡρωϊκῶν θαλασσοπόρων ἐπανακαμψάντων διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Ὁ μὴ εἰς πέρας ἀχθεὶς περίπλους τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τοῦ Πέρσου μεγιστᾶνος Σατάσπους τοῦ Τεάσπιος, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδου, ἐπὶ βασιλείας τοῦ Ξέρξου. Ὁ τοῦ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως περὶ τὴν Ἰνδικήν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους. Ἐπίσης ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει (IV, 152) Σαμίαν τριήρη, ἧς ὁ ναύκληρος ἐκαλεῖτο Κωλαῖος, ἥτις περιέπλευσε τὴν Δυτικὴν Λιβύην. Σπουδαῖος ἐπίσης εἶναι ὁ τοῦ Πολυβίου περὶ τὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Νεάρχου κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου περίπλους (325 π. Χ.), καθ' ὃν, ἐκ Πατάλων ἀποπλεύσας, ἐν διαστήματι 130 ἡμερῶν περιέπλευσε παραλίαν ἐκτάσεως 400 καὶ πλέον λευγῶν, καταπλεύσας εἰς Διρίδωτην πολίχνην, ἥτις πιθανώτατα ἔκειτο ὅπου νῦν ἡ Βασόρα. Ἄξιοι λόγου ἐπίσης εἶναι οἱ περίπλοι Πυθέα τοῦ Μασσαλιώτου περὶ τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν Ἀρκτῴαν Εὐρώπην μέχρι Θούλης (330 π. Χ.), τοῦ Εὐδόξου τοῦ Κυζικηνοῦ περὶ τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν, τοῦ ἐξ Ἐφέσου Ἀρτεμιδώρου περὶ τὰς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὴν Μαιῶτιν (100 π. Χ.), ἐπίσης δὲ καὶ οἱ εἰς τὸν Ἀρριανὸν ἀποδιδόμενοι περίπλοι Εὐξείνου Πόντου καὶ Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης (βλ. καὶ λ. *θαλασσοπόροι*). Γ. Ν. Ν.

περίπνευμα (τὸ) (périsprit) *[Πνευματ.]*. Κατὰ τοὺς πνευματιστάς, ἡμιυλικὸν περίβλημα τοῦ κυρίως πνεύματος—ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα—χρησιμεῦον ἐν τῇ ζωῇ ὡς σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος. Τὸ περίπνευμα, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, δὲν συναποθνῄσκει μετὰ τοῦ σώματος, ἀλλὰ παρακολουθεῖ τὸ πνεῦμα, δυνάμενον νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ εἰς τοὺς ζῶντας ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ πνευματισμοῦ δογματίζουσιν ὅτι: ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία τινὰ στοιχεῖα, τὸ ἄϋλον καὶ ἀθάνατον *πνεῦμα*, τὸ ὑλικὸν καὶ θνητὸν *σῶμα* καὶ τὸ ἡμιυλικὸν *περίπνευμα*, τὸ συνδέον τὰ δύο ἄλλα. Τὴν ὕπαρξιν τρίτου τινὸς στοιχείου, ἐκτὸς τῆς ἀΰλου ψυχῆς καὶ τοῦ ὑλικοῦ σώματος, παρεδέχοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καλοῦντες αὐτὸ *εἴδωλον*, ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι τὸ ὠνόμαζον *διπλοῦν* ἢ *κᾶ*. Σήμερον οἱ ἀποκρυφισταὶ (occultistes) καὶ οἱ ψυχοφυσιολόγοι, καίτοι μὴ παραδεχόμενοι τὴν πνευματιστικὴν θεωρίαν, ἀναγνωρίζουσιν ὅμως τὴν ὕπαρξιν στοιχείου τινὸς ἀναλόγου, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν πρῶτοι καλοῦσιν *ἀστρικὸν σῶμα*, οἱ δὲ δεύτεροι *ψυχικὸν* (ἢ *μαγνητικὸν*) *ρευστὸν* ἢ *ψυχοδυναμισμόν*.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ πνεύματος ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸ περίπνευμα, διατηροῦν τὸ ἀνθρωπόμορφον σχῆμα του καὶ συγκρατοῦν ὅλας τὰς γηΐνους ἀναμνήσεις τοῦ σώματος μεθ' οὗ συνεδέετο, παρακολουθεῖ τὸ κυρίως πνεῦμα εἰς τὰς διαδοχικὰς μετενσαρκώσεις του. Καὶ τότε ἡ ἐμποτίζεται πλειότερον ὑπὸ τῆς ὕλης, καθιστάμενον βαρύτερον καὶ περισσότερον γήϊνον, ἢ τοὐναντίον, βαθμηδὸν ἐξελισσόμενον καὶ ἐξευγενιζόμενον, τείνει νὰ ἀπαλλαγῇ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τῆς ὕλης, γινόμενον διαφανὲς καὶ ἀκτινοβόλον. Καὶ οὕτω φέρεται πρὸς τὴν ἀνωτάτην τελειοποίησίν του, ἥτις εἶναι καὶ ὁ τελικὸς αὐτοῦ σκοπός. Τὸ οὕτω τελειοποιηθὲν περίπνευμα δὲν περιβάλλει παρὰ μόνον ἀνώτερας ἐξελίξεως πνεύματα, δυσκολώτατα ἐκδηλούμενον εἰς τοὺς ζῶντας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μὴ ἐξελιχθέντα περιπνεύματα, τὰ ὁποῖα εὐκόλως διὰ τῶν μεσαζόντων ἐκδηλοῦνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διότι, κατὰ τοὺς πνευματιστάς, οἱ ἐπικαλούμενοι καὶ ἐπικοινωνοῦντες μὲ τὰ πνεύματα δὲν ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν κυρίως πνευμάτων, ἀλλὰ μετὰ τοῦ περιπνεύματος αὐτῶν. Τὸ περίπνευμα δηλαδὴ εἶναι πνεῦμα ἐν ἐμβρυώδει ἢ στοιχειώδει καταστάσει. Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

περιπρώκτιον (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ μεμβράνα τῶν ἐχινοειδῶν ἡ ἀποτελουμένη ἐκ μικρῶν ἀσυνδέτων μεταξύ των πλακῶν, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας εὑρίσκεται τὸ τρῆμα τοῦ πρωκτοῦ. Δ. Ν. Π.

περιπνευμονία (ἡ). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου περιεγράφετο ἄλλοτε ἡ καθ' αὐτὸ *πνευμονία* (βλ. λ.), τὴν ὁποίαν συνέχεον οἱ παλαιότεροι πρὸς ἄλλας θωρακικὰς παθήσεις καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν πλευρίτιδα. Μ. Ν. Κ.

—*[Κτηνιατρ.]* Ἡ ἐσφαλμένως λεγομένη *περιπνευμονία*, *πλευροπνευμονία* εἰς τὰ ζῷα, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὀφείλεται εἰς φλεγμονὴν τῶν πνευμόνων καὶ τοῦ ὑπεζωκότος, προερχομένην ἐξ ἀποτόμου ψύξεως κτλ. ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων. Ὀφείλεται οὐχ ἧττον καὶ εἰς ἐλαχίστους μικροργανισμούς, μηκοειδεῖς τι μικρόβιον, τὸ ὁποῖον δὲν καθωρίσθη εἰσέτι. Ἐκ τῆς λοιμώδους αὐτῆς πλευροπνευμονίας προσβάλλονται ἰδίως οἱ βόες καὶ σπανιώτερον αἱ αἶγες. Ἡ ἀσθένεια εἰσβάλλει μὲ ἀνορεξίαν, διακοπὴν τοῦ μηρυκασμοῦ καὶ πυρετὸν (39°,5—40°). Συνήθως προσβάλλεται κατ' ἀρχὰς ὁ εἷς μόνον πνεύμων, καὶ δὴ ὁ ἀριστερός, ἄλλοτε ὅμως συγχρόνως καὶ οἱ δύο. Τὸν πυρετὸν ἐπακολουθεῖ κατάστασις κωματώδης, τὰ ἄκρα καθίστανται ψυχρά, ὁ πυρετὸς ἀνέρχεται εἰς 41°—42°, ἡ ἀναπνοὴ γίνεται ταχεῖα (50—60) καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ συμπτώματα ἐπιδεινοῦνται, ὅταν ἡ νόσος φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, μετὰ δύο τοὐλάχιστον ἑβδομάδας, κατὰ τὴν στηθοσκόπησιν ἀποκαλύπτονται ὅλα τὰ πλευροπνευμονικὰ σημπτώματα, ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται ἐν κωματώδει καταστάσει. Ἡ ἀπώλεια ἀνέρχεται εἰς τὰ 60%. Ὡς θεραπεία κατ' ἀρχὰς ἐνδείκνυται ἡ ἀφαιμαξίς. Κατόπιν μεταχειριζόμεθα ὅλα τὰ φάρμακα τὰ ἐνδεικνύμενα διὰ τὴν πνευμονίαν, ὡς π. χ. τὴν ἐμετικὴν τρύγα, τὴν δακτυλίτιδα κτλ. Δ. Π.

περιπόδιον (τό)· τὸ περὶ τοὺς πόδας φορούμενον, περικνημίς, κοιν. *κάλτσα*.

περιπόθητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ λίαν ποθούμενος, ἐπιθυμητός, ἀγαπητός, ἰδίᾳ ἐπὶ μακρὰν ὄντος: «περιπόθητος φίλος».

περιποίησις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ περιποιεῖσθαι, ἐπιμέλεια περί τι, φιλοφροσύνη, εὐγενὴς καὶ στοργικὴ μεταχείρισις: «ἔχει πολλὰς περιποιήσεις», «ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ ἔχασε τὴν περιποίησίν του»· || καθόλου, προσφερομένη ὑπηρεσία ἐν οἴκῳ, ἐν ξενοδοχείῳ κ.τ.τ.: «πληρώνει καὶ διὰ τὴν περιποίησιν».

περιποιητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ δεξιός, ὁ πρόθυμος εἰς περιποιήσεις: «περιποιητικὸς ξενοδόχος».—Ἐπίρρ. **περιποιητικῶς**.

περιποιητικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις περιποιητικός, ἡ προθυμία εἰς περιποιήσεις.

περιποιῶ (—*έω*)· κάμνω, προξενῶ, προσθέτω: «ἡ πρᾶξις αὐτὴ σοῦ περιποιεῖ τιμήν»· || παθ. *περιποιοῦμαι*· μεταχειρίζομαί τινα εὐγενῶς, ὑπηρετῶ στοργικῶς, προθύμως, ἐπιμελῶς: «ἐπεριποιήθησαν καλῶς τοὺς ἐκδρομεῖς», «δὲν περιποιεῖται ὅπως πρέπει τὰ παιδιά της».

περιπολάρχης (ὁ)· πᾶς βαθμοφόρος τεταγμένος ἐπὶ κεφαλῆς *περιπόλου* (βλ. λ.).

περιπολία (ἡ)· τὸ περιπολεῖν· || ἡ περίπολος.

—*[Στρατ.]* Βλ. λ. *περίπολος*.

—*[Ναυτ.]* Ἐν τῷ ναυτικῷ *περιπολία* καλεῖται ὁ διαδρομικὸς πλοῦς πρὸς παραφύλαξιν τῶν πολεμίων. Νῦν αἱ περιπολίαι, εἴτε πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἄμυναν τῶν οἰκείων ὁρμητηρίων, εἴτε πρὸς ἀποκλεισμὸν καὶ ἐπιτήρησιν στενῶν ἢ ὅρμων τοῦ ἐχθροῦ, γίνονται δι' ἐλαφρῶν σκαφῶν (εὐδρόμων, τορπιλλικῶν σκαφῶν, ἁλιευτικῶν, ὑποβρυχίων καὶ ἀεροσκαφῶν ἔτι), ἅτινα ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως τοῦ ἐχθροῦ εἰδοποιοῦσι ῥαδιογραφικῶς τὰς φιλίας δυνάμεις περὶ τῶν κινήσεων αὐτοῦ. Μεγάλως ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν περιπολιῶν ἀναγνωρίσεως πρὸ τῶν ἐχθρικῶν βάσεων, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, τὰ ὑποβρύχια, παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἐμπολέμων, συνεχῶς κατὰ τὸ διάστημα

Digitized by Google

τῆς ἡμέρας περιπολοῦντα ἐν καταδύσει πρὸ τῶν ἐχθρικῶν βάσεων καὶ χρησιμωτάτας μεταδίδοντα πληροφορίας. Ἡ ἀπόστασις, εἰς ἣν θὰ τηρῶνται ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν βάσεων τὰ περιπολοῦντα πλοῖα, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὁρατότητος, καταστάσεως καιροῦ καὶ θαλάσσης, τύπου καὶ ταχύτητος τῶν περιπολούντων πλοίων, σπουδαιότητος τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τυχὸν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ κτλ. Ἡ κατὰ τὴν νύκτα πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ ἀποκλεισμὸν περιπολία γίνεται δι' ἐλαφρῶν σκαφῶν ἐπιφανείας, μὴ χρησιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο ὑποβρυχίων, ἅτινα μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν δύνανται ἐπωφελῶς νὰ χρησιμοποιῶνται, ὁπότε, πρὸς πληρεστέραν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ των, δέον νὰ καταδύωνται ἅμα τῇ ἕῳ καὶ εἰς μακρὰν ἀπὸ τοῦ ὅρμου ἢ στενοῦ ἀπόστασιν, ἵνα μὴ γίνωνται ἀντιληπτὰ ἀπὸ παρατηρητηρίων ἐν τῇ ξηρᾷ ἢ ἀπὸ ἀεροσκαφῶν τοῦ ἐχθροῦ, ὁπότε, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, δέον νὰ προσέχωσιν ὅπως ἐγκαίρως καταδύωνται εἰς πλέον τῶν 20 μέτρων βάθος (μέγιστον βάθος καταδύσεως συγχρόνων ὑποβρυχίων 80—100 μέτρα), ἔνθα δὲν εἶναι ὁρατά. Γ. Ν. Ν.

περιπόλιον (τὸ) (blockhaus). Σταθμὸς ἐν εἴδει οἰκίσκου διὰ τὰς περιπόλους, φυλακεῖον, εἰδικώτερον δὲ μικρὸν κτήριον, οὗτινος ἡ ἄμυνα ἀνατίθεται εἰς μικρὸν τμῆμα πεζικοῦ. Τὰ περιπόλια συνήθως χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς μονίμους ὀχυρώσεις τῶν ὀρεινῶν ἐδαφῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὰ περιπόλια, ἀποτελοῦντα τὰ ἔργα ἐπιτηρήσεως τῆς ὅλης ὀργανώσεως, ἐγκαθίστανται ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν ἢ ἐγγὺς τούτων. Ὡς ἐκ τῶν ὑψηλῶν θέσεών των, συνήθως εἶναι ἐκτεθειμένα μόνον εἰς πυρὰ πεζικοῦ καὶ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

Τὸ σχῆμα, τὸ πάχος τῶν τοίχων καὶ αἱ διαστάσεις τῶν περιπολίων μεταβάλλονται ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ τὸ σχῆμά των ἦτο τετράγωνον, γενόμενον βραδύτερον πολυγωνικόν, ἐνίοτε δὲ καὶ κυκλικόν. Τὰ περιπόλια γενικῶς εἶναι ἔργα κεκλεισμένα πανταχόθεν, φέροντα τυφεκήθρας καὶ συνήθως περιβαλλόμενα διὰ τάφρου. Παλαιότερον κατεσκευάζοντο ἐξ ἰσχυρᾶς ξυλείας ἢ κορμῶν δένδρων, καλυπτόμενα διὰ ξυ-

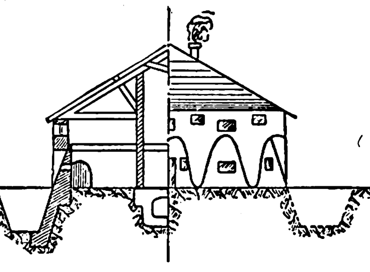

Παλαιότερον περιπόλιον ἐκ ξυλείας.

λίνων ἢ σιδηρῶν δοκῶν, ἄνωθεν τῶν ὁποίων διεστρώνετο ἐνίοτε χῶμα πάχους 1 μ. Τὸ ὕψος αὐτῶν ἦτο 2,50—3 μ. Βραδύτερον κατεσκευάζοντο ἐκ λιθοδομῆς, περιλαμβάνοντα πλείονας χώρους καὶ τὰς ἀναγκαίας ἀποθήκας, ἵνα ἡ φρουρὰ αὐτῶν δύναται νὰ ζῇ ἐκεῖ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἄνευ ἀνάγκης ἀνεφοδιασμοῦ. Κυρίως περιελάμβανε θαλάμους τῶν ἀνδρῶν, μαγειρεῖα, στέρνας, ἀποθήκας τροφῶν, καυσοξύλων καὶ πυρομαχικῶν. Τὸ πάχος τῶν τοίχων ἦτο 1 μ.—1,50 μ., ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν. Τὰ περιπόλια ἄλλοτε ἦσαν μονώροφα καὶ ἄλλοτε διώροφα μετὰ στεγῶν μεγάλης κλίσεως, πρὸς ἀποφυγὴν συγκεντρώσεως ἐπ' αὐτῶν τῶν χιόνων. Μετὰ τὸ 1885 τὰ περιπόλια κατεσκευάζοντο ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος περιωρισμένου πάχους. Οὕτως οἱ ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἐχθρικὴν βολὴν τοῖχοι εἶχον πάχος 0,80 μ., ἡ δὲ ἐπικάλυψις ἀπετελεῖτο ἐκ πλακὸς πάχους 0,50 μ. Ζ. Ν.

Περιπόλιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὸν φρούριον τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν τῆς ΝΔ. ἄκρας τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βρουττίων (νῦν Καλαβρίᾳ) ἐπὶ τοῦ ποταμίσκου Ἅληκος, καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (*Θουκ.* Γ', 99). Περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος φαίνεται ὅτι κατελήφθη ὑπὸ Πιτανατῶν, ἀποίκων πιθανῶς τῆς λακωνικῆς Πιτάνης, τῶν ὁποίων σῴζονται ἀργυρᾶ νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΕΡΙΠΟΛΩΝ ΠΙΤΑΝΑΤΑΝ καὶ δωρικῶν παραστάσεων. Α. Θ. Σ.

περίπολος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιπελόμενος, ὁ περιφερόμενος πρὸς ἐπιτήρησιν, πρὸς φύλαξιν· || *περίπολος* (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ τεταγμένος εἰς τὸ περιπολεῖν, φύλαξ τῆς χώρας· || *περίπολος* (ἡ)· ὡς οὐσ., πλοῖον περιπολοῦν πρὸς φυλακήν, ἀκταιωρός· || νεώτ., μικρὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα περιφερόμενον πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς τάξεως, *περιπολία*.

— *[Ἀρχ.] Περίπολοι* ἐκαλοῦντο ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις οἱ Ἀθηναῖοι ἔφηβοι, οἱ φρουροῦντες ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν «ἐν τοῖς μέρεσιν» ἤτοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας, μὴ ἐξερχόμενοι δ' εἰς ἐκστρατείας ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Στρατ.] Περίπολος* καλεῖται μικρόν τι πεζὸν (σπανίως ἔφιππον) τμῆμα, ἐκτελοῦν ὑπηρεσίαν ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ ἐν ἐκστρατείᾳ.

1) Κατὰ τὴν ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπηρεσίαν, τὴν περίπολον ἀποτελοῦσιν εὐάριθμοί τινες ἄνδρες (περὶ τοὺς 5—6 συνήθως), περιφερόμενοι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, συμφώνως δρομολογίῳ ὁριζομένῳ αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ φρουραρχείου, καὶ ἔχοντες ἀποστολὴν τὸ νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν ἐν γένει τάξιν, καὶ ἰδίως τὸ νὰ συλλαμβάνωσι τοὺς παρεκτρεπομένους ὁπλίτας, καθὼς καὶ τοὺς ἐν νυκτὶ στερουμένους ἀδείας διανυκτερεύσεως.

2) Κατὰ τὴν ἐν ἐκστρατείᾳ ὑπηρεσίαν, τὴν περίπολον ἀποτελεῖ μικρά τις ὀργανικὴ μονὰς πεζικοῦ (μέχρι τῆς χθὲς *ἐνωμοτία*, σήμερον *ὁμὰς μάχης*), ἔχουσα ἀποστολὴν ἢ ἀναγνωριστικὴν ἢ ἐξασφαλιστικὴν ἢ προκαταρκτικὴν τοῦ ἀγῶνος· ὁπότε, κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀποτελεῖ τὰ *κινητὰ στοιχεῖα ἐπιτηρήσεως*, τὰ προχωροῦντα πέραν τῆς *σταθερᾶς γραμμῆς ἐπιτηρήσεως* (π. χ. τῶν διπλοσκοπῶν ἐν ταῖς προφυλακαῖς) περὶ τὰ 1000—1500 μέτρα, ἐξερχόμενα ὡρισμένην ὥραν, ἀκολουθοῦντα ὡρισμένον δρομολόγιον καὶ ἐπιστρέφοντα ὡρισμένην ὥραν, ἵνα ἀναγνωρίσωσι τί συμβαίνει πέραν τῆς θέας τῶν διπλοσκοπῶν, ἥτις μάλιστα ἐν νυκτὶ εἶναι λίαν περιωρισμένη· κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ περίπολος παραμένει εἰς ὡρισμένην θέσιν προφυλάσσουσα κλιμάκιόν τι (π. χ προπομπὸν) ἀπὸ πάσης αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ δὲ τὴν τρίτην περίπτωσιν ἀποτελεῖ τὰ μᾶλλον προκεχωρημένα στοιχεῖα, τά, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἐρχόμενα πρῶτα εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ συνεπῶς ἀρχόμενα τοῦ ἀγῶνος. Διὰ τοῦτο αἱ ἐν ἐκστρατείᾳ περίπολοι λαμβάνουσιν εἰδικὸν ὄνομα ἀναλόγως τῆς ἀποστολῆς των, καλούμεναι ἢ *περίπολοι ἀναγνωρίσεως*, ἢ *περίπολοι ἀσφαλείας*, ἢ *περίπολοι μάχης*. Ἐὰν τὰς περιπόλους ἐκπέμπῃ ἱππικόν τι, τότε δυνατὸν νὰ ὦσιν αὗται ἔφιπποι. Ν. Θ. Κ.

— **περίπολος** (ὁ) *[Ἀστρον.]*. Ἀστὴρ κινούμενος περὶ τὸν πόλον καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ (βλ. *παραπόλιος*). Σ. Π.

Περιπόλτας *[Μυθολ.]*. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Θεσσαλῶν εἰς τὴν χώραν τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἐν τῇ αἰολικῇ πόλει Ἄρνῃ (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Πύργος Ματαράγκα, ὄχι μακρὰν τῶν Σοφάδων), 60 ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἰλίου κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Α, 12), πολλοὶ τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Περιπόλτα καὶ τοῦ Ὀφέλτα, φεύγοντες τὴν τυραννίαν, μετηνάστευσαν μετὰ τῶν ποιμνίων καὶ τῆς κινητῆς περιουσίας αὐτῶν πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Κωπαΐδος, ἐπὶ τῶν νοτίων ὀχθῶν τῆς ὁποίας, ἀποξηρανθείσης ἤδη, καὶ παρά τινα ποταμίσκον ἔκτισαν νέαν Ἄρνην, ὅπου μετέφερον καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς, τῆς ὁποίας τὸ ἱερὸν ἀπέβη τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας, ὅτε οὗτοι, κατισχύσαντες, μετὰ τὴν εἰς Χαιρώνειαν ἐγκατάστασίν των, τῶν Μινυῶν τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν Καδμειόνων τῶν Θηβῶν, συνήνωσαν ὑφ' ἑαυτοὺς τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Βοιωτίαν. Α. Θ. Σ.

περιπολῶ (*—έω*)· εἶμαι περίπολος ἢ μετέχω περιπόλου, περιφέρομαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πρὸς φυλακὴν ἢ ἐπιτήρησιν.

περιπόρφυρος ***τήβεννος***. Ἡ μετὰ πορφυροβαφοῦς παρυφῆς λευκὴ κατὰ τὰ ἄλλα ἐσθὴς τῶν μειζόνων ἀρχόντων τῆς Ῥώμης, ἣν οὗτοι ἔφερον κατὰ τὰς καθημερινὰς (toga prætexta καὶ ἐνίοτε prætextata· οὐχὶ δὲ ἡ μετὰ πλατειῶν ἐρυθρῶν ταινιῶν πλατύσημος, ἡ laticlavia). Τὴν περιπόρφυρον ἔφερον καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐλευθέρων μέχρι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, δι' ὃ καὶ ἐλέγοντο περιπόρφυροι καὶ περιπορφυρόσημοι παῖδες. Ν. Σ. Λ.

περίπου· ὡς ἔγγιστα, ἐπάνω-κάτω: «περίπου ἑκατὸ ἄνθρωποι».

περιπροστατῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ φλεγμονὴ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ, ὅστις περιβάλλει τὸν προστάτην. Εἶναι δ' αὕτη συνηθέστατα ἐπακολούθημα τῆς φλεγμονῆς τοῦ προστάτου (προστατῖτις). Σπανιώτερον ἐπακολουθεῖ αὕτη εἰς φλεγμονὴν παρακειμένου ὀργάνου, ἤτοι κύστεως, ἀπευθυσμένου, σπερματοδόχου κυστιδίου κλπ. Μ. Ν. Κ.

περιπρωκτικοὶ ***ἀδένες*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *δερματικοὶ* ἀδένες.

περιπρώκτιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Τοῦτο, καλούμενον καὶ *πρόδομος τοῦ πρωκτοῦ*, παριστᾷ χωνοειδὲς βύθισμα τοῦ τριχωτοῦ καὶ μελάγχρου περιπρωκτικοῦ δέρματος καὶ ἀποτελεῖ τὴν κάτω μοῖραν τοῦ πρωκτοῦ. Ι. Π.

περιπρωκτῖτις (ἡ). Εἶναι ἡ φλεγμονὴ τοῦ περὶ τὸν πρωκτὸν ὑποδορίου κυτταρικοῦ ἱστοῦ, ἀπαντῶσα ἐπὶ χρονίας δυσκοιλιότητος καὶ δὴ ἐπὶ αἱμορροΐδων καὶ ραγάδων πολλάκις τοῦ δακτυλίου. Μ. Ν. Κ.

περίπτερον (κοιν. *κιόσκι*, kiosque-pavillon). Μικρὰ μεμονωμένη κατασκευή, διαφόρων σχημάτων, τοποθετουμένη εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰ πεζοδρόμια τῶν διαφόρων ὁδῶν τῶν πόλεων πρὸς πώλησιν ἐφημερίδων, σιγαρέττων κ. τ. τ. (ὡς τὰ περίπτερα τῶν τραυματιῶν παρ' ἡμῖν) ἢ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἀναμονὴν (ὡς τὰ περίπτερα τῶν τροχιοδρόμων), εἰς τοὺς κήπους πρὸς ψυχαγωγίαν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ τῆς βροχῆς καὶ ἀπὸ τῆς θερμότητος τῶν μεσημβρινῶν ὡρῶν τοῦ θέρους ἢ τοῦ ψύχους τῶν ἑσπερινῶν ὡρῶν, εἰς χώρους ἔνθα γίνονται ἐκθέσεις πρὸς στέγασιν καὶ ἔκθεσιν ὡρισμένων εἰδῶν, εἰς περιοχὰς προωρισμένας πρὸς νοσηλείαν ἀσθενῶν (περίπτερα νοσοκομείων) κλπ.

Κατ' ἐπέκτασιν χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος καὶ εἰς διαμερίσματα ἢ τμήματα οἰκοδομῶν προωρισμένων διὰ σκοποὺς εἰδικοὺς (ἐκθέσεις κλπ.). Α. Α. Κ.

— *[Νομοθ.]* Ἡ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν τῶν πόλεων ἀνέγερσις περιπτέρων πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἀνῆκεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς δημοτικῆς ἢ κοινοτικῆς ἀρχῆς, κατὰ τοὺς νόμους περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων καὶ ἐπιτηρήσεως τῶν δημοσίων ὁδῶν. Τὰ ἐπὶ πλατειῶν καὶ ὁδῶν τῶν πόλεων ἱδρυόμενα περίπτερα ἦσαν καὶ ἐλέγοντο *δημοτικά*, παραχωρούμενα συνήθως δι' ἀδείας τῆς ἁρμοδίας δημοτικῆς ἀρχῆς ἢ διὰ συμβάσεως μετ' αὐτῆς, ὡς τὸ περίπτερον τοῦ ἔναντι τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν εὑρισκομένου κήπου τοῦ

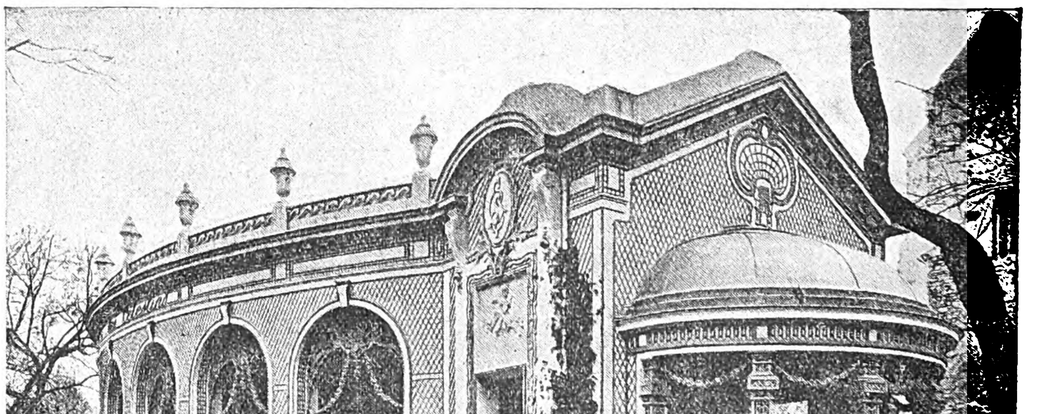

Περίπτερον τῆς πηγῆς τῶν Celestins εἰς τὸ Vichy.

Digitized by Google

Κλαυθμῶνος, εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου ,ΓΤΗ' (3380) τοῦ 1909 καὶ τὸν νόμον ,ΓΧΓ' (3603) τοῦ 1910 εἶχεν ἐπιτραπῆ ἡ λιανικὴ πώλησις χαρτοσήμου ἐπὶ προμηθείᾳ. Ἀλλὰ μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους συνεστήθη ἡ ἐπιτροπὴ τῆς περιθάλψεως τῶν ἀπόρων οἰκογενειῶν τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων καὶ τῶν καταστάντων ἀνικάνων καὶ ἔκτοτε εἰδικὴ νομοθεσία ἐπρονόησε περὶ κατασκευῆς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ἰδίαις δαπάναις, ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ δημοτικαῖς πλατείαις καὶ ὁδοῖς τῶν πόλεων, περιπτέρων παραχωρηθησομένων εἰς τοὺς ἀνικάνους καταστάντας τραυματίας τοῦ πολέμου, πρὸς ἐμπορίαν τῶν συνήθως ἐν αὐτοῖς πωλουμένων εἰδῶν (νόμος 252 τοῦ 1914, ἄρθρ. 1, καὶ τὸ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 13 Ἰουλίου 1915 περὶ κατασκευῆς περιπτέρων ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ δημοτικαῖς πλατείαις καὶ ὁδοῖς τῶν πόλεων ὑπὲρ τῶν τραυματιῶν τοῦ πολέμου κτλ.). Δυνάμει δὲ τῶν διατάξεων τούτων ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη κατεσκεύασε τοιαῦτα περίπτερα καὶ παρεχώρησεν αὐτὰ εἰς τραυματίας ἀνικάνους. Βραδύτερον, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ μεγάλου πολέμου, ἡ περὶ τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου πρόνοια κατέστη μᾶλλον ἐπιτακτικὴ καὶ τὸ ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1923 νομοθετικὸν διάταγμα «Περὶ ἐξευρέσεως ἐργασίας καὶ προστασίας θυμάτων πολέμου» ἐπρονόησε περὶ συστάσεως παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Ὑγιεινῆς ἑξαμελοῦς συμβουλίου, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὁποίου ὑπήχθη ἡ ἵδρυσις καὶ λειτουργία περιπτέρων, ὡς καὶ ἡ παραχώρησις τούτων ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ κράτους, ἐξεδόθη δὲ καὶ τὸ ἀπὸ 29 Νοεμβρίου 1923 νομοθετικὸν διάταγμα «Περὶ καθορισμοῦ τρόπου κατασκευῆς περιπτέρων ἀναπήρων πολέμου» καὶ τὸ διάταγμα τῆς 31 Μαΐου 1924 «Περὶ μεταβιβάσεως εἰς τοὺς διευθυντὰς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν, Πειραιῶς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Συγκοινωνίας πρὸς τὴν ὑπόδειξιν τῶν θέσεων ἐγκαταστάσεως περιπτέρων ἀναπήρων πολέμου», πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προτείνωσι τὰς καταλλήλους διὰ τὴν ἐγκατάστασίν των θέσεις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ παρακωλύηται ὁπωσδήποτε ἡ κυκλοφορία. Συσταθέντος παρὰ τῷ ὑπουργείῳ διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1925 «Ταμείου Θυμάτων Πολέμου», ἀνετέθη εἰς αὐτὸ ἡ ἵδρυσις καὶ λειτουργία περιπτέρων ἐν σανατορίοις καὶ ἡ κατασκευὴ περιπτέρων καὶ ἡ δωρεὰν παραχώρησις τῶν τελευταίων τούτων πρὸς ἐκμετάλλευσιν εἰς ἀναπήρους πολέμου, εἰς οὓς τὸ πρῶτον παραχωρεῖται ἄδεια ἀνεγέρσεως τοιούτων (ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. Δ. τοῦ 1925, κυρωθέντος διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 13 Νοεμβρίου 1927).

Περίπτερα πωλήσεως καπνοῦ. Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1925 «Περὶ λιανικῆς πωλήσεως καπνοῦ παρ' ἀναπήρων θυμάτων πολέμου», κυρωθὲν διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 13 Νοεμβρίου 1927, διέλαβε διατάξεις, καθ' ἃς ἐπιτροπὴ συνιστωμένη ἐν τῇ ἕδρᾳ ἑκάστου νομοῦ χορηγεῖ ἄδειαν ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος καπνοπώλου εἰς ὁπλίτας ἀναπήρους πολέμου καὶ εἰς οἰκογενείας ὁπλιτῶν πεσόντων ἢ θανόντων ἐν πολέμῳ, βεβαιουμένης τῆς ἰδιότητος ταύτης ἐκ τοῦ διπλώματος πολεμικῆς συντάξεως, καὶ καθορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ χορηγητέων ἀδειῶν κατὰ πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία καὶ χορηγεῖ ἀδείας μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ της περιπτέρων. Τὰ περίπτερα ταῦτα ὠνομάσθησαν *μονοπωλιακά*, διότι τὸ νομοθετικὸν διάταγμα (ἄρθρ. 1) ἀπαγορεύει τὴν λιανικὴν πώλησιν καπνοῦ, σιγαρέττων, πούρων καὶ τουμπεκίου παρ' ἄλλων προσώπων, ἐκτὸς τῶν ἐφωδιασμένων διὰ τῆς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς χορηγουμένης ἀδείας. Μόνον οἱ καπνοβιομήχανοι ἑκάστου τόπου δύνανται να πωλῶσι λιανικῶς τὰ ἴδια αὐτῶν προϊόντα δι' ἑνὸς μόνου πρατηρίου ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς βιομηχανίας των (ἄρθρ. 6). Οἱ δὲ κατέχοντες περίπτερον βάσει τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 8 Ἰουνίου 1923 ὑπεχρεώθησαν εἰς καταβολὴν μισθώματος (ἄρθρ. 10), εἰσαγομένου εἰς τὸ ταμεῖον θυμάτων πολέμου.

Ὁ νόμος 4042 τῆς 2 Μαρτίου 1929 «Περὶ προστασίας καὶ ἀποκαταστάσεως τῶν ἀναπήρων καὶ τῶν οἰκογενειῶν θυμάτων πολέμου» (Ἐφ. κυβ. 106 τῆς 16 Μαρτίου 1929) κατήργησε πάντα τ' ἀνωτέρω ἀναφερόμενα νομοθετικὰ διατάγματα τῆς 2 Ἰουνίου 1923 καὶ τῆς 13 Νοεμβρίου 1927, καὶ καθώρισεν ὅτι μεταξὺ τῶν εὐεργετημάτων, ἅτινα ἀπολαύουσι τὰ θύματα (ἀνάπηροι · ὁπλῖται) τῶν ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐντεῦθεν πολέμων, εἶναι καὶ ἡ παραχώρησις περιπτέρων, διαγράψας τοὺς ὅρους τῆς παραχωρήσεως αὐτῶν προσωπικῶς πρὸς τὸν ἀνάπηρον, ἀπηγόρευσε δὲ τὴν λιανικὴν πώλησιν καπνοῦ, σιγαρέττων, πούρων καὶ τουμπεκίου παρ' ἄλλων προσώπων, ἐκτὸς τῶν δι' ἀδείας ἐφωδιασμένων ἀναπήρων πολέμου καὶ οἰκογενειῶν ὁπλιτῶν πεσόντων ἢ θανόντων ἐν πολέμῳ, διατηρήσας οὕτω τὸ μονοπώλιον τῆς παρ' αὐτῶν πωλήσεως τῶν εἰδῶν τούτων. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει καὶ σήμερον καὶ ἀπέβη μὲν εὐεργετικὸς ὑπὲρ τῶν θυμάτων πολέμου, ἀλλά, περιορίσας τὸν ἀριθμὸν τῶν καπνοπωλῶν, ἰδίως εἰς μικρὰς πόλεις καὶ χωρία, θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς συντελέσας εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ ἐν αὐτοῖς.

Μέχρι τέλους τοῦ 1931 αἱ νομαρχίαι εἶχον χορηγήσει ἀδείας περιπτέρων ἐν συνόλῳ 1816 καὶ κατὰ νομοὺς ὡς ἑξῆς:

Νομαρχία	*Περίπτερα*	*Νομαρχία*	*Περίπτερα*
Καβάλλας............	17	Κοζάνης.............	27
Κερκύρας............	4	Φλωρίνης............	23
Ἀχαΐας..............	62	Ἀρκαδίας............	60
Ἡρακλείου	64	Κεφαλληνίας.........	18
Σερρῶν.	37	Ἄρτης..............	14
Τρικκάλων...........	28	Ἕβρου..............	19
Βαθέος	44	Μεσσηνίας...........	165
Λασηθίου............	40	Λέσβου..............	105
Ρεθύμνης............	29	Χίου.......	18
Ἀττικῆς.............	197	Χανίων..............	37
Πρεβέζης............	42	Πέλλης.........	15
Λακωνίας............	122	Εὐβοίας............	97
Φθιώτιδος...........	46	Λαρίσης....	77
Κυκλάδων	52	Ροδόπης............	13
Ἰωαννίνων	16	Ἠλείας.............	95
Θεσσαλονίκης.........	57	Χαλκιδικῆς..	40
Ζακύνθου	1	Δράμας..	17
Ἀργολιδοκορινθίας. .	81	Αἰτωλοακαρνανίας.....	39
		Σύνολον...... ...	1816

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

περίπτερος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πέριξ πτερόν, περιστύλιον: «περίπτερος ναὸς» ὁ κυκλούμενος ὑπὸ κιονοστοιχίας· || *περίπτερον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.)· || οἰκοδόμημα πρὸς ἔκθεσιν προϊόντων: «τὸ περίπτερον τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει».

—*[Ἀρχ.]* Οὕτως ἀπεκλήθησαν οἱ ναοὶ οἱ περιβαλλόμενοι κατὰ τὸν σηκὸν καὶ τὰ λοιπὰ κύρια μέρη ὑπὸ σειρᾶς κιόνων (πτεροῦ, περιστάσεως). Συνήθως οἱ τοιοῦτοι ναοὶ ἦσαν ἑξάστυλοι, τινὲς ὅμως ἦσαν ὀκτάστυλοι (Παρθενὼν ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν), ἐννεάστυλοι (βασιλικὴ Ποσειδωνίας) ἢ καὶ πεντάστυλοι (ναὸς τοῦ Θέρμου). Συνήθως οἱ περίπτεροι ναοὶ ἦσαν *μονόπτεροι* (ἔχοντες δηλαδὴ ἁπλῆν περίστασιν, ὡς ὁ Παρθενών, τὸ Θησεῖον, κ. ἄ.), ἄλλοτε *δίπτεροι* (ἔχοντες διπλῆν σειρὰν κιόνων, ὡς τὸ ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπιεῖον), ἐνίοτε δὲ *ψευδοδίπτεροι* (ἔχοντες ἁπλῆν περίστασιν μὲ πλάτος διπλῆς)· αἱ δύο τελευταῖαι κατηγορίαι συνήθως περικλείουν ὀκταστύλους ναούς, ἀπαντῶσιν ὅμως καὶ ἑπτάστυλοι (ὡς ὁ ἐν Πομπηΐᾳ ψευδοπερίπτερος) (βλ. καὶ λ. *ναός*). Π. Ν. Π

περιπτεροῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων, ὁ κατέχων περίπτερον: «οἱ περιπτεροῦχοι τῆς πλατείας Συντάγματος».

περίπτυξις, —*εως* (ἡ)· τὸ περιπτύσσεσθαι, ἐναγκαλισμός.

περιπτύσσομαι· περιβάλλω διὰ τῶν βραχιόνων, ἐναγκαλίζομαι: «περιεπτύχθη αὐτὸν φιλοστόργως».

περιπτυχίδαι (οἱ) (Periptychidae Cope) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *κονδυλάρθρων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶχον ὀδόντας τραπεζίτας βουνοδοντίου τύπου. Οἱ τραπεζῖται τῆς ἄνω σιαγόνος ἔφερον τρία ἢ καὶ τέσσαρα φύματα, οἱ δὲ προτραπεζῖται ἀμφοτέρων τῶν σιαγόνων ἦσαν πολὺ μεγάλοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονοκόρυφοι ἢ ἔφερον χθαμαλὴν παρακορυφήν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκουσι τὰ γένη *περίπτυχος, ἐκτόκωνος, κονακόδους* κ. ἄ. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς εἰς τὸ Puerco καὶ Torrejonbed τοῦ Νέου Μεξικοῦ. Γ. Κ. Γ.

περίπτυχος (ὁ) (Periptychus Cope) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *περιπτυχιδῶν κονδυλάρθρων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τὸ μέγεθος προβάτου. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Puerco καὶ Torrejonbed τοῦ Νέου Μεξικοῦ. Συνώνυμον: *Ἠῶνος* (Eohyus). Γ. Κ. Γ.

περιπτωσιολογία (ἡ) *[Φιλοσ.]*· βλ. λ. *καζουϊστική*.

περίπτωσις, —*εως* (ἡ)· συντυχία, περίστασις, ἔκβασις πραγμάτων: «διὰ πᾶσαν περίπτωσιν», «ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει», ἄλλως, «ἐν πάσῃ περιπτώσει» ὅπως κι' ἂν ἔλθουν τὰ πράγματα, «ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας, — ἀποτυχίας».

περιρραίνω· ραίνω, ραντίζω ὁλόγυρα.

περίρραμμα (τὸ) (λατ. margella, margula)· ἀρχ., ἡ περιρραφὴ ὑφάσματος ἢ ἐνδύματός τινος, ὡς καὶ ἡ διακόσμησις αὐτοῦ δι' ἑτεροχρώμων ταινιῶν ἢ κεντημάτων, ἥτις ἐγίνετο ὡς περίπου σήμερον παρ' ἡμῖν τὸ *μαργέλλωμα*, ἡ *μπιμπίλα*, τὸ *ρέλιασμα*, τὸ *στρίφωμα* κτλ. —Π.

περιρραντήριον (τό)· τὸ δι' οὗ περιρραίνομεν, ραντιστήρι· || παρ' ἀρχαίοις, σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, περιέχον ἡγιασμένον ὕδωρ, δι' οὗ ἐρραίνοντο πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ναόν.

— *[Τελετουργ.]* *Περιρραντήριον* (κοινῶς *ἁγιαστοῦρα*) καλεῖται τὸ πρὸς ραντισμὸν διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ ἢ ἀρωματώδους ὑγροῦ χρησιμοποιούμενον ὄργανον. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ φυτὸν τοῦ ὑσσώπου, τὸ ὁποῖον καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κατόπιν ἐλήφθη ὡς ὄργανον ραντισμοῦ. Τὸ ὕσσωπον παρ' ἡμῖν ἀντικαθιστῶσιν ἄλλοι εὐώδεις θάμνοι (δενδρολίβανον, βασιλικός, λεβάντα κλπ.), κατεσκευάσθη ὅμως καὶ ἀργυροῦν περιρραντήριον, ἤδη σχεδὸν ἐκλιπόν. Τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ κωδωνίσκου τινὸς ἢ σφαίρας διατρήτου καὶ ἀργυρᾶς, προσκεκολλημένης ἐπὶ λαβῆς τινος λεπτῆς, καὶ ἐμβαπτιζόμενον εἰς τὸ ὕδωρ προσελάμβανεν ἐξ αὐτοῦ ἐλαφρὰν ποσότητα διασκορπιζομένην εἶτα κατὰ σταγόνας διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἱερέως ζωηρᾶς κινήσεως τῆς χειρός. Κατὰ τὰς πανηγύρεις καὶ γενικώτερον κατὰ τὸν ἐπιτάφιον χρησιμοποιοῦνται ὡς περιρραντήρια φιάλαι, αἵτινες ἐνιαχοῦ εἶναι ἀργυραῖ, ἐσφραγισμέναι διὰ πώματος ἀραιῶς διατρήτου. Τὸ ἐντὸς αὐτῶν εὐῶδες ὑγρὸν διὰ ζωηρᾶς κινήσεως τῆς φιάλης ἐκτοξεύεται κατὰ σταγόνας, δι' ὧν ἀρωματίζονται οἱ προσκυνηταὶ ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ, ἢ κατὰ τὸν ἐπιτάφιον (ψαλλομένου τοῦ «Ἔρρανον τὸν τάφον...») ὑπὸ τοῦ ἱερέως αὐτὸς οὗτος ὁ ἐπιτάφιος πρῶτον καὶ εἶτα οἱ πιστοί. Π. Ν. Τ.

περιρράπτω· ράπτω ὁλόγυρα, στριφώνω.

περιρραφὴ (ἡ)· ἡ ὁλόγυρα ραφή, στρίφωμα,

— *[Ἰατρ.]* Βλ. λ. *περίπαρσις*.

περιρρέω· ρέω ὁλόγυρα, περιβρέχω: «πόλις περιρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ».

περιρριζῖτις (ἡ). Φλεγμονὴ περὶ τὸ ἀκρορριζικὸν τμῆμα τοῦ ὀδόντος, προερχομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ μολυσματικῶν αἰτίων. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ φλεγμονὴ αὕτη νὰ προέρχεται καὶ ἐκ μηχανικῶν ἢ χημικῶν αἰτίων. Ἡ φλεγμονὴ αὕτη δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ οὐχὶ ἀκριβῶς περὶ τὸ ἀκρορρίζιον τοῦ ὀδόντος, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ αὐχένος τοῦ ὀδόντος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο διαγιγνώσκεται ἀσφαλῶς διὰ τῆς ἀκτινογραφήσεως τοῦ πάσχοντος ὀδόντος καὶ ἐνίοτε καὶ δι' αὐτῆς ἔτι τῆς κλινικῆς ἐξετάσεως. Ἡ θεραπεία εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς *περιοστίτιδος*. Ν. Γ. Π.

Περίρρους *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁ τοῦ Καταγγείου (Τσιμπουκλῆ) κόλπου ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τοῦ Βοσπόρου μικρότερος πρόβολος, ὁ καὶ *Μικρὸς Γλάρος* λεγόμενος, κλείων τὸν κολπίσκον Πλάκα. Ν. Σ. Λ.

περίρρυτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιρρεόμενος, περιβρεχόμενος.

περισαλπιγγῖτις. Ἡ φλεγμονὴ τῆς σάλπιγγος (φαγωγοῦ), ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ βλεννογόνου ταύτης καὶ καταλαμβάνουσα τὸ μυϊκὸν τοίχωμα, δύναται, ἐξακολουθοῦσα τὴν πορείαν αὐτῆς, νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὸν περισαλπιγγικὸν ἱστόν, ἤτοι εἰς τὸ περιτόναιον καὶ εἰς τὸν παρακείμενον κυτταρώδη ἱστόν, προκαλοῦσα οὕτω τὴν περισαλπιγγῖτιδα. Ἡ φλεγμονὴ αὕτη δύναται νὰ παραμείνῃ ἁπλῆ ἢ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν διαπύησιν. Διὰ τῆς ἀμφιχείρος ἐξετάσεως ἀνακαλύπτομεν μᾶζαν ἐπιμήκη δίκην ἀλλᾶντος κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς σάλπιγγος. Διακρίνεται δ' αὕτη ἀπὸ τοῦ φλέγμονος τῆς βάσεως τοῦ πλατέος συνδέσμου, καθόσον δυσχερέστερον καθίσταται ἀντιληπτή, ἡ δὲ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι σαφὴς ἐπὶ τὰ πλάγια· δὲν εἶναι ὅμως εὔκολον νὰ διαγνωσθῇ ἀπὸ τοῦ φλέγμονος τῆς κορυφῆς τοῦ πλατέος συνδέσμου, μεθ' οὗ συνηθέστατα συγχέεται. Πρὸς θεραπείαν συνιστῶμεν ἠρεμίαν ἐν τῇ κλίνῃ, ἐπισπαστικὰ εἰς τὸ ὑπογάστριον, ἐπίθεσιν κύστεως πάγου ἐπὶ ἰσχυρῶν πόνων. Ἀλλὰ καὶ παρελθόντος τοῦ ὀξέος σταδίου ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάπαυσις, τὰ ὑπακτικά, αἱ κολπικαὶ διακλύσεις κλπ. ἐπὶ 1 ἢ 2 μῆνας· ἡ πάσχουσα δέον νὰ ἀποφεύγῃ τὰς συζυγικὰς σχέσεις, αἵτινες προκαλοῦσι συμφόρησιν πάντων τῶν πυελικῶν ὀργάνων δυσχεραίνουσαν τὴν ἴασιν. Συνιστᾶται καὶ ἡ ὑδροθεραπεία, ὡς καὶ ἡ μεθοδικὴ χειρομαλαξία πρὸς διάλυσιν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς νόσου· πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐφαρμόζεται καὶ ἡ διαθερμία μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ, αἱ ὑπεριώδεις δὲ ἀκτῖνες περὶ τὴν λύσιν τῆς νόσου. Μ. Ν. Κ.

Περισθένης *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς Καλιάδνης, φονευθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἠλέκτρας. Α. Θ. Σ.

περισιγμοειδῖτις (ἡ) (Perisigmoïdite). Οὕτω καλεῖται περιτονῖτις περιγεγραμμένη καὶ ἐντετοπισμένη εἰς τὸ περιτόναιον τοῦ εἰλεοπυελικοῦ κόλου ἢ τὴν σιγμοειδῆ καμπὴν τοῦ κόλου ἐντέρου. Μ. Ν. Κ.

περισκαφὴ (ἡ)· σκαφὴ πέριξ, ὁλόγυρα.

— *[Μεταλλ.]* *Περισκαφὴ* ἢ πλήρης χάραξις καλεῖται ἐγκοπὴ γινομένη κατὰ τὴν ἐξόρυξιν πετρώματος τινος κατὰ τὰς πλευρὰς τοῦ πρὸς ἀπόσπασιν τεμαχίου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀποσπάσεως αὐτοῦ. Ὅταν ἡ περισκαφὴ περιορίζεται εἰς μέρος μόνον τῶν πλευρῶν τούτων, ἀποτελεῖ μερικὴν χάραξιν, ὅταν δὲ ἡ χάραξις ἀφορᾷ τὴν κάτω ἐπιφά-

Digitized by Google

νειαν (καὶ κατὰ συνεκδοχὴν τὴν ἄνω), συνήθως παράλληλον πρὸς τὴν διάστρωσιν, σχιστότητα ἢ τὰ ἀσθενέστερα μέρη τοῦ πετρώματος, καλεῖται *ὑποσκαφὴ* ἢ *κούφωμα*. θ. χ.

περισκελίς, *—ίδος* (ἡ)· τὸ περὶ τὰ σκέλη φορούμενον, ἔνδυμα καλύπτον τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω μὲ διακεκριμένα τὰ σκέλη, *βρακί*, λεων (κοστούμι), ἢ σπανίως ἀνοικτότερον τῶν πάντοτε ὁμοιοχρώμων ἐπενδύτου καὶ ἐσωκαρδίου. Συγκρατοῦνται πρὸς τὸ σῶμα διὰ πορπῶν (μιᾶς ὀπισθίας ἢ δύο πλαγίων), αἵτινες καθιστοῦν τὴν ἄνω περιφέρειαν τῶν περισκελίδων (ζωνάρι) στενοτέραν τοῦ εὕρους τῶν λαγόνων, ἢ διὰ πορπουμένης περιβλητῆς ἐξωτερικῆς ζώνης, ἢ τέλος δι' ἀνωμιτῶν (τιράντες) κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ὤμων. Κατὰ

1 2 3 4

Ἀρχαῖαι ἀνδρικαὶ περισκελίδες.

[1=Ρωμαίου στρατιώτου (ἐκ τῶν γλυπτῶν τῆς στήλης τοῦ Τραϊανοῦ), 2=Ρωμαίων στρατιωτῶν (ἐκ τῶν γλυπτῶν τῆς ἀψῖδος τοῦ Κωνσταντίνου), 3=Περσικὴ (ἐκ παραστάσεως τοῦ Σαπὼρ Α'), 4=Γαλατικὴ βράκα.]

πανταλόνι· || παρ' ἀρχαίοις περιβλητὸν κόσμημα (κρίκος, ταινία, κτλ.) τῶν σφυρῶν, τῆς κνήμης ἢ τοῦ μηροῦ, ἀνάλογον πρὸς τὸ βραχιόνιον τῆς χειρός.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὑπὸ τὸν γενικὸν ὅρον *περισκελὶς* περιλαμβάνονται ποικίλα ἐνδύματα, ἐξώρρουχα ἢ ἐσώρρουχα, ἀμφοτέρων τῶν φύλων:

Ἀνδρικαὶ περισκελίδες. Πανταλόνια. Μακραὶ περισκελίδες καλύπτουσαι ὅλον τὸ σκέλος μέχρι τῶν σφυρῶν δι' εὐρυχώρων κανόνων (βρακοποδίων) καί, κατὰ τοὺς κρατοῦντας συρμούς, ἔχουσαι συνήθως χρῶμα ὅμοιον πρὸς τὸν ἐπενδύτην (σακκάκι) καὶ τὸ ἐσωκάρδιον (γιλέκο), μεθ' ὧν ἀποτελεῖ τὴν πλήρη σύγχρονον ἐνδυμασίαν τῶν πότὰς παραλλαγὰς τοῦ σχήματος τῶν κανόνων, τὰ πανταλόνια διακρίνονται εἰς «τζογέ», «τσάρλεστον», «ἴσια», «κολλὰν» κτλ., ἐξ ἄλλων δὲ γνωρισμάτων εἰς πανταλόνια «μὲ μπουκαπόρτες», «μὲ στάφες», κ. ἄ. Τὰ σύγχρονα πανταλόνια ἔχουν πρόσθιον ἄνοιγμα ἀπὸ τοῦ χηλώματος τῶν κανόνων πρὸς τὰ ἄνω (κλειόμενον διὰ σειρᾶς κομβίων), στενὸν γύρισια («ρεβὲρ») εἰς τὴν κάτω περιφέρειαν ἑκάστου κανόνος, τὰ θυλάκια δὲ αὐτοῦ εἶναι: ἓν κατὰ τὴν πλαγίαν ἐξωτερικὴν ραφὴν τοῦ ἀνωτάτου μέρους ἑκάστου κανόνος («πλαγινὲς τσέπες»), ἓν ἀνὰ ἕκαστον τῶν γλουτῶν («πισινὲς τσέπες», «κωλοτσέπες») καὶ δύο κατὰ τὸ ἀνώτατον πρόσθιον μέρος ἑκάστου κανόνος πλησίον τῆς ζώνης («μπροστινὰ τσεπάκια»).

Ἀνάλογα τῶν κοινῶν πανταλονίων εἶναι τὰ «πανταλόνια τῆς δουλειᾶς» (*μπλοῦζα-πανταλόνι*) κομβωνόμενα ἐπὶ τοῦ ἐπενδύτου ἢ καὶ συνερραμμένα μετ' αὐτοῦ (σχεδὸν ὁμοιόμορφα δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα), τὰ πανταλόνια τῆς πυτζάμας καὶ τὰ παιδικὰ πανταλόνια· τὰ τελευταῖα διαφέρουν τῶν κοινῶν κατὰ τὸ μῆκος (καλύπτοντα μόνον τὸν ἄνω μηρὸν ἢ φθάνοντα μέχρι τοῦ γόνατος καὶ τοῦ γαστροκνημίου), ἀποτελοῦντα ἐνίοτε ἑνιαῖον συνερραμμένον σύνολον μετὰ ἐλαφροῦ ἐπενδύτου.

Κυλότται. Βραχεῖαι περισκελίδες καλύπτουσαι τὸν πόδα μέχρι τῆς ἰγνύος, ὅπου εἰσέρχονται ἐντὸς περικνημῖδος ἢ γκέττας. Εἶναι σχεδὸν ἐφαρμοσταὶ κατὰ τὸ γόνυ, ἀναλόγως δὲ τοῦ εὕρους τοῦ περιμηρίου διακρίνονται εἰς ἐφαρμοστὰς («κυλόττες κολλὰν») καὶ φουσκωτὰς («μπουφφάν»).

Βράκαι. Παντοῖαι περισκελίδες (*σαλβάρια, ποτούρια, μπουραζάνες, μπολμπότσες*) φερόμεναι νῦν παρὰ μόνων σχεδὸν τῶν ἀγροτῶν, συνήθως βραχεῖαι (μέχρι τοῦ γόνατος) ἢ τοὐλάχιστον μέσου μήκους (φθάνουσαι τὸ γαστροκνήμιον), χαρακτηριζόμεναι κυρίως ἐκ τοῦ εὕρους τοῦ καλύπτοντος τοὺς γλουτοὺς μέρους.

Ἐσώβρακα. Ἐσώρρουχα ὅμοια περίπου πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς περισκελίδας. Διακρίνονται εἰς «μακρὰ ἐσώβρακα» (περιδενόμενα ἐπὶ τοῦ γαστροκνημίου διὰ ταινιῶν καὶ καλύπτοντα τὸ ἄνω μέρος τῆς περικνημῖδος), «κοντὰ ἐσώβρακα» (ὅμοια περίπου πρὸς τὰ παιδικὰ πανταλόνια), «καλ(ε)σὸν» (ἀνάλογα πρὸς ἐπιμηκεστέραν κάπως τῆς συνήθους ἐφαρμοστὴν κυλότταν) καὶ «μεσοβράκες» (ἐσώβρακα ὅμοια πρὸς βράκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας καὶ φέρονται). Ἐν γένει κατασκευάζονται ἐκ λευκοῦ λινοῦ ὑφάσματος (ἢ ἄλλων ἀναλόγων) καὶ ἐκ πλέγματος (τρικὸ) ἐρίου, βάμβακος κ.τ.τ.

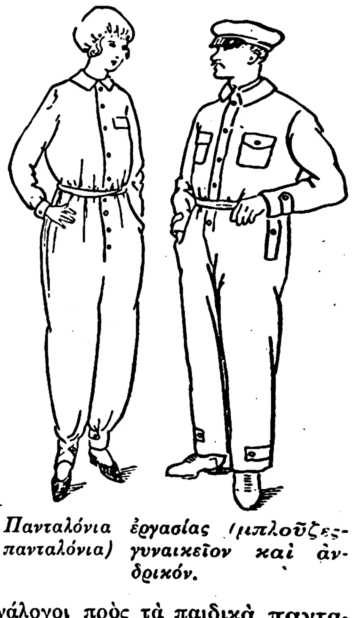

Πανταλόνια ἐργασίας (μπλοῦζες-πανταλόνια) γυναικεῖον καὶ ἀνδρικόν.

Γυναικεῖαι περισκελίδες. Πανταλόνια. Βραχεῖαι περισκελίδες, συνήθως λευκαί, ἀνάλογοι πρὸς τὰ παιδικὰ πανταλόνια, φερόμεναι ὡς ἐσώρρουχα ὑπὸ τὸ μεσοφούστανον ἢ τὸ κομπιναιζόν. Διακρίνονται εἰς πανταλόνια «ἴσια» (ὁμοίου εὕρους καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ κανόνος), «πλατειὰ» (εὐρύτερα κάπως πρὸς τὰ κάτω τοῦ κανόνος), «μὲ βολὰν» (φέροντα παραπτυχὰς κατὰ τὰ ἄκρα τῶν κανόνων), «σχιστὰ» (ἔχοντα ἐσχισμένην τὴν ἔξω πλευρὰν ἑκάστου κανόνος), «μὲ ζαρτιέρα» (σφιγγόμενα διὰ γονατοδέσμου περὶ τὰ γόνατα) κτλ.

Κυλότται. Βραχεῖαι περισκελίδες συνήθως βαθύχρωμοι, φερόμεναι ἐπίσης ὡς ἐσώρρουχα, βραχύτεραι τοῦ πανταλονίου καὶ μᾶλλον ἐφαρμοσταὶ περὶ τὸν μηρόν. Συνήθως χρησιμοποιοῦνται μετὰ γονατοδέσμου καὶ εἶναι αἱ ἐπικρατέστεραι σύγχρονοι γυναικεῖαι περισκελίδες. Διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῆς περισκελίδος μετ' ἄλλων γυναικείων ἐσωρρούχων ἐπιτυγχάνονται τὰ πανταλόνια-ὑποκάμισα (σύνηθες γυναικεῖον νυκτερινὸν ὑποκάμισον ἑνούμενον μεταξὺ τῶν σκελῶν διὰ κομβωτοῦ ὑποδέτου), τὰ πανταλόνια-κομπιναιζὸν (κομπιναιζὸν εὐρύτερον τοῦ συνήθους, ἀναδενόμενον περὶ τὴν ὀσφὺν διὰ ζώνης καὶ προσλαμβάνον σχῆμα περισκελίδος διὰ σειρᾶς κομβίων μεταξὺ τῶν σκελῶν), τὰ πανταλόνια-φουστάνια (σαλβαροφούστανα, φερόμενα ἐντὸς τοῦ οἴκου κατὰ τὸ θέρος), κ. ἄ. Αἱ ἐξωτερικαὶ γυναικεῖαι περισκελίδες, συνήθως φερόμεναι ἐν κυνηγίῳ, ἱππασίᾳ, πεζοπορίᾳ, παιδιαῖς κ. τ. τ., οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα διαφέρουν ἀπὸ τοῦ ἀνδρικοῦ πανταλονίου καὶ τῆς ἀνδρικῆς κυλόττας.

—*[Ἱστορ.]* Πολλοὶ τῶν ἀρχαίων λαῶν καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν σημερινῶν κατὰ φύσιν λαῶν ἠγνόησαν τὴν *περισκελίδα* ὡς ἔνδυμα, ἀρκεσθέντες εἰς τὸν βραχὺν ἢ ποδήρη χιτῶνα ὡς μόνον κάλυμμα τῶν σκελῶν, ἐν συνδυασμῷ ἢ ὄχι μετὰ τοῦ «περιζώματος», πρὸς καλυτέραν κάλυψιν τῶν αἰδοίων. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐνδυμασία τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων, Ρωμαίων, Ἑλλήνων (μόνον ἐν πολέμῳ φερόντων τὰς *κνημῖδας* καὶ *περιμηρίδια*) κ. ἄ. μεσημβρινῶν λαῶν. Ἐν τούτοις οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰνδογερμανικῶν λαῶν ἐνωρίτατα ἐχρησιμοποίησαν περισκελίδας, γνωστὰς παρ' Ἕλλησι διὰ ξενικῶν ἰδίως λέξεων (*ἀναξυρίδες, βράκ(κ)αι* ἢ *βρακία, σαράβαρα, φημινάλια*) καὶ σπανιώτερον δι' ἑλληνικῶν (*σκελέαι* καὶ περιπαικτικῶς *θύλακοι*)· ἔφερον δὲ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Μεσαιωνικαὶ περισκελίδες.

[1=Μακρὰ περισκελὶς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 2=Ἀγγλικὴ περισκελὶς τοῦ 1646. 3=Βραχεῖα περισκελὶς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 4=Βαρελάκι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 5=Περιδετὴ περισκελὶς τοῦ 1525. 6—7=Βράκες τοῦ 1560 καὶ 1600. 8=Γραικικὴ περισκελὶς τοῦ 1560. 9=Κοντοβράκι τοῦ 1630. 10=Μακρὰ περισκελὶς (γερμανικὸς ρινγκράβος τοῦ 1670). 11=Ναυτικὴ περισκελὶς τοῦ 1550. 12=Κοντοβράκι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 13=Γερμανικὴ βράκα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 14=Φουστανέλλα κοντοβρακίου.]

Digitized by Google

τοιαύτας κατὰ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς (ὡς καὶ ἐκ τῶν παραστάσεων βεβαιοῦται) αἱ Ἀμαζόνες, οἱ Γαλάται, Γερμανοί, Λύκιοι, Πάρθοι, Πέρσαι, Σάκαι, Σαρμάται, Σκύθαι, Τρῶες, κ. ἄ. Ὁμοίως οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ μακρὸν ἠγνόουν τὰς περισκελίδας, ἃς ἀπεκάλουν βαρβάρους ἀμφιέσεις («braccae barbarorum tegmina», Τάκιτος). Ἡ χρῆσις τῆς περισκελίδος ἐν τῷ ἑλληνορρωμαϊκῷ κόσμῳ ὑπῆρξε συνέπεια τῆς ἐπεκτάσεως τῶν Ρωμαίων εἰς ψυχρότερα κλίματα καὶ τοῦ μετὰ τῶν αὐτόθι πληθυσμῶν συγχρωτισμοῦ.

Πρῶτος ἐν Ρώμῃ φορέσας περισκελίδας ἀναφέρεται ὁ Καικίνας (69 μ. Χ.), καταστὰς περίγελως τῶν συμπολιτῶν του· ἀργότερον ὅμως τοσοῦτον ἐπεκράτησαν αὗται, ὥστε τὰς ἔφερον καὶ οἱ αὐτοκράτορες. Κατὰ τοὺς μεροβιγγείους χρόνους (490—752) εἶχον πλέον ἐπικρατήσει ἁπανταχοῦ εἴτε ὑπὸ μορφὴν βράκας, ἰδίως φερομένης ὑπὸ τῶν Φράγκων, εἴτε ὑπὸ μορφὴν πανταλονίου (γαλατικὴ

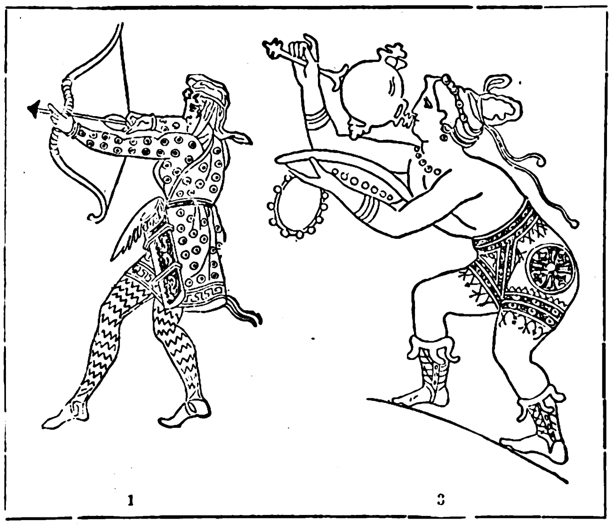

Ἀρχαῖαι γυναικεῖαι περισκελίδες.

[1=Ἀμαζόνος (κατ' ἀρχαίαν ἀγγειογραφίαν), 2=διαποίκιλτος ὀρχηστρίδος (ἐξ ἀγγειογραφίας τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος).]

περισκελίς), ἀμφοτέρων κοινῶς ὀνομαζομένων βρακῶν (ὅθεν τὰ ἀγγλ. breeches, γαλλ. braies καὶ bragues, ἱσπαν. bragas, ἰταλ. brache). Ἐνίοτε πάλιν προσελάμβανον τὴν μορφὴν ζεύγους μακρῶν ἐφαρμοστῶν περικνημίδων, ἔφθανον μέχρι τοῦ ἀνοίγματος τοῦ σκέλους καὶ ἐκαλοῦντο «καλτσούνια», ὧν ἀνάλογα ἦσαν τὰ γερμανικὰ hosen καὶ τὰ ἀγγλικὰ hoses (= μακρὰ περισκελίς). Κατὰ τὴν καρολίγγειον ἐποχὴν (Η'—Θ' αἰὼν) ἐσυνηθίζοντο ροδόχροοι ἐφαρμοσταὶ περισκελίδες μακραί, εἰσερχόμεναι παρὰ τὸ γαστρακνήμιον ἐντὸς τῆς περικνημῖδος, ἢ βραχεῖαι, καλυπτόμεναι ὑπὸ τοῦ χιτῶνος. Κατὰ τοὺς Θ'—ΙΑ' αἰῶνας ἐλάμβανον κατὰ προτίμησιν σχῆμα κυματιώσης κυλόττας («φλοττάν»), κατὰ δὲ τοὺς ΙΑ'—ΙΔ' ἐσυνηθίζοντο μαῦραι ἢ διαποίκιλτοι, βραχύταται, ἐπίσης κυματιῶσαι. Τῶν αὐτῶν χρόνων τὰ καλτσούνια ἔφθανον μέχρι τοῦ ἡμιμηρίου, ἐκεῖθεν δὲ διὰ κορδονίων προσεδένοντο εἰς τὴν ὀσφύν.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐπῆλθεν ὁ χωρισμὸς τῶν καλτσουνίων εἰς τὸ κάτω τοῦ γόνατος ἥμισυ, ἐξ οὗ προῆλθον αἱ σημεριναὶ περικνημῖδες, καὶ εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ, ἐξ οὗ προῆλθον αἱ τότε ἐν εὐρυτάτῳ συρμῷ βραχύταται περισκελίδες. Τῶν τελευταίων τὰ εἴδη εἶναι ἄπειρα, ἐν οἷς: αἱ «δικτυωταὶ» περισκελίδες (chausses à claire-voie), ὑφ' ἃς διεφαίνετο ὡραιοτάτη ἐξ ἀτλαζίου ὑπένδυσις, κοσμούμεναι διὰ περισσῶν σειρητίων καὶ ἀποτελοῦσαι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔνδυμα τῶν ἀστῶν τοῦ ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰῶνος· ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον ἐκλήθησαν «γραικικαὶ (grecques, à la grèque, grègues)· τὸ «κοντοβράκι» (traisse, Rollhosen) ἐκ σφικτοτάτου πλισσέ, κατ' ἐξοχὴν ἔνδυμα τῶν εὐπατριδῶν· αἱ «ἱσπανικαὶ» περισκελίδες (à l' espagnole) ἐσωτερικῶς φουσκωνόμεναι διὰ τζίβας· αἱ ἀγγλικαὶ «γονατόδετοι» περισκελίδες (tight knee breeches) μέχρι νῦν ἐν χρήσει παρὰ τῇ αὐλῇ, κ. ἄ. Ἡ *κυλόττα* (culotte=κάλυμμα τοῦ πρωκτοῦ), ἀναφανεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀρχικῶς ὡμοίαζε πρὸς τὴν σημερινήν, κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα κατῆλθε μέχρι τοῦ γαστροκνημίου («ἐνετικὴ κυλόττα»), κοσμηθεῖσα δὲ διὰ ταινιῶν, γονατοδέσμων, πορπῶν κλπ. ἀπέβη μετὰ τῆς λευκῆς περικνημῖδος τὸ ἐπίσημον ἔνδυμα τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τόσον ἐφαρμοστὴν κατέστησεν αὐτὴν ἡ ἐθιμοτυπία, ὥστε κατὰ τὴν ἐξαγωγήν της ὁ φορῶν αὐτὴν εὐγενὴς ἐχρειάζετο τέσσαρας ὑπηρέτας διὰ νὰ τὴν σύρουν πρὸς τὰ κάτω. Ἐγκαταλειφθεῖσα κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ἐπανῆλθεν ἐπί τι διάστημα κατὰ τὴν παλινόρθωσιν, ἐπὶ Λουδοβίκου-Φιλίππου ἀπέβη ἐπίσημος μόνον εἰς τοὺς χορούς τῆς αὐλῆς καὶ τέλος κατὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν (1830) ἐξωστρακίσθη τελείως ὑπὸ τοῦ πανταλονίου. Τὸ τελευταῖον, ὀνομασθὲν ἀπό τινος τύπου τῆς ἰταλικῆς κωμῳδίας (βλ.λ. *Πανταλόνης*), ἦτο τὸ λαϊκὸν ἔνδυμα τῶν Ἐνετῶν καὶ Γενουατῶν ναυτικῶν. Ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτερον ὑπὸ τῶν νεανιῶν καὶ ἐργατῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, οἵτινες ἐκ τούτου ἐκλήθησαν *ναυτόπαιδες* καὶ *ἀβράκωτοι* (matelots, sans-culottes). Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Βουρβώνων ἀπέβη ἡ διεθνῶς τυπικὴ ἀστικὴ περισκελίς, μαύρη ἐν τῇ ἐθιμοτυπίᾳ τῆς ἀριστοκρατίας, ἀποκτήσασα (ἐκ συρμοῦ εἰσαχθέντος ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου Ζ' τῆς Ἀγγλίας) τὸ γύρισμα (ρεβὲρ) τοῦ ἄκρου τῶν κανόνων, ἀψόγως ἔκτοτε φερόντων καὶ τὴν γνωστὴν κόγχην («τσάκιση»). Ἐσχάτως ἠγέρθη κατὰ τοῦ πανταλονίου ζωηρὰ κίνησις, συνδυαζομένη μὲ τὴν γενικὴν ἐλάφρυνσιν τῆς ἀνδρικῆς περιβολῆς· ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως τὸ κοντὸν πανταλόνιον κατέστη πλέον συνηθεστάτη θερινὴ περισκελὶς καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως (βλ. καὶ τὰς λ. *ἀναξυρίς*, *βράκα*, *περίζωμα*, *περικνημίς*, *περιμηρίδιος*). Π.Ν.Π.

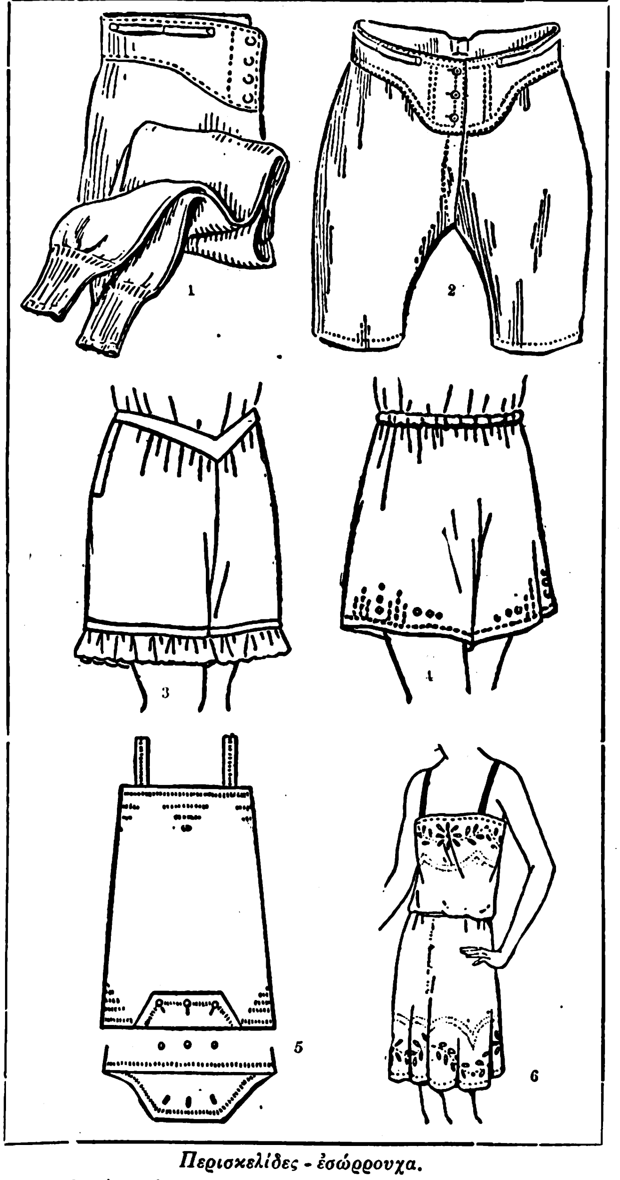

Περισκελίδες - ἐσώρρουχα.

[1=ἀνδρικὸν καλεσόν, 2=ἀνδρικὸν κοντὸν ἐσώβρακον, 3=γυναικεῖον πανταλόνιον εὐθείας κοπῆς (ἴσιο) μετὰ παραπτυχῶν (βολλάν), 4=γυναικεῖα κυλόττα, 5=γυναικεῖον ὑποκάμισον - πανταλόνιον, 6=γυναικεῖον κομπιναιζὸν - πανταλόνιον.]

περίσκεψις, —*εως* (ἡ)· σκέψις, σύνεσις, ἀκριβὴς ὑπολογισμός, προσοχὴ ἐν παντί: «διεξάγει τὸ ἐμπόριον μετὰ περισκέψεως».

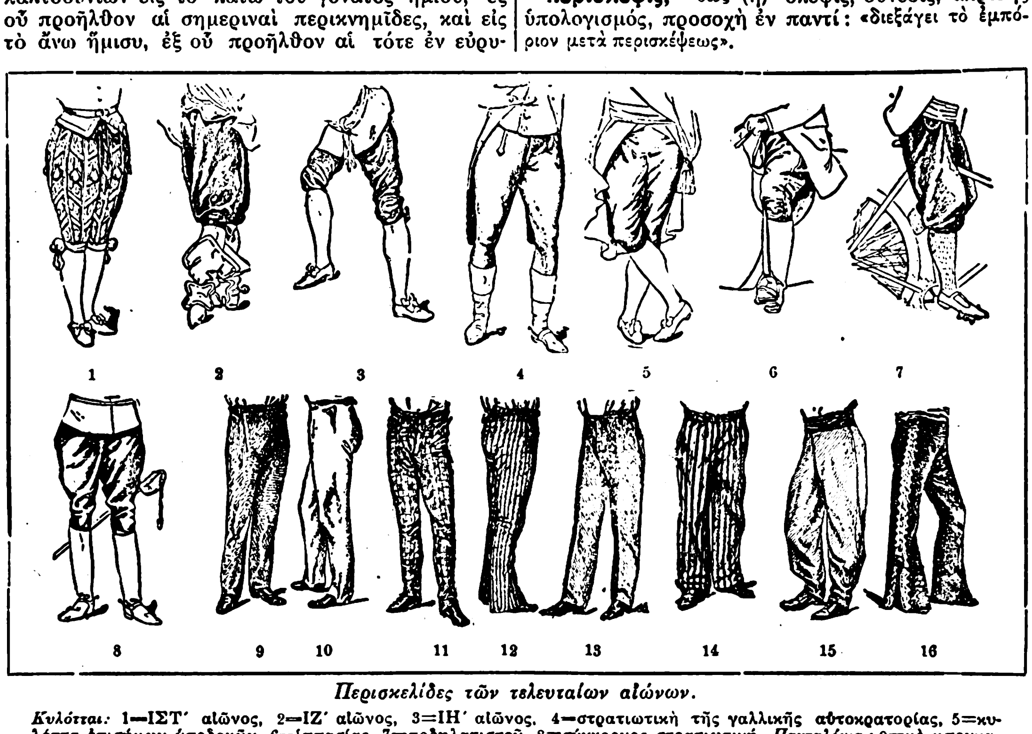

Περισκελίδες τῶν τελευταίων αἰώνων.

Κυλότται: 1=ΙΣΤ' αἰῶνος, 2=ΙΖ' αἰῶνος, 3=ΙΗ' αἰῶνος, 4=στρατιωτικὴ τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, 5=κυλόττα ἐπισήμων ὑποδοχῶν, 6=ἱππασίας, 7=ποδηλατιστοῦ, 8=σύγχρονος στρατιωτική. *Πανταλόνια:* 9=μὲ μπουκαπόρτα (πρόσθετον ἐμπροσθόφυλλον), 10=μὲ στάφες (ὑποπόδια), 11=ἐφαρμοστὸν (κολλάν), 12=ὅμοιον πρὸς πόδας ἐλέφαντος, 13=εὐθείας κοπῆς (ἴσιο), 14=ναυτικόν, 15=τζογὲ ἢ οὐσσάρου, 16=μεξικανικόν.

περίσκιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κύκλῳ σκιαζόμενος, ὁ περικυκλούμενος ὑπὸ σκιᾶς.

—*[Γεωγρ.]* Καλοῦνται *περίσκιοι* οἱ κάτοικοι τῶν κατεψυγμένων ζωνῶν, ὀνομαζόμενοι οὕτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων διότι ἡ σκιὰ αὐτῶν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας διαγράφει τὸν κύκλον τοῦ ὁρίζοντος καθ' ὅλον τὸ διάστημα, καθ' ὃ ὁ Ἥλιος δὲν δύει εἰς τοὺς ἐντὸς τῶν πολικῶν κύκλων τόπους. Σ. Π.

περισκόπησις, —*εως* (ἡ)· τὸ περισκοπεῖν, ἡ τοῦ πέριξ ἐξέτασις, ἐπισκόπησις· || ἀρχ., περίσκεψις.

περισκοπικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περισκόπιον, ὁ τοῦ περισκοπίου.

περισκόπιον. Ὀπτικὸν ὄργανον, δι' οὗ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐπισκόπησις τοῦ ὁρίζοντος ἀπὸ πανταχόθεν περικεκλεισμένου ὀπτικῶς χώρου. Περισκοπίων γίνεται χρῆσις ἐν τῷ κατὰ γῆν στρατῷ εἰς χαρακώματα καὶ τὰ παρατηρητήρια καὶ μονάδας πυροβολικοῦ, ἐν δὲ τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ εἰς τοὺς θωρηκτοὺς πύργους τῶν μεγάλων σκαφῶν, τὰ ἐπάκτια πυροβολεῖα καὶ ἐπὶ τῶν ὑποβρυχίων, ὧν κυριολεκτικῶς ἀποτελοῦσι τὸν ὀφθαλμὸν ἐν καταδύσει.

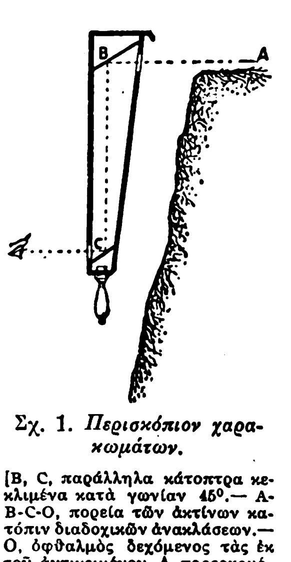

Σχ. 1. *Περισκόπιον χαρακωμάτων.*

[B, C, παράλληλα κάτοπτρα κεκλιμένα κατὰ γωνίαν 45°.— A-B-C-O, πορεία τῶν ἀκτίνων κατόπιν διαδοχικῶν ἀνακλάσεων.— O, ὀφθαλμὸς δεχόμενος τὰς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου A προερχομένας ἀκτῖνας.]

Τὰ περισκόπια τῶν ὑποβρυχίων ἀποτελοῦνται (σχ. 2) ἐκ δύο σωλήνων ἐκ χάλυβος εἰδικῆς κατασκευῆς, διαφόρου διαμέτρου, λίαν ἀνθεκτικῶν, συγκεκολλημένων στερεῶς πρὸς ἀλλήλους καὶ ἓν ἀποτελούντων, μήκους ὁλικοῦ μέχρι 15 μέτρων. Τούτων ὁ εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος εὑρισκόμενος σω-

Digitized by Google

λὴν εἶναι μικροτέρας διαμέτρου, ἵνα μὴ κατὰ τὴν πρόωσιν τοῦ ὑποβρυχίου σχηματίζῃ μέγαν κυματισμόν, ἀποκαλύπτοντα οὕτω τὴν παρουσίαν τούτου.

Τὸ περισκόπιον διαπερᾷ τὸ κατάστρωμα τοῦ ὑποβρυχίου καὶ φθάνει εἴτε εἰς τὸ κεντρικὸν διαμέρισμα κυβερνήσεως, εἴτε εἰς τὸν πυργίσκον τοῦ

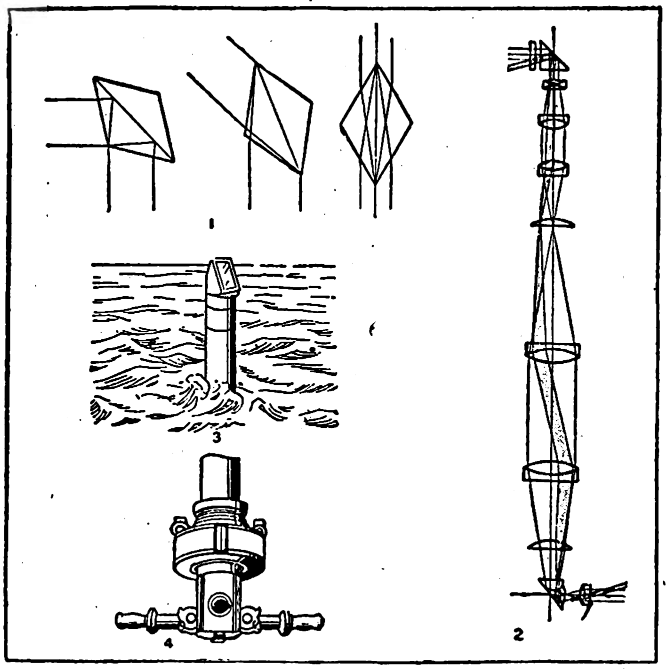

Σχ. 2. *Περισκόπιον ὑποβρυχίου.*

[1, πρίσματα ὁλικῆς ἀνακλάσεως καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν προσπίπτουσαι καὶ ἀνακλώμεναι ἀκτῖνες. 2, σωλὴν τοῦ περισκοπίου μετὰ τοῦ συστήματος τῶν πρισμάτων καὶ φακῶν καὶ τῆς πορείας τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων. 3, τὸ ἐξέχον τῆς θαλάσσης τμῆμα τοῦ περισκοπίου. 4, τὸ κάτω τμῆμα τοῦ περισκοπίου.]

κυβερνήτου. Εἶναι στρεπτὸν καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν κύκλου, ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐπισκόπησις ὁλοκλήρου τοῦ ὁρίζοντος. Τὸ ὄργανον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀκολούθου ἀρχῆς: Αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες (σχ. 2, *ἀρ. 1 καὶ 2*), αἱ προερχόμεναι ἐξ ἑνὸς ἀντικειμένου, ἀνακλῶνται μέσῳ πρίσματος ὁλικῆς ἀνακλάσεως κατὰ διεύθυνσιν γενικῶς κατακόρυφον· ὀπτικὸν σύστημα, καλούμενον ἀντικειμενικόν, σκοπὸν ἔχει νὰ συναγάγῃ τὴν φωτεινὴν δέσμην καὶ τὴν ὁδηγήσῃ μέσῳ πρωτεύοντος συστήματος φακῶν ἐντὸς τοῦ κυλινδρικοῦ σωλῆνος τῆς μικρᾶς διαμέτρου· δεύτερον σύστημα φακῶν ὁδηγεῖ τὰς ἀκτῖνας ἐντὸς τοῦ κατωτέρου σωλῆνος τοῦ καὶ μεγαλυτέρας διαμέτρου, μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ. Εἰς τὸ κατώτερον ἄκρον τοῦ μεγάλου σωλῆνος εὑρίσκεται τὸ καλούμενον προσοφθάλμιον σύστημα, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς ἄλλου πρίσματος ὁλικῆς ἀνακλάσεως (σχ. 2, *ἀρ. 2 καὶ 4*), ἀνακλῶντος τὰς κατακορύφους ἀκτῖνας ὁριζοντίως, καὶ τῶν προσοφθαλμίων φακῶν. Αἱ ἐξερχόμεναι ἀκτῖνες ἔχουσι διεύθυνσιν αἰσθητῶς παράλληλον πρὸς τὴν ἣν εἶχον ἀρχικῶς κατὰ τὴν εἴσοδόν των. Διὰ τῶν περισκοπίων δίδεται αἰσθητῶς ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀπ' εὐθείας ὁράσεως.

Ἐπὶ πάντων τῶν συγχρόνων ὑποβρυχίων ὑπάρχουσι δύο περισκόπια, χρησιμοποιούμενα τὸ ἓν διὰ

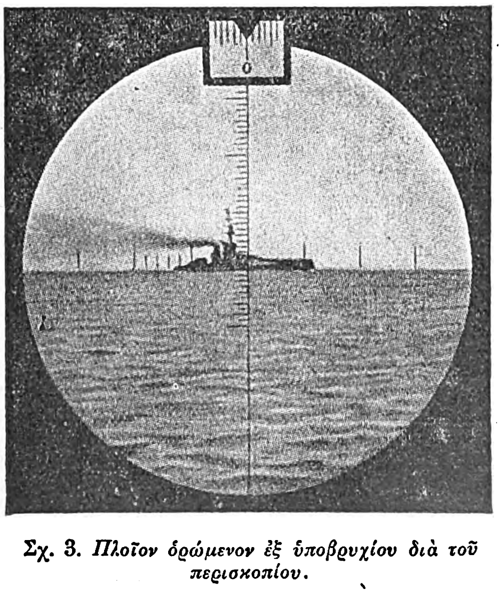

Σχ. 3. *Πλοῖον ὁρώμενον ἐξ ὑποβρυχίου διὰ τοῦ περισκοπίου.*

τὴν περιπολίαν, τὸ δ' ἕτερον διὰ τοὺς χειρισμοὺς τῆς ἐπιθέσεως, τρίτον δέ, καλούμενον καὶ «περισκόπιον τῆς νυκτός», εἶναι ἐγκατεστημένον ἐπὶ τοῦ πυργίσκου καὶ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ λυκαυγὲς ἢ τὸ λυκόφως, λόγῳ τῆς μείζονος ὁρατότητος αὐτοῦ ὡς ἐκ τῆς μείζονος διαμέτρου του, δὲν χρησιμοποιεῖται δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν λόγῳ τοῦ μεγάλου κυματισμοῦ, ὃν σχηματίζει κατὰ τὴν πρόωσιν.

Ἡ ὕψωσις καὶ ὕφεσις τῶν περισκοπίων γίνεται ἠλεκτρικῶς ἢ ἐλαιοθλιπτικῶς. Κατάλληλος βαθμονόμησις εἰς κατακόρυφον καὶ ὁριζοντίαν κλίμακα, χαραγμένη εἰς τὸν προσοφθάλμιον φακόν, ἐπιτρέπει τὴν μὲ ἀρκοῦσαν προσέγγισιν εὕρεσιν τῆς ἀποστάσεως τοῦ στόχου.

Τὸ κατώτερον μέρος τοῦ περισκοπίου φέρει δύο λαβὰς διὰ τὴν στροφὴν αὐτοῦ καὶ βαθμονομημένους κύκλους διὰ τὴν κατὰ τὴν ἐκσφενδόνισιν τῆς τορπίλλης σκόπευσιν (σχ. 2, *ἀρ. 4*, βλ. καὶ λ. *ὑποβρύχιον*). Γ. Ν. Ν.

περισκοπῶ (*—έω*)· σκοπῶ, παρατηρῶ πέριξ, κοιτάζω ὁλόγυρα· || καθόλου, ἐξετάζω, ἐρευνῶ.

περισκυλακισμὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Θυσία σκύλακος καὶ περιφορὰ αὐτοῦ πρὸς τιμὴν θεότητός τινος. Ἐγίνετο αὕτη πρὸς τιμὴν τῆς Ἑκάτης - Σελήνης, ἧς ἦτο ἱερὸς ὁ σκύλαξ («Ἑκάτη Φιλοσκύλαξ», «Σκυλακῖτις») καὶ ἥτις παρίστατο συχνάκις ὑπὸ μορφὴν κυνός. Κατὰ τὸν περισκυλακισμὸν ἐγίνετο καθαρμὸς τῶν οἴκων καὶ καῦσις τῶν ἀπορριμμάτων πρὸ τοῦ εἰδώλου τῆς θεᾶς. Ἀνάλογον θυσίαν γνωρίζομεν ἐν Ρώμῃ, γινομένην κατὰ τὰ Λουπερκάλια, Ροβιγάλια καὶ τὴν λεγομένην *κυνοσκοπίαν* (augurium canarium). Π. Ν. Π.

περισπασμὸς (ὁ)· ἀπασχόλησις, ἀπομάκρυνσις ἀπὸ ἐργασίας, παρεμπόδισις· || ἀπότομος διακοπὴ τῆς ἐργασίας, ταραχή, στενοχωρία, ἀμηχανία: «ἔχει πολλοὺς περισπασμοὺς καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ προχωρήσῃ 'ς τὴ δουλειά του».

— *[Ἀρχ. Τακτ.]* Ἐλέγετο οὕτω ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τακτικῶν ἡ παρατεταγμένου τινὸς τμήματος ἀλλαγὴ κατευθύνσεως (στροφὴ) περὶ μίαν τῶν πτερύγων του κατὰ δύο τεταρτοκύκλια «ὡς μεταλαβεῖν τὸν ὀπίσω τόπον». Ἡ κίνησις ἐξετελεῖτο διὰ τοῦ παραγγέλματος: «ἐπὶ δόρυ περίσπα» (δηλαδὴ ἀλλαγὴ κατευθύνσεως ἐπὶ δεξιὰ) ἢ «ἐπ' ἀσπίδι περίσπα» (ἐπ' ἀριστερὰ) (βλ. καὶ λ. *ἐκπερισπασμός*). Ν. ΚΛΣ

περισπέρμιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἱστὸς περιβάλλων εἰς πλεῖστα εἴδη τὸ σπέρμα τοῦ καρποῦ. Ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τοῦ καρυδίου ἐκτὸς τοῦ ἐμβρυώδους ἀσκοῦ, τοῦ περικλείοντος τὸ *ἐνδοσπέρμιον*, καὶ εἶναι πλούσιος εἰς θρεπτικὰ ἀποταμιεύματα.

περισπλαγχνῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ χρονία φλεγμονὴ τῶν ὀρωδῶν ὑμένων, οἵτινες περιβάλλουσι τὰ σπλάγχνα· εἶναι συνδυασμὸς τρόπον τινὰ περιτονίτιδος, πλευρίτιδος καὶ περικαρδίτιδος ξηρᾶς μορφῆς. Μ. Ν. Κ.

περισπληνῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ φλεγμονή, ἥτις εἶναι ἐντετοπισμένη εἰς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ περιτονέου, ὅπερ περιβάλλει τὸν σπλῆνα· ἀναπτύσσεται δὲ κατ' ἐπέκτασιν περιτονίτιδος ἢ καὶ ἐκ τραυματικῆς αἰτίας. Μ. Ν. Κ.

περισποριίδαι (οἱ) (Perisporiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς ὑποτάξεως τῶν *πυρηνομυκήτων*, χαρακτηριζομένη ἀπὸ περιθήκια ἄστομα συνήθως, σφαιρικά, ἀσπιδόμορφα ἢ ἐνίοτε ἐπιμήκη ἢ καὶ διακλαδιζόμενα, καστανόχροα ἢ μέλανα μὲ παρειὰς λεπτάς, μεμβρανώδεις ἢ αἰθαλώδεις. Τὸ μυκήλιον εἶναι συνήθως καστανόχρουν συχνάκις ἐν εἴδει λεπίδων, ἐπιφανειακόν, στερούμενον μυζητήρων, ἀνομοίου πάχους, μὲ πολλὰ διαφράγματα. Εἰς τοὺς περισποριίδας ὑπάγονται αἱ *καπνίαι* (τῆς ἐλαίας, ἀμπέλου, ἑσπεριδοειδῶν κλπ.), ὡς καὶ οἱ *ἀσπέργιλλοι* καὶ τὰ *πενικίλλια*, κοιναὶ μοῦχλαι ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ε. Τ. Ε.

περισπόριον (τό). Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *σποριαγγείου* (βλ. λ.).

περισπούδαστος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἄξιος πολλῆς σπουδῆς, πολλῆς μελέτης, ἀξιόλογος, σημαντικός.

περισπῶ (*—άω*)· ἀπασχολῶ, ἀπομακρύνω τινὰ ἀπὸ τῆς ἐργασίας, ἀποσπῶ· || συνήθ. παθ. *περισπῶμαι*· ἀπασχολοῦμαι, ἀποσπῶμαι ἀπὸ τοῦ κυρίως ἔργου μου: «περισπᾶται ἀπὸ πολλὰς φροντίδας» πρβ. *ἀπερίσπαστος*· || γραμματ., θέτω τόνον περισπωμένην: «τὸ ὄνομα γλαὺξ ἄλλοι μὲν περισπῶσιν, ἄλλοι δὲ ὀξύνουσι» || παθ., δέχομαι περισπωμένην: «τοῦ ὀνόματος μῦς οἱ μονοσύλλαβοι τύποι περισπῶνται».

περισπωμένη (ἡ)· μετχ. τοῦ *περισπῶμαι*, ὡς οὐσ. τονικὸν σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τιθέμενον μόνον ἐπὶ μακρᾶς συλλαβῆς.

— *[Βυζ. Μουσ.]* Ἡ *περισπωμένη* εἶναι ἓν τῶν βασικῶν σημείων τῆς νευματικῆς γραφῆς, ὅπερ ἐν αὐτῇ ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸ αὐτὸ μὲν σχῆμα, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ *συρματική*. Ν. Α. Χ.

περισσεία (ἐκ τοῦ *περισσεύω*)· περίσσευμα, πλεόνασμα· || πλῆθος, ἀφθονία.

περίσσευμα (τό)· ὅ,τι περισσεύει, πλεόνασμα, ἀντίθ. *ἔλλειμμα*: «ἐφέτος ἔκλεισε τὸ ἔτος μὲ περίσσευμα», δηλαδὴ τὰ ἔσοδα ἦσαν ἀνώτερα τῶν ἐξόδων.

—*[Δημοσ. Νομοθ.]* *Περίσσευμα* ἢ *πλεόνασμα* ὑπάρχει ἐν τῷ γενικῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους ἢ ἐν τῷ ἀπολογισμῷ ἑκάστης χρήσεως αὐτοῦ, ὁσάκις τὰ ἔσοδα ἐμφανίζουσιν ἐπὶ πλέον τῶν ἐξόδων διαφοράν. Εἰς ἀντίθετον περίπτωσιν ὑπάρχει *ἔλλειμμα*.

Περίσσευμα ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Κατ' ἀρχὴν δημοσιονομικὴν ὁ προϋπολογισμὸς ἑκάστης χρήσεως δέον νὰ ἱκανοποιῇ τὰ ἔξοδα αὐτῆς δι' ἀντιστοίχων ἐσόδων καὶ νὰ κλείῃ ἐν ἰσοζυγίῳ. Δεδομένου ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς ἀναγράφει προβλέψεις περὶ τῶν πραγματοποιηθησομένων ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἡ πρόνοια ἐπιβάλλει νὰ περιλαμβάνηται εἰς τὰς πιστώσεις αὐτοῦ καὶ ποσὸν «ἀποθεματικὸν» δι' ἀναπλήρωσιν τῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποδειχθησομένων ἀνεπαρκῶν πιστώσεων ἢ δι' ἀναγραφὴν πιστώσεων, περὶ ὧν δὲν ἠδύνατο νὰ προβλέψῃ ἐξ ἀρχῆς ὁ προϋπολογισμός. Δὲν εἶναι δὲ σκόπιμον νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ μέγα περίσσευμα, διότι ἡ ἐμφάνισίς του διαγείρει ἀξιώσεις ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τῶν ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκ μέρους τῶν διαφόρων ὑπουργείων, τὰς ὁποίας δυσχερῶς δύναται ν' ἀποκρούῃ ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν.

Περίσσευμα ἐν τῷ ἀπολογισμῷ. Ὁ ἀπολογισμός, κατὰ τὸ ἄρθρον 14 τοῦ νόμου 1555, ἀναφέρει τὰ βεβαιωθέντα, εἰσπραχθέντα καὶ εἰσπρακτέα ἔσοδα καὶ τὰ ἐγκριθέντα, πληρωθέντα καὶ πληρωτέα ἔξοδα καὶ ἡ μεταξὺ τῶν εἰσπραχθέντων καὶ τῶν πληρωθέντων ἐπὶ πλέον διαφορὰ ἀποτελεῖ τὸ περίσσευμα. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀπολογισμῷ περιλαμβάνεται καὶ ἡ κατάστασις τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κλεισίματος τῆς χρήσεως «ὑπολοίπων» τῶν λογαριασμῶν τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ τοῦ κράτους. Τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων ἑκάστης χρήσεως τηρεῖται ἀπὸ 1ης Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους ἴδιος λογαριασμός, διακεκριμένος ἀπὸ τὸν τῆς τρεχούσης χρήσεως, καὶ ὑπ' αὐτὸν κατατάσσεται πᾶσα εἴσπραξις ἐξ ἐξόδων βεβαιωμένων ἐντὸς τῆς διαρκείας τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τῆς χρήσεως, ἐνεργουμένη μετὰ τὴν λῆξίν της. Τὰ δὲ παθητικὰ ὑπόλοιπα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐγκριθέντα ἔξοδα, ὅσα δὲν ἐπληρώθησαν μέχρι τέλους τῆς χρήσεως αὐτοῦ καὶ εἰς βάρος τῶν ὑπολοίπων τούτων ἐκδίδονται χρηματικὰ ἐντάλματα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τούτων, δυνάμενα νὰ ἐξοφληθῶσι μέχρι τέλους τοῦ ἑπομένου οἰκονομικοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των. Διὰ τοῦ συστήματος τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν ὑπολοίπων ἐξασφαλίζεται ἡ ἐκκαθάρισις ἑκάστης χρήσεως καὶ μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς, ἄνευ συγχύσεώς της πρὸς τὰς ἑπομένας χρήσεις, ἐνῷ ταυτοχρόνως, ἀφ' ἧς ἐκλείσθη ἑκάστη χρῆσις, γίνονται γνωστὰ τ' ἀποτελέσματά της ἐν σχέσει πρὸς τὰς προβλέψεις τοῦ προϋπολογισμοῦ της. Ἡ ἐμφάνισις μεγάλων καὶ ἀπροβλέπτων περισσευμάτων ἐν τῷ ἀπολογισμῷ, προερχομένων ἐκ δυσαναλόγου, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας, φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, συντελεῖ δὲ εἰς ἐξόγκωσιν μὴ ἀναγκαίων ἐξόδων. Περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ περισσεύματος ἀποφασίζει ὁ κυρῶν τὸν ἀπολογισμὸν νόμος, ἤ, καὶ πρότερον, ὅπερ πρόωρον, εἰδικὸς νόμος. (Βλ. καὶ λ. *ἀπολογισμὸς [Δημ. Λογ.]*, *δημόσιον λογιστικόν*, *προϋπολογισμός*.) Γ. Ν. Κ.

περισσεύω· μένω ὑπόλοιπον ἐπὶ πλέον, πλεονάζω: «μᾶς περισσεύει ψωμί,—φαγί», «ἐπερίσσεψε ἕνα κομμάτι»· || παροιμ. «τοῦ φτωχοῦ τὸ σκοινὶ μονὸ δὲ φτάνει, διπλὸ φτάνει καὶ περισσεύει» ὅτι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενός τις ἐξοικονομεῖ τὰ ἀδύνατα.

περισσὴ (ἡ) *[Λειτουργ.]*. Ἐν τῇ ᾀσματικῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἑσπερινοῦ μετὰ τὴν μικρὰν συναπτὴν καὶ τὴν ἐκφώνησιν: «Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν κλπ.» ἐψάλλοντο τρία μικρὰ ἀντίφωνα, ἤτοι 4 στίχοι τῶν ψαλμῶν 114 «Ἠγάπησα ὅτι εἰσακούσεται Κύριος», 115 «Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα» καὶ 116 «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔθνη». Ὡς ἐφύμνιον δὲ τοῦ μὲν α΄ ἀντιφώνου ἐψάλλετο τὸ «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου», τοῦ β΄ τὸ «Σῶσον ἡμᾶς, υἱὲ Θεοῦ» καὶ τὸ «Ὁ μονογενὴς υἱὸς» καὶ τοῦ γ΄ τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός», τοῦ ὁποίου τὰς τελευταίας λέξεις «ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς» ὁ δομέστικος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἐπανελάμβανεν ὑψηλοτέρᾳ τῇ φωνῇ καὶ ἡ ἐπανάληψις αὕτη ἐκαλεῖτο *περισσή*. Ε. Γ. Π.

περίσσιος,—*α*,—*ο*· δημοτ., περισσός, πλεονάζων· || περιττός, ἄχρηστος: «ἔχει πολλὰ περίσσια πράγματα», «περίσσια λόγια μὴ λές».

περισσός, —*ή*, —*όν*· ὁ πλεονάζων, περίσσιος· || πολύς, ἄφθονος: «νὰ ζήσῃς χρόνια περισσά»· || φρ.

Digitized by Google

«ὡς ἐκ περισσοῦ» ἄνευ ἀνάγκης, ἐν προσθήκης μέρει.

περισσότερος,—α,—ον (συγκρ. τοῦ *περισσός*)· πολυπληθέστερος, πολυαριθμότερος: «ὅποιος δώσῃ τὰ περισσότερα», «ὅ,τι ἀποφασίσουν οἱ περισσότεροι».

περισσοτεχνία (ἡ)· περισσή, λίαν ἠκριβωμένη τέχνη, μεγάλη ἐπιτήδευσις: «εἰργασμένον μετὰ περισσοτεχνίας».

Περίστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 652. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Περιστάκιον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ βυζαντινὴ ὀνομασία τῆς ἀρχαίας *Τιριστάσεως* καὶ τοῦ συγχρόνου *Σάρκιοΐ* (βλ. λ. *Περίστασις*). Σ. Ε. Λ.

περισταλτικός, —ή, —όν· ὁ κατάλληλος πρὸς περιστολήν, ὁ περιστέλλων, περιοριστικός: «μέτρα περισταλτικά».—Ἐπίρρ. ***περισταλτικῶς***.

—***περισταλτικαὶ κινήσεις*** ἢ ***περισταλτισμός***. Οὕτω καλοῦνται κυματοειδεῖς κινήσεις συσπάσεως, ἐπιτελούμεναι ἐκ τῶν ἄνω ἐπὶ τὰ κάτω, τοῦ ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν χιτῶνος τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων· αὗται κυρίως εὑρίσκονται ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πέψεως καὶ κατὰ τὴν ἀποπάτησιν, ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν ὁποίων δὲν συντελοῦνται ἀμφότεραι αἱ γαστροεντερικαὶ αὗται λειτουργίαι. Μ. Ν. Κ.

περισταλτίνη (ἡ) *[Φαρμ.]*· βλ. λ. *κασκαρίνη*.

περιστάσιον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ἡ κουπαστὴ τῶν βυζαντινῶν πλοίων, ἧς ἡ ξυλοπηγία ἔδει νὰ εἶναι μεγάλη καὶ ὑψηλή, πρὸς προφύλαξιν τῶν ἀνδρῶν. Ν. Σ. Λ.

περίστασις, —εως (ἡ)· χρονικὴ στιγμὴ μακροτέρα ἢ βραχυτέρα, καιρός, συντυχία: «ἐν περιστάσει πολέμου ἢ εἰρήνης», «κρίσιμος περίστασις» ‖ ἡ περὶ τὸν ἀρχαῖον ναὸν κιονοστοιχία, τὸ πτερόν.

—***περιστάσεις ἐπιβαρυντικαὶ*** *[Ποιν. Δικ.]*· βλ. λ. *ἐπιβαρυντικαὶ περιστάσεις*.

Περίστασις *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (πρ. Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 612 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Βρωμοσκάλα* 749. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωρίου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν προσφυγόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα κατοίκων τῆς ἐν Θράκῃ *Περιστάσεως*.

—**Περίστασις** (τουρκ. *Σάρκιοΐ*) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἀν. Θράκης, κειμένη ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Προποντίδος, 60 περίπου μίλια ΒΑ. τῆς Καλλιπόλεως. Ἡμίσειαν ὥραν ΝΔ. αὐτῆς σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Τιριστάσεως*. Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν. Θράκης ἦτο ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως, ἀριθμοῦσα μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν 2.803 κατοίκους, πλὴν ἐλαχίστων Ὀθωμανῶν. Διετήρει ἀστικὴν σχολήν, παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Γάνου καὶ Χώρας. Α. Θ. Σ.

— **Περιστάσεως** ***ὑποδιοίκησις*** *[Γεωγρ.]* Μία τῶν ἀποτελουσῶν τὸν νομὸν Καλλιπόλεως ὑποδιοικήσεων, ἔχουσα πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν 10.766 κατοίκους κατὰ τὸ πλεῖστον Ἕλληνας καταφυγόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κύρια προϊόντα ἦσαν τὰ τῆς ἀμπέλου καὶ ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν ὁ τυρὸς ἐντὸς ἀσκῶν.

περιστατικὸν (τό)· τὸ εἴς τινα περίστασιν συμβάν, γεγονός: «θὰ σᾶς διηγηθῶ ἕνα περιστατικὸν ποὺ μοῦ συνέβη».

— *[Ρητορ.]* Τὰ *περιστατικὰ* ἀνήκουν εἰς τοὺς *ἐσωτερικοὺς* ἢ *ἐντέχνους τόπους*. Καλοῦνται δ' οὕτω τὰ συνοδεύοντα πᾶν γεγονός, πᾶσαν πρᾶξιν, ἢ ὡς ἡγούμενα, ἢ ὡς σύγχρονα, ἢ ὡς ἀκολουθοῦντα, καὶ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πηγὴ παντὸς ἐπιχειρήματος· κατὰ τὸν Ἑρμογένην δέ, ἅπαντα τὰ ἐπιχειρήματα ἐκ τῶν περιστατικῶν συνάγονται. Εἶναι δὲ ταῦτα ἕξ: *τίς* (πρόσωπον), *τί* (πρᾶγμα ἢ πρᾶ ις), *ποῦ* (τόπος), *πότε* (χρόνος), *διὰ τί* (αἰτία), *πῶς* (τρόπος)· τινὲς προσθέτουν καὶ τὸ *δι' οὗ* (ὄργανον) καὶ τὸ *ποσάκις* (ἐπράχθη τι). Πᾶσα ὑπόθεσις, πᾶν εἶδος ῥητορικοῦ λόγου, λαμβάνει ἐκ τῶν περιστατικῶν ἰσχυρότατα ἐπιχειρήματα· ἰδίως δὲ ὁ δικανικὸς λόγος τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιχειρημάτων ἐκ τοῦ τόπου τούτου πορίζεται. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ἀντίδικος, πρὸς ἀνασκευὴν τῆς κατηγορίας, θέλει μεταχειρισθῆ τὰς αὐτὰς περιστάσεις, ἀλλ' ὑπὸ ἐναντίαν ἔποψιν. Ἄριστον παράδειγμα ἐπιχειρημάτων ἐκ τῶν περιστάσεων εἶναι ὁ «pro Milone» λόγος τοῦ Κικέρωνος. Ι. Φ. Δ.

περιστατικὸς φανός. Φανὸς ναυτικῆς ἐπισημάνσεως, μὴ ἀναπτόμενος τακτικῶς, ἀλλὰ ὑπὸ ὡρισμένας περιπτώσεις, λ.χ. ἐν κακοκαιρίᾳ ἢ ἐπὶ τῇ ἀναμονῇ τοῦ ἐκτελοῦντος τὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν ἀτμοπλοίου (ἀγγλ. occasional light). Κατὰ κανόνα οὐδέποτε διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ συντήρησιν τῶν περιστατικῶν φανῶν μεριμνᾷ τὸ κράτος, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἁρμόδιον λιμενικὸν ἢ κοινοτικὸν ταμεῖον. Σ. Ε. Λ.

περισταφυλῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ πυώδης συνήθως φλεγμονή, ἡ ἀναπτυσσομένη εἰς τὸν πέριξ τῆς κιονίδος ἢ σταφυλῆς συνδετικὸν ἱστὸν τῶν παρισθμίων· ἀποτελεῖ δ' αὕτη μέρος τῆς φλεγμονώδους κυνάγχης τοῦ φάρυγγος. Μ. Ν. Κ.

περισταφυλοφαρυγγικὸς *μῦς* *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ἄνω μοῖρα τοῦ φαρυγγοσταφυλικοῦ μυός, ἥτις προσφύεται εἰς τὰ χείλη τῆς κιονίδος, εἰς τὴν ἀπονεύρωσιν τῆς σαρκώδους ὑπερῴας καὶ εἰς τὴν χονδρίνην μοῖραν τῆς ἀκουστικῆς ἢ εὐσταχιανῆς σάλπιγγος. Ι. Π.

περιστάχυον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα τῶν φύλλων τῶν ἀγρωστοειδῶν φυτῶν. Δ. Ν. Π.

περιστεγάζω· στεγάζω, σκεπάζω τι ὁλόγυρα.

περιστέλλω, ἀόρ. *περιέστειλα*—*περιεστάλην*· κάμνω τι νὰ σταματήσῃ, ἀναχαιτίζω, ἐλαττῶ: «αἱ δαπάναι σὺν τῷ χρόνῳ περιστέλλονται».

περιστενῖτις (ἡ) *[Κτηνιατρ.]*. Χρονία φλεγμονὴ τῶν δακτυλίων τοῦ τοιχώματος τῆς ὁπλῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ δακτύλιοι οὗτοι, καθιστάμενοι ὑπερτροφικοί, σχηματίζουσιν αὔλακας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαθεῖς. Ἡ ὑπερτροφία αὕτη (ὑπερκερατογένεσις) τῶν δακτυλίων ὀφείλεται εἰς διαφόρους περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ποδὸς αἰτίας, ἐνίοτε καὶ εἰς τραύματα ἢ καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀκινησίαν, ἰδίως ὅταν ὁ ἵππος ἢ ἡμίονος διαμένῃ εἰς στάβλον ἀκάθαρτον. Συνηθέστερον ἡ πάθησις αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὸν ὄνον. Ἡ θεραπεία της, ὅταν δὲν ἔχῃ προχωρήσει πολύ, δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ μεθοδικῆς ῥινίσεως τῶν ἐξωγκωμένων δακτυλίων καὶ ἐπαλείψεως αὐτῶν διὰ λίπους. Δ. Π.

Περιστέρα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 115. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἀπέχει πέντε ὥρας ἀνατολικῶς τῶν Καλαβρύτων καὶ κεῖται εἰς ὕψος 1.049 μ., ἀποτελοῦν εὐχάριστον θερινὴν διαμονήν.
—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Μιτοπόλεως τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτοικοι (1928) 260.
—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (πρ. Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 256. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μαρτίσιον*.
—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Διάβας (πρ. Πρεβέντσας) τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 193. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσάσι*.
—5) Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Περάστρα* (βλ. λ.) τῆς νήσου Τήνου.

— **Περιστέρα** *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36° 15' Β., μηκ. 27° 40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island), ΒΑ. τῆς νήσου Χάλκης (Χαρκειᾶς) ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

—**Περιστέρα, Κάτω** — *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βασιλικῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 31. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γεδικλῆ*.

περιστερὰ (ἡ)· τὸ πτηνὸν περιστέρι, σύμβολον ἀθῳότητος: «ἀθῷος ὡς ἡ περιστερά» ‖ καὶ ἀοργησίας: «ἀχολό μου περιστέρι».

— *[Ζωολ.]* Τὸ γένος τῶν *περιστερῶν* (Columbæ), ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμοιογένειαν τῶν περιστερίδων καὶ τὴν τάξιν τῶν περιστεροειδῶν, περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη πτηνῶν, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: ἀνάστημα καὶ μῆκος σώματος μέτριον· κεφαλὴ σχετικῶς μικρὰ καὶ συνήθως ἀπεστρογγυλωμένη· ῥάμφος βραχύ, μέτριον ἢ ἀρκετὰ ἐπίμηκες, μαλακὸν κατὰ τὴν βάσιν του καὶ κερατώδους συστάσεως κατὰ τὸ ἄκρον του, κυρτὸν ἐλαφρῶς, χονδρὸν ἢ λεπτόν, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, καὶ σπανίως ἐλαφρῶς ὀδοντωτὸν κατὰ τὰ ἄκρα του· ῥώθωνες διανοιγόμενοι εἰς στενὰ ἐπιμήκη τρήματα, πρὸς τὰ πρόσω τοῦ ῥάμφους τοποθετημένα, καὶ καλυπτόμενοι ὁλικῶς ἢ μερικῶς ὑπὸ χόνδρου· λαιμὸς βραχύς, μέτριος ἢ ἀρκετὰ ἐπιμήκης, χονδρὸς ἢ λεπτός, ἰσοπαχὺς ἢ ἀνισοπαχύς, εὐθὺς ἢ τοξοειδής, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν· πτέρυγες βραχεῖαι, μέτριαι, ἐπιμήκεις, στεναί, εὐρεῖαι, ὀριζόντιοι, ἠνωρθωμέναι, κυρταὶ ἢ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους συρόμεναι, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν· οὐρὰ ποικίλου μεγέθους, πλάτους καὶ διευθύνσεως καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα ἀποτελουμένη ἐκ 14—16 πτερῶν· πόδες βραχεῖς, μέτριοι ἢ αἰσθητῶς ὑψηλοί, λεπτοὶ ἢ μετρίως χονδροί, ἀπτεροι ἢ πτερωτοί, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, τετραδάκτυλοι μὲ βραχεῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἰσχυροὺς ὄνυχας.

Πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ περιστεραὶ ἔχουσιν οἰσοφάγον φέροντα εὐρύτατον πρόλοβον, τοῦ ὁποίου τὰ τοιχώματα διογκοῦνται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπῳάσεως· οἱ ἀδένες τούτων, οἵτινες αἰσθητῶς ἀναπτύσσονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐκκρίνουσι γαλακτῶδές τι ὑγρόν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην τροφὴν τῶν νεοσσῶν. Βραδύτερον τὸ ἴδιον τοῦτο ὑγρὸν διευκολύνει κατὰ τὸ ἥμισυ τὴν πέψιν τῶν τροφῶν, τὰς ὁποίας οἱ γονεῖς ἐξεμοῦσι καὶ οὕτω τρέφουσι τοὺς νεοσσούς των. Τὸ ῥάμφος τῶν νεοσσῶν εἶναι πάντοτε εὐρύτερον καὶ χονδρότερον τοῦ ῥάμφους τῶν γονέων των, οἱ ὁποῖοι εἰσάγουσι τὸ ῥάμφος των εἰς τὸν οἰσοφάγον τῶν νεογνῶν καὶ ἐκεῖ ἐξεμοῦσι τὸ περιεχόμενον τοῦ προλόβου των, ὅπου ἔχει ἤδη συντελεσθῆ ἡ παρασκευὴ τῆς πέψεως. Πᾶσαι αἱ περιστεραὶ ζῶσι κατὰ ζεύγη (ἄρρεν καὶ θῆλυ). Διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν των κατασκευάζουσιν ἄτεχνον φωλεὰν ἐπὶ τῶν δένδρων, ἐφόσον βεβαίως εὑρίσκονται ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Ἡ θήλεια οὐδέποτε γεννᾷ περισσότερα τῶν δύο ᾠῶν, μικροῦ σχετικῶς μεγέθους καὶ λευκοῦ χρώματος. Οἱ γονεῖς ἐπῳάζουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ᾠὰ καὶ ἐπίσης ἀλληλοδιαδόχως τρέφουσι τοὺς νεοσσούς των. Οἱ ἐκκολαπτόμενοι νεοσσοὶ ἔχουσι γυμνὸν πτερῶν σῶμα καὶ καλύπτονται ἀραιῶς ὑπὸ κιτρίνων βραχειῶν τριχῶν ἐν εἴδει πτίλων. Ἡ κεφαλή των εἶναι δυσαναλόγως μεγάλη σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος καὶ οἱ ὀφθαλμοί των προέχοντες. Τὸ πτέρωμα τῶν περιστερῶν εἶναι ἄφθονον καὶ ποικιλώτατον, ὁμοιογενὲς ἢ μετὰ ποικιλοχρώμων ἀποχρώσεων, κηλίδων, στιγμάτων, ῥαβδώσεων καὶ παντοειδῶν ποικιλμάτων. Τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐκ κόκκων καὶ διαφόρων ὀπωρῶν καὶ γενικῶς εἶναι ἀδηφάγα πτηνά. Τὸ κρέας πάντων τῶν εἰδῶν τῶν περιστερῶν εἶναι ἐδώδιμον, νοστιμώτατον, τρυφερὸν καὶ περιζήτητον. Εἶναι πτηνὰ κοσμοπολιτικά, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς πλὴν τῶν ὑπερβορείων. Ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ εἶναι ποικιλως χρήσιμοι εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸ κρέας των, τὰ πτερά των, διὰ τὴν δι' αὐτῶν μεταβίβασιν εἰδήσεων (ταχυδρομικαὶ περιστεραὶ) κτλ. Αἱ περιστεραὶ διακρίνονται εἰς *ἀγρίας* καὶ εἰς *ἡμέρους* ἢ *κατοικιδίους* περιστεράς.

Ἄγριαι περιστεραί. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τῶν ἀγρίων περιστερῶν ἀναφέρονται κατωτέρω τὰ ἀξιολογώτερα, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Περιστερὰ ἡ λευκαύχην (Columba palumbus). Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς ἐνδημικὸν ἢ ἀποδημητικὸν πτηνόν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *φάσσα*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Μῆκος σώματος 0,40—0,45 μ. καὶ σπανιώτερον 0,50 μ. καὶ πλάτος ἀνοίγματος τῶν πτερύγων της 0,75—0,80 μ.· ῥάμφος λευκοκίτρινον κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ ἐρυθροκίτρινον κατὰ τὴν βάσιν του· ὀφθαλμοὶ ὠχροκίτρινοι· πόδες τεφροερυθροί· γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ πτερώματος κυανότεφρος κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ τεφροκιτρινέρυθρος κατὰ τὴν κοιλίαν· οὐρὰ τεφρὰ καὶ μελανότεφρος ἢ μελανὴ κατὰ τὸ ἄκρον της. Πέριξ τοῦ λαιμοῦ φέρει λευκὴν εὐρεῖαν λωρίδα, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν λευκαύχην, ἐνδιαιτᾶται δὲ εἰς τὰ δάση, κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ κυρίως τῶν κωνοφόρων. Εἶναι πτηνὸν δειλὸν καὶ σπανίως κατασκευάζει τὴν φωλεάν του εἰς μέρη γειτνιάζοντα πρὸς πόλεις ἢ χωρία. Εἰς τὰ πάρκα, καὶ ἰδίως τοὺς κήπους διαφόρων μεγαλοπόλεων, ἀπαντᾷ ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ. Τοιαύτας ἡμέρους σχεδὸν περιστεράς, ὥστε νὰ πλησιάζωσιν ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως τὸν ἄνθρωπον ὅπως λάβωσι τὴν τροφήν των, συναντᾷ τις εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις κήπους τοῦ Λουξεμβούργου, τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔρχεται εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ ἔαρ καὶ ἀπέρχεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου εἰς θερμότερα κλίματα καὶ κυρίως εἰς τὰς βορειοανατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ βάδισμα τῆς περιστερᾶς ταύτης εἶναι ἀδέξιον, ἀλλ' ἡ πτῆσίς της εἶναι ἐπιτηδειοτάτη. Ἵπταται εἰς μεγάλα ὕψη καὶ διανύει μεγάλας ἀποστάσεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς ἐνδιατρίβει παρὰ τὰς καλλιεργημένας ἐκτάσεις. Κατασκευάζει ἄτεχνον φωλεὰν ἐπὶ τῶν πυκνοφύλλων δένδρων. Γεννᾷ δὶς τοῦ ἔτους ἐν Εὐρώπῃ, τὸν Ἀπρίλιον καὶ τὸν Ἰούλιον. Οἱ γονεῖς τρέφουσιν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς νεοσσούς των καὶ ὑπερασπίζουσι γενναίως αὐτοὺς κατὰ παντὸς ἐχθροῦ. Τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ καρπῶν. Θηρεύεται ἐντατικῶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ εὔγευστον κρέας της. Εἰς νεαρὰν ἡλικίαν συλλαμβανομένη, καὶ ἰδίᾳ μετὰ βραχὺ διάστημα ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεώς της, καὶ διδομένη εἰς ἡμέρον περιστερὰν πρὸς ἐκτροφήν, ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ ζῇ ἀρκετὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

Περιστερὰ ἡ οἰνὰς (Columba oenas). Ἀπαντᾷ εἰς τὰς αὐτὰς περίπου περιοχάς, ὅπου καὶ τὸ προηγούμενον εἶδος. Εἶναι γενικῶς μικροσωμοτέρα τῆς περιστερᾶς τῆς λευκαύχενος, φέρει ἀνάλογα χαρα-

Digitized by Google

κτηριστικὰ γνωρίσματα πρὸς ταύτην καὶ ἔχει γενικὸν χρωματισμὸν σώματος φαιοτεφρόν, ράμφος λευκομαργαριτῶδες κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ μελανὸν κατὰ τὴν βάσιν του, ὀφθαλμοὺς φαιούς, ἴριδα ἐρυθράν, πόδας ἐρυθροὺς καὶ ὄνυχας μελανούς. Ἡ κεφαλὴ ἔχει χρῶμα κυανότεφρον, ὁ λαιμὸς φέρει χρυσοκυανᾶς ἀποχρώσεις, τὸ στῆθος εἶναι κυανοτεφρὸν καὶ ἡ οὐρὰ κυανέρυθρος. Τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων, ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ δάση, κατασκευάζουσα τὴν φωλεάν της ἐπὶ τῶν δένδρων, καὶ ἐξημεροῦται εὐκολώτερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον εἶδος, βιοῦσα εἰρηνικῶς μετ' αὐτῆς.

Περιστερὰ πελιδνὴ (Columba livia). Ἡ πελιδνὴ περιστερά, παρ' ἡμῖν κοινῶς *ἀγριοπερίστερο*, θεωρεῖται ὡς τὸ πρωταρχικὸν εἶδος, ἐξ οὗ παρήχθησαν πάντα τὰ εἴδη τῶν ἡμέρων ἢ κατοικιδίων περιστερῶν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: μῆκος 0,35—0,40 μ. καὶ πλάτος ἀνοίγματος πτερύγων 0,65—0,70 μ., ράμφος ὠχρέρυθρον, πόδες ἐρυθροί, ὄνυχες σκοτεινῶς καστανοί· γενικὸς χρωματισμὸς κυανοτεφρός· κεφαλὴ ζωηρῶς τεφρά· τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ ἀνοικτῶς τεφρόν· τὸ κατώτερον ποικιλλόμενον μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις, ὅπου δεσπόζει τὸ κυανοῦν καὶ τὸ ἀργυρῶδες· ράχις ἀνοικτῶς φαιοτεφρά, κοιλία κυανῆ, οὐρὰ κυανομελανή, πτέρωμα τῆς θηλείας ἧσσονος λαμπρότητος ἢ τὸ πτέρωμα τοῦ ἄρρενος. Βαδίζει ταχέως καὶ στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἵπταται ταχύτατα. Εἶναι τὸ περισσότερον ἐξηπλωμένον εἶδος ἐκ τῶν ἀγρίων περιστερῶν, ἀπαντῶσα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν κυρίως ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Πρὸς Β. φθάνει μέχρι τῆς Νορβηγίας. Ὡσαύτως ἀπαντᾶ εἰς τὴν Περσίαν, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Βόρειον Ἀφρικήν. Εἶναι ἄγριον καὶ δειλὸν πτηνὸν καὶ μὲ τὸν παραμικρὸν κρότον τρέπεται εἰς φυγήν. Τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ ἐνίοτε καὶ ἐκ καρπῶν. Τὴν φωλεάν της κατασκευάζει ἐπὶ κοιλοτήτων δένδρων ἢ βράχων καὶ γεννᾷ δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἔτους, ἑκάστην φορὰν ἀνὰ δύο ᾠά.

Ἥμεροι περιστεραί. Ἡ περιστερὰ ἐξημερώθη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐγένετο ἓν ἐκ τῶν ἀγαπητοτέρων εἰς τὸν ἄνθρωπον κατοικιδίων πτηνῶν, ἀποδίδουσα εἰς αὐτὸν πολλὰ ὀφέλη. Ἡ ἥμερος ἢ κατοικίδιος περιστερὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀγρίας περιστερᾶς καὶ συγκεκριμένως ἐκ τοῦ εἴδους *περιστερὰ ἡ πελιδνή*, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ εἰς τὰ πλέον ἐξελιχθέντα ζῳοτεχνικῶς εἴδη ἀπαντῶνται πλείονα τοῦ ἑνὸς χαρακτηριστικὰ τελείως ὅμοια πρὸς τὴν πελιδνὴν περιστεράν. Ἡ κατοικίδιος περιστερά, καλῶς διατρεφομένη καὶ ἐνδιαιτωμένη, ζῇ 12—15 ἔτη. Τρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ διαφόρων κόκκων. Ζῇ κατὰ ζεύγη πάντοτε. Γεννᾷ 5—10 φορὰς τὸ ἔτος, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, ἀνὰ δύο ᾠά. Οἱ νεοσσοὶ μετὰ 6 περίπου μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεώς των ἀποβαίνουν γόνιμοι. Ἐκ τῶν 130 περίπου εἰδῶν τῶν κατοικιδίων περιστερῶν καὶ ἐκ τῶν περισσοτέρων τῶν 450 ποικιλιῶν ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

I. Περιστεραὶ μεγάλης ἀποδόσεως:

Περιστερὰ ἡ κοινή. Εἶναι τὸ πλέον διαδεδομένον εἶδος τῶν περιστερῶν, τὸ πλέον κοσμοπολιτικὸν καὶ τὸ πλέον παραγωγικὸν καὶ ἥμερον. Ἀναλόγως τῶν χωρῶν τῆς προελεύσεώς του καλεῖται *ἑλληνικὴ κοινὴ περιστερά*, *γαλλική*, *ἰταλική*, *ἀγγλικὴ* κτλ. Διακρίνονται τρεῖς κατηγορίαι τοῦ εἴδους τούτου, ἡ *μικρόσωμος*, ἡ *μετριόσωμος* καὶ ἡ *μεγαλόσωμος*. Ἡ πρώτη κατηγορία δὲν παρουσιάζει κανὲν ἐνδιαφέρον, λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀναστήματός της. Ἡ δευτέρα κατηγορία εἶναι ἡ περισσότερον διαδεδομένη καὶ διατρεφομένη, ἀλλ' ἀσύμφορος πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Τέλος ἡ τρίτη κατηγορία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν κατάλληλος πρὸς ἐκμετάλλευσιν.

Γενικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: μέγεθος μικρόν, μέτριον ἢ μέγα, σῶμα εὔρωστον, μῆκος ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ράμφους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς 0,40 μ. περίπου, φθάνον ἐνίοτε καὶ εἰς 0,45 μ.· βάρος 500—600 γραμμάρια, κεφαλὴ μετρίως χονδρὴ καὶ μᾶλλον ἐπιμήκης καὶ αἰσθητῶς πεπλατυσμένη ἐκ τῶν πλαγίων, μέτωπον μετρίως εὐρὺ καὶ ἐνίοτε μᾶλλον στενόν, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ ἀρκετὰ προέχον, ράμφος εὐθὺ καὶ συνηθέστερον λεπτόν, φθάνον εἰς μῆκος 0,03 μ. περίπου, μὲ τὸ ἄνω χεῖλος κεκαμμένον πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐλαφρῶς ἐπιμηκέστερον τοῦ κάτω χείλους, ὀφθαλμοὶ ποικιλόχρωμοι (μὲ ἴριδα μελανὴν εἴς τινα πτηνά, ἐρυθρὰν εἰς ἕτερα, ἰόχρουν κτλ.), περιβαλλόμενοι ὑπὸ λεπτῆς μεμβράνης, λαιμὸς χονδρὸς καὶ μᾶλλον βραχύς, στῆθος εὐρὺ καὶ προέχον, ράχις εὐρεῖα καὶ ἀπεστρογγυλωμένη, πτέρυγες ἀρκετὰ βραχεῖαι, ἐλαφρῶς περιζώνουσαι τὸ σῶμα (ἄνοιγμα 0,80—0,85 μ. εἰς τὰ ἄρρενα καὶ 0,70—0,78 εἰς τὰ θήλεα), οὐρὰ μᾶλλον στενή, μήκους 0,16 μ. περίπου, πόδες μᾶλλον βραχεῖς, δάκτυλοι μετρίου μεγέθους, εὐθεῖς, ἰσχυροὶ καὶ ἀρκετὰ ἀπέχοντες ἀλλήλων, πτέρωμα μᾶλλον βραχὺ ἀλλ' ἄφθονον καὶ μαλακόν, χρωματισμὸς τοῦ πτερώματος ποικιλώτατος (λευκός, μελανός, ἐπίξανθος, τεφρός, καστανός, κεραμόχρους, κίτρινος κλπ.).

Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα πολὺ χονδρὸν ράμφος, χονδρὴν περιβάλλουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς σαρκώδη μεμβρᾶναν, ὀφθαλμοὺς οὐχὶ συμμετρικοὺς καὶ ὁμοιομόρφους, σῶμα λίαν ἐπίμηκες, πτέρυγας ὑπερμέτρως μακράς, στῆθος στενόν, οὐρὰν μακρὰν καὶ ἠνωρθωμένην καὶ πόδας λίαν μακρούς. Ἡ περιστερὰ ἡ κοινὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἥμερος, σκληραγωγημένη καὶ πολύτοκος. Ἀνατρέφει μετὰ ζήλου τοὺς νεοσσούς της, παράγει μετ' ἴσης εὐκολίας ἐλευθέρα ἢ ἐντὸς κλωβοῦ, εἶναι κομψὸν καὶ εὐκίνητον πτηνόν, μὲ πτῆσιν ἐλαφρὰν καὶ ἐπιτηδειοτάτην, τρέφεται ἐκ παντοειδῶν καρπῶν, ἀναπτύσσεται εὐκόλως, δυσκόλως προσβάλλεται ὑπὸ ἀσθενειῶν καὶ γεννᾷ 7—10 φορὰς τὸ ἔτος καὶ σπανιώτερον 12, ἤτοι καθ' ἕκαστον μῆνα.

Ἰδεῶδες εἶναι νὰ διατηρῆται ἕκαστον ζεῦγος εἰς ἴδιον διαμέρισμα. Ἀδιαφόρως τοῦ σχήματος τοῦ περιστερεῶνος, πρέπει νὰ ὑπολογίζεται δι' ἕκαστον ζεῦγος μεγαλοσώμων περιστερῶν μῆκος κλωβοῦ 0,80 μ., βάθος 0,70 μ. καὶ ὕψος 0,60 μ. Ἐννοεῖται ὅτι ἐφόσον διατρέφονται ἐν τῷ αὐτῷ κλωβῷ περισσότερα ζεύγη, αἱ διαστάσεις αὐτοῦ δὲν θὰ αὐξάνωνται ἀναλογικῶς. Διὰ τρία ζεύγη εἶναι ἀρκετὸς κλωβὸς μήκους 1,70—2,00 μ., βάθους 1,20—1,50 μ., ὕψους 1,50—1,80 μ. Ἕκαστον ζεῦγος πρέπει νὰ ἔχῃ φωλεὰν ἐκ δύο διαμερισμάτων ἀποτελουμένην καὶ προτιμότερον εἰς ὕψος 1,00—1,20 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Τὰ νεαρὰ πτηνὰ εὐθὺς ὡς δυνηθοῦν νὰ ἵπτανται εὐχερῶς καὶ νὰ λαμβάνωσι μόνα των τὴν τροφήν, προτιμότερον εἶναι νὰ μεταφέρωνται, μέχρι τελείας ἐνηλικιώσεώς των, ἤτοι μέχρι τοῦ πέμπτου ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των μηνός, εἰς ἴδιον διαμέρισμα, ὅπως μὴ παρενοχλῶνται ὑπὸ τῶν ἐνηλίκων. Οὐδέποτε πρέπει νὰ ζευγαρώνωνται τὰ πτηνὰ πρὸς ἀναπαραγωγὴν πρὸ τοῦ 6ου μηνὸς τῆς ἡλικίας των, οὐδὲ οἱ γεννήτορες μετὰ τῶν τέκνων των. Διὰ τὸ ζευγάρωμα πρέπει νὰ ἐκλέγωνται τὰ εὐρωστότερα ἐκ τῶν πτηνῶν. Εἰς τὸν αὐτὸν κλωβὸν πρέπει πάντα τὰ πτηνὰ νὰ εἶναι ζευγαρωμένα, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει παρατηρεῖται μεγάλη ἀταξία· τὰ περισσεύοντα ἄρρενα ἐνοχλοῦσι τὰ ἄλλα καὶ τὰ περισσεύοντα θήλεα πολλάκις καταστρέφουσι τὰ ᾠὰ τῶν ἑτέρων θηλειῶν, κτλ.

Περιστερὰ ρωμαϊκὴ (κοιν. *ρομάνα*, καὶ κακῶς *μαλτέζικη*). Εἶναι τὸ μεγαλύτερον πάντων τῶν εἰδῶν, διότι τὰ βελτιωμένα πτηνὰ τοῦ εἴδους τούτου ἔχουσιν ἄνοιγμα πτερύγων 1,10 μ. τὰ ἄρρενα καὶ βάρος μέχρι 1.300 γραμμαρίων, καὶ τὰ θήλεα ἄνοιγμα πτερῶν 1,06 μ. καὶ βάρος 1.100 γραμμαρίων. Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ τῶν μᾶλλον περιζητήτων περιστερῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς των, ἐφόσον βεβαίως πρόκειται περὶ ἀμιγοῦς πτηνοῦ, εἶναι μεγάλη. Ἡ καταγωγὴ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἱσπανική, ἢ πιθανώτερον ἰταλική. Γενικῶς παρουσιάζει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀγρίας περιστερᾶς, βελτιωμένα ὅμως διὰ μακροχρονίων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων. Σῶμα φθάνον εἰς μῆκος 0,65 μ. περίπου, εὔρωστον καὶ βαρύ, ράμφος χονδρὸν κατὰ τὴν βάσιν του, ἀρκετὰ βραχὺ καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του (τὸ ράμφος πρέπει νὰ εἶναι σαρκόχρουν εἰς τὰς ποικιλίας *ἐπίξανθον*, *ἐρυθρὰν* καὶ *κιτρίνην* καὶ μελανὸν εἰς τὰς ποικιλίας *μελανὴν* καὶ *κυανῆν*), ὀφθαλμὸν μέγαν, περιβαλλόμενον ὑπὸ λεπτῆς δικτυοειδοῦς σαρκός, ἴριδα ἀργυρόλευκον, λαιμὸν βραχύν, χονδρὸν καὶ λίαν ἠνωρθωμένον εἰς τὰ ἀμιγοῦς εἴδους πτηνά, σῶμα ὀγκῶδες, ράχιν εὐρεῖαν καὶ μακράν, στῆθος εὐρὺ καὶ προέχον, πτέρυγας μακρὰς καὶ ἰσχυράς, πρὸς τὰ κάτω διευθυνομένας, χωρὶς ὅμως νὰ σύρωνται, οὐρὰν ἀρκετὰ μακρὰν καὶ εὐρεῖαν, πτέρωμα ἁπαλόν, ἄφθονον καὶ περισφίγγον καλῶς τὸ σῶμα, πόδας γυμνοὺς πτερῶν, βραχεῖς καὶ ζωηρῶς ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ μὴ παρουσιάζοντα τελείως καθωρισμένον χρῶμα, ἐφόσον πρόκειται περὶ μονοχρώμων περιστερῶν, ἢ καὶ τὰ παρουσιάζοντα οὐχὶ ζωηρὰ τοιαῦτα. Ἡ παρουσία λευκῶν πτερῶν ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τῆς μελανῆς καὶ ἐρυθρᾶς ποικιλίας δεικνύει ἐλαττωματικότητα. Ἡ ρωμαϊκὴ περιστερὰ εἶναι ὡραιότατον, μεγαλόσωμον πτηνόν, παρέχον ἄφθονον καὶ ἐκλεκτῆς ποιότητος κρέας.

Παρ' ὅλον τὸ μέγεθος, τὸ εὔρωστον σῶμα καὶ τὴν καταγωγὴν τῆς περιστερᾶς ταύτης ἐκ τῆς ἀγρίας, ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ διὰ τὴν διατροφήν της, διότι εἶναι πτηνὸν εὐπαθές, ἰδίως κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς γεννήσεώς του. Ἰδιαιτέρα προσπάθεια πρέπει νὰ καταβάλλεται διὰ τοὺς νεοσσούς, διότι πολλάκις ἐγκαταλείπουν ταῦτα οἱ γονεῖς των, ὁπότε δέον ἐκ περιτροπῆς νὰ ἐξαναγκάζωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν διατροφήν των. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν νεοσσῶν χρειάζεται νὰ τηρῆται μεγάλη καθαριότης καὶ νὰ προσφέρεται εἰς αὐτοὺς ἐκλεκτῆς ποιότητος τροφή. Ἐπειδὴ δυσκόλως ἵπτανται, πρέπει τὸν περιστερεῶνα νὰ τοποθετῶμεν εἰς ἀπόστασιν 0,40—0.50 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν πολλῶν ποικιλιῶν τοῦ εἴδους τούτου μεγαλοσωμότεραι εἶναι ἡ *ἐπίξανθος* καὶ ἡ *κυανῆ*. Προτιμότερον εἶναι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν περιστερῶν νὰ διατηρῆται εἰς ἴδιον διαμέρισμα τοῦ περιστερεῶνος.

Περιστερὰ νορμανδική. Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Νορμανδίας καὶ ἔχει μέτριον μέγεθος καὶ σῶμα εὔρωστον καὶ εὐκίνητον. Τὸ μῆκός της ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ράμφους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς φθάνει τὰ 0.40 μ. καὶ τὸ βάρος τοῦ ἄρρενος κυμαίνεται μεταξὺ 600 ἕως 700 γραμμαρίων καὶ τῆς θηλείας μεταξὺ 450 ἕως 600 γραμμαρίων. Ἡ κεφαλὴ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι μακρά, μετρίως ἰσχυρὰ καὶ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὰ πλάγια, τὸ ράμφος μέτριον σχεδόν, εὐθὺ καὶ χονδρὸν κατὰ τὴν βάσιν του, μήκους 0,03—0,05 μ., μελανὸν ἢ μελανόφαιον εἰς τὰ σκοτεινοῦ χρώματος πτηνὰ καὶ ὑποκίτρινον εἰς τὰ ἀνοικτοῦ χρώματος, οἱ ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ ἐρυθροὶ ἢ πορτοκαλλόχροες, περιβαλλόμενοι ὑπὸ στενῆς μεμβράνης ἐρυθροϊώδους, ὁ λαιμὸς ἀρκετὰ βραχύς, ἰσχυρότατος κατὰ τὸν σύνδεσμόν του μετὰ τοῦ σώματος καὶ λεπτοφυὴς κατὰ τὸν σύνδεσμόν του μετὰ τῆς κεφαλῆς, τὸ σῶμα εὔρωστον, ἁρμονικὸν ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν γενικῶν ἀνατομικῶν γραμμῶν του, ἡ ράχις καλῶς διαμεμορφωμένη, τὸ στῆθος εὐρὺ καὶ αἰσθητῶς προέχον, αἱ πτέρυγες ἀρκετὰ μακραί, μὴ διασταυρούμεναι ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, ἡ οὐρὰ εὐρεῖα μήκους 0,15 μ. περίπου, οἱ πόδες μᾶλλον βραχεῖς, οἱ δάκτυλοι ἰσχυροὶ καὶ ἐρυθροὶ ἢ πυρρόχροες, οἱ ὄνυχες μελανοὶ εἰς τὰ λευκὰ καὶ κυανᾶ πτηνὰ καὶ ἐρυθρόλευκοι εἰς τὰ ποικιλόχρωμα. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα χρῶμα οὐχὶ τελείως καθωρισμένον καὶ ζωηρὸν καὶ τὰ μονόχρωμα, τὰ ὁποῖα φέρουσι λευκὰ πτερὰ εἰς τὴν οὐράν. Ἡ νορμανδικὴ περιστερὰ εἶναι πτηνὸν κομψόν, χαρίεν, σκληραγωγημένον, πολύτοκον καὶ διατρέφει καλῶς τοὺς νεοσσούς της, οἵτινες ἀναπτύσσονται εὐκόλως καὶ δίδουν ἄφθονον νόστιμον καὶ τρυφερὸν κρέας. Καλὸν εἶναι νὰ διατηρῆται εἰς ἴδιον διαμέρισμα, διότι εἶναι εἰρηνικὸν καὶ πρᾶον πτηνὸν καὶ δὲν ἀρέσκεται εἰς διαμάχας. Τρέφεται διὰ παντοίων κόκκων. Αἱ φωλεαὶ πρέπει νὰ τοποθετῶνται εἰς ἀρκετὸν ὕψος ἀπὸ τῆς γῆς, διὰ τὴν διασταύρωσιν δὲ νὰ ἐκλέγωνται τὰ εὐρωστότερα πτηνά. Ἡ διασταύρωσις ἐπιτυγχάνει πάντοτε καὶ μὲ πτηνὰ διαφόρου ποικιλίας τοῦ εἴδους τούτου, ὡς ἐπίσης, σχεδὸν πάντοτε, καὶ μὲ περιστερὰς ἑτέρου εἴδους (κοινάς, ρωμαϊκάς, καρνὼ κτλ.).

Περιστερὰ Μοντωμπάν. Τὸ εἶδος τοῦτο προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως κοινῆς γαλλικῆς περιστερᾶς μετὰ ρωμαϊκῆς τοιαύτης. Τὸ μῆκός του δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 0,56 μ. καὶ τὸ βάρος τοῦ μὲν ἄρρενος τὰ 700—900 γραμμάρια, τοῦ δὲ θήλεος τὰ 550—650. Τὸ σῶμα εἶναι εὔρωστον καὶ ἰσχυρόν· ὁ λαιμὸς μᾶλλον βραχὺς καὶ χονδρός, ἡ κεφαλὴ ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ἀπεστρογγυλωμένη, κοσμουμένη ὑπὸ λοφίου εὑρισκομένου κατὰ τὴν κορυφὴν αὐτῆς ἢ ἠνωρθωμένων πτερῶν διηκόντων ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ τραχήλου μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, οἱ ὀφθαλμοὶ μετρίου μεγέθους, ἡ ἶρις μελανὴ ἢ ἐρυθρά, τὸ στῆθος ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον, αἱ πτέρυγες μακραὶ καὶ μὴ διασταυρούμεναι ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, ἡ οὐρὰ μᾶλλον βραχεῖα καὶ μετρίως εὐρεῖα, οἱ πόδες ἰσχυροὶ ἀλλὰ μᾶλλον βραχεῖς καὶ οἱ δάκτυλοι χονδροὶ καὶ μετρίως μακροί. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα μακρὸν ράμφος, διασταυρουμένας ἐπὶ τῆς οὐρᾶς πτέρυγας, πολὺ στενὴν καὶ ἐπιμήκη οὐρὰν καὶ πολὺ ὑψηλοὺς πόδας. Τὸ εἶδος τοῦτο παρέχει τρυφερὸν καὶ καλῆς ποιότητος κρέας. Γεννᾷ 5—6 φορὰς τὸ ἔτος καὶ διατρέφει καλῶς τοὺς νεοσσούς του. Εἶναι προτιμότερον νὰ διατηρῆται εἰς κλειστὸν χῶρον, διότι ἡ πτῆσίς του εἶναι βαρεῖα. Αἱ φωλεαὶ πρέπει νὰ μὴ τοποθετῶνται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Περιστερὰ καρνώ. Κατάγεται ἐκ τῆς βορείου Γαλλίας καὶ φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως κοινῆς βελτιωμένης περιστερᾶς καὶ τῆς ἀγρίας τοιαύτης. Σήμερον εἶναι διαδεδομένη εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὸ Βέλγιον, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν Γερμανίαν.

Γενικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: μῆκος 0,40—0,43 μ. περίπου εἰς τὰ ἄρρενα καὶ 0,38—0,40 εἰς τὰ θήλεα, βάρος 550—585 γραμμάρια διὰ τὰ ἄρρενα καὶ 500—550 διὰ τὰ θήλεα, κεφαλὴ μετρίου μεγέθους καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκης κατὰ τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν, κανονικῶς κυρτουμένη πρὸς τὸ ράμφος, ράμφος ἀρκετὰ ἰσχυρόν, μήκους 0,03 μ. περίπου καὶ χρώματος ἐρυθρολεύκου, ὀφθαλμοὶ ἀρκετὰ μεγάλοι, ἶρις ἐρυθρὰ ἢ πορτοκαλλιόχρους, λαιμὸς μετρίως μακρός, φέρων μεταλλικὰς ἀποχρώσεις, στῆθος εὐρύ, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ λίαν ἀνεπτυγμένον, ράχις εὐρεῖα καὶ σχεδὸν ἐπίπεδος, πτέρυγες ἀρκετὰ μεγάλαι, περιζωννύουσαι καλῶς τὸ σῶμα, οὐρὰ μήκους 0,17—0,13 μ., ἀρκετὰ στενή, ἄνοιγμα τῶν πτερύγων εἰς τὰ ἄρρενα πτηνὰ 0,75 μ. καὶ εἰς τὰ θήλεα 0,73 μ., πόδες ἀρκετὰ ἰσχυροὶ καὶ ὕψους περίπου 0,15 μ., γλουτοὶ ἀρκετὰ βραχεῖς, ἀλλ' ἰσχυροὶ καὶ ἀπομεμακρυσμένοι ἀλλήλων, ὄνυχες ὁμόχρωμοι πρὸς τὸ ράμφος καὶ πτέρωμα ἄφθονον. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα πολὺ χονδρὴν καὶ πολὺ ἐπιμήκη κεφαλήν, λίαν προέχον κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα μέτωπον, μελανὰς κηλῖδας ἐπὶ τοῦ ράμφους, ἐρυθρὰν μεμβρᾶναν πέριξ τῶν ὀφθαλμῶν κλπ.

Digitized by Google

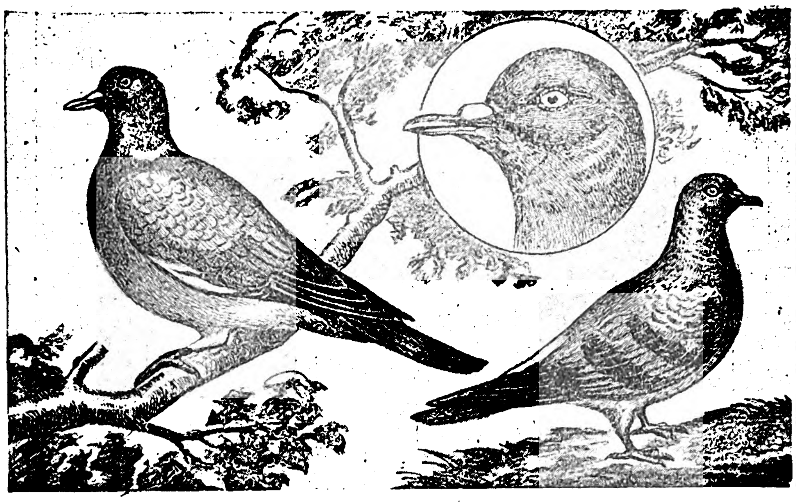
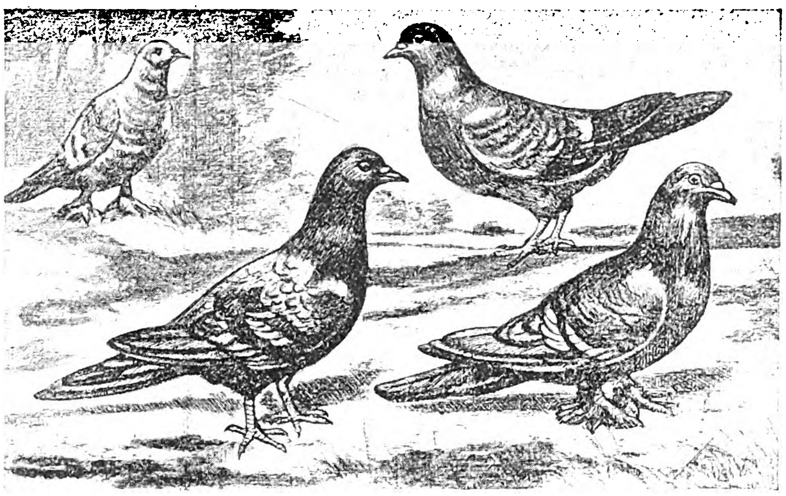

1) Περιστερὰ ἡ ἀγρία. 2) Περιστερὰ ἡ κοινὴ ἢ κατοικίδιος.

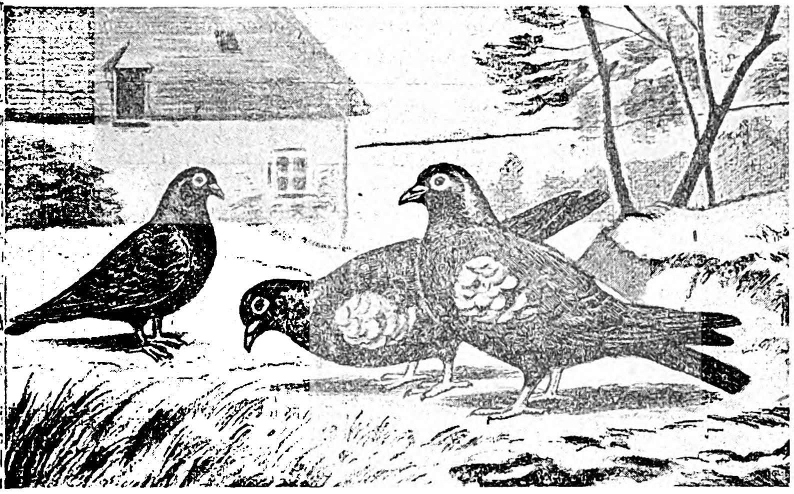
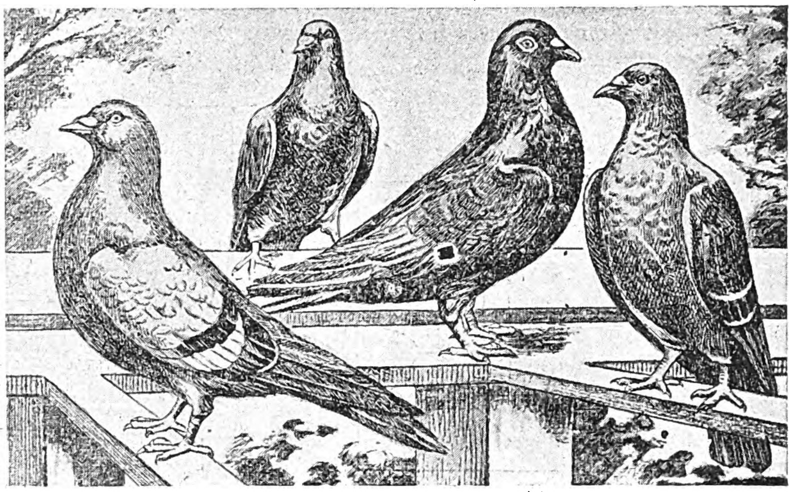

1) Περιστερὰ Καρνώ. 2) Περιστεραὶ ρωμαϊκαί.

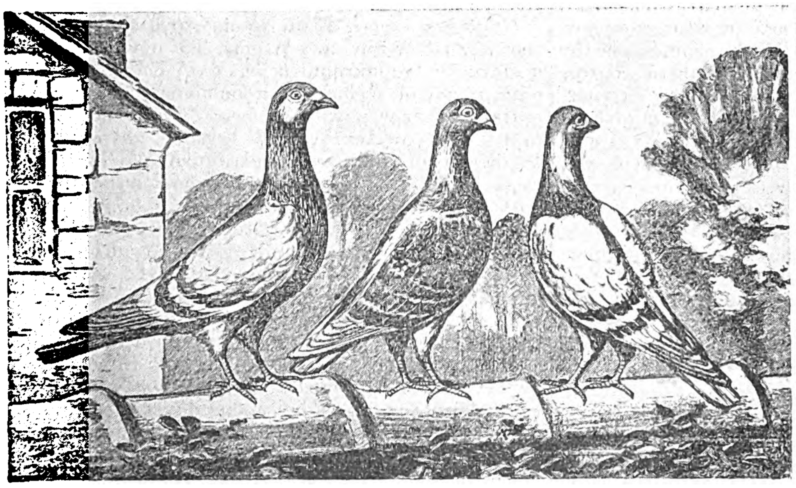
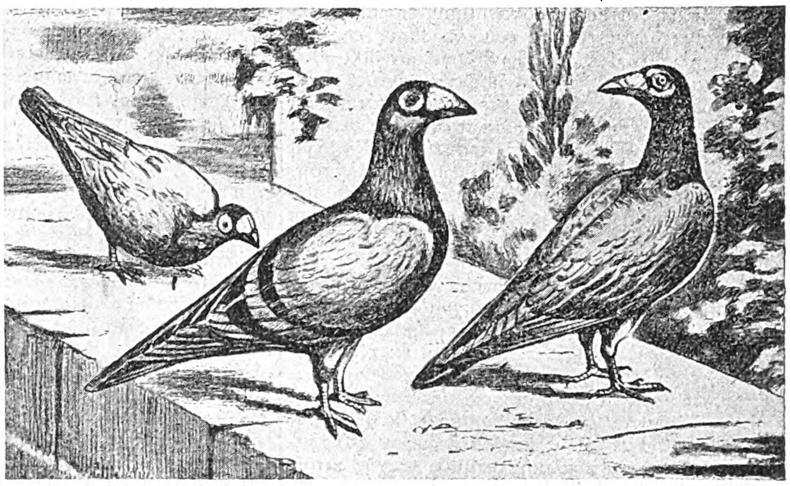

1) Περιστεραὶ ταχυδρομικαὶ (βελγικαί). 2) Περιστερὰ ὁ δράκων.

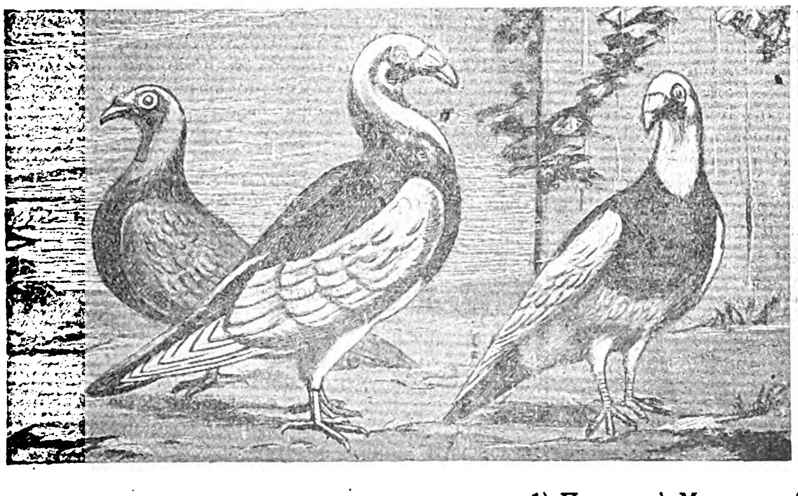
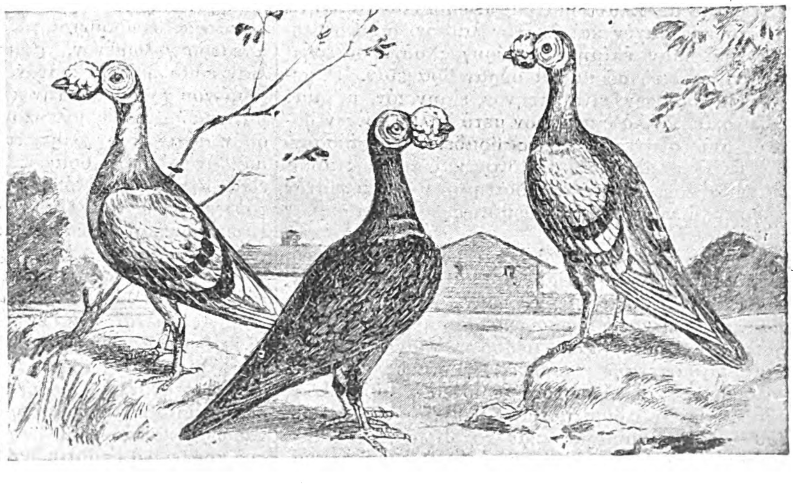

1) Περιστερὰ Μπαγκανταί. 2) Περιστεραὶ καρριέ.

Digitized by Google

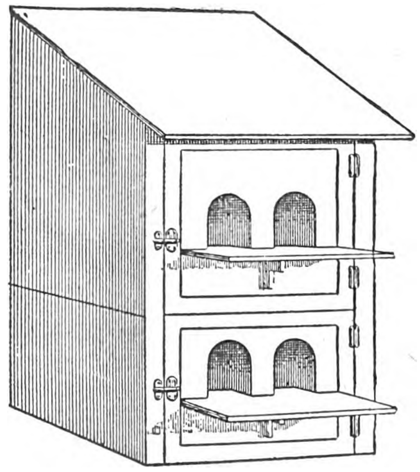

Περιστερεὼν κινητὸς διὰ δύο ζεύγη περιστερῶν.

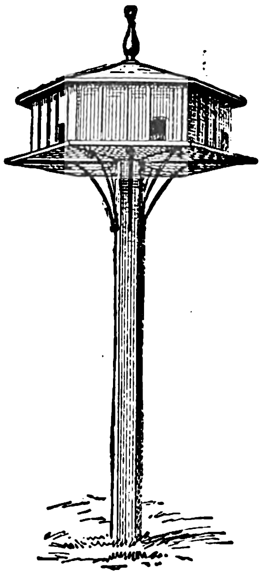

Περιστερεὼν μετέωρος (ἐλάχιστον ὕψος 2,50 μ.).

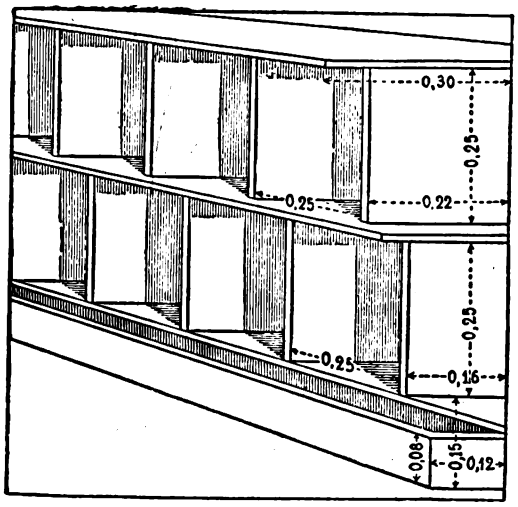

Φωλεαὶ καὶ φάτνη τροφῆς δι' ἐκτροφὴν πολλῶν περιστερῶν.

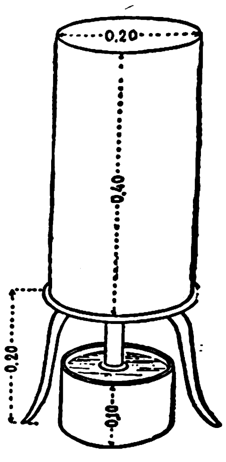

Σιφωνοειδὲς ποτιστήριον.

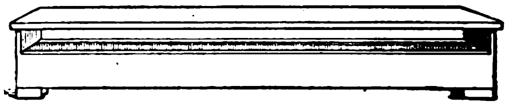

Σκαφίδιον.

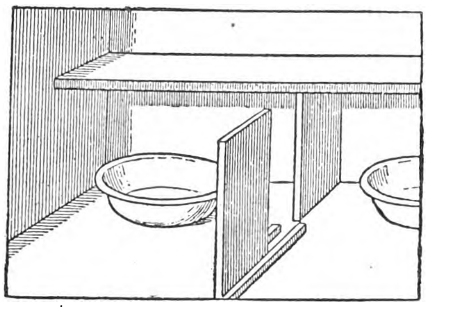

Ἐσωτερικὸν φωλεᾶς ἐκ δύο διαμερισμάτων.

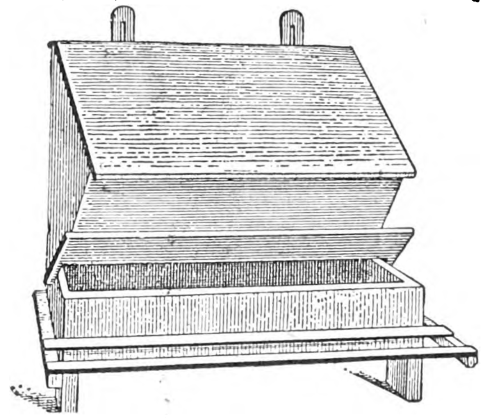

Σκαφὶς αὐτόκλειστος.

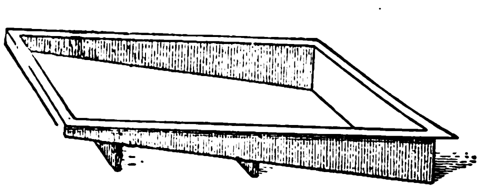

Ποτιστήριον - λουτὴρ μετὰ κεκλιμένου πυθμένος.

Ἡ περιστερὰ καρνὼ εἶναι χαριέστατον πτηνόν, τρώγει ἀδιακρίτως παντὸς εἴδους κόκκους, εἶναι πολυτοκωτάτη, ἰσχυροῦ ὀργανισμοῦ, ἐπῳάζει καλῶς καὶ ἀνατρέφει ταχέως τοὺς νεοσσούς της, οἵτινες εἰς ἡλικίαν 4 ἑβδομάδων ζυγίζουν 300—350 γραμμάρια. Πρέπει νὰ διατηρῶνται ἐντὸς μεγάλου κλωβοῦ ἢ καὶ τελείως ἐλεύθερα, ὁπότε εἶναι πολυτοκώτερα. Τὸ ζευγάρωμα πρέπει νὰ γίνηται πάντοτε μὲ πτηνὰ τῆς αὐτῆς ποικιλίας. Ἡ τροφὴ πρέπει νὰ δίδηται ἄφθονος, τὸ ὕδωρ νὰ ἀλλάσσηται συχνά, ὥστε νὰ διατηρῆται πάντοτε καθαρὸν καὶ δροσερὸν καὶ ὁ κλωβὸς νὰ στρώνεται μὲ ἄμμον χονδρὴν ποταμίαν, ἡ ὁποία νὰ ἀλλάσσεται συχνά.

Περιστερὰ δράκων. Ἡ καταγωγὴ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἄγνωστος ἀκόμη. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: σῶμα εὔρωστον, ἰσχυρὸν καὶ ἐπίμηκες, λαιμὸς χονδρὸς καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκης, κεφαλὴ μᾶλλον λεπτή, ἐλαφρῶς πεπιεσμένη ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἐπιμήκης, ῥάμφος χονδρόν, κωνικόν, καλυπτόμενον κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ τμῆμα ὑπὸ δερματοπτυχῆς παχείας καὶ σκληρᾶς, ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ καὶ μετρίου μεγέθους, περιβαλλόμενοι ὑπὸ πλατυτάτης καὶ παχείας κυκλικῆς δερματοπτυχῆς κιτρίνης ἢ σαρκερύθρου, ἴρις μεγάλη καὶ κυανέρυθρος, πτέρυγες εὐρεῖαι, ἰσχυραὶ καὶ ἐπιμήκεις, στῆθος εὐρὺ καὶ κυρτόν, οὐρὰ μακρὰ καὶ μετρίως πλατεῖα, γλουτοὶ ἰσχυροὶ καὶ πολυσαρκώδεις. Τὸ ὁλικὸν μῆκος τοῦ σώματός του κυμαίνεται μεταξὺ 0,37—0,38 μ. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα βραχὺν καὶ λεπτὸν λαιμόν, ῥάμφος λεπτὸν καὶ λίαν ἐπίμηκες, πτέρυγας οὐχὶ συνεσφιγμένας περὶ τὸ σῶμα καὶ οὐρὰν βραχεῖαν. Ἡ περιστερὰ δράκων εἶναι πτηνὸν εἰρηνικόν, μετρίας πολυτοκίας, ἀλλὰ διατρέφον μετὰ ζήλου τοὺς νεοσσούς του, οἵτινες σχετικῶς βραδέως ἀναπτύσσονται, ἀλλὰ παρέχουσιν ἄφθονον καὶ ἀρίστης ποιότητος κρέας. Πρέπει νὰ διατηρῆται εἰς κλειστὸν χῶρον καὶ νὰ τρέφηται ἀφθόνως καὶ μὲ ποικίλην τροφήν.

Περιστερὰ μπαγκαντὲ (γαλλική). Εἶναι διαδεδομένη εὐρύτατα πλὴν τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ Βέλγιον, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Εἰς τὴν Γερμανίαν μάλιστα κατώρθωσαν καὶ παρήγαγον διὰ καταλλήλων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων ἰδίαν ποικιλίαν, τὴν *μπαγκαντὲ τὴν γερμανικήν*. Γενικῶς εἶναι μεγαλόσωμος καὶ εὔρωστος περιστερά, ἀθλητικῶν, οὕτως εἰπεῖν, διαστάσεων. Τὸ ἄρρεν ζυγίζει 750—900 γραμμάρια καὶ τὸ θῆλυ 675—800 γραμμάρια. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρκετὰ ἐπιμήκης καὶ ἀρκετὰ κυρτή, τὸ ῥάμφος ἐπίμηκες καὶ ἰσχυρόν, μήκους 0,35—0,38 μ. ἀπὸ τῆς ῥίζης μέχρι τοῦ ἄκρου του, χρώματος μελανοῦ διὰ τὰ μελανὰ πτηνά, ἐρυθρολεύκου διὰ τὰ κατάλευκα, κερατώδους διὰ τὰ κυανόχροα, λευκοϋποκιτρίνου διὰ τὰ ἐρυθρὰ κλπ., ὁ ὀφθαλμὸς πολὺ μεγάλος, προέχων, καὶ ζωηρός, ἡ ἴρις λευκή, ὁ περιβάλλων τὸν ὀφθαλμὸν μεμβρανώδης κύκλος ἀρκετὰ πλατὺς καὶ ζωηρῶς πορφυρέρυθρος, ὁ λαιμὸς ἐπιμηκέστατος, φθάνων ἐνίοτε τὰ 0,10 μ., ἀρκετὰ χονδρὸς κατὰ τὴν βάσιν του καὶ λεπτότερος κατὰ τὸν σύνδεσμον αὐτοῦ μετὰ τῆς κεφαλῆς, τὸ σῶμα βραχύ, εὐρύτατον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος, στενούμενον βαθμηδόν, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς τὴν οὐράν, καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν, μήκους ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ῥάμφους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς 0,40 μ., τὸ στῆθος εὐρύτατον, βαθὺ καὶ ἀρκετὰ προέχον, ἡ ῥάχις εὐρεῖα καὶ βραχεῖα, ἐλαφρῶς κυρτὴ πρὸς τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος καὶ κοίλη πρὸς τὸ μέρος τῆς οὐρᾶς, οἱ ὦμοι προέχοντες καὶ ὑψηλοί, αἱ πτέρυγες βραχύταται, ὥστε τὰ βελτιωμένα ζῷα νὰ ἵπτανται δυσχερῶς, ἡ οὐρὰ βραχυτάτη, μόλις φθάνουσα εἰς μῆκος τὰ 0,10 μ., οἱ πόδες ἐπιμηκέστατοι, φθάνοντες εἰς ὕψος 0,19 μ., οἱ γλουτοὶ παχεῖς, εὔρωστοι καὶ πολυμυώδεις, οἱ δάκτυλοι ἐπιμήκεις μέχρι 0,04 μ. καὶ λίαν ἀπομεμακρυσμένοι ἀλλήλων, οἱ ὄνυχες μεγάλοι, μελανοὶ εἰς τὰ μελανά, λευκά, κυανᾶ καὶ τεφρὰ πτηνὰ καὶ κίτρινοι εἰς τὰ ἐρυθρά, κίτρινα καὶ ποικιλόχρωμα, τὸ πτέρωμα βραχύτατον καὶ σκληρὸν καὶ τὸ δέρμα λεπτὸν καὶ ἐρυθρόν. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον, ῥάμφος βραχὺ καὶ λεπτόν, λίαν εὐθὺ ἢ λίαν κυρτόν, ὀφθαλμοὺς οὐχὶ καθωρισμένου χρώματος, τὴν περιβάλλουσαν τὸν ὀφθαλμὸν μεμβρᾶναν ὠχρόλευκον, λαιμὸν βραχὺν καὶ χονδρόν, ῥάχιν στρογγύλην, πτέρυγας συρομένας, οὐρὰν μακρὰν καὶ πόδας βραχεῖς. Ἡ περιστερὰ μπαγκαντὲ εἶναι πτηνὸν πολυτόκον, ἀλλὰ διατρέφει ἀδεξίως τοὺς νεοσσούς του. Παρέχει ἄφθονον, τρυφερὸν καὶ εὔγευστον κρέας καὶ εἶναι ἄγριον, ἀνήσυχον καὶ ὕποπτον.

Τὸ μέρος ὅπου ἐνδιαιτᾶται πρέπει νὰ εἶναι ὑγιεινόν, ξηρόν, εὐάερον, φωτεινὸν καὶ ἀπολύτως καθαρόν. Αἱ φωλεαί των δὲν πρέπει νὰ ἀναρτῶνται εἰς μέγα ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Πάντοτε πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἄφθονος τροφὴ καὶ ὕδωρ, διότι εἶναι ἀδηφάγον πτηνόν. Ἡ τροφή του δέον ν' ἀποτελῆται ἐκ σίτου, κριθῆς, λεπτοῦ ἀραβοσίτου, καννάβεως (κανναβούρι) καὶ κέγχρου (κεχρί). Διὰ τὴν διασταύρωσιν πρέπει νὰ προτιμῶνται τὰ εὔρωστα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον λεπτοφυῆ, οὐχὶ δὲ πολύσαρκα πτηνά. Ἐπειδὴ διαρκῶς κλωσσοῦν, διὰ τοῦτο καλὸν εἶναι νὰ ἀποχωρίζωνται τὰ ἄρρενα ἀπὸ τὰ θήλεα ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς μῆνας κατ' ἔτος, καὶ ἰδίως μεταξὺ Νοεμβρίου καὶ Φεβρουαρίου.

Περιστερὰ καρριέ. Εἶναι τὸ περιεργότερον πάντων τῶν εἰδῶν τῶν περιστερῶν. Τὸ σύνολον τῶν σωματικῶν χαρακτηριστικῶν, ἀλλ' ἰδιαίτατα τὸ ῥάμφος καὶ οἱ ὀφθαλμοί, προσδίδουν εἰς τὴν περιστερὰν ταύτην μοναδικὴν ὄψιν. Ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, μᾶλλον λεπτόν, ἀλλ' ἰσχυρὸν καὶ σχεδὸν ἐπικλινές, λαιμὸν μακρόν, κυλινδρικὸν καὶ λεπτόν, κεφαλὴν μᾶλλον μικρὰν καὶ σχεδὸν σφαιρικήν, ῥάμφος χονδρὸν καὶ ἀρκετὰ ἐπίμηκες, καλυπτόμενον κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος ὑπὸ ἀνωμάλου, κοκκώδους, σκληρᾶς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ κιτρινομελανῆς δερματοπτυχῆς, ὀφθαλμοὺς μᾶλλον μικρούς, περιβαλλομένους ὑπὸ πλατυτάτης, παχείας καὶ κυκλικῆς κιτρινερύθρου ἢ κιτρινομελανῆς δερματοπτυχῆς, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας καὶ διασταυρουμένας ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, ἣν καλύπτουσι σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν, οὐρὰν στενὴν καὶ μᾶλλον βραχεῖαν, πόδας ἀρκετὰ ὑψηλοὺς καὶ δακτύλους μετρίους. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα λίαν ἐπίμηκες ῥάμφος καὶ μόνον κατὰ τὴν βάσιν του καλυπτόμενον ὑπὸ δερματοπτυχῆς, καὶ στενὴν μεμβρᾶναν πέριξ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τελείως μελανὴν ἢ τελείως κιτρίνην. Πρέπει νὰ διατηρῶνται εἰς κλειστὸν χῶρον καὶ προτιμότερον εἰς ἴδιον διαμέρισμα καὶ νὰ δίδεται εἰς αὐτὰ ποικίλη καὶ ἄφθονος τροφή. Διὰ νὰ διατηρῆται καθωρισμένος ὁ χρωματισμός των, καλὸν εἶναι νὰ διασταυρῶνται τὰ μεγάλα πτηνὰ μετὰ ἐπιξάνθων, διότι οὕτω τὰ παραγόμενα μεγάλα πτηνὰ διατηροῦν τὴν ὁμοιομορφίαν τοῦ χρώματός των. Γενικῶς θεωροῦνται ὡς πτηνὰ μᾶλλον κοσμητικὰ ἢ ἀναπαραγωγικά.

II. Περιστεραὶ διακοσμητικαί.

Περιστερὰ καπουκῖνος (κοιν. *καπουτσῖνος* ἢ *μπουά*). Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ κομψοτέρων περιστερῶν, μετρίου καὶ σπανιώτερον μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα μέτριον, καλῶς διαμεμορφωμένον καὶ ἀρκετὰ εὔρωστον, λαιμὸν μᾶλλον βραχὺν καὶ ἀρκετὰ χονδρόν, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀφθόνων λεπτῶν πτερῶν, τὰ ὁποῖα διήκουν ἀπὸ τῆς ὠμοπλάτης καὶ φθάνουν μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ πολλάκις καλύπτουσι τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ στήθους καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον, ἀφήνοντα ἀκαλύπτους μόλις τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ μέτωπον, κεφαλὴν μᾶλλον μικρὰν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ῥάμφος μᾶλλον λεπτὸν καὶ μετρίου μήκους, ὀφθαλμοὺς μετρίου μεγέθους μὲ ἐρυθρὰν ἢ φαιομελανὴν ἴριδα, πτέρυγας ἀρκετὰ μακρὰς μὴ

Digitized by Google

Digitized by Google

διασταυρουμένας ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, οὐρὰν μετρίως μακρὰν καὶ πλατεῖαν, πόδας μᾶλλον βραχεῖς καὶ ἰσχυροὺς καὶ δακτύλους μετρίου μεγέθους, ἐρυθροὺς ἢ ἐρυθροκιτρίνους. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ μὴ ἔχοντα ἄφθονα πτερὰ εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὸν αὐχένα, τὰ ἔχοντα λίαν μακρὸν ράμφος καὶ κηλῖδας ἐπὶ τῆς ράχεως ἢ τοῦ στήθους. Ἡ περιστερὰ καπουκῖνος εἶναι σπανίας ὡραιότητος πτηνόν, πολυτόκον, ἀνατρέφον μετὰ ζήλου τοὺς νεοσσοὺς καὶ εἰρηνικόν, ἀποτελοῦν κόσμημα παντὸς περιστερεῶνος. Δὲν χρειάζεται ἰδιαιτέραν περιποίησιν καὶ δύναται νὰ διατηρῆται μετ᾽ ἄλλων εἰδῶν ἐν τῷ αὐτῷ κλωβῷ. Τρέφεται μὲ οἱουσδήποτε κόκκους καὶ οὐδόλως εἶναι ἀδηφάγα.

Περιστερὰ νέγρος περιλαιμιοφόρος. Εἶναι ἐκ τῶν πλέον διακοσμητικῶν εἰδῶν. Γενικῶς τὸ σῶμά της φαίνεται περισσότερον εὔρωστον παρ᾽ ὅ,τι πραγματικῶς εἶναι· τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν κυματοειδῶν ἠνωρθωμένων πτερῶν, ἅτινα καλύπτουσιν, ἐν εἴδει χαίτης, τὸν τράχηλον, τὸν λαιμὸν καὶ μέρος τῆς κεφαλῆς. Ὁ λαιμὸς εἶναι ἀρκετὰ χονδρὸς καὶ μετρίου μήκους, ἡ κεφαλὴ περισσότερον ἐπιμήκης ἢ χονδρή, τὸ ράμφος μετρίως μακρόν, ἀρκούντως χονδρὸν καὶ ἐλαφρῶς πεπιεσμένον κατὰ τὴν βάσιν, οἱ ὀφθαλμοὶ κανονικοί, περιβαλλόμενοι ὑπὸ στενῆς κυκλοτεροῦς μεμβράνης, αἱ πτέρυγες εὐρεῖαι καὶ ἀρκετὰ μακραί, μὴ διασταυρούμεναι ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, ἡ οὐρὰ μετρίως μακρά, οἱ πόδες ἀρκετὰ ὑψηλοί, καθ᾽ ὁλοκληρίαν ὑπὸ πτερῶν κεκαλυμμένοι. Σπανιώτερα καὶ πλέον περιζήτητα πτηνὰ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι τὰ λευκὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ μελανὰ τὴν κεφαλήν. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ παρουσιάζοντα ποικιλοχρώμους κηλῖδας ἐπὶ τοῦ σώματος, τὰ φέροντα θύσανον πτερῶν μὴ καλύπτοντα τὴν κεφαλήν, τὰ ἔχοντα λίαν βραχὺ ράμφος καὶ ἀραιῶς πτερωτοὺς πόδας. Ἡ περιστερὰ νέγρος εἶναι ἡσύχου χαρακτῆρος, διὸ δύναται νὰ ἐνδιαιτᾶται μετ᾽ ἄλλων εἰδῶν. Πάντως πρέπει νὰ διατηρῆται εἰς κλειστὸν χῶρον, διότι εἶναι ἀνίκανος μόνη νὰ εὕρῃ τὴν τροφήν. Θαυμάσια πτηνὰ προέρχονται ἐκ τῆς διασταυρώσεως καπουκίνου μετὰ νέγρου περιλαιμιοφόρου.

Περιστερὰ δίχρους ὀλλανδική. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων περιστερῶν, κομψή, χαρίεσσα, μὲ σῶμα λευκομαργαριτῶδες καὶ στιλπνῶς μελανὸν κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν οὐράν Εἶναι πολυτόκος καὶ ἀνατρέφεται εὐκόλως. Ἔχει μῆκος σώματος μέτριον καὶ σῶμα γενικῶς εὔρωστον, ἀλλὰ κομψόν, κεφαλὴν ἐλαφρῶς κυρτήν, αὐχένα καλῶς διαμορφωμένον καὶ μὲ μικρὰ ἠνωρθωμένα κυματοειδῆ πτερά, τὰ ὁποῖα κατέρχονται ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς, ράμφος εὐθύ, βραχὺ καὶ ἀρκετὰ χονδρὸν κατὰ τὴν βάσιν του, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους, περιβαλλομένους ὑπὸ λεπτῆς κυκλοτεροῦς σαρκώδους μεμβράνης, στῆθος εὐρὺ καὶ κυρτόν, πτέρυγας μᾶλλον βραχείας, οὐρὰν ἀρκετὰ βραχεῖαν καὶ στενήν, πόδας βραχεῖς καὶ δακτύλους ἀρκετὰ ἐπιμήκεις. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουσι τελείαν ὁμοιοχρωμίαν εἰς τὸ σῶμά των καὶ ἔχουσι κηλῖδας ποικιλοχρώμους εἰς τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν οὐράν. Ἐπίσης τὰ πτηνά, τῶν ὁποίων ὁ χρωματισμὸς εἶναι ἀμαυρὸς καὶ οὐχὶ ζωηρῶς καὶ τελείως καθωρισμένος, ὁ ὀφθαλμὸς κίτρινος καὶ ὁ περιβάλλων αὐτὸν μεμβρανώδης κύκλος κιτρινέρυθρος ἢ κιτρινόλευκος. Ἡ δίχρους περιστερὰ εἶναι πτηνὸν σκληραγωγημένον καὶ πολυτόκον, οἱ δὲ νεοσσοί του ἀναπτύσσονται ταχέως. Ἡ διασταύρωσις πρέπει νὰ γίνεται μετὰ πτηνῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ρωμαλέων καὶ μὲ τελείως ὁμοιόμορφον χρωματισμόν. Ὡραιότατα πτηνὰ προέρχονται, ἀλλὰ δυσκόλως, ἐκ διασταυρώσεως ἄρρενος κυανοῦ μετὰ θηλείας μελανῆς. Προτιμοτέρα εἶναι ἡ διασταύρωσις μετὰ ὁμοιοχρώμων πτηνῶν, καθόσον αὕτη πάντοτε δίδει τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα. Τρέφονται ὅπως καὶ αἱ κοιναὶ περιστεραὶ μὲ διαφόρους κόκκους.

Περιστερὰ πολωνική. Ὡραιότατον πτηνόν, ἀποτελοῦν, λόγῳ τῆς ἰδιορρυθμίας τῆς κεφαλῆς του, ἓν ἐκ τῶν διακοσμητικωτέρων εἰδῶν περιστερῶν. Ἔχει μῆκος μέτριον, λαιμὸν μᾶλλον βραχὺν καὶ χονδρόν, λεπτυνόμενον κανονικῶς ἐκ τῆς ὠμοπλάτης πρὸς τὴν κεφαλήν, στῆθος εὐρὺ καὶ κανονικῶς ἀπεστρογγυλωμένον, πτέρυγας ἀρκετὰ εὐρείας καὶ ἐπιμήκεις, οὐρὰν μᾶλλον βραχεῖαν καὶ εὐρεῖαν, πόδας βραχεῖς καὶ γυμνοὺς πτερῶν, κεφαλὴν εὐρεῖαν, κρανίον τετραγωνικὸν σχεδόν, ράμφος χονδρὸν καὶ βραχὺ καὶ τετραγωνικόν, μὲ τὴν ἄνω ἐπιφάνειάν του τροπιδώδη, σαρκώδη κύκλον, ὅστις περιβάλλει τὸν ὀφθαλμόν, ὁμοιομόρφως παχὺν καθ᾽ ὅλην τὴν περιφέρειάν του καὶ χρώματος στιλπνῶς κοραλλιερύθρου, ἴριδα τοῦ ὀφθαλμοῦ χρώματος λευκοῦ ἢ μαργαριτώδους, πλὴν τῆς λευκῆς ποικιλίας, ἥτις πάντοτε ἔχει μελανοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ εἴδους τούτου εἶναι πάντοτε ὁμοιογενὴς εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ μὴ παρουσιάζοντα ἰσοπαχῆ τὸν σαρκώδη κύκλον τὸν περιβάλλοντα τὸν ὀφθαλμόν, τὰ μὴ σχηματίζοντα τρόπιδα εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ ράμφους καὶ τὰ ἔχοντα μονόχρωμον χρωματισμὸν ποικιλλόμενον μὲ διαφόρους ἀποχρώσεις. Τὰ ὡραιότατα καὶ ἰδιόρρυθμα ταῦτα πτηνὰ διατηροῦνται κυρίως ὡς κοσμητικὰ καὶ μεγάλως ἐκτιμῶνται ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ Βέλγων πτηνοφίλων, οἵτινες ἐβελτίωσαν αἰσθητῶς τὸ εἶδος τοῦτο. Ἐπιτυγχάνει ἡ διασταύρωσις μεταξὺ ἐρυθροῦ ἄρρενος καὶ κιτρίνης θηλείας, ἥτις δίδει χρυσοκιτρίνους νεοσσούς. Τρέφονται διὰ ποικίλων κόκκων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αἱ κοιναὶ περιστεραί, καὶ εἶναι ἀρκετὰ σκληραγωγημένα πτηνά.

Περιστερὰ - ὄρνις τῆς Μάλτας. Τὸ πτηνὸν τοῦτο ὠνομάσθη τοιουτοτρόπως ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ σώματος καὶ ἐκ τῶν κινήσεών του, αἵτινες εἶναι παρόμοιαι πρὸς τὰς τῆς ὄρνιθος, δι᾽ ὃ καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατετάσσετο εἰς τὰ ἀλεκτοροειδῆ. Γενικῶς ἔχει σῶμα εὔρωστον, μέγεθος μέτριον καὶ ἐνίοτε μικρότερον τοῦ μετρίου καὶ εἶναι πτηνὸν ἀρκετὰ κομψὸν καὶ εὐκίνητον. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μακρά, οὐχὶ αἰσθητῶς ἀπεστρογγυλωμένη καὶ ἀρκετὰ ἠνωρθωμένη. Τὸ μέτωπον στενόν, τὸ ράμφος ἀρκετὰ ἰσχυρὸν μὲ τὸ ἄκρον ἐλαφρῶς κυρτόν, χρώματος ἀνοικτοῦ εἰς τὰς λευκὰς περιστερὰς καὶ σκοτεινοῦ ἢ μελανοῦ εἰς τὰς ποικιλοχρώμους. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι κανονικοί, μέτριοι καὶ ὁ περιβάλλων αὐτοὺς μεμβρανώδης κύκλος μᾶλλον στενός, λεῖος καὶ λευκόφαιος εἰς τὰ λευκοῦ χρώματος πτηνὰ καὶ πορφυρέρυθρος εἰς τὰ ποικιλόχρωμα πτηνά. Ὁ λαιμὸς εἶναι ἐπιμήκης, λεπτὸς καὶ ἐλαφρῶς κυρτός. Τὸ σῶμα εἶναι βραχὺ καὶ ἀπεστρογγυλωμένον ἀλλ᾽ ἰσχυρὸν καὶ εὔρωστον. Τὸ στῆθος εἶναι ἀρκετὰ εὐρὺ καὶ ἠνωρθωμένον· ἡ κοιλία εἶναι ἀπεστρογγυλωμένη· ἡ ράχις εἶναι βραχεῖα, εὐρεῖα, ὁριζόντιος καὶ ἐλάχιστα κυρτὴ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα· οἱ ὦμοι εἶναι ἰσχυροὶ καὶ εὐρεῖς· αἱ πτέρυγες εἶναι βραχεῖαι, στεναὶ καὶ περιβάλλουσι στενῶς τὸ σῶμα. Ἡ οὐρὰ εἶναι μᾶλλον βραχεῖα, ἔχουσα μῆκος 0.05—0.07 μ. καὶ πρὸς τὰ ἄνω διευθυνομένη. Οἱ πόδες εἶναι ἐπιμήκεις, σχεδὸν εὐθυτενεῖς καὶ λεῖοι· οἱ δάκτυλοι μακροί, ἰσχυροὶ καὶ λίαν ἀπομεμακρυσμένοι ἀλλήλων· οἱ ὄνυχες ἀνοικτοῦ ἢ σκοτεινοῦ χρώματος, ἀναλόγως τοῦ χρωματισμοῦ τοῦ πτερώματος, τὸ πτέρωμα ἄφθονον καὶ μαλακόν. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα κεφαλὴν πεπλατυσμένην, ράμφος λίαν ἐπίμηκες, λεπτὸν καὶ κεκαμμένον, στῆθος εὐθύ, χαμηλὸν ἢ λίαν προτεταμένον, πόδας βραχεῖς, πτέρυγας κακῶς τοποθετημένας ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ ἐπιμηκεστέρας τῆς οὐρᾶς καὶ οὐρὰν πολὺ στενὴν ἢ πολὺ εὐρεῖαν καὶ ὑπερμέτρως ἠνωρθωμένην. Ἡ περιστερὰ-ὄρνις εἶναι πτηνὸν σκληραγωγημένον, πολυτόκον, ἀνατρέφει καλῶς τοὺς νεοσσούς του καὶ παρέχει τρυφερὸν καὶ νοστιμώτατον κρέας. Τρώγει ἀφθόνως. Ἵπταται δυσκόλως, δι᾽ ὃ καὶ πρέπει νὰ διατηρῆται εἰς κλωβόν. Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν πρέπει νὰ ἐκλέγωνται τὰ τελείας σωματικῆς διαπλάσεως, εὔρωστα καὶ προτιμότερον τῆς αὐτῆς ποικιλίας πτηνά. Ἐκ τῆς διασταυρώσεως δύο διαφόρων ποικιλιῶν μόνον μετὰ τὴν δευτέραν γενεὰν παράγονται, συνήθως, πτηνὰ ἁρμονικὰ εἰς χρωματισμὸν καὶ ποικιλίαν.

Περιστερὰ ἡ γογγρώνη, καλουμένη οὕτω διὰ τὰς δυσαναλόγους πρὸς τὸ σῶμα διαστάσεις, ἃς δύναται νὰ λάβῃ ὁ πρόλοβος αὐτῆς. Ὁ ἄρρην ἰδίως, πληρῶν τὸν πρόλοβόν του δι᾽ ἀέρος, ἐξογκώνει αὐτὸν σφαιροειδῶς καὶ τὸν διατηρεῖ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Ἡ τοιαύτη ἐξόγκωσις τοῦ προλόβου φαίνεται ὅτι εὐχαριστεῖ τὰς γογγρώνας, διότι παρετηρήθη ὅτι ὅσα δὲν δύνανται νὰ κατορθώσωσι τοῦτο καθίστανται μελαγχολικά.

Περιστερὰ-ταὼς (κοιν. *βεντάλιες* καὶ *παγώνια*). Τὰ ἰδιόρρυθμα καὶ περίεργα ταῦτα πτηνὰ φαίνεται ὅτι κατάγονται ἐκ τῆς Ἀσίας, διότι ἀνευρίσκονται εἰς ἀγρίαν κατάστασιν εἰς τὰ δάση τῶν Ἰνδιῶν καὶ δὴ εἰς τὰ μέρη ὅπου ἐνδιαιτῶνται καὶ οἱ ταὼ (κοιν. *παγώνια*). Ἔχουν ἀνάστημα μέτριον καὶ σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ἀρκετὰ μικράν, ράμφος μᾶλλον βραχὺ καὶ λεπτόν, ὀφθαλμὸν μᾶλλον μικρόν, λαιμὸν λεπτόν, ἐπιμήκη καὶ παρόμοιον πρὸς τὸν τοῦ κύκνου, πτέρυγας ἀρκετὰ εὐρείας καὶ τόσον ἐπιμήκεις ὥστε ἐπεκτείνονται καὶ πέραν τῆς οὐρᾶς, συρόμεναι πολλάκις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πόδας γενικῶς βραχεῖς, πάντοτε κοραλλιόχρους καὶ ἐνίοτε καλυπτομένους ὑπὸ βραχέων πτερῶν, οὐρὰν εὐρεῖαν καὶ λίαν ἠνεωγμένην, ὥστε νὰ σχηματίζῃ ριπίδιον. Ἐλαττωματικὰ θεωροῦνται τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα βραχείας ἢ ἠνωρθωμένας πτέρυγας καὶ μὴ ἐλαφρῶς ἐγγιζούσας τὸ ἔδαφος, χονδρὸν καὶ μᾶλλον εὐθὺν λαιμὸν κτλ. Ἡ περιστερὰ-ταὼς εἶναι ἐκ τῶν πλέον διακοσμητικῶν πτηνῶν τοῦ περιστερεῶνος. Ἡ θήλεια εἶναι καλὴ ᾠοτόκος καὶ καλὴ μήτηρ. Οὐδεμία ἐξαιρετικὴ φροντὶς διὰ τὴν τροφήν των ἀπαιτεῖται. Δύνανται νὰ ἀνατρέφωνται μεθ᾽ ἑτέρων εἰδῶν εἰς τὸ αὐτὸ διαμέρισμα τοῦ περιστερεῶνος. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα περιστερῶν εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν νομὸν Allier τῆς Γαλλίας καὶ ἐντὸς σπηλαίων τῆς Οὐγγαρίας, Μοραυΐας καὶ τῆς Βραζιλίας. Γ. Κ. Γ.

— *[Χριστ.]* Ἡ *περιστερὰ* ἐχρησιμοποιήθη ἐνωρίτατα ὡς σύμβολον θρησκευτικόν, ὅπως ὁ μυστικὸς ἰχθὺς καὶ ὁ ἀμνός, ἀλλὰ καὶ κυριολεκτικῶς ἐν τῇ ἀναπαραστάσει τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε, ἥτις συχνάκις ἀπαντᾶται ἐν ταῖς κατακόμβαις. Ἡ περιστερὰ ὡς σύμβολον τοῦ ἁγίου Πνεύματος συναντᾶται γεγλυμμένη ἢ ἐζωγραφημένη ἐν διαφόροις βαπτιστηρίοις (τοῦ κοιμητηρίου τοῦ ἁγίου Πουτιανοῦ, ἐν τοῖς βαπτιστηρίοις τῆς Ραβέννης καὶ ἀλλαχοῦ). Ὡς σύμβολον δὲ τοῦ πιστοῦ (κατὰ τὸ *Ματθ.* Ι, 16 καὶ Ψαλμ. ΝΔ, 6, καθὼς καὶ Ἄσματος Α, 15, Β, 14, Ε, 2, ΣΤ. 9) ἀπαντᾶται ἐν παραστάσεσιν εἴτε μετὰ κλάδου ἐλαίας ἐπὶ τοῦ ράμφους, ὁπότε συμβολίζει τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου καὶ εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὸ «In pace», εἴτε ἐντὸς κλωβοῦ, σημαίνουσα τὴν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ φυλάκισιν τῆς ψυχῆς, εἴτε πετῶσα μετ᾽ ἄλλων πτηνῶν εἰς συμβολισμὸν τῆς ἀπὸ τῆς παρούσης φυλακῆς ἀπελευθερώσεως. Συναντᾶται ὡσαύτως καὶ ἡ παράστασις δώδεκα περιστερῶν εἰς συμβολισμὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Δοχεῖον ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν ἐν εἴδει περιστερᾶς, ἀνηρτημένον μάλιστα ἄνωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης ἢ καὶ ὑπεράνω τῆς κολυμβήθρας τοῦ βαπτιστηρίου, ἀπαντᾶται καὶ ὡς *ἀρτοφόριον* (βλ. λ.), ἐν ᾧ ἐφυλάτετο ὁ διὰ τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας χρησιμοποιούμενος προηγιασμένος ἄρτος. Π. Ν. Τ.

«Περιστερά» (ἡ). Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα τῷ 1870 ἐν Πειραιεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ 68ου φύλλου μεταφερθεῖσα εἰς Ἀθήνας, ὅπου διεκόπη τῷ 1874.

—**«Περιστερὰ τοῦ *Βυζαντίου*»** (ἡ). Περιοδικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθὲν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1842 ὑπὸ Γ. Ἀργυροπούλου.

Περιστερὰ (Columba) *['Ἀστρον.]*. Μικρὸς ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, κείμενος πρὸς νότον τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Λαγῳοῦ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ζωγράφου. Ἔχει πρὸς ἀνατολὰς μὲν τοὺς ἀστερισμοὺς τοῦ Μεγάλου Κυνὸς καὶ τῆς Πρύμνης τῆς Ἀργοῦς, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν τοῦ Σκήπτρου. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀμυδρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀστέρων, ὧν λαμπρότερος εἶναι ὁ α Περιστερᾶς, ἔχων μέγεθος 2,8. Μεταξὺ τοῦ ἀστέρος τούτου καὶ τοῦ β Περιστερᾶς ὑπάρχει νεφελοειδής, φερόμενος ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 594.

Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Περιστερᾶς.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Περιστερὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 645. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Νεστορίου τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 104. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λιτσοτέρι*.

— **Περιστερὰ** (βουλγ. *Πέστερα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, περὶ τὰ 25 χλμ. νοτίως τοῦ Τατὰρ-Παζαρτζικίου, πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Φιλιππουπόλεως. Κάτοικοι περὶ τὰς 7.000. Παράγει καπνὸν καὶ ἐξάγει ξυλείαν ἐκ τῶν παρακειμένων δασῶν, ἔχουσα πριονιστήρια καὶ ἠλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν. Ἔχει ὡσαύτως ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων, σάπωνος καὶ ἀλεύρων. Μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἑλληνικὴ κοινότης μετ᾽ ἐκκλησίας καὶ σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων, ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως. Οἱ Ἕλληνες, περὶ τὰς 200 οἰκογενείας, προήρχοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας καὶ δὴ ἐκ Βοσκοπόλεως. Πολλοὶ ἐκ τῶν εὐπορωτέρων ἐγκατέστησαν ἀλλαχοῦ, οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἐξεβουλγαρίσθησαν, συντελεσάσης εἰς τοῦτο καὶ τῆς κουτσοβλαχοφωνίας των. Μ. Α.

Περισταὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρὸν νησίον τοῦ Ἰονίου πελάγους, χωρίζον τὸ Β. στόμιον τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης εἰς δύο στόματα, ὧν τὸ μὲν δυτικὸν ἀκολουθοῦσι τὰ πρὸς Ἰταλίαν, τὸ δὲ ἀνατολικὸν τὰ πρὸς Ἁγίους Σαράντα κατευθυνόμενα πλοῖα. Ὁλόγυρα διαβεβρωμένον, συντελεῖ ἐν τούτοις εἰς τὴν γραφικότητα τοῦ στομίου διὰ τὸν

Digitized by Google

ἀπὸ τοῦ Ἀδρία καταπλέοντα. Ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομάζεται καὶ Tignoso, εἶναι δὲ ἡ Pythionia τοῦ Πλινίου. Εἰς τὴν κορυφήν της (ὕψομ. 13 μετρ., πλάτ. 39° 47′ 20″ Β., μῆκ. 19° 58′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) φάρος μὲ ὑψηλὸν πύργον (17 μέτρ. τρ.), ἱδρυθεὶς ἐπὶ προστασίας (1828) καὶ τροποποιηθεὶς (1887), ἵνα ἐκπέμπῃ σταθερὸν λευκὸν ἐναλλάσσον πρὸς ἐρυθρὰν ἀναλαμπήν. Σ. Ε. Λ.

Περιστερᾶς *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πεδινῆς (πρ. Ραψίστας) τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 27.

περιστερεοτροφεῖον (τό)· ὁ τόπος ὅπου τρέφονται περιστεραί.

περιστερεών, *—ῶνος* (ὁ)· κατασκεύασμα ἐν τῷ ὁποίῳ διαιτῶνται περιστεραί· || τόπος ὅπου ζῶσι πολλαὶ περιστεραὶ (βλ. λ. *περιστερά*).

Περιστερεὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασίαι, ἃς ἔδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς διαφόρους τοπωνυμίας λατινικὰς (ὡς Columbaria insula, *Πλιν.* 3, 81), ἃς ἐν τούτοις ἄλλοι ἐσεβάσθησαν (λ.χ. *Κολυμβάριον ἄκρον, Πτολεμ.* Γ, γ, 4), ἀρκεσθέντες μόνον εἰς ἐλαφρὰν αὐτῶν μεταφορὰν κατὰ τὸ ἑλληνικόν. Σ. Ε. Λ.

Περιστερεώτας. Μονὴ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ *ἁγίου Γεωργίου* καὶ κειμένη ἄλλοτε ἐν τῷ νομῷ Τραπεζοῦντος, εἰς ἀπόστασιν ὀκτάωρον περίπου νοτιοανατολικῶς τῆς πόλεως. Ἡ μονὴ ἔκειτο ἐπὶ γιγαντιαίου βράχου καθέτου τομῆς, εἰς βάθος πολλῶν δεκάδων μέτρων, προσιτοῦ δὲ μόνον ἐκ τῆς μιᾶς πλευρᾶς διὰ κλίμακος. Ἱδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος καὶ λήγοντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος κατεστράφη τελείως ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Ἀνιδρύθη δὲ ἐκ νέου ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐπροικίσθη διὰ πολλῶν προνομίων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὶτ Β'. Ἡ μονὴ ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Τραπεζοῦντος, ἀλλὰ τῷ 1501 ἀνεκηρύχθη σταυροπηγιακὴ καὶ κατέστη κέντρον ἐξαρχίας. Ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξάρτησιν αὐτῆς ὑπήχθη ἡ περικειμένη περιφέρεια τῆς Γαλίανας. Τὸ προνόμιον τῆς ἐξαρχίας κατηργήθη τῷ 1902, ὅτε ἡ Γαλίανα ἀποσπασθεῖσα ὑπήχθη εἰς τὴν νεοσύστατον μητρόπολιν Ροδοπόλεως. Ἡ μονὴ διετέλεσεν οὕτω μέχρι τοῦ 1922, ὅτε ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγήν. Α. Α. Π.

Περιστερὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Φοινίκων. Τὸ ἐθνικὸν Περιστερίτης (*Στεφ. Βυζαντ.* 517, 20). Ἀπαντᾷ καὶ ὡς *Περιστερίς*. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Περιστέρης, ***Δημήτριος.*** Σύγχρονος Ἕλλην ἰατρὸς καὶ μουσικολόγος, καταγόμενος ἐξ Ἠπείρου. Ἐνέκυψεν ἰδιαιτέρως περὶ τὴν συλλογὴν δημωδῶν ἑλληνικῶν ᾀσμάτων, πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσεν εἰς εἰδικὰ περιοδικά. Συνέθεσε σχολικὰ ᾄσματα, διαφόρους ᾠδὰς καὶ συνέγραψε μελέτας καὶ πραγματείας περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς. Πολλὰ τῶν ᾀσμάτων τούτων μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν ὑπὸ διαφόρων μουσικοδιδασκάλων. Ν. Α. Χ.

Περιστέρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 325. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λιγόστιανα*.

—2) Προσφυγικὸς συνοικισμὸς πρὸς δυσμὰς τῶν Ἀθηνῶν πέραν τῆς Κολοκυνθοῦς. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων καὶ ἀπέχει περὶ τὰ 6 χιλιόμετρα ἀπ' Ἀθηνῶν (Ὁμόνοια), μεθ' ὧν ἔχει τακτικωτάτην συγκοινωνίαν δι' αὐτοκινήτων. Χωρίζεται εἰς δύο τμήματα, τὸ *Ἄνω Περιστέρι* καὶ τὸ *Κάτω* ἢ «Γερμανικά». Τὸ δεύτερον ἔχει καλὴν ρυμοτομίαν. Ἔχει πέντε ναούς, ταχυδρομικόν, τηλεφωνικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ σύλλογον «Προσφυγικὴ Ἕνωσις». Κάτ. (1928) 7.268.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 156 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἀϊτζιλάρ*, *Ἀκροποταμιὰ* (πρώην Ἰνανλῆ), *Καράτζαλη*, *Κατάπετρα* (πρώην Τζουμά-Μαχαλέ), *Κυράδες* (πρώην Χανοὺμ-Μαχαλέ), *Λαοδικηνὸν* (πρώην Τσεβατλῆ), *Πυργωτὸν* (πρώην Κιουλελῆ), *Σαδιλῆ*, *Σαριτζαλῆ*, *Χαϊδαρλῆ* καὶ *Χελιδονιὰ* (πρώην Σαχινλῆ) 918. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τέσσαρας γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο τὸ μὲν χωρίον *Τσοκαλῆ*, ἡ δὲ κοινότης *Μπαϊρὰμ Δερὲ Μαχαλάδων*

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 461 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Κεράσοβον* 699. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μέγγουλη*.

—5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 287. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μάντεσι*.

—6) *Μεγάλο Περιστέρι*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 868. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Προσγόλι*.

—7) *Μικρὸ Περιστέρι*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 410. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μικρὸ Προσγόλι*.

—**Περιστέρι**, ἢ ***Περιστέρα***, ἢ ***Ξερὸ*** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος παραμήκης 4 ½ μιλ., ἐν τῇ συστάδι τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, χωροῦσα οἱονεὶ παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἀλοννήσου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χωρίζεται ἡ ΝΔ. ἄκρα της διὰ στενοῦ στομίου εὖρους ½ μιλ. Εὐρύνεται εἶτα τὸ μεταξὺ τῶν δύο νήσων ἀμφίγειον, τῆς νήσου Περιστέρι ὁλονὲν στενουμένης μέχρι τοῦ κατὰ τὸ μέσον ἰσθμοῦ της (πλάτ. 39°10′ 40″ Β., μῆκ. 23°58′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2070: Scopelos group), ἔνθα ὁ λιμὴν Βασιλικό, εἶτα δὲ πάλιν στενοῦται τοῦτο, τῆς ΒΑ. ἄκρας της Ἄσπρο ἀφηνούσης μόνον 300 μέτρων πόρον στενὸν πρὸς τὴν Ἀλόννησον. Παρὰ τὸ ξηρὸν τῆς νήσου διὰ τὸ ἄνυδρον αὐτῆς, τὸ μεταξὺ τῆς Ἀλοννήσου καὶ αὐτῆς ἀμφίγειον εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Ἑλλάδος τοπίων, παρέχον ἐντύπωσιν φιόρδ. Ὑπῆρξε δὲ τοῦτο κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ Ἀγῶνος ἔτη φωλεὰ πειρατῶν. Κατὰ τὸν Μπούρσιαν (ΙΙ 390) εἶναι ἡ Evonymos τοῦ Πλινίου (IV, 23, 7). Σ. Ε. Λ.

— **Περιστέρι** *[Γεωγρ.]*. —1) Τὸ ὑψηλότερον καὶ βορειότερον ὄρος τῆς ὀρεινῆς ἁλύσεως τοῦ Βαρνοῦντος, ὑψούμενον ἐν τῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ καὶ πρὸς Δ. τοῦ Μοναστηρίου (βλ. *Βαρνοῦς*). Αἱ τρεῖς ὑψηλαὶ αὐτοῦ κορυφαὶ (μέχρι 2.532 μ.) καταπίπτουν πρὸς Α. εἰς τεραστίας κόγχας. Δάσος ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν βορείων καὶ βορειοανατολικῶν κλιτύων, ἀποτελούμενον ἀπὸ ὑψηλὰ δένδρα, κυρίως πευκῶν καὶ ἐλατῶν. Ἐντὸς αὐτοῦ διαιτᾶται ὁ σκίουρος καὶ ὑψηλότερον τὸ κουνάβιον καὶ πλῆθος αἰγάγρων. Σπανιώτερα ζῷα εἶναι ὁ λύκος καὶ ἡ ἄρκτος. Ὀνομαστὸς εἶναι ὁ ἐπὶ ὀροπεδίου νοτίως τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν Λάκκος, ὅστις εἶναι λίμνη ἐλλειψοειδὴς διαμέτρου 300 περίπου μέτρων, ἔχουσα ἔκρουν ὕδατος διευθυνόμενον πρὸς τὸ Μοναστήριον. Ἔχει πολλὰς πηγὰς μὲ ἄφθονον ὕδωρ, πλῆθος δὲ ποιμνίων Σαρακατσανέων καὶ ἐγχωρίων βλαχοποιμένων καταπλημμυροῦσι τὸ ὄρος ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου. Πολλαὶ τοποθεσίαι ἐχρησίμευσαν κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὡς κρησφύγετα καὶ ὁρμητήρια τῶν Μακεδόνων ἀρχηγῶν, ἰδίως τοῦ Μακρῆ.

—2) Τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ ὄρους *Λάκμωνος* (βλ. λ.).

—3) Πρόβουνος τοῦ Ὀλύμπου ἐν Λέσβῳ, ΝΑ. τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς Προφητηλίας καὶ τοῦ χωρίου Ἀσώματος, ἄλλως καὶ *Ψηλοκούδουνο*. Ὑψόμετρον 738 μ. —Π.

— **Περιστέρι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 38° 57′ 00″ Β., μῆκ. 24° 41′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel) 1 ½ μίλ. Ν. ΝΔ. τοῦ φάρου τῆς Φάσσας. Πιθανῶς εἶναι τὸ Guardia τῶν παλαιῶν χαρτῶν τοῦ Christ Buondelmonti (1414) καὶ τοῦ Olfert Dapper (1680). Σ. Ε. Λ.

Περιστέρια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νικηφόρου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 231. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δεμιρτζόγιαννη*.

— **Περιστέρια** *[Γεωγρ.]*. Τρεῖς βραχονησῖδες καὶ συστὰς μυρμήκων περὶ αὐτάς, προσκείμεναι εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος Λαμπρινὸς (πλάτ. 37° 52′ 20″ Β., μῆκ. 28° 32′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Ἐπὶ τῶν σκοπέλων τούτων, τὴν δείλην τῆς 14/26 Ὀκτωβρίου 1852, σφοδρὰ καταιγὶς ἀπὸ Εὐρονότου (ἡ καταρρίψασα τὴν στήλην τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς) ἐξώκειλε τὴν κορβέτταν «Ἀμαλία», προσαράξασαν καὶ διαλυθεῖσαν ὑπὸ τῆς τρικυμίας. Εἰς 1 μίλ. Δ.ΝΔ. ὁ φάρος τῆς *Κόχης*, νοτία τῆς Σαλαμῖνος ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

— **Περιστέρια** *[Γεωγρ.]*. Συστὰς σκοπέλων περὶ βραχονησῖδα τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36° 38′ ½ Β., μῆκ. 24°35′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Antimilo, Milo, Kimolo, Polino islands), 3 μίλλια νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Στέλι, ΝΑ. τῆς Μήλου ἐσχατιᾶς. Ὑπὸ τῶν Κιμωλίων ὀνομάζεται *Χτένια*, ὑπὸ δὲ τῶν ξένων Pigeons reef κατὰ μετάφρασιν. Σ.Ε.Λ.

Περιστεριὰ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Καταπόλων τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 17.

περιστερία (ἡ) (Peristeria) *[Βοτ.]*. Γένος *ὀρχεοειδῶν* φυτῶν, περιλαμβάνον τέσσαρα εἴδη, κοσμητικά, ἰθαγενῆ τῶν Ἄνδεων τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

περιστερίδαι (οἱ) (Columbidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν *περιστεροειδῶν*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 250 εἴδη περιστεροειδῶν, ἐξηπλωμένων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἔχουσι πτέρυγας ὀξυλήκτους καὶ οὐρὰν ἐλαφρῶς ἀπεστρογγυλωμένην, ζῶσι δὲ ζυγηδὸν καθ' ὅλον τὸν βίον των. Κυριώτερα γένη τῆς ὁμοιογενείας ταύτης εἶναι ἡ *περιστερά*, ἡ *τρυγών*, ἡ *φὰψ* ἢ *φάσσα* κ. ἄ.

περιστεριδεύς, *—έως* (ὁ)· τὸ νεογνὸν τῆς περιστερᾶς, κοιν. *πιτσοῦνι*.

περιστέριον (τὸ) *[Λειτουργ.]*· βλ. λ. *ἀρτοφόριον*.

Περιστέριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτίσκου (Ἐλευθέρων) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 459 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Κομρουλάρ*.

περιστερίτης (ὁ) (Peristerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πλαγιοκλάστων. Ἀποτελεῖ σπανίαν παραλλαγὴν τοῦ ἀλβίτου, ἀπαντῶσαν εἰς τὸ Perth τοῦ Καναδᾶ. Γ. Β.

περιστεροειδῆ (τὰ) (Columbæ) *[Ζῳολ.]*. Τάξις πτηνῶν, περιλαμβάνουσα ὑπὲρ τὰ πεντακόσια πεντήκοντα γνωστὰ εἴδη, ἐξηπλωμένα εἰς πάσας τὰς ἠπείρους, ἰδίως δὲ τὴν Αὐστραλίαν, ἔνθα διαβιοῦσιν ὑπερδιακόσια εἴδη, μὴ ἀπαντῶντα εἰς ἄλλας περιοχάς. Τὰ περιστεροειδῆ, ὧν γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ κατοικίδιος περιστερά, ἐμφανίζουσι πολλοὺς ἰδιάζοντας χαρακτῆρας, ὡς ἐκ τούτου δὲ σαφῶς διακρίνονται τῶν ἄλλων πτηνῶν. Ἔχουσι σῶμα μέτριον, κεφαλὴν μικρὰν καὶ λαιμὸν βραχύν. Τὸ ῥάμφος των εἶναι κατὰ κανόνα βραχύ, εὐθύ, λεπτοφυὲς καὶ κατὰ τὸ ἄκρον μόνον ὀξὺ καὶ σκληρόν, ἐνῷ κατὰ τὴν βάσιν εἶναι μελανὸν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ κηρώματος, ἐπεκτεινομένου καὶ ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν τῆς βάσεως χονδρίνων ἐξογκωμάτων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα κεῖνται οἱ ῥώθωνες. Αἱ πτέρυγες εἶναι μεγάλαι, καλῶς ἀνεπτυγμέναι καὶ ὀξύληκτοι, ἡ δὲ οὐρὰ συνήθως βραχεῖα καὶ ἐλαφρῶς ἀπεστρογγυλωμένη, καὶ μόνον εἰς σπάνιά τινα εἴδη μακρά. Τὰ σκέλη εἶναι γενικῶς βραχέα καὶ φέρουσι τέσσαρας δακτύλους συνήθως ἐλευθέρους ἢ, σπανίως, συνηνωμένους διὰ βραχείας μεμβράνης. Τὸ πτέρωμά των εἶναι πλούσιον καὶ ἁδρόν, στεγανῶς ἐπικαθήμενον τοῦ σώματος, φέρει δὲ πλουσίους καὶ γλυκεῖς χρωματισμούς, ἐνίοτε στίλβοντας. Εἴδη τινὰ ἐν τούτοις φέρουσι πτέρωμα μονόχρουν, συνηθέστατα λευκόν. Τὰ πλεῖστα τῶν περιστεροειδῶν διακρίνονται διὰ τὴν ταχυτάτην καὶ εὐστροφον πτῆσίν των, ἥτις ἐνίοτε εἶναι μεγίστης διαρκείας. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους βαδίζουσιν ἱκανῶς εὐχερῶς, νεύοντα ἀνὰ πᾶν βῆμα διὰ τῆς κεφαλῆς.

Τὰ περιστεροειδῆ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πτηνὰ ἐπιδημητικά, διαβιοῦντα κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ δάση, μόνον δὲ τὰ βορειότερον οἰκοῦντα κατέρχονται τὸν χειμῶνα εἰς θερμοτέρας χώρας. Τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐκ φυτικῆς τροφῆς, πρωτίστως ἐκ παντοειδῶν σκληρῶν σπόρων, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ καρπῶν, εἶναι δὲ γενικῶς πτηνὰ ὠφέλιμα, καθότι καταναλίσκουσι μέγαν ἀριθμὸν σπόρων ζιζανίων, οὓς χάρις εἰς τὴν ὀξυτάτην ὅρασίν των διακρίνουσιν ἐκ μεγάλου ὕψους. Κατὰ τὴν πόσιν πίνουσιν ἄφθονον καθαρὸν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ῥοφοῦσι συνεχῶς μέχρι κορεσμοῦ. Φωλεύουσιν ἐπὶ τῶν κλάδων ἢ ἐντὸς κοιλωμάτων δένδρων καὶ ὀπῶν βράχων, κατασκευάζουσι δὲ τὴν φωλεάν των ἐντελῶς προχείρως διὰ ξηρῶν χόρτων καὶ λεπτῶν κλαδίσκων. Διαρκούσης τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναπαραγωγῆς ζῶσι γενικῶς κατὰ ζεύγη, εἴδη δὲ τινα ζῶσι ζυγηδὸν καθ' ὅλον αὐτῶν τὸν βίον. Ἡ θήλεια τίκτει πλέον ἢ ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀνὰ δύο συνήθως ᾠά, ἅτινα ἐπῳάζουσιν ἐπὶ διάστημα δύο μέχρι τριῶν ἑβδομάδων, ἀμφότεροι οἱ γονεῖς, κυρίως ὅμως ἡ μήτηρ. Οἱ ἐκκολαπτόμενοι νεοσσοὶ εἶναι τυφλοὶ καὶ σχεδὸν γυμνοί, διατρέφονται δὲ ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τῶν γονέων των. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκκολάψεως των τὴν τροφήν των ἀποτελεῖ γαλακτῶδες ὑγρόν, ὅπερ τὰ περιστεροειδῆ ἐκκρίνουσιν ἐξ ἰδιάζοντος προλόβου, εὑρισκομένου κατὰ τὸ μέσον τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος αὐτῶν. Παρὰ ταῦτα τὰ περιστεροειδῆ δὲν τρέφουσιν ἰσχυρὸν φίλτρον πρὸς τὰ ᾠά, ἔτι δὲ καὶ τοὺς νεοσσούς των, οὓς ἐν στιγμαῖς κινδύνου ἐγκαταλείπουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ διώκτου των. Ἀντιθέτως εἶναι εἰς ἄκρον ζηλότυπα, ὅσα δὲ τούτων ζῶσι ζυγηδὸν καθ' ὅλον των τὸν βίον σπανιώτατα παραβαίνουσι τὴν συζυγικὴν πίστιν.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν πτηνῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς μειοκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

Περιστερονήσι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Τορωναίου κόλπου τῆς Χαλκιδικῆς (πλάτ. 39° 57′ Β., μῆκ. 23° 56′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1679: Porto Kuphο) ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα Πόρτο Κουφό.

Digitized by Google

Εἴς τινας ἀγγλικοὺς χάρτας φέρεται ὡς Pigeon islet, εἰς ἄλλους δὲ γαλλικοὺς ὡς Prasso îlot. Σ.Ε.Λ.

Περιστερόπορος *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία πρὸς Α. τοῦ Παλαιοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἤρχιζεν ἡ ἀρχαία κάτω πόλις Πολυρρηνία, μεγάλης ἐκτάσεως, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄνω καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου κειμένην ἀκρόπολιν. Ὀνομάζεται καὶ *Περιστερότοπος*. Ε. Γ.

Περιστερόσπηλιος *[Γεωγρ.]*. Μέγα φυσικὸν σπήλαιον ἐπὶ τοῦ λόφου Παλαιοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου Κρήτης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Πολυρρηνία. Ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ παρὰ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς ἀρχαίας πόλεως καί τινος κοιλώματος ἐντὸς εἰκάζεται ὅτι τὸ σπήλαιον ἦτο λατρευτικόν. Ε. Γ.

περιστεροτροφία (ἡ)· ἡ ἐκτροφὴ περιστερῶν (βλ. λ. *περιστερά*).

περιστεροφιλία (ἡ)· τὸ νὰ ἀγαπᾷ τις τὰς περιστεράς, νὰ ἐκτρέφῃ περιστεράς.

Περιστεροφωλιὲς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Σάμου (πλάτ. 37° 49′ Β., μῆκ. 26° 45′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3446: Paspargo islet to Samos Strait), 3 μίλλ. ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος Καρλοβασίου. Σ. Ε. Λ.

περιστερώδη (τά) (Columbae) *[Ζῳολ.]*· βλ. λ. *περιστεροειδῆ*.

περιστερών, —ῶνος (ὁ)· *περιστερεὼν* (βλ. λ.).

Περιστερώνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νέας Καρυᾶς (πρ. Καρὰ Μπέη) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 196. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τοϊλάρ*.

— **Περιστερώνα** *[Γεωγρ.]*. —1) Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. περὶ τοὺς 1.200, ἐξ ὧν 550 Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Σῴζεται ὡραῖος βυζαντινὸς ναὸς τῶν Ἁγίων Βαρνάβα καὶ Ἱλαρίωνος.

— 2) Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου. Κάτ. 820, ἐξ ὧν 570 Ἕλληνες καὶ 2?0 Ὀθωμανοί. Πρὸς ΝΑ. τῆς κώμης εὑρίσκονται ἀρχαῖοι τάφοι συλημένοι. Ἐν τῇ κώμῃ σῴζονται τὰ λείψανα τοῦ νεομάρτυρος ἁγίου Ἀναστασίου.

— 3) Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου μὲ 380 κατ., Ἕλληνας Χριστιανούς. Α. Κ. Α.

Περιστερώνας *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 232 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Παρθένιον* (πρ. Κιζ·λῆ) 432. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ὀγρόκ*.

Περιστερωνοπηγὴ *[Γεωγρ.]*. Κοινὸν ὄνομα δύο παρακειμένων κωμῶν τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου, τῆς *Περιστερώνας* καὶ *Πηγῆς*, αἵτινες σήμερον εἶναι κεχωρισμέναι. Α. Κ. Α.

περιστεφανῖτις (ἡ) *[Κτηνιατρ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τῆς στεφάνης τοῦ ποδὸς καὶ δὴ τοῦ ὑποδορίου αὐτῆς συνεκτικοῦ ἱστοῦ. Ὀφείλεται εἰς μώλωπας προερχομένους ἐκ τῆς πιέσεως τῶν σιδηρῶν ἐξοχῶν τῶν ἄκρων τῶν πετάλων, εἰς ἵππους ἰδίᾳ ἔχοντας τὴν ἕξιν νὰ ἐπαναπαύωσι τὸν ἕνα τῶν ποδῶν ἐπακουμβῶντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς στεφάνης τοῦ ἑτέρου σταυροειδῶς. Αἱ βλάβαι αὗται τῆς στεφάνης ἄλλοτε μὲν εἶναι ἐπιπόλαιαι, ἄλλοτε δὲ βαθύτεραι, ἐπιφέρουσαι πραγματικὰ τραύματα, δυνάμενα νὰ φθάσουν καὶ μέχρι τοῦ ὀστοῦ τῆς 2ας καὶ τῆς 3ης φάλαγγος.

Ἡ θεραπεία τῆς περιστεφανίτιδος περιορίζεται κατ' ἀρχὰς εἰς δραστηρίαν ἀντιφλογιστικὴν καὶ ἀντισηπτικήν, κατόπιν, καὶ μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς φλεγμονῆς, εἰς ἐπιχρίσεις τοῦ μέρους διὰ διαλυτικῶν ἀλοιφῶν. Ὁσάκις δὲ πρόκειται περὶ νεκρώσεως τοῦ ὑποδορίου συνεκτικοῦ ἱστοῦ ἐπιβάλλεται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις. Δ. Π.

περιστεφανῶ (—*όω*)· περιβάλλω τινὰ διὰ στεφάνου, περιστέφω, περικυκλῶ.

περιστήθιον (τό)· ἔνδυμα τῶν γυναικῶν περιβάλλον τὸ στῆθος, στηθόδεσμος, κοιν. *μποῦστος*.

περίστια (τὰ) *['Αρχ.]*. Καθαρτήριος τελετὴ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Κατὰ ταύτην ἐθυσιάζετο χοῖρος, ὅστις μετὰ τὴν θυσίαν ἐρρίπτετο, κατ' ἔθος κρατοῦν καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ τὰς τοιαύτας θυσίας ἐπιτελῶν ἱερεὺς ἐκαλεῖτο *περιστίαρχος*, προπορευόμενος τῶν περὶ τὴν ἐκκλησίαν περιαγομένων θυμάτων. Τοῦτον ἠκολούθει ὁ κῆρυξ καίων λιβανωτὸν ἐν θυμιατῆρι, φωνῶν «εὐφημία ἔστω — εὐφημία ἔστω» καὶ προσευχόμενος εἶτα τοῖς θεοῖς. Ε. ΔΙ. Κ.

Περιστιάνης, *Ἱερώνυμος*. Κύπριος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1870 εἰς Καλοψίδα καὶ ἀποθανὼν τῷ 1931. Ἀκάματος ἱστοριοδίφης καὶ εὐρείας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, μονογραφίας καὶ ἄρθρα ἱστορικοῦ κυρίως καὶ ἀρχαιολογικοῦ περιεχομένου, τὰ ὁποῖα, καίτοι μὴ ἀπολύτως ἄρτια ἀπὸ ἀπόψεως κριτικῆς ἐρεύνης, ἀποτελοῦσιν οὐχ ἧττον μεγίστην συμβολὴν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῆς Κύπρου. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: ἡ δίτομος «Γενικὴ Ἱστορία τῆς Κύπρου», «Ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως μέχρι τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς» (1571—1878), «A study on the ancient site in the Randi State Forest», Ἀποθανὼν κατέλιπε πολλὴν ἀνέκδοτον ἐργασίαν. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Α. Κ. Α.

Περιστιᾶνος, *Ζωσιμᾶς*. Κεφαλλὴν λόγιος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ, διετέλεσε βιβλιοθηκάριος ἐν Παταβίῳ καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Ἁγίας Ἰουστίνης. Π. Ν. Π.

περιστίαρχος (ὁ) *['Αρχ.]*. Ὁ προπορευόμενος κατὰ τὴν πομπὴν τῶν *περιστίων* (βλ. λ.) ἄρχων. Ν. Σ. Λ.

περιστοιχίζω· περιβάλλω τινὰ διὰ στοίχου, περικυκλῶ, περιλαμβάνω δλόγυρα: «τὸν περιστοιχίζουν κόλακες».

περιστολὴ (ἡ)· τὸ περιστέλλειν, περιορισμός, ἐλάττωσις: «περιστολὴ τῶν δαπανῶν».

περιστόμιον (τό). Καλεῖται οὕτω πᾶσα διάταξις περιβάλλουσα στόμιόν τι ἢ ὀπήν τινα, ὡς ἡ πλὰξ ἢ τὸ τοίχωμα, ὅπερ περιβάλλει τὸ στόμιον φρέατος, ἡ πλὰξ κρήνης ἐλευθέρας ῥοῆς, διὰ τῆς ὀπῆς τῆς ὁποίας διέρχεται τὸ ὕδωρ κτλ.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *περιστόμιον* ἁπλοῦς ἢ διπλοῦς δακτύλιος ἐκ μικρῶν ὑγροσκοπικῶν λεπίων, περιβάλλων τὸ στόμιον τῶν πλέον ἀνεπτυγμένων βρύων. Χρησιμεύει εἰς τὴν ἐν καιρῷ διάνοιξιν τῆς θήκης, ἐν τῇ ὁποίᾳ περικλείονται τὰ σπόρια, ἀποτελεῖ δὲ ἓν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν, ἐφ' ὧν βασίζεται ἡ ταξινόμησις τῶν φυτῶν τούτων.

—*['Ιππολ.]* Καλεῖται *περιστόμιον* ὁ σκύτινος ἱμὰς τοῦ χαλινοῦ, ὁ περιβάλλων τὸ κατώτερον μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἐπιρρίνου καὶ τοῦ γενειαστῆρος.

περίστρεπτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιστρεφόμενος: «περίστρεπτον κάτοπτρον».

— ***περίστρεπτον κάτοπτρον***. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ κυβικοῦ κατόπτρου, ἤτοι κύβου οὗτινος αἱ τέσσαρες ἕδραι εἶναι κατοπτρικαί, τὸ ὁποῖον τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν. Ἡ κίνησις τοῦ κατόπτρου μεταδίδεται εἴτε τῇ βοηθείᾳ χειροκινήτου

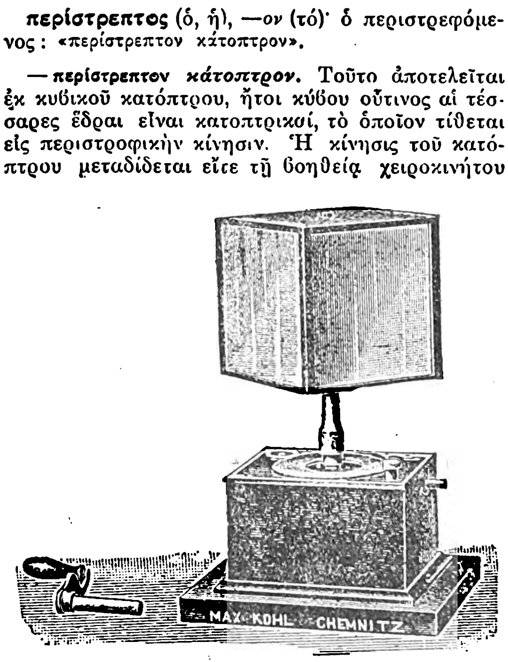

Περίστρεπτον κάτοπτρον, κινούμενον δι' ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ.

μηχανισμοῦ, εἴτε τῇ βοηθείᾳ ὡρολογιακοῦ, εἴτε τέλος τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτροκινητῆρος. Τὰ περίστρεπτα κάτοπτρα ἔχουσιν εὐρυτάτην ἐφαρμογὴν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῆς φυσικῆς διὰ τὴν παρακολούθησιν διαφόρων φαινομένων. Κ. Π.

περιστρέφω, ἀόρ. *περιέστρεψα—περιεστράφην*, παθ. μετχ. *περιεστραμμένος*· στρέφω κυκλικῶς, γυρίζω· || καθόλου, στρέφω: «περιστρέφω τὰ βλέμματά μου»· || παθ. *στρέφομαι*· γυρίζω, φέρομαι περί τι: «ἡ συζήτησις περιεστράφη εἰς τὸ πρόσωπόν σου».

περιστροφεῖς *τῶν νώτων μύες* *['Ανατομ.]*. Οὗτοι ὑπάρχουσι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐπικείμενοι ἀμέσως τῷ πυθμένι τῆς νωτιαίας αὔλακος· ἐκφύονται ἐξ ἐγκαρσίων ἀποφύσεων καὶ καταφύονται εἰς ἀκανθώδεις τοιαύτας ἀνωτέρων σπονδύλων. Ι. Π.

περιστροφὴ (ἡ)· στροφὴ κυκλική: «ἡ περιστροφὴ τοῦ τροχοῦ».

—*[Μηχανολ.]* *Περιστροφὴ* εἶναι ἡ κίνησις σώματος (ἢ σημείου), κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ τροχιαὶ τῶν σημείων τοῦ σώματος ἀποτελοῦν περιφερείας κύκλων· τὰ κέντρα τῶν κυκλικῶν αὐτῶν τροχῶν κεῖνται ὅλα ἐπ' εὐθείας, ἥτις καλεῖται *ἄξων περιστροφῆς* καὶ ἡ ὁποία εἶναι κάθετος ἐπὶ τὰ ἐπίπεδα ὅλων τῶν κυκλικῶν τροχιῶν. Ἐὰν ὁ ἄξων περιστροφῆς διέρχεται διὰ τοῦ σώματος, τότε ὅλα τὰ ἐπ' αὐτοῦ κείμενα σημεῖα τοῦ σώματος παραμένουν κατὰ τὴν περιστροφὴν ἀκίνητα. Ἡ μετάβασις ἐπιπέδου σώματος ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην θέσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου δύναται πάντοτε νὰ γίνῃ διὰ περιστροφῆς τοῦ σώματος καθ' ὡρισμένην γωνίαν περὶ ὡρισμένον σημεῖον, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. Τὸ σημεῖον τοῦτο, καλούμενον *κέντρον περιστροφῆς*, εἶναι τὸ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς κινήσεως ἴχνος τοῦ ἄξονος περιστροφῆς.

— *[Μαθημ.]* *Περιστροφὴ* (rotation) εἶναι εἰδικὴ κίνησις σχημάτων ἐν ἐπιπέδῳ καὶ ἐν τῷ χώρῳ.

Ἐν ἐπιπέδῳ. Λέγομεν ὅτι σχῆμά τι περιστρέφεται περί τι σημεῖον Ο τοῦ ἐπιπέδου, ὅταν κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τὰ διάφορα σημεῖα αὐτοῦ A_1, A_2 A_3.. Ἂν γράφουσιν, ἕκαστον, συγχρόνως τόξα περιφερείας κύκλου τῶν αὐτῶν μοιρῶν, ἔχοντα τὸ αὐτὸ κέντρον Ο. Οὕτω, τὸ τετράπλευρον ΑΒΓΔ, καταλαμβάνον διαφόρους θέσεις ἐν τῷ ἐπιπέδῳ του, ὡς ἡ ἐν τῷ σχήματι τυχοῦσα Α′Β′ Γ′Δ′, τοιαύτη δὲ ὥστε τὰ τόξα ΑΑ′, ΒΒ′, ΓΓ′ καὶ ΔΔ′ νὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ κέντρον Ο καὶ

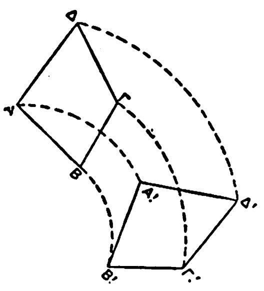

νὰ εἶναι ἰσογώνια (δηλαδὴ τῶν αὐτῶν μοιρῶν), λέγομεν ὅτι περιστρέφεται περὶ τὸ Ο, καλούμενον κέντρον τῆς περιστροφῆς. Κατὰ τὴν περιστροφὴν τὰ σχήματα διατηροῦνται ἀναλλοίωτα, τουτέστι καὶ τὰ μήκη τῶν πλευρῶν καὶ αἱ γωνίαι μένουσιν ἀμετάβλητα, δηλαδὴ εἶναι:

$$AB = A'B'$$
$$B\Gamma = B'\Gamma'$$
$$\Gamma\Delta = \Gamma'\Delta'$$
$$\Delta A = \Delta'A$$

καὶ γωνία Α=γων. Α′
γων. Β=γων. Β′
γων. Γ=γων. Γ′
γων. Δ=γων. Δ′

Ἀποδεικνύεται ἐν τῇ κινητικῇ ὅτι ἐν ἐπιπέδῳ δύο θέσεις τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἀνήκουσιν εἰς μίαν περιστροφὴν αὐτοῦ· τουτέστι δοθεισῶν τυχαίως δύο θέσεων τοῦ αὐτοῦ σχήματος, δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην διὰ μιᾶς μόνης περιστροφῆς περί τι σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου, κέντρον τῆς περιστροφῆς. Τὸ κέντρον τοῦτο εἶναι τελείως ὡρισμένον (δὲν ὑπάρχει ἕτερον), ὅταν ὁρισθῶσι δύο θέσεις δύο σημείων τοῦ σχήματος. Π. χ. ἐν τῷ ἐν τῷ προειρημένῳ τετραπλεύρῳ, ὅταν δοθῶσιν αἱ θέσεις Α καὶ Α′, ὡς καὶ Β Β′, ἡ περιστροφὴ εἶναι ὡρισμένη καὶ τὸ κέντρον αὐτῆς εὑρίσκεται ἂν ἑνώσωμεν τὰ σημεῖα Α καὶ Α′ ἀφ' ἑνὸς καὶ Β Β′ ἀφ' ἑτέρου δι' εὐθειῶν καὶ εἰς τὰ μέσα τῶν εὐθειῶν τούτων ΑΑ′, ΒΒ′ φέρωμεν καθέτους, αὗται τέμνονται (ἐν γένει) εἴς τι σημεῖον Ο, τὸ κέντρον τῆς περιστροφῆς.

Ἐάν, κατ' ἐξαίρεσιν, αἱ κάθετοι ἐπὶ τὰς ΑΑ′ καὶ ΒΒ′ εἶναι παράλληλοι, τότε τὸ σημεῖον Ο ἀφανίζεται εἰς τὸ ἄπειρον, ἡ δὲ περιστροφὴ καταντᾷ *μεταφορά*, δηλαδὴ τὸ σχῆμα μεταφέρεται ἀπὸ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην, ἐνῷ τὰ σημεῖα γράφουσιν (ἕκαστον) οὐχὶ πλέον τόξα ἀλλ' εὐθείας παραλλήλους καὶ ἴσας.

Ἐν τῷ χώρῳ. Ἡ περιστροφὴ σχήματος στερεοῦ παρουσιάζει δύο περιπτώσεις.

α′) Ὅταν στερεόν τι σχῆμα ἀλλάσσῃ θέσεις ἐν τῷ χώρῳ ἀλλ' εὐθεῖά τις ἐν αὐτῷ μένῃ παγία, τότε λέγομεν ὅτι τὸ σῶμα περιστρέφεται περὶ τὴν εὐθεῖαν ταύτην, ἄξονα καλουμένην τῆς περιστροφῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιστροφῇ ἕκαστον σημεῖον τοῦ σχήματος γράφει κυκλικὸν τόξον, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίπεδον εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς περιστροφῆς· τὰ γραφόμενα τόξα εἶναι ἰσογώνια, ἡ δ' ἐπίκεντρος γωνία των λέγεται γωνία τῆς περιστροφῆς.

β′) Ὅταν στερεόν τι σχῆμα ἀλλάσσῃ θέσεις ἐν τῷ χώρῳ, ἀλλὰ σημεῖόν τι αὐτοῦ μένῃ πάγιον, τότε λέγομεν ὅτι τὸ σχῆμα περιστρέφεται περὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινὸν κέντρον τῶν σφαιρικῶν ἐπιφανειῶν, ἐφ' ὧν κινοῦνται τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ στερεοῦ. Κατὰ θεώρημα τῆς κινητικῆς ἡ β′ αὕτη περίπτωσις ἀνάγεται εἰς τὴν πρώτην. Τουτέστι πᾶσα περιστροφὴ στερεοῦ περὶ σημεῖον αὐτοῦ δύναται νὰ γίνῃ περὶ ἄξονα. Ν. Γ.

— *['Αστρον.]* Καλεῖται *περιστροφὴ* ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος πέριξ τοῦ δι' αὐτοῦ διερχομένου ἄξονος. Εἰς περιστροφὴν περὶ ἄξονα ὑπόκεινται ἅπαντα τὰ οὐράνια σώματα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι

Digitized by Google

ἄλλα περιστρέφονται ταχύτερον, ἄλλα βραδύτερον καὶ ἄλλα μετὰ ταχύτητος διαφόρου ἀπὸ τοῦ ἰση μερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους αὐτῶν.

Ἡ Γῆ συμπληροῖ μίαν ἐκ Δ. πρὸς Α. περιστροφὴν περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς ἐντὸς 24 ὡρῶν, ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῆς εἶναι διαδοχικὴ ἐναλλαγὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, ὡς καὶ ἡ φαινομένη περιστροφὴ τῆς οὐρανίου σφαίρας περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου.

Οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐδίδαξαν τὴν περὶ ἄξονα περιστροφὴν τῆς Γῆς, ὑπῆρξαν οἱ Πυθαγόρειοι φιλόσοφοι, καὶ ἰδίως ὁ Φιλόλαος, ὁ Ἱκέτας καὶ ὁ Ἔκφαντος. Ἐν τούτοις ἐδέησε νὰ παρέλθωσιν αἰῶνες ὁλόκληροι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κοπερνίκου, διὰ νὰ πεισθῇ ἡ ἀνθρωπότης περὶ τῆς πραγματικότητος αὐτῆς καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ διαφόρους πεποιθήσεις, τὰς ὁποίας εἶχε μορφώσει ἐξ ἐσφαλμένης ἑρμηνείας τῶν φαινομένων.

Σήμερον ἡ πραγματικότης τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς ἀποδεικνύεται διὰ διαφόρων μεθόδων, θεωρητικῶν καὶ πειραματικῶν, ἐν αἷς κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: α') Τὸ πείραμα τοῦ ἐκκρεμοῦς τοῦ Foucault. β') Ἡ ἀπόκλισις τῶν ἀνέμων ἢ τῶν βλημάτων δεξιὰ ἐν τῷ βορείῳ καὶ ἀριστερὰ ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ. γ') Ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἀπόκλισις σώματος πίπτοντος ἐκ μεγάλου ὕψους. δ') Ἡ μεταβολὴ τῆς ἐντάσεως τῆς βαρύτητος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. ε') Τὸ ἐκ περιστροφῆς ἐλλειψοειδὲς σχῆμα τῆς Γῆς. στ') Ἡ ἡμερησία ἀποπλάνησις τοῦ φωτός. ζ') Τὸ γυροσκόπιον τοῦ Foucault κτλ.

Ὁ χρόνος περιστροφῆς τῆς Γῆς, ἤτοι ἡ διάρκεια τῆς ἀστρικῆς ἡμέρας, ὡς ἀπεδείχθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Fotheringham ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν συγχρόνων ἐκλείψεων, ὑπόκειται εἰς αἰωνίαν αὔξησιν κατὰ ἓν χιλιοστὸν τοῦ δευτερολέπτου ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀφείλεται κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν τριβὴν τῶν παλιρροιῶν. Προσέτι κατὰ τὸν Brown ἡ διάρκεια τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς ὑπόκειται εἰς περιοδικὰς κυμάνσεις, ὀφειλομένας εἰς γεωλογικὰ αἴτια, προκαλοῦντα περιοδικὰς μεταβολὰς τῆς γηΐνης διαμέτρου.

Ἡ περιστροφὴ τῆς Σελήνης περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς διαρκεῖ ὅσον καὶ ἡ περιφορὰ αὐτῆς περὶ τὴν Γῆν, ἤτοι ἐπὶ ἕνα ἀστρικὸν μῆνα. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Σελήνη στρέφει πρὸς τὴν Γῆν διαρκῶς τὸ αὐτὸ ἡμισφαίριον περίπου.

Ἡ περὶ ἄξονα περιστροφὴ τοῦ Ἡλίου ἀποδεικνύεται ἀμέσως ἐκ τῆς μεταθέσεως τῶν κηλίδων αὐτοῦ ἐξ Α. πρὸς Δ., ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ φασματοσκοπικῆς παρατηρήσεως τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ χείλους τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ὧν τὸ πρῶτον πλησιάζει καὶ τὸ δεύτερον ἀπομακρύνεται, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ Doppler. Ἡ διάρκεια τῆς περιστροφῆς τοῦ Ἡλίου εἶναι διάφορος ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόλους. Κατὰ τὸν Maunder ἡ μέση ἀστρικὴ περίοδος τῶν παρὰ τὸν ἰσημερινὸν κηλίδων τοῦ Ἡλίου ἀνέρχεται εἰς 24 ἡμ., 65, εἰς πλάτος 20°—30° αὐξάνει ἀπὸ 25 ἡμ., 19 εἰς 25 ἡμ., 85 καὶ εἰς πλάτος 35° φθάνει τὰς 26 ἡμ., 63. Ἡ τοιαύτη ἰσημερινὴ ἐπιτάχυνσις τοῦ Ἡλίου ἀποδεικνύεται καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων τρόπων, τὸ αἴτιον ὅμως αὐτῆς παραμένει μέχρι σήμερον ἄγνωστον.

Ὡς συνάγεται ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἡλιακῶν κηλίδων, αὗται φαίνονται ἐκτελοῦσαι μίαν πλήρη περιστροφὴν ἐντὸς 27ἡμ.,25 κατὰ μέσον ὅρον. Ὁ χρόνος οὗτος, ὃν ἑκάστη κηλὶς δαπανᾷ ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεχώρησε, καλεῖται *φαινομένη ἢ συνοδικὴ περιστροφὴ* τοῦ Ἡλίου. Ἡ συνοδικὴ περιστροφή, λόγῳ τῆς μεταβατικῆς κινήσεως τῆς Γῆς, εἶναι προφανῶς μεγαλυτέρα τῆς *ἀληθοῦς ἢ ἀστρικῆς περιστροφῆς* τοῦ Ἡλίου (ἥτις ἀνέρχεται εἰς 25 ἡμ., 35) κατὰ τὸν χρόνον, ὃν δαπανᾷ ἡ Γῆ ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ διαγράψῃ ἐπὶ τῆς τροχιᾶς της τόξον ἴσον πρὸς $360° \times \frac{27,25}{365,25}$. Συνεπῶς ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀληθῶν περιστροφῶν τοῦ Ἡλίου ὑπερτερεῖ τοῦ τῶν συνοδικῶν κατὰ μίαν μονάδα ἀκριβῶς.

Προκειμένου περὶ τῶν πλανητῶν, ἡ περιστροφὴ αὐτῶν ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των μετακινήσεως ὡρισμένων χαρακτηριστικῶν περιοχῶν, ὧν τινες εἶναι λαμπραί, ἄλλαι δὲ σκιεραί. Λόγῳ τοῦ δυσδιακρίτου τοιούτων περιοχῶν ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἡ διάρκεια τῆς περιστροφῆς ἀμφοτέρων περὶ τοὺς ἄξονας αὐτῶν δὲν κατωρθώθη εἰσέτι νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς. Κατὰ τὸν Σκιαπαρέλλι ὁ Ἑρμῆς περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του ἐντὸς 88 ἡμερῶν, ἤτοι εἰς ὅσον χρόνον περιφέρεται περὶ τὸν Ἥλιον, διὸ στρέφει πρὸς αὐτὸν πάντοτε τὸ ἴδιον ἡμισφαίριον, ὅπως ἡ Σελήνη πρὸς τὴν Γῆν. Περὶ τῆς Ἀφροδίτης δὲν ἔχει εἰσέτι ἐξακριβωθῆ ἂν συμβαίνῃ καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸ αὐτὸ φαινόμενον, πιθανῶς ὅμως ὁ πλανήτης οὗτος περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του ἐντὸς χρόνου βραχυτέρου τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς περιφορᾶς του περὶ τὸν Ἥλιον. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἄγει ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μεταβολὴ τῆς ὄψεως φευγαλέων τινῶν σκοτεινῶν ἢ φωτεινῶν περιοχῶν, ὧν τὸ ἀκριβὲς σχῆμα καὶ ἡ θέσις εἶναι δυσκολώτατον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ μετὰ βεβαιότητος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πλανητῶν ὁ Ἄρης περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του ἐντὸς 24ω. 37λ. 22δ.,58 κατὰ προσδιορισμὸν γενόμενον ὑπὸ τοῦ Lowell ἐκ παρατηρήσεων τῆς μεταθέσεως διαφόρων τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου.

Ὡς συνάγεται ἐκ φωτομετρικῶν μετρήσεων τῶν κυμάνσεων τοῦ μεγέθους διαφόρων ἀστεροειδῶν καὶ τὰ σώματα ταῦτα ὑπόκεινται εἰς περιστροφὴν περὶ ἄξονα, ἡ διάρκεια ὅμως αὐτῆς δὲν ἔχει εἰσέτι προσδιορισθῆ δι' ἕκαστον μικρὸν πλανήτην μετὰ τῆς δεούσης ἀκριβείας. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε παρατηρήσεων προσδιωρίσθη λ. χ. ὅτι ὁ Ἔρως περιστρέφεται ἐντὸς 5ω. περίπου, ἡ Εὐνομία ἐντὸς 3ω., ἡ Ἶρις ἐντὸς 6ω.,2 κ.ο.κ.

Ἐξ ὅλων τῶν πλανητῶν τὴν ταχίστην περὶ ἄξονα περιστροφὴν ἔχει ὁ Ζεύς, τοῦ ὁποίου τὸ ἡμερονύκτιον διαρκεῖ κατὰ μέσον ὅρον περὶ τὰς 9ω. 55λ. Ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου παρατηρεῖται φαινόμενον ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, ἤτοι ὁ χρόνος περιστροφῆς ποικίλλει ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ τοῦ πλανήτου καὶ πλησιάζομεν πρὸς τοὺς πόλους. Οὕτως, ἐνῷ ἡ σημερινὴ ζώνη περιστρέφεται ἐντὸς 9ω. 50λ. περίπου, πέραν αὐτῆς ὁ χρόνος περιστροφῆς ποικίλλει ἀπὸ 9ω. 55λ. 5δ. μέχρις 9ω. 55λ. 42δ., χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ καταφανὴς σχέσις τῆς ταχύτητος περιστροφῆς μετὰ τοῦ διογραφικοῦ πλάτους. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ταχύτης μετακινήσεως διαφόρων κηλίδων εἰς τὸ αὐτὸ πλάτος μεταβάλλεται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος κατὰ ποσότητας ἀνωτέρας τοῦ σφάλματος παρατηρήσεως. Τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν ἔχουσιν εἰσέτι ἐξηγηθῆ ἐντελῶς.

Παρομοία μεταβολὴ τοῦ χρόνου περιστροφῆς ἀπὸ πλάτους εἰς πλάτος παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ Κρόνου. Ἐκ παρατηρήσεως λευκῆς τινος περιοχῆς ἐμφανισθείσης τῷ 1876 παρὰ τὸν ἰσημερινὸν τοῦ πλανήτου ὁ Hall προσδιώρισε τὸν χρόνον περιστροφῆς τοῦ Κρόνου εἰς 10ω. 14λ. 24δ., ἐνῷ ἐξ ἑτέρας ἐμφανισθείσης τῷ 1903 εἰς κρονογραφικὸν πλάτος 36°, ὁ χρόνος περιστροφῆς προσδιωρίσθη ὑπὸ τοῦ Barnard εἰς 10ω. 38λ.

Ἐκ φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων προσδιωρίσθη ὑπὸ τῶν Lowell καὶ Slipher ὁ χρόνος περιστροφῆς τοῦ Οὐρανοῦ εἰς 10ω., 75. Τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο ἐβεβαίωσαν αἱ φωτομετρικαὶ παρατηρήσεις τοῦ Leon Cambell, καθ' ὃν ὁ ἐν λόγῳ πλανήτης περιστρέφεται ἐντὸς 10ω. 49λ. Ἡ τοιαύτη ταχεῖα περιστροφὴ ἐξηγεῖ τὴν αἰσθητὴν πλάτυνσιν τοῦ Οὐρανοῦ ὡς καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ παρουσίαν ζωνῶν παραλλήλων τῷ ἰσημερινῷ του.

Προκειμένου περὶ τῶν δύο ἐσχάτων μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ἤτοι τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Πλούτωνος, παραμένει εἰσέτι ἄγνωστος πᾶσα λεπτομέρεια ἀφορῶσα τὴν περιστροφὴν αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ μικροσκοπικοῦ δίσκου τοῦ πρώτου εἶναι ἀδύνατος ἡ διάκρισις κηλίδων, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ δευτέρου, ὅστις εἶναι προσιτὸς εἰς τὰ ἰσχυρὰ μόνον τηλεσκόπια ὡς ἀστὴρ 15ου περίπου μεγέθους. Εἰς οὐδὲν ἐπίσης συμπέρασμα ὡδήγησαν αἱ ἐπ' αὐτῶν φασματοσκοπικαὶ παρατηρήσεις.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς δορυφόρους τῶν μεγάλων πλανητῶν, πάντες σχεδὸν εἶναι τόσον μικροί, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις ἐπ' αὐτῶν κηλῖδας. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ τέσσαρες λαμπρότεροι δορυφόροι τοῦ Διός. Ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἐπιφανειακῶν κηλίδων αὐτῶν συνάγεται ὅτι τινὲς στρέφουσι διαρκῶς τὸ ἓν ἡμισφαίριόν των πρὸς τὸν Δία. Νεώτεραι φωτομετρικαὶ παρατηρήσεις, ἰδίᾳ διὰ τοῦ ἠλεκτροφωτομέτρου, ἀποδεικνύουσιν αἰσθητὰς κυμάνσεις τῆς λάμψεως διαφόρων δορυφόρων, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ὑπάρχουσι περιοχαὶ διαφοροτρόπως ἀνακλῶσαι τὸ φῶς, αἵτινες περιοδικῶς ἐμφανίζονται ἢ ἐξαφανίζονται συνεπείᾳ περιστροφῆς τῶν δορυφόρων περὶ τοὺς ἄξονας αὐτῶν. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— *[Τακτ.] Περιστροφὴ* καλεῖται πᾶς ἑλιγμὸς στρατεύματος τείνων εἰς *ἀλλαγὴν* μετώπου. Ν.Θ.Κ.

— **περιστροφῆς ἄξων** *[Ἀστρον.]*. Ὁ ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὄργανόν τι (βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος* κλπ.) ἢ ἡ νοητὴ εὐθεῖα ἡ συνδέουσα τοὺς δύο πόλους οὐρανίου σώματος ἢ τῆς οὐρανίου σφαίρας κλπ. Σ. Π.

περιστροφικός, —ή, —όν· ὁ περιστρεφόμενος: «περιστροφικὸς φάρος», «περιστροφικὸν μηχάνημα».

— **περιστροφικὴ** *κίνησις·* βλ. *περιστροφή*.

— **περιστροφικὴ** *μηχανὴ [Μηχανολ.]*. Μηχανὴ ἐκτελοῦσα περιστροφικὴν κίνησιν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς παλινδρομικὰς (ἐμβολοφόρους) μηχανάς.

— **περιστροφικὴ** *ποσότης κινήσεως [Μηχ.]*. Ποσότης παίζουσα σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πρακτικὴν χρησιμοποίησιν τοῦ *γυροσκοπίου*. Εἶναι δὲ διὰ πᾶν περιστρεφόμενον περὶ ἄξονα σῶμα ἴση πρὸς τὸ γινόμενον I. ω, ἔνθα I ἡ ῥοπὴ ἀδρανείας καὶ ω ἡ γωνιακὴ ταχύτης τοῦ σώματος ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τῆς περιστροφῆς. Σ. Ε. Λ.

— **περιστροφικὸν** *διάφραγμα [Φωτογρ.]*· βλ. λ. *διάφραγμα*.

— **περιστροφικὸν** *πιεστήριον [Τυπογρ.]*· βλ. λ. *πιεστήριον [Τυπογρ.]*.

περίστροφον (τό)· πυροβόλον ὅπλον ἐνεργοῦν διὰ περιστροφῆς, κοιν. *πιστόλι*.

—*[Ἐγκυκλ.] Περίστροφον πιστόλιον* ἢ καὶ ἁπλῶς *πιστόλιον* καλεῖται ἐλαφρὸν φορητὸν πυροβόλον ὅπλον ἐπαναληπτικῆς βολῆς, ὠργανωμένον καὶ προωρισμένον δι' ἀτομικὴν ἄμυναν καὶ βάλλον διὰ τῆς μιᾶς χειρός.

Ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποιήσεως περιστρόφων πιστολίων ἀνάγεται εἰς παλαιὰν ἐποχήν, περίπου τὸ 1615, ὁπότε προσήρμοσαν δέσμην ἀποτελουμένην ἐκ πέντε σωλήνων συγκεκολλημένων ὄπισθεν τῆς κάννης τῶν πιστολίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ δέσμη αὕτη τῶν σωλήνων περιεστρέφετο διὰ τῆς χειρὸς περὶ ἄξονα παράλληλον τῆς κάννης, ὁπότε ὁ ἄξων ἑκάστου σωλῆνος ἐτίθετο διαδοχικῶς εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ ἄξονος ἐκείνης. Τὸ γέμισμα εἰσήγετο διὰ τῶν δακτύλων εἰς ἕκαστον τῶν σωλήνων. Εἰς τὰ περίστροφα ταῦτα ἤχθησαν μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν βομβαρδελλῶν (τῶν κοινῶν πιστολῶν), δι' ὧν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἦσαν ὡπλισμένοι οἱ Γερμανοὶ ἱππεῖς, αἵτινες δὲν παρεῖχον ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Λόγῳ ὅμως τῶν ἀτελειῶν, ἃς παρουσίαζον τὰ πρῶτα ταῦτα περίστροφα, ἐγκατελείφθησαν.

Πολὺ βραδύτερον, καὶ μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ βροντώδους ὑδραργύρου καὶ τῶν καψυλίων, πρῶτος ὁ Ἀμερικανὸς συνταγματάρχης Σαμ. Κόλτ (S. Colt) κατὰ τὸ 1835 κατεσκεύασε περίστροφον, διὰ βικίου πλέον, μετὰ καψυλίων, τὸ ὁποῖον ἐγένετο δεκτὸν ἐν Ἀμερικῇ καὶ παρέσχε σοβαρὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Φλωρίδος (1837) καὶ βραδύτερον εἰς τοὺς μετὰ τῶν ἀγρίων λαῶν πολέμους. Ἡ περιστροφὴ τοῦ βικίου μεθ' ἑκάστην βολὴν ἐξετελεῖτο διὰ τῆς χειρός.

Περίστροφον Colt's.

Τῷ 1851 οἱ Ἀμερικανοὶ ὁπλουργοὶ Ἄδαμς καὶ Δεβίσμ (Devisme) κατεσκεύασαν περίστροφον, εἰς ὅ, διὰ τῆς πιέσεως τοῦ δακτύλου ἐπὶ τῆς σκανδάλης, ἐπήρχετο ἡ σύγχρονος ἀφ' ἑνὸς περιστροφὴ τοῦ βικίου καὶ ἀφ' ἑτέρου ὕψωσις τῆς σφύρας. Οὕτως ἐξησφαλίσθη τὸ δυνατὸν τῆς ἐκτελέσεως ἐπαναληπτικῆς βολῆς.

Εἰς τὰ περίστροφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ πυρῖτις, ἡ βολὶς καὶ τὸ καψύλιον ἐτίθεντο χωριστὰ εἰς ἕκαστον θαλαμίδιον τοῦ βικίου, κατὰ συνέπειαν ἡ γέμισις ἦτο βραδυτάτη. Προσέτι κατὰ τὴν βολήν, λόγῳ τῆς μεγάλης γειτνιάσεως τῶν ἑστιῶν, ἐκ τῆς ἐπικρούσεως ἑνὸς καψυλίου φλὸξ συχνὰ ἐπέφερεν ἀνάφλεξιν καὶ τῶν λοιπῶν θαλαμίδων, ἰδίως ὅταν ἡ ὀπὴ αὐτῶν δὲν ἦτο κεκαλυμμένη διὰ καψυλίου· οὕτω καὶ ὁ κατὰ τὴν βολὴν χειρισμὸς τούτων δὲν ἦτο ἄμοιρος κινδύνων. Ἡ εὐκολία ὅμως ἣν παρουσίαζον τὰ ὅπλα ταῦτα, τοῦ βάλλειν ταχέως ἓξ βολάς, ἐθεωρήθη σπουδαῖον πλεονέκτημα, ὥστε πολλαὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν πρὸς βελτίωσίν των, καὶ παρὰ τὰς ἀτελείας ἃς παρουσίαζον, ἕνια κράτη εἰσήγαγον ταῦτα πρὸς ὅπλισιν τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἰδίως ἐγένοντο παραδεκτὰ εἰς τοὺς ἐφοδιασμοὺς τῶν πολεμικῶν πλοίων.

Ἕτερος τύπος περιστρόφου Colt's.

Περὶ τὸ 1855 πρῶτος ὁ Γάλλος ὁπλουργὸς Λεφωσὲ (Lefaucheux) κατεσκεύασεν ὀπισθογεμὲς περίστροφον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο μεταλλικὸν φυσίγγιον μετὰ περόνης, ὁπότε ἐξέλιπον πλέον αἱ ἑστίαι. Ἡ κεφαλὴ τῆς σφύρας ἐπικρούουσα τὴν περόνην ἐπέφερε τὴν ἔκρηξιν τοῦ καψυλίου, δι' ἧς ἐπήρχετο ἡ ἀνάφλεξις τοῦ γεμίσματος. Μετὰ τὴν βολὴν οἱ κάλυκες ἐξεβάλλοντο τῶν θαλαμιδίων ἀνὰ εἷς τῇ βοηθείᾳ ὀβελοῦ. Διὰ τοῦ περιστρόφου τούτου ἡ γέμισις κατέστη ταχυτέρα, ἐνῷ τὸ ἐνδεχόμενον τῶν τυχαίων ἀναφλέξεων ἐμειώθη σημαντικώτατα. Πλὴν ὅμως ἡ ἀσφά-

Digitized by Google

λεια καὶ τούτων δὲν ἦτο πλήρης, διότι αἱ περόναι, καθ' ὃ ἐξέχουσαι τοῦ βικίου, ἐκ τυχαίας κρούσεως ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιφέρωσι τὴν ἐκπυρσοκρότησιν. Τὸ περίστροφον τοῦτο, παρὰ τὰς ἀτελείας του, εἰσήχθη τῷ 1858 εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ εἶναι τὸ πρῶτον ὅπλον τοῦ τύπου τούτου, τὸ

Περίστροφον Webley.
(Θέσις ἀπορρίψεως τῶν καλύκων).

ὁποῖον τακτικῶς εἰσήχθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς στρατόν· προσέτι διὰ τῆς παραδοχῆς τούτου τὸ πρῶτον εἰσήγετο τὸ μεταλλικὸν φυσίγγιον εἰς πολεμικὸν ὅπλον.

Ἡ κατασκευὴ καὶ χρησιμοποίησις φυσιγγίων κεντρικῆς ἐπικρούσεως εἶχε μεγάλον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν περιστρόφων, ἐφ' ὧν αἱ ἔρευναι καὶ σπουδαὶ τόσον πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1870, ὅσον ἰδίᾳ μετ' αὐτὸν ἐγενικεύθησαν καὶ ἐπέσυρον τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη. Τότε εἰς τὴν Γαλλίαν ἐγένετο παραδεκτὸν τὸ περίστροφον *Σαμελῶ-Δελβὶν* (Chamelot-Delvigne) ὑποδ. 1873, τὸ ὁποῖον βραδύτερον εἰσήχθη καὶ εἰς τὸν ἡμέτερον στρατόν, ὁ ὁποῖος τότε τὸ πρῶτον ἐφωδιάσθη διὰ περιστρόφων.

Αἱ νεώτεραι ἀναζητήσεις ἐπὶ τῶν περιστρόφων ἀφορῶσι: τὴν ἀσφάλειαν τοῦ χειρισμοῦ, τὴν ταχεῖαν ἔξωσιν τῶν καλύκων καὶ τὴν ταχεῖαν πλή-

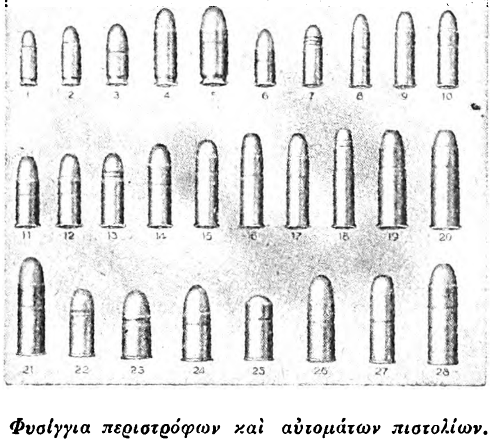

Φυσίγγια περιστρόφων καὶ αὐτομάτων πιστολίων.

ρωσιν διὰ φυσιγγίων, τὴν αὔξησιν τῆς δραστικότητος, τὴν μείωσιν τοῦ βάρους των.

Διὰ περιστρόφων ὁπλίζονται οἱ ἐλάται καὶ οἱ ἄνδρες βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ στρατοῦ, πρὸς δὲ ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ χωροφυλακή.

Ὀργάνωσις τῶν συγχρόνων περιστρόφων. Εἰς τὰ διάφορα συστήματα περιστρόφων ὄπισθεν τῆς κάννης εὕρηται βικίον σχήματος κυλινδρικοῦ, ἐνῷ διὰ διατρήσεως ἔχουσι διαμορφωθῆ αἱ ἐγκαθίσεις (παλαιότερον πέντε, ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον ἓξ καὶ σπανιώτερον ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ) τῶν φυσιγγίων, αἱ καλούμεναι θαλαμίδια, ὧν ὁ ἄξων εἶναι παράλληλος τῷ ἄξονι τῆς κάννης. Διὰ τῆς ἐπὶ τῆς σκανδάλης ἐπενεργείας τοῦ δείκτου τῆς χειρός, τὸ περίστροφον ὁπλίζεται, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὸ βικίον στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του, εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστον θαλαμίδιον νὰ τάσσηται διαδοχικῶς εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς κάννης καὶ τὸ καψύλιον τοῦ

Περίστροφον Smith.

ἐντὸς τούτου φυσιγγίου πρὸ τοῦ ἐπικρουστῆρος. Τότε παύει ἡ περιστροφὴ τοῦ βικίου, ὁπότε συνεχιζομένης τῆς ἐπενεργείας ἐπὶ τῆς σκανδάλης ἐπέρχεται ἡ ἐπίκρουσις, καὶ ἡ βολὶς ἐκ τοῦ θαλαμιδίου εἰσέρχεται εἰς τὴν κάννην. Διὰ τοιούτου μηχανισμοῦ ἐπαναληπτικῆς βολῆς δὲν ἐφοδιάζονται τὰ τυφέκια, διότι εἰς ταῦτα τὸ βικίον θὰ ἀπῄτει διὰ λόγους ἀντοχῆς μεγάλας διαστάσεις καὶ διότι θὰ ἐμειοῦτο ἡ ἀκρίβεια τῆς βολῆς ἕνεκα τῆς παραμορφώσεως τῆς βολίδος, ἥτις ἐπέρχεται κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θαλαμιδίου εἰς τὴν κάννην εἴσδυσίν της, ὡς καὶ ἡ δραστικότης λόγῳ τῆς διαφυγῆς τῶν ἀερίων.

Ἐκ τοῦ τρόπου γεμίσεως τὰ περίστροφα ὑπάγονται εἰς τὰς ἀκολούθους κατηγορίας: 1) *Μετ' ἀκάμπτου σκελετοῦ*, εἰς ἃ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν καλύκων ἐκτελεῖται διαδοχικῶς μετ' ἄνοιγμα τῆς θυρίδος, τῇ χρήσει ὀβελοῦ, καὶ ἡ γέμισις, ἥτις ἐπίσης διαδοχικῶς ἐκτελεῖται, ἀπαιτεῖ περιστροφὴν τοῦ βικίου διὰ τῆς χειρός. 2) *Μετὰ καμπτομένου σκελετοῦ*, εἰς ἃ ἡ ἔξωσις ἁπάντων τῶν καλύκων ἐκτελεῖται συγχρόνως δι' ἐξολκέως, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται διὰ ταύτην ὡς καὶ διὰ τὴν γέμισιν περιστροφὴ τοῦ βικίου. 3) *Μετὰ κατακλινομένου βικίου*, εἰς ἃ ἡ ἔξωσις καὶ ἡ γέμισις ἐκτελοῦνται ὡς εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν.

Ἐκ τοῦ τρόπου ὁπλίσεως τὰ περίστροφα ὑπάγονται εἰς τὰς ἀκολούθους κατηγορίας: 1) *Ἁπλῆς κινήσεως ἢ διαλειπούσης*, εἰς ἃ ἡ σφῦρα ὁπλίζεται διὰ τῆς πιέσεως τοῦ δακτύλου ἐπὶ τῆς κυρβασίας τῆς σφύρας, ὁπότε συγχρόνως περιστρέφεται καὶ τὸ βικίον. 2) *Κινήσεως συνεχοῦς*, εἰς ἃ ἡ σφῦρα ὁπλίζεται διὰ τῆς πιέσεως τῆς σκανδάλης, ὁπότε ἡ σφῦρα ὑψοῦται μέχρι τινός, ἐνῷ συγχρόνως περιστρέφεται τὸ βικίον καὶ εἶτα καταπίπτει ἐπιφέρουσα τὴν πυροβόλησιν· καὶ 3) *Διπλῆς κινήσεως*, εἰς ἃ ἡ ὅπλισις τῆς σφύρας παράγεται κατὰ βούλησιν, εἴτε διὰ πιέσεως ἐπὶ τῆς σκανδάλης διὰ ταχεῖαν βολήν, εἴτε διὰ πιέσεως τοῦ δακτυλίου ἐπὶ τῆς κυρβασίας τῆς σφύρας δι' ἐκτέλεσιν ἀκριβοῦς βολῆς· τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι τὸ προτιμότερον καὶ τὸ εὐρύτερον χρησιμοποιούμενον.

Τὰ ὡς ἄνω ἐξετασθέντα συστήματα περιστρόφων δὲν κέκτηνται συνεχὲς κοῖλον, λόγῳ τοῦ ὑπάρχοντος διακένου μεταξὺ βικίου καὶ τῆς ὀπισθίας τομῆς τῆς κάννης, δι' οὗ ἐπέρχεται διαρροὴ τῶν ἀερίων, ἧς ἕνεκα μειοῦται ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τῆς βολίδος καὶ συνεπῶς ἡ εἰσδυτικὴ αὐτῆς ἐνέργεια. Τούτου ἕνεκα, εἴς τινα νεωτέρας κατασκευῆς περίστροφα (***Pieper, Nagant***) ἐξασφαλίζεται ἡ ἀπόφραξις τοῦ διακένου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς προσδόσεως ἐκτὸς τῆς περιστροφικῆς καὶ προχωρητικῆς κινήσεως εἰς τὸ βικίον κατὰ τὴν ὕψωσιν τῆς σφύρας, ὁπότε τὸ ἐξέχον κατά τι ὀπίσθιον κολουροκωνικὸν ἄκρον τῆς κάννης ἐγκάθηται εἰς τὸ ἄνοιγμα τῶν θαλαμιδίων, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως κάλυκος ἐπιμήκους, ὅστις διαστελλόμενος κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐμφράσσει τὴν ὑπάρχουσαν ἁρμογὴν μεταξὺ τῆς ὀπισθίας τομῆς τῆς κάννης καὶ τῆς ἐν τῷ θαλαμιδίῳ ἐγκαθίσεως αὐτῆς. Τὰ περίστροφα ταῦτα καλοῦνται μετὰ *προχωροῦντος βικίου*.

Τῶν παλαιῶν περιστρόφων τὸ βάρος ἐκυμαίνετο περὶ τὰ 1.700—2.000 χλγ. καὶ ἡ ἀρχικὴ ταχύτης ἀπὸ 210—250 μ. κατὰ 1″. Τῶν νεωτέρων περιστρόφων τὸ βάρος εἶναι 0,700—1,200 χλγ. καὶ ἡ ἀρχικὴ ταχύτης 300—425 μ. κατὰ 1″.

Τὰ γνωστότερα συστήματα περιστρόφων εἶναι: ***Chamelot-Delvigne, Galaut, Spirlet, Pieper,*** καὶ ἰδίᾳ ***Colt, Smith, Nagant, Webley,*** κτλ.

Γ. Α. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

περίστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιστρεφόμενος: «περίστροφον ὅπλον» καὶ ἀπολ. *περίστροφον* (βλ.λ.).

περίστρωμα (τὸ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μέγας καὶ πολυτελὴς ἀσιανὸς τάπης, ἐπειδὴ ἐκρέματο καὶ εἰς τὰς πλευρὰς τῶν κλινῶν, ἐφ' ὧν ἐστρώννυτο, καὶ εἰς τὰς ἐξέδρας τῶν συμποσίων, καὶ ἦτο καὶ ἐπικάλυμμα οἰκημάτων ἐσωτερικῶς. Οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν λέξιν.

Ν. Σ. Λ.

περιστύλιον (τό)· σειρὰ στύλων, κιόνων πέριξ οἰκοδομήματος σχηματίζουσα στοάν, ἄλλως *περίστυλον*· || αὐτὸ τὸ στεγαζόμενον μέρος ὑπὸ τῆς στοᾶς τοῦ περιστυλίου.

—*['Αρχ.]* Τὸ *περιστύλιον* περιέβαλλε τὸν κυρίως ναὸν καὶ ἀπετέλει τὴν κυριωτάτην ἀνάπτυξιν τῆς μορφῆς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ, ὅστις ἐν τῇ τοιαύτῃ μορφῇ ἐκαλεῖτο *περίπτερος*.

Περιστύλιον αὐλῆς ἢ *οἰκοδομήματος* ἐν γένει εἶναι συνεχὴς στίχος ἢ στίχοι στύλων ἢ καὶ αὐτὴ ἡ αὐλὴ μετὰ τῆς κιονοστοιχίας, διακρινομένης ἀπὸ τῆς ἁπλῆς *στοᾶς*, ἐν ᾗ οἱ κίονες δὲν περιβάλλουσι χῶρόν τινα, ἀλλ' εἶναι διατεταγμένοι καθ' ἕνα ἢ πλείονας παραλλήλους στίχους.

Ε. ΔΙ. Κ

περίστυλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπὸ στύλων, ὑπὸ κιόνων περιστοιχούμενος, ἐπὶ ναῶν ἢ ἄλλων οἰκοδομημάτων, ἄλλως *περίπτερος*· || ***περίστυλον*** (τό) ὡς οὐσ., ἄλλως *περιστύλιον* (βλ. λ.).

περίστυλος (ἡ) (Peristylus) *[Βοτ.]*. Γένος *ὀρχεοειδῶν* φυτῶν, περιλαμβάνον εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, σπανιώτατα δὲ τῆς νοτίου Εὐρώπης.

περισυλλέγω, *ἀόρ. περισυνέλεξα*· συλλέγω τὰ διεσκορπισμένα, τὰ παρημελημένα: «περισυλλέγω τοὺς λιποτάκτας»· || περιμαζεύω: «τὸν περισυνέλεξ' ἀπὸ τοὺς δρόμους καὶ τὸν ἔκαμε ἄνθρωπο».

περισυλλογὴ (ἡ)· συλλογὴ τῶν διεσκορπισμένων, τῶν ἠμελημένων: «ἡ περισυλλογὴ τῶν λιποτακτῶν»· || αὐστηρότης, οἰκονομία, νοικοκυροσύνη: «χρειάζεται περισυλλογή».

περισυνάγω· συνάγω τὰ διεσκορπισμένα, περισυλλέγω.

περισύρω· σύρω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

περισφίγγω· σφίγγω ὁλόγυρα, πιέζω πανταχόθεν, περιζώνω.

περισφίγκτης (ὁ) (Perisphinctes Waagen) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στεφανοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρυόμφαλον, φέρον ἐπὶ τῶν πλευρῶν πτυχώσεις, αἱ ὁποῖαι περὶ τὴν ἐξωτερικὴν κοιλιακὴν μοῖραν διχάζονται ἢ πολυσχίζονται καὶ συνεχίζονται ὑπὲρ τὸ ἀπεστρογγυλωμένον ἐξωτερικὸν τμῆμα. Τὸ στοματικὸν κράσπεδον ἔφερε περίσφιγξιν καὶ συχνὰ πλευρικὰ ὦτα. Οἱ γῦροι ἔφερον περιοδικὰς περισφίγξεις. Οἱ ἄπτυχοί των ἐξωτερικῶς ἦσαν συγκεντρικῶς διηυλακωμένοι καὶ κοκκώδεις.

Ἀσυνήθως ἄφθονα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δογγερίου (μέσης ἰουρασίου) καὶ μαλμίου (ἀνωτέρας ἰουρασίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, σπανιώτερα δ' ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτάτης κρητιδικῆς. Περιεγράφησαν πλείονα τῶν 300 εἴδη, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἔχουν σημαντικὸν μέγεθος (διάμετρον μέχρις 1 μ.).

Ἐν Ἑλλάδι ἀποτυπώματα περισφιγκτῶν (ἀκαθορίστων εἰδῶν) εὑρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τοποθεσίας Δεκατιὲς εἰς τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ Μεγανόρους ἐπὶ τῆς Λευκάδος ἐντὸς πρασινοτέφρου μαργαϊκοῦ ἀσβεστολίθου, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀνωτέραν ἰουράσιον καὶ ἀποτελοῦντος μέλος τῶν «στρωμάτων τῶν Βιγλῶν» τῆς ἀδριατικοϊονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Συνώνυμα: *πλανουλᾶτος, δισκοσφίγκτης, ἀταξιόκερας, βιργατίτης, βιργατοσφίγκτης, αὐλακοσφίγκτης, προκηρίτης, σοφφατία, γκροσσουβρεία, βιγκοτίτης.*

Γ. Κ. Γ.

περίσφιγξις, *—εως* (ἡ)· σφίξιμο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, πίεσις πανταχόθεν.

περίσφιγξις θηλῆς. Οἰδηματώδης κατάστασις τῆς θηλῆς τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἀμφοτέρων συνήθως τῶν ὀφθαλμῶν, προερχομένη οὐχὶ ἐκ φλεγμονῆς αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἢ τῶν ἐλύτρων αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐκ νόσων ἐνδοκρανιακῶν (ὄγκοι, σύφιλις, φυματίασις κλπ.), αἵτινες προκαλοῦν οἴδημα ἐγκεφαλικὸν καὶ ὑπερτονίαν τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ. Ἡ θηλὴ ὀφθαλμοσκοπικῶς φαίνεται περιεσφιγμένη, προέχουσα, μὲ χείλη ἀσαφῆ, μὲ αἱμορραγίας καὶ μὲ φλέβας διεσταλμένας καὶ ἑλικοειδεῖς. Ὁ ἀσθενὴς συνήθως, παρὰ τὴν ἔκδηλον ὀφθαλμοσκοπικὴν ἀλλοίωσιν, δὲν ἔχει ὀπτικὰς διαταραχάς. Βραδύτερον ἐπέρχονται τοιαῦται ὀφειλόμεναι εἰς ἀτροφίαν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἂν μὴ παρέλθῃ ἡ προκλητικὴ τῆς στάσεως αἰτία. Ἡ παθογένεια τῆς περισφίγξεως δὲν εἶναι καλῶς καθωρισμένη, ἡ δὲ θεραπεία της ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θεραπείας τῶν προκαλεσάντων αὐτὴν αἰτίων.

Β. Α.

περισφύριον (τό). Κόσμημα τῶν ἀρχαίων, ἀνάλογον τοῦ βραχιονίου, φερόμενον περὶ τὰ σφυρὰ ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ποδός· ἄλλως καὶ *περισφυρίς, περίσφυρον* ἢ *πέδη* (λατ. compes)· || μικρὸν πάννινον

Ἀρχαῖα περισφύρια.

[1=Ἀναδετὸν περιμήριον κόσμημα ἑταίρας. 2=Περιμήριοι καὶ περισφύριοι ἕλικες τοῦ Ἔρωτος. 3=Πολλαπλοῖ περισφύριοι κρίκοι ἑταίρας.]

ἢ δερμάτινον περικάλυμμα τοῦ μεταξὺ ὑποδήματος καὶ περισκελίδος ἀσκεποῦς μέρους τοῦ ποδός· ἡ κοινῶς *γκέττα* ἢ *μισόγκεττα*.

—*['Αρχ.]* Τὸ *περισφύριον* ἐχρησιμοποιήθη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ἀπαντῶν ἐπὶ τῶν ἀγγειογραφιῶν ὡς κόσμημα τῶν τε θεῶν (Ἀφροδίτης, Διός, Ἡφαίστου, Ἔρωτος, Διονύσου), τῶν ἡρώων (Θησέως κ. ἄ.) καὶ τῶν θνητῶν, ἀπὸ

Digitized by Google

τῶν παιδίων καὶ ἐφήβων μέχρι τῶν ὀρχηστρίδων, ἑταιρῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν πολεμιστῶν. Ἦτο λεπτὸς κρίκος, ταινία ἐκ πολυτίμου μετάλλου ἢ πολυτελοῦς ὑφάσματος, σειρὰ ψήφων ἀνάλογος πρὸς τὰ περιδέραια, ἐνίοτε πολλαπλῆ, ἄλλοτε ἔχουσα σχῆμα ἕλικος ἢ ὄφεως («ὁ περὶ τὰ σφυρὰ δράκων»), οὐχὶ δὲ σπανίως φερομένη καὶ ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ μηροῦ παρὰ τῶν ἑταιρῶν καὶ τῶν διονυσιακῶν θεοτήτων (ὅτε ἐκαλεῖτο γενικώτερον *περισκέλιον* ἢ *περισκελὲς*) κ.τ.τ. Ἀνάλογα κοσμήματα ἐχρησιμοποίησαν ἐν τῇ Δύσει οἵ τε Ἐτροῦσκοι καὶ οἱ Ρωμαῖοι (ἀργυρᾶ αἱ πληβεῖαι καὶ χρυσᾶ αἱ πατρικίαι), ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ὑπῆρξαν ἀρχαιότατα ἐν χρήσει εἰς πάντας τοὺς πολιτισμοὺς (Ἀσσυροχαλδαῖοι, Ἰουδαῖοι κ. ἄ.). Εἶναι κοινότατα εἰς τοὺς κατὰ φύσιν λαοὺς (ἐν ἁπλουστέραις μορφαῖς), φαίνεται δὲ ὅτι ἀρχικῶς εἶχον ἀποκλειστικῶς δεισιδαίμονα καὶ λατρευτικόν, οὐχὶ δὲ διακοσμητικὸν χαρακτῆρα. Π. Ν. Π.

Περιδέραιον, περιστήθιον καὶ περιμήριον ἐκ σειρᾶς ψήφων καὶ περιβραχιόνια ἐξ ἑλίκων.
[Κατὰ ἀρχαίαν παράστασιν Ἔρωτος]

—[*Ἐγκυκλ.*] Τὸ *περισφύριον* τῆς συγχρόνου ἀνδρικῆς ἐνδυμασίας εἶναι μικρὰ γκέττα ἐξ ἀδιαβρόχου ὑφάσματος, πιλήματος (κετσὲ) ἢ δέρματος, καλύπτουσα τὰ σφυρὰ καὶ τὴν ῥάχιν τοῦ ἄκρου ποδός. Φέρεται ἐπὶ σκαρπινίων καὶ κάτωθεν τοῦ ἄκρου τῶν περιποδίων τῆς περισκελίδος. Εἶναι κομβωτὸν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν πλάγιον μέρος αὐτοῦ, στερεοῦται δὲ ἐπὶ τοῦ ποδὸς διὰ πορπουμένων ὑποδετῶν (στάφες). Περίπου ἀνάλογα εἶναι τὰ περισφύρια τοῦ ποδηλάτου καὶ τὰ στρατιωτικὰ (ζουάβων, πεζοναυτῶν κ. ἄ.), περιβάλλοντα ὅμως τὸ κάτω ἄκρον τοῦ περιποδίου καὶ οὐχὶ καλυπτόμενα ὑπ' αὐτοῦ. Π. Ν. Π.

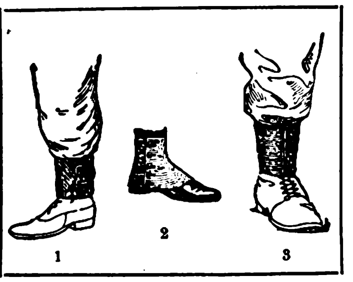

Περισφύρια σύγχρονα.
[1=Ποδηλατιστοῦ. 2=Συγχρόνου ἀστικῆς ἐνδυμασίας. 3=Στρατιωτικόν.]

περίσχεσις [*Τακτ.*]. Ἡ προκαταρκτικὴ ἐνέργεια τῆς πολιορκίας, ἡ ἐγκειμένη ἐν ἀρχῇ μὲν εἰς τὸ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν ἀντίπαλον νὰ κλεισθῇ ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἢ τοῦ ὀχυροῦ ἢ ἴσως τοποθεσίας τινός, κατόπιν δὲ εἰς τὸ νὰ τῷ ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν ἐπικοινωνίαν καθ' ὅλην τὴν περιφερικὴν ἔννοιαν μετὰ τῶν πέριξ φιλίων του στρατευμάτων. Ἡ περίσχεσις πρέπει νὰ περισφίγγῃ ὁλονὲν περισσότερον τὸν ἀντίπαλον, μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς κατάλληλον ἀκτινοειδῆ ἀπόστασιν, ἐξαρτωμένην μὲν πάντως ἐκ τῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν, ἀλλ' ἀπαραιτήτως μὴ ἀφισταμένην πέραν τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ (6—8 χλμ.), ὁπότε ἐκτελεῖται ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ἐκτελεσάντων τὴν περίσχεσιν στρατευμάτων, ἵνα ἐπακολουθήσῃ εὐθὺς ἀμέσως ἡ πολιορκία καὶ καταστῇ δυνατὴ ἡ παρακώλυσις πάσης ἀποπείρας τοῦ ἀντιπάλου πρὸς ἔξοδον. Ν. Θ. Κ.

περισχεχινίδαι (οἱ) (Perischoëchinida M'Coy) [*Παλαιοζῳολ.*] Τάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποκλάσιν τῶν *παλεχινοειδῶν ἐχινοειδῶν* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον σφαιροειδὲς μέχρι πεπλατυσμένου. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι τῶν *λεπιδοκεντριδῶν, παλαιοεχινιδῶν*, τῶν *λεπιδεσθιδῶν*, τῶν *ἀρχαιοκιδαριδῶν* καὶ τῶν *τιαρεχινιδῶν*.

Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

περισχοίνισμα (τό). Χῶρος περιβαλλόμενος διὰ σχοινίου, ἰδίως δὲ ὁ περίβολος τῶν ἐλευθέρων ἐν τῷ ὑπαίθρῳ βωμῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων || ἡ πρᾶξις τοῦ περιβάλλειν χῶρόν τινα διὰ σχοινίου, ἄλλως *περισχοινισμός* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

περισχοινισμὸς (ὁ). Τὸ περιβάλλειν χῶρόν τινα διὰ σχοινίου: «περισχοινισμὸς τοῦ δικαστηρίου,—τοῦ βήματος».

— [*Ἀρχ.*] Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Πολυδεύκους (Ὀνομαστ. Η' 123, 141) κατὰ τὰς μυστικὰς διαδικασίας περιεβάλλετο ὁ χῶρος τοῦ δικαστηρίου διὰ σχοινίου («περισχοινίσαι τὸ δικαστήριον») διὰ νὰ μὴ δύναται νὰ πλησιάζῃ πρὸς αὐτὸ οὐδεὶς ἄνευ προτέρου τινὸς ἐλέγχου. Ἐν τῇ τελετουργικῇ τῶν ἀρχαίων *περισχοινισμὸς* (ἢ καὶ *περισχοίνισμα*) ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χύτρων περιβολὴ τῶν ναῶν διὰ σχοινίου, παραμενόντων κλειστῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· τοιοῦτόν τι ἐγίνετο ἴσως διὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας ἐν γένει. Π. Ν. Π.

περισῴζω· σῴζω τι τῶν ἄλλων ἀπολεσθέντων, διασῴζω ὅ,τι δυνατόν: «ὅσα κατώρθωσε νὰ περισώσῃ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς», «οἱ περισωθέντες ναυαγοί».

περιτάφρευσις, —εως (ἡ)· ἡ διὰ τάφρου περικύκλωσις: «περιτάφρευσις φρουρίου, — λόφου».

—[*Ὀχυρωτ.*] *Περιτάφρευσις* ἢ *περιταφρευτικὴ γραμμὴ* (ligne de contrevallation) καλεῖται γραμμὴ ὀρυγμάτων ὀρυσσομένων ὑπὸ πολιορκοῦντος στρατοῦ πέριξ τῆς πολιορκουμένης ὑπ' αὐτοῦ θέσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἀπομόνωσιν τῶν πολιορκουμένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐξόδων τῆς φρουρᾶς. Ἡ φύσις καὶ ἡ διάταξις τῶν ἔργων τῆς περιταφρευτικῆς γραμμῆς παρηκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ γραμμὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν γραμμὴν περισχέσεως (ligne d'investissement). Ζ. Ν.

περιταφρεύω· περιλαμβάνω, περικυκλῶ τι διὰ τάφρου: «περιταφρεύω φρούριον, — λόφον».

περιτειχίζω· περιβάλλω διὰ τείχους, τειχίζω.

περιτείχισις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ περιτειχίζειν, ἡ διὰ τείχους ὀχύρωσις, τείχισις.

περιτείχισμα (τό)· τόπος περιτετειχισμένος, ὠχυρωμένος διὰ τείχους.

περίτελος (ὁ) (Peritelus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*. Ἔχει μῆκος 5—7,5 χιλιοστ., ἔλυτρα καλυπτόμενα ἀπὸ λέπια καστανά, κεραίας καὶ πόδας καστανερύθρους. Προσβάλλει τὴν ἄμπελον καὶ διάφορα ὀπωροφόρα, ἰδίως εἰς τὰ θερμὰ μέρη. Ε.Τ.Ε.

περιτέμνω· τέμνω πέριξ, κόπτω ὁλόγυρα· || τέμνω τὴν ἀκροβυστίαν, κάμνω περιτομήν.

περιτετμημένος, —η, —ον (παθ. μετχ. τοῦ *περιτέμνω*)· ὁ κομμένος ὁλόγυρα· || ὁ ὑποστὰς τὴν περιτομήν.

περιτηκτικὸν *σημεῖον* [*Φυσικοχ.*]. Καλεῖται οὕτω ἐν σύστημα διμερῶν κραμάτων, ὧν ἐξετάζεται ἡ ἰσορροπία κατὰ τὴν στερεοποίησιν καὶ τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουσι σημεῖον *εὐτηκτικὸν* ἀλλὰ σημεῖον *μεταβατικὸν* D (βλ. σχ.) ἀπὸ τοῦ σχηματιζομένου στερεοῦ διαλύματος Α εἰς τὸ στερεὸν διάλυμα Β, τὸ σημεῖον Α εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἰσορροπία μεταξὺ τοῦ στερεοῦ διαλύματος Α καὶ τοῦ ῥευστοῦ καὶ τοῦ στερεοῦ διαλύματος Β. Ἡ ὁριζοντία γραμμὴ ΑΒ ἐκλήθη μεταβατική. Τὸ δὲ ὄνομα περιτηκτικὸν (ἢ ὀρθότερον *παρατηκτικὸν*) ἐδόθη κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν διμερῶν συστημάτων ἰσορροπίας, ἅτινα παρουσιάζουσι σημεῖον *εὐτηξίας*.

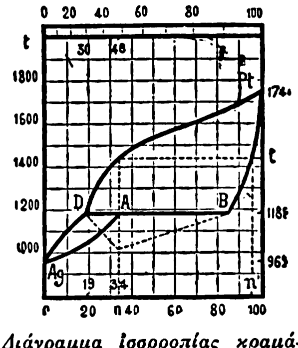

Διάγραμμα ἰσορροπίας κραμάτων ἀργύρου καὶ λευκοχρύσου παρουσιάζον μεταβατικὸν καὶ περιτηκτικὸν σημεῖον.

Τὸ διάγραμμα τοῦτο παρουσιάζεται εἰς πλεῖστα μεταλλικὰ κράματα πλὴν τοῦ ἐν τῷ σχήματι διαγράμματος ἰσορροπίας ἀργύρου Ag καὶ λευκοχρύσου Pt· παρουσιάζεται π.χ. εἴς τινα τμήματα τοῦ διαγράμματος ἰσορροπίας τῶν ὀρειχάλκων καὶ κρατερωμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. W. Bakhuis Roozeboom*, Erstarrungspunkte der Mischkristalle zweier Stoffe, Zeitschrift für physikalische Chemie XXX (1899).—*L. Guillet*, Les méthodes d'études des Alliages métalliques (Παρίσιοι 1923).—*Η. Γούναρη*, Μεταλλογνωσία καὶ Μεταλλοτεχνία (Ἀθῆναι 1930). Θ. Χ.

Περίτιος (ὁ). Ὁ τέταρτος μὴν τοῦ μακεδονικοῦ ἡμερολογίου, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν Ἀνθεστηριῶνα, ὄγδοον μῆνα τοῦ ἀττικοῦ, καθ' ἡμᾶς δὲ πρὸς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τὸ πρῶτον τοῦ Μαρτίου. Ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν χρόνων ἦτο ἐν χρήσει καὶ ἐν Ἐφέσῳ, Αἰγύπτῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Α. Θ. Σ.

περίτμητος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ περιτετμημένος.

περιτοιχίζω· περιβάλλω διὰ τοίχου, περιφράττω διὰ τοίχου, μαντρώνω.

περιτοίχισις, —εως (ἡ)· ἡ διὰ τοίχου περίφραξις, μάντρωμα.

περιτοίχισμα (τό)· τόπος περιτοιχισμένος, μάντρα· || περιτοίχισις, μάντρωμα.

περιτομὴ (ἡ). Ἡ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως κυκλικὴ ἐκτομὴ τμήματος τῆς πόσθης τῆς καλυπτούσης τὴν βάλανον. Ἡ περιτομὴ ἐνδείκνυται ἐπὶ φιμώσεως, παθήσεως συνήθως συγγενοῦς, καθ' ἣν τὸ στόμιον τῆς πόσθης εἶναι τόσον μικρόν, ὥστε ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ἐπὶ τῆς βαλάνου διολίσθησις καὶ ὁ ἑλκυσμὸς τῆς πόσθης πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ περιτομὴ δέον νὰ ἐκτελῆται κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας, πρὸς ἀποφυγὴν φλεγμονῶν τῆς πόσθης, ἐνίοτε λίαν ἐντόνων καὶ λίαν ὀδυνηρῶν. Ι. Κ. Κ.

—[*Θρησκ.*] Τὸ ἔθιμον τῆς *περιτομῆς*, παλαιότατον, δὲν περιωρίζετο παρὰ τῷ Ἰσραηλιτικῷ λαῷ, ἀλλ' ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς καὶ δὴ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις, παρ' ὧν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Β' 104), καὶ κατάγεται τοῦτο. Καλλιτεχνικαὶ δὲ παραστάσεις ἐπὶ παλαιοτάτων αἰγυπτιακῶν μνημείων ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἐν λόγῳ ἐθίμου ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα τοῦτο ἦτο κοινῶς διαδεδομένον καὶ ἐξησκεῖτο κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰσόδου τῆς ἥβης. Ἡ περιτομὴ δὲν ὤφειλε τὴν σύστασιν αὐτῆς ἁπλῶς εἰς ὑγιεινοὺς λόγους, ὡς ἐξέλαβεν ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλ' εἶχε καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἐφαρμοζομένη ὡς καθαγιαστικὴ τοῦ γενετησίου βίου πρᾶξις, κατὰ τὴν πιθανωτάτην ἐκδοχήν. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ πρῶτος ἐμφανίζεται εἰσάγων εἰς τὸ λαὸν του τὸν θεσμὸν τοῦτον ὁ Ἀβραάμ, ὁ γενάρχης τῶν Ἑβραίων, ἐντολῇ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῆς συναφθείσης μετὰ τοῦ περιουσίου λαοῦ διαθήκης (συμφωνίας) καὶ ὡς σφραγίδα αὐτῆς, ὅπερ ἦτο τὸ ἰδιάζον τῆς ἑβραϊκῆς περιτομῆς γνώρισμα (Πρβλ. Γενεσ. ιζ' 10 ἑξ. καὶ Πρξ. ζ' 8). Ἐγίνετο δὲ ἡ περιτομὴ παρ' Ἑβραίοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς συνήθως, ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς (Ἐξόδ. δ' 25) κατὰ τὴν ὀγδόην ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου ἡμέραν διὰ πετρίνης καὶ βραδύτερον διὰ σιδηρᾶς μαχαίρας (Ἐξόδ. δ' 25, *Ἰ. Ναυῆ* ε' 2, 3). Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀρχικὴ χρησιμοποίησις πετρίνης μαχαίρας εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἐθίμου. Ὑπεβάλλοντο δὲ εἰς τοῦτο ὄχι μόνον οἱ Ἰσραηλῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ προσήλυτοι καὶ παρεπίδημοι, εἰς οὓς δὲν ἐπετρέπετο ἄλλως ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα (Ἐξόδ. ιβ' 44, 48). Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς περιτομῆς ἐδίδετο, κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παιδίον (*Λουκ.* α' 59, 62. β' 21, πρβλ. Γενέσ. κα' 3). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διὰ μέσου τῆς ἐρήμου πορείας εἶχε παραλειφθῆ ἡ τήρησις τῆς περιτομῆς, ὁ δὲ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐπανήγαγεν αὐτὴν ἐν ἰσχύϊ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς περιετμήθη ὡς ὀκταήμερον βρέφος, ἀλλά, χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνας ἄλλων τε ἀποστόλων καὶ μάλιστα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἀπηλλάγη τῆς ὑποχρεώσεως τῆς περιτομῆς ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων διατάξεων τοῦ τελετουργικοῦ νόμου (Πράξ. ιε' 1—20 κα' 21, 25, Ἑβρ. η' 13, Γαλάτ. ε' 3). Ἐνταῦθα τὸν τόπον τῆς περιτομῆς κατέλαβε τὸ βάπτισμα, οὗ τύπος ἦτο ἐκείνη (Κολοσσ. β' 11) Ἐν τούτοις διετηρήθη τὸ ἔθιμον τοῦτο ἔν τισι χριστιανικαῖς αἱρέσεσιν, οἷον παρὰ τοῖς νεστοριανοῖς καὶ Ἀβησσυνοῖς. Ἐπίσης τὸ ἔθιμον τοῦτο τηρεῖται καὶ παρὰ τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Ἰσλάμ. Σήμερον δὲ ὑπολογίζονται περὶ τὰ 200 ἑκατομμύρια οἱ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον περιτετμημένοι, τοῦ ἐθίμου τούτου διαδεδομένου ὄντος οὐ μόνον ἐν τῇ σημιτικῇ Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ κ. ἀ. Ἀπερίτμητοι εἶναι οἱ Ἰνδογερμανοί, οἱ Μογγόλοι καὶ οἱ Οὐγγροφῖνοι. Μᾶλλον περιωρισμένον εἶναι τὸ ἔθιμον τῆς περιτομῆς τῶν θηλέων (ἀφαιρουμένης τῆς κλειτορίδος), ἀπαντῶν ἐν ταῖς ἔξω τῆς Εὐρώπης χώραις.

[*H. Ploss*, Das Kind in Brauch und Sitte der Völker[2] (1848).] Π. Ι. Μ.

—[*Ὀφθαλμ.*] *Περιτομὴ* καλεῖται ἡ κύκλῳ τοῦ σκληροκερατίου δακτυλίου τομὴ τοῦ ἐπιπεφυκότος. Ἐφαρμόζεται κυρίως ἐπὶ τραχωματικοῦ πάννου πρὸς διακοπὴν τῆς ἀγγειακῆς συγκοινωνίας τῆς φερούσης τὸν ἰὸν τοῦ τραχώματος ἀπὸ τοῦ ἐπιπεφυκότος ἐπὶ τὸν κερατοειδῆ. Ἐπιτελεῖται δὲ συνήθως ἐπὶ τοῦ ἄνω ἡμίσεος τοῦ δακτυλίου, ὅπου καὶ ὁ πάννος μᾶλλον ἔκδηλος. Ἐνίοτε, πρὸς πληρεστέραν ἐπίτευξιν τῆς διακοπῆς αὐτῆς, ἐφαρμόζομεν ἀντὶ ἁπλῆς περιτομῆς τὴν *περιεκτομήν*, ἤτοι ἐκτομὴν μικρᾶς ταινίας ἐπιπεφυκότος πλάτους 1 χμ, καὶ συχνάκις καὶ καυτηρίασιν τῶν ἐπισκληρίων ἀγγείων. Μετ' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἐπέρχεται ὑποχώρησις τοῦ πάννου καὶ αἰθρίασις τοῦ κερατοειδοῦς, πλὴν τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ δὲν εἶναι πάντοτε βέβαιον. Β. Α.

— **Περιτομῆς** *Σωτῆρος ἑορτή*. Ἡ ἑορτὴ αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς διηγήσεως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (β' 21) καὶ ἄγεται τῇ 1 Ἰανουαρίου. Κατά τινας παλαιοτέρους λειτουργικοὺς ἡ ἑορτὴ αὕτη κατήγετο ἐκ τοῦ Δ' αἰῶνος ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς· κατ' ἄλλους ἑθεσπίσθη τὸν ΣΤ' ἢ τὸν Θ' αἰῶνα. Μνημονεύεται τὸ πρῶτον ἀσφαλῶς περὶ τὸ 567, ἄρα εἶναι παλαιοτέρα τῆς ἐποχῆς ταύτης, οὐχὶ ὅμως καὶ παλαιοτέρα τῆς ἐποχῆς τῶν Χριστουγέννων. Π. Ι. Μ.

περιτοναϊκὸν *ὑγρὸν* [*Ἀνατομ.*]. Ὀρώδες ὑγρὸν μόλις ὀλίγων γραμμαρίων, περιεχόμενον ἀνὰ μέσον

Digitized by Google

τῶν δύο πετάλων τοῦ περιτοναίου καὶ καθιστῶν ταῦτα εὐόλισθα ἐπ' ἄλληλα. ι. π.

περιτόναιον (τὸ) *['Ανατομ.]*. 'Ορογόνος χιτὼν ἐμφανίζων δύο πέταλα, τὸ *ἐξωτερικὸν* ἢ *περίτονον* καὶ τὸ *ἐσωτερικὸν* ἢ *περισπλάγχνιον*, ἀμφότερα συνεχῆ πρὸς ἄλληλα. Καὶ τὸ μὲν περίτονον ὑπαλείφει τὸ τοίχωμα τοῦ κύτους τῆς κοιλίας, τὸ δὲ περισπλάγχνιον περιβάλλει τὰ ἐν τῷ κύτει αὐτῆς σπλάγχνα. Ταῦτα δέ, πολλὰ καὶ ποικίλα ὄντα, καθιστῶσι τὴν διάθεσιν τοῦ περισπλαγχνίου ἐπίπλοκον· μεταβαῖνον τοῦτο ἀπὸ σπλάγχνου εἰς σπλάγχνον καὶ ἀνακάμπτον ἄλλως ἐπ' ἄλλῳ ἀποτελεῖ πτυχάς, τοὺς *συνδέσμους*, οἵτινες χρησιμεύουν, οἱ πλεῖστοι, ὡς στηρίγματα αὐτῶν. Τοιοῦτοι δ' εἶναι οἱ τοῦ στομάχου (μεῖζον καὶ ἔλασσον ἐπίπλοον κλπ.), τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου (μεσεντέριον), τοῦ παχέος ἐντέρου (μεσόκολα, μεσαπευθυσμένον), τοῦ ἥπατος (δρεπανοειδής, στεφανιαῖος σύνδεσμος κτλ.), τοῦ σπληνὸς (γαστροσπληνικός, φρενοσπληνικὸς κλπ.), τῶν οὐρητικῶν (ὀμφαλοκυστικοί, ἡβοκυστικοὶ σύνδεσμοι) καὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων (πλατεῖς σύνδεσμοι μήτρας, εὐθυμητρικοὶ κ.λ.π.). 'Εκ τῆς ἀνακάμψεως δὲ τοῦ περιτοναίου ἐπὶ τὴν κύστιν, τὴν μήτραν καὶ τὸ ἀπευθυσμένον σχηματίζονται *κολπώματα*: τὸ εὐθυκυστικὸν ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, τὸ εὐθυμητρικὸν καὶ τὸ κυστιομητρικὸν ἐπὶ τῆς γυναικὸς (δουγλάσειος χῶρος ὀπίσθιος καὶ πρόσθιος). Πρὸς δὲ τούτοις τὸ περιτόναιον ἀπεργάζεται ὄπισθεν τοῦ στομάχου τὸν *ἐπιπλοϊκὸν θύλακον*, ὅστις, ἐξάρτημα ὢν τοῦ καθόλου περιτοναϊκοῦ θυλάκου, συγκοινωνεῖ μετ' αὐτοῦ.

'Ως πρὸς δὲ τὴν ὑφὴν τό τε περίτονον καὶ τὸ περισπλάγχνιον πέταλον τοῦ περιτοναίου ἔχουσι τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὑφήν· συνίστανται δηλαδὴ ἑκάτερον ἐκ μιᾶς στιβάδος συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ ἐκ μιᾶς στιβάδος ἐπιθηλίου. ι. π.

—*[Ναυτ.] Περιτόναιον* (κοιν. *κουπαστὴ*) καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ὁριζοντίως διατεθειμένων ἐπηγκενίδων, τῶν ἐπικαλυπτουσῶν τὰς κορυφὰς τῶν σταμίνων καθ' ἅπασαν τὴν περίμετρον τοῦ πλοίου. Εἰς τὰ παλαιὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἐφόσον δὲν εἶχον πυροβολικὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τῶν σταμίνων μὴ ὑψουμένων πολὺ ὑπὲρ τὸ κατάστρωμα, τὸ περιτόναιον ἐτίθετο μικρὸν ὑπὲρ τὰς ἐπιζώστρας. Σ. Ε. Λ.

περιτοναιορραγία (ἡ). 'Η ἐν τῇ περιτοναϊκῇ κοιλότητι αἱμορραγία. Τοιαῦται αἱμορραγίαι παρατηροῦνται ἐπὶ αὐτομάτου ῥήξεως κιρσωδῶν φλεβῶν τῆς λεκάνης, ἐπὶ ῥήξεως ἐξωμητρίου κυήσεως κ. τ. τ. Ι. Κ. Κ.

περιτοναϊσμὸς (ὁ). Οὕτω καλεῖται ἡ συμπτωματικὴ συνδρομή, ἥτις ἐμφανίζει ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κλινικὴν εἰκόνα τῆς ὀξείας περιτονίτιδος, ἤτοι δυσκοιλιότητα, ἐμέτους, ἄλγη κοιλιακὰ κ.τ.λ., χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πράγματι πάθησις φλεγμονώδης τοῦ περιτοναίου. 'Ο περιτοναϊσμὸς εἶναι φαινόμενον ἀντανακλαστικόν, παρατηρούμενον ἐπί τινων παθήσεων, καθ' ἃς οὐδόλως συμμετέχει τὸ περιτόναιον. Μ. Ν. Κ.

περιτονίαι (αἱ) *['Ανατομ.]*. 'Ινώδη πέταλα ἐκ πυκνοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἅτινα ἢ περιβάλλουσιν ὁμάδας μυῶν (=*περιτονίαι ἐπιπολῆς*) ἢ παρεμβάλλονται μεταξὺ αὐτῶν, χωρίζοντα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων (=περιτονίαι ἐν τῷ βάθει). Αἱ ἐν τῷ βάθει αὗται περιτονίαι ἐκπέμπουσι πέταλα παρεμβαλλόμενα δίκην διαφραγμάτων μεταξὺ μυῶν (*μεσομύϊα διαφράγματα*) καὶ χρησιμεύοντα καὶ πρὸς ἔκφυσιν αὐτῶν, φέρουσι δ' αἱ περιτονίαι διάφορα ὀνόματα ἀναλόγως τῆς χώρας (θωρακική, μηριαία, τραχηλικὴ κλπ.). Εἰς τὰς περιτονίας τάσσεται καὶ ἡ *κοινὴ τοῦ σώματος* ἢ *ὑποδερμάτιος περιτονία*, ἥτις ὑπὸ τὸ δέρμα καθ' ὅλον τὸ σῶμα κειμένη ἀποτελεῖται ἐξ ἀραιοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ. Αὕτη δέ, διηθημένη οὖσα ἐν ταῖς πλείσταις χώραις τοῦ σώματος ὑπὸ λιπώδους ἱστοῦ, καλεῖται ἐπικρατέστερον *ὑποδερμάτιος* ἢ *ὑποδόριος λιπώδης ἱστός*. ι. π.

— **περιτονία** *ἡβοϊερὰ ['Ανατομ.]* βλ. λ. *ἡβοϊερὰ* **περιτονία**.

— **περιτονία** *κωπήρειος ['Ανατομ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κρεμαστήριος περιτονία ἢ τὸ ἔλυτρον τοῦ σπερματικοῦ τόνου τοῦ ὄρχεως. ι. π.

— **περιτονία** *τοῦ Ντενονβιλλιὲ* (Denonvilliers) *['Ανατομ.]*. Πέταλον ἰνομυῶδες (=μεσοληκυθικόν), κείμενον μεταξὺ τῶν σπερματικῶν ληκύθων. Σχηματίζει δ' αὕτη τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα τῆς κάψης τοῦ προστάτου, καλουμένη καὶ *προστατοπεριτοναϊκὴ περιτονία*. ι. π.

— **περιτονία** *τοῦ Τσούκκερκαντλ* (Zuckerkandl) *['Ανατομ.]* Καλεῖται οὕτω τὸ ὀπίσθιον πέταλον τῆς νεφρικῆς περιτονίας, τῆς τὸν νεφρὸν περιβαλλούσης (βλ. λ. *νεφρός*). ι. π.

— **περιτονίαι** *περινέου ['Ανατομ.]* Εἶναι αὗται τρεῖς, ἡ *κάτω* ἢ ἡ *ἐπιπολῆς περιτονία τοῦ περινέου*, ἡ *μέση* ἢ ἡ *περιτονία τοῦ οὐρογεννητικοῦ τριγώνου*, καὶ ἡ *ἄνω* ἢ ἡ *περιτονία τοῦ πυελικοῦ διαφράγματος*. Καὶ ἡ μὲν ἐπιπολῆς περιτονία παριστᾷ τρίγωνον πέταλον, οὗ ἡ μὲν βάσις ἀντιστοιχεῖ εἰς τοὺς δύο ἐπιπολῆς ἐγκαρσίους μῦς τοῦ περινέου (βλ. *πυελικὸν ἔδαφος*), ἡ δὲ κορυφὴ στρέφεται πρὸς τὰ πρόσω. 'Εκ τῶν δύο ἐπιφανειῶν αὐτῆς ἡ μὲν κάτω συνάπτεται μετὰ τῆς ὑποδορίου περιτονίας, ἡ δ' ἄνω ἐπενδύει τοὺς ἐπιπολῆς μῦς τοῦ περινέου, σχηματίζουσα περὶ αὐτοὺς ἔλυτρα. 'Η δὲ μέση περιτονία ἀποτελεῖται ἐκ δύο τριγώνων πετάλων, τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω περιτονίας τοῦ οὐρογεννητικοῦ τριγώνου, περιλαμβανουσῶν μεταξὺ αὐτῶν τοὺς μῦς τοῦ οὐρογεννητικοῦ τριγώνου μετὰ τῶν κωπηρείων ἀδένων. 'Η δ' ἄνω περιτονία ἢ περιτονία τοῦ πυελικοῦ διαφράγματος (=ἀνελκτῆρος τοῦ πρωκτοῦ) ὑποδιῄρηται εἰς ἄνω περιτονίαν, καλύπτουσαν τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ ἀνελκτῆρος τοῦ πρωκτοῦ μυός, καὶ εἰς κάτω, καλύπτουσαν τὴν κάτω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. ι. π.

περιτονῖτις, *—ιδος* (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ φλεγμονὴ τοῦ *περιτοναίου*, ἥτις ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως, τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς φύσεως τῶν ἐπιδρώντων μικροβίων λαμβάνει διαφόρους μορφάς. Τὰ μικρόβια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦσι περιτονίτιδα, εἶναι ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, τὸ κολοβακτηρίδιον, ὁ πνευμονιόκοκκος, ὁ γονόκοκκος καὶ ἄλλα, ἐξικνοῦνται δὲ καὶ ἐγκαθίστανται ἐν τῷ περιτοναίῳ: α') Διὰ τῆς κυκλοφορικῆς ὁδοῦ, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ τῶν σηψαιμιῶν. β') Διὰ τῆς λεμφικῆς ὁδοῦ. 'Υπαρχούσης ἐν τῷ σώματι πυώδους φλεγμονῆς, ἐπεκτείνεται αὕτη πρὸς τὸ περιτόναιον διὰ τῶν λεμφικῶν ἀγγείων, ὡς π. χ. ἐπὶ τῶν φλεγμονωδῶν παθήσεων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός. γ') Δι' ἀμέσου εἰσόδου τῶν μικροβίων ἐν τῇ περιτοναϊκῇ κοιλότητι, ὡς τοῦτο λαμβάνει χώραν μετὰ τραυματισμὸν τῶν τοιχωμάτων ἢ ῥῆξιν πυώδους ἀποστήματος σπλάγχνου τινὸς καὶ ἔκχυσιν τούτου ἐν τῷ περιτοναίῳ.

Τὸ περιτόναιον, ὅπερ ἀποτελεῖ ὑμένα ὀρογόνον, λεπτὸν καὶ στιλπνόν, περιβάλλοντα ἅπαν τὸ ἔσω τοίχωμα τῆς κοιλίας ὡς καὶ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ σπλάγχνων κατὰ τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν ἐπιφάνειαν, κέκτηται τρεῖς σπουδαίας δυνάμεις, δι' ὧν ἀμύνεται κατὰ πάσης εἰσβολῆς τῶν μικροβίων καὶ τῆς τοξικῆς τούτων ἐπιδράσεως. Καὶ κατὰ πρῶτον τὴν *ἀπορροφητικὴν* δύναμιν, ἥτις συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι μικρόβια φθάνοντα μέχρι τοῦ περιτοναίου καθ' οἱονδήποτε τρόπον, φέρονται διὰ τῆς λεμφικῆς ὁδοῦ ἐν τῷ θωρακικῷ πόρῳ καὶ διὰ τούτου εἰς τὸ αἷμα, ἔνθα καθίστανται ἀβλαβῆ καὶ ἐξαφανίζονται. Πῶς καὶ ποῦ τοῦτο λαμβάνει χώραν δὲν εἶναι γνωστόν, ὅτι ὅμως ἀκολουθοῦσι τὴν περιγραφεῖσαν ὁδὸν ἀποδεικνύεται πειραματικῶς. 'Η προφυλακτικὴ αὕτη δύναμις τοῦ περιτοναίου εἶναι ἐντονωτέρα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς νόσου, ἐξαρτᾶται δὲ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἰδίως ἐκ τῆς τοξικότητος τῶν μικροβίων. Σὺν τῇ ἀπορροφήσει ἀναπτύσσει τὸ περιτόναιον καὶ ἑτέραν ζωτικὴν δύναμιν, τὴν *φαγοκύττωσιν*, ἤτοι τὴν συσσώρευσιν πολλῶν λευκοκυττάρων καθ' ὃ σημεῖον λαμβάνει χώραν ἡ φλεγμονή, καὶ τὴν *ἀπέκκρισιν ἐξιδρώματος*, ὅπερ ἐπίσης κέκτηται μικροβιοκτόνους ἰδιότητας. Τὸ περιτόναιον τέλος ἀμύνεται κατὰ τῆς μολύνσεως διὰ τῆς πλαστικῆς αὐτοῦ ἰδιότητος, ἤτοι τοῦ σχηματισμοῦ ψευδομεμβρανῶν καὶ συμφύσεων περὶ τὴν φλεγμαίνουσαν ἑστίαν, οὕτω δὲ τίθεται φραγμὸς εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς φλεγμονῆς, προλαμβανομένης καὶ περιοριζομένης τῆς γενικῆς περιτονίτιδος εἰς τοπικὴν καὶ περιγεγραμμένην· ἐπὶ βαρειῶν ὅμως λοιμώξεων καὶ ἐξησθενημένων ὀργανισμῶν ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἀνάπτυξις τοιούτων συμφύσεων.

'Η παλαιὰ διαίρεσις εἰς ἰδιοπαθεῖς καὶ δευτεροπαθεῖς περιτονίτιδας δὲν ὑφίσταται πλέον. Διακρίνομεν τὰς περιτονίτιδας, ἀπὸ κλινικῆς ἀπόψεως, εἰς ὀξείας καὶ χρονίας μορφάς, ἀναλόγως τοῦ ἐξιδρώματος εἰς ὀρώδεις, ἰνώδεις καὶ πυώδεις, ἀπὸ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως εἰς ὀφειλομένας εἰς διάτρησιν, εἰς μετεγχειρητικάς, εἰς ὀφειλομένας εἰς ἐπέκτασιν ἐξωπεριτοναϊκῆς φλεγμονώδους ἑστίας, ἀπὸ μικροβιακῆς δὲ ἀπόψεως εἰς ὀφειλομένας εἰς πνευμονόκοκκον, γονόκοκκον, κολοβακτηρίδιον καὶ εἰς μικτὴν μόλυνσιν.

'Οξεῖαι περιτονίτιδες. 'Ανατομικῶς διακρίνονται εἰς *γενικὰς* ἢ *διαχύτους*, καθ' ἃς ὁλόκληρον τὸ περιτόναιον ἔχει προσβληθῆ, καὶ εἰς *μερικάς*, καθ' ἃς ἡ φλεγμονὴ ἀφορᾷ τμῆμα μόνον τούτου, καλουμένας τοπικάς, περιγεγραμμένας καὶ ἐγκεκυστωμένας. Τὰ συμπτώματα εἶναι τοπικὰ καὶ γενικά. Ἄρχεται συνήθως ἡ νόσος διὰ πόνων δριμέων, ἐντοπιζομένων κατ' ἀρχὰς μὲν κατὰ τὸ ἀρχικὸν σημεῖον τῆς λοιμώξεως, ἀκολούθως δὲ ἐπεκτεινομένην καθ' ὅλην τὴν κοιλίαν. Τὰ κοιλιακὰ τοιχώματα εἶναι λίαν εὐαίσθητα. 'Η κοιλία κατ' ἀρχὰς εἶναι ἀβαθής, τεταμένη, σκληρὰ (κοιλία σανιδοειδής), κατόπιν δὲ προστίθεται μετεωρισμός. 'Η βὴξ καὶ οἱ ἔμετοι εἶναι λίαν συχνοὶ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου· ὁ πάσχων ἐμεῖ ὑπὸ τὸ κράτος μεγάλης ἀγωνίας. Δυσκοιλιότης καὶ δυσουρία παρατηροῦνται συνήθως. Τὰ γενικὰ φαινόμενα τῆς περιτονίτιδος παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν ἣν προβάλλει ὁ ὀργανισμός, ἀμυνόμενος κατὰ τῆς λοιμώξεως. Ταῦτα εἶναι λίαν καταφανῆ ἐπὶ τῆς σηπτικῆς καὶ τῆς μετεγχειρητικῆς περιτονίτιδος, καθ' ὧν πᾶσα προσπάθεια ἀποβαίνει ματαία. 'Επὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης νόσου ἐπέρχεται τόσον ταχέως ἡ εἰκὼν τῆς γενικῆς καταπτώσεως. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἰσθάνεται ὁ ἄρρωστος αἴσθημα γενικῆς κακουχίας. 'Η ὄψις τοῦ προσώπου ἀλλοιοῦται ταχέως, ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐπίχριστος καὶ ξηρά, οἱ ὀφθαλμοὶ διακοιλαίνονται, ἡ ῥὶς γίνεται ὀξεῖα καὶ ψυχρὰ (προσωπεῖον ἱπποκρατικόν). Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καθίσταται αἰσθητὴ ἡ σμικρότης καὶ ἡ συχνότης τοῦ σφυγμοῦ (120—140 κατὰ λεπτόν), ὡς καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς τάσεως. 'Η θερμοκρασία τοῦ σώματος εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις, συνήθως ὅμως εἶναι ὑψηλή. 'Η σχέσις τῆς θερμοκρασίας πρὸς τὴν συχνότητα τοῦ σφυγμοῦ ἔχει μεγάλην σημασίαν. Αὔξησις τῆς συχνότητος τοῦ σφυγμοῦ μετὰ πτώσεως τῆς θερμοκρασίας δεικνύουσιν ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως. 'Η ἀναπνοὴ εἶναι ταχεῖα. 'Η διάνοια εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων παραμένει διαυγής. 'Η ἐξέτασις τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων εἰς δυσκόλους περιπτώσεις ἀπὸ ἀπόψεως διαφορικῆς διαγνώσεως, παρέχει σπουδαίαν ἀρωγήν. Τῆς ὀξείας διαχύτου περιτονίτιδος, ἀπὸ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως, διακρίνομεν τὰς ἑξῆς μορφάς:

1) 'Οξεῖα διάχυτος περιτονῖτις ἐκ σκωληκοειδίτιδος. Αὕτη ἀναφαίνεται συνηθέστατα μετὰ τὸν πρῶτον παροξυσμὸν διὰ λίαν θορυβωδῶν φαινομένων, εἴτε συνεπείᾳ διατρήσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ ἐκχύσεως τῶν πυογόνων ὀργανισμῶν ἐν τῷ περιτοναίῳ, εἴτε σπανιώτερον διὰ διαβάσεως τῶν μικροβίων διὰ τοῦ βαρέως βεβλαμμένου τοιχώματος τῆς ἀποφύσεως καὶ μολύνσεως τοῦ περιτοναίου (βλ. λ. *σκωληκοειδῖτις*).

2) 'Οξεῖα διάχυτος περιτονῖτις ἐκ διατρήσεως ἕλκους στομάχου ἢ δωδεκαδακτύλου. 'Η διάτρησις τῶν τοιούτων ἑλκῶν ἐπιφέρει ταχεῖαν ἀνάπτυξιν περιτονίτιδος. 'Η διάγνωσις παρέχει εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δυσκολίας. 'Η λῆψις ἀκριβοῦς ἀναμνηστικοῦ, ἡ ἀνεύρεσις ὀξίνων τρυγῶν, μετὰ αἱματεμέσεων μελαινῶν ὁδηγοῦσι πρὸς ταύτην. Τὰ κυριώτερα συμπτώματα τοιαύτης διατρήσεως εἶναι πόνοι κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, εἰσβάλλοντες κατὰ κανόνα αἰφνιδίως, σανιδώδης σύσπασις τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων κατὰ τὰς πρώτας ὥρας, βραδύτης σφυγμοῦ, ἔλλειψις πυρετοῦ καὶ ἐμέτων, κατόπιν προστίθεται μετεωρισμὸς καὶ ἀπώθησις τῆς ἡπατικῆς ἀμβλύτητος. Κατὰ τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλίας ἐξέρχονται ἀέρια, ἐκτὸς δὲ τῶν ὑγρῶν εὑρίσκονται καὶ ὑπολείμματα τροφῆς. 'Η πρόγνωσις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ χρόνου τῆς ἐπεμβάσεως.

3) 'Οξεῖα περιτονῖτις ἐκ διατρήσεως ἕλκος ἐντερικῆς. 'Εκτὸς τῶν εἰς τραύματα ὀφειλομένων διατρήσεων ἐπέρχονται διατρήσεις συνήθως ἐπὶ ἐξελκώσεων τῶν ἐντέρων μετὰ τύφον, φυματίασιν, δυσεντερίαν. ἐπὶ νεοπλασιῶν καὶ ἐπὶ γαγγραίνης μετὰ οἱανδήποτε περίσφιγξιν· ἐπίσης σκώληκες τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι διάτρησιν. Γενικῶς, αἱ τοιαῦται περιτονίτιδες ἔχουσι βαρυτάτην τὴν ἔκβασιν, πλὴν τὸ τμῆμα τοῦ ἐντέρου ἐφ' οὗ ἐπῆλθεν ἡ διάτρησις, ὡς καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐπεμβάσεως, ἔχουσι σπουδαίαν σημασίαν ἐπὶ ταύτης.

4) 'Οξεῖα περιτονῖτις ἐκ διατρήσεως τῆς χοληδόχου κύστεως. Οἱ πόνοι ἐντοπίζονται εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἕνεκεν δὲ προηγηθεισῶν προσβολῶν καὶ ἀναπτύξεως συμφύσεων πρόκειται περὶ περιγεγραμμένης περιτονίτιδος. 'Εκεῖ ὅμως ἔνθα, λόγῳ τῆς ταχίστης ἐξελίξεως, δὲν ἐγένοντο συμφύσεις, ἡ περιτονῖτις καθίσταται γενική.

5) 'Οξεῖαι περιτονίτιδες προερχόμεναι ἐκ παθήσεων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός. Διακρίνομεν ἐνταῦθα περιτονίτιδας ὀφειλομένας εἰς ἐπιλοχίους λοιμώξεις καὶ περιτονίτιδας αἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τὰ φλεγμαίνοντα γεννητικὰ ὄργανα. Αἱ πρῶται ἄρχονται διὰ βαρέων σηπτικῶν φαινομένων ὑψηλοῦ πυρετοῦ, φρικίων καὶ βαρείας γενικῆς καταστάσεως. 'Η πρόγνωσις τούτων εἶναι λίαν σοβαρά, ἡ δ' ἐξαίρεσις τῆς μήτρας δὲν εἶναι πάντοτε ἱκανὴ νὰ ἀναστείλῃ τὴν πρόοδον τῆς νόσου, καθόσον ἡ φλεγμονὴ ἔχει ἤδη ἐπεκταθῆ εἰς τὰ λεμφικὰ γάγγλια τῶν παραμητρίων. Καλυτέραν πρόγνωσιν παρουσιάζουσιν αἱ λόγῳ φλεγμονῆς τῶν παραμητρίων (πυελοπεριτονῖτις) περιτονίτιδες, αἵτινες ὀφείλονται συνήθως εἰς τὸν γονόκοκκον, σπανιώτερον δὲ εἰς μεικτὴν μόλυνσιν.

5) 'Οξεῖαι περιτονίτιδες ὀφειλόμεναι εἰς πνευμονόκοκκον. Συνήθως ἡ περιτονῖτις αὕτη εἶναι δευτεροπαθής, παρουσιαζομένη μετὰ πνευμονίαν ὀφειλομένην εἰς πνευμονόκοκκον· οὐχ ἧττον εἰς νεαρὰ ἄτομα ἀναπτύσσεται καὶ πρωτοπαθῶς. Ἄρχεται διὰ πόνων ἰσχυρῶν τῆς κοιλίας καὶ ὑψηλοῦ πυρετοῦ, λίαν δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς νόσου ταύτης εἶναι αἱ διαρροϊκαὶ κενώσεις καὶ ὁ ἐπιχείλιος ἕρπης. Καὶ αἱ μὲν βαρεῖαι μορφαὶ ὑποκύπτουσι μὲ φαινόμενα βαρείας σηπτικῆς λοιμώξεως, αἱ δὲ ἤπιαι καταλήγουσιν εἰς σχηματισμὸν ἀποστήματος περὶ τὸν ὀμφαλόν, ὅπερ διαρρήγνυται ἐνίοτε αὐτομάτως διὰ τοῦ δέρματος, πάντως ὅμως ἐπιβάλλεται συμπληρωματικὴ χειρουργικὴ ἐπέμβασις.

6) 'Οξεῖαι μετεγχειρητικαὶ περιτονίτιδες. Μετὰ λαπαροτομίας, παρατηροῦνται, σπανιώτατα περιτονίτιδες γενικαὶ βαρυτάτης μορφῆς, αἵτινες ἀναγκά-

Digitized by Google

ζουσι τὸν χειρουργὸν νὰ ἐπεμβῇ ἐκ δευτέρου. Ἡ συντηρητικὴ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ εἰς σπανίας περιπτώσεις ἔδωκε καλὰ ἀποτελέσματα.

Ἐντετοπισμένη περιτονῖτις. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὰ αὐτὰ αἴτια, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἡ γενικὴ περιτονῖτις. Κατ' ἀρχὰς ἡ νόσος ἄρχεται δι' ἐρεθιστικῶν φαινομένων ὅλου τοῦ περιτοναίου, ἤτοι πόνου ἰσχυροῦ, ναυτιῶν, ἐμέτων, πυρετοῦ ὑψηλοῦ, συσπάσεως τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων καὶ σφυγμοῦ συχνοῦ καὶ μικροῦ. Ἀκολούθως ἐπέρχεται ὕφεσις τῶν γενικῶν φαινομένων, ἐνῷ οἱ πόνοι ἐντοπίζονται περὶ τὸ πάσχον ὄργανον, ἔνθα παρατηρεῖται χαρακτηριστικὴ εὐαισθησία μετὰ ἀντιστάσεως καὶ διογκώσεως. Καὶ ὅταν μὲν ἡ πάθησις τείνῃ πρὸς αὐτόματον ἴασιν, τὰ γενικὰ φαινόμενα ὑποχωροῦσι καὶ ἡ διόγκωσις ἐλαττοῦται. Τοὐναντίον ἐπὶ ἐξελίξεως τῆς νόσου τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα καθίστανται ἐντονώτερα καὶ ἡ διόγκωσις μᾶλλον καταφανὴς (ἐφόσον εἶναι ὁρατή). Ὁ ὑψηλὸς πυρετός, μετὰ τῆς αὐξήσεως τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων ὡς καὶ ἡ παρουσία κλυδασμοῦ πείθουσι περὶ σχηματισμοῦ διαπυήσεως. Ἐκ τοιούτων ἐντετοπισμένων περιτονιτίδων σχηματίζονται τὰ ὑποδιαφραγματικὰ ἀποστήματα, τὰ ἀποστήματα τῶν εἰλεακῶν βόθρων καὶ τοῦ δουγλασείου χώρου. 1) Ὡς *ὑποδιαφραγματικὰ ἀποστήματα* περιγράφονται τὰ μεταξὺ τοῦ διαφράγματος, μεσοκόλου καὶ ἐγκαρσίου κόλου κείμενα. Τὰ πλέον συχνὰ τούτων εἶναι τὰ μεταξὺ ἥπατος καὶ διαφράγματος. Ἡ μόλυνσις ἐπέρχεται συνήθως ἔκ τινος παρακειμένου πάσχοντος ὀργάνου, π. χ. ἀποστήματος ἥπατος, σπληνός, παγκρέατος, ἕλκους δωδεκαδακτύλου διατρηθέντος, χολοκυστίτιδος διατρηθείσης, περινεφρικῆς διαπυήσεως, ἐκ θωρακικοῦ ἐμπυήματος κττ. Ἡ κλινικὴ διάγνωσις τούτων παρέχει δυσκολίας. Ἡ δι' ἀκτίνων ἐξέτασις (ἀκτινογραφία) παρέχει εἰς τὰς ἀμφιβόλους περιπτώσεις σπουδαίαν ἀρωγήν, τέλος δὲ ἡ δοκιμαστικὴ παρακέντησις δίδει ἀσφαλῆ ἀποτελέσματα. Αὕτη δέον νὰ ἐκτελῆται πάντοτε ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς τραπέζης, ἵνα ἐπὶ θετικοῦ ἀποτελέσματος προβῇ ὁ ἰατρὸς εἰς τὴν ριζικὴν ἐγχείρησιν. 2) Τὰ *ἀποστήματα τῶν εἰλεακῶν βόθρων* σχηματίζονται κατὰ τὸν δεξιὸν εἰλεακὸν βόθρον, ὀφείλονται δὲ εἰς τὴν σκωληκοειδίτιδα. Ἡ θέσις τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. Συνήθως τὰ ἀποστήματα ταῦτα σχηματίζονται ἐπὶ τὰ ἐντὸς καὶ κάτωθι τοῦ τυφλοῦ, ἐνίοτε εἰς τὸ μέσον ἢ τὸν ἀρ. λαγόνιον βόθρον, σπανιώτερον δ' ἐντοπίζονται εἰς τὸ βάθος παρὰ τὸ ὀρθόν, ὁπότε δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῶμεν ταῦτα διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως ἐκ τοῦ ὀρθοῦ. 3) Τὰ *ἀποστήματα τοῦ δουγλασείου χώρου* εἶναι ἐπακολούθημα γενικῆς περιτονίτιδος εἴτε ὀφείλονται εἰς φλεγμονὴν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων (παραμητρῖτις)· ἐκτὸς δὲ τῶν γενικῶν φαινομένων παρουσιάζουσι διαταραχὰς κατὰ τὴν οὔρησιν καὶ κένωσιν. Διὰ τῆς διὰ τοῦ κόλπου ἐξετάσεως παρατηρεῖται κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον σκληρία τοῦ δουγλασείου χώρου, ἥτις, ἂν δὲν ὑποχωρήσῃ, καταλήγει εἰς διαπύησιν, ἐκδηλουμένην διὰ διογκώσεως κλυδαζούσης καὶ προβαλλούσης ἐντὸς τοῦ κόλπου. Τὰ ἀποστήματα ταῦτα, διὰ καταλλήλου θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, ὅταν εἶναι μικρὰ δυνατὸν νὰ ἀπορροφηθῶσι, δυνατὸν ὅμως νὰ διαρραγῶσι πρὸς τὸ ἔντερον ἢ τὴν οὐροδόχον κύστιν καὶ τότε νὰ ἐπέλθῃ ἴασις αὐτόματος. Ἡ πρόγνωσις τῶν ὀξειῶν γενικῶν περιτονιτίδων εἶναι πάντοτε λίαν σοβαρά. Συνήθως οἱ ἄρρωστοι ὑποκύπτουσιν ἐντὸς 4—5 ἡμερῶν. Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν πρόγνωσιν ἔχει ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἀρρώστου καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐπεμβάσεως. Σχετικῶς καλὴν πρόγνωσιν παρουσιάζουσιν αἱ εἰς τὸν γονόκοκκον καὶ σταφυλόκοκκον ὀφειλόμεναι περιτονίτιδες. Αἱ ἐντετοπισμέναι περιτονίτιδες παρουσιάζουσι καλὴν πρόγνωσιν.

Θεραπεία. Γενομένης διαγνώσεως ὀξείας καθολικῆς περιτονίτιδος πᾶσα φαρμακευτικὴ θεραπεία εἶναι ἀπώλεια χρόνου πολυτίμου. Ἡ ἄμεσος χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐλπίδα. Ἡ τομὴ ἄγεται ἀναλόγως τῆς ὑποτιθεμένης ἀρχικῆς ἑστίας. Πλὴν ὅμως τούτων καὶ εἰς τὴν ἀποθεραπείαν δέον νὰ δίδεται ἡ δέουσα προσοχή. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν κατάλληλον τοποθέτησιν τοῦ ἀρρώστου, τὴν παροχὴν μεγάλων ποσοτήτων ὑγρῶν δι' ἐνέσεων ὀροῦ φυσιολογικοῦ καὶ εἰς τὴν τόνωσιν τῆς καρδίας. Ἐπὶ ἐντετοπισμένων περιτονιτίδων καταληγουσῶν εἰς σχηματισμὸν ἀποστήματος ἐνδείκνυται ἡ διάνοιξις τοῦ ἀποστήματος καὶ ἡ κένωσις τοῦ πύου, πρὸς πρόληψιν ῥήξεως τούτου καὶ ἐπεκτάσεως τῆς περιτονίτιδος.

Χρονία περιτονῖτις. Ταύτης διακρίνομεν δύο μορφάς, τὴν ἐξιδρωματικὴν καὶ τὴν συμφυτικήν. Ἡ χρονία ἐξιδρωματικὴ περιτονῖτις, ἀγνώστου αἰτιολογίας, ἄρχεται λανθανόντως, ἄνευ σοβαρῶν ἐνοχλημάτων, οὐδεμίαν δὲ σχέσιν ἔχει μὲ τὴν φυματίασιν. Χαρακτηρίζεται δι' ἐλαφρῶν πόνων κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ διὰ παραγωγῆς ὑγροῦ ὀρώδους, ἄλλοτε ἄλλης ποσότητος. Προσβάλλει συνήθως τὴν νεαρὰν ἡλικίαν καὶ δὴ τὰ κοράσια. Ἡ πορεία τῆς νόσου εἶναι κατὰ κανόνα καλοήθης, οὐδέποτε καταλήγουσα εἰς ἐγχείρησιν. Συχνότερον τῆς ὀρώδους ἀπαντᾷ ἡ συμφυτικὴ μορφή, ἥτις ὀφείλεται εἰς τραυματισμοὺς ἢ παθήσεις τῶν ἐντέρων καὶ τῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ σπλάγχνων. Χαρακτηρίζεται ἡ μορφὴ αὕτη δι' ἀναπτύξεως συμφύσεων καὶ συρρικνώσεως τοῦ ἐπιπλόου, τὰ δὲ ἑκάστοτε παρουσιαζόμενα συμπτώματα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν συμφύσεων. Ἡ θεραπεία χειρουργική.

Φυματιώδης περιτονῖτις. Ἀποτελεῖ συχνοτάτην μορφὴν τῆς χρονίας περιτονίτιδος. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μικροβίου τοῦ Koch. Αἱ φυματιώδεις περιτονίτιδες εἶναι πρωτοπαθεῖς καὶ δευτεροπαθεῖς. Εἰς τὰς πρωτοπαθεῖς τὰ ἐκ τοῦ περιτοναίου φαινόμενα παρουσιάζονται ὡς ἀρχικὴ τῆς νόσου ἐκδήλωσις, καίτοι σήμερον θεωρεῖται βέβαιον ὅτι πρόκειται περὶ ἀναζωπυρηθείσης παλαιᾶς ἑστίας εὑρισκομένης ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ἥτις μέχρι τοῦδε παρέμενεν ἐν λανθανούσῃ καταστάσει. Αἱ δευτεροπαθεῖς φυματιώδεις περιτονίτιδες ὀφείλονται εἰς ἐπέκτασιν τῆς παθήσεως ἐκ πάσχοντος ἤδη παρακειμένου ὀργάνου, π. χ. ἐντέρου, ὑπεζωκότος, σπληνός, ἀδένων, ὀπισθοπεριτοναϊκῶν ἢ μεσεντερίων, γεννητικῶν ὀργάνων κ.τ.τ. Ἡ μόλυνσις ἐπέρχεται διὰ τῆς λεμφικῆς ὁδοῦ. Τῆς φυματιώδους περιτονίτιδος διακρίνομεν τρεῖς μορφάς: 1) τὴν *ἀσκιτικήν*, μὲ ἄφθονον ἐξίδρωμα ὀρῶδες, 2) τὴν *ξηράν*, χαρακτηριζομένην διὰ σχηματισμοῦ ἐκτεταμένων συμφύσεων καὶ μικρῶν ὀγκιδίων τυρωδῶν καὶ 3) τὴν *πυοεξελκωτικήν*. Αἱ τρεῖς αὗται μορφαὶ ἀπαντῶσι συνδεδυασμέναι ὑπὸ ποικίλας ἀναλογίας. Ἐνίοτε ὅμως ἡ μία τούτων ὑπερέχει τῶν ἄλλων καὶ λαμβάνει ὅλως ἰδιαίτερον χαρακτῆρα.

Ἡ νόσος ἄρχεται συνήθως διὰ διαταραχῶν τῆς γενικῆς καταστάσεως, ἀνορεξίας, ἐμέτων, αἰσθήματος κοπώσεως, μικρᾶς θερμομετρικῆς ὑψώσεως, πόνων κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ δυσκοιλιότητος ἐναλλασσομένης μετὰ διαρροιῶν. Ἡ λανθάνουσα αὕτη ἔναρξις τῆς νόσου εἶναι ὁ κανών, πλὴν τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, καθ' ἃς πρόκειται περὶ γενικῆς ὀξείας κεγχροειδοῦς φυματιάσεως, ἐκδηλουμένης καὶ διὰ βαρέων γενικῶν φαινομένων. Ἐπὶ τῆς ἀσκιτικῆς μορφῆς ἡ κοιλία εἶναι ἀρκετὰ τεταμένη. Τὸ ὑγρὸν ἀνέρχεται εἰς 5—6 κιλ. ἢ καὶ πλέον, τὸ περιτόναιον φαίνεται ἐνημμένον καὶ κατὰ χώρας κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν φυματιωδῶν κοκκιάσεων. Ἡ μορφὴ αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ τῇ καταλλήλῳ θεραπείᾳ ὑποχωρεῖ· ἐπὶ τῶν ἐνηλίκων σὺν τῷ ἀσκίτῃ σχηματίζονται καὶ συμφύσεις. Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς μορφῆς ἡ κοιλία φαίνεται ὀλιγώτερον προέχουσα. Κατὰ τὴν ψηλάφησιν ἡ κοιλία εἶναι ἧττον ἐλαστική, κατὰ βάθος δὲ εἶναι ἀντιληπτοὶ ὄγκοι μικροί, ὀφειλόμενοι εἰς συρρίκνωσιν τοῦ ἐπιπλόου καὶ διόγκωσιν ἀδένων λεμφικῶν. Ἐκ τῶν σχηματιζομένων συμφύσεων, ὡς ἐκ τοῦ παρελκυσμοῦ καὶ τῆς κάμψεως καὶ στενώσεως τῶν ἐντερικῶν ἑλίκων, δυνατὸν νὰ ἀναφανῶσι φαινόμενα εἰλεοῦ.

Ἔτι σοβαρωτέραν μορφὴν ἀποτελεῖ ἡ πυοεξελκωτικὴ μορφή, καθ' ἣν παρατηροῦμεν διαπύησιν τῶν διηθημένων ἀδένων καὶ τοῦ μεταξὺ τῆς συμφύσεως περικλειομένου ὑγροῦ. Ἡ κλινικὴ διάγνωσις ἐργαστηριακῶς ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῆς δερματοαντιδράσεως κατὰ Pirquet, ἰδίως ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ δι' ἐμβολιασμοῦ ἐπὶ ἰνδικῶν χοιριδίων. Ἡ πρόγνωσις ἐπὶ τῆς ἀσκιτικῆς μορφῆς τῆς πλέον συχνῆς, τῆς ἀποτελούσης τὰ $^2/_3$ τῶν περιπτώσεων, εἶναι γενικῶς καλή. Ἡ θεραπεία εἶναι συντηρητικὴ καὶ χειρουργική. Διὰ τῆς συντηρητικῆς θεραπείας ἐπιτυγχάνονται ἀσφαλῶς καλὰ ἀποτελέσματα. Αὕτη συνίσταται κυρίως εἰς ἀεροθεραπείαν, ἤτοι παραμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ, εἰς τὴν καλὴν διατροφὴν καὶ τὴν φωτοθεραπείαν ὑπὸ μορφὴν ἡλιοθεραπείας καὶ ἀκτινοβολίας δι' ἀκτίνων Χ ἢ ὑπεριωδῶν ἀκτίνων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ὀργανισμοῦ δι' ἀρσενικοῦ καὶ φωσφόρου. Εἰς ἃς περιπτώσεις διὰ τῆς συντηρητικῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς δὲν ἐπιτυγχάνονται καλὰ ἀποτελέσματα, ἐνδείκνυται ἡ χειρουργικὴ τοιαύτη, δι' ἧς στερεαὶ συμφύσεις λύονται, ἐστενωμένα τμήματα ἐντέρου ἀφαιροῦνται καὶ ἀποκαθίσταται ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ ἐντέρου. Καὶ ἐπὶ τῆς ἁπλῶς ἀσκιτικῆς μορφῆς ἡ διάνοιξις τῆς κοιλίας ἔδωκε καλὰ ἀποτελέσματα. Πῶς τοῦτο γίνεται, δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστόν, μολονότι πολλαὶ περὶ τούτου γνῶμαι ὑπάρχουσι.

Περιτονῖτις ὀφειλομένη εἰς ξένα σώματα. Εἰς τὰς χρονίας περιτονίτιδας ὑπάγεται καὶ ἡ προερχομένη ἐκ τῆς παρουσίας ξένων σωμάτων ἐν τῷ περιτοναίῳ. Ἡ περιτονῖτις αὕτη ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἐξιδρωματικὴν φυματιώδη περιτονίτιδα, καθόσον καὶ ἐν αὐτῇ ἀναπτύσσεται ἄφθονον ἐξίδρωμα καὶ συμφύσεις, τὸ δὲ περιτόναιον καλύπτεται ὑπὸ μικρῶν φυματίων, ἡ διαφορὰ ὅμως συνίσταται εἰς τὰ ἱστολογικὰ εὑρήματα. Εἰς τὰ φυμάτια τῆς περιτονίτιδος ταύτης εὑρίσκονται τὰ ξένα σώματα καὶ συσσώρευσις στρογγυλοκυττάρων καὶ γιγαντοκυττάρων, ἐνῷ εἰς τὴν φυματιώδη περιτονίτιδα τυπικὰ φυματιώδη σαρκία. Ἡ περιτονῖτις αὕτη εἶναι πάντοτε καλοήθης, ὡς ξένα δὲ σώματα προκαλοῦντα ταύτην θεωροῦνται σκώληκες ὀξύουροι καὶ τὰ ᾠάρια τούτων, λεπτότατα μόρια τοῦ πυριτικοῦ μαγνησίου (Talcum) ἐκ τῶν χειροκτίων τοῦ χειρουργοῦ, καὶ τέλος περιεχόμενον τοῦ στομάχου ἢ τῶν ἐντέρων ἐμπίπτοντα εἰς τὴν περιτοναϊκὴν κοιλότητα μετὰ διάτρησιν. Ἡ διαφορικὴ διάγνωσις εἶναι λίαν δυσχερής. Αἱ τοιαῦται περιτονίτιδες συγχέονται πρὸς τὰς φυματιώδεις, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐγχειρήσεως ἢ τῆς ἱστολογικῆς ἐξετάσεως εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξακρίβωσις. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν διάνοιξιν τοῦ περιτοναίου, κένωσιν τοῦ ὑγροῦ καὶ λύσιν τῶν ὑπαρχουσῶν συμφύσεων. Ι. Κ. Κ.

— *[Κτηνιατρ.]* Ἡ **περιτονῖτις** παρετηρήθη εἰς ὅλα τὰ κατοικίδια ζῷα καὶ τὰ πτηνά. Διακρίνεται εἰς *ὀξεῖαν* καὶ *χρονίαν*, εἰς ***καθολικὴν*** καὶ ***περιδιαγεγραμμένην***, ἐὰν προσβληθῇ ὅλη ἢ τμῆμα μόνον τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος. Ἡ νόσος αὕτη ὀφείλεται εἰς τραυματισμοὺς τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων τυχαίους ἢ κατόπιν ἐγχειρήσεων ἐπὶ τῆς κοιλίας (λαπαροτομίαν), ἢ εἰς ρευματικὰς αἰτίας, ἢ τέλος εἰς παθήσεις ἄλλων ὀργάνων εὑρισκομένων ἐντὸς τοῦ κοιλιακοῦ κύτους (διάτρησις ἕλκους τοῦ στομάχου ἢ τοῦ δωδεκαδακτύλου).

Τὰ πρῶτα συμπτώματα, τὰ ὁποῖα δεικνύει τὸ ζῷον, εἶναι κωλικοὶ κατὰ διαλείμματα ἀλλ' ἰσχυροί, καθὼς καὶ κύρτωσις τῆς ῥάχεως. Ἡ ὄρεξις ἀκολούθως ἐλαττοῦται ἢ ἐλλείπει καθ' ὁλοκληρίαν, ἐνῷ ἡ δίψα αὐξάνει. Τὸ ἀσθενὲς ζῷον καταλαμβάνεται ὑπὸ λυγμοῦ, ὁ δὲ ἵππος παρουσιάζει τὸ φαινόμενον τοῦ ἐμέτου. Ὁ θάνατος εἶναι ἡ συνηθεστέρα κατάληξις τοῦ νοσήματος τούτου, ἐπερχόμενος μὲ ψυχροὺς ἱδρῶτας ἐντὸς 34—48 ὡρῶν. Ὡς θεραπεία συνιστᾶται ἡ ἀντιφλογιστικὴ τοιαύτη. Συνιστῶνται ἐπίσης ἡ ἀφαίμαξις καὶ αἱ ἐντριβαὶ τῆς κοιλίας διὰ καμφορούχου οἰνοπνεύματος ἢ καὶ ὑδραργυραλοιφῆς. Ἐσωτερικῶς χορηγεῖται τὸ καλόμελι καὶ τὰ διουρητικά. Δ. Π.

— **περιτονῖτις** ***γονοκοκκικὴ*** *[Ἀφροδ.]*. Παρουσιάζεται εἰς τὰς γυναῖκας τὰς πασχούσας ἐξ ὀξείας γονοκοκκικῆς σαλπιγγίτιδος, ὅταν ὁλόκληρος ὁ σωλὴν τῆς σάλπιγγος πληρωθῇ ἐκ πύου, ὅπερ ἐκρέει πλέον ἐκ τοῦ κοιλιακοῦ στομίου αὐτῆς πρὸς τὸ περιτόναιον. Τοῦτο ἀντιδρᾷ ἀμέσως, φλεγμαίνεται τοπικῶς καὶ ἀποβάλλει ὑγρὸν ὀλίγον ὀροϊνοπυῶδες, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν συμφύσεων καὶ οὕτω τὸν περιορισμὸν τῆς φλεγμονῆς. Εἰς τὴν γονοκοκκικὴν περιτονίτιδα οὐδέποτε παρουσιάζονται τὰ γενικὰ φαινόμενα τῆς ὀξείας περιτονίτιδος καὶ οὐδέποτε προκαλεῖται ἐκ ταύτης ὁ θάνατος, ἐκτὸς ἐὰν ἔντονοι τραυματικαὶ ἐπεμβάσεις (συνουσία, παράκαιρος ἰατρικὴ ἐπέμβασις) προκαλέσουν τὴν ῥῆξιν τοῦ περιγεγραμμένου γονοκοκκικοῦ ἀποστήματος καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν καθολικὴν μόλυνσιν τοῦ περιτοναίου. Ἡ θεραπεία εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὰς τῶν λοιπῶν ἐπιπλοκῶν τῆς ὀξείας βλεννορροίας τῆς γυναικός. Κ. Κ. Κ.

περίτονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Ἐπενδύων, ἐπικαλύπτων τὸ τοίχωμα κοιλότητος, ἐν ᾗ ἰδίως σκηνοῖ σπλάγχνον ἢ ὄργανόν τι. Ι. Π.

—**περίτονον** ***πέταλον*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ ἕτερον τῶν πετάλων τοῦ ὀρογόνου χιτῶνος, ὅπερ συνάπτεται μετὰ τοῦ τοιχώματος τῆς κοιλότητος, ἐν ᾗ κατασκηνοῖ τὸ ὑπὸ τοῦ περισπλαγχνίου πετάλου περιβαλλόμενον σπλάγχνον. Ι. Π.

περιτοξίνη (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ τοξίνη ἡ περιβάλλουσα τὸ σῶμα βακτηρίου τινὸς προσκολλωμένη εἰς αὐτό· παράδειγμα τούτου εἶναι τὸ λιπῶδες στρῶμα, ὅπερ περιβάλλει τὸν βάκιλλον τοῦ Koch. Μ. Ν. Κ.

περιτορεύω· περιξέω διὰ τόρου, τορνεύω, στρογγυλεύω.

περιτόρνευμα (τό)· ἡ διὰ τοῦ τόρνου περίξεσις, στρογγύλευσις.

περιτορνεύω· τορνεύω ὁλόγυρα, περιξέω διὰ τοῦ τόρνου, στρογγυλεύω.

περίτρανος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· τρανός, περίφημος, ἀκουστός.

περιτραχήλιον (τό)· βλ.λ. *ἐπιτραχήλιον*.

περιτραχήλιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περὶ τὸν τράχηλον, περὶ τὸν λαιμόν: «περιτραχήλιον κόσμημα».

περιτρέπω· ἀνατρέπω, ἀναποδογυρίζω· || παθ. *περιτρέπομαι*, κοιν. *σουρβετάρω*, ναυτικὸς ὅρος λεγόμενος ἐπὶ σκάφους, ὅπερ ἀνατρέπεται οὕτως, ὥστε νὰ ἔλθῃ ἡ τρόπις του πρὸς τὰ ἄνω· γίνεται δὲ τοῦτο εἴτε λόγῳ μετακινήσεως τοῦ κέντρου τοῦ βάρους του, εἴτε διότι ἡ ὑδροδυναμικὴ τοῦ πλοίου εὐστάθεια δὲν εἶναι τοσαύτη, ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ ἀνορθωτικὸν ζεῦγος ὑπερνικῶν τὸ ἐγκλιτικὸν ζεῦγος τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου ἢ εἰς ὑπερβολικὴν κατά τινα διατοίχησιν κλίσιν λόγῳ μεγάλου κλύδωνος. Σ. Ε. Λ.

περιτρέχω· τρέχω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· || τρέχω περί τι, περιθέω.

περιτρηματικὸν ***ἀπόστημα***. Ἓν τῶν διαφόρων ***περιοδοντικῶν*** ἀποστημάτων, ἐμφανιζόμενον

Digitized by Google

περὶ τὸ ριζικὸν τρῆμα τῶν ὀδόντων. Ἡ μόλυνσις προέρχεται ἐκ τοῦ συνεχομένου πρὸς αὐτὸ ὀδόντος, ἐξ οὗ καὶ μετεβιβάσθη αὕτη διὰ τοῦ ριζικοῦ σωλῆνος. Τὸ τοιοῦτο δὲ συνηθέστατα συμβαίνει εἴτε ἐξ ὀδόντων οὐδόλως θεραπευθέντων, εἴτε ἐξ ὀδόντων θεραπευθέντων ἀτελῶς, εἴτε ἐξ ὀδόντων θεραπευθέντων μὲν καλῶς, εἰς οὓς ὅμως δὲν ἐτηρήθησαν οἱ ὅροι τῆς ἀσηψίας. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ συμβῇ τὸ τοιοῦτον συνεπείᾳ πυορροϊκῆς καταστάσεως ἐπὶ παρακειμένου ὀδόντος. Τὸ περιτρηματικὸν ἀπόστημα δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ὀξὺ καὶ χρόνιον καὶ εἰς τυφλὸν ἢ μετὰ συριγγίου. Ἕκαστον δὲ τούτων δεῖται ἰδιαιτέρας θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ἰδιάζουσαν σημασίαν ἔχει τὸ χρόνιον ἀπόστημα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ εἶναι τυφλὸν ἢ μετὰ συριγγίου, καθόσον εἶναι δυνατὸν ἐξ αὐτοῦ νὰ προέλθωσι μεταστατικαὶ μολύνσεις, εἴτε δι' ἀπορροφήσεως, εἴτε διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, καὶ νὰ ἐπιφέρωσι λίαν δυσαρέστους ἐπιπλοκάς, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ παραμορφώσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος ν' ἀπειλήσωσιν. Οἱ ὀδόντες ὅθεν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν θεραπείαν καὶ ἔμφραξιν ἢ κάλυψιν αὐτῶν διὰ χρυσῆς στεφάνης ἀλγοῦσι κατὰ τὴν μάσησιν ἢ ἤθελον σχηματίσει συρίγγιον (πρισκάλι), ἐξ οὗ διαρκῶς ἢ κατὰ περιόδους ρέει πύον, δέον ἀπαραιτήτως ν' ἀκτινογραφοῦνται καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκ τῆς ἀκτινογραφήσεως ἐνδείξεων νὰ θεραπεύωνται ἢ νὰ ἐξαιροῦνται ἀμελητί. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται, ἰδίως εἰς ἄτομα ἀσθενικά, καχεκτικά, φυματικὰ κλπ., νὰ διατηρῶσι τοιαύτας μολυσματικὰς ἑστίας ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, δυναμένας σοβαρῶς νὰ παρακωλύσωσι τὴν ἀνάρρωσίν των ἢ νὰ γίνωσιν ἀφορμὴ ἑτέρων ἐπιπλοκῶν. Τὸ χρόνιον καὶ τυφλὸν περιτρηματικὸν ἀπόστημα εἶναι ὡσαύτως ὕπουλος ἐχθρός, ἀόρατος διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ὑπούλως ὑποσκάπτων τὴν ὑγείαν τοῦ ἀτόμου. Δίδει μόνον σημεῖα ζωῆς ὅταν μασῶμεν, ὁπότε ὁ ὀδοὺς ἀλγεῖ ὀλίγον ἢ περισσότερον. **Ν. Γ. Π.**

περιτριβὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· περιτετριμμένος, τριμμένος ὁλόγυρα, ἐφθαρμένος.

περιτριγυρίζω· δημοτ., περιστοιχίζω: «τὸν περιτριγυρίζουν κόλακες».

περιτριγύρισμα (τό)· τὸ νὰ περιστοιχίζεταί τις, νὰ ἀκολουθῆται ἐπιμόνως: «αὐτὸ τὸ περιτριγύρισμα ποῦ τοῦ κάμνουν δὲν μοῦ ἀρέσκει».

περίτριμμα (τό)· ἀπότριμμα, τὸ ἐκ τῆς τριβῆς ἀπόρριμμα· || μεταφ., ἀπατεών, ἀγύρτης: «περίτριμμα τῆς ἀγορᾶς».

περιτρίχιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιβεβλημένος ὑπὸ τριχῶν, ὁ φέρων τρίχας καθ' ὅλον τὸ σῶμα.

περίτριχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ellis ποικιλία βακίλλων ἐφωδιασμένων διὰ δονητικῶν βλεφαρίδων φυομένων ἐφ' ὅλης τῆς περιοχῆς αὐτῶν. **Μ. Ν. Κ.**

περίτρομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν φοβούμενος, ὁ τρέμων ἐκ φόβου, περίφοβος.

περιτροπὴ (ἡ)· περιστροφή, ἐπανάληψις· || φρ «ἐκ περιτροπῆς» κατὰ διαδοχήν, ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον.

περιτροπικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ περιτροπὴν συμβαίνων.—Ἐπιρρ. ***περιτροπικῶς***· ἐκ περιτροπῆς.

— **περιτροπικὸς χρόνος** *[Δασολ.]*. Τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου, συστάς τις μιᾶς διαχειριστικῆς κλάσεως θὰ ὑλοτομηθῇ ἅπαξ, ἤ, ἁπλούστερον, τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως μέχρι τῆς ὑλοτομίας ὡρίμου συστάδος.

Ὁ περιτροπικὸς χρόνος στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς ὡριμότητος τῶν συστάδων καὶ ὑπολογίζεται βάσει συνδυασμοῦ ποικίλων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἀπόψεων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ἢ τῆς φυσικῆς ὡριμότητος ἢ τῆς μεγίστης εἰς ὄγκον ξύλου ἀποδόσεως ἢ τῆς τεχνικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν προϊόντων ἢ τῆς μεγίστης ἐδαφικῆς προσόδου ἢ τῆς μεγίστης δασικῆς προσόδου, ἅμα δὲ καὶ ποικίλων τοπικῶν, ἐμπορικῶν, ἀτομικῶν κλπ. συνθηκῶν. Ὁ περιτροπικὸς χρόνος διὰ τὰ ὑψηλὰ δάση κυμαίνεται συνήθως μεταξὺ 80—120 ἐτῶν, διὰ τὰ πρεμνοφυῆ δὲ μεταξὺ 8—25 ἐτῶν. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ περιτροπικοῦ χρόνου εἶναι μία τῶν λεπτοτέρων ἐργασιῶν τοῦ συντάσσοντος τὴν διαχειριστικὴν μελέτην δάσους τινός, διότι μεγαλύτερος περιτροπικὸς χρόνος ἐλαττώνει τὴν ἀπόδοσιν, δημιουργῶν ἀσκόπως ἀποθέματα μὴ ἐπαρκῶς παραγωγικά, μικρότερος δὲ ἄγει, διὰ τῶν ἐντόνων καρπώσεων, εἰς ταχεῖαν ἐξάντλησιν τοῦ δάσους. **Α. Ε. Κ.**

περιτροχασμὸς (ὁ)· τροχασμὸς πέριξ τινός, τὸ νὰ τρέχῃ τις κυκλικῶς.

περίτροχον (τὸ) (κοιν. *καβολάργανο*). Ναυτικὸν σύσκευον, τοῦ ὁποίου ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὰς ἀπάρσεις, πρὸς ἄρσιν καὶ ἀνολκὴν τοῦ ἀγκυρίου κάλω ἢ ἁλύσεως. Ἀποτελεῖται ἐκ σχοινίου μετρίου σχετικῶς πάχους, λίαν εὐκάμπτου, φέροντος κατὰ ἴσα διαστήματα ἀραβοκόμβους καὶ οὗ τὰ δύο ἄκρα ἀμματίζονται εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν «ἀποδοθῇ» τὸ σύσκευον εἰς τὸν ἐργάτην νὰ ἀποτελέσῃ, στρεφομένου αὐτοῦ, ἀτέρμονα ἱμάντα. Δένεται τότε ὁ κάλως ἢ ἡ ἅλυσις διὰ πλεκτανῶν συγκρατουμένων εἰς τὸ περίτροχον, χάρις εἰς τοὺς ἀραβοκόμβους του, ὁπότε ἑλκομένου τοῦ περιτρόχου διὰ τῆς στροφῆς τοῦ ἐργάτου συνέλκεται καὶ ὁ ἀγκύριος κάλως· κόπτομεν δὲ τὴν πρώτην ἑκάστοτε πλεκτάνην ἅμα πλησιάσῃ τὸν ἐργάτην, ἐπα-

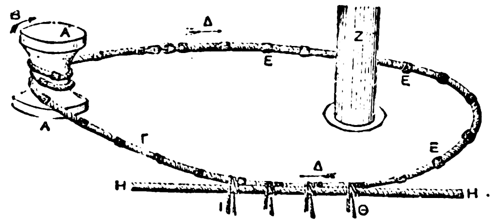

Περίτροχον.

[Δεξιὰ τοῦ σχήματος νοεῖται ἡ πρῷρα καὶ ἀριστερὰ ἡ πρύμνη: Α= Ἐργάτης - βέλος. Β =Φορὰ περιστροφῆς τοῦ ἐργάτου. Γ=Περίτροχον. Δ=Βέλος τῆς φορᾶς τῆς κινήσεως τοῦ περιτρόχου. Ε=Ἀραβόκομβοι. Ζ= Ἀκάτιος ἱστός. Η=Ἀγκύριος κάλως ἑλκόμενος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ βέλους. Θ=Ἡ τελευταία δεθεῖσα πλεκτάνη. Ι=Ἡ πρώτη ἀποκοπησομένη πλεκτάνη.]

-ναδένοντες ἄλλην τοιαύτην εἰς τὸν πρῶτον τῶν ἐλευθέρων πρὸς πρῷραν ἀραβοκόμβων. Περίτροχα μετεχειρίζοντο, ὅταν ἡ ἄγκυρα ἐποντίζετο διὰ καναβίνου κάλω, ὅστις καθιστάμενος δύσκαμπτος, λόγῳ τοῦ μεγάλου του πάχους, ἅμα δὲ καὶ τῆς διαβροχῆς του, δὲν ἐπέτρεπε τὴν περίπλεξίν του εἰς τὸ τύμπανον τοῦ ἐργάτου. Ἀλλὰ καὶ εἰς περίπτωσιν ἁλύσεως γίνεται χρῆσις περιτρόχου, ὅταν οἱ κρίκοι της δὲν δύνανται νὰ προσαρμόσωσιν εἰς τὰς ἐν τῷ ἁλυσελίκτρῳ ἐγκαθίσεις, λόγῳ διαφορᾶς διαστάσεων. **Σ. Ε. Λ.**

περιττεύω· εἶμαι περιττός, ἄχρηστος, παρέλκω: «ὅταν ὑπάρχουν ἔργα, περιττεύουν οἱ λόγοι».

περιττοδάκτυλα (τὰ) (Perissodactyla) *[Ζῳολ.]*· Τάξις ζῴων θηλαστικῶν, περιλαμβάνουσα πάντα, πλὴν τῶν *προβοσκιδωτῶν*, τὰ *παχύδερμα ὁπληφόρα* θηλαστικά, τὰ ἔχοντα περιττὸν ἀριθμὸν δακτύλων (1—3—5), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *ἀρτιοδάκτυλα*, ἅτινα ἔχουσιν ἄρτιον ἀριθμὸν δακτύλων (2—4). Τὰ θηλαστικὰ τῆς τάξεως ταύτης, ἅτινα ὁ Κυβιέρος ὠνόμαζε *παχύδερμα φυτοφάγα*, ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς διακεκριμένας ὁμοιογενείας: τοὺς *ἱππίδας* (ἵππος, ὄνος, ζέβρος), τοὺς *ρινοκερίδας* (ρινόκερως) καὶ τοὺς *ταπιρίδας* (τάπιρος).

—*[Παλαιοζῳολ.]* Τὰ ζῷα ταῦτα κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος παρουσίασαν μέγαν πλοῦτον μορφῶν. Ἄφθονα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς μέχρι σήμερον. **Γ. Κ. Γ.**

περιττολογία (ἡ)· λόγος περιττός, ἄχρηστος.

περιττολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λέγων περιττά, μακρολόγος.

περιττολογῶ (*—έω*)· εἶμαι περιττολόγος, λέγω περιττά, μακρολογῶ.

περιττός, *—ή, —όν*· ὁ πλεονάζων, ὁ πέρα τοῦ ἀναγκαίου, τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ ἀσπασίου, ἄχρηστος: «περιττὰ πράγματα»· || ***περιττὸν*** (τό)· ὡς οὐσ.: «εἶναι περιττὸν νὰ τὸ συζητήσωμεν»· || «περιττὸς ἀριθμός» ὁ ἀριθμὸς ὅστις διαιρούμενος διὰ δύο ἀφήνει ὑπόλοιπον τὴν μονάδα, ἀντίθ. *ἄρτιος*.

—*[Μαθημ.] Περιττὸς* ἀριθμὸς καλεῖται ὁ ἀκέραιος θετικὸς ἀριθμὸς ὁ μὴ διαιρετὸς διὰ τοῦ 2. Πᾶς περιττὸς ἀριθμὸς εἶναι τῆς μορφῆς $2\nu-1$ ἔνθα ν ἀκέραιος.

Οἱ περιττοὶ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦσιν ἀριθμητικὴν πρόοδον $1, 3, 5, 7, 9, \ldots 2\nu-1$
ἧς ὁ λόγος εἶναι 2. Τὸ ἄθροισμα τῶν ὅρων τούτων ἰσοῦται πρὸς ν^2. Ἤτοι εἶναι:

$$1+3+5+7+9+\ldots+(2\nu-1)=\nu^2$$

Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι τὰ τετράγωνα τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν: $1^2, 2^2, 3^2, 4^2, \ldots \nu^2$
διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τοὺς ἄνω περιττοὺς ἀριθμούς· ἤτοι εἶναι γενικῶς:

$$\nu^2-(\nu-1)^2=2\nu-1$$

Τὸ ἄθροισμα δύο περιττῶν ἀριθμῶν εἶναι ἄρτιον, τὸ δὲ τετράγωνον παντὸς περιττοῦ εἶναι περιττὸς ἀριθμός, διαιρούμενος δὲ διὰ 4 ἀφήνει πάντοτε ὑπόλοιπον 1· ἤτοι εἶναι: $(2\nu-1)^2=4\kappa+1$
Ὁμοίως ἐὰν διαιρεθῇ δι' 8, τὸ ὑπόλοιπον θὰ εἶναι 1· ἤτοι εἶναι: $(2\nu-1)^2=8\lambda+1$
ὅπου κ καὶ λ εἶναι οἱοιδήποτε ἀκέραιοι. **Ν. Γ.**

περιττοσύλλαβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων συλλαβὴν περισσήν, ἐπὶ πλέον· || γραμματ. *περιττοσύλλαβα ὀνόματα*· οὕτω χαρακτηρίζονται τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα, διότι τῶν ὀνομάτων αἱ πλάγιαι πτώσεις τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ πᾶσαι τοῦ πληθυντικοῦ ἔχουν συνήθως μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑνικοῦ.

περιττοσυλλαβῶ (*—έω*)· εἶμαι περιττοσύλλαβος, ἔχω μίαν συλλαβὴν ἐπὶ πλέον ἑτέρου.

περιττότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι περιττόν.

περίττωμα (τό)· αἱ ἀποβαλλόμεναι περιτταὶ ὗλαι τοῦ σώματος διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ, τὸ ἀποπάτημα, ἡ κόπρος.

—*[Ἐγκυκλ.]* Εἰς τὰς περιττωματικὰς οὐσίας περιλαμβάνονται καὶ αἱ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων ἀποβαλλόμεναι οὐσίαι, ἤτοι τὰ *οὖρα* καὶ τὰ *κόπρανα*. Ἐκ τῶν οὐσιῶν τούτων αἱ δεύτεραι καλοῦνται ἰδίᾳ *περιττώματα*. Τὰ περιττώματα, ἀποτελούμενα ἐξ ὑπολειμμάτων μὴ πεφθεισῶν τροφῶν, ἐξ ἐπιθηλιακῶν κυττάρων καὶ μικροργανισμῶν, ἐκ βλέννης καὶ διαφόρων ὑγρῶν ἐκκρινομένων ἐκ τοῦ γαστρεντερικοῦ συστήματος, ἀποβάλλονται ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ διὰ τῶν κενώσεων, προκαλουμένων φυσιολογικῶς ἅπαξ ἢ δὶς εἰς τὸ εἰκοσιτετράωρον. Ἡ φυσιολογικὴ σύνθεσις τῶν περιττωμάτων εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν λαμβανομένην τροφήν. Οὕτω κατὰ τὰς 2—3 πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους τὰ περιττώματα ἀποτελοῦνται ἐκ κυλινδρικῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, χοληστερίνης καὶ χολοχρωστικῶν, ἔχουσι χροιὰν βαθυπρασίνην καὶ καλοῦνται *μηκώνιον*. Εὐθὺς ὅμως ὡς τὸ βρέφος ἀρχίσῃ τρεφόμενον διὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, τὰ περιττώματα λαμβάνουσι χροιὰν χρυσοκιτρίνην, εἶναι ἄοσμα καὶ ἔχουσι σύστασιν ὁμοίαν πρὸς ἀνατεταραγμένα ᾠά. Συγχρόνως δ' ἄρχονται ἀναφαινόμενοι καὶ διάφοροι μικροργανισμοί.

Ὅταν ἡ γαλακτοτροφία ἀντικατασταθῇ ὑπὸ στερεῶν τροφῶν, ἡ σύνθεσις τῶν περιττωμάτων μεταβάλλεται, ἡ σύστασις αὐτῶν γίνεται πυκνοτέρα, ἡ χροιὰ καθίσταται καστανόχρους καὶ ἀποκτῶσιν ὀσμὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δυσάρεστον. Προϊούσης τῆς ἡλικίας καὶ μεταβαλλομένης τῆς διαίτης, μεταβάλλονται οὐ μόνον οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες τῶν περιττωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ χημικὴ σύνθεσις αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ εἶναι ἐμφανεστέρα ἐπὶ γενικῶν ἢ τοπικῶν παθολογικῶν καταστάσεων ἐπηρεαζουσῶν τὸ γαστρεντερικὸν σύστημα. Δεδομένου ὅτι ἑκάστη τῶν φυσιολογικῶν ἢ παθολογικῶν τοιούτων μεταβολῶν ἐκδηλοῦται δι' ἰδίων χαρακτήρων, δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς διαγνωστικὰ ἐρείσματα, ἡ ἐξέτασις τῶν περιττωμάτων εἰς πολλὰς περιπτώσεις οὐ μόνον ἐνδείκνυται ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται ἀπό τε διαγνωστικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἐπόψεως. Πρὸ πάσης ὅμως ἐξετάσεως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ φύσις τῆς ληφθείσης τροφῆς, ἡ ποσότης καὶ ἡ ποιότης αὐτῆς, αἱ τυχὸν διαταραχαὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, ἀπὸ τοῦ ἐλαττώματος τῆς κακῆς μασήσεως μέχρι τῶν διαταραχῶν τῶν ἐκκριτικῶν ἀδένων, ὡς καὶ αἱ ἀλλοιώσεις αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς ἀνεπαρκοῦς ἀπορροφήσεως ἀπὸ τοῦ ἐντερικοῦ βλεννογόνου. Ἐπίσης, πρὸς ἐξήγησιν τῶν διαφόρων ἀλλοτρίων στοιχείων, τῶν ἀνευρισκομένων ἐνίοτε εἰς τὰ περιττώματα, πρέπει νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ συνήθειαι τῶν ἀτόμων, αἱ τοπικαὶ συνθῆκαι, ὡς καὶ ὁ τρόπος τῆς διαβιώσεως αὐτῶν.

Ὁ τρόπος τῆς συλλογῆς τῶν περιττωμάτων, ἅτινα θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν, θὰ εἶναι ἐπίσης ἀνάλογος πρὸς τὸν προτιθέμενον σκοπόν. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ πρόθεσις τοῦ ἐξετάζοντος εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ὑπάρξεως αἵματος, μεμβρανῶν, λίθων ἢ παρασίτων, ἡ λῆψις τῶν περιττωμάτων δύναται νὰ γίνῃ εἰς οἱανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας χωρὶς κἂν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ληφθεῖσα τροφή. Ἐὰν ὅμως ὁ ἐξετάζων ἐπιθυμῇ νὰ γνωρίζῃ τὸ θρεπτικὸν ἰσοζύγιον ἀτόμου τινός, ὡς καὶ τὴν λειτουργικὴν ἱκανότητα τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλῆνος αὐτοῦ, ὀφείλει οὐ μόνον νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς τροφῆς, ἣν τὸ ἄτομον ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ νὰ συλλέξῃ ἅπαν τὸ ποσὸν τῶν ἀποβληθησομένων περιττωμάτων. Τούτου ἕνεκα δύο μέθοδοι ἐξετάσεως τῶν περιττωμάτων ὑπάρχουσιν. Ἡ μία γίνεται εἰς τὰ περιττώματα τῶν ἀτόμων, ἅτινα εἰς οὐδεμίαν δίαιταν ὑπεβλήθησαν, καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὰ περιττώματα τῶν ἀτόμων, ἅτινα ὑπεβλήθησαν εἰς ὡρισμένην τοιαύτην. Διὰ τῆς πρώτης, χωρὶς νὰ ἐνδιαφερώμεθα περὶ τοῦ χρόνου ἢ τοῦ τρόπου τῆς ἀποβολῆς τῶν περιττωμάτων, ὑπὸ ποίας περιστάσεις καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ποίων τροφῶν προῆλθον ταῦτα, ἐξετάζομεν μακροσκοπικῶς τὸ σχῆμα, τὴν σύστασιν, τὴν χροιὰν καὶ τὴν ὀσμήν, μικροσκοπικῶς τὰς εἰς αὐτὰ ἀνευρισκομένας οὐσίας, μικροβιολογικῶς τοὺς διαφόρους μικροοργανισμοὺς καὶ χημικῶς, κατὰ τὴν μέθοδον Hoppe-Seyler, τὰς λευκωματοειδεῖς οὐσίας, τὰς χολοχρωστικὰς κτλ. Διὰ τῆς δευτέρας, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν φυσιολογικὴν σύνθεσιν τῶν περιττωμάτων, δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν, εἰς διαφόρους παθολογικὰς καταστάσεις, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἀλλοιοῦται ἡ σύνθεσις αὐτῶν μετὰ λῆψιν ὡρισμένης τροφῆς. Χορηγοῦντες τὸ δοκιμαστικὸν

Digitized by Google

γεῦμα καὶ προκαλοῦντες οὕτω τὴν εἰδικὴν δρᾶσιν τῶν διαφόρων ἐντερικῶν ἀδένων, δυνάμεθα ἐκ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τοῦ ὑπολείμματος ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ γνωρίσωμεν τὴν λειτουργικὴν ἱκανότητα τῶν ἀδένων τούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν καλὴν ἢ κακὴν λειτουργίαν τοῦ πεπτικοῦ ἐν γένει συστήματος. Ἡ ἐξέτασις τῶν περιττωμάτων καὶ κατὰ τὰς δύο μεθόδους ἐκτελεῖται μακροσκοπικῶς, χημικῶς, μικροσκοπικῶς καὶ μικροβιολογικῶς.

Α) *Μακροσκοπικὴ ἐξέτασις.* Διὰ ταύτης ἀνευρίσκονται οὐ μόνον οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες, ἤτοι ἡ ποσότης, ἡ χροιά, ἡ σύστασις καὶ ἡ ὀσμή, ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατὰ στοιχεῖα (παράσιτα, ὑπολείμματα τροφῶν, προϊόντα παθολογικὰ κ.τ.λ.).

1) *Γενικοὶ χαρακτῆρες.* α) Ποσότης. Αὕτη, οὖσα ἀνάλογος πρὸς τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ληφθείσης τροφῆς, αὐξάνει ἐπὶ χορτοφαγίας καὶ ἐλαττοῦται ἐπὶ κρεοφαγίας. Ἡ ποσότης τῶν περιττωμάτων φυσιολογικῶς διαιτωμένου ἀτόμου κυμαίνεται εἰς τὸ εἰκοσιτετράωρον μεταξὺ 60 καὶ 250 γρ. καὶ ἀποβάλλεται διὰ μιᾶς ἢ δύο κενώσεων. Ἐπὶ παθολογικῶν ὅμως καταστάσεων ἡ ποσότης οὐ μόνον ἐλαττοῦται ἢ αὐξάνεται, ἀλλὰ καὶ ἀποβάλλεται διὰ περισσοτέρων κενώσεων, δυναμένων εἴς τινας περιπτώσεις νὰ φθάσωσι τὰς 50 ἢ καὶ 100 (χολέρα, δυσεντερία κ.τ.λ.). Τὸ ποσὸν τῶν περιττωμάτων μετὰ λῆψιν δοκιμαστικοῦ γεύματος Gaultier εἶναι περίπου 100 γρ. Αὔξησις τούτου σημαίνει ἢ ἀτελῆ ἀπορρόφησιν ἢ παθολογικὴν ὑπερέκκρισιν τοῦ ἐντέρου.

β) Σύστασις. Αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιεκτικότητος τῶν περιττωμάτων εἰς ὕδωρ. Τὰ τῶν φυσιολογικῶν ἀτόμων, ὡς περιέχοντα ὀλίγην ποσότητα ὕδατος, ἔχουσι σύστασιν ἡμιστερεάν, πολτώδη καὶ σχῆμα κυλινδροειδές, ὅπερ λαμβάνουσιν ἐκ τῆς εἰς τὸ παχὺ ἔντερον συμπυκνώσεως αὐτῶν. Ἐπὶ παθολογικῶν ὅμως καταστάσεων ἡ σύστασις αὐτῶν μεταβάλλεται ἀναλόγως. Οὕτως ἐπὶ διαρροίας ἡ σύστασις αὐτῶν εἶναι ρευστή, ἐνῷ ἐπὶ δυσκοιλιότητος εἶναι πολὺ στερεωτέρα. Ἄλλοτε τὸ σχῆμα αὐτῶν εἶναι ταινιοειδὲς καὶ προέρχεται εἴτε ἐκ νευρικῆς ἐντερικῆς συσπάσεως τοῦ ὀρθοῦ, εἴτε ἐκ συσπάσεως τοῦ δακτυλίου. Ἡ σύστασις τῶν περιττωμάτων μετὰ δοκιμαστικὸν γεῦμα εἶναι ἡμιστερεά.

γ') Χροιά. Τῶν φυσιολογικῶν περιττωμάτων ἡ χροιὰ εἶναι καστανόχρους, προερχομένη ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς περιεχομένης οὐροχολίνης καὶ χολοχρωστικῶν. Ἀναλόγως ὅμως τῆς τροφῆς δύναται νὰ ποικίλλῃ ἀπὸ κιτρινοκαστανοχρόου μέχρι βαθέος πρασινοκαστανοχρόου. Οὕτω τὰ μὲν χόρτα, ὡς περιέχοντα χλωροφύλλην, δίδουσιν εἰς αὐτὰ χροιὰν πρασινωπήν, τὰ δὲ ἀμυλοῦχα κιτρινωπήν. Ὡσαύτως ἡ βρῶσις καὶ πόσις οὐσιῶν περιεχουσῶν χρωστικὰς δίδει εἰς αὐτὰ ἀνάλογον χρῶσιν (σηπίαι, μέλας οἶνος κτλ.). Ἀλλὰ καὶ ἡ λῆψις διαφόρων φαρμάκων ἐπιδρᾷ τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς χροιᾶς. Οὕτω τὰ σιδηροῦχα καὶ τὸ βισμούθιον χρωματίζουσιν αὐτὰ μελανά, τὸ καλόμελι πρασινωπά, ἡ σαντονίνη, τὸ ρῆον καὶ ἡ σέννα κιτρινωπά, ἡ ἰππεκακουάνα λευκωπά. Πάντως δὲ ἡ παρουσία ἢ ἡ ἀπουσία τῆς χολῆς παίζει σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν χροιὰν τῶν περιττωμάτων, ἅτινα ἐπὶ περισσείας μὲν ταύτης λαμβάνουσι χροιὰν ἀπὸ κιτρίνης μέχρι βαθέως πρασίνης, ἐπὶ ἀπουσίας δὲ αὐτῆς ἀπὸ τεφροχρόου μέχρι λευκῆς. Μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς χροιᾶς τῶν περιττωμάτων κέκτηται ἐπίσης ἡ παρουσία αἵματος ἐν αὐτοῖς, τοῦ μὲν προσφάτου δίδοντος χροιὰν ἐντόνως ἐρυθράν, τοῦ δὲ μὴ τοιούτου σκοτεινοτέραν. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, ὅσον ὑψηλότερον κεῖται ἡ ἑστία τῆς προελεύσεως τοῦ αἵματος, τόσον ἡ ἀλλοίωσις αὐτοῦ εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἐπομένως τόσον ἡ χροιὰ τῶν περιττωμάτων βαθυτέρα, δυναμένη νὰ φθάσῃ μέχρι μελανῆς.

Ἡ πρασίνη χροιὰ εἰς τὰ περιττώματα ἐνίων δυσεντεριῶν δύναται νὰ προέλθῃ καὶ ἐκ τῆς παρουσίας ἐν αὐτῇ τοῦ βακτηριδίου τοῦ κυανοῦ πύου ἢ τοῦ βακτηριδίου τοῦ Lesage. Ἡ χροιὰ τῶν περιττωμάτων μετὰ δοκιμαστικὸν γεῦμα εἶναι ἐρυθρά, προερχομένη ἐκ τοῦ μετὰ τῆς τροφῆς δοθέντος καρμινίου.

δ') Ὀσμή. Συνήθως αὕτη εἶναι δυσάρεστος, προερχομένη ἐκ τῆς παρουσίας τῆς ἰνδόλης καὶ τῆς σκατόλης. Δύναται ὅμως νὰ καταστῇ αὕτη ἀνυπόφορος ἐκ τῆς παρουσίας ὑδροθείου, προερχομένου ἐκ τῆς ἐν τοῖς ἐντέροις ἀποσυνθέσεως. Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀποσύνθεσις τῶν τροφῶν εἰς τὰ ἔντερα, τόσον περισσότερον καθίσταται ἡ ὀσμὴ αὐτῶν δυσωδεστέρα. Ἐπίσης λίαν δυσάρεστον καὶ ἀποκρουστικὴν ὀσμὴν κέκτηνται καὶ τὰ περιττώματα τὰ μὴ περιέχοντα χολὴν ἢ τὰ προερχόμενα ἐξ ἑλκώσεων καρκινωματώδους ἢ συφιλιδικῆς φύσεως. Τὰ τῆς χολέρας ἔχουσιν ἰδίαν ὀσμὴν ὡς ἀπὸ σπέρματος. Μὲ τὸ δοκιμαστικὸν γεῦμα ἡ ὀσμὴ εἶναι ἁπλῶς δυσάρεστος.

2) *Ἀναζήτησις μικροσκοπικῶς ὁρατῶν στοιχείων.* Πρὸς ἀνίχνευσιν τοιούτων στοιχείων ἀπαιτεῖται προπαρασκευή τις, διευκολύνουσα τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν. Τὰ πρὸς μικροσκοπικὴν ἐξέτασιν περιττώματα ὑποβάλλονται εἰς τὴν δι' ἀφθόνου ὕδατος ἀνάμιξιν, ἵνα ἀποχωρισθῶσι τὰ διαλυτὰ ἀπὸ τὰ ἀδιάλυτα στοιχεῖα. Τοῦτο κατορθοῦται εἴτε δι' εἰδικῶν συσκευῶν, ὡς αἱ τοῦ Boas ἢ τοῦ Brandeis, εἴτε ἁπλούστερον διὰ κρισάρας μεταλλίνης μετὰ δικτύων μεγέθους οὐχὶ ἀνωτέρου τοῦ 1 χιλιοστομέτρου. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης διαλύοντες διὰ τοῦ ὕδατος πάντα τὰ διαλυτὰ στοιχεῖα κατακρατοῦμεν τὰ ἀδιάλυτα, ἅτινα καὶ ἐξετάζομεν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ καὶ δι' ἁπλοῦ φακοῦ. Τὰ στοιχεῖα ἅτινα θ' ἀναζητήσωμεν μακροσκοπικῶς εἶναι: τὰ ἐκ τροφῶν προερχόμενα, ἡ βλέννα, οἱ διάφοροι λίθοι καὶ τὰ διάφορα ζωϊκὰ παράσιτα.

α) Τὰ ἐκ τροφῶν προερχόμενα. Αἱ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων λαμβανόμεναι τροφαὶ δὲν πέπτονται ἅπασαι τελείως. Τινὲς μάλιστα μένουσι καὶ τελείως ἄπεπτοι. Τὰ ὑπολείμματα ταῦτα τῶν τροφῶν ὅταν μὲν εἶναι ὀλίγα δὲν ἔχουσι σημασίαν, ὅταν ὅμως εἶναι πολλὰ ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι σπουδαία ἀπὸ διαγνωστικῆς ἐπόψεως. Ἐὰν τὰ ὑπολείμματα συνίστανται ἐκ μικρῶν τεμαχίων κρέατος, λίπους, κροκίδων τυρίνης καὶ ἀμυλούχων, σημαίνουσι γαστρικὴν ἢ ἐντερικὴν διαταραχήν, ἀπαντῶσαν ἰδίᾳ εἰς τὸν χρόνιον ἐντερικὸν κατάρρουν καὶ συνιστῶσι τὴν καλουμένην λειεντερίαν. Ἡ ἀνεύρεσις εἰς τὰ περιττώματα τροφῶν τελείως ἀπέπτων σημαίνει ὕπαρξιν ἀμέσου συγκοινωνίας τοῦ στομάχου μετὰ τῶν ἐντέρων, προερχομένην ἐξ ἕλκους ἢ καρκίνου τοῦ στομάχου.

Ἐνίοτε παρατηρεῖται μεγάλη ποσότης λιπαρῶν οὐσιῶν, παρουσιαζομένων εἴτε ὑπὸ μορφὴν λευκωπῆς μάζης μεγέθους ἀπὸ ἐρεβίνθου μέχρι καρύου, εἴτε ὑπὸ μορφὴν τεφροχρόου ἀμιαντώδους οὐσίας περιβαλλούσης τὰ ἡμιστερεὰ περιττώματα, εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἐλαιώδη ἐπιπλέουσαν τῶν ρευστῶν διαρροϊκῶν περιττωμάτων. Ἡ παρουσία τῶν ἀδιαλύτων τούτων λιπαρῶν οὐσιῶν, καλουμένη στεατόρροια, εἶναι ἀπόρροια ἀποφράξεως τῆς χολῆς ἢ τοῦ παγκρεατικοῦ χυμοῦ ἐκ παθήσεων τῶν ἀναλόγων ὀργάνων. Φυσιολογικῶς, μετὰ δοκιμαστικὸν γεῦμα, οὐδὲν ὑπόλειμμα τροφῆς ὀφείλει νὰ παρατηρηθῇ. Ἐμφάνισις τοιούτου σημαίνει διαταραχὴν τῆς ἐντερικῆς λειτουργίας.

β) Βλέννα. Αὕτη ἐκκρινομένη ὑπὸ τῶν ἀδένων τοῦ Liberkühn φυσιολογικῶς εἶναι ἀναμεμιγμένη μετὰ τῶν περιττωμάτων καὶ ἐπομένως δὲν διακρίνεται. Ἡ παρουσία ἐπομένως ταύτης εἶναι ἔνδειξις παθολογικῆς καταστάσεως. Ἐμφανίζεται εἴτε ὑπὸ μορφὴν λευκώματος ᾠοῦ περιβάλλουσα τὰ στερεὰ περιττώματα, εἴτε ὑπὸ μορφὴν κιτρινοχρόων κηλίδων ἐμπεπαρμένων εἰς ταῦτα. Ἐπὶ χρονίου κατάρρου τοῦ παχέος ἐντέρου, καλουμένου βλεννομεμβρανώδους ἐντερίτιδος, ἀνευρίσκομεν τοιαύτην ἄνευ περιττωμάτων, σχεδὸν ἐν καθαρᾷ καταστάσει, ὑπὸ μορφὴν ταινιῶν ἢ κυλίνδρων μήκους 0,30 μ. καὶ πλέον, δυναμένων νὰ συγχυσθῶσι πρὸς ἀσκαρίδας ἢ ταινίας.

γ) Λίθοι. Ἐντὸς τῶν περιττωμάτων, ἕνεκα διαφόρων αἰτιῶν, εἶναι δυνατὸν ν' ἀνευρεθῶσι διάφοροι στερεαὶ οὐσίαι, τὰς ὁποίας καλοῦμεν λίθους. Οὗτοι, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως ἢ συστάσεως αὐτῶν, διακρίνονται εἰς χολολίθους, ἐντερολίθους καὶ κοπρολίθους,

Χολόλιθοι. Οὗτοι ἔχοντες μέγεθος ποικίλλον ἀπὸ κόκκου κέγχρου μέχρις ᾠοῦ περιστερᾶς, παρουσιάζονται εἴτε ὑπὸ μορφὴν μικρῶν συγκριμάτων εὐκόλως κονιοποιουμένων, εἴτε ὑπὸ μορφὴν μικρῶν σκληρῶν πετρῶν, ἐχουσῶν συνήθως μὲν μοροειδῆ ὄψιν, σπανίως δὲ ἐν εἴδει κόκκων ροδίου μετὰ λείων ἑδρῶν. Οἱ μικροὶ λίθοι ἀποτελοῦνται εἴτε ἐκ χοληστερίνης καὶ χολικῶν ὀξέων, εἴτε ἐξ ἀσβεστούχων ἀλάτων. Οἱ ἐκ χοληστερίνης ἀποτελούμενοι εἶναι συχνότεροι καὶ ἀναγνωρίζονται ἐκ τῆς μαλθακῆς συστάσεως αὐτῶν, τῆς λευκωπῆς ἢ ὑποκυανιζούσης χροιᾶς καὶ τοῦ μικροῦ εἰδικοῦ βάρους, ὅπερ εἶναι κατώτερον τοῦ ὕδατος. Οἱ ἐκ χολικῶν ὀξέων ἀποτελούμενοι εἶναι σπανιώτεροι καὶ σκληροὶ τὴν σύστασιν, ἔχουσι χροιὰν ποικίλλουσαν ἀπὸ πορτοκαλιοχρόου μέχρι καστανομελανῆς, εἶναι βαρύτεροι τοῦ ὕδατος καὶ ἀποτελοῦσιν εἶδος χολικῆς ψάμμου. Οἱ ἐξ ἀσβεστούχων ἀλάτων συγκείμενοι παρουσιάζουσι περιφέρειαν ἀκανόνιστον καὶ χροιὰν διάφορον, προερχομένην ἐκ τῶν μετ' αὐτῶν ἀναμεμιγμένων χολοχρωστικῶν. Οἱ μεγάλοι λίθοι, παρατηρούμενοι συνηθέστερον εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς γέροντας, συνίστανται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ χοληστερίνης, ἔχουσιν ὄψιν λευκωπὴν καὶ στιλπνὰς ἀκτινωτὰς ρωγμάς. Τὸ σχῆμα αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς συμπιέσεως ἐν τῇ χοληδόχῳ κύστει, εἶναι πολυεδρικόν. Τήκονται εὐκόλως καὶ ὅταν θερμανθῶσι καίονται παράγοντες φλόγα. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σχηματίζονται ἐκ τῆς εἰσβολῆς μικροβίων ἐντερικῆς προελεύσεως ἐν τῇ χοληδόχῳ κύστει, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συχνοτάτης ἀνευρέσεως ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν καθαρῶν ἀποικιῶν κολοβακτηριδίων.

Ἐντερόλιθοι. Οὗτοι, ἔχοντες συνήθως μέγεθος ἀπὸ ἐρεβίνθου μέχρι καρύου, συνίστανται ἐκ κεντρικοῦ τινος ξένου σώματος, πέριξ τοῦ ὁποίου ἐναπετέθησαν συγκεντρικῶς ἅλατα ἀσβεστίου, μαγνησίου ἢ καὶ φωσφορικῶν γαιωδῶν ἀλάτων μετ' ὀργανικῶν καὶ λιπαρῶν οὐσιῶν. Ἐνίοτε ἔχοντες σχῆμα λεπτῆς ψάμμου χροιᾶς κιτρίνης ἢ τεφροχρόου, συνιστῶσι τὴν καλουμένην ἐντερικὴν ψάμμον.

Κοπρόλιθοι. Εἶναι σπανιώτεροι τῶν ἄλλων, ἔχουσι χροιὰν μελανωπὴν καὶ σχηματίζονται ἐκ περιττωμάτων ἐσκληρυμμένων.

Ψευδόλιθοι. Ἐνίοτε εἰς τὰ περιττώματα δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν διάφορα ὑπολείμματα τροφῶν ἢ φαρμάκων, ἅτινα ὁμοιάζουσι πρὸς λίθους. Τοιοῦτοι ψευδόλιθοι δυνάμενοι νὰ συγχυσθῶσι πρὸς τοὺς ἄνω περιγραφέντας ἀληθεῖς λίθους, εἶναι δυνατὸν νὰ προέλθωσιν ἐκ κελύφους ᾠῶν, πηγμάτων λευκώματος ᾠοῦ, βουτυρωδῶν πηγμάτων προερχομένων ἐκ λήψεως μεγάλης ποσότητος ἐλαίου ἐλαιῶν, φλοιῶν καὶ κόκκων ὀπωρῶν (φράουλαι, σῦκα, ἄπια κ. τ. λ.) ἢ καὶ φαρμάκων (ἀνθρακικῆς μαγνησίας, ὑπονιτρικοῦ βισμουθίου, σαλόλης, θείου κτλ.). Ἡ μακροσκοπικὴ διάγνωσις τῶν λίθων δύναται νὰ συμπληρωθῇ καὶ διὰ τῆς χημικῆς ἐξετάσεως μετὰ λειοτρίβησιν αὐτῶν.

Β') ***Χημικὴ ἐξέτασις.*** Αὕτη σκοπὸν ἔχει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ποιοτικὸν προσδιορισμὸν τῶν διαφόρων συστατικῶν τῶν περιττωμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ποσοτικὸν προσδιορισμὸν αὐτῶν. Ἵνα προβῶμεν ὅμως εἰς τὴν χημικὴν ἐξέτασιν τῶν περιττωμάτων, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν φυσιολογικὴν σύνθεσιν αὐτῶν. Τὰ περιττώματα τῶν φυσιολογικῶς ἐχόντων ἐνηλίκων ἀτόμων περιέχουσιν οὐσίας προερχομένας εἴτε ἐκ τῶν τροφῶν εἴτε ἐκ τῶν ἐκκρίσεων τῶν ἀδένων τοῦ πεπτικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἀπορριμμάτων τοῦ βλεννογόνου τῶν ἐντέρων. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσιν οἱ διάφοροι φυτικοὶ καὶ ζωϊκοὶ μικροργανισμοί, αἱ τυχαίως εἰσαχθεῖσαι μετὰ τῶν τροφῶν ξέναι οὐσίαι καὶ τὰ διάφορα τυχὸν ληφθέντα φάρμακα. Εἰς τὰς πρώτας οὐσίας περιλαμβάνονται τὰ μὴ πεφθέντα ὑπολείμματα τῶν τροφῶν, τὰ προϊόντα τῆς ἀποσυνθέσεως τούτων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ (ἀμινοξέα, φαινόλαι, ἰνδόλη, σκατόλη, μερκαπτάνη, ἀλκαλοειδῆ ἐξ ἀποσυνθέσεως κ.τ.λ.) καὶ τὰ προϊόντα τὰ ἀποφυγόντα τὴν πεπτικὴν ἐπίδρασιν (οὐδέτερα λίπη) ἢ τὴν ἐντερικὴν ἀπορρόφησιν (λιπαρὰ ὀξέα, ἀλκαλικοὶ σάπωνες καὶ ἀλκαλιγαιώδη). Εἰς τὰς δευτέρας διακρίνομεν τὰς προερχομένας ἐκ τῆς χολῆς (χοληστερίνη, χολοχρωστικά, χολικὰ ὀξέα) καὶ εἰς τὰς προερχομένας ἐκ τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων τοῦ βλεννογόνου τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλῆνος. Συνήθως ἡ χημικὴ ἐξέτασις περιορίζεται εἰς τὸν προσδιορισμόν: α') τῆς ἀντιδράσεως, β') τῆς ἰνδόλης καὶ σκατόλης, γ') τῶν χολοχρωστικῶν, δ') τῆς ὑδροχολερυθρίνης, ε') τῆς σχέσεως τοῦ βάρους τῶν ξηρῶν οὐσιῶν ὡς πρὸς τὰς νωπάς, στ') τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν, ζ') τῆς διαρκείας τῆς διαδρομῆς τῶν οὐσιῶν εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα, η') τὴν δοκιμὴν τῆς ζυμώσεως, θ') τὴν ἀναζήτησιν τῶν μὴ πεφθεισῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν. Καὶ ἡ μὲν ἀνίχνευσις τῆς ἰνδόλης, τῆς σκατόλης, τῶν χολοχρωστικῶν καὶ τῆς ὑδροχολερυθρίνης δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ λήψεως εἰδικοῦ γεύματος. Ἡ ἀνίχνευσις ὅμως τῶν ἄλλων συστατικῶν πρέπει νὰ γίνῃ μετὰ προηγουμένην λῆψιν εἰδικῆς τροφῆς, ἤτοι τοῦ καλουμένου δοκιμαστικοῦ γεύματος, οὗτινος ἡ σύνθεσις εἶναι διάφορος εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ τὸ τοῦ Gaultier ἀποτελεῖται ἐξ 100 γρ. ἄρτου, 60 γρ. βοείου κρέατος, 30 γρ. βουτύρου, 500 γρ. γάλακτος καὶ 200 γρ. γεωμήλων καὶ χορηγεῖται εἰς δύο δόσεις μετὰ ξηρίων κόνεως φυτικοῦ ἄνθρακος ἢ καρμινίου διδομένων πρὸ τοῦ γεύματος καὶ μετὰ τοῦτο. Πάντα τὰ μελανῶς ἢ ἐρυθρῶς κεχρωσμένα περιττώματα συλλέγονται καὶ ὑποβάλλονται εἰς τὴν χημικὴν ἐξέτασιν. Ἐν Γερμανίᾳ χρησιμοποιεῖται τὸ γεῦμα τῶν Schmidt καὶ Strassbürger, ὅπερ εἶναι συνθετώτερον καὶ χορηγεῖται ἐπὶ 4 συνεχεῖς ἡμέρας. Τοῦτο οἱ Riva καὶ Roux μετέβαλον καὶ τὸ προσήρμοσαν πρὸς τὰς γαλλικὰς καὶ ἰταλικὰς συνηθείας.

Εἰς τὰ συλλεχθέντα περιττώματα θ' ἀναζητηθῇ:

1ον) Ἡ *ἀντίδρασις*, ἥτις ἀνευρίσκεται διὰ χάρτου τοῦ ἡλιοτροπίου, ἐμβαπτιζομένου εἰς ποσότητά τινα περιττωμάτων ἀραιωθέντων δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος. Φυσιολογικῶς ἡ ἀντίδρασις τοῦ μὲν μηκωνίου εἶναι ὄξινος, τῶν τοῦ θηλάζοντος βρέφους ἐλαφρῶς ὄξινος καὶ τῶν τῶν παιδίων τῶν τρεφομένων διὰ γάλακτος ἀγελάδος οὐδετέρα ἢ ἀσθενῶς ἀλκαλική. Ἡ ἀντίδρασις τῶν περιττωμάτων τῶν παίδων καὶ ἐνηλίκων, τῶν τρεφομένων διὰ μεικτῆς τροφῆς, κυμαίνεται περὶ τὴν οὐδετέραν. Ἐπίσης ἡ ἀντίδρασις εἶναι οὐδετέρα καὶ μετὰ δοκιμαστικὸν γεῦμα. Ἀντίδρασις ὄξινος σημαίνει ἐλαττωματικότητα τῆς κινητικότητος τοῦ ἐντέρου, ἔλλειψιν χολῆς ἢ ἔντονον ὑπερχλωρυδρίαν. Ἡ στομαχικὴ ὑπερχλωρυδρία, συνδυαζομένη μετ' ἀνεπαρκείας χολικῆς καὶ παγκρεατικῆς, προκαλεῖ τὴν ὄξινον διάρροιαν τῶν ἐνηλίκων. Ἡ ἀλκαλικὴ ἀντίδρασις δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε ἐξ ἐλαττωματικῆς λειτουργίας τοῦ παχέος ἐντέρου, εἴτε ἐξ ἐπισχέσεως τῆς παγκρεατικῆς ἐκκρίσεως.

2ον) Ἡ *σχέσις τοῦ βάρους* τῶν ξηρῶν οὐσιῶν ὡς πρὸς τὰς νωπὰς εὑρίσκεται δι' ἀποξηράνσεως 1 γρ. περιττωμάτων εἰς κλίβανον 100 βαθμῶν. Φυσιολογικῶς 100 γρ. περιττωμάτων περιέχουσιν 22 γρ. ξηρῶν οὐσιῶν. Ἐὰν ἡ ἐντερικὴ ἀπορρόφησις εἶναι ἐλαττωματική, ἡ σχέσις αὕτη ἐλαττοῦται εἰς 9%.

Digitized by Google

τοὐναντίον αὕτη, ἐπὶ ἐλαττωματικῆς ἀπεκκρίσεως τῆς χολῆς, αὐξάνεται εἰς 33%. Ἡ σύγχρονος ὅμως ἔκλειψις τῶν χολικῶν καὶ παγκρεατικῶν ἐκκρίσεων προκαλεῖ αὔξησιν τοῦ ὕδατος καὶ ἐλάττωσιν τῶν ξηρῶν οὐσιῶν.

3ον) *Αἷμα*. Ἡ παρουσία αἵματος εἰς τὰ περιττώματα ἔχει σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν προέλευσιν αὐτοῦ. Ὅσον ἐρυθροτέρα εἶναι ἡ χροιά, τόσον ἡ ἑστία τῆς προελεύσεως αὐτοῦ κεῖται ἐγγύτερον πρὸς τὸ ὀρθόν. Πάντως, μεγίστην διαγνωστικὴν σημασίαν ἔχει ἡ ἐκ τοῦ στομάχου ἢ τῶν ἐντέρων προέλευσις τοῦ αἵματος, σημαίνουσα ἢ ἕλκος τοῦ στομάχου ἢ τοῦ δωδεκαδακτύλου ἢ ἐντερικὴν διάτρησιν, ὡς συμβαίνει τοῦτο κατὰ τὸν τύφον κτλ. Τὸ αἷμα, ἀλλοιούμενον κατὰ τὴν διὰ τοῦ ἐντέρου διαδρομήν, μεταβάλλει χροιὰν γινόμενον καφεόχρουν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δυσκόλως διακρίνεται εἰς τὰ περιττώματα, συγχεόμενον μετὰ τῆς χροιᾶς αὐτῶν. Τὸ αἷμα εἰς τὰ περιττώματα δύναται νὰ προέλθῃ καὶ ἐξ ἄλλων αἰτιῶν (ἐπίσταξις, οὐλῖτις, βρῶσις ὠμοῦ κρέατος, τυχαῖαι τρώσεις, αἱμορροΐδες κλπ.). Πρόχειρος τρόπος ἀνιχνεύσεως τοῦ αἵματος εἶναι ὁ ἀκόλουθος: Ἐπὶ λευκοῦ διηθητικοῦ χάρτου ἐπιθέτομεν περὶ τὰ 30 γρ. περιττωμάτων. Ἐὰν ὑπάρχῃ αἷμα, μετὰ 20 περίπου λεπτὰ θὰ σχηματισθῇ ἐρυθροκαστανόχρους κηλίς. Ἐὰν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης δὲν ἀποδειχθῇ ἡ ὕπαρξις τοῦ αἵματος, ὅπερ ὑποπτευόμεθα, πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν εἰς μίαν τῶν γνωστῶν εἰδικῶν μεθόδων κατὰ Weber, Meyer, Escaïch, βενζιδίνης κτλ. Τέλος δι' εἰδικῶν μεθόδων θ' ἀναζητηθῶσι χημικῶς ἡ χρησιμοποίησις τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν (οὐδέτερα λίπη, ὄξινα λίπη, σάπωνες), ἡ χρησιμοποίησις τῶν ὑδατανθράκων (μέθοδος σακχαροποιήσεως καὶ ζυμώσεως), ἡ χρησιμοποίησις τῶν λευκωματοειδῶν (ὁλικὸν ἄζωτον, ποιοτικὸς καὶ ποσοτικὸς προσδιορισμὸς αὐτῶν) καὶ αἱ τυχὸν εὑρεθησόμεναι οὐσίαι (βλεννίνη, λευκίνη, τυροσίνη, ἔνζυμα, ἀέρια, χρωστικαὶ τοῦ αἵματος, χολοχρωστικαί, ἰνδόλη, φαινόλη κτλ.).

Γ') ***Μικροσκοπικὴ ἐξέτασις***. Διὰ ταύτης ἐπιζητεῖται ἡ ἀνεύρεσις οὐ μόνον τῶν φυσιολογικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν παθολογικῶν στοιχείων, ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχωνται εἰς τὰ περιττώματα. Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐπίσης ἐξετάσεως θὰ ἐρευνηθῇ ἡ φύσις τῶν μὴ χρησιμοποιηθεισῶν τροφῶν, τῶν ὁποίων ἡ χημικὴ ἐξέτασις προσδιορίζει τὴν ποσότητα μόνον, καὶ θὰ προσδιορισθῇ οὐ μόνον ὁ βαθμὸς τῆς πεπτικῆς ἱκανότητος ἑκάστου ἀτόμου ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ἔντασις τῶν πεπτικῶν διαταραχῶν. Τὰ ἀνωτέρω θὰ καθορισθῶσι μικροσκοπικῶς ἐκ τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῶν εὑρεθησομένων εἰς περιττώματα ὑπολειμμάτων τῶν τροφῶν. Τὰ εἰς τὴν μικροσκοπικὴν ἐξέτασιν ὑποβληθησόμενα περιττώματα πρέπει νὰ εἶναι πρόσφατα, λαμβανόμενα εἰ δυνατὸν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ παχέος ἐντέρου διὰ ὑαλίνου στειλεοῦ. Ἐκ τούτων, φυλασσομένων εἰς τρυβλίον Petri, λαμβάνομεν μικρόν τι μέρος, ὅπερ διὰ κρίκου ἐκ λευκοχρύσου φέρομεν ἐπὶ τριῶν ἀντικειμενοφόρων πλακῶν.

Εἰς τὸ πρῶτον παρασκεύασμα προσθέτομεν 2—3 σταγόνας φυσιολογικοῦ ὀροῦ, εἰς τὸ δεύτερον 1—2 σταγόνας ἀραιώματος ὀξεικοῦ ὀξέος 30% καὶ εἰς τὸ τρίτον 1—2 σταγόνας διαλύματος Lugol (1 ἰωδίου, 2 ἰωδιούχου καλίου, 50 ὕδατος). Τὰ παρασκευάσματα ταῦτα, ἀφοῦ καλύψωμεν διὰ καλυπτρίδων, ἐξετάζομεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου. Τὰ συνηθέστερον εὑρισκόμενα στοιχεῖα εἶναι: μυϊκαὶ ἶνες προερχόμεναι ἐκ τοῦ ἀτελῶς πεφθέντος κρέατος, συνδετικὸς ἱστός, ἐλαστικαὶ ἶνες, λιπαρὰ ὀξέα, σάπωνες, σταγονίδια λίπους, βλέννα, κόκκοι ἀμύλου, ἐπιθηλιακὰ κύτταρα, ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, πυοσφαίρια, διάφοροι κρύσταλλοι ἁλάτων (φωσφορικῶν, ἀσβεστούχων καὶ μαγνησίας), κρύσταλλοι Charcot-Leyden, ἀνευρισκόμενοι συνήθως εἰς τὰς ἑλμινθιάσεις καὶ ὑφιστάμενοι ἐφόσον ἡ ταινία μένει εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα, καὶ τέλος διάφορα ζωϊκὰ καὶ φυτικὰ παράσιτα (ὀξύουροι, ἀμοιβάδες, μύκητες κτλ.) ὡς καὶ ᾠὰ αὐτῶν. Ἡ ὡς ἄνω μικροσκοπικὴ ἐξέτασις δύναται νὰ συμπληρωθῇ δι' ἑτέρας μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως μικροῦ μέρους περιττωμάτων διαλυθέντων εἰς ὕδωρ ἀπεσταγμένον καὶ ὑποβληθέντων εἰς φυγοκέντρησιν. Τὸ ἐκ τῆς φυγοκεντρήσεως ἵζημα ἐξαπλούμενον ἐπὶ ἀντικειμενοφόρων πλακῶν δύναται νὰ ἐξετασθῇ καὶ μετὰ χρῶσιν διὰ διαφόρων χρωστικῶν (ἠωσίνης, κυανοῦ τοῦ μεθυλενίου, σαφρανίνης κτλ.).

Δ) ***Μικροβιολογικὴ ἐξέτασις.*** Αὕτη θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκει. Καθότι, ἄλλοτε μὲν θ' ἀναζητηθῶσι μικροοργανισμοὶ φυτικῆς προελεύσεως (βακτηρίδια, κόκκοι, μύκητες κτλ.), ἄλλοτε δὲ ζωϊκῆς τοιαύτης (πρωτόζῳα, σκώληκες, ἀρθρόποδα κτλ.). Καὶ διὰ μὲν τὴν ἁπλῆν ἀναζήτησιν τῶν βακτηριδίων, τῶν κόκκων καὶ τῶν μυκήτων ἀπαιτεῖται μικρά τις προεξεργασία, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀραίωσιν ἑνὸς μέρους περιττωμάτων μετὰ δεκαπλασίου ὄγκου ὕδατος ἀπεστειρωμένου, εἰς τὴν φυγοκέντρησιν τοῦ ἀραιώματος τούτου, εἰς ἀνάμιξιν τοῦ ἐπιπλέοντος ὑγροῦ μετ' οἰνοπνεύματος, εἰς νέαν φυγοκέντρησιν καὶ τέλος εἰς παρασκευὴν ξηρῶν κεχρωσμένων παρασκευασμάτων ἐκ τοῦ ἱζήματος. Διὰ τὴν ἀνίχνευσιν ὅμως τῆς ἐντερικῆς χλωρίδος καὶ τὴν ἀρίθμησιν τῶν εἰς τὰ περιττώματα εὑρισκομένων μικροβίων ἐπροτάθησαν πολλαὶ μέθοδοι. Τούτων ἡ ἁπλουστέρα εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἓν γραμμάριον περιττωμάτων διαλύομεν εἰς 100 κ. ἐκ. ὕδατος ἀπεσταγμένου καὶ ἀπεστειρωμένου. Ἐκ τοῦ ἀραιώματος τούτου λαμβάνοντες $^1/_{10}$ κ. ἐκ. ἐμβολιάζομεν δύο τρυβλία Petri μετὰ θρεπτικοῦ ἄγαρ, ἅτινα φέρομεν εἰς ἐπωαστικὸν κλίβανον 37° καὶ ἀφήνομεν ἐπὶ 3—4 ἡμέρας. Μεθ' ὃ μετροῦμεν τὰς ἀναπτυχθείσας ἀποικίας. Πολλαπλασιάζοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποικιῶν ἐπὶ 100 θὰ ἔχωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μικροβίων εἰς ἓν χιλιοστόγραμμον τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν περιττωμάτων. Ὁ Strassbürger ἀντὶ τῆς καλλιεργείας, καθ' ἣν μικρόβιά τινα δὲν ἀναπτύσσονται, φυγοκεντροῖ καὶ εἶτα ζυγίζει τὸ ἵζημα. Μετ' ἀφαίρεσιν δὲ τοῦ βάρους τοῦ ὑπολείμματος εὑρίσκει τὸ ποσὸν τῶν μικροβίων. Ὁ Klein ἀριθμεῖ τὰ εἰς ὡρισμένον ἀραίωμα εὑρισκόμενα μικρόβια παρασκευάζων ξηρὰ κεχρωσμένα παρασκευάσματα. Ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν διαφόρων εἰδῶν δύναται νὰ γίνῃ διὰ τῶν εἰδικῶν δι' ἕκαστον μικρόβιον μεθόδων. Φυσιολογικῶς ἡ ἐντερικὴ χλωρὶς ἄρχεται ἀναφαινομένη μετὰ τὸν πρῶτον γαλουχισμόν, ἤτοι 10—20 ὥρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους, τοῦ μηκωνίου ὄντος στείρου μικροοργανισμῶν. Ἐφόσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία τοῦ νηπίου, ἡ ἐντερικὴ χλωρὶς πολλαπλασιάζεται, ἵνα πλουτισθῇ ἀφθόνως, ὅταν ἡ δίαιτα γίνῃ μικτή. Τὰ μικρόβια τῶν βρεφῶν ἀποτελοῦνται κατὰ τὰ 85% ἐκ τοῦ δισχιδοῦς βακτηριδίου (b. bifidus), 10% ἐκ τοῦ ἐντεροκόκκου καὶ 5% ἐκ κολοβακτηριδίου, στρεπτοκόκκων καὶ σταφυλοκόκκων. Τὰ περισσότερα τούτων δὲν χρωματίζονται κατὰ Gram καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἐρυθρὰν ἐντερικὴν χλωρίδα κατὰ Comby, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κυανῆν χλωρίδα, προερχομένην ἐκ μικροβίων χρωματιζομένων κατὰ Gram καὶ ἀνευρισκομένην εἰς τὰς ἐντερίτιδας. Ἐκ τῆς μεγάλης ποικιλίας τῶν μικροοργανισμῶν τῶν ἀπαντώντων εἰς τὰ περιττώματα, οἱ συνηθέστεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Ἐκ τῶν φυτικῶν μικροβίων, τὸ ᾠΐδιον τὸ λευκάζον, διάφορα εἴδη σακχαρομυκήτων, ὡς καὶ σπόροι καὶ μυκητύλλια διαφόρων μυκήτων. Ἐκ τῶν σχιζομυκήτων ἀπαντῶνται, κατὰ σειρὰν συχνότητος, τὸ δισχιδές, τὸ κολοβακτηρίδιον, τὸ ἀλκαλιγόνον, τὸ ἀεριογόνον τοῦ γάλακτος, τὸ ὀξύφιλον, τὸ λεπτόν, τὸ δύσοσμον, τὸ ἀμυλοβακτηρίδιον, τὸ βουτυρικόν, τὸ κοινὸν μεσεντερικόν, τὸ σπορογόνον τῆς ἐντερίτιδος, τὸ τοῦ κυανοῦ πύου, ὁ πρωτεὺς ὁ κοινός, τὸ τοῦ κοιλιακοῦ τύφου, τῶν παρατύφων, τὰ τῆς δυσεντερίας, ὁ ἐντερόκοκκος, ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, διάφορα ἀναερόβια καὶ σαρσῖναι (φακελόκοκκοι), τὸ τῆς χολέρας, τὸ τῆς φυματιάσεως κτλ. Ἐκ τῶν ζωϊκῶν παρασίτων ἀνευρέθησαν: Ἐκ τῶν πρωτοζῴων αἱ διάφοροι ἀμοιβάδες, κοκκίδια, τριχομονάδες καὶ τὸ βαλαντίδιον. Ἐκ τῶν σκωλήκων τὰ διάφορα εἴδη τῶν ταινιῶν, τὸ δίστομον τὸ ἡπατικόν, αἱ ἀσκαρίδες, τὸ ἀγκυλόστομον, ἡ τριχίνη καὶ ἡ βιλαρζία. Ἐκ δὲ τῶν ἀρθροπόδων αἱ προνύμφαι τῆς piophila casei, τῆς ἀνθομυίας καὶ τῆς teichomyza fusca κτλ. Ὡς βλέπομεν, ἡ ἐντερικὴ χλωρὶς εἶναι ποικίλη καὶ πλουσία, μεταβαλλομένη ἐκ διαφόρων αἰτίων, ἤτοι τῆς τροφῆς, τῶν παθολογικῶν ἀλλοιώσεων, τοῦ κλίματος κτλ.

Ὁ ρόλος τῶν μικροβίων εἰς τὴν ἐντερικὴν πέψιν. Ἡ ἰδέα ὅτι τὰ εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα εὑρισκόμενα μικρόβια ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς πέψεως ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν. Πρῶτος ὁ Παστέρ, θέσας τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν φυσιολογικὴν πέψιν τῶν τροφῶν. Ἀλλ' ἂν καὶ ἀπέδειξεν ὅτι τὰ πρωτεολυτικὰ βακτηρίδια μετατρέπουσι τὰς λευκωματοειδεῖς οὐσίας, ἐν τούτοις αἱ ἐργασίαι τῶν Nuttal καὶ Thierfelder ἀπέδειξαν ὅτι ἡ πέψις εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ καὶ ἄνευ τῆς παρουσίας τούτων διὰ τῶν διαφόρων φυραμάτων. Τοῦτο ἐπιστοποιήθη καὶ ὑπὸ τῶν Klein, Macfayden, Nencki καὶ Lieber, παρατηρησάντων ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι εὑρισκομένων μικροβίων εἶναι νεκρὰ καὶ ὅτι τὸ λεπτὸν ἔντερον τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ δηλαδὴ ἔνθα ἐκτυλίσσονται αἱ σπουδαιότεραι ἐργασίαι τῆς πέψεως, περιέχει τὰ ὀλιγώτερα μικρόβια τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Ὡς δ' ἀπεδείχθη ὑπὸ τῶν Delezenne καὶ Nicolle, ὁ παγκρεατικὸς χυμὸς μετὰ τοῦ ἐντερικοῦ τοιούτου ἔχουσι μεγάλην μικροβιοκτόνον δύναμιν. Ἀλλ' ἐὰν ἐκ τῶν διαφόρων ἐργασιῶν ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ρόλος τῶν μικροβίων εἰς τὴν πέψιν εἶναι δευτερεύων, ἐν τούτοις αἱ ἐργασίαι τοῦ Tissier ἀποδεικνύουσιν ὅτι μικρόβιά τινα καὶ ἰδίᾳ τὸ δισχιδὲς (b. bifidus) ἔχουσιν ἀνασταλτικὴν δύναμιν ἐπὶ ἑτέρων βακτηριδίων καὶ ἰδίᾳ τῶν προκαλούντων τὴν σῆψιν.

Τὴν δρᾶσιν ταύτην τῶν χρησίμων, οὕτως εἰπεῖν, μικροβίων ἐναντίον τῶν βλαβερῶν ἐχρησιμοποίησεν ἐπωφελῶς πρὸς θεραπευτικοὺς σκοπούς. Ἐπομένως συμπερασματικῶς δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι, παρὰ τὰ παθογόνα καὶ βλαβερὰ μικρόβια, εὑρίσκονται εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα καί τινα μικρόβια, ἅτινα, ἂν καὶ εἶναι ἀβλαβῆ ὑπὸ κανονικὰς περιστάσεις, δύνανται νὰ γίνωσι καὶ ταῦτα βλαβερά, ἐνίοτε δὲ καὶ παθογόνα, εἴτε διὰ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ αὐτῶν, εἴτε δι' εἰδικῆς ἐπικρατήσεως. Τοῦτο ἀπεδείχθη εἰς τὰς ἐντερικὰς μολύνσεις τῶν βρεφῶν, αἵτινες δὲν ὀφείλονται εἰς ὡρισμένον παθογόνον μικρόβιον, ἀλλ' εἰς τὰ συνήθη σαπρόφυτα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, ἀντὶ νὰ διαβιῶσιν ἁπλῶς, συνδυαζόμενα μετ' ἄλλων ἀποκτῶσι παθογόνον δρᾶσιν. Τινὲς μάλιστα, ἀρνούμενοι τὴν φυσιολογικὴν δρᾶσιν, ἣν παραδέχονται οἱ Albü καὶ Schottelius, ὡς καὶ τὴν ἀνασταλτικὴν ἐπὶ τῶν παθογόνων μικροβίων, ἣν παραδέχονται οἱ Metchnikoff καὶ Tissier, διισχυρίζονται ὅτι πάντα τὰ μικρόβια ταῦτα διὰ τῶν τοξινῶν, τὰς ὁποίας ἐκκρίνουσι, καὶ διὰ τῶν τοξικῶν προϊόντων, ἅτινα ἀπεργάζονται εἰς τὸ ὑπόλειμμα τῶν τροφῶν, εἶναι παθογόνα εἰς διαφόρους βαθμούς. Τὴν γνώμην ταύτην ἀσπαζόμενος καὶ ὁ Lynch, παραδέχεται ὅτι ἡ ἐντερικὴ αὐτοδηλητηρίασις ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπορρόφησιν τοξικῶν οὐσιῶν, παρασκευαζομένων ἀκανονίστως εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα ὑπὸ τῶν μικροβίων, ἅτινα ζυμοῦσι καὶ ἀποσυνθέτουσι τὰς κακῶς πεφθείσας τροφὰς καὶ μεθ' ὧν εἰσέρχονται εἰς τὸν ὀργανισμόν. Ἡ ἐνδογενὴς αὕτη δηλητηρίασις ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐξωγενῆ τοιαύτην, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν λῆψιν τροφῶν περιεχουσῶν τοξικὰς οὐσίας παραχθείσας ὑπὸ μικροβίων (τροφικαὶ δηλητηριάσεις, ἤτοι ἀλλαντίασις, ἐκ σεσηπότων ἰχθύων, ἑώλου γάλακτος καὶ κρέατος κτλ.). Κατὰ τὸν Lynch μόνον ἡ διὰ τῶν φυραμάτων καὶ ζυμωμάτων πέψις εἶναι φυσιολογική. Ἡ προερχομένη ἐκ τῆς πρωτεολυτικῆς καὶ σακχαροποιητικῆς δράσεως τῶν ἀεροβίων καὶ ἀναεροβίων μικροβίων εἶναι ἀνώμαλος, παρεμβαλλομένη πρὸς βλάβην τῆς φυσιολογικῆς. Αἱ τοξικαὶ οὐσίαι τῶν μικροβίων τούτων εἰσερχόμεναι ἐν τῷ ὀργανισμῷ προκαλοῦσι τὴν αὐτοδηλητηρίασιν. Οὕτω κατὰ τὸν Metchnikoff, τὸ ἄτομον ζῇ διαρκῶς δηλητηριαζόμενον, χωρὶς νὰ δύναται νὰ φθάσῃ τὸ φυσιολογικὸν γῆρας, ὅπερ ἡ φύσις ὥρισεν εἰς μεγαλυτέρας ἡλικίας. Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται ὅτι τὰ εἰς τὰ ἔντερα ζῶντα μικρόβια, ἀναλόγως τῆς ποσότητος αὐτῶν, εἶναι ἢ βλαβερὰ ἢ ἀβλαβῆ, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὠφέλιμα.

Αὐξομειώσεις τῆς ἐντερικῆς χλωρίδος ἀναλόγως τῆς τροφῆς. Ἡ ἐντερικὴ χλωρὶς εἰς τοὺς ἐνήλικας δὲν εἶναι τελείως γνωστή. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν Gilbert καὶ Dominici, τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι εἰς 1 χιλιοστογρ. περιττωμάτων ἀτόμων ἀκολουθούντων μικτὴν δίαιταν ἀνευρέθησαν 67.000 μικρόβια. Τὰ ἄτομα ταῦτα, τεθέντα εἰς ἀπόλυτον γαλακτοτροφίαν, εἶχον μετὰ δύο ἡμέρας 14.000 μικρόβια, μετὰ πέντε δὲ ἡμέρας 2.250 μόνον μικρόβια. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μικροβίων δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν μικροβιοκτόνον δύναμιν τοῦ γάλακτος, ἀλλ' εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ὑπολείμματος συμφωνοῦσα πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Lynch, καθ' ἃς αἱ μικροβιακαὶ ἀποικίαι βαδίζουσι παραλλήλως πρὸς τὴν ἀφθονίαν τοῦ ὑπολείμματος, τῶν τροφῶν. Ἡ ἐντερικὴ χλωρὶς ἐσπουδάσθη καλύτερον εἰς τὰ βρέφη ὑπὸ τῶν Escherich καὶ Tissier. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους τὰ περιττώματα τῶν βρεφῶν, ἤτοι τὸ μηκώνιον, εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν δὲν περιέχουσι μικρόβια. Ταῦτα ἀναφαίνονται ἀπὸ τῆς 10ης ἕως τῆς 20ῆς ὥρας, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι ἡ ἀσηπτικὴ λεγομένη φάσις. Ἡ παρουσία τῶν μικροβίων εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα τῶν βρεφῶν προηγεῖται τῆς δοκιμῆς τῆς διατροοφῆς, ἀκολουθουμένη ὑπὸ εἴδους ἀποβολῆς ἐπιθηλιακῶν κυττάρων στοματικῆς προελεύσεως. Κατ' ἀρχὰς παρατηροῦνται λευκοί τινες σταφυλόκοκκοι, εἶτα κολοβακτηρίδιά τινα καὶ περὶ τὴν 24ην ὥραν, ὅτε συνήθως γίνεται ἡ πρώτη δοκιμὴ διατροφῆς, παρατηροῦνται βακτηρίδια ἀναθλαστικὰ ἢ βακτηρίδια τοῦ τύπου III τοῦ Rodella. Εἶτα ἀναφαίνονται διπλοβακτηρίδιά τινα, ὡς καὶ τὸ ἀεριογόνον τοῦ γάλακτος, ὁ ἐντερόκοκκος καί τινες σαρσῖναι. Οἱ μικροοργανισμοὶ οὗτοι, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶναι σπάνιοι, πολλαπλασιάζονται καὶ περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν εἶναι ἄφθονοι. Εἰς ταῦτα προστίθενται ἐνίοτε καὶ τὸ δισχιδές, τὸ μεσεντερικὸν καὶ τὸ ὀξύφιλον. Εἶναι ἡ δευτέρα φάσις τῆς ἀναπτυσσομένης χλωρίδος. Τὴν φάσιν ταύτην ἀκολουθεῖ ἡ τρίτη, καθ' ἣν ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω μικρόβια ἀρχίζουσιν ἐκλείποντα καὶ ἀναφαίνεται τὸ δισχιδὲς βακτηρίδιον, ὅπερ πολλαπλασιαζόμεμενον ἐπικρατεῖ. Ἡ φάσις αὕτη, καλουμένη τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς χλωρίδος, ἄρχεται ἄλλοτε μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας ἡμέρας καὶ λήγει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τρίτης, ἄλλοτε δὲ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς τρίτης καὶ λήγει εἰς τὸ τέλος της τετάρτης. Ἡ φάσις αὕτη διαρκεῖ ἀμετάβλητος μέχρι τῆς ἀποκοπῆς ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ θηλασμοῦ, ἐκτὸς ἐὰν παρεκτροπή τις ἀπὸ τὴν κανονικὴν δίαιταν ἢ τῶν ὑγιεινῶν ὅρων μεταβάλλῃ ταύτην, ὁπότε, καὶ ἐπὶ ἐλλείψεως ἐξωτερικῶν συμπτωμάτων, μόνη ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις ἀρκεῖ πρὸς ἀναγνώρισιν. Ἡ αὐτὴ περίπου χλωρὶς παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ βρέφη τὰ διατρεφόμενα διὰ θηλάστρου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ φάσις τῆς μολύν-

Digitized by Google

σεως εἶναι μακροτέρα, τοῦ δὲ μετασχηματισμοῦ πολὺ διαρκεστέρα. Ἡ χλωρὶς ὅμως τῶν παιδίων τῶν τρεφομένων διὰ μικτῆς τροφῆς εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς διαίτης.

Ποικιλία τῆς χλωρίδος εἰς τὰς πεπτικὰς διαταραχάς. Αὕτη εἰς τοὺς ἐνήλικας δὲν ἐσπουδάσθη ἀκόμη τελείως. Κατὰ τὸν Combe εἰς τὴν χρονίαν δυσκοιλιότητα ἀνευρίσκονται ἐντερόκοκκοι καὶ πρωτεολυτικοὶ κόκκοι εἰς μέγα πλῆθος. Εἰς τὴν βλεννομεμβρανώδη ἐντερίτιδα ἀνευρίσκονται ὁ b. putrificus καὶ παχύ τι βακτηρίδιον. Εἰς τὰς διαρροϊκὰς ὅμως καταστάσεις τῶν θηλαζόντων βρεφῶν ἡ χλωρὶς ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων βακτηριδίων καὶ κόκκων εἰς μέγαν ἀριθμόν, ἅτινα ἐφ' ὅσον ἡ ἐντερῖτις παρέρχεται ἐξαφανίζονται, ἵνα ἀναφανῇ καὶ πάλιν τὸ δισχιδὲς βακτηρίδιον, ὅπερ εἶναι ὁ μόνιμος οὕτως εἰπεῖν ξένος καὶ οὗτινος ἡ ἐμφάνισις σημαίνει τὴν ἴασιν. Ἡ ἀνεύρεσις εἰς τὰ περιττώματα ὡρισμένου τινὸς μικροβίου εἰς μεγάλην ποσότητα, κατὰ τὴν διαδρομὴν νόσου τινός, δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τὸ αἴτιον τῆς νόσου ταύτης. Ἡ ἀπόδειξις εἶναι καταφανεστέρα, ἐὰν τὸ μικρόβιον τοῦτο ἀνευρεθῇ καὶ εἰς τὸ αἷμα ἢ εἰς ἕτερα ὄργανα, ἢ ἐὰν παρουσιάζῃ εἰδικὰς ἀντιδράσεις (ὀρροσυγκόλλησις, κροκύδωσις κτλ.). Τὰ μικρόβια ταῦτα ὀνομάζονται παθογόνα καὶ εἶναι συνήθως τὰ ἑξῆς: τὸ τοῦ κοιλιακοῦ τύφου καὶ τῶν παρατύφων, τὰ 4 εἴδη τοῦ μικροβίου τῆς δυσεντερίας, τὸ τῆς χολέρας, τὸ τῆς φυματιάσεως, τὸ κολοβακτηρίδιον καὶ ἡ ἀμοιβὰς ἡ ἱστολυτική. Τὰ λοιπὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων, ζῶντα σαπροφυτικῶς, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας δύνανται νὰ καταστῶσι παθογόνα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ἐξάγεται, ὅτι ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τῶν περιττωμάτων ἐφαρμοζομένη εἰς ἄτομα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἐδόθη δοκιμαστικὸν γεῦμα, μᾶς πληροφορεῖ ἐπὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐντερικῆς χλωρίδος καὶ ὑποδεικνύει εἰς τὸν ἰατρὸν τὰς ἀκολουθητέας ὑγιεινὰς καὶ θεραπευτικὰς μεθόδους (καταστροφὴ τῶν περιττωμάτων, ἀντισηψία αὐτῶν εἰς τὰς λοιμώδεις νόσους κτλ.).

Ἀκολουθητέα μέθοδος πρὸς ἐξέτασιν τῶν περιττωμάτων. Ἡ μέθοδος, ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ ἄτομόν τι πρὸς ἐξέτασιν τῶν περιττωμάτων αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκει. Πάντως τὰ ἄτομα, ἅτινα πάσχουσιν ἔκ τινος παθήσεως τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, καλὸν εἶναι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς μίαν ἐξέτασιν ἄνευ λήψεως δοκιμαστικοῦ γεύματος καὶ εἰς ἑτέραν μετὰ λῆψιν τοιούτου. Ἡ πρώτη θὰ μᾶς πληροφορήσῃ ἐπὶ τῶν τυχὸν ὑπαρχόντων παθολογικῶν στοιχείων (βλέννης, αἵματος, λίθων, παρασίτων), ἡ δὲ δευτέρα ἐπὶ τοῦ θρεπτικοῦ ἰσοζυγίου. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς πρώτης ἀρκεῖ ἡ λῆψις ποσότητός τινος περιττωμάτων εἰς οἱανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας. Πρὸς ἐφαρμογὴν ὅμως τῆς δευτέρας ἀπαιτεῖται οὐ μόνον ἡ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας λῆψις εἰδικῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συλλογὴ τῶν ἀποβληθησομένων περιττωμάτων. Εἰς τὰ περιττώματα ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν σύνθεσιν τῶν φυσιολογικῶν τοιούτων, ἥτις κατὰ τὸν Berzelius εἶναι ἡ ἑπομένη (ὕδωρ 753, στερεαὶ οὐσίαι 247, χολικὰ ἅλατα 9, βλέννη κτλ. 140, λεύκωμα 9, ἐκχυλισματικαὶ οὐσίαι 57, ὑπόλοιπον ἀδιαλύτων τροφῶν 70, διάφορα ἅλατα 12), δυνάμεθα εἰς διαφόρους παθολογικὰς καταστάσεις νὰ καθορίσωμεν ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἠλλοιώθη ἡ σύνθεσις αὐτῶν καὶ νὰ ἐξαγάγωμεν τὰ εἰδικὰ συμπεράσματα. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης θὰ πληροφορηθῶμεν ἐπίσης: α') ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς διόδου τῶν τροφῶν διὰ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, ἥτις φυσιολογικῶς ποικίλλει μεταξὺ 26 καὶ 40 ὡρῶν, β') ἐπὶ τῶν φυσικῶν χαρακτήρων τῶν περιττωμάτων (ποσότης, σύστασις, σχῆμα, ὀσμή), γ') ἐπὶ τῶν μακροσκοπικῶν χαρακτήρων (ὑπόλειμμα τροφῆς, προϊόντα παθολογικὰ τοῦ ἐντέρου), δ') ἐπὶ τῶν μικροσκοπικῶν εὑρημάτων (φυτικὰ κύτταρα, μυϊκαὶ ἶνες, συνδετικὸς ἱστός, λίπη, αἷμα, πύον, ἐπιθηλιακὰ κύτταρα, κρύσταλλοι), ε') ἐπὶ τῶν χημικῶν εὑρημάτων (ἀντίδρασις, σχέσις βάρους, χρησιμοποίησις λιπῶν, ὑδατανθράκων καὶ λευκωματοειδῶν ὡς καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων οὐσιῶν, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσι παρεμπιπτόντως, ἤτοι βλεννίνη, λευκίνη, τυροσίνη, ἰνδόλη, φαινόλη, ἀέρια, ἔνζυμα, χολοχρωστικαί, αἱμοχρωστικαί, συγκρίματα κτλ.).

Τὰ περιττώματα εἴς τινας παθολογικὰς καταστάσεις. 1) Εἰς τὸν *ὀξὺν ἐντερικὸν κατάρρουν.* Ἡ ποσότης ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ κατάρρου. Συνήθως ἔχουσιν ὄψιν χυλοῦ (bouilli), χροιὰν καστανοκιτρίνην καὶ ὀσμὴν λίαν δυσάρεστον. Ἡ ἀντίδρασις αὐτῶν εἶναι ἀλκαλική, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ περιττώματα τοῦ ὀξέος ἐντερικοῦ κατάρρου τῶν παίδων, ἅτινα ἔχουσιν ἀντίδρασιν ὀξίνην καὶ περιέχουσι βλεννώδεις οὐσίας. Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀνευρίσκεται πλῆθος διαφόρων μικροβίων, πολλὰ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα τοῦ ἐντέρου καὶ μεμονωμένα λευκοκύτταρα.

2) Εἰς τὸν *χρόνιον ἐντερικὸν κατάρρουν.* Ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως ὁ Nothnagel ὥρισε τοὺς ἑξῆς κανόνας. α) Ὅταν ἡ πάθησις ἐντοπίζεται εἰς τὸ παχὺ μόνον ἔντερον, συνήθως ὑπάρχει μία μόνον κένωσις εἰς τὸ εἰκοσιτετράωρον. Ἐνίοτε ἀναφαίνονται διάρροιαι καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα. β) Ὅταν ὁ κατάρρους ἐντοπίζεται μόνον εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον, παρατηρεῖται ἀπροθυμία εἰς τὴν κένωσιν. γ) Ὅταν ὁ κατάρρους καταλαμβάνῃ τὸ λεπτὸν καὶ τὸ παχὺ ἔντερον, ταυτοχρόνως, δὲν ὑφίσταται διάρροια. δ) Εἰς τὸν κατάρρουν τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ παχέος ἐντέρου, εὑρίσκομεν εἰς τὰ περιττώματα, ἅτινα εἶναι σκληρὰ ἢ πολτώδη, κοκκία βλέννης, ὑαλοειδοῦς, ὁρατὰ μόνον διὰ τοῦ μικροσκοπίου. ε) Ἐπὶ κατάρρου τοῦ ἰλεοῦ καὶ τῆς νήστεος ἀνευρίσκονται χολοχρωστικαί, ἐπιθηλιακὰ κύτταρα κεχρωσμένα κίτρινα καὶ βλεννώδεις οὐσίαι κεχρωσμέναι ἐπίσης ἐκ τῆς χολῆς.

3) Εἰς τὴν *ἑλκώδη ἐντερίτιδα.* Εἰς τὴν πάθησιν ταύτην παρατηρεῖται διάρροια, ἥτις ὅμως δύναται καὶ νὰ ἐλλείπῃ. Τὰ περιττώματα περιέχουσιν αἷμα καὶ ἰδίᾳ ὡρισμένους παθογόνους μικροοργανισμούς.

4) Εἰς τὸν *κοιλιακὸν τύφον.* Ἐν ἀρχῇ ὑπάρχει συνήθως δυσκοιλιότης, ἥτις ὑποχωροῦσα μετατρέπεται εἰς διάρροιαν, χροιᾶς καὶ συστάσεως σούπας ἐρεβίνθων καὶ ὀσμῆς λίαν δυσαρέστου καὶ χαρακτηριστικῆς. Ἡ ἀντίδρασις αὐτῶν εἶναι πάντοτε ἀλκαλική. Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀνευρίσκονται πολλὰ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα κεχρωσμένα διὰ χολῆς, ἔνια λευκοκύτταρα, πολλοὶ κρύσταλλοι ἐναμμωνίου φωσφορικῆς μαγνησίας καὶ ἄφθονα μικρόβια. Ἐν περιπτώσει αἱμορραγίας (ἐντερορραγία) τὰ περιττώματα εἶναι μελανά.

5) Εἰς τὴν *δυσεντερίαν.* Τὰ περιττώματα εἰς τὴν νόσον ταύτην παρουσιάζουσι μικρὰν τινα ποικιλίαν. Ἄλλοτε εἶναι βλεννώδη ἢ βλεννοαιματηρά, γλοιώδη κιτρινωπὰ ἢ ἐρυθρωπά, μετὰ ἢ ἄνευ ὑπολειμμάτων. Ἄλλοτε εἶναι πυοαιματηρά, ρευστά, κιτρινωπὰ ἢ ἐρυθρωπά, εἰς ἃ ἐπιπλέουσι μόρια ἢ ῥακοειδῆ τμήματα μεγέθους φασιόλου περίπου, ἀποτελούμενα ἐκ βλέννης, αἵματος καὶ πύου, δίδοντα εἰς αὐτὰ τὴν ὄψιν λεπτοτεμαχισμένου κρέατος (κιμᾶ). Ἄλλοτε εἶναι τελείως αἱματηρά, ἢ τελείως πυώδη, εὑρισκόμενα εἰς τὰ προκεχωρημένα στάδια τῆς νόσου. Ὅταν ἡ νόσος ἐκταθῇ μέχρι γαγγραίνης τοῦ ἐντερικοῦ βλεννογόνου, τὰ περιττώματα ἔχουσιν ὀσμὴν δυσώδη καὶ χροιὰν καφεομέλαιναν. Ἐνίοτε παρατηροῦνται σφαιρίδια βλεννώδη ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ ᾠὰ τοῦ βατράχου καὶ τὰ ὁποῖα οὐ μόνον δὲν ἔχουσι σπουδαιότητά τινα, ἀλλὰ καὶ παρετηρήθησαν καὶ εἰς ἄλλας παθολογικὰς καταστάσεις.

6) Εἰς τὴν *χολέραν* τὰ περιττώματα εἶναι ρευστά, ἄχροα καὶ ἄοσμα, διὸ ἐδόθη εἰς αὐτὰ καὶ ἡ ὀνομασία ὀρυζόμορφα ἢ ὀρυζοειδῆ, ἂν καὶ τοιαῦτα περιττώματα παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰς ἠλιάσεις ὡς καὶ εἰς τὰς δηλητηριάσεις δι' ἀρσενικοῦ. Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀνευρίσκονται ἄφθονα ἐπιθηλιακὰ κύτταρα καὶ λευκοκύτταρα καὶ δονάκια τῆς χολέρας, ἅτινα ἀπομονούμενα δύνανται νὰ καλλιεργηθῶσι. Χημικῶς ἀνευρίσκεται ὀροσφαιρίνη καὶ βλεννίνη.

Τὰ *αἱματηρὰ περιττώματα* σημαίνουσι πάντοτε βαρεῖαν ἐντερικὴν βλάβην, ἥτις δύναται νὰ ἑδράζεται εἴτε ἐν τῷ στομάχῳ, εἴτε ἐν τῷ δωδεκαδακτύλῳ εἴτε καὶ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Ἡ χροιὰ αὐτῶν δύναται πολλάκις νὰ ὑποδείξῃ τὴν πάσχουσαν χώραν.

Τὰ *ἀχολικὰ περιττώματα* παρουσιαζόμενα εἰς τοὺς ἰκτέρους, ἔχουσι χροιὰν τεφροκιτρίνην καὶ ἀφθονίαν λιπαρῶν οὐσιῶν. Τοιαῦτα περιττώματα παρετηρήθησαν ἐπίσης καὶ εἰς ἄλλας νόσους ἄνευ ἰκτερικῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος, ἤτοι εἰς τὴν φυματίασιν τῶν ἐντέρων, εἰς τὴν χρονίαν νεφρίτιδα καὶ εἰς τὴν χλώρωσιν. Ἐπὶ ἰκτέρου, ἐὰν τὰ περιττώματα εἶναι ἄχροα, σημαίνει ὅτι ὑπάρχει κώλυμα εἰς τοὺς χοληφόρους πόρους.

7) Εἰς τὰς *ἡπατικὰς παθήσεις.* Ἐπὶ τελείας ἀπουσίας τῆς χολῆς ἐκ τοῦ ἐντέρου ἢ ἐλαττώσεως ταύτης, ὁ χρόνος τῆς διόδου τοῦ δοκιμαστικοῦ γεύματος εἶναι μακρότερος καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐλάττωσιν. Ἡ σχέσις τῶν ξηρῶν συστατικῶν πρὸς τὰ ὑγρὰ μεταβάλλεται, τοῦ ὕδατος ἐλαττουμένου. Ἡ ἀντίδρασις εἶναι ὀξίνος· τὸ $^1/_3$ τοῦ λίπους μένει ἀχρησιμοποίητον. Οἱ ὑδατάνθρακες τοὐναντίον χρησιμοποιοῦνται τελείως. Αἱ ἀπεκκρινόμεναι λευκωματοειδεῖς οὐσίαι εἶναι ηὐξημέναι. Δὲν ἀνευρίσκεται λεύκωμα. Ἡ ἀπόχρωσις δὲ τῶν περιττωμάτων εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῶν χολοχρωστικῶν.

8) Εἰς τὰς *παγκρεατικὰς παθήσεις.* Ἡ δίοδος τῶν τροφῶν εἶναι ἠλαττωμένη, ὡς ἐπίσης εἶναι ἠλαττωμένα καὶ τὰ ὑγρὰ συστατικά. Ἡ ἀντίδρασις εἶναι οὐδετέρα ἢ ἀλκαλικὴ ὡς ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν λευκωματοειδῶν. Πλέον τῶν $^2/_3$ τοῦ λίπους μένει ἀχρησιμοποίητον. Οἱ ὑδατάνθρακες ἀπορροφοῦνται. Τὸ ὁλικὸν ἄζωτον εἶναι ηὐξημένον.

9) Εἰς τὰς *παθήσεις τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου.* Ὁ χρόνος τῆς διόδου τῶν τροφῶν εἶναι βραχύτερος. Παρατηρεῖται αὔξησις τοῦ ὕδατος καὶ ἐλάττωσις τῶν ξηρῶν συστατικῶν. Ἡ ἀντίδρασις εἶναι ὀξίνος. Τὸ $^1/_3$ τοῦ λίπους μένει ἀχρησιμοποίητον, ὡς ἐπίσης μένουσιν ἀχρησιμοποίητα τὰ 15% περίπου τῶν ὑδατανθράκων. Τὸ ὁλικὸν ἄζωτον εἶναι λίαν ηὐξημένον καὶ παρατηροῦνται ἴχνη λευκώματος.

10) Εἰς τὰς *πεπτικὰς διαταραχὰς τοῦ στομάχου.* Ἐὰν ἡ διαταραχὴ προέρχεται ἐκ τοῦ στομάχου, τὰ δὲ ἔντερα δὲν ἀναπληροῦσι τὴν στομαχικὴν ταύτην ἔλλειψιν, παρατηρεῖται ἄφθονος συνδετικὸς ἱστός· ἐὰν ὅμως προέρχεται ἐξ ἐλαττωματικῆς μασήσεως, ἀνευρίσκονται καὶ μικροσκοπικῶς ἔτι τεμάχια τροφῶν ἀμάσητα καὶ ἀτεμάχιστα. Ἐν συμπεράσματι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ λειτουργικὴ ἐξερεύνησις τοῦ ἐντέρου ὑποβοηθεῖ τὴν κλινικὴν διάγνωσιν, πληροφοροῦσα ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἐκκρίσεων τῶν ἐντερικῶν ἀδένων, τῆς κινητικότητος τοῦ ἐντέρου ὡς καὶ τῆς ἀπορροφητικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schmidt* und *Strassburger*, Die Foeces des Menschen (Berlin 1902).—*Ricardo Lynch*, Coprologia (Buenos-Aires).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Étude des fèces normales (ἐν «Argentina medica» 1904).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Examen microscopique des fèces etc. (II Congrès médical latino-américain).—*Van LeddenHulsebochs*, Makr. und mikr. Diagn. der menschl. Excremente.—*Tissier*, Recherches sur la flore normale et pathologique du nourisson (Paris 1900).—*Al. Robin*, Traité des maladies de l'estomac (Paris 1904).—*R. Gaultier*, Précis de coprologie clinique.—*M. Langeron* et *M. Rondeau du Noyer*, Coprologie microscopique (Paris 1926).—*Ν. Α. Μιχαηλίδου*, Ἐργαστηριακὴ διαγνωστικὴ (Ἀθῆναι 1927).

Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

περιττωματικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ περιττώματα, ὁ τῶν περιττωμάτων: «περιττωματικαὶ οὐσίαι».

— **περιττωματικαὶ** ***οὐσίαι.*** Καλοῦνται γενικῶς αἱ οὐσίαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς ζωῆς καὶ ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κατοικιδίων ζῴων, ὡς καὶ αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς βιομηχανίας ἐν γένει καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου. Ἐκ τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι: 1) Αἱ περιττωματικαὶ οὐσίαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων ἤτοι αἱ τρίχες, οἱ ὄνυχες κτλ. καὶ ἰδίᾳ τὰ οὖρα καὶ τὰ κόπρανα, ἅτινα κατὰ μέσον ὅρον καὶ κατὰ κάτοικον πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσιν ἡμερησίως εἰς 1200 κ. ἑκ. διὰ τὰ πρῶτα καὶ 90 γρ. διὰ τὰ δεύτερα. Ἀμφότεραι αἱ τελευταῖαι αὗται οὐσίαι περιέχουσι πρωτίστως μὲν ὕδωρ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, ὀργανικάς, ἀνοργάνους οὐσίας καὶ μικρόβια.

2) Αἱ ἀκαθαρσίαι τοῦ ἀέρος, τῶν στεγῶν, τῶν δωμάτων, τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ὁδῶν αἱ παρασυρόμεναι ὑπὸ τῆς βροχῆς, τῆς χαλάζης καὶ τῆς χιόνος.

3) Τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τῶν οἰκιῶν τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ μαγειρείου, τοῦ πλυντηρίου, τοῦ λουτροῦ, τῶν νιπτήρων καὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν οἰκιῶν ἐν γένει. Ταῦτα περιέχουσιν ὑπολείμματα τροφῶν, ἀκαθαρσίας ὀργανικὰς καὶ ἀνοργάνους, προερχομένας ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ διαφόρους σαπροφύτους καὶ παθογόνους μικροοργανισμούς.

4) Τὰ ὑπολείμματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς παρασκευῆς τῶν φαγητῶν, ἅτινα περιέχουσιν ἰδίᾳ ὀργανικὰς οὐσίας. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι τὰ ἀπορρίμματα τῶν κρεοπωλείων, τῶν λαχανοπωλείων καὶ τῶν ἐδωδιμοπωλείων.

5) Τὰ σκουπίδια τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ὁδῶν, ἅτινα περιέχουσιν ἰδίᾳ τέφραν, χῶμα, κονιορτόν, κόπρον τῶν ζῴων, ὕλας προερχομένας ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐπιστρώματος τῶν ὁδῶν ὑπὸ τῶν ὑποδημάτων, τῶν ὁπλῶν τῶν ζῴων καὶ τῶν ἁμαξῶν ἐν γένει, φυλλώματα δένδρων καὶ ἅπαντα τὰ πιθανὰ καὶ ἀπίθανα ἄχρηστα ἀντικείμενα.

6) Τὰ ρυπαρὰ ὕδατα τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων καὶ ἐργοστασίων ὡς καὶ τὰ ἀπορρίμματα αὐτῶν, ἅτινα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ποικίλα καὶ ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχωσιν εἴτε ὀργανικὰς οὐσίας ἐκ τῶν τυροκομείων, ζυθοποιείων, βυρσοδεψείων, σακχαροποιείων, σφαγείων κτλ., εἴτε ἀνοργάνους χημικὰς καὶ δηλητήρια, προερχόμενα ἐκ τῶν εἰδικῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων καὶ ἐργοστασίων.

7) Τέλος τὰ πτώματα τῶν ζῴων, ἅτινα ὡς ἐκ τῆς ταχείας ἀποσυνθέσεως καὶ τῆς πιθανῆς μολυσματικότητος αὐτῶν χρῄζουσιν ἰδιαιτέρας μερίμνης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν ὑπολογίζεται ἐν συνόλῳ ὅτι εἰς ἕκαστον κάτοικον ἀντιστοιχοῦσιν ἐτησίως 46 χιλιόγρ. κοπράνων, 400 λίτρα οὔρων, 110 χιλιόγρ. στερεῶν οὐσιῶν, 36.000 λίτρα ἀκαθάρτων ὑδάτων καὶ 211 χιλιόγρ. ἀκαθαρσιῶν τῶν ὁδῶν. Ἡ χημικὴ ἐξέτασις τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν ἀποδεικνύει ὅτι αὗται ἀποτελοῦνται ἐξ ἀνοργάνων καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἰδίᾳ ὕδατος. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀνοργάνων οὐσιῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι τὸ χλωριοῦχον νάτριον, τὰ φωσφορικά, τὰ γεώδη ἐν γένει ἅλατα καὶ τὰ διάφορα μέταλλα (μόλυβδος, ἀρσενικὸν κτλ.), προερχόμενα ἐκ τῶν βιομηχανιῶν, ἐκ δὲ τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, αἱ λευκωματοειδεῖς, τὰ λίπη, οἱ ὑδατάνθρακες καὶ αἱ ἀζωτοῦχοι οὐσίαι ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς προελεύσεως. Αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι διὰ τῶν διαφόρων μικροοργανισμῶν, οἵτινες ἀναπτύσσονται καὶ πολλαπλασιάζονται ταχύτατα ἐπ' αὐτῶν, ἄλλοτε μὲν ἕνεκα ἀτελοῦς ὀξειδώσεως ἀποσυντίθενται εἰς ὄζουσαν σαπρίαν, ἄλλοτε δὲ διὰ τῆς πλήρους ὀξειδώσεως ἀποσυντίθενται τελείως προκαλουμένης τῆς σήψεως. Διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν **παράγονται ὄζουσαι οὐσίαι,** ὡς **ἰνδόλη, σκατόλη, ὑδρόθειον κτλ.,** διὰ τῆς ἀποσυν-

Digitized by Google

θέσεως τῶν ἀζωτούχων καὶ ἰδίᾳ τῆς οὐρίας παράγονται ἀμμωνία καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Πλὴν τῶν ἀνοργάνων καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν αἱ περιττωματικαὶ οὐσίαι περιέχουσι καὶ πολυαρίθμους καὶ ποικιλωτάτους μικροργανισμούς, ἄλλους μὲν παθογόνους, προερχομένους ἐκ τῶν πασχόντων ἀνθρώπων καὶ ζῴων, ὡς τὸ βακτήριον τοῦ κοιλιακοῦ τύφου, τῆς δυσεντερίας, τῆς φυματιάσεως, τοῦ σπληνάνθρακος κτλ., ἄλλους δὲ ἐκ τῶν εὐρέως ἐν τῇ φύσει διαδεδομένων, ὡς οἱ σταφυλόκοκκοι, οἱ στρεπτόκοκκοι, τὸ βακτήριον τοῦ τετάνου κτλ. Αἱ περιττωματικαὶ ὅθεν οὐσίαι, ὡς περιέχουσαι στοιχεῖα ἐπιβλαβῆ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα, πρέπει νὰ ἀπομακρύνωνται τῶν κατῳκημένων μερῶν καὶ νὰ λαμβάνωνται πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα ὅπως καταστῶσιν ἀβλαβεῖς.

Ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν κατῳκημένων μερῶν ἐν γένει ἐπιβάλλεται οὐ μόνον ἕνεκα τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους αὗται ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως παρουσιάζουσι, δυνάμεναι νὰ μεταδώσωσι διαφόρους λοιμώδεις νόσους ἢ νὰ βλάψωσι τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων διὰ τῶν δυσωδῶν ἀερίων τῶν ἀναπτυσσομένων ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αἰσθητικῆς ἔτι τοιαύτης καὶ πολιτισμοῦ. Αἱ περιττωματικαὶ οὐσίαι ἀπὸ ἀπόψεως ἀποκομιδῆς διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην ὑπάγονται τὰ οὖρα καὶ τὰ κόπρανα τῶν ἀνθρώπων, δευτερευόντως δὲ καὶ τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τῶν οἰκοδομῶν, εἰς τὴν δευτέραν δὲ τὰ σκουπίδια τῶν οἰκιῶν, τῶν ὁδῶν καὶ τῶν καταστημάτων ἐν γένει, ὡς καὶ τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τῶν βιομηχανιῶν καὶ τῶν ἐργοστασίων.

Ὁ τρόπος τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν, ἕνεκα τῆς ποικιλίας τῆς συνθέσεως αὐτῶν, παρουσιάζει δύο ἀπόψεις, τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν ὑγιεινήν. Καὶ ἡ μὲν οἰκονομικὴ ἄποψις ἐξετάζει τὴν γενικὴν δαπάνην τῆς ἀποκομιδῆς ὡς καὶ τὴν ειδικὴν τοιαύτην τῆς μετατροπῆς αὐτῶν εἰς χρησίμους οὐσίας (λίπασμα, καύσιμος ὕλη κ.λ.π.), ἡ δὲ ὑγιεινὴ τὰς μεθόδους, δι' ὧν αἱ οὐσίαι αὗται θὰ καταστῶσιν ἀβλαβεῖς. Πάντως εἰς τὴν ἀποκομιδὴν τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν τὸν πρῶτον λόγον πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ ὑγιεινὴ καὶ οὐχὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν εἴτε εἰς τὴν γεωργίαν εἴτε εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Ὅταν τὰ οἰκονομικὰ μέσα ἐπιτρέπουσιν, ἡ ἀποκομιδὴ τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν πρέπει νὰ γίνηται διὰ τοῦ διοχετευτικοῦ συστήματος, ἀποτελουμένου ἐκ συμπλέγματος ὑπογείων ὀχετῶν, οἵτινες συνδέουσιν οὐ μόνον ἁπάσας τὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰς βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις ἀλλὰ καὶ τὰς ὁδοὺς δι' εἰδικῶν στομίων. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, καλουμένου *παντορροϊκοῦ* (βλ. λ.), τά τε *λύματα*, ἤτοι αἱ ὑγραὶ οὐσίαι, καὶ τὰ στερεὰ στοιχεῖα διοχετεύονται εἰς τοὺς συλλεκτηρίους ὀχετοὺς καὶ ἀπὸ τούτων ἐκχύνονται εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν, εἴτε εἰς λίμνην ἢ ποταμόν, εἴτε εἰς διηθητηρίους ἀγρούς. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀποκομιδῆς, ὑφιστάμενος ἀναλόγους τροποποιήσεις, εἶναι ὁ ἰδεώδης, διότι δι' αὐτοῦ ἐξασφαλίζεται ἡ καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς ἀπομάκρυνσις ὅλων τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ διοχετευτικὸν σύστημα εἶναι λίαν δαπανηρόν, διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς ἀκόμη πόλεις καὶ !δίᾳ εἰς τὰς μικρὰς τοιαύτας χρησιμοποιεῖται τὸ *συλλεκτήριον σύστημα*, καθ' ὃ τὰ μὲν λύματα τῶν οἰκιῶν συλλέγονται ἐντὸς ὡρισμένων θέσεων, ὡς βόθρων, βυτίων κτλ., αἱ δὲ στερεαὶ οὐσίαι, ἤτοι τὰ *σκουπίδια* (βλ. λ.), συλλεγόμεναι καταλλήλως ἀποκομίζονται μακρὰν τῶν κατῳκημένων μερῶν, ἔνθα ἢ θάπτονται ἐντὸς τάφρων, ἵνα μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτῶν χρησιμοποιηθῶσιν ὡς λιπάσματα, ἢ καίονται ἢ ἄλλως πως βιομηχανοποιοῦνται. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ βεβαίως εἶναι σύστημα ἀνάγκης, χρῄζει μεγίστης προσοχῆς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, καθότι αἱ περιττωματικαὶ οὐσίαι, ὡς περιέχουσαι πολλάκις παθογόνους μικροργανισμούς, ἀπροσέκτως ἀποκομιζόμεναι δύνανται νὰ μεταδώσωσι πλείστας λοιμώδεις νόσους καὶ νὰ γίνωσι πρόξενοι βλάβης τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων. Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

περιτύλιγμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ περιτυλίσσειν· || τὸ δι' οὗ περιτυλίσσομεν: «χάρτης περιτυλίγματος».

περιτύλιξις, —*εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ περιτυλίσσειν· || (ἰατρ.) βλ. λ. *ὑδροθεραπεία*.

περιτυλίσσω· τυλίσσω, περικαλύπτω, σπαργανώνω.

περιτύπωμα (τό). Καλεῖται τοιουτοτρόπως πᾶν γενικῶς τεμάχιον ἐκ σιδήρου, ξύλου κτλ., τὸ ὁποῖον περικόπτεται εἰς ὡρισμένην διαμόρφωσιν καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ ἐλέγχωνται αἱ ἐξωτερικαὶ διαστάσεις ἑτέρου ἀντικειμένου ἢ ὡς πρότυπον, συμφώνως μὲ τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται ἀντικείμενόν τι. Τὸ περιτύπωμα καλεῖται ἄλλως καὶ *τύπος*.

περιτυφλῖτις (ἡ). Φλεγμονὴ τοῦ περιτοναίου τοῦ περιβάλλοντος τὸ τυφλὸν ἔντερον· εἶναι συχνὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σκωληκοειδίτιδος, πολλάκις δὲ ἐκδηλοῦται καὶ ἐπὶ χρονίας δυσκοιλιότητος. Μ. Ν. Κ.

περιυβρίζω· ὑβρίζω, ἐξυβρίζω· || φέρομαι ὑβριστικῶς, ἐμπαίζω.

περιφάκιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Λεπτὸς ὑαλοειδὴς ὑμήν, περιβάλλων πανταχόθεν τὸν φακὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, λίαν εὔρηκτος, συναπτόμενος δὲ κατὰ τὴν περιφέρειαν κύκλῳ μετὰ τῆς ἀκτινωτῆς ζώνης. Ι. Π.

περιφανὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ πανταχόθεν φαινόμενος, καταφανής, ὁλοφάνερος· || ἐπιφανής, ἔνδοξος, περίφημος.—Ἐπίρρ. ***περιφανῶς***.

Περίφας *[Μυθολ.]*. —1) Αὐτόχθων Ἀθηναῖος, πρὸ τοῦ Κέκροπος, ἀναγορευθεὶς διὰ τὰς ἀρετάς του βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, ἀπολαύων θείων τιμῶν. Κτίσας ναὸν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν ὁποῖον ἐτίμα ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους θεούς, ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ Διός, ὅστις ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν καὶ τὸν οἶκόν του διὰ κεραυνοῦ. Τῇ μεσολαβήσει ὅμως τοῦ Ἀπόλλωνος, αὐτὸν μὲν μετεμόρφωσεν εἰς ἀετόν, ἐπιτρέψας μάλιστα νὰ παρακάθηται παρ' αὐτῷ, τὴν δὲ σύζυγόν του ἐπίσης εἰς θῆλυν ἀετὸν τῇ παρακλήσει τῆς ἰδίας (*Ὀβιδ.* Μεταμ. VII, 400).

—2) Εἷς τῶν Λαπιθῶν, φονεύσας κατὰ τὴν Κενταυρομαχίαν τὸν Κένταυρον Πυρήτην (*Ὀβιδ.* Μεταμ. XII, 449).

—3) Υἱὸς τοῦ Ὀχησίου, ὅστις, ἐλθὼν ἐπὶ κεφαλῆς Αἰτωλῶν εἰς Τροίαν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἄρεως (*Ὁμ.* Ἰλ. Ε, 842).

—4) Υἱὸς τοῦ Ἠπύτου κῆρυξ τοῦ Αἰνείου, τοῦ ὁποίου λαβὼν τὴν μορφὴν ὁ Ἀπόλλων παρώτρυνε τὸν Αἰνείαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων (*Ὁμ.* Ἰλ. Γ, 323).

—5) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς Γοργόνος, φονευθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Δαναΐδος Ἀκταίας (*Ἀπολλοδ.* Β, 1, 5).

—6) Ἕλλην, πελώριος τὸ σῶμα, συμμετασχὼν εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Πριάμου ἐν Τροίᾳ (*Βιργ.* Αἰν. ΙΙ, 476).

—7) Εἷς τῶν ἐκ Ζακύνθου 44 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. VII, 29). Α. Θ. Σ.

περιφέρεια (ἡ)· ἡ πέριξ φερομένη γραμμή, περίμετρος: «ἡ περιφέρεια τῆς γῆς» || ἡ ἔκτασις τῆς δικαιοδοσίας ἀρχῆς τινος: «δικαστική—, διοικητική—, στρατιωτικὴ περιφέρεια» || «περιφέρεια κύκλου» ἡ καμπύλη γραμμή, τῆς ὁποίας πᾶν σημεῖον ἀπέχει ἴσον ἀπὸ τοῦ κέντρου.

— *[Μαθημ.] Περιφέρεια* καλεῖται ἡ καμπύλη γραμμὴ εἰς ἣν περατοῦται ὁ κύκλος. Τῆς γραμμῆς ταύτης ἕκαστον σημεῖον Μ ἀπέχει ἴσον ἀπὸ τοῦ κέντρου Κ τοῦ κύκλου, πρὸς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνὰ δύο συμμετρικά. Οὕτω τοῦ σημείου Μ τὸ συμμετρικόν, ὡς πρὸς τὸ κέντρον, τὸ Μ′ κεῖται καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἰδίας περιφερείας, ἡ δ' εὐθεῖα ΜΜ′, ὡς διάμετρος τοῦ κύκλου, χωρίζει τὴν περιφέρειαν εἰς δύο ἴσα μέρη.

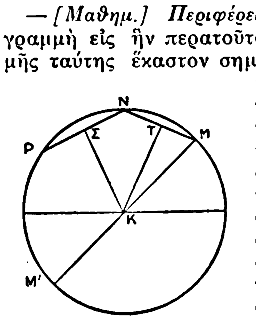

Ἑκάστη περιφέρεια θεωρεῖται διῃρημένη εἰς 360 ἴσα μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων καλεῖται μοῖρα. Τὸ μῆκος τῆς περιφερείας ἀκτῖνος α εἶναι 2πα, π ὄντος τοῦ γνωστοῦ ἀριθμοῦ. Διὰ τριῶν σημείων μὴ κειμένων ἐπ' εὐθείας διέρχεται πάντοτε περιφέρεια καὶ μόνον μία.

Ἔστωσαν τὰ σημεῖα Μ, Ν καὶ Ρ, μὴ κείμενα ἐπ' εὐθείας. Ἑνοῦμεν ταῦτα διὰ τῶν εὐθειῶν ΡΝ καὶ ΝΜ (αἵτινες δὲν ἀποτελοῦσι μίαν εὐθεῖαν) καὶ ἀπὸ τῶν μέσων τῶν εὐθειῶν τούτων, ἀπὸ τῶν σημείων Σ καὶ Τ, φέρομεν καθέτους ἐπὶ τὰς εὐθείας, τὰς ΣΚ καὶ ΤΚ, αἵτινες τέμνονται εἰς τὸ σημεῖον Κ, ὅπερ εἶναι τὸ κέντρον τῆς δι' αὐτῶν διερχομένης περιφερείας. Οὕτω, ὅταν δοθῶσι τρία σημεῖα μὴ κείμενα ἐπ' εὐθείας δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν δι' αὐτῶν διερχομένην περιφέρειαν.

Περιφέρεια καὶ εὐθεῖά τις κειμένη ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι περισσότερα τῶν δύο κοινὰ σημεῖα. Ἡ σχετικὴ θέσις αὐτῶν παρουσιάζει τὰς ἑξῆς τρεῖς περιπτώσεις.

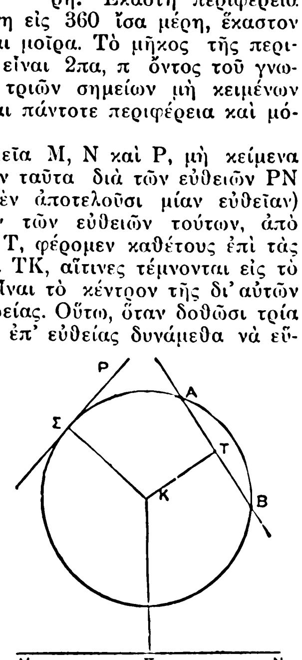

1η) Ἡ περιφέρεια καὶ ἡ εὐθεῖα δὲν ἔχουσι κοινὸν σημεῖον. Ὡς ἐν τῷ σχήματι ἡ εὐθεῖα ΜΝ καὶ ἡ περιφέρεια ΣΑΒ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀπόστασις τοῦ κέντρου Κ τῆς περιφερείας ἀπὸ τῆς εὐθείας ΜΝ, ἤτοι τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα ΚΠ, εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἀκτῖνος τῆς περιφερείας.

2α) Ἐὰν ἡ ἀπόστασις ΣΚ τοῦ κέντρου ἀπὸ τῆς εὐθείας ΛΡ εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἀκτῖνα, τότε ἡ εὐθεῖα καὶ ἡ περιφέρεια ἔχουσιν ἓν μόνον κοινὸν σημεῖον, τὸ Σ, καὶ λέγομεν ὅτι ἡ εὐθεῖα ΛΡ ἐφάπτεται τῆς περιφερείας ἢ ὅτι ἡ ΛΡ εἶναι ἐφαπτομένη ταύτης εἰς τὸ σημεῖον Σ. Ἡ ἐφαπτομένη περιφερείας εἶναι κάθετος εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀκτῖνος, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐφαπτομένης κεῖνται ἐκτὸς τοῦ κύκλου.

3η) Ἐὰν ἡ ἀπόστασις τοῦ κέντρου τῆς περιφερείας ἀπὸ εὐθείας εἶναι μικροτέρα τῆς ἀκτῖνος, τότε ἡ εὐθεῖα καὶ ἡ περιφέρεια ἔχουσι δύο κοινὰ σημεῖα καὶ λέγεται ὅτι ἡ εὐθεῖα τέμνει τὴν περιφέρειαν ἢ καί, ἀντιστρόφως, ὅτι ἡ περιφέρεια τέμνει τὴν εὐθεῖαν. Ὡς ἐν τῷ σχήματι ἡ εὐθεῖα ΑΒ, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ κέντρου Κ ἀπόστασιν ΚΤ μικροτέραν τῆς ἀκτῖνος, ἔχει μετὰ τῆς περιφερείας δύο κοινὰ σημεῖα, τὰ Α καὶ Β.

Δύο περιφέρειαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ κείμεναι ἔχουσι τὰς ἑξῆς σχετικὰς θέσεις.

1ον) Δὲν ἔχουσι κοινὰ σημεῖα καὶ τὰ σημεῖα ἑκατέρας κεῖνται ἐκτὸς τῆς ἄλλης. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διάκεντρος ΚΛ εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀκτίνων. Ἔχουσι δὲ τέσσαρας κοινὰς ἐφαπτομένας· δύο ἐξωτερικάς, τὰς ΜΝ καὶ Μ′Ν′, καὶ δύο ἐσωτερικάς, τὰς ΠΡ καὶ Π′Ρ′.

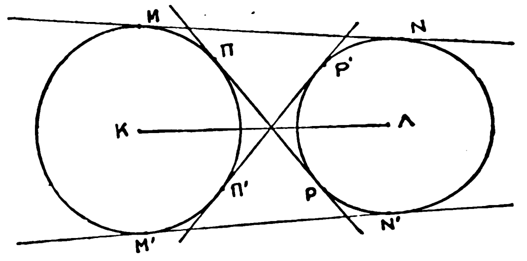

2ον) Ἔχουσιν ἓν μόνον κοινὸν σημεῖον, τὰ δὲ λοιπὰ σημεῖα ἑκατέρας αὐτῶν κεῖνται ἐκτὸς τῆς ἄλλης. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λέγομεν ὅτι αἱ περιφέρειαι ἐφάπτονται ἐξωτερικῶς. Ἡ διάκεντρος ΚΛ εἶναι ἴση τῷ ἀθροίσματι τῶν ἀκτίνων καὶ αἱ περιφέρειαι ἔχουσι τρεῖς κοινὰς ἐφαπτομένας, τὰς ἐν τῷ σχήματι ΜΝ, Μ′Ν′ καὶ ΑΒ.

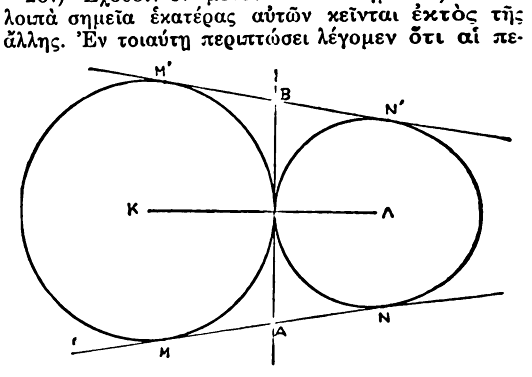

3ον) Ἔχουσι δύο κοινὰ σημεῖα· ὅτε αἱ περιφέρειαι ἔχουσιν ἑκάτερα μέρος ἐντὸς τῆς ἄλλης καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι τέμνονται. Ἐκτὸς τῶν δύο κοινῶν σημείων Α καὶ Β οὐδὲν ἄλλο κοινὸν ἔχουσιν· ἡ δὲ κοινὴ χορδὴ αὐτῶν ΑΒ εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν διάκεντρον ΚΛ καὶ διχοτομεῖται ὑπὸ ταύτης, ἤτοι εἶναι ΒΣ=ΣΑ. Ἡ διάκεντρος ΚΛ εἶναι μικροτέρα τοῦ ἀθροίσματος τῶν δύο ἀκτίνων, ἀλλὰ μεγαλυτέρα τῆς διαφορᾶς των, ἤτοι ἔχομεν τὰς σχέσεις:

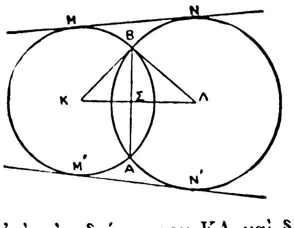

$$K\Lambda < KB + \Lambda B$$
$$K\Lambda > \Lambda B - KB$$

αἱ δὲ δύο περιφέρειαι ἔχουσι δύο κοινὰς ἐφαπτομένας, τὰς ΜΝ καὶ Μ′Ν′.

4ον) Ἔχουσιν ἓν κοινὸν σημεῖον καὶ κεῖται ἡ μία περιφέρεια ἐντὸς τῆς ἄλλης· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λέγομεν ὅτι αἱ περιφέρειαι ἐφάπτονται ἐσωτερικῶς. Ἡ διάκεντρος ΚΛ εἶναι ἴση τῇ διαφορᾷ τῶν ἀκτίνων ΚΜ—ΛΜ, αἱ δὲ περιφέρειαι ἔχουσι μίαν μόνον κοινὴν ἐφαπτομένην, τὴν ΜΤ, εἰς τὸ κοινὸν σημεῖον ἐπαφῆς Μ.

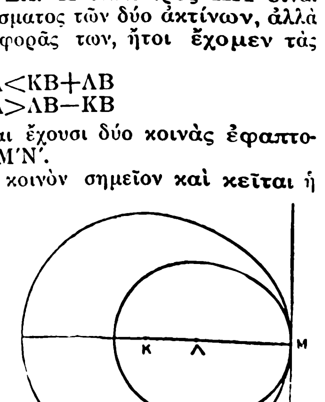

5ον) Δὲν ἔχουσιν κοινὸν σημεῖον καὶ ἡ μία κεῖται ἐντὸς τῆς ἄλλης. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διάκεντρος ΚΛ εἶναι μικροτέρα τῆς διαφορᾶς· ἤτοι εἶναι:

$$K\Lambda < KB - \Lambda A$$

Digitized by Google

καὶ αἱ περιφέρειαι οὐδεμίαν κοινὴν ἐφαπτομένην ἔχουσιν.

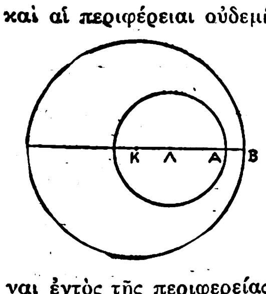

Ἐξ ἑνὸς σημείου ἐκτὸς περιφερείας κειμένου ἄγονται δύο ἐφαπτόμεναι ταύτης, αἱ ἐν τῷ σχήματι ΜΤ καὶ ΜΣ, εἶναι δ᾽ αὗται ἴσαι. Ἐὰν τὸ σημεῖον Μ κεῖται ἐπὶ τῆς περιφερείας, μία μόνη ἐφαπτομένη δι᾽ αὐτοῦ διέρχεται· ἐὰν δ᾽ εἶναι ἐντὸς τῆς περιφερείας, οὐδεμία δι᾽ αὐτοῦ ἐφαπτομένη ὑπάρχει.

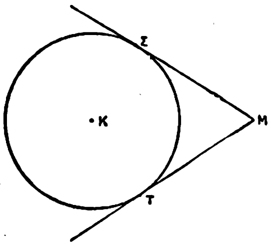

Ἡ περιφέρεια εἶναι ἡ μόνη καμπύλη ἥτις ἔχει τὴν αὐτὴν καμπυλότητα εἰς πάντα τὰ σημεῖα αὐτῆς, ἴσην πρὸς $\frac{1}{α}$, α οὔσης τῆς ἀκτῖνος.

Ἡ καμπυλότης ἑνὸς τόξου περιφερείας ὡρισμένου ἀριθμοῦ μοιρῶν εἶναι μικροτέρα, ἐφόσον ἡ ἀκτὶς εἶναι μεγαλυτέρα, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἓν εὐθύγραμμον τμῆμα ὡς τόξον περιφερείας μὲ ὑπερμεγέθη ἀκτῖνα.

Ἡ περιφέρεια εἶναι καμπύλη δευτέρου βαθμοῦ ἔχουσα ἐξίσωσιν, ὅταν ὡς ἄξονες ληφθῶσι δύο κάθετοι διάμετροί της, $x^2+y^2=α^2$, ἔνθα α ἡ ἀκτίς. Ν. Γ.

—*[Ναυτ.]* *Περιφέρεια* (κοιν. *ἴντσες*) καλεῖται τὸ ἀνάπτυγμα τῆς ὀρθῆς τομῆς σχοινίου, ὅπερ μετὰ τοῦ εἴδους τῆς πλοκῆς αὐτοῦ χρησιμεύει διὰ τὸν χαρακτηρισμόν του· ἐκφράζεται δὲ κατὰ μὲν τοὺς Ἄγγλους εἰς δακτύλους, ὁπότε καὶ τὸ μῆκος τοῦ σχοινίου ἐκφράζεται εἰς ὀργυιάς, κατὰ δὲ τοὺς Γάλλους εἰς χιλιοστόμετρα, τοῦ μήκους τοῦ σχοινίου ἐκφραζομένου παρ᾽ αὐτῶν εἰς μέτρα. Οὕτω, λέγοντες σχοινίον ἔντριτον τῶν 4 δακτύλων (ἢ 100 χιλ. κατὰ τὸ γαλλικόν), ἐννοοῦμεν σχοινίον μονόπλοκον, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν ἐμβόλων καὶ ἔχον ἀνάπτυγμα ὀρθῆς τομῆς 4 δακτύλων ἢ 100 χιλ. Οὐδέποτε τὸ πάχος σχοινίου ὁρίζεται διὰ τῆς διαμέτρου του. Σ. Ε. Λ.

— **περιφέρεια στρατιωτική**. Ὑποδιαίρεσις τῆς στρατιωτικῆς περιοχῆς ἀντιστοιχοῦσα εἰς μεραρχίαν. Ἡ στρατιωτικὴ περιφέρεια ὑποδιαιρεῖται εἰς στρατολογικὰ διαμερίσματα, ἀντιστοιχοῦντα εἰς συντάγματα ἢ ἀνεξάρτητα τάγματα, ὑπαγόμενα εἰς τὴν σχετικὴν πρὸς τὴν στρατιωτικὴν περιφέρειαν μεραρχίαν. Ἡ στρατιωτικὴ περιφέρεια ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς τε στρατολογίας καὶ ἐπιστρατεύσεως. Ἐν αὐτῇ ἑδρεύουσιν αἱ κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν σχηματιζόμεναι διάφοροι ἔμπεδοι μονάδες (σύνταγμα ἢ τάγματα), ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὴν ἀναπληρωματικὴν διοίκησιν τῆς μεραρχίας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς διὰ τὴν ζώνην τῆς συγκεντρώσεως. Δ. Σ.

—**περιφέρεια εὐρεῖα, — στενή**. Ἐκλογικὴ περιφέρεια, λαμβάνουσα ἑκάστοτε τὸ ὄνομα *εὐρεῖα περιφέρεια* ἢ *στενὴ περιφέρεια*, ἀναλόγως τῆς κατὰ νομοὺς ἢ κατ᾽ ἐπαρχίας καθοριζομένης ἐκλογῆς βουλευτῶν ἢ γερουσιαστῶν. Κατὰ τὸν νόμον ΧΜΗ΄ τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1877 καθωρίζετο ὡς ἐκλογικὴ περιφέρεια ἡ στενή, ἡ ἐκλογὴ δηλαδὴ τῶν βουλευτῶν ἐγίνετο κατ᾽ ἐπαρχίας. Κατὰ τὸν νόμον ͵ΑΤΛΑ΄ τῆς 12 Ἰουνίου 1886 καθωρίζετο ὡς ἐκλογικὴ περιφέρεια ἡ εὐρεῖα, ἡ ἐκλογὴ δηλαδὴ τῶν βουλευτῶν ἐγίνετο κατὰ νομούς. Τῷ 1890 καθιερώθη ἐκ νέου ἡ ἐπαρχία ὡς ἐκλογικὴ περιφέρεια, τῷ δὲ 1906 καθιερώθη ἐκ νέου ὁ νομὸς ὡς ἐκλογικὴ περιφέρεια, ὁ ὁποῖος διετηρήθη μέχρι τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1928. Ἤδη, κατὰ τὸν νόμον 3824 «Περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν», καθωρίσθη διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν ἡ στενὴ ἐκλογικὴ περιφέρεια, ἐξαιρέσει τῶν νέων χωρῶν, ἔνθα ὡς τοιαύτη θεωρεῖται ἡ περιφέρεια τοῦ πρωτοδικείου, καὶ τῶν δήμων Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς, ἀποτελούντων ἰδίας ἐκλογικὰς περιφερείας, κατὰ δὲ τὸν νόμον 3786 «Περὶ συγκροτήσεως τῆς γερουσίας», καθωρίσθη διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν γερουσιαστῶν ἡ εὐρεῖα ἐκλογικὴ περιφέρεια. Κατ᾽ ἀμφοτέρους τοὺς νόμους τούτους ὡρίσθησαν ὡς ἰδιαίτεραι ἐκλογικαὶ περιφέρειαι καὶ οἱ ἐκλογικοὶ σύλλογοι τῶν Μουσουλμάνων ἐκλογέων τῆς Θράκης καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκλογέων τοῦ δήμου Θεσσαλονίκης. Τοιουτοτρόπως οἱ ὅροι *εὐρεῖα περιφέρεια* καὶ *στενὴ περιφέρεια* δὲν δύνανται σήμερον νὰ ἰσχύσουν ἀπολύτως μὲ τὰς πρότερον γνωστὰς ἐννοίας των. Χ. Γ. Σ.

περιφερειακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς περιφέρειαν, εἰς ἔκτασιν τοπικὴν ἀποτελοῦσαν ἑνότητα: «περιφερειακὰ ἐπιμελητήρια».

περιφερὴς ζώνη *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ζώνη περιφερής*.

περιφερικός, *—ή, —όν*· καμπύλος εἰς σχῆμα περιφερείας: «περιφερικὴ ὁδὸς τῆς Ἀκροπόλεως».—Ἐπίρρ. **περιφερικῶς**.

περιφέρω· φέρω τι ὁλόγυρα, κάμνω περιφοράν, γυρίζω: «περιφέρουσι τὸν ἐπιτάφιον» || φέρω, στρέφω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ: «περιφέρω τὸ βλέμμα πανταχοῦ» || παθ. *περιφέρομαι*· φέρομαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, περιπλανῶμαι.

περίφημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων φήμην ἐξαίρετον, περιώνυμος, ξακουστός || καθόλου, ἐξαίρετος, ἐκλεκτός: «περίφημα κρασιά, — σταφύλια».

Περιφήτης *[Μυθολ.]*.—1) Διαβόητος λῃστὴς υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀντικλείας, διατρίβων περὶ τὴν Ἐπίδαυρον τῆς Πελοποννήσου, ἐπικαλούμενος κορυνήτης, διότι διὰ σιδηρᾶς κορύνης (ροπάλου) ἐφόνευε τοὺς διερχομένους δι᾽ Ἐπιδαύρου. Θελήσας νὰ ἐπιτεθῇ καὶ κατὰ τοῦ Θησέως ἐφονεύθη ὑπ᾽ αὐτοῦ, λαβόντος καὶ τὴν κορύνην. —2) Ἀπόγονος τοῦ Πέλοπος, υἱὸς τοῦ Κοπρέως ἐκ Μυκηνῶν, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος πρὸ τῆς Τροίας κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς. —3) Πολεμιστὴς ἐκ Μυσίας, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τεύκρου ἐν Τροίᾳ. Ε. ΔΙ. Κ.

περιφλεβῖτις (ἡ). Ἡ φλεγμονὴ τοῦ περιβάλλοντος τὰς φλέβας συνδετικοῦ ἱστοῦ, στενότατα συνδεδεμένη πρὸς τὴν φλεβίτιδα ἐν γένει. Μ. Ν. Κ.

περιφλεγὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· πολὺ φλογερός, καυστικός.

περιφλεγμαίνω· φλεγμαίνω ὁλόγυρα, εἶμαι φλογισμένος.

περίφοβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ φοβισμένος, ὁ κατεχόμενος ὑπὸ φόβου, περιδεής.

περιφορὰ (ἡ)· τὸ νὰ φέρεται, νὰ κινῆταί τι πέριξ τινός, ἡ περιφερικὴ κίνησις: «ἡ περιφορὰ τῶν ἀστέρων» || «περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου» ἡ ἐκ τοῦ ναοῦ ἔξοδος καὶ εἰς αὐτὸν ἐπάνοδος τοῦ Ἐπιταφίου.

—*[Γυμν.]* Γυμναστικὸς ὅρος, σημαίνων τὸν συνδυασμὸν ἄρσεων τῶν χειρῶν ἢ τῶν σκελῶν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις. Συνήθης εἶναι ἡ τῶν χειρῶν περιφορά, ἥτις συνίσταται εἰς ἄρσιν αὐτῶν τεταμένων ἄνω ἐκ τῶν πρόσω καὶ εἰς καταβίβασιν ἐκ τῶν πλαγίων. Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἄρσεως συνοδεύει βαθεῖα εἰσπνοή, ἐνῷ τὴν καταβίβασιν συνοδεύει ἰσχυρὰ ἐκπνοή. Ἐντεῦθεν ἡ περιφορὰ τῶν χειρῶν θεωρεῖται ὡς ἀρίστη ἀναπνευστικὴ ἄσκησις, ἐκτελουμένη κατὰ τὸ πέρας ἄλλων διαιτοτέρων ἀσκήσεων. Σ. Γ. Σ.

— **περιφορὰ ἀστρική** *[Ἀστρον.]*· βλ. *περίοδος ἀστρική*.

— **περιφορὰ συνοδική** *[Ἀστρον.]*· βλ. *περίοδος συνοδική*.

περιφορικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περιφοράν, ὁ τῆς περιφορᾶς: «περιφορικὴ κίνησις τῶν χειρῶν».

περίφραγμα (τό)· φράγμα ὁλόγυρα, φράκτης περιφερικός.

— *[Ναυτ.]* *Περίφραγμα* καλεῖται φρεάτιον ἐν τῷ κύτει τοῦ πλοίου, κεχωρισμένον ὅμως τοῦ λοιποῦ χώρου τοῦ κύτους. Εἰς τὰ παλαιότερα πλοῖα ὑπῆρχον τοιαῦτα πρὸς σπείρωσιν τῶν ἀγκυρίων καλῴων, πρὸς ἐναποθήκευσιν τῶν σφαιρῶν τῶν λείων πυροβόλων καὶ πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ἀντλοσίφωνος· εἰς τὰ νεώτερα πλοῖα περιφράγματα ὑπάρχουν μόνον διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν ἀγκυρίων ἁλύσεων κατὰ τὴν εἰσολκὴν αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

περίφρακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιπεφραγμένος, ὁ διὰ φράκτου περικεκλεισμένος: «περίφρακτος χῶρος».

— **περίφρακτοι πεδιάδες** *[Ἀστρον.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ μέγιστοι τῶν κρατήρων τῆς Σελήνης, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουσιν ὄψιν πεδιάδος περιφρασσομένης ὑπὸ ὀρέων. Πολλαὶ ἐκ τῶν περιφράκτων πεδιάδων τῆς Σελήνης ἔχουσι διάμετρον 80—100 χιλιομέτρων, τινὲς δὲ ἀνωτέραν τῶν 160 (βλ. *Σελήνη*). Σ. Π.

περίφραξις,*—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ περιφράττειν, ἡ διὰ φράκτου περίκλεισις: «περίφραξις ἀρχαιολογικοῦ χώρου».

περίφρασις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἔκφρασις μιᾶς ἐννοίας διὰ δύο ἢ περισσοτέρων λέξεων· π. χ. *ποιοῦμαι λόγον* ἢ *κάμνω λόγον* ἀντὶ *λέγω*, *εὖ λέγω* ἀντὶ *ἐπαινῶ*.

—*[Ρητορ.]* Καλεῖται *περίφρασις* ἡ διὰ περισσοτέρων λέξεων ἔκφρασις τοῦ δυναμένου νὰ δηλωθῇ διὰ μιᾶς ἢ ὀλιγωτέρων· ἐνίοτε ὅμως καθίσταται καὶ ἀναγκαία, ὅταν χάριν εὐκοσμίας, εὐπρεπείας ἢ ἄλλης αἰτίας ἀποφεύγωμεν τὴν χρῆσιν τῶν κυρίων ὀνομάτων, οἷον: «ἡ προδοῦσα λέκτρ᾽ ἐμοῦ πατρὸς» (*Εὐριπ.* Ὀρέστης 926) ἀντὶ ἡ μοιχαλίς. Ἡ περίφρασις παρέχει εἰς τὸν λόγον καὶ δύναμιν καὶ κάλλος, διότι καινοπρεπῶς παριστάνει τὰ κοινὰ καὶ τετριμμένα. Δὲν πρέπει ὅμως ν᾽ ἀπομακρύνεται τοῦ προκειμένου, διότι ἀποβαίνει ἀσαφής, οὔτε νὰ ἐκφράζεται διὰ συσσωρεύσεως πολλῶν ταυτοσήμων, διότι καταντᾷ μακρολόγος καὶ ἀσθενής. Ν.Σ.Λ.

περιφράσσω, καὶ *—ττω*· φράσσω ὁλόγυρα, περικλείω διὰ φράκτου.

περιφραστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περίφρασιν, ὁ τῆς περιφράσεως· ἀντίθ. *μονολεκτικός*: «περιφραστικὴ ἐκφορά» || «περιφραστικοὶ τύποι τοῦ ῥήματος» οἱ διὰ περιφράσεως σχηματιζόμενοι· π. χ. *θὰ γράψω*, *ἔχω γράψει*, *ἔχω γραφῆ* ἢ *εἶμαι γεγραμμένος*.—Ἐπίρρ. **περιφραστικῶς**.

περιφρόνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἔλλειψις σεβασμοῦ ἢ ἐκτιμήσεως πρός τινα, ὑβριστικὴ ἀδιαφορία πρός τινα: «αἰσθάνομαι περιφρόνησιν πρὸς τοὺς τοιούτους», «ἡ πρὸς τὸ χρῆμα καὶ τὴν ἐξουσίαν περιφρόνησις».

περιφρονητὴς (ὁ)· ὁ περιφρονῶν: «περιφρονητὴς τῆς παραδόσεως, — τῆς θρησκείας».

περιφρονητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐμφαίνων περιφρόνησιν: «περιφρονητικὸς λόγος», «περιφρονητικὴ συμπεριφορά», «βλέμμα περιφρονητικόν».—Ἐπίρρ. **περιφρονητικῶς**.

περίφροντις, *—ιδος* (ὁ, ἡ), *—ι* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς φροντίδας, ὁ ὑπὸ φροντίδων κατειλημμένος καὶ ἀνήσυχος: «εἶναι περίφροντις ἕνεκα ἀσθενείας τοῦ τέκνου του», «ἔχει περίφροντι ὕφος».

περιφρονῶ *(—έω)*· ἀπαξιῶ τινα προσοχῆς, ἐκτιμήσεως, σεβασμοῦ: «περιφρονεῖ τοὺς πάντας, οὐδένα σέβεται» || καθόλου, δὲν ὑπολογίζω, ἀψηφῶ: «περιφρονεῖ τὸν κίνδυνον, — τὰ χρήματα».

περιφρούρησις, *—εως* (ἡ)· φρούρησις, προφύλαξις ἀπὸ κινδύνου, προστασία: «ἡ περιφρούρησις τῆς ἡσυχίας τῶν πολιτῶν».

περιφρουρῶ *(—έω)*· φρουρῶ, φυλάττω, προφυλάττω, προστατεύω.

περίφυλλος (ὁ) (Periphyllus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν ἀφιδιδῶν. Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ γένους ζοῦν ἐπὶ τῶν δένδρων τῆς οἰκογενείας τῶν aceraceae (σφένδαμνοι). Τὸ εἶδος periphyllus aceris ζῇ κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τοῦ acer platanoides, τὸ periphyllus testudinatus ἐπὶ τῶν acer pseudoplatanus καὶ acer campestre κλπ. Ε. Τ. Ε.

περιχαρακῶ *(—όω)*· περιβάλλω, ἀσφαλίζω διὰ χαρακώματος, ὀχυρώνω.

περιχαράκωμα (τό)· τόπος περιχαρακωμένος· || κατασκευὴ χαρακώματος.

περιχαράκωσις, *—εως* (ἡ)· κατασκευὴ χαρακώματος, ἡ διὰ χαρακώματος ὀχύρωσις.

περιχάραξις, *—εως* (ἡ)· χάραξις, ἐγχάραξις ὁλόγυρα.

περιχαράσσω· χαράσσω πέριξ, ἐγχαράσσω, ἐγκολάπτω ὁλόγυρα.

περιχαρὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πλήρης χαρᾶς, χαρούμενος.

περιχείλωμα (τό)· ἡ κοινῶς *μπορντοῦρα*.

περιχείλωσις, *—εως* (ἡ) (γαλλ. bordage)· μόρφωσις τῶν χειλέων, ἤτοι τῆς περιφερικῆς ἐπιφανείας ἐλάσματος διὰ καταλλήλου κάμψεως ἢ ἄλλης κατεργασίας. Θ. Χ.

περιχειρίς, *—ίδος* (ἡ)· τὸ περὶ τὴν χεῖρα, μανικέτι || τὸ περιβάλλον, τὸ καλύπτον τὴν χεῖρα, χειρόχτι, γάντι, πρβ. *περικνημίς*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *χειρίς*.

— *[Στρατ. Τεχν.]* Ἡ *περιχειρὶς* εἶναι ἐξάρτημα τοῦ θώρακος τῶν πολεμιστῶν πρὸς προστασίαν τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐκ τῶν πληγμάτων τῆς σπάθης ἢ τῆς λόγχης, στοιχειώδους μορφῆς, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐκ κεκαμμένου ἐλάσματος ἢ μεταλλικοῦ σπειροειδοῦς πλέγματος, εἶτα δὲ ἐκ δέρματος μετὰ μεταλλικῶν πλακιδίων, ἐπικαλύπτοντος τὸ ἄνω τῆς χειρὸς καὶ τὴν πρώτην φάλαγγα τοῦ ἀντίχειρος. Ἀργότερον, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, ἔλαβε τὴν μορφὴν χειροκτίου ἐκ δέρματος ἢ ἐξ ὑφάσματος, ἐπικαλυπτομένου ἄνωθεν διὰ σιδηροῦ φολιδώματος ἢ δι᾽ ἁλυσοειδοῦς πλέγματος. Κ. Δ.

περίχευμα (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ κυκλικὸν μεταλλικὸν τοιχίον τοῦ πυθμενίου τοῦ κάλυκος ἢ φυσιγγίου τῶν ὀπισθογεμῶν κυνηγετικῶν ὅπλων, τὸ προέχον τοῦ λοιποῦ σώματος τῶν καλύκων. Τὸ τοιχίον τοῦτο προσαρμόζεται ὡς πρός τε τὸν ὄγκον καὶ τὸ πάχος τελείως εἰς τὴν εἰς τὸ χεῖλος τῆς θαλάμης τῆς κάννης τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου κατασκευαζομένην κυκλικὴν ἐγκοπὴν ἢ ἐκσκαφὴν καὶ χρησιμεύει, τὸ μὲν ἵνα συγκρατῆται τὸ φυσίγγιον στερεῶς εἰς τὴν θαλάμην τοῦ ὅπλου καὶ μὴ διολισθαίνῃ ἐντὸς αὐτῆς, τὸ δὲ ἵνα παρέχῃ ἀντίστασιν εἰς τὴν ἀσφαλῆ κροῦσιν τῆς σφύρας ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πυθμενίου καψυλίου, τὸ δέ, ἵνα μὴ ἀφήνῃ τὰ ἐκ τῆς ἀναφλέξεως ἢ ἐκρήξεως τῆς ἐν τῷ φυσιγγίῳ πυρίτιδος ἀναπτυσ-

Digitized by Google

σόμενα ἀέρια νὰ διαφύγωσι πρὸς τὸ ὄπισθεν τῆς κάννης τοῦ ὅπλου μέρος, τὸ δὲ ἵνα εἴτε ὁ ἐξολκεὺς τοῦ ὅπλου, ὅταν τυγχάνῃ αὐτόματος, εἴτε ὁ τοιοῦτος τῇ χειρὶ τοῦ κυνηγοῦ χρησιμοποιούμενος ἀγκιστρώνων τὸ τοιχίον διὰ τῶν ὀνύχων του ἀποσύρῃ ἐκ τῆς θαλάμης τῆς κάννης **τὸ φυσίγγιον.** Τὰ τοιχία ταῦτα τῶν καλύκων δέον νὰ χωνεύωνται τελείως εἰς τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ χείλους τῆς θαλάμης τῆς κάννης, ἵνα μὴ προκαλῆται πίεσις εἴτε εἰς τὰς κάννας εἴτε εἰς τὰ κλεῖστρα τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου κατὰ τὸ κλείσιμον αὐτῶν, ὅπερ ἀποβαίνει εἰς ζημίαν τῆς ἰσορροπίας τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου. Σύμφορον εἶναι νὰ ἐξελέγχωνται πρὸς τοῦτο τὰ φυσίγγια, ἂν προσαρμόζωνται τελείως εἰς τὴν εἰρημένην ἐκσκαφὴν τῆς θαλάμης τῆς κάννης τοῦ ὅπλου, διότι ἐνίοτε εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐμπόριον φυσίγγια μὲ τοιχία διαφόρου ὄγκου, μὴ ἐφαρμοζόμενα εἰς τὴν ἐκσκαφὴν τῆς θαλάμης παντὸς κυνηγετικοῦ ὅπλου. Φ. Δ. Γ.

περιχέω· χέω, χύνω τι ὁλόγυρα, *περιχύνω* (βλ.λ.).

περιχόλη (ἡ) (Perichol) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα λαμβανόμενον διὰ συνδυασμοῦ καδεχόλης (0,1) μετὰ παπαβερίνης (0,03), ἐνδεικνύμενον δὲ κατὰ τῆς στηθάγχης. Κ. Γ. Μ.

περιχολοκυστῖτις (ἡ). Ἡ φλεγμονὴ τοῦ περιβάλλοντος τὴν χοληδόχον κύστιν τμήματος τοῦ περιτοναίου. Ἐπὶ τῶν ὀξειῶν χολοκυστιτίδων ἡ φλεγμονὴ ἐπεκτείνεται συνήθως καὶ πρὸς τὸ ἔξω τοίχωμα τῆς χοληδόχου κύστεως, τὸν ὀρογόνον, ὁπότε διὰ τῶν ἀπεκκρινομένων ὀρωδῶν καὶ ἰνωδῶν ἐξιδρωμάτων σχηματίζονται συμφύσεις, ἐνίοτε λίαν στερεαί, πρὸς τὰ πέριξ ὄργανα, δωδεκαδάκτυλον, ἐγκάρσιον κόλον καὶ τὸ ἐπίπλουν. Αἱ περιχολοκυστίτιδες προκαλοῦσιν ἐνίοτε σοβαρὰ ἐνοχλήματα. Ι. Κ. Κ.

περιχόνδριον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ἀγγειοβριθὴς ὑμὴν περιβάλλων ἔξωθεν ἕκαστον χόνδρον, συγκείμενος ἐξ ἐμβρυϊκοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ὑπαλειφομένου ἔσωθεν ὑπὸ στιβάδος ἀμεταπλάστων μεσεγχυματικῶν κυττάρων (ὀστεοβλαστῶν), χρησιμεύων δὲ πρὸς θρέψιν, αὔξησιν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ χόνδρου. Ι. Π.

περιχονδρῖτις (ἡ). Φλεγμονή, πολλάκις διαπυητική, τοῦ περιχονδρίου, ἤτοι τοῦ ἰνώδους ὑμένος ὅστις περιβάλλει τὸν χόνδρον. Παρατηρεῖται ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν χόνδρων τοῦ λάρυγγος. Μ. Ν. Κ.

περιχόνδρωμα (τό). Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Cruveilhier (καὶ *ἐξωτερικὸν χόνδρωμα* ὑπὸ τοῦ Virchow) τὸ χόνδρωμα, ὅπερ ἔχει προέλευσιν τὸ περιόστεον ἢ ἐνίοτε τὰς φλοιώδεις στιβάδας τοῦ ὀστοῦ. Ἑδράζεται τοῦτο κυρίως ἐπὶ τῶν μεγάλων ὀστῶν τῶν ἄκρων, ἐπὶ τῆς πυέλου καὶ ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης, σχηματίζει δὲ ὄγκον εὐμεγέθη ἐνίοτε, ὅστις, ἐπὶ τῆς πυέλου ἀναπτυσσόμενος, ἀποβαίνει αἴτιον δυστοκίας. Μ. Ν. Κ.

Περιχοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (πλάτ. 37° 33′ 40″ Β., μηκ. 26° 11′ 00″, χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nikaria island), εὐθὺς μετὰ τὸ τέρμα τῆς κολπώσεως Ἀγριομέλισσα. Εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην σημειοῦται ὡς Perichu. Σ. Ε. Λ.

περιχρίω· χρίω τι ὁλόγυρα, ἀλείφω καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν.

περίχρυσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· χρυσωμένος ὁλόγυρα, χρυσόδετος.

περιχρυσῶ (*—όω*)· χρυσώνω ὁλόγυρα, περιβάλλω διὰ χρυσοῦ.

περίχυμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *περιχύνω*: «περίχυμα μὲ μέλι, — μὲ βούτυρο κ.τ.τ.».

περιχύνω· δημοτ., χύνω ὁλόγυρα, περιχέω, ραντίζω: «περιχύνω τοὺς λουκουμάδες μὲ μέλι».

περιχωματίζω· περιχώνω, ρίπτω χῶμα ὁλόγυρα.

περιχώνω· χώνω, καλύπτω διὰ χώματος ὁλόγυρα.

περίχωρα (τά)· τὰ πέριξ πόλεως ἢ κώμης χωρία, συνοικισμοὶ κ.τ.τ.: «αἱ Ἀθῆναι μετὰ τῶν περιχώρων» ‖ καθόλου, ἡ πέριξ χώρα, ἡ ἐγγὺς τῆς πόλεως ἢ τῆς κώμης χώρα: «λῃστεία εἰς τὰ περίχωρα τῶν Θηβῶν».

Περίχωρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Μυκόνου (βλ. λ. *Μαράθι*).

Περιχώρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀλιστράτης τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 376. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκουλάκι*.

περιχώρησις (ἡ). Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ἀναπτύξασα τὴν περὶ τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν, ἐδέχθη τὸ ὁμοούσιον τῶν τριῶν ὑποστάσεων καὶ τὴν ἐνοίκησιν αὐτῶν ἐν ἀλλήλαις, οὕτως ὥστε ἐδίδασκεν ὅτι ἐν ἑκάστῃ τούτων ὑπάρχουσιν αἱ λοιπαὶ δύο. Ἡ ἐνοίκησις αὕτη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ἀλλήλαις ἐκλήθη *περιχώρησις* (iminanentia). Τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς περιχωρήσεως ἐφήρμοσεν ἔπειτα ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς περὶ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, δεχθεῖσα ὅτι αἱ δύο ἐν Χριστῷ φύσεις περιχωροῦσιν ἐν ἀλλήλαις, ἄνευ ἄρσεως τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, ἕνεκα τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐκ τοῦ ἑνὸς προσώπου τοῦ Χριστοῦ προερχομένη ἐνδοτάτη ἐνοίκησις τῶν δύο ἐν αὐτῷ φύσεων ἐν ἀλλήλαις ἐκλήθη περιχώρησις, ἤ, ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει, «εἰς ἄλληλα τῶν μερῶν περιχώρησις». Κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν «τὰς μὲν θεοσημείας εἰργάζετο ἡ θεότης, ἀλλ' οὐ χωρὶς τῆς σαρκός, τὰ δὲ ταπεινὰ ἡ σάρξ, ἀλλ' οὐ χωρὶς τῆς θεότητος», ἐπὶ δὲ τοῦ σταυροῦ ἦτο οὐ μόνον ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλὰ καὶ ἡ θεότης ἀπαθῶς ἐνεργοῦσα τὴν σωτηρίαν. Καὶ ἐνόμισαν μέν τινες τῶν νεωτέρων ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἐδέχετο ἐν τῷ Χριστῷ τὴν περιχώρησιν μόνον τῆς θείας φύσεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ἡ περιχώρησις κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας γίνεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων. Κ. Ι. Δ.

περίχωρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πέριξ τινός, γειτονικός ‖ *περίχωρα* (τά)· ὡς οὐσ. οἱ ἐγγὺς πόλεως συνοικισμοί, προάστεια.

— *περίχωροι ἀγῶνες*. Ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἵτινες δὲν εἶχον μὲν τὴν πανελλήνιον σημασίαν, ἀλλ' εἶχον ζωηρὸν τοπικὸν χαρακτῆρα. Ὡς τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐθεωρήθησαν ἐν Ἀθήναις μὲν τὰ μεγάλα Παναθήναια, τὰ Διάσια καὶ τὰ Ὀσχοφόρια, ἐν Πειραιεῖ δὲ τὰ μικρὰ Παναθήναια, ἐν Ἐλευσῖνι τὰ Δημήτρια ἢ Ἐλευσίνια, ἐν Μαραθῶνι τὰ Ἡράκλεια, ἐν Ἄργει τὰ Ἥραια ἢ Ἑκατόμβαια, ἐν Κορίνθῳ τὰ Ἑλλώτια, ἐν Ἐπιδαύρῳ τὰ Ἀσκληπιεῖα, ἐν Σικυῶνι τὰ Ἀδράστεια, ἐν Αἰγίνῃ τὰ Αἰάκεια καὶ τὰ Δελφίνια, ἐν Θήβαις τὰ Ἡράκλεια, ἐν Πλαταιαῖς τὰ Ἐλευθέρια, ἐν Δήλῳ τὰ Δήλια, ἐν Σπάρτῃ τὰ Λεωνίδαια, ἐν Ἐφέσῳ τὰ Ἐφέσια, ἐν Μυκάλῃ τὰ Πανιώνια, ἐν Ῥόδῳ τὰ Ἀλίεια, ἐν Ὀποῦντι τὰ Αἰάντεια, ἐν Πελλήνῃ τῆς Ἀχαΐας τὰ Θεοξένια καὶ τὰ Ἑρμαῖα, ἐν Ἀμφιπόλει τὰ Βρασίδεια κ. ο. κ. Περίχωροι ἀγῶνες ὠργανοῦντο καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις, λ. χ. ἐν Συρακούσαις, ἔνθα οὐ μόνον τὰ Ἑρμαῖα ἐτελοῦντο χάριν τῶν παίδων, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἀγῶνες πρὸς τιμὴν τοῦ Κορινθίου Τιμολέοντος. Οἱ περίχωροι ἀγῶνες, εἰ καὶ δὲν περιεβάλλοντο διὰ τῆς αἴγλης τῶν μεγάλων πανελληνίων πανηγύρεων, συνεκέντρουν ὅμως πλείστους περιοίκους, οἵτινες, νικῶντες τυχὸν καὶ εἰς μεγάλους ἀγῶνας, πάντοτε ἐπεθύμουν ν' ἀναφέρωνται εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Πινδάρου καὶ οἱ εἰς τοὺς περιχώρους ἀγῶνας θρίαμβοί των. Εἰς τοὺς περιχώρους ἀγῶνας ἠδύναντο νὰ κατέρχωνται ἀγωνισταὶ καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν, πλὴν τῶν Λεωνιδαίων, καθ' ἃ μόνον Σπαρτιᾶται ἠγωνίζοντο. Σ. Γ. Σ.

περίψημα (τὸ) *[Ἀρχ.]* βλ. λ. *κάθαρμα*.

περιώμιον (τό)· βραχὺς ἐπενδύτης ἄνευ χειρίδων, (κοιν. *πελερίνα, μπέρτα*). Ἔχει μῆκος ποικίλον, κατερχόμενον ὅμως τὸ πολὺ μέχρι τῶν γονάτων, ἐνίοτε δὲ φέρει καὶ κουκούλαν πρὸς κάλυψιν τῆς κεφαλῆς. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρύτατα ὡς κάλυμμα ἀντὶ ἐπανωφορίου, εἰς τινας δὲ χώρας μέχρι σήμερον ἀποτελεῖ μέρος τῆς κανονικῆς στολῆς τοῦ στρατεύματος.

περιώνυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν ὀνομαστός, περίφημος, ἔνδοξος, ξακουστός: «περιώνυμος ναός, — λιμήν, — χώρα», «κατέστη περιώνυμος».

περιωνύχιον (τὸ) *[Ἐμβρυολ.]*. Στιβὰς ἐπιδερμική, περικαλύπτουσα πανταχόθεν τὸν ἐν τῇ ἀρχομένῃ διαπλάσει λεπτὸν ὄνυχα τοῦ ἐμβρύου. Ι.Π.

περιωπή (ἡ)· σκοπιά, τόπος ὑψηλός, περίοπτος: «ἐκ περιωπῆς ἑωρακὼς» (ἀρχ.) ‖ μεταφ. φρ. «ἀπὸ περιωπῆς» ἀφ' ὑψηλοῦ, ἄνευ προκαταλήψεως, ἀντικειμενικῶς: «βλέπει τὰ πράγματα ἀπὸ περιωπῆς» ‖ «ἄνθρωπος —, δικηγόρος —, ἰατρὸς περιωπῆς» ἀνεγνωρισμένης ἀξίας, ἐμπνέων ἐμπιστοσύνην ‖ «ὑψηλῆς περιωπῆς» ἐπὶ σπουδαίου, σοβαροῦ, εὐπατρίδου.

περιωτικὸν ὀστοῦν *[Ἀνατομ.]*. Ἐπονομάζεται οὕτως ἐνίοτε τὸ λιθοειδὲς μέρος τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ, οὗ ἡ βάσις ἀποτελεῖ ἐν μέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου μαστοειδὲς μέρος τοῦ αὐτοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ. Ι. Π.

πέρκα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων βλ. λ. *πέρκη*.

περκάζω· ἀρχίζω νὰ μαυρίζω, γίνομαι μαυριδερός, συνήθως ἐπὶ σταφυλῶν καὶ ἐλαιῶν, ὅταν ἀρχίζουν νὰ ὡριμάζουν.

περκάλι (ἡ). Λέξις προελθοῦσα ἐκ τῆς περσικῆς *περκάλε* (=λεπτὸν ὕφασμα) καὶ ὑποδηλοῦσα εἶδος λεπτοῦ, λείου καὶ πυκνοῦ ὑφάσματος ἐκ λεπτοῦ βαμβακεροῦ νήματος, λεπτοτέρου τῶν συνήθων νημάτων, δι' ὧν κατασκευάζονται τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα. Εἶναι λευκὸν ἢ χρωματιστὸν καὶ χρησιμοποιεῖται συνήθως πρὸς κατασκευὴν ὑποκαμίσων. Εἰσήχθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ σήμερον κατασκευάζεται κυρίως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, καθὼς καὶ εἰς πλείστας ἄλλας χώρας.

Πέρκαλος (ἡ). Θυγάτηρ τοῦ Σπαρτιάτου Χίλωνος, τὴν ὁποίαν, μεμνηστευμένην οὖσαν μετὰ τοῦ Λεωτυχίδου, ἥρπασε καὶ ἐνυμφεύθη ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Δημάρατος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε′ π. Χ. αἰῶνος (*Ἡροδ.* VI, 65). Α. Θ. Σ.

περκὰν (τὸ) (Perkan). Λέξις γερμανική, δι' ἧς ὑποδηλοῦται εἶδος ὑφάσματος ἐξ ἐρίου, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ἰδίως δι' ἐπένδυσιν ἐπίπλων.

Πὲρ Καρντινὰλ (Peires Cardinal), ἢ *Πέτρος ὁ ἐξ Ὠβέρνης* (Pierre d'Auvergne, προβηγκ. Peires d'Alvernhe). Προβηγκιανὸς τροβαδοῦρος τοῦ β′ ἡμίσεος τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἀραγωνίας ἐπὶ Ἰακώβου Α′ παραμονήν του κατέλαβε τὴν ἐν Ταρασκῶνι ἕδραν ποιητικῆς. Ἀναφέρεται πλειστάκις ὑπὸ τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Πετράρχου ὡς ὁ «γηραιὸς Πέτρος», κατέλιπε δὲ πλεῖστα λυρικὰ τεμάχια, δημοσιευθέντα ἰδίως ἐν τῇ γαλλικῇ συλλογῇ τοῦ Raynouard καὶ τῇ γερμανικῇ τοῦ Mahn. —Π.

Περκεϊάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν Λουσιτανίᾳ, κειμένη, κατὰ τὸ Ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἀντωνίνου, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Βαιτικῆς (νῦν Ἀνδαλουσία), ἀριστερὰ τοῦ Ἄνα ποταμοῦ (νῦν Γουαδιάνα) καὶ πρὸς Ν. τῆς Αὐγούστας Ἠμερίτας (νῦν Μερίντα). Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν ἰσπανικὴν πόλιν Torremejia. Α. Θ. Σ.

πέρκη (ἡ) (Perca) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων τελεοστέων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν περκιδῶν, περιλαμβάνον τρία εἴδη ἰχθύων τῶν γλυκέων ὑδάτων. Αἱ πέρκαι εἶναι ἰχθύες εὐμεγέθεις (25—45 ἑκ.μ.). Τὸ σῶμά των, ἀτρακτοειδές, ἐπίμηκες καὶ ἱκανῶς κατὰ τὰ πλευρὰ συμπεπιεσμένον καλύπτεται, πλὴν τῆς κεφαλῆς, ὑπὸ μικρῶν δαν-

Πέρκη ἡ ποταμία.

τελωτῶν λεπίων, ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος προσηρμοσμένων. Ἡ κεφαλή των εἶναι γυμνὴ λεπίων, οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, αἱ σιαγόνες σχεδὸν ἰσομεγέθεις, οἱ ὀδόντες μικροὶ καὶ αἰχμηροί, τὸ ρύγχος ὀξύ. Ἐκ τῶν πτερυγίων, πάντων καλῶς ἀνεπτυγμένων, τὸ ραχιαῖον εἶναι διπλοῦν. Ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι τὸ εἶδος *πέρκη ἡ ποταμία ἢ κοινὴ* (Perca fluvialis), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἑλλάδος, κοινῶς καλουμένη *πέρκα, χανὶ* ἢ *περκόχανο*. Τὸ σῶμά της ἔχει μῆκος 20—35 ἑκατ. τοῦ μέτρου, σπανίως δὲ μεγαλύτερον, ἐξικνούμενον καὶ μέχρις ἡμίσεος μέτρου. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ὀρειχάλκινος χρυσίζων μετὰ πρασίνων ἀνταυγειῶν, πέντε δὲ μέχρις ὀκτὼ ταινίαι καστανόφαιοι διήκουσι καθέτως ἐκ τῆς ράχεως πρὸς τὴν κοιλίαν. Ἀρέσκεται εἰς τὰ διαυγῆ καὶ ἠρέμως ρέοντα ὕδατα, ἀναζητοῦσα τὴν λείαν της εἰς βάθος ἑνὸς περίπου μέτρου κατὰ τὸ θέρος, ὀλίγον δὲ βαθύτερον τὸν χειμῶνα. Εἶναι ἰχθὺς εἰς ἄκρον ἀδηφάγος, τρέφεται δὲ ἐκ μικρῶν ἰχθύων, εἰς τὰς τάξεις τῶν ὁποίων προξενεῖ μεγάλας καταστροφάς. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐνδείκνυται ἐν τῇ ἰχθυοτροφίᾳ ἡ ἐκτροφὴ τῆς πέρκας μετ' ἄλλων ἰχθύων. Ὠοτοκεῖ περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἢ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, κατὰ τοὺς ἐαρινοὺς μῆνας. Αἱ θήλειαι ἀποθέτουσι τὰ ᾠά των εἰς χόρτα καὶ λίθους ἠρέμων περιοχῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τικτομένων ᾠῶν δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς 300.000 περίπου. Ἐκ τούτων ὅμως τὰ πλεῖστα κατατρώγονται ὑπὸ τῶν διαφόρων ἰχθύων. Ἐκ τῶν διασωζομένων ἐκκολάπτονται δεκαπέντε ἡμέρας περίπου μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τὰ νεογνά, τὰ ὁποῖα ὡσαύτως κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς των ὑφίστανται μεγάλας καταστροφάς. Ἡ πέρκη ἔχει σάρκα λευκήν, στερεὰν καὶ εὔγευστον, ἁλιεύεται δὲ δι' ἀγκίστρων καὶ κυρίως διὰ δικτύων. Δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐν ζωῇ καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος ἐπί τινας ἡμέρας, ἐφ' ὅσον διαβρέχονται τὰ βράγχιά της συχνάκις διὰ γλυκέος ὕδατος. Γ. Λ. Κ.

—*[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους τούτου τῶν ἰχθύων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

Πέρκη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα

Digitized by Google

ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 351. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πέρκης *[Γεωγρ.]*. Ἐξελληνισμὸς τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον ἔδιδον οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου εἰς τὸν ποταμὸν *Βαῖτιν*, τὸν *Ταρτησσὸν* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὸν νῦν *Γκουαδαλκιβὶρ* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

περκίδαι (οἱ) (Percidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ἀκανθοπτερυγίων τελεοστέων ἰχθύων, ὧν κοινὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα ἐπίμηκες, πλευρικῶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πεπιεσμένον, κεκαλυμμένον ὑπὸ κτενοειδῶν λεπίων. Κεφαλὴ ἀπολήγουσα εἰς ῥύγχος βραχύ, ὀδόντες πολλοί, λεπτοὶ καὶ αἰχμηροὶ κατὰ τὰς σιαγόνας, ἐνῷ ἄλλοι μικρότεροι εἶναι κατεσπαρμένοι ἐπὶ τῆς ὑπερῴας. Νυκτικὴ κύστις ἁπλῆ. Πτερύγια καλῶς ἀνεπτυγμένα, ἐξ αὐτῶν δὲ τὸ ραχιαῖον, ὅπερ εἴς τινα γένη ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων, διήκει σχεδὸν δι' ὁλοκλήρου τῆς ράχεως. Κολυμβῶσι πάντες εὐχερῶς καὶ τρέφονται ἐξ ἄλλων μικροτέρων ἰχθύων ἢ μαλακίων. Ἐκ τῶν γενῶν τῆς ὁμοιογενείας ταύτης γνωστότερα εἶναι ἡ *πέρκη*, ὁ *λάβραξ*, ὁ *πολυπρίων* καὶ ἄλλα. Γ. Α. Κ.

Πέρκιν (Perkin), ***Γουλιέλμος-Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1838 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1907. Ἀνεκάλυψε τὸ πρῶτον χρῶμα τῆς πίσσης, τὴν μωβεΐνην, καὶ ἵδρυσεν εἰς τὸ Greenford, παρὰ τὸ Λονδῖνον, τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον χρωμάτων πίσσης. Ὁ υἱός του *Γουλιέλμος-Ἐρρῖκος* ὁ νεώτερος, ἐπίσης χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1860, διετέλεσε τῷ 1892—1912 καθηγητὴς εἰς τὸ Μάντσεστερ καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 εἰς Ὀξφόρδην. Ἠσχολήθη μὲ τὴν σύστασιν τῶν ἀλκαλοειδῶν, τῆς καμφορᾶς, διαφόρων φυσικῶν χρωστικῶν κλπ. Σ. Γ.

—Πέρκιν *ἀντίδρασις [Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ *Γουλιέλμου-Ἐρρίκου Πέρκιν* ὑποδειχθεῖσα συνθετικὴ μέθοδος παρασκευῆς ἀκορέστων ὀξέων. Ἡ μέθοδος αὐτὴ συνίσταται εἰς τὴν θέρμανσιν κεκορεσμένων ἀλδεϋδῶν ἢ κετονῶν μετὰ τοῦ μετὰ νατρίου ἅλατος κεκορεσμένου ὀξέος παρουσίᾳ ἀνύδρου τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος ἢ ἄλλου λιπαροῦ ὀξέος. Κατὰ τὴν μέθοδον αὐτὴν λαμβάνονται ἀκόρεστα ὀξέα πλουσιώτερα κατὰ δύο ἢ περισσότερα ἄτομα ἄνθρακος. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἔσχε μεγάλην συνθετικὴν σημασίαν. Σ. Γ.

περκινσιέλλα (ἡ) (Perkinsiella) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων ὁμοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *φουλγοριδῶν*. Τὸ εἶδος Perkinsiella saccharicida Kirk. προκαλεῖ εἰς τὸ σακχαροκάλαμον σοβαρὰς ζημίας. Ἡ φοτοκία λαμβάνει χώραν εἰς τὸ κεντρικὸν νεῦρον τῶν φύλλων, αἱ δὲ προνύμφαι ἀπομυζῶσιν τοὺς χυμούς. Ἐπὶ τοῦ ἐκρέοντος μελιτώδους ὑγροῦ ἀναπτύσσονται μύκητες. Προσβάλλεται ἀπὸ πλεῖστα παράσιτα. Συμπεριφέρονται ὁμοίως τὰ εἴδη Perkinsiella vitiensis ἐν Φίτζι καὶ Σαμόᾳ, Perkinsiella vastatrix ἐν Ἰνδίαις καὶ Ἰαπωνίᾳ καὶ Perkinsiella sinensis ἐν Κίνᾳ. Ε. Τ. Ε.

Πέρκιντζ (Purkinge), *φαινόμενον τοῦ — [Ὀφθαλμ.]* βλ. λ. *ἐνδοπτικὰ* φαινόμενα.

περκὶς (ἡ) (Percis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχινιδῶν*. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔχουσι σῶμα λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες καὶ τὰ πτερύγια καλῶς ἀνεπτυγμένα. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου.

πέρκνες (αἱ), ὡς ἀπὸ ἑνικοῦ *πέρκνα*. Λαϊκὴ ὀνομασία διὰ τὰς ὑπερχρωμίας τοῦ προσώπου, τὰς ἐφηλίδας, αἱ ὁποῖαι ἀναφαίνονται εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ἀκάλυπτα μέρη ξανθῶν ἀτόμων συνεπείᾳ ἐπιδράσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, διατηροῦνται δὲ καθ' ὅλον τὸ θέρος καὶ ἐξαφανίζονται τὸν χειμῶνα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *φακοὺς* (κοιν. *φακίδες*) (βλ. λ.), οἱ ὁποῖοι διατηροῦνται καὶ τὸν χειμῶνα. Αἱ πέρκνες εἶναι μικραὶ φαιοκίτριναι κηλῖδες, στρογγύλαι ἢ πολύγωνοι, μὲ ἐπιδερμίδα λείαν, μὴ ὑπερβάλλουσαν τὸ λοιπὸν δέρμα, ἄνευ ἀπολεπίσεως καὶ ἄνευ ἐνοχλημάτων. Ἡ αἰτιολογία αὐτῶν εἶναι ἴσως ἡ κληρονομικὴ προδιάθεσις. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν τοπικὴν καυτηρίασιν διὰ διαλύματος σουμπλιμὲ 1—2 %, πάντως ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἰατροῦ. Κ. Κ. Κ.

περκνόπτερος (ὁ)· ὁ ἔχων *περκνὰς πτέρυγας* || εἶδος ἐνδιαμέσου τύπου μεταξὺ ἀετοῦ καὶ γυπός, ἀναφερομένου παρ' Ἀριστοτέλει, καὶ ταυτιζομένου πρὸς τὸν *γυπαετὸν τὸν γενειοφόρον* Gypaetus barbatus). Τινὲς θεωροῦσι τὸν περκνόπτερον ὡς ἕτερον εἶδος ἀετοῦ (Aquila vulturina).

περκνός, *—ή, —όν*· ὁ περκάζων, μελανόστικτος, παρδαλός.

Πέρκος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου (Νότιος Ἤπειρος), τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

περκοσία (ἡ) (Percosia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Περιλαμβάνει εἴδη *κανθάρων* διαβιούντων εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ τρεφομένων ἐκ ζωϊκῆς τροφῆς. Τὸ σῶμα τῆς περκοσίας φθάνει τὰ 2 ἑκ. τοῦ μέτρου.

Περκούνας, ἢ *Περκοὺν* (Perkunas ἢ Perkun). Ὑψίστη θεότης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λιθουανοῖς, Λεττονοῖς καὶ Πρώσσοις, λατρευομένη εἰς τὰ βάθη τῶν δασῶν. Ἦτο ὁ θεὸς τῶν θυελλῶν καὶ τῆς κακοκαιρίας, ἡ δὲ δρῦς ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἱερὸν αὐτοῦ δένδρον. Μ. Δ. Β.

περκύλιθος (ὁ) (Percylith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνιστάμενον ἀπὸ χλωριοῦχον μόλυβδον καὶ ὑδροξείδιον τοῦ χαλκοῦ. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $PbCl_2 \cdot Cu(OH)_2$. Κρυσταλλοῦται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς μικροὺς θυσάνους μὲ λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ὑποκύανον. Ἀποτελεῖ σύνδρομον ὀρυκτὸν τοῦ χρυσοῦ εἰς τὴν Sonara τοῦ Μεξικοῦ, μὲ περιεκτικότητα δὲ εἰς ἄργυρον ὀνομάζεται βολεΐτης. Γ. Β.

Περκώτη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη μικρασιατικὴ πόλις (Μυσίας) ἔχουσα λιμένα ναύλοχον. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Λ, 229) μνημονεύεται ὡς *Περκώπη*, μεταγραφεῖσα εἰς *Περκώτην* ὑπὸ τοῦ Βόλφ (κατὰ τὰ ἐν Ἰλιάδι Β, 831 καὶ 835, Ζ, 30, Λ, 329, Ο, 548). Εἶχε πλουσίαν πεδιάδα (*Στράβ.* ΙΓ, 586 Teubner—*Ἰλιὰς* Ο, 545—548), ἥτις διερρέετο ὑπὸ τοῦ Πρακτίου καὶ τοῦ Περκώτου. Ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγούμενος τὴν ἅλωσίν της ὑπὸ Δαυρίσου, τοποθετεῖ τὴν Περκώτην μεταξὺ Λαμψάκου καὶ Ἀβύδου (Ε, 117), καθὼς ἄλλωστε καὶ Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (94). Ὑπῆρξε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων (*Πλούτ.* Θεμιστ. 30), δὲν ὑφίστατο δὲ τὸν τελευταῖον π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν Στράβωνα μετωνομάσθη εἰς Πάριον (ΙΓ' 590)· ἐν τούτοις ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει τὴν σύγχρονον ὕπαρξιν Περκώτης (Ἑλλ. Ε, α, 25) καὶ Παρίου (Α, α, 13). Αἱ ὁμηρικαὶ ἐν τούτοις εἰδήσεις, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τοῦ Σκύλακος καὶ τοῦ Ἡροδότου, ἄγουν εἰς ταυτότητα (βλ. λ. *Περγὰζ* Ἀσμὰκ καὶ *Περγὰζ τσάϊ*) πρὸς τὸν ὅρμον τὸν τουρκιστὶ λεγόμενον ***Σαλτὶκ λιμὰν*** (πλάτ. 40° 17' Β., μήκ. 26°36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles) τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου. Σ. Ε. Λ.

Περκώτης *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Μυσίᾳ, ὅστις καταρρέων τὴν εὔφορον πεδιάδα τῆς Περκώτης ἐκβάλλει πρὸς Β. τῆς Ἀβύδου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Περγὰζ-τσάϊ*. Α.Θ.Σ.

πέρλα (ἡ), καὶ πληθ. *πέρλες* (αἱ)· κοινὴ ὀνομασία τῶν *μαργαριτῶν*.

περλάντι (τό)· βλ. *πριλάντι*.

Πέρλεβος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζουσα χερσόνησις τῆς Κέω (πλάτ. 37°41' 10" Β., μήκ. 22°21' 25" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island), ΒΔ. δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον Ὀρειᾶς λιμάνι ἢ Ὀτζιά. Βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

Περλεγιάννικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λογοθετιανίκων τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 132.

Πέρλεμπεργ (Perleberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ. Κάτ. 10.250. Γ. Ι. Β.

Περλεπὲς (σερβ. *Πρίλεπ*) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἀρχαία *Πρίλαπος*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ, 41 χλμ. ΒΑ. τοῦ Μοναστηρίου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μητροβίτσης—Θεσσαλονίκης καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Μπαμπούνα. Κάτ. 20.000. Εἶναι πόλις ἱστορική, διατελέσασα ἕδρα τοῦ ἥρωος τῶν Σέρβων Κράλη Μάρκου. Βορείως τῆς πόλεως διακρίνονται ἐρείπια μεσαιωνικοῦ τείχους ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μάρκοβι κουλί». Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα καζᾶ. Ὑπὸ τῶν Σέρβων κατελήφθη κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912. Διεξάγει ἀξιόλογον ἐμπόριον σίτου κυρίως, οἴνου καὶ ἐρίου. Τ. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ *Περλεπὲ* **περιβάλλεται ὑπὸ ὀρεινοτάτης περιοχῆς, πρὸς ἣν** συμβάλλουσιν αἱ ἐκ τῶν κοιλάδων Λόπενατς καὶ Ἀξιοῦ διαβάσεις, ἀλλ' ἅπασαι ἀρχόμεναι ἐκ περιφερικῆς ἀναπτύξεως 100 περίπου χιλιομέτρων. Κατὰ τὸν Σερβοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, οἱ Τοῦρκοι, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κουμάνοβο, ὑπεχώρησαν λίαν ἀτάκτως πρὸς νότον· τὸ μὲν 7ον σῶμα διὰ Σκοπίων καὶ Καλκαντελὲν (Τέτοβο) πρὸς Κρίτσεβο (Τσίτσεβο), τὸ 6ον διὰ Βελεσᾶ (Κιοπρουλοῦ) καὶ στενωποῦ Μπάμπουνα πρὸς Περλεπέν, ἐξ οὗ κατηυθύνθη ἀμέσως εἰς Μοναστήριον, τὸ δὲ 5ον σῶμα μέρος μὲν διὰ στενωποῦ Μπάμπουνα, μέρος δὲ διὰ Γράδσκο καὶ κοιλάδος Ράγετς πρὸς Περλεπέν. Ἦτο ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ὁ τουρκικὸς στρατὸς τῆς Μακεδονίας ἤρχισεν εὑρισκόμενος ἀπομεμονωμένος, διότι, τὴν μὲν 14ην Ὀκτωβρίου ἀπεκόπη ἡ μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπικοινωνία, καθόσον κατελήφθη τὸ Μπαμπᾶ Ἐσκῆ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἱππικοῦ, τὴν δὲ 17ην ἀπεκόπη ἡ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπικοινωνία λόγῳ καταλήψεως τῆς Βερροίας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος στρατοῦ Μακεδονίας Ζεκῆ πασᾶς ἀπεφάσισε τότε ν' ἀμυνθῇ περὶ τὸν Περλεπέν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον κατέφυγεν αὐτοβούλως τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἅπαντες οἱ φυγάδες, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἦτο χῶρος ὀρεινός, πρόσφορος πρὸς ἄμυναν, ἐπροκάλυπτε δὲ συγχρόνως τὸ Μοναστήριον καὶ ἐν γένει τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐριγῶνος (Τσέρνα), δηλαδὴ τὸν χῶρον ἐξ οὗ ἄρχονται αἱ πρὸς βόρειον Ἤπειρον καὶ Ἀλβανίαν διαβάσεις· κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ὁ τουρκικὸς στρατὸς τῆς Μακεδονίας ὡς μόνην ὁδὸν ὑποχωρήσεως διέβλεπε τὴν πρὸς Ἀλβανίαν ἄγουσαν. Τὴν ἄμυναν ταύτην ἐξετέλεσε διὰ τοῦ 5ου σώματος, ἐνισχυθέντος σημαντικῶς δ' ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Περλεπὲ ἐνδείκνυται ἡ κατάληψις τῶν εἰσόδων τῶν πρὸς τὸ λεκανοπέδιον διαβάσεων (τῶν ἐκ κοιλάδων Λόπενατς καὶ Ἀξιοῦ πρὸς λεκανοπέδιον Περλεπέ), ἀλλὰ τοιαύτη ἄμυνα θὰ ἦτο ἀδύνατος διὰ τὸν τότε τουρκικὸν στρατόν, διότι θὰ ἔπρεπε νὰ ταχθῶσι προκαλυπτικὰ ἀποσπάσματα ἐπὶ περιφερικῆς ἀναπτύξεως 100 περίπου χιλιομέτρων. Διὸ ὁ Ζεκῆ συνεκέντρωσε τὸν τουρκικὸν στρατὸν περὶ τὸν Περλεπέν, ὀργανώσας ἀμυντικὴν τοποθεσίαν εἰς τὸ μέτωπον Μούκος—αὐχὴν Πριζὰτ—Ἀμπτὶ πασᾶ. Ἐξέλεξε δὲ τὴν τοποθεσίαν ταύτην, καθόσον ἡ δι' αὐχένος Πριζὰτ διάβασις εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ πάντα προχωροῦντα πρὸς νότον διὰ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τοῦ Μπάμπουνα, συγχρόνως δ' ὁ αὐχὴν αὐτὸς δεσπόζει τῶν διαφόρων διαβάσεων. Διὰ τὰς ἐναντίον τῆς τοποθεσίας τοῦ Περλεπὲ ἐπιχειρήσεις, τὸ σερβικὸν στρατηγεῖον ἐχρησιμοποίησε μόνον τὴν ὑπὸ τὸν διάδοχον τότε Ἀλέξανδρον 1ην στρατιάν, προχωρήσασαν διὰ Βελεσῶν (Κιοπρουλοῦ) καὶ διὰ διαβάσεων Μπάμπουνα, φθάσασαν δὲ μέχρι τῶν εἰσόδων τῶν πρὸς λεκανοπέδιον Περλεπὲ διαβάσεων (εἰσόδων κατὰ τὴν σερβικὴν ἄποψιν), ὁπότε πλέον ἤρχισαν αἱ πρὸς ἐκβίασιν τῶν διαβάσεων ἐπιχειρήσεις, αἱ διεξαχθεῖσαι ἀπὸ 20—24 Ὀκτωβρίου 1912, φερόμεναι δὲ κατὰ μὲν τοὺς Τούρκους ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Ἄλιντζε*, κατὰ δὲ τοὺς Σέρβους ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Περλεπέ*. ὑφ' ὃ ὄνομα εἶναι παγκοσμίως γνωσταὶ αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται.

Τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου ἤρχισεν ἡ 1η σερβικὴ στρατιὰ (4 μεραρχίαι, ἡ μεραρχία ἱππικοῦ καὶ ἅπαν τὸ βαρὺ πυροβολικὸν) προχωροῦσα μὲ δύο μόνον μεραρχίας ἐπὶ κεφαλῆς, τὴν τοῦ Μοράβα **καὶ τὴν τοῦ Δρίνα, καθόσον τὸ ὀρεινὸν ἔδαφος**

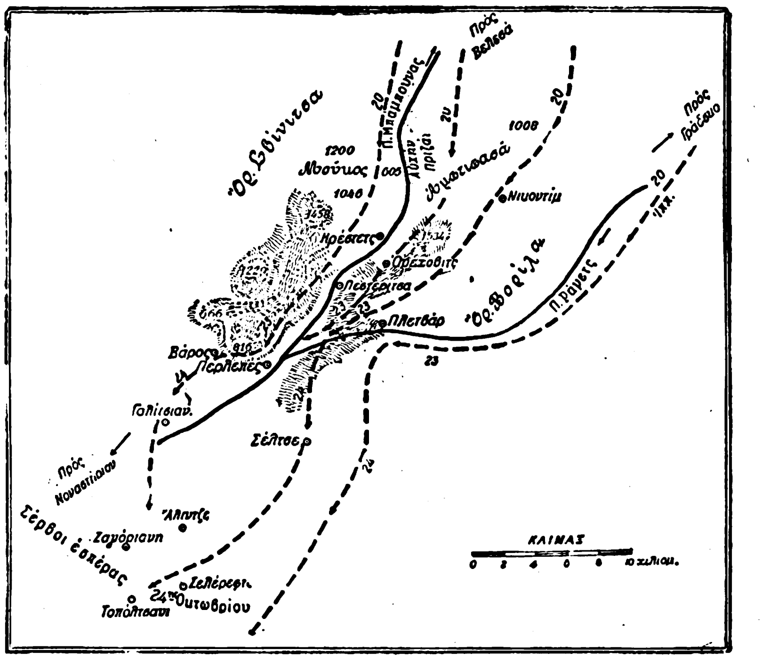

Σχ. 1. *Μάχη Περλεπὲ 20—24 Ὀκτωβρίου 1920.*

Digitized by Google

δὲν ἐπέτρεπε τὴν σύγχρονον ἀνάπτυξιν πλειόνων μονάδων. Αἱ μεραρχίαι αὗται προὐχώρησαν πρὸς τὰς ἐν τῷ σχήματι 1 ἐνδεικνυομένας κατευθύνσεις, δηλαδὴ ἡ μία μεραρχία ἀπετέλεσε τὴν δεξιὰν (δυτικὴν) φάλαγγα, κατευθυνομένην διὰ Μοῦκος καὶ δυτικῶν κλιτύων αὐχένος Πριζὰτ πρὸς 1200, ἡ ἑτέρα μεραρχία ἀπετέλεσε τὴν κεντρικὴν φάλαγγα, κατευθυνομένην διὰ τσιφλίκι Ἀμπτὶ πασᾶ πρὸς 1534 καὶ τὴν ἀριστερὰν (ἀνατολικὴν) φάλαγγα, κατευθυνομένην διὰ Νικοντὶμ καὶ ἀνατολικῶν κλιτύων αὐχένος Πριζὰτ πρὸς 1534. Αἱ δύο ἕτεραι μεραρχίαι ἠκολούθουν ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ. Ἔτι δ' ἀριστερώτερον (ἀνατολικώτερον) προὐχώρει ἡ μεραρχία ἱππικοῦ, ἐνισχυθεῖσα δι' ἑνὸς τάγματος πεζικοῦ καὶ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας. Ὅ,τι καθίστα δυσκολωτάτην τὴν ἐκ μέρους τῶν Σέρβων ἐπιχείρησιν, ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξευρέσεως χώρου πρὸς ἀνάπτυξιν μεγάλων πεζικῶν δυνάμεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ κυριολεκτικῶς ἀδύνατον τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ· ὀρειβατικὸν δὲ πυροβολικὸν διέθετον ἐλάχιστον. Κατὰ τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου ἐπετεύχθη ἡ ἀπώθησις τῶν μᾶλλον προκεχωρημένων τουρκικῶν τμημάτων καὶ ἡ ἄφιξις τοῦ σερβικοῦ πεζικοῦ μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τῶν θέσεων Μοῦκος καὶ Νικοντίμ. Τὴν 21ην Ὀκτωβρίου ἀνελήφθη ἡ ἀπόπειρα τῆς προχωρήσεως τῶν Σέρβων, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον κατέστη δυσκολώτατον, καθόσον τὸ πεζικόν των ἐθερίζετο ὑπὸ τὰ συγκεντρωτικὰ πυρὰ τῶν τουρκικῶν πολυβόλων καὶ πυροβόλων, καθ' ὃν χρόνον ἦτο ἀδύνατον νὰ τύχῃ οὐδεμιᾶς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τοῦ φιλίου του πυροβολικοῦ· διό, καίτοι τὸ σερβικὸν πεζικὸν ὑπέστη πολλὰς ἀπωλείας, μολαταῦτα δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ τοὺς Τούρκους οὐδὲ κατὰ ἓν βῆμα. Ἡ σερβικὴ ἐπίθεσις ἐπανελήφθη τὴν 22αν Ὀκτωβρίου, μετὰ ἐρρωμένην δ' ἐπίθεσιν κατὰ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Τούρκων κατελήφθη τέλος ὁ αὐχὴν Πριζὰτ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης. Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ἀνασυνετάχθη ὁ σερβικὸς στρατός, καθόσον κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς προτεραίας εἶχεν ἐπέλθει πλήρης ἀνάμιξις τῶν δύο δρασασῶν μεραρχιῶν, καὶ τότε ἡ μὲν μεραρχία Μοράβα εὑρέθη συγκεντρωμένη δεξιὰ (δυτικῶς) τοῦ χωρίου Πεστερίτσα, ἡ δὲ μεραρχία Δρίνα ἀριστερὰ (ἀνατολικῶς) τοῦ χωρίου τούτου. Τέλος τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀπωθήθησαν οἱ Τοῦρκοι ἐκ τοῦ βορείου μέρους τοῦ λεκανοπεδίου, καὶ τότε κατελήφθη ἀμαχητὶ ὁ Περλεπές. Ἤδη ὅμως ὤφειλεν ὁ σερβικὸς στρατὸς νὰ καταλάβῃ ταχέως καὶ τὰ νοτίως τοῦ Περλεπὲ ὑψώματα, ἵνα τοιουτοτρόπως, γινόμενος κύριος ὁλοκλήρου τοῦ λεκανοπεδίου, κατορθώσῃ νὰ προχωρήσῃ κατόπιν πρὸς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μοναστηρίου. Διό, τὴν πρωΐαν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἀμφότεραι αἱ μεραρχίαι προὐχώρησαν, ἡ μὲν Μοράβα πρὸς Βάρος, ἡ δὲ Δρίνα πρὸς Σέλτσε, ἐπίσης ἡ μεραρχία ἱππικοῦ ἐκ Πλετβὰρ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σέλτσε, ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀναμένηται ἐκ ταύτης οὐδεμία σημαίνουσα δρᾶσις, καθόσον ἦτο λίαν κατάκοπος καὶ ἐστερεῖτο νομῆς. Ἐνῷ ἡ μεραρχία Δρίνα προὐχώρει πρὸς Σέλτσε, προσέκρουσε πρὸ τουρκικοῦ στρατεύματος κατέχοντος τὰ βορείως τοῦ Ἄλιντζε ὑψώματα καὶ ἐκτεινομένου δυτικῶς μέχρι τοῦ Γαλίτσιανι. Ἡ μεραρχία αὕτη ἐπετέθη κατὰ μέτωπον, ἡ δὲ τοῦ Μοράβα ὑπερκερωτικῶς κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τουρκικοῦ πλευροῦ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης κατελήφθη τὸ Γαλίτσιανι ὑπὸ τῶν Σέρβων, ὁπότε, εὑρεθεὶς ὁ τουρκικὸς στρατὸς τῆς περιοχῆς ταύτης ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἀποκοπῆς τῆς ὑποχωρήσεώς του, ἐγκατέλειψε τὸν περαιτέρω ἀγῶνα καὶ ὑπεχώρησε πρὸς Μοναστήριον. Ὁ σερβικὸς στρατὸς κατέλαβε τότε, ἐντὸς τῆς ἑσπέρας τῆς 24ης Ὀκτωβρίου, τὰ ὑψώματα τὰ χωρίζοντα τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Περλεπὲ ἀπὸ τὸ τοῦ Μοναστηρίου, φθάσας μέχρι τῆς γραμμῆς Ζαγόριανη—Τοπόλτσανη—Σελέρεφτσι, παραμένων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐριγῶνος. Ἡ μάχη αὕτη τοῦ Περλεπὲ παρουσιάζει δύο κύρια χαρακτηριστικά: 1) Ὅτι ἡ σοβαρὰ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῶν Σέρβων, ὄντων διπλασίων περίπου, εἰς οὐδὲν ἀπολύτως ὠφέλησε, καθόσον ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν σερβικὸν στρατὸν νὰ εὕρῃ χῶρον ν' ἀναπτυχθῇ. 2) Ὅτι οἱ Σέρβοι ἔδρασαν ἐπὶ ἐξαιρετικῶς ὀρεινοῦ καὶ δυσκολωτάτου ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἀνήρχοντο διὰ τῶν ἀποτόμων καὶ σχεδὸν κατακορύφων χιοσκεπῶν κλιτύων χρησιμοποιοῦντες τὸ τυφέκιόν των ὡς ὑποστήριγμα, προκειμένου δὲ νὰ σταθῶσιν ἵνα βάλωσι χρησιμοποιοῦντες ὡς προκάλυμμα, ἐλλείψει χώματος, τὰ πτώματα τῶν συναδέλφων των.

Εὐθὺς μετὰ τήν, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἔξοδον τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, ἐπεζητήθη ἡ ἀπώθησις τῶν παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν βουλγαροσερβικὴν μεθόριον Σέρβων (μιᾶς ταξιαρχίας μετ' ὀλίγου πυροβολικοῦ) πρὸς νοτιοδυσμάς, δηλαδὴ πρὸς τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Μπάμπουνα. ἵνα τοιουτοτρόπως παρακωλυθῇ ἡ ἐταφὴ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ Σέρβων μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ γαλλοαγγλικῶν στρατευμάτων τοῦ Σαρράϊγ. Ἡ σερβικὴ αὕτη ταξιαρχία ἀπωθήθη εὐθὺς ἀμέσως ἐκ τῶν συνόρων καί, μετὰ τὴν προσπέρασιν τῶν Βουλγάρων (μιᾶς μεραρχίας καὶ τῆς μεραρ-

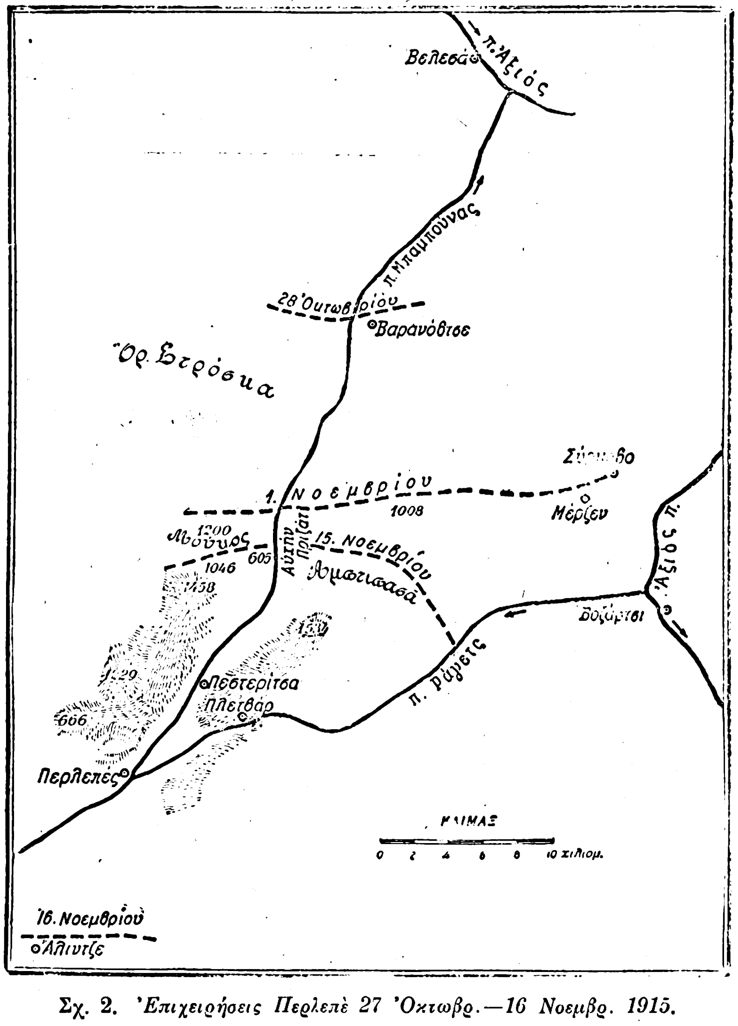

Σχ. 2. *Ἐπιχειρήσεις Περλεπὲ 27 Ὀκτωβρ.—16 Νοεμβρ. 1915.*

χίας ἱππικοῦ ἐνισχυμένης διὰ πεζικοῦ) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ, τὴν νύκτα 26—27 Ὀκτωβρίου 1915 ν. ἡ. παρὰ τὰ Βελεσά, ἀπωθήθη πρὸς τὰς στενωποὺς τοῦ Μπάμπουνα, φθάσασα μέχρι τοῦ Βαρανόβτσε. Ἡ βουλγαρικὴ πίεσις ἐξηκολούθησε σφοδρά, διὸ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἀπωθήθησαν οἱ Σέρβοι μέχρι τῆς γραμμῆς 1200 — 1008 Σίρκοβο, ἐνῷ δ' οἱ Γάλλοι ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσι τότε τοὺς Σέρβους δὲν τὸ ἔπραξαν, ἀλλ' ἠρκέσθησαν παραμένοντες ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ, παρὰ τὸ Βοζάρτσι, καὶ ἐπιμένοντες ὅτι ἡ διακατοχὴ τοῦ σημείου τούτου ἦτο ἱκανὴ νὰ προστατεύσῃ πᾶσαν βουλγαρικὴν ἀπειλὴν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ράγετς κατὰ τοῦ δεξιοῦ σερβικοῦ πλευροῦ. Τὴν 2αν ὅμως Νοεμβρίου 1915 κατέλαβον οἱ Βούλγαροι τὰ ὑψώματα Σίρκοβο—Μέρζεν, ἐξ ὧν ἐπεκράτουν πλήρως τῶν παρὰ τὸ Βοζάρτσι Γάλλων. Τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἐξηκολούθησεν ἡ βουλγαρικὴ πίεσις καὶ τότε, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀπωθήθησαν οἱ Σέρβοι, φθάσαντες τὴν 15ην Νοεμβρίου εἰς τὴν τοποθεσίαν Μοῦκος—αὐχὴν Πριζὰτ—Ἀμπτὶ πασᾶ καὶ ἐκεῖθεν νοτιοανατολικῶς μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Ράγετς, χωρίς, ἐννοεῖται, νὰ δυνηθῶσιν οἱ Γάλλοι νὰ παρέξωσιν οὐδεμίαν πραγματικὴν βοήθειαν. Οἱ Βούλγαροι ἐπετέθησαν αὐθωρεὶ κατὰ τῆς τοποθεσίας ταύτης διὰ τριῶν φαλάγγων, τῆς μὲν κεντρικῆς ἀποτελουμένης ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Μοῦκος, τῆς ἀριστερᾶς (ἀνατολικῆς) ἀποτελουμένης ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας μετὰ πυροβολικοῦ ἀκολουθούσης τὴν κοιλάδα τοῦ Ράγετς, τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) ἀποτελουμένης ἐκ τῆς μεραρχίας ἱππικοῦ, τῆς ἐνισχυμένης διὰ πεζικοῦ, προχωρησάσης διὰ τῶν δυτικῶν διαβάσεων τοῦ ὄρους Στρόσκα, εἰς τρόπον ὥστε, καθ' ὃν χρόνον ἡ κεντρικὴ φάλαγξ θὰ προσέβαλλε κατὰ μέτωπον, αἱ ἑκατέρωθεν φάλαγγες θὰ ἐξετέλουν ὑπερκερωτικὸν ἑλιγμὸν πρὸς ἀπειλὴν κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρὰ τῆς σερβικῆς τοποθεσίας. Ἅμα ὡς οἱ Σέρβοι εὑρέθησαν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ἀμέσου κυκλώσεως, ὑπεχώρησαν πρὸς νότον, κατὰ τὴν νύκτα 15—16 Νοεμβρίου, ἐγκαταλείψαντες τὸ λεκανοπέδιον Περλεπὲ καὶ φθάσαντες μέχρι τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἄλιντζε, καὶ τότε κατέλαβον οἱ Βούλγαροι ἀμαχητὶ τὸ λεκανοπέδιον καὶ τὴν πόλιν Περλεπὲν ἐντὸς τῆς 16ης Νοεμβρίου 1915. Ἡ διαδοχικὴ ὑποχώρησις τῶν Σέρβων ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχ. 2.

Κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ, τὸν Σεπτέμβριον 1918, ὁ Περλεπὲς καὶ τὸ λεκανοπέδιον κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ τοῦ Ζουϊνὼ Γαμβέττα τὴν 23ην Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην ἡμέραν ἔφθασεν εἰς Περλεπὲν καὶ ὁμὰς συμμαχικῶν μεραρχιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ 3η ἑλληνικὴ μεραρχία, ἥτις κατεδίωξε τοὺς Βουλγάρους διὰ τῶν διαβάσεων Μπάμπουνα. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ βόρειοι ἔξοδοι τῶν διαβάσεων τούτων, παρὰ τὸ Ἰζβόρ, εἶχ·ν ἤδη καταληφθῆ ὑπὸ τῆς 1ης σερβικῆς στρατιᾶς, δι' αὐτὸ συνελήφθησαν τότε ἐντὸς τῶν διαβάσεων τούτων πολλοὶ Βούλγαροι αἰχμάλωτοι καὶ πλεῖστα πυροβόλα.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Περλεψιμάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρμενάδων τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 206.

πέρλη (ἡ) (Perla) *[Ζωολ.]*. Γένος ὀρθοπτέρων ἐντόμων (βλ. λ. *μαργαρίτης*).

Περλιάγκον *[Γεωγρ.]*. —1) ***Ἄνω*** —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, μετονομασθὲν εἰς *Χρυσομηλιὰ* (βλ. λ.).

— 2) ***Κάτω*** —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 224. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

περλίδαι (οἱ) (Perlidae) *[Ζωολ.]*. Ὁμοιογένεια ὀρθοπτέρων ἐντόμων (βλ. λ. *μαργαριτίδαι*).

Πέρλις (Perlis) *[Γεωγρ.]*. Κράτος τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας, ἐν τῇ Βρεττανικῇ Μαλαισίᾳ, τὸ βορειότατον ἐκ τῶν μὴ ὁμοσπόνδων μαλαϊκῶν κρατῶν. Κεῖται εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου καὶ ἔχει ἔκτασιν 818 τ.χλμ. μὲ 40.087 κατ., ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 34.000 εἶναι Μαλαῖοι. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Πέρλις, παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμόν. Ἐξάγει ὄρυζαν, ἰχθῦς, πτηνοτροφικὰ προϊόντα, κόμμι, γκουανό, δέρματα κλ.

Μ. Δ. Β.

περλίτης (ὁ) (Perlit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Ἀποτελεῖ ὑαλώδη μορφὴν τῶν λιπαριτῶν, χαρακτηρίζεται δὲ ἀπὸ τὴν μικρὰν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς ὕδωρ, κυμαινομένην μεταξὺ 3 καὶ 3,5%, ἀπὸ τὴν ἰδιόμορφον κατάτμησιν, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει καὶ ἡ ὁποία διὰ τοῦτο λέγεται περλιτική, περαιτέρω δὲ ἀπὸ τὴν στεατώδη του λάμψιν καὶ τὴν κυανότεφρον ἀπόχρωσιν. Περιέχει καὶ φαινοκρυστάλλους ἀστρίων, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν ὁμοίως ὑαλώδη μορφήν. Ἀπαντᾷ μετὰ τῶν λιπαριτῶν εἰς ἡφαιστειογενεῖς περιοχὰς τῶν νεωτέρων ἡφαιστείων.

Γ. Β.

—*[Μεταλλ.]* Καλεῖται *περλίτης* εὐτηκτοειδὲς συγκρότημα ἐκ κρυστάλλων σιδηροῦ, τοῦ φερρίτου καὶ ἀνθρακώματος σιδήρου τοῦ σεμεντίτου Fe_3C ἀντιστοιχοῦν εἰς ἀναλογίαν 0,9 % ἄνθρακος. Ἔχει σκληρότητα ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῆς τοῦ μαλακοῦ φερρίτου καὶ τοῦ λίαν σκληροῦ σεμεντίτου. Μετὰ λείανσιν ὑπὸ τὸ μεταλλογραφικὸν μικροσκόπιον παρουσιάζει ὑπὸ μικρὰν μὲν μεγέθυνσιν βαθεῖαν χρῶσιν, ὑπὸ μεγάλην δὲ λεπίδας ἐκ λεπτοτάτων ἐλασματιδίων φερρίτου καὶ σεμεντίτου ἐχόντων μαργαριτώδη λάμψιν, ἐξ οὗ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου μεταλλογράφου Sorby δοθὲν ὄνομα *περλίτης*.

Ὁ μὲν φερρίτης εἶναι λευκός, κίτρινος ἕως καστανὸς μετὰ προσβολὴν δι' ὀξέος, ὁ δὲ σεμεντίτης ἄχρους μὲ μεγάλην στιλπνότητα. Ἡ προσβολὴ τοῦ λειανθέντος τεμαχίου ὑπὸ οἰνοπνευματούχου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος δίδει εἰς τὸν περλίτην χρῶμα σκοτεινόχρωμον, ὑπὸ χλωριούχου δὲ ἀμμωνιακοῦ χαλκοῦ προσβάλλοντος ἰσχυρῶς μὲν τὸν φερρίτην, οὐδόλως δὲ τὸν σεμεντίτην, δίδει σύνολον ἐπίσης σκοτεινόχρωμον. Τὸ ἀραιὸν θειικὸν ὀξὺ δὲν προσβάλλει τὸν περλίτην. Κατὰ τὴν στερεοποίησιν κράματος σιδήρου καὶ ἄνθρακος ἀναλογίᾳ κάτω τῆς εὐτηκτικῆς τῶν 4, 4 % ἄνθρακος, σχηματίζεται ἐν ἀρχῇ *αὐστενίτης*, ἄλλως καλούμενος καὶ *μεικτὸς κρύσταλλος*, ἤτοι στερεὸν διάλυμα σιδήρου καὶ σεμεντίτου. Οὗτος διὰ βραδείας ἀποψύξεως, μὴ ὢν σταθερὸς μόνον εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, μεταβάλλεται, ἀποβάλλων κάτω μὲν τῆς ἀναλογίας 0,9% ἄνθρακος φερρίτην, ἄνω δὲ αὐτῆς σεμεντίτην, μέ-

Digitized by Google

χρις οὗ τὸ ὑπόλοιπον μεταβληθῇ ὁλόκληρον εἰς τὸ λεπιδοειδὲς σύμφυρμα τοῦ εὐτηκτοειδοῦς μείγματος τοῦ περλίτου εἰς θερμοκρασίαν περίπου 730° διὰ κρᾶμα καθαροῦ σιδήρου καὶ ἄνθρακος. Ὁ φερρίτης εὑρίσκεται τότε ὑπὸ μορφὴν σιδήρου *α*, ἐνῷ εἰς τὸν αὐστενίτην εὑρίσκεται ὑπὸ μορφὴν ἀλλοτροπικὴν σιδήρου *γ*.

Ἡ εἰς περλίτην μεταμόρφωσις τοῦ αὐστενίτου εἶναι ἐξωθερμική, παρουσιάζουσα ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας (ἀναζωπύρησις, recalescence) εἰς 723°. Ὁ περλίτης διὰ μακρᾶς ἀνοπτήσεως, ἥτις αὐξάνει καὶ συγκεντρώνει τοὺς κρυστάλλους, δύναται νὰ λάβῃ μορφὴν κοκκώδη διὰ συγκεντρώσεως τῶν λεπίων τοῦ σεμεντίτου εἰς κόκκους, ὁ δὲ περιέχων αὐτὸν χάλυψ καθίσταται οὕτω πλέον εὐκατέργαστος.

Ὁ περλίτης λόγῳ τῆς λεπτῆς του ὑφῆς καὶ συστάσεως ἐξ ἑνὸς ἐλατοῦ στοιχείου, τοῦ φερρίτου, καὶ ἑνὸς σκληροῦ, τοῦ σεμεντίτου, περιέχει ἐξαιρέτους μηχανικὰς ἰδιότητας εἰς τὰ σιδηρουργικὰ προϊόντα.

Οἱ κάτω τῆς εὐτηκτοειδοῦς ἀναλογίας τῶν 0,9 % ἄνθρακος ρευστοπαγεῖς σίδηροι καὶ χάλυβες καλοῦνται *ὑποευτηκτοειδεῖς* ἢ *ὑποπερλιτικοί*, ἔχοντες πλείστας χρήσεις, οἱ μὲ ἀναλογίαν 0,9 % καλοῦνται *εὐτηκτοειδεῖς* ἢ *περλιτικοί*, ἔχοντες ἀρίστας ἰδιότητας, οἱ δὲ ἄνω τῶν 0,9 % *ὑπερευτηκτοειδεῖς* ἢ *ὑπερπερλιτικοί*, ἔχοντες λόγῳ τοῦ σεμεντίτου μεγάλην σκληρότητα, εἶναι ὅμως εὔθραυστοι, κατάλληλοι διὰ κατασκευὴν ἐργαλείων μηχανῶν κατεργασίας μετάλλων. Πέραν τοῦ 1,7 % ἄνθρακος ἔχομεν προϊόντα ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν χυτοσιδήρων. Διὰ θερμικῆς κατεργασίας, ἤτοι βαφῆς μετὰ ἢ ἄνευ ἐπαναφορᾶς καὶ ἀνοπτήσεως, ὁ περλίτης μεταβάλλεται, κατ' αὔξουσαν θερμοκρασίαν βαφῆς, εἰς σορβίτην, ὀσμονδίτην, τροοστίτην, χαρδενίτην, μαρτενσίτην καὶ παρουσίᾳ καταλλήλου προσμείξεως ἄλλων μετάλλων, ὡς νικελίου, εἰς αὐστενίτην, καὶ προσδίδει εἰς τοὺς χάλυβας καταλλήλους ἰδιότητας σκληρότητος, ἀντοχῆς κτλ. Ὁ περλίτης ἀποτελεῖ κανονικῶς ἓν τῶν συστατικῶν τῶν χυτοσιδήρων. Ὅταν δὲ κατορθωθῇ ὅλος ὁ συνδεδυασμένος ἄνθραξ αὐτῶν νὰ εὑρίσκεται ὑπὸ μορφὴν περλίτου, ὁ δὲ ὑπόλοιπος ὑπὸ μορφὴν γραφίτου, οἱ χυτοσίδηροι ἀποκτῶσι χάριν εἰς τὸν περλίτην πολυτίμους ἀρετὰς ἀντοχῆς καὶ ὁμοιογενείας, καλοῦνται δὲ *περλιτικοὶ χυτοσίδηροι*. Πρὸς δημιουργίαν περλιτικοῦ ἱστοῦ καὶ γραφίτου συντελεῖ ἡ παρουσία πυριτίου Si εἰς ἀναλογίαν 2,20 % ἕως 3 % καὶ βραδεῖα ἀπόψυξις. Ἡ περιεκτικότης ἄνθρακος εἰς τοὺς περλιτικοὺς χυτοσιδήρους περιορίζεται ἀπὸ τῆς συνήθους 3,5 ἕως 4 % εἰς 2,50 ἕως 2,60 %. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ χαλυβώδεις χυτοσίδηροι, χρησιμοποιηθέντες μεταξὺ ἄλλων ἰδίᾳ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918 ἀντὶ χάλυβος πρὸς κατασκευὴν ὀβίδων. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

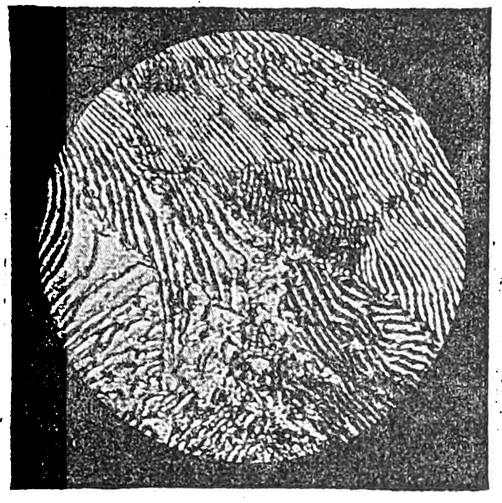

Περλίτης λεπιδοειδής.

περλιτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν *περλίτην*: «περλιτικὸς χάλυψ, — χυτοσίδηρος» (βλ. λ. *περλίτης*).

—**περλιτικὸς *ἱστός***. Ὁ ἱστὸς τὸν ὁποῖον ἐμφανίζουν οἱ λιπαρῖται, ὅταν λαμβάνουν τὴν χαρακτηριστικὴν ὑαλώδη διαμόρφωσιν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται περλιτική. Κατ' αὐτὸν ἡ ὑαλώδης μᾶζα τοῦ πετρώματος κατατέμνεται εἰς μικρότατα τεμάχια σφαιροειδῆ ἢ ἐν μέρει γωνιώδη, ὁ δὲ λιπαρίτης καλεῖται τότε εἰδικώτερον περλίτης. Γ. Β.

Πέρλκαμπ (Peerlkamp), ***Πέτρος-Χόφφμαν***. Ὀλλανδὸς φιλόλογος (βλ.λ. *Πέερλκαμπ* Πέτρος-Χόφφμαν).

Πὲρλ Ρίβερ (Pearl River=ποταμὸς μαργαριτῶν) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μισσισσιπῆ. Ἔχει τὰς πηγάς του ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐΐστον, βορείως τοῦ 33° παραλλήλου καὶ ρέων πρὸς ΝΑ. καὶ κατόπιν πρὸς Ν.ΝΔ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Ἔχει μῆκος 480 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 340 χλμ. Κατὰ τὸν κάτω ροῦν αὐτοῦ καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 31° βορείου παραλλήλου ἀποτελεῖ τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν τῶν πολιτειῶν Λουϊζιάνας καὶ Μισσισσιπῆ. Γ. Ι. Β

Πὲρμ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς Ρωσίας εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Οὐραλίων ὀρέων καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κάμα, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. (1926) 119.420. Ἐξάγει σάκχαριν, μετάλλευμα, ἅλας, σιτηρὰ κ. ἄ. καὶ ἔχει βιομηχανίαν χαρτονίου, ξύλου, πυρείων, βυρσοδεψεῖα καὶ ὑδροπρίονας. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιολογικὸν ἰνστιτοῦτον, στρατιωτικὴν σχολὴν καὶ μουσεῖον. Β.ΒΑ. τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ., κεῖνται τὰ περίφημα χυτήρια τηλεβόλων Μοτοβιλιχίνσκυϊ. Τὸ Πὲρμ ἐπέχει τὴν θέσιν παλαιοῦ μικροῦ πολίσματος ἀνήκοντος εἰς τοὺς Στρογκόνωφ. Ἐν αὐτῷ ἱδρύθησαν τῷ 1722 παρὰ τοῦ Πέτρου Μεγάλου τὰ χυτήρια Γιαγκοσιχίνσκυϊ, παραχωρηθέντα εἰς τοὺς Βορονζὼφ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἰσαβέλλας. Οὗτοι διετήρησαν αὐτὰ μέχρι τοῦ 1781, ὅτε ἱδρύθη παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἡ νῦν πόλις, ἀναπτυχθεῖσα ἀλματωδῶς χάρις εἰς τὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον καὶ τὰς συγκοινωνίας της. Π.Ν.Π.

—**Πέρμ, *διαμέρισμα*—** *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὸν διαμέρισμα τῆς διοικήσεως Οὐράλη, κατέχον τὴν ΒΑ. ἄκραν τῆς Εὐρώπης. Ἔκτασις 38.100 τ. χλμ., κάτ.(1926) 716.660. Ἔχει πλούσιον ὑπέδαφος (ὀρυκτὸν πέρμιον ἅλας, χαλκός, ἄργυρος), κολοσσιαίας βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἀκμάζουσαν ἁλιείαν καὶ θήραν, ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον παραγωγικὸν κέντρον τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Τὸ διαμέρισμα εἶναι μέρος μεγάλης περιοχῆς (κατεχούσης τὰς μεταξὺ Λευκῆς θαλάσσης, Φινλανδίας καὶ Οὐραλίων ἐκτάσεις), ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τῶν Σκανδιναυῶν ὡς *Μπγιάρμαρ*, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὡς *Περμία* (ἀπὸ τῆς λ. *πέραμα*) καὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων χρονικογράφων ὡς *Μπαλισόϊ Πέρμγια* (=Μεγάλη Περμία). Τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ὑπήχθη εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Νοβγκορόντ, τῷ 1472 εἰς τὸ δουκᾶτον τῆς Μόσχας, ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὑπήχθη εἰς τὸ κυβερνεῖον τῆς Σιβηρίας καὶ τῷ 1796 ἀπετέλεσε τὸ κυβερνεῖον τοῦ Πὲρμ (1926: 188.335 τ. χλμ., 1.967.044 κάτ.) μὲ 5 ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς Ἀσίας καὶ 7 ἐν Εὐρώπῃ, ἀνασχηματισθὲν τῷ 1923 εἰς τὸ ὁμώνυμον διαμέρισμα. Π. Ν. Π.

περμαλλόϋ (ἀγγλ. permalloy, ἤτοι permeable alloy=κρᾶμα διαπερατόν). Κρᾶμα νικελίου 78% καὶ σιδήρου 22 % μὲ μεγάλην μαγνητικὴν διαπερατότητα, πεντηκονταπλασίαν τοῦ καθαροῦ σιδήρου, καὶ μικρὰν μαγνητικὴν ὑστέρησιν, χρησιμοποιούμενον εἰς τηλεγραφικὰ καλῴδια. Θ. Χ.

Περμαρῆς. Ἐκ τῶν προκρίτων τῶν Χανίων τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἑνετῶν, κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1645. Μετέσχε τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον συνεκάλεσεν ὁ προβλεπτὴς Ναβαγιέρος, ὅτε ἀπηλπίσθη περὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ φρουρίου, καὶ κατ' ἀπόφασιν τοῦ ὁποίου παρεδόθησαν τὰ Χανιὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1645. Ε. Γ.

Πέρματα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ σαντζακίῳ Ἰκονίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κείμενον ΝΑ. τοῦ Ἂκ-Σεχίρ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 3.000 κατοίκους, ὧν οἱ 1.700 Ἕλληνες.

Πὲρ-μετὲτ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Ὀξύρυγχος*).

Περμησσός, ἢ ***Τερμησσὸς*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Βοιωτίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τοῦ Ὀλμειοῦ ἐξέβαλλε κατὰ τὸν Στράβωνα (Θ, 407) εἰς τὴν Κωπαΐδα λίμνην παρὰ τὴν Ἁλίαρτον. Λ. Θ. Σ.

Περμία (Permia) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα τῆς βορειοανατολικῆς Ρωσίας, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν ὄχθῶν τοῦ Κάμα μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ βορείου Δβίνα καὶ μέχρι τῆς Φινλανδίας. Περιελάμβανε τὰ κυβερνεῖα Πέρμ, Βόλογκντα καὶ Ἀρχαγγέλου. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ταύτης ἦτο πολυάριθμος, διῳκεῖτο δὲ ὑπὸ ἀρχηγοῦ (βλ. *Πέρμ*, διαμέρισμα —). Γ. Ι. Β.

Περμιάκοι (οἱ), ἢ ***Πέρμιοι***. Λαὸς τῆς Ρωσίας, φινλανδικῆς καταγωγῆς, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Οὐραλίων, εἰς τὴν Περμίαν λεγομένην χώραν, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ἄνω Κάμα. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1925 οἱ Περμιάκοι ἀπαρτίζουσιν ἐντὸς τῆς περιφερείας τῶν Οὐραλίων ἴδιον διαμέρισμα, τὸ λεγόμενον *διαμέρισμα τῶν Περμιάκων*, ἔχον ἔκτασιν 25 219 τ. χλμ., μὲ πρωτεύουσα τὸ *Κούντυμκορ*. Ἀνέρχονται εἰς 153.000 ἄτομα καὶ ὁμιλοῦσι φινλανδικὴν διάλεκτον, ἀσχολοῦνται δ' εἰς τὴν γεωργίαν, θήραν καὶ ὑλοτομίαν. Ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καίτοι κατὰ βάθος εἶναι εἰδωλολάτραι. Γ.Ι.Β

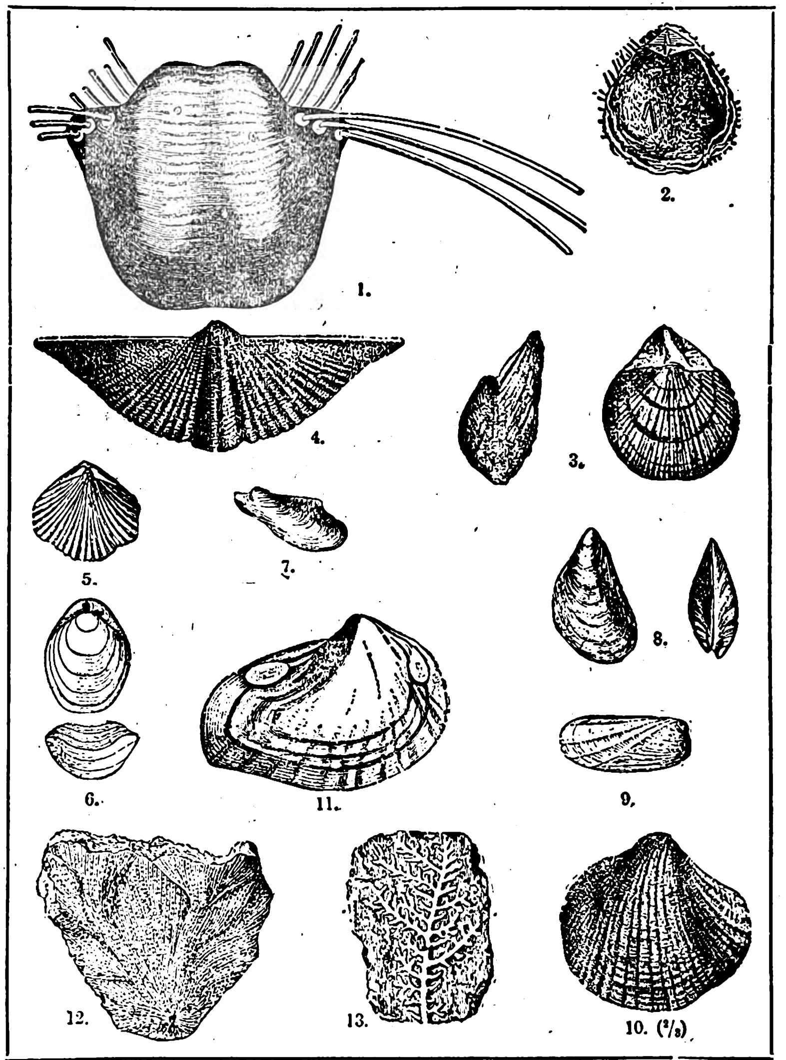

Ἀπολιθωμένα ζῷα τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ λίθου ***Zechstein*** *τῆς περμίου διαπλάσεως.*

[1=Προδοῦκτος horridus. 2=Στροφαλοσία goldfussi. 3=Στρεπτόρρυγχος pelargonatus. 4=Σπειρίφερα alatus. 5=Καμαραφορία schlotheimi. 6=Τερεβράτουλα elongata. 7=Γερβιλλεία ceratophaga. 8=Μυαλίνη Hausmanni. 9=Πλευροφόρος costatus. 10=Ἀβίκουλα speluncaria. 11=Σχιζόδους obscurus. 12=Φενεστέλλα retiformis. 13=Ἀκανθοκλαδία anceps.]

πέρμιος διάπλασις (Permformation) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτάτη ἐκ τῶν πέντε διαπλάσεων στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται τὸ παλαιοζωϊκὸν ἄθροισμα στρωμάτων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ διάπλασις αὕτη ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν *πέρμιον γεωλογικὴν περίοδον*. Ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὑποδιαπλάσεις: τὴν *κατωτέραν πέρμιον* ἢ *ὑποδιάπλασιν τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου*, καὶ τὴν *ἀνωτέραν πέρμιον* ἢ *ὑποδιάπλασιν τοῦ λίθου* ***Zechstein***. Αἱ συνθῆκαι σχηματισμοῦ πετρωμάτων ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πολλαπλῶς ὁμοιόμορφοι πρὸς τὰς συνθήκας σχηματισμοῦ τῆς προηγηθείσης ἀνωτέρας λιθανθρακοφόρου περιόδου. Συναντῶνται ἀκόμη κατὰ τὴν κατωτέραν πέρμιον ὑποδιάπλασιν φαιὰ πετρώματα, σχηματισθέντα ὑπὸ ὑγρὸν κλῖμα, ὑποχωροῦν ὅμως κατὰ πολὺ οἱ λιθάνθρακες. Ἀρχίζουν ὅμως νὰ ἀφθονοῦν τὰ ἐρυθρὰ θραυσματοπαγῆ πετρώματα τὰ σχηματισθέντα ὑπὸ ξηρὸν κλῖμα, περικλείοντα πολλαχοῦ ἀποπυριτιωμένους κορμοὺς φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἐπικρατοῦν τελείως κατὰ τὴν ἀνωτέραν πέρμιον. Ξηρὸν κλῖμα, ἐπικρατοῦν τότε εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον τῆς γῆς, προκαλεῖ διὰ τῆς ἐξα-

Digitized by Google

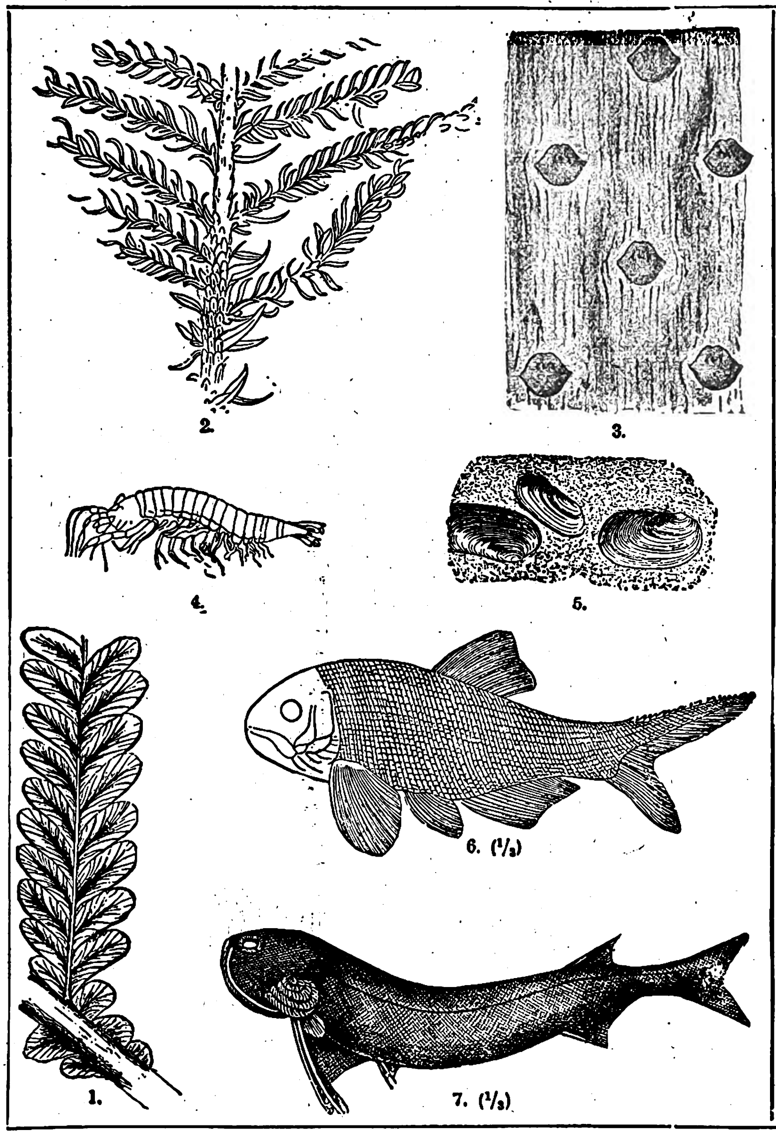

Ἀπολιθωμένα ζῷα τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου τῆς περμίου ὑποδιαπλάσεως.

[1=Καλλιπτέρις conferta. 2=Βαλχία piniformis. 3=Σιγιλλαρία Brardi. 4=Γαμψώνυξ fimbriatus. 5=Ἀνθρακοσία carbonaria. 6=Ἀμβλύπτερος macropterus. 7=Ἀκανθώδης gracilis.]

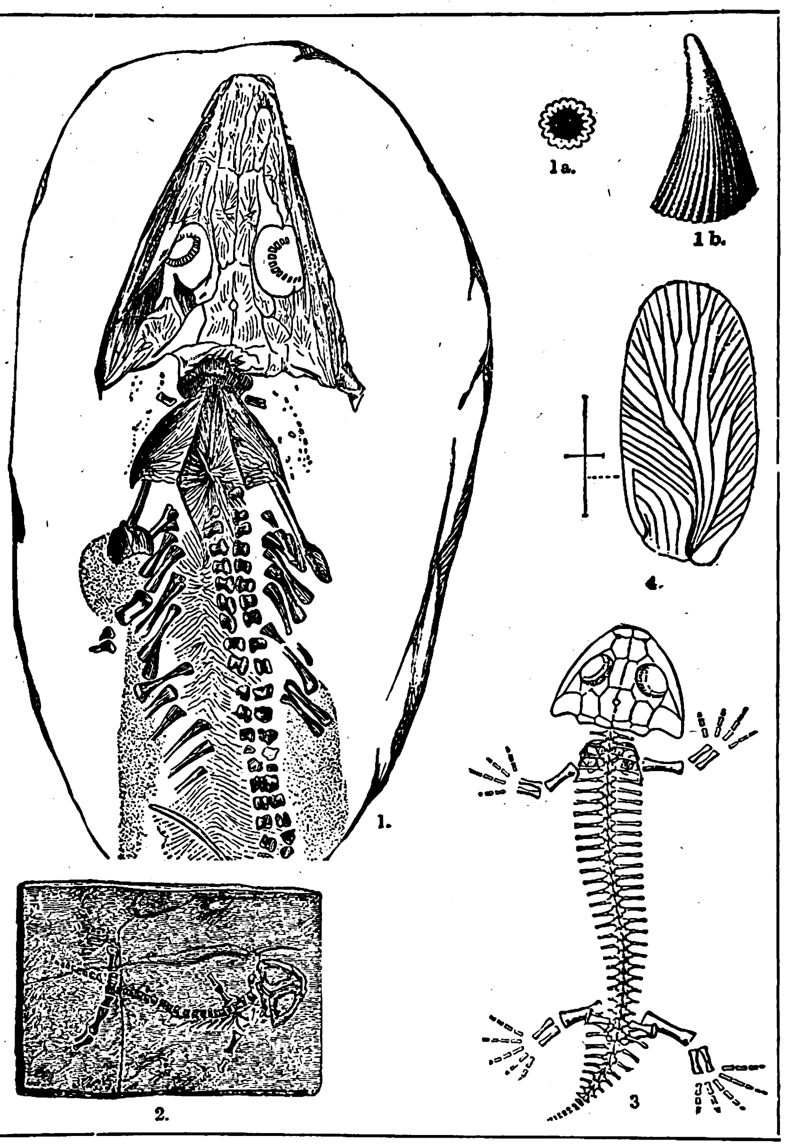

Ἀπολιθωμένα ζῷα τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου τῆς περμίου διαπλάσεως.

[1=Ἀρχηγόσαυρος Decheni (1a=Διατομὴ τοῦ ὀδόντος του. 1 b=Πλαγία ὄψις τοῦ ὀδόντος ἐν μεγεθύνσει). 2=Βραγχιόσαυρος amblystomus. 3=Ὁ αὐτὸς ἀνασυντεθειμένος. 4=Βλαττίνα ἢ ἀνθρακόφιλος.]

τμήσεως τοῦ ὕδατος θαλασσῶν κλειστῶν ἀποξήρανσιν τούτων μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ ἀποτεθῶσι καὶ τὰ τυπικὰ προϊόντα ἑνὸς ξηροῦ κλίματος, κοιτάσματα δηλαδὴ γύψου καὶ ἁλάτων ἀλκαλίων. Ἐντελῶς διαφορετικαὶ ἦσαν αἱ συνθῆκαι σχηματισμοῦ πετρωμάτων εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. Ἐντὸς τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον φαιῶν κλαστικῶν πετρωμάτων παρεντίθενται, ἂν καὶ ὀλίγον παχέα, κοιτάσματα λιθανθράκων. Συνεπείᾳ ὅμως τῆς ἐκεῖ ἐπικρατούσης παγετώδους ἐποχῆς ἐσχηματίσθησαν πολλὰ ἀποθέματα καὶ σωροὶ παγετώνων.

Εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον παρουσιάζονται καὶ πολλὰ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα. Πολυάριθμα καλύμματα, συνιστάμενα ἀπὸ ὄξινα καὶ βασικὰ ἔκχυτα πετρώματα (πορφυρίτας, χαλαζιακοὺς πορφύρας, κερατοφύρας, μελαφύρας κτλ.), παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων μετὰ τῶν τόφφων των. Τὰ θαλασσογενῆ πετρώματα τῆς περμίου διαπλάσεως εἶναι κυρίως ἀσβεστόλιθοι (ἰζήματα πελάγια καὶ μεσογείων θαλασσῶν), πισσασφαλτοφόροι ἀσβεστόλιθοι καὶ δολομῖται, πυριτικὰ κτλ. πετρώματα. Ἐπίσης εἰς τὴν ὑποδιάπλασιν τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου παρουσιάζονται ἀποθέματα χερσαιο-λιμναῖα, κροκαλοπαγῆ, ψαμμῖται κλπ., ἀποτεθέντα ἐντὸς ἐκτεταμένων βυθισμάτων τῆς χέρσου, λιμνῶν καὶ ἑλῶν, ὡς καὶ ἐντελῶς ἐπὶ τῆς χέρσου. Τὸ ζωηρὸν ἐρυθρὸν χρῶμά των εἶναι ἀπόδειξις ὅτι τὰ ἀποθέματα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ ξηρὸν ἐρημικὸν κλῖμα. Ἐπίσης ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν κατωτέραν ἐποχὴν τοῦ λίθου Zechstein ἐσχηματίσθη καὶ ὁ σκοτεινόχρωμος πισσασφαλτοφόρος χαλκομιγὴς σχιστόλιθος (μεταξὺ Χὰρτς καὶ Θυριγγίου Δρυμοῦ) ἔχων πάχος ἡμίσεος μέτρου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς ἡ λιθανθρακοφόρος καὶ ἡ πέρμιος διάπλασις διεισδύουν ἐντὸς ἀλλήλων ἄνευ σαφῶν διακριτικῶν ὁρίων. Τούτου ἕνεκα πολλοὶ γεωλόγοι διακρίνουν τὴν διάπλασιν ταύτην μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα *περμολιθανθρακοφόρος διάπλασις* στρωμάτων, ἢ τινες συμπεριλαμβάνουσι τὴν πέρμιον καὶ τὴν λιθανθρακοφόρον διάπλασιν εἰς μίαν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσιν *ἀνθρακολιθικήν*. Ἐπίσης κατὰ τὰ ἀνώτερα ὅρια τῆς περμίου διαπλάσεως καὶ τὰ κατώτερα τῆς ἐπικειμένης διαπλάσεως αἱ δύο διαπλάσεις μεταπίπτουν ἀνεπαισθήτως ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην, καὶ τούτου ἕνεκα ἐδόθη εἰς τὴν μεταβατικὴν αὐτὴν διάπλασιν τὸ ὄνομα *περμο-τριάσιος*.

Στρώματα τῆς περμίου διαπλάσεως συναντῶνται εἰς τὴν Γερμανίαν, Βόρειον Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Πορτογαλλίαν, Ἄλπεις, Ἀνατολικὴν Ρωσίαν, Ἀσίαν (Βόρειον Κίναν, Ἰνδοκίναν, Θιβὲτ κλπ.), Βόρειον Ἀμερικὴν (Ἀππαλάχειον περιοχὴν κ.ἄ.), Ἀφρικὴν κ. ἄ.

Ἐν Ἑλλάδι παρουσιάζονται στρώματα καθαρῶς πέρμια ἐν Ὕδρᾳ (μελανόφαιοι ἀσβεστόλιθοι μὲ λυττονίας τῆς Ἐπισκοπῆς). Στρώματα τῆς περμολιθανθρακοφόρου διαπλάσεως παρουσιάζονται εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν νησύδρια, τὴν Ἀμοργόν, τὴν Ἀνάφην, μέσην Εὔβοιαν καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς Ὄθρυος (βλ. καὶ λ. *Ἑλλὰς [Γεωλογ.]*). γ. κ. γ.

—***πέρμιος περίοδος*** (Permzeit) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτάτη ἐκ τῶν πέντε περιόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ὁ παλαιοζωϊκὸς αἰὼν τῆς προϊστορίας τῆς γῆς. Τὸ ὄνομα ἐδόθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1841 ὑπὸ τοῦ Murchison διὰ στρώματα ἔχοντα εὐρεῖαν ἔκτασιν εἰς τὸ ρωσικὸν κυβερνεῖον Πέρμ. Ἐπειδὴ δ' ἐν Γερμανίᾳ ἡ πέρμιος διάπλασις στρωμάτων ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὑποδιαπλάσεις, ὁ Geinitz ὠνόμασεν αὐτὴν καὶ *δυαδικήν*. Ἡ πέρμιος περίοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὑποπεριόδους, τὴν *κατωτέραν* ἢ *ὑποπερίοδον τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου*, καὶ τὴν *ἀνωτέραν* ἢ *ὑποπερίοδον τοῦ λίθου Zechstein*.

Τὰ κυριώτατα χαρακτηριστικὰ γεγονότα. Κατὰ τὴν πέρμιον περίοδον παρετηρήθησαν πολλαὶ μεταβολαὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Οἱ ἀβαθεῖς δασώδεις βαλτότοποι, ὅπου κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν λιθανθρακοφόρον περίοδον ἐφύοντο τὰ φυτά, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα ἐσχημάτισαν τοὺς λιθάνθρακας, σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν. Ἀντὶ τοῦ ἄχρι τοῦδε δ' ἐπικρατοῦντος ὑγροῦ κλίματος ἐκτείνεται νῦν ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ξηρότερον κλῖμα, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου σχηματίζονται τελικῶς ἐρυθρὰ πετρώματα, πολλαχοῦ περικλείοντα γύψον καὶ ὀρυκτὸν ἅλας. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου παρουσιάζεται ἐπὶ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου παγετῶδες κλῖμα, τὸ ὁποῖον γίνεται ἀφορμὴ νὰ σχηματισθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἡμισφαιρίου τούτου παγετῶνες εὑρειῶν ἐκτάσεων καὶ μᾶζαι ἐνδοχωρικοῦ πάγου. Ἡ γένεσις ὀρέων ἔχει σχεδὸν καταπαύσει καὶ μόνον ὑπορογενετικὰ φαινόμενα δρῶσι γενικῶς ἀκόμη, πολυάριθμα δ' ἡφαιστειογενῆ πετρώματα ἐκχύνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Παλαιοντολογικῶς ἡ πέρμιος περίοδος, παρ' ὅλας τὰς μεταβάσεις, διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου. Χαρακτηριστικὰ γεγονότα εἶναι: ἀρχίζει ἡ ἔντονος ἀνάπτυξις τῶν ἑρπετῶν, οἱ στεγοκέφαλοι παρουσιάζονται εὐρέως ἐξηπλωμένοι, κεφαλόποδα ἀμμωνῖται ἐξελίσσονται καὶ ἀναπτύσσονται καὶ ἀρχίζει ἡ ἀντικατάστασις τῆς ὄψεως τῶν βραγχιοπόδων διὰ τῆς ὄψεως τῶν ἐλασματοβραγχίων. Εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον τὰ κρυπτόγαμα παραχωροῦν ἤδη κατὰ τὴν ἀνωτέραν πέρμιον ὑποπερίοδον τὴν κυριαρχίαν εἰς τὰ φανερόγαμα.

Ἡ *χλωρὶς τῆς περμίου*. Ἡ χλωρὶς κατὰ τὴν κατωτέραν πέρμιον ὑποπερίοδον ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς προηγηθείσης λιθανθρακοφόρου χλωρίδος. Αἱ πτέριδες εἶναι συχνόταται (τὰ γένη *καλλίπτερις, πεκόπτερις*, ὡς καὶ τὰ γένη *καλλιπτερίδιον, ὀδοντόπτερις, ἀληθόπτερις, νευρόπτερις* καὶ *ταινιόπτερις*), τῶν ὁποίων εὑρίσκονται σήμερον ἀποπυριτιωμένοι κορμοὶ πολλαχοῦ. Τὰ λεπιδόδενδρα ἀποθνήσκουν, αἱ σιγιλλάριαι περιορίζονται καὶ ἀντιπροσωπεύονται μόνον διὰ τῆς ὁμάδος τῶν ὑποσιγιλλαριῶν. Οἱ καλαμῖται εἶναι συχνοὶ ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν γυμνοσπέρμων παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως τὸ σπουδαῖον κωνοφόρον βαλχία. Οἱ κορδαῖται ἀντιπροσωπεύονται ἀκόμη πλουσίως, ἐκ δὲ τῶν κυκαδοφύτων σημασίαν ἰδιαιτέραν ἔχει τὸ *πτερόφυλλον* καὶ οἱ ἀποπυριτιωμένοι κορμοί, οἱ χαρακτηρισθέντες διὰ τῶν ὀνομάτων *μεδουλόσσα, κυκαδόξυλον* καὶ ἄλλα. Ἐκ τῶν γκιγκοφύτων εὑρίσκονται τὰ γένη *δικρανόφυλλον* καὶ *βαϊερία*. Ἐν ἀντιθέσει, κατὰ τὴν ἀνωτέραν πέρμιον ὑποπερίοδον ἐπικρατεῖ εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον χλωρίς, ἔχουσα χαρακτῆρα τοῦ μετέπειτα ἐπακολουθοῦντος μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἡ χλωρὶς αὐτὴ εἶναι ὀλιγώτερον ἄφθονος, ἰδιαιτέρως γνωστὴ ἐκ τῶν εὑρημάτων τοῦ χαλκομιγοῦς σχιστολίθου καὶ κυριαρχοῦν ἐν αὐτῇ γυμνόσπερμα μεσοζωϊκοῦ χαρακτῆρος. Παρουσιάζονται ὀλίγα μικρὰ πτεριδοειδῆ λείψανα (ὡς π. χ. ἡ *σφηνόπτερις κλπ.*), χαρακτηριστικὰ κωνοφόρα (*οὐλλμαννία, βόλτζια*), τὸ γένος τῶν γκιγκοφύτων *βαϊερία κλπ.*

Digitized by Google

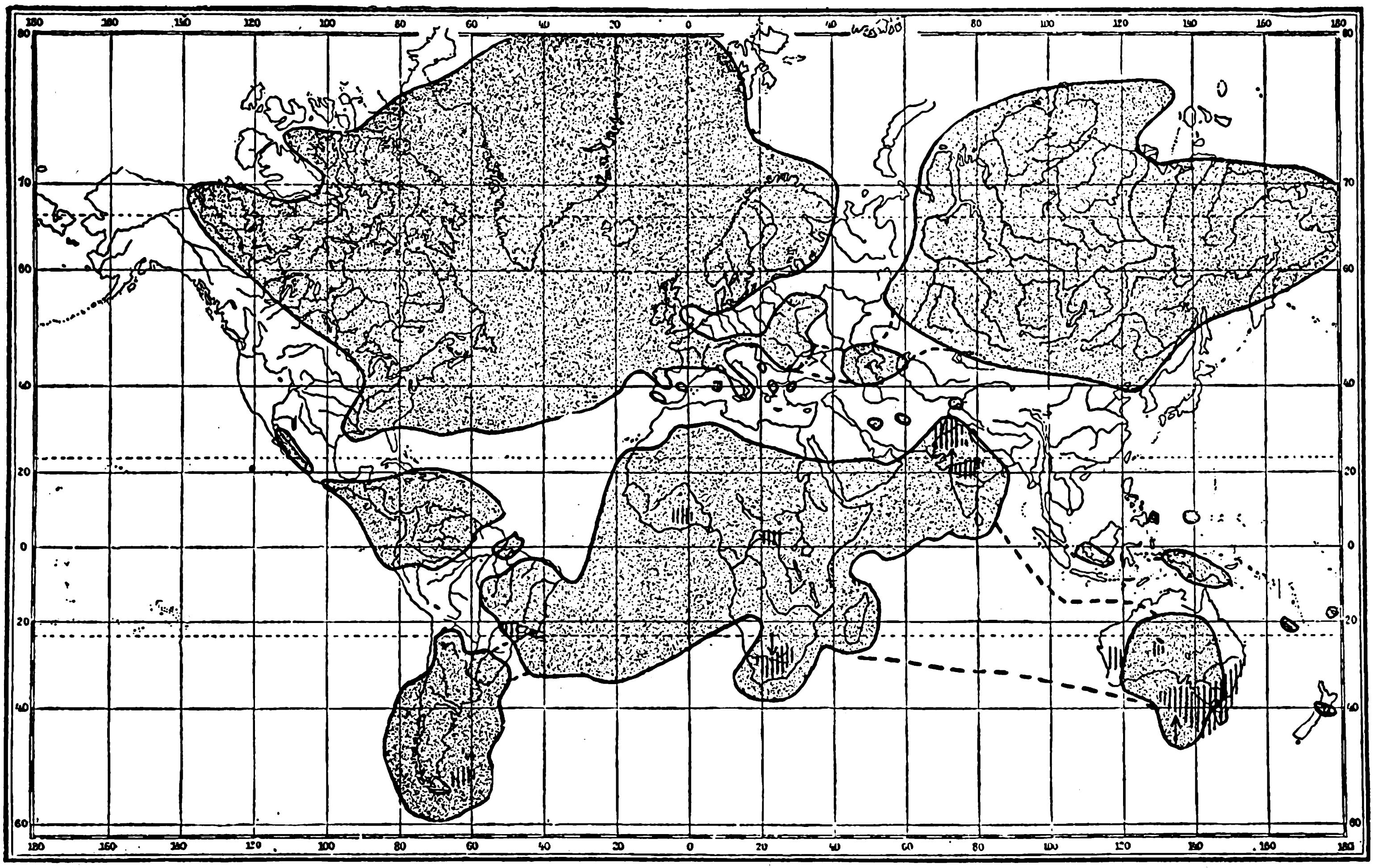

Χάρτης τῆς γῆς κατὰ τὴν πέρμιον περίοδον (κατὰ τὸν E. Koken 1907).
[Τὰ λευκὰ ἐπισημαίνουν τὰς θαλάσσας, τὰ φαιὰ τὰς χέρσους. Διὰ καθέτων σημειοῦνται αἱ ἐπιφάνειαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐγένετο ἐξάπλωσις παγετώνων κατὰ τὴν πέρμιον περίοδον.]

Ὅλως ἀλλοία παρουσιάζεται ἡ χλωρὶς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα χλωρὶς τῆς γλωσσοπτέριδος. Συναντᾶται ἐν μέρει εἰς τὰς περιοχὰς τῆς περμικῆς ἐξαπλώσεως παγετώνων, καὶ ἐκτείνεται πέραν (Ἀνταρκτὶς) καὶ ἀναμιγνύεται εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ρωσίαν μὲ εὐρωπαϊκὰς μορφάς. Ἡ χλωρὶς τῆς γλωσσοπτέριδος περιέχει, ἐκτὸς τῆς *γλωσσοπτέριδος*, καὶ τὴν *γαγγαμοπτέριδα* (ἐξαφανισθεῖσαν κατὰ τὴν πέρμιον περίοδον), τὴν *φυλλοθήκην (ἱππουριδοειδές)*, ὡς καὶ ἄλλας χαρακτηριστικὰς μορφάς.

Οὕτω πως, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνωτέραν πέρμιον ὑποπερίοδον τὰ κρυπτόγαμα φυτὰ παραχωροῦν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὰ γυμνόσπερμα, εἰς τὴν ὑποπερίοδον ταύτην δέον νὰ τοποθετῶνται τὰ ὅρια μεταξὺ τοῦ παλαιοφυτικοῦ αἰῶνος καὶ τοῦ μεσοφυτικοῦ.

Ἡ πανὶς τῆς περμίου. Ἡ πανὶς χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ἐξελίξεως καὶ ἀναπτύξεως πολυαρίθμων ἑρπετῶν ἐκ τῆς πρωταρχικῆς ὁμάδος τῶν θηριομόρφων ἑρπετῶν. Πολλαὶ μορφαὶ τῆς ὁμάδος ταύτης εἶναι γνωσταὶ μόνον ἐκ στρωμάτων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐνῷ πολλαὶ ἄλλαι παρουσιάζονται ἐξηπλωμέναι καταπληκτικῶς ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τῆς Βορείου Ρωσίας. Αἱ κυριώτεραι μορφαὶ εἶναι ὁ βαρὺς ὀγκώδης *παρειάσαυρος* καὶ ὁ *ναόσαυρος*. Πολὺ ἀνεπτυγμένοι εἶναι καὶ οἱ στεγοκέφαλοι (*ἀρχηγόσαυρος, βραγχιόσαυρος* κτλ.).

Ἐκ τῶν ἄλλων ὁμοταξιῶν τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου τὰ θηλαστικὰ εἶναι γνωστὰ μόνον ἀπὸ μίαν κάτω σιαγόνα, εὑρεθεῖσαν εἰς πέρμια στρώματα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωσίας καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀρχαιότατον μέχρι τοῦδε γνωστὸν λείψανον θηλαστικῶν. Οἱ ἰχθύες δεικνύουν ἀκόμη στενὸν σύνδεσμον πρὸς τοὺς τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου. Ἀφθονώτατοι εἶναι οἱ ἑτερόκερκοι *παλαιονίσκος, πλατύσωμος, ἀκανθώδης* κλπ., ἐνῷ ἐκ τῶν ἐλασμοβραγχίων οἱ πλευρακανθίδαι καὶ οἱ ἀκανθοδίδαι φθάνουν εἰς τὸ ὕψιστον τῆς ἀκμῆς των καὶ ἐξαφανίζονται. Τὰ ἔντομα ἀντιπροσωπεύονται ἀκόμη διὰ μεγάλων εἰς μέγεθος μορφῶν. Τὰ παλαιοδικτυόπτερα ἐξηφανίσθησαν σχεδόν, ἐνῷ αἱ σίλφαι καὶ αἱ ὁμάδες καταγωγῆς τῶν λιβελλῶν καὶ τῶν ἐφημέρων μυιῶν ἀντιπροσωπεύονται ἀφθονώτατα. Οἱ τριλοβῖται ἐπίσης ἐξαφανίζονται τελειωτικῶς. Τὰ κεφαλόποδα ἀντιπροσωπεύονται ἀφ' ἑνὸς διὰ τῶν ναυτιλιδῶν καὶ ὀρθοκέρων, παρουσιάζουν δ' ἐξέλιξιν διὰ τῶν γωνιατιτιδῶν εἰς τοὺς κερατιτίδας κλπ. Οἱ γεφυροκερατίδαι καὶ γλυφιοκερατίδαι ἐξαφανίζονται, ἐνῷ χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενοι μεδλικοττίδαι καὶ κερατιτίδαι.

Ἐκ τῶν γαστεροπόδων ἀφθονώτατον εἶναι τὸ γένος *βελλερόφων*. Τὰ δίθυρα δὲν παρουσιάζουν οὐσιώδεις μεταβολάς, ὡς καὶ τὰ βραγχιόποδα (ἐκ τῶν ὁποίων ὑπερβολικῶς ἄφθονοι εἶναι οἱ προδουκτίδαι, μὲ τὸ εἶδος *προδοῦκτος horridus*, χαρακτηριστικὴν μορφὴν τῆς διαπλάσεως τοῦ λίθου Zechstein.

Ἐκ τῶν πρωτοζῴων αἱ φουσουλῖναι ἐκλείπουν τελείως μὲ τὸ τέλος τῆς περμίου περιόδου. Χαρακτηριστικὰ ἀποκλειστικὰ τῆς περιόδου ταύτης γένη εἶναι ἡ *νεοσβαγερῖνα*, ἡ *δολιολῖνα*, ἡ *βερμπεεκῖνα*. Τὰ βρυόζῳα (*φενεστέλλα, ἀκανθοκλαδία, πολυπόρα, φυλλοπόρα, θαμνίσκος* κτλ.) ζῶσιν ἐν ἀφθονίᾳ μὲ μορφὰς σχηματιζούσας ὑφάλους. Εἰς τὰς θαλάσσας ζῶσιν ἐπίσης κρινοειδῆ, κοράλλια (πολυκοιλία, ζαφρέντης, ἄμπλεξος, λονσδαλεῖα). Γ. Κ. Γ.

Πὲρ-Μὸντ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἑρμάντ*.

Περμπουὰρ (Perboyre), ***Γαβριήλ***. Γάλλος ἱεραπόστολος, γεννηθεὶς ἐν Cahors (Lot) τῷ 180?. Τῷ 1818 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Λαζαριστῶν καὶ κατόπιν ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐν Saint-Flour. Μαθὼν ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανεν ὡς ἱεραπόστολος ἐν Κίνᾳ, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ὅθεν καταλιπὼν τὴν Γαλλίαν τῷ 1836 μετέβη εἰς Κίναν καὶ ἐκεῖ κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον συνελήφθη τῷ 1839 καὶ μετὰ πολυμήνους σκληροτάτας βασάνους ἀπηγχονίσθη τῷ 1840. Ὁ πάπας Λέων ΙΓ' ἐνέγραψεν αὐτὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μαρτύρων τῷ 1889 καὶ ἔκτοτε ἡ μνήμη του ἑορτάζεται ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν 11ην Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Πὲρν (Perne), ***Φραγκίσκος - Λουδοβῖκος***. Γάλλος μουσικὸς (1772—1832). Ὡς συνθέτης ἐγένετο γνωστὸς κατὰ πρῶτον μέ τινα ἔργα ὀργανικῆς μουσικῆς, εἶτα δὲ μὲ μίαν Λειτουργίαν καὶ μὲ μίαν τριπλῆν φυγήν. Τῷ 1811 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔκαμεν ἀξιολόγους μελέτας ἐπὶ τῆς μουσικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῆς σημειογραφίας αὐτῶν, ἐκθέσας τὰς ἰδέας του ἐν τῷ συγγράμματι: «Exposition de la seméiographie, ou notation musicale des Grecs» (1815). Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὲς παραμένουσιν ἐν χειρογράφῳ, ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: «Examen du rythme musical des anciens», «Analyse des traités sur la musique ancienne... d'Aristoxène, Euclide, Plutarque...», «De l'état de la musique écclesiastique depuis les premiers siècles de l'ère vulgaire jusqu' à Gui d'Arezzo», «Dissertation sur l'origine de l'harmonie moderne» κλπ. Ὁ Πὲρν ἐξέδωκεν ἐπίσης ἓν «Cours d'harmonie et d'accompagnement», σονάτας, παραλλαγάς, μέθοδον κλειδοκυμβάλου κ.λ.π. Γ. Σ.

περναθήριον (τό) [*Παλαιοζωολ.*]· βλ.λ. *λοφιόδους*.

Περναμπoῦκο (Pernambuco) [*Γεωγρ.*]. —1) Πόλις τῆς Βραζιλίας καὶ πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Περναμπoῦκο, ἄλλως λεγομένου *Ρεσίφε* (βλ.λ.). —2) Πολιτεία τῆς Βραζιλίας. Ἔχει ἔκτασιν 99.254 τ. χλμ. καὶ 2.810.000 κατ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν παράκτιον ζώνην βάθους 60—70 χλμ., μήκους 240 χλμ., ἀπὸ τὸ μεσογειακὸν ὀροπέδιον καὶ ἀπὸ τὴν ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῶν δύο τούτων ζώνην, ἀποτελουμένην ἀπὸ μικρὰ ὑψίπεδα. Ἡ παράκτιος ζώνη εἶναι χθαμαλὴ καὶ πολύυδρος καὶ ἔχει θερμὸν καὶ ὑγρὸν κλῖμα, ἡ ἐνδιάμεσος ζώνη ἔχει μικρὰν βλάστησιν καὶ εἶναι ξηροτέρα, ἡ μεσογειακὴ δὲ ζώνη εἶναι ξηρά. Ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ ὑπάρχουν δύο κυρίως ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, ἡ βροχερὰ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ἰουνίου καὶ ἡ ξηρὰ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου. Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς πολιτείας ἀξιολογώτεροι εἶναι ὁ Γκογιάννα, ὁ Καπιμπάριλε, ὁ Ἰπογιούκα, ὁ Σερίναεν καὶ ὁ Οὔνα.

Τὸ Περναμπoῦκο εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργικὴ χώρα. Εἰς τὴν παράκτιον ζώνην, τὴν καὶ γονιμωτέραν, καλλιεργεῖται τὸ σακχαροκάλαμον, εἰς τὰ ὑψηλότερα δὲ μέρη ὁ καφφές, ὁ βάμβαξ, ἡ βανανέα, τὰ δημητριακὰ κ.λ.π. Κυριώτεραι πόλεις τοῦ Περναμπoῦκο, ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης Ρεσίφε, εἶναι αἱ Μπὸμ Ζάρντιμ, Ἐσκάντα, Βικτωρία, Ὄλιντα κ. ἄ. Αἱ ἀκταὶ τοῦ Περναμπoῦκο ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1484 ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Μπέχαϊμ. Τὴν 3ην Μαΐου 1500 ἀπεβιβάσθη εἰς αὐτὰς ὁ Πέδρο Ἀλβαρὲς Κάμπραλ, κατόπιν ἐγκατεστάθησαν Γάλλοι τινὲς μετανάσται, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν τῷ 1503 ὁ Χριστόφορος Ζάκες, ὁ ὁποῖος καὶ ἵδρυσε τὴν πρώτην ἀποικίαν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰγκουαρασσοῦ. Ἡ πρώτη ὅμως μόνιμος ἐγκατάστασις ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ ἐγένετο τῷ 1530 ὑπὸ τοῦ Περεῖρα εἰς Ὄλιντα. Τὸ Περναμπoῦκο κατελήφθη τῷ 1630 ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν καὶ τῷ 1654 περιῆλθεν εἰς τοὺς Πορτογάλους. Τῷ 1822 ἐγένετο ἐπαρχία τῆς Βραζιλίας καὶ τῷ 1889 ἀνεκηρύχθη ὡς πολιτεία τῆς Βραζιλιανῆς δημοκρατίας. Γ. Ι. Β.

Πέρναου, ἡ ***Πέρνου*** (Pernau, *ἐσθ.* Pärnu) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἐσθονίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ρίγας. Κάτ. 21.500. Τῷ 1642 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Σουηδῶν, τῷ 1710 τῶν Ρώσων καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 περιελήφθη εἰς τὸ ἱδρυθὲν ἐσθονικὸν κράτος. Γ. Ι. Β.

περνεττύα (ἡ) (Pernettya) [*Βοτ.*]. Γένος ἐρεικοειδῶν φυτῶν, περιλαμβάνον εἴδη κατὰ τὸ πλεῖστον κοσμητικά, ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας.

Πέρνη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἀντικρὺ τῆς Θάσου. Τὸ ἐθνικὸν *Περναῖος* (*Στεφ. Βυζαντ.* 517,25). Πιθανώτατα ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἡ σύγχρονος *Κεραμωτὴ* (πλάτ. 41°51' Β., μήκ. 24°42'45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ., 1679: Thasso strait). Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

—**Πέρνη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.311 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Γέροντας* (πρ. Μποϊνοῦ Κισλῆ) καὶ *Γραβοῦσα* (πρ. Δοϊρανλῆ) 2.507. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, δύο καπνοπαραγωγικοὺς συνεταιρισμούς, ἕνα καπνοπαραγωγικὸν εἰς τὸ χωρίον Γέροντα καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν εἰς τὸ χωρίον Γραβοῦσα. Κεῖται ΒΔ. τῆς Χρυσουπόλεως, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ παράγει κυρίως καπνόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Φίλιπποι* καὶ *Καρατζᾶ-κιοΐ*.

περνιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κύπρῳ *δρυὸς τῆς πρίνου*.

Περνιὲρ (Pernier), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ὡς μέλος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰταλικοῦ ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα, ἀπὸ τοῦ 1909—1916, ὡς διευθυντὴς αὐτοῦ, ἔλαβε μέρος ἢ διενήργησεν ἀνασκαφὰς εἰς Φαιστόν, Γορτυνίαν, Κυρήνην καὶ ἄλλας ἀρχαίας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τοῦ 1920 τυγχάνει καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας. Ἐδημοσίευσε πολλὰς μελέτας εἰς διάφορα ἀρχαιολογικὰ περιοδικά, ὧν σπουδαιότερα εἶναι: «Vestigia di una città ellenica arcaica in Creta», «Scavi della missione italiana à Phaestos» (1902—1903), «Ὁ δίσκος τῆς Φαιστοῦ» (1909), «Ἡ ἀρχαία Κρήτη, κέντρον πολιτισμοῦ καὶ τέχνης» (ἰταλικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ 1906—1908) κατὰ μετάφρασιν Θ. Β. Οἰκονομίδου). Β. Δ. Θ.

Πέρνικ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βουλγαρίας ἐν τῷ νομῷ Σόφιας, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος, πλησίον τῶν ἀνθρακωρυχείων καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόφιας - Ραδομίρ. Κάτ. (1925) 8.191. Παρὰ τούτῳ καὶ ἐντὸς χαράδρας τοῦ Στρυμόνος ἦτο τὸ ἰσχυρὸν φρούριον *Πέρνικον*, περίφημον διὰ τοὺς μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ τοῦ τσάρου Σαμουὴλ πολέμους, κατεχόμενον τῷ 1002 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τ. Β.

πέρνιον (τό). Οὕτω καλεῖται ἐρύθημα ἐκ στάσεως τῆς κυκλοφορίας, παραγόμενον καὶ ἀναπτυσσόμενον κυρίως ἐπὶ τῶν δακτύλων· εἶναι συνώνυμον πρὸς τὰ *χείμετλα*. Μ. Ν. Κ.

Πέρνις (Pernice), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς νομομαθὴς (1841—1901), υἱὸς τοῦ *Λουδοβίκου Πέρνις*. Διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, εἶτα δὲ καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Περὶ φθορᾶς ἢ βλάβης ξένης ἰδιοκτησίας κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον» (1867), «Τὸ Ρωμαϊκὸν ἰδιωτικὸν δίκαιον κατὰ τὸν Α' αἰῶνα τῆς αὐτοκρατορίας» (1873—1892). Γ. Ι. Β.

— **Πέρνις** (Pernice), ***Ἔριχ***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Κατέγινεν ἰδίως μὲ τὴν μελέτην τοῦ ἀρχαίου ἰδιωτικοῦ βίου. Ἐκ τῶν μελετῶν τούτων σπουδαιότεραι εἶναι: «Griechische Gewichte» (Berlin 1894), «Griechisches Pferdegeschirr im Antiquarium der Königlichen Museum» (Berlin 1896), «Galeni di ponderibus et mensuris testimonia» (Bonn 1888), «Griechisches und römisches Privatleben». Τὰ ἀξιολογώτερα τῶν περὶ τέχνης δημοσιευμάτων αὐτοῦ εἶναι: «Die hellenistische Kunst in Pompeji. Gefässe und Geräte aus Bronze» (Berlin 1925), «Ausgewählte griechische Terrakotten in Antiquarium der Königl. Museum». Ὁ Πέρνις διατελεῖ καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γκράϊφσβαλδ. Β. Δ. Θ.

— **Πέρνις** (Pernice). ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς νομομαθὴς (1799—1861). Τῷ 1822 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν Χάλλῃ. Τῷ 1852 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς πρωσσικῆς διαίτης καὶ τῷ 1854 νομικὸς σύμβουλος τοῦ στέμματος. Μεταξὺ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἱστορία, ἀρχαιότης καὶ θεσμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου» (1824 β' ἔκδ.), «Ζητήματα περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ρωμαίων» (1828—1835 λατινιστί).

Περνὸ (Pernot), ***Οὔμβέρτος***. Γάλλος γλωσσολόγος καὶ ἑλληνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1870 ἐν Froideconche-les-Luxeuil. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, τῷ δὲ 1890 ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Παρισίων, ὅπου ἠκολούθησε κυρίως τὰς κλασσικὰς σπουδάς. Παραλλήλως ἠκολούθησε τὰς παραδόσεις τοῦ ἀββᾶ Rousselot, τοῦ Legrand καὶ τοῦ Ψυχάρη. Τῷ 1907 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, ὑποστηρίξας δύο ἐναισίμους διατριβάς, μίαν περὶ τοῦ χιακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος καὶ ἑτέραν περὶ τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ λεξιλογίου τοῦ Girolamo Germano. Ἀπὸ τοῦ 1895—1912 διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς σχολῆς τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1912—1923 ἐδίδαξεν ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Τῷ 1923 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ ἕδρᾳ ταύτῃ, ἵδρυσε δὲ ταυτοχρόνως καὶ τὸ νεοελληνικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς Σορβόννης. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰνστιτούτου τῆς φωνητικῆς, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ 1930.

Ὁ Περνὸ ἐδημοσίευσε πλείστας ἐργασίας ἀναφερομένας εἰς τὴν φωνητικὴν γενικῶς, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Διηύθυνε, κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ ἀββᾶ Rousselot καὶ βραδύτερον μόνος, τὴν «Revue de Phonétique» (1911—1930), ἵδρυσε τὴν «Συλλογὴν τοῦ νεοελληνικοῦ ἰνστιτούτου», ἡ ὁποία ἀριθμεῖ μέχρι τῆς στιγμῆς δέκα τρεῖς τόμους, καὶ ἑτέραν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Le monde Hellénique». Συνεχίζων τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου του Legrand, ἐξέδωκε τὴν «Bibliographie Ionienne» (1910) καὶ τὴν «Bibliographie Hellénique» (1909—1928), τῆς ὁποίας ὁ τελευταῖος τόμος εἶναι ἕτοιμος πρὸς ἐκτύπωσιν. Ἐκ τῶν ἔργων του σημειωτέα καὶ τὰ ἑξῆς: «Grammaire grecque moderne» (1897, 5η ἔκδοσις 1929), «Chrestomathie grecque moderne» (1899, μετὰ τοῦ *Legrand*), «En pays turc. L' île de Chio» (1903), «Mélodies populaires grecques de l' île de Chio, recueillies au phonographe» (1903), «Anthologie populaire de la Grèce moderne» (1910), «Siège de Malte par Antoine Achélis» (1910), «Poèmes Prodromiques» (1910, μετὰ τοῦ *Hesseling*), «Ἐρωτοπαίγνια» (1913, μετὰ τοῦ *Hesseling*), «Études de Littérature grecque moderne» (εἰς τόμους δύο, 1916—1918), «Nos anciens à Corfou» (1918), «La Grèce actuelle dans ses poètes» (1921), «D' Homère à nos jours» (1921), «Pages choisies des Évangiles» (1925), «Chresthomathie Néo-hellénique» (1925, μετὰ τοῦ *Hesseling*), «Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux» (1925), «Études sur la langue des Évangiles» (1927), «Chansons populaires des XVe et XVIe siècles» (1931).

Οὔμβέρτος Περνό.

Ὁ Περνό, διὰ τῆς πολυσχιδοῦς του ἐργασίας, διεφώτισε πολλὰ σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς διαλεκτολογίας, κατέστησε πολλὰ κείμενα προσιτά, καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, δημώδους καὶ λογίας, εἰς τὴν Δύσιν. Αἱ περὶ τῆς γλώσσης τῶν Εὐαγγελίων μελέται του ἤνοιξαν νέον δρόμον εἰς τὴν σχετικὴν φιλολογίαν. Πρὸς τούτοις ὑπῆρξε πάντοτε εἰλικρινὴς φίλος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπηρέτησε, κατὰ τὰς κρισίμους στιγμὰς τοῦ πολιτικοῦ της βίου, τὰ δίκαια καὶ συμφέροντα αὐτῆς. Ἐσχάτως ἐξεδόθη ἐναρκτήριος λόγος του (Leçon d' ouverture du cours de grec postclassique), ἔνθα καὶ πληρεστέρα ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων του. Δ. Α. Ζ.

Περνοβαλῆ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἑπταλόφου (πρ. Τσερναλὰκ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 84. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἁγίαν Αἰκατερίνην*.

περνοδιαβαίνω· δημοτ., περνῶ καὶ διαβαίνω, συχνοδιαβαίνω: «ὅλη μέρα περνοδιαβαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα μου».

περντάχι (τὸ) (ἐκ τοῦ περσ. *περνταχτὲν*=κανονίζειν, λειαίνειν)· λεῖον. Τὸ δεύτερον ἐξ ἀντιστρόφου ξύρισμα πρὸς λείανσιν τοῦ δέρματος· || μεταφ.: «δίνω ἕνα περντάχι» βάζω ἕναν στὴ θέση του.

πέρνω, ἀντὶ *παίρνω* (βλ. λ.).

περνῶ (—άω), ἀόρ. ἐ)*πέρασα*, παθ. μετχ. *περασμένος*· διαπερῶ, διαβιβάζω εἰς τὸ πέραν, εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην ἢ ἀκτήν: «περνῶ τὰ πρόβατα ἀπὸ τὸ ποτάμι», «πέρασέ μας 'ς τὴν Κούλουρη»· || διέρχομαι, διαβαίνω: «περνῶ τὸ ποτάμι», «περνῶ ἀπὸ τὰ σπαρμένα, — ἀπὸ τὸ χωριό»· || χάριν μετριωτέρας ἐκφράσεως, ἔρχομαι, προσέρχομαι: «πέρασε ἀπὸ τὸ σπίτι νὰ σὲ ἰδοῦμε»· || ἀπολύτως, διέρχομαι, διαβαίνω: «περνᾷς καὶ δὲ μᾶς χαιρετᾷς»· || κάμνω νὰ περάσῃ, νὰ διέλθῃ: «περνῶ τὴν κλωστὴ ἀπὸ τὴ βελόνα» «πέρασέ μου τὰ κορδόνια 'ς τὰ παπούτσα»· ἀμεταβ.: «εἶναι χοντρὴ ἡ κλωστὴ καὶ δὲν περνᾷ»· || κάμνω νὰ περιβληθῇ, νὰ φορέσῃ τις: «τοῦ πέρασα δακτυλίδι», «πέρασε μου τὸ μανίκι»· ἀμεταβ. «δὲν περνᾷ τὸ δακτυλίδι, — ἡ λαιμαριά»· || διατρυπῶ: «τὸν πέρασε ἡ σφαῖρα πέρα καὶ πέρα»· || «περνῶ τὸν καιρόν μου» διατρίβω, διατελῶ, ζῶ: «περνᾷ τὸν καιρόν του μὲ τὴ μουσική, — μὲ τὸ κυνήγι»· || καθόλου μετὰ ἀντικειμένου δηλοῦντος χρόνον: «ἐπέρασα ἕνα χρόνο 'ς τὴν Εὐρώπη»· || καὶ ἀπολύτως, *περνῶ* ζῶ: «πῶς περνᾶτε;»· || ἀμεταβ.: «περνᾷ ἡ ὥρα, — ὁ καιρὸς» παρέρχεται. «πέρασε τὸ μεσημέρι»· || ἐπὶ καταστάσεως, ἰδιότητος, παρέρχομαι, ἀφανίζομαι: «πέρασε ἡ ζέστη,—τὸ κρύο». «δὲν τοῦ περνᾷ εὔκολα ὁ θυμός,—τὸ πεῖσμα»· || διέρχομαι, δοκιμάζω: «περάσαμε στενοχώριες.—φτώχια κττ.»· || ὑπερβάλλω τινά, ξεπερνῶ: «ποιὸς περνᾷ τὸν ἄλλον;», «μᾶς πέρασε 'ς τὸ μπόι»· || φρ. «μοῦ πέρασε», «σοῦ πέρασε» κτλ. ἔγινε τὸ θέλημά μου, ἐνίκησε ἡ ἐπιμονή μου, τὸ πεῖσμά μου: «ἂν δὲ μοῦ περάσῃ θὰ σκάσω»· || εἶμαι ἀσπαστός, δόκιμος, τυγχάνω ἀποδοχῆς, ἰδίᾳ ἐπὶ νομίσματος: «τὰ εἰκοσιπεντάρικα δὲν περνοῦν τώρα», «ἐπέρασε τὸ νομοσχέδιον» ἐψηφίσθη, «περνᾷ ὁ λόγος του» λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν· || «περνᾷ ἡ μπογιά του» ἐπὶ ἀπατεῶνος, λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, τυγχάνει ἀποδοχῆς· || φρ. «μοῦ περνᾷ ἰδέα» ἢ «—ἡ ἰδέα» σκέπτομαι, συλλογίζομαι, νομίζω ἀληθές: «τοῦ πέρασε ἡ ἰδέα πῶς εἶναι κάτι»· || λογιστικῶς καταχωρίζω, καταγράφω: «ἐπέρασε τὸν λογαριασμὸν εἰς τὸ καθαρὸ» (ἐκ τοῦ ἀρχ. *περῶ*· τὸ δὲ *ν* ἔλαβεν ὕπαρξιν κατὰ τὸ ἀρχ. *κιρνῶ* κ. ἄ., πρβ. καὶ τὰ ὅμοια: *ἐκέρασα-κερνῶ*, *ἐγέρασα-γερνῶ*, *ἐξέρασα-ξερνῶ*, *ἐξέχασα ξεχνῶ* κλπ.). Β. Φ.

Περὸ (Perot), ***Ἀλφρέδος***. Γάλλος φυσικὸς (1863—1925). Ἐσπούδασεν ἐν Νανσὺ καὶ ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1888 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὴν σχολὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῆς Μασσαλίας καὶ τῷ 1894 καθηγητὴς ἐν τῇ νεοσυσταθείσῃ ἕδρᾳ τῆς βιομηχανικῆς φυσικῆς τῆς αὐτῆς σχολῆς. Τῷ 1901 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου πειραμάτων τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Μεντόν, τὸ ὁποῖον ὠργάνωσε καὶ διηύθυνεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ τῷ 1909 καθηγητὴς τῆς ἐν Παρισίοις πολυτεχνικῆς σχολῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, διοργανώσας τὴν τηλεγραφικὴν καὶ ραδιοτηλεγραφικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Περὸ κατέγινε κυρίως εἰς τὴν μελέτην τῶν πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸς καὶ ἐκ τῆς κατασκευῆς (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Καρόλου Φαμπρὺ) ὀργάνου (interféromètre), διὰ τοῦ ὁποίου καθίσταται δυνατὴ ἡ καταμέτρησις τοῦ μήκους τοῦ κύματος τῆς ἀκτινοβολίας τῶν σωμάτων, καταμέτρησις ἥτις ἔχει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν φυσικήν. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἔσχεν ἀμέσως πολλαπλᾶς ἐφαρμογάς. Ἐν συνεργασίᾳ ἐπίσης μετὰ τοῦ Φαμπρὺ ἐμελέτησε τὴν σύστασιν τῶν ραβδώσεων τοῦ φάσματος καὶ ἰδιαιτέρως τὴν τόσον πολύπλοκον πρασίνην ἀκτινοβολίαν τοῦ ὑδραργύρου, καὶ καθώρισε τὰ μήκη τοῦ κύματος ἀριθμοῦ τινος ἀκτινοβολιῶν, ἅτινα ἐγένοντο δεκτὰ ὡς πρότυπα μηκῶν τῶν κυμάτων ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τῶν ἡλιακῶν ἐρευνῶν. Κατόπιν τῶν ἐργασιῶν τούτων ὁ Περό, μετὰ τοῦ Φαμπρὺ καὶ τοῦ Μπενουά, προέβη εἰς νέον καθορισμὸν τοῦ μήκους τοῦ διεθνοῦς μέτρου. Μ. Δ. Β.

Πέροβο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Μόσχας. Κάτ. 13.700. Τὸ Πέροβο χρησιμεύει ὡς θερινὴ διαμονή. Γ. Ι. Β.

Περόβσκαγια, ***Σοφία - Λεόνοβνα***. Ρωσὶς ἐπαναστάτις (1853—1881). Θυγάτηρ τοῦ Λέοντος Περόβσκι, διατελέσαντος ἐπὶ μακρὸν ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Ρωσίας, κατήγετο ἐκ τῶν Ρωμανώφ, καθόσον ὁ πάππος αὐτῆς ἦτο υἱὸς τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ ἐκ τοῦ μοργανατικοῦ γάμου της μετὰ τοῦ Ραζουμόβσκι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της (1866) ἡ μήτηρ της ἀνέλαβε τὴν μόρφωσιν αὐτῆς. Νεωτάτη εἰσήχθη εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν καὶ παρεπέμφθη εἰς δίκην κατὰ τὴν περίφημον ὑπόθεσιν τῶν 193. Ἀπαλλαγεῖσα τῆς κατηγορίας ἐπεδόθη ἐκ νέου εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς παροχῆς συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν εἰς τὴν χώραν· συλληφθεῖσα τῷ 1876 κατεδικάσθη εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. Τυχοῦσα χάριτος κατέλιπε τὸν πατρικόν της οἶκον καὶ μετεβλήθη εἰς προπαγανδίστριαν τοῦ *μηδενισμοῦ*, ὅστις εἰς τὴν κρατικὴν βίαν ἀντέτασσε φόνους ἀνωτάτων λειτουργῶν τοῦ κράτους. Ἡ Περόβσκαγια ἐγένετο ἓν τῶν δραστηριωτέρων ὀργάνων τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδέσμου «Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ», ὅστις κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1881 ἀπεφάσισε τὸν φόνον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. Ἡ Περόβσκαγια ἀνέλαβε νὰ προμηθεύσῃ τὰς βόμβας εἰς τοὺς πληρωθέντας ὅπως ἐκτελέσουν τὸν φόνον. Τὴν 13 Μαρτίου 1881 ἐξετελέσθη ἡ δολοφονία, ἡ δὲ Περόβσκαγια συλληφθεῖσα μετά τινας ἡμέρας παρεπέμφθη εἰς τὸ στρατοδικεῖον. Ἐπέδειξεν ἄκραν ψυχραιμίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης, καταδικασθεῖσα δὲ εἰς θάνατον ἀνῆλθεν ἀπαθὴς καὶ ἀσυγκίνητος τὸ ἰκρίωμα μετὰ τεσσάρων ἄλλων συνενόχων της. Θ. Β.

Περόβσκι, ***Ἀλέξιος Νικολάγιεβιτς***. Ρῶσος διηγηματογράφος (1792—1856). Συνέγραψε μυθιστορήματα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πογκορέλσκι*. Ἐκ τούτων ὡς ἄριστον κρίνεται τὸ ἐπιγραφόμενον «Οἱ πλάνητες τῶν στεππῶν». Ὁ Περόβσκι θεωρεῖται ὡς ὁ πρόδρομος τοῦ Γκόγκολ. Θ. Β.

Digitized by Google

—Περόβσκι, ***Βασίλειος Ἀλεξάνδροβιτς.*** Ρῶσος στρατηγός (1794—1857). Υἱὸς τοῦ κόμιτος Ραζουμόβσκι, ἐγγόνου τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ, κατήγετο ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν μετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1812. Τῷ 1839, ὢν στρατηγός, ἀνέλαβεν ἐν μέσῳ ἀφορήτου χειμῶνος ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Χίβας, καθ' ἣν ἀπώλεσε τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ του ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῶν ἀσθενειῶν, πρὸτοῦ συναντήσῃ τὸν ἐχθρόν. Παρ' ὅλα ταῦτα ἠδυνήθη νὰ συνάψῃ διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ χανάτου τῆς Χίβας καὶ ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς Ρώσους αἰχμαλώτους. Τῷ 1854 διεξήγαγε πόλεμον κατὰ τοῦ χανάτου τοῦ Κοκάν, ἥλωσε τὸ φρούριον Ἄκ-Μετσέτ, ὅπερ ἔκτοτε ὠνομάσθη *Περόβσκι*, καὶ συνῆψεν ὁριστικὴν συνθήκην μετὰ τῆς Χίβας. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος καὶ τοῦ παρεχώρησε μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν εἰς Κριμαίαν. Θ. Β.

περοβσκίτης (ὁ) (Perowskit) *[Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μετατιτανικὸν ἀσβέστιον, $CaTiO_3$. Παρουσιάζει ψευδοκυβικὴν συμμετρίαν, κρυσταλλούμενον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς αὐτοτελεῖς κρυστάλλους ὑπὸ μορφὴν ἑξαεδρικὴν ἐν συνδυασμῷ μὲ ὀκτάεδρα καὶ ρομβικὰ δωδεκάεδρα, καθὼς καὶ εἰς νεφροειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 3,95—4,1, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα ἐρυθρότεφρον ἢ μελιτόχρουν. Εὑρίσκεται ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν εἰς ὡρισμένους βασάλτας, καθὼς καὶ ἐντὸς χλωριτικῶν τινων σχιστολίθων. Γ. Β.

Περόγλου, ***Στυλιανός.*** Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις πλησίον τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Ἀδ. Κοραῆ. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἐγένετο κατ' ἀρχὰς μὲν ἰατρὸς καὶ σύμβουλος τῶν ἀρχηγῶν Λόντου, Ζαΐμη καὶ τοῦ ἐπισκόπου Γερμανοῦ, εἶτα δὲ ἀρχίατρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1834 διωρίσθη, πρῶτος αὐτός, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κρήτῃ καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1854. Ἡ ἐν Κρήτῃ δρᾶσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἐθνικωτάτη, ἐξήσκει δὲ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς νήσου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἀπεβίωσεν. Ε. Μ.

περοδικτικὸς (Perodicticus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν λεμουρίων ἡμιπιθήκων τῆς οἰκογενείας τῶν νυκτικηβιδῶν, ζῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Περιλαμβάνει μικρὰ νυκτόβια ζῷα μὲ μακρὸν τρίχωμα.

Περόζης (ἢ ***Φιρούζ***), ὁ ἐπιλεγόμενος *Μουρντανὰχ* (=γενναῖος). Βασιλεὺς τῶν Περσῶν (460—484). Ἦτο πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰσδιγέρδου Β', ὅστις διάδοχόν του ἀνηγόρευσε τὸν νεώτερον Ὁρμίσδαν, τὸν δὲ Περόζην ἀπεμάκρυνε τῆς πρωτευούσης, διορίσας αὐτὸν διοικητὴν τῆς μεμακρυσμένης ἐπαρχίας τοῦ Σετζεστάν. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ὁρμίσδα εἰς τὸν θρόνον (457), ὁ Περόζης κατέφυγε παρὰ τῷ Κοὺς-Νουάζ, ἡγεμόνι τῶν ἀνατολικῶς τῆς Κασπίας καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὦξον ἐγκατεστημένων Ἐφθαλιτῶν (φυλῆς ταταρικῆς). Τυχὼν παρ' αὐτῶν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν περὶ τὰ περσικὰ ὅρια πόλιν Ταλικάν, ὁπόθεν ἤρξατο ἐνεργῶν πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου. Ἐντὸς τριετίας συνεκέντρωσε μέγαν ἀριθμὸν φυγάδων ἐκ Περσίας, δι' ὧν κατήρτισε στρατὸν ἀξιόλογον. Τῷ 460, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν καὶ ἔχων 30 χιλιάδας ἐπικούρους, δοθέντας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἐφθαλιτῶν, εἰσέβαλεν εἰς Περσίαν, ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ Ὁρμίσδα, ἐν τέλει δὲ ἠχμαλώτισε καὶ αὐτὸν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον (460). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ διοικητὴς τῆς Ἀλβανίας τοῦ Καυκάσου σατράπης Βατσὲ (υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περόζη), στασιάσας, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον, ἀλλ' ὁ Περόζης ἐκστρατεύσας ἐναντίον του ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποταχθῇ. Μετὰ τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ἀνωμαλίαν ἐπηκολούθησαν ἔτη τινὰ γαλήνης, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ Περόζης διῴκησε τὸν λαὸν του μετὰ στοργῆς καὶ δικαιοσύνης, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς βασιλείας του ἤρχισε νὰ μαστίζῃ τὴν Περσίαν φοβερὰ ἀνομβρία, ἥτις ἀπεξήρανε τὰ πάντα, ὥστε καὶ ζῷα καὶ πτηνὰ καὶ ἑρπετὰ ἀκόμη ἀπέθνησκον σωρηδὸν ἐλλείψει τροφῆς καὶ ὕδατος. Ἡ φοβερὰ ἐκείνη θεομηνία διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ὁλόκληρα ἔτη, ἐν τούτοις, παρὰ τὴν πλήρη καὶ συνεχῆ σιτοδείαν, οὐδὲ εἷς ἄνθρωπος ἀπέθανεν ἐκ τῆς πείνης καθ' ἅπασαν τὴν Περσίαν, χάρις εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Περόζη ληφθέντα δραστήρια μέτρα. Μετέφερε σῖτον ἐκ μεμακρυσμένων χωρῶν (Ἰνδιῶν, Ἑλλάδος, Ἀβησσυνίας) καὶ ἀνέθεσε τὴν διατροφὴν τῶν πτωχῶν εἰς τοὺς πλουσίους τῶν ὑπηκόων του, ἀπειλήσας ὅτι δι' ἕκαστον θάνατον πτωχοῦ ἐκ πείνης θὰ ἐθανάτωνεν ἕνα πλούσιον. Ἀφ' ἑτέρου ὄχι μόνον ἀπήλλαξε παντὸς φόρου τὸν λαόν του, ἀλλὰ καὶ διένειμεν αὐτῷ τὰ περισσεύματα τοῦ βασιλικοῦ ταμείου. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην σιτοδείαν, ὁ Περόζης τῷ 465 ἐκήρυξε πόλεμον πρὸς τοὺς Ἐφθαλίτας, ἡττηθεὶς δὲ παρ' αὐτῶν κατώρθωσε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ὑποσχεθεὶς νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του σύζυγον εἰς τὸν ἡγεμόνα Κοὺς-Νουάζ. Ἀλλ' ἡ πεμφθεῖσα νύμφη δὲν ἦτο θυγάτηρ τοῦ Περόζη, ἀλλὰ δούλη αὐτοῦ. Διὰ τὴν δεινὴν ταύτην ὕβριν ὁ Κοὺς-Νουὰζ ὤμοσε νὰ ἐκδικηθῇ. Προσποιούμενος τὸν φίλον, διεμήνυσεν εἰς τὸν Περόζην ὅτι ἐμελέτα ἐκστρατείαν κατὰ τῶν βαρβάρων γειτόνων του καὶ τὸν παρεκάλει νὰ τῷ πέμψῃ ἀριθμόν τινα πεπειραμένων στρατιωτικῶν, ἵνα ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὁ Περόζης, μὴ ἐννοήσας τὸν δόλον, ἀπέστειλε 300 ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀξιωματικῶν του πρὸς τὸν Κοὺς-Νουάζ, ὅστις, συλλαβὼν αὐτούς, ἄλλους μὲν ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ ἀπέστειλε δεινῶς ἠκρωτηριασμένους πρὸς τὸν Περόζην, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ δηλώσωσιν αὐτῷ ὅτι «ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἐφθαλιτῶν θεωρεῖ ἤδη ἑαυτὸν τελείως ἱκανοποιηθέντα διὰ τὴν ὕβριν». Ὁ Περόζης, ἔξαλλος ἐκ τῆς ὀργῆς, ἐστράτευσεν ἐκ νέου κατὰ τοῦ Κοὺς-Νουάζ, ἀλλά, παρασυρθεὶς ἐντέχνως ὑπ' αὐτοῦ εἰς στενήν τινα κοιλάδα, ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφῇ μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ του, τέλος δὲ ἀφέθη νὰ ἀπέλθῃ, ἀφοῦ ἐδέχθη τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του προταθέντας ὅρους, τουτέστι νὰ προσκυνήσῃ τὸν Κοὺς-Νουὰζ ὡς κύριόν του καὶ νὰ ὁρκισθῇ αἰωνίαν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην (470).

Τῷ 484, συγκεντρώσας δύναμιν 100 χιλ. ἀνδρῶν καὶ 500 ἐλεφάντων, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἐφθαλιτῶν, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν μάγων, συνιστώντων αὐτῷ νὰ σεβασθῇ τὸν περὶ αἰωνίας εἰρήνης ὅρκον του.

Ὁ Κοὺς-Νουάζ, συγκεντρώσας τὰς δυνάμεις του, ἀνέμενεν ἀτάραχος τὸν ἀντίπαλόν του, ὅταν δὲ ἐπλησίασεν, ὑπέμνησεν αὐτῷ τὰς συνθήκας καὶ τῷ ἐπρότεινεν εἰρήνην. Ὁ Περόζης ἀπέρριψεν ἀγερώχως αὐτήν καὶ τότε ὁ Κοὺς-Νουάζ, ἀναρτήσας ἐπὶ κοντοῦ τὴν συνθήκην ἐπέδειξεν αὐτὴν εἰς τοὺς Πέρσας, τοὺς ὁποίους ἐξώρκισε νὰ μὴ διαπράξουν τὸ ἁμάρτημα τῆς παραβάσεως τοῦ ὅρκου, ἀλλὰ νὰ στραφῶσι κατὰ τοῦ ἐπιόρκου βασιλέως των. Οἱ πλεῖστοι τῶν Περσῶν, ἐπηρεασθέντες ἐκ τῆς χειρονομίας ταύτης τοῦ Κοὺς-Νουάζ, ἀπῆλθον, ἐν τούτοις ὁ Περόζης ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του· ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον οἱ Πέρσαι ἐνήργουν ὁρμητικὴν ἔφοδον, ἐνέπεσαν εἰς τὰς βαθείας τάφρους, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀνορύξει κρύφα ὁ Κοὺς-Νουάζ, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν εὗρεν οἰκτρὸν θάνατον. Μετ' αὐτῶν συναπωλέσθη καὶ ὁ Περόζης καὶ ἅπαντες οἱ συνεκστρατεύσαντες υἱοὶ αὐτοῦ (484), ἀνερχόμενοι εἰς 31. Ν. ΚΛΣ

— Περόζης. Πέρσης στρατηγὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καβάδη Α'. Διαταχθεὶς τῷ 530 νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἵνα κατεδαφίσῃ τὸ ὑπὸ τούτων ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῆς μεθορίου φρούριον Μίνδουος (πλησίον τῆς πόλεως Νισίβιδος ἐν Μεσοποταμίᾳ), εἰσέβαλε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος καὶ ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῆς Δάρας. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην συνεκρούσθη πρὸς τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου, μετὰ πείσμονα δὲ ἀγῶνα, μολονότι διέθετε πολυαριθμοτέρας δυνάμεις, ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγήν. Μετὰ τὴν ἧτταν του ταύτην ὁ Περόζης καθῃρέθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως του Καβάδη. Ν. ΚΛΣ

Περόζι (Perosi), ***Λαυρέντιος.*** Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Μαθητὴς τοῦ ᾠδείου τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς σχολῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τῆς Ρατισβόννης, περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ ὠνομάσθη ἀρχικῶς μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἴμολα, εἶτα τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1898 τοῦ Σιξτείου παρεκκλησίου ἐν τῷ Βατικανῷ. Ὁ Περόζι ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην ὡς συνθέτης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, πολλοὶ δὲ διεῖδον ἐν αὐτῷ τὸν συνεχιστὴν τῶν παραδόσεων τοῦ Παλεστρίνα καὶ ἰδίως τοῦ Καρίσσιμι, πρὸς τὸ ὀρατόριον τοῦ ὁποίου συνδέεται κατ' ἐξοχὴν ἡ τέχνη του. Τὰ πρῶτα του ὀρατόρια: «Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ», «Ἡ Μεταμόρφωσις» καὶ «Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου», ἐκτελεσθέντα ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῆς Ρώμης, ἔσχον πολλὴν ἐπιτυχίαν. Τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ἔσχον καὶ τὰ ἄλλα ὀρατόρια τοῦ συνθέτου: «Ἡ τελευταία κρίσις», «Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ», «Ἡ Γέννησις τοῦ Λυτρωτοῦ», «Ἡ Σφαγὴ τῶν ἀθώων», «Ἡ εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ», «Μωϋσῆς» κλπ. Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ὁ Περόζι ἀκολουθεῖ τὸν παλαιὸν τύπον τοῦ ρωμαϊκοῦ ὀρατορίου, μεταχειριζόμενος εὐρέως τὰς χορῳδίας κατὰ τρόπον μᾶλλον μελῳδικὸν ἢ πολυφωνικὸν καὶ μὴ ἀποστέργων πολλάκις τὴν δραματικότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Περόζι προυτίθετο νὰ γράψῃ δέκα συμφωνίας ἢ μᾶλλον συμφωνικὰς εἰκόνας ἐμπνευσμένας ἀπὸ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἰταλίας. Ἐκ τούτων ἔφερεν εἰς πέρας τὰς συμφωνίας: «Βενετία», «Ρώμη», «Φλωρεντία» καὶ «Βολωνία». Ἡ ὑπόλοιπος παραγωγή του περιλαμβάνει ἓν «Ρέκβιεμ» δι' ἀνδρικὰς φωνὰς καὶ ὄργανον, 25 λειτουργίας, πρελούντια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, τὸ μελόδραμα «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα» κ. ἄ. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περόζι *δὸν Μαρῖνο*, διακεκριμένος ἐπίσης μουσικός, ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον τὰ ἔργα: «La Bisbetica donnata», «La Festa del grano» κ. ἄ. Γ. Σ.

Περοίδας. Υἱὸς τοῦ Μενεσθέως, ἴλαρχος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διοικῶν κατὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, τῷ 334 π.Χ., τὴν λεγομένην «Ἀνθεμουσίαν» ἴλην (*Ἀρρ.* Ἀναβ. II, 9, 3). Α. Θ. Σ.

Πέρολλα. Παρὰ Λιβίῳ εὐγενὴς κόρη τῆς Καμπανίας, σχεδιάσασα νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἀννίβαν καὶ ἀποτραπεῖσα τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ πατρός της Πακουβίου. Ν. Σ. Λ.

Περὸν (Peronne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σὸμ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σόμ. Κάτ. (1921) 3.185. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μὸν-ντιντιὲ—Καμπραὶ καὶ ἔχει βυρσοδεψίαν, σακχαροβιομηχανίαν, μηχανουργίαν κτλ. Τὸ διασῳζόμενον περιφανὲς φρούριόν της ἀνάγεται εἰς τὴν μεροβίγγειον δυναστείαν καὶ ὑπῆρξε δεσμωτήριον τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Ἁπλοῦ (929). Ἡ πόλις, ἀνήκουσα εἰς τοὺς εὐγενεῖς τοῦ Βερμαντουά, περιῆλθεν εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα ἐπὶ Φιλίππου-Αὐγούστου, τῷ 1435 περιῆλθεν εἰς τὴν Βουργουνδίαν καὶ τῷ 1468 ὑπῆρξε δεσμωτήριον τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ', ἐλευθερωθέντος διὰ τῆς πρὸς τὸν Κάρολον τὸν Τολμηρὸν *συνθήκης τοῦ Περόν*. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο θέατρον σπουδαίων ἐπιχειρήσεων (βλ. κατωτ.). Π. Ν. Π.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ χωρίον *Περόν*, καθὸ εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ βορειοανατολικοῦ ἀγκῶνος τοῦ ποταμοῦ Σόμ, ἐνέχει στρατιωτικὴν σημασίαν, καθόσον ὁ διακατέχων τοῦτο ἐπικρατεῖ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ τούτου· δι' αὐτό, κατὰ τοὺς διαφόρους πολέμους διεξήχθησαν ἀγῶνες περὶ τὸ Περόν.

Κατὰ τάς, διαρκούσης τῆς 2ας περιόδου τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870, ἐπιχειρήσεις τοῦ Βορρᾶ, ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Μαντόϊφελ (Manteuffel) ἐπολιόρκησε τὸ Περὸν τὴν 26ην Δεκεμβρίου 1870 διὰ μιᾶς μεραρχίας καὶ συγχρόνως ἔταξε βορείως ταύτης πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Μπαπώμ ἓν σῶμα στρατοῦ καὶ μίαν μεραρχίαν ἱππικοῦ, ἵνα προκαλύπτωσι τοὺς πολιορκητάς. Ἐναντίον τοῦ γερμανικοῦ τούτου σώματος ἐπετέθη τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1871 ὁ Γάλλος στρατηγὸς Φαιντέρμπ (Faidherbe) διὰ δύο σωμάτων στρατοῦ καί, ἀπειλήσας διὰ κυκλώσεως τοὺς Γερμανούς, ἐξηνάγκασε τούτους εἰς ὑποχώρησιν πρὸς νότον. Ἐπειδὴ ὅμως διεδόθη τότε ἀνακριβῶς ὅτι ἤρθη ἡ πολιορκία τοῦ Περόν, δι' αὐτὸ ὁ Φαιντέρμπ δὲν προυχώρησε μέχρι τοῦ χωρίου τούτου, ἀλλά, νομίσας ἐκπληρωθεῖσαν τὴν ἀποστολήν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀρράς. Κατὰ φυσικὸν λόγον ἡ πολιορκία τοῦ Περὸν ἐξηκολούθησε, μέχρις οὗ τὴν 9ην Ἰανουαρίου τὸ σημαῖνον τοῦτο σημεῖον συνθηκολογήσαν παρεδόθη, καίτοι ἥ τε ὀχύρωσίς του καὶ τὸ πυροβολικόν του ἦσαν τελείως ἄθικτα. Μετὰ τὴν διακατοχὴν τοῦ Περὸν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ὁλόκληρος ἡ κοιλὰς τοῦ Σὸμ περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κατοχήν των, καὶ τότε παρεκωλύθη πᾶσα ἐπικοινωνία τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τοῦ Βορρᾶ μεταξὺ τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν τοῦ Σόμ.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, τὸ Περὸν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ὀκτωβρίου 1914, τὰς γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν*, καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῶν μέχρι τοῦ Μαρτίου 1917, ὁπότε, κατὰ τὴν ἀποχώρησιν (ἀναστροφὴν) τῶν Γερμανῶν πρὸς τὴν γραμμὴν Χίντενμπουργ, ἐγκατελείφθη. Τὸ Περὸν ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν ἐπίθεσίν των τοῦ Μαρτίου 1918 (2αν μάχην τῆς Πικαρδίας), ἀλλ' ἐγκατελείφθη πλέον ὁριστικῶς ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Αὐγούστου 1918 (3ην μάχην τῆς Πικαρδίας). Ν. Θ. Κ.

Περὸν (Peyron), ***Βίκτωρ-Ἀμεδαῖος.*** Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ ἀνατολιστής (1785—1874). Κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς κοπτικῆς γλώσσης, εἰς ἡλικίαν δὲ εἴκοσιν ἐτῶν διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου. Ἰδιαιτέραν προσοχὴν κατέβαλεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν παπύρων καὶ ἑλληνολατινικῶν παλιμψήστων. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ «Λεξικὸν τῆς κοπτικῆς γλώσσης» (1835), ὅπερ συνεπλήρωσε τῷ 1841 διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Γραμματικῆς τῆς κοπτικῆς γλώσσης». Ἔγραψεν ἐπίσης διάφορα ἄλλα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἑλληνικοὶ πάπυροι», «Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ Παρμενίδου», «Ἡ Λακωνία» (1857), «Ἡ ἐκλαΐκευσις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου» (1861) κτλ. Μ. Δ. Β.

—Περὸν (Peyron), ***Ἰωάννης-Φραγκίσκος-Πέτρος.*** Γάλλος ζωγράφος καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς ἐν Αἲξ τῷ 1744. Τῷ 1773 ἔτυχε τοῦ μεγάλου βραβείου Ρώμης διὰ τὴν ζωγραφικήν, μεταβὰς δ' εἰς τὴν πόλιν ταύτην παρέμεινε συνεχῶς μέχρι τοῦ

Digitized by Google

1781. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ διεβίωσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1814). Τῷ 1785 ὠνομάσθη διευθυντὴς τῆς γοβελινείου ταπητουργίας, τῷ δὲ 1787 μέλος τῆς παρισινῆς Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς. Ὁ Περὸν ἀνενέωσε τὴν κλασσικὴν τεχνοτροπίαν καὶ προσεπάθησε νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς παλαιὰ θέματα, ἐξεργαζόμενος αὐτὰ ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων ἐξηγμένων ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ἐκ τῶν πινάκων του μνημονεύομεν τοὺς ἀκολούθους: «Ὁ Σωκράτης ἀπομακρύνων τὸν Ἀλκιβιάδην ἐξ οἴκου ἑταιρῶν», «Ὁ Παῦλος-Αἰμίλιος νικητής», Ὁ Οἰδίπους ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης», «Ἡ σχολὴ τοῦ Πυθαγόρου», «Ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους». Ι. Μ. Π.

—Περὸν (Péron), ***Πέτρος-Ἀλφόνσος.*** Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ γεωλόγος (1834—1908). Ἐσπούδασεν ἐν Σαὶν-Σύρ, ὑπηρέτησεν ἐν Ἀλγερίῳ καὶ ἤρξατο τῶν γεωλογικῶν του μελετῶν διὰ τῆς σπουδῆς τῆς στρωματογραφίας καὶ παλαιοντολογίας μερῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐγένετο μέλος τῆς γαλλικῆς γεωλογικῆς ἑταιρείας, ἧς διετέλεσε (1905) καὶ πρόεδρος, ὡς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε ποικίλας μελέτας ἀφορώσας τὴν γεωλογίαν τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Γαλλίας. Π.Ν.Π.

— Περὸν (Péron), ***Φραγκῖσκος.*** Γάλλος ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης (1775—1810). Μετέσχε (1800—1804) τῆς εἰς τὰς ἀνταρκτικὰς χώρας ἀποστολῆς Μπωντὲν ὡς ζῳολόγος-κτηνίατρος. Συνέλεξεν αὐτόθι ἄνω τῶν 2.500 ἀγνώστων τότε εἰδῶν τοῦ ζῳϊκοῦ βασιλείου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Lesueur, ἐπιστρέψας δὲ ἐγένετο μέλος τοῦ γαλλικοῦ ἰνστιτούτου. Ἔγραψε: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀνθρωπολογίας» (Παρίσιοι 1800), «Ταξίδιον ἐξερευνήσεων εἰς τὰς ἀνταρκτικὰς χώρας», ἐκδοθὲν ὑπὸ Freycinet (1807—1810, 2 τόμ.) καὶ εἶτα (1824, 5 τόμ.) μετὰ σπουδαιοτάτου ἄτλαντος, κ. ἄ. —Π.

περόνη (ἡ)· πᾶν λεπτόν, ἐπίμηκες καὶ αἰχμηρὸν ἐκ μετάλλου ἢ ἄλλης σκληρᾶς ὕλης ῥαβδίον, δι' οὗ διατρυπῶν τις συνδέει ἢ στερεώνει διάφορα πράγματα (ὑφάσματα, κτλ.), ἡ κοιν. *καρφίτσα*· ‖ κατ' ἐπέκτ. ἧλος, γόμφος· ‖ εἰδικώτερον ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἐπιτραπέζιον σκεῦος, τὸ κοιν. *πιρούνι* (βλ.λ.)· ‖ τὸ ὀπίσθιον ὀστοῦν τῆς κνήμης (βλ. κατ.).

— *[Ἀρχ.]* Ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων καὶ δὴ ἀπὸ τῆς χαλκῆς περιόδου (2.500 ἔτη π. Χ.) οἱ ἄνθρωποι κατεσκεύαζον ἐκ χαλκοῦ ἢ χαλκοκασσιτέρου περόνας πρὸς ποικίλας χρήσεις. Τοιαῦται κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εὑρέθησαν πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐν ταῖς νήσοις καὶ δὴ ἐν Κύπρῳ. Ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς ὁμηρικῆς περιόδου καὶ ἐξῆς οὐδέποτε ἔπαυσαν οἱ ἄνθρωποι κατασκευάζοντες καὶ χρησιμοποιοῦντες περόνας ἐκ ποικίλων μετάλλων καὶ ὑλῶν πρὸς ποικίλας χρήσεις. Ἐκαλεῖτο δ' ἡ περόνη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ *περονίς, περονῆτις, περονητρὶς ἄλλιξ* ἐν Θεσσαλίᾳ, *ἐνετὴ* καὶ *πόρπη* (βλ. λ.). Ἦτο δὲ ἡ περόνη καρφὶς μακρὰ ἐκ χαλκοῦ, χρυσοῦ, ἀργύρου, ἐλέφαντος, σιδήρου κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ἐπίχρυσος, ἐσμαλτωμένη, λιθοκόλλητος κτλ. Τὴν περόνην ἔπειρον εἰς τὴν κόμην αἱ γυναῖκες ἢ μετεχειρίζοντο αἵ τε γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες πρὸς στερέωσιν καὶ κόμβωσιν τῶν ἐνδυμάτων, πέπλου, ἱματίου, χιτῶνος, χλαίνης, χλαμύδος, ἀντὶ κομβίων, πολλάκις δὲ καὶ πρὸς κόσμον. Ὅθεν ἡ περόνη ἔλαβε πλεῖστα ὅσα σχήματα καὶ μορφάς, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ὡς πρός τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν διακόσμησιν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων. Οὕτως ἐν τῇ ὁμηρικῇ ἐποποιίᾳ ἡ περόνη χρησιμεύει εἰς συγκράτησιν τοῦ *πέπλου* ἢ *ἑανοῦ*. Αἱ κόραι τῆς Σπάρτης ἔφερον ἱματίδιον πορπούμενον διὰ περόνης. Ἐπὶ τῶν ἀνδρικῶν χλαινῶν ἡ περόνη ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ ἐκαλεῖτο *ἐπώμιος* (Σοφ. Τραχιν. 923). Ἀλλ' αἱ γυναῖκες ἔφερον πόρπας καὶ ἐφ' ἑκατέρου τῶν ὤμων. Συνίστατο δ' ἡ περόνη κατὰ τὸν γενικώτερον αὐτῆς τύπον ἐκ καρφίδος καὶ κλειδὸς κυρτῆς. Τὸ κυρτὸν δὲ τοῦτο μέρος τῆς περόνης ἦτο ἐνίοτε κρίκος ἢ δίσκος, τῆς καρφίδος διηκούσης διὰ τοῦ κέντρου αὐτοῦ καθ' ὃν τρόπον αἱ σημεριναὶ παραμάναι. Τοιαύτας πόρπας πολυτελεῖς ἐχρησιμοποίουν αἱ Ἑλληνίδες δέσποιναι ἀντὶ κομβίων (*Αἰλ.* Ποικ. Ἱστορ. Α. 18). Ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐποιοῦντο χρῆσιν πορπῶν αἱ γυναῖκες «ἵνα καὶ τὸν χιτῶνα ὑπὲρ τὸ γόνυ ἀνέλκωσιν».

Τοιαύτη ἦτο καθόλου ἡ ἀξία καὶ ἡ χρῆσις τῶν περονῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς καὶ μεταγενεστέρους χρόνους διὰ περόνης συνεδέετο ὁ τελαμὼν πρὸς τὴν ζώνην τῶν πολεμιστῶν. Καὶ κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ χρῆσις τῆς περόνης ἦτο μάλιστα διαδεδομένη.

—*[Τεχνολ.]* Καλεῖται *περόνη* μεταλλικὸς γόμφος, φέρων ἐνίοτε κεφαλήν, χρησιμοποιούμενος, διὰ τὴν σύνδεσιν τεμαχίων μηχανῶν ἢ σιδηρῶν ἢ καὶ ξυλίνων κατασκευῶν διὰ τὴν στερέωσιν τῶν μηχανῶν ἐπὶ τῶν βάσεών των κτλ. Τὸ ἄκρον τοῦ γόμφου τούτου εἶναι πολλάκις κοχλιωτὸν καὶ στερεοῦται διὰ περικοχλίου, δύναται ὅμως νὰ φέρῃ καὶ ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας τίθεται ἐφηλίς.

— *[Τοπογρ.]* Ἡ *περόνη* εἶναι ἓν ἐκ τῶν παρελκομένων τῆς τοπογραφικῆς μετροτραπέζης μὲ δύο ἰσομήκεις μεταλλικοὺς βραχίονας, ἐξ ὧν ὁ κάτωθεν φέρει ὑποδοχὴν δι' ἐξάρτησιν νηματοβαρυδίου. Χρησιμοποιεῖται εἰς τοπογραφικὰς ἐργασίας μεγάλης κλίμακος, πρὸς τοποθέτησιν σημείου τινὸς τῆς πινακίδος (γραφικοῦ σημείου ἢ τοπογραφικῆς στάσεως) ἀκριβῶς ἄνωθεν τοῦ ἀντιστοίχου σημείου τοῦ ἐδάφους. Ἡ κέντρωσις αὐτὴ τοῦ σημείου στάσεως ἐκτελεῖται μετὰ τὴν ὁριζοντίωσιν τῆς μετροτραπέζης διὰ τῆς διχαλώσεως τῆς πινακίδος αὐτῆς ὑπὸ τῶν δύο βραχιόνων τῆς περόνης, καὶ διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἄκρου τοῦ ἄνω βραχίονος ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς πινακίδος· εἶτα ἀναρτᾶται τὸ νηματοβαρύδιον καὶ μετακινεῖται ἡ πινακὶς τῆς μετροτραπέζης, μέχρις οὗ τὸ βαρύδιον ἔλθῃ ἀκριβῶς ὑπεράνω τοῦ σημείου τοῦ ἐδάφους. Κ. Χ. Α.

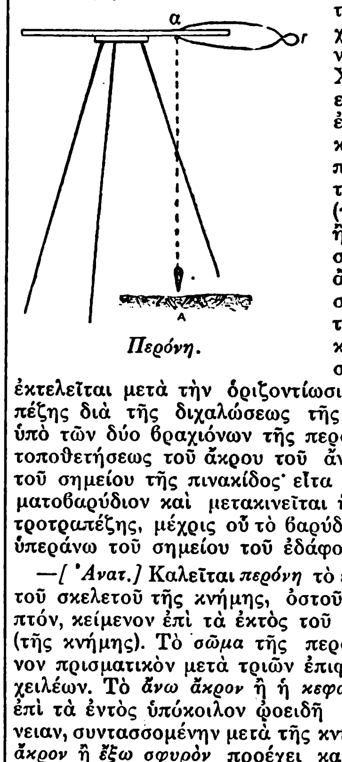

Περόνη.

—*[Ἀνατ.]* Καλεῖται *περόνη* τὸ ἕτερον τῶν ὀστῶν τοῦ σκελετοῦ τῆς κνήμης, ὀστοῦν μακρὸν καὶ λεπτόν, κείμενον ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ κνημιαίου ὀστοῦ (τῆς κνήμης). Τὸ *σῶμα* τῆς περόνης εἶναι τρίγωνον πρισματικὸν μετὰ τριῶν ἐπιφανειῶν καὶ τριῶν χειλέων. Τὸ *ἄνω ἄκρον* ἢ ἡ *κεφαλὴ* αὐτῆς φέρει ἐπὶ τὰ ἐντὸς ὑπόκοιλον φοειδῆ ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν, συνταασσομένην μετὰ τῆς κνήμης. Τὸ δὲ *κάτω ἄκρον* ἢ *ἔξω σφυρὸν* προέχει κατωτέρω τοῦ ἔσω σφυροῦ, ἐμφανίζει δ' ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας αὐτοῦ τρίγωνον ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν, συνταασσομένην μετὰ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου. Ι.Π.

περονιάζω, καὶ **πιρουνιάζω**· ἐπὶ ἐδεσμάτων κττ., διατρυπῶ διὰ τῆς περόνης (μὲ τὸ πιρούνι) καὶ λαμβάνω: «εἶναι τόσο σκληρό, ὥστε δὲ μπορεῖς νὰ τὸ πιρουνιάσῃς»· ‖ διεισδύω, διαπερῶ: «μὲ περόνιασε τὸ κρύο», «ἡ πρωινὴ ψύχρα περονιάζει»· ‖ θίγω μυχιαίτατα, κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ, νὰ λυπηθῇ σφοδρῶς: «τὰ λόγια σου μὲ περονιάζουν».

περονιαῖος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περόνην, ὁ τῆς περόνης: «περονιαῖον νεῦρον», «περονιαῖοι μύες».

—περονιαία ἀρτηρία *[Ἀνατομ.]*. Κλάδος τῆς ὀπισθίας κνημιαίας ἀρτηρίας· ἐκφύεται 2—3 ἑκ. κατωτέρω τοῦ αὐχένος τῆς περόνης καὶ φέρεται ἀνὰ μέσον δύο δορυφόρων φλεβῶν ἐπὶ τὰ κάτω μέχρι τῆς πτέρνης, ἔνθα ἀναλύεται εἰς τοὺς ἔξω πτερνιαίους κλάδους. Ι. Π.

— περονιαῖοι ἢ ***ἔξω κνημιαῖοι μύες*** *[Ἀνατομ.]*. Δύο μύες, ὁ *μακρὸς περονιαῖος*, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς περόνης μέχρι τῆς πελματιαίας ἐπιφανείας τοῦ πρώτου μεταταρσίου ὀστοῦ, καὶ ὁ *βραχύς*, ὅστις διήκει ὑπὸ τὸν μακρὸν ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς περόνης μέχρι τῆς βάσεως τοῦ πέμπτου μεταταρσίου. Ι. Π.

— περονιαῖον *κοινὸν νεῦρον* *[Ἀνατομ.]*. Κλάδος προκύπτων ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἄνω γωνίαν τῆς ἰγνυϊκῆς κοιλότητος διχασμοῦ τοῦ ἰσχιακοῦ νεύρου εἰς τὸ κνημιαῖον καὶ τὸ περονιαῖον. Τὸ περονιαῖον νεῦρον φέρεται ἀπὸ τῆς ἄνω γωνίας τῆς ἰγνυϊκῆς κοιλότητος ἐπὶ τὰ κάτω κατὰ μῆκος τοῦ δικεφάλου μηριαίου μυὸς μέχρις ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς περόνης, ἔνθα στρέφεται πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔσω περὶ τὸν αὐχένα αὐτῆς καὶ ἀποσχίζεται εἰς δύο τελικοὺς κλάδους, τὸ ἐπιπολῆς καὶ τὸ ἐν τῷ βάθει περονιαῖον νεῦρον. Ι. Π.

Περονίδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεαπόλεως, τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτ. (1928) 33. Ε. Γ.

περονίνη (ἡ) (Peronin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου ἅλας τῆς βενζυλομορφίνης: $C_{17}H_{18}NO_2.OCH_2C_6H_5,HCl$. Βελόναι στιλπναὶ καὶ ἄχροοι, διαλυταὶ εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ, δυσδιάλυτοι εἰς τὸ ψυχρόν. Ἡ περονίνη ἀνεγράφη ὡς ἀναπλήρωμα τῆς μορφίνης καὶ κωδεΐνης. Κ.Γ.Μ.

Περοννέ, ἡ ***Ἀλμπὲρ - Περοννέ*** (Péronnet, Albert-Peronnet), ***Κάρολος.*** Γάλλος νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1862. Διετέλεσεν ὑφυπουργὸς (1906—1911), γερουσιαστής, ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ (1922—1924) ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας. Ἔγραψεν: «Ἡ συνδιαλλαγὴ καὶ ἡ διαιτησία ἐπὶ συλλογικῶν διενέξεων ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων» καὶ «Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐργασίας» (1924). Π. Ν. Π.

—Περοννὲ (Peyronnet), ***Κάρολος-Ἰγνάτιος,*** *κόμης ντὲ* —. Γάλλος νομικός, δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς (1778—1854). Τῷ 1819 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῷ 1830 τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὁ Περοννὲ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων προσωπικοτήτων τῆς παλινορθώσεως καὶ ἔμπιστος τοῦ Καρόλου Ι΄. Ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς τῶν περιφήμων κατὰ τοῦ τύπου νόμων τοῦ 1821 καὶ 1825, χαρακτηρισθέντων ὡς βανδάλων παρὰ τοῦ Σατωμπριὰν καὶ πολεμηθέντων ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, καθὼς καὶ τοῦ φοβεροῦ νόμου περὶ ἀσεβείας· ὡς ὑπουργὸς δὲ τῶν Ἐσωτερικῶν συνέβαλεν εἰς τὴν ταχυτέραν πτῶσιν τῶν Βουρβώνων. Δικασθεὶς ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ (1830) κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά, ὧν ἀπηλλάγη τῷ 1836. Ἔγραψε: «Σκέψεις φυλακισμένου» (1834, τ. 2), «Ἱστορία τῶν Φράγκων» (1835, τ. 2), «Σάτιραι» (1854). Π. Ν. Π.

Περόννη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τῆς Πικαρδίας γαλλικὴ πόλις, νῦν Péronne, ἐπικληθεῖσα Παρθένος, ἐπειδὴ δὲν ἐκυριεύθη ποτέ. Φέρεται καὶ γραφὴ μὲ ἓν ν. Ν. Σ. Λ.

περονοκνημιαῖος, —α, —ον. Κείμενος ἀνὰ μέσον περόνης καὶ κνήμης ἢ διήκων ἀπὸ τῆς περόνης εἰς τὴν κνήμην. Ι. Π.

—περονοκνημιαῖος μῦς *[Ἀνατομ.]*. Μῦς μικρός, σπανίως ἀπαντῶν (8 %), κείμενος κάτωθεν τῆς ἄνω κνημοπερονιαίας ἀρθρώσεως καὶ ὄπισθεν τοῦ μεσοστέου συνδέσμου. Ι. Π.

περονοσπορίνειαι (τὰ) (Peronosporineae) *[Βοτ.]*. Ὁμὰς μυκήτων τῆς τάξεως τῶν *φυμυκήτων*, ἐν ᾗ περιλαμβάνονται τὰ *κυστοποειδῆ (ἀλβουγινοειδῆ)*, τὰ *πυθιοειδῆ* καὶ τὰ *περονοσποροειδῆ*. Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ὑπάγονται σπουδαιότατα φυτικὰ παράσιτα, ὡς ὁ *περονόσπορος* τῆς ἀμπέλου, τὰ διάφορα εἴδη *φυτοφθόρου* κλπ. Ε. Τ. Ε.

περονόσπορος (ὁ) *[Φυτοπαθολ.]*. Ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν ταύτην περιλαμβάνονται γενικῶς φυτονόσοι ὀφειλόμεναι εἰς διαφόρους παρασίτους μύκητας ἀνήκοντας εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *περονοσποροειδῶν*, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ γένη Plasmopara, Phytophthora καὶ Peronospora. Ἐνταῦθα θὰ πραγματευθῶμεν τὰ γένη Peronospora καὶ Plasmopara, διότι ἐπεκράτησεν ἡ εἰς τὴν προσβολὴν τῆς Plasmopara viticola ὀφειλομένη νόσος τῆς ἀμπέλου νὰ καλῆται *περονόσπορος*.

Τὸ γένος Peronospora χαρακτηρίζεται ἀπὸ κονιδιοφόρα πολλάκις διχοτομούμενα μὲ τοὺς ἀκραίους κλάδους εὐθεῖς ἢ κεκαμμένους, αἰχμηρούς. Τὰ κονίδια εἶναι φοειδῆ ἢ ἐλλειψοειδῆ ὑελώδη ἢ ἐλαφρῶς ἰώδη, βλαστάνοντα ἀπ' εὐθείας διὰ σωλῆνος. Περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη: Τὸ εἶδος Peronospora parasitica προσβάλλει τὰ σταυρανθῆ, ἰδίᾳ εἰς τὰ σπορεῖα, καὶ προκαλεῖ τὴν ἀποξήρανσίν των. Τὸ εἶδος Peronospora schachtii προσβάλλει τὰ μεσαῖα φύλλα τῶν σακχαροτεύτλων. Τὸ εἶδος Peronospora sparsa προσβάλλει τὴν ῥοδῆν. Τὸ Peronospora trifoliorum προσβάλλει τὰ τριφύλλια. Τὸ Peronospora viciae τὰς φακάς, τὰ πίσα, τὸν βῖκον κλπ., τὸ Peronospora schleideni τὰ κρόμμυα καὶ σκόρδα. Ἐκτὸς τῶν εἰδῶν τούτων πλεῖστα ἄλλα προσβάλλουν διάφορα ἄλλα καλλιεργούμενα καὶ αὐτοφυῆ φυτά.

Τὸ γένος Plasmopara χαρακτηρίζεται ἀπὸ μυκήλιον συνεχὲς καὶ ἀκανόνιστον, εἰσχωροῦν μεταξὺ τῶν κυττάρων, διακλαδιζόμενον καὶ ἀποστέλλον ἐντὸς τῶν κυττάρων πολυαρίθμους σφαιρικοὺς ἢ φοειδεῖς μυζητῆρας. Τὰ κονιδιοφόρα ἐξέρχονται διὰ τῶν στομάτων καὶ φέρουν πολλὰς διακλαδώσεις εἰς τὸ ἄκρον, καταληγούσας εἰς τρεῖς θηλὰς συνήθως, ὧν ἑκάστη φέρει ἀνὰ ἓν κονίδιον. Τὰ κονίδια (ζῳοσποράγγεια) παράγουν ζῳοσπόρια, σπανίως ὅμως βλαστάνουν ἀπ' εὐθείας. Ὑπάρχει καὶ φυλετικὴ ἀναπαραγωγὴ μὲ σχηματισμὸν ᾠοσπορίων ἐντὸς τῶν ἱστῶν τῶν ξενιστῶν.

Τὸ σπουδαιότερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι τὸ Plasmopara viticola, ἡ παθογόνος αἰτία τοῦ περονοσπόρου τῆς ἀμπέλου. Ἡ νόσος αὐτή, ὑπάρχουσα ἐν Β. Ἀμερικῇ ἀπὸ ἀπροσδιορίστου χρόνου ἐπὶ αὐτοφυῶν ἀμπέλων, μετεφέρθη εἰς τὴν Εὐρώπην, παρατηρηθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1878 ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Planchon. Ἔκτοτε μετεδόθη διαδοχικῶς εἰς ὅλας τὰς ἀμπελουργικὰς χώρας, ὅπου ἐπροξένησε σοβαρωτάτας ζημίας μέχρι τῆς ἀνευρέσεως τοῦ τρόπου τῆς καταπολεμήσεώς της. Ὁ περονόσπορος προσβάλλει ὅλα τὰ πράσινα μέρη τῆς ἀμπέλου, ἐφ' ὧν ἐμφανίζεται ὑπὸ ἐμφανῆ μορφήν, ἐνῷ κυρίως ἐπὶ τῶν σταφυλῶν δύναται νὰ ἐμφανισθῇ καὶ ὑπὸ λανθάνουσαν μορφήν. Ἡ ἐπὶ τῶν φύλλων προσβολή, ἡ καὶ συνηθεστέρα, ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὰς δι' ὠχρῶν κηλίδων μὲ ἀκαθόριστον περιφέρειαν. Βραδύτερον εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῶν κηλίδων ἐμφανίζεται λευκὸς χνοῦς, εὐκόλως ἐξαλειφόμενος διὰ προστριβῆς καὶ ἀποτελούμενος ἀπὸ τὰς δέσμας τῶν κονιδιοφόρων. Αἱ κηλῖδες αὗται διαρκῶς μεγεθύνονται, συνενοῦνται καὶ τὸ φύλλον ἀποξηραινόμενον πίπτει. Ἐπὶ τῶν σταφυλῶν ὁ περονόσπορος δύναται νὰ ἐμφανισθῇ πρό, κατὰ ἢ μετὰ τὴν ἄνθησιν, ὑπὸ μορφὴν ἐμφανῆ ἢ λανθάνουσαν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν παρατηρεῖται ὁ λευκὸς χνοῦς κυρίως ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἐμφανίζεται μία καστανόχρους

Digitized by Google

κηλὶς εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς σταφυλῆς, ἀπὸ τοῦ σημείου δὲ τούτου καὶ κάτω ἡ σταφυλὴ ἀποξηραίνεται, ἄνευ ἐμφανίσεως λευκοῦ χνοός. Ἐπὶ τῶν μικρῶν ραγῶν ἐμφανίζεται ἡ ἐμφανὴς μορφή, ἐπὶ μεγαλυτέρων ὅμως ἐμφανίζεται ἡ λανθάνουσα τοιαύτη ὑπὸ μορφὴν φαιοχρόων κηλίδων ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς ραγὸς ἢ βραδύτερον, ὅταν πλησιάζῃ ἡ ὠρίμανσις, ὑπὸ μορφὴν καστανῶν κηλίδων. Αἱ ρᾶγες συρρικνοῦνται καὶ ἀποξηραίνονται. Σπανιώτερον προσβάλλονται καὶ αἱ τρυφεραὶ κληματίδες, ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοί. Διὰ νὰ ἐμφανισθῇ ὁ περονόσπορος, πρέπει ἡ ἀτμοσφαιρικὴ θερμοκρασία ν' ἀνέλθῃ εἰς τοὺς 20—25° Κ., νὰ ὑπάρχῃ δὲ συγχρόνως καὶ ἀρκετὴ ὑγρασία ὑπὸ μορφὴν λεπτοτάτων σταγονιδίων. Ὁ περονόσπορος εἰσέρχεται διὰ τῶν στοματίων τῶν φύλλων ἢ ἄλλων ὀργάνων, ἀπὸ δὲ τῆς στιγμῆς τῆς εἰσόδου του μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν κηλίδων παρέρχονται 5—20 ἡμέραι ἀντιστρόφως ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας. Τὸ διάστημα τοῦτο καλεῖται *περίοδος ἐπφάσεως*. Ἐντὸς τοῦ ἔτους ὁ μύκης ἐξαπλοῦται διὰ τῶν κονιδίων, διατηρεῖται δὲ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διὰ τῶν φοσποριῶν, περιβαλλομένων ἀπὸ παχεῖαν μεμβρᾶναν καὶ ἀντεχόντων εἰς τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος. Τὰ φοσπόρια σχηματίζονται ἐντὸς τῶν προσβεβλημένων ὀργάνων, πίπτουν δὲ μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος. Αἱ ἐκ τοῦ περονοσπόρου ζημίαι εἶναι κατὰ τὰ ὑγρὰ καὶ θερμὰ ἔτη, ὅταν δὲν ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα, σοβαρώταται, φθάνουσαι μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν $^{9}/_{10}$ τῆς παραγωγῆς. Ἅπαντα τὰ εἴδη τῆς ἀμπέλου προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ περονοσπόρου, δὲν παρουσιάζουν ὅμως πάντα τὴν αὐτὴν ἀντοχήν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ περονοσπόρου προλαμβάνεται διὰ ψεκασμῶν τῶν ἀμπέλων διὰ διαλύσεως ἁλάτων τοῦ χαλκοῦ καὶ δὴ θειικοῦ χαλκοῦ. Αἱ κλασσικαὶ σκευασίαι εἶναι ὁ βορδιγάλλειος καὶ ὁ βουργουνδιος πολτός. Ὁ πρῶτος ἀποτελεῖται ἀπὸ 1—2 % διάλυσιν θειικοῦ χαλκοῦ ἐν ὕδατι, ἐξουδετερουμένης τῆς ὀξύτητος διὰ προσθήκης ἀσβέστου, ὁ δὲ δεύτερος διαφέρει τοῦ πρώτου κατὰ τὸ ὅτι ἀντὶ ἀσβέστου χρησιμοποιεῖται σόδα Solvay. Αἱ ἄνω κλάσσικαὶ σκευασίαι τροποποιοῦνται διὰ προσθήκης ἰδίᾳ κολλητικῶν οὐσιῶν, ἵνα μὴ ὁ πολτὸς ἀποπλύνηται εὐκόλως ὑπὸ τῶν βροχῶν. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται καὶ κόνεις μὲ βάσιν τὰ ἅλατα τοῦ χαλκοῦ, ὡς εὐκολώτερον χρησιμοποιούμεναι. Κατ' ἔτος ἐφαρμόζονται κανονικῶς τρεῖς ψεκασμοὶ δι' εἰδικῶν ὀργάνων καλουμένων *ψεκαστήρων* (βλ.λ.). Ὁ πρῶτος ὅταν οἱ βλαστοὶ ἀποκτήσουν μῆκος 12—15 ἑκατοστ., ὁ δεύτερος ὀλίγον πρὸ ἢ ὀλίγον μετὰ τὴν ἄνθησιν καὶ ὁ τρίτος ἕνα μῆνα κατόπιν. Ὅταν ὅμως τὸ ἔτος εἶναι ὑγρὸν καὶ εἰς τὰς ὑγρὰς τοποθεσίας πρέπει νὰ γίνωνται περισσότεροι ψεκασμοί. Κατὰ τοὺς ψεκασμοὺς πρέπει νὰ καλύπτεται ὁλόκληρον τὸ φύλλωμα τῶν ἀμπέλων καλῶς. Ἡ ἐπίδρασις τῶν ψεκασμῶν εἶναι μόνον προληπτική, διὰ τοῦτο δὲ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ παραμελῶνται.

Ἕτερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ Plasmospora nivea, προκαλοῦσα τὸν περονόσπορον τῶν σκιαδανθῶν. Προλαμβάνεται ἐπίσης διὰ ψεκασμῶν ἐλαφροῦ βορδιγαλλείου πολτοῦ. Ε. Τ. Ε.

Περοντικὸν [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Θράκης κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ.* III, 11, 3) ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, μεταξὺ τῆς Θυνιάδος ἄκρας (νῦν ἀκρωτήριον Κουρί) πρὸς Β. καὶ τῆς Σαλμυδησσοῦ (νῦν Μήδεια) πρὸς Ν. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ σημερινὸν ἀγκυροβόλιον *Στέφανος*. Α. Θ. Σ.

Περόρσοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Δ. Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ.* IV, 6, 5) «ἀπὸ θαλάσσης ἕως τοῦ ὄρους, ὃ καλεῖται Θεῶν ὄχημα» (νῦν Κακουλίμα), ἀπέναντι τῶν Μακάρων νήσων. Ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ Σουετωνίου Παυλίνου. Α. Θ. Σ.

Περοῦ (τὸ) (Perù). Δημοκρατία τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, κειμένη περὶ τὸ κέντρον τοῦ δυτικοῦ τμήματος κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, μεταξὺ τῶν 1°59′ καὶ 21°30′ Ν. πλάτ. καὶ 81°20′ καὶ 69°25′ Δ. μήκ. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῆς Κολομβίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Κολομβίας, τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Βολιβίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Βολιβίας καὶ τῆς Χιλῆς καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1.355.054 τ. χλμ. καὶ 7.147.000 κατ.

—[*Φυσ. Γεωγρ.*] *Ὀρεογραφία.* Τὸ Περοῦ διασχίζεται εἰς τὸ μέσον καὶ παραλλήλως πρὸς τὸν ὠκεανόν, ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ πρὸς τὰ ΝΑ., ὑπὸ τῆς Κορδιλλιέρας τῶν Ἄνδεων, ἥτις διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς τρεῖς φυσικὰς ζώνας τελείως διαφερούσας ἀπ' ἀλλήλων: τὴν παράκτιον (costa), τὴν ὀρεινὴν (sierra) καὶ τὴν δασώδη (montaña). Ἡ παράκτιος περιφέρεια ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρις ὕψους 1.500—2.000 μ. ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῶν Ἄνδεων καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἀμμωδῶν ἐρήμων ἐκτάσεων, διακοπτομένων ὑπὸ πολυαρίθμων μικροῦ μήκους ποταμῶν, κατὰ μῆκος τῶν ὄχθων τῶν ὁποίων ὑπάρχουν εὔφοροι κοιλάδες καὶ πεδιάδες. Ἡ περιφέρεια αὕτη εἶναι ξηροτάτη μετὰ σπανιωτάτων βροχῶν. Ἡ ὀρεινὴ περιφέρεια περιλαμβάνει τὴν καθ' αὐτὸ περιοχὴν τῶν Ἄνδεων, ἔχουσαν πλάτος 400 χλμ. περίπου καὶ ὕψος ἀπὸ 2.000 μέχρι 4.000 μ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς ὀροσειράς, ὀροπέδια, χαράδρας καὶ κοιλάδας λίαν εὐφόρους. Ἡ δασώδης περιφέρεια ἐκτείνεται ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν Ἄνδεων πρὸς Α. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τεράστια τροπικὰ δάση, καταλαμβάνοντα πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας καὶ διαρρεόμενα ὑπὸ παραποτάμων τοῦ Ἀμαζονίου. Τὸ τμῆμα τῶν Ἄνδεων τὸ περιλαμβανόμενον ἐντὸς τοῦ Περοῦ καλεῖται εἰδικώτερον Περουβιαναὶ Ἄνδεις. Τὸ τμῆμα τοῦτο διασχίζεται εἰς πολλὰς ὀροσειράς, μὲ ὑψηλὰς κορυφάς, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εἶναι ἡφαίστεια ἐσβεσμένα ἢ ἐν ἐνεργείᾳ. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι πρὸς Δ. τὸ *Μίστι* (ὕψος 6.100 μ.), τὸ *Οὐαλκὰν* (6.721 μ.) καὶ πρὸς Α. ἡ κορυφὴ *Ράϊα* (5.362 μ.). Ἐκ τῶν ἄλλων ὀρέων τὰ ὑψηλότερα εἶναι τὸ *Σαμπανίλια* (3.500 μ.), τὸ *Πάσκο*, ἡ *Πιέντρα Παλάντα* (4.834 μ.), τὸ *Κοῦθκο* (3.467 μ.), τὸ *Τακόρα* (6.017 μ.) κτλ., ἐκ δὲ τῶν ὀροσειρῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ *Σιέρρα ντὲ Σὰν Κάρλος*, ἡ *Σιέρρα ντὲ Βιλκακόνγκα*, ἡ *Σιέρρα Ἀτσαταϋούα*, ἡ *Σιέρρα Σολιμάνα*, ἡ *Σιέρρα ντὲ Ἀμπάτο*, αἱ *Ἄνδεις Καραμπάϋα* κ. τ. λ.

Ὑδρογραφία. Ἀπὸ ἀπόψεως ὑδρογραφίας τὸ Περοῦ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία τμήματα: εἰς τὸ παράκτιον, εἰς τὸ τῆς λίμνης Τιτικάκα καὶ εἰς τὸ ἀνατολικόν. Τὸ παράκτιον τμῆμα περιλαμβάνει μικροὺς ποταμούς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χειμαρρώδεις, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ *Τοῦμπεθ*, *Πιούρα*, *Σάντα Ρόσα*, *Σουπέ*, *Μπαρράνκα*, *Ριμάκ*, *Καμάνα*, *Ἴνκα* κτλ. Ἡ περιοχὴ τῆς λίμνης Τιτικάκα περιλαμβάνει πλῆθος ποταμῶν, οἵτινες πηγάζουν ἐκ τῶν πέριξ ὀρέων καὶ χύνονται εἰς αὐτήν ἢ πηγάζουν ἐξ αὐτῆς καὶ χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἐξαφανίζονται ἐντὸς ἀμμωδῶν ἐκτάσεων. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι οἱ *Οὐμάλα*, *Ραμίς*, *Κοάτα*, *Λιάβε* ἢ *Μπλάνκο*, *Ντεζαγκαντέρο* κτλ. Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα περιλαμβάνει τοὺς ποταμούς, οἵτινες πηγάζουν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν Ἄνδεων καὶ οἵτινες σχηματίζουν πολύπλοκον σύστημα μεγάλων ποταμῶν χυνομένων τῶν μὲν εἰς τοὺς δὲ καὶ ἀποτελούντων τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν παραποτάμους τοῦ Ἀμαζονίου. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι ὁ *Κακετὰ* ἢ *Ὑαπουρά*, ὁ *Πουτουμάϋο*, ὁ *Νάπα*, ὁ *Παστάθα*, ὁ *Μαρανιόν*, ὁ *Οὐαλιάγκα*, ὁ *Οὐκαϋάλι*, ὁ *Μάντρε ντὲ Ντίος*, ὁ *Ἀπουριμάκ*, ὁ *Ὑαβάρι*, ὁ *Ὑουρούα*, ὁ *Πουρούς*, ὁ *Τίγκρε*, ὁ *Οὐρουμπάμπα*, ὁ *Περενὲ* κτλ. Πολλοὶ τῶν ποταμῶν τούτων εἰς μεγάλα τμήματα αὐτῶν εἶναι πλωτοί. Τὸ Περοῦ ἔχει καὶ πολλὰς λίμνας, ἡ μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Τιτικάκα*, τὸ ἥμισυ τῆς ὁποίας ἀνήκει εἰς τὴν Βολιβίαν καὶ ἥτις ἔχουσα ἐπι-

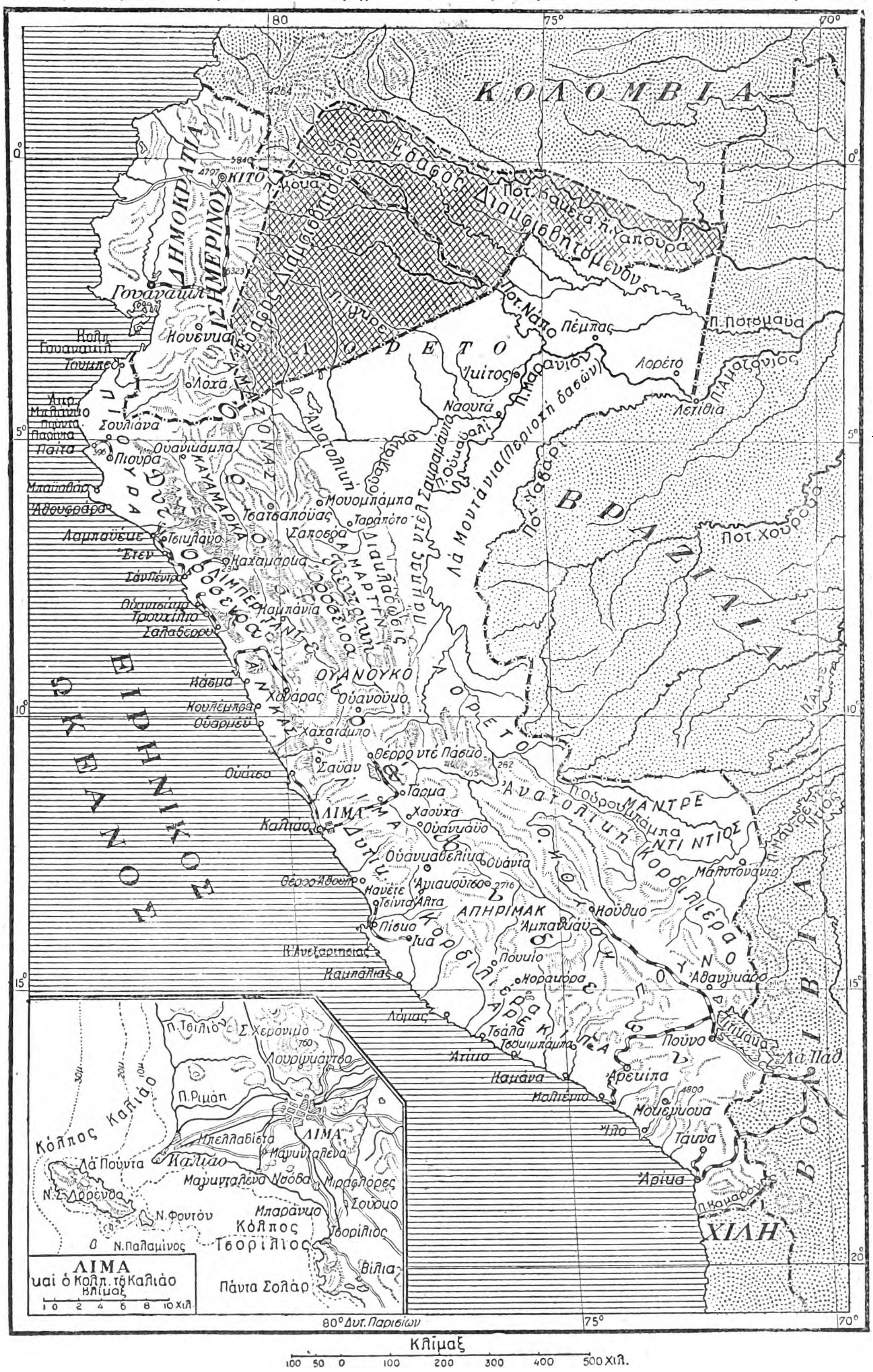

Χάρτης τοῦ Περοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαμφισβητουμένων ἐδαφῶν.

Digitized by Google

φάνειαν 8.300 τ. χλμ. εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἄλλων λιμνῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ *Τσιντσαϊκότσα* ἢ *Κότσα*, ἡ *Ῥέϋες*, ἡ *Χουνίν*, ἡ *Λαουρικότσα*, ἡ *Παρινακότσας*, ἡ *Ποῦνο* κτλ.

Ἀκτογραφία. Αἱ ἀκταὶ τοῦ Περοῦ ἔχουν μῆκος 1.900 χλμ. καὶ ἐκτείνονται ἀπὸ Β. πρὸς ΝΑ., ἄνευ μεγάλων καὶ σημαντικῶν κολπώσεων. Πρὸς Β ἀποτελοῦν τμῆμα τοῦ κόλπου Γκαϋακίλ, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Πρὸς Ν. τοῦ τμήματος τούτου σχηματίζονται τὰ ἀκρωτήρια *Μπλάνκο*, *Παρίνα* καὶ *Ἀγκούχα*, ἔτι δὲ νοτιώτερον τὰ ἀκρωτήρια *Πούντα Σολάρ*, *Πούντα ντέλα Ντόννα Μαρία* καὶ *Πούντα ντὲ Κόλες*. Ἐκ τῶν κόλπων οἱ κυριώτεροι εἶναι ὁ *Σετσούρα*, ὁ *Πίσκο*, ὁ *Ἴλο* καὶ ὁ *Τσορίλιος*. Παρὰ τὰς ἀκτὰς ὑπάρχουν καὶ μικραί τινες νῆσοι, αἱ σημαντικώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἀπὸ Β. πρὸς Ν. αἱ *Λόμπος ντὲ Τέρρα*, *Λόμπος ντὲ Ἀφουέρα*, *Γκανιάπε*, *Τσάο*, *Κορκυβάντο*, *Σὰν Λορένθο*, *Τσίτσα* κτλ.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τοῦ Περοῦ, καίτοι ἡ χώρα εὑρίσκεται πλησίον τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ, δὲν παρουσιάζει ἀνάλογον ὕψος θερμοκρασίας, χάρις εἰς τὴν διάταξιν τῶν Ἄνδεων, εἰς τὴν γειτνίασιν τοῦ ὠκεανοῦ καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων. Ἕνεκα τούτου ἐν τῇ παρακτίῳ περιφερείᾳ ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 20° καὶ 26°, κατερχομένη τὸν χειμῶνα (ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου) εἰς 13° καὶ ἀνερχομένη τὸ θέρος εἰς 35° κατὰ μέσον ἀνώτατον ὅριον. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἡ ξηρότης εἶναι μεγίστη, ἀναφέρεται δὲ ὅτι ἐν τῇ πρωτευούσῃ Λίμα κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δὲν ἔβρεξεν ἐπὶ 75 ἔτη. Μετὰ τὴν φύτευσιν μεγάλων ἐκτάσεων ἐκ ζακχαροκαλάμου, προεκλήθη ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πρωτευούσης βροχή, διαρκέσασα ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας καὶ προξενήσασα μεγίστας ζημίας ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, καθότι αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν, λόγῳ τῆς ἀνομβρίας, ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐξ εὐθραύστων ὑλῶν. Ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Ἄνδεων τὸ κλῖμα εἶναι μᾶλλον ψυχρὸν μὲ μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν 8—10°. Αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων καλύπτονται ὑπὸ διαρκῶν χιόνων ἄνω τοῦ ὕψους τῶν 4.800 μ. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ αἱ βροχαὶ ἀφθονοῦσι κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον. Ἐν τῇ δασώδει περιοχῇ τὸ κλῖμα εἶναι τροπικὸν καὶ λίαν ὑγρόν.

Χλωρὶς καὶ πανίσκη. Ἡ *χλωρὶς* εἶναι πλουσιωτάτη, ἰδίως εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Ἄνδεων καὶ εἰς τὴν δασώδη. Ἡ παράκτιος περιφέρεια παρουσιάζει ὄψιν μᾶλλον ξηρᾶς καὶ αὐχμηρᾶς ἐκτάσεως, ὅπου ἡ χλωρὶς ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ ὀλίγας κάκτους καὶ ἀκακίας καὶ ἀπὸ φυτείας σακχαροκαλάμου. Εἰς τὰς κοιλάδας τῆς ὀρεινῆς περιφερείας εὐδοκιμοῦν ὁ ἀραβόσιτος, τὰ δημητριακὰ καὶ ἰδίως τὰ γεώμηλα, μέχρι δὲ τῶν 4.000 μ. ὕψους ἐπὶ τῶν Ἄνδεων ἡ βλάστησις εἶναι θαμνώδης καὶ ἄνω τῶν 4.000 μ. ἀλπεία, μετὰ πολλῶν λειμώνων. Ἡ δασώδης περιφέρεια περιλαμβάνει μεγάλην ποικιλίαν δένδρων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ κέδρος, ἡ καρύα, ἡ κιγχόνη, τὸ ἐρυθρόξυλον καὶ διάφορα φαρμακευτικὰ φυτά. Ἐν αὐτῇ καλλιεργοῦνται αἱ καλύτεραι ποιότητες τοῦ καφὲ καὶ τοῦ κακάου καὶ ὑπάρχουν ἄφθονοι κῆποι καρποφόρων δένδρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ παράγοντα τοὺς περιφήμους γλυκυτάτους ἰθαγενεῖς ὀπώρας τσιριμόϋα (Anona cherimolia) καὶ πάλτα (Persea gratissima). Ἡ *πανίσκη* εἶναι πτωχὴ εἰς τὴν παράκτιον περιφέρειαν, ὅπου ἀπαντοῦν ἰδίως πολλὰ δηλητηριώδη ἑρπετὰ καὶ ἀμφίβια. Εἰς τὰς Ἄνδεις ἀπαντᾶται ἡ ἄρκτος τῶν Ἄνδεων, καλουμένη οὐκουμάρι, ἡ προβατοκάμηλος λάμα, ὁ κόνδωρ, ἡ ταροῦκο, εἰς δὲ τὴν δασώδη περιφέρειαν ὁ ἰαγουάρος, τὰ αἰλουροειδῆ πούμας, πίθηκοι, ποικιλία εἰδῶν νυκτερίδων κτλ. Ἐν τῇ χώρᾳ ὑπάρχει ἀφθονία καὶ μεγάλη ποικιλία πτηνῶν, ἰδίως περδίκων, γλαυκῶν, γυπῶν κτλ. Κατὰ μῆκος καὶ πλησίον τῆς ἀκτῆς ἀφθονοῦν ἐν τῇ θαλάσσῃ παντὸς εἴδους ἰχθύες. Ἐν γένει ἡ χλωρὶς καὶ ἡ πανίσκη τῆς δασώδους περιοχῆς ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀμαζονίου τῆς Βραζιλίας.

—*[Πολιτ.Γεωγρ.] Πολίτευμα*. Τὸ Περοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας (28 Ἰουλίου 1821), ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος 1835 εἶχεν ἑνωθῆ μετὰ τῆς Βολιβίας, ἀποχωρισθεῖσα ταύτης τῷ 1839. Τὸ ἰσχῦον σήμερον Σύνταγμα τῆς δημοκρατίας εἶναι τὸ ψηφισθὲν τὴν 18 Ἰανουαρίου 1920 καὶ τροποποιηθὲν τὴν 9 Ἰουλίου 1921 καὶ 7 Σεπτεμβρίου 1923. Κατὰ τοῦτο αἱ ἀνώταται ἀρχαὶ τοῦ κράτους εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, τὸ κογκρέσσον, ἀποτελούμενον ἐκ γερουσίας καὶ βουλῆς, τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας. Ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ὀφείλει νὰ εἶναι Περουβιανὸς ἐκ γενετῆς, ἡλικίας οὐχὶ κάτω τῶν 35 ἐτῶν καὶ νὰ κατοικῇ ἐν τῇ χώρᾳ τοὐλάχιστον ἀπὸ δεκαετίας. Ἐκλέγεται διὰ 5 ἔτη ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπανεκλέξιμος διὰ δευτέραν συνεχῆ περίοδον· ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας ἐπὶ τῶν ψηφισθέντων ὑπὸ τοῦ κογκρέσσου νόμων, ὅπερ ὅμως ἀτονεῖ, ὅταν τὸ κογκρέσσον ψηφίσῃ ἐκ νέου τοὺς ἀκυρωθέντας νόμους. Ὁ πρόεδρος διορίζει τοὺς ἀνωτάτους ὑπαλλήλους τοῦ κράτους τῇ συγκαταθέσει τῆς γερουσίας, ἀντιπροσωπεύει τὸ κράτος εἰς τὰς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχέσεις, ἐξασκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, δὲν δύναται νὰ διαλύσῃ τὸ κογκρέσσον καὶ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τῆς χώρας. Τὸ κογκρέσσον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν γερουσίαν καὶ τὴν βουλήν, ἐκλεγομένας ταυτοχρόνως διὰ 5 ἔτη ὑφ' ὅλων τῶν ἀρρένων πολιτῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν 21 ἐτῶν καὶ γνωριζόντων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν ἢ νυμφευμένων πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεώς των. Ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία ἐν κοινῇ συνεδριάσει ἐκλέγουν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστικοὺς λειτουργούς. Ἡ γερουσία ἀποτελεῖται ἐκ 35 μελῶν, ἡλικίας ἄνω τῶν 35 ἐτῶν, ἡ δὲ βουλὴ ἐξ 110 μελῶν, ἡλικίας ἄνω τῶν 25 ἐτῶν. Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐκλέγεται καὶ παύεται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, οἱ δὲ ὑπουργοὶ εἶναι μὲν κατ' ἀρχὴν μόνον ἀπέναντί του ὑπεύθυνοι, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ παραιτηθοῦν ἐὰν ἓν τῶν κοινοβουλευτικῶν σωμάτων ἐκφράσῃ μομφὴν ἐναντίον των. Τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 μέλη, διοριζόμενα ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἐγκρίσει τῆς γερουσίας.

Διοίκησις. Τὸ Περοῦ διαιρεῖται εἰς 20 νομούς, καλουμένους dipartimentos, οἵτινες εἶναι οἱ αὐτοὶ πρὸς τὰς ἐπὶ ἱσπανικῆς κατοχῆς intendencias, καὶ εἰς τρεῖς εἰδικὰς περιφερείας (Καλιάο, Μοκέγκουα καὶ Τοῦμπεθ). Οἱ νομοὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς ἐπαρχίας καὶ διαμερίσματα. Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι ἡ *Λίμα*, κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ *Καλάο* (ἐπίνειον τῆς πρωτευούσης), ἡ *Ἀρεκίπα*, ἡ *Κοῦθκο*, ἡ *Θέρρο ντὲ Πάσκο*, ἡ *Τρουχίλιο*, ἡ *Ἀϋακοῦτσο*, ἡ *Τσικλάϋο*, ἡ *Ἰκίτος*, ἡ *Πιούρα*, ἡ *Καχαμάρκα*, ἡ *Κατακάος*, ἡ *Οὐανκάϋο*, ἡ *Ἴκα*, ἡ *Ποῦνο* κλπ.

Κάτοικοι, γλῶσσα, θρησκεία. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τοῦ Περοῦ (53 %) ἀποτελοῦν οἱ μιγάδες (mestizos), οἵτινες προῆλθον ἐξ ἐπιμιξίας λευκῶν καὶ Ἰνδῶν, Ἰνδῶν καὶ νέγρων, λευκῶν καὶ νέγρων (Cholos, Zambos, Chinos καὶ ἄλλων). Οἱ αὐτόχθονες Ἰνδοὶ ἀποτελοῦν τὰ 32 % καὶ ἀνήκουν κυρίως εἰς τὰς φυλὰς Κετσούα (κατὰ πλειοψηφίαν) καὶ Ἀϋμάρα (ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς λίμνης Τιτικάκα), τῆς οἰκογενείας τῶν Ἴνκας. Οἱ ἄλλοι κάτοικοι εἶναι κρεολοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι (11%), νέγροι (2%) καὶ Ἀσιᾶται (ἐκ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας, ἰδίως Κινέζοι 2 %). Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους καὶ ἡ κατὰ πλειοψηφίαν ὁμιλουμένη εἶναι ἡ ἱσπανική. Ἐπίσημος δὲ θρησκεία τοῦ κράτους εἶναι ἡ καθολική. Ἀφήνεται ὅμως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος πλήρης ἐλευθερία εἰς τὴν ἄσκησιν πάσης ἄλλης θρησκείας.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα ἀπὸ ἡλικίας 6 μέχρι 14 ἐτῶν, κατὰ δὲ τὸν νόμον τοῦ 1921 εἶναι πενταετής. Τῷ 1926 ὑπῆρχον 3.330 σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μετὰ 5487 διδασκάλων καὶ 262.267 μαθητῶν καὶ 5.326 σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Παρὰ τὰς καταβαλλομένας ὅμως ἐσχάτως μεγάλας προσπαθείας ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, ὁ ἀναλφαβητισμὸς καθ' ἅπασαν τὴν χώραν εἶναι εἰσέτι μέγας. Ὑπάρχουν πρὸς τούτοις τέσσαρα πανεπιστήμια, τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ περιφημότερον τῶν ὁποίων εἶναι τῆς Λίμα (Universidad Mayor de San Marcos), ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ε' τῆς Ἱσπανίας τῷ 1551. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῶν πανεπιστημίων τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Τὰ ἄλλα πανεπιστήμια εἶναι τοῦ Κοῦθκο, ἱδρυθὲν τῷ 1598, τῆς Ἀρεκίπα, ἱδρυθὲν τῷ 1821 καὶ τῆς Τρουχίλιο, ἱδρυθὲν τῷ 1824. Ἐπίσης ὑπάρχουν διάφοροι σχολαὶ διὰ τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν, πολιτικῶν μηχανικῶν καὶ μεταλλειολόγων (ἱδρυθεῖσα τῷ 1876), στρατιωτική, ναυτική, γεωργικὴ καὶ ἐμπορικαὶ σχολαὶ καὶ πολλοὶ γεωργικοὶ σταθμοί, καθὼς καὶ εἰδικαὶ ἀκαδημίαι ἰατρικῆς, μουσικῆς, καλῶν τεχνῶν, ἐθνικὸν μουσεῖον, κρατικὰ ἀρχεῖα, μετεωρολογικοὶ σταθμοί, ἀστεροσκοπεῖον, βιβλιοθήκη, γεωγραφικὴ ἑταιρεία, ἱστορικὸν ἰνστιτοῦτον κτλ. Ἐν Περοῦ ἐκδίδονται 291 ἐφημερίδες καὶ 121 περιοδικά. Τὰ περισσότερα τῶν περιοδικῶν καὶ αἱ περισσότεραι ἐφημερίδες ἐκδίδονται ἐν Λίμᾳ (124).

Στρατὸς καὶ ναυτικόν. Ἡ στρατιωτικὴ θητεία εἶναι γενικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 19 μέχρι τοῦ 50 ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν πολιτῶν καὶ εἶναι τριετὴς διὰ τὸ πεζικὸν καὶ τετραετὴς διὰ τὸ ἱππικόν. Ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 5 στρατιωτικὰ διαμερίσματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων παρέχει μίαν πλήρη μεραρχίαν. Ἡ μεραρχία ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 συντάγματα πεζικοῦ, 1 τάγμα μυδραλλιοβόλων, 1 σύνταγμα ἱππικοῦ, 1 ὁμάδα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, 1 ὁμάδα ἐφίππου πυροβολικοῦ, 1 λόχον μηχανικοῦ, 1 λόχον σιδηροδρόμων, 1 λόχον ἐργατῶν, 1 λόχον ἀεροπόρων. Ὑπάρχουν ἐπίσης μὴ ὑπαγόμενα εἰς τὰς 5 μεραρχίας, 1 σύνταγμα ἱππικοῦ, 1 σύνταγμα παρακτίου πυροβολικοῦ, 1 τάγμα μηχανικοῦ, 1 λόχος ἐργατῶν, 1 σμῆνος ἀεροπλάνων, 1 τάγμα πεζοναυτῶν. Ὁ ἐν εἰρήνῃ στρατὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 1.020 ἀξιωματικοὺς καὶ 6.536 ἄνδρας. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ 420 ἀξιωματικοὶ ἀστυνομίας καὶ 6.380 ἀστυφύλακες. Διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχει, πλὴν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς, καὶ εἰδικὴ σχολὴ ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου καὶ σχολὴ στρατιωτικῶν ἀεροπόρων.

Τὸ *ναυτικὸν* τοῦ Περοῦ ἄλλοτε ἦτο σημαντικόν, ἀλλ' ἐξεμηδενίσθη σχεδὸν κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Χιλήν. Σήμερον περιλαμβάνει δύο παλαιὰ θωρηκτὰ (3.200 τόννων ἕκαστον), κατασκευασθέντα τῷ 1906, ἓν ἀντιτορπιλλικὸν (τῷ 1909), 6 ὑποβρύχια, 4 ποταμίους κανονιοφόρους ἐντὸς τοῦ Ἀμαζόνος, 1 συνοδὸν ὑποβρυχίων, 1 ἱστιοφόρον ἐκπαιδευτικὸν πλοῖον, καί τινας ἄλλας μικροτέρους κανονιοφόρους. Αἱ ἐν εἰρήνῃ ναυτικαὶ δυνάμεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ 200 ἀξιωματικοὺς καὶ 2.000 ναύτας. Ὁ ναύσταθμος τῆς χώρας εὑρίσκεται ἐν Καλιάο, ὁ δὲ σταθμὸς τῶν ὑποβρυχίων ἐπὶ τῆς ἔναντι τούτου νησῖδος Σὰν Λορένθο. Ἐν Καλιάο ὑπάρχει καὶ ἡ ναυτικὴ ἀκαδημία, παρὰ δὲ τὴν Λίμαν ἡ σχολὴ ὑδροπλάνων. Ἀπὸ τοῦ 1920 τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ περουβιανοῦ ναυτικοῦ ἔχει ἀναλάβει ἀποστολὴ ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.

Σημαία, θυρεὸς καὶ ἐθνικὸς ὕμνος. Ἡ ἐθνικὴ σημαία τοῦ Περοῦ, ὑποστᾶσα τρεῖς μεταβολὰς ἀπὸ τοῦ 1820, καθωρίσθη ὁριστικῶς τῷ 1825 καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ταινιῶν, διατεθειμένων κατακορύφως, κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: ἐρυθρᾶς, λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς. Ἡ εἰς τὸ μέσον λευκὴ ταινία φέρει τὸν θυρεὸν τῆς χώρας. Ἡ ἐμπορικὴ σημαία εἶναι ἡ αὐτή, ἄνευ τοῦ θυρεοῦ. Ὁ θυρεὸς εἶναι διῃρημένος ὁριζοντίως εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ κάτω περιλαμβάνει ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου χρυσοῦν κέρας ἀφθονίας, τὸ δὲ ἄνω, ὑποδιῃρημένον κατακορύφως εἰς δύο μέρη, περιλαμβάνει πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲν ἓν λευκὸν λάμα ἐπὶ κυανοῦ πεδίου, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ ἓν πράσινον δένδρον κιγχόνης ἐπὶ χρυσοῦ πεδίου. Ὁ ἐθνικὸς ὕμνος καθωρίσθη κατόπιν ποιητικοῦ καὶ μουσικοῦ διαγωνισμοῦ τῷ 1821, τῆς μουσικῆς αὐτοῦ συντεθείσης ὑπὸ τοῦ μαθητευομένου μοναχοῦ Ἰωσὴφ Βερνάρδου Ἀλθέντο, τοῦ δὲ ποιήματος ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ ντὲ λὰ Τόρρε Οὐγκάρτε. Ὁ ὕμνος οὗτος ἐκηρύχθη ἐπίσημος καὶ ἀμετάβλητος δι' ἀποφάσεως τοῦ κογκρέσσου τῷ 1912.

Δημόσια οἰκονομικὰ κλπ. Τὸ δημόσιον χρέος τοῦ Περοῦ ἀνήρχετο τὴν 30 Ἰουνίου 1930 εἰς 20.657.055 λίρας στερλίνας τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰς 16.545.303 τὸ ἐσωτερικόν. Μέχρι τοῦ 1930 νομισματικὴ μονὰς ἦτο ἡ λίρα τοῦ Περοῦ (libra peruana, £. p.) ὑποδιαιρουμένη εἰς 10 σὸλ (sol) τῶν 10 ντινέρο (dinéros) ἢ 100 θεντάβος (centavos), ἕκαστον βάρους 7,98805 γρ. χρυσοῦ τῶν $0.916^{2}/_{3}$, ἤτοι περιεκτικότητος 7,32238 γρ. καθαροῦ χρυσοῦ καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας πρὸς τὴν λίραν Ἀγγλίας. Ἀπὸ τοῦ 1930, συνεπείᾳ τῆς ὑποτιμήσεώς της, ἡ λίρα ἐγκατελείφθη ὡς νομισματικὴ μονάς, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τοῦ χρυσοῦ σὸλ (sol oro) τῶν αὐτῶν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑποδιαιρέσεων (10 ντινέρος ἢ 100 θεντάβος). Τὰ παλαιὰ χρυσᾶ τῆς 1, $^1/_2$, $^1/_5$ (quintos) λίρας, ἰσότιμα πρὸς τὴν λίραν Ἀγγλίας, ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς κυκλοφορίας, κυκλοφοροῦν δὲ σήμερον ἀργυρᾶ σὸλ 1, $^1/_2$, $^1/_5$, $^1/_{10}$, $^1/_{20}$, νικέλινα τῶν 20, 10 καὶ 5 θεντάβος καὶ χάλκινα τῶν 2 καὶ 1 θεντάβος. Μέτρα καὶ σταθμὰ εἶναι τὰ τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος.

—*[Οἰκον. Γεωγρ.] Γεωργία*. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἴνκα ἡ γεωργία εὑρίσκετο εἰς μεγάλην τελειότητα καὶ ἀκμήν, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ἔκτοτε· ἤδη ἡ μεγαλυτέρα ἀνάπτυξις αὐτῆς παρουσιάζεται ἐν τῇ παρακτίῳ περιφερείᾳ· εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν ἐργατικῶν χειρῶν, κεφαλαίων καὶ ἰδίως συγκοινωνιῶν παρεμποδίζει μεγάλως τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τοῦ Περοῦ εἶναι ὁ βάμβαξ καὶ τὸ σακχαροκάλαμον. Ὁ βάμβαξ εἶναι ἰθαγενοῦς προελεύσεως, ἐκαλλιεργεῖτο δὲ ἀπὸ τῆς προκολομβιανῆς ἐποχῆς. Ἡ ποιότης αὐτοῦ εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ κόσμου. Τὸ σακχαροκάλαμον καλλιεργεῖται ἐν Περοῦ ἀπὸ τοῦ 1545, τὰ κυριώτερα δὲ κέντρα παραγωγῆς αὐτοῦ εἶναι αἱ κοιλάδες τῶν περιοχῶν τῆς Λιμπερντὰδ καὶ τῆς Λαμπαϋέκε. Ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι ὁ καφές, ἡ ποιότης τοῦ ὁποίου θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ κόσμου, τὸ κακάον, ὁ καπνός, ὄρυζα ἐξαιρέτου ποιότητος, αἱ σταφυλαί, αἱ ἐλαῖαι καὶ τὰ γεώμηλα, τῶν ὁποίων τὸ Περοῦ μετὰ τῆς Κολομβίας εἶναι ἡ ἀρχικὴ πατρίς.

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας Πιούρα, Καχαμάρκα, Χουνὶν καὶ Κοῦθκο, ὅπου κυρίως εὐδοκιμοῦν οἱ βόες. Οἱ καλύτεροι καὶ ἀφθονώτεροι ἵπποι τοῦ Περοῦ προέρχονται ἐκ τῆς κοιλάδος Σάντα καὶ τῆς ἐπαρχίας Τσανκάϋ. Μεγάλως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ χοιροτροφία, σχεδὸν εἰς ἁπάσας τὰς περιφερείας τῆς χώρας. Ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγὴ ἰδίως ἐρίων.

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη. Μόνον ἡ βιομηχανία τῆς σακχάρεως ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐν τῇ παρακτίῳ περιοχῇ. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἐν τῇ χώρᾳ χυτήριά τινα, ξυλοποιεία, ἐργοστάσια ζυμαρικῶν, βυρσοδεψεῖα,

Digitized by Google

ὑφαντήρια βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ἐργοστάσια ἐπίπλων, χρησιμοποιοῦντα ξυλείαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, καθότι ἡ ἄφθονος καὶ πολυτιμοτάτη ξυλεία τῶν τεραστίων δασῶν τῆς χώρας παραμένει κατὰ μέγα μέρος ἀνεκμετάλλευτος ἐλλείψει ἐργατικῶν χειρῶν καὶ μεταφορικῶν μέσων.

Μεταλλεῖα. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας εἶναι ἀφθονώτατος, τὸ δὲ Περοῦ θεωρεῖται ἡ κλασσικὴ χώρα τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου. Περὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ὀρυκτῶν τούτων εἶχον δημιουργηθῆ, εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Περοῦ, μυθικαὶ παραδόσεις. Οἱ Ἱσπανοὶ κατακτηταί, ἐξαναγκάζοντες τοὺς Ἰνδοὺς δούλους νὰ ἐργάζωνται νυχθημερὸν εἰς τὰ μεταλλεῖα, εἶχον κατορθώσει νὰ πληρώσωσι τὰ ταμεῖα τῶν Ἱσπανῶν βασιλέων διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀμυθήτου ἀξίας. Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ὅμως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, ἡ ἐντατικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν χρυσωρυχείων καὶ τῶν ἀργυρωρυχείων εἶχε σταματήσει, καθότι τὰ πλεῖστα τῶν μεταλλείων τούτων εἶχον ἐμφανίσει σημεῖα ἐξαντλήσεως. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς μεταλλειολογικῆς σχολῆς, τῷ 1876, ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν ἐπανελήφθη ἐπὶ ἐπιστημονικωτέρων βάσεων καὶ μὲ εὐνοϊκώτερα ἀποτελέσματα καὶ ἀπόδοσιν. Πλὴν τῶν ὀρυκτῶν τούτων ὑπάρχουν καὶ πλεῖστα ἄλλα, εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, ἥτις καὶ θεωρεῖται ὡς μία τῶν πλουσιωτέρων τῆς γῆς ἀπὸ ἀπόψεως μεταλλευτικοῦ πλούτου. Ἐν Περοῦ ὑπάρχουν ἐν ἐκμεταλλεύσει ὑπὲρ τὰς 6.000 μεταλλεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁλονὲν προστίθενται καὶ ἄλλα, καθότι καθημερινῶς ἀνακαλύπτονται καὶ νέα κοιτάσματα. Ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς χώρας τὸ πετρέλαιον, ὁ χαλκὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἀποτελοῦν τὰ 80 % αὐτοῦ. Ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος, ὁ χαλκός, ὁ ὑδράργυρος, ὁ ψευδάργυρος, τὸ νίκελ, ὁ σίδηρος, τὸ μαγνήσιον, τὸ βανάδιον, τὸ ἀντιμόνιον, τὸ βισμούθιον, ὁ μόλυβδος καὶ οἱ γαιάνθρακες ἀφθονοῦν ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἄνδεων. Εἰς τὴν παράκτιον περιοχὴν ὑπάρχουν γαιάνθρακες, ἅλας, θεῖον, βόραξ καὶ πετρέλαιον.

Ἐμπόριον. Κατὰ τὴν περίοδον, καθ' ἣν τὸ Περοῦ ἀπετέλει ἀποικίαν τῆς Ἱσπανίας, ἅπαν τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ διεξήγετο μετὰ τῆς χώρας ταύτης. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῷ 1821 τὸ Περοῦ ἤρχισε νὰ ἐξάγῃ εἰς διαφόρους χώρας τὸ περίφημον λίπασμα γκουανὸ καὶ νίτρον, ἅτινα ἀπέβησαν ἡ κυριωτέρα πηγὴ πλούτου τῆς χώρας. Μετὰ τὸν πόλεμον ὅμως τῆς Χιλῆς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τὸ Περοῦ αἱ ἐπαρχίαι, ἐξ ὧν προήρχετο τὸ νίτρον, τῷ 1879, τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον παρήκμασε, μόνον δὲ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐντεῦθεν, ἀνεζωογονήθη καὶ πάλιν, χάρις εἰς τὰς παντοειδεῖς ἀφθόνους προμηθείας, τὰς ὁποίας ἔκαμνον ἐκ τοῦ Περοῦ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἡ Μεγάλη Βρεττανία. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἑξαετίαν τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ Περοῦ παρουσίασε τὴν ἑξῆς ἐξέλιξιν εἰς χιλιάδας λιρῶν περουβιανῶν:

	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Εἰσαγωγή	17.964	18.273	19.559	19.364	17.627	18.985
Ἐξαγωγή	25.072	21.751	23.966	31.198	31.519	33.508

Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς κατὰ τὸ 1930 ἦσαν εἰς χιλιάδας λιρῶν περουβιανῶν: πετρέλαιον καὶ τὰ παράγωγα αὐτοῦ 11.339, βάμβαξ 5.763, χαλκὸς 5.466, σάκχαρις 3.638, ἔρια 1 109, χρυσὸς καὶ ἄργυρος 544, βαμβακέλαιον 332, δέρματα 299, διάφορα ἄλλα ὀρυκτὰ 235. Τὰ δὲ κυριώτερα εἴδη εἰσαγωγῆς ἦσαν: βαμβακερὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα, διάφορα εἴδη κατειργασμένου μετάλλου, μηχανήματα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, μεταξωτὰ κτλ. Κυριώτεραι χῶραι, μετὰ τῶν ὁποίων διενεργεῖται τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, εἶναι αἱ ἑξῆς:

Εἰσαγωγή		*Ἐξαγωγή*	
Ἡν. Πολ. Β. Ἀμερ.	11.158	Ἡν. Πολ. Β. Ἀμερ..	7 763
Μεγάλη Βρεττανία..	6 141	Μεγάλη Βρεττανια...	2 781
Χιλή..............	2.598	Γερμανία	1.759
Ἀργεντινή	2.471	Βέλγιον......	742
Καναδᾶς....	2.428	Ἰταλία	688
Γερμανία	2 041	Ἀργεντινή..........	619
Βραζιλία..........	2 036	Γαλλία...	602
Ὁλλανδία	1.566	Αὐστρία	596
Βέλγιον...	615	Σουηδία..	542

Συγκοινωνίαι. Αἱ συγκοινωνίαι τῆς χώρας εἶναι εἰσέτι ἐλλιπέσταται. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1920 τὸ κογκρέσσον ἐψήφισε σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν εὐρυτάτου σχεδίου ὁδῶν διασχιζουσῶν τὸ Περοῦ ἀπὸ Β. πρὸς Ν., διὰ τῆς παραλίας καὶ διὰ τῶν Ἄνδεων καὶ ἀπὸ Α. πρὸς Δ. Αἱ πλεῖσται τῶν ὁδῶν τούτων εὑρίσκονται ὑπὸ κατασκευήν, ἄλλαι δὲ ἀποπερατωθεῖσαι ἐτέθησαν ἤδη ἐν χρήσει. Ἐπίσης κατασκευάζονται ὁλονὲν νέαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν μεταφορῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ ἀποπεράτωσις τῶν ὁδῶν καὶ τῶν γραμμῶν τούτων θὰ ἀναπτύξῃ μεγάλως τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐντατικωτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῶν πλουσιωτάτων καὶ ἀφθονωτάτων μεταλλείων. Ἤδη εὑρίσκονται ἐν ἐκμεταλλεύσει 3.500 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ 3.000 χλμ. περίπου ὑπὸ κατασκευήν. Ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος, ὅστις κατεσκευάσθη ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, εἶναι ὁ ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τοῦ Περοῦ Λίμα μέχρι τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Καλιάο τῷ 1851. Ἡ περιοχὴ τῶν δασῶν ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ εὐρέος δικτύου ποταμίων συγκοινωνιῶν. Ὁ κυριώτερος ποτάμιος λιμὴν εἶναι τὸ Ἰκίτος ἐπὶ τοῦ Μαρανιόν, τὸ ὁποῖον συγκοινωνεῖ μὲ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν διὰ τοῦ Ἀμαζονίου. Τὸ ποτάμιον σύστημα τῶν συγκοινωνιῶν τῶν παραποτάμων τοῦ Ἀμαζονίου ἐν Περοῦ ὑπολογίζεται ὅτι ἔχει μῆκος 4.000 μιλλίων. Διὰ τῆς λίμνης Τιτικάκα διεξάγεται ζωηρὰ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Βολιβίας. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ κυριώτεροι λιμένες εἶναι οἱ *Καλιάο*, *Τρουχίλιο*, *Τσικλάϋο*, *Μολιέντο*, *Πίσκο* κτλ. Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν περιλαμβάνει 74 ἐμπορικὰ πλοῖα ἐκτοπίσματος ἐν συνόλῳ 101.209 τόννων, καὶ 54 ἱστιοφόρα συνολικοῦ ἐκτοπίσματος 38.846 τόννων. Πλὴν τῶν θαλασσίων, ποταμίων καὶ τῶν διὰ ξηρᾶς συγκοινωνιῶν ὑπάρχουν καὶ ἐναέριοι τοιαῦται, ἐξυπηρετούμεναι ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς καὶ τῆς ναυτικῆς ὑπηρεσίας, ἐξ ὧν ἡ ἀπὸ Ἰκίτος εἰς Σὰν Ραμὸν παραλαμβάνει ἐπιβάτας, ταχυδρομεῖον καὶ ἐμπορεύματα. Αἱ ταχυδρομικαὶ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ 855 ταχυδρομικῶν γραφείων, 321 τηλεγραφικῶν γραφείων μετὰ τηλεγραφικῶν γραμμῶν μήκους 14.840 χλμ. καὶ 27 σταθμῶν ἀσυρμάτου.

—*[Γράμματα. Τέχναι. Ἐπιστῆμαι]* Ἡ σῳζομένη παλαιὰ περουβιανὴ λογοτεχνία χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἱσπανικῆς κατακτήσεως. Τὸ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Κετσούα γραφὲν δρᾶμα «Ὀλιάντα» καὶ θεωρούμενον ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν προϊσπανικὴν ἐποχήν, ἐξηκριβώθη ὅτι ἐγράφη τῷ 1770. Τὰ παλαιότερα σῳζόμενα γραπτὰ μνημεῖα ἐν Περοῦ εἶναι χρονικὰ αὐτοπτῶν μαρτύρων Ἱσπανῶν, οἵτινες περιέγραψαν τὴν χώραν, μετὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν των. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων τοιούτων χρονικῶν εἶναι τὰ «Comentarios Reales» τοῦ Γκαρθιλάνο ντὲ λὰ Βέγκα (1539—1616), τοῦ ὁποίου ἡ μήτηρ κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἴνκα, τὰ «Χρονικὰ τοῦ Περοῦ» τοῦ Π. ντὲ Θιέθα ντὲ Λεὸν (1553) καὶ ἡ «Φυσικὴ καὶ κοινωνικὴ ἱστορία τῶν Ἰνδιῶν» (1590) τοῦ Ἰωσὴφ ντὲ Ἀκόστα. Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἐγράφησαν πολλαὶ περιγραφαὶ ἐξερευνήσεων καὶ ἱστορίαι ἐπιδρομῶν Βρεττανῶν πειρατῶν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐγράφησαν πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ μελέται ἐν τῷ «Περουβιανῷ Ἑρμῇ», περιοδικῷ ἱδρυθέντι ὑπὸ τοῦ Ἱππολύτου Οὐνάνουε τῷ 1791. Ὁ Οὐνάνουε ἦτο ἰατρὸς καὶ ἔγραψε βιβλίον περὶ τοῦ κλίματος τῆς Λίμα καὶ ἵδρυσε τὸ ἀνατομικὸν ἀμφιθέατρον τῷ 1792 καὶ τὸ κολλέγιον τῆς ἰατρικῆς τοῦ Σὰν Φερνάντο τῷ 1811. Ὁ πολυγραφώτατος τῶν συγγραφέων τῆς περιόδου τῆς ἱσπανικῆς κατακτήσεως ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος ντὲ Περάλτα Μπαρνουέβο (1663—1743), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποβῆ ὁ δαφνοστεφὴς ποιητὴς τῆς αὐλῆς τοῦ ἀντιβασιλέως καὶ εἶχε γράψει ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τὰ 60 ἀστρονομικὰ καὶ μαθηματικὰ ἔργα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐνεφανίσθησαν καὶ πολλοὶ ποιηταί, μυθιστοριογράφοι καὶ δραματικοὶ συγγραφεῖς. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Περοῦ τῷ 1821, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τὰ γράμματα προσέλαβον νέαν ζωὴν καὶ ἄνθησιν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγράφησαν «Αἱ περουβιαναὶ ἀρχαιότητες» (1851) τῶν Μαριάνο Ἐντουάρντο Ριβέρα καὶ Τσοῦντι, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ παλαιοτέρων ἐπιστημονικῶν μελετῶν τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Περοῦ, ἡ «Γεωγραφία τοῦ Περοῦ» (1862) καὶ τὸ «Στατιστικὸν καὶ γεωγραφικὸν λεξικὸν τοῦ Περοῦ» (1877) τοῦ Ματθαίου Πὰθ Σολντάν, καθὼς καὶ τὰ σημαντικώτερα ἔργα τῆς ἐποχῆς «Τὸ Περοῦ, μεταλλειολογικαὶ μελέται κ.τ.λ.» (1874—1902) τοῦ Ἀντωνίου Ραϊμόντι καὶ τὸ «Ἱστορικοβιογραφικὸν λεξικὸν τοῦ Περοῦ» (1890) τοῦ Μανουὴλ ντὲ Μεντιμπουρού. Τὴν φιλολογίαν τῆς ἐπαναστάσεως χαρακτηρίζει πλῆθος πολιτικῶν σατιρῶν ἐμμέτρων καὶ εἰς πεζὸν λόγον, πατριωτικῶν ποιημάτων καὶ ᾠδῶν. Περὶ τὸ 1830 τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λογοτεχνίας ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ ρωμαντισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰσήχθη ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὸ Περοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται καὶ τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου περουβιανὸν ἐθνικὸν θέατρον, τοῦ ὁποίου ἱδρυταὶ εἶναι οἱ Φίλιππος Πάρντο ὑ Ἀλιάγκα καὶ Μανουὴλ Ἀσένσιο Σεγκούρα. Οἱ κυριώτεροι συγγραφεῖς τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι ὁ Ριχάρδος Πάλμα, γράψας εἰς 6 τόμους τὰς περιφήμους «Περουβιανὰς παραδόσεις», ἀληθῆ θησαυρὸν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Περοῦ, ὁ ποιητὴς καὶ φιλόσοφος Μανουὴλ Γκονθάλες Πράντα, ὁ ποιητὴς Ἰωσὴφ Σάντος Τσοκάνο, οἱ κριτικοὶ Ἰωσὴφ ντὲ λὰ Ρίβα Ἀγκουέρο καὶ Βεντούρα Γκαρθία Καλντερόν, ὁ διεθνοῦς φήμης κριτικὸς καὶ φιλόσοφος Φραγκῖσκος Γκαρθία Καλντερὸν καὶ ἐκ τῶν νεωτάτων ὁ Λουδοβῖκος Ἀλβέρτος Σάντσεθ, οἱ ἀρχαιολόγοι Ἰούλιος Τέλλο καὶ Λουδοβῖκος Βαλκαρθάλ, ὁ νομομαθὴς Βίκτωρ Μαούρτουα, ὁ μαθηματικὸς Φρειδερῖκος Βιλιαρρεάλ, ὁ φιλόσοφος Ὀσκὰρ Μιρὸ Κεσάντα, ὁ ἀρχιτέκτων Κάρολος Μπακαφλόρ, συνδυάσας τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν Ἴνκα μετὰ τῆς ἱσπανικῆς ἀποικιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ὁ μουσικὸς Ἰωάννης Βάλιε Ριέστρα, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων συνέθεσε τὸ περίφημον μελόδραμα «Ὀλιάντα», ἐπὶ τῇ βάσει παλαιοϊνδικῶν μοτίβων τῆς περιοχῆς τῶν Ἄνδεων.

— *[Ἐθνογρ.]* Οἱ αὐτόχθονες Ἰνδοὶ τοῦ Περοῦ, οἵτινες εἶναι οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτοῦ, δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας: εἰς τοὺς πρὸς τὰ δυτικὰ τῶν Ἄνδεων ἢ Ἰνδοὺς τῶν πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν κλιτύων τῶν Ἄνδεων, οἵτινες κατὰ πλειοψηφίαν ὁμιλοῦν διαφόρους διαλέκτους καὶ ἰδιώματα τῆς γλώσσης κετσούα ἢ κιτσούα καὶ κατοικοῦν εἰς τὰ παράλια καὶ εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς χώρας καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡμιπολιτισμένοι· καὶ εἰς τοὺς πρὸς τὰ ἀνατολικὰ τῶν Ἄνδεων ἢ Ἰνδοὺς τῶν πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν κλιτύων τῶν Ἄνδεων, οἵτινες ἀνήκουν εἰς τὰς γλωσσικὰς οἰκογενείας τῶν Τουπί, Ἀροβάκε καὶ Πάνο. Οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡμιάγριοι καὶ ζοῦν βίον πλάνητα καὶ νομαδικὸν εἰς τὰ δάση τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ἀμαζονίου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀφίξεως τῶν Ἱσπανῶν εἰς τὸ Περοῦ οἱ λαοὶ οἱ ὁμιλοῦντες τὴν γλῶσσαν κετσούα κατεῖχον οὐχὶ μόνον τὰς πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν κλιτῦς τῶν Ἄνδεων, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν σημερινὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἐξετείνοντο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀπὸ τῆς 2° Β. πλάτους μέχρι τῆς 25° Ν. πλάτους. Ἀπετέλουν τότε τμῆμα μεγάλου κράτους, τὸ ὁποῖον οἱ πρῶτοι κατακτηταὶ ὠνόμασαν βασίλειον τῶν Ἴνκα, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς φυλῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ οἰκογένεια (βλ. λ. *Ἴνκα*). Αἱ κυριώτεραι ἐθνότητες, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ βασίλειον τῶν Ἴνκα, ἦσαν οἱ Τσιντσαϋσουύα, πρὸς Β. τοῦ Θέρρο ντὲ Πάσκο, ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Μαρανιόν· οἱ Ἴνκα, ὑποδιαιρούμενοι εἰς ἓξ φυλὰς (Ἴνκα, Κάνα, Κιτσούα, Τσάνκα, Οὐάνκα, Ρουκάνα), μεταξὺ τοῦ Θέρρο ντὲ Πάσκο καὶ τῆς λίμνης Τιτικάκα· οἱ Οὔρου ἢ Πουκίνα, πέριξ τῆς λίμνης ταύτης, οἱ μᾶλλον πρωτόγονοι ἐκ πάντων τῶν λαῶν τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τοὺς Ἴνκα· οἱ Κόλλα ἢ Ἀϋμάρ, πρὸς Ν. τῆς λίμνης μέχρι τῆς χώρας τῶν Ἀτακάμα· καὶ τέλος οἱ Ὑούνκα ἢ Τσίμου, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Τινὲς τῶν λαῶν τούτων ἐξηφανίσθησαν ἤδη, ἐνῷ ἄλλοι ὑφίστανται εἰσέτι, παρουσιάζοντες ἀξιοσημείωτον ἑνότητα φυσικῶν χαρακτήρων: εἶναι μετρίου ἀναστήματος (1,57—1,60 μ.), μὲ πλατὺ στῆθος, βραχείας κνήμας καὶ κεφαλὴν στρογγύλην.

Οἱ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ τῶν Ἄνδεων Ἰνδοὶ ἀνήκουν εἰς τρεῖς διαφόρους γλωσσικὰς ὁμάδας. Πρὸς τὰ βόρεια τῆς χώρας αἱ περισσότεραι τῶν φυλῶν ὁμιλοῦν διαλέκτους τῆς οἰκογενείας Τουπί. Μεταξὺ τούτων εἶναι οἱ Κοκάμα τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀμαζονίου, οἱ Ὀμάγκα τῶν αὐτῶν ὀχθῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐξηφανίσθησαν ἐξ ἐπιμιξίας. Πλησίον τούτων ζοῦν λαοί, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα δὲν ἐμελετήθη εἰσέτι, ὡς εἶναι οἱ Ὑάγκα, οἱ Τικούνα, οἱ Ὀρεχόνες κτλ. Αἱ φυλαί, αἵτινες ὁμιλοῦν τὴν γλῶσσαν Πάνο, κατοικοῦν πρὸς τὰ νότια τῶν ἀνωτέρω φυλῶν, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ ποταμοῦ Οὐκαϋάλι, αἱ κυριώτεραι δὲ τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς: οἱ κυρίως Πάνο, οἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε μέγα ἔθνος ἐκτεινόμενον ἐπὶ τοῦ κάτω Οὐκαϋάλι καὶ τοῦ ἄνω Ἀμαζονίου καὶ ἐγνώριζον καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ χάρτου, εἶχον δὲ καὶ διάφορα σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ὑπεδήλουν τὰς ἀξιομνημονεύτους χρονολογίας καὶ γεγονότα καὶ τοὺς μῆνας τοῦ ἔτους. Σήμερον οὗτοι περιωρίσθησαν εἰς ὀλίγας χιλιάδας πτωχοτάτην καὶ ἀθλιωτάτην ζωὴν διαγόντων νομάδων. Οἱ Σένσι καὶ Σετιμπό, οἵτινες ζοῦν εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια, πρὸς Α. τοῦ Οὐκαϋάλι. Οὗτοι διετήρησαν καλύτερον τὸν ἀρχαῖον τύπον καὶ τὰ ἀληθῆ ἤθη τῶν Πάνο καὶ ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς Κατσίμπο ἢ Κασίβο, οἵτινες θεωροῦνται ἀνθρωποφάγοι (ἰνδοκαννίβαλοι, διότι τρώγουν τοὺς γονεῖς των). Οἱ Κονιμπὸ καὶ οἱ Σιπιμπὸ τοῦ μέσου Οὐκαϋάλι. Οὗτοι εἶναι λίαν βραχύσωμοι καὶ ἔχουν τὴν συνήθειαν νὰ παραμορφώνουν τὰ κρανία τῶν γεννωμένων βρεφῶν. Εἶναι ὀνομαστοὶ ὡς κυνηγοὶ τῶν ὁμοφύλων των Ἀμαουάκο, οἵτινες ζοῦν ἐντὸς τῶν δασῶν ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Πρὸς Ν. τῶν Ἰνδῶν τῆς ὁμάδος Πάνο, ἐπὶ τοῦ ἄνω Οὐκαϋάλι καὶ τῶν λόφων, οἵτινες ἐκτείνονται ἀνατολικώτερον, ζοῦν φυλαί τινες, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα ἀνήκει εἰς τὴν γλωσσικὴν ὁμάδα τὴν καλουμένην Ἀβοράκε ἢ Μαϋπόρε. Αἱ φυλαὶ αὗται εἶναι αἱ Ἄντι ἢ Κάνοπο, μὲ πρόσωπον μογγολικοῦ τύπου, αἱ Πίρο ἢ Τσοντακίρο, αἱ Σιρενίρι, αἱ Οὐαϊτσιπαῖρι κτλ. Πολλοὶ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων πληθυσμῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱσπανικῆς κατακτήσεως εἶχον προσηλυτισθῆ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπανῆλθον εἰς τὰς πρωτογόνους λατρείας των.

— *[Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων τὸ Περοῦ κατῳκεῖτο ὑπὸ διαφόρων ὁμάδων φυλῶν, διαφερουσῶν μεγάλως ἀπ' ἀλλήλων καὶ διῃρημένων εἰς δύο μεγάλα τμήματα, εἰς τὰς φυλὰς τῶν Κορδιλλιέρων καὶ εἰς τὰς παρακτίους

Digitized by Google

φυλάς. Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δύο τούτων τμημάτων, παρὰ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀγρίους πληθυσμούς, ὑπῆρχον καὶ πεπολιτισμένα ἔθνη. Μεταξὺ τούτων ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι ἦσαν οἱ *Ἀϋμάρα* καὶ οἱ *Κετσούα*, ἐκ τῶν ὁποίων μία φυλή, ἡ τῶν *Ἴνκα*, εἶχε κατορθώσει νὰ ἱδρύσῃ μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τμήματι ἦσαν οἱ *Τσιμοῦ*, οἵτινες εἶχον κατασκευάσει ἀνάκτορα, τῶν ὁποίων τὰ ἐπιβλητικὰ ἐρείπια σῴζονται ἔτι ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Τρουχίλιο.

Ἡ πρώτη περουβιανὴ μοναρχία ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Μάνκο-Καπὰκ ἐν Κοῦθκο τῷ 1021 μ.Χ. Οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Ἴνκα, ἥτις ἐκυριάρχησε τῆς χώρας μέχρι τῆς ἱσπανικῆς κατακτήσεως. Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἴνκα τὸ Περοὺ ἀνέπτυξεν ἴδιον πολιτισμὸν καὶ ἐγνώρισεν ἐποχὰς μεγάλης εὐημερίας. Ἡ διείσδυσις τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἱσπανῶν εἰς τὸ Περοῦ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1530, ὁπότε ὁ Φραγκῖσκος Πιθάρρο ἵδρυσεν ἐν Σὰν Ματέο τὴν πρώτην ἱσπανικὴν ἐγκατάστασιν ἐν Περοῦ. Τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1532 ἀνεχώρησεν οὗτος ἐκ τοῦ σημείου τούτου μετὰ 102 πεζῶν, 62 ἱππέων καὶ 2 τηλεβόλων, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἴνκα Ἀταχουάλπα, ὁ ὁποῖος προήλαυνεν ἐναντίον του, ἄνευ ὅμως ἐκδηλώσεως ἐχθρικῶν διαθέσεων. Ἕνεκα τούτου οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἀπεφασίσθη νὰ συναντηθοῦν φιλικῶς ἐν Καχαμάρκα, ἀλλ' ὁ Πιθάρρο συνέλαβε προδοτικῶς τὸν Ἀταχουάλπα καὶ ἐδολοφόνησε τὴν ἀκολουθίαν του. Ὁ Ἀταχουάλπα, φοβούμενος μήπως οἱ Ἱσπανοὶ ἀπελευθερώσουν τὸν ἀντίπαλόν του Οὐασκάρ, τὸν ὁποῖον ἐκράτει αἰχμάλωτον, κατώρθωσε νὰ διατάξῃ τὴν δολοφονίαν του. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προσέφερε τόσον ἄφθονα καὶ πλούσια λύτρα εἰς τὸν Πιθάρρο, ὥστε οὗτος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν προσφορὰν καὶ νὰ ὑποσχεθῇ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀταχουάλπα. Τὰ λύτρα ταῦτα συνίσταντο εἰς διάφορα τεμάχια χρυσοῦ, ὑπολογισθέντα εἰς 4.605.670 δουκᾶτα. Μετὰ τὴν λῆψιν ὅμως τῶν λύτρων οἱ Ἱσπανοί, φοβούμενοι ν' ἀπελευθερώσουν τὸν αἰχμάλωτόν των, τὸν κατηγόρησαν ὡς δολοφονήσαντα τὸν Οὐασκὰρ καὶ διοργανώσαντα στασιαστικὸν κίνημα ἐναντίον των· ἕνεκα δὲ τούτου τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον καὶ τὸν ἐστραγγάλισαν. Κατόπιν τούτου ὁ Πιθάρρο ἐβάδισε κατὰ τῆς πρωτευούσης τῶν Ἴνκα Κοῦθκο. Οἱ Ἰνδοί, οἵτινες εἶχον παραμείνει πιστοὶ εἰς τὸν Ἀταχουάλπα, προσέβαλον τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὰ στενὰ τοῦ Βιλακουένκα, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπεγοητεύθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πιθάρρο, ἵνα προσελκύσῃ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Ἀταχουάλπα μὲ τὸ μέρος του, ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Οὐασκὰρ Μάνκο-Ἴνκα καὶ τὴν 18 Νοεμβρίου 1533, λαβὼν ἱκανὰς ἐνισχύσεις, εἰσῆλθε θριαμβευτὴς εἰς τὸ Κοῦθκο ἐπὶ κεφαλῆς 480 στρατιωτῶν. Παραλλήλως ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Πιθάρρο Σεβαστιανὸς ντὲ Μπεναλκαθάρ, μετὰ τοῦ Ἀλμάγκρο ἀνέλαβον τὴν κατάκτησιν τοῦ Κίτο καὶ τῆς περιφερείας του. Ὁ Πιθάρρο, ἐπειδὴ τὸ Κοῦθκο εὑρίσκετο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς συγκοινωνίας μετὰ τοῦ Παναμᾶ, ἐγκατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του πλησίον τῆς θαλάσσης παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Λίμακ, καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν ἐπισήμως τὴν 15 Ἰανουαρίου 1535 *Πόλιν τῶν Βασιλέων* (Ciudad de los Reyes). Ἡ πόλις αὕτη μετωνομάσθη βραδύτερον *Λίμα*. Μετὰ ἓν ἔτος οἱ Ἰνδοὶ ἐπανεστάτησαν ἐν Κοῦθκο, ἀλλ' ἡ ἐξέγερσις αὕτη κατεστάλη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν εὐκόλως. Ἐπίσης ἄνευ μεγάλης δυσχερείας κατεστάλη καὶ ἄλλη ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας ἡγήθη ὁ Μάνκο-Ἴνκα, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν καταστολὴν καὶ ταύτης, ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κατακτήσεως τῆς παραλιακῆς λωρίδος τοῦ Περοῦ, ὁ Πιθάρρο ἀπέστειλε τὸν ἀδελφόν του Φερδινάνδον εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπως κομίσῃ εἰς τὸν Ἱσπανὸν βασιλέα τὸ πέμπτον τῶν λύτρων τοῦ Ἀταχουάλπα καὶ ἐπέτυχεν ἐκ μέρους τῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως νὰ διορισθῇ διοικητὴς ἁπάσης τῆς χώρας, ἥτις ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Σαντιάγο μέχρι 270 λευγῶν πρὸς Ν., καὶ ἥτις ὠνομάσθη *Νέα Καστιλλία*. Ἡ πρὸς Ν. τῆς χώρας ταύτης περιοχή, μήκους 200 λευγῶν, ὀνομασθεῖσα *Νέον Τολέδον*, ἐδόθη εἰς τὸν σύντροφον τοῦ Πιθάρρο Διέγον Ἀλμάγκρο, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν κατάκτησίν της. Μὴ εὑρὼν ὅμως τὴν χώραν ταύτην, ἥτις βραδύτερον ὠνομάσθη *Χιλή*, ὅσον ὑπελόγιζε πλουσίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Περοῦ καὶ κατέλαβε τὸ Κοῦθκο. Κατόπιν τούτου ἐπῆλθε σύγκρουσις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πιθάρρο, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο νὰ συλληφθῇ ὁ Ἀλμάγκρο καὶ νὰ στραγγαλισθῇ τῷ 1539. Τῷ 1541 ὅμως οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλμάγκρο κατώρθωσαν νὰ δολοφονήσουν τὸν Πιθάρρο ἐν Λίμα, καὶ νὰ ἀνακηρύξουν διοικητὴν τοῦ Περοῦ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλμάγκρο, Ἀλμάγκρο ἐλ Μόθο. Ἐπηκολούθησαν σκληροὶ καὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀπαδῶν τῶν δύο μερίδων, κατόπιν δὲ καὶ μεταξὺ τῶν ἐξ Ἱσπανίας ἀποσταλέντων ἀξιωματικῶν μετ' ἐνισχύσεων, ὅπως ἐπιβάλουν τὴν τάξιν, μέχρις ὅτου ὁ Πέτρος ντὲ λὰ Γκάσκα, ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, κατώρθωσε νὰ καθυποτάξῃ τοὺς πάντας τῷ 1548. Κατόπιν τῆς ἐπελθούσης εἰρηνεύσεως μεταξὺ τῶν κατακτητῶν, ἐγκατεστάθη ἐν Περοῦ ἀντιβασιλεία ὑπὸ ἀντιβασιλεῖς, ἀλληλοδιαδόχως, τοὺς Ἀντώνιον ντὲ Μεντόθα, Ἀνδρέα Οὐρτάντο ντὲ Μεντόθα, Φραγκῖσκον ντὲ Τολέντο, κόμιτα Ὀροπέσα κλπ. Οἱ ἀντιβασιλεῖς οὗτοι ἐξεμεταλλεύθησαν τὸ Περοῦ καὶ τοὺς κατοίκους του κατὰ τὸν σκληρότερον καὶ ἀπομυζητικώτερον τρόπον. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ τῆς Ἱσπανίας, θεωροῦντες τὸ Περοῦ πηγὴν ἀκένωτον ἀμυθήτων θησαυρῶν, ἐπίεζον συνεχῶς τοὺς ἀντιβασιλεῖς, οἵτινες κατετυράννουν τοὺς ἰθαγενεῖς Ἰνδοὺς δι' ὑπερβολικῆς ἐργασίας ἐντὸς τῶν μεταλλείων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, διὰ νὰ ἐξάγουν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ποσότητας μεταλλεύματος. Ἡ κατατυράννησις δὲ καὶ ἡ δουλεία ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔζων οἱ ἰθαγενεῖς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐντὸς βραχέος σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἐξωλοθρεύθη. Ὅσον ἠλαττοῦντο αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες, καὶ συνεπῶς ἠλαττοῦτο ἡ παραγωγή, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανεν ἡ τυραννία καὶ ἡ ἐργασία τῶν ἐναπομενόντων δυστυχῶν δούλων, οἵτινες ματαίως ἐπανεστάτησαν καθ' ἅπασαν τὴν χώραν τῷ 1770, καθότι ἡ ἐπανάστασίς των ἐκείνη εὐκόλως κατεπνίγη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν εἰς τὸ αἷμα. Τῷ 1780 νέα ἐπανάστασις, οὐχὶ πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ τῶν Ἱσπανῶν, ἀλλ' ἁπλῶς πρὸς ἐπιτυχίαν ἀνθρωπινωτέρου μεταχειρισμοῦ ἐκ μέρους αὐτῶν, ἐστοίχισε τὴν ζωὴν εἰς 80.000 Ἰνδοὺς ἰθαγενεῖς, οἵτινες κατεσφάγησαν ἀγρίως.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῷ εἰς Περοῦ οἱ ἰθαγενεῖς Ἰνδοὶ εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐλαττοῦνται αἰσθητῶς, ἐδημιουργεῖτο ἐν τῇ χώρᾳ νέος πληθυσμός, ἐκ τῆς ἐπιμιξίας τῶν διαφόρων μεταναστῶν, οἵτινες εἶχον συρρεύσει ἐκεῖ, μεταξὺ ἀλλήλων καὶ μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος, ὁμοῦ μὲ τοὺς μᾶλλον ἀνεπτυγμένους ἐκ τῶν Ἰνδῶν, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ν' ἀποκτᾷ ἰδίαν συνείδησιν καὶ νὰ αἰσθάνεται βαρέως τὴν ἐξάρτησιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς Ἱσπανίας. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν καὶ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, τὸ Περοῦ εὑρέθη σχεδὸν ἀπομεμονωμένον ἐκ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἔζησεν ἰδίαν ἐντελῶς ζωήν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβαλε, βοηθουσῶν καὶ τῶν ἐκ Γαλλίας μεταδοθεισῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, εἰς τὴν κήρυξιν τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας, τὴν 28 Ἰουλίου 1821. Τὰ ἐπαναστατικὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ νικήσουν τὰ ἱσπανικὰ τοιαῦτα ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τοῦ Χουνὶν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1824, ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν Μπολίβαρ νὰ αἰχμαλωτίσῃ ταῦτα ἐν Ἀϋακοῦτσο τὴν 9 Δεκεμβρίου 1824 καὶ νὰ θέσῃ οὕτω τέρμα εἰς τὴν ἱσπανικὴν κυριαρχίαν. Ἡ κατάργησις ὅμως τῆς ἱσπανικῆς κυριαρχίας καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας δὲν ἐπέφερον τὴν γαλήνην ἐν Περοῦ. Οἱ διάφοροι στρατηγοὶ ἤρχισαν νὰ διαφιλονικοῦν τὴν ἀρχήν, αἱ δὲ ἐπακολουθήσασαι ἔριδες, ἐπαναστάσεις καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπέφερον μεγίστας ζημίας εἰς τὴν χώραν. Ἀπὸ τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1827 διετέλεσε δικτάτωρ ὁ στρατηγὸς Μπολίβαρ. Τῷ 1827 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ὁ στρατηγὸς Λὰ Μάρ. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἡττήθη κατὰ τὸν πόλεμον, ὃν εἶχε κηρύξει κατ' αὐτοῦ ἡ Κολομβία, ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γκαμάρρα (1830—1833). Ἐπηκολούθησεν ἐπανάστασις, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὁ στρατηγὸς Ὀρμπεγκόσο (1833) ἠναγκάσθη νὰ προσκαλέσῃ τὸν δικτάτωρα τῆς Βολιβίας Σάντα Κρούθ, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Ὁ Σάντα Κροὺθ ἥνωσε τότε τὴν Βολιβίαν καὶ τὸ Περοῦ εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν καὶ διῄρεσε τὸ Περοῦ εἰς Βόρειον Περοῦ ὑπὸ τὸν Ὀρμπεγκόζο καὶ Νότιον Περοῦ ὑπὸ τὸν Ἑρρέρα (1836). Ἡ Χιλὴ ὅμως, κηρύξασα βραδύτερον τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης, τὴν διέλυσε (1839). Ὁ Γκαμάρρα, γενόμενος ἐκ νέου πρόεδρος, ἐφονεύθη πολεμῶν κατὰ τῆς Βολιβίας τῷ 1841. Ἐπηκολούθησεν ἡ προεδρία τοῦ δὸν Μενεντὲθ (1841—1844), καθ' ἣν ἐπεκράτησε πλήρης ἀναρχία ἐν τῇ χώρᾳ. Ὁ στρατηγὸς Καστίλια ἐπανέφερε τὴν τάξιν (1845—1851), ἥτις διεσαλεύθη ἐκ νέου ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ στρατηγοῦ Ἐτσενίκε (1851—1855). Κατόπιν ὁ στρατηγὸς Καστίλια ἀνέλαβεν ἐκνέου τὴν ἀρχὴν (1855—1862), μετ' αὐτὸν δὲ ὁ στρατηγὸς Σὰν Ρομὰν (1862—1863) ἐκυβέρνησεν ἐν σχετικῇ γαλήνῃ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν ὁ στρατηγὸς Πέθετ (1863—1865), ὁ ὁποῖος, πιεσθεὶς ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας, ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς διαφόρους παραχωρήσεις πρὸς αὐτήν. Τοῦτο ἐξηρέθισε τοὺς Περουβιανοὺς πατριώτας, ὁ δὲ συνταγματάρχης Πράντο, ἐπαναστατήσας καὶ συμμαχήσας μετὰ τῆς Χιλῆς, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐπροξένησε μεγίστας ἀπωλείας εἰς τὸν ἱσπανικὸν στόλον, ὅστις εἶχε βομβαρδίσει τὸ Καλιάο τὴν 2 Μαΐου 1866. Ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 1872 διετέλεσε πρόεδρος ὁ συνταγματάρχης Μπάλτα, ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσε πολλὰ δημόσια ἔργα ἐν Περοῦ καὶ ἐδολοφονήθη. Ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ 1876 ἐκυβέρνησε τὴν χώραν εἰρηνικῶς ὁ Πράντο, ὁ ὁποῖος ἐπανεξελέγη πρόεδρος τῷ 1876. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ὑπεστήριξε τὴν Βολιβίαν, κατὰ τὴν ἔριδα αὐτῆς μετὰ τῆς Χιλῆς διὰ τὰ μεταλλεῖα τῆς Ἀντοφαγκάστα, ἡ Χιλὴ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βολιβίας καὶ τοῦ Περοῦ τῷ 1879, ἐκυρίευσε τὸν περουβιανὸν στόλον καὶ κατενίκησε τὸν περουβιανὸν στρατὸν ἐν Ντολορές. Ὁ Πράντο τότε ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, ἀνακηρυχθέντος δικτάτωρος τοῦ Πιερόλα (23 Δεκεμβρίου 1879). Ἡ Χιλὴ ὅμως ἐνίκησεν ἐκ νέου τοὺς συμμάχους ἐν Τάκνα (26 Μαΐου 1880) καὶ ὀργανώσασα ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἐνίκησε τοὺς Περουβιανοὺς ἐν Τσορίλιος (13 Ἰανουαρίου 1881) καὶ ἐν Μιραφλόρες (15 Ἰανουαρίου) καὶ ἐκυρίευσε τὴν Λίμαν τὴν 17 Ἰανουαρίου 1881. Ἐπηκολούθησε περίοδος ἀναρχίας, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς Ἰγκλέζιας κατώρθωσε νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸν στρατὸν καὶ τὴν διοίκησιν καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὴν εἰρήνην (18 Ὀκτωβρίου 1883). Τῷ 1884 ὑπεχρεώθη, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἀνκόν, νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Χιλήν, εἰς προσωρινὴν κατοχήν, τὰ διαμερίσματα τῆς Τάκνα καὶ Ἀρίκα. Βραδύτερον ὁ στρατηγὸς Καθερὲς ἐπανεστάτησε καὶ κατέλαβε τὴν προεδρείαν (1886 — 1890). Μετ' αὐτὸν ἐξελέγη πρόεδρος ὁ Μπερμουντὲθ (1890—1894), κατόπιν πάλιν ὁ Καθερὲς (1894—1895), ὁ ὁποῖος ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ Πιερόλα (1895—1900). Ἐπ' αὐτοῦ συνήφθη μετὰ τῆς Χιλῆς συνθήκη, δι' ἧς ἐπεστράφησαν εἰς τὸ Περοῦ τὰ παραχωρηθέντα τῷ 1884 ἐδάφη εἰς τὴν Χιλήν. Μετ' αὐτὸν διετέλεσαν πρόεδροι ὁ Ρομάνια (1899), ὁ Καντάμο (1903), ὁ Πάρντο (1904), ὁ Λεγκία (1908), ὁ Βίλλινγκχουρστ (1912) καὶ κατόπιν πάλιν ὁ Πάρντο. Τῷ 1919 ἀνεκηρύχθη δικτάτωρ ὁ Λεγκία, ὁ ὁποῖος ἀνετράπη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1930 ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Σαντσὲθ Θέρρο. Τῷ 1931 καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1932 ἔλαβον χώραν ἐναντίον αὐτοῦ διάφορα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἅτινα κατεστάλησαν αἱματηρῶς. Μ.Δ.Β

— **Περοῦ, *Ἄνω*** — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς Βολιβίας (βλ. λ. *Βολιβία*).

— **Περοῦ *βάλσαμον*·** βλ. λ. *περουβιανὸν βάλσαμον*

Περουβία (ἡ). Τὸ ἄλλως *Περοῦ* (βλ. λ.), κράτος τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Περουβιανὸς (ὁ), θηλ. *—ανή*· ὁ κάτοικος τῆς Περουβίας, ὁ ἐκ Περουβίας καταγόμενος· || ὡς ἐπίθ. *περουβιανός,—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Περουβίαν, ὁ τῆς Περουβίας: «περουβιανὴ γλῶσσα», «περουβιανὰ προϊόντα».

— **περουβιανὸν *βάλσαμον*** (balsamum peruvianum) *[Φαρμακογ.]*. Διακρίνονται δύο εἴδη αὐτοῦ: τὸ *λευκὸν* καὶ τὸ *ἐρυθρόν*. Τὸ πρῶτον (balsamum peruvianum album) προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ myroxylon peruviferum, ὅπερ εἶναι ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν περιοχῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ὁ γαλακτώδης ὀπὸς τούτου φέρεται ὡς ὑγρὸν σιροπιῶδες, πυκνόν, διαυγὲς καὶ ὀπαλίζον, χρώματος κιτρινωποῦ, ὀσμῆς ὑπομιμνῃσκούσης ἰσχυρῶς τὴν τοῦ στύρακος, εἰδικοῦ βάρους 1.089, δεξιοστρόφου (+7°20′) δείκτην διαθλάσεως 1.59246 εἰς 20°. Ἔχει ἀριθμὸν ὀξέων 26—31, ἀριθμὸν σαπωνοποιήσεως 165 — 166, εἶναι μερικῶς διαλυτὸν εἰς τὴν ἀλκοόλην, ἔνθα διαλυόμενον καταλείπει ρητινώδη μᾶζαν ἐλάχιστα διαλυτὴν εἰς τὸ ὕδωρ. Ὑποβαλλόμενον εἰς ἀπόσταξιν μεθ' ὑδρατμῶν δίδει αἰθέριον ἔλαιον εἰς ἀναλογίαν 15—20% καὶ σῶμά τι ὑπομιμνῆσκον διὰ τῆς ὀσμῆς του ὀλίγον τὴν στυρόλην. Συστατικὰ τοῦ λευκοῦ περουβιανοῦ βαλσάμου εἶναι: μυροξυκηρίνη, κινναμωμικὸν ὀξὺ ἐλεύθερον ἢ ἡνωμένον, κινναμυλοπροπυλικὴ ἀλκοόλη, φαινυλοπροπυλικὴ ἀλκοόλη, βενζυλ-αλκοόλη, στυρεσινόλη ($C_{16}H_{26}O_2$), χονδουρεσινοταννόλη ($C_{40}H_{45}O_{10}$), χονδουρεσινόλη ($C_{16}H_{20}O_2$) κ.λ.π. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται ἐνίοτε ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῶν ὡς ἀπολυμαντικὸν ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων.

Τὸ ἐρυθρὸν βάλσαμον τοῦ Περοῦ προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ myrocarpus frondosus, ὅπερ εἶναι ἰθαγενὲς τοῦ Περοῦ Τοῦτο ἐκκρίνει βάλσαμον φερόμενον ὡς στερεὸς γαλακτώδης ἐρυθρωπὸς ὀπός, μερικῶς διαλυτὸς εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα, ὀσμῆς ἀρωματικῆς, γεύσεως θερμῆς εἰδικῆς. Συστατικὰ τούτου εἶναι: βανιλλίνη, βενζοϊκὸν ὀξύ, οὐχὶ ὅμως κινναμωμικὸν ὀξύ, ρεσένη, ρεσινοταννόλη. Ἡ δρόγη δὲν εἶναι φαρμακευτική, ἀναγράφεται ὅμως ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ φαρμακευτικοῦ περουβιανοῦ βαλσάμου. Νοθεία τοῦ βαλσάμου τοῦ Περοῦ γίνεται διὰ τοῦ βαλσάμου τοῦ Χονδουρᾶς. Λευκὸν βάλσαμον τοῦ Περοῦ λαμβάνεται καὶ ἐκ τοῦ φυτοῦ toluifera pereira, τοῦτο ὅμως περιέχει: κουμαρίνην, γλυκερίδια καὶ ἐστέρος τῶν ἀνωτέρων λιπαρῶν ὀξέων, μυροξυκηρίνην, μυροξυφλαβίνην, μυροξόλην, ἴχνη κινναμωμικοῦ ὀξέος καὶ κινναμωμικῆς ἀλκοόλης καὶ φαινυλοπροπυλικὴν ἀλκοόλην. Κ. Γ. Μ.

Περουγία (Perugia) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Περούτζια*.

περουζὲς (ὁ). Πολύτιμος λίθος. Εἶναι κοινὴ ὀνομασία τοῦ ὀρυκτοῦ *κάλλαϊς* (βλ. λ.).

περούκα (ἡ)· βλ. λ. *περρούκα*.

Περουλάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος.

Digitized by Google

Κάτ. (1928) 799. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Περούλης. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ τῶν ἀρχοντικῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀκμασάσης ἰδίως μετὰ τὴν ἅλωσιν. Οὕτω τῷ 1687, μετὰ τὴν μωρὰν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη καὶ τὴν ἀποτυχίαν αὐτῆς, ὁ *Σπυρίδων Περούλης*, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐκπατριζομένων Ἀθηναίων τῇ 14 Μαρτίου 1688, διὰ βενετικοῦ πλοίου μετέφερεν αὐτοὺς εἰς τὰς νήσους πρὸς σωτηρίαν, τῶν Τούρκων ἀνακαταλαβόντων τὰς Ἀθήνας. Τὸ γένος τῶν Περούλη ἀνέρχεται εἰς τὸν ΙΔ′ αἰῶνα (1337), ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ περὶ τῶν Ἀθηναίων βιβλιογράφων πραγματείᾳ τοῦ Σ. Π. Λάμπρου (Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ 1902, τόμ. ΣΤ′, σ. 171).
Τ. Ε. Ε.

περουόλη (ἡ)· βλ. *περουσκαβίνη*.

Περουσία (Perusia ἢ Perusium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἐτρουρίας κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ὀμβρίας, ἐπί τινος λόφου ὀχυρωτάτου ἐκ φύσεως, δεξιὰ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ πρὸς Δ. τῆς λίμνης Τρασιμένης. Ἡ ὅλη ἐπαρχία ὠνομάζετο *Περουσῖνος ἀγρός*. Ὑπῆρξε μία τῶν 12 ὁμοσπόνδων ἐτρουσκικῶν πόλεων, συμμαχήσασα μετὰ τῶν Σαμνιτῶν κατὰ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες κατήγαγον ὑπὸ τὰ τείχη της δύο μεγάλας νίκας, τῷ 309 καὶ 294 π.Χ. Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον οἱ Περουσιανοὶ ἐβοήθησαν τὴν Ρώμην κατὰ τοῦ Ἀννίβα τῷ 216 καὶ 205 π. Χ. Τῷ 41—40 π.Χ. συνήφθη εἰς τὴν Περουσίαν πόλεμος μεταξὺ Ὀκταβιανοῦ (Αὐγούστου) καὶ Λευκίου Ἀντωνίου, ἀδελφοῦ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου (*Περουσιακὸς* ἀποκληθείς), ὅστις εἶναι ἡ πρώτη φάσις τῆς γιγαντομαχίας Αὐγούστου καὶ Μ. Ἀντωνίου—Κλεοπάτρας (31 π. Χ.). Διὰ τὸ ζήτημα τῆς εἰς τοὺς παλαιμάχους διανομῆς τοῦ ἐδάφους 18 ἰταλικῶν πόλεων, ὁ ὕπατος Λεύκιος Ἀντώνιος μετὰ τῆς συζύγου τοῦ ἀδελφοῦ του Φουλβίας ἀντετάχθησαν ὀξύτατα κατὰ τοῦ Αὐγούστου, πολιορκηθέντες δ' ἐν Περουσίᾳ ὑπὸ Ἀγρίππα, τοῦ ἀρίστου τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἀντιπάλου των, τοσοῦτον κατεπιέσθησαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ λιμοῦ, παροιμιώδους παραμείναντος εἰς τὸ ἐφεξῆς, ὥστε, μετ' ἀποδεκατισμὸν τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἀγρίππαν ἐξηντλημένοι. Τότε ἐσφάγησαν ὑπὸ τοῦ νικητοῦ περὶ τοὺς 400 συγκλητικοὶ καὶ ἱππεῖς τῆς Περουσίας καὶ ἐπυρπολήθη ἡ πόλις. Ἀνακτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὑπῆρξεν ἀνθηροτάτη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ κατελήφθη τῷ 537 ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου, τῷ 546 κατελήφθη ἐκ νέου μετὰ ἑπταετῆ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Τοτίλα, καὶ τῷ 552 ἀνέκτησεν αὐτὴν ἐκ νέου ὁ Ναρσῆς. Τῷ 568 ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τοὺς Λομβαρδούς, τῷ δὲ 774 προσηρτήθη εἰς τὸ ποντιφικὸν κράτος. Σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς (τείχη περιβόλου, πύλη καλουμένη ἀψὶς τοῦ Αὐγούστου, ἐτρουσκικοὶ τάφοι κεκοσμημένοι δι' εἰκόνων κτλ.) σῴζονται ἐν τῇ νῦν *Περούτζια* (Perugia), 136 χλμ. πρὸς Β. τῆς Ρώμης.
Ν. Σ. Λ.—Α. Θ. Σ.

περουσκαβίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ δραστικὸν συστατικὸν τοῦ *περουβιανοῦ βαλσάμου*. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς βενζυλικὸς ἐστὴρ τοῦ βενζοϊκοῦ ὀξέος $C_6H_5CO.O.CH_2.C_6H_5$ καὶ χρησιμεύει ἐν διαλύματι ἐν κικινελαίῳ ὡς φάρμακον κατὰ τῆς ψώρας. Τὸ διάλυμα τοῦτο εἶναι ἄχρουν καὶ ἄοσμον, δὲν ἐρεθίζει τὸ δέρμα καὶ δὲν ρυπαίνει τὰ ἐνδύματα, φέρεται δὲ εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πλήρους περουβιανοῦ βαλσάμου ὑπὸ τὸ ἐμπειρικὸν ὄνομα *περουόλη*.
Σ. Γ.

Περούτζια (Perugia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν Ὀμβρίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 81.409. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 520 μ., δεσπόζοντος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, εἰς ἀπόστασιν 204 χλμ. βορείως τῆς Ρώμης καὶ 18 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Τρασιμένης ἐπὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἵτινες συνδέουν αὐτὴν μετὰ τῆς Ρώμης, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῶν λιμένων τῆς Ἀδριατικῆς. Εἶναι ἐκ τῶν γραφικωτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ὀνομαστοτέρων καλλιτεχνικῶν κέντρων τῆς Εὐρώπης. Περιβάλλεται ὑπὸ παλαιῶν μεσαιωνικῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει συμπίπτουν πρὸς τὰ ἀρχαῖα τυρρηνικὰ τείχη. Ἐκ τῶν πολλῶν ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν μνημείων της τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ ἀψὶς τοῦ Αὐγούστου, ρωμαϊκῆς κατασκευῆς, ἐπὶ βάσεως ἐτρουσκικοῦ μνημείου· ἡ Κομέντα, εἶδος ἐτρουσκικοῦ τάφου· ἡ Πόρτα Μάρτσια (Πύλη τοῦ Ἄρεως)· ἡ νεκρόπολις, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1840 καὶ περιέχουσα δέκα αἰθούσας μὲ τάφους διαφόρων ἀρχαίων οἰκογενειῶν, ὧν σῴζονται αἱ ἐπιγραφαὶ κτλ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ὀνομαστῶν ἐκκλησιῶν της αἱ κυριώτεραι εἶναι: ἡ μητρόπολις τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, ἐπιβλητικὸν οἰκοδόμημα γοτθικοῦ ρυθμοῦ, ἡμιτελὲς ἐξωτερικῶς, περιέχον ὑπέροχον πίνακα τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Λουκᾶ Σινιορέλλι, τὴν περίφημον «Ἀποκαθήλωσιν» τοῦ Μπαρόκκιο· ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δομινίκου, κατασκευασθεὶς τῷ 1304 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Πιζάνο καὶ ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαντέρνο· ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἁγνῆς μετὰ νωπογραφιῶν τοῦ Περουτζῖνο· ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου τοῦ Ε′ αἰῶνος· ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σεβήρου, ἀρχαῖον μοναστήριον, μεταβληθὲν εἰς κολλέγιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει νωπογραφία τοῦ Ραφαήλου, ἥτις θεωρεῖται ἡ πρώτη ἣν ἐζωγράφισεν εἰς ἡλικίαν τότε 22 ἐτῶν· ὁ ναὸς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, βασιλικὴ μεετὰ θόλου ἐπιχρύσου, στηριζομένου ἐπὶ 18 κιόνων ἰωνικοῦ ρυθμοῦ ἐκ γρανίτου, κατασκευασθεὶς περὶ τὸ ἔτος 1000 καὶ περιέχων διαφόρους πίνακας τῆς ὀμβρικῆς σχολῆς, τὸν «Εὐαγγελισμὸν» τοῦ Πιντουρίκκιο, νωπογραφίαν τοῦ Πάνια, πίνακας τοῦ Περουτζῖνο, τὴν «Φραντσέσκα» τοῦ Καραβάτζιο, καὶ τὸν πίνακα «Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος», ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Τιτσιανόν· τὸ ὀρατόριον τοῦ Ἁγίου Βερναρδίνου, παρεκκλήσιον, τοῦ ὁποίου ἡ πρόσοψις θεωρεῖται ὡς ἀριστούργημα πολυχρώμου διακοσμήσεως, ὀφειλομένη εἰς τὸν Φλωρεντινὸν Αὐγουστῖνον ντ' Ἀντώνιο, κ.τ.λ. Ἐκ τῶν δημοσίων κτηρίων της τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ στοὰ τῶν κολλυβιστῶν (1452—1457), ἡ ὁποία κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τοῦ χρηματιστηρίου καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου, μετὰ πολλῶν ἀξιολόγων ἔργων τοῦ Περουτζῖνο· τὸ πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1307, ἐντὸς κτηρίου ὅπερ ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς μοναστήριον· τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐθεωρεῖτο ἓν τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Ἰταλίας· τμῆμα τῶν κτηρίων αὐτοῦ καταλαμβάνει ἡ Ἀκαδημία τῶν καλῶν τεχνῶν, τὸ μουσεῖον καὶ ἡ πινακοθήκη· τὸ μουσεῖον περιέχει πολλὰ ἀξιόλογα ἐτρουσκικὰ εὑρήματα, ἀνάγλυφα καὶ νομίσματα, ἡ δὲ πινακοθήκη περιλαμβάνει πολλὰ ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Περουτζῖνο καὶ τῶν κυριωτέρων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του· ἡ βιβλιοθήκη, περιέχουσα 30.000 τόμους, μετὰ πολλῶν πολυτίμων χειρογράφων· ἡ Μεγάλη ἢ Ὡραία Κρήνη (1274—1280), κεκοσμημένη διὰ γλυπτῶν ἔργων τοῦ Νικολάου καὶ Ἰωάννου Πιζάνο, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν ὑπερκειμένων ἀλλήλαις δεξαμενῶν καὶ θεωρουμένη ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τοῦ εἴδους της. τὸ δημαρχεῖον, μέγα οἰκοδόμημα τοῦ 1283 καὶ 1333, ἀνακαινισθὲν ἐσχάτως, ἀξιοσημείωτον διὰ τὰ ὡραῖα παράθυρά του, τὴν γοτθικήν του πύλην καὶ τὴν πινακοθήκην του, ἐν ᾗ ὑπάρχουν τὰ σημαντικώτερα ἔργα τοῦ Πιντουρίκκιο, κτλ. Πλὴν τῶν δημοσίων τούτων κτηρίων καὶ μνημείων ὑπάρχουν καὶ πλεῖστα ἄλλα μέγαρα ὀνομαστῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν, ἔργα ὀνομαστῶν ἀρχιτεκτόνων, ἀξιοσημείωτα διὰ τὴν καλλιτεχνικήν των ἀξίαν καὶ διὰ τὰς διακοσμήσεις καὶ τοὺς πίνακας τῶν καλυτέρων Ἰταλῶν ζωγράφων, τοὺς ὁποίους περιέχουν, ὡς εἶναι οἱ τοῦ Δομινικίνου, τοῦ Γκουΐντο, τοῦ Γκερτσίνο, τοῦ Πιντουρίκκιο. Μεταξὺ τῶν μεγάρων τούτων τὰ ὀνομαστότερα εἶναι τὰ μέγαρα τῶν Μπαλντέσκι, Μπρατσέσκι, Καπότσι, Κονεστάμπιλι-ντέλλα-Στάφφα, Ντόμινι, Μονάλντι, Πέννα, Σορμπέλλο, Ὄλι κλτ. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλαὶ ἰδιωτικαὶ πινακοθῆκαι, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ τῶν Ρομουάλντι, Μπουρμπὸν ντὶ Σορμπέλλο, Μπιάνκι, Μενικόνι, Ρόσσι Σκότι κτλ. Τῷ 1924 ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἵδρυσεν ἐν Περούτζια καὶ πανεπιστήμιον τῶν ξένων, ἀποκλειστικῶς διὰ φοιτητὰς ἀλλοδαπούς, ὅπου διδάσκεται ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα καὶ αἱ ἰταλικαὶ καλαὶ τέχναι, ἐπὶ τριετίαν, παρεχομένων εἰς τοὺς σπουδαστὰς μεγάλων εὐκολιῶν.

Ἡ Περούτζια ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν βελούδων, μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ταπήτων, πίλων, οἰνοπνευμάτων, δερμάτων, σάπωνος κτλ. Διεξάγει ἐπίσης ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, ἐλαίου, οἴνων, μετάξης καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Αἱ πλευραὶ τοῦ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ πόλις καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς, εἶναι κατάφυτα ἀπὸ κήπους πλήρεις ἀνθέων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων, ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, καλῶς ἀρδευομένους διὰ τελείων ὑδραυλικῶν ἔργων καὶ διωρύγων.

Ἡ Περούτζια εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐκαλεῖτο Perusia, Perusium (ἑλληνιστὶ *Περουσία* καὶ κατόπιν *Περουγία*) καὶ ὑπῆρξε μία τῶν δώδεκα ὁμοσπόνδων πόλεων τῆς Ἐτρουρίας (βλ. λ. *Περούτζια*). Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀπετέλεσεν ἰδίαν κοινότητα, ἥτις ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν παπῶν τῷ 1378 καὶ ἐκυβερνήθη ὑπὸ διαφόρους τοπικοὺς ἡγεμονικοὺς οἴκους μέχρι τοῦ 1543, ὁπότε ὑπετάγη εἰς τοὺς πάπας. Ἐπὶ τοῦ πάπα Παύλου Γ′, συνεπείᾳ βαρυτάτης φορολογίας, ἡ πόλις ἐπανεστάτησε καὶ ἐξεδίωξε τὸν παπικὸν ἀντιπρόσωπον Μπαλιόνι. Ἀλλ' ὁ πάπας κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν, πρὸς μεγαλυτέραν δὲ ἀσφάλειαν τῶν παπικῶν στρατευμάτων κατεσκεύασε καὶ ὀχυρὸν φρούριον ἐν αὐτῇ. Ἐπίσης ὁ πάπας οὗτος ἀνέστειλε πάσας τὰς ἐλευθερίας τῆς πόλεως, τὰς ὁποίας μόλις τῷ 1553 ἀνέκτησεν αὕτη ἐπὶ πάπα Ἰωάννου Γ′. Τῷ 1849 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, προσηρτήθη δὲ ὁριστικῶς εἰς τὸ ἰταλικὸν βασίλειον τῷ 1860.

Κατὰ τὸν ΙΔ′ καὶ ΙΕ′ αἰῶνα ἡ Περούτζια ἀπετέλεσε τὴν κοιτίδα καὶ τὴν ἕδραν τῆς ὀμβρικῆς καλλιτεχνικῆς σχολῆς, ἥτις διακρίνεται ἀπὸ τῆς φλωρεντινῆς σχολῆς ἐκ τοῦ θηλυπρεποῦς χαρακτῆρος τῶν προσώπων της. Οἱ ὀνομαστότεροι ἀντιπρόσωποι τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ Πέτρος Βαννούτσι (1446—1524), ὁ ἐπιλεγόμενος Περουτζῖνο, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἐν Περούτζια, καὶ ὁ Βερναρδῖνος Μπέττι, ὁ ἐπιλεγόμενος Πιντουρίκκιο (1454—1513). Μεταξὺ τῶν ἄλλων καλλιτεχνῶν τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ Θαδδαῖος ντὲ Μπάρτολο τῆς Σιέννης (1363—1422), Φρὰ Ἀντζέλικο, Τζεντίλε ντὰ Φαμπριάνο, Βενέδικτος Μπουονφίλιο, Τζιρόλαμο Τζένγκα, Ἄδωνις Ντένι καὶ ὁ Ραφαῆλος κατὰ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς του ἰδιοφυΐας.
Μ. Δ. Β.

— **Περούτζιας** (Perugia) *νομὸς [Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν Ὀμβρίᾳ, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῶν νομῶν τοῦ Πέζαρο, τῆς Ἀγκῶνος, τῆς Ματσεράτα, τοῦ Ἄσκολι, τοῦ Οὐρμπῖνο, τῆς Ρώμης, τῆς Σιέννης καὶ τοῦ Ἀρέτσο. Ἔχει ἔκτασιν 6.461 τ. χιλμ. καὶ 483.223 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις. Ἔχει ἔδαφος κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα αὐτῆς ὀρεινόν, διασχιζόμενον πρὸς Β. ὑπὸ διακλαδώσεων τῶν Ρωμαϊκῶν Ἀπεννίνων καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Σαβίνης, περιέχει ὅμως καὶ ὡραίας καὶ εὐφόρους πεδιάδας, ὅπως εἶναι αἱ τοῦ Ριάτι καὶ τοῦ Φολίνιο. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Νέρα καὶ Πάλια καὶ ἔχει πολλὰς μικρὰς λίμνας, ἡ μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ λίμνη Τρασιμένη ἢ λίμνη τῆς Περούτζια. Παράγει κυρίως σῖτον, ἀραβόσιτον, λαχανικά, οἶνον, κάστανα, καπνὸν καὶ δασικὰ προϊόντα. Ἔχει ἐπίσης ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν καί τινα κοιτάσματα γαιανθράκων.
Μ. Δ. Β.

Περουτζῖνο (Perugino), ***Πέτρος - Βαννούντσι*** (Vannucci) ὁ ἐπιλεγόμενος—. Ἰταλὸς ζωγράφος τῆς σχολῆς τῆς Οὐμβρίας, γεννηθεὶς τῷ 1446 ἐν Castello-della Pieve (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Περουτζίας) καὶ ἀποθανὼν ἐν τῷ Castello-Fontignano τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τῷ 1524. Κατήγετο ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας, παρασχὼν δὲ λίαν ἐνωρὶς λαμπρὰ δείγματα τῆς καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας του, ἐτοποθετήθη ἔν τινι περουτζιανῷ ἐργαστηρίῳ, ἔνθα ἔλαβε τὴν πρώτην καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν. Βραδύτερον μετέβη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ δεκαετίαν (1470—1480), καλυπτομένην ἀπὸ ἄφθονον παραγωγὴν ποικίλων ἔργων, μάλιστα δὲ τοιχογραφιῶν ἐν διαφόροις ναοῖς καὶ φορητῶν πινάκων. Μεταξὺ πάντων τούτων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὴν «Pietà», ἥτις ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ φλωρεντινῷ παλατίῳ Πίττι, τὴν «Παναγίαν μετὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ διαφόρων ἁγίων» (ἐν τῷ μουσείῳ Βολωνίας), τὴν «Παναγίαν μετὰ τῶν ἀγγέλων» (ἐν τῇ Certosa di Pavia) κλπ. Κατὰ τὴν ἑπομένην δεκαετίαν ὁ Περουτζῖνο εἰργάσθη ἐν Ρώμῃ καὶ δὴ ἐν τῷ περιφήμῳ Σιξτείῳ παρεκκλησίῳ τοῦ Βατικανοῦ («Ὁ Χριστὸς παραδίδων εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον τὰς κλεῖδας τοῦ Παραδείσου») καὶ ἐν τοῖς νέοις παπικοῖς διαμερίσμασιν, ἔνθα διεκόσμησε τὴν ὀροφὴν μιᾶς αἰθούσης. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειράν του περιοχὴν τῷ 1490, ἵδρυσεν ἐν Περουτζίᾳ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον, ἔνθα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐξεπόνησεν ἀτελεύτητον πλῆθος ἔργων διὰ ναούς, μονὰς κλπ. («Ὁ Ἐσταυρωμένος», ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Δομινίκου· «Ἡ Θεοτόκος μεταξὺ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Θηβαΐδος καὶ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης», ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἁγνῆς· «Ἡ μνηστεία τῆς Θεοτόκου» ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ κλπ.). Ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ (Cambio) τῆς αὐτῆς πόλεως ὁ Περουτζῖνο ἐξετέλεσε μακρὰν σειρὰν διακοσμητικῶν συνθέσεων ἐπὶ ἀλληγοριῶν καὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὡς «Ὁ Ἔρως καὶ ἡ Ἁγνότης», περὶ δὲ τὸ 1500 ἐξετέλεσεν ἐν τῇ μονῇ Vallombrosa τῆς Τοσκάνης τὴν θαυμασίαν σύνθεσιν τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου», ἥτις νῦν κοσμεῖ τὸ μουσεῖον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ τῷ 1504, διατρίψας ἐπὶ βραχὺ ἐν Φλωρεντίᾳ, εἰργάσθη μετὰ τοῦ Γκιρλαντάγιο εἰς τὴν εἰκονογράφησιν τοῦ «Μανδραγόρα» τοῦ Μακκιαβέλλι. Πλὴν τῶν ἔργων τούτων ἕτεραι ἀξιολογώταται συνθέσεις τοῦ Περουτζῖνο εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Ἡ παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ» καὶ τὸ «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ» (μουσεῖον Λούβρου), «Ἡ Παρθένος ἐν δόξῃ μεταξὺ δύο ἁγίων» (ἐν Βιέννῃ), «Ἡ ἐμφάνισις τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν ἅγιον Βερνάρδον» (ἐν Μονάχῳ), «Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ» (Πινακοθήκη Πίττι, Φλωρεντία), «Ἡ Παρθένος ἐν δόξῃ» (Βολωνία) κλπ.

Ὁ Περουτζῖνο εἶναι ὀνομαστὸς καλλιτέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως, τασσόμενος εἰς τοὺς τελευταίους ἐκπροσώπους τοῦ νεο-ἀρχαϊκοῦ ὕφους καὶ παραβαλλόμενος ὑπὸ πλείστων πρὸς τὸν σύγχρονόν του Φραγκῖσκον Ραϊμπολλίνι, τὸν ἐπιλεγόμενον Φραντσία (1450—1507). Ἀνήκων εἰς ἐποχὴν κοπώσεως, ψυχικοῦ καὶ διανοητικοῦ καμάτου, ὅστις χαρακτηρίζει τὴν μεταβατικὴν μεταξὺ τῆς πρωΐμου καὶ τῆς πλήρους ἀναγεννήσεως περίοδον, διακρίνεται διὰ τὴν συμβατικὴν ἐκείνην χάριν καὶ τὴν μετ' ἐπιτηδεύσεώς τινος ἀποδιδομένην ὡραιοπάθειαν, ἥτις ἐμφανίζεται κατὰ τὰς νωχελεῖς ἐποχάς. Μέσα εἰς τὸ ἔργον του ὑπάρχει εὐαρέστως ἀναμεμειγμένος ὁ πριμιτιβισμὸς τῆς πρὸ αὐτοῦ ἀναγεννήσεως μετὰ τῆς προσιδιαζούσης εἰς τὸ φλωρεντινὸν πνεῦμα ἐρασμιότητος καὶ χάριτος, ἡ νεωτέρα καλαισθησία

Digitized by Google

μετὰ τῆς ἀρχαίας ἁρμονίας· ἂν ἦτο μείζονος ὁλκῆς καλλιτέχνης, θὰ ἠδύνατο ἀναμφισβητήτως νὰ δημιουργήσῃ διὰ τῶν στοιχείων τούτων ἔργον πολὺ περισσότερον πρωτότυπον καὶ πολὺ περισσότερον ρωμαλέον. Καὶ ἤδη ὅμως εὐαρεστεῖ διὰ τῆς ἁβρότητός του καὶ συγκινεῖ διὰ τοῦ ἀφελοῦς του θελγήτρου. Τὸ σχέδιόν του εἶναι σαφὲς καὶ διαυγές, ὁ χρωματισμός του ἁρμονικός, ἡ ἐξεργασία τῶν λεπτομερειῶν ἐγγίζει πολλάκις ἐν αὐτῷ τὴν ἐντέλειαν. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Περουτζῖνο παραδίδεται ὅτι περὶ τὸ γῆράς του κατέληξεν εἰς τὴν ἀθεΐαν καὶ ὅτι κατείχετο τοσοῦτον δεσποτικῶς ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας, ὥστε ἀπέθανεν ἕνεκα τῆς ἀμέτρου θλίψεώς του ἐξ ἀφορμῆς ἐπισυμβάσης εἰς αὐτὸν κλοπῆς. Ι. Μ. Π.

Πέρουτς (Perutz), ***Λέων***. Τσέχος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1886. Ἔγραψε μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, διακρινόμενα δι' τὴν ἔκτακτον πλοκὴν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἐμπνεύσεως. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ τρίτη σφαῖρα» (1915), «Μεταξὺ τῆς ἐνάτης καὶ δεκάτης ὥρας» (1920), «Ἡ γέννησις τοῦ Ἀντιχρίστου» (1921), «Ὁ μαρκήσιος Βολίβαρ» (1920), «Ὁ διδάσκαλος τῆς τελευταίας ἡμέρας» 1923), «Ὁ Κοζάκος καὶ ἡ ἀηδὼν» (1927) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Πέροφ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βώλακος τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 103. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἅγιον Πέτρον*.

Περπατάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Θάνων τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 169. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουζάκι*.

περπάτημα (τό)· δημοτ., βάδισμα, περιπάτημα: «γνωρίζεται ἀπὸ τὸ περπάτημά του».

περπατησιὰ (ἡ)· δημοτ., ὁ τρόπος τοῦ βαδίζειν, ἰδίᾳ καλὸν βάδισμα: «τώρα θὰ μάθῃ περπατησιά!»· || καθόλου, βάδισμα, βηματισμός: «ἀκούω κάποια περπατησιά».

Πέρπενη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 295 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου μικροσυνοικισμοῦ *Σανέϊκα* 305. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

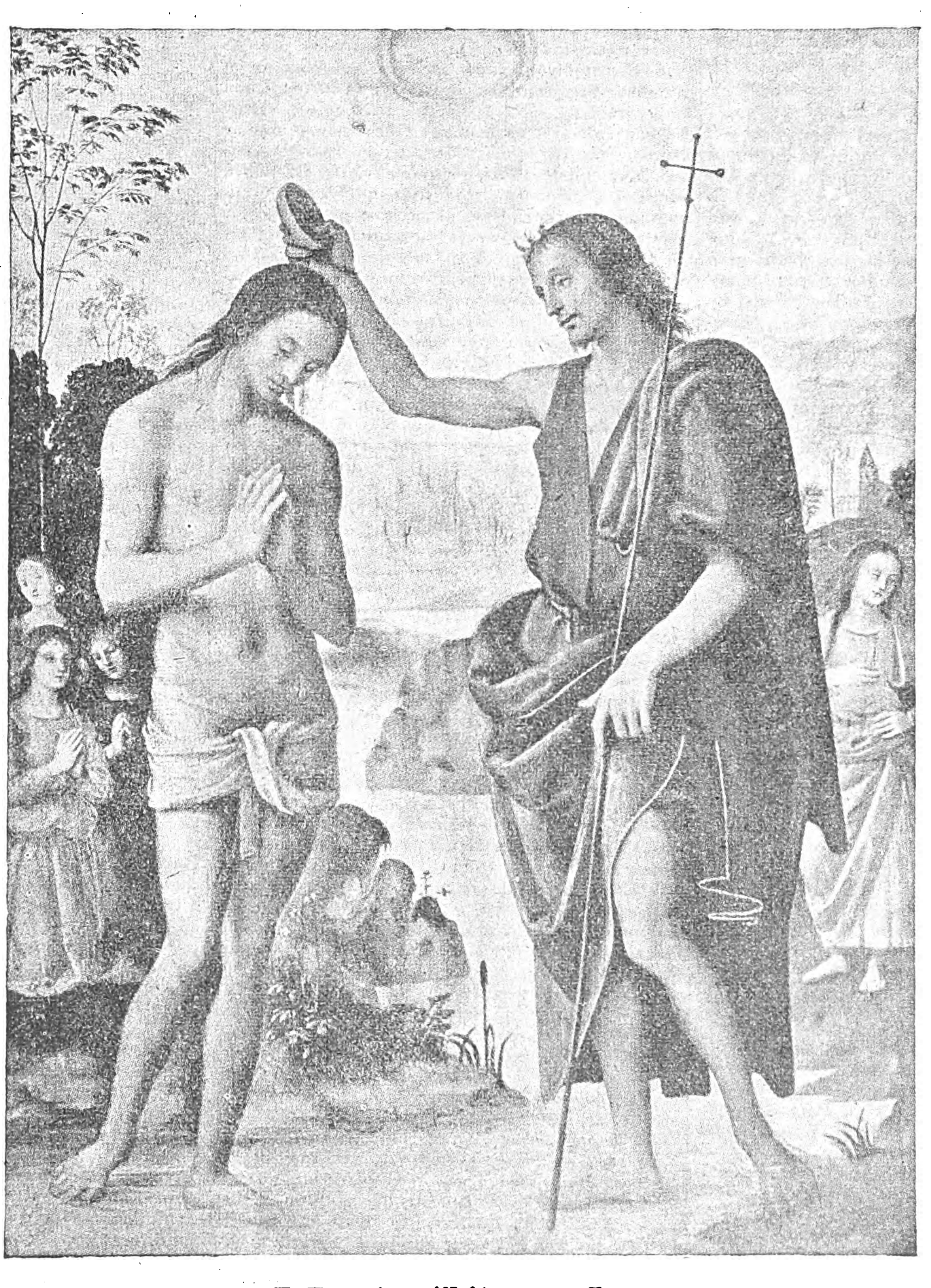

Π. Περουτζῖνο: Ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ.

[Πινακοθήκη Βιέννης.]

περπέρεια (ἡ)· κουφότης, κενοδοξία, οἴησις, ἀλαζονεία καὶ βλακεία· εἰδικώτερον ἡ πρὸς καλλωπισμὸν ροπή. [Πρβλ. *Γ. Α. Ράλλη—Μ. Ποτλῆ*, Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων κλπ. τ. Β' 624 καὶ τ. Δ' 31). Κ. Μ. Ρ.

Περπέρη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 2, 14) ἐν Λυδίᾳ. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Περπερήναν* ἢ *Περπερηνὴν* (βλ.λ.). Α. Θ. Σ.

Περπερηνή, ἢ ***Περπερήνα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Αἰολικὴ πόλις οὐ μακρὰν τῆς μικρασιατικῆς παραλίας τῆς Μυσίας, κειμένη ΝΑ. τοῦ Ἀδραμυττίου, πρὸς Β. τῆς Κισθήνης (νῦν Ἀϊβαλὶ) ἐν τῇ μεσογαίᾳ, ὅπου ὑπῆρχον σημαντικὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ (*Στραβ.* XIII, 607). Ἐνταῦθα ἀναφέρεται κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ὅτι ἀπέθανεν ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης, κατὰ δὲ τὸν Σουΐδαν ὁ ἱστορικὸς Ἑλλάνικος. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θεοδοσιούπολις*, ὡς μία τῶν 43 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἐφέσου. Σῴζονται αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῶν ὀψίμων χρόνων καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Καλλιγούλα (37—41 μ. Χ.) μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου (244—249 μ. Χ.) μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΕΡΠΕΡΗΝΩΝ ἢ ΠΕΡΠΕΡΗΝΙΩΝ, μετὰ διαφόρων τύπων ἀναγομένων εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου, τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐπίσης σῴζονται καὶ συμμαχικὰ νομίσματα μετὰ τῆς Λεβέδου. Α. Θ. Σ.

Περπέτουα (Perpetua), ***ἁγία***. Ρωμαία δέσποινα ζῶσα κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους. Ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου βαπτισθεῖσα, εἵλκυσεν ἔπειτα εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ τὸν σύζυγον καὶ τὸν υἱόν της. Ἰδιαιτέραν μέριμναν ἔδειξεν εἰς περισυλλογὴν καὶ ταφὴν τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως μαρτύρων τῆς Ρώμης. Ἀπέθανε πιθανώτατα ἐν Ρώμῃ, ἀλλὰ τὰ λείψανα αὐτῆς μετεκομίσθησαν ἄγνωστον πότε εἰς Μεδιόλανα. Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην της τὴν 4 Αὐγούστου. Ε.Γ.Π.

—**Περπέτουα** ***μάρτυς***. Ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Καρχηδόνος καταγομένη, συνελήφθη ὡς Χριστιανὴ τῷ 203 ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀφρικῆς Ἱλαριανοῦ μετὰ τοῦ *Ρεβοκάτου*, *Σατουρνίνου*, *Σεκονδούλου* καὶ τῆς θεραπαινίδος *Φηλικητάτης* καὶ μετ' αὐτῶν ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν. Ἦγε τὸ 22 ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ πρὸ μικροῦ ἀποθανόντος τοῦ συζύγου της ὡς μόνην παρηγορίαν εἶχε τὸ θηλάζον ἔτι βρέφος της. Ἐν τῇ φυλακῇ ὑφίστατο μὲν παντοίας στερήσεις καὶ ὕβρεις ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, τὴν βαρυτάτην δ' ὅμως θλῖψιν ᾐσθάνετο ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ τέκνου της. Δύο ὅμως διάκονοι, δεκάσαντες διὰ χρημάτων τοὺς δεσμοφύλακας, κατώρθωσαν, ὥστε ἡ μήτηρ καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Περπετούας νὰ προσκομίζωσιν αὐτῇ τὸ βρέφος πρὸς θήλασιν. Ὁρισθείσης τῆς ἡμέρας τῆς δίκης παρέστη πρὸ τοῦ δικαστηρίου ὁ πατὴρ τῆς Περπετούας κρατῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ τὸ βρέφος καὶ ἐκλιπαρῶν αὐτὴν νὰ φεισθῇ τοῦ τέκνου τοὐλάχιστον. Ἀλλ' ἡ Περπέτουα, ἡρωϊκῶς ὑποστᾶσα τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἠθικὴν πάλην, ἠρνήθη νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ οὕτω κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀχθεῖσα εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ἐκεῖ πρῶτον μὲν παρεδόθη εἰς κερατισμοὺς ἀγρίας ἀγελάδος, ἔπειτα δὲ κατεσφάγη ὑπὸ τοῦ δημίου, οὗτινος τὴν χεῖρα ἀδεξίως τὸ πρῶτον κατενεχθεῖσαν καὶ ἀστοχήσασαν τοῦ σκοποῦ, αὐτὴ ἡ μάρτυς κατόπιν ὡδήγησεν εὐθὺ πρὸς τὸν ἑαυτῆς τράχηλον. Τὸ μαρτύριον αὐτῆς, συγγραφὲν ἐπὶ τῇ βάσει ἀνακοινώσεων γραπτῶν τε καὶ προφορικῶν αὐτῆς ταύτης τῆς Περπετούας καὶ τῶν ἐπισήμων τῆς δίκης πρακτικῶν, θεωρεῖται ὡς τὸ ἄριστον τῆς ἁγιολογικῆς λογοτεχνίας, ἐγράφη δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ, συγχρόνου (155—240) καὶ συμπολίτου τῆς μάρτυρος. Ἐν ᾧ τόπῳ ἐμαρτύρησεν, ἠγέρθη βραδύτερον μεγαλοπρεπὴς βασιλική. Ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται τὴν 1 Φεβρουαρίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν 7 δὲ Μαρτίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τελευταία ἔκδοσις τοῦ λατινικοῦ μαρτυρίου ὑπὸ *Knopf-Krüger* ἐν «Ausgewählte Martyrerakten» (Tübingen 1929), τοῦ δ' ἑλληνικοῦ ὑπὸ Χ. *Παπαδοπούλου* «Ἱστορικαὶ μελέται» (Ἱεροσόλυμα 1906). Ε. Γ. Π.

Περπέτουος (Perpetuus), ***ἐπίσκοπος***. Δύο ἐπίσκοποι τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα. Ὁ πρῶτος, ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας συγκλητικῶν καταγόμενος ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Tours ἐν Γαλλίᾳ τῷ 460, διαδεχθεὶς τὸν Εὐστόχιον. Προήδρευσε δύο συνόδων, τῆς μιᾶς ἐν Tours τῷ 461 καὶ ἑτέρας ἐν Vannes τῷ 465. Ἐμεγέθυνε καὶ ἐκαλλώπισε τὴν βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ἐν ᾗ καὶ ἐτάφη ἀποθανὼν τῷ 490. Ἡ μνήμη του ὡς ἁγίου ἑορτάζεται τὴν 8 Ἀπριλίου.

Ὁ δεύτερος διεδέχθη τὸν Γονδοῦλφον ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ τοῦ Maestricht τῆς Ὁλλανδίας περὶ τὸ 607 καὶ τῷ 620 ἀποθανὼν ἐτάφη ἐν Dinan (Côtes-du-Nord) τῆς Γαλλίας. Ἡ μνήμη του ὡς ἁγίου ἑορτάζεται τὴν 4 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Περπινιὰν (γαλλ. Perpignan, ἱσπ. Perpiñán) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Μαγιόρκας. Κάτ. (1926) 68.835. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Tet, 11 χλμ. ἀπὸ τῆς Μεσογείου καὶ ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Ναρβώνης—Βαρκελώνης. Ἔχει βιομηχανίας χάρτου, σιγαροχάρτου, φελλῶν, σοκολατῶν καὶ ὑφασμάτων κλπ. καὶ ἐξάγει τὸν ὀνομαστὸν οἶνον τοῦ Ρουσσιγιόν, ὀπώρας καὶ λαχανικά. Εἶναι ἕδρα ἐπισκοπῆς καὶ ἔχει διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, θεολογικὸν κολλέγιον, βιβλιοθήκην (30.000 τόμοι), τρία μουσεῖα, ἀρχεῖα πολύτιμα, σεισμολογικὸν σταθμόν, ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον καὶ βοτανικὸν κῆπον. Παρὰ τὸ Περπινιὰν κεῖνται τὰ θαλάσσια λουτρὰ τοῦ Καρνὲ (Carnet), εἰς ἀπόστασιν δὲ 4 χλμ. τὸ Καστὲλ-Ρουσσιγιὸν (Castel Roussillon, ἡ ἀρχαία Ruscino),

Ἡ πόλις ἱδρύθη περὶ τὸν Ι' μ. Χ. αἰῶνα εἰς τὴν θέσιν πιθανῶς παλαιοτέρου γαλλορρωμαϊκοῦ πολίσματος. Ἀναπτυχθεῖσα τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ Ρουσσιγιόν. Τῷ 1172 περιῆλθεν εἰς τὴν Ἀραγωνίαν, τῷ 1262—1344 διετέλεσε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Μαγιόρκας, τῷ 1344—1659 περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀραγωνίαν καὶ τὴν ἡνωμένην Ἱσπανίαν (πλὴν τῶν ἐτῶν 1475—1493 καὶ 1512, ὅτε κατεῖχον αὐτὴν οἱ Γάλλοι), ὑφ' ἧς παρεχωρήθη διὰ τῆς συνθήκης τῶν Πυρηναίων εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ Περπινιὰν εἶναι ἡ

Digitized by Google

πρώτη τυχοῦσα καταστατικοῦ χάρτου πόλις τῆς 'Αραγωνίας (1197). 'Εν αὐτῇ τῷ 1408 συνῆλθεν ἡ ὁμώνυμος σύνοδος. 'Υπῆρξε σπουδαιότατον μεσαιωνικὸν ἐμπορικὸν κέντρον μὲ ὀνομαστὰς συντεχνίας. 'Από τοῦ 1602 μετεφέρθη εἰς αὐτὴν ἡ ἐπισκευὴ τοῦ "Ελν. Τῷ 1710 ἀπέκτησε νομισματοκοπεῖον. —π.

—Περπινιάν, *σύνοδος τοῦ—*. 'Εκκλησιαστικὴ σύνοδος τῆς δυτικῆς 'Εκκλησίας, συγκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀντίπαπα Βενεδίκτου ΙΓ' (Πέτρου ντὲ Λούνα) εἰς Περπινιὰν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1408 πρὸς λύσιν τοῦ δημιουργηθέντος σχίσματος. Παρέστησαν κατ' αὐτὴν 120 ἐπίσκοποι, οὐδόλως δυνηθέντες νὰ ὁμ νοήσουν. 'Η σύνοδος ἀπέβη ἐπὶ ματαίῳ, παραμεινάντων 18 ἱεραρχῶν, τὸ πλεῖστον 'Ισπανῶν, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀντίπαπα. —π.

Περπυριάριοι (οἱ), ἢ ***Περπεριάριοι.*** Δοῦλοι ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον καὶ τὴν φραγκοκρατίαν, οἵτινες ὑπεχρεοῦντο εἰς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων καὶ εἰς πληρωμὴν ἐτησίου κεφαλικοῦ φόρου ἐξ ἑνὸς *ὑπερπύρου* ἢ *περπύρου*, χρυσοῦ βυζαντινοῦ νομίσματος. Α. Κ. Α.

Πέρρα, *Μαργαρίτα*. 'Ελληνὶς ἀοιδὸς (ὑψίφωνος), γεννηθεῖσα ἐν Μοναστηρίῳ τῆς Μακεδονίας. Μετὰ τὰς πρώτας της μουσικὰς σπουδὰς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Θεσσαλονίκης μετέβη εἰς Βερολῖνον, ἔνθα εἰσήχθη εἰς τὴν ἀνωτάτην μουσικὴν 'Ακαδημίαν ὡς μαθήτρια τοῦ Ντάνιελ. 'Αποφοιτήσασα προσελήφθη εἰς τὴν δημοτικὴν ὄπεραν τοῦ Βερολίνου, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς ὁποίας ἔδρεψε τὰς πρώτας της δάφνας. Μετ' ὀλίγον ἡ φήμη της ἤρχισεν ἐξαπλουμένη ἀνὰ ὁλόκληρον τὴν Γερμανίαν, αἱ δὲ ἐπιτυχίαι της διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην. Κάτοχος ἀληθοῦς φωνητικοῦ θησαυροῦ καὶ ἐξαιρετικῆς μουσικῆς ἰδιοσυγκρασίας, ἡ Πέρρα δημιουργεῖ εἰς Γερμανίαν μίαν ἰδεώδη «Μπατερφλάϋ», λεπτὴν Μιμὴν εἰς τὴν «Μποέμ», τὴν Τζίλδαν εἰς τὸν «Ριγολέττον» κτλ. 'Αλλὰ τὸ ἀληθινὸν δραματολόγιον τῆς Πέρρα εἶναι ὁ Μόζαρτ, εἰς τὰ ἔργα τοῦ ὁποίου παραμένει ἀπαράμιλλος. 'Εκ τῆς δημοτικῆς ὄπερας τοῦ Βερολίνου ἡ Πέρρα προσελήφθη εἰς τὴν κρατικήν, ἔνθα δημιουργεῖ τοὺς Οὐγενότους τοῦ Μάγερμπεερ, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐμφανίζεται εἰς πλείστας πόλεις τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὸν Μπροῦνο Βάλτερ, ἢ τραγουδεῖ εἰς τὸ ραδιόφωνον. Μετὰ τὴν τελευταίαν ἐμφάνισιν εἰς Γενεύην, ἡ Πέρρα ἐθριάμβευσεν ἐν 'Αθήναις (1932), ἕνα ἐκ τῶν τελευταίων σταθμῶν της πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὸ «Μητροπόλιταν» τῆς Νέας 'Υόρκης. Γ. Σ.

Περραιβία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ελληνικὴ χώρα ἐν τῇ βορείῳ Θεσσαλίᾳ, ἥτις οὔτε ἀνεξάρτητος πάντοτε ὑπῆρξε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, οὔτε ὅρια εἶχε πάντοτε τὰ αὐτά. Κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἐξετείνετο μεταξὺ 'Ολύμπου καὶ Πηνειοῦ, κυρία οὖσα τῶν ἀπὸ νότου (Θεσσαλίας) εἰσόδων τῶν στενῶν διαβάσεων τοῦ 'Ολύμπου (τῶν Τεμπῶν, τῆς Πέτρας καὶ τοῦ Σαρανταπόρου), κατὰ δὲ τὸν Β' φαίνεται ὅτι εἶχε περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν μεταξὺ κυρίως 'Ολύμπου, Πιέρου καὶ Καμβουνίων πεδιάδα, τὴν διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ παραποτάμου τοῦ Πηνειοῦ Εὐρώπου (τοῦ ὁμηρικοῦ Τιταρησίου), εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον αἱ πόλεις Πύθιον, Δολίχη καὶ "Αζωρος, ἀποτελοῦσαι τὴν *Περραιβικὴν τρίπολιν*. 'Αρχαιότεραι πόλεις τῆς χώρας ταύτης ἦσαν αἱ ὑπὸ τοῦ 'Ομήρου μνημονευόμεναι ('Ιλ. Β 738—755) *Κύφος* καὶ δυσχείμερος *Δωδώνη* (ἡ θεσσαλική), τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι 'Ενιᾶνες (Αἰνιᾶνες) καὶ «μενεπτόλεμοι» (καρτερικοὶ) Περραιβοὶ εἶχον ἐκστρατεύσει εἰς Τροίαν ὑπὸ τὸν Γουνέα, καὶ ἡ *"Αργισσα*, *"Ορθη*, *'Ηλώνη*, *Γυρτώνη* καὶ λευκὴ (λευκάργιλλος) *'Ολοοσσών*, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶχον ἐκστρατεύσει ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Λαπιθῶν Πολυποίτην, τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος Πειρίθου.

'Εκ τῶν πόλεων τούτων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐσῴζοντο μόνον ἡ 'Ολοοσσών, ἡ Γυρτώνη (Γυρτών), ἡ μετονομασθεῖσα *"Αργουρα* *"Αργισσα*, καὶ ἡ μετονομασθεῖσα εἰς *Λειμώνην* 'Ηλώνη. Νεώτεραι δὲ ἐκτίσθησαν αἱ πόλεις *Γόννος* κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Τεμπῶν, *Φάλαννα* ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ὁμηρικῆς "Ορθης, *"Ατραξ*, αἱ τρεῖς προρρηθεῖσαι τῆς Περραιβικῆς τριπόλεως, καὶ ἄλλαι τινὲς μικρότεραι (βλ. καὶ λ. *Περραιβοί*). ΚΑΨ.

Περραιβοί (οἱ) *['Αρχ.]*. Οἱ κάτοικοι τῆς *Περραιβίας*. Οὗτοι ἦσαν πελασγικὸν φῦλον, τὸ ὁποῖον κατεῖχε τὴν Θεσσαλίαν πρὸ τῆς εἰς αὐτὴν καθόδου τῶν ἑλληνικῶν φύλων, ἅτινα κατεπολέμησαν καὶ κατίσχυσαν τούτου ὑπὸ τὸ μυθικὸν ὄνομα τῶν Λαπιθῶν ἐν ἀρχῇ (ἦσαν οὗτοι τὰ αἰολικὰ φῦλα) καὶ τῶν Δωριέων βραδύτερον. 'Εκ τῶν Περραιβῶν ἄλλοι μὲν τότε ἔφυγον πρὸς τὴν Πίνδον, ἄλλοι περιωρίσθησαν εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν τοῦ 'Ολύμπου, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν μετονομασθεῖσαν *Περραιβικὴν Δωρικὴν τρίπολιν* καὶ ἄλλοι ὑπετάγησαν συναναμιγέντες μετὰ τῶν Λαπιθῶν (ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης Περραιβοὺς καὶ Λαπίθας ἐκάλει ἅπαντας τοὺς Πελασγιώτας Θεσσαλούς). "Αλλη ἐπιμειξία τῶν φύλων τῆς χώρας ταύτης (τῶν ἀρχαιοτέρων πελασγικῶν τῶν Περραιβῶν καὶ τῶν ἐπηλύδων ἑλληνικῶν) ἔγινε μετὰ τὴν ἐκ τῆς 'Ηπείρου εἰς ταύτην ἐπιδρομὴν τῶν Θεσσαλῶν, ὅτε καὶ ἔγιναν οἱ περίοικοι τούτων. Κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα οἱ Περραιβοί, κατοικοῦντες τὴν μεταξὺ τοῦ ὄρους 'Ολύμπου καὶ τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ χώραν, ἦσαν λαὸς ἀνεξάρτητος, ὡς μαρτυροῦν καὶ τὰ διασωθέντα ἀργυρᾶ νομίσματα αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν ὑπετάγησαν εἰς αὐτούς, γενόμενοι ὁδηγοὶ τῆς στρατιᾶς των καὶ ἐνισχύσαντες ταύτην διὰ πεζικοῦ στρατοῦ. Μετὰ δὲ τὴν φυγήν των ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἀπετέλουν μετὰ τῶν Θεσσαλῶν, Μαγνήτων καὶ 'Αχαιῶν τῆς Φθιώτιδος μίαν τῶν τριῶν ὁμάδων τῶν ἀμφικτιονικῶν φύλων τῆς δελφικῆς ἀμφικτιονίας. 'Επὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας 'Αρχελάου εἶχον γίνει ὑπήκοοι τοῦ μακεδονικοῦ κράτους, καί, βραδύτερον, ἀνακτήσαντες τὴν ἐλευθερίαν των ἐν τῷ μεταξύ, τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Β' καὶ τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, ἀποστατήσαντες κατὰ τὸ 330 π. Χ. μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἄλλων 'Ελλήνων. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους μεταξὺ Κασσάνδρου καὶ Πολυσπέρχοντος πολέμους, ὡς καὶ κατὰ τοὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μακεδόνων, ἡ χώρα τῶν Περραιβῶν, ἕνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεώς της, ὑπῆρξε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν ἑκάστοτε ἐμπολέμων. Κατὰ τὸ 196 π. Χ. ἀνεκηρύχθησαν καὶ οὗτοι μετὰ τῶν ἄλλων 'Ελλήνων ἐν τοῖς 'Ισθμίοις ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Φλαμινίνου ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, ἀποτελέσαντες τὸ Κοινὸν τῶν Περραιβῶν ὑπὸ ἐνιαύσιον στρατηγόν. Κατὰ τὸ 191 κατέλαβε τὴν χώραν τῶν Περραιβῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε', ἀλλὰ κατὰ τὸ 185 ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ν' ἀφήσῃ τὴν χώραν ἐλευθέραν. 'Απὸ τοῦ 30 π. Χ. τὸ Κοινὸν τῶν Περραιβῶν συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ Κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν καὶ οἱ Περραιβοὶ παύουν νὰ ἔχουν ἰδίαν ἱστορίαν. Τὰ κοινὰ νομίσματα τῶν Περραιβῶν (διεσώθησαν καὶ νομίσματα τῶν περραιβικῶν πόλεων "Ορθης καὶ Φαλάννης) εἶναι ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ καὶ δύο χρονικῶν περιόδων. Τὰ τῆς α' (480—400 π. Χ.) φέρουν τὰ γράμματα ΠΕ ἢ ΠΕΡΑ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως καὶ ἔμπροσθεν μὲν Θεσσαλὸν δαμάζοντα ταῦρον ἢ ἱππέα ἢ ἵππον καλπάζοντα ἢ προτομὴν ἵππου, ὄπισθεν δὲ ἵππον καλπάζοντα ἢ 'Αθηνᾶν καθημένην ἢ τρέχουσαν μετὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος ἢ κεφαλὴν ἵππου. Τὰ δὲ τῆς β' (196—146 π. Χ.) τὴν λέξιν ΠΕΡΡΑΙΒΩΝ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως καὶ ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Διὸς ἢ "Ηρας, ὄπισθεν δὲ "Ηραν καθημένην ἢ Δία κραδαίνοντα κεραυνόν. ΚΑΨ.

Περραιβός, *Χριστόφορος*. 'Εγεννήθη ἴσως κατὰ τὸ ἔτος 1773, εἴς τι χωρίον τῆς περιφερείας τοῦ 'Ολύμπου. Τὸ ὄνομα *Περραιβὸς* εἶναι ψευδώνυμον, τὸ δὲ οἰκογενειακόν του ὄνομα φαίνεται νὰ ἦτο *Χατζηβασίλης*. Τὰ τῆς καταγωγῆς καὶ γεννήσεώς του δὲν εἶναι γνωστά. Οὐδέποτε ἠθέλησεν οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε ὁ υἱός του *Θεμιστοκλῆς* νὰ ἀνακοινώσουν τι σχετικὸν μὲ τὴν καταγωγήν των· καὶ τοῦτο, διότι ἡ γέννησις τοῦ Περραιβοῦ προῆλθεν οὐχὶ ἐκ νομίμου γάμου. Τὸ τοιοῦτον ἐξάγεται ἀπὸ ἀνέκδοτον φυλλάδιον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Γ. Κορδάτου («'Ο Ρήγας Φεραῖος καὶ ἡ ἐποχή του», σελ. 47—50). 'Εὰν πιστεύσωμεν εἰς τὸ ἀνώνυμον κατὰ τοῦ Περραιβοῦ φυλλάδιον, οὗτος ἦτο νόθος καὶ γόνος καλογήρου τινός, 'Ιερεμίου ὀνόματι, πρωτοσυγκέλλου τῆς μητροπόλεως Λαρίσης, ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν διατροφὴν καὶ σπουδήν του. Κατὰ τὸ ἔτος 1793 τὸν ἀπέστειλε μάλιστα εἰς τὴν ἀκμάζουσαν σχολὴν τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τῷ 1796 εἰς Βιέννην διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν, ὅπου συνηντήθη μὲ τὸν Ρήγαν Φεραῖον, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἐμυήθη εἰς τὴν μυστικὴν (συνωμοτικὴν) ὀργάνωσιν, τὴν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βαλκανικῆς κατὰ τῆς Τουρκίας. 'Εξ ὅλων τῶν πληροφοριῶν καὶ πηγῶν, ἃς ἔχομεν, ὁ Περραιβὸς ὑπῆρξε πολὺ ἐνεργητικός, δραστήριος, παράτολμος καὶ ὀργανωτικός. "Οτε συνελήφθη ὁ Ρήγας ἐν Τεργέστῃ (17 Δεκεμβρίου 1797) ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας, συνελήφθη καὶ ὁ Περραιβός, ἀλλ' ἀφέθη ἐλεύθερος, διότι δὲν ὑπῆρχον στοιχεῖα ἐνοχοποιητικὰ ἐναντίον του. Πάντως ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς αὐστριακῆς ἀνακρίσεως προκύπτουν μερικὰ σκοτεινὰ σημεῖα διὰ τὴν στάσιν τοῦ Περραιβοῦ μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρήγα. Μετὰ ταῦτα ὁ Περραιβὸς μετέβη εἰς 'Επτάνησον, ὅπου ἔγινεν ὄργανον τῶν Γάλλων κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα τῶν Ρώσων. Οἱ Γάλλοι, ἐκτιμῶντες τὰ διοργανωτικὰ καὶ συνωμοτικά του προσόντα, τῷ ἐνεπιστεύθησαν πολλὰς δυσκόλους ἐνεργείας. Εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου διέμεινεν ἀρκετὸν χρόνον, συνέγραψε καὶ τὴν «'Ιστορίαν τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας» τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν εἰς Παρισίους τῷ 1803 (μόνον τὸν α' τόμον) καὶ εἰς τὴν ὁποίαν μὲ γλαφυρώτατον ὕφος περιγράφει τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν τῶν δύο αὐτῶν ἱστορικῶν μερῶν καὶ ἀκόμη τὰς κοινωνικὰς ἀντιθέσεις, καταφερόμενος κατὰ τῶν ἀρχόντων (φεουδαρχῶν) καὶ τῶν διαφόρων καπεταναίων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἦσαν ὄργανα τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλοι τοπικισταὶ ἀδιάλλακτοι. Τῷ 1800—1081 προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Παργηνοὺς καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ βοηθήσουν τὰ κινήματα τῶν Σουλιωτῶν. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ α' τόμου τῆς ἱστορίας του, ὁ Περραιβὸς ἔγινε πολὺ γνωστὸς καὶ ἡ συγγραφικὴ ἱκανότης του ἔκτοτε ἐξετιμήθη καὶ παρὰ τῶν ξένων. 'Η ἱστορία του ἐξεδόθη εἰς β' ἔκδοσιν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1815, τρίτη δὲ ἔκδοσις ἐγένετο τῷ 1857 διωρθωμένη εἰς τὴν γλῶσσαν, διότι ὁ Περραιβὸς ἦτο στρατηγὸς τοῦ "Οθωνος. Εἰς τὴν 'Επτάνησον καὶ τὴν Βενετίαν κατεδιώχθη πολλάκις ὡς φιλελεύθερος καὶ συνωμότης, ἀλλὰ κατώρθωνε πάντοτε νὰ εὑρίσκεται ἔξω τῶν φυλακῶν. Κατὰ τὸ 1817, ἀφοῦ πλέον ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ (μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν ἐνίσχυσιν παντοῦ τῆς ἀντιδράσεως τῆς 'Ιερᾶς Συμμαχίας) ἦτο ἀνίσχυρος, μετέβη εἰς τὴν 'Οδησσὸν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου συνηντήθη μὲ τοὺς κορυφαίους φιλικοὺς καὶ ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας. 'Απὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀρχίζει ἡ νέα δρᾶσις τοῦ Περραιβοῦ. Κατ' ἐντολὴν τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας κατῆλθεν εἰς τὴν Μάνην, διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὰ πνεύματα διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν. 'Επεσκέφθη καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς 'Επαναστάσεως μετέβη εἰς τὴν "Ηπειρον διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Σουλιώτας. Κατόπιν διὰ τῶν Παξῶν ἔφθασεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ γενικῶς κατὰ τὴν 'Επανάστασιν τοῦ 1821 ἔδρασε ποικιλοτρόπως καὶ ὡς στρατιωτικὸς καὶ ὡς πολιτικός. Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνεξαρτήτου καὶ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ βασιλείου, τὴν 11 Δεκεμβρίου 1835 κατετάχθη ὡς συνταγματάρχης τῆς φάλαγγος. Τὴν 18 Μαρτίου 1844 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου καὶ τὴν 5 Μαΐου 1863 ἀπεβίωσεν εἰς βαθὺ γῆρας. 'Εκτὸς τῆς μνημονευθείσης ἱστορίας του, ἐδημοσίευσε τῷ 1836 δίτομον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολεμικὰ ἀπομνημονεύματα» καὶ τῷ 1860 τὴν «Βιογραφίαν τοῦ Ρήγα τοῦ Θεσσαλοῦ».

Γ. Κ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

Περρὲ καὶ ***Ντεβὶκ σημεῖον*** (Perret et Devic signe). Κλινικὸν σημεῖον, παρατηρηθὲν τῷ 1889 ὑπὸ τῶν συγγραφέων τούτων εἰς τὴν περικαρδίτιδα μετ' ἐξιδρώματος, ἰδιαίτατα δὲ παρὰ τοῖς παιδίοις. Συνίσταται εἰς φαινόμενα ψευδοπλευριτικά, ἤτοι ἀμβλύτητα καὶ φύσημα, ἅτινα καθίστανται ἀντιληπτὰ εἰς τὸ ὀπίσθιον ἀριστερὸν τμῆμα τοῦ θώρακος καὶ τὰ ὁποῖα ἐξαφανίζονται ὅταν ὁ πάσχων τεθῇ εἰς τὴν ἐπὶ γόνατα καὶ στῆθος θέσιν (position genu-pectorale). Μ. Ν. Κ.

Περρὲν (Perrin), ***Αἰμίλιος - Καῖσαρ - Βίκτωρ*.** Γάλλος ζωγράφος, τεχνοκρίτης καὶ διοικητικὸς ὑπάλληλος, γεννηθεὶς ἐν Ρουένῃ (1814—1885). Κατ' ἀρχὰς ἠσχολήθη μὲ τὴν ζωγραφικήν, ἐξέθηκε δὲ ἀξιόλογα ἔργα του εἰς τὰ παρισινὰ Salons ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1848. Μετὰ ταῦτα ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων (1848—1857), βραδύτερον δὲ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Παρισινοῦ Μελοδράματος (1862), ἀναβιβάσας μετ' ἀξιομνημονεύτου ἐπιτυχίας ἔργα ὡς ὁ «Δὸν Ζουὰν» τοῦ Μότσαρτ, ἡ «"Αλκηστις» τοῦ Γκλοὺκ καὶ ὁ «Φάουστ» τοῦ Γκουνώ, καί, τέλος, τῷ ἀνετέθη ἡ ἀνωτέρα διοίκησις τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας. Κατὰ καιροὺς συνειργάσθη ὡς δραματικὸς καὶ μουσικὸς κριτικὸς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ («Nouveau Correspondant», «Revue Européenne» κλπ.), ἐξέδωκε δὲ πλείστας τῶν μελετῶν των εἰς τόμους. Τῷ 1876 ὁ Περρὲν ἐξελέγη ἐλεύθερον μέλος τῆς ἐν Παρισίοις 'Ακαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1874 διετέλεσε δημοτικὸς σύμβουλος Παρισίων. Ι.Μ.Π.

— Περρὲν (Perrin). ***'Ιωάννης - Βαπτιστής*.** Γάλλος φυσικὸς καὶ χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. 'Εσπούδασεν ἐν Λίλλῃ καὶ ἐν τῇ École Normale τῶν Παρισίων, τῆς ὁποίας βραδύτερον ἐγένετο καθηγητής. 'Επίσης διετέλεσε καθηγητὴς καὶ τῆς ναυτικῆς σχολῆς. Εἶναι μέλος τῆς γαλλικῆς φιλοσοφικῆς ἑταιρείας, τῷ δὲ 1923 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Τῷ 1926 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς φυσικῆς. Συνειργάσθη εἰς πολλὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ («Φιλοσοφικὴν ἐπιθεώρησιν», «Γενικὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐπιστημῶν», « Επιστημονικὴν ἐπιθεώρησιν», «'Επιθεώρησιν τοῦ μηνὸς» κ.τ.λ.) καὶ ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἐργασίας ἐπὶ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ἀκτίνων Χ» (1897), «Μαθήματα φυσικῆς χημείας» (1903), «"Ερευναι ἐπὶ τῶν κολλοειδῶν καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τῆς ἐπαφῆς» (1905), «Τὸ φῶς καὶ τὰ κβάντα» (1912) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

— Περρὲν (Perrin), ***Πέτρος*** (ἐπονομαζόμενος *ἀββᾶς Περρέν*, μολονότι δὲν ἦτο ἱερωμένος). Γάλλος ποιητὴς (1620—1675). "Ηρχισε τὸ ποιητικόν του στάδιον διὰ τῆς μεταφράσεως τῆς «Αἰνειάδος» τοῦ Βιργιλίου. Σύμβουλος τοῦ βασιλέως καὶ τῆς δουκίσσης τῆς 'Ορλεάνης, ἔγραψεν εἰδικῶς διὰ τὰς ἑορτὰς τῆς αὐλῆς μέγαν ἀριθμὸν στίχων, δι' ἄριας, διαλόγους, σαραμπάντας, ᾠδάς, βακχικὰ ᾄσματα κλπ. 'Αλλ' ὁ μεγαλύτερος τίτλος τιμῆς διὰ τὸν Περρὲν εἶναι ὅτι πρῶτος, μετὰ τοῦ Καμπέρ, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἱδρύσῃ γαλλικὸν μελόδραμα. Πρὸς τὸν σκοπὸν

Digitized by Google

τοῦτον ἔγραψε τὸ ποίημα τῆς «Παστοράλ», μετὰ μουσικῆς τοῦ Καμπέρ, ἥτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μελοδραματικὸν γαλλικὸν δοκίμιον. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου ἐνεθάρρυνε τὸν Περρὲν νὰ γράψη καὶ ἄλλα μελοδραματικὰ δοκίμια, μέχρις οὗ ἔτυχε, τῷ 1668, παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τοῦ προνομίου τῆς ἱδρύσεως τοῦ «Γαλλικοῦ Μελοδράματος». Διὰ τὸ θέατρον τοῦτο ἔγραψε τὰ λιμπρέττα τῆς «Πομόνης» (1671) καὶ τῆς «Ἀριάδνης»· δυστυχῶς, λόγῳ τῆς κακῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς κακῆς πίστεως τῶν δύο ἄλλων συνεταίρων του, ὁ Περρὲν ἐφυλακίσθη, τὸ δὲ προνόμιον περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Λούλλυ, ὅστις ἐπὶ πολὺ κατόπιν ἐφέρετο ὡς ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Γαλλικοῦ Μελοδράματος. Γ. Σ.

— **Περρὲν-*Φερρατὸν νόσος*** (Perrin-Ferraton maladie). Ἡ νόσος αὕτη, περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Maurice Perrin τῷ 1859 καὶ μελετηθεῖσα τελείως ὑπὸ τοῦ Ferraton τῷ 1905, χαρακτηρίζεται ὑπὸ κλαγγῆς ξηρᾶς καὶ βραχείας, παραγομένης εἴς τινας κινήσεις τῶν ἰσχίων, ὀφειλομένης δὲ εἰς σύσπασιν ἑκουσίαν τοῦ μεγάλου γλουτιαίου μυὸς ἐν εἰδικῇ τινι στάσει τοῦ σώματος. Ἀπαντᾷ δ' ἡ νοσηρὰ αὕτη κατάστασις εἰς νευρικὰ ἄτομα καὶ πολλάκις εἰς τοὺς ὑποκρινομένους τὴν νόσον ταύτην. Μ.Ν.Κ.

Περρὲ-σὺρ-Μὰρν (Le Perreux-sur-Marne) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα. Κάτ. (1921) 17.915. Π. Ν. Π.

Πέρρη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κομαγηνῆς ἐν Συρίᾳ, κειμένη δεξιὰ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ΒΔ. τῶν Σαμοσάτων καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς Μελιτηνὴν ἀγούσης ὁδοῦ. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 12 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Εὐφρατησίας, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Πιροὺν* παρὰ τὴν Adiaman. Α. Θ. Σ.

Περριὲ (Perrier), ***Ἐδμόνδος***. Διακεκριμένος Γάλλος φυσιοδίφης (1841—1921). Ἀποφοιτήσας τῆς École Normale supérieure ἐγένετο τῷ 1867 καθηγητὴς εἰς τὸ λύκειον τῆς Agen καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος, εἰσελθὼν ὡς βοηθὸς εἰς τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν Παρισίων, ἐγένετο καθηγητὴς αὐτοῦ (1876) καὶ κατόπιν διευθυντὴς (1900). Διετέλεσεν ἐπίσης μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τοῦ 1892, τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ τοῦ 1898 καὶ πλείστων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Ὁ Περριὲ ἐγένετο γνωστὸς εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον κυρίως ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν ἐπὶ τῶν κατωτέρων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, ἰδίως τῶν ἐχινοδέρμων καὶ τῶν σκωλήκων, τῶν ὁποίων ἐμελέτησε τὸ ἀνατομικὸν καὶ κυκλοφοριακὸν σύστημα. Ἐκ τῶν μελετῶν τούτων ἤχθη εἰς τὴν διατύπωσιν νέων θεωριῶν ἐπὶ τῆς βιολογίας, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐστήριζε κατὰ μέγα μέρος τὰς θεωρίας αὐτῆς ἐπὶ τῶν σπονδυλωτῶν. Ὁ Περριὲ ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη συγγραμμάτων του: «Αἱ κοινωνίαι τῶν ζῴων καὶ ἡ διαμόρφωσις τῶν ὀργανισμῶν» (1881) καὶ «Ζωολογικὴ φιλοσοφία πρὸ τοῦ Ντάρβιν» (1884), διηύρυνε τὴν παλαιὰν περὶ ζωϊκῶν ὀργανισμῶν ἀντίληψιν, στηριζομένην ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν ἀνωτέρων ὀργανισμῶν.

Ἐδμόνδος Περριέ.

Τὰς ἐπιστημονικάς του θεωρίας ὁ Περριὲ διετύπωσεν ἐκτὸς τῶν συγγραμμάτων του καὶ εἰς πολυπληθῆ δημοσιεύματα εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά, εἰς τὰ «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν» καὶ τὰ «Ἀρχεῖα πειραματικῆς ζῳολογίας», τὰ «Χρονικὰ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν», τὸ «Δελτίον τοῦ Γενικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου» κ. ἄ. Κατέστη ἐπίσης δημοφιλέστατος ἐν Γαλλίᾳ λόγῳ τῶν ἐκλαϊκευτικῶν ἄρθρων του ἐν τῷ παρισινῷ «Χρόνῳ», δι' ὧν κατέστησε προσιτὰς εἰς τὸ πολὺ κοινὸν καὶ τὰς μᾶλλον πολυπλόκους βιολογικὰς θεωρίας. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ζωϊκὴ ἀνατομία καὶ φυσιολογία» (1882), «Οἱ κυριώτεροι τύποι τῶν ζώντων ὄντων» (1882), «Αἱ ὑποβρύχιοι ἐξερευνήσεις» (1886), «Ἡ διάνοια τῶν ζῴων» (1888), «Ὁ μεταμορφισμὸς» (1888), «Στοιχεῖα ζωϊκῆς ἀνατομίας καὶ φυσιολογίας», «Ζῳολογία» (1891—1892), «Στοιχεῖα συγκριτικῆς ἀνατομίας», «Ὁ Λαμὰρκ καὶ ὁ σύγχρονος μεταμορφισμός», «Μέθοδοι συλλογισμοῦ ἐν ταῖς φυσικαῖς καὶ κοινωνικαῖς ἐπιστήμαις» (1906), «Ἡ ζωὴ εἰς τοὺς πλανήτας» (1911), «Διὰ μέσου τοῦ ζῶντος κόσμου» (1916), «Ἡ ἐν δράσει ζωὴ» καὶ ἄλλα. Η. Π. Γ.

— **Περριὲ** (Perrier), ***Φραγκῖσκος Γεώργιος***. Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1872. Διετέλεσε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ διευθυντὴς τοῦ τμήματος γεωδαισίας ἐν τῇ γεωγραφικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ στρατοῦ καὶ γραμματεὺς τοῦ τμήματος τῆς γεωδαισίας τῆς διεθνοῦς γεωδαιτικῆς καὶ γεωφυσικῆς ἑνώσεως καὶ ἐξετέλεσε πολλὰς γεωδαιτικὰς ἐργασίας ἐν Ἀλγερίᾳ, Τύνιδι, Ἰσημερινῷ, Μαρόκῳ, Ἀλβανίᾳ, Συρίᾳ κτλ. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν γεωδαισίαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἀποστολὴ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς καταμέτρησιν ἑνὸς τόξου τοῦ μεσημβρινοῦ ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ».

Πέρριν (Perrine), ***Κάμιλλος-Δίλλων***. Βορειοαμερικανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1867. Τῷ 1901 διωρίσθη παρατηρητὴς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Λίκ, κατόπιν δὲ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Κόρδοβᾳ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Ἀργεντινῆς. Ἀνεκάλυψε περὶ τοὺς ὀκτὼ κομήτας, δύο δορυφόρους τοῦ Διός, τὸν 6ον καὶ τὸν 7ον (1904—1905), καὶ συνεπλήρωσε τὸν κατάλογον τῶν ἀστέρων τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, τὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Cordoba Durchmusterung (C. D.). Σ. Π.

περρίσια (ἡ) (Perrisia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κηκιδομυιιδῶν*, περιλαμβάνον ἄτομα μικρὰ μὲ κεραίας ἐκ 12—20 ἄρθρων, ζῶντα εἰς τὸ στάδιον τῆς προνύμφης ἐντὸς κηκίδων. Τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἐντόμων τούτων, ὧν τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 1,2—2,2 χιλιοστ., προσβάλλουσι τὰ τρυφερὰ φύλλα τῆς ἀχλαδέας, τοὺς βλαστοὺς τῆς πεύκης, διάφορα εἴδη λαχάνων, τῶν ὁποίων καταστρέφουσι τοὺς σπόρους, τὰ φύλλα τοῦ τριφυλλίου καὶ τῆς ἐλαίας, προξενοῦντα σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ε. Τ. Ε.

Περρὸ (Perrot), ***Γεώργιος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος ἑλληνιστὴς (1832—1914). Μέλος κατ' ἀρχὰς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1885—1888, ἀπὸ δὲ τοῦ 1861, ἐντολῇ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, περιηγήθη τὴν Μικρὰν Ἀσίαν χάριν ἐπιστημονικῶν σκοπῶν, δημοσιεύσας κατόπιν περὶ αὐτῆς τὰς ἑξῆς μελέτας: «Exploration archéologique de la Galatie et de Bithynie» (Paris, 1862) καὶ «Le Monument d'Ancyre» περιέχουσαν τὸ ἀκριβὲς κείμενον μετὰ κριτικῆς περὶ τῆς περιφήμου διαθήκης τοῦ Αὐγούστου. Τῷ 1874 ὁ Περρὸ ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1888 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς École Normale supérieure. Ἐδημοσίευσε πλῆθος πραγματειῶν, ὧν κυριώτεραι εἶναι: «Mémoire sur l'île Thasos» (1864), «De l'état actuel des études homériques» (1866), «L'île de Crète, souvenir de voyage» (1866), «Essai sur le droit public et privé de la République athénienne» (1867), «Les Peintures du Palatin» (1872), «L'Éloquence politique et judiciaire à Athènes, les persécuteurs de Démosthène» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ L. Rénier), «Mémoires d'archéologie, d'epigraphie et d'histoire» (1875). Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων τοῦ Περρὸ εἶναι ἡ δεκάτομος ἱστορία τῆς τέχνης («Histoire de l'Art dans l'Antiquité»), ἣν συνέγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Chipier διὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος. Β. Δ. Θ.

Γεώργιος Περρό.

Περρονσίτο *σημεῖον* (signe de Perroncito). Οὕτω καθορίζεται ἄλγος προκαλούμενον διὰ τῆς πιέσεως πρὸς τὸ μέρος τοῦ δωδεκαδακτύλου, παρακολουθούμενον ὑπὸ τυμπανισμοῦ τοῦ τμήματος τούτου τοῦ ἐντέρου· εἶναι συχνὸν σημεῖον ἀπαντῶν εἰς τὴν παρασιτικὴν νόσον ἀγκυλοστομίασιν. Μ. Ν. Κ.

Πέρροτ (Perrot), ***σὲρ Ἰωάννης***. Ἄγγλος πολιτικός, νόθος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου Η' ἐκ τῆς Μαρίας Μπέρκλεϋ (1527—1592). Διετέλεσεν ἔμπιστος τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἐγένετο λόρδος πρόεδρος τοῦ Μάνστερ ἐν Ἰρλανδίᾳ (1570), ὑποναύαρχος τῶν οὐαλλικῶν ὑδάτων (1573) καὶ λόρδος βουλευτὴς τῆς Ἰρλανδίας. Π. Ν. Π.

Περροτὲν (Perrotin), ***Ἑρρῖκος***. Γάλλος ἀστρονόμος (1845—1904). Ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς καὶ πρῶτος διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Νικαίας, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1880 καὶ ἔκτοτε ἐπλουτίσθη διὰ πλήρους σειρᾶς ἀστρονομικῶν ὀργάνων διὰ χορηγίας τοῦ Bischoffsheim.

Ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του προσδιωρίσθη διὰ μεσημβρινῶν παρατηρήσεων τὸ γεωγραφικὸν μῆκος τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Νικαίας καὶ συνεδέθη τὸ γεωδαιτικὸν δίκτυον Παρισίων—Νικαίας—Μιλάνου. Ἡ ἀνακάλυψις διαφόρων ἀστεροειδῶν, ἡ παρατήρησις σημαντικοῦ ἀριθμοῦ διπλῶν ἀστέρων καὶ κομητῶν, αἱ ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος ἔρευναι καὶ ἡ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν παρακολούθησις τῶν μεγάλων πλανητῶν Ἀφροδίτης, Ἄρεως καὶ Οὐρανοῦ μαρτυροῦσι τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ οὐ μόνον ὡς διευθυντοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς παρατηρητοῦ.

Κατὰ τὸ 1882 ὁ Περροτὲν ἡγήθη ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς εἰς Ρίο Νέγκρο πρὸς παρατήρησιν ἐκεῖθεν τοῦ φαινομένου τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου. Ἐκ τῶν θεωρητικῶν ἐρευνῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἠσχολήθη, ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ διερεύνησις τῶν παρέλξεων τῆς τροχιᾶς τῆς Ἑστίας (1879). Πλὴν τῶν ἀστρονομικῶν ἐρευνῶν, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Περροτὲν εἷλκυε καὶ ἡ φυσική, εἰς ἣν προσέθεσε μεταξὺ ἄλλων καὶ νέον προσδιορισμὸν τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός. Σ. Π.

περρούκα (ἡ)· ἡ ψευδὴς κόμη, φενάκη: «εἶναι φαλακρὸς καὶ φορεῖ περρούκα» (ἰταλ. perruca).

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *φενάκη*.

περρούκα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λίνοψις ἡ κυμβαλιοειδής*.

Περρούκας, ***Γιαννάκις***. Γενάρχης ἐπιφανοῦς ἐν Ἄργει πατριᾶς τῶν *Περρουκαίων*. Ἔζησε, πιθανῶς, ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ 1687 ἐποχῆς. Πρωτοβουλίᾳ τοῦ οἴκου Περρούκα συνέστη ἐν Ἄργει τῷ 1798 τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν σχολεῖον. Γ. Θ. Δ.

— **Περρούκας**, ***Δημήτριος***. Τρίτος υἱὸς τοῦ *Νικολάου Περρούκα*. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας. Κάτοχος τῆς τουρκικῆς, γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1812—1821 «βεκίλης» (πληρεξούσιος) τοῦ Ἄργους παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ. Ἔδρασε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν πολιτικῶς ἐν Ἑλλάδι καὶ Εὐρώπῃ. Τῷ 1821 ἐξελέγη μέλος τῆς Α' Βουλῆς. Ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη μέλος τοῦ «Πανελληνίου» καὶ πρῶτος γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ Δικαστικοῦ, πρόεδρος τοῦ θαλασσίου δικαστηρίου καὶ τέλος ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ νομοθέτης. Συνέταξε τὴν δικαστικὴν καὶ διοικητικὴν νομοθεσίαν καὶ κατήρτισε τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Πελοποννήσου. Διετέλεσε μέλος τῆς Δ' (1829) καὶ Ε' (1831) ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὡς καὶ τῆς τοῦ 1843, ὑπηρετήσας ἐπὶ Ὄθωνος ὡς σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Ἀλληλογραφῶν μετὰ ἐπισήμων προσώπων, Ἑλλήνων τε καὶ ξένων, κατέλιπε τεραστίαν ἀλληλογραφίαν, ἀξιόλογον διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἱστορικὰς πληροφορίας. Ἐδολοφονήθη ἐν τῇ ἐν Ἄργει οἰκίᾳ του τῇ 13 Νοεμβρίου 1851. Γ. Θ. Δ.

— **Περρούκας**, ***Ἰωάννης***. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ *Νικολάου Περρούκα*, ἐπιφανὴς προεστὼς τοῦ Ἄργους. Μεμυημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἐρρίφθη ὡς ὅμηρος εἰς τὰς ἐν Τριπόλει φυλακάς, ἔνθα, μετὰ μαρτυρικὴν ζωὴν ἓξ μηνῶν, ἀπέθανε τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1824. Γ. Θ. Δ.

— **Περρούκας**, ***Νικόλαος***. Δισέγγονος τοῦ *Γιαννάκι Περρούκα*. Διετέλεσε «βεκίλης» τοῦ Ἄργους παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ. Ἀπέθανε τῷ 1822. Γ.Θ.Δ.

— **Περρούκας** ***Παναγῆς***. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν Ν. Σταματελόπουλον καὶ Δημήτριον Πλαπούταν. Ὑπηρέτησεν ἐν τοῖς ἐλαφροῖς τάγμασι μέχρι τῆς διαλύσεως αὐτῶν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας. Μέχρι τοῦ 1865 ἔζη. Τ. Ε. Ε.

— **Περρούκας**, ***Χαράλαμπος***. Δεύτερος υἱὸς τοῦ *Νικολάου Περρούκα*. Ἦτο μεγαλέμπορος ἐν Πάτραις καὶ κατόπιν ἐν Ἄργει. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν μετέσχεν ἐνεργῶς, οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν τὸ κατάστημα αὐτοῦ. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 διωρίσθη ὑπὸ τῆς γερουσίας τῆς Πελοποννήσου ἔφορος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἄργους, εἶτα μέλος τῆς Α' ἐν Ἄργει ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ γερουσιαστής. Τῷ 1823 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἀπέθανε τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1824. Γ. Θ. Δ.

Περρούτζι (Perruzzi). Παλαιὰ ἰταλικὴ οἰκογένεια ἐκ Τοσκάνης, πολλὰ μέλη τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν ὀνομαστοὶ τραπεζῖται, ἔμποροι πλουσιώτατοι, καλλιτέχναι, πολιτικοὶ κτλ. Ἦτο ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων, ἐξορισθεῖσα δὲ τῷ 1434 ὑπ' αὐτῶν κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας. Οἱ κυριώτεροι ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦσαν:—1) *Βαλτάσαρ*, ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος (1481—1536). Εἰργάσθη κυρίως ἐν Ρώμῃ, ὅπου κατεσκεύασε καὶ διεκόσμησε τὴν περίφημον ἔπαυλιν Φαρνεζίνα καὶ τὸ μέγαρον Μάσσιμι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου (ἀπὸ τοῦ 1520—1527 καὶ 1532—1536). Ἐν Ρώμῃ παρέμεινε μέχρι τῆς λεηλασίας αὐτῆς κατὰ τὸ 1527 καὶ κατόπιν κατέφυγεν εἰς τὴν Σιέννην, ὅπου κατεσκεύασε τὸ μέγαρον Μπελκάρο. Κατεσκεύασεν ἐπίσης διάφορα ἄλλα μέγαρα ἐν Βολωνίᾳ καὶ Κάρπι. Καίτοι δὲ εἶχεν ἀφιερώσει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς δραστηριότητός του εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, ἐν τούτοις τὸ ἔργον του ὡς ζωγράφου κατατάσσει τοῦτον μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων τῆς ἐποχῆς του. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Πιντουρίκκιο καὶ τοῦ Σόντομα καὶ εἰργάσθη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ φίλου του Ραφαήλου. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τῆς ζωγραφικῆς, πλὴν τῶν πινάκων διὰ τὰ μωσαϊκὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Σάντα Κρότσε-ἐν-Ζερουσαλέμε τῆς Ρώμης (1508), εἶναι αἱ νωπογραφίαι τῆς Σάντα Μαρία

Digitized by Google

ντέλλα Πάτσε ἐν Ρώμῃ, ἡ «Προσκύνησις τῶν Μάγων» ἐν Νεαπόλει, ἡ «Ἁγία Οἰκογένεια» ἐν τῷ μεγάρῳ Πίττι τῆς Φλωρεντίας κτλ.

—2) ***Σίμων***, τραπεζίτης καὶ πολιτικὸς (1790—1847). Διετέλεσε τραπεζίτης ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, συνέγραψε δὲ «Ἱστορίαν τῶν τραπεζιτῶν τῆς Φλωρεντίας».

—3) ***Οὐμπαλντῖνο***, πολιτικὸς (1822—1891). Ἐσπούδασε τὴν μηχανικὴν ἐν Παρισίοις καὶ μετὰ πολλὰ ἐπιστημονικὰ ταξίδια ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐρεύνας ἐν Τοσκάνῃ, ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα περὶ τῶν μεταλλείων τῆς Τοσκάνης. Βραδύτερον ἐξελέγη δήμαρχος Φλωρεντίας, μετὰ τὴν προσάρτησιν δὲ τῆς Τοσκάνης εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων ἔργων καὶ κατόπιν τῶν Ἐσωτερικῶν. Περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του ἐξελέγη γερουσιαστής. Μ. Δ. Β.

Πέρρυ (Perry), ***Ματθαῖος-Κάλμπραιθ***. Ἀμερικανὸς ναυτικὸς (1794—1858). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τοῦ ἀμερικανικοῦ ναυτικοῦ (1826—1830), ὁ πρῶτος κυβερνήτης ἀτμοκινήτου πολεμικοῦ ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις (τοῦ «Φούλτωνος Β'») καὶ ἀρχηγὸς μοίρας κατὰ τῆς δουλεμπορίας ἐν Ἀφρικῇ (1843). Ἠνδραγάθησε κατὰ τὸν Μεξικανικὸν πόλεμον (1846) καὶ ὑπέγραψε τὴν πρώτην ἀμερικανοϊαπωνικὴν συνθήκην (1855). Π. Ν. Π.

—**Πέρρυ** (Perry) ***διαστολεύς***. Ἐργαλεῖον δι' οὗ ὁ ὀδοντίατρος διαστέλλει ἢ ἀπομακρύνει τοὺς ὀδόντας ἀπ' ἀλλήλων, ὅταν οὗτοι εἶναι τερηδονισμένοι εἰς τὰς συνεχομένας ἐπιφανείας, καὶ κερδίζων οὕτω χῶρον δύναται νὰ ἐργασθῇ ἐπ' αὐτῶν ἀκωλύτως. Τὸ παρατιθέμενον σχῆμα δεικνύει τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο ἐκτὸς καὶ ἐπὶ τῶν ὀδόντων. Ἡ διαστολὴ τῶν ὀδόντων, διὰ τῶν διαστολέων Perry, ἢ δι' ἄλλου τινός, ὀνομάζεται *ταχεῖα διαστολὴ* τῶν ὀδόντων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *βραδεῖαν διαστολήν*, ἐπιτυγχανομένην, δι' ἄλλων μέσων, π.χ. βόλων βάμβακος τιθεμένων μεταξὺ τῶν μεσοδοντίων διαστημάτων ἀφ' ἑσπέρας κτλ. Ν.Γ.Π.

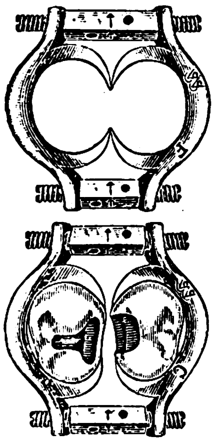

Πέρρυ διαστολεύς.

— **Πέρρυ** (Perry), ***στεφάνη***. Τεχνητὸς ὀδοὺς ἐφαρμοζόμενος ἐπὶ ῥίζης προσθίων ἰδίως ὀδόντων. Ἐπὶ θεραπευθείσης ῥίζης προσθίου ὀδόντος ἐφαρμόζεται χρυσοῦς δακτύλιος μετὰ καλύμματος. Διὰ τοῦ καλύμματος διέρχεται στῦλος ἐξ ἰριδιοπλατίνης ἢ ἄλλου μετάλλου, διήκων μέχρι τῶν 3/4 τοῦ ῥιζικοῦ σωλῆνος τῆς ῥίζης. Ὁ στῦλος οὗτος κάμπτεται ἄνωθεν τοῦ καλύμματος τοῦ δακτυλίου καὶ εἰσχωρεῖ εἰς τὸν ὕπερθεν αὐτοῦ καὶ τοῦ καλύμματος τοποθετούμενον ὀδόντα ἐκ πορσελλάνης, ὅστις καὶ προσκολλᾶται ἐπ' αὐτῶν διὰ κονίας. Ν. Γ. Π.

Περρυσὸν (Perruchon), ***Γεώργιος-Πέτρος-Λουδοβῖκος***. Γάλλος ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ὅστις, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, διετέλεσε μέλος τῆς πρώτης γαλλικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1884—1887. Ὁ λοχαγὸς οὗτος προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ τότε ἑλληνικὸν πυροβολικόν, ὀργανώσας διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἑλλάδι πολεμικὰ πυρὰ πυροβολικοῦ ἐν εὐρείᾳ κλίμακι. Προσέτι εἰσήγαγε παρ' ἡμῖν τὸ μηχάνημα τοῦ φερωνύμου ὀπτικοῦ τηλεγράφου. Ν. Θ. Κ.

Περρὼ (Perraud), ***Ἰωάννης***. Γάλλος γλύπτης (1819—1876). Ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πλαστικῶν συμπλεγμάτων, ἀλληγοριῶν καὶ προτομῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ ἀπελπισία» καὶ «Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Βάκχου» (μουσεῖον Λούβρου), ἔτι δὲ αἱ προτομαὶ τοῦ Μόζαρτ, τοῦ Μπετόβεν, τοῦ Παστὲρ καὶ τοῦ Λαρούς. Ι. Μ. Π.

—**Περρὼ** (Perault), ***Κάρολος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1628—1703). Ὑπῆρξε δικηγόρος (1651), δημόσιος ὑπάλληλος, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν ἐπιγραφῶν διὰ τὰ δημόσια μνημεῖα, ἥτις ἀργότερον μετετράπη εἰς Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῷ 1671 ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τὰ μέγιστα συνέβαλε λόγῳ τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῶν αὐλικῶν κύκλων. Συμπαθὴς καὶ πνευματώδης ἐξετιμᾶτο τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, περιῆλθεν ὅμως εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Μπουαλώ, καθότι διὰ τῶν συγγραμμάτων του: «Ὁ αἰὼν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου» (1687) καὶ «Παραλληλισμὸς μεταξὺ παλαιῶν καὶ νέων» (1688—1698, 4 τόμ.), ὑπεστήριζε τὴν ὑπεροχὴν τῶν νεωτέρων συγγραφέων ἐπὶ τῶν παλαιοτέρων. Ἡ φιλολογικὴ αὕτη διαφορά, γνωστὴ ὡς «ἔρις τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων», ἥτις ἐγένετο ἀφορμὴ φιλολογικῶν ἀντεγκλήσεων τοῦ Περρὼ καὶ τοῦ ὑπερμάχου τῶν παλαιῶν Μπουαλώ, ἔληξε μόλις τῷ 1700 διὰ τῆς συμφιλιώσεως τῶν δύο ἀντιπάλων. Περὶ τὸ τέλος τῆς διαμάχης ταύτης, ἥτις ἤσκησε σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου του, ὁ Περρὼ ἐξέδωκε τὸ ἔργον του «Ἱστορικοὶ μῦθοι τῶν περασμένων χρόνων μετ' ἐπιμυθίων» (1697), περιέχον συλλογὴν μύθων εἰς ἔμμετρον καὶ πεζὸν λόγον, καταστᾶσαν παγκοσμίως γνωστὴν διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀφέλειαν τοῦ ὕφους, τὴν πιστὴν καὶ ἀνεπιτήδευτον ἀπεικόνισιν τῶν ἠθῶν, τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ συγγραφέως. Τὸ ἔργον τοῦτο ἔσχε πληθὺν ἐκδόσεων, ἐξ ὧν κυριώτεραι ἡ τῶν Lacroix et Walckenaer (1836), ἡ τοῦ 1862 μετὰ θαυμασίων εἰκονογραφιῶν τοῦ Gustave Doré, ἡ τοῦ Fr. Dillaye (1880), καθὼς καὶ διάφοροι εἰκονογραφημέναι ἐκδόσεις κεχωρισμένων μύθων, ὡς «Ὁ χιονοπώγων», «Ἡ κοιμωμένη ὡραία τοῦ δάσους» κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Κάρολος Περρώ.

—**Περρὼ** (Perrauld), ***Κλαύδιος***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ ἀρχιτέκτων (1613—1688). Ἐσπούδασεν ἰατρικήν, ἀλλὰ κατόπιν ἐπεδόθη μετὰ πάθους εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, εἰς ἣν καὶ διεκρίθη. Ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι: ἡ στοὰ τοῦ Λούβρου καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρισίων, ἡ θριαμβευτικὴ ἁψὶς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἡ ἐκκλησία τοῦ Saint-Benoît-le Rétourné, ὅπου εἶναι καὶ ὁ τάφος του, κ. ἄ. Μέλος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὁ Περρὼ ἐδημοσίευσε πλείστας μελέτας καὶ πραγματείας, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι: «Ordonnance des cinq espèces de colonnes selon la méthode des anciens» (Paris 1683), «Les dix livres d'architecture de Vitruve», ἤτοι μετάφρασιν τῆς «Ἀρχιτεκτονικῆς» τοῦ Βιτρουβίου. Ὡς ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης ὁ Περρὼ συνέγραψε «Πραγματείαν περὶ τῆς φυσικῆς» (1680—1684) καὶ ἄλλας ἀξιολόγους μελέτας. Β. Δ. Θ.

Περρᾶ. Φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα συνειργάσθη μετὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, εἶχεν ὅμως καὶ ἰδίαν πρωτοβουλίαν, ὡς ὁ Βουτιέ, ὁ Ροζαλώφ, ὁ Φαβιέρος καὶ ἄλλοι φιλέλληνες. Τ. Ε. Ε.

Πέρσαινα [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 395. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Περσαῖος [Μυθολ.]. Πατὴρ τῆς Ἑκάτης, ἀπὸ τῆς Τιτανίδος Ἀστερίας. Εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Πέρσην* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Περσαῖος ὁ ἐκ ***Κιτίου***. Στωϊκὸς φιλόσοφος καὶ γεωμέτρης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 260 π. Χ. Κατ' ἄλλους μὲν ἦτο δοῦλος, κατ' ἄλλους δὲ ὀπαδὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας Ζήνωνος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν ἀρίστων μαθητῶν τοῦ Ζήνωνος. Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος Γονατᾶς, ἀναστρεφόμενος οἰκειότατα μετὰ τοῦ Ζήνωνος καὶ ἀκροώμενος τῶν διαλέξεων αὐτοῦ, προσεπάθει νὰ ἑλκύσῃ τοῦτον εἰς τὴν μακεδονικὴν αὐλήν, ὁ Ζήνων ἔπεμψεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Περσαῖον, βεβαιῶν ὅτι ὁ μαθητής του οὐ μόνον κατ' οὐδὲν ὑπελείπετο αὐτοῦ, ἀλλ' εἶχεν ἐπὶ πλέον καὶ τὸ πλεονέκτημα τῆς νεότητος καὶ τῆς ῥώμης. Μεταβὰς εἰς Μακεδονίαν ὁ Περσαῖος οὐ μόνον ἐδίδαξε φιλοσοφίαν καὶ προσεπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα εἰς τὸν Γονατᾶν καὶ τοὺς αὐλικούς του, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Εὑρισκόμενος δ' ἐν Κορίνθῳ, ὅτε αὕτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τοῦ στρατοῦ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας Ἀράτου, ἐφονεύθη καὶ ἀπέθανε γενναίως μαχόμενος. Ὡμοίαζε πρὸς στρατιώτην μᾶλλον ἢ φιλόσοφον, ὅτε δ' ὁ βασιλεὺς ἵνα δοκιμάσῃ ποτὲ τὴν σταθερότητά του ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν ψευδῆ εἴδησιν ὅτι οἱ ἐχθροὶ διήρπασαν τὰ ἀγαθά του, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Περσαῖος ὑπελείφθη κατὰ πολὺ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν πολυθρύλητον στωϊκὴν ἀπάθειαν. Ὁ Διογένης Λαέρτιος ἀναφέρει τὰς ἐπιγραφὰς ἀπολεσθέντων ἔργων του: «Περὶ βασιλείας», «Περὶ Λακεδαιμονίων πολιτείας», «Περὶ γάμου», «Περὶ ἀσεβείας» κλπ. Ὁ Ἀθήναιος ἀποδίδει αὐτῷ «συμποτικοὺς διαλόγους» καὶ «συμποτικὰ ὑπομνήματα». Περὶ δὲ τῶν φιλοσοφημάτων αὐτοῦ ἀναφέρει τινὰ ὁ Κικέρων (De natura Deorum 1, 15, 38). Ὁ Πρόκλος τέλος ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ ὅτι πρῶτος ἐμελέτησε τὰς σπειροειδεῖς ἢ *σπειρικὰς* (βλ. λ.), διὰ τομῆς τῆς σπείρας ὑπὸ ἐπιπέδων παραλλήλων πρὸς τὸν ἄξονά της. Ν. Σ. Λ.

Περσάκη, ***Ἰουλία***. Ἑλληνὶς διηγηματογράφος, γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1895. Τὰ πρῶτα διηγήματά της ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Νουμᾶν» τῷ 1916. Τῷ 1927 ἐξέδωκε συλλογὴν «Διηγημάτων», τὰ ὁποῖα διαπνέει φυσικότης, πηγάζουσα ἀπὸ καθαρὰν παρατήρησιν, καὶ λιτὴ ἔκφρασις. Α. Κ.

Περσάνο (Persano), ***Κάρολος***, *κόμης ντὲ* —. Ἰταλὸς ναύαρχος (1806—1884). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον καὶ διεκρίθη κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Ὀδησσοῦ. Τῷ 1859, κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ἀπέκλεισε τὴν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν κατεχομένην Βενετίαν καὶ τῷ 1860 τὸν Ἀγκῶνα. Ἐκλεγεὶς κατόπιν βουλευτής, ἐγένετο βραδύτερον ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (1862—1865) καὶ ἀκολούθως γερουσιαστής. Κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας τοῦ 1866 ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἰταλικοῦ στόλου καὶ ὑπέστη δεινὴν ἧτταν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Λίσσας, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐδικάσθη ὑπὸ τῆς γερουσίας καὶ καθῃρέθη. Τῷ 1870 ἐξέδωκεν «Ἡμερολόγιον τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1866», ἐν τῷ ὁποίῳ πειρᾶται ν' ἀπολογηθῇ διὰ τὰς ἀποδοθείσας εἰς αὐτὸν κατηγορίας. Μ. Δ. Β.

Περσαρμενία (ἀρμεν. *Πάρσκα-Χαΐκ*) [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ἐπαρχία τῆς ἀρχαίας Ἀρμενίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς χώρας τοῦ Κουρδιστάν. Ἀνήκει σήμερον κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Περσίαν, περιλαμβάνουσα τὴν περιοχὴν *Σαλμὰς* καὶ τὴν περὶ τὴν λίμνην Οὐρμίαν χώραν. Μικρὸν μέρος ἀνήκει εἰς τὴν Τουρκίαν. Ν. Μ.

περσέα (ἡ) (Persea) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δαφνοειδῶν* ἢ *δαφνιδῶν*, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ 100 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς· ἓν μόνον εἶδος ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἀζόρας καὶ τὰς Καναρίους νήσους. Αἱ περσέαι εἶναι δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, σαρκώδη καὶ ἄνθη παρὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων ἀναφαινόμενα. Τὰ ἄνθη εἶναι ἑρμαφρόδιτα καὶ σπανιώτατα πολύγαμα· ἔχουσι περιάνθιον μὲ βραχὺ σωλῆνα καὶ 6 διαχωρίσματα εἰς δύο σειρὰς διατεταγμένα. Ἔχει ἐννέα ἀνθῆρας καὶ ᾠοθήκην, ἥτις ὡριμάζουσα γίνεται δρύπη ᾠοειδὴς ἢ ἐπιμήκης. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Περσέα ἡ ἰνδικὴ (Persea indica). Εἶναι ἀνεπτυγμένον δένδρον δασικὸν τῶν Ἀζορῶν καὶ Καναρίων νήσων καὶ παρέχει ἀρίστης ποιότητος ξύλον χρήσιμον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν καὶ τὴν λεπτοξυλουργικήν.

Περσέα ἡ ἡδύκαρπος (Persea gratissima). Δένδρον ἀειθαλές, ὀπωροφόρον, ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔνθα καὶ ἐντατικῶς καλλιεργεῖται. Τὸ δένδρον τοῦτο εἶναι ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ κυρίως, ἔχει μέγα ὕψος καὶ τὰ φύλλα του εἶναι ἀκέραια, ᾠοειδῆ καὶ σαρκώδη. Τὸ περικάρπιον εἶναι σαρκῶδες, εὔχυμον, σχεδὸν λευκὸν κατὰ τὴν ὡρίμανσιν καὶ πλουσιώτατον εἰς λιπαρὰς οὐσίας, ἐχούσας τὴν γλυκύτητα, τὴν γεῦσιν καὶ τὸ χρῶμα τοῦ βουτύρου. Ὁ πυρὴν εἶναι ἀρκετὰ εὐμεγέθης. Ὁ καρπὸς τῆς περσέας εἶναι περιζήτητος καὶ τρώγεται ἢ αὐτούσιος ἢ ἐμβαπτισμένος ἐν οἴνῳ ἢ ἀναμεμιγμένος μετὰ ὀποῦ λεμονίου μετὰ ζαχχάρεως ἢ ἀλειφόμενος ἐπὶ λεπτῶν τεμαχίων ἄρτου μετὰ ἅλατος. Τὸ εἶδος τοῦτο πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς, εὐδοκιμεῖ εἰς γόνιμα καὶ ὕφυγρα ἐδάφη καὶ καλλιεργεῖται ἤδη ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ Μαρόκῳ, δυνάμενον ἐπίσης νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν εἰς θερμὰ μέρη, ἐφόσον κατὰ τὸν χειμῶνα προφυλάσσεται ὁ κορμὸς του διὰ ψαθίνου περικαλύμματος. Δ. Ν. Π.

Πέρσεβαλ (Perceval), ***Σπένσερ***. Ἄγγλος νομικὸς καὶ πολιτικὸς (1762—1812). Διετέλεσε μέλος τοῦ κοινοβουλίου ἀπὸ τοῦ 1796, κατέλαβεν ἀνώτερα δικαστικὰ ἀξιώματα, ἐγένετο καγκελλάριος τοῦ θησαυροφυλακίου (1807) καὶ τῷ 1809 πρωθυπουργός. Ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὑπό τινος φρενοβλαβοῦς. — Π.

Περσεΐδαι (οἱ) [Ἀστρον.]. Διάττοντες, τῶν ὁποίων τὸ ἀκτινοβόλον εὑρίσκεται ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Περσέως. Οὗτοι παρατηροῦνται περὶ τὴν 12ην Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους. Αἱ βροχαὶ τῶν Περσεϊδῶν ἐπαναλαμβάνονται μετὰ τῆς αὐτῆς κατ' ἔτος ἐντάσεως, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ διανομὴ τῶν μετεώρων, τὰ ὁποῖα ἡ Γῆ συναντᾷ κατὰ τὴν δίοδόν της διὰ τοῦ οἰκείου μετεωρικοῦ δακτυλίου, εἶναι καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ ὁμαλή. Οἱ Περσεΐδαι ἔχουσι χρῶμα κίτρινον καὶ ἡ ταχύτης των εἶναι μετρία, αἱ δὲ πτώσεις αὐτῶν ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ ἡμέρας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ ἑβδομάδας. Ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Σκιαπαρέλλι, οἱ Περσεΐδαι κινοῦνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς τροχιᾶς ἐφ' ἧς καὶ ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1862, ὁ γνωστὸς ὡς κομήτης τοῦ Tuttle. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

περσεΐτης (ὁ) [Χημ.] βλ. *μαννοεπιτίτης*.

περσέμολο (τό), **περσίμολο**, ἢ **περσίμουλο**. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πετροσέλινον τὸ ἥμερον* (κοιν. *μαϊντανός*).

Περσεμπὲ [Γεωγρ.]. Ποταμὸς τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου, ἐκβάλλων μεταξὺ Ὀρδοῦ (ἀρχ. Κοτύωρα) καὶ Βόνας (ἀρχ. Βοῶν ὅρμος) περίπου εἰς πλάτ. 41° 07' Β. καὶ μῆκ. 57° 48' Ἀν. (χάρτ. ἀγγλ.

Digitized by Google

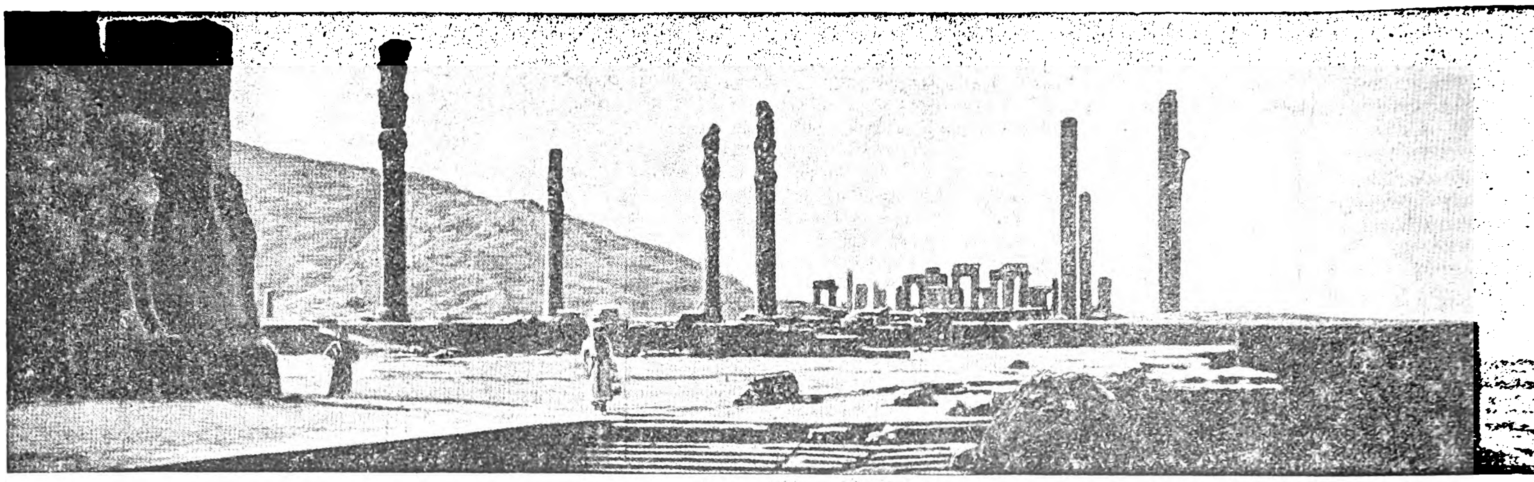

Ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τῆς Περσεπόλεως.

2236 : Cape Yasùn to Fort Anakria). Εἶναι ὁ *Γένητος* ἢ *Γενητης* τῶν ἀρχαίων (*Ἀνων.* Περίπλ. Εὐξ. 32. *Ἀρριάν.* 23). Σ. Ε. Λ.

Περσὲν (Percin), ***Ἀλέξανδρος.*** Γάλλος στρατιωτικός, γεννηθεὶς ἐν Νανσὺ τῷ 1846. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Υπηρέτησε κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ὡς ἀξιωματικὸς πυροβολικοῦ, πληγωθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Λουαγνύ. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ὑπηρέτησε διαδοχικῶς εἰς διαφόρους τεχνουργικὰς ὑπηρεσίας, τῷ δὲ 1879 διωρίσθη καθηγητὴς παρὰ τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ τοῦ Σαὶν Σύρ. Προαχθεὶς τῷ 1890 εἰς ἀντισυνταγματάρχην, διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ὁπλουργείου Σαὶντ Ἐτιέν. τῷ δὲ 1893 ἐπιθεωρητὴς τῶν ὁπλουργείων. Τῷ 1895 προήχθη εἰς συνταγματάρχην, τῷ δὲ 1897 ἐτοποθετήθη διοικητὴς συντάγματος πυροβολικοῦ, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1900, ὁπότε διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν καὶ μετ' ὀλίγον προήχθη εἰς ὑποστράτηγον. Τῷ 1903 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ διωρίσθη διοικητὴς μιᾶς τῶν μεραρχιῶν τῶν Παρισίων. Τῷ 1906 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 13ου σώματος στρατοῦ εἰς Κλερμὸν Φεράν, ἔνθα παρέμεινεν ἐπ' ὀλίγον, καθόσον διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1908 καὶ μέλος τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου. Ὁ Περσὲν κατέστη διάσημος διὰ τὴν εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν τῶν *χιλιοστῶν* (βλ. λ.) τοῦ πυροβολικοῦ, δι' ὧν διηυκολύνθη καταπληκτικῶς ὁ καθορισμὸς τοῦ στόχου καὶ ἡ ἐν γένει σκόπευσις τοῦ πυροβόλου. Ἡ συμβολὴ τοῦ Περσὲν εἰς τὰ τῆς βολῆς τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ εἰς τὰ τῆς ἐν γένει ἐκπαιδεύσεως τῶν Γάλλων πυροβολητῶν ἀξιωματικῶν ὑπῆρξε σπουδαία καθ' ὅλην τὴν προπολεμικὴν ἐποχήν, διὸ δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἡ λαμπρὰ ἀπόδοσις τῶν πυροβολητῶν τούτων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὀφείλεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν Περσέν. Εἰς τὸν ἴδιον τοῦτον στρατηγὸν ὀφείλεται ἡ μεγάλη τελειοποίησις εἰς τὸ ζήτημα τοῦ διαρκοῦς καὶ στενοῦ συνδέσμου τοῦ πυροβολικοῦ μετὰ τοῦ πεζικοῦ, ὅστις ἐθεσπίσθη μὲν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λανγκλουὰ καὶ ἤρχισεν ἔκτοτε ἐφαρμοζόμενος, ἀλλ' ἐτελειοποιήθη καὶ ἐγενικεύθη εὐρέως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περσὲν ὡς ἐπιθεωρητοῦ τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1926. Συνέγραψε: «Évaluation des distances» (1908), «La manoeuvre de Lorlanges en 1908» (1909), «La liaison des armes» (1909), «Le millième et ses applications militaires» (1910), «Deux textes en désaccord» (1911), «L'artillerie aux manoeuvres de Picardie, en 1910» (1911), «L'artillerie au combat» (1912), «Cinq années d'inspection» (1912). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Περσεντῆ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὅρμος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὸ Ἰσσικὸν πέλαγος (πλάτ. 36°24' Β., μῆκ. 34°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237 : Karaburnu to Karadash Burnu) μεταξὺ Κοργκὸζ-Κουλὲ (ἀρχ. Κώρυκος) καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Γιοὺκ-Σουγιοὺ (ἀρχ. Καλύκαδνος). Ἐρείπια εἰς μεγάλην ἔκτασιν κατὰ χώραν. Εἶναι τὸ *Ψευδοκορακήσιον* τοῦ Ἀρτεμιδώρου. Σ. Ε. Λ.

περσεουλόζη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Εἶναι κετοεπτόζη τοῦ τύπου: $CH_2OH.[CH(OH)]_4.CO.CH_2OH$, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ περσεΐτου διὰ βιολογικῆς ὀξειδώσεως. Δὲν ζυμοῦται. Σ. Γ.

Περσέπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ἀρχαίας Περσίας, ΝΔ. τοῦ Ἰσπαχάν, κτισθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου ἢ τοῦ υἱοῦ του Καμβύσου, κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Κύρου καὶ Ἀράξου (Μπενδεμίρ), ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ διαρρέεται ἡ πεδιὰς τῆς Περσεπόλεως, καὶ ἐν τῷ μέσῳ φυσικοῦ ἐκ βράχων περιβόλου, ὅστις προήσπιζε τὴν πόλιν ἀπὸ βορρᾶ, ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἔλαβε μεγάλην σημασίαν παρὰ τοῖς Πέρσαις, ὅτε ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ἔκτισεν εἰς αὐτὴν μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, στοὰν καὶ τάφον, διότι τοῦτον ἐμιμήθησαν πολλοὶ τῶν διαδόχων του, κτίσαντες ἀνάκτορα καὶ τάφους καὶ φυτεύσαντες λαμπροὺς παραδείσους ἀνὰ τὴν βραχώδη κοιλάδα τοῦ Ἀράξου. Ἔγινεν ἡ βασιλικὴ νύμφη τῶν Περσῶν, ἡ διακοσμηθεῖσα μὲ τὰ πλούσια ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἐλέφαντος κοσμήματα, τὰ ἁρπαγέντα ὑπὸ τοῦ Καμβύσου ἐκ Μέμφιδος καὶ Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου. Ἡ τεσσαρακοντάστυλος βασιλικὴ πύλη, ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ὁποίας σήμερον οἱ Πέρσαι καλοῦσι τὴν περιοχὴν ταύτην Τζὲλ μινὰρ (τεσσαράκοντα στύλους), τὰ ἐπὶ τριῶν κλιμακωτῶν ἀνδήρων ἐκτισμένα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα μὲ τὰς παρὰ τὴν εἴσοδον γιγαντιαίας (6 ½ μέτρων μήκους καὶ 5 ½ ὕψους) εἰκόνας ταύρων, λεόντων, ἱππογρυπῶν, Σφιγγῶν καὶ μονοκέρων, ἐνεφάνιζον τὸν τόπον τοῦτον εἰς τοὺς ὑπηκόους τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς ἀπεράντου Περσικῆς αὐτοκρατορίας ὡς χῶρον ἱερόν, καθιερωμένον πρὸς προσκύνησιν τῶν μοναρχῶν τοῦ περσικοῦ κράτους, οἵτινες εἶχον καταστήσει ταύτην, μετὰ τὰς Πασαργάδας, ἀπὸ τοῦ Δαρείου καὶ ἐφεξῆς, πρωτεύουσαν τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας. Βορειότερον τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιομέτρων, ἔκειτο ἡ νεκρόπολις μὲ τὰ γιγαντιαῖα ἐπὶ τῶν βράχων ἀνάγλυφα, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῶν ἀνακτόρων δι' ὑπογείων στοῶν. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔφθασεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς περσικῆς δυνάμεως ἐν Γαυγαμήλοις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Περσίδων πυλῶν, κατὰ τὸ 330 π. Χ. Ἐκεῖ δὲ φθάσας, ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἐξιλεώσῃ τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς καὶ νὰ λάβῃ ἀντίποινα παρὰ τῶν Περσῶν διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὕβριν των κατὰ τὴν εἰς αὐτὴν ἐπιδρομήν των καὶ τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς τὸν πρόγονόν του βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον ταπείνωσιν νὰ γίνῃ σατράπης τοῦ κράτους των, καὶ διέταξε νὰ πυρπολήσουν, παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Παρμενίωνος νὰ μὴ προσβάλῃ τοὺς Πέρσας εἰς τὰ μνημεῖα τῆς δόξης καὶ λαμπρότητός των, τὰ ἀνάκτορα, ἀφοῦ ἀφῃρέθησαν ἐξ αὐτῶν οἱ ἀνυπολόγιστοι (βλ. λ. *Πασαργάδαι*) θησαυροί των (βλ. λ. *Ἀλέξανδρος* τ. Γ', σελ. 648γ, 649). Εἰς τὴν Περσέπολιν κατὰ τὸ 316 π. Χ. ἐλήφθησαν αἱ περὶ διανομῆς τῶν σατραπειῶν ἀποφάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τῆς Περσίδος ὕπαρχον κατέστησεν ὁ Ἀντίγονος τὸν Ἀσκληπιόδωρον (*Διοδ.* ΙΘ' 48.5). Κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα ἡ Περσέπολις, ἀνακτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σὰχ-Ποὺρ τοῦ Σασσανίδου, ἐγκαταλιπόντος τὴν Κτησιφῶντα, διετέλεσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰσταχὰρ* ἢ *Ἰστάχρ* πρωτεύουσα τῆς εἰς ἀκμὴν ἐξιχθείσης αὐτοκρατορίας των. Παρήκμασεν ἐπὶ τῶν Ἀράβων, οἵτινες μετέβαλον αὐτὴν εἰς λατομεῖον μαρμάρων καὶ γρανίτου καὶ ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ κατὰ τῶν εἰδώλων κατέστρεφον τὰ ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα καὶ ἐκρήμνιζον τοὺς ὀρθίους κίονας. Ἡ πόλις ἐγκατελείφθη τότε τελείως. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τὰ ἐρείπια τῆς Περσεπόλεως ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν περιηγητῶν (ὁ Chardin πρῶτος τὰ περιέγραψεν ἐπιμελῶς κατὰ τὸ 1664—1670) καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀρχίσασαι ἀνασκαφαὶ ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας Περσεπόλεως, ἥτις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐκαλεῖτο *Πέρσαι*, ἔφερον εἰς φῶς πολλοῦ λόγου ἄξια μνημεῖα καὶ ἀρχιτεκτονικῆς (ἀνακτόρων μὲ ἐκτεταμένας αὐλὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς αἰθούσας, ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ἡ ἑκατόστυλος Ἀρταξέρξου τοῦ Β', στοῶν τάφων) καὶ γλυπτικῆς (θαυμάσια ἀνάγλυφα), καὶ ἐπιγραφὰς σφηνοειδεῖς πολλοῦ διαφέροντος.

Τρεῖς εἶναι οἱ χῶροι τῶν ἐρειπίων σήμερον, ὁ τῆς νεκροπόλεως πρὸς Β. ὁ τῶν ἀνακτόρων ΒΔ. καὶ ὁ τῆς πόλεως Ἰσταχάρ, τῆς ὁποίας ἡ περίμετρος εἶναι 8—9 χιλιομέτρων, μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων ἀρχαιολογικῶν χώρων. Μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων ἀναγλύφων ἰδιαιτέρως προκαλεῖ τὴν προσοχὴν ἓν μὲ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν μορφῶν του, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι εἶναι μορφαὶ ἀνδρῶν φυσικοῦ μεγέθους μὲ μακρὰς γενειάδας. Ἔχει ἀπεικονισθῆ εἰς αὐτὸ περσικὴ θρησκευτικὴ πομπὴ (πρβλ. *G Fougères*, Les premières civilisations (1929) καὶ τὴν ἐν αὐτῷ βιβλιογραφίαν). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Περσέπτολις *[Μυθολ.].* Υἱὸς τοῦ Τηλεμάχου καὶ τῆς Πολυκάστης, θυγατρὸς τοῦ Νέστορος ἢ τῆς Ναυσικᾶς, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων Ἀλκινόου.

Περσεὺς *[Μυθολ.].* Ἀργεῖος μυθικὸς ἥρως. Ἦτο υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους Ἀκρισίου Δανάης καὶ τοῦ Διός, συνελθόντος μετ' αὐτῆς ὑπὸ μορφὴν χρυσῆς βροχῆς, εἰσρυείσης διὰ τῆς ὀροφῆς τοῦ χαλκίνου σκοτεινοῦ θαλάμου εἰς τοὺς κόλπους της. Εἶναι καὶ ὁ Περσεὺς ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἡρώων (Βελλεροφόντου, Ἡρακλέους, Θησέως, Οἰδίποδος) καὶ διάγει βίον πλήρη περιπετειῶν, παρεμφερῶν πρὸς τὰς περιπετείας ἐκείνων Εἶναι ὅμως πάντοτε, ὡς καὶ ἐκεῖνοι, ὁ ἔνδοξος νικητής. Ἀφοῦ μετὰ τὴν γέννησίν του τεθεὶς μετὰ τῆς μητρός του ἐντὸς λάρνακος ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ πάππου του εἰς τὴν θάλασσαν (βλ. λ. *Ἀκρίσιος* τ. Γ', σ. 1677 β' γ') καὶ διασωθεὶς εἰς Σέριφον ἀνετράφη ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Δίκτυος, διετάχθη καὶ οὗτος, ἀνδρωθείς, ὡς ὁ Ἡρακλῆς ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Πο-

Περσεύς.

[Ἔργον τοῦ Κανόβα ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ.]

λυδέκτου, ἐπιθυμοῦντος τὴν ἀπομάκρυνσίν του, διότι δὲν ἤθελε νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν μετὰ τοῦ βασιλέως γάμον τῆς μητρός του, νὰ κομίσῃ πρὸς αὐτὸν ὡς γαμήλιον δῶρον διὰ τοὺς μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας, ὡς ἔλεγε, γάμους του τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος. Ὁ Περσεύς, ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τῶν προστατῶν του θεῶν Ἑρμοῦ, Πλούτωνος καὶ Ἀθηνᾶς, μετέβη εἰς τὴν θαυμασίαν χώραν τῶν ἐκ γενετῆς γραιῶν, θυγατέρων τοῦ Φόρκου (Φόρκυος) καὶ τῆς Κητοῦς καὶ ἀδελφῶν τῶν Γοργόνων, διὰ τῆς ὁδηγίας τῶν ὁποίων θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν χώραν τῶν Νυμφῶν, παρὰ τῶν ὁποίων θὰ παρελάμβανε τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸν ἆθλόν του ἐφόδια. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὰς Γραίας (Φορκίδας) Ἐνυώ, Πεφρηδὼ καὶ Δεινώ, ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτῶν τὸν κοινὸν καὶ τῶν τριῶν ὀδόντα καὶ ὀφθαλμόν, τῶν

Digitized by Google

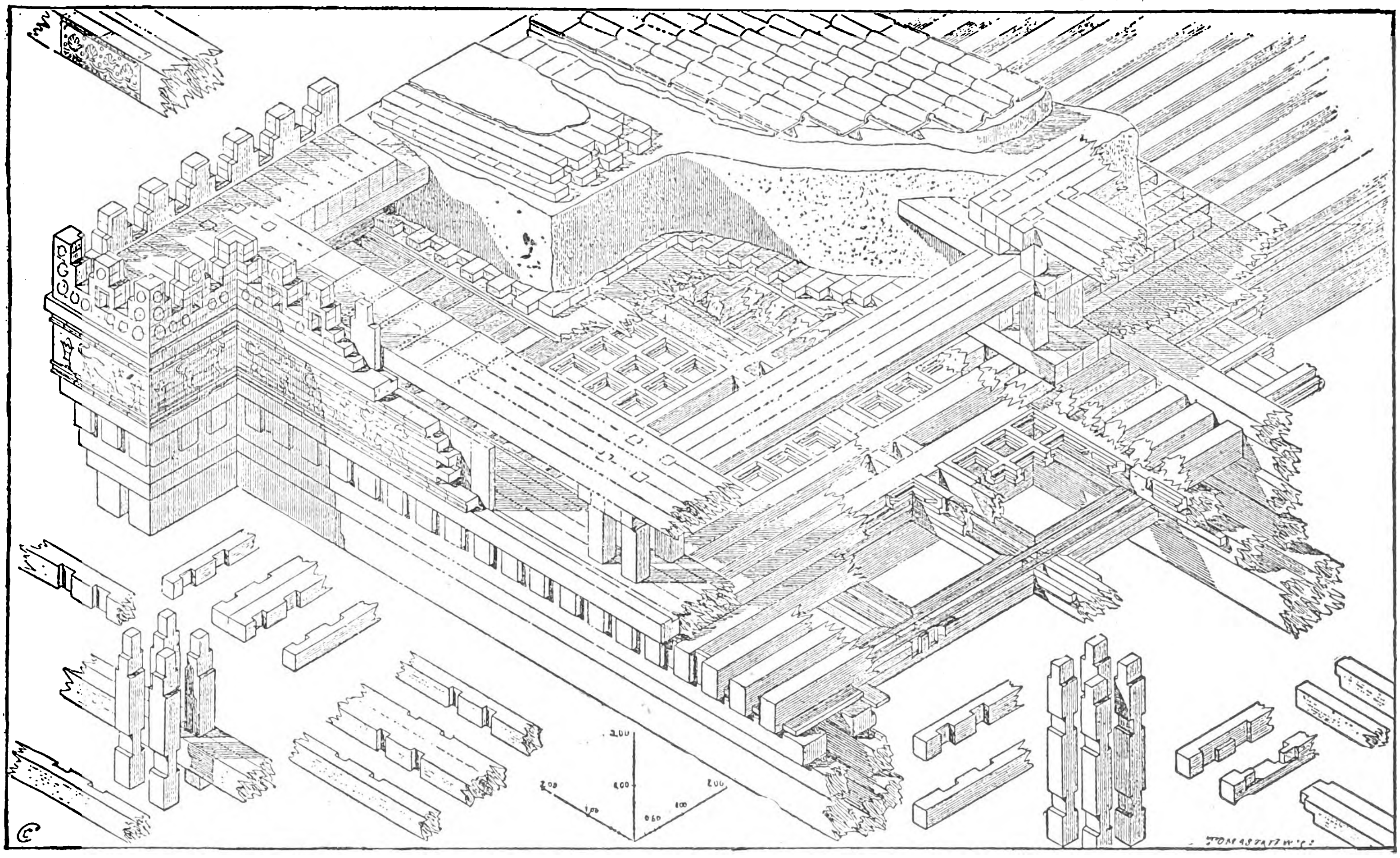

Ἡ διάταξις τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ξέρξου ἐν Περσεπόλει κατ᾽ ἀναπαράστασιν ἐν κεντρικῇ προβολῇ ὑπὸ Chipiez.

ὁποίων ἑκάστη ἔκαμνε χρῆσιν ἐκ περιτροπῆς, καὶ ἐπανέδωκεν αὐτούς, ἀφοῦ τὸν ὡδήγησαν εἰς τὰς Νύμφας. Παρὰ τούτων ἔλαβε κυνῆν, τὴν ὁποίαν φορῶν εἰς τὴν κεφαλὴν δὲν θὰ ἦτο ὁρατός, πτερωτὰ πέδιλα, τὰ ὁποῖα προσήρμοσεν εἰς τὰ σφυρά του, καὶ κίβισιν (πήραν), τὴν ὁποίαν περιεζώσθη. Οὕτως ἐφωδιασμένος ὁ Περσεὺς καὶ ὡπλισμένος μὲ τὴν ἀδαμαντίνην ἅρπην (δρέπανον) τοῦ Ἑρμοῦ, πετάξας ὑπεράνω τοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὴν ἐσχατιὰν τῆς νυκτὸς (*Ἡσιοδ.* Θεογ. 274—275), ἔφθασεν εἰς τὰς τρεῖς Γοργόνας, τὴν Σθενώ, τὴν Εὐρυάλην καὶ τὴν Μέδουσαν, αἵτινες ἀντὶ πλοκάμων εἰς τὴν κεφαλὴν ἔφερον δράκοντας, εἶχον χεῖρας χαλκίνας, πτέρυγας χρυσᾶς, καὶ ὀδόντας μεγάλους ὡς οἱ τῶν ἀγριοχοίρων. Τὰς οὕτω φρικτὰς τὴν θέαν Γοργόνας εὗρεν ὁ ἥρως κοιμωμένας καὶ ηὐκολύνθη εἰς τὸν σκοπόν του, ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν τῆς μόνης ἐξ αὐτῶν θνητῆς Μεδούσης, τῇ βοηθείᾳ χαλκῆς ἀσπίδος, εἰς τὴν ὁποίαν, ἀπεστραμμένην ἔχων κατὰ συμβουλὴν τῆς Ἀθηνᾶς τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ μὴ ἀπολιθωθῇ, ἔβλεπε τὴν εἰκόνα της. Μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης, ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος τῆς ὁποίας ἐγεννήθησαν ὁ πτερωτὸς ἵππος Πήγασος καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Γηρυόνου Χρυσάωρ, ὁ Περσεύς, ἀφοῦ ἔθεσε ταύτην ἐντὸς τῆς κιβίσεως, ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ διεσώθη, ἂν καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν δύο ἀθανάτων πτερωτῶν Γοργόνων, διότι φορῶν τὴν κυνῆν ἦτο ἀθέατος. Φεύγων τὰς Γοργόνας ὁ Περσεὺς ἔφθασεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, τῆς ὁποίας ἐβασίλευεν ὁ Κηφεύς. (Ἐν Ἄργει ὅμως ἐπεχωρίαζον καὶ ἄλλαι παραδόσεις περὶ Περσέως καὶ Μεδούσης· κατά τινα αὐτῶν ἡ Μέδουσα ἦτο ὡραιοτάτη βασίλισσα τῶν Λιβύων, τὴν ὁποίαν ἐδολοφόνησεν ὁ Περσεὺς ὅτε ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς χώρας της ἐν καιρῷ νυκτός, ἀπέκοψε δὲ τὴν κεφαλήν της κατὰ τὴν πρωΐαν ἐκ θαυμασμοῦ πρὸς τὸ κάλλος της καὶ διὰ νὰ ἐπιδείξῃ ταύτην εἰς τοὺς Ἕλληνας· κατ᾽ ἄλλην ἦτο ἀγρία γυνή, τὴν ὁποίαν ἐφόνευσεν ἐν τῇ λίμνῃ Τριτωνίδι, τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς.) Ἐκεῖ εὗρε δεμένην εἰς ἕνα βράχον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τούτου *Ἀνδρομέδαν* (βλ. λ.), προωρισμένην νὰ γίνῃ βορὰ ἑνὸς θαλασσίου τέρατος. Ὁ Περσεὺς ἠρωτεύθη τὴν ὡραίαν παρθένον καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κηφέα νὰ νυμφευθῇ ταύτην, ἀφοῦ ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἀπὸ τὸ θαλάσσιον τέρας. Ὁ Κηφεὺς ἐδέχθη εὐχαρίστως τὴν πρότασιν τοῦ ἥρωος καὶ ὁ Περσεὺς ἐφόνευσε τὸ τέρας. Ἐκ τῆς Αἰθιοπίας, ἀφοῦ ἐνυμφεύθη τὴν Ἀνδρομέδαν, μετέβη ὁ ἥρως μετ᾽ αὐτῆς εἰς Σέριφον, ἔνθα ἐξεδικήθη τὸν βασιλέα Πολυδέκτην (ἀπολιθώσας αὐτὸν διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης) διὰ τὴν πρὸς τὴν μητέρα του (βλ. λ. *Δανάη*) συμπεριφοράν του καὶ ἐγκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τὸν Δίκτυν (ἐλέγετο ὅτι εἶχεν ἀπολιθώσει καὶ τὸν Ἄτλαντα, μὴ παρασχόντα εἰς αὐτὸν φιλοξενίαν καὶ ὅτι εἶχεν ἁρπάσει καὶ τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων). Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἔδωκε τὰ πέδιλα, τὴν κίβισιν καὶ τὴν κυνέην εἰς τὸν Ἑρμῆν ἢ κατ᾽ ἄλλον μῦθον ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Νύμφας, καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἥτις τὴν ἔθεσεν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀσπίδος της (κατ᾽ ἄλ-

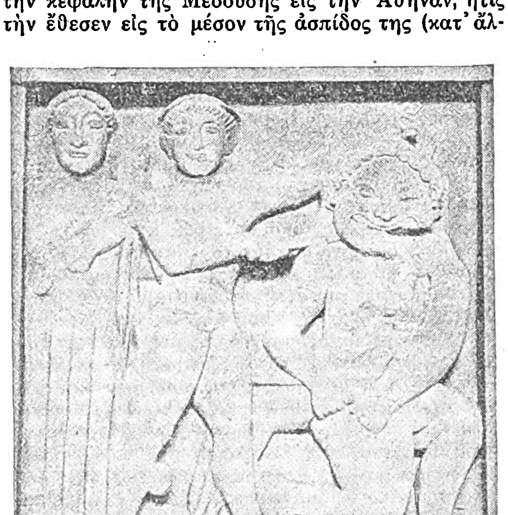

Περσεὺς καὶ Μέδουσα.

[Ἐκ τῆς μετώπης τοῦ ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος.]

λον μῦθον τὴν Γοργόνα ἐφόνευσεν ἡ Ἀθηνᾶ). ἀπέπλευσεν ἐκ Σερίφου μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῆς μητρός του διὰ τὸ Ἄργος· πρὶν ἢ ὅμως φθάσῃ εἰς αὐτό, ἐφόνευσεν ἀκουσίως, ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσα-

Πάλη τοῦ Περσέως πρὸς τὸ κῆτος καὶ βοήθεια τῆς Ἀνδρομέδας.

[Παράστασις κορινθιακοῦ ἀμφορέως ἀποκειμένου ἐν Βερολίνῳ.]

λίας, κατὰ τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως ταύτης Τευταμίου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος πατρός του, διὰ τοῦ ῥιφθέντος δίσκου τὸν πάππον του *Ἀκρίσιον* (βλ. λ.), φυγόντα ἐκεῖ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ διαφύγῃ τὸν χρησμὸν ὅτι θὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς θυγατρός του (ὑπῆρχε καὶ παράδοσις ὅτι ἐκ Σερίφου μετέβη ὁ Περσεὺς κατ᾽ εὐθεῖαν εἰς Ἄργος, ἔνθα ἐφόνευσε τὸν Προῖτον, ὅστις εἶχεν ἐκθρονίσει τὸν πάππον του Ἀκρίσιον). Ἐκ Λαρίσης, ἀφοῦ ἔθαψε τὸν πάππον του, μετέβη εἰς Τίρυνθα καὶ παρεκάλεσε τὸν βασιλέα αὐτῆς Μεγαπένθην, υἱὸν τοῦ Προίτου καὶ ἀνεψιὸν τοῦ Ἀκρισίου, ν᾽ ἀνταλλάξουν τὰ βασίλειά των, διότι ἠσχύνετο νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ φονευθέντος πάππου του (*Παυσ.* II. 16. 3). Ὁ Μεγαπένθης ἐδέχθη καὶ οὕτως ὁ Περσεὺς ἐβασίλευσε τῆς Τίρυνθος, τῶν Μυκηνῶν, τῶν ὁποίων κτίστης ἐλέγετο, καὶ τῆς Μιδείας. Ἐν τούτοις ἐπεχωρίαζεν ἐν Ἄργει παράδοσις ὅτι ἐβασίλευσεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Περσεὺς καὶ ὅτι ἐνίκησε τὰς κατὰ τοῦ Ἄργους ἐπελθούσας ἀπὸ τῶν νήσων ὑπὸ τὸν Διόνυσον Ἁλίας γυναῖκας, αἵτινες καὶ φονευθεῖσαι ἐτάφησαν πρὸ τοῦ ἐν Ἄργει ναοῦ τῆς Ἀνθείας Ἥρας (*Παυσ.* II. 22. 1). Ἐκ τῆς Ἀνδρομέδας ἀπέκτησεν ὁ Περσεὺς ἓξ υἱούς, τὸν ὁμώνυμόν του Περσέα, τὸν Ἀλκαῖον, τὸν Σθένελον, τὸν Ἕλειον, τὸν Μήστορα καὶ τὸν Ἠλεκτρύονα καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Γοργοφόνην. Ἐκ τῶν ἓξ υἱῶν του ὁ πρῶτος ἐγεννήθη ἐν Αἰθιοπίᾳ καὶ ἔμεινεν ἐν αὐτῇ πλησίον τοῦ πάππου του Κηφέως, γενόμενος ὁ ἐπώνυμος ἥρως τῆς χώρας τῶν Περσῶν καὶ γενάρχης τῆς βασιλικῆς δυναστείας τῆς χώρας (κατὰ τὴν παρ᾽ Ἡροδότῳ (VII. 150) παράδοσιν, ὁ Ξέρξης ἐπέτυχε κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν του νὰ μείνουν οἱ Ἀργεῖοι οὐδέτεροι, γράψας πρὸς αὐτοὺς ὅτι δὲν εἶναι πρέπον, ἔχοντες τὸν αὐτὸν Ἀργεῖοι καὶ Πέρσαι πρόγονον (τὸν Περσέα) νὰ πολεμήσουν κατ᾽ ἀλλήλων) οἱ δὲ λοιποὶ ἐν Τίρυνθι. Τοῦ Ἀλκαίου υἱὸς ἦτο ὁ Ἀμφιτρύων, τοῦ Ἠλεκτρύονος δὲ θυγάτηρ ἡ Ἀλκμήνη, ἥτις συζευχθεῖσα τὸν ἐξάδελφόν της Ἀμφιτρύωνα ἐγέννησε τὸν Ἡρακλέα, ὅστις οὕτως ἦτο δισέγγονος ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς τοῦ Περσέως. Ἀλλ᾽ ὁ Περσεὺς δὲν ἀπέμεινε μόνον Ἀργεῖος ἥρως, καὶ δὲν ἐλατρεύετο μόνον ἐν Ἄργει, Τίρυνθι, Μυκήναις, ἔνθα καὶ τὸ ἡρῷον αὐτοῦ ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ἐν Σερίφῳ, ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ τέμενος αὐτοῦ (Παυσ. II, 18. 1), καὶ Ἀττικῇ ἐν γένει, τῆς ὁποίας εἷς δῆμος εἶχεν ὡς ἐπώνυμον ἥρωα τὸν *Περρέα* (ἄλλην μορφὴν τοῦ Περσέως), ἐν Κυνουρίᾳ, τῆς ὁποίας ὁ ἐπώνυμος ἥρως Κύνουρος ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Περσέως, ἐν Λακωνικῇ, τῆς ὁποίας ἡ πόλις Ἕλος ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε κτισθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἑλείου, ὁμοίως ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἀκρότατα ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὸν Πόντον πρὸς Α., ἔνθα ἐλατρεύετο ὡς ἐθνικὸς ἥρως καὶ ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμά του (ἐν Ἀμισῷ) μὲ φυσιογνωμίαν Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, καὶ τὴν Σι-

Digitized by Google

κελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν πρὸς Δ. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπίστευον αὐτὸν ὡς πρόγονον τοῦ Τούρνου ἢ Τύρνου (*Verg.* Aen. VII 371), διότι ἰσχυρίζοντο ὅτι ἡ λάρναξ ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε τεθῆ ἡ Δανάη μετ' αὐτοῦ εἶχεν ἐξωθηθῆ ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν Ἀρδέαν τοῦ Λατίου, καὶ ἐν Ἰόππῃ τῆς Ἰουδαίας ἐδείκνυον τὸ ξανθὸν ὕδωρ πηγῆς τινος, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Περσεὺς ἔπλυνε τὰς χεῖράς του ὅταν ἐφόνευσε τὸ θαλάσσιον τέρας. Τὸν Περσέα, κατά τινα παράδοσιν, ἐφόνευσεν ὁ ἐξάδελφός του Μεγαπένθης, ἐκδικούμενος διὰ τὴν ἐκθρόνισιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Προίτου (βλ. καὶ λ. *Ἀκρίσιος, Δανάη, Γοργόνες, Μέδουσα, Ἀνδρομέδα, Ἡρακλῆς*).

Ἑρμηνεία τοῦ μύθου. Ἡ συγγένεια τοῦ μύθου τούτου πρὸς τοὺς μύθους τῶν ἄλλων ἡλιακῶν θεῶν καὶ ἡρώων εἶναι καταφανής. Πᾶσαι αἱ ὁμοιότητες τῶν μύθων τούτων μαρτυροῦν ὅτι ὁ μῦθος τοῦ Περσέως εἶναι μία παραλλαγὴ τοῦ νικηφόρου ἀγῶνος τῶν ἡλιακῶν θεοτήτων κατὰ τῶν δαιμόνων τοῦ σκότους καὶ τῆς καταιγίδος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος, συγγενὲς πρὸς τὸ τοῦ Τιτᾶνος Πέρσου, τοῦ συζύγου τῆς Ἀστερίας, καὶ τὸ τῆς Περσηΐδος, συζύγου τοῦ Ἡλίου καὶ μητρὸς τῆς Κίρκης καὶ τοῦ Αἰήτου, ἐνισχύει τὴν γνώμην τῶν ὑποστηριζόντων ὅτι καὶ ὁ Περσεὺς εἶναι ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἡρώων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. (Ὁ Volcker ὅμως δέχεται τὸν Περσέα ὡς δαίμονα τῆς βλαστήσεως, καὶ ὁ O. Müller ὡς προσωποποίησιν τῆς ζωηρᾶς βλαστήσεως, τὴν Δανάην δὲ ὡς προσωποποίησιν τῆς ξηρᾶς γῆς).

Ὁ μῦθος τοῦ Περσέως ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καὶ καλλιτεχνίᾳ. Γόνιμος ὑπῆρξε καὶ ὁ μῦθος τοῦ ἥρωος τούτου διά τε τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Τὰ ἐν τῇ Θεογονίᾳ καὶ τῇ Ἀσπίδι τοῦ Ἡρακλέους τὸ πρῶτον ἐμφανισθέντα στοιχεῖα τοῦ μύθου ἡ ἑλληνικὴ ποίησις, καὶ μάλιστα ἡ ἀττικὴ τραγῳδία, συνεπλήρωσε, διερρύθμισε καὶ ἐξωράϊσε. Ὁ Αἰσχύλος εἶχε γράψει Φορκίδας (Γραίας) καὶ Πολυδέκτην, ὁ Σοφοκλῆς Δανάην καὶ Ἀνδρομέδαν ἢ τοὺς μύθους αὐτῶν ὑπὸ ἄλλον τίτλον, ὁ Εὐριπίδης Ἀνδρομέδαν, ἥτις σῳζομένη μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος ἐπροξένει βαθεῖαν ἐντύπωσιν κ.ο.κ. Πολὺ πλουσιώτερα ὅμως καὶ ὡραιότερα ἦσαν τὰ ἐκ τοῦ μύθου τούτου προϊόντα τῶν καλῶν τεχνῶν, αἵτινες ἔλαβον ὡς θέματα διάφορα ἐπεισόδια τοῦ ἥρωος, καὶ ἰδίως τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀνδρομέδας, ἢ ἀπεικόνισαν αὐτὸν τὸν ἥρωα. Οὕτως ἐν τῇ ἀριστερᾷ τῶν Προπυλαίων πινακοθήκῃ τῆς Ἀκροπόλεως παρίστατο ἐν τοιχογραφίᾳ τοῦ Πολυγνώτου ὁ Περσεὺς φέρων τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης πρὸς τὸν Πολυδέκτην, ἐντὸς δὲ τῆς Ἀκροπόλεως παρίστατο οὗτος καρατομῶν τὴν Μέδουσαν ὑπὸ τοῦ γλύπτου Μύρωνος, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον τοῦτο εἶχε πολλὴν φήμην. Τὸν θρόνον τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιοῦ, ὡς καὶ τὸν τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος (Παυσ. III, 18, 119), ἐκόσμει ἀνάγλυπτος παράστασις τοῦ ἥρωος ἀποκόπτοντος τὴν κεφαλὴν τὴν Μεδούσης. Ὁμοίως εἰς τὸν ἐν Σπάρτῃ ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς παράστασις τοῦ Περσέως λαμβάνοντος παρὰ τῶν Νυμφῶν τὴν κυνῆν καὶ τὰ πτερωτὰ πέδιλα, καὶ εἰς τὴν λάρνακα τοῦ Κυψέλου ἀνάγλυπτος παράστασις αὐτοῦ καταδιωκομένου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μεδούσης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἡρῷον τῆς ἐν Λυκίᾳ Τρύσης μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναγλύπτων παραστάσεων τῶν τοίχων ἦσαν καὶ οἱ ἆθλοι τοῦ Περσέως. Ἐκ τῶν εἰκόνων του ἀρίστη ἐθεωρεῖτο ἡ τοῦ Ἀθηναίου ζωγράφου Νικίου, ὅστις ἀπεικόνιζε τὸν ἥρωα ἀπελευθεροῦντα τὴν Ἀνδρομέδαν.

Πολυάριθμοι ἦσαν αἱ παραστάσεις διαφόρων ἐπεισοδίων τοῦ ἥρωος ἐπὶ μελανομόρφων ἀγγείων καὶ νομισμάτων πόλεων (Κορίνθου, Κορωνείας καὶ ἄλλων). Καὶ ἐν γένει τόσον δημοτικὸς ἦτο ὁ ἥρως εἰς τοὺς ἀρχαίους καλλιτέχνας, ὥστε ἡ εὐγενικὴ μορφή του, μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ σύμβολά της, τὸν πτερωτὸν πῖλον καὶ τὰ πτερωτὰ πέδιλα, ἦτο ἀπὸ τὰς προτιμωμένας πρὸς παράστασιν ὑπ' αὐτῶν. Ἐκ τῶν διασωθεισῶν παραστάσεων τοῦ ἥρωος ὑπὸ ἀρχαίων καλλιτεχνῶν ἄξιαι μνείας ἰδίως εἶναι ἡ τῆς μετόπης τοῦ ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος, ἔνθα παρίσταται παρὰ τὴν Ἀθηνᾶν ἀποκόπτων τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, κρατούσης εἰς τὴν ἀγκάλην της τὸν Πήγασον, ἡ τῆς μετόπης ναοῦ τοῦ Θέρμου, ἔνθα παρίσταται φεύγων μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τῆς Γοργόνος, μία Πομπηϊανὴ τοιχογραφία, ἀντίγραφον τοῦ ἔργου τοῦ Νικίου, ἡ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ μουσείου τοῦ Καπιτωλίου τῆς Ρώμης, ἔνθα παρίσταται ἀπελευθερῶν τὴν Ἀνδρομέδαν, καὶ ἡ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ αὐτοῦ μουσείου, ἔνθα παρίσταται δεικνύων εἰς τὴν Ἀνδρομέδαν, τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν λείπει, τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης ἐμμέσως (κατοπτριζομένην εἴς τινα πηγήν, ἥτις προσωποποιεῖται εἰς ἡμίγυμνον Νύμφην), μία ἀγγειογραφία, εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται δεχόμενος παρὰ τῶν Νυμφῶν (Νηΐδων) τὴν κίβισιν, τὸν πτερωτὸν πέτασον καὶ τὰ πτερωτὰ πέδιλα, ὁ ἔφηβος τῶν Ἀντικυθήρων, ὅστις κατὰ τὸν Ἰ. Σβορῶνον εἶναι ὁ ἥρως Περσεύς, καὶ τὸ ὡραῖον ἀγαλμάτιον τοῦ μουσείου τοῦ Βατικανοῦ, ἔνθα παρίσταται ὁ ἥρως φορῶν πτερωτὸν πέτασον. Ἀλλὰ καὶ ἡ νεωτέρα ποίησις (θαυμάζεται ἡ λυρικὴ τραγῳδία τοῦ Quinault μὲ μουσικὴν σύνθεσιν τοῦ Lulli καὶ ἡ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, σμικρυνθεῖσα ὑπὸ τοῦ Marmontel καὶ συντεθεῖσα μουσικῶς ὑπὸ τοῦ Philidor) ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ μύθου τοῦ ἥρωος Περσέως, καὶ πολὺ περισσότερον αἱ νεώτεραι τέχναι, ἡ γλυπτική, τῆς ὁποίας προϊόντα εἶναι τρία ἀριστουργήματα, ὁ χαλκοῦς Περσεὺς τοῦ Benvenuto Cellini ἐν Φλωρεντίᾳ (Loggia dei Lanzi), ὁ μαρμάρινος Περσεὺς τοῦ Canova, διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁποίου ὁ καλλιτέχνης ἔτυχεν ἐξαιρετικῶν τιμῶν ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν του, καὶ τὸ σύμπλεγμα («Ὁ Περσεὺς ἀπελευθερῶν τὴν Ἀνδρομέδαν») τοῦ Γερμανοῦ γλύπτου R. Donner. Ἀπειροπληθῆ δὲ εἶναι τὰ προϊόντα τῆς ζωγραφικῆς, ἐμπνευσθέντα ἀπὸ διάφορα ἐπεισόδια τῶν μύθων τοῦ ἥρωος. Ἐκ τούτων ὑπερέχουν τρεῖς πίνακες τοῦ P. Cosimo ἐν Φλωρεντίᾳ, εἷς τοῦ P. Veroneze «Ἡ ὑπὸ τοῦ Περσέως ἀπελευθέρωσις τῆς Ἀνδρομέδας», εἷς τοῦ αὐτοῦ θέματος τοῦ An. Carrario καὶ εἷς ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ θέματος τοῦ Rubens, εἷς πίναξ τοῦ Tiziano «Ἡ Ἀνδρομέδα προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ βράχου», εἷς πίναξ τοῦ J. M. Nattier «Ὁ Περσεὺς ἀπολιθώνων τὸν Φινέα καὶ τοὺς ὀπαδούς του», εἷς τοῦ Poussin τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ ἕτερος, τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης θέματος, τοῦ A. Carrario.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K.F.Hermann*, «Perseus und Andromeda». —*Felde*, «De Perseo et Andromeda».—Ἐγκυκλοπαιδικὰ καὶ μυθολογικὰ λεξικὰ τῶν *Roscher*, *Pauly et Wissowa*, *Studniezka* κλπ. εἰς λ. Perseus.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Περσεὺς** *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πύλου Νέστορος καὶ τῆς Ἀναξιβίας, θυγατρὸς τοῦ Κρατιέως. Ἦτο ὁ πρεσβύτερος τῶν λοιπῶν ἓξ ἀδελφῶν του Στρατήχου, Ἀρήτου, Ἐχέφρονος, Πεισιστράτου, Ἀντιλόχου, Θρασυμήδους.

— **Περσεύς**. Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο ὁ πρεσβύτερος, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ νομίμου γάμου, υἱὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε', τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον κατὰ τὸ 178 π. Χ. Πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου του εἶχεν ἐπιτύχει ὁ Περσεὺς τὸν ὑπὸ τοῦ πατρός του θάνατον τοῦ ἐξ ἄλλης μητρὸς νεωτέρου του ἀδελφοῦ Δημητρίου, ὅστις ἦτο καὶ ὁ νόμιμος διάδοχος τοῦ θρόνου, διαβαλὼν τοῦτον ὅτι ἐν συνεννοήσει πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἐμελέτα τὴν ἐκ τοῦ θρόνου ἀνατροπὴν τοῦ Φιλίππου. Ὁμοίως εἶχεν ἐξοντώσει καὶ τὸν συγγενῆ του Ἀντίγονον μετὰ ταῦτα, τὸν ὁποῖον ὁ Φίλιππος προώριζεν ὡς διάδοχόν του, ὅτε ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ Δημήτριος ἦτο ἀθῷος τῆς κατηγορίας, τὴν ὁποίαν εἶχε χαλκεύσει κατ' αὐτοῦ ὁ Περσεύς. Ἀλλ' ἐνῷ διὰ τοιούτων ἐγκλημάτων εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν θρόνον ὁ Περσεύς, γενόμενος βασιλεὺς κατέστη ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν του ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς βασιλείας του, διότι καὶ ἀθλητικὸς τὸ παράστημα ἦτο, καὶ γενναῖος, καὶ συνετός, καὶ δεξιὸς τὴν διοίκησιν. Κληρονόμος ὢν τοῦ πατρικοῦ κατὰ τῶν Ρωμαίων μίσους ὁ Περσεύς, ὥρισεν ὡς σκοπὸν τῆς βασιλείας του ἐξοντωτικὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον, διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποκτήσει ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην πεῖραν, πολλὰ ζήσας ἔτη ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ πατρός του κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μακρῶν αὐτοῦ πολέμων καὶ πολλὴν κατ' αὐτοὺς ἐπιδείξας καὶ ἀτομικὴν γενναιότητα καὶ στρατηγικὴν ἱκανότητα. Δὲν ἐνόμισεν ὅμως σκόπιμον νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἔχθραν του πρὶν ἢ δεόντως παρασκευασθῇ, προσεποιήθη μάλιστα καὶ τὸν φίλον τῆς Ρώμης, ἐπιτυχὼν οὕτω καὶ τὴν ἀναγνώρισίν του ὡς νομίμου τῆς Μακεδονίας βασιλέως παρ' αὐτῆς καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῶν πρὸς ταύτην συνθηκῶν τοῦ πατρός του. Ἐπὶ ἓξ ἔτη εἰργάσθη μετὰ δραστηριότητος καὶ διπλωματικῆς δεξιότητος διὰ νὰ συνάψῃ φιλικὰς σχέσεις μὲ πάντας τοὺς μισοῦντας τοὺς Ρωμαίους καὶ μάλιστα μὲ τοὺς ὁμοφύλους κατοίκους τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Οὕτω συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ροδίων, τῶν πόλεων Βυζαντίου καὶ Λαμψάκου, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος δημοκρατικῶν τὸ φρόνημα πολιτῶν. Ἀνεμείχθη ὅμως καὶ εἰς τὴν κοινωνιστικὴν δημοκρατικὴν κίνησιν χωρῶν τινων τῆς Ἑλλάδος, εἴτε διότι ἐνόμισεν ὅτι, ἐπωφελούμενος τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ οἰκονομικῆς δυσπραγίας, διὰ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων διαφέροντός του θὰ καταστήσῃ προθυμοτέρους πρὸς προσέγγισιν τοὺς δημοκρατικούς, εἴτε καὶ διότι ἔρρεπεν ἴσως πρὸς τὰς κοινωνιστικὰς ἰδέας, ἀφοῦ βασιλεὺς γενόμενος τῆς Μακεδονίας ἀπήλλαξε τοὺς ὑπηκόους του τῶν καθυστερουμένων φόρων. Τὴν πρὸς τὴν κοινωνιστικὴν κίνησιν εὔνοιάν του ἔδειξε διὰ προκηρύξεών του εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Δήλου, εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ἐν Κορωνείᾳ Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς καὶ τὴν Λάρισαν, διὰ τῶν ὁποίων προσεκάλει εἰς τὴν Μακεδονίαν πάντας τοὺς φεύγοντας τὰς πατρίδας των Ἕλληνας, εἴτε ἕνεκα χρεῶν, εἴτε ἕνεκα δικαστικῆς καταδίκης. Ἡ ἐνέργειά του αὕτη ἀνύψωσε μὲν τοῦτον εἰς τὰ ὄμματα τῶν εἰς ἔριδας πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ δανειστὰς εὑρισκομένων πτωχῶν καὶ ὀφειλετῶν, οἵτινες ἔβλεπον εἰς αὐτὸν ἕνα νέον κοινωνιστικὸν μεταρρυθμιστήν, προεκάλεσεν ὅμως καὶ τὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους ἀφοσίωσιν τῶν πλουσίων καὶ μεγάλων γαιοκτημόνων, οἵτινες καὶ ἤρχισαν ἐνεργοῦντες ὑπὲρ ἀναμείξεως τῶν Ρωμαίων πρὸς κατευνασμὸν τῶν ἐμφυλίων τούτων ἀγώνων, ἐνισχύοντες οὕτως εἰς τὸ ἔργον του τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένη, ὅστις κατήγγειλεν εἰς τὴν Ρώμην τὰς ἐναντίον αὐτῆς πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς παρασκευὰς τοῦ Περσέως. Ἔβλαψεν ἀκόμη τοῦτον ἡ ἐνέργειά του αὕτη καὶ διότι ἠμπόδισε τὴν πρὸς αὐτὸν προσέγγισιν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, εἰς τὸ συνέδριον τῆς ὁποίας ὁ ρωμαΐζων Καλλικράτης ἐμφαντικῶς εἶπεν ὅτι ἡ πρὸς τὸν Περσέα προσέγγισίς των θὰ προκαλέσῃ τὴν ἐναντίον τῆς συμπολιτείας ὀργὴν τῶν Ρωμαίων (*Liv.* XLI 22—24). Ἀποτέλεσμα τῶν προρρηθεισῶν ἐνεργειῶν τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ρωμαϊζόντων ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ θέρος ἀποστολὴ ρωμαϊκῆς πρεσβείας εἰς Μακεδονίαν, ἥτις ἀπῄτησε παρὰ τοῦ Περσέως τὴν τήρησιν τῶν μετὰ τῆς Ρώμης συνθηκῶν τοῦ πατρός του Φιλίππου (νὰ μὴ συνάπτῃ ἰδίας συμμαχίας καὶ νὰ μὴ αναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος), ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐζήτησε τὴν συνομολόγησιν νέας συνθήκης, μὲ τὸν ὅρον τῆς ἰσοτιμίας μεταξύ των, οἱ Ρωμαῖοι πρέσβεις ἐκήρυξαν τὰς σπονδὰς λελυμένας καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον αἱ προφυλακαὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ διεπέρασαν ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν. Πρὶν ἐπανέλθουν δὲ οἱ πρέσβεις οὗτοι εἰς τὴν Ρώμην, ἐστρατολόγησεν αὕτη τοὺς διασημοτέρους τῶν διπλωματῶν της καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς καθ' ὁμάδας εἴς τε τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι χώρας, ὅπως διαθέσωσι ταύτας ἐναντίον τοῦ Περσέως, καὶ κατώρθωσαν τῷ ὄντι ὄχι μόνον οἱ φιλικῶς συνδεδεμένοι πρὸς τοὺς Ρωμαίους νὰ μείνουν πιστοὶ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὸ Βυζάντιον νὰ ὑποσχεθῇ παροχὴν ἐπικουρίας, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Προυσίας Β' νὰ μείνῃ οὐδέτερος παρὰ τὰς πρὸς τὸν Περσέα ὑποσχέσεις του, καὶ ὁ πανοῦργος ἐμπορικὸς λαὸς τῆς Ρόδου νὰ ὁμόσῃ ἀναλλοίωτον πρὸς τὴν Ρώμην πίστιν, καὶ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ἑλλάδι νὰ μὴ ἀκουσθῇ ἀλλαχοῦ, πλὴν τῆς Κορωνείας, Θίσβης καὶ Ἁλιάρτου φωνὴ ὑπὲρ τοῦ Περσέως (ἀπέμειναν ἀκόμη πιστοὶ σύμμαχοι εἰς αὐτὸν οἱ Θρᾷκες καί τινα ἰλλυρικὰ φῦλα). Ἐνῷ δὲ τόσον δραστηρίως ἐνήργουν ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῶν πολεμικῶν των δυνάμεων οἱ Ρωμαῖοι καὶ περὶ ἀπομονώσεως τοῦ Περσέως, οὗτος ἀδρανήσας ἀφῆκε νὰ προκαταλάβουν αὐτὸν τὰ γεγονότα, ἀποδείξας ὅτι ἦτο ἐπιτήδειος μὲν πρὸς παρασκευὴν ἑνὸς πολέμου στρατηγὸς καὶ ἱκανὸς νὰ συλλάβῃ μεγάλα καὶ περίτεχνα σχέδια, ὅτι ἐστερεῖτο ὅμως τῆς ἀπαιτουμένης ἐν κρισίμῳ στιγμῇ τόλμης καὶ ἀποφασιστικότητος. Ἀντὶ νὰ ἐπιδράμῃ μὲ τὸν λαμπρὸν στρατόν του εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ γίνῃ κύριος αὐτῆς πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων, ἀπώλεσε τὸν χρόνον του διαπραγματευόμενος τὴν σύναψιν συνθήκης πρὸς τὴν Ρώμην μὲ τὸν πονηρὸν Ρωμαῖον Κόϊντον Μάρκιον, ὅστις, ὅτε οἱ τῇ προτάσει του ἀποσταλέντες εἰς Ρώμην πρέσβεις τοῦ Περσέως ἀπεπέμποντο, ἐφρόντισε διὰ χιλίων Ἀχαιῶν νὰ καταλάβῃ τὴν ὀχυρὰν Χαλκίδα καὶ νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν τυχὸν ἐνέργειαν τοῦ Περσέως ἐν Βοιωτίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὅτε τέλος ἀφυπνισθεὶς συνεκέντρωσεν εἰς τὸ παρὰ τὴν Πέλλαν Κίτιον τὸν στρατόν του, ἀνερχόμενον εἰς 45 περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους περιελαμβάνοντο ὀλίγοι Θρᾷκες ἱππεῖς τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Κότυος καὶ ἐλάχιστοι ἐθελονταὶ καὶ φυγάδες τῶν πόλεων τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος, ἀντὶ νὰ δράμῃ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐκ τῶν ἰλλυρικῶν ἀκτῶν ἐπερχομένου ρωμαϊκοῦ στρατοῦ εἰς τὰς δυσχώρους διαβάσεις τῶν μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου ὀρέων ἢ κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν παρὰ τὴν πόλιν Γόμφους, ἀνέμεινε τοῦτον, προελάσαντα ὑπὸ τὸν Ρωμαῖον ὕπατον Πόπλιον Λικίνιον Κράσσον δι' Ἠπείρου, Ἀθαμανίας καὶ Θεσσαλίας μέχρι Λαρίσης (ἔνθα ἀνεπαύθη ἀνενόχλητος καὶ προσέλαβε καὶ ἐπικουρίας παρὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους, γενόμενος ἰσόπαλος πρὸς τὸν μακεδονικόν), εἰς τὸ παρὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Ὄσσης Συκούριον. Ἀλλὰ καὶ ὅτε προσβαλὼν παρὰ τὴν Λάρισαν τὸν ὑπὸ τοῦ ἀνικάνου Λικινίου διοικούμενον ρωμαϊκὸν στρατὸν ἐνίκησε, καὶ ἡ νίκη ἐκείνη κατεπτόησε μὲν τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα, ὑποχωρήσαντα ἐν καιρῷ νυκτὸς μετ' αὐτήν, παρήγαγε δὲ ἐξέγερσίν τινα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐστάθη ἀνίκανος νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς δοθείσης ἐκείνης εὐκαιρίας καὶ νὰ συντρίψῃ τοὺς ἡττηθέντας, νὰ ἐξεγείρῃ δὲ καὶ ἐπανάστασιν εἰς τὰ νῶτα τῶν Ρωμαίων διὰ σκοπίμου στρατιωτικῆς ἐνεργείας καὶ σκοπίμου δαπάνης χρημάτων, τῶν ὁποίων δὲν ἐστερεῖτο. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἔγινεν ἡ σφαγὴ καὶ ὁ ἐξανδραποδισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Θίσβης καὶ Ἁλιάρτου ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ναυάρχου Γαΐου Λουκρητίου, καὶ τῆς Κορωνείας βραδύτερον, καὶ ἐπηκολούθησε τὰς ὠμότητας ἐκείνας ἡ ἀγανάκτησις τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάλιν ὁ Περσεὺς ἐστάθη ἀνίκανος νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς δημιουργηθείσης νέας καταστάσεως, ὅτε δὲ μάλιστα ὑπέστη μικρὰν τινα ἧτταν ἔν τινι ἱππομαχίᾳ παρὰ τὴν Φάλαναν, οὐχὶ μακρὰν τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, μετέβαλε τὴν τακτικήν του εἰς ἀμυντικήν. Μόνον δὲ ὅτε ἐγκατέλιπον τὰ ρω-

Digitized by Google

μαϊκὰ στρατεύματα ἐξ ἀγανακτήσεως, προκληθείσης ἐκ τῶν ὠμοτήτων τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν, οἱ Ἠπειρῶται, ἀναθαρρήσας ὁ Περσεὺς ὥρμησεν ἐπιθετικὸς ἐκ Μακεδονίας καὶ διελάσας διὰ Θεσσαλίας εἰς Ἰλλυρίαν κατήγαγεν ἐν αὐτῇ ἐπιτυχίας τινὰς κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων, ἀπέτυχεν ὅμως ἡ εἰς Αἰτωλίαν (170—169 π. Χ.) ἐκστρατεία του, ἕνεκα κυρίως τῆς φιλαργυρίας του, ἥτις ἔγινεν αἰτία νὰ στερηθῇ τῆς συνδρομῆς τοῦ Γενθίου καὶ τῶν Βασταρνῶν. Ἡ Ρώμη, ταραχθεῖσα ἐκ τῶν ἀποτυχιῶν τῶν στρατηγῶν της, ἀντικατέστησε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 170 π.Χ. τὸν Λικίνιον διὰ τοῦ ὑπάτου Αὔλου Ὀστιλίου Μαγκίνου, τὸν δὲ ναύαρχον Λουκρήτιον διὰ τοῦ Λευκίου Ὀρτηνσίου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἐφάνησαν ἱκανώτεροι τῶν ἀντικατασταθέντων. Ὁ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 169 ἀποσταλεὶς Κόϊντος Μάρκιος Φίλιππος κατώρθωσε μὲν διὰ παρατολμοτάτης πορείας διὰ τῶν πρὸς Δ. τῶν Τεμπῶν νοτιοανατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ Ὀλύμπου (παρὰ τὸν Λαπαθοῦντα) ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Μακεδόνας νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, συνήντησεν ὅμως τόσον ἰσχυρὰν ἀντίστασιν παρὰ τὸν νοτίως τῆς πόλεως Δίου ποταμὸν Ἐνιπέα, ὥστε κατέστη ἀδύνατος ἡ περαιτέρω προέλασίς του. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ὅμως ἔτος (168 π. Χ.) ἀπέστειλεν ἡ Ρώμη ὡς ἀρχιστράτηγον τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων τὸν Λεύκιον Αἰμίλιον Παῦλον, υἱὸν τοῦ ἐν Κάνναις πεσόντος ὁμωνύμου του ὑπάτου. Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς καθ' ὃν χρόνον προσεποιεῖτο ὅτι ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Περσέως, ἀμυνομένου παρὰ τὸν Ἐνιπέα ποταμόν, ἀπέστειλε μέρος τοῦ στρατοῦ του ὑπὸ τοὺς Φάβιον Μάξιμον (θετὸν υἱόν του) καὶ Σκιπίωνα Νασικᾶν, ἵνα διὰ κυκλωτικῆς κινήσεως, ἀπὸ τῶν στενῶν τοῦ Πυθίου ἢ Πέτρας, καταλάβουν τὰ νῶτα τοῦ Περσέως. Διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν κύκλωσιν ταύτην ὁ Περσεὺς ἔφυγε πρὸς τὴν Πύδναν, παρὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπεφάσισε νὰ ρίψῃ τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ ἐπέπεσεν ὡς χείμαρρος κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων, οἵτινες ὑπέστησαν σοβαρὸν κλονισμόν, ἡ λιποταξία ὅμως τῶν Ἰλλυριῶν, ἐξαγορασθέντων ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, καὶ ἡ δειλία τοῦ Περσέως, τραπέντος εἰς φυγὴν ἐνῷ ἡ μάχη ἦτο ἀμφίρροπος ἀκόμη, ἔδωκεν εἰς τοὺς Ρωμαίους τὴν νίκην (Ἰουν. 168 π. Χ.). Εἴκοσι χιλιάδες Μακεδόνων ἐφονεύθησαν κατ' αὐτὴν καὶ ἕνδεκα χιλιάδες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Ὁ Περσεὺς διαφυγὼν καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν κατέφυγε μετά τινων ἀκολούθων του εἰς τὴν Πέλλαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀμφίπολιν, ὅθεν παραλαβὼν τοὺς θησαυρούς του κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Σαμοθράκην, ἥτις ἕνεκα τῶν τελουμένων ἐν αὐτῇ μυστηρίων ἐθεωρεῖτο ἄσυλον. Οἱ κάτοικοι ὅμως παρέδωσαν αὐτὸν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ καταπλεύσαντος εἰς Σαμοθράκην ρωμαϊκοῦ στόλου Γναῖον Ὀκτάβιον μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν θησαυρῶν του, ὅτε ἡτοιμάζετο νὰ φύγῃ διὰ πλοίου πρὸς τὸν βασιλέα Κότυν. Ὁ Αἰμίλιος Παῦλος μετέφερε τοῦτον εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐκόσμησε τὸν θρίαμβόν του, συρθεὶς μετὰ τῶν τέκνων του καὶ τῶν φίλων του ὄπισθεν τοῦ θριαμβευτικοῦ ἅρματος τοῦ νικητοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ἐπονομασθέντος τιμητικῶς Μακεδονικοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀπέθανεν ἐκ πείνης. Οἰκτροτέρα καὶ ἀπὸ τὴν τύχην τοῦ βασιλέως της ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς ἐνδόξου χώρας, ἥτις, ἀφοῦ ἐστερήθη πάντων τῶν ἐπιφανῶν τέκνων της (πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, αὐλικῶν, εὐγενῶν, πλουσίων), ὑποχρεωθέντων νὰ μετοικήσουν εἰς Ρώμην, διῃρέθη ἔπειτα εἰς τέσσαρας αὐτονόμους τοπαρχίας (τὴν τῆς Ἀμφιπόλεως, τὴν τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν τῆς Πέλλης καὶ τὴν τῆς Πελαγονίας) μὲ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι οὔτε εἰς ἐπιγαμίαν ἤρχοντο μεταξύ των, οὔτε ἐπεκοινώνουν ἐμπορικῶς, ἐπλήρωνον δὲ φόρον εἰς τὴν Ρώμην, ἀνερχόμενον εἰς 100 τάλαντα, καὶ φόρον δημοτικόν. Ὁ εὐγενὴς μακεδονικὸς λαὸς περιῆλθεν εἰς κατάστασιν ἀπαιδεύτου ἀγροτικοῦ λαοῦ. Τοῦ Περσέως διεσώθησαν καὶ νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Περσεύς.** Ζωγράφος, ἀγνώστου πατρίδος, μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀπελλοῦ, ἀφιερώσας, κατὰ τὸν Πλίνιον (XXXV, 40, 18), εἰς τὸν διδάσκαλόν του βιβλίον τι περὶ ζωγραφικῆς.

Α. Θ. Σ.

Περσεύς, ἢ ***Περσαῖος*** ὁ ἐκ *Κιτίου*· βλ. *Περσαῖος*.

Περσεὺς *['Αστρον.]*. Εἷς ἐκ τῶν μάλιστα ἐνδιαφερόντων ἀστερισμῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Γαλαξίου πρὸς νότον μὲν τῆς Κασσιόπης καὶ τῆς Καμηλοπαρδάλεως, πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ Κριοῦ καὶ τοῦ Ταύρου. Ἔχει πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ τὸν Ἡνίοχον καὶ πρὸς δυσμὰς τὴν Ἀνδρομέδαν καὶ τὸ Βόρειον Τρίγωνον.

Κατὰ τὸν Ἄρατον ὁ ἀστερισμὸς οὗτος εἰκονίζει τὸν μυθολογικὸν ἥρωα Περσέα, σπεύδοντα νὰ σώσῃ τὴν Ἀνδρομέδαν, κινδυνεύουσαν νὰ καταβροχθισθῇ ὑπὸ τοῦ θαλασσίου κήτους. Κατὰ τὸν αὐτὸν ποιητὴν ὁ ἥρως τρέχων ἐγείρει νέφη κονιορτοῦ, τὰ ὁποῖα εἰκονίζονται ὑπὸ τοῦ Γαλαξίου, κρατεῖ δὲ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ξίφος καὶ διὰ τῆς ἑτέρας τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης. Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου κυριώτεροι εἶναι ὁ α *Περσέως*, ὁ καλούμενος ἀραβιστὶ ***Ἀλγκενὶμπ*** ἢ *Μαρφάκ*. Οὗτος εὑρίσκεται ἐντὸς περιοχῆς πλουσιωτάτης εἰς ἀστέρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον λαμπρούς, εἰς δὲ τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἥρωος. Εἶναι μεγέ-

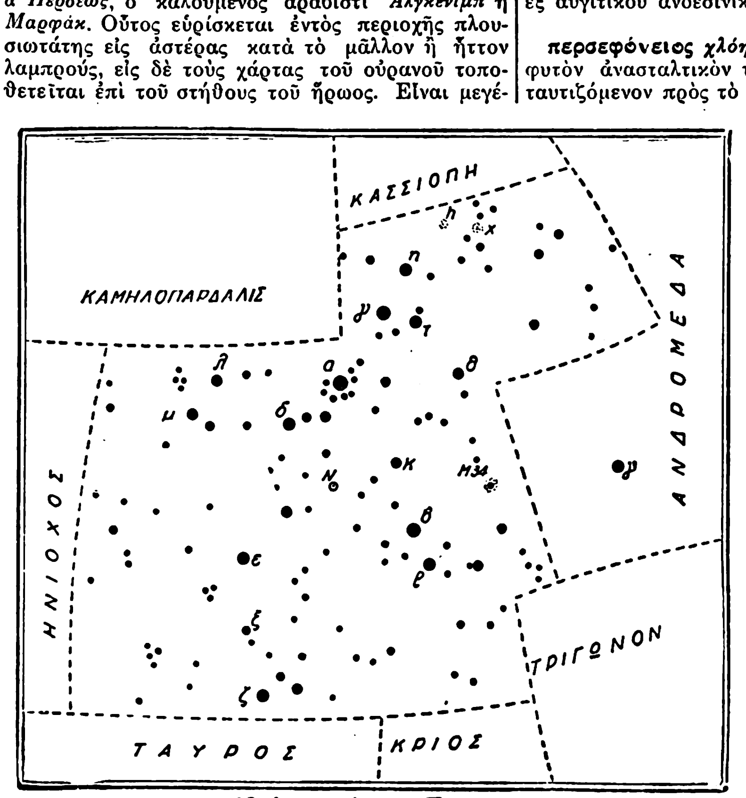

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Περσέως.

θους 1,9 καὶ φασματικοῦ τύπου F_5. Νοτιοδυτικῶς αὐτοῦ εὑρίσκεται ὁ περίφημος μεταβλητὸς ἀστὴρ *β Περσέως*, ὅστις εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα αὐτοῦ *Ἀλγκὸλ* (βλ. λ.). Βορειοδυτικῶς τοῦ α Περσέως εὑρίσκεται ὁ *γ Περσέως*, ἀστὴρ τρίτου μεγέθους περίπου, πέραν δὲ αὐτοῦ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ὡραῖος διπλοῦς ἀστήρ, ὁ *η Περσέως*, χωριζόμενος εὐκόλως διὰ τηλεσκοπίου 75 χλμ. εἰς ζεῦγος, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν μέλος εἶναι πορτοκαλόχρουν καὶ μεγέθους 3,9, ἐνῷ τὸ ἄλλο κυανοῦν καὶ μεγέθους 8,5. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἐπίσης ὁ τετραπλοῦς ἀστὴρ *ζ Περσέως*, ὅστις διὰ μὲν τῶν μικρῶν τηλεσκοπίων ἀναλύεται εἰς δύο μέλη, ὧν τὸ ἓν μεγέθους 3,0 καὶ τὸ ἄλλο 9,3, διὰ δὲ τῶν ἰσχυρῶν εἰς τέσσαρας ἀστέρας, ὧν οἱ δύο τελευταῖοι εἶναι μεγέθους 10ου καὶ 11ου. Ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Περσέως ἀνεφάνη κατὰ τὸ 1901 νέος ἀστήρ, εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ α Περσέως μέχρι τοῦ Ἀλγκόλ.

Ἐκ τῶν ἀξιοπαρατηρήτων ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Περσέως καὶ προσιτῶν εἰς μικρᾶς ἐντάσεως τηλεσκόπια ἢ καὶ εἰς διόπτρας θεάτρου εἶναι τὸ ἀστρικὸν σμῆνος *M 34*, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ Ἀλγκὸλ καὶ τοῦ γ Ἀνδρομέδας, ὡς καὶ τὸ διπλοῦν ἀστρικὸν σμῆνος *h—χ* εἰς τὸ βορειοδυτικώτατον ἄκρον τοῦ ἀστερισμοῦ.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Περσεφλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βελεστίνου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, παρὰ τὸ 32 χιλιόμετρον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βόλου—Καλαμπάκας. Κάτ. (1928) 257. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀερινόν*.

Τὸ *Περσεφλῆ* ἢ *Περσουφλὶ* ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, καθόσον παρ' αὐτὸ εὑρίσκεται τὸ ἐσβεσμένον «ἡφαίστειον τῶν Θηβῶν», τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησε μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ τοῦ ὁποίου πολλοὶ ἀρχικοὶ μορφολογικοὶ χαρακτῆρες διετηρήθησαν μέχρι σήμερον. Οὕτω τὰ σημερινὰ λείψανα τοῦ ἡφαιστείου τούτου εἶναι ὁ ἐκ τῶν λαβῶν του συνιστάμενος κῶνος «Μαγούλα», ἓν ρεῦμα λάβας (μήκους 4.500 μ. περίπου καὶ μεγίστου πλάτους 1.500 μ. περίπου) καὶ τρεῖς λοφώδεις προεξοχαὶ πρὸς Ν. συνιστάμεναι ἐκ λάβας. Τὰ τείχη τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν περιβάλλουν τὸν ΒΑ. τοῦ χωρίου Ἄκιτσι λόφον, ὁ ὁποῖος σχηματίζει τὸ ἀκραῖον πρὸς Ν. τμῆμα τοῦ ρεύματος τῆς λάβας. Ἡ λάβα τοῦ ἡφαιστείου τῶν Θηβῶν ἀποτελεῖται ἐκ πλαγιοσχιστικοῦ βασάλτου ἢ κατ' ἄλλους ἐξ αὐγιτικοῦ ἀνδεσινικοῦ ἀνδεσίτου μὲ ὀλιβίνην.

Γ. Κ. Γ.

περσεφόνειος χλόη *['Αρχ.]*. Παρὰ Μαρτιαλίῳ φυτὸν ἀνασταλτικὸν τῆς αἱμορραγίας τῆς ρινός, ταυτιζόμενον πρὸς τὸ *δρακόντιον τὸ ἐχιδνόρριζον*.

Ν. Σ. Λ.

Περσεφόνη, ἢ ***Περσεφόνεια*** (καὶ *Περσέφασσα, Φερέφαττα, Φερόφαττα, Περσώφατα*) *['Αρχ. Θρησκ.]*. Ἡ κατ' ἐξοχὴν *Κόρη* καλουμένη, ἡ περίφημος τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἀρχαιότητος θεά, θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος. Ἁρπαγεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ Ἅδου Πλούτωνος, ἐκπηδήσαντος ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἐπὶ τεθρίππου ἅρματος, ὅτε αὕτη μακρὰν τῆς μητρὸς Δήμητρος συνέλεγε μετὰ τῶν συμπαικτριῶν αὐτῆς ἄνθη, ἐγένετο σύζυγος αὐτοῦ καὶ ἤχθη εἰς τὸν Ἅδην. Ἡ Δημήτηρ, ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν στέρησιν τῆς κόρης, ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας ἐπλανᾶτο κρατοῦσα δᾷδας πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς θυγατρός. Μαθοῦσα δὲ παρὰ τοῦ Ἡλίου τὴν ἀλήθειαν, ἔφυγεν ἐξ Ὀλύμπου καὶ μεταμορφωθεῖσα εἰς γραῖαν περιέτρεχε πᾶσαν τὴν γῆν. Φιλοξενηθεῖσα ἐν Ἐλευσῖνι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κελεοῦ, ἐδίδαξε τοῖς Ἐλευσινίοις τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ἐγκλεισθεῖσα ἐν τῷ αὐτόθι ναῷ παρεκώλυεν, ὡς θεὰ τῆς γεωργίας, τὴν παραγωγὴν καρπῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν δημητριακῶν. Ὅθεν κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς ὁ Ἑρμῆς ἐπανήγαγεν ἐκ τοῦ Ἅδου εἰς τὴν Δήμητρα τὴν Περσεφόνην, ἥτις δ' ὅμως πρὶν ἐπανέλθῃ ἔφαγε, λαβοῦσα παρὰ τοῦ Πλούτωνος, καρπὸν ροιᾶς, σύμβολον τοῦ γάμου, ὥστε ὁ Ζεὺς ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ, ἵνα ἡ Περσεφόνη διαμένῃ τρεῖς μῆνας τοῦ θέρους παρὰ τῇ μητρὶ αὐτῆς, τὸν δ' ἄλλον χρόνον παρὰ τῷ Πλούτωνι.

Λατρεία. Ἐν τῷ περιφήμῳ καὶ πανελληνίῳ σχεδὸν τούτῳ μύθῳ ἡ Περσεφόνη εἶναι προφανῶς τὸ σύμβολον τῆς βλαστήσεως, καθ' ἣν τὸ σπέρμα ἐνθαπτόμενον καὶ μένον τρεῖς μῆνας ὑπὸ τὴν γῆν ἀναφύεται ἔπειτα θάλλον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις ἡ Περσεφόνη ἐθεωρεῖτο ὡς σύμβολον ὑπαινιττόμενον τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐλατρεύετο ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κόρη*. Ἡ δὲ Περσεφόνη τῶν μυστηρίων ἐσχετίσθη ἔπειτα μετὰ τοῦ Ἰάκχου, μυστικοῦ θεοῦ καὶ ὕμνου τῶν μυστηρίων, υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δήμητρος, ἀδελφοῦ ἢ υἱοῦ ἢ μνηστῆρος αὐτῆς. Ἡ Περσεφόνη εἶναι ἡ φοβερὰ κυρίαρχος τῶν ἐν Ἅδῃ σκιῶν καὶ ἡ αὐστηρὰ τοῦ Πλούτωνος σύζυγος καθημένη ἐπὶ θρόνου ἐξ ὀστῶν. Εἶναι ἀφ' ἑτέρου ἡ νεαρὰ κόρη τῆς Δήμητρος ἐπὶ τῆς γῆς, κοσμου-

Ὁ Ἅδης καὶ ἡ Περσεφόνη.

[Ἐξ ἀμφορέως τῆς Κανόσας εὑρισκόμενος νῦν ἐν Μονάχῳ.]

μένη κατὰ τὴν κεφαλὴν διὰ σταχύων καί, φέρουσα κάνιστρον πλῆρες καρπῶν, συμβολίζει τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἀναβλάστησιν, τὰ πάντα ἀναφύουσα ἀλλὰ καὶ ἀφανίζουσα. Ἐλατρεύετο δ' ἰδίᾳ μὲν ἐν Ἐλευσῖνι μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ Τριπτολέμου, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἐν πλείσταις χώραις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ὡς ἐν Θεσσαλίᾳ, Βοιωτίᾳ, Κρήτῃ, Σικελίᾳ κλπ., ἐν δ' Ἀττικῇ καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν

Digitized by Google

τῶν Θεσμοφορίων, ἅτινα ἐτελοῦντο κατὰ μῆνα Πυανεψιῶνα κυρίως ἐν Ἀθήναις πρὸς τιμὴν τῆς προστάτιδος τοῦ γάμου Δήμητρος. Ἐν Ρώμῃ, μεταχθεῖσα ἐξ Ἑλλάδος, ἐλατρεύετο ὡς θεότης ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκή, ἑλληνικὴ μὲν ταυτιζομένη πρὸς τὴν Κόρην-Περσεφόνην, ρωμαϊκὴ δὲ συγχεομένη πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἰταλικὴν θεότητα Liberam, τὴν τιμωμένην ἐν τῷ ἀρχαίῳ τῆς Δήμητρος ναῷ (in Aede Cereris) μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ Διονύσου. Ἑωρτάζοντο ἐν Ρώμῃ τὰ Cerealia, ἐν οἷς ἡ ἀνάμνησις τῆς Περσεφόνης ἐπεῖχε τὴν κυριωτάτην θέσιν. Βραδύτερον δ' ἐτελεῖτο καὶ ἡ ἑορτὴ Liberia τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Περσεφόνης. Ἀλλὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Proserpina ἐλατρεύετο καὶ εἰκονίζετο κόπτουσα ἐκ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀνθρώπων ἴουλον, ὃν ἀφιέρου εἰς τὸν θάνατον.

Ἡ Περσεφόνη ἐν τῇ τέχνῃ. Ἵνα ἐπαρκῶς ἱστορηθῇ ἥ τε μορφὴ καὶ ἡ σημασία τῆς Περσεφόνης εν τῇ τέχνῃ, ἀνάγκη νὰ θεωρήσωμεν ταύτην τὸ μὲν ὡς προσωποποιΐαν τῆς βλαστήσεως καὶ τῆς γεωργίας καὶ θυγατέρα τῆς Δήμητρος, τὸ δὲ ὡς συ·πάρεδρον καὶ σύζυγον τοῦ Πλούτωνος ἐν Ἅδῃ. Ἤδη κατὰ τὸν Ζ' καὶ ΣΤ' αἰῶνα εἰδώλια ἐξ ὀπτῆς γῆς εἰκονίζουσιν ὁμοῦ καὶ τὰς δύο θεότητας. Ἐν αὐτῇ τῇ Ἐλευσῖνι παλαιότατα δὲν ἐλατρεύετο ἡ Περσεφόνη, οὔτε μόνη, οὔτε μετὰ τῆς Δήμητρος, διότι ἀντ' αὐτῶν ἐλατρεύετο ἀορίστως ἡ Θεὰ καὶ ὁ Θεὸς (Ὄσιρις, Ζεὺς Χθόνιος, Εὐβουλεὺς ἢ Πλούτων). Ὅθεν καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου δὲν ἔχομεν ἀπεικονίσεις αὐτῆς. Πολὺ δ' ὅμως πρὸ τῶν κλασσικῶν χρόνων ἀντικατέστησεν ἡ Κόρη τὸν Θεόν, ἔχουσα ὡς σύμβολα δᾷδα, κίστην, κάλαθον, καρπὸν ροιᾶς καὶ περιστεράν, ὡς βασίλισσα δὲ τοῦ Ἅδου ἀλέκτορα, ἀσφόδελον καὶ κυπάρισσον. Ἐν τοῖς μνημείοις παλαιότατα ἐμφανίζεται μόνη, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν Ἐλευσῖνι λατρείας ἡ δυὰς ἐξετόπισε τὰς μονομερεῖς περὶ Περσεφόνης παλαιὰς παραδόσεις, τὰς ἤδη ἀφ' Ὁμήρου κρατούσας (Ἰλ. Ξ, 236, Ὀδυσ. Ε, 125 καὶ 217) ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐνωρὶς ἡ παράστασις Δήμητρος - Κόρης ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις καὶ ταῖς ἀγγειογραφίαις. Ἔχομεν δ' ὅμως καὶ μεμονωμένας γλυπτικὰς ἀπεικονίσεις τῆς Περσεφόνης, ἧς ὁ πλαστικὸς τύπος ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος φαίνεται καθωρισμένος. Οὕτω μεταξὺ πλείστων παραστάσεων τῆς Περσεφόνης ἀναγράφομεν τὸ ἀπὸ τοῦ 470—460 π. Χ. χρονολογούμενον ὡραιότατον ἀνάγλυφον τοῦ μουσείου τῆς Ἐλευσῖνος, ὅπου ἡ Κόρη χύνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Τριπτολέμου τὸ περιεχόμενον φιάλης, μυῶν αὐτόν, ἔφηβον ὄντα, τὰ τῆς λατρείας. Τὸ κάλλιστον δ' ὅμως πάντων εἶναι τὸ μέγα ἐξ Ἐλευσῖνος ἀνάγλυφον τῆς Δήμητρος, Περσεφόνης καὶ Τριπτολέμου, ὅπερ, εὑρεθὲν τῷ 1859 ἐν Ἐλευσῖνι, εἶναι ἔργον φειδιακῶν χρόνων ἐκ πεντελησίου μαρμάρου καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ μουσείῳ. Ἑτέραν χαριεστάτην γλυπτικὴν παράστασιν τῆς Περσεφόνης μετὰ τῆς Δήμητρος ἔχομεν τὴν τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος, ὅπου ἐν ὄντως χαριεστάτῳ καὶ θαυμασίῳ συνδυασμῷ ἡ Κόρη εἶναι ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρός. Ἀγάλματα δὲ λατρευτικὰ τῆς θεᾶς ἔχομεν ἐν τῷ ἐν Ἐλευσῖνι μουσείῳ, ὅπου καὶ ἀνάγλυφον, ὅπερ εἰκονίζει τὴν Περσεφόνην φέρουσαν νεανικώτατον ἰωνικὸν χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον ἐν θελγούσῃ χάριτι. Πλὴν τούτων ἀνάγλυφα τῆς Περσεφόνης ἔχομεν ἐκ πολλῶν τόπων τῆς Ἑλλάδος ἐν τοῖς μουσείοις τῆς Εὐρώπης. Οὐχ ἧττον καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἔσχον ὡς θέμα οἱ ἀρχαῖοι ζωγράφοι τὴν Περσεφόνην. Οὕτω ἀναφέρεται ὅτι ὁ περίφημος ζωγράφος Νικόμαχος ἔγραψε θαυμάσιον καὶ μέγαν πίνακα τῆς ἁρπαγῆς τῆς Περσεφόνης, ὅστις μετηνέχθη εἰς Ρώμην καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Καπιτωλίῳ. Ἐπίσης ἀξιόλογοι, ἀλλὰ καὶ πολυάριθμοι εἶναι αἱ ἐπὶ ἐρυθρομόρφων ἀγγείων παραστάσεις τῆς θεᾶς, ὡς καὶ αἱ ἐπὶ εἰδωλίων ἐξ ὀπτῆς γῆς. Προσέτι καὶ ἐπὶ νομισμάτων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Σικελίας ἰδίᾳ ἔχομεν ἀπεικονίσεις τῆς Περσεφόνης, οἷα ἡ ἐπὶ τετραδράχμων τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος ἐκ Συρακουσῶν. Ἀξιολόγους δὲ παραστάσεις τῆς Περσεφόνης ἔχομεν καὶ ἐπὶ σαρκοφάγων, ψηφιδωτῶν καὶ τοιχογραφιῶν. Ἀρκούντως δὲ πλουσία ὡς πρὸς τὴν ἀπεικόνισιν τῆς Περσεφόνης εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους καλλιτεχνία. Οὕτω μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἀξιολόγων γλυπτικῶν ἔργων ἀναφέρομεν τὸ τοῦ François Girardon ἐν Βερσαλλίαις καὶ τὸ τοῦ Fr. Schaffino ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Γενούης. Ὁ Τισιανὸς ἐζωγράφησε τὴν Περσεφόνην καθημένην ἐπὶ τῆς Δήμητρος καὶ θωπευομένην ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, ὁ Breughel d'Enfer εἰκόνισε τὴν Περσεφόνην ἐν Ἅδῃ, ἐπίσης ὁ L. Van Uden, ὁ Rubens, ὁ Gh. de Lafosse, ὁ S. de Heinz καὶ ἄλλοι. Ε. ΔΙ. Κ.

«Περσεφόνη» (Proserpine). Δρᾶμα εἰς πέντε πράξεις τοῦ Γάλλου Quinault, μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Lulli. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπεξειργάσθη ὁ Guillard καὶ διῄρεσεν εἰς τρεῖς πράξεις, ἐμελοποίησε [illegible] βραδύτερον ὁ Paisiello. Ἐπίσης τὴν ἁρπαγὴν [illegible] Περσεφόνης ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὸ ἐπικὸν ποίημα τοῦ Γάλλου Claudien, ὅπερ εἶναι διῃρημένον εἰς τρία μέρη, ἐξ ὧν τὸ τελευταῖον ἔμεινεν ἀσυμπλήρωτον. Ε. ΔΙ. Κ.

Περσέως ***Σκοπιὰ*** καὶ ***Σκοπὴ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Εἰς μνήμην τῆς εἰς Αἴγυπτον καὶ τὴν ἀκτὴν τῆς Αἰθιοπίας πορείας τοῦ Περσέως ὠνομάσθη οὕτω μεγάλη ἔκτασις ἐν τῷ Βολβιτινικῷ στομίῳ καὶ βραχίονι τοῦ Νείλου παρὰ τὸ νῦν ἀκρωτήριον Ἀβουκὶρ (*Ἡροδ.* Β' 95 καὶ *Εὐριπ.* Ἑλ. 769). Ν. Σ. Λ.

Πέρση, ἡ ***Περσηίς*** *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, γεννήσασα ἀπὸ τοῦ Ἡλίου τὸν Αἰήτην, τὴν Πασιφάην καὶ τὴν Κίρκην (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 1). Α. Θ. Σ.

Περσῆδες (οἱ) (Persees, Persis) *['Εθν.]*. Περσικὸς λαὸς τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Παρσῆδες*).

Περσηΐς *[Μυθολ.]*. —1) Ἕτερον ὄνομα τῆς Ὠκεανίδος *Πέρσης* (βλ. λ.). —2) Ἐπώνυμον τῆς Κίρκης, ὡς θυγατρὸς τῆς Πέρσης, συζύγου τοῦ Ἡλίου. —3) Τῆς Ἑκάτης, ὡς θυγατρὸς τοῦ Περσέως ἢ Πέρσου. —4) Τῆς Ἀλκμήνης, ὡς ἐγγόνης τοῦ Περσέως, ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἠλεκτρύονος, υἱοῦ αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

«Περσηΐς» (ἢ καθ' Ἡρωδιανὸν *«Περσικά»*). Τίτλος ἔργου τοῦ Σαμίου Χοιρίλου. Ἐγράφη κατὰ μίμησιν τοῦ Αἰσχύλου, ἐπραγματεύετο τὰ κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀνδραγαθήματα τῶν Ἀθηναίων, τοσοῦτον δὲ ἐξετίμησεν αὐτὸ ὁ δῆμος, ὥστε ἀνεγινώσκετο δημοσίᾳ κατὰ τὰ Παναθήναια ὁμοῦ μετὰ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Διεσώθη ἐξ αὐτοῦ μόνον ὁ πρόλογος. —Π.

Περσηΐς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Παιονίᾳ, κειμένη πρὸς Δ. τῶν Στόβων (νῦν Σίρκοβο). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ε' τῷ 183 π. Χ., ὠνομάσθη οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ υἱοῦ του Περσέως. Κατεστράφη ὅμως μετ' ὀλίγα ἔτη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, τῷ 167 π. Χ., ἵνα μὴ ὑπενθυμίζῃ τὸ ὄνομα τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ἄγνωστος ἡ ἀκριβὴς θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Πέρσης *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Τιτᾶνος Κρείου καὶ τῆς Εὐρυβίας, θυγατρὸς τοῦ Πόντου, ἀδελφὸς τοῦ Ἀστραίου καὶ Πάλλαντος, γεννήσας ἀπὸ τῆς Τιτανίδος Ἀστερίας τὴν Ἑκάτην (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 407, *Ἀπολλοδ.* Α, 2, 2).

— 2) Υἱὸς τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομάχης, θυγατρὸς τοῦ Κηφέως, βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας, τὸν ὁποῖον ἐπιστρέφων ὁ πατήρ του ἐξ Αἰθιοπίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφῆκε πλησίον τοῦ πάππου του. Ἀνδρωθεὶς οὗτος, συνήθροισε κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς πόλεις τοὺς βαρβάρους καὶ ἀπολιτίστους λαοὺς τῆς ὑπ' αὐτοῦ κληθείσης χώρας *Περσίας*, γενόμενος οὕτως ὁ γενάρχης τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, οἵτινες καὶ Ἀχαιμενίδαι ἐκαλοῦντο ἀπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀχαιμένους (*Ἀπολλοδ.* Β, 4, 5).

— 3) Ἀδελφὸς τοῦ Αἰήτου, τὸν ὁποῖον ἐκθρονίσας ἐβασίλευεν ἀντ' αὐτοῦ. Ἐπιστρέψασα ὅμως ἡ Μήδεια ἐξ Ἑλλάδος εἰς Κολχίδα ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἀποκατέστησεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πατέρα της (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 28). Α. Θ. Σ.

Πέρσης (ὁ), *—ου, θηλ. Περσίς, —ίδος·* ὁ κάτοικος τῆς Περσίας.

— *[Ἱστορ.]* Οἱ *Πέρσαι* (Parsoua) ἀνήκουν εἰς τὴν ἰνδογερμανικὴν ὁμοφυλίαν, ὡς καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν φυλετικῶς Μῆδοι, κατῴκουν δὲ κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ χωρίζοντος τὴν Ἀσσυρίαν τῆς Μηδίας καὶ Σουσιανῆς ὄρους Ζάγρου καὶ τὰς παρυφὰς τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἰράν, ζῶντες οἱ μὲν Πέρσαι εἰς τὰ πρὸς Ν. ὀρεινότερα μέρη, οἱ δὲ Μῆδοι εἰς τὰ πρὸς Β. πεδινώτερα. Εἰς τὴν χώραν ταύτην (τὸ σημερινὸν Κουρδιστάν), κατὰ τὰ γλωσσολογικὰ περὶ Μήδων καὶ Περσῶν δεδομένα, φαίνεται ὅτι ἦλθον τὰ προειρημένα φῦλα ἐκ Βακτριανῆς καὶ Σογδιανῆς, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον κατέλθει κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Β' π. Χ. χιλιετηρίδος ἐκ τῆς νοτίου Ρωσίας, ἥτις πιστεύεται ὡς πρώτη αὐτῶν κοιτίς. Οἱ Πέρσαι ἦσαν τότε (κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Α' π. Χ. χιλιετηρίδος) διῃρημένοι εἰς δέκα φυλάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἓξ ἦσαν γεωργικαὶ καὶ τέσσαρες ποιμενικαί. Βαθμηδὸν αἱ φυλαὶ αὗται, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν γεωργικῶν ὑποταγὴν τῶν ποιμενικῶν, συνεσπειρώθησαν περὶ τὴν ζωτικωτέραν αὐτῶν, τὴν τῶν Πασαργαδῶν καὶ τὰ ἑπτὰ ἀριστοκρατικὰ γένη αὐτῆς, ἐκ τῶν ὁποίων προήρχοντο οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀποκτήσαντος οὕτως ἐθνικὴν ἑνότητα περσικοῦ λαοῦ. Φόρου ὑποτελεῖς ἐν ἀρχῇ ὄντες, ὡς καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν Μῆδοι, τῶν βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας, Σαργών, Σαλμανάσαρ καὶ Ἀσαρχαδδών, ὑπετάγησαν κατὰ τὸ 635 π. Χ. ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων Φραόρτου, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ Δηϊόκης, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 710—657 π.Χ., εἶχεν ἀποτινάξει τὸν ἀσσυριακὸν ζυγόν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ὑποταγῆς των εἰς τοὺς Μήδους ἓν τῶν ἀριστοκρατικῶν γενῶν τῆς φυλῆς τῶν Πασαργαδῶν, οἱ Ἀχαιμενίδαι (Hakhamanisch), ἐξεπατρίσθη, καταφυγὸν εἰς τὸ Ἐλὰμ (Σουσιανὴν κληθεῖσαν βραδύτερον), ἔνθα ἵδρυσε τὴν ἀνεξάρτητον δυναστείαν τοῦ Ἀνζὰν (ἢ Ἀνσάν), τῆς ὁποίας πρῶτος ἡγεμὼν ὑπῆρξεν ὁ Τεΐσπης, δεύτερος Κῦρος ὁ Α', τρίτος ὁ Καμβύσης Α' καὶ τέταρτος Κῦρος ὁ Β', ὁ Μέγας, ὁ γενόμενος καὶ ἱδρυτὴς τοῦ μεγάλου καὶ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους (βλ. καὶ λ. *Περσία* καὶ *Περσίς*). [Πρβλ. *G. Fougères*, «Les premières civilisations» καὶ τὴν ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ βιβλιογραφίαν.] Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **«Πέρσαι»**. Τραγῳδία τοῦ ***Αἰσχύλου***, ποιηθεῖσα εἰς ἐξύμνησιν τῆς ἐν Σαλαμῖνι νίκης τῶν Ἑλλήνων καὶ διδαχθεῖσα τῷ 472 π. Χ., κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου θεάτρου τοῦ Διονύσου, χορηγοῦντος τοῦ Περικλέους, οὗ ὁ ἀστὴρ τότε ἤρξατο ἀνατέλλων. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ παλαιοῦ γραμματικοῦ Γλαύκου, ὡς πρότυπον αὐτῆς ἐχρησίμευσαν αἱ «Φοίνισσαι» τοῦ Φρυνίχου, διδαχθεῖσαι τῷ 476, αἵτινες εἶχον ἀναμφιβόλως σκοπὸν πολιτικόν. Ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Αἰσχύλος ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦ προδρόμου ὑπῆρξε μεγαλοπρεπέστερος. Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ταύτῃ ἐξεικονίζει ὁ ποιητὴς τὴν ἧτταν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἀλλὰ μετὰ λεπτοτάτου καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος δὲν παρέστησε τὴν σκηνὴν τῆς τραγῳδίας, ὑποκειμένην ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀλλ' ἐν τῇ Περσίδι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἐπακόλουθα τῆς μάχης καὶ ἡ ἀπήχησις αὐτῶν ἐν τῷ ἐχθρικῷ βασιλείῳ παρουσιάζονται πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ. Τὸ εἴδωλον τοῦ Δαρείου ἐκκαλούμενον ἀνέρχεται ἐκ τοῦ τάφου, ὅπως ἐν αὐτῷ τῷ εὐσεβεῖ καὶ συνετῷ ἡγεμόνι παρασταθῇ ἡ λαμπρότης τοῦ μέχρι τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀκεραίου περσικοῦ κράτους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν διάδοχον, ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπόκληρον πάσης εὐπρεπείας καὶ τιμῆς, πρὸς ἀπόδειξιν καὶ νουθεσίαν ὅτι μωρὰ ἔπαρσις ἄγει εἰς τὸν ὄλεθρον πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶν μεγαλεῖον. Τὸ ὅλον δὲ δρᾶμα διαπνέει ἡ ἰδέα τῆς νεμέσεως, ἣν εἶχον ἐξεγείρει οἱ περσικοὶ πόλεμοι ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐπινικίῳ τραγῳδίᾳ τοῦ Φρυνίχου εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐξῄρετο ὁ Θεμιστοκλῆς, παρὰ δὲ τῷ Αἰσχύλῳ περὶ ἐκείνου μὲν ἐγίνετο μόνον παροδικὸς ὑπαινιγμός, ὡς ἐπινοήσαντος πονηρὸν δόλον (στ. 447—471), ἀπεναντίας δὲ διὰ μακροτέρας πως περιγραφῆς τοῦ ἐν Ψυτταλείᾳ ἀγῶνος ἐξυμνεῖτο ἡ δόξα τοῦ Ἀριστείδου, ὡς κυρίως συντελέσαντος εἰς τὴν νίκην τῆς Σαλαμῖνος, καὶ δὴ οὐχὶ κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ δι' ἀγῶνος χερσαίου. Ἦσαν δὲ οἱ «Πέρσαι» τὸ μέσον δρᾶμα τριλογίας καὶ δὲν ἔχουσιν ἴδιον πέρας. Τὸ εἴδωλον τοῦ Δαρείου προαγγέλλει καὶ ἄλλας μελλούσας ἥττας, τοὺς ἀγῶνας παρὰ τὰς Πλαταιάς. Τὸ πρῶτον δρᾶμα τῆς τριλογίας, ὁ «Φινεύς», ὠνομάζετο οὕτως ἀπὸ τοῦ μυθευομένου μάντεως, ὅστις ὑπέδειξεν εἰς τοὺς Ἀργοναύτας τὴν ὁδὸν τοῦ πλοῦ αὐτῶν πρὸς τὴν βάρβαρον χώραν τοῦ βορρᾶ. Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ταύτῃ ἐγίνετο ἴσως λόγος περὶ τῆς διὰ Θρᾴκης διόδου τῆς περσικῆς στρατιᾶς. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ τραγῳδίᾳ, τῷ «Γλαύκῳ», ἐγίνετο λόγος περὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης καὶ τῆς συγχρόνου ἐν ναυμαχίᾳ νίκης τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας κατὰ τῶν Καρχηδονίων πλησίον τῆς Ἱμέρας. Τὴν τετραλογίαν τῶν «Περσῶν» ἀπετέλουν αἱ μνημονευθεῖσαι τρεῖς τραγῳδίαι καὶ τὸ σατιρικὸν δρᾶμα «Προμηθεὺς Πυρκαεύς». Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ αἱ τρεῖς τραγῳδίαι, ἂν καὶ δὲν ἀπετέλουν μέρη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πράξεως, συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ μιᾶς καὶ μόνης ἐννοίας, τῆς ἰδέας, ἥτις ἦτο ζωηρὰ ἐν τῷ πνεύματι ἁπάντων τῶν συγχρόνων, περὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος μεταξὺ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων, μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἀγῶνος οὗ ἡ μὲν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ὑπῆρξε τὸ μυθικὸν προανάκρουσμα, ἡ δὲ κρίσις ἐπῆλθεν ἐνδόξως ἐν τοῖς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σικελίαν πεδίοις τῶν μαχῶν. Ὁ ποιητὴς ἐξαίρει παρὰ τοῖς συμπολίταις τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, παριστάνων τῶν μὲν Ἑλλήνων τὴν δύναμιν ἁπανταχοῦ αὐξανομένην, τὴν δὲ τῶν βαρβάρων ἐκπίπτουσαν, χωρὶς ν' ἀμαυρώνῃ τὴν ἠθικὴν εὐγένειαν τῆς ποιήσεως αὐτοῦ οἱαδήποτε ἀνάμειξις χλευασμοῦ ἢ χαιρεκακίας. Συγχρόνως δὲ μετριάζει τὴν ἀλαζονείαν τῆς νίκης, ὑποδεικνύων τὴν ἐξ ἰδίων πταισμάτων ἐπελθοῦσαν συμφορὰν τῶν Περσῶν καὶ τοὺς αἰωνίους νόμους τῆς θείας δικαιοσύνης, ὧν τὴν τήρησιν ὑπεδήλου ὁ ποιητὴς ὡς ὅρον ἀπαραίτητον καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν εὐημερίαν. Οἱ «Πέρσαι» ἐδιδάχθησαν καὶ ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας, ἡ διδασκαλία δ' αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ νέας λαμπρᾶς περιόδου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ θεάτρου τῆς πόλεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Weil*, Prolegomena ad Aeschyli Persas.—Παράφρασις τῶν «Περσῶν» μετὰ σχολίων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *Νεοφύτου Δούκα* ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου (ἐν Αἰγίνῃ 1839, τόμ β'). Ι. Φ. Δ.

πέρσι· ἐπίρρ. δημοτ. ἀντὶ *πέρυσι* (βλ. λ.).

Περσία (περσ. καὶ τουρκ. *Ἰράν*, τουρκ. παλαιότερον *Ἀτζεμιστάν*). Βασίλειον ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀσίᾳ, μεταξὺ 44° καὶ 63° Α. μήκους καὶ 25° — 40° Β. πλάτους, ἔχον ἐπιφάνειαν 1.618.195 τετρ. χλμ. Ὁρίζεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τοῦ Βελουχι-

Digitized by Google

στάν, πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπὸ τῆς Τουρκίας, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ ἔκτασις τοῦ περσικοῦ κράτους κατὰ τὴν ἐνδοξοτέραν αὐτοῦ περίοδον, ἤτοι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Α' τοῦ Ὑστάσπους, ἦτο πολὺ μεγάλη, περιλαμβάνουσα ὅλας τὰς ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰαξάρτου μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ χώρας. Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' μ. Χ. αἰῶνα αἱ κατακτήσεις τοῦ σάχου Ναδὶρ ἐξέτειναν τὴν ἐν τῷ μεταξὺ σημαντικῶς περιορισθεῖσαν χώραν σχεδὸν μέχρι τῶν αὐτῶν ἀνατολικῶν συνόρων, ἐνῷ πρὸς Β. μὲν ἔφθανον μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Ὤξου ποταμοῦ, πρὸς Δ. δὲ μέχρι τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας.

Ἡ λέξις *Περσία*, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν αὐτῆς ἔννοιαν σημαίνει τὴν ὑπὸ τῶν κυρίως Περσῶν (Παρσᾶ) κατοικουμένην χώραν, ἥτις εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγράφων καὶ ἱστορικῶν καλουμένη *Περσίς*, ὑπὸ δὲ τῶν Περσῶν καὶ σήμερον ἀκόμη *Φὰρς* (ἐξ οὗ ἡ περσικὴ γλῶσσα καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ Ἀράβων Φαρσί, ὅπερ μετέπεσε παρ' ἡμῖν εἰς τὸ φαρσί), τῆς ὁποίας μέρος εἶναι ἡ σημερινὴ εἰς τὰ ΝΔ. κειμένη ἐπαρχία Φαρσιστάν. Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦτο ἐξετάθη κατόπιν καὶ εἰς τὴν Β. κειμένην Μηδίαν, βαθμιαίως δὲ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ ἰρανικὸν ὀροπέδιον.

— [ΓΕΩΛ.] Ἡ Περσία κεῖται ἐντὸς τοῦ μεγάλου ἀλπείου συστήματος πτυχώσεων τῶν Ἱμαλαΐων, ἀποτελοῦσα τὸν συνεκτικὸν κρίκον μεταξὺ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου καὶ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τοῦ Βελουχιστάν. Τὰ ὄρη τοῦ Ἐλμποὺρζ συνίστανται ἀπὸ παχείας ἰζηματογενεῖς σειρὰς δεικνυούσας κίνησιν πρὸς Β. Εἰς τὰς ὀροσειρὰς ταύτας εὑρίσκονται μεγάλα ἡφαίστεια. Ἡ Κεντρῴα Περσία ἀποτελεῖ ὑψηλὸν ὀροπέδιον μὲ μεγάλα ταπεινώματα. Παλαιὰ κρυσταλλογενῆ πετρώματα τῆς πρώτης διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ καὶ μεσοζωικοῦ αἰῶνος. Ἐνεργὰ ἡφαίστεια ἀνὰ τὴν τριτογενῆ διάπλασιν.

Περὶ τῆς προπαλαιοζωικῆς ἱστορίας τῆς Περσίας οὐδὲν εἶναι γνωστόν. Τὰ παλαιότερα θαλάσσια πετρώματα τῆς Περσίας εἶναι τῆς καμβρίου περιόδου καὶ πιθανῶς τῆς μέσης. Βαθεῖα θάλασσα φαίνεται ὅτι ἐξετείνετο ὑπεράνω παλαιᾶς ὁμαλῆς ἐπιφανείας ἐν τῇ Κεντρῴᾳ Περσίᾳ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Ἐν τῇ Β. Περσίᾳ τὰ πετρώματα τοῦ ὑψηλοῦ πλαισίου ἔχουν πτυχώσεις, ἀποτελούσας καμπύλην περὶ τὴν νοτίαν ὄχθην τῆς Κασπίας. Αἱ ὀροσειραὶ τοῦ Χορασὰν δεικνύουν τὸ δυτικὸν τμῆμα δευτέρας καμπυλωτῆς πτυχώσεως, ἥτις συνεχίζεται πιθανῶς εἰς τὸ Ἰνδοῦ-Κούχ. Εἰς τὸ δυτικὸν ὀρεινὸν πλαίσιον τῆς Περσίας αἱ πτυχώσεις βαίνουν ἐκ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ., εἰς δὲ τὰ νότια αἱ πτυχώσεις αὗται φαίνονται καμπυλούμεναι βαθμιαίως πρὸς Α., ἀκολουθοῦσαι τὴν γραμμὴν τῆς παραλίας. Εἰς τὴν κεντρικὴν ὀροσειρὰν αἱ πτυχώσεις ἀκολουθοῦν διεύθυνσιν ἐκ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ., παραλλήλως πρὸς τὰς τοῦ δυτικοῦ πλαισίου. Σπανίως ἐξέρχονται εἰς τὴν ὄψιν τὰ παλαιὰ κρυσταλλοπαγῆ πετρώματα, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατετέθησαν τὰ στρώματα τῶν ἰζημάτων. Ἐν τούτοις εὑρίσκονται εἰς τὸ Ἐλμποὺρζ καὶ εἰς ἄλλας τινὰς κεντρικὰς ὀροσειρὰς γνεύσιος, γρανίτης καὶ κρυσταλλοπαγὴς σχιστόλιθος. Ὅμοια πετρώματα ἀποτελοῦν μέγα μέρος τοῦ Ζαγρός. Μερικὰ ἐκ τῶν πετρωμάτων τούτων εἶναι πιθανῶς τοῦ ἀρχαϊκοῦ αἰῶνος, ἄλλα ὅμως φαίνονται μεταμορφωμένα ἰζηματώδη ἀποθέματα μεταγενεστέρας περιόδου. Τὰ παλαιότερα κοιτάσματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε ἀπολιθώματα, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνωτέραν δεβόνιον ὑποδιάπλασιν. Εἶναι καλῶς ἀνεπτυγμένα εἰς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Ἐλμπούρζ, ὅπου φθάνουσιν εἰς πάχος 2.700 μέχρι 3.000 μ., εὑρέθησαν δὲ καὶ εἴς τινας τῶν κεντρικῶν ὀροσειρῶν καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς ἐπαρχίας Μπαχτιαρῆ. Εἰς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Ἐλμποὺρζ μετὰ τὴν δεβονίαν διάπλασιν ἔρχονται σειραὶ ἀσβεστολίθων μὲ Productus. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν σειρῶν τούτων ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρακοφόρον, ἀλλὰ τὰ ἀνώτερα κοιτάσματα εἶναι πιθανῶς τῆς περμίου περιόδου. Μετὰ τοὺς ἀσβεστολίθους ἔρχονται ψαμμόλιθοι καὶ σχιστολιθικὴ ἄργιλλος, ἐνίοτε δὲ καὶ κοιτάσματα γαιάνθρακος. Τὰ φυτά, ἅτινα εὑρέθησαν εἰς τὰ κοιτάσματα ταῦτα, δεικνύουν ραιτικὴν λιάσιον ὑποδιάπλασιν. Ἡ μέση καὶ ἄνω ἰουράσιος διάπλασις ἀποτελοῦν σημαντικὸν μέρος τοῦ Ἐλμποὺρζ καὶ δεικνύουν θαλάσσια ἀπολιθώματα ἀνήκοντα εἰς διαφόρους ὁρίζοντας. Τὸ κρητιδικὸν σύστημα εἶναι λίαν εὐρέως διαδεδομένον ἐν Περσίᾳ. Τὰ τριτογενῆ ἀποθέματα περιλαμβάνουν νουμουλιτοφόρους ἀσβεστολίθους (ἠώκαινοι), σειρὰν ἀσβεστολίθων, ψαμμολίθων, μάργην, ἄργιλλον καὶ ψαμμόλιθον μετὰ ὀρυκτοῦ ἅλατος καὶ γύψου, ἅτινα νομίζεται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν ἄνω μειόκαινον. Εἰς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Ἐλμποὺρζ ὑπάρχει σημαντικὸν ἀπόθεμα τόφφων παλαγωνίτου, οἵτινες φαίνονται ἀνήκοντες εἰς τὴν ὀλιγόκαινον. Οἱ νουμουλιτοφόροι ἀσβεστόλιθοι ἀποτελοῦν οὐσιῶδες συστατικὸν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀρεινῶν ἁλύσεων. Τὰ ἀποθέματα τῆς μειοκαίνου εὑρίσκονται γενικῶς εἰς τὴν βάσιν τῶν ἁλύσεων ἢ εἰς τὰς κοιλάδας, ἀλλ' ἐνίοτε εὑρίσκονται καὶ εἰς ἀνώτερα ὕψη. Ἀποθέματα τῆς πλειοκαίνου καλύπτουν σημαντικὴν ἔκτασιν παρὰ τὴν παραλίαν. Εἰς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Ἐλμποὺρζ καὶ παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Βελουχιστὰν ὑπάρχουν πολλὰ πρόσφατα ἡφαίστεια, ἔνια τῶν ὁποίων φαίνονται ἐσβεσμένα, ἐνῷ ἄλλα ἐξακολουθοῦν ἀναπέμποντα ἀτμοὺς καὶ ἀέρια. Τὰ γνωστότερα τούτων εἶναι τὸ Ντεμαβὲντ καὶ τὸ Κοὺχ-ὶ-Ταφτάν.

Ἀπὸ οἰκονομο-γεωλογικῆς ἀπόψεως ἡ ἔλλειψις νεωτέρων μέσων μεταφορᾶς ἐμποδίζει τὴν ἐκμετάλλευσιν πολλῶν μεταλλοφόρων στρωμάτων τῆς Περσίας. Ὑπάρχουν χρυσός, ἄργυρος, μόλυβδος, χαλκός, ψευδάργυρος, κασσίτερος, ὑδράργυρος, νικέλιον, χρωμιοῦχος σίδηρος καὶ σίδηρος, ἀντιμόνιον καὶ μαγγανήσιον. Ἄνθρακος τῆς κάτω ἰουρασίου διαπλάσεως γίνεται ἐκμετάλλευσις εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ Ντεμαβέντ. Εἰς πολλὰ μέρη παρουσιάζονται μικραὶ ἐνδείξεις ὑπάρξεως πετρελαίων, ἀλλὰ τὰ μόνα ἀποδεδειγμένως μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντα πετρελαιοφόρα πεδία εὑρίσκονται εἰς τὸ Μεστζὶτ-Σουλεϋμὰν καὶ εἰς τὸ Χὰφτ-Κάλ, παρὰ τὸ Σουστάρ. Ἡ παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου ἀνῆλθε τῷ 1927 εἰς 4.831.800 τόνους.

Μεγάλα ἀποθέματα ἅλατος, γύψου καὶ θείου ἀπαντῶσι κοινῶς, ἡ ἐκμετάλλευσις ὅμως αὐτῶν γίνεται δι' ἐπιτόπιον χρῆσιν. Πολύτιμοι λίθοι ἐξάγονται εἰς μικρὰν κλίμακα. Ρουβίνια, παρὰ τὸ Μεσχέτ, ἀμέθυστοι εἰς τὸ Μααντὰν παρὰ τὸ Νισαποὺρ καὶ ἐν Χούν, Ν. τοῦ Τζουὲζμ καὶ Β. τοῦ Σὰχρ-Μπαμπέκ. Σιδηρωρυχεῖα καὶ ἁλατωρυχεῖα ἐργάζονται ἐπωφελῶς εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ σύνορα τῆς Περσίας ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀραράτ. Τὸ πρὸς τὴν Ρωσίαν σύνορον ἀποτελεῖ ἀπὸ Δ. πρὸς Α. ὁ ποταμὸς Ἀράξης, ἀπὸ σημείου ἀπέχοντος 32 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἀραρὰτ μέχρι τῆς 48° Α. μήκους, ὁπόθεν ἡ μεθόριος γραμμὴ τρέπεται ΝΑ. διὰ τῆς στέππης Μογὰν πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπουλγὰ - Ροῦ θέσιν Πιλσοουάρ, κατόπιν κλίνουσα πρὸς Δ. στρέφεται πάλιν πρὸς Ν. καὶ ΝΑ., πρὸς τὸν ποταμὸν Ἀσταρᾶ, καταλήγουσα εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Κασπίας πόλιν Ἀσταρᾶ. Ἐκεῖθεν ἡ μεθόριος ἀκολουθεῖ τὴν παραλίαν τῆς Κασπίας μέχρι τοῦ μικροῦ κόλπου τοῦ Χασὰν-Κουλέ, ΒΑ. τῆς περσικῆς πόλεως Ἀστὰρ-ἀμπάτ. Ἀνατολικῶς τῆς Κασπίας τὴν μεθόριον γραμμὴν ἀποτελεῖ ὁ ποταμὸς Ἀτρὲκ μέχρι τῆς πόλεως Τσάτ, μεθ' ἣν τὰ σύνορα ἐκτείνονται Α. καὶ ΝΑ. μέχρι τοῦ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τετζὲν Σερράζ. Ἡ ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀραρὰτ μέχρι τῆς θέσεως ταύτης ἀπόστασις εἶναι 1.490 περίπου χλμ. κατ' εὐθεῖαν γραμμήν. Τὸ ἀπὸ Ἀραρὰτ μέχρις Ἀσταρᾶ σύνορον καθωρίσθη διὰ τῆς τουρκο-περσικῆς συνθήκης τοῦ Τουρκμὲν - τσάϊ (1828), συμπληρωθείσης τῷ 1893. Τὰ δὲ Α. τῆς Κασπίας σύνορα καθωρίσθησαν διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ Ἀχὰλ - Χορασάν, συμπληρωθείσης ὡσαύτως τῷ 1893. Τὰ ἀνατολικὰ σύνορα ἐκτείνονται ἐκ τοῦ Σερρὰζ μέχρι τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ (οὗτινος τὸ τμῆμα τοῦτο καλεῖται καὶ Ἀραβικὸν πέλαγος) Γκουεττὲρ εἰς μῆκος 1.280 χλμ. Τὸ νότιον σύνορον ἀποτελεῖται ὑπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἀραβικοῦ πελάγους καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ δυτικοῦ βραχίονος τοῦ Σὰτ-ἐλ-Ἀρὰμπ καὶ ἔχει μῆκος 1.450 χλμ. μεταξὺ 48° 40' καὶ 61° 30' Α. μήκους. Εἰς τὴν Περσίαν ἀνήκουν καὶ αἱ παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ Περσικοῦ κόλπου νῆσοι, τῶν ὁποίων μεγαλυτέρα εἶναι ἡ Κίσμ, ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Ὁρμούζ. Τὰ δὲ ἀνατολικά, ἤτοι τὰ πρὸς τὴν Τουρκίαν σύνορα, ὑποστάντα ποικίλας μεταβολὰς κατὰ τοὺς ἀπὸ τὸν ΙΣΤ' μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος Τουρκο-περσικοὺς πολέμους, καθωρίσθησαν διὰ τῆς τουρκο-περσικῆς συνθήκης τοῦ Ἐρζεροὺμ (1847) χαραχθέντα ὑπὸ ἀγγλορρωσικῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς· ἔκτοτε ὅμως δὲν ἔπαυσαν παρέχοντα ἀφορμὴν εἰς πλείστας ὅσας διαφορὰς καὶ μεθοριακὰ ἐπεισόδια ἰδίᾳ κατὰ τὴν νεοτουρκικὴν περίοδον (1907), ἐσχάτως δὲ ἀκόμη συνεφωνήθη (1931) μεταξὺ Τουρκίας καὶ Περσίας μεθοριακὴ διαρρύθμισις εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὄρους Ἀραράτ, παραχωρηθέντος εἰς τὴν Τουρκίαν τοῦ Ἐγρὶ-ντὰγ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καταστολῆς τῶν ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἐπαναστάσεων τῶν Κούρδων.

Ὀρογραφία. Ἀπὸ ὀρογραφικῆς ἀπόψεως ἡ σημερινὴ Περσία κατέχει τὸ δυτικὸν μεγαλύτερον ἥμισυ τοῦ Ἰρανικοῦ ὀροπεδίου, τὸ ὁποῖον ἀνερχόμενον εἰς ὕψος 1.200—2.400 μ. ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Ἰνδοῦ. Εἰς τὰ ΒΔ. ἡ Περσία ἑνοῦται διὰ τῶν ὑψιπέδων τῆς Ἀρμενίας μετὰ τῶν ὀρέων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐνῷ ἐκ τῶν ΒΑ. ὁ *Παροπαμισὸς* καὶ τὸ *Ἰνδοῦ-Κοὺχ* συνδέουσιν αὐτὴν πρὸς τὰ Ἱμαλάϊα. Πεδιναὶ ἐκτάσεις εἶναι αἱ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Κασπίας πρὸς Β. καὶ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ Περσικοῦ κόλπου, κάτω τῆς Βασόρας καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ Πέρσαι δὲν ἔχουν ἰδιαιτέρας ὀνομασίας διὰ τὰς μεγάλας ὀροσειράς. Ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομα *Ἐλμπούρζ*, τὸ ὁποῖον οἱ Εὐρωπαῖοι γεωγράφοι μεταχειρίζονται διὰ τὰς ὀροσειράς, αἵτινες ἐκτείνονται εἰς μῆκος 1.300 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν μέχρι τοῦ Χορασὰν πρὸς Α., ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῶν Περσῶν μόνον εἰς τὰ Β. καὶ ΒΑ. τῆς Τεχεράνης βουνά, μήκους 105—112 χλμ., ἅτινα περιλαμβάνουν καὶ τὸν κῶνον τοῦ *Ντεμαβέντ*. Ἡ μεγάλη κεντρικὴ ὀροσειρά, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν πρὸς τὸ Βελουχιστάν, δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὀρθῶς *Κεντρικὴ* ὀροσειρά. Ἔχει πολλὰς κορυφὰς ὕψους 2.700—3.300 μ., παρὰ δὲ τὸ Κιρμὰν καὶ 3.900—4.000 μ., ὡς τὸ *Κοὺχ-ὶ-Δζαμπάρ*. Αἱ δυτικῶς τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς κοιλάδες καὶ πεδιάδες, ὡς αἱ τῆς *Μαχαλλάτ, Τζοσικάν*, *Ἰσφαχὰν* καὶ *Σιρτζάν*, ἔχουν ὕψος 1.500—1.950 μ., κατερχόμεναι Α. τοῦ Κοὺμ εἰς 780 καὶ Α. τοῦ Κιρμὰν μέχρι 450 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Δυτικῶς τῆς Κεντρικῆς ὀροσειραὶ ἐκτείνονται παραλλήλως πρὸς ταύτην αἱ τοῦ Κουρδιστάν, Λουριστάν, Μπαχτιαρὶ καὶ καὶ Φαρσιστάν, καταλήγουσαι εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ἄλλαι ἀκολουθοῦν τὴν Κεντρικὴν ὀροσειρὰν πρὸς Α., φθάνουσαι εἰς σημεῖον κείμενον μεταξὺ τοῦ Κιρμὰν καὶ τῆς θαλάσσης, Δ. τῶν συνόρων τοῦ Βελουχιστάν. Ἀνέρχονται δέ τινες ἐξ αὐτῶν εἰς ὕψος σημαντικόν. Αἱ ἀποτελοῦσαι τὰ τουρκοπερσικὰ σύνορα Δ. τῆς λίμνης Οὐρμίας ἔχουν κορυφὰς ὕψους 3.300 μ. Τὸ ὄρος *Σαχέντ*, Α. τῆς λίμνης καὶ Ν. τῆς Ταυρίδος, ἔχει ὕψος 3.600 μ., νοτιώτερον δὲ τὸ *Τὰχτ-ὶ-Μπιλκὶς* (θρόνος τῆς Μπιλκὶς) 3.360 μ., τὸ *Ἐλβὲντ* (ὁ *Ὀρόντης* τῶν ἀρχαίων), τὸ Χαμαδὰν (Ἐκβάτανα) 3.480 μ. Ἄλλα ὄρη εἶναι τὸ *Σουτουροὺν - Κοὺχ* Ν. τοῦ Μπουρουτζίρτ, ὑπερβαῖνον τὰ 3.300 μ., τὸ *Σαχὰν-Κούχ*, τὸ *Κοὺχ-ὶ-Δζερᾶ*, τὸ *Ζερντὲ-Κοὺχ* καὶ τὸ *Κοὺχ-ὶ-Καρὰν* (ὑπό τινων καλούμενον *Κοὺχ-ὶ-Ράγκ*), ἅπαντα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μπαχτιαρὶ Δ. τοῦ Ἰσφαχάν, ἔχουν ὕψος 3.540—3.900 μ., τὸ δὲ *Κοὺχ-ὶ-Ντινὰ* (ὑπό τινων ἐσφαλμένως *Κοὺχ-ὶ-Ντινὰρ*) ὑπερβαίνει τὰ 4.200 μ. Ἀκόμη νοτιώτερον πρὸς τὸ Κιρμὰν ὑπάρχουν κορυφαὶ ὡς τὸ *Μπὶτ-Χάν*, τὸ *Λαλεχζάρ*, τὸ *Σὰχ-Κούχ*, τὸ *Δζεμὰλ-Μπαρὶζ* κ. ἄ., αἵτινες ἀνέρχονται μέχρι 4.450 μ. Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Ἐλμπούρζ, ἀρχίζουσα παρὰ τὸ Ἐρντεμπὶλ (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, ὅπου ὁ κῶνος τοῦ Σαβαλὰν ἀνέρχεται εἰς ὕψος 4.740 μ. (15.792 ποδῶν κατὰ τὴν ρωσικὴν τριγωνομετρικὴν ὑπηρεσίαν), καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ Χορασάν, παρουσιάζει εἰς τὴν νότιον αὐτῆς κλιτὺν ἀποτόμους κλίσεις, ἐξικνουμένας διὰ πολλῶν βουνοκορυφῶν εἰς ὕψος 3.900 μ., ἐνῷ τὸ *Ντεμαβέντ*, ΒΔ. τῆς Τεχεράνης, φθάνει τὰ 5.400 μ. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χορασὰν ὑπάρχουν πολλαὶ βουνοσειραί, μία τῶν ὁποίων, τὸ *Μπιναλούτ*, Δ. τοῦ Μεσχὲτ καὶ Β. τοῦ Νισαπούρ, ἔχουν κορυφὰς 3.300—3.600 μ. Ἐν τῇ ΝΑ. Περσίᾳ τὸ *Κοὺχ-ὶ-Μπασμάν*, ἐσβεσμένον ἡφαίστειον, ἔχει ὕψος 3.300—3.600 μ., τὸ δὲ *Κοὺχ-ὶ-Ταφτὰν* (τὸ καιόμενον ὄρος), ὀνομαζόμενον καὶ *Κοὺχ-ὶ-νουσαντὰρ* (=ὄρος τοῦ νισαντιρίου, ἤτοι τοῦ ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὰς κλιτῦς του), τρικόρυφον ἡφαίστειον ἐν ἐνεργείᾳ ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερχάδ, ἔχει ὕψος 3.805 μ. Εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Περσίας ὑπάρχει μεγάλη ἔρημος, ἡ λεγομένη *Ντάστι - Καβὶρ* (=ἁλμυρὰ ἔρημος) ἐκτεινομένη ἐκ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΒΑ., ἀπὸ τῶν νοτίων βάσεων τοῦ ὄρους Ἐλμποὺρζ πρὸς τὰς ἀγόνους ὀροσειρὰς τοῦ Μακράν, ἔχουσα μῆκος 1.280 χλμ. καὶ πλάτος ποικίλον. Σήμερον ἡ ἔρημος καλεῖται ἐν τῷ συνόλῳ της *Καβὶρ* ἢ *Λοὺτ* ἢ *Ντάστι-Λοὺτ* (=ἔρημος τοῦ Λώτ), ἐνῷ ἡ ὀνομασία *Ντάστι-Καβὶρ* περιορίζεται εἰς τὰ ἁλμυρὰ ἑλώδη ἢ ξηρὰν αὐτῆς ἔκτασιν. Τὰ βόρεια μέρη τῆς ἐρήμου ταύτης ἐξηρεύνησεν ὁ Σβὲν Χεντὶν τῷ 1906, ἐνῷ Ἄγγλοι ἐγκατέστησαν τριπλοῦν τηλεγραφικὸν σύρμα, διασχίζον αὐτὴν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, συμπληρωθὲν τῷ 1907.

Ὑδρογραφία. Ὑδρογραφικῶς ἡ Περσία διαιρεῖται εἰς πέντε λεκανοπέδια: 1) Τὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. 2) Τὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης. 3) Τὸ τοῦ ταπεινώματος τοῦ Σεϊστάν. 4) Τὸ τῆς λίμνης Οὐρμίας· καὶ 5) Τὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Περσίας. Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει πολλὰς τῶν νοτιοανατολικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν παράλιον περιοχὴν μέχρι τοῦ Γκουετὲρ πρὸς Α. Τὸ δεύτερον τὰς Δ., Ν. καὶ Α. τῶν νοτίων ὀχθῶν τῆς Κασπίας περιοχάς. Αἱ νότιαι τῆς θαλάσσης ταύτης περιοχαὶ ἔχουν πλάτος 32—80 χλμ., αἱ δὲ δυτικαὶ 400 χλμ., συναντῶσαι τὴν γραμμὴν τοῦ Τίγρητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Εὐφράτου μετὰ τῆς λίμνης Βὰν ἀφ' ἑτέρου. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων λεκανοπεδίων ὑπάρχει τὸ τῆς λίμνης *Οὐρμίας* (βλ. λ.). Πρὸς Α. τὸ λεκανοπέδιον τῆς Κασπίας εὐρύνεται βαθμιαίως. Εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἀνήκουν τέσσαρες ποταμοὶ ρέοντες ἀποκλειστικῶς διὰ περσικοῦ ἐδάφους, ὁ *Σεφὶτ-Ροὺδ* (=λευκὸς ποταμός), ὅστις εἰς τὸν ἄνω ροῦν αὐτοῦ καλεῖται *Κυζὺλ-Οὐζέν*, εἰς τὴν ΝΔ., ὁ *Χερχὰζ* εἰς τὴν Ν. καὶ οἱ *Γκουρκὰν* καὶ *Ἀτρὲκ* εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν τῆς Κασπίας. Ὁ σπουδαιότερος τούτων, ὁ Σεφὶτ-Ρούδ, πηγάζει ἐκ τοῦ περσικοῦ Κουρδιστὰν καὶ ἔχει ροῦν ὀφιοειδῆ 800 χλμ., χυνόμενος 67 χλμ. Α. τοῦ Ρέστ,

Digitized by Google

eἰς ἀπόστασιν 336 χλμ. ἀπὸ τῆς πηγῆς του κατ' εὐθεῖαν γραμμήν. Εἰς τὴν λίμνην Οὐρμίαν χύνονται 14 ποταμοί, ἐξ ὧν μεγαλύτεροι εἶναι ὁ *'Ατζῆ-τσάϊ* (=πικρὸς ποταμός), ὁ *Μουρντὶ-τσάϊ*, ὁ *Τσαγατᾶ* καὶ ὁ *Τατάου*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων βροχῶν καὶ τῆς τήξεως τῶν χιόνων χιλιάδες ποταμῶν καταφέρονται ἐξ ὅλων τῶν διευθύνσεων πρὸς τὰ ταπεινώματα τῶν ἐνδοτέρων τῆς Περσίας ἢ προκαλοῦν πλημμύρας τῶν διαρκῶν ποταμῶν, οἵτινες δὲν ἔχουν ἐκβολὴν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι ὀλίγοι, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν μόλις ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργικῆς ἀρδεύσεως, περιοριζόμενοι τὸ θέρος εἰς μικροὺς ῥύακας. Τοιοῦτοι διαρκεῖς ποταμοί, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα σχηματίζουν τὰ λεγόμενα καβὶρ (ἁλμυρὰ ἕλη) Α. τοῦ Κοὺμ καὶ τοῦ Κασάν, εἶναι ὁ *Χαμπλὲ-ρούδ*, πηγάζων Α. τοῦ Δεμαβέντ, ὁ *Δζάϊ-ρούδ*, Β. τῆς Τεχεράνης, ὁ *Κὲντ* καὶ ὁ *Κιρέτζ*, ΒΔ. τῆς Τεχεράνης, ὁ *Σουρὲχ-ρούδ* (καλούμενος καὶ *'Αμπχὰρ-ρούδ*), παρὰ τὸ Σουλτανιέ, ἐπὶ τῆς ἐκ Καζβὶν εἰς Ταμπρὶζ ὁδοῦ, καὶ ὁ *Καρασοῦ*, πηγάζων παρὰ τὸ Χαμαδάν, εἰς ὃν χύνεται ὁ *Ζερὶν-ρούδ* (=χρυσορρόας), καλούμενος καὶ *Ντὸ-'Αμπ* (=διπόταμος). Ὁ ποταμὸς τοῦ Ἰσφαχάν, ὀνομαζόμενος *Ζενὲ-ρούδ* (=μέγας ποταμός), σήμερον γενικῶς γνωστὸς ὡς *Ζαγεντὲ-ρούδ* (=ζωοδότης ποταμὸς) καταφέρεται εἰς τὸ ἕλος τοῦ Γκαβκασί, Λ. τοῦ Ἰσφαχάν. Ἐν τῷ Φαρσιστὰν ὁ *Κοὺρ* μετὰ τῶν παραποτάμων του, σχηματίζων τὴν λίμνην *Μπαχτιγκάν*, γνωστὴν καὶ ὡς *Νιρίζ*, καλεῖται εἰς τὸν κάτω ῥοῦν του *Μπὲντ-'Αμίρ*, ἐκ τοῦ φράγματος (μπέντ), τὸ ὁποῖον ἔκτισε κατὰ τὸν Ι' μ. Χ. αἰῶνα ὁ πρίγκιψ (ἀμὶρ) 'Ασὰδ-οὺτ-ντοβλέ.

Πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον ῥέουν ὁ *Ντιγιάλα* καὶ ὁ *Κερχέχ*, χυνόμενοι εἰς τὸν Τίγρητα ἐκ τῶν βουνῶν τοῦ περσικοῦ Κουρδιστάν, ὁ *'Αμπι-Ντὶζ* καὶ ὁ *Καρσίν*, ἑνούμενοι κάτωθι τοῦ Σουστὲρ καὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὸ Σὰτ-ἐλ-'Αρὰμπ ἐν Μοχαμμαρᾷ. Ἐκ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην μικροτέρων ποταμῶν, οἵτινες εἶναι βατοὶ τὸ θέρος, γνωστότερος εἶναι ὁ *Μάντ*, ἐκβάλλων Ν. τοῦ Μπουσίρ. Εἶναι ὁ *Σίτακος* τοῦ 'Αρριανοῦ (Sitioganus κατὰ Πλίνιον καὶ *Σιτακὰν* κατὰ τοὺς Ἄραβας καὶ Πέρσας γεωγράφους).

Κλῖμα, πανίς, χλωρίς. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας χαρακτηρίζουν αἴθριος οὐρανός, ὁμαλὴ ἐξέλιξις τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, μεγάλη θερμοκρασία κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ θέρους καὶ ἀνάλογον ψῦχος τὰς νύκτας καὶ τὸν χειμῶνα. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Περσία εἶναι μία τῶν ξηροτέρων χωρῶν τοῦ κόσμου. Ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὅλα τὰ ὄρη εἶναι γυμνὰ δασῶν καὶ σχεδὸν τελείως ἄδενδρα, ἔτι δὲ πτωχότεραι εἰς φυτείαν εἶναι αἱ πεδιάδες. Ἡ καλλιέργεια εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως. Εἰς τὰς κοιλάδας ὅμως, αἵτινες ἔχουσι φυσικὴν ὕδρευσιν, ἡ φυτεία εἶναι πλουσία. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς εὐφορίας διακρίνονται τρεῖς κατηγορίαι ἐδάφους, ἡ θερμὴ καὶ αὐχμηρὰ ζώνη τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἀραβικοῦ πελάγους, καλουμένη γκερμπασίρ, ἡ ψυχροτέρα καὶ ξηρὰ ζώνη τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑψιπέδου ἢ σερχὰτ καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο κειμένη εὔφορος χώρα τῶν κοιλάδων καὶ ὑψηλῶν πεδιάδων τοῦ ὀρεινοῦ πλαισιώματος, καλουμένη τεγκσίρ. Ἡ πρώτη, ἂν καὶ κειμένη ἔξω τοῦ τροπικοῦ καὶ ἑπομένως στερουμένη τῶν τροπικῶν βροχῶν, εἶναι νοσηρὰ καὶ θερμή. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν γυμνῶν ὀρέων ὑπάρχουν εὔφοροι κοιλάδες, ὅπου ὁ σῖτος προκόπτει καὶ εἰς ὕψος 1300 μέτρων ἀκόμη, ἡ δὲ πορτοκαλέα 975 μ., ὅπου περιβόλια ὀπωροφόρων ἐναλλάσσονται πρὸς ἀμπελῶνας καὶ ἄλση μύρτων καὶ δένδρων τῶν νοτίων κλιμάτων, ὅπου ἡ ῥοδὴ ἀναπτύσσεται εἰς μεγάλα δένδρα. Αἱ περὶ τὴν κεντρικὴν ἔρημον ἐκτάσεις εἶναι ὀλιγώτερον εὔφοροι, ἐπιτρέπουσαι μόνον τὴν κτηνοτροφίαν καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν τὴν γεωργίαν. Αἱ ὀρειναὶ περιοχαὶ τοῦ Ἐλμπούρζ, τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης ἔχουν τὸ κλῖμα τῶν Ἄλπεων τῆς Εὐρώπης. Εἰδικῶς αἱ μεταξὺ τοῦ Ἐλμπούρζ καὶ Κασπίας περιοχαὶ ἔχουν τὴν φυτείαν τῶν χωρῶν τοῦ Πόντου καὶ τοῦ Καυκάσου, ἀρχίζουσαν λίαν πρωΐμως. Ἐνταῦθα αἱ κλιτύες τῶν ὀρέων καλύπτονται ὑπὸ δασῶν, ἐνῷ εἰς τὰς κοιλάδας καὶ εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῶν καλλιεργοῦνται ἀφθόνως ἡ ἄμπελος, ἡ συκομορέα διὰ τὴν βομβυκοτροφίαν καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ παρὰ τὴν ὄρυζαν, τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὸν σῖτον. Οἱ ἐκ τῆς Κασπίας πνέοντες βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι διαδίδουν τὴν ὑγρασίαν εἰς τὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων, ὅπου τὸ ὑγρόμετρον ἀνέρχεται τετράκις περισσότερον παρ' ὅσον εἰς τὸ Μπουσὶρ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ ὀκτάκις περισσότερον παρ' ὅσον εἰς τὰ ἐνδότερα. Πολλάκις οἱ ὑετοὶ τοῦ χειμῶνος μετατρέπονται εἰς νιφετούς, οἵτινες ἀποτιθέμενοι ἐπὶ τῶν ὀρέων ἀποτελοῦν πηγὴν ἀφθόνου ὑδρεύσεως διὰ τὸ θέρος. Οὕτω, τόσον τὸν χειμῶνα ὅσον καὶ κατὰ τὴν τῆξιν τῶν χιόνων δυσχεραίνονται αἱ συγκοινωνίαι. Εἰς τὸ Σεϊστὰν ἡ θερμοκρασία κατέρχεται

Digitized by Google

τὸν χειμῶνα μέχρι 15° Κ., εἰς δὲ τὴν ἁλμυρὰν ἔρημον Καβὶρ καὶ μέχρις —25°, ἐνῷ τὸ θέρος ἀνέρχεται μέχρις 60° καὶ 70° Κ. Ἐνίοτε παρατηροῦνται ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ αὐξομειώσεις 55°. Τὸ βροχομετρικὸν ὕψος δὲν ὑπερβαίνει εἰς πολλὰ μέρη τὰ 125 χιλιοστόμετρα.

Ἐκ τῶν ζῴων συχνότερα εἶναι ὁ ἵππος καὶ ἡ κάμηλος, χρησιμεύοντα ἐν Περσίᾳ ὅσον καὶ ἐν Ἀραβίᾳ. Ἐκ τῶν ἀγρίων ζῴων τῆς ἐρήμου διακρίνονται οἱ λέοντες (ὁ λέων εἶναι καὶ τὸ ἐθνικὸν ἔμβλημα τῶν Περσῶν), αἱ γαζέλλαι, αἱ ὕαιναι, οἱ θῶες. Ὑπάρχουν καὶ ἄρκτοι καὶ βούβαλοι. Πτηνῶν ὑπάρχουν 189 εἴδη, ἐξ ὧν 127 εἶναι τὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶντα. Ὑπάρχει πληθὺς ἑρπετῶν, κυρίως σαυρῶν. Νέφη ἀκρίδων ἐρημώνουν συχνάκις τὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις. Ν. Μ.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Γεωργικὰ προϊόντα.*** Ἐν Περσίᾳ ὑπάρχουν μεγάλοι γαιοκτήμονες, ἀλλὰ προτιμοῦν νὰ μένουν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, σπανίως ἢ οὐδέποτε ἐπισκεπτόμενοι τὰ κτήματά των, σπανίως δὲ ἐπίσης ἀφιεροῦντες πρὸς ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργείας αὐτῶν καὶ μέρος ἔστω τοῦ εἰσοδήματός των. Ἡ μέθοδος τῆς καλλιεργείας τῶν σιτηρῶν διαφέρει ἀναλόγως τῶν συστημάτων ἀρδεύσεως. Ἐκτὸς τῆς φυσικῆς ὑπάρχει καὶ ἡ μέθοδος τῶν κανάτ, τεχνητῶν ὑπογείων διωρύγων διοχετευουσῶν τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν προπόδων τῶν λόφων εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀρδευομένας γαίας ἡ ἀπόδοσις δὲν εἶναι μεγάλη. Ἡ κριθὴ δίδει μέχρι τοῦ δεκαπλασίου, συνήθως δὲ πολὺ ὀλιγώτερον. Ὑπάρχει ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ ξηρὰ καλλιέργεια, ἐξαρτωμένη ἀπολύτως ἐκ τῶν βροχῶν. Τῷ 1920 τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ὑπελόγιζε τὴν σιτοπαραγωγὴν τῆς Περσίας εἰς 1.092.000 τόννους (ἐξ ὧν ἀνὰ 145.000 διὰ τὰς εὐφορωτέρας ἐπαρχίας τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν καὶ τοῦ Χορασάν), τῆς δὲ κριθῆς εἰς 568.000 τόννους. Τὰ ἄροτρα εἶναι τὰ ἡσιόδεια, συρόμενα ὑπὸ ζεύγους βοῶν ἢ ὄνων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη εἰσήχθησαν καὶ ὀλίγιστα βενζινοκίνητα ἄροτρα. Ταῦτα βλέπουν οἱ χωρικοὶ μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις. Ἀπὸ τοῦ 1921 λειτουργεῖ ἐν Τεχεράνῃ καὶ γεωργικὴ σχολή. Ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύζης προκόπτει εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κασπίας, ἧς τὴν ἐτησίαν παραγωγήν, ἀποτελοῦσαν τὰ $^9/_{10}$ τῆς ὅλης ἐν Περσίᾳ, ὑπολογίζει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν εἰς 230.000 τόννους. Ἐκ τούτων ἐξάγονται εἰς Ρωσίαν 61.500 περίπου τόννοι (1925—1926), ἐνῷ εἰς τὰ νότια εἰσάγεται ὄρυζα καὶ ἐξ Ἰνδιῶν, διότι τὸ πιλάφι εἶναι ἡ κυριωτέρα τροφὴ τοῦ Πέρσου. Παράγεται ἐπίσης καὶ ἀραβόσιτος, φασόλια, φακή, κέγχρος καὶ πίσα, ὅλα καταναλισκόμενα ἐπιτοπίως.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων προϊόντων εἶναι τὸ ὄπιον, ἐξαγόμενον εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν. Ἡ ἐξαγωγὴ ἀνῆλθε τῷ 1925—1926 εἰς 1.120.057 λίβρας, ἀξίας 1.565.121 λιρῶν ἀγγλικῶν (ἔναντι 698.416 λιρῶν τῷ 1913—1914). Βάμβαξ παράγεται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπαρχίας τῆς Περσίας δι' ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ δι' ἐξαγωγὴν εἰς Ρωσίαν ἐκ τῶν παρακασπίων ἐπαρχιῶν. Τῷ 1925—1926 παρήχθη βάμβαξ 17.728 τόννων, ἐξαχθεὶς κατὰ τὰ $^{11}/_{12}$ εἰς Ρωσίαν.

Οἱ νωποὶ καὶ οἱ ξηροὶ καρποὶ ἀποτελοῦν σπουδαῖον ἐξαγωγικὸν εἶδος. Τῷ 1925 — 1926 ἐξήχθησαν εἰς Ρωσίαν 26.370 τόννοι σταφίδος, 4.094 τόννοι ξηρῶν βερυκόκκων, 2.752 τόννοι πορτοκαλίων καὶ λεμονίων, 1.853 τόννοι ἀμυγδάλων καὶ φυστικίων.

Ἡ ἄμπελος προκόπτει εἰς ὅλας τὰς περιοχάς, ἐξαιρουμένων τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἀλλ' ἡ οἰνοποιία εἶναι περιωρισμένη, διότι καταναλωταὶ εἶναι κυρίως οἱ μὴ Μουσουλμάνοι. Ἡ σηροτροφία καὶ ἡ μεταξοπαραγωγή, ἀκμάζουσαι ἄλλοτε εἰς τὰ βόρεια, εἶχον κατέλθει κατὰ τὰς προτελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος συνεπείᾳ νόσου τῶν μεταξοσκωλήκων. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἰσαχθέντων ὑγιῶν σπόρων ἐκ Προύσης τῆς Τουρκίας, ἡ παραγωγὴ μεταξοβομβύκων ηὔξησε σημαντικῶς. Τῷ 1925 — 1926 ἐξήχθησαν 216 τόννοι, κυρίως εἰς Ἰταλίαν καὶ Ρωσίαν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι, ἐνῷ ἡ κτηνοτροφία εἶναι μία τῶν κυριωτέρων ἀσχολιῶν τῶν νομαδικῶν φυλῶν, ἡ ἐξαγωγὴ μαλλίου δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 5.420 τόννους (1925—1926). Τοῦτο ἐξηγεῖται ὡς ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ταπητουργίας, ἥτις ἐξήγαγε τὸ αὐτὸ ἔτος 4.926 τόννους ταπήτων, ἀξίας 2.612.905 λιρῶν ἀγγλικῶν. Τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς ταπητουργίας εἶναι τὸ Σουλταναμπάτ, Χαμαδάν, Ταμπρίζ, Κούμ, Σιράζ, Κερμάν, Χορασὰν καὶ Φάρς.

Ἡ καπνοκαλλιέργεια παρῆγεν ἄλλοτε τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα τουμπεκῆ (νικοτιανὴ περσική) γνωστὸν εἶδος καπνοῦ, εἰδικὸν διὰ τὸν ναργιλέν. Τούτου ἐξήγοντο ὑπὲρ τοὺς 4.000 τόννους ἐτησίως. Ἀλλ' ἀφότου διεδόθησαν ἐν Περσίᾳ τὰ σιγαρέττα, ἡ καλλιέργεια τοῦ τουμπεκίου περιωρίσθη. Τῷ 1925—1926 ἐξήχθησαν μόνον 1.000 τόννοι ἀποκλειστικῶς εἰς Αἴγυπτον. Τὰ συνήθη τουρκικὰ καπνὰ (Nicotiana rustica) καλλιεργοῦνται περὶ τὴν Οὐρμίαν καὶ παρὰ τὰ τουρκικὰ σύνορα. Τὸ τουμπεκὶ παράγεται κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσφαχὰν καὶ Κασάν.

Ἡ μόνη δασώδης ζώνη τῆς Περσίας εὑρίσκεται εἰς τὰς βορείους κλιτῦς τοῦ Ἐλμποὺρζ πρὸς τὴν Κασπίαν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς ἐπαρχίας Γκιλὰν καὶ Μαζενταράν. Τῆς παραγομένης ἐκεῖ ξυλείας γίνεται μικρὰ χρῆσις. Ἀπὸ τοῦ 1865 ἤρχισεν ἡ ἐξαγωγὴ κορμῶν δένδρων, λαβοῦσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος τοιαύτην ἔκτασιν, ὑπὸ μονοπωλιακὴν διεύθυνσιν, ὥστε ἱκαναὶ ἐκτάσεις ἀπεψιλώθησαν. Ἡ ἀξία τῆς ἐξαχθείσης ξυλείας δρυὸς καὶ ἄλλων δένδρων ὑπερέβη κατά τινα ἔτη τὰς 50.000 λιρῶν ἀγγλικῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1920 ἠλαττώθη.

Βιομηχανία. Ἡ Περσία εἶναι ἀπό τινων ἐτῶν χώρα γεωργικὴ μᾶλλον ἢ βιομηχανική. Τῷ 1926—1927 τὰ 68% τῶν ἐξαχθέντων προϊόντων ἦσαν γεωργικά, μόνον δὲ 25% εἴδη ἐντοπίου βιομηχανίας. Ὅλαι αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενόμεναι ἀπόπειραι χρησιμοποιήσεως ξένου κεφαλαίου εἰς τὴν περσικὴν βιομηχανίαν ἀπέτυχον. Ἱδρύθησαν ἐργοστάσια ὑαλουργίας, σακχαροποιίας, πυρείων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ἀλλ' ὅλα ἀπέτυχον. Ἐπ' ἐσχάτων ὅμως παρατηρεῖται κάποια ἐνθαρρυντικὴ βιομηχανικὴ κίνησις. Εἰς Κοζβὶν ἱδρύθη ὑπὸ ἐντοπίου Πέρσου ἐργοστάσιον βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἐν Ρὲστ ὑπάρχει ἐργοστάσιον μεταξωτῶν, ἐν δὲ Τεχεράνῃ ἐπανιδρύθησαν βαμβακουργεῖα.

Ἡ περσικὴ ταπητουργία, διάσημος ἀπὸ πέντε αἰώνων, ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν σπουδαιότερον βιομηχανικὸν κλάδον τῆς χώρας. Τῷ 1925—1926 ἐξήχθησαν τάπητες ἀξίας 2 ½ ἑκατομμυρίων ἀγγλικῶν λιρῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ ἐν Κίνᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλλάδι κατασκευαζόμενοι τάπητες ἀνταγωνίζονται σοβαρῶς τοὺς περσικούς.

Ἄλλη ἐνδιαφέρουσα ἐντόπιος βιομηχανία εἶναι τὰ ἔγχρωμα βαμβακερὰ παραπετάσματα, τραπεζομάνδηλα κλ. τοῦ Ἰσφαχὰν καὶ σχέδια ἀνατολικὰ καὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ κορανίου.

Ἡ ἁλιεία τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Κασπίας ἐξασφαλίζει ἱκανὸν εἰσόδημα εἰς τὸ δημόσιον.

Ἐμπόριον. Ἡ Περσία ἦτο ἄλλοτε αὐταρκεστέρα ἢ σήμερον, παράγουσα πᾶν ὅ,τι χρειάζεται, ἔχουσα δὲ καὶ πλεόνασμα πρὸς ἐξαγωγήν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν εὐθηνῶν μηχανοποιήτων εἰδῶν πολλαὶ ἐντόπιοι περσικαὶ βιομηχανίαι παρήκμασαν καὶ σήμερον ἡ Περσία ἔχει ἀνάγκην νὰ εἰσάγῃ ἔξωθεν διάφορα προϊόντα, ὡς βαμβακερά, μάλλινα καὶ μετάλλινα εἴδη, μηχανὰς κτλ.

Εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγή. Τὰ ἐξαγωγικὰ εἴδη τῆς Περσίας εἶναι φυσικὰ προϊόντα, ἤτοι ὀρυκτέλαια, βάμβαξ, μέταξα, μαλλία, ὀπωρικά, ὄπιον, ὄρυζα, δέρματα, καπνὰ κλ. Τὸ μόνον βιομηχανικὸν εἶδος τῆς περσικῆς ἐξαγωγῆς εἶναι οἱ τάπητες. Τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Περσίας εἶναι ἡ Ταμπρίζ, ἡ Τεχεράνη, Κερμανσάχ, Ρέστ, Σιράζ, Κιρμάν, Μεσχὲτ καὶ Ντουζντάπ. Κυριώτεροι δὲ λιμένες οἱ Πεχλεβὶ (τέως Ἐνζελί), Μπουσίρ, Μοχαμμερᾶ Ἀμπαντὰν καὶ Μπεντὲρ Ἀμπᾶς.

Τῷ 1926—1927 ἡ εἰσαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 768.000.000 κράν, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ εἰς 1 104 000.000 κρὰν (ἔναντι 570.208.000 καὶ 420.785.000 τῷ 1911—1912). Τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἔχει ἡ Ἀγγλία, κατόπιν ἔρχονται κατὰ σειρὰν ἡ Ρωσία, Αἴγυπτος, Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Γαλλία, Ἰράκ, Γερμανία, Ἰταλία κτλ.

Τράπεζαι. Πρὸ τοῦ 1899 δὲν ὑπῆρχον συστηματικαὶ τράπεζαι ἐν Περσίᾳ. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ βαρῶνος Julius von Reuter ἔλαβε τὸ προνόμιον κρατικῆς τραπέζης μὲ τὸ μονοπώλιον τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος μὲ ἀσυδοσίαν (φόρων καὶ χαρτοσήμου), ἔναντι παραχωρήσεως εἰς τὸ κράτος 6% τῶν καθαρῶν κερδῶν της. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἱδρύθη ἐν Λονδίνῳ ἡ αὐτοκρατορικὴ τράπεζα τῆς Περσίας ὡς τράπεζα ἀγγλική, μὲ κεφάλαιον 4.000.000 λιρῶν στερλινῶν, οὗτινος ἐξεδόθη μόνον τὸ 1.000.000. Ἡ τράπεζα αὕτη εἶναι ἡ κρατικὴ τράπεζα, ἔχουσα 24 ὑποκαταστήματα ἐν Περσίᾳ καὶ κεντρικὴν ἕδραν ἐν Τεχεράνῃ. Ὑπάρχουν καὶ διάφοροι ἄλλαι τράπεζαι, μία γαλλική, μία ρωσικὴ κτλ. Τῷ 1927 ἱδρύθη καὶ καθαρῶς περσικὴ ἐθνικὴ τράπεζα μὲ διευθυντὴν Γερμανόν.

Συγκοινωνίαι Αὗται εἶναι κυρίως ὁδικαί, διεξαγόμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν μέρει καὶ δι' αὐτοκινήτων. Αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ εἶναι ὀλίγαι. Τῷ 1892 ὁ μόνος σιδηρόδρομος ἦτο ἡ στενὴ γραμμὴ μήκους 8 χλμ., ἥτις συνέδεε τὴν Τεχεράνην μὲ τὸ μέρος, ὅπου εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ σάχου Ἀβδοὺλ-Ἀζίζ, χρησιμεύων εἰς μεταφορὰν προσκυνητῶν. Ἔκτοτε ὑπάρχει κάποια πρόοδος. Κατεσκευάσθη γραμμὴ μήκους 85 χλμ. ἐκ Ταμπρὶζ εἰς τὰ ρωσοπερσικὰ σύνορα, συνδεθεῖσα εἰς Δζουλφᾶ μὲ τοὺς ρωσικοὺς σιδηροδρόμους τοῦ Καυκάσου καὶ ἔχουσα διακλάδωσιν πρὸς τὴν λίμνην Οὐρμίαν. Ἡ γραμμὴ αὕτη, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ Ρώσων τῷ 1916, παρεδόθη εἰς τὴν περσικὴν κυβέρνησιν τῷ 1921. Μετὰ δύο ἔτη κατεσκευάσθη ὑπὸ τῆς ἀγγλοπερσικῆς ἑταιρείας πετρελαίων (Anglopersian Oil Company) στενὴ γραμμὴ μήκους 56 χλμ. ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Καρούν Ντὶρ-ἰ-Καζινὲ εἰς Μεστζὶτ-Σουλεϊμάν, ὅπου τὰ πετρελαιοφόρα πεδία.

Ἀπὸ τοῦ 1911, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαιρέσεως τῆς Περσίας εἰς σφαίρας ἀγγλικῆς καὶ ρωσικῆς ἐπιρροῆς, διεξήγοντο διαπραγματεύσεις μεταξὺ ἑνὸς ἐπὶ τούτῳ ἱδρυθέντος ἀγγλικοῦ συνδικάτου (The Persian Railways Syndicate) πρὸς κατασκευὴν μεγάλων σιδηροδρόμων ἐν τῇ νοτίῳ Περσίᾳ, ἐνῷ ἄλλαι γραμμαὶ θὰ κατεσκευάζοντο διὰ ρωσικῶν κεφαλαίων εἰς τὰ βόρεια. Τὰ σχέδια ταῦτα περιελάμβανον καὶ μεγάλην γραμμὴν διήκουσαν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Περσίας, ἀπὸ τῆς Κασπίας εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ἐματαιώθησαν ὅμως μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἄγγλου Shuster, ὅστις ἦτο γενικὸς ταμίας τῆς περσικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐγκατελείφθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Τῷ 1920 ἡ περσικὴ κυβέρνησις ἐζήτησε τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμου ἐκ Τεχεράνης εἰς Χανικίν, ἐπὶ τῶν τέως τουρκικῶν καὶ σήμερον ἰρακικῶν συνόρων. Ἡ γραμμὴ αὕτη θὰ συνεδέετο διὰ τῆς διακλαδώσεως Χανικὶν—Βαγδάτης πρὸς τὸν σιδηρόδρομον Βαγδάτης, ἐξασφαλιζομένης οὕτω συγκοινωνίας μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Εὐρώπης, διὰ δὲ τῆς ὑπὸ μελέτην γραμμῆς Βαγδάτης—Χάϊφας καὶ μὲ τὴν Μεσόγειον. Ἡ γραμμὴ αὕτη θὰ ἐξυπηρέτει καὶ τὴν μεταφορὰν Περσῶν προσκυνητῶν εἰς Κερμπελᾶ. Ἤρχισαν πράγματι αἱ σχετικαὶ μελέται ὑπὸ Ἄγγλων, ἀλλ' αἱ περὶ ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων διαπραγματεύσεις εἰς οὐδὲν μέχρι τοῦδε κατέληξαν ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα. Λέγεται ἤδη ὅτι γίνονται προπαρασκευαὶ πρὸς ἔναρξιν τῆς μεγάλης ταύτης γραμμῆς, ἥτις θὰ φέρῃ τὴν Περσίαν πλησιέστερον πρὸς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον.

Τακτικὴ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία δὲν ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1874. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ δικαίωμα τῆς μεταφορᾶς ἐπιστολῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐξεμισθώνετο εἰς ἰδιώτας. Τῷ 1874, μετὰ τὸ εἰς Εὐρώπην ταξίδιον τοῦ σάχου, προσελήφθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς περσικῆς κυβερνήσεως δύο Αὐστριακοὶ ταχυδρομικοὶ καὶ τῷ 1875 ἐξεδόθησαν τὰ πρῶτα περσικὰ γραμματόσημα καὶ ὠργανώθη ἡ πρώτη ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία μεταξὺ πρωτευούσης καὶ τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν. Ἀγγλικὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν εἶχον ὀργανώσει οἱ Ἄγγλοι ἀπὸ τοῦ 1864 μεταξὺ Βομβάης καὶ τῶν λιμένων τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1920, ὅτε δι' εἰδικῆς ἀγγλοπερσικῆς συμφωνίας κατηργήθησαν τὰ εἰς τοὺς περσικοὺς λιμένας ἀγγλικὰ ταχυδρομεῖα.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὠργανώθη καὶ ἐναέριος ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἑταιρεία Junkers μεταξὺ Τεχεράνης, Μπουσὶρ καὶ ἄλλων πόλεων.

Ἡ πρώτη τηλεγραφικὴ γραμμὴ κατεσκευάσθη τῷ 1859 — 1863 μεταξὺ Τερεχάνης, Ταμπρὶζ καὶ τῶν ρωσικῶν συνόρων. Μετὰ ἓν ἔτος Ἄγγλοι ἀνέλαβον τὴν ἐγκατάστασιν διαφόρων τηλεγραφικῶν γραμμῶν καὶ τῷ 1870 ἐξησφαλίσθη ἡ μεταξὺ Λονδίνου καὶ Τεχεράνης τακτικὴ τηλεγραφικὴ συγκοινωνία ὑπὸ τῆς Indo-European Telegraph Company, ἐπεκταθεῖσα πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ συμπληρωθεῖσα τῷ 1907. Ἐκτὸς τῆς μεγάλης ταύτης διεθνοῦς τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας ὑπάρχουν καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ γραμμαί, ἐκμισθούμεναι μέχρι τοῦ 1909 εἰς ἰδιώτας. Μόλις μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀνέλαβε τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τὸ περσικὸν ὑπουργεῖον Τ. Τ. Τ. Τῷ 1928 ὑπῆρχον 150 τηλεγραφεῖα, ἐξυπηρετοῦντα τηλεγραφικὰς γραμμὰς μήκους 16.000 χιλιομέτρων περίπου. Ἡ Περσία εἰσῆλθεν εἰς τὴν διεθνῆ τηλεγραφικὴν ἕνωσιν τῷ 1860.

Τῷ 1925 ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ περσικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἰσχυρὸς σταθμὸς ἀσυρμάτου παρὰ τὴν Τεχεράνην, δηλωθεὶς τῷ 1927 εἰς τὴν διεθνῆ διεύθυνσιν τηλεγράφων Βέρνης καὶ χρησιμεύων καὶ διὰ τὰς διεθνεῖς συγκοινωνίας.

Τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία ὠργανώθη πρὸ 25ετίας ὑπὸ ἰδιωτικῆς ἑταιρείας διὰ ἐνδοαστικὰς ἐπικοινωνίας. Ἀπό τινων ἐτῶν ὑπάρχει καὶ ὑπηρεσία μεταξὺ Τεχεράνης καὶ διαφόρων πόλεων, ἀλλ' ἡ μεγαλυτέρα ἀπόστασις διὰ τὰς συνδιαλέξεις εἶναι 160 χιλιομέτρων. Ν. Μ.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Πληθυσμός.*** Ὁ πληθυσμὸς τῆς Περσίας ὑπολογίζεται κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς εἰς 12.000.000, ἤτοι 19 κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι: ἡ *Τεχεράνη* (210.000 κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1922), πρωτεύουσα τῆς χώρας, ἡ *Ταμπρίζ* (200.000), ἡ *Ἰσφαχὰν* (80—100.000), *Μεσχὲτ* (60—80.000), *Χαμαδὰν* τὰ ἀρχαῖα *Ἐκβάτανα* (70.000), *Κερμάν*, *Κερμανσάχ*, *Σιράζ*, *Γέζντ* (50—60.000), *Καζβὶν* (40—50.000), *Μπαρφουρούς*, *Κασάν*, *Οὐρμία* (35—40.000), *Ρέστ*, *Σεννᾶ* ἢ *Σινανταΐ* (30—35.000), *Μπουσίρ*, *Σουστὲρ* (15—20.000), *Ἀσταραμπάτ*, *Λαχιτζάν*, *Ἐρντεμπίλ*, *Νισαπούρ*, *Μπεντὲρ-ἀμπᾶς*.

Οἱ Πέρσαι, λαὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐμπορικός, ἔχουν τοῦτο τὸ κοινὸν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ζητοῦν τύχην καὶ βιοπορισμὸν ἔξω τῆς πατρίδος των, ξενιτευόμενοι. Ἀνέκαθεν ὑπῆρχον πολυάριθμοι περσικαὶ παροικίαι ἐν Κωνσταντινουπόλει, Τραπεζοῦντι καὶ ταῖς ἄλλαις μεγάλαις πόλεσι τῆς Τουρκίας, ὅπου οἱ μὲν εὐποροῦντες Πέρσαι ἐξήσκουν τὸ ἐμπόριον τῶν περσικῶν

Digitized by Google

ταπήτων καὶ εἰδῶν ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς, τὸ ὁποῖον διενηργεῖτο εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ Κωνσταντινουπόλεως—Τραπεζοῦντος—Ἐρζερούμ, οἱ δὲ ἀπορώτεροι μετήρχοντο τὸν καπνοπώλην (εἰδικῶς ἀσχολούμενοι μὲ τὸ τουμπεκί), τὸν τεϊοπώλην καὶ πρὸ πάντων τὸν ὀνηλάτην.

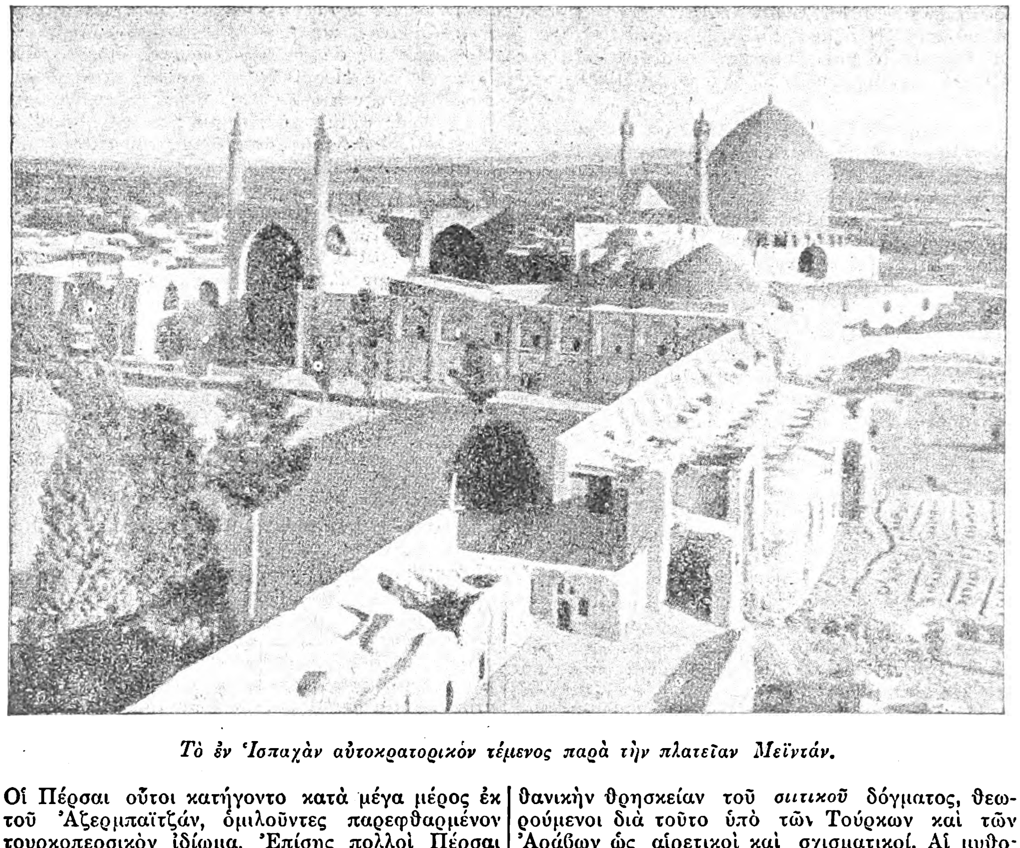

Τὸ ἐν Ἰσπαχὰν αὐτοκρατορικὸν τέμενος παρὰ τὴν πλατεῖαν Μεϊντάν.

Οἱ Πέρσαι οὗτοι κατήγοντο κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, ὁμιλοῦντες παρεφθαρμένον τουρκοπερσικὸν ἰδίωμα. Ἐπίσης πολλοὶ Πέρσαι μετηνάστευον εἰς τὰς ὁμόρους ρωσικὰς ἐπαρχίας. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις ἀνεκόπη, ἤρχισε δὲ καὶ ποιά τις παλινόστησις, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἱδρύθησαν νέοι τινὲς συνοικισμοί. Κατὰ τοὺς Πέρσας ὁ γυναικεῖος πληθυσμὸς ὑπερτερεῖ τὸν ἀνδρικὸν κατὰ 10—20%, φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ διαφορὰ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2%. Κατὰ προχείρους ἰατρικοὺς ὑπολογισμούς, ἡ ἀναλογία τῶν θανάτων εἶναι 19—20‰, ἡ δὲ τῶν γεννήσεων 25—40‰. Ὁ Πέρσης εἶναι εὔθυμος τὸν χαρακτῆρα, ὑποχρεωτικὸς καὶ φιλόξενος. Ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ ψεῦδος, εἶναι εὐφυὴς καὶ ἔχει ταχεῖαν ἀντίληψιν, στερεῖται ὅμως ἀνδρείας καὶ διὰ

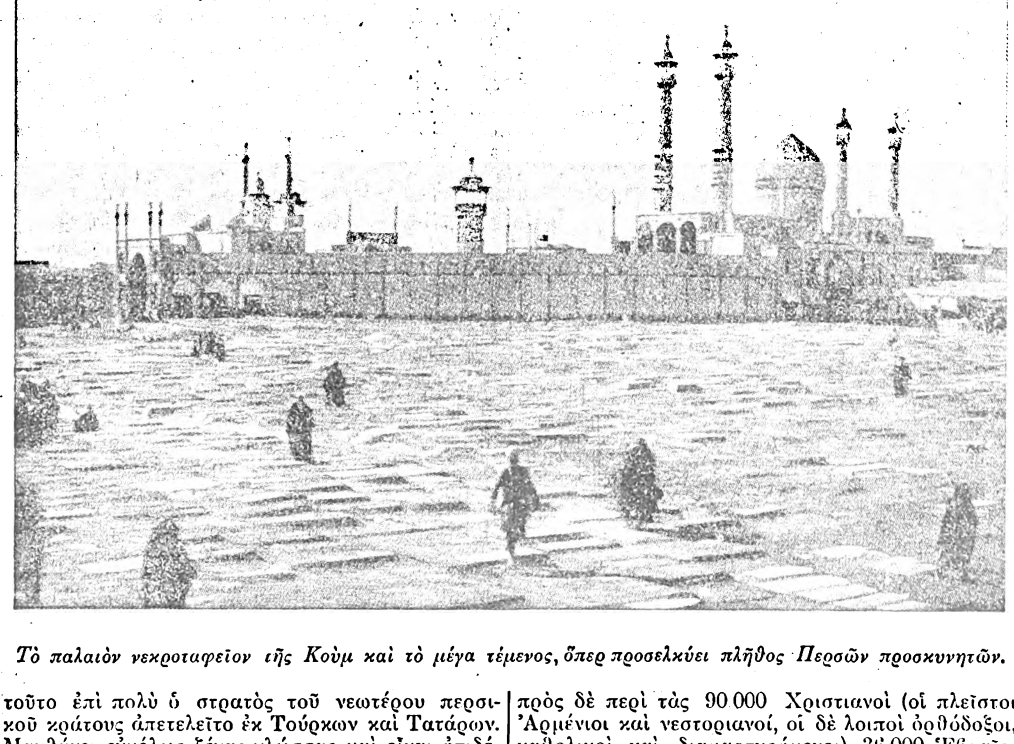

Τὸ παλαιὸν νεκροταφεῖον τῆς Κοὺμ καὶ τὸ μέγα τέμενος, ὅπερ προσελκύει πλῆθος Περσῶν προσκυνητῶν.

τοῦτο ἐπὶ πολὺ ὁ στρατὸς τοῦ νεωτέρου περσικοῦ κράτους ἀπετελεῖτο ἐκ Τούρκων καὶ Τατάρων. Μανθάνει εὐκόλως ξένας γλώσσας καὶ εἶναι ἐπιδέξιος εἰς λεπτὰς ἐργασίας καὶ εἰς τὰς καλὰς τέχνας. Ἂν καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸν θεωροῦν γενικῶς ὡς χονδροειδῆ, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἄραβα, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζουν ὡς εὐγενῆ καὶ πεπολιτισμένον, ὁ Πέρσης ἔχει μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, ἀγαπᾷ τὴν ὡραίαν γλῶσσάν του καὶ εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς πατρίδος του καὶ διὰ τὴν πλουσίαν λογοτεχνίαν του.

Θρησκεία. Οἱ Πέρσαι πρεσβεύουν τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν τοῦ *σιιτικοῦ* δόγματος, θεωρούμενοι διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀράβων ὡς αἱρετικοὶ καὶ σχισματικοί. Αἱ μυθολογικαὶ ὅμως παραδόσεις καὶ αἱ παλαιαὶ θρησκευτικαὶ δοξασίαι τῆς πυρολατρείας δὲν ἐξέλιπον καθ' ὁλοκληρίαν παρὰ τῷ λαῷ. Παρὰ τὸν λέοντα, ὁ ἥλιος εἶναι τὸ ἐθνικὸν ἔμβλημα τῶν Περσῶν, ὁ δὲ λαὸς καὶ μέχρι πρό τινος τὸ κράτος ὑπελόγιζον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους (ἂν καὶ ὅλοι οἱ Μουσουλμᾶνοι εἶχαν τὸ σεληνιακόν)· ἡ μεγαλυτέρα δὲ λαϊκή, ἡ ἐθνικὴ οὕτως εἰπεῖν, ἑορτὴ ἦτο τὸ *Νεβρούζ (νὲβ = νέα, ρούζ = ἡμέρα)*, ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία, ἀρχὴ τοῦ νέου ἔτους τῶν Περσῶν, παραμείνασα ἐκ τῆς ἐποχῆς τῆς λατρείας τοῦ ἡλίου. Ἐκτὸς τῶν Σιιτῶν ὑπάρχουν καὶ περὶ τὰς 900.000 Μωαμεθανῶν τοῦ *σουννιτικοῦ* δόγματος (Κοῦρδοι), πρὸς δὲ περὶ τὰς 90.000 Χριστιανοί (οἱ πλεῖστοι Ἀρμένιοι καὶ νεστοριανοί, οἱ δὲ λοιποὶ ὀρθόδοξοι, καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι), 36.000 Ἑβραῖοι καὶ 9.000 ὀπαδοὶ τοῦ ζωροαστρισμοῦ. Ὡς καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Μουσουλμάνοις, δὲν ὑπάρχει παρὰ τοῖς Πέρσαις κλῆρος ὑπὸ τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως. Πᾶς δυνάμενος **νὰ ἀναγνώσῃ** τὸ Κοράνιον καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸν **ἱερὸν νόμον** δύναται νὰ ἐκτελέσῃ χρέη ἱερέως (*μολλᾶ*), **ὁ δὲ** ἀποκτῶν φήμην ὡς τοιοῦτος ἑρμηνευτὴς **καὶ γνώστης** τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων **γίνεται *μουτζτεχίτ*** (=ὁ καταβάλλων ἀγῶνα», δηλαδὴ ὅπως **ἀποκτήσῃ** γνώσεις), χρησιμεύων τρόπον τινὰ ὡς **πρωθιερεύς.** Ἄλλοτε ὑπῆρχον μόνον τέσσαρες **μουτζτεχὶτ ἐν** Περσίᾳ, κατόπιν ὅμως ὁ ἀριθμὸς **αὐτῶν ἐπληθύνθη.** Ὑπῆρχον πολλοὶ τοιοῦτοι εἰς **τὴν αὐτὴν πόλιν,** γενικῶς δὲ ἀντέπραττον ἐναντίον **πάσης μεταρρυθμιστικῆς** καὶ νεωτεριστικῆς κινήσεως. **Ἀνώτερος** ὅλων τῶν μουτζτεχὶτ εἶναι ὁ **ἑδρεύων ἐν** Κερμπελᾶ ἢ Μεσχὲτ-Χουσεΐν (τοῦ **σημερινοῦ κράτους** τοῦ Ἰράκ) παρὰ τὴν Βαγδάτην, **ὅπου εὑρίσκεται** τὸ μεγαλύτερον θρησκευτικὸν **προσκύνημα** τῶν Περσῶν, ὁ τάφος τοῦ κατὰ τοὺς **Σιίτας μάρτυρος** τῆς θρησκείας Χουσεΐν, υἱοῦ **τοῦ Δ' χαλίφου** Ἀλῆ. Ὁ ἐκεῖ μουτζτεχὶτ θεωρεῖται ὑπὸ **πολλῶν Σιιτῶν** ὡς τοποτηρητὴς τοῦ προφήτου **Μωάμεθ.** Ὁ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κράτους (ὁ *σάχης*) **καὶ** ἡ κυβέρνησις δὲν εἶχον μέχρις ἐσχάτων **τὸ δικαίωμα** ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ τοῦ **διορισμοῦ τῶν** μολλάδων καὶ τῶν μουτζτεχίτηδων, **συχνάκις** ὅμως διώριζον *σεϊχουλισλάμας* καὶ *καδῆδες* (=ἱεροδίκας), ἐνίοτε δὲ καὶ πρωθιερεῖς **τῶν τζαμίων,** λαμβάνοντας σημαντικὸν ἐπίδομα **ἐκ τοῦ** δημοσίου ταμείου.

Ὁ πρωθιερεὺς τοῦ κυριωτέρου **τζαμίου ἑκάστης** πόλεως, τοῦ λεγομένου *μεστζὶτ-ὶ-τζαμί*, **καλεῖται** *ἰμὰμ-δζουμᾶ* (=ἰμάμης τῆς Παρασκευῆς), **ἔχων** ὡς κύριον καθῆκον ν' ἀναγιγνώσκῃ **εἴτε ὁ ἴδιος εἴτε** δι' ἀντιπροσώπου τὸν πολυχρονισμὸν **τοῦ βασιλέως** κατὰ τὴν προσευχὴν τῆς **Παρασκευῆς, τὸν λεγόμενον** *χουτμπέ*, καὶ νὰ κηρύττῃ. Ὁ **ἀπαγγέλλων** τὸν χουτμπὲ λέγεται καὶ *χατίπ*. Οἱ **ἐπιστάται** τῶν θρησκευτικῶν προσκυνημάτων **ὀνομάζονται** *μουτεβελλῆ* καὶ οἱ τῶν μεγάλων τοιούτων ***μουτεβελλῆ-μπασῆ***. Τὰ τοιαῦτα προσκυνήματα **εἶναι** ἄσυλα ἀπαραβίαστα. Ἄλλοτε ὁ λεγόμενος **κλῆρος** εἶχεν ἀπεριόριστον δικαστικὴν ἐξουσίαν. **Οἱ μολλᾶδες** ὑπήγοντο ὑπὸ ἕνα θρησκευτικὸν **ἀρχηγόν,** εἶδος μεγάλου ποντίφικος, καλούμενον ***σάντρ-οὒσ-σουντούρ***, ὅστις διώριζε τοὺς δικαστὰς **καὶ διεχειρίζετο** τὰς περιουσίας τῶν τζαμίων **καὶ** εὐαγῶν ἱδρυμάτων. Ἀλλ' ὁ σάχης Σαφὶ **(1629—1642),** ὅπως περιορίσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ κλήρου, **διώρισε δύο** τοιούτους ποντίφικας, ἕνα διὰ τοὺς **εὐγενεῖς καὶ** προκρίτους καὶ ἕνα διὰ τὸν πολὺν **λαόν. Ὁ Ναδὶρ**-σὰχ (1736—1747) κατήργησε τὰς **θέσεις ταύτας** καὶ κατέσχε τὰς περιουσίας τῶν **καθιδρυμάτων,** ὅπως πληρώσῃ τὸν στρατόν. Ἐπειδὴ **δὲ τὰ** κτήματα ταῦτα δὲν ἀπεδόθησαν, ὁ κλῆρος **οὐδέποτε** ἀνέκτησεν ἔκτοτε τὴν προτέραν **ἰσχύν του.** Οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι κατεδιώκοντο ἄλλοτε **πολὺ ἐν** Περσίᾳ, ἰδίᾳ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἀλλ' **ἀπὸ τοῦ** 1873, ὅτε ὁ σάχης Νασρουντὶν ἐπανῆλθεν **ἐκ τοῦ** πρώτου εἰς Εὐρώπην ταξιδίου του, ἡ **θέσις αὐτῶν** ἐβελτιώθη. Εἰς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν **πολλοὶ** μὴ Μουσουλμᾶνοι, ἑδρεύει εἰδικὸς **ὑπάλληλος** πρὸς προστασίαν αὐτῶν, εἰς δὲ τὸ **ὑπουργεῖον τῆς** Δικαιοσύνης ὑπάρχει τμῆμα ξένων **θρησκευμάτων.**

Πολίτευμα. Ἡ Περσία ἦτο μέχρι **τοῦ 1906** ἀπόλυτος μοναρχία, μὲ τὴν διαφορὰν **ὅτι ὁ** ἡγεμών, ὅστις λέγεται *σάχης* (σὰχ=βασιλεὺς) **καὶ** *σεχινσάχ* (=βασιλεὺς τῶν βασιλέων) δὲν ἦτο καὶ **θρησκευτικὸς** ἀρχηγός, ὡς ὁ σουλτᾶνος τῆς **Τουρκίας,** ἐπομένως ἡ ἐξουσία του περιωρίζετο ὑπὸ **τοῦ** *σερά*, τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ νόμου. Ἐνῷ **ὅμως ἐν** Τουρκίᾳ ἤρχισε κάποια φιλελευθέρα κίνησις **ἤδη** ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐνταθεῖσα **κατὰ τὸ** τελευταῖον αὐτοῦ τέταρτον καὶ **ἐπιτυχοῦσα,** ἔστω καὶ προσωρινῶς, τὴν ἐγκαθίδρυσιν **τοῦ συνταγματικοῦ** καθεστῶτος, ἐν Περσίᾳ μόλις **τῷ 1905 ἤρχισε** σοβαρὰ πολιτικὴ κίνησις, συνεπείᾳ τῆς **ὁποίας ὁ** σάχης παρεχώρησε τῷ 1906 **Σύνταγμα μὲ** ἐθνικὸν συμβούλιον (*μεδζλίς*), ἔχον μόνον **συμβουλευτικὴν** ψῆφον. Ἡ βουλὴ αὕτη ἀπετελεῖτο **ἐξ ἀντιπροσώπων** ὅλων τῶν τάξεων, ἤτοι τῶν **πριγκίπων,** τοῦ κλήρου, τῶν εὐγενῶν, τῶν **γαιοκτημόνων, τῶν** γεωργῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, ὡς καὶ **τῶν ἐννέα** ἐν τῇ χώρᾳ μειονοτήτων. Μόλις τῇ 8 **Ὀκτωβρίου** 1907 ὁ τότε σάχης Μωχάμμετ Ἀλῆ **ὡρκίσθη πίστιν** εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ὑπέγραψε τὸν **καταστατικὸν** χάρτην. Μετά τινα ὅμως καιρὸν ἀπεπειράθη νὰ διαλύσῃ τὸ Μετζλὶς καὶ νὰ καταργήσῃ **τὸ Σύνταγμα,** ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέτυχον, ἐξηναγκάσθη δὲ τότε εἰς παραίτησιν καὶ ἐξωρίσθη εἰς **Εὐρώπην,** ἀνακηρυχθέντος σάχη τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ του Ἀχμὲτ-Σουλτὰν σάχ. Μετὰ δεκαεξαετῆ βασιλείαν ὁ ἡγεμὼν οὗτος προὐκάλεσε σοβαρὰς **δυσαρεσκείας,** συνεπείᾳ τῶν ὁποίων τὸ Μετζλὶς ἐψήφισε τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1925 διὰ μεγάλης πλειοψηφίας τὴν ἐκθρόνισιν αὐτοῦ καὶ τὴν σύγκλησιν **συντακτικῆς** συνελεύσεως πρὸς τροποποίησιν τοῦ **Συντάγματος** καὶ ἰδίᾳ τοῦ περὶ τῆς δυναστείας τῶν **Κατζὰρ** ἄρθρου. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος ὁ **τότε** πρωθυπουργὸς Ριζᾶ χὰν Πεχλεβῆ ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως μὲ ἀπόλυτον **ἐξουσίαν** μέχρι λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς **συνελεύσεως.** Αὕτη ἀνεκήρυξε μετ' ὀλίγον σάχην τὸν **Ριζᾶ** χάν. Ἡ

Digitized by Google

ἀνάρρησις αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον συνετελέσθη τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1925.

Δυνάμει τοῦ νέου Συντάγματος ὁ σάχης ἔχει τὰ συνήθη δικαιώματα τῶν συνταγματικῶν ἡγεμόνων. Ὁ πρωθυπουργός, ὅστις εἶναι ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, διορίζεται ὑπὸ τοῦ σάχου, εἶναι δὲ ὑπεύθυνος ἀπέναντι τῆς βουλῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἔγκρισις καὶ ὑποστήριξις εἶναι ἀπαραίτητοι πρὸς παραμονὴν τῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ ἀρχῇ. Ἐκλέγει δὲ ὁ ἴδιος τὰ μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐκδίδει διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, κατὰ δὲ τὰς διακοπὰς τῆς βουλῆς ἀσκεῖ προσωρινῶς καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Ἀλλ' ἡ ἐπιβολὴ φόρων ὡς καὶ ἡ αὔξησις ἢ ἐλάττωσις αὐτῶν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν βουλήν.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ Περσία διαιρεῖται σήμερον εἰς 26 γενικὰς διοικήσεις, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ὑπάρχουν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Αἱ μεγάλαι αὐταὶ διοικητικαὶ μονάδες διαιροῦνται εἰς ὑποδιοικήσεις (*μπουλοὺκ* = λόχος), τῶν ὁποίων προΐστανται οἱ *ναΐμπ - οὐλ - χουκιουμέτ*, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς καϊμακάμηδες τῆς Τουρκίας. Αἱ ὑποδιοικήσεις αὗται εἶναι ἄθροισμα κωμῶν καὶ χωρίων μᾶλλον ἢ ἔκτασις καλῶς καθωρισμένη. Μετὰ τοὺς διοικητικοὺς τούτους ὑπαλλήλους ἔρχονται οἱ *κετχουντᾶ* (*κεγαγιᾶ*), εἶδος δημάρχων. Πολλὰ ὅμως χωρία διορίζουν καὶ δημογεροντίας ἀσκούσας καὶ τὴν κατωτέραν δικαστικὴν ἐξουσίαν. Τὴν διανομὴν τοῦ ὕδατος ἐπιβλέπει ἰδιαίτερος ὑπάλληλος. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δημογεροντιῶν ἐκκαλοῦνται ἐνώπιον τῶν μολλάδων, ἐκεῖθεν δὲ ἐνώπιον τῶν ὑποδιοικητῶν καὶ τῶν γενικῶν διοικητῶν, οἵτινες εἶναι ἁρμόδιοι καὶ διὰ τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις. Εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχουν δημοτικαὶ ἐπιτροπαί. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη ὑφίστανται λείψανα τοῦ συστήματος τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν σατραπειῶν τῆς ἀρχαίας Περσίας, ἅτινα ὅμως ἐκλείπουσι βαθμιαίως. Ἀλλὰ καὶ ὅπου ἡ μορφὴ τοῦ συστήματος τούτου ἐξέλιπε, διατηρεῖται τὸ πνεῦμα τοῦ σατραπισμοῦ. Ἐφ' ἱκανὸν αἱ ταχυδρομικαὶ καὶ τηλεγραφικαὶ ὑπηρεσίαι, τὸ νομισματοκοπεῖον καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων ἐξεμισθοῦντο, συνεχιζομένου οὕτω τοῦ ὠνητοῦ τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων. Οὕτως ἡ διοίκησις εἶχε γενικῶς χαρακτῆρα ἐπιτόπιον καὶ προσωπικόν. Γενικὰ διοικητικὰ καὶ ἄλλα μέτρα ἐφαρμοζόμενα καθ' ὅλην τὴν Περσίαν δὲν ὑπῆρχον. Σήμερον ὅμως ἤρχισαν ἐφαρμοζόμενα τὰ νεώτερα διοικητικὰ συστήματα. Τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὴν ἐγκαθίδρυσιν εἰς τὰς γενικὰς διοικήσεις καὶ εἰς τὰς ὑποδιοικήσεις ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἐκ μελῶν αἱρετῶν, ἐξεδόθησαν δὲ καὶ διατάγματα περὶ δημοτικῶν τοιούτων διὰ τοὺς ἀστικοὺς καὶ τοὺς ἀγροτικοὺς δήμους. Αἱ γενικαὶ διοικήσεις εἶναι αἱ ἑξῆς: ***Ἀσταραμπάτ, Ἀζερμπαϊτζάν,*** *Μπουρουτζίρι* ***Νταμγάν, Σεμνάν, Φὰρς*** καὶ νότιοι λιμένες, *Γκιλάν*, ***Γκιουλπαϊκάν, Χαμαδάν, Ἰράκ,*** *Ἰσφαχάν, Κασάν,* ***Κιρμάν, Κερμανσάχ,*** *Χορασάν, Χουζιστάν, Κουρδιστάν,* ***Μαλαγίρ,*** *Μαζενταράν, Νεχαβέντ, Καζβίν,* ***Κούμ, Σὰχ-Ρούδ, Τεχρὰν*** (*Τεχεράνη*), *Γέζτ, Ζιντζάν.*

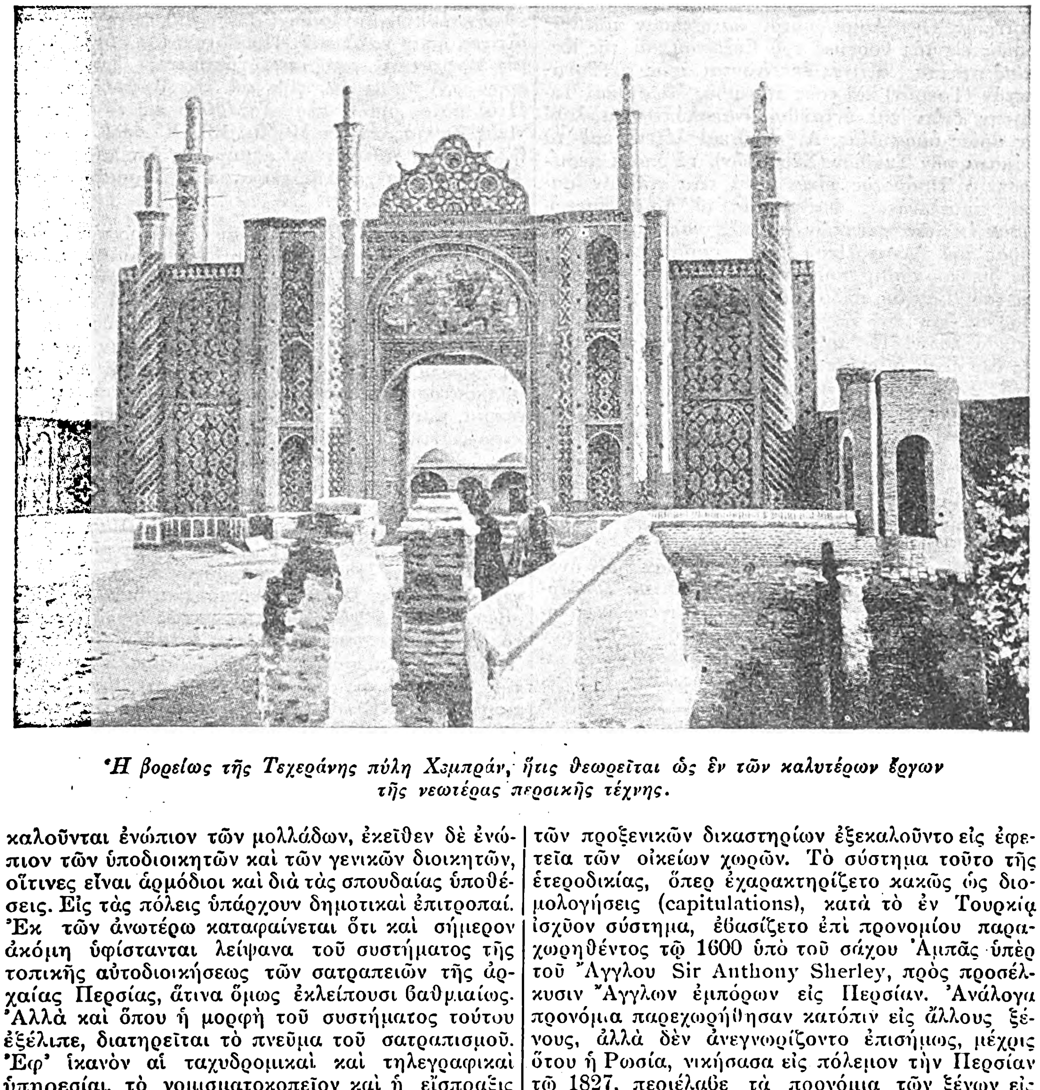

Ἡ βορείως τῆς Τεχεράνης πύλη Χεμπράν, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν καλυτέρων ἔργων τῆς νεωτέρας περσικῆς τέχνης.

Δικαστικὴ ὀργάνωσις. Ἐν Περσίᾳ ὑπάρχουν δύο εἰδῶν δικαστήρια, τὰ πολιτικά, δικάζοντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως θεσπιζομένων νόμων καὶ διαταγμάτων, καὶ τὰ παλαιὰ μουσουλμανικά, δικάζοντα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ νόμου. Δυνάμει τῶν θεμελιωδῶν νόμων τοῦ 1906 καὶ 1907 πᾶς νόμος δέον νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν ἰσλαμικὸν νόμον, πέντε δὲ νομοδιδάσκαλοι (*οὐλεμᾶ*), ἀποτελοῦντες εἶδος ἀνωτάτου νομικοῦ συμβουλίου, ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας διὰ πάντα θεσπιζόμενον νεαρὸν νόμον. Ἂν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐξησκήθη σπανίως, πολλοὶ νόμοι ἐδημοσιεύθησαν χωρὶς νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὸ νομικὸν τοῦτο συμβούλιον, ὥστε ὑφίσταται πάντοτε ὁ κίνδυνος νὰ κηρυχθοῦν ἀντισυνταγματικοὶ ὑπὸ δικαστηρίου ἢ ὑπὸ τοῦ ἱερονομικοῦ συμβουλίου. Οἱ κυριώτεροι τῶν νεωτέρων περσικῶν νόμων εἶναι: 1) Ὁ ποινικὸς κῶδιξ, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ, ὑποκείμενος ὅμως εἰς τὸν ἱερὸν ἰσλαμικὸν νόμον. Ἐκ τούτου γεννῶνται ἀντιθέσεις καθιστῶσαι τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀβεβαίαν. 2) Ὁ ἀστικὸς κῶδιξ, ἐκπονούμενος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσλαμικοῦ νόμου, τοῦ γαλλικοῦ ἀστικοῦ κώδικος καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς νομοθεσίας. 3) Ἡ πολιτικὴ δικονομία, βασιζομένη ἐπὶ τῆς ρωσικῆς τοῦ 1910. 4) Ἡ ποινικὴ δικονομία, βασιζομένη ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ κώδικος τοῦ 1910. 5) Ὁ ἐμπορικὸς κῶδιξ, ἀτελὴς προσαρμογὴ τοῦ γαλλικοῦ.

Δοσιδικία ἀλλοδαπῶν. Μέχρι τοῦ 1920 οἱ ἐν Περσίᾳ ἀλλοδαποὶ ὑπήγοντο δικαστικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν προξενικῶν ἀρχῶν διὰ τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀφορώσας αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς. Ἐπίσης καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου ὑπήγοντο εἰς τὰς προξενικὰς ἀρχάς. Αἱ ἀποφάσεις τῶν προξενικῶν δικαστηρίων ἐξεκαλοῦντο εἰς ἐφετεῖα τῶν οἰκείων χωρῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἑτεροδικίας, ὅπερ ἐχαρακτηρίζετο κακῶς ὡς διομολογήσεις (capitulations), κατὰ τὸ ἐν Τουρκίᾳ ἰσχῦον σύστημα, ἐβασίζετο ἐπὶ προνομίου παραχωρηθέντος τῷ 1600 ὑπὸ τοῦ σάχου Ἀμπᾶς ὑπὲρ τοῦ Ἄγγλου Sir Anthony Sherley, πρὸς προσέλκυσιν Ἄγγλων ἐμπόρων εἰς Περσίαν. Ἀνάλογα προνόμια παρεχωρήθησαν κατόπιν εἰς ἄλλους ξένους, ἀλλὰ δὲν ἀνεγνωρίζοντο ἐπισήμως, μέχρις ὅτου ἡ Ρωσία, νικήσασα εἰς πόλεμον τὴν Περσίαν τῷ 1827, περιέλαβε τὰ προνόμια τῶν ξένων εἰς τὴν ρωσοπερσικὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Τουρκμὲν-τσάϊ. Βραδύτερον παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς ἄλλα κράτη τὰ αὐτὰ προνόμια διὰ τοῦ ὅρου τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους. Τῷ 1928 κατηργήθη τὸ προνόμιον τῆς ἑτεροδικίας. Ἀλλ' ἡ περσικὴ κυβέρνησις ἐδέχθη νὰ εἰσαγάγῃ μέτρα τινὰ πρὸς προστασίαν τῶν Ἄγγλων ὑπηκόων. Αἱ ἐγγυήσεις αὗται συνίστανται εἰς τὰ ἑξῆς: Εἰς τὰς μετὰ τῶν ξένων σχέσεις αὐτῆς ἡ Περσία θὰ ἐφαρμόζῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, εἰς ἃς ὁ εἷς τῶν διαδίκων εἶναι ἀλλοδαπός, μόνον γραπταὶ ἀποδείξεις θὰ γίνωνται δεκταί. Αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις θὰ ἐκδίδωνται γραπτῶς καὶ θὰ περιέχουν τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ σκεπτικόν. Θὰ δίδωνται δὲ κατ' αἴτησιν καὶ ἀπόγραφα καὶ ἀντίγραφα. Μόνον τὰ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ὑπαγόμενα δικαστήρια εἶναι ἁρμόδια δι' ὑποθέσεις, καθ' ἃς ὁ ἕτερος τῶν διαδίκων εἶναι ἀλλοδαπός. Ὑπάρχουν ὅμως περιορισμοί τινες ἐν περιπτώσει κηρύξεως στρατιωτικοῦ νόμου. Ἀλλοδαποὶ οὐδέποτε δικάζονται μόνον ὑπὸ ἱεροδικείου. Οὐδεὶς ἀλλοδαπὸς δύναται νὰ συλληφθῇ ἄνευ ἐντάλματος, πλὴν ἐφόσον πρόκειται περὶ αὐτοφώρου ἐγκλήματος, δέον δὲ νὰ προσαχθῇ ἐντὸς εἰκοσιτετραώρου ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ. Κατ' οἶκον ἔρευναι δὲν ἐπιτρέπονται ἄνευ εἰδικοῦ ἐντάλματος. Σωματικαὶ ποιναὶ δὲν ἐπιβάλλονται εἰς ἀλλοδαπούς. Οἱ φυλακιζόμενοι ἀλλοδαποὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικοινωνῶσι μετὰ τοῦ ἐγγύτερον εὑρισκομένου προξένου των, ὅστις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκέπτεται αὐτούς. Προσωριναὶ ἀποφυλακίσεις ἐπιτρέπονται ἐπὶ ἐγγυήσει, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ βαρέων ἐγκλημάτων. Αἱ δίκαι διεξάγονται ἀναπεπταμένων τῶν θυρῶν, πλὴν ἐξαιρετικῶν τινων περιπτώσεων. Ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ τὸν συνήγορόν του. Δέον νὰ ἱδρυθῶσι φυλακαὶ ἀνταποκρινόμεναι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς. Ἀλλοδαποὶ καταδικαζόμενοι εἰς ποινὴν φυλακίσεως πέραν τοῦ μηνὸς δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσι τὴν εἰς ταύτας μεταφοράν των. Αὗται εἶναι αἱ κυριώτεραι προνομίαι, ὧν ἀπολαύουσιν οἱ Ἄγγλοι ὑπήκοοι, δυνάμεναι φυσικῶς νὰ ἐπεκταθῶσιν εἰς ἄλλους ἀλλοδαποὺς δι' εἰδικῶν συμφωνιῶν.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ πρωτοβάθμιος ἐκπαίδευσις εἶναι ἐξησφαλισμένη διὰ πολλῶν γραμματοδιδασκαλείων, ὅπου διδάσκεται ἡ περσικὴ γλῶσσα καὶ ὀλίγη ἀραβικὴ ἀνάγνωσις—ἡ τελευταία αὕτη διὰ τὸ Κοράνιον—καὶ ἀριθμητική. Τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶναι ἰδιωτικά. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχουν *μεδρεσέδες* (κολλέγια), μὲ οἰκοτροφεῖα δωρεάν, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ἐξαρτῶνται ἐκ τζαμίων, τὸ δὲ διδάσκον προσωπικὸν ἀνήκει εἰς τὸν κλῆρον. Ἡ διδασκαλία εἶναι κυρίως θρησκευτική, διὰ τοῦτο ὅσοι δὲν θέλουν νὰ γίνουν μολλᾶδες διδάσκονται ἰδιωτικῶς. Ἐπὶ τοῦ σὰχ Νασρουντὶν ἱδρύθη ἐν Τεχεράνῃ καὶ κατόπιν ἐν Ταμπρὶζ λύκειον γαλλικοῦ συστήματος, τότε δὲ συνέστη καὶ ὑπουργεῖον Παιδείας. Ἔκτοτε ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ τοιαῦται σχολαί, ἱδρύθησαν δὲ καὶ ξέναι (γερμανική, γαλλική, ἀγγλικαί, ἀμερικανικαί). Ν. Μ.

Ἐθνικὴ ἄμυνα. Αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Περσίας ἀπετελοῦντο τῷ 1927 ἐκ τακτικοῦ στρατοῦ 40.000 ἀνδρῶν περίπου, χωροφυλακῆς (*ἐμνιγὲ*) 7.000 ὡς ἔγγιστα ἀνδρῶν καὶ ἀστυνομίας ἐκ 5.000. Ὁ τακτικὸς στρατὸς εἶναι δημιούργημα τοῦ ἐκ τῶν τάξεων αὐτοῦ ἐξελθόντος σάχου Ριζᾶ χὰν Πεχλεβῆ, ὅστις ὀφείλει τὴν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν ὁμοιογενῆ τοῦτον στρατόν. Τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ στρατοῦ τούτου εἶναι τὸ πεζικὸν τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν, ὀργανωθὲν ἀρχικῶς ὑπὸ Ἄγγλων ἀξιωματικῶν, ἡ ἱππικὴ μεραρχία τῶν Κοζάκων, ὀργανωθεῖσα τῷ 1879 καὶ ἐπὶ μακρὸν διοικηθεῖσα ὑπὸ Ρώσων ἀξιωματικῶν, ἡ χωροφυλακή, ἐκγυμνασθεῖσα ὑπὸ Σουηδῶν κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔτη, καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ παλαιοῦ περσικοῦ στρατοῦ τῶν νιζὰμ (νιζάμηδων), ὀργανωθέντα ὑπὸ Γάλλων, Ἄγγλων καὶ Αὐστριακῶν καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν, ἀφότου ὁ σάχης Ἀμπὰς-Μιρζᾶ, υἱὸς τοῦ Φὲτ-Ἀλῆ σάχ, ἀπεφάσισε τὸ πρῶτον ν' ἀντιτάξῃ στρατὸν ὠργανωμένον κατὰ τοῦ ἐκ Ρωσίας κινδύνου. Τὸ πυροβολικόν, ἐκ πυροβολαρχιῶν καὶ ἡμιλοχιῶν, ἀρχικῶς μετὰ παλαιῶν καὶ ἐν μέρει ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων, ὡπλίσθη τῷ 1909 δι' ἀριθμοῦ τινος ταχυβόλων πεδινῶν καὶ ὀρειβατικῶν πυροβόλων τῶν 7,5 ἑκ. ἐκ τῶν καταστημάτων τοῦ Κρεζὸ (Creusot), ἐξ ὧν δύο πεδιναὶ πυροβολαρχίαι ἐδόθησαν εἰς τὴν ταξιαρχίαν τῶν Κοζάκων. Διὰ τὴν στρατολογίαν, ἑκάστη τῶν ἐπαρχιῶν ὑποχρεοῦται νὰ συγκροτῇ ἓν σύνταγμα, τῆς προσφορᾶς εἰς ἄνδρας κατανεμομένης εἰς τὰς διαφόρους κοινότητας. Τὸ κύριον ἔργον τοῦ Ριζᾶ Πεχλεβῆ, ὅτε ἐγίνεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1921, ἦτο ἡ ἐξοβέλισις τῆς ἐπιρροῆς τῶν ξένων καὶ ἡ εἰσαγωγὴ ἑνιαίας ὀργανώσεως. Ἐθεσπίσθη ἡ γενικὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, διαρκείας 12 ἐτῶν, ἐξ ὧν τὰ 2 ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ, ἡ δὲ χώρα διῃρέθη εἰς ἓξ στρατιωτικὰς περιφερείας. Τὸ στράτευμα, ἀποτελοῦν μᾶλλον πλαίσιον μονάδων, συνεκροτήθη ἐκ 5 μεραρχιῶν καὶ 2 ἀνεξαρτήτων ταξιαρχιῶν καὶ περιλαμβάνει περὶ τὰ 57 τάγματα πεζικοῦ, 60 ἴλας, 21 πυροβολαρχίας, 6 τάγματα μηχανικοῦ, ὡς καί τινα ἀεροπλάνα καὶ ἅρματα πολεμικά. Ἡ πλήρης ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος τούτου φαίνεται μὴ ἐντελῶς πραγματοποιηθεῖσα, ἡ δὲ στρατολογία γίνεται κατὰ μέγα μέρος ὡς καὶ παλαιότερον κατὰ τοπικὰς περιφερείας, ἐπιβαρύνουσα ἰδίως τοὺς μεγάλους ἰδιοκτήτας. Ἐν πολέμῳ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ στρατοῦ προσκρούει εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς πολεμικοῦ ἐφοδιασμοῦ, περιορίζεται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν, ἰδίως ἐκ τῶν νομαδικῶν φυλῶν, πολυαρίθμου ἱππικοῦ (100—150.000 ἀνδρῶν), διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ ὁποίου ἡ χώρα παρέχει καλὸν ἔμψυχον, μεθ' ὅπλων, ὑλικόν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ προέρχονται ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἢ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῆς Τεχεράνης, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν μετεκπαιδεύονται ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ. Ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὁ σάχης, ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἐπιτελάρχην,

Digitized by Google

Τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν περιλαμβάνει τὴν «Περσέπολιν», παλαιὰν κανονιοφόρον 600 τόννων, ναυπηγηθεῖσαν τῷ 1884, τὸ «Μοζαφφερί» (ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ σάχου Μοζαφφερεντίν), τὸ ὁποῖον ἦτο ἄλλοτε βελγικὴ θαλαμηγός, ναυπηγηθεῖσα τῷ 1899, τὸ «Πεχλεβί», παλαιὰ τορπιλλοθέτις 200 τόννων γερμανικοῦ τύπου, ναυπηγηθεῖσα τῷ 1917, καὶ τὸ «Ἴβυ», ἄλλοτε ἀγγλικὴ θαλαμηγός, ὑπηρετήσασα εἰς τὸν ποταμὸν Νείγηρα τῆς Ἀφρικῆς, μίαν παλαιὰν κανονιοφόρον εἰς τὴν Κασπίαν καὶ μερικὰ μικρὰ ποταμόπλοια. Ν. Μ.—Κ. Δ.

Δημόσια οἰκονομικά. Χάρις εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἃς εἰσήγαγον ὁ κατὰ τὸ 1922 εἰς τὴν θέσιν γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν διορισθεὶς Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος Dr A. C. Millspaugh καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ 1927 μὲ τὸν τίτλον γενικοῦ ταμίου τοῦ κράτους διαδεχθεὶς αὐτὸν Γερμανὸς ὀργανωτής, ἡ ὑπηρεσία τῶν οἰκονομικῶν ἐβελτιώθη σημαντικῶς. Τὰ δημόσια ἔσοδα ἀνήρχοντο τῷ 1927 εἰς 357.000.000 κράν, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 243.000.000. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἐμφανίζουν περίσσευμα 113 ἑκατομμυρίων κράν, μὴ συνυπολογιζομένου καὶ 1.000 000 λιρῶν ἀγγλικῶν ἐκ προσθέτου τέλους ἐπὶ τῆς ζαχάρεως καὶ τοῦ τεΐου. Τὰ κυριώτερα ἔσοδα εἶναι τὰ τοῦ ἐγγείου φόρου καὶ τῶν τελωνείων, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ συμμετοχὴ τοῦ δημοσίου εἰς τὰ κέρδη τῆς Ἀγγλοπερσικῆς Ἑταιρείας Πετρελαίων (λίραι στερλίναι 1.400.000 τῷ 1926—1927). Τὰ τελωνεῖα διευθύνονται ἀπὸ τοῦ 1902 ὑπὸ Βέλγων, ἀλλ' ἡ ἀναλογία Περσῶν εἰς ἀνωτέρας θέσεις αὐξάνει διηνεκῶς. Τὸ δημόσιον χρέος τῆς Περσίας δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἀκριβῶς, διότι διάφοροι ἀπαιτήσεις τοῦ δημοσίου ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου δὲν ἐκανονίσθησαν ἀκόμη. Κατὰ προχείρους ὑπολογισμοὺς ἀνέρχεται εἰς 3—4 ἑκατομμύρια λιρῶν ἀγγλικῶν, ἤτοι οὐχὶ πλέον τῶν $7^1/_2$ σελλινίων κατὰ κάτοικον. Ἀλλὰ καὶ τὸ χρέος τοῦτο ἐλαττοῦται διηνεκῶς, διότι ἡ περσικὴ κυβέρνησις τηρεῖ κανονικῶς τὰς ὑποχρεώσεις της. Τὸ πρὸς τὴν Ρωσίαν χρέος τῆς Περσίας, ἀνερχόμενον εἰς $32^1/_2$ ἑκατομμύρια χρυσῶν ρουβλίων, ἀνέλαβε νὰ τὸ κανονίσῃ ἡ Ἀμερική. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἄγγλοι ἐδαπάνησαν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου μεγάλα ποσὰ ἐν Περσίᾳ, συντελέσαντες οὕτω τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς οἰκονομικῆς στάθμης τῆς χώρας. Ν. Μ.

Νομίσματα. Μέχρι τοῦ 1930 νομισματικὴ βάσις ἐν Περσίᾳ ἦτο ὁ ἄργυρος καὶ νομισματικὴ μονὰς τὸ *κράν* (gharan ἢ καὶ hezar), ὑποδιαιρούμενον εἰς 20 *σαχί*, βάρους 71,04 κόκκων troy (4,6 γραμ.) ἀργύρου, τίτλου 0,900. Ἐν τῇ πράξει καὶ διὰ τὴν τήρησιν τῶν λογαριασμῶν εἴθισται τὸ κρὰν νὰ ὑποδιαιρῆται εἰς 100 ἑκατοστά, τὸ δὲ ἑκατοστὸν εἰς 10 *δηνάρια* (1 κράν = 1000 δηνάρια). Πολλαπλάσιον τοῦ κρὰν εἶναι τὸ *τόμαν* ἢ *ἀσχραφί* (=10 κράν). Λόγῳ ὅμως τῶν ἐκ τῶν διακυμάνσεων τῆς τιμῆς τοῦ ἀργύρου προκυπτόντων μειονεκτημάτων, ὁ ἄργυρος ἐγκατελείφθη ὡς νομισματικὸς κανών, διὰ νόμου δὲ ψηφισθέντος τῇ 9 Μαρτίου 1930 ὑπὸ τῆς βουλῆς καθιερώθη νέον νομισματικὸν σύστημα, καθ' ὃ νομισματικὴ βάσις ὁρίζεται ὁ χρυσὸς καὶ νομισματικὴ μονὰς τὸ χρυσοῦν *ριάλ*, ὑποδιαιρούμενον εἰς 100 δηνάρια, βάρους 0,406799 γραμμαρίων χρυσοῦ, τίτλου 0,900, ἤτοι περιεκτικότητος καθαροῦ χρυσοῦ 0,3661191 γραμ. ($^1/_{20}$ λίρας Ἀγγλίας) καὶ ἰσοδυναμοῦν ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου μὲ δρχ. 18,75.—$ 0,24332. Τὰ νέα μεταλλικὰ νομίσματα ὁρίζονται ὡς ἀκολούθως: 1) Χρυσᾶ: *1 παχλαβί*=20 ριάλ, τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς πρὸς τὴν λίραν Ἀγγλίας ἰσοτιμίας, $^1/_2$ παχλαβί= 10 ριάλ. 2) Ἀργυρᾶ: $^1/_2$, 1, 2 καὶ 5 ριάλ, βάρους ἀργύρου 4,5 γραμμ. κατὰ ριάλ, τίτλου 0,900. 3) Νικέλινα: 5, 10, 20 δηναρίων: 4) Χάλκινα: 1, 2, δηναρίων. Δι' ἀποφάσεως ληφθείσης τὸν Μάρτιον τοῦ 1931 ἡ ἰσοτιμία τοῦ κρὰν πρὸς τὸ ριὰλ ὡρίσθη: 4, 5 κράν=1 ριάλ, ἤτοι 90 κρὰν τὴν λίραν Ἀγγλίας. Μέχρι τοῦ 1950 τὸ προνόμιον ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων ἀνῆκεν εἰς τὴν «Αὐτοκρατορικὴν Τράπεζαν Περσίας», ἐπιχείρησιν καθαρῶς ἰδιωτικήν. Αὕτη ὅμως, ἐπὶ καταβολῇ ἀποζημιώσεως 200.000 λιρῶν Ἀγγλίας, παρῃτήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1930 τοῦ προνομίου της, παραχωρηθέντος εἰς τὴν νεοϊδρυθεῖσαν «Ἐθνικὴν Τράπεζαν», λειτουργοῦσαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους. Τὸ ἐμπόριον τοῦ χρυσοῦ εἶναι ἐλεύθερον. Ἡ εἰσαγωγὴ ἀργύρου ἀπαγορεύεται, πλὴν τῶν ἀργυρῶν σκευῶν. —Ω.

Μέτρα καὶ σταθμά. Μονὰς μήκους εἶναι τὸ *ζὲρ* ἢ *ἀρσίν* (=πῆχυς), ποικίλλον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Τὸ *ζέρι σαχὶ* (=βασιλικὸς πῆχυς) ἔχει μῆκος 1,04 μ. Διὰ ψηφίσματος τῆς βουλῆς (31 Μαΐου 1926) εἰσήχθη ἐπισήμως τὸ δεκαδικὸν σύστημα, τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐφαρμογὴ μετὰ τρία ἔτη.

— [ΕΘΝΟΓΡ.] Οἱ πρῶτοι ἱστορικοὶ χρόνοι εὑρίσκουν τὸ *Ἰράν*, ἤτοι τὰς χώρας τῆς σημερινῆς Περσίας, κατεχόμενον ὑπὸ λαῶν ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, οἵτινες ὀνομάζουν ἑαυτοὺς *Ἀρίους* (*Ἀριά*, ζενδιστὶ *Ἀϊρυά*), δηλαδὴ ὡς ἐκαλοῦντο καὶ οἱ ὅμαιμονες αὐτῶν τῆς Ἰνδικῆς. Ἡ ὅλη χώρα ἐκαλεῖτο *Ἀριανὴ* (ζενδ. *Ἀϊρυανά*), ἐξ ἧς λέξεως παρήχθη τὸ *Ἐράν*, κατὰ τὴν περσικὴν γλῶσσαν τῶν μέσων χρόνων, καὶ τὸ *Ἰρὰν* τῆς νεωτέρας περσικῆς. Οἱ Ἕλληνες γεωγράφοι Ἐρατοσθένης καὶ Ἀρριανὸς περιώριζον ἀνακριβῶς τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ Ἰράν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν Ἀρίων εὑρίσκοντο εἰς τὸ Ἰρὰν καὶ λαοὶ ποικίλης καταγωγῆς, οἱ *Παρικάνιοι* καὶ *Γεδρώσιοι*, οἱ *Μύκοι* τοῦ Ἡροδότου (Γ' 93, Ζ' 67), οἵτινες εἶναι οἱ *Μάκα* τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Δαρείου, οἱ νεώτεροι *Μεκράν*, καλούμενοι ἐνίοτε καὶ *Αἰθίοπες* «οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης» (*Ἡροδ.* Γ', 94). Ἐν τῇ Μηδίᾳ οἱ Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι γεωγράφοι (Στράβων, Πλίνιος, Πτολεμαῖος) ἀναφέρουν τοὺς *Αναριάκας* ἢ *Ἀνιαράκας*, ἤτοι «οὐχὶ Ἀρίους», εἰς οὓς ἀνῆκον πιθανῶς οἱ *Τάπουροι*, *Ἄμαρδοι*, *Κάσπιοι* καὶ ἰδίως οἱ *Καδούσιοι* ἢ *Γέλαι* (κάτοικοι τῆς σημερινῆς παρακασπίου ἐπαρχίας Γκιλάν), ὄντες πιθανῶς συγγενεῖς τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Καυκασίων. Εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας τοῦ Ζαγρὸς δὲν ἀνευρίσκονται Ἄριοι κατὰ τὴν βαβυλωνιακὴν καὶ ἀσσυριακὴν περίοδον, ἀλλ' ἐν μέρει λαοὶ σημιτικῆς καταγωγῆς, οἱ *Γουταιοί*, *Λουλουβαῖοι* κ. ἄ., εἰς δὲ τὼν Ἐλυμαΐδα ἢ Σουσιανὴν οἱ *Ἐλυμαῖοι* (*Ἐλαμῖται*). Θεωρεῖται βέβαιον ὅτι οἱ Ἰράνιοι ἦλθον εἰς Περσίαν ἐξ Ἀνατολῶν, ὄντες συγγενεῖς τῶν Ἀρίων λαῶν τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὡς ἄλλως τε ἀποδεικνύει καὶ ἡ στενὴ συγγένεια τῆς περσικῆς πρὸς τὴν σανσκριτικήν, τὴν ἑλληνικήν, τὴν λατινικὴν καὶ τὰς γερμανικὰς γλώσσας, οὖσα μάλιστα πολὺ στενοτέρα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ πρὸς τὰς τελευταίας ταύτας ἢ πρὸς τὴν σανσκριτικήν. Οἱ Ἄριοι οὗτοι κατῴκησαν πιθανῶς κυρίως εἰς τὰς βορείως τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Κασπίας στέππας, αἵτινες ἐκτείνονται πρὸς τὸ Τουρκεστὰν (Τουρὰν) καὶ τοὺς ποταμοὺς Ὦξον καὶ Ἰαξάρτην, διότι καὶ ἐνταῦθα ἀνακαλύπτονται λαοὶ τῆς ἀρίας ὁμοφυλίας. Αἱ σκυθικαὶ λέξεις καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Σκυθῶν (Σκολοτῶν), τὰ ὁποῖα περιέσωσεν ὁ Ἡρόδοτος, εἶναι κατά τινα μᾶλλον ἰρανικῆς προελεύσεως. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἄριοι εἰσεχώρησαν ἐκ τῶν στεππῶν εἰς τὰς καλλιεργησίμους χώρας τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰράν, ὁπόθεν μέρος αὐτῶν διεσκορπίσθη πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου, ἄλλο δὲ ἐτράπη πρὸς Δ., ἤτοι πρὸς τὰ ὄρη τοῦ Ζαγρὸς καὶ τὰ σύνορα τῶν σημιτικῶν λαῶν. Ἡ ἐποχὴ τῆς μεταναστεύσεως ταύτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ μετὰ βεβαιότητος. Εἶναι μόνον γνωστὸν ὅτι οἱ Ἄριοι τῆς Ἰνδικῆς κατεῖχον τὴν χώραν τοῦ Πουντζὰπ (τὸ Πενταπόταμον) κατὰ τὴν βεδικὴν ἐποχὴν (1600 π. Χ.), ἐνῷ ἄρια ὀνόματα ἐμφανίζονται εἰς Μεσοποταμίαν καὶ Συρίαν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Εἰς τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Τὲλ-ἐλ-Ἀμάρνα (1400 π. Χ.) σωζομένην ἀλληλογραφίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης μετὰ τῶν κυριάρχων αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, ἀπαντῶσιν ὀνόματα ἰράνια, ὡς *Ἀρταμαννά*, *Ἀρζαβιγιᾶ*, *Σουβαρδατᾶ* κτλ., αἱ δὲ ἐπὶ αἰγυπτιακῶν ἀναγλύφων εἰκονιζόμεναι μορφαί των εἶναι ὅλως διάφοροι τῶν σημιτικῶν καὶ τῶν χιττιτικῶν, ἔχουσαι τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Εἰς μεταγενεστέρας ἀσσυριακὰς ἐπιγραφὰς ἀπαντῶσιν ἰράνια ὀνόματα ἡγεμόνων τῆς βορείου Συρίας, ὡς π. χ. *Κουνδασπὶ* καὶ *Κουσταπί*, ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὸν *Κιουστὰσπ* τῶν περσικῶν ἱστορικῶν παραδόσεων (τὸν *Ὑστάσπην* τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι περὶ τὴν δευτέραν π. Χ. χιλιετηρίδα, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κυριαρχίας τῶν Ὑξώς, ἰνδικαὶ καὶ ἰρανικαὶ φυλαὶ ἐκινήθησαν πρὸς Δ., ἴσως ὡς μισθοφόροι κατ' ἀρχάς. Εἰς τὰς αἰγυπτιακὰς καὶ χιττιτικὰς ἐπιγραφὰς ἐμφανίζονται ὡς κυβερνῶσα στρατιωτικὴ τάξις ὑπὸ τὸ ἄριον ὄνομα *Μαριαννί*, ἤτοι πολεμισταί. Πρὸς τὴν παρουσίαν τούτων σχετίζεται πιθανῶς καὶ ἡ κατὰ πρῶτον ἐμφάνισις τοῦ ἵππου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Βαβυλωνίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἑλλάδα, ὄντος προηγουμένως ἀγνώστου καὶ χρησιμοποιηθέντος εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐπὶ αἰῶνας μόνον διὰ πολεμικοὺς σκοπούς. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ Ἄριοι ἦσαν κυρίως ἱππεῖς.

Οἱ Ἄριοι οὗτοι δυνάσται τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας ἐξωλοθρεύθησαν κατὰ τοὺς μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, Χιττιτῶν καὶ ἄλλων λαῶν πολέμους, ἢ ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν. Οἱ ἐγκατασταθέντες ὅμως ἐπὶ τοῦ Ἰρανικοῦ ὀροπεδίου παρέμειναν, διαιρεθέντες εἰς πλείστας ὅσας φυλὰς καὶ εἰς γένη, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀνευρίσκονται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Δαρείου, συμπίπτουσας πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου παρατιθέμενα ὀνόματα καὶ ἐν μέρει πρὸς τὰ ἐν τῇ «Ἀβέστα». Οἱ λαοὶ οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Οἱ *Μῆδοι* (Mada) εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς ἰρανικῆς χώρας, τοὺς ὁποίους ὅμως οἱ σημερινοὶ Τοῦρκοι ἱστορικοὶ διεκδικοῦσιν ὡς Τουρανούς. 2) Οἱ *Πέρσαι* (*Παρσᾶ*) εἰς τὰ νότια, δηλαδὴ εἰς τὴν Περσίδα. Εἰς τούτους ἀνήκουν οἱ *Καρμάνιοι* καὶ οἱ *Οὔτιοι* (*Ἡροδ.* Γ', 93), οἱ ἄλλως *Γιουτιγιᾶ*, μνημονευόμενοι εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Δαρείου ὡς κατοικοῦντες μίαν ἐπαρχίαν τῆς Περσίας. 3) Οἱ *Ὑρκάνιοι* (*Βαρχανᾶ* εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Δαρείου, ζενδιστὶ *βεχρκανᾶ*) εἰς τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τῆς Κασπίας. 4) Οἱ *Πάρθοι* (*Παρθυαῖοι* τοῦ Στράβωνος κ.λ., περσιστὶ *Παρθαβᾶ*) εἰς τὸ Χορασάν. 5) Οἱ *Ἀρεῖοι* (περσιστὶ *Χαραϊβᾶ*), παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄριον, τὸν σημερινὸν Χερὶ - ρούδ, λαβόντος τὸ ὄνομά του ἐξ αὐτῶν. Τὸ ὄνομα τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἡ ἑλληνικὴ μεταγλώττισις συμπίπτει πρὸς τὸ τῶν *Ἀρίων*, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τοῦτο, σῴζεται δὲ εἰς τὸ σημερινὸν Χεράτ (τοῦ Ἀφγανιστάν). 6) Οἱ *Δράγγιοι* (*Ζαραγκᾶ* τοῦ Δαρείου, οἱ *Σαράγγαι* τοῦ Ἡροδότου) νοτίως τῶν Ἀρίων, εἰς τὰ ΒΔ. τοῦ σημερινοῦ Ἀφγανιστὰν (τῆς Ἀραχωσίας). 7) Οἱ *Ἀραχότιοι* (περσιστὶ *Χαραουβατί*) εἰς τὸ σημερινὸν Χελμάντ. Οὗτοι ἀναφέρονται εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ Δαρείου καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἐνῷ παρ' Ἡροδότῳ τὴν θέσιν αὐτῶν κατέχουν οἱ *Πάκτυες* (κάτοικοι τῆς Πακτυϊκῆς), μεταξὺ τῶν ὁποίων ἴσως δέον νὰ ταχθῶσι καὶ οἱ ἐπίσης παρ' Ἡροδότῳ ἀναφερόμενοι *Θαμαναῖοι*. 8) Οἱ *Βάκτριοι* (περσιστὶ *Βαχτρί*), ἔχοντες πρωτεύουσαν τὴν Βάκτραν, τὴν σημερινὴν Βὰλχ ἢ Μπάλχ. 9) Οἱ *Σογδιανοὶ* (*Σουγουδοῦ*) εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς μεταξὺ Ὤξου καὶ Ἰαξάρτου, ἀναφερόμενοι παρὰ Βυζαντινοῖς ὡς *Σογδαῖται*, θεωρούμενοι ὅμως ὑπ' αὐτῶν ὡς οἱ κυρίως Τοῦρκοι. 10) Οἱ *Χοράσμιοι* (*Οὐβαρασμιγιᾶ*) εἰς τὴν μεγάλην ὄασιν τῆς Χίβας, ἥτις ἀκόμη καὶ σήμερον ὀνομάζεται Χουαρίζμ. 11) Οἱ *Μάργιοι* (*Μαργκοῦ*), ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάργου (Μουργκάπ), κατοικοῦντες κυρίως τὴν ὄασιν τοῦ σημερινοῦ Μέρβ, τὸ ὁποῖον διετήρησε τὸ ὄνομά των. Ὁ Δαρεῖος ἀναφέρει ἐπαρχίαν Μαργοῦ, *ἀλλ'* οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ Ἡρόδοτος, ἀναφέρουν αὐτοὺς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐθνῶν. 12) Οἱ *Σαγάρτιοι* (*Ἀσαγαρτᾶ*), φυλὴ ἱππέων, οἵτινες ἦσαν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Ζ' 85) «ἔθνος μὲν περσικὸν καὶ φωνῇ· σκευὴ δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποιημένην τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς Πακτυϊκῆς». Ὁ Πτολεμαῖος ὁμιλεῖ περὶ *Σαγαρτίων* εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ζαγρός, ἐν τῇ Μηδίᾳ. 13) Οἱ *Δάοι* (*Νταχὰ* ἢ *Νταχάν*), οἵτινες κατεῖχον τὰς στέππας τοῦ Τουρκεστὰν μέχρι τῆς χώρας τῶν Σαρματῶν καὶ Σκυθῶν.

—[ΙΣΤΟΡ.] Οἱ *Πέρσαι* εἶναι ὁ πρῶτος τῶν λαῶν τῆς Ἀρίας ὁμοφυλίας, ὅστις ἵδρυσε κράτος μέγα καὶ καλῶς ὠργανωμένον κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. *Ἀλλ'* οἱ μὲν ἄλλοι Ἄριοι λαοὶ ἐδέσποσαν καὶ δεσπόζουσιν ἀκόμη ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, ἐνῷ οἱ Πέρσαι διετήρησαν τὴν θέσιν των εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν πεπολιτισμένων καὶ κοσμοκρατορικῶν ἐθνῶν ἐπὶ βραχὺ σχετικῶς διάστημα, ἀπὸ Κύρου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Τὸ σκῆπτρον τῆς κοσμοκρατορίας περιῆλθε κατόπιν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ μετὰ τούτους εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς τῆς ἰνδογερμανικῆς ὁμοφυλίας, ἅπαντας συγγενεῖς αὐτῶν. Ἡ ἱστορία ὅμως τῶν Περσῶν δὲν εἶναι ἐνδιαφέρουσα μόνον λόγῳ τῆς συγγενείας ταύτης. Ἔχει σπουδαιότητα, διότι οἱ Πέρσαι ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτον χρονικῶς ἰσχυρὸν κράτος ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, ἐκταθὲν ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν εἰς τὰ ἄκρα τῆς Δυτικῆς Ἀσίας, περιλαβὸν τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπειλῆσαν πρὸς στιγμὴν νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ κατακλύσῃ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἱστορικὰς πηγὰς διὰ τὸν ἀρχαῖον τοῦτον λαὸν ἔχομεν τοὺς Ἕλληνας ἱστορικοὺς καὶ κυρίως τὸν Ἡρόδοτον. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων πηγῶν κατελέγετο καὶ ὁ Κτησίας, ἰατρὸς ἐν τῷ στρατῷ Κύρου τοῦ Νεωτέρου, ζήσας μετὰ τὴν καταστροφὴν τούτου ἐπὶ 16 ἔτη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρταξέρξου, μελετήσας, ὡς λέγεται, τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ γράψας εἰς 23 βιβλία τὰ «Περσικά». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπωλέσθη καὶ μόνον ἐπιτομὴ αὐτοῦ ὑπάρχει εἰς τὴν «Μυριόβιβλον» τοῦ πατριάρχου Φωτίου. Ἀλλ' αἱ νεώτεραι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν περσικῶν ἐπιγραφῶν ἐπεβεβαίωσαν οὐχὶ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ὁ Κτησίας ἠρύσθη, ὡς πιστεύεται, ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τῆς Περσίας, ἀλλὰ τὰς τοῦ Ἡροδότου, ἀποδεικνύουσαι καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ ἐπιμέλειαν, μεθ' ὧν ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας κατήρτισε τὸ ἱστορικὸν ἔργον του. Περσικὰ ἱστορικὰ συγγράμματα διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Περσίας δὲν περιεσώθησαν, ἄγνωστον δὲ ἀκόμη καὶ ἂν ὑπῆρξαν. Τὰς μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ περισωθείσας ἱστορικὰς παραδόσεις περισυνέλεξεν ὁ Πέρσης ποιητὴς *Φιρδουσῆ* εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σαχναμὲ» (=βίβλος τῶν βασιλέων) ἐπικὸν αὐτοῦ ποίημα. Ἀλλὰ τοῦτο ὡς μυθολογία μόνον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, διότι οὐδὲ κἂν ἡ ἀκρίβεια τῶν σωζομένων ὀνομάτων τῶν βασιλέων εἶναι ἠγγυημένη. Ἐνῷ δὲ οἱ νεώτεροι Πέρσαι κατηγοροῦν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς ὡς διαστρεβλώσαντας τὰ περσικὰ ὀνόματα μέχρι τοῦ νὰ τὰ καταστήσουν ἀγνώριστα, αἱ νεώτεραι ἔρευναι ἐπαληθεύουν μὲν τὰ ὀνόματα λαῶν καὶ βασιλέων, ἅτινα παραθέτει ὁ Ἡρόδοτος, ἔστω καὶ παραμεμορφωμένα, οὐδὲν ὅμως ἴχνος ἦλθεν εἰς φῶς σχετικῶς μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν εἰς τὸ «Σαχναμὲ» ἀναφερομένων βασιλέων, οἵτινες οὕτως ἐμφανίζονται ὡς πρόσωπα μυθικὰ

Digitized by Google

μᾶλλον παρὰ ἱστορικά. Κατὰ τὰς ἐν λόγῳ μυθικὰς παραδόσεις, τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν (περσιστὶ κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας *Κιανιάν*, ἐνῷ κατὰ τὰς περσικὰς ἐπιγραφὰς ἡ λέξις εἶναι *Χαχαμανί*, ἄρα ἐγγυτέρα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μεταγλώττισιν) προηγήθη ἄλλη δυναστεία, μὴ ἀναφερομένη εἰς τὰς ἑλληνικὰς πηγάς, ἡ τῶν *Πισδαδιὰν* (Pichdadian), τῆς ὁποίας οἱ βασιλεῖς ἦσαν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς: *Κιομρόθ*, *Χουσνέκ*, *Τελμουρέθ*, *Δζεμσὶτ* (τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ συχνάκις εἰς τὴν νεωτέραν περσικὴν ποίησιν ὡς τὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος τῶν Περσῶν), *Νταχάκ*, *Φεριδοὺν* (καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο σῴζεται ἀκόμη, κυρίως παρὰ τοῖς Τούρκοις), *Μενουτσχέρ*, *Γουζίρ*, *Ἐφρασιγιὰπ* (καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ πολὺ εἰς τὴν περσικὴν καὶ τουρκικὴν ποίησιν), *Ζὰπ* καὶ *Κερσάσπ*. Οὐδενὸς τῶν βασιλέων τούτων τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀξιοπίστους ἱστορικὰς πηγάς. Πάντως ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς δυναστείας ταύτης, ὁ Κιομρόθ, φέρεται ὡς ὁ γενάρχης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐνῷ ὁ *Ζωροάστρης* θεωρεῖ αὐτὸν τὸ πολὺ ὡς πρῶτον βασιλέα τῆς Περσίας. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὸν Ζωροάστρην διεκδικοῦσιν οἱ Τοῦρκοι ὡς Τουρανὸν (Μῆδον), θὰ ἦτο ὀρθότερον νὰ τοποθετηθῇ ἡ μυθικὴ αὕτη δυναστεία μᾶλλον ἐν Μηδίᾳ. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ζωροάστρου ἐξ ἰνδικῶν βιβλίων καὶ παραδόσεων, ὄντα ἀρχικῶς τοπωνύμια ἢ ὀνομασίαι ναῶν ἢ τεράτων.

Καὶ αἱ περὶ τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας τῶν Κιανιὰν (Ἀχαιμενιδῶν) περσικαὶ μυθικαὶ παραδόσεις δὲν συμπίπτουν πρὸς τὰ ἱστορικῶς γνωστά, ἅτινα παρέχουσι τὴν ἑξῆς χρονολογικὴν σειράν: Κεϊκομπάτ, Κεϊκαοὺς (ἴσως ὁ Καμβύσης), Καϊχοσρὸ (Κῦρος), Λεχράσπ, Κιουστὰσπ (ἴσως ὁ Ὑστάσπης), Μπεχμέν, Χουμάϊ, Νταράπ, Νταρᾶ (Δαρεῖος), Ἰσκεντὲρ (Ἀλέξανδρος). Κατὰ τὸν Τουρκαλβανὸν Σεμσεδδὶν Σαμῆ Φράσαρη, γράψαντα ἑξάτομον λεξικὸν ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, ὁ ἀνωτέρω ἀναφερόμενος Ἐφρασιγιὰπ ἦτο Τοῦρκος φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Φεριδούν, ὃν ἐφόνευσε κατόπιν ὁ Κῦρος. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ πιστοποιηθῇ ἂν ὁ Κῦρος ἦτο ὁ Καϊκαοὺς ἢ ὁ Καϊχοσρὸ τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Καϊχοσρὸ ἀναφέρεται ὡς ἀνατραφεὶς ὑπὸ ποιμένος, δεικνύει ὅτι οὗτος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Κῦρον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ Τουρὰν τοῦ Φιρδουσῆ εἶναι ἡ Μηδία, ὁ δὲ Ἐφρασιγιὰπ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ Ἀστυάγης, ὁ δὲ Κιαοὺς ὡς ὁ Καμβύσης. Κατὰ τὸ «Σαχναμὲ» τοῦ Φιρδουσῆ θὰ ἔπρεπεν ὁ ἐν αὐτῷ Ἐφρασιγιάπ, υἱὸς τοῦ Κιουστάσπ, νὰ εἶναι Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους, ἀναφερόμενος ἄλλως τε εἰς τὰς περσικὰς πηγὰς ὡς μέγας κατακτητής. Ἀλλ' ἐνῷ κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας ὁ Κιουστάσπ ἐβασίλευσεν, αἱ ἑλληνικαὶ πηγαὶ δὲν γνωρίζουν Ὑστάσπην βασιλέα. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται παρὰ τοῖς νεωτέροις Πέρσαις ὡς Σερσὶς ἢ Συρουγιέ, ἀλλὰ τοιοῦτος υἱὸς τοῦ Ἐφρασιγιὰπ δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μετὰ τὸν Ὑστάσπην ἀναφέρεται ὡς βασιλεὺς ὁ Ἀρντασὶρ Μπεχμὲν Ντιρὰζ-Ντὲστ (*ντιρὰζ-ντὲστ* σημαίνει περσιστὶ *μακρόχειρ*), ὅστις συμπίπτει καὶ πρὸς τὸν κατὰ τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ξέρξου.

Ν. Μ.

Ὅρια τοῦ περσικοῦ κράτους. Τὸ περσικὸν κράτος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς του ὡρίζετο πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ, πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἰαξάρτου, τῆς Κασπίας θαλάσσης, τοῦ ὄρους Καυκάσου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Προποντίδος, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τῆς Ἀραβίας καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὸ ἐκτεταμένον τοῦτο κράτος ὑποδιῃρεῖτο διὰ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ εἰς δύο ἄνισα μέρη, τὸ πρὸς Δ. αὐτοῦ, περιλαμβάνον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὸ πρὸς Α., περιλαμβάνον τὴν Ἀρμενίαν, Μεσοποταμίαν, Ἀσσυρίαν, Μηδίαν, Περσίδα, Παρθίαν, Καρμανίαν, Βακτριανήν, Σογδιανήν, Ἀρίαν, Δραγγιανήν, Ἀραχωσίαν καὶ Γεδρωσίαν. Τὴν χώραν ταύτην ὁ μὲν ἱδρυτὴς τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας Κῦρος Α΄ εἶχεν ὑποδιαιρέσει εἰς 120 ἐπαρχίας, ὁ δὲ ὀργανωτὴς τοῦ περσικοῦ κράτους Δαρεῖος Α΄ εἰς τὰς ἑξῆς 20 σατραπείας: 1) Λυδίαν καὶ Πισιδίαν, 2) Καρίαν, Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν, 3) Φρυγίαν, Καππαδοκίαν καὶ Παφλαγονίαν, 4) Κιλικίαν καὶ βόρειον Συρίαν, 5) Μεσημβρινὴν Συρίαν, 6) Αἴγυπτον, 7) Τρανσοξιανήν, 8) Σουσιανήν, 9) Παραποτάμιον Συρίαν, Βαβυλωνίαν καὶ Ἀσσυρίαν, 10) Μηδίαν, 11) Νότιον ἀκτὴν τῆς Κασπίας θαλάσσης, 12) Βακτριανήν, 13) Ἀρμενίαν, 14) Δραγγιανήν, Καρμανίαν καὶ Γεδρωσίαν, 15) Χώραν τῶν Σακῶν, 16) Σογδιανήν, Ἀρίαν, Χωρασμίαν καὶ Παρθίαν, 17) Κολχίδα, 18) Ἀλβανίαν καὶ Ἰβηρίαν, 19) Πόντον καὶ 20) Ἀραχωσίαν καὶ Ἰνδίαν. Εἰς τὰς σατραπείας ταύτας δὲν περιελαμβάνετο ἡ κοιτὶς τοῦ περσικοῦ ἔθνος Περσίς, ἀποτελοῦσα ἰδιαιτέραν διοίκησιν.

Ἡ ἀρχαία Περσία. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῶν ἱστορικῶν χρόνων (Θ΄—Ζ΄ π.Χ.), τὸ ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα τοῦ κράτους τούτου ἔθνος, οἱ Πέρσαι, εἶναι ὑποτεταγμένον εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, μετὰ δὲ τὴν παρακμὴν τῆς στρατιωτικῆς ταύτης αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς κυρίως Ἀσσυρίας εἰς τὴν Μηδίαν (668 π. Χ.) ὑποταγὲν καὶ τοῦτο εἰς τοὺς Μήδους (635 π. Χ.), ἀπετέλει τὴν κυρίαν πολεμικὴν δύναμιν τούτων. Ὅτε δὲ καὶ οἱ εἰς τὴν αὐτὴν ὁμοφυλίαν ἀνήκοντες κυρίαρχοι τῆς χώρας τῶν Περσῶν Μῆδοι περιέπεσαν εἰς μαλθακότητα καὶ τρυφήν, οἱ Πέρσαι, πολεμικώτεροι ὄντες καὶ ἔχοντες συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς των ὡς λαϊκῆς μάζης, ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς, ἀρνηθέντες τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας ἐν ἀρχῇ καὶ καταλήξαντες εἰς φανερὰν ἀποστασίαν ἔπειτα. Ἡ ἀποστασία προεκάλεσε τὴν μεταξὺ Περσῶν καὶ Μήδων σύγκρουσιν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἀποδειχθεῖσα ὑπεροχὴ τῶν Περσῶν εἰς πολεμικὰς ἀρετὰς ἐξώθησε τούτους, μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας των, εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῆς πρωτευούσης τῆς Μηδίας Ἐκβατάνων.

Τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀρχηγὸς ἔγινεν ὁ ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ Ἀνσὰν ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν τοῦ Ἐλάμ, Ἀχαιμενίδης Κῦρος Β΄, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Πασαργαδῶν, ὅστις, πιθανώτατα, εἶχε συνενώσει, πρὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του, Ἐλὰμ καὶ Περσίδα εἰς μίαν χώραν. Ἡ ἐκστρατεία (550 π.Χ.) ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ τὸ μηδοπερσικὸν κράτος μετεβλήθη, ἀφοῦ ἄρχουσα τάξις αὐτοῦ ἔγιναν οἱ Πέρσαι, εἰς περσομηδικὴν αὐτοκρατορίαν.

Αἱ νῖκαι τοῦ Κύρου ἀνησύχησαν τοὺς βασιλεῖς τῶν γειτονικῶν κρατῶν Λυδίας καὶ Βαβυλωνίας καὶ προεκάλεσαν τὴν μεταξύ των συνεννόησιν πρὸς συντριβὴν τούτου καὶ συμμαχίαν των καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου. Πρὶν ἢ ὅμως ἀκόμη οἱ τρεῖς σύμμαχοι βασιλεῖς συγκεντρώσουν τὰς πολεμικὰς δυνάμεις των, ἔδραμεν ἐκ τούτων ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ ἐδῄωσε τὴν παρὰ τὸν Ἅλυν κοιλάδα αὐτῆς, διὰ νὰ δυσχεράνῃ τὴν ἐναντίον του διὰ χώρας ἠρημωμένης μέλλουσαν προέλασιν τοῦ Κύρου. Ἡ πολεμικὴ αὕτη ἐνέργεια τοῦ Κροίσου προεκάλεσε τὴν ἐναντίον του ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου καὶ τὴν παρὰ τὴν ὀχυρὰν Πτερίαν μάχην, ἥτις ἀπέβη ἄκριτος (βλ. λ. *Κῦρος*, τ. ΙΕ΄ σ. 493 β΄). Ταύτην ἐπηκολούθησε, μετὰ τὴν ἀδικαιολόγητον ὑποχώρησιν τοῦ Κροίσου, ἡ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕρμου, παρὰ τὴν Θυμβραρίαν, νίκη τοῦ Κύρου καὶ ταύτην ἡ ἅλωσις τῶν Σάρδεων (546 π. Χ.), πρωτευούσης τῆς Λυδίας, καὶ ἡ προσάρτησις τῶν χωρῶν τοῦ Κροίσου εἰς τὸ περσομηδικὸν κράτος. Μετὰ ταῦτα οἱ μὲν Πέρσαι στρατηγοὶ Ἅρπαγος καὶ Μαζάρης ὑπέταξαν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας, Καρίας καὶ Λυκίας, μετὰ κρατερὰν ἀντίστασιν ἐνίων ἐξ αὐτῶν (βλ. λ. *Κῦρος*, ἔνθ. ἀνωτ.) καὶ τὰς χώρας ταύτας, ὁ δὲ Κῦρος, μετὰ ἑξαετεῖς νικηφόρους ἀγῶνας (545—539 π. Χ.), τὴν Βακτριανήν, Μαργιανήν, Σογδιανὴν καὶ Χωρασμίαν, τὰς ὁποίας καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Περσίαν, μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον αὐτῆς χωρῶν, ὁ Κῦρος, ἀνέλαβε μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν τόλμης, κατὰ τὸ 538, τὴν καθυπόταξιν τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβασίλευεν ὁ φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Κροίσου Ναβονίδης. Τὴν τύχην τοῦ κράτους τούτου ἔκρινε μία νίκη τοῦ Κύρου παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ κατάκτησις τῆς Βαβυλῶνος. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους εἰς τὴν Περσίαν καὶ τὴν εὐθὺς ἀμέσως ἐπακολουθήσασαν ὑποταγὴν τῆς Συρίας, Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς ἠσχολήθη ἐπὶ μίαν ὀκταετίαν (538—530 π.Χ.) εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του (ἔργα αὐτοῦ ἦσαν ἡ διαίρεσις τῆς αὐτοκρατορίας εἰς 120 ἐπαρχίας, ἡ ἐγκαθίδρυσις ταχυδρόμων ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ὁδῶν, ἡ προστασία τῆς γεωργίας καὶ ἄλλα). Τρία ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν μὲν «βασιλέα τῆς γῆς» (καὶ τῷ ὄντι ὑπελείπετο εἰς αὐτὸν ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αἰγύπτου, τῶν ὁποίων τὴν ὑποταγὴν καὶ ἐμελέτα, διὰ νὰ γίνῃ οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἀρχαίου κόσμου), τὸν δὲ υἱόν του Καμβύσην «βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος».

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὠμοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Κύρου Καμβύσου τοῦ Β΄ (529—521) ὑπετάγη ἡ Αἴγυπτος, μετὰ τὴν παρὰ τὸ Πηλούσιον (525 π. Χ.) νίκην του, τὴν ἅλωσιν, κατόπιν πολιορκίας, τῆς Μέμφιδος καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Θηβῶν (ἡ ὑποταγὴ τῆς Αἰγύπτου ἦτο κυρίως ἔργον τοῦ ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ Φάνητος, ὅστις πρότερον εἶχεν ὑπηρετήσει ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ αὐλῇ). δὲν κατωρθώθη ὅμως καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς Αἰθιοπίας, ἀποτυχούσης τῆς κατ' αὐτῆς ἐκστρατείας τοῦ Καμβύσου, οὐδὲ τῆς Καρχηδόνος, κατὰ τῆς ὁποίας ἠρνήθη νὰ πλεύσῃ ὁ φοινικικὸς στόλος, διότι ἦτο φοινικικὴ ἀποικία (ἀπέτυχε καὶ ἡ πρὸς πυρπόλησιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς Ἄμμωνος ἀπόπειρά του, ταφέντων ὑπὸ τῆς ἄμμου τῆς ἐρήμου Λιβύης τῶν 50 χιλιάδων ἀνδρῶν, οἵτινες εἶχον σταλῆ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἐκείνου).

Εἰς ἀκμὴν μεγίστην ἔφθασεν ἡ Περσία ἐπὶ Δαρείου τοῦ Α΄, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου, γενάρχου τοῦ νεωτέρου κλάδου τῶν Ἀχαιμενιδῶν, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 521—485 π. Χ. Ἀνελθὼν οὗτος εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ψευδοσμέρδιος (βλ. λ. *Γαυμάτας*), ἱδρυθείσης ὑπὸ τῆς φατρίας τῶν Μάγων, καὶ τὴν καταστολὴν τῶν στάσεων ἐννέα ἀντιπάλων του, οἵτινες δὲν ἀνεγνώρισαν τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά του, ἐπεμελήθη μετὰ δραστηριότητος τῆς ὀργανώσεως τοῦ κράτους. Ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὴν μεταβολὴν τῶν ὑποτελῶν κρατῶν εἰς ἐπαρχίας τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ συνήνωσε ταύτας εἰς μεγαλυτέρας διοικήσεις, τὰς σατραπείας, ὑπὸ κοινὸν πολίτευμα. Κατέστησε τὴν αὐλήν του σχολὴν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων τοῦ κράτους, τῶν ὁποίων ὁ διορισμὸς καὶ ἡ διατήρησις ἐξηρτᾶτο μόνον ἐκ τῆς ἰδικῆς του εὐνοίας. Διὰ τῶν προρρηθέντων μέτρων ἐπέτυχε καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους ἐν τῇ διοικήσει καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς βασιλείας διὰ τῆς συγκεντρώσεως εἰς χεῖράς του ἁπάσης τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως ἐπεδίωξε τὴν βελτίωσιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας, διὰ κατασκευῆς ὁδῶν καὶ διωρύγων, ἀνεγέρσεως ταχυδρομικῶν σταθμῶν καὶ φρουρίων ἐπὶ ἐπικινδύνων διαβάσεων ὀρέων. Ἐβελτίωσε τὴν γεωργίαν καὶ προήγαγε τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας διὰ σοφῶν νομοθετικῶν μέτρων, καὶ καθώρισε τακτὸν ἔγγειον φόρον, εἰσπραττόμενον ὑπὸ τῶν σατραπῶν. Ἀφοῦ μὲ τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους ἐξησφάλισε τὴν συντήρησιν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἠνέχθη καὶ ἐσεβάσθη τοὺς θρησκευτικοὺς θεσμοὺς ἀλλοφύλων ὑπηκόων του (Αἰγυπτίων καὶ Ἰουδαίων), ἐνίων δὲ (τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας) καὶ τοὺς πολιτικούς. Αὐτὸς πρῶτος ἔκοψε καὶ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ νομίσματα, ἅτινα ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθησαν δαρεικοί. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὅρια τῆς Περσίας ἐπεξέτεινεν ὁ Δαρεῖος, αὐξήσας τὰς 20 σατραπείας εἰς 31, προσθέσας εἰς αὐτὴν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ διαρρεομένην χώραν καὶ καθυποτάξας τὴν Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, τῆς ὁποίας τὸν βασιλέα κατέστησε σατράπην τῆς χώρας του. Ἀπέτυχεν ὅμως καὶ ἡ πέραν τοῦ Ἴστρου κατὰ τὸ 513 π. Χ. ἐκστρατεία του ἐναντίον τῶν Σκυθῶν, ὡς καὶ αἱ δύο (492 καὶ 490 π. Χ.) ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ἐκδίκησιν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εἶχον βοηθήσει τοὺς Ἴωνας κατὰ τὴν ἐπανάστασίν των. Ἡ δευτέρα εἶχε καταλήξει εἰς τὴν κοσμοϊστορικῆς σημασίας νίκην τῶν Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Δαρεῖος, θεωρῶν ταύτην ὡς στῖγμα τῆς βασιλείας του, ἐμελέτα νὰ ἐκδικηθῇ. Ἀπέθανεν οὗτος (485 π. Χ.) ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει τῇ ὑποκινήσει τῶν Ἑλλήνων, πολεμικῶν παρασκευῶν του.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας (485—465 π. Χ.) τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του Ξέρξου ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ περσικοῦ κράτους, διότι ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία του ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ στήσουν οἱ Ἕλληνες τὰ ἀθάνατα τρόπαια τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμῖνος, τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Μυκάλης. Ἐκ τῶν εἰρηνικῶν ἔργων τῆς βασιλείας τοῦ Ξέρξου ἄξιον μνείας εἶναι ἡ κτίσις μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων ἐν Περσεπόλει καὶ Σούσοις καὶ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων.

Ἡ παρακμὴ τῆς Περσίας. Ἡ παρακμὴ τῆς Περσίας ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ξέρξου Ἀρταξέρξου τοῦ Α΄ (464—425 π. Χ.), ὅστις ἠδυνήθη μὲν νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βακτρίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων μετὰ μακροὺς καὶ πολυετεῖς ἀγῶνας καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κράτους του, δὲν ἐτόλμησεν ὅμως ν' ἀποστείλῃ περσικὸν στόλον εἰς τὸ Αἰγαῖον, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀπὸ τοῦ 479 π. Χ. θάλασσα ἑλληνική. Μεγαλυτέρα ἀκόμη ἦτο ἡ παρακμὴ τῆς Περσίας ἐπὶ τῶν βασιλέων Ξέρξου Β΄ καὶ Σογδιανοῦ (425—424) καὶ Δαρείου τοῦ Β΄ (424—404), ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους διευθύνουν πανίσχυροι σατράπαι (Τισσαφέρνης, Φαρνάβαζος) καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ νεώτερος υἱός του Κῦρος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος (404—358) ἡ Περσία διέτρεξε δύο σοβαροὺς κινδύνους, τὸν τοῦ διαμελισμοῦ ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν (τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου καὶ Κύρου τοῦ νεωτέρου) καὶ τὸν τῆς παραλύσεως τῶν πολεμικῶν της δυνάμεων ἐκ τῆς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀγησιλάου. Ὁ περσικὸς χρυσὸς ὅμως, τοῦ ὁποίου ἀρίστην χρῆσιν ἔκαμεν ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἔσωσε τὴν Περσίαν διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ Ἀγησιλάου νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, κινδυνεύουσαν ἀπὸ τοὺς ἐξεγερθέντας κατ' αὐτῆς, διὰ τοῦ περσικοῦ κυρίως χρήματος, ἄλλους Ἕλληνας (διὰ τοῦ χρήματος, ὅπερ παρεῖχον ὁτὲ μὲν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην, ὁτὲ δὲ εἰς τὸν Λύσανδρον, εἶχον συντελέσει εἰς τὴν ἐξάντλησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον). Διπλωματικὸν κατόρθωμά του ἦτο, διὰ τοῦ χρήματος καὶ τῶν ἱκανῶν συμβούλων του ἐπιτευχθέν, ἡ *Ἀνταλκίδειος* εἰρήνη (βλ. λ.), διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο οἱονεὶ ἐπικυρίαρχος τῶν Ἑλλήνων, ἄνευ οὐ-

Digitized by Google

δεμιᾶς προηγηθείσης κατ' αὐτῶν νίκης του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ Περσία ἀπώλεσε τὴν Αἴγυπτον (387 π. Χ.). Δὲν ἐβελτιώθη δὲ ἡ θέσις τῆς Περσίας καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Ἀρταξέρξου τοῦ Γ' (358—338), παρὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτευχθεῖσαν ἀνάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐχειροτέρευσεν ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Ἄρσου (338—336). Τέλος, ἐπὶ Δαρείου Γ' (335—330 π. Χ.), ἐπῆλθεν ἡ κατάλυσις τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν, κατόπιν τῆς θριαμβευτικῆς στρατιωτικῆς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐνδόξων νικῶν του, καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς Περσίας εἰς τὸ κράτος τοῦ ἐκπολιτιστοῦ ἐκείνου ἱστορικοῦ ἥρωος.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Τὸ παρθικὸν κράτος. Τὰ περὶ τοῦ εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Περσίας ἱδρυθέντος μεγάλου κράτους τῶν Πάρθων καὶ τῶν πολέμων αὐτοῦ μετὰ τῆς Ρώμης ἐγράφησαν ἐν λέξει *Παρθία* (βλ. λ.). Ἐνταῦθα θὰ προστεθῶσιν ὀλίγα περὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ κράτους τούτου, τὸ ὁποῖον, φαινομενικῶς τοὐλάχιστον, ἐθεωρήθη ὡς συνέχεια τοῦ τῶν Ἀχαιμενιδῶν, κατὰ βάθος ὅμως διέφερε τούτου οὐσιωδῶς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ ἡγεμόνες αὐτοῦ, ἀνήκοντες εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ἀρσακιδῶν (Ἀσικανιὰν κατὰ τὰς περσικὰς ἱστορικὰς παραδόσεις), τῆς ὁποίας ὁ γενάρχης Ἀρσάκης ἰσχυρίζετο ὅτι κατάγεται ἐκ τῶν Ἀχαιμενιδῶν καὶ εἰδικῶς (κατὰ τὸν Ἀρριανὸν) ἐξ Ἀρταξέρξου τοῦ Β', ἔλαβον τὸν τίτλον «βασιλεὺς τῶν βασιλέων» (*Σεχινσὰχ* κατὰ τὴν νεωτέραν περσικὴν γλῶσσαν)· ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι οὐδέποτε εἶχε τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν συνοχὴν τῆς μεγάλης περσικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Κύρου, τοῦ Δαρείου καὶ τῶν διαδόχων των. Αἱ ἀνατολικῶς τοῦ Εὐφράτου χῶραι οὐδέποτε ὑπήχθησαν εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, ἐνῷ καὶ ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ κυρίως Ἰρὰν μόλις τὸ ἥμισυ διετέλει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀρσακιδῶν. Ὑπῆρχον ὑπ' αὐτοὺς διάφορα ὑποτελῆ κράτη, ἀλλ' αἱ πραγματικῶς ὑπ' αὐτῶν κυβερνώμεναι ἐπαρχίαι ἀπετέλουν στενὴν ζώνην ἐκτεινομένην ἐκ τοῦ Εὐφράτου Β. τῆς Βαβυλωνίας διὰ τῆς Ν. Μηδίας καὶ Παρθίας εἰς τὴν Ἀραχωσίαν, δηλαδὴ εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ σημερινοῦ Ἀφγανιστάν, καὶ παρακολουθοῦσαν τὴν μεγάλην ἐμπορικὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἠκολούθει τὸ μεταξὺ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἐμπόριον. Κατά τινα περιγραφὴν τοῦ Ἕλληνος γεωγράφου Ἰσιδώρου τοῦ Χάρακος (ἐν *Carolus Müller :* Geographi graeci minores, τόμ. I) τὸ κράτος τῶν Πάρθων ἠρίθμει 13 ἐπαρχίας, τὰς ἑξῆς : 1) Μεσοποταμίαν μετὰ τῆς βορείου Βαβυλωνίας, ἀπὸ τῆς γεφύρας τοῦ Εὐφράτου (Ζεῦγμα) εἰς Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος. 2) Ἀπολλωνιανίτιδα, ἤτοι τὴν Α. τοῦ Τίγρητος πεδιάδα μετὰ τῆς Ἀρτεμίτας. 3) Χαλωνίτιδα. τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τοῦ Ζαγρός. 4) Δυτικὴν Μηδίαν. 5) Καμπαδηνὴν μετὰ τῆς Βαγιστανᾶ (Μπεχιστούν), τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τῆς Μηδίας. 6) Ἄνω Μηδίαν μετὰ τῶν Ἐκβατάνων. 7) Ραγιανὴν ἢ Ἀνατολικὴν Μηδίαν. 8) Χοαρηνήν. 9) Κομισηνήν, ἤτοι τὰς ἐπαρχίας τῶν κρασπέδων τῆς ἐρήμου. 10) Ὑρκανίαν. 11) Ἀσταβηνήν. 12) Παρθυηνὴν μετὰ τῆς πόλεως Παρθαυνίσης, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ τάφοι τῶν βασιλέων. 13) Ἀπαρατικηνὴν (σήμερον Ἀμπιουάρδ) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κελάτην. 14) Μαργιανὴν (σήμερον Μέρβ). 15) Ἀρίαν (Χεράτ). 16) Ἄναυον, ἤτοι τὸ νότιον τμῆμα τῆς Ἀρίας. 17) Ζαραγγιανήν, χώραν τῶν Δραγγίων. 18) Ἀραχωσίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐτυμάνδρου (τοῦ σημερινοῦ Χελμούντ), ἐκτεινομένην μέχρι τῆς Κανταχὰρ (Ἀλεξανδρουπόλεως), ἐπὶ τῶν συνόρων τοῦ Παρθικοῦ κράτους, κατὰ δὲ τὸν Ἰσίδωρον καὶ 19ην, τὴν Σακαστηνήν, τὸ σημερινὸν Σεϊστάν, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ Σάκαι. Περὶ τὰς ἐπαρχίας ταύτας ὑπῆρχον πολλὰ μικρότερα κράτη, ἐξαρτώμενα μὲν κατὰ κανόνα ἐκ τῶν Ἀρσακιδῶν τῆς Παρθικῆς, ἀλλὰ μεταφέροντα τὴν ὑποταγήν των εἰς ἄλλους ἐμφανιζομένους κατὰ καιροὺς δυνάστας, π. χ. τὸν Τιγράνην τῆς Ἀρμενίας, ἢ τοὺς Ρωμαίους. Δύναται λοιπὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ συνομοσπονδίας ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Ἀρσακίδαι (ἢ Ἀσκανιάν, ὡς γράφεται τὸ ὄνομά των ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἀράβων καὶ Περσῶν) κατεῖχον τὴν πρώτην θέσιν. Ἀλλ' εἰς τὰς περσικὰς ταύτας παραδόσεις τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων ἐμφανίζουσι τὴν αὐτὴν σύγχυσιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τὴν προαχαιμενίδειον ἐποχήν, διατηρηθέντων τῶν ὀνομάτων μόνον τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τελευταίου Ἀρσακίδου βασιλέως, τοῦ Βαλὰς (Βολογώσου) καὶ τοῦ Ἀρντεβὰν (Ἀρταβάνου). Τὴν μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πρώτου Σασανίδου βασιλέως περίοδον ὑπολογίζουν αἱ περσικαὶ παραδόσεις εἰς 266 ἔτη, ἐνῷ πρόκειται πράγματι περὶ 548 ἐτῶν (323 π.Χ. μέχρι 226 μ.Χ.), τὰ ὁποῖα αἱ ἑλληνοσυριακαὶ πηγαὶ περιορίζουν εἰς 523.

Τὰ εἰς τοὺς Ἀρσακίδας ὑποτελῆ κράτη ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμόν, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ γνωστότερα ἦσαν ἡ Ὀσροηνὴ ΒΑ. τῆς Μεσοποταμίας, ἡ Γορδυηνή, ἡ Μησηνὴ (σήμερον Μαϊσὰν) ἢ Χαρακηνή, ἡ Ἐλυμαῒς (Ἐλάμ), εἰς ἣν ἀνῆκον καὶ τὰ Σοῦσα, ἡ Βακτριανὴ μετὰ τῆς Σογδιανῆς, τῆς ἀνατολικῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Γεδρωσίας, ὅπου τὸ ἑλληνοβακτρικὸν καὶ τὸ ἑλληνοϊνδικὸν κράτος διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 139 μ. Χ., ὑποκύψαντα πρὸ τῆς μογγολικῆς καὶ σκυθικῆς εἰσβολῆς, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰνδοῦ ἐβασίλευσαν ἐφ' ἱκανὸν ἀκόμη, μόνον δὲ βραδύτερον ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὀνόματα ἰρανικὰ ἢ εἰδικῶς παρθικὰ βασιλέων, οἵτινες ἐβασίλευσαν εἰς τὸ Πεντζὰπ καὶ τὴν Ἀραχωσίαν, ὡς ὁ Γονδοφάρης ἢ Ὑνδοφέρρης, πρὸς ὅν, κατά τινα φήμην, ἔγραψεν ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς. Ἔτι βραδύτερον, περὶ τὸ 70 μ.Χ., ὁ «Περίπλους» τοῦ Νεάρχου ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ ἐμπορικὴ πόλις Μιναγκὰρ ἐτέλει ὑπὸ Πάρθους βασιλεῖς. Ὥστε φαίνεται ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὑπῆρχε παρθικὴ δυναστεία, ὑφισταμένη ἴσως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν κατακτήσεων Μιθριδάτου τοῦ Α'.

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι οἱ Ἀρσακίδαι δὲν ἀπεπειράθησαν νὰ προσαρτήσουν τὰ μικρὰ ταῦτα κράτη καὶ ἱδρύσουν οὕτω μεγάλην καὶ ἑνιαίαν αὐτοκρατορίαν, ὡς ἡ τῶν Ἀχαιμενιδῶν καὶ βραδύτερον ἡ τῶν Σασανιδῶν. Τοῦτο δεικνύει τὴν ἐσωτερικὴν ἀδυναμίαν τοῦ παρθικοῦ κράτους καὶ τὴν μικρὰν δύναμιν τοῦ λεγομένου «βασιλέως τῶν βασιλέων». Ἄρα τὸ κράτος τοῦτο ὤφειλε τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ εἰς γεγονότα τυχαῖα, μὴ ἔχον στερεὰ θεμέλια οὐδὲ πραγματικὸν λόγον ὑπάρξεως. Εἶχεν ἱδρυθῆ ὑπὸ ληστρικῶν νομαδικῶν φυλῶν, τῶν Παρσίων, τῶν Δαῶν καὶ τῶν Σκυθῶν, ἐγκατασταθέντων εἰς τὸ Χορασὰν (τὴν Παρθίαν), ἔξω τοῦ πλαισίου τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ προσαρτησάντων βαθμιαίως ἄλλας ἐπαρχίας, λόγῳ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἢ τῆς ἀδυναμίας τῶν γειτόνων των. Οἱ νομάδες οὗτοι ἦσαν τὸ κυριώτερον στήριγμα τοῦ κράτους καὶ ἐξ αὐτῶν προήρχοντο οἱ μεγιστᾶνες καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ. Καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ἔφερε νομαδικὸν χαρακτῆρα. Τὸν πυρῆνα ἀπετέλουν θωρακοφόροι ἱππεῖς, ὡπλισμένοι μὲ τόξον καὶ ἀκόντιον διὰ τὴν ἐξ ἀποστάσεως μάχην, ἀλλ' ἀνίκανοι διὰ τὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα, καταβάλλοντες τὸν ἐχθρὸν κυρίως διὰ χαλάζης βελῶν. Πεζικὸν δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν ἐναντίον τοῦ ἱππικοῦ τούτου, ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὰς μετὰ τῶν Ρωμαίων μάχας εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μεσοποταμίας. Τὸν χειμῶνα ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ δράσῃ ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας, προκαλούσης χαλάρωσιν τῶν τόξων. Ἀντιθέτως δὲ πρὸς τοὺς ἀρχαίους Πέρσας, οἱ Πάρθοι παρημέλουν τὸ πεζικόν. Ἡ ὀργάνωσις ἦτο φεουδαρχική, διότι ἕκαστος μεγιστὰν ἔφερεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἐφίππους πολεμιστάς, κυρίως δούλους. Ἂν καὶ ξένοι πρὸς πᾶν βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, οἱ Ἀρσακίδαι ἐπηγγέλλοντο τὸν ζωροαστρισμὸν καὶ τὴν πυρολατρείαν. Ἀνήγειραν βωμοὺς εἰς τὸν θεὸν τοῦ πυρός, ἐπέτρεπον τὸν μεταξὺ ἀδελφῶν ἀκόμη καὶ μεταξὺ μητρὸς καὶ υἱοῦ γάμον. Ὡς δὲ λέγει ὁ Στράβων (515), εἶχον δύο συνέδρια (δηλαδὴ συμβούλια τῶν εὐγενῶν) «τὸ μὲν συγγενῶν, τὸ δὲ σοφῶν καὶ μάγων», ἐκ τῶν ὁποίων ἐξελέγοντο οἱ βασιλεῖς. Ἐν γένει δὲ τὸ παρθικὸν κράτος ἤθελε νὰ μιμηθῇ καθ' ὅλα τὸ ἀρχαῖον περσικόν, τόσον ὥστε ὁ νεώτερος Πέρσης ποιητὴς Φιρδουσῆ συγχέει εἰς τὸ «Σαχναμέ» του τοὺς Πάρθους μεγιστᾶνας μὲ τοὺς ἀρχαίους μυθικοὺς ἥρωας τῶν Περσῶν, ὀνομάζων αὐτοὺς πεχλεβὰν (βλ. *πεχλιβάνης*). Ἐκ τούτου ἡ γλῶσσα καὶ ἡ γραφὴ τῆς παρθικῆς περιόδου ὠνομάσθη πεχλεβῆ.

Εἰς τὰ ἀνατολικὰ ὅμως ταῦτα στοιχεῖα δέον νὰ προστεθῇ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἐδέσποζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Παρθίᾳ καὶ Μηδίᾳ. Ὅλοι οἱ ἐξωτερικοὶ θεσμοὶ τοῦ παρθικοῦ κράτους ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ τῶν Σελευκιδῶν. Τὰ νομίσματά των ἦσαν ἑλληνικὰ μὲ ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, ἡ διοίκησις ἦτο κατὰ μέγα μέρος ἑλληνική. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις ἦσαν ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες ἔμποροι. Μιθριδάτης ὁ Α', ἀκολουθῶν καὶ ἐν τούτῳ τὸ παράδειγμα τῶν Σελευκιδῶν, ἔκτισε τὴν Ἀρσακίαν, ἀντικαταστήσασαν τὴν ἐν τῇ Μηδίᾳ ἀρχαίαν πόλιν τῶν Ραγῶν, ἔλαβε δὲ καὶ τὸν τίτλον τοῦ «Φιλέλληνος», ὃν διετήρησαν καὶ πολλοὶ τῶν διαδόχων του, οἵτινες ἐξέλεγον καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ ἐπίθετα, ὡς «Ἐπιφανής», «Δίκαιος», «Εὐεργέτης». Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν κοιλάδων τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου, ἐδέησε νὰ μεταφερθῇ ἐκεῖ καὶ ἡ πρωτεύουσα. Καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ συστήσῃ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν περὶ τοὺς βασιλεῖς ἱππικῶν ὀρδῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πόλιν τῆς Σελευκείας καὶ καταστρέψῃ τὸ ἀκμάζον ἐμπόριόν της, οἱ Ἀρσακίδαι ἐγκατέστησαν εἰς ἓν ἄσημον ἕως τότε χωρίον, τὴν Κτησιφῶντα, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος, ἀπέναντι τῆς Σελευκείας, ἥτις διετήρησε τὸν καθαρῶς ἑλληνικὸν χαρακτῆρά της. Ὀρόδης ὁ Α' ὡμίλει καλῶς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἑλληνικαὶ τραγῳδίαι ἐπαίζοντο εἰς τὴν αὐλήν του, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸν «Κράσσον».

Ἐν τούτοις ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κράτους τῶν Ἀρσακιδῶν ἐσημείωσε τὴν ἔναρξιν ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὐχὶ βεβαίως συνειδητῆς καὶ ἐπισήμου οὕτως εἰπεῖν, ἀλλὰ ὀφειλομένης εἰς αὐτὴν τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων. Ὁ ἀνατολικὸς κόσμος ἀρχίζει νὰ χωρίζεται ἀπὸ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἀντλήσῃ νέας ἐκεῖθεν δυνάμεις ὑποκύπτει ἐπὶ μ... λον καὶ εἰς τὴν ἐπήρειαν τῶν ἐξ Ἀνατολῆς στοι... χείων. Τοῦτο παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὰ ν... σματα, τὰ μόνα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀφῆκεν ὁ πα... σμός. Ἀπὸ βασιλέως εἰς βασιλέα ἡ ἀπεικόνισις τ... προσώπων γίνεται πτωχοτέρα καὶ στερεότυπος... αι ἐπιγραφαὶ παραμελοῦνται. Οἱ χαράκται δὲν ... νοοῦν πλέον τὴν ἑλληνικήν, ἀλλ' ἀντιγράφουν ... φλῶς τὰ πρότυπα. Μετὰ Βολογώσην τὸν Α' (51–... χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ ἡ ἀραμαϊκὴ γραφή. Τ... πρὸς ἀνατολὰς ἐξέλιξιν ταύτην ἐπέσπευσαν οἱ Σ... λευκίδαι κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι. ... Πάρθοι μεγιστᾶνες ἀπεμακρύνοντο βαθμιαίως ἀ... τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ἑλληνι... ζωῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐθεώ... θηλυπρεπῆ καὶ ἥκιστα ἀνδρικήν. Ἤθελον τὴν ... λεμικὴν ζωὴν τῆς πατρίδος των καὶ ἐμφανίζον... πλέον οὐχὶ ὡς Ἕλληνες βασιλεῖς, ἀλλ' ὡς δυνά... ἐξ Ἀσίας. Ἡ κίνησις ὅμως αὕτη ἀπετέλεσεν ἀ... ναμίαν, ἥτις ἐξηγεῖ τὴν βαθμιαίαν ἐξασθένισιν τ... παρθικοῦ κράτους. Διότι ἂν ἦτο εὔκολον νὰ συ... τολογηθῇ μέγας στρατός, ὅστις νὰ νικήσῃ, ἦτο ... σκολον ὅμως νὰ διεξαγάγῃ ὁ στρατὸς οὗτος ... κρὰν καὶ τακτικὴν ἐκστρατείαν. Οἱ Πάρθοι ἀ... δείχθησαν ἀνίκανοι νὰ ὀργανώσωσι κράτος ἐ... συνοχήν, ὡς τὸ τῶν Ἀχαιμενιδῶν τὸ πάλαι ... κατόπιν τῶν Σασανιδῶν. Οἱ βασιλεῖς των ἦ... παίγνια εἰς χεῖρας τῶν μεγιστάνων, ὁ δὲ στρα... ἦτο ἀδιάφορος πρὸς τὸ ἄτομον τοῦ κατὰ και... βασιλέως. Ἦτο ἕτοιμος νὰ τὸν ἀνατρέψῃ κα... πᾶσαν στιγμήν. Καὶ οἱ βασιλεῖς ἀφ' ἑτέρου ἐχ... τοῦντο πλέον μόνον χάρις εἰς τεχνάσματα, πρ... σίας καὶ ὠμότητας. Ἔβλεπον ἐχθρὸν εἰς κάθε ἡ... μονίδην, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ ἀπαλλαγῶ... Καὶ κατήντησε πλέον ζήτημα τύχης τὸ ἂν ὁ π... τὴρ θὰ προηγεῖτο τοῦ υἱοῦ του ἐπὶ τοῦ θρόν... ἢ τἀνάπαλιν. Εἶχε δημιουργηθῆ δηλαδὴ κατ... στασις ὁμοία πρὸς τὴν τῶν τελευταίων χαλί... τῆς Βαγδάτης, οἵτινες κατήντησε νὰ ἔχουν ἐξουσ... σκιώδη ὑπὸ τοὺς Τούρκους πολεμάρχας, οἵτι... ἦσαν οἱ πραγματικοὶ κύριοι τῆς ἐξουσίας. Οὕτ... ἐξηγεῖται διατὶ τὸ κράτος τῶν Ἀρσακιδῶν δὲν κα... τώρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ πέραν τῶν 350 ἐτῶν ἀπὸ τ... ἱδρύσεώς του. Ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθ... τὸν ταραχώδη βίον του ἐπὶ πολὺ ἀκόμη, ἀλλ' ἐ... Ἀρταβάνου τοῦ Δ' ἦλθεν ἡ καταστροφή.

Τὸ κράτος τῶν Σασανιδῶν. Ὡς ὑπὸ τὸν Μ... δον Ἀστυάγην ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν τ... Περσίδι ὁ Κῦρος, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ τελευταί... βασιλέως τῶν Πάρθων ἐξειλίχθη ἐκ τῆς Περσίδ... πάλιν ἡ δύναμις Ἀρδασὶρ (Ἀρταξέρξου) τοῦ Α... τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τῶν Σα... σανιδῶν (περσιστὶ Σασανιάν).

Τὴν καταγωγὴν τοῦ Σασάν, γενάρχου τῆς δυ... ναστείας ταύτης, περιέβαλλον αἱ περσικαὶ πα... δόσεις μὲ τὸν πέπλον τῶν μύθων. Κατὰ ταύτ... ὁ Σασὰν κατήγετο ἐκ τοῦ Σασάν, υἱοῦ τοῦ ἐκ τ... Ἀχαιμενιδῶν βασιλέων Μπεχμέν, υἱοῦ τοῦ Ἰσφε... διὰρ (ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Δαρεῖον), τ... ὁποίου οἱ ἀπόγονοι ἔζων εἰς τὴν Περσίδα (Φάρ... Ὁ ἴδιος ἦτο ποιμὴν πλουσίου τινὸς γαιοκτήμον... τοῦ Μπαμπέκ, οὗτινος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρ... Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ὁ Ἀρδασίρ, φέ... ρων τὸ πατρωνυμικὸν ὄνομα Μπαμπεκιάν, ἐκ μη... τρὸς πάππου του. Ἀλλ' ἡ δυναστεία τὴν ὁποί... ἵδρυσεν ὠνομάσθη ἐκ τοῦ πατρός του.

Κατὰ τὰς ἱστορικὰς ὅμως μαρτυρίας οὐχὶ ὁ πρ... μητρὸς πάππος, ἀλλ' ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρδασὶρ ὠνο... μάζετο Μπαμπὲκ (Παπάκ), ὢν ἀπόγονος τοῦ Σα... σάν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῶν Σασανιδῶν. Ὁ Πα... πὰκ οὗτος ἦτο ἡγεμὼν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοὺς Ἀρσα... κίδας μικρῶν κρατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε κατα... τμηθῆ βαθμιαίως ἡ Περσίς, καὶ ἀκριβῶς ἐκείνο... ὅπερ εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰστάχ... ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Περσέπολις, τότε σωρὸ... ἐρειπίων. Ὁ Ἀρδασὶρ ὁ Α', ἀνελθὼν τὸν θρόνο... τοῦ πατρός του περὶ τὸ 212 μ. Χ., ὑπέταξε το... πέριξ τοῦ κρατιδίου του μικροὺς δυνάστας. Ἡ ἐπέ... τασις τῆς δυνάμεώς του ἤγαγεν εἰς πόλεμον μετ... Ἀρταβάνου τοῦ Δ', καθ' ὃν οἱ Πάρθοι ἡττήθησα... εἰς τρεῖς μάχας, μετὰ τὰς ὁποίας ἔπαυσεν ὁριστι... κῶς τὸ μέγα παρθικὸν κράτος (224). Ὁ υἱὸς το... Ἀρταβάνου Ἀρτεβάσδος, γνωστὸς μόνον ἐκ τῶ... νομισμάτων του, ἐξηκολούθησε νὰ ἡγεμονεύῃ ἐπ... μικροῦ μέρους τοῦ βασιλείου τῶν προγόνων του... Τινὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀρσακι... δῶν, αἰχμαλωτισθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀρδασίρ, ἐθα... νατώθησαν, τὰ δὲ διασωθέντα διέφυγον εἰς Ἀρ... μενίαν, ὅπου διετηρήθη ἡ συγγενὴς δυναστεία... τῶν Ἀρσακιδῶν μέχρι τοῦ 429. Μετὰ τὴν ὁριστι... κὴν νίκην του ὁ Ἀρδασὶρ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ... ἀνάκτορα τῆς Κτησιφῶντος, λαβὼν τὸν τίτλο... «βασιλεὺς βασιλέων Ἀριανῶν» (ἤτοι Ἰρανίων) καὶ ἔγινεν οὕτως ὁ ἱδρυτὴς τοῦ νεοπερσικοῦ κράτους τῶν Σασανιδῶν. Τοῦτο ἦτο ὅλως διάφορον τῶν Ἀρσακιδῶν. Ἐθεωρεῖτο ὡς συνέχεια τῆς αὐτοκρα... τορίας τῶν Ἀχαιμενιδῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἔνδοξοι παραδόσεις ἐπέζων ἀκόμη καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀρχαίου περσικοῦ κράτους, ἐπομένως ἔφερε τὸν χαρακτῆρα ἐθνικοῦ περσικοῦ ἢ ἰρανικοῦ κράτους. Εἶχεν ἄλλως τε στενότερον πρὸς αὐτὸ τὸν

Digitized by Google

θρησκευτικὸν δεσμόν, διότι ὁ Ἀρδασίρ, ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς ζωροαστρικῆς θρησκείας, ἐνίσχυσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν πυρολατρείαν, λαβὼν ὁ ἴδιος τὸν τίτλον «Μασδαγιαζνιὰν» (Μασδάσνας) καὶ ἠξίωσε νὰ ἀνακτήσῃ τὰς ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ ἀρχαίας κτήσεις τῶν Ἀχαιμενιδῶν, τῶν ὁποίων ἐνεφανίζετο ὡς διάδοχος. Οὕτως ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἤρχισεν ἡ μακρὰ ἐκείνη σειρὰ τῶν πολέμων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔθεσε τέρμα ἡ ἐμφάνισις τῶν Ἀράβων. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Σεβῆρος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, ἀπέκρουσεν ἐπανειλημμένως τοὺς Πέρσας. Ἀλλ' ὁ υἱός του Σαπὼρ ὁ Α' (Σαποὺρ ἢ Shahpour), βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 241—272, ἐκυρίευσε τὴν Νίσιβιν καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλ' ἡττήθη ἐν Ρεσαίνᾳ (243). Ἐπωφελούμενος ὅμως κατόπιν ἐκ τοῦ κλονισμοῦ τὸν ὁποῖον ὑφίστατο τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, συνεπείᾳ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γότθων, ὁ Σαπὼρ ὑπέταξε τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Ἀντιόχειαν. Ὁ ἐναντίον του ἐκστρατεύσας αὐτοκράτωρ Οὐαλεριανὸς ἐνικήθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ἐν Ἐδέσῃ (260) καὶ τὰ περσικὰ στρατεύματα προήλασαν εἰς Καππαδοκίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Βαλίστα, ἐνῷ ὁ Ὀδέναθος (Ὀνταϊνάθ), ἡγεμὼν τῆς Παλμύρας, ἐπιτεθεὶς ἐκ τῶν νώτων ᾐχμαλώτιζε τὰς γυναῖκας τοῦ Πέρσου βασιλέως καὶ ἠπείλησε τὴν Κτησιφῶντα. Πρὸς στιγμὴν τὸ κράτος τῶν Σασανιδῶν ἐφάνη κινδυνεῦον. Ἐν τούτοις ὁ Σαπὼρ ἔλαβε τὸν τίτλον «βασιλεὺς βασιλέων Ἀριανῶν καὶ Ἀναριάνων» (Σαχινσὰχ Ἰρὰν βὲ Ἀνιράν), ἀξιῶν οὕτω ἐξουσίαν κοσμοκρατορικήν. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ διετήρησαν τὸν τίτλον τοῦτον, ἂν καὶ μὴ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰ πράγματα, διότι ἡ μόνη μὴ ἰρανικὴ χώρα, τῆς ὁποίας ἐδέσποζον, ἦτο ἡ περιοχὴ τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου.

Ὀργάνωσις τοῦ κράτους τῶν Σασανιδῶν. Τὸ βασίλειον τῶν Σασανιδῶν εἶχε χαρακτῆρα θεοκρατικόν. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὴν ἐξουσίαν του ἐκ τοῦ θεοῦ Ὀρμοῦζδ (Ὠριμάσδου). Εἰς ἀνάγλυφα, ἀπαντῶντα ἐπὶ βράχων, ὁ Ἀρδασὶρ καὶ ὁ Σαπὼρ παρίστανται ἐπιβαίνοντες ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἵππου μετὰ τοῦ Ὠριμάσδου, ὅστις παραδίδει εἰς αὐτοὺς τὸν δακτύλιον, ἔμβλημα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐξηγεῖ τὸ διατί πολλοὶ Σασανίδαι, ὡς ἄλλωστε καὶ τινες Σασανίδαι πρὸ αὐτῶν, ἐλάμβανον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν τίτλον «θεός», ἐπίσης δὲ καὶ τὸ αὐστηρὸν δόγμα τῆς νομιμότητος τῆς ἐλέῳ θεοῦ βασιλικῆς ἐξουσίας, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται τόσον ἐντόνως εἰς τὸ ἔπος τοῦ Φιρδουσῆ καὶ μετεβιβάσθη ἐκ τῶν Περσῶν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς σουλτάνους. Ἡ τοιαύτη δὲ θεοκρατικὴ ἀντίληψις ἐδημιούργησε τὰς λαϊκὰς περσικὰς παραδόσεις περὶ καταγωγῆς τῶν Σασανιδῶν ἐκ τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἢ καὶ ἐκ τῶν μυθικῶν Πισδαδιάν. Ἐπισήμως ὁ βασιλεὺς εἶναι παντοδύναμος καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐμπνεομένη θέλησίς του εἶναι ἀπεριόριστος. Ὡς ἐκ τούτου περιβάλλεται ἐξωτερικῶς δι' ὅλων τῶν ἐνδείξεων τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου. Φέρει εἰς τὴν κεφαλὴν μέγα καὶ περίλαμπρον στέμμα, εἶναι περιβεβλημένος στολὴν διακόσμητον ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων καὶ περιστοιχίζεται ὑπὸ ἑσμοῦ αὐλικῶν. Ὅλοι οἱ πλησιάζοντες αὐτὸν προσκυνοῦσιν ἐδαφιαίως. Ἡ ζωὴ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἐξ ἑνὸς νεύματός του. Ὁ λαὸς τὸν θεωρεῖ ὡς τὸν σοφώτατον, δικαιότατον καὶ ἰσχυρότατον ἄνθρωπον τῆς χώρας. Ζητεῖ παρ' αὐτοῦ τόσον εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν, ὅσον καὶ δύναμιν σωματικὴν καὶ ἐπιδεξιότητα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων καὶ κυρίως τοῦ τόξου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων ὁ Ἀρδασὶρ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐπειράθησαν νὰ ἀπορροφήσωσιν ὅλα τὰ ὑποτελῆ κράτη, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν πλήρη κυριαρχίαν τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Μὴ ἔχοντες ἀρχικῶς ἱκανὴν δύναμιν ὅπως θραύσουν τὴν ἐξουσίαν τῶν εὐγενῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐλάμβανον ὀνόματα ἱστορικά, ὡς Γκούστασπ, Σουρέν, Καρὲν κλπ., ἠναγκάσθησαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς ὑπηρεσίας των, νὰ εὐνοήσουν τὰ συμφέροντά των καὶ νὰ προβαίνουν εἰς συνεχεῖς παροχάς, οὕτω δὲ ἐδημιουργήθη κατάστασις, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξασθένησιν καὶ ἀποσύνθεσιν τοῦ κράτους. Ἄλλωστε, παρὰ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ ὁ κλῆρος ἀπέκτησεν ἐπιρροὴν μεγίστην, πολὺ μεγαλυτέραν παρ' ὅσον ἐπὶ τῶν Ἀρσακιδῶν. Πᾶσα μεγάλη ἐπαρχία εἶχε τὸν μέγαν μάγον της (Μαγκουπὰτ ἢ Μομπέτζ). Ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων ἦτο ὁ ἀρχιμάγος, ἑδρεύων ἐν Ραγαῖς (Ράϊ), θεωρούμενος ὡς διάδοχος τοῦ Ζωροάστρου. Οἱ μάγοι οὗτοι, οἱ μόνοι ἐννοοῦντες τὰ σῳζόμενα τότε ἀκόμη λείψανα τῆς ἀρχαίας ζωροαστρικῆς φιλολογίας, ἡρμήνευον αὐτὰ διὰ τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν νεωτέραν πεχλεβικὴν διάλεκτον. Ὡς κυριώτερον δόγμα παρέμενεν ὁ ἀγὼν τοῦ κακοῦ (Ἀχριμὰν) κατὰ τοῦ καλοῦ (Ὠριμάσδου ἢ Ὀρμοῦζδ), εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν ὑποτεταγμένοι ὅλοι οἱ ἄλλοι θεοὶ καὶ ἄγγελοι. Ἡ μεγαλυτέρα ἐκδήλωσις τοῦ Ὠρισμάσδου ἐπὶ τῆς γῆς ἦτο τὸ ἱερὸν πῦρ, τοῦ ὁποίου φύλακες ἦσαν οἱ ἱερεῖς. Ὁ Ἀχουραμάσδα ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ὁ ἐθνικὸς θεός, ὅστις ἐχάριζεν εἰς τοὺς πιστούς του τὴν νίκην καὶ τὴν κοσμοκρατορίαν. Εἰς τὰ σασανιδικὰ ἀνάγλυφα εἰκονίζεται πάντοτε ἔφιππος ὡς θεὸς τοῦ πολέμου. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰδέας ταύτης περὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Ἀχουραμάζδα ἐδημιουργήθη ἡ τάσις τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ἀρχαίου δυαδισμοῦ τοῦ Ὠριμάσδου καὶ τοῦ Ἀχριμάν, οἵτινες ἐθεωρήθησαν ὡς ἡ ἐκδήλωσις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αἰωνίας θεότητος. Ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις τῶν νέων τούτων ἰδεῶν ἐδημιούργησε τὸν ὑπὸ τοῦ κλήρου ὑποθαλπόμενον φανατισμόν. Τὴν ἀνεξιθρησκείαν τῶν Ἀχαιμενιδῶν διεδέχθησαν οἱ θρησκευτικοὶ διωγμοὶ καὶ πόλεμοι τῶν Σασανιδῶν, διότι πᾶς ἄπιστος καὶ πᾶς αἱρετικὸς ἔδει νὰ πολεμῆται καὶ νὰ ἐξολοθρεύεται.

Τὴν νέαν ταύτην θρησκευτικὴν ἐξέλιξιν ὑπεστήριξεν Ἀρδασὶρ ὁ Α' πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κράτους του. Διέταξε νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἡ ἐπὶ Βολογώσῃ τοῦ Γ ἀρχίσασα περισυλλογή, κωδικοποίησις καὶ μετάφρασις τῶν ἀρχαίων θρησκευτικῶν κειμένων (ἡ Ἀβέστα πεχλεβιστί), εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Σαπὼρ προσέθεσε καὶ ἐπιστημονικάς τινας πραγματείας περὶ ἰατρικῆς, ἀστρονομίας, μαθηματικῶν, φιλοσοφίας κ.τ.λ. ἐν μέρει ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ἰνδικῶν πηγῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διαδοθῆ εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου ὁ Χριστιανισμός, ὅστις ἠνδροῦτο καὶ ἐξηπλοῦτο παρὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, γενόμενος μετ' ὀλίγον ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους. Οὕτως εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι δύο θρησκεῖαι καὶ δύο κόσμοι, ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ ζωροαστρική, καὶ ἤρχισεν ὁ πόλεμος τῆς ἐξοντώσεως μεταξὺ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν Σασανιδῶν. Τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα εἶχε καταντήσει ἡ σπουδαιοτέρα ὑπόθεσις τοῦ βίου, τόσον εἰς τὸν δυτικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀσιατικὸν κόσμον. Καὶ τὸ τέλος αὐτὸ τοῦ κράτους τῶν Σασανιδῶν ἐπῆλθε συνεπείᾳ τῆς συγκρούσεως αὐτοῦ μετ' ἄλλης θρησκείας, τῆς μωαμεθανικῆς. Εἰς τὰς μάχας τῆς Καδισίας παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ τοῦ Νεχαβὲντ ὑπέκυψε τὸ σασανιδικὸν κράτος καὶ ὁ τελευταῖος Σασανίδης βασιλεύς, Ἰεσδεγέρτης ὁ Γ', εὗρε θάνατον τόσον ἄδοξον, ὅσον ὁ τελευταῖος Ἀχαιμενίδης, Δαρεῖος ὁ Κοδομανός, δολοφονηθεὶς ἐν Μέρβ.

Ἡ δυναστεία τῶν Σασανιδῶν ἀριθμεῖ τοὺς ἑξῆς βασιλεῖς:

Ἀρδασὶρ ὁ Α' (224—243)	Βαχρὰμ ὁ Ε' (ὁ Μπεχρὰμ Γκὸρ) (420—438)
Σαπὼρ ὁ Α' (241—272)	Ἰεσδεγέρτης ὁ Β' (438—457)
Χορμὶζδ ὁ Α' (272—273)	Χορμὶσδ ὁ Γ' (457—459)
Βαχρὰμ ὁ Α' (Μπεχρὰμ) (273—276)	Περὸζ (459—481)
Βαχρὰμ ὁ Β' (276—293)	Μπαλὰς (484—488)
Βαχρὰμ ὁ Γ' (293)	Καβὰδ ὁ Α' (488 531)
Ναρσὲχ (Ναρσῆς) (293—302)	Χοσρόης (Χοσροῦ) ὁ Α' ὁ Ἀνουσιρβὰν (531—579)
Χορμὶζδ ὁ Β' (303—310)	Χορμὶσδ ὁ Δ' (579—590)
Σαπὼρ ὁ Β' (310—379)	Χοσρόης ὁ Β' (590—628)
Ἀρδασὶρ ὁ Β' (379—383)	Καβὰδ ὁ Β' (628)
Σαπὼρ ὁ Γ' (383—388)	Ἀρδασὶρ ὁ Γ' (628—639)
Βαχρὰμ ὁ Δ' (388—399)	Ἰεσδεγέρτης ὁ Γ' (632—651)
Ἰεσδεγέρτης (Γεζ δ ε γὲ ρ τ) (399—420)	

Τὰ καθέκαστα τῆς ἱστορίας τῶν βασιλέων τούτων βλ. *Σασανίδαι.*

Μεταβατικὴ περίοδος (*μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ταμερλάνου*). Μετὰ τὴν νίκην τῶν Ἀράβων τὸ περσικὸν κράτος ἔπαυσεν ὑπάρχον. Ἐπὶ 150 ἔτη ἐκυβερνήθη ἐκ Μεδίνης καὶ κατόπιν ἐκ Βαγδάτης ὑπὸ διοικητικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων τῶν Μουσουλμάνων χαλιφῶν, τῶν ὁποίων ὁ κυριώτερος σκοπὸς ἦτο ἡ ἐξόντωσις τοῦ περσικοῦ ἔθνους διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς θρησκείας του. Ἀλλ' ὁ περσικὸς λαὸς ἀντετάχθη κατὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης. Τῆς ἀντιστάσεως ταύτης ἐκδήλωσις ἦτο ὁ χωρισμὸς εἰς δύο αἱρέσεις, τοὺς Σουνίτας καὶ τοὺς Σιίτας, τῶν ὁποίων ἡ σύγκρουσις ἀνέτρεψε τὸ κράτος τῶν Ὀμεϊαδῶν τῆς Δαμασκοῦ. Ἐν τούτοις ἡ ἀραβικὴ κατάκτησις δὲν ἔπαυε θέλουσα νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν χώραν. Ἡ ἀραβικὴ ἐπεβλήθη ὡς γλῶσσα ἐπίσημος ἐν Περσίᾳ, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπὶ αἰῶνας, καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη, οἱ ἐπίσημοι τίτλοι καὶ πλεῖστοι ὅσοι ἐπίσημοι ὅροι εἶναι ἀραβικοί. Ἀλλ' ὁ κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγὼν δὲν ἔπαυεν ἐκδηλούμενος διὰ τοπικῶν ἐπαναστάσεων, ἡ κίνησις δὲ αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν διαφόρων μικροδυναστειῶν, αἵτινες ἐκυβέρνων, ὀνομαστικῶς μόνον ἐξαρτώμεναι ἐκ τῶν χαλιφῶν τῆς Βαγδάτης. Τοιαῦται εἶναι ἡ τῶν Ταχιριδῶν, γενάρχης τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Ταχίρ, τέως διοικητὴς τοῦ Χορασάν, κηρυχθεὶς ἀνεξάρτητος (820), ἡ τῶν Δουλαφιδῶν (825—898), οἱ Σιγίδαι (879—930) ἐν Ἀζερμπαϊτζάν, οἱ Ζαϊδῖται (864—928) εἰς τὸ Ταμπαριστάν, οἱ Σαμανίδαι (900—1229), ἡ πρώτη μὴ ἀραβικὴ δυναστεία μετὰ τοὺς Σασανίδας, κυριαρχήσαντες τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Περσίας καὶ τῆς Ὑπερωξονείου χώρας, οἱ *Βουΐδαι* (βλ. λ.), καταγόμενοι ἐκ τοῦ Ἄμπου-Σάγια-Μπουγιά, ὅστις ἰσχυρίζετο ὅτι κατάγεται ἐκ τῶν Σασανιδῶν. Οὗτοι ἐπεξέτειναν κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν μέχρι Βαγδάτης. Εἷς ἐκ τῶν Βουΐδων, ὁ Ἀζὰντ-οτ-ντοβλὲ ἐκυβέρνησεν ἐν Βαγδάτῃ ἀλλ' ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν δύναμιν τῶν Γαζνεβιδῶν, ἐνῷ τοὺς Σαμανίδας ἀντικατέστησαν οἱ Ἰλὲκ-Χανίδαι, ἐλθόντες ἐκ Τουρκεστάν.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῷ οἱ Ἄραβες χαλίφαι τῆς Βαγδάτης παρέδιδον τὴν ἐξουσίαν εἰς Τούρκους πολεμάρχας καὶ ἐν Περσίᾳ ἐκυριάρχουν δυνάσται τουρκικῆς προελεύσεως, τὸ κέντρον τῆς δυνάμεως ἐν Περσίᾳ μετετοπίζετο ἐκ Δ. πρὸς Α. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι οἱ Γαζνεβίδαι καὶ οἱ Σελτζουκίδαι. Γενάρχης τῶν Γαζνεβιδῶν εἶναι ὁ Ἄλπ-Τεκίν, Τοῦρκος τὸ γένος, δοῦλος τοῦ Σαμανίδου Μανσοὺρ τοῦ Α', ὅστις ἐρίσας πρὸς τὸν κύριόν του κατέφυγε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος εἰς Ἀφγανιστὰν καὶ ἵδρυσεν ἐν τῇ πόλει Γαζνὶ ἡμιανεξάρτητον κράτος. Ἐκ τῶν διαδόχων τούτου ὁ Μαχμοὺτ ὁ Γαζνεβίδης (971—1030) ἔλαβε τὸν τίτλον σουλτάνου καὶ ἐκυριάρχησε τοῦ Χορασάν, τῆς Ὑπερωξονείου καὶ τῆς Β. Ἰνδικῆς. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν κυβερνῶντες ὀνομαστικῶς μέχρι τοῦ 1187, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1137 ἤρχισαν ἐπικρατοῦντες ἐν Περσίᾳ, κυριαρχήσαντες ἐπὶ τέλους καὶ τῆς Βαγδάτης (1055). Ἐπὶ τῶν Σελτζουκιδῶν ἡ Περσία εὑρέθη διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Σασανιδῶν ὑπὸ ἑνιαίαν κυβέρνησιν, ἥτις ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν της καὶ πρὸς τὴν Δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν (βλ. *Σελτζουκίδαι*). Ἀλλ' ὁ στρατοκρατορικὸς χαρακτὴρ τοῦ κράτους τούτου ἐπέτρεψε τὴν ἐξέλιξιν τῶν κατὰ τόπους στρατιωτικῶν διοικητῶν εἰς δυνάστας, οὕτω δὲ ἱδρύθησαν πάλιν κατὰ τὴν παρακμὴν τῶν Σελτζουκιδῶν διάφοροι μικροδυναστεῖαι. Ἡ σπουδαιοτέρα τούτων ἦτο ἡ τῶν *Χαρζὲμ* ἢ *Χουαρίζμ* (ἐκ τῆς χώρας τῶν Χωρασμίων), τῆς ὁποίας οἱ ἡγεμόνες ἔλαβον καὶ τὸν τίτλον σάχ. Γενάρχης τῆς δυναστείας ταύτης εἶναι ὁ Ἀνουστατζίν, Τοῦρκος δοῦλος ἐκ Γαζνί, ὅστις ἦτο οἰνοχόος τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου Μαλὶκ-σὰχ καὶ κατόπιν διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Χουαρὶζ (Χωρασμίας), ἤτοι περίπου τῆς σημερινῆς Χίβας (1077). Τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν κράτος ἐπεξέτεινε σημαντικῶς ὁ ἐκ τῶν διαδόχων του Ἀτσὶζ (=ἄνιππος). Ὁ Χωρασμίδης Σουλτὰν-σὰχ-Μαχμοὺτ κατέκτησεν ὁλόκληρον τὴν Περσίαν καὶ τὴν Βουχάραν, Γαζνί, Σαμαρκάνδην καὶ Ὀττάρ, πρωτεύουσαν τῶν Τούρκων Καρᾶ-Κιτάϊ. Ἀλλὰ τὸ κράτος τῶν Χουαρὶζμ παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ μογγολικοῦ κύματος τοῦ Δζεγκὶζ χάν, ὅστις ἐξώρισε τὸν τελευταῖον Χουαρεσμίδην σάχην, Δζελαλουδδὶν Μαγκο-Μπερτί. Οὕτως ἔχομεν ἀπὸ τῆς καταρρεύσεως τῶν Σασανιδῶν μέχρι τῆς μογγολικῆς κατακτήσεως ἓξ κυριωτέρας, τουρκικὰς ἰδίως, δυναστείας, αἵτινες ἐκυριάρχησαν ἐν Περσίᾳ, ἐνῷ 40 ἄλλαι μικρότεραι ἀπήλαυον τοπικῆς αὐτονομίας, ἅπασαι ὑπὸ τὴν ὀνομαστικὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Ἀββασιδῶν χαλιφῶν τῆς Βαγδάτης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δζεγκὶζ χάν, κατὰ τὴν διανομὴν τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας του μεταξὺ τῶν υἱῶν του, ἡ Περσία περιῆλθεν ἐν μέρει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Τσαγατάϊ καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν λεγομένην Χρυσῆν Στρατιὰν (Ἀλτὶν-Ὀρντοῦ). Ὁ πρῶτος ὅμως πραγματικὸς κυρίαρχος ὁλοκλήρου τῆς Περσίας ὑπῆρξεν ὁ Χουλαγκιοῦ, ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῷ 1256. Μετὰ σπασμωδικὰς κινήσεις 600 ἐτῶν ἡ Περσία ἀπέκτησε πάλιν τὴν ἐθνικήν της ἑνότητα ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, ὅστις κατέστρεψε διαφόρους μικροδυναστείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ τῶν Ἀσασίνων, τέλος δὲ ἐκυρίευσε καὶ τὴν Βαγδάτην (1258), φονεύσας τὸν 38ον Ἀββασίδην χαλίφην Μουστασὶμ καὶ θέσας τέρμα εἰς τὴν χαλιφείαν. Τὸ κράτος τοῦ Χουλαγκιοῦ ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν τότε ὁρίων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Κίνας καὶ μέχρις Αἰγύπτου. Οἱ ἡγεμόνες αὐτοῦ ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Κίνᾳ ἑδρεύοντος Μεγάλου χάνου (Χακκάν), αὐτοὶ ἔχοντες τὸν τίτλον Ἰλ-χὰν (ἐπαρχιακοῦ ἢ ὑποτελοῦς ἡγεμόνος). Ὁ Χουλαγκιοῦ εἶχε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς Μεραγᾶ τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, ὅπου ἵδρυσεν ἀστεροσκοπεῖον διὰ τὸν Νασὶρ-ἐτ-ντὶν Τουζὶ (τὸν ἐκ Τούζ), ὅστις ἐξεπόνησε κατὰ διαταγήν του τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζὶτζ-ἰ-Ἰλχανὶ ἀστρονομικοὺς πίνακας. Τὸν Χουλαγκιοῦ ἀποθανόντα τῷ 1265 διεδέχθη ὁ Ἀμπαγᾶ ἢ Ἀμπακᾶ, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου Μαρίαν. Ὁ Ἀμπαγᾶ ἦτο ἡγεμὼν εἰρηνικός, ἀσχοληθεὶς εἰς τὸ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς μακρὰν περίοδον ἐμφυλίων πολέμων καὶ ἀποκρούσῃ τὰς ἐπιδρομὰς ἄλλων ἡγεμόνων τῆς οἰκογενείας τοῦ Δζεγκὶζ-χάν. Ὁ ἀδελφὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Δζεγκὶζ χὰν Νικουντὰρ (ἀρχικῶς Νικόλαος) Ἀχμὲτ χὰν ἐδέχθη τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ κατεδίωξε τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες συνεμάχησαν μετὰ τῶν Μογγόλων, μισούντων τοὺς Μουσουλμάνους.

Ὁ Νικουντὰρ ἐφονεύθη τῷ 1284, ἀνεβιβάσθη δὲ εἰς τὸν θρόνον ἄλλος ἀδελφὸς τοῦ Ἀμπαγᾶ, ὁ Ἀργούν, ὅστις θανατώσας ὡς ὑπόπτους δύο βεζύρας του ἀλληλοδιαδόχως, τὸν Σὲμσ-οὺτ-ντὶν καὶ τὸν Ἐμὶρ-Μπογᾶ, προσέλαβεν ὡς πρωθυπουργὸν τὸν Ἑβραῖον σοφὸν Σαὰντ-οὺτ-ντοβλέ, ἐπιμεληθέντα τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους καὶ βελτιώσαντα ταῦτα σημαντικῶς. Ἐπειδὴ ὅμως διώρισε δυσαναλόγως πολλοὺς Ἑβραίους καὶ Χριστιανοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Μογγόλων εὐγενῶν τῷ 1291, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ βασιλεὺς ἔπνεε τὰ λοίσθια. Φαίνεται, ὅτι εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἑβραίου τούτου πρωθυπουργοῦ ὀφείλεται τὸ ὅτι ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Δ' ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἀργοὺν πρεσβείαν, ὅπως κηρύξῃ νέαν σταυροφορίαν κατὰ τοῦ Μωαμεθα-

Digitized by Google

νισμοῦ. Τὸν Ἀργοὺν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Κάϊ-Χατοῦ, ὅστις ἐξεθρονίσθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τὸν Μπαϊντοῦ-χάν, ἐγγόνου τοῦ Χουλαγκιοῦ (1295), τοῦτον δὲ πάλιν ἐξεθρόνισεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀργοὺν Γαζὰν Μαχμούτ, τοῦ ὁποίου ἡ βασιλεία (1295—1304) ἦτο περίοδος εὐημερίας διὰ τὴν Περσίαν. Ὁ Γαζὰν Μαχμοὺτ ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐδυνάστευε τότε ὁ Μογγόλος Κὶτ-Μπογᾶ. Εἶναι δὲ ὁ πρῶτος Μογγόλος ἡγεμὼν τῆς Περσίας, ὅστις ἐδέχθη ἐπισήμως τὸν Ἰσλαμισμὸν μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ὑπηκόων του. Τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1304 διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Οὐλιαϊτοῦ, ὅστις μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν εἰς Ταμπρὶζ καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 1316. Οὗτος ἦτο Σιίτης. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἄμπου-Σαῒτ (13 6—1335) εἶναι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς ἐν Περσίᾳ μογγολικῆς δυναστείας τῶν λεγομένων Ἰλχανιδῶν. Ταύτην διεδέχθη ἡ τῶν Ἰλχανιὰν-Δζελαΐρ, μιᾶς τῶν πέντε δυναστειῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Περσία διῃρέθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἄμπου-Σαΐτ. Αἱ τέσσαρες ἄλλαι εἶναι αἱ τῶν Μοζαφφεριδῶν, Σαρμπαδαριδῶν (Δερμπενταριάν), Μπενὶ-Κοὺρτ καὶ Τζουμπανιάν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1395 τῆς Περσίας ἐκυριάρχησεν ὁ Ταμερλᾶνος (Τιμοὺρ-Λὲνκ) βασιλεύσας μέχρι τοῦ 1405, ὅτε ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν, καθ' ἣν στιγμὴν παρεσκεύαζε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Κίνας.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ταμερλάνου μέχρι τοῦ τέλους τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ταμερλάνου, οἱ λεγόμενοι Τιμουρίδαι, δὲν ἐβασίλευσαν ἐπὶ πολὺ ἐν Περσίᾳ. Ὁ τέταρτος αὐτοῦ υἱός, ὁ Σὰχ-Ροὺχ (1404—1447) ἐπεκράτησε τῶν ἀντιπάλων του καὶ ἐκυβέρνα τὴν Περσίαν ἐκ Χεράτης. Τὸ κράτος του ἐξετείνετο μέχρι τοῦ κινεζικοῦ Τουρκεστὰν καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διάδοχος αὐτοῦ ἦτο ὁ Οὐλοὺζ μπέης καὶ τούτου ὁ σουλτὰν Χουσεῒν (1487—1506), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤνθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Ἐπ' αὐτοῦ ἤκμασαν ὁ διάσημος ποιητὴς Δζαμί, ὁ ζωγράφος Μπεχζὰδ καὶ ὁ ἱστορικὸς Μιρχόντ. Ἦτο ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Τιμουριδῶν ἐν Περσίᾳ.

Κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς δυναστείας τῶν Τιμουριδῶν δύο τουρκομανικαὶ δυναστεῖαι, οἱ Καρὰ-Κογιουνλοῦ (Μαυροπροβατᾶδες) καὶ οἱ Ἂκ-Κογιουνλοῦ (Ἀσπροπροβατᾶδες), ἠγωνίζοντο περὶ ἐπικρατήσεως ἐν Περσίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ὁ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἀνήκων Οὐζοὺν Χασάν, νικήσας τὸν τελευταῖον Τιμουρίδην, ἐκυριάρχησε τῆς Περσίας. Ὁ Οὐζοὺν Χασὰν οὗτος εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ ὡς σύζυγος τῆς βασιλόπαιδος Θεοδώρας, θυγατρὸς τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑνετίας πρὸς τὸν σκοπὸν ὀργανώσεως σταυροφορίας κατὰ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Οὐζοὺν Χασάν, παρακινούμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του, ἔστειλεν εἰς τὴν Βενετίαν πρεσβείαν, εἰς ἀπάντησιν τῆς ὁποίας ἀπεστάλη εἰς τὸν Οὐζοὺν Χασὰν ἑνετικὴ πρεσβεία ὑπὸ τὸν Caterino Zeno, γαμβροῦ ἐπὶ ἀνεψιᾷ τῆς Θεοδώρας. Οὗτος ἔπεισε τὸν Τουρκομᾶνον ἡγεμόνα νὰ συνεργασθῇ μετὰ τοῦ ἑνετικοῦ στόλου εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τῷ 1472 περσικὸν ἱππικὸν εἰσέβαλεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην ὁ Οὐζοὺν Χασὰν ἔστειλε τὸν Ἑνετὸν πρέσβυν Τσένο εἰς Εὐρώπην, ὅπως ὑποκινήσῃ τοὺς Εὐρωπαίους ἡγεμόνας κατὰ τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Οὐζοὺν Χασὰν ἀπέθανε τῷ 1478, ὁ δὲ υἱός του ἐδηλητηριάσθη μετὰ βασιλείαν ἑπτὰ ἐτῶν, μεθ' ὃ ἡ δυναστεία τῶν Ἂκ-Κογιουνλοῦ διεσπάσθη, ἀφήσασα τὴν ὁδὸν ἐλευθέραν εἰς τοὺς Σαφαβίτας.

Παρὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποσύνθεσις τῆς Περσίας ὡς κράτους κ.ὶ ἡ ἐπικράτησις ξένων ἐπιδρομέων, ὁ περσικὸς λαὸς ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς του πιστὸς εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Σασανιδῶν καὶ εἰς τὰς ἱστορικάς του παραδόσεις, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐχωρίσθη δογματικῶς ἀπὸ τῶν Ἀράβων ὀρθοδόξων Μουσουλμάνων (Σουννιτῶν) καὶ ἠκολούθησεν ἄλλο δόγμα, τὸ σιιτικὸν (σχισματικόν), μὲ ἄλλον ἀνεγνωρισμένον ἀπεσταλμένον τοῦ θεοῦ, τὸν Ἀλῆ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπίστευεν ὅτι ὁ υἱός του Χουσεῒν εἶχε νυμφευθῆ μίαν θυγατέρα τοῦ τελευταίου Σασανίδου βασιλέως Ἰεσδεγέρτου καὶ ἑπομένως οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χουσεῒν τούτου, ἐθνομάρτυρος κατὰ Πέρσας (διότι ἔπεσε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς Κερμπελᾶ, μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως τῷ 680 μ. Χ.), ἦσαν οἱ κληρονόμοι τῶν ἐκ Θεοῦ βασιλικῶν δικαιωμάτων. Ταῦτα διεξεδίκει ἡ δυναστεία τῶν Σαφαβὶ ἀξιοῦσα ὅτι κατάγεται ἐκ τοῦ Ἰμὰμ Μουσᾶ Κιαζίμ, ἑβδόμου τῶν περὶ τὸν Ἀλῆ ἕνδεκα ἰμαμῶν. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἀπέλαυε μεγάλου σεβασμοῦ καθ' ὅλην τὴν Περσίαν, ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἔμπου-Ἰσχὰκ-Σαφὶ οὐτ-ντὶν Ἐρμπιλὶ (ὁ ἐξ Ἐρμπίλ, ἤτοι Ἀρβήλων), ἐξ οὗ ἡ δυναστεία ἔλαβε τὸ ὄνομα Σαιραβί. Ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν γόνος τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὀνόματι Χαϊδάρ, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Οὐζοὺν Χασάν, Ἀλεμσάχ, ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἐγεννήθησαν τρεῖς υἱοί, ὧν ὁ μόνος ἐπιζήσας, ὁ Ἰσμαὴλ Σαφαβί, ἔγινεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς νέας, ἐθνικῆς, οὕτως εἰπεῖν, περσικῆς δυναστείας. Οὗτος, φιλοδοξῶν νὰ ἐπανιδρύσῃ τὸ κράτος τῶν προγόνων του, κατήρτισεν ἐκ τῶν πιστῶν ὀπαδῶν του ἰσχυρὸν σῶμα, ἐπετέθη ἐν Σιρβὰν κατὰ τοῦ Ἐλβεντὲ Μιρζᾶ, ἑνὸς τῶν ὑστάτων γόνων τῆς δυναστείας τοῦ Ἂκ-Κογιουνλοῦ καὶ νικήσας αὐτὸν εἰσῆλθεν εἰς Ταμπρίζ, ὅπου ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς (σάχης), γενόμενος οὕτως ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν. Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Ἰσμαὴλ Σαφαβὶ ὡς σάχου ἀνεπτέρωσε τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Περσῶν, οἵτινες ἐθεώρησαν αὐτὸν καὶ ὡς βασιλέα καὶ ὡς θεόπεμπτον ἅγιον, ἕτοιμοι νὰ θυσιασθοῦν ὑπὲρ αὐτοῦ μετ' ἀκρατήτου φανατισμοῦ. Ἀφοῦ ἐξωλόθρευσε τοὺς τελευταίους ἐπιζῶντας ἀπογόνους τῶν Ἂκ-Κογιουνλοῦ, ὁ Ἰσμαὴλ ἐνίκησε παρὰ τὴν ἱστορικὴν πόλιν Χαμαδὰν τὸν Τουρκομᾶνον ἡγεμόνα σουλτὰν Μουρὰτ (1509), μεθ' ὃ κατέκτησε τὸ Ἰράκ, τὸ Φάρς, τὸ Κερμάν, κατόπιν δὲ τραπεὶς πρὸς τὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας ἐκυρίευσε τὸ Μαράς, τὸ Διαρμπεκὶρ καὶ τὴν Βαγδάτην (1509), κατόπιν δὲ τὸ Ντερπὲντ τοῦ Καυκάσου, ὑποτάξας ὁλόκληρον τὴν Γεωργίαν. Ἐκεῖθεν εἰσέβαλεν εἰς τὸ Χορασὰν καὶ ὑπέταξε τὴν ἀχανῆ ταύτην ἐπαρχίαν, νικήσας τὸν Οὐζμπέκον ἡγεμόνα Σαϊμπὲκ-χὰν ἢ Σαϊμπάνι-χάν, τοῦ ὁποίου τὸ κρανίον ἐπιχρυσώσας μετεχειρίζετο ὡς κύπελλον κατὰ τὰ ἀσιατικὰ ἔθιμα. Οὕτω κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἱδρύσῃ κράτος μέγα περιλαμβάνον ὁλόκληρον τὴν Περσίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὸ τουρκικὸν Κουρδιστὰν καὶ μέγα μέρος τῶν χωρῶν τοῦ Καυκάσου, ἀνακηρύξας τὴν σιιτικὴν αἵρεσιν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐβασίλευεν ὁ σουλτᾶνος Σελὶμ ὁ Α', ὁ ἐπιλεγόμενος Γιαβούζ, εἷς τῶν διασημοτέρων πολεμάρχων τῆς τουρκικῆς ἱστορίας. Αἱ πρόοδοι τοῦ σιιτισμοῦ ἐπροξένησαν μεγίστην ἔξαψιν τῶν πνευμάτων τῶν Σουννιτῶν Τούρκων. Ὁ Σελὶμ διέταξε καὶ ἐξετέλεσε κατὰ μέγα μέρος τὴν σφαγὴν ὅλων τῶν ἐν Τουρκίᾳ Περσῶν (Σιιτῶν), ἡλικίας ἀπὸ 7 μέχρις 70 ἐτῶν, ἐξοπλίσας δὲ μέγαν στρατὸν ἐκ παλαιμάχων καὶ πολεμοχαρῶν γιανιτσάρων μετὰ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ, οὗτινος ἐστεροῦντο οἱ Πέρσαι, καὶ ἱππικοῦ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ σάχου Ἰσμαήλ, κηρύξας ἐναντίον αὐτοῦ θρησκευτικὸν πόλεμον ἐξοντώσεως, ἂν δὲν ἀπεκήρυττε τὸν σιιτισμὸν καὶ δὲν ἐδέχετο τὸ ὀρθόδοξον σουννιτικὸν δόγμα. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν τῇ 24 Ἀπριλίου 1514 εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τσαλντιράν, εἰς τὰ ΒΔ. τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, Α. τῶν τουρκικῶν νομῶν Βὰν καὶ Βαγιαζίτ. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 140.000 ἄνδρας, ἀλλ', ὡς λέγουν αἱ τουρκικαὶ πηγαί, ἦτο κεκμηκὼς μετὰ τὰς μακρὰς πορείας, λόγῳ δὲ τῆς ὑπάρξεως μεταξὺ τῶν τάξεων αὐτοῦ καὶ Σιιτῶν, ὑπῆρχε φόβος μήπως ἡττηθῇ ὑπὸ τῶν Περσῶν, διαθετόντων ἴσας δυνάμεις. Ἀλλ' ἡ ἀνδρεία τῶν γιανιτσάρων, ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Σελὶμ καὶ ἡ ἐπιδεξία χρῆσις τοῦ πυροβολικοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην τῶν Τούρκων. Ὁ Ἰσμαὴλ ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὰς πρώτας γραμμάς. Ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὸν ἀρχηγὸν τῶν γιανιτσάρων, ἀλλ' ἐπληγώθη καὶ ὁ ἴδιος, κινδυνεύσας νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος. Οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν πλουσίαν πολεμικὴν λείαν, μεταξὺ δὲ ἄλλων τὸν ἐξ ἀπέφθου χρυσοῦ καὶ διὰ πολυτίμων λίθων διαποίκιλτον θρόνον τοῦ σάχου, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν μέχρις ἐσχάτων οἱ σουλτᾶνοι κατὰ τὰς μεγάλας τελετὰς τοῦ χειροφιλήματος ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Βαϊραμίου, σήμερον δὲ ἐπιδεικνύουν ἐκτεθειμένον εἰς μίαν τῶν εἰς μουσεῖον διαρρυθμισθεισῶν αἰθουσῶν τῶν παλαιῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων τοῦ Τὸπ-καποῦ. Ὁ Σελὶμ ἔσφαξεν ὅλους τοὺς Πέρσας αἰχμαλώτους καὶ κατέλαβε μετ' ὀλίγον τὴν Ταμπρίζ, τὴν ὁποίαν ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ. Ἀλλὰ προσήρτησε τὴν Γεωργίαν, τὸ Κουρδιστὰν καὶ τὸ Διαρμπεκίρ. Διὰ τῆς νίκης τοῦ Σελὶμ κατηνέχθη βαρὺ πλῆγμα κατὰ τοῦ ἠθικοῦ τῶν Περσῶν καὶ τοῦ σάχου Ἰσμαήλ, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1524. Τὸν Ἰσμαὴλ διεδέχθη ὁ υἱός του Ταχμάσπ, παῖς ἀκόμη. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Περσία ὑπέστη νέας εἰσβολὰς τῶν Τούρκων ὑπὸ Σουλεϋμὰν τὸν Μέγαν, ἀπολέσασα τὴν Βαγδάτην καὶ τὸ Βάν. Ἐπὶ τοῦ Ταχμὰσπ ἔγινεν ἡ πρώτη ἀπόπειρα τῶν Ἄγγλων νὰ συνάψωσιν ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Περσίας. Ἀλλ' ὁ σάχης ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τοῦ Anthony Jenkinson, ἀπεσταλμένου τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἀπαντήσας ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς φιλίας τῶν «ἀπίστων». Μετὰ μακροετεῖς πολέμους συνήφθη τῇ 29 Μαΐου 1555, ὑπογραφεῖσα ἐν Ἀμασείᾳ ὑπὸ τύπον δηλώσεως, εἰρήνη μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Περσίας, ἐξησθενησάσης τόσον, ὥστε τὸν θάνατον τοῦ Ταχμάσπ ἐπηκολούθησε περίοδος ἀναρχίας, λόγῳ τῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων μνηστήρων τοῦ θρόνου διαπληκτισμῶν. Ἀλλὰ μετὰ τοὺς δύο κατόπιν βασιλεῖς, Ἰσμαὴλ τὸν Β' καὶ Χονταμπεντέ, τὸν θρόνον τῆς Περσίας ἀνῆλθεν ὁ υἱὸς τούτου Σὰχ-Ἀμπὰς (1587—1629), εἷς τῶν μεγαλυτέρων ἡγεμόνων τῆς διασήμου ἐκείνης ἱστορικῆς περιόδου, ἄξιος νὰ ταχθῇ παρὰ τοὺς συγχρόνους του Κάρολον τὸν Ε', αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, Σουλεϋμὰν τὸν Α' τῆς Τουρκίας καὶ τὴν βασίλισσαν Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Ἀμπὰς ἀνεκηρύχθη σάχης ὑπὸ τοῦ κηδεμόνος του, ζῶντος ἀκόμη τοῦ ἀνικάνου πατρός του, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ, ἐνηλικιωθεὶς πλέον, ἀνέλαβε τὰ ἡνία τῆς ἀρχῆς. Τῷ 1587 ἄρχεται νέος πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Περσίας. Ὁ τουρκικὸς στρατός, νικήσας τοὺς Πέρσας, κατέλαβεν ὅλας τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Περσίας. Ὁ Ἀμπὰς βλέπων, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπροτίμησε νὰ συνάψῃ τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας (συνθήκη Κωνσταντινουπόλεως τῆς 21 Μαρτίου 1590), διὰ τῆς ὁποίας τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας ἤγγιζον τὴν Κασπίαν πρὸς Β. καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Καροὺν πρὸς Ν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ἀμπὰς διενοεῖτο νὰ ἐκδικηθῇ, ἡ χώρα του κατεκλύσθη ἐξ Ἀνατολῶν ὑπὸ τῶν Οὐζμπέκων, οἵτινες εἰσέβαλλον καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τὸ Χορασάν, ἀπειλοῦντες καὶ ἄλλας περσικὰς ἐπαρχίας. Μετ' ὀλίγον οἱ Οὐζμπέκοι ἐκυρίευσαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν ἱερὰν τῶν Περσῶν πόλιν Μεσχέτ. Ἀλλὰ τῷ 1597 ὁ Ἀμπάς, ἀναλαβὼν ἐκ τῆς κατατρυχούσης αὐτὸν ἀσθενείας, ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Οὐζμπέκους καὶ ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἐτησίας αὐτῶν ἐπιδρομάς. Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ σάχης ἐπελήφθη σοβαρῶς τῆς ἀνοργανώσεως τοῦ στρατοῦ, χρησιμοποιήσας καὶ τὰς ὑπηρεσίας δύο Ἄγγλων, τοῦ Robert Sherley καὶ τοῦ Anthony. Ἠλάττωσεν εἰς τὸ ἥμισυ τὸν στρατόν του, ἀνερχόμενον εἰς 60.000 ἐλαφροὺς ἱππεῖς, καὶ ὠργάνωσεν ἱππικὸν 10.000 καὶ πεζικὸν 10.000 ἀνδρῶν, ἐπίσης δὲ καὶ πυροβολικόν, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Τούρκων. Μιμούμενος δὲ τὸ παράδειγμα τούτων ἐστρατολόγησεν ἓν εἶδος γιανιτσαρικοῦ σώματος ἐκ Γεωργιανῶν καὶ Ἀρμενίων, οἵτινες ἐδέχοντο τὸν Ἰσλαμισμόν. Ὅπως δὲ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ραδιουργιῶν τῶν φυλάρχων τοῦ στρατοῦ, οἵτινες εἶχον εἰς χεῖρας ὅλην τὴν δύναμιν, ἵδρυσε τὸ τάγμα τῶν «Σὰχ-Σαβὰν» (=φίλων τοῦ σάχου). Εἰς τοῦτο ἐνεγράφοντο πλεῖστοι πολεμισταί, ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑπηρετοῦν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὸν βασιλέα, ὅστις ἀπέβαινεν οὕτως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν φυλάρχων. Οὕτω κατωρθώθη ἐντὸς μικροῦ νὰ καταρτισθῇ στρατὸς τακτικός, ἀντὶ τῶν τέως ἀπειθαρχήτων σωμάτων τῶν φυλάρχων. Βέβαιος πλέον περὶ τῆς νίκης, ὁ σὰχ-Ἀμπὰς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων, ἐκυρίευσε τὴν Ταμπρὶζ καὶ μετ' ὀλίγον ἐκέρδισε μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Τούρκων, πολὺ ἀνωτέρων ἀριθμητικῶς, παρὰ τὴν Οὐρμίαν λίμνην. 20 000 κεφαλαὶ Τούρκων ἐσωρεύθησαν εἰς πυραμίδα ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς τοῦ σάχου. Ὅλαι αἱ ἀπολεσθεῖσαι δυτικαὶ περσικαὶ ἐπαρχίαι ἀνεκτήθησαν καὶ ὁ λαὸς ἐπίστευσε πλέον ὅτι ἡ Σαφαβιτικὴ δυναστεία δύναται ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τῶν Τούρκων ἐν ἀνοικτῇ μάχῃ. Συγχρόνως ὁ Σὰχ-Ἀμπὰς εἰργάζετο διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνόρθωσιν τοῦ κράτους του. Κατεσκεύασεν ὁδοὺς καὶ γεφύρας, ἐπάταξε τὴν λῃστείαν καὶ διηυκόλυνε τὸ ἐμπόριον οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ξένων. Ἐπιδεικνύων δὲ καὶ θεοσέβειαν διήνυε πεζῇ τὸ ἀπὸ τῆς πρωτευούσης του Ἰσφαχὰν εἰς τὰ ἱερὰ προσκυνήματα τῆς Μεσχὲτ διάστημα (1.280 χλμ.), ἀκολουθούμενος καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ χιλιάδων ὑπηκόων του καὶ κατορθώσας οὕτω νὰ συνενώσῃ τοὺς Πέρσας, Τούρκους καὶ Ἄραβας τοῦ κράτους του εἰς μίαν ἑνιαίαν ἐθνότητα μὲ τὰ αὐτὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, χάρις εἰς τὸ ζωηρὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤρχισαν αἱ πρῶται σχέσεις τῆς Περσίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἤρχιζεν ἤδη καὶ θαλασσία συγκοινωνία μετὰ τὸν περίπλουν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ὑπὸ τοῦ Βαρθολομαίου Διὰς τῷ 1487. Ὁ Ἀλμπουκέρκος, ἐμφανισθεὶς τῷ 1507 εἰς τὰ παράλια τοῦ Περσικοῦ κόλπου, κατέλαβε τὴν νῆσον Ὀρμούζ. Καθ' ὅλον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οἱ Πορτογάλοι ἐκυριάρχησαν τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καταπιέζοντες παντοιοτρόπως τοὺς Πέρσας. Ὁ Ἀμπάς, μὴ ἔχων στόλον, ἠναγκάζετο νὰ ἀπρακτῇ. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Περσίας οἱ Ἄγγλοι, ἐπιζητοῦντες ἀγορὰς καταναλώσεως. Ὁ Σὰχ-Ἀμπὰς ὑπεδέχθη μετὰ προθυμίας τοὺς Ἄγγλους, ἐλπίζων ὅτι θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ διώξῃ τοὺς Πορτογάλους. Ὅταν ἐνεφανίσθη καὶ δεύτερον ἀγγλικὸν πλοῖον μὲ ἐμπορεύματα εἰς τὰ παράλια τῆς Περσίας, οἱ Πορτογάλοι ἐπετέθησαν ἐναντίον του, ἀλλ' ἡττήθησαν. Ὁ σάχης ἀντελήφθη τότε ὅτι εἶχε δίκαιον βασίζων τὰς ἐλπίδας του ἐπὶ τῶν Ἄγγλων. Βοηθούμενοι πράγματι ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων οἱ Πέρσαι ἐξεδίωξαν τοὺς Πορτογάλους καὶ κατέλαβον τὴν Ὀρμοὺζ καὶ ἄλλας νήσους. Ἔκτοτε αἱ σχέσεις τῶν Ἄγγλων μετὰ τῆς Περσίας παρέμειναν στεναί.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σὰχ-Ἀμπὰς ἡ Σαφαβιτικὴ δυναστεία ἐβασίλευσεν ἐπὶ ἕνα ἀκόμη αἰῶνα, ἀλλ' ἤρχισε πλέον ἡ παρακμή της. Ὁ σάχης Σαφί, ἔγγονος καὶ διάδοχος τοῦ Σὰχ-Ἀμπάς, διέταξε τὴν θανάτωσιν ὅλων τῶν συγγενῶν του, ἀρρένων καὶ θηλέων, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τῶν πλείστων στρατηγῶν καὶ μεγιστάνων, οἵτινες εἶχον κλείσει τὴν βα-

Digitized by Google

.είαν τοῦ πάππου του. Ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ιαστάσεως ταύτης ὁ σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας υράτ ὁ Δ΄ εἰσέβαλεν ἐπανειλημμένως εἰς Περιν καὶ ἔσφαξε τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων Χα.δάν, Ταμπρὶζ καὶ Βαγδάτης, προσαρτήσας μάστα τὴν τελευταίαν ταύτην.

Οἱ ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ Σαφὶ Σὰχ-Ἀμπὰς ὁ Β΄ .ὶ Σουλεϋμὰν-Σὰχ κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν γόητρον τῆς δυναστείας των, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ κα.πιν σάχου Χουσεῒν ἡ χώρα ἐξετέθη ἐξ ἀνατοων εἰς εἰσβολὰς τῶν Οὐζμπέκων καὶ τῶν Ἀφγάων, οἵτινες προήλασαν μέχρι τῆς πρωτευούσης σφαχάν, ἣν καὶ ἐπολιόρκησαν. Κατὰ τὴν πολιοραν ὁ διάδοχος Ταχμὰσπ διέφυγεν ἐκ τῆς πόως καὶ προσεπάθησε νὰ συναθροίσῃ στρατόν, .λ' ἀπέτυχε. Τέλος ἡ πεῖνα ἠνάγκασε τὸν σάχην ι συνθηκολογήσῃ καὶ ἡ Ἰσφαχάν, παραδοθεῖσα, .εηλατήθη ὑπὸ τῶν Ἀφγάνων. Ἡ δυναστεία τῶν αφαβιτῶν ἐφαίνετο ὁριστικῶς πεσοῦσα. Ἐκ τῆς ιταστάσεως ταύτης ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν Ρωσία καὶ ἡ Τουρκία. Πέτρος ὁ Μέγας ἐκυίευσε τὴν ὀχυρὰν πόλιν Ντερμπέντ (1722) καὶ ον κατόπιν χειμῶνα, ἐνῷ οἱ Ἀφγᾶνες ἐπολιόρουν τὴν Ρέστ, κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν ἐπαριαν Γκιλὰν (1723) ὡς καὶ τὴν πόλιν Βακοῦ. Βραύτερον ἐπῆλθον καὶ οἱ Τοῦρκοι. Προσήρτησαν Σιρβὰν καὶ τὴν Γεωργίαν καὶ τῷ 1724 συνῆαν μετὰ τῶν Ρώσων συμφωνίαν περὶ διαμελιμοῦ τῆς Περσίας. Ἡ Ρωσία θὰ ἐλάμβανεν ὅσα ὁάφη κατεῖχε καὶ τὰς τρεῖς παρακασπείους ἐπαρίας, ἡ δὲ Τουρκία τὰς δυτικάς, τὰς ὁποίας καεῖχε πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Σὰχ-Ἀμπάς. Βραδύερον οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Ταμπρὶζ καὶ τὸ .αμαδὰν καὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀφγάνων, παρὰ τὰς ἐκκλήσεις τούτων, ἐπικαλουένων τὸ κοινὸν σουννιτικὸν θρησκευτικὸν αἴθημα καὶ ζητούντων νὰ ἀποτρέψουν τοὺς Τούρους ἀπὸ πάσης συμπράξεως μετὰ τῶν ἀπίστων 'ώσων. Ἐν τούτοις οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐσταμάτησαν, .λλὰ καταλαβόντες τὴν Καζβὶν προήλασαν κατὰ ῆς Ἰσφαχάν. Ἀλλ' ἐπελθόντες οἱ Ἀφγᾶνες ἐνίησαν αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ ὁ σουλτᾶνος, θαυιάζων τὴν γενναιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀφγάων Ἐσρέφ, ὅστις ἀπέλυσεν ὅλους τοὺς Τούρκους .ἰχμαλώτους, συνῆψε μετ' αὐτοῦ εἰρήνην (13 Ὀ.τωβρίου 1727), ὑπογραφεῖσαν εἰς τὸ στρατόπεδον οῦ Χαμαδὰν καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνώριζε τὸν Εσρὲφ σάχην τῆς Περσίας, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ ιὗτος τὸν ἀνεγνώρισε χαλίφην τῶν Μουσουλμάων, ἄρα θρησκευτικὸν ἐπικυρίαρχόν του. Οὕτως Περσία παρέμενε διαμελισμένη μεταξὺ τῶν ?ώσων, τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀφγάνων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ ἔκπτωτος σάχης Ταμὰσπ ἐστρατολόγει, καὶ ὁ Ἐσρέφ, φοβούμενος ῆν ἀφύπνισιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Περῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ πρῶτος. Οἱ δύο στραοὶ συνηντήθησαν ἐν Μιχμὰν-ντόστ, παρὰ τὸ Νταμκάν, τῷ 1729. Οἱ Ἀφγᾶνες ἐπετέθησαν πρῶτοι, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Περσῶν καὶ ἐπὶ τέλους ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξεκένωσαν τὸ Ἰσφαχάν, φεύγοντες δὲ προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν φυλῶν τοῦ Βελουχιστάν, αἵτινες ἐφόνευσαν τὸν Ἐσρέφ.

Νέα ἀκμὴ τοῦ περσικοῦ κράτους. Ναδὶρ σάχ. Δυναστεία τῶν Καδζάρ. Τοῦ νικηφόρου περσικοῦ στρατοῦ ἀρχηγὸς ἦτο ὁ διάσημος κατόπιν σάχης Ναδίρ. Οὗτος τῷ 1732 ἐξεθρόνισε τὸν Ταχμὰσπ καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν τούτου, νήπιον 8 μηνῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σὰχ-Ἀμπὰς ὁ Γ΄, ἀσκῶν αὐτὸς τὴν πραγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ἀνακτήσας ἐν τῷ μεταξὺ ὅλας τὰς ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ Τούρκων κατεχομένας περσικὰς ἐπαρχίας, συνῆψε μετὰ τῆς Τουρκίας ἀνακωχὴν (19 Δεκεμβρίου 1733) καὶ τῷ 1736 συνθήκην εἰρήνης, ὑπογραφεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ μικροῦ Σὰχ-Ἀμπάς, ὁ Ταχμὰσπ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ συνελεύσεως τῶν εὐγενῶν Περσῶν σάχης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ναδὶρ-σάχ.

Ἀνελθὼν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τὸν θρόνον τῆς Περσίας, τὴν ὁποίαν ἠλευθέρωσεν ἐκ τῶν Ρώσων, Τούρκων καὶ Ἀφγάνων, ὁ σάχης οὗτος ἀνεδείχθη εἷς τῶν μεγαλυτέρων Ἀσιατῶν κατακτητῶν, καταδείξας στρατηγικὴν ἱκανότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἀνακήρυξίν του ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀφγάνων, ὅπως ἀνακτήσῃ τὰς ἀφγανικὰς ἐπαρχίας, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν Περσίαν ἐπὶ Σὰχ-Ἀμπάς. Ὁ Ναδὶρ διαθέτων ἰσχυρὰ τηλεβόλα ἐπολιόρκησε τὴν Κανδαχάρην ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἐκυρίευσε. Κατόπιν ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἐν ταῖς Ἰνδίαις κυριαρχούντων Μογγόλων, τῶν ὁποίων ἡ δυναστεία ἐκθηλυνθεῖσα εὑρίσκετο ἐν παρακμῇ. Ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατέλαβε τὴν Καβούλην, διῆλθε τὸ στενὸν τοῦ Χαϋμπέρ, κατέλαβε τὸ Πεσαβὲρ καὶ διέβη τὸν Ἰνδόν. Ὁ στρατὸς τοῦ ἐν Δελχὶ ἑδρεύοντος Μογγόλου ἡγεμόνος (σάχου) Μωχάμμετ συνήντησε τοὺς Πέρσας ἐν Καρνάλ, εἰς ἀπόστασιν 96 χιλιομ. Β. τῆς Δελχὶ (1738), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Δζουμνᾶ, ὅπου ὁ Μωχάμμετ σάχ, ἱδρύσας ὀχυρὸν στρατόπεδον, ἀνέμενε τὸν Ναδίρ. Οὗτος ἐδίσταζε νὰ ἐπιτεθῇ, ὅτε εἷς τῶν ὑπὸ τὸν Μωχάμμετ ὑποτελῶν ἐφορμήσας πρῶτος μὲ ἀσθενεῖς δυνάμεις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης, καθ' ἣν αὐτὸς μὲν συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἐνῷ ὁ ἰνδικὸς στρατὸς ἐτράπη εἰς φυγὴν ἀφοῦ ἔχασεν 20.000 νεκρούς. Ὁ Ναδὶρ καὶ πάλιν δὲν ἐπετέθη κατὰ τοῦ στρατοπέδου, ἀλλὰ περικυκλώσας τοῦτο ἤρχισε σφοδρὸν κανονιοβολισμόν. Βλέπων τότε ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ ὁ Μωχάμμετ, παρεδόθη, γενόμενος γενναιοφρόνως δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ναδίρ. Ἀλλ' ἐνῷ ἀντηλλάσσοντο φιλοφρονήσεις, ὁ νικητὴς εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Δελχί, ὅπου γυμνώσας κυριολεκτικῶς τοὺς κατοίκους ἀπεκόμισε λείαν ἀξίας 87.000.000 λιρῶν. Τὸν τόσον ὅμως πλοῦτον ὁ Ναδὶρ δὲν μετεχειρίσθη πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς οἰκονομικῶς κατεστραμμένης Περσίας, ἀλλ' ἐκράτησεν αὐτὸν φιλαργυρευθείς. Μετ' ὀλίγον ἔπνιξεν εἰς τὸ αἷμα μίαν ἐπανάστασιν ἐν Δελχὶ μετὰ τόσης ὠμότητος, ὥστε τὸ ἐπίθετον Ναδιρσαχὶ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν τῇ ἰνδικῇ ταύτῃ πόλει εἶναι συνώνυμον τῷ σφαγῇ. Νυμφεύσας κατόπιν τὸν υἱόν του Νασρουλλὰχ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μωχάμμετ, ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν Δελχί, διότι ἀντελαμβάνετο, ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν κρατήσῃ, καὶ προσήρτησεν ὅλας τὰς χώρας τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰνδοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον εἰς τὴν Περσίαν ἐπὶ Δαρείου τοῦ Α΄. Μετὰ δίμηνον παραμονὴν ἐν Ἰνδίαις ὁ Ναδὶρ-σὰχ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀφγανιστὰν ἀνευφημούμενος ὡς ὁ μεγαλύτερος Ἀσιάτης κατακτητὴς μετὰ τὸν Ταμερλᾶνον. Ἦτο ὅμως καὶ ὁ τελευταῖος, διότι οὐδεὶς ἔκτοτε ἐνεφανίσθη τοιοῦτος ἐν Ἀσίᾳ.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Ναδὶρ-σὰχ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Βουχάρας, τῆς ὁποίας ὁ ἡγεμὼν ὑπετάγη χωρὶς νὰ πολεμήσῃ, δεχθεὶς τὸν Ὦξον ποταμὸν ὡς σύνορον τῆς Περσίας, πληρώσας κολοσσιαῖον χρηματικὸν ποσὸν καὶ ἀναλαβὼν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχῃ ὡρισμένον ἀριθμὸν ἀνδρῶν εἰς τὸν περσικὸν στρατὸν (1740). Ἀμέσως μετὰ τὴν Βουχάραν ὁ Ναδὶρ κατέκτησε τὴν Χίβαν. Ἡ Περσία ἐπεξετάθη πέραν τῶν συνόρων τοῦ μεγάλου κράτους τῶν Σαφαβιτῶν καὶ ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου στρατιωτικοῦ κράτους. Ἂν ὁ Ναδὶρ εἶχε πρὸς τῇ στρατηγικῇ καὶ διοικητικὴν ἱκανότητα, ἴσως θὰ διετήρει τὰς κτήσεις της. Ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι καὶ ὁ κολοσσιαῖος πλοῦτος ἐμέθυσαν τὸν Ναδίρ. Τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθε μὲ ἐκδηλώσεις ὠμότητος, αἵτινες κατέστησαν αὐτὸν μισητὸν εἰς τοὺς ὑπηκόους του. Τῷ 1741 ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ Καυκάσου οἰκούντων Λεσγίων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ὑπῆρξεν ἀτυχής, διότι οἱ Λέσγιοι, καταφυγόντες εἰς τὰ δάση, ἐπροξένησαν σημαντικὰς ἀπωλείας εἰς τοὺς Πέρσας, ἀναγκασθέντας ἐπὶ τέλους νὰ ὑποχωρήσουν. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τῶν Λεσγίων προὐκάλεσεν ἐξεγέρσεις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Περσίας, αἵτινες κατεστάλησαν ταχέως. Ὑποπτευόμενος τὸν υἱόν του, τοῦ ὁποίου ἐφθόνει τὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν, διέταξε νὰ τυφλωθῇ. Ὁ βασιλόπαις ὑπέστη τὴν τύφλωσιν ἀναφωνήσας: «Ἐξώρυξες ὄχι τοὺς ἰδικούς μου, ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Περσίας». Περιπλακεὶς κατόπιν εἰς νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ἕνεκα θρησκευτικῶν λόγων, κατετρόπωσε μέγαν τουρκικὸν στρατόν, κυριεύσας καὶ ὁλόκληρον τὸ πυροβολικόν του, καὶ ἠνάγκασε τὴν Τουρκίαν νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης τοῦ Κερντὲν (4 Σεπτεμβρίου 1746). Ἀλλ' ἦτο ἡ τελευταία του νίκη. Ὑποπτεύων τοὺς πάντας, εἶχε θανατώσει τόσους ἐκ τῶν τέως πιστῶν ἀξιωματικῶν του, ὥστε ἔμεινε πλέον ἀνυπεράσπιστος καὶ ὑποστὰς ἐπίθεσιν τῆς σωματοφυλακῆς του ἐφονεύθη μετὰ λυσσώδη ἀντίστασιν (1747).

Ὁ θάνατος τοῦ Ναδὶρ ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς ἑτερογενοῦς στρατιᾶς του. Οἱ Ἀφγᾶνες ἐπέστρεψαν εἰς Κανδαχὰρ καὶ ἐφοδιασθέντες διὰ σημαντικοῦ θησαυροῦ χρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐλήστευσαν καθ' ὁδόν, ἵδρυσαν τὸ νεώτερον κράτος τοῦ Ἀφγανιστάν. Εἰς τὸ Χορασὰν ἐσχηματίσθη ἰδιαίτερον κράτος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Ἀφγανιστάν, ἐνῷ ἐν τῇ κυρίως Περσίᾳ, ὁ Μωχάμμετ Ἀλῆ χάν, υἱὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Ναδὶρ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς σταδιοδρομίας τοῦ φονευθέντος ἀρχηγοῦ τῆς φυλῆς τῶν Καδζάρ, Φὲτχ-Ἀλῆ χάν, συναθροίσας στρατὸν κατελάμβανε τὰς παρακασπείους ἐπαρχίας. Ἄλλος μνηστὴρ τοῦ θρόνου, ὁ Κερὶμ χάν, ἀνήκων εἰς τὴν ἐν Φὰρς φυλὴν τῶν Ζένδ, φονεύσας δύο ἀντιπάλους του, ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Περσίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σιράζ, λαβὼν τὸν τίτλον βεκὶλ (ἀντιβασιλεύς), γενόμενος ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ζένδ. Αὕτη ἡγεμόνευσε μέχρι τοῦ 1794, ὅτε ὁ εἰς τὴν τουρκικὴν φυλὴν τῶν Καδζὰρ ἀνήκων Ἀγὰ Μωχάμμετ χάν, κερδήσας τὸν βεζύρην Χατζῆ Ἰμπραχίμ, ἐνίκησεν ἐν μάχῃ τὸν τελευταῖον ἡγεμόνα τῆς δυναστείας ταύτης, τὸν Λούτφ Ἀλῆ καὶ συλλαβὼν ἐθανάτωσεν αὐτόν.

Ἡ Περσία καὶ ὁ ἀγγλορρωσικὸς ἀνταγωνισμός. Οὕτως ἀνῆλθε τὸν θρόνον ἡ δυναστεία τῶν Καδζάρ, ἥτις ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 1925, ἤτοι 129 περίπου ἔτη. Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου ὁ Ἀγᾶ Μωχάμμετ χὰν ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Γεωργίας Ἡρακλείου, ὅστις, ἀνακηρύξας τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας του, προσήρτησεν ὅλας τὰς μέχρι τοῦ Ἀράξου ἐπαρχίας καὶ συνῆψε συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τοῦ τσάρου. Οὗτος ὅμως δὲν ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Γεωργίας, ὅστις πολεμήσας κατὰ τῶν Περσῶν, ἐχόντων δυνάμεις πολὺ ἀνωτέρας, ἡττήθη. Ἡ Τιφλίς, πρωτεύουσα τῆς Γεωργίας, κατελήφθη ὑπὸ τῶν νικητῶν, οἵτινες ἔσφαξαν τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀναπήρους καὶ ἐξηνδραπόδισαν τὰ γυναικόπαιδα. Κατόπιν ἐκυρίευσε τὸ Χορασὰν καὶ ὑπέβαλεν εἰς βασανιστήρια τὸν Σὰχ-Ρούχ, ὅπως παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τοὺς ἐκ Δελχὶ πολυτίμους λίθους, τοὺς ὁποίους ἔκρυπτεν. Ὁ Ρούχ ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀγᾶ Μωχάμμετ μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη ὑπὸ δύο σωματοφυλάκων του (1797).

Ὁ διάδοχός του Φὲτχ-Ἀλῆ σάχ, ὑπείκων εἰς ἀγγλικὰς εἰσηγήσεις, ἠπείλησε τὸ Ἀφγανιστάν. Ἐλέγετο τότε ὅτι ὁ Ναπολέων καὶ ὁ τσάρος ἤθελον νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν σάχην πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐν Ἰνδίαις. Ὁ Φὲτχ Ἀλῆ ὅμως ἠκολούθησεν ἀγγλικὴν πολιτικὴν χάρις εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ Μάλκολμ, διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1805 ἔφθασεν εἰς Τεχεράνην ἀντιπρόσωπος τοῦ Ναπολέοντος, πολεμοῦντος τότε κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ ὑποσχομένου εἰς τὸν σάχην τὴν Γεωργίαν ἂν ἤθελε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ Φὲτχ Ἀλῆ ὅμως δὲν ἤθελε κατ' ἀρχὰς νὰ ἀκούσῃ τὰς προτάσεις ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐθανάτωσε τὸν βασιλέα του, ἐπὶ τέλους ὅμως συγκατετέθη· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ναπολέων συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ ὁ σάχης ἔχασε τὴν ἐλπίδα ν' ἀνακτήσῃ τὴν Γεωργίαν. Τῷ 1813, κατόπιν ματαίων προσπαθειῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς χώρας ταύτης, ὁ σάχης συνῆψε μετὰ τῆς Ρωσίας τὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Γκιουλιστάν. Τῷ 1814 ὁ σάχης ὑπέγραψε μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Περσία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ συμμαχήσῃ καὶ νὰ μὴ συμπράττῃ στρατιωτικῶς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἀγγλίας, ἔναντι ἐτησίου χορηγήματος 150.000 ἀγγλικῶν λιρῶν. Μετὰ 14 ἔτη ἡ Περσία ἀπεπειράθη πάλιν νὰ κατακτήσῃ τὴν Γεωργίαν, ἡττηθεῖσα ὅμως ὑπέγραψε μετὰ τῆς Ρωσίας τὴν συνθήκην τοῦ Τουρκμὲν-τσάϊ (1828), δι' ἧς ὁ Ἀράξης ὡρίσθη ὡς σύνορον τῆς Περσίας. Αὕτη ἀνεγνώρισεν ὅτι πᾶσα πολεμικὴ ἐπιχείρησις κατὰ τῆς Ρωσίας ἦτο ματαία καὶ διὰ τοῦτο ἔστρεψε τὴν προσοχήν της εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, ἀντιπραττόντων τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἐφοβοῦντο τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε ἐν Περσίᾳ ρωσικὴν ἐπιρροήν. Τῷ 1837 ὁ διάδοχος τοῦ Φὲτχ Ἀλῆ, Μωχάμμετ-σάχ, ἐπεχείρησε σοβαρὰν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Ἀφγανιστάν, ἀλλὰ παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας του δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Χεράτην, ἀπειληθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πολιορκίαν. Ἀπέθανε τῷ 1848, ἀφήσας τὴν Περσίαν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς χρεοκοπίας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νασρεντὶν (Νασὶρ-οὺτ-ντίν), ἔχων βεζύρην ἱκανὸν καὶ τίμιον, τὸν Μιρζᾶ Τακὶ χάν, εἰσήγαγεν ἱκανὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Περσίαν, ὑπείκων ὅμως εἰς ραδιουργίας τῆς μητρός του κατεδίκασε τοῦτον εἰς θάνατον. Ἔκτοτε ἐκυβέρνησε κακῶς, ἔχων νὰ πολεμήσῃ καὶ τὴν ἐκ Σιρὰζ ἐκπορευθεῖσαν νέαν θρησκείαν τοῦ Μπὰπ (βλ. *Βάβ*). Ἡ ἐπακολουθήσασα περίοδος ἐσημείωσε σημαντικὴν αὔξησιν τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς ἐν Περσίᾳ. Οἱ Ρῶσοι ἀπέκτησαν ναυτικὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ἐν τῇ Κασπίᾳ περσικῆς νήσου Ἀσοὺρ-ἀδᾶ, ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστραμπάτ, καθ' ὑποκίνησιν δὲ αὐτῆς ἡ Περσία ἐπεδίωξε πάλιν νὰ κατακτήσῃ τὴν Χεράτ. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία ἠνάγκασε τὴν περσικὴν κυβέρνησιν νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην, δι' ἧς παρῃτεῖτο πάσης ἐπιχειρήσεως κατὰ τῆς ἀφγανικῆς ταύτης πόλεως. Ἡ συνθήκη αὕτη προεκάλεσεν ἀγανάκτησιν ἐν Περσίᾳ. καὶ ἐπῆλθε διακοπὴ τῶν ἀγγλοπερσικῶν σχέσεων. Ἡ Περσία κατέλαβε τὴν Χεράτην (1856), ἀλλ' ἡ Ἀγγλία, ὑποκινήσασα τὸν ἐμίρην τοῦ Ἀφγανιστὰν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Περσίας, ἀπεβίβασε στρατὸν εἰς Μπουσίρ, ὅστις ἐνίκησε τοὺς ἐναντίον αὐτοῦ σταλέντας Πέρσας. Ἡ Περσία ἐζήτησε τότε τὴν εἰρήνην, καὶ ὑπεγράφη τῷ 1657 ἐν Παρισίοις συνθήκη, δι' ἧς ὁ σάχης ἐδέχθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Χεράτην καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἀφγανιστάν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ σάχης τῆς Περσίας, εἶδε τὴν Ρωσίαν προχωροῦσαν εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀσίαν καὶ ἐπιβάλλουσαν εἰς τὴν Περσίαν σύνορα μειονεκτικά, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν Ἀγγλίαν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὸ Βελουχιστάν, ἐνῷ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἤρχισε κίνησις πρὸς ἐπίτευξιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Ὁ Ναστρεντὶν ἦτο κατὰ τὴν νεότητά του ἡγεμὼν φιλελεύθερος. Ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Περσίᾳ τῷ 1876 ἔπεισεν αὐτὸν νὰ στραφῇ κατὰ πάσης νεωτεριστικῆς κινήσεως, γενόμενος ἡγεμὼν ἀπολυταρχικώτατος. Ὁ Νασρεντὶν ἐδολοφονήθη τῷ 1896 ὑφ' ἑνὸς βαβιστοῦ.

Ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις καὶ τὸ Σύνταγμα. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μοζαφὲρ-ἐτ-ντὶν ἦτο ἡγεμὼν ἀσθενὴς τὸν χαρακτῆρα. Κατεχρεώθη εἰς τὴν

Digitized by Google

Ρωσίαν καὶ κατεσπατάλησε τὸ χρῆμα εἰς ταξίδια ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς εὐνοουμένας του, ἐνῷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἤγειρε κεφαλὴν ἡ λῃστεία καὶ ἐπεκράτει πλήρης ἀναρχία. Συγχρόνως ἐνισχύετο καὶ ἡ ὑπὲρ φιλελευθέρου καθεστῶτος κίνησις, ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ *Δζεμαλεδδὶν-ἐλ-'Αφγανῆ* (βλ. λ.), ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρέσβεως τῆς Περσίας πρίγκιπος Μελκών, Ἀρμενίου. Τῷ 1905 ἐξερράγη τὸ καθ' αὐτὸ συνταγματικὸν κίνημα, στρεφόμενον κυρίως κατὰ τοῦ βεζύρου, ὡς ὑπευθύνου τῶν σπαταλῶν τοῦ σάχου καὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἀναρχίας. Οἱ φιλελεύθεροι, ἔμποροι κυρίως, συνεκεντρώθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ κλήρου εἰς τὸ παρὰ τὴν Τεχεράνην προσκύνημα τοῦ Ἀβδοὺλ Ἀζίμ. Ὁ σάχης ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὸν βεζύρην του καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἵδρυσιν ἑνὸς Ἀνταλετχανὲ (Οἴκου δικαιοσύνης), ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν προσκυνητῶν ἡ ὑπόσχεσις αὕτη δὲν ἐτηρήθη. Ἀπεναντίας ἐλήφθησαν μέτρα κατὰ τῶν φιλελευθέρων. Ὡς ἐκ τούτου ἐξερράγη νέον κίνημα διὰ συγκεντρώσεως τῶν μουτζεχίτ (ἱερονομοδιδασκάλων) εἰς τὴν πόλιν Κούμ, ἀπειλούντων νὰ κηρύξουν τὴν χώραν κατηραμένην, ἐνῷ χιλιάδες Περσῶν συνεκεντροῦντο εἰς τὴν ἐν Τεχεράνῃ ἀγγλικὴν πρεσβείαν, ζητοῦντες τὴν σύγκλησιν ἐθνοσυνελεύσεως ὑπὸ τοῦ σάχου, νοσοῦντος τότε σοβαρῶς. Οὗτος ὑπεχώρησεν ἐπὶ τέλους καὶ ἐκήρυξεν ὁ ἴδιος τὴν ἔναρξιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1906. Τὸν Μοζαφερεντὶν διεδέχθη ὁ υἱός του Μωχάμμετ Ἀλῆ, ἡγεμὼν ἀπολυταρχικῶν φρονημάτων. Ἀνεκάλεσε τὸν ἀντιδραστικὸν βεζύρην τοῦ πάππου του εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπεχείρησε νὰ καταργήσῃ τὸ Σύνταγμα. Μὴ διαθέτων ὅμως εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους χρήματα ὅπως ἐξαγοράσῃ ὀπαδούς, ἐζήτησε τὴν ψήφισιν δανείου ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ὁ βεζύρης ὅμως ἐδολοφονήθη, ὁ φονεὺς αὐτοκτονήσας ἐτιμήθη ὡς ἐθνικὸς ἥρως καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἠνάγκασε τὸν σάχην νὰ διορίσῃ βεζύρην τὸν ἐν Ὀξφόρδῃ σπουδάσαντα Νάσιρ-οὐλ-μούλκ. Ἀλλ' ὁ σάχης ἐξηκολούθει τὰς προσπαθείας του ὅπως κλείσῃ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, αὕτη δὲ ἤρχισε νὰ στρατολογῇ σώματα ἐθελοντῶν καθ' ἅπασαν τὴν Περσίαν. Βλέπων τὴν κίνησιν ταύτην ὁ σάχης ἔστειλεν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν πανηγυρικὸν ὅρκον ἐπὶ τοῦ Κορανίου, διαβεβαιῶν ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τὸ Σύνταγμα. Μετὰ ἓξ ὅμως μῆνας ἐβομβάρδισε τὸ βουλευτήριον καὶ συνέλαβε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φιλελευθέρων. Εἰς ἀπάντησιν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Ταμπρίζ. Σαχικὰ στρατεύματα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1909 ρωσικὰ στρατεύματα, εἰσελθόντα εἰς Περσίαν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν πρὸς προστασίαν τῶν Ρώσων ὑπηκόων. Ἐν τῷ μεταξὺ κατηρτίσθησαν ἐθελοντικὰ σώματα ἐν Ρέστ καὶ Ἰσφαχάν, τὰ ὁποῖα εἰσῆλθον εἰς Τεχεράνην, ἐνῷ ὁ σάχης ἐξελθὼν ἐστρατοπέδευεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν καὶ κατόπιν κατέφυγεν εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν. Κηρυχθεὶς τότε ἔκπτωτος τοῦ θρόνου ἀπῆλθεν ἐκ Περσίας, καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐπεκράτησε, στοιχίσασα ἐλαχίστας ἀπωλείας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπήρχετο σημαντικὴ μεταβολὴ ἐν τῇ διπλωματικῇ καταστάσει τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀνάγκη συμπράξεως ἐναντίον τῶν προόδων τῆς Γερμανίας ἐν Τουρκίᾳ ἤγαγε τὴν Ἀγγλίαν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ περὶ Περσίας, ὅπου ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος ἐξηκολούθει σφοδρὸς ἀγγλορρωσικὸς ἀνταγωνισμός. Οἱ Ρῶσοι, ἔχοντες βλέψεις ἐπὶ τῆς πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδοῦ, ἀπέφευγον τὴν συνεννόησιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ρωσικὴν συμφοράν, εἰς ἣν ἀπέληξεν ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος τοῦ 1904, τὸ ρωσικὸν στρατιωτικὸν κόμμα κατεῖδε τὴν ἀνάγκην προσεγγίσεως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Οὕτως ὑπεγράφη ἡ ἀγγλορρωσικὴ συμφωνία τοῦ 1907, τῆς ὁποίας τὸ περὶ Περσίας μέρος ὁρίζει ὅτι αἱ δύο Δυνάμεις «θέλουσι σεβασθῇ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τῆς Περσίας», ἀναλαμβάνουν δὲ ἑκατέρα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ζητῇ προνόμια εἰς περιοχὰς συνορευούσας πρὸς τὰ σύνορα τῆς ἄλλης καὶ καθώριζον δύο ζώνας ἐμπορικῆς ἐπιρροῆς, τὴν ρωσικήν, περιλαμβάνουσαν τὴν βόρειον καὶ τὴν κεντρῴαν Περσίαν, καὶ τὴν ἀγγλικήν, ἐκτεινομένην εἰς τὰς ἐρήμους τῆς νοτιοανατολικῆς Περσίας. Ἡ συμφωνία αὕτη ἦτο ἐπωφελεστέρα διὰ τὴν Ρωσίαν, ἥτις βαθμιαίως προσήρτα ἐδάφη τῆς ρωσικῆς ζώνης. Ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἠκύρωσαν τὴν συμφωνίαν ταύτην.

Τὰ σύγχρονα γεγονότα. Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος. Ἡ δικτατωρία τοῦ Πεχλεβῆ. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Μωχάμμετ Ἀλῆ, τὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ υἱός του σουλτὰν Ἀχμέτ, παῖς ἀκόμη τὴν ἡλικίαν. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς βασιλείας του ἤρχισαν ἐπικρατοῦντα ἐν τῇ ἐσωτερικῇ πολιτικῇ τὰ στοιχεῖα τῶν ἄκρων ὑπὸ τὸν Μοσταφὶ-οὐλ-μεμαλὶκ καὶ τὸν Ἀρμένιον στρατηγὸν Γεπρὲμ χάν. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις διῃρέθη εἰς πολλὰ κομμάτια καὶ αἱ ὑπουργικαὶ κρίσεις ἦσαν συχναί. Ρωσικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὸ Καζβὶν πρὸς προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς Ρωσίας, ἐνῷ ἡ Ἀγγλία ἐπέμενεν εἰς τὴν τήρησιν τῆς συμφωνίας τοῦ 1907, ἥτις ἀπηγόρευε πᾶσαν ἐπέμβασιν. Λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναρχίας ἀνεγνωρίσθη τότε ἡ ἀνάγκη τῆς προσλήψεως ξένων ὀργανωτῶν, ἀνηκόντων εἰς οὐδέτερα κράτη. Εἷς Ἀμερικανός, ὁ Morgan Shuster, ἀνέλαβεν ὡς γενικὸς οἰκονομικὸς ἔφορος τὴν ἀνοργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν διὰ μίαν τριετίαν μὲ τέσσαρας βοηθούς. Ἀλλ' ἐνῷ ἤρχιζε τὸ ἔργον τῆς ἀνοργανώσεως, ὁ τέως σάχης Μωχάμμετ Ἀλῆ ἀπέβη ἀπροόπτως ἐκ Ρωσίας εἰς Γκιουμοὺς-Τεπέ, ἐπὶ τῆς Κασπίας, καὶ ἀπεπειράθη ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του, ἐνῷ ὁ ἀδελφός του Σαλὰρ-οὺτ-ντοβλὲ ὕψωνε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸ περσικὸν Κουρδιστάν, δῆθεν διὰ τὸν ἔκπτωτον ἀδελφόν του. Τὸ διπλοῦν τοῦτο κίνημα ἀπέτυχε χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ Γεπρὲμ χὰν καὶ τὰς οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Σοῦστερ. Ἀλλ' ἡ Ρωσία ἀντέπραττεν ἐναντίον τῶν ἐνεργειῶν τούτου καὶ ἀξιοῦσα τὴν πληρωμὴν τοῦ πρὸς αὐτὴν χρέους ἑνὸς ἀδελφοῦ τοῦ τέως σάχου, ἔδωκε τελεσίγραφον πρὸς τὴν περσικὴν κυβέρνησιν ζητοῦσα καὶ τὴν παῦσιν τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀνοργανωτοῦ, ἄλλως ρωσικὸς στρατὸς θὰ προήλαυνε κατὰ τῆς Τεχεράνης. Αἱ σχετικαὶ παραστάσεις τῆς Ἀγγλίας εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν καὶ ἀνεμένετο ἡ εἴσοδος εἰς τὴν πρωτεύουσαν ρωσικῶν στρατευμάτων προελαυνόντων ἐκ Καζβίν. Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν τὴν κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὡς ἀντιβασιλεὺς ὁ Νάσιρ-οὐλ-μούλκ (Δεκέμβριος 1911), ὅστις, διαλύσας τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ἐδέχθη τὸ ρωσικὸν τελεσίγραφον καὶ ἀπέλυσε τὸν Σοῦστερ. Ἡ διεύθυνσις τῶν οἰκονομικῶν παρεδόθη εἰς τὴν βελγικὴν τελωνειακὴν ἀποστολήν.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἡ τόσον μακρὰν κειμένη Περσία, ἂν καὶ οὐδετέρα, ἔγινε τὸ θέατρον ἐνεργειῶν τῶν ἐμπολέμων. Ἡ Γερμανία εἶχε προηγουμένως ἀκόμη κερδίσει ἱκανὴν ἐπιρροὴν ἐν Περσίᾳ. Ἐν Τεχεράνῃ ἱδρύθη σχολὴ μὲ Γερμανοὺς διδασκάλους καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 οἱ Γερμανοὶ κατέβαλλον προσπαθείας, ὅπως ἐγκατασταθοῦν κάπου εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ἀντενεργούντων πάντοτε τῶν Ἄγγλων. Τῷ 1906 ἡ ἑταιρεία Hamburg-Amerika ἵδρυσε γραμμὴν Περσικοῦ κόλπου. Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου (Ἰούλιος 1914) ἡ Γερμανία κατέβαλε προσπαθείας ὅπως παρασύρῃ τὴν Περσίαν καὶ τὸ Ἀφγανιστὰν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας. Τὸ γερμανικὸν εὔδρομον «Emden» εὑρίσκετο τότε εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Οἱ Γερμανοὶ ἵδρυσαν ἐν Περσίᾳ ἀντιαγγλικοὺς συνδέσμους, ἐξηγόρασαν τοὺς Σουηδοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς χωροφυλακῆς, εἰς τὸ Σιρὰζ ἐφονεύθη ὁ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁλόκληρος ἡ ἀγγλικὴ παροικία ὡδηγήθη εἰς τὴν παραλίαν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1915 Γερμανοὶ ἀξιωματικοί, ἐλθόντες ἐκ Βαγδάτης μὲ τουρκικὸν στρατὸν εἰς Κερμανσάχ, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἄγγλους. Ἐπίσης οἱ Γερμανοὶ ἐπεκράτουν ἐν Ἰσφαχὰν καὶ κατόπιν ἐν Τὲζδ καὶ Κιρμάν. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1915 ἑπτὰ ἐκ τῶν 17 ὑποκαταστημάτων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Περσικῆς τραπέζης (ἑταιρείας ἀγγλικῆς) εὑρίσκοντο εἰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν καὶ ὅλαι αἱ ἀγγλικαὶ παροικίαι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Περσίας, ἐνῷ γερμανικαὶ ἀποστολαὶ εἰσεχώρουν εἰς Ἀφγανιστὰν καὶ Βελουχιστὰν καὶ προσεπάθουν εἰς μάτην νὰ παρασύρουν τοὺς Ἀφγάνας. Ἀλλὰ ρωσικὰ στρατεύματα καταλαβόντα τὸ Ἐνζελῆ προήλασαν πρὸς τὴν Τεχεράνην καὶ οἱ πρέσβεις Τουρκίας καὶ Γερμανίας ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἐκεῖθεν. Κατὰ τὸ 1916 τὰ ἐν Περσίᾳ γεγονότα ἠκολούθησαν τὰς περιπετείας τῆς ἀγγλικῆς ἐκστρατείας τῆς Μεσοποταμίας. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἄγγλων ἐκ Κτησιφῶντος, τουρκικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὸ Κερμανσὰχ καὶ προήλαυνον πρὸς τὸ Χαμαδάν. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἄγγλων πᾶς γερμανικὸς κίνδυνος ἐξέλιπεν ἐν Περσίᾳ καὶ οἱ Ἄγγλοι ἐπεκράτησαν καθ' ὅλην τὴν γραμμήν.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Περσία συνῆψε μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὴν σύμβασιν τῆς 19ης Αὐγούστου 1919, διὰ τῆς ὁποίας ἐξησφαλίζετο ἡ ἀκεραιότης τῆς Περσίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἐπιρροή. Βραδύτερον συνήφθη καὶ ρωσοπερσικὴ συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ρωσία ὑπέσχετο νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Περσίας, κατήργει τὴν ἀγγλορρωσικὴν συμφωνίαν τοῦ 1907, διέγραφε τὰ καθυστερούμενα περσικὰ δάνεια καὶ παρῃτεῖτο τοῦ ἐκ τῆς συνθήκης τοῦ Τουρκμὲν-τσάϊ ἀποκλειστικοῦ προνομίου ἀκτοπλοΐας ἐν τῇ Κασπίᾳ, ὡς καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἑτεροδικίας τῶν Ρώσων ὑπηκόων καὶ ὅλων τῶν εἰς Ρώσους παραχωρηθέντων προνομίων. Μόλις ὅμως ὑπεγράφη ἡ συνθήκη αὕτη, ἐξερράγη ἐν Τεχεράνῃ κίνημα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σεγὶτ Ζιὰ-οὺτ-ντὶν, ἐκδότου μιᾶς ἐθνικιστικῆς ἐφημερίδος, καὶ 3.000 Ρῶσοι Κοζάκοι ἐβάδισαν ἐκ Καζβὶν κατὰ τῆς Τεχεράνης πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κινηματιῶν. Βλέπων τὴν τοιαύτην ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ὁ Ζιὰ-οὺτ-ντὶν ἔφυγεν εἰς Βαγδάτην (3 Ἀπριλίου 1921).

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀρχίζει ἡ δρᾶσις τοῦ Ριζᾶ χάν, νεαροῦ ἀξιωματικοῦ τῆς μεραρχίας τῶν Περσῶν Κοζάκων, καταγομένου ἐκ Σαβὰτ-Κοὺχ τῆς ἐπαρχίας Μαζενταράν. Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ζιὰ-οὺτ-ντίν, ὁ Ριζᾶ χὰν ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαταστήσῃ κυβέρνησιν ἰδικήν του, ἀναλαμβάνων αὐ[...] τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὑπὸ τὸν Κα[...] ἐς-Σολτάνα, παλαιὸν πολιτικόν, ὡς πρωθυπουρ[...]. Ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ στρα[...] διὰ τὰ δικτατορικά του σχέδια, μετέφερε τμήμ[...] τινα τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὸ ὑπο[...]γεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, λαβὼν οὕτως εἰς χεῖ[...] τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τ[...] ἀνδρῶν. Οὕτω κατήρτισε πειθαρχοῦσαν δύνα[...] ἐκ 40.000 ἀνδρῶν, ὑπέταξε τὰς μακρινὰς ἡμι[...]ξαρτήτους φυλὰς καὶ ἐξησφάλισε πρωτοφανῆ [...] τὴν Περσίαν τάξιν. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1921 ἐ[...]λεσεν εἰς Περσίαν μεγάλην ἀμερικανικὴν οἰκο[...]μικὴν ἀποστολὴν ὑπὸ τὸν A. C. Millspaugh, ἡ[...] ἀνέλαβε σοβαρῶς τὴν ἀνοργάνωσιν τῶν οἰκον[...]κῶν τῆς χώρας. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1923 ὁ [...]ρὸς σουλτᾶνος Ἀχμὲτ Σουλτὰν ἔφυγεν εἰς Εὐ[...]πην, μεθ' ὃ ὁ Ριζᾶ χάν, διορίσας ἑαυτὸν βεζύ[...] ἐκάλεσε τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Τὸν Φεβρουάριον [...] 1925 ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχεν ἀπὸ τὴν ἐθνοσυνέλ[...]σιν νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν ἀπεριόριστον στρατ[...]τικὴν ἐξουσίαν, δυναμένην νὰ ἀνακληθῇ μόνον [...] ψηφίσματος αὐτῆς, γενόμενος οὕτω τελείως ἀ[...]ξάρτητος ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ σάχου. Τῇ 31 [...]κτωβρίου 1925 ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκήρυξε τὸν [...]χην ἔκπτωτον τοῦ θρόνου καὶ συνεκλήθη συ[...]κτικὴ συνέλευσις, ἥτις ἐξέλεξε τὸν Ριζᾶ χάν, [...]βόντα ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἱστορικὸν ἐπίθετον Πεχ[...] (ἥρως), σάχην μὲ δικαίωμα διαδοχῆς εἰς τοὺς ἀ[...]γόνους του. Τῇ 15 Δεκεμβρίου 1925 ὁ νέος σά[...] ὡρκίσθη πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τὴν 16ην ἀ[...] κηρύχθη σάχης ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν μέσῳ ἑορτῶν [...] πανηγύρεων. Μετά τινας ἑβδομάδας ὁ πρωτότο[...] υἱὸς τοῦ Σαποὺρ (Σαπὼρ) Μωχάμμετ Ριζᾶ ἀνε[...]ρύχθη διάδοχος, τῇ δὲ 25 Ἀπριλίου 1926 ὁ Π[...]χλεβῆ ἐστέφθη σάχης. Τῷ 1928 ὁ Πεχλεβῆ [...]τήργησε τὰ προνόμια τῆς ἑτεροδικίας τῶν ἀλ[...]δαπῶν (28 Μαΐου) καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσ[...] πρὸς συνομολόγησιν νέων συνθηκῶν. Τὸν Σεπτ[...]βριον τοῦ 1928 παρεχωρήθη εἰς τὴν Περσίαν ἕδ[...] εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ νέου σάχου ἡ Πε[...]σία εἰσῆλθεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ὁδὸν τῶν νε[...]τεριστικῶν προόδων, ἀκολουθοῦσα ἐν τούτῳ [...] παράδειγμα τῆς Τουρκίας, μετὰ τῆς ὁποίας κ[...] καλλιεργεῖ φιλικὰς σχέσεις, ἰδίᾳ κατόπιν τῆς ἐ[...] Τεχεράνην ἐπισκέψεως τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ τ[...] Ἐξωτερικῶν Τεβφὴκ Ρουσδῆ βέη (1931).

Αἱ ἑλληνοπερσικαὶ σχέσεις. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει [...]νικὸν προξενεῖον ἐν Τεχεράνῃ, ἄμισθον δὲ του[...]τον ἐν Ταμπρίζ, ἀμφότερα μὴ λειτουργοῦντα. [...] προστασία τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἦτο [...] ἐκ τούτου ἀνατεθειμένη εἰς τὴν ἐν Τεχεράνῃ γαλ[...]κὴν πρεσβείαν. Μετὰ τὴν κατάργησιν ὅμως τ[...] ἑτεροδικίας, παραιτηθείσης τῆς Γαλλίας, ἡ προστ[...]σία τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἀνετέθη εἰς τ[...] ἐν Λονδίνῳ ἑλληνικὴν πρεσβείαν. Εἴς τινας περιπ[...]σεις περὶ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἀσχολεῖτ[...] καὶ ἡ ἐν Τεχεράνῃ ἀγγλικὴ πρεσβεία. Μεταξὺ Ἑ[...]λάδος καὶ Περσίας ὑπεγράφη τὴν 9 Ἰανουαρ[...] 1931 σύμβασις ἐγκαταστάσεως ἐμπορίας καὶ να[...]τιλίας μὴ τεθεῖσα ἀκόμη (1932) ἐν ἰσχύει. Ἐν τ[...] μεταξὺ ἰσχύει ὁ ὅρος τοῦ μᾶλλον εὐνοουμέν[...] κράτους.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛ[...]

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ γλῶσσα τῶν *Περσῶν* διακρίνε[...]ται: 1) Εἰς τὴν *ἀρχαίαν* ***περσικήν***, ἀνήκουσαν ε[...] τὴν ἰνδοϊρανικὴν ἢ ἀρίαν γλωσσικὴν ὁμοφυλία[...] ἥτις περιλαμβάνει, πλὴν τῆς περσικῆς, τὴν ζενδ[...]κήν, ἀφγανικήν, ἰνδικὴν καὶ ἄλλας μικροτέρα[...] σπουδαιότητος γλώσσας. Τὰ παλαιότερα γραπ[...] μνημεῖα τῆς ἀρχαίας περσικῆς εἶναι αἱ περίφημ[...] σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαί, αἵτινες ἀνευρέθησαν ε[...] τὴν *Περσέπολιν*, ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ Μηδίᾳ ὄρους Βα[...]γιστάνου (Βεϊστοὺν) καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἐν αἷς ἀνα[...]γράφονται αἱ πράξεις καὶ τὰ κατορθώματα τ[...] Ἀχαιμενιδῶν βασιλέων: τοῦ Δαρείου (522—48[...] π. Χ.), τοῦ Ξέρξου (486—466 π. Χ.) καὶ τῶν δια[...]δόχων αὐτῶν. Ἡ κυριωτέρα ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ [...]λόγος ἐπιγραφῶν καὶ συγχρόνως ἡ ἐκτενεστέρα[...] εἶναι ἡ τρίγλωσσος ἐπιγραφὴ ἡ ἀνευρεθεῖσα ἐπ[...] τοῦ ὄρους Βαγιστάνου, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν Β[...] τοῦ Κερμανσάχ. Εἶναι γεγραμμένη εἰς τὴν ἀρχαία[...] περσικήν, εἰς τὴν ἐλαμιτικὴν καὶ τὴν ἀσσυροβα[...]βυλωνιακὴν καὶ ἐχρησίμευσε μετ' ἄλλων τριγλώσ[...]σων ὡσαύτως ἐπιγραφῶν ὡς βάσις πρὸς ἀνάγνω[...]σιν τῶν σφηνοειδῶν καθόλου ἐπιγραφῶν, ἰδίᾳ ὑπ[...] τοῦ H. Rawlinson (1847). 2) Εἰς τὴν *μεσαιωνικ[...] Περσικήν*, ἥτις διακρίνεται εἰς τὴν *Πεχλεβικὴν* (Pe[...]hlevi ἢ Pehlvi) καὶ εἰς τὴν *Παρσικὴν* (Parsi ἢ Pazend[...]). Ἐκ τούτων ἡ πρώτη εἶναι ἡ γλῶσσα ἡ χρησι[...]μοποιηθεῖσα προφορικῶς καὶ γραπτῶς κατὰ το[...] χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Σασσανιδῶν (ἤτοι ἀπ[...] τοῦ Γ' μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ.) καὶ ἥτις, ἕνεκ[...] τῆς ἀναμείξεώς της μὲ πάμπολλα σημιτικὰ στοι[...]χεῖα, θεωρεῖται ὡς ἡμισημιτικὴ γλῶσσα. Σημιτι[...]κῆς (ἢ ἀκριβέστερον ἀραμαϊκῆς) ἀρχῆς εἶναι κα[...] τὸ ἀλφάβητον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγράφη ἡ Πεχλεβικ[...]. Ἡ Παρσικὴ εἶναι ἐν μέρει σύγχρονος πρὸς τὴ[...] Πεχλεβικὴν (ἡ περίοδος ταύτης ἐκτείνεται ἀπ[...] τοῦ Ε' μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος μ. Χ.), εἶναι δὲ κα[...] αὕτη ἀνάμεικτος μὲ πολλὰ σημιτικὰ στοιχεῖα[...]

Digitized by Google

Ἡ μεσαιωνικὴ περσικὴ προῆλθεν ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ μεγάλης μεταβολῆς τῆς ἀρχαίας περσικῆς. 3) Εἰς τὴν *νέαν περσικήν*, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότερον γραπτὸν μνημεῖον εἶναι ὁ «Σαχναμὲ» (Schah-nameh), τὸ περίφημον ἐθνικὸν καὶ ἡρωϊκὸν ποίημα τοῦ μεγάλου Πέρσου ποιητοῦ Φιρντουσῆ (Ι' αἰὼν μ. Χ.). Ἡ νεοπερσικὴ ἐγράφη μὲ τὸ ἀραβικὸν ἀλφάβητον, εἶναι δὲ καθαρωτέρα τῆς μεσαιωνικῆς περσικῆς, διότι ἀπέβαλε πολλὰ ἐκ τῶν ξένων στοιχείων της καὶ οὕτω προσέλαβε καθαρώτερον τὸν ἰρανικὸν χαρακτῆρά της. Τοιαύτη εἶναι κυρίως ἡ γλῶσσα τοῦ Φιρντουσῆ, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ νεοπερσικὴ ἀνεμείχθη ἐκ νέου πρὸς πλεῖστα ἀραβικὰ (λεξιλογικὰ καὶ λοιπὰ) στοιχεῖα καὶ δὴ πρὸς ὁλοκλήρους φράσεις εἰλημμένας ἐκ τῆς ἀραβικῆς. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς νέας περσικῆς εἶναι ἡ μεγάλη πτωχεία τοῦ τυπικοῦ της, προελθοῦσα ἐκ τῆς βαθμιαίας ἀπωλείας πλείστων κλιτικῶν καὶ λοιπῶν καταλήξεων καὶ τῆς οὕτω μεγίστης ἁπλοποιήσεώς της. Ἀνάλογον μορφολογικὴν πενίαν καὶ συγχρόνως ἁπλότητα παρουσιάζει ἡ σύγχρονος ἀγγλική. Ἡ μορφολογικὴ δὲ αὕτη ἁπλοποίησις θεωρεῖται ὡς ὁ κυριώτερος λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ νέα περσικὴ ὀλίγον μετεβλήθη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιρντουσῆ μέχρι σήμερον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Geiger-Kuhn*, Grundriss der iranischen Philologie (Strassburg 1895 κ.ἑξ.).—*Bartholomae*, Handbuch der altiranischen Dialekte (Leipzig 1893).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Altiranisches Wörterbuch (Strassburg 1905).—*F. Spiegel*, Die altpersischen Keilinschriften[2] (Leipzig 1881).—*A. Meillet*, Grammaire du vieux perse (Paris 1915).—*E. Blochet*, Études de grammaire pehlvi (Paris, ἄνευ χρονολογίας).—*F. Spiegel*, Grammatik der Parsisprache nebst Spachproben (Leipzig 1851).—*H. Fleischer*, Grammatik der lebenden persischen Sprache (Leipzig 1875).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΛΟΓΟΤΕΧΝ.] Τῆς ἀρχαιοτάτης γλώσσης τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν, τῆς ζενδικῆς, δὲν σῴζονται γραπτὰ μνημεῖα ἄλλα πλὴν μερῶν τινων τῆς Ζὲνδ-Ἀβέστα, τοῦ θρησκευτικοῦ ἔπους τῶν Περσῶν, οὕτινος γνωστότερον εἶναι τὸ εἰς τὴν πεχλεβικὴν ἢ μέσην περσικὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Σασανιδῶν μέρος. Ἄλλη φιλολογικὴ παραγωγή, ἄλλα βιβλία εἰς τὴν ζενδικὴν οὔτε σῴζονται οὔτε κἂν ἀναφέρονται, πλὴν μικρῶν χωρίων παρατιθεμένων εἰς ἔργα πεχλεβικά. Πάντως, ὅταν γίνεται λόγος σήμερον περὶ περσικῆς λογοτεχνίας, πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς νεωτέρας περσικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἀνατρεχούσης, ἰδίᾳ τῆς ποιήσεως, τὸ πολὺ μέχρι τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὰς μαρτυρίας πολλῶν Περσῶν ἱστορικῶν, εὑρέτης τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ποιήσει εἶναι ὁ Σασανίδης βασιλεὺς Βαχρὰμ (Μπεχράμ) ὁ Δ' (420—439). Ἄλλοι ὅμως ἀναφέρουν ὡς τοιοῦτον τὸν ἐκ Σὸγδ (παρὰ τὴν Σαμαρκάνδην) Ἀμπουλχάφζ, φέροντα ὄνομα ἀραβικόν, ἄρα πολὺ μεταγενέστερον. Ἂν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου, τὸ ὁποῖον σημαίνει «πατὴρ τῆς μνήμης», ἴσως νὰ ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ ἦτο κάποιος ραψῳδὸς ἀπαγγέλλων ἐκ μνήμης τὰ ποιήματά του. Ὡς γεγονὸς ὅμως δέον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐπὶ τῶν τελευταίων Σασανιδῶν ἡγεμόνων ἐκαλλιεργήθησαν τὰ γράμματα καὶ διεμορφώθη οὕτω ἐκ τῆς πεχλεβικῆς ἡ νεωτέρα περσικὴ γλῶσσα, ἥτις, ὑποστᾶσα μέχρι τοῦ Θ' καὶ Ι' μ. Χ. αἰῶνος τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως, ἀνεπτύχθη εἰς φιλολογικὸν ὄργανον ἀπαραμίλλου τελειότητος, παραμείνασα ἔκτοτε ἀμετάβλητος ἀπὸ μιᾶς χιλιετηρίδος. Ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου του Ἀρούν-ἀλ-Ρασὶτ ἀρχίσασα παρακμὴ τοῦ ἀραβικοῦ κράτους ἐσημείωσε τὴν ἀφετηρίαν νέας κινήσεως πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν. Τὸ κέντρον τῆς διττῆς ταύτης κινήσεως εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐπαρχίαν τοῦ Χορασάν, τῆς ὁποίας μέρος μόνον εὑρίσκεται σήμερον ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ περσικοῦ κράτους. Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Μέρβ, σήμερον ἀνήκουσαν εἰς τὰς τουρκομανικὰς σοβιετικὰς δημοκρατίας, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Ἀφγανιστάν, εἶδε τὸ φῶς (809 μ. Χ.) πρῶτον ποιητικὸν ἔργον τῆς νεωτέρας περσικῆς γλώσσης, γραφὲν ὑπὸ κάποιου Ἀμπάς, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀββασίδου πρίγκιπος Μαμούν, υἱοῦ τοῦ Ἀρούν-ἀλ-Ρασίδ, ὅστις ἔχων μητέρα Περσίδα συνεπάθει πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὀλίγον βραδύτερον, ἐγκαθιδρυθείσης ἐν Χορασὰν τῆς ἐθνικῆς περσικῆς δυναστείας τῶν Ταχιριδῶν, ἤρχισεν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἡ ἐξέλιξις τῆς νεωτέρας περσικῆς ποιήσεως, βραδεῖα κατ' ἀρχάς, διότι ἦτο δύσκολον νὰ ἐξοβελισθῇ ἡ ἐν τῷ μεταξὺ μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας διαδοθεῖσα καὶ μέχρι τινὸς ἐπικρατήσασα ἀραβικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν ὀλίγων πρώτων ποιητῶν καὶ κατόπιν ἐπὶ τῆς ἐν Χορασὰν κυβερνησάσης περσικῆς δυναστείας τῶν Σαφαριδῶν παρατηρεῖται ἡ τάσις, ὅπως συναρμονισθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ ἐπὶ τοῦ περσικοῦ ἔθνους ἐπιβληθέν, ξένον πρὸς τὴν χώραν, πνεῦμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ πρὸς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα λαοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀρίαν φυλήν, ὁ αὐστηρὸς μονοθεϊσμὸς τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας πρὸς τὰς πατροπαραδότους καὶ ἐπιζώσας ἀκόμη ἰδέας τοῦ πανθεϊσμοῦ. Οὕτως ἐκ τῶν ἀραβικῶν ἐλεγειακῶν καὶ σατιρικῶν κασιδέ, ἐκ τῶν ᾠδῶν (γαζὰλ) καὶ ἐκ τῶν τετραστίχων (ρουμπαὶ) διεμορφώθη νέος ρυθμὸς χαρακτηριστικὸς τῆς πρώτης περιόδου τῆς νεωτέρας περσικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας πρῶτοι ἀντιπρόσωποι εἶναι οἱ ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Σαμανιδῶν, κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, ἐν Χορασὰν ἀκμάσαντες ραψῳδοί. Ὁ πρῶτος τοιοῦτος ραψῳδός, ὅστις κατήρτισε συλλογὴν (διβὰν ἢ ντιβὰν) τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ Ἄμπ'λ-Χασὰν Σαχίτ, μετὰ τοῦτον δὲ ὁ Ρουδακί, ὅστις θεωρεῖται καὶ ὁ πρῶτος κλασσικὸς ποιητὴς τῶν Περσῶν.

Οὗτοι καὶ οἱ περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀκμάσαντες δὲν ἔπαυον συνθέτοντες καὶ ἀραβικοὺς στίχους, πολλοὶ δὲ ἐκαλλιέργουν συγχρόνως καὶ τὴν ἐπιστήμην, ὡς ὁ ἐκ Μὲρβ Οὐμάρα, ὅστις εἶναι γνωστὸς καὶ ὡς ἀστρονόμος. Μανσοὺρ ὁ Α', τῆς δυναστείας τῶν Σαμανιδῶν, διέταξε (963) τὸν βεζύρην του Μπαλαμὶ νὰ μεταφράσῃ ἐκ τῆς ἀραβικῆς εἰς τὴν περσικὴν τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν τοῦ Ταμπαρὶ (ἀποθανόντος τῷ 923). Ἡ ἱστορία αὕτη («Ταρὶχ-ἱ-Ταμπαρὶ») εἶναι τὸ ἀρχαιότερον εἰς πεζὸν ἔργον τῆς νεωτέρας περσικῆς φιλολογίας, χρησιμεῦσαν ὡς κλασσικὸν ὑπόδειγμα ὕφους καὶ μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τῶν L. Dubeux καὶ H. Zotenberg (1867—1874). Κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος μετεφράσθη ἐκ τῆς ἀραβικῆς τὸ Τεφσὶρ (σχόλια τοῦ Κορανίου) τοῦ αὐτοῦ Ἄραβος συγγραφέως. Ὀλίγον βραδύτερον ἔγραψεν εἰς τὴν μητρικήν του γλῶσσαν, δηλαδὴ εἰς τὴν περσικήν, καὶ ὁ ἐν Βουχάρᾳ γεννηθεὶς Πέρσης τὸ γένος μέγας μύστης τῆς ἀραβικῆς φιλοσοφίας Ἀβικέννας ἐγχειρίδιον φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης («Ντανισναμὰ-ἱ-Ἀλα'ΐ»). Ἔτι μεγαλυτέραν ὤθησιν ἔλαβεν ἡ περσικὴ ποίησις ἐπὶ Νοὺχ τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ Μανσούρ, ἀνελθόντος τὸν θρόνον τῷ 976. Διαπνεόμενος ἐκ τῶν περσικῶν ἰδεωδῶν τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τῆς χώρας του, ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐπίσημον ποιητὴν τῆς αὐλῆς του, τὸν Ντακικί, πρεσβεύοντα ἐνδομύχως τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου, νὰ μεταγλωττίσῃ εἰς περσικοὺς στίχους τὴν ἀραβικὴν «Χονταΐνναμὲ» («Βίβλον τῶν βασιλέων»). Μόλις ὅμως ἤρχισε τὸ ἔργον του ὁ ποιητὴς οὗτος ἀπέθανε, φονευθείς, καὶ ἡ δυναστεία τῶν Σαμανιδῶν ἀνετράπη. Ἀλλ' ἡ «Βίβλος τῶν βασιλέων» ἐσυνεχίσθη καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Φιρδουσῆ (940—1020), ποιητοῦ ἀληθῶς μεγαλοφυοῦς, μὲ τὸν ὁποῖον ἀρχίζει καὶ ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς περσικῆς λογοτεχνίας. Ἐπὶ τριάκοντα πέντε (μέχρι τοῦ 1011) ἔτη εἰργάσθη ὁ Φιρδουσῆ διὰ τὸ «Σαχναμὲ», τὸ μέγα ἐπικὸν ποίημά του, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἄγγλος Sir W. Jones λέγει ὅτι «ἂν ποτε ἀνεγινώσκετο ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰς περσικὴν τὸ μέγα τοῦτο μνημεῖον τῆς ἀνατολικῆς μεγαλοφυΐας καὶ μαθήσεως, θὰ διημφεσβήτει τὴν ἀξίαν τῆς πρωτοτυπίας πρὸς αὐτὸν τὸν Ὅμηρον».

Τὸ μέγα τοῦτο ποιητικὸν ἔργον ἐξήσκησεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανισεώς του τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς περσικῆς ποιήσεως, ὥστε πολλοὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι ποιηταί, βαδίζοντες ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Φιρδουσῆ, ἀπεπειράθησαν νὰ μιμηθοῦν τὸ «Σαχναμὲ», ἀποτελεσθέντος οὕτως, ὡς περὶ τὴν Ἰλιάδα, κύκλου ποιητῶν, οἵτινες προσεπάθουν νὰ ἀντλήσουν νέα στοιχεῖα ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τοῦ Σεϊστάν, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ Ρουστέμ, ὁ ἥρως τοῦ φιρδουσικοῦ ἔπους. Πρῶτος τῶν κυκλικῶν τούτων ποιητῶν τῆς Περσίας εἶναι ὁ ἡγεμονικῆς καταγωγῆς Ἀλῆ μπὲν-Ἀχμὲτ Ἀλ-Ἀσαδί, ὅστις συνεπλήρωσε τῷ 1066 τὸ «Γκαρσασπναμὲ», ἔπος ἱστορικὸν ἀφηγούμενον εἰς 9.000 δίστιχα τοὺς ἄθλους τοῦ Γκαρσάσπ, ἑνὸς τῶν προπατόρων τοῦ φιρδουσικοῦ Ρουστέμ.

Εἰς τὴν χορείαν τῶν κυκλικῶν ἀνήκει καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ «Σαμναμὲ», ἔπους φθάνοντος εἰς μῆκος τὸ «Σαχναμὲ» καὶ ἀφηγουμένου τὰς πράξεις τοῦ πάππου τοῦ Ρουστέμ, ἐπίσης τὸ «Τσαχαγκαΐρναμὲ» καὶ τὸ «Φαραμουρζναμὲ», ἐξυμνοῦντα τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἥρωος τῶν Περσῶν, ἐνῷ τὸ «Μπανοῦ Γκαζχασπναμὲ» ψάλλει τὰς τύχας τῆς θυγατρός του, ἀμαζόνος δυναμένης νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν Βρουγχίλδην τοῦ γερμανικοῦ Niebelungenlied (βλ. *Νιμπελούγγων ᾆσμα*), τὸ δὲ «Μπαρσουναμὲ» ἀσχολεῖται μὲ τὸν ἔγγονον, τὸ «Σεχριγιαρναμὲ» μὲ τὸν δισέγγονόν του, καὶ τὸ «Μπαχμανναμὲ» μὲ τὰ θαυμαστὰ κατορθώματα ἑνὸς υἱοῦ τοῦ Ἰσφεντιάρ, ἄλλου καὶ τούτου ἥρωος τοῦ «Σαχναμὲ».

Ὅταν ἐξηντλήθη ἡ πηγὴ τῶν ἐθνικῶν ἡρώων καὶ ἐπιγόνων, ἡ φαντασία τῶν ποιητῶν ἐζήτησεν ἄλλα θέματα, τότε δὲ διεμορφώθη καὶ τὸ ἐπικὸν μυθιστόρημα καὶ διήγημα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ πεζὸς λόγος ἀντικατέστησε τὸν ἔμμετρον. Τοιαῦτα εἶναι τὰ διάφορα «Ἰσκεντερναμὲ», ἤτοι «Βιβλίον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου». Τῶν Ἀλεξανδριάδων τούτων ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ μᾶλλον πρωτότυπος εἶναι ἡ τοῦ Νιζαμῆ τοῦ ἐκ Γκαντζὲ (τῆς σημερινῆς Ἐλιζαβετπόλ), συμπληρωθεῖσα τῷ 1202, ἐνῷ τὸ πρῶτον κυρίως μυθιστόρημα εἶναι τὸ «Κιτὰμπ-ἱ-Σαμὰκ Ἰγιάρ», τρίτομον, ἀναγόμενον εἰς τὸ 1189 περίπου. Τὸ φιλολογικὸν τοῦτο εἶδος ἐφάνη τελειοποιούμενον διὰ τοῦ «Μποστὰν-ἱ-Χαγιὰλ» («Κῆπος τῆς φαντασίας»), δεκαπεντάτομος μυθιστορία εἰς τὸ πεζὸν τοῦ Μωχάμμετ Τακῆ Χαγιάλ, γραφὲν περὶ τὸ 1742—1756. Ἄλλοι μυθιστοριογράφοι, ἐξελθόντες τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ πλαισίου, ἀνεζήτησαν τὰ θέματά των εἰς τὸν βίον τῶν μικροτέρων νομαδικῶν κατακτητῶν ἢ καὶ εἰς τὰς ἐν τῷ Κορανίῳ μυστικὰς περὶ Ἑβραίων παραδόσεις. Τοιαῦτα εἶναι τὸ «Ἐνμιγιαναμὲ», ἱστορία τῶν πρὸ τοῦ Μωάμεθ προφητῶν, τοῦ Σαμπισταρὶ Ἀγιανὶ (ΙΕ' αἰών), τὸ «Χαβαρναμὲ» (ἡ λέξις σημαίνει περίπου «Πράξεις τοῦ Ἀποστόλου»), ἀφηγούμενον τὸν βίον τοῦ 4ου χαλίφου καὶ κατὰ Πέρσας προφήτου Ἀλῆ, γραφὲν τῷ 1427 ὑπὸ τοῦ Ἴμπν-Χουσσάμ' τὸ «Χάμλεϊ-Χαϊνταρὶ» (1723), βίος καὶ πολιτεία τοῦ Μωάμεθ καὶ τῶν τεσσάρων χαλιφῶν, ὑπὸ τοῦ Μπαντίλ, συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ Νεδζέφ, τὸ «Φεραχναμὲ-ἱ-Φατίμα» (τὸ βιβλίον τῆς Χαραστῆς Φατιμᾶς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ), χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1737, ἅπαντα ἐπὶ τῶν μέτρων τοῦ «Σαχναμὲ», τὸ «Μουτζιζὰτ-ἱ-Μουσαβὶ» (=τὰ θαύματα τοῦ Μωϋσέως) κ. ἄ.

Ἄλλοι ποιηταί, ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ τῆς μυθικῆς καὶ ἡρωϊκῆς ἀρχαιότητος, ὕμνησαν εἰς στίχους πρόσωπα καὶ γεγονότα τῆς ἐποχῆς των. Οὕτως ὁ Χατιφὶ συνέθεσε (1521) τὸ «Τιμουρναμὲ» (βίβλος Τιμούρ, ἤτοι τοῦ Ταμερλάνου), ὁ Κασιμὶ ἓν «Σαχναμὲ», ψάλλον τὰ κατορθώματα τῶν διασήμων Σαφαβιτῶν βασιλέων Ἰσμαὴλ καὶ Ταχμάσπ, ὁ ἐκ Σαπζεβὰρ Κεμαλὶ ἄλλο «Σαχναμὲ», ἐξυμνοῦν τὸν Σὰχ Ἀμπάς. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ὠμότητες τοῦ Ναδὶρ-σὰχ ἐστιχοποιήθησαν εἰς τὸ «Σαχναμὲ-ἱ-Ναδιρὶ» τοῦ Ἰσρατὶ (1749). Ἀνώτερον ὅλων τούτων εἰς μῆκος (ἔχει 35.000 δίστιχα) εἶναι τὸ «Σεχινσαχναμὲ» («Βίβλος τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων») τοῦ ἐπισήμου ποιητοῦ τῆς αὐλῆς τοῦ σάχου τῆς Περσίας Φὲτχ-Ἀλῆ (1797—1834) καὶ τὸ εἰς 40.000 δίστιχα «Γκιοργκενναμὲ» (ἱστορία τῶν Ἰνδιῶν) ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Πορτογάλων μέχρι τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἄγγλων. Τὸ περσικὸν τοῦτο ποιητικὸν εἶδος ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐν Περσίᾳ, ὅπου εἶδε τὸ φῶς τὸ «Ζαφερναμὲ-ἱ-Σαχτζιχανὶ» τοῦ Κουδσῆ (1646) καὶ τὸ «Σεχινσαχναμὲ» τοῦ Γαλὶπ Καλὶμ (1651), ἀμφότερα ἐξυμνοῦντα τὸν Σὰχ-Δζιχάν, τὸ «Ἀαντιλναμὲ», ἐπικὸν ποίημα ψάλλον τὸν σάχην Μωχάμμετ Ἀντὶλ τοῦ Μπιτζαποὺρ (1629), τὸ «Τεβαρὶχ-ἱ-Κουλὶ-Κοὺτπ-σάχ», ἔμμετρος ἱστορία τοῦ Κούτπ, σάχη τῆς Γκολκόνδης, καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἀλλ' ὁ Φιρδουσῆ δὲν ἐκληροδότησεν εἰς τὸ περσικὸν ἔθνος μόνον τὴν ἐπικὴν ποίησιν. Αὐτὸς ἔγινεν ὁ δημιουργὸς τῆς ρωμαντικῆς διδακτικῆς καὶ μυστικοπαθοῦς ποιήσεως. Μέγα πρότυπον ρωμαντικῆς ποιήσεως ἦτο τὸ «Γιουσοὺφ-οὐ-Ζουλεϊχᾶ» («Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ Ζουλεϊχᾶ»), εἰς τὸ ὁποῖον, ἀφιερωθὲν ὑπὸ τοῦ γέροντος πλέον Φιρδουσῆ εἰς τὸν χαλίφην τῆς Βαγδάτης Καντὶρ-ἱ-Μπιλλάχ, ψάλλονται αἱ ἐρωτικαὶ περιπέτειαι τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Πετεφρῆ, φανταστικαὶ μωαμεθανικαὶ παραδόσεις, ἀλλὰ κατὰ τρόπον τόσον ἑλκυστικὸν καὶ ἐπαγωγόν, ὥστε πλεῖστοι ποιηταὶ μετὰ τὸν Φιρδουσῆ ἐπραγματεύθησαν τὸ αὐτὸ θέμα ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον καὶ μὲ ποικίλας φανταστικὰς λεπτομερείας. Ἄλλη ἐρωτικὴ ἔμμετρος μυθιστορία εἶναι τὸ «Οὐὶζ-οὐ-Ραμὶν» τοῦ Φαχρουντὶν Ἀζὰτ Δζουρδζανί, γραφὲν ἐν Ἰσφαχὰν περὶ τὸ 1048. Τὸ εἶδος τοῦτο, καλλιεργηθὲν καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν Μογγόλων βασιλέων τῶν Ἰνδιῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀκμήν του περὶ τοὺς Σελτζουκίδας σουλτάνους καὶ ἰδίᾳ τὸν Σιντζὰρ καὶ τὸν μεγάλον αὐτοῦ ἀντίπαλον, τὸν σουλτᾶνον Ἀτσίζ, σάχην τῆς Χωρασμίας (Χουαρέζμ). Εἷς τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ Χακκανὶ (ἀποθανὼν τῷ 1199), τὸν ὁποῖον Εὐρωπαῖοί τινὲς ἀσιανολόγοι χαρακτηρίζουν ὡς τὸν Πίνδαρον τῆς Ἀνατολῆς. Οὗτος, ὢν υἱὸς ταπητουργοῦ ἐκ Σιρβάν, ὕμνησε τοὺς βασιλεῖς τῆς πατρίδος του, εἰς δὲ τὸ «Τοῦχφετ-οὐλ-ἰρακεΐν» (=Τὰ παράδοξα τῶν δύο Ἰράκ), εἶδος ὁδοιπορικοῦ, περιγράφει τὸ ταξίδιόν του εἰς Μέκκαν.

Ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος χρονολογεῖται καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς διδακτικῆς καὶ τῆς μυστικοπαθοῦς ποιήσεως, τῶν ὁποίων πατὴρ θεωρεῖται καὶ πάλιν ὁ Φιρδουσῆ, διότι εἰς τὸν «Σαχναμὲ» του εἶναι ἐγκατεσπαρμένα ἀποφθέγματα καὶ ἠθικὰ παραγγέλματα, ἅτινα περιέχουν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς διδακτικῆς ποιήσεως, ἐνῷ καὶ ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ἐπικοῦ τούτου ποιήματος διαφαίνονται τὰ ἴχνη τῆς μυστικοπαθείας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τόσων ἄλλων ἐκ τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων μυστῶν τοῦ περσικοῦ Παρνασσοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐνδεικτικὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος τῆς περσικῆς ποιήσεως εἶναι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Φιρδουσῆ ἡ μυστηριώδης ἐξαφάνισις τοῦ μυθικοῦ βασιλέως Καϊχοσροῦ (Κύρου ;), ὅστις ἀνελθὼν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἐπιγείου δόξης καὶ λάμψεως, ἀποσύρεται ἀπογοητευμένος ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἐκλείπει διὰ παντὸς ἐκ μέσου τῶν συγχρόνων του.

Ἀλλ' ὁ πρῶτος χρησιμοποιήσας τὴν ποίησιν πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς μυστικοπαθείας τοῦ μουσουλμανικοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ περσικοῦ σουφισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ πνεύματος ἐκείνου τοῦ ἀσκητισμοῦ καὶ τῆς ἁγιωσύνης, τὸ ὁποῖον ὤθει τοὺς σοφοὺς τῆς Ἀραβίας καὶ κυρίως τῆς Περσίας εἰς τὴν μόνωσιν καὶ

Digitized by Google

εἰς τὴν ἀπάρνησιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, εἶναι ὁ ἐκ Μαχνᾶ τοῦ Χορασὰν Ἄμπου-Σαῒτ-μπὲν-Ἀμποὺλ-Χαῒρ (948—1049), ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἰδιαιτέρου ἐκείνου εἴδους τοῦ τετραστίχου (ρουμπάϊ), διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφράζονται λακωνικῶς οἱ θρησκευτικοὶ καὶ φιλοσοφικοὶ ἀφορισμοί, τὸ εἶδος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνήγαγεν εἰς τόσον βαθμὸν τελειότητος ὁ μέγας Πέρσης φιλόσοφος, μέγας μαθηματικὸς καὶ μέγας ποιητὴς Ὀμὰρ Χαγιάμ. Εἴκοσι πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄμπου-Σαῒτ ἐγράφη τὸ πρῶτον θεωρητικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ σουφισμοῦ, τὸ «Κεσφ-οὺλ-μαχτζοὺπ» (=«Ἀποκάλυψις τῶν ἀποκρύφων»), τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν διαφόρων σχολῶν τοῦ σουφισμοῦ καὶ τῶν διδασκαλιῶν καὶ κανόνων αὐτῶν. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄλλος Πέρσης ποιητής, χαίρων καὶ τὴν φήμην ἁγίου, ὁ ἐκ Χεράτης Σεῒχ Ἀμπνταλλὰχ Ἐνσαρί, συνέθεσε τὸ «Μπουναδζὰτ» (Προσευχαὶ ἢ ἐπικλήσεις εἰς τὸν Θεόν), συντελέσας δι' αὐτοῦ, ὡς καὶ διὰ διαφόρων μονογραφιῶν καὶ βιογραφιῶν διασήμων διδασκάλων τοῦ σουφισμοῦ, εἰς τὴν διάδοσιν τῶν δοξασιῶν τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης σχολῆς. Οὕτω παρεσκεύασε τὴν ὁδὸν εἰς τὸ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα (1130) γραφὲν «Χαντικὰτ-οὺλ-Χακικὰτ» (=«Κῆποι τῆς Ἀληθείας») τοῦ ἐξ Γαζνὶ Χακὶμ Σαναῆ, τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ κατόπιν σουφισταὶ θεωροῦν ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν μέγαν διδάσκαλον τῆς σουφικῆς φιλοσοφίας. Ἀλλ' ὁ κυριώτερος μύστης τοῦ σουφισμοῦ εἶναι ὁ Δζελαλεντὶν Ρουμῆ, ὁ ἐκ Μπὰλχ τοῦ Χορασὰν μεγαλύτερος σουφικὸς ποιητὴς τῆς Περσίας (1207—1273), ὅστις, ἀκμάσας κυρίως εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Σελτζουκιδῶν σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου, τῶν ἐπιλεγομένων Ρούμ (Ρωμαίων), ὡς ἐγκατασταθέντων εἰς τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἔλαβεν ὡς ἐκ τούτου τὸ ἐπώνυμον Ρουμῆ (Ρωμιός), τὸ ὁποῖον παρέμεινεν ἀναπόσπαστον ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του. Ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος τοῦ Σουφισμοῦ εἶναι γνωστὸς οὐχὶ μόνον ὡς ὁ ἀπαράμιλλος κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους ποιητὴς τοῦ «Μεθνεβὶ» (ἢ «Μεσνεβὶ»), συλλογῆς ἠθικῶν παραγγελμάτων εἰς 40.000 περίπου δίστιχα, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ ἱδρυτὴς τοῦ διασήμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Σελτζουκιδῶν καὶ κατόπιν τῶν Ὀσμανιδῶν σουλτάνων δερβισικοῦ τάγματος τῶν Μεβλεβήδων. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, ἀλλ' ὑπὸ πνεῦμα ὅλως διάφορον, ἀνήκει καὶ ὁ διάσημος ποιητὴς τοῦ «Μποστὰν» («Περιβόλιον») καὶ τοῦ «Γκουλιστὰν» («Ροδῶν») Σεῒχ Σααδῆ (Σααντί, βλ. λ.), ὁ ἐκ Σιρὰζ (1183—1292) καὶ οἱ πολυάριθμοι μιμηταί του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ λυρικὴ ποίησις δὲν παρημελήθη καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην τῆς σουφικῆς φιλοσοφίας καὶ ποιήσεως. Ὁ διαπρεπέστερος ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ Χαφίζ, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὅστις θεωρεῖται ὁ ὕπατος τῶν λυρικῶν ποιητῶν τῆς Περσίας. Ἂν καὶ ἀσκητὴς (δερβίσης), ἂν καὶ λαβὼν τὸ ἐπώνυμον Χαφὶζ (=ἱερομνήμων), ὡς ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν γνωριζόντων ἐκ στήθους τὸ Κοράνιον, ὁ μέγας οὗτος λυρικός, τὸν ὁποῖον δὲν ἐδίστασαν νὰ κατατάξουν μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας, ἀνήγαγεν εἰς τὰς ᾠδὰς (γαζὲλ ἢ σονέτα) τοῦ «Διβὰν» του εἰς ὕψιστον βαθμὸν τελειότητος τὸ ᾆσμα τῆς ἡδονῆς, τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ οἴνου ὁμοῦ μὲ τὴν καλλονὴν τῆς φύσεως. Τελευταῖος κλασσικὸς ποιητὴς τῆς Περσίας θεωρεῖται ὁ μεγαλοφυὴς Ἀβδουρραχμὰν Δζαμῆ (1444 — 1492), ὅστις συγκεντρώνει τὰς καλυτέρας ποιητικὰς ἀρετὰς τῶν διασημοτέρων προκατόχων του. Τὰ ἴχνη του ἠκολούθησαν πλεῖστοι ὅσοι μεταγενέστεροι ποιηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ὁ Μεκτεμπὶ (1490) μὲ τὸ γνωστὸν ἐπικὸν μυθιστόρημά του «Λεϊλᾶ-οὺ-Μετζνούν».

Δὲν λείπει ἐκ τῆς περσικῆς ποιήσεως καὶ τὸ δρᾶμα, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι προϊὸν νεώτερον, διότι ἐμφανίζεται μόλις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ἄρα εἶναι σύγχρονον. Ἀλλ' ἂν καὶ τόσον πρόσφατον κατασκεύασμα, ἔχει μετὰ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δράματος τὸ κοινὸν γνώρισμα τῆς θρησκευτικῆς προελεύσεως, διότι σχετίζεται στενῶς πρὸς τὰς πενθίμους τελετάς, αἱ ὁποῖαι ὀργανοῦνται κατ' ἔτος τὰς πρώτας δέκα ἡμέρας καὶ κυρίως τὴν 10ην τοῦ ἀραβικοῦ μηνὸς Μουχαρρὲμ καθ' ἅπασαν τὴν Περσίαν καὶ εἰς τὰς μεγάλας περσικὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς μνήμην τῶν ἐθνομαρτύρων τῶν Περσῶν Χασὰν καὶ Χουσεΐν, υἱῶν τοῦ Ἀλῆ, καθ' ἃς ἀπηγγέλλοντο θρηνῳδίαι (τααζιγέ), κλαίουσαι τὸ τραγικὸν τέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος τῆς θρησκευτικῆς αἱρέσεως τῶν Σιιτῶν. Αἱ τελεταὶ αὗται, αἵτινες καθιερώθησαν ἐπισήμως ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς περσικῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν, διεξάγονται εἰς τὰς αὐλὰς τῶν τζαμίων καὶ μεγάρων ἢ καὶ εἰς πλατείας ἐπὶ ἐξέδρων, αἵτινες στήνονται ἐξεπίτηδες (ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὑπὸ Περσῶν οἰκουμένου παλαιοῦ Βαλιδὲ-Χάν).

Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐψάλλοντο μόνον θρηνώδη θρησκευτικὰ ᾄσματα, βαθμιαίως ὅμως αἱ θρηνῳδίαι αὗται προσέλαβον τὴν μορφὴν διαλόγου ἐξελιχθέντος εἰς δρᾶμα, ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, τὸ ὁποῖον διῃρέθη προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς πολλὰς σκηνάς. Τοιούτων δραμάτων, περιστρεφομένων πάντοτε περὶ τὸν κύκλον τῶν περὶ τὸν Ἀλῆ, Χασὰν καὶ Χουσεῒν ὑπάρχουν πολλά, τινὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὡς ὁ «Γάμος τοῦ Κασὲμ» (ἔχων ὡς ἥρωα τὸν υἱὸν τοῦ Χουσεΐν), μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ κόμιτος Gobineau εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Religions et Philosophie de l'Asie Centrale» ἔργον του (Παρίσιοι 1865). Ἡ παράστασις τῶν τοιούτων δραμάτων ἀρχίζει γενικῶς μὲ ἕνα πρόλογον ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τοῦ ρουζεχάν, προσώπου ἔχοντος ἡμιθρησκευτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀξιοῦντος ὅτι κατάγεται ἐκ τοῦ προφήτου τῶν Μουσουλμάνων Μωάμεθ. Ὁ πρόλογος οὗτος εἶναι συνονθύλευμα μύθων καὶ παραινέσεων εἰς ποίησιν καὶ εἰς πεζόν, δίδει δὲ τὸ θέμα οὕτως εἰπεῖν τοῦ δράματος. Βαθμιαίως τὸ θέμα τῶν δραμάτων ἐξῆλθε τοῦ ἀλιδικοῦ κύκλου καὶ μετέπεσεν εἰς τὸν Τιμοὺρ (Ταμερλᾶνον), ὅστις ἐμφανίζεται ὡς ἐκδικητὴς τοῦ Χουσεΐν.

Εἰς τὸ τέλος ὑπάρχει συνήθως μία ἀποθέωσις, ἡ ἐκπλήρωσις τῶν εἰς τὸν Χουσεΐν, ὡς ἅγιον, ἀναπεμπομένων προσευχῶν, δηλαδὴ τὸ ἄνοιγμα τοῦ παραδείσου εἰς τοὺς συνδραμόντας τὸν ἐθνομάρτυρα ἢ καὶ ἁπλῶς χύσαντας ἓν δάκρυ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν τούτων δραμάτων ὑπάρχουν καὶ τὰ συνήθη θεατρικὰ ἔργα, τὰ ἐν Περσίᾳ καὶ Τουρκίᾳ καλούμενα τεμασᾶ (temacha= θέαμα), τὰ ὁποῖα, ὀνομαζόμενα καὶ τακλὶτ (=ἀπομίμησις ἢ παραποίησις), εἶναι κωμικά, ἐκτελούμενα ὑπὸ πλανοδίων θιάσων, συνοδευομένων καὶ ὑπὸ χορευτριῶν. Τὸ νεώτατον περσικὸν δρᾶμα ἤρχισε πλέον νὰ μιμῆται εὐρωπαϊκὰ ἔργα.

Ἕτερον σπουδαῖον εἶδος τῆς περσικῆς λογοτεχνίας εἶναι ἡ ἱστορία. Ὑπάρχουν περσικαὶ παγκόσμιαι ἱστορίαι καὶ εἰδικαὶ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκει ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον Ρουζὰτ-οὐσαφᾶ φι-σιρατ-οὐλενμπιᾶ βαλμουλοὺκ βαλχουλεφᾶ (=«Κῆποι ἁγνότητος τῶν βιογραφιῶν τῶν προφητῶν, βασιλέων καὶ χαλιφῶν») ἑπτάτομος παγκόσμιος ἱστορία μετὰ γεωγραφικοῦ παραρτήματος τοῦ Μωχάμμετ μπὶν-Χαβαντσὰχ μπὶν-Μαχμούτ, τοῦ ἐπιλεγομένου Μιρχαβάντ, γνωστοῦ παρ' Εὐρωπαίοις ὡς Μιρχὸντ (Mirkhond), τῆς ὁποίας διάφορα κεφάλαια μετεφράσθησαν εἰς τὴν λατινικήν, γαλλικήν, ἀγγλικήν, γερμανικήν, τουρκικὴν κτλ., ὡς τὰ περὶ Σασανιδῶν ἐν τῇ «Histoire de la dynastie des Sassanides» ὑπὸ τοῦ S. de Saiy, τὰ περὶ Βουϊδῶν ἐν «Geschichte der Sultane aus dem Geschlechte der Bujeh» (γερμανιστί, μετὰ τοῦ περσικοῦ κειμένου, Βερολῖνον 1835), ἡ Historia Seldschukidarum (λατινιστί, ἐν Giessen 1837), ἡ τῷ 1842 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθεῖσα τουρκικὴ μετάφρασις, ἡ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Περσίας «Early Kings of Persia» (ἀγγλιστί, ὑπὸ D. Shea, ἐν Λονδίνῳ 1832), ἡ «Histoire des Sultans Ghourides» τοῦ Defrémery (Παρίσιοι 1844) καὶ ἄλλαι. Ἱστορίαν τῆς περσικῆς ποιήσεως ἔγραψε περσιστὶ ὁ Δεβλετσὰχ εἰς τὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεζκέρετ-ἐσ-σουαρᾶ» («Δελτία τῶν ποιητῶν») καὶ κάποιος Ἀλῆ βένης ὑπὸ τὸν πομπώδη τίτλον «Ἀτεσκεδὲ» («Ναὸς πυρός»). Ἐκ τῶν Εὐρωπαίων δὲ ὁ συγγραφεὺς τῆς μεγάλης «Ἱστορίας τῆς Τουρκίας» Hammer-Purgsthal (Geschichte der shönen Redekünste Persicus», Βιέννη 1818) καὶ ἄλλοι.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΕΠΙΣΤΗΜ.] Οἱ Πέρσαι, ἂν καὶ ὑποστάντες τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ χάρις εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοὺς μακεδονικοὺς ἐποικισμούς, δὲν υἱοθέτησαν τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην. Αὗται εἰσέδυσαν εἰς Περσίαν κυρίως μετὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν διὰ τῶν ἀραβικῶν μεταφράσεων. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῷ ἡ ἐθνικὴ ποίησις τῶν Περσῶν ἔφθασεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν τελειότητος, ἡ ἐπιστήμη φέρει ἐν Περσίᾳ ἔνδυμα ἀραβικόν. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπικράτησις τῆς ἀραβικῆς γλώσσης ἐν Περσίᾳ, ὥστε ὁ τίτλος παντὸς βιβλίου ἐπιστημονικοῦ, ἀκόμη καὶ πολλῶν τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου, εἶναι ἀραβικοί. Ὅλοι οἱ εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ κυρίως εἰς τὴν ἰατρικήν, τὴν φιλοσοφίαν, τὰ μαθηματικά, τὴν γεωγραφίαν κλπ. ἐπιδοθέντες Πέρσαι ἔγραψαν ἀραβιστί, ἄρα ἀνήκουν εἰς τὴν ἀραβικὴν ἐπιστήμην. Ὁ ἐν Βουχάρᾳ ἐκ πατρὸς Πέρσου γεννηθεὶς Ἀβικέννας ἔγραψε τὰ μὲν ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα περσιστί, ἀλλὰ τὰ ἀθάνατα φιλοσοφικά του εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου θεωρεῖται Ἄραψ φιλόσοφος.

Ἐν τούτοις ὑπάρχουν καί τινα ἐπιστημονικὰ ἔργα εἰς τὴν περσικήν, ὡς τὸ περὶ ἰατρικῆς καὶ φαρμακολογίας τοῦ ἐκ Χεράτης Μανσοὺρ Μπουμπαρὲκ μπὶν-Ἀλῆ, ἀφιερωθὲν εἰς τὸν σάχην Μανσοὺρ τὸν Α' (Ι' αἰών), ὅπερ ἀποτελεῖ σύνδεσμον μεταξὺ ἑλληνικῆς καὶ περσικῆς ἰατρικῆς κ. ἄ. Ν. Μ.

— [ΑΡΧΑΙΟΛ.] Λόγῳ τῆς ἀντιζηλίας τῶν μεγάλων Δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας κατ' ἀρχάς, τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας κατόπιν, αἱ ἐξερευνήσεις τῆς χώρας ὑπὸ Εὐρωπαίων εἶναι πολλαί, ἐκ τῶν πρώτων δὲ καταλέγονται μεταξὺ τῶν

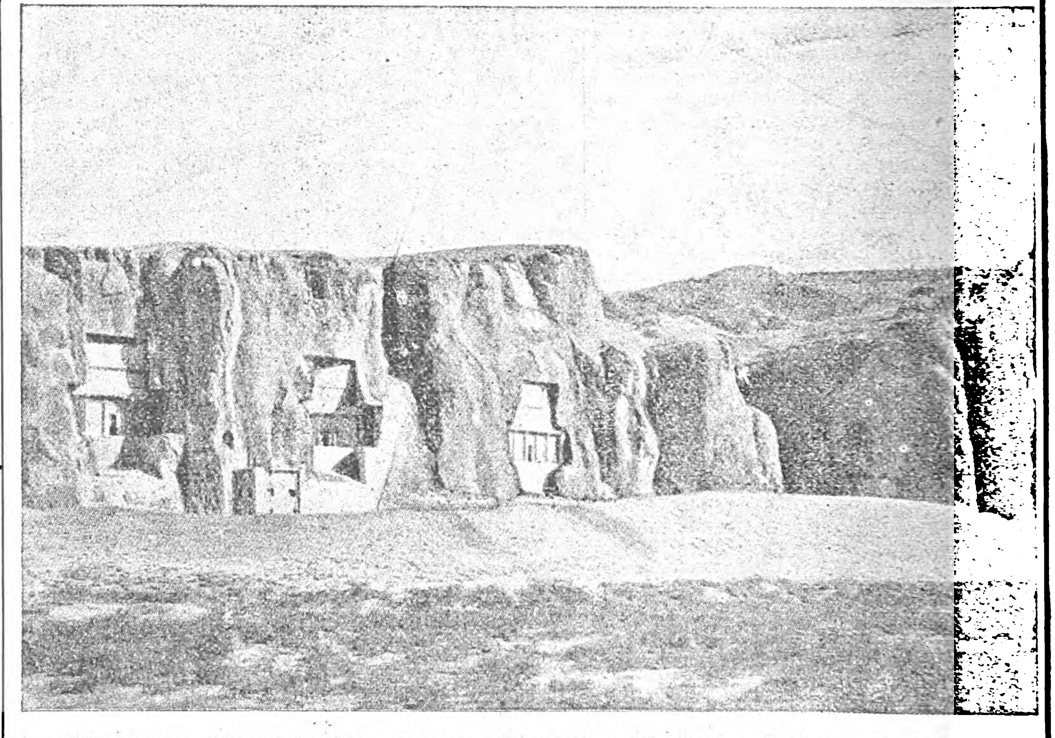

Οἱ τάφοι τῶν Περσῶν βασιλέων, ἐγγὺς τῆς Περσεπόλεως (εἰς τὸ μέσον ὁ τάφος τοῦ Δαρείου).

ἐπιστημονικῶν μελετῶν αἱ ἐργασίαι τῆς ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Α' εἰς Περσίαν ἀποσταλείσης πρεσβείας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Gardanne (1807—1809). Ἐν τούτοις, παρὰ τὰς ἐπακολουθησάσας μελέτας, ὀλίγα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς Περσίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σιδήρου, διότι δὲν ἔγιναν ἐπαρκεῖς ἀνασκαφαί. Εἰς τὸ Ἐλάμ, τὸ ὁποῖον γεωγραφικῶς μὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς Μεσοποταμίας, πολιτικῶς ὅμως ἀνῆκεν εἰς τὴν Περσίαν, ὁ πολιτισμὸς φαίνεται ὅτι ἤρχισε καθ' ἣν ἐποχὴν καὶ ἐν Βαβυλωνίᾳ, ὧν συγγενὴς τούτου, ὡς δεικνύουν τὰ εἰς τὴν πρὸ τοῦ 3.000 π. Χ ἐποχὴν ἀναγόμενα ἔγχρωμα ἀγγεῖα. Ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Σούσοις εὑρεθέντα τοιαῦτα ἀγγεῖα ὑπάρχουν ἐν Τουρκεστὰν καὶ εἰς τὸ Σεϊστάν, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τοῦ Βελουχιστάν, οὕτως ὥστε ἐπιτρέπεται ἴσως νὰ τεθῇ σοβαρῶς τὸ ζήτημα τοῦ κατὰ πόσον ἔχουν δίκαιον οἱ σημερινοὶ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ προέδρου τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶ ἐργαζόμενοι Τοῦρκοι ἱστορικοί, ἰσχυριζόμενοι ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι λαοὶ τῆς Περσίας ἦσαν τουρανικῆς καταγωγῆς καὶ ὅτι ἐν τῇ περσικῇ ἀνευρίσκονται στοιχεῖα τουρανικῶν γλωσσῶν καὶ κυρίως τῆς ἀρχαίας τουρκικῆς.

Ἐπίσης ὀλίγα εἶναι γνωστὰ περὶ τοῦ Ἰρανικοῦ ὀροπεδίου κατὰ τὴν Γ' καὶ Β' π. Χ. χιλιετηρίδα. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐδῶ, λόγῳ τῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν, ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἦτο τόσον πρώϊμος ὅσον καὶ εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἐλάμ. Δύο πυρολατρικοὶ βωμοὶ παρὰ τὴν Περσέπολιν ἀνάγονται, ὡς εἰκάζεται, εἰς τὴν πρὸ τῶν Ἀχαιμενιδῶν περίοδον, διότι αἱ ἐπ' αὐτῶν γλυφαὶ δὲν ἔχουν ὁμοίας ἄλλων περιόδων. Ἄλλα μνημεῖα τῆς

Digitized by Google

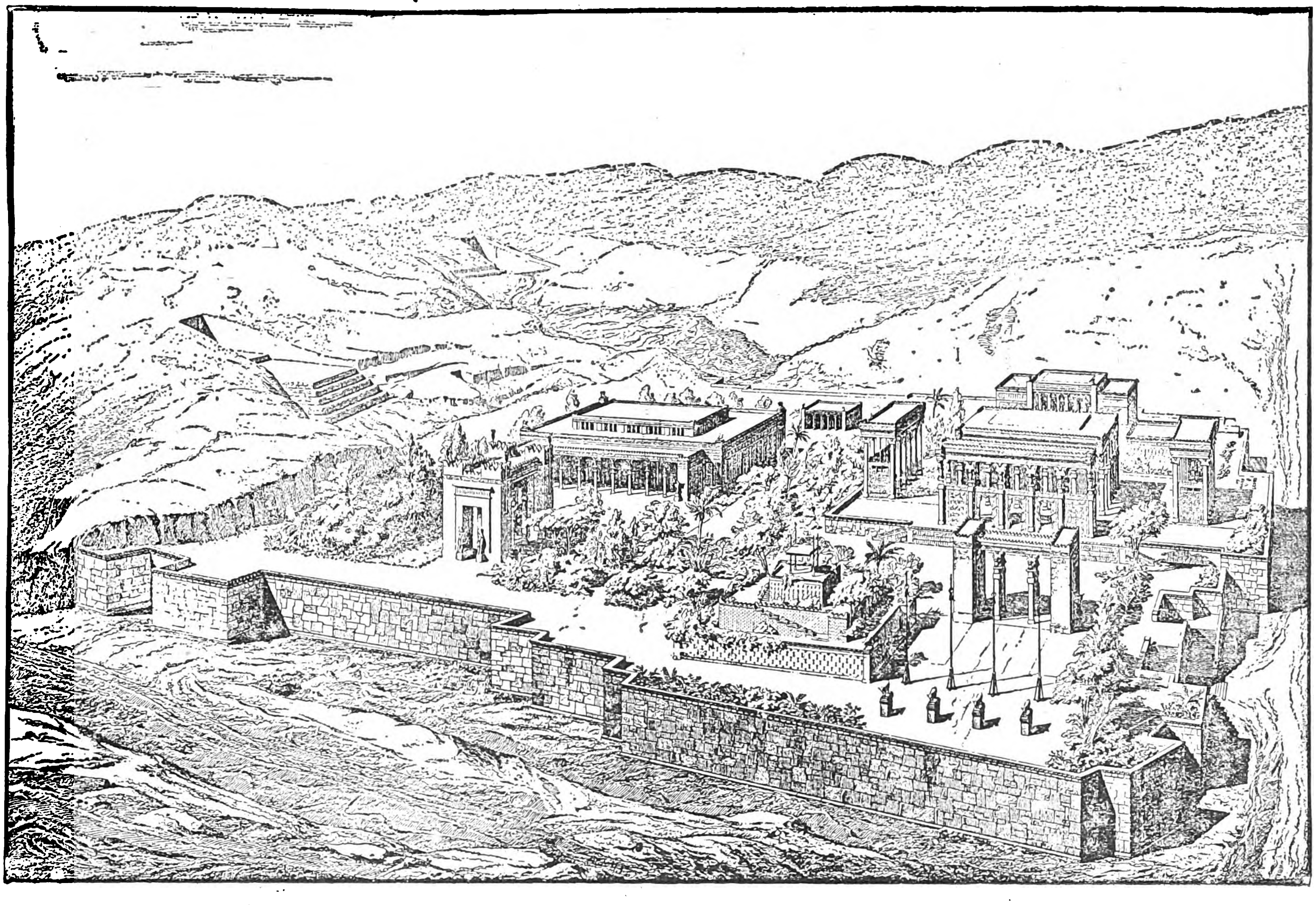

Γενικὴ ἄποψις τῆς Περσεπόλεως κατ' ἀναπαράστασιν τοῦ Chipiez.

παναρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς εἶναι τάφοι λαξευμένοι ἐντὸς βράχων ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Ζαγρός, ἅτινα χωρίζουν τὸ ὀροπέδιον ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας. Τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀνήκουν ἴσως εἰς τὴν περίοδον τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἢ εἰς ἐποχὴν ὀλίγον ἀρχαιοτέραν ταύτης. Ἐπὶ τῆς ἐκ Μεσοποταμίας εἰς Κασπίαν καὶ τὸ Τουρκεστὰν ὁδοῦ τῶν ἀσσυριακῶν καὶ ἄλλων στρατιῶν δὲν εὑρέθησαν ἴχνη τῶν φρουρίων, τῶν ὁποίων ὑποτίθεται ὅτι ἐπέβαλλον τὴν ἀνέγερσιν οἱ Ἀσσύριοι. Τὰ ἐπὶ τῶν κορυφῶν διαφόρων βουνῶν παλαιὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶσι συχνὰ ἐν Περσίᾳ, ἀνήκουν εἰς ἐποχὴν πολὺ ἀρχαιοτέραν, διότι τοιαῦτα ἀνήγειραν μόνον οἱ λαοὶ τῆς μεγαλιθικῆς περιόδου κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ χαλκοῦ. Τοιούτων ὀχυρωμάτων ὑπόδειγμα εἶναι τὸ ἀρχαῖον φρούριον τῶν Πασαργαδῶν, γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τὰχτ-ἰ-Σουλεϋμὰν* (=θρόνος τοῦ Σολομῶντος), τὸ ὁποῖον ἀπεδίδετο εἰς τὸν Κῦρον, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἢ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον, διότι ἡ κανονικότης τῆς τοιχοδομίας δεικνύει ἑλληνικὴν ἐπιρροὴν τῆς Δ' περίπου π.Χ. ἑκατονταετηρίδος. Προκειμένου περὶ τῶν βορείων τῆς Περσίας, δηλαδὴ περὶ τῆς ἀρχαίας Μηδίας, εἶναι ἀμφίβολον ἂν σῴζονται μνημεῖα τῆς βραχυβίου μηδικῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀσσυριακοῦ πολιτισμοῦ. Τῆς περιόδου ὅμως τῶν Ἀχαιμενιδῶν (550—331 π. Χ.) σῴζονται πολλά. Δύο κτήρια ἐν Πασαργάδαις φέρουν ἐπιγραφὰς ἑνὸς Κύρου, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶναι Κῦρος ὁ Μέγας καὶ οὐχὶ ὁ τῆς «Ἀναβάσεως» τοῦ Ξενοφῶντος. Τὸ κυριώτερον μέρος τῶν κτηρίων τούτων εἶναι ἐπιμήκης αὐλὴ μὲ περιστύλιον, εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας ὑπῆρχον πύργοι. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ἐνῷ διὰ τὰ θεμέλια, διὰ τὰς στήλας, διὰ τὰς πύλας καὶ διὰ τὰς γωνίας ἐχρησιμοποιοῦντο λίθοι. Φαίνεται ὅτι τὰ δευτερεύοντα μέρη τῶν τοιούτων ἀνακτόρων, ὅπου ἐνδιῃτῶντο αἱ γυναῖκες καὶ τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν τοῦ βασιλέως, ἐκτίζοντο ἐκ τοιούτων πλίνθων, μὴ ἀνθιστάμενα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ χρόνου, ἐνῷ τὰ κυρίως βασίλεια, τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκετο ἡ αἴθουσα τῶν ἀκροάσεων κλπ., ἦσαν ἐκ λίθων. Τὰ ἀνάκτορα ταῦτα δεικνύουν ἀναλογίας πρὸς τὴν ἀσσυριακὴν τέχνην. Εἰς μίαν τῶν πυλῶν ὑπάρχει ἀνάγλυφον πτερωτῆς θεότητος, φερούσης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέμμα, ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν αἰγυπτιακῶν θεαινῶν. Ἡ στολὴ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ τελευταίου Ἐλαμίτου βασιλέως ἐπὶ τῶν ἀσσυριακῶν ἀναγλύφων τοῦ τέλους τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος. Παρὰ τὴν πτερωτὴν παράστασιν ὑπάρχει ἐπιγραφή: «Ἐγὼ Κῦρος ὁ βασιλεύς, Ἀχαιμενίδης». Ἐκ τούτου οἱ ἀρχαιολόγοι ὑπέθεσαν κατ' ἀρχὰς ὅτι πρόκειται περὶ εἰκόνος τοῦ βασιλέως τούτου. Κατόπιν ὅμως ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δηλοῖ ἁπλῶς τὸν κτίτορα.

Ἐν Πασαργάδαις σῴζονται καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ τάφου τοῦ Κύρου, κτισθέντα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐν ὅσῳ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔζη. Τὰ ἐρείπια τοῦ κτηρίου δεικνύουν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς τάφους τῆς Λυκίας, εἰς δὲ τῶν κιόνων εἶναι τύπου, ὅστις ἦτο ἐν χρήσει ἐν Ἐφέσῳ. Ἓν τῶν σπουδαίων μνημείων τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀχαιμενιδῶν εἶναι τὸ ἐν Μπεχιστοὺν (ἢ Μπισιτοὺν) ἐνεπίγραφον ἀνάγλυφον, ἀνεγερθὲν παρὰ τὸ σημερινὸν ὁμώνυμον χωρίον, κείμενον κάτωθι ἀποτόμου βράχου, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ζαγρός, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαμὰς-ἀμπ, κυριωτέρου παραποτάμου τοῦ Κερχᾶ (τοῦ Χοάσπου ἢ Χοάσπεω, καθ' Ἡρόδοτον). Ἐπὶ τοῦ βράχου, εἰς ὕψος 150 καὶ πλέον μέτρων ὑπὲρ τὴν πεδιάδα, Δαρεῖος ὁ Α' ἐχάραξε μεγάλην σφηνοειδῆ ἐπιγραφήν, ὕψους 3—4 μ., ἀφηγουμένην τὴν νίκην του ἐναντίον τοῦ Γαυμάτα (Γομητοῦ κατὰ Ἰουστῖνον), ὅστις εἶναι ὁ Ψευδοσμέρδις, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Δαρεῖος, κατατροπώσας τοὺς ἐπαναστάτας καὶ σώσας τὸ βασίλειον τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Ὑπὲρ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ἡ εἰκὼν τοῦ βασιλέως κρατοῦντος εἰς τὴν χεῖρα τόξον καὶ πατοῦντος διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐπὶ τοῦ κατακειμένου Γαυμάτα. Ἐννέα ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν ἄγονται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως μὲ τὰς χεῖρας δεμένας ὀπισθάγκωνα καὶ σχοινίον περὶ τὸν τράχηλον. Ὁ ἔνατος εἶναι ὁ Σκουνκᾶ, ἀρχηγὸς τῶν Σκυθῶν (Σακῶν). Ὄπισθεν τοῦ βασιλέως ἵσταται ὁ δορυφόρος (ὁ κρατῶν τὸ δόρυ) καὶ ὁ κρατῶν τὸ τόξον του. Εἰς τὸν ἀέρα φαίνεται ἡ μορφὴ τοῦ μεγάλου θεοῦ Ἀχουραμάσδα, οὗτινος ἡ προστασία ἐξησφάλισε τὴν νίκην τοῦ Δαρείου. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι εἰς τρεῖς γλώσσας μὲ σφηνοειδῆ γραφήν, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὰς ἐπισήμους ἐπιγραφὰς τῶν Ἀχαιμενιδῶν βασιλέων. Τὴν κυριωτέραν θέσιν κατέχει ἡ περσικὴ γλῶσσα (εἰς τέσσαρας στήλας)· ἀριστερόθεν εἶναι ἡ ἐλαμιτικὴ καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἡ βαβυλωνιακή, τῆς ὁποίας μέρος εἶναι κατεστραμμένον. Ἡ δευτέρα ἐπιγραφὴ ἐθεωρεῖτο προηγουμένως σκυθική, μηδικὴ ἢ τουρανικὴ (ἄρα ἀρχαία τουρκική). Ἀλλὰ κατόπιν ἀνεγνωρίσθη ὅτι εἶναι ἡ εἰς πολλὰ μνημεῖα τῶν Σούσων ἀπαντῶσα ἐλαμιτική. Ἡ τέχνη τοῦ σπουδαίου τούτου ἀρχαιολογικοῦ μνημείου τῆς Περσίας εἶναι καθαρῶς ἀσσυριακή, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ περὶ τοὺς πόδας τοῦ Δαρείου καὶ τῶν δορυφόρων του πτυχαὶ τῶν ἐνδυμάτων εἶναι πολὺ φυσικώτερα παρ' ὅσον εὑρίσκει τις εἰς τὰς ἀρχαίας ἀνατολικὰς ταύτας χώρας. Τοιαῦται πτυχαὶ ἀπαντῶσι μόνον ἐπὶ τῆς βάσεως ἑνὸς κίονος τοῦ ναοῦ τῆς Ἐφέσου. Ἡ λεπτομέρεια αὕτη καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τύπου τῆς μορφῆς τῶν προσώπων δεικνύουν ἑλληνικὴν ἐπιρροὴν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀρχίσει τὴν ἀνέγερσιν νέου ἀνακτόρου ἐν Περσεπόλει. Τὰ λείψανα τούτου δεικνύουν ὅτι ἐκτίσθη, ὡς τὸ τοῦ Κύρου, ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἐνισχυομένων διὰ λίθων. Ἀλλ' ἡ ἐπιρροὴ τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι καταφανής. Ἐνῷ εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Μπεχιστοὺν ἡ γενειὰς τοῦ Δαρείου ἐμφανίζεται κατὰ μέτωπον ἐπὶ προσώπου ἐν κατατομῇ, κατὰ τὴν ἀσσυριακὴν τέχνην, εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Περσεπόλεως καὶ ἡ γενειὰς ἀπεικονίζεται εἰς κατατομήν. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιρροὴ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἕλλην γλύπτης Τηλεφάνης ὑπηρέτει παρὰ τῷ Δαρείῳ καὶ τῷ Ξέρξῃ. Τὸ ἐν Περσεπόλει ἀνάκτορον Δαρείου τοῦ Α', ὅπερ, καταστραφὲν ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἀνῳκοδόμησεν Ἀρταξέρξης ὁ Γ' (404—358), ἔχει τοιχογραφίας ἐξ ἐγχρώμων ἐστιλβωμένων πλίνθων, εἰκονιζούσας λέοντας, τέρατα καὶ τοξότας μὲ καλὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, ἀλλὰ μὴ φθανούσας τὴν ἀπαράμιλλον τέχνην τῆς Περσεπόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ξέρξου, τέχνην, ἥτις ὑπεχώρησε κατόπιν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιρροὴν καὶ παρήκμασε ταχέως τὴν Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἀχαιμενίδειος τέχνη ἦτο καθαρῶς δυναστική, περιοριζομένη εἰς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα, δηλαδὴ εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐλικούς του, σπανίως δὲ ἐκτεινομένη καὶ μέχρι τῶν Περσῶν σατραπῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δὲν ἦτο λοιπὸν τέχνη ἐθνική. Ἐκτὸς τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων καὶ τὰ λίθινα ἀγγεῖα, οἱ ἐνεπίγραφοι πολύτιμοι λίθοι καὶ ἄλλα ἀντικείμενα πολυτελείας, τῶν ὁποίων ὑπάρχει συλλογὴ εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, δεικνύουν ὅτι ἡ περσικὴ τέχνη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ἁπλῆ τροποποίησις τῆς ἀσσυριακῆς, ὑποστᾶσα κατόπιν τὴν ἐπίδρασιν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ἡ τέχνη ἐπεκράτησε μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐκτοπίσασα ἐκ Περσίας τὴν ἀσιατικὴν τόσον, ὥστε, ἐνῷ ἐν Συρίᾳ καὶ Ἰνδικῇ ὑπῆρξαν ἀπομιμήσεις τῶν ἀνακτόρων τῶν Ἀχαιμενιδῶν κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον, ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ ἐν Περσίᾳ ἐπεκράτει μόνον ἡ ἑλληνικὴ τέχνη καὶ κατὰ τὴν μακεδονικὴν καὶ κατὰ τὴν παρθικὴν κυριαρχίαν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μόνον ἀντικείμενα ἑλληνικῆς τέχνης ἀνευρίσκονται ἐν Περσίᾳ, ὡς π. χ. δύο κεφαλαὶ Σατύρων, ἀνή-

Digitized by Google

κουσαι πιθανῶς εἰς ἕνα τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἀποίκων.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ περσικὸν κράτος ὠργανώθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῶν Ἀχαιμενιδῶν, διετήρησαν μὲν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἀρχαίων ἀνακτόρων τῆς Περσεπόλεως, ἀλλ' ἐπῆλθον βαθμιαίως σημαντικαὶ τροποποιήσεις, ἡ σπουδαιοτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐπιπέδου στέγης διὰ θολωτῆς.

Τὸ σπουδαιότερον κτίσμα τῆς ἐποχῆς τῶν Σασανιδῶν εἶναι τὸ ἐν Φιρούζ-ἀμπὰτ (εὐτυχὴς πόλις) ἀνάκτορον, τοῦ ὁποίου τὴν χρονολογίαν πολλοὶ ἀμφισβητοῦν, μέχρι σημείου τοιούτου, ὥστε ὁ Dieulafoy νὰ θεωρῇ αὐτὸ ἀναγόμενον εἰς τοὺς Ἀχαιμενίδας. Πολυτελέστερον ἦτο, φαίνεται, τὸ ἐν Κτησιφῶντι παλάτιον τῶν Σασανιδῶν, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις, οἱ τοῖχοι ἦσαν κτισμένοι μὲ λίθους πεποικιλμένους διὰ πολυτίμων λίθων. Ἄξιον σημειώσεως ὅτι τόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀχαιμενιδῶν ὅσον καὶ ἐπὶ Σασανιδῶν τὰ ἀγάλματα θὰ ἦσαν ὀλίγιστα. Ἄλλως τε, καὶ ἂν ὑπῆρχον, δὲν θὰ ἐσῴζοντο μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Τὸ μόνον τοιοῦτο μνημεῖον εἶναι κολοσσιαῖος ἀνδριὰς βασιλέως παρὰ τὸ Σαπούρ. Σῴζονται ἐπίσης καί τινα ἀγαλμάτια ἀποδιδόμενα εἰς τὴν περίοδον τῶν Σασανιδῶν, ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικώτερα μνημεῖα καὶ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι τὰ ἐπὶ βράχων ἀνάγλυφα, δεικνύοντα τὴν ἐπιβίωσιν τῆς τέχνης τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Πολλάκις μάλιστα τὰ νεώτερα ἐλαξεύοντο οὐχὶ μακρὰν τῶν ἀρχαιοτέρων, ὅπως ἀντιπαραβληθῶσιν, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς αὐτά.

Οὕτω ἐν ἀνάγλυφον τοῦ πρώτου Σασανίδου, Ἀρδασὶρ τοῦ Α', εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Νὰχτ-ἰ-Ρουστέμ, ὅπου οἱ τάφοι τοῦ Δαρείου καὶ τῶν διαδόχων του. Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο εἰκονίζεται δεξιόθεν ὁ θεὸς Ἀχουραμάσδα ἐγχειρίζων εἰς τὸν βασιλέα τὸ σύμβολον τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας, μέγαν δακτύλιον φέροντα ταινίας, ἐνῷ ὄπισθεν εἷς θεράπων κρατεῖ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ σάχου μέγα ῥιπίδιον. Ὑπὸ τοὺς πόδας ἑκάστου ἵππου παρίσταται μορφὴ ἀνθρωπίνη, ἐξ ὧν ἡ ἐκ δεξιῶν εἰκονίζει τὸν Ἀχριμάνη, τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ, ἡ δὲ ἄλλη τὸν ὕστατον τῶν Πάρθων βασιλέων. Τὸ μνημεῖον τοῦτο δεικνύει τὰς ἀτελείας τῆς σασανιδικῆς τεχνοτροπίας, κυρίως δὲ ἔλλειψιν χάριτος εἰς τὰς λεπτομερείας, εἰς τὰς ὁποίας διεκρίνετο ἡ παρθικὴ τέχνη ὡς μεῖγμα τῆς κλασσικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς. Κυρίως παρατηρεῖται ἀσυμμετρία, προδίδουσα ἄγνοιαν τῶν κινήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἀφ' ἑτέρου τὸ πρόσωπον εἰκονίζεται ἐν κατατομῇ, ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ μέτωπον. Οὐχ ἧττον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ῥωμαϊκῆς τέχνης διωρθώθησαν ἄλλαι ἀρχαῖαι ἀτέλειαι τόσον, ὥστε ὑπετέθη ὅτι οἱ Πάρθοι βασιλεῖς μετεχειρίζοντο τοὺς ἐκ τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτων τεχνίτας. Βραδύτερον, περὶ τὰ μέσα τῆς περιόδου τῶν Σασανιδῶν, ἐμφανίζεται ἡ ἐπίδρασις τῆς Κίνας, μετὰ τῆς ὁποίας οἱ Πέρσαι εἶχον ἔλθει εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν λόγῳ κοινῶν συμφερόντων εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς μετάξης. Περὶ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς αὐτῆς δυναστείας, ὡς π. χ. εἰς ἀνάγλυφον ἐκτελεσθὲν κατὰ διαταγὴν Χοσρόου τοῦ Β' (590—629), φαίνεται καὶ ἰνδικὴ ἐπιρροή. Ν. Μ.

Νομίσματα. Εἶναι ἀνεξακρίβωτον ἂν εἶχον κοπῇ περσικὰ νομίσματα πρὸ τοῦ βασιλέως Δαρείου (522—485 π. Χ.), διότι πάντως οἱ *δαρεικοὶ* (οὕτως ἐκαλοῦντο πάντα τὰ χρυσᾶ περσικὰ νομίσματα) στεροῦνται ἐπιγραφῆς καὶ δὲν διαφέρουν μεταξύ των κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως φέρουν οὗτοι τὴν μορφὴν βασιλέως τῆς Περσίας γονατισμένου, πωγωνοφόρου, ἐστεμμένου καὶ φέροντος μικρὸν χιτῶνα, φαρέτραν, μακρὸν δόρυ καὶ τόξον, ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ ἀκανόνιστον ἐπίμηκες ἔγκοιλον. Τοῦ τύπου τούτου ὑπάρχουν καὶ δύο ποικιλίαι· εἰς τὴν μίαν τὸν βασιλέα ἀντικαθιστᾷ Πέρσης τοξότης, εἰς τὴν ἄλλην δὲ ἀντὶ δόρατος κρατεῖ ὁ πωγωνοφόρος βασιλεὺς βραχὺ βέλος.

Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα *δαρεικοὶ* καὶ ταῦτα καλούμενα, ἢ *μηδικοὶ σίγλοι* ἢ *σίγλοι*, εἶναι κατὰ πάντα ὅμοια, συνήθως, πρὸς τοὺς χρυσοῦς δαρεικούς. Ἡ σχετικὴ μεταξὺ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων ἀξία ἦτο ἡ ἑξῆς: 1 δαρεικὸς ἰσοῦτο μὲ 20 σίγλους. 300 χρυσοῖ δαρεικοὶ ἰσοῦντο μὲ 1 περσικὸν τάλαντον καὶ 5 χρυσοῖ δαρεικοὶ μὲ μίαν περσικὴν μνᾶν. Καὶ τοῦ σίγλου ὑπάρχουν ποικιλίαι διάφοροι. Ἐπὶ μιᾶς τούτων ὁ βασιλεὺς κρατεῖ ἀκινάκην ἀντὶ δόρατος, ἐπὶ ἑτέρας τείνει τόξον, ἐπὶ τρίτης δὲ παρίσταται ἡμίσωμος κρατῶν τόξον, δύο βέλη εἰς τὴν μίαν καὶ τόξον εἰς τὴν ἄλλην χεῖρα. Ἀργυρᾶ νομίσματα ἐπετρέπετο πολλάκις νὰ κόπτουν καὶ οἱ σατράπαι καὶ οἱ ὑποτελεῖς βασιλεῖς τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Τὰ περσικὰ νομίσματα ἐκυκλοφόρουν ἄφθονα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς μητροπόλεως Ἑλλάδος. Ἐπετράπη δὲ ἡ κυκλοφορία των καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Περσίας εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ ἰδίου νομίσματος, ἔκοψε καὶ διπλοῦς δαρεικοὺς ἢ χρυσᾶ τετράδραχμα. Ταῦτα, φέροντα τὴν παράστασιν τοῦ δαρεικοῦ, ἔχουν καὶ ὡς διακριτικὰ γνωρίσματα διάφορα σύμβολα καὶ ἑλληνικὰ γράμματα (συνήθως ΕΤΑ ΜΝΑ, σημαίνουσα ὅτι εἷς δαρεικὸς διπλοῦς ἰσοῦται μὲ μίαν μνᾶν). Ἀνάλογα πρὸς αὐτὰ εἶναι τὰ ἀργυρᾶ λεοντοφόρα τετράδραχμα. ΚΑΨ.

— [ΤΕΧΝΗ] Ὀλίγαι εἶναι αἱ χῶραι, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐπιδείξουν καλλιτεχνικὴν παράδοσιν τόσο μακρινήν, συνεχῆ καὶ πλουσίαν, ὅπως ἡ Περσία.

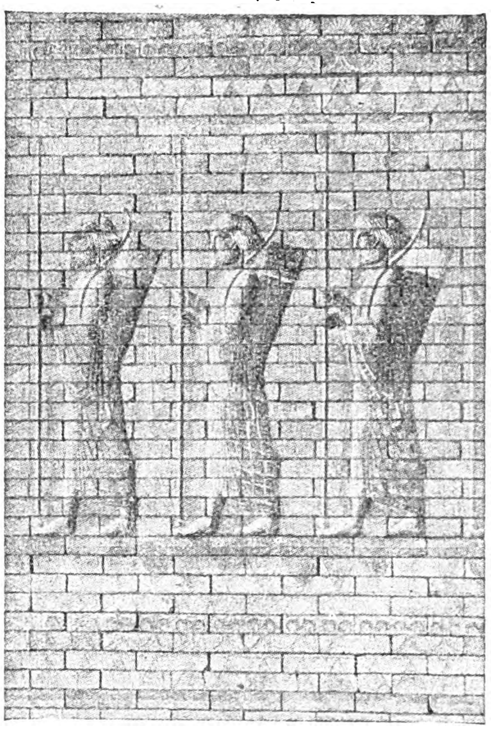

Ζῳοφόρος τῶν ἀνακτόρων τοῦ Δαρείου (ΣΤ' αἰὼν π. Χ.). Λοῦβρον.

Ἂν λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀχαιμενιδικῆς ἐποχῆς (559 π. Χ.), ἀφ' ἧς χρονολογοῦνται τὰ πρῶτα ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Περσίας, ἡ περσικὴ τέχνη παρουσιάζει ἀδιάκοπον σχεδὸν ἐξέλιξιν εἴκοσι πέντε αἰώνων, μὲ καταπληκτικήν, ἀπὸ ἀπόψεως ποικιλίας καὶ πλούτου, παραγωγὴν εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς κλάδους τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας. Ἂν καὶ κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἐδημιουργήθησαν ἐν Περσίᾳ διαφόρων εἰδῶν ῥυθμοί, ἡ περσικὴ τέχνη διετήρησε πάντοτε τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικά, δηλαδὴ τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν ἐξηυγενισμένην χλιδήν, τὴν ἀγάπην τῆς πολυχρωμίας καὶ τῶν ἀνθρωπομορφικῶν καὶ ζῳικῶν παραστάσεων. Ἡ ἱστορία τῆς περσικῆς τέχνης δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρας περιόδους, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς τέσσαρας κυρίας περιόδους τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς χώρας: α') τῶν Ἀχαιμενιδῶν (559—311 π. Χ.)· β') τῶν Σελευκιδῶν (323 π. Χ. — 129 μ. Χ.) καὶ Ἀρσακιδῶν (248 π. Χ.—226 μ. Χ.), γ') τῶν Σασσανιδῶν (226 —641 μ. Χ.) καὶ δ') ἰσλαμικὴ (641 μ. Χ. μέχρι σήμερον).

Ψέλλιον ἀχαιμενιδικῆς ἐποχῆς (ΣΤ'—Ε' αἰὼν π. Χ.).
[Μουσεῖον Βικτωρίας καὶ Ἀλβέρτου, Λονδῖνον.]

Α') ***Περίοδος τῶν Ἀχαιμενιδῶν*** (559—331 π.Χ.).

Ἀρχιτεκτονική. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς ἀχαιμενιδικῆς περιόδου, ἥτις ὑπῆρξε διὰ τὴν Περσίαν ἐποχὴ μεγαλείου καὶ χλιδῆς, ὅπως μαρτυροῦν αἱ σύγχρονοι ἑλληνικαὶ ἱστορικαὶ πηγαὶ καὶ τὰ σῳζόμενα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὴν ἀσσυριακὴν τέχνην, μολονότι εἶναι ὀλιγώτερον βαρεῖα ἐκείνης. Τὰ κυριώτερα μνημεῖα τῆς ἀχαιμενιδικῆς Περσίας εἶναι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κύρου ἐν Πασαργάδαις (559 π. Χ.) καὶ τοῦ Δαρείου (521) καὶ τοῦ Ξέρξου (488—465) ἐν Περσεπόλει καὶ Σούσοις, καὶ ὁ τάφος τοῦ Δαρείου ἐν Νὰκσ-ἰ-Ρουστέμ. Ἡ γλυπτικὴ των διακόσμησις ὁμοιάζει μὲ τὴν τῶν ἀσσυριακῶν μνημείων, μὲ τὰς ἀναγλύφους παραστάσεις πολεμιστῶν καὶ θηρίων καὶ τὰ κολοσσιαῖα ἀγάλματα ἀνθρωπομόρφων καὶ πτερωτῶν ταύρων, τὰ ὁποῖα φυλάσσουν τὰς εἰσόδους τῶν ἀνακτόρων. Ὡς κύριον ὑλικὸν χρησιμοποιεῖται ἡ πλίνθος, οἱ δὲ κίονες, τὰ κουφώματα καὶ αἱ ἐπενδύσεις εἶναι ἐκ λίθου λαξευτοῦ. Οἱ τοῖχοι φέρουν ἐνίοτε ἐπένδυσιν ἀπὸ χρωματιστὸν σμάλτον (ὁ χαρακτηριστικώτερος τρόπος διακοσμήσεως τῶν μνημείων τῆς κεντρικῆς Ἀσίας). Τοιαύτη εἶναι ἡ διακόσμησις τῆς περιφήμου ζῳοφόρου τῶν τοξοτῶν καὶ τῶν λεόντων, τῆς προερχομένης ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Δαρείου ἐν Σούσοις καὶ ἀποκειμένης εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης τῶν ἀχαιμενιδῶν κτηρίων ἀποτελοῦν αἱ μεγάλαι ἀνοικταὶ ὑπόστυλοι αἴθουσαι ἀκροάσεων μὲ πυκνοὺς στοίχους λεπτοφυῶν κιόνων, οἱ ὁποῖοι ὑπεβάσταζον ἀπ' εὐθείας τὴν ξυλίνην στέγην ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τόξων. Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς αὐτὸς τύπος διετηρήθη ἐν Περσίᾳ καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους εἰς τὰ λεγόμενα ταλάρ, εἶδος βασιλικὰ κιόσκια.

Μεταλλουργία. Τὰ κοσμήματα τῆς ἀχαιμενιδικῆς περιόδου εἶναι ἐξαιρετικὰ λεπτῆς τέχνης, χρυσᾶ καὶ διακόσμητα δι' ἀργύρου καὶ ἡμιπολυτίμων λίθων. Ἀπὸ τὰ γνωστότερα ἀντικείμενα τῆς ἐν λόγῳ ἐποχῆς εἶναι ἓν ψέλλιον τοῦ Ε' αἰῶνος π.Χ., προερχόμενον ἀπὸ τὸν περίφημον θησαυρὸν τοῦ Ὤξου καὶ ἀποκείμενον εἰς τὸ μουσεῖον Βικτωρίας καὶ Ἀλβέρτου τοῦ Λονδίνου. Τὰ δύο ἄκρα τοῦ ψελλίου ἀπολήγουν εἰς κεφαλὴν ἀγρίου ζῴου, ἐξόχου τέχνης.

Β') ***Περίοδος τῶν Σελευκιδῶν καὶ Ἀρσακιδῶν*** (323 π. Χ.—226 μ. Χ.). Ἐλάχιστα εἶναι τὰ λείψανα τῆς σκοτεινῆς ταύτης ἐποχῆς τῆς περσικῆς ἱστορίας. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ Περσία, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, διετέλεσεν ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν, ἡ τέχνη της ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης. Τὰ σῳζόμενα ἀντικείμενα εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, ἀπομιμήσεις ξέναι πρὸς τὰς καλλιτεχνικὰς παραδόσεις τῆς χώρας καὶ ἄνευ μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας.

Γ') ***Περίοδος τῶν Σασσανιδῶν*** (226—641 μ.Χ.). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Περσία, ὑπὸ νέαν ἐθνικὴν δυναστείαν, τὴν τῶν Σασσανιδῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς παλαιάς, τὰς πρὸ τῆς μακεδονικῆς κατοχῆς, παραδόσεις καὶ ἐγνώρισε νέαν ἰσχὺν καὶ νέον μεγαλεῖον. Ὑπὸ τοὺς μεγάλους της βασιλεῖς Σαπώρην τὸν Α', τὸν νικητὴν τοῦ Οὐαλεριανοῦ (260 μ. Χ.), καὶ Χοσρόην τὸν Α' (531 — 579), τὸν ἀντίπαλον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ Περσία διεξήγαγε νικηφόρους πολέμους ἐναντίον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπίδοσις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας.

Ἀρχιτεκτονική. Τὰ κυριώτερα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σαρβιστὰν (380) καὶ τοῦ Φιρουζαμπὰδ (470), τὸ ἀνάκτορον τοῦ Χοσρόου τοῦ Α' (Τὰχτ-ἰ-Χοσροῦ) ἐν Κτησιφῶντι (πλησίον τῆς Βαγδάτης), καὶ τοῦ Χοσρόου τοῦ Β' ἐν Κὰσρ-ἰ-Σιρὶν καὶ τὸ περίφημον ἀνάγλυφον τοῦ Χοσρόου τοῦ Β' (Χοσρὲφ Παρβίζ), τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἐν Τὰκ-ἰ-Μποστάν. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο εἶναι λαξευμένον ἐπὶ τῆς προσόψεως ἑνὸς βράχου, εἰκονίζει δὲ βασιλικὸν κυνήγιον. Τὰ σασσανιδικὰ κτήρια (ἀνάκτορα τοῦ Σαρβιστὰν καὶ τῆς Φιρουζαμπὰδ) παρουσιάζουν τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον: ὅτι εἰς αὐτὰ γίνεται, διὰ πρώτην φοράν, χρῆσις τῶν σφαιρικῶν τριγώνων διὰ τὴν στήριξιν τοῦ τρούλλου ἐπὶ τετραγώνου χώρου.

Μεταλλουργία. Διεσώθησαν ἀξιόλογα ὑποδείγματα τῆς μεταλλουργικῆς τέχνης τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἰδίως ἀργυροῖ δίσκοι μὲ ἐκτύπους παραστάσεις κυνηγίων. Σημαντικωτάτη συλλογὴ τοιούτων ἀντικειμένων εὑρίσκεται νῦν εἰς τὸ μουσεῖον Ἐρμιτὰζ τοῦ Λένινγκραντ.

Ὑφαντουργική. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ταύτης (ΣΤ' καὶ Ζ' αἰὼν) ἀρχίζει ἡ κατασκευὴ πολυτίμων μεταξωτῶν ὑφασμάτων, εἰς ἣν ἔκτοτε οἱ Πέρσαι ἔδειξαν ἐξαιρετικὴν ἐπίδοσιν. Τὰ ὑφάσματα τῆς σασσανιδικῆς ἐποχῆς εἶναι ἀπὸ τὰ σπανιώτερα. Τὰ σῳζόμενα ὑποδείγματα—ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικρὰ τεμάχια ἀπὸ ἄμφια ἢ περιτυλίγματα ἱερῶν λειψάνων—εὑρίσκονται εἰς τὰ μουσεῖα ἢ τὰ θησαυροφυλάκια διαφόρων ἐκκλησιῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Τὰ σχέδια παριστάνουν συνήθως ζῷα (λέοντας, γρῦπας, ἐλέφαντας), τοποθετημένα ἀνὰ δύο καὶ ἀντιμέτωπα ἐντὸς κυκλοτεροῦς πλαισίου. Τὸν τύπον τοῦτον ἀπαντῶμεν καὶ

Digitized by Google

Ἄνω: *Κεραμούργημα Ραγὲς (ΙΓ' αἰών)*. Κάτω: *Σασσανιδικὸς δίσκος (ΣΤ' αἰὼν μ. Χ.)*.

εἰς βυζαντινά, ἀραβικὰ καὶ σελτζουκικὰ ὑφάσματα τοῦ Ζ' μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, προφανῶς κατ' ἐπίδρασιν τῆς περσικῆς τέχνης τῆς σασσανιδικῆς ἐποχῆς.

Ταπητουργία. Μολονότι δὲν σῴζεται κανεὶς τάπης τῆς σασσανιδικῆς ἐποχῆς, γνωρίζομεν ἀπὸ τὰς περιγραφὰς τῶν Ἀράβων χρονογράφων ὅτι ἡ ταπητουργία ἦτο ἤδη ἔκτοτε λίαν ἀνεπτυγμένη ἐν Περσίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ (ἥτις ἀπετέλει τότε τμῆμα τῆς Περσίας) καὶ ὅτι κατεσκευάζοντο θαυμάσιοι τάπητες (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπρόκειτο περὶ κεντητῶν ταπήτων ἢ κιλιμῶν) μεταξωτοί, μὲ διακόσμησιν ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ σύρματος, ἐνίοτε δὲ καὶ πολυτίμων λίθων. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ περίφημος τάπης Χοσρόου τοῦ Β', ὅστις εἰκόνιζε παράδεισον ἢ περσικὸν κῆπον (ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μπαχάρ-ἰ-Χοσροῦ» (=ἡ ἄνοιξις τοῦ Χοσρόου) καὶ περιῆλθεν ὡς λεία πολέμου εἰς τοὺς Ἄραβας κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κτησιφῶντος τῷ 636 μ. Χ. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο σχέδιον ἐπανευρίσκομεν ἀργότερον εἰς τοὺς τάπητας τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος.

Δ') ***Ἰσλαμικὴ περίοδος.*** Ἡ περσικὴ τέχνη τῆς ἰσλαμικῆς περιόδου ὑπερέχει τῆς τέχνης τῶν ἄλλων μουσουλμανικῶν χωρῶν ἀπὸ ἀπόψεως ποικιλίας καὶ φαντασίας. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ Πέρσαι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἄραβας καὶ τοὺς Τούρκους, ἦσαν ἤδη, πρὶν ἢ ἀσπασθοῦν τὸν Ἰσλαμισμόν, κάτοχοι μεγάλης ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀπαρνηθοῦν. Οὕτω ἐδέχθησαν τὸν Ἰσλαμισμόν, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ ἐπιφύλαξιν. Ἰδίως ποτὲ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν ἱερὸν νόμον τοῦ Ἰσλάμ, τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν ἀναπαράστασιν ἀνθρωπίνων καὶ ζῳϊκῶν μορφῶν, συνεχίσαντες τὰς καλλιτεχνικὰς παραδόσεις τῆς ἀχαιμενικῆς καὶ σασσανιδικῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἰσλαμικὴ περίοδος τῆς περσικῆς τέχνης πρέπει νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά: 1) 643—1220. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Περσία διετέλεσεν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἀραβικοῦ χαλιφάτου πρῶτον τῆς Δαμασκοῦ (661—750) καὶ ἔπειτα τῆς Βαγδάτης (750—1258). 2) 1220—1500. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Περσία ἦτο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μογγόλων. 3) 1500 μέχρι σήμερον. Τῷ 1503 ἡ Περσία ἐπανέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της ὑπὸ τὴν ἰθαγενῆ δυναστείαν τῶν Σεφεβιδῶν, ἥτις ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1735, ὁπότε τὴν διεδέχθησαν διάφοροι δυναστεῖαι ἀφγανικῆς ἢ τουρκικῆς προελεύσεως.

Πρώτη ἰσλαμικὴ περίοδος (643—1220). Ἡ περίοδος αὕτη ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς περσικῆς τέχνης, διότι τότε ᾐσθάνθη τὴν ἐπίδρασιν ὡρισμένων στοιχείων ἀραβικῆς προελεύσεως, σχετιζομένων πρὸς τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ἠσπάσθησαν μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ τελευταίου Σασσανίδου βασιλέως ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ 643. Τὰ νέα ταῦτα στοιχεῖα εἶναι πρῶτον ἡ ἀραβικὴ ἐπιγραφικὴ διακόσμησις (τοῦ τρόπου αὐτοῦ τῆς διακοσμήσεως ἔγινε μεγάλη χρῆσις, τόσον εἰς τὰ κτήρια, ὅσον καὶ εἰς τὰ ὑφάσματα, κεραμουργήματα, ὅπλα κτλ.) καὶ δεύτερον ἡ χρησιμοποίησις, ὡς διακοσμητικῶν μοτίβων, τῶν γνωστῶν γεωμετρικῶν καὶ ἀνθοειδῶν ἀραβουργημάτων τῆς ἀραβικῆς τέχνης. Τὰ διασῳζόμενα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἐλάχιστα, καὶ τοῦτο διότι τὰ περισσότερα κατεστράφησαν κατὰ τὴν τρομερὰν εἰσβολὴν τῶν Μογγόλων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Τῷ 1258 ὁ Μογγόλος Χουλαγκιοῦ χὰν κατέστρεψεν ἐκ βάθρων τὴν Βαγδάτην (πρωτεύουσαν τῶν Ἀββασιδῶν χαλιφῶν), ὡς καὶ ἐπίσης πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Περσίας καὶ Μεσοποταμίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχίζουν αἱ πρῶται περσικαὶ μικρογραφίαι. Ἡ τεχνοτροπία των διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς μεταγενεστέρας περσικὰς μικρογραφίας τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν βυζαντινοαραβικὴν σχολὴν τῆς Βαγδάτης τοῦ Ι', ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἐπίσης σπουδαία διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κεραμουργίας, ἥτις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς νὰ διαδραματίζῃ σημαντικώτατον πρόσωπον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν διακόσμησιν τῶν κτηρίων. Ἡ διακόσμησις γίνεται δι' ἐπενδύσεως τῶν τοίχων μὲ ἐσμαλτωμένας πλάκας, τετραγώνου ἢ σταυροειδοῦς σχήματος. Ἄλλη τεχνοτροπία, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, εἶναι ἡ λεγομένη mosaïque de faïence (ψηφιδωτὸν ἀπὸ τεμάχια φαγεντιανά). Εἰς τοὺς χρωματισμοὺς ἐπικρατεῖ τὸ κυανοῦν, περουζὲ καὶ τὸ χρυσωπόν, μὲ μεταλλικὰς ἀνταυγείας.

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀνήκουν ἐπίσης τὰ ἐξαιρετικῆς τέχνης κεραμουργήματα, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ραγές, διότι τὰ περισσότερα εὑρέθησαν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Ραγὲς ἢ Ράϊ (παρὰ τὴν Τεχεράνην), πόλεως καταστραφείσης ὑπὸ τῶν Μογγόλων τῷ 1221. Εἰς τὴν ἰδίαν κατηγορίαν ἀνήκουν καὶ τὰ εὑρήματα τοῦ Σουλταναβὰδ καὶ τοῦ Βεραμίν. Ἡ τεχνοτροπία τῶν κεραμουργημάτων αὐτῶν εἶναι ἐπηρεασμένη, τοὐλάχιστον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς παραστάσεις, ὑπὸ τῆς βυζαντινοαραβικῆς ζωγραφικῆς σχολῆς τῆς Βαγδάτης. Κατὰ τὴν πρώτην ἰσλαμικὴν περίοδον, καθὼς μᾶς πληροφοροῦν σχετικαὶ περιγραφαὶ τῶν Ἀράβων χρονογράφων, κατεσκευάζοντο ἐν Περσίᾳ καὶ ὑφάσματα ἀφαντάστου λεπτότητος καὶ πολυτελείας. Δυστυχῶς μόνον μικρὰ τεμάχια σῴζονται. Ἡ διακόσμησίς των εἶναι μικτή, μὲ παραστάσεις ἀνθρώπων καὶ ζῴων καὶ συμπλέγματα ἀραβουργημάτων.

Δευτέρα ἰσλαμικὴ περίοδος (1220—1500). Ἂν καὶ ἡ Περσία κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν ἐκ τῶν μογγολικῶν ἐπιδρομῶν (πολ-

Digitized by Google

Ἄνω: *Κέντημα (ΙΣΤ' αἰών)*. Κάτω: *Ὕφασμα (ΙΣΤ' αἰών)* [Μουσεῖον Μπενάκη]

Digitized by Google

Ἄνω : Ὕφασμα (ΙΖ' αἰών). [Μουσεῖον Μπενάκη.] Κάτω : Τάπης Τιμουριδικῆς ἐποχῆς μὲ κινεζικὴν ἐπίρροιαν (ΙΕ' αἰών) [Μουσεῖον Διακοσμητικῶν Τεχνῶν, Παρίσιοι.]

Digitized by Google

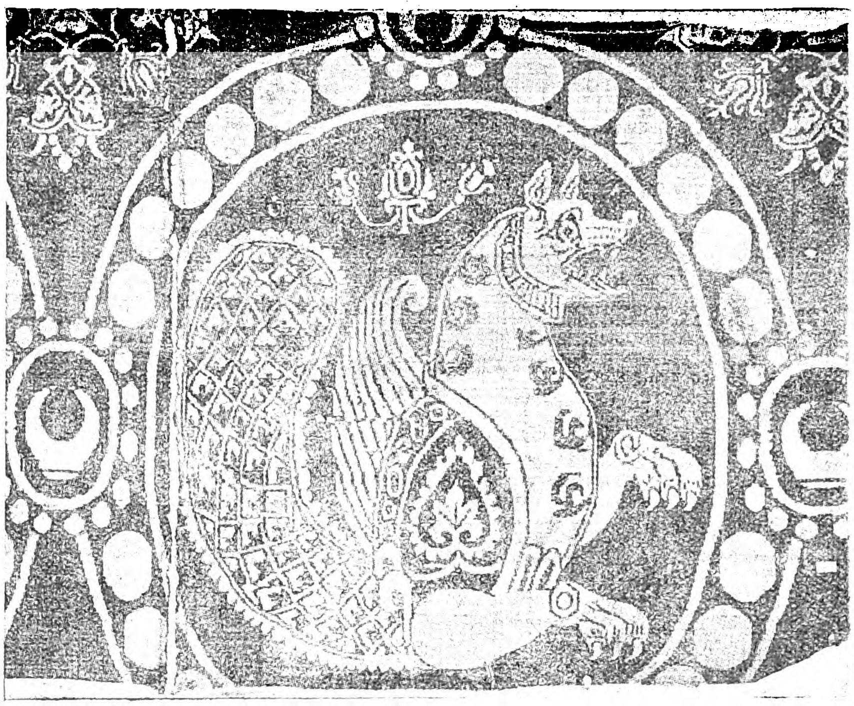

1) *Σασσανιδικὸν ὕφασμα (Ε′—ΣΤ′ αἰὼν μ. Χ.).* 2) *Πλὰξ ἐπενδύσεως (ΙΖ′ αἰών).*

λοὶ τεχνῖται ἐκ Περσίας κατέφυγον τότε εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας, ἰδίως εἰς τὸ σελτζουκικὸν βασίλειον τοῦ Ἰκονίου καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐπηρέασαν πολὺ τὴν τέχνην), δὲν ἤργησε ν' ἀναλάβῃ. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος ἡ περσικὴ τέχνη εἶχεν ἤδη ἀνακτήσει τὴν παλαιάν της λάμψιν. Ἐπὶ Τιμοὺρ ἢ Ταμερλάνου (1365—1405) καὶ τῶν διαδόχων του ἀνηγέρθησαν θαυμάσια κτήρια ἐν Σαμαρκάνδῃ (ἥτις ἦτο τότε πρωτεύουσα), ἐν Ταυρίδι καὶ ἀλλαχοῦ.

Καθ' ὅλον τὸν ΙΓ′ καὶ ΙΔ′ αἰῶνα ἐμφανίζεται εἰς τὴν περσικὴν τέχνην ἰσχυρὰ κινεζικὴ ἐπιρροή, ἰδίως ἐν τῇ ζωγραφικῇ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ Μογγόλοι βασιλεῖς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἐκ Κίνας μέγαν ἀριθμὸν Κινέζων ζωγράφων καὶ ἄλλων τεχνιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Περσίας. Ὁ Τιμοὺρ ἀνήγειρε θαυμάσια κτήρια ἐν Σαμαρκάνδῃ, ὅπου ὀργιάζει κυριολεκτικῶς ἡ διακόσμησις διὰ πολυχρώμων φαγεντιανῶν μωσαϊκῶν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐπίσης ἡ ὑφαντουργικὴ καὶ ἡ ταπητουργία ἔφθασαν εἰς ὕψιστον σημεῖον τελειότητος. Τὰ ὑφάσματα καὶ οἱ τάπητες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς σπανίζουν. Κατὰ τὴν δευτέραν ἰσλαμικὴν περίοδον ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἀρχίζει πλέον νὰ διαμορφώνεται ἡ καθαρῶς περσικὴ σχολή. Αἱ μικρογραφίαι τῆς τιμουριδικῆς ἐποχῆς δεικνύουν μικροτέραν κινεζικὴν ἐπίδρασιν. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος ἀναφαίνεται ὁ μεγαλύτερος τῶν Περσῶν μικρογράφων Μπιχζάδ.

Τρίτη ἰσλαμικὴ περίοδος (1500 μέχρι σήμερον). Μὲ τὴν ἄνοδον τοῦ σὰχ Ἰσμαὴλ εἰς τὸν θρόνον τῆς Περσίας (1503) ἀρχίζει νέα περίοδος, ἡ ὁποία δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς περσικῆς τέχνης. Ἡ Περσία ἐπὶ τῶν πρώτων Σεφεβιδῶν ὑπῆρξε διὰ τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Ἀσίαν ὅ,τι ἦτο ἡ Γαλλία τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′ καὶ ΙΕ′ διὰ τὴν Εὐρώπην τοῦ ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνος. Ἡ φιλολογία, ἡ τέχνη καὶ οἱ μόδες τῆς σεφεβιδικῆς Περσίας ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐφ' ὅλων τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ σουλτᾶνος Σελίμ, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Τσαλδιρὰν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ταυρίδος (1514), μετέφερεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πολλοὺς Πέρσας τεχνίτας. Ἐπίσης, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Βορείων Ἰνδιῶν ὑπὸ τοῦ Τουρκομάνου Μπαμποὺρ (1526), πολλοὶ Πέρσαι ζωγράφοι προσελήφθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Ἰνδουστάν. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται ἡ δημιουργία μιᾶς νέας σχολῆς, τῆς ἰνδοπερσικῆς, ἥτις ἤκμασε τὸν ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνα.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν τριῶν ἐπιφανεστέρων ἡγεμόνων τῆς δυναστείας τῶν Σεφεβιδῶν, Ἰσμαὴλ (1502—1524), Ταχμὰσπ (1524—1576) καὶ Ἀμπὰς τοῦ Α′ (1587—1628), ἡ ζωγραφική, ἡ ταπητουργία καὶ ἡ ὑφαντουργικὴ ἔφθασαν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος. Ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ τέχναι, ὅπως ἡ μεταλλουργία, ἡ κεραμουργία, ἡ ὁπλοποιία καὶ ἡ ὑελουργία, δὲν ὑστέρησαν. Αἱ θαυμασταὶ μικρογραφίαι τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἔργα τῶν μεγαλυτέρων Περσῶν μικρογράφων (τῶν Μπιχζάδ, Μιράκ, Σουλτὰν Μουχάμμαδ, Μὶρ Σαῒτ Ἄλη, Ριζᾶ Ἀμπάσση καὶ ἄλλων), οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν περσικὴν καὶ ἰνδικὴν αὐλήν. Ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως, τεχνικῆς τελειότητος καὶ ἁρμονίας χρωματισμῶν, τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι ἀπαράμιλλα εἰς τὸ εἶδός των. Αἱ καλύτεραι συλλογαὶ μικρογραφιῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀπόκεινται εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἐβκαφίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων καὶ εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Καΐρου. Τὰ κατὰ προτίμησιν θέματα τῶν Περσῶν ζωγράφων εἶναι εἰλημμένα ἐκ τῆς περσικῆς μυθολογίας, ἰδίως τῆς ἐποχῆς τῶν Σασσανιδῶν, καὶ ἐκ τῶν ποιημάτων τῶν ἐθνικῶν ποιητῶν Φιρδουζῆ («Σαχναμὲ») καὶ Νιζάμη («Χαμσέ»). Ἄλλα συνήθη θέματα εἶναι οἱ ἆθλοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σικάνδαρ, τὸν ὁποῖον οἱ Πέρσαι παραδόξως θεωροῦν ὡς ἐθνικὸν ἥρωα), οἱ πόλεμοι τοῦ Ταμερλάνου, σκηναὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς αὐλῆς καὶ τῶν μεγιστάνων, ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τοῦ προφήτου Μωάμεθ, τοῦ γαμβροῦ του Ἀλῆ (τὸν ὁποῖον σέβονται ἰδιαιτέρως οἱ Πέρσαι) καὶ διαφόρων Μουσουλμάνων ἁγίων καὶ φιλοσόφων (σουφῆ), πορτραῖτα, καὶ παραστάσεις ζῴων, πτηνῶν καὶ λουλουδιῶν. Οἱ Πέρσαι διέπρεψαν ἰδιαιτέρως εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος. Οἱ Πέρσαι ζωγράφοι τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ὑπῆρξαν κυρίως μικρογράφοι. Σπανίως ἐζωγράφιζον μεγάλας εἰκόνας ἢ τοιχογραφίας, ὅσαι δὲ ὑπάρχουν τοῦ εἴδους τούτου ὀφείλονται εἰς εὐρωπαϊκὴν ἔμπνευσιν.

Ὕφασμα (ΙΣΤ′ αἰών).

Οἱ τάπητες τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀληθῆ ἀριστουργήματα τέχνης, μὲ παραστάσεις ἀνθρώπων, ζῴων καὶ ἀνθέων, ἀποτελοῦν δόξαν τῆς περσικῆς τέχνης. Αἱ πόλεις Χεράτ, Ἰσφαχάν, Κιρμάν, Γιωσαγὰν καὶ Ταυρὶς ἦσαν τὰ κυριώτερα ταπητουργικὰ κέντρα. Οἱ τάπητες εἶναι ἢ μάλλινοι ἢ μεταξωτοί, διακόσμητοι πολλάκις μὲ χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ ἀραβουργήματα. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ταπήτων τῆς σεφεβιδικῆς ἐποχῆς εἶναι ὁ περίφημος τάπης, ἄλλοτε ἰδιοκτησία τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, μὲ θαυμασίαν παράστασιν κυνηγίου. Οἱ Μογγόλοι αὐτοκράτορες τῶν Ἰνδιῶν ἔφεραν ταπητουργοὺς ἀπὸ τὴν Περσίαν καὶ ἵδρυσαν ταπητουργεῖον εἰς τὴν πρωτεύουσάν των, τὴν Λαχόρην, ὅπου ἐπίσης κατεσκευάσθησαν, κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, πολυτελέστατοι τάπητες, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἰνδοπερσικοί. Τὰ πολύτιμα μεταξωτὰ ὑφάσματα τῆς ἰδίας ἐποχῆς εἶναι ἀναμφισβητήτως τὰ ὡραιότερα ὑφάσματα ποὺ ὑπάρχουν. Τὰ ὑφάσματα τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος ἔχουν παραστάσεις ἀνθρώπων καὶ ζῴων. Κατὰ τὸν ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνα ἐπικρατεῖ ἄλλος διάκοσμος, μὲ μοτίβα ἀνθέων καὶ πτηνῶν ἀφαντάστου λεπτότητος καὶ μὲ χρωματισμούς, τοὺς ὁποίους καμμία ἄλλη ὑφαντουργικὴ τέχνη δὲν κατώρθωσεν ἔκτοτε νὰ μιμηθῇ. Ἡ ἐποχὴ τῶν Σεφεβιδῶν ἐπίσης παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν εἰς τὴν κεραμουργίαν. Ἐπὶ σὰχ Ἀμπὰς ἔγιναν καὶ ἀπομιμήσεις κινεζικῆς πορσελλάνης, πάντως ὅμως κατώτεραι τοῦ πρωτοτύπου. Πλὴν τῶν πάσης φύσεως μεταλλίνων σκευῶν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ποικίλας τεχνοτροπίας, ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ὅπλα (σπαθιά, ἐγχειρίδια, ἀσπίδες, κράνη). Οἱ Πέρσαι ὁπλουργοὶ διακοσμοῦν τὸν χάλυβα μὲ καλλιτεχνικὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἀραβουργήματα ἐκ χωνευτοῦ χρυσοῦ, κατὰ τὸ σύστημα τὸ γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ ὡς δαμασκηνόν.

Α. Α. ΠΑΛΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ι. *Γεωγραφία.* *Barbier de Meynard*, Dictionnaire géographique, historique et littéraire de la Perse (Paris 1861).—*M. L. Lady*, Life and Manners in Persia (1856).—*G. J. Wills*, In the Land of the Lion and the Sun (1883).—*Sir A. H. Layard*, Early Adventures in Persia (1887).—*S. G. W. Benjamin*, Persia and the Persians (1891).—*Lord Gurzon of Kedleston*, Persia and the Persian question (1892).—*J. de Morgan*, Mission scientifique (4 τόμοι 1879—1904).—*E. G. Brown*, The Persian Revolution (1910).—*Lt. Col. Sykes*, The Glory of the Shia World (1910).—*Ella C. Sykes*, Persia and its People (1910). Capt. *L. S. Fortescue*, W. Elburz and Azeerbaëdjan (ἐν «Royal Geogr. Society Journal», 1924).—*E. Lorini*, La Perse economica contemporanea e le sua questione monetaria (1900).—*V. M. Goblet*, La Perse entre les Anglais et les Russes (ἐν «Questions Diplomatiques et Coloniales» XXXVIII 1914).—*Moustafa Khan Fateh*, The economic position of Persia (1926).—*A. C. Millspaugh*, The financial and economic situation of Persia 1926 κλπ.

ΙΙ. *Ἱστορία.* *Gutschmid*, Geschichte Irans und ihrer Nachbarländer von Alexander dem Grossen bis zum Untergang der Arsaciden (Tübingen 1888).—*Sir J. Malcolm*, History of Persia (2d ed. London, 1829).—*R. G. Watson*, A History of Persia from the Beginning of the Nineteenth Century (London, 1873).—*Sir C. R. Markham*, A General Sketch of the History of Persia (London 1874). —*E. C. Brown*, The Persian Revolution of 1905—1906 (London 1910).—*A. V. William Jackson*, Persia, Part and Present (1906). *Sir P. Sykes*, The Glory of the Shia World (1910).—*H. R. Hall*, Ancient History of the Near East (1913).—*Sir P. Sykes*, History of Persia 2d ed. 1921).

ΙΙΙ. *Τέχνη.* *E. Denison*, Ross-Persian Art (1930).—*Perrot et Chipiez*, Histoire de l'Art dans l'antiquité τ. V, Perse (1890).—*H. Saladin*, Manuel d'Art musulman (1907).—*Cresswell*, Mohammedan Architectnre (1931).—*G. Miglon*, Manuel d'Art Musulmane (1907).—*F. Martin*, The miniature painting and peinters of Persia, India and Turkey (1912).—*A. Sakisian*, La miniature persane du 12ème au

Digitized by Google

Ἄνω : Μικρογραφίαι (ΙΣΤ' αἰών). Κάτω : Μικρογραφίαι (ΙΕ'—ΙΣΤ' αἰών).

Digitized by Google

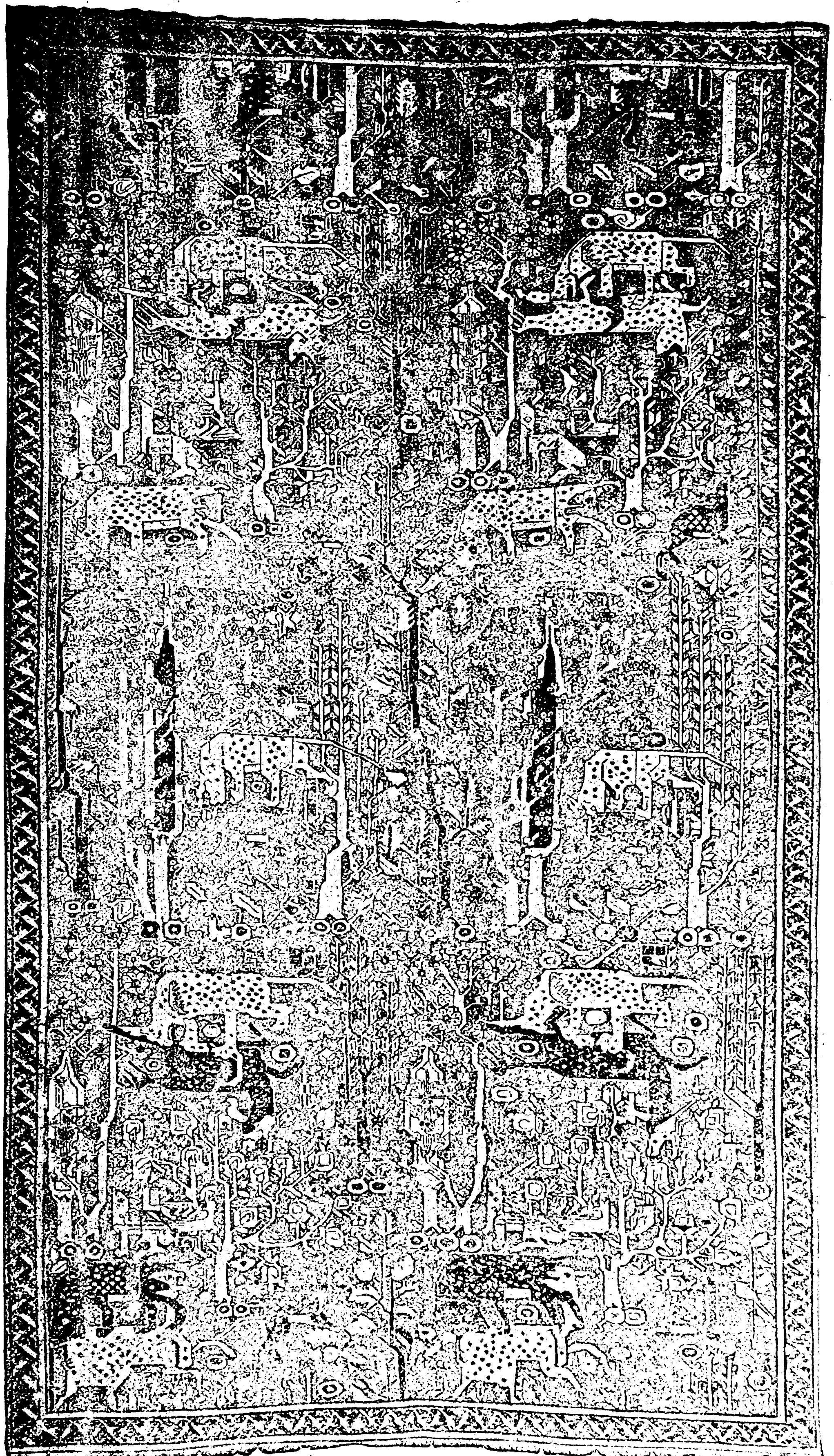

Τάπης (ΙΖ' αἰών).

17ème siècles (1924).—*Sir T. W. Arnold*, Painting in Islam (1928).—*F. Martin*, History of Oriental Carpets before 1800 (1908).—*Sarae* und *Trenkwald*, Old Oriental Carpets (1926—1929).—*M. Pézard*, La céramique archaïque de l'Islam (1920).—*M. Rivière*, La céramique dans l'Art musulman (1913).—*A. J. Butler*, Islamic Pottery (1926).

IV. *Λογοτεχνία*. *Hermann Ethé*, «Grundriss der iranischen Philologie» Strassburg (1906), «Mystische, didaktische und lyrische Poesie und das spätere Schrifftum der Perser» 1887 καὶ «Höfiische und romantische Poesie der Perser» (1888).—*E. G. Browne*, «Literary History of Persia (1902).—*C. A. C. Barbier de Meynard*, «Poésie en Perse» (Paris 1877) κλπ.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—**Περσίας** ***μάρτυρες***. Ὁ Χριστιανισμός, εἰσαχθεὶς εἰς τὴν Περσίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος καὶ εὐρέως διαδοθείς, ὑπέστη ἀγρίους διωγμοὺς κατὰ τὸν Δ', Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνα ἐπὶ τῶν βασιλέων Σαπώρη τοῦ Β' (309—379), Ἰσδεγέρδου τοῦ Α' (399—420), Βαρὰμ τοῦ Ε' (420—438) καὶ Χοσρόου τοῦ Α' (531—578). Τοὺς διωγμοὺς τούτους κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπεκίνουν μάλιστα οἱ τῶν Περσῶν μάγοι, οἵτινες κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωζόμενον «τὴν Περσῶν θρησκείαν, ὥσπερ τι φῦλον ἱερατικόν, κατὰ διαδοχὴν γένους ἀρχῆθεν ἐπιτροπεύουσι», συνεργούντων προθύμως καὶ τῶν ἐν Περσίᾳ παρεπιδημούντων Ἰουδαίων, «φύσει ὑπὸ βασκανίας πρὸς τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν ἐκπεπολεμωμένων», κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικόν. Τὰ μαρτύρια τῶν ἐν Περσίᾳ ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ ὑποστάντων τὸν θάνατον περιεσώθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν συριακαῖς καὶ ἀρμενικαῖς ἁγιολογικαῖς συλλογαῖς, ἐξ ὧν ἤντλησαν ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι τοῦ Βυζαντίου, ὡς ὁ Σωζόμενος, ὁ Θεοδώρητος, ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος. Πλεῖστα τοιαῦτα σπουδαιότατα περσικὰ μαρτύρια εἰσήχθησαν εἰς ἀρχαῖα μηνολόγια καὶ πάμπολλαι πληροφορίαι περὶ τῶν Περσῶν μαρτύρων, ἀπαντῶσαι ἐν συναξαρίοις, δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα αἱ συλλογαὶ περσικῶν μαρτυρίων ἦσαν πολὺ περισσότεραι ἢ ὅσας ἡμεῖς σήμερον γινώσκομεν. Εὐνόητον δ' ὅτι οἱ Ἕλληνες ἱστορικοί, χρονογράφοι καὶ ἁγιολόγοι, ἐξ ἀνατολικῶν πηγῶν τὰς περὶ τῶν μαρτύρων τῆς Περσίας εἰδήσεις παραλαμβάνοντες, ὑπέπεσαν εἰς πολλὰ σφάλματα διὰ τὴν ἀτελῆ γνῶσιν τῆς γλώσσης, τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐκείνης χώρας. Ἀλλ' οἱ νεώτεροι ἐρευνηταὶ εὐκόλως τὰ σφάλματα ταῦτα διώρθωσαν καὶ οὕτως ἔχομεν σήμερον λαμπρὰς συλλογὰς περσικῶν μαρτυρίων ἐν συριακῇ, ἀρμενικῇ καὶ ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Assemani*, Acta Sanctorum Martyrum (Rome 1748), τόμ. Α.—*Bedjan*, Acta Martyrum et Sanctorum (Leipzig 1890—1895), τόμ. Β', Γ' καὶ Δ.—*G. Hoffmann*, Auszüge aus syrischen Akten persischer Märtyrer (Leipzig 1886).—*H. Delahaye*, Les versions grecques des Actes des martyrs Persans sous Sapor II (ἐν «Patrologia Orientalis» tome II, fas. IV).—*J. Labourt*, Le christianisme dans l'empire Perse sous la dynastie Sassanide 224—632 (Paris 1904).

Ε. Γ. Π.

Περσιάνι (Persiani), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1799—1869). Ἐμορφώθη μουσικῶς ἐν Νεαπόλει ὑπὸ τὸν Τσινγκαρέλλι καὶ ἤρξατο τὸ στάδιόν του ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας. Τὸ πρῶτόν του θεατρικὸν δοκίμιον, τὸ εὔθυμον μελόδραμα: «Πᾶρε τὸν κόσμον ὅπως εἶναι», παιχθὲν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1825, τὸν ἐνεθάρρυνε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ στάδιον τοῦ δραματικοῦ συνθέτου. Ἀνεβίβασεν ἐν συνεχείᾳ, μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας, τὰ μελοδράματα: «Ὁ γενναιόφρων ἐχθρός» (1862), «Δαναὸς βασιλεὺς τοῦ Ἄργους» (1827), «Gastone di Foix» (1827), «Ὁ μονήρης» (1829), «Εὐφήμιος τῆς Μεσσήνης» (1829), «Ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Ἄρλην» (1829). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον ἀπέτυχε, καὶ ὁ Περσιάνι, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον οὐδὲν ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον, ἐνεφανίσθη ἐκ νέου ἐν Νεαπόλει τῷ 1835 διὰ τοῦ ἀριστουργήματός του: «Ines de Castro», οὗτινος ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε καταπληκτική. Τὰ τελευταῖα μελοδράματά του ἦσαν: «Τὸ φάντασμα» (1843) καὶ «Ἡ ὀρφανὴ τῆς Σαβοΐας» (1846). Ὁ Περσιάνι εἶχε νυμφευθῆ τὴν διάσημον ἀοιδὸν Φανὴν Τακκινάρντι. Ὡς συνθέτης ὁ Περσιάνι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐκ τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ροσσίνι καὶ μιμητὴς τοῦ ὕφους καὶ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Ντονιζέττι.

Σ. Γ.

—**Περσιάνι** (Persiani), ***Φανή***. Διάσημος ἀοιδός, κόρη τοῦ περιφήμου ὀξυφώνου Τακκινάρντι καὶ σύζυγος τοῦ συνθέτου Ἰ. Περσιάνι (1812—1867). Ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Λιβόρνῳ τῷ 1832, δὲν ἤργησε νὰ διαπρέψῃ καὶ νὰ δρέψῃ δάφνας εἰς τὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἰδίως δὲ ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ, ἀργότερον δὲ ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ Ρωσίᾳ.

Γ. Σ.

Περσιάνοι (οἱ) *[Βυζαντ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐνίοτε οἱ Τοῦρκοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς ἐλθόντες μετὰ τῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκιδῶν ἐξ Ἀσίας διὰ Περσίας, συγχεόμενοι τότε ὑπό τινων μετὰ τῶν Περσῶν.

Ν. Μ.

Περσιὲ (Percier), ***Κάρολος***. Γάλλος ἀρχιτέκτων (1764—1838). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ Ρώμῃ καὶ ὑπῆρξε φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Πέτρου Φονταίν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσε διάφορα ἔργα ἐν Λούβρῳ καὶ τὴν θριαμβευτικὴν ἁψῖδα ἐν τῇ πλατείᾳ Καρρουσὲλ τῶν Παρισίων. Μετὰ τοῦ Φονταὶν ἐπίσης ἵδρυσε τὸν λεγόμενον ρυθμὸν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἀνάκτορα, οἶκοι κλπ. ἐν Ρώμῃ» (1798), «Συλλογὴ σχεδίων ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως» (1812).

Γ. Ι. Β.

Περσικὴ ***θάλασσα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ κόλπου τοῦ Ὀμάν, πρόκολπος τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον σαφῶς τὴν διαστέλλει ὁ «Περίπλους τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης» τοῦ Ἀνωνύμου (34—35). Ὁ Στράβων τὴν ὀνομάζει «κατὰ Πέρσας θάλατταν» (Α, 42), Μαρκιανὸς δὲ ὁ Ἡρακλειώτης φαίνεται θεωρῶν τήν τε θάλασσαν καὶ τὸν κόλπον ἑνιαῖόν τι (Περίπλ. Ἔξω θαλάσσης 7).

Σ. Ε. Λ.

περσικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Πέρσας ἢ τὴν Περσίαν, ὁ τῶν Περσῶν: «περσικὸς στρατός», «περσικὴ πανοπλία»· || «περσικὸς πόλεμος» πᾶσαι αἱ μάχαι καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν ἀπὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης μέχρι τῆς ἐν Πλαταιαῖς.

—**Περσικοὶ** ***πόλεμοι***· βλ. λ. *Μηδικοὶ πόλεμοι*.

—**περσικὸν** ***ἡμερολόγιον*** *[Χρονολ.]*· βλ. λ. *ἡμερολόγιον* (τ. ΙΒ', σ. 276 α')

—**περσικὸν** ***μῆλον*** *[Βοτ.]*. Ὄνομα διδόμενον εἰς τὸν καρπόν: α') *περσικῆς τῆς κοινῆς* ἢ *προύμνης τῆς περσικῆς*, τῆς παρ' ἡμῖν *ροδακινέας*, ἥτις ἐθεωρεῖτο μέχρι πρό τινος καταγομένη ἐκ Περσίας· καὶ β') τῆς *κιτρέας* (κίτρον), ἥτις κατάγεται ἐκ τῆς Περσίας ἢ Μηδίας, ἐξ οὗ καλεῖται ἄλλως καὶ *μηδικὸν μῆλον*.

—«**Περσικὸς** ***δρόμος***». Βασιλικὸν παλάτιον ἐν Βυζαντίῳ (βλ. λ. *Μουχρουτᾶς*).

Περσικὸς ***κόλπος*** *[Γεωγρ.]*. Μέγας ἀσιατικὸς κόλπος, ἀποτελῶν τὴν Β. ΒΔ. εἴσδυσιν τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, γεωγραφῶν τὰς ἀκτὰς τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τοῦ Ὀμὰν μετὰ τῆς Α. τῆς Ἀραβίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰς ΝΔ. τῆς Περσίας

Digitized by Google

φ' ἑτέρου, ἔχων δὲ ὡς μυχὸν τὴν ἀκτὴν τοῦ σφηνός, καθ' ἣν τερματίζεται πρὸς τὴν θάλασσαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰρὰκ καὶ καθ' ἣν ἡ κοινὴ κοίτη τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου, Σιὰτ ἐλ Ἀράμπ ὀνομαζομένη. Συνάπτεται διὰ στομίου εὔρους 29 μιλ. τοῦ Ὁρμοὺζ πρὸς τὸν Ὀμανικὸν κόλπον, ὄντα οἱονεὶ πρόκολπόν του καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀραβικὴν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Πλαισιοῦται οὕτω μεταξὺ τῶν παραλλήλων 24° καὶ 30° βορείου πλάτους καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 48°57' ἀνατολικοῦ μήκους, ἔχων εἴσδυσιν 460 μιλ. ἀπὸ τοῦ στομίου Ὁρμοὺζ μέχρι τοῦ δέλτα Σιὰτ-ἐλ Ἀράμπ, μέσον δὲ εὖρος 120 μιλ. περίπου. Καὶ ἡ μὲν περσικὴ ἀκτὴ εἶναι ὑψηλὴ μὲ βαθεῖς παρ' αὐτὴν βυθούς, τῶν ὀρέων διακοπτομένων ὑπὸ κοιλάδων καταλλήλων πρὸς χειμερινὴν βοσκήν. Ἀντιθέτως ὅμως, ἥ τε ἀραβικὴ καὶ ἡ ὀμανικὴ ἀκτή του εἶναι χθαμαλαὶ καὶ ἀμμώδεις, ἀραιότατα κατῳκημέναι. Ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις τοὺς ὀλίγους ἐπισήμους λιμένας τοῦ κόλπου, τὰ χωρίδια τὰ διασπάρτως ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου ἐκτισμένα, ἀπαραιτήτως δὲ ἐπὶ ὅρμου καὶ πλησίον φοινικῶνος, παρουσιάζουν τὴν ἰδίαν ἐμφάνισιν: τετράγωνον φρούριον μετὰ πολεμιστρῶν, δύο ἢ τρεῖς λιθόδμητοι οἰκίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ σεΐχη, γύρω αὐτῶν καλύβαι ἐκ κλάδων φοινίκων καὶ ψαμμαθὼν περιποιημένος πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν πλοίων, ἅτινα ὀνομάζουν *μπάγκαλας* καὶ τῶν μικροτέρων μαργαριταλιευτικῶν. Συχνότατα εὑρίσκεταί τις ἐν ὄψει χωρίου μὴ ἀναφερομένου ἢ πρὸ ἐξαφανισμοῦ ἄλλου ἀναφερομένου, δεδομένου ὅτι ἂν οἱ κάτοικοι χωρίου τινὸς δὲν εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸν φύλαρχόν των, ἐγκαταλείπουν αὐτὸ καὶ ἱδρύουν μακρότερον ἄλλο· συχνάκις δὲ ἐπανοικίζονται χωρία ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν κατοίκων των λόγῳ φόβου πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ ναυτικὸς φωτισμὸς τοῦ κόλπου εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος, δι' ὃ αἱ ἀγγλ. καὶ ὁδηγίαι (Persian Gulf Pilot 1924) συμβουλεύουν τοὺς παραπλέοντας τὰς ΝΔ. ἀκτάς, αἵτινες βρίθουν ὑφάλων κινδύνων, εἰς ἀγκυροβολίαν ἅμα τῷ λυκόφωτι, ἐὰν αὕτη τοῖς εἶναι δυνατή· ἐκτιμῶνται δὲ τὰ εἰσπλέοντα ἀτμόπλοια κατὰ μέσον ὅρον καὶ ἐτησίως εἰς 1.600 περίπου· ἐξ αὐτῶν δὲ τὰ 95 % ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν καὶ δὴ τῆς ἑταιρείας «Πενίνσουλαρ». Ὑπάρχουν ὅμως (1931) πέντε ῥαδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοὶ ἐν τῷ κόλπῳ καὶ τρεῖς σηματοτηλέγραφοι Λόϋδ, ὑπὸ τὴν παρακολούθησιν τῆς «Indo-European Telegraph Company» λειτουργοῦντες. Ἀλλὰ καὶ λόγῳ σφοδρότητος ἀνέμων καὶ καταιγίδων εἶναι ἄξενος εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ὁ κόλπος, ἐπικρατοῦν δὲ οἱ «σιαμάλ», ΒΔ. μὲν ἀλλ' ἐκτρεπόμενοι ἐν τῇ καθέτῳ παρακολουθήσει τῶν τῆς περσικῆς ἀκτῆς· οἱ «καοὺς» ἢ «σιαρκὶ» ΝΑ. χειμερινοὶ ἐναλλάσσοντες πρὸς τοὺς σιαμάλ· οἱ «νασιὶ» χειμερινοὶ καὶ σφοδρότατοι ΒΑ, ἐκδηλούμενοι μετὰ καταιγίδων· οἱ «σουχαΐλι» ΝΔ. ἐπιφοβώτατοι, ἅτε εἰσδύοντες καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀνεμοσκεπῆ ἀγκυροβόλια τῶν περσικῶν ἀκτῶν, ὀλίγας ὥρας ὅμως διαρκοῦντες. Φοβεραὶ ὅμως εἶναι αἱ καταιγίδες «λαχεϊμάρ», ἐκδηλούμεναι καὶ περὶ τὰς ἀλλαγὰς τῶν ἐποχῶν (ἡλιοστάσια καὶ ἰσημερίας) ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μεταξὺ 15 Ὀκτωβρίου καὶ 5 Νοεμβρίου περίοδον, καθ' ἣν οὐδὲν ἰθαγενὲς πλοῖον «μπάγκαλας» ἀνάγεται πρὶν ἢ ἐκσπάσῃ τοιαύτη καταιγίς. Συνοδεύονται αὗται ὑπὸ μεγάλων τάσεων ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, καὶ τὸ φαινόμενον τοῦ «φωτὸς τῶν Διοσκούρων» εἶναι κατ' αὐτὰς σύνηθές τι. Ὁ Περσικὸς κόλπος εἶναι διὰ τοῦτο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ἀεροπλοΐαν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ παλιρροιακὰ φαινόμενα εἶναι ἔκδηλα, τοῦ παλιρροιακοῦ κύματος χρειαζομένου 13 ὥρας διὰ νὰ μεταδοθῇ ἀπὸ τοῦ στομίου εἰς τὸν μυχόν, παρέχουν δὲ διαφορὰς στάθμης φθανούσας τὰ 4 μέτρα κατὰ τὴν ἀνωτάτην πλήμμην τῶν συζυγιῶν. Κύρια ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου εἶναι ἡ μαργαριταλιεία καὶ ἡ συγκομιδὴ φοινίκων, ὅταν δὲ αἱ ἐποχαὶ αὐτῶν τύχῃ νὰ συμπέσωσι, τὰ χωρίδια ἐρημοῦνται. Πλοιάρια 10—50 τόννων ἀπασχολοῦνται εἰς τὸ τραχὺ αὐτὸ ἔργον, εἰς ὃ οἱ κίνδυνοι τῶν γυμνῶν δυτῶν ποικίλλουν μεταξὺ ἀσφυξίας, παραλύσεως καὶ καταβροχθίσεως ὑπὸ καρχαριῶν, κατὰ τρεῖς διαφόρους ἐποχάς, ὧν ἡ ἀρίστη διὰ τὴν ἀπόδοσιν, «γκγαοὺς-ἀλ-καμπὶρ» ὀνομαζομένη, διαρκεῖ 130 ἡμέρας, ἀπὸ Μαΐου ἕως Σεπτεμβρίου, ἡ «ράδδα» ἀρχίζουσα ὀλίγον κατόπιν, καὶ ἡ τρίτη κατὰ Δεκέμβριον, καθ' ἣν ἁλιεύεται ἡ κατωτάτη μαργαριτῶν ποιότης. Συγκεντρώνουν δὲ εἰς χεῖρας τὸ προϊὸν τῆς ἁλιείας Ἄραβες ἔμποροι, ἑδρεύοντες εἰς λιμένας ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν, οἵτινες τὸ ἀποστέλλουν εἰς Βομβάην, ὅπου χωρίζονται κατὰ μεγέθη καὶ ποιότητας πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὰς παγκοσμίους ἀγοράς. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἀκτογρ.]* Οἱ ἀρχαῖοι δὲν φαίνονται (*Στράβ.* Β, 78) σχόντες σαφῆ ἀντίληψιν τοῦ σχήματος τοῦ κόλπου, οὐδ' ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν διαστάσεων αὐτοῦ, μηδ' αὐτοῦ τοῦ διαπλεύσαντος αὐτὸν Νεάρχου ἐξαιρουμένου· ὀρθότερον περιγράφει ὁ Ἐρατοσθένης, ὡς εὕρηται παρὰ Στράβωνι (ΙΣΤ, 766) τονίζοντι: «ὁ μὲν οὖν Περσικὸς κόλπος λέγεται καὶ ἡ κατὰ Πέρσας θάλαττα· φησὶ δὲ περὶ αὐτῆς ὁ Ἐρατοσθένης οὕτως, ὅτι τὸ μὲν στόμα εἶναι στενόν, οὕτως ὥστ' ἐξ Ἁρμόζοντος τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου τῆς Ἀραβίας ἀφορᾶται τὸ ἐν Μάκαις», δηλαδὴ τὸ Ρὰς Μουσαντάμ, τὸ ἄλλως παρ' ἀρχαίων Ἀσαβῶν ἄκρον καὶ Μακήτα καὶ Μακάρων λεγόμενον. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἡ Β. ἀκτὴ τοῦ Περσικοῦ κόλπου περιέβρεχε τὰς ἀκτὰς τῆς Καρμανίας (νῦν Λὰρ) καὶ δὴ τῶν χωρῶν της Πασαργάδαι, Ἀγδηνῖτις, Ρουδιανή, τὰς τῆς Περσίδος καὶ δὴ τῶν χωρῶν της Γαβαῖοι, Σουζαῖοι, Ἱπποφάγοι, Μαρδυηνή, τὰς τῆς Σουσσιανῆς καὶ δὴ τῶν χωρῶν της Ἐλυμαῖοι καὶ Χαρακηνοί. Παρέκειντο δὲ τῶν ἀκτῶν τούτων, ἐκ δυσμῶν πρὸς Α., νῆσοι Ταξίανα (νῦν Banna: πλάτ. 30°08' Β., μῆκ. 49°13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2837 b: Persian gulf, western sheet), Ταβίανα, ἄγνωστος ἤδη καὶ ἀκαθόριστος (πιθανῶς προσχωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἰλύων τοῦ Σιὰτ ἐλ Ἀράμπ), Σώφθα (νῦν Khargu), Ἀλεξάνδρου ἢ Ἀρακία (νῦν Zejirat Kharg), Σάγδανα (ἡ Stoidis κατὰ Πλίνιον καὶ Ostana κατὰ Γεωγράφον Ραβέννης, ἡ νῦν Seikh Shuaib), ἡ Κατάκα (κατ' Ἀρριανόν, κατὰ δὲ Πλίνιον Aphrodisias, κατὰ Γεωγράφον Ραβέννης Kasara, νῦν δὲ Zejirat Kais), ἡ Καίκανδρος (τοῦ Ἀρριανοῦ, ἡ Kascandrus τοῦ Πλινίου, Catagа τοῦ Γεωγράφου Ραβέννης, νῦν δὲ Zej. Indarabi), ἡ Athothadrus (κατὰ Πλίνιον· πιθανῶς ἡ σύγχρονος Zej. Farrur), ἡ Pylorae (κατὰ τὸν αὐτόν· νῦν Zej. Serri), ἡ Οὐόραχθα ἢ Ὀάρακτα κατὰ Στράβωνα (ἡ νῦν πετρελαιοδότρια μεγάλη νῆσος Kishm), παρὰ τὴν ὁποίαν νῆσος Ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος (νῦν Hanjam: χάρτ. ἀγγλ. 2837b: Persian gulf, western sheet) καὶ ἡ Ὄργανα ἢ Ὤγυρις (νῦν Hormouz), μεθ' ἣν ἄρχεται ἡ κατὰ Πέρσας θάλασσα ἢ ἡ Περσικὴ θάλασσα (νῦν κόλπος τοῦ Ὀμὰν) τοῦ ἀνωνύμου τοῦ «Περίπλου τῆς Ἐρυθρᾶς» τοῦ Στράβωνος. Οἱ κυριώτεροι σύγχρονοι λιμένες τῆς παραλίου ταύτης τοῦ Περσικοῦ κόλπου εἶναι ἡ *Μπάσρα* (Basra: πλάτ. 30°31' Β., μῆκ. 47°52' Ἀν.), ἐμπορικώτατος λιμὴν τοῦ Ἰράκ, 72 μίλ. ἔνδον τοῦ στομίου τοῦ Σιὰτ-ἐλ Ἀράμπ, ὁ *Μαχομερὰ* (Mahomera), ἐμπορικώτατος λιμὴν καὶ ἐξαγωγῆς πετρελαίων, ἕδρα τῆς παγκοσμίου φήμης «Anglo-Persian oil company», ὁ *Μπουσὶρ* (Bushir, ἀρχ. Μεσημβρία χερσόνησος) καὶ *Μπαντὰρ Ἀμπὰς* (Bandar Abbas: πλάτ. 27°11' Β., μῆκ. 56°17' Ἀν.), ἐν ᾧ συγκεντροῦνται τὰ ἀπὸ τῆς νήσου Κὶμς ἐξαγόμενα πετρέλαια.

Ἡ ἀραβικὴ καὶ ὀμανικὴ ἀκτὴ τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἤρχιζε νοτίως τῆς παραλίου τῆς Βαβυλωνίας, ἥτις ἀπετέλει τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου· ἐσχηματίζοντο δὲ κατ' αὐτὴν ὁ Μαισανίτης κόλπος (νῦν Kuwait harbour), ὁ Πηλώδης κόλπος καὶ τὸ Τέταγος Ἀμμῶδες, ἀδυνάτου καθορισμοῦ ταυτότητος νῦν λόγῳ τῶν ἐπισυμβασῶν προσεπιχώσεων ἀπὸ τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου, ὁ Λαμὸς λιμὴν (πιθανῶς Lingeh νῦν) καὶ Λαιανίτης κόλπος (πιθανῶς Bahrein νῦν). Ἀναφέρει ὡσαύτως ὁ Πτολεμαῖος (ΣΤ, ζ', 47) ὡς νήσους προσκειμένας εἰς τὴν ἀραβικὴν ἀκτὴν τοῦ Περσικοῦ κόλπου τὰς Ἀπφάνα, Ἰχάρα, Θαρρώ, Γύλος καὶ Ἄραδος, ὧν ἡ ταυτότης δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ, ὑπαρχουσῶν περισσοτέρων νήσων, μικρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, παρὰ τὰς ΝΔ. ἀκτὰς τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Σ. Ε. Λ.

Πέρσινγκ (Pershing), ***Ἰωάννης - Ἰωσήφ***. Ἀμερικανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1860 ἐν Μισσουρὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Καταγόμενος ἐκ ταπεινῆς καὶ πτωχῆς οἰκογενείας, κατώρθωσε νὰ διεξέλθῃ τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα, ἐνῷ συγχρόνως εἰργάζετο διὰ νὰ κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Ἰωσὴφ Πέρσινγκ.

Βραδύτερον εἰσήχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1886 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπιλάρχου. Τῷ 1898 ἐπολέμησε κατὰ τὸν Ἱσπανοαμερικανικὸν πόλεμον καὶ διεκρίθη ἐν Σαντιάγῳ, μετὰ τὴν κατάληψιν δὲ τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν παρέμεινεν ἐν αὐτῇ ὡς διοργανωτὴς τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Κούβας. Τῷ 1899 ἀπεστάλη εἰς τὰς Φιλιππίνας, ὅπου προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Μαύρων τῆς Μιντανάο τῷ 1902, τοὺς ὁποίους κατώρθωσε νὰ καθυποτάξῃ διὰ τῆς βίας καὶ διὰ τῆς διπλωματίας. Τῷ 1904 διωρίσθη στρατιωτικὸς ἀκόλουθος ἐν Τόκιῳ καὶ παρηκολούθησε τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον ἐν Μαντζουρίᾳ παρὰ τῇ στρατιᾷ τοῦ στρατάρχου Κουρόκι. Τῷ 1906 ὁ πρόεδρος Ρούζβελτ, ἕνεκα τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ εἰς τὰς Φιλιππίνας, τὸν προήγαγε κατ' ἐκλογὴν καὶ διαδοχικῶς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰς ὑποστράτηγον. Ἐπιστρέψας κατόπιν εἰς τὰς Φιλιππίνας διετέλεσε διοικητὴς τοῦ Μιντανάο, μέχρι τοῦ 1913, ὁπότε κληθεὶς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Ἐλ Πάσσο, παρὰ τὰ μεξικανικὰ σύνορα, τῷ δὲ 1916 διηύθυνε τὴν κατὰ τοῦ Μεξικοῦ ἐκστρατείαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, πρὸς τιμωρίαν τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὸ ἀμερικανικὸν ἔδαφος μεξικανικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς πατρίδος του εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διωρίσθη τὴν 18 Μαΐου 1917 ἀρχηγὸς τῆς Α' ἀμερικανικῆς στρατιᾶς, ἥτις ἀπεστάλη εἰς τὴν Εὐρώπην, κατὰ τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος ἀρχιστράτηγος πασῶν τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀμερικανικῶν δυνάμεων, ἐπιτυχὼν διὰ τῆς ἐπιμονῆς του ὅπως τὰ ἀμερικανικὰ στρατεύματα διατηρήσουν τὴν αὐτοτέλειάν των καὶ πολεμήσουν εἰς ἰδιαιτέρους τομεῖς, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ γαλλικοῦ στρατηγείου, ὅπερ ἐπεζήτει νὰ συγχωνεύσῃ ταῦτα ἐντὸς τῶν γαλλικῶν στρατιῶν. Μετὰ τὰς πρώτας ὅμως ἀποτυχίας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν τὰ ἀμερικανικὰ στρατεύματα τῷ 1918, ὁ Πέρσινγκ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γάλλου στρατάρχου Φός. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ Ἀμερικανοί, ἐνισχυθέντες ἐπέτυχον τὰς πρώτας νίκας ἐν Σαὶν-Μιχιὲλ καὶ ἐν Μὲζ-Ἀργκὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τοῦ Πέρσινγκ. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος μέχρι τοῦδε εἶχεν ἀπονεμηθῆ εἰς τέσσαρας μόνον μεγάλους ἄνδρας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὸν Βάσιγκτων, τὸν Γκράντ, τὸν Σέρμαν καὶ τὸν Σέρινταν. Τῷ 1921 διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου, τῷ δὲ 1924 ἀπεστρατεύθη. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ δημοψηφίσματος ἐν τῇ περιφερείᾳ Τάκνα-Ἀρίκα, διαμφισβητουμένῃ μεταξὺ Χιλῆς καὶ Περοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1928 διατελεῖ διοικητὴς τραπέζης. Μ. Δ. Β.

Πέρσιος (Persius), ***Φλᾶκκος - Αὖλος***. Ρωμαῖος σατιρικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Οὐαλατέρραις τῆς Τυρρηνίας τῷ 34 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν ἐν Λούνᾳ τῆς Λιγυστικῆς (Σπέτσια) τῷ 62 μ. Χ., εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν ἐκ νόσου τοῦ στομάχου. Ὢν εὐγενὴς καὶ πλούσιος, ἔτυχεν ἐξόχου παιδεύσεως, αἱ ἓξ δὲ σάτιραι, τὰς ὁποίας κατέλιπεν, ἀποδεικνύουν τὴν διδασκαλικὴν ἐπίδρασιν. Ἐν τῇ α' σατίρᾳ του ἐπιτίθεται κατὰ τῶν συγχρόνων του, οἵτινες καταφρονοῦν τοὺς παλαιοτέρους συγγραφεῖς τῆς Ρώμης καὶ σπαταλῶσι τὸν χρόνον των εἰς ἀνόητα καὶ ἄτονα ποιητικὰ παίγνια, καὶ διακηρύσσει τὸ ἀνθρώπινον δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου. Ἐν τῇ β' σατίρᾳ πραγματεύεται περὶ τῶν ποικίλων πόθων τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ δόγματα τῆς στοᾶς καὶ διδάσκει ὅτι οἱ θεοὶ προτιμῶσιν ἀπὸ οἱονδήποτε δῶρον τὴν προσφορὰν καθαρᾶς συνειδήσεως. Ἐν τῇ γ' εἰκονίζει ἐπιπόλαιον, μαλθακὸν καὶ ἄνεργον πατρίκιον νέον καὶ παραινεῖ αὐτὸν νὰ σπουδάζῃ κατὰ τὴν νεότητά του, ἵνα μὴ μετανοήσῃ ὅταν θὰ τοῦ ἔλθῃ ἡ σύνεσις, νὰ ζητῇ δὲ νὰ εὑρίσκῃ τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τῇ δ' παριστᾷ τὴν ματαιότητα πλουσίου νέου, ὅστις ἀπαράσκευος ἐπιδιώκει νὰ κυβερνήσῃ τὴν πολιτείαν. Ἐν τῇ ε', τῇ καὶ ἀρίστῃ, πραγματεύεται περὶ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας, τῆς μόνης ἀληθοῦς. Ἐν τῇ στ' ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πῶς δέον νὰ χρησιμοποιῶνται καλῶς τὰ ἀγαθά, ἅτινα παρέχει ἡ τύχη. Τὸ ὕφος καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Περσίου εἶναι ἐξεζητημένα καὶ ῥητορικὰ καὶ δυσνόητα, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποκρύπτουν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν πραγματικὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φιλοσόφου ποιητοῦ. Κρίσεις περὶ τοῦ Περσίου ἔχομεν ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ (ἐν Inst. Orat. 10, 1, 94) καὶ ὑπὸ τοῦ Δάντη (ἐν Purgat. 22, 100) ὅτι ἡ φήμη του παραμένει ἀμείωτος πάντοτε καὶ ὅτι εἶναι εἷς τῶν μεγίστων συγγραφέων. Ὁ Γάλλος Boileau ἐμιμήθη τὰς σατίρας τοῦ Περσίου. Ἄρισται ἐκδόσεις: van Wageningen (1911), K. F. Hermann (1854), O. Sahn (1868).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Semisch*, De vi et natura poesis Persii satirica, Friedeberg (Neumark) 1877.—*H. Becker*, Zur Charakteristik des Persius (Arnstadt 1870).—*Fr. Knickenberg*, De ratione stoica in Persii satiris apparente (Münster 1867).

Ν. Σ. Λ.

Περσὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κοιτὶς τῶν ἀρχαίων Περσῶν, ἥτις ἀπετέλει τὴν προνομιοῦχον ἐπαρχίαν τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους, τῆς Περσίας. Ἔκειτο ΒΑ. τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ ὡρίζετο πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Σουσιανῆς, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μηδίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Καρμανίας. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς περιοχάς, διαφερούσας ἀλλήλων ἐδαφικῶς καὶ κλιματολογικῶς. Ἡ τῆς παραλίας, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς εἰσόδου σχεδὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου (ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ταρσίας) μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὀροάτιος (Ζοχρέχ), ὅστις ἐχώριζε τὴν Περσίδα ἀπὸ τοῦ Ἐλὰμ (Σουσιανῆς), ἦτο ἀμμώδης, θερμή, ξηρὰ καὶ ἄδενδρος. Ἡ ὑπερκειμένη αὐτῆς (ἐν τῷ μέσῳ τῆς χώρας) ἦτο πεδινή, διερρέετο ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κύρου (Ἀγραδάτα) καὶ Ἀράξου (νῦν Μπενδεμὶρ) καὶ ἦτο γονιμωτάτη εἰς δημητριακοὺς καὶ ἄλλους καρποὺς καὶ ἀρίστη πρὸς νομὴν ζῴων. Καὶ ἡ περιλαμβάνουσα τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς χώρας ἦτο ὀρεινὴ καὶ ψυχρά, κατάλληλος μόνον πρὸς νομὴν ζῴων. Τὴν χώραν ταύτην κατῴκει πρὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ περσικοῦ κρά-

Digitized by Google

τους λαὸς ἀπηλλαγμένος τῆς ἀνατολικῆς τρυφῆς, ζῶν βίον ἁπλοῦν καὶ ἀπησχολημένος μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, διῃρημένος εἰς φυλάς, ἑκάστην τῶν ὁποίων διῴκει εἷς ἀρχηγός. Ὁ ζῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ λαὸς εἶχεν ἰσοβίους δικαστάς, μεγίστην ἠθικὴν δύναμιν ἔχοντας ἐν αὐτῇ καὶ δυναμένους διὰ ταύτης ν' ἀντιτάσσωνται ἀποτελεσματικῶς εἰς πᾶσαν τυχὸν ὑπερβασίαν τῶν φυλάρχων. Εἶχε δεχθῇ τὴν σφηνοειδῆ γραφὴν καὶ ἦτο πυρολάτρης καὶ ἀστρολάτρης τὴν θρησκείαν. Ἡ πολιτικὴ ἑνότης τοῦ οὕτω ζῶντος λαοῦ τῆς χώρας ταύτης ἐπῆλθε διὰ τῆς βαθμιαίας ὑποταγῆς τῶν ποιμενικῶν φύλων εἰς τὰ γεωργικὰ καὶ τῆς συνενώσεως τούτων ἔπειτα ὑπὸ τὸ εὐγενέστερον καὶ ἰσχυρότερον γένος τῆς φυλῆς τῶν Πασαργαδῶν, τὸ τῶν Ἀχαιμενιδῶν, τὸ ὁποῖον, φυγὸν ἐκ Περσίδος, εἶχεν ἱδρύσει ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν Μήδων ἡγεμονίαν ἐν τῇ Σουσιανῇ. Ἡ χώρα αὕτη, *Φαρσιστάν* σήμερον καλουμένη, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (C. 727) κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν φύλων Πατεισχορέων, Ἀχαιμενιδῶν καὶ Μάγων, ἅτινα ἦσαν σεμνὰ τὸν βίον, καὶ τῶν φύλων τῶν Κυρτίων καὶ Μάρδων, ἅτινα ἔζων βίον ληστρικόν.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

περσόνη (Persona) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς τάξεως τῶν προσωποβραγχίων ταινιογλώσσων τῆς οἰκογενείας τῶν τριτωνιδῶν, περιλαμβάνον ζῷα προσομοιάζοντα πρὸς τὸ γένος *τρίτων*. Ἔχουσι τὸ κέλυφος σπειροειδῶς περιειλιγμένον καὶ ἀπολῆγον εἰς ὀξύ, ζῶσι δ' ἰδίᾳ εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ Ἰνδικοῦ, ἀνὰ τὰ παράλια τῶν Φιλιππίνων καὶ τῆς Πολυνησίας, εἰς τὰς Ἀντίλλας, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ ἀλλαχοῦ.

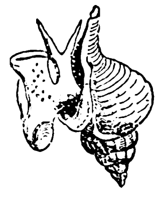

Περσόνη.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον.

Γ. Κ. Γ.

Περσουφλῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Περσεφλῆ*.

Πέρσυ (Persy), ***σὲρ Ἐρρῖκος*** ὁ ἐπικαλούμενος *Ἀγριονύχης* (Hotspur). Ἄγγλος πολεμιστὴς (1364—1403), καταστὰς ἥρως τῶν λαϊκῶν θρύλων διὰ τοὺς ἀγῶνάς του καὶ τὰς μονομαχίας του κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου πρώτου κόμιτος τῆς Νορθουμβερλάνδης, ἐπολέμησε τοὺς Γάλλους εἰς τὸ Καλαὶ (1386) καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν ἀκτῶν, καὶ τοὺς Σκώτους εἰς Νιουκάσλ (1388), ὅπου αἰχμαλωτισθεὶς ἠλευθερώθη διὰ μεγάλων λύτρων. Διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ Καρλάϊλ, τῆς Β. Οὐαλλίας καὶ πολλῶν ἄλλων φρουρίων καὶ κατέστη ὀνομαστὸς διὰ τὰ τολμήματα καὶ τοὺς ἄθλους του. Τῷ 1402, ραπισθεὶς ὑπὸ Ἐρρίκου Δ', ἐπανεστάτησε (1403) μετὰ τῶν Σκώτων καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν νεαρὸν κόμιτα τοῦ Μάρτς. Ἐφονεύθη εἰς τὴν πρώτην μετὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων σύγκρουσίν του.

—Π.

— **Πέρσυ** (Percy), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος ποιητὴς καὶ κληρικὸς (1789—1811). Διετέλεσε τοποτηρητὴς ἐν Ἥστον ἀπὸ τοῦ 1756, κυβερνήτης ἐν Γουΐλμπυ μέχρι τοῦ 1782 καὶ ἐπίσκοπος Ντρομόαρ μέχρι τοῦ θανάτου του. Περιέσωσεν ἐκ κινδύνου καταστροφῆς τὸ παλαιὸν χειρόγραφον «Λείψανα τῆς ἀρχαίας ἀγγλικῆς ποιήσεως», ὅπερ, περιέχον παλαιὰ βρεττανικά, σκωτικὰ καὶ ἀγγλικὰ ποιήματα, ἐδημοσίευσε τῷ 1765 εἰς τόμους τρεῖς. Ἄλλα ἔργα τοῦ Πέρσυ: «Τὰ ποιήματα τοῦ κόμιτος τοῦ Σαίρρυ», «Τὸ οἰκογενειακὸν βιβλίον τοῦ δουκὸς τῆς Νορθουμβερλανδίας ἀπὸ τοῦ 1514», «Αἱ ἀρχαιότητες τοῦ Βορρᾶ». Ὁ Πέρσυ χαρακτηρίζεται ὡς ποιητὴς οὐχὶ δημιουργικός. Τὸν ἐπέβαλεν ἡ διασημότης τοῦ οἰκογενειακοῦ του ὀνόματος καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν εὔνοια τοῦ δουκὸς καὶ τῆς δουκίσσης τῆς Νορθουμβερλανδίας.

Α. Ν. Λ.

Περσὺ (Percy), ***Πέτρος-Φραγκῖσκος, βαρῶνος*** —. Ἐπιφανὴς Γάλλος στρατιωτικὸς ἰατρὸς (1754—1825). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν μέχρι τοῦ 1815, προαχθεὶς διαδοχικῶς εἰς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς καὶ διατελέσας σύμβουλος, ὑγειονομικὸς ἐπιθεωρητής, καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς ἰατρικῆς σχολῆς κλπ. Διεκρίθη ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός, ὡς χειρουργὸς καὶ ὡς συγγραφεύς. Ἐξετέλεσε λεπτὰς ἐγχειρήσεις ἐπὶ τῶν ὀστῶν, ὡς διέκπρισιν τῆς κεφαλῆς τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ κτλ., εἰσηγήθη πλεῖστα χειρουργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἔγραψε: «Manuel du chirurgien d'armée» (Paris 1792, 1830), «Mémoire sur les ciseaux à incision» (Paris 1785), «Pyrotechnie chirurgicale pratique ou l'art d'appliquer le feu en chirurgie» (Paris 1794, 1810) κλπ.

Ο. Ρ.

Περσυΐ (Persuis), ***Λουδοβῖκος-Λουκᾶς-Λοναζὼ ντὲ*** —. Γάλλος μουσουργὸς (1769—1839). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς συνθέτης ἐν Παρισίοις διὰ τοῦ ὀρατορίου «Ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης» καὶ ἀφοῦ ἐπί τινα ἔτη διετέλεσε βιολιστὴς τοῦ μελοδράματος καὶ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος ὠνομάσθη τῷ 1810 διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ μελοδράματος καὶ τέλος διευθυντὴς τοῦ ἱδρύματος τούτου. Ὁ Περσυΐ διετέλεσεν ἐπίσης (1794—1802) καθηγητὴς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Παρισίων. Ἔγραψεν εἰκοσάδα μελοδραμάτων («Estelle», «La Nuit espagnole», «Phanor et Angola» «Λεωνίδας», «Fanny Morna» κλπ.), μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν κυριωτέραν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσεν «Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλήμ» (1812).

Γ. Σ.

περσωνία (ἡ) (Persoonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν πρωτεοειδῶν, περιλαμβάνον ἑξήκοντα περίπου εἴδη δενδρυλλίων ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας. Ὁ καρπὸς αὐτῶν εἶναι δρύπη περικλείουσα κάρυον μὲ ἓν μόνον σπέρμα. Τὰ ἄνθη τοῦ εἴδους *περσωνίας τῆς σαρκώδους* περιέχουσι κιτρίνην χρωστικὴν οὐσίαν.

Πέρτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσίας ἐν Λυκαονίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 4, 8) ΝΔ. τῆς λίμνης Tattas (νῦν Τοὺζ-γκιόλ). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, κατὰ παραφθορὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πτέρνα*, ὡς μία τῶν 18 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Λυκαονίας, ὡς ἕδρα ἐπισκόπου (ὁ Πέρτων) ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἰκονίου. Σήμερον ταυτίζεται πρὸς τὸ χωρίον Ἰσκίλ.

Α. Θ. Σ.

Περτὲβ ***πασᾶς***. —1) Ναύαρχος τοῦ ἐν Μεσογείῳ τουρκικοῦ στόλου κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅτε οἱ πειραταὶ ἐλυμαίνοντο τὰ παράλια τῆς Κρήτης βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων. Πρὸς τοῦτον, λέγει ὁ Φρ. Κορνήλιος εἰς τὴν «Sacra Creta», ἔπεμψαν οἱ στασιάσαντες ἀγρόται τῆς Ρεθύμνης, μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτης ὑπὸ τοῦ πειρατοῦ Οὐλουσῆ, ἱκετήριον ἀναφορὰν κατὰ τῶν Ἐνετῶν, παραδιδόμενοι εἰς αὐτόν. —2) Διοικητὴς Ἡρακλείου καὶ Ρεθύμνης τῷ 1866 καὶ ἑξῆς. Εἰς τοῦτον ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Κρήτης Χουσεῒν Ἀβνῆ πασᾶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ὀργανικοῦ νόμου τοῦ Ἀαλῆ πασᾶ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ.

Ε. Γ.

Πέρτες (Perthes), ***Γεώργιος-Κλήμης***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1869 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1927. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1903 καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 ἐν Τυβίγγῃ, διευθύνων ἅμα καὶ τὴν αὐτόθι χειρουργικὴν κλινικήν. Περιέγραψεν ὀστεοπάθειάν τινα, καθ' ἣν ἐκ τροφικῶν διαταραχῶν ἐπέρχονται βλάβαι εἰς τὰς ἀρθρώσεις καὶ ἰδίως εἰς τὴν κατ' ἰσχίον, προκαλοῦσαι καταστροφὴν τῶν ἐν αὐταῖς χόνδρων καὶ τὴν ἔκλυσιν καὶ ἀπόπτωσιν ἀπολειμμάτων ἐξ αὐτῶν. Ἡ πάθησις αὕτη τῶν ἀρθρώσεων ἐκλήθη *ὀστεοχονδρῖτις ἢ νόσος τοῦ Πέρτες*.

Ο. Ρ.

—**Πέρτες** (Perthes), ***Ἰωάννης-Γεώργιος-Ἰοῦστος***. Γερμανὸς βιβλιοπώλης ἢ ἐκδότης (1749-1816). Ἵδρυσε τῷ 1785 ἐν Γκότᾳ ἐκδοτικὸν οἶκον, παραλαβὼν ἀπὸ τοῦ 1814 ὡς συνδιευθυντὴν τὸν υἱόν του Γουλιέλμον (1793—1853), ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ γεωγραφικοῦ κλάδου, διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἄτλαντος (1817—1823) τοῦ Ἀδόλφου Στίλερ. Ὁ οἶκος περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ τελευταίου Βερνάρδον (1821—1857). Σήμερον ὁ οἶκος διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Ἰωακεὶμ Πέτερς. Τῷ 1863 ἤρχισεν ἐκδίδων ὁ οἶκος ἐτησίως τὸ γενεαλογικὸν ἡμερολόγιον «Γκότα».

Γ. Ι. Β.

— **Πέρτες** (Perthes), ***Κλήμης-Θεόδωρος***. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1809—1867). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ κρατικὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως» (1845), «Πολιτικαὶ συνθῆκαι καὶ πρόσωπα ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς κυριαρχίας» (1862), «Πολιτικαὶ συνθῆκαι καὶ πρόσωπα ἐν ταῖς γερμανικαῖς χώραις τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας ἀπὸ Καρόλου τοῦ ΣΤ' μέχρι Μέττερνιχ» (1869).

Γ. Ι. Β.

Περτέσης, ***Μιχαὴλ Λ.*** Ἕλλην χημικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις καὶ σπουδάσας εἰς τὴν σχολὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁπόθεν ἀπεφοίτησε τῷ 1915, λαβὼν καὶ τὸ δίπλωμα τοῦ διδάκτορος. Τῷ 1918 διωρίσθη χημικὸς εἰς τὸ μεταλλειολογικὸν ἐργαστήριον τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἔκτοτε δὲ προΐσταται αὐτοῦ, μετονομασθέντος εἰς χημικὸν ἐργαστήριον καὶ προσαρτηθέντος εἰς τὴν γεωλογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐν λόγῳ ὑπουργείου. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἰαματικῶν πηγῶν τῆς Ἑλλάδος, βραβευθεὶς διὰ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐργασίας του ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του ἐδημοσίευσε: «Τὰ πόσιμα ὕδατα τῆς πόλεως Μυτιλήνης» (1922), «Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῶν Μεθάνων» (1923), «Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα Καΐφα» (1924), «Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα Λαγκαδᾶ» (1925), «Περὶ τῆς ραδιενεργείας τῶν πηγῶν τῶν Καμμένων Βούρλων» (1926), «Εἰς ποίαν τάξιν ἰαματικῶν ὑδάτων ὑπάγονται αἱ πηγαὶ Λουτρακίου» (1929), «Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τοῦ Σμοκόβου» (1930), «Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς νήσου Λέσβου» (1932), ὡς καὶ διάφορα ἄρθρα εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ ἀνακοινώσεις εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν.

Γ. Β.

πέρτικα (ἡ)· μονὰς μήκους παρὰ Ρωμαίοις· δεκαπλάσιον τοῦ ποδός, ἤτοι 40 παλάμαι, 160 δάκτυλοι.

Ν. Σ.

Περτίναξ (Pertinax), ***Πόπλιος-Ἕλβιος***. Αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι ... Μαρτίου τοῦ 193 μ. Χ., υἱὸς ἀπελευθέρου, ξυλεμπόρου ἐν Ἄλβᾳ Πομπηΐᾳ, γεννηθεὶς τῷ 126 ... Ἕνεκα τῆς ἀξίας του εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὰ ἀνώτατα ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ πολιτείᾳ ἀξιώματα, γενόμενος συγκλητικός, στρατηγός, διοικητὴς τῆς Μοισίας, τῆς Δακίας καὶ τῆς Συρίας, ἀνθύπατος τῆς Ἀφρικῆς καὶ δήμαρχος τῆς Ρώμης. Ὡς στρατηγὸς εἶχε δείξει ἰδιάζουσαν ἱκανότητα ὅτε, ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου, εἶχε νικήσει τὸν ἐν Ἀσίᾳ ἐπαναστατήσαντα Αὐΐδιον Κάσσιον. Ἐξελέγη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν δολοφόνων τοῦ Κομμόδου ἐν ἡλικίᾳ 67 ἐτῶν, ἀκουσίως δ' ἐδέχθη τὸν θρόνον, ἐπειδή, ἔχων μεγάλην πεῖραν τῶν κοινῶν καὶ τοῦ βίου καὶ ὢν φιλοδίκαιος καὶ ἀγαθῶν καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων, τὸν δὲ βίον ἁπλοῦς καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον τρέφων σεβασμόν, δὲν ἠδύνατο ν' ἀνέχηται τοὺς πραιτωριανοὺς διὰ τὴν θρασύτητά των καὶ τὴν ταραχήν, ἣν ἐδημιούργουν εἰς τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ τάσις του αὕτη καὶ ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ περισυλλογή, ἣν ἐπέβαλε, πρὸς ἀναπλήρωσιν ἀπὸ τῆς ἀλογίστου σπατάλης τοῦ Κομμόδου, τὸ ὅτι διέταξε καὶ ἐπωλήθησαν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου τὰ ἔπιπλα καὶ πάντα τὰ μὴ ἀναποφεύκτου χρήσεως καὶ ἀνάγκης πράγματα τοῦ παλατίου, ἅτινα ἦσαν ἀναρίθμητα, τὸ ὅτι ἦρε τὰ προσκόμματα τὰ κωλύοντα τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὅτι ἀπήλλαξε δεκαετοῦς φορολογίας πάντα δεχόμενον νὰ καλλιεργήσῃ τὰς ἠρημωμένας γαίας τῆς Ἰταλίας, κατέστησαν τὸν λαὸν καὶ τὴν σύγκλητον τὰ μάλιστα πρὸς αὐτὸν ἀφωσιωμένους. Ἀλλ' εὐθὺς ἐξεδήλωσε γνώμην νὰ μεταρρυθμίσῃ τὰ διεφθαρμένα ἤθη τῶν πραιτωριανῶν καὶ εἰς πρώτους πάντων αὐτοὺς νὰ ἐπιβάλῃ τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν ... τροπαράδοτον πειθαρχίαν καὶ νὰ καταπνίξῃ ... πρὸς πᾶσαν κατάχρησιν τάσιν, οἱ πραιτωριανοὶ δὶς προσεπάθησαν ν' ἀναδείξωσιν ἀντίπαλόν τ... καὶ ν' ἀντιτάξωσι τοῦτον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἀποτυχόντες δ' ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν ὑπὸ τ... ἔπαρχον τῆς Ρώμης Λαῖτον. Διακόσιοι αὐτῶν ἐ... ὥρμησαν εἰς τὸ παλάτιον καὶ εὑρόντες τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Διὸς Δειπνητήριον, διετρύπησαν πολλάκις τὸ σῶμά του, ἀφέμενου τοῦ Βαταυοῦ Ταυσίου. Μετὰ τὸν φόνον τ... Περτίνακος οἱ πραιτωριανοὶ ἐξέθεσαν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν, καθ' ἣν ὑπερεθεμάτισεν ὁ Δίδιος Ἰουλιανός, π... ρώσας 6.250 ἀργυρᾶ δηνάρια (ἴσα πρὸς περίπου 250 ἀγγλικὰς στερλίνας) εἰς ἕκαστον πραιτωριανόν. Οὕτως οἱ δωδεκακισχίλιοι πραιτωριανοὶ ἐπώλησαν τὸν θρόνον τοῦ Περτίνακος ἀντὶ περίπου 3 ἑκατομμυρίων στερλινῶν.

Ν. Σ.

— **Περτίναξ**, ***ἐπίσκοπος Βυζαντίου***. Κατήγετο ἐκ Ρώμης, ὅπου κατέχων ὑψηλὴν θέσιν ἐστάλη στρατηγὸς εἰς Θρᾴκην, ἀλλ' ἀσθενήσας καὶ π... ροφορηθεὶς ὅτι παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς γίνονται θαύματα θεραπείας προσῆλθε τῷ ἐπισκόπῳ τ... Βυζαντίου Ἀλυπίῳ τῷ 169, διατρίβοντι ἐν τ... Ἐλαίᾳ καὶ παρ' ἐκείνου ἰαθεὶς ἐβαπτίσθη ε... Χριστόν, χειροτονηθεὶς καὶ πρεσβύτερος. Θανόντος τοῦ ἐπισκόπου προεχειρίσθη αὐτός. Ἀπέθανε τῷ 187.

Τ. Ε.

Περτινὰξ (Pertinax). Ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου δημοσιογράφου *Ἀνδρέου Ζερώ*, γεννηθέντος τῷ 18... Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μπορ... καὶ ἀπὸ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1914 διετέλεσεν ἀνταποκριτὴς ἐν Λονδίνῳ τῆς «Ἠχοῦς τῶν Παρισίων». Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐκλήθη εἰς τ... Γαλλίαν, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν καλῶς πληροφορημένην περὶ τῶν πολεμικῶν γεγονότων ἀρθρογραφίαν εἰς τὴν ἐφημερίδα του. Τὸ ψευδώνυμόν του τοῦτο καθιέρωσεν ἀπὸ τοῦ 1917, ὁπότε εἶχ... ὑπογράψει δι' αὐτοῦ ἄρθρον εἰς τὴν «Ἠχὼ τ... Παρισίων» προξενῆσαν μεγάλην ἐντύπωσιν. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης ἐπολέμησε μετὰ σφοδρότητος τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ τότε Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ Λόϋδ Τζώρτζ καὶ τ... προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς Οὐΐλσωνος. Ἐπίσης εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τ... διατηρήσεως τῶν συμμαχιῶν, αἵτινες εἶχον δημιουργηθῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καὶ εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τῆς Κοινωνίας τ... Ἐθνῶν, ὡς μὴ συμβιβαζομένης πρὸς τὴν ἀτομ... του ταύτην.

Μ. Δ.

Περτούλι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. ***Πετρούλι***.

περτουσσίνη (ἡ) (Pertussin) *[Φαρμ. Χημ.]* Ὑγρὸν φαιωπόν, ἀποτελούμενον ἐξ 75 % περίπου ἁπλοῦ σιροπίου, 25 % βάμματος θύμου καὶ 0,2 ... αἰθερίου ἐλαίου θύμου. Ἐνδείκνυται τὸ σκεύασμα κατὰ τοῦ κοκκύτου βηχός, βρογχίτιδος κλπ.

Κ. Γ.

πὲρτς (τὸ) (perch). Μέτρον μήκους τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καλούμενον ὡσαύτως *ρὸντ* (rod) ἢ *πὸλ* (pol), ἀντιστοιχοῦν δὲ πρὸς 16,5 πόδας ἢ 5...

Digitized by Google

ύρδας=5,029082388 μέτρ. καὶ ἀποτελοῦν πολλαπλάσιον, τὰ 2,75, τῆς ὀργυιᾶς (fathom) καὶ ὑποπολλαπλάσιον τῆς ἀλύσου (chain), τὸ $^1/_4$, καὶ τοῦ σταδίου (furlong), τὸ $^1/_{40}$. Ὡς μέτρον ἐπιφανείας ὁ τετραγωνικὸν πέρτς (square perch) ἰσοδυναμεῖ πρὸς 30 $^1/_4$ τ. ὑάρδας ἢ 25,291677125 τ. μ., 40 τετραγωνικὰ πέρτς=1 τ. σταυρὸς (square rood), καὶ 160 τ. πέρτς=1 τ. ἄκρον (square acre). Ἐν τῇ οἰκοδομικῇ χρησιμοποιεῖται ὡς μέτρον ὄγκου, ἔχον μῆκος 1 πέρτς, πλάτος 1 $^1/_2$ ποδ. καὶ ὕψος 1 ποδός. Ι. Α. Β.

Πὲρτς (Pertz), ***Γεώργιος-Ἑρρῖκος.*** Γερμανὸς ἱστοριοδίφης (1795—1876). Κατόπιν παραγγελίας (1820) τοῦ ὑπουργοῦ βαρώνου Στάϊν, ὅπως ἐπιμεληθῇ τὴν ἔκδοσιν τῶν Καρολιγγείων χρονικῶν, διὰ τὴν νεοϊδρυθεῖσαν ἱστορικὴν ἑταιρείαν τῆς Γερμανίας, ἐπεχείρησε μακρὰς ἐρεύνας ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ τῷ 1823 ἤρχισε καταρτίζων τὰ «Ἱστορικὰ Γερμανικὰ μνημεῖα», περιλαμβάνοντα τὰ κείμενα τῶν σπουδαιοτέρων ἱστορικῶν, οἵτινες συνέγραψαν περὶ Γερμανίας μέχρι τοῦ ἔτους 1500, αὐθις καὶ τοὺς νόμους, αὐτοκρατορικὰ καὶ βασιλικὰ ἔγγραφα ἢ ἐπιστολὰς τῆς περιόδου ταύτης. Τὰ «Μνημεῖα» ταῦτα ἐξεδόθησαν εἰς 24 τόμους, μετέλεσαν δὲ τὴν κυριωτέραν συλλογὴν τῶν μεσαιωνικῶν πηγῶν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Γερμανίας. Γ. Ι. Β.

περτσὲς (ὁ) (τουρκ.)· χαίτη ἵππου ἢ κόμη ἀνδρὸς μακροτέρα τοῦ συνήθους (οἱ Τοῦρκοι ἰδίως ἐν Κρήτῃ ἔκοπτον τὰ μαλλιὰ βαθύτατα εἰς ὅλην τὴν κεφαλὴν καὶ ἄφηνον ἄνωθι τοῦ μετώπου μακρὰν σειρὰν μαλλιῶν, τὰ ὁποῖα ἐκάλουν περτσέν). Ι. Δ. Μ.

περυδρίτης (ὁ) (Perhydrit) /*Φαρμ. Χημ.*/. Ἕνωσις ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου μετ' οὐρίας. Κονιῶδες σῶμα περιέχον 36 % ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου, εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Φέρεται εἰς δισκία ἢ ῥαβδία καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικὸν πληγῶν, διότι ἔχει τὴν ἰδιότητα ἐν διαλύματι ἢ διὰ τοῦ ἐκχρίματος τῶν πληγῶν νὰ ἀποδίδῃ ὑπεροξείδιον ὑδρογόνου. Κ. Γ. Μ.

περυδρόλη (ἡ) (Perhydrol) [*Φαρμ. Χημ.*]. Συμπεπυκνωμένον διάλυμα ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου, περιεκτικότητος 30 %. Ὑγρὸν ἄχρουν, καυστικόν, ὅπερ ἀραιούμενον εἰς ἀναλογίαν 1 : 20—30 δίδει ἀραιὰ διαλύματα ὑπεροξειδίου ὑδρογόνου χρήσιμα πρὸς γαργαρισμούς, ὀδοντοπλύματα, πλύσεις πληγῶν κλπ. Ἐν ἀναλογίᾳ 10 % εἰς ἀλοιφὰς χρησιμοποιεῖται κατὰ τῶν ἐφηλίδων. Ἐκτὸς τῆς καθαρᾶς περυδρόλης φέρονται ἀκόμη τὰ σκευάσματα: *μαγνήσιον-περυδρόλη* καὶ *ψευδάργυρος-περυδρόλη* (μὲ περιεκτικότητα 50 % εἰς ὑπεροξείδιον ψευδαργύρου). Τὸ πρῶτον σκεύασμα ἐνδείκνυται εἰς δόσεις 0,15—0,5 ὡς ἐσωτερικὸν ἀπολυμαντικὸν ἐπὶ πεπτικῶν διαταραχῶν, προκαλουμένων ἐκ ζυμώσεων, διαβήτου καὶ χρονίας δυσκοιλιότητος. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικὸν πληγῶν. Τὰ δύο μνησθέντα σκευάσματα περιέχουν τὰ μέταλλα ὡς ὑπεροξείδια (MgO_2 καὶ ZnO_2). Κ. Γ. Μ.

πέρυσι, κοιν. *πέρσι*· ἐπίρρ., τὸ παρελθὸν ἔτος: «ἀπὸ τὰ πέρσι ὡς τὰ φέτο ἄλλαξαν τὰ πράγματα», παροιμ. «κάθε πέρσι καὶ καλύτερα».

περυσινός,—*ή*.—*όν*, κοιν. *περσινός*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ παρελθὸν ἔτος, ὁ τοῦ παρελθόντος ἔτους: «ἡ περυσινὴ Λαμπρή», «τὸ περσινὸ ταξίδι» ‖ «ἡ περσινὴ χρονιά» τὸ παρελθὸν ἔτος ‖ παροιμ. «περσινὰ ξινὰ σταφύλια» ἐπὶ πράγματος λησμονηθέντος καὶ πάλιν μνημονευομένου.

πέρυφος (ὁ) (Peryphus) /*Ζωολ.*/. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν καραβίδων, περιλαμβάνον πολλὰ εἴδη κανθάρων συγγενῶν πρὸς τὸ γένος βεμβίδιον, οἵτινες εἶναι διαδεδομένοι ἀνὰ τὰς εὐκράτους ἰδίᾳ χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου.

Πέρφαλλ (Perfall). —1) ***Ἀντώνιος,*** *βαρῶνος φόν*—. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1853—1912). Ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, τὰ ἑξῆς: «Δαίμων φήμη» (1889), «Δηλητήριον καὶ ἀντίδοτον» (1890), «Ἓν ἔτος κυνηγός» (1896), «Ἐκ τῶν ὀρέων καὶ κοιλάδων» (1902), «Ἐκ τοῦ κυνηγετικοῦ μου βίου» (1906), «Ὁ κυνηγός» (1910), «Ὁ δασονόμος Σόλλμαν» (1911).

—2) ***Κάρολος,*** *βαρῶνος φὸν* —. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ τεχνοκρίτης (1851—1924). Διηύθυνε κατὰ τὰ ἔτη 1879—1886 τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κολωνίας» μετὰ ταῦτα συνεργάσθη εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κολωνίας» καὶ ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἐξέχοντα πνεύματα» (1883), «Οἱ ἄπιστοι» (1903), «Γλυκόπικρο» (1905), «Ἱππόται καὶ κυρίαι» (1908), «Τὸ σχολεῖον τοῦ αἰσθήματος» κ.ἄ.

—3) ***Κάρολος,*** *βαρῶνος φὸν* —. Γερμανὸς μουσουργὸς (1824—1907). Ἠσχολήθη μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς μουσικῆς, γράψας τὰ μελοδράματα: «Sakuntala» (1853), «Das Konterfrei» (1863), «Raimondin» (1881) καὶ «Junker Heinz» (1886), διάφορα ἔργα χορῳδίας («Dornröschen», «Undine», «Rübezahl»), μελῳδίας κλπ. Ὁ Πέρφαλλ ἐπίσης ἵδρυσεν ἐν Μονάχῳ τὸν «Σύνδεσμον τῶν ὀρατορίων», διετέλεσε δὲ ἐπίσης ἔφορος τῆς μουσικῆς τῆς βαυαρικῆς αὐλῆς. Γ. Ι. Β.—Γ. Σ.

περφεξιονισμὸς (ὁ) (Perfectionismus). Οὕτως ἐκλήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δημοκρατίας ἐν Ἀγγλίᾳ αἵρεσις, ἥτις δοξάζουσα τὸ δυνατὸν τῆς ἐπιτεύξεως ἀναμαρτήτου τελειότητος τῶν πιστῶν ἐδίδασκεν ὅτι «διὰ τοὺς ἁγίους οὐδεὶς νόμος ὑπάρχει», οὕτω δὲ προητοίμαζε τὴν πρὸς τὸν ἀντινομισμὸν ὁδόν. Ὁμοίας ἰδέας ἐκήρυττεν ἐν Ἀμερικῇ ὁ Ἰωάννης Noyes (1811—1886), ὅστις γενόμενος τῷ 1833 ἱεροκῆρυξ προσῆλθε τῷ 1834 εἰς τὸν περφεξιονισμόν, οὗτινος τὰς ἰδέας διὰ πλείστων ἄρθρων ἐν περιοδικοῖς καὶ ἰδίων ἔργων προσεπάθει νὰ διαδώσῃ. Ἀπὸ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν ἀπῄτει (κατὰ τὸ Α' *Ἰωάν.* 1, 7) ἀναμάρτητον τελειότητα, ἔπειτα δὲ καὶ κοινοκτημοσύνην (κατὰ τὸ Πράξ. 2, 44), ἥτις κατέληξεν εἰς κομμουνισμόν, ὅστις ὅμως κατ' αὐτὸν τότε μόνον εἶναι κατορθωτός, ὅταν εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν ἐπικρατῇ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἡ θρησκευτικότης, ὥστε αὕτη νὰ καταπνίγῃ ἐν τῷ ἀτόμῳ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν (βιβλικὸς κομμουνισμός). Ἐκδιωχθεὶς τῷ 1847 ἐκ τῆς Putney (Vermont), ἦλθε παρακολουθούμενος ὑπὸ 300 περίπου ὀπαδῶν του εἰς Oneida, ἔνθα ἵδρυσε κομμουνιστικὴν κοινότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ πάντα ἦσαν κοινὰ καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες. Ἀπορρίπτων τὴν ἐν τοῖς ναοῖς λατρείαν καὶ τὰ μυστήρια, ἅτινα ἐθεώρει ὡς ἀπηρχαιωμένα, ἐδέχετο μόνον τὴν ἐν ἀρχῇ καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας προσευχήν. Ἀπέδιδεν ἐπίσης μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν διάβολον καὶ τὰς ἐπηρείας αὐτοῦ. Αἱ πρὸς διάδοσιν τῶν ἰδεῶν του καὶ σύμπηξιν νέων κοινοτήτων προσπάθειαι αὐτοῦ ἀπέτυχον, οὕτως ὥστε ἡ μεγαλυτέρα κοινότης αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐν Oneida, ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 300 ὀπαδούς.

Ὁ περφεξιονισμὸς διεδόθη ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Berger εἰς τὸ καντόνιον τῆς Βέρνης ἐν Ἑλβετίᾳ, ὅστις ἀπῄτει παρὰ τῶν ὀπαδῶν του ἀναμαρτησίαν (καὶ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ Ἐφεσ. 4, 11—14). Ὁ περφεξιονισμὸς ἐν Ἑλβετίᾳ ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 1.600 ὀπαδούς. Κ. Ι. Δ.

περχαῖος ἵππος. Ἱππικὴ γενεὰ ἀναπτυχθεῖσα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς ἐπαρχίας Πέρχης διὰ βελτιώσεως τοῦ βρεττανικοῦ ἵππου. Εἶναι ζῷον μυῶδες καὶ ἰσχυρόν, ἀναστήματος 1,55—1,60 μ., μὲ κεφαλὴν ὀλίγον ἐπιμήκη καὶ μέτωπον εὐθύ, συνδυάζει δὲ ἱκανὴν ταχύτητα καὶ μυϊκὴν ῥώμην καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστων ἵππων ἕλξεως καὶ φόρτου.

περῶ (—*άω*)· ἀρχ., διαπερῶ διατρυπῶ· ‖ διέρχομαι, διεισδύω· ‖ διαβαίνω διὰ τόπου (ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ μετεπλάσθη εἰς *περνῶ*).

Πέρωφ, ***Βασίλειος Νικολάγιεβιτς.*** Ῥῶσος ζωγράφος (1833—1882). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Πετρουπόλεως καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς Μόναχον καὶ Παρισίους. Ἐπιστρέψας εἰς Ῥωσίαν κατέλαβε τὰ χιστα ἐπιφανῆ θέσιν μεταξὺ τῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του, γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς ῥεαλιστικῆς σχολῆς ἐν Ῥωσίᾳ. Ἐφιλοτέχνησε κυρίως ἱστορικοὺς πίνακας καὶ προσωπογραφίας τῶν διασήμων λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς τὴν ἐν Μόσχᾳ περίφημον πινακοθήκην τοῦ Τρετιακώφ, γενομένην ἤδη ἐθνικήν. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν πινάκων του οἱ ἄριστοι εἶναι: «Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Πουγκάτσεφ», εὑρισκομένη εἰς τὸ ῥωσικὸν μουσεῖον τῆς Πετρουπόλεως, «Ἡ ἐπιείκεια Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ», «Οἱ ἥρωες τοῦ Γκόγκολ ἐνταφιάζοντες τὸν συγγραφέα» κλπ. Ἕτεροι πίνακες αὐτοῦ εἶναι: «Οἱ κυνηγοὶ τῶν ἄρκτων», «Ἡ παρηγορία τῶν μουζίκων» κλπ. Θ. Β.

Πὲς (Pesch), ***Τιλμᾶνος.*** Γερμανὸς θεολόγος καὶ συγγραφεὺς (1836—1899). Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ θρησκευτικὴ ζωή» (1878), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν» (λατινιστί, τόμ. 2, 1897), «Τὰ μεγάλα παγκόσμια αἰνίγματα» (1833, τόμ. 3), «Χριστιανικὴ φιλοσοφία τῆς ζωῆς» πολλάκις ἐπανεκδοθέντα. Γ. Ι. Β.

Πεσαβὰρ, ἢ **Πισάουερ** (Peschawar, ἀγγλ. προφ. *Πισάουερ*) /*Γεωγρ.*/. Πόλις καὶ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῆς βορειοδυτικῆς ἐπαρχίας τῶν Συνόρων καὶ τῆς ὁμωνύμου περιφερείας. Κάτ. 104.452. Κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μπάρα. Εἶναι ἡ σημαντικώτερον συγκοινωνιακὴ πόλις τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὸ μεγαλύτερον κέντρον ἐμπορίου ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς μετὰ τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἵππων, ἐρίων, μαλλίων ἐνδυμάτων, μετάξης, ὀπωρῶν, πολυτίμων λίθων, ταπήτων, σιτηρῶν, ἅλατος, ὀρύζης, ἐλαίου, τείου, ζαχάρεως κτλ. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Δελχί, τῆς Ἄγκρα καὶ τῆς Καλκούττας καὶ εἶναι ἐπίσης σπουδαῖον στρατιωτικὸν κέντρον. Ἔχει σημαντικὰς στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις, εὑρισκομένας εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. πρὸς Δ. τῆς πόλεως. Ἐν αὐτῇ ζοῦν καὶ περὶ τὰς 4.000 Εὐρωπαῖοι, ὑπαλλήλων καὶ ἀξιωματικῶν, εἰς ἰδιαιτέραν συνοικίαν, ἡ ὁποία ἔχει καὶ μουσεῖον, ἱδρυθὲν τῷ 1907. Ἡ συνοικία τῶν ἰθαγενῶν περιβάλλεται ὑπὸ χαμηλοῦ τείχους καὶ εἶναι ὀνομαστὴ ἀγορὰ καλλιτεχνημάτων μεταλλουργίας, ξυλογλυπτικῆς καὶ κεντημάτων. Τὸ Πεσαβὰρ ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Γάνδαρα* καὶ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, βραδύτερον δὲ ἐγένετο κέντρον τοῦ Βουδισμοῦ καὶ ἑλληνιστικῆς-βουδικῆς τέχνης. Ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν παλαιαὶ ἐπιγραφαὶ λελαξευμέναι ἐπὶ βράχων καὶ λείψανα, τὰ ὁποῖα οἱ ἰθαγενεῖς θεωροῦν ὅτι ἀνήκουν εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Βούδαν. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ εὐνοουμένη ἕδρα τῆς ἀφγανικῆς δυναστείας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύσει ὁ Ἀχμὲτ σὰχ Ντουράνι, ὁ πρῶτος δὲ Ἄγγλος πρεσβευτής, ὁ ὁποῖος ἀπεστάλη ἐν αὐτῇ, ὑπῆρξεν ὁ Μάουντστιούαρτ Ἐλφινστοουν τῷ 1809. Τὸ Πεσαβὰρ κατελήφθη ὑπὸ τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων τῷ 1848.

Ἡ περιφέρεια τοῦ Πεσαβὰρ ἔχει ἔκτασιν 6.500 τ. χλμ. καὶ 788.707 κατ., ἀνηκόντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν φυλὴν τῶν *Πατάν.* Διαρρέεται πρὸς τὰ ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ περικλείεται κατὰ τὰ ἄλλα σημεῖα ὑπὸ ὀρέων κατοικουμένων ὑπὸ τῶν φυλῶν *Μόχμαντ, Οὔτμαν Κὲλ* καὶ τῶν *Ἀφριδῶν.* Κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους κατῳκεῖτο ἡ περιφέρεια αὕτη ὑπὸ καθαρῶς Ἰνδικοῦ πληθυσμοῦ, καθότι οἱ Πατὰν κατέλαβον τὴν χώραν μόλις κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Παράγει κυρίως σιτηρά, βάμβακα καὶ σακχαροκάλαμον. Οἱ Ἀφρίδαι εἶναι ἡ κυριωτέρα φυλὴ τῆς ὁμάδος τῶν Πατὰν καὶ κατοικοῦν τὸ βόρειον καὶ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ Πεσαβάρ, ὑποτίθεται δὲ ὅτι εἶναι οἱ *Ἀπαρύται* τοῦ Ἡροδότου. Εἶναι πολεμικοὶ καὶ σκληροί, κυβερνῶνται δὲ ὑπὸ φυλάρχων, οἵτινες πολλάκις ἐπαναστάτησαν κατὰ τῶν διαφόρων κατακτητῶν Ἀφγάνων καὶ κατὰ τῶν Ἄγγλων, τῶν τελευταίων ὑποχρεωθέντων νὰ ὀργανώσουν ἐπανειλημμένας ἐκστρατείας, κατὰ τὰ ἔτη 1850, 1853, 1855, 1877, 1878, 1879, 1897 καὶ 1908, πρὸς καθυπόταξίν των. Μ. Δ. Β.

Πεσάλεια [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 298 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Στρενίλλας* 524. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Λέγεται καὶ *Πετάλεια.*

Πεσάνη [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Πεσσάνη.*

Πεσάνια (Peçanha), ***Νεῖλος.*** Βραζιλιανὸς πολιτικὸς (1857—1924). Ἐσπούδασε νομικά, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου. Τῷ 1904 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς πολιτείας Ρίον Ἰανεΐρον, κατὰ τὰ ἔτη 1906—1910 διετέλεσεν ἀντιπρόεδρος καὶ ἀπὸ τοῦ 1915—1917 πρόεδρος τῆς Βραζιλιανῆς δημοκρατίας. Γ. Ι. Β.

Πέσαρον (Pesaro) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Πέζαρο.*

Πέσελ (Peschel), ***Κάρολος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1798—1879). Ἐξειργάσθη πίνακας ἐπὶ ποικίλων θεμάτων καὶ διακοσμητικὰς τοιχογραφίας. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων περιλαμβάνονται αἱ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Πίλνιτς καὶ τῆς Δρέσδης. Πλεῖστοι πίνακές του ἀπόκεινται εἰς διάφορα γερμανικὰ μουσεῖα. Ν. Μ. Π.

—**Πέσελ** (Peschel), ***Ὀσκάρ.*** Γερμανὸς γεωγράφος (1826—1875). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, συντάκτης τῆς «Γενικῆς ἐφημερίδος» καὶ κατόπιν (1854—1871) διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Ἐξωτερικόν». Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων» (1857, β' ἔκδ. 1877), «Ἱστορία τῆς γεωγραφίας μέχρι τοῦ Α. Χούμπολντ καὶ Ρ. Ρίττερ» (1865), «Νέα προβλήματα τῆς συγκριτικῆς γεωγραφίας» (1870), «Ἐθνολογία» (1875, ζ' ἔκδ. 1897). Μετὰ θάνατον ἐδημοσιεύθη: «Φυσικὴ γεωγραφία» (β' ἔκδ. 1883—1885), «Γεωγραφία τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν» (1880). Γ. Ι. Β.

Πεσελλῖνο, ἢ ***Πεζελλῖνο*** (Pesellino). Ἰταλὸς ζωγράφος (1422—1457), οὗτινος τὸ κύριον ὄνομα ἦτο ***Φραγκῖσκος ντὶ Στέφανο Γκιουόκι*** (Giuochi). Μιμητὴς τοῦ Φιλίππου Λίππι, ἐφιλοτέχνησεν ἰδίως εἰκόνας ἐπὶ κιβωτίων, μὲ θέματα ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἢ ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως. Ἔργα αὐτοῦ ἀπόκεινται εἰς διαφόρους πινακοθήκας τῆς Φλωρεντίας, τῶν Παρισίων καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Ι. Β.

Πεσενὰρ (Pechenard), ***Πέτρος - Λουδοβῖκος.*** Γάλλος κληρικὸς καὶ ἐκπαιδευτικὸς (1842—1920). Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλολογίαν, κατόπιν δὲ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας τῆς ἱστορίας, πρύτανις τοῦ καθολικοῦ ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων (1896), μέλος τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ διεθνεῖ ἐκθέσει τῶν Παρισίων (1900), ἐπίσκοπος τῆς Σουασσὸν (1906) κλ. Ἔγραψεν: «Ἀπὸ Ῥωμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ 1893» (1893), «Τὸ καθολικὸν ἰνστιτοῦτον τῶν Παρισίων» (1902), «Ἡ ἄμωμος σύλληψις ἐν τῷ ἀρχαίῳ παρισινῷ πανεπιστημίῳ» (1905) κτλ. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἑθνικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ῥημῶν. Π. Ν. Π.

Πέσετ ντὲ λὰ Ράγκα (Peset de la Raga), ***Μαριᾶνος.*** Ἱσπανὸς ἰατρὸς (1780—1850). Διδάκτωρ

Digitized by Google

τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Βαλεντίας, ἀφιερώθη μετὰ ζήλου καὶ ἀφιλοκερδῶς εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐπιδημίας τῆς χολέρας τοῦ 1833, μολονότι δὲ εὐγενοῦς καταγωγῆς ὑπερημύνθη τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ὑποστὰς διωγμούς· κατὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἡ νέα κυβέρνησις ἀνεκήρυξε τοῦτον (1837) ἄξιον τῆς πατρίδος. Ἐξελέγη μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας τῆς Βαλεντίας καὶ ἔγραψε διαφόρους πραγματείας ἐπὶ θεμάτων φυσικο-χημικῶν καὶ ὑγιεινολογικῶν. Ο. Ρ.

— **Πέσετ ὑ *Ἀλεϊχάντρε*** (Peset y Aleixandre), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἱσπανὸς ἰατρός, υἱὸς τοῦ Βικεντίου Πέσετ, γεννηθεὶς τῷ 1886. Τῷ 1907 ἀνηγορεύθη ἐν Βαλεντίᾳ διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, τῷ 1908 τῆς χημείας καὶ τῷ 1909 τοῦ δικαίου. Κατόπιν μετέβη πρὸς εὐρυτέρας ἰατρικὰς σπουδὰς εἰς Wiesbaden καὶ Παρισίους. Τῷ 1910 ἐκλήθη εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἰατροδικαστικῆς καὶ τοξικολογίας τοῦ πανεπιστημίου Σεβίλλης, τῷ δὲ 1916 εἰς τὴν Βαλεντίαν. Εἶναι ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ ἐν Μαδρίτῃ ἰνστιτούτου ἰατροδικαστικῆς καὶ μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων. Ἠσχολήθη μὲ διαφόρους ἐρεύνας σχετικὰς μὲ τὴν ἠλεκτρόλυσιν τοῦ βισμουθίου, τὴν ἠλεκτρολυτικὴν θεραπείαν τῆς δηλητηριάσεως δι᾽ ὑδραργύρου, τὴν τοξικότητα τῶν ἀλκαλοειδῶν κλπ. Ο. Ρ.

— **Πέσετ ὑ *Βιντὰλ*** (Peset y Vidal), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἱσπανὸς ἰατρὸς (1821—1885), υἱὸς τοῦ Μαριάνου Πέσετ. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ εἶτα ἰατρικὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Βαλεντίας. Παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας κατὰ τὰς ἐπιδημίας τῆς χολέρας (1854, 1865 καὶ 1885) καὶ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ (1870). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαλεντίας καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς «Ἱσπανικῆς ἑταιρείας ὑγιεινῆς» καὶ τοῦ ἰατρικοῦ ἰνστιτούτου Βαλεντίας. Μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μαδρίτης καὶ ἄλλων πόλεων, ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς ἐν Βαλεντίᾳ» (1863—1866), «Κριτικὴν τῆς ἀραβο-ἱσπανικῆς ἰατρικῆς κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα» (1878), «Παθολογικὴ ψυχολογία» κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Πέσετ ὑ *Θερβέρα*** (Peset y Cervera), ***Βικέντιος***. Ἱσπανὸς ἰατρός, υἱὸς τοῦ ἰατροῦ Ἰωάννου-Βαπτιστοῦ-Πέσετ, γεννηθεὶς τῷ 1855. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ χημείαν ἐν Βαλεντίᾳ, κατόπιν δὲ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεραπευτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Κατέδειξε τὴν ἀλλοίωσιν, ἣν ὑφίστανται τὰ φάρμακα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀκτίνων Χ, τὸ σχετικῶς ἀβλαβὲς τῶν ἀρσενικούχων ἁλάτων (1900), ἐπενόησε διαφόρους μεθόδους ἀναλύσεως οὔρων καὶ ἔγραψε: «Θεραπευτικὴν» εἰς δύο τόμους, «Περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συγχρόνου ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ ἰατρικῇ» (1882) κ. ἄ. Ο. Ρ.

πεσέτα (ἡ) (Peseta). Νομισματικὴ μονὰς τῆς Ἱσπανίας, ἡ αὐτὴ πρὸς τὸ φράγκον τῆς «Λατινικῆς Νομισματικῆς Ἑνώσεως», ἤτοι ἐπὶ τῇ βάσει σχέσεως ἀργύρου πρὸς χρυσὸν 1 : 15,5. 1 peseta= 100 centimes. Θεωρητικὴ ἰσοτιμία: 1 £=25,2215 peseta, 1 $=5,1826 peseta, 1 peseta=14,86826 δραχμάς. Τ. Κ.

Πεσέττι (Pescetti), ***Ὀρλάνδος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ παιδαγωγὸς (1556—1624). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἔλαβε κυρίως μέρος εἰς τὴν πολεμικὴν τῶν διαφόρων φιλολόγων καὶ γλωσσολόγων ἐξ ἀφορμῆς τῶν ποιημάτων καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Τορκουάτου Τάσσου. Ἔγραψε πολλὰ παιδαγωγικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ «Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς τῶν νέων» (1592), ἐν τῷ ὁποίῳ φρονεῖ ὅτι ἡ ἀγωγὴ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλῃ τὴν φύσιν καὶ νὰ διαπλάσῃ τὸν χαρακτῆρα. Ἐξέδωσεν ἐπίσης πολυτίμους συλλογάς: «Παλαιῶν παροιμιῶν, ὑπὸ ἰδιότυπον ἀλφαβητικὴν σειρὰν» (1618), «Λατινικαὶ καὶ ἰταλικαὶ παροιμίαι πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων» (1602) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Πέσια (Pescia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Λούκκας τῆς Τοσκάνης. Κάτ. 17.080. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. ΒΑ. τῆς Λούκκας καὶ 45 χλμ. ΒΔ. τῆς Φλωρεντίας, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἔχει μητρόπολιν μετὰ προσόψεως τοῦ 1556, ναὸν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος καὶ μαυσωλεῖον τοῦ Τουρίνι, ἔργον τοῦ Ραφαήλου Μοντελοῦπο, μαθητοῦ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Διεξάγει ἐμπόριον οἴνων καὶ ἐλαιῶν καὶ ἔχει μεταξοκλωστήρια, βυρσοδεψεῖα, χαρτοποιεῖα καὶ πιλοποιεῖα. Μ. Δ. Β.

Πέσιεφ, *Στέφανος*. Βούλγαρος ἐπαναστάτης (1854—1876). Διετέλεσε δημοσιογράφος καὶ ἐξέδωσε τὸ σατιρικὸν περιοδικὸν «Γκάϊντα». Τῷ 1876 τῷ ἀνετέθη ἡ ἀρχηγία τῆς ἐπαναστάσεως τῆς περιοχῆς Σεβλιέρου. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐξέγερσιν συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπηγχονίσθη. Τ. Β.

πέσιμο (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πίπτω, *πτῶσις* (βλ. λ.): «τὸ πέσιμο τῶν τριχῶν, — τῶν πτερῶν» || «τὸ πέσιμο (τῆς ἀξίας) τῶν χρεογράφων», ἀντίθ. *ὑψωμός*.

Πεσίνα (Pescina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἄκουιλα τῶν Ἀβρουζίων. Κάτ. 9.040. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον οἴνων, μέλιτος, κηροῦ καὶ ὀπωρῶν. Εἶναι πατρὶς τοῦ καρδιναλίου Μαζαρίνου. Μ. Δ. Β.

πεσίνι (τὸ) (ἐκ τοῦ περσ. *πισίν*, ὅπερ ἐκ τοῦ *πὶς*= ἐμπρός)· πληρωμὴ ἐκ τῶν προτέρων, τοῖς μετρητοῖς.

πεσκαδοῦρος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὸν *μασχαλιστῆρα* τῆς ἀγκύρας. Σ. Ε. Λ.

Πεσκαντόρες (Pescadores) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων ἱσπανικῶν 30 μίλια Δ. τῆς Φορμόζης, μεταξὺ τῶν 23° 11′ καὶ 23° 39′ βορείων παραλλήλων καὶ τῶν 119° 16′ καὶ 119° 40′ ἀνατολικῶν μεσημβρινῶν. Εἶναι ἑξήκοντα τὸν ἀριθμόν, καταλαμβάνουσιν ἔκτασιν 127 τ.χλμ. καὶ ἔχουσι πληθυσμὸν 70.000 κατ., κατὰ τὸ πλεῖστον Σινῶν. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Μπακοκό*, ἄλλως καλουμένη *Μακὸ* (*Μακυοὺ* ἢ *Μακόν*). Αἱ νῆσοι καλοῦνται κινεζιστὶ *Παίνγκ-Χοὺ* καὶ ἰαπωνιστὶ *Χοκοτώ*. Γ. Ι. Β.

Πέσκαου (Peschkau), ***Αἰμίλιος***. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1856. Διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς ἐπιφυλλιδογράφος, γράψας εὐθυμογραφικὰ σκαριφήματα καὶ χρονογραφήματα. Ἐκ τούτων ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Πὶπς» (1886), «Τρελλοί, μικροὶ καὶ μεγάλοι» (1896), «Ὁ κόσμος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἵππος τῆς ἁμάξης» (1899). Ἔγραψεν ἐπίσης μυθιστορήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτερα εἶναι: «Τὸ μυθιστόρημα τῆς Νώρας» (1891), «Οἱ ἐνδεέστατοι» (1897) «Νεώτερος μάρτυς» (1900), «Τὸ αἴνιγμα μιᾶς νυκτὸς» (1906), «Ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως» (1915). Γ. Ι. Β.

Πεσκάρα (Pescara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κιέτι τῶν Ἀβρουζίων, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Πεσκάρα, ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς. Κάτ. 9.630. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ὀνομαστῶν ὀπωρῶν. Παρ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει ἡ περίφημος μονὴ τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου Β΄ τῷ 871 καὶ ἀνακαινισθεῖσα κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα. Ἔχει ἐνδιαφέροντα ἀγάλματα τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Ἡ Πεσκάρα εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Ἄτερνον* (βλ. λ.). Τῷ 1566 ἀντέστη ἐπιτυχῶς εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ τουρκικοῦ στόλου, τῷ 1770 εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τῷ 1734 εἰς τὸν Κάρολον τῶν Βουρβώνων. Τῷ 1798 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Ντ᾽ Ἀννούντσιο. Μ. Δ. Β.

Πεσκάρα (Pescara) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, ὁ *Ἄτερνος* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Πηγάζει ἐκ τῶν κεντρικῶν Ἀπεννίνων, παρὰ τὸ Μοντερεάλ, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἄκουιλα, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν δὲ αὐτοῦ μέχρι τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ παραποτάμου του Τζίτσιο διατηρεῖ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα *Ἄτερνο*, προσλαμβάνων ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ἐκβολῶν του τὸ ὄνομα *Πεσκάρα*. Ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν μετὰ ροῦν 150 χλμ. καὶ ἔχει κυριωτέρους παραποτάμους, πλὴν τοῦ *Τζίτσιο*, τὸν *Ρόϊα*, τὸν *Ὄρτε*, τὸν *Ἀσσέρτζιο*, τὸν *Τρικάνο* καὶ τὸν *Νόρα*. Μ. Δ. Β.

Πεσκάρα (Pescara), ***Φερδινάνδος - Φραγκῖσκος ντ᾽ Ἀβάλος***, *μαρκήσιος ντὶ* —. Ἰταλὸς στρατηγὸς ἱσπανικῆς καταγωγῆς (1489—1525). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Κάρολον Ε΄, τῷ δὲ 1512, κατὰ τὴν μάχην τῆς Ραβέννης, διοικῶν σῶμα ἱππικοῦ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος κατόπιν καταβολῆς λύτρων. Τῷ 1513 ἐνίκησε τοὺς Βενετοὺς εἰς τὴν μάχην τῆς Βικεντίας καὶ τῷ 1522 τοὺς Γάλλους εἰς τὴν μάχην τῆς Μπικόκκα. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Φραγκίσκου Α΄ εἰς τὴν Ἰταλίαν τῷ 1524, ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τῶν στρατευμάτων τῆς ἀμύνης, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν κακὴν πληρωμὴν καὶ τὸν ἐλλιπῆ ἀνεφοδιασμόν, κατώρθωσε νὰ ἀναδιοργανώσῃ. Τῷ 1525 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Παβίας καὶ διὰ τῆς δραστηρίας καὶ ἐπιτυχοῦς ἐπεμβάσεώς του κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Γάλλους καὶ νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν Φραγκῖσκον Α΄, καταστὰς ὀνομαστὸς διὰ τὴν τολμηρότητα τοῦ σχεδίου τῆς πλευροκοπήσεως τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ διὰ μεικτοῦ σώματος. Καίτοι ἦτο δυσηρεστημένος ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε΄ πρὸς αὐτόν, ἐν τούτοις, ὅτε ὁ γραμματεὺς τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Μορόνε ἐπεχείρησε νὰ μυήσῃ καὶ τοῦτον εἰς τὰ σχέδιά του περὶ ἐκδιώξεως τῶν Ἱσπανῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ δημιουργίας μεγάλου ἰταλικοῦ κράτους, ὁ Πεσκάρα, ὁ ὁποῖος ἐθεώρει πάντοτε ἑαυτὸν Ἱσπανὸν καὶ ὡμίλει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἱσπανικά, συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισεν αὐτόν. Ὁ Πεσκάρα ἦτο σύζυγος τῆς περιφήμου ἐπὶ καλλονῇ καὶ πνεύματι ποιητρίας *Βικτωρίας Κολόννα*, ἔγραψε δὲ καὶ ὁ ἴδιος ποιήματα κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του, ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν σύζυγόν του. Μ. Δ. Β.

πεσκάρω· δημοτ., ἀγρεύω (ἰταλ. pescare).

Πεσκατόρε (Pescatore), ***Ἐρρῖκος***. Εἷς τῶν τ[...] μηροτέρων καὶ ριψοκινδύνων ναυτικῶν τῆς ἐπο[...] του, καταγόμενος ἐκ Μελίτης, ὑπαγομένης τότε [...] τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούης. Καταληφθέντος τ[...] Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἤρξατο ἀντιζηλία [...] ταξὺ τῶν δύο μεγάλων δημοκρατιῶν τῆς Ἰτα[...] τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης, περὶ κατοχῆς τ[...] μεγαλονήσου Κρήτης. Ὁ Πεσκατόρε, ἀποβιβασ[...] εἰς Κρήτην, ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν Κρητῶν, [...] ἐδήλωσε δὲ ὑποταγὴν καὶ ἡ αὐτόθι ἀβοήθη[...] βενετικὴ φρουρά. Ἀλλ᾽ ἀποσταλείσης βενετι[...] στρατιᾶς ἐξεβλήθη ὁ Πεσκατόρε, καὶ ἤρξατο [...] λεμος Γενουατῶν καὶ Βενετῶν μέχρι τοῦ 1[...] ὅτε ἐπεκράτησεν ἡ Βενετία καὶ κατέλαβε τ[...] Κρήτην. Τ. Ε. [...]

Πεσκέννιος (Pescennius). Ὁ ἀρχαῖος βιογ[...] φος Σπαρτιανὸς ἀναφέρει ὅτι, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκ[...] τωρ Ἰουλιανὸς ἐξηγόρασεν ἀπὸ τῶν πραιτω[...] νῶν τὸν θρόνον (193 μ. Χ.), ἕκαστον ρωμαϊ[...] στράτευμα ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν στρα[...] γόν του· μεταξὺ τούτων ὁ Σευῆρος, ἀνακηρυχ[...] αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν ἐν Ἰλλυρίᾳ, ἐπετέθη κα[...] τοῦ ὑπὸ τῶν ἀσιατικῶν λεγεώνων ὀνομασθέν[...] αὐτοκράτορος Πεσκεννίου Νίγρου, στρατηγοῦ ἐπ[...] χου ἐν Συρίᾳ καὶ μεγάλως τιμωμένου ὑπὸ τ[...] συγκλήτου καὶ τοῦ λαοῦ, καί, νικήσας αὐτὸν π[...] τὴν Κύζικον καὶ τὴν Ἰσσὸν (195 μ. Χ.), ἐφόνε[...] καὶ τοῦτον καὶ τοὺς γονεῖς του. Ἕνεκα τού[...] κατέσκαψε καὶ τὰ θαυμάσια τείχη τοῦ Βυζαντ[...] συμμαχήσαντος πρὸς τὸν Πεσκέννιον καί, ἀ[...] στερήσας τοὺς Βυζαντινοὺς πασῶν τῶν τιμ[...] ἐποίησε τὸ Βυζάντιον ὑποτελὲς τῆς Περίνθου [...] Ἡρακλείας). Ἡ περιπέτεια αὕτη τοῦ Πεσκεν[...] καὶ τοῦ Βυζαντίου εἶναι ἀφορμὴ τοῦ ἐκκλη[...] στικοῦ ἐθίμου, καθ᾽ ὃ ὁ τὸ πρῶτον καθιστάμε[...] εἰς τὴν πατριαρχείαν λαμβάνει τὴν ποιμαντορι[...] ράβδον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ μητροπολίτου Ἡ[...] ρακλείας. Ν. Σ. [...]

πεσκέσι (τό)· δημοτ., δῶρον, προσφορά, [...] ἐδωδίμων ἢ ποτῶν: «τοῦ πάνε πεσκέσια» [...] «εἶναι γιὰ τὸ διάλο πεσκέσι» ἐπὶ ἀνθρώπου πονηρ[...] (λ. τουρκ.).

Πεσκιέρα (Peschiera) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα κω[...] τῆς Ἰταλίας ἐν τοῖς νομοῖς Ἀβρουζίων, Κο[...] τσας, Μιλάνου, Βρεσκίας καὶ Βερόνης, ἡ σημαν[...] κωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Πεσκιέρα ἐπὶ τῆς [...] μνης τῆς Γκάρντα*. Αὕτη κεῖται ἐν τῷ νομῷ τ[...] Βερόνας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Β[...] σκίας—Βερόνας, εἰς τὸ ΝΑ. ἄκρον τῆς λίμνης τ[...] Γκάρντα, ἐπὶ νησῖδος σχηματιζομένης κατὰ [...] ἔξοδον τοῦ ποταμοῦ Μίντσιο. Κάτ. 3.12[...]. Ἡ [...] ἄλλοτε ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη καὶ ἀπετέλει τὴν [...] γωνίαν τοῦ περιφήμου ὠχυρωμένου «τετραγ[...] τῆς Βενετίας», τοῦ ὁποίου αἱ ἄλλαι γωνίαι ἦσαν [...] Λενιάνο, ἡ Βερόνα καὶ ἡ Μάντουα. Εἶχε ναύσ[...] θμον ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ διεδραμάτισε σπουδα[...] παράγοντα εἰς τοὺς πολέμους τῆς Β. Ἰταλίας κα[...] τὸν μεσαίωνα καὶ κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πο[...] μους. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐκαλεῖτο *Πισκαρία* [...] *Ἀρντέλικα*. Μ. Δ. [...]

πεσκιοῦνι (τό)· ἰδιωμ. Κρήτ., ἡ χαμηλὴ τράπεζ[...] Ι. Δ. Υ.

πεσκίρι (τό)· δημοτ., προσόψιον, χειρόμακτρ[...] κοιν. *πετσέτα*: «πεσκίρι τοῦ προσώπου, — τοῦ φαγ[...] — τοῦ ψωμιοῦ» (τουρκ.).

Πέσκλα, ἡ *Πέσλα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τ[...] Αἰγύπτου, κειμένη εἰς τὰ βόρεια τῆς Θηβαΐδ[...] δεξιὰ τοῦ Νείλου, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἑπτα[...] μίδος. Πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Π[...] σαλον* ἢ *Πασσάλων πόλιν* τοῦ Πτολεμαίου (Γεω[...] Δ, 5, 32), κειμένην ἐν τῷ Ἀνταιοπολίτῃ νομῷ, ε[...] τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Ἀνταιοπόλεως ε[...] Π[...] νόπολιν ὁδοῦ. Περὶ τὰ τέλη τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτ[...] κρατορίας κατείχετο ὑπὸ τάγματος ἱππέων Γε[...] μανῶν. Α. Θ. [...]

Πεσκώφ, *Ἀλέξιος Μαξίμοβιτς*. Τὸ πραγματ[...] κὸν ὄνομα τοῦ συγχρόνου Ρώσου συγγραφέως Μα[...] ξίμου *Γκόρκι* (βλ. λ.).

Πεσλῆς. —1) *Γεώργιος*. Ἐγεννήθη εἰς Ἅγ[...] Βλάσιον τῆς Εὐρυτανίας, κατὰ τὸ 1770. Ἦτο [...] τοῦ περιφήμου κλέφτη *Πάνου Νταλαπέρα*. Ἡ οἰκο[...] γένειά του ἦτο φραγκικῆς καταγωγῆς κατὰ τὴν πα[...] ράδοσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμόν της, τὸ ὁποῖο[...] πρῶτος μετήλλαξεν ὁ Πεσλῆς διὰ τοῦ δοθέντο[...] εἰς αὐτὸν παρεπωνύμου, ὀφειλομένου εἰς τὴν ἐνδυ[...] μασίαν του (τὰ χρυσᾶ πεσλιά του). Κατὰ τὸ 18[...] ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καπετάνιος το[...] ἀρματολικίου τῆς Σοβολάκου, ἤτοι τῆς νοτίας Εὐ[...] ρυτανίας, ὁπόθεν ἐξετόπισε τὸν προκάτοχόν το[...] Κοτζαμάνην διὰ τῆς βίας. Κατὰ τὸν Ἰούνιον το[...] 1821 ἐξήγειρε μετὰ τῶν ἄλλων ἁρματολῶν τὴν Εὐ[...] ρυτανίαν, μετέσχε δ᾽ ἔκτοτε ἐνεργῶς, ἄγων ἴδιο[...] σῶμα, τῆς ἐν Αἰτωλοακαρνανίᾳ ἐπαναστατικῆς δρ[...] σεως. Μετὰ τὴν λύσιν τῆς πρώτης πολιορκίας το[...] Μεσολογγίου ἰσχυρὸν τμῆμα τῶν Τούρκων ὑπ[...]

Digitized by Google

τοὺς Ἰσμαὴλ Πλιάσαν καὶ Χατζῆ-Μπέντον ἐπεχείρησε νὰ διαβῇ διὰ τοῦ ἁρματολικίου τῆς Σοβολάκου πρὸς Ἄγραφα καὶ Θεσσαλίαν. Ὁ Πεσλῆς ἀνέκοψεν ἐπανειλημμένως τὴν ὁρμὴν τῶν προελαυνόντων εἰς τὴν Βελάουσταν καὶ Σκοτισιάδαν, ἐκάλεσε δ' εἰς ἐπικουρίαν τὸν Γ. Καραϊσκάκην, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας, καὶ ὥρισε πρὸς τελικὴν ἄμυναν τὴν θέσιν Κορομηλιὰν ὕπερθεν τοῦ Ἁγίου Βλασίου. Κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Καραϊσκάκη, καταλαβόντος τὴν φύσει ὀχυρὰν ταύτην θέσιν, ἐπετέθη τὴν 15 Ἰανουαρίου 1823 ὁ τουρκικὸς στρατός. Ἀλλ' ὡς εἰσῆλθεν ὁλόκληρος εἰς τὴν κάτωθι αὐτῆς μικρὰν κοιλάδα, ὁ Πεσλῆς ἐνήργησε κρατερὰν ἀντεπίθεσιν ἐκ τοῦ πλευροῦ, διεσκόρπισε τοὺς ἐπιτιθεμένους καὶ τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ Ἀχελῴου, εἰς ὃν πολλοὶ φεύγοντες ἐπνίγησαν. Οὕτω δ' ὁριστικῶς ἀπεσοβήθη τότε ἡ διὰ τῆς Εὐρυτανίας διέλευσις τῶν Τούρκων. Ὁ Πεσλῆς ἀνέλαβε κατόπιν (Μάϊος 1824) μετὰ τῶν Ἴσκου, Βλαχοπούλου καὶ ἄλλων τὴν φύλαξιν τῶν διόδων τοῦ Μακρυνόρους καὶ μετέσχε βραδύτερον τῶν μαχῶν τῆς Ἀμπλιανης, Καρπενησίου, Μαχαλᾶ, Καρβασαρᾶ, Λάσπης καὶ Ρίβιου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξαιρετικῶς ἠρίστευσεν. Εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ὁ Πεσλῆς σπανίως παρίστατο αὐτοπροσώπως, ἀντεπροσωπεύετο δὲ συνήθως ἀπὸ τὸν Μ. Χαλκούνην. Ἦτο ἐκ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Μαυροκορδάτου, δι' ὃ κατεδιώχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρεγνωρίσθησαν αἱ ὑπηρεσίαι του. Κατὰ τὸ 1836 ἡγήθη μετὰ τῶν Ζέρβα, Δήμου Τσέλιου, Μαλάμου, Στράτου κ. ἄ. τῆς ἐν Αἰτωλοακαρνανίᾳ ἐκραγείσης κατὰ τοῦ Ὄθωνος στάσεως, μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ὁποίας κατεδιώχθη ἀπηνῶς. Μετὰ πολλὰ δὲ ἔτη τοῦ ἐδόθη ἀμνηστία καὶ τοῦ ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς τοῦ στρατηγοῦ. Διεκρίνετο διὰ τὴν ἄκαμπτον ἀποφασιστικότητά του καὶ τὴν στρατηγικήν του ἰδιοφυΐαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὀξὺ καὶ ἀσυμβίβαστον τοῦ χαρακτῆρός του, εἰς ὃ ὤφειλε τὰς πολλὰς καταδιώξεις ἃς ὑπέστη. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1855.

— 2) ***Σπῦρος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1808—1893). Μετέσχεν εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν τοῦ Ἀγῶνος ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του, συμμερισθεὶς καὶ πάσας τὰς περιπετείας τούτου. Ἔτη τινὰ μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ 1836 τοῦ ἐδόθη ἀμνηστία καὶ τοῦ ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς τοῦ ταγματάρχου. Ἔκτοτε ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν μέχρι τῆς ἐξώσεως τοῦ Ὄθωνος, ὅτε ἀπεστρατεύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ ἐξελέγη πληρεξούσιος Εὐρυτανίας εἰς τὴν Β' ἐθνικὴν συνέλευσιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης μετέσχε συνωμοσίας πρὸς παλινόρθωσιν τοῦ Ὄθωνος, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τὰ «Βερναϊκά». Μ. Ι. Μ.

Πεσμαζόγλου. —1) *Ἰωάννης.* Τραπεζίτης (1857—1906), γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐσπούδασεν οἰκονομικὰς ἐπιστήμας ἐν Παρισίοις, κατόπιν δὲ ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς ὑπάλληλος τοῦ Κρεντὶ Λυωναί. Ἐγένετο μετὰ ταῦτα (1882) διευθυντὴς τῆς Ἀγγλοαιγυπτιακῆς Τραπέζης, ἵδρυσε τῷ 1886 ἰδίαν τράπεζαν, ἣν συνεχώνευσε τῷ 1897 μετὰ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν, ἧς διετέλεσε γενικὸς διευθυντὴς καὶ πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἵδρυσε τὴν «Προνομιοῦχον Ἑταιρείαν» πρὸς προστασίαν τῆς σταφίδος, λύσας τὸ σταφιδικὸν ζήτημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τὴν «Ἑταιρείαν Οἴνων καὶ Οἰνοπνευμάτων» διὰ τὴν ἐκβιομηχάνισιν τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων τῆς ἀμπέλου. Ἵδρυσεν ἰδίαις δαπάναις νυκτερινὰς ἐμπορικὰς σχολὰς διὰ τοὺς ἐμποροϋπαλλήλους. Διετέλεσε βουλευτὴς Ἀθηνῶν, Καλαμῶν καὶ Ἠλείας (1902—1906). Ὁ πρόωρος θάνατός του (1906) ἀφῆκεν ἀνεφάρμοστον τὸ σχέδιόν του περὶ ἑνοποιήσεως καὶ τροπῆς εἰς δραχμὰς τοῦ δημοσίου χρέους διὰ κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐξασφαλίσει ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῆς Banque de l' Union Parisienne καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τοῦ τραπεζιτικοῦ οἴκου Erlanger. —2) ***Γεώργιος.*** Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, οἰκονομολόγος καὶ πολιτευτής. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν Παρισίοις καὶ στατιστικὴν ἐν Σιέννῃ τῆς Ἰταλίας. Ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς τῷ 1915 καὶ 1926. Ἵδρυσε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *Ἀνδρέου* καὶ *Στεφάνου* τὴν ἡμερησίαν πολιτικὴν ἐφημερίδα «Πρωΐα». Ἔγραψε: «Τὰ αἴτια τῶν περιοδικῶν κρίσεων» (1927), «Τὰ δημόσια οἰκονομικά» (1929), «Ἡ ἔγγειος φορολογία» (1930). —3) ***Στέφανος.*** Δημοσιογράφος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1901. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Βερολίνου.

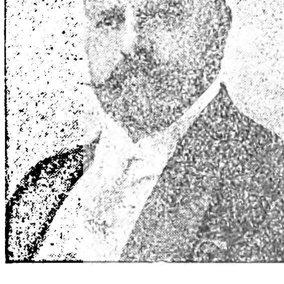

Ἰωάννης Πεσμαζόγλου.

πεσμένος, —η, —ο· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *πίπτω* (βλ. λ.) πεπτωκὼς κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς.

πέσο (τό). Νομισματικὴ μονὰς διαφόρων χωρῶν (βλ. λ. *πέζο* καὶ *πιάστρα*). Ι. Α. Β.

Πεσόσνιτσα *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀμμοχώριον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Πεσπεράγου *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 230 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Νέα Κούταλη* 581. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πεσσάδες *[Γεωγραφ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 361 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Κουντουράτα* 476. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

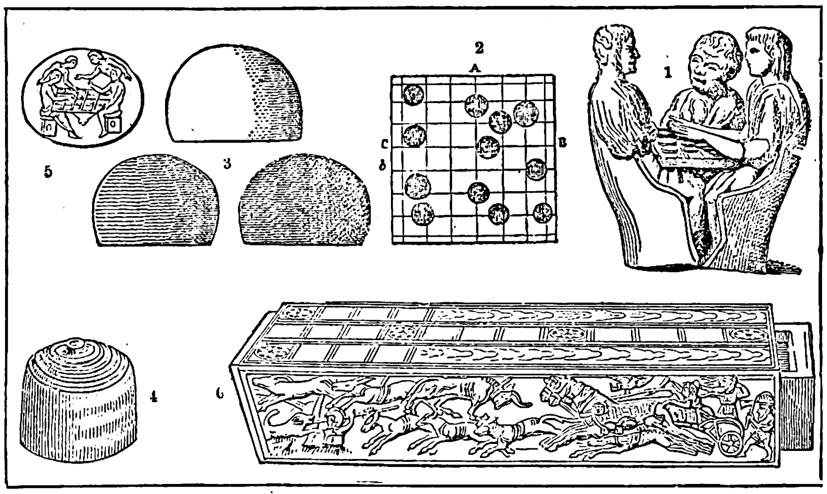

Πεσσεία.

[1=Ἀρχαῖοι πεσσευταὶ κατὰ παράστασιν συμπλέγματος ὀπτῆς γῆς (εὕρημα Ἀθηνῶν). 2=Ἡ ἐπὶ τοῦ πλινθίου (τάβλας) διάταξις τῶν πεσσῶν τῆς προηγουμένης παραστάσεως. 3=Λίθινοι ἀρχαῖοι πεσσοὶ ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς Καμπανικῆς Κύμης. 4=Πεσσὸς ὀστέϊνος ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ. 5=Πεσσευταὶ ἀρχαῖοι κατὰ παράστασιν σφραγιδολίθου ἐξ ἀμεθύστου. 6=Ἐλεφάντινον κιβώτιον μετὰ πλινθίου πρὸς πεσσείαν, ἑρμαρίου πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν πεσσῶν καὶ γλυπτῶν πλευρῶν μυκηναϊκῆς τεχνοτροπίας (εὕρημα Κύπρου.]

Πεσσάκ (Pessac) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Γιρόνδης, παρὰ τὸ Βορδώ. Κάτοικοι (1921) 6.631. Κεῖται ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Βορδὼ—Ἰρέν· ἔχει σιδηρούχους πηγὰς καὶ ἀμπελοφυτείας, ἐξ ὧν παράγονται οἱ ὀνομαστότεροι τῶν οἴνων τοῦ Βορδὼ (Ἄνω Μπριόν, Λατούρ, Λαφίτ, Μαργκώ, κ. ἄ.). —Π.

Πεσσάνη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Δαδιᾶς τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 92.

Πεσσάρ (Pessard), ***Αἰμίλιος-Λουδοβῖκος-Ἕκτωρ.*** Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1843. Μαθητὴς τοῦ Μπαζὲν καὶ τοῦ Καράφα. Ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου τῆς Ρώμης τῷ 1866 καὶ ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Παρισίων καὶ ἐπιθεωρητὴς τῆς μουσικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τοῖς σχολείοις τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν σύνθεσιν σκηνικῶν ἔργων, γράψας τὰ μελοδράματα: «La cruche cachée (1870), «Lechar», «Le capitaine Fracasse», «Tabarin» (τὸ σημειῶσαν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν ἔργον του, 1885) «Tartarin sur les Alpes» (1888), «Les folies amoureuses» (1891), «Le muet» (1894), «La dame de trèfle» (1898) «Mamzelle Carabin» (1899), «L' armée des vierges» (1902), «L' épave» (1903) κλπ. Ἐκτὸς τούτων ὁ Πεσσὰρ ἔγραψεν ἔργα τινὰ δι' ὀρχήστραν, μουσικὴν δωματίου, μελῳδίας κλπ. εὐκόλου καὶ πλουσίας μελῳδικότητος. Γ. Σ.

πεσσεία (ἡ), καὶ *πεττεία*· τὸ νὰ παίζῃ τις τὸ παιγνίδιον τῶν πεσσῶν (ἀρχ.).

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *πεσσεία* ἐπαίζετο παρὰ δύο παικτῶν («ἀντιπαιζόντων») ἐπὶ ἄβακος (τάβλας) διὰ λίθων («πεσσῶν» «ψήφων») κατὰ προφανῆ ἀπομίμησιν στρατιωτικῶν κινήσεων καὶ συνδυασμῶν ἀναλόγων πρὸς τοὺς τῆς σημερινῆς ντάμας ἢ (κατά τινας) τοῦ σκακίου. Εἶναι γνωστοὶ δύο τρόποι τοῦ παιγνίου. Ὁ πρῶτος (γνωστὸς ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου) καὶ καλούμενος πεσσὰ πεντάγραμμα, ἐπαίζετο διὰ πέντε πεσσῶν ἐπὶ ἄβακος («πλινθίου») φέροντος ἐγχαράκτους 11 συνήθως παραλλήλους ὁριζοντίας γραμμάς, ἤτοι πέντε κατὰ παίκτην, καὶ μίαν μεσαίαν, τὴν «ἱεράν», ἀφ' ἧς «ἱερὸς» ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἐπ' αὐτῆς πεσσός, ὅστις ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἐκινεῖτο (ὅθεν καὶ ἡ παροιμιώδης ἔκφρασις τῶν ἀρχαίων «κινεῖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς» ἐπὶ διαβημάτων ἐσχάτης ἀπογνώσεως). Ἐκ τῶν διασωθέντων μνημείων φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον κάθετοι πρὸς τὰς ὁριζοντίας καὶ ἕτεραι 11 γραμμαί, ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁποίων ἐσχηματίζοντο ἐπὶ τοῦ ἄβακος τετραγωνίδια (ὅμοια πρὸς τὰ τῆς ντάμιέρας ἢ τῆς σκακιέρας). Παντελῶς ἀγνοοῦνται αἱ λοιπαὶ τεχνικαὶ λεπτομέρειαι, ὡς καὶ οἱ διέποντες τὸ παίγνιον νόμοι. Ὁ δεύτερος καὶ συνθετώτερος τρόπος, καλούμενος (καθ' ὑπονόησιν τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων) *πόλεις ἢ χώρας παίζειν*, ἐπαίζετο ἐπί, ἄγνωστον πόσα τετραγωνίδια ἔχοντος, ἄβακος δι' 60 συνολικῶς πεσσῶν (ἄλλως καὶ «κυνῶν»), δύο διαφόρων χρωμάτων κατὰ παίκτην, ἄγνωστον τίνι τρόπῳ τακτοποιουμένων ἐπὶ τοῦ ἄβακος («πεσσονομεῖν»). Αἱ γνωσταὶ κινήσεις («φέρειν», «ἀντιφέρειν») εἶναι: ἡ πρὸς τὰ πρόσω («εἰσάγειν» «τιθέναι τὴν ψῆφον»), ἡ ἀλλαγὴ θέσεως («μετατιθέναι» «μεταπεσσεύειν») καὶ ἡ ὀπισθοδρόμησις («ἀνατιθέναι») ἄγνωστον πῶς τελούμεναι. Ἡ βελτίωσις τῆς θέσεως τοῦ ἑτέρου τῶν παικτῶν ἐκαλεῖτο «κρεῖττον διδόναι». Κυρίως οὗτος ἐπεδίωκε τὴν πανταχόθεν ἀκινητοποίησιν (ἀποτέμνεσθαι», «ἀποκλεῖν», «συγκλεῖν», «περιλαμβάνειν») τῶν ἐχθρικῶν πεσσῶν, οὓς τότε ἐκέρδιζε («ἀναιρεῖν ψῆφον»). Ἡ ἐπινόησις τῆς πεσείας ἀπεδίδετο εἰς τὸν Παλαμήδη, ἀργοσχολοῦντα ἐν Αὐλίδι κατὰ τὴν ἀναμονὴν τοῦ πρὸς τὴν Τροίαν ἀπόπλου τῶν Ἀχαιῶν ἢ καὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, παρ' οἷς ἀνάλογόν τι παίγνιον εἰκονίζεται ἐν μνημείοις. Εἰς τὴν πεσσείαν γενικῶς ἐπεδίδοντο οἱ εὐγενεῖς (μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης), οἱ ἀργόσχολοι, οἱ πολεμισταί, οἱ κατάδικοι, οἱ ἐξόριστοι, οἱ γέροντες, κ. ἄ., ἡ γνῶσις δὲ αὐτῆς («πεσσική», «πεττευτική») ἐθεωρεῖτο ὑψίστη. Ὁ Πλάτων ἐθεώρει τὴν πεσσείαν ἰσαξίαν τῆς ἀριθμητικῆς, λογιστικῆς καὶ γεωμετρίας, δὲν ἐδίσταζε δὲ νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν καὶ «γεωμετρίαν». Ἐπαίζετο πρὸς τέρψιν («ἐπὶ καρύοις») ἢ πρὸς χρηματισμὸν («ἐπ' ἀργυρίῳ»), διάσημοι δὲ εἰς αὐτὴν ἦσαν Διόδωρος ἢ Θεόδωρος ὁ Μεγαλοπολίτης καὶ ὁ ἀποκληθεὶς «ἀήττητος» Λέων ὁ Μυτιληναῖος. Πρὸς τὴν πεσσείαν μεγάλας ἀναλογίας εἶχεν ὁ ρωμαϊκὸς ludus latrunculorum (=παίγνιον τῶν στρατιωτῶν). Ἐπαίζετο (ad latrunculos ludere) ἐπὶ ἄβακος (tabula latruncularia) διὰ πεσσῶν καλουμένων λίθων (calces, calculi), στρατιωτῶν (latrunculi, milites) ἢ μαχητῶν (bellatores), ὑποχρώμων κατὰ παίκτην καὶ διαιρουμένων εἰς κανονικούς (ordinarii), λοξοδρομικῶς κινουμένους (vagi), καὶ ἀκινήτους (inciti). Διὰ τῆς ἀκινητοποιήσεως τῶν πεσσῶν (redactus ad incitas) ἀντιπάλου τινὸς ἐπήρχετο λῆξις τοῦ παιγνίου, ἀνακηρυσσομένου «αὐτοκράτορος» (imperator) τοῦ νικητοῦ καὶ «δεσμίου» (ligatus, alligatus oblicatus) τοῦ ἡττηθέντος. Τὸ παίγνιον ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένον, τόσον δὲ τιμητικὴ ἐθεωρεῖτο ἡ γνῶσις αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἐπὶ ἐπιταφίων ἔτι ἀπαντᾷ ὡς τίτλος τοῦ θανόντος ἡ φράσις «doctor librarius et lusor latrunculorum». Διάσημοι ἦσαν ὁ μετασχὼν τῆς κατὰ τοῦ Νέρωνος συνωμοσίας Καλπούρνιος Πείσων, ὁ στωϊκὸς Ἰούλιος Κάνος καὶ ὁ ἀνταπαιτητὴς τοῦ θρόνου Πρόκουλος, ὃν συνεχῶς ἐν τῷ παιγνίῳ ἀνακηρυσσόμενον αὐτοκράτορα ἠθέλησαν οἱ ὀπαδοί καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι νὰ καταστήσουν τοιοῦτον ἀντὶ τοῦ Πρόβου. Ἐπίσης ἀνάλογον πρὸς τὴν πεσσείαν ἦτο καὶ τὸ παίγνιον «γραμμαὶ» ἢ «διαγραμμισμός», ἂν καί τινες, στηριζόμενοι ἐπὶ ἐσφαλμένου ὁρισμοῦ τοῦ Εὐσταθίου (χαρακτηρίζοντος αὐτὸ ὡς «κυβείας εἶδος»), θεωροῦν τοῦτο μᾶλλον πλησιέστερον πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν τάβλιον. Ἐκ τῶν εἰς τὰ ἀνωτέρω παίγνια ἀναφερομένων μνημείων ἀξιόλογοι εἶναι αἱ παραστάσεις παιζόντων πολεμιστῶν (ἐπὶ ἀγγείων ἰδίως) καὶ οἱ διασωθέντες ὑάλινοι πεσσοὶ τῆς Περουσίας (λευκοί, κίτρινοι, κυανοί), οἱ λίθινοι καὶ ἐκ πολυτίμων λίθων τῆς Καμπανικῆς Κύμης, ὀστέϊνοι ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ καὶ (ἠριθμημένοι) ἐκ Περουσίας, ἄλλοι ἐξ ὀπτῆς γῆς κ.τ.λ. Τινὲς εἰς τοὺς πεσσοὺς κατατάσσουν καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀποκληθέντα contorniati ρωμαϊκὰ νομίσματα. Πλινθία διεσώθησαν ἑλληνικὰ ἐλεφάντινα (Κύπρος) ἢ λίθινα (Ἐπίδαυρος), ρωμαϊκὰ ξύλινα (Δανία, διαστάσεων 0.35×0.50 μ.), κ.ἄ. Π. Ν. Π.

πεσσευτήριον (τό)· ἀβάκιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου παίζουν τοὺς πεσσούς.

πεσσευτής (ὁ), καὶ *πεττευτής*· παίκτης πεσσῶν, ὁ εἰδικὸς εἰς τὴν παιδιὰν τῶν πεσσῶν.

πεσσευτικός, —ή, —όν, καὶ *πεττευτικός*· ὁ ἐπιτήδειος, ὁ δεξιὸς εἰς τὸ παιγνίδιον τῶν πεσσῶν· ||

Digitized by Google

πεσσευτική (ή)· ώς ούσ., ή τέχνη **τοῦ παίζειν πεσσούς** (βλ. *πεσσεία*).

πεσσεύω, καὶ *πεττεύω*· παίζω τὸ παιγνίδιον τῶν πεσσῶν.

πεσσιμισμὸς (ὁ) (pessimismus) *[Φιλοσ.]*· βλ. λ, *ἀπαισιοδοξία*.

πεσσιμιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὸν πεσσιμισμόν, ὁ κατεχόμενος ὑπὸ ἀπαισιοδοξίας.

πεσσιμιστικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πεσσιμισμόν, ὁ τοῦ πεσσιμισμοῦ.

Πεσσίνα (Pessina), ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς νομομαθής, δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς (1828—1904). Ἐσπούδασεν ἐν Νεαπόλει, ὅπου ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, τῷ δὲ 1849 ἐξέδωσε «Δοκίμιον περὶ τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου». Ἐξορισθεὶς τῷ 1860 διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του μετέβη εἰς Βολωνίαν, ἔνθα διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ αὐτῆς, τῷ δὲ 1861 ἀνακληθεὶς εἰς τὴν Νεάπολιν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ ἐκεῖ πανεπιστημίῳ. Ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ βραδύτερον γερουσιαστής. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἱστορικὸς πίναξ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων» (1844), «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἠθικῆς τῶν ἀρχαίων» (1860), «Περὶ τῶν προόδων τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1868), «Φιλοσοφία καὶ δίκαιον» (1868), «Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου» (1892), «Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ ἰταλικοῦ ποινικοῦ δικαίου» (1904) κτλ. Μ. Δ. Β.

Πεσσινουντὶς *['Αρχ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς μητρὸς τῶν Θεῶν *Ἰδαίας* (βλ. λ.).

Πεσσινοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη καὶ ἐμπορικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ Δ. τῆς Γαλατίας, ἀριστερὰ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τολιστοβώγων, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Φρυγίας. Ἦτο κέντρον τῆς λατρείας τῆς Ρέας ἢ Κυβέλης τῆς Πεσσινουντίδος, λατρευομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἄγδιστις* (*Στράβ*. X, 469). Εἶχε μεγαλοπρεπῆ ναὸν τῆς θεᾶς, διακοσμηθέντα ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου, ἔνθα ἐφυλάσσετο ξόανον τῆς θεᾶς ἢ κατὰ τὸν Λίβιον (XXIX, 10) λίθινον ἄγαλμα ἐξ οὐρανοῦ πεσόν, τὸ ὁποῖον οἱ Ρωμαῖοι μετεκόμισαν τῷ 204 π. Χ., κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου. διότι κατὰ τοὺς χρησμοὺς τῆς Σιβύλλης ἐξ αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο ἡ σωτηρία τῆς Ρώμης (*Στράβ*. XII, 567). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 9 πόλεων καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Γαλατίας Σαλουταρίας Δευτέρας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα μητροπολίτου. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς αὐτόνομα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΗΤΡΟΣ ΘΕΩΝ ΠΕΣΣΙΝΕΑΣ καὶ αὐτοκρατορικὰ μετά: ΠΕΣΣΙΝΟΥΝΤΙΩΝ ΓΑΛ[ΑΤΩΝ] ΤΟΛΙΣΤΟ[ΒΩΓΙΩΝ] καὶ διαφόρων τύπων. Σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὸ νῦν χωρίον Μπαλὰ-Χισάρ, περὶ τὰ 12 χλμ. πρὸς Ν. τοῦ Σιβρὶ-Χισάρ, ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἀγκύρας. Α. Θ. Σ.

Πέσσιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ*., III, 7, 2) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰαζύγων Μεταναστῶν (νῦν Οὐγγαρίᾳ), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τισία ποταμοῦ (νῦν Theiss), παρὰ τὴν Παρτίσκον (νῦν Racz ἢ O Becze). Α. Θ. Σ.

«Πεσσιττὼ» (=ἁπλῆ, πιστή, σαφής). Οὕτω καλεῖται ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἡ μεταξὺ τοῦ Β' καὶ τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος φιλοπονηθεῖσα, πιθανώτατα ἐν Ἐδέσσῃ, μετάφρασις τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν, ἡ ἐπίσημος βίβλος τῆς συριακῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μετάφρασις τῶν πρωτοκανονικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, ἡ δὲ τῶν δευτεροκανονικῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ο'. Ἐν τῷ συνόλῳ της ὑπολείπεται τῆς τῶν Ο' ἡ μετάφρασις αὕτη. Ἕνεκεν τῆς ἐν πολλοῖς συμφωνίας ἀμφοτέρων τούτων τῶν μεταφράσεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐδέχθησάν τινες ἀναθεώρησιν τῆς «Πεσσιττοῦς» ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ο'. Εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν ὑπάρχουσιν ἡ Β' Πέτρου, Β' καὶ Γ' Ἰωάννου, Ἰούδα καὶ ἡ Ἀποκάλυψις. Ἄξιαι μνείας ἐκδόσεις τῆς «Πεσσιττοῦς» εἶναι αἱ τῶν πολυγλώττων βιβλίων τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου, ἡ τοῦ Lee (1823), ἡ τῆς ἀμερικανικῆς ἱεραποστολῆς ἐν Οὐρμίᾳ (1852), ἡ τῶν δομινικανῶν ἐν Μοσούλῃ (1887—1892) κ. ἄ. Π. Ι. Μ.

Πεσσόα (Pessoa), ***Ἐπιτάθιος***. Βραζιλιανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1864. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν Περναμπούκο. Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, διεκρίθη ὡς κοινοβουλευτικὸς ρήτωρ. Ἔκτοτε ἀφιερώθη εἰς τὴν πολιτικήν. Τῷ 1898 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, τῷ 1904 γερουσιαστής, τῷ 1912 πρόεδρος τοῦ ἐν Ρίο Ἰανέϊρο συγκληθέντος παναμερικανικοῦ νομικοῦ συνεδρίου. Τῷ 1918—1919 ἀντεπρωσώπευσε τὴν Βραζιλίαν εἰς τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τῷ 1919 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Βραζιλιανῆς δημοκρατίας, διατηρήσας τὴν προεδρίαν μέχρι τοῦ ἔτους 1923. Γ. Ι. Β.

πεσσοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πεσσόν.

πεσσὸς (ὁ), ἢ ***πεττός***· ψῆφος, λιθάριον στρογγύλον, κατάλληλον πρὸς εἰδικὴν παιδιάν· || *πεσσοί* (οἱ)· ἡ διὰ τῶν λιθαρίων τούτων παιδιὰ ἐπὶ ἄβακος· || ἀρχιτεκτ., τετράγωνος κρηπὶς ἁψῖδος, ἀνάλογος πρὸς τὸν ἄβακα τῶν κιονοκράνων.

—*[Παιγν.]* Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῇ ἀρχαιότητι πᾶν σῶμα ἐκ παντοίας ὕλης, ἔχον ᾠοειδὲς σχῆμα, ὡς τεμάχια μετάλλου («πεσσὸς μολύβδου»). Εἰδικώτερον ὅμως πεσσοὶ (καὶ σπανιώτερον «ψῆφοι», «κύνες», «βόλια» κ. ἄ.) ὠνομάζοντο αἱ ψῆφοι διαφόρων παιγνίων παιζομένων ἐπὶ ἄβακος, ὡς ὁ διαγραμμισμός, ἡ πεσσεία κ. ἄ., ἐκ μεταφορᾶς δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ παίγνια ἢ οἱ ἄβακες, ἐφ' ὧν ἐπαίζοντο. Τοιοῦτοι πεσσοὶ διεσώθησαν πλεῖστοι. Πλὴν τῶν πρὸς πεσσείαν χρησιμοποιηθέντων (βλ. λ. *πεσσεία*), ἀξιόλογοι εἶναι: ἐπίπεδοι κυκλικοί, φέροντες ἀριθμοὺς μέχρι τοῦ 15 καὶ εἰκόνας ποικίλας, χρησιμοποιηθέντες ἴσως διὰ τὸ παίγνιον τὸ καλούμενον «δώδεκα γραπτὰ» (duodecim scripta)· ἄλλοι ὀστεϊνοι ἐν σχήματι ραβδίου, ἐπίσης ἠριθμημένοι καὶ φέροντες ἐγχαράκτους λέξεις ἢ φράσεις συμβολικάς, χρησιμοποιηθέντες εἰς παίγνιον ἀνάλογον πρὸς τὸ σημερινὸν λότο, κ. ἄ. Οἱ πεσσοὶ τῶν σημερινῶν παιγνίων ἄβακος καλοῦνται ποικιλοτρόπως κατὰ τὰ διάφορα παίγνια, ὡς: «πέτρες» (εἰς τὸ τρίπετρον, ἐννεάπετρον κλπ.), «πούλια» (τάβλι), «ντάμες» (ντάμα), «πιόνια» (σκάκι) κλπ. Ἔχουν δὲ ἀναλόγως τοῦ παιγνίου ποικίλα σχήματα. —Π.

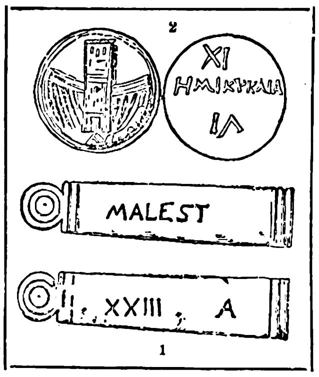

Ἀρχαῖοι πεσσοί.

[1=Ὀστεϊνος ἐν σχήματι ραβδίου ἀποκείμενος ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ (ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως ὁ ἀριθμὸς XXIII=23 καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἡ φράσις: Malest=κακῶς κεῖται). 2=Κυκλικὸς πεσσὸς ἐκ τῶν εὑρημάτων παιδικοῦ τάφου τῆς Κριμαίας (ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως εἰκὼν ἡμικυκλίου τοῦ θεάτρου καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὁ ἀριθμὸς XI=11 καὶ ἡ λέξις ΗΜΙΚΥΚΛΙΑ.]

—*['Αρχ.]* Ἐκαλεῖτο *πεσσὸς* ὁ κίων, ὁ στηρίζων τὸ προστῷον τῆς εἰσόδου τῶν ὠχυρωμένων μονῶν. Ἡ τοιαύτη εἴσοδος τῶν φρουριακῶν χαρακτῆρα ἐχουσῶν παλαιῶν μονῶν ἄλλοτε μὲν ἀπετέλει ἐπιμήκη κυλινδρικὸν θόλον, διατρυποῦντα τὸ παχὺ τεῖχος τοῦ περιβόλου καὶ φθάνοντα μέχρι τῆς αὐλῆς τῆς μονῆς, ἄλλοτε δὲ ἐτοποθετεῖτο κάτωθεν ἰσχυροῦ τετραγώνου πύργου. Ἐκλείετο δὲ διὰ ξυλίνης σιδηρεπενδύτου θύρας, ἥτις ἐτοποθετεῖτο εἴτε ἐμπρός, δηλαδὴ ἐν εὐθυγραμμίᾳ πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ περιβόλου ἢ τοῦ πύργου, εἴτε κατά τινα μέτρα ἐσώτερον, ἐπὶ ἐγκαρσίου τοίχου. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἐσχηματίζετο πρὸ τῆς εἰσόδου, πρόδομος μὲν ἐὰν ἡ εἴσοδος ἀπετελεῖτο ἀπὸ κυλινδρικὸν θόλον, προστῷον δὲ ἐὰν ἦτο τοποθετημένη ὑπὸ πύργον. Τὸ προστῷον ἐστηρίζετο διὰ κιόνων ἢ *πεσσῶν*. Β. Λ. Κ.

—*['Ιατρ.]* Ὁ *πεσσὸς* (pessaire) εἶναι ὄργανον ἢ μηχάνημα ἐξ ἐνθείου ἐλαστικοῦ κόμμεως, πολλάκις δὲ καὶ ἐξ ἀλουμινίου καὶ χάλυβος, ὅπερ διατίθεται περὶ τὸν αὐχένα τῆς μήτρας, ὅπως συγκρατήσῃ ταύτην εἰς τὴν κατὰ φύσιν θέσιν αὐτῆς. Ἐφαρμόζεται δὲ ὁ πεσσὸς εἰς τὰς ἀποκλίσεις τῆς μήτρας, ἤτοι: κλίσεις καὶ κάμψεις, ὡς καὶ εἰς τὴν κάθεσιν ἢ τὴν πρόπτωσιν αὐτῆς. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς τοποθετήσεως τοῦ πεσσοῦ, ἡ γυνὴ δέον νὰ οὐρήσῃ προηγουμένως, νὰ ἔχῃ κενὴν δηλαδὴ τὴν κύστιν, ὡς καὶ τὸ ἔντερον δι' ὑποκλυσμοῦ. Ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει ποικιλόσχημοι πεσσοί, ἤτοι: ᾠοειδεῖς, πεπλατυσμένοι, σφαιροειδεῖς, δακτυλιοειδεῖς κλπ., ἀνάλογοι πρὸς τὴν δι' ἣν προορίζονται κατάστασιν τῆς μήτρας. Ὁ πεσσὸς δὲν πρέπει νὰ παραμένῃ ἐμμόνως ἐν τῷ κόλπῳ, ἀλλὰ νὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅπως καθαρίζηται καὶ ὅπως διακλύηται ὁ κόλπος· δέον δὲ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ πάντοτε νὰ βράζηται. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ κόλπῳ παραμονῆς τοῦ πεσσοῦ ἐπιβάλλεται μεγάλη καθαριότης τῶν ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόλπου, εἰ δυνατόν. Ἐκ μακροχρονίου παραμονῆς πεσσῶν ἐν τῷ κόλπῳ ἀνεπτύχθη πολλάκις ἔντονος τοπικὴ φλεγμονή, κολπῖτις, κλπ. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

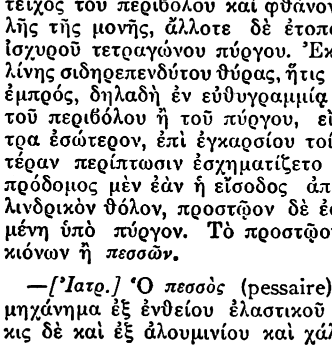

Πεσσοί.

—*[Φαρμακοτεχν.]* Οἱ *πεσσοὶ* ἀλειφόμενοι διὰ φαρμάκων προορίζονται διὰ νὰ εἰσαχθῶσιν ἐν τῷ κόλπῳ. Τὰ χαρακτηριζόμενα ὡς *πεσσὰ* (pessaria) εἶναι μικρὰ ὑπόθετα ἐκ βουτύρου τοῦ κακάου ἢ καὶ ἐκ πηκτώματος γλυκερίνης, περιέχοντα ἅλατα κινίνης, κινοσόλην, ὑπερβορικὸν νάτριον, ἀλόην, φυτικὰ ὀξέα κλπ. Τὰ σκευάσματα ταῦτα φημίζονται ὡς σπερματοκτόνα, ἀναγράφονται δὲ ὡς προφυλακτικὰ κατὰ τῆς συλλήψεως. Γ. Κ. Μ.

Πὲστ (Pest) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Οὐγγαρίας καλουμένη ὑπὸ τὸ ἐπίσημον αὐτῆς ὄνομα *Πέστ-Πίλις-Σὸλτ-Κίσκουν* (Pest-Pilis-Solt-Kiskun). Ἔχει ἔκτασιν 12.034 τ. χλμ. καὶ 1.029.246 κατ. Ἀρδεύεται ἀπὸ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀπ' ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Τεισία. Πρωτεύουσα τῆς κομιτείας εἶναι ἡ *Βουδαπέστη*.

Πεστὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 347. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Παρὰ τὸ χωρίον Πεστά, καθ' ὃ εὑρισκόμενον ἐπὶ τῶν νοτιοδυτικῶν κλιτύων τῆς Ἀετορράχης καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἄρτης διὰ Κουμουζάδων πρὸς Ἰωάννινα ὁδοῦ, διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1912. Τὸ ἐκ Πέντε Πηγαδίων ὑποχωρῆσαν πρὸς Β. τουρκικὸν στράτευμα ἐτάχθη τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1912 ἐπὶ τῶν παρὰ τὰ Πεστὰ τοποθεσιῶν, μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς ἐν αὐταῖς ἀμύνης, ἐπὶ τῷ σκοπῷ παρακωλύσεως τῆς προχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων πρὸς Ἰωάννινα. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν ἐπετέθησαν ἀμέσως κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατεύματος, καθόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐτήρουν στάσιν ἐφεκτικήν, ἅτε διατελοῦντες ἐν ἀναμονῇ ἐνισχύσεων. Μετὰ τὴν ἐν Ἠπείρῳ ἄφιξιν τῆς 2ας μεραρχίας, ἀνελήφθη τὴν 29ην Νοεμβρίου γενικὴ ἐπίθεσις, καὶ τότε κατὰ τῶν Πεστῶν ἐπετέθησαν τρία τάγματα μετὰ πυροβολικοῦ, ἅτινα μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ταύτης εἶχον προσεγγίσει πολὺ πρὸς τὰς τουρκικὰς θέσεις, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐκτοπίσωσι τοὺς ἐν αὐταῖς Τούρκους. Ἐπειδὴ ὅμως πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἕτερα ἑλληνικὰ τμήματα εἶχον καταλάβει τὸ ὀροπέδιον τῆς Ἀετορράχης, συνεπῶς οἱ ἐν Πεστοῖς Τοῦρκοι ἠπειλοῦντο διὰ κυκλώσεως, ἐγκατέλειψαν ἐσπευσμένως τὰς περὶ τὰ Πεστὰ θέσεις διαρκούσης τῆς νυκτὸς 29—30 Νοεμβρίου, καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς Β., ἐγκαταλείψαντες μάλιστα καί τινα πυροβόλα. Τοιουτοτρόπως τὴν πρωΐαν τῆς 30ῆς Νοεμβρίου αἱ θέσεις Πεστῶν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ν. Θ. Κ.

Πεσταλότσα (Pestalozza), ***Ἐρνέστος***. Ἐπιφανὴς Ἰταλὸς μαιευτὴρ-γυναικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μιλάνῳ τῷ 1860. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογικῆς κλινικῆς τοῦ ἰνστιτούτου ἀνωτέρων σπουδῶν τῆς Φλωρεντίας καὶ εἶτα τοῦ πανεπιστημίου Ρώμης. Ἠσχολήθη ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τῆς μήτρας, τῶν ἐνδείξεων τῶν διαφόρων γυναικολογικῶν ἐγχειρήσεων, τῆς θεραπείας τῆς ἐπιλοχείου λοιμώξεως, τῆς ἐκλαμψίας κ.λ.π. Ἔγραψε: «Sul sarcoma deciduo-celullare» (1885), «Fibromi d'utero e gravidanza» (1890), «Contributo alla grafica dei movimenti fetali» (1891), «Sul evoluzinoe della cellula deciduale dopo il parto» (1895), «La terapia odierna delle infezioni puerperali» (1896), «Sul moderno concetto et sulla cura della eclampsia puerperale» (1897). Ο. Ρ.

Πεσταλότσι (Pestalozzi), ***Ἰωάννης-Ἐρρῖκος***. Ἑλβετὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1746 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μπρούγκ τῷ 1827. Πενταετὴς τὴν ἡλικίαν ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρός, ἡ ἔλλειψις δὲ τῆς πατρικῆς φροντίδος καὶ ἀγωγῆς ἠκολούθησεν αὐτὸν δι' ὅλης του τῆς ζωῆς. «Ἐστερήθην, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, πάντων τῶν μέσων καὶ τῶν ἀφορμῶν, αἵτινες ἀναπτύσσουσι τὴν ἀνδρικὴν δύναμιν, τὴν ἀνδρικὴν πεῖραν, τὸν ἀνδρικὸν τρόπον τῆς σκέψεως». Ὁ Πεσταλότσι ἐστερεῖτο ἀείποτε τῆς πρακτικῆς νοημοσύνης καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοτελείας, ἦτο δὲ εἰς ἄκρον αἰσθηματικός. Ἡ σχολικὴ αὐτοῦ μόρφωσις ἦτο ἐπίσης ἀτελής· οὐδέποτε ἔμαθε νὰ ὀρθογραφῇ. Μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἔσχεν ἡ μήτηρ του, ἡ «ἀρίστη τῶν μητέρων». Ἐφοίτησεν εἰς τὰ σχολεῖα

Ἀνδριὰς τοῦ Πεσταλότσι ὑπὸ U. Lanz.

Digitized by Google

τῆς πατρίδος του, βραδύτερον δὲ ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν, τὰ νομικά, ἀπὸ δὲ τοῦ 1767 ἐπεδόθη εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν παιδαγωγικῶν του ἀντιλήψεων μεγίστην ἐπίδρασιν ἤσκησεν ὁ «Αἰμίλιος» τοῦ Ρουσσώ.

Δεκαεννεαετὴς τὴν ἡλικίαν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν «Ἑταιρεῖαν τῶν πατριωτῶν», ἥτις συνεκέντρου τότε τὰ προοδευτικώτερα στοιχεῖα τῆς νεολαίας τῆς Ζυρίχης καὶ τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ ἀνατροπὴ τοῦ κράτους τῆς ἀδικίας καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις νέου δικαιοτέρου καὶ χριστιανικωτέρου τοιούτου. Μετὰ τὴν διάλυσιν ὅμως τῆς ἑταιρείας ταύτης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, κινούμενος πάντοτε ὑπὸ τοῦ φλογεροῦ πόθου νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν δυναστευόμενον καὶ ἀδικούμενον λαόν, διακόπτει τὰς θεολογικάς του σπουδάς, ἐγκαταλείπει τὴν ἀρχικήν του πρόθεσιν νὰ γίνῃ ἱερεὺς καὶ ἐπιδίδεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν μελέτην τῶν νομικῶν. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ δικαιοτέρου καὶ καταλληλοτέρου πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ λαοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ρουσσὼ («Κοινωνικὸν συμβόλαιον», «Αἰμίλιος»), κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ γίνῃ γεωργός. Οὕτω τῷ 1768 ἠγόρασε παρὰ τὸ Ἄαργκαου μεγάλας ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτων γαιῶν, μετὰ παρέλευσιν δὲ διετίας περίπου ᾠκοδόμησεν ἐνταῦθα ἔπαυλιν, ἣν ὠνόμασε «Νόϋχοφ». Τὸ ὄνειρον τοῦ Πεσταλότσι ἦτο νὰ καταστήσῃ τὴν ἀγροτικήν του ἰδιοκτησίαν κέντρον εὐημερίας τῶν περὶ αὐτὴν γεωργικῶν πληθυσμῶν. Ἡ ἔλλειψις ὅμως πείρας καὶ πρακτικοῦ πνεύματος ὡδήγησαν μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐπιχείρησιν εἰς τὸ ἀδιέξοδον. Ὁ Πεσταλότσι ἐγκαταλειφθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ του τραπεζίτου Σοῦλτε, ἀποφασίζει νὰ μετατρέψῃ τὸ Νόϋχοφ εἰς ἵδρυμα προστασίας καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν πτωχῶν παιδίων τῆς ὑπαίθρου, συνδυάζων πρὸς τοῦτο τὴν παιδαγωγικὴν πρὸς μίαν βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν. Τῷ 1773 συνεκέντρωσε τοὺς πρώτους μαθητάς, μετὰ παρέλευσιν δὲ διετίας ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς πεντήκοντα. Καθ' ὅλον τὸ θέρος τὰ παιδία ταῦτα θὰ εἰργάζοντο εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς κήπους τοῦ κτήματος, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν νηματουργίαν καὶ τὴν ὑφαντουργίαν. Ἡ διδασκαλία θὰ ἐγίνετο κατὰ τὰς ἐλευθέρας ὥρας. Πλὴν καὶ ἡ ἐπιχείρησις αὐτή, παρὰ τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν παρέσχον εἰς αὐτὴν αἱ πόλεις τῆς Βασιλείας, Βέρνης καὶ Ζυρίχης, ἔσχε τὴν αὐτήν, ἣν καὶ ἡ προηγουμένη τύχην. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε βεβαίως ἡ ἀντίδρασις τῶν γονέων, κυρίως ὅμως ἡ παντελὴς ἔλλειψις ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος. Οὕτω ὁ Πεσταλότσι περιῆλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν, παρέμεινεν ὅμως ἐπὶ 18 συναπτὰ ἔτη ἐν Νόϋχοφ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἀπομονώσεως καὶ αὐτοπερισυλλογῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων ἀφορώντων τὴν λαϊκὴν ἐκπαίδευσιν. Τῷ 1780 ἐκδίδεται τὸ παιδαγωγικόν του πιστεύω: «Αἱ ἑσπεριναὶ ὧραι ἑνὸς ἐρημίτου». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ 187 συντόμων ἀφορισμῶν, τινὲς τῶν ὁποίων εἶναι συντεταγμένοι εἰς ὕφος ἐκκλησιαστικῶν ψαλμῶν καὶ ᾠδῶν, ἀποτελεῖ δὲ τὴν λυρικὴν ἐκχείλισιν τῆς ψυχῆς του. Διὰ τοῦ βιβλίου τούτου ἐπιζητεῖ, ὡς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, νὰ συγκινήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγνώστου καὶ νὰ φωτίσῃ τὴν διάνοιάν του. Ὕπατος σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς κατὰ τὸν Πεσταλότσι εἶναι ἡ ἠθικὴ μόρφωσις. Τῷ 1781 ἀκολουθεῖ τὸ ἔργον «Λινάρδος καὶ Γερτρούδη», διὰ τοῦ ὁποίου ὁ συγγραφεὺς ἐγένετο γνωστὸς εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Ἐν αὐτῷ ἀναπτύσσονται ἐν πλάτει οἱ παιδαγωγικοὶ ἀφορισμοί, οἱ ὁποῖοι διετυπώθησαν εἰς τὰς «Ἑσπερινὰς ὥρας». Τὸ «Λινάρδος καὶ Γερτρούδη» εἶναι κυρίως παιδαγωγικὸν μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν πρόλογον τῆς πρώτης του ἐκδόσεως χαρακτηρίζει ὡς «ἱστορικὴν βάσιν μιᾶς προσπαθείας νὰ εἴπῃ εἰς τὸν λαὸν σημαντικὰς ἀληθείας, κατὰ τρόπον ἐγγίζοντα τὴν διάνοιαν καὶ συγκινοῦντα τὴν καρδίαν του». Σκοπὸς τοῦ ἔργου τούτου, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντοτε τοῦ Πεσταλότσι, εἶναι «νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς καλυτέρας λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀπορρεούσης ἐκ τῆς πραγματικῆς θέσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ σχέσεων». Ἡ Γερτρούδη εἶναι ἡ ἰδεώδης μήτηρ, τῆς ὁποίας ἡ οἰκιακὴ διαχείρισις καὶ ἡ ἠθικὴ ἐπὶ τοῦ συζύγου καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων της ἐπιρροὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσῃ τὸ παράδειγμα δι' ἁπάσας τὰς μητέρας. Τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν παίδων, δεδομένης τῆς ἀνεπαρκείας τῶν διδασκάλων καὶ τοῦ σχολείου, ὁ Πεσταλότσι τὴν ἀναμένει ἀπὸ τὰς μητέρας. Ἡ βελτίωσις τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς θὰ ἐπιφέρῃ καὶ τὴν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει ὁ Πεσταλότσι καὶ ὁ Ρουσσώ. Πᾶσα παιδαγωγικὴ ἐνέργεια πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως. Ἔργον τῆς μεθόδου εἶναι ἡ ἀναζήτησις, κατανόησις, ζωογόνησις καὶ ἐνίσχυσις τοῦ πρωταρχικῶς ἐν τῷ παιδίῳ ὑπάρχοντος ἀνθρωπίνου, πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ. Ἑπομένως ἡ μέθοδος ἐνεργεῖ κατὰ τρόπον ὀργανικὸν - γενετικόν. Ἡ μόρφωσις διὰ τῆς ἐργασίας πρὸς τὴν ἐργασίαν εἶναι ἡ ἀναγκαία προϋπόθεσις πάσης ἀνθρωπίνης ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως. Ἡ στοιχειώδης μόρφωσις περιλαμβάνει τὴν ἠθικήν, πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν μόρφωσιν. Σκοπὸς τῆς πρώτης εἶναι ἡ ἠθικὴ τελειοποίησις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μέσα δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ μόρφωσις τοῦ ἠθικοῦ συναισθήματος καὶ τῆς ἠθικῆς κρίσεως, ἡ ἄσκησις τῆς θελήσεως εἰς τὸ ἀγαθὸν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῶν ἀσκήσεων, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ ἠθικῶς συναισθάνεσθαι, σκέπτεσθαι καὶ πράττειν. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς μορφώσεως ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἡ στοιχειώδης πνευματικὴ μόρφωσις εἶναι ἡ καθαρὰ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως δι' ἁπλῶν, συνεχῶν ἀσκήσεων. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ δημιουργία καθαρῶν ἐννοιῶν, μέσον δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι ὁ ἀριθμός, ἡ μορφὴ καὶ ἡ γλῶσσα. Καὶ τέλος ἡ στοιχειώδης φυσικὴ μόρφωσις εἶναι ἡ καθαρὰ ἀνάπτυξις τῶν ἐγγενῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῶν δυνάμεων διὰ συνεχῶν ἀσκήσεων. Αὗται εἶναι ἐν ὀλίγοις αἱ παιδαγωγικαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἀναπτύσσει εἰς τὸ ὡς ἄνω ἔργον του ὁ Πεσταλότσι. Ἀφορμὴ πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν τούτων ἐδόθη εἰς αὐτὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1798, ὁπότε τῷ ἀνετέθη ἡ ἵδρυσις καὶ ἡ διεύθυνσις ὀρφανοτροφείου τῆς Στάνς. Οὐδέποτε ἄνθρωπος ἐδόθη μετὰ τοσαύτης ἀγάπης καὶ ὑπομονῆς εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν ὀρφανῶν, ὅσον ὁ Πεσταλότσι κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς του ἐν Στάνς. Ἡ προσπάθειά του ἦτο νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σύστημα τῆς οἰκιακῆς ἀγωγῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόπειρά του αὕτη ἐπέπρωτο νὰ διακοπῇ μετὰ πάροδον μόλις πέντε μηνῶν, διότι, κηρυχθέντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Γάλλων καὶ Αὐστριακῶν, τὸ ὀρφανοτροφεῖον μετετράπη εἰς στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον.

Ἔκτοτε ὁ μόνος πόθος τοῦ Πεσταλότσι ἦτο νὰ εὕρῃ εἰς οἱονδήποτε μέρος τῆς Ἑλβετίας δημοτικὸν σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ ἐπετρέπετο νὰ συνεχίσῃ τὸν πειραματισμόν, τὸν ὁποῖον ἤρχισεν ἐν Στάνς. Τὸν πόθον του τοῦτον πραγματοποιεῖ ὁ Πεσταλότσι ἐν Μπούργκντορφ, ἔνθα περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1799 ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως ταύτης, καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ διευθυντηρίου τῆς Βέρνης, νὰ διδάξῃ καὶ νὰ πειραματισθῇ εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Μπούργκντορφ. Τῷ 1800 ὁ Πεσταλότσι ἱδρύει αὐτόθι μετὰ τῶν συνεργατῶν του Κρύζι καὶ Τόμπλερ ἰδιωτικὸν ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα, περιλαμβάνον ὀρφανοτροφεῖον καὶ διδασκαλεῖον. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο, ἐγκατασταθὲν εἰς τὸν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως παραχωρηθέντα πύργον τοῦ Μπούργκντορφ, ἐγένετο ἐντὸς ὀλίγου περίφημον κέντρον παιδαγωγικοῦ πειραματισμοῦ. Κατὰ τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς του ὁ Πεσταλότσι ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς διδακτικῆς του μεθόδου. Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸν πειραματισμὸν ἐσυνέχισε τὴν συγγραφικήν του ἐργασίαν. Τῷ 1801 ἐκδίδει τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ἔργον του: «Πῶς ἡ Γερτρούδη διδάσκει τὰ τέκνα της». Εἰς τὸ νέον του ἔργον παραμένει εἰς τὴν αὐτὴν βασικὴν ἀντίληψιν, ἣν ἀνέπτυξεν εἰς τὸ ἔργον του «Λινάρδος καὶ Γερτρούδη», ὅτι δηλαδὴ ἡ μήτηρ εἶναι ὁ φυσικώτερος διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων της. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι σειρὰ 14 ἐπιστολῶν τοῦ Πεσταλότσι πρὸς τὸν φίλον του Ἐρρῖκον Γκέσνερ, βιβλιοπώλην ἐν Βέρνῃ. Ἐν αὐτῷ, ὑποβάλλων εἰς αὐστηρὰν κριτικὴν τὰς ἰσχυούσας σχολικὰς μεθόδους, ἰδίως δὲ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰς κενὰς λέξεις, ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἐποπτεία, οὖσα τὸ ἀπαραίτητον, τὸ ἀπόλυτον θεμέλιον πάσης γνώσεως, πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποτελῇ τὴν βάσιν πάσης διδασκαλίας. Ἡ διδασκαλία πρέπει, ἀναχωροῦσα ἐκ τῆς ἐποπτείας, νὰ προχωρῇ κανονικῶς πρὸς τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας. Αὕτη ἄλλωστε εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ πορεία τῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ ἡ διδασκαλία.

Τὰ στοιχεῖα τῆς ἐποπτείας ἀντικειμένου τινὸς εἶναι: ὁ ἀριθμός, ἡ μορφὴ καὶ ἡ ὀνομασία (γλῶσσα). Ὁ ἀριθμὸς δεικνύει ἂν τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἁπλοῦν ἢ σύνθετον, ἡ μορφὴ τὸ σχῆμα καὶ τὴν περίμετρον αὐτοῦ, τέλος δὲ διὰ τῆς ὀνομασίας ὁ τρόφιμος λαμβάνει συνείδησιν αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου. Εἰς τὰ τρία ὅμως ταῦτα στοιχεῖα τῆς ἐποπτείας ἑκάστου ἀντικειμένου ἀντιστοιχοῦσιν ὡρισμέναι ἱκανότητες καὶ δεξιότητες. Οὕτως εἰς τὸν ἀριθμὸν ἀντιστοιχεῖ ἡ ἱκανότης τῆς ἀριθμήσεως, εἰς τὴν μορφὴν ἡ ἱκανότης τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς μετρήσεως, τέλος δὲ εἰς τὴν ὀνομασίαν ἀντιστοιχεῖ ἡ ἱκανότης τῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως. Ἂν λοιπὸν ἡ διδασκαλία θέλῃ νὰ εἶναι φυσική, τουτέστι ψυχολογική, πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῶν τριῶν τούτων ἱκανοτήτων. Αὕτη εἶναι ἡ πορεία τῆς πεσταλοτσείου διδασκαλίας. Ἐκτὸς ὅμως τῶν θεωρητικῶν του μελετῶν διὰ τὴν μέθοδον, ὁ Πεσταλότσι προσπαθεῖ, διὰ τῆς ἐκδόσεως ὁδηγῶν ἀποβλεπόντων εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου του, νὰ διαδώσῃ, πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν μητέρων, τὰς νέας διδακτικάς του ἀρχάς. Οἱ γνωστότεροι τῶν ὁδηγῶν του, τοὺς ὁποίους συνέταξε τῇ συμπράξει τῶν συνεργατῶν του, καὶ ἰδίως τοῦ Κρύζι, εἶναι: «Τὸ βιβλίον τῶν μητέρων», «Ὁδηγίαι τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς», «Ἐποπτικὴ διδασκαλία τῆς ἀριθμήσεως», καὶ «Ἐποπτικὴ διδασκαλία τῆς μετρήσεως».

Τῷ 1803 ὅμως παύει ἡ κρατικὴ ἐπιχορήγησις, ὁ δὲ πύργος τοῦ Μπούργκντορφ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ἐγκατεστημένον τὸ ἵδρυμα, παραχωρεῖται ὡς κατοικία εἰς τὸν διοικητὴν τῆς περιφερείας. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ ἵδρυμα μεταφέρεται εἰς τὸν Μύνχενμπούχζεε, δύο ὥρας βορειότερον τῆς Βέρνης, καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν αὐτόθι μονὴν τῶν Ἰωαννιτῶν, ἣν παρεχώρησεν ἡ κυβέρνησις εἰς τὸν Πεσταλότσι δι' ἓν μόνον ἔτος. Λόγῳ ὅμως ἀνυπερβλήτων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ἀναγκάζεται ὁ Πεσταλότσι νὰ παραδώσῃ τὸ ἵδρυμα εἰς τὸν αὐταρχικὸν Φέλλεμπεργκ, ὁ ἴδιος δὲ νὰ ἀναχωρήσῃ τῷ 1804 εἰς Ὕβερντον, ὅπου, μετὰ παρέλευσιν ἔτους, ἱδρύει νέον σχολεῖον, ἐγκατασταθὲν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ παραχωρηθέντα ὡραῖον πύργον, κείμενον ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης τοῦ Νόϊεμπουργκ. Ἐκεῖ ἠκολούθησαν τὸν Πεσταλότσι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Μυχενμπούχζεε, καθὼς καὶ οἱ συνεργάται του, ἐγκαταλείψαντες τὸν Φέλλεμπουργκ. Τὸ σχολεῖον τοῦτο, ὅπερ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀνυψώθη εἰς κέντρον πανευρωπαϊκῆς μορφώσεως καὶ ἐγένετο τὸ ἀληθὲς προσκύνημα τῶν Εὐρωπαίων διανοουμένων καὶ παιδαγωγῶν, διηύθυνεν ὁ Πεσταλότσι ἐπὶ 20 συναπτὰ ἔτη. Τῷ 1809 τὸ Ὕβερντὸν ἔγινε φυτώριον ὑποτρόφων ἐκ διαφόρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, οἵτινες θὰ ἐχρησίμευον βραδύτερον ὡς εἰσηγηταὶ τοῦ πεσταλοτσείου συστήματος εἰς τὰς χώρας των. Οἱ πρῶτοι ὑπότροφοι ἐστάλησαν ὑπὸ τῆς Πρωσσίας. Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Πεσταλότσι περὶ ἀφυπνίσεως καὶ ἀναπτύξεως ἁπασῶν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἐν τῷ παιδίῳ δυνάμεων, περὶ αὐτοβοηθείας, μορφώσεως πρὸς ἐργασίαν διὰ τῆς ἐργασίας, ἔτυχε κρατικῆς ὑποστηρίξεως τὸ πρῶτον ἐν Πρωσσίᾳ, κυρίως διὰ τῶν ἀνδρῶν ὡς ὁ Γουλιέλμος Οὐμβόλδος καὶ ὁ Λόρεντς φὸν Στάϊν. Ὁ φιλόσοφος Φίχτε εἰς τοὺς «Λόγους του πρὸς τὸ γερμανικὸν ἔθνος» (1807—1808) ἀνεκήρυξε τὴν μέθοδον τοῦ Πεσταλότσι ὡς τὴν ἀρίστην διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἐν καταπτώσει τότε εὑρισκομένου πρωσσικοῦ λαοῦ. Οὕτω αἱ ἀρχαὶ τοῦ Πεσταλότσι κατακτῶσιν ἔδαφος εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἁπάσας τὰς πεπολιτισμένας χώρας τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἵδρυμα ὅμως τοῦ Ὕβερντον, λόγῳ ἀνυπερβλήτων μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ διαφορῶν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, διελύθη τῷ 1825. Ὁ Πεσταλότσι ἀποσύρεται μετὰ τοῦ πιστοτέρου τῶν συνεργατῶν, τοῦ Σμίτ, εἰς τὸ Νόϋχοφ, ἔνθα, ἀναπολῶν τὰς φρικτὰς περιπετείας τῆς ζωῆς του καὶ τοὺς ἀγῶνάς του, γράφει διὰ δευτέραν φορὰν τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς του καὶ ἀπαριθμεῖ τοὺς λόγους τοῦ ναυαγίου του εἰς τὰ πρακτικά του ἔργα: «Αἱ περιπέτειαι τῆς ζωῆς μου» καὶ τὸ «Κύκνειον ᾆσμά» του, προϊὸν τῆς τελευταίας συγγραφικῆς του δράσεως. Εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἔργων ἐξετάζει τοὺς ἐξωτερικοὺς λόγους τῶν ἀποτυχιῶν του, ἐνῷ εἰς τὸ δεύτερον τοὺς ἐσωτερικούς, τοὺς ἐκπηγάσαντας ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἀναλύων μὲ αὐστηρὰν ἀντικειμενικότητα τὸν ἑαυτόν του, διαπιστώνει τὴν τελείαν του ἀνικανότητα νὰ ἐφαρμόζῃ ἐν τῇ πράξει τὰς μεγαλειώδεις ἰδέας του. Ἐπίσης κρίνει ἑαυτὸν ὡς ἐστερημένον πάσης διοικητικῆς καὶ διαχειριστικῆς ἱκανότητος. Ὁ Πεσταλότσι ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ σχολείου τοῦ Μπίρ, εἴκοσι δὲ ἔτη βραδύτερον, τῷ 1846, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος τῶν γενεθλίων του, ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ λιτοῦ τάφου του μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον. Πρὸς τιμὴν τοῦ Πεσταλότσι ἀνηγέρθησαν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ πλεῖστα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα προστασίας τῶν χηρῶν, τῶν διδασκάλων καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ ἅπαντα τοῦ Πεσταλότσι ἐξεδόθησαν εἰς 15 τόμους τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1899 μέχρι τοῦ 1925. Ἕτεραι ἐκδόσεις τῶν ἁπάντων του εἶναι: ἡ ὑπὸ τοῦ Seyffart ἐκπονηθεῖσα (1899—1902, τόμ. 12), κατ' ἐκλογὴν δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Mann (τόμ. 4, 1893—1902) καὶ τοῦ Natorp (1905, τόμ. 5). Νεωτάτη ἔκδοσις τῶν ἁπάντων του εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1927 ὑπὸ Buchenau, Spranger καὶ Stettbacher ἐκδιδομένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Morf*, Zur biographie P. s. (1864—1889, τόμ. 4).—*Ramsauer*, Kurze Skizze meines pädagogischen Lebens (2 ἔκδ. 1880).—*Blochmann*, H. P. züge aus dem Bilde seines Lebens u. Wirkens (νέα ἔκδ. 1897).—*Seyffart*, J. H. P. (ἔκδ. 8η 1904).—*Natorp*, P. sein Leben u. seine Ideen (ἔκδ. 2α 1912).—*Heubaum*, J. H. P (1919).—*Klinke*, P. Bibliographie (1923).—*Schönbaum*, Dsr junge P., 1746 bis 1782 (1927).—*Μ. Παπαμαύρου*, I. H. Pestalozzi (τόμ. Α'), Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσίς του (1929).

Ι. Ι. Ι.

πεσταλοτσία (ἡ) (Pestalozzia) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν δευτερομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν μελαγκονιιδῶν. Τὰ κονίδια εἶναι ἐπιμήκη, μὲ 2 ἢ περισσότερα διαφράγματα, καστανόχροα εἰς τὸ μέσον καὶ ὑελώδη πρὸς τὰ ἄκρα, σπανίως τελείως ὑελώδη μὲ μίαν ἁπλῆν ἢ διακλαδιζομένην βλεφαρίδα εἰς τὸ ἄκρον. Τὰ ἀκέρβουλα εἶναι μελανά, ὑποδέρμια. Τὸ εἶδος πεσταλοτσία Hartigii προσβάλλει εἰς τὰ σπορεῖα τὰ μικρὰ φυτὰ κωνοφόρων καὶ ἄλλων δασικῶν δένδρων εἰς τὸν λαιμὸν καὶ προκαλεῖ τὴν ἀποξήρανσιν αὐτῶν. Ἐνδείκνυται ἡ ἐκρίζωσις καὶ καῦσις τῶν προσβεβλημένων φυτῶν. Τὸ εἶδος πεσταλοτσία Guepinii προκαλεῖ εἰς τὴν Ν. Εὐρώπην ἐπὶ τῶν παχέων

Digitized by Google

φύλλων τῶν καμελιῶν, ἑσπεριδοειδῶν, μανιολιῶν κλπ. ἐμφάνισιν μεγάλων ὠχρῶν κηλίδων, μὲ ἀκέρβουλα, ἐξ ὧν ἐξέρχεται μᾶζα ὑπομέλαινα καὶ γλοιώδης. Τὸ εἶδος τέλος πεσταλοτσία uvicola προκαλεῖ ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς ἀμπέλου κιτρίνας κηλῖδας, ἀποξηραινομένας κατόπιν, ἐφ' ὧν ἐμφανίζονται τὰ ἀκέρβουλα. Προσβάλλει ἐπίσης καὶ τὰς ῥᾶγας μὲ μικρὰς ζημίας. Ε.Τ.Ε.

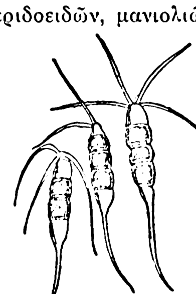

Πεσταλοτσία.

Πέστελ, ***Παῦλος***. Ρῶσος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τῷ 1794 καὶ θανατωθεὶς τῷ 1826. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ μετέσχε τῆς τῷ 1815 γαλλικῆς ἐκστρατείας. Ἐγένετο βραδύτερον ὑπασπιστὴς τοῦ στρατάρχου Βιτγκενστάϊν καὶ προήχθη εἰς συνταγματάρχην τοῦ συντάγματος τῆς Βιάτκας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν, μετέσχε τῆς πολιτικῆς ἑταιρείας τῆς ἐπιδιωκούσης τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος καὶ τὴν χειραφέτησιν τῶν δουλοπαροίκων. Ὁ Πέστελ μετὰ τοῦ ποιητοῦ Ρυλιέγιεφ ἐγένοντο τὰ κύρια ὄργανα τῆς συνωμοσίας. Ὁ θάνατος ἐν Ταϊγανίῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α' ὑπῆρξεν ἡ ἐπιζητουμένη εὐκαιρία καὶ τὴν 14 Δεκεμβρίου 1825 ἐξερράγη ἐν Πετρουπόλει αἱματηρὰ ἐπανάστασις, ἥτις ὅμως κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α'. Ὁ Πέστελ εὑρίσκετο εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ρωσίαν ἐργαζόμενος πρὸς διάδοσιν τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν. Κατά τινα μάχην ἡττήθησαν οἱ ἐπαναστάται καὶ συλληφθεὶς ὁ Πέστελ ἀπήχθη εἰς Πετρούπολιν, ὅπου δικασθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ διαμελισμοῦ θάνατον. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων καταδίκων ὁ Νικόλαος Α' περιώρισε τὴν ποινὴν εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Σιβηρίαν, τῶν δὲ Πέστελ, Ρυλιέγιεφ, Μουράβιεφ, Ἀποστὸλ καὶ Κοχόβσκι μετέβαλε τὴν ποινὴν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Ἡ ἀπόφασις ἐξετελέσθη εἰς τὸ φρούριον Πέτρο-Πάβλοσκ. Τὰ πτώματά των ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Βραδύτερον ἀνευρέθη ὁ περίφημος κῶδιξ τοῦ Πέστελ, ὁ ἀποτελέσας ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ ἐπαναστατικὸν πρόγραμμα τοῦ Χέρτσεν, τοῦ Μπακοῦνιν, τοῦ Οὐγκάρεφ καὶ πάσης τῆς ἐν Ρωσίᾳ δημοκρατικῆς μερίδος. Θ. Β.

Πεστέρα *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βουλγαρίας τοῦ νομοῦ Φιλιππουπόλεως, ἐπὶ ὡραίας τοποθεσίας τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ροδόπης, παρὰ τὸν ποταμὸν Στάρα-ρέκα, περὶ τὰ 20 χλμ. νοτίως τοῦ Παζαρτζὶκ (κάτ. 6.418). Βορειοανατολικῶς τῆς πολίχνης ὑπάρχουν ἐρείπια φρουρίου ἀγνώστου ἐποχῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὑρέθησαν πίθοι ὑψηλότεροι ἀναστήματος ἀνθρώπου. Τ. Β.

Πεστερζέμπετ (Pesterzsébet, πρώην *Ἐρζέμπετφαλβα*, Erzsébetfalva) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστ. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, νοτιοανατολικῶς τῆς Μικρᾶς Πέστης (Kispest). Κάτ. 40.545. Ἔχει μηχανουργεῖα, ὑφαντουργεῖα καὶ σαπωνοποιεῖα. Μετὰ τῆς Βουδαπέστης συνδέεται σιδηροδρομικῶς καὶ τροχιοδρομικῶς. Γ. Ι. Β.

Πέστη (Pest) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἑνωθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1873 μετὰ τῆς ἀπέναντι αὐτῆς πόλεως Βούδας καὶ ἀποτελέσασα τὴν *Βουδαπέστην* (βλ. λ.).

πεστίλι (τὸ) (τουρκ. *πεστίλ*)· φύλλον ἐκ πεπιεσμένων καὶ ἀπεξηραμμένων σταφίδων, δαμασκήνων, βερυκόκκων καὶ ἄλλων καρπῶν. Κατεσκευάζετο ἐν Ἀνατολῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1923, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν μικρασιατικῶν πληθυσμῶν, καὶ ἐν Ἑλλάδι· ‖ μεταφ. «τὸν ἔκαμε πεστίλι» τὸν ἔδειρε ἀλύπητα.

πεστιμάλι (τό), καὶ ***πεστεμάλι*** (τουρκ. *πεστιμάλ*)· χειρόμακτρον, ἰδίως τὸ λουτρικὸν (μπανιερό).

πέστροφα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *σολωμοῦ τοῦ κοινοῦ*.

Πεστσέντλαιριντς (Pestszentlörinc = «Ἅγιος Λαυρέντιος τῆς Πέστης») *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστης. Κεῖται νοτιοανατολικῶς τῆς Βουδαπέστης καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουδαπέστης—Τσέγκλεντ. Κάτ. 11.800. Ἔχει ἀνεπτυγμένην κηπουρικήν. Γ. Ι. Β.

Πέστυ (Pesty), ***Φρειδερῖκος***. Οὖγγρος ἱστορικὸς (1823—1889). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 καὶ ἐξωρίσθη εἰς Βίντιν, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν τῷ 1850. Μετά τινα ἔτη (1858) ἵδρυσε τὸ πρῶτον οὐγγρικὸν περιοδικὸν «Ντέλετγιου», ὡς ὄργανον τῆς ἐθνικιστικῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ κινήσεως. Τῷ 1860 ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῆς καισαροβασιλικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἰωσηφουπόλεως (Γιόζεφσταττ), μετὰ ἓν δὲ ἔτος ἀφέθη ἐλεύθερος. Τῷ 1867 ἵδρυσε τὴν οὐγγρικὴν ἱστορικὴν ἑταιρείαν καὶ ἤρχισε τότε δημοσιεύων διαφόρους ἱστορικὰς ἐργασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἱστορία τοῦ βανάτου καὶ τῆς κομιτείας Σαίρενυε» (1880), «Οὐγγρικὰ τοπωνύμια» (μόνον ὁ α' τόμος 1888), «Ἡ καταγωγὴ τῆς Κροατίας» (γερμανιστὶ 1882) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Πεσχανὰ (Peschana) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτιοδυτικῆς χερσονήσου τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44°37' Β., μῆκ. 33°28'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Sebastopol to Kertch) ἐν τῷ κόλπῳ Στρελέτσκα (ἀρχ. Συμβόλων κόλπος). Εἶναι ὁ *Κτενοῦς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πεσχανὶ (Peschani) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπικινδυνωδέστατα ἀβαθῆ τῆς Μαιώτιδος (πλάτ. 47°00' Β., μῆκ. 38°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2234: Sea of Azov) εἰς τὰ πρόσγεια τοῦ κόλπου τοῦ Ταϊγανίου. Ἐπισημαίνεται διὰ πυρσωρίδος. Σ. Ε. Λ.

Πέτα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.003 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Νεοχωράκι* 2.263. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς, ὧν ὁ εἷς εἰς τὸ χωρίον Νεοχωράκι, καὶ μνημεῖον τῶν πεσόντων παρ' αὐτὸ φιλελλήνων κατὰ τὸ 1822.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ μάχη τοῦ Πέτα ὑπῆρξεν ἡ κατακλεὶς τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μαυροκορδάτου ὡς προέδρου τοῦ ἐκτελεστικοῦ εἰς τὴν Ἤπειρον. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἔδωκαν αἱ ἐπικλήσεις τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποκλείσει οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὸ κρησφύγετόν των τῆς Κιάφας. Ἀλλὰ αἱ συνεκστρατεύσασαι μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου δυνάμεις δὲν ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐγχειρήματος. Ἐξ αὐτῶν ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης μετὰ 500 περίπου Μανιατῶν καὶ Καρυτινῶν εἶχεν ἀποβιβασθῆ εἰς Φανάριον, ὅπου ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τῶν Τούρκων, τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Πέτα. Οἱ ὀλίγοι Μεσολογγῖται κλπ. παρέμειναν εἰς τὸ Κομπότι. Καὶ τὸ κύριον σῶμα, ἐξ ὑπερδισχιλίων ἀνδρῶν, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν φιλελλήνων ὑπὸ τὸν Ἰταλὸν Δάνιαν (δύο, ἠλαττωμένης δυνάμεως, λόχοι, ἐξ ὧν ὁ εἷς, ἐκ Γερμανῶν κυρίως καὶ Πολωνῶν, ὑπὸ τὸν Πολωνὸν Μιρζεύσκην καὶ ὁ ἄλλος, ἐκ Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, ὑπὸ τὸν Ἑλβετὸν Σεβαλιέ), ἀπὸ τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν πεζικὸν σύνταγμα, ἤτοι τὸ πρῶτον συγκροτηθὲν τότε τμῆμα τακτικοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἐκ Πεδεμοντίου Ἰταλὸν Ταρέλλαν, ἀπὸ τὴν φάλαγγα τῶν Ἑπτανησίων ὑπὸ τὸν Πανᾶν, ἀπὸ δύναμιν πυροβολικοῦ ἐκ δύο κανονίων ὑπὸ τὸν Ἑλβετὸν Βράνδλην καὶ ἀπὸ ἐντοπίους καὶ Στερεοελλαδίτας ὁπλαρχηγούς, κατέλαβε τὴν παρὰ τὸ χωρίον Πέτα ὀχυρὰν καὶ προστατευομένην ἐξ ἀλλεπαλλήλου σειρᾶς ὑψωμάτων θέσιν. Γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Μαυροκορδᾶτος, ὁ ὁποῖος εἶχε παραμείνει μετὰ τοῦ Γρίβα εἰς τὴν Λαγκάδαν πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐπισιτισμοῦ, καὶ εἶδος γενικοῦ ἐπιτελάρχου ὁ ἐκ Βυρτεμβέργης στρατηγὸς κόμης Νόρμαν Ἔρενφελς. Οἱ Τοῦρκοι, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν πασᾶν τῆς Ἄρτης Ἰσμαὴλ Πλιάσαν καὶ τὸν Μεχμὲτ Ρεσὶτ τὸν Κιουταχῆν καὶ συμποσούμενοι εἰς 7—8 χιλιάδας, ἐξώρμησαν, προπορευομένου τοῦ ἱππικοῦ, ἀπὸ τὴν Ἄρταν περὶ τὰ ἐξημερώματα τῆς 4ης Ἰουλίου τοῦ 1822 καὶ προσέβαλον τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις, διατεταγμένας ὄπισθεν τῶν ἐπιπροσθούντων ὑψωμάτων ὡς ἑξῆς: Τὸ δεξιὸν κατεῖχον οἱ Ἑπτανήσιοι, τὸ κέντρον οἱ τακτικοὶ καὶ τὸ ἀριστερὸν (δηλαδὴ τὴν βλέπουσαν πρὸς τὴν Ἄρταν καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐκτεθειμένην θέσιν) οἱ φιλέλληνες. Ὄπισθεν κατεῖχον τὴν ἑπομένην γραμμὴν ὑψωμάτων εἰς τὸ δεξιὸν ὁ ἐξακουστὸς διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἀλλὰ μὴ παρέχων ἐμπιστοσύνην διὰ τὰς μετὰ τῶν Τούρκων συνεννοήσεις του, Γῶγος Μπακόλας, ὁ Βλαχόπουλος καὶ ὁ Δῆμο-Τσέλιος, εἰς τὸ κέντρον ὁ Βαρνακιώτης καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Τὴν ἐφεδρείαν ἐτήρουν ὁ Ἴσκος μὲ τὸν Γάτσον. Τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν ἀπέκρουσαν μετὰ παραδειγματικῆς ἀνδρείας καὶ ἀποτελεσματικῶς οἱ κατέχοντες τὴν πρώτην γραμμὴν φιλέλληνες μετὰ τῶν τακτικῶν καὶ Ἑπτανησίων, καίτοι μειονεκτοῦντες εἰς ὁπλισμὸν καὶ μὴ προστατευόμενοι ἀπὸ τὰ προχώματα (ταμπούρια), ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἐσυνήθιζον νὰ ἀμύνωνται οἱ Ἕλληνες (εἰς τὰς συστάσεις τοῦ Μπακόλα νὰ σκάψουν προχώματα, ὁ Δάνιας εἶχεν ἀπαντήσει: «ἔχομεν τὰ στήθη μας διὰ προμαχῶνας»). Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι πασᾶδες, πλὴν τῆς κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεως, εἶχον ἐνεργήσει, διὰ μέρους τῆς δυνάμεώς των, καὶ πρὸς ὑπερκέρασιν τῆς ἑλληνικῆς γραμμῆς, προελάσαντες κυκλωτικῶς καὶ ἀπὸ τῶν δύο πλευρῶν της. Ἡ πρὸς τὸ δεξιὸν κυκλωτικὴ κίνησις ἐπέτυχε, διότι ὁ ἐπιτηρῶν τὴν ἐπίκαιρον θέσιν Μετοπιόν, Μπακόλας, παρασυρθείς, κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχήν, ἀπὸ τὴν τακτικὴν τοῦ κλεφτοπολέμου, ἀφῆκε τὴν ἐξ 80 ἀνδρῶν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν Τούρκων, τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς σημαιοφόρους καὶ ἄλλους ἐκ τῶν γενναιοτέρων πολεμιστῶν, νὰ διέλθῃ ἀνενόχλητος, διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἀποτελεσματικώτερον κατὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος αὐτὴν κυρίου σώματος. Οἱ ἄνδρες ὅμως τῆς οὕτω ἀποκοπείσης ἐμπροσθοφυλακῆς, καταλήξαντες εἰς ἓν τῶν ὑψωμάτων τῶν μεταξὺ τῆς πρώτης γραμμῆς τῶν μαχομένων καὶ τῶν εἰς δευτέραν γραμμὴν συντεταγμένων ὁπλαρχηγῶν, ἀναπετάσαντες αἴφνης τὰς σημαίας των καὶ ὁρμήσαντες πρὸς τὰ ἐμπρὸς μετὰ φωνῶν καὶ ἀλαλαγμῶν, ἔδωκαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶχον καταλάβει τὰ νῶτα τῶν μαχομένων εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Οἱ κατὰ μέτωπον ἐπιτεθέντες Τοῦρκοι, οἱ διατελοῦντες ἤδη ἐν ὑποχωρήσει, ἀνενέωσαν λυσσωδεστέραν τὴν ἐπίθεσίν των. Σύγχυσις καὶ ἀταξία ἐπηκολούθησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράταξιν. Φωναί: «προδοσία» ἠκούσθησαν. Οἱ φιλέλληνες, μετὰ τῶν ἄλλων τακτικῶν, πιστοὶ εἰς τὸ σύνθημά των: «νίκην ἔνδοξον ἢ θάνατον», ἀφοῦ ὑπερησπίσθησαν ὅσον ἠδύναντο τὰ κανόνια των, ἐσχημάτισαν (οἱ μὴ κατορθώσαντες ἐξ αὐτῶν νὰ ἀνοίξουν διέξοδον πρὸς τὴν Λαγκάδαν) τετράγωνον (bataillon carré) καὶ ἔπεσαν μέχρις ἑνὸς μαζὶ μὲ τὸν Δάνιαν, τὸν Ταρέλλαν, τὸν Γάλλον λοχαγὸν Μινιάκ,—ἐξαγοράσαντα διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ του τέλους τὸν θάνατον τοῦ Γερμανοῦ ὑπολοχαγοῦ Χόβε, τὸν ὁποῖον ἐνῷ ἐπορεύοντο εἰς τὴν Ἤπειρον εἶχε φονεύσει ἐν μονομαχίᾳ. Ἐτραυματίσθησαν ἀκόμη ὁ Πανᾶς, ὁ Δῆμο-Τσέλιος καὶ αὐτὸς ὁ Νόρμαν, ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλε τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν πρὸς τὸν Μαυροκορδᾶτον μὲ τὴν περίφημον φράσιν του: «Πρίγκιψ! Τὰ πάντα ἐχάσαμεν πλὴν τῆς τιμῆς». Ἐν συνόλῳ ἐφονεύθησαν τὰ $^{2}/_{3}$ τῶν φιλελλήνων, τὸ ἥμισυ τῶν Ἑπτανησίων καὶ τὸ $^{1}/_{3}$ τῶν τακτικῶν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐφείσθησαν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ὀλίγων συλληφθέντων αἰχμαλώτων. Μ.Ι.Μ.

— **Πέτα** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Παραλογγῶν τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 85. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 291. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— **Πέτα,** ***Ἐπάνω*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 444 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Κλειστὸν* καὶ *Χωσιανὰ* 745. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα. Λέγεται *Ἐπάνω* ἢ *Ἄνω Πέτρα*.

— **Πέτα,** ***τέως δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Ἄρτης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Συνέκειτο ἐκ τῶν χωρίων *Πέτα*, *Κομποτίου* καὶ *Σελλάδων*, τὰ ὁποῖα σήμερον ἀπαρτίζουν ἰδιαιτέρας κοινότητας.

Πέτα (Peta). Παρ' Ἀρνοβίῳ ρωμαϊκὴ θεὰ προστάτις τῶν δεήσεων καὶ αἰτήσεων.

Πέτα (Peta) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Παρὰ Πλινίῳ ἀρχαία πόλις τῆς Αἰγύπτου ἢ τῆς Αἰθιοπίας. Ν. Σ Λ.

Πετάβιος, ἢ ***Πετάου*** (Petavius ἢ Petau), ***Διονύσιος***. Γάλλος κληρικὸς ἰησουίτης καὶ συγγραφεὺς (1583—1652). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, ὅπου ἀπέκτησε μεγίστην φήμην ἀνδρὸς σοφωτάτου, ἕνεκα δὲ τούτου προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου Δ' εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅπως διδάξῃ καὶ ἐκεῖ, καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Η' εἰς Ρώμην, ὅπως χειροτονηθῇ καρδινάλιος. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ΙΓ' δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ Παρισίων, μὴ θέλων νὰ στερηθῇ τοιούτου σοφοῦ ἀνδρός. Ὁ Πετάβιος ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν λογοτεχνίαν, τὴν ποίησιν, τὴν γλωσσολογίαν, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν χρονολογίαν, τὴν ἱστορίαν, τὴν θεολογίαν κτλ., οἱ δὲ λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ γραμμένοι στίχοι του θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς ἐποχῆς. Ἔγραψεν ἐπίσης πολλὰ ἔργα πολεμικῆς κατὰ τοῦ προτεσταντισμοῦ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του ἀνάγονται εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων χρονολογικῶν συστημάτων, ὡς εἶναι τά: «Opus de doctrina temporum» (2 τόμ. 1627), «Tabulae chronologicae» (1628), «Uranologia» (1630) κτλ. Ἐκ τῶν ποιητικῶν του ἔργων διακρίνονται τά: «Graeca varii generis Carmina cum latina interpretatione» (1641), «Opera poetica» (1620) κτλ. Μ.Δ.Β.

Πεταβόνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Πεταυόνιον*.

πέταγμα (τό), ἢ ***πέταμα***· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πετῶ*, ἀποβολή, ἀπόρριψις: «εἶναι γιὰ πέταμα», «δὲν τό 'χομε γιὰ πέταμα»· ‖ τὸ νὰ πετᾷ, νὰ ἵπταταί τις, πτῆσις: «τὸ χελιδόνι κάμνει γρήγορο πέταμα».

«πετάει-πετάει». Νεοελληνικὴ παιδιά, παιζομένη ὡς ἑξῆς: Δύο ἢ πλείονες παῖκται κάθηνται περὶ τράπεζαν ἢ κατὰ γῆς καὶ τοποθετοῦν τὸν δείκτην τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτῶν ἐπι-

Digitized by Google

φανείας. Ὁ προεξάρχων τότε λέγει π. χ. «Πετάει, πετάει...ἡ μύγα» καὶ συγχρόνως ὑψοῖ τὸν δάκτυλον. Οἱ λοιποὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι καὶ αὐτοὶ νὰ ὑψώσουν σχεδὸν συγχρόνως τὸν δάκτυλον, ἂν ὄντως τὸ ἐκφωνούμενον εἶναί τι ἱπτάμενον. Ἂν ὅμως δὲν εἶναι ἱπτάμενον, πρέπει νὰ κρατήσουν ἀκίνητον τὴν χεῖρα καὶ νὰ μὴ παρασυρθοῦν ὑπὸ τοῦ προεξάρχοντος. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ προεξάρχων ἐπινοεῖ διάφορα τεχνάσματα, ἵνα συμπαρασύρῃ τοὺς συμπαίκτας. Οὕτω λ. χ. μετὰ τὴν λέξιν *μύγα* ἐκφωνεῖ τὴν ὁμοιοκαταληκτοῦσαν λέξιν *ρήγα* ἢ μετὰ τὴν λέξιν *κορδόνι* ἐκφωνεῖ τὴν λέξιν *ἀηδόνι* καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπιβάλλεται προορισθεῖσα τιμωρία εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν παικτῶν, ὅστις ἤθελε περιπέσει εἰς σφάλμα, ὑψώνων τὸν δάκτυλον, ὁσάκις δὲν θὰ ἔπρεπεν, ἢ κρατῶν αὐτὸν ἀκίνητον, ὁσάκις ἤθελεν ἐκφωνηθῆ τι ἔχον τὴν ἰδιότητα νὰ πετᾷ. Σ. Γ. Σ.

Πεταὶν (Petain), ***Ἑρρῖκος - Φίλιππος.*** Γάλλος στρατάρχης, γεννηθεὶς εἰς Κωσὺ λὰ Τοὺρ (Pas de Calais) τῷ 1856. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τοῦ Σαὶν Σύρ, κατετάχθη εἰς τὸ πεζικὸν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τῷ 1878.

Ἑρρῖκος Πεταίν.

Ὡς κατώτερος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησε παρὰ τοῖς κυνηγοῖς τῶν Ἄλπεων, φέρων δὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ παρηκολούθησε τὰς σπουδὰς τῆς πολεμικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, μετὰ δὲ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποφοίτησίν του ὑπηρέτησε παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ 15ου σώματος στρατοῦ καὶ εἶτα παρὰ τῷ τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως τῶν Παρισίων. Τῷ 1902, προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην, ἐτοποθετήθη ὡς ἐκπαιδευτὴς παρὰ τῷ ἐν Σαλὸν σχολείῳ βολῆς πεζικοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρχισε καθιστάμενος γνωστὸς ἀνὰ τὸν στρατιωτικὸν κόσμον τῆς Γαλλίας, λόγῳ τῶν παρ' αὐτοῦ διδασκομένων ἀρχῶν περὶ τῆς τακτικῆς χρήσεως τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ ἐν πολέμῳ, νεοφανῶν διὰ τὴν τότε ἐποχήν. Καίτοι αἱ ἀρχαὶ αὗται δὲν ἔτυχον τότε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, οὐχ ἧττον ἐστερέωσαν τὴν φήμην του ὡς τακτικοῦ (tacticien), δι' ὃ τῷ 1907 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς τακτικῆς τοῦ πεζικοῦ παρὰ τῇ ἀνωτάτῃ πολεμικῇ σχολῇ, ἧς τὴν διοίκησιν εἶχεν ἀναλάβει ὁ ὑποστράτηγος Φός. Τῷ 1912 προήχθη εἰς συνταγματάρχην καὶ ἐτοποθετήθη διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ εἰς τὴν Ἀρράς, εἰς ἣν θέσιν διεκρίθη διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικῶν, καθόσον διὰ τῶν φαεινῶν αὐτοῦ κριτικῶν ἔθετε πάντοτε τοὺς ἀξιωματικοὺς πρὸ πραγματικῆς πολεμικῆς καταστάσεως. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διοίκει ταξιαρχίαν πεζικοῦ, προαχθεὶς ἀμέσως εἰς ὑποστράτηγον, χάρις ὅμως εἰς τὴν διαρκῶς ἐπιδεικνυομένην λαμπρὰν αὐτοῦ πολεμικὴν δρᾶσιν, συνδυαζομένην μὲ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ μόρφωσιν, ἀπέκτησε τάχιστα τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας· δι' ὅ, τὸν Ὀκτώβριον 1914, προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον διῴκησε τὸ 33ον σῶμα στρατοῦ εἰς Ἀρτουά. Ἐπειδὴ διεκρίθη ὅλως ἰδιαιτέρως εἰς τὰς κατὰ Μάϊον 1915 ἐπιχειρήσεις περὶ τὴν Ἀρράς, δι' αὐτὸ τὸν Ἰούνιον 1915 τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς 2ας στρατιᾶς, μεθ' ἧς διεξήγαγε τὰς κατὰ τὸ φθινόπωρον 1915 ἐπιχειρήσεις τῆς Καμπανίας, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων συνέταξε τὴν γνωστὴν περίφημον ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ἐν ᾗ ἐξέθετε τὰ ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων πορίσματα καὶ τὰ ἐκ τούτων διδάγματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν νέαν τακτικήν. Ἡ λαμπρὰ αὕτη δρᾶσις ἔφερε τὸν Πεταίν, τὸν Φεβρουάριον 1916, εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς τοῦ Βερντέν, ἐναντίον τῆς ὁποίας εἶχεν ἐκπεμφθῆ ἡ μεγάλη γερμανικὴ ἐπίθεσις τοῦ Κρόνπριντζ, ἣν κατώρθωσε ν' ἀνακόψῃ ὁ Πεταίν, εἰπὼν μάλιστα ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς διοικήσεως τοῦ Βερντὲν ὅτι ἡ γραμμή, εἰς ἣν μέχρις ὥρας ἔφθασαν οἱ Γερμανοί, ἀποτελεῖ τὸ ἀκρότατον ὅριον τῆς ἐν Βερντὲν προχωρήσεώς των, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπηλήθευσε πλήρως. Τὸν Μάϊον 1916 διωρίσθη διοικητὴς τῆς κεντρικῆς ὁμάδος στρατιῶν (2ας καὶ 4ης), δι' ἧς ἐξετέλεσε τὰς κατὰ τὴν ἄνοιξιν 1917 ἐπιχειρήσεις τοῦ Αἰν. Τὴν 28ην Ἀπριλίου 1917 ἐτοποθετήθη ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, εἰς ἣν ὅμως θέσιν παρέμεινεν ἐπ' ἐλάχιστον, καθόσον τὴν 17ην Μαΐου 1917 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Νιβέλ. Ὁ ἀρχιστράτηγος Πεταὶν ἔκρινε τότε ὅτι δὲν τῷ ἐπετρέπετο νὰ ἐξωθήσῃ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα εἰς νέους ἀγῶνας πρὶν ἢ ἀποκατασταθῇ πλήρως τὸ ἠθικόν των, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον ἐκδηλωθῆ στασιαστικά τινα κινήματα ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ, συνοδευόμενα ὑπὸ λιποταξιῶν καὶ αὐτοτραυματισμῶν, πρὸς δὲ πρὶν ἢ περατωθῶσιν αἱ ὑπὸ κατασκευὴν μεγάλαι ποσότητες πυροβόλων, ἰδίᾳ βαρέων, καὶ ἁρμάτων. Δι' ὃ διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ περιορίζωνται εἰς τοπικοὺς μόνον ἀγῶνας (ἐπιθέσεις μὲ περιωρισμένους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, κατὰ τὴν τότε χαθιερωθεῖσαν ἔκφρασιν) καὶ εἰς ἁπλῆν κατατριβὴν (usure) καὶ ἀπασχόλησιν τῶν Γερμανῶν. Ἀπὸ τοῦ τέλους ὅμως τοῦ θέρους 1917 ἀνέλαβεν ὁ Πεταὶν ἐπιθέσεις τινάς, ὡς εἰς Βερντέν, εἰς Μαλμαιζόν, ἔνθα ἐξηναγκάσθησαν οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὁλόκληρον τὸ ὀροπέδιον Σεμὲν ντὲ Ντάμ, εἰς Φλάνδραν, ἔνθα αἱ εἰς Ὕπρ ἐπιτυχίαι ἦσαν μέγισται. Τὰς ἀρχὰς 1918 ἐξέδωκεν ὁ Πεταὶν ὁδηγίας περὶ τοῦ τρόπου τῆς δράσεως τῶν στρατευμάτων, γνωστὰς ἔκτοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὁδηγίαι τοῦ Πεταὶν τοῦ 1918» (βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος* τ. ΙΘ', σ. 348). Ὁ Πεταὶν ἐθαυμάσθη κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν τῆς 21ης Μαρτίου 1918, ὁπότε, μετὰ τὴν πανικόβλητον φυγὴν τῆς 5ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς, τῆς ἀποτελούσης τὸ σημεῖον ἐπαφῆς Ἄγγλων καὶ Γάλλων, καὶ μετὰ τὸ συνεπείᾳ ταύτης ἐπελθὸν ρῆγμα ἐν τῷ μετώπῳ, ἐπενέβη ταχέως, διατάξας, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν δι' 60 γαλλικῶν ἀεροπλάνων δρασάντων διὰ τοῦ πυρὸς των (καὶ συμμετασχόντων εἰς τὸν ἐπίγειον ἀγῶνα) πωμάτισιν τοῦ κενοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐσπευσμένην αὐτοκινητικὴν μεταφορὰν γαλλικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸ κινδυνεῦσαν σημεῖον τοῦ μετώπου, κατορθώσας τοιουτοτρόπως νὰ συγκρατήσῃ τὴν γερμανικὴν λαίλαπα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων. Ἡ καθ' ὅλην τὴν ἐπίλοιπον δρᾶσιν τῶν Συμμάχων συμβολὴ τοῦ Πεταὶν ἦτο ἐξαιρετικῶς σημαίνουσα. Πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπερόχων πολεμικῶν ὑπηρεσιῶν του προήχθη ὁ Πεταὶν τὴν 19ην Νοεμβρίου 1918 εἰς στρατάρχην τῆς Γαλλίας καὶ τὴν 21ην Νοεμβρίου ἔλαβε τὴν στρατάρχικὴν ῥάβδον διὰ τῶν χειρῶν τοῦ προέδρου τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας ἐν Μέτς. Συγχρόνως ἐτιμήθη διὰ πολλῶν παρασήμων καὶ μεταλλίων ὑφ' ἁπάντων τῶν συμμαχικῶν κρατῶν. Μετὰ τὸν πόλεμον διωρίσθη ἀντιπρόεδρος τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Φὸς πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου. Σήμερον (1932) διατελεῖ ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἀεροπορίας, στρατιωτικῆς, ναυτικῆς, πολιτικῆς. Τῷ 1919 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Κατὰ τὰς τελευταίας ταραχὰς τοῦ Μαρόκου ἀπεστάλη ὁ Πεταίν, τὸ τέλος Αὐγούστου 1925, εἰς Μαρόκον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τοῦ γαλλοϊσπανικοῦ στρατοῦ, ὁπότε ἐξετέλεσεν, ἀπὸ τῆς 10ης Σεπτεμβρίου 1925, τὴν γνωστὴν ἐπίθεσιν τὴν δώσασαν ἱκανοποιητικώτατα ἀποτελέσματα καὶ συντελέσασαν εἰς τὴν μετὰ ἐξάμηνον πλήρη γαλλοϊσπανικὴν ἐπικράτησιν ἐν Μαρόκῳ. Ν. Θ. Κ.

Πέταιφι (Petoefi), ***Σάντορ*** (=Ἀλέξανδρος). Οὔγγρος ποιητής (1823—1849). Πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν του ἐν Χέμνιτς, ἐγκατέλειψε τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν, ἕνεκα τῆς αὐστηρότητος καὶ τοῦ τυραννικοῦ χαρακτῆρος τοῦ πατρός του, καὶ ἤρχισε νὰ ζῇ βίον πλάνητα καὶ περιπετειώδη, ἀναγκασθεὶς, διὰ νὰ πορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, νὰ γίνῃ ἠθοποιὸς καὶ νὰ μεταφράζῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας ξένα διηγήματα καὶ ποιήματα.

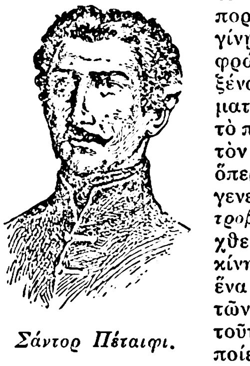

Σάντορ Πέταιφι.

Τῷ 1842 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ οἰνοπότης», ὅπερ ὑπέγραψε μὲ τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ὄνομα *Πέτροβιτς*. Βραδύτερον, ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν καὶ μεταβληθεὶς εἰς ἕνα τῶν θερμοτέρων πατριωτῶν, μετέβαλε τὸ σλαυϊκὸν τοῦτο ὄνομα, ὅπερ ἐχρησιμοποίει ἡ οἰκογένειά του, μετὰ τίτλου εὐγενείας παραχωρηθέντος εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου ἀπὸ τοῦ 1688, εἰς τὸ μαγυαρικὸν *Πέταιφι*. Ἡ πρώτη συλλογὴ ποιημάτων, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε τῷ 1844, ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ ἐστερέωσε τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς ποιητοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ ἄφθονα, ἰδίως λυρικά, ποιήματα καί τινα διηγήματα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς νεωτέρας διεθνοῦς λογοτεχνίας, κατορθώσας νὰ ἐκμάθῃ εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα τὴν γερμανικήν, ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ μεταφράσῃ, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἔργων, καὶ τὸν «Κοριολανὸν» τοῦ Σαίξπηρ (1848). Φιλελεύθερος ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, τῆς ὁποίας τὰς ἰδέας εἶχε προσπαθήσει νὰ διαδώσῃ διὰ τῶν πρώτων του ποιημάτων καὶ δημοσιευμάτων, τὴν δὲ 15 Μαρτίου τοῦ 1848 ἐδημοσίευσε τὸ περίφημον θούριόν του «Ἐμπρός, Μαγυάροι!», διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεκαινίασε τὴν ὀνομαστὴν σειρὰν τῶν ἐπαναστατικῶν του τραγουδιῶν, ἅτινα τὸν κατέστησαν δημοφιλέστατον. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1848 κατετάχθη εἰς τὸν ἐπαναστατικὸν στρατὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Μπὲμ ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης, διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας καὶ προαχθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Μετὰ ἓν ἔτος ὅμως, τὴν 31 Ἰουλίου 1849, ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σέγκεσβαρ. Ἔγραψε δράματα, διηγήματα, ἐπικὰ καὶ πατριωτικὰ ποιήματα, κυρίως ὅμως εἶναι γνωστὸς ὡς λυρικὸς ποιητής, διακρινόμενος διὰ τὴν ἀλήθειαν, τὴν φυσικότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ἐμπνεύσεως. Εἶναι ὁ πρῶτος ὅστις ἐπανεστάτησε κατὰ τῆς κλασσικῆς ρητορικῆς σχολῆς, ἡ ὁποία ἐκυριάρχει μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐν τῇ οὐγγρικῇ λογοτεχνίᾳ, τὰ δὲ ποιήματά του, τὰ ὁποῖα διαπνέει ἡ χαρακτηριστικὴ τοῦ οὐγγρικοῦ λαοῦ μελαγχολία, ἀναμεμειγμένη μετ' ἰδιοτύπου τινὸς εὐθυμίας καὶ χιουμοριστικῆς διαθέσεως, προεκάλεσαν τόσον γενικὸν τὸν ἐνθουσιασμόν, ὥστε κατέστησαν αὐτὸν ἀδιαφιλονικήτως τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ποιητὴν τῶν Οὔγγρων. Ἡ πρώτη πλήρης συλλογὴ τῶν ἁπάντων του ἐξεδόθη τῷ 1874, εἰς ἔκδοσιν πολυτελείας, βραδύτερον δ' ἐπηκολούθησαν πολλαὶ ἄλλαι ἐκδόσεις λαϊκώτεραι. Τῷ 1877 ἱδρύθη καὶ ἡ «Ἑταιρεία Πέταιφι», πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εὐρυτέρας διαδόσεως τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου παρὰ τῷ οὐγγρικῷ λαῷ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του, ἰδίως τὰ λυρικά, μετεφράσθησαν εἰς τὰς περισσοτέρας ξένας γλώσσας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ ἥρως Ἰωάννης» ἐπικὸν ποίημα (1844), «Στεφάνια ἀπὸ τὸν τάφον τῆς Ἐτέλκας» συλλογὴ ἐλεγειῶν ἐπὶ τῷ θανάτῳ φίλης του (1845), «Μαργαριτάρια τῆς ἀγάπης» (1845), «Σύννεφα» (1846), «Ἡμέραι συζυγικῆς εὐτυχίας» λυρικὰ ποιήματα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ γάμου του (1847), «Τραγούδια τοῦ παρελθόντος», «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Σεπτεμβρίου», «Ἡ γυναῖκά μου καὶ τὸ σπαθί μου» κτλ. Μ. Δ. Β.

πέτακας (ὁ)· ὁ σκώληξ τοῦ τυροῦ, ἄλλως *πετάκι* ἢ *τυροπέτακας*, ἀρχ. *ἄκαρι*.

πέτακνον (τὸ) *['Αρχ.]*. Εἶδος ποτηρίου (βλ. λ. *πέταχνον*).

Πεταλᾶς. Οἰκογένεια ἐξ Ἰθάκης, ἐξ ἧς προῆλθον πρό τε καὶ μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν πλεῖστοι διαπρέψαντες ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ναυτιλίᾳ, γνωστοὶ μετὰ τῶν παρωνυμίων αὐτῶν: *Θεοφιλάτοι, Μαράτοι, Κράβαροι, Δασκαλάκηδες, Λιοσάτοι, Δρακᾶτοι.* Τ. Ε. Ε.

—**Πεταλᾶς, *Πάνος Κ.*** Γόνος ἀρχαίας τῆς Ἰθάκης οἰκογενείας, γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1909. Παλαίμαχος τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας, ἐκράτησεν ἐν τιμῇ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἐν Ρουμανίᾳ, κατελθὼν δὲ κατόπιν, νεώτατος ἔτι, εἰς Ἑλλάδα, ἐγένετο ὁ θεμελιωτὴς τῆς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀκτοπλοϊκῶν μας συγκοινωνιῶν. Βλέπων ὅτι ἡ «Ἑλληνικὴ ἀτμοπλοΐα» τῆς Σύρου δὲν κατώρθωνε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐν Τεργέστῃ ἀτμοπλοΐαν «Λόϋδ Ἀουστροουγγάρικο» τοῦ νὰ ἐπεισέλθῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀτμοπλοϊκῶν συγκοινωνιῶν, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀναλάβῃ καὶ αὐτὸς διὰ τῶν ἀτμοπλοίων του «Πελοπόννησος» καὶ «Κωνσταντῖνος» τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς «Ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας», πρὸς πρόληψιν διαρροῆς ἑλληνικοῦ χρήματος εἰς Αὐστρίαν. Τῆς κυβερνήσεως ἀρνηθείσης τὴν ἄδειαν, ὁ Πεταλᾶς ἀνέλαβεν αὐτοβούλως τὸ ἔργον, καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο, τὰ δὲ ἀτμόπλοιά του ἔμενον ἀργὰ πρὸς καταστρεπτικήν του ζημίαν. Ἐκραγείσης τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, προσήνεγκε ταῦτα ἀφιλοκερδῶς πρὸς μεταφορὰν τροφῶν, πολεμικοῦ ὑλικοῦ καὶ προσφύγων, ἐπισύρας τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Ἐπ. Δεληγεώργη, ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς «συμμαχικῆς» κυβερνήσεως, ὅστις κατόπιν, ὡς ὑπουργὸς τῆς «οἰκουμενικῆς», ἔσπευσε νὰ υἱοθετήσῃ τὰς περὶ ἐλευθέρας ἀκτοπλοΐας ἀντιλήψεις τοῦ Πεταλᾶ, καταρτίσας σχέδιον σχετικοῦ νόμου (1878), ὅπερ ὅμως ἀποθανὼν κατέλιπεν ἀψήφιστον· μετὰ βραχύ, τὸ μὲν «Κωνσταντῖνος» κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς, τὸ δὲ «Πελοπόννησος» ἐξεποιήθη. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἐβράδυναν νὰ δικαιώσουν τὴν διορατικότητά του καὶ ἤρχισαν ἄδειαι ἐκδιδόμεναι, εἰς ἄλλους ὅμως. Πολλάκις κατόπιν ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ γίνῃ εὔφημος μνεία τῶν ἀτυχῶν τοῦ Πεταλᾶ ἀγώνων, εἰς ἄρθρα δημοσιευθέντα εἰς τὸν τύπον καὶ δὴ ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» ὑπὸ τῶν Ν. Γ. Κοτσοβίλλη, Βλάση Γαβριηλίδου καὶ Ἐμμ. Σ. Λυκούδη. Σ. Ε. Λ.

Πεταλᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησίζουσα νῆσος τοῦ Ἰονίου πελάγους (πλάτ. 38°22' Β., μῆκ. 23°06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1939: Dragamesti and approaches) ἐν τῇ συστάδι τῶν Ἐχινάδων, 4 μίλ. βορείως τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀχελῴου. Ἐπιμήκης 3 μίλ. περίπου ἀπὸ Ν.ΝΑ. πρὸς Β.ΒΔ., ὑψηλὴ (832 πόδες) καὶ πλουσιωτάτη εἰς βοσκάς, ἀλλὰ παρὰ τοῦτο ἀκατοίκητος, χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀκαρνανικὴν ἀκτὴν διὰ στενοτάτου πόρου, πλωτοῦ μόνον εἰς λέμβους, σχηματίζουσα πρὸς Ν. μετ' αὐτῆς τὸ ὡραῖον τοῦ *Πεταλᾶ* ἀγκυροβόλιον, οὕτινος πρόκει-

Digitized by Google

ται (1932) νὰ συντελεσθῇ ὁ ναυτικὸς φωτισμός. Δὲν θὰ εἶναι ὅμως ἐπὶ πολὺ εἰσέτι νῆσος, διότι, ὁλονὲν ἀναπτυσσομένων τῶν «προσχωματικῶν βελῶν» ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας πρὸς αὐτήν, θὰ ἑνωθῇ πρὸς τὴν ἤπειρον, σχηματίζουσα μάλιστα καὶ λιμνοθάλασσαν, ὡς συνέβη μὲ τὴν ἀμέσως πρὸς Ν. ἄλλοτε νησῖδα Διόνι καὶ μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Α, 59) ἀναφερομένην γειτονά της Ἀρτεμίτα. Σ. Ε. Λ.

Πετάλεια *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πεσάλεια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κερκύρας.

Πεταλέϊκο *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης, ἀποτελῶν πλόκαμον τοῦ Νηΐου, παραθέοντα τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου καὶ ἀπολήγοντα εἰς φερώνυμον ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς της, ἀνώνυμον εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην (πλάτ. 38° 18′ 40″ Β., μῆκ. 20° 45′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), προβάλλον μεταξὺ τοῦ λιμένος Ἅγιος Ἀνδρέας καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Γιάννης. Ἔχει δύο πηγὰς ποσίμου ὕδατος. Σ. Ε. Λ.

πεταλεκτομία (ἡ) Ἐγχείρησις συνισταμένη εἰς τὴν ἐκτομὴν ὄπισθεν τῶν πετάλων τῶν σπονδύλων πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν ἐπὶ τραυματικῶν ἢ παθολογικῶν καταστάσεων τοῦ νωτιαίου σωλῆνος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἢ τῶν περιβλημάτων αὐτοῦ (μήνιγγες). Αἱ κυριώτεραι δὲ παθολογικαὶ καταστάσεις, καθ' ὧν ἐφαρμόζεται ἡ πεταλεκτομία εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: ὀστεΐτις ἢ ὀστεομυελῖτις, φυματίασις, ὄγκοι ἢ κατάγματα τῶν πετάλων ἢ τοῦ σώματος τῶν σπονδύλων, ὡς καὶ ἀλλότρια σώματα (ἀπόλυμα ὀστοῦ ἢ βλῆμα κλπ.) ἐπιφέροντα φαινόμενα πιέσεως τοῦ μυελοῦ ἢ τῶν νευρικῶν ῥιζῶν· ἐπίσης οἱ ὄγκοι (καρκίνος, κομμίωμα, κύστεις ἐχινοκόκκων κλπ.) τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τῶν μηνίγγων ἢ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἐπὶ σπονδυλίτιδος μετὰ παραπληγίας ἀποφεύγεται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἡ πεταλεκτομία, ὡς μὴ δίδουσα ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Πεταλεκτομία δι' ἐξαίρεσιν ὄγκου πιέζοντος τὸν μυελόν.

Τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς πεταλεκτομίας ἔχει ὡς ἑξῆς: α′) διατομὴ δέρματος καὶ μαλακῶν μορίων μέχρι τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων, β′) ἀποψίλωσις τούτων ὡς καὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῶν πετάλων, γ′) διέκπρισις τῶν πετάλων καὶ διάνοιξις τοῦ νωτιαίου σωλῆνος, δ′) διάνοιξις τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, ἐὰν αἱ βλάβαι ἀπαιτοῦσι τοῦτο, ε′) ἀναζήτησις τῶν ὑπαρχουσῶν βλαβῶν καὶ θεραπεία αὐτῶν, ζ′) ῥαφὴ τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, η′) ἐπανατοποθέτησις καὶ ἐπιτόπιος συγκράτησις τοῦ κρημνοῦ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων καὶ τῶν πετάλων, θ′) ῥαφὴ τοῦ τραύματος μετὰ προηγουμένην διασωλήνωσιν.

Μετεγχειρητικὴ θεραπεία. Ἡ πεταλεκτομία εἶναι ὁπωσδήποτε βαρεῖα ἐγχείρησις καὶ συνεπῶς ἐπιβάλλεται μετ' αὐτὴν ἡ τόνωσις (ὀρός, καφουρὰ κλπ.) τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ χειρουργηθέντος. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ μεγάλης ἐκροῆς ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ ἐκ τοῦ διασωληνωθέντος τραύματος, εἶναι ἀνάγκη ὁ ἄρρωστος ἐπὶ 48 ὥρας νὰ εἶναι κατακεκλιμένος μὲ τὴν κεφαλὴν χαμηλά. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς πεταλεκτομίας, ἐπὶ ἀφαιρέσεως ἰδίως περισσοτέρων πετάλων, μειοῦται ἡ στερεότης τῆς σπονδυλικῆς στήλης ὡς καὶ ἡ προστασία τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ὁ ἄρρωστος ὀφείλει νὰ μείνῃ μέχρις ἀποθεραπείας του κλινήρης καὶ τελείως ἀκίνητος· ὅταν δὲ τέλος ἡ ἔγερσίς του ἀποφασισθῇ, ὀφείλει νὰ φορῇ ἀνυπερθέτως ὀρθοπεδικὸν στηθόδεσμον. Ἡ πεταλεκτομία καλεῖται *ὁριστικὴ* εἰς ἀντίθεσιν τῆς καλουμένης *προσωρινῆς πεταλεκτομίας* ἢ *ὀστεοπλαστικῆς διεκπρίσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης*, ἧς ὅμως σπανίως μέχρι τοῦδε ἐγένετο χρῆσις.

Ὑπάρχει τέλος καὶ ἡ καλουμένη *ἡμιπεταλεκτομία*, ὑπὸ Bonomo (1902), ἐπινοηθεῖσα. Διὰ ταύτης ὁ Alessandri ἐξῄρεσεν εὐκόλως ἕνα ὄγκον τῆς αὐχενικῆς μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Εἶναι δὲ αὕτη ἐγχείρησις εὔκολος, ταχείας ἐκτελέσεως καὶ οὐδόλως μειώνει τὴν στερεότητα τῆς σπονδυλικῆς στήλης, διότι ἀφίνει τὰς ἀκανθώδεις ἀποφύσεις εἰς τὴν θέσιν των. Ἐν τούτοις σπανίως ἐγένετο χρῆσις ταύτης, διότι δὲν παρέχει πάντοτε ἀρκετὸν φῶς πρὸς ἔρευναν τῶν βλαβῶν. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

πετάλι (τό). Καλοῦνται κοινῶς οἱ ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Πρεβέζῃ παρασκευαζόμενοι ἁλίπαστοι κέφαλοι, οἵτινες ἀνοίγονται πλαγίως καὶ λαμβάνουν τὸ σχῆμα περίπου πετάλου.

— **πετάλι** (τό)· ἰδιωματ., τὸ πρὸς ἀποξήρανσιν ἐσχισμένον σῦκον.

— **πετάλι** (τό)· δημοτ., πέδιλον μηχανῆς ἢ ποδηλάτου (γαλλ. pédale).

Πετάλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Ἰονίου ἐν τῇ Τηλεβοΐδι θαλάσσῃ (πλάτ. 38° 35′ 15″ Β, μῆκ. 20° 47′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), 1 μίλλ. ΒΔ. τῆς νήσου Κίθρο καὶ ΝΑ. τῆς οὐρᾶς τοῦ Μεγανησίου. Σ. Ε. Λ.

—**Πετάλι** *[Γεωγρ.]*. —1) *Ἄνω* —. Χωρίον τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σίφνῳ κοινότητος Ἀρτεμῶνος τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 310. —2) *Κάτω* —. Χωρίον τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σίφνῳ κοινότητος Ἀπολλωνίας τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 243.

Πεταλί *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαρμαρίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 77.

πετάλια (τά)· (δημοτ.) ἡ παιδιὰ *ἐποστρακισμα* (βλ. λ.).

Πεταλία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ, ἡ μείζων τῆς συστάδος τῶν Πεταλιῶν. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Μεγάλο* (ὑψόμ. 1285: πλάτ. 37° 59′ 30″ Β., μῆκ. 24° 46′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1592: Petali gulf) τῆς συστάδος τῶν Πεταλιῶν. Σ. Ε. Λ.

Πεταλίαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων μικρῶν τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ, μεταξὺ Γεραιστοῦ καὶ Κυνοσούρας τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Σταδιασμοῦ (283), ὁρίζων τὴν ἀπόστασίν της ἀπὸ Καρύστου εἰς 100 σταδίους, ἐλέγχεται ἀπολύτως ἀκριβής, τῆς ἀποστάσεως ταύτης οὔσης 10 ἀκριβῶς μιλλίων. Petaliae insulae ὑπὸ τῶν Λατίνων ὀνομαζομένη (*Plin.* 5,71), εἶναι φερώνυμος πρὸς τὴν μείζονα αὐτῶν (τὴν τανῦν *Μεγάλο*), τὴν *Πεταλίαν*. Εἶναι προφανῶς ἡ σύγχρονος συστὰς *Πεταλιοί* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Πεταλιανά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνώσκελας τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 114. Ε. Γ.

πεταλίδα (ἡ), ἡ *πατελίδα* (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐδωδίμου γαστεροπόδου μαλακίου *λεπὰς ἡ κοινή*.

Πεταλίδα *[Γεωγρ.]*. —1) Νησύδριον, ἐν εἴδει σκοπέλου, ΒΔ. τῆς ἀπέναντι τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης νήσου Δίας, ὀνομαζόμενον συνήθως *Γλαρονήσι*. —2) Νησὶς τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36°47′40″ Β., μῆκ. 25°19′15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikinos and Nio) προσκειμένη εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς Ἴου. —3) Νησὶς προσκειμένη εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Λέρου (πλάτ. 37°13′ Β., μῆκ. 26° 49′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymnos) μεταξὺ Ἀρχαγγέλου καὶ Τρυπητῆς. Σ. Ε. Λ.

Πεταλίδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Κιμώλου (πλάτ. 36° 49′ Β., μῆκ. 24° 32′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2052: Antimilos, Milos, Kimolo, Polino islands), ΒΔ. τῆς νήσου ἐσχατιά. —2) Ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36° 56′ 20″ Β., μῆκ. 25° 05′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), νοτία ἐσχατιὰ τῆς Ὠλιάρου (Ἀντιπάρου) καὶ ὕφαλος βορείως αὐτοῦ. Σ. Ε. Λ.

Πεταλίδες *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 30′ Β., μῆκ. 23° 33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia Western portion). Χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κουτρὶ διὰ πόρου 200 μέτρων, ἄγοντος εἰς τὸν λιμένα Ἀκτή, τὸν ἀρχαῖον Φαλάσαρνα, δυτικὸν τῶν Πολυρρηνίων ἐπίνειον. Σ. Ε. Λ.

Πεταλίδι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.444 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Μπαλῆ* 1.559. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τρεῖς γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς.

— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ὁ ὅρμος τοῦ *Πεταλιδίου*, ἐν τῷ ΒΔ. μυχῷ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (πλάτ. 36°57′ Β., μῆκ. 21°57′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 682: Gulf of Kalamata), 10 περίπου μίλλια βορείως τῆς Κορώνης, σχηματιζόμενος διὰ τῆς ἀποσβέσεως πρὸς τὴν θάλασσαν τῶν κρασπέδων τοῦ ὄρους Λυκόδημος, εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος ὑφ' ὅλους τοὺς ἀνέμους τῶν ὅρμων τῆς Πελοποννήσου, δεδομένου ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ νότος, πρὸς ὃν ὁ ὅρμος εἶναι ἀναπεπταμένος, σπανίως πνέει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὶν ἡ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ. Τὸν ὅρμον τοῦτον ἐξέλεξεν ὁ Γάλλος πλοίαρχος Cuvilier διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν τῆς πληθύος τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ἅτινα παρεπέμποντο ὑπὸ τῆς μοιραρχίδος τοῦ δικρότου «Ville de Marseille» καὶ τῶν φρεγατῶν «Amphitrite», «Bellone», «Cybèle», «Armide», «Iphigénie» καὶ τοῦ δικρότου «Duquesne», κατὰ τὰς ἀποβάσεις (18 Αὐγούστου καὶ 5 Σεπτεμβρίου 1828 π. ἡ.) τῆς στρατιᾶς τοῦ Μαιζῶνος. Ὁ ἐν νυκτὶ κατάπλους ἐξασφαλίζεται διὰ ναυτικοῦ φανοῦ ἱδρυθέντος τῷ 1898 εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ λιμένος καὶ ἐκπέμποντος φῶς σταθερὸν ἐρυθρὸν 5 μιλ. Εἶναι δὲ ὁ λιμὴν καταβαθμὸς ὁμωνύμου χωρίου, ἐπέχοντος τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Κορώνης*, οὐχὶ τῆς αὐτῆς πρὸς τὴν προμνησθεῖσαν. Σ. Ε. Λ.

— **Πεταλίδι(ον)** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Ἀμοργοῦ (πλάτ. 36°29′ Β., μῆκ. 25°49′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos island), προστατεῦον ἀπὸ νότου φερώνυμον ὅρμον, ἄλλως *Ἀκρωτήρι* λεγόμενον, ὅστις εἶναι καλὸν ἀγκυροβόλιον διὰ μικρὰ ἱστιοφόρα. Σ. Ε. Λ.

— **Πεταλιδίου**, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ′) τὴν ἐπαρχίαν Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν χωρίων *Καστάνιας*, *Παννυπερίου* καὶ *Πεταλιδίου*, ἀποτελούντων ἤδη ἰδίας κοινότητας.

Πεταλιδονήσια *[Γεωγρ.]*. Νησὶς δορυφορουμένη ὑπὸ μυρμήκων καὶ προσκειμένη εἰς τὴν βορείαν ἐσχατιὰν τῆς Ἴου (πλάτ. 36° 42′ ½ Β., μῆκ. 25° 19′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ.: Polykandro, Sikino and Nio). Ὁ παράπλους της εἶναι ἐπικίνδυνος. Σ. Ε. Λ.

Πεταλιοί *[Γεωγρ.]*. Συστὰς εὐβοϊκῶν νήσων, αἵτινες δίδουν τὸ ὄνομα εἰς τὴν κόλπωσιν τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι, προσκείμεναι εἰς τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τῆς Καρυστίας, σχηματίζουν μετ' αὐτῆς τὸν κολπίζοντα ὅρμον *Μαρμάρι*. Εἶναι δὲ αὗται τὸ *Μεγάλο* (ἀρχ. *Πεταλία*), ἡ ΝΔ. καὶ μείζων τῆς συστάδος, τὸ *Ξερό*, ἡ δευτέρα εἰς μέγεθος, ἥτις ἡνοῦτό ποτε πρὸς τὴν Μεγάλο, πρὶν διαβρωθῇ ὁ συνδέων αὐτὰς λαιμός, αἱ *Λαμπεροῦσαι*, *Αὐγὸ* καὶ *Μακρονήσι* βόρειαι, *Φοῦντι* ἡ ΒΔ., ἐφ' ἧς φάρος Ἄγαν ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων (1913), καὶ *Τράγος* καὶ *Πράσσο*, αἱ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς συστάδος. Ὑπάγονται εἰς τὴν κοινότητα Μαρμαρίου καὶ κατοικοῦνται περιοδικῶς (77 κάτ. τῷ 1928) ὑπὸ ἀνθρακέων καὶ ποιμένων. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸν Α′, ἐκ τῶν βασιλικῶν δὲ κτημάτων τοῦ Μεγάλο ἐξήγετο ὁ εὐρωπαϊκῆς φήμης οἶνος Clos Petalii. Παράγεται καὶ ἄριστον ἀγουρέλαιον. Σ. Ε. Λ.

— **Πεταλιῶν** *κόλπος [Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ βορείου Αἰγαίου, σχηματιζόμενος ὑπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κάτω τμήματος τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ μέσου τμήματος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς. Ἄπυγος ὤν, διότι ἀντὶ μυχοῦ ἔχει τὸν πορθμὸν *Καβαλλιανῆς* (ἀρχ. *Γλαυκονήσου*) καὶ *Ἁγίας Μαρίνας* (*Ραμνοῦντος*), ἀπολήγει εἰς τὰ ἀκρωτήρια τὸ εὐβοϊκὸν Παξιμάδι καὶ τὸ ἀττικὸν Βελάνι, εἶναι δ' οὕτω πρόκολπος τοῦ κόλπου τοῦ Εὐρίπου, ἅμα δὲ καὶ νοτία κόλπωσις τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ, ὃν συνάπτει πρὸς τοὺς διέκπλους τῆς Κέας καὶ τοῦ Καφηρέως (βλ. καὶ λ. *Αἰγαῖον* τόμ. Β′, σελ. 383 β ἑ.). Σ. Ε. Λ.

πετάλιον (τό)· μικρὸν δισκίον στίλβοντος μετάλλου πρὸς διακόσμησιν, κοιν. *πούλια*· ‖ μετάλλινο ἔλασμα.

—*πετάλια ὀστεΐνα [Ἀνατομ.]*. Τὸ κύριον συστατικὸν τῆς μεσοκυτταρίου οὐσίας τοῦ ὀστίτου ὀστοῦ. Φερόμενα δίκην ὁμοκέντρων κύκλων, περιβάλλουσιν ἐλυτροειδῶς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὀστεΐνης οὐσίας, τὸν αὐλὸν τοῦ ὀστοῦ καὶ τοὺς ἀβερσείους σωλῆνας καὶ οὕτως ἀποτελοῦσι τὸ *περιφερικὸν σύστημα* (ἔξω θεμέλιον), τὸ *περιμυελικὸν* (ἔσω θεμέλιον), τὰ *ἀβέρσεια συστήματα* καὶ τὰ *διάμεσα*, ἅτινα (διάμεσα) δὲν περιγράφουσι κύκλους, ἀλλὰ παρεμβάλλονται ὡς ἀντερείσματα μεταξὺ τῶν ἀβερσείων συστημάτων. Ἐν τῇ οὐσίᾳ δ' ἑκάστου τῶν πεταλίων ἢ καὶ μεταξὺ αὐτῶν κεῖνται φακοειδεῖς ὀστικαὶ κοιλότητες, ἐξ ὧν ἐκπορεύονται τὰ ὀστικὰ σωληνάρια, ἅτινα δι' ἀναστομώσεων ἀπεργάζονται δίκτυον καὶ ἐκβάλλουσι τὰ μὲν ὑπὸ τὸ περιόστεον, τὰ δὲ εἰς τὸν μυελώδη αὐλόν, τὰ δὲ εἰς τὰ ἀβέρσεια σωληνάρια. Ι. Π.

πεταλισμός (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν Συρακούσαις ὁ *ὀστρακισμὸς* (βλ. λ.), ἀπὸ τῶν χρησιμοποιουμένων πετάλων (φύλλων ἐλαίας) ἀντὶ τῶν ὀστράκων. Ἐπίσης ἐκαλεῖτο ἀλλαχοῦ καὶ *ἐκφυλλοφορία*.

πεταλίτης (ὁ) (Petalit), ἢ *κάστωρ* (Kastor) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου, περιέχον καὶ λίθιον, $LiAlSi_4O_{10}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ ὡς κάστωρ μὲν εἰς κρυστάλλους μορφῆς στηλοειδοῦς ἢ πλακώδους, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς πυροξένους, ὡς πεταλίτης δὲ εἰς χειροπληθῆ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 6 ½, εἰδικὸν βάρος 2,4, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα λευκὸν ἢ ὑπέρυθρον, συνήθως ὅμως ἐμφανίζεται ἄχρουν. Εὑρίσκεται ἐντὸς πηγματιτικῶν φλεβῶν γρανίτου εἰς τὴν νῆσον Ἔλβαν κ. ἀ. Γ. Β.

Digitized by Google

πεταλοβράγχια (τά) (Lamellibranchia) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοταξία μαλακίων ζῴων, περιλαμβάνουσα τὰ γνωστότερα εἴδη τῶν μαλακίων, ὧν κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι: ὕπαρξις διθύρου συμμετρικῆς κόγχης, ἔλλειψις κεφαλῆς καὶ πούς πεπλατυσμένοι. Λόγῳ τῶν χαρακτηριστικῶν των τούτων τὰ *πεταλοβράγχια* περιεγράφησαν κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων φυσιοδιφῶν ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *ἀκέφαλα* (βλ. λ.), *δίθυρα* ἢ *πελεκύποδα*. Οἱ νεώτεροι φυσιοδίφαι, οἱ ἀποδεχθέντες τὸν ὅρον *πεταλοβράγχια*, κατατάσσουσι ταῦτα εἰς τρεῖς τάξεις: τὴν τῶν *πρωτοκόγχων*, τὴν τῶν *ἀνισομυαρίων* καὶ τὴν τῶν *διμυαρίων*. Εἰς τὰ πρωτόκογχα ὑπάγονται τὰ πλέον πρωτόγονα εἴδη τῶν διθύρων μαλακίων. Τὰ ἀνισομυάρια περιλαμβάνουσι δύο ἀθροίσματα μαλακίων: τὰ *ἑτερομυάρια* καὶ τὰ *μονομυάρια*· τὰ δὲ διμυάρια περιλαμβάνουσι τὰ *ἀσίφωνα*, τὰ *κολπομανδυωτὰ σιφωνωτὰ* καὶ τὰ *ὁλομανδυωτὰ σιφωνωτά*.

πεταλοβράγχιοι (οἱ) (Lamellibranchii) *[Ζῳολ.]*. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ φυσιοδίφου Μποναπάρτε εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἰχθύων, οἵτινες σήμερον εἶναι γνωστοὶ ὡς *σελαχοειδεῖς* ἢ *χονδροπτερύγιοι*.

Πέταλο-Βρυσίνου *[Γεωγρ.]*. Δυτικὴ προέκτασις, βραχώδης ἅμα καὶ γεώδης, τοῦ ὄρους Βρύσινα τῆς Κρήτης, μεταξὺ τῶν χωρίων Ρεθύμνης Ἀρμένων καὶ Ρουσοσπιτιοῦ, εἰς ὕψος 350 μ. περίπου, σχήματος ἡμικυκλοειδοῦς, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα. Διὰ τὴν ἐγγύτητα τῆς πόλεως Ρεθύμνης, ἡ θέσις ὑπῆρξε τὸ θέατρον πλείστων πρὸς τοὺς Τούρκους συγκρούσεων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1896. Ε. Γ.

πεταλόγναθος (ὁ) *[Ζῳολ.]*· βλ. λ. *ἐλασμόγναθος*.

πεταλοδοντίδαι (οἱ) (Petalodontidae Newberry καὶ Worthen) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *σελαχίων* ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὀδόντας συμπεπιεσμένους, ἐγκαρσίως ἐπιμεμηκυσμένους, διατεταγμένους δίκην λιθοστρώτου εἰς ἐπιμήκεις καὶ ἐγκαρσίους σειράς. Τὸ σῶμά των ἦτο ὅμοιον περίπου πρὸς τὸ τῆς σημερινῆς ρίνης. Τὰ μεγάλα στηθιαῖα πτερύγια ἦσαν προσπεφυκότα παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ἐχωρίζοντο ἀπὸ τῶν κοιλιακῶν δι' ἐνδιαμέσου διαστήματος. Τὸ ὀπίσθιον τμῆμα ἔφερε δύο ραχιαῖα πτερύγια καὶ ἡ οὐρὰ ἦτο στενή. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ἦσαν ὁ *πεταλόδους*, ἡ *ἰάνασσα*, ὁ *φισσόδους*, ὁ *πριστόδους*, ὁ *κλιμαξόδους* κλπ. Ἀπολιθωμένα λείψανα πεταλοδοντιδῶν ἰχθύων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πεταλόδους (ὁ) (Petalodus Owen) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πεταλοδοντιδῶν σελαχίων* ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὀδόντας ἰσχυρῶς συμπεπιεσμένους, ἐγκαρσίως ἐπιμεμηκυσμένους, μὲ στεφάνην φυλλοειδῆ. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Β. Ἀμερικήν. Συνώνυμα: *σικάριος*, *ἀντλιόδους*, *χωματόδους*, *λισγόδους*. Γ. Κ. Γ.

πεταλοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὅμοιος πρὸς πέταλον, ὁ ἔχων σχῆμα πετάλου.

πεταλοθήκη (ἡ)· θήκη πετάλων, δερματίνη θήκη ἀναρτωμένη ἀπὸ τὴν σέλλαν.

πεταλόκερα (τά) (Lamellicornia) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια λεπιδοπτέρων ἐντόμων, περιλαμβάνουσα ὑπερδεκακισχίλια εἴδη κανθάρων, διαβιούντων εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους ζώνας. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: σῶμα μᾶλλον εὐμεγέθες· ὀφθαλμοὶ πλευρικῶς τοποθετημένοι· κεραῖαι ὧν τὸ ἄκραῖον ἄρθρον πλατυνόμενον σχηματίζει εἶδος πετάλου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία των· πόδες διεσκευασμένοι πρὸς ἀνόρυξιν. Ἡ ὁμοιογένεια τῶν πεταλοκέρων περιλαμβάνει ἔντομα εὐμεγέθη — τοὺς μεγίστους τῶν γνωστῶν κανθάρων—τρεφόμενα ἐξ ἀποσυντεθειμένων ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν τροφῶν. Αἱ κυλινδρικοῦ σχήματος νύμφαι των, ὧν ἡ ἀνάπτυξις διαρκεῖ πολλάκις καὶ τρία ἔτη, ζῶσιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους.

πεταλομανία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ τερατολογικὴ μεταβολὴ διαφόρων μερῶν τοῦ ἄνθους ὡρισμένων φυτῶν, τῶν στημόνων συνηθέστερον, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ ὑπέρου, εἰς πέταλα. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰ λεγόμενα διπλᾶ ἄνθη καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀφθόνου λιπάνσεως. Εἰς τὴν ἀνθοκομίαν ἡ τερατομορφία αὕτη παίζει σπουδαῖον ρόλον. Ε. Τ. Ε.

πέταλον (τό)· φυλλάριον καὶ ἰδίᾳ τῆς στεφάνης τοῦ ἄνθους: «πέταλα ρόδου» || σιδηροῦν ἔλασμα προσηλούμενον ἐπὶ τῆς πελματικῆς ἐπιφανείας τῆς ὁπλῆς τῶν ὑποζυγίων: «πέταλον κεχαλυμμένον, — ἡμισεληνοειδές» κλπ.

— *[Ἱππολ.]* *Πέταλον* λέγεται ἡ σιδηρᾶ καὶ λεπτὴ πλάξ, ἡ καλύπτουσα καὶ προφυλάττουσα ὁλόκληρον τὴν ὁπλὴν κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῆς μέρος, τὸ πέλμα (πέταλον ἑλληνικὸν ἢ τουρκικόν) ἢ τὸ περιφερικὸν μόνον αὐτῆς μέρος (πέταλον εὐρωπαϊκόν). Τὸ πέταλον διαιρεῖται, ὅπως καὶ ἡ ὁπλή, εἰς τὴν κορυφήν, τοὺς μαστούς, τὰς πλαγίας μοίρας καὶ τὴν πτέρναν. Εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν πέταλον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἐν μεγάλῃ χρήσει, διακρίνομεν τοὺς δύο βραχίονας καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰς ὀπάς, δι' ὧν διέρχονται οἱ ἧλοι, τὴν ἀνωτέραν ἐπιφάνειαν, ἥτις, ὡς ἐφαπτομένη τῆς ὁπλῆς, πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς λεία, τὴν κατωτέραν ἐπιφάνειαν, τὴν ἐφαπτομένην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ἐξωτερικὸν περιφερι-

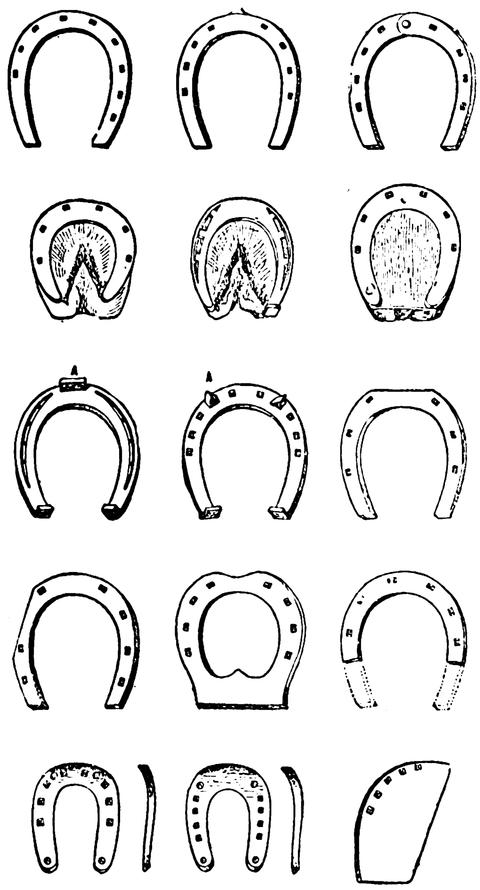

Διάφοροι τύποι πετάλων.

κὸν χεῖλος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξέχῃ κατά τι τῆς ὁπλῆς καὶ νὰ σχηματίζεται ἡ καλουμένη παρυφή, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν διαστολὴν τῆς ὁπλῆς, τὸ ἐσωτερικὸν περιφερικὸν χεῖλος, τὰς ἀνακαμπὰς ὑπὸ τὰς πτέρνας τῶν ὀπισθίων ἰδίως πετάλων καὶ τέλος τὰς ἐπιγλωττίδας, μίαν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ πετάλου ἢ καὶ πλείονας. Τὸ βάρος ἑνὸς πετάλου μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων ἥλων εἰς ἵππον ἱππασίας δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 350 γραμμάρια. Εἰς ἵππον ἐλάσεως φθάνει μέχρις 600 γραμμαρίων.

Τὰ πέταλα διαιροῦνται εἰς *φυσιολογικά*, *παθολογικὰ* καὶ *ὀρθοπεδικά*. Δ. Π.

— *[Βοτ.]* Βλ. λ. *στεφάνη*.

— *[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *πέταλον* πᾶν μόριον πεπλατυσμένον, μᾶλλον ἢ ἧττον λεπτόν, συνιστάμενον εἴτε ἐξ ὀστεΐνης ἢ χονδρώδους οὐσίας, εἴτε ἐξ ἰνώδους ἢ ἐλαστικοῦ ἱστοῦ, εἴτε καὶ ἐκ μυϊκοῦ ἢ ἐπιθηλιακοῦ ἱστοῦ.

Πέταλον τῆς ἀτράκτου. Τοῦτο ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς ἀτράκτου τοῦ ὀστεΐνου κοχλίου τοῦ ἔσω ὠτός, διήκουσαν μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ κοχλίου.

Πέταλον βασικὸν τοῦ Winkler. Στιβὰς τοῦ βασικοῦ φθαρτοῦ ὑμένος, καλύπτουσα τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦ πλακοῦντος.

Πέταλον Bowman. Τὸ πρόσθιον ἐλαστικὸν πέταλον τοῦ *κερατοειδοῦς* χιτῶνος (βλ.λ.) τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Πέταλον Descementi. Τὸ ὀπίσθιον ἐλαστικὸν πέταλον τοῦ *κερατοειδοῦς* χιτῶνος (βλ. λ.) τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Πέταλον τελικόν. Τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ὀπτικὴν μοῖραν τοῦ ὑποθαλάμου (διαμέσου ἐγκεφάλου) καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον τοίχωμα τῆς 3ης κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου· παριστᾷ δὲ λεπτὸν φαιὸν πέταλον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ ὀπτικοῦ χιάσματος μέχρις ἔμπροσθεν τοῦ προσθίου συνδέσμου τοῦ ἐγκεφάλου, ἔνθα ἐν μέρει μὲν μεταβαίνει εἰς τὸν τελικὸν ἐγκέφαλον, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν ὀροφὴν τῆς 3ης κοιλίας.

Πέταλον τετράδυμον. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ μέσου ἐγκεφάλου (τετραδύμου)· διαιρεῖται δὲ διὰ δύο αὐλάκων, μιᾶς μέσης καὶ μιᾶς ἐγκαρσίας, τεμνομένων σταυροειδῶς, εἰς 4 ὑποστρόγγυλα λοφίδια, τὰ δύο *ἄνω* ἢ *πρόσθια διδύμια*, ὑπόφαια καὶ μείζονα, καὶ τὰ δύο *κάτω* ἢ *ὀπίσθια διδύμια*, λεπτότερα.

Πέταλον τοῦ Toldt. Πέταλον εὐπαγὲς συνδετικόν, κείμενον κατὰ τὴν κάτω μοῖραν τῶν νεφρῶν, συναπτόμενον δ' ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μετὰ τοῦ νεφρικοῦ περιτοναίου καὶ τοῦ προσθίου πετάλου τῆς νεφρικῆς περιτονίας, ἑνουμένων ἐνταῦθα διὰ βραχειῶν συνδετικῶν δεσμίδων.

Πέταλον τοῦ Treitz. Πέταλον εὐπαγές, δι' οὗ ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τῆς κεφαλῆς τοῦ παγκρέατος συνάπτεται μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ μορίων. Ὑπολαμβάνεται ὡς ὑπόλειμμα τῆς περιτοναϊκῆς πτυχῆς τοῦ δωδεκαδακτύλου (μεσοδωδεκαδάκτυλον).

Πέταλον ὑποδερμάτιον. Καλεῖται οὕτω ὁ ὑπὸ τὸ χόριον τοῦ δέρματος συνδετικὸς ἱστὸς ἢ ὑποδόριος συνδετικὸς ἱστός, δι' οὗ συνάπτεται τὸ δέρμα εὐκινήτως μετὰ τῶν ὑποκειμένων. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Πέταλον *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἄνδρου, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν δυτικῶν πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ καὶ διαχωρίζον τὴν νῆσον εἰς βόρειον καὶ μεσημβρινήν, τερματιζόμενον δὲ εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Γριά*. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ *Γαβαλοῦ* ἔχει ὕψος 1.003 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τὸ ὄρος ὀφείλει τὸ ὄνομά του ἐκ σχήματος προσομοιάζοντος πρὸς ἵππειον πέταλον ἐγκεκολαμμένου ἐπί τινος βράχου, κειμένου δὲ παρὰ τὴν θέσιν Μελιός, περὶ οὗ διασῴζεται ὁλόκληρος παράδοσις. Ἡ πρόσφυσις νεφῶν ἐπὶ τῶν ὀφρύων τοῦ Πετάλου θεωρεῖται σημεῖον ἐπικειμένου σφοδροῦ βορρᾶ. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

πεταλοποιός (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς πετάλων.

πεταλοπτέρυξ (ὁ) (Petalopteryx Pictet) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μακροσημιιδῶν ὀρθογανοειδῶν γανοειδῶν* ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον πολλὰ ἰσχυρὰ ἀλλ' ἀκανόνιστα λέπια. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποπεριόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸν Λίβανον καὶ τὴν Δαλματίαν. Συνώνυμον: *ἀφανήπιγος*. Γ. Κ. Γ.

πεταλορραμφῆ (τά) *[Ζῳολ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τῶν *πλατυρραμφῶν* νηκτικῶν πτηνῶν.

Πέταλος *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἀποτελοῦν τὸ ἀριστερὸν κέρας διὰ τὸν εἰσπλέοντα τὸν πόρον τῆς Ἀψηφιᾶς, τὸν ἄγοντα εἰς Γαλαξείδιον (πλάτ. 38° 22′ 1/2 Β., μῆκ. 22° 22′ 2/3 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 221: Gulfs of Galaxidi and Itea). Διὰ τοῦτο οἱ παλαιοὶ Γαλαξειδιῶται, μὴ ἔχοντες τότε τὴν εὐκολίαν τῶν Ἄγκα, εἶχον ἀνεγείρει ἐπὶ τοῦ νησίου λευκὸν μέγαν τοῖχον, συντηρούμενον ἔτι καὶ νῦν, ἵνα χάρις εἰς τὴν λευκότητά του διακρίνουν τὸ νησίον ἐν νυκτί. Σ. Ε. Λ.

Πεταλοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Στενοπόρου (πρ. Δερβενίου) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 153.

πεταλούδα (ἡ)· πλατύπτερον κολεόπτερον ἔντομον, ὡραῖον καὶ εὐκίνητον, ἀρχ. *ψυχή* || μεταφ., ἐπὶ γυναικὸς λεπτῆς, εὐκινήτου καὶ καθόλου κομψῆς· || εἶδος δέσεως λαιμοδέτου διὰ τὸ ὅμοιον σχῆμα πρὸς πεταλούδαν· || εἶδος μαλακοῦ ἀνδρικοῦ πίλου, διὰ τὴν λεπτότητα καὶ ἐλαφρότητα. Ὑποκορ. *πεταλουδίτσα* (ἡ).

— *[Ζῳολ.]* Βλ. λ. *κολεόπτερα* καὶ *ψυχή*.

Πεταλούδα *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Τηλεβοΐδος θαλάσσης, Ν.ΝΔ. τῆς Καστοῦ καὶ Δ. τῆς Καλάμου (βλ. λ. *Φορμίκουλα*). Ἔχει φάρον Ἄγκα. Σ. Ε. Λ.

Πεταλούδης, Σπῦρος. Ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν προμάχων τοῦ Μεσολογγίου. Ἔλαβε δίπλωμα στρατηγίας καὶ διεκρίθη εἰς τὰς δύο πολιορκίας. Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ, ὅπου εἶχεν ἱκανὴν πατρῴαν περιουσίαν καὶ ἓν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πλοίων, ὅπερ προσέφερεν εἰς τὸν ναυτικὸν ἀγῶνα. Ὑπὸ τῆς διευθυνούσης ἐπιτροπῆς τοῦ Μεσολογγίου διετάχθη μετὰ δυνάμεως 80 μαχητῶν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν Βασιλάδι, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησῖδος, ὅπου ἡρωϊκῶς ἀγωνιζόμενος ἔπεσε, διασωθείσης ἐκ θαύματος τῆς συζύγου καὶ τοῦ μικροῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου, ἀμφοτέρων συλληφθέντων αἰχμαλώτων κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ μετακομισθέντων εἰς Ἀλεξάνδρειαν, μετὰ πάρυδον δὲ ἐτῶν ἐπανελθόντων εἰς Μεσολόγγιον. Χ. Γ. Ε.

πεταλουργεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον ὅπου κατασκευάζονται πέταλα, πεταλοποιεῖον.

πεταλουργὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς πετάλων, πεταλοποιός.

πεταλόχορτο (τό) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἱπποκρηπὶς ἡ μονόκερως*.

πεταλῶ (—όω)· ἀρχ. μεταβάλλω τι εἰς πέταλα, εἰς μεταλλίνας πλάκας· || *πεταλώνω* (βλ. λ.).

πεταλώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα πετάλου, πεταλοειδής.

—**πεταλῶδες ὀστοῦν** *[Ἐμβρ.]*. Τὸ δευτερογενὲς ἐκ τοῦ περιοστέου διαπλασσόμενον ἐν τῇ ἐμβρυϊκῇ ζωῇ ὀστοῦν, καθ' ὃ τὰ βαθμηδὸν συγκροτούμενα ὀστεΐνα πετάλια περιβάλλουσι κύκλῳ τὸν μυελόν. Ι. Π.

Digitized by Google

πετάλωθρον (τό). Εἰδικὸν ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πεταλωτὴς ἐκτελεῖ τὴν πετάλωσιν. Καλεῖται ἐπίσης *πετάλωθρον* ξύλινον κατασκεύασμα, εἶδος διζύγου γυμναστικοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων ὀρθοστατῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθενται τὰ πρὸς πετάλωσιν δύστροπα ζῷα. Δ. Π.

πετάλωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πεταλώνω, προσαρμογή, προσήλωσις πετάλου ἐπὶ τοῦ πέλματος τῆς ὁπλῆς τῶν ὑποζυγίων (βλ. λ. *πετάλωσις*).

πεταλώνω· δημοτ., προσαρμόζω, προσηλῶ πέταλον ἐπὶ τοῦ πέλματος τῆς ὁπλῆς τῶν ὑποζυγίων, ἄλλως *καλιγώνω*· || παθ. μετχ. *πεταλωμένος, —η, —ο*· ὁ φορῶν πέταλον, ἀντίθ. *ξεπετάλωτος, ἀπετάλωτος*.

πετάλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πεταλώνω, ἡ προσαρμογή, ἡ προσήλωσις πετάλου ἐπὶ τοῦ πέλματος τῆς ὁπλῆς τῶν ὑποζυγίων.

—*[Ἱππολ.]* Ἡ *πετάλωσις* σκοπὸν ἔχει τὴν προστασίαν τοῦ ὄνυχος τοῦ ἵππου, ἡμιόνου, ὄνου ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ βοός, συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ τοῦ πέλματος σιδηρᾶς λεπτῆς πλακός, τοῦ πετάλου. Ἡ πετάλωσις εἶναι ἀρχαία ἐπινόησις. Ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς διατείνονται ὅτι αὕτη ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρωμαίους, πλὴν ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι δὲν μετεχειρίζοντο τὰ νῦν ἐν χρήσει πέταλα, ἀλλὰ θήκας δερματίνας, αἵτινες περιέβαλλον τὸν πόδα δίκην ὑποδημάτων. Παραδέχονται ὅτι ἡ καθήλωσις σιδηροῦ πετάλου ἐπὶ τῆς ὁπλῆς ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἔτους 481 μ. Χ. Κατὰ τὴν πετάλωσιν ὁ πεταλωτὴς πρέπει νὰ συμμορφοῦται ἐπακριβῶς μὲ κανόνας τινάς, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ συντηρητικὴ αὐτὴ ἐργασία προξενεῖ ἐνίοτε βλάβας σοβαράς, ἐνῷ τοὐναντίον κανονικῶς καὶ προσεκτικῶς ἐκτελουμένη δύναται τὸ μὲν νὰ προλάβῃ, τὸ δὲ καὶ νὰ θεραπεύσῃ παθήσεις τινὰς τοῦ ποδός. Τὸ πέταλον πρέπει νὰ ἐφάπτεται τοῦ περιφερικοῦ μόνον χείλους τοῦ τοιχώματος, οὐδέποτε δὲ καὶ τοῦ πέλματος, κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐννοεῖται πετάλωσιν. Ἡ περόνη πρέπει μόλις νὰ ἐγγίζῃ τὸ ἔδαφος. Τὸ πέλμα δὲν πρέπει νὰ ὑφίσταται ἐγκαύματα. Οἱ ἧλοι πρέπει νὰ ἐξέρχωνται δύο περίπου ἑκατοστόμετρα ἄνωθεν τοῦ κατωτέρου περιφερικοῦ χείλους. Τὸ παλαιὸν πέταλον δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀποχωρίζεται βιαίως ἐκ τῆς ὁπλῆς. Τὸ τοίχωμα δὲν πρέπει νὰ ρινίζεται, διότι χάνει τοιουτοτρόπως τὴν φυσικὴν αὐτοῦ στιλπνότητα.

Παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει εἶναι δύο εἴδη πεταλώσεως: *ἡ τουρκικὴ* ἢ *ἑλληνική*, καθ' ἣν τὸ πέταλον ἐπικαλύπτει ἅπασαν τὴν κάτω τῆς ὁπλῆς ἐπιφάνειαν, καὶ ἡ *εὐρωπαϊκή*, καθ' ἣν τὸ πέταλον, ἔχον σχῆμα ἡμισεληνοειδές, προσαρμόζεται διὰ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου περιφερικοῦ χείλους τοῦ τοιχώματος τῆς ὁπλῆς. Δ. Π.

πεταλωτήριον (τό)· τὸ ἐργαστήριον ἢ ὁ τόπος, ὅπου πεταλώνονται τὰ ὑποζύγια.

πεταλωτής (ὁ)· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης διὰ τὸ πετάλωμα τῶν ὑποζυγίων, *ἀλμπάνης*.

—*[Στρατ.]* *Πεταλωτὴς* καλεῖται ὁ στρατιωτικὸς ὁ ἀνήκων εἰς τὸ σῶμα τῶν *πεταλωτῶν*. Ὁ μὲν στρατιώτης ἢ δεκανεὺς καλεῖται *πεταλωτής*, ὁ δὲ φέρων βαθμὸν ἀπὸ λοχίου μέχρι λοχαγοῦ καλεῖται *ἀρχιπεταλωτής*. Οἱ πεταλωταὶ ἐκτελοῦσι τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πεταλώσεως τῶν κτηνῶν, οἱ δ' ἀρχιπεταλωταὶ τὴν ἀνωτέραν ἐποπτείαν τῆς πεταλώσεως. Ὁ ὑπαξιωματικὸς τοποθετεῖται παρὰ συντάγματι ἐφίππου ὅπλου (ἱππικοῦ, πυροβολικοῦ), ὁ δ' ἀξιωματικὸς παρὰ μεγάλῃ μονάδι (μεραρχία, σώματι στρατοῦ) ἢ νοσοκομείῳ κτηνῶν, ἢ ἀποθήκῃ κτηνιατρικοῦ ὑλικοῦ. Ν. Θ. Κ.

πεταλωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πεταλωτήν, ὁ τοῦ πεταλωτοῦ· || ***πεταλωτικὰ*** (τά)· ὡς οὐσ., ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὸ πετάλωμα, ἡ ἀντιμισθία τοῦ πεταλωτοῦ.

πετάμενος, *—η, —ο*· ἄλλως *πετούμενος* (βλ. λ.).

πεταμένος, *—η, —ο*· δημοτ., παθ. μετχ. τοῦ *πετῶ* (ἀπορρίπτω), ὁ ἀπερριμμένος, ὁ ἄχρηστος: «πεταμένα ροῦχα»· || «πεταμένα λεφτά, — ἔξοδα» τὰ μάτην ἀναλωθέντα.

πέταμμα (τό)· ἀντὶ *πέταμα* ἢ *πέταγμα* (βλ. λ.).

Πὲ-ταγγκ-Χό, ἢ ***Σαν-Χό, Τσάο-Χό***, ἢ ***Κιοὺ-Χὸ*** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τσὶ-λί. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Βοὺ-λουγκ-σὰν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν Πὲ-τσιλ-χί. Ἔχει μῆκος 220 χλμ. Γ. Ι. Β.

πετάννυμι, καὶ ***πεταννύω***· ἀρχ., ἁπλώνω, ἀνοίγω, ἐκτείνω, *ἀναπεταννύω* (βλ. λ.).

Πέτας, *Ἀντώνιος* (*Ἰωάννου*). Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν, διεκρίθη δὲ ἰδίᾳ ὡς κοσμηματογράφος. Διεκόσμησε μὲ λεπτὴν καὶ καλαίσθητον τέχνην πλεῖστα ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια μέγαρα καὶ ναοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ (ἀνάκτορα τοῦ Διαδόχου, μητρόπολιν, Ἰλίου Μέλαθρον, Μπάγκειον, τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην καὶ τὴν Χρυσοσπηλιώτισσαν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν Εὐαγγελίστριαν, καὶ τὸν Παντοκράτορα τῶν Πατρῶν, τὸν Ἅγιον Πέτρον καὶ τὸν Ἅγιον Δημήτριον τοῦ Ἄργους, τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον τοῦ Πειραιῶς, τὴν Παναγίαν τῆς Ὕδρας κλπ.). Ἐξελέγη ἐπαρχιακὸς σύμβουλος τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ κατόπιν, ἐπὶ δεκατετραετίαν, δημαρχιακὸς πάρεδρος τοῦ δήμου Ἀθηναίων. Τῷ 1913 ἀντικατέστησεν ἐπὶ πεντάμηνον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ δήμου τὸν τότε ἀπουσιάζοντα δήμαρχον Μερκούρην. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1917. Ι. Μ. Π.—Γ. Θ. Δ.

— **Πέτας, *Ἰωάννης Γεωργ.*** Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1799 ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Ζακύνθου Μπελοῦσι καὶ ἀποθανὼν τῷ 1828. Μαθὼν τὰ πρῶτα γράμματα ἐν Ζακύνθῳ, μετέβη βραδύτερον εἰς Παρισίους, ἵνα σπουδάσῃ ἰατρικήν. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν κατετάχθη εἰς τὸν Ἱερὸν λόχον τοῦ Ὑψηλάντου, εἶτα μετέσχεν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως καὶ τῷ 1822, μὲ βαθμὸν χιλιάρχου, τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Μεσολογγίου. Ἔκτοτε προσέτρεχεν ὅπου παρουσιάζετο ἀνάγκη, καταναλώσας ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος ἐξ ἰδίων του 30 χιλιάδας ταλήρων. Τῷ 1823, ὡς ἀντιστράτηγος πλέον, στρατολογήσας 250 ἄνδρας καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ Σισίνη, κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις, ὥστε νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἐκ Πατρῶν ἔξοδον τῶν Τούρκων. Τῷ 1825, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν 250, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κολοκοτρώνη, μετασχὼν τῶν ἐπιχειρήσεων Χρυσοβιτσίου, Πιάνας κλπ. Τῷ 1827, ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ Δανιὴλ Πανᾶ, μετέσχεν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην τῶν περὶ Πειραιᾶ ἀτυχῶν ἐπιχειρήσεων, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Πελοπόννησον, ἐτραυματίσθη ἄνωθεν τοῦ γόνατος κατά τινα συμπλοκήν. Προσπαθήσας νὰ μεταβῇ εἰς Ζάκυνθον πρὸς θεραπείαν, ἠμποδίσθη ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν καὶ ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος.

—**Πέτας, *Σπυρίδων, Ἀντ.*** Πλοίαρχος οἰκονομικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, διδάκτωρ τῆς νομικῆς, γεννηθεὶς τῷ 1876. Διετέλεσε καθηγητὴς παρὰ τῇ σχολῇ ναυτικῶν δοκίμων τοῦ μαθήματος διεθνοῦς δικαίου καὶ τῆς ναυτικῆς ἱστορίας. Ἤδη ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ Ναυτικῶν καὶ ὡς καθηγητὴς τῶν ναυτικῶν νόμων καὶ κανονισμῶν παρὰ ταῖς σχολαῖς ναυτικῶν δοκίμων καὶ λιμενικῶν δοκίμων. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Γ. Θ. Δ.

Πετάσι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης (πλάτ. 37° 19′ Β., μῆκ. 23° 23′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos islands) βορείως τῆς νοτιοδυτικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Ὕδρας καὶ εἰς 6 μίλλ. Δ.ΝΔ. τοῦ λιμένος της. *Πετάσι δίαυλος*, τὸ μεταξὺ τῶν νήσων Ὕδρας πρὸς Ν. καὶ Δοκὸς πρὸς Β. στενὸν τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης. Σ.Ε.Λ.

—**Πετάσι**, καὶ ***Πέτασσος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Λήμνου (πλάτ. 39° 52′ 50″ Β., μῆκ. 25° 03′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island), ἥμισυ μίλλ. βορείως τοῦ Κάστρου καὶ νότιον κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Κασκαπᾶ. Σ. Ε. Λ.

πετασίτης (ὁ) (Petasites) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ριζωματικάς, μὲ μεγάλα, βασικὰ καρδιόμορφα φύλλα. Ἐκ τῶν 12 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ἅτινα ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *πετασίτης ὁ φαρμακευτικὸς* (Petasites officinalis, κοιν. *κωλοπάνα*) χρήσιμος εἰς τὴν φαρμακοποιίαν. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ὁ *πετασίτης ὁ εὔοσμος* (Petasites fragrans), ἰθαγενὲς τῆς μέσης καὶ βορείας Εὐρώπης, *καλλιεργούμενον* πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

πέτασμα (τό)· τὸ ἀναπεπταμένον, τὸ ἁπλωμένον, συνήθ. σύνθετον: *προπέτασμα, παραπέτασμα, καταπέτασμα*· || (ναυτ.) τὸ κοινῶς *βελάγιο*. Τὸ σύνολον τῶν τετραγώνων ἱστίων ἑνὸς ἱστοῦ. Ἐν τούτοις, ἐνῷ χαρακτηρίζομεν ὡς *πρωραῖον πέτασμα* (πλωριὸ βελάγιο) τὸ τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ, νοοῦμεν ὡς *πρυμναῖον* τοιοῦτον τὸ περιλαμβάνον τό τε πέτασμα τοῦ μεγάλου ἱστοῦ (μεγάλο βελάγιο) καὶ τὸ πέτασμα τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου (βελάγιο τῆς μετζάνα). Πάντως νοοῦνται ὡς ἀποτελοῦντα τὸ πέτασμα πάντα τὰ ἱστία τοῦ ἱστοῦ, ἀδιάφορον ἂν ὦσιν ἀναπεπταμένα πάντα ἢ τινα τούτων συνεσταλμένα ἢ ἐπτυγμένα. Σ. Ε. Λ.

πέτασος (ὁ)· πῖλος πλατύγυρος ψιάθινος, σκιάδιον· || παρ' ἀρχαίοις ἐπίσης πλατύγυρος πῖλος πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἢ τῆς βροχῆς, φορούμενος συνήθως ὑπὸ τῶν ἐφήβων· || φύλλον φυτῶν τινων παρεμφερὲς πρὸς πέτασον· || τὸ μεγαλύτερον πέταλον τοῦ πενταμεροῦς ἄνθους τῶν ψυχανθῶν.

—*[Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο *πέτασος* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πλατύγυρον καὶ ἀναπεπταμένον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, εἶδος ποικιλοσχήμου θολοειδοῦς πίλου μετ' εὐρέος καὶ στρογγύλου τετραγώνου χείλους, δενομένου διὰ παραγναθίδων ὑπὸ τὸν πώγωνα ἢ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς. Κατεσκευάζετο ἐξ ἐρίου συμπεπιλημένου, ἐκ δέρματος ἢ καὶ ἐκ πλέγματος ἀχύρων. Εἴδη πετάσου ἦσαν πλείονα, ὡς ὁ θεσσαλικός, ὁ ἀρκαδικός, ὁ λακωνικός, ὁ μακεδονικὸς ἢ καυσία (*Ἀθήν.* 6, 274). Ὁ πέτασος ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς προστατευτικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, δι' ὃ ἔφερον αὐτὸν οἱ ὁδοιπόροι (ὅθεν ἐν τῇ τέχνῃ πέτασος ἐρριμμένος ἐπ' ὤμου ἦτο ἔμβλημα ὁδοιπόρου), οἱ κυνηγοί, οἱ ποιμένες καὶ δὴ οἱ ἐν Ἀθήναις ἔφηβοι (δι' ὃ ὁ πέτασος ἦτο σύμβολον τῆς παλαίστρας, «τοῦ ὑπὸ πέτασον ἀγῶνος», τοῦ ἀθλητισμοῦ). Πέτασον εἰκονίζετο φέρων καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὡς προστάτης τῶν ἐφήβων καὶ ἀγγελιαφόρος. Τέλος πέτασον ἔφερον καὶ οἱ ἱππεῖς, οἷον οἱ ἐν τῇ ζωφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος ἀνάγλυφοι. Ε. Δ. Κ.

πετασοφόρος (ὁ) (Petasophoros) *[Ζῳολ.]*. Γένος κυψελομόρφων τροχιλιδῶν πτηνῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη *κολυβρίων*, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Πετάσσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς φυσικὸς λιμὴν (πλάτ. 37° 01′ Β., μῆκ. 27° 25′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ὃν καθιστᾷ ἀσφαλέστατον ἡ παρεμβολὴ τῆς νήσου Παρθένα. Σ. Ε. Λ.

πεταστὴ (ἡ) *[Βυζ. Μουσ.]*. Εἷς τῶν δέκα χαρακτήρων τῆς ποσότητος, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ νῦν ἐν χρήσει σημειογραφία τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἀνιόντας ποσοτικοὺς χαρακτῆρας, ἀνερχομένους εἰς πέντε, τίθεται πάντοτε ἐν τῷ τέλει συνεχοῦς ἀναβάσεως, ἀπαγγέλλεται δὲ μετὰ ζωηρότητος ἐν εἴδει πετάγματος καὶ δηλοῖ ἀνάβασιν ἑνὸς φθόγγου, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπὸ τοῦ φθόγγου τῆς μαρτυρίας, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ μέλους ἀπὸ τοῦ προηγουμένου φθόγγου. Ἡ πεταστή, μόνη οὖσα, τίθεται μόνον πρὸ ἑνὸς κατιόντος χαρακτῆρος, ἐπιδεχομένου συλλαβήν, μετὰ κλάσματος δὲ πρὸ πολλῶν κατιόντων.

Ἡ πεταστὴ τίθεται ἢ ἁπλῆ ἢ ἐν συνθέσει, παραπληρωματικῇ καὶ ἐνεργητικῇ, μετ' ἄλλων ποσοτικῶν χαρακτήρων ἀνιόντων, κατιόντων καὶ τοῦ ἴσου. Καὶ ἐν μὲν ταῖς παραπληρωματικαῖς συνθέσεσιν ἡ πεταστή, ὑποτασσομένη ὑπὸ τῶν ἐπ' αὐτῆς χαρακτήρων, ἀπόλλυσι τὴν ποσότητα αὐτῆς καὶ ἐν ταῖς ἐνεργητικαῖς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ποσότης ἁπάντων τῶν συντιθεμένων χαρακτήρων. Ἐν ταῖς παραπληρωματικαῖς μετὰ τοῦ ἴσου καὶ τῶν κατιόντων χαρακτήρων συνθέσεσιν, ἡ πεταστὴ χρησιμοποιεῖται ὡς χαρακτὴρ ποιότητος, ὑποτασσομένη δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων χαρακτήρων, πλὴν τῶν κεντημάτων, διατηρεῖ πάντοτε τὴν πτητικὴν αὐτῆς ἰδιότητα. Πρὸ τῆς πεταστῆς οὐδέποτε τίθενται κεντήματα μετὰ γοργοῦ, ἀλλ' ὀλίγον, πρὸ τοῦ διγόργου ὅμως τίθεται πάντοτε πεταστὴ ἢ καὶ βαρεῖα μετὰ τοῦ σχετικοῦ χαρακτῆρος, συμφώνως πρὸς τοὺς ὀρθογραφικοὺς μουσικοὺς κανόνας. Ἡ πεταστὴ δέχεται ὑφ' ἑαυτὴν ἐκ μὲν τῶν χαρακτήρων τοῦ χρόνου μόνον τὸ κλάσμα καὶ τὴν ἁπλῆν, ἀλλὰ ταύτην μετ' ἀντικενώματος προτασσομένης καὶ τῆς βαρείας, ἐκ δὲ τῶν ἀχρόνων μόνον τὸ ψηφιστόν. Πᾶσαι αἱ φθοραὶ τῶν ἤχων, ὡς καὶ τὰ διάφορα σημεῖα τῶν τε ὑφέσεων καὶ διέσεων, τίθενται καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς πεταστῆς ἄνευ διακρίσεώς τινος. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἡ πεταστή, ἔχουσα τὴν ἣν καὶ σήμερον γραφήν, ἀξίαν καὶ ὀνομασίαν, ἀνῆκεν εἰς τὰ ἀνιόντα φωνητικὰ σημάδια καὶ δὴ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σωμάτων. Ν. Α. Χ.

Πεταΰϊος· βλ. λ. *Πετάβιος*.

Πεταυόνιον (Petavonium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοδυτικῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 6, 34) ἐν Γαλικίᾳ, περὶ τὰ 29 μίλλια πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Ἀστούρικας Αὐγούστας (νῦν Ἀστόργκα). Α. Θ. Σ.

πεταυρίζω· χορεύω ἐπὶ πεταύρου ἢ ἐπὶ σχοινίου, σχοινοβατῶ.

πεταυριστῆρες (οἱ), ἢ ***πεταυρισταὶ*** (ἀρχ.)· οἱ ἐπὶ πεταύρου ἐκτελοῦντες ἀκροβασίας, ἀκροβάται. Ε. Δ. Κ.

πέταυρον, καὶ ***πέτευρον***, ἢ ***πέτευδον***· ἀρχ., σανὶς λεπτὴ καὶ μακρά, ἐφ' ἧς ἐκοιμῶντο αἱ ὄρνιθες· || σανὶς ἐλαστικὴ ἢ ξύλινον ἴκριον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀκροβάταις, σχοινοβάταις, τοῖς κυβιστῶσι καὶ θαυματοποιοῖς· || κάμαξ, κοντάριον καὶ εἶδος παγίδος· || κρεμάθρα καὶ πᾶν μακρὸν ὑπόπλατυ ξύλον· || στέγη καὶ συνεκδοχικῶς ἡ οἰκία· || νεοελλ., σανὶς λεπτὴ καὶ στενὴ πρὸς ποικίλας χρήσεις καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν στέγην οἰκιῶν. Ε. Δ. Κ.

πέταυρος (ὁ) (Petaurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαρσιποφόρων θηλαστικῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν φαλαγγιστιδῶν. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μικρῶν λεπτοφυῶν μαρσιποφόρων, τῶν ὁποίων κοινὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι: κεφαλὴ ἀπολήγουσα εἰς βραχὺ καὶ ὀξὺ ρύγχος· ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα διὰ δερμοπτυχῆς· οὐρὰ μακρὰ καὶ δασεῖα, χρησιμοποιουμένη καὶ ὡς συλληπτι-

Digitized by Google

μον ὄργανον. Εἶναι ζῷα νυκτόβια, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας, διαβιοῦντα ἐπὶ τῶν δένδρων. Τινῶν τούτων ἡ σάρξ εἶναι ἐδώδιμος. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους εἶναι *πέταυρος ὁ σκιουροειδής* (Petaurus sciurens), ἀναρριχώμενος μὲ δεξιότητα σκιούρου ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ μετὰ ζηλευτῆς εὐχερείας ἅλματα εἰς ἀπόστασιν 20—30 μέτρων.

πεταύρωμα (τό), ἢ *πεταύρωσις, —εως* (ἡ)· ἡ διὰ πεταύρων κάλυψις, σανίδωσις.

πεταυρώνω· καλύπτω διὰ πεταύρων, σανιδώνω.

πέταχνον, ἢ ***πέτακνον*** (τό)· ἀρχ., πλατὺ καὶ ἀρκούντως ἀνοικτὸν (ἐκπέταλον) ποτήριον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀγνώστου σχήματος, μετέχον τῶν ἰδιοτήτων τῆς φιάλης καὶ τοῦ τρυβλίου, πρὸς ὃ ταυτίζεται παρ' Ἡσυχίῳ.

πεταχτάρι (τό). Ἁλιευτικὸν ἐργαλεῖον, χρησιμοποιούμενον συνήθως διὰ τὴν εἰς ἀμμώδεις αἰγιαλοὺς ἀπὸ ξηρᾶς ἁλιείαν ἰχθύων μετρίου καὶ μεγάλου μεγέθους καὶ συγκείμενον ἐξ ὁρμιᾶς, ἀγκίστρου καὶ βαρυδίου. Ἡ ὁρμιά, ἔχουσα μῆκος ἀρκούντως μέγα (40—50 μ.), ἀποτελεῖται καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἐκ νήματος λινοῦ στερεωτάτου, κατὰ δὲ τὸ ἄκρον τὸ πρὸς τὰ ἄγκιστρα φέρει μολύβδινον κόμβον, ἀφ' οὗ ἐξαρτῶνται μία, δύο ἢ καὶ πλείονες μεταξότριχες (μεσσηνέζες), φέρουσαι ἀνὰ ἓν ἄγκιστρον ἑκάστη. Ἄνωθεν τοῦ κόμβου ὑπάρχουν ἓν ἢ πλείονα κατὰ σειρὰν σωληνοειδῆ βαρύδια, ἐμποδιζόμενα παρὰ τοῦ κόμβου νὰ κατέλθουν πρὸς τὰς μεσσηνέζας. Ἡ ἁλιεία γίνεται διὰ ῥίψεως (ὅθεν τὸ ὄνομα τοῦ ἐργαλείου), ἐκτελουμένης κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Διατίθεται ἡ ὁρμιὰ σπειροειδῶς (κουβάρι) ἐπὶ τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς, περιστρέφεται παρὰ τοῦ ἁλιέως καὶ ὕπερθεν τῆς κεφαλῆς του τὸ πρὸς τὰ ἄγκιστρα τμῆμα αὐτῆς μήκους περὶ τὰ δύο μέτρα, μετὰ δὲ τὴν πρόσδεσιν τῆς δεούσης εἰς τὴν θάλασσαν φορᾶς ἀφίνεται τοῦτο, παρασῦρον καὶ μέρος τοῦ συσπειρωμένου ἐπὶ τῆς ἄμμου τμήματος τῆς ὁρμιᾶς. Μετὰ τὴν ῥίψιν ὁ ἁλιεὺς ἀποσύρει μέρος τοῦ ἐν τῇ θαλάσσῃ τμήματος τῆς ὁρμιᾶς, ὅπως τὸ λοιπὸν προσλάβῃ τὴν δέουσαν τάσιν, ἀναμένει δὲ τὸ τσίμπημα τοῦ ἰχθύος εἴτε κρατῶν τὴν ἐκτὸς τῆς θαλάσσης ὁρμιὰν εἴτε προσδένων αὐτὴν ἐπὶ λίθου, φελλοῦ προσχωσθέντος στερεῶς ἐν τῇ ἄμμῳ, ἢ ἐπὶ ἄλλου μέρους. Π. Ν. Π.

πεταχτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ζωηρός, εὐκίνητος, εὔθυμος, χαρούμενος: «πεταχτὸ παιδάκι», «πεταχτὴ κοπέλλα»· || *πεταχτὸ* (τό)· ἡ πρώτη ἐπένδυσις τοῦ τοίχου ἢ τῆς ὀροφῆς διὰ κονιάματος· || φρ. «'ς τὰ πεταχτὰ» ταχέως, 'ς τὴ στιγμή· ἄλλως «εἰς τὸ φτερό»: «ἐφάγαμε κάτι 'ς τὰ πεταχτά». Ὑποκορ. *πεταχτούλης* (ὁ) καὶ *πεταχτούλα* (ἡ): «εἶναι μιὰ πεταχτούλα ποῦ χαίρεσαι νὰ τὴν βλέπῃς».

Πέτγα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πεντάλοφον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

πετεινάρι (τό)· μικρὸς πετεινός, ἀλεκτοριδεύς: «ἄκραγο πετεινάρι»· || ὁ ἔποψ, ἄλλως *τσαλαπετεινός*.

πετειναράκι (τό)· μικρὸς πετεινός, ἀλεκτοριδεύς: «πετειναράκι ἄκραγο».

πετεινόμυαλος, *—η, —ο*· δημοτ., ποῦ ἔχει τὸ μυαλὸ τοῦ πετεινοῦ, ἀλαφρόμυαλος, κοῦφος, ἀνόητος, ἄλλως *κοκορόμυαλος*.

πετεινός, *—ή, —όν*· ὁ πετόμενος, ὁ πετῶν, πτηνός: «τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ»· || *πετεινὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ., τὸ ἄρρεν τῆς ὄρνιθος, ὁ ἀλέκτωρ, κόκορας: «πετεινὸς νυχᾶτος, νυχοποδαρᾶτος», παροιμ.: «ὅπου λαλοῦν πολλοὶ πετεινοὶ ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ»· || «πετεινὸς τοῦ ὅπλου» ἡ σφῦρα.

—*[Ζῳολ.]* Βλ. λ. *ἀλέκτωρ*.

—*[Βοτ.]* Κοινὴ ἐν Κύπρῳ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μήκων ἡ ροιάς* (βλ. λ.).

«Πετεινός». Σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐν Σύρῳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 18 Μαΐου 1880.

Πετεινὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χιονίστρας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 609. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χορόζλοῦ*.

—**Πετεινὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Λέσβου (πλάτ. 39° 16' 30" Β., μῆκ. 25° 53' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mitylени island) μεταξὺ τῶν Ντομοὺζ μπουρνοῦ καὶ Φίλικα Τασσί, εἰς 4 ²/₈ μιλ. ΒΑ. τοῦ φάρου Σιγρίου. Εἶναι ἀκρώρεια τοῦ ὄρους Ὄρδυμνος, ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Σερίφου (πλάτ. 37° 11' ½ Β., μῆκ. 24° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho island, εἰς ὃν ἀνώνυμον), βορειοανατολικὴ τῆς νήσου ἄκρα, ὀνομαζομένη καὶ *Παναγία*. —3) Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (ὑπὸ τῶν ἐντοπίων *Πητινός*: πλάτ. 37° 31' 05" Β., μῆκ. 26° 02' 20" Β., χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nikaria island, εἰς ὃν ἀνώνυμον), 2 μιλ. Α. τοῦ φάρου Πάππα. Ἐπιστέφεται ὑπὸ ἐρημοκκλησίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Σ. Ε. Λ.

Πετεινός, *Βασίλειος*. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς (βλ. λ. *Βασίλειος* Πετεινός, τόμ. ΣΤ', σ. 777 β').

Πετεινοχώριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν Βαθὺν Κόλπον (Μπουγιοὺκ-ντερὲ) καὶ ὀλίγον πέραν τοῦ χωρίου Πύργος (Μπουργκὰζ) ἐπὶ ὡραίου λόφου, ὀνομαστὸν διὰ τοὺς λουτῆράς του. Κάτ. 200 περίπου. Ν. Σ. Λ.

Πετελλίδης. Κρὴς ἱστορικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κνωσῷ τὸν Γ' ἢ Δ' π. Χ. αἰῶνα. Οὐδὲν ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διεσώθη. ΕΡ. Μ.

Πετὲν (Petèn) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γουατεμάλας. Ἔχει ἔκτασιν 36.033 χλμ. Κάτ. 7.820. Πρωτεύουσα ἡ *Φλόρες*. Γ. Ι. Β.

Πετενισσὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Γαλατίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V. 4, 5) παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Λυκαονίας. Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XII, 568) καλεῖται *Πιτνισσός*, ὑπὸ δὲ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου *Πίτνισσα*. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πητίνησος*, ὡς μία τῶν ἐννέα πόλεων τῆς Γαλατίας Σαλουταρίας, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Πεσσινοῦντος. Ἀκαθόριστος ταυτότης. Α. Θ. Σ.

Πετὲρ (Peter), ***Κάρολος - Εὐτύχιος - Μιχαήλ***. Γάλλος ἰατρὸς (1824—1893). Τῷ 1877 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς, μετὰ ἓν δὲ ἔτος μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ἔγραψε: «Des lésions bronchiques et pulmonaires dans le croup», «La tuberculisation en général» (1866) κτλ. Ἐπίσης ἐξέδωκε τρίτομον σύγγραμμα: «Ἰατρικὴ κλινική» (1873), «Νόσοι καρδίας καὶ ἀορτῆς» (1877) καὶ «Διφθερῖτις» (1878), βραβευθέντα ὑπὸ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς, καὶ μετέφρασε ξένα συγγράμματα. Ο. Ρ.

Πέτερα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον μικρασιατικὸν τῆς χερσονήσου τῆς Μύνδου (πλάτ. 36° 57' 30" Β., μῆκ. 27° 20' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi). Σχηματίζει μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Κοὺμ-μπουρνοῦ τῆς Κῶ (ἀρχ. Σκανδαρία ἄκρα) τὸ στόμιον τοῦ διαύλου της. Εἶναι ἡ *Ἀστυπάλαια ἄκρα* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πέτερβαραντ *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ φρούριον τῆς Νοτιοσλαυΐας (βλ. λ. *Πετροβάραντιν*).

«Πέτερελ». Μικρὰ ἡμιολία ἥτις εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ εἰς Κέρκυραν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν πλοίων τοῦ στόλου καὶ μετεσκευάσθη εἰς θαλαμηγὸν τοῦ βασιλέως. Ἐν τέλει κατέληξεν εἰς βοηθητικὸν πλοῖον, μετονομασθὲν εἰς «Σαπφώ». Σ. Ε. Λ.

Πέτερμαν (Petermann). —1) ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς γεωγράφος καὶ χαρτογράφος (1822—1878). Εἰργάσθη εἰς τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον Πέρτες ἐν Γκότα, ὅπου ἵδρυσε τὴν ἐπιθεώρησιν «Ἀνακοινώσεις τοῦ Πέτερμαν», τὸ ἐπὶ δεκαετηρίδας σημαντικώτερον ὄργανον τῶν γεωγράφων. Πάμπολλοι χάρται φέρουσι τὸ ὄνομά του, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ μαθητῶν του. Οἱ σημαντικώτεροι τῶν χαρτῶν τούτων εἶναι: «Χάρτης τῆς φυσικῆς γεωγραφίας» (1849), «Χάρται τῆς ἔνδον Ἀφρικῆς» (κλῖμαξ 1:2 000.000, χάρται 10) κ. ἄ.

—2) ***Ἰούλιος - Ἑρρῖκος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1801—1876). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ καὶ πρόξενος ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἔγραψεν ἐπιτόμους γραμματικὰς τῶν σπουδαιοτέρων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, καὶ ἰδίως γραμματικὰς τῆς ἀραβικῆς, χαλδαϊκῆς καὶ σαμαρειτικῆς γλώσσης. Γ. Ι. Β.

Πετερόα (Peteroa) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειῶδες ὄρος τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἄνδεων, ἐν Ἀργεντινῇ, ὕψους 3.635 μ. Ὁ κρατὴρ τοῦ ἐσβεσμένου τούτου ἡφαιστείου ἔχει διάμετρον 2 χλμ. ἡ τελευταία δ' ἔκρηξις αὐτοῦ ἐγένετο τὴν 3 Δεκεμβρίου 1762. Γ. Ι. Β.

Πέτερς (Peters) Μέγας ἐκδοτικὸς μουσικὸς οἶκος τῆς Λειψίας, ἱδρυθεὶς τῷ 1814 παρὰ τοῦ *Καρόλου-Φρειδερίκου Πέτερς* (1772—1827). Οὗτος ἠγόρασε τῷ 1814 τὸ ὑπὸ τοῦ Φ. Χόφμαϊστερ ἱδρυθὲν (1800) μουσικοβιβλιοπωλεῖον ἐν Λειψίᾳ, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε φέρει τὴν ἐπωνυμίαν «Κ. Φ. Πέτερς». Ὁ οἶκος τῷ 1880 περιῆλθεν εἰς τὸν Μὰξ Ἀβραὰμ καὶ ἀπὸ τοῦ 1901 εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ἑρρῖκον Χίνριχσεν. Αἱ «ἐκδόσεις Πέτερς» περιλαμβάνουν μουσικὰ ἔργα κλασσικῶν μουσικῶν καὶ θεωροῦνται αἱ τελειότεραι καὶ ἀκριβέστεραι μουσικαὶ ἐκδόσεις. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς δὲ τῶν εὐώνων μουσικῶν ἐκδόσεων ὁ οἶκος οὗτος ἔλαβε τεραστίαν ἐξάπλωσιν καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν ἐκλαΐκευσιν τῆς μουσικῆς. Ὁ οἶκος Πέτερς ἔχει ἀπὸ τοῦ 1893 μεγάλην δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἀνοικτὴν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ σπουδάσωσι μουσικήν, ἐκδίδει δὲ τακτικῶς ἐπετηρίδας. Γ. Σ.

— **Πέτερς** (Peters), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἐξερευνητὴς (1856—1918). Ἐσπούδασεν ἐν Γοττίγγῃ, Τυβίγγῃ καὶ Βερολίνῳ. Τῷ 1884 ἵδρυσεν ἑταιρείαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐπεκτάσεως τῶν γερμανικῶν ἀποικιῶν. Μετέβη μετὰ τοῦ Γιοῦλκε καὶ τοῦ κόμιτος Ἰωακεὶμ Πφάϊλ εἰς Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ συνῆψεν ἐξ ὀνόματος τῆς ἑταιρείας συμβόλαια ἐκχωρήσεως περιφερειῶν μετὰ ἰθαγενῶν ἀρχηγῶν. Τῷ 1885, ἐπανελθὼν εἰς Βερολῖνον, ἵδρυσε τὴν γερμανικὴν ἑταιρείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1888 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἀποστολῆς, ἥτις ἐξεκίνησεν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ Πέτερς τῷ 1890 ἔφθασεν εἰς Οὐγκάντα καὶ συνῆψε μετὰ τοῦ ἰθαγενοῦς βασιλέως αὐτῆς ἐπωφελῆ διὰ τὴν Γερμανίαν σύμβασιν. Ἡ σύμβασις αὕτη ἐματαιώθη κατόπιν ἀγγλογερμανικῆς συμφωνίας, δι' ἧς ἡ Οὐγκάντα ἀνεγνωρίσθη νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἀγγλικῆς ἐπιρροῆς. Τῷ 1891 κατῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν ὡς ὕπατος ἁρμοστὴς τῆς περιφερείας Κιλιμάντζαρο. Τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος ἀνεκλήθη λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς αὐστηρότητός του πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς. Τῷ 1899 μετέβη πάλιν εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἔνθα ἐξηρεύνησε τὴν περιφέρειαν Φουρὰ καὶ τὴν χώραν Μακομπέ. Ἐκεῖ ἀνεκάλυψεν ἐρείπια ἀρχαίων πόλεων καὶ ἐγκαταλελειμμένων μεταλλείων χρυσοῦ. Ἐξέδωκεν: «Εἰς τὴν χώραν τοῦ χρυσοῦ τῆς ἀρχαιότητος» (1902), «Ἀφρικανικαὶ κεφαλαὶ» (1915). Γ. Ι. Β.

— **Πέτερς** (Peters), ***Κάρολος - Φρειδερῖκος - Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Πουλκόβᾳ τῷ 1844 καὶ ἀποθανὼν ἐν Καινιξβέργῃ τῷ 1894. Ἐσπούδασεν ἐν Κιέλῳ, Βερολίνῳ καὶ Μονάχῳ, ἀκολούθως δὲ διωρίσθη παρατηρητὴς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Ἀμβούργου (1867). Μετὰ ἓν ἔτος ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Ἄλτονας καὶ κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἱδρύματος τούτου εἰς Κίελον διωρίσθη ἐκεῖ τῷ 1872 ἀστρονόμος. Τῷ 1882 τῷ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ναυτικοῦ ἀστεροσκοπείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγίνετο ἡ ρύθμισις τῶν ναυτικῶν χρονομέτρων καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ 1888 ἐχρημάτισε διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Καινιξβέργης. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: παρατηρήσεις κομιτῶν, μεσημβριναὶ παρατηρήσεις πρὸς μελέτην τῆς πορείας τῶν χρονομέτρων καὶ ἐκκρεμῶν, ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ μαγνητισμοῦ καὶ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ναυτικῶν χρονομέτρων, μετρήσεις γεωγραφικῶν πλατῶν κτλ. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν, ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ἀστρονομικοὶ πίνακες καὶ τύποι» (Ἀμβοῦργον 1871), «Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες» (Πράγα καὶ Λειψία 1883) κτλ. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Πέτερσεν (Petersen), ***Βάλτερος***. Γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Βίσμαρκ, τοῦ στρατηγοῦ φὸν ντὲρ Πλάνιτς, πολλῶν κυριῶν τῆς γερμανικῆς ἀριστοκρατίας κλπ. Γ. Ι. Β.

Πέτερσεν (Petersen), ***Εὐγένιος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1919. Διδάκτωρ τῶν πανεπιστημίων Κιέλου καὶ Βιέννης, παρέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ 1873, ὁπότε διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Dorpat. Τῷ 1880, ἐντολῇ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ἀνέλαβεν ἐπιστημονικὴν περιοδείαν εἰς Μικρασίαν καὶ Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1885, ὁπότε διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ ἀργότερον ὡς τοιοῦτος τοῦ ἐν Ρώμῃ γερμανικοῦ ἰνστιτούτου. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων τοῦ Πέτερσεν εἶναι: «Ara Pacis Augustæ» (Wien 1902), «Vom alten Rom.» (Leipzig 1904), «Ein Werk der Panainos» (Leipzig 1905), «Die Burgtempel der Athena» (Berlin 1907, Athen. Leipzig 1908), «Die Attische Tragödie als Bild und Bühnenkunst» (Bonn 1915), «Rhythmus» (Berlin 1917), «Religion, oder Mythologie, Theologie und Gottesverehrung der Griechen», «Ursprung und Auslegung der heiligen Rechts κλπ.», «Kritische Bewerkungen zur ältester Geschichte der griechischen Kunst», «Die Kunst des Phidias am Parthenon und zu Olympia», «Reisen in Lykien, Milyas und Kibyratis» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Luschan). Β. Δ. Θ.

— **Πέτερσεν** (Petersen), ***Ἰωάννης - Γουλιέλμος***. Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1649 ἐν Ὀσναμπρουκ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1727 ἐν Μαγδεμβούργῳ. Ἐχρημάτισεν ἐφημέριος ἐν Ἀννοβέρῳ καὶ ἀρχιπρεσβύτερος ἐν Lubeck. Προσληφθεὶς ὡς ἱεροκήρυξ ἐν Lunebourg, κατηγορήθη ὡς χιλιαστὴς καὶ ὡς θεωρῶν πάντα τὰ θρησκεύματα ἐξ ἴσου καλά. Ἀναγκασθεὶς ὡς ἐκ τούτου νὰ παραιτηθῇ τῆς ὑπηρεσίας, ἀπεσύρθη εἴς τι χωρίον καὶ ἐκεῖ συγγράφων καὶ κηρύττων διέδιδε τὰς δοξασίας του, βοηθούμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς λογίας γυναικός του. Ἐξέδωκε πολλὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἔργα καὶ ἰδίᾳ τῶν προφητῶν καὶ αὐτοβιογραφίαν του. Ε. Γ. Π.

— **Πέτερσεν** (Petersen), ***Ματθίας***. Δανὸς φιλόλογος καὶ ἱστορικὸς συγγραφεὺς (1791—1862). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Κοπεγχάγῃ. Ἔργα αὐτοῦ εἶ-

Digitized by Google

ναι τὰ ἑξῆς: «Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς δανικῆς φιλολογίας» (1860—1864, ἔκδ. 2α 1867—1871, τ. 5), «Ἡ βόρειος μυθολογία» (ἔκδ. 2α 1859), «Ἡ ἱστορία τῆς δανικῆς, νορβηγικῆς καὶ σουηδικῆς γλώσσης» (1829—1830 τόμ. 2). Μετὰ θάνατον ἐξεδόθη «Συλλογὴ μικροτέρων μελετῶν» του (1870—1874 τόμ. 4). Γ. Ι. Β.

— **Πέτερσεν** (Petersen), ***Χριστιανὸς-Φερδινάνδος.*** Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1845. Τῷ 1874 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν Κιέλῳ καὶ διευθυντὴς τοῦ αὐτόθι νοσοκομείου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Τῷ 1884 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς πανεπιστημιακῆς χειρουργικῆς πολυκλινικῆς, ἣν οὗτος εἶχεν ἱδρύσει. Αἱ χειρουργικαί του ἐργασίαι ἀφορῶσι τὰ ὀστᾶ, τὴν θεραπείαν τῶν τραυμάτων, τὰς λιθοτομίας κλ. Διὰ τὰς κυστιοτομίας εἰσηγήθη ἐλαστικὴν σφαῖραν ἐπὶ μακρὸν χρησιμοποιηθεῖσαν καὶ φερομένην ὑπὸ τὸ ὄνομά του, ἥτις εὐοδουμένη ἐν τῷ ὀρθῷ πληροῦται ὕδατος πρὸς ἀνύψωσιν τῆς οὐροδόχου κύστεως. Ο. Ρ.

Πέτερσκα ***λίμνη,*** ἢ ***λίμνη Πετρῶν*** *[Γεωγρ.].* Μικρὰ λίμνη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας πρὸς Β. τοῦ Ἀμυνταίου (Σόροβιτς), εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ χωρίον Πέτρες (πρώην Πέτερσκον), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Εἶναι ἀβαθὴς (μέγιστον βάθος 2 $^1/_2$ μέτρων) καὶ πλήρης ἰχθύων. Ι. Σ. Σ.

Πέτερσκον *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πέτρες* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Πέτερσμπουργκ (Petersburg) *[Γεωγρ.].* Μέχρι τοῦ 1914 ὀνομασία ἐπίσημος τῆς *Πετρουπόλεως* (βλ. λ.).

—**Πέτερσμπουργκ** (Petersburg, πρόφ. *Πήτερσμπεργκ*) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (πολιτεία Βιργινίας), κειμένη ἐπὶ τῶν καταρρακτῶν τοῦ Ἀππομάτοξ, ὅστις ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου γίνεται πλωτός. Κάτ. (1920) 31.002. Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμόν, μεγάλα ὑδροκίνητα ἐργοστάσια. καπνοβιομηχανίαν, βαμβακουργίαν, μεταξουργίαν, μηχανουργίαν καὶ ξυλουργίαν. Ἔχει ἀνωτάτην σχολὴν Μαύρων. Π. Ν. Π.

Πέτερσον (Peterson), ***Φρειδερῖκος.*** Ἀμερικανὸς ψυχίατρος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Τῷ 1903 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Κολομβίας. Ἔγραψε: «The Psychologie of the Idiot» (1896) καὶ σύγγραμμα φρενικῶν νόσων (1899—1911), ἰατροδικαστικῆς καὶ τοξικολογίας (1903) κλπ. Ο. Ρ.

Πέτερχοφ (Peterhof, *ρωσ. Πετεργκὸφ*) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας, ἐν τῷ αὐτονόμῳ ἐδάφει τοῦ Λένινγκραντ, Δ. ΝΔ. αὐτοῦ. Κάτ. (1926) 8.925. Κεῖται ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Κρονστάνδης καὶ ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Λένινγκραντ—Ὀράνιενμπαουμ, διαιρεῖται δὲ εἰς τὸ *Παλαιὸν Πέτερχοφ,* ἀποτελούμενον ἐκ συστήματος τσαρικῶν θερέτρων (ἐπὶ τῆς ἀκτῆς) καὶ τὸ ΝΑ. αὐτοῦ *Νέον Πέτερχοφ.* Τὸ κέντρον τοῦ πρώτου κατέχουν αἱ «Ρωσικαὶ Βερσαλλίαι» ἢ «Μέγα ἀνάκτορον», ἱδρυθὲν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἀνακτόρων τῶν Βερσαλλιῶν διὰ Πέτρον τὸν Μεγάλον παρὰ τοῦ Leblond τῷ 1711—1717, μεγεθυνθὲν δὲ παρὰ τῆς Αἰκατερίνης Β' καὶ ἄλλων μοναρχῶν· ἐκ τῶν αἰθουσῶν του ἐξέχουν ἡ τῆς πινακοθήκης καὶ τὸ γραφεῖον ἐργασίας τοῦ Μεγάλου Πέτρου. ΒΑ. τοῦ ἀνακτόρου κεῖται τὸ παράκτιον μικρὸν ἀνάκτορον «Μονπλαιζίρ», ἀτομικὴ κατοικία τοῦ Μεγάλου Πέτρου, τούτου Α. ἡ «Ἀλεξάνδρεια», ΝΔ. δὲ τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου τὸ ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Β' ἱδρυθὲν «Ἀγγλικὸν ἀνάκτορον». Ἐκ τῶν ὡραιοτάτων πάρκων τοῦ παλαιοῦ Πέτερχοφ ἐξέχουν τὸ Ν. καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου μικρὸν πάρκον, τὸ παράκτιον «κάτω πάρκον», τὸ «πάρκον τῆς Ἀλεξάνδρας», τὸ «ἀγγλικὸν πάρκον», μετὰ θαυμασίων τεχνητῶν λιμνῶν καὶ νησίδων, τὸ Ν. αὐτοῦ «ἄνω πάρκον», κ. ἄ., ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν μνημείων τὸ «Μάρλυ» καὶ «Ἐρμιτάζ», τὸ «Μπελβεντέρε», τὰ νοσοκομεῖα, οἱ πρώην τσαρικοὶ στάβλοι, κ. ἄ. Ἐξέχουσαι ἐπίσης εἶναι αἱ μνημειώδεις κρῆναι τοῦ Πέτερχοφ, ὧν κύριαι αἱ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, ἡ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἡ τῶν Πυραμίδων. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὑπάρχουν τρεῖς ὡραῖοι μῶλοι μετὰ θαλασσίων λουτρῶν, ὧν ὁ ἀνατολικὸς ἔχει ὡραῖον κλειστὸν ἀγκυροβόλιον μετὰ φάρου, συνδεόμενον διὰ θαλασσίας γραμμῆς μὲ τὴν Κρονστάνδην (7 μίλια) καὶ Λένινγκραντ (13 μίλια). Ἅπαν τὸ ἀνωτέρω ἀνακτορικὸν σύμπλεγμα ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἔχει κηρυχθῇ ἐθνικὸν μουσεῖον. Ἐκ τῶν βιομηχανιῶν τοῦ Πέτερχοφ ἀξιόλογοι εἶναι ἡ ἐπεξεργασία πολυτίμων λίθων καὶ ἡ κατασκευὴ γεωργικῶν ἐργαλείων, ἐκ δὲ τῶν ἱδρυμάτων του αἱ πρότυποι τέως τσαρικαὶ φυτεῖαι καὶ τὸ ἰνστιτοῦτον φυσικῆς ἱστορίας, ἱδρυθὲν τῷ 1920 ἐν τῷ πρὸς Δ. προαστείῳ Σεργιέφκα. —Π.

Πετέσουκις. Μυθικὸς φαραὼ ἀλλ' ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Φυσ. Ἱστορ. XXXVI 15) ὡς ὁ κατακτητὴς τῆς Μοίριδος. Γ. Λ. Α.

Πέτεφι (Petöfi), ***Σάνδωρ.*** Οὖγγρος ποιητὴς (βλ. λ. ***Πέταιφι*** Σάνδωρ).

Πετεφρῆς (=δῶρον τοῦ Ρᾶ) *[Βιβλ.].* —1) Ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τοῦ φαραώ, εἰς ὃν οἱ Μαδιανῖται ἔμποροι μετεπώλησαν τὸν Ἰωσήφ. Ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' θεωρεῖται ὡς «ἀρχιμάγειρος», ὑπὸ πολλῶν δὲ νεωτέρων ὡς «ἀρχιδήμιος» ἢ «ἀρχισωματοφύλαξ» κτλ. Κατ' ἀρχὰς ηὐνόησεν οὗτος τὸν Ἰωσήφ, ὃν καὶ κατέστησεν ἀρχιοικονόμον του. Ἔπειτα δ' ὅμως, ὅτε διέβαλεν αὐτὸν ἡ σύζυγός του, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀπέκρουσε τὰς ἀνηθίκους προτάσεις της, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν (Γενέσεως λθ' 1—20). Ἡ βιβλικὴ αὕτη διήγησις περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Ἰωσὴφ μετὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Πετεφρῆ, περὶ τῆς ἱστορικότητος τῆς ὁποίας διετυπώθησαν ὑπὸ νεωτέρων λογίων ἀμφιβολίαι, προσαρμόζεται ἄριστα πρὸς τὸ πλαίσιον τοῦ φωτὸς τῶν νεωτέρων αἰγυπτιακῶν μνημείων. Αἱ ὁμοιότητες δὲ ἃς ἐμφανίζει ἡ διήγησις αὕτη πρὸς τὴν πρό τινων ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ παπύρου ἀνευρεθεῖσαν (αἱ ἀνομοιότητες εἶναι μεγαλύτεραι), ἐνισχύουσι τὴν γνώμην περὶ μεγάλης οἰκειότητος τοῦ βιβλικοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν παλαιὸν αἰγυπτιακὸν βίον.

— 2) Ἱερεὺς τῆς Ἡλιουπόλεως, οὗ τὴν θυγατέρα Ἀσενὲθ ἔδωκεν ὁ φαραὼ εἰς τὸν Ἰωσὴφ ὡς γυναῖκα (Γενεσ. μα' 45). [*Horovitz,* «Die Josephserzählung» (1921).] Π. Ι. Μ.

πετέχεια *[Δερματολ.].* Ὀνομασία διὰ τὰς αἱμορραγικὰς κηλῖδας, αἱ ὁποῖαι ἄνευ τραυματικῆς τινος ἀφορμῆς ἀναφαίνονται ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ ἔχουσι τὸ μέγεθος φακῆς καὶ ἀναπτύσσονται συνήθως περὶ τὸ στόμιον τῆς τριχός. Αὗται δὲν ἐξαφανίζονται κατόπιν πιέσεως διὰ τοῦ δακτύλου ἢ τῆς ὑέλου, κατὰ δὲ τὴν ἀπορρόφησίν των λαμβάνουσι διάφορα χρώματα. Αἱ πετέχειαι ἀπαντῶσιν εἰς τὰς αἱμορραγικὰς μορφὰς ἐρυθημάτων, ἰδίᾳ εἰς τὰς τῆς συμπτωματικῆς καὶ ἰδιοπαθοῦς πορφύρας καὶ κατὰ τὴν διαδρομὴν ὀστρακιᾶς, πανώλους κλπ. Κ. Κ. Κ.—Σ. Β.

Πετεὼν *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαιοτάτη κώμη τῆς Βοιωτίας, γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων (Ἰλιάδ. Β 500) κειμένη Α. τῆς λίμνης Ὑλίκης, «τῆς Θηβαΐδος ἐγγὺς τῆς ἐπ' Ἀνθηδόνα ὁδοῦ» (*Στράβ.* IX, 410). Α. Θ. Σ.

Πετεὼς *[Μυθολ.].* Υἱὸς τοῦ Ὀρνεοῦ, πατὴρ τοῦ Μενεσθέως. Ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἰγέως ἐξ Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Φωκίδα μετὰ πολλῶν Ἀθηναίων, ὅπου ἵδρυσε τὴν πόλιν Στεῖριν (*Παυσ.* X, 35,8). Α. Θ. Σ.

Πέτζβαλ (Petzval), ***Ἰωσήφ.*** Οὖγγρος μαθηματικὸς καὶ φυσικὸς (1807—1891). Ἐσπούδασε μηχανικὸς ἐν Βουδαπέστῃ, τῷ δὲ 1835 ἐγένετο καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης, διατελέσας ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1837—1877 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης. Ἐξέδωκε τὸ δίτομον «Ἡ ὁλοκλήρωσις τῶν γραμμικῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων» (Βιέννη 1853—1859). Τῷ 1840 κατεσκεύασε τὸν πρῶτον φωτογραφικὸν φακὸν διὰ τὸν ὀπτικὸν οἶκον Voigtlander τῆς Βιέννης, διὰ τοῦ ὁποίου καθίστατο δυνατὴ ἡ λῆψις φωτογραφιῶν ἐντὸς 1''. Τὸ χειρόγραφον ἐπὶ τῶν διοπτρικῶν του ἐρευνῶν ἀπωλέσθη. Τῷ 1904 καὶ 1905 ἐν τῇ «Zeitschrift fur Mathematik und Physik) (τ. 50 καὶ 51) τῆς Λειψίας ἐξεδόθησαν δύο ἀνέκδοτα χειρόγραφά του, ἤτοι «Theorie der Störungen der Stützlinien» καὶ «Theorie der Tonsysteme». Η. Π. Γ.

Πετζὲρ (Pezzer), ***Μιχαὴλ ντὲ —.*** Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1853. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις εἰσηγήθη τῷ 1891 τὴν κατασκευὴν *μονίμου καθετῆρος* τῆς κύστεως ἐξ ἐρυθροῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως, οὗτινος τὸ κογχωτὸν κυστικὸν ἄκρον φέρει δύο στόμια προκειμένου περὶ καθετηρισμοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἓν διὰ τὰς γυναῖκας. Ὁ καθετὴρ οὗτος, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη νὰ παραμείνῃ μονίμως ἐν τῇ κύστει πρὸς ἐκροὴν τῶν οὔρων, εὐοδιάζεται ἐν ταύτῃ ὁμοῦ μετὰ τοῦ μεταλλικοῦ στειλεοῦ εἰσαγομένου ἐν τούτῳ πρὸς ἔκτασιν καὶ εὐθείασιν τοῦ πεπλατυσμένου κυστικοῦ ἄκρου του. Μετὰ τὴν εἰσαγωγήν του ἐν τῇ κύστει ἀφαιρεῖται ἐξ αὐτοῦ ὁ στειλεός, οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ εὐθειασθέντος ἄκρου του εἰς τὸ ἀρχικῶς πεπλατυσμένον του σχῆμα, ὁ καθετὴρ συγκρατεῖται ἐν τῇ θέσει του καὶ δὲν ἐκφεύγει τῆς κύστεως. Ο. Ρ.

Πετζετάκης, *Μιχαήλ.* Ἕλλην ὑγιεινολόγος, γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ τῷ 1890. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Λυῶνος (1916), οὗτινος ἀνηγορεύθη διδάκτωρ μὲ τὴν διατριβήν: «De la fibrillation cardiaque d'origine nerveuse» (Λυὼν 1915). Τῷ 1930 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἠσχολήθη μὲ τὰς ἀρρυθμίας, ἐκτάκτους συστολάς, βραδυκαρδίας, τὰ ζητήματα τῆς παλινδρόμου ἀγωγιμότητος τοῦ καρδιακοῦ μυὸς καὶ τῆς διὰ νευρικῆς ὁδοῦ παραγωγῆς τοῦ τρόμου τῆς καρδίας, τοῦ νευροφυτικοῦ συστήματος, τῆς ἀμοιβαδώσεως, τῆς αἰγυπτιακῆς σπληνομεγαλίας, τὴν πρόγνωσιν ἐπὶ τῆς φυματιάσεως διὰ τῆς ἰωδιαντιδράσεως, τῆς ἀντιδρόσεως τοῦ ὑπεζωκότος καὶ ἰδίᾳ τῆς πλευρικῆς ἠωζινοφιλίας κλπ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν καταλέγονται: «Étude expérimentale sur les voies centrifuges du reflexe oculo-cardiaque» (1914), «L'adoréaction» (1917), «Production expérimentale d'extrasystoles ventriculaires rétrogrades» κλπ., συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Morat, «Sur l'origine parasitaire de certaines splénomégalies» (1925), «Nouveau moyen d' exploration du système végétatif». Ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἰατρικὴν ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων (1925), «Πειραματικὴ παραγωγὴ ἰκτερο-αἱμορραγικῆς σπειροχαιτώσεως» (19..) καὶ ἄλλα. Ο. Ρ.

Πετηλία (Petelia), ἢ ***Πετηλλία,*** καὶ ***Πετιλ...*** *['Αρχ. Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Βρεττίῳ, κτίσμα τοῦ Φιλοκτήτου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λιβίου. —2) Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λευκανίᾳ, ἡ νῦν *Στρόνγκολι.* Ν. Σ.

Πετὶ (Petit), ***Ἐδουάρδος.*** Γάλλος δημοσιογράφος καὶ παιδαγωγὸς (1858—1917). Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ, γράψας πλεῖστα σχολικὰ καὶ παιδαγωγικὰ βιβλία καὶ συνεργασθεὶς εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως» (191.), «Οἱ γονεῖς, οἱ διδάσκαλοι, οἱ μαθηταί», «Τὸ νεώτερον σχολεῖον» κ.τ.λ. Τὰ περισσότερα τῶν ἔργων του ἐβραβεύθησαν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μ. Σ.

— **Πετὶ** (Petit), ***Ἰωάννης-Λουδοβῖκος.*** Διάσημος Γάλλος χειρουργὸς (1674—1750). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, ἔνθα κατόπιν μακρῶν καὶ σοβαρῶν μελετῶν ἀνηγορεύθη τῷ 1700 διδάσκαλος-χειρουργός. Ἤρξατο τότε ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς ἰατρικῆς δημοσίων μαθημάτων ἀνατομικῆς καὶ χειρουργικῆς, εἰς ἃ συνέρρεον οἱ πλεῖστοι τῶν διακριθέντων κατόπιν ἰατρῶν καὶ χειρουργῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐξέδωκε τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον: «L'art de guérir les maladies des os, où l'on traite des luxations et des fractures etc.» (1870, εἰς 2 τόμ.), ὅπερ ἔσχεν ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις καὶ μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1715 ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, βραδύτερον τῆς ἐν Λονδίνῳ «Βασιλικῆς Ἑταιρείας» καὶ τῷ 1731 διευθυντὴς τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς χειρουργικῆς. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ περιοδικὰ τῶν ἀνωτέρω ἀκαδημιῶν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ De Lesne τὸ ἔργον του «Traité des maladies chirurgicales et des opérations qui leur conviennent» (1774—1790), παραμεῖναν κλασσικὸν εἰς τὸ εἶδός του. Ὁ Πετί, παρὰ τὰς δριμείας ἐπιθέσεις τῶν συναδέλφων του, κινουμένων ἐκ φθόνου, κατέστη διάσημος, ἡ δὲ φήμη του ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος του. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ τελειοτέρα θεραπεία τῶν *δακρυϊκῶν συριγγίων,* ἡ ***διάσχισις*** τοῦ *Ἀχιλλείου τένοντος,* ἡ ***ῥῆξις τῶν ὀστῶν,*** αἱ *ἀνατρήσεις τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως,* ἡ ***κηλοτομία*** *ἄνευ διανοίξεως τοῦ κωλικοῦ σάκκου* καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἐγχειρήσεις. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἡ ὀσφυϊκὴ κήλη ὠνομάσθη ***κήλη τοῦ Petit.*** Ὡσαύτως ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐκλήθησαν δύο συσκευαί, ὧν ἡ μία ἐχρησίμευε πρὸς συνάφειαν τῶν δύο ἄκρων τοῦ τμηθέντος Ἀχιλλείου τένοντος, ἡ δὲ ἑτέρα πρὸς συνεχῆ πίεσιν μεγάλων ἀρτηριῶν.

Πετίτειον τρίγωνον. Μικρόν τι ὀσφυϊκὸν τρίγωνον, οὗτινος ἡ βάσις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς εἰλεακῆς ἀκάνθης, τὸ ἔσω μέρος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ χείλους τοῦ μεγάλου ραχιαίου μυὸς καὶ τὸ ἔξω ἐκ τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ μεγάλου λοξοῦ μυός. Ο. Ρ.

—**Πετὶ** (Petit), ***Λουδοβῖκος.*** Γάλλος λόγιος καὶ θεολόγος (1868—1927). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς σεμιναρίοις τῆς Ρώμης, ὁπόθεν ἀποφοιτήσας ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 1891 καὶ ἐπὶ μικρὸν ὑπηρετήσας ὡς τοιοῦτος, ἀπεστάλη τῷ 1895 ὡς διευθυντὴς τῆς ἐν Χαλκηδόνι (Καδῆ-κιοϊ τῆς Κωνσταντινουπόλεως) σχολῆς τῶν Ἀσσομψιονίστ (μονὴ τῶν Αὐγουστίνων). Εὐδοκίμως τὰ γράμματα, τὴν ἱστορίαν, τὴν θεολογίαν καλλιεργῶν, ἵδρυσε τῷ 1897 τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν «Οἱ ἦχοι τῆς Ἀνατολῆς», ἐν ᾧ πλὴν τῶν βυζαντικῶν σπουδῶν, ἐδημοσιεύοντο καὶ ἄρθρα περὶ τῆς συγχρόνου κινήσεως πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς τε Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ τῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ σκοπῷ προπαγανδιστικῷ. Ἡ παπικὴ Ἐκκλησία, τιμῶσα τὸ ἔργον τοῦ Πετὶ προήγαγεν αὐτὸν τῷ 1912 εἰς ἀρχιεπίσκοπον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὑπηρετήσας μέχρι τοῦ 1926 παρῃτήθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Ρώμην ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον τοῦ ἐπισκόπου Κορίνθου προσεκολλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν «Πρακτικῶν τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ» (1869—1870), ἥτις ἐδογμάτισε τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα. Ὁ Πετὶ μετ' ἀξιοθαυμάστου φιλοπονίας εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς ἰδίᾳ ἀσχολούμενος, ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν ἄρθρων σχετικῶν πρὸς τὰς μελέτας του εἰς τὰ περιοδικὰ «Échο d' Orient» «Revue de l'Orient chrétien» «Analecta Bollandiana» «Bulletin de l' Institut Russe de Constantinople», «Byzantinische Zeitschrift», «Vizantijskij Vremennik», «Patrologia Orientalis», εἰς τὰ λε...

Digitized by Google

κὰ «Dictionnaire de théologie catholique», «Dictionnaire d' archéologie chretienne et de liturgie», «The Catholic Encyclopedia», εἰς τὴν ἐν Mansi «Sacrorum Conciliorum amplissima Collectio continuata», τὴν «Bibliographie des Acoluthies grecques» ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1926 καὶ τὸ μνημειῶδες ἔργον του «Τὰ ἅπαντα τοῦ Γεωργίου Σχολαρίου» εἰς 8 τόμους, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Jugie καὶ Σιδερίδου, ὧν τοῦ α' τόμου τὰ τελευταῖα τυπογραφικὰ δοκίμια διορθῶν ἀπέθανε.

Τ. Ε. Ε.

— **Πετὶ** (Petit), ***Σαμουήλ***. Γάλλος ἀνατολιστὴς (1594—1643). Ἐσπούδασεν ἐν Γενεύῃ θεολογίαν, ἑλληνικὴν καὶ ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, κατόπιν δ' ἐγένετο ἐν τῇ γενετείρᾳ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸ κολλέγιον τῶν Τεχνῶν. Ἔγραψε: «Miscellaneorum libri IX» (1630), «Elogae chronologiae» (1632), «Variarum lectionum libri IV» (1633) καὶ τὸ πάντων σπουδαιότερον «Leges atticae» (1635).

Π. Ν. Π.

Πετὶ-Ζουρνὰλ (Le Petit Journal=«Ἡ Μικρὰ Ἐφημερίς»). Γαλλικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη καθ' ἑκάστην ἐν Παρισίοις. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Μωϋσῆ Μιλλὼ τὴν 2 Φεβρουαρίου 1863 καὶ ἀπέβη ἐκ τῶν κυριωτέρων καὶ λαϊκωτέρων ἐφημερίδων τῆς Γαλλίας, κυκλοφοροῦσα καθημερινῶς εἰς ἀριθμὸν φύλλων ὑπερβαίνοντα τὸ ἑκατομμύριον. Τὴν μεγάλην κυκλοφορίαν της καὶ δημοτικότητά της ὀφείλει κυρίως εἰς τὴν συνεργασίαν τοῦ Λεὸ Λεσπέ, ὁ ὁποῖος ἔγραφεν ἐν αὐτῇ χρονογραφήματα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Τιμόθεος Τρὶμ καὶ τοῦ Πονσὸν ντὺ Τερράϊγ, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῇ τὸ μακρότατον μυθιστόρημα «Ροκαμβόλ». Τῷ 1869 ἐγένετο μετοχικὴ ἐφημερίς, βραδύτερον δὲ περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Ἀδόλφον Μιλλώ, Αἰμίλιον ντὲ Ζιραρντέν, Μαρινόνι, Κασσινιὲλ κλπ. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐρνέστου Ζυντὲ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν Δρεϋφοὺς ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τοῦ ἐθνικιστικοῦ κόμματος. Ἀπὸ τοῦ 1889 ἤρχισεν ἐκδιδομένη καὶ ἡ ἑβδομαδιαία ἔγχρωμος ἔκδοσις αὐτῆς (Le Petit Journal illustré), ἀπὸ δὲ τοῦ 1896 τὰ ἕτερα δύο ἑβδομαδιαῖα παραρτήματά της «Ἡ Μικρὰ Γεωργικὴ Ἐφημερίς» (Le Petit Journal agricole) καὶ «Ἡ Μικρὰ Ἐφημερὶς τῆς Νεότητος» (Le Petit Journal de la Jeunesse).

Μ. Δ. Β.

Πετὶ-Κεβιγιὺ (Le Petit Quevilly) *[Γεωγρ.]*. Νοτιοδυτικὸν προάστειον τῆς Ρουάνης ἐν τῷ γαλλικῷ νομῷ τοῦ Κάτω Σηκουάνα. Κάτ. (1921) 17.478. Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ ἔχει μηχανουργεῖα, ἐργοστάσια κόμμεως καὶ χημικῶν ὑλῶν, βυλωστήρια κ. ἄ.

Π. Ν. Π.

Πετίλ(λ)ιος (Petelius). —1) Ἔπαρχος τῆς Ρώμης κατὰ τὸ 181 π. Χ., ὅστις ἀνέγνωσε τὰ ἐν λάρνακι εὑρεθέντα βιβλία τοῦ Νομᾶ Πομπιλίου καὶ κατόπιν ἔκαυσεν αὐτὰ μετὰ γνώμην τῆς Συγκλήτου, εἰς ἣν οὗτος εἰσηγήθη τὸ ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀντιθρησκευτικά. —2) Ὄνομα δύο δημάρχων τῆς Ρώμης, οἵτινες τῷ 145 π. Χ. κατήγγειλαν τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἐπὶ νοσφίσει δημοσίων. Ν.Σ.Λ.

Πετιμεζᾶς, ἢ ***Πετμεζᾶς***. Ὄνομα οἰκογενείας ἁρματολικῆς ἐκ Σουδενῶν τῆς Ἠπείρου, ἥτις ἔδρασε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χρόνους. Οἱ πρόγονοι αὐτῆς ἐκαλοῦντο *Βλάσσηδες*. Εἷς τούτων ἔδρασεν ἐπὶ Μοροζίνη εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνας. Ἐκδιωχθέντες ἐξ Ἠπείρου κατέφυγον εἰς Ὀλυμπίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Σουδενὰ τῶν Καλαβρύτων, ἔνθα διασῴζεται ἔτι ὁ κτισθεὶς τότε οἰκογενειακὸς πύργος. Ἐνταῦθα ἐγκατασταθέντες ἔδρων πλέον ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν *Πετιμεζᾶς*, ἣν ἔλαβον ἐκ φόνου Τούρκου ἥρωος καλουμένου *Πετιμέζη* ὑπὸ μέλους τῆς οἰκογενείας. Ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ μὲ τὸ ὄνομα Πετιμεζᾶς ἀναφερόμενος εἶναι ὁ *Βασίλειος*, φονευθεὶς κατὰ τοὺς ἐν Μάνῃ πολέμους. Κυρίως ὅμως οἱ Πετμεζαῖοι ἐμφανίζονται ἀπὸ τῆς Ὀρλωφικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε εἰς μάχην παρὰ τὴν Βυσωκὰν Καλαβρύτων ἐφονεύθησαν 16 μέλη τῆς οἰκογενείας, ἐν οἷς οἱ *Ἀντώνιος*, *Ἰωάννης*, *Σωτήριος*, *Βασίλειος* καὶ *Γεώργιος*. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι:

—1) ***Ἀθανάσιος***. Υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου (1767—1804). Δεκαετὴς ἀνηρπάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπήχθη εἰς Σμύρνην. Δεκαεξαετής, ἐνθυμούμενος τὴν καταγωγήν του, ἐπιβαίνει πλοίου κρυφίως, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Πελοπόννησον. Πειραταὶ κυριεύουν τὸ πλοῖον καὶ ὁδηγοῦν τοὺς ἐπιβαίνοντας εἰς Λιβύην. Ἐκεῖ, κατόπιν ἀγῶνος εἰς πήδημα, ἐδόθη εἰς τὸν Πετμεζᾶν ὡς ἀμοιβὴ καὶ ἔπαθλον νίκης ἡ ἐλευθερία του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐνέσπειρε τὸν τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες πρὸς ἡσυχίαν των τῷ παρεχώρησαν τὸ ἁρματολίκι Καλαβρύτων-Βοστίτσης, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐξώθουν τοὺς φοβεροὺς Λαλαίους μετὰ τουρκικοῦ στρατοῦ νὰ κυκλώσουν αὐτὸν καὶ τὸν ἐξοντώσουν. Ὁ Πετμεζᾶς πληροφορηθεὶς ταῦτα παρέλαβε τοὺς ἀδελφούς, πλῆθος ἐξαδέλφων καὶ ἄλλους, συγκρουσθεὶς δὲ μετὰ τῶν Λαλαίων κατετρόπωσεν αὐτοὺς καὶ ἐτρομοκράτησε τοὺς Τούρκους. Τῷ 1785 ἀνεδείχθη ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν Καλαβρύτων, μέλος τῆς ἁρματολικῆς τριανδρίας ὑπὸ τὸν Ζαχαριᾶν καὶ ὑπαρχηγὸς αὐτῆς μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Κατά τινα ἀπουσίαν του εἰς Μάνην, οἱ Τοῦρκοι, ἐκ συνεννοήσεως πιθανῶς μετὰ τοῦ προκρίτου Χαραλάμπη, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Πετμεζαίων καὶ ἐφόνευσαν τὸν *Στέφον*, τὸν *Δημήτριον* καὶ ἓξ ἄλλους. Ὁ Ἀθανάσιος Πετμεζᾶς ἐπανελθὼν πολιορκεῖ τὸν Χαραλάμπην μετά τινων Τούρκων εἰς τὸν ἐν Ζαρούχλᾳ πύργον, ὃν κυριεύει καὶ φονεύει πάντας τοὺς ἐγκλεισθέντας ἐν αὐτῷ· οὕτω δ' ἐπεβλήθη ἐκ νέου ἐν τῇ περιφερείᾳ. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ ἀποδίδουν πάλιν τὸ ἁρματολίκι Καλαβρύτων-Βοστίτσης, ἀλλ' ἐπιδιώκοντες πάντοτε τὴν ἐξόντωσίν του ἐπέτυχον τὴν ἔκδοσιν φιρμανίου ἐπικηρύσσοντος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη. Διαφυγόντος εἰς Ζάκυνθον τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ Πετμεζᾶς ἀπομονωθεὶς ἐπολιορκήθη εἰς τὸν ἐν Σουδενοῖς οἰκογενειακὸν πύργον ὑπὸ Τούρκων καὶ ἐντοπίων ὑπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Σκαλτσᾶν. Μόνος ἀντέταξεν ἡρωϊκὴν ἄμυναν, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν διέφευγε διά τινος κρύπτης τοῦ πύργου, ἐπροδόθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἄραβος ὑπηρέτου του· ἡ δὲ κεφαλή του ἀπεστάλη εἰς Τρίπολιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καταδιωκόμενα διεσκορπίσθησαν, καὶ ἄλλα μὲν μαχόμενα διέσχισαν τὴν Πελοπόννησον καὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, τὰ δὲ ἀνήλικα τέκνα τοῦ Ἀθανασίου διεσώθησαν ὑπὸ τῆς ἡρωϊκῆς μητρός των, ἥτις διατρέχουσα τὰ ὄρη τῆς Μάνης τὰ συνετήρει ἀποκρύπτουσα τὴν καταγωγήν των.

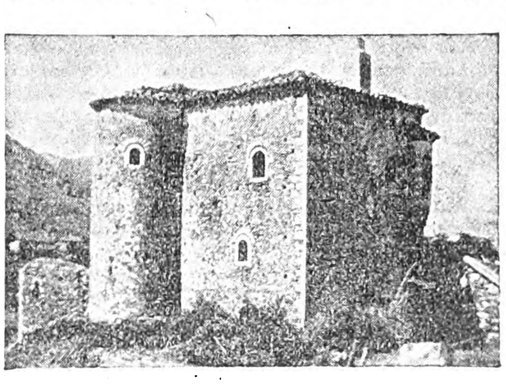

Ὁ ἐν Σουδενοῖς πύργος τῆς οἰκογενείας τῶν Πετιμεζάδων.

—2) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διέφυγε τῷ 1804 εἰς Ζάκυνθον, ὅπου κατετάγη ἀργότερον εἰς τὰ ρωσικὰ τάγματα τῆς Ἑπτανήσου ὡς ταγματάρχης καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἀγγλικὸν σύνταγμα κατοχῆς. Παρευρέθη εἰς Ἁγίαν Λαύραν μετὰ τῶν λοιπῶν Πετμεζαίων κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς σημαίας. Διοικῶν σῶμα Κεφαλλήνων καὶ Ἠλείων, ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ τοῦ Λάλα κατὰ τῶν Λαλαίων. Ἔλαβε μέρος μετὰ τοῦ ἐκεῖ τραυματιθέντος υἱοῦ του Ἰωάννου εἰς τὴν πρώτην μάχην τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Λεβιδίῳ καὶ κατόπιν εἰς τὰς πολιορκίας τῶν Πατρῶν, εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ ἐν Ἠλείᾳ μάχας. Διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν συνελεύσεων Ἐπιδαύρου καὶ Ἄστρους. Ἀπεβίωσε τῷ 1824.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀναγνώστου Πετιμεζᾶ.
[Πίναξ τοῦ φὸν Ἓς ἐν τῇ Πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου.]

Βασίλειος Πετιμεζᾶς.

—3) ***Βασίλειος***. Υἱὸς τοῦ Ἀθανασίου (1785—1872). Μετὰ τὸ 1804, διαφυγὼν εἰς Ζάκυνθον, ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ρωσικὰ τάγματα. Ἐπανειλημμένως μετέβη κρύφα εἰς Πελοπόννησον. Μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, μετέβη εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα παρὰ τῷ Ὀδυσσεῖ Ἀνδρούτσῳ μυήσας καὶ τοῦτον, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Πετμεζαίων ἐσχεδίασε, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Βελῆ, κίνημα κατὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπολιόρκησε τοὺς ἐν Καλαβρύτοις Τούρκους, παραδοθέντας μετὰ τριήμερον ἀντίστασιν. Ἔλαβε κατόπιν μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Λεβιδίου καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Λαβὼν τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, μετέσχε βραδύτερον μετὰ σώματος χιλίων Καλαβρυτινῶν τῆς πολιορκίας τοῦ Δράμαλη ἐν Κορίνθῳ καὶ τῆς εἰς Τρίκορφα μάχης. Διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν ἐν Τροιζῆνι, Ἄργει καὶ Ναυπλίῳ ἐθνοσυνελεύσεων, βουλευτὴς Καλαβρύτων (1884-1860) καὶ γερουσιαστής.

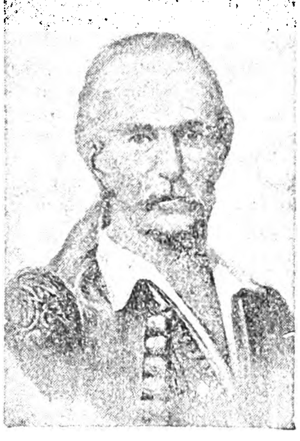

Νικόλαος Πετιμεζᾶς.

— 4) ***Νικόλαος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1790 — 1865). Καταταχθεὶς εἰς τὰ ἐν Ἑπτανήσῳ ἀγγλικὰ τάγματα, διέπρεψε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν ἐν Λευκάδι Γάλλων (1811), τραυματισθεὶς καὶ προαχθεὶς εἰς λοχαγόν. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως μετέβη εἰς Πελοπόννησον καὶ ἤρξατο μετὰ τῶν λοιπῶν Πετιμεζαίων ἐχθροπραξιῶν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Λεβιδίου, Ἄργους, Λεβαδείας, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν καὶ ἀλλαχοῦ. Κλεισθεὶς μετ' ἑξακοσίων ἀνδρῶν ἐν Μεγάλῳ Σπηλαίῳ, ἀπέκρουσε τὰς ἐφόδους τοῦ Ἰμπραὴμ (1826). Προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον, διετέλεσε δὲ πληρεξούσιος καὶ βουλευτὴς (1845). Ἀπεβίωσε τῷ 1865.

Ἀναγνώστης Πετιμεζᾶς.

—5) ***Ἀναγνώστης***. Υἱὸς τοῦ Σωτηρίου Πετμεζᾶ. Ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς Ἁγίαν Λαύραν, ἐπολιόρκησε τοὺς Τούρκους ἐν Καλαβρύτοις καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου, εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰσβαλόντος τοῦ Δράμαλη, ἐτάχθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του Σωτηρίου εἰς Βασιλικὰ τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ κατά τινα ἀπεγνωσμένην ἐξόρμησιν τῶν πολιορκουμένων Τούρκων ἔπεσεν ἐνδόξως μετ' αὐτοῦ 1822) μαχόμενος ἐν πεδιάδι κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ) ἱππικοῦ.

—6) ***Βασίλειος***. Στρατιωτικὸς (1811—1897), φθάσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ (1885), διοικητὴς τοῦ σχολείου εὐελπίδων.

— 7) ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ Ἀναγνώστη Πετμεζᾶ. Τῷ 1863 ὕψωσεν ἐν Ναυπλίῳ τὴν ἐπαναστατικὴν κατὰ τοῦ Ὄθωνος σημαίαν κλεισθεὶς εἰς τὸ Πα-

Digitized by Google

λαμήδιον μετὰ τοῦ Δ. Γρίβα. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, εἰσαγγελεὺς ἐφετῶν καὶ μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1863.

— 8) ***Ἡρακλῆς***. Στρατιωτικὸς (1818—1895), φθάσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1863 καὶ ἀντιπρόεδρος ταύτης κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ βασιλέως Γεωργίου.

— 9) ***Σωτήριος***. Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1840—1893). Διετέλεσε πολλάκις ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ βουλευτής.

— 10) ***Ἀθανάσιος***, ἐπιλεγόμενος *κυβερνήτης*. Πολιτευτής, διατελέσας πολλάκις ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπεβίωσε τῷ 1885.

— 11) ***Ἐπαμεινώνδας***. Στρατιωτικός, διατελέσας ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1910) καὶ πρόεδρος τοῦ ἀναθεωρητικοῦ.

— 12) ***Γεώργιος***. Ἔλαβε μέρος μετὰ σώματος κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1854 εἰς Ἤπειρον (Πέτα). Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς διετέλεσε πρόεδρος τῆς Βουλῆς. Γ. Δ. Κ.

— 13) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Καλαβρύτοις τῷ 1863, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, μετὰ πυροβολαρχίας παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας, καὶ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 ὡς διοικητὴς μοίρας πυροβολικοῦ παρὰ τῷ στρατῷ Μακεδονίας. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920, προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἀπεστάλη παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου συμμετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ χειμῶνος 1921 ὡς διοικητὴς μεραρχίας. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1923 καὶ ἔκτοτε πολιτεύεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων.

— 14) ***Νικόλαος***. Στρατιωτικὸς καὶ λογοτέχνης, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Λαύρας* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

—15) ***Θρασύβουλος***. Νομικός, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Βερολίνῳ, ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη τῷ 1906 ὑφηγητὴς τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῷ 1912 καθηγητής. Διετέλεσε βουλευτὴς ἐν τῇ Α' καὶ Β' ἀναθεωρητικῇ βουλῇ καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1926). Συνέγραψε: «Ναυτικὸν δίκαιον» (1929), «Ἐμπορικὸν δίκαιον» (τ. Α' 1929) καὶ διαφόρους πραγματείας.

πετιμέζι (τό), καὶ *πετμέζι* δημοτ., γλεῦκος συμπυκνούμενον διὰ βρασμοῦ, ἀφοῦ πρῶτον ἐξουδετερωθοῦν τὰ ὀξέα, ἀρχ. *ἕψημα* ἢ *σίραιον*.

—[*Ἐγκυκλ.*] Τὸ χρῶμα τοῦ *πετιμεζιοῦ* ποικίλλει ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ μέχρι τοῦ βαθέως καστανοχρόου, ἔχει γεῦσιν γλυκεῖαν καὶ ὀσμὴν χαρακτηριστικὴν καὶ εὐχάριστον. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν πρὸς κατασκευὴν γλυκισμάτων ἀντὶ σακχάρεως ἢ μέλιτος. Χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς συντήρησιν ἐντὸς αὐτοῦ διαφόρων βεβρασμένων καρπῶν (κυδωνίων, μήλων κλπ.). Τὰ προϊόντα ταῦτα ὀνομάζονται «ρετσέλια». Τὸ πετιμέζι παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς: Ὁ νωπὸς ὀπὸς τῆς σταφυλῆς, ἀφοῦ ἐξουδετερωθῇ διὰ κόνεως μαρμάρου ἢ τέφρας ξύλων, ἀφήνεται πρὸς κατακάθισιν καὶ διηθεῖται διὰ πυκνοῦ βαμβακεροῦ ὑφάσματος. Μεταφέρεται κατόπιν ἐντὸς χαλκίνου λέβητος καὶ βράζεται ὑπὸ συνεχῆ ἀνατάραξιν μέχρι συστάσεως πυκνοῦ σιροπίου, καταβαλλομένης τῆς δεούσης προσοχῆς ὅπως μὴ καῇ τὸ προϊόν, ἰδίᾳ κατὰ τὸ τέλος τῆς συμπυκνώσεως. Ἡ ἀξία καὶ ἱκανότης αὐτοῦ πρὸς συντήρησιν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς συμπυκνώσεως. Ἡ κατασκευὴ τοῦ πετιμεζίου ἀποτελεῖ μικρὰν οἰκιακὴν βιομηχανίαν τῶν χωρικῶν τῶν οἰνοφόρων ἐπαρχιῶν. Α. ΔΣ

πετιμεζόχωμα (τό) Ἰδίωματ., χῶμα λευκὸν περιέχον ἀνθρακικὸν νάτριον, χρησιμοποιούμενον δὲ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ὀξέων τοῦ γλεύκους προκειμένου νὰ μεταβληθῇ εἰς *πετιμέζι*.

Πετὶ ντὲ Ζυλλεβὶλ (Petit de Julleville), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος φιλόλογος (1841—1900). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν École Normale (1863) καὶ κατόπιν διετέλεσε μέλος τῆς γαλλικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ντιζόν, ὑφηγητὴς τῆς École Normael καὶ καθηγητὴς τῆς μεσαιωνικῆς γαλλικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας ἐν Σορβόννῃ (1886). Ἔγραψε: «Quomodo Graeciam tragici poeti graeci descripserint» (1868) καὶ γαλλιστί: «Ἡ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα» (1868), «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν» (1874), «Ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου» (1880—1886), «Οἱ κωμικοὶ τοῦ μεσαίωνος» (1885), «Ἡ κωμῳδία καὶ τὰ ἤθη ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1886) κ. ἄ., ἐξέδωκε τὸ «Τραγούδι τοῦ Ρολάνδου» καὶ διηύθυνε τὴν πολύτομον καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων γραφεῖσαν «Ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τοῦ 1900» (1896—1900). Π. Ν. Π.

Πετιὸν (Petion), ***Ἀλέξανδρος - Σαμπὲς*** (Sabes), αὐτοκληθεὶς—. Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Ἀϊτῆς (1770—1818). Ὑπηρέτησε κατὰ τὸν Ἀγγλογαλλικὸν πόλεμον ὑπὸ τὸν Γάλλον στρατηγὸν Ἀνδρέαν Ριγκώ. Τῷ 1801 κατέφυγεν εἰς Παρισίους. Ὅτε ὁ πρῶτος ὕπατος ὠργάνωσε τὴν ἀποστολὴν εἰς Ἅγιον Δομίνικον, ὁ Πετιὸν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ταξιαρχίας. Ἀλλ' ὅτε ὁ διοικῶν τὴν ἀποστολὴν Γάλλος στρατηγὸς Λεκλέρκ, ἐγκαταλείψας τὴν μετριοπαθῆ στάσιν του, προὐκάλεσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἰθαγενῶν, ὁ Πετιὸν ἐγκατέλειψε τὸν γαλλικὸν στρατόν, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀϊτῆς. Τῷ 1807 ἀνεκηρύχθη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἐπανεκλεγεὶς τῷ 1811 καὶ ἀνακηρυχθεὶς τῷ 1816 ἰσόβιος πρόεδρος. Διὰ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὴν σώφρονα διοίκησίν του ἀπέβη τὸ εἴδωλον τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ σορὸς του μετεφέρθη εἰς Παρισίους καὶ ἐτάφη εἰς τὸ κοιμητήριον Πὲρ-Λασαίζ. Γ. Ι. Β.

Πετιὸν ντὲ Βιλλνὲβ (Petion de Villeneuve), ***Ἱερώνυμος***. Γάλλος πολιτικὸς (1756—1794). Ἐσπούδασε νομικά, κατόπιν δ' ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ 1789, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατήγγειλε τὰ ὄργια τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ ὑπεστήριξε τὴν διάλυσιν τῶν μοναχικῶν ταγμάτων. Τῷ 1790 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς. Κατὰ τὴν φυγὴν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Λατούρ Μωμπούργκ καὶ τοῦ Βαρνὰβ εἰς Βαρέν, ὁπόθεν ὡδήγησε τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ' καὶ τὴν οἰκογένειάν του εἰς Παρισίους. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη δήμαρχος τῶν Παρισίων, κηρυχθεὶς δὲ ἔκπτωτος κατὰ τοῦ Λὰ Φαγιὲτ ἐγένετο τὸ εἴδωλον τοῦ λαοῦ, ὅστις τοῦ ἀπένειμε τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἐναρέτου. Μὴ δυνηθεὶς νὰ προλάβῃ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ὄχλου εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ, τὴν 20 Ἰουνίου 1792, ἀπελύθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' τῆς θέσεώς του. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἔνοπλος περιέτρεχε τὰς ὁδοὺς καὶ ἐκραύγαζεν ὑπὲρ τοῦ Πετιόν. Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις συνελθοῦσα ἠκύρωσε τὴν πρᾶξιν τοῦ βασιλέως. Ὁ Πετιὸν μετέβη τὴν 3 Αὐγούστου 1792 εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ ἀνέγνωσε τὴν προκήρυξιν 48 τμημάτων τῶν Παρισίων, ζητούντων τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ πρόεδρος αὐτῆς, ἐψήφισε δὲ τὴν θανατικὴν ποινὴν κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἔκτοτε προσήγγισε τοὺς Γιρονδίνους. Κατὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ροβεσπιέρρου διωχθεὶς ἐδραπέτευσε μετημφιεσμένος εἰς Καίν, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ οἱ προγραφέντες Γιρονδῖνοι, καὶ μετέσχε τοῦ ἐκεῖ κινήματος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Βερνὸν ἐτράπη πρὸς τὸ διαμέρισμα τοῦ Βορδὼ μετὰ τῶν Γκυαντέ, Μπυζὸ καὶ Μπαρμπαρού. Ἀποκαλυφθέντος τοῦ καταφυγίου των ἐτράπησαν πρὸς τὸ δάσος, ὅπου ηὐτοκτόνησαν. Ἀφῆκεν ἀνέκδοτα «Ἀπομνημονεύματα», ἀρχόμενα διὰ τῶν λέξεων: «Εἶμαι ἓν ἐκ τῶν παραδειγμάτων τῆς ἀσταθείας τῆς λαϊκῆς εὐνοίας». Θ. Β.

Πετιπαὶν (Petitpain), ***Ἄννα - Ἐλισαβέτα — Βοϊάρ***. Γαλλὶς λογογράφος (βλ. λ. *Βοϊάρ* Ἄννα Ἐλισαβέτα).

Πετὶ Παριζιὲν (Le Petit Parisien=«Ὁ Μικρὸς Παρισινός»). Γαλλικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη καθ' ἑκάστην ἐν Παρισίοις. Ἱδρύθη τῷ 1875 ὑπὸ τοῦ Ἀντριὲ τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ἰουλίου Ρός. Συναγωνισθεῖσα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν «Πετὶ Ζουρνάλ», κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ταύτην καὶ νὰ ὑπερβῇ εἰς τὴν κυκλοφορίαν, ἰδίως παρὰ τῷ λαῷ, θεωρουμένη σήμερον ὡς ἡ ἔχουσα τὴν μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν γαλλικὴ ἐφημερίς. Τὴν μεγάλην διάδοσιν αὐτῆς παρὰ τῷ λαῷ ὀφείλει εἰς τὴν ἀκριβεστάτην εἰδησεογραφίαν της καὶ τὰς μεγάλας ἀποστολάς της καὶ ἐρεύνας ἐν Παρισίοις, ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπὶ τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς ἡμέρας. Περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Λαιζάν, Πιεγκύ, Ἰωάννου Ντυπυὺ κ.τ.λ. Ἀπὸ τοῦ 1912 ἐκδίδει καὶ ἑβδομαδιαῖον εἰκονογραφημένον παράρτημα «Ὁ Καθρέπτης» (Le Miroir). Μ. Δ. Β.

Πετὶ-Ραντὲλ (Petit-Radel), ***Λουδοβῖκος-Κάρολος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος (1756—1836). Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ κατόπιν ἐγένετο κληρικός. Τῷ 1791 κατέφυγεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐδίδαξε βοτανικήν. Πρῶτος διακρίνας τὴν χρονολογικὴν διαφορὰν τῶν κυκλωπείων μνημείων ἀπὸ τὰς λοιπὰς ἀρχαιότητας, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἐπιστρέψας (1800) εἰς Γαλλίαν ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν (1806) καὶ διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης Μαζαρίνου (1819), ... κατήρτισε «Πελασγικὸν μουσεῖον» ἐκ γλυπτῶν ... λυτίμων ἀναπαραστάσεων. Ἔγραψεν: «Ἑρμ... τῶν ἀρχαίων μνημείων τοῦ μουσείου» (1804—18...), «Ἔρευναι περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ συγχρόνων βιβλ... κῶν μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῆς βιβλιοθήκης Μαζαρ...» (1819), «Ἀναλυτικὴ ἐξέτασις καὶ συγκριτικὸς πίναξ ... ἱστορίας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἐν Ἑλλάδι» (18...), «Περὶ διαφόρων σημείων τῆς ἑλληνικῆς ἱστ...» (1827)». Π. Κ.

— **Πετὶ-Ραντὲλ** (Petit-Radel), ***Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἀρχιτέκτων (1740—1818). Διετέλ... καθηγητὴς τῆς προοπτικῆς καὶ τῆς ἀρχιτεκτονι... Ἐξέθηκε ποικίλα σχέδια ἐν τῷ παρισινῷ Σα... ἐξέδωκε: «Σχέδιον ἀναστηλώσεως τοῦ γαλλικοῦ Π... θέου» (1799) καὶ «Συλλογὴν ἀρχαίων μνημείων ἀρ... τεκτονικῆς» καὶ ἐξετέλεσεν ἐργασίας εἰς τὸν Ἀγ... Βεράρδον καὶ τὸ ἀνάκτορον τῶν Βουρβώνων. Π. Ν.

—**Πετὶ-Ραντὲλ** (Petit-Radel), ***Φίλιππος***. Γάλ... φιλόλογος καὶ χειρουργὸς (1749—1815). Διετέλ... στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Ἰνδίαις (1774) καὶ καθ... γητὴς τῆς χειρουργικῆς σχολῆς τῶν Παρισί... Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ «Ποιμενικὰ» τοῦ Λόγ... καὶ τοὺς «Ὕμνους» τοῦ Καλλιμάχου καὶ ἔγραψ... «De amoribus Pancharitis et Zoroae» (1798), «Ἐ... ρωτοψία ἢ βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως» (18...), «Ἱστορικόν, χωρογραφικὸν καὶ φιλοσοφικὸν ταξίδιον ... Ἰταλίαν» (1815, τόμ. 3) κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἐπιστημο... κῶν του ἔργων διακρίνονται: «Λεξικὸν χειρουργ...» (1790), «Κλινικὴ πυρετολογία» (1806) κ. ἄ. Π. Ν.

Πέτισις. Ὁ ἕτερος τῶν νομαρχῶν, Αἰγύπτ... τὴν καταγωγήν, τοὺς ὁποίους διώρισεν ὁ Μέγ... Ἀλέξανδρος τῷ 332 π.Χ. κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ δια... ρεσιν τῆς Αἰγύπτου εἰς δύο μεγάλα τμήματα. Πα... ραιτηθέντος αὐτοῦ, ἀνέλαβε τὴν νομαρχίαν ... τῶν δύο τμημάτων ὁ *Δολόασπις*. Α. Θ.

Πετίταυρος [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς παραπόταμος ... Ἀχελῴου ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρ... Κούτουπα καὶ διευθυνόμενος ΝΔ.Δ. συμβάλλ... μετὰ τοῦ Ἀχελῴου παρὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γέφυ... τῆς ἁμαξιτοῦ Ἀγρινίου - Ἀμφιλοχίας, οὐ μακρ... τῆς Στράτου. Κοινῶς καλεῖται *Ζέρβας*. Ι. Σ.

Πετιτὸ (Petitot), ***Ἰωάννης***. Ἑλβετὸς σμαλτο... γράφος (1607—1691). Κατ' ἀρχὰς ἐμαθήτευσεν ε... τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρός του, ὅστις ἦτο δόκ... μος ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης, βραδύτερον δὲ πα... τῷ κοσμηματοποιῷ Πέτρῳ Μπορντιέ, ὑπὸ τ... ὁποίου ἐδιδάχθη τὴν ἐπὶ σμάλτου ζωγραφικ... Συνοδεύων τὸν διδάσκαλόν του τοῦτον ὁ Πετι... ἐπεσκέφθη πλείστας χώρας, μάλιστα δὲ τὴν Ἰτ... λίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου Κάρ... λος ὁ Α', ἐκτιμήσας τὸ τάλαντον αὐτοῦ, τὸν ἐτί... ρωσε τιμῶν καὶ τῷ ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν πολ... λων ἔργων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου τ... προστάτου ὁ Πετιτὸ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἐπίσης ἔτυχε μεγάλων τιμῶν καὶ ἐγκαταστ... σεως εἰς διαμέρισμα τοῦ Λούβρου τῇ ἐπινεύ... Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ἐν Παρισίοις ὁ Πετιτὸ ἐξ... τέλεσε μακρὰν σειρὰν προσωπογραφιῶν ἐπὶ σμάλ... του τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τ... μεγιστάνων, ἔτι δ' ἀναπαρήγαγεν ἐπὶ σμάλτου π... νακας τοῦ Le Brun, τοῦ Mignard καὶ τοῦ Φι... lippe de Champaigne. Διαμαρτυρόμενος τὸ θέ... σκευμα, ἐκινδύνευσε μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ δια... τάγματος τῆς Νάντης' ἀπαγορευθείσης τῆς ἐπαν... δου του εἰς Ἑλβετίαν ἀπεπειράθη νὰ δραπετεύ... συλληφθεὶς δ' ἐφυλακίσθη ἐν For-l'Évêque, ἔνθ... ἠσθένησε βαρέως. Τέλος ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέ... εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα βραδύτερον ἀπέθαν... Ἡ τέχνη τοῦ Πετιτὸ διακρίνεται διὰ τὴν εὐγέ... νειαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἄκραν ἐντέλειαν ἐ... τῇ ἐξεργασίᾳ τῶν λεπτομερειῶν. Ι. Μ.

—**Πετιτὸ** (Petitot), ***Κλαύδιος-Βερνάρδος***. Γάλ... φιλόλογος καὶ ἱστορικὸς (1772—1825). Διετέλε... πρόεδρος τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τοῦ Σ... κουάνα (1800), ἐπιτυχὼν τὴν ἐπαναφορὰν τῆς διδα... σκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐκπαι... δευτικὸς ἐπιθεωρητὴς (1809) καὶ διευθυντὴς τ... δημοσίας ἐκπαιδεύσεως (1824). Ἐξέδωκε τὴν «Γρα... ματικὴν τοῦ Πὸρ-Ρουαγιάλ» (1803), «Ρεπερτόριον τ... γαλλικοῦ θεάτρου» (1803—1804, 23 τόμ.), τὰ ἅπαντα τοῦ Λὰ Ἅρπ, Μολιέρου καὶ Ρακίνα καὶ «Συλλο... γὴν μνημείων τῆς γαλλικῆς ἱστορίας», μετέφρασε τ... δραματικὰ ἔργα τοῦ Ἀλφιέρι (1802) καὶ τὰς νο... βέλλας τοῦ Θερβαντὲς (1809). Π. Ν.

—**Πετιτὸ** (Petitot), ***Λουδοβῖκος-Μεσσιντὸρ-Λε... μπόν***. Γάλλος γλύπτης (1794—1862), υἱὸς τοῦ Πέ... τρου Πετιτό. Εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἔτυχε τοῦ με... γάλου βραβείου τῆς γλυπτικῆς, ἐγκατασταθεὶς δ' ἐ... Παρισίοις μετέσχε συχνάκις ἀπὸ τοῦ 1820 τῶν πα... ρισινῶν ἐκθέσεων. Τῷ 1835 ἐγένετο μέλος τῆς παρισινῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ τῷ Ἀλκινόῳ» (μέγαρον Φονταινεμπλώ), «Ὁ ἅγιος Ἰωάν... νης ὁ Βαπτιστής», «Νεκρὸς κυνηγὸς δηχθεὶς ὑπὸ ὄφε... (Λουξεμβοῦργον), «Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' τιμῶν τοὺς με... γάλους ἄνδρας τῆς βασιλείας του» (ἐν Caen), «Ὁ ἅγ...

Digitized by Google

Μαυρίκιος ἀποθνήσκων χάριν τῆς πίστεως» (ναὸς Ἁγίου Σουλπικίου, Παρίσιοι), ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄ (Βερσαλλίαι), τὰ ἀνάγλυφα τοῦ μνημείου τοῦ Quiberon «Καλαβρὸς προσκυνητὴς καὶ ὁ υἱός του καταβεβλημένοι ἀπὸ τὴν κόπωσιν ἱκετεύοντες τὴν Παρθένον» (κῆπος Λουξεμβούργου), «Ἡ Ναϊὰς τοῦ Σηκουάνα», «Τὸ μνημεῖον τοῦ δουκὸς ντὺ Μπερρὺ» (ἐν Caen) κ. ἄ. Ι. Μ. Π.

—**Πετιτὸ** (Petitot), ***Πέτρος***. Γάλλος γλύπτης (1751—1840). Τῷ 1788 ἔτυχε τοῦ πρώτου μεγάλου βραβείου γλυπτικῆς τῆς σχολῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Ντιζόν. Θεωρηθεὶς ὕποπτος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐφυλακίσθη. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ γαλλικὸν πνεῦμα» (1804), «Ἡ ὁμόνοια», «Ὁ θάνατος τοῦ Πινδάρου», «Ἡ εἰρήνη καὶ ὁ πόλεμος» κλπ. Ι. Μ. Π.

Πετὶτ-Πιὲρ (La Petite-Pierre), καὶ γερμ. ***Λύτσελστάϊν*** (Lützelstein) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ Κάτω Ρήνου, ἐπὶ τῶν Βοσγίων, ἄλλοτε ἰσχυρὸν φρούριον. Κάτ. (1921) 737. Ἦτο παλαιὰ ἕδρα τῶν κομίτων τοῦ Λύτσελστάϊν (ΙΕ΄ αἰῶνος). Π. Ν. Π.

Πετκάνωφ, ***Κωνσταντῖνος***. Βούλγαρος λογοτέχνης. Ἔγραψε τὰς νουβέλλας: «Ὁ λιποτάκτης» (1929) καὶ «Ἡ βουβὴ γυναῖκα» (1931) καὶ τὰ μυθιστορήματα: «Χωρὶς παιδιὰ» (1924) καὶ «Τὰ παλιὰ χρόνια» (1929), βραβευθέν. Τ. Β.

Πετκώφ, ***Δημήτριος***. Βούλγαρος πολιτικὸς (1858—1907). Ἐσπούδασεν ἐν Ρωσίᾳ (1875), ὁπόθεν ἐπανελθὼν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς τῆς πατρίδος του ἀγῶνας, ἀπολέσας κατὰ τὴν μάχην τῆς Σίπκας τὴν ἀριστεράν του. Οἱ δημοσιογραφικοὶ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ἀγῶνές του, οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ φυλακίσεις τὸν κατέστησαν δημοφιλῆ. Ἦτο φίλος ἐπιστήθιος καὶ συνεργάτης τοῦ Στ. Σταμπουλώφ, ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου διετέλεσε νομάρχης Σόφιας (1887—1893). Ἡ πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας εἰς αὐτὸν ὀφείλει τὴν ἀνακαίνισίν της καὶ τὴν μεταβολὴν ἀπὸ τουρκικῆς εἰς εὐρωπαϊκὴν πόλιν. Προήδρευσε τῆς Δ΄ ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Τυρνόβου (1893), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Σταμπουλὼφ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κόμματος τῶν ἐθνικοφιλελευθέρων. Τῷ 1903 μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ράϊτσο Πετρὼφ κυβερνήσεως συνασπισμοῦ, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀπουσιάζοντος αὐτοῦ μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐν Εὐρώπῃ, ὁ Γεννάδιεφ ἐνήργησε, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1906, τὸν ἀνθελληνικὸν ἐν Βουλγαρίᾳ διωγμόν. Παραιτηθέντος τοῦ Πετρὼφ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1906, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν ὁ Πετκὼφ μετὰ τοῦ Γεννάδιεφ. Τότε δὲ κατηγορήθη ὡς καταχραστὴς ἐν προμηθείᾳ πολεμεφοδίων. Τῇ 16 Μαρτίου ἐδολοφονήθη ὡς ὁ Σταμπουλώφ, ἐν μέσῃ ὁδῷ τῆς πρωτευούσης. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σταμπουλωφικοῦ κόμματος ἀνέλαβεν ὁ Γεννάδιεφ, ὅστις ἐδολοφονήθη ὡσαύτως ἐν Σόφιᾳ (1927). Ὁ Πετκὼφ ἐστερεῖτο μορφώσεως καὶ παιδείας, ἀλλ' ἦτο ἰσχυρᾶς θελήσεως ἀνήρ.

Ὁ υἱός του *Πέτκο, Δ. Πετκώφ*, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σταμπολίσκι (9 Ἰουνίου 1923), ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος καί, ἐκλεγεὶς βουλευτής, διεξήγαγε σφοδρὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς κυβερνήσεως Τσαγκώφ. Ἐδολοφονήθη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πρωτευούσης τῇ 14 Ἰουνίου 1924. Κ. Μ. Α.

Πετλέσκωφ, ***Βασίλειος***. Βούλγαρος ἐπαναστάτης, διακριθεὶς ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἀπριλιανῆς ἐπαναστάσεως (1876) εἰς τὴν περιοχὴν Μπρατσικόβου. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐξέγερσιν, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκάη ζῶν ἔξωθι τοῦ χωρίου του. Τ. Β.

Πετλιούρα (Petliura), ***Σίμων***. Οὐκρανὸς πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς (1879—1926). Κατήγετο ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας κοζάκων, χάρις ὅμως εἰς τὰ πολλὰ φυσικά του χαρίσματα κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν θεολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Κιέβου, παρὰ τὸν ἐξοστρακισμὸν τὸν ὁποῖον ὑφίσταντο οἱ Οὐκρανοὶ ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ τελειώσῃ τὰς σπουδάς του ἐν αὐτῇ, διότι ἐξεδιώχθη, ἕνεκα τῆς προπαγάνδας, τὴν ὁποίαν ἐνήργει ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῆς Οὐκρανίας ἀπὸ τῆς Ρωσίας. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Οὐκρανίαν καὶ νὰ περιπλανηθῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν Καύκασον καὶ τὸ Κουμπάν, ὅπου εἶχεν ἀναμειχθῆ εἰς τὴν συνδικαλιστικὴν κίνησιν, γενόμενος εἷς τῶν θερμοτέρων προπαγανδιστῶν αὐτῆς. Φυλακισθεὶς ἕνεκα τούτου τῷ 1903, κατέφυγε, μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του, εἰς Λεόπολιν, ὅπου ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἐκεῖ οὐκρανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 καὶ τὴν δοθεῖσαν τότε ἀμνηστίαν εἰς πολλοὺς πολιτικοὺς καταδίκους, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐγένετο ἐν Κιέβῳ ἀρχισυντάκτης τοῦ ἐκεῖ ἐκδιδομένου «Λόγου». Βραδύτερον, μεταβὰς εἰς τὴν Μόσχαν, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «Οὐκρανικὴ ζωή». Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια τῶν Ζέμστβος καὶ ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα διὰ τὴν δραστηριότητα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναπτύξει πρὸς βοήθειαν, ἀνακούφισιν καὶ περίθαλψιν τῶν πολεμιστῶν. Βλέπων δὲ τὴν τρομερὰν ἀποσύνθεσιν, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ παραλύῃ τὸν ρωσικὸν στρατὸν καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς ὀργανισμοὺς τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ διασώσῃ τὴν Οὐκρανίαν ἀπὸ τὴν γενικὴν κατάρρευσιν, ἐζήτησεν ὅπως πάντες οἱ Οὐκρανοὶ στρατιῶται συγκεντρωθοῦν εἰς ἓν σῶμα, πρὸς ἀποκλειστικὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Οὐκρανίας· ἀλλ' ἡ αἴτησίς του αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Πετρουπόλεως, φοβουμένης χωριστικὸν κίνημα. Τὸ κίνημα ὅμως τοῦτο, ὅπερ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν προπαρεσκευάζετο ὑπὸ πολλῶν Οὐκρανῶν πατριωτῶν, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ, μόλις παρουσιάσθη ἡ πρὸς τοῦτο εὐκαιρία. Καὶ ὡς τοιαύτη ἐχρησίμευσεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Κερένσκυ τῷ 1917. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης συνεστήθη ἐν Κιέβῳ ἡ κεντρικὴ Ράντα, ἤτοι ἡ πανουκρανικὴ στρατιωτικὴ ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας ὁ Πετλιούρα ἐξελέγη πρόεδρος, μετὰ δὲ τὴν συγκρότησιν οὐκρανικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Βιννιτσένκο, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀναλαβὼν συγχρόνως καὶ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῶν οὐκρανικῶν στρατευμάτων, μετέβη εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1917 συνεκέντρωσε πάσας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ΝΑ. μετώπου. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν ὅμως τοῦ Κερένσκυ ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς, ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ καὶ οὗτος ἀνακωχήν· ὅταν δὲ ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Μπρέστ-Λιτὸφσκ καὶ οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὴν Οὐκρανίαν, ὁ Πετλιούρα ἐπεχείρησε ν' ἀντιτάξῃ ἄμυναν, ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη. Βραδύτερον ὁ ἀταμὰν τῆς Οὐκρανίας Σκοροπάδσκο ἐσχημάτισεν ἐν Οὐκρανίᾳ κυβέρνησιν ἐκ Ρώσων μοναρχικῶν καὶ συνῆψε συμμαχίαν μὲ τὸν στρατηγὸν Ντενίκιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ οὐκρανικὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ ἀπεφυλάκισε τὸν Πετλιούρα, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Βιννιτσένκο ἐγένετο δικτάτωρ τῆς Οὐκρανίας καὶ συγκεντρώσας μεγάλας δυνάμεις κατώρθωσεν, ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς χώρας τὸν ἀταμὰν καὶ τοὺς Γερμανούς. Διορισθεὶς κατόπιν ὁ Πετλιούρα ἀταμὰν τῆς Οὐκρανίας ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀμύνης τῆς χώρας, ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ καθεστὼς δημοκρατικὸν καὶ σοσιαλιστικὸν καὶ συνεκέντρωσε τὰ στρατεύματά του εἰς τὰ πολωνικὰ σύνορα, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πολωνικῶν ἐπιδρομῶν. Βραδύτερον, ἐπειδὴ οἱ μπολσεβίκοι δὲν ἐδέχοντο ν' ἀναγνωρίσουν τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν τοῦ Πετλιούρα, ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ἕνεκα τούτου ὁ Πετλιούρα ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὰ στρατεύματά του, διατελοῦντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Παυλένκο, νὰ ἑνωθοῦν πρὸς τὰ πολωνικά, πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Πετλιούρα κατέβαλεν ἡρακλείους πράγματι προσπαθείας πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ του, ἄνευ οὐδεμιᾶς βοηθείας ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐπιδείξας πρὸς τοῦτο ὄχι μόνον μεγάλην στρατιωτικὴν ἱκανότητα καὶ δύναμιν πυγμῆς, ἀλλὰ καὶ ἱκανὰ πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ χαρίσματα καὶ συνάψας συνθήκας μετὰ τῆς Ρουμανίας, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Μετ' ὀλίγον, ἐπειδὴ καὶ ἐν Κιέβῳ ἐξεράγη μπολσεβικικὴ ἐπανάστασις, ἔφυγεν ἐξ Οὐκρανίας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Γαλικίαν, ὁπόθεν, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν πολωνικῶν στρατευμάτων, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ Κίεβον καὶ μέγα τμῆμα τῆς Οὐκρανίας. Ἀλλ' οἱ μπολσεβίκοι, ἐνεργήσαντες γενικὴν ἀντεπίθεσιν, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὸ πολωνικὸν ἔδαφος. Βραδύτερον ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ τὸ πολωνικὸν ἔδαφος, μετὰ τὴν σύναψιν συνθήκης μεταξὺ Πολωνίας καὶ Σοβιὲτ καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ὡς ἰδιώτης ἐν Παρισίοις. Ἐκεῖ εὑρισκόμενος ἐδολοφονήθη ὑπὸ Ἑβραίου ὡρολογοποιοῦ, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίσθη ὅτι προέβη εἰς τὴν δολοφονίαν πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ θανάτου 20.000 Ἑβραίων, οἵτινες ἀπωλέσθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἐν Πολωνίᾳ ἀντισημιτικὰς καταδιώξεις ἐπὶ τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ Πετλιούρα. Μ. Δ. Β.

Σίμων Πετλιούρα.

Πετμεζόχωμα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος *Ἀετοῦ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 35.

πέτομαι· δόκιμος τύπος τοῦ μεταγ. ἵπταμαι· πετῶ, φτερουγίζω· ‖ δημοτ. μεταφ., ἐπαίρομαι, ὑπερηφανεύομαι: «ὁ ζευγολάτης πέτεται γιὰ τὰ καλά του βόδια» (πρβ. *πετῶ*).

πετονιὰ (ἡ). Εἶδος *ὁρμιᾶς*, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἁλιείαν εὐμεγέθων ἰχθύων, ζώντων εἰς τὰς ἀποκρήμνους καὶ λοιπὰς βραχώδεις ἀκτάς. Σύγκειται ἐξ εἰδικοῦ νήματος χονδροῦ καὶ στερεοῦ, μήκους 18—25 μέτρων καὶ φέροντος μέγα ἄγκιστρον. Ἡ ἁλιεία ἐκτελεῖται διὰ τοῦ συνήθους εἰς τὰς ὁρμιὰς τρόπου. Π. Ν. Π.

Πετορὰκ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τριπόταμα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Πετόρκα (Petorca) *[Γεωγρ.]*.— 1) Ποταμὸς τῆς Χιλῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀκόνκαγκουα. Πηγάζει ἐκ τῶν Ἄνδεων καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Ἔχει μῆκος 90 χλμ.

— 2) Νομὸς τῆς Χιλῆς. Ἔχει ἔκτασιν 6.882 τ. χλμ. καὶ 90.000 κατ. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις. Γ. Ι. Β.

Πετόσιρις (=δῶρον Ὀσίριδος). Αἰγύπτιος ἀστρολόγος, μάγος καὶ ἰατρομαθηματικός, γνωστὸς ἤδη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅστις ἀνέφερε τοῦτον ἐν τῷ ἀπολεσθέντι ἔργῳ «Δαναΐδες» (*Ἀθην.* Γ΄ 114). Ὑπῆρξε συγγραφεὺς ἀστρολογικῶν πραγματειῶν καὶ ἀποκρύφου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα Νεχεψὼ (τοῦ Ζ΄ π.Χ. αἰῶνος) (Petosiridis Mathematici ad regem Nechepso. χειρ. 2419 Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων, φύλ. 82). Τοῦτον ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Πλίνιος (VII, 119) καὶ ὁ Ἰουβενάλιος (Σατ. VI). Ἐν τῷ ρηθέντι χειρογράφῳ περιλαμβάνεται καὶ τὸ καλούμενον ὄργανον ἢ κύκλος τοῦ Πετοσίριδος, τὸ χρησιμεῦον πρὸς καθορισμὸν τῆς προγνώσεως καὶ ἐκβάσεως νόσου τινός. Τοῦτο, ἀνῆκον μᾶλλον τοῖς ἀλεξανδρινοῖς χρόνοις, ἀπετελεῖτο ἐκ δύο συγκεντρικῶν κύκλων, διαιρουμένων εἰς τέσσαρα μέρη διὰ διπλῶν καθέτων καὶ ἐγκαρσίων γραμμῶν. Ἐν τοῖς οὕτω σχηματισθεῖσι διαμερίσμασιν ἦσαν γεγραμμένοι δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων, οὐχὶ κατὰ τάξιν, οἱ ἀριθμοὶ 1—29, ἐπὶ δὲ τῶν κύκλων ἄνω μὲν καὶ ἀριστερόθεν αἱ λέξεις «μεγάλη ζωή», εἰς τὸ μέσον «μέση ζωὴ» καὶ δεξιόθεν «μικρὰ ζωή», κάτω δὲ καὶ ἀριστερόθεν «μέγας θάνατος», ἐν τῷ μέσῳ «μέσος θάνατος», δεξιόθεν δὲ «μικρὸς θάνατος». Πρὸς εὕρεσιν τῆς προγνώσεως νόσου τινὸς ἐλαμβάνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς νόσου τοῦ ἀσθενοῦς, ὁ ἀριθμὸς ὁ ἀπολαμβανόμενος ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῆς ἀξίας ἐξ ἑνὸς ἑκάστου τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀσθενοῦς (α=1, 6=2 κ.τ.λ.) καὶ ἡ φάσις τῆς σελήνης, ἠθροίζοντο δὲ ταῦτα πάντα καὶ διῃροῦντο εἶτα διὰ τοῦ 29. Ὁ ἀπολαμβανόμενος οὕτω ἀριθμὸς ἀνεζητεῖτο κατόπιν μεταξὺ τῶν 29 ἀριθμῶν τοῦ πίνακος, καὶ ἂν μὲν ἐτύγχανεν οὗτος γεγραμμένος εἰς τὸ ἄνω τετράγωνον ἀριστερά, τότε ὁ ἄρρωστος θὰ καθίστατο ὑγιής, ἂν εἰς τὸ μέσον, θὰ εἶχε μέσην ζωήν, ἂν δὲ δεξιά, μικρὰν ζωήν. Τοὐναντίον δ' ἂν ἐτύγχανε γεγραμμένος πρὸς τὰ κάτω ὁ ἄρρωστος, θὰ εἶχε ταχὺν ἢ βραδὺν ἢ μέσον θάνατον, ἀναλόγως τῆς θέσεως αὐτοῦ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἢ ἐν τῷ μέσῳ. Ἐκτὸς τοῦ κύκλου τούτου ἀναφέρεται καὶ ὄργανον πολυπλοκώτερον τοῦ Πετοσίριδος, ἐν ᾧ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς σελήνης, τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀσθενοῦς κ.τ.λ. δὲν ἠθροίζοντο, ἀλλ' ἀνεζητοῦντο ἐν τῷ πίνακι ἰδίᾳ ἕκαστος. Ἀνάλογον ὄργανον ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑρμοῦ, σφαῖρα δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δημοκρίτου. ΑΡ. Π. Κ.

πετούγια (ἡ)· βλ. λ. *μπετούγια*.

πετούμενος, —η, —ο· δημοτ., ὁ πετῶν, ὁ ἱπτάμενος, πτηνός: «μηδὲ πουλλὶ πετούμενο νὰ μὴ βρεθῇ μπροστά σου»· ‖ ***πετούμενα*** (τά)· ὡς οὐσ., τὰ πτηνά, τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.

πετουνία (ἡ) (Petunia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στρυχνοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἢ καὶ ἐτησίας, παραπλησίας πρὸς τὸν καπνόν, κλαδώδεις, μὲ φύλλα ἀκέραια καὶ ἄνθη ἰώδη ἢ καὶ λευκά. Εἶναι φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Ἀργεντινῆς. Αἱ πετουνίαι μετεφέρθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ 1824 καὶ καλλιεργοῦνται ἔκτοτε πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν περισσότερον καλλιεργουμένων εἰδῶν εἶναι ἡ *πετουνία ἡ μεσαία* (Petunia intermedia), *πετουνία ἡ ἰόχρους* (Petunia violacea), *πετουνία ἡ θαυμασιανθὴς* (Petunia nyctaginiflora) καὶ *πετουνία ἡ λευκὴ* (Petunia alba). Δ. Ν. Π.

Πετούντα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Κύπρου (πλάτ. 34°46′ Β., μηκ. 33°30′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus), 6 μίλλια Δ.ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο Κίτι, πρὸς ὃ συχνότατα ὑπὸ τῶν ναυτικῶν συγχέεται. Σ. Ε. Λ.

Πετοῦσα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φολεγάνδρου τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 27.

Πετοῦσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 156. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Digitized by Google

— **Πετούσι** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ βορείου τμήματος τοῦ κόλπου τῶν Πεταλιῶν (πλάτ. 38°09'50" Β., μῆκ. 24°10'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Gulf of Petali), ἀποκοπὲν τῆς νοτίας ἄκρας τοῦ Στουρονησίου. Σ. Ε. Λ.

πέτρα (ἡ)· λίθος οἱοσδήποτε: «τὸν κτύπησε μὲ μιὰ πέτρα», παροιμ. «κύλισε ἡ πέτρα 'ς τ' ἀβγό, ἀλλ 'ς τ' ἀβγό· κύλισε τ' ἀβγὸ 'ς τὴν πέτρα, ἀλλ 'ς τ' ἀβγὸ» ὅτι ὁ ἀσθενέστερος εἴτε ἀμυνόμενος εἴτε ἐπιτιθέμενος πάσχει· || περιληπτ., τὸ σύνολον τῶν λίθων πρὸς οἰκοδομήν τινα: «κουβαλεῖ πέτρα νὰ κτίσῃ σπίτι»· || μεταφ., ἐπὶ παντὸς σκληροῦ: «τὸ ψωμὶ ἔγινε πτέρα, δὲν τρώγεται»· || φρ. «πέτρα σκανδάλου» ὅπου τις σκοντάφτει, πρόσκρουμα· || «πέτρα τῆς κολάσεως» νιτρικὸς ἄργυρος· || ἀρχ., βράχος: «πέτραι ἠλίβατοι» ἀπόκρημνοι βράχοι· || ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων μικρὰν βραχονησῖδα· συνηθέστατα ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον μέρος τοπωνυμίας: «Πέτρα τοῦ Λαζάρου»· || ἐν τῷ πληθ. *πέτρες* σημαίνει ὀλίγον ἐξέχοντας ἐναλίους βράχους, μικροτέρων διαστάσεων ἢ ἡ *ξέρα*· ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐπισήμους ὅρους *χοιράδες*, *ἕρκη* καὶ ἐνίοτε πρὸς τὸν *μύρμηκες*. Β. Φ.—Σ. Ε. Λ.

Πέτρα *[Μεσαιων. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Πηλίου (*Μελετ.* Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα 1807, Β, 437). Σ. Ε. Λ.

— **Πέτρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κορινθίας, κειμένη παρὰ τὴν Ἀργολίδα.

— **Πέτρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Πελοποννήσου «οὐ πόρρω τοῦ Ἠλείων ἄστεως» πάλαι ποτὲ δῆμος αὐτῶν (*Παυσ.* ΣΤ, 24, 5).

— **Πέτρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας, ἐν Πιερίᾳ, πρὸς Δ. τοῦ Δίου (νῦν Μαλαθριά), κειμένη ἐντὸς ὁμωνύμου στενοῦ μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Πιερικῶν ὀρέων, ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου βράχου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Πέτρα* τῆς κοινότητος Σωτηρίου τοῦ νομοῦ Λαρίσης (κάτ. 42).

Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη δὲν εἶναι γνωστόν, ἀναφέρεται δὲ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μακεδόνων πολέμους. Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ὡς ἀκρόπολις καὶ φρούριον, ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας μόνον ὁ τίτλος διετηρήθη μέχρι σήμερον. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ βράχου κεῖται τὸ ὁμώνυμον χωρίον, ὅπου σῴζονται ἐρείπια οἰκιῶν τινων καὶ δύο ναῶν, εἰς τὸν ἕτερον τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν εἰκόνες τοῦ 1710, λίθοι δέ τινες ἐντετοιχισμένοι εἰς τοὺς ναοὺς φαίνονται ἀνήκοντες εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πόλιν. Ἡμίσειαν ὥραν περίπου ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ χωρίου τούτου κεῖται ἡ *μονὴ τῆς Πέτρας*, περιβαλλομένη ὑπὸ πυκνῶν δασῶν, ἐπὶ μαγευτικωτάτης θέσεως, ὑπέρκειται δ' αὐτῆς μία τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὅστις οὐδαμοῦ εἶναι ἀποτομώτερος (βλ. κατ. *Πέτρας* μονή).

— *[Ἱστορ.] Στενὸν ἢ Στενὰ τῆς Πέτρας* καλεῖται ἡ εἰς τὰς ΒΔ. κλιτῦς τοῦ ἄνω Ὀλύμπου σχηματιζομένη μακρὰ στενωπός, μήκους 40 περίπου χλμ. Διὰ τοῦ Στενοῦ τῆς Πέτρας διῆλθε τῷ 394 π. Χ. ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέφων ἐκ τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας αὐτοῦ, καὶ πρὸ τούτου, τῷ 424 π. Χ., ὁ Βρασίδας, ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Χαλκιδικῆς, βραδύτερον δὲ ὁ Κάσσανδρος (316 π. Χ.) βαδίζων κατὰ τῆς Ὀλυμπιάδος. Τὸ Στενὸν τῆς Πέτρας ἀπετέλει τὴν κλεῖδα τῆς διόδου, ἕνεκα δὲ τῆς στρατηγικῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ὠχύρωσαν αὐτό. Εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περσέως Β', βασιλέως τῆς Μακεδονίας, πόλεμον τῶν Ρωμαίων, διὰ τοῦ ἰδίου στενοῦ διῆλθεν ὁ ρωμαϊκὸς στρατός, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν ὁ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐνιπέως ποταμοῦ στρατοπεδεύων Ρωμαῖος ὕπατος, ἵνα κυκλώσῃ τὸν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης στρατοπεδεύοντα Περσέα. Μολονότι ὁ Περσεὺς ἀργὰ ἔμαθε τὴν κίνησιν τῶν ἐχθρῶν, ἐν τούτοις ἀπέστειλε δύναμιν ἐκ 5.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἱστιαίου Θεαγένους καὶ Μήδονος, κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον 12.000 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μίλωνα, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν κάθοδον τῶν Ρωμαίων καὶ ἀποφύγῃ τὴν κύκλωσιν. Γενομένης φοβερᾶς συρράξεως τῶν δύο ἀντιπάλων στρατιῶν ἐν τῷ στενῷ τούτῳ, ὑπεχώρησαν οἱ Μακεδόνες, ὁ δὲ Περσεὺς ἀναζεύξας, κατέφυγε πρὸς τὴν Πύδναν, πρὸ τῆς ὁποίας συνεκροτήθη ἡ περίφημος μάχη (167 π. Χ.). Α. Θ. Σ.

—*[Στρ. Ἱστορ.]* Τὰ *Στενὰ τῆς Πέτρας* εἶναι ὑψίστης σημασίας ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, διότι παρέχουσι τὴν μοναδικὴν διὰ τοῦ ἄνω Ὀλύμπου διάβασιν ἀπὸ τῆς πεδιάδος Ἐλασσόνος πρὸς τὴν παραλίαν, δι' ἧς γίνεται κατόπιν ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ κάτω Ἁλιάκμονος. Διὰ τῶν ἐν λόγῳ στενῶν διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἐλασσόνος—Πέτρας—Κατερίνης. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912, ἐπικειμένης τῆς προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ Σαρανταπόρου πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ μέσου Ἁλιάκμονος, ἐτάχθη εἰς τὸν αὐχένα Φουσκινατζὶκ (τὸν σχηματιζόμενον μεταξὺ 985 καὶ 1573), δηλαδὴ πρὸς τὴν νοτίαν εἴσοδον τῶν Στενῶν Πέτρας, ἓν τάγμα τῆς 7ης μεραρχίας καὶ τὸ σῶμα τῶν προσκόπων πρὸς πλαγιοφύλαξιν ἀπὸ πάσης προσβολῆς προερχομένης ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς Κατερίνης. Ἅμα ἔφθασεν ἡ 7η μεραρχία εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἐν λόγῳ αὐχένος (13 Ὀκτωβρίου), τὸ εὐζωνικὸν τάγμα μετὰ τῶν προσκόπων προὐχώρησαν εἰς Πέτραν, ἵνα προκαλύψωσι τὴν προχώρησιν τῆς μεραρχίας. Κατὰ τὴν κατόπιν προέλασιν τῆς 7ης μεραρχίας πρὸς τὴν ἀνατολικὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ Πέτρας, ἐπῆλθε τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1912 ὁ *ἀγὼν τῆς Κατερίνης*. Ν. Θ. Κ.

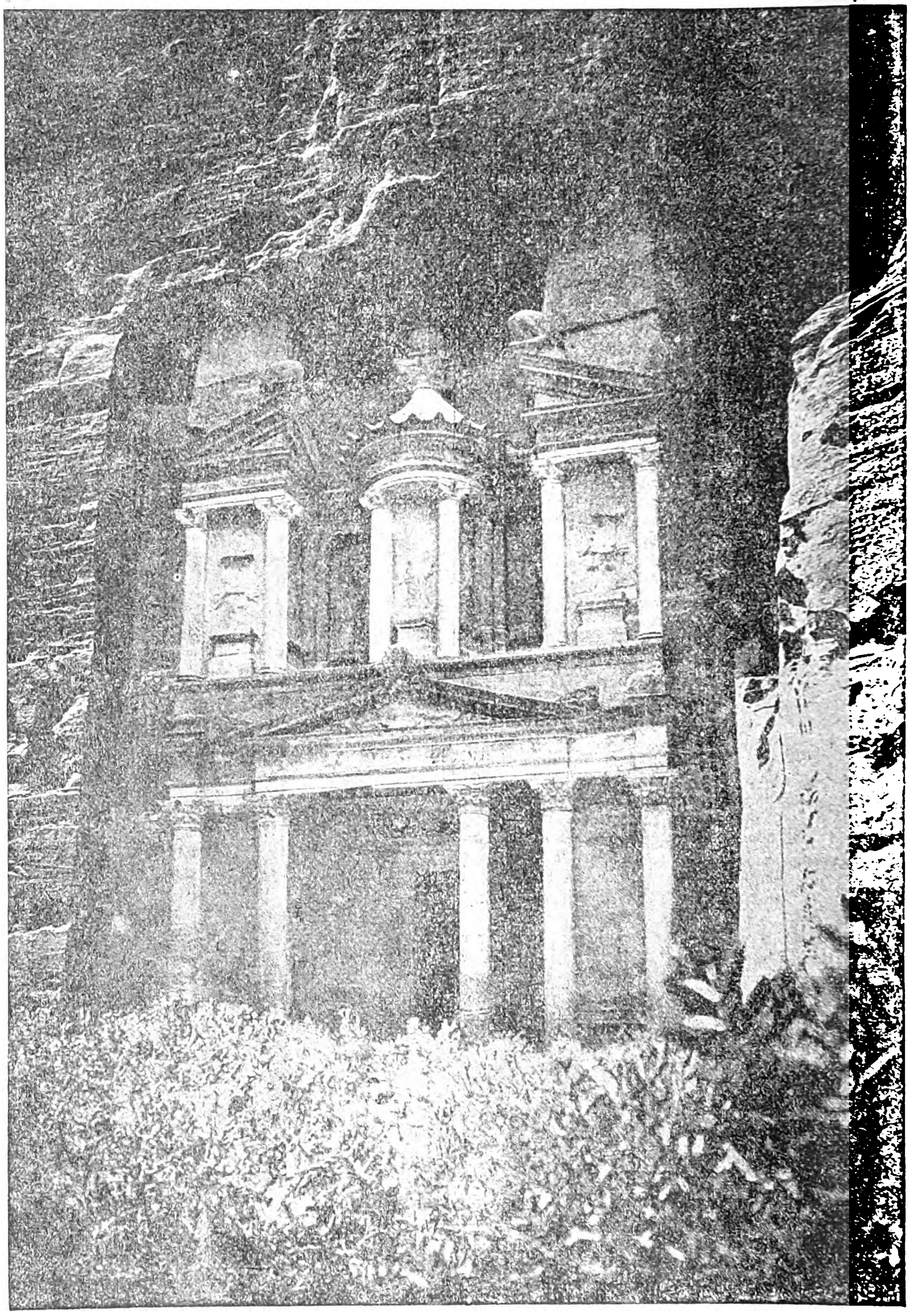

Ἡ πρόσοψις τοῦ ἐν Πέτρᾳ ναοῦ τῆς Ἴσιδος.

— **Πέτρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαίδων ἢ Μαιδικῇ, κειμένη ὀλίγον πρὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Πόντου (Στρούμνιτσα) μετὰ τοῦ Στρυμόνος. Ὡς ἐκ τῆς ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως, μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος τῷ 181 π.Χ. Εἶναι ἡ σημερινὴ βουλγαρικὴ κωμόπολις *Πετρίτσιον*, παρὰ τὰ ἑλληνικὰ σύνορα ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Μπέλες, ΒΔ. τοῦ Σιδηροκάστρου, διατηρήσασα τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα. Α. Θ. Σ.

— **Πέτρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἠρειπωμένη, ἐν τῇ ΒΔ. Ἀραβίᾳ, ὑπὸ 30°19' Β. πλάτ. καὶ 35°31' Α. μήκ., ἐντὸς κοιλάδος μεταξὺ τῶν βουνῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ Οὐάδι ἐλ - Ἀράμπα, ἤτοι τῆς ἀπὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Ἀκαμπᾶ διηκούσης μεγάλης κοιλάδος. Ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Ἰδουμαίων καὶ κατόπιν τῶν Ναβαταίων καὶ τὸ κέντρον τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν ὁδοῦ. Περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως οὐδεμίαν ἀφίνουν ἀμφιβολίαν αἱ περιγραφαὶ τοῦ Στράβωνος (ΙΣΤ' 779) καὶ τοῦ Πλινίου. Οὖσα πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑδρευομένη ὑπὸ ποταμοῦ διαρκοῦς ροῆς, ἡ Πέτρα ἐδέσποζε τῶν δι' αὐτῆς διερχομένων ἐμπορικῶν ὁδῶν δυτικῶς πρὸς τὴν Γάζαν, βορείως πρὸς τὴν Δαμασκόν, πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης Ἐλὰθ καὶ Λευκὴν Κώμην καὶ διὰ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἡ πόλις ἐξ ὀχυροῦ παρ' αὐτὴν βράχου. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ἀνάγεται τὸ πολὺ εἰς τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Πτολεμαίων καὶ τῶν Σελευκιδῶν ἡ Πέτρα ἔλαβε τὴν ὄψιν ἑλληνιστικῆς πόλεως. Ἐπὶ ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ Ἀδριανὸς (131 μ. Χ.), τότε δὲ ἐκόπησαν καὶ νομίσματα μετ' ἐπιγραφῆς ADRIANE PETRA, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἤρχισεν ἡ ἀκμὴ τῆς Παλμύρας, ἥτις προσείλκυσε τὸ ἀραβικὸν ἐμπόριον, ἡ Πέτρα παρήκμασε. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐξηκολούθησε νὰ θεωρῆται ὡς κέντρον θρησκευτικὸν τῶν Ναβαταίων, διότι ὁ Ἐπιφάνιος ἀναφέρει περὶ ἑορτῶν ἐν αὐτῇ πρὸς τιμὴν τῆς παρθένου Χαάμου καὶ τοῦ υἱοῦ της Δουσάρου (*Δοῦ-σαρᾶ*=κυρίου τοῦ Σαρᾶ), λατρευομένου ὑπὸ τὴν μορφὴν λευκοῦ τετραγώνου λίθου, ὁμοίου πρὸς τὴν καάβαν τῆς Μέκκας. Ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη λίαν ἐνωρὶς ἐν Πέτρᾳ.

Ὁ Ἀθανάσιος ἀναφέρει Ἀστέριον ἐπίσκοπον

Digitized by Google

Πέτρας, μία δὲ τῶν σῳζομένων ἐπιγραφῶν ἀναγράφει ἐπίσκοπον ἅγιον Ἰάσωνα (447 μ. Χ.). Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους μνημονεύεται ὡς μία τῶν 10 πόλεων καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Παλαιστίνης. Τὸν Χριστιανισμὸν τῆς Πέτρας ἐσάρωσεν ἡ ἀραβικὴ εἰσβολὴ (629—632). Ἐπὶ λατινοκρατίας τὴν Πέτραν κατέλαβεν ὁ Βαλδουῖνος ὁ Α', ἀποτελέσασαν τὸ δεύτερον φέουδον τῆς βαρωνείας τοῦ Κρὰκ μὲ τὸν τίτλον Château de la vallée de Moïse (=πύργος τῆς κοιλάδος Μωϋσέως) ἢ *Σέλα*. Εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων παρέμεινε μέχρι τοῦ 1189. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ μέχρι τοῦ Ἐλαγαβάλου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΠΕΤΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ, ΑΔΡΙΑΝΗ ΠΕΤΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ κ. τ. λ. καὶ διαφόρων τύπων. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ *Οὐάδι-Μούσα*, ὅπου σῴζονπαι σημαντικώτατα ἐρείπια αὐτῆς (ναοί, οἰκίαι, νεκροπόλεις, τάφοι λαξευτοί, θέατρον, ἐπιγραφαὶ κ. τ. λ.) μαρτυροῦντα ἰσχυροτάτην ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ν. Μ.—Α. Θ. Σ.

—**Πέτρα** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Σικελίας, κειμένη πρὸς Ν. τοῦ Μαρωναίου ὄρους (νῦν Monte Madonia) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀκράγαντος εἰς Πάνορμον ἀγούσης ὁδοῦ. Ὑπαγομένη εἰς τοὺς Καρχηδονίους, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου Καρχηδονιακοῦ πολέμου (264—241 π. Χ.), ὁπότε ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα φέροντα κεφαλὴν Ἡρακλέους πωγωνοφόρου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΕΤΡΕΙΝΩΝ. Σήμερον καλεῖται *Πετραλία*. Α. Θ. Σ.

—**Πέτρα** (Petra) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. *Πέρτα*.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*] Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 405. Κεῖται παρὰ τὴν ἱστορικὴν στενωπὸν τῆς *Πέτρας*, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, καὶ εἰς τὸ 126 χιλιόμετρον τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Θεσσαλονίκην σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιάχον*.

—[*Ἱστορ.*] Πρὸ τῆς ἀποξηράνσεως τῆς Κωπαΐδος λίμνης, ἀρξαμένης τῷ 1876, ἐσχηματίζετο ἀπὸ Ν. πρὸς Β ἐν Βοιωτίᾳ στενὴ δίοδος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀποκρήμνου Τιλφουσίου ὄρους, ἐφ' οὗ ὁ περίφημος μεσαιωνικὸς πύργος τῆς Πέτρας, ὃν ἐξύμνησεν ὁ ποιητὴς Θ. Ὀρφανίδης διὰ τοῦ φερωνύμου ποιήματος αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ὀχυρᾶς ταύτης διόδου ἔκειτο τὸ πάλαι ἡ πόλις *Τέγυρα*, παρ' ἣν ὁ στρατηγὸς τῶν Θηβαίων Πελοπίδας κατήγαγε περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Λοκρῶν, τῷ 374 π. Χ.

Πέτρας μάχη. Τῷ 1829, κηρυχθέντος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἡ Τουρκία λόγῳ τῆς χειμαρρώδους εἰσβολῆς τῶν Ρώσων ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι στρατὸν αὐτῆς, ἀφοῦ ἤδη ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἤδη ἀποσπασθῆ ἀπ' αὐτῆς καὶ διῳκεῖτο ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου. Τὰ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι λείψανα τῶν Τούρκων, τὰ ἐν Λαμίᾳ καὶ τὰ ἐν Εὐβοίᾳ, ἀπεφάσισαν συγκεντρούμενα νὰ ἀποπειραθῶσι τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ τῶν ἄλλων ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Σπερχειοῦ χωρῶν ὑπὸ τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσταλέντα Ἀρσλάνβεην Μουχουρδάρην. Οὗτος πράγματι συλλέξας τὰς εναπομεινάσας ἔν τε Ἀθήναις καὶ Θήβαις φρουρὰς καὶ λαβὼν καὶ ἐκ Καρύστου μέρος τῆς φρουρᾶς, ἐν συνόλῳ εἰς 7000 ἄνδρας ἀνερχομένας, ἀπετόλμησε νὰ διαβῇ σπεύδων τὴν δίοδον τῆς Πέτρας, καθ' ἃς εἶχε διαταγάς· διότι οἱ Ρῶσοι εἶχον φθάσει πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀπειλοῦντες καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐβάδιζον ἀνύποπτοι οἱ Τοῦρκοι, ὅτε ἐμφανίζεται ἀπὸ βορρᾶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης μετὰ τοῦ Σπυρομήλιου, τοῦ Εὐμορφοπούλου, τοῦ Κριεζώτη, τοῦ Στράτου καὶ τοῦ Δυοβουνιώτη, ἄγων 3.000 μαχητῶν καὶ φράττει τὴν πρὸς Β. προέλασιν αὐτῶν. Συναφθείσης μάχης τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1829 οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν καὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς μέχρι Λαμίας ἐκκενώσεως τῆς χώρας. Οὕτω δὲ ἀφεθέντες ὑπόσπονδοι ἀπῆλθον εἰς Λαμίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Θρᾴκην, ὅπου ἔφθασαν μετὰ τὴν συναφθεῖσαν συνθήκην περὶ καταπαύσεως τοῦ πολέμου (2 Σεπτεμβρίου 1829), διὰ τοῦ 10 ἄρθρου τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίζετο κράτος ἀνεξάρτητον. Ἡ μάχη τῆς Πέτρας ἦτο ἡ ὑστάτη τοῦ Ἀγῶνος. Τ.Ε.Ε.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σωτηρίου (πρ. Γιαχαλὰρ) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 42 (βλ. ἀνωτ. *Πέτρα* [Μακεδονίας]).

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 392. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Παράλιος κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης (Μολύβου) τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.536 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Πετρὶ* 1.700. Ἔχει ὑποτελωνεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμὸν καὶ φιλανθρωπικὸν σύλλογον κυριῶν καὶ δεσποινίδων. Ἡ κωμόπολις εἶναι ἠλεκτροφωτισμένη, παράγει ἐλαίας καὶ ἔλαιον καὶ τρία ἐλαιοτριβεῖα.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Ἐπονομασία τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου, ὀνομασθείσης οὕτως ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἐπαναστατικῷ ὀργανισμῷ τῆς Κρήτης τῷ 1821. Φαίνεται ὅτι παρελήφθη ἡ ὀνομασία ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ Ἐπισκόπου (ὁ Πέτρας), διατηρουμένου καὶ σήμερον (βλ. κάτ. *Πέτρας ἐπισκοπή*). Ε. Γ.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κειμένη 2 ½ ὥρας ΒΔ. τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἐπὶ ἐδάφους πετρώδους, ὁπόθεν πιθανῶς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Παρ' αὐτὴν σῴζονται ἀρχαῖα φρούρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ *Καστρόπλο* ἀπέχει ὥραν περίπου πρὸς Ἀν. καὶ εἶναι ἐκτισμένον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Τεκὲ-ντερέ, τὸ δὲ καλούμενον *Παλιὰ Πέτρα*, μίαν ὥραν περίπου πρὸς Β. Ἡμίσειαν ὥραν πρὸς Α. αὐτῆς καὶ ἐν τῇ θέσει *Μπογάδα* εὑρέθησαν ἀρχαῖα νομίσματα, πλίνθοι, κέραμοι κτλ. Ὑπάγεται εἰς τὸν καζᾶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, μέχρι δὲ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἠρίθμει περὶ τοὺς 2.000 Ἕλληνας κατοίκους, διατηροῦντας ἀστικὴν σχολὴν καὶ νηπιαγωγεῖον καὶ ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπήγοντο εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως. Α. Θ. Σ.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. 900, ἐξ ὧν 100 περίπου Μωαμεθανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας ἐν Κύπρῳ ἦτο φέουδον. Α. Κ. Α.

—**Πέτρα** [*Γεωγρ.*]. Τοποθεσία ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Σητείας Κρήτης, πρὸς Α. τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὅπου ἐκβάλλει ὁ ἀρχαῖος ποταμὸς τῶν Διδύμων (νῦν Παντέλης καὶ Σκλαβεδιάδου). Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὡς δευτέρου συνθετικοῦ ἀπετελέσθη τὸ σύνθετον *Ἱεράπετρα*, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐχωρίσθησαν οἱ ἐπισκοπικοὶ τίτλοι *Ἱερᾶς* καὶ *Πέτρας* εἰς ἄγνωστον ἐποχήν. Ε. Γ.

—**Πέτρα τοῦ *Διγενῆ*** [*Γεωγρ.*]. Μικρὸν τουρκικὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. 150. Ἡ ὀνομασία του ὀφείλεται εἰς λίθον, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Α. Κ. Α.

—**Πέτρα, *Κουφὴ*** —. Γυναικεία μονὴ ἐν Κρήτῃ (βλ. λ. *Κουφὴ* Πέτρα).

—**Πέτρα *Μολουρὶς*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀπορρὼξ τοποθεσία τῆς ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ μεγαρικῆς παραλίου, ἀφ' ἧς ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἰνὼ μετὰ τοῦ Μελικέρτου, ὃν κατόπιν δελφὶν διέσωσεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Σ. Ε. Λ.

—**Πέτρα, *Νέα*** — [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Γαζώρου (πρώην Πόρνας) τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (πρώην Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1828) 331.

—**Πέτρα τοῦ *Σαμψῶνος*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου ἀπόκρημνον εἰς ½ μίλ. Δ.ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Γατίτσα, ΒΑ. κέρας τοῦ στενοῦ τῆς Μυκάλης (Samson's stone: πλάτ. 37° 44' 40'' Β., μῆκ. 27° 05' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: Samos Boghaz). Ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχε κατὰ τὸν Ἀγῶνα τὸ ἰσχυρότερον τῶν ἀνεγερθέντων πυροβολείων πρὸς ἀπόκρουσιν ἀποβάσεως ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Λυδίας εἰς τὴν νῆσον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προστατευόμενα ἠδράνουν ὑπ' αὐτὸ τὰ πυρπολικὰ τοῦ Σαχτούρη ἀπειθοῦντα εἰς τὰς διαταγάς του κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ντὰρ-Μπογάζ, πρὸ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐμφανίσεως ἐπὶ σκηνῆς τοῦ Κανάρη. Σ. Ε. Λ.

—**Πέτρα ἡ *Σογδιανὴ*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, κειμένη ἐν Σογδιανῇ ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμνου βράχου, παρὰ τὸν Ὦξον ποταμόν. Ταύτην κατεχομένην ὑπὸ τοῦ Σογδιανοῦ Ἀριμάζου ἢ Ἀριομάζου, ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ τοῦ Βακτρίου Ὀξυάρτου, κατέλαβε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 328 π. Χ. ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, μετὰ πλουσιωτάτων λαφύρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ περικαλλὴς Ρωξάνη, θυγάτηρ τοῦ Ὀξυάρτου, ἡ μετὰ ταῦτα σύζυγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Α. Θ. Σ.

—**Πέτρα *Φαιὰ*** [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Φαιὰ* Πέτρα.

—**Πέτρα *Χρυσῆ*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Χρυσῆ* Πέτρα.

—**Πέτρα *Ὠλενία*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Βραχῶδες ὄρος, ἐφ' οὗ ἦτο ἐκτισμένη ἡ τῶν Αἰτωλῶν πόλις *Ὤλενος*. Ν. Σ. Λ.

—**Πέτρας *Ἐπισκοπὴ*** *Κρήτης*. Ἱδρύθη πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας ἐν Κρήτῃ βυζαντινῆς περιόδου, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Μεραμβέλλου καὶ Λασιθίου, ἀποσπασθεισῶν ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Ἱεραπέτρας. Ἀπὸ τοῦ 1900 προσετέθη εἰς αὐτὴν καὶ τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Βιάννου (δῆμος Βιάννου καὶ Ἁγίου Βασιλείου.). Οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς ἕδρευον ἀπὸ τουρκοκρατίας ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Ἀρέτι, ἐν Ἐπάνω Χωρίῳ Φουρνῆς Μεραμβέλλου, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 μέχρι σήμερον ἐν Νεαπόλει. Ἐπίσκοποι Πέτρας ἐπὶ τουρκοκρατίας μνημονεύονται οἱ ἑξῆς: Μελέτιος, Γεράσιμος, Ἰωακεὶμ (σφαγιασθεὶς ἐν Ἐπάνω Χωρίῳ Φουρνῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821), Δωρόθεος Διαμαντίδης, ἐξ Ἀγχιάλου (1824), Μελέτιος Χλαμπουτάκης, ἀποθανὼν τῷ 1889, Τίτος Ζωγραφίδης (1889—1922) καὶ ὁ τοῦτον διαδεχθεὶς (1923) Διονύσιος Μαραγκουδάκης. † Ρ. Α. Τ.

—**Πέτρας *μονή***. —1) Μονὴ ἱδρυθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Βαρᾶ ἁγίου. —2) Ἐπίσης μονή, ἱδρυθεῖσα ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1283—1328) παρὰ τὴν μακεδονικὴν πόλιν Πέτραν ἐντὸς ὁμωνύμου στενοῦ. Ἡ μονὴ αὕτη ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Β. Λ. Κ.

—**Πέτρας *Νερὸ*** [*Γεωγρ.*].—1) Τοποθεσία εἰς τοὺς ΒΔ. πρόποδας τῆς Ἴδης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμαρίου Κρήτης, μεταξὺ τοῦ χωρίου Κλησιδιοῦ καὶ τῆς μονῆς Ἀρκαδίου, ἔνθα ὑπάρχει πηγὴ ὕδατος, τὸ ὁποῖον πιστεύεται ὅτι θεραπεύει τὴν λιθίασιν. ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. —2) Τοποθεσία ἐν Κυδωνίᾳ, ΝΔ. τῶν Χανίων, ὅπου τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1867 συνεκροτήθη φονικὴ μάχη ἡττηθέντων τῶν Τούρκων καὶ καταδιωχθέντων εἰς Νεροκούρου. Ε. Γ.

—**Πέτρας, *τέως δῆμος***—[*Γεωγρ.*]. Εἷς τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας δήμων, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν χωρίων *Ἅγιος Δημήτριος*, *Βρασταμίτες*, *Ζαγαρὰ* ἢ *Τοβαρὰ* (νῦν *Εὐαγγελίστρια*), *Κορώνεια*, *Κούκουρα*, *Μάζιον*, *Μούλκιον*, *Σιάχον*, *Στεβένικον* καὶ *Σωληνάριον*, ἀποτελούντων ἤδη ἰδίας κοινότητας.

πετραγγουριὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ ἐλατήριον ὁ ἀγροσίκυς, τὸ ἄλλως *γαϊδαραγγουριὰ* (βλ.λ.).

Πετραγκάθι [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37° 43' 00'' Β., μῆκ. 24° 55' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel). Εἰς τοὺς ξένους χάρτας σημειοῦται Petrokathi. Ἀπέχει τοῦ στενοῦ Τήνου - Ἄνδρου 3 ½ μίλ. Δ.ΒΔ. Σ. Ε. Λ.

πετραδάκι (τό)· δημοτ., μικρὸς λίθος, λιθάριον: «τοῦ πέταξε ἕνα πετραδάκι».

Πετράδες [*Γεωγρ.*].—1) Χωρίον τῆς κοινότητος Πυθίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 940.—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Μαυροπλαγιᾶς τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 115. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρῆ Δογανλῆ*.

πετράδι (τό)· δημοτ., μικρὸν λιθάριον, ψηφίς· || πολύτιμος λίθος: «ἀτίμητο πετράδι».

Πετράδια [*Γεωγρ.*]. Μετόχι τῆς μονῆς Ἀσωμάτων ἐπαρχίας Ἀμαρίου Κρήτης, παρὰ τὸ χωρίον Μοναστηράκι. Ὁ ναὸς τοῦ μετοχίου τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου (15 Αὐγούστου). Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τὸ μετόχι ἦτο καταφύγιον τῶν ἁρματολῶν. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1868 συνῆλθον ἐνταῦθα πληρεξούσιοι, ἀρχηγοὶ καὶ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Κρήτης, διὰ νὰ τροποποιήσωσι τὰ κρητικὰ αἰτήματα, ἀπελπισθέντες περὶ τῆς ἑνώσεως. Ε. Γ.

πετραέρια (τά)· βλ.λ. *καύσιμα*.

Πέτρχι [*Μεσαιων. Γεωγρ.*]. Χαρακτηρισμὸς ὑποδηλῶν τοπωνυμίαν τῶν ἀπορρώγων, ἐφ' ὧν ἐκτίσθησαν τὰ Μετέωρα (*Μελετ.*, Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα Γ, 447). Σ. Ε. Λ.

—**Πέτραι *τῶν Σειρήνων*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ τὰς παλαιάς μας γεωγραφίας (*Μελετ.*, Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα Β, 216) ὀνομασία τῶν πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Campanella (ἀρχ. *Ἀθήναιον*) τοῦ κόλπου τοῦ Σαλέρνο σκοπέλων. Σ. Ε. Λ.

Πετραία [*Μυθολ.*]. Μία τῶν Ὠκεανίδων, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 357). Α. Θ. Σ.

Πετραία *Ἀραβία* [*Γεωγρ.*]. Τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς *Ἀραβίας* (βλ. λ. τ. Ε', σ. 298 β).

πετραῖος, —*α*, —*ον*· ἀρχ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς πέτραν, εἰς βράχον: «πετραῖα θερμὰ λουτρὰ» τὰ παρὰ τὰς Θερμοπύλας.

Πετραῖος [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν Κενταύρων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πειριθόου βασιλέως τῶν Λαπιθῶν ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων του μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας, θυγατρὸς τοῦ Λαπίθου Ἄτρακος (*Ἡσιόδ.*, Ἀσπ. Ἡρακλ. 185). Α. Θ. Σ.

Πετραῖος (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίθετον τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ Πινδάρῳ (Πυθ. IV, 246). Α.Θ.Σ.

Digitized by Google

Πετρακάκος, *Δημήτριος.* Δικηγόρος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Καλάμαις τῷ 1877. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν (1901), ἐφοίτησεν ἐπὶ ἑπταετίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Λειψίας, τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Ἀϊδελβέργης, εἰδικευθεὶς εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον καὶ τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης (1909—1912) ἐπὶ ὑπουργίας τοῦ Ν. Δημητρακοπούλου, εἰς τὸ κόμμα τοῦ ὁποίου ἔκτοτε ἀνῆκεν. Ἐξελέγη βουλευτὴς Λακωνίας κατὰ τὰ ἔτη 1919, 1920 καὶ 1926. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα ἐν οἷς: «Die Toten im Recht» (Leipzig, 1915) «Οἱ μοναχικοὶ θεσμοὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (Λειψία 1907), «Συμβολαὶ εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (Ἀλεξάνδρεια 1910), «Περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν» (Κωνσταντινούπολις 1910), «Νέαι πηγαὶ τῶν θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους» (Ἀλεξάνδρεια 1915), «Δημοσιογράφοι καὶ δημοσιογραφία» (Ἀθῆναι 1921), «Τὸ μοναχικὸν πολίτευμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους» (Ἀθῆναι, 1925), κτλ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Μ. Γ. Δ.

Πετρακέϊκα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ρίζης (Κριναγκεΐκων) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 31. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κορωνιατέϊκα* καὶ *Μανωλέϊκα.*

Πετράκη μονή· βλ. λ. *Πετράκης.*

Πετράκης. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Δημητσάνης μὲν ὁρμωμένης ἀλλ' ἐν Ἀθήναις ἐγκαταστάσης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐνταῦθα διεκρίθησαν πολλὰ μέλη αὐτῆς ὡς ἄνδρες φιλοπάτριδες καὶ λόγιοι. Πρῶτος ἀναφαίνεται ὁ *Πέτρος*, υἱὸς τοῦ ἱερέως Σταματίου, ἐξ οὗ καὶ Παπασταμάτης ἐκαλεῖτο. Περὶ τὴν ἰατρικὴν ἀσχοληθεὶς καὶ μοναχὸς καρεὶς, ὠνομάσθη *Παρθένιος* καὶ ἐμόναζεν ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Καρέα, ἥτις εἶχε καὶ μικρὸν μετόχιον παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους, Κουκοπούλη καλούμενον, εἰς ὃ ἐγκατασταθεὶς τέλος ἔδωσε καὶ τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα (*μονὴ Πετράκη*, πρὸς Β. τοῦ νοσοκομείου τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ»). Ἡ μονὴ αὕτη, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀσωμάτων Ταξιαρχῶν, ἔχει λαμπρὸν σταυρόσχημον ναόν, πλεῖστα κελλία καὶ περίβολον μέγαν, κατάφυτον, καὶ ἰδιαίτερον εἰς δύο ὀρόφους διὰ τὸν ἑκάστοτε ἡγούμενον οἴκημα. Ἀπὸ τοῦ 1673 καὶ ἐντεῦθεν ἐξηκολούθουν ἡγούμενοι τῆς μονῆς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Πετράκη, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἀναγράφει πλὰξ ἐν τῷ καθολικῷ τῆς μονῆς μέχρι τοῦ ἔτους 1719. Καὶ ἔκτοτε ὅμως οἱ ἡγούμενοι ἐλαμβάνοντο ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τοῦ ἰατροῦ *Ἀναργύρου Πετράκη* μὴ θελήσαντος νὰ καρῇ μοναχός. Ὕστατος ἡγούμενος ὑπῆρξεν ὁ *Διονύσιος Πετράκης*, ὅστις κατέστησε τὴν μονὴν βακούφιον, προσαρτηθὲν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πτωχοκομεῖον ἀντὶ ἐτησίας προσφορᾶς 1000 ὀκάδων μέλιτος καὶ ἐλαίου. Οὗτος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν μετ' ἄλλων Ἀθηναίων τῷ 1795, ἵνα ζητήσῃ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ τυράννου Χασεκῆ, ὅστις μικροῦ δεῖν ἐδηλητηρίαζεν αὐτόν, ἐὰν δὲν ἐπρολάμβανε νὰ λάβῃ ἀντίδοτον. Ἡ πρεσβεία αὕτη ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ, διότι ὁ Χασεκῆς ἐξωρίσθεὶς εἰς Κῶν ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος 1795. Ἐν τῇ μονῇ τῷ 1812 ὁ ἀρχιμανδρίτης ἰατρὸς Διονύσιος Πύρρος ἵδρυσεν ἐπιστημονικὸν σχολεῖον μετὰ βοτανικοῦ κήπου.

Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὁ Ἀνάργυρος Πετράκης διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος διώρισεν αὐτὸν τῷ 1822 δημογέροντα. Τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι, μετατεθείσης ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας τῷ 1835 (9 Μαΐου), ὁ Ἀνάργυρος Πετράκης ἐξελέγη πρῶτος αὐτὸς δήμαρχος Ἀθηναίων ἐπὶ Ὄθωνος, μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ ὁποίου, τῷ 1862, ἐξελέγη πληρεξούσιος ἐν τῇ Β' ἐθνοσυνελεύσει. Τῷ 1865 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῷ 1879 ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Ἀπέθανε τῷ 1892 ἐν Ἀθήναις. Τ. Ε. Ε.

— **Πετράκης** ***Νικόλαος,*** ἢ ***Πετρονικόλας.*** Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς ἐν Ἀσῆ-Γωνιᾷ τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης τῷ 1830 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις τῆς ἐπαναστάσεως 1866. Ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τῶν ὁμοχωρίων του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἐν τῇ κεντρικῇ Κρήτῃ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1869). Ν. ΚΛΣ

Πετραλείφας. Ὄνομα διακεκριμένης οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, δρασάσης ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Πρῶτος ἐξ αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ ἐκ τῆς γαλλικῆς Νορμανδίας καταγόμενος *Πέτρος d'Alfia*, ὅστις, ἐκστρατεύσας τῷ 1081 εἰς Ἀλβανίαν ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα τῶν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας Ροβέρτον Γυσκάρδον, ηὐτομόλησε μετ' ἄλλων συναδέλφων του πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Θρᾴκῃ ἐγένετο γενάρχης τῆς ἐξελληνισθείσης οἰκογενείας, ἥτις, κατὰ παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος Πέτρου d'Alfia, ὠνομάσθη Πετραλείφα. Μετὰ τὸν Πέτρον τοῦτον ἀναφέρονται κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180) ἐναντίον τῶν καταλαβόντων τὴν Κέρκυραν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας τέσσαρες ἀδελφοὶ Πετραλεῖφαι, ἐκ τῆς ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς Θρᾴκης οἰκογενείας, οἵτινες διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνδρείαν των καὶ ἐφονεύθησαν ἅπαντες ὁμοῦ ἐν μιᾷ ἐφόδῳ κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς Κερκύρας. Πλὴν τούτων ἀναφέρονται κατόπιν καὶ οἱ ἑξῆς:

Νικηφόρος Πετραλείφας. Στρατηγὸς ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ, συμμετασχὼν εἰς τὴν νικηφόρον κατὰ τῶν Οὔγγρων ἐκστρατείαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Δούκα.

Ἰωάννης Πετραλείφας. Στρατηγὸς ἐπὶ Ἰσαακίου Ἀγγέλου (1185—1195). Ἐκστρατεύσας μετὰ τοῦ βασιλέως τούτου ἐναντίον τῶν Βλαχο-Βουλγάρων τοῦ Αἵμου τῷ 1195, συμμετέσχεν εἰς τὴν συνωμοσίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξεθρονίσθη ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου.

Ἰωάννης Πετραλείφας. Στρατηγὸς τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας ἐπὶ Ἰωάννου Γ' Δούκα ἢ Βατάτζη (1222—1254), διακριθεὶς εἰς τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν κατεχόντων τότε τὴν Κωνσταντινούπολιν Λατίνων. Ὁ σύγχρονός του ἱστορικὸς Γεώργιος Ἀκροπολίτης, ἱστορῶν τὰς ἐκστρατείας ἐκείνας, γράφει περὶ τοῦ Ἰωάννου Πετραλείφα ὅτι ἦτο «ἀνὴρ γενναῖος τὴν χεῖρα καὶ πολεμικοῖς πράγμασι κατεξητασμένος παιδιόθεν». Ὁ Ἰωάννης οὗτος ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἄρχοντος Θεοδώρου Κομνηνοῦ.

Θεοδώρα Πετραλείφα. Θυγάτηρ τοῦ προηγουμένου καὶ σύζυγος τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου (βλ. λ. *Θεοδώρα ἡ ἐν Ἄρτῃ*).

Θεόδωρος Πετραλείφας. Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Πετραλείφα τοῦ ἐπὶ Βατάτζη καὶ γυναικάδελφος τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου. Κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ δεσπότου τούτου ἐκστρατείαν εἰς Μακεδονίαν (τῷ 1241) τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Ἰωάννου Γ' Δούκα τοῦ Βατάτζη, ὁ Θεόδωρος, διαμένων ἐν Καστορίᾳ μετὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Μιχαὴλ Β', ηὐτομόλησε πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωάννην στρατοπεδεύοντα ἐν Ὀστροβῷ. Ἡ προσέλευσις τοῦ Θεοδώρου, ὅστις ἦτο καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Δημητρίου Τορνίκη Κομνηνοῦ «ὃς τὰ κοινὰ διέπων ἦν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ», ἐνέπλησε χαρᾶς καὶ ἐλπίδων τὸν βασιλέα, ὅστις, λόγῳ τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐπιτηδείων, διετέλει εἰς δυσχερῆ θέσιν. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ἡ Καστορία καὶ ἅπασα ἡ περὶ αὐτὴν χώρα προσεχώρησεν εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην Γ'. Ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας σύμπραξις αὐτοῦ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Τῷ 1059, ὅτε ὁ στρατὸς τῆς Νικαίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον ἐστράτευσε πάλιν εἰς Μακεδονίαν κατὰ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου, ὁ Θεόδωρος Πετραλείφας εὑρέθη πάλιν εἰς τὰς τάξεις τούτου, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ δὲ Ἰωάννου Παλαιολόγου κατάληψιν τῶν Βοδενῶν καὶ τὴν ἄτακτον φυγὴν τῶν στρατευμάτων τοῦ Μιχαὴλ ἀνὰ τὰ δύσβατα καὶ ὀρεινὰ ἐδάφη ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός, ὁ Θεόδωρος κατεκρημνίσθη μετὰ τοῦ ἵππου του καὶ ἐφονεύθη. Ν. ΚΛΣ

Πετράλια (Petralia) *[Γεωγρ.].* Ὄνομα δύο πόλεων τῆς Σικελίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πανόρμου (Palermo): 1) Ἡ *Ἄνω Πετράλια* (Petralia Soprana) εἰς ὕψος 1.147 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἔχουσα ὡς κοινότης 7.260 κατ., ὀρυχεῖα ἅλατος καὶ ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, καὶ 2) Ἡ *Κάτω Πετράλια* (Petralia Sottana), κειμένη δυτικῶς τῆς προηγουμένης, εἰς ὕψος 1.000 μ. καὶ ἔχουσα ὡς κοινότης 10.022 κατοίκους. Παράγουσιν οἶνον, σιτηρὰ καὶ προϊόντα κτηνοτροφίας.

Πετραλιᾶς. Ἐπώνυμον οἰκογενείας πολιτευομένων τῆς Πελοποννήσου, καταγομένης ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐγκαταστάσης ἐν Δίβρῃ τῆς Ἠλείας. Ἀρχηγὸς αὐτῆς φέρεται ὁ *Σέλαϊδος Πετραλιᾶς*, πλούσιος προύχων Δίβρης, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

— ***Ἀγγελῆς*** (1780—1868). Ἔγγονος τοῦ γενάρχου τῆς οἰκογενείας. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ Ἀγῶνος διετήρησεν ἐξ ἰδίων ἑκατὸν στρατιώτας, οὓς διέτρεφε καὶ ἐμισθοδότει ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σισίνην. Παρευρέθη εἰς τὰς μάχας Τριπόλεως, Λάλα, Πατρῶν, Δερβενακίων κλπ. Ἐν Τριπόλει, συλληφθεὶς αἰχμάλωτος, ἐδραπέτευσε τῶν φυλακῶν. Προσέφερεν ὑπὲρ τὰς 100.000 γρόσια καὶ ἐτροφοδότει δωρεὰν διὰ πολεμεφοδίων τοὺς Κυριακούλην Μαυρομιχάλην, Κολοκοτρώνην, Ζαΐμην, Λόντον καὶ Σισίνην, μετατρέψας πέντε ἰδιόκτητους του ἀλευρομύλους εἰς πυριτιδοποιεῖα. Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν κατετάχθη εἰς τὴν δ' τάξιν (ταγματάρχου).

— ***Ἄγγελος.*** Δικηγόρος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Δίβρῃ τῷ 1861. Ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς κατὰ τὸ 1890. Ἔκτοτε ἀντιπροσώπευσεν ἐννεάκις τὴν ἐπαρχίαν Ἠλείας καὶ τὸν νομὸν Ἀχαΐοηλιδος ἐν τῇ βουλῇ. Διετέλεσε πληρεξούσιος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Αὐγούστου 1909 καὶ τῆς Δ' τοῦ 1920.

— ***Ἀντώνιος*** (1820—1892). Ἀδελφὸς τοῦ Αὐγερινοῦ. Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς Ἠλείας καὶ δήμαρχος Λαμπείας.

— ***Αὐγερινὸς*** (1810—1887). Υἱὸς τοῦ Ἀγγελῆ. Καίτοι νεώτατος, ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας. Εἰσῆλθε τὸ πρῶτον εἰς τὴν βουλὴν τῷ 1859. Δὶς ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Ὄθωνος. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν, ἐπὶ κεφαλῆς 400 ὀπαδῶν του, κατέλαβε τὸν Πύργον, κατέλυσε τὰς ἀρχὰς καὶ διωρίσθη πολιτάρχης (φρούραρχος) Πύργου, παγιώσας καὶ περιφρουρήσας τὴν τάξιν.

— ***Θᾶνος.*** Ἐξάδελφος τοῦ Ἀγγέλου. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῷ 1881 καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἐχρημάτισε βουλευτὴς Ἀχαΐοηλιδος καὶ ἠκολούθησε τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον κατὰ τὰς δύο αὐτοῦ ἀποχωρήσεις, εἰς Ἑλβετίαν (1917—1920) καὶ Ἰταλίαν (1922—1923).

πετραλῖτις, —*ιδος* (ἡ). Ἐκρηκτικὴ ὕλη, βάσιν ἔχουσα τὴν νιτρογλυκερίνην. Σ. Γ.

Πετράλωνα *[Γεωγρ.].* Συνοικία τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν μεγαλυτέρων εἰς ἔκτασιν, καταλαμβάνουσα τὰς βορείας καὶ δυτικὰς κλιτῦς τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν καὶ ἐκτεινομένη πρὸς Δ. μὲν μέχρι τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, πρὸς Ν. δὲ μέχρι τῆς κοίτης τοῦ Ἰλισοῦ, ἐγγὺς τῶν φυλακῶν Συγγροῦ. Ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης, ἐφ' ἧς ἡ γραμμὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, χωρίζεται εἰς δύο τμήματα: τὰ *Ἄνω καὶ Κάτω Πετράλωνα.* Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἠρίθμει 1.883 κατοίκους. Ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν ἐκτίσθησαν ἤδη δύο προσφυγικοὶ συνοικισμοί, *Ἀσυρμάτου* καὶ *Νέας Μελανδίας*, εὑρίσκεται δὲ καὶ ὁ ἀσύρματος τηλέγραφος Ἀθηνῶν.

—**Πετράλωνα** *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μαυρομματίου Ἰθώμης τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 130. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 558. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βερβίτσα.* —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Κρήνης τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 170. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τελκελῆ.*

Πετραλώνον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 279. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀραχωβίτσα.*

πετραμιθιὰ (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πιστάκη ἡ τερέβινθος.*

πετραμύγδαλο (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων εἰδῶν τοῦ γένους *λυκίου.*

Πετρανὰ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 346. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τζιτζιλέρ.*

πετρανάθηκα *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ἱππομαράθρου* (βλ. λ.).

πετραρέα (ἡ)· πολεμικὴ μηχανὴ τῶν ἀρχαίων βάλλουσα πέτρας (βλ. λ. *λιθοβόλον*),

Πετράρχης (Petrarca), ***Φραγκῖσκος.*** Εἷς τῶν μεγίστων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας, γεννηθεὶς τῇ 20ῇ Ἰουλίου 1304 εἰς τὸ Ἀρέτσο τῆς Τοσκάνης καὶ ἀποθανὼν τῇ 18ῃ Ἰουλίου 1374 ἐν τῷ χωρίῳ Ἀρκουά, παρὰ τὴν Πάδουαν, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἐτάφη καὶ τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν τοῦ ποιητοῦ Ἀρκουὰ Πετράρκα (Arquà Petrarca). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο Φλωρεντῖνος, συμβολαιογράφος, ζῶν μακρὰν τῆς Φλωρεντίας, ἐξ ἧς ἐξωρίσθη συγχρόνως μετὰ τοῦ Δάντου καὶ ἄλλων τῷ 1302, ὠνομάζετο δὲ Petracco di Parenzo. Τὸ ὄνομα Petrarca ἔλαβεν ὁ ποιητὴς ἐκλατινίσας τὸ πατρικὸν ὄνομα. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Πετράρχου παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ Ἀρέτσο, εἶτα δέ, μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν Πίζῃ, μετέβη εἰς τὴν γαλλικὴν πόλιν Ἀβινιόν, ἥτις εἶχε τότε καταστῇ ἕδρα τῶν παπῶν. Τὰς πρώτας σπουδάς του ὁ ποιητὴς ἔκαμεν εἰς τὴν πλησίον τῆς Ἀβινιὸν κειμένην πόλιν Καρπαντράς. Τῷ 1318 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἵνα σπουδάσῃ τὴν νομικήν, εἰς τὸ Μομπελλιέ, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν, καὶ εἶτα εἰς Βολωνίαν, ἔνθα ἐσυνέχισε τὰς σπουδάς του ἐπὶ τρία ἔτη. Ἐν τούτοις ὁ ποιητής, μὴ αἰσθανόμενος κλίσιν πρὸς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, προτίμα τὴν μελέτην τῶν Λατίνων ποιητῶν καὶ τῶν Προβηγκιανῶν τροβαδούρων· καὶ ματαίως ὁ πατήρ του, ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτόν, κατ' ἐπανειλημμένας στιγμὰς ὀργῆς, ἔρριψε τὰ ἀγαπητὰ τοῦ Πετράρχου βιβλία εἰς τὴν πυράν. Τῷ 1325 ὁ θάνατος τοῦ πατρός του καὶ ὁ μετ' ὀλίγον ἀκολουθήσας θάνατος τῆς μητρός του ἀφῆσαν τὸν Πετράρχην ἐλεύθερον νὰ ἀκολουθήσῃ

Digitized by Google

τὴν ἀκατανίκητον κλίσιν του διὰ τὴν ποίησιν καὶ τὰ γράμματα. Ἦτο ὅμως πτωχός, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἀβινιόν, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας λαμβάνων τὸ ἱερατικὸν σχῆμα. Δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ συμμετέχῃ τῆς κοσμικῆς ζωῆς, ἐγένετο δὲ περιζήτητος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ ΚΒ', ὅστις συνεκέντρωνε περὶ ἑαυτὸν πολὺν κόσμον τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῶν γραμμάτων. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τῆς ἐν Ἀβινιὸν ζωῆς του, εἶδεν ὁ ποιητὴς διὰ πρώτην φοράν, τῷ 1327, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Κλάρας, τὴν γυναῖκα, ἣν ἠγάπησε πλατωνικῶς καὶ τὴν ὁποίαν ἀπηθανάτισεν εἰς τὰ σονέτα του καὶ τὰ τραγούδια του ὑπὸ τὸ ὄνομα Λάουρα. Περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης, ἐν τούτοις, οὐδεμία ἀσφαλὴς πληροφορία ὑπάρχει, ἐπιτρέπουσα τὴν πιστοποίησιν τῆς ταυτότητός της. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι πρόκειται περὶ τῆς Λάουρας de Noves (1308—1348), συζύγου τοῦ μαρκησίου de Sade, ἥτις ἔζη τότε ἐν Ἀβινιόν, δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ δι' ἀσφαλῶν μαρτυριῶν. Πολλοὶ συγγραφεῖς τείνουσι νὰ πιστεύσωσι περὶ τῆς Λάουρας τοῦ ποιητοῦ, ὅτι ὑπῆρξε πλάσμα τῆς φαντασίας αὐτοῦ, συγκεντρῶνον ὅλας τὰς ἰδεώδεις γυναικείας ἰδιότητας.

Ὁ Πετράρχης ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ τρία ἔτη εἰς τὴν Ἀβινιόν, ψάλλων τὸν ἔρωτά του διὰ τῶν ποιημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τὴν δόξαν του, μετέβη, προτροπῇ τοῦ παιδικοῦ του φίλου Ἰακώβου Κολόννα, εἰς τὴν πόλιν Λομπέζ, τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ Ζέρ, ἔνθα παρέμεινε καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 1336, ζητῶν ν' ἀπασχολήσῃ τὴν σκέψιν του διὰ τῆς μελέτης. Εἶτα δέ, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ν' ἀπομακρυνθῇ περισσότερον, ἐξετέλεσε μακρὸν ταξίδιον (1336—1337), κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπεσκέφθη τοὺς Παρισίους, τὴν Βραβάντην, τὸν Ρῆνον, τὴν Γάνδην, τὴν Αἲξ-λὰ-Σαπέλ, τὴν Λιέγην, τὴν Κολωνίαν καὶ ἄλλα μέρη. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐγκατεστάθη ἐν τῷ χωρίῳ Βωκλὺζ (Vaucluse), παρὰ τὴν Ἀβινιόν, τοῦ ὁποίου τὴν ὁμώνυμον πηγὴν ἀπηθανάτισε διὰ τῶν στίχων του καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ παρέμεινε μελετῶν καὶ γράφων μέχρι τοῦ ἔτους 1341. Ἐκεῖ συνέθεσε καὶ τὸ λατινικὸν αὐτοῦ ἔπος «Ἀφρική». Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τὰ σονέτα του καὶ τὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα εἶχον συντεθῆ εἰς τὴν τότε περιφρονουμένην εἰσέτι λαϊκὴν τοσκανικὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ὀλίγον ἐξετίμα, θεωρῶν ἑαυτὸν κυρίως Λατῖνον ποιητήν, εἶχον καταστήσει ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν περίφημον τὸ ὄνομα τῆς Λάουρας καὶ τὸ ἰδικόν του. Τέλος, τῷ 1341, ὁ Πετράρχης ἐκλήθη εἰς Ρώμην, ἔνθα τὴν 8ην Ἀπριλίου, ἡμέραν τοῦ Πάσχα, περιεβλήθη εἰς τὸ Καπιτώλιον τὸν δάφνινον στέφανον τοῦ ποιητοῦ.

Κατὰ τὴν ἀκολουθήσασαν δεκαετίαν ὁ Πετράρχης ἔζησεν ἐκ περιτροπῆς εἰς διαφόρους πόλεις τῆς βορείου Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας, πανταχοῦ θαυμαζόμενος καὶ τιμώμενος. Τῷ 1341, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ ἐναντίον τῆς τυραννίας τῶν ἀριστοκρατῶν καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας ὑπὸ δήμαρχον τὸν Νικόλαον Ριέντσι (1347), ἐνθουσιασθεὶς ὁ ποιητής, ἀπηύθυνε τὴν περίφημον γενομένην ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Νικόλαον Ριέντσι καὶ τὸν ρωμαϊκὸν λαόν, καὶ ἐκίνησε μετὰ τῶν φίλων του ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν Ρώμην. Ἡ ταχεῖα ὅμως κατάρρευσις τοῦ νέου τούτου καθεστῶτος τὸν ἠνάγκασε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιόν του.

Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Πετράρχης μετέβη τῷ 1350, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ἑορτασθῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πεντηκονταετὲς ἰωβηλαῖον ἐπὶ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΣΤ'. Καθ' ὁδὸν ἐγνωρίσθη ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ συνῆψε φιλίαν μετὰ τοῦ Βοκκακίου· οὗτος δὲ βραδύτερον προσεκόμισεν εἰς τὸν ποιητὴν ἔγγραφον τῆς φλωρεντινῆς δημοκρατίας, δι' οὗ αὕτη τὸν ἐγνώριζεν ὅτι ἀποδίδονται αὐτῷ τὰ κατασχεθέντα κτήματά του καὶ τὸν προσεκάλει εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἵνα διδάξῃ εἰς τὸ ἐκεῖ ἱδρυθὲν νέον πανεπιστήμιον (studio). Ὁ Πετράρχης δὲν ἀπεδέχθη τὴν προσφερθεῖσαν θέσιν. Ἀπὸ τοῦ 1351 ἔζησεν ἐν τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ, τῷ δὲ 1368 ἐγκατεστάθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀρκουά, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του ζῶν μονήρη καὶ ἥσυχον βίον.

Εἷς ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν, οὓς ἐπεδίωξε καθ' ὅλον του τὸν βίον ὁ Πετράρχης, ὑπῆρξεν ἡ ἀναζωογόνησις τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν σπουδῶν· εἶχε δὲ ὁ ἴδιος διδαχθῆ καὶ τὰ ἑλληνικά, σχὼν ὡς διδασκάλους τὸν μοναχὸν Βαρλαὰμ τὸν Καλαβρὸν καὶ τὸν λόγιον Λεόντιον Πιλᾶτον. Ἐλπίζων εἰς μίαν ριζικὴν ἀλλαγὴν τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀνθρωπιστής, καὶ δικαίως ἐκλήθη πρόδρομος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Πετράρχου εἶναι γεγραμμένα εἰς λατινικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τούτων ἐμμέτρως συνέθεσε: 1) Τὸ ἔπος «Ἀφρική», γραφὲν τῷ 1338 καὶ τελειωθὲν τῷ 1342, εἰς ἐμμέτρους στίχους, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑμνεῖ τὸν Σκιπίωνα Ἀφρικανὸν τὸν πρεσβύτερον καὶ τὸ ρωμαϊκὸν μεγαλεῖον· ἔργον ἐκτιμώμενον οὐχὶ διὰ τὰς ἐπικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς ὅσον διὰ τὸ ποιητικὸν κάλλος τῶν στίχων του. 2) Τὰς «Ἐμμέτρους ἐπιστολάς» (Epistolae Metricae), περιλαμβανούσας διάφορα γεγονότα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ποιητοῦ, ὡραίας περιγραφὰς τῆς φύσεως, στοχασμοὺς κτλ. Εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἀνήκουσιν οἱ ἄριστοι λατινικοὶ στίχοι ἐξ ὅσων ἔγραψεν ὁ ποιητής. Τὰ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου πεζὰ αὐτοῦ ἔργα διαπνέονται ὑπὸ μεσαιωνικοῦ πνεύματος. Ἐκ τούτων εἶναι: 1) Τρεῖς διάλογοι: «Περὶ καταφρονήσεως τῆς ζωῆς ἢ ἀπόκρυφον» (De contemptu mundi ἢ Secretum). 2) «Περὶ τοῦ μονήρους βίου» (De vita solitaria), ἔνθα ὁ ποιητὴς ὑμνεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς μονώσεως. 3) «Περὶ φαρμάκων ἐναντίον τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τύχης» (De remediis utriusque fortunae), ἐκ δύο βιβλίων, ἀσκητικοῦ περιεχομένου. Τὰ ἱστορικὰ ἔργα τοῦ Πετράρχου περιλαμβάνουσι: 1) Τὰ τέσσαρα βιβλία «Περὶ ἀξιομνημονεύτων πραγμάτων» (Rerum memorandum), ἔργον γραφὲν κατὰ τὰ ἔτη 1341—1345, κατὰ μίμησιν τῶν «Ἀξιομνημονεύτων πράξεων καὶ λόγων» τοῦ Βαλερίου Μαξίμου καὶ περιέχον πλῆθος ἱστορικῶν, ἀνεκδοτολογικῶν καὶ θρυλικῶν διηγήσεων ἀναφερομένων εἰς ἀρχαῖα καὶ νεώτερα πρόσωπα.

Φραγκίσκος Πετράρχης.

2) «Περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν» (De viris illustribus), ἔργον οὗ ἡ συγγραφὴ ἤρχισε τῷ 1340, ἀλλὰ δὲν ἐπερατώθη, περιέχον βιογραφίας 31 διασήμων ἀνδρῶν, κυρίως Ρωμαίων.

Τὸ ἄριστον ὅμως μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Πετράρχου καὶ τὸ ὁποῖον ὀφείλει οὗτος ὅλην αὐτοῦ τὴν μεγάλην δόξαν εἶναι τὰ ἰταλικὰ αὐτοῦ ποιήματα. «Ἡ λυρικὴ συλλογή» του, ἢ ἄλλως φέρουσα τὸν τίτλον «Ρίμες» (Canzoniere ἢ Rime), περιλαμβάνει ποιήματα, ἐκτὸς ἐλαχίστων, ὅλα ἐρωτικά, καὶ ἀποτελεῖ ἕνα τῶν πολυτιμοτέρων λυρικῶν θησαυρῶν τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἐπέδρασεν εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως. Χωρὶς νὰ κάμνῃ κατάχρησιν ἀφῃρημένων ἐκφράσεων καὶ νὰ προσωποποιῇ διαρκῶς τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας, ὡς ἔπραττον οἱ πρὸ αὐτοῦ ποιηταί, ὁ Πετράρχης ἐπιτυγχάνει νὰ δίδῃ πλήρη καὶ ἔντονον ἔκφρασιν εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Καθαρότης καὶ σαφήνεια τῆς γλώσσης, πλοῦτος εἰς διανοήματα, ἐκφραστικοὺς τρόπους καὶ εἰκόνας, μουσικότης καὶ τρυφερότης ἐν τῇ ἐκφράσει θέτουσιν αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ ὅλων τῶν καθαρῶς λυρικῶν ποιητῶν τῆς Ἰταλίας.

Τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον τοῦ «Canzoniere», τὸ εὑρεθὲν τῷ 1886 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ καὶ φιλολόγου Νολὰκ (Nolhac), περιλαμβάνει 317 σονέτα, 29 τραγούδια, 7 μπαλλάντες, 4 μαδριγάλια καὶ 6 ἑξάστιχα, καὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον φέρει τὸν τίτλον «Ὅταν ἔζουσε ἡ Δέσποινα Λάουρα» (In vita di Madonna Laura), ἐν αὐτῷ δὲ διακρίνονται τὸ σονέτον «Μόνος καὶ σκεπτικός» (Solo e pensoso), τὰ τραγούδια «Καθαρά, δροσερὰ καὶ ἥμερα νερά» καὶ «Ἀπὸ στοχασμὸ σὲ στοχασμό, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό» καὶ τὰ περίφημα τραγούδια, ἐν οἷς ὑμνοῦνται τὰ μάτια τῆς Λάουρας. Τὸ δεύτερον μέρος ἔχει τὸν τίτλον «Ὅταν ἦταν πεθαμένη ἡ Δέσποινα Λάουρα» (In morte di Madonna Laura). Ἐν αὐτῷ περιέχονται τὸ ὡραῖον σονέτον «Ὕψωσέ μου τὸ πνεῦμα» (Levami il mio pensier), τὸ τραγούδι «Τί μὲ συμβουλεύεις, ἔρωτα;» (Che mi consigli, amore?) καὶ ἡ περίφημος ᾠδὴ εἰς τὴν Παναγίαν.

Τὸ τελευταῖον, εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν γραφέν, ἔργον τοῦ Πετράρχου εἶναι οἱ «Θρίαμβοι» (Trionfi). Τοῦτο ἤρξατο γραφόμενον τῷ 1357, παρέμειναν δὲ ἀτελὲς ἐδόθη εἰς τὴν δημοσιότητα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ. Εἶναι μέγα ποίημα, ἐν τῷ ὁποίῳ εἰκονίζεται ἡ ἀνθρωπίνη τύχη καὶ ἡ ματαιότης τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων. Διαιρεῖται εἰς ἓξ μέρη, εἰς ἓξ «Θριάμβους». Εἰς τὸν πρῶτον ἐμφανίζεται ὁ ἔρως ὡς παντοδύναμος κυρίαρχος ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸν δεύτερον παρουσιάζεται ἡ Λάουρα νικῶσα τὸν ἔρωτα. Εἰς τὸν τρίτον ὁ θάνατος νικᾷ τὴν Λάουραν. Εἰς τὸν τέταρτον ἡ δόξα θριαμβεύει ἀπέναντι τοῦ θανάτου. Εἰς τὸν πέμπτον ὁ χρόνος καταβάλλει τὴν δόξαν. Εἰς τὸν ἕκτον παρίσταται ἡ θεότης κυρία τοῦ χρόνου καὶ ἑπομένως κυρίαρχος ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸ ποίημα, γραμμένον εἰς τερτσίνας, ἐνθυμίζει τὸν Δάντην, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ τὴν ἔντονον ζωήν, ἥτις διακρίνει τὴν δημιουργίαν τούτου. Τὰ ἀξιολογώτερα μέρη τῶν «Θριάμβων» εἶναι τὰ λυρικὰ καὶ ἰδίως ἐκεῖ ὅπου περιγράφεται ὁ θάνατος τῆς Λάουρας, ἐν τῷ «Θριάμβῳ τοῦ θανάτου».

Τὰ ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Πετράρχου καὶ ἰδίως ὁ «Canzoniere» ἔχουσιν ἴδει πλείστας ἐκδόσεις καὶ ἔχουσι μεταφρασθῆ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἡ πρώτη τυπογραφικὴ ἔκδοσις τῶν ἰταλικῶν ποιημάτων ἐγένετο τῷ 1470. Νεώτεραι, κατὰ τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον, γενόμεναι ἰταλικαὶ ἐκδόσεις τοῦ «Canzoniere» εἶναι αἱ τοῦ Salvo Cozzo (1904), τοῦ Modiliano (1905), τοῦ E. Bellorini (1925) τοῦ E. Chiordoli (1928).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκ τῆς πλουσίας περὶ τοῦ Πετράρχου βιβλιογραφίας ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς ἔργα: *A. Bartoli*, Storia della letteratura italiana (τόμοι 7, 1884).—*P. G. de Nolhac*, La bibliothèque de Fulvio Orsini (1887).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Pétrarque et l'humanisme (β' ἐκδ. 1907).—*Bonaventura Zumbini*, Petrarca (δύο μονογραφίαι τῷ 1878 καὶ 1895).—*Al. Mézières*, Pétrarque (β' ἐκδ. 1895).—*G. A. Cesareo*, Nuove ricerche su le poesie volgari di F. Petrarca (1898).—*Prince d'Essling* καὶ *E. Müntz*, Pétrarque, ses études, son influence sur les artistes etc. (1901).—*Calvi*, Bibliografia analitica petrarchesa (1904).—*Solerti*, Le vite di Dante, Petrarca e Boccocio (1904).—*M. F. Jerrold*, Petrarca Poet and Humanist (1909).—*Ar. Farinelli*. Petrarca, Manzoni, Leopardi (1924).—*H. W. Eppelsheimer*, Petrarca (γερμ. 1926).

Κ. Β. Λ.

πετραρχικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πετράρχην ἢ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ: «πετραρχικὴ ποίησις»· || ὁ μιμούμενος τὴν τέχνην τοῦ Πετράρχου: «πετραρχικὸς ποιητής»· || ὡς οὐσ., μιμητὴς τῆς τέχνης τοῦ Πετράρχου: «ὁ ποιητὴς Μπουοναχχόρσο ντὰ Μοντεμάνιο ὑπῆρξεν ὁ ἄριστος τῶν πετραρχικῶν».

Κ.Β.Λ.

πετρᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ κόπτων λίθους ἀπὸ λατομείου, λατόμος.

—**πετρᾶς** (ὁ) δημ., ὁ τοὺς λίθους κατεργαζόμενος, λιθοξόος.

Πετρὰς (ὁ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Δύο λιμένες τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀφρικανικῆς ἀκτῆς ὁ μὲν εἰς τὴν Λιβύης, ὁ δὲ εἰς τὴν τῆς Μαρμαρικῆς. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος, *Μέγας Πετρὰς* ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ Σκύλακος, *Πέτρας Μεγάλης λιμὴν* ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ε, 3) καὶ *Μέγας λιμὴν* κατὰ Στράβωνα (ΙΖ, 799), τοποθετεῖται μεταξὺ Εὐρείας καὶ Καρδαμίδος ἄκρας (Σταδ. Μεγάλ. Θαλ. 33). Εἶναι ὁ ἐν τῷ κόλπῳ Ἒς Σολοὺμ καὶ 7 ½ μίλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ἐλ Μέχλ, εἰσδύων αὐλὼν Μπουεντὶ Σουλεϋμὰν (πλάτ. 31°44' Β., μῆκ. 25°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh). Ὁ δὲ δεύτερος, *Μικρὸς Πετρὰς* ὑπὸ τοῦ «Σταδιασμοῦ» (39) καὶ *Πέτρας Μικρᾶς* λιμὴν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ε, 2), μεταξὺ Βατράχου καὶ Ἀντιπύργου τοποθετούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου ὡς *Πέτρης λιμὴν* τις ἀναφερόμενος, εἶναι κατὰ τὸν Pacho (Voy. Marmar. 49) πρὸς τοποθεσίαν Magharat al Heabes (=Σπήλαια τῶν φυλακῶν: πλάτ. 32°14' Β., μῆκ. 23°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 245: Sulf of Bomba) τοῦ κόλπου τῆς Βόμβας.

Σ.Ε.Λ.

Πετρᾶς. Εἷς ἐκ τῶν 12 συνοικισμῶν, οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦν τὴν κοινότητα Λιμένα τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτ. 42 (1928). Ἐνταῦθα ἔκειτο πιθανῶς, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν σῳζομένων ὀλίγων ἐρειπίων, ἡ ἀρχαία *Ἤτεια* (ἢ *Ἦτις*), ὅθεν τὸ σημερινὸν ὄνομα Σητεία, ἥτις ἐλογίζετο ἐπίνειον τῆς μεγάλης πόλεως τῶν Ἐτεοκρήτων Πραισοῦ.

Πετράτικα [*Γεωγρ.*]. Εἷς τῶν ἀποτελούντων τὴν κοινότητα Λάκκας συνοικισμῶν τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Παξῶν τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 37.

πετραχῆλι (τό)· δημοτ., τὸ ἐπιτραχήλιον ἄμφιον (βλ. *ἐπιτραχήλιον*).

Πετραχὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Βραχώδης δικόρυφος λόφος ὕψους 270 μ., κείμενος ὑπὲρ τὴν Χαιρώνειαν καὶ δεσπόζων τῆς νῦν Καπραίνης. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐμυθολογεῖτο δὲ ὅτι ἐνταῦθα ἐξηπάτησε τὸν Κρόνον ἡ Ρέα, δώσασα εἰς αὐτὸν νὰ καταπίῃ ἐσπαργανωμένον λίθον ἀντὶ τοῦ βρέφους Διὸς (*Παυσ.* IX, 41, 6).

Α. Θ. Σ.

πετρέα (ἡ) (Petrea) [*Βοτ.*]. Γένος βερβενοειδῶν φυτῶν, περιλαμβάνον εὐάριθμα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Πολλὰ τούτων καλλιεργοῦνται ἐν τοῖς θερμοκηπίοις ὡς διακοσμητικά.

Digitized by Google

Πετρέϊκα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Μονάστρας (Κερσινῆς) τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 116.

πετρελαϊκὸς αἰθήρ· βλ. *βενζίνη.*

πετρελαιο·ροτρον (τό). Εἶδος αὐτοκινήτου ἀρότρου, κινουμένου διὰ μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως, χρησιμοποιούσης ὡς καύσιμον τὸ πετρέλαιον.

πετρελαιοάσφαλτος· ἄσφαλτος παραγομένη ἐξ ἀσφαλτούχου πετρελαίου (βλ. λ. *ἄσφαλτος*).

πετρελαιοκαύστης (ὁ). Ναυτικὸς ὅρος, νεότευκτος καὶ τείνων νὰ ἐπικρατήσῃ, πρὸς χαρακτηρισμὸν πλοίου χρησιμοποιοῦντος καῦσιν πετρελαίου πρὸς ἀτμοπαραγωγήν. Οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ αὐτοκινήτου πλοίου, τοῦ χρησιμοποιοῦντος πετρελαιοκινητῆρα πρὸς πρόωσιν αὐτοῦ.

πετρελαιοκινητὴρ (ὁ)· βλ. λ. *πετρελαιομηχαναὶ ναυτικαί.*

πετρελαιοκίνητον (τό). Ὅρος νεωστὶ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας πρὸς χαρακτηρισμὸν πλοίου αὐτοκινήτου διὰ πετρελαιομηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως. Οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ ἀτμοκινήτου, τοῦ χρησιμοποιοῦντος καῦσιν πετρελαίου πρὸς ἀτμοπαραγωγήν. Σ. Ε. Λ.

πετρελαιομηχανὴ (ἡ)· κινητήριος μηχανὴ ἐσωτερικῆς καύσεως, χρησιμοποιοῦσα ὡς καύσιμον τὸ πετρέλαιον (βλ. *Ντίζελ* μηχανὴ καὶ *πυροκεφαλή*).

— **πετρελαιομηχαναὶ ναυτικαὶ** *[Μηχαν.].* Μηχαναὶ Ντίζελ ἢ κινητῆρες μετὰ πυροκεφαλῆς, χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν προώθησιν πλοίων ἐν γένει. Κατ' ἀρχὰς αἱ ναυτικαὶ πετρελαιομηχαναὶ ἐχρησιμοποιήθησαν μόνον εἰς φορτηγὰ πλοῖα, λόγῳ τῶν μικρῶν ἰσχύων διὰ τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ κατασκευασθοῦν. Ἡ πρόοδος τῆς κατασκευῆς, ἐπιτρέψασα τὴν συγκέντρωσιν μεγάλης ἰσχύος εἰς ἑκάστην μονάδα, κατέστησεν αὐτὰς ἱκανὰς ν' ἀντικαταστήσουν τὰς ἀτμομηχανὰς καὶ εἰς ἐπιβατηγὰ καὶ εἰς πολεμικὰ ἀκόμη πλοῖα. Εἰς μικρὰ πλοῖα χρησιμοποιοῦνται συνήθως πετρελαιομηχαναὶ μετὰ πυροκεφαλῆς, ἐνῷ διὰ τὰ μεγάλα λαμβάνονται ὀλιγόστροφοι μηχαναὶ Ντίζελ, ἁπλῆς ἐνεργείας, μετὰ ζυγώματος. Τά, ἐν συγκρίσει πρὸς ἀτμομηχανὰς μεγαλύτερα ἔξοδα ἐγκαταστάσεως τῶν ναυτικῶν πετρελαιομηχανῶν ἀντισταθμίζονται δι' ὁλοκλήρου σειρᾶς πλεονεκτημάτων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: ἔλλειψις λεβητοστασίου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνάγκη ὀλιγωτέρου προσωπικοῦ, καὶ ἐξοικονόμησις χώρου· τετραπλασία σχεδὸν ἀκτὶς ἐνεργείας διὰ τὸ αὐτὸ βάρος διαθεσίμου καυσίμου· εὐχερὴς καὶ ταχὺς ἀνεφοδιασμὸς εἰς καύσιμον, δι' ἀντλιῶν, χωρὶς τὸ σκάφος νὰ καταστῇ ἀκάθαρτον· τέλος, τὸ διὰ πετρελαιομηχανῆς προωθούμενον σκάφος εἶναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἑτοιμοκίνητον, πλεονέκτημα ἰδιαιτέρως σοβαρὸν διὰ πολεμικὰ σκάφη. Ἡ ἀσφάλεια τῶν πετρελαιοκινήτων πλοίων οὐδόλως ὑπολείπεται τῆς τῶν ἀτμοκινήτων τοιούτων. Γ. Θ. Κ.

πετρέλαιον (τό)· ὀρυκτὸν ἔλαιον χρησιμεῦον ἰδίᾳ μὲν πρὸς φωτισμόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς θέρμανσιν καὶ κίνησιν.

— *[Ὀρυκτολ.]* Τὸ *πετρέλαιον* (Petroleum, Steinöl, Pétrole) ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὀρυκτῶν ὑγρογονανθράκων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν ὡς εὐκίνητος καὶ πτητικὴ οὐσία ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *νάφθα*, ὡς κίτρινον λεπτόρρευστον ὑγρόν, τὸ κυρίως *πετρέλαιον*, ἢ ὡς παχύρρευστος φαιὰ ὕλη, ὑπὸ τὸ ὄνομα *πισσάσφαλτος*.

Τὸ πετρέλαιον ἐμφανίζεται συνήθως ἐντὸς ἰζηματογενῶν πετρωμάτων διαφόρου γεωλογικῆς ἡλικίας μετ' ἄλλων ἀσφαλτούχων οὐσιῶν ἢ ἐγγὺς φυτικῶν ὑπολειμμάτων. Σχηματίζει ὑπογείους συγκεντρώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνέρχεται μέχρι τῆς ἐπιφανείας ὑπὸ μορφὴν πηγῶν φυσικῶν ἢ τεχνητῶν, ἢ ἀποτελεῖ ἐμποτίσματα ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν, σχιστολιθικῶν ἢ ψαμμιτικῶν στρωμάτων. Ἡ φυσικὴ ἀνέξοδος αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐπιφανείας προέρχεται ἐκ τῆς τάσεως τῶν ἐγκλειομένων ἀερίων. Ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κοιτάσματα πετρελαίου ὑπὸ μορφὴν πισσασφάλτου μέχρι παχυρρεύστου ὑγροῦ ἐμφανίζονται εἰς τὸ Κερὶ τῆς Ζακύνθου καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δραγοψᾶς εἰς τὴν Ἤπειρον. Γ. Β.

— *[Ἐγκυκλ.]* Εἰς οὓς τόπους ἔφθανε φυσικῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ *πετρέλαιον*, ταχέως ἐμάνθανον οἱ ἄνθρωποι ὅτι τοῦτο καίεται καὶ φωτίζει. Τοιουτοτρόπως ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πετρελαίου πρὸς φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν ἤρξατο ἀπὸ λίαν παλαιᾶς ἐποχῆς. Ἐξ ἴσου παλαιὰ εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν λίαν πυκνορρεύστων πε-

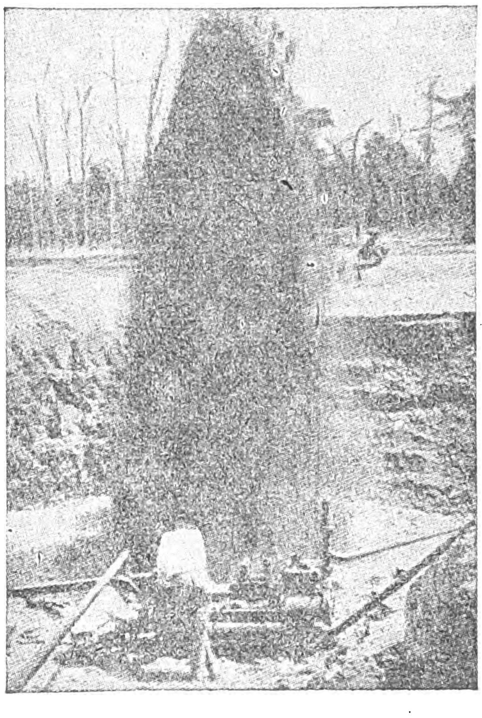

Μηχανικοὶ ρυθμίζοντες φυσικὴν πετρελαιοπηγήν.

τρελαίων, ὡς ἡ ἄσφαλτος, ὡς μέσου συντηρήσεως καὶ συνδετικοῦ. Ἰάπωνες συγγραφεῖς πληροφοροῦν περὶ ἀνακαλύψεως ἐλαίου ἐν Ἰαπωνίᾳ ἀπὸ τοῦ 674 π. Χ. Ὡς παλαιόταται ἀσφαλεῖς πληροφορίαι θεωροῦνται αἱ τοῦ Ἡροδότου ἀπὸ τὸ ἔτος 450 π. Χ., ὡς ἐπίσης καὶ αἱ μεταγενέστεραι τοῦ Πλινίου· πλὴν αὐτῶν ὅμως ὑπάρχουν καὶ ἀναρίθμητοι ἄλλαι πληροφορίαι Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων συγγραφέων. Εἰς πολυάριθμα σημεῖα τῆς Βίβλου ἀνευρίσκονται ὑποδείξεις περὶ ἀσφάλτου, ἀλλὰ καὶ περὶ πετρελαίου. Τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων ὁμιλοῦσι περὶ ρευστοῦ τινος νεφθὰρ ἢ ναφθὰ (νάφθα), ἐκπηγάζοντος ἐκ φρέατος, εἰς ὃ μέρος οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν των εἶχον κρύψει τὸ ἱερὸν πῦρ.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πετρελαιοφόρων πηγῶν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει πρὸ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων, ἡ ζωηρὰ ὅμως καὶ ἐντατικὴ ἐκμετάλλευσις ἤρξατο ἀφ' ἧς, τῷ 1859, ἀνευρέθησαν πλουσιώτατα στρώματα εἰς τὴν Πενσυλβανίαν, ἔκτοτε δὲ ἡ ὅλη βιομηχανία τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν προϊόντων αὐτοῦ ἔλαβε σπουδαιοτάτην ἀνάπτυξιν ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν κοιτασμάτων τῆς εἰς Μπακοῦ χερσονήσου Ἀψερὸν ἤρξατο τῷ 1859 ἐπίσης. Εἰς τὴν Κάτω Ἀλσατίαν ἡ ἐκμετάλλευσις πετρελαιοφόρων πηγῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1498, ἡ δὲ ζωηρὰ ἐκμετάλλευσις τῶν ρουμανικῶν πηγῶν ἀπὸ τοῦ 1893.

Τὸ πετρέλαιον φθάνει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς εἴτε μόνον του εἴτε διὰ καταλλήλων τεχνικῶν μέσων καὶ χρησιμοποιεῖται, μετὰ ἀνάλογον ἐπεξεργασίαν, πρὸς φωτισμόν, κίνησιν καὶ θέρμανσιν. Καίτοι ἡ βιομηχανία τοῦ πετρελαίου εἶναι νεωτάτη, ἀπὸ 70 ἐτῶν περίπου ἀρξαμένη, ἐν τούτοις κατέστη ταχύτατα οἰκονομικὸς συντελεστής, τὸν ὁποῖον ὑπολογίζει σοβαρώτατα πᾶσα βιομηχανία. Οὕτω λ.χ. ἡ συνολικὴ σημερινὴ βιομηχανία τῶν μηχανῶν ἐβασίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν λιπαντικῶν ἐλαίων, ἡ ὕπαρξις τῶν αὐτοκινήτων βασίζεται ἐπίσης εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ πετρελαίου, ὁ φωτισμὸς διὰ πετρελαίου, ὑπῆρξε περαιτέρω στοιχεῖον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ κλπ.

Σήμερον ἡ γνῶσις τῶν πολλαπλῶν ἐφαρμογῶν τῶν προϊόντων τοῦ πετρελαίου ἔχει τόσον προχωρήσει, ὥστε τὸ ζήτημα τοῦ πετρελαίου καὶ μάλιστα τὸ ζήτημα τῆς κατοχῆς τῶν πετρελαιοφόρων περιοχῶν ἔχει καταστῇ ἀντικείμενον τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς τῶν ἐθνῶν. Ἐπειδὴ χῶραί τινες δὲν ἔχουσι ποσῶς παραγωγὴν πετρελαίου ἢ καὶ ἔχουσι μέν, ἀλλὰ ἡ κατανάλωσις αὐτοῦ αὐξάνεται ἁλματωδῶς, διὰ τοῦτο σήμερον πανταχοῦ ἀσχολοῦνται ἐντατικῶς μὲ τὴν ἀναζήτησιν πρώτων ὑλῶν, ἐξ ὧν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ παραγωγὴ ἀναλόγων προϊόντων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ἔρχονται οἱ πισσοσχιστόλιθοι καὶ περαιτέρω ἡ καλουμένη ὑγροποίησις τοῦ ἄνθρακος.

Σχηματισμὸς πετρελαίων. Τὸ ζήτημα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πετρελαίων δὲν ἔχει ἀκόμη μέχρι σήμερον πλήρως διευκρινισθῆ. Χωρὶς νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ τῶν διαφόρων διατυπωθεισῶν ὑποθέσεων, θὰ ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τὴν ἁδρομερῆ διατύπωσιν τῶν δύο βασικῶν ἀπόψεων, ἤτοι τῆς ἀνοργάνου προελεύσεως (θεωρία τοῦ Mendelejeff) καὶ τῆς ὀργανικῆς προελεύσεως (θεωρία τῶν Engler - Höfer). Κατὰ τὸν Mendelejeff, τὰ πετρέλαια ἐσχηματίσθησαν δι' ἀποσυνθέσεως ἀνθρακομεταλλικῶν ἑνώσεων τῇ ἐπιδράσει ὕδατος ἢ διαλυμάτων ἁλάτων. Κατὰ τοὺς Engler καὶ Höfer ἐσχηματίσθησαν ἐκ λειψάνων ζῴων καὶ κυρίως θαλασσίων, δι' ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῶν ἰσχυροτάτης πιέσεως ὑπὸ ὄχι ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Τὰ ὀπτικῶς ἐνεργὰ πετρέλαια εἶναι μᾶλλον ζωϊκῆς προελεύσεως, πλὴν ἂν αἱ ἐνεργοὶ ὗλαι παρελήφθησαν μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ ἀνενεργοῦ πετρελαίου. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ἴσως ὅτι δὲν ἐσχηματίσθησαν ὅλα τὰ διάφορα πετρέλαια κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Παραλαβὴ τοῦ πετρελαίου. Πρὸς παραλαβὴν τοῦ πετρελαίου διανοίγονται ὀπαὶ εἰς τὸ ἔδαφος καὶ τὸ πετρέλαιον εἴτε ἀνέρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τῆς ὑδροστατικῆς πιέσεως εἰς μέγα ἐνίοτε ὕψος, ἢ ἀναρροφεῖται διὰ μεγάλων ἀντλιῶν. Διὰ τὰς διατρήσεις χρησιμοποιοῦνται διάφοροι μέθοδοι, χαρακτηριστικαὶ ἐνίοτε διὰ τὰς διαφόρους περιοχάς. Τὸ ἐξερχόμενον πετρέλαιον εἶναι συνηθέστατα προσμεμιγμένον μεθ' ὕδατος καὶ συνοδεύεται ὑπὸ μεγάλων ποσοτήτων καυσίμων ἀερίων. Τὸ ἀκάθαρτον τοῦτο πετρέλαιον εἶναι ὑγρὸν χρώματος ἀπὸ ἀνοικτοῦ κιτρίνου ἕως σκοτεινομέλανος, συνήθως ὄχι δυσαρέστου ὀσμῆς, ἐνίοτε ὅμως λίαν δυσαρέστου, ὅταν περιέχῃ θειούχους ἑνώσεις.

Χημικὴ σύστασις τοῦ πετρελαίου. Τὸ κύριον συστατικὸν τῶν πετρελαίων ἀποτελοῦσιν οἱ διάφοροι ὑδρογονάνθρακες. Ἡ στοιχειακὴ ἀνάλυσις τῶν διαφόρων πετρελαίων δεικνύει περιεκτικότητα 80,4 — 87% ἄνθρακα, 9,6 — 13,8% ὑδρογόνον, 0,01 — 3% ὀξυγόνον καὶ 0,01—1% θεῖον καὶ ἄζωτον. Πλὴν αὐτῶν, ἐν τῷ πετρελαίῳ ἀνευρέθησαν καὶ πολυάριθμα ἄλλα στοιχεῖα ὡς Cl, J, P, As, Si, K, Na, Ca, Mg, Fe, Al, Mn, Cu, Ag, Au, Ni κ.λ.π. Ἀλλὰ ταῦτα θεωροῦνται ὡς συστατικὰ τῶν ξένων προσμείξεων τοῦ πετρελαιοπηλοῦ, ὅστις συνοδεύει τὸ ἀκάθαρτον πετρέλαιον. Ἐκ τῶν ὑδρογονανθράκων, οἵτινες, ὡς εἴδομεν, ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν μᾶζαν τοῦ πετρελαίου, ἀνευρέθησαν εἰς τὰ διάφορα πετρέλαια αἱ ἑξῆς ὁμάδες:

α') *Παραφῖναι* (C_nH_{2n+2}). Ἐκ τούτων ἀνευρέθησαν εἰς τὰ πετρέλαια πολυάριθμα μέλη ἀπὸ τοῦ CH_4 μέχρι τοῦ $C_{12}H_{26}$ καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὰ μετὰ 24, 31, 32, 34 καὶ 35 ἀτόμων ἄνθρακος.

β') *Ὀλεφῖναι* (C_nH_{2n}). Αὗται, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς παραφίνας καὶ τὰ ναφθένια, ἀπαντῶσι σπανιώτερον καὶ εἰς μικροτέρας ποσότητας. Τὰ διὰ διασπαστικῆς ἀποστάξεως (μέθοδος Κράκκινγκ — Cra-

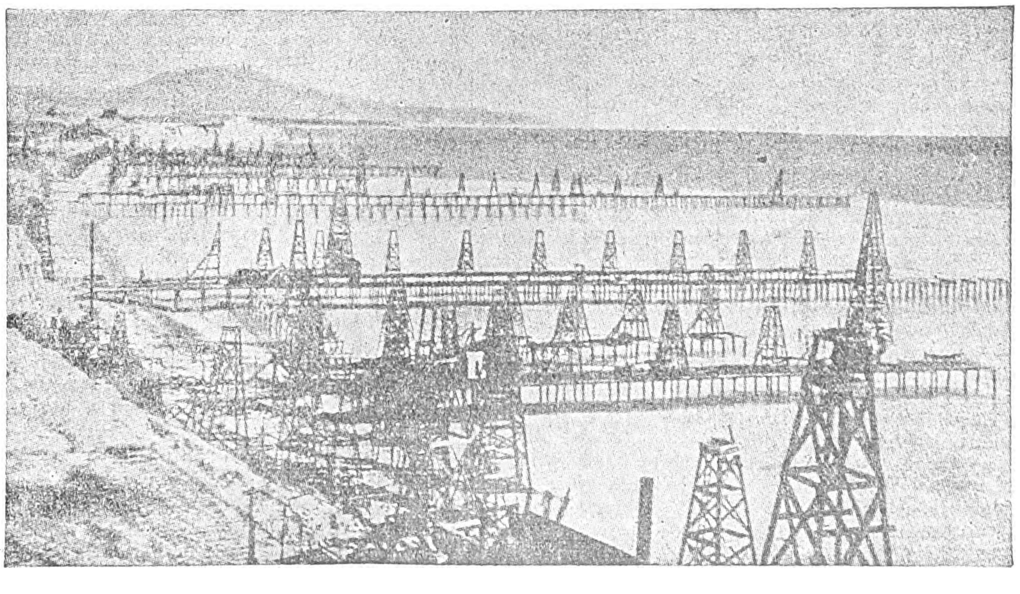

Φρέατα πετρελαίου ἀνορυχθέντα ἐντὸς τῆς θαλάσσης εἰς βάθος 100 μ. ἐν Σοὺμμερλαντ τῆς κομητείας τῆς Σάντα Μπάρμπαρα τῆς Καλιφορνίας.

Digitized by Google

ckings-prozess) λαμβανόμενα ἀποστάγματα τοῦ πετρελαίου εἶναι ἀντιθέτως πλούσια εἰς ὀλεφίνας.

γ) *Ναφθένια* (πολυμεθυλένια, κυκλοπαραφῖναι) ($C_\nu H_{2\nu}$). Ἐκ τῶν ὑδρογονανθράκων τούτων ἀνευρέθησαν πλεῖστοι ὅσοι καὶ εἰς σημαντικὰς ποσότητας εἰς διάφορα πετρέλαια.

Περαιτέρω ἀνευρέθησαν ὡς συστατικὰ τοῦ πετρελαίου καὶ διάφοροι ἄλλοι μᾶλλον ἀκόρεστοι ὑδρογονάνθρακες τῶν γενικῶν τύπων:

$C_\nu H_{2\nu-2}$, $C_\nu H_{2\nu-4}$, $C_\nu H_{2\nu-6}$, $C_\nu H_{2\nu-8}$,

$C_\nu H_{2\nu-10}$ κ. λ. π, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἑνώσεις ἄλλων τάξεων, ὡς λ. χ. ναφθενικὰ ὀξέα, ἄζωτον ἡνωμένον εἰς διαφόρους βάσεις, θεῖον ἐλεύθερον ἢ ἡνωμένον ὡς μερκαπτάναι, θειοφαίνιον καὶ ἄλλα.

Εἴδη πετρελαίων. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν εἰδῶν τοῦ πετρελαίου εἶναι:

α) *Πετρέλαια Βορείου Ἀμερικῆς*. Τὰ ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀππαλαχιανῶν ὀρέων προερχόμενα εἴδη ἀποτελοῦνται κυρίως ἐξ ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς τοῦ μεθανίου καὶ εἶναι πτωχὰ εἰς ναφθένια, ἀρωματικοὺς τερπενοειδεῖς ὑδρογονάνθρακας καὶ ἑνώσεις τοῦ ὀξυγόνου, θείου καὶ ἀζώτου. Τὸ πετρέλαιον τοῦ Ὄχιο (ἢ πετρέλαιον τῆς Λίμας) ἔχει μεγάλην περιεκτικότητα εἰς θεῖον, εἶναι πτωχότερον εἰς παραφίνας καὶ πλουσιώτερον εἰς ἀκορέστους ὑδρογονάνθρακας ἢ τὸ πενσυλβανικόν· διὸ ἔχει καὶ ἀνώτερον εἰδικὸν βάρος. Τὰ καλιφορνιακὰ εἴδη πετρελαίου χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῶν περιεκτικότητος εἰς ἀζωτούχους βάσεις καὶ τῆς ὑπερισχύσεως τῶν ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς $C_\nu H_{\nu 2}$ ὡς καὶ ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῶν περιεκτικότητος εἰς ἀρωματικοὺς ὑδρογονάνθρακας καὶ εἰς ἀσφαλτοειδεῖς ὀξυγονούχους ἑνώσεις. Τὸ πετρέλαιον τῆς Ἁγίας Βαρβάρας εἶναι πλούσιον εἰς λίαν πυκνορρεύστους πτωχοὺς εἰς ὑδρογόνον ὑδρογονάνθρακας. Εἰς τὰς πολιτείας Texas, Kansas καὶ Illinois ἐξάγονται διαφορώτατα εἴδη πετρελαίου. Τὸ εἰδικῶς βαρὺ πετρέλαιον τοῦ Beaumont (Texas) περιέχει κυρίως πυκνορρεύστους κυκλικοὺς ὑδρογονάνθρακας καὶ παρέχει ἐξαίρετα λιπαντικὰ ἔλαια. Τὰ καναδικὰ εἴδη τοῦ πετρελαίου εἶναι πολλαχῶς πτωχὰ εἰς ἀνωτέρους στερεοὺς ὑδρογονάνθρακας καὶ πλούσια εἰς θεῖον.

β) *Πετρέλαια τῆς Μέσης Ἀμερικῆς*. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι τὰ πλούσια ἐν μέρει εἰς βενζίνην, φωτιστικὸν πετρέλαιον καὶ παραφίνην, καὶ ἐν μέρει εἰς ἄσφαλτον μεξικανικὰ πετρέλαια καὶ τὰ πλούσια εἰς ἄσφαλτον πετρέλαια τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν (Trinidad, Barbados, Cuba κλπ.).

γ) *Πετρέλαια τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς*. Τὰ πετρέλαια τοῦ Περοῦ εἶναι πλούσια εἰς παραφίνας, ναφθένια καὶ ἀρωματικοὺς ὑδρογονάνθρακας, τὰ τῆς Ἀργεντινῆς ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ ναφθενίων καὶ τὰ τῆς Βενεζουέλας εἶναι πλούσια εἰς ἄσφαλτον.

δ) *Πετρέλαια Ρωσίας*. Ἡ ἄποψις ὅτι τὰ ρωσικὰ πετρέλαια, καὶ κυρίως τὰ τοῦ Καυκάσου (περιοχὴ τοῦ Baku), συνίστανται κατὰ 80—90% ἐκ ναφθενίων δὲν εἶναι γενική, διότι ἐνῷ πράγματι τὸ καλούμενον λευκὸν πετρέλαιον τοῦ Scurachany ἔχει μεγάλην περιεκτικότητα εἰς ναφθένια, τὰ πλεῖστα

Πυρκαϊὰ φρέατος πετρελαίου ἐν Βακοῦ.

ἄλλα εἴδη τοῦ ρωσικοῦ πετρελαίου, ὡς τὰ καλούμενα Bidi-Eibat καὶ Binagady, εἶναι σχετικῶς πλούσια εἰς ἀκορέστους κυκλικοὺς ὑδρογονάνθρακας, καὶ ἄλλα τέλος εἴδη (Grosny, Swjätoï-Ostrow, Tseheleken, Ferghana) περιέχουν μεγάλας ποσότητας ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων. Σχεδὸν ὅλα τὰ ρωσικὰ πετρέλαια εἶναι πτωχὰ εἰς παραφίνην, ἐξαίρεσιν ἀποτελούντων τῶν πετρελαίων Scurachany, Grosny, Tscheleken καὶ Ferghana.

ε) *Πετρέλαια τῶν νήσων τῆς Σόνδης καὶ τῶν Ἀγγλικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν*. Τὰ πετρέλαια τῆς Σουμάτρας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πλούσια εἰς χαμη-

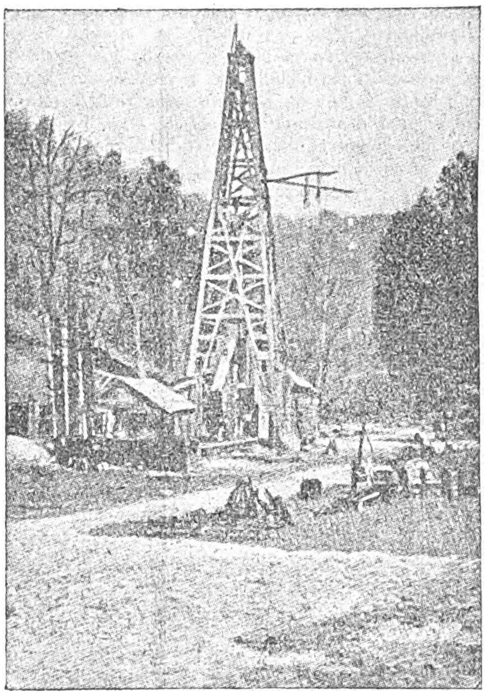

Τὸ βαθύτερον φρέαρ πετρελαιοπηγῆς ἐν τῷ κόσμῳ, εὑρισκόμενον ἐν Βιργινίᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.

λοῦ βαθμοῦ ζέσεως ναφθένια καὶ ἀρωματικοὺς ὑδρογονάνθρακας. Τὰ τῆς Ἰάβας περιέχουσι κυρίως ναφθένια. Τὸ πετρέλαιον τῆς Βόρνεο ἀποτελεῖται περίπου ἐξ ἴσων ποσοτήτων ἀνωτέρων κεκορεσμένων ὑδρογονανθράκων, ναφθενίων καὶ ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων. Τὰ πετρέλαια τῶν Ἀγγλικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν περιέχουν κυρίως ἀνωτέρους κεκορεσμένους ὑδρογονάνθρακας. Τὰ πλεῖστα τῶν πετρελαίων τούτων εἶναι ἐπίσης λίαν πλούσια εἰς παραφίνην.

στ) *Πετρέλαια τῆς Γαλικίας*. Τὰ πετρέλαια αὐτὰ κατὰ τὴν χημικὴν αὐτῶν σύστασιν λαμβάνουσι μέσην θέσιν μεταξὺ τῶν πλουσίων εἰς κεκορεσμένους ὑδρογονάνθρακας πενσυλβανικῶν καὶ τῶν πλουσίων εἰς ναφθένια ρωσικῶν, περιέχουν δέ τινα ἐξ αὐτῶν ἐπίσης εἰς σημαντικὰς ποσότητας ἀρωματικοὺς ὑδρογονάνθρακας. Τὰ ἐκ περιοχῶν τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας εἶναι συχνάκις λίαν πλούσια, ἐνῷ τὰ ἐκ τῆς δυτικῆς πτωχὰ εἰς παραφίνην ἀλλὰ πλούσια εἰς συστατικὰ χαμηλοῦ βαθμοῦ ζέσεως καὶ ἀσφαλτοειδεῖς ὕλας.

ζ) *Πετρέλαια Ρουμανίας*. Ὁ Edeleanu διακρίνει εἰδικῶς ἐλαφρὸν πετρέλαιον (εἰδικοῦ βάρους 0,770—0,820), τὸ ὁποῖον περιέχει πολλὴν παραφίνην καὶ μικρὰς ποσότητας θειούχων ἑνώσεων, ἀσφάλτου καὶ ρητίνης· μέσης πυκνότητος πετρέλαιον (εἰδικοῦ βάρους 0,820 — 0,860), τὸ ὁποῖον εἶναι πλούσιον εἰς παραφίνην καὶ θειούχους ἑνώσεις, ἄσφαλτον καὶ ρητίνας· καὶ εἰδικῶς βαρὺ πετρέλαιον (εἰδικοῦ βάρους 0,860—0,930), τὸ ὁποῖον εἶναι πτωχὸν εἰς παραφίνην, ἀλλὰ περιέχει μεγάλας ποσότητας ἀσφάλτου καὶ ρητίνης. Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα εἴδη τῶν πετρελαίων περιέχονται εἰς σημαντικὰς ποσότητας ἀνώτεροι κεκορεσμένοι ὑδρογονάνθρακες, ναφθένια καὶ ἀρωματικοὶ ὑδρογονάνθρακες, καίτοι καὶ πλούσιοι εἰς ἄνθρακα ὑδρογονάνθρακες ἀνευρίσκονται εἰς σχετικῶς μεγάλας ποσότητας.

η) *Πετρέλαια Γερμανίας*. Τὸ πετρέλαιον τῆς Tegernsee ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ παραφινῶν, περιέχει ὅμως ἐπίσης σημαντικὰς ποσότητας ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων, ναφθενικῶν ὀξέων καὶ φαινολῶν. Τὸ εἰδικῶς ἐλαφρὸν ἔλαιον τοῦ Wietzer προσομοιάζει πρὸς τὸ τοῦ Baku, τὸ δὲ εἰδικῶς βαρὺ ἔλαιον τοῦ πρώτου περιέχει πολλοὺς ἀκορέστους ὑδρογονάνθρακας.

θ) *Πετρέλαια Γαλλίας*. Ἐκ τῶν πετρελαίων τῆς Ἀλσατίας ἄλλα μὲν ὁμοιάζουν πρὸς τὸ πενσυλβανικόν, ἄλλα δὲ πρὸς τὸ τοῦ Baku.

ι) *Πετρέλαια Ἰαπωνίας*. Ταῦτα διακρίνονται εἰς πλούσια εἰς ναφθένια εἴδη καὶ εἰς εἴδη περιέχοντα μεγάλας ποσότητας πλουσίων εἰς ἄνθρακα ὑδρογονανθράκων.

Κατεργασία τῶν πετρελαίων. Τὸ ἐκ τῶν πετρελαιοφόρων πηγῶν ἐξαγόμενον πετρέλαιον πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεώς του ὑποβάλλεται εἰς σειρὰν κατεργασιῶν. Ἡ μεταφορὰ πρῶτον τοῦ πετρελαίου ἐκ τῶν πηγῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς ἐπεξεργασίας γίνεται διὰ μακροτάτων δικτύων σωληνώσεως. Ὡς πρώτη ἐπεξεργασία θεωρεῖται ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ συνήθως ἐν αἰωρήσει περιεχομένου ὕδατος, ὅπερ κατὰ τὴν ἀπόσταξιν θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἀφρισμοὺς καὶ ἄλλας ἀνωμαλίας. Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ὕδατος εἴτε τῶν λεπτορρύτων προϊόντων ἐπιτυγχάνεται δι' ἠρεμήσεως, εἴτε διὰ φυσικῶν ἢ φυσικοχημικῶν μεθόδων, ὡς ἡ φυγοκέντρησις, ἡ θέρμανσις ὑπὸ πίεσιν, ἡ ἐφαρμογὴ συνεχοῦς ἢ ἐναλλασσομένου ἠλεκτροστατικοῦ πεδίου κλπ. Τὸ τοιουτοτρόπως ἀπαλλαγὲν τοῦ ὕδατος πετρέλαιον ὑποβάλλεται εἶτα εἰς ἀπόσταξιν καὶ τέλος εἰς καθαρισμόν.

Ἀπόσταξις. Ἡ ἀπόσταξις ἔχει ὡς σκοπὸν τὸν διαχωρισμὸν τῶν διαφόρων ἐν αὐτῷ συστατικῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφόρων αὐτῶν σημείων ζέσεως, ἐπιτελεῖται δὲ κατ' ἀρχὰς δι' ἀπ' εὐθείας θερμάνσεως (κυρίως μέχρι τῶν 150°), εἶτα διὰ χρησιμοποιήσεως ὑπερθέρμου ἀτμοῦ καὶ τέλος διὰ θερμάνσεως ἐν κενῷ. Ὁ τρόπος τῆς διενεργείας τῆς ἀποστάξεως καὶ τὸ εἶδος τῶν λαμβανομένων προϊόντων ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ κατεργαζομένου πετρελαίου, ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς του κατὰ τὴν θέρμανσιν καὶ ἐκ τῶν ἐπιζητουμένων προϊόντων τῆς ἀποστάξεως. Ὡς παράδειγμα θὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἐκ τῆς ἀποστάξεως ἑνὸς ἀμερικανικοῦ πετρελαίου λαμβανόμενα κλάσματα.

1) Εἰς θερμοκρασίαν 40—70° ἀποστάζει ὁ καλούμενος *πετρελαϊκὸς αἰθὴρ* ἢ *γαζολίνη*, ὅστις χρησιμοποιεῖται ὡς διαλυτικὸν ὑγρὸν καὶ ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ πεντανίου καὶ ἑξανίου.

2) Εἰς 70—120° ἀποστάζει ἡ *ἐλαφρὰ βενζίνη*.

3) Εἰς 120—135° ἡ *λιγροΐνη*.

4) Εἰς 135—150° ἡ *βαρεῖα βενζίνη*.

Τὰ τρία ταῦτα τελευταῖα κλάσματα, καλούμενα καὶ περιληπτικῶς ἁπλῶς *βενζῖναι*, συνίστανται ἐκ κυμαινομένων ποσοτήτων ἑξανίου, ἑπτανίου καὶ ὀκτανίου, ἔχουσι δὲ τὰς γνωστὰς ἐφαρμογὰς (βλ. λ. *βενζίνη*). Τὸ σύνολον τῶν ἀποσταγμάτων αὐτῶν ἀποτελεῖ συνήθως τὸ 10—20% τοῦ ὅλου ποσοῦ τοῦ πετρελαίου.

5) Εἰς θερμοκρασίαν 150—300° ἀποστάζει τὸ κυρίως φωτιστικὸν *πετρέλαιον* (βλ. λ.), ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὑδρογονανθράκων ἀπὸ τοῦ ἐννεανίου μέχρι καὶ τοῦ δεκαεξανίου καὶ ἀποτελεῖ τὰ 55—57% τοῦ ὅλου πετρελαίου. Τὸ πετρέλαιον τοῦτο ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,75—0,87.

6) Μεταξὺ 300° καὶ 360° ἀποστάζει τὸ καλούμενον *βαρὺ πετρέλαιον* (τῶν πετρελαιομηχανῶν Ντίζελ).

7) Τὰ ἄνω τῶν 360° ἀποσταζόμενα, τῇ βοηθείᾳ ὑπερθέρμου ἀτμοῦ καὶ ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν, ἀποτελοῦσι τὰ διάφορα λιπαντικὰ ἔλαια, ἅτινα ἔχουσιν εἰδικὸν βάρος 0,87—0,95.

8) Τὸ ἀπομένον τέλος εἰς τοὺς λέβητας τῆς ἀποστάξεως πισσοειδὲς ὑπόλειμμα, καλούμενον *ἄσφαλτος πετρελαίου* ἢ *πετρελαιόπισσα*, χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη πρὸς παραλαβὴν ἐξ αὐτῆς διὰ καταλλήλου κατεργασίας καὶ καθαρισμοῦ τῶν σπουδαιοτάτων ὑλῶν *παραφίνης* καὶ *βαζελίνης*. Πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἀποδόσεως εἰς φωτιστικὸν πετρέλαιον καὶ γε-

Ἀποθήκη πετρελαίου πυρποληθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου.

νικῶς εἰς κατωτέρου βαθμοῦ ζέσεως συστατικὰ μεταχειρίζονται καὶ τὴν καλουμένην πυρόλυσιν. Ἡ κατεργασία αὕτη βασίζεται εἰς τὴν ἰδιότητα τῶν πετρελαίων νὰ ἀποσυντίθενται διὰ τῆς ἐπιδράσεως θερμότητος εἰς συστατικὰ ἐλαφρότερα καὶ πλουσιώτερα εἰς ὑδρογόνον ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀν-

Digitized by Google

θρακοῦχον ὑπόλειμμα ἀφ' ἑτέρου. Ἡ πυρόλυσις αὕτη χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐπὶ πετρελαίων, τὰ ὁποῖα δὲν παρέχουσι καλὰ λιπαντικὰ ἔλαια, κατορθοῦμεν δὲ οὕτω νὰ ἐπαυξήσωμεν τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν εἰς βενζίνην καὶ φωτιστικὸν πετρέλαιον. Ἡ πυρόλυσις ἐπετελεῖτο ἄλλοτε φερομένων τῶν ἀτμῶν ἐπὶ διαπύρων σιδηρῶν ἐλασμάτων, σήμερον ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ ἁπλῆ μακρὰ θέρμανσις εἰς θερμοκρασίαν 350° περίπου, ὡς παρέχουσα μικροτέρας ἀπωλείας εἰς ἀέρια προϊόντα. Ἡ πυρόλυσις αὕτη παρέχει καλύτερα ἀποτελέσματα καὶ ἐπιτυγχάνεται εἰς χαμηλοτέρας θερμοκρασίας διὰ προσθήκης εἰς τὸ πρὸς ἀπόσταξιν προϊὸν 5—10 % χλωριούχου ἀργιλλίου. Συγγενὴς πρὸς τὴν πυρόλυσιν εἶναι καὶ ἡ καλουμένη πυρογένεσις, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πυρόλυσις ὑπὸ πίεσιν παρουσίᾳ καταλυτῶν, ἡ διαφορὰ δὲ εἰς τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὴν πυρόλυσιν λαμβάνονται κυρίως κεκορεσμένοι ὑδρογονάνθρακες, κατὰ τὴν πυρογένεσιν λαμβάνονται ἀρωματικοὶ ὑδρογονάνθρακες.

Καθαρισμός. Οὗτος ἐπιτελεῖται εἰς τρία κυρίως στάδια· ἤτοι πρῶτον διὰ κατεργασίας διὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἀπομακρύνονται αἱ ἀκόρεστοι ἑνώσεις καὶ αἱ ἀσφαλτώδεις ὗλαι· δεύτερον διὰ κατεργασίας διὰ διαλύματος καυστικοῦ νατρίου ἀπομακρύνονται αἱ φαινόλαι, τὰ ναφθενικὰ ὀξέα, τὰ σουλφονικὰ ὀξέα καὶ οἱ διάφοροι, κατὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θειικοῦ ὀξέος, σχηματισθέντες ἐστέρες αὐτοῦ· καὶ τρίτον διὰ κατεργασίας διὰ ζωικοῦ ἄνθρακος ἢ ἄλλων καταλλήλων σκευασμάτων ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀποχρωματισμὸς τῶν προϊόντων.

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— [*Ἐμπορευματ.*] Ὑπὸ τὴν γενικὴν προσωνυμίαν *πετρέλαιον* κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον προϊόντα διαφόρου ποιότητος, συστάσεως καὶ χρησιμοποιήσεως, δυνάμενα ἅπαντα νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς πολύπλοκα μίγματα διαφόρων ὑγρῶν ὑδρογονανθράκων, περιέχοντα ἐπίσης μικρὰς ποσότητας θειούχων, ἀζωτούχων καὶ ὀξυγονούχων ἑνώσεων.

Τὰ μείγματα αὐτὰ τῶν ὑδρογονανθράκων καιόμενα παρέχουν μεγάλην θερμαντικὴν δύναμιν, διπλασίαν περίπου τῆς θερμαντικῆς δυνάμεως τοῦ ἄνθρακος, ἐπὶ τῆς ἰδιότητος δὲ αὐτῆς καὶ μόνον στηρίζεται ἡ μεγάλη καὶ ἐκτεταμένη χρησιμοποίησις τῶν πετρελαίων καὶ ἡ ἐμπορικὴ αὐτῶν ἀξία (περὶ τοῦ πετρελαίου ὡς καυσίμου ὕλης βλ. *καύσιμα* τ. ΙΔ', σελ. 150 β' καὶ γ').

Πολὺ ὀλίγα πετρέλαια εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν αὐτούσια καὶ εἰς ἣν κατάστασιν ἐξάγονται ἐκ τῶν πετρελαιοφόρων πηγῶν. Τὰ πετρέλαια τοῦ Texas π. χ. δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν αὐτούσια ὡς καύσιμος ὕλη. Γενικῶς ὅμως τὰ πετρέλαια ὑποβάλλονται μετὰ τὴν ἐξόρυξιν αὐτῶν εἰς κλασματικὴν ἀπόσταξιν, τὰ προϊόντα δὲ τῆς ἀποστάξεως αὐτῆς ἀποτελοῦν τὰ διάφορα ἐμπορεύσιμα εἴδη τοῦ πετρελαίου. Ἡ κατεργασία αὐτὴ τῶν ἀκαθάρτων πετρελαίων ἀποτελεῖ σήμερον τεραστίαν βιομηχανίαν εἰς ὅλας τὰς πετρελαιοφόρους χώρας, ἀπασχολοῦσα μέγιστα κεφάλαια καὶ πολλὰς χιλιάδας ἐργατικῶν χειρῶν.

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ἡ σπουδαιότης τῆς βιομηχανίας τοῦ πετρελαίου ἀναφέρομεν ὅτι τὰ προϊόντα τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 128, τροφοδοτοῦν δὲ ταῦτα 40 διαφόρους δευτερευούσας βοηθητικὰς βιομηχανίας.

Τὰ ἐμπορεύσιμα προϊόντα τῆς ἀποστάξεως τοῦ ἀκαθάρτου πετρελαίου χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἢ μικροῦ αὐτῶν εἰδικοῦ βάρους, τῆς πυκνότητος καὶ ῥευστότητος αὐτῶν, χρησιμοποιοῦνται δὲ ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν. Τὰ προϊόντα ταῦτα κατὰ σειρὰν ἀποστάξεως εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) ***Ἐλαφρὰ προϊόντα.*** α') *Πετρελαϊκὸς αἰθήρ*, (Éther petroléique, Rhigolène). Ὑγρὸν ἄχρουν ἐλαφρότατον, εὐεξάτμιστον, σημ. ζέσεως 35°—70° C. μὲ ὀσμὴν πετρελαίου, ἀλλὰ πολὺ ἐλαφρὰν καὶ αἰθερίαν, εἰδ. βάρους 0,61, χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ χημεῖα ὡς διαλυτικὸν μέσον καὶ σπανιώτερον εἰς τὴν ἰατρικὴν ὡς ἀναισθητικόν.

β) *Γκαζολίνη.* Ὑγρὸν ἄχρουν, βαρύτερον τῶν προηγουμένων, μὲ σημεῖον ζέσεως 70° — 100° C καὶ εἰδικὸν βάρος 0,65. Χρησιμοποιεῖται εἰς διαφόρους βιομηχανίας ὡς ἐκχυλιστικὸν ὑγρόν, λόγῳ δὲ τῆς καθαρότητος αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν ἀρωμάτων ἐκ τῶν ἀνθέων δι' ἐκχυλίσεως.

γ) *Βενζῖναι* (βλ. λ.).

2) *Ἔλαια.* Τὰ προϊόντα αὐτὰ εἶναι εἰδικῶς βαρύτερα τῶν προηγουμένων, ὀλιγώτερον πτητικὰ καὶ συνεπῶς ὀλιγώτερον εὔφλεκτα. Ὑποδιαιροῦνται δέ:

α) Εἰς τὰ *φωτιστικὰ πετρέλαια* (βλ. *πετρέλαιον φωτιστικόν*).

β) *Πετρέλαια κινητήρων.* Ταῦτα κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρους προσωνυμίας. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν καλοῦνται gazoline ἢ naphtha, εἰς τὴν Ἀγγλίαν *πετρέλαιον* ἢ benzin, εἰς τὴν Γαλλίαν essence· πολλάκις ὀνομάζονται ταῦτα καὶ Diesel-oil καὶ Gaz-oil, εἰς τὴν Ἑλλάδα *ἀκάθαρτον πετρέλαιον* ἢ *νάφθα*. Ταῦτα εἶναι ὑγρὰ συνήθως κιτρινοκαστανόχροα, βαρύτερα τῶν φωτιστικῶν πετρελαίων, χρησιμοποιούμενα πρὸς κίνησιν τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως. Ἓν καλὸν πετρέλαιον κινητήρων πρέπει νὰ ἐμπεριέχῃ σημαντικὴν ποσότητα ἐλαφρῶν ἐλαίων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς εὐκόλου αὐτῶν ἐξατμίσεως βοηθοῦν τὴν καῦσιν τῶν βαρυτέρων ἐλαίων. Πρέπει ἐπίσης διὰ τῆς θερμότητος νὰ ἐξατμίζωνται ἄνευ ἀποσυνθέσεως· πρέπει δηλαδὴ νὰ εἶναι προϊόντα τελείως πτητικά. Τὸ ἀντίθετον θὰ ἐπροκάλει ἐκρήξεις τῶν μηχανῶν καὶ ἔμφραξιν τῶν βαλβίδων ἐκ τοῦ ἄνθρακος τοῦ ἀποβαλλομένου κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν.

γ) *Ἔλαια λιπαντικὰ ἢ ὀρυκτέλαια.* Ὑγρὰ παχύρρευστα, ἔχοντα τὴν ὑφὴν τοῦ ἐλαίου, διαφόρου πυκνότητος, χρησιμοποιούμενα πρὸς λίπανσιν τῶν μηχανῶν. Ταῦτα ὑποδιαιροῦνται εἰς *ἔλαια ψηκτρῶν νηματουργείων* (huiles à broches), ἐλάχιστα παχύρρευστα, εἰς *ἔλαια γεννητριῶν* (huiles à dynamo), ἐπίσης λεπτόρρευστα, τὰ *ῥευστὰ ἔλαια μηχανῶν*, τὰ *παχύρρευστα ἔλαια μηχανῶν*, τὰ *κυλινδρέλαια* καὶ τὰ *ὀρυκτὰ λίπη*.

3) ***Ὑπολείμματα.*** Ταῦτα χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐξαγωγὴν τῆς παραφίνης, τῆς βαζελίνης καὶ τῆς πίσσης τοῦ πετρελαίου (Brai).

Τὰ ὑπολείμματα τοῦ πετρελαίου πολλάκις μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς παραφίνης φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν mazout καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς καύσιμος ὕλη. Τὰ πρὸς θέρμανσιν πετρέλαια εἶναι πολλῶν ποιοτήτων. Ἄλλοτε, ὅπως ἡ ἄνω ποιότης, ἀποτελοῦνται ἀποκλειστικῶς ἐξ ὑπολειμμάτων ἀποστάξεως, ἄλλοτε ὑφίστανται μερικὸν ἀνακαθαρισμόν, ἄλλοτε προέρχονται ἐξ ἀναμείξεως ὑπολειμμάτων καὶ ἄλλων βαρέων ἐλαίων κτλ. Γενικῶς ἓν καλὸν καύσιμον πετρελαίου πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιογενές, νὰ ἔχῃ εἰδικὸν βάρος 0,85 —0,96, σημεῖον ἀναφλέξεως οὐχὶ κατώτερον τῶν 60°C, νὰ ἔχῃ ῥευστότητα ἐπιτρέπουσαν εἰς αὐτὸ νὰ διέρχεται ἐλευθέρως εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν διὰ σωλῆνος μήκους 3 μ. καὶ πάχους 100 χλστμ. καὶ ὑπὸ πίεσιν στήλης πετρελαίου ὕψους 300 χλστμ. Δὲν πρέπει νὰ πήγνυται εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ 0°C. Ἡ θερμαντική του δύναμις πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς 10.000 θερμίδας, νὰ μὴ περιέχῃ πλέον τοῦ 1 % θείου καὶ τῶν 2 % ὕδατος, νὰ εἶναι δὲ τελείως ἀπηλλαγμένον ἄμμου καὶ ἄλλων στερεῶν προσμείξεων. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πετρελαίου τούτου ὡς καυσίμου ὕλης μεταπολεμικῶς ἐξηπλώθη πολύ, κυρίως εἰς τοὺς ἐμπορικοὺς καὶ πολεμικοὺς στόλους.

Ἀλλ' εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἐν γένει, ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πετρελαίου ὡς καυσίμου ὕλης ἀντὶ τοῦ γαιάνθρακος καθημερινῶς ἐξαπλοῦται, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν κίνησιν τῶν σιδηροδρόμων, ἰδίᾳ τῶν κρατῶν τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῶν τὰς πετρελαιοφόρους πηγάς. Ἡ Ῥωσία καταναλίσκει διὰ τοὺς σιδηροδρόμους τῶν νοτίων αὐτῆς ἐπαρχιῶν 25.000.000 βαρέλλια πετρελαίου ἐτησίως. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἀκόμη μεγαλύτερα ποσά. Ἡ Ῥουμανία κατήργησε τελείως τὸν ἄνθρακα ἀπὸ τοὺς σιδηροδρόμους αὐτῆς. Ἐπίσης ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Τουρκία ἀντικαθιστοῦν τὸν γαιάνθρακα εἰς τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰ ἀτμόπλοια αὐτῶν. Ὁμοία τάσις ἀντικαταστάσεως τοῦ γαιάνθρακος διὰ πετρελαίου παρατηρεῖται εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικήν, τὴν Ν. Ἀμερικήν, τὴν Ζηλανδίαν καὶ τὸ Congo.

Τεχνητὰ πετρέλαια. Ἐκτὸς τῶν ἄνω προϊόντων τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἀποστάξεως τῶν φυτικῶν ἀκαθάρτων πετρελαίων, κυκλοφοροῦν σήμερον εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ προϊόντα προερχόμενα ἐκ τῆς ἀποστάξεως τοῦ λιγνίτου καὶ διαφόρων σχιστῶν. Τὰ προϊόντα αὐτὰ εἶναι βενζῖναι, ἔλαια διὰ κινητῆρας, ἔλαια καύσιμα καὶ ὀρυκτέλαια. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν προϊόντων αὐτῶν εἶναι μικροτέρα καὶ ἡ ποιότης αὐτῶν κατωτέρα. Ἡ βιομηχανία τῶν προϊόντων αὐτῶν εὐδοκιμεῖ κυρίως εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ εἰς τὸ Autun καὶ Buxières τῆς Γαλλίας καὶ τὴν Γερμανίαν.

Ἐμπορικαὶ συνήθειαι. Τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμὰ τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὰ διάφορα προϊόντα τῆς βιομηχανίας τοῦ πετρελαίου εἰς τὰς διαφόρους χώρας εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Barrel. Βάρος 160 kg. brut ἢ 42 γαλόνια ἀμερικανικά. 2) *Κιβώτιον* (caisse). 2 δοχεῖα (bidons), περιέχον δύο γαλόνια ἀμερικανικά. 3) *Γαλόνιον ἀμερικανικόν.* 3.785 λίτραι=6 ½ libres ἀμερικανικαί. 4) *Αὐτοκρατορικὸν γαλόνιον ἀγγλικὸν* (imperial gallon). 4,5435 λίτραι=8 libres ἀγγλικαί. 6) Poud (ῥωσικόν). 16,381 χιλιόγραμ. 6) Bidon russe=0,9 poude=14,5 χιλιόγρ.

Ἐμπορικὴ καὶ οἰκονομικὴ σημασία τῶν πετρελαίων. Κατὰ τὸ 1890 ἡ παγκόσμιος ἐτησία κατανάλωσις τοῦ πετρελαίου ἔφθασε μόλις εἰς 11 ἑκατομ. τόννων. Τῷ 1913 ἡ κατανάλωσις αὕτη ἀνῆλθεν εἰς 53 ἑκατομ. τόννων, τῷ 1918 εἰς 72,5 ἑκατομ., τῷ 1920 εἰς 98 ἑκατομ., τῷ 1924 εἰς 140 καὶ τῷ 1926 εἰς 161 ἑκατομ. τόννων μὲ τάσεις νέας αὐξήσεως. Ἡ ἐντὸς μιᾶς τεσσαρακονταετίας μόλις τεραστία αὐτὴ αὔξησις τῆς καταναλώσεως, ἡ ὁποία δὲν παρετηρήθη εἰς κανὲν ἄλλο ἐμπορικὸν εἶδος, ὀφείλεται εἰς τοὺς ἑξῆς λόγους:

Μέχρι τοῦ 1900 τὸ πετρέλαιον δὲν εὕρισκεν οὐδεμίαν ἄλλην χρησιμοποίησιν πλὴν τοῦ φωτισμοῦ. Ἡ ἀνακάλυψις καὶ διάδοσις τοῦ αὐτοκινήτου καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν κινητηρίων μηχανῶν, ἡ ὁποία συνετελέσθη ἀπὸ τοῦ 1900—1910, ἐπέτρεψε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐλαφρῶν προϊόντων τῆς ἀποστάξεως τοῦ πετρελαίου, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐλάχιστα ἐχρησιμοποιοῦντο, ἀποτελοῦντα βάρος διὰ τὴν βιομηχανίαν τοῦ φωτιστικοῦ πετρελαίου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔδωκε μίαν ἰσχυρὰν ὤθησιν εἰς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν τοῦ πετρελαίου, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔφθινε λόγῳ τῆς διαδόσεως τοῦ φωταερίου καὶ τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ. Ἡ μετὰ τὸ 1910 διάδοσις τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦν ὡς καύσιμον ὕλην τὸ ἀκάθαρτον πετρέλαιον καὶ τέλος ἡ ὀλίγον πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου γενομένη ἀνακάλυψις τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν βαρέων ἐλαίων (mazout) ὡς καυσίμου ὕλης διὰ τὰς ἀτμομηχανὰς καὶ τοὺς ἀτμοστροβίλους τῶν πλοίων καὶ τῶν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων, ἐγένοντο ἀφορμὴ τῆς σημερινῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας τοῦ πετρελαίου. Ἐὰν εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω προστεθῇ ἡ μεταπολεμικὴ γενίκευσις τῆς ἀεροπλοΐας ὡς συγκοινωνιακοῦ μέσου καὶ ἡ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν κυρίαν βιομηχανίαν τοῦ πετρελαίου ἀνάπτυξις τῶν δευτερευουσῶν βιομηχανιῶν, τῆς παραφίνης, βαζελίνης, ὀρυκτελαίων κτλ., θὰ κατανοηθῇ πλήρως ἡ μεγάλη σύγχρονος οἰκονομικὴ σημασία τοῦ πετρελαίου, ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ κινητοποίησις τεραστίων κεφαλαίων, αἱ πρὸς ἀνακάλυψιν νέων πηγῶν αὐτῶν ὀργανωθεῖσαι μεγάλαι κρατικαὶ γεωλογικαὶ ἔρευναι καὶ ὁ μεγάλος ῥόλος τὸν ὁποῖον παίζει τοῦτο εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν μεγάλων κρατῶν τοῦ κόσμου.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἐμπορίου τοῦ πετρελαίου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου εἶναι ἡ μεγάλη συγκέντρωσις. Αἱ ἀρχικῶς μικραὶ σχετικῶς ἐπιχειρήσεις, συγκεντρωθεῖσαι εἰς μεγάλας περιφερειακὰς τοιαύτας, ἐξειλίχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἐθνικάς, διὰ νὰ καταλήξουν σήμερον εἰς διεθνεῖς. Ἡ σημερινὴ μεγάλη συγκεντρωτικὴ μορφὴ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ πετρελαίου δύναται νὰ ἐννοηθῇ εὐκόλως ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ ἀκόλουθα:

Λόγῳ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐντεταμένης ἐκμεταλλεύσεως τὰ πετρελαιοφόρα φρέατα ἐξαντλοῦνται ταχέως, συνέπεια δὲ τῆς ἐξαντλήσεως αὐτῆς εἶναι ἡ διαρκὴς μετατόπισις τοῦ κέντρου τῆς ἐκμεταλλευομένης ζώνης εἰς ἀποστάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπομεμακρυσμένας. Παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ Πενσυλβανία, ἡ ὁποία, ἐνῷ τῷ 1900 ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον κέντρον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πετρελαίου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀποτελεῖ σήμερον δευτερεύοντα παράγοντα εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν πετρελαίων. Σήμερον τὸ μέγα πετρελαιοφόρον κέντρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εὑρίσκεται εἰς τὰς κεντρικὰς πολιτείας τοῦ Texas καὶ τῆς Oklahoma, ὑπάρχει δὲ ἡ βεβαιότης ὅτι ταχέως τὸ κέντρον τοῦτο θὰ μετατοπισθῇ εἰς τὰς πολιτείας τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

Ἀλλὰ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ πετρελαίου δὲν ἀφίνει μεγάλα κέρδη, παρὰ μόνον ὅταν εἶναι αὕτη συνδυασμένη μὲ τὴν βιομηχανίαν αὐτοῦ, αἱ δὲ ἐγκαταστάσεις τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ τοῦ πετρελαίου εἶναι πολυδάπανοι. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν μὲ τὴν μετατόπισιν τοῦ κέντρου τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πετρελαίου νὰ μετακινοῦνται ἑκάστοτε καὶ αἱ μέγισται βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ, μαζὶ δὲ μὲ αὐτὰς καὶ αἱ τεράστιαι ἐγκαταστάσεις τῆς ἀποθηκεύσεως, ἀκόμη δὲ καὶ οἱ λιμένες τῆς ἐξαγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν διαφόρων προϊόντων τῆς πετρελαιοβιομηχανίας. Ἂν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι μὲ τὴν σημερινὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πηγῶν αἱ μετακινήσεις τῶν κέντρων τῆς παραγωγῆς πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ εἰκοσαετίαν τοὐλάχιστον, θὰ ἐννοηθῇ ποσὸν οἰκονομικῶς ἀσύμφορον θὰ ἦτο εἰς μίαν βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν, μετρίας ἢ ἔστω καὶ μεγάλης ἐμπορικῆς ὑποστάσεως, νὰ ὑφίσταται τόσον συχνὰ τὰς ἀναστατώσεις μιᾶς τόσον εὐρείας μετακινήσεως καὶ πόσον ἀντιοικονομικὴ ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως θὰ ἦτο ἡ εἰς τόσα μικρὰ διαστήματα ἀλλαγὴ τῶν ἐμπορικῶν καὶ ἐξαγωγικῶν κέντρων ἑνὸς προϊόντος τόσον μεγάλης ἐμπορικῆς σημασίας. Διὰ νὰ μείνουν ἀκίνητοι αἱ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις, αἱ ἀποθῆκαι καὶ ἐμπορικοὶ λιμένες, ἔπρεπε νὰ μεταφέρεται τὸ ἀκάθαρτον προϊὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐκ τῶν συνεχῶς μετακομιζομένων κέντρων παραγωγῆς εἰς τὰ μόνιμα κέντρα τῆς βιομηχανοποιήσεως. Ἡ μεταφορὰ δὲ αὕτη, διὰ νὰ εἶναι οἰκονομικῶς συμφέρουσα, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνηται διὰ τῶν ἰδίων μέσων τῆς ἑταιρείας. Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς συγχωνεύσεως τῶν μικρῶν πετρελαιοφόρων ἐπιχειρήσεων εἰς μεγάλας τοιαύτας. Ἀλλ' ἐφόσον αἱ ἀποστάσεις τῶν κέντρων τῆς ἐκμεταλλεύσεως ηὔξανον, ἐπὶ τοσοῦτον ἐμεγεθύνοντο καὶ αἱ συγκοινωνιακαὶ ἀνάγκαι τῶν νέων τούτων μεγάλων ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἠναγκάζοντο νὰ συγχωνεύωνται μεταξὺ

Digitized by Google

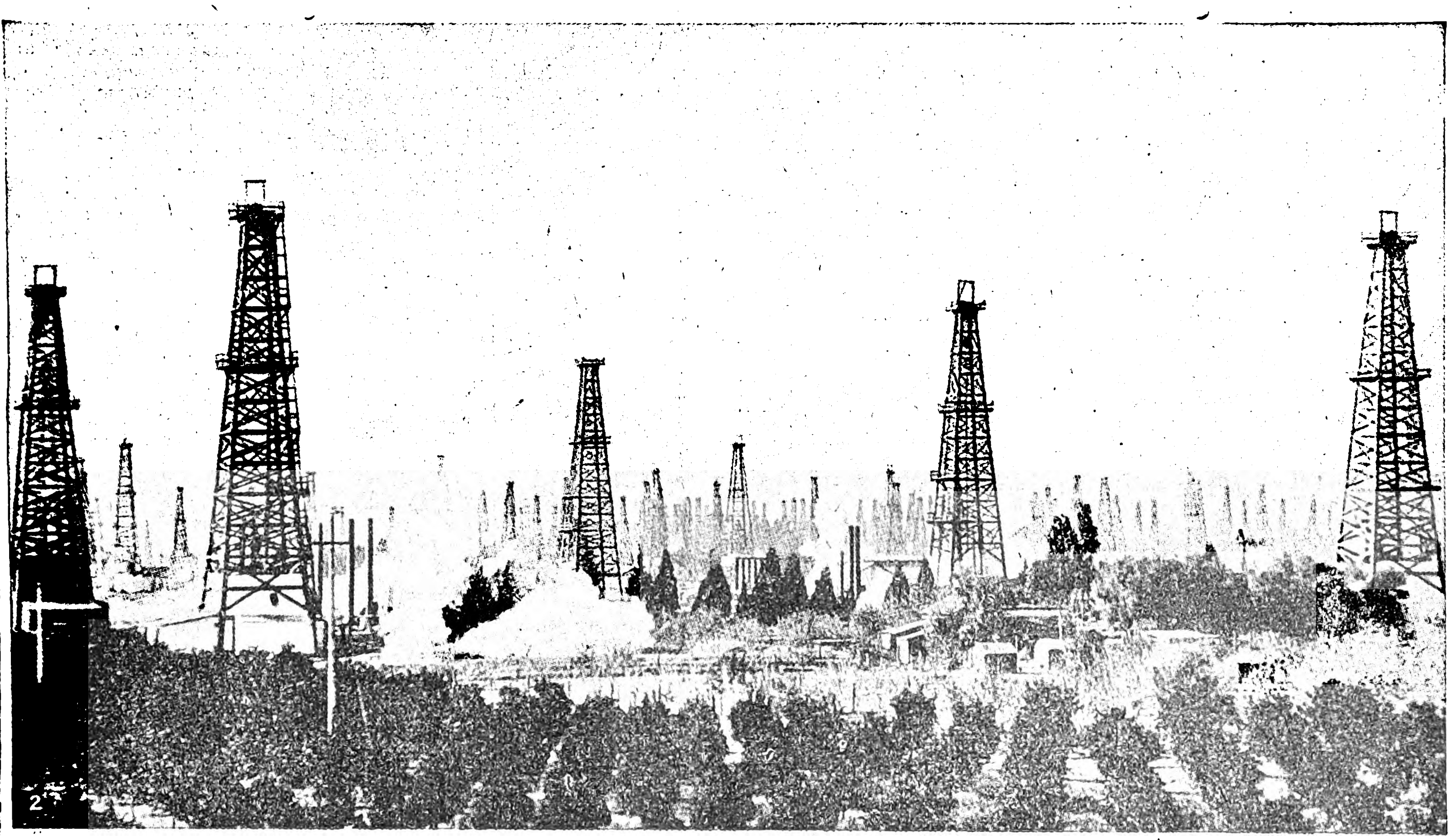

Χαρακτηριστικὸν τοπίον ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Λὸς Ἄντζελες τῆς Καλιφορνίας. Ἐν τῷ προσθίῳ τμήματι τῆς εἰκόνος φαίνεται πλούσιος ἀγρὸς πορτοκαλλεῶν, εἰς δὲ τὸ ὄπισθεν, δάσος ἀντλιῶν πετρελαιοπηγῶν ἐν λειτουργίᾳ.

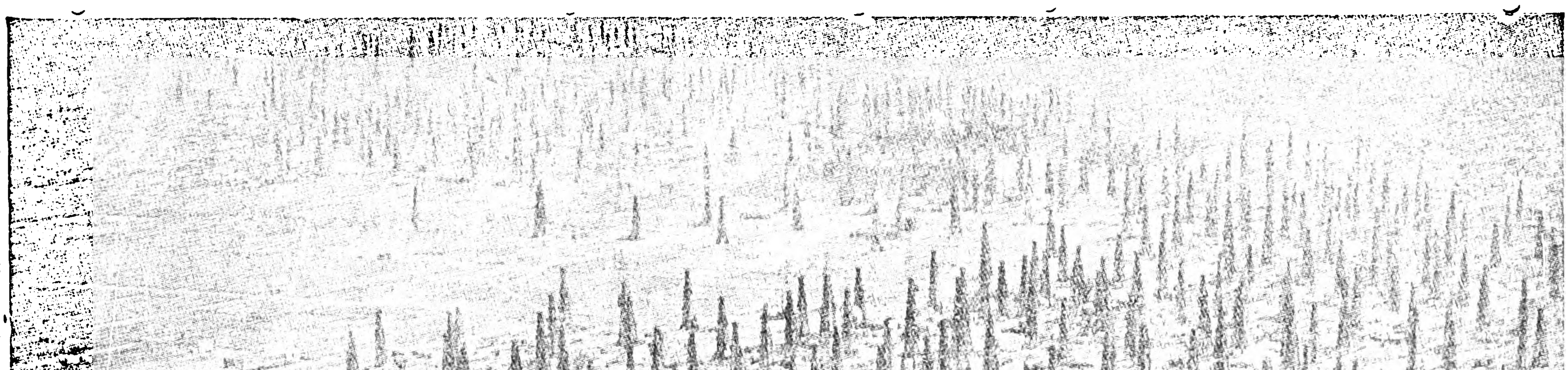

Ἄποψις ἐξ ἀεροπλάνου τῶν μεγάλων πετρελαιοπηγῶν Σίγκαλ Χὶλ τοῦ διαμερίσματος Λὸς Τσερρίτος, παρὰ τὸ Λόνγκ Μπῆτς τῆς Καλιφορνίας. Αἱ ἀντλίαι τῶν πετρελαιοπηγῶν εἶναι τόσον πυκνῶς διατεταγμέναι, ὥστε ἐκ τοῦ μακρόθεν ὁρώμεναι ὁμοιάζουν πρὸς μέγα δάσος.

Digitized by Google

των, διὰ νὰ δύνανται νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς τεραστίας δαπάνας τῶν συγκοινωνιακῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἑκατοντάδων χιλιάδων χιλιομέτρων, πετρελαιοφόροι ἅμαξαι κατὰ χιλιάδας, ὑπόγειοι διασωληνώσεις (pipelines) εἰς μῆκος ἀπέραντον ἀπετέλεσαν ἰδιοκτησίαν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ συνεπτύχθησαν εἰς ἐθνικὰς τοιαύτας.

Ἡ συγκέντρωσις ὅμως δὲν ἐσταμάτησεν οὔτε εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Διότι, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις τοῦ γαιάνθρακος, εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου ὁ ἐνεργῶν τὰς μεταφορὰς ἐπιχειρηματίας κερδίζει πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν βιομήχανον. Διότι ὁ κύριος τῶν ἀγορῶν δὲν εἶναι ὁ κατέχων τὸ ἐμπόρευμα, ἀλλὰ ὁ δυνάμενος διὰ τῶν μέσων αὐτοῦ νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς καταναλώσεως. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὑπεχρέωσε τὰς μεγάλας ἐθνικὰς πετρελαιοεπιχειρήσεις νὰ ἀποκτήσωσιν ἰδιόκτητα μέσα διεθνοῦς μεταφορᾶς, πλοῖα, δεξαμενὰς χωρητικότητος πολλῶν ἑκατοντάδων τόννων, βαγόνια, δεξαμενὰς κτλ., εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται νὰ λάβουν μορφὴν διεθνῆ.

Αἱ μεγάλαι διεθνεῖς ἑταιρεῖαι τοῦ πετρελαίου. Τοιαῦται ἑταιρεῖαι εἶναι: ἡ Standard Oil of New-Jersey τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν· ὁ ἀγγλοολλανδικὸς διεθνὴς ὀργανισμὸς πετρελαίου, ὁ σχηματισθεὶς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου διὰ τῆς συνεργασίας τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας «Shell-Transport» καὶ τῆς ὁλλανδικῆς τοιαύτης «Royal Dutsch» καὶ ὁ ἀγγλικὸς ὀργανισμὸς ὁ σχηματισθεὶς διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἑταιρειῶν «Burmah-Oil Co Ltd καὶ τῆς «Anglo-Persian Oil Co Ltd». Εἰς τὰς χεῖρας τῶν τριῶν αὐτῶν μεγάλων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν, διεθνῶν ἀπὸ ἀπόψεως κεφαλαίων καὶ περιοχῶν ἐκμεταλλεύσεως, εὑρίσκεται σήμερον ὁλόκληρος ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου ἐπὶ τῆς γῆς.

Αἱ μεγάλαι ἀγοραὶ τοῦ πετρελαίου. *Ἀγοραὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.* Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εὑρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πετρελαιοπαραγωγικῶν χωρῶν τοῦ κόσμου. Ἡ παραγωγὴ αὕτη καταφαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Ἔτη	*Παραγωγὴ εἰς τόννους*
1913	33.748.000
1916	38.500.000
1920	59.000.000
1926	113.000.000

Ἡ τεραστία αὐτὴ παραγωγή, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὰ 7/10 τῆς παγκοσμίου τοιαύτης διανέμεται εἰς τρεῖς κυρίως πετρελαιοφόρους ζώνας: α) Τὴν παλαιὰν ζώνην τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τὴν Kentucky εἰς τὴν Πενσυβανίαν διὰ τοῦ Ὄχιο καὶ τῆς δυτικῆς Βιργινίας. Αὕτη παρέχει σήμερον μόνον τὰ 7% τῆς ὅλης παραγωγῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἰς ποιότητα ἀρίστην. β) Τὴν κεντρικὴν ζώνην, ἐκτεινομένην ἀπὸ τὴν Ἰνδιάναν εἰς τὸν Illinois μέχρι τοῦ Κανσάς, περιλαμβάνουσαν τὰς πολιτείας Texas, Oklahoma καὶ Λουϊζιάνα, παρέχουσα τὰ 60% τῆς ὅλης παραγωγῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. γ) Τὴν δυτικὴν ζώνην, ἥτις εἶναι ἡ νεωτέρα πασῶν, παρέχει τὰ 33% τῆς ὅλης παραγωγῆς καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν Καλιφορνίαν, τὸ Colorado, τὴν Montana καὶ τὸ Wyoming.

Ἀπέναντι τῆς κολοσσιαίας αὐτῆς παραγωγῆς αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, μολονότι σημαντικαί, δὲν ἀντιπροσωπεύουν παρὰ τὰ 15—18% αὐτῆς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Ἔτη	*Παραγωγὴ εἰς τόννους*	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
1917	47.614.730	4.476.834	8.963.182
1918	50.041.631	5.529.761	9.177.318
1919	53.636.098	7.630.862	8.427.842
1920	59.003.058	15.231.000	10.329.000
1925	112.300.000	—	13.800.000

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξηγεῖται ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ τεράστιαι ἐσωτερικαὶ ἀνάγκαι τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν εἰς πετρέλαιον, διὰ τὰ αὐτοκίνητα, τοὺς σιδηροδρόμους καὶ γεωργικὰς μηχανάς, τὸν πολεμικὸν καὶ ἐμπορικὸν αὐτῆς στόλον κ.τ.λ. Θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος τὴν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπορρόφησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν τελείαν ἐκμηδένισιν τῆς ἐξαγωγῆς. Τὰ μεγαλύτερα ἐξαγωγικὰ κέντρα τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν εὑρίσκονται πλησίον τῆς πρώτης ζώνης ἐκμεταλλεύσεως (Πενσυλβανίας), ὅπου ὑπάρχουν καὶ αἱ μεγάλαι ἐγκαταστάσεις τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ. Τὰ ἐξαγωγικὰ αὐτὰ κέντρα εἶναι: ἡ Νέα Ὑόρκη, ἡ Φιλαδέλφεια, ἡ Boston, ἡ Βαλτιμόρη καὶ τὸ Τσάρλεστον. Ἐκτὸς τούτων ἐξαγωγικοὶ λιμένες πετρελαίων εὑρίσκονται καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται καὶ μέγα μέρος τῆς παραγωγῆς τοῦ Texas. Οἱ λιμένες οὗτοι εἶναι οἱ τοῦ Galveston, τοῦ Port-Arthur καὶ κυρίως ὁ τῆς Sabine. Νεώτεραι ἐξαγωγικαὶ ἀγοραὶ πετρελαίου εἶναι οἱ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Monterey τὸ Port-Hartford, Vendura, San Petro καὶ κυρίως ὁ τῆς San Francisco. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀγοραὶ συνδέονται μὲ τὰς πετρελαιοφόρους ζώνας διὰ δικτύου ὑπογείων διασωληνώσεων, μήκους 16.000 χιλιομ. Ὁλόκληρον τὸ δίκτυον τὸ ἑνῶνον τὴν Ν. Ὑόρκην καὶ τὴν Φιλαδέλφειαν μετὰ τῆς πετρελαιοφόρου ζώνης τῆς Πενσυλβανίας καὶ τῆς βορείου κεντρικῆς τοιαύτης μέχρι τῆς Oklahoma ἀνήκει εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς Standard Oil Co. Τὸ δίκτυον τῶν μεξικανικῶν ἀγορῶν ἀνήκει εἰς διαφόρους ἑταιρείας, τὸ δὲ τῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἀνήκει εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους διεθνεῖς ὀργανισμούς. Αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν διανέμονται μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀγορῶν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Νέα Ὑόρκη 32%, Φιλαδέλφεια 14%, Sabine 21% καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἀγοράς.

Αἱ μεξικανικαὶ καὶ λοιπαὶ ἀγοραὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ πετρελαίου τοῦ Μεξικοῦ ἤρχισε μετὰ τὸ 1900. Ἡ αὔξουσα παραγωγὴ αὐτοῦ φαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Ἔτη	*Παραγωγὴ εἰς τόννους*
1905	43.000
1910	462.000
1915	4.475.000
1921	38.978.000

Μετὰ τὸ 1921 ἡ παραγωγὴ τοῦ Μεξικοῦ ἤρχισεν ἐλαττουμένη λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, κατελθοῦσα τῷ 1926 εἰς 13.300.000 τόν. Σημειωτέον ὅτι ἡ πετρελαιοφόρος περιοχὴ τοῦ Μεξικοῦ ἐκτείνεται εἰς 592.000 τ. χιλιόμ., ἐκ τῶν ὁποίων μόνον αἱ 26.000 εὑρίσκονται ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν ἡ μεξικανικὴ παραγωγὴ νὰ αὐξηθῇ κατὰ πολὺ εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον. Αἱ ἐξαγωγικαὶ ἀγοραὶ τοῦ Μεξικοῦ εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, τρεῖς δὲ εἶναι αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν, ἡ τοῦ Tampico, ἐξ ἧς ἐξήχθησαν τῷ 1920 12.400.000 τόννοι, ἡ τοῦ Port-Lobos μὲ ἐξαγωγὰς κατὰ τὸ 1920 6.200.000 τόν. καὶ ἡ τοῦ Tuxpam, ἐξ ἧς ἐξήχθησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω ἔτος 3.100.000 τόννοι. Ἡ βιομηχανία τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ τοῦ μεξικανικοῦ πετρελαίου, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἀρκετῶν διακλαδώσεων καὶ ἄλλων συγκοινωνιακῶν μέσων, ὑστερεῖ. Οὕτω ἐπὶ μέσης ἐτησίας ἐξαγωγῆς 26.000.000 περίπου τόννων, μόνον 1 ἑκατομμύριον ἐξάγεται ὡς πετρέλαιον ἀνακαθαρισθέν. Τὰ ὑπόλοιπα ἐξάγονται ἀβιομηχανοποίητα πρὸς ὄφελος τῆς βιομηχανίας τοῦ πετρελαίου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὁλλανδίας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἀμερικανικὰς ἀγοράς, αἱ ὁποῖαι ἐπίσης ἐξάγουν τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς παραγωγῆς αὐτῶν ὡς ἀκάθαρτον πετρέλαιον. Οὕτω ἡ Trinidad ἐξῆγε κατὰ τὸ 1924 ἀκάθαρτον πετρέλαιον 370.000 τόννους διὰ τὰς ἀγγλικὰς βιομηχανίας, ἡ Βενεζουέλα ἐξάγει διὰ τοῦ λιμένος τοῦ San Lorenzo 1.300.000 τόννους ἀκαθάρτου πετρελαίου ἐτησίως διὰ τὰ ὁλλανδικὰ ἐργοστάσια τοῦ Curaçao. Αἱ βιομηχανίαι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἀγγλίας συναγωνίζονται διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ Perou, τῆς Κολομβίας, τοῦ Equateur καὶ τῆς Ἀργεντινῆς.

Αἱ εὐρωπαϊκαὶ καὶ ἀσιατικαὶ ἀγοραί. Ἀγορὰ τοῦ Καυκάσου. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη τοῦ κόσμου, δώσασα τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὰς ὁποίας ἠκολούθει δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τοῦ πετρελαίου μέχρι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Σήμερον δὲ ἀποτελεῖ τὴν τρίτην κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος ἀγορὰν πετρελαίου, ἑπομένη τῶν ἀγορῶν τοῦ Μεξικοῦ. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τοῦ Καυκάσου φθάνει τὰ 9.500.000 τόννους, διαμοιραζομένη μεταξὺ τῶν τριῶν πετρελαιοφόρων κέντρων αὐτοῦ, τοῦ Βακοῦ, τοῦ Μάϊλκοπ καὶ τοῦ Grosnyi, καταναλίσκεται δὲ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἀνάγκας τῆς Ρωσίας. Ὁ ἐπὶ τῆς Μαύρης θαλάσσης λιμὴν τοῦ Bacou, συνδεόμενος μετὰ τῆς πετρελαιοφόρου ζώνης τοῦ ἐσωτερικοῦ δι' ὑπογείων διασωληνώσεων 850 χλμ., ἦτο ὁ μοναδικὸς λιμὴν τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ρωσικοῦ πετρελαίου προπολεμικῶς. Σήμερον αἱ ρωσικαὶ ἐξαγωγαὶ ἔχουν σχεδὸν ἐκμηδενισθῇ.

Ἡ ρουμανικὴ ἀγορά. Αὕτη τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὰς πετρελαιοπηγάς, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀπόδοσις ἔφθασε κατὰ τὸ 1913 τὸ 1.936.000 τόν., ἐκ τῆς ὁποίας 800.000 τόν. ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως τῆς Ρουμανίας. Ἡ ρουμανικὴ παραγωγή, λόγῳ τῶν καταστροφῶν τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἐμειώθη σημαντικῶς κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη, κατελθοῦσα εἰς 200.000 τόννους. Ἀπὸ τοῦ 1926 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ὑπερέβη κατὰ πολὺ αὕτη καὶ τὴν προπολεμικήν, φθάσασα τὰ 3.400.000 τόννους. Αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν ρουμανικῶν πετρελαίων γίνονται διὰ τοῦ λιμένος τῆς Κωνστάντζας, ἡ ὁποία συνδέεται δι' ὑπογείου πυκνώσεως μετὰ τοῦ Ploesci, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἐξαγωγῆς.

Αἱ ἀγοραὶ τῆς Πολωνίας. Ἡ χώρα αὕτη, εἰς ἣν ἀνήκουν μεταπολεμικῶς τὰ πετρέλαια τῆς Γαλλικίας, ἔχει σημασίαν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου. Ἡ προπολεμικὴ παραγωγὴ τῶν πετρελαίων τῆς Γαλικίας δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1.100.000 τόννους, ἐνῷ ἡ σημερινὴ αὐτῆς παραγωγὴ κατῆλθεν εἰς 800.000 τόννους περίπου.

Ἡ περσικὴ ἀγορά. Αἱ πετρελαιοφόροι πηγαὶ τῆς Περσίας, εὑρισκόμεναι εἰς τὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων Souloiman καὶ Maidan-Naphtum, ἐκμεταλλεύονται ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας Anglo-Persian πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν. Ἡ παραγωγὴ τῶν πηγῶν τούτων, φθάνουσα τὰς 450.000 τόν. τῷ 1914, ἔφθασε τὸ 1.000.000 τόν. τῷ 1918, διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς 5.380.000 τόν. τῷ 1926. Ὁ ἐξαγωγικὸς λιμὴν τοῦ περσικοῦ πετρελαίου εἶναι ὁ τῆς Abadan, συνδεόμενος διὰ διακλαδώσεων μετὰ τοῦ Maidan. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον ὑπάρχουν αἱ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς Ἀγγλοπέρσιαν. Ἤδη ἡ περσικὴ ἀγορὰ κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου, ἐλπίζεται δὲ ὅτι ἡ περσικὴ παραγωγὴ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ τριπλασιασθῇ. Ἓν μέρος τοῦ περσικοῦ πετρελαίου ἐξάγεται τοῦ Abadan κεκαθαρμένον. Τὸ περισσότερον μέρος αὐτοῦ διευθύνεται εἰς τὰς μεγάλας ἐγκαταστάσεις τῆς Anglo-Persian ἐν Swansea πρὸς ἀνακαθαρισμόν. Ἐπίσης σημαντικαὶ ποσότητες ἀκαθάρτου περσικοῦ πετρελαίου κατευθύνονται πρὸς τὰ ἐν Port-Darwin βιομηχανικὰ ἐργοστάσια τῆς Αὐστραλίας πρὸς ἀνακαθαρισμόν.

Ἐν Βιρμανίᾳ. Ἡ μοναδικὴ ἀγορὰ τοῦ πετρελαίου εἶναι ἡ Raugoon, συνδεομένη μετὰ τῶν πετρελαιοφόρων κέντρων τῆς Yenangyang καὶ Yenangyat διὰ διακλαδώσεων μήκους 450 χλμ. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 1.200.000 τ. ἐτησίως, εὑρισκομένη εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας «Burmah-Oil».

Ἡ *ἀποικιακὴ ὁλλανδικὴ* παραγωγὴ τῆς Γιάβας, Σουμάτρας, Μαδούρας, Βόρνεο καὶ Τιμὸρ εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὁλλανδικῆς ἑταιρείας «Royal Dutch», ἀνακαθαρίζεται δὲ εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς Batavia, Soerabaya καὶ Semarang, αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ οἱ ἐξαγωγικοὶ λιμένες τοῦ πετρελαίου τῶν περιοχῶν αὐτῶν, ἡ ποσότης τοῦ ὁποίου ἀνέρχεται εἰς 3.000.000 τόν. ἐτησίως. Ἡ Σιγκαπούρη ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ἀγορὰν τοῦ πετρελαίου τῶν ὁλλανδικῶν κτήσεων.

Αἱ *ἰαπωνικαὶ πετρελαιοπηγαί.* Αὗται εὑρίσκονται εἰς τὰς νήσους Yeso καὶ Nippon, ἐκμεταλλεύονται δὲ ὑπὸ καθαρῶς ἰαπωνικῶν ἑταιρειῶν. Ἡ παραγωγὴ τῆς Ἰαπωνίας δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς κατανάλωσιν.

Αἱ *πετρελαιοπηγαὶ τῆς Αἰγύπτου.* Εὑρίσκονται εἰς τὴν Hurgada καὶ τὸ Gemsah. Τὸ αἰγυπτιακὸν πετρέλαιον ἀνακαθαρίζεται εἰς τὸ Suez· ἡ ἐτησία αὐτοῦ παραγωγὴ φθάνει τοὺς 175.000 τόν., ἀνήκει δὲ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Royal Dutch.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Δεπάστα*, «Ἐμπορευματολογία».—*L. de Launay*, «Metallogénie».—*F. Colomer et Ch. Lordier*, «Combustibles industriels».—*Ch. Marillet*, «Distillation et Rectification des liquides Industriels».—*R. Pitaval*, «Commerce des minerais et des métaux».

Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

—*[Φαρμ.]* Τὸ ἀκάθαρτον ***πετρέλαιον*** (Petroleum crudum, Naptha) ἀνεγράφη ἐσωτερικῶς ὡς νευροτονωτικόν, ἀντισπασμωδικὸν καὶ σκωληκοκτόνον, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ χρονίων κατάρρων τῶν ἐντέρων καὶ τοῦ ὕδρωπος. Ἐξωτερικῶς ἐχρησιμοποιήθη κατὰ χειμέτλων, ρευματισμῶν καὶ ψωριάσεως. Τὸ εἰς Γαλλίαν ἀναγραφόμενον ὡς Huile de Gabian εἶναι ὁμοίως ἀκάθαρτον πετρέλαιον. Ἡ παρατήρησις ὅτι εἰς ἐργάτας τῶν πετρελαιοφόρων πηγῶν συνετελεῖτο ἐντονωτέρα ἡ τριχοφυΐα καὶ ὅτι δὲν παρουσίαζον ἐξασθένησιν τῆς κόμης καὶ τριχόπτωσιν, συνετέλεσεν ὥστε νὰ εἰσαχθῇ τὸ πετρέλαιον ὡς ἰδιοσκεύασμα (Petrole Hahn) πρὸς συντήρησιν τῆς κόμης καὶ ἐνίσχυσιν τῆς τριχοφυΐας. Τὸ πετρέλαιον ἀνεγράφετο παλαιότερον καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν διαφόρων σκευασμάτων, ὡς τὸ ἀντιψωρικὸν χρίσμα (Liniment antipsorique), τὸ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς κόμης ἰδιοσκεύασμα Petrole Hahn. Ὁ σάπων πετρελαίου χρησιμοποιεῖται πρὸς πλύσεις τρὶς τῆς ἡμέρας κατὰ τῆς ψώρας.

Κ. Γ. Ν

—***πετρέλαιον φωτιστικόν.*** Τὸ πρὸς φωτισμὸν φερόμενον εἰς τὸ ἐμπόριον πετρέλαιον, διὰ νὰ καίεται εὐκόλως καὶ ἀκινδύνως εἰς τοὺς συνήθεις οἰκιακοὺς λαμπτῆρας μετὰ θρυαλλίδος, πρέπει νὰ παρουσιάζῃ περίπου τὰς ἑξῆς χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας. Νὰ ἀποτελῆται κυρίως ἐκ τοῦ μεταξὺ 150° καὶ 300° ἀποστάζοντος κλάσματος τοῦ πετρελαίου, νὰ ἔχῃ εἰδικὴν ρευστότητα εἰς 20°, κυμαινομένην μεταξὺ 1,5 καὶ 2,0, καὶ νὰ ἔχῃ εἰδικὸν βάρος κυμαινόμενον, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του, μεταξὺ 0,790 καὶ 0,830. Οἱ ὅροι οὗτοι, ὡς καὶ οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι, μεταβάλλονται ἐλαφρῶς εἰς τὰ διάφορα κράτη, ἀναλόγως τῶν συνηθειῶν καὶ τῶν τοπικῶν καὶ κλιματολογικῶν συνθηκῶν. Οὕτω πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ κινδύνου πυρκαϊᾶς τὸ φωτιστικὸν πετρέλαιον πρέπει νὰ ἔχῃ σημεῖον ἀναφλέξεως ἐν κλειστῇ συσκευῇ οὐχὶ κατώτερον τῶν 30°, πρέπει περαιτέρω νὰ καίεται μέχρι πλήρους ἐξαντλήσεως διὰ μὴ αἰθαλιζούσης, σταθερᾶς, λευκῆς, ἰσχυρῶς φωτιζούσης φλογὸς καὶ νὰ παρουσιάζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν κατὰ κηρίον φωτισμοῦ κατανάλωσιν.

Τὸ ἐν Ἑλλάδι καταναλισκόμενον πετρέλαιον εἶναι κυρίως ἀμερικανικῆς προελεύσεως καὶ πωλεῖται μονοπωλιακῶς ὑπὸ τοῦ κράτους. Τὸ πετρέλαιον τοῦτο τοῦ μονοπωλίου φέρεται ἐντὸς λευκο-

Digitized by Google

σιδηρῶν δοχείων χωρητικότητος 4 γαλλονίων, ἤτοι 18,172 λίτρων, ἀποτελεῖ δὲ ὑγρὸν ἄχρουν ἕως ἐλαφρῶς ὑποκίτρινον μετ' ἀσθενοῦς κυανοῦ φθορισμοῦ. Τὸ σημεῖον τῆς ἀναφλέξεως αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι 28°, κατὰ τὴν κλασματικὴν δ' αὐτοῦ ἀπόσταξιν πρέπει μέχρις 125° μὲν νὰ μὴ ἀποστάζεται οὐδέν, μέχρι τῶν 150° νὰ ἀποστάζωνται οὐχὶ πλέον τῶν 10%, μέχρι 270° οὐχὶ ἔλαττον τῶν 70% καὶ μέχρι 300° οὐχὶ ἔλαττον τῶν 25%. Τὸ εἰδικὸν αὐτοῦ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 0,790 καὶ 0,800 καὶ ἡ στοιχειακὴ αὐτοῦ ἀνάλυσις παρέχει 85—86% ἄνθρακα καὶ 13,5—14% ὑδρογόνον. **σ. γ.**

πετρελαιόπισσα (ἡ), ἡ ***ἄσφαλτος πετρελαίου***. Καλεῖται οὕτω κυρίως ἡ μελανόχρους πυκνόρρευστος μᾶζα, ἥτις ὑπολείπεται ἐντὸς τῶν λεβήτων τῆς κλασματικῆς ἀποστάξεως τοῦ πετρελαίου μετὰ τὴν ἀπόσταξιν τῶν ὀρυκτελαίων. Χρησιμοποιεῖται ὡς συνθετικὴ ὕλη κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀνθρακοπλίνθων (μπρικετῶν), τοῦ πισσοχάρτου κλπ. **σ. γ.**

πετρελαιοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ περιέχων πετρέλαιον: «πετρελαιοφόρα στρώματα».

—πετρελαιοφόρον *πλοῖον*. Τὸ εἰδικῶς πρὸς μεταφορὰν πετρελαίου διεσκευασμένον πλοῖον. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῶν μεταφερόντων ὑγρὰ φορτία (πετρέλαιον, βενζίνην, κτλ.) ἀτμοπλοίων εἶναι χαρακτηριστική, καθόσον φέρουσι τὴν ἀτμομηχανήν των καὶ συνεπῶς καὶ τὴν καπνοδόχον των πολὺ πρὸς πρύμναν. Ὁμοίως ἡ γέφυρα, αἱ ὑπερκατασκευαὶ καὶ οἱ κοιτωνίσκοι ἐνδιαιτήσεως τοῦ πληρώματος εὑρίσκονται τελείως πρὸς πρύμναν, καίτοι εἰς τὰ τελευταίως ναυπηγούμενα πετρελαιοφόρα (ἅτινα καὶ κινοῦνται διὰ μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως Diesel) ἡ γέφυρα καὶ οἱ κοιτωνίσκοι εὑρίσκονται πρὸς πρῷραν καθ' αὐτὸ ἐπὶ τοῦ προστέγου. Τὰ πετρελαιοφόρα εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ πλήρους συστήματος ταχείας ἀντλήσεως τοῦ πετρελαίου, ὥστε ὁ ἐξ αὐτῶν ἐφοδιασμὸς τῶν χρησιμοποιούντων τὸ πετρέλαιον ὡς κινητήριον δύναμιν πλοίων (νῦν οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον ἐκ τῶν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ναυπηγηθέντων χρησιμοποιεῖ ἄλλην καύσιμον ὕλην πλὴν τοῦ πετρελαίου) νὰ γίνεται ταχύτατα. **γ. ν. ν.**

πετρέλος (Petrelus) *[Ζωολ.]*. Γένος νηκτικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν ἀελλωδιδῶν καὶ τῆς ὑποτάξεως τῶν μακροπτέρων. Κύριος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους εἶναι *πετρέλος ὁ ὑδατοβάτης* ἢ *ἀελλώδης ὁ πελαγικὸς* (Prorelaria pelagica), ἀπαντῶν εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τὸν Βόρειον παγωμένον ὠκεανὸν καί, σπανιώτατα, ὅταν ἀποπλανᾶται ἐκ τῶν καταιγίδων εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τῆς Μεσογείου. Εἶναι τὸ μικρότερον τῶν νηκτικῶν πτηνῶν, τοῦ μεγέθους του μὴ ὑπερβαίνοντος τὸ τοῦ καναρίου, θεωρεῖται δὲ ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν πτηνὸν τῆς καταιγίδος, καθ' ὅσον δύναται καὶ κατὰ τὰς μεγαλυτέρας ἀκόμη τρικυμίας νὰ συγκρατῆται ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Ὠκεανοῦ διὰ μόνον τῶν νηκτικῶν ποδῶν του. Ἐκ τούτου καὶ ἡ ὀνομασία των *πετρέλος* ἢ *πτηνὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἀπόστολον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν βαδίσαντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Οἱ *πετρέλοι οἱ πελαγικοὶ* ἱπτάμενοι ἢ βαίνοντες ἐπὶ τῶν ὑδάτων κατὰ σμήνη, μὲ ἀνοιγμένας τὰς μελανὰς πτέρυγάς των, θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὡς προάγγελοι σφοδρᾶς τρικυμίας. Κατασκευάζουν τὰς φωλεάς των εἰς τὰς μέγας ἐρημικὰς νησῖδας τῶν Ἑβρίδων καὶ τῆς Ἰσλανδίας, τρέφονται δὲ ἐκ μικρῶν ἰχθύων. Ὡς προσφιλής των τροφὴ θεωρεῖται τὸ λῖπος τῆς φαλαίνης, ὡς ἐκ τούτου δὲ συρρέουσι κατὰ πολυάριθμα σμήνη ὁσάκις οἱ ἁλιεῖς ἁλιεύουσιν ἓν τῶν κητῶν τούτων. Τὸ σῶμά των εἶναι τοσοῦτον λιπαρόν, ὥστε οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τοῦ βορείου Ἀτλαντικοῦ διαπερῶντες αὐτὰ δι' ἁπλῆς θρυαλλίδος, κατασκευάζουσι προχείρους λυχνίας. Παρὰ τὴν δυσάρεστον ὀσμὴν τοῦ κρέατός των οἱ Ἰσλανδοὶ τὸ χρησιμοποιοῦσι πρὸς κατασκευὴν ἀλιπάστων διὰ τὸν χειμῶνα.

Πετρέλος ὁ πελαγικός.

Πετρὲν (Petren), ***Κάρολος-Ἄντερς***. Σουηδὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1868 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1927. Ἀπὸ τοῦ 1902 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Οὐψάλας καὶ ἀπὸ τοῦ 1910 ἐν Lund. Εἰργάσθη ἐπὶ τῆς φυσιολογίας, τῆς νευρολογίας, τῶν νόσων τῆς θρέψεως καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ σακχαρώδους διαβήτου. **ο. ρ.**

πετρένιος, *—α, —ο*· δημοτ., *πέτρινος* (βλ. λ.).

Πέτρες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 712. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πέτερσκον*.

— Πέτρες *[Ἀρχ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). **α. θ. σ.**

Πετρὲς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρεθύμνης, πηγάζων ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἀργυρούπολιν (ἀρχαίαν Λάππαν) ὀρέων, δεχόμενος διαφόρους ρύακας (*Καμπανοῦ, Νερανιζὲς*) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος, παρὰ τὰ χωρία Ἐπισκοπὴν καὶ Κούφην, πρὸς Δ. τοῦ Κακοῦ Ὄρους. Εἰς τὰς ἐκβολάς του τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία Ὑδραμία. **ε. γ.**

Πετρέσκου (Petrescu), ***Ζαχαρίας***. Ρουμᾶνος ἰατρὸς (1841—1901). Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς καὶ φαρμακολογίας, μεθ' ὃ ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ θανάτου του ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός, προαχθεὶς εἰς γενικὸν ὑγιειονομικὸν ἐπιθεωρητὴν (1898). Τῷ 1899 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς. Μέλος τῆς ρουμανικῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας, ὡς καὶ ἑτέρων ξένων ἀκαδημιῶν καὶ ἰατρικῶν ἑταιρειῶν, ὑπῆρξεν ἅμα καὶ ὁ ἱδρυτὴς ἐν Ρουμανίᾳ τῶν κυριωτέρων ἰατρικῶν περιοδικῶν. Ἐξέδωκε: «Στοιχεῖα φαρμακολογίας καὶ τέχνη τοῦ συνταγογραφεῖν (1876), ὡς καὶ ἕτερον μέγα τετράτομον σύγγραμμα «Θεραπευτική» (1884). Τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατέστη γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὴν εἰδικὴν μέθοδόν του τῆς θεραπείας τῆς πνευμονίας. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐργασιῶν του ἐξεδόθησαν εἰς γαλλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν. Κυριώτεραι τούτων εἶναι: «Γενικότητες ἐπὶ τῶν νοσημάτων τοῦ δέρματος καὶ ταξινόμησις αὐτῶν» (1863). «Σφυγμογραφικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἐνδοαγγειακῆς πιέσεως» (882), «Μελέτη ἐπὶ τῆς θεραπείας τῆς πνευμονίας διὰ τῆς δακτυλίτιδος» (1880—1892) κλπ. Ὁ Πετρέσκου εἶχεν ἐκμάθει τελείως τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικήν. **ο. ρ.**

Πετρετῆς, *Δημήτριος*. Μέγας πρωτοπαπᾶς Κερκύρας (1784—1795). Ἐκατήχησε κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὸν φιλέλληνα κόμιτα Γύλφορδ, τὸν ἱδρυτὴν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ὅστις καὶ ἐβαπτίσθη ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ Πετρετῆ, τοῦ καὶ ἀναδόχου του. **π. θ. σ.**

Πετρεττίνης, *Ἀλέξανδρος*. Κερκυραῖος, μετὰ υἱοῦ του *Νικολάου* γενναίως ἀγωνισθέντες κατὰ τῶν ἐν ἔτει 1716 πολιορκησάντων τὴν Κέρκυραν Τούρκων. Ἀποτελέσαντες σῶμα ἐξ 100 ἀνδρῶν, συντηρούμενον ὑπ' αὐτῶν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, ὑπερήσπισαν τὴν πατρίδα των κατὰ τὴν εἰς Ὕψον καὶ Γουβίον ἀπόβασιν τῶν ἐχθρῶν. **π. θ. σ.**

—Πετρεττίνη, *Ἀναστασία-Μαρία*. Λογία Κερκυραία, ἀδελφὴ τοῦ Σωκρ. Πετρεττίνη (1774—1851). Ἦτο κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς, ἰταλικῆς, γαλλικῆς, ἀγγλικῆς καὶ ἰσπανικῆς γλώσσης. Φιλολογικὰς σπουδὰς διήνυσεν εἰς διάφορα πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν Rossini, Savi, Paoli, Ciampi, κ. ἄ. Τῷ 1814 ἐξέδοτο ἐν Ἑνετίᾳ «Vita di Cassandra Fedele», (ἀνατυπ. τῷ 1852), ἐν Κερκύρᾳ δὲ ἰταλικὰς μεταφράσεις τῶν ἔργων: «Τοπογραφικὴ περιγραφὴ τῆς νήσου Κερκύρας τοῦ Ἄγγλου Cartwight» (ἐκ τῆς ἀγγλικῆς 1823) «Προοίμιον καὶ ἐξ εἰκόνες τοῦ Φιλοστράτου» (1825) καὶ «Ἐπιστολαὶ τῆς Κας Maria Wortley Montague», ἐκ τῆς ἀγγλικῆς (1838). **π. θ. σ.**

— Πετρεττίνης, *Ἰάκωβος-Ἰωάννης*. Κερκυραῖος λόγιος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐδίδαξε τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Παταβίου. Ἐξέδωκε πραγματείας ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας καὶ εἰς ἰταλικὴν μετάφρασιν ἑλληνικὰ κείμενα πεζὰ καὶ ποιητικὰ μετὰ τῶν πρωτοτύπων αὐτῶν τῷ 1839 εἰς Μεδιόλανον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Biblioteca greca delle belle arti». **π. θ. σ.**

—Πετρεττίνης, *Σπυρίδων*. Κερκυραῖος φιλόλογος καὶ φυσικομαθηματικὸς (1777—1833), ἀδελφὸς τῆς ***Ἀναστασίας - Μαρίας***. Τὴν πρώτην ἐκπαίδευσιν ἔλαβεν ἐν Κερκύρᾳ, τὴν δ' ἐπιστημονικὴν εἰς τὸ Πατάβιον. Εἰκοσαετὴς ἐξέδωκεν ἰταλιστὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Elcino di Corcyra* «Saggi giovanili poetici». Ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας, ἐμίσει τοὺς Γάλλους καταλαβόντας τὴν Κέρκυραν (1797), διό, ὕποπτος γενόμενος, κατεδιώχθη μέχρι φυλακίσεως καὶ μόλις ἐσώθη διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ρωσσοτούρκων. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μαρίου Πιέρη καὶ τοῦ Μουστοξύδου ἐκδιδομένην «Gazzetta Urbana» ἐδημοσίευσε πλεῖστα. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Βενετίαν τῷ 1803, κατέγινεν εἰς τὰς μελέτας του καὶ τὸ ἐμπόριον, διὰ τοῦ ὁποίου ηὔξησε σημαντικῶς τὴν περιουσίαν του. Τῷ 1806 ἐν Βενετίᾳ ἐδημοσίευσε «Saggio di traduzione delle arringhe di Caio Cornelio Tacito». Μετὰ περιήγησίν του εἰς Ἰταλίαν, Αὐστρίαν, Ἑλβετίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ (1813) «Istoria Romana di Cajo Vellejo Patercolo», (ἀνατ. τῷ 1821 καὶ 1826), καὶ ἐν Μιλάνῳ τῷ 1832 μεταφράσεις ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου εἰς ἴδιον τεῦχος «Opere scelte di Giuliano Imperatore». Τὰ φιλοεθνῆ του αἰσθήματα ἔδειξε δημοσιεύσας ἐν Κερκύρᾳ ἰταλιστί, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατάληψιν τῆς Κερκύρας τῷ 1814, «Παραίνεσιν πρὸς τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας τοῦ Ἰονίου», καὶ προσενεγκὼν διὰ τοῦ στενοῦ του φίλου Ἰω. Καποδιστρίου ἐτησίως χρηματικὸν ποσὸν πρὸς σχηματισμὸν ταμείου ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὀρφανῶν Ἑλληνοπαίδων. Ἐν Τεργέστῃ ἐνυμφεύθη τὴν κόρην Μαυροκορδάτου Σκαραμαγκᾶ Fanny, καταφυγόντος ἐκεῖ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του Χίον. **π. θ. σ.**

Πετρήϊος (Petreius), ***Μάρκος***. Ρωμαῖος στρατηγὸς ἀκμάσας κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα καὶ ἀναμειχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τοὺς συνταράξαντας τὴν Ρώμην. Ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ ἀνθυπάτου Ἀντωνίου μετέσχε, κατὰ τὸν Σαλλούστιον καὶ τὸν Κικέρωνα, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Κατιλίνα ἐκστρατείαν, συμβαλὼν σπουδαίως εἰς τὴν ἐν Πιστωρίᾳ νίκην (62 π. Χ.). Τῷ 55 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Λευκίου Ἀφρωνίου εἰς Ἱσπανίαν ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ Πομπηΐου. Κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ τελευταίου τούτου καὶ τοῦ καίσαρος ρῆξιν (49) ὁ Πετρήϊος, ταχθεὶς ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ του, προέταξεν ἰσχυρὰν ἐν Ἱσπανίᾳ ἀντίστασιν, ὅτε ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἰταλίας, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Ἡττηθεὶς συνελήφθη αἰχμάλωτος, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα ὅπου ἡνώθη μετὰ τοῦ Πομπηΐου. Μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐν Φαρσάλοις ἧτταν ἠκολούθησε τὸν ἀρχηγόν του εἰς Ἀφρικὴν καὶ μετέσχε τῶν τελευταίων προσπαθειῶν τοῦ Πομπηΐου (46), ἀντιταχθεὶς γενναίως κατὰ τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν ἐν Ρουσπίνᾳ μάχην, καθ' ἣν καὶ ἐτραυματίσθη. Μετὰ τὴν ἐν Θάψῳ ἧτταν, ἥτις ἐσήμανε τὴν τελειωτικὴν καταστροφὴν τοῦ Πομπηΐου, ὁ Πετρήϊος προσεπάθησε μετὰ τοῦ Ἰούβα νὰ καταφύγῃ εἰς Ζάμαν, ἥτις ὅμως ἔκλεισε τὰς πύλας της εἰς τοὺς ἡττημένους. Οἱ δύο ὀπαδοὶ τοῦ Πομπηΐου καταφυγόντες τότε εἴς τινα ἀγροτικὴν οἰκίαν ηὐτοκτόνησαν, διαπεράσαντες, κατά τινα ἔκδοσιν, ἀμοιβαίως τὰ σώματα διὰ τῶν ξιφῶν των. Ὁ Πετρήϊος ἀπέθανε πρῶτος, ἐνῷ ὁ Ἰούβας ὅπως ἐπιταχύνῃ τὸν θάνατόν του κατέφερε καὶ μόνος δεύτερον πλῆγμα κατὰ τοῦ στήθους του.

Πέτρι (Petri), ***Ἐρρῖκος***. Ὁλλανδὸς μουσικὸς (1856—1914). Διετέλεσε κατὰ καιροὺς κορυφαῖος βιολιστὴς εἰς Ζόντερχάουζεν, Ἀννόβερον, εἰς τὸ Γκεβάντχάους τῆς Λειψίας καὶ τέλος εἰς Δρέσδην, ἔνθα καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὸ ᾠδεῖον. Ὁ Πέτρι ἦτο ἐπίσης πρῶτος βιολιστὴς ὀνομαστοῦ κουαρτέττου καὶ ἐγένετο γνωστὸς δι' ἔργων τινῶν διὰ βιολίον ὡς καὶ μελῳδιῶν. Ὁ υἱός του *Ἔγκον Πέτρι*, γεννηθεὶς εἰς Ἀννόβερον τῷ 1881, μαθητὴς τῆς Τερέζας Καρρένιο καὶ τοῦ Μπουζόνι, θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν πλέον διακεκριμένων κλειδοκυμβαλιστῶν τῆς Γερμανίας καὶ κατέχει θέσιν καθηγητοῦ ἐν τῇ μουσικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου. **γ. σ.**

— Πέτρι, ἢ ***Πέτερσον*** (Petri, Lars Peterson), ***Λαυρέντιος***. Σουηδὸς κληρικὸς (1499—1573), ὁ πρῶτος ἐν τῇ χώρᾳ του Λουθηρανὸς ἐπίσκοπος. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος τῆς Οὐψάλας (1523) καὶ ἀρχιεπίσκοπος Σουηδίας (1531), μετέσχε δὲ τῶν διαπραγματεύσεων τῆς ρωσσοσουηδικῆς συνθήκης εἰρήνης τῆς Μόσχας (1557). Συνειργάσθη εἰς τὴν σουηδικὴν μετάφρασιν τῆς Βίβλου καὶ ἔγραψε «Ψαλμούς», «Ὁμιλίας» καὶ πλείστας πραγματείας θρησκευτικάς. **π. ν. π.**

Πετρὶ (*[Γεωγρ.]*) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 303. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Πέτρας τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 164.

— Πετρὶ *[Γεωγρ]*. Νησίδιον τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 36°30' Β., μῆκ. 22°59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) μεταξὺ τῆς βορείας ἄκρας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἕλους, ἐν τῷ μέσῳ πόρου ἀβαθοῦς καὶ εἰς μικρὰς μόνον λέμβους πλωΐμου. **σ. ε. λ.**

Πετρὶ (Petri), ***Βαρθολομαῖος***. Βέλγος καθολικὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1547 ἐν Op-Linter καὶ ἀποθανὼν ἐν Douai τῷ 1630. Ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν ἐν Louvain καὶ Douai καὶ πρῶτον μὲν συνεπλήρωσε καὶ ἐξέδωκεν εἰς δύο τόμους ἐν Douai (1614—1616), τὰ ὑπὸ τοῦ θεολόγου Γουλιέλμου Ἐστίου ἀτελῆ καταλειφθέντα ὑπομνήματα εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου καὶ τὰς ἑπτὰ καθολικάς, ἔπειτα δὲ ἐξέδωκεν ἴδια ἑαυτοῦ ὑπομνήματα εἰς τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων ἐν Douai τῷ 1622. **ε. γ. π.**

πετριὰ (ἡ)· δημοτ., πληγή, κτύπημα διὰ λίθου: «ἔφαγε μιὰ πετριὰ 'ς τὸ κεφάλι»· || βολὴ λίθου καὶ συνεκδ. ἡ ἀπόστασις εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει βολὴ λίθου: «ἐπλησίασε μιὰ πετριὰ τόπο»· || μεταφ., ἰδιοτροπία, παραξενιά: «ἔχει τὴν πετριὰ νὰ νομίζῃ πῶς τὸν ἐμπαίζουν».

Πετριάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χαροκοπιοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 236.

Digitized by Google

Πετριανή, ἡ *Πετριάνα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Β. Βρεττανίας, κειμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οὐαλεντίας, ἐπὶ τοῦ Ἀδριανείου Τείχους (Vallum Hadriani) κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ἄκραν. Κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, κατείχετο ὑπὸ ἑνὸς τάγματος ρωμαϊκοῦ ἱππικοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς διεκδικοῦσιν αἱ νῦν πόλεις: Castlesteads καὶ Combeckfort. Α.Θ.Σ.

Πετριᾶς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότος. Κάτ. (1928) 516 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἄσπρο* (πρ. Πράχνα), *Λουτροχώρι* (πρ. Μπάνια), Πλεύρωμα (πρ. Γενῆ-Κιόϊ) καὶ *Ριζὸ* (πρ. Ρίζοβον) 1.626. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κάμενικ*.

Πετρίγαλα (τὰ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις ἰνδικὴ ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου, ἡ νῦν *Βεδούρ*.

Πετρίδης, *Ἀντώνιος*. Ἕλλην ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Τριπόλει τῷ 1756 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1828. Παραστὰς κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1770 σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν ἐν Τριπόλει, ἕνεκα τῆς ἀποπείρας ὑπὸ τῶν Ρώσων τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ταύτης, περιέγραψε τὰς ἐπακολουθησάσας συμφορὰς λεπτομερῶς. Θ. Β.

— **Πετρίδης**, *Γεώργιος*. Δραματικὸς ἠθοποιός, γεννηθεὶς τῷ 1849 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τήνῳ τῷ 1907. Μολονότι ἔδρασε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποκληθείσης, διὰ τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πάθους καὶ εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, ὀλοφυρομένης σχολῆς, ἐν τούτοις προηγήθη τῆς ἐποχῆς του καὶ διεκρίθη διὰ τὴν φυσικότητα τοῦ λεκτικοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ὑποκρίσεως. Παραμένουν ἀλησμόνητοι καὶ ἀνυπέρβλητοι αἱ δημιουργίαι του εἰς τοὺς ρόλους τοῦ πατρὸς Ντυβὰλ τῆς «Κυρίας μὲ τὰς Καμελίας», Μισσονὲ εἰς τὴν «Ἀδριανὴν Λεκουβρέρ», Βρισὼ εἰς τὴν «Διονυσίαν», βασιλέως Λὴρ εἰς τὴν ὁμώνυμον σαιξπήρειον τραγῳδίαν, Θωμᾶ Λὲρ εἰς τὸν «Ἔνοχον» κλπ. Π. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

—**Πετρίδης**, *Δημήτριος*. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τρικκάλοις τῆς Κορινθίας τῷ 1838 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1896. Ἀναγορευθεὶς τῷ 1862 διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κλάδον καὶ διετέλεσε γυμνασιάρχης ἐν Καλάμαις καὶ Ἀθήναις. Διωρίσθη τῷ 1875 διευθυντὴς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰσηγήθη τὴν σύστασιν τῶν πρώτων διδασκαλείων. Ἐξελεγεὶς βουλευτὴς Κορινθίας τῷ 1885, ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῷ 1895 καὶ εἰσήγαγε τὸν περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νόμον, δι' οὗ ἐγένετο ἡ χειραφέτησις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἱδρύθησαν δὲ δι' ἑτέρου νόμου σχολεῖα καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἀναδιωργάνωσεν ἐπίσης τὸ ἀστεροσκοπεῖον καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ κλήρου, κανονίσας τὰ τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ. Εἰσήγαγεν ἐπίσης εἰς τὴν βουλὴν νομοσχέδια περὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ πανεπιστημίου. Θ. Β.

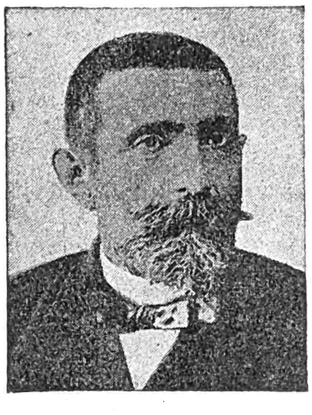

Δημήτριος Πετρίδης.

— **Πετρίδης**, *Ἰωάννης Δημ.* Ἕλλην στρατιωτικός, γεννηθεὶς τῷ 1876 ἐν Τρικκάλοις Κορινθίας. Ἐξῆλθε τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων τῷ 1895 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Μετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης, τοὺς πολέμους τοῦ 1897, τοῦ 1912, τοῦ 1913, τῆς ἐκστρατείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας 1920—1922. Ἀποστρατευθεὶς τῷ 1922 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐπεδόθη εἰς κοινωνικὴν δρᾶσιν, διατελῶν ἀπὸ ἐτῶν γραμματεὺς τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσός». Θ. Β.

— **Πετρίδης**, *Μιχαὴλ Γ.* Ἕλλην λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1885 εἰς Μεγίστην τοῦ Καστελλορίζου. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ Σμύρνης καὶ τῇ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἔγραψε διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς τὸν «Νουμᾶν» κ. ἄ., ἔτι δὲ τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ἐξάστιχα» (1926), «Τραγούδια τῆς γυναίκας» (1930), τὸ μυθιστόρημα «Τὰ νειᾶτα διψοῦν», «Πῶς τραγουδοῦν οἱ Τουρκάλες» (1929) καὶ τὰς κριτικὰς μελέτας: «Ἡ νέα μας ποίησις» (1925), «Οἱ τωρινοί μας λογοτέχνες» (1927), «Οἱ τάσεις τῆς μεταπολεμικῆς φιλολογίας» (1929). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Π.

—**Πετρίδης**, *Παναγιώτης - Δημ.* Πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1865 εἰς Καλάμας. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς Γαλλίαν, ἐγένετο δὲ πρωτοδίκης τῷ 1892. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἤρξατο πολιτευόμενος καὶ ἐκλέγεται διαρκῶς σχεδὸν βουλευτὴς Κορινθίας. Τῷ 1928 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου, ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του δὲ ἐψηφίσθη καὶ ἐφηρμόσθη ὁ θεσμὸς τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Τῷ 1932 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπὶ κυβερνήσεως Ε. Βενιζέλου. Θ. Β.

—**Πετρίδης**, *Πέτρος*. Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Νίγδῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῷ 1892. Μεταβὰς εἰκοσαετὴς εἰς Παρισίους, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἃς ἐγκατέλειψεν ἵνα ἀφοσιωθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μουσικήν. Μαθητὴς τοῦ Ἀλβέρτου Βόλφ εἰς τὴν ἁρμονίαν καὶ τοῦ Ρουσσὲλ εἰς τὴν σύνθεσιν, ἤρχισε γινόμενος γνωστὸς τῷ 1917 διὰ τῶν ἑλληνικῶν μελῳδιῶν «Ἀχτίδα» καὶ «Νανούρισμα», ἐπὶ στίχων τοῦ Βαλαωρίτη. Τῷ 1921 ἀρχίζει ἡ περίοδος τῶν σημαντικωτέρων ἔργων του, ὡς ἡ «Εἰσαγωγὴ ἐπάνω σὲ δύο ἑλληνικὰ θέματα», τὸ «Πανηγύρι» εἰς τρία μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ «Κλέφτικοι χοροὶ» ἐξετελέσθησαν εἰς τὰς συναυλίας Κολὸν τῶν Παρισίων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πιερνέ. Εἰς Παρισίους ἐπίσης ἐξετελέσθησαν μία «Σονάτα γιὰ φλάουτο καὶ πιάνο», μία «Σονάτα γιὰ βιολοντσέλλο καὶ πιάνο», ἡ «Kammersymphonie» δι' ἐννέα ὄργανα, ἡ «Κλέφτικη συμφωνία» κλπ. Τῷ 1930 ὁ Πετρίδης ἔδωκεν εἰς τὰ «Concerti Staram» τῶν Παρισίων τὴν «Ἑλληνικὴν σουΐταν», ἥτις ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Διὰ τὸ θέατρον ἔγραψεν, ἐπὶ ἰδίων στίχων, τὸ μελόδραμα «Ζεμφύρα». Ταυτοχρόνως ἐργάζεται εἰς τὴν ἐκ δέκα μερῶν ἀποτελουμένην δραματικὴν συμφωνίαν «Διγενὴς Ἀκρίτας» καὶ εἰς ἄλλα συμφωνικὰ καὶ φωνητικὰ ἔργα. Εἰς τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν τοῦ Ἕλληνος μουσουργοῦ πρέπει νὰ προστεθῶσιν ἀκόμη ἓν κουαρτέττο δι' ἔγχορδα καὶ κλειδοκύμβαλον, δύο «Σουΐτες» διὰ κλειδοκύμβαλον, ἓνα κοντσέρτο διὰ βιόλαν καὶ ὀρχήστραν κλπ. Ὁ Πετρίδης ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἀντλοῦν τὰς ἐμπνεύσεις των ἐκ τῆς πλουσίας λαϊκῆς μούσης. Ἐκ τῶν δημοτικῶν θεμάτων δανείζεται τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰς κλίμακας, ἐπιζητῶν νὰ προσαρμόσῃ τὰ ἰδιότυπα ταῦτα ἐθνικὰ στοιχεῖα εἰς τὰς ἀνάγκας μιᾶς γενικωτέρας τέχνης, ἥτις νὰ διατηρῇ σαφῆ τὸν χαρακτῆρα ἑλληνικῆς τέχνης. Γ. Σ.

— **Πετρίδης**, *Πλάτων*. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ληγούσης τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1852. Ἑλληνομαθὴς καὶ κάτοχος ξένων γλωσσῶν, μετήρχετο τὸν διδάσκαλον. Μεταβὰς εἰς Κέρκυραν ἐγένετο διερμηνεὺς τοῦ ἁρμοστοῦ Θ. Μαίτλανδ καὶ ἔφορος τῶν σχολείων Ἑπτανήσου, ἀνατεθεισῶν ἅμα εἰς αὐτὸν διαφόρων ὑπηρεσιακῶν ἀποστολῶν. Ἐδημοσίευσε τῷ 1817 «Εἰδοποίησις καὶ πρότασις πρὸς τοὺς Ἴωνας διὰ νὰ ἀνορθώσωσι τὴν γλῶσσαν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος». Μετέφρασεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν τὴν τραγῳδίαν τοῦ Ἀλφιέρη «Ὁ Ἀγαμέμνων» καὶ ἄλλα τινά. Καταγινόμενος εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπέκτησε περιουσίαν, τὴν ὁποίαν κατέλιπεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Κερκύρας ὑπὲρ ἀγαθοεργῶν σκοπῶν.

Πετριὲς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 373 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Παραλία Πετριῶν* (πρ. Ἅγιοι Ἀπόστολοι) 500. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ ὅρμος τῆς Παραλίας Πετριῶν ἀποτελεῖ θαυμάσιον καταφύγιον διὰ τοὺς βορείους καὶ νοτιοανατολικοὺς ἀνέμους.

Πετρίζην [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Α.Θ.Σ.

Πετρικᾶτα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 266. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πετρικόριοι (οἱ), καὶ *Πετροκούριοι* [*Ἀρχ.*]. Γαλατικὸν φῦλον τῆς σημερινῆς Γασκωνίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ Στράβωνος. Ν. Σ. Λ.

Πετρικόφκα [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Οὐκρανίας (βλ. λ. *Νόβαγια Πράγκα*).

Πετριλιώτικος [*Γεωγρ.*]. Παραπόταμος τοῦ Ἀχελῴου (βλ. λ. *Κουμπουριανίτικος*).

Πετρίλον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.015. Ἔχει ἀστυνομικὸν τμῆμα, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα.

Πετρίλος. Σέρβος βοεβόδας, ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Βοδίνου ἢ Πέτρου. Ὁ Πετρίλος, ἀποσταλεὶς (περὶ τὸ 1074) κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, εἰσέβαλεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Καστορίαν, προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ συντετριμμένος κατέφυγεν εἰς Σερβίαν. Ν. ΚΛ.

Πετρίν. Ξενὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει, κτισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλένης, θυγατρὸς Ρωμανοῦ Α' τοῦ Λεκαπηνοῦ, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959), ἐν τῇ ὁμωνύμῳ συνοικίᾳ *Πετρὶν* ἢ *Πετρίον*, κειμένῃ ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Κερατίου κόλπου. Α. Θ. Σ.

Πετρὶν [*Γεωγρ.*]. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ. *Πετρίον*).

Πετρίνα [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 231 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Σπανέϊκα* καὶ *Μονῆς Πετρίνας* 411. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 868. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— **Πετρίνας μονή** [*Γεωγρ.*] Γυναικεία μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Πετρίνας καὶ ἀριθμοῦσα 7 μοναχάς.

Πετρῖναι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Σικελίας παρ' Ἀντωνίῳ, παρὰ δὲ Τακίτῳ καὶ Κικέρωνι οἱ κάτοικοι αὐτῆς. Ν. Σ. Λ.

Πέτρινας [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Αἰτωλικοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 29.

Πετρινοὶ [*Γεωγρ.*]. Συστὰς μονήρης βραχονησίδων τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, ἰσαπέχουσα 13 μίλ. ἀπό τε τοῦ ἀκρωτηρίου Κυπάρισσος τῆς Φολεγάνδρου καὶ τοῦ φάρου Παξιμάδι τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 38' Β., μῆκ. 24° 35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2058: Antimilo, Milos, Polinos and Kimolos). Εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην φέρονται Ktenia Rocks. Σ. Ε. Λ.

Πέτρινον [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 454 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἅγιος Δημήτριος* καὶ *Μεσορράχη* (πρῴην Δουβλατὰν) 805. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀκριτοχωρίου (πρῴην Δερβεντίου) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 311. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μεσιλῆ*.

πέτρινος, —η, —ο· ὁ κατεσκευασμένος ἐκ λίθου, λίθινος, λιθόκτιστος: «πέτρινη καμάρα».

Πετρινὸς [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 54' 00" Β., μῆκ. 24° 27' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island). Ἐγγὺς μάρμαρα «σομακί». Σ. Ε. Λ.

Πετρίον, ἡ *Πετρίν*, ἡ *Πετρὶ-καπουσοῦ* (=Πύλη τοῦ Πετρίου) [*Γεωγρ.*]. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δεξιὰ διὰ τὸν ἀναπλέοντα τὸν Κεράτιον κόλπον, ἀμέσως πρὸ τοῦ Φαναρίου. Ὠνομάζετο ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ *Πέτρα*, λόγῳ τοῦ πετρώδους τῶν ὑπωρειῶν τοῦ λόφου, αἱ ὁποῖαι ἐκτεινόμεναι πρὶν κτισθῇ ἡ συνοικία πρὸς τὴν θάλασσαν ἐσχημάτιζον βράχους καὶ ὑφάλους πέτρας, συγχωθέντας κατόπιν. Εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην αἰτίαν συνέδραμεν ἵνα δοθῇ τὸ ὄνομα Πέτρα τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἔκτισε παλάτιον κάποιος πατρίκιος Πέτρος ἐκ Συρίας, ὁ καὶ Βαρσομιανὸς ἢ Βαρσαμιανός, πρῴην ἀργυραμοιβός. Ἡ συνοικία διῃρεῖτο εἰς τὸ *Παλαιὸν* καὶ εἰς τὸ *Νέον Πετρίν*, διὸ καὶ ὠνομάζετο «τὰ Πετρία». Εἰς τὸ Παλαιὸν Πετρίν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ *Παλαιὰ Πέτρα* ἢ *Παλαιὸς Πέτρος*, ἔκειτο τὸ ἀνάκτορον τοῦ Βαρσαμιανοῦ, τὸ ὁποῖον κατήντησε βασιλικὴ γυναικεία μονή, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου καὶ γνωστὴ ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, διότι εἰς αὐτὴν ἐκλείοντο αἱ ἐκπίπτουσαι βασίλισσαι. Τὴν μονὴν ταύτην ἔκτισεν ἢ μᾶλλον ἀνῳκοδόμησεν ἐκ βάθρων Βασίλειος ὁ Μακεδών. Φαίνεται δὲ ὅτι ἄλλοτε κατῴκουν ἐκεῖ πλησίον καὶ Ἑβραῖοι, σῳζόμενοι σήμερον μόνον εἰς τὸν Βαλατᾶν. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην τοῦ Προδρόμου ἐγένετο τὴν 24ην Ἰουνίου καὶ τὴν 29ην Αὐγούστου ἡ προέλευσις τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐλέγετο δὲ ὅτι ἦσαν ἐκεῖ τεθησαυρισμένα ὁ κάλαμος, ὁ σπόγγος καὶ ἡ λόγχη τῆς Σταυρώσεως, ὡς καὶ ἡ κάρα καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ Προδρόμου. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐνεκλείσθη ἡ Ρωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ ἡ πορφυρογέννητος θυγάτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Ζ' Θεοδώρα καὶ ἡ Ἄννα ἡ Δαλασσηνή, μήτηρ τῶν Κομνηνῶν, μετὰ τῶν θυγατέρων καὶ νυμφῶν της. Μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἡ μονὴ ἐκείνη παρεχωρήθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ εἰς τὴν ἐκ Σέρβων Χριστιανὴν μητέρα τοῦ

Digitized by Google

βεζύρου Μαχμοὺτ πασᾶ Μιχάλογλου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ περὶ τὸ Πετρὶν ἐφρούρει, ὡς ἀναφέρει ὁ Φραντζῆς, ὁ μέγας δοὺξ Λουκᾶς Νοταρᾶς. Ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ παραλίου τείχους *Πύλη τοῦ Πετρίου* εἶναι ἡ δεκάτη τρίτη ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων. Ν. Μ.

Πέτριτζ, *Ἰωσήφ*. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν πλοίαρχος τοῦ αὐστριακοῦ πλοίου «Ἀγχίσης», δι᾿ οὗ μετεφέροντο πολεμεφόδια καὶ τροφαὶ εἰς τοὺς Τούρκους. Τὸ πλοῖον τοῦτο, ὡς καὶ ἕτερον τοῦ Λουκᾶ Μαρίνοβηκ «Ριστόρυ», κρατηθὲν ὑπὸ σπετσιωτικοῦ πολεμικοῦ κατ᾿ Ἰούλιον τοῦ 1825, ὡδηγήθη εἰς Σπέτσας, ἀντὶ εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐξεφορτώθη ἐκεῖ, ἀλλὰ τῶν πλοιάρχων διαμαρτυρηθέντων πρὸς τὸν περιπλέοντα τὸ Αἰγαῖον αὐστριακὸν ναύαρχον, τὸ ἐν Ναυπλίῳ «Θαλάσσιον Κριτήριον» τῶν λειῶν ἀπεζημίωσεν αὐτούς. Τ.Ε.Ε.

πετρίτης (ὁ)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *πυρρούλας* (βλ. λ.)· || εἶδος ἱέρακος.

πετρίτης *οἶνος [Ἀρχ.]*. Ὁ ἐκ τῆς ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ Πέτρας παραγόμενος οἶνος. Ν.Σ.Λ.

Πετρίτης *[Γεωγρ.]*. Νησίον πετρῶδες τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37°47'55' Β., μῆκ. 23°15'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), τὸ νοτιοανατολικώτερον τῶν Διαπορίων. Ἴσως δὲ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀγκιστριωτῶν ὀνομασία του *Λιθοὺ* εἶναι παραφθορὰ τῆς ἀρχαίας *Λιθοῦσα*, ταυτοσήμου πρὸς τὴν *Πετρίτης*. Εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας σημειοῦται Lethu islet. Σ. Ε. Λ.

—**Πετρίτης** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἡ ΒΔ. ἐσχατιὰ τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Σαλαμῖνος (πλάτ. 37°55'40" Β., μῆκ. 23°24'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), ΝΔ. κέρας τοῦ κόλπου τῆς Κούλουρης.

—2) Ἡ κατὰ τὸν χάρτην Κοτσοβίλλη («νῆσος Σύρος» 1893) ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ τερματίζοντος πρὸς Β. τὴν Σύρον (πλάτ. 37°31' Β, μῆκ. 24°53' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra Island). Εἰς τοὺς ξένους χάρτας φέρεται καὶ ὡς *Στριμεσὸς* καὶ ὡς *Τρίμεσον*. Ἔχει μέγαν αὐτόματον φάρον (1921) Ἄγκα ζεύγους ἐκλάμψεων.

—3) Ἀκρωτήριον τῆς κυκλαδικῆς νήσου Γυάρου (πλάτ. 37°38' Β., μῆκ. 24°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Jura Island), ΒΔ. αὐτῆς ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

Πετρίτης, *Δημήτριος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Αἰγίνῃ τῷ 1875. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν παρὰ τῇ χαρτογραφικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ στρατοῦ, ἔλαβε μέρος εἰς ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, τῷ 1916—1917 διετέλεσε διοικητὴς τοῦ τάγματος τῶν εὐελπίδων καὶ συγχρόνως καθηγητὴς τῆς τοπογραφίας παρὰ τῷ στρατιωτικῷ τούτῳ σχολείῳ. Τῷ 1918 μετέσχε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεων ὡς διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ. Κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ὑπηρέτησεν ἀρχικῶς μὲν ὡς διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ παρὰ τῇ μεραρχίᾳ Ἀρχιπελάγους μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1920, κατόπιν δ᾿ ὡς προϊστάμενος τῆς τοπογραφικῆς ὑπηρεσίας Μικρᾶς Ἀσίας. Τῷ 1923 ὑπηρέτησε παρὰ τῇ στρατιᾷ τοῦ Ἕβρου ὡς διοικητὴς τῆς 6ης μεραρχίας. Κατόπιν ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας Αἰγίνης εἰς τὴν Δ' ἐθνοσυνέλευσιν. Προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, διετέλεσε κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1925—1930 διευθυντὴς τῆς γεωγραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ. Τῷ 1930 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ ἐτοποθετήθη ὡς ἐπιθεωρητὴς τοῦ πεζικοῦ, τῷ δὲ 1931 ἐτοποθετήθη διοικητὴς τοῦ 2ου σώματος στρατοῦ Λαρίσης, εἰς ἣν θέσιν ὑπηρετεῖ μέχρι σήμερον (1932). Ν. Θ. Κ.

Πετρίτσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἐσχατιᾶς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 58' 00" Β., μῆκ. 24° 28' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), βόρειον κέρας τοῦ ὅρμου Πέτρος. Σ.Ε.Λ.

Πετρίτσης, *Ἀντώνιος*. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ τῷ 1832 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1910. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἐθελοντὴς καὶ τῷ 1866, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως, ἐπιλοχίας ὤν, κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἐθελοντῶν. Διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του καὶ τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα καθ᾿ ἁπάσας τὰς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Κυδωνίας, Σελίνου, Σφακίων καὶ Ἀποκορώνου πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι πέρατος τῆς ἐπαναστάσεως (Ἰανουάριος 1869). Συμμετέσχεν ὡσαύτως ὡς ἀρχηγὸς ἰσχυροῦ σώματος ἐθελοντῶν εἰς τὴν Θεσσαλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878. Ἐξελέγη κατ᾿ ἐπανάληψιν βουλευτὴς Σύρου, ἐκ περιτροπῆς δὲ διετέλεσε νομάρχης Τρικκάλων, Φθιωτιδοφωκίδος κλ. Ν. ΚΛΣ

—**Πετρίτσης,** *Ἰγνάτιος*. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μοναχὸς καρεὶς ἐπεδόθη, ὡς συνήθιζον τότε οἱ μοναχοί, εἰς τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων. Οὕτω δὲ ἔχομεν τὸ ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Λίνκολν Κόλλετζ ὑπ᾿ ἀριθμὸν 24 ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Wheler πωληθὲν χειρόγραφον τοῦ Πετρίτση, τὸ ὁποῖον, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, ἀπεπεράτωσε τὴν 25 Νοεμβρίου 1670· περιέχει «διήγησιν ὡραιοτάτην τοῦ ἀνδρειωμένου Διγενῆ», τὴν ὁποίαν ἀφιερώνει εἰς τὸν λογιώτατον ἱερέα Χρύσανθον. Τ. Ε. Ε.

—**Πετρίτσης,** *Σταμάτιος Δ*. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ, κατόπιν δὲ ἐν τῇ πατρίδι τὸν ἰατρὸν μετερχόμενος ἐκτήσατο ἱκανὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν κατέλιπε πρὸς σύστασιν σχολείου ἐν Ληξουρίῳ, ὅπερ, ὀνομασθὲν «Πετρίτσειον», ἡνώθη μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ἀλλ᾿ ἀπὸ τοῦ 1893 μετεποιήθη εἰς «Πετρίτσειον Γυμνάσιον». Τ. Ε. Ε.

Πετρίτσια *[Γεωγρ.]*. —1) Συστὰς βραχονησίδων δορυφορουσῶν τὸ ἀκρωτήριον Κάρτσινο τῆς Σκύρου. Ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην. —2) Σκόπελοι προσκείμενοι εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Σκύρου (πλάτ. 38°53'10" Β., μῆκ. 24°26'55" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), 1 μίλ. Β.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ὄρος. Σ. Ε. Λ.

Πετρίτσι(ον) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, ἐν μέσῳ μικρᾶς ὁμωνύμου πεδιάδος, πλησίον τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Μπέλες καὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ραδομὶρ καὶ ὄχι μακρὰν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Κάτ. 7.164. Τ. Β.

—**Πετρίτσι(ον)** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γκρουστεσίου τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 345. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀρναούταλη*.

—**Πετρίτσι, Νέον** —. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.611 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἀγριόλευκα* (πρῴην *Οὐμπαγιὰ*) καὶ *Ἀετοβούνι* (πρῴην *Κισιολίτι*) 3.235. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἓξ γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βέτρινα*.

Πετριτσονιτίσσης *(Παναγίας) μονή*. Κεῖται ΝΔ. τῆς Στενημάχου, εἰς ἀπόστασιν 2 περίπου χλμ. ἐπὶ τῆς Ροδόπης, καλουμένη νῦν τοῦ *Βατσκόβου*, ἐκ τῆς παρακειμένης φερωνύμου κώμης. Εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ μονῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1084 ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἰβηρίας καταγομένου Γρη-

Ἄποψις τῆς Μονῆς Πετριτσονιτίσσης.

γορίου Πακουριανοῦ, στενοῦ φίλου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ σεβαστοῦ καὶ μεγάλου τῆς Δύσεως δομεστίκου καὶ ἀνέδειξε στρατηγόν. Ἡ μονὴ ἐφωδιάσθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος διὰ τυπικοῦ (καταστατικοῦ χάρτου τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεώς της), κεκυρωμένου διὰ χρυσοῦ αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου, ἐν ᾧ, πρὸς τοῖς πολλοῖς ἀναθήμασιν, ἀνεγράφοντο καὶ τὰ πρὸς συντήρησιν προικοδοτηθέντα αὐτῇ κτήματα, ἤτοι πάντες οἱ ἀπὸ Ξάνθης μέχρι Περιθεωρίου τόποι καὶ χῶραι, ἔτι δὲ καὶ ἐν Σέρραις χωρία τινὰ καί τις Καισαρόπολις καλουμένη μετὰ τῆς λίμνης καὶ τῶν ὀψαριοτοπίων της καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ χωρίον τι Πριλόγγιον καὶ ἄλλα τινά. Ἡ μονὴ ἦτο αὐτοδιοίκητος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπό τε τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, προωρισμένη δὲ πρὸς μόνασιν τῶν ἐξ Ἰβηρίας προερχομένων πατέρων, ἐπιτρεπομένου μόνον ὁ γραμματεὺς αὐτῆς νὰ εἶναι Ἕλλην πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ἀλληλογραφίας της, ἥτις ἔδει νὰ γίνηται ἑλληνιστὶ πρὸς τὰς ἐπισήμους (βυζαντινὰς) ἀρχάς. Τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς ἦτο τρίγλωσσον, συντεταγμένον ἐπὶ μεγάλης περγαμηνῆς, ἑλληνιστί, ἰβηριστὶ καὶ ἀρμενιστί, καὶ συνυπογεγραμμένον ὑπό τε τοῦ Πακουριανοῦ ἑλληνιστὶ καὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Εὐθυμίου, ὅστις ἔτυχε κατὰ τὴν σύνταξίν του φιλοξενούμενος ὑπὸ τοῦ κτίτορος ἐν Φιλιππουπόλει. Ἔγκυρον ἦτο μόνον τὸ ἑλληνικὸν κείμενον αὐτοῦ, ὅπερ ἐν ἀνάγκῃ ἔδει νὰ παραβάλληται πρὸς πανομοιότυπον αὐτοῦ κατατεθὲν πρὸς φύλαξιν ἔν τινι μονῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διεφυλάσσετο δὲ ἐν τῇ μονῇ ἀσινὲς μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὰς μαρτυρίας ἀξιοπίστων αὐτοπτῶν αὐτοῦ, ὁπότε ἐξηφανίσθη μυστηριωδῶς. Εὐτυχῶς περιεσώθη ἐν ἀντιγράφῳ εὑρεθέντι ἐν τῇ μονῇ μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου εἰς τὴν ἁπλοελληνικήν, γενομένη φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος χάριν τῶν μοναχῶν, καταστάσης αὐτοῖς ἀκαταλήπτου τῆς γλώσσης τοῦ ἀρχαίου κειμένου. Ταύτην ἐξέδωκεν ἀντιγράψας ὁ ἐκ Στενημάχου φιλόλογος Γεώργιος Μουσαῖος τῷ 1888 καὶ ἐξ ἄλλου ἀντιγράφου εὑρεθέντος ἔν τινι τοῦ Βουκουρεστίου βιβλιοθήκῃ ὁ Γάλλος Louis Petit τῷ 1904. Εἰκάζεται ὅτι ὁ μεταφραστής, προφανῶς οὐχὶ Ἕλλην, διέστρεψεν ἐνιαχοῦ τὸ ἀρχικὸν κείμενον τοῦ τυπικοῦ, παρεμβαλὼν ὕβρεις κατά τε τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τῶν Ἑλλήνων. Διότι τὸ φερόμενον ἐν τῇ μεταφράσει ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος μοναχῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν μονὴν καὶ ἡ ἀνάμιξις ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ τῆς μονῆς, ὡς ῥαδιούργων καὶ κενοσπούδων, δυναμένων νὰ σπείρωσι ζιζάνια πρὸς βλάβην τοῦ εὐαγοῦς ἱδρύματος, εἶναι λογικῶς ἀδύνατον νὰ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ κτίτορος, ὅστις διετέλει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐγνώριζε τὴν δύναμιν τοῦ ἐν αὐτῷ ἑλληνικοῦ κλήρου, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀδύνατον ἦτο τοιοῦτον ἔγγραφον ἐπίσημον νὰ συνυπογραφῇ ὑπὸ Ἕλληνος πατριάρχου καὶ νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ εὐλαβοῦς καὶ περὶ τὴν θεολογίαν δεινοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις καὶ τὸν ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον κλῆρον ἔσεβε καὶ συνείδησιν τελείαν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας του εἶχεν. Ἄλλως τε οὐδεμία ἀνάγκη δικαιολογίας ὑπὸ τοῦ κτίτορος ὑπῆρχε τοῦ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποκλεισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, δεδομένου ὅτι ἡ μονὴ ἱδρύθη κατ᾿ ἀρχὴν χάριν τῶν Ἰβήρων.

Κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν οἱ σταυροφόροι, προελάσαντες ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως μέχρι τῆς μονῆς, ἐδῄωσαν καὶ ἐπυρπόλησαν αὐτήν, συλλαβόντες δὲ τὸν Ἴβηρα ἡγούμενόν της ἀπήγαγον δέσμιον πρὸς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει διατρίβοντα ἀρχηγόν των Φρειδερῖκον τὸν Βαρβαρόσσαν· ἀλλ᾿ οὗτος, μειλίχως συνδιαλεχθεὶς μετ᾿ αὐτοῦ, ἠλευθέρωσε καὶ μετὰ τιμῶν ἀπέπεμψεν εἰς τὴν μονήν. Παραδοθέντων διὰ συνθήκης ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ὀχυρωμάτων εἰς τοὺς Βουλγάρους τῷ 1344, περιῆλθε καὶ ἡ μονὴ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν· ἕνεκα δὲ τῆς διασῳζομένης μέχρι σήμερον εἰκόνος τοῦ τσάρου Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοιχογραφίας τοῦ ἐπὶ τοῦ κοιμητηρίου ναΐσκου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Ἰωάννης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβὴς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρωμάνων», ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὅτι ὁ βασιλεύς των ἀνέκτισε τὴν μονήν, γενόμενος νέος κτίτωρ αὐτῆς, ὅπερ εἶναι ἀμφισβητήσιμον. Καταληφθείσης τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπαύσαντο πλέον προσερχόμενοι εἰς τὴν μονὴν ἐξ Ἰβηρίας μοναχοί, πρὸς πρόληψιν δὲ τῆς ἐρημώσεώς της ἀντικατέστησαν αὐτοὺς Ἕλληνες τοιοῦτοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πατριαρχείου, δυνάμει τῶν παραχωρηθεισῶν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Μωάμεθ προνομιῶν. Οὕτως ἤρξατο ἡ νέα τῆς μονῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας περίοδος, καθ᾿ ἣν ἐξαρτωμένη ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τῆς Φιλιππουπόλεως ἀνελάμβανε κατὰ μικρὸν καὶ ἐσχημάτιζε διὰ δωρεῶν καὶ ἐλεῶν τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῆς φιλεργίας τῶν μοναζόντων νέαν περιουσίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὸ Πατριαρχεῖον ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ τὴν μονὴν ὑπὸ τὴν ἄμεσον προνομιοῦχον προστασίαν του, κηρύξαν αὐτὴν πατριαρχικήν, πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφῆς της διὰ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ τότε ἡγουμένου της Χριστοφόρου εἰς ἐπανάστασίν τινα κατὰ τῆς Πύλης, κινηθεῖσαν ἐν Ροδόπῃ ὑπὸ τοῦ Στενημαχίτου Χατζηπρίμου. Ὡς πατριαρχικὴ δὲ παρέμεινεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ σουλτανικὸν φιρμάνιον τοῦ 1870, ἐν ᾧ ῥητῶς ὡρίζοντο ἐν τῇ περιφερείᾳ Φιλιππουπόλεως αἱ παραμένουσαι ἐκκλησίαι καὶ μοναὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τῶν Βουλγάρων ἀποσχισμόν. Ἔκτοτε οἱ Βούλγαροι ἐποφθαλμίων τὴν μονὴν διὰ τὸν πλοῦτόν της καὶ τῷ 1894, ἐξ ἀφορμῆς τῆς κακῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας

Digitized by Google

της καὶ τῆς ἀτασθάλου διαγωγῆς τοῦ τελευταίου ἡγουμένου της Κυπρίου Μακαρίου καὶ τῶν ἐρίδων τῶν πατέρων πρὸς ἐκλογὴν ἡγουμένου ἄλλου, κατὰ τὸ ἀτονῆσαν ἤδη παλαιὸν τυπικόν, κατέλαβον αὐτὴν καὶ δὲν ἐπανέδωκαν, μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἐνεργείας τοῦ τε μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως καὶ τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ κτηματικὴ περιουσία τῆς μονῆς, κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμούς, ἀποτελουμένη ἐκ δασῶν, λειμώνων, ἀμπελώνων, ὑδρομύλων, ἀστικῶν κτημάτων ἐν Στενημάχῳ καὶ μεγάλης παρ' αὐτῇ ἐπαύλεως, ἀνήρχετο εἰς 500 καὶ πλέον χιλιάδας χρυσῶν φράγκων. Τὸ διαιτητικὸν τῆς Χάγης δικαστήριον, ὅπερ ἐπελήφθη τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἀμφισβητουμένων ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας κτημάτων τῶν διαλυθεισῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνικῶν κοινοτήτων, ἀνεγνώρισε τὴν ἑλληνικὴν ἐπὶ τῆς μονῆς καὶ τῶν κτημάτων της κυριαρχίαν, ὑποχρεῶσαν τὴν Βουλγαρίαν νὰ πληρώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν κατὰ τὴν κρίσιν τῶν πραγματογνωμόνων. Ἡ μονὴ ἀποτελεῖται νῦν ἐκ μεγάλης τετραπλεύρου διωρόφου οἰκοδομῆς, περιεχούσης τὰ κελλία τῶν μοναχῶν καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ τὸ ἑστιατόριον, μαγειρεῖα, ἀποθήκας, στάβλους κλπ., πολλάκις πυρποληθείσης κατὰ μέρη καὶ ἀνακτισθείσης, καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ περικλειομένῃ ὑπ' αὐτῆς μεγάλῃ λιθοστρώτῳ αὐλῇ τριῶν ναῶν. Τούτων ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ λιθόκτιστος μετὰ θόλου ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. ἀνακτισθεὶς ἐν τῷ χώρῳ τοῦ παλαιοτέρου ναοῦ τῷ 1604 καὶ μετονομασθεὶς εἰς ναὸν τῆς ἁγίας Τριάδος Εἶναι πλήρης τοιχογραφιῶν, ὡσαύτως καὶ ὁ νάρθηξ αὐτοῦ, ὅστις ἐζωγραφήθη τῷ 1643 δαπάνῃ τοῦ Κωνσταντινουπολίτου ἄρχοντος Γεωργίου, μονάσαντος ἐν τῇ μονῇ μετὰ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἑστιατορίου εἶναι πλήρεις ἁγιογραφιῶν καὶ εἰκόνων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Πετριτσόπουλος *Δημήτριος*. Ἐγεννήθη τῷ 1763 ἐν Λευκάδι, ἀλλ' οἱ προπάτορες αὐτοῦ κατήγοντο ἐκ Σπάρτης καὶ κατ' ἄλλους ἐκ Καλαβρύτων. Περατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐν Λευκάδι, μετέβη τῷ 1780 εἰς Πάδοβαν, ἔνθα ἐσπούδασε μαθηματικά, φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν, τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1876. Ἐπανελθὼν εἰς Λευκάδα ἐξήσκησεν ἐκεῖ ἀφιλοκερδῶς τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν. Τὴν 30 Μαρτίου 1802 ἐξελέγη μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Λευκάδος, ἐπὶ τῆς ἱδρυθείσης Ἑπτανήσου Πολιτείας, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος 1803, περιελθούσης τῆς Ἑπτανήσου εἰς χεῖρας τῶν Ρώσων καὶ Ὀθωμανῶν, ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς τῆς Ἑπτανήσου. Τῷ 1804 ἐγένετο πρύτανις ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῷ δὲ 1806, ἐπιστρέψας εἰς Λευκάδα, διωρίσθη ἔφορος τῆς παιδείας. Ἐπὶ τῆς δευτέρας κατοχῆς τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τῶν Γάλλων διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς Λευκάδος (1807-09), παραιτηθεὶς δὲ κατόπιν ἐπεδόθη καὶ αὖθις εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς, καλλιεργῶν ἅμα καὶ τὰς Μούσας. Τὰ δημοσιευθέντα ἔργα του εἶνε τὰ ἑξῆς, πάντα ἰταλιστὶ συντεταγμένα: «Saggio storico sulle prime età dell' isola di Leucadia» (Firenze 1814), «Seguito delle medaglia Leucadia» (Padova 1815), «Illustrazione d' una medaglia d' Itaca» (Corcira 1823), «Saggio storico sull' età di Leucadia sotto il dominio de Romani» (Venezia 1824), «Cenni intorno la versione d'un inscrizione sognata sopra un' elmo antico di bronzo» (Corcira 1829). Κατέλιπε δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἄλλα ἀνέκδοτα ἔργα, ἐν οἷς καὶ σημειώσεις περὶ διαφόρων λογίων Λευκαδίων μετὰ βιογραφικῶν περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων των εἰδήσεων. Δυστυχῶς εἰς τὰ ἐκδοθέντα πονήματα αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀκρισιῶν, ὑπάρχουσι τερατώδεις παραμορφώσεις, μνεῖαι συγγραμμάτων ἀνυπάρκτων, ἐπιγραφαὶ ἐπινοηθεῖσαι, νομίσματα πλαστὰ καὶ ἄλλα μὴ τιμῶντα τὴν μνήμην τοῦ λογίου τούτου, ὅστις ζῶν διεσύρθη ὡς ἀπατεὼν καὶ πλαστογράφος ὑπὸ διαπρεπῶν ξένων σοφῶν, οὐδὲν δημοσιεύσας εἰς ὑπεράσπισίν του. Ἀπεβίωσεν ἐν Λευκάδι τῷ 1833. Υἱὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ *Πέτρος Πετριτσόπουλος*, ὅστις ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕπατον τῆς Ἰονίου Πολιτείας ἀξίωμα, τὸ τοῦ προέδρου τῆς γερουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἰονίου Κράτους τῆς 12 Ἰανουαρίου 1833.—*Κ. Ἰ. Σταματέλου*, Δημήτριος Πετριτσόπουλος. ἐν περιοδικῷ «Πανδώρα», ἀριθ. 309—310.— *Κ. Ν. Σάθα*, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σ. 674.— *Σπ. Α. Βλαντῆ*, Ἡ Λευκὰς ὑπὸ τοὺς Φράγκους, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἐνετοὺς (1204—1797)», ἐν Λευκάδι 1902, σ.153.
Δ. Π. Π.

Πετριτσὸς *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Στενήμαχος*.

Πετριῶν *παραλία* *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Παραλία* Πετριῶν.

Πετριώτης. Λόγιος, μοναχὸς πάντως, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα καὶ ἀνεμείχθη σπουδαίως εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἔριδας τῶν ἡσυχαστῶν καὶ βαρλααμιτῶν, ταχθεὶς πρὸς τὸ μέρος τῶν τελευταίων, ὧν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς. Κατ' αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ πατριάρχης Φιλόθεος (1354—1355). Τ. Ε Ε.

Πετροβ— *[Γεωγρ.]*. Πρῶτον συνθετικὸν ρωσικῶν τοπωνυμίων (ὡς *Πετρόβσκαγια* κ.τ.τ., τὰ ὁποῖα ζητητέα λεξικογραφικῶς ὡς *Πετροφ*—(π. χ. *Πετρόφσκαγια* κ.τ.λ.).

Πετροβάραντιν (Petrovaradin), οὑγγρ. ***Πέτερβαραντ*** (Petervarad), γερμαν. ***Πέτερβαρνταίν*** (Peterwardein) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ Συρμίᾳ τῆς Σλαυονίας, ἀνήκουσα πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς τὴν Οὑγγαρίαν. Κεῖται βορειοδυτικῶς τοῦ Βελιγραδίου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἐν μέσῳ ἑλώδους περιοχῆς, ἀπέναντι τῆς πόλεως Νόβι-Σάντ, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ δύο γεφυρῶν. Ὑπῆρξε περίφημον παλαιὸν φρούριον, ἔχει δὲ σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βουδαπέστης εἰς Βελιγράδιον γραμμῆς. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἄνω φρουρίου, κειμένου ἐπὶ βράχου εἰς ὕψος 50 μ. ὑπὲρ τὸν Δούναβιν, καὶ τοῦ κάτω φρουρίου, κειμένου εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ προηγουμένου. Ἔχει καθολικὸν ναόν, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκονται οἱ τάφοι περιφήμων πολεμιστῶν τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνος, ἐθνολογικὸν μουσεῖον μὲ τουρκικὰ τρόπαια κλπ. Παράγει σιτηρά, οἶνον καὶ ὀπώρας. Τὸ Πετροβάραντιν κατέχει πιθανῶς τὴν θέσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ Acumincum, ὀφείλει δὲ τὸ νέον αὐτοῦ ὄνομα εἰς τὸν Πέτρον τὸν Ἐρημίτην, ἕνα τῶν περιφημοτέρων ἀγωνιστῶν τῆς πρώτης σταυροφορίας. Τὸ φρούριον, ἀποτελοῦν ἕνα τῶν συνοριακῶν σταθμῶν τῆς Αὐστρίας, ἐκυριεύθη τῷ 1526 ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ δὲ 1688 ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Τῇ 5ῃ Αὐγούστου 1716 ἐνίκησεν ἐν Πετροβάραντιν ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος τοὺς Τούρκους.

πετρόβιος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ζῶν, ὁ ἀναπτυσσόμενος ἐπὶ βράχων· λέγεται ἐπὶ φυτῶν, οἷον τὸ κυκλάμινον, ἐπὶ ἰχθύων τὰ πετρόψαρα, ἐπὶ πτηνῶν ὁ πετροκότσυφας κλπ.

Πέτροβιτς, ***Βέλχικο***. —1) Σέρβος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1884. Ἐκ τῶν ἔργων του διακρίνεται ἡ συλλογή του «Τραγούδια τῆς πατρίδος» (1911).

—2) ***Πέτρος***. Κροάτης δραματικὸς συγγραφεύς. γεννηθεὶς τῷ 1877. Τὰ θέματα τῶν ἔργων του, εἰλημμένα ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου τῆς πατρίδος του, διακρίνονται διὰ τὸν ρεαλισμόν των. Ἐξέδωκε τὰ δράματα: «Σκότος» (1916), «Ὁ κόμβος» (1920) κ. ἄ. Τ. Β.

—**Πέτροβιτς.** Ὁ ἱδρυτὴς τῆς σερβικῆς δυναστείας τῶν *Καραγεώργεβιτς* (βλ. λ.).

Πετροβίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλακωτῆς τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 92.

πετροβόλημα (τό)· δημοτ., βολὴ πετρῶν κατά τινος, λιθοβολία.

πετροβολία (ἡ)· λιθοβολία.

πετροβόλιον (τό), ἢ ***πετροβολίδιον***. Τὸ πέτρινον ἢ ἐκ μετάλλου βλῆμα τῆς σφενδόνης, ἥτις ἦτο τὸ μόνον ὅπλον τῶν ἀκροβολιστῶν. Ν. Σ. Λ.

πετροβολισμὸς (ὁ)· λιθοβολία.

πετροβόλον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Πολιορκητικὸν μηχάνημα (βλ. λ. ***λιθοβόλον***).

πετροβόλος (ὁ, ἡ)· ὁ βάλλων λίθους κατά τινος, λιθοβόλος.

Πέτροβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παιονίας (πρῴην Γουμενίτσης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.097 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Μεστὰ* (πρῴην *Μπαμπᾶ-κιοϊ*) καὶ *Πολύπετρον* (πρῴην *Κοσίνοβον*) 1.896. Ἔχει ταχυδρομικόν, τηλεφωνικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τέσσαρας γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Ἤδη τὸ χωρίον καὶ ἡ κοινότης μετωνομάσθησαν εἰς *Ἅγιον Πέτρον*.

πετροβολῶ (—έω), κοιν. —*βολάω*· βάλλω, ρίπτω πέτρας κατά τινος, λιθοβολῶ· ‖ καθόλου, ρίπτω οἱαδήποτε μικρὰ πράγματα κατά τινος: «μὲ περοβολάει μὲ καρύδια, — μὲ λεμόνια κττ.».

Πετροβούνι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἴσαρι τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 103. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζαγκλακᾶ*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 84 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Κέδρος* (πρῴην *Ζαβράτσι*) καὶ *Ποτιστικὰ* (πρῴην *Λούτζονος*) 368. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βασταβέτσι Ταξιαρχῶν*.

—3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καρδαμύλης τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 67. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀστρόβα*.

Πετροβούνι *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (960 ποδ.) τῆς Κύθνου. Σημεῖον τριγωνισμοῦ. Σ.Ε.Λ.

Πετρόβουνον *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πεντάλοφον* (βλ. λ.).

Πετροβούργιον *[Γεωγρ.]*. **Ἡ κατὰ τὰς** παλαιὰς ἑλληνικὰς γεωγραφίας **ὀνομασία τοῦ** *Λενινγράδ*· «Πετροβούργιον, ἤτοι Πετρόπολις τῆς Ἰγκρίας ἢ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου» (***Χρυσάνθου Νοταρᾶ***, «Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ σφαιρικὰ καὶ τὰ γεωγραφικὰ» σελ. 172). Σ. Ε. Λ.

Πετροβρυσιανοὶ (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ αἱρετικοῦ Πέτρου de Bruys, οἵτινες εἶχον διασπαρῆ ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ καὶ τῇ πέριξ τῶν Πυρηναίων χώρᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐγένετο ὁ Ἐρρῖκος ἐκ Λωζάννης, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν ὀπαδοὶ τοῦ Ἐρρίκου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρρίκου διελύθησαν σχεδόν, ὥστε ἐλάχιστα ἴχνη ἔμενον ἐξ αὐτῶν μέχρις οὗ καὶ ταῦτα ἐξηφανίσθησαν. Κ. Ι. Δ.

Πετρόβσκι *[Γεωγρ.]*. Ἡ μέχρι τοῦ 1922 ὀνομασία τῆς ρωσικῆς πόλεως *Μαχὰτς-Καλὰ* (βλ. λ.).

πετρογαλῆ (Petrogale) *[Ζωολ.]*. Γένος μαρσιποφόρων θηλαστικῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μακροπόδων*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη μικροσώμων ὀρεσιβίων καγκουρώ, ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας. Ταῦτα πλὴν τῶν κοινῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ὁμοιογενείας χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ σώματός των, μὴ ὑπερβαίνοντος τὸ τοῦ λαγωοῦ καὶ τοῦ ὀξέος ρύγχους των. Κυριώτερα εἴδη εἶναι ***Πετρογαλῆ ἡ ξανθόπους*** (Petrogale xantopus) καὶ ***Πετρογαλῆ ἡ πετροβάτις*** (Petrogale penicillata).

Πετρογαλῆ ἡ ξανθόπους.

πετρογενετικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πετρογένεσιν, ὁ ἀνήκων ἢ ἔχων σχέσιν πρὸς αὐτήν.

Πετρογκρὰντ *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῆς *Πετρουπόλεως* (βλ. λ.) καὶ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῆς κυβερνείου κατὰ τὰ ἔτη 1914—1924.

πετρογονία (ἡ). Τμῆμα τῆς πετρολογίας, ὅπερ πραγματεύεται περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς γενέσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πετρωμάτων ἐπὶ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ ἐρευνᾷ τοὺς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι δρῶσι κατὰ τὴν γένεσιν τῶν πετρωμάτων, καὶ τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι διέπουν αὐτήν. Τὰ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς πετρολογίας, διακρίνονται εἰς πυριγενῆ, ἰζηματογενῆ καὶ κρυσταλλοσχιστώδη. Ἑκάστη κατηγορία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδίων γενετικῶν συνθηκῶν. Ἀλλ' ἡ πετρολογία δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν εἰς παρῳχημένας γεωλογικὰς ἐποχάς. Εἰς ὡρισμένας περιοχὰς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς σχηματίζονται καὶ σήμερον ἀκόμη νέα πετρώματα, τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν τὰς γενετικὰς συνθήκας. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰ ἡφαιστειακὰ κέντρα ἐνεργῶν ἡφαιστείων, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα, ἢ εἰς τὰς βαθείας κοιλάδας, τὰς λίμνας, τὰ δέλτα τῶν ποταμῶν καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἰζηματογενῆ. Ἡ συμβολή, τὴν ὁποίαν ἡ σπουδὴ τῶν γενετικῶν συνθηκῶν κατὰ τὸν σύγχρονον σχηματισμὸν τῶν πετρωμάτων δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τὴν πετρογονίαν ἐν γένει, εἶναι ἀναμφισβήτητος. Γ. Β.

πετρογραφία (ἡ) (Petrographie), ἢ ***πετρολογία***, ἢ ***λιθολογία*** (Gesteinslehre, Lithologie). Ὀνομάζεται οὕτως ὁ κλάδος τῆς γεωλογίας, ὁ ὁποῖος σπουδάζει τὴν χημικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν σύστασιν τῶν *πετρωμάτων* καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐπὶ πλέον ἐρευνᾷ τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴν γένεσιν τῶν πετρωμάτων, καὶ τοὺς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι δρῶσι πρὸς σχηματισμὸν αὐτῶν. Μολονότι τὸ πέτρωμα ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον ἀντικείμενον ἀφ' ἧς ἤρχισε νὰ ἐρευνᾶται ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς, ἐν τούτοις ἡ πετρολογία εἶναι νεώτατος κλάδος τῆς γεωλογικῆς ἐπιστήμης. Διότι κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἡ σπουδὴ τῶν πετρωμάτων ἀντεμετωπίζετο μόνον ἀπὸ τῆς στρωματογραφικῆς των ἀπόψεως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις περὶ τοῦ πετρώματος ὡς συσσωματώματος ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν, ἀλλ' αἱ οὐσιαστικαὶ πρόοδοι εἰς τὴν πετρογραφίαν ἐσημειώθησαν ἀφ' ἧς καθιερώθη διὰ τὴν ἔρευναν τῶν πετρωμάτων ἡ χρῆσις τοῦ μικροσκοπίου. Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐρεύνης κατενοήθη ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὁ ἱστὸς τῶν πετρωμάτων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν γένεσιν αὐτῶν καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας αὕτη ἐπετελέσθη. Ἐφόσον τὸ πέτρωμα θεωρεῖται συσσωμάτωμα ὀρυκτῶν, ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἐπὶ μέρους ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν του καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ εἴδους αὐτοῦ δύναται νὰ γίνῃ πρωτίστως κατὰ τρόπον, τὸν ὁποῖον

Digitized by Google

διδάσκει ἡ ὀρυκτολογία. Πράγματι, ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων γνωρισμάτων, ὅπως εἶναι ἡ κρυσταλλογραφικὴ μορφή, ὁ σχισμός, ἡ σκληρότης, τὸ χρῶμα, ἡ λάμψις καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ προχείρου τινὸς χημικῆς ἀντιδράσεως εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθοῦν τὰ συστατικὰ ταῦτα. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο εἶναι ἐπιτευκτὸν μόνον καὶ ἐφόσον τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τοῦ πετρώματος ἔχουν τοιοῦτον μέγεθος, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ὑποστοῦν τὴν τοιαύτην μακροσκοπικὴν ὀρυκτολογικὴν ἔρευναν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἡ σπουδὴ τῶν πετρωμάτων μόνον διὰ πετρογραφικῶν μεθόδων εἶναι κατορθωτή, τοιαῦται δὲ εἶναι ἡ μικροσκοπικὴ ἔρευνα, ὁ μηχανικὸς διαχωρισμὸς τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν καὶ ἡ χημικὴ ποσοτικὴ ἀνάλυσις. Ἡ μικροσκοπικὴ ἔρευνα τῶν πετρωμάτων ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κεφάλαια τῆς πετρογραφίας. Ἀφορᾷ τὴν ἀναζήτησιν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐπὶ μέρους ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν αὐτῶν, καθὼς καὶ τοῦ ἱστοῦ, ἤτοι τῆς ἀνατομικῆς των κατασκευῆς. Ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται εἰς μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα πάχους 0,02—0,05 χιλιοστομέτρων, ὁ δὲ προσδιορισμὸς τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν στηρίζεται εἰς ὀπτικὰς μεθόδους. Διὰ τῆς μελέτης τῶν κρυσταλλογραφικῶν καὶ ὀπτικῶν σταθερῶν των, ἤτοι τῆς κρυσταλλικῆς συμμετρίας, τοῦ σχισμοῦ, τῶν δεικτῶν διαθλάσεως, τῆς κατασβεστικῆς γωνίας, τῆς γωνίας τῶν ὀπτικῶν ἀξόνων κ. ο. κ., ἀναγνωρίζονται τὰ συνιστῶντα τὸ πέτρωμα ὀρυκτολογικὰ συστατικά, διὰ δὲ τῆς μελέτης τοῦ ἱστοῦ, ἤτοι τοῦ τρόπου καθ' ὃν συμπλέκονται πρὸς ἄλληλα τὰ συστατικὰ ταῦτα, καθορίζονται καὶ αἱ γενετικαὶ τοῦ πετρώματος συνθῆκαι. Ἡ μικροσκοπικὴ ἔρευνα ὑποβοηθεῖται ἐνίοτε καὶ διὰ μικροχημικῶν ἀντιδράσεων. Ὁ μηχανικὸς διαχωρισμὸς τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν τοῦ πετρώματος γίνεται κατόπιν προηγουμένης κονιοποιήσεως αὐτοῦ. Ὁ διαχωρισμὸς στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν ἐπὶ μέρους ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν καὶ ἐπιτυγχάνεται ἐντὸς εἰδικῶν συσκευῶν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως καταλλήλων διαλυμάτων. Ἐσχάτως εἰσήχθη καὶ ἡ μέθοδος διαχωρισμοῦ διὰ μαγνήτου. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ διὰ μαγνήτου διαχωρισμὸς γίνεται μόνον εἰς πετρώματα, τῶν ὁποίων τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ ὑπόκεινται εἰς μαγνητικὰς ἐπιδράσεις. Ἡ χημικὴ ποσοτικὴ ἀνάλυσις ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον βοηθητικὸν μέσον εἰς τὴν σπουδὴν τῶν πετρωμάτων. Καὶ διὰ μὲν τὰ μονόμεικτα πετρώματα, ὡς εἶναι οἱ ἀσβεστόλιθοι, ἡ ποσοτικὴ χημικὴ ἀνάλυσις παρέχει ἀμέσως τὴν ὀρυκτολογικὴν σύστασιν αὐτῶν. Διὰ τὰ πολύμεικτα ὅμως πετρώματα, ὅπως εἶναι λ. χ. ὁ γρανίτης, ὁ προσδιορισμὸς τῆς ὀρυκτολογικῆς των συστάσεως καὶ ἐντεῦθεν ὁ καθορισμὸς τοῦ εἴδους αὐτῶν δὲν ἐπιτυγχάνεται ἀμέσως ἐκ τῆς χημικῆς ποσοτικῆς ἀναλύσεως. Ἀπαιτοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰδικοὶ ὑπολογισμοί, οἱ ὁποῖοι γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἀναλύσεως. Διὰ σειρᾶς τοιούτων ἀριθμητικῶν ὑπολογισμῶν ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ποσοτικῆς χημικῆς ἀναλύσεως πετρωμάτων γνωστῆς ὀρυκτολογικῆς συστάσεως, καθωρίσθησαν οἱ μαγματικοὶ τύποι τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων ἢ ἄλλως αἱ μαγματικαὶ παράμετροι αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως, δι' ἕκαστον πυριγενὲς πέτρωμα δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ποσοτικῆς χημικῆς ἀναλύσεως ὁ μαγματικὸς τύπος, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ καθορισθῇ καὶ ἡ δυνητικὴ ὀρυκτολογικὴ σύστασις αὐτοῦ. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη ἐσχάτως καὶ εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα.

Διὰ τὴν συστηματικὴν κατανομὴν τῶν πετρωμάτων ἡ πετρογραφία διακρίνει αὐτὰ εἰς *πυριγενῆ*, *ἰζηματογενῆ* καὶ *κρυσταλλοσχιστώδη*. Τὰ πετρώματα ἑκάστης τῶν κατηγοριῶν τούτων παρουσιάζουν ἰδίας γενετικὰς συνθήκας. Τὰ πυριγενῆ πετρώματα προῆλθον ἐκ στερεοποιήσεως διαπύρου ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ὡς τῆγμα ἀνῆλθεν ἐκ βαθυτέρων σημείων. Ἡ στερεοποίησις ἔγινεν εἴτε κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (πλουτώνια πετρώματα), εἴτε ὑπεράνω αὐτῆς (ἡφαιστειογενῆ πετρώματα). Εἶναι φανερὸν ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐν λόγῳ πετρωμάτων δὲν ἔγινεν ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο καθίσταται ἔκδηλον καὶ διὰ τοῦ ἱστοῦ αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἡ πετρογραφία, μετὰ τῆς ὀρυκτολογικῆς συστάσεως τῶν πετρωμάτων, ἐρευνᾷ καὶ τὸν ἱστὸν αὐτῶν. Διὰ τῆς μελέτης τοῦ ἱστοῦ τῶν πετρωμάτων καθορίζονται αἱ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔγινεν ἡ στερεοποίησις τοῦ μάγματος, καὶ οἱ νόμοι, οἱ ὁποῖοι διεῖπον αὐτήν. Τὰ ἰζηματογενῆ πετρώματα ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ὑλικὸν ἄλλων πετρωμάτων, τὸ ὁποῖον ἀπεσπάσθη δι' ἀποσαθρώσεως καὶ ἀπετέθη κατόπιν μεταφορᾶς αὐτοῦ ἐντὸς ὡρισμένου περιβάλλοντος. Μέρος τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν προέρχεται καὶ ἀπὸ ἡφαίστεια ἀναβλήματα ἢ ἀπὸ τὸ περίβλημα θαλασσίου ὀργανικοῦ κόσμου. Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι προεκάλεσαν τὴν ἀποσάθρωσιν, αἱ μεταφορικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐνήργησαν πρὸς μεταφορὰν τοῦ ἐξ ἀποσαθρώσεως ὑλικοῦ, αἱ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔγινεν ἡ ἀπόθεσις τοῦ ὑλικοῦ τούτου πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων καὶ κατόπιν ἡ διαγένεσις, τὴν ὁποίαν ταῦτα ὑπέστησαν, σπουδάζονται ὑπὸ τῆς πετρολογίας. Τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ πυριγενῆ ἢ ἰζηματογενῆ πετρώματα δι' ἀλλοιώσεως αὐτῶν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται μεταμόρφωσις. Ἡ μεταμόρφωσις εἶναι ἀποτέλεσμα δυναμικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ ὀρογενετικὰς μετακινήσεις τμημάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἢ ὀφείλεται εἰς ἐπίδρασιν μαγματικῆς ἐκρήξεως. Διὰ τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς δυναμομεταμόρφωσις ἢ ὡς μεταμόρφωσις ἐπαφῆς. Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔγινεν ἡ μεταμόρφωσις, καὶ τῶν ἀντιδράσεων, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα, ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κεφάλαια τῆς πετρολογίας. Ὡς συμπλήρωμα εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων πετρωμάτων ὑπὸ τῆς πετρογραφίας ἔρχεται ἡ σπουδὴ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἡ πετρολογία δύναται νὰ διαθέσῃ καὶ χρησιμώτατα πορίσματα ἐκ τῆς συγχρόνου πετρογενέσεως. Πράγματι, εἰς ὡρισμένα τμήμστα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς λαμβάνει χώραν καὶ σήμερον ἀκόμη σχηματισμὸς πετρωμάτων, τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατὸν μὲ ὅλας τὰς ἀναγκαίας λεπτομερείας νὰ παρακολουθήσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Γ. Β.

πετρογραφικὸς *—ή, —όν·* ὁ ἀνήκων ἢ ἔχων σχέσιν πρὸς τὴν πετρογραφίαν, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πετρογραφίαν.

— **πετρογραφικὸν** ***ἐργαστήριον*** (καὶ ὀρθότ. *πετρολογικόν*). Πανεπιστημιακὸν ἵδρυμα προσηρτημένον εἰς τὴν φυσικομαθηματικὴν σχολὴν καὶ ἐφωδιασμένον μὲ τὰς ἀναγκαίας συλλογὰς διὰ τὰς ἀσκήσεις τῶν φοιτητῶν τοῦ φυσικοῦ τμήματος εἰς τὴν πετρογραφίαν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν πετρολογίαν. Τοιοῦτον ἐργαστήριον κέκτηται τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὸ πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

— **πετρογραφικὸν** ***μουσεῖον τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν***. Ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ κοινοῦ ὀρυκτολογικοῦ καὶ πετρογραφικοῦ μουσείου, κατέχον ἰδιαίτερον διαμέρισμα. Περιέχει μίαν γενικὴν πετρογραφικὴν συλλογήν, μίαν εἰδικὴν τῶν πετρωμάτων τῆς σήραγγος Simplon καὶ μίαν μικρὰν τεχνολογικήν, εἰς εἰδικὰς δὲ συλλογὰς τὰ πετρώματα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ ἡφαίστεια τῆς Β. Αἰγηΐδος, τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ἐν γένει τῆς ἑλληνοασιατικῆς ζώνης. Εἰς τὰ τελευταῖα περιλαμβάνονται καὶ τὰ πετρώματα τοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης, τὰ ὁποῖα, ὁμοῦ μετὰ τῶν προϊόντων τῆς ἐκρήξεως τοῦ 1925, ἐκτίθενται ἐντὸς εἰδικῆς προθήκης. Τὸ μουσεῖον κοσμεῖται καὶ ἀπὸ δύο πετρογραφικὰ ἀνάγλυφα. ἓν τοῦ ἡφαιστείου τῶν Μεθάνων καὶ ἕτερον τοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ 1925, καθὼς καὶ ἀπὸ γεωλογικοὺς καὶ πετρογραφικοὺς χάρτας καὶ μίαν γεωλογικὴν τομὴν τῆς σήραγγος Simplon. Γ. Β.

πετρογωβιὸς (ὁ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *γωβιὸς ὁ μελανὸς* (βλ. λ.).

Πετρόδαυα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δακίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* III, 8,4). Πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι ἡ *Πετρὶς* (Petris) τοῦ Αὐγουσταίου Πίνακος, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ζαρμιζεγεθούσης (νῦν Varhély) εἰς Ἄπουλον (νῦν Kalsburg) ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Πετρόζα ἢ ***Πετρόσα*** (Petrosa) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ρουμανίας ἐν Βλαχίᾳ. Κάτ. 650. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. ΝΔ. τοῦ Μπουζέο, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μποζέο, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων Νισκοβουλόϊ. Εἶναι ἡ *Πετροδάβα* ἢ *Πατριδάβα* ἢ *Πατρουΐσσα* τοῦ Πτολεμαίου.

Πετρόζα θησαυρός. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὰ πολύτιμα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ἀποκείμενα νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βουκουρεστίου. Τὰ εὑρήματα ταῦτα εὑρέθησαν παρὰ τὴν Πετρόζα, ἐντὸς δύο σπηλαιωδῶν ὑπογείων τοῦ ὄρους Ἰστρίτζα τῷ 1838. Ἀπετελεῖτο κατ' ἀρχὰς ἐξ 22 τεμαχίων, ἐκ τῶν ὁποίων διασῴζονται σήμερον μόνον 10 ἐν κακῇ καταστάσει, διότι οἱ ἀνακαλύψαντες αὐτὰ σχεδὸν τὰ παραμόρφωσαν διὰ τῶν προσπαθειῶν των ὅπως ἐκβάλουν καὶ πωλήσουν τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα, τὰ ὁποῖα περιεῖχον. Τὰ σῳζόμενα τεμάχια εἶναι τρεῖς μεγάλαι πόρπαι, δύο μεγάλοι δίσκοι, εἷς τῶν ὁποίων φέρει ἐν ἀναγλύφῳ πρόσωπα γερμανικῶν θεῶν ἀναμεμειγμένα μετὰ θεῶν τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, δύο περιδέραια, εἷς ἑλληνικὸς ἀμφορεὺς καὶ δύο θαυμάσια κάνιστρα, πάντα ἐκ χρυσοῦ, μετὰ διαφόρων ἀναγλύφων παραστάσεων. Πιθανῶς πρόκειται περὶ κοσμημάτων σκυθικῆς ἢ περσικῆς προελεύσεως, ἢ κατ' ἄλλους, περὶ θησαυροῦ ἀνήκοντος εἴς τινα βασιλέα-ἱερέα τοῦ Ὀδὶν καλουμένου Ἀταναρίχου. Μ. Δ. Β.

Πέτροκ (Petroccus, Petrock), ***ἅγιος***. Πρωτότοκος υἱὸς πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον καὶ καταλιπὼν τὴν πατρίδα του μετέβη εἰς Ἰρλανδίαν, ὅπου διέμεινεν εἴκοσιν ἔτη. Ἐγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Κορνουαλλίᾳ ἵδρυσε κολλέγιον καὶ μοναστήριον ἐν Bodmin καὶ ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ' αἰῶνος ἀπέθανεν. Ἐν Κορνουαλλίᾳ κατόπιν ὁ βασιλεὺς Athelstan ἵδρυσε μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τούτου. Ἡ μνήμη του ὡς ἁγίου ἑορτάζεται τὴν 4 Ἰουνίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

πετροκαλαμήθρα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἡ παρὰ τοῖς Ἑπτανησίοις ναυτικοῖς τοῦ Μεσαίωνος ὀνομασία τῆς πρωτογενοῦς ναυτικῆς πυξίδος (βλ. λ. *καλαμῖτις [Ναυτ.]*). Σ. Ε. Λ.

Πετροκαλύβας, ***Νικηφόρος***. Ἀρχηγός, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξιος Καλλέργης, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ τῷ 1283 κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Χίον πρὸς ἀγορὰν πολιορκητικῶν σκευῶν καὶ μηχανημάτων, διὰ νὰ πολιορκήσῃ τὰ παραθαλάσσια φρούρια. Ε. Γ.

Πετροκάραβα *[Γεωγρ.]*. —1) Ζεῦγος νησίδων τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36°00' Β., μῆκ. 26°27' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymnos to Rhodos) ὑπεραποκέντρων, 42 μίλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο Σίδερος τῆς Κρήτης. Εἰς τὰ ἡμερολόγια τῶν πλοίων τοῦ Ἀγῶνος γίνεται μνεία αὐτῶν ἐνίοτε, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Νησόπουλα τοῦ γράδου 36» (δηλαδὴ τοῦ παραλλήλου 36° Β.) —2) Ζεῦγος νησίδων προσκειμένων τῇ ΒΔ. Κερκύρᾳ (πλάτ. 39° 43' Β, μῆκ. 13° 10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Channels of Corfu). Ἡ, εἰς τὸν ἀπὸ τῶν ἀπορρώγων τοῦ Ἀγγελοκάστρου θεώμενον αὐτάς, ἐμφάνισίς των ὡς πλοίου ρυμουλκοῦντος λέμβον, ἐγένετο κατὰ καιροὺς ἀφορμὴ γενέσεως παραδόσεων (*Πάρτς Βέγια* «Νῆσ. Κέρκυρα»), καθ' ἃς πρόκειται περὶ πλοίου ἀπολιθωθέντος ὑπὸ ὀργῆς θαλασσίας θεότητος, τοῦ Ποσειδῶνος ἀπολιθώσαντος τὸ πλοῖον τοῦ Ὀδυσσέως, ἢ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου, πρὸς ὃν ὁ πλοίαρχος τοῦ πλοίου δὲν ἀπένειμε τὴν πρέπουσαν ἐκδήλωσιν εὐλαβείας, ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου εἰσακούσαντος ἐπίκλησιν βασιλίσσης τῆς Κερκύρας πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀπιστίας τοῦ συζύγου της, ὅστις ἐπαναπλέων ἐξ ἐκστρατείας ἐναντίον βασιλίσσης τινὸς συναπεκόμιζεν ἐκείνην οὐχὶ ὅμως ὡς αἰχμάλωτον ἀλλ' ὡς φίλην. —3) Τριὰς νησίδων τῆς νοτίου Μεσσηνίας (πλάτ. 36°40' Β., μῆκ. 21°54' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 682: Gulf of Kalamata) ἀναδυουσῶν νοτίως τοῦ Βενέτικο (βλ. λ. *Θηγανοῦσα*). Ἡ μείζων αὐτῶν, ἔχουσα ὕψος 30 π., ὀνομάζεται *Αὐγό*. Σ. Ε. Λ.

πετροκάραβο (τό). Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων νησίον βραχῶδες μετ' ἀκτῶν διαβεβρεγμένων καὶ ἀπορρώγων, παρέχον δὲ τὴν ἐμφάνισιν, ὅταν ἐξ ἀπόπτου ὁρᾶται, πλοίου ἱστιοδρομοῦντος. Δι' ὃ καὶ πολλαὶ νησῖδες τῶν θαλασσῶν μας *Πετροκάραβα* (βλ. λ.) ὀνομάζονται. Σ.Ε.Λ.

Πετροκάραβο *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀπόκεντρος νησὶς τοῦ Μυρτῴου πελάγους (πλάτ. 36°46' Β., μῆκ. 23°36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), 28 μίλ ΒΑ. τῆς Μαλέας καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Μαλέας—διάπλους Καφηρέως—Ἑλλήσποντος. Συχνάζεται ὑπὸ ἁλιέων ἐνίοτε, διότι ἐκεῖ ἁλιεύονται ἐκλεκτότατοι ἰχθύες (Med. Pil. 1818 τόμ. IV, 95). —2) Νησὶς προσκειμένη τῇ δυτικῇ Λακωνίᾳ (πλ. 36°24' Β., μῆκ. 22°25' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), 4 ½ μίλ. ΒΔ. τοῦ Ταινάρου. —3) Νησὶς ἐν τῇ συστάδι τῶν Ὀθονῶν (πλ. 39° 45' 10'' Β., μῆκ. 19° 35' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Channels of Corfu) μεταξὺ Διέκπλου καὶ Μαλθάκης. —4) Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν Πάτμον (πλάτ. 37°25' Β., μῆκ. 26°31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1874: Patmos, Lipso and Arki), 2 ½ μίλ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Τζουλούφι. —5) Νησίον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Σάμου (πλάτ. 37°39' Β., μῆκ. 26°55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: Strait of Samos), 1 ½ μίλ. Α.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κολῶνα. —6) Βραχονησὶς τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 36' 40' Β., μῆκ. 23° 29' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), 3⅜ μίλ. νοτίως τῆς Αἰγίνης. Περιβάλλεται ὑπὸ ἐννέα σκοπέλων, τῆς συστάδος εὑρισκομένης εἰς τὴν εὐθυγραμμίαν τοῦ φάρου Μονῆς, προβάλλοντος ἐπ' αὐτὴν ζεῦγος ἐκλάμψεων ἐρυθρῶν, καὶ τῆς νησῖδος Πλατειὰ τοῦ Πόρου. Πανταχόθεν ἀκρότομος, χρησιμοποιεῖται ὡς στόχος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν βολῆς τῶν πολεμικῶν πλοίων ἡμεδαπῶν τε καὶ ξενικῶν. Ὑπὸ τῶν ξένων εἶναι γνωστὸν ὡς Petro Kargo. Σ. Ε. Λ.

πετροκάρβουνο (τό)· δημοτ., λιθάνθραξ, γαιάνθραξ.

Πέτρο Κάργκο *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομασία (Petro Kargo) τοῦ *Πετροκαράβου* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

πετροκαταλύτης (ὁ)· δημοτ., ποῦ καταλύει, χωνεύει πέτρες, ἰσχυρός, ἀκατάβλητος.

Πετροκέρασα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 711. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς

Digitized by Google

συνεταιρισμούς καὶ δύο ἀλευρομύλους. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραβνά*.

πετροκερασιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Ποικιλία *κεράσου τῆς γλυκυκάρπου*.

πετροκέρασο (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τῆς *πετροκερασιᾶς*.

Πετροκεφάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 555. Ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐνταῦθα ἦτο ὁ οἶκος τῶν αἱμοβόρων Μεραχμεταλίδων τῆς ἐποχῆς τοῦ γιανιτσαρισμοῦ. Ε. Γ.

Πετροκέφαλο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 353. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κατὰ τὸν μέγαν σεισμὸν τοῦ 1856 κατηρειπώθη σχεδόν. Ε. Γ.

πετροκιρκινέζι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἱέραξ ὁ γνήσιος*.

Πετρόκκι (Petrocchi), ***Πολύκαρπος***. Ἰταλὸς λόγιος (1852—1902). Συνειργάσθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας εἰς τὸ στρατιωτικὸν κολλέγιον τοῦ Μιλάνου καὶ εἰς τὴν φιλολογικὴν λέσχην. Ἐδημοσίευσεν: «Ἄνθη τοῦ ἀγροῦ», ἔργον τῆς νεότητός του, «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἐφημερίδων» κ.ἄ. Τὸ ἔργον ὅμως εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει κυρίως τὴν φήμην του εἶναι τὸ «Γενικὸν λεξικὸν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης», οὗ τὴν ἔκδοσιν ἤρξατο τῷ 1883 καὶ ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη «Λιττρὲ τῆς Ἰταλίας». Β. Β. Λ.

Πετροκόκκινος, *Νικόλαος*. Χῖος εὐπατρίδης, ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σουλεϊμὰν Β΄ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ὁ Σουλεϊμὰν Β΄, ἀποφασίσας τῷ 1563 νὰ κατακτήσῃ τὴν Κύπρον, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Βενετῶν, μεθ᾽ ὧν συνθῆκαι εἰρήνης συνέδεον αὐτόν, καὶ γνωρίζων ὅτι ἐπὶ τῆς Κύπρου ἀντεποιεῖτο δικαιώματα ὁ οἶκος τῆς Σαβοΐας, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Πετροκόκκινον νὰ διαπραγματευθῇ ἐξ ὀνόματος τοῦ σουλτάνου τὴν εἰς τὴν Τουρκίαν μεταβίβασιν τῶν δικαιωμάτων ἐκείνων. Ὁ Πετροκόκκινος μετέβη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1564 εἰς Πεδεμόντιον καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλ᾽ αἱ διαπραγματεύσεις δὲν κατέληξαν εἰς ὁριστικόν τι. Δ. Π. Π.

πετροκοπειό (τό)· ἰδιωμ., ὅπου κόβουν πέτρες, λατομεῖον, *μεσν. πετροκόπιον*.

πετροκόπος (ὁ)· ὁ κόπτων πέτρας, ὁ ἐξάγων λίθους οἰκοδομησίμους, λιθοκόπος, λατόμος.

Πετροκόριοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλατίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 7, 9) ἀριστερὰ τοῦ Δουρανίου ποταμοῦ (νῦν Dordogne), μεταξὺ τῶν Νιτιοβρίγων πρὸς Ν. καὶ τῶν Καδούρκων πρὸς Α., τὴν νῦν καλουμένην Perigord. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Οὐέσουννα* (νῦν Perigeux) ἐν τῷ νομῷ Δορδόνης (Dordogne). Α. Θ. Σ.

πετροκότσυφας (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *κόσσυφος ὁ κυανοῦς* (Turdus cyaneus), ὡς ἐνδιαιτωμένου εἰς πετρώδεις καὶ δυσβάτους τόπους καὶ κατασκευάζοντος τὴν φωλεάν του ἐπὶ ἀποκρήμνων βράχων.

πετρολεΐνη (ἡ)· οὐχὶ εὔχρηστον συνώνυμον τῆς *βαζελίνης* (βλ. λ.).

πετρολογία (ἡ) *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *πετρογραφία*.

Πετρομαγούλα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.133. Κεῖται 16 χλμτρ. Α.Β.Α τῆς Λεβαδείας, μεθ᾽ ἧς συνδέεται δι᾽ ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, παρὰ τὰς ποτὲ ὄχθας τῆς ἀποξηρανθείσης Κωπαΐδος. Ἔχει ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον, πταισματοδικεῖον (μεταβατικόν), ἀστυνομικὸν σταθμόν, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἐμπορικὸν σύλλογον. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Λοχὴ* μὲ 36 κατοίκους.

Πετρομάνταλον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας μεταξὺ Ρωτομάγου (νῦν Ρουὲν) καὶ Λουτεκίας (νῦν Παρισίων). Ν. Σ. Λ.

πετρομάρουλον (τὸ) (Petromarulum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν γνωστότερον εἶναι τὸ *πετρομάρουλον τὸ ἀμφίπτερον* (petromarulum pinnatum), καὶ παρ᾽ ἡμῖν *πετρομαρουλίδα* ἢ *πετρομάρουλο*. Δ. Ν. Π.

Πετρόμπεης *Μαυρομιχάλης*· βλ. λ. *Μαυρομιχάλης Πέτρος*.

πετρόμυζον (τὸ) (Petromysum) *[Ζῳολ.]*. Γένος κυκλοστόμων ἰχθύων (βλ. λ. *λάμπραινα*).

πετρόμυλος (ὁ)· μύλος ἀλέθων διὰ πετρῶν (*μυλόπετρας*), κατ᾽ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν κυλινδρόμυλον.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *μύλος*.

Πετρόνε (Petrone), **Ὑγῖνος**. Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἐσπούδασε τὸ δίκαιον καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Νεαπόλεως καὶ Μοδένης. Εἶναι ὀπαδὸς τοῦ κριτικοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐν τῇ πρακτικῇ ἠθικῇ καὶ τῷ δικαίῳ, γράψας: «Ἡ σύγχρονος πολιτικὴ φιλοσοφία» (1892), «Αἱ νεώταται φάσεις τῆς φιλοσοφίας ἐν Γερμανίᾳ» (1895), «Ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου εἰς τὸ φῶς τοῦ πρακτικοῦ ἰδεαλισμοῦ» (1896), «Φιλοσοφία τοῦ δικαίου» (1897—1899), «Ἠθικαὶ ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς τοῦ Νίτσε καὶ Τολστόϊ» (1902), «Ἡ ἀδράνεια τῆς βουλήσεως» (1909) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Πετρονήσι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Σαρωνικοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Αἰγίνης (πλάτ. 37° 45′ 25″ Β., μῆκ. 23° 10′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), 3 μίλ. Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχῆλι (ἀρχ. Σπείραιον) καὶ δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι τὸν ὅρμον Σοφικοῦ τῆς Ἐπιδαυρίας. Σ. Ε. Λ.

Πετρόνι (Petroni), ***Ἀνδρέας***. Ἰταλὸς ζωγράφος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει, ἔνθα καὶ ἐσπούδασε. Διέπρεψε κυρίως ἐν τῇ κρητιδογραφίᾳ. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκτελέσεως καὶ διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ αἰσθήματος. Κ. Β. Λ.

Πετρονικόλας. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἀσιγωνιᾶς τῆς Κρήτης. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1868 συνεκρότησε μάχην μετὰ τοῦ ὑπ᾽ αὐτὸν ἐπαναστατικοῦ σώματος ἐν τῇ θέσει Συκιᾶ μεταξὺ Ρεθύμνης καὶ Ἀποκορώνου πρὸς τοὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους κατετρόπωσε καὶ ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν περὶ τὸν Κουρνὰν μερῶν τοῦ Ἀποκορώνου. Ε. Γ.

Πετρονίλλη (Pétronille), ***ἁγία***. Δύο ἅγιαι ἀναγράφονται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἡ πρώτη Ρωμαία παρθένος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὃν ἠκολούθει καὶ ὑπηρέτει μέχρι τοῦ θανάτου του, ἑορτάζεται δὲ τὴν 31 Μαΐου. Ἡ ἑτέρα, σύζυγος τοῦ ἁγίου Γιλβέρτου, ὅστις ἠκολούθησε Λουδοβῖκον τὸν Ζ΄ κατὰ τὴν σταυροφορίαν τοῦ 1146, διένειμε τὰ ὑπάρχοντά της εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἱδρύσασα μοναστήριον γυναικῶν ἐν Aubeterre παρὰ τὸ Clermont διηύθυνεν αὐτό, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς ἐγένετο μοναχὸς ἐν Neuffons. Ἑορτάζεται τὴν 13 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Πετροπάβλοφσκ (κιργισ. ***Κυζὺλ-Ντζὰρ***) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Κοζάκων, πρωτεύουσα τοῦ κυβερνείου Ἀκμολίνσκ. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰσὶμ καὶ ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Τσελιαμπίνσκ— Ὄμσκ (ὑπερσιβηρικός), ἔχουσα (1926) 44.276 κατ. Κοσμεῖται ὑπὸ ὡραίων τεμενῶν, ἔχει λαογραφικὸν μουσεῖον, μεγάλους ἀλευρομύλους, ξυλουργίαν, ὑφαντουργίαν, μηχανουργίαν, διεξάγει δὲ σπουδαιότατον ἐμπόριον κτηνῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. —Π.

— **Πετροπάβλοφσκ *Καμτσάσκιι*** *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος τῆς Καμτσάσκας ἐν τῇ σοβιετικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Κεῖται ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἔχουσα λιμένα (κόλπος Ἀβάτσα) κλειστὸν ἐκ τῶν πάγων ἐπὶ 9 μῆνας, ἀνεπιτυχῶς προσβληθέντα τῷ 1854 (25 Αὐγ.—5 Σεπτ.) παρὰ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου. Ἱδρύθη τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα καὶ ἔχει (1926) 1.670 κατ. Πρὸ τοῦ 1920 ἐκαλεῖτο *Πετροπάβλοφσκ* ἢ *Πετροπαβλόφσκιι-Πόρτ*. —Π.

Πετροπαβλόφσκαγια *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῷ σοβιετικῷ Β. Καυκάσῳ (διαμέρισμα Ἀρμαβίρ). Κάτ. (1926) 13.814. Ἔχει ἀκμαίαν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ συναφὲς ζωηρὸν ἐμπόριον. Π. Ν. Π.

Πετροπάβλοφσκι, *Νικόλαος*. Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1857 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. Ἐδημοσίευσε σειρὰν διηγημάτων ἐκ τοῦ λαϊκοῦ βίου, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ ἄφωνος», «Ὁ πεπαιδευμένος», «Τὰ φαντασιοκοπήματα τοῦ Λινιάκ», «Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος», «Ὁ κύριός μου», «Ἡ ἀποικία τοῦ Μπόρσκ» κτλ. Θ. Β.

πετροπέρδικα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία *πέρδικος τῆς ἑλληνικῆς*, ὡς ἐνδιαιτωμένης κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ πετρώδη καὶ δύσβατα μέρη, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *πέρδικα τὴν πεδινὴν* ἢ *λιβαδοπέρδικα*.

Πετροπηγὴ *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Δουκάλιον* (βλ. λ.).

πετροπόλεμος (ὁ)· δημοτ., συμπλοκὴ ἀντιπάλων ὁμάδων ριπτουσῶν λίθους κατ᾽ ἀλλήλων, συνήθως μεταξὺ παίδων.

— *[Λαογρ.]* Οἱ **πετροπόλεμοι εἶναι πανελλήνιον** ἀθλητικὸν ἔθιμον, γεννηθὲν **κατὰ τοὺς χρόνους** τῆς τουρκοκρατίας εἰς πλείστας **πόλεις τῆς Ἑλλάδος**. Ἦτο πόλεμος μὲ πέτρες, ὡς **δηλοῖ καὶ ἡ λέξις**, διεξαγόμενος τὸ μὲν χάριν **παιδιᾶς, τὸ δὲ πρὸς** ἀνάπτυξιν τοῦ φιλοπολέμου πνεύματος **μεταξὺ τῶν** νέων καὶ πολλάκις τῶν ἐνηλίκων, **διαιρουμένων εἰς** ἀντίπαλα στρατόπεδα **καὶ βαλλόντων ἐναντίον ἀλλήλων** λίθους διὰ τῶν χειρῶν **καὶ ἐπὶ τὸ πλεῖστον** διὰ σφενδονῶν. **Οἱ πετροπόλεμοι οὗτοι διεξήγοντο** ἐνίοτε μὲ ἰσχυρὸν πεῖσμα, **καταλήγοντες πολλάκις** καὶ εἰς φονικὰς συμπλοκὰς **μὲ πυροβόλα καὶ ἀγχέμαχα** ὅπλα. **Τῶν πετροπολέμων ἡγοῦντο ὡς ἀρχηγοὶ** οἱ ἐμπειρότεροι καὶ ἀνδρειότεροι **καὶ ἠκολούθουν** οἱ νεώτεροι ὡς ὀπαδοί. **Διεξήγοντο συνήθως** κατὰ τὰς ἑορτὰς εἰς τὰ ἄκρα **τῶν συνοικιῶν**, ὡς π. χ. ἐν Ἀθήναις εἰς τὰ **Πετράλωνα, εἰς τὴν** Κυψέλην, εἰς τὰ Πυθαράδικα, **εἰς τὸ Βατραχονήσι** κτλ., μεταξὺ τῶν ὁμάδων τῶν **ἀντιζήλων γειτονικῶν** συνοικιῶν. Συχνότατα **πρὸς διάλυσιν τῶν μαχομένων** ἐπενέβαινεν ἡ ἀστυνομία **καὶ πολλάκις ἡ** ἔφιππος χωροφυλακή. Τὸ ἔθιμον **τοῦτο, τὸ συνδεόμενον** μὲ τραυματισμοὺς καὶ **φόνους, ἐξέλιπεν** ἐν Ἀθήναις μόλις κατὰ τὰς **ἀρχὰς τῆς τελευταίας** τριακονταετίας. Δ. Α. Λ.

Πετρόπολις (Petropolis) *[Γεωγρ.]*. **Πόλις τῆς** Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ **Ρίο Ἰανέϊρο**. Κάτ. 67.500. Εἶναι **ἡ θερινὴ διαμονὴ τοῦ κόσμου τῶν** ἐπισήμων, **διπλωματῶν καὶ πλουσίων τοῦ Ρίο**. Γ. Ι. Β.

Πετρόπορον *[Γεωγρ.]*. **Χωρίον τῆς κοινότητος** Κουρμπαλῆ τῆς **ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων**. Κάτ. (1928) 254.

Πετροπουλάκη *[Γεωγρ.]*. **Χωρίον τῆς ἐπαρχίας** Καστορίας τοῦ **νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος**. Κάτ. (1928) 235 **καὶ μετὰ τοῦ εἰς** τὴν κοινότητα **ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Σκιερὸν*** (πρ. Λουβράδες) 257. **Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον**, δημοτικὸν σχολεῖον **καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν** συνεταιρισμόν. **Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἔζερετς***.

Πετροπουλάκης. Ἐπώνυμον πολυμελοῦς **καὶ** ἰσχυρᾶς, πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς, **οἰκογενείας** τῆς Μάνης. Αὕτη κατάγεται **ἐκ Κελεφᾶ τῆς δυτικῆς Μάνης**, ἔνθα ἐμφανίζεται **τὸ πρῶτον (ἐν ἐκθέσει** τοῦ γενικοῦ προνοητοῦ **τῆς Πελοποννήσου Ἰακώβου Κορνὲρ** πρὸς τὴν κυβέρνησιν **τῆς Βενετίας)** ὡς μία τῶν ἰσχυροτέρων **οἰκογενειῶν τοῦ μεγαλυτέρου** τούτου κέντρου **τῆς Μάνης κατὰ τὸν ΙΖ΄** αἰῶνα (περὶ τῆς ἰσχύος **της ἐπιμαρτυροῦσι καὶ τὰ** ἐν Κελεφᾷ ἐρείπια **τοῦ πύργου της), διακλαδιζομένη** εἰς τοὺς *Βοζῆδες* **καὶ τοὺς *Πετροπουλάκηδες*** (ἐν τῷ αὐτῷ **ἐγγράφῳ γίνεται λόγος καὶ περὶ** τῶν συγχρόνων **ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν τῆς Μάνης** Μαυρομιχάλη, **Κουτήφαρη, Στεφανοπούλων κλπ.)**. Μετὰ ταῦτα (κατὰ **τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα) ἀναφαίνεται** ἡ οἰκογένεια ἐν Πανίτσῃ **Μαλευρίου (ἐπαρχίας Γυθείου)**, ἔνθα εἰς περίοπτον **τοῦ χωρίου τοποθεσίαν** διασῴζονται τὰ ἐρείπια **τοῦ παλατίου τῶν Πετροπουλάκηδων**, ὡς καλεῖται ὑπὸ **τῶν ἐγχωρίων**. **Ἦτο** ἡ Πάνιτσα τότε, ὡς καὶ ἡ **Καστάνια, εἰς τὴν ὁποίαν** εἶχε τοὺς πύργους του **ὁ Παναγιώταρος Βενετσανάκης**, μετὰ τῆς οἰκογενείας **τοῦ ὁποίου ἦσαν συνδεδεμένοι** διὰ κηδεστίας οἱ **Πετροπουλάκηδες**, ἀκραῖος σταθμὸς τῆς Μάνης **πρὸς τὴν περιφέρειαν** τῆς Μπαρδουνίας, τῆς ὁποίας **οἱ Τουρκαλβανοὶ** κάτοικοι ἐφημίζοντο διὰ τὴν **ἀνδρείαν των καὶ** ἦσαν διὰ τοῦτο ἐπίφοβοι εἰς **τοὺς Μανιάτας. Ὅτε** ἀπηγχονίσθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς **οἰκογενείας Γρηγόριος** Ἔξαρχος ὑπὸ τοῦ Χασὰν **πασᾶ, συναπηγχονίσθη** καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς **οἰκογενείας Πετροπουλάκη** Μιχαὴλ ἐν Τριπόλει, **ὅπου εἶχον προσκληθῇ** οὗτοι φιλικῶς **ὑπὸ τοῦ προρρηθέντος πασᾶ** πρὸς διακανονισμὸν **δῆθεν τοπικῶν τινων ζητημάτων**. Ὁ ἀπαγχονισμὸς ἐκεῖνος **ἔγινεν ἀφορμὴ** τῆς ὑπὸ τῶν Μανιατῶν **ἁλώσεως τοῦ φρουρίου** τοῦ Πασσαβᾶ, πρὸς **ἐκδίκησιν τῶν ἀπαγχονισθέντων**, καὶ ἡ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας **Πετροπουλάκη κατάληψις** τῆς κοιλάδος τῆς Λίμνης **διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως** ἐπὶ τοῦ δεσπόζοντος **τῆς κοιλάδος ταύτης** Ράχη μελῶν τινων **τῆς οἰκογενείας**. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς **Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821** ἐσφάγησαν 16 ἄρρενα **μέλη τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ** ἐν Πανίτσῃ παλάτι της ἐν **καιρῷ νυκτὸς ὑπὸ Τουρκαλβανῶν** Μπαρδουνιωτῶν, διὰ **προδοσίας εἰσελθόντων** εἰς αὐτό. Οὕτως **ἡ οἰκογένεια εὑρέθη κατὰ** τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 **ἀπορφανισμένη καὶ ἐστερημένη** καὶ τῆς μεγάλης της **ἐν Λίμνῃ περιουσίας της**, δημευθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων. **Ἀνέκτησεν ὅμως** ταύτην κατὰ τὴν ἔναρξιν **τῆς ἐπαναστάσεως, εἰς** τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος **τὰ ἐπιζήσαντα μέλη τῆς** οἰκογενείας, ὅτε καὶ **σύμπασα ἡ οἰκογένεια ἐγκατεστάθη** ἐν Ράχῃ, ἔνθα καὶ **σήμερον τὰ πλεῖστα** μέλη τῆς οἰκογενείας **κατοικοῦν. Ἐκ τῶν μελῶν** τῆς οἰκογενείας ἄξια **ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ** ἑξῆς:

— 1) ***Δῆμος Βοζῆς***, **ὅστις ἐφονεύθη ὡς ἀρχηγὸς** τῶν Μανιατῶν κατά τινα **τῶν πολλῶν κατὰ τῆς** Μάνης ἀποπειρῶν τῶν **Τούρκων καὶ ἐτάφη εἰς τὸ** χωρίον Καρέα, εἰς τὸ ὁποῖον **καὶ σῴζεται ὁ τάφος** του.

Digitized by Google

— 2) *Μιχαήλ*, ἀπαγχονισθεὶς ἐν Τριπόλει ὑπὸ τοῦ Χασὰν πασᾶ.

— 3) *Δημήτριος Παναγιώτου*, ἀγωνιστὴς κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821, τῶν κυριωτέρων μαχῶν τοῦ ὁποίου καὶ μετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς ἰδίου σώματος, ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξοπλισθέντος, μετ' ἄλλων συγγενῶν του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἀφωσιωμένος, διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Μάνης, ὑπὸ δὲ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας συνεπολέμησεν οὗτος (μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *Γεωργίου* καὶ *Ἀναστασίου*), ὡς ἀρχηγὸς ἐπαναστατικοῦ σώματος, μετὰ τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Χριστοδούλου Χατζῆ Πέτρου καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων ἐν Καλαμπάκᾳ (Μάϊος τοῦ 1854), ἔνθα ἐθαυμάσθη ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ ἡ καρτερία του. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 κατῆλθεν ὁ συνταγματάρχης τότε Δημήτριος Πετροπουλάκης εἰς τὴν ἡρωϊκὴν μεγαλόνησον, ὡς ἀρχηγὸς ἐθελοντικοῦ ἐξ 600 Μανιατῶν σώματος. Ἡ δὲ κατὰ τοὺς διετεῖς ἀγῶνας εὐδοκίμησίς του ἦτο τόση, ὥστε ἀνεγνωρίσθη ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐν Κρήτῃ ἐθελοντῶν. Ἐμάχοντο δὲ μετὰ τοῦ γηραιοῦ ἀρχηγοῦ εἰς τοὺς νικηφόρους ἀγῶνάς του ὁ υἱός του *Λεωνίδας*, ὑπολοχαγὸς τότε τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καὶ ὁ ἔγγονός του *Γεώργιος*, ἔφηβος ὤν, ἤτοι ἐμάχοντο πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης τρεῖς γενεαὶ τῆς οἰκογενείας Πετροπουλάκη. Εἰς τὴν Κρήτην κατῆλθεν ἐντολῇ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, μετὰ 900 ἀνδρῶν, καὶ κατὰ τὸ 1867, ἀλλὰ τότε ἠτύχησε, προδοθέντος τοῦ ἀγῶνός του. Πρὸς τιμήν του ἔχει ἀνεγερθῆ ἐν Λίμνῃ κενοτάφιον παρὰ τῇ δημοσίᾳ ὁδῷ Σπάρτης—Γυθείου.

— 4) *Δημήτριος Πετρόπουλου*, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, πεσὼν μετὰ ἡρωϊκὸν ἀγῶνα εἰς τὰ Καμινάκια Λασηθίου τῆς Κρήτης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κατέλθει ὡς ἀρχηγὸς ἐθελοντικοῦ σώματος ἐξ 150 Μανιατῶν.

— 5) *Λεωνίδας* (1829 — 1887), υἱὸς τοῦ συνταγματάρχου Δημητρίου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεπολέμησε καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τὸ 1854 καὶ ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1866 ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ σώματος τοῦ πατρός του, ὅτε καὶ διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ρεύματος τῆς Χαλέπας καὶ τὴν παρὰ τὰ Πηγαδάκια. Πρὸ τῆς εἰς τὴν Κρήτην καθόδου του εἶχεν ἐκλεγῆ βουλευτὴς κατὰ τὸ 1858, εἶχε συντελέσει εἰς τὴν καταστολὴν τῆς κατὰ τοῦ Ὄθωνος ἐξεγέρσεως τῆς νεολαίας ἐν Ναυπλίῳ (1860) καὶ εἶχεν ἀρνηθῆ ν' ἀναγνωρίσῃ μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἀφωσιωμένος, τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν, ἀντιστὰς καὶ ἀποκρούσας τὸν ἐναντίον του ἀποσταλέντα εἰς Ράχην, ἔνθα εἶχεν ὀχυρωθῆ μετὰ 1.000 ἀνδρῶν, κυβερνητικὸν στρατόν, εἶχε δὲ τύχει ἀμνηστίας μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Μετὰ τὴν ἐκ Κρήτης ἐπάνοδόν του εἶχεν ἀναμιχθῆ εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1878, παραιτηθεὶς ταύτης, ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸν στρατόν. Κατὰ τὰς ἑλληνοτουρκικὰς συμπλοκὰς τοῦ 1866, ὡς διοικητὴς τοῦ 3ου συντάγματος ἐτίμησε τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα, δράσας θαυμασίως παρὰ τὸ Γκριτζόβαλι, καὶ ὑπῆρξεν ἡ παραμυθία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὰ ἐθνικὰ ἀτυχήματα· διὰ τοῦτο καὶ καὶ ἐτίμησεν αὐτὸν οὗτος ἐξαιρετικῶς μὲ στεφάνους καὶ τιμητικὰς σπάθας, ἐξύμνησε δὲ αὐτὸν ἡ λαϊκὴ Μοῦσα ὡς ἥρωα τοῦ Γκριτζόβαλι. Ἀπέθανε τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὡς πρῶτος βουλευτὴς Λακωνίας, τυχὼν μεγαλοπρεποῦς, δημοσίᾳ δαπάνῃ, ταφῆς.

—6) *Λεωνίδας*, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, ἀγωνιστὴς ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ σώματος τοῦ καπετὰν Λίτσα κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων ἀγῶνα εἰς Ὀσνίτσανην τῆς Μακεδονίας.

Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχυσαν τὸ αἷμά των μαχόμενα ὑπὲρ τῆς πατρίδος: *Ι. Πετροπουλάκης* ὑπολοχαγός, φονευθεὶς ἐν Βελεστίνῳ, *Π. Πετροπουλάκης*, πεσὼν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνας καὶ ἄλλοι. Πολλὰ δὲ εἶναι καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Πετροπουλάκη, ἅτινα ἀντεπροσώπευσαν τὴν ἐπαρχίαν Γυθείου ἐν τῇ Βουλῇ, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους μέχρι σήμερον (*Π. Λ. Πετροπουλάκης, Π. Δ. Πετροπουλάκης, Δ. Λ. Πετροπουλάκης, Ν. Πετροπουλάκης*). Ἐκ τούτων ὅμως δύο κυρίως εἶχον μέχρι τοῦ θανάτου των μεγάλην ἐν τῷ τόπῳ ἐπιρροήν, ὁ *Γεώργιος Λ. Πετροπουλάκης*, ὅστις καὶ ἔφηβος ἔτι ὢν συνεπολέμησε μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ πάππου του ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1866 καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ στρατιωτικοῦ κομιτάτου κατῆλθεν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ 1897 καὶ ὡς πολιτευτὴς εἰργάσθη, ἰδίως διὰ τὴν θεραπείαν τῶν γενικῶν τῆς ἐπαρχίας του ἀναγκῶν, καὶ ὁ *Ἀριστείδης Δ. Πετροπουλάκης*, υἱὸς τοῦ πεσόντος εἰς τὰ Καμινάκια τῆς Κρήτης Δημητρίου. ΚΑΨ.

Πετροπούλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δάφνης τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. **Κάτ.** (1928) 92.

Πετρόπουλος, *Ἱερόθεος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Ἦτο ἡγούμενος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ὅτε μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἀπεστάλη ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον πρὸς συλλογὴν χρημάτων. Ἔλαβε κατόπιν μέρος εἰς διαφόρους μάχας τιμηθεὶς δι' ἀριστεῖον. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1850. Ν.Κ.Σ.

— **Πετρόπουλος, *Ἰωάννης*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τοῦ Ναυπλίου διοικῶν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν, εἰς τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου, εἰς τὰς ἐπὶ Δράμαλη καὶ Ἰμπραὴμ μάχας κλπ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐγκατασταθεὶς εἰς Μεγαλόπολιν ἐγένετο δήμαρχος αὐτῆς. Ν. Κ. Σ.

πετρορρήκτης (ὁ)· ὀπὴ ἀνοιγομένη ἐπὶ βράχου πρὸς πλήρωσιν δι' ἐκρηκτικῆς ὕλης καὶ πρόκλησιν ἐκρήξεως, πρβλ. *φουρνέλλο*.

Πέτρος (ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λ. *πέτρος*, τουτέστι λίθος, πέτρα, βράχος· λατιν. Petrus, γαλλ. Pierre, ἀγγλ. Peter, ἰταλ. Pietro, ἱσπαν. καὶ πορτογαλ. Pedro, γερμαν. Peter καὶ Petrus). Ὄνομα ἀνδρῶν προελθὸν ἀπὸ τῆς συμβολικῆς προσωνυμίας, ἣν ἔδωσεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸν μαθητήν του ἀπόστολον Σίμωνα («Σὺ εἶ ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ, σὺ κληθήσει Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος» (Ἰωάνν. Α. 43). «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν») (Ματθ. ΙΣΤ' 18). Ἔκτοτε τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστη συνηθέστατον ἐν ταῖς χριστιανικαῖς χώραις. Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος *ἀπόστολος*.** Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καλεῖται *Συμεὼν* καθ' ἑβραϊκὸν τύπον (Πράξ. 14, 14. Β' Πετρ. 1, 1) ἢ *Σίμων* καθ' ἑλληνικὸν τύπον (*Ματθ.* 16, 17. 17, 25. *Μάρκ.* 1, 29. *Λουκ.* 4, 38.

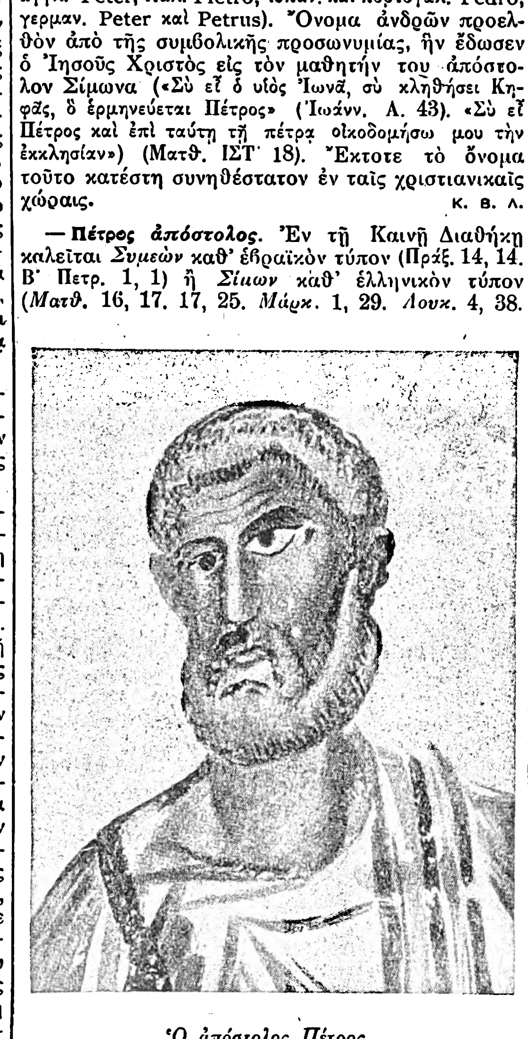

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος.
[Τοιχογραφία ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου ἐν Ρώμῃ.]

5, 3. *Ἰωάν.* 1,42), πρὸ πάντων δὲ *Σίμων Πέτρος* ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι. Παρὰ τοῦ Ἰησοῦ μετωνομάσθη ἀραμαϊστὶ *Κηφᾶς* (=πέτρα· *Ἰωάν.* 1,42), οὕτω δὲ συνήθως ὀνομάζει αὐτὸν καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α' Κορ. 1, 12. 3, 22. 15, 5. Γαλ. 1, 18), δὶς δὲ *Πέτρον* (Γαλ. 2, 7, 8). Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ (Γαλ. 2, 7—9) ὁ ἀπόστολος Παῦλος μεταχειρίζεται καὶ τὸ ἀραμαϊκὸν *Κηφᾶς* καὶ τὸ ἑλληνικὸν *Πέτρος*, νομίζουσί τινες ὅτι πρόκειται περὶ δύο προσώπων. Ἤδη δ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς διετύπωσε τὴν γνώμην, καθ' ἣν ὁ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ (ἐν Γαλ. 2, 11) Κηφᾶς ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ὁμώνυμος ὢν τῷ Πέτρῳ. Πράγματι δὲ πολλοὶ κατάλογοι τῶν ο' ἀποστόλων ἀναγράφουσι τὸν Κηφᾶν ὡς ἕνα τῶν ἀποστόλων τούτων, διάφορον τοῦ ἐκ τῶν ιβ' ἀποστόλων Πέτρου. Ἀλλ' ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ ἑνὸς τῶν πολλῶν σφαλμάτων τῶν καταλόγων ἐκείνων. Ὁ Σίμων ἢ Συμεών, Κηφᾶς, Πέτρος εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ὅταν ὁ πρωτόκλητος ἀπόστολος Ἀνδρέας προσήγαγε τὸν ἀδελφόν του Πέτρον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, οὗτος ἐμβλέψας αὐτῷ εἶπε: «Σὺ εἶ ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ, σὺ κληθήσει Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος», προσθέτει ὁ διηγούμενος ταῦτα εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (1, 43).

Ὁ Πέτρος κατήγετο ἐκ Βηθσαϊδᾶ (*Ἰωάν.* 1, 44), ὁ δὲ πατήρ του ἐκαλεῖτο Ἰωνᾶς (*Ματθ.* 16, 17) ἢ Ἰωάννης, ὡς ἔχουσι κώδικές τινες τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (1, 42. 21, 15). Ὁ Πέτρος εἶχεν ἀδελφὸν τὸν Ἀνδρέαν, ἦτο δὲ ἔγγαμος (*Ματθ.* 8, 14) καὶ ἔζη ἐν Καπερναούμ, ὅπου εἶχεν οἰκίαν (*Ματθ.* 8, 5. 14), μετερχόμενος τὸν ἁλιέα, ἔχων καὶ ἴδιον πλοιάριον (*Ματθ.* 4, 18. *Λουκ.* 5, 3). Γενόμενος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑπακούσας εἰς τὴν κλῆσιν αὐτοῦ (*Λουκ.* 5, 10. 11) κατέλιπε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ καὶ ἠκολούθησεν ἔκτοτε αὐτόν. Κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν ιβ' ἀποστόλων, πρῶτος ὀνομάζεται ὁ Πέτρος, ἐξαιρέσει μόνον μιᾶς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρῶτος ὀνομάζεται ὁ Ἰάκωβος (Γαλ. 2, 9). Ὁ Πέτρος ἀναφέρεται πρῶτος καὶ μεταξὺ τῶν τριῶν ἀποστόλων, οἵτινες ἀπετέλουν στενότερόν τινα κύκλον περὶ τὸν Κύριον (*Ματθ.* 17, 1—9. *Μάρκ.* 5, 37. 14, 33. 37). Θερμὸς ὢν τὸν χαρακτῆρα καὶ ὁρμητικός, ἐγίνετο, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «στόμα τῶν Ἀποστόλων», λαμβάνων τὸν λόγον ἐξ ὀνόματος αὐτῶν, ἐρωτῶν τὸν Κύριον καὶ τυγχάνων παρ' αὐτοῦ ἀπαντήσεων (*Ματθ.* 15, 15. 17, 25. 18, 22. *Μάρκ.* 13, 3. 14, 29. *Λουκ.* 8, 45. 12, 41. *Ἰωάν.* 13, 8. 21, 21 καὶ ἀλλ.). Ἐν Καπερναοὺμ εἰς ἐρώτησιν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς ιβ' ἀποστόλους ἐὰν θέλωσιν ἵν' ἀπέλθωσιν ἀπ' αὐτοῦ, ὁ Πέτρος ἀπεκρίθη: «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» (*Ἰωάν.* 6, 67—69). Καθ' ὁδὸν ἐν Καισαρείᾳ εἰς ἐρώτησιν πάλιν τοῦ Κυρίου τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι, ὁ Πέτρος ὡμολόγησε τὴν θεότητα αὐτοῦ, εἰπόντος πρὸς αὐτόν: «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν» (*Ματθ.* 16, 16). Ὑπὸ «ταύτην τὴν πέτραν» ὁ Κύριος ἐνόει τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, «παρωνύμως» μεταχειρισθεὶς τοιαύτην ἔκφρασιν, ὡς ἐσημείωσεν ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. «Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» (16, 19) προσέθηκεν ὁ Κύριος, ἤτοι τὴν δύναμιν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, τὴν δοθεῖσαν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις. Δὲν εἶχεν ὅμως εἰσέτι ὁ Πέτρος τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως πρὸς τὸν Κύριον, διότι μετὰ μικρὸν ἀποτρέψας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ θανάτου, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ τὴν αὐστηρὰν ἐπιτίμησιν: «Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (*Ματθ.* 16, 23. *Μάρκ.* 8, 32. 33).

Μετὰ τὴν φιλονικίαν τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ «τίς αὐτῶν δοκεῖ μείζων εἶναι» καὶ τὰς προτροπὰς τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτοὺς περὶ ταπεινοφροσύνης, ὁ Κύριος εἶπε: «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (*Λουκ.* 22, 31, 32). Ὁ Κύριος ταῦτα λέγων εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοὺς μέλλοντας κινδύνους ἀρνήσεως αὐτοῦ ὑπὸ πάντων μὲν τῶν ἀποστόλων, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, μεγαλυτέρους διατρέχοντος κινδύνους, ἕνεκα τοῦ ὁρμητικοῦ χαρακτῆρός του. Ἀντέστη πρὸς στιγμὴν ὁ Πέτρος εἰς τὴν πλύσιν τῶν ποδῶν του παρὰ τοῦ Κυρίου (*Ἰωάνν.* 13, 6—10) καὶ ἔδωκε τὴν διαβεβαίωσιν πρὸς αὐτόν: «Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι» (*Λουκ.* 22, 23. *Ματθ.* 26, 33—35, *Μάρκ.* 14, 29—31), ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆς ὑπὸ ζήλου κινούμενος ἔκοψε τὸ ὠτίον τοῦ ὑπηρέτου Μάλχου (*Ἰωάνν.* 18, 10), ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν συλληφθέντα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐκεῖ ἠρνήθη τρὶς τὸν Διδάσκαλον, ὡς προεῖπεν οὗτος, παρὰ τὴν ἀνωτέρω διαβεβαίωσιν (*Μάρκ.* 14, 66—72). Τὴν πρωΐαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἔσπευσε πρὸς τὸν τάφον καὶ εἶδεν αὐτὸν κενὸν (*Ἰωάνν.* 20, 1—10), περὶ τὴν ἑσπέραν δὲ εἶδε καὶ αὐτὸν τὸν ἀναστάντα Χριστὸν (*Λουκ.* 24, 36). Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν λίμνην τῆς Τιβεριάδος καὶ ἐπεδόθη πάλιν εἰς τὴν ἁλιείαν, ἀλλ' ἔλαβεν ἀφορμὴν ἵνα ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Κύριον. Ὁ σχετικὸς διάλογος αὐτῶν (*Ἰωάνν.* 21, 15—17) ἀναφέρεται εἰς τὴν τριττὴν ἄρνησιν τοῦ Πέτρου καὶ τὴν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ἀποκατάστασιν. Ὁ Πέτρος, ἀρνηθεὶς τὸν Κύριον, ἀλλὰ τῇ δεήσει τούτου μὴ ἀποβαλὼν τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀγάπην, ἀποκατεστάθη ἐν τῷ ἀποστολικῷ ἀξιώματι. Οὕτως ἡρμήνευσαν τὰ χωρία οἱ ἀρχαῖοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναμφιβόλως ὁ Πέτρος κατεῖχεν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων, ὡς «κορυφαῖος» αὐτῶν καὶ «πρόκριτος», ὡς βραδύτερον ὠνομάσθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἡ θέσις αὐτοῦ ἐκείνη δὲν εἶχε χαρακτῆρα διοικητικοῦ πρωτείου. Δὲν ἦτο ὁ Πέτρος διοικητικὴ κεφαλὴ τῶν ἀποστόλων. Τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν γεγονότων τῶν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, ὅτε ὁ Πέτρος δὲν διώκει μόνος τὴν Ἐκκλησίαν.

Οὕτω, προκειμένης ἀναπληρώσεως τῆς ἐν τῷ χορῷ τῶν ιβ' ἀποστόλων θέσεως τοῦ προδότου Ἰούδα, τῇ προτάσει τοῦ Πέτρου ἐξελέγη διὰ κλήρου ὁ Ματθίας (Πράξ. 1,15 ἑξ.). Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πρῶτος ὁ Πέτρος ὡμίλησε πρὸς τοὺς ἕνδεκα ὡμίλησε πρὸς τὰ συρρεύσαντα πλήθη (—2, 14 ἑξ.). Θεραπεύσας τὸν ἐκ κοιλίας μητρὸς του χωλὸν εἵλκυσε χιλιάδας εἰς τὴν νέαν θρησκείαν (—3, 1 ἑξ.). Συλληφθεὶς μετὰ τοῦ Ἰωάννου ἤχθη ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου, ὡμίλησε δὲ μετὰ καταπλησσούσης παρρησίας (—4,5 ἑξ.). Ἤλεγξε τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σαπφεῖραν νοσφισθέντας τὴν τιμὴν τοῦ κτήματος των καὶ ψευσθέντας, εἶδε δὲ

Digitized by Google

αὐτοὺς θνήσκοντας ἐνώπιόν του «καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα» (—5, 11). Ἄγεται καὶ πάλιν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου, λέγει δὲ μετ' αὐτῶν: «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» καὶ ἐλέγχει τοὺς σταυρώσαντας τὸν Κύριον, σῴζεται δὲ ἀπὸ τῆς καταδίκης εἰς θάνατον διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ φαρισαίου Γαμαλιήλ. Μαστιγωθεὶς παρηγγέλθη ἵνα μὴ κηρύττῃ τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' ἀντιθέτως αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι «ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος (Αὐτοῦ) ἀτιμασθῆναι, πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν» (—5, 41.42). Οἱ ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων διωγμοὶ δὲν ἀνέστελλον τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοὐναντίον οὗτος ἐξηπλοῦτο καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτε δὲ ἐγνώσθη ὅτι ἐν Σαμαρείᾳ, διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ διακόνου Φιλίππου, διεδόθη ὁ Χριστιανισμός, ἀπεστάλη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος μετὰ τοῦ Ἰωάννου πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Φιλίππου, ἤλεγξε δὲ σφοδρῶς τὸν Σίμωνα Μάγον(—8,4 ἑξ.). Μετὰ τοῦτο ὁ Πέτρος, ἐπισκεπτόμενος τὰς ἱδρυομένας ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ χριστιανικὰς παροικίας, ἐθεράπευσε μὲν ἐν Λύδδῃ τὸν Αἰνέαν, ἀπὸ ὀκταετίας κείμενον παραλελυμένον, καὶ ἐν Ἰόππῃ θανοῦσαν Ταβιθὰ ἢ Δορκάδα ἀνέστησεν, ἐνισχύων οὕτω τὴν νέαν θρησκείαν (—9, 31 ἑξ.). Ἐξ Ἰόππης προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης Ῥωμαίου ἑκατοντάρχου Κορνηλίου καὶ καθοδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετέβη εἰς Καισάρειαν καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν, τὸν πρῶτον ἐξ ἐθνικῶν γενόμενον Χριστιανὸν (—10,1—48). Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ὁ Πέτρος ἐπεκοινώνησε πρὸς ἐθνικὸν προὐκάλεσε τὰς παρατηρήσεις τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων καὶ λοιπῶν ἀδελφῶν, «ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱερουσαλὴμ διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι εἰσῆλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες αὐτοῖς» (—11, 2). Ἀλλὰ μετὰ τὰς παρασχεθείσας ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐξηγήσεις ἡσύχασαν, πεισθέντες ὅτι καὶ οἱ ἐθνικοὶ καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν πρὸς μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν. Εἰς τοὺς ἐκ μέρους τῶν Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων διωγμοὺς προσετέθησαν οἱ ἐκ τοῦ βασιλέως Ἡρώδου Ἀγρίππα, υἱοῦ τοῦ Ἀριστοβούλου καὶ τῆς Βερονίκης, ἐγγόνου δὲ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου. Ὁ Ἡρώδης Ἀγρίππας, θέλων προφανῶς νὰ φανῇ ἀρεστὸς εἰς τὸ συνέδριον, κατεδίωξε τοὺς Χριστιανούς, συνέλαβε δ' ἐκ τῶν ἀποστόλων τὸν Ἰάκωβον υἱὸν Ζεβεδαίου καὶ τὸν Πέτρον. Καὶ τὸν μὲν Ἰάκωβον ἐθανάτωσε δι' ἀποκεφαλισμοῦ, ἐκράτησε δ' ἐν φυλακῇ τὸν Πέτρον, σκοπῶν ἵνα φονεύσῃ καὶ τοῦτον μετὰ τὸ Πάσχα. Ἀλλὰ θαυμασίως ἀπελευθερωθεὶς ὁ Πέτρος ἀπεμακρύνθη τῆς Ἱερουσαλήμ, μεταβὰς «εἰς ἕτερον τόπον» (—12, 1—6). Ἡ ἀπομάκρυνσις ἐγένετο μικρὸν πρὸ τοῦ 44, καθ' ὃ ἔτος ἀπέθανεν ὁ Ἡρώδης μεταβὰς εἰς Καισάρειαν ἐξ Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ τίς ἦτο ὁ «ἕτερος τόπος», εἰς ὃν μετέβη ὁ Πέτρος; Βεβαίως οὐχὶ ἡ Ῥώμη, ὥς τινες ἐφρόνησαν. Κατά τινα παράδοσιν, ὁ Πέτρος μετέβη εἰς Ῥώμην ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος (41—54). Ἀλλ' ὁ Πέτρος εἶχε φυλακισθῆ ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὸ 41, καθ' ὃ ἀνηγορεύθη ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, καὶ πρὸ τοῦ 44, τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου αὐτοῦ, μετὰ ἑξαετίαν δὲ περίπου εὑρίσκετο, ὡς θὰ ἴδωμεν, πάλιν ἐν Ἱερουσαλήμ, ὥστε ἡ ἐν λόγῳ παράδοσις περὶ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτπου εἰς Ῥώμην, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τοῦ Ἡρώδου Ἀγρίππα, εἶναι ψευδής. Ὁ «ἕτερος τόπος» ἠδύνατο νὰ εἶναι μᾶλλον ἡ Ἀντιόχεια, ἔνθα κατὰ τὸν Ὠριγένη (ὁμιλία 6 εἰς Λουκᾶν), τὸν Ἱερώνυμον (De viris illustr. 1) καὶ ἄλλους, ὁ Πέτρος εἰργάσθη ἀποστολικῶς ἐπὶ ἑπταετίαν. Μετέβη δέ, ὡς θὰ εἴδωμεν, καὶ ὕστερον εἰς Ἀντιόχειαν, ἥτις εἶχεν ἀποβῆ μέγα κέντρον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐν ᾗ τὸ πρῶτον οἱ πιστοὶ εἶχον ὀνομασθῆ Χριστιανοί.

Ἀλλ' ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν προὐκάλεσε σοβαρὰς ἀμφισβητήσεις περὶ τοῦ ἂν οἱ ἐξ ἐθνικῶν Χριστιανοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶσι τὴν περιτομὴν καὶ ἄλλας διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἐμορφώθη δὲ καὶ μερὶς ἰουδαϊζόντων Χριστιανῶν, φρονούντων ὅτι ὁ νόμος ἦτο ὑποχρεωτικὸς διὰ πάντας. Ἀντίθετον φρόνημα εἶχεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, διδάσκων ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ Ἱεροσολύμων μεταβάντες τινὲς εἰς Ἀντιόχειαν συνετάραξαν τοὺς πιστούς, λέγοντες ὅτι δὲν δύνανται νὰ σωθῶσιν ἄνευ τῆς τηρήσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ ζήτημα ἐξετασθῇ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅπου μετέβη ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα καί τινων ἄλλων. Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔλυσαν τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Παύλου, ἀλλ' οἱ ἐκ Φαρισαίων Χριστιανοὶ ἐξανέστησαν, ἀξιοῦντες ὅπως οἱ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὶ περιτέμνωνται καὶ τηρῶσι τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Τότε, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰακώβου, πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, συνῆλθε σύνοδος. Μετὰ πολλὴν δὲ συζήτησιν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Πέτρος καὶ ἐξέθηκε τὰ τῆς βαπτίσεως τοῦ Κορνηλίου, ἐγνωμάτευσε δὲ ὅτι οἱ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὶ ἔδει νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι. Μετὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα περὶ τῶν τελεσθέντων κατὰ τὸ κήρυγμα αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν καὶ τὴν αὐθεντικὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἰακώβου («διὸ ἐγὼ κρίνω»), ἡ σύνοδος ἔλυσε τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, συστήσασα μόνον εἰς αὐτοὺς ἀποχὴν ἀπὸ τῶν εἰδωλοθύτων, τῆς πορνείας, τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος (—15, 1 ἑξ.).

Μετὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀνέλαβε νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων τῆς διασπορᾶς, μετέβη δὲ εἰς Συρίαν, ἔνθα εὑρίσκοντο πολυπληθεῖς ἰουδαϊκαὶ παροικίαι. Ἐν Ἀντιοχείᾳ εὑρίσκετο ἡ ὀγκωδεστέρα παροικία, μετέβη δὲ καὶ ἐκεῖ ὁ Πέτρος. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῆς σχέσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ηὐχαρίστησε μεγάλως τὴν χριστιανικὴν παροικίαν, εἰς ἣν ἀνεκοινώθη ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ συνελθούσης ἀποστολικῆς συνόδου. Ὁ Πέτρος, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς, ἐπεκοινώνει πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, ἀλλ' ὅτε ἦλθόν τινες ἐξ Ἱερουσαλήμ, ἰουδαΐζοντες προφανῶς, ἀπεμάκρυνεν ἑαυτὸν ἐκ φόβου πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου συμπαρέσυρε καὶ ἄλλους, καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν συνεργάτην τοῦ Παύλου Βαρνάβαν. Ὅθεν ὁ Παῦλος ἤλεγξε δημοσίᾳ τὸν Πέτρον διὰ τὴν ὑποκριτικὴν διαγωγήν του, διότι ἄλλα ἐφρόνει καὶ ἄλλως ἐπολιτεύετο (Γαλ. 2, 11—21). Οἱ ἰουδαΐζοντες, εἰς οὓς ὠφείλετο τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, ἐτάραξαν ἐφεξῆς τὴν Ἐκκλησίαν, ψευδῶς στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ κύρους τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐναντίον τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Α' Κορ. 1, 12).

Καὶ τὰ μὲν μέχρι τοῦδε γεγονότα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ εἶναι ἀναντίρρητα, ἀλλ' οἱ ἰουδαΐζοντες παρουσίασαν διάφορα ἀπόκρυφα συγγράμματα, περιέχοντα ψευδεῖς περὶ τοῦ Πέτρου εἰδήσεις. Οὕτω δ' εὐθὺς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (70 μ. Χ.) ἀναφαίνεται σύγγραμμά τι τῶν Ἐβιωνιτῶν ἢ Ἐβιωναίων ἐναντίον τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅπερ ὑπῆρξεν ὁ πυρὴν τῶν μετὰ ταῦτα ψευδοκλημεντείων συγγραμμάτων καὶ οὗτινος ἴχνη σῴζονται ἐν τῇ ἀποκρύφῳ ἐπιστολῇ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πρὸς τὸν ἅγιον Ἰάκωβον καὶ ἐν τοῖς «Ἀναγνωρισμοῖς». Τὸ ἀρχικὸν ἐκεῖνο κείμενον τῶν Ἐβιωνιτῶν συμπεριελήφθη ὕστερον ἐν ἑτέρῳ ἀποκρύφῳ «Περίοδοι» ἢ «Πράξεις Πέτρου». Ἐν αὐτῷ περιγράφονται περιοδεῖαι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καταδιώκοντος τὸν Σίμωνα Μάγον μέχρις αὐτῆς τῆς Ῥώμης, ἐπισκοπεύοντα ἐν αὐτῇ, ἐπιτελοῦντα διάφορα θαύματα, φεύγοντα κατὰ τὸν ἐπὶ Νέρωνος διωγμὸν ἐκ Ῥώμης, συναντῶντα ἐν ταῖς πύλαις αὐτῆς τὸν Κύριον, κρατοῦντα σταυρόν, ἐρωτῶντα αὐτὸν Domine quo vadis? καὶ μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ ὅτι ἔρχεται εἰς Ῥώμην ἵνα σταυρωθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκ νέου, ἐπιστρέφοντα, ἐγκλειόμενον ἐν φυλακῇ καὶ τέλος μαρτυροῦντα. Αἱ ἀπόκρυφοι αὗται «Πράξεις Πέτρου» συνετάχθησαν περὶ τὸ 130 ὑπὸ Ἐβιωνιτῶν κατὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις συνταυτίζεται πρὸς τὸν Σίμωνα Μάγον. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, παρ' αὐτῶν τούτων τῶν αἱρετικῶν προελθόν, ἀναφαίνεται ἐν Παλαιστίνῃ νέον ἀπόκρυφον σύγγραμμα «Περίοδοι Πέτρου διὰ Κλήμεντος», ὅπερ εἶναι τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου πρὸς τὰ προηγούμενα μετὰ παρεισαγωγῆς νέων μύθων περὶ τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης, ἐκ τοῦ συγγράμματος δὲ τούτου ἐν τέλει τοῦ Β' αἰῶνος ἐν Ῥώμῃ διεμορφώθη τὸ σύγγραμμα «Recognitiones» μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, ἐν ᾗ ἐκφαίνονται ἤδη αἱ ἀπολυταρχικαὶ τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης τάσεις, ἐκδηλωθεῖσαι καὶ ἐν συγχρόνοις ἐκκλησιαστικοῖς γεγονόσιν. Ἐπιμόνως δ' ἔκτοτε γίνεται εἰσήγησις τῆς παραδόξου θεωρίας, καθ' ἣν οἱ ἐπίσκοποι Ῥώμης ἐκληρονόμησαν τὸ δικαίωμα τοῦ ἄρχειν ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, διότι δῆθεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο μὲν κεφαλὴ τῶν ἀποστόλων, ἐπεσκόπευσε δ' ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ μακρὰ ἔτη. Ἡ θεωρία αὕτη οὐ μόνον ἐν ἐφεξῆς ἀναφαινομένοις ἀποκρύφοις συγγράμμασι παρεμβάλλεται, ὡς λ. χ. ἐν τῷ συγγράμματι «Homiliae viginti», συγγραφέντι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγγραμμάτων «Περίοδοι Πέτρου διὰ Κλήμεντος» καὶ «Recognitiones», ὡσαύτως ἐν τῷ «Κηρύγματι Πέτρου», γεγραμμένῳ μετὰ πνεύματος ἀντεβιωνιτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς παραδόσεσι τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, (2,14), σημειώσας τὰς τερατουργίας τοῦ Σίμωνος Μάγου ἐν Ῥώμῃ, προσέθηκεν ὅτι ὁ Πέτρος μετέβη ἐπὶ Κλαυδίου εἰς Ῥώμην πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Σίμωνος Μάγου, ὁ δὲ Ἱερώνυμος ἐπὶ τῆς πληροφορίας ταύτης στηριχθεὶς ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Πέτρος ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ἐπεσκόπευσεν ἐν Ῥώμῃ (De viris illustr. c. 1). Ἀνωτέρω ὅμως ἐδείξαμεν ὅτι ἀποκλείεται μετάβασις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ῥώμην ἐπὶ Κλαυδίου· εἴδομεν ἐπίσης ὅτι εὑρίσκετο ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν σύνοδον καὶ μετ' αὐτὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Εἶναι λοιπὸν πρόδηλον ὅτι αἱ πληροφορίαι τοῦ Εὐσεβίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου προῆλθον ἐκ τῶν ἀποκρύφων καὶ δὴ ἐκ τῶν «Πράξεων Πέτρου».

Ὡς βέβαιον δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀπελθὼν ἐξ Ἀντιοχείας, ὅπου μετέβη, ὡς εἴδομεν, μετὰ τὴν ἀποστολικὴν σύνοδον, ἀνέλαβε περιοδείας περιερχόμενος διαφόρους Ἐκκλησίας καὶ δὴ τὰς ἀποτελουμένας ἐκ τῶν ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ προσελθόντων. Κατὰ τὸ 55ον ἔτος, ὅτε ἔγραφε τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν ὁ ἀπόστολος Παῦλος (9, 5), διετέλει ἐν περιοδείᾳ ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἐν δὲ τῇ Α' Καθολικῇ ἐπιστολῇ τούτου ὁρίζονται καὶ οἱ τόποι οὓς περιώδευσε, διότι ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται «ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας». Τὴν ἐπιστολὴν δ' ἔγραψεν ὁ Πέτρος ἐκ Βαβυλῶνος, ὑφ' ἣν ἐνόει προφανῶς τὴν τῆς Αἰγύπτου Βαβυλῶνα. Ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὁ Πέτρος συμβολικῶς ὑπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἐνόει τὴν Ῥώμην, ἀποτελεῖ ἀληθὲς φαντασιοκόπημα. Ὁ Πέτρος δὲν εἶχε μεταβῆ εἰσέτι εἰς Ῥώμην καὶ δὲν εὑρίσκετο ἐκεῖ ὅτε κατὰ τὸ 58ον ἔτος ἔγραφεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν. Περὶ τὸ 60ὸν ἔτος ὁ Παῦλος ἤχθη ὑπόδικος εἰς Ῥώμην, ἀλλὰ καὶ τότε δὲν εὑρέθη ἐκεῖ ὁ Πέτρος. Ὡσαύτως δὲν εὑρέθη ἐκεῖ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ ἀποδίδει χαιρετισμὸν ἐκ μέρους τοῦ Μάρκου (4, 10, 11) ὁ Παῦλος, οὔτε κατὰ τὴν συγγραφὴν τῆς πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς (23, 24). ἡ δὲ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴ οὐδεμίαν ἐπιτρέπει ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι ὁ Παῦλος ἦτο μόνος ἐν Ῥώμῃ (2, 17. 1, 14). Ἐν τῇ Β' πρὸς Τιμόθεον ῥητῶς ἔγραφεν ὁ Παῦλος «πάντες με ἐγκατέλιπον, Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ». (4, 16). Ἑπομένως μέχρι τοῦ 64 ἔτους ὁ Πέτρος δὲν εἶχε μεταβῆ εἰς Ῥώμην, μόνος δὲ ὁ Παῦλος εἰργάζετο πρὸς ἵδρυσιν καὶ διοργάνωσιν τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας. Ὁ Ὠριγένης πρῶτος ἐσημείωσε τὴν παράδοσιν καθ' ἣν «Πέτρος ἐν Πόντῳ καὶ Γαλατίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ, Καππαδοκίᾳ καὶ Ἀσίᾳ κεκηρυχέναι τοῖς ἐν διασπορᾷ Ἰουδαίοις ἔοικεν, ὃς καὶ ἐπὶ τέλει ἐν Ῥώμῃ γενόμενος ἀνεσκολοπίσθη κατὰ κεφαλῆς, οὕτως αὐτὸς ἀξιώσας παθεῖν». Καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲ ἱστορικῶν ἐνδείξεων καταφαίνεται ὅτι μόνον ἐν τέλει τοῦ βίου αὐτοῦ ἠδύνατο ὁ Πέτρος νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ νὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ὁ διδάσκαλος τοῦ Ὠριγένους, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, προκειμένου λόγου περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίου, παρέσχε τὴν ἑξῆς πληροφορίαν, «τὸ δὲ κατὰ Μᾶρκον ταύτην ἔσχε τὴν οἰκονομίαν· τοῦ Πέτρου δημοσίᾳ ἐν Ῥώμῃ κηρύξαντος τὸν λόγον καὶ πνεύματι τὸ Εὐαγγέλιον ἐξειπόντος, τοὺς παρόντας πολλοὺς ὄντας παρακαλέσαι τὸν Μᾶρκον, ὡς ἂν ἀκολουθήσαντα αὐτῷ πόρρωθεν καὶ μεμνημένον τῶν λεχθέντων ἀναγράψαι τὰ εἰρημένα· ποιήσαντα δὲ τὸ Εὐαγγέλιον μεταδοῦναι τοῖς δεομένοις αὐτοῦ· ὅπερ ἐπιγνόντα τὸν Πέτρον προτρεπτικῶς μήτε κωλῦσαι μήτε προτρέψασθαι» (*Εὐσεβίου*, Ἐκκλησ. Ἱστορία 6.14). Τὸ σπουδαῖον σημεῖον ἐν τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ εἶναι ὅτι ὁ Μᾶρκος ὑπῆρξεν ἀκόλουθος καὶ συνοδὸς τοῦ Πέτρου, τὴν πληροφορίαν δὲ ταύτην παρέχει ὁ διδάσκαλος τῆς Κατηχητικῆς Σχολῆς Ἀλεξανδρείας, ἐν ᾗ ζωηρόταται πάντων διεσῴζοντο αἱ παραδόσεις περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ γενικῶς ἐν Αἰγύπτῳ. Εἶναι δὲ γνωστὸν ἐκ τῶν ἐξακριβωθεισῶν ἤδη εἰδήσεων τοῦ μαρτυρίου ἢ τῶν πράξεων τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ὅτι οὗτος ἐμαρτύρησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ 4 Ἀπριλίου τῷ καὶ ὅτι δύο ἔτη πρότερον ἀπομακρυνθεὶς εἰς Πεντάπολιν ἐστήριξε τὸν Χριστιανισμόν, ὃν πρῶτος καὶ ἐκεῖ εἶχε κηρύξει. Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον ὅτι ὁ Μᾶρκος ὑπῆρξε συνοδὸς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Πέτρου ἐν Αἰγύπτῳ. Διότι γράφων οὗτος τοῖς Χριστιανοῖς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, ἀποστέλλει χαιρετισμὸν ἐκ τῆς χριστιανικῆς παροικίας Βαβυλῶνος καὶ ἐκ τοῦ Μάρκου, «ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μᾶρκος ὁ υἱός μου» (Α' *Πετρ*. 5, 14). Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἶχεν ἀποστείλει ὁ Πέτρος διὰ τοῦ Σιλουανοῦ (Α' *Πετρ*. 5, 12), ὅστις ἐπὶ μακρὸν συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Α' Θεσσαλ. 1, 1. Β' Θεσσαλ. 1, 1. Β' Κορ. 1, 19), πιθανῶς δὲ ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 57 ἔτους, ὁπότε ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ ἐν Παλαιστίνῃ. Ἑπομένως περὶ τὸ 57 ἔτος εὑρίσκοντο ἐν Βαβυλῶνι ὁ Πέτρος, ὁ Μᾶρκος καὶ ὁ Σιλουανός.

Προφανῶς δὲν πρόκειται περὶ τῆς Βαβυλῶνος τῆς Μεσοποταμίας, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων ἦτο μεταβεβλημένη εἰς ἐρείπια. Ὁ Στράβων, ἀποθανὼν περὶ τὸ 24 μ. Χ., ἐχαρακτήριζεν αὐτὴν ὡς ἔρημον, ὡσαύτως Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος († 79 μ. Χ.) ἐν τῇ «Φυσικῇ Ἱστορίᾳ» αὐτοῦ ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ Βαβυλὼν εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἔρημον (in solitudinem redidit), μόνου διασῳζομένου τοῦ ναοῦ τοῦ Βήλου. Καὶ ὁ Παυσανίας, γράψας κατὰ τὰ ἔτη 143—180 τὴν «Περιήγησιν», ἐσημείωσεν ὅτι ἐκ τῆς κολοσσιαίας πόλεως τῆς Βαβυλῶνος ἔμειναν μόνον τὰ τείχη καὶ ὁ ναὸς τοῦ Βήλου. Βραδύτερον ὁ Λατῖνος πρεσβύτερος Ἱερώ-

Digitized by Google

νυμος ἔγραφεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῶν Πάρθων ἐθήρευον ἄγρια θηρία εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Βαβυλῶνος. Ἦτο λοιπὸν ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος ἡ Βαβυλὼν τῆς Μεσοποταμίας. Ἀντιθέτως ἡ Βαβυλὼν τῆς Αἰγύπτου κατῳκεῖτο καθ' ὃν χρόνον διεδίδετο ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, εἶχε δὲ συνδεθῆ πρὸς τὰς πρώτας χριστιανικὰς παραδόσεις, διότι, κατ' αὐτάς, ὁ μνήστωρ Ἰωσὴφ μετὰ τῆς Μαρίας καὶ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ καταφυγὼν εἰς Αἴγυπτον μετέβη εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἔκπαλαι ὑφίστατο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, ἔναντι τῶν πυραμίδων, πόλις, εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες ἔδωκαν τὸ ὄνομα Βαβυλών. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ὠχυρώθη ἡ πόλις, διότι ἐν αὐτῇ ἔμεινε μία τῶν τριῶν λεγεώνων τῆς Αἰγύπτου. Κατὰ τὸν Στράβωνα ἡ Βαβυλὼν τῆς Αἰγύπτου ἦτο «φρούριον ἐρυμνόν». Ἀπέβη δὲ λίαν γνωστὴ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἡ Βαβυλὼν αὕτη, ὡς ἕδρα ἐπισκόπου. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὁ Κῦρος Βαβυλῶνος ἐπίσκοπος συμμετέσχε τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου τοῦ 449, ἕτερος ἐπίσκοπος ἐγένετο γνωστὸς κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ὁ Ζώσιμος, πρῴην Σιναΐτης μοναχός. Σήμερον ἡ πόλις Βαβυλὼν τοποθετεῖται εἰς τὸ παλαιὸν Κάϊρον (Kasr-al-Samat). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲ καταφαίνεται ὅτι ἡ αἰγυπτιακὴ Βαβυλὼν λίαν ἐνωρὶς ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν. Πιθανῶς δέ, ὡς εἴπομεν, ὁ Πέτρος εὑρίσκετο ἐν αὐτῇ μετὰ τοῦ Σιλουανοῦ καὶ τοῦ Μάρκου περὶ τὸ 57 ἔτος.

Σημειωτέον ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἔγραφεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὰς ἐπιστολὰς πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ πρὸς Φιλιππησίους, ὁ Μᾶρκος εὑρίσκετο μετ' αὐτῶν (Κολοσ. 4, 10. Φιλιπ. 1, 23). Αἱ ἐπιστολαὶ δ' ἐκεῖναι ἐγράφησαν ἐκ Ρώμης κατὰ τὸ 62 ἔτος, ὅτε, ὡς εἴπομεν, ὡσαύτως δὲν εὑρίσκετο ἐν Ρώμῃ ὁ Πέτρος. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ μαρτυρίου τοῦ Μάρκου, οὗτος, κηρύξας κατ' ἀρχὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτῆς συνεπείᾳ ἐξεγέρσεως τοῦ ἐθνικοῦ ὄχλου. Τοῦτο δ' ἐγένετο περὶ τὸ 61 ἔτος. Μετέβη δὲ ὁ Μᾶρκος εἰς Πεντάπολιν, ἄγνωστον δὲ ἂν προὐχώρησε μέχρι τῆς Κυρήνης. Πιθανῶς μετέβη καὶ εἰς τὴν Κάτω Αἴγυπτον, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Πέτρος εὐαγγελιζόμενος. Εὐκολώτερον δὲ δύναται νὰ δεχθῇ τις ὅτι συνηντήθη μετ' αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου ἢ ἐν Βαβυλῶνι τῆς Μεσοποταμίας. Διὰ νὰ μεταβῇ ὁ Μᾶρκος ἐκ Πενταπόλεως εἰς τὴν Βαβυλῶνα τῆς Μεσοποταμίας, ἔπρεπε νὰ διαπλεύσῃ τὴν Μεσόγειον καθ' ἅπασαν τὴν ἀκτὴν τῆς Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης ἢ καὶ τῆς Συρίας καὶ ἔκ τινος πόλεως αὐτῆς νὰ μεταβῇ διὰ καραβανίου εἰς Βαβυλῶνα. Θὰ ἐχρειάζετο ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος τοὐλάχιστον μόνον διὰ τὴν μετάβασιν. Ἑπομένως καὶ ὁ λόγος οὗτος, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, περὶ ἐρημώσεως τῆς χαλδαϊκῆς Βαβυλῶνος, πείθει ὅτι ὁ Μᾶρκος συνηντήθη μετὰ τοῦ Πέτρου ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου καὶ εὑρίσκετο μετ' αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἔγραφεν ὁ Πέτρος τὴν Α' Καθολικὴν ἐπιστολήν. Ἀκριβῶς δὲ ὡς χρόνον τῆς συγγραφῆς δέχονται οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες τὸ 61 ἢ 62 ἔτος. Κατὰ τὸ 62 ἔτος ὁ Μᾶρκος εὑρίσκετο ἐν Ρώμῃ, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἐπανελθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ὁ δὲ Πέτρος διελθὼν τῆς Συρίας καὶ δὴ τῆς Ἀντιοχείας, ὁπόθεν, πιθανῶς, περὶ τὸ 64 ἔτος ἔγραψε τὴν Β' Καθολικὴν ἐπιστολήν, μετέβη εἰς Ρώμην.

Οἱ Λατῖνοι θεολόγοι, μὴ δεχόμενοι ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐκήρυξεν ἐν Αἰγύπτῳ, αὐθαιρέτως φαντάζονται, ὡς εἴπομεν, ὅτι ὑπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἐνόει ὁ Πέτρος συμβολικῶς τὴν Ρώμην. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη οὐδεμίαν ἀπολύτως βάσιν ἔχει, εἶναι δὲ γεγονὸς ἀναντίρρητον ὅτι πρὸ τοῦ 64 ἔτους δὲν εἶχε μεταβῆ εἰς Ρώμην ὁ Πέτρος, ὁ δὲ Μᾶρκος, ὅστις εὑρίσκετο μετ' αὐτοῦ, ὅτε ἔγραφε τὴν Α' Καθολικὴν ἐπιστολήν, ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τῇ 4 Ἀπριλίου τοῦ 63 ἔτους. Λέγουσιν ὅτι δὲν διεσώθη μνημεῖόν τι τοῦ κηρύγματος τοῦ Πέτρου ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλ' ὡσαύτως μνημεῖα τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ δὲν διεσώθησαν ἐν Πόντῳ, οὔτε ἐν Γαλατίᾳ, ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Βιθυνίᾳ, ὅπου πράγματι ἐκήρυξεν. Ἐκ τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου (9, 5) εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ μετέβη ὁ Πέτρος, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἐν Κορίνθῳ ἐσώθη μαρτυρία. Ὁ Διονύσιος Κορίνθου κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, γράφων πρὸς τὸν σύγχρονον αὐτῷ ἐπίσκοπον Ρώμης Σωτῆρα (166—174), ἔλεγε πρὸς τοῖς ἄλλοις: «ταῦτα καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς τοσαύτης νουθεσίας τὴν ἀπὸ Πέτρου καὶ Παύλου φυτείαν γεννηθεῖσαν Ρωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνεκεράσατε. καὶ γὰρ ἄμφω καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν» (*Εὐσεβίου*, Ἐκκλησ. Ἱστορία, 2, 25). Λεπτομέρειαι περὶ τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν Κορίνθῳ δὲν εἶναι γνωσταί. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀνέγραψε διαίρεσίν τινα τῶν Χριστιανῶν τῆς Κορίνθου, ὧν τινες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κηφᾶ (Α'. Κορ. 1, 12), ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἂν ἡ διαίρεσις προὐκλήθη ἐκ προσωπικῆς παρουσίας τοῦ Πέτρου.

Οἱ Λατῖνοι θεολόγοι, ἵνα στηρίξωσι τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῶν, καθ' ὃν ὑπὸ τὴν Βαβυλῶνα τῆς Α' Καθολικῆς ἐπιστολῆς ὑπονοεῖται συμβολικῶς ἡ Ρώμη, προσάγουσι χωρία τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου, ἐν οἷς γίνεται μνεία τῆς Βαβυλῶνος «ἔπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἢ ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη... ἔπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμονίων καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου...» (Ἀποκαλ. 14, 8. 18, 2 ἑξ.). Ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι συνέβη τὸ λεγόμενον ἐν τῇ Ἀποκαλύψει περὶ τῆς «πόλεως τῶν ἐθνῶν» Βαβυλῶνος ὅτι ἐκ σεισμοῦ διεσπάσθη εἰς τρία μέρη (Ἀποκαλ. 16, 18. 19). Ἄπορον δὲ ἀληθῶς πῶς οἱ Λατῖνοι θεολόγοι δέχονται ὅτι οἱ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φρικτοὶ χαρακτηρισμοὶ τῆς Βαβυλῶνος ἀναφέρονται εἰς τὴν Ρώμην. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἡ Καθολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου δὲν εἶναι ἀποκαλυπτικὸν βιβλίον καὶ οὐδεμία ἀνάγκη ὑπῆρχεν ὅπως ὁ γράψας αὐτὴν μεταβάλῃ τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα πόλεώς τινος. Ἐὰν τοιοῦτόν τι διὰ τὴν Βαβυλῶνα ἔπραττε, διατὶ ἀφῆκεν ἄλλα γεωγραφικὰ ὀνόματα, χωρὶς νὰ κρύψῃ αὐτὰ ὑπὸ ψευδώνυμα, Πόντος Γαλάτεια, Καππαδοκία, Ἀσία, Βιθυνία, καὶ διατὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος φανερῶς μετεχειρίσθη ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ τὸ ὄνομα τῆς Ρώμης;

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω φυσικώτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ Βαβυλὼν τῆς Α' Καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἶναι ἡ Βαβυλὼν τῆς Αἰγύπτου, οὐχὶ δὲ ἡ ἔρημος Βαβυλὼν τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἥκιστα ἡ Ρώμη. Διότι εἰς τὴν Ρώμην ἀναμφιβόλως μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος μετὰ τὴν συγγραφὴν ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν καὶ πάντως μετὰ τὸ 64 ἔτος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εὗρεν ἔτι ἐν τοῖς ζῶσι τὸν ἀπόστολον Παῦλον καὶ συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ, ὑπέστη δὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἢ μετ' αὐτοῦ ἢ καὶ μόνος, ἀνασκολοπισθείς, τῷ 67 ἔτει μᾶλλον, ὡς κρατεῖ σήμερον γνώμη. Διοτι οἱ ἀπόστολοι ἐμαρτύρησαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Νέρωνος ἐκ Ρώμης (πρβλ. *Κλήμεντος Ρώμης* Πρὸς Κορινθίους Α' κεφ. 5), εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Νέρων ἀπεμακρύνθη εἰς τὴν Ἀχαΐαν τῷ 67, ἐπανακάμψας εἰς Ρώμην ἐν ἀρχῇ τοῦ 68. Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον ὁ Σενέκας ἐφονεύθη ἐν Ρώμῃ δύο ἔτη πρὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν ἀποστόλων (De viris ill. c. 12), εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Σενέκας ἀπέθανε τῷ 65 ἔτει. Κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ἱερώνυμον οἱ ἀπόστολοι ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸ 14ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος, τοῦτο δὲ τὸ ἔτος εἶναι τὸ 67, ἐὰν ἀριθμηθῶσι τὰ ἔτη τῆς βασιλείας του ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 54. Ἐν Ρώμῃ ἐδεικνύοντο οἱ τάφοι ἀμφοτέρων τῶν ἀποστόλων.

Οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης παραγκωνίσαντες τὸν κυρίως ἱδρυτὴν καὶ πρῶτον διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης ἀπόστολον Παῦλον, ᾠκειώθησαν μόνον τὸν ἀπόστολον Πέτρον, ἰσχυρισθέντες ὅτι οὗτος ἤσκησε πρωτεῖα ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἐκληρονόμησαν παρ' αὐτοῦ τοιοῦτο πρωτεῖον καὶ ἐπὶ πλέον τὸ ἀλάθητον ὡς διάδοχοι αὐτοῦ. Τοιοῦτοι ἀβάσιμοι καὶ ἀσύστατοι ἰσχυρισμοὶ προὐκάλεσαν, δυστυχῶς, τὸ ἀξιοθρήνητον σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν.

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΑΓΙΟΙ, ΟΣΙΟΙ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

— **Πέτρος, ἅγιος**. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς μὲν ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἐκτὸς τῶν ἐν ἰδίοις ἄρθροις ἀναγραφομένων, φέρονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ οἱ ἑξῆς:

—1) Ὁ ἐν Ἀγρέᾳ *ὅσιος*, ἄγνωστον πότε ζήσας, ἑορταζόμενος δὲ τὴν 13ην Σεπτεμβρίου.

—2) Ὁ *Συρακόσιος*, ὅστις μετὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντωνίου αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀπήχθη εἰς Ἀφρικὴν καὶ ἐκεῖ ὑπέστησαν καὶ οἱ τρεῖς μαρτυρικὸν θάνατον περὶ τὸ 867 (ἑορτ. 23 Σεπτεμβρίου).

-3) Ὁ ἐκ Γαλατίας *κόμις*, ὅστις ὢν μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤκμασεν ἐπὶ Θεοφίλου (829—842).

—4) Ὁ *ἀσκητής*, ὁ καὶ *Ἀψέλαμος* (14 Ὀκτωβρίου).

—5) Ὁ μετὰ *Παύλου*, *Ἀνδρέου* καὶ *Στεφάνου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας, ἴσως δ' εἶναι ὁ μετὰ Στεφάνου ὁμολογητοῦ τοῦ νέου ὑπὲρ τῶν εἰκόνων τῷ 767 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον (22 Ὀκτωβρίου).

—6) Ὁ *ἡσυχαστής*, ὅστις, ἐκ Πόντου καταγόμενος, περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' πιθανῶς αἰῶνος μετέβη εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἔζησεν ἔν τινι κελλίῳ μέχρι τοῦ 99 ἔτους (25 Νοεμβρίου).

—7) Ὁ μετὰ *Γοργονίου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας (28 Δεκεμβρίου).

—8) Ὁ *νεομάρτυς*, ἐκ Τριπόλεως μὲν τῆς Πελοποννήσου καταγόμενος, ἐν Ὀδεμισίῳ δὲ τῆς Μ. Ἀσίας τῷ 1774 μαρτυρήσας (1 Ἰανουαρίου).

—9) Ὁ *σημειοφόρος*, ἴσως ὁ τοῦ Ἄργους ἐπίσκοπος (3 Ἰανουαρίου).

—10) Ὁ *Ἀβεσαλαμίτης*, ὁ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 4 ἀσκητὴς (12 Ἰανουαρίου).

—11) Πατρίκιος καὶ διοικητὴς Ἀφρικῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις διανείμας τὸν πλοῦτόν του εἰς πτωχοὺς ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέθανεν ἐνταῦθα (20 Ἰανουαρίου).

—12) Ἐπίσκοπος, ὅστις ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Μουρτάγωνος (819—829) ὑπέστη μετὰ 376 ἄλλων μαρτυρικὸν θάνατον (22 Ἰανουαρίου).

—13) Ὁ *δεσμοφύλαξ*, ὅστις τῷ 295 ἐν Φοινίκῃ τὸν μάρτυρα Ἀνανίαν δέσμιον ἐν φυλακῇ βασανιζόμενον φυλάττων καὶ ὑπ' αὐτοῦ μετὰ ἑπτὰ στρατιωτῶν κατηχηθεὶς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (26 Ἰανουαρίου).

—14) Ὁ *Αἰγύπτιος ἀναχωρητής*, ὅστις «εἰς βαθὺ γῆρας ἐλθὼν ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται» (27 Ἰανουαρίου).

—15) Ὁ ἐν Μονοβάτοις ἀγωνιζόμενος (7 Φεβρουαρίου).

—16) Ὁ *Δαμασκηνὸς* (9 Φεβρουαρίου).

Ἐν δὲ τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς.

—17) Ὁ ἐν Σόλοις τῆς Κύπρου κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ζήσας ἐπίσκοπος, ὅστις κατὰ παράδοσιν ἀβησσυνιακὴν ἐβάπτισε τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον (2 Ἰανουαρίου).

—18) Ὁ ἐκ Παλαιστίνης, ὅστις τῷ 311 ὑπέστη ἐν Αὐλῶνι τῆς Σαμαρείας σταυρικὸν θάνατον (3 Ἰανουαρίου).

—19) Ὁ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος σταλεὶς ἱεραπόστολος εἰς Ἀγγλίαν (6 Ἰανουαρίου).

— 20) Ὁ ἐκ Βενετίας Βενεδικτῖνος μοναχός, ἀποθανὼν περὶ τὸ 997 (10 Ἰανουαρίου).

— 21) Ὁ μετὰ *Σεβήρου* καὶ *Λευκίου* ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 309 μαρτυρήσας (11 Ἰανουαρίου).

— 22) Ὁ de Castelnau, ληγᾶτος τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' (1198—1216), δολοφονηθεὶς τῷ 1208 (15 Ἰανουαρίου).

— 23) Ὁ ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Ἀσσίζης πεμφθεὶς ἱεραπόστολος εἰς Μαρόκκον καὶ μαρτυρήσας ἐκεῖ τῷ 1220 (16 Ἰανουαρίου).

—24) Δομινικανὸς μοναχὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, δολοφονηθεὶς ὑπὸ αἱρετικῶν (2 Φεβρουαρίου).

—25) Ὁ ἐξ Ἱσπανίας, ἄγνωστον πότε ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν καὶ ζήσας ὡς ἀναχωρητὴς παρὰ τὸ Véroli (11 Μαρτίου).

—26) Ὁ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Διοκλητιανοῦ θαλαμηπόλος τῷ 303 ἐν Νικομηδείᾳ μαρτυρήσας (12 Μαρτίου).

— 27) Ὁ μετ' Ἀφροδισίου (ἢ Εὐφρασίου) ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἐπὶ τῶν ἀρειανῶν Βανδάλων βασιλέων μαρτυρήσας (14 Μαρτίου).

—28) Φραγκισκανὸς μοναχὸς τῷ 1304 ἀποθανὼν (14 Μαρτίου).

—29) Ὁ ἐκ Σιέννης τῆς Ἰταλίας μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Frères Mineurs καὶ τῷ 1289 ἀποθανὼν (16 Μαρτίου).

—30) Ὁ μετὰ *Μαρκιανοῦ, Θέκλης, Κασσιανοῦ* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας (26 Μαρτίου).

—31) Ὁ διάκονος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐκκλησίας μεθ' Ἑρμογένους ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας (17 Ἀπριλίου).

—32) *Πέτρος* Armengol ὁ ἐκ Tarragone τῆς Ἱσπανίας ὡς ἱεραπόστολος σταλεὶς εἰς Ἀλγέριον καὶ πολλοὺς Χριστιανοὺς αἰχμαλώτους ἐξαγοράσας, ἀποθανὼν δ' ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 1304 (27 Ἀπριλίου).

—33) *Πέτρος* Chanel, γεννηθεὶς ἐν Belley τῆς Γαλλίας τῷ 1803. Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Frères Maristes ἐστάλη ὡς ἱεραπόστολος εἰς τὴν δυτικὴν Αὐστραλίαν τῷ 1837, ὅπου καὶ ἐδολοφονήθη τῷ 1841 (28 Ἀπριλίου).

—34) Ὁ μετ' *Ἀγαπητοῦ* καὶ *Λουδοβίκου* ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 855 μαρτυρήσας (30 Ἀπριλίου).

—35) *Πέτρος* Regalati ἐν Βαλλαδολίδῳ τῆς Ἱσπανίας τῷ 1391 γεννηθείς, γενόμενος δὲ φραγκισκανὸς μοναχὸς καὶ ἀποθανὼν τῷ 1450 (13 Μαΐου).

—36) Ὁ μετὰ *Παύλου*, *Ἀνδρέου* καὶ *Διονυσίου* ἐν Λαμψάκῳ ἐπὶ Δεκίου τῷ 250 μαρτυρήσας (15 Μαΐου).

—37) *Πέτρος* Parenti Ρωμαῖος, διοικητὴς τοῦ Orvieto κατὰ τὸ 1199, σφοδρὸς διώκτης τῶν αἱρετικῶν Μανιχαίων, ὑφ' ὧν καὶ ἐδολοφονήθη (21 Μαΐου).

—38) Πέτρος Sanz, ὁ σταλεὶς ἱεραπόστολος εἰς Κίναν μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Serrano, Ἰωακεὶμ Rogo, Ἰωάννου Alcober καὶ Φραγκίσκου Diaz, καὶ αὐτὸς μὲν ἀποκεφαλισθεὶς τῷ 1747, οἱ δ' ἄλλοι τῷ 1748 (26 Μαΐου καὶ 28 Ὀκτωβρίου).

Digitized by Google

—39) Ὁ ἐπικαλούμενος Patroni, ἐκ Σιέννης, διάσημος ἱεροκήρυξ, ἀποθανὼν τῷ 1361 (29 Μαΐου).

—40) Ὁ μετὰ *Ἱερεμίου, Σαβινιανοῦ, Οὐϊστρεμούνδου, Οὐαλλαβόνσου* καὶ *Ἀβένσου* ἐν Κορδούῃ τῷ 851 μαρτυρήσας (7 Ἰουνίου).

—41) Ἐκ τῶν 29 καθολικῶν μαρτύρων, οἵτινες τῷ 1572 ἐν Gorcum, παρὰ τὸ Dordrecht τῆς Ὁλλανδίας, ὑπὸ διαμαρτυρομένων ἀπεκεφαλίσθησαν (9 Ἰουλίου).

—42) *Πέτρος* Bernus, ὅστις μετὰ τοῦ Ροδόλφου Acquaviva, Ἀλφόνσου Pacheco, Ἀντωνίου Francisci καὶ Φραγκίσκου Aranha ἐν Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις τῷ 1583 ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (17 Ἰουλίου).

—43) *Πέτρος* de Moliano, φραγκισκανὸς μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1490 (25 Ἰουλίου).

—44) Ὁ μετὰ *Κυρίλλου, Ἀκύλα, Δομιτιανοῦ, Ρούφου* καὶ *Μενάνδρου* ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Ἀραβίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας (1 Αὐγούστου).

—45) Ὁ μετὰ *Ἰουλιανοῦ* καὶ 18 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλλιηνοῦ περὶ τὸ 260 μαρτυρήσας (7 Αὐγούστου).

—46) *Πέτρος* Lefèvre, ἐκ τῶν πρώτων ὀπαδῶν τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν ἰησουϊτῶν Ἰγνατίου Λοϋόλα, ἐκ Σαβοΐας καταγόμενος, ἐν Ρώμῃ δὲ τῷ 1546 ἀποθανὼν (8 Αὐγούστου).

—47) Ὁ μετὰ *Μαρκελλίνου, Μαννέα, Ἰωάννου* καὶ *Σεραπίωνος* τῷ 304, κατά τινας μὲν ἐν Ὀξυρύγχῳ τῆς Αἰγύπτου, κατ' ἄλλους δ' ἐν Τόμει μαρτυρήσας (27 Αὐγούστου).

—48) Ἱερεὺς καὶ ἱεροκήρυξ διάσημος ἐν Tivoli, Anagni καὶ Sabiaco τῆς Ἰταλίας τῷ 1060 ἀποθανὼν (30 Αὐγούστου).

—49) *Πέτρο* de Sassoferrato, τοῦ τάγματος τῶν φραγκισκανῶν, ὅστις σταλεὶς μετὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Περουζίας εἰς Ἱσπανίαν πρὸς κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τοὺς Μαύρους καὶ ἱδρύσας μοναστήριον ἐν Terruel τῆς Ἀραγονίας, εὗρε μετὰ τοῦ Ἰωάννου μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1230 (3 Σεπτεμβρίου).

—50) *Πέτρος* Acotanto, ὁ ἐκ Βενετίας καταγόμενος, ζήσας κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα (6 Σεπτεμβρίου).

—51) *Πέτρος* Sampo καὶ *Πέτρος* d'Avila, ἐν Ἰαπωνίᾳ μαρτυρήσαντες (10 Σεπτεμβρίου), ἕτερος *Πέτρος* ὡσαύτως ἐν Ἰαπωνίᾳ τῷ 1620 μαρτυρήσας (11 Σεπτεμβρίου) καὶ ἄλλος φραγκισκανὸς (12 Σεπτεμβρίου) καὶ ἄλλος Πέτρος Cufiosé αὐτόθι τῷ 1630 μαρτυρήσας (28 Σεπτεμβρίου).

—52) *Πέτρος* d'Arbuez, ὁ ἐν Σαραγόσσῃ τῆς Ἱσπανίας γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας καὶ ἐγένετο μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου. Ἐδολοφονήθη ἐν Ἀραγονίᾳ τῷ 1485 (17 Σεπτεμβρίου).

—53) Ὁ μετὰ *Διονυσίου, Φαύστου, Γαΐου* καὶ *Παύλου* τῷ 257 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μαρτυρήσας (3 Ὀκτωβρίου).

—54) *Πέτρος* d'Imola, τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1320 (5 Ὀκτωβρίου).

—55) *Πέτρος τοῦ Ἀλκάνταρα*, φραγκισκανὸς σοφὸς μοναχός, βοηθὸς τῆς ἁγίας Θηρεσίας (βλ. κατ.).

—56) *Πέτρος* Onizuki, ἰησουΐτης μοναχός, ὅστις μετὰ τοῦ Πέτρου Navarro, Διονυσίου Fugicima καὶ Κλήμεντος ὑπέστη ἐν Ἰαπωνίᾳ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1622 (1 Νοεμβρίου).

—57) *Πέτρος* Almato, ἥτις μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Kangh, Ἱερωνύμου Hermosilla καὶ Βαλεντίνου Benio Ochoa ὑπέστη ἐν Τογκίνῳ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1861 (1 Νοεμβρίου). Ε. Γ. Π.

—**Πέτρος τοῦ *Ἀλκάνταρα*.** Ἀσκητὴς λόγιος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ ταύτης ἅγιος καὶ ἑορταζόμενος τὴν 19 Ὀκτωβρίου. Ἔζησε κατὰ τὸν ΙΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα (1499—1562) καὶ κατήγετο ἐξ Ἀλκάνταρα τῆς Ἱσπανίας. Ἐγένετο δ' ἐνωρὶς μοναχός, καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν· ἀλλὰ πλήρης πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως, φύσει δὲ δραστήριος καὶ ὀργανωτικός, ἐσχημάτισε περὶ ἑαυτὸν κύκλον μαθητῶν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη ὁ ἱδρυτὴς καὶ ἀρχηγέτης ἰδίου μοναχικοῦ τάγματος, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Τάγμα τῶν Ἀλκανταρίνων». Τὸ τάγμα τοῦτο τάχιστα ἐξηπλώθη ἀνὰ τὰς καθολικὰς χώρας καὶ διατηρεῖ οὐκ ὀλίγα μοναστήρια, οὐ μόνον εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην. Οἱ δ' Ἀλκανταρῖνοι μοναχοί, ἐκτὸς τῆς κοινωνικῆς των δράσεως, φιλοτιμοῦνται νὰ βαίνωσιν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ὅστις ἔζησε βίον ἀσκητικώτατον. Τῆς δ' ἀρετῆς καὶ τῆς ἄλλης πνευματικῆς τοῦ Πέτρου τούτου ἐπιδόσεως δείγματα εἶναι καὶ τὰ δύο αὐτοῦ συγγράμματα: «De animae pace» καὶ «De oratione et meditatione». Δ. Ι. Κ.

— **Πέτρος *ὁ ἐκ Βερώνης*.** Ἔζησε κατὰ τὸν ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνα (1206—1252). Καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν μοναχῶν, διεκρίθη ἐνωρὶς διὰ τὸν ὑπέρμετρον ζῆλόν του ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ καὶ ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς ἱεροκήρυξ, διὸ καὶ προσελήφθη βραδύτερον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἔνθα ὁ ἀλόγιστος ζῆλός του εὗρε πρόχειρα τὰ μέσα τῆς ἱκανοποιήσεώς του. Ἡ δρᾶσίς του ὡς ἱεροεξεταστοῦ ἀφῆκεν ἐποχὴν διὰ τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν δραστηριότητα, μεθ' ὧν διεξήγετο· ὅθεν καὶ ἐγένετο ὁ Πέτρος σφόδρα μισητὸς εἰς τὸν λαόν, ὅστις, παρ' ὅλην τὴν τυραννίαν τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως, ἐξηγέρθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἔν τινι ὀχλαγωγίᾳ τὸν ἐφόνευσε τὴν 6 Ἀπριλίου 1252. Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἐθεώρησε τὸν φόνον τοῦτον τοῦ Πέτρου ὡς μαρτύριον ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ κατέταξεν αὐτὸν εἰς τοὺς μάρτυράς της, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὁ Μάρτυς Πέτρος, ἢ Πέτρος ὁ ἐκ Βερώνης». Ἄγει δὲ τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 29 Ἀπριλίου. Δ. Ι. Κ.

—**Πέτρος *ὁ Γκονθάλεθ*** (Gonzalez). Ἅγιος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, καταγόμενος ἐξ Ἱσπανίας (1190—1246). Κατετάχθη εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν αὐστηρότητα τοῦ βίου καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν του. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 14ην Ἀπριλίου καὶ θεωρεῖται παρὰ τοῖς καθολικοῖς λαοῖς ὡς προστάτης τῶν πλοίων καὶ τῶν ναυτιλλομένων ἐν γένει. Δ. Ι. Κ.

—**Πέτρος *Κλάβερ*** (Claver). Μοναχὸς Ἱσπανὸς (1581—1654). Ἀφωσιώθη εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν καὶ εἰργάσθη μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν Μαύρων καὶ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς παρ' αὐτοῖς δουλείας. Διὰ τοῦτο καὶ σφόδρα ἐτιμήθη ὁ ἰησουΐτης οὗτος κληρικὸς ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις κατὰ τὸ 1888 ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἅγιον καὶ ἄγει τὴν μνήμην του τὴν 9 Σεπτεμβρίου. Δ. Ι. Κ.

—**Πέτρος *Νολάσκος*** (Nolascus). Μοναχὸς ἐκ Γαλλίας (1179—1256). Ἵδρυσεν ἴδιον μοναχικὸν τάγμα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Τάγμα τῆς Παναγίας τῆς Χάριτος» καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Παρθένου (1223 μ. Χ.). Σκοπὸς τοῦ τάγματος τούτου ἦτο ἡ καθ' οἱονδήποτε θεμιτὸν τρόπον ἀπελευθέρωσις τῶν αἰχμαλώτων ἢ ἡ βελτίωσις τουλάχιστον τῶν ὅρων τῆς ζωῆς των. Αἱ δ' ἐνέργειαι αὐτοῦ ἐστράφησαν ἰδίως εἰς τοὺς ἐγγύτερον αὐτοῦ εὑρισκομένους αἰχμαλώτους τῶν Ἀράβων τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Εὑρισκόμενος δὲ ἐν Ἀλγερίῳ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἐκρατήθη παρ' αὐτῶν αἰχμάλωτος μέχρι τοῦ 1249, ὅτε ἠλευθερώθη καὶ ἐσυνέχισε τὸ φιλάνθρωπον ἔργον του. Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία διὰ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Η' ἀνεκήρυξε τοῦτον ἅγιον καὶ ἑορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 31 Ἰανουαρίου. Δ. Ι. Κ.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΗΓΕΜΟΝΕΣ, ΠΡΙΓΚΙΠΕΣ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

—**Πέτρος Α'.** Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Συμεῶνος (βλ. λ. *Βουλγαρία*, τόμ. Ζ' σ. 637 γ').

—**Πέτρος Β'**, ὁ ***Ἀσανίδης***. Ἱδρυτὴς τοῦ δευτέρου Βουλγαρικοῦ κράτους μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀσὰν (1186), ἀποθανὼν τῷ 1196 καὶ καταλιπὼν διάδοχον τὸν Καλοϊωάννην (βλ. λ. *Ἀσάν*, τόμ. Ε', σ. 783 γ' καὶ *Βουλγαρία*, τόμ. Ζ', σ. 641 γ').

ΒΡΑΖΙΛΙΑΣ

—**Πέτρος Α'** (*Ντὸν Πέντρο Α' ντ' Ἀλκάνταρα, δοὺξ τῆς Μπραγκάντσας*). Πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς Βραζιλίας (1822—1831), υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ ΣΤ' τῆς Πορτογαλίας, γεννηθεὶς ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1798 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1834. Ὅτε ὁ πατήρ του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν, τῷ 1821, ὁ Πέτρος παρέμεινεν ἐν Βραζιλίᾳ ὡς πρίγκιψ ἀντιβασιλεὺς καὶ ἔδωσεν εἰς τὴν χώραν ἐν ὀνόματι τοῦ πατρός του φιλελεύθερον συνταγματικὸν πολίτευμα. Ὅτε ὅμως μετ' ὀλίγον συνεκάλεσε τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, ὅπως ἐκλέξωσι τοὺς βουλευτάς, ἐπεκράτησε τοιοῦτος ἐρεθισμὸς καὶ θόρυβος ἐν τῇ συνελεύσει, ὥστε ὁ ἀντιβασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ τὴν διαλύσῃ διὰ τῶν ὅπλων. Αἱ πρῶται πράξεις του ὡς κυβερνήτου τῆς χώρας εὗρον εὐνοϊκὴν ὑποδοχὴν παρὰ τῷ λαῷ, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς Βραζιλιανοὺς πρὸς τοὺς Πορτογάλους· ὅτε δὲ ἡ κίνησις, δι' ἧς ἐπεσκοπεῖτο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Βραζιλίας, κατέληξεν εἰς ἐπανειλημμένας ταραχάς, ὁ Πέτρος Α' ἐκήρυξεν ἑαυτὸν προστάτην τῆς Βραζιλίας καὶ ὑπερασπιστὴν τῆς ἀνεξαρτησίας της, μετ' ὀλίγον δέ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1822, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα. Τῷ 1825 ἡ Πορτογαλία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς παλαιᾶς της ἀποικίας· ὅτε δέ, τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ΣΤ', ὁ Πέτρος Α' ἀνεγνωρίσθη ὡς κληρονόμος τοῦ πορτογαλικοῦ θρόνου. Ὁ Πέτρος Α', ἅμα ὡς ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, παρεχώρησε Σύνταγμα εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ἦτο δὲ διατεθειμένος νὰ διατηρήσῃ ἀμφότερα τὰ στέμματα, ἀλλ' ὑπεχώρησεν εἰς τὰς προτροπὰς τῶν συμβούλων του καὶ παρῃτήθη τοῦ πορτογαλικοῦ θρόνου τῇ 2 Μαΐου 1826 ὑπὲρ τῆς ἑπταετοῦς θυγατρός του Μαρίας· διάδοχόν του δὲ διὰ τὸν θρόνον τῆς Βραζιλίας ἀνεκήρυξε τὸν υἱόν του Πέτρον. Ὡς ἐπίτροπον τῆς ἀνηλίκου αὐτοῦ θυγατρὸς ὁ Πέτρος Α' διώρισε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μιχαήλ, ὃν καὶ ἐμνήστευσε τῇ θυγατρί του (βλ. *Μαρια Β' ἢ ντὰ Γκλόρια*). Ἡ ἀπευχὴς ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας καὶ ἡ ἀνάμιξις τοῦ Πέτρου Α' εἰς τὰς περὶ τοῦ πορτογαλικοῦ θρόνου ἔριδας (1828), ἤγαγον εἰς ἔκρηξιν ἐπαναστάσεως τῇ 6ῃ Ἀπριλίου 1831, κατόπιν τῆς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη τὴν ἐπομένην νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Πέτρου τοῦ Β'. Ἐπανελθὼν εἰς Πορτογαλίαν ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ σφετεριστοῦ τοῦ θρόνου, ἀδελφοῦ του Μιχαήλ, καταλαβὼν τὴν νῆσον Τερσέϊραν (Ἀζόραι) καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Ὀπόρτου καὶ τῆς Λισσαβῶνος, εἰς ἣν εἰσῆλθε νικητὴς τῇ 28 Ἰουλίου 1833. Τότε ὁ Πέτρος Α' ἀποκατέστησε τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν θρόνον τῆς Πορτογαλίας, ἀναγκάσας τὸν ἀδελφόν του Μιχαὴλ νὰ παραιτηθῇ πάσης ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεως, καὶ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀντιβασιλέα καὶ ἐπίτροπον τῆς θυγατρός του. Ἀσθενήσας ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀντιβασιλείας ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ Πέτρος Α' ἐνυμφεύθη τῷ 1817 τὴν Λεοπολδίναν τὴν Αὐστριακήν, ταύτης δὲ θανούσης τῷ 1826 ἔλαβεν ὡς δευτέραν σύζυγον τὴν πριγκίπισσαν Ἀμαλίαν τοῦ Λοϋχτενμπεργκ. Κ. Β. Λ.

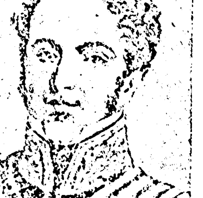

Πέτρος Α', αὐτοκράτωρ τῆς Βραζιλίας.

— **Πέτρος Β'** (*Ντὸν Πέντρο Β' ντ' Ἀλκάνταρα*). Αὐτοκράτωρ τῆς Βραζιλίας (1831—1889), υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ τῆς Λεοπολδίνης τῆς Αὐστριακῆς, γεννηθεὶς εἰς τὸ Ρίον Ἰανέϊρον τῷ 1825 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1891. Διεδέχθη ἐν ἡλικίᾳ ἐξ ἐτῶν τὸν πατέρα του, παραιτηθέντα τοῦ θρόνου, καὶ διετέλεσεν ὑπὸ ἐπιτροπείαν μέχρι τοῦ 1840, ὅτε ἐκηρύχθη ἐνήλικος. Τῇ 18ῃ Ἰουλίου 1841 ἐστέφθη ἐπισήμως αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πέτρος ὁ Β'*. Εἶχε δὲ νὰ παλαίσῃ εὐθὺς ἀμέσως ἐναντίον στασιαστικῶν κινημάτων, τὰ ὁποῖα, ἕνεκα τῆς διαλύσεως τῶν βουλῶν, ἐξερράγησαν εἰς διαφόρους ἐπαρχίας. Καὶ εἰς μὲν τὰς τότε ἐπαρχίας Σὰν Πάουλο καὶ Μίνας Ζεράες, ἡ τάξις ἐπεβλήθη ταχέως (1842), εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὅμως Ρίο Γκράντε ντοῦ Σοὺλ οἱ κατὰ τῶν στασιαστῶν ἀγῶνες διήρκεσαν ἐπὶ μακρόν. Ἀπὸ τοῦ 1844 ἡ κυβέρνησις εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν φιλελευθέρων μέχρι τοῦ 1848, ὅτε, ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν συντηρητικῶν, ἐξερράγη νέα στάσις εἰς τὸ Περναμποῦκο, ἥτις ὅμως κατεστάλη εὐκόλως. Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο (1840 — 1850) ὁ Πέτρος Β' ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ τῆς εὐημερίας τῆς χώρας του, διὰ δὲ τῆς τῷ 1850 ἐπιτευχθείσης καταργήσεως τοῦ ἐμπορίου τῶν Μαύρων ἐπανέφερε τὰς καλὰς σχέσεις μεταξὺ Βραζιλίας καὶ Ἀγγλίας. Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη ὁ Πέτρος Β' περιεπλάκη εἰς πολέμους ἐναντίον τοῦ δικτάτωρος τῆς Ἀργεντινῆς Ἰωάννου Μανουὲλ Ρόσας (1851), ἐναντίον τῆς Οὐρουγουάης (1854 — 1855 καὶ 1864 — 1865) καὶ ἐναντίον τοῦ Φραγκίσκου Λόπες τῆς Παραγουάης (1864—1870). Κατὰ τὰ ἔτη 1882—1889 ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1888 ἐπέτυχε τὴν λῆψιν αὐστηρῶν μέτρων, δι' ὧν κατηργεῖτο καθ' ὁλοκληρίαν ἡ δουλεία ἐν Βραζιλίᾳ. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως, καὶ παρὰ τὰς μεγάλας συμπαθείας, ἃς ἔχαιρεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Βραζιλίᾳ, ἡ ἄκρως φιλελευθέρα πολιτική του εἶχε βλάψει τὰ συμφέροντα ὡρισμένων κύκλων· οὗτοι δὲ κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσωσι παρὰ τῷ λαῷ διαίρεσιν, ἥτις ἐν τέλει ἔφερε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1889 ἐξερράγη ἐπανάστασις, ὑποστηριζομένη ὑπὸ στρατιωτικοῦ κόμματος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στρατηγὸν Φονσέκα, ἧς ἀποτέλεσμα ἦτο ν' ἀναχωρήσῃ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Εὐρώπην, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος. Τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη τῆς ζωῆς

Πέτρος Β' αὐτοκράτωρ τῆς Βραζιλίας.

Digitized by Google

του διῆλθεν ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Εἰς τὸν Πέτρον Β΄ ἡ Βραζιλία ὀφείλει, πλὴν τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν κλπ. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Βραζιλίας ἔστησεν εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Θηρεσίας-Χριστίνης-Μαρίας, θυγατρὸς Φραγκίσκου τοῦ Α΄, βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν, ἔσχε δύο υἱούς, θανόντας ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἰσαβέλλαν (1846), ἥτις ἔλαβε σύζυγον τὸν Λουδοβῖκον-Φίλιππον κόμιτα τοῦ Ἔ (Eu), καὶ τὴν Λεοπολδίναν (1847 — 1871), συζευχθεῖσαν τὸν πρίγκιπα Αὔγουστον τοῦ Σὰξ-Κοβούργου (πρβλ. *Mossé*, «Dom Pedro II, empéreur du Brézil», Παρίσιοι 1889). Κ. Β. Λ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

— **Πέτρος *Κουρτεναί*.** Λατῖνος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1216—1217). Ἦτο υἱὸς τοῦ Πέτρου Α΄ κόμιτος τοῦ Κουρτεναί, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΣΤ΄ τοῦ Παχέος. Διεδέχθη ἐν τῇ κομιτείᾳ τὸν πατέρα του, ἀποθανόντα τῷ 1183. Τῷ 1189 συμμετέσχε τῆς Γ΄ σταυροφορίας ὑπὸ τὸν ἐξάδελφόν του βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον-Αὔγουστον (1180—1223), μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν δ' ἐπάνοδόν του ἐνυμφεύθη (τῷ 1194) τὴν Ὑολάνδαν τὴν Ἀννωνικὴν (Yolande de Hainaut), ἀδελφὴν τοῦ Βαλδουΐνου τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ Ἐρρίκου, βασιλευσάντων κατόπιν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὸν γάμον του συμμετέσχε τῷ 1208 εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ αἱρετικῶν Ἀλβιανῶν (Albigeois) καὶ εἶτα εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἄγγλων, διακριθεὶς ἰδίως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ βασιλέως Φιλίππου-Αὐγούστου εἰς τὴν νικηφόρον παρὰ τὴν Bouvines τῆς Βορείου Γαλλίας μάχην (27 Ἰουλίου 1214). Τὸν Ἰούνιον 1216, ἀποθανόντος ἀτέκνου ἐν Θεσσαλονίκῃ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐρρίκου, ἐκλήθη νὰ καταλάβῃ τὸν χηρεύσαντα θρόνον ὁ Πέτρος Κουρτεναί, γαμβρὸς τοῦ Ἐρρίκου. Ἐξοικονομήσας τάχιστα χρηματικόν τι ποσόν, συνεκρότησε στράτευμα ἐξ 160 ἱπποτῶν καὶ 5.500 πεζῶν καὶ ἔσπευσε πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου. Διασχίσας διὰ ξηρᾶς τὴν Ἰταλίαν μετέβη εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ὀνωρίου Γ΄ αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τὴν 9 Ἀπριλίου 1217, μεθ' ὃ ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἐνετῶν νὰ τῷ παράσχωσι τὰ μέσα τῆς διὰ θαλάσσης μεταφορᾶς αὐτοῦ καὶ τῶν στρατευμάτων του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μὴ διαθέτων χρήματα ὅπως καλύψῃ τὰς δαπάνας τῆς μεταφορᾶς, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν Ἐνετῶν· πρὸς τοῦτο ἐπεκύρωσε τὰς ὑφισταμένας μετὰ τῆς Ἐνετίας συμβάσεις καὶ συνάμα ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἐνετοὺς τὸ Δυρράχιον τῆς Ἀλβανίας, τὸ ὁποῖον πρό τινος εἶχεν ἁρπάσει ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος Ἄγγελος Κομνηνός. Ἀποβιβασθεὶς ὁ Πέτρος πρὸ τοῦ Δυρραχίου ἐπολιόρκησεν αὐτό, μὴ διαθέτων ὅμως πολιορκητικὰς μηχανὰς ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτὸ Θεοδώρου, καὶ τέλος παρῃτήθη τοῦ δυσχεροῦς ἐγχειρήματος. Οἱ Ἐνετοί, δυσαρεστηθέντες ἐκ τούτου, ἀπῆλθον μετὰ τῶν πλοίων των, ὁ δὲ Πέτρος, ἀναγκασθεὶς νὰ κατευθυνθῇ διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσεβλήθη καθ' ὁδὸν εἰς τὰς δυσχωρείας τοῦ Ἀλβάνου ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, καὶ αὐτὸς μὲν ἐφονεύθη, ὁ δὲ στρατός του διεσκορπίσθη.

Ὁ Πέτρος ἐκ τῆς Ὑολάνδας ἔσχε δύο υἱούς, τὸν *Ροβέρτον*, ὅστις διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, καὶ τὸν *Βαλδουῖνον*, βασιλεύσαντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του (1228—1261), ὅτε ἀνακατελήφθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἔσχεν ὡσαύτως μίαν θυγατέρα, τὴν *Μαρίαν*, ἣν ἔλαβεν εἰς τρίτον γάμον ὁ βασιλεὺς τῆς Νικαίας Θεόδωρος Α΄ Λάσκαρις. Ν. ΚΛΣ

ΓΑΛΛΙΑΣ *[Βουρβώνων]*

— **Πέτρος Α΄.** Δεύτερος δοὺξ τῶν Βουρβώνων. Γάλλος ἡγεμών, ἀνεψιὸς τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου (1310—1356). διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Κλερμὸν καὶ ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀρχιθαλαμηπόλου τοῦ βασιλέως (1346). Ἐπολέμησε γενναίως κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐν Βρετάνῃ καὶ ἐν Γουυένῃ. Συνῆψε τοσαῦτα χρέη, ὥστε ὁ πάπας ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀφορίσῃ, μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ τὰ πληρώσῃ, ἀλλ' ὁ Πέτρος οὐδένα ἐπλήρωσεν. Εἶχε νυμφευθῆ τὴν Ἰσαβέλλαν Βαλουά, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν, τὸν *Λουδοβῖκον Β΄* τῶν Βουρβώνων, καὶ ἑπτὰ θυγατέρας, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἐγένοντο βασίλισσαι, ἡ *Ἰωάννα*, νυμφευθεῖσα τὸν Κάρολον Ε΄ τῆς Γαλλίας, καὶ ἡ *Λευκή*, σύζυγος τοῦ Πέτρου Α΄ τῆς Καστίλλης. Μ. Δ. Β.

— **Πέτρος Β΄.** Ὄγδοος δοὺξ τῶν Βουρβώνων. Ἀντιβασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1439—1503). Ἦτο ἡγεμὼν τοῦ Μπωζέ, κόμις τοῦ Κλερμὸν καὶ κοντόσταβλος τῆς Γαλλίας, νυμφευθεὶς δὲ τὴν Ἄνναν τῆς Γαλλίας, θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ΄, ἐκυβέρνησεν ὁμοῦ μετ' αὐτῆς ὡς ἀντιβασιλεὺς τὴν Γαλλίαν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Καρόλου Η΄. Μ. Δ Β.

[Βρετάνης]

— **Πέτρος Α΄.** Δοὺξ τῆς Βρετάνης καὶ κόμις τοῦ Ντρέ, ὁ ἐπιλεγόμενος *Μωκλέρ*, ἀποθανὼν τῷ 1250. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ροβέρτου, κόμιτος τοῦ Ντρέ, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἀλίκην, θυγατέρα τοῦ Γκὶ ντὲ Τρουὰ καὶ διάδοχον τοῦ δουκάτου τῆς Βρετάνης, γενόμενος οὕτω τῷ 1213 δοὺξ τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ ἐπαναστατήσας πολλάκις μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου. Ἐξεγερθεὶς καὶ κατὰ τῆς Λευκῆς τῆς Καστίλλης καὶ ἡττηθεὶς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ δουκᾶτον τῆς Βρετάνης εἰς τὸν υἱόν του Ἰωάννην Α΄ (1237). Γενόμενος οὕτω ἁπλοῦς ἱππότης, ἔστρεψε κατὰ τῶν Σαρακηνῶν τὴν ἀνήσυχον καὶ πολεμοχαρῆ διάθεσίν του, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σταυροφορίαν τοῦ 1240, συνώδευσε τῷ 1247 τὸν ἅγιον Λουδοβῖκον εἰς τὴν νέαν του σταυροφορίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνελήφθη μετ' αὐτοῦ αἰχμάλωτος καὶ ἀπέθανε κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Γαλλίαν. Αἱ βιαιότητές του κατὰ τοῦ κλήρου καὶ ἰδίως αἱ καταδιώξεις κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Νάντης, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχεν ἀφορίσει καὶ χαρακτηρίσει ὡς «μάστιγα τῆς Ἐκκλησίας», προεκάλεσαν τὴν προσωνυμίαν τοῦ Μωκλὲρ (ἤτοι ἀγροῖκος, ἀμαθής), ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι γνωστός. Μ. Δ. Β.

— **Πέτρος Β΄.** Δοὺξ τῆς Βρετάνης, ἀποθανὼν τῷ 1457. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ε΄ καὶ τῆς Ἰωάννας τῆς Γαλλίας, διεδέχθη δὲ ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Βρετάνης τὸν ἀδελφόν του Φραγκῖσκον Α΄ (1450). Προσβληθεὶς ὑπὸ βαθείας μελαγχολίας, ἐγένετο μοναχὸς καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Εἶχε νυμφευθῆ τὴν Φραγκίσκην Ἀμπουάζ, μεθ' ἧς δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ἔσχεν ὅμως μίαν νόθον θυγατέρα Κατὰ τὸν θάνατόν του ὠνόμασεν ὡς διάδοχον τὸν Ἀρτὺς ντὲ Ρισμόν. Μ. Δ. Β.

[Σαβοΐας]

— **Πέτρος.** Κόμις τοῦ Ρομὸν καὶ κατόπιν τῆς Σαβοΐας, ὁ ἐπικαλούμενος *Μικρὸς Καρλομάγνος* (1203—1268). Ἦτο υἱὸς τοῦ Θωμᾶ Α΄ τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Μαργαρίτας ντὲ Φωσινύ. Προοριζόμενος κατ' ἀρχὰς διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, ἐγκατέλειψε ταχέως τὰς θεολογικὰς σπουδὰς καὶ ἐπέτυχε παρὰ τοῦ πατρός του τὴν παραχώρησιν μικροῦ διαμερίσματος ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς κομιτείας τοῦ Ρομόν, τὸν ὁποῖον βραδύτερον ηὔξησε διὰ τῆς κατακτήσεως νέων γειτονικῶν ἐδαφῶν, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς κομιτείας τῆς Γενεύης. Μετὰ τὸν γάμον τοῦ Ἐρρίκου Γ΄ τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Ἐλεονώρας τῆς Προβηγκίας, ὁ Πέτρος τῆς Σαβοΐας προσελήφθη εἰς τὴν ἀγγλικὴν αὐλήν, ὅπου ἐγένετο ταχέως ὁ εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως, ὅστις τοῦ ἐπεδαψίλευσε πολλὰς καὶ μεγίστας τιμὰς καὶ τὸν ὠνόμασε πρωθυπουργόν. Λόγῳ ὅμως δυσαρεσκειῶν καὶ τοῦ φθόνου τῶν Ἄγγλων εὐγενῶν, οἵτινες παρενέβαλλον εἰς τὸ ἔργον του πλεῖστα προσκόμματα, ὁ Πέτρος τῆς Σαβοΐας ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μεγέθυνσιν τῆς κομιτείας του διὰ νέων κατακτήσεων ἑλβετικῶν ἐδαφῶν. Τῷ 1263 διεδέχθη ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Σαβοΐας τὸν ἀνεψιόν του Βονιφάτιον, υἱὸν τοῦ μεγαλυτέρου του ἀδελφοῦ, καὶ ἐκυβέρνησε τὴν χώραν μετὰ μεγίστης ἱκανότητος καὶ διπλωματίας, ἥτις κατέστη παροιμιώδης. Τῷ 1258 ἀνέλαβε τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἥτις κατέστη δυνατὸν νὰ συναφθῇ χάρις εἰς τὴν ἰδικήν του μεσολάβησιν. Μ. Δ. Β.

— **Πέτρος Β΄.** Δοὺξ τῆς Σαβοΐας, ἀποθανὼν τῷ 1457. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ε΄ καὶ τῆς Ἰωάννας τῆς Γαλλίας καὶ διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Φραγκῖσκον Α΄ τῷ 1450. Μ. Δ Β.

ΕΛΛΑΔΟΣ

— **Πέτρος,** *πρίγκιψ*. Υἱὸς τοῦ Ἕλληνος πρίγκιπος *Γεωργίου*, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου Α΄ καὶ τῆς πριγκιπίσσης Μαρίας Βοναπάρτου, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὴν 3 Δεκεμβρίου 1908. Παραμένει εἰς Σαὶν-Κλοῦ μετὰ τῶν γονέων του. Θ. Β.

ΙΣΠΑΝΙΑΣ *[Ἀραγωνίας]*

— **Πέτρος Α΄.** Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Σάντσου Ραμίρεθ (1074—1104). Ζῶντος τοῦ πατρός του ἐγένετο παρ' αὐτοῦ βασιλεὺς τῆς Sobarba καὶ Ribagorza, κατὰ δὲ τὸν φόνον τοῦ πατρός του πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Οὐέσκας (1094) ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας καὶ τῆς Καστίλλης. Ἐσυνέχισε τὴν πολιορκίαν τῆς Οὐέσκας μέχρι τοῦ 1096, ὅτε κατέλαβε καὶ κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσάν του, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνίκησε τὰ μουσουλμανικὰ στρατεύματα τῆς Σαραγόσσης εἰς Ἀλκοράθ. Ἐβοήθησε τὸν Θὶντ κατὰ τοῦ Ἀμπoῦ-Μπέκρ, καταλαμβάνων δὲ διαδοχικῶς ἄπειρα φρούρια ἔφθασεν, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, μέχρις αὐτῆς τῆς Σαραγόσσης. Μὴ καταλιπὼν ἀπογόνους, ἄφησε διάδοχον τὸν ἀδελφόν του Ἀλφόνσον Α΄. Π. Ν. Π.

— **Πέτρος Β΄ *ὁ καθολικός*.** Υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Β΄ καὶ τῆς βασιλίσσης Σάντσας (1174—1213), ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας καὶ Καταλωνίας μετὰ τμημάτων τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας τῷ 1196 ὑπὸ τῶν κορτὲς τῆς Δαρόκας. Σύμμαχος τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης καὶ τῶν Ἀλμοχαδῶν, ἐπολέμησε τοὺς Ναβαρραίους καὶ (1200) κατέλαβε τὸ Ρονσεβὼ καὶ Aibar. Τῷ 1204 ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν κόμισσαν τοῦ Μομπελλιέ, τὸ ὁποῖον καὶ προσήρτησεν, ἐπιζητῶν δὲ τὴν βοήθειαν τῶν Γενουατῶν καὶ Πισατῶν πρὸς κατάληψιν τῶν Βαλεαρίδων νήσων καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐν μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, μετέβη εἰς Ῥώμην (1204), ὅπου ἐστέφθη παρὰ τοῦ πάπα καὶ παρέσχεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ὑποτέλειαν τοῦ βασιλείου του εἰς τὸ Βατικανόν, ἣν ἀνεκάλεσε τάχιστα λόγῳ λαϊκῆς ἐξεγέρσεως. Τῷ 1210, πολεμῶν τοὺς Μουσουλμάνους, προσήρτησε τὸ Οὔργελ, τῷ δὲ 1212 μετέσχε τῆς κατὰ τῶν Μουσουλμάνων σταυροφορίας, πολεμήσας εἰς Las Novas de Tolosa. Ἐφονεύθη εἰς Μυρὲ τῆς Γαλλίας, κατέλιπε δὲ νόμιμον υἱὸν τὸν *Ἰάκωβον*. Ὁ Πέτρος Β΄ ὑμνήθη ὑφ' ὅλων τῶν τροβαδούρων ὡς ἔξοχος ἱππότης, ὑπῆρξε δὲ καὶ ὁ ἴδιος τροβαδοῦρος. Π. Ν. Π.

— **Πέτρος Γ΄ *ὁ Μέγας*.** Υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Α΄ καὶ Ὑολάνδης τῆς Οὐγγρικῆς, διαδεχθεὶς τὸν παραιτηθέντα πατέρα του τῷ 1276 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1285. Μετά τινας προστριβάς του ἐν Ἱσπανίᾳ πρὸς τοὺς Ναβαρραίους καὶ Καστιλλανούς, ἐστράφη πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας, ἐγείρας ἀξιώσεις ἔναντι Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ, ὡς σύζυγος τῆς Κωνσταντίας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Μανφρέδου. Πρὸς τοῦτο συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ Σάντσου τῆς Καστίλλης, ἔπλευσε κατὰ τῆς Σικελίας (καθησυχάζων τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρόν του Φίλιππον Γ΄ τῆς Γαλλίας, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι πλέει κατὰ τῆς Ἀφρικῆς) καὶ τῷ 1282, μετὰ τὰς περιφήμους σφαγὰς τῶν Σικελικῶν Ἑσπερινῶν, ἐδέχθη εἰς Μονρεὰλ τὸ σικελικὸν στέμμα παρὰ τῶν ὑποβολιμαίων ἀντιπροσώπων τῆς Σικελίας. Μετὰ διετεῖς ἀγῶνας πρὸς Κάρολον τὸν Ἀνδηγαυϊκόν, ὑποστηριζόμενον παρὰ τοῦ πάπα Μαρτίνου Δ΄ καὶ τοῦ Φιλίππου Γ΄, καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν εἰς Βορδὼ μονομαχίαν πρὸς τὸν Κάρολον, κατέφυγεν εἰς Ἱσπανίαν. Τῷ ἔαρ τοῦ 1285 γαλλικὰ καὶ παπικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς Ἱσπανίαν, ὅπως καταστήσουν βασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Φιλίππου Γ΄ Κάρολον τὸν Βαλεσιανὸν ἀντὶ τοῦ Πέτρου, ἀφορισθέντος παρὰ τοῦ πάπα. Λεηλατοῦντα τὴν χώραν, ἔστεψαν τὸν νέον βασιλέα ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Lers καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Girone, ἐνῷ ὁ ἀραγωνικὸς στόλος ἐνίκα ἐν ἀνοικτῷ πελάγει τὰς ἀνδηγαυϊκὰς ναυτικὰς δυνάμεις καὶ κατέστρεφε παρὰ τὰ καταλωνικὰ παράλια τὸν γαλλικὸν στόλον Τοῦτο καὶ αἱ ἐνσκήψασαι ἐπιδημίαι ἠνάγκασαν τοὺς Γάλλους νὰ ἀποχωρήσουν. Ὁ Πέτρος Γ΄ κατέλιπε διαδόχους ἐν Ἀραγωνίᾳ τὸν πρωτότοκον υἱόν του Ἀλφόνσον καὶ ἐν Σικελίᾳ τὸν δευτερότοκον Ἰάκωβον. Π. Ν. Π.

— **Πέτρος Δ΄ ὁ *Σκληρός*.** Υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Δ΄ ἀπὸ τῆς πρώτης συζύγου του Θηρεσίας ντὲ Ἐντένθα (1317—1387), ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 1335. Πολεμήσας τοὺς Ἄραβας ὑπὸ Ἀλφόνσον ΙΑ΄ τῆς Καστίλλης, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κράτους του. Τῷ 1343, κατηγορήσας τὸν ὑποτελῆ του Ἰάκωβον Β΄ τῆς Μαγιόρκας ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, προσήρτησε τὸ κράτος τοῦ τελευταίου εἰς τὸ στέμμα του, τῷ δὲ 1347, νικήσας τοὺς στασιαστὰς εὐγενεῖς τῆς Ἀραγωνίας καὶ Βαλεντίας, ἐξέσχισε διὰ τοῦ ἐγχειριδίου τὴν τελευταίαν περγαμηνὴν προνομίων πρὸς τοὺς φεουδάρχας, ἀποκληθεὶς «ὁ Πέτρος τοῦ ἐγχειριδίου» (en Pere del Punyalet). Ἐπολέμησε βοηθείᾳ τῶν Ἐνετῶν τοὺς Γενουάτας, τῷ 1369 ἐτερμάτισε μακροὺς ἀγῶνάς του πρὸς Πέτρον Α΄ τῆς Καστίλλης, τῷ 1380 προσήρτησεν ἐκ νέου τὴν Σικελίαν καὶ τῷ 1386 ὑπέταξε τὴν Σαρδηνίαν. Διεκρίθη ὡς προστάτης τῶν γραμμάτων, τιτλοφορούμενος «ὁ Φιλόφρων» (en Ceremonioso), ὑπῆρξε θαυμαστὴς τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, ἔχων σύμβουλον τὸν καθολικὸν ἐπίσκοπον τῶν Μεγάρων Boyl, ὁ ἴδιος δὲ ἔγραψεν εἰς τὴν προβηγκιανὴν ἐπικὰ ποιήματα καὶ χρονικόν. Ἔσχε κατὰ σειρὰν συζύγους τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας (1338), τὴν Ἐλεονώραν, θυγατέρα τοῦ Ἀλφόνσου ΙΕ΄ τῆς Πορτογαλίας, τὴν πριγκίπισσαν Ἐλεονώραν τῆς Σικελίας (1349) καὶ τῆς Σιβύλλης ντὲ Φόρτσια (1377).

Ὁ Πέτρος Δ΄ ἦτο γυναικάδελφος τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν Φρειδερίκου Γ΄ τῆς Σικελίας, μετὰ τὸν θάνατον (1377) τοῦ ὁποίου κατέστη ὁ λαοφιλὴς ἐν Ἑλλάδι ἀνταπαιτητὴς τῆς νεαρᾶς ἔτι Μαρίας τῆς Σικελικῆς (βλ. λ. *Ἀθῆναι*, τόμ. Β΄ 98 β΄). Γενόμενος ἐπικυρίαρχος τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν (1381), ἀνεγνώρισε τὰ προνόμια τῆς καταλωνικῆς περιόδου, κατέστησε τὴν Λεβάδειαν ἕδραν ἐν Ἑλλάδι τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ παρέσχε διετῆ ἀτέλειαν εἰς τοὺς ἔκτοτε μεταναστεύοντας εἰς Ἀττικὴν Ἀλβανούς. Ἐπιστολὰς τῆς συζύγου του σχετικὰς μὲ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐδημοσίευσεν ὁ δὸν Ἀντώνιος Ρουμπιὸ ὔ Λιούτς (ἐν «Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας» Ε΄ 824 κ.ἑ.).

[Πρβλ. καὶ *W. Miller*, Essays on the latin Orient. 1921, σελ. 127 κ.ἑ. καὶ 141.] Π. Ν. Π.

Digitized by Google

— **Πέτρος.** Ἰνφάντης τῆς Ἀραγωνίας καὶ Ἱσπανὸς συγγραφεὺς (1304—1380). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Β΄ καὶ τῆς Λευκῆς τῆς Νεαπόλεως. Κατὰ τὴν στέψιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλφόνσου Δ΄ συνέθεσε καὶ ἀπήγγειλε ποίημα, περιλαμβάνον σημαντικὰς ἀρχὰς καὶ ὑποδείξεις ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ βασιλεύειν, ὅπερ κατόπιν ἐξέδωσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς ζωῆς, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν πριγκίπων, ἢ σχόλια ἐπὶ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν βασιλέων». Τῷ 1325 κατέλαβε τὴν κομιτείαν τῶν Ἀμπούρια καὶ ὥρισεν ὡς ἕδραν του τὴν Καστελιό. Ἦτο ὅμως τοσοῦτον σπάταλος, ὥστε, ὅπως πληρώσῃ τὰ χρέη του, ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ τὴν ἔπαυλιν τοῦ πατρός του καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῆς χώρας του, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἐν τῷ λιμένι τῆς Ρώμης. Τῷ 1347, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βαλεντίας, ἀπεστάλη πρὸς καταστολὴν αὐτῆς, κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως ἐκ τῆς Ἀραγωνίας ἐχρημάτισε καὶ ἀντιβασιλεὺς αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ὁ Πέτρος ἐγένετο μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν φραγκισκανῶν καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του ἐν τῇ μονῇ τῆς Βαρκελώνης, ὅπου εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην φήμην καὶ ἐπεσκέπτοντο αὐτὸν ἡγεμόνες, πρίγκιπες, βασιλεῖς καὶ στρατηγοί, διὰ νὰ ζητήσουν τὰς συμβουλάς του.
Μ. Δ. Β.

—**Πέτρος** Ἰνφάντης τῆς Ἀραγωνίας (1411—1438). Ἦτο υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου Α΄ καὶ τῆς Ἐλεονώρας ντὲ Ἀλμπουκέρκε καὶ ἀδελφὸς τῶν βασιλέων τῆς Ἀραγωνίας Ἀλφόνσου Ε΄ καὶ Ἰωάννου Β΄. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του δὸν Ἑρρίκου ἔλαβε μέρος εἰς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Ἰωάννου Β΄ τῆς Καστίλλης, ἥτις κυρίως διευθύνετο κατὰ τοῦ εὐνοουμένου τῆς αὐλῆς περιφήμου Ἀλβάρα ντὲ Λούμα. Συλληφθεὶς ἕνεκα τούτου αἰχμάλωτος, ἀφέθη κατόπιν ἐλεύθερος συνεπείᾳ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν βασιλέων τῆς Πορτογαλλίας καὶ Ἀραγωνίας. Βραδύτερον συνώδευσε τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅταν δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἀφῆκε τὸν Πέτρον ὡς ἀντιβαλέα εἰς τὰς ἱσπανικὰς κτήσεις ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ νεαρὸς πρίγκιψ ὑπέστη πολλὰς ἥττας καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαέταν καὶ ἄλλας πόλεις, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ διατάξῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Νεαπόλεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ Πέτρος ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα. Μ. Δ. Β.

[Βαλεντίας]

— **Πέτρος Α΄** βλ. *Πέτρος Γ΄* Ἀραγωνίας.

— **Πέτρος Β΄** βλ. *Πέτρος Δ΄* Ἀραγωνίας.

[Καστίλλης]

— **Πέτρος Α΄** ὁ ***Σκληρός***. Βασιλεὺς τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεώνης, ἐπικληθεὶς καὶ «ὁ Δίκαιος» (el Justiciero), υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου τοῦ ΙΑ΄ καὶ τῆς Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ Ἀλφόνσου Δ΄ τῆς Πορτογαλίας, γεννηθεὶς ἐν Μποῦργκος τῷ 1334 καὶ θανὼν ἐν Μοντιὲλ τῷ 1369. Ἀνῆλθε δεκαεξαετὴς εἰς τὸν θρόνον, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός του (1350). Τῷ 1353 ἐνυμφεύθη τὴν Μπλάνκαν, θυγατέρα τοῦ Πέτρου τοῦ Μπουρμπὸν καὶ ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἂν καί, ὡς λέγεται, συνεδέετο ἤδη διὰ μυστικοῦ γάμου μετὰ τῆς Ντόννα Μαρίας Παντίλλια. Ἀναβιβάσας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς τῆς τελευταίας ταύτης εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα, περιῆλθεν εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ πρώτου εὐνοουμένου του καὶ συμβούλου του Ντὸν Χουὰν τῆς Ἀλμπουκέρκης, ὅστις φοβούμενος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Πορτογαλίαν. Κατόπιν τούτου ὁ Πέτρος, αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἐκτὸς ἐλέγχου, ἐπεδόθη εἰς παντὸς εἴδους αὐθαιρεσίας. Διέταξε τὴν φυλάκισιν τῆς συζύγου του Μπλάνκας, συνεκάλεσε συνέδριον ἐπισκόπων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκήρυξε τὸν μετὰ ταύτης γάμον του διαλελυμένον, καὶ συνεζεύχθη τὴν ὡραίαν Ντόννα Ἰωάνναν Φερνάντες, χήραν τοῦ Ντὸν Ντιέγο ντὲ Ἄρο καὶ ἀδελφὴν τοῦ Ντὸν Φερνάνδου ντὲ Κάστρο, τὴν ὁποίαν ὅμως ἀπεδίωξεν ἐπίσης μετά τινας μῆνας. Ἐξ ἔχθρας πρὸς τὴν Μαρίαν Παντίλλια, συνενωθέντες οἱ συγγενεῖς του καὶ οἱ περὶ αὐτὸν αὐλικοί, προεκάλεσαν στάσιν, τῆς ὁποίας ἡγήθη ὁ Ἑρρῖκος κόμις Τρασταμάρα, νόθος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως. Ὁ Πέτρος, μεταχειρισθεὶς πᾶν σκληρὸν μέσον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ ἠνάγκασε τὸν Τρασταμάρα νὰ φύγῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Μετὰ τοῦτο ἠκολούθησε πόλεμος ἐναντίον τοῦ Πέτρου Δ΄ τῆς Ἀραγωνίας, λήξας ἄνευ σπουδαίων ἀποτελεσμάτων τῷ 1361. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπέθανε, δηλητηριασθεῖσα πιθανῶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Πέτρου, ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Μπλάνκα, περὶ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ἀπέθανε καὶ ἡ Μαρία Παντίλλια. Ὁ Πέτρος τότε ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὰς σχέσεις του μετὰ τῆς Μαρίας Παντίλλια ὡς νόμιμον γάμον καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς κληρονόμους του ἐπὶ τοῦ θρόνου τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα του. Κατόπιν τούτου συνηνώθησαν ἡ Ἀραγωνία, ἡ Ναβάρρα καὶ ὁ Ἑρρῖκος ντὲ Τρασταμάρα εἰς κοινὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Πέτρου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν του. Ὁ κόμις Τρασταμάρα ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς εἰς τὸ Μποῦργκος, ἔνθα καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἑρρῖκος ὁ Β΄* (1366). Ὁ Πέτρος ὅμως ἐπέτυχε τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἐδουάρδου τῆς Οὐαλλίας, τοῦ ἐπιλεγομένου Μαύρου πρίγκιπος, ὅστις νικήσας διὰ τοῦ στρατοῦ του τὸν Ἑρρῖκον παρὰ τὴν Ναβαρρέτε (1367), ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ καὶ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον παρὰ τῷ πάπᾳ Οὐρβανῷ Ε΄—ἐν Ἀβινιόν. Νέα ἀποφασιστικὴ μάχη μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μοντιέλ, ἔδωσε τῇ 23ῃ Μαρτίου 1369 τὴν νίκην καὶ τὴν ὁριστικὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου εἰς τὸν Ἑρρῖκον τὸν Β΄, ὅστις διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς ἐνέπηξε τὸ ξίφος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ (πρβλ. *López de Ayala,* La crónica de Pedro I΄, 1910). Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος.** Ἰνφάντης τῆς Καστίλλης (1261—1283). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Ι΄ τοῦ Σοφοῦ καὶ τῆς συζύγου του βασιλίσσης Βιολάντε. Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τῶν ἐξεγέρσεων, τὰς ὁποίας διωργάνωσεν (ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του Σάντσο, ὁ κατόπιν βασιλεὺς) κατὰ τοῦ πατρός του Ἀλφόνσου Ι΄.
Μ. Δ. Β.

—**Πέτρος.** Ἰνφάντης τῆς Καστίλλης (1290—1319). Ἦτο υἱὸς τοῦ Σάντσο Δ΄ καὶ τῆς Μαρίας ντὲ Μολίνα καὶ τῷ 1311 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου Β΄ τῆς Ἀραγωνίας, γενόμενος ἀρχιθαλαμηπόλος τοῦ ἀδελφοῦ του Φερδινάνδου Δ΄. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐγένετο κηδεμὼν τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀλφόνσου ΙΑ΄ μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του. Μ. Δ. Β.

[Καταλωνίας]

— **Πέτρος Α΄.** Βασιλεὺς τῆς Καταλωνίας· βλ. λ. *Πέτρος Β΄*, βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας.

— **Πέτρος Β΄.** Βασιλεὺς τῆς Καταλωνίας· βλ. λ. *Πέτρος Γ΄*, βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας.

ΙΤΑΛΙΑΣ

—**Πέτρος Α΄.** Βασιλεὺς τῆς Σικελίας· βλ. λ. ***Πέ****τρος Γ΄* τῆς Ἀραγωνίας.

—**Πέτρος Β΄.** Βασιλεὺς τῆς Σικελίας (1305—1342). Ἦτο υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου Β΄ τῆς Ἀραγωνίας καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Πέτρου Γ΄ τοῦ Μεγάλου. Ἀπὸ τοῦ 1321 εἶχε προσληφθῇ ὡς βοηθὸς καὶ συνεργάτης τοῦ πατρός του εἰς τὴν ἀρχήν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, τῷ 1337, τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον. Στερούμενος δραστηριότητος καὶ εὐφυΐας, εἶχε παραδοθῇ τελείως εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀδελφῶν Ματθαίου καὶ Δαμιανοῦ Παλίτζι, εἰς τοὺς ὁποίους παρεχώρησε πλεῖστα προνόμια. Ἐπ' αὐτοῦ, λόγῳ τῆς τυραννικῆς διοικήσεως, ἐπανεστάτησαν πολλοὶ φεουδάρχαι, οἵτινες ὅμως ἡττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν ἐκ νέου. Ὁ Πέτρος Β΄ ἐπεκαλέσθη κατόπιν τὴν βοήθειαν τοῦ πάπα, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τοὺς συνεχεῖς πολέμους, ἀλλ' ὁ πάπας Βενέδικτος ΙΒ΄ διεκήρυξεν ὅτι τὸ στέμμα ἀνήκει εἰς τὸν Ροβέρτον, ὡς ἀπόγονον τοῦ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ. Ὁ Ροβέρτος οὗτος προπαρεσκεύασε σημαντικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Σικελίας καὶ κατέλαβε τὴν Μεσσήνην. Κατόπιν τούτου ὁ Ἰωάννης, ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου Β΄ καὶ δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ναυπακτίας, μετέβη εἰς τὸ Παλέρμον, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς ὡς σωτήρ. Ὁ Πέτρος Β΄ ὑπεχρεώθη τότε νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς αὐλικοὺς καὶ νὰ διορίσῃ ἀντιπρόσωπόν του καὶ ἀντιβασιλέα τὸν Ἰωάννην. Τῷ 1341 ὁ Ροβέρτος προσέβαλε τὴν πόλιν τοῦ Μιλάτσο, ἥτις ὅμως κατώρθωσε νὰ ἀντισταθῇ. Εἶχε νυμφευθῆ μετὰ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Καρινθίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα, ἐξ ὧν ὁ *Λουδοβῖκος* ἐγένετο διάδοχός του, ὁ *Φρειδερῖκος* ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1355—1377, ἡ *Κωνστάντσα* ἐγένετο ἀντιβασίλισσα μέχρις ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀδελφοῦ της Λουδοβίκου, ἡ *Εὐφημία* ἐπίσης ἀντιβασίλισσα μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀδελφοῦ της Φρειδερίκου Γ΄, καὶ ἡ *Ἐλεονώρα* ὑπῆρξεν ἡ τρίτη σύζυγος τοῦ Πέτρου Δ΄.
Μ. Δ. Β.

ΚΥΠΡΟΥ

—**Πέτρος Α΄ *Λουζινιάν*.** Βασιλεὺς τῆς ***Κύπρου***· βλ. *Λουζινιὰν* Πέτρος Α΄.

ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

— **Πέτρος Α΄.** Ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου, τοῦ ὁποίου τὸ πραγματικὸν ὄνομα εἶναι *Στέφανος Μάλι* (1730—1778). Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ζωῆς του, μέχρι τοῦ 1767, ὅτε ἐνεφανίσθη ἐν Μαυροβουνίῳ, διατεινόμενος ὅτι εἶναι ὁ Πέτρος Γ΄ τσάρος τῆς Ρωσίας, ὁ ὁποῖος εἶχε κατορθώσει νὰ διαφύγῃ τὴν δολοφονικὴν ἐπίθεσιν συνωμοτῶν καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὰ μαυροβουνιωτικὰ ἐδάφη. Ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τῆς θεοκρατικῆς ἀρχῆς, ἤρχισε ν' ἀναμειγνύεται ἐνεργῶς εἰς τὰς δημοσίας ὑποθέσεις καὶ κατέλαβεν ἐν τέλει τὴν ἀρχὴν τῇ ἀνοχῇ τοῦ ἡγεμονεύοντος τότε ἐπισκόπου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος παρηγκώνισε τελείως τὸν ἐπίσκοπον-ἡγεμόνα καὶ ἐκυβέρνησε τὴν χώραν ἀπολυταρχικῶς, ἀλλ' ἐν τέλει ἐδολοφονήθη ὑπό τινος ὑπηρέτου του. Μ. Δ. Β.

—**Πέτρος Β΄ Πέτροβιτς.** Ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου (1760—1830). Ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μιγκούς, ὑποδειχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ **Σάβα** Β΄ ὡς διάδοχος αὐτοῦ, ἀνεκηρύχθη **ἡγεμὼν τῷ** 1762 καὶ ἀνεχώρησεν ἀμέσως εἰς τὴν **Αὐστρίαν καὶ τὴν** Ρωσίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν **βοήθειάν των κατὰ** τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, **ἥτις** διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, ὁ πασᾶς τοῦ Σκουτάρεως **εἰσέβαλεν** εἰς τὴν χώραν του καὶ ἐπέβαλε **φορολογίαν** εἰς τοὺς Μαυροβουνίους. Κατὰ τὴν **ἐπιστροφήν του** τῷ 1786 ὁ Πέτρος Β΄ κατέγινεν εἰς τὴν **ἐπιβολὴν τῆς** τάξεως καὶ εἰς τὴν στερέωσιν τῆς **ἀρχῆς του, τῷ** δὲ 1788 ἐβοήθησε τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν **Ρωσίαν** κατὰ τὸν πόλεμον αὐτῶν ἐναντίον τῆς **Τουρκίας. Τῷ** 1796 κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὸν πασᾶν **τοῦ** Σκουτάρεως, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος **κατετρόπωσε** τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, λαβὼν εἰς **ἀνταμοιβὴν** ἀπὸ τὸν τσάρον τῆς Ρωσίας Παῦλον **τὸ παράσημον** τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νέφσκι **καὶ ἐτησίαν** ἐπιχορήγησιν 1.000 δουκάτων. Τῷ **1728** ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ὁ πρῶτος **συνταγματικὸς** χάρτης τῆς χώρας, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ **ἔτος** κατέλαβε τὴν περιοχὴν τῶν Μπόκε ντὶ **Κάτταρο**, τὴν ὁποίαν ὅμως τῷ 1814 ἠναγκάσθη νὰ **παραχωρήσῃ** εἰς τὴν Αὐστρίαν. Τῷ 1819 ἐνίκησεν **ἐκ νέου** τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἔκτοτε δὲν **ἐτόλμησαν** νὰ τὸν ἐνοχλήσουν. Μ. Δ. Β.

—**Πέτρος Γ΄.** Ἡγεμὼν-ἐπίσκοπος τοῦ Μαυροβουνίου, τοῦ ὁποίου τὸ πραγματικὸν **ὄνομα** εἶναι *Ράντο Τομὼφ* (1813—1851). Ἐσπούδασεν ἐν Ρωσίᾳ καὶ τῷ 1830 διεδέχθη τὸν θεῖόν του Πέτρον Β΄, στεφθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1833. **Εὐθὺς** ἐξ ἀρχῆς κατώρθωσε νὰ ἐξορίσῃ τὸν **πολιτικὸν** διοικητὴν τῆς χώρας Νοῦκο Ράντονιτς, ὁ **ὁποῖος** προσεπάθει νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν ἐπιρροὴν **τῆς** Ρωσίας ὑπὲρ τῆς Αὐστρίας, καὶ ἐπέτυχε τὴν **συγκέντρωσιν** εἰς χεῖράς του τῆς πολιτικῆς καὶ **ἐκκλησιαστικῆς** ἀρχῆς, προσπαθῶν νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸ **Μαυροβούνιον** τὴν πρώτην πραγματικὴν κρατικὴν **διοίκησιν**. Ὁ Πέτρος Γ΄ ἐπέτυχεν ὅπως πάντες οἱ **ἀρχηγοὶ** τῶν φυλῶν ἐξ ὧν συνεκροτεῖτο τὸ κράτος, **ἀνυπότακτοι** καὶ ἐπαναστατικῶν διαθέσεων ὡς ἐπὶ **τὸ πλεῖστον**, ἀναγνωρίσουν τὴν ἀρχήν του καὶ ἵδρυσε **γερουσίαν**, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἀπετελοῦντο ἀπὸ **ἄτομα** τῶν κυριωτέρων οἰκογενειῶν τῆς χώρας, **ὑπῆρξε** δὲ ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου, **ὁ** ὁποῖος εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος του τὸν **δυτικὸν** πολιτισμὸν καὶ τὰς νεωτέρας ἀρχὰς **διοικήσεως**. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡγεμονίας του **ἀπέκρουσε** πολλὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων καὶ **διεξήγαγεν** ἐπιτυχῆ πόλεμον κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. **Διεκρίθη** ἐπίσης καὶ ὡς ποιητής, γράψας **διάφορα** ἔργα, ὅπως τὸ ποίημα «Γκόρσκι Βιενάτς», **ὅπερ θεωρεῖται** κλασσικὸν ἐν τῇ **μαυροβουνιωτικῇ λογοτεχνίᾳ**, πολλὰς ἐπικὰς διηγήσεις, ἓν ἱστορικὸν **δρᾶμα** κ.λ.π.
Μ. Δ. Β.

ΜΟΛΔΑΥΙΑΣ

—**Πέτρος Α΄.** Ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν *Μοῦσα*, ἡγεμονεύσας ἐν Μολδαυΐᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1375—1391. Συνεζεύχθη τὴν ἀδελφὴν **τοῦ** Πολωνοῦ βασιλέως Βλαδισλάου τοῦ Ε΄, παρ' **οὗ ἀντὶ** δανείου 3.000 ρουβλίων ἔλαβεν **ὑπὸ τύπον ὑποθήκης** τὴν Ποκοντίαν.

—**Πέτρος Β΄.** Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας (1395—1399). Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν προὐχόντων, πολεμίων τῆς πολωνικῆς ἐπιρροῆς. Ἕνεκα τούτου ἦλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν ἀδελφόν του *Στέφανον*, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς δημιουργηθείσης ἐν τῇ χώρᾳ ἀναρχίας *Ρωμανὸς ὁ Β΄* καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν, ἀπελάσας ἀμφοτέρους τοὺς διαμαχομένους ἀδελφούς.

—**Πέτρος Γ΄.** Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας, συνηγεμονεύσας μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Στεφάνου καὶ Ρωμανοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1444—1447, ἡγεμονεύσας δὲ μόνος κατὰ τὰ ἔτη 1447—1449 καὶ 1455—1457. Ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν Οὔγγρων. Ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Μεγάλου κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ματθία Κορβίνου. Συλληφθεὶς ὅμως ἐθανατώθη τῷ 1469.

—**Πέτρος Δ΄.** Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας κατὰ τὰ ἔτη 1517—1526.

—**Πέτρος,** ὁ ἐπιλεγόμενος ***Ραρές***. Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας κατὰ τὰ ἔτη 1527—1538 καὶ 1540—1546. Ἦτο υἱὸς τοῦ Στεφάνου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Εὐδοξίας τοῦ Κιέβου. Σύμμαχος, κατὰ τὰς περιστάσεις, ὁτὲ μὲν τῆς Πολωνίας, ὁτὲ δὲ τῆς Τουρκίας, ἡττήθη τῷ 1530 ὑπὸ τῶν Πολωνῶν καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Τούρκων. Προσπαθήσας νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς εἰς τὰ Καρπάθια, συνελήφθη καὶ ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα κατώρθωσε νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν ἡγεμονίαν του, ἔναντι αὐξήσεως τοῦ ἐτησίου φόρου ὑποτελείας.

—**Πέτρος Ε΄.** Ἡγεμόνευσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1584—1586.

—**Πέτρος ΣΤ΄** ὁ ***Χωλός***. Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας κατὰ τὰ ἔτη 1586—1591. Γ. Ι. Β.

Digitized by Google

ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ

— **Πέτρος.** Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ὁ καλούμενος *Γερμανικὸς* (999 ἢ 1012—1047). Ἦτο υἱὸς τοῦ δόγη τῆς Βενετίας Ὄθωνος Οὐσέολο καὶ τῆς Μαρίας, ἀδελφῆς τοῦ ἁγίου Στεφάνου, βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας. Υἱοθετηθεὶς ὑπὸ τούτου, ἀνετράφη εἰς τὴν οὐγγρικὴν αὐλὴν καὶ διεδέχθη τὸν ἅγιον Στέφανον τῷ 1038. Κατ' ἀρχὰς ἐπολέμησε κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Ἐρρίκου Γ', λόγῳ ὅμως τῶν πολεμικῶν ἀτυχημάτων του καὶ τῆς τυραννικῆς κυβερνήσεώς του προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ οὐγγρικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ἀνέτρεψε καὶ ἔθεσεν ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Σαμουὴλ (1041). Ὁ Πέτρος τότε κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πρῴην ἐχθροῦ του αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ὁ ὁποῖος τὸν ἐβοήθησε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸν οὐγγρικὸν θρόνον (1044). Κατόπιν τούτου ὁ Πέτρος, εἰς ἀντάλλαγμα, κατέστησε τὴν Οὐγγαρίαν ὑποτελῆ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. Οἱ Οὔγγροι ἐθνικόφρονες, ἐξεγερθέντες, τὸν ἀνέτρεψαν ἐκ νέου, συνέλαβον αὐτὸν αἰχμάλωτον, τοῦ ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν ἐνέκλεισαν εἰς φρούριον, ὅπου ἀπέθανε. Μ. Δ. Β.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

—**Πέτρος Α'.** Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1357—1367), υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου Δ' τοῦ «Ἀνδρείου» ἢ «Ὑπερηφάνου», γεννηθεὶς ἐν Κοΐμβρᾳ τῷ 1320 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἐστρεμὸζ τῷ 1367. Διεδέχθη τὸν θανόντα πατέρα του τῇ 12ῃ Μαΐου 1357, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς τοὺς μεταξὺ Καστίλλης καὶ Ἀραγωνίας πολέμους κατὰ τὰ ἔτη 1358 καὶ 1364, τὸ πρῶτον ἐναντίον τῆς Ἀραγωνίας καὶ εἶτα ὑπὲρ ταύτης. Εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον, ἐφαρμόσαντα αὐστηρῶς τοὺς νόμους ἰδίως ἔναντι τῶν ἀριστοκρατῶν, ἐδόθη ἐπίσης ὁ τίτλος τοῦ «Σκληροῦ» καὶ τοῦ «Δικαίου».

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐβασίλευσαν τρεῖς μονάρχαι ἐν τῇ Ἰσπανικῇ χερσονήσῳ φέροντες τὸ αὐτὸ ὄνομα (*Πέτρος Α' τῆς Καστίλλης, Πέτρος Δ' τῆς Ἀραγωνίας* καὶ *Πέτρος Α' τῆς Πορτογαλίας*) καὶ εἰς τοὺς τρεῖς δὲ ἐδόθη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δικαίως, ἡ ἐπωνυμία τοῦ «Σκληροῦ», εἰς δύο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ὁ τίτλος τοῦ «Δικαίου». Τῷ 1339 ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Κωνσταντίαν τῆς Καστίλλης, εἶτα δὲ τὴν Ἰνὲς ντὲ Κάστρο. Κ. Β. Λ.

—**Πέτρος Β'.** Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας, (1667—1705), τρίτος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Δ', γεννηθεὶς ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1648 καὶ θανὼν ἐν Ἀλκάνταρα τῷ 1706. Συνεννοηθεὶς μετὰ τῆς Μαρίας-Φραγκίσκας - Ἐλισάβετ τῆς Σαβοΐας, συζύγου τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλφόνσου τοῦ ΣΤ', ἀνδρὸς στερουμένου θελήσεως καὶ διανοητικῶς ἀνικάνου, ἐπέτυχε νὰ ἀνακηρυχθῇ ἀντιβασιλεὺς τῇ 23ῃ Νοεμβρίου 1667, τὸν δὲ ἀδελφόν του νὰ ἐξορίσῃ εἰς τὴν νῆσον Τερσέϊραν. Τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως ἔλαβε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου ΣΤ', ὅτε καὶ ἐνυμφεύθη τὴν νύμφην του βασίλισσαν Μαρίαν, ἐπιτυχὼν τὴν ἀκύρωσιν τοῦ πρώτου αὐτῆς γάμου. Ὑπῆρξεν ἀνὴρ ἄνευ ἐξαιρετικῶν ἀρετῶν, εἰρηνικὸς καὶ ὄργανον τῶν Ἰησουϊτῶν. Κατὰ τὴν βασιλείαν του συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τῆς Ἰσπανίας (1668) καὶ ἔδωσε τέλος εἰς τὰς μετὰ τῆς Ὁλλανδίας ἔριδας, παραιτηθεὶς τῶν ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις πορτογαλικῶν ἀπαιτήσεων. Τῷ 1703 συνωμολόγησε μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὴν κληθεῖσαν συνθήκην τοῦ Μέθουεν, ἥτις ἐπέφερε τὴν οἰκονομικὴν ὑποδούλωσιν τῆς Πορτογαλίας καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς παρακμήν. Κατὰ τὸν περὶ διαδοχῆς Ἰσπανικὸν πόλεμον ἐτήρησε κατ' ἀρχὰς οὐδετερότητα, εἶτα ὅμως, ἐλπίσας εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ βασιλείου εἰς βάρος τῆς Ἰσπανίας, ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Αὐστρίας καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἐστρεμαδούραν. Ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας περὶ τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος Γ'.** Βασιλικὸς σύζυγος ἐν Πορτογαλίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1777—1786, νεώτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Ε' καὶ Μαριάνας τῆς Αὐστριακῆς, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λισσαβῶνι (1717—1786). Συνεζεύχθη τῷ 1760 τὴν κατὰ 16 ἔτη νεωτέραν του θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἰωσὴφ τοῦ Α' Μαρίαν, ἥτις διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πατέρα της, στερούμενον ἀρρένων κληρονόμων. Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος Δ'.** Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας· βλ. *Πέτρος Α'* αὐτοκράτωρ τῆς Βραζιλίας. Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος Ε'** (*Ντὸν Πέντρο ντ' Ἀλκάνταρα*). Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1853—1861). Υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Σὰξ Κοβούργου καὶ τῆς βασιλίσσης Μαρίας Β' ντὰ Γκλόρια, θυγατρὸς Πέτρου τοῦ Δ', γεννηθεὶς ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1837 καὶ θανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1861. Ἀνετράφη ἐπιμελῶς ὑπὸ τοῦ πατρός του, ὅστις τὸν ἐπετρόπευσεν ἐπὶ δύο ἔτη. Τῷ 1855 ἐκηρύχθη ἐνήλικος, τῷ δὲ 1858 ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Στεφανίαν τῶν Χοεντζόλλερν-Σιγκμάριγγεν, ἥτις ἀπέθανε τῷ 1859. Ἡ βασιλεία του διέρρευσεν ἄνευ σπουδαίων γεγονότων, ἀποθανὼν δὲ ἄτεκνος ἔσχεν ὡς διάδοχον τὸν ἀδελφόν του Λουδοβῖκον. Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος,** δοὺξ τῆς *Κοΐμβρας*. Ἰνφάντης τῆς Πορτογαλίας, τριτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Α' καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως δὸν Ντουάρτε (1392—1449). Ἔτυχεν εὐρυτάτης παιδείας καὶ ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν, ἐπιστρέψας δὲ ἐγένετο (1438—1448) κηδεμὼν τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ εἶτα ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του ἀνηλίκου δὸν Ἀλφόνσου τοῦ Ε' καὶ συγκυβερνήτης μετὰ τῆς βασιλομήτορος Ἐλεονώρας. Διαβληθεὶς καὶ καταφυγὼν εἰς Κοΐμβραν, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Λισσαβῶνος φονευθεὶς ἔν τινι μάχῃ. Ὑπῆρξε στενὸς φίλος τῶν διασημοτέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ σπουδαῖος φιλοσοφικὸς συγγραφεύς, καταλιπὼν σὺν ἄλλοις τὰς «Coplas» ἢ «Contempto del mundo» καὶ τὴν ἐκδοθεῖσαν τῷ 1910 πραγματείαν «De Virtuosa Benfeitoria», ἐν ᾗ ἀκολουθεῖ τὸν Σενέκαν. Π. Ν. Π.

— **Πέτρος** *Ἀλφόνσος*. Πορτογάλος πρίγκιψ καὶ στρατιωτικὸς (1106—1169). Ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ κόμιτος δὸν Ἐρρίκου καὶ ἐπολέμησε γενναίως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλφόνσου-Ἐρρίκου, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέστειλε κατόπιν ὡς πρεσβευτὴν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐκεῖ, σχετισθεὶς μετὰ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, ἠκολούθησε τὸ παράδειγμά του καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Πορτογαλίαν ἐγένετο μοναχός, εἰσελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀλκομπάσα, ὅπου ἔγραψε στρατιωτικὰ ἀπομνημονεύματα λίαν ἐνδιαφέροντα διὰ τὰς παρεχομένας πληροφορίας περὶ τῆς ἐποχῆς του. Μ. Δ. Β.

— **Πέτρος.** Κόμις τοῦ Μπαρσέλλος, νόθος υἱὸς τοῦ βασιλέως Διονυσίου, ἀποθανὼν τῷ 1354. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ᾐσθάνετο μεγάλην ἀγάπην δι' αὐτόν, τοῦ παρεχώρησε τὴν κομιτείαν τοῦ Μπαρσέλλος, ἥτις ἦτο ἡ μόνη κομιτεία ἡ ὑπάρχουσα τότε ἐν Πορτογαλίᾳ. Κατὰ τὴν διένεξιν μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ νομίμου υἱοῦ του Ἀλφόνσου, ὁ δὸν Πέτρος ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ βασιλεὺς κατέσχε πᾶσαν τὴν περιουσίαν του καὶ τὸν ἐξώρισε. Παραμείνας ἐπί τι χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν Καστίλλην, ἐπέστρεψε τῷ 1319 εἰς τὴν Πορτογαλίαν καὶ κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλφόνσου. Κατόπιν ἀπέσχε τελείως τῆς πολιτικῆς καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, διακριθεὶς ὡς εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Ἐπὶ πολὺ ἐθεωρεῖτο ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Βιβλίου τῶν εὐγενῶν», ἀλλὰ νεώτεραι ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι συρραφὴ διαφόρων γενεαλογικῶν μονογραφιῶν, γεγραμμένων εἰς διαφόρους ἐποχάς, καὶ ὅτι μόνον ὀλίγαι σελίδες αὐτοῦ ἀνήκουν εἰς τὸν δὸν Πέτρον. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων του ἔργων εἶναι συλλογὴ ποιημάτων καὶ ἐπικῶν διηγήσεων. Μ. Δ. Β.

—**Πέτρος.** Κοντόσταβλος τῆς Πορτογαλίας (1429—1466). Ἦτο υἱὸς τοῦ ἰνφάντου δὸν Πέτρου δουκὸς τῆς Κοΐμπρας, εἰς ἡλικίαν δὲ μόλις 20 ἐτῶν ἔλαβε μέρος καὶ διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας ἐν Καστίλλῃ ἐπὶ κεφαλῆς 2.000 ἱππέων καὶ 4.000 πεζῶν. Κυρίως ὅμως ὁ Πέτρος οὗτος εἶναι γνωστὸς ὡς εἷς τῶν σημαντικωτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του καὶ τῶν πρώτων καὶ ὀλίγων Πορτογάλων οἵτινες ἔγραψαν εἰς τὴν καστιλλιανὴν γλῶσσαν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Σάτιρα τῆς εὐτυχισμένης καὶ δυστυχισμένης ζωῆς», «Ἡ τραγῳδία τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας», διάφορα ποιήματα καὶ ἐπικὰ διηγήματα κτλ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου, ὁ ὁποῖος εἶχε νυμφευθῆ τὴν ἀδελφήν του Ἰσαβέλλαν, διαβληθεὶς ὡς συνωμότης, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Καστίλλην, ὅπου ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 1449 μέχρι τοῦ 1457 βίον πλάνητα καὶ περιπετειώδη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρίγκιπος τῆς Βιάνα, οἱ Καταλανοὶ προσέφερον εἰς αὐτόν, εὑρισκόμενον τῷ 1465 εἰς τὴν Βαρκελώνην, τὴν ἡγεμονίαν τῆς χώρας των. Ὁ Πέτρος, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχήν, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς διαφόρους μάχας, ἀλλ' ἡττήθη ἐν Καλὰφ ὑπὸ τοῦ κόμιτος ντὲ Πράντες, τοῦ κατόπιν Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ. Μ. Δ. Β.

ΡΩΣΙΑΣ

—**Πέτρος Α'** (*Ἀλεξέγιεβιτς*) *ὁ Μέγας*. Πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας, γεννηθεὶς ἐν Κρεμλίνῳ τῆς Μόσχας τὴν 30 Μαΐου 1672 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τὴν 28 Ἰανουαρίου 1725. Ἦτο υἱὸς τοῦ τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς καὶ τῆς Ναταλίας Ναρίσκιν. Ὁ πατήρ του ἀπέθανεν ὅτε ὁ Πέτρος Α' ἦγεν ἡλικίαν ἐξ ἐτῶν, ἀφῆκε δὲ δύο υἱοὺς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας Μιλοσλάβσκι, τὸν *Θεόδωρον* καὶ τὸν *Ἰβάν*. Ὁ πρῶτος διεδέχθη τὸν τσάρον Ἀλέξιον, ἀλλ' ἀπέθανε τὴν 7 Μαΐου 1682 ἄπαις. Νόμιμος διάδοχος αὐτοῦ ἦτο ὁ Ἰβάν· ἐπειδὴ ὅμως οὗτος εἶχε μεγάλας σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἐλλείψεις, κατά τινας δὲ ἱστορικοὺς ἦτο κωφάλαλος καὶ συχνάκις ἔπασχεν ἐκ σπασμῶν, ὁ ἴδιος Θεόδωρος ἐξέφρασε πρὸ τοῦ θανάτου του τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως διαδεχθῇ αὐτὸν ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφός του Πέτρος, ὃν ἡ γερουσία ἀνηγόρευσεν ἡγεμόνα δεκαετῆ τότε ὄντα. Οἱ ἐκ μητρὸς συγγενεῖς του Ναρίσκιν ἀνέλαβον ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ διατηρήσωσι τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς εἰς τὸν ἴδιον αὐτῶν οἶκον. Ἀλλ' ἡ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὴ τοῦ Πέτρου Α' *Σοφία*, δοξομανὴς καὶ ἐκτάκτου τόλμης γυνή, ἐπεχείρησε νὰ διεγείρῃ στάσιν καὶ νὰ διεκδικήσῃ τὸν θρόνον, λόγῳ μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ εὐήθους ἀδελφοῦ της, πράγματι ὅμως δι' ἴδιον λογαριασμόν. Μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ Θεοδώρου ἐξερράγη δεινὴ στάσις τῶν στερλιτσῶν, οἵτινες ὥρμησαν ἔνοπλοι κατὰ τῶν ἀνακτόρων. Ἡ τὰ πάντα ὑποθάλπουσα Σοφία, συγκαλέσασα συνέλευσιν τῶν στρατηγῶν, τῶν μεγιστάνων, τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἐπισκόπων, ἠδυνήθη νὰ παρασύρῃ πάντας μὲ τὴν γνώμην της, ὥστε νὰ ἀναγορευθῇ μόνος ἡγεμὼν ὁ Ἰβάν. Οὗτος ὅμως ἐδειλίασε νὰ ἀναλάβῃ τοιαύτην εὐθύνην καὶ τῇ αἰτήσει του ἐγένετο συμμέτοχος τοῦ θρόνου καὶ ὁ Πέτρος, ὁ δὲ πατριάρχης ἔστεψεν ἀμφοτέρους, τῆς Σοφίας ἀναγορευθείσης ἀντιβασιλίσσης καὶ ἀναλαβούσης ἀπολυταρχικῶς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας. Ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἡ Σοφία μετὰ τοῦ εὐνοουμένου της πρίγκιπος Γκαλίτσιν ὑπῆρξαν οἱ πραγματικοὶ μονάρχαι τῆς Ρω-

Πέτρος Α' ὁ Μέγας, τσάρος τῆς Ρωσίας.

σίας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Πέτρος ἐστερήθη τῆς καταλλήλου εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν του ἀνατροφῆς, ἀπομεμακρυσμένος ὢν τῆς αὐλῆς. Ἡ μήτηρ του, ὅπως τὸν ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν ἡδονῶν εἰς ἃς μετὰ πάθους εἶχε ριφθῆ, ἐνύμφευσεν αὐτὸν μετὰ τῆς *Εὐδοξίας Λαπούχιν*. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πέτρος, ἀποσπασθεὶς τῶν διεφθαρμένων φίλων του, ἀφωσιώθη εἰς πρακτικὰς μελέτας καὶ ἐδείκνυε μεγάλην εὐφυΐαν καὶ ἀδάμαστον θέλησιν, αἵτινες ἐνέπνευσαν φόβον εἰς τὴν Σοφίαν, ἥτις ἠθέλησε ν' ἀναλάβῃ ἡ ἰδία τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχήν· πρὸς τοῦτο ἐξήγειρε τοὺς στερλίτσας κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ της, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὸ μοναστήριον Τροΐτζα (Ἁγία Τριάς), ἐνῷ οἱ ἐπαναστατήσαντες στερλίτσαι ἐζήτουν αὐτὸν εἰς τὴν συνήθη διαμονήν του Πρεομπραζένσκι. Τὰ φιλικὰ του συντάγματα περιεστοίχισαν τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα, πλεῖστοι δὲ εὐγενεῖς καὶ πάντες οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν Ρωσίᾳ ξένοι, λιποτακτήσαντες, προσῆλθον εἰς αὐτόν, μένεα πνέοντες κατὰ τῆς ἅρπαγος τοῦ στέμματος. Ὁ Πέτρος Α', καταγγείλας τὴν Σοφίαν ὡς ἐπιβουλευθεῖσαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ τῆς μητρός του, ἀπεκήρυξεν αὐτήν, τὴν συνέλαβε καὶ ἐνέκλεισεν εἰς μοναστήριον. Ἀναλαβὼν τὴν ἀπόλυτον ἀρχήν, ὑπῆρξεν ἀμείλικτος κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς Σοφίας. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν στερλιτσῶν καὶ πάντες οἱ συνένοχοί του κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ τροχοῦ θάνατον, συγχρόνως δὲ ὁ Πέτρος Α' ἐξέδοτο διάγγελμα, τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1689, δι' οὗ ἀπηγορεύετο εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς Σοφίας εἰς οἱανδήποτε πρᾶξιν, ἡ δὲ εἰκὼν αὐτῆς ἀφῃρέθη ἀπὸ τῶν νομισμάτων. Τὴν 14 Ὀκτωβρίου εἰσελθὼν εἰς Μόσχαν ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰβάν, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1696, οὕτω δ' ὁ Πέτρος ἐγένετο ἀπόλυτος κύριος τῶν τυχῶν τῆς Ρωσίας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου Α' ἄρχεται νέα ἐποχὴ εἰς τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν. Πρὸ τοῦ Πέτρου ἡ Ρωσία ἦτο κυρίως ἀσιατικὸν κράτος. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἔτρεφον ὑπερβολικὸν μῖσος πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἤθη, νόμος δὲ πολιτικὸς καὶ θρησκευτικὸς ἀπηγόρευεν εἰς πάντα Μοσχοβίτην νὰ ἐξέρχεται τοῦ τόπου του. Ὁ νόμος δὲ οὗτος ἀπετράχυνε τὰ ἤθη τοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος ταύτης ἀνέλαβε νὰ ἐξαγάγῃ τὴν χώραν του ὁ νέος τσάρος. Ὁ Πέτρος εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλόν, φυσιογνωμίαν εὐγενῆ, κρᾶσιν εὔρωστον καὶ ἀντέχουσαν εἰς πάντας τοὺς κόπους, εἰς οὓς ἑκουσίως ὑπεβάλλετο. Πεπροικισμένος πρὸς τούτοις διὰ μεγάλης βαθυνοίας καὶ κρίσεως, προέβλεπε μακρόθεν τὰ πράγματα καὶ ἐπε-

Digitized by Google

χείρει ὁ ἴδιος νὰ φέρῃ αὐτὰ ἐγκαίρως εἰς αἴσιον πέρας. Τὸ πρῶτον ἔργον του ἦτο ἡ ἐκμάθησις τῶς κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, συγχρόνως δὲ προέβη εἰς τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας, ἥτις δὲν ὑφίστατο πρὸ αὐτοῦ. Παρὰ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν του νὰ ἐπιχειρήσῃ περιοδείαν εἰς τὴν Δύσιν, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐμφανισθῇ εἰς τὰς ξένας αὐλὰς προτοῦ ἄρῃ μεγάλην τινὰ νίκην. Ἐπεχείρησεν οὕτω ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀζώφ, μετὰ τὴν πρώτην δὲ ἀποτυχίαν, μετακαλέσας ἐκ Πρωσσίας, Ὁλλανδίας καὶ Αὐστρίας ἀξιωματικοὺς καὶ μηχανικούς, κατέλαβε τῷ 1696 τὸ Ἀζὼφ καὶ ἐμελέτησε τὸ σχέδιον τῆς διώρυγος τῆς ἑνούσης τὸν Βόλγαν καὶ τὸν Τάναϊν καὶ ἀπέστειλε πολυαρίθμους νεανίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως διδαχθῶσι τὰ ναυτικὰ καὶ ἰδίως τὴν ναυπηγίαν. Καταπολεμῶν τὰς ρωσικὰς προλήψεις, μετέβη εἰς Ζαρντὰμ μετὰ 270 προσώπων, ὅπως διδαχθῇ τὴν ναυπηγίαν, αὐτὸς δ' ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πέτρος Μιχαήλωφ*. Κατὰ τὴν πρώτην τῆς ἀφίξεώς του ἡμέραν ἔλαβε θέσιν παρά τινι σιδηρουργῷ μεταχειριζόμενος τὴν σφῦραν, κατόπιν δ' ἐπεσκέπτετο τακτικῶς τὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ μουσεῖα. Ἐνῷ δὲ προετίθετο νὰ μεταβῇ εἰς Βενετίαν, δυσάρεστοι πληροφορίαι ἐκ Μόσχας τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Ρωσίαν.

Τὰ νεωτεριστικά του σχέδια εἶχον προκαλέσει σφοδρὰν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν. Ὁ κλῆρος, συνταχθεὶς μετὰ τῶν ἀντιπραττόντων, ἐχαρακτήριζεν ὡς ἀντίχριστον τὸν Πέτρον Α΄, ὅστις ἀπεφάσισε τότε νὰ συντρίψῃ τοὺς ἐχθρούς του καὶ νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς βίας τὰς νεωτεριστικὰς αὐτοῦ ἰδέας. Ὁ πατριάρχης Ἀδριανὸς ματαίως ἀπεπειράθη νὰ κατευνάσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ τσάρου προσερχόμενος εἰς αὐτὸν μετὰ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου. Τὴν 30 Σεπτεμβρίου ἤχθησαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν πλατεῖαν 201 κατάδικοι, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων των ψαλλουσῶν τὰς ἐπικηδείους εὐχάς. Ἅπαντες οὗτοι ἐθανατώθησαν, ὁ δὲ Αὐστριακὸς Γεώργιος Κώρβ, αὐτόπτης μάρτυς, ἀναφέρει ὅτι πέντε κεφαλαὶ ἀπεκόπησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πέτρου Α΄. Αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, εἰς χιλίους δὲ ἀνῆλθον οἱ ἐκτελεσθέντες, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα παρέμειναν ἐπὶ μακρὸν ἄταφα. Οὕτω διελύθη ὁριστικῶς καὶ τὸ σῶμα τῶν στερλιτσῶν. Ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ ὁ ἀταμᾶνος τῶν Κοζάκων ἐν Οὐκραΐνῃ Μαζέππας συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Σουηδῶν, ὁ Πέτρος Α΄ ἐξέδωκε τὴν περὶ προδοσίας προκήρυξίν του, τὸ κατ' αὐτοῦ δὲ ἀνάθεμα ἀντήχησεν εἰς πάσας τὰς ρωσικὰς ἐκκλησίας. Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Μικρᾶς Ρωσίας κατελύθη καὶ ὁλόκληρος ἡ χώρα ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς διοικήσεως τῆς Μόσχας. Ὁ Πέτρος Α΄ διέβλεπεν ὅτι ἡ Βαλτικὴ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τακτικὰς συγκοινωνίας τῆς Ρωσίας μετὰ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ θάλασσα αὐτὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν Σουηδίαν, ἥτις κατεῖχε πάντα τὰ παράλια αὐτῆς. Ὁ Πέτρος Α΄ ἐζήτησεν, ὡς ἔλεγε «νὰ διανοίξῃ παράθυρον ἐπὶ τῆς Δύσεως». Ὁ Πέτρος Α΄ προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ Πρεομπραζένσκι, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ΙΒ΄ ἐστράφη κατὰ τῶν Ρώσων, οἵτινες εἶχον στρατολογηθῆ ἐν σπουδῇ, ἠδυνήθη δ' ἐκ τούτου νὰ νικήσῃ αὐτούς. Ἡ ἧττα δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν Πέτρον, ὅστις ὠργάνωσε νέον στρατὸν ἐπιβαλὼν νέους φόρους, ἐζήτησε χρήματα ἀπὸ τῶν μοναστηρίων καὶ διὰ τῶν κωδώνων τῶν ἐκκλησιῶν κατεσκεύασε πυρόβολα. Τ' ἀποτελέσματα δὲν ἐβράδυναν νὰ καταφανῶσι. Νικήσας τοὺς Σουηδοὺς εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Βαλτικῆς, ἐγένετο κύριος τοῦ Νέβα καὶ τὴν 27 Μαΐου 1703 ἵδρυσε τὸ φρούριον Πέτρο-Πάβλοφσκ καὶ νέον λιμένα, ὅστις μετὰ δέκα ἔτη ἐγένετο ἡ νέα πρωτεύουσα τοῦ κράτους *Πετρούπολις*. Ἐνῷ ὁ Κάρολος ΙΒ΄ εὑρίσκετο ἀπησχολημένος εἰς Πολωνίαν, ὁ Πέτρος Α΄ συνεπλήρωσε τὰς εἰς τὴν Βαλτικὴν κατακτήσεις του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάρολος ΙΒ΄, περατώσας τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐστράφη κατὰ τοῦ Πέτρου Α΄, τοῦ ὁποίου τὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Ὁ Κάρολος ΙΒ΄, ἡγούμενος στρατοῦ ἐκ 50.000 ἀνδρῶν καὶ περιφρονῶν τοὺς Ρώσους, προήλασεν εἰς τὴν Ρωσίαν ἐν μέσῳ φοβεροῦ ψύχους, ὅπερ ἀπεδεκάτισε τὸν στρατόν του, ἀφίκετο δὲ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1709 εἰς Πολτάβαν, τὴν μεγίστην τῶν πόλεων τῆς Οὐκραΐνης, καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. Ὁ Πέτρος Α΄, εὑρισκόμενος εἰς Ταγκανρόγκ, ἔσπευσε μετὰ 60.000 στρατοῦ πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεως. Τὴν 6 Ἰουλίου 1709 συνεκροτήθη ἡ περίφημος μάχη τῆς Πολτάβας, καθ' ἣν ὁ Κάρολος ΙΒ΄, ἡττηθεὶς κατὰ κράτος, κατέφυγε μετὰ τοῦ Μαζέππα εἰς Τουρκίαν. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Πέτρος Α΄ ἠδυνήθη εὐχερέστερον νὰ ἐπιβάλῃ τὰς καινοτομίας του. Αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Μεγάλου Πέτρου εὗρον εἰς τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους ἐπίμονον ἀντίστασιν, πρὸς κατανίκησιν τῆς ὁποίας ἀνέπτυξε τὴν ἰσχὺν τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ ἀρχῆς. Ἔσυρε διὰ τῆς βίας τὸν ρωσικὸν λαὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου, εἰς ἑκάστην δὲ τῶν μεταρρυθμιστικῶν του οὐκαζίων σελίδα συναντᾶται τὸ κνοῦτον καὶ ἡ θανατικὴ ποινή. Ἐπιβάλλων τὰς μεταρρυθμίσεις του, συνεκράτησε τὴν μορφὴν τοῦ δεσποτικοῦ κράτους καὶ διετήρησε τὴν δουλοπαροικίαν, ἀλλ' εἰσήγαγε πάντα τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἔξωθεν, ἔχων ὡς συνεργάτας ἐγχωρίους καὶ ξένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Λεφώρ, τὸν Γκόρντων, τὸν Μπρούκ, τὸν Μύνιχ, τὸν Μέντζικωφ, τὸν Σερεμέτιεφ, τὸν Γκαλίτσιν, τὸν Γκολόβιν, τὸν Κουράκι καὶ πολλοὺς ἄλλους, ἐγκολπωθέντας μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἰδέας τοῦ ἡγεμόνος των. Ἀντὶ τοῦ συμβουλίου τῶν βογιάρων ἵδρυσε τὴν γερουσίαν, ἀποβᾶσαν συμβούλιον τῆς κυβερνήσεως, ἀνωτάτην ἐπιτροπὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ὑπέρτατον δικαστήριον. Μετέβαλε τὸν κώδικα τοῦ τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς, ὠργάνωσεν ἀστυνομίαν, ἵδρυσε πολυάριθμα νοσοκομεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ κατεπολέμησε τὴν μαστίζουσαν τὴν χώραν λῃστείαν. Εἰσήγαγε τὴν τακτικὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν στρατολογίαν, κατήργησε τὸ πατριαρχεῖον καὶ τὸ ἀντικατέστησε διὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἀπεδίωξεν ὁριστικῶς τοὺς ἰησουΐτας ἀπὸ τοῦ κράτους του καὶ μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν ἐκ Μόσχας εἰς Πετρούπολιν. Ἠσχολήθη πρὸς τούτοις μὲ τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν, κατανοῶν ὅτι οὗτος ἦτο ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος, δι' οὗ θὰ παρεσκεύαζε τοὺς μέλλοντας νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργον του. Τὰ σχολικὰ ἱδρύματα τοῦ Πέτρου Α΄ εἶχον χαρακτῆρα πρακτικὸν καὶ ἀμέσου ὠφελείας, τὰ παρ' αὐτοῦ δὲ πολλαπλασιασθέντα ἱδρύματα ἦσαν εἰδικαὶ σχολαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ ἀκαδημίαι. Τῷ 1724, ἀντεπιστέλλον ἤδη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων ὁ Πέτρος Α΄, ἵδρυσε τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Πετρουπόλεως. Προέβη προσέτι εἰς μεταβολὴν τῶν ἕξεων τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, τῆς ἐνδυμασίας, τῶν συναναστροφῶν καὶ ἔδωκεν εὐρωπαϊκὴν μορφὴν εἰς τὴν Ρωσικὴν κοινωνίαν. Συγχρόνως ὁ Πέτρος Α΄ συνεπλήρωσε τὰς πρὸς βορρᾶν κατακτήσεις, κατέλαβε τὴν Ρίγαν καὶ πλείστας ἄλλας πόλεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Τουρκία, ὑποκινουμένη ὑπὸ τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον ὅπως ἀνακτήσῃ τὸ Ἀζώφ. Εὑρισκόμενος ὁ Πέτρος παρὰ τὸν Προῦθον μετὰ 38.000 ἀνδρῶν, περιεκυκλώθη ὑπὸ 200.000 πολεμίων, ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη, ἡ μέλλουσα αὐτοκράτειρα, διέσωσεν αὐτὸν δωροδοκήσασα τὸν μέγαν βεζύρην. Συνήφθη τότε ἡ ἐν Φάλκσεν συνθήκη, δι' ἧς οἱ Τοῦρκοι ἀνέκτησαν τὸ Ἀζώφ.

Ἐπηκολούθησαν κατόπιν οἱ Σουηδικοὶ πόλεμοι, καθ' οὓς οἱ Ρῶσοι ἐξεδίωξαν τοὺς Σουηδοὺς ἐκ τῆς Πομερανίας (1712—1713) καὶ κατέκλυσαν τὴν βόρειον Γερμανίαν. Τῷ 1719 οἱ στρατοὶ τοῦ Πέτρου Α΄ ἀποβιβασθέντες εἰς τὰ σουηδικὰ παράλια, ἐπυρπόλησαν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, τῷ δὲ 1721, διὰ τῆς συνθήκης Νυστάντ, ὁ Πέτρος ἐγένετο κύριος τῆς Λιβονίας, τῆς Ἐσθονίας, τῆς Ἰγγρίας, τῆς Φινλανδίας καὶ τῆς Καρελίας. Μετὰ τὸν εἰκοσιδιετῆ τοῦτον πόλεμον, ὁ Μέγας Πέτρος διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐν μέσῳ τραγικωτάτων οἰκογενειακῶν περιπετειῶν. Ἡ σύζυγός του Εὐδοξία, προσκειμένη εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, ἀπέβη ἀπεχθὴς εἰς τὸν Πέτρον Α΄, ὅστις διεζεύχθη αὐτήν, ὅπως νυμφευθῇ τὴν Αἰκατερίνην. Ἀλλ' ἡ Εὐδοξία, καίτοι ἐξόριστος καὶ διεζευγμένη, ἦτο ἰσχυρά, παρὰ δὲ τῷ λαῷ καὶ τῷ κλήρῳ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ νόμιμος τοῦ αὐτοκράτορος σύζυγος. Ἦτο μήτηρ τοῦ τσάρεβιτς Ἀλεξίου, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀσκήσει ὀλεθρίαν ἐπιρροήν. Οὗτος κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πατρός του ἀπετέλει τὸ κέντρον διαρκοῦς συνωμοσίας κατ' αὐτοῦ. Δραπετεύσας εἰς Βιέννην, μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ Τολστόη εἰς Ρωσίαν καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἀνάκρισιν, δι' ἧς ἀπεκαλύφθησαν πάντα τὰ μυστικὰ τῆς συνωμοσίας· διὸ ὑπεβλήθη εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ κνούτου καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Τῷ 1721 ἐξέδωκεν ὁ Πέτρος Α΄ οὐκάζιον, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἡγεμόνα νὰ ὁρίζῃ τὸν διάδοχον αὐτοῦ, οὕτω δ' ἀνῃρεῖτο ἡ κληρονομικὴ ἀρχή. Ἐκ τῆς Αἰκατερίνης ὁ Πέτρος Α΄ ἔσχε δύο μὴ ἐπιζήσαντας υἱούς, τὸν Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἄνναν καὶ τὴν Ἐλισάβετ, τὴν μετὰ ταῦτα γενομένην αὐτοκράτειραν. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀλέξιος εἶχε καταλίπει ἐκ τῆς Καρλόττας τῆς Βρουνσβίκης υἱόν, τὸν κατόπιν γενόμενον αὐτοκράτορα Πέτρον Β΄.

Ἡ ὑγεία τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἧς οὐδόλως οὗτος ἐφείδετο, εἶχεν ἤδη κλονισθῆ ἐκ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν κοπώσεων. Ἡμέραν τινά, βυθισθεὶς μέχρις ὀσφύος εἰς τὸ ὕδωρ, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν κινδυνευόντων ναυτῶν, ᾐσθάνθη τὴν πρώτην τῆς νόσου του προσβολήν. Ὑπέστη κατόπιν δευτέραν κατάψυξιν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων καὶ ἀπέθανε χωρὶς νὰ διατυπώσῃ τὰς τελευταίας θελήσεις του. Τὸ ἀναφερόμενον περὶ διαθήκης τοῦ Μεγάλου Πέτρου πρὸς κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῆς Ρωσίας εἶναι μεταγενεστέρα ἐπινόησις τοῦ Νικολάου Α΄.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Πέτρος Β΄** (*Ἀλεξέγιεβιτς*). Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας (1715—1730). Υἱὸς τοῦ τσάρεβιτς Ἀλεξίου Πέτροβιτς καὶ ἔγγονος τοῦ Μεγάλου Πέτρου, διεδέχθη ἑνδεκαετὴς εἰς τὸν θρόνον τὴν Αἰκατερίνην Α΄. Διὰ τῆς διαθήκης της **αὕτη ὥριζε,** μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως **τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντιβασιλείαν** συγκειμένην ἐκ τῶν δύο ἡγεμονίδων **Ἄννης** Ὁλστάϊν καὶ Ἐλισάβετ, **τοῦ πρωθυπουργοῦ** πρίγκιπος Μέντσικωφ καὶ ἑπτὰ **ἄλλων μεγιστάνων.** Ὁ Μέντσικωφ εἶχε κατορθώσει **ὅπως ἡ Αἰκατερίνη** Α΄ ἐπιτρέψῃ τὴν μνηστείαν **τῆς θυγατρός** του μετὰ τοῦ Πέτρου Β΄, **ἐμελέτα δὲ νὰ συζεύξῃ** μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ τὴν ἀδελφὴν **τοῦ αὐτοκράτορος** Ναθαλίαν. Ὁ νεαρὸς **αὐτοκράτωρ ἤρξατο** φέρων βαρέως τὴν κηδεμονίαν **τοῦ Μέντσικωφ,** ὑποκινούμενος δὲ ὑπὸ **τοῦ φίλου του Ἰβὰν** Ντολγορούκι, διέταξε **τῷ 1727 τὴν σύλληψιν καὶ** τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ, **διαλύσας δὲ τοὺς ἀρραβῶνάς** του μετὰ τῆς πριγκιπίσσης **Μέντσικωφ ἐμνηστεύθη** τὴν ἀδελφὴν τοῦ **Ντολγορούκι. Μετ' ὀλίγον,** προσβληθεὶς **ἐξ εὐλογίας, ἥτις ἐμάστιζε τότε τὴν** Ρωσίαν, ἀπέθανεν ἐντὸς **τριῶν ἡμερῶν. Ἐπὶ τῆς** βασιλείας του **συνωμολογήθησαν συνθῆκαι μετὰ** τῆς Πρωσσίας καὶ Κίνας.

Θ. Β.

— **Πέτρος Γ΄** (*Θεοδώροβιτς*). **Αὐτοκράτωρ τῆς** Ρωσίας, γεννηθεὶς ἐν **Κιέλῳ τὴν 21 Φεβρουαρίου** 1728 καὶ δολοφονηθεὶς ἐν **Ρόπνα τὴν 17** Ἰουλίου 1762. Ἔγγονος **τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἐκ τῆς** μητρός του Ἄννας Πέτροβνας, **συζύγου τοῦ** δουκὸς Ὁλστάϊν-Γκοτόρπ, **μετεκλήθη ὑπὸ τῆς** αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ εἰς **Ρωσίαν, ἥτις κατέστησεν** αὐτὸν διάδοχόν της, ἀποδεχθέντα **τὸ ἀνατολικὸν** ὀρθόδοξον δόγμα μετὰ **τοῦ τίτλου μεγάλου** δουκός. Τὴν **1 Σεπτεμβρίου 1745 ἐνυμφεύθη τὴν** Σοφίαν-**Αὐγούσταν,** τὴν βραδύτερον **γενομένην** αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην Β΄. **Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1762** διεδέχθη τὴν θείαν **του Ἐλισάβετ, κατὰ δὲ τὸν** Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους **ἐξέδωκε διάταγμα,** δι' οὗ ἀπήλλασσε τοὺς εὐπατρίδας **τῆς ὑποχρεώσεως** ὅπως ἀφιερῶνται εἰς τὴν **ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους.** Ἄλλαι σπουδαῖαι πράξεις **αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἡ** κατάργησις τῆς μυστικῆς **ἀρχιγραμματείας, ἡ** προστασία τῶν ρασκολνίκων **καὶ ἡ ἐγκατάστασις** αὐτῶν εἰς ἐθνικὰς γαίας **ἐν Σιβηρίᾳ, ἡ ἀπονομὴ** ἀμνηστίας εἰς τοὺς **ἐπαναστατήσαντας κατὰ** τῶν κυρίων των καὶ κρυπτομένους **δουλοπαροίκους,** ἡ ἀνάκλησις τῶν ἐπὶ τῆς **αὐτοκρατείρας τῆς** Ἐλισάβετ ἐξορισθέντων εὐπατριδῶν κ. ἄ. **Κατὰ** τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῆς **βασιλείας του** ἐνεψύχωσε τὸ ἐμπόριον, **ἐλαττώσας τοὺς τελωνειακοὺς** δασμούς, καὶ ἀνεκούφισε τὰς **πενομένας** τάξεις. Αἱ στρατιωτικαὶ μεταβολαί, ἃς **εἶχεν ἐπιφέρει,** προεκάλεσαν τὴν κατ' αὐτοῦ **δυσμένειαν τῶν** συνταγμάτων τῆς αὐτοκρατορικῆς **φρουρᾶς καὶ** τῆς αὐλῆς. Πρὸς τούτοις προεκάλει **ἀγανάκτησιν** ἡ πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην **συμπεριφορά** του, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ διαζευχθῇ, **ὅπως** νυμφευθῇ τὴν Ἐλισάβετ Βοροντζώφ. **Ἡ Αἰκατερίνη,** ἐκδικουμένη, ἐξύφανε τὴν **ἐπανάστασιν τοῦ 1762,** καὶ ἐνῷ ὁ Πέτρος Γ΄ εὑρίσκετο **εἰς Οὐρανιμπάουμ,** ἡ Αἰκατερίνη, συνοδευομένη **ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν** Ὀρλώφ, συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὴν **τὰ συντάγματα** τῆς φρουρᾶς καὶ ἀνέτρεψε τὸν **Πέτρον Γ΄, ὅστις** παραιτηθεὶς πάσης ἀντιστάσεως **περιωρίσθη** εἰς Ρόπναν, ὅπου μετὰ τέσσαρας **ἡμέρας ἐφονεύθη** ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Ὀρλώφ.

Θ. Β.

ΣΕΡΒΙΑΣ

— **Πέτρος Α΄** ***Καραγεώργεβιτς***. **Βασιλεὺς** τῆς Σερβίας καὶ κατόπιν πρῶτος **βασιλεὺς τοῦ** βασιλείου **τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων (Νοτιοσλαυΐας),** πρεσβύτερος υἱὸς **τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραγεώργεβιτς.** Γεννηθεὶς **τῷ 1844, ὁ Πέτρος ἀνετράφη** ἐν **Αὐστρίᾳ,** ὅπου κατέφυγεν **ὁ** πατὴρ **του μετὰ** τὴν ἐκθρόνισίν **του** τῷ **1858. Κατηγορηθεὶς ὅμως** ἐπὶ συνενοχῇ **εἰς τὴν** κατὰ **τοῦ ἡγεμόνος** Μιχαὴλ Ὀβρένοβιτς **συνωμοσίαν** (1868), **ὁ Πέτρος** ἔφυγε **μετὰ τοῦ** πατρὸς **του εἰς** Ἐλβετίαν, **ὅπου** διῆλθε πολλὰ **ἔτη τῆς** ζωῆς του **ἐν Γενεύῃ.** Τῷ 1870 **κατετάγη** ὡς ἐθελοντὴς **εἰς** τὸν γαλλικὸν **στρατὸν** καὶ **διεκρίθη** εἰς τὸν **κατὰ τῆς Γερμανίας πόλεμον.** Τῷ 1876 ἐπολέμησεν ἐν Βοσνίᾳ **μετὰ τῶν** ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πέτρος Μρκόνιτς*. Τῷ 1882 **αὐτός, καὶ οὐχὶ ὁ τότε** βασιλεὺς τῆς Σερβίας Μιλᾶνος **Ὀβρένοβιτς,** ὅστις ἐθεωρεῖτο δορυφόρος **τῆς Αὐστρίας,** ἐκλήθη ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ σερβικὸν **ἔθνος εἰς τὴν** στέψιν τοῦ τσάρου **Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ΄.** Εἰς τὴν προσωπικὴν **ἐπιρροὴν τοῦ τσάρου τούτου ὀφείλεται** τὸ ὅτι **ὁ Πέτρος ἐνυμφεύθη τῷ 1883 τὴν** πριγκίπισσαν **Ζόρκαν, θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος καὶ** κατόπιν

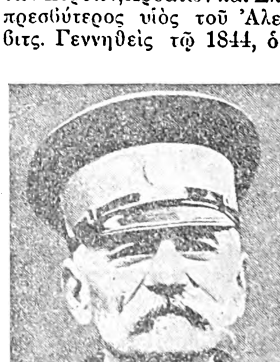

Πέτρος Α΄ Καραγεώργεβιτς, βασιλεὺς τῆς Σερβίας.

Digitized by Google

βασιλέως τοῦ Μαυροβουνίου Νικολάου. Ἐπί τινα καιρὸν ἔζησε μετὰ τὸν γάμον του ἐν Κεττίγνῃ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του (1892) ἐγκατεστάθη πάλιν ἐν Γενεύῃ.

Τῷ 1903, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου Ὀβρένοβιτς καὶ τῆς βασιλίσσης Δράγας, ὁ Πέτρος Καραγεώργεβιτς ἐξελέγη ὁμοφώνως βασιλεὺς τῆς Σερβίας. Ἡ ἀνάρρησίς του ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐθνικῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν Νοτιοσλαύων διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὑπὸ τὸν αὐστριακὸν καὶ τουρκικὸν ζυγὸν ὁμαιμόνων αὐτῶν ἀδελφῶν. Τὸ ἰδεῶδες τοῦτο τῶν Νοτιοσλαύων ἐπραγματοποιήθη μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, καθ' ὃν ὁ σερβικὸς στρατὸς ἐκκενώσας τὸ πάτριον ἔδαφος ἐδέησε νὰ καταφύγῃ εἰς Κέρκυραν. Ὁ Πέτρος διῆλθε τὰς ἡμέρας του ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1918 ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ἀθήναις ἐπί τινα χρόνον, καὶ κατόπιν ἐν Χαλκίδι. Ἀνακηρυχθεὶς μετὰ τὸν πόλεμον βασιλεὺς τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, παρεχώρησε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἀλέξανδρον ὡς ἀντιβασιλέα, αὐτὸς ἀποχωρήσας εἰς Τόπολα, κοιτίδα τῆς οἰκογενείας του, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 16 Αὐγούστου 1921. Ν. Μ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

—**Πέτρος**, ἐπίσκοπος τοῦ Αἴξ· βλ. κατ. *Πέτρος* Ἀουρέολος.

—**Πέτρος**, πατριάρχης ***Ἀλεξανδρείας***. Ὄνομα τεσσάρων πατριαρχῶν τῆς Ἀλεξανδρείας: —1) ***Πέτρος Α' ὁ μάρτυς***. Ἐκ τῶν διασημοτέρων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διάδοχος τοῦ Θεωνᾶ ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐκυβέρνα τὴν Ἐκκλησίαν ἐν χρόνοις χαλεποῖς διὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Διοκλητιανοῦ, διὰ τοῦτο ἀπεμακρύνθη τῆς πόλεως, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ, διότι ὁ ἐπίσκοπος Λυκοπόλεως Μελέτιος, ἐπιλαβόμενος τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ, ἐχειροτόνει πρεσβυτέρους καὶ διακόνους παρ' ἐνορίαν. Ὁ Πέτρος κατεδίκασε τότε τὸν Μελέτιον ἐν συνόδῳ, ἀλλ' ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῶν διωκτῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν τῷ 311. Ὁ πατὴρ οὗτος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐπίσημος καὶ διὰ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ἐξ ὧν τεμάχια μόνον σῴζονται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς Ἐφέσου καὶ Χαλκηδόνος, ὡς καὶ διὰ τοὺς 15 αὐτοῦ κανόνας περὶ μετανοίας, τοὺς ὁποίους ἡ ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτη σύνοδος περιέλαβεν ἐν τῷ συστήματι τῶν ἱερῶν κανόνων. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

—2) ***Πέτρος Β'*** (373—380). Ἀνῆλθε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὡς διάδοχος τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, οὗτινος προϋπῆρξε φίλος καὶ συναγωνιστής. Ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν διαγωγὴ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο τοιαύτη, ὥστε αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ἦσαν ἡμέραι θλίψεων καὶ ταλαιπωριῶν κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς πατριαρχίας. Οἱ ἀρειανίζοντες πανίσχυροι καταστάντες, ὡς ἐκ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν βασιλέων, ἦγον καὶ ἔφερον τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐξέλεξαν μάλιστα καὶ πατριάρχην ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Πέτρου τὸν Λούκιον. —3) ***Πέτρος Γ' ὁ Μογγός***. Μονοφυσίτης τυγχάνων, ἀλλὰ θέλων νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν μονοφυσιτῶν, τῶν ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναθεματισθέντων, συνετέλεσεν ὥστε ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀκάκιος νὰ ὑποδείξῃ τῷ αὐτοκράτορι Ζήνωνι (474—491) νὰ ἐκδώσῃ τὸ γράμμα τὸ καλούμενον «Ἑνωτικόν», δι' οὗ κατεδικάζετο πλὴν ἄλλων καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐτυχοῦς. Τὸ «Ἑνωτικόν», ἀντὶ νὰ κατευνάσῃ τὰ ἐξημμένα πάθη τῶν Χριστιανῶν, τοὐναντίον ἐξέκαυσεν αὐτὰ καὶ οἱ μονοφυσῖται Ἀλεξανδρείας ἐδιχάσθησαν καὶ ἀπετέλεσαν οἱ μὲν συντηρητικοὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου τὴν μίαν μερίδα, οἱ δέ, ἀκέφαλοι ἀποκληθέντες, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πρώην πατριάρχου Τιμοθέου Γ' τοῦ Αἰλούρου, τὴν ἄλλην. —4) ***Πέτρος ὁ Δ'*** (643—654), περὶ οὗ οὐδὲν γιγνώσκομεν. Τ. Ε. Ε.

—**Πέτρος**, καρδινάλιος, ἐπίσκοπος ***Ἀλμπάνο***. Ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Aldobrandi καταγόμενος, ἐγεννήθη ἐν Τοσκάνῃ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον προήχθη, ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀρετῶν του, εἰς καρδινάλιον ἐπίσκοπον d'Albano καὶ ἐγένετο δεξιὸς βραχίων τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ' ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ πρὸς καταδίωξιν τῶν σιμωνιακῶν κληρικῶν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς πειθαρχίας ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ κλήρου. Ἀποθανὼν τῷ 1089 ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 8 Φεβρουαρίου. Ε.Γ.Π.

—**Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Ἀναγνίας***. Ἁπλοῦς μοναχὸς τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Σαλέρνου κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὤν, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ' εἰς Ρώμην τῷ 1061 καὶ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος τοῦ Anagni. Κληρικὸς αὐστηροτάτων ἠθικῶν ἀρχῶν, διέπρεψεν ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ, ὃν ἐπὶ 44 συναπτὰ ἔτη ἐκόσμει. Ἀποθανὼν τῷ 1105 κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πάπα Πασχαλίου τοῦ Β' καὶ ἑορτάζεται τὴν 3 Αὐγούστου. Τὸν βίον αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ διάδοχός του Bruno de Segni. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, πατριάρχης ***Ἀντιοχείας***. —1) ***Πέτρος Α'***, βλ. λ. *Πέτρος ὁ ἀπόστολος*. —2) ***Πέτρος Β'*** *ὁ Κναφεὺς* (*Γναφεὺς*) ἢ *Φούλων* (465—466 καὶ 474—475). Ἐπὶ πατριαρχείας του ἐμαίνετο ὁ μονοφυσιτισμός. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται νόθα ἔργα, περιλαμβανόμενα ἐν τῇ «Συλλογῇ τῶν μονοφυσιτικῶν πραγμάτων». —3) ***Πέτρος Γ'*** (1052—1057). Διάδοχος Ἐλευθερίου τοῦ Ἀγαθοῦ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρίστων ἀρχιερέων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὰς προηγηθείσας τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου (1043—1059) συζητήσεις, καὶ ὁ Κηρουλάριος καὶ ὁ πάπας Λέων ὁ Θ' (1048—1054) πρὸς τὸν Πέτρον ἔγραφον ἐκθέτοντες τὰς ἀπόψεις των καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν μεσολάβησίν του. Ὁ δὲ Πέτρος ἀπαντῶν πρὸς ἀμφοτέρους καὶ ἐλέγχων μὲν τὰς καινοτομίας τῶν Λατίνων, σύνεσιν δὲ καὶ μετριοπάθειαν συνιστῶν πρὸς τὸν Κηρουλάριον, καὶ πρὸς ἀμφοτέρους εἰρήνην, ἐπωνομάσθη «Εἰρηνοποιός». Ε. Γ. Π.

—**Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Ἄργους***. Ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τῆς Θ' καὶ ἀρχὰς τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος καὶ κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ σπουδάσας ἀπεφάσισε νὰ καρῇ μοναχός, ὡς οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Παῦλος καὶ Διονύσιος. Τῷ 879 ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἄργους, τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ δρᾶσίς του αὐτόθι, ὥστε οἱ ἐπαρχιῶταί του τὸν ἐθεώρουν ἄνδρα ἅγιον. Ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης, ἡ δ' Ἐκκλησία γεραίρει αὐτὸν τῇ 3 Μαΐου. Τ. Ε. Ε.

—**Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Βράγας***. Ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Πορτογαλίᾳ Braga, ἀκμάσας εὐθὺς μετὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 26 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Γοργορυνείας***. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος τῆς Γοργορυνείας (Σελευκείας) κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἐπὶ τῶν τελευταίων εἰκονομάχων, φαίνεται δὲ ὅτι ὑπὲρ τῶν εἰκόνων κρατερῶς ἀγωνισθεὶς ὑπέστη καταδιώξεις, ὅθεν καὶ «ὁμολογητὴς» ἐπονομάζεται. Ε. Γ. Π.

—**Πέτρος** (*ὁ Νέος*), ἀρχιεπίσκοπος ***Γόρτυνος*** (Κρήτης). Ἔζησε κατά τινας τὸν Ε' καὶ κατ' ἄλλους τὸν Ζ' αἰῶνα. Ἐμαρτύρησεν ἀποκοπέντων τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἡ μνήμη του τελεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν 14 Ἰουλίου. ΕΡ. Μ.

—**Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Γρενάδης*** (Pierre Paschase). Γεννηθεὶς τῷ 1227 ἐν Βαλεντίᾳ τῆς Ἱσπανίας, ὅτε ἡ πόλις αὕτη κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὑπηρέτει ὡς ἐφημέριος ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ, κατόπιν δ' εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Trinitaires τῷ 1251. Προαχθεὶς εἰς ἐπίσκοπον Γρενάδης τῷ 1629 ὑπὸ τοῦ βασιλέως, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ φυλακισθεὶς ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1300. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 6 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Κορίνθου***. Οὗτος, ὡς πρόεδρος, μετὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Ἀθανασίου καὶ εἴκοσιν ἄλλων ἐπισκόπων συνεκάλεσε τοπικήν τινα σύνοδον τῷ 458 καὶ ἀπέστειλε γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Λέοντα Α' (157—474) περὶ ἀποδοχῆς τῶν ἀποφάσεων τῆς τῷ 451 συνελθούσης Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου. Τ. Ε. Ε.

— **Πέτρος**, μητροπολίτης ***Δαμασκοῦ***. Ἤκμασε κατὰ τὸ τέλος τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἦτο στενὸς φίλος τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τ. Ε. Ε.

— **Πέτρος**, ἀρχιεπίσκοπος ***Κρήτης***. Ὄνομα πέντε Λατίνων ἀρχιεπισκόπων Κρήτης. —1) ***Πέτρος-Θωμᾶς*** (1362—1364), ὁ καὶ ἀνακηρυχθεὶς ἅγιος ὑπὸ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας. —2) ***Πέτρος*** Α' τῷ 1375. —3) ***Πέτρος Β' ὁ Δονᾶτος***. Ἦτο εὐρείας μορφώσεως, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παταβίῳ, διδάκτωρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἀρχιεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 1418 μέχρι τοῦ 1425. —4) ***Πέτρος Γ'*** *ὁ Λάνδος* (1535—1583), ὅστις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Τριδέντῳ Οἰκουμενικὴν σύνοδον. —5) ***Πέτρος Δ' ὁ Βαλέριος***. Προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος τῷ 1619, ἀλλὰ μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν παρῃτήθη λαβὼν σύνταξιν. ΕΡ. Μ.

— **Πέτρος**, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως*** (652—654). Οὗτος πρεσβύτερος ὢν καὶ περιοδευτὴς Θρᾴκης καὶ ἄλλα ὀφφίκια ἐπιφορτισμένος, ἐξελέγη πατριάρχης εἰς διαδοχὴν τοῦ Πύρρου τὸ δεύτερον πατριαρχεύοντος καὶ ἐκράτησε τοὺς οἴακας τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ 664. Τ. Ε. Ε.

— **Πέτρος**, καρδινάλιος ἐπίσκοπος ***Μέτς***. Γεννηθεὶς τῷ 1369 ἐν Ligny-en-Barrois (Meuse) τῆς Γαλλίας, διωρίσθη τῷ 1384 ἀρχιδιάκονος ἐν Dreux (Eure-et-Loir) καὶ εὐθὺς εἶτα ἐπίσκοπος Metz. Ἀρνηθεὶς νὰ δεχθῇ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, ὡς ἄγων ἡλικίαν 16 ἐτῶν, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Metz ὡς ἐπίσκοπος, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἕτερον ἐπίσκοπον ὡς συνεργάτην, πρεσβύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν. Ἐκ τῶν προσόδων τῆς ἐπισκοπῆς του τὸ ἓν τρίτον διένεμεν εἰς τοὺς πτωχούς, τὸ δεύτερον προσέφερεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μὲ τὸ τρίτον ἔζη. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς Avignon προήχθη εἰς καρδινάλιον καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀποθανὼν τῷ 1387, ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν, ἀνεκηρύχθη πολιοῦχος αὐτῆς τῷ 1432 καὶ τῷ 1527 ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ζ' ἐγγραφεὶς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἁγίων ἑορτάζεται τὴν 5 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, μητροπολίτης ***Νικαίας***. Εἶναι γνωστὸς ὡς δεινὸς πολέμιος τῶν εἰκονομάχων ἔκ τινων ἐπιστολῶν, ἃς ἔγραψε πρὸς αὐτὸν Θεόδωρος ὁ Στουδίτης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος, καὶ ἐκ τοῦ «Συνοδικοῦ» τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας. Ε.Γ.Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Ὀσμά***. Ὑπηρετῶν ὡς ἐφημέριος ἐν Bourges τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἐφημίζετο ὡς λίαν ἐνάρετος καὶ δραστήριος κληρικός. Προσκληθεὶς εἰς Ἱσπανίαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τολέδου, προήχθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Osma καὶ τῷ 1109 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 2 Αὐγούστου. Ε Γ. Π.

— **Πέτρος**, καρδινάλιος ἐπίσκοπος ***Ὀστίας***. Γεννηθεὶς τῷ 988, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον, ἔδειξε μέγαν ζῆλον πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν μοναχῶν καὶ διὰ τοῦτο ὁ πάπας Στέφανος ὁ Ι' ἐχειροτόνησεν αὐτὸν καρδινάλιον ἐπίσκοπον Ὀστίας. Σπουδαίας ὑπηρεσίας παρασχὼν εἴς τε τὸν Στέφανον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἀπέθανεν ἐν Faenza τῷ 1072 ἐν ἡλικίᾳ 90 ἐτῶν καὶ ὁ πάπας Λέων ΙΒ' τῷ 1821 ἀνεκήρυξεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 23 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Παβίας***. Συγγενὴς τοῦ βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν Λουϊτπράνδου, ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Παβίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος καὶ περὶ τὸ 738 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 7ην Μαΐου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Πολικάστρου***. Ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Pappacarboni τοῦ Σαλέρνου καταγόμενος, ἐγεννήθη τῷ 1038 καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας προσελήφθη ὑπὸ τοῦ θείου του ἁγίου Ἀλφιέρου εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ La Cava καὶ κατόπιν προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Πολικάστρου ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως. Καταλιπὼν τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ἐπανῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριόν του καὶ ἐκεῖ ἐν ἡλικίᾳ 85 ἐτῶν ἀπέθανε τῷ 1123 καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 4ην Μαρτίου. Ε.Γ.Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Πουατιέ***. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος γεννηθείς, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ εἰς ἐπίσκοπον τοῦ Poitiers τῆς Γαλλίας προαχθείς, ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῆς θαρραλέας καὶ ἀξιοπρεποῦς στάσεως αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀκολάστου βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Α' (1052—1108). Τῷ 1115 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 4ην Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Ραβέννης***. Ἐν Imola τῆς Ἰταλίας γεννηθεὶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Γ' προήχθη εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ραβέννης. Αὐστηρὸς τηρητὴς τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων, δριμύτατος ἐλεγκτὴς τῶν καταχρήσεων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, ἐθαυμάζετο ὡς κήρυξ τοῦ θείου λόγου, ὅθεν καὶ ἐπωνομάσθη Χρυσόλογος. Ἀποθανὼν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος (450—457) ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 2αν καὶ 4ην Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Πέτρος**, ἐπίσκοπος ***Σεβαστείας***. Ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, μεθ' οὗ συμμετέσχε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, συγκληθείσης τῷ 381 κατὰ τῶν πνευματομάχων. Θεωρεῖται ὡς συγγραφεὺς ἐπιστολῶν καὶ ὑπομνήματος εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἡ νεωτέρα κριτικὴ δὲν ἀποδέχεται. Βίον ὅσιον ζήσας, τιμᾶται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἅγιος, ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ γεραίρεται τῇ 9ῃ Ἰανουαρίου. Τ. Ε. Ε.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

— **Πέτρος**. Πατρίκιος καὶ μάγιστρος. Γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 500 μ. Χ. καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, διεκρίθη διὰ τὴν ρητορικὴν αὐτοῦ εὐφράδειαν ἐν τοῖς ἐκεῖ δικαστηρίοις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565), παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη τῷ 534 εἰς Ἰταλίαν ὡς πρέσβυς πρὸς τὴν βασίλισσαν τῶν ἐκεῖ Γότθων Ἀμαλασούνθαν. Ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ἐν Ἰταλίᾳ περιπλοκῶν ἐκρατήθη ἐκεῖ αἰχμάλωτος μέχρι τοῦ 538, ὅτε, ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Ἰουστινιανοῦ διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ μαγίστρου, εἶτα δὲ καὶ διὰ τοῦ τοῦ πατρικίου. Τῷ 550 ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Χοσρόην Α', μετὰ τὴν ἐκεῖθεν δ' ἐπάνοδόν του διεξήγαγε, τῷ 552, ἐν Χαλκιδόνι τὰς μετὰ τοῦ πάπα Βιργιλίου δογματικὰς διαπραγματεύσεις. Τῷ 562 «ἡγεῖτο τῶν κατὰ τὴν αὐλὴν ταγμάτων», δηλαδὴ ἦτο ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῶν παλατίων, καὶ ἀπεστάλη εἰς Μεσοποταμίαν, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν μετὰ τῶν Περσῶν εἰρήνην. Τὰς σχετικὰς συζητήσεις διεξήγαγεν ἐν Δάρᾳ μετὰ τοῦ Πέρσου ἀπεσταλμένου Ἰεσδεγουσνάφ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνωμολόγησε, κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων,

Digitized by Google

πεντηκονταετῆ εἰρήνην. Ἀπέθανεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ Μεσοποταμίας ἐπάνοδόν του (562), καταλιπὼν δύο συγγράμματα: «Ἱστορία» καὶ «Περὶ πολιτικῆς καταστάσεως», τῶν ὁποίων ὅμως ὀλίγα τινὰ ἀποσπάσματα ἐσώθησαν. Ν. ΚΛΣ

— **Πέτρος**. Βυζαντινὸς στρατηγὸς καὶ κουροπαλάτης, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Μαυρικίου (582—602), παρὰ τοῦ ὁποίου διωρίσθη τῷ 594 ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων ἀντὶ τοῦ στρατηγοῦ Πρίσκου ἀνακληθέντος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Πέτρος ἦτο ἀνὴρ συνετός, ἀλλ' ἐντελῶς ἄπειρος περὶ τὰ στρατιωτικά, δι' ὃ καὶ ὑπέστη ἐπανειλημμένας ἥττας ὑπὸ τῶν Σκλαβηνῶν, ἕνεκα τούτου δὲ ἀνεκλήθη τῷ 598 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ τῷ 602 διωρίσθη ἐκ νέου ἀρχιστράτηγος καὶ ἐγένετο παραίτιος νέων ἀτυχιῶν τῶν βυζαντινῶν ὅπλων, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ὁ στρατὸς ἐστασίασε καὶ ὁ Πέτρος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν (φθινόπωρον 602), ἔνθα κατελθόντες οἱ στασιασταὶ καθῄρεσαν τὸν βασιλέα Μαυρίκιον καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἑκατόνταρχον Φωκᾶν, ὅστις ἐφόνευσε τόν τε Μαυρίκιον καὶ τὸν Πέτρον πλησίον τῆς Χαλκηδόνος. Ν. ΚΛΣ

— **Πέτρος**. Βυζαντινὸς πατρίκιος καὶ στρατηγός. Ἦτο εὐνοῦχος ἀλλὰ γενναῖος στρατιώτης, διακριθεὶς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Β' ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Συρίας (968—969), καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ ἐναντίον τῶν καταλαβόντων τὴν Βουλγαρίαν Ρώσων (971). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β' (τῷ 976), διωρίσθη ὑπὸ τούτου ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατευμάτων, ὡς τοιοῦτος δ' ἐστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τοῦ στασιάσαντος στρατηγοῦ Μεσοποταμίας Βάρδα Σκληροῦ· συγκρουσθεὶς ὅμως πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Λαπάρων (δυτικῶς τοῦ Ἀντιταύρου) ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ ἐφονεύθη. Ν. ΚΛΣ

—**Πέτρος**. Ἀναγνώστης τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Παρεκίνησε τὸν χριστιανικὸν ὄχλον (415) ἐναντίον τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας, ἥτις κατεκρεουργήθη ἐν μέσῃ ὁδῷ. Καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνεργοί του ἔμειναν ἀτιμώρητοι. Τ. Ε. Ε.

—**Πέτρος**. Ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου, γεννηθεὶς ἐν Πίσῃ τῆς Ἰταλίας τῷ 1355. Τὸ τάγμα τοῦτο, τάχιστα ἐξαπλωθὲν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Μαρτίνου τοῦ Ε' τῷ 1421. Ὁ ἱδρυτὴς αὐτοῦ, ἀποθανὼν τῷ 1435, ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ ΙΒ' τῷ 1693 εἰς τοὺς ἁγίους καὶ ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

—**Πέτρος**. Ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τῶν θυγατέρων τῆς Παναγίας, γεννηθεὶς ἐν Mirecourt (Vosges) τῆς Γαλλίας τῷ 1565. Σπουδάσας θεολογίαν ἐν Pont-à-Mousson, διωρίσθη ἐφημέριος ἐν Mattaincourt καὶ ὡς τοιοῦτος ἵδρυσε τὸ τάγμα τῶν θυγατέρων τῆς Παναγίας (Congrégation des filles de Notre-Dame). Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας κατέφυγεν εἰς Gray (Haute-Saône), ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1640. Ἀνακηρυχθεὶς μακάριος ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΓ' τῷ 1730, ἐγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἁγίων ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' τῷ 1897 καὶ ἑορτάζεται τὴν 9 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Πέτρος** τοῦ ***Ἁγίου Σουπερανοῦ*** (San Superano). Ἀρχηγὸς τῆς ἑταιρείας τῶν Ναβαρραίων κατὰ τὸ 1380 καὶ σύντροφος τοῦ Βερνάρδου Βαρβάσσα. Ἀφικόμενος τῷ 1381 εἰς Ἑλλάδα, διωρίσθη γενικὸς βικάριος τοῦ Μορέως, κατόπιν ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης μεταξὺ τῶν Βενετῶν καὶ Ναβαρραίων, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο εἰς τοὺς τελευταίους τὸ δικαίωμα κατοχῆς τῶν ὑπ' αὐτῶν καταληφθεισῶν ἐν Ἑλλάδι χωρῶν. Τῷ 1396 διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας διὰ διπλώματος χορηγηθέντος εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλαύου, διὰ δὲ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας Ζαχαρία, θυγατρὸς τοῦ Κεντυρίωνος Α. Ζαχαρία, δυνάστου τοῦ Δαμαλᾶ καὶ τῆς Χαλανδρίτσης, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν οἴκων τοῦ Ἁγίου Σουπερανοῦ καὶ Ζαχαρία. Ἀπέθανε τῷ 1402. Β. Λ. Κ.

— **Πέτρος** ὁ ***Ἀθωνίτης***. Μοναχὸς τοῦ Ἄθω, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Οὗτος ἀσκητεύων καὶ ἐν ἡσυχαστικαῖς μελέταις παραδεδομένος, διήγαγε βίον ὅσιον, τὸν ὁποῖον ἐμιμήθησαν οἱ μετ' αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους μονάσαντες καὶ θεμελιώσαντες τὰς μοναστικὰς παροικίας, ὑφ' οἵαν μορφὴν μέχρι σήμερον σῴζονται. Τ. Ε. Ε.

—**Πέτρος**-***Ἀλφόνσος***, ἢ ***Ἀλφόνσος-Πέτρος***. Ἱσπανοεβραῖος φιλόσοφος ἐξ Οὐέσκας, γεννηθεὶς τῷ 1062. Ἐκαλεῖτο *Ραββὶ-Μωϋσῆς-Σεφαρδὶ* καὶ ἐδίδασκε τὴν ἰατρικὴν μέχρι τοῦ 1106, ὅτε ἐβαπτίσθη Χριστιανός, γενόμενος ἀναδεκτὸς καὶ ταυτοχρόνως ἰατρὸς καὶ εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου ΣΤ' τῆς Καστίλλης καὶ Λεώνης. Ἔγραψε: «Dialogi in quibus impiae Judaeorum opiniones confutantur» (α' ἔκδ. 1536 ἐν Κολωνίᾳ) καὶ «Proverbiorum seu Clericalis disciplina libri tres» (α' ἔκδ. 1760 ἐν Παρισίοις), συμπίλημα ἀραβικῶν μύθων περὶ ζῴων καὶ παροιμιῶν φιλοσόφων, εὐρύτατα διαδοθὲν διὰ πεζῶν καὶ ἐμμέτρων μεταφράσεων. Π. Ν. Π.

— **Πέτρος** ***ὁ ἐξ' Ἀγκιέρας***, ἢ πληρέστερον ***Πέτρος Μάρτυρ ντ' Ἀγκιέρα*** (Pietro Martire D'Anghiera). Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος, ὀνομαζόμενος λατινιστὶ P. Martyr Anglerius (1459—1526). Ἀπὸ τοῦ 1477 ἔζησεν ἐν Ρώμῃ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν περιφημοτέρων ποιητῶν καὶ λογίων τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1488 προσελήφθη ἐν Ἱσπανίᾳ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς Ἰσαβέλλας καὶ ὑπηρέτησε κατὰ τὰς ἐναντίον τῶν Ἀράβων ἐκστρατείας. Τῷ 1494 ἐγένετο κληρικὸς καὶ διωρίσθη ἀποστολικὸς πρωτονοτάριος καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν Ἰνδιῶν. Συνδεόμενος διὰ φιλίας μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων ποντοπόρων καὶ κατακτητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Χριστοφόρου Κολόμβου, Μαγγελλάνου, Βάσκου ντὲ Γάμα, καὶ λόγῳ τῆς θέσεώς του, ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ ὑλικόν, σχετιζόμενον μὲ τὴν Ἀμερικήν, περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ὁποίας πραγματεύεται ἐν συγγράμματι αὐτοῦ, ἐκδοθέντι ἐν μέρει μὲν τῷ 1516 ὑπὸ τὸν τίτλον «De rebus oceanicis et orbe novo decades», ἐν τῷ συνόλῳ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τὸν τίτλον «De orbe novo decades octo» (Ἀλκαλὰ 1530, Παρίσιοι 1536). Τὸ «Opus epistolarum» (1530) περιλαμβάνει ἐνδιαφερούσας πληροφορίας ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἐτῶν 1488—1525, σχετιζομένας ἰδίως πρὸς τὴν ἱσπανικὴν αὐλὴν καὶ τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Κολόμβου. Ἐν τῷ ἔργῳ του «Legationis babylonicae libri tres» περιγράφονται τὰ τῆς Αἰγύπτου ὡς εἶχον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Κ. Β. Λ.

— **Πέτρος** ***ὁ ἐξ Ἄντλαου*** (Andlau). Γερμανὸς νομικὸς καὶ ἱστορικὸς (1425—1479). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἐν Βασιλείᾳ πανεπιστημίου. Ἔγραψε: «De imperio romano germanico libri II», τοῦ ὁποίου τὸ χειρόγραφον, διατηρηθὲν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1603. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη συστηματικὴ ἐργασία ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ δημοσίου δικαίου. Κ. Β. Λ.

—**Πέτρος** ***Ἀουρέολος*** (Petrus Aureoli ἢ Aurioli). Ὀνομαστὸς θεολόγος καὶ φιλόσοφος, φραγκισκανὸς μοναχὸς καὶ ἐπίσκοπος τοῦ Aix, ζήσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ἐσπούδασε καὶ ἐδίδαξεν ἐν Παρισίοις, διεκρίθη δ' ὡσαύτως καὶ ὡς κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου. Καταταχθεὶς ἐνωρὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν μοναχῶν, ὠνομάσθη τῷ 1319 ἐπαρχιακὸς (Provincialis) Ἀκουϊτανίας, προϊστάμενος δηλαδὴ τῶν ἐν Ἀκουϊτανίᾳ φραγκισκανικῶν μονῶν. Τῷ 1321 ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Aix, ἀπέθανε δὲ τῷ 1322. Ὑπῆρξε γονιμώτατος συγγραφεύς, συγγράψας ἰδίᾳ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα. Καὶ τὰ μὲν θεολογικὰ αὐτοῦ συγγράμματα ἦσαν κυρίως ἑρμηνευτικὰ καὶ πολεμικά, δι' ὧν ὑπερήσπισε τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀσπόρου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου κατὰ τῶν Δομινικανῶν· τὰ δὲ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἔργα ἦσαν ὑπομνήματα εἰς τὰ γνωμικὰ τοῦ Πέτρου Λομβάρδου καὶ τὰ συνήθη εἰς τοὺς σχολαστικοὺς θεολόγους «Quodlibeta» (=Quod libet=ὅ,τι ἀρέσκει, ὄνομα δηλοῦν παρὰ τοῖς σχολαστικοῖς σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐν μορφῇ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως ἐξετάζει διάφορα ζητήματα). Τὸ σύστημά του δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀποτελοῦν τὴν μετάβασιν ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ντοὺνς Σκώτου εἰς τὴν τοῦ Ὄκαμ. Ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ ἀπέκλινεν εἰς τὴν ὀνοματοκρατίαν καὶ τὴν ἐμπειριαρχίαν. Αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζωϊκοῦ ὄντος εἶναι μόνον γεννήματα τῆς νοήσεως, ἁπλαῖ συλλήψεις (conceptiones). Ἡ φύσις γνωρίζει μόνον ἄτομα καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἡ γνῶσις ἡ στρεφομένη εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα ἀποδίδει τὰ ὄντα ὡς πράγματι εἶναι, ἐνῷ ἡ γνῶσις τῆς γενικῆς ἐννοίας ἢ τῆς οὐσίας ὁδηγεῖ εἰς ἀντίληψιν τῶν ὄντων μὴ ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Διὰ τοῦτο ἠσπάζετο ὁ Πέτρος τὸν ἀριστοτελικὸν νόμον περὶ οἰκονομίας, δεχόμενος ὅτι πρὸς ἐξήγησιν πράγματός τινος ὀφείλει νὰ δεχθῇ τις ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας αἰτίας τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Σ. Ν. Λ.

—**Πέτρος** ***Βερμίλι*** (Vermigli)· βλ. *Βερμίλι* Πέτρος.

—**Πέτρος** ***ὁ ἐκ Βινέας*** (Petrus de Vinea). Ἰταλὸς νομικὸς καὶ πολιτικὸς (1190—1249;). Διετέλεσεν αὐτοκρατορικὸς δικαστὴς ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Σικελίας ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Β', εἰς τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐργασίαν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος. Ἀπολέσας τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος, ἐφυλακίσθη καὶ ἐτυφλώθη (1249). Πιθανῶς ηὐτοκτόνησεν ὀλίγον κατόπιν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Πίζης. Ἔγραψεν ἐπιστολάς, αἵτινες ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους τῷ 1740 ὑπὸ τὸν τίτλον «Epistolarum libri VI» καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι σπουδαίαν πηγὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β'. Κ. Β. Λ.

—**Πέτρος** ***ὁ Βυζάντιος***. Πρωτοψάλτης τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ζήσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἐμελοποίησε μίαν σειρὰν χερουβικῶν καὶ κοινωνικῶν τῶν Κυριακῶν, ἓν μάθημα, μίαν δοξολογίαν εἰς ἦχον πλάγιον τοῦ Α', τὰς ἀναστασίμους καταβασίας τῶν ὀκτὼ ἤχων, τὰς τῆς Ἀπόκρεω καὶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς καὶ τὸ σύντομον εἱρμολόγιον. Ἅπαντα τὰ μαθήματα ταῦτα, ἐξηγηθέντα εἰς τὴν νῦν ἐν χρήσει παρασημαντικὴν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐξεδόθησαν τύποις. Ἀπέθανε τῷ 1808. Ν. Α. Χ.

— **Πέτρος** ***ὁ Γλυκύς***· βλ. λ. *Μπερεκέτης* Πέτρος.

— **Πέτρος** ***ὁ Δαμασκηνός***, ἢ ***Μανσούρ***. Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα (περὶ τὸ 1158) καὶ ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν ἡσυχαστικὴν κίνησιν τῶν θεολόγων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἔγραψεν ἱκανὰ ἔργα, ἀνέκδοτα σῳζόμενα ἔν τε τῷ κώδικι Μονάχου 318 τοῦ ΙΓ' αἰῶνος (φύλλα 288—291) καὶ τῶν Παρισίων 1134—1137. Φέρονται αὐτοῦ καὶ δύο ποιημάτια περὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου. Τ. Ε. Ε.

— **Πέτρος** ὁ ***Ἐρημίτης***. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ Γάλλος ἐκεῖνος μοναχός, ὅστις ὑπεκίνησε πρῶτος τὰς ἐναντίον τῆς Ἀνατολῆς σταυροφορίας μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἁγίων Τόπων ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1050 ἐν Ἀμιένῃ τῆς Γαλλίας, νεώτατος δὲ κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ κόμιτος τῆς Βουλώνης καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τούτου κατὰ τῆς Φλάνδρας. Καταλιπὼν εἶτα τὰς στρατιωτικὰς τάξεις ἐνυμφεύθη, καὶ τέλος, ἀφοῦ ἐχήρευσεν, ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἀπεσύρθη εἰς ἔρημόν τινα τόπον τῆς πατρίδος του, ἐξ οὗ καὶ *ἐρημίτης* ἐκλήθη.

Μεταβὰς τῷ 1093—1094 εἰς Παλαιστίνην, ἵνα προσκυνήσῃ τὸν ἅγιον Τάφον, καὶ ἰδὼν τὰ δεινὰ ὅσα ἔπασχον οἱ ἐκεῖ Χριστιανοὶ ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ἐξέθεσεν αὐτά, μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδόν του, πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Β' (1088—1099), παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ περιέλθῃ τὴν Εὐρώπην καὶ κηρύξῃ τὸν ἱερὸν κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμον. Ἔκτοτε ὁ Πέτρος, ρακένδυτος καὶ ἀνυπόδητος καὶ κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα τὸν Ἐσταυρωμένον, ἤρχισε τὰς περιοδείας του. Διατρέχων τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἠλέκτριζε διὰ τοῦ κηρύγματός του τὰ πλήθη καὶ τοὺς ἡγεμόνας καὶ προεκάλεσε τὴν πρώτην τῶν σταυροφοριῶν κίνησιν (1095), ἐν τέλει δέ, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἀπειραρίθμου πλήθους ἀνοργανώτων, ἀπειθαρχήτων καὶ κακῶς ὡπλισμένων ἀνθρώπων, ἐξεκίνησε διὰ τοὺς ἁγίους Τόπους. Ἡ πορεία τοῦ συρφετώδους ἐκείνου ὄχλου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀμαθοῦς μοναχοῦ, ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, διὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, εἰς τὸ Βυζάντιον, ὑπῆρξε μία ἀδιάλειπτος σειρὰ ἀκολασιῶν καὶ δηώσεων, ἀλλὰ καὶ αἱματηρῶν συγκρούσεων πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς τῶν χωρῶν δι' ὧν διήρχοντο. Ἀλλ' αἱ βιαιοπραγίαι τῶν ἀχαλινώτων ὄχλων τοῦ Πέτρου ἐκορυφώθησαν κατὰ τὴν βραχεῖαν διαμονὴν αὐτῶν εἰς τὰ προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς εἶχε, βεβαίως, πάντα λόγον νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀπαλλάξῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον τὴν χώραν του ἀπὸ τοὺς λυμεῶνας ἐκείνους, ἐπειδὴ ὅμως ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἐσπευσμένη αὐτῶν μεταβίβασις εἰς τὴν ἔναντι Μικρὰν Ἀσίαν θὰ τοὺς ἐξέθετεν εἰς βεβαίαν καὶ ἄδοξον καταστροφήν, ἔσχε τὴν μεγαλοψυχίαν νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ νὰ ἀναμένωσι τοὺς ἄλλους σταυροφόρους, οἵτινες κατήρχοντο, κάλλιον συντεταγμένοι, ὑπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῆς Δύσεως ἡγεμόνας. Οὐδ' ὁ Πέτρος ὅμως, οὐδ' οἱ περὶ αὐτὸν συρφετοὶ ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς εἰλικρινεῖς καὶ πεφωτισμένας συμβουλὰς τοῦ Ἀλεξίου, ἀπῄτησαν δὲ νὰ τοῖς παρασχεθῶσι τὰ μέσα, ἵνα διαπεραιωθῶσι τάχιστα εἰς τὴν ἔναντι Μικρὰν Ἀσίαν, ἔνθα ὅμως οἰκτρὸν τέλος ἀνέμενεν αὐτούς. Ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀποβιβάσει των ἐξετραχηλίσθησαν εἰς τὰ ἔσχατα κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων καὶ εἶτα ἤρξαντο προελαύνοντες εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅτε, προσβληθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῦ Κιλιτζὲ - Ἀρσλάν, ὁλοσχερῶς κατετροπώθησαν. Ἐπὶ τοσούτων μυριάδων ἀνδρῶν ὀλίγοι τινὲς μόλις κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι μετὰ τοῦ Πέτρου, καταφυγόντες εἰς Ἑλενόπολιν (ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας), ἔνθα παρέλαβον αὐτοὺς τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσταλέντα πλοῖα. Ἔκτοτε ὁ Πέτρος δὲν ἀναφέρεται πλέον, εἰμὴ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας (1097), ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκεῖ δρᾶσίς του δὲν ὑπῆρξε περισσότερον ἔνδοξος. Ἀποκαμὼν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου ἐλιποτάκτησε, συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ταγκρέδου ἠναγκάσθη νὰ ὁρκισθῇ ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως, ἣν πρῶτος αὐτὸς εἶχεν ὑποκινήσει. Ἐν τούτοις πᾶσα ἡ ἔκτοτε δρᾶσίς του περιωρίσθη εἰς ἕνα λόγον, ὃν ἐξεφώνησεν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἐν Παλαιστίνῃ. Ἐν τέλει, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του, ἵδρυσε περὶ τὴν Liège τὴν μονὴν τοῦ Neu-Moutier, ἐν ᾗ καὶ ἀπέθανε τῷ 1115. Τῷ 1854 ἀνήγειραν ἐν Ἀμιένῃ τὸν ἀνδριάντα του. Ν. ΚΛΣ

Digitized by Google

— **Πέτρος** ***Λαμπαδάριος***· βλ. *Πέτρος* Πελοποννήσιος.

— **Πέτρος** ***Λομβαρδός***· βλ. *Λομβαρδὸς* Πέτρος.

— **Πέτρος** ***Μέδικος***· βλ. λ. *Μέδικοι*.

— **Πέτρος** ***ντὲ Μπρυΐ*** (de Bruys). Ἱερεὺς ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ, καθαιρεθεὶς καὶ γενόμενος κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα ἀρχηγὸς αἱρέσεως, κληθείσης ἐκ τοῦ ὀνόματός του τῶν *Πετρομπριστανῶν*. Οὗτος ἀπέρριπτε τὸ νηπιοβάπτισμα, τὴν εὐχαριστίαν ὡς θυσίαν καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων θυσίας, προσευχάς, ἐλεημοσύνας, ὡς καὶ τὰ καλὰ καθόλου ἔργα, μὴ δεχόμενος τὸ καθαρτήριον πῦρ. Κατ' αὐτὸν δὲν ἔπρεπε νὰ ἱδρύωνται νέαι ἐκκλησίαι, ἀλλὰ νὰ καταρριφθῶσι καὶ αἱ ὑπάρχουσαι, διότι ὁ Χριστιανὸς δύναται ἐν παντὶ τόπῳ νὰ προσευχηθῇ, ὁ δὲ σταυρὸς δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀντικείμενον λατρείας, ἀλλὰ περιφρονήσεως, ἀφοῦ δι' αὐτοῦ ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ. Εἶχε κηρυχθῇ ἐπίσης κατὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου, τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου, ὅστις ὑποχρεωτικῶς ἔπρεπε νὰ ἔρχεται εἰς γάμου κοινωνίαν, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων. Τὰς ἀνωτέρω διδασκαλίας διέδιδεν ὁ Πέτρος ἐπὶ εἴκοσι περίπου ἔτη μεταξὺ τοῦ λαοῦ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ παρὰ τὰ Πυρηναῖα οἰκοῦντος, μέχρις οὗ μερίς τις, ἐξεγερθεῖσα κατ' αὐτοῦ, ἔκαυσεν αὐτὸν ἐπὶ πυρᾶς πιθανῶς τῷ 1124. Τὸ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενον ἔργον «Περὶ Ἀντιχρίστου» ἐγράφη πολὺ μετὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ὑπὸ ἀγνώστου συγγραφέως. Τὰ τοῦ βίου καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ μανθάνομεν ἔκ τινος πραγματείας τοῦ Πέτρου τοῦ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Clugny, τοῦ καλουμένου Venerabilis. Κ. Ι. Δ.

— **Πέτρος** ***Ντυμουλὲν-Μπορὶ*** (Dumoulin-Borie). Ἱεραπόστολος, γεννηθεὶς ἐν Cors (Tulle) τῆς Γαλλίας τῷ 1808. Τῷ 1829 εἰσῆλθεν εἰς τὸ σεμινάριον τῶν ἱεραποστόλων καὶ τῷ 1831 ἀπελθὼν εἰς Τογκῖνον ἐκήρυττε τὸ Εὐαγγέλιον ἐπὶ ἑπταετίαν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Τῷ 1838 συλληφθεὶς ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ὡς μάρτυς ἔκτοτε ἑορτάζεται τὴν 24ην Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Πέτρος** ***Πελοποννήσιος***. Λαμπαδάριος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ μέγιστος τῶν μουσικοδιδασκάλων τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ Λακεδαίμονος τῆς Πελοποννήσου, διό, ὁτὲ μὲν *Πελοποννήσιος*, ὁτὲ δὲ *Λακεδαιμόνιος* ἀποκαλεῖται. Κεκτημένος ἔκτακτον μουσικὸν τάλαντον καὶ ὑπέροχον ἰδιοφυΐαν, κατεῖχε τὰ μουσικὰ σκῆπτρα μεταξὺ τῶν συγχρόνων αὐτῷ μουσικῶν. Ἀνέλυσεν ἐκτενέστερον τὰ συμβολικὰ τῆς πρώτης στενογραφίας σημάδια, μεταγράψας ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα μαθήματα, ἔγραψε δὲ καὶ πάντα τὰ συντομώτερα μέλη, ἅτινα μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐσῴζοντο διὰ μόνης τῆς φωνητικῆς παραδόσεως. Ἐμελοποίησε δύο ἀναστασιματάρια, τέσσαρας στάσεις χερουβικῶν καὶ κοινωνικῶν τῶν Κυριακῶν, κοινωνικὰ τῶν ἑορτῶν διπλᾶ καὶ τριπλᾶ, πολυελέους, πασαπνοάρια, δοξολογίας, δοξαστάριον καὶ εἱρμολόγιον. Πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰ τήν τε μουσικὴν γραμμὴν καὶ τὸ ὕφος. Τὰ μουσουργήματα τούτου, ἐξηγηθέντα εἰς τὴν νῦν ἐν χρήσει παρασημαντικὴν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐξεδόθησαν τύποις ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ παρασημαντικὴ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον ἐπίσημον, μετὰ τὴν πρώτην στενογραφίαν, σταθμὸν τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς καὶ τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῆς πρώτης στενογραφίας καὶ τῆς σήμερον ἐν χρήσει τελικῆς ἐξηγήσεως αὐτῆς. Ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν εἰς τὴν τῷ 1776 ἱδρυθεῖσαν δευτέραν μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριαρχικὴν μουσικὴν σχολήν, πρὸς δὲ καὶ εἰς τοὺς τότε Ἀρμενίους ψάλτας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰδιαίτερον τρόπον μουσικῆς γραφῆς, ὃν καὶ διαφυλάττουσι μέχρι σήμερον. Ἀπέθανε τῷ 1777. Ν.Α.Χ.

— **Πέτρος** ***ντὰ Ποῦ***. Καταλανὸς φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἀττικῆς, ὅστις, ὅτε ὁ ἐκ Φλωρεντίας κύριος τῆς Κορίνθου Νέριος Ἀτζαγιώλης ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας, τῷ 1385, ἀμυνόμενος δὲν παρέδωκε τὴν ἄνω πόλιν, ἀλλ' ἀντέστη μέχρι τοῦ 1387 τελευτῶντος, καίπερ μηδεμίαν λαμβάνων ἐπικουρίαν παρὰ τῶν ἐπικυριάρχων αὐτοῦ Καταλανῶν ἐξ Ἱσπανίας. Τ. Ε. Ε.

— **Πέτρος** ***Χρυσολόγος***. Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς Δύσεως. Πιστεύεται ὅτι ἦτο ἐθνικὸς ἐπιστραφεὶς εἰς Χριστὸν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κορνηλίου καὶ ὅτι τῷ 438 ἐγένετο ἐπίσκοπος Ραβέννης, διακριθεὶς διὰ τὴν εὐγλωττίαν αὐτοῦ, διὸ καὶ *Χρυσολόγος* ἐκλήθη. Τούτου σῴζονται «Ὁμιλίαι» καὶ «Ἐπιστολαί», ἐξ ὧν μία πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν μονοφυσιτῶν Εὐτυχῆ. † Η. Φ. Β.

— **Πέτρος** ***ὁ ἐξ Ὠβέρνης*** (Pierre d'Auvergne)· βλ. *Πὲρ* Καρντινάλ.

Πέτρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὕφορμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37° 53′ Β., μῆκ. 24° 45′ Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1827: Port of Gavrion) ἐν τῷ κολπίζοντι λιμένι τοῦ Γαυρίου. Ἐκεῖ ἀποβιβαζόμενός τις δύναται νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ἄριστα διατηρηθέντα φερώνυμον ἀρχαιοελληνικὸν πύργον. —2) Νησὶς τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36° 36′ 50″ Β., μῆκ. 28°04′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris, Symi), ἡ μεσαία τῶν πέντε νησίδων τῶν γύρω τοῦ ἀκρωτηρίου Βολπὲ (ἀρχ. Παρίδιον) κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Σύμης. —3) Νησίον τοῦ βορείου Αἰγαίου (πλάτ. 39° 51′ 05″ Β., μῆκ. 26° 04′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1599: Eski Stamboul to Kum Kalé). —4) Ὀνομασία τοῦ ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν ἀνεγερθέντος ἐν Ἁλικαρνασσῷ φρουρίου, ἥτις παραφθαρεῖσα ἐν ἀρχῇ εἰς *Πετρούνι*, κατήντησεν ἐν τέλει *Μπουδρούμι*, ἐπικρατήσασα ὡς τοιαύτη καὶ ὡς ὀνομασία τῆς Ἁλικαρνασσοῦ καὶ τοῦ κόλπου της. Ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν του ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸ κήπους καὶ ἐξοχικὰς οἰκίας καθιστοῦν τὸ μέρος ἐκ τῶν γραφικωτάτων τῆς Μεσογείου τοπίων. —5) Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 51′ 40″ Β., μῆκ. 24° 28′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), 1 ½ μίλ. Α.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Βαθύ. Σ. Ε. Λ.

Πέτροσσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Κιλικίας. Τὸ ἐθνικὸν *Πετροσσαῖος*. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Προβενσάλ*. Σ. Ε. Λ.

Πετροσαβὸντσκ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῆς Καρελίας, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λοσσοσσίνσκα, εἰς τὴν λίμνην Ὀνέγκα. Κάτ. (1926) 26.344. Ἔχει «Καρελικὸν λαογραφικὸν μουσεῖον». Ἱδρύθη τῷ 1703 ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὡς μέγα ἐργοστάσιον τηλεβόλων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πετρόφσκιι-Σαβὸντ* (=ἔργα τοῦ Πέτρου), τῷ δὲ 1877 ἔλαβεν ἡ πόλις τὸ νῦν ὄνομα. Πλὴν τῶν περιφήμων κρατικῶν «χυτηρίων τῆς Ὀνέγκα», ἔχει μεγάλους ἀλευρομύλους, ὑδροπρίονας, ζυθοποιίαν κ.ἄ. Π. Ν. Π.

πετροσέλινον (τὸ) (Petroselinum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδιανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, καλλιεργουμένας εἰς τοὺς λαχανοκήπους. Γνωστότερον εἶδος τὸ *πετροσέλινον τὸ ἥμερον* (Petroselinum sativum), γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰ ὀνόματα: *μανδανός, μαντανός, μαϊντανός, περσίμουλο, περσίμολο, περσέμολο, κουδουμέντο, μυρωδιὰ* καὶ *μακεδονήσι*. Ὠνομάσθη μακεδονήσι, διότι, ὡς καὶ ὁ Διοσκορίδης ἀναφέρει, «φύεται ἐν Μακεδονίᾳ ἐν ἀποκρήμνοις τόποις». Ἡ ὀνομασία του πετροσέλινον διεσώθη ἐν Ἠπείρῳ. Τὸ πετροσέλινον φέρει χαρακτηριστικὴν ὀσμήν, δι' ὃ καὶ *μυρωδιὰ* καλεῖται.

Πετροσέλινον τὸ ἥμερον.

Φύεται εἰς τοὺς ὀρεινοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος καὶ καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ἐξ ὧν γνωστότεραι εἶναι τὸ *πετροσέλινον τὸ ἥμερον τὸ οὐλόφυλλον* (Petroselinum sativum hulophyllum) καὶ *πετροσέλινον τὸ ἥμερον τὸ σαρκόρριζον* (Petroselinum sativum sarcorhyzum). Δ. Ν. Π.

—***πετροσελίνου καρπὸς καὶ ἔλαιον*** (fructus et oleum Petroselini) *[Φαρμακογ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν τούτων εἶναι *πετροσέλινον τὸ ἥμερον*. Τὰ σπέρματα τοῦ φυτοῦ, ὅπερ ἀνθεῖ κατὰ μῆνα Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον καὶ φύεται εἰς ὁλόκληρον τὴν κεντρικὴν καὶ μεσημβρινὴν Εὐρώπην, συλλέγονται μετὰ τὴν πλήρη ὡρίμανσιν αὐτῶν, ἀπαλλάσσονται τοῦ ποδίσκου, ξηραίνονται ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ κατόπιν γίνεται ἐπιλογή. Συστατικὰ αὐτῶν εἶναι ἡ ἀπιίνη, 5—6 % αἰθέριον ἔλαιον, 22 % μὴ πτητικὸν ἔλαιον, χρωστική τις οὐσία καὶ ἴχνη ρητινωδῶν καὶ πεκτινικῶν οὐσιῶν. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον αὐτῶν, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν, εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν ἢ κιτρινοπράσινον, εἰδικῆς ὀσμῆς ἀρωματικῆς. Τὰ σπέρματα τοῦ πετροσελίνου ἀναγράφονται εἰς δόσεις πλειστάκις τῆς ἡμέρας ὡς διουρητικὰ καὶ ἀντιφυσώδη. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον παραγγέλλεται ἐνίοτε ὡς διεγερτικὸν καὶ εὐστόμαχον. Εἰς μεγάλας δόσεις παραγγελλόμενα τὰ σπέρματα καὶ τὸ ἔλαιον προκαλοῦν ζάλην, ἴλιγγον, βόμβους τῶν ὤτων, ναυτίας, ἐμέτους, βαρεῖαν κεφαλαλγίαν καὶ παρὰ ταῖς ἐγγύοις ἐκτρώσεις. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν τοῦ *ὕδατος τοῦ πετροσελίνου* (Aqua Petroselini) καὶ τῆς *ἀπιόλης*. Εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν τὰ φύλλα τοῦ πετροσελίνου, πλούσια εἰς λουτεολίνην, ἀπιόλην καὶ ἀπιίνην, χρησιμεύουν ὡς ἄρτυμα, διεγερτικὰ τοῦ στομάχου καὶ ἀντιπυρετικά. Αἱ ῥίζαι τοῦ φυτοῦ ἀναγράφονται ὡς ἀντινευραλγικὰ καὶ ὡς ἐμμηναγωγά. Κ. Γ. Μ.

πετρότοπος (ὁ)· δημοτ., τόπος πετρώδης.

Πετρότοπος *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κλειστῶν τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 38. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπίτσορλυ*.

πετροτόρος (ὁ)· ὄργανον δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται διάτρησις λίθου, κοιν. *λοστός*.

Πετροτράχηλος, ἢ ***Τρεμαντάχειλος***. Ὀνομαστὸς ἥρως τῶν ἀκριτικῶν ᾀσμάτων, περίφημος διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ἀναφέρεται πολλαχοῦ καὶ εἰς τὸ τραγούδι τῆς Λιογέννητης, ὡς ἐπίσημος πρέσβυς καὶ προξενητὴς («στέλνει τὸν Πετροτράχηλο, τὸν τρέμει ἡ γῆς κι' ὁ κόσμος») τοῦ Κωνσταντῆ, ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς τοῦ Διγενῆ, μετὰ τοῦ Φωκᾶ, τοῦ Νικηφόρου καὶ ἄλλων, πρὸς τὴν Λιογέννητη. [Πρβλ. *Ν. Πολίτου* Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (ἔκδ. 6΄ Ἀθῆναι 1925), σ. 93 κ ἑξ.] Θ. Π.

Πετροτσένυ (Petroseny, ἢ Petrozeny) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ, παρὰ τὸν παραπόταμον τοῦ Δουνάβεως Ζσίλ. Κάτ. 7.560. Εἶναι κέντρον πλουσιωτάτης γαιανθρακοφόρου περιοχῆς, ἧς τὰ κοιτάσματα ὑπολογίζονται εἰς 250.000.000 τόννους γαιανθράκων. Μ. Δ. Β.

Πέτρου (τά), ἢ ***Πετρὶ*** (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλάτιον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Κερατίου κόλπου, κτισθὲν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527 - 565) ὑπὸ τοῦ πατρικίου Πέτρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπωνομάσθη καὶ ἡ συνοικία *Τὰ Πέτρου* ἢ *Πετρί*. Α. Θ. Σ.

Πέτρου, ***Εὐστράτιος***. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίαις καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ περιωνύμῳ σχολῇ τῆς πόλεως ταύτης, εἰς ἣν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ μακρὸν εὐδοκίμως μετὰ τοῦ Θεοφίλου Καΐρη καὶ τοῦ Γρηγορίου Σαράφη. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Κυδωνιῶν προσέφυγεν εἰς Ψαρὰ καὶ Ἄνδρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τῆνον, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1841. Ἐστάλη δὲ καὶ ὡς πληρεξούσιος τῶν Κυδωνιῶν εἰς τὴν ἐν Ἄργει ἐθνικὴν συνέλευσιν. Κατέλιπεν ἀνέκδοτον ἔργον περὶ τῆς ἀρχαίας μετρικῆς, ὅπερ δὲν εἶναι γνωστὸν τί ἀπέγινε μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα ἐν Τήνῳ τῇ 27 Μαρτίου 1843. Δ. Π. Π.

Πέτρου Α΄ ***νῆσος*** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Νοτίου Πόλου, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1821 ὑπὸ τοῦ Ρώσου θαλασσοπόρου Μπελλινγκσχάουζεν καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτω ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Ρώσου αὐτοκράτορος. Κεῖται μεταξὺ τῶν 68°57′ Ν. πλάτους καὶ 90°46′ Δ. μήκους καὶ εἶναι ἡ πρώτη χώρα, ἥτις ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Νοτίου Πόλου. Μ. Δ. Β.

Πετροῦδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Καλύμνου (πλάτ. 37°04′00″ Β., μῆκ. 26°56′10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno). Εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας σημειοῦται ὡς Petronda, λέγεται δὲ καὶ *Πετρώδης*. Ἀπέχει 1 μίλ. ΝΑ. τῆς βορείας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς. Σ.Ε.Λ.

Πετρούληδων ***μετόχι*** *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βρυσῶν τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 28.

πετρουλῆς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *οἰνάνθη ἡ πετροδίαιτος*, τοῦ ἄλλως γνωστοῦ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀσπρόκωλος*.

Πετρούλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 95. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πετρούνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γερακαρίου τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 91.

— **Πετρούνι** *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ φρουρίου τῆς *Ἁλικαρνασσοῦ*, παραφθαρεῖσα εἰς *Μπουδρούμι*. Σ. Ε. Λ.

Πετρούνκεβιτς (Petrunkevitch). ***Ἀλέξανδρος***. Ρῶσος φυσιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1875. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἐγκατασταθεὶς δὲ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐγένετο καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Χάρβαρντ (1904), τῆς Ἰνδιάνας (1906), τοῦ Ὑάλε (1910) καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπου διατελεῖ (1932) διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Εἶναι μέλος πολλῶν ἀκαδημιῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων ἀγγλιστὶ καὶ γερμανιστὶ τὰ ἔργα: «Gedanken über Vererbung» (1903), «Free Will, a Study in materialism» (1905), «Index catalogue of spiders of North, Central and South America» (1911), «Terrestrial Paleozoic Arachnida of North America» (1913), «Morphology of Invertebrate types» (1916), κ. τ. λ. Μ. Δ. Β.

Πετρούπολις, νῦν ***Λένινγκραντ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, τέως πρωτεύουσα τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, ἐγειρομένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Νέβα καὶ κατὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Φιννικὸν κόλπον. Διαιρεῖται διὰ τῶν βραχιόνων τοῦ Νέβα εἰς διάφορα τμήματα, τὰ μὲν ἐπὶ τῆς στερεᾶς, διατεμνόμενα διὰ διωρύγων, τὰ δὲ κείμενα ἐπὶ νήσων, καὶ πάντα συγκοινωνοῦντα διὰ 197 γεφυρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ σημαντικώτεραι εἶναι ἡ τοῦ Νικολάου Α΄, ἔχουσα μῆκος 300 μέτρων, ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄, 463 μ., ἡ τῶν χειμερινῶν ἀνα-

Digitized by Google

κτόρων, 295 μ., καὶ ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος, 631 μ. Ἀπὸ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος πάντα τὰ ὀνόματα τῶν γεφυρῶν τούτων μετηλλάγησαν, προσλαβόντα συγχρόνων γεγονότων τοιαῦτα. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὁ Νέβας διαιρεῖται εἰς τέσσαρας βραχίονας, τὸν μέγαν Νέβαν, τὸν μικρὸν Νέβαν, τὸν μεγάλον Νέβκαν καὶ τὸν μικρὸν Νέβκαν, μετὰ πολυαρίθμων παραποτάμων, ὡς ὁ Φοντάνκα, ὁ Ὄχτα, οἱ δύο Τσερνάγια κτλ., ἀποτελούντων πάντων δέκα τέσσαρα ρεύματα, μίαν λίμνην, ὀκτὼ διώρυγας καὶ δέκα ἐννέα μεγάλας νήσους.

Ἡ Πετρούπολις εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἔνυδρος πόλις τῆς Εὐρώπης, ἐκτεθειμένη εἰς φοβερὰς πλημμύρας, ὁσάκις μάλιστα αἱ λίμναι Λαδόγα καὶ Ὀνέγα κενοῦνται ἐπ' αὐτῆς. Ὅταν ὁ Μέγας Πέτρος ἔστρεψε τὰ ὄμματά του ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Νιεσάντσης, μόνον δάση πυκνά, ἐκτεταμένα ἕλη καὶ ἀτερπεῖς χέρσοι ὑπῆρχον. Τὰ φιννικὰ ὀνόματα, δι' ὧν ἐκαλοῦντο τότε αἱ νῆσοι, ἐφ' ὧν ἠγέρθησαν βραδύτερον τοσαῦτα περικαλλῆ μέγαρα, εἶναι λίαν χαρακτηριστικά. Οὕτως ὑπῆρχον αἱ νῆσοι τῶν Θάμνων, τῶν Σημυδῶν, τῶν Αἰγῶν, τῶν Βουβάλων, τῶν Ἄρκτων, τῶν Λαγωῶν, ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ταύτης ὁ Μέγας Πέτρος ᾠκοδόμησε τῷ 1703 πὸ περίφημον φρούριον Πέτρο-Πάβλοβσκ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνήρχετο τῷ 1924 εἰς 1.306.872 κατοίκους, μετὰ δὲ τῶν προαστείων της εἰς 2.128.596 τοιούτους. Ἡ σημερινὴ Πετρούπολις περιλαμβάνει ἓξ μεγάλας φυσικὰς νήσους, σχηματιζομένας ἐπὶ τοῦ Νέβα, μίαν τεχνητὴν τοιαύτην, σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν διωρύγων, καὶ πολυαρίθμους μικρὰς ἄλλας, μεταξὺ τῶν ὁποίων μίαν ὀνομαζομένην νῆσον *Γονοροπούλαν*, λαβοῦσαν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ πρώτου οἰκήσαντος αὐτὴν Ἕλληνος Γρηγορίου Γονοροπούλου, καταφυγόντος εἰς Ρωσίαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Μόσχας Ἀλεξίου. Ὁ κύριος βραχίων τοῦ Νέβα διασχίζει τὴν πόλιν διαγωνίως, τὸ πλάτος δὲ αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 318 μέχρις 614 μέτρων, καὶ τὸ βάθος του ἀπὸ 5.20 μ. μέχρι 12.42 μ., εἶναι δὲ πλωτὸς καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα σκάφη. Αἱ πλεῖσται τῶν προκυμαιῶν εἶναι ἐκ γρανίτου.

Ἡ μέση τῆς Πετρουπόλεως θερμοκρασία εἶναι περὶ τοὺς 13,°6 κατὰ τὸ θέρος, καταπίπτει δὲ τὸν χειμῶνα μέχρι 19,°7 ὑπὸ τὸ μηδέν. Ὁ Νέβας πήγνυται κατ' ἔτος ἐπὶ 6 μῆνας, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου. Ἄνοιξις δὲν ὑφίσταται, τὸ δὲ θέρος ἐπέρχεται ἀποτόμως, παράγον μεγάλους ἐπὶ τριμηνίαν καύσωνας καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπὶ ἕνα μῆνα ὁ ἥλιος δὲν ἐκλείπει τοῦ ὁρίζοντος. Κατὰ τὴν ἰσημερίαν ὁ Νέβας ὑπόκειται εἰς πλημμύρας, προερχομένας ἐκ τῶν δυτικῶς πνεόντων σφοδρῶν ἀνέμων καὶ καθ' ἃς τὰ πέριξ κατακλύζονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἅτινα, ὡς μεταβληθέντος τοῦ ἀνέμου, ἀποσύρονται καὶ ρέουσι διὰ τῶν διασχιζουσῶν τὴν πόλιν διωρύγων. Τὸ μεσημβρινὸν τμῆμά της, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέβα, μετὰ διαμερίσματος τοῦ Ναυαρχείου εἶναι τὸ ὡραιότερον. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βορείου τμήματος, ἤτοι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μεγάλου Νέβκα, παρὰ τὸ Βίμποργκ, εὑρίσκονται αἱ νῆσοι *Βασίλι-Ὄστροβ*, σχηματιζόμεναι ὑπὸ τοῦ Μεγάλου καὶ Μικροῦ Νέβα καὶ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου. Ἐνταῦθα ὑπάρχει τὸ κέντρον τοῦ μεγάλου ἐμπορίου, κατὰ τὴν ἄκραν δὲ τῆς νήσου ἐγείρεται τὸ παλαιὸν χρηματιστήριον, μέγα κτήριον δωρικοῦ ρυθμοῦ, περιβαλλόμενον ὑπὸ 44 κιόνων, ἐπὶ δὲ τῆς βορείου καὶ δυτικῆς ἀκτῆς ὑπάρχουσιν, αἱ Ἀκαδημίαι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ πλεῖστα ἄλλα μεγαλοπρεπῆ δημόσια κτήρια. Αἱ νῆσοι *Πετερσμπούργκ*, *Πέτροβσκ*, *Καμένοϊ-ὄστροβ*, *Κρεστόβσκι* καὶ *Ἰλάγγιν* καλύπτονται ὑπὸ κήπων καὶ παραδείσων, εἰς αὐτὰς δὲ ὑπάρχουν ἀνάκτορα καὶ ἰδιωτικὰ θέρετρα, ἦσαν δὲ ταῦτα ἐπὶ αὐτοκρατορίας τὸ ἐντευτήριον τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως τῆς πρωτευούσης κατὰ τὸ θέρος.

Ἡ κατάστασις τῆς πόλεως. Ὅταν ὁ Μέγας Πέτρος κατεσκεύαζε τὰς διώρυγας τῆς Πετρουπόλεως, εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀναμνήσεων τῆς Ὁλλανδίας καὶ ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὴν νέαν του πρωτεύουσαν ἀντίζηλον τῆς Ἄμστερνταμ καὶ νὰ τὴν μεταβάλῃ εἰς τὸν σπουδαιότερον ἐμπορικὸν λιμένα τοῦ Βορρᾶ. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ τὴν ηὔρυναν καὶ τὴν ἐκάλλυναν μεγάλως, τάχιστα δὲ αὕτη ἐγένετο μία τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τοῦ κόσμου. Αἱ μεγαλοπρεπεῖς ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν μαγευτικωτέρων πανοραμάτων, τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ φαντασθῇ. Εἶναι διῃρημένη εἰς 13 τμήματα, ἡ δὲ περιφέρεια αὐτῆς ὑπολογίζεται εἰς 35 χιλιόμετρα. Κατὰ τὴν φυσικὴν διαίρεσιν τὸ μέρος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἀποτελεῖ τὸ ὡραιότερον τῆς πόλεως τμῆμα. Δώδεκα διώρυγες, πλάτους 20 μέχρι 50 μέτρων, διαυλακώνουσιν αὐτὴν πρὸς ἀνατολὰς εἰς ἀκανονίστους γραμμάς. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐγείρονται τὰ λαμπρότερα οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων τὸ κέντρον ἀποτελεῖ τὸ μέγα κτήριον τοῦ Ναυαρχείου, ὁπόθεν ἄρχονται ἐν σχήματι ριπιδίου εὐρεῖαι λεωφόροι, μήκους ἑκάστη τεσσάρων χιλιομέτρων, τῶν ὁποίων προεξάρχει ἡ τῆς 25 *Ὀκτωβρίου*, ἄλλοτε *Νιέβσκι*, 4.785 μέτρων μήκους καὶ πλάτους 42, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν προθύρων τῆς πόλεως, τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι, καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναυαρχείου. Ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης λεωφόρου ἐγείρεται ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Παναγίας τοῦ Καζάν, τὸ δημαρχεῖον, τὸ Γκοστίνοϊ-Ντβόρ, ἀπέραντος ἀγορά, ἡ μονὴ τῶν δομινικανῶν, ἡ ἐθνικὴ βιβλιοθήκη, τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀνίτσικωφ, δέκα ἄλλοι ναοὶ διαφόρων θρησκευμάτων καὶ μεγαλοπρεπῆ ἰδιωτικὰ μέγαρα, δίδοντα εἰς αὐτὴν θαυμασίαν ὄψιν. Ἡ πλατεῖα τοῦ Ναυαρχείου περιλαμβάνει δύο ἄλλας, αἵτινες ἀποτελοῦσι μίαν μετ' αὐτῆς· εἶναι δὲ αὗται ἡ πρὸς ἀνατολὰς τῶν χειμερινῶν ἀνακτόρων καὶ ἡ πρὸς δυσμάς, ἡ τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἁγίου Ἰσαάκ. Ἡ δευτέρα αὕτη πλατεῖα ἐκτείνεται πρὸς τὸν Νέβαν καὶ ἐκαλεῖτο ἄλλοτε *πλατεῖα τοῦ Μεγάλου Πέτρου*, νῦν τῶν *Δεκεμβριστῶν*. Τὸ μεγαλοπρεπέστερον τμῆμα τῆς πόλεως εἶναι αἱ προκυμαῖαι τοῦ Νέβα μήκους δέκα περίπου χιλιομέτρων, πλάτους δὲ τεσσαράκοντα ἓξ μέτρων. Τὸ τοῦ Ἐρυθροῦ στόλου εἶναι τὸ ὡραιότερον πάντων. Ἓν τμῆμα τῶν προκυμαιῶν ὠνομάσθη *προκυμαία τοῦ Ροβεσπιέρρου*. Ἡ πόλις συνδέεται σιδηροδρομικῶς πρὸς τὴν λοιπὴν χώραν διὰ πολυαρίθμων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἐκτὸς δὲ τῶν μικρῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν ὑπάρχουσιν ἓξ μεγάλοι τοιοῦτοι. Αἱ δημόσιαι πλατεῖαι τῆς πόλεως ἀνέρχονται εἰς ἐνενήκοντα, πολλαὶ τῶν ὁποίων εἶναι εὐρύταται. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι εἰς τὰ κεντρικὰ τμήματα εἶναι σχεδὸν ὅλαι τεσσάρων ὀρόφων καὶ ἐμφανίζουσι τὴν αὐτὴν ὄψιν τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Εὐρώπης.

Μοναὶ καὶ ἐκκλησίαι. Ἡ Πετρούπολις ἀριθμεῖ πολλὰς μονὰς καὶ ἐκκλησίας. Ἐκ τούτων ἡ *Μονὴ τῆς Λαύρας* τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι εἶναι ἡ προεξέχουσα λόγῳ τῆς ἱστορικῆς σημασίας της. Ἐγείρεται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέβα, τὴν οἰκοδόμησιν δὲ αὐτῆς ἤρξατο ὁ Μέγας Πέτρος τῷ 1716, ἐγκαταστήσας εἰς αὐτὴν θεολογικὴν σχολὴν καὶ τυπογραφίαν. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ηὔρυναν ταύτην, ἡ σημερινὴ δὲ οἰκοδομή της ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων πύργων ἐγειρομένων εἰς ἑκάστην γωνίαν τοῦ τετραγώνου καὶ συνδεομένων διὰ τείχους, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περικλείονται ἓξ ἐκκλησίαι, τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον, ἡ θεολογικὴ ἀκαδημία, ἡ ἐκκλησιαστικὴ σχολή, τὰ κελλία τῶν μοναχῶν, τὸ νεκροταφεῖον καὶ ὁ κῆπος. Ἡ ἐκκλησία τῆς *Ἁγίας Τριάδος* ἱδρύθη τῷ 1716 ἐπὶ σχεδίου τοῦ Μεγάλου Πέτρου, μεταρρυθμισθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Στάρωφ, εἰς αὐτὴν δὲ εἶναι ἐναποτεθειμένον τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι εἰς ἀργυροῦν κάλπην κάτωθεν στοᾶς ἐκ σιβηριανοῦ ἀχάτου. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ὑπάρχουσιν εἰκόνες τῶν Ραφαὴλ, Ρούμπενς, Βὰν-Ντάϋκ καὶ ἄλλων, πρὸς δὲ τὸ στέμμα τοῦ Ρώσου ἥρωος, ἡ προτομὴ τοῦ μητροπολίτου Γαβριὴλ καὶ πλεῖστα πολύτιμα ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα. Ὁ θόλος καὶ τὰ φατνώματα αὐτῆς κοσμοῦνται διὰ μωσαϊκῶν καὶ ὁ κώδων της εἶναι βάρους 15.000 χιλιογράμμων. Ἄλλη ἐπίσης ὡραιοτάτη ἐκκλησία εἶναι ἡ τοῦ *Ἁγίου Σεργίου*, τῆς ὁποίας τὰ εἰκονοστάσια εἶναι ἐξ ἀλαβάστρου καὶ ἀργύρου, εἰς αὐτὴν δὲ ἔχουν ταφῆ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου Ναταλία καὶ ὁ υἱός της Πέτρος Πέτροβιτς, πρὸς δὲ ὁ διάσημος στρατάρχης Σουβάρωφ. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου ἀναπαύεται ὁ ἡγεμὼν Θεόδωρος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι, καὶ ὁ Ἕλλην Εὐγένιος Βούλγαρης, μητροπολίτης Χερσῶνος. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς *Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου* ἔχουν ἐνταφιασθῆ 200 ἐπίσημοι ἄνδρες, εἰς δὲ τὴν τῶν *Ἁγίων Πάντων* πάντες οἱ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Πετρουπόλεως μητροπολῖται τῆς Ρωσίας. Εἰς ἕνα ἐκ τῶν πύργων τῆς μονῆς φυλάσσονται ἀπειράριθμα τιμαλφῆ ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα, ἐν οἷς χιλιάδες ἑλληνικῶν, λατινικῶν καὶ σλαυϊκῶν χειρογράφων. Εἰς τὸ νεκροταφεῖόν της ἔχουν ταφῆ οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν Ρώσων συγγραφέων.

Ἄλλη μητρόπολις εἶναι ἡ τοῦ *Ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Δαλματοῦ*, ἡ μεγαλυτέρα πασῶν τῆς Ρωσίας καὶ μία τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου. Ἠγέρθη αὕτη τῷ 1710 ξυλίνη, ἀλλ' ἀπετεφρώθη τῷ 1717 καὶ ἠγέρθη ἄλλη τοιαύτη τῷ 1727, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς τῷ 1735. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' ἀνῳκοδόμησεν αὐτὴν τῷ 1768, ἀλλ' ἐπερατώθη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α', ὅστις ἀνέθεσε τὴν οἰκοδομὴν αὐτῆς εἰς τὸν Γάλλον ἀρχιτέκτονα Μονφερρὰν τῷ 1818, περατωθεῖσαν τῷ 1858. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν αὐτῆς 23.000.000 ἀργυρῶν ρουβλίων, ἤτοι ὑπὲρ τὰ 95.000.000 χρυσῶν φράγκων, εἰργάσθησαν δὲ οἱ ἄριστοι τῶν Ρώσων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς πρὸς διακόσμησιν αὐτῆς καὶ ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἔργα τῶν ζωγράφων καὶ γλυπτῶν Μπρούλωφ, Σεμπούγιερ, Στάϊνμπεκ, Μπρούνι, Μπάσιν, Βιτάλη καὶ Κλόντ. Ὁ θόλος τοῦ ναοῦ εἶναι μοναδικὸς εἰς ὕψος. Τὰ ἀνάγλυφα τῆς μητροπόλεως θεωροῦνται ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Ρωσίας, ἐκ τούτων δὲ τὸ κάλλιστον εἶναι τὸ παριστάνον τὸν «Ἅγιον Ἰσαὰκ καὶ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον». Αἱ στῆλαι τοῦ ἁγίου βήματος εἶναι ἐκ μαλαχίτου, τὸ δὲ εἰκονοστάσιον ἐκ χρυσοῦ καὶ αἱ εἰκόνες ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου Νέφφα. Ἡ εἰκὼν τοῦ κεντρικοῦ θόλου εἶναι ἔργον τοῦ Μπρούλωφ. Ἀπερίγραπτος εἶναι ὁ πλοῦτος εἰς χρυσὸν καὶ εἰς πολυτίμους λίθους τῆς μητροπόλεως ταύτης. Ἄλλη μεγαλοπρεπὴς ἐπίσης μητρόπολις εἶναι ἡ τῆς *Παναγίας τοῦ Καζάν*, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος λίθος ἐτέθη τῷ 1801, ἐπερατώθη δὲ τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1811. Ἡ οἰκοδομὴ εἶναι ἀπομίμησις τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης, περικοσμεῖται δὲ ὑπὸ 136 μαρμαρίνων κιόνων. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχει ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας τοῦ Καζάν, μεταφερθεῖσα ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ εἰς Μόσχαν καὶ ἐκεῖθεν βραδύτερον εἰς Πετρούπολιν. Εἰς τὴν μητρόπολιν ταύτην ὑπῆρχον ἐναποτεθειμέναι 114 σημαῖαι καὶ ἀετοὶ τοῦ Ναπολέοντος Α', ἡ στρατάρχικὴ ράβδος τοῦ Νταβοῦ καὶ αἱ κλεῖδες 28 φρουρίων καὶ πόλεων, λάφυρα τῶν πολέμων τοῦ 1812 καὶ 1813, πρὸς δὲ 7 περσικαὶ σημαῖαι. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἔχει ἐνταφιασθῆ ὁ στρατάρχης Κουτούζωφ. Ἕτερος περιφανὴς ναὸς εἶναι ὁ τῶν ἀποστόλων *Πέτρου καὶ Παύλου*, ἐγειρόμενος εἰς τὸ φρούριον Πετρο-Πάβλοβσκ, ἔνθα ἔχουν ἐνταφιασθῆ πάντα τὰ μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας (πλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου Β', ἐνταφιασθέντος εἰς Μόσχαν) ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ὅπου ἐγείρεται ἡ μητρόπολις, ὑπάρχουσι καὶ αἱ περίφημοι φυλακαὶ τῶν πολιτικῶν ἐγκληματιῶν. Μεταξὺ πλείστων ἄλλων ἐκκλησιῶν διακρίνονται ἡ *Ἁγία Τριάς*, ἡ τοῦ *Ἁγίου Σεργίου*, ἡ τοῦ *Ἁγίου Βλαδιμίρου*, ἡ τοῦ *Ἀποστόλου Ἀνδρέου*, ἡ τῆς *Ἀναστάσεως* κλπ. Εἰς τὴν Πετρούπολιν ὑπάρχουσιν ἐπίσης τέσσαρες καθολικαὶ ἐκκλησίαι, δύο συναγωγαὶ καὶ τρία μωαμεθανικὰ τεμένη.

Ἀνάκτορα, μουσεῖα κτλ. Ἡ Πετρούπολις εἶναι πόλις ἀριθμοῦσα πλεῖστα ἀνάκτορα, ἀνήκοντα ἄλλοτε εἰς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τοὺς μεγάλους δοῦκας, ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως δὲ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος μεταβληθέντα εἰς μουσεῖα, ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα καὶ ἀκαδημίας. Τὸ μέγιστον πάντων τούτων εἶναι τὸ Χειμερινὸν Ἀνάκτορον, νῦν Οἶκος τῆς Τέχνης, ἐγερθὲν ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ μεγάρου τοῦ ναυάρχου Ἀπράκσιν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἄννης καὶ περατωθὲν ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Ρουστρέλλι. Εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνακτόρων τῆς Εὐρώπης, κατέχον ἔδαφος 218.979 τετρ. μέτρων, ἔχει δὲ πρόσοψιν ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ Νέβα ἐκτάσεως 186 μέτρων. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς χειμερινὴ διαμονὴ τῶν αὐτοκρατόρων, συνδέεται μετὰ τοῦ Μεγάλου κα' Μικροῦ Ἐρμιτάζ, ἅτινα μετὰ τῶν χειμερινῶν ἀνακτόρων ἀποτελοῦσι τὸ κυριώτερον τῆς Πετρουπόλεως καλλιτεχνικὸν μουσεῖον (βλ. λ. *Ἐρμιτάζ*). Ἐπὶ τῆς αὐτῆς προκυμαίας ἐγείρονται τὰ Μαρμάρινα ἀνάκτορα, ἅτινα ἡ Αἰκατερίνη Β' ἵδρυσε διὰ τὸν εὐνοούμενόν της Γρηγόριον Ὀρλώφ. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Ταυρίδος εἶναι ἐπίσης οἰκοδόμημα περιστοιχιζόμενον ὑπὸ μεγάλου κήπου, ὅπερ ἡ Αἰκατερίνη Β' ἐδώρησεν εἰς τὸν ἕτερον εὐνοούμενόν της πρίγκιπα Ποτέμκιν. Εἰς αὐτό, ὅτε παρεχωρήθη συνταγματικὸν πολίτευμα (190.), συνήλθεν ἡ πρώτη ρωσικὴ βουλή, ἐκεῖ κατελύθη ἡ αὐτοκρατορία καὶ διαρκούσης τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως συνεδρίαζον αἱ ρωσικαὶ ἐθνοσυνελεύσεις μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος. Ἕτερον ἀνάκτορον ἱστορικῆς σημασίας εἶναι τὸ Ἀνίτσικωφ, ἐγειρόμενον ἐπὶ τῆς λεωφόρου 25 Δεκεμβρίου. Ὑπῆρξε τοῦτο ἡ κατοικία τῶν Ρώσων διαδόχων τοῦ θρόνου, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Γ' παρέμενεν εἰς αὐτὸ διαρκῶς. Κατὰ τὸ 1919 μετεβλήθη καὶ τοῦτο εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν προπλασμάτων καὶ τῶν σχεδιογραφιῶν. Τὸ ἀνάκτορον Μιχαήλωφ, ἱδρυθὲν τῷ 1819 ἐπὶ σχεδίου τοῦ Καρόλου Ρῶσσι, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Εὐρώπης, παρεχωρήθη δὲ τῷ 1924 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν καλῶν τεχνῶν, μεταβληθὲν εἰς μουσεῖον καὶ τοῦτο. Πολυάριθμα ἀνάκτορα, ἀνήκοντα ἄλλοτε εἰς μεγάλους δοῦκας, εὑρίσκονται εἰς διάφορα τμήματα τῆς πόλεως, καὶ ταῦτα δέ, δημευθέντα, χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους δημοσίας ἀνάγκας. Ἀνέρχονται ταῦτα εἰς εἴκοσι τρία.

Τὰ μουσεῖα τῆς πόλεως εἶναι πολυάριθμα· ἐκ τούτων τριάκοντα δύο εἶναι τὰ κυριώτερα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ *Ἐρμιτάζ* (βλ. λ.), τὸ ἀρχαιολογικόν, τὸ τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν, τὸ ἱστορικόν, τὸ παιδαγωγικόν, τὸ ζῳολογικόν, τὸ γεωλογικόν, τὸ γεωγραφικόν, τὸ ὑδρογραφικόν, τὸ θεατρικόν, τὸ τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὸ τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ἀεροπορικὸν κτλ. Πολλὰ τούτων ἔχουν ἱδρυθῆ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καθεστῶτος, τὰ πλεῖστα δὲ ὑπὸ τοῦ σοβιετικοῦ τοιούτου. Ἐκ τῶν ἐσχάτως συσταθέντων τοιούτων τὸ σπουδαιότερον, τὸ Ρωσικὸν μουσεῖον, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ἀνάκτορον Μιχαήλοβσκι τῷ 1921, περιλαμβάνει δὲ ἔργα ἀποκλειστικῶς Ρώσων ζωγράφων καὶ γλυπτῶν εἰς τριάκοντα ἑπτὰ εὐρείας αἰθούσας καὶ μακροὺς διαδρόμους. Τὸ μουσεῖον τοῦτο εἶναι ἐξάρτημα τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν, ἐπλουτίσθη δὲ ἐξ ἔργων ληφθέντων ἐκ διαφόρων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν πινακοθηκῶν. Διαγωνίζεται ὡς πρὸς τὸν

Digitized by Google

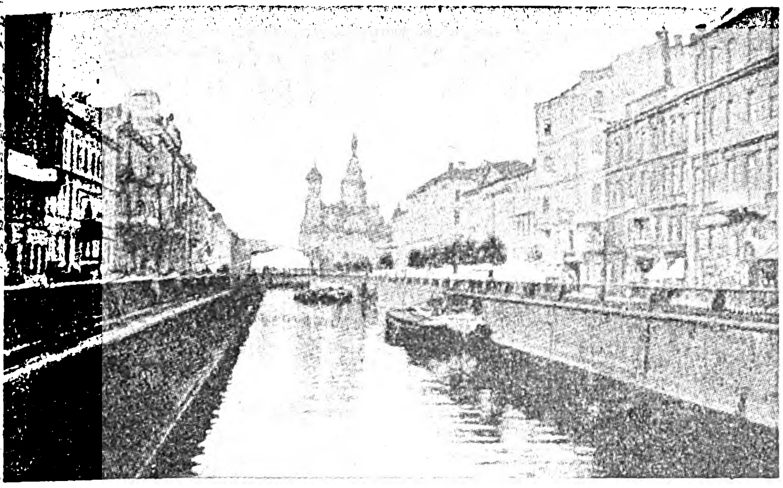
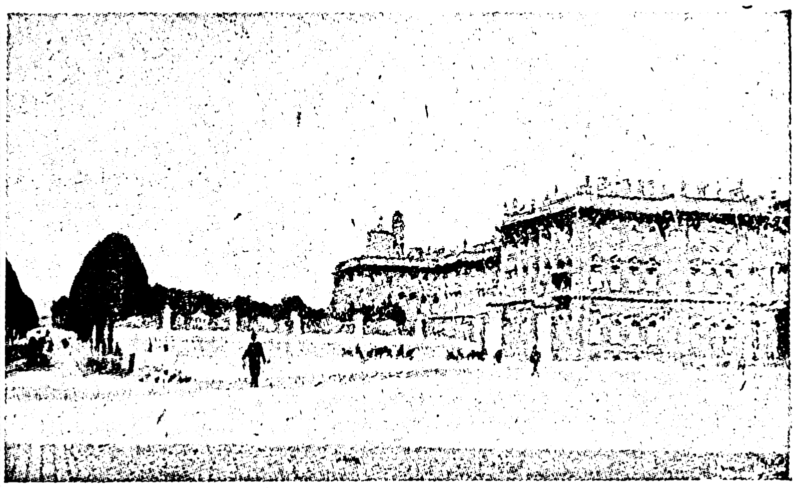

1) Ἡ διῶρυξ Αἰκατερινσκάϊα μὲ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὸ βάθος. 2) Τὸ χειμερινὸν ἀνάκτορον.

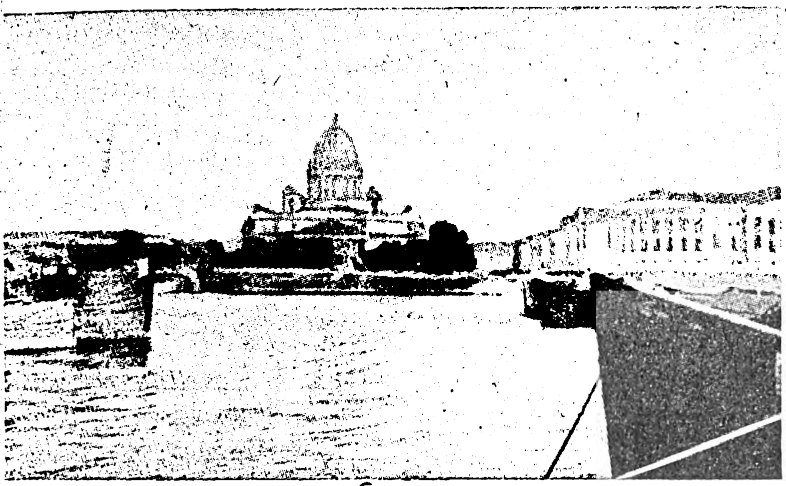
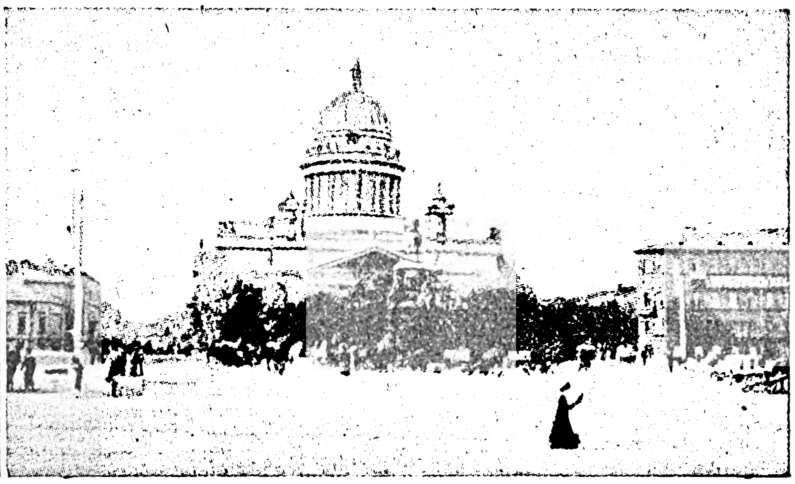

1) Ὁ καθεδρικὸς ναός. 2) Ἡ μητρόπολις καὶ τὸ μνημεῖον Νικολάου Α'.

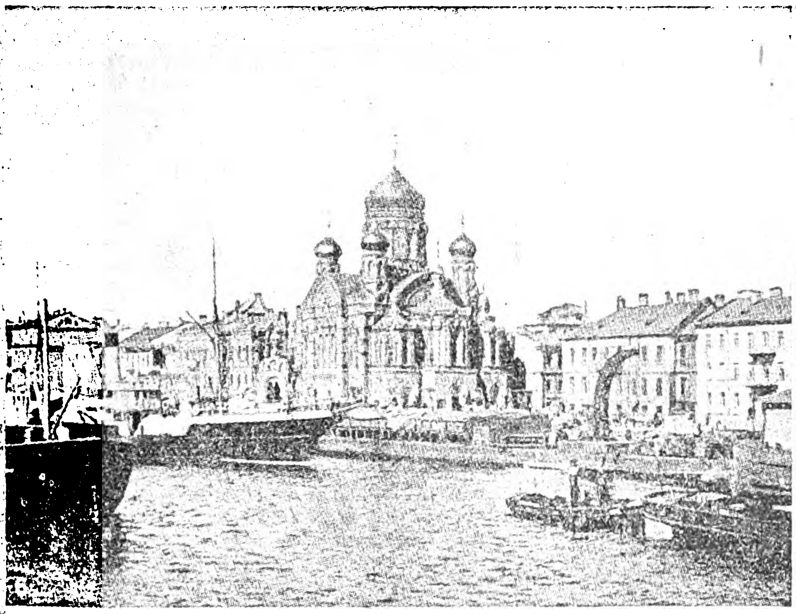
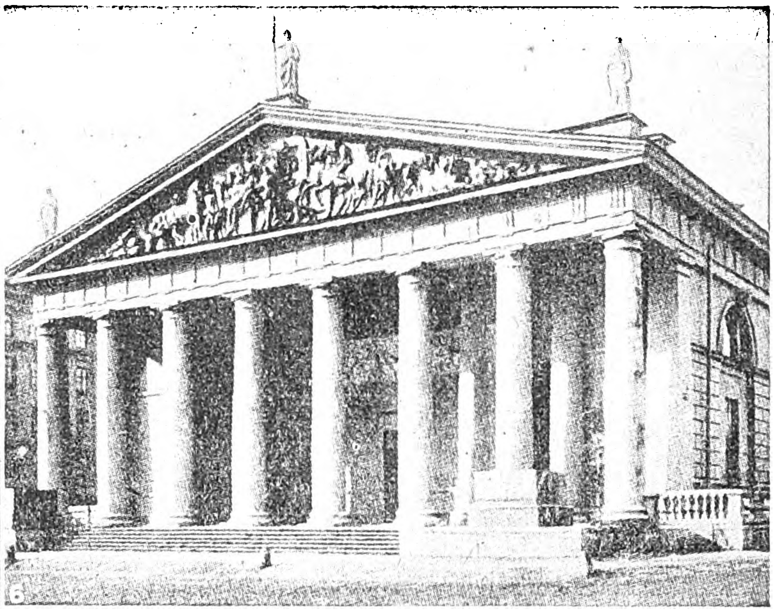

1) Ἄποψις τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Νέβα. 2) Τὸ μέγαρον τῆς Ἱππευτικῆς Σχολῆς.

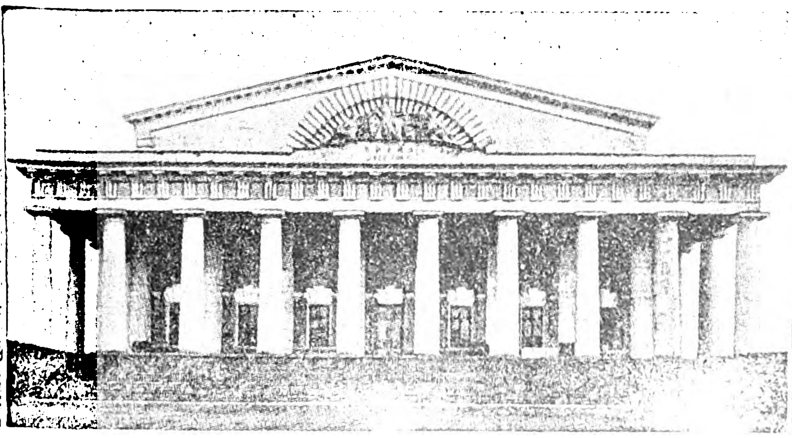
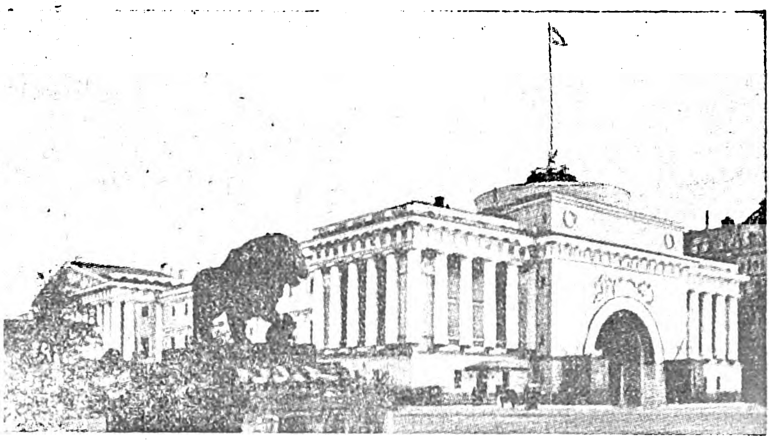

1) Τὸ χρηματιστήριον. 2) Τὸ Ναυαρχεῖον.

Digitized by Google

ἀριθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων πρὸς τὸ μέγα μουσεῖον τῆς Μόσχας.

Πολυάριθμοι ἐπίσης εἶναι αἱ ἀκαδημίαι, αἱ πανεπιστημιακαὶ σχολαί, τὰ ἰνστιτοῦτα καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι. Τῶν ἱδρυμάτων τούτων προεξάρχουσιν αἱ ἀκαδημίαι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, τὸ πανεπιστήμιον, αἱ τεχνικαὶ σχολαὶ καὶ αἱ βιβλιοθῆκαι. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἡ δημοσία βιβλιοθήκη, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Β΄, ἀριθμεῖ περὶ τὰς 800.000 τόμων, ἐν οἷς καὶ τοὺς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Διδερό, ἀγορασθείσης ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας. Τὰ ἐν αὐτῇ χειρόγραφα ἀνέρχονται εἰς πολλὰς χιλιάδας, αἱ δὲ παλαιαὶ χαλκογραφίαι καὶ ξυλογραφίαι εἰς 65.574. Ἐκτὸς τούτων κατέχει τὸ ἄγαλμα του Βολταίρου, ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Γάλλου γλύπτου Οὐντών, τὸ προσευχητάριον τῆς Μαρίας Στούαρτ, ὅπερ ἔφερεν αὕτη μέχρι τοῦ ἰκριώματος, τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ Βολταίρου, συλλογὴν ἱερῶν γραφῶν εἰς τριακοσίας γλώσσας, τὸ Κοράνιον τῆς θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ καὶ πλεῖστα βυζαντινὰ χειρόγραφα. Ἄλλη μεγάλη βιβλιοθήκη εἶναι ἡ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἧς ὁ ἀριθμὸς τῶν τόμων ηὔξησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς 2.000.000, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ᾠδείου, περιλαμβάνουσα αὐτόγραφα μουσικῶν τεμαχίων τῶν μεγαλυτέρων μουσουργῶν τοῦ κόσμου, ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπάρχουν αἱ βιβλιοθῆκαι εἰδικῶν ἐπιστημονικῶν σχολῶν καὶ ἑταιρειῶν καὶ τεσσαράκοντα ἄλλαι εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς πόλεως πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων θεάτρων καὶ μουσικῶν αἰθουσῶν τῆς Πετρουπόλεως τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ «Ἀκαδημία τοῦ Μελοδράματος», τὸ «Κωμικὸν Μελόδραμα», τὸ «Ρωσικὸν Θέατρον», τὸ «Δραματικόν», τὸ «Φιλαρμονικόν», τὸ «Λαϊκὸν» κτλ.

Ἐκ τῶν μνημείων καὶ τῶν ἀγαλμάτων της τὰ κάλλιστα εἶναι ὁ ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Μεγάλου Πέτρου μὲ ἀμφίεσιν Ρωμαίου αὐτοκράτορος, ἔργον τοῦ Γάλλου καλλιτέχνου Φαλκονέ. Ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἔχει ὡς στυλοβάτην κολοσσιαῖον ὀγκόλιθον, τοῦ ὁποίου τὸ βάρος ἀνέρχεται εἰς 1.280.000 ὀκάδων, τὸν ὁποῖον εὑρὼν κεχωσμένον εἰς ἀκτήν τινα τοῦ Φιννικοῦ κόλπου μετέφερεν ὁ Ἕλλην μηχανικὸς Χαρμπούρης, ἐθεωρήθη δὲ τοῦτο ὡς ἓν τῶν θαυμάτων τῆς μηχανικῆς τέχνης. Ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τούτου φέρεται ἡ ἐπιγραφὴ «Petro Primo, Catharina Secunda». Τὸ ἄγαλμα ἐγείρεται ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν Δεκεμβριστῶν. Ἕτερον μνημεῖον εἶναι ἡ Στήλη τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄, ἐγειρομένη ἐπὶ τῆς πλατείας Οὐρίδκι, ἄλλοτε Ἀνακτορικῆς πλατείας. Ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ μονολίθου ἐρυθροῦ γρανίτου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ αὐτῆς ὑψοῦται ὁ ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α΄, ἔργον τοῦ γλύπτου Ὀρλόβσκι. Τὸ ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ Νικολάου Α΄ εὑρίσκεται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἰσαάκ, εἶναι δὲ ἔργον τοῦ Κλόντ. Τὸ ἄγαλμα τῆς Αἰκατερίνης Β΄ ἐγείρεται ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ ρωσικοῦ θεάτρου, ὑπάρχουν πρὸς τούτοις ἀγάλματα τῶν αὐτοκρατόρων Ἀλεξάνδρου Β΄ καὶ Ἀλεξάνδρου Γ΄, τῶν στραταρχῶν Σουβάρωφ, Κουτούζωφ, Μπάρκλεϋ Τόλλι, τοῦ Πούσκιν, τοῦ Κριλώφ, τοῦ Λομονόσωφ, τοῦ Κὰρλ Μάρξ, τοῦ Λασσὰλ κτλ. καὶ δύο θριαμβευτικαὶ ἁψῖδες.

Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον. Ἡ Πετρούπολις κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ρωσίας. Τὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς αὐτῆς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐπαναστάσεις ὑπέστησαν μεγάλας μεταβολάς. Τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸν λιμένα της σκάφη, καθ' οὓς μῆνας ὁ Νέβας δὲν ἐκαλύπτετο ὑπὸ πάγων, ἀνερχόμενα εἰς πεντακισχίλια πρὸ τοῦ πολέμου, ἐμειώθησαν ἔκτοτε, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἀνακτᾷ ὁ λιμὴν τὴν προτέραν του κίνησιν. Ἡ βιομηχανία της ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν μεγάλη. Ἐκέκτητο πρὸ τοῦ πολέμου 1585 ἐργοστάσια χειρουργικῶν ὀργάνων, τηλεβολοχυτήρια, μεταξουργεῖα, ὑαλουργεῖα, ὑφασματουργεῖα, ἐργοστάσια ἱστίων, δερμάτων, ἐρίων, μουσικῶν ὀργάνων, πορσελλάνης κτλ. Ἀπὸ τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων μυριάδες γεωργῶν στερουμένων γῆς εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν μεταβληθέντες εἰς ἐργάτας καὶ σχηματίσαντες τὰς μάζας τῶν προλεταρίων, οἵτινες διεδραμάτισαν μέγα πρόσωπον εἰς τὰς πολιτειακὰς μεταβολὰς τῶν τελευταίων δέκα πέντε ἐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνήρχετο πρὸ τοῦ πολέμου εἰς 350.000 περίπου, πλείονες δὲ εἶναι σήμερον οἱ ἐργαζόμενοι εἰς ἐθνικοποιηθέντα ἐργοστάσια. Ἡ Πετρούπολις διατηρεῖ τὴν πνευματικήν, τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικήν της κίνησιν. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ηὔξησε, καὶ τὸ νέον καθεστὼς ἐνισχύει αὐτὴν παντοιοτρόπως.

Ἄποψις. Ἡ θέα τῆς Πετρουπόλεως, ἀφ' ὑψηλοῦ ὁρωμένης, παρουσιάζει ἓν τῶν ὡραιοτέρων πανοραμάτων τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἄπειροι ναοὶ καὶ αἱ μοναί, οἱ ἐπίχρυσοι τῶν ἐκκλησιῶν θόλοι, αἱ ποικίλως χρωματισμέναι στέγαι, αἱ ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν οἰκοδομημάτων χλοεραὶ ὀάσεις καὶ τὰ ὕδατα τοῦ Νέβα ἀποτελοῦσι μαγευτικὸν θέαμα, ἰδίως κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας, ὅτε ἡ πόλις φωτίζεται διὰ βορείου σέλαος. Κατὰ τὸν χειμῶνα συνήθως ἡ πόλις περιβάλλεται διὰ χιόνος ἐχούσης πολλάκις πάχος ἑνὸς καὶ πλέον μέτρου. Ὁ Νέβας συμπληροῖ καὶ ἐξαίρει τὴν θέαν τοῦ γιγαντουργήματος τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἐκτεινόμενος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς εὖρος τριακοσίων μέτρων καὶ ἀποτελῶν τὸν μεγαλύτερον διὰ μέσου πόλεως ῥεόντων ποταμῶν.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Πετρούπολις, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ὑπῆρξεν ἡ τετάρτη κατὰ σειρὰν πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας, μετὰ τὸ Μεγάλον Νόβγκορντ, τὸ Κίεβον καὶ την Μόσχαν. Κατ' ἀρχὰς ὁ Πέτρος Α΄, ἱδρύσας τὸ φρούριον Πέτρο-Πάβλοβσκ ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Λαγωῶν, δὲν ἐσκόπευεν εἰμὴ νὰ σχηματίσῃ φραγμὸν εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν Σουηδῶν εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ καταληφθὲν μέρος καὶ οἰκοδομήσῃ ἐμπορικά τινα ἱδρύματα πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐμπορίου, διεξαγομένου τότε μόνον διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀρχαγγέλου. Ἀλλὰ πρὸς διεξαγωγὴν τῶν πρώτων ἔργων συνήθροισεν αὐτόθι τακτικοὺς στρατιώτας, Καλμούκους, Ταττάρους, αὐτόχθονας ἐξ Ἰγγρίας καὶ Καρελίας καὶ χωρικοὺς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, πλείονας τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἠναγκάζοντο οὗτοι νὰ κοιμῶνται ἐν ὑπαίθρῳ καὶ εἰς τὰ τέλματα, στερούμενοι τῶν ἀναγκαίων τροφίμων. Ὁ Μέγας Πέτρος κανονίσας τὰ τῆς διαίτης τῶν ἐργατῶν ἐγκατέστη καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸν διάσημον ξύλινον οἰκίσκον τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἐπιβλέπων τὰ ἔργα καὶ ὁτὲ μὲν ἐκτελῶν καθήκοντα πλοηγοῦ ἐπὶ τῶν πρώτων ἀφικνουμένων πλοίων, ὁτὲ δὲ καταδιώκων τὰ σουηδικὰ σκάφη, τὰ ἐρχόμενα ὅπως χλευάσωσι τὴν νεοσύστατον πόλιν του. Αἱ ἐγερθεῖσαι πολυάριθμοι κατοικίαι τῶν ἐργατῶν καὶ αἱ οἰκίαι τῶν ἐπιχειρηματιῶν, οἵτινες συνέρρευσαν εἰς τὴν νῆσον τῶν Βουβάλων, τὴν ὁποίαν μετωνόμασε Βασίλιϊ-Ὄστοβ, καὶ τὴν νῆσον Πέτερσμπουργκ, ἔδωκαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὴν ὄψιν πόλεως, ἐνέπνευσαν δὲ εἰς τὸν Μέγαν Πέτρον τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς πόλεως. Μετὰ τὴν νίκην τῆς Πολτάβας, καθ' ἣν κατετρόπωσε τὸν μεγάλον αὐτοῦ ἀντίπαλον Κάρολον ΙΒ΄ τῆς Σουηδίας, ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ τὴν πρωτεύουσαν. Πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς οἰκοδομήσεώς της ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ ἐξορίας ἡ ἀνέγερσις ἀλλαχοῦ λιθίνων οἰκιῶν. Πᾶς κύριος 500 δουλοπαροίκων ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐγείρῃ διώροφον λιθίνην οἰκίαν, καὶ οἱ πλούσιοι μοναχοὶ ἠναγκάζοντο νὰ οἰκοδομῶσι τοιαύτην διὰ κοινῆς δαπάνης. Ἔγραψε δὲ πρὸς τὸν βογιάρον Μέντσικωφ, ὅτι τὰ πάντα ἔβαινον θαυμασίως καὶ ὅτι εὑρίσκετο ὡς εἰς παράδεισον εἰς τὴν νέαν πόλιν, ἣν ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν καὶ κέντρον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτοῦ, ἀπομακρυνόμενος τῆς Μόσχας, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι παρέμενον μετὰ πείσματος εἰς τὰ παλαιὰ ἤθη καὶ τὰς προλήψεις των. Τὴν 7 Ἰουλίου 1710 κατέπλευσε τὸ πρῶτον ἐμπορικὸν σκάφος ἐξ Ὁλλανδίας, τοῦ ὁποίου ἐχρησίμευσεν ὡς πλοηγὸς ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ. Τῷ 1712 ὁ Μέγας Πέτρος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν ἐκ Μόσχας.

Ἤδη ἐγένετο λόγος ἐν Εὐρώπῃ περὶ τῆς νεοσυστάτου πόλεως καὶ τῷ 1717 ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ὁ πρῶτος χάρτης αὐτῆς, εἰς ὃν σημειοῦνται τὰ ἀκόλουθα: «Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Μοσχοβίας Πέτρου Α΄ ἡ Πετρούπολις, γενομένη πρωτεύουσα τοῦ κράτους καὶ μόνιμος ἕδρα τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου. Ἔκτοτε αὕτη ἐγένετο ἡ ἀγαπημένη του πόλις. Ὁ ἡγεμὼν τὴν κατέστησεν εὔκολον εἰς συγκοινωνίας διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, μὴ φεισθεὶς πρὸς τοῦτο οὔτε κόπων οὔτε μεγάλων δαπανῶν, ὡς ἐκ τούτου ὄχι μόνον οἱ Μοσχοβῖται, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ξένων μετέβησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτήν. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ἀσφαλής, ὡραῖος καὶ παρέχει πᾶσαν εὐκολίαν, αἱ δὲ ὁδοὶ τῆς πόλεως εὐθεῖαι καὶ εὐρύταται. Εἶχεν ἤδη περατωθῆ ἡ κατασκευὴ τοῦ λιμένος καὶ τὰ τεράστια ἀποξηραντικὰ ἔργα. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην ἠγέρθη τὸ ναυαρχεῖον, ἡ μητρόπολις τοῦ Ἁγίου Ἰσαάκ, ξυλίνη τότε, μαρμαρίνη δὲ καὶ ὀρειχαλκίνη βραδύτερον, ἡ τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Μέγας Πέτρος κατέθηκε τὰ λείψανα τοῦ πρώτου νικητοῦ τῶν Σουηδῶν. Παραλλήλως πρὸς τὴν λεγομένην ἄλλοτε προκυμαίαν τῶν Ἀνακτόρων, νῦν δὲ τοῦ Ἐρυθροῦ στόλου, κατεσκευάσθη ἡ ὁδὸς Μιλλιόναγια, ἐφ' ἧς ἠγέρθησαν τὰ περίλαμπρα μέγαρα τῶν Ρώσων μεγιστάνων, ἐχαράχθη δὲ τάχιστα ἡ λεωφόρος Νιέβσκι, ἡ λαμπροτέρα τοιαύτη τῆς Εὐρώπης. Οὕτω, ὡς γράφει ὁ Πούσκιν, «ἐνώπιον τῆς νέας πρωτευούσης ἡ Μόσχα ἔκλινε τὴν κεφαλήν, ὡς χήρα αὐτοκράτειρα κλίνει πρὸ τῆς νέας τσαρίνας».

Ἡ Πετρούπολις ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ πλημμυρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τῆς 19ης Νοεμβρίου 1824 ὑπῆρξεν ἡ τρομερωτέρα πασῶν. Πολυάριθμοι ἐκ τῶν κατοίκων ἀπωλέσθησαν ἐκ τῆς καταστροφῆς ταύτης καὶ μυριάδες ἀνθρώπων ἔχασαν πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο, χιλιάδες δὲ οἰκιῶν κατέρρευσαν, ἰδίως εἰς τὰς νήσους, καὶ πᾶσαι αἱ ἐπὶ τοῦ Νέβα γέφυραι ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ ῥεύματος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Πέτρου μετεφέρθη ἡ πρωτεύουσα καὶ πάλιν εἰς Μόσχαν, ἀλλὰ μετὰ τέσσαρα ἔτη οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν ἐκ νέου εἰς αὐτήν. Κατὰ τὰ διακόσια ἔτη, καθ' ἃ διετέλει αὕτη πρωτεύουσα καὶ ἐγένετο τὸ κέντρον πάσης σχεδὸν τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως τῆς Ρωσίας, διεδραματίσθησαν τὰ σημαντικώτερα ἱστορικὰ γεγονότα τῆς νεωτέρας περιόδου τῆς Ρωσίας. Πλεῖσται ἐπαναστάσεις ἐξερράγησαν ἐν αὐτῇ, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ τῆς 14ης Δεκεμβρίου 1825, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπανάστασις τῶν Δεκεμβριστῶν, ἡ ὁποία, καίτοι καταβληθεῖσα, ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τῶν φιλελευθέρων κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας, παραταθέντος ἐπὶ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἡ Πετρούπολις ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ἐπαναστατικὴ ἑστία· εἰς αὐτὴν ἀνεπτύχθη ὁ μηδενισμός, ὅστις διεκλαδώθη καθ' ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τοῦ ὁποίου θῦμα ἐγένετο ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Β΄. Τὰ κατόπιν ἀκολουθήσαντα, ἐπὶ τῆς βασιλείας Νικολάου Β΄, ὁ Παγκόσμιος πόλεμος, ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ ἐπικράτησις τοῦ μπολσεβικισμοῦ μετέβαλον πολλάκις τὰς ὁδοὺς τῆς Πετρουπόλεως εἰς πεδίον αἱματηροτάτων σκηνῶν, καταληξασῶν καὶ εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἔπαυσεν οὖσα πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας, τῷ δὲ 1924 μετωνομάσθη *Λένινγκραντ*, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Μπολσεβίκων. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—**Πετρουπόλεως *διοίκησις*.** Ἡ νῦν ὀνομαζομένη *διοίκησις Λένινγκραντ*, σχηματισθεῖσα τῷ 1927 διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν πρώην κυβερνείων Πετρουπόλεως, Νόβγκοροντ, Πσκώφ, Τσερέποβετς καὶ Μουρμόνσκ. Εἰς ταύτην περιλαμβάνονται καὶ τὰ χωριζόμενα ὑπὸ τῆς Καρελίας δύο τμήματα, τὸ τῆς χερσονήσου Κόλαν πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ τῆς ἀγόνου πεδιάδος, τῆς κειμένης πρὸς νότον μεταξὺ τῶν λιμνῶν τῆς Πεϊποὺς καὶ τῆς Ὀνέγας. Τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 359.027 τετρ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοί της εἰς 6.391.764. Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς δέκα περιφερείας. Θ. Β.

—**Πετρουπόλεως *συνθῆκαι*.** Αἱ γνωστότεραι καὶ σπουδαιότεραι εἶναι: Α) Τὸ λεγόμενον πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως τῆς 23 Μαρτίου/4 Ἀπριλίου 1826 μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐτέθησαν τὸ πρῶτον αἱ βάσεις τῆς ἱδρύσεως ἑλληνικοῦ κράτους. Μετὰ τὰς προηγηθείσας μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας ἰδιαιτέρας διαπραγματεύσεως, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦτο τότε ὁ συντηρητικὸς Κάνιγκ, ἀπέστειλεν εἰς Πετρούπολιν τὸν Οὐελλιγκτῶνα ὑπὸ τὴν πρόφασιν νὰ χαιρετίσῃ τὸν νέον τσάρον Νικόλαον Α΄, πράγματι ὅμως ὅπως καταλήξῃ εἰς συνεννόησιν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἀποτέλεσμα τῶν διαπραγματεύσεων τούτων ἦτο τὸ ἐν λόγῳ πρωτόκολλον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεφέρετο ὅτι «τῆς Αὐτ. Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος παρακληθείσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νὰ μεσιτεύσῃ (interposer ses bons offices) πρὸς ἐπίτευξιν συνδιαλλαγῆς αὐτῶν μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης, προσενεγκούσης κατὰ συνέπειαν τὴν μεσολάβησιν αὐτῆς εἰς τὴν δύναμιν ταύτην καὶ ἐπιθυμούσης νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν περὶ τῶν πρὸς τοῦτο μέτρων τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς αὐτοῦ αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος διαπνεομένης ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν σύγκρουσιν, ἧς θέατρον εἶναι ἡ Ἑλλὰς καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ συμβιβασμοῦ συμφώνου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, οἱ ὑποφαινόμενοι συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν ἑξῆς». Οἱ ὅροι τῆς συμφωνίας εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ Ἑλλὰς θὰ ἦτο ἐξάρτημα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ Ἕλληνες θὰ ἐπλήρωνον εἰς τὴν Πύλην ἐτήσιον φόρον καθορισθησόμενον παγίως κατόπιν κοινῆς συμφωνίας. Θὰ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἀρχῶν (autorités, ἐνῷ ἡ ἐπίσημος ἑλληνικὴ μετάφρασις, πλημμελὴς ἐν πολλοῖς, λέγει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο «διοικητῶν») ἐκλεγομένων καὶ διοριζομένων ὑπ' αὐτῶν, εἰς τὸν διορισμὸν ὅμως τῶν ὁποίων θὰ εἶχε ποιάν τινα ἐπιρροὴν ἡ Πύλη. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἀπέλαυον πλήρους δημοσίας ἐλευθερίας συνειδήσεως καὶ ἐμπορίου, θὰ διηύθυνον δὲ ἀποκλειστικῶς («ἀφοριστικῶς», κατὰ τὴν ἐπίσημον ἑλληνικὴν μετάφρασιν) τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν κυβέρνησιν. Πρὸς πλήρη χωρισμὸν τῶν εἰς τὰ δύο ἔθνη ἀνηκόντων ἀτόμων καὶ πρόληψιν τῶν συγκρούσεων, αἵτινες θὰ ἦσαν συνέπεια τοσοῦτον μακροῦ ἀγῶνος, οἱ Ἕλληνες θὰ ἠγόραζον τὰ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἠπείρῳ καὶ εἰς τὰς νήσους κείμενα κτήματα τῶν Τούρκων. 2) Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἤθελε μετάσχει τῶν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀρξαμένων ἤδη διαπραγματεύσεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, θὰ καθωρίζετο ὑπὸ τῶν δύο συμβαλλομένων κυβερνήσεων. 3) Ἐὰν ἡ Πύλη δὲν ἐδέχετο τὴν ἀγγλικὴν μεσολάβησιν, αἱ δύο κυβερνήσεις θὰ διετήρουν τὴν συμφωνίαν αὐτῶν συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἄρθρῳ ὅρους ὡς βάσιν παντὸς μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῶν Ἑλλήνων συμβιβασμοῦ. 4) Αἱ δύο κυβερνήσεις ἐπιφυλάσσονται νὰ δεχθοῦν μετέπειτα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς διακανονισμὸν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ συμβιβασμοῦ, ὡς καὶ τὰ σύνορα τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐφηρμόζετο ὁ

Digitized by Google

συμβιβασμὸς καὶ διὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐπροτείνετο εἰς τὴν Πύλην νὰ περιλάβῃ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ἑλλάς*. 5) Αἱ δύο Δυνάμεις οὐδεμίαν θὰ ἐπεδίωκον διὰ τῆς ὑπογραφείσης συμφωνίας ἐδαφικὴν αὔξησιν, οὔτε ἀποκλειστικὴν ἐπιρροήν, οὔτε ἐμπορικὰ πλεονεκτήματα διὰ τοὺς ὑπηκόους των. 6) Αἱ δύο κυβερνήσεις θὰ ἀνεκοίνουν τὸ ὑπογραφόμενον διπλωματικὸν ἔγγραφον ἐμπιστευτικῶς εἰς τὰ ἀνακτοβούλια Βιέννης, Παρισίων καὶ Βερολίνου, προτείνουσαι εἰς αὐτὰ νὰ ἐγγυηθῶσιν ἀπὸ συμφώνου μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας διὰ τὴν συνθήκην, δι' ἧς θὰ ἐπήρχετο ἡ συνδιαλλαγὴ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως μὴ δυναμένης νὰ ἐγγυηθῇ τοιαύτην συνθήκην.

Ἡ Πύλη ὅμως ἀπέρριψε τὴν ἀγγλικὴν μεσολάβησιν, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ἠρνήθησαν νὰ προσχωρήσωσιν, ἡ δὲ ἐξέλιξις τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων ἀπέληξεν εἰς τὰ ἀγγλογαλλορρωσικὰ πρωτόκολλα τοῦ Λονδίνου τῆς 6ης Ἰουλίου 1827 καὶ τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830, δι' ὧν ἱδρύθη ἀνεξάρτητον ἑλληνικὸν κράτος.

Β') Σύμβασις τῆς Ρωσίας μετὰ τῆς Τουρκίας (Ἰούνιος 1830) περὶ διακανονίσεως τῆς πληρωμῆς τῆς ἐκ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου 1828—1829 πολεμικῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἄλλων ζητημάτων. Ἐκ τῆς ἀρχικῆς εἰς 10.000.000 δουκᾶτα καθορισθείσης ἀποζημιώσεως ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις, ἀκολουθοῦσα τότε φιλικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικήν, ἐξέπιπτε τὰ 3 ἑκατομμύρια. Τὰ ὑπόλοιπα 7 θὰ ἐπληρώνοντο ἐντὸς 7 ἐτῶν καὶ ἡ Πύλη ἦτο ἐλευθέρα νὰ καταβάλῃ μέρος αὐτῶν εἰς εἶδος (χαλκόν, ξυλείαν καὶ μέταξαν). Ὡς ἐνέχυρα ἡ Ρωσία θὰ ἐκράτει τὴν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ὀχυρὰν τουρκικὴν πόλιν Σιλίστριαν, θὰ ἐξεκένου δὲ τὰς βορείως τοῦ Δουνάβεως χώρας μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν εἰς Ρώσους ἐμπόρους τουρκικῶν χρεῶν, ἀλλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ τὰς ἀνακαταλάβῃ ἂν διεκόπτοντο αἱ πληρωμαί.

Γ') Συνθήκη Ρωσίας καὶ Τουρκίας τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1834 περὶ τῶν ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας καὶ περὶ τῆς πολεμικῆς ἀποζημιώσεως. Διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου καθορίζονται τὰ ἐν τῷ Καυκάσῳ ρωσσοτουρκικὰ σύνορα. Διὰ τοῦ 2ου ἀναγνωρίζει τὸ ἐκπονηθὲν Σύνταγμα τῶν δύο ἡγεμονιῶν. Δύο μῆνας μετὰ τὸν διορισμὸν τῶν δύο ὁσποδάρων (ἡγεμόνων), τὰ ρωσικὰ στρατεύματα θὰ ἐκκενώσουν τὰς ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων ὁ ἐτήσιος φόρος πρὸς τὴν Τουρκίαν ὁρίζεται εἰς 6.000 πουγγία (3.000.000 γρόσια τουρκικά). Διὰ τοῦ 3ου ἄρθρου ἐλαττώνει κατὰ 2 ἀκόμη ἑκατομμύρια δουκάτων τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν τοῦ 1828—29 καὶ παρέχει νέας εὐκολίας διὰ τὴν πληρωμήν.

Δ') Ἀγγλορρωσικὴ συμφωνία τῆς 16/28 Ἀπριλίου 1899, δι' ἧς αἱ δύο συμβαλλόμεναι Δυνάμεις ἀναλαμβάνουσιν ἀμοιβαίως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ζητῶσι διὰ τοὺς ὑπηκόους των προνόμια εἰς σιδηροδρόμους ὡρισμένων περιοχῶν τῆς Κίνας, οὐδὲ νὰ θίξωσι τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Κίνας.

Ε') Ἀγγλορρωσικὴ συνθήκη τῆς 31 Αὐγούστου 1907 περὶ διακανονισμοῦ τῶν ἐν τῇ ἀσιατικῇ ἠπείρῳ συμφερόντων ἑκατέρας τῶν συμβαλλομένων Δυνάμεων. Ἡ συνθήκη περιλαμβάνει: 1) Συμφωνίαν περὶ Περσίας. Αἱ δύο κυβερνήσεις ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβωνται τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Περσίας, καθορίζουσι δὲ καὶ ζώνας ἀγγλικῆς καὶ ρωσικῆς ἐπιρροῆς, χωριζομένας ὑπὸ εὐρυτάτης οὐδετέρας ζώνης. Ἑκατέρα τῶν συμβαλλομένων Δυνάμεων ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ζητῇ ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων της προνόμια πολιτικῆς ἢ ἐμπορικῆς φύσεως (σιδηροδρόμους, τραπέζας, τηλεγράφους, ὁδούς, ἐπιχειρήσεις μεταφορῶν καὶ ἀσφαλειῶν κτλ.) ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς ἑτέρας. 2) Σύμβασιν περὶ Ἀφγανιστάν. Ἡ Ἀγγλία δηλοῖ ὅτι δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ μεταβάλῃ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ Ἀφγανιστάν. Ἡ δὲ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀναγνωρίζει τὸ Ἀφγανιστὰν ὡς κείμενον ἔξω τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ στέλλῃ διπλωματικὸν πράκτορα εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιῇ διὰ τὰς μετ' αὐτῆς πολιτικὰς σχέσεις της τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Ἡ Ἀγγλία ἀναλαμβάνει νὰ μὴ προσαρτήσῃ οἱονδήποτε μέρος τοῦ Ἀφγανιστάν. 3) Συμφωνία περὶ τοῦ Θιβέτ. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία ἀναγνωρίζουν τὰ ἐπὶ τοῦ Θιβὲτ ἐπικυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Κίνας, ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβωνται τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τοῦ Θιβέτ, ν' ἀπέχουν πάσης ἀναμείξεως εἰς τὴν ἐσωτερικήν του διοίκησιν καὶ νὰ μὴ στέλλουν ἀντιπροσώπους εἰς Λάσαν, πρωτεύουσαν τῆς χώρας ταύτης. Εἰς τὴν συνθήκην εἶναι παρηρτημένη ἐπιστολὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας σὲρ Ἐδουάρδου Γρέϋ πρὸς τὸν ἐν Πετρουπόλει πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας σὲρ Α. Νίκολσον περὶ τῶν ἀγγλικῶν συμφερόντων ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ.

ΣΤ') Διακήρυξις τῶν κυβερνήσεων Γερμανίας, Δανίας, Σουηδίας καὶ Ρωσίας περὶ διατηρήσεως ἀθίκτων τῶν δικαιωμάτων ἑκάστης ἐπὶ τῶν ἠπειρωτικῶν καὶ νησιωτικῶν αὐτῶν κτήσεων εἰς τὰς πρὸς τὴν Βαλτικὴν συνορευούσας περιοχάς. Ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ ἐν λόγῳ ἐδαφικὸν καθεστὼς ἤθελεν ἀπειληθῇ, αἱ τέσσαρες συμβαλλόμεναι Δυνάμεις θέλουσι συνεννοηθῇ μεταξύ των περὶ τῶν πρὸς διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος τούτου μέτρων.

Ζ') Ρωσοτουρκικὴ συνθήκη τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1909 περὶ διακανονισμοῦ τῶν ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας χρηματικῶν ἀπαιτήσεων τῆς Τουρκίας. Πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βουλγαρίας ἡ Τουρκία ἐζήτει τὴν ὑπὸ ταύτης πληρωμὴν ἀποζημιώσεως ὁριζομένης ἐφάπαξ εἰς 125 ἑκατομμύρια φράγκα διὰ τοὺς σιδηροδρόμους καὶ διὰ τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ τουρκικὰ κτήματα καὶ διὰ τὸν φόρον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἥτις, καίπερ καταληφθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας τῷ 1885 καὶ διοικουμένη ὡς βουλγαρικὴ ἐπαρχία, δὲν ἔπαυε νὰ θεωρῆται αὐτόνομος ἐπαρχία πληρώνουσα φόρον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βουλγαρία προσέφερε μόνον 92 ἑκατομμύρια, ἡ Ρωσία ἀνέλαβε νὰ κανονίσῃ τὴν διαφοράν, ἀναλαμβάνουσα αὐτὴ τὸ πρὸς τὴν Τουρκίαν χρέος τῆς Βουλγαρίας καὶ χαρίζουσα εἰς τὴν Τουρκίαν 40 ἐτησίας δόσεις (ἐκ 300.000 λιρῶν Τουρκίας) ἐκ τῆς εἰς αὐτὴν ὀφειλομένης πολεμικῆς ἀποζημιώσεως τοῦ 1878.

Η') Ρωσοϊαπωνικὴ συνθήκη τῆς 21 Ἰουνίου/4 Ἰουλίου 1910 περὶ συνδιαλλαγῆς. Αἱ δύο κυβερνήσεις συμφωνοῦν νὰ συνεργάζωνται διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἐν Μαντζουρίᾳ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν των, ἐπίσης δὲ καὶ νὰ σέβωνται τὸ ἐν Μαντζουρίᾳ καθεστώς.

Θ') Ρωσοϊαπωνικὴ συνθήκη τῆς 17/30 Ἰουλίου 1907 περὶ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῶν δύο χωρῶν, ὡς καὶ ἁπασῶν τῶν συνθηκῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Κίνας, τῆς ὁποίας ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Πετροῦσα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.760. Κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς Δράμας, εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ., συνδέεται δὲ μετ' αὐτῆς δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Παράγει σιτηρά, ἔχει δὲ καὶ ἠλεκτροκίνητον ἀλευρόμυλον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πλεύνα*.

Πετρούσκα. Λέξις ρωσική, ὑποκοριστικὸν τοῦ ὀνόματος Πέτρος, κύριον πρόσωπον τῶν ρωσικῶν νευροσπάστων. Εἶναι προσόμοιος τοῦ ἡμετέρου *Φασουλῆ*, εἰσήχθη δὲ εἰς Ρωσίαν ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων εἰς αὐτὴν Μογγόλων καὶ ἐγένετο προσφιλέστατος εἰς τοὺς χωρικοὺς πληθυσμούς. Ἐπὶ αἰῶνας ἀπετέλει μίαν τῶν μεγαλυτέρων τέρψεων τοῦ δουλοπαροίκου κόσμου. Βραδύτερον εἰσήχθη καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἐφαίδρυνε δὲ τοὺς κεκλημένους τῶν αἰθουσῶν τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως. Ἐπὶ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος αἱ παραστάσεις τοῦ Πετρούσκα χρησιμοποιοῦνται ὡς παιδαγωγικὸν ὄργανον, ἔχασε δὲ οὕτω τὸν ἀρχικόν του εὔθυμον χαρακτῆρα, εἰς τοὺς ἀγροὺς ὅμως παραμένει οἷος ἦτο ἀνέκαθεν. Θ. Β.

«Πετρούσκι» (Petrusky»). Εἶδος παλαιῶν ναρκῶν, οὕτως ὀνομασθεισῶν ἀπὸ τοῦ ἐφευρέτου των πλοιάρχου τοῦ αὐστριακοῦ ναυτικοῦ, ἐκρηγνυμένων μηχανικῶς ἅμα τῇ προσκρούσει τοῦ πλοίου ἐπὶ ἐμβόλου τῆς νάρκης φέροντος ἐπικρουστῆρα, οὗ ἡ ἀκὴ ἕδρα ἐπὶ τοῦ ἐμπυρίου τῆς ἐναυσματοδόκης. Εὐφυέστατον ἦτο τὸ ἁπλούστατον μηχάνημά των, δι' οὗ, ἀνεξαρτήτως τοῦ βάθους τοῦ βυθοῦ, αἱ ποντιζόμεναι νάρκαι ἀποκαθίσταντο αὐτομάτως εἰς τὸ αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης βάθος, μὲ προσέγγισιν 5 μόνον ἑκατοστῶν, πλέον ἢ ἔλαττον. Σ. Ε. Λ.

Πετροῦσσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Αἰγαίου ἐπίσημον, βόρειον κέρας τοῦ διέκπλου τῆς Κύθνου, νοτία δὲ τῆς νήσου Κέω ἐσχατιά (πλάτ. 37° 31'1/2 Β., μῆκ. 24° 17' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island). Εἶναι τὸ Αἰμίλιον ἄκρον τῶν ἀρχαίων, ἧς ὀνομασίας πιθανῶς παραφθορὰ ἡ τοῦ ἐγγὺς τῆς Πετρούσσης ἄκρου Ταμέλος, ἐφ' ἧς μέγας φάρος. Σ. Ε. Λ.

Πετρούτσι (Petrucci), ***Ὀκταβιανὸς ντὲλ*** —. Ἰταλὸς ἐκδότης μουσικῆς (1466—1539), ὅστις ἐπὶ πολὺ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἐφευρέτης τῆς μουσικῆς τυπογραφίας. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μουσικῶν τυπογράφων, αἱ δὲ ἐκδόσεις του, σήμερον σπάνιαι, παρουσιάζουσι λίαν ἐπιμεμελημένην ἐργασίαν καὶ μεγάλην φιλοκαλίαν. Τυχὼν εἰδικοῦ προνομίου δι' εἰκοσαετίαν παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βενετίας, ὁ Πετρούτσι παρέμεινεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ δεκαετίαν, μεθ' ὅ, μεταβιβάσας τὰ δικαιώματά του εἰς τὸν Ἀμεδαῖον Σκόττο, ἐγκατέστησε τὸ τυπογραφεῖόν του εἰς Φοσσομπρόνε ἀφοῦ ἔτυχε προηγουμένως εἰδικοῦ προνομίου παρὰ τοῦ πάπα (1513). Αἱ κυριώτεραι ἐκδόσεις τοῦ Πετρούτσι εἶναι: «Harmonice musicae Odhecaton» (1501), τρεῖς τόμοι περιέχοντες 331 πολυφωνικὰ τεμάχια τῶν διασημοτέρων μουσουργῶν τῶν τελῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (Λὰ Ρύ, Ὄμπρεχτ, Μπρυμέλ, Ὀκεγκεμ, Ἀγκρίκολα, Τίνκτορ, Κομπὲρ κλπ.). «Canti B» (1501), «Canti C» (1503, λειτουργία ἢ μοτέττα τῶν Λα Ρύ, Μπρυμέλ, Ὄμπρεχτ), «Misse», «Alexandri Agricola», «Motetti», «Frottole» (1504), «Frottole», «Missarum Josquin» (1505), «Lamentationum Jeremie» «Misse Henrici Izac» (1506), «Frottole» (1507), «Frottole IX», «Intavolatura di lauto» (1508), «Tenori e contrabassi intabolati col soprano in canto figurato» (1509). Ἐν Φοσομπρόνε ὁ Πετρούτσι ἐξέδωκε πλεῖστα ἀκόμη βιβλία λειτουργιῶν, ἰδίως δὲ τὴν τοῦ Ζεσκὲν Ντεπρὲ καὶ τοῦ Μουτὸν (1514—1516). Γ. Σ.

— **Πετρούτσι** (Petrucci), ***Παντόλφος***. Ἰταλὸς πολιτικός, ἄρχων τῆς Σιέννης (1450—1512). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας, κατὰ δὲ τὰς ταραχάς, αἵτινες ἐσημειώθησαν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ πάπα Ἀλεξάνδρου ΣΤ', ἐπέδειξε τόσην εὐστροφίαν καὶ ἱκανότητα, ὥστε ἀπέβη ταχέως ὁ κύριος τῆς καταστάσεως ἐν Σιέννῃ. Γενόμενος κατόπιν ἄρχων αὐτῆς, ἐκυβέρνησε τυραννικώτατα τὴν χώραν, καίτοι προέβη καὶ εἰς ἐπαινετάς τινας πράξεις, ὡς εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς πωλήσεως τῶν δημοσίων θέσεων, ἡ προστασία τῆς βιομηχανίας, τῆς καλλιτεχνίας καὶ ἡ παρεμπόδισις τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Φλωρεντίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ Σιέννη εὑρίσκετο εἰς μεγάλην ἀκμήν. Μ. Δ. Β.

πετρόφασσα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν περιστεριδῶν καὶ τῆς τάξεως τῶν περιστεροειδῶν, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη, ἰθαγενῆ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς Αὐστραλίας.

Πετροφοῦ *[Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37° 48' 50" Β., μῆκος 24° 50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel) κατὰ τὸν Α.ΝΑ. μυχὸν τοῦ ὅρμου Παλαιοπόλεως. Ἐπίνειον τοῦ φερωνύμου χωρίου, πρὸς ὃ συνδέεται δι' ἡμιονικῆς ὁδοῦ 8 χλμ. περίπου. Σ. Ε. Λ.

Πετρὸφσκ (ἢ ***Πετρὸφσκ-Σαρατὸφσκιι***) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Σαρατόφ. Κάτ. (1926) 19.208. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Μεντβιέντιτσα (παραποτάμου τοῦ Δὸν) καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀλκάρσκ-Βόλσκ, ἱδρύθη δὲ τῷ 1698 παρὰ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὡς φρούριον κατὰ τῶν Κοζάκων τοῦ Κουμπάν. Τῷ 1782 ἐστερήθη τῶν τειχῶν της καὶ τῷ 1880 προσηρτήθη εἰς τὸ Σαρατόφ. Ἔχει μηχανουργεῖα, ἐλαιοτριβεῖα, παραγωγὴν μηχανελαίων καὶ ποτάσης, ἀλευρομύλους, σπουδαίαν ἐξαγωγὴν σιτηρῶν καὶ φυτείας λίνου. —Π.

Πετρὸφσκ (ἢ ***Πετρὸφσκ-Καυκάσκιι***) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ σοβιετικοῦ Νταγκεστάν, ἀπὸ τοῦ 1922 μετονομασθεῖσα εἰς *Μαχάτς-Καλὰ* (βλ. λ.).

Πετρόφσκαγια *[Γεωγρ.]*. Κοζακικὴ πόλις τοῦ σοβιετικοῦ Β. Καυκάσου ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Κουμπάν. Ἔχει ἀκμαίαν γεωργίαν, ποταμολιμένα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κουμπὰν καὶ (1926) 10.889 κατ. Π. Ν. Π.

Πετρόφσκαγια-Σλόμποντα *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Καρελίας (βλ. *Πετροσαβόντσκ*).

Πετρόφσκιι-Ρουντνὶκ *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῷ διαμερίσματι Στάλιν, ἐπὶ τοῦ Οὐκραίνη ποταμοῦ. Κάτ. (1926) 11.792. Ἐξάγει μεγάλας ποσότητας μεταλλευμάτων. Πρὸ τοῦ 1925 ἐκαλεῖτο *Βοσνεσένσκιι-Ρουντνίκ*. Π. Ν. Π.

Πετρόφσκιι - Σαβὸντ *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀρτεμόφσκ, ἀποτελουμένη ἐξ ἐργοστασίων ἐλάσεως μετάλλων καὶ σιδηρουργείων. Κόμβος σιδηροδρομικός. Κάτ. (1926) 9.813. Π. Ν. Π.

—**Πετρόφσκιι-Σαβὸντ** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σοβιετικῆς Καρελίας (βλ. *Πετροσαβόντσκ*).

—**Πετρόφσκιι-Σαβὸντ** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὑπερβαϊκαλίας (βλ. *Πετρόφσκ-Σαμπακάλσκιι*).

Πετρὸφσκ-Καυκάσκιι *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ Νταγκεστὰν (βλ. *Μαχὰτς-Καλά*).

Πετρόφσκογιε *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ σοβιετικοῦ Β. Καυκάσου, ἐν τῷ διαμερίσματι Σταβροπόλ, ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Σταβροπὸλ—Βινοντέλνογια. Κάτ. (1926) 14.350. Ἔχει κήπους, κεραμεικήν, βυρσοδεψίαν καὶ ἐξάγει μεγάλας ποσότητας λαχανικῶν. Π. Ν. Π.

Πετρὸφσκ - Σαμπαϊκάλσκιι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ διαμερίσματος Τσίτα τῆς σοβιετικῆς ἐπαρχίας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Μπαλιάγκα καὶ Μυκὺρκ καὶ ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου (ὑπερσιβηρικοῦ) Ἰρκοὺτσκ—Τσίτα. Ἔχει σιδηροχυτήρια, εἶναι δὲ κυρίως γνωστὴ ὡς ὁ τόπος τῆς ἐξορίας τῶν Δεκεμβριστῶν (1830). Πρὸ τοῦ 1925 ἐκαλεῖτο *Πετρόφσκιι-Σαβόντ*. Π. Ν. Π.

Πετρὸφσκ-Σαρατόφσκιι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. *Πετρόφσκ*).

πετροφυής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἐπὶ πετρῶν, ἐπὶ βράχων φυόμενος: «πετροφυῆ φυτά».

Πετρόχαλο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κεφαλληνίας, ἀνατολικὴ ἄκρα τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς

Digitized by Google

τῆς χερσονήσου τῆς Παλικῆς (πλάτ. 38°09΄05΄΄ Β., μῆκ. 20°24΄20΄΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203 : Santa Maura, Ithaca, Cephallonia). Ἄξιον ἐπισκέψεως διὰ τὸ εἰς αὐτὸ ἐπισυμβαῖνον περιεργόν πως φαινόμενον τῆς Κουνόπετρας (βλ. τ. Ε΄, σ. 397 β). Σ. Ε. Λ.

πετροχελίδονο (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *κύψελος ὁ ἄπους* (βλ. λ.).

— **πετροχελίδονο** (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *χελιδὼν ἡ βραχυδίαιτος*.

πετρόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων εἰδῶν φυτῶν τοῦ γένους *σέδον*.

Πετροχώρι(ον) *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 581 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Πριονέϊκα* 622. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κορυφασίου (Ὀσμὰν Ἀγᾶ) τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 202.

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Στουρναρέϊκων (Κουτσαίνης) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 221. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βίτσαινα*.

— **Πετροχώριον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 360 κατοίκους, τουρκιστὶ δὲ ἐκαλεῖτο *Τασλῆ-Μουσελήμ*.

—**Πετροχώρι** *[Γεωγρ.]*. Ἐσφαλμένη ὀνομασία κορυφῆς δεσποζούσης τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Γέρας ἐν Λέσβῳ (ὑψ. 440 μ.), ἀπαντῶσα ἐν τῷ ἀγγλικῷ ὑδρογραφικῷ χάρτῃ τῆς νήσου (Petro-Khori). —Π.

πετρόψαρο (τό). Ὀνομασία ἀποδιδομένη γενικῶς εἰς τοὺς ἰχθῦς τοὺς διαβιοῦντας ἐγγὺς τῶν φυκοβριθῶν κυρίως θαλασσίων βράχων. Τὰ πετρόψαρα θεωροῦνται ὡς οἱ εὐγευστότεροι τῶν ἰχθύων, εἰς αὐτὰ δὲ ἀνήκουσι τὰ ἐκλεκτότερα εἴδη τῶν ἐδωδίμων ἰχθύων (μπαρμπούνια).

Πέτρυ, ἢ ***Πέτρι*** (Petry ἢ Petri), ***Ἐρρῖκος***. Ὀλλανδὸς βιολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1856. Υἱὸς καὶ ἀνεψιὸς μουσικῶν, ἐπέδειξεν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας μεγάλην κλίσιν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ντάμεν ἐν Οὐτρέχτῃ καὶ τοῦ Ἰωακεὶμ ἐν Βερολίνῳ. Διετέλεσε βιολιστὴς εἰς τὰς ὀρχήστρας τοῦ Σόντερχαουζεν (1877), τοῦ Ἁννοβέρου (1881) καὶ τοῦ Γκέβαντχαους τῆς Λειψίας (1882), διαδεχθεὶς βραδύτερον τὸν Λάουτερμπαχ ἐν τῇ διευθύνσει τῆς βασιλικῆς ὀρχήστρας τῆς Δρέσδης. Ἔδωσε πολυάριθμα κονσέρτα εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς καὶ ἀμερικανικὰς μεγαλοπόλεις καὶ διεκρίθη διὰ τὴν σταθερότητα καὶ τὴν κλασσικότητα τῆς ἐκτελέσεως. Μ. Δ. Β.

Πετρῶδες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Νισύρου (πλάτ. 36° 34΄ Β., μῆκ. 27° 10΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898 : Kos, Nisyros and Piskopi), νοτιοδυτικὴ τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

πετρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης πετρῶν, ὁ καλυπτόμενος ὑπὸ λίθων : «τόπος πετρώδης».

Πετρώδης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Καλύμνου (βλ. λ. *Πετροῦδα*).

πέτρωμα (τό)· σχηματισμὸς λίθων, πῆξις μέχρις ἀπολιθώσεως· || ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς : «κροκαλοπαγὲς πέτρωμα»· || μεταφ., ἡ ἀποσκλήρωσις : «τὸ πέτρωμα τοῦ γλυκοῦ».

— *[Πετρογρ.] Πέτρωμα* (Gestein, roche) ὀνομάζεται ἐν γένει τὸ ὑλικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίσταται ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς. Εἰδικώτερον καλεῖται οὕτω τὸ τμῆμα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται γεωλογικῶς αὐτοτελὲς καὶ ἔχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡρισμένην χημικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν σύστασιν. Ἡ γεωλογικὴ αὐτοτέλεια, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸν οὐσιώδη χαρακτηρισμὸν τοῦ πετρώματος πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὀρυκτοῦ, ὑπονοεῖ, ὅπως τὸ πέτρωμα παρουσιάζῃ σαφῆ διαχωριστικὰ ὅρια ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον μᾶζαν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ, ἡ ὁποία τὸ περιβάλλει, τὸ ὑλικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίσταται, νὰ μὴ προέρχεται ἀμέσως ἐκ τῆς ἐν λόγῳ μάζης, ἡ δὲ ὀρυκτολογική του σύστασις, ὁ ἱστὸς καὶ ἡ γεωλογικὴ ἐμφάνισις νὰ εὑρίσκωνται εἰς αἰτιώδη ἐξάρτησιν πρὸς τοὺς γεωλογικοὺς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν κατὰ τὴν γένεσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ.

Τὸ πέτρωμα θεωρεῖται ὡς συσσωμάτωμα ὀρυκτῶν. Πᾶν ὅμως ὀρυκτολογικὸν συσσωμάτωμα δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε καὶ πέτρωμα. Τὸ μέγεθος καὶ ὁ ὄγκος αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχουν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σημασίαν. Λεπτοτάτη φλὲψ πηγματίτου ἀποτελεῖ πέτρωμα, διότι πρωτίστως πληροῖ τὸν ὅρον τῆς γεωλογικῆς αὐτοτελείας, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ πλήρωσις ρωγμῆς ἐντὸς ἀσβεστολιθικοῦ πετρώματος ὁσονδήποτε μεγάλης ἀπὸ ἀσβεστίτην δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον. Ὡς πρὸς τὴν σύστασιν αὐτῶν τὰ πετρώματα ὀνομάζονται *μονόμεικτα* ἢ *πολύμεικτα*. Τὰ πρῶτα ἀποτελοῦν συσσωματώματα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀρυκτολογικοῦ εἴδους, ὡς ὁ χαλαζίτης, συνιστάμενος ἀπὸ χαλαζίαν, καὶ τὸ μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ συσσωματώματα κρυστάλλων ἀσβεστίτου, τὰ δεύτερα συνίστανται ἀπὸ διάφορα ὀρυκτολογικὰ εἴδη, ὡς ὁ γρανίτης ἀπὸ ἀστρίους, χαλαζίαν καὶ μαρμαρυγίας κλπ. Ἀφ' ἑτέρου τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῶν πετρωμάτων ὡς πρὸς μὲν τὴν προέλευσιν αὐτῶν χαρακτηρίζονται ὡς *αὐθιγενῆ* καὶ *ἀλλοθιγενῆ*, ὡς πρὸς δὲ τὴν σημασίαν αὐτῶν ἐντὸς τοῦ πετρώματος θεωροῦνται *οὐσιώδη* ἢ *ἐπουσιώδη*. Ὀνομάζονται αὐθιγενῆ τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ὅταν τὸ πέτρωμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται, ἀποτελεῖ τὸ πρωτογενὲς αὐτῶν κοίτασμα, ὡς οἱ ἄστριοι ἐντὸς τοῦ γρανίτου· ἀλλοθιγενῆ, ὅταν προέρχωνται ἐξ ἄλλου προϋπάρχοντος πετρώματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεσπάσθησαν δι' ἀποσαθρώσεως καὶ μετεφέρθησαν διὰ μεταφορικῆς τινος ἐνεργείας, ὡς οἱ χαλαζιακοὶ κόκκοι τοῦ ψαμμίτου· οὐσιώδη, ὅταν ἐκ τῆς παρουσίας αὐτῶν ἐξαρτᾶται ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ εἴδους τοῦ πετρώματος, ὡς ὁ χαλαζίας ἐντὸς τοῦ γρανίτου, διότι τούτου μὴ ὑπάρχοντος τὸ πέτρωμα καλεῖται *συηνίτης*· καὶ ἐπουσιώδη, ὅταν δὲν μετέχουν εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον. Τέλος, ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικήν των μορφήν, τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῶν πετρωμάτων εἶναι *ἰδιόμορφα* ἢ *ξενόμορφα*. Τὰ πρῶτα παρουσιάζουν ἐλευθέραν κρυσταλλογραφικὴν ἀνάπτυξιν μὲ περατωτικὰς ἕδρας, ἐνῷ τὰ δεύτερα στεροῦνται τοιαύτης ἀναπτύξεως. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν, ὡς ἰδιομόρφων ἢ ξενομόρφων, δὲν εἶναι τυχαία. Ὀφείλεται εἰς τοὺς φυσικοχημικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴν σειρὰν κρυσταλλώσεως αὐτῶν, ὅταν τὸ πέτρωμα ἐκ τῆς ἀρχικῆς τετηκυίας καταστάσεως αὐτοῦ μεταπίπτῃ εἰς τὴν στερεάν. Ἀπὸ ἀπόψεως γενετικῶν συνθηκῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτῶνται καὶ τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, τὰ πετρώματα διαιροῦνται εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας : εἰς *πετρώματα πυριγενῆ*, εἰς *πετρώματα ἰζηματογενῆ* καὶ εἰς *πετρώματα κρυσταλλοσχιστώδη*.

Πετρώματα πυριγενῆ (Eruptivgesteine). Τὰ πετρώματα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον, τετηκὸς καὶ διάπυρον, ἀνῆλθεν εἰς τὸν στερεὸν φλοιὸν τῆς γῆς ἐκ βαθυτέρων σημείων. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται μάγμα, ἐστερεοποιήθη εἴτε πρὸτοῦ φθάσῃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας, εἴτε ἀφοῦ ἐξεχύθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν λάβα. Διὰ τοῦτο τὰ πυριγενῆ πετρώματα ὑποδιαιροῦνται περαιτέρω εἰς *πλουτώνια* (*πλουτωνῖται*) καὶ *ἡφαιστειογενῆ* (*ἡφαιστῖται*). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ στερεοποίησις τοῦ μάγματος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, καθὼς καὶ ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας, δὲν γίνεται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας πιέσεως καὶ θερμοκρασίας. Διὰ τοῦτο, ἀνεξαρτήτως τῆς ὀρυκτολογικῆς του συστάσεως, θὰ παρουσιάσῃ τὸ πέτρωμα χαρακτηριστικάς τινας διαφοράς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπότοκοι τῶν συνθηκῶν στερεοποιήσεως τοῦ ἀντιστοίχου μάγματος. Οὕτως ὑπὸ συνθήκας βραδείας στερεοποιήσεως ὑφίσταται κρυστάλλωσιν ὁλόκληρος ἡ μᾶζα τοῦ πετρώματος καὶ διὰ τοῦτο ἐμφανίζεται τοῦτο ὁλοκρυσταλλικόν, ἐνῷ ἀντιθέτως, ὑπὸ συνθήκας ταχείας στερεοποιήσεως, μεταπίπτει εἰς κατάστασιν ὑαλώδη, ὑπὸ ἐνδιαμέσους δὲ συνθήκας μέρος μόνον τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν τοῦ πετρώματος λαμβάνει τὴν ὑαλώδη μορφήν, ὁπότε καθίσταται τοῦτο ὑποκρυσταλλικόν. Ἀπὸ ἀπόψεως ὀρυκτολογικῆς συστάσεως δὲν ὑφίσταται διαφορὰ μεταξὺ πλουτωνίων καὶ ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων. Ἡ διάκρισις ὀφείλεται εἰς τὸν ἱστὸν αὐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν συνθηκῶν στερεοποιήσεως τοῦ μάγματος. Ἐπὶ πλέον τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ στερεοποιοῦνται συγχρόνως μὲ ὡρισμένην μόνον σειρὰν κρυσταλλώσεως, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς χημικῆς συστάσεως αὐτῶν, ἢ ἡ στερεοποίησις γίνεται εἰς δύο γενεάς, ὁπότε τὸ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῆς πρώτης γενεᾶς διακρίνονται εἰς εὐμεγέθεις κρυστάλλους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸν τὴν ὑπόλοιπον στιφρὰν θεμελιώδη μᾶζαν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὰ πετρώματα λαμβάνουν ἱστὸν κοκκώδη καὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ πλουτώνια, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὁ ἱστὸς αὐτῶν χαρακτηρίζεται ὡς πορφυριτικὸς καὶ ἀνήκουν ταῦτα εἰς τὰ ἡφαιστειογενῆ. Τοιουτοτρόπως μάγμα ὡρισμένης χημικῆς συστάσεως εἶναι δυνατόν, ἀναλόγως τῶν γενετικῶν του συνθηκῶν, νὰ ἀπαντᾷ μὲ ἱστὸν κοκκώδη ἢ πορφυριτικόν, συνέπεια δὲ τούτου εἶναι ὅτι δι' ἕκαστον πλουτώνιον πέτρωμα ὑφίσταται καὶ ἀντίστοιχον ἡφαιστειογενές. Ἡ ἐπὶ μέρους κατανομὴ τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων εἰς εἴδη γίνεται πρωτίστως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὀρυκτολογικῆς των συστάσεως. Τὰ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα μετέχουν εἰς τὴν σύστασιν τῶν πετρωμάτων τούτων, εἶναι ὁ χαλαζίας, τὰ μέλη τῆς ὁμάδος τῶν ἀστρίων, τὰ ἀστριοειδῆ, ἤτοι ὁ λευκίτης, ὁ νεφελίνης, ὁ σοδάλιθος, ὁ νοσεάνης καὶ ὁ χαουΐνης, ἡ ὁμὰς τῶν μαρμαρυγιῶν, τῶν πυροξένων καὶ τῆς ἀμφιβόλου καὶ τέλος ὁ ὀλιβίνης. Τὰ ἄλλα ἀποτελοῦν ἐπουσιώδη συστατικά. Ἐκ τῆς παρουσίας ὡρισμένων ἐκ τῶν ἀ… τέρω ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ἱστὸν αὐτοῦ χαρακτηρίζεται τὸ εἶδος τοῦ πετρώματος. Προκειμένου ὅμως περὶ ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων γίνεται διάκρισις αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γεωλογικῆς των ἡλικίας, καθότι ἄλλην ὀνομασίαν φέρουν τὰ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα προτριτογενοῦς ἡλικίας καὶ ἄλλην τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν τριτογενῆ ἢ μετατριτογενῆ περίοδον. Τοιουτοτρόπως τὸ πέτρωμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ χαλαζίαν, ἀστρίους καὶ μαρμαρυγίας, ὡς πλουτώνιον μὲν καλεῖται *γρανίτης*, ὡς ἡφαιστειογενὲς δέ, ἐὰν μὲν εἶναι προτριτογενοῦς ἡλικίας ὀνομάζεται *χαλαζιακὸς πορφύρης*, ἐὰν δὲ τριτογενοῦς ἢ μετατριτογενοῦς ἡλικίας, *λιπαρίτης*. Γενικώτερον τὰ πυριγενῆ πετρώματα, ἀναλόγως τῆς χημικῆς συστάσεως τῶν μαγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψαν, διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας οἰκογενείας. Εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀσβεστοαλκαλιούχων πετρωμάτων καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀλκαλιούχων. Τὰ πρῶτα, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ μᾶλλον διαδεδομένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἀνήκουν εἰς τὰ μάγματα τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὰ δεύτερα ὑποδιαιροῦνται περαιτέρω εἰς καλιοῦχα, χαρακτηριστικὰ τῆς μεσογειακῆς οἰκογενείας τῶν μαγμάτων, καὶ εἰς νατριοῦχα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὴν ἀτλαντικὴν οἰκογένειαν. Τὰ συνηθέστερα ἐκ τῶν ἀσβεστοαλκαλιούχων πετρωμάτων εἶναι οἱ γρανῖται, οἱ συηνῖται, οἱ διορῖται, γάββροι καὶ οἱ περιδοτῖται ὡς πλουτώνια, καὶ οἱ χαλαζιακοὶ πορφύραι, οἱ διαβάσαι, οἱ λιπαρῖται, οἱ τραχῖται καὶ οἱ ἀνδεσῖται ὡς ἡφαιστειογενῆ, ἐκ δὲ τῶν ἀλκαλιούχων οἱ ἀλκαλιοῦχοι γρανῖται καὶ συηνῖται, οἱ ἐλαιολιθικοὶ καὶ λευκιτικοὶ συηνῖται ὡς πλουτώνια, καὶ οἱ ἀλκαλιοῦχοι λιπαρῖται καὶ τραχῖται καὶ οἱ φωνόλιθοι ὡς ἡφαιστειογενῆ.

Πετρώματα ἰζηματογενῆ· βλ. ***ἰζηματογενῆ*** πετρώματα.

Πετρώματα κρυσταλλοσχιτώδη· βλ. ***κρυσταλλοσχιστώδη*** πετρώματα. Γ. ΒΟΡΕΑΔΗΣ

Ἀντοχὴ τῶν πετρωμάτων εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν διαφόρων πετρωμάτων, προκαλοῦσα τὴν ἀποσάθρωσιν αὐτῶν. Ἡ ἀντοχὴ τῶν πετρωμάτων εἰς τὰς ἐπιδράσεις ταύτας δὲν εἶναι ἡ αὐτή, ἐξαρτᾶται δὲ ἀπὸ τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τῶν τόπων ὅπου ἐξορύσσονται καὶ ὅπου χρησιμοποιοῦνται τὰ πετρώματα. Κατὰ πρώτιστον ὅμως λόγον ἡ ἀντοχὴ αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀρυκτολογικὴν σύστασιν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἱστὸν τῶν πετρωμάτων. Τριχοειδεῖς ρωγμαί, διάκενα, ἀργιλλώδη καὶ εὐδιάλυτα ἢ εὐκόλως ἀποσαθρούμενα συστατικὰ ἐλαττώνουν τὴν ἀντοχήν. Ἡ τεχνητὴ δοκιμὴ τῆς ἀντοχῆς τῶν πετρωμάτων εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις εἶναι δύσκολος, διότι ἐν τῇ φύσει συνεργάζονται πολλαὶ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ δυνάμεις. Ἐκτὸς τῶν δυνάμεων τούτων τὴν καταστροφὴν τῶν πετρωμάτων ἐπιταχύνουν ἡ περιεκτικότης τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς ὀξυγόνον, διοξείδιον ἄνθρακος, ἀμμωνίαν, θειούχους ἀτμοὺς καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Ἐπίσης ἡ κόνις, ἡ διὰ τοῦ ἀνέμου προσπίπτουσα ἐπὶ τῶν πετρωμάτων, κατατρίβει αὐτά. Μικροὶ ζῶντες ὀργανισμοί, ἐπικαθήμενοι ἐπίσης ἐπὶ τῶν πετρωμάτων, προσβάλλουν αὐτά. Οὐσιώδη προστασίαν κατὰ τῶν τοιούτων ἐπιδράσεων παρέχει εἰς τὰ πετρώματα ἡ λείανσις τούτων, διότι λεῖαι καὶ στιφραὶ ἐπιφάνειαι προσφέρουν ἐλάχιστα σημεῖα στηρίξεως καὶ προσκολλήσεως εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν κόνιν καὶ τοὺς μικροοργανισμούς. Ἐπίσης ἀπομονωτικὰ ἐπικαλύμματα (διὰ χρωματισμοῦ) καὶ ὁ συχνὸς καθαρισμὸς καθιστοῦν τὰ πετρώματα ἀνθεκτικώτερα.

Ἀντοχὴ τῶν πετρωμάτων εἰς τὴν ἀπόψυξιν. Πετρώματα ἀπορροφοῦντα ὕδωρ καὶ ἐκτιθέμενα εἰς τὸ ψῦχος ὑπόκεινται εἰς ἀποσάρθρωσιν, κατά… μαχισμόν, ἐπιφανειακὴν ἀποφλοίωσιν καὶ κατάθρυψιν εἰς ἄμμον. Τὸ ἐντὸς αὐτῶν εἰσδῦον ὕδωρ πηγνύμενον, αὐξάνεται κατ' ὄγκον, καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ ἀρκετὸς χῶρος διὰ νὰ διασταλῇ, διαρρηγνύει δίκην σφηνὸς τὰ πετρώματα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἐπαναλαμβανόμενον ἐν τῇ φύσει, ἀπεργάζεται ἐν τέλει ἰσχυρὰς καταστροφὰς τῶν πετρωμάτων. Ἡ ἐκ τῆς ἀποψύξεως καταστροφὴ ἐλλείπει φυσικὰ εἰς τὰς χώρας, τῶν ὁποίων ἡ θερμοκρασία δὲν κατέρχεται κάτω τοῦ μηδενός. Οὕτω … ἐξηγεῖται ἡ ἀντοχὴ τῶν ὀβελίσκων τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ὀβελίσκων τῶν Παρισίων καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Διὰ τὸν τελευταῖον ἐχρειάσθη νὰ τὸν διαποτίσουν μὲ παραφφίνην περιέχουσαν κρεόζωτον, ἵνα παύσῃ ἡ ἐνείσδυσις ὕδατος (καὶ φυτικῶν μικροοργανισμῶν).

Ἡ ἀντοχὴ τῶν πετρωμάτων δοκιμάζεται τεχνητῶς ὡς ἑξῆς : Βυθίζεται τεμάχιον πετρώματος … ἀλλὰξ καὶ ἐπανειλημμένως (εἰκοσιπεντάκις) ἐντὸς ὕδατος μέχρι κορεσμοῦ, ἀφήνεται εἶτα νὰ παγώσῃ ἐντὸς ψυκτικῶν ἑρμαρίων, καὶ κατόπιν ἀφήνεται ὅπως τακῇ τὸ πηχθὲν ὕδωρ μὲ τὴν θερμοκρασία…

Digitized by Google

τοῦ δωματίου (+15° Κ.). Ἐν τέλει προσδιορίζεται ἡ ἐπερχομένη εἰς τὸν ληφθέντα πρὸς δοκιμὴν ὄγκον πετρώματος, συνεπείᾳ καταστροφῆς του, ἀπώλεια βάρους. Μετὰ τὴν δοκιμὴν τῆς πήξεως δοκιμάζεται ἐκ νέου τὸ πέτρωμα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντοχήν του εἰς θλῖψιν. Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

Πέτρωμα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κινδυνωδεστάτη ὕφαλος τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου (βάθ. 1 ὀργ., πλάτ. 38°52′ Β., μῆκ. 27°15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3446: Paspargo islet to Samos Boghaz) πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Κουσάντασσι. Σ. Ε. Λ.

Πετρώνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 400. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπονίκεβος*.

— **Πετρώνα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφαλος τῆς Μικρασιατικῆς ἀκτῆς· ἄλλως *Πέτρωμα*.

Πετρωνᾶς. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου Δ′ τοῦ Πωγωνάτου (668—685). Διαρκούσης τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως (672—678) ὑπηρέτει ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τῷ δὲ 678, ὅτε οἱ Ἄραβες ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ὁ στρατὸς αὐτῶν ἀπήρχετο διὰ ξηρᾶς εἰς Συρίαν, ὁ Πετρωνᾶς μετὰ τῶν στρατηγῶν Φλώρου καὶ Κυπριανοῦ, ἐπιτεθέντες ἐναντίον των (ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς), ἐξωλόθρευσαν αὐτοὺς φονεύσαντες περὶ τὰς 30.000. Ν. ΚΛΣ

—**Πετρωνᾶς**. Στρατηγὸς Βυζαντινός. Ἦτο ἀδελφὸς τῆς Θεοδώρας, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου (829—842), καὶ θεῖος τοῦ Μιχαὴλ Γ′ (842—867), παρὰ τοῦ ὁποίου διωρίσθη στρατηγὸς διοικητὴς τοῦ θέματος Θρακησίων. Περὶ τὸ 865, ἀναπληρῶν ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατευμάτων τὸν ἀδελφόν του Βάρδαν, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ὑπὸ τὸν ἐμίρην τῆς Μελιτηνῆς Ἄμερ ἐπέδραμον μετὰ τῶν Παυλιανιτῶν τῆς Τεφρικῆς μέχρι τοῦ Πόντου. Ὁ Πετρωνᾶς, συναντήσας τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς θέσιν Πόσοντα, ἐξώντωσεν αὐτοὺς μετὰ πεισματώδη μάχην, φονεύσας μέγαν ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐμίρην Ἄμερ, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κομίζων πλῆθος αἰχμαλώτων καὶ λείαν ἄφθονον. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην διωρίσθη μέγας δομέστικος τῆς Ἀνατολῆς (βλ. καὶ λ. *Πόσοντα*). Ν. ΚΛΣ

—**Πετρωνᾶς**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς καὶ πρωτοσπαθάριος ἐπὶ Λέοντος ΣΤ′ (886—912). Ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου 904 ὁ Λέων ΣΤ′, πληροφορηθεὶς ὅτι ἰσχυρὸς ἀραβικὸς στόλος ἔπλεε κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπέστειλεν ἐσπευσμένως, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν της, τὸν Πετρωνᾶν «ἄνδρα ἐλλόγιμον καὶ πολλὴν πραγμάτων ἐσχηκότα πεῖραν». Ἀφιχθεὶς οὗτος ἐκεῖ, διέταξε νὰ βυθίσωσιν εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς σειρὰν ὀγκολίθων, ἵνα μὴ δύνανται τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα νὰ προσπελάσωσιν. Οἱ μονόλιθοι ἐκεῖνοι, μεταφερόμενοι δι' εὐφυεστάτης μεθόδου, ἣν ὁ Πετρωνᾶς ὑπέδειξεν, ἐβυθίζοντο στοιχηδὸν ἐν τοῖς ὕδασιν, ὥστε ἤρχιζε νὰ σχηματίζηται ἔρυμα ἰσχυρότατον. Πρὶν ἢ ὅμως ἀποπερατωθῇ τοῦτο, ἀφίκετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως νέος ἀρχηγὸς τῆς ἀμύνης, ὁ στρατηγὸς Λέων Κατζυλάκης, ὅστις διέταξε νὰ παύσῃ ἡ ἐργασία αὕτη, ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐνεργηθῇ ἡ ὕψωσις τοῦ τείχους. Τοῦτο ἐπέφερε τὴν καταστροφήν, διότι ἐπελθὼν μετ' ὀλίγον (τὴν 29 Ἰουλίου) ὁ ἐχθρικὸς στόλος καὶ συγκείμενος ἐκ 50 πελωρίων σκαφῶν, ἐπλησίασεν ἀκωλύτως τὰ τείχη καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐξεπόρθησεν αὐτά. Ν. ΚΛΣ

—**Πετρωνᾶς ὁ *Καματηρός***. Στρατηγὸς Βυζαντινός. Διατελῶν δρουγγάριος τῆς βίγλας (φρούραρχος) Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Θεοφίλου (829—842), ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου εἰς Χερσῶνα, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ χαγάνου τῶν Χαζάρων, ἵνα λάβῃ τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς περιστολὴν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πατζινάκων. Μεταβὰς ἐκεῖ μετὰ ἰσχυρᾶς συνοδείας, ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταναΐδος ἰσχυρὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Σάρ-κέλ (=λευκὸν οἴκημα), καὶ ἀφοῦ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ φρουρὰν ἐκ Χαζάρων, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μεθ' ὃ προήχθη εἰς πρωτοσπαθάριον καὶ διωρίσθη στρατηγὸς τοῦ θέματος Χερσῶνος. Ν. ΚΛΣ

πετρωνία (ἡ) (Petronia) *[Ζωολ.]*. Γένος ξηροβατικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σπιζιδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος μικρῶν ἡμέρων καὶ χαριέντων πτηνῶν, ἐξηπλωμένων καθ' ὅλην τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Εὐρώπην, τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἔχουσι ταῦτα χρῶμα γαιῶδες κατὰ τὸ σῶμα, ὑπόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ φαιὸν κατὰ τὰς πτέρυγας καὶ τὴν οὐράν. Ἐνδιαιτῶνται εἰς τοὺς λειμῶνας, τρεφόμενα ἐκ μικρῶν σκωλήκων, ἐξημεροῦνται δὲ εὐχερῶς, ζῶντα ἐπὶ μακρὸν ἐν αἰχμαλωσίᾳ.

Πετρωνία, *μάρτυς*. Ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ὑποστᾶσα τὸν διὰ τοῦ ξίφους μαρτυρικὸν θάνατον, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 29 Σεπτεμβρίου μετὰ τῶν μαρτύρων *Τρύφωνος*, *Τροφίμου*, *Δορυμέδοντος* καὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἑκατὸν πεντήκοντα μαρτύρων. Ε. Γ. Π.

Πετρωνιανὰ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου (Νότιος), τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Πετρώνιος (Petronius). Συγγραφεὺς σατυρικοῦ μυθιστορήματος, τοῦ ὁποίου τὰ χειρόγραφα φέρουν τὸ ὄνομα Petronius Arbiter, δι' οὗ ὑποδηλοῦται προφανῶς ὁ *Γάϊος Πετρώνιος*, τοῦ ὁποίου τὸν βίον ἀφηγεῖται ὁ Τάκιτος. Ὁ Πετρώνιος οὗτος ἦτο πεπροικισμένος μὲ πνεῦμα λεπτόν, ἀλλ' ἦτο λίαν ἡδυπαθὴς καὶ διεφθαρμένος, ἀφιέρωνε δὲ τὰς μὲν ἡμέρας του εἰς τὸν ὕπνον, τὰς δὲ νύκτας του εἰς τὰς διασκεδάσεις. Ἡ φυσικὴ εὐχέρεια καὶ ἡ χάρις μεθ' ἧς ὡμίλει καθίστων αὐτὸν λίαν εὐχάριστον εἰς τὰς συναναστροφάς. Διορισθεὶς ἀνθύπατος ἐν Βιθυνίᾳ καὶ κατόπιν ὕπατος, ἐπέδειξε μεγάλην ἱκανότητα καὶ εὐφυΐαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπαναλαβὼν τὸν διεφθαρμένον τρόπον τῆς ζωῆς του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Νέρωνος, ὅπου εἶχε καταστῇ ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς φιλαρεσκείας, τῆς κομψότητος καὶ τῆς καλαισθησίας, τῆς ὁποίας ἔδιδε τὸν τόνον, ἐπονομασθεὶς ὡς ἐκ τούτου «Διαιτητὴς τῶν κομψοτήτων» (arbiter elegantiarum). Εἷς ὅμως τῶν ἀνταγωνιστῶν του, ὁ Τιγελλῖνος, ἐκ φθόνου διότι ὑπεσκελίσθη, κατήγγειλεν εἰς τὸν Νέρωνα τὰς σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ Σκηβίνου. Ὁ Νέρων εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Καμπανίαν, ὁ δὲ Πετρώνιος ἐπρόκειτο νὰ μεταβῇ παρ' αὐτῷ, ὅτε ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ παραμείνῃ εἰς Κύμην. Ὁ Πετρώνιος πληροφορηθεὶς τὴν κατηγορίαν καὶ μὴ θέλων νὰ ζῇ ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τῆς τύχης του, ἀπεφάσισε νὰ αὐτοκτονήσῃ. Καὶ ἐν τῇ πράξει του ὅμως ταύτῃ ἠθέλησε νὰ προσδώσῃ λεπτότητά τινα, διανοίξας τὰς φλέβας του, ἐνῷ ἐχαριεντίζετο μὲ τοὺς φίλους του ὁμιλῶν πρὸς αὐτοὺς περὶ ἐλαφρῶν ποιημάτων. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ ἐτιμώρησε δούλους τού τινας, ἀνταμείψας ἄλλους, παρεκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ καὶ ἀπεκοιμήθη κατόπιν, ἵνα ὁ θάνατός του φανῇ ἐντελῶς φυσικός. Ἔκαμε τὴν διαθήκην του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπέφυγε πᾶσαν κολακείαν διὰ τὸν Νέρωνα καὶ διὰ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, ὅπως ἐσυνηθίζετο τότε. Ὑπὸ τὰ ὀνόματα διαφόρων διεφθαρμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν περιέγραψε τὸν ὀργιώδη βίον τοῦ Νέρωνος καὶ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ χειρόγραφον ἐσφραγισμένον. Κατόπιν ἔθραυσε τὸν σφραγιδιόλιθόν του «ἐκ φόβου μήπως χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν καταστροφὴν ἀθῴων» κατὰ τὸν Τάκιτον. Ὁ Πλίνιος προσθέτει ὅτι ἔθραυσε καὶ θαυμάσιον ἀγγεῖον ὅπερ ἐπωφθαλμία ὁ Νέρων, ἵνα οὗτος μὴ ἀποκτήσῃ αὐτὸ μετὰ τὸν θάνατόν του (66 μ. Χ.).

Αἱ «Σάτυραι» ἢ τὸ «Σατυρικὸν» εἶναι εἰς μυθιστόρημα μετασχηματισμὸς τῆς παλαιοτέρας Μενιππείας σατύρας καὶ εἶχε γραφῇ εἰς περίπου 20 βιβλία, ἐξ ὧν σώζονται σήμερον 141 κεφάλαια. Πρωτίστην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατέχει τὸ «Συμπόσιον τοῦ Τριμαλχίονος», διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ρίββεκ (Γ′, 235 μεταφρ. *Σακελλαροπούλου*) λέγει ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν συγγραφέα ἔξοχον θέσιν μεταξὺ τῶν σπουδογελοιογράφων πάσης ἐποχῆς. Τὸ ἔργον ἔχει ἀνεκτίμητον ἱστορικὴν ἀξίαν ἕνεκα καὶ τῆς ποκίλης ἐν αὐτῷ περιγραφῆς καὶ τῆς τῶν τότε χρόνων καὶ ἠθῶν χαρακτηριστικῆς μετὰ λεπτοτάτων ἀποχρώσεων εἰκόνος, ἥτις μένει εἰς τὸ εἶδός της ἀθάνατος, ὡς ἡ τοῦ Φάλσταφ καὶ τοῦ Δὸν Κιχώτου. Ἡ γλῶσσά του εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ πρόσωπα, ἅτινα χαρακτηρίζονται λαμπρῶς. Ἐκτὸς τοῦ Συμποσίου ἐσώθησαν α′) ἡ ἐξωφρενικὴ περιγραφὴ τῶν περιπετειῶν τοῦ νεαροῦ Ἐγκολπίου, πλήρης εὐφυΐας, κομψότητος, βδελυρίας, πανουργίας, μαθήσεως εὐτραπελίας, διασυρμοῦ· β′) ἡ «Τροίας ἅλωσις» παρῳδία ὁμωνύμου ποιήματος τοῦ Νέρωνος· γ′) ὁ «Συμμαχικὸς πόλεμος», ἐπίκρισις τῆς «Φαρσαλίδος» τοῦ Λουκανοῦ. Ἄρισται ἐκδόσεις τοῦ ἔργου τοῦ Πετρωνίου εἶναι: Friedlaender (Leipzig 1906), Bücheler-Heraens (Berlin 1912). Ν. Σ. ΛΙΒΑΔΑΣ

— **Πετρώνιος, *ἅγιος***. Δύο ἅγιοι μνημονεύονται ἐν τοῖς Μηναίοις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο, ὁ τὴν 4 Σεπτεμβρίου καὶ ὁ τὴν 23 Ὀκτωβρίου ἑορταζόμενος. Ε. Γ. Π.

— **Πετρώνιος, *ἐπίσκοπος***. Υἱὸς Πετρωνίου τοῦ ἐπάρχου Ρώμης, ὅστις μετὰ σπουδὰς μετέβη εἰς Ἀνατολὴν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Παλαιστίνῃ ἀναχωρητῶν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰταλίαν τῷ 430, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Βολωνίας ὑπὸ τοῦ πάπα Κελαιστίνου τοῦ Α′. Σφοδρὸς διώκτης τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀρείου, ἀπέθανε τῷ 449, τὰ λείψανα δ' αὐτοῦ τῷ 1141 ἀνακαλυφθέντα κατετέθησαν ἐν τῇ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ κτισθείσῃ τῷ 1211 ἐν Βολωνίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ καὶ ὡς πολιοῦχος ἑορτάζεται τὴν 4 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

πετρώνω· δημοτ., μεταβάλλομαι εἰς πέτραν, ἀπολιθοῦμαι: «τὸ χωρύγι μὲ τὸν καιρὸ πετρώνει»· || ἀποσκληρύνομαι: «πέτρωσε τὸ στῆθός της» ἐπὶ φλεγμονῆς, ἄλλως *μαρμαρώνω*.

Πετρωτὰ *[Γεωγρ.]*.— 1) Χωρίον τῆς κοινότητος Πενταλόφου τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 1.206.

— 2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κρωβύλης τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 83. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τασλήκ*.

—**Πετρωτὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει καὶ νομῷ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 1.185 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Καραμπάγ*.

—**Πετρωτὰ** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ἐν τῷ βορείῳ μυχῷ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης, ἧς ἀπετέλει προάστειον, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σμύρνης—Κορδελιοῦ. Εἶχε περὶ τοὺς διακοσίους κατοίκους, ἅπαντας Ἕλληνας, δύο μεγάλα ἐργοστάσια ἅλατος καὶ κατεργασίας βαλανιδίων καὶ νεώρια φορτηγίδων καὶ μικρῶν πλοίων.

Πετρωτὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει καὶ νομῷ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 173 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ὁμούρτζα-τάς*.

Πετρωτὸ(ν) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 171 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Μαυρομανδήλα* καὶ *Τοπόλοβα* 372. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βαλατούνα*.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Μελισσοχωρίου (πρ. Μπάλτζης) τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 112. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γενῆ Μαχαλᾶ*.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 522. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λιάσκοβον*.

Πετρωτὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λυκουδίου τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 126. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μάλεσι*.

Πετρώφ, *Ἀλέξιος Λεωνίδοβιτς*. Ρῶσος σλαυϊστὴς (1860—1932). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς σλαυϊκῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως, τῷ δὲ 1922, μεταβὰς εἰς Πράγαν, κατέγινεν εἰς μελέτας περὶ τῶν Ρώσων τῶν Κάτω Καρπαθίων, περὶ ὧν ἔγραψε καὶ σχετικὴν μονογραφίαν. Γ. Ι. Β.

—**Πετρώφ, *Βασίλειος***. Ρῶσος φυσικομαθηματικὸς (1761—1834). Ἐδίδαξεν εἰς ἀνωτάτας σχολὰς τῆς Πετρουπόλεως καὶ ὑπῆρξε μέλος τῆς αὐτόθι Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε: «Νέα φυσικοχημικὰ πειράματα καὶ παρατηρήσεις» (1801), «Περὶ τῶν γαλβανοβολταϊκῶν πειραμάτων» (1803), «Νέα πειράματα σχετικὰ μὲ τὸν ἠλεκτρισμὸν» (1804). Π. Ν. Π.

—**Πετρώφ, *Γαβριήλ***. Μητροπολίτης Πετρουπόλεως (βλ. λ. *Γαβριὴλ* Πετρώφ).

—**Πετρώφ, *Ἰωάννης***. Φιλέλλην Ρῶσος, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1849. Ἐσπούδασε στρατιωτικὰ καὶ προήχθη εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ ρωσικοῦ πυροβολικοῦ. Παραιτηθεὶς ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐκδίδων τὸ περιοδικὸν «Ἀνατολή», ἐν ᾧ ὑπερεμάχει τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἀξιώσεων. Κατὰ τὸν Ἑλληνο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1885—1886, κατελθὼν οἰκογενειακῶς εἰς Ἑλλάδα, ἠσχολήθη περὶ τὴν συγγραφὴν ἔργων περὶ αὐτῆς. Τῷ 1887 ἐξέδωκεν ἐν Λειψίᾳ «Ἄτλαντα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶνος 1821—1828», τὴν «Μακεδονίαν» εἰς 4 τόμους (1903) καὶ ἄλλας φιλελληνικὰς διατριβάς. Τ. Ε. Ε.

—**Πετρώφ** (Petrow), ***Ὀσσὶπ Ἀφανάσιεβιτς***. Διάσημος Ρῶσος ἀοιδὸς (1807—1870). Ἐκέκτητο φωνὴν βαθυφώνου ἐξαιρετικῆς ὡραιότητος καὶ καταπληκτικῆς ἐκτάσεως. Ἐμφανισθεὶς τὸ πρῶτον εἰς τὸν ρόλον τοῦ Σαράστρο ἐν τῷ «Μαγεμένῳ αὐλῷ» τοῦ Μόζαρτ, ὁ Πετρώφ δὲν ἤργησε νὰ καταλάβῃ πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῷ ρωσικῷ μελοδράματι. Ὁ Γκλίνκα ἔγραψεν εἰδικῶς δι' αὐτὸν τὸν ρόλον τοῦ Ρούσσλαν ἐν τῷ μελοδράματι: «Ρούσσλαν καὶ Λουντμίλα», εἰς ὃν οὐδεὶς ὑπερέβη αὐτόν. Διέπρεψεν ἐπίσης εἰς τὰ ἔργα τοῦ ρωσικοῦ δραματολογίου: «Τὴν ζωὴν διὰ τὸν τσάρον», «Ρουσσάλκα» τοῦ Νταργκομύσκι, «Ἡ κόρη τοῦ Πσκώ» τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακώφ, «Βόρις Γκοντουνὼφ» τοῦ Μουσσόργσκι κ. ἄ. Γ. Σ.

—**Πετρώφ, *Ράτσο***. Βούλγαρος στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1885. Ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1887 καὶ τῷ 1894, καὶ πρωθυπουργὸς τῷ 1900 καὶ τῷ 1903. Τ. Β.

πέτσα (ἡ)· δημοτ., τεμάχιον δέρματος ἢ ἐπιδερμίδος: «ἡ πληγὴ ἔκαμε πέτσα»· || ὁ ἐπίπαγος τοῦ γάλακτος κτλ., ἄλλως *κρούστα*: «τὸ παχὺ γάλα κά-

Digitized by Google

μνει χοντρὴ πέτσα» || μεταφ., ἐντροπή, αἰδώς, ἄλλως *τσίπα* : «δὲν ἔχει πέτσα ἀπάνω του».

Πέτσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Λήμνου (πλάτ. 39°58′ 20″ Β., μήκ. 25°26′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles), 3 ½ μίλ. ΝΑ. τοῦ φάρου τῆς Πλάκας. Σ. Ε. Λ.

Πέτσαι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σπέτσαι*.

Πετσάκοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 568. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ οἰνοποιητικὸν συνεταιρισμόν. Α. Ι. Ο.

Πέτσαλη *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κουρέντων τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 53.

Πετσάλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 223. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πετσάλης. Ἐπώνυμον ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῆς Ἠπείρου, συμμετασχούσης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἱστορικῆς πόλεως *Πάργας*. Πολλὰ μέλη αὐτῆς ἀναφέρονται ὡς πρεσβευταὶ ἐν Βενετίᾳ, ὡς πρωθιερεῖς καὶ προεστῶτες τῆς Πάργας κατὰ τοὺς ἡρωϊκούς της ἀγῶνας ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἀθανάσιος***. Προεστὼς τῆς Πάργας, διακριθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Νικολάου* κατὰ τοὺς μακροὺς καὶ λυσσώδεις ἀγῶνας πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν (1793—1819) (πρβλ. *Περραιβοῦ* «Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας», τ. Β′, σ. 24—29).

—2) ***Ἀθανάσιος***. Νομομαθὴς καὶ πολιτευτής, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Πάργᾳ τῷ 1802. Μετὰ τὴν πώλησιν τῆς Πάργας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Τῷ 1828 κατελθὼν εἰς Ὕδραν, διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ὑπὸ τὸν Λάζαρον Κουντουριώτην δημογεροντίας Ὕδρας, καὶ βραδύτερον, κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος, τῷ 1835, τῷ ἀπενεμήθη τὸ ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος διὰ τὰς ἐθνικάς του ὑπηρεσίας. Τῷ 1830, συστηθέντων τῶν πρώτων δικαστηρίων ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου, ἐδικηγόρησε διαδοχικῶς ἐν Τήνῳ, Σύρῳ, Χαλκίδι καὶ Ἀθήναις. Κατ' ἀρχὰς ἐδημοσιογράφησεν εἰς τὴν «Φιλόλαον Ἐφημερίδα» καὶ τῷ 1841 ἐξέδωκε μελέτην περὶ Συντάγματος. Εἶτα ἐξελέγη πληρεξούσιος Χαλκίδος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τοῦ 1843, μετασχὼν δὲ τῆς εἰκοσαμελοῦς συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπολέμησε δεινῶς τὸ προταθὲν τότε σχέδιον διαιρέσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς αὐτόχθονας καὶ ἑτερόχθονας. Ἔκτοτε ἐπολιτεύθη ἐπὶ 27 συναπτὰ ἔτη. Τῷ 1854 διατελῶν νομάρχης Ἀττικοβοιωτίας, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῆς ἐκδηλωθείσης τότε ἐπιδημίας χολέρας διὰ δραστικωτάτων μέτρων. Λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ὄθωνος ἀντιπολίτευσιν, ἐφυλακίσθη τῷ 1862 μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου Δεληγεώργη καὶ ἄλλων ἐν Σύρῳ καὶ Ἀθήναις. Ἀκολουθήσας τὸν Κ. Κανάρην εἰς τὴν πολιτικήν, συνέταξεν αὐτὸς τὸ ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον ὁ ναύαρχος ὑπέβαλεν, ὅταν ἐκλήθη νὰ σχηματίσῃ τὴν κυβέρνησιν μετὰ τὴν ἀνταρσίαν τοῦ 1862. Μετὰ τὴν ἔξωσιν ἀντεπροσώπευσε καὶ πάλιν τὴν Εὔβοιαν εἰς τὴν Β′ ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἅμα δὲ τῇ ἀφίξει τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἰς τὸ πρῶτον ὑπουργεῖον Βούλγαρη. Γενομένης τότε τῆς προσαρτήσεως τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσε μετὰ τοῦ Θρασυβούλου Ζαΐμη τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἐν Κερκύρᾳ. Τῷ 1869 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῇ κυβερνήσει Θρασυβούλου Ζαΐμη, ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του δὲ ἀπεφασίσθη τὸ πρῶτον ἡ ἀνέγερσις δικαστικοῦ μεγάρου ἐν Ἀθήναις. Ἀπέθανε τῷ 1871.

— 3) ***Ἀλέξανδρος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1839—1898). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἁϊδελβέργης, κατόπιν δέ, ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ὡς πολιτευόμενος Εὐβοίας, συνέστησε τῷ 1882 μετὰ τῶν Ρ. Χοϊδᾶ, Τ. Φιλήμονος καὶ Γ. Φιλαρέτου τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι δημοκρατικὸν κόμμα.

— 4) ***Ἀριστοτέλης***. Θεατρικὸς καὶ μουσικὸς κριτικός, υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ τῆς χειρουργικῆς *Νικ. Πετσάλη*. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ εἶτα, ἀπὸ τοῦ 1905, διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Βασιλικοῦ Θεάτρου. Ἀπέθανε τῷ 1920.

— 5) ***Νικόλαος***. Ἀδελφὸς τοῦ προεστῶτος τῆς Πάργας *Ἀθανασίου*, μεθ' οὗ ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν ἐπιμόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγώνων πρὸς κατάληψιν τῆς Πάργας. Ο. Ρ.

—6) ***Νικόλαος***. Ἐγεννήθη ἐν Πάργᾳ τῆς Ἠπείρου περὶ τὸ 1817 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1853. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τῷ 1819 καταστροφὴν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, εἰς ὃν εἶχε πωληθῆ αὕτη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, διεσώθη εἰς Κέρκυραν, ὅπόθεν, εἰς ἡλικίαν ὀκτὼ ἐτῶν, τῇ φροντίδι συγγενῶν του, Ἑλβετοὶ ἱερεῖς φιλέλληνες παρέλαβον αὐτὸν καὶ ἄλλα τέκνα ἐπιφανῶν Παργίων καὶ ἀπέστειλαν εἰς Βασιλείαν πρὸς ἐκπαίδευσιν. Περατώσας ἐνταῦθα τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς, ἀπεστάλη περὶ τὸ 1832 εἰς Παρισίους, πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς καὶ μετὰ τρία ἔτη εἰς Μόναχον, ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1838. Τῷ 1839, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, διωρίσθη στρατιωτικὸς ἰατρὸς καὶ τῷ 1846 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Ὁ Ν. Πετσάλης, παρὰ τὸ βραχὺ τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας του, διεφημίσθη ἐνωρὶς ἐπὶ χειρουργικῇ δεξιότητι, τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως διὰ παρασήμου δι' ἐπιτυχῆ λαπαροτομίαν, ἣν ἐξετέλεσεν ἐν τῷ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ ἐπὶ Ρώσου πρίγκιπος ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν δὲν ἦσαν γνωσταὶ αἱ ἀντισηπτικαὶ καὶ ἀσηπτικαὶ μέθοδοι. Δ. Α. Δ.

Νικόλαος Πετσάλης.

—7) ***Νικόλαος***. Μαιευτὴρ-γυναικολόγος, υἱὸς τοῦ *Ἀλεξάνδρου*, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1872. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῆς μαιευτικῆς κλινικῆς καὶ ὑφηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν (1902) μὲ τὴν διατριβὴν «Περὶ τῆς τῶν ὑμένων ἐπισχέσεως» καὶ τῷ 1919 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς κλινικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1914—1919 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς μαιευτικο-γυναικολογικῆς κλινικῆς τοῦ δήμου Ἀθηναίων. Ὑπηρέτησε κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913 καὶ κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915—1916. Διετέλεσεν ἐπίσης πληρεξούσιος Εὐβοίας κατὰ τὴν Α′ καὶ Β′ ἀναθεωρητικὴν βουλὴν (1910—1911) καὶ ἐξελέγη κατὰ τὰς μετὰ ταῦτα ἐκλογὰς βουλευτὴς Εὐβοίας. Διατελεῖ ἀπὸ τοῦ 1919 μέλος τοῦ ἀνωτάτου ὑγειονομικοῦ συμβουλίου, ἀπὸ τοῦ 1929 γερουσιαστὴς τοῦ νομοῦ Εὐβοίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1931 πρόεδρος τῆς «Γυναικολογικῆς καὶ Μαιευτικῆς Ἑταιρείας». Ἔγραψε: «Des Chorio-épithéliomes tardifs» (1911), «Recherches sur le développement des organes génitaux de la femme» (1915), «Ὀλικὴ ἐμμονὴ τοῦ θυρεογλωσσικοῦ πόρου» (1903), «Quelques considérations sur les anencephaliens», «Étude histologique du système nerveux d'un foetus anencephalc» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γ. Κοσμετάτου (1905), «Ἱστολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ πλακοῦντος τῶν ἑλονοσούντων», «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστολογίαν τοῦ μυϊκοῦ συστήματος τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας καὶ ἰδίᾳ τῆς κολπικῆς αὐτοῦ μοίρας», «Ἡ βιολογία ἐν τῇ μαιευτικῇ» (1920) κ. ἄ.

—8) ***Σύλβεστρος*** (1525—1590). Πρωτόπαπας Πάργας καὶ πρεσβευτὴς αὐτῆς ἐν Βενετίᾳ. Παρὰ τῆς ἑνετικῆς πολιτείας ἐπέτυχε τῷ 1572 τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἰσχυροτάτου καὶ περιφήμου κατόπιν φρουρίου τῆς Πάργας. Ο. Ρ.

Πέτσαμο (ρωσ. *Πετσένγκα*) *[Γεωγρ.]*. Ὁ βορειότερος νομὸς τῆς Φινλανδίας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ὄουλεν ἐπὶ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ. Ἔχει ἔκτασιν 10.150 τ. χλμ. καὶ παγωμένας ἀκτὰς 109 τ. χλμ. Κάτ. 2.000 ἁλιεῖς. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Πέτσαμο* μὲ 1.700 κατ. ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου φιόρδ. Ὁ νομὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν Ρωσίαν, παραχωρηθεὶς εἰς τὴν Φινλανδίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ντόρπατ (1920). Π. Ν. Π.

Πετσένγκα *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Φινλανδίας (βλ. λ. *Πέτσαμο*).

Πετσενέγοι (οἱ)· βλ. λ. *Πατζινάκαι*.

πετσένιος, —α, —ο· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ πετσί, δερμάτινος: «πετσένια γάντια».

Πέτσερα (Petchera) *[Γεωγρ.]*. Μονὴ ἐν Ρουμανίᾳ, Β ΒΔ. τοῦ Βουκουρεστίου, ἐντὸς σπηλαίου μήκους 117 μ., πλάτους 17 καὶ ὕψους 29. Κατοικεῖται ὑπὸ τριῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποζῶσιν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῶν εἰσφορῶν τῶν πιστῶν. Κατά τινα παράδοσιν τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ἡ μονή, ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον τῶν Δακῶν κατὰ τοὺς ἀπέλπιδας ἀγῶνάς των ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Γ. Ι. Β.

Πετσέρσκι, Ἀνδρέας. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ρώσου συγγραφέως *Μέλνικωφ* Παύλου Ἰβάνοβιτς (βλ. λ.).

πετσέτα (ἡ)· δημοτ., χειρόμακτρον τοῦ φαγητοῦ ἢ προσόψιον: «πετσέτα λινή, — φλοκάτη» (ἰταλ. pezzetta).

— *[Ἐθιμολ.]* Ὅταν στρώνεται ἡ τράπεζα, ἡ *πετσέτα* τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς παροψίδος εἰς σχῆμα ἁπλοῦν, τοῦ πολυποικίλου διπλώματος ἐγκαταλειφθέντος πρὸ πολλοῦ. Ὑπὸ μίαν τῶν πτυχῶν της τοποθετεῖται ὁ ἄρτος καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸ δελτίον τὸ φέρον τ' ὄνομα τοῦ συνδαιτυμόνος, ἂν πρόκειται περὶ ἐπισήμου γεύματος. Ἡ πετσέτα φέρεται ἐπὶ τοῦ γονάτων χωρὶς νὰ ξεδιπλωθῇ ἐντελῶς, οὐδέποτε δὲ ἁπλώνεται ἐπὶ τοῦ στήθους παρεμβαλλομένων τῶν ἄκρων αὐτῆς μεταξὺ τοῦ περιλαιμίου καὶ τοῦ λαιμοῦ. Ἀπαραίτητος ἡ χρησιμοποίησίς της διὰ τὰ χείλη μας προτοῦ φέρωμεν εἰς αὐτὰ τὸ ποτήριον. Μόνον ὁ ἀγροῖκος κεκλημένος εἰς γεῦμα καθαρίζει προτοῦ γευματίσῃ μὲ τὴν πετσέταν τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη. Τὸ τέλος τοῦ γεύματος σημαίνει ἡ οἰκοδέσποινα, ἀποθέτουσα, πρώτη αὐτή, τὴν πετσέταν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Οἱ κεκλημένοι τὴν ἀποθέτουν χωρὶς νὰ τὴν διπλώνουν. Τ. Δ.

πετσετοθήκη (ἡ)· δημοτ., θήκη τῆς πετσέτας || συνήθως, σκεῦος ἢ ἔπιπλον μικρόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναρτῶνται τὰ προσόψια.

πετσί (τό)· δημοτ., τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων: «ἔγινε πετσὶ καὶ κόκκαλο» ἐπὶ λίαν ἰσχνοῦ, «τοῦ τίναξε τὸ πετσί» τὸν ἐμαστίγωσε, «ὅταν τὸ εἶδα, σηκώθηκε τὸ πετσί μου» ἐφρικίασα || τὸ κατειργασμένον δέρμα καὶ ἰδίᾳ τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ καττύματα (ἰταλ. pezzo).

Πέτσιανη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (πρ. Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 230. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τριάδα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Πετσιβαστίτ. Φαραὼ τῆς ΚΓ′ δυναστείας, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν ἡγεμὼν ὢν τῆς Τάνιος καὶ ἀφοῦ ἐξεστράτευσε μέχρι Θηβῶν, ὅπου κατέλαβε τὸν θρόνον ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Σεσόγχιος Δ′. Ἀλλ' ἡ ἰσχύς του ἀπεδείχθη λίαν πρόσκαιρος. Γ. Λ. Λ.

Πὲ-Τσὶ-Λί, ἢ ***Τσὶ-Λὶ*** (Pe-Chihli, Chihli) *[Γεωγρ.]*. Βορεία κινεζικὴ ἐπαρχία, κατέχουσα τὴν ΒΑ. ἄκραν τοῦ μεγάλου σινικοῦ τείχους. Ἔκτασις 133.100 τ. χλμ., κάτ. (1922) 25.357.464, μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτονόμου ἐδάφους *Πὲ-Πίνγκ*, ἐκτεινομένου εἰς ἀκτῖνα 80 χλμ. περὶ τὸ Πεκῖνον. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Τιὲν-Τσίν*. Διαβρέχεται ὑπὸ τοῦ Κιτρίνου Ποταμοῦ (Χουάνγκ-Χὸ) καὶ τῶν ἄλλοτε βραχιόνων του Λουὰν-Χό, Πάϊ-Χό, Τσάνγκ-Χό, Χοὺ-Τὸ-Χό, πηγνυομένων ἁπάντων ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρι Μαρτίου. Ἡ χώρα παράγει καουλιάνγκ (σακχαροῦχον κέγχρον), σῖτον, ἀραβόσιτον, βάμβακα, καπνόν, φασιόλους, ὀπώρας καὶ κηπευτικὰ προϊόντα. Ἔχει λατομεῖα μαρμάρων καὶ γρανίτου, γαιανθρακωρυχεῖα (Τὰνγκ-Σάου, Κάϊ-Πίνγκ, Τσὶνγκ-Σίνγκ), σιδηρουργίαν καὶ βαμβακουργίαν καὶ διασχίζεται ὑπὸ 5 σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἡ ἐπαρχία κατέχει ἐξέχουσαν στρατηγικὴν θέσιν διὰ τὰς πρὸς Μογγολίαν καὶ (μέσῳ τοῦ Σὰν-Χάϊ-Κουὰν) πρὸς Μαντζουρίαν ἐπιχειρήσεις, εἶχε μέχρι τοῦ 1911 πρωτεύουσαν τὸ *Πάου-Τὶνγκ-Φοῦ*, τῷ 1914 ἐστερήθη τοῦ αὐτονομηθέντος ἐδάφους τοῦ Πεκίνου, μέχρι δὲ τοῦ 1928 ὠνομάζετο *Χὸ-Πέ(ϊ)*, ἤτοι ἡ πρὸς Β. τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ χώρα. Π. Ν. Π.

— **Πὲ-Τσὶ-Λὶ** ***κόλπος*** *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ΒΑ Κίνας, ἀποτελῶν τὸν ΒΔ. μυχὸν τῆς Κιτρίνης θαλάσσης. Ἔχει μῆκος (ἀπὸ Β. ΒΑ. πρὸς Ν. ΝΔ.) 450 χλμ. καὶ πλάτος 270 καὶ διὰ τοῦ *στενοῦ* τοῦ *Πὲ-Τσὶ-Λὶ* ἑνοῦται μετὰ τοῦ πρὸς Α. κόλπου τῆς Κορέας, μέσῳ τοῦ ὁποίου συγκοινωνεῖ μὲ τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Σχηματίζει τρεῖς μικροτέρους ἀνοικτοὺς κόλπους, τὸν *Λάϊ-Τσοὺ* πρὸς Ν., τὸν κυρίως *Πὲ-Τσὶ-Λὶ* πρὸς Δ. καὶ τὸν *Λιάου-Τοὺνγκ* πρὸς Β. Π. Ν. Π.

— **Πὲ-Τσὶ-Λὶ** ***στενὸν*** *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἔχων πλάτος περὶ τὰ 100 χλμ. Εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικός, διότι ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς Β. κέρατός του κεῖνται αἱ ἰαπωνικαὶ ὀχυρώσεις τοῦ *Πὸρτ-Ἀρθοὺρ*, ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς Ν. τοιούτου ἡ ἀγγλικὴ κτῆσις *Βέϊ-Χάϊ-Βέϊ* καὶ αἱ πόλεις *Τὸνγκ-Τσοὺ* καὶ *Τσὶ-Φοῦ*. Π. Ν. Π.

πέτσινος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ πετσί, δερμάτινος, *πετσένιος*: «πέτσινα γάντια».

πετσίτης (ὁ) (Petzit) *[Ὀρυκτ.]* Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν τελλουριοῦχον ἕνωσιν τοῦ ἀργύρου μὲ περιεκτικότητα εἰς ἄργυρον 40—50 % καὶ εἰς χρυσὸν μέχρι 25 %. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $(AgAu)_2Te$. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 8,17—19,4, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα χαλυβδότεφρον ἕως σιδηρόμαυρον. Θεωρεῖται ὡς τὸ συνηθέστερον μετάλλευμα τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Καλιφορνίαν, τὸ Κολοράδον, εἰς τὴν δυτικὴν Αὐστραλίαν κ.ἄ. Γ. Β.

Digitized by Google

Πετσνικώφ *Ἀλέξανδρος.* Ρῶσος βιολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Μόσχας, κατόπιν δέ, περιοδεύσας τὴν Αὐστρίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, ἀπέκτησε φήμην δεξιοτέχνου. Ἰδιαιτέρως ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν βαγνερείων ἔργων, εἶναι δὲ κάτοχος τοῦ περιφήμου βιολίου τοῦ Λάουμπ. Π. Ν. Π.

Πέτσοβον (Petsovo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν Σερβίᾳ, κειμένη πρὸς Α. τοῦ Ἰστὶπ παρὰ τὰ σερβικὰ σύνορα πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ δυτικῶς τῆς βουλγαρικῆς Κρέσνας. Ἐγένετο γνωστὴ διὰ τοὺς παρ᾽ αὐτὴν σφοδροὺς ἀγῶνας κατὰ τὸν Β΄ Βαλκανικὸν πόλεμον, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Ἡ διάβασις τοῦ *Πετσόβου* συσφίγγεται μεταξὺ τῶν ὀρέων Βλάχιντζα καὶ Μάλεσι, ἐνέχει δ᾽ ὑψίστην στρατιωτικὴν σημασίαν καθόσον ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν δίοδον ἐκ δυσμῶν (ἐξ Ἰστὶπ καὶ Ραδοβίστας), ἐκ νοτιοδυσμῶν (ἐκ πεδιάδος Στρωμνίτσης) καὶ ἐκ βορειοδυσμῶν (ἐκ Τσάρεβο σέλο καὶ κοιλάδος ἄνω Μπρεγαλνίτσα), πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος, εἴτε διὰ Σαλὴχ ἀγᾶ πρὸς Γενίκιοϊ, εἴτε διὰ Παντζάρεβο πρὸς Τζουμαγιάν. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ διαβάσεως διήρχετο κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 ἡμιονικὴ ὁδὸς λίαν δύσβατος, ἥτις διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου μετετράπη εἰς ἁμαξιτόν. Ὁ θέλων ὅμως νὰ χρησιμοποιῇ τὴν διάβασιν ταύτην, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι κύριος τῶν δεσποζόντων αὐτῆς ὑψωμάτων: 1450, Καδίτσα 1750, Βλάση Κολύμπι 1650, Τζαμὶ τεπὲ 1900, ἄλλως ἡ προσπέρασις καθίσταται ἀδύνατος.

Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912, τουρκικά τινα στρατεύματα προήσπιζον τὴν διάβασιν τοῦ Πετσόβου ἐναντίον πάσης βουλγαρικῆς προχωρήσεως, προερχομένης εἴτε ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Μπρεγαλνίτσα, εἴτε ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Στρυμόνος· ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλεῖστον αὐτῶν μέρος μετεφέρθη εἰς Κουμάνοβο ἐναντίον τῶν Σέρβων, ἡ διάβασις αὕτη παρέμεινεν ἐλευθέρα, καὶ τοιουτοτρόπως οἱ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος προχωρήσαντες ἐλευθέρως Βούλγαροι (7η μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Θεοδωρώφ)—χάρις εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ τουρκικοῦ στρατεύματος εἰς Γιανιτσὰ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων—κατέλαβον ἀμαχητὶ τὴν διάβασιν τοῦ Πετσόβου τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1912.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι, εὑρισκόμενοι περὶ τὸ τέλος Ἰουνίου ἐν πλήρει ὑποχωρήσει πρὸς τὴν ὀροσειρὰν Μάλεσι, ἵνα ἐκεῖθεν ἀποκτήσωσι τὴν μόνην ἀπομείνασαν αὐτοῖς ὁδὸν ὑποχωρήσεως, τὴν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος, ἔταξαν ἐπὶ τῶν ἐπικρατούντων τῆς διαβάσεως Πετσόβου ὑψωμάτων περὶ τὰ 15 τάγματα τῆς 6ης βουλγαρικῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Τάνεφ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιβραδύνωσι τὴν ἑλληνικὴν προέλασιν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πεδιάδος τῆς Στρωμνίτσης, ἐπρόκειτο νὰ προελάσωσι διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὴν διάβασιν Δούπνιτσα, διεξήχθησαν περὶ τὸ Πέτσοβον σφοδροὶ ἀγῶνες κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου, καθόσον ἑκάτερος τῶν ἀντιπάλων ἐπεζήτει νὰ εἶναι κύριος τῆς διαβάσεως Πετσόβου· οἱ μὲν Ἕλληνες διὰ τὴν προέλασίν των, οἱ δὲ Βούλγαροι διὰ τὴν παρακώλυσιν αὐτῆς. Συμφώνως τῇ διαταγῇ τῆς 2ας βουλγαρικῆς στρατιᾶς, διετάχθησαν τὰ στρατεύματα τῆς περιοχῆς Πετσόβου νὰ ταχθῶσιν ἐπὶ τῶν ὠργανωμένων τοποθεσιῶν, ὡς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαίνεται.

Συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου, ἡ πρὸς Πέτσοβον προέλασις ἀνετέθη εἰς τὰς μεραρχίας 3ην τοῦ ὑποστρατήγου Δαμιανοῦ καὶ 10ην τοῦ συνταγματάρχου Παρασκευοπούλου, αἵτινες ἀπετέλεσαν τμῆμα στρατιᾶς ὑπὸ τὸν Δαμιανόν, ὅπερ διετάχθη ὅπως ἀπὸ τῆς 3ης Ἰουλίου 1913 ἄρξηται τῆς πρὸς βορρᾶν προχωρήσεως, κανονίζον τὴν περαιτέρω δρᾶσίν του ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως, δηλαδὴ ἢ στρεφόμενον διὰ Σαλὴχ ἀγᾶ πρὸς Γενίκιοϊ, ἢ ἐξακολουθοῦν τὴν προχώρησίν του διὰ Παντζάρεβο εὐθέως πρὸς Τζουμαγιάν. Τὴν ἑσπέραν τῆς 2ας Ἰουλίου εἶχον φθάσει ἡ μὲν 3η μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ Νοβίτσανι, ἡ δὲ 10η μέχρι τοῦ ὕψους τῶν ὑψωμάτων Γκούμπενετς, συνδεδεμένη μετὰ τῶν μονάδων τοῦ κέντρου (ἀριστεροῦ 2ας μεραρχίας). Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν διετάχθη τὸ τμῆμα στρατιᾶς, ὅπως τὴν ἑπομένην προχωρήσῃ μέχρι τῆς γραμμῆς Μπέροβο—Βλαδιμίροβο. Καὶ τότε, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 3—8 Ἰουλίου 1913, διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιχειρήσεις τοῦ Πετσόβου.

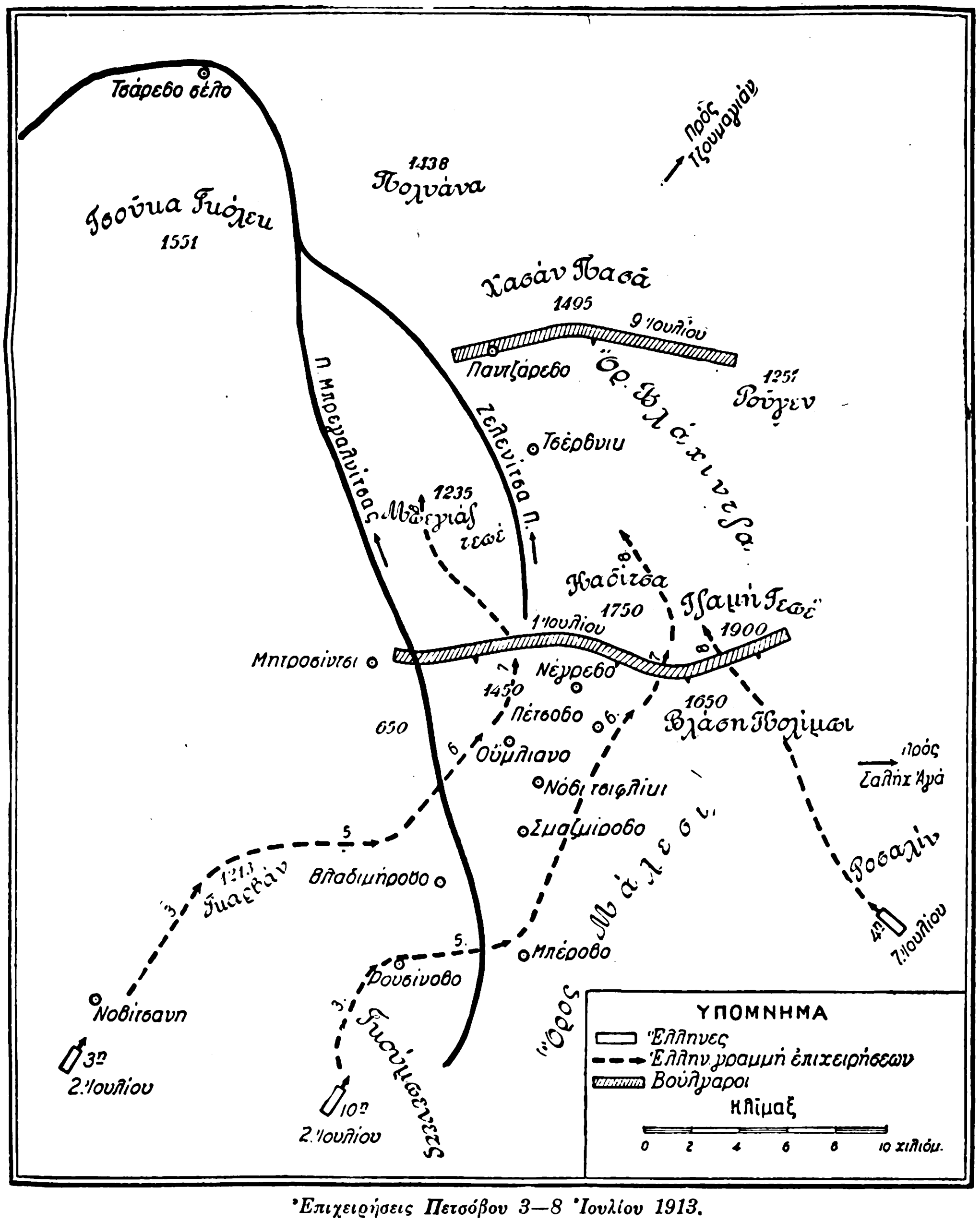

Ἐπιχειρήσεις Πετσόβου 3—8 Ἰουλίου 1913.

3 Ἰουλίου. Τὸ τμῆμα στρατιᾶς δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ὁρισθείσης αὐτῷ γραμμῆς, καθόσον ἡ 10η μεραρχία εὗρε σοβαρὰν ἀντίστασιν· τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης τὸ τμῆμα τοῦτο εἶχε φθάσει μόνον μέχρι τοῦ ὕψους τῆς γραμμῆς Ρουσίνοβο—Γκαρβὰν 1213. Καίτοι ἡ διαταγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου ἦτο ἐπιτακτικὴ καὶ σαφής, ἐν τούτοις τὸ τμῆμα στρατιᾶς διέταξεν ὅπως κατὰ τὴν 4ην Ἰουλίου παραμείνωσιν αἱ μεραρχίαι εἰς τὰς θέσεις των, καθόσον εἶχε πεισθῇ ὅτι οἱ ἀπέναντί του Βούλγαροι εἶχον καταπληκτικὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχήν.

4 Ἰουλίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ τμῆμα στρατιᾶς τὴν πληροφορίαν ὅτι οἱ Σέρβοι θὰ ὑποβοηθοῦν τὴν ἑλληνικὴν προέλασιν, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν προχωροῦντες ἐκ Τσάρεβο σέλο καὶ καταλαμβάνοντες τὸ Τσοῦκα Γκόλεκ 1551, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ στέλλοντες τὴν μεραρχίαν ἱππικοῦ των ἵνα συνδεθῇ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Ἑλλήνων (ἀριστεροῦ 3ης μεραρχίας). Ἀλλ᾽ ὄχι μόνον οὐδὲν τούτων ἐγένετο, ἀλλ᾽ ἀντιθέτως ἐζητήθη παρὰ τῶν Σέρβων ἡ ἑλληνικὴ συνδρομή. Τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης διετάχθη ὅπως ἀπαραιτήτως, ἐντὸς τῆς 5 Ἰουλίου, καταληφθῇ ἡ γραμμὴ Μπέροβο—Βλαδιμίροβο.

5 Ἰουλίου. Ἡ προχώρησις κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐγένετο εὐχερῶς, καθόσον οἱ Βούλγαροι δὲν ἀντέταξαν σοβαρὰν ἀντίστασιν, ἀλλ᾽ ὑπεχώρησαν ἐξ ὅλων τῶν προκεχωρημένων θέσεων πρὸς τὴν κυρίαν παρὰ τὸ Πέτσοβον ἀμυντικήν των γραμμήν. Διὰ τὴν 6ην Ἰουλίου διετάχθη ἡ προχώρησις τῆς μὲν 10ης πρὸς Πέτσοβον, τῆς δὲ 3ης πρὸς Οὔμλιανο.

6 Ἰουλίου. Ἡ 10η μεραρχία διεξήγαγε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σκληροὺς ἀγῶνας. Ἡ μέχρι Πετσόβου προχώρησις ἐγένετο μὲν ὁμαλῶς καὶ μέχρι τῆς 16ης ὥρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἶχε καταληφθῇ τὸ χωρίον, ἀλλ᾽ εὐθὺς ὡς διετάχθη ἡ κατάληψις τῶν ὑψωμάτων Νέγρεβο, ἰσχυρὰ βουλγαρικὰ τμήματα, περὶ τὴν 17ην ὥραν, κατελθόντα ἐκ τῆς χαράδρας Καδίτσα 1750, ἀντεπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὁπότε ἡ 10η μεραρχία εὑρέθη πρὸς στιγμὴν εἰς δύσκολον θέσιν, καθόσον αἱ διαθέσιμοι αὐτῆς δυνάμεις ἦσαν ἐλάχισται. Ἐπετεύχθη τέλος μέχρι τῆς 20ῆς ὥρας ἡ πλήρης ἀπώθησις τῶν Βουλγάρων πρὸς τὸ 1750. Ἡ 3η μεραρχία προὐχώρησε διεξάγουσα σφοδροὺς ἀγῶνας, ἀφοῦ τὴν πρωΐαν εἶχε προσβληθῇ πρὸς τὸ δεξιὸν πλευρόν της, καθόσον ἡ 10η μεραρχία δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη εἰς τὸ ὕψος τῆς 3ης καὶ συνεπῶς τὸ παρὰ τὸ Σμαζμίροβο βουλγαρικὸν πυροβολικὸν ἠδύνατο νὰ προσβάλῃ τὴν 3ην μεραρχίαν. Τὸ ἀπόγευμα ἐδέχθη ἡ μεραρχία αὕτη βουλγαρικὴν ἀντεπίθεσιν παρὰ τὸ Νόβι τσιφλίκ, ἣν ὅμως ἀπέκρουσε, καὶ τοιουτοτρόπως, περὶ τὴν 17ην ὥραν, κατέλαβε τὸ Οὔμλιανο, ὁπότε οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν ὑποχωροῦντες πρὸς τὸ 1450. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ Βούλγαροι ὑπεχώρησαν πρὸς τὰς κατευθύνσεις 1750 καὶ 1450, ἤτοι πρὸς ὀρεινοὺς ὄγκους διαχωριζομένους ὑπὸ τῆς εὐρείας κοιλάδος τοῦ Ζελενίτσα, αἱ ἑλληνικαὶ μεραρχίαι ἠναγκάσθησαν κατὰ τὴν καταδίωξιν ν᾽ ἀκολουθήσωσι κατευθύνσεις ἀποκλινούσας.

7 Ἰουλίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐξετελέσθη ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς κυρίας βουλγαρικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας. Ἡ 10η μεραρχία, ἐπωφελουμένη τῆς πρωϊνῆς ὁμίχλης, ἐπλησίασε κατὰ πολὺ τὰς βουλγαρικὰς θέσεις, ἀλλ᾽ ἅμα ὡς, περὶ τὴν 9ην ὥραν, διελύθη ἡ ὁμίχλη, εὐθὺς ἀμέσως τὰ μᾶλλον προκεχωρημένα τμήματα τῆς μεραρχίας ταύτης ἐδέχθησαν σφοδρὰ πυρὰ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἐξαναγκάσαντα ταῦτα ν᾽ ἀνακόψωσι τὴν προχώρησίν των καὶ νὰ σταθῶσιν εἰς ἀπόστασιν 400 περίπου μέτρων ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων. Ἐνῷ δὲ πᾶσα προχώρησις τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἀδύνατος, ἐξαίφνης ὁ διοικητὴς τοῦ ἀριστεροῦ, ἀντισυνταγματάρχης Κωνσταντινόπουλος, ἀπέστειλεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας λόχους τινὰς ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῶν ἔναντι αὐτοῦ Βουλγάρων πρὸς ἐπίδειξιν ὑπερκεράσεως, ὁπότε, πτοηθέντες οἱ Βούλγαροι μήπως κυκλωθῶσιν, ἔφυγον προτροπάδην πρὸς τὴν ὁδὸν Σαλὴχ ἀγᾶ. Ἡ 3η μεραρχία κατέλαβε τὸ 1450, μεθ᾽ ὅλας δὲ τὰς βουλγαρικὰς ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνακατάληψίν του κατώρθωσε νὰ τὸ κρατήσῃ. Τοιουτοτρόπως, περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης μόνον τὸ δεξιὸν βουλγαρικὸν πλευρὸν συνεκρατεῖτο εἰς τὰς θέσεις του, ἐνῷ ἅπασα ἡ ἐπίλοιπος γραμμὴ εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε σκληρός, διότι κατὰ τὴν νύκτα 6—7 Ἰουλίου ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη, διατάξας τὴν μεταφορὰν ἀρκετῶν δυνάμεων μετὰ πυροβολικοῦ ἐκ τῶν ἔναντι τῶν Σέρβων παρὰ τὸ Τσάρεβο σέλο. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ 4η ἑλληνικὴ μεραρχία τοῦ ὑποστρατήγου Μοσχοπούλου, ἐπιτεθεῖσα κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ροσαλὶν Βουλγάρων (δύο συνταγμάτων τῆς 10ης μεραρχίας), ἀπώθησε τούτους πρὸς τὸ Τζαμὶ τεπέ. Διὰ τὴν 8ην Ἰουλίου τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον

Digitized by Google

διέταξεν ὅπως, αἱ μὲν μεραρχίαι 3η καὶ 10η ἐξακολουθήσωσι τὴν προέλασίν των πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Παντζάρεβο, ἡ δὲ 4η, τασσομένη καὶ αὐτὴ εἰς τὸ τμῆμα στρατιᾶς Δαμιανοῦ, προχωρήσῃ διὰ Τζαμὶ τεπὲ 1900 πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Πολυάνα 1438, ἵνα συνδράμῃ τὸν ἀγῶνα, ἐπιτιθεμένη κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Βουλγάρων. Ἐνῷ δὲ οἱ Σέρβοι εἶχον ὑποσχεθῆ ὑποστήριξιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν προέλασιν, ἤδη ἐζήτουν ἐνίσχυσιν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, καθόσον ἐδέχοντο ἰσχυρὰς βουλγαρικὰς ἐπιθέσεις εἰς τὸ Τσοῦκα Γκόλεκ.

8 Ἰουλίου. Ἡ 10 μεραρχία προὐχώρησε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Τσέρβνικ, ἀλλ' ἅμα ὡς ἔφθασεν ὀλίγον πέραν τοῦ Καδίτσα 1750 προσεβλήθη ἰσχυρῶς, συνάμα δὲ ἐπληροφορεῖτο ὅτι ἰσχυραὶ βουλγαρικαὶ φάλαγγες κατήρχοντο ἐκ Χασὰν πασᾶ. Τὴν 18ην ὥραν τὰ τμήματα τῆς μεραρχίας ταύτης διενυκτέρευσαν ἐπὶ τόπου. Ἡ 3η μεραρχία ἐξετέλεσε μετωπικὴν ἐπίθεσιν καὶ συγχρόνως πλευρικὴν κατὰ τοῦ δεξιοῦ βουλγαρικοῦ πλευροῦ, τοῦ εἰς Μπεγιὰζ τεπὲ 1235, ἐπενεγκοῦσαν πλήρως τ' ἀποτελέσματά της, καθόσον οἱ Βούλγαροι πτοηθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἅμα ὡς ἀνασυνετάχθησαν, ἀντεπετέθησαν, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι ν' ἀνακτήσωσι τὰς ἀπολεσθείσας θέσεις των. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ 4η μεραρχία ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος Τζαμὶ τεπὲ 1900. Τὴν 9ην Ἰουλίου ἐτάχθησαν οἱ Βούλγαροι ἐπὶ δευτέρας ἀμυντικῆς τοποθεσίας, διηκούσης ἑκατέρωθεν τοῦ Παντζάρεβο. Αἱ ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἐξηκολούθησαν συνεχῶς ἄνευ διακοπῆς, ἀλλ' αἱ κατόπιν, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακωχῆς (18 Ἰουλίου), φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιχειρήσεις τοῦ Χασὰν πασᾶ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πετσοκόβω· δημοτ., τεμαχίζω, κατακομματιάζω, κατακερματίζω.

πετσόκομμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ πετσοκόβω.

Πετσόλντ (Petsoldt), *Ἰωσήφ*. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ ὀπαδὸς τοῦ Ἀβεναρίου, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ συστήματος τῆς ἐμπειρικῆς κριτικής (Empirokritizismus), τοῦ φιλοσοφήματος δηλαδὴ τὸ ὁποῖον, καταδικάζον πᾶσαν μεταφυσικὴν θεωρίαν καὶ κρίνον ὡς ἐξοβελιστέας τὰς μεταφυσικὰς ἐννοίας τῆς οὐσίας, τοῦ καθ' αὑτὸ πράγματος, τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἐγώ, κηρύσσει ὡς μοναδικὴν πηγὴν τῆς γνώσεως τὴν καθαρὰν ἐμπειρίαν. Τὰς ἀρχὰς ταύτας τοῦ διδασκάλου του ἐξέθηκεν ὁ Πετσόλντ ἐπιτυχῶς καὶ ἐν μορφῇ καταληπτῇ, συνδυάσας μάλιστα ταύτας πρὸς τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Mach καὶ τὴν ἐμμονοκρατίαν τοῦ Schappe, εἰς τὰ ἔργα του: «Μέγιστα, ἐλάχιστα καὶ οἰκονομία» (Altenburg 1891) καὶ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς καθαρᾶς ἐμπειρίας» (1900—1904). Εἰς τὰ συγγράμματά του τέλος: «Τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ σχετικοκρατικοῦ θετικισμοῦ» (4η ἔκδ. 1924), ἀφιερωμένον εἰς τὸν Mach, καὶ «Ἡ θέσις τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος ἐν τῇ πνευματικῇ ἐξελίξει τῆς ἀνθρωπότητος» (1910), λαμβάνει ὁ συγγραφεὺς ὑπ' ὄψιν του καὶ τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς σχετικοκρατίας διδάσκει ὁ Πετσόλντ ὅτι κόσμος καθ' ἑαυτὸν δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸ παριστάνον ὑποκείμενον. Στοιχεῖα τοῦ κόσμου εἶναι οὐχὶ τὰ ἄτομα ἢ τοιαῦται ἀπόλυτοι οὐσίαι, ἀλλὰ μόνον αἰσθήματα χρωμάτων, τόνων, χώρου, χρόνου κ. λ. π. Ἐν τούτοις τὰ πράγματα δὲν εἶναι μόνον φαινόμενα τῆς ὑποκειμενικῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ πρέπει νὰ νοηθῶσιν ὡς ἐξακολουθοῦντα νὰ ὑπάρχωσιν καὶ ὅταν ἀκόμη ἡμεῖς δὲν ἀντιλαμβανώμεθα ταῦτα. Σ. Ν. Λ.

Πετσόρα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας πηγάζων ἐκ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῶν μέσων Οὐραλίων (ΒΑ. τῆς πόλεως Τσέρντιν, ὕψ. 928 μ.) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πετσόρα ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ. Μῆκος 1649 χλμ. (τοῦ ὁποίου πλωτὸν μέρος τὰ 1434 χλμ.), ὑδατολεκάνη 320.350 τ. χλμ. (ὧν 4.447 ἀνήκοντα εἰς τὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ), κύριοι παραπόταμοι: *Ἴλιτς* καὶ *Οὔσσα* ἐξ Α. καὶ *Ἴσμα, Μύλβα, Πίσμα, Σούλα, Τσύλμα* ἐκ Δ. Ἀπὸ τοῦ 66ου παραλλήλου ἔχει πλάτος 1 χλμ. Ἀποτελεῖ σπουδαιότατον μέσον συγκοινωνίας, πρὸς Α. δὲ τῶν ὀρέων Τιμὰν διχάζεται εἰς τὸν πρὸς Α. *Μέγαν Πετσόρα* καὶ τὸν πρὸς Δ. *Πετσόρα Μαστέρσκαγια* ἢ *Πατσόρα Σουχάγια*. Ἀμφότεροι πρὸς Α. τῆς ἀκτῆς τοῦ Τιμὰν σχηματίζουν τὰ δέλτα τοῦ Πετσόρα μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.—ΒΑ., μήκους 150 χλμ. καὶ πλάτους 45 χλμ., ὁριζόμενον ἀπὸ Δ. ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κοστιανοῖ καὶ ἀπὸ Α. ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μπολβάνσκιϊ, ἐφ' οὗ μέγας ναὸς τῶν σαμοϋεδῶν. —Π.

—**Πετσόρα κόλπος** *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Ρωσίας ἐπὶ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, Ν. τῆς μεγαλονήσου Νέας Ζέμλιας, ἀποτελῶν προέκτασιν τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Πετσόρα. Τὸ ΒΔ. του κέρας ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον Ρούσκϊ Ζαβόρτ, οὗτινος προέκτασις εἶναι ἡ ἐπιμήκης σειρὰ τῶν νήσων Γκουλιαβιέβυ Κότσκι, φράσσουσα τὸν κόλπον καὶ καταλείπουσα μόνον κατὰ τὸ ΒΑ. του κέρας εὐρὺ ἄνοιγμα πρὸς τὸν ὠκεανόν. —Π.

Πετσοφᾶ *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης οὐχὶ μακρὰν τοῦ Παλαιοκάστρου. Ἐκεῖ, ἐπὶ κορυφῆς λόφου, ἀνεσκάφη ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς ὑπαίθριον ἱερὸν τῆς μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς, περιφρασσόμενον, ἐκ τῆς ἤδη ἀποκρήμνου κλιτύος τοῦ λόφου, ὑπὸ τεμένους, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὑπὸ τοίχου τεθλασμένου περιγράμματος. Ἐντὸς τοῦ τεμένους τούτου ἀνεσκάφησαν ἐντὸς στρώματος τέφρας καὶ κεκαυμένων ὀστῶν ζῴων ἀρκετὰ ἀντικείμενα, πήλινα κατὰ τὸ πλεῖστον, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται μία σειρὰ ἀναθηματικῶν εἰδωλίων ἀνθρώπων καὶ σειρὰ ἀναθηματικῶν ἀνθρωπίνων μελῶν, τὰ ὁποῖα, ὡς φαίνεται, ἀνετέθησαν ὑπὸ ἰαθέντων κατὰ τὰ μέλη ταῦτα ὑπὸ τῆς θεότητος, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς ἔχουσα ἰαματικὴν δύναμιν. Ἐπίσης ἀνευρέθησαν μικρὰ πήλινα ζῷα κ. ἄ. Ν. Ε. Π.

πέτσωμα (τό)· ἡ διὰ πετσίου ἐπένδυσις: «τὰ τσαρούχια θέλουν πέτσωμα» || αὐτὸ τὸ ὡς κάττυμα προσραπτόμενον δέρμα || ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὴν δι' ἐπηγκενίδων ἐξωτερικὴν ἐπένδυσιν τῆς πλευρᾶς τῶν ξυλίνων πλοίων· ἡ ἐσωτερικὴ τοιαύτη *φόδρα*.

— *[Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπανάστασιν τοῦ 1878, ἐκαλοῦντο *πετσώματα* καὶ τὰ χρηματικὰ ἐπιδόματα τὰ χορηγούμενα ὑπὸ τοῦ σωματείου τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» πρὸς τοὺς διαφόρους ὁπλαρχηγοὺς διὰ τὴν ὑπόδησιν τῶν ἀνδρῶν, δηλαδὴ διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τσαρουχίων αὐτῶν.

Αἱ ὑπόνοιαι περὶ δῆθεν καταχρήσεων εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν δαπανῶν τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἔδωσαν εἰς τὴν λέξιν *πετσώματα* τὴν ἔννοιαν καταχρήσεως, ἐκ τούτου δὲ ἐκλήθησαν περιφρονητικῶς «πετσωματάδες» πάντες οἱ μὲ ἰδιοτελῆ ἐλατήρια ἀναμιχθέντες εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην κίνησιν καὶ γενικώτερον οἱ καταχρασταί. Ν. ΚΛΣ

πεττὰ (τά). Παίγνιον τῶν ἀρχαίων (βλ. *πεσσεία*).

πεττεία (ἡ)· *πεσσεία* (βλ. λ.).

— *[Ἀρχ. Μουσ.]* Εἷς τῶν τεσσάρων τῆς μελοποιίας κανόνων, σημαίνων τὴν ἐφ' ἑνὸς τόνου πολλάκις γινομένην πλῆξιν. Ν. Α. Χ.

Πεττενκόφερ (Pettenkofer), *Μὰξ φὸν*—. Γερμανὸς χημικὸς καὶ ἰατρὸς (1818—1901). Τῷ 1847 ἐγένετο ἔκτακτος καὶ τῷ 1853 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς διαιτητικῆς χημείας ἐν Μονάχῳ, τῷ δὲ 1866 ἀνέλαβε τὴν νεοϊδρυθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἕδραν τῆς ὑγιεινῆς. Ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς μακρᾶς σειρᾶς ἐργασιῶν, αἵτινες κατατάσσουσι τοῦτον εἰς τὴν σειρὰν τῶν πλέον διακεκριμένων σοφῶν τοῦ αἰῶνός του. Ἄξιαι λόγου εἶναι αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ νέας τινὸς ἀντιδράσεως ἐπὶ τῆς χολῆς καὶ τοῦ σακχάρου, ἐπὶ τοῦ θειοκυανίου τοῦ σιέλου τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἱππουρικοῦ ὀξέος ἐν τοῖς οὔροις, τῆς κρεατίνης καὶ κρεατινίνης κλπ. καὶ αἱ μελέται του ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς ὡς καὶ ἡ δι' ἰδιαιτέρας ἀναπνευστικῆς συσκευῆς γενομένη ὑπ' αὐτοῦ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ v. Voit, ἔρευνα ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης ἀνθρώπων καὶ ζῴων (1861). Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς πειραματικῆς μεθόδου τῆς ὑγιεινῆς. Ἀπὸ τοῦ 1855 ἤρξατο νέας σειρᾶς μελετῶν ἐπὶ τοῦ τύφου καὶ τῆς χολέρας καὶ τῶν σχέσεών της μετὰ τοῦ ὑπογείου ὕδατος, ἐν αἷς ἀπέκρουε τὴν μικροβιακὴν φύσιν τῶν ἐν λόγῳ νόσων καὶ παρεδέχετο διαφόρους συνδυασμούς, ἐκ χημικῶν παραγόντων, ὡς συντελεστὰς τούτων. Παραλλήλως ἵδρυσε προτύπους σχολὰς ὑγιεινῆς μετ' ἐκτεταμένων φυτειῶν. Τῷ 1889 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἑορταὶ ἔλαβον χώραν ἐπὶ τῇ 70ετηρίδι καὶ 80ετηρίδι τῶν γενεθλίων του καὶ ἠξιώθη μεγάλων τιμῶν τῷ 1893 ἐπὶ τῇ 50ῇ ἰωβιλαίῳ τῆς διδακτορίας του. Κυριώτεραι ἐκ τῶν ἐργασιῶν του εἶναι: «Ein respirations apparat für Mutersuchungen an Menschen und Thieren», «Beziehungen der Luft zur Kleidung, Wohnung und Boden» (1877), «Vorträge über Kanalisation und Abfuhr» (1880) κλπ. Πλὴν τῶν ἐργασιῶν του τούτων ἐξέδωκε καὶ σύγγραμμα «Ὑγιεινῆς» μετὰ τοῦ Ziemssen (Λειψία 1882), μετὰ τοῦ v. Buhl καὶ v. Voit «Βιολογικὸν περιοδικὸν» καὶ μετὰ τοῦ Hoffmann καὶ Forster τὰ «Ἀρχεῖα Ὑγιεινῆς». Ο. Ρ.

Μὰξ φὸν Πεττενκόφερ.

— **Πεττενκόφερ ἀντίδρασις**. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη γίνεται πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν χολικῶν ὀξέων καὶ ἁλάτων. Ἐὰν εἰς διάλυμα χολικοῦ ἅλατος ἢ ὀξέος προσθέσωμεν κατὰ μικρὰς δόσεις, προσέχοντες ὅπως ἡ θερμοκρασία μὴ ἀνέλθῃ ἄνω τῶν 70°, τὰ δύο τρίτα τοῦ ὄγκου πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος καὶ εἶτα σταγόνας τινὰς διαλύματος 10 % καλαμοσακχάρου, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ μεῖγμα λαμβάνει χροιὰν βαθέως ἐρυθράν. Ἡ ἀντίδρασις εἶναι σαφής, ὅταν τὸ ὑγρὸν δὲν περιέχῃ ἀνώτερον ποσὸν τῶν 4% χολικῶν ἁλάτων. Ὀφείλεται δὲ εἰς οὐσίαν τινὰ παραγομένην τῇ ἐπιδράσει τοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ τοῦ σακχάρου καὶ ὀνομαζομένην φουρφουρόλην. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ χροιὰ αὕτη παράγεται καὶ ὑπ' ἄλλων πρωτεϊνῶν (ἐκτὸς τῆς πηκτῆς), διὰ τοῦτο ἡ ἀντίδρασις πρέπει νὰ συμπληρωθῇ καὶ διὰ τῆς φασματοσκοπικῆς ἐξετάσεως τοῦ ὑγροῦ. Τὸ μεῖγμα τοῦτο, ὅταν εἶναι πυκνόν, δίδει φάσμα ἀποτελούμενον ἐκ ταινίας εὑρισκομένης περὶ τὸ E τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος καὶ πλατεῖαν ζώνην ἀπορροφήσεως, ἐκτεινομένην ἐπὶ τοῦ ἰνδικοῦ καὶ τοῦ ἰώδους. Ἐὰν εἶναι ἠραιωμένον, ἀπορροφεῖ ἅπαν τὸ ἰῶδες καὶ παρουσιάζει δύο ταινίας, τὴν μίαν εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ F καὶ τὴν ἑτέραν, στενοτέραν, μεταξὺ τῶν D καὶ E. Ν. Α. Μ.

πεττευτικός,—ή,—όν· *πεσσευτικὸς* (βλ. λ.).

πεττεύω· *πεσσεύω* (βλ. λ.).

πεττὸς (ὁ)· ἕτερος τύπος τοῦ *πεσσός* (βλ. λ.).

Πέττυ (Petty), *σὲρ Γουλιέλμος*. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1623—1687). Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας ἐν Ὀξφόρδῃ (1648), εἶτα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν (1649). Βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν ἐποπτείαν τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν (1654), ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ Ἐρρίκου Κρόμβελ καὶ (1658) μέλος τοῦ κοινοβουλίου, ὀργανώσας ἐν τῷ μεταξὺ μεγάλας μεταλλευτικάς, βιομηχανικὰς καὶ ἁλιευτικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Κέρρυ (1655). Κατὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐγένετο παρὰ τοῦ Καρόλου Β' μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας καὶ γενικὸς ἀρχίατρος καὶ ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἰρλανδίας, ὅπου ἐπεδόθη εἰς σημαντικὰς στατιστικὰς ἐρεύνας. Ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς συγχρόνου στατιστικῆς ἐπιστήμης, ἀσχοληθεὶς καὶ μὲ τὰ νομισματικὰ ζητήματα. Ἔγραψε: «Treatise of Taxe and Contributions» (1662), «Political Arithmetic» (1681), «Quantulumcunque, or a Tract concerning Money» (1682), «Essay concerning the multiplication of Mankind» (1686), «Political anatomy of Ireland» (1691) κ. ἄ., ὧν πλήρης κατάλογος ἐν ταῖς «Athenae Oxonienses». Π. Ν. Π.

Πετυχάκης, *Μίνως*. Δικηγόρος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Ρεθύμνῃ (Κρήτης) τῷ 1857. Τῷ 1898 ἀντεπροσώπευσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἐν Χανίοις. Μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Θερίσου, ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ κρητικῇ βουλῇ καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Τῷ 1913 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Μετέσχε τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τῷ ἀνέθεσε τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Χίου καὶ εἶτα τῆς Μυτιλήνης. Βραδύτερον διωρίσθη νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους, μεθ' ὃ ἀπεστάλη ὡς γενικὸς διοικητὴς Σάμου, τῷ 1922 τῆς Χίου καὶ εἶτα τῆς Ἠπείρου ἐπὶ βαθμῷ ὑπουργοῦ. Τῷ 1930 διωρίσθη ἐπίτροπος τοῦ κράτους παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος. Μ. Γ. Δ.

πετῶ (—άω)· ἀόρ. ἐπέταξα, παθ. μετοχ. *πεταγμένος* καὶ *πεταμένος*· δημοτ. πέτομαι, ἵπταμαι, φτερουγίζω: «τὰ πουλιὰ πετοῦν 'ς τὸν ἀέρα» || διὰ τῆς πτήσεως ἀλλάσσω θέσιν: «τὰ πουλιὰ πετοῦν ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ» || «ἐπέταξε τὸ πουλὶ» ἐχάθη ἡ εὐκαιρία || μεταφ. «πετῶ ἀπὸ τὴ χαρά μου», «πηγαίνει πετῶντας» οἱονεὶ ἱπτάμενος || «πετάει . . . πετάει . . . ὁ γάϊδαρος, ὁ σκύλος κ. τ. λ.» εἶδος παιδιᾶς || ρίπτω, ἀπορρίπτω: «πετᾶ ὅλα τὰ ἄχρηστα» || «τὸ δένδρο πέταξε βλαστοὺς» ἀνέδωσε, ἐφύτρωσε, ᾆσμ. «καὶ τὸ ραβδὶ ξερὸ ἤτανε, χλωρὰ βλαστάρια ἐπέτα» || «ἐπέταξε τὰ μυαλά του 'ς τὸν ἀέρα» ηὐτοκτόνησε πυροβολήσας κατὰ τοῦ κρανίου του || «τὸν πέταξαν ἀπὸ τὸ σπίτι» τὸν ἔκαμαν νὰ φύγῃ βιαίως || καθόλου, ρίπτω, βάλλω: «πετᾶ πέτρες» || «τὸν πετάξες πάλι τὸ λόγο σου» ἐπὶ ἀνθρώπου, ὅστις δι' ἀφελοῦς καὶ φυσικῆς κατὰ τὸ φαινόμενον ἐρωτήσεως ἢ λόγου τινὸς ἐπιδιώκει πράγματι νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ἀπευθύνεται πρᾶξιν αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας δὲν ἐπιθυμεῖ οὗτος νὰ γίνῃ συζήτησις || «πετᾶς τὰ λόγια σου σάν. . . .» ἄλλως «σοῦ φεύγουν τὰ λόγια σου . . .» ἐπὶ ἀκρίτως ὁμιλοῦντος || δίδω περιφρονητικῶς: «μοῦ πέταξε τὸ ψωμὶ σὰν νὰ 'μαι σκυλί», «τοῦ τὰ πέταξε 'ς τὰ μοῦτρα τὰ χρήματα» || παθ. πετιέμαι ἢ πετιοῦμαι· ἐγείρομαι αἰφνιδίως, ἐξανίσταμαι: «μόλις τ' ἄκουσε, πεταχτῆκε ἀπάνω» || ἀπαντῶ, λέγω τι χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ: «μὴν πετιέσαι χωρὶς νὰ σὲ ρωτήσουν» || ἀναλίσκομαι, δαπανῶμαι ματαίως: «πεταχτήκανε τόσα χρήματα ἄδικα» || μεταβαίνω ταχέως, οἱονεὶ ἱπτάμενος: «θὰ πεταχτῶ μιὰ στιγμὴ 's τὸ σπίτι καὶ θὰ γυρίσω».

Πετῶ (Petau), *πατὴρ Διονύσιος*. Διάσημος Ἰησουΐτης ἑλληνιστὴς καὶ ἰδίως χρονολόγος, ἐγγο-

Digitized by Google

νος τοῦ *Παύλου Πετώ*, γεννηθεὶς ἐν Ὀρλεάνῃ τῷ 1583 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1652. Εἶναι πολὺ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Petavius***. Ἦτο 19 ἐτῶν ὅταν κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μπουρζ. Τῷ 1605 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουιτῶν. Ἔκτοτε κατέγινεν εἰς τὴν θεολογίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς Ρέϊμς (1609) καὶ La Flèche (1613). Τῷ 1619, κατόπιν ἐμβριθεστάτων του δημοσιευμάτων, ἐκλήθη εἰς τὴν Σορβόννην. Ἀπὸ τοῦ 1622 καὶ ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη ἐδίδαξε τὴν θετικὴν θεολογίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1623 ἀνέλαβε τὴν ἐπιμελητείαν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Clermont. Κατέστη διάσημος εἰς τὴν ἐποχήν του ἰδίως διὰ τοὺς χρονολογικοὺς καθορισμοὺς γεγονότων ἀναφερομένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἄλλων τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας. Πρὸς τιμήν του ἐκόπη μετάλλιον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «*τῷ πρίγκιπι τῶν χρονολόγων*». Ὁ πάπας Οὐρβανὸς Η' ἐζήτησε νὰ τὸν ἑλκύσῃ εἰς Ρώμην, ὁ δὲ Φίλιππος Δ' εἰς τὴν Μαδρίτην. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα μνημονεύονται: «Synesius» (1612), «St Epiphane» (1622, εἰς 2 τόμ.), «Opus de doctrina temporum» (1627, εἰς 2 τόμ.). Εἰς τοῦτο ὑπερέβη τὸν Σκαλίγερον ἀπὸ ἀπόψεως μαθηματικῶν γνώσεων. Τὸ ἔργον τοῦτο διαιρεῖται εἰς 13 βιβλία, ὧν τὰ 8 πρῶτα πραγματεύονται περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς χρονολογικῆς ἐπιστήμης, τὰ 4 κατόπιν περὶ τῆς χρησιμότητος ταύτης εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας, τὸ δὲ τελευταῖον εἶναι ἐφαρμογὴ τῶν προηγουμένων εἰς σειρὰν γεγονότων μέχρι τοῦ 533. «Uranologia sive Systema» κλπ. (Παρίσιοι 1930). Τοῦ σπουδαίου τούτου συγγράμματος ἔγινε νέα ἔκδοσις εἰς τὴν Ἀμβέρσαν τῷ 1705 εἰς 3 τόμους μαζὶ μὲ τὸ προηγούμενον καὶ μὲ πρόλογον τοῦ P. Hardouin. Ἄλλο του ἔργον πλειστάκις ἐκδοθὲν καὶ ὑπὸ πολλῶν λεηλατηθὲν εἶναι αἱ «Tabulae Chronologicae» (Parisii 1628), ἤτοι πίνακες χρονολογικοὶ τῆς ἱστορίας τῶν βασιλέων, τῶν δυναστειῶν, τῶν πόλεων, τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς δημιουργίας. «Rationarium temporum (Parisii 1633—1634 εἰς 2 τόμ.) ἤτοι σύνοψις τῶν κυριωτέρων συμπερασμάτων τῆς χρονολογικῆς ἐπιστήμης, βιβλίον πολύτιμον, τὸ ὁποῖον ἐσυνέχισεν ὁ Perizonius (Leyde 1710, 1724 καὶ 1745), πολλάκις μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικήν. Τέλος, πλὴν ἄλλων, καὶ τὸ «Graeca Carmina» (1641). Βιογραφίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐδημοσίευσεν ὁ H. de Valois εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Saint Epiphane. Γ. Λ. Α.

— **Πετὼ** (Petau), ***Παῦλος***. Γάλλος ἀρχαιοδίφης καὶ χρονολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ὀρλεάνῃ τῷ 1508 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1614. Εἶχε καταρτίσει σπουδαίαν συλλογὴν νομισμάτων καὶ χειρογράφων, τῶν ὁποίων ἐξέδωκε κατάλογον. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερον θεωρεῖται τὸ «Dissertatio de epocha annorum incarnationis Christi et indictionibus et variis ab anno Christi supputandi modis» (Parisii 1604). Γ. Λ. Α.

Πεϋὰς *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος μικρασιατικὸς εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου (Ἰσκαντερούμ) καὶ ἐπὶ ἀκρωρείας τοῦ Ἀμανοῦ (Payas Fort: πλάτ. 36°44' Β., μήκ. 36°10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab). Δι' αὐτοῦ ἐξάγονται μεγάλαι ποσότητες ἑσπεριδοειδῶν, διὸ καὶ συνδέεται πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης διὰ διακλαδώσεως. Τὸ παρὰ τὸν ὅρμον ἀρχαῖον φρούριον καταρρεῖ εἰς ἐρείπια. Τὴν τοποθεσίαν, ἣν οἱ Λατῖνοι ὀνομάζουν Baice, ἀναφέρει ὁ Σταδιασμὸς (155—158) μεταξὺ Ἱεροῦ ἀκρωτηρίου καὶ Πυλῶν Κιλικίας. Σ. Ε. Λ.

Πέϋερ (Peyer), ***Ἰωάννης-Κονράδος***. Ἑλβετὸς ἀνατόμος (1653—1712). Ἐσπούδασεν ἐν Βασιλείᾳ καὶ ἐν Παρισίοις, κατέστη δὲ γνωστὸς ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλύψεως καὶ περιγραφῆς τῶν διὰ τοῦ ὀνόματός του φερομένων βλεννογονίων ἀδένων τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου (*πλακῶν τοῦ Πέϋερ*). Ἔγραψε: «Exercitatio anatomico-medica de glandulis intestinorum earumque usu et affectibus etc.» (Schaffhausen 1677) κ. ἄ. Ο. Ρ.

πευθήν, —ῆνος (ὁ)· ὁ ζητῶν πληροφορίας χάριν τῶν ἐφημερίδων, ἐφημεριδογράφος (ἀτυχὴς ἐξελλήνισις τῆς λ. *ρεπόρτερ*).

Πεῦκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λουτροῦ, τῆς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 155. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσάμεριν*. Α. Θ. Σ.

Πεῦκαι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 351. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βέλιζα* ἢ *Βέλισα*.

Πευκαλεῖς (οἱ), ἢ ***Πευκανεῖς*** *[Ἀρχ.]*. Λαὸς ἰνδικός, κατοικῶν τὴν Πευκελαῶτιδα χώραν, κειμένην ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Κωφῆνος ποταμοῦ (νῦν Καβούλ). Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Ἄστου ὑπετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τῷ 327 π. Χ., καθὼς καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν *Πεύκελα*. Α. Θ. Σ.

πευκεδανίνη (ἡ) *[Οργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη τοῦ τύπου $C_{16}H_{14}O_4$, ἀπαντῶσα εἰς τὰ ριζώματα πευκεδάνου τοῦ φαρμακευτικοῦ. Ἀποτελεῖ ἀχρόους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 109°. Σ. Γ.

πευκέδανον (τὸ) (Peucedanum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Τὰ πευκέδανα εἶναι πόαι πολυετεῖς, μὲ φύλλα δισχιδῆ, τρισχιδῆ ἢ τετρασχιδῆ μετὰ ἢ ἄνευ παραφύλλων. Τὰ ἄνθη εἶναι ἑρμαφρόδιτα καὶ σπανίως πολύγαμα καὶ φέρουσι κάλυκα ἐκ πέντε σεπάλων, στεφάνην ἐκ πέντε πετάλων καὶ πέντε ἀνθῆρας. Ὁ καρπὸς εἶναι πεπιεσμένος ἐκ τῶν πλαγίων, ᾠοειδὴς ἢ ὑπῳοειδής, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, καὶ περικλείει πλεῖστα σπέρματα πεπιεσμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἀξιολογώτερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι τὸ *πευκέδανον τὸ φαρμακευτικὸν* (Peucedanum officinale), πολυετὴς πόα μὲ ρίζας ἐπιμήκεις, χονδρὰς καὶ κυματοειδεῖς, καυλὸν φθάνοντα εἰς ὕψος 100 ἑκατοστομέτρων, κυλινδρικὸν καὶ κλαδώδη, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄφθονα παράφυλλα ἐπιμήκη καὶ γραμμωτά. Τὰ ἄνθη εἶναι λευκὰ ἢ ἐρυθρόλευκα. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ φύεται εἰς τοὺς λειμῶνας ἢ τὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων. Πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς. Γενικῶς τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τοὺς καλλιεργουμένους ἀγρούς, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται ὡς ζιζάνιον. Μόνον οἱ χοῖροι τρώγουσι τοῦτο. Δ. Ν. Π.

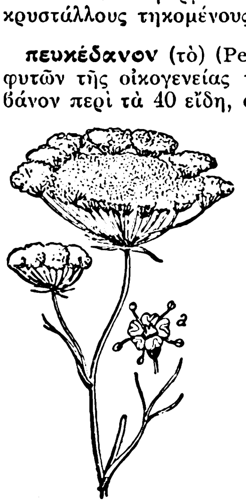

Πευκέδανον τὸ φαρμακευτικόν.

—*[Φαρμακογν.]* Τὸ *πευκέδανον τὸ φαρμακευτικὸν* παρεῖχεν ἄλλοτε τὴν ρίζαν τοῦ πευκεδάνου (Radix Peucedani vel Foeniculi porcini) καὶ τὸ κόμμι τοῦ πευκεδάνου, ὀπὸν ρέοντα κατόπιν ἐντομῆς καὶ ξηραινόμενον εἰς τὸν ἀέρα. Τὸ ἔλαιον τῆς ρίζης τοῦ πευκεδάνου προέρχεται ἐκ τῆς ξηρᾶς ρίζης τοῦ φαρμακευτικοῦ πευκεδάνου, ἥτις περιέχει 0,2% ἐλαίου. Ὑγρὸν κιτρινόφαιον ἐντόνου καὶ ἧττον εὐχαρίστου ὀσμῆς, ὑπομιμνῃσκούσης τὴν ρίζαν τῆς σενεγάλης. Κ. Γ. Μ.

Πεύκελα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Γανδαρίτιδι (νῦν Πεντζάμπ), κειμένη ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Κωφῆνος ποταμοῦ (Καβούλ). Ταύτην, κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Ἄστου, κατέλαβεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τῷ 327 π. Χ. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Πεσχαβὲρ* τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 85.000 κατ. Α. Θ. Σ.

Πευκελαῶτις, ἢ ***Πευκελαῗτις*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Γανδαρίτιδι τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Κωφῆνος ποταμοῦ (Καβούλ), ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν νῦν *Πενταποταμίαν* (Pendjab) τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Ταύτην κατέλαβεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ ἔαρ τοῦ 327 π. Χ. μετὰ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς Πευκέλας. Α. Θ. Σ.

Πεῦκες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γερακαρειοῦ τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 48. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μαρσαλῆ*.

Πευκέστας. Σωματοφύλαξ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐκ Μιέζης τῆς Μακεδονίας, ὅστις ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς Μαχλοὺς τῶν Ἰνδιῶν, διωρίσθη σατράπης τῆς Περσίας. Διαμένων εἰς Σοῦσα ὁ Πευκέστας, ἠσπάσθη τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Περσῶν καὶ ἔμαθε τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διανομὴν τοῦ κράτους ὑπὸ τῶν διαδόχων τῷ 323 π. Χ. διετήρησε τὴν θέσιν αὐτοῦ μέχρι τοῦ 321 π. Χ. Συνεπολέμησε μετὰ τοῦ Εὐμένους κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τὰ ἔτη 317—316 π. Χ., μολονότι δὲ ἐστερεῖτο πολεμικῆς τέχνης καὶ ἐμπειρίας, ἠξίωσε τὴν ἀρχηγίαν ὅλων τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, γενόμενος αἴτιος τῆς ἥττης τοῦ Εὐμένους τῷ 316 εἰς Γαδάμαρτα τῆς Μηδίας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀποσκευῶν του. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Εὐμένους προσῆλθεν εἰς τὸν νικητήν, ἀλλ' οὗτος, καλῶς ἐκτιμήσας τὸν ἄνδρα, ἀπήγαγεν αἰχμάλωτον, βαυκαλίζων αὐτὸν δι' ὑποσχέσεων, αἵτινες οὐδέποτε ἐξεπληρώθησαν. Α. Θ. Σ.

— **Πευκέστας**. Μακεδών, εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτικῶν δυνάμεων τῷ 331 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Πευκετία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἀπουλίας ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Λευκανίας, ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος καὶ συνορεύουσα μετὰ τῆς χώρας τῶν Δαυνίων καὶ τῶν Μεσσαπίων. Ἐκλήθη δὲ οὕτω, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ *Πευκετίου*, υἱοῦ τοῦ Λυκάονος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Οἰνώτρου. Κυριώτεραι αὐτῆς πόλεις ἦσαν τὸ *Βάριον* (νῦν Μπάρι), τὸ *Βρενδίσιον* (Μπρίντεζι), ἡ *Ἐγνατία* (Ἐνιάτσα) καὶ ἄλλαι. Α. Θ. Σ.

Πευκέτιοι (οἱ), ἢ ***Ποίδικλοι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἐν Ἀπουλίᾳ, κατοικῶν τὴν Πευκετίαν χώραν, καλούμενος καὶ ἄλλως *Ποίδικλοι*. Κατὰ τὴν παράδοσιν κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Πευκετίου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας Λυκάονος, ἢ κατ' ἄλλους ἦσαν φυλῆς πελασγικῆς ἐξ Ἠπείρου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τῶν Ταραντίνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Λευκανῶν καὶ Μεσσαπίων πόλεμον. Ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Ρωμαίους ὀλίγον μετὰ ταῦτα, δὲν μνημονεύονται πλέον. Α. Θ. Σ.

Πευκέτιος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Λυκάονος, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, ἀποικήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Οἰνώτρου*, ἐπὶ κεφαλῆς Πελασγῶν, τὴν Κάτω Ἰταλίαν, τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν *Πευκετίαν* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

πεύκη (ἡ) (Pinus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοφόρων*, περιλαμβάνον δένδρα καὶ ἐλαχίστους θάμνους, δασικὰ καὶ μεγάλα, μὲ φύλλα βελονοειδῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μονήρη ἢ ἀνὰ πέντε ἢ ἕξ, περιβαλλόμενα κατὰ τὴν ρίζαν των ὑπὸ λεπιδοειδοῦς θήκης, μὲ ἄνθη ἄρρενα σχηματίζοντα ἐπιμήκη κῶνον κρεμάμενον καὶ ἄνθη θήλεα σχηματίζοντα βραχὺν καὶ μικροῦ μεγέθους κῶνον. Ὁ καρπὸς εἶναι κῶνος, διαφόρου μεγέθους καὶ ὄγκου, διὰ τὴν τελείαν δὲ ὡρίμανσιν αὐτοῦ χρειάζονται δύο περίπου ἔτη. Ὁ κορμός των εἶναι πολυκλαδώδης ἢ καὶ ὀλιγοκλαδώδης, παρέχει δὲ ξύλον ἄριστον διὰ καύσιμον ὕλην καὶ χρήσιμον διὰ τὴν οἰκοδομικήν, τὴν ναυπηγίαν, πρὸς κατασκευὴν χάρτου καὶ πυρείων. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 70 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ὁ φλοιὸς πολλῶν εἰδῶν εἶναι βυρσοδεψικὸς καὶ ἐκ τοῦ κορμοῦ των παρέχεται διὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν διενεργουμένων ἐντομῶν καλῆς ποιότητος καὶ ἱκανῆς ποσότητος *ρητίνη*. Πάντα τὰ εἴδη τῆς πεύκης πολλαπλασιάζονται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς καὶ γενικῶς εἶναι δένδρα μονόοικα, ἀειθαλῆ καὶ μακρόβια. Ὁ καρπός των καλεῖται *κῶνος* ἢ *στρόβιλος* καὶ κοινῶς *κουκουνάρι* ἢ *κουκουνάρα* καὶ ἐν Κύπρῳ *μάππουρος*. Ὁ καρπὸς περικλείει πολλὰ σπέρματα ἐλαιώδη, φέροντα συνήθως πτερύγιον μεμβρανῶδες. Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν φυομένων εἰδῶν ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πεύκη ἡ κοινὴ ἢ *χαλέπιος* (Pinus halepensis), τὸ κοινότατον παρ' ἡμῖν *πεῦκο* ἢ *πεῦκος*, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ εἰς πάσας τὰς ἄλλας παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, καταλαμβάνουσα ἐνίοτε παμμεγίστας ἐκτάσεις καὶ δημιουργοῦσα τοὺς *πευκῶνας* (κοιν. *πευκιάδες*). Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν Ἀττικήν, τὴν Μεγαρίδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Λοκρίδα, εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Πελοποννήσου (ὀνομαστὸς εἶναι ὁ πευκὼν τῆς Κορινθίας ὁ μεταξὺ τῆς Σικυῶνος καὶ τοῦ Ξυλοκάστρου κείμενος), εἰς τὴν Σαλαμῖνα, τὴν Αἴγιναν, τὴν Εὔβοιαν, τὴν Σκόπελον, τὴν Κεφαλληνίαν, τὴν Κρήτην, τὴν Ἤπειρον, Δυτικὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἡ πεύκη ἡ κοινὴ δὲν εἶναι δένδρον εὐθυτενές, ἀπαντᾷ μᾶλλον εἰς πεδινὰ μέρη καὶ ἐκτείνεται πολλάκις καὶ μέχρι τῶν ἀκτῶν, εὐδοκιμοῦν εἰς ταύτας ἐφόσον δὲν προσβάλλονται αἱ ἀκταὶ ὑπὸ σφοδρῶν θαλασσίων ἀνέμων· οὕτως εὐδοκιμεῖ εἰς τὴν νησῖδα Ἀγκίστριον ἔναντι τῆς Αἰγίνης, τὴν Κακὴν Σκάλαν, παρὰ τὸ Λουτράκι, τὸ Ξυλόκαστρον παρὰ τὴν Κόρινθον καὶ πολλὰ ἄλλα παράκτια μέρη, ἐνῷ ἀντιθέτως οὐδόλως εὐδοκιμεῖ εἰς τὴν φαληρικὴν παραλίαν. Τὸ μέγιστον ὕψος ὅπου ἀπαντᾷ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 700—800 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὸ εἶδος τοῦτο δὲν εὐδοκιμεῖ εἰς ὑγρά, ἀσβεστοῦχα, ἄγονα καὶ πετρώδη ἐδάφη· εἰς τὰ τελευταῖα ἀναπτύσσεται βραδύτατα, ἀντιθέτως πρὸς τὰς γονίμους καὶ βαθείας γαίας, ὅπου παρατηρεῖται ταχυτέρα ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς· γενικῶς τὰ δένδρα τῶν μερῶν τούτων εἶναι εὐθυτενέστερα, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς παρὰ τὰς Ἀθήνας πευκῶνας, ἀντιθέτως πρὸς τὰ δένδρα τῶν πευκώνων τῆς λοιπῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, ἅτινα, λόγῳ τοῦ πετρώδους καὶ ἀγόνου ἐδάφους εἶναι οὐχὶ εὐθυτενῆ, μικροῦ ἀναστήματος καὶ κατὰ κανόνα καχεκτικά. Ἡ πεύκη ἡ κοινὴ ἔχει ᾠοειδεῖς εἰς ὀξὺ καταλήγοντας κώνους, ὧν τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 7—8 ἑκατοστομέτρων. Οἱ κῶνοι ἀναφαίνονται ἀπομεμονωμένοι ἢ ἀνὰ 2 ἕως 3 ὁμοῦ. Ὁ φλοιὸς τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν βυρσοδεψικὸς καὶ καλεῖται κοινῶς *πιτύκι* ἢ *πίτουκας* καὶ *φελλὸς* εἰς τὴν Κύπρον. Ἐπίσης αὕτη εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν *ρητινοφόρος πεύκη* τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἧς συλλέγεται τὸ περισσότερον ποσὸν τῆς

Digitized by Google

1) *Πεύκη ἡ ἀγρία.* 2) *Πεύκη ἡ κοινή.*

ρητίνης. Τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ της εἶναι λευκόν, καθιστάμενον ὑπέρυθρον καὶ δαδῶδες, ὅταν διενεργοῦνται ἐπ' αὐτοῦ ἐντομαὶ πρὸς περισυλλογὴν τῆς ρητίνης, ὁπότε καὶ παρέχει τὸ ὡς ἔναυσμα χρησιμοποιούμενον *δαδίον*. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς οἱ στρεβλοὶ τῆς πεύκης κορμοὶ (*στραβόξυλα*) ἐχρησίμευον διὰ τὴν ναυπήγησιν ἱστιοφόρων. Ἐπίσης τὸ ξύλον της χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὴν οἰκοδομικήν. Τῆς πεύκης τῆς κοινῆς ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι ποικιλίαι, ὧν γνωστοτέρα εἶναι ἡ *πεύκη ἡ κοινὴ* ἡ *τελέθριος* (Pinus halepensis telethria), ἥτις ἀφθόνως ἀπαντᾷ εἰς τὰ βόρεια τῆς νήσου Εὐβοίας. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι εὐθυτενεστέρα, ὑψηλοτέρα καὶ φέρει πυκνότερα φύλλα, εὐδοκιμεῖ δὲ εἰς γόνιμα καὶ ἡφαιστειογενῆ ἐδάφη.

Πεύκη ἡ λαρικοειδὴς (Pinus laricio). Εἶναι δένδρον μεγάλου ἀναστήματος, εὐθυτενές, φυόμενον εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς μέσης καὶ νοτίου Εὐρώπης, τῆς βορείου καὶ δυτικῆς Ἀσίας καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν πολλῶν ποικιλιῶν τοῦ εἴδους γνωστότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: *πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ κορσικανὴ* (Pinus laricio corsica), *πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ καλαβρικὴ* (Pinus laricio calabrica), *πεύκη ἡ ταυρικὴ ἢ καραμάνιος* (Pinus laricio taurica ἢ caramana), *πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ παλλάσειος* (Pinus laricio pallasii) καὶ *πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ αὐστριακὴ ἢ μέλαινα* (Pinus laricio austriaca ἢ nigra). Ἡ τελευταία αὕτη ποικιλία εἶναι ἡ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν ἀπαντῶσα, γνωστὴ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *ἀγριόπευκος, μοσχοέλατο* καὶ *μηλοέλατο*. Ἀπαντᾷ εἰς ὀρεινοὺς ἰδίως τόπους καὶ κυρίως εἰς τὴν Οἴτην, Ὄθρυν, Ὄλυμπον, Ἀροάνια, Πίνδον, Παρνασσόν, Τυμφρηστόν, Κυλλήνην, Πάρνηθα, Ταΰγετον καὶ Ἴδην. Εἰς τὸ ὄρος Ὄλυμπος τῆς Κύπρου φύεται ἡ *πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ ταυρική*, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *πεῦκος ἄγριος, μάντης, μαντόπευκος* ἢ *πεῦκος τοῦ Τροόδου*, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἀσίας, Περσίας καὶ τῆς Συρίας. Τὰ φύλλα τῆς πεύκης τῆς λαρικοειδοῦς εἶναι βραχύτερα καὶ παχύτερα τῆς πεύκης τῆς κοινῆς, ἔχουσι χρῶμα καστανοπράσινον καὶ ἀναφαίνονται ἀνὰ δύο ἐκ τῆς μεμβρανώδους θήκης τῆς ρίζης των. Ὁ κῶνος ἔχει μῆκος 5,5 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ χρῶμα ἀνοικτῶς καστανόν. Τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ της εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν οἰκοδομικήν. Ζῇ περὶ τὰ 200 ἔτη καὶ τὸ καλύτερον ξύλον παρέχεται ἐκ δένδρων, ὧν ἡ ἡλικία κυμαίνεται μεταξὺ 60 καὶ 70 ἐτῶν. Εἴς τινα διαμερίσματα τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῆς πεύκης τῆς ποικιλίας ταύτης διενεργοῦσι τομὰς διὰ τὴν συλλογὴν ρητίνης. Εἰς πλείστας χώρας ἡ πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ αὐστριακὴ χρησιμοποιεῖται ὡς κοσμητικὸν δένδρον.

Πεύκη ἡ μακεδονικὴ (Pinus peuca). Ἀπαντᾷ κυρίως ἐν Μακεδονίᾳ, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Τὸ ἀνάστημά της εἶναι μέτριον, τὰ φύλλα ἀναφαίνονται ἀνὰ πέντε ἐξ ἑκάστης μεμβρανώδους θήκης, οἱ κῶνοί της εἶναι κυλινδρικοί, βραχύτατοι καὶ ἀμβλεῖς παρὰ τὴν κορυφήν των, φέρουσι πολλὰ πτερυγοφόρα σπέρματα καὶ ὡριμάζουσι τελείως κατὰ τὸ 2ον ἢ 3ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Τὸ δένδρον τοῦτο ἀνεκάλυψε κατὰ τὸ 1839 ὁ Γερμανὸς βοτανικὸς Grisebach, ὅστις συνήντησε τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὄρους Περιστέρι καὶ εἰς ὕψος 800—2.000 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Προσέτι εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν βοτανικῶν, ὅστις περιέγραψεν αὐτό.

Πεύκη ἡ παράλιος (Pinus maritima). Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς πλείστας παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, ὡς καὶ εἰς τὴν μέσην καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Εὐδοκιμεῖ εἰς μέρη παράλια, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Ἐν Κρήτῃ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *γλύτσινο πεῦκο*. Λόγῳ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος ἣν ἔχει πρὸς τὴν πεύκην τὴν κοινήν, ὑπό τινων βοτανικῶν θεωρεῖται ὡς ἁπλῆ ποικιλία ταύτης. Ὁ κορμός της εἶναι εὐθυτενὴς καὶ παρέχει ἀφθονωτέραν ρητίνην. Οἱ κῶνοι ἀναφαίνονται ἀνὰ 5 μέχρι καὶ 20 ὁμοῦ. Εὐδοκιμεῖ εἰς ἐδάφη ἀμμώδη καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς πλείστας χώρας, κυρίως ἐν Γαλλίᾳ, πρὸς ἀναδάσωσιν τῶν καλυπτομένων ὑπὸ κινουμένης ἄμμου παραλίων ἐκτάσεων. Τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ της χρησιμοποιεῖται διὰ τοὺς στύλους τῶν τηλεγράφων καὶ ὡς ἀρίστη καύσιμος ὕλη. Εἰς πλεῖστα διαμερίσματα τῆς Ἰταλίας, Ἱσπανίας, Πορτογαλίας, Γαλλίας, Κορσικῆς, Μαρόκου καὶ Ἀλγερίου ἀπαντῶσι μεγάλα δάση ἐκ τοῦ εἴδους τούτου, ὅπερ θεωρεῖται ἐκ τῶν περισσότερον προσοδοφόρων.

Πεύκη ἡ πίτυς (Pinus pinea), κοινῶς παρ' ἡμῖν γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *ἥμερος πεῦκος, κουκκουναριὰ* καὶ *στροφιλιά*, ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν καὶ ἡ παρὰ τὴν Κηφισίαν τοποθεσία τὸ Στροφίλι, ἂν καὶ εἰς τοῦτο μόνον ἡ πεύκη ἡ κοινὴ ἀπαντᾷ. Εὑρίσκεται κυρίως εἰς τὸν Μαραθῶνα, τὴν Εὔβοιαν, τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἀρκαδίαν, τὴν Νάξον, τὴν Κεφαλληνίαν, τὴν Κέρκυραν, τὴν Ζάκυνθον, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὴν Ἰταλίαν, Ἱσπανίαν, Πορτογαλίαν, τὴν μέσην καὶ δυτικὴν Γαλλίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι δένδρον εὐθυτενές, ἱκανοῦ ἀναστήματος, μὲ κόμην κανονικήν, σφαιροειδῆ, ἐξ οὗ καὶ γαλλιστὶ ὀνομάζεται *πεύκη τὸ ἀλεξήλιον* (Pin parasol). Καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον καὶ διὰ τὸν καρπόν της, ὅστις εἶναι κῶνος μήκους 15 καὶ πλάτους 10 ἑκατ., ὡριμάζων ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *κουκουνάρα*, καὶ τὰ ἐδώδιμα σπέρματά του, ἅτινα περικλείει, γνωστὰ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *κουκουνάρια* ἢ *πιλόνια*, ἐκ τῆς ἰταλικῆς ὀνομασίας των. Τὰ σπέρματα τοῦ κώνου περιβάλλονται ὑπὸ σκληροῦ περιβλήματος. Πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς καὶ εὐδοκιμεῖ εἰς βαθέα, ὑγρὰ παράκτια καὶ ἀργιλλοαμμώδεις γαίας. Τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ της εἶναι εὐέργαστον, λευκὸν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, ὑπέρυθρον κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰκοδομικὴν διὰ τὰς δοκοὺς τῶν στεγῶν. Εἰς τὰς παρὰ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας ἐκτάσεις ἀπαντᾷ ποικιλία τις τοῦ εἴδους τούτου, ἡ *πεύκη ἡ πίτυς ἡ μαλακόκαρπος* (Pinus pinea fragilis), τῆς ὁποίας ὁ κῶνος περικλείει ὑπὸ μαλακοῦ κελύφους καλυπτόμενα σπέρματα, ἅτινα θραύονται δι' ἁπλῆς τῶν δακτύλων πιέσεως.

Πεύκη ἡ βρέττιος (Pinus brutia). Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἴδην καὶ ὑπό τινων θεωρεῖται ὡς ποικιλία τῆς πεύκης τῆς κοινῆς.

Πεύκη ἡ λευκοδερμὶς (Pinus leucodermis). Εἶναι δένδρον εὐδοκιμοῦν εἰς ὀρεινὰ μέρη. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὸν Ὄλυμπον καὶ θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς ποικιλία τῆς πεύκης τῆς λαρικοειδοῦς. Ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐκάλουν *πεύκην* τὰ δένδρα τοῦ γένους *πεύκη*, ἅτινα ἐφύοντο εἰς πεδινὰ μέρη, καὶ *πίτυν* τὰ φυόμενα εἰς ὀρεινὰ μέρη. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Θεοφράστου εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως εἰς τὰς νήσους, ἐκάλουν *πεύκην* τὰ ὀρεινὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου, ἀντιθέτως δὲ τὰ πεδινὰ εἴδη ἐκάλουν *πίτυς*, δι' ὃ καὶ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ νῆσοι ὠνομάζοντο *πιτυοῦσα* (Σαλαμίς, Χίος καὶ ἄλλαι), *πυτία* (νῆσός τις τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους), *πιτυοῦσαι* (αἱ παρὰ τὴν Ἱσπανίαν νῆσοι Ἴβικα καὶ Φορμενταρία), *πιτυασοῦς* (πόλις τις τῆς Πισιδίας), *πιτυοῦς* (πόλις τῆς Κοχλίδος), δηλαδὴ αἱ νῆσοι καὶ αἱ πεδιναὶ πόλεις, ὅπου ἐφύοντο μόνον πεδινὰ εἴδη πεύκης, ἤτοι ἡ πεύκη ἡ κοινὴ καὶ ἡ πεύκη ἡ παράλιος. Ἡ πεύκη ἡ κοινὴ καὶ σήμερον φύεται παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὅπως καὶ κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐποχήν, ὅπου ὁ Πιτυοκάμπτης Σίνις «λαμβανόμενος πιτύων ἦγεν εἰς τὸ κάτω σφᾶς· ὁπόσων δὲ μάχῃ κρατήσειεν, ἐπ' αὐτῶν δήσας ἀφῆκεν ἂν τὰ δένδρα ἄνω φέρεσθαι» (*Παυσ.* 2, 1, 4). Ὁ Θεόφραστος καλεῖ τὴν πεύκην τὴν πίτυν *πεύκην κωνοφόρον* καὶ κατατάσσει ταύτην εἰς τὴν ἥμερον πεύκην, τὸν καρπόν της *κῶνον* καὶ τὰ σπέρματα *κάρυα*. Ἐκ τῶν ἀξιολόγων προϊόντων τῶν πευκῶν εἶναι καὶ τὸ *δαδίον*.

Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν τῆς πεύκης κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πεύκη ἡ ἀγρία (Pinus sylvestris), ἀπαντῶσα ὑπὸ πλείστας ποικιλίας πολλαχοῦ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ ξύλον της χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰκοδομικήν, τὴν ναυπηγικήν, τὴν κατασκευὴν χάρτου κτλ., οἱ δὲ κῶνοί της εἶναι δεψικοί. Ἐπίσης λαμβάνεται ρητίνη καὶ ὑγρόπισσα.

Πεύκη ἡ βαρύξυλος (Pinus ponderosa). Εἶναι

Digitized by Google

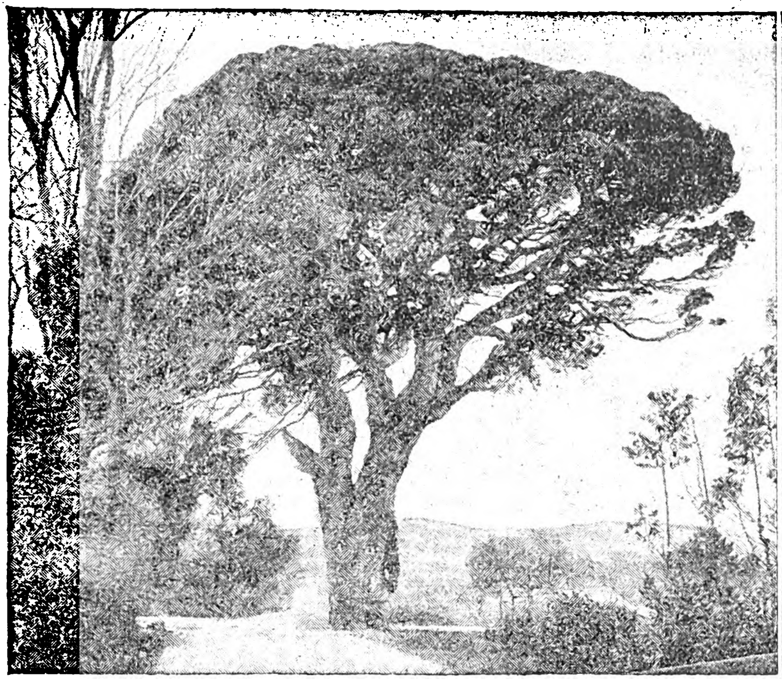

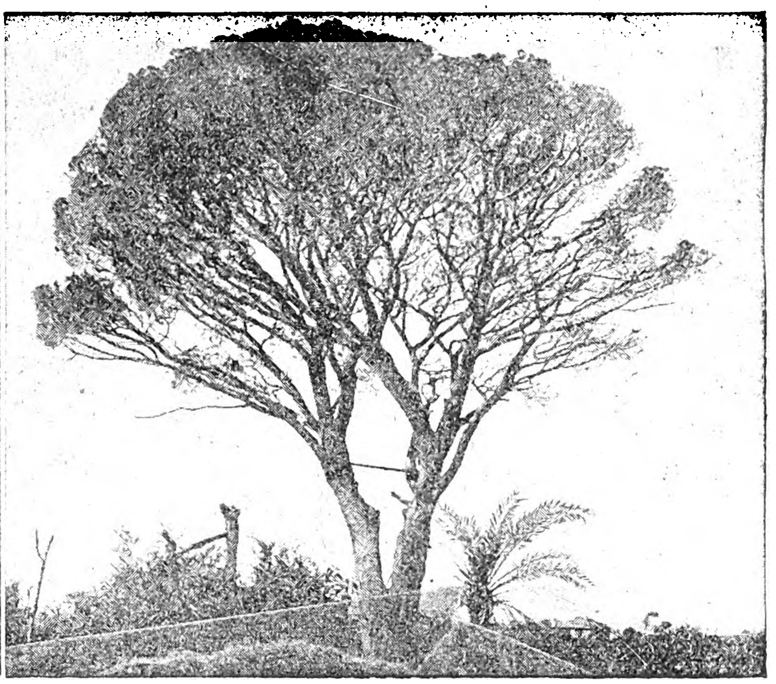

1) *Πεύκη ἡ πίτυς (τὸ ἀλεξήλιον).* 2) *Πεύκη ἡ πίτυς.*

μέγα δένδρον, φθάνον ἐνίοτε εἰς ὕψος 90 μέτρων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς βορείους καὶ δυτικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς, τὸ δὲ ξύλον του, ὅπερ ἔχει χρῶμα ὀρφνόξανθον καὶ εἶναι βαρὺ καὶ σκληρόν, χρησιμοποιεῖται ποικίλως.

Πεύκη ἡ διάσημος (Pinus insignis). Θεωρεῖται τὸ πλέον κοσμητικὸν εἶδος τοῦ γένους καὶ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Καλιφορνίας. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ καὶ εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ κλίματα, φθάνουσα εἰς ὕψος 30 περίπου μέτρων.

Πεύκη ἡ κανάριος (Pinus canariensis). Εἶναι ἰθαγενὴς τῶν Καναρίων νήσων, ὑψοῦται εἰς μέγα ὕψος καὶ καλλιεργεῖται εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν ὡς κοσμητικόν. Τὸ ξύλον της χρησιμοποιεῖται παντοιοτρόπως.

Πεύκη ἡ κέμβρη (Pinus cembra). Τὸ ἀνάστημά της εἶναι μέτριον καὶ ἡ ἀνάπτυξίς της βραδεῖα. Ἀπαντᾷ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας εἰς τὰς ὀρεινὰς γαίας τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ εἰς τὰς πεδινὰς τῆς Σιβηρίας. Τὸ ξύλον της εἶναι μαλακόν, εὐέργαστον, ὑπόξανθον, εὔοσμον καὶ ῥητινοφόρον. Τὰ σπέρματά της εἶναι μεγάλα καὶ βρώσιμα, ἔχοντα παραπλησίαν γεῦσιν πρὸς τὰ σπέρματα τῆς πεύκης τῆς πίτυος.

Πεύκη ἡ λαμβέρτειος (Pinus lambertii). Εἶναι ἀνεπτυγμένον δένδρον μακρόβιον—πολλὰ τοιαῦτα ἀριθμοῦσιν ἡλικίαν 700—800 ἐτῶν—καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις τῆς Καλιφορνίας. Τὸ ξύλον της εἶναι μαλακὸν καὶ ἄριστον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν τῶν οἰκοδομῶν, παρέχει ἄφθονον ῥητίνην καὶ ἐδώδιμα σπέρματα.

Πεύκη ἡ μακρόφυλλος (Pinus longifolia). Εἶναι ἀνεπτυγμένον δένδρον τῶν περὶ τὰ Ἱμαλάϊα ὄρη χωρῶν, λίαν κοσμητικόν, παρέχον δεψικὸν φλοιόν, ῥητίνην καὶ χρήσιμον εἰς τὴν οἰκοδομικὴν ξύλον.

Πεύκη ἡ νότιος (Pinus australis). Εἶναι ἰθαγενὴς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ καλλιεργεῖται διὰ τὴν ἀρίστης ποιότητος ῥητίνην, τὸ φύλλωμά της, ἐξ οὗ κατασκευάζονται διάφορα ψαθωτὰ ἀντικείμενα, καὶ τὸ ποικίλης χρήσεως ξύλον της.

Πεύκη ἡ σαβίνειος (Pinus sabiniana). Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ φθάνει εἰς ὕψος 25 περίπου μέτρων. Παρέχει ἄφθονον ῥητίνην, κώνους μὲ μεγάλα βρώσιμα σπέρματα καὶ ὡραιότατον ὀρφνέρυθρον ξύλον, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν.

Πεύκη ἡ τραχεῖα (Pinus rigida). Ἰθαγενὲς δένδρον τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ταχέως ἀναπτυσσόμενον, ἀντέχον εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ εὐδοκιμοῦν εἰς παράλια, ἀμμώδη ἐδάφη. Τὸ ξύλον της εἶναι σκληρότατον καὶ χρησιμοποιεῖται πολλαχῶς.

Πεύκη ἡ ὑψικάρηνος (Pinus excelsa). Τὸ ἀνάστημά της φθάνει τὰ 50 περίπου μέτρα καὶ εἶναι ἰθαγενὴς τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῆς Νεπάλης Οἱ κῶνοί της ἔχουσι μῆκος μέχρις 22 ἑκατοστομέτρων, διάμετρον 6 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ εἶναι κυλινδρικόν. Παρέχει ἄριστον ξυλείαν καὶ εἶναι λίαν κοσμητικόν.

Πεύκη ὁ στρόβος (Pinus strobus). Ἰθαγενὲς δένδρον τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὑψούμενον μέχρι 50 μέτρων, μὲ κορμὸν εὐθυτενῆ, ῥητινοφόρον καὶ λίαν κοσμητικόν. Τὸ ξύλον της εἶναι μαλακόν, ὀρφνοκίτρινον, εὐέργαστον καὶ ποικίλως χρήσιμον. Οἱ ἐχθροὶ τῆς πεύκης εἶναι πολλοί. Πολλάκις τὸ ξύλον της προσβάλλεται ὑπὸ διαφόρων μυκήτων καὶ δὴ τοῦ εἴδους *πολύπορος*, αἱ τοιαῦται δὲ πεῦκαι καλοῦνται εἴς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος *ῥηγανὸς πεῦκος*. Κυρίως ὑπὸ τοῦ μύκητος τούτου προσβάλλονται τὰ δένδρα ἐξ ὧν ἀκαταπαύστως λαμβάνεται ῥητίνη, ὁπότε ἐπὶ τῶν πρὸς ἔκκρισιν τῆς ῥητίνης προξενηθεισῶν ἐντομῶν ἐμφανίζεται ὁ πολύπορος, ὅστις εἶναι γνωστότερος ὑπὸ τὴν κοινὴν αὐτοῦ ὀνομασίαν *ὕσκα*, ἥτις ἅμα ἐμφανισθῇ ἔχει ἤδη καταστρέψει τὸ ἐσωτερικὸν ξύλον τοῦ κορμοῦ, ὅπερ καθίσταται σχεδὸν τελείως ἄχρηστον καὶ μόνον πρὸς καῦσιν χρησιμοποιεῖται. Μεγάλας καταστροφὰς προξενοῦσιν ἐπίσης εἰς τὴν πεύκην καὶ οἱ μικρομύκητες *περιδέρμιον* καὶ *ῥιζίδιον*, οἵτινες συχνάκις ἀπαντῶσιν εἰς τὰς πευκοφύτους ἐκτάσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων συνηθέστερα εἶναι ὁ *μυελόφιλος* (Myelophilus puniperda), προσβάλλον ἰδίως τοὺς ἱστοὺς τῶν νεαρῶν βλαστῶν, ἡ *λευκασπὶς* (Leucaspis pinii), προσβάλλουσα τὰ φύλλα τῆς πεύκης, καὶ ὁ *μονόφλεβος* (Monophlebus hellenicus), προσβάλλων τὸν κορμὸν καὶ τοὺς

ΠΙΝΑΞ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΠΕΥΚΗΣ

Εἶδος	*Φύλλα*	*Κῶνος*	*Σπέρματα*	*Φλοιὸς*	*Ξύλον*	*Ἀνάστημα*	*Τόπος εἰς ὃν συνήθως φύεται καὶ μέγιστον ὕψος*
Πεύκη ἡ ἀγρία	Μῆκος 0,05 — 0,06. Σκληρά, αἰχμηρά. Γλαυκοπρασίνου χρώματος.	Μὲ μικρότατον ποδίσκον. Μῆκος 0,03—0,06. Φαιοτεφρὸν χρῶμα.	Μῆκος 0,004. Ἐλάχιστα στιλπνά. Τινὰ μελανὰ καὶ ἄλλα ἀνοικτῶς τεφρά. Τὸ πτερύγιον τοῦ σπέρματος ὑπέρυθρον. Ζυγίζουν 150.000 εἰς τὸ κοιλόν.	Κατὰ τὴν βάσιν τῶν κλάδων χονδρότατον, λεπιδωτὸν καὶ χρώματος φαιοτεφροῦ. Κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ μέρος λεπτόν, λεῖον, ἀνοικτῶς πυρρὸν καὶ τεμαχιζόμενον εἰς λεπίδας.	Ἡ ἔσωθεν τοῦ φλοιοῦ ἐπιφάνεια λευκή. Ἡ ἐντεριώνη ὑπέρυθρος.	Ὕψος 30—40 μέτρων. Περιφέρεια μέχρι 4 μέτρων.	Εἰς μετρίου ὕψους καὶ χαμηλὰ ὄρη· Ἄλπεις (1.600 μ.), Κεβέναι (1.100 μ.). Πυρρηναῖα (2.000 μ.), Βόσγια (900 μ.), Διὰ τῆς καλλιεργείας ἀπαντᾷ καὶ εἰς πεδιάδας ἔτι. Εὐδοκιμεῖ εἰς ἐλαφρὰ καὶ ἀργιλλώδη ἐδάφη.
Πεύκη ἡ λαρικοειδής	Μῆκος 0,10—0,15. Αἰχμηρά. Σκοτεινῶς πρασίνου χρώματος.	Ὁριζοντίως πρὸς τοὺς κλάδους διευθυνόμενος. Μῆκος 0,03—0,08. Τοξοειδεῖς. Πυρροῦ ἢ στιλπνῶς καὶ ἀνοικτῶς πυρροῦ χρώματος.	Μῆκος 0,006. Χρώματος φαιοῦ πρὸς τὸ ὑποκίτρινον. Πτερύγιον τοῦ σπέρματος πυρρόφαιον.	Παχύτατος καὶ καλυπτόμενος ὑπὸ λεπιδωτῶν ἐρυθρῶν ἢ ἰωδῶν ἀποφύσεων,	Ἡ ἔσωθεν τοῦ φλοιοῦ ἐπιφάνεια παχεῖα. Ἡ ἐντεριώνη ἐρυθρά, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον.	Κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν διαφόρων παραλλαγῶν. Γενικῶς 30—35 μέτρων. Ἡ πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ κορσικὴ φθάνει εἰς ὕψος 45 μέτρων καὶ περιφέρειαν 5 μέτρων περίπου.	Πεύκη ἡ λαρικοειδὴς τῆς Κορσικῆς: Ὄρη τῆς Κορσικῆς (800—1.700 μ.). Πεύκη ἡ λαρικοειδὴς ἡ αὐστριακὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς χαμηλὰς πεδιάδας τῆς Αὐστρίας. Εὐδοκιμεῖ εἰς ἀσβεστώδη ἐδάφη.
Πεύκη ἡ κοινή	Μῆκος 0,05—0,10. Λεπτά, μαλακά, αἰχμηρά. Ἀνοικτῶς πρασίνου χρώματος.	Ποδίσκος παχύς. Μῆκος 0,08—0,12. Στιλπνῶς φαιὸν χρῶμα. Πτερύγια ῥομβοειδῆ καὶ λεπτότατα.	Μῆκος 0,007. Χρώματος κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν φαιομελανοῦ, καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν μελανοῦ μετὰ βαθυτέρου χρώματος κηλίδων. Πτερύγιον ὑπέρυθρον μὲ φαιὰς ῥαβδώσεις.	Φαιοσργυρώδους χρώματος ὑπὸ εὐρειῶν ἐρυθροφαίων λεπιδωτῶν ἀποφύσεων καλυπτόμενος.	Λευκὸν μετὰ κιτρινολεύκων κηλίδων κατὰ τὴν ἔσωθεν ἐπιφάνειαν τοῦ φλοιοῦ καὶ μὲ ἐπίξανθον τὴν ἐντεριώνην.	Ὕψος 15—20 μέτρων καὶ περιφέρεια 3 περίπου μέτρων.	Ἀφθονεῖ εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Καὶ φύεται μέχρι ὕψους 800 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης εἰς τὰς χώρας ταύτας. Εὐδοκιμεῖ εἰς πάντα τὰ ἐδάφη καὶ τὰ πλέον ἄγονα ἔτι.
Πεύκη ἡ παράλιος	Μῆκος 0,10—0,20. Παχέα. Πρασίνου στιλπνοῦ χρώματος.	Σχεδὸν δὲν φέρει ποδίσκον. Μῆκος 0,12—0,18. Στιλπνῶς πυρροῦ χρώματος. Πτερύγιον πλατὺ καὶ ἐπίμηκες.	Μῆκος 0,008—0,010. Πεπλατυσμένα. Στιλπνῶς μελανὰ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν καὶ ἄστιλπνα καὶ μελανὰ κατὰ τὴν ἐσωτερικήν. Πτερύγιον ἐπίμηκες καὶ ἀνοικτῶς πυρροῦ χρώματος.	Παρόμοιος κατὰ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸν φλοιὸν τῆς πεύκης τῆς ἀγρίας, ἀλλ' ἔχει χρῶμα βαθέως ἰῶδες.	Λευκὸν κατὰ τὴν ἔσωθεν ἐπιφάνειαν τοῦ φλοιοῦ. Ἀνοικτῶς ἐρυθρὸν ἢ ἐρυθρόφαιον κατὰ τὴν ἐντεριώνην.	Ὕψος μέχρι 30 μέτρων καὶ περιφέρεια τοῦ κορμοῦ μέχρι 5 μέτρων.	Ἀπαντᾷ ὅπου καὶ ἡ πεύκη ἡ κοινὴ καὶ ἰδίως εἰς μέρη παράλια. Απαντᾷ μέχρι ὕψους 1.000 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης (ἐν Κορσικῇ ἰδίᾳ). Εὐδοκιμεῖ ἀποκλειστικῶς εἰς πυριτιοαμμώδη ἐδάφη,
Πεύκη ἡ κέμβριος	Μῆκος 0,06 — 0,12. Σκληρά αἰχμηρά. Πρασινοφαίου χρώματος.	Ἄνευ ποδίσκου. Μῆκος 0,8—0,10. Ὠοειδής, κολοβός, ἀμαυρός.	Μῆκος 0,008 — 0,012. Ὀγκώδη μὲ ξυλῶδες περίβλημα ἄστιλπνον μελανόν. Δὲν φέρουσι πτερύγιον.	Φαιός, λεῖος, ἄνευ λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων· ἀποκτᾷ τοιαύτας εἰς ἡλικίαν 30 περίπου ἐτῶν.	Λευκὸν κατὰ τὴν ἔσωθεν ἐπιφάνειαν τοῦ φλοιοῦ. Ἡ ἐντεριώνη ὠχρέρυθρος.	Ὕψος 15—20 μέτρων καὶ περιφέρεια τοῦ κορμοῦ 3—4 μέτρων.	Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Καρπάθια καὶ μέχρις ὕψους 1.500 μέτρων. Εὐδοκιμεῖ εἰς πάσας τὰς γαίας ἐκτὸς τῶν σκληρῶν καὶ πολὺ ὑγρῶν τοιούτων.

Digitized by Google

κλάδους ταύτης. Ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ ἡ *πιτυοκάμπη* (Ctenocampa pityocampa) ἐπὶ τῆς πεύκης τῆς κοινῆς κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ χειμῶνος, κατατρώγουσα τὰ φύλλα της. Εἶναι ἡ κοινῶς καλουμένη *πευκόκαμπα*, ἥτις σχηματίζει ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν κλάδων τοῦ δένδρου ἀραχνοειδὲς θυλάκιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται αἱ κάμπαι, αἵτινες κατὰ τὴν ἡμέραν ἐφησυχάζουσι, κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐξέρχονται ὅπως καταφάγωσι τὰ διάφορα τοῦ φυτοῦ μόρια. Τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν τῆς πεύκης ἡ καταπολέμησις εἶναι δυσχερής, ἂν μὴ ἀδύνατος. Μόνον ἡ πιτυοκάμπη καταπολεμεῖται εὐχερῶς καὶ οὐχὶ μετὰ μεγάλης δαπάνης. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Δεκεμβρίου διὰ ψαλίδος στερεουμένης ἐπὶ μακρᾶς ῥάβδου ἀποκόπτονται οἱ πιτυοκαμποβριθεῖς κλάδοι καὶ κατακαίονται ἀμέσως.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **πεύκης *βλαστοὶ*** (Turiones Pini) [*Φαρμακογν.*]. Ὡς δρόγαι ἐχρησιμοποιοῦντο παλαιότερον αἱ ἄρτι βλαστήσασαι κορυφάδες τῆς πεύκης καὶ ἰδίᾳ τῆς παρ' ἡμῖν ἀφθονούσης χαλεπίου. Συστατικὰ τούτων εἶναι: τερεβινθίνη, αἰθέριον ἔλαιον, ταννῖναι, κόμμι καὶ πικραὶ καὶ ἐκχυλισματικαὶ οὐσίαι. Ἀφεψήματα τῶν κορυφάδων τῆς πεύκης συνιστῶντο ἐπὶ χρονίων κατάρρων τῶν πνευμόνων, ὡς καὶ κατὰ τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων. Ἐπίσης ἀφεψήματα φύλλων καὶ θαλλῶν ἐκ πευκῶν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς δυναμωτικὰ λουτρὰ ἐπὶ χοιραδικῶν καὶ ἀτόνων παιδίων, ὡς καὶ ἐπὶ πασχόντων ἐκ χρονίων ῥευματισμῶν. Ἐκ τῶν φύλλων τῶν κωνοφόρων ἐπλέκετο καὶ ὕφασμα χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν κατασκευὴν ὑποκαμίσων φερομένων ἐσωτερικῶς καὶ κατὰ σάρκα ὑπὸ τῶν πασχόντων ἐν ῥευματικῶν παθήσεων.

Κ. Γ. Μ.

Πεύκη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος ποταμία μεγάλη τῆς Κάτω Μοισίας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν δύο νοτιωτέρων ἐκ τῶν ἑπτὰ τότε (*Στράβ.* Ζ, 305 Teubner, *Πτολεμ.* Γ, ι, 2 Nobbe) στομάτων αὐτοῦ, τὸ νοτιώτατον τῶν ὁποίων, τὸ καὶ *ἱερὸν* καλούμενον, ἦτο κατὰ τὸν Στράβωνα φερώνυμον τῇ νήσῳ, ἣν ἔβρεχεν ἐπὶ 120 στάδια. Ὁ Δαρεῖος, κατὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν, ἔζευξε γέφυραν κατὰ τὸ κάτω αὐτῆς τμῆμα. Ταύτην ἀρχαιότατα κατέσχον Βαστάρναι (βλ. καὶ λ. *Πευκῖνοι*). Παρὰ τὸ ὅτι τὰ στόμια τοῦ Ἴστρου ἄρδην μετεβλήθησαν ἔκτοτε, φαίνεται ὅτι ἡ μὲν νῆσος Πεύκη εἶναι ἡ Dranova, τὸ δὲ στόμιον Πεύκη τὸ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* (St. George mouth: πλάτ. 44° 51' ½ Β., μῆκ. 29° 37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2835: Delta of Danub).

Σ. Ε. Λ.

— **Πεύκη** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 5, 1) πρὸς Δ. τῶν Ἀμαδόκων ὀρέων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ τῶν *Βασταρνικῶν* ὀρέων (νῦν Ἀν. Καρπάθια).

Α. Θ. Σ.

— **Πεύκη** [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 317. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπεντένι*.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 344 καὶ μετὰ τῶν χωρίων *Κορυδαλὸς* (πρ. Τζενεράδες) καὶ *Τρυγόνα* (πρ. Χλητσιάδες) 1.012. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στρούζα*.

— **Πεύκη, *Καλὴ*** — [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Καλὴ* Πεύκη.

Πευκὶ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρτεμισίου τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας (πρ. Ξηροχωρίου) τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 119.

— 2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀλιφείρας (πρ. Ρογγοζίου) τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 75. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δραῖνα*.

— **Πευκὶ** [*Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς ΒΑ. ἐσχατιᾶς (Ἱστιαίας) τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 39° 00' 55'' Β., μῆκ. 23° 21' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo, Oreos and Talanta channels), 1¾ μιλ. ΝΑ. τοῦ Ἀρτεμισίου ἀκρωτηρίου. Πρόκειται νησίον φερώνυμον. Ἀρχαῖα ἐρείπια ΝΑ. τοῦ μυχοῦ.

Σ. Ε. Λ.

— **Πευκὶ** [*Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (πλάτ. 37° 30' 45'' Β., μῆκ. 26° 00' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nikaria island), μίλιον περίπου Α. τοῦ φάρου Κάβο Πάππα.

Σ. Ε. Λ.

Πεύκια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παρὰ Βυζαντινοῖς ἡ κατὰ τὴν νότιον καμπὴν τοῦ Κόλπου τῶν Φυλακῶν (Κουλὲ-μπαγτσεσὶ) παρὰ τὸν Βόσπορον ἀκρώρεια τοῦ ὄρους Ἐλαιών, ἡ σήμερον τουρκιστὶ καλουμένη *Τσάμλιτζα*, κατὰ μετάφρασιν τῆς ἑλληνικῆς ὀνομασίας.

Ν. Σ. Λ.

Πευκῖνοι (οἱ), ***Πευκηνοὶ*** ἢ ***Πεῦκοι*** [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Ἀν. Κάτω Μοισίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 10, 4) τὴν μεταξὺ τῶν δύο στομίων τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ χώραν, ἀπὸ τοῦ νοτιωτέρου (νῦν Ἅγιος Γεώργιος) μέχρι τοῦ βορειοτέρου (νῦν Κίλια). Ὁ Στράβων (VII, 305) θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς βασταρνικῆς φυλῆς, οἵτινες μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς χώρας των καὶ καταλαβόντες τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως μεγάλην νῆσον *Πεύκην*, «Πευκῖνοι προσηγορεύθησαν». Ὁ δὲ Τάκιτος (Γερμ. 46, 1) παραδέχεται αὐτοὺς ὡς γερμανικῆς καταγωγῆς, ἔχοντας τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, καὶ χαρακτηρίζει αὐτοὺς ὡς ἀκαθάρτους.

Α. Θ. Σ.

πεῦκο (τό)· δημ., ἀντὶ *πεύκη* (βλ. λ.).

Πεῦκο [*Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ βορείου πορθμοῦ τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 51' Β., μῆκ. 24° 31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island). Τόπος φορτώσεως τῶν ὡραίων μαρμάρων, ἅτινα λατομοῦνται εἰς τὴν νοτίως τοῦ ὅρμου νῆσον Βαλάξαν. Προβλὴς φορτώσεων. Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν λέγεται *Στεναγκάλη*.

Σ. Ε. Λ.

—**Πεῦκο, *Μεγάλο***— [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Πέραμος* Νέα.

Πευκόδασος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Πολυκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 354. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ὀρέβιτσα*.

Πεῦκοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Ἀν. Κάτω Μοισίας, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Πευκίνους* (βλ. λ.).

Α. Θ. Σ.

Πεῦκοι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 333. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Πηλαλείμματα*.

— **Πεῦκοι** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ὀξυᾶς (πρώην Μπούκοβου) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 38. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κόνιτσα*.

Πευκολαῒς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γεδρωσίας παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου.

Ν. Σ. Λ.

Πευκόλοφος [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Θερμιῶν (πρώην Ἰλιτζὲ) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 88. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζεμπὶλ-Μαχαλᾶ*.

Πεῦκον [*Γεωγρ.*]. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νέας Ἐπιδαύρου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 16.

Πεῦκος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Νεστορίου τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 372. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τούχουλα*.

— **Πεῦκος** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βιάννου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 458. Ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ εἶναι ἕδρα τοῦ εἰρηνοδικείου τῆς ἐπαρχίας.

Ε. Γ.

— **Πεῦκος** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Σάμου (πλάτ. 37° 41' Β., μῆκ. 26° 47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni islands and adjacent parts of Samos and Nikaria), 3½ μίλλ. Β.ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀράπης καὶ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μαραθοκάμπου.

Σ. Ε. Λ.

πευκοφλοιὸς (ὁ) [*Βυρσοδ.*]. Συνίσταται ἐκ δύο κεχωρισμένων μερῶν, τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀρκετὰ παχέος καὶ ἐρυθροῦ, ὀνομαζομένου Scorzarossa (= ἐρυθρὸς φλοιός) καὶ περιέχοντος 20—25% ταννίνην, καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, περιέχοντος 3—4% ταννίνην. Τὰ γνωστὰ δέρματα τῆς Συρίας, καθὼς καὶ τοῦ Ἀλγερίου, παρασκευάζονται διὰ τοῦ πευκοφλοιοῦ. Εἰς τὴν Ἱσπανίαν, Σικελίαν, Ἀφρικὴν καὶ γενικῶς εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκμεταλλεύονται τὸν ἐρυθρὸν φλοιὸν τοῦ πεύκου, τὸν ὁποῖον ἀφαιροῦντες περιοδικῶς κονιοποιοῦν δι' εἰδικῶν μύλων, ἀποκαθαίρουν διὰ κοσκίνων τῶν 3 m. m. καὶ περικλείουν εἰς σάκκους τῶν 100 χιλιογράμμων. Ἤδη παρασκευάζεται καὶ ἐκχύλισμα πευκοφλοιοῦ δυνάμεως 30 b°.

Ι. Γ. Μ.

Πευκόφυτον [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Καπανδριτίου τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 150. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σπαταρζίκι*.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Χρυσῆς (πρώην Σλατίνης) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 231. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βύσαντσκον*.

Πευκοχώρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαλεσίνης τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 178. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μάζι*.

πευκών, —*ῶνος* (ὁ)· τόπος πλήρης πευκῶν, δάσος πευκῶν.

Πευκωτὸν [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Βορεινοῦ (πρ. Σέβρενης) τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (πρ. Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 189. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σμπόρτσκον*.

πεῦμος (ὁ) (Peumus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μονιμειοειδῶν* ἢ *μονιμειιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους δένδρα, ἰθαγενῆ τῆς Χιλῆς. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *πεῦμος τὸ βόλδον* (Peumus boldus), δενδρύλλιον ἀειθαλές, ἰθαγενὲς τῆς Χιλῆς, καλλιεργούμενον διὰ τὰ λευκὰ καὶ ἀρωματικὰ ἄνθη του, τὰ ἀρωματικὰ φύλλα του καὶ τὸν ἐδώδιμον καρπόν του. Τὸ ξύλον του εἶναι σκληρόν, εὐέργαστον καὶ ποικίλως χρήσιμον, ὁ φλοιός του εἶναι βυρσοδεψικὸς καὶ τὰ φύλλα του χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακευτικήν, εἶναι δὲ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα φύλλα βόλδου (Folia boldii).

Δ. Ν. Π.

Πεϋντρὸ Ντίεθ (Paydrò Diez) ***Βικέντιος***. Ἱσπανὸς μουσικὸς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ 60 λυρικὰ θεατρικὰ ἔργα, τῶν ὁποίων συνέθετεν ὁ ἴδιος τὴν μουσικὴν καὶ τὸ κείμενον, καὶ θεωρεῖται ὁ ἱδρυτὴς τοῦ λυρικοῦ θεάτρου ἐν Καταλωνίᾳ. Ἐμελοποίησεν ὁ ἴδιος καὶ πολλὰ τραγούδια, τῶν ὁποίων ἔγραψεν ὁ ἴδιος τοὺς στίχους, καὶ συνέθεσε πολλὰ τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ᾆσμα. Ἐκ τῶν ἔργων του διακρίνονται: «Πρακτορεῖον γάμων», «Ἡ ἐξοχικὴ ἑορτή», «Ἡ ἀγάπη τῆς θαλάσσης», «Τὸ πορτοφόλι τῆς Βαλεντίας» «Συγγραφεὺς καὶ μάρτυς» κλπ.

Μ. Δ. Ε.

πεϋότλ (Peyotl) [*Φαρμακογν.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ Περοῦ, τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Βραζιλίας τὸ φυτὸν *ἀναλώνιον τὸ λεβίνιον* (Anhalonium Lewinium). Τὰ ἐναέρια μέρη τοῦ φυτοῦ τούτου χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς φάρμακον ἐμετικὸν καὶ ὡς καρδιοτονωτικόν. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι διάφορα ἀλκαλοειδῆ, ὡς ἡ ἀναλίνη, ἡ ἀναλωνίνη, ἡ λοφοφορίνη, ἡ μεσκαλίνη, ἡ πεϋοτλίνη, διάφοροι ῥητινώδεις καὶ πεκτινικαὶ οὐσίαι. Ἡ δρόγη χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἀμερικανικῇ θεραπευτικῇ ἐνταντικῶς ὡς ἀντιασθματικὸν καὶ καρδιοτονωτικὸν φάρμακον, ὑπὸ δὲ τῶν ἰθαγενῶν εἰς ὑποκαπνισμοὺς καὶ ὡς καταπραϋντικόν. Ἐπίσης τὸ ἐκχύλισμα τοῦ φυτοῦ τούτου, λαμβανόμενον εἰς ηὐξημένας δόσεις, ἔχει ὅλως περιέργους ἰδιότητας, ἐκδηλουμένας ὑπὸ τὴν μορφὴν ὀπτικῆς μέθης διὰ τῆς ἀλληλενδέτου διεγέρσεως τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καὶ τῆς ὑποσυνειδήτου φαντασίας. Σειρὰ εἰκόνων ἐναλλάσσεται ὡς κινηματογραφικὴ ταινία καὶ μάλιστα πολύχρωμος τοιαύτη, ἐνῷ τὴν ἀκατάπαυστον ἐναλλαγὴν τῶν εἰκόνων συνοδεύουν φαινόμενα ψυχοφυσιολογικά. Ἐκτὸς τῆς ἐπενεργείας ταύτης τὸ πεϋότλ προκαλεῖ καὶ μεταστροφὰς τῶν αἰσθήσεων. Οὕτως ἦχοι μετατρέπονται εἰς ὀπτικὸν αἴσθημα κλπ. Τὸ πεϋότλ δὲν εἶναι δηλητήριον ἀναλόγου φύσεως πρὸς τὰ ναρκωτικά, μὴ ἐπηρεάζον τὴν σκέψιν οὔτε τὰς λειτουργίας τῆς βουλήσεως καὶ διανοήσεως. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ συχνάκις δηλητηριάσεις θανατηφόρους, ὧν προηγοῦνται τετανικοὶ σπασμοί. Τὸ πεϋότλ ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τοῦ 1888 ὡς ἄρωμα ναρκωτικόν, χρησιμοποιούμενον παρὰ τῶν ἰθαγενῶν. Αἱ εἰδικαὶ ἐπενέργειαι τοῦ πεϋότλ ἐγένοντο ἐν Εὐρώπῃ ἐσχάτως γνωσταί, ὅτε καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰδικαὶ μελέται περὶ αὐτοῦ, ὡς: «La plante qui fait les yeux émerveillés, la Peyotl» (1929) κλπ.

Κ. Γ. Μ.

Πεϋρὲρ (Peyrère), ***Ἰσαὰκ ντὲ λὰ*** —. Γάλλος θεολόγος καὶ φιλόσοφος (1594—1676). Διετέλεσε γραμματεὺς καὶ βιβλιοθηκάριος τοῦ πρίγκιπος τοῦ Κοντὲ καὶ ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Δανίαν, τὰς Κάτω Χώρας καὶ τὴν Ἱσπανίαν, γενόμενος κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς θεωρίας περὶ «προαδαμισμοῦ», ἤτοι περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀνθρώπων καὶ πρὸ τοῦ Ἀδάμ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διετείνετο ὅτι συνήγαγεν ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ ἰδίως ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Ε'. 12, 13, 14). Τὴν θεωρίαν του ταύτην ἀνέπτυξεν ἐν τῷ ἔργῳ του «Præadamitæ, sive exercitatio super versibus κλπ.» (1655) καὶ ἐν τῷ ἐκτενεστέρῳ «Systema theologicum ex Præ-Adamitarum hypothesi» (1655). Συνεπείᾳ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε θύελλαν συζητήσεων καὶ τὴν ἔκδοσιν πλήθους ἄλλων πρὸς ἀνασκευὴν τῆς θεωρίας του, ὁ Πεϋρὲρ ἐφυλακίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μαλίν. Βραδύτερον ὅμως τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πρίγκιπος τοῦ Κοντὲ καὶ κατόπιν τῆς ὑποσχέσεως ὅτι θὰ ἀνασκευάσῃ τὸ ἔργον του, ἀπεφυλακίσθη καὶ μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου Ζ' μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ ἔργον «Περὶ τῆς ἀνακλήσεως τῶν Ἰουδαίων», ἐν τῷ ὁποίῳ πραγματεύεται περὶ τῆς συγκεντρώσεως τῶν Ἰουδαίων ἐκ νέου εἰς τὴν περὶ τὸν Ἰορδάνην χώραν, «Περὶ Γροιλανδίας», ἐντυπώσεις ἐκ ταξιδίου εἰς τὴν χώραν ταύτην, καὶ πολλὰς «Ἐπιστολάς».

Μ. Δ. Ε.

Πευσίνιοι (οἱ), ἢ ***Σπευσίνιοι*** [*Ἀρχ.*]. Οἱ ἄλλως *Σκύθαι* καλούμενοι, ὑπηρετοῦντες ὡς μισθωτοὶ ἀστυνομικοὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποτελοῦντες ὁλόκληρον τάγμα ἐκ χιλίων ἀνδρῶν, ἐπιφορτισμένοι τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως. Ἦσαν ὡπλισμένοι κα-

Digitized by Google

ρίως διὰ τόξων, δι' ὃ πολλάκις ἐπονομάζονται ἁπλῶς *τοξόται* (*Ἀριστ.* Ἀχαρν. 54). Α. Θ. Σ.

Πεύσιππος, *μάρτυς*. Ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος, ἐδιδάχθη τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ ἐβαπτίσθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Ἐλασίππου* καὶ *Μεσίππου*. Ὁμολογήσαντες παρρησίᾳ τὴν πίστιν των, ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ἄγνωστον πότε. Ἡ μνήμη των ἑορτάζεται τὴν 16 Ἰανουαρίου. Ε.Γ.Π.

Πευτίγγερος, ἢ ***Πόϋτινγκερ*** (Peutingerus, Peutinger), ***Κονράδος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1465—1547). Ἐσπούδασε τὸ δίκαιον ἐν Παδούῃ καὶ τὰς καλὰς τέχνας ἐν Ρώμῃ (1482), ἠσχολήθη δὲ καὶ μὲ τὴν μουσικήν. Διετέλεσε σύνδικος τῆς πατρίδος του Αὐγκσμπουργ (1493), μέλος τῶν διαιτῶν τῆς Λιντάου καὶ Αὐγκσμπουργ, μέλος τῆς συνόδου τῆς Βορματίας (1523) καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς διαίτης, αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Α' καὶ εὐνοούμενος τοῦ Καρόλου Ε', ὑφ' οὗ ἐγένετο πατρίκιος. Ἠσχολήθη μὲ τὴν συλλογὴν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, χειρογράφων, νομισμάτων κ.ἄ., κατηρτίσας πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἥτις τὸν ΙΗ' αἰῶνα περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἰησουΐτας τοῦ Αὐγκσμπουργ. Διετέλεσε φίλος τοῦ Ρόϋχλιν, Θωμᾶ Μόρου, Παύλου Μανουκίου καὶ ἄλλων διακεκριμένων λογίων καὶ ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν. Ἔγραψε: «Liber augustalis», ἢ «De caesaribus» καὶ «Sermones conoicales», ἐξέδωκε τόμον ρωμαϊκῶν ἐπιγραφῶν («Inscriptiones Romanæ», 1520) κ.ἄ., κυρίως δὲ εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τοῦ *Πευτιγγεριανοῦ πίνακος* (βλ.λ.). Ὁ Πευτίγγερος προέβη ἐπίσης εἰς διαφόρους ἐκδόσεις, ὧν ἀξιόλογοι εἶναι ἡ τῆς «Historia Gothorum» τοῦ Jordanis καὶ ἡ τῆς «Historia gentis Longobardorum» τοῦ Παύλου Διακόνου. Π. Ν. Π.

Κονράδος Πευτίγγερος.

Πευτιγγεριανὸς ***πίναξ*** (Tabula Peutingeriana, Peutingersche Tafel) *[Ἀρχαιολ.]*. Χάρτης τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἓν τῶν σπουδαιοτέρων γνωστῶν «χαρτογραφικῶν ὁδοιπορικῶν» (itineraria picta), ἐκτελεσθεὶς τῷ 1264 εἰς 12 φύλλα περγαμηνῆς, ἀτελῶς διασῳζόμενα. Εἶναι ἀντίγραφον τοῦ χάρτου τοῦ Καστορίου (Δ' μ. Χ. αἰῶνος), ὅστις ἀντέγραψεν ἐπίσης τὸν μεγάλον χάρτην τῆς γῆς τοῦ Μάρκου Ἀγρίππα, τὸν ἀποκείμενον ἐν τῇ Παυλίνῃ στοᾷ (porticus Pollae) τῆς Ρώμης. Ἀπολεσθεὶς ἄγνωστον πότε, περιῆλθεν ἐλλιπὴς εἰς Βορματίᾳ εἰς τὸν Κονράδον Celtis, ὅστις παρέδωσεν αὐτὸν εἰς τὸν Κονράδον *Πευτίγγερον* (βλ. λ.), προτιθέμενον, ἀλλὰ μὴ προφθάσαντα, νὰ προβῇ εἰς ἔκδοσιν αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου περιῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν βενεδικτίνων τοῦ Tagernsee, ἐκεῖθεν δέ, ἀπολεσθείς, ἀνευρέθη τῷ 1720 ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου καὶ τῷ 1738 εἰσῆλθεν εἰς τὴν νῦν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῆς Βιέννης, ὅπου καὶ ἀπόκειται. Ἔχει σχῆμα 0,34 (ὕψος) × 6,82 (πλάτος) μ., εἰκονίζει τὰς ἀπὸ Ἱσπανίας μέχρις Ἰνδιῶν περιοχὰς καὶ εἶναι πολυτιμοτάτη πηγὴ τῆς ἀρχαιολογίας. Ἐξεδόθη ἐν ἀποσπάσμασι τῷ 1591 ὑπὸ τοῦ Welser καὶ τῷ 1612 καὶ 1624 ὑπὸ τοῦ Ortelius, τῷ δὲ 1753 ἐγένετο ἡ πρώτη πανομοιότυπος βιενναία ἔκδοσις του παρὰ Scheyb. Τῷ 1824 ἐξεδόθη εἰς 12 φύλλα παρὰ Mannert (ἐν Λειψίᾳ), τῷ 1869—1876 ἐξετελέσθη ἡ παρισινὴ ἔγχρωμος ἔκδοσις ὑπὸ Desjardins εἰς 14 φύλλα, τῷ 1888 ἐγένετο ἡ εἰς τὰ $^2/_3$ τοῦ φυσικοῦ βελτιωμένη ἔκδοσις ὑπὸ Κονράδου Miller (ἐν Ρατισβόννῃ, «Die Weltkart des Kastorius, gennant die Tabula Peutingeriana») καὶ τῷ 1889 ἡ δευτέρα πανομοιότυπος βιενναία ἔκδοσις (ἐκ φωτογραφίας).

[Πρβλ. *K. Miller*, Itineraria Romana, 1916.] Π. Ν. Π.

Πεφααβαστίτ. Πρίγκιψ τῆς Κνινσοῦ, ὑποταχθεὶς εἰς τὸν Ταφναχτι πρίγκιπα τῆς Νουτίρ.

πεφαλσευμένον ***(γράμμα)*** *[Κανον. Δίκ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρὰ Βυζαντινοῖς τὸ νόθον ἢ παραπεποιημένον γράμμα. Τοῦ ὅρου τούτου ποιεῖται χρῆσιν λ. χ. τὸ ἀχρονολόγητον γράμμα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου (ἐν «Acta Patriar. Constantinop.» τόμ. Α' 415). Κ. Μ. Ρ.

Πέφνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς Λακωνίας ἐπὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, εἰς 20 σταδίους ἀπὸ τῶν Θαλαμῶν καὶ εἰς 20 ἐπίσης ἀπὸ τῶν Λεύκτρων. Πρόκειται δὲ αὐτῆς βραχονησὶς «πέτρας τῶν μεγάλων οὐ μείζων' τεχθῆναι δὲ ἐνταῦθα τοὺς Διοσκούρους φησὶν οἱ Θαλαμᾶται». Ἐν ταύτῃ τῇ νησῖδι ὑπῆρχον ἀγάλματα Διοσκούρων χαλκᾶ, μέγεθος ποδιαῖα, ἐν ὑπαίθρῳ τῆς νησῖδος. Διεξεδίκουν δὲ (*Παυσ.* Λακωνικὰ Γ, κστ, 3 Teubner) τήν τε πόλιν καὶ τὴν βραχονησῖδα οἱ Μεσσήνιοι. Ἡ ταυτότης τῆς νήσου φέρεται πρὸς τὸ εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην (πλάτ. 36° 52' $^1/_2$ Β., μῆκ. 22° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) σημειούμενον ὡς Chapel islet διὰ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐρημοκκλήσιον, νοτίως τῆς Καρδαμύλης· μόνον ἄλλως τε αὐτὸ καὶ μία ἄλλη πέτρα, 2 μίλ. ΝΑ., παράκεινται εἰς τὴν δυτικὴν τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου ἀκτήν. Σ. Ε. Λ.

πεφορτισμένος, —*η*,—*ον*· παθ. μετοχ. τοῦ *φορτίζω*, πεπληρωμένος, μεστός: «ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι πεφορτισμένη ἠλεκτρισμοῦ».

Πεφρηδώ, ἢ ***Πεμφρηδὼ*** *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Γραιῶν ἢ Φορκίδων, ἀδελφῶν τῶν Γοργόνων (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 273). Μετὰ τῶν ἀδελφῶν της Ἐνυοῦς καὶ Δεινοῦς, ἐγεννήθησαν γραῖαι, δι' ὃ καὶ *Γραῖαι* ἐπωνομάζοντο καὶ κατῴκουν πλησίον τῶν ἀδελφῶν των Γοργόνων. Εἶχον τὴν μορφὴν κύκνου, ἕνα κοινὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἕνα ὀδόντα, μεταχειριζόμεναι αὐτὸν ἐκ περιτροπῆς. Σχετίζονται δὲ μὲ τὸν μῦθον τοῦ *Περσέως* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Πεφταργὰ (ἡ) *[Λαογρ.]*. Προσωποποίησις τῆς ἑσπέρας τῆς Πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευήν, ἡ ὁποία μεθ' ὁλοκλήρου τῆς Παρασκευῆς λογίζεται ὡς χρόνος ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας διὰ τὰς γυναῖκας. Πιστεύεται παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ὅτι εἰς τὰς παραβαινούσας τὴν ἀργίαν ταύτην ἐμφανίζεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἢ συνηθέστερον ἡ Πεφταργά, ὡς γυνὴ ὑψηλὴ μὲ ἐξέχοντας τοὺς ὀδόντας καὶ ἄτρακτον εἰς τὴν χεῖρα, καὶ τιμωρεῖ αὐτὰς ἀμειλίκτως.

πέφτω, ἀόρ. *ἔπεσα*, παθ. μετοχ. *πεσμένος*· δημοτ., πίπτω, καταπίπτω, καταρρέω: «πέφτουν τὰ φύλλα, —τὰ σῦκα, —οἱ ἐλιές», «ἔπεσαν τὰ μαλλιά μου, τὰ γένεια μου»· || παύω νὰ εἶμαι ὀρθός, πίπτω κάτω, κρημνίζομαι: «ἔπεσε ὁ τοῖχος, —τὸ σπίτι, —τὸ γιοφύρι», παροιμ. «ὅποιος κατηγορεῖ τὸ σπίτι του, πέφτει καὶ τὸν πλακώνει»· || «πέφτω ἀνάσκελα, — προύμυτα», «κάμνει νὰ σηκωθῇ καὶ πάλι πέφτει», φρ. «ὅπου πέσῃ κι' ὅπου σκωθῇ» ἐπὶ ἀδιαφοροῦντος διὰ τὸ μέλλον του· || «πέφτω 'ς τὸ κρεβάτι» ἢ ἀπολύτ. «πέφτω»· κατακλίνομαι πρὸς ὕπνον: «πάω νὰ πέσω, γιατὶ νύσταξα»· || «πέφτω 'ς τὰ ροῦχα» κατακλίνομαι ἕνεκα νόσου· || «πέφτω μὲ τὸ κεφάλι» ἀσθενῶ ἀποτόμως καὶ σοβαρῶς· || «πέφτω 'ς τὰ γόνατα» γονατίζω· || ἐπὶ ἀνθρώπου, παρακαλῶ γονυκλινῶς: «ἔπεσα 'ς τὰ γόνατά του γιὰ νὰ μὲ σώσῃ» (ἀντὶ «τοῦ 'πεσα 'ς τὰ γόνατα ...)· || περιέρχομαι εἰς τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὴν ἀντίληψίν τινος: «ἔπεσε σὲ καλὰ —, σὲ κακὰ χέρια», «ἀλίμονό σου ἂν πέσῃς 'ς τὴ γλῶσσά του» εἰς τὴν κακολογίαν του· || φρ. «πέφτω ἔξω» ἐπὶ τῶν πλοίων, προσαράττω, ἐξοκέλλω, ἐνεργ. «ρίχνω ἔξω»· || μεταφ., ἀποτυγχάνω εἰς τὴν ἐπιχείρησίν μου, καὶ καθόλου ἀποτυγχάνω, σφάλλομαι, κοιν. *γελιέμαι*: «ἔπεσα ἔξω 'ς τὸ ἐμπόριο, — 'ς τοὺς λογαριασμούς μου, — 'ς τὶς ἐλπίδες μου»· || ὁρμῶ, κοιν. *ρίχνομαι*: «πέφτω 'ς τὴ δουλειά, — 'ς τὸ διάβασμα, — 'ς τὸ γράψιμο» καὶ ἐντονώτερον «πέφτω μὲ τὰ μοῦτρα 'ς τὸ διάβασμα κ.λ.π.»· || «τοῦ 'πεσε ἀπὸ κοντὰ» τὸν παρακολουθεῖ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ κάτι· || «μοῦ πέφτει τὸ λαχεῖο» ἢ «μοῦ πέφτει ὁ ἀριθμὸς τοῦ λαχείου» ἐπιτυγχάνω, κερδίζω τὸν ἀριθμὸν τοῦ λαχείου· || ἐπὶ διανομῆς διὰ κληρώσεως «μοῦ πέφτει» ἐπιδικάζεται εἰς ἐμέ, περιέρχεται εἰς τὴν κατοχήν μου: «ὅ,τι μοῦ πέσῃ 'ς τὸ μερτικό μου»· || «μοῦ πέφτει λόγος» καὶ συνήθ. ἀρνητικῶς «δὲ μοῦ πέφτει λόγος» δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα ἢ τὸ ἐνδόσιμον νὰ ὁμιλήσω· || «μοῦ πέφτει μεγάλο, — μικρό, — πολύ, —λίγο»· || «μοῦ πέφτει μακριά, —κοντά» ἄλλως «μοῦ 'ρχεται μακριά, — κοντά»· || «πέφτει βροχή, — χιόνι, — χαλάζι» πίπτει βροχὴ κτλ.· || συνεκδ. «πέφτει ξύλο», «πρόσεξε γιατὶ θὰ πέσῃ ξύλο» θὰ δαρῇς· || ἐπὶ ἐπιδημίας, θεομηνίας κ.τ.τ. ἐνσκήπτω: «ἔπεσε χολέρα, — τύφος»· || ἐπὶ ἐκπυρσοκροτήσεως: «ἔπεσαν κανονιές», «πέφτουν φουρνέλλα»· || ἐλαττοῦμαι, ὀλιγοστεύω: «πέφτει ὁ πυρετός», «ἔπεσε ὁ ἄνεμος»· || «ἔπεσαν τὰ μοῦτρά του» ἐταπεινώθη, ὑπέστη μείωσιν (βλ. καὶ *πίπτω*).

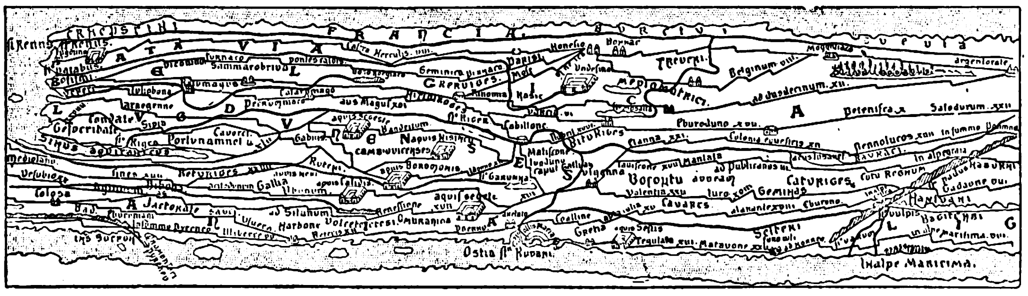

Τμῆμα τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος.

πεφυσιωμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *φυσιῶ*, ὁ ἑαυτὸν σπουδαῖον φανταζόμενος, οἰηματίας, κοιν. *φαντασμένος*.

πεφωτισμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *φωτίζω*, φωτισμένος, ὁ διὰ τῶν φώτων τῆς ἐπιστήμης προηγμένος, φωτεινός, διαυγὴς τὴν διανόησιν: «πεφωτισμένη διάνοια».

— *[Ἐκκλ.] Πεφωτισμένοι* (illuminati) ἐκαλοῦντο κατὰ τὸ Ἑβρ. 6, 4 οἱ ἀνήκοντες εἰς μυστικοὺς συνδέσμους, σκοποῦντας τὴν ἀνύψωσιν τῶν μελῶν αὐτῶν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος ἐν τῇ γνώσει τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων πραγμάτων καὶ τῇ ἐνασκήσει τῆς ἀρετῆς. Τοιοῦτοι σύνδεσμοι ἐνεφανίσθησαν τῷ 1575 ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Alumbrados, οἵτινες καταδιωχθέντες ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως σχεδὸν ἐξέλιπον, τῷ 1623 ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Guerinets, οἵτινες καταδιωχθέντες τῷ 1635 ἀνεφάνησαν πάλιν τῷ 1722 ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ ἑνωθέντες μετὰ τῆς μασωνίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν καταδιωχθέντες κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν σχεδὸν ἐξέλιπον (1794), καὶ ἐν Γερμανίᾳ τῷ 1776. Ἱδρυτὴς τοῦ συνδέσμου τῶν πεφωτισμένων ἐν Γερμανίᾳ ἐγένετο ὁ καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐν Ingolstadt Ἀδὰμ Weishaupt. Οὗτος ἵδρυσε κατ' ἀρχὰς (τῇ 1 Μαΐου τοῦ 1776) τὸν σύνδεσμον τῶν Perfectibilisten, οἵτινες ἐκλήθησαν ἔπειτα Illuminati, λαβὼν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, ὧν τινων ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μαθητὴς καὶ ἔπειτα ἄσπονδος ἐχθρός. Ὁ σύνδεσμος οὗτος ἐσκόπει, κατὰ τὸν ἱδρυτήν, νὰ καταπολεμήσῃ τὴν δεισιδαιμονίαν, τὴν ἀμάθειαν καὶ τὸν δεσποτισμόν, νὰ προαγάγῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀρετὴν προσβαλλομένην. Ὁ σύνδεσμος τῶν πεφωτισμένων ἐξηπλώθη ταχέως ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, προσελκύσας μέλη καὶ ἐκ τῆς δυτικῆς καὶ τῆς διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ von Knigge, ὅστις διωργάνωσεν αὐτὸν λαβὼν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν μασωνίαν. Τὰ μέλη τοῦ συνδέσμου τούτου, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν τάξεων, ἐλάμβανον ἀρχαῖα ὀνόματα (Σπάρταχος, Φίλων, Κάτων, Μάριος, Ἀριστείδης καὶ ἄλλα), δι' ἀρχαίων δ' ὀνομάτων ἐδηλοῦντο αἱ πόλεις καὶ αἱ χῶραι (οὕτω ἡ Ingolstadt ἐκαλεῖτο Ἔφεσος, τὸ Μόναχον Ἀθῆναι, ἡ Βαυαρία Ἑλλάς, τὸ Τυρόλον Πελοπόννησος, ἡ Αὐστρία Αἴγυπτος καὶ οὕτω καθεξῆς). Αἱ πρόοδοι ὅμως τοῦ συνδέσμου τούτου ἀνεκόπησαν μετ' ὀλίγον, ἕνεκα τῶν ἀναφυεισῶν μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐρίδων, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ ἀποχώρησις τοῦ von Knigge, τῶν διώξεων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος Καρόλου διὰ διαφόρων διαταγμάτων (1784 καὶ 1785), τῆς παύσεως τοῦ Weishaupt (1785) καὶ πρὸ παντὸς τῆς δημοσιεύσεως τῆς μυστικῆς ἀλληλογραφίας τῶν μελῶν τοῦ συνδέσμου (1786), ἅτινα ἐξέθετον τὰ μέγιστα αὐτά. Εἰς μάτην ὁ Weishaupt, ὅστις καταφυγεν εἰς τὸν δοῦκα Ἐρνέστον τῆς Γόθας, παρ' ᾧ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1830), προσεπάθει διὰ διαφόρων συγγραφῶν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν σύνδεσμον. Οὗτος ὁλονὲν ἔφθινε μέχρις οὗ σχεδὸν ἐξέλιπεν. Κ. Ι. Δ.

Πεχλέ, ἢ ***Πεχλὲβ*** *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῆς Περσίας κείμενον εἰς τὰ ΒΔ. αὐτῆς, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Μηδίαν. Κατά τινας Εὐρωπαίους ἀσιανολόγους ἡ λέξις *Πεχλὲβ* ἢ *Παχλὰβ* εἶναι ἡ νεοπερσικὴ παραφθορὰ τοῦ ἀρχαίου περσικοῦ *Παρθαβά*, τὸ ὁποῖον σημαίνει *Παρθία*, ἥτις ἐν μέρει συμπίπτει πρὸς τὴν Μηδίαν. Ν. Μ.

Πεχλεβῆ. Ἐπώνυμον τὸ ὁποῖον ἐξέλεξεν ὁ στρατιωτικὸς δικτάτωρ τῆς Περσίας *Ριζᾶ - Χάν*, ὅταν ἀνεκηρύχθη σάχης, γενόμενος ὁ ἱδρυτὴς νέας δυναστείας, εἰς ἣν ἔδωκεν οὕτω ἐθνικὸν περσικὸν χαρακτῆρα. Ν. Μ.

Πεχλεβικὴ (ἡ) *[Γλωσσολογ.]*. Καλεῖται *πεχλεβικὴ* (Pehlevi) ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους τῶν Σασσανιδῶν (226—652 μ. Χ.), ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας περσικῆς, ἀναμειχθείσης πρὸς πολλὰ καὶ ποικίλα σημιτικὰ στοιχεῖα. Εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐγράφη (δι' ἀλφαβήτου σημιτικῆς καὶ δὴ ἀραμαϊκῆς καταγωγῆς) πλουσία καὶ ἐν μέρει ἀνέκδοτος ἀκόμη θεολογικὴ φιλολογία. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς πεχλεβικῆς προῆλθεν ἡ νεωτέρα περσικὴ γλῶσσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Blochet*, «Études de grammaire pehlvi» (Paris). — *C. Saleman* (ἐν «Grundriss der iranischen Philologie» τόμ. Α' 1, σελ. 249—332). — *C. Saleman* — *V. Schukowski*, «Persische Grammatik» (β' ἔκδ. 1925). Γ. Π. Α.

Digitized by Google

πεχλιβάνης (ὁ)· ὁ παλαιστής. Ἡ λέξις μετεπήδησεν εἰς τὴν καθομιλουμένην ἑλληνικὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *πεχλιβὰν* (ἐκ τῆς περσικῆς *Πεχλὲ* (βλ. λ.) ἢ *Πεχλέβ*). *Πεχλαβὰν* ἦσαν οἱ τὴν Παρθίαν κυβερνῶντες εὐγενεῖς, ἐξ οὗ ἡ λέξις μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἥρωος καὶ κατόπιν εἰς τὴν τοῦ ἀθλητοῦ παλαιστοῦ. Ν. Μ.

πεψινάσαι (αἱ)· βλ. *ἔνζυμος*.

πεψίνη (ἡ)· βλ. *ἔνζυμος*.

πεψινογόνος (ἡ)· ὁ παράγων τὴν πεψίνην (βλ. *προπεψίνη*).

πεψινοπεπτὴ (ἡ). Ἡ πεπτὴ (ἢ πεπτόνη) ἡ λαμβανομένη ἐκ τῶν λευκωμάτων διὰ τῆς πρωτεολυτικῆς δράσεως τῆς πεψίνης.

πέψις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *πέσσειν*, ἡ ἐν τῷ πεπτικῷ σωλῆνι κατεργασία τῶν τροφῶν πρὸς ἀφομοίωσιν, κοιν. *χώνεψη*: «πέψις ταχεῖα, — βραδεῖα, — ἀτελής, — ἐντελής».

—*[Φυσιολ.] Πέψις* καλεῖται ἡ λειτουργία, διὰ τῆς ὁποίας αἱ διάφοροι θρεπτικαὶ οὐσίαι τῶν τροφῶν διὰ τῶν μηχανικῶν, χημικῶν καὶ φυσικῶν ἐπεξεργασιῶν καθίστανται εὐδιάλυτοι, εὐαπομύζητοι καὶ εὐαφομοίωτοι. Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης ἐν τῷ ὀργανισμῷ γίνεται διηνεκὴς κατανάλωσις τῶν συστατικῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης, ἅτινα ἀποβάλλονται ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ διηνεκὴς αὕτη ἀποβολὴ οὐσιῶν ἐκ τοῦ σώματος δηλοῖ κατανάλωσιν συστατικῶν αὐτῶν, αὕτη δὲ θᾶττον ἢ βράδιον ἤθελεν ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Τούτου ἕνεκεν ὁ ὀργανισμὸς ἐνστίκτως ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς πείνης καὶ τῆς πέψεως ἀντικαθιστᾷ τὰ ἀποβληθέντα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων θρεπτικῶν οὐσιῶν, ἅτινα παραλαμβάνει ἔξωθεν. Αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι εἶναι τοῦτο μὲν ὀργανικαί, ὡς τὰ λίπη, τὰ λευκώματα καὶ οἱ ὑδατάνθρακες, τοῦτο δὲ ἀνόργανοι, ἤτοι τὰ ἅλατα, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ὀξυγόνον. Καὶ τὸ μὲν ὕδωρ καὶ τὰ ἅλατα, ἐπειδὴ εἶναι κεκορεσμέναι ἑνώσεις, δὲν χρησιμεύουσιν εἰς παραγωγὴν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, τὰ λευκώματα ὅμως, τὰ λίπη καὶ οἱ ὑδατάνθρακες συμβάλλουσιν εἰς γένεσιν ἐνεργειῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ, κατὰ τὴν μετατροπὴν τῆς λανθανούσης αὐτῶν χημικῆς ἐνεργείας εἰς κινοῦσαν ἐνέργειαν, οἷον θερμότητα, ἠλεκτρισμὸν καὶ μηχανικὴν ἐνέργειαν. Αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι περιέχονται ἐν τοῖς σιτίοις ἅτινα προέρχονται ἐκ τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν (π. χ. ἄρτος, κρέας, ᾠά, γάλα). Καὶ τὰ μὲν ζωϊκὰ σιτία ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ λευκωμάτων καὶ λίπους, ἐκτὸς τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ ὕδατος, ἅτινα περιέχουσι καὶ ὑδατάνθρακας, τὰ δὲ φυτικὰ σιτία ἐμπεριέχουσι κυρίως ὑδατάνθρακας, τινὰ λίπος καὶ λεύκωμα.

Διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὅμως τὰ σιτία εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποβληθέντων ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ συστατικῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωσιν ἱκανὰ νὰ διέλθωσι τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ αἷμα, καὶ ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς κυκλοφορίας εἰς τὰ διάφορα κύτταρα, ἔνθα γίνεται ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης. Τοῦτο ὅμως ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν ταῦτα ρευστοποιηθῶσι καὶ διαλυθῶσιν ἐν τῷ ὕδατι, δηλαδὴ διὰ τῆς πέψεως. Καὶ αἱ μὲν μηχανικαὶ ἐξεργασίαι εἶναι ἡ μάσησις, ἡ κατάποσις καὶ αἱ κινήσεις τῶν πεπτικῶν ὀργάνων, αἱ δὲ χημικαὶ τοιαῦται προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν διαφόρων πεπτικῶν ὑγρῶν ἐπὶ τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν. Τὰ σπουδαιότερα συστατικὰ τῶν πεπτικῶν ὑγρῶν εἶναι τὰ ζυμώματα, ἅτινα εἶναι διάφορα δι' ἑκάστην τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν· οὕτω διὰ τὰ λευκώματα ἔχομεν τοὺς λευκωματολύτας, διὰ τὰ λίπη τοὺς λιπολύτας καὶ διὰ τοὺς ὑδατάνθρακας τοὺς ἀμυλολύτας. Οἱ λευκωματολύται ἀποσχίζουσι τὰ λευκώματα μέχρι τῶν ἀμινοξέων, ἅτινα εἶναι οἱ οἰκοδομικοὶ λίθοι τῶν μορίων τοῦ λευκώματος, οἱ λιπολύται ἀποσχίζουσι τὰ λίπη εἰς γλυκερίνην καὶ πιμελικὰ ὀξέα, οἱ δὲ ἀμυλολύται ἀποσχίζουσι τὸ ἄμυλον εἰς σταφυλοσάκχαρον. Τὰ ζυμώματα ταῦτα γεννῶνται ὑπὸ διαφόρων αἰτίων τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Αἱ ἐπεξεργασίαι, εἰς ἃς ὑπόκεινται αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι ἐντὸς τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, δὲν σκοποῦσι μόνον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τὰς τροφὰς εὐδιαλύτους καὶ εὐαπομυζήτους, ἀλλὰ καὶ καταλλήλους νὰ ἀφομοιωθῶσιν. Εἶναι δὲ ἀναγκαία ἡ τοιαύτη μεταβολή, διότι διὰ τῆς τροφῆς εἰσάγονται ἀλλοειδεῖς οὐσίαι, αἵτινες πρέπει νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ὁμοειδεῖς πρὸς τὰς τοῦ ὀργανισμοῦ. Τοῦτο κυρίως ἀφορᾷ τὰ λευκώματα. Διότι τὸ αὐτὸ λεύκωμα (π. χ. ἡ ὀρολευκωματίνη), ὅπερ εὑρίσκομεν εἰς διάφορα εἴδη ζῴων (τὸν ἵππον, τὸ πρόβατον, τὸν κύνα), καίτοι χημικῶς ἐξεταζόμενον δὲν παρουσιάζει διαφοράν τινα, ἐν τούτοις διαφέρει ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῶν ἀμινοξέων καὶ ἐμφανίζει ἰδιάζοντας χαρακτῆρας, οἵτινες ἀποδεικνύονται ἐκ τῶν βιολογικῶν ἀντιδράσεων τοῦ αἵματος. Τοὺς ἰδιάζοντας τούτους χαρακτῆρας σκοπεῖ ἡ πέψις νὰ μεταβάλῃ διὰ τῆς ἀποσχίσεως τῶν προϊόντων τῶν λευκωμάτων μέχρι τῶν ἀμινοξέων, ἅτινα δὲν ἐμφανίζουσι πλέον τοὺς ἰδιάζοντας χαρακτῆρας τοῦ λευκώματος, ἐξ οὗ προῆλθον. Ἐκ τῶν ἀμινοξέων δὲ τούτων ἀπορροφωμένων συνθέτει ἕκαστον κύτταρον τοῦ ὀργανισμοῦ τὸ ἰδιάζον αὐτῷ λεύκωμα. Ι. Ν. Μ.

Πζεμὺσλ (Przemysl) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ φρούριον τῆς Πολωνίας ἐν τῇ Α. Γαλικίᾳ. Κεῖται 96 χλμ. Δ. τῆς Λεοπόλεως, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Σάν. Κάτ. 50.000. Ἔχει βιομηχανίας (ἐργοστάσια μηχανῶν, διυλιστήρια νάφθης) καὶ ἐμπόριον ξυλείας, σιτηρῶν καὶ δερμάτων. Ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τῆς πόλεως λόφου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίου πύργου, ὅστις λέγεται ὅτι ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Καζιμίρου.

Τὸ Πζεμὺσλ περιεβάλλετο ὑπὸ φρουρίων ἐπὶ περιφερικῆς ἐκτάσεως 58 χλμ. Περὶ τῆς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον πολιορκίας τοῦ Πζεμὺσλ βλ. κατωτ. *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ αὐστριακὸν φρούριον *Πζεμὺσλ*, ἀναδιοργανωθὲν κατὰ τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις καὶ ἀποτελούμενον ἐκ 14 ἰσχυροτάτων ὀχυρῶν, ἐκ 30 περίπου μικρῶν ὀχυρῶν, ὡπλισμένον δὲ διὰ 1.000 πυροβόλων, ἦτο ὑψίστης σημασίας, καθὸ εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Σὰν καὶ ἐγγύτατα τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Δνειστέρου, προσέτι παρὰ κόμβον ὀρεινῶν συγκοινωνιῶν, ἁμαξιτῶν καὶ σιδηροδρομικῶν, τῆς Γαλικίας, συνεπῶς προασπίζον τὰς ἀνατολικὰς εἰσόδους τῶν Καρπαθίων. Κατὰ τὴν 1ην μάχην τῆς Γαλικίας, ἅμα ὡς οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὴν Λεμβέργην, προὐχώρησαν τάχιστα πρὸς δυσμὰς προελαύνοντες πρὸς τὰ Καρπάθια. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ φυσικὸν λόγον, τὸ φρούριον Πζεμὺσλ θὰ παρηνώχλει διαρκῶς τὴν ρωσικὴν ταύτην προέλασιν, δι' αὐτὸ οἱ Ρῶσοι ἐπολιόρκησαν τοῦτο ἀπὸ τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1914, καὶ τότε διεξήχθη ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα «πολιορκία τῆς Πζεμὺσλ» (23 Σεπτεμβρίου 1914—22 Μαρτίου 1915). Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐναντίον τῆς Πολωνίας ἐπίθεσιν τοῦ φθινοπώρου 1914, ὁπότε ἐξηναγκάσθησαν οἱ Ρῶσοι νὰ συγκεντρώσωσι δυνάμεις πρὸς βορρᾶν, ἡ περίσχεσις τοῦ Πζεμὺσλ προσωρινῶς ἐχαλαρώθη, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1914 ἡ περίσχεσις ἐπανελήφθη στενοτάτη, μεθ' ὅλας δὲ τὰς ἀποπείρας τῶν Αὐστριακῶν πρὸς ἔξοδον καὶ συγχρόνως τὰς ἐκ τῶν ἔξω ἀποπείρας πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν πολιορκητῶν Ρώσων οὐδὲν ἐπετεύχθη. Κατὰ Δεκέμβριον 1914, ἡ χολέρα ἐθέρισε τοὺς πολιορκουμένους Αὐστριακούς. Τὴν 19ην Μαρτίου 1915 ἀνελήφθη, μετὰ ἐκτέλεσιν βομβαρδισμοῦ κατὰ τῶν πολιορκητῶν, ἰσχυρὰ ἔξοδος τῶν Αὐστριακῶν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, ἀφοῦ ἀπώλεσαν οἱ Αὐστριακοὶ περὶ τοὺς 12.000 ἄνδρας. Τέλος, τὴν 22αν Μαρτίου 1915, τὸ φρούριον Πζεμὺσλ ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ παραδιδόμενον εἰς τοὺς Ρώσους, συλλαβόντας περὶ τοὺς 120.000 Αὐστριακοὺς αἰχμαλώτους. Ἡ κατάληψις τοῦ φρουρίου Πζεμὺσλ εἶχε, διὰ τὴν τότε κατάστασιν, τὴν μεγάλην σημασίαν ὅτι ἡ ἀναχορηγία τῶν ἐν τοῖς Καρπαθίοις Ρώσων ἐξετελεῖτο ἀκωλύτως.

Κατὰ τὴν αὐστρογερμανικὴν ἐπίθεσιν τῆς ἀνοίξεως 1915, οἱ Αὐστρογερμανοὶ ἀνακατέλαβον τὸ Πζεμὺσλ τὴν 3ην Ἰουνίου 1915, χωρὶς ν' ἀντιταχθῇ οὐδεμία σχεδὸν ἄμυνα ὑπὸ τῶν Ρώσων, καθόσον ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἶχον οὗτοι ἐκκενώσει τὸ φρούριον τοῦτο, μετακομίσαντες εἰς Ρωσίαν ἅπαν τὸ ὑλικόν του. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Πηίνια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. 860, Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

πηαρσίτης (ὁ) (Pearceit) ἢ ***ἀρσενοπολυβασίτης*** (Arsenpolybasit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ὅπερ ἀποτελεῖ θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χαλκοῦ. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $(Ag\ Cu)_9\ As\ S_6$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν πολυβασίτην καὶ ἔχει σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 6,13—6,17 καὶ χρῶμα μαῦρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Aspen τοῦ Colorado, ἔνθα ἀποτελεῖ τὸ κύριον μετάλλευμα τοῦ ἀργύρου, καθὼς καὶ εἰς τὴν Montana καὶ τὴν Χιλήν. Γ. Β.

Πηγάδα *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία παλαιᾶς συνοικίας τοῦ Πειραιῶς, ἀπὸ μεγάλου ἐκεῖ φρέατος, περὶ τὸ ὁποῖον ἐγένοντο αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις δεξαμενῆς ποσίμου ὕδατος. Ἡ τοποθεσία, ἥτις ἦτο πάντη ἔρημος, οὐδεμίαν ἔχουσα τότε κατοικίαν, ἀλλὰ τρεῖς μόνον μύλους, ἔκειτο κατὰ τὴν ὁδὸν Δεξαμενῆς, δεξιᾷ τῷ ὁδεύοντι ἀπὸ τῆς λεωφόρου Χατζηκυριάκου πρὸς τὸν Ἅγιον Βασίλειον. Σ. Ε. Λ.

Πηγαδάκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὕφορμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°26'50" Β., μῆκ. 24°57'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island) μεταξὺ ἀκρωτηρίου Βαπόρια καὶ ὑδρείου Νερὸ Μάπα. Ἀποτελεῖ τὴν ΒΑ. ἀπόληξιν τῆς Ἑρμουπόλεως (χάρτ. *Κοτσοβίλλη*: «Νῆσος Σύρος»). —2) Ἄκρα τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°22'00" Β., μῆκ. 24°54'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island. *Κοτσοβίλλη*: «Νῆσος Σύρος», ἐν ᾧ ἀναφέρεται), μία τῶν ἀπολήξεων τῶν *Μαύρων Βουνακιῶν* πρὸς τὴν θάλασσαν, 1 μίλλ. ΒΑ. τοῦ Βελοστάσι. Σ. Ε. Λ.

Πηγαδάκια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 317. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρύστου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 171.

— 3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ζακύνθου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 695. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

πηγαδᾶς (ὁ)· δημοτ., ἐκεῖνος ποῦ ἀνοίγει πηγάδια, φρεατωρύχος.

πηγαδήσιος, —*α*, —*ο*· δημοτ., τοῦ πηγαδιοῦ καὶ οὐχὶ τῆς κρήνης, φρεάτιος: «πηγαδήσιο νερό».

πηγάδι (τό)· δημοτ., φρέαρ· || ἰδιωματ., πηγή, κρήνη: «πιάνω νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι»· || ὠκεανογρ., ὅρος τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν ἁλιέων καὶ τῶν ναυτικῶν μας, σημαίνων ἀποτόμως παρουσιαζομένην αἰσθητὴν διαφορὰν βάθους τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, περιοριζομένην δὲ εἰς μικρὰν ἔκτασιν. Σ. Ε. Λ.

Πηγάδι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Σακαρετσίου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 112.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 309 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Λογγάρι* 497. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Καστρακίου (τῆς Ζόγκας) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 73. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κόκλα*.

— **Πηγάδι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὡραῖος λιμενίσκος τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Ἡρακλειᾶς τοῦ Νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36°49'10" Β., μῆκ. 25°29'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), ἀντικρύζων πρὸς Α. τὴν Φυτειοῦσαν τῶν Κουφονησίων. Σ. Ε. Λ.

—**Πηγάδι Ἀργυρὸ** *[Γεωγρ.]*. Σημερινὴ ὀνομασία τοῦ χωρίου *Γκερτυβὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Πηγάδια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἑρμιόνης τῆς ἐπαρχίας Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 220. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαμπάριζα*.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κηρίων τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 359. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λιζμηκλῆ*.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίας Σοφίας τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτοικοι (1928) 70.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 194. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βαλτσιώρα*.

—5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 453. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—6) Χωρίον τῆς κοινότητος Κιμμερίων τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 331. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κοζλάρ*.

— **Πηγάδια** *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 349 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Χασὰν Μπουνάρ*.

— **Πηγάδια** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μέγας ὅρμος τοῦ νοτίου τμήματος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Καρπάθου (πλάτ. 35° 31½ Β., μῆκ. 27° 13', Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Kassos and Scarpanto) βορείως τῆς χερσονήσου Βουδιὰ καὶ νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Βρόντος. Τὸ φερώνυμον αὐτοῦ νότιον κέρας, ἐφ' οὗ πολλὰ ἐρείπια, ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀρχαῖον *Ποσείδιον*. Εἶναι δὲ ὁ ὅρμος ἐξαιρετικὸς ναύλοχος διὰ τὸν ὡραῖόν του ψαμμαθῶνα καὶ ὁ μυχός του χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τοῦ χωρίου *Πηγάδια* (κάτ. 500), πρωτευούσης τῆς νήσου, καὶ τοῦ χωρίου *Μένητες*.

Πηγαδισιᾶνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 385. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κύριον προϊὸν αὐτοῦ εἶναι ὁ οἶνος.

Πηγαδίτς *[Γεωγρ.]* Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πόλεως *Μικρὰ Πηγὴ* (βλ. λ.).

Πηγαδίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 350. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Digitized by Google

Πηγαδοῦλι *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀνατολῆς τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 21. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μαχμουτλῆ.*

Πηγαδούλια *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 180. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πηγάζω, *ἀόρ. ἐπήγασα·* ἔχω τὴν πηγήν: «οἱ ποταμοὶ πηγάζουσιν ἀπὸ τὰ ὄρη» ‖ μεταφ., προέρχομαι, ἐκρέω ὡς ἐκ πηγῆς, ἔχω τὴν ἀρχήν: «πόθεν πηγάζει ἡ εἴδησις αὐτή;»

Πηγαὶ *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μεγαλοπολίτιδος ἐν Ἀρκαδίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Τεγέας, ὅπου ἔχει τὰς πηγάς του ἢ μᾶλλον ὅπου ἀναδύεται ὁ ποταμὸς Ἀλφειός. Α. Θ. Σ.

— **Πηγαί,** ἢ *Παγαὶ* *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὀχυρὰ παράλιος καὶ ἐμπορικὴ πόλις τῆς Μεγαρίδος μετὰ καλοῦ λιμένος, κειμένη ἐπὶ τοῦ κόλπου Ἀλκυονίδος, πρὸς Α. τοῦ Ἀκρωτηρίου τῶν Ὀλμιῶν, 120 στάδια ΒΔ. τῶν Μεγάρων. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 79 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Ἑλλάδος, ἤτοι Ἀχαΐας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ νῦν χωρίου Ἀλεποχώρι, εἰς τὸ βάθος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ ὅρμου Ψάθας. Α. Θ. Σ.

— **Πηγαὶ** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς βορείας παραλίας τῆς Κύπρου ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Κυρηνείας ἢ Κερηνείας, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Α. Θ. Σ.

— **Πηγαὶ** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Τοποθεσία ἐν Βυζαντίῳ ἀπέχουσα περὶ τὰ 165 μέτρα ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν Σηλυβρίαν πύλης τῶν Χερσαίων τειχῶν, τὴν ὁποίαν ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. Α, 3, 6) περιγράφει ὡς ἑξῆς: «Ἐνταῦθά ἐστι δάσος κυπαρίσσων ἀμφιλαφές, λειμὼν ἐν ἁπαλαῖς ταῖς ἀρούραις τεθηλὼς ἄνθεσι, παράδεισος εὐφορῶν τὰ ὡραῖα, πηγὴ ἀψοφητὶ βλύζουσα γαληνόν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον, ἱεροπρεπῆ ἐπιεικῶς πάντα». Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ἔκειτο τὸ περίφημον ἁγίασμα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸ ἄλλως καλούμενον *Ζωοδόχος Πηγὴ* ἢ *Μπαλουκλῆ.* Α. Θ. Σ.

— **Πηγαὶ** *[Γεωγρ.].* Ἰαματικαὶ πηγαὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἀπέχουσαι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου Ἀπολλωνίας (νῦν Σωζούπολις) καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς Προποντίδος παρὰ τὴν Πέρινθον Ἡραίου τείχους δύο ἡμερῶν περίπου δρόμον. Ἦσαν δὲ «δυῶν δέουσαι τεσσαράκοντα ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ῥέουσαι», ἀπὸ τῶν ὁποίων πηγάζει ὁ ποταμὸς Τέαρος, ἐκβάλλων εἰς τὸν Κοντάδεσδον (νῦν Καραγάτς-Ντερὲ) παραπόταμον τοῦ Ἀγριάνη. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι μὲν ἦσαν ψυχραί, ἄλλαι δὲ θερμαί, «ἄριστοι τά τε ἄλλα ἐς ἄκεσιν φέρουσαι καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι» (Ἡροδ. Δ' 90. Δ ερχόμενος ἐντεῦθεν ὁ Δαρεῖος, ὅτε ἐξεστράτευε κατὰ τῶν Σκυθῶν τῷ 515 π. Χ. τόσον ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς τοποθεσίας καὶ τῶν ὑδάτων ἐν γένει, ὥστε παρέμεινεν αὐτόθι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀναχωρῶν δὲ ἔστησε μαρμαρίνην ἀναθηματικὴν στήλην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξύμνει τὸν ποταμὸν «ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον πάντων». Κατά τινας αἱ 38 αὗται πηγαὶ τοῦ Τεάρου ἔκειντο παρὰ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, ἕνεκα δὲ γεωλογικῶν λόγων ἐξέλιπον αὐταί. Κατ' ἄλλους ἔκειντο ὅπου καὶ ἡ νῦν κωμόπολις *Γέννα,* ἔνθα ὑπάρχουσι καὶ σήμερον ἀκόμη 14 μὲν πηγαὶ ἐντὸς αὐτῆς, δύο δὲ εἰς δεκάλεπτον ἀπόστασιν. Κατ' ἄλλους τέλος, ὅπου ἡ νῦν κωμόπολις *Μπουνάρ-Χισσάρ.* Ἐκ τῶν γνωμῶν τούτων πιθανωτέρα φαίνεται ἡ τελευταία, καθόσον καὶ σήμερον ἀκόμη ἀναβλύζουσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἄφθονα γλυκέα ὕδατα, ἐπὶ πλέον δὲ ὁ ἐξ αὐτῶν πηγάζων ποταμὸς διέσωσε τὸ ἀρχαῖον ὄνομά του, καλούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων *Τέαρα σουΐ,* ἤτοι ὕδατα τοῦ Τεάρου. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων μνημονεύεται ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἡ κώμη *Βρύσις,* προφανῶς λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν πηγῶν, πρὸς βορρᾶν δ' αὐτῆς καὶ φρούριον *Βρυσόκαστρον* καλούμενον ἢ *Φρούριον Πηγῶν,* τοῦ ὁποίου σῴζονται ἐρείπια μετὰ τριῶν πύργων.

Κειμένη ἐπὶ τῆς μεγάλης λεωφόρου ἀπὸ Σαράντα Ἐκκλησιῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἦτο μία τῶν ἀκμαιοτάτων κωμοπόλεων τῆς περιφερείας ταύτης, κατὰ δὲ τὸν ἔνατον αἰῶνα μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας Αἱμιμόντου, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως. Ἡ Βρύσις ἐκυριεύθη μετὰ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῷ 1371 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α', ἔκτοτε δὲ μετωνομάσθη *Μπουνὰρ-Χισσάρ,* κατὰ μετάφρασιν τοῦ Βρυσοκάστρου.

Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Α. Θρᾴκης (1920—1922) ἦτο ἕδρα ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἔχουσα ὑπ' αὐτὴν 20 χωρία, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀνήρχοντο κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 εἰς 14.919, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν. Ἡ κωμόπολις μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Α. Θρᾴκης ἠρίθμει 3.300 κατοίκους, διατηροῦντας ἀστικὴν σχολὴν καὶ παρθεναγωγεῖον καὶ δύο ἐκκλησίας. Α. Θ. Σ.

— **Πηγαὶ** *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.110. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βρεντενίστας.*

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κοκκινογείων (πρ. Κουμπαλίτσης) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 119. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μεσέ.*

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγιάσματος τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 401. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουτούντζαλη.*

— 4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 245. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μικρὰ Ἀναστάσοβα.*

Πηγαία *Νύμφη [Μυθολ.].* Μία τῶν τεσσάρων Ἰωνίδων Νυμφῶν, θυγατέρων τοῦ Ἴωνος, ἐπώνυμος μιᾶς τῶν πηγῶν τοῦ Κυθήρου ἢ Κυθηρίου ποταμοῦ, παρὰ τὴν πόλιν τῶν Ἠλείων Ἡράκλειαν, ἀπέχουσαν περὶ τοὺς 40 σταδίους (7 ½ χλμ.) τῆς Ὀλυμπίας. Ἐπιστεύετο δὲ ὅτι τὰ ὕδατα αὐτῶν ἦσαν «καμάτων τε καὶ ἀλγημάτων παντοίων ἰάματα» (*Παυσ.* ΣΤ, 22, 7).

Σήμερον παρὰ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Ἠλείας ὑπάρχει πηγὴ τῆς καλουμένη *Βρωμόβρυσις,* ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν πηγὴν τῶν Ἰωνίδων Νυμφῶν. Α. Θ. Σ.

Πηγαϊδάκια *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κατ. (1928) 304. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται ἡ *μονὴ Ὁδηγητρίας,* τὸ *Γιαλομονόχωρο* καὶ οἱ *Καλοὶ Λιμένες.* Ε. Γ.

Πηγαϊδοῦσι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 260. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Τζίγκουνας.* Ε. Γ.

πηγαιμὸς (ὁ)· δημοτ., τὸ νὰ πηγαίνῃ τις, μετάβασις, ἀντίθ. *ἐρχομός:* «θὰ τὸν ἰδῶ 'ς τὸν πηγαιμὸ» δηλαδὴ ποὺ θὰ πηγαίνω» ‖ ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὸν ἀπόπλουν καὶ ἀπαντῶν συνηθέστατα, μετὰ τοῦ συνωνύμου του *μισεμός,* εἰς τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ἡμερολόγια τῶν πλοίων τοῦ Ἀγῶνος. Τὸ ἀντίθετον *ἐρχομός* (κατάπλους). Σ. Ε. Λ.

πηγαινοέρχομαι· δημοτ., πηγαίνω καὶ ἔρχομαι, συχνὰ πηγαίνω, μεταβαίνω: «τὸν βλέπω καὶ πηγαινοέρχεται, δὲν ξεύρω τί γυρεύει».

πηγαίνω, καὶ *παγαίνω,* καὶ *πάω, ἀόρ. ἐπῆγα,* παθ. μετχ. *πηγαιμένος* καὶ *παγαιμένος·* δημοτ., μεταβαίνω, διευθύνομαι κάπου: «πηγαίνω 'ς τὴ δουλειά μου,— 'ς τὸ σχολεῖο», «πήγαινε 'ς τὸ καλὸ» ‖ καθόλου, ἀπομακρύνομαι, ἀπέρχομαι, φεύγω: «καιρὸς νὰ πηγαίνωμε», «πήγαινε ἀπ' ἐδῶ!» ‖ φρ. «πηγαίνω κι' ἔρχομαι» μεταβαίνω καὶ ἐπιστρέφω: «πάει κι' ἔρχεται γιὰ μιὰ ὥρα» ‖ μεταβ. ὁδηγῶ, διευθύνω τινά: «τὸν πάω 'ς τὸ γιατρὸ νὰ κοιταχθῇ», «ποῦ μὲ πᾶτε;», κατὰρ «νὰ σὲ πάνε τέσσερες» δηλαδὴ νὰ σὲ κηδεύσουν' ‖ φρ. «πηγαίνω μπρὸς» προχωρῶ, προηγοῦμαι, ἀντίθ. «μένω πίσω» ‖ καὶ μεταφ., προάγομαι, προκόπτω, προοδεύω: «θὰ πάῃ μπρός, γιατὶ εἶναι ἐπιμελὴς καὶ τίμιος» ‖ ἐξικνοῦμαι, φθάνω: «τὸ νερὸ πῆγε ὡς τὴ μέση» εἴτε ἐπὶ πληρώσεως, εἴτε ἐπὶ κενώσεως' ‖ καὶ μεταβ. «τὸ πήγαμε τὸ μπουκάλι 'ς τὴ μέση» ‖ «πηγαίνω μὲ κάποιον» συναναστρέφομαι: παροιμ. «πές μου μὲ ποιὸν πᾶς, νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶσαι» ‖ μεταφ., ἀφανίζομαι, ἀναλίσκομαι, δαπανῶμαι: «πόσα σᾶς πᾶνε κάθε μῆνα;» ‖ φρ. «πάει χαμένος» χάνεται, καταστρέφεται: «πῆγε χαμένος μὲ τὴν παντρειὰ ποῦ ἔκαμε», «πῆγε ὁ κόπος μου χαμένος» ‖ βαδίζω ὁδόν, ἀκολουθῶ δρόμον: «πάω καλὰ γιὰ τὴ Θήβα;—δὲν πᾶς καλά, νὰ ἀλλάξῃς δρόμο» ‖ μεταφ., διάγω, ζῶ «καθὼς πάμε, θὰ 'χωμε κακὰ ξεμπερδέματα» ‖ «πῶς πάει ἡ δουλειά,—ἡ ὑπόθεσις,—ὁ ἄρρωστος» εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται' ‖ «ποῦ θὰ πάῃ αὐτὴ ἡ κατάστασις;» ποῦ θὰ καταλήξῃ' ‖ ἐπὶ ὡρολογίου, δεικνύω τὴν ὥραν, λειτουργῶ: «δὲν πάει καλὰ τὸ ὡρολόγι μου, πάει πίσω, πάει μπρὸς» ‖ σκέπτομαι, διανοοῦμαι, τολμῶ νὰ πράξω τι: «πάω νὰ τοῦ πῶ κάτι, μὰ πάλι ντρέπομαι» ‖ «πάει νὰ τρελλαθῇ ἀπ' τὸ κακό του» κοντεύει' ‖ προσαρμόζομαι, ταιριάζω: «ὄμορφα σοῦ πάει τὸ καπέλλο» ‖ καὶ ἀπροσώπως: «δὲν πάει νὰ θυμώνῃς μπροστὰ σὲ ξένους» δὲν ἁρμόζει (ἐκ τοῦ *ὑπάγω—πάγω—πάω,* καὶ ἐκ τοῦ παρατατ. *ὑπῆγον—ἐπῆγα,* καταστάντος εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἀορίστου, ἐσχηματίσθη ἡ παθ. μετχ. *πηγαιμένος* ἢ *πηγεμένος* καὶ ἀπὸ ταύτης ὁ ἐνεστὼς *πηγαίνω,* ἐκ δὲ τοῦ *ὑπάγω—πάω* τοῦ *παγαιμένος* ἡ *παγεμένος,* ἐξ οὗ ὁ ἐνεστὼς *παγαίνω*). Β. Φ.

πηγαῖος, —α, —ον· ὁ τῆς πηγῆς: «πηγαῖον ὕδωρ», ἄλλως «ναματιαῖον —» κατ' ἀντιδιαστ. πρὸς τὸ *φρεάτιον, ὑέτιον.*

— **Πηγαῖαι** *Νύμφαι [Μυθολ.].* Παρθενικαὶ θεότητες, κατωτέρας φύσεως, προσωποποίησις τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Ἐθεωροῦντο ὡς θυγατέρες τοῦ Διός, κατοικοῦσαι εἰς τὰ ὕδατα καὶ τὰς πηγάς, τῶν ὁποίων ἦσαν προστάτιδες, καὶ ἐταυτίζοντο μὲ τάς: *Ναΐδας, Ποταμίας, Κρηναίας, Λιμνάδας Νύμφας* κλπ. Α. Θ. Σ.

πηγανέλαιον (τὸ) (Oleum Rutae) *[Φαρμακογ.].* Προέρχεται ἐκ τῆς *ῥυτῆς τῆς βαρυόσμου* (Ruta graveolens), τοῦ κοινῶς πηγάνου καλουμένου. Ὑγρὸν ἄχρουν ἢ ἐλαφρῶς κιτρινωπόν, γεύσεως δριμείας, μονίμου, δηκτικῆς. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0.840, εἶναι δεξιοστρόφον καὶ διαλύεται εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρὰ (αἰθέρα, χλωροφόρμιον κλπ.) καὶ τὰ λιπαρὰ ἔλαια. Ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος μεθυλενεϋλοκετόνης, μεθυλενεϋλικῆς ἀλκοόλης, μεθυλεπτυλικῆς ἀλκοόλης καὶ τῶν διαφόρων ἐστέρων αὐτῶν ἡνωμένων μετ' ὀξικοῦ καὶ βαλεριανικοῦ ὀξέος. Περιέχει ἀκόμη σαλικυλικὸν μεθύλιον, κινεόλην, ἀριστεροστρόφον λιμονένιον, πινένιον, μεθυλεστέρα τοῦ μεθυλανθρανυλικοῦ ὀξέος, σαλικυλικὸν ὀξὺ καὶ μεθυλενεϋλοκαρβινόλην. Κ. Γ. Μ.

πήγανον (τὸ) (Peganum) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτοειδῶν* ἢ *ρυτιιδῶν,* περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς. Ἐκ τῶν τεσσάρων γνωστῶν εἰδῶν τὰ τρία εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ τέταρτον ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης. Τὸ τελευταῖον, ὅπερ ἀπαντᾷ πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι τὸ *πήγανον ἢ ἅρμαλα* (Peganum harmala), κοινὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ διαφόρους ὀνομασίας, ὡς *ἀγριαπήγανος κολλιά, ἅρμαλα* ἢ *πήγανο ἄγριο.* Ἐκ τοῦ χόρτου καὶ τῶν σπερμάτων τοῦ εἴδους τούτου λαμβάνεται ἐρυθρὰ τις βαφικὴ οὐσία, ἡ γνωστὴ εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἁρμαλίνη.* Δ. Ν. Π.

— **πηγάνου** *πόα* (Herba Rutae) *[Φαρμακογν.].* Τὸ κοινῶς χαρακτηριζόμενον ὡς πήγανον, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ δρόγη, ὡς καὶ τὸ ἔλαιον, εἶναι ἡ *ρυτὴ ἡ βαρύοσμος* (Ruta graveoleus). Τὰ σημειούμενα ὡς σπέρματα πηγάνου (Semina pegani) προέρχονται ἐκ *πηγάνου τῆς ἁρμάλας* (Peganum Harmala), τοῦ κοινῶς καλουμένου *ἀγριοπηγάνου.* Ἡ πόα τοῦ πηγάνου, ἀνθοῦσα κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον, βλαστάνει εἰς ὁλόκληρον τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, καλλιεργεῖται δὲ ἐνίοτε εἰς τὴν εὔκρατον Εὐρώπην, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Β. Ἀμερικήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως συλλέγονται τὰ ἠνθισμένα ἐναέρια μέρη τοῦ φυτοῦ καὶ μετὰ τὴν ξήρανσιν φέρονται τεμάχια, ἅτινα εἶναι ἀσθενοῦς ἀρωματικῆς ὀσμῆς, γεύσεως δριμείας, πικρᾶς καὶ δυσαρέστου. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι: ρυτίνη, κονερσίτης, δουλκίτης, αἰθέριον ἔλαιον, ρητινώδεις καὶ πεκτινικαὶ οὐσίαι. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ἡ δρόγη πλειστάκις τῆς ἡμέρας, ὡς κόνις ἢ καταπότια καὶ ὡς ἀφέψημα ἢ ἔγχυμα, ὡς φάρμακον ἀντισπασμωδικόν, διεγερτικὸν τῶν πεπτικῶν καὶ ἐντερικῶν λειτουργιῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ὡς καταπραϋντικὸν ἐπὶ κρίσεων ὑστερίας καὶ ἐπιληψίας. Ἐπὶ τοῦ δέρματος ἡ πόα τοῦ πηγάνου προκαλεῖ ἐρεθισμόν. Οὕτω καὶ κατ' αὐτὴν τὴν δρέψιν τῶν φύλλων καὶ ἀνθέων τοῦ φυτοῦ καὶ τὴν διακράτησιν εἰς τὰς χεῖρας προκαλεῖται ἐρυσιπελατώδης καὶ φλυκταινώδης φλεγμονή, συνοδευομένη ὑπὸ κνησμοῦ καὶ καύσου. Ἡ δρόγη φέρει τὸ αἷμα πρὸς τὴν μήτραν, προκαλοῦσα αὔξησιν τῆς ἐμμήνου ῥύσεως, ἐπίσης δὲ προκαλεῖ ἔκτρωσιν. Ἡ τελευταία αὕτη δρᾶσις ἦτο γνωστὴ καὶ ὑπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἱπποκράτους. Ὡς λαϊκὸν φάρμακον παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ χρησιμοποιεῖται τὸ ἔγχυμα τῆς πόας ἐπὶ διακοπῆς τῆς ἐμμήνου ῥύσεως. Εἰς ηὐξημένας δόσεις προκαλεῖ ἡ δρόγη δηλητηριάσεις θανατηφόρους, συνοδευομένας ὑπὸ δυσκοιλιότητος, καχεξίας, γαστροεντερικῆς φλογώσεως, ἰλίγγων, σπασμῶν. Ἡ πόα τοῦ πηγάνου ἐνδείκνυται καὶ ὡς ἀνθελμινθικὸν φάρμακον (Aqua vulneraria). Εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους ἀναφέρεται πλειστάκις ἡ δρόγη, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ τότε εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς περιφήμου θηριακῆς. Κ. Γ. Μ.

Πηγανονήσι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Νησίον ἐν τῇ συστάδι Μολὰ-Ἀντὰ τῆς Προποντίδος (πλάτ. 40° 28' 10" Β, μῆκ. 28° 06' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara) ἐγγὺς τῆς χερσονήσου τῆς Ἀρτάκης καὶ κατὰ τὰ ΒΑ. τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τῆς Περάμου. Σ. Ε. Λ.

Πηγανοῦσα *[Γεωγρ.].* Ἐλάσσων Δωδεκανησιακὴ νῆσος (πλάτ. 37° 06' 50" Β., μῆκ. 26° 56' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno) κατὰ τὴν νοτίαν τῆς Λέρου ἐσχατιάν, ¾ μιλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Λαγκάδα (Vata Lingatha κατὰ τὸν ἀγγλικὸν χάρτην), μεθ' οὗ σχηματίζει τὸ *στενὸν τῆς Πηγανούσας.* Σ. Ε. Λ.

— **Πηγανοῦσα** *[Γεωγρ.].* Ἄλλη ὀνομασία τῆς *Ἀντιροβίθου* τῆς Πριγκιπονήσου, οὖσα μετάφρασις τῆς ὀνομασίας *Σεδὲφ Ἀντὰ* (=νῆσος ἀγριοπηγάνου). Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Πηγᾶς, *Μελέτιος*. Πατριάρχης 'Αλεξανδρείας (βλ. λ. *Μελέτιος ὁ Πηγᾶς*).

Πηγασιανοί (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ νομοδιδασκάλου Πηγάσου, ἀποτελέσαντες τὴν μίαν τῶν δύο αἱρέσεων τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, αἵτινες διετηρήθησαν ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ 'Αδριανοῦ. Οἱ Πηγασιανοὶ ἦσαν συνεχισταὶ τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων τοῦ 'Αντιστίου Λαβέωνος καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ ὀπαδῶν, τῶν Προηλιανῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Σαβινιανούς, οἵτινες εἶτα ὠνομάσθησαν καὶ Κασσιανοί, ὑπέτασσον δὲ τὰς νομικάς των γνώμας εἰς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἑκάστοτε αὐτοκράτορος. Ν. Σ. Λ.

Πηγάσιος, *μάρτυς*. Πέρσης τὸ γένος, ὑπέστη μαρτυρικὸν διὰ πυρὸς θάνατον μετὰ τεσσάρων ἄλλων Περσῶν, ἐπίσης Χριστιανῶν, *'Ακινδύνου*, *'Αφθονίου*, *'Ελπιδηφόρου* καὶ *'Ανεμποδίστου* ἐπὶ Σαβωρίου τοῦ Α΄ πιθανῶς καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 2 Νοεμβρίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης. Ε. Γ. Π.

Πήγασος *[Μυθολ.]*. 'Ο περιλάλητος πτερωτὸς ἵππος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Γοργόνος Μεδούσης, ἀναπηδήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Χρυσάορος* (τοῦ πατρὸς τοῦ Γηρυόνου) ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος τῆς μητρός των, ὅτε ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν ταύτης ὁ ἥρως Περσεύς. Τοῦτον ἱππεύσας ὁ ἥρως, διέφυγε τότε τὴν καταδίωξιν τῶν δύο ἀδελφῶν τῆς Μεδούσης. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Πήγασος ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ ἐδάφους, ὅτε ὁ Ποσειδῶν, ἐρίζων πρὸς τὴν 'Αθηνᾶν περὶ τῆς κυριότητος τῆς 'Αττικῆς, ἔπληξε τὴν γῆν ἐν τῇ 'Ακροπόλει μὲ τὴν τρίαινάν του, ἢ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Δήμητρος. Τὸν Πήγασον συνήντησε μετὰ ταῦτα, πίνοντα ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ 'Ακροκορίνθου Πειρήνην, ὁ ἥρως Βελλεροφόντης, ὅστις τὸν ἐδάμασε διὰ χρυσοῦ χαλινοῦ τῇ βοηθείᾳ τῆς 'Αθηνᾶς (Χαλινίτιδος) καὶ τοῦ Ποσειδῶνος (Δαμαίου). Ἱππεύων δὲ τοῦτον μετὰ ταῦτα κατώρθωσε ν' ἀνέλθῃ εἰς ἀνώτερον ὕψος τῆς Χιμαίρας καὶ νὰ κατατοξεύσῃ ταύτην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βελλεροφόντου τὸν Πήγασον περισυνέλεξεν ὁ Ζεὺς καὶ δι' αὐτοῦ μετέφερεν εἰς τὸν Ὄλυμπον ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἡφαίστου τοὺς κεραυνούς. Βραδύτερον ἐδώρησε τοῦτον εἰς τὴν θεὰν Ἠὼ (αὐγήν), διὰ νὰ σύρῃ τὸ ἅρμα της.

Ἂν καὶ ὁ μῦθος τοῦ Πηγάσου εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ περιγράφεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου (κατὰ τὸν ὁποῖον εὐθὺς ὡς ἐγεννήθη διηυθύνθη εἰς τὸν Ὄλυμπον), ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον προομηρικαὶ περὶ τούτου παραδόσεις, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι δὲν εἶναι οὗτος δημιούργημα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀλλ' ὅτι αὕτη τὸν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς κοινοὺς μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἰνδογερμανικῆς ὁμοφυλίας φυλῶν προγόνους. 'Εν Κορίνθῳ ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ 'Ακροκορίνθου πηγὴ Πειρήνη ἀνέβλυσεν, ὅτε προσέκρουσεν εἰς τὸ ἔδαφος ἡ ὁπλὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο *Πειρηναῖος πῶλος* ἐλέγετο ὁ Πήγασος καὶ τὸ σχῆμα ὁπλῆς ἵππου εἶχε μία τῶν πηγῶν τῆς Κορίνθου (*Παυσ.* Β΄. 3.5) καὶ κύριον ἔμβλημα τῶν νομισμάτων των εἶχον αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι. Ὁμοία μὲ τὴν τῆς Κορίνθου παράδοσις ὑπῆρχε καὶ ἐν Τροιζῆνι διὰ τὴν Ἵππου κρήνην, ἥτις ἀνέβλυσεν ὅτε ἔθιξε τὸ ἔδαφος μὲ τὴν ὁπλήν του ὁ Πήγασος κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ Βελλεροφόντου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Τροιζῆνος Πιτθέα διὰ νὰ ζητήσῃ ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του Αἴθραν, καὶ ἐν Βοιωτίᾳ διὰ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος (εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐπέταξεν εὐθὺς ὡς ἐγεννήθη, κατὰ τὸν 'Οβίδιον) καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἱεροῦ τῶν Μουσῶν πηγὰς 'Αγανίππην καὶ Ἱπποκρήνην ἢ Ἵππου κρήνην, κατὰ τὸν Παυσανίαν. Χαρακτηριστικὴ ἰδιότης τοῦ Πηγάσου εἶναι τὰ πτερά, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπλάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πινδάρου καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεικονίζετο εἰς ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, ἀνάγλυφα, τοιχογραφίας καὶ νομίσματα, διότι ἦτο ὁ μῦθός του προσφιλέστατον θέμα τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν. 'Εν τούτοις ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ ἅρματος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς 'Αμφιτρίτης ἐν Κορίνθῳ ἀπεικονίζετο ἀπὸ τοῦ στέρνου καὶ κάτω ὡς κῆτος. 'Εκ τῶν διασωθεισῶν ἀρχαίων παραστάσεων τοῦ Πηγάσου ἄξιαι μνείας εἶναι ἡ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ναοῦ τῆς Γοργοῦς, ἔνθα ἀπεικονίζεται ἀνάγλυπτος μετὰ τῆς μητρός του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Χρυσάορος, ἡ τῆς μετόπης τοῦ ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος, ἡ ἀναγλύφου τινὸς ἀρχαίας πηγῆς (εὑρεθέντος ἐν 'Ιταλίᾳ), εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζεται ποτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Βελλεροφόντου εἰς πηγὴν ἀναβλύζουσαν μεταξὺ βράχων καὶ δένδρων, καὶ ἡ παράστασις μιᾶς τοιχογραφίας ἀνευρεθείσης ἐν Ρώμῃ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζονται τρεῖς Νύμφαι περιποιούμεναι τὸν Πήγασον, ὡς καὶ τὰ νομίσματα τῆς Κορίνθου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεικονίζεται ἐν τῇ μιᾷ μὲν ὄψει ὁ Πήγασος, ἐν τῇ ἑτέρᾳ δὲ ἡ Χίμαιρα. 'Εκ τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος (θεοῦ τῶν ὑδάτων) καὶ τῆς 'Αθηνᾶς (θεᾶς τῆς ἀστραπῆς) ὁ Πήγασος (πηγασὸς—πηγή) φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν ὀρθουμένων ἐν τρικυμίᾳ κυμάτων, τῶν ἀναβλυζόντων ἐκ τῶν βράχων πηγαίων ὑδάτων καὶ τοῦ χειμάρρου τῆς βροχῆς. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἑρμηνείας ταύτης συμβάλλει καὶ ἡ παράδοσις ὅτι ὁ ὁρμητικὸς οὗτος κέλης ἦτο καὶ πατὴρ τῶν Κενταύρων. Ἡ μετὰ τοῦ 'Απόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν σχέσις τοῦ Πηγάσου προῆλθεν ἐκ τῶν ἱερῶν εἰς τὰς Μούσας πηγῶν. 'Εντεῦθεν δὲ προῆλθεν ἡ ξένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σχέσις τοῦ Πηγάσου μὲ τοὺς ποιητὰς καὶ τὴν ποίησιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν μεταφορικῶν ἐκφράσεων (ἱππεύει τὸν Πήγασον=εἶναι ποιητής). Ἡ νεωτέρα αὕτη ἀντίληψις ἔχει ἀφορμὴν κάποιον στίχον τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ Κατούλλου, εἰς τὸν ὁποῖον οὗτος ὑποθέτει ὅτι ἱππεύει τὸν Πήγασον, ἢ τοὺς 'Αλεξανδρινοὺς ποιητὰς (κατ' ἄλλους), ὅτε ὑποτίθεται ὅτι ὁ Πήγασος εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεται τὸ σύμβολον τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

'Ο Βελλεροφόντης ποτίζων τὸν Πήγασον.
['Ανάγλυφον ἐν τῷ μουσείῳ Σπάντα τῆς Ρώμης.]

—**Πήγασος** *[Μυθολ.]*. Ἱερεὺς τοῦ Διονύσου, ἐξ 'Ελευθερῶν τῆς Βοιωτίας. Ἦλθεν εἰς 'Αθήνας φέρων τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν λατρείαν του, ἀλλ' οἱ 'Αθηναῖοι δὲν ἐφάνησαν πρόθυμοι καὶ διὰ τοῦτο, ὀργισθέντος τοῦ Διονύσου, νόσος προσέβαλε τὰ αἰδοῖα τῶν ἀνδρῶν. 'Επειδὴ δὲ δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου ἠδύναντο νὰ θεραπευθῶσιν, ἐπείσθησαν νὰ λατρεύσωσι τὸν Διόνυσον κατασκευάσαντες φαλλοὺς (*Παυσ.* 12, 5, Σχ. εἰς *'Αριστοφ.* 'Αχαρ. στ. 243). Π. Α. Ρ.

—**Πήγασος** (Pegasus). Ρωμαῖος νομοδιδάσκαλος ἀκμάσας ἐπὶ Δομιτιανοῦ, οὗτινος προϋπῆρξε δοῦλος. Ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλοίου, ὅπερ ἐκυβέρνα ὁ πατήρ του, καὶ διὰ τὴν πολυμάθειάν του, ἧς ἕνεκα καὶ ἐπωνομάσθη «βιβλίον καὶ οὐχὶ ἄνθρωπος». 'Εγένετο ἀρχηγὸς τῶν *Πηγασιανῶν* (βλ. λ.). Ν. Σ. Λ.

Πήγασος *['Αστρον.]*. Εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον εὐδιακρίτων καὶ ἐκτεταμένων ἀστερισμῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. 'Εκτείνεται πρὸς δυσμὰς τῆς 'Ανδρομέδας καὶ τῶν 'Ιχθύων, μεταξὺ τῆς Σαύρας πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Ὑδροχόου πρὸς νότον, καὶ συνορεύει πρὸς δυσμὰς μετὰ τοῦ Κύκνου, τῆς Μικρᾶς 'Αλώπεκος, τοῦ Δελφῖνος καὶ τοῦ Ἱππαρίου. 'Αναγνωρίζεται εὐκόλως ἐκ τοῦ μεγάλου τετραπλεύρου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ὁ α 'Ανδρομέδας μετὰ τριῶν ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τοῦ Πηγάσου, ἤτοι τῶν α, β καὶ γ.

'Εκ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου ὁ α *Πηγάσου*, ὅστις εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ἀραβικὸν ὄνομά του *Μαρκαμπ*, εἶναι μεγέθους 2,57 καὶ φασματικοῦ τύπου A_0, ὁ β *Πηγάσου* ἢ *Σεάτ* μεγέθους 2,61 καὶ τύπου Mα καὶ ὁ γ *Πηγάσου* ἢ *'Αλγκενίμπ* μεγέθους 2,87 καὶ τύπου B_2.

'Εκ τῶν λοιπῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ ἀξιολογώτεροι εἶναι: ὁ ε *Πηγάσου* ἢ *'Ενίφ*, ὅστις ἀποτελεῖ διπλοῦν σύστημα, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν μέλος εἶναι κίτρινον καὶ μεγέθους 2,5 περίπου, τὸ δὲ ἄλλο ἰσόχρουν καὶ μεγέθους 8,5. Προσιτὸς εἰς μι-

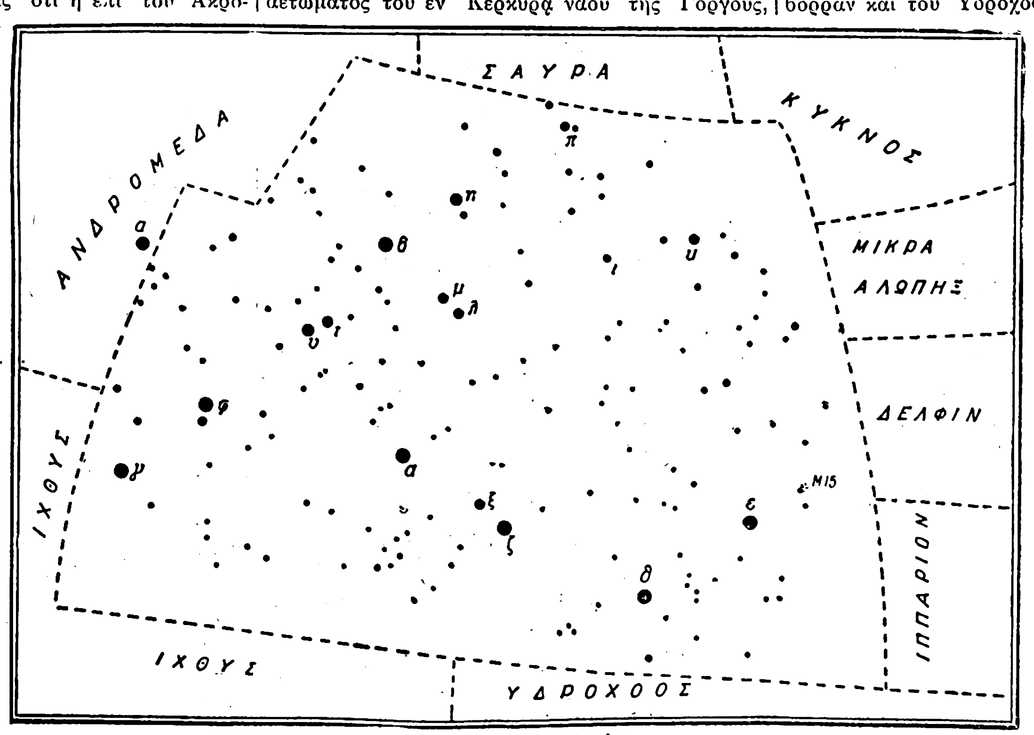

'Ο ἀστερισμὸς τοῦ Πηγάσου

Digitized by Google

κρὰ τηλεσκόπια εἶναι ὁ ὡραῖος διπλοῦς *π Πηγάσου*, ὅστις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀστέρας μεγέθους 4,4 καὶ 5,7.

Ἀξιοσημείωτον ἐπίσης εἶναι τὸ παρὰ τὸν ἀστέρα *ε Πηγάσου* καὶ πρὸς τὸ ΒΔ. αὐτοῦ ἀστρικὸν σμῆνος *Μ15*, τὸ ὁποῖον διὰ μικροῦ τηλεσκοπίου φαίνεται ὡς ἐλλειψοειδὴς νεφέλη, δι' ἰσχυροῦ ὅμως ὀργάνου ἀναλύεται εἰς πλῆθος ἀμυδρῶν ἀστέρων. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

πήγασος (ὁ) (Pegasus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰγενείας τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μικροῦ μεγέθους μὲ σῶμα τελείως καλυπτόμενον ὑπὸ χονδρῶν λεπιδωδῶν φολίδων ἐν εἴδει θώρακος. Τὸ σῶμα εἶναι ἀρκούντως εὐρὺ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ λεπτὸν πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἡ κεφαλὴ εἶναι τριγωνικὴ καὶ ἀπολήγει εἰς ὀξὺ ῥύγχος. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι εὐρύτατα καὶ πολυακανθωτά. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *πήγασος ὁ ἱπτάμενος* (Pegasus volans), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα τεφροαργυρῶδες καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τῆς Χιλῆς. Δ.Ν.Π.

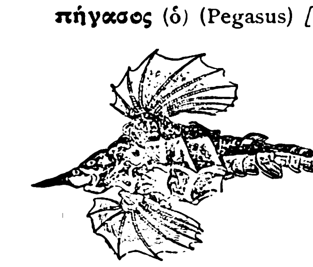

Πήγασος ὁ ἱπτάμενος.

πηγὴ (ἡ)· τὸ σημεῖον τοῦ ἐδάφους, ὁπόθεν ῥέει ὕδωρ, κοιν. *βρύση*: «πηγὴ ὕδατος ποσίμου, — μεταλλικοῦ, — θερμοῦ», «ἰαματικαὶ πηγαί»· || «πηγαὶ πετρελαίου»· || μεταφ., ὁπόθεν ἔχει τι τὴν ἀρχήν, προέρχεται: «ἡ ἐργασία εἶναι πηγὴ πλούτου»· || «εἴδησις ἐκ καλῆς πηγῆς», ἢ «— ἀσφαλοῦς πηγῆς»· || ἐπὶ ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, *πηγαί*· τὰ μέσα δι' ὧν ἔρχεταί τις εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, οἷον ἐπιγραφαί, μνημεῖα τέχνης, τὰ ἑκάστης ἐποχῆς μνημεῖα τοῦ λόγου κττ. κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ *βοηθήματα*, ἤτοι τὰς μεταγενεστέρας πραγματείας περὶ ἑκάστου τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

— **πηγαὶ** *ἰαματικαί*. Ὡς τοιαῦται χαρακτηρίζονται αἱ μεταλλικαὶ πηγαί, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ διακρίνεται τοῦ ὕδατος τῶν πηγῶν τῶν κοινῶν ποσίμων ὑδάτων εἴτε ἐκ τῆς μεγαλυτέρας θερμοκρασίας ἢ ἄλλων τινῶν φυσικῶν γνωρισμάτων (ραδιενέργεια κτλ.), εἴτε ἐκ τῆς μεγαλυτέρας περιεκτικότητος τῶν ἐν τῷ ὕδατι αὐτῶν διαλελυμένων συστατικῶν. Πλεῖσται εἶναι αἱ κατηγορίαι καὶ αἱ ποικιλίαι τῶν μεταλλικῶν πηγῶν, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ διάφοροι ταξινομήσεις αὐτῶν, βασιζόμεναι εἴτε εἰς τὰ ἐν τῷ ὕδατι των ἐπικρατοῦντα συστατικὰ (χλωριονατριοῦχοι πηγαὶ κλπ.), εἴτε εἰς καθαρῶς κλινικὰς παρατηρήσεις. Ἡ ἁπλουστέρα καὶ μᾶλλον προσαρμοζομένη πρὸς τὰς μέχρι σήμερον περὶ μεταλλικῶν πηγῶν ἀντιλήψεις ταξινόμησις εἶναι ἡ διακρίνουσα τὰς μεταλλικὰς πηγὰς εἰς τὰς ἀκολούθους κατηγορίας: 1) *Ἀκρατοθέρμας*, αἵτινες διακρίνονται τῶν κοινῶν πηγῶν συνήθως ἐκ τῆς θερμοκρασίας καὶ μόνης, οὔσης ἀνωτέρας τῆς μέσης ἐτησίας θερμοκρασίας τοῦ τόπου. 2) *Ὀξυανθρακικάς*, αἵτινες εἶναι πλούσιαι εἰς ἐλεύθερον ἀνθρακικὸν ὀξύ, πτωχαὶ δὲ εἰς διαλελυμένα στερεὰ συστατικά. 3) *Ἀλκαλικάς*, αἵτινες περιέχουν δισανθρακικὰ (ὑδροανθρακικὰ) ἅλατα τῶν ἀλκαλίων ἢ τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν ἢ καὶ τῶν δύο καὶ ἐλεύθερον ἀνθρακικὸν ὀξύ. 4) *Σιδηρούχους*, αἵτινες περιέχουν τοὐλάχιστον 0,01 γρ. σιδήρου ἀνὰ λίτρον ὕδατος. Αἱ πηγαὶ αὗται διακρίνονται πάλιν εἰς τὰς περιεχούσας τὸν σίδηρον ὡς δισανθρακικὸν ἅλας καὶ εἰς τὰς περιεχούσας αὐτὸν ὡς θειικὸν ἅλας. 5) *Θειούχους*, αἵτινες περιέχουν ὑδρόθειον καὶ θειοῦχον ἄλκαλι (π.χ. θειοῦχον νάτριον), καθὼς καὶ διαφόρους ἄλλας δευτερευούσης φύσεως θειοενώσεις. 6) *Χλωριονατριούχους*· αὗται περιέχουν πολλὰ τὰ χλωριοῦχα καὶ ἰδίᾳ χλωριοῦχον νάτριον εἰς ἀναλογίαν ἀνὰ λίτρον μεγαλυτέραν τῶν 2 γραμμαρίων. Εἰδικώτερον αἱ ἁλιπηγαὶ χαρακτηρίζονται ὡς περιέχουσαι εἰς μεγάλην σχετικῶς ἀναλογίαν τὸ χλωριοῦχον νάτριον (περίπου πρὸς τὴν τοῦ θαλασσίου ὕδατος). 7) *Πικράς*· αὗται περιέχουν μεγάλην ποσότητα ἁλάτων μαγνησίου καὶ θειικὸν νάτριον, ἐκλήθησαν λόγῳ τῆς γεύσεως τοῦ ὕδατός των πικραὶ καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἔχει καθαρτικὴν δρᾶσιν. 8) *Πυριτικάς*· αὗται περιέχουν ἀνὰ λίτρον ὕδατος πυριτικὸν ὀξὺ εἰς ἀναλογίαν μεγαλυτέραν τῶν 0.05 γρ. Τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἐνδείκνυται εἰδικῶς πρὸς οἰσιθεραπείαν. 9) *Ἀρσενικούχους*· εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται αἱ περιέχουσαι ἀρσενικούχους ἑνώσεις εἰς ἀναλογίαν δυναμένην νὰ ἐπενεργήσῃ θεραπευτικῶς· 10) *Ἀκρατοπηγὰς ψυχράς*· αὗται καλοῦνται καὶ *ὀλιγοφόροι* ἢ *ὀλιγομεταλλικαί*, περιέχουν δὲ ἀνὰ λίτρον ὕδατος στερεὰ συστατικὰ ὀλιγώτερα τοῦ 1 γρ., εἶναι ψυχραὶ καὶ πτωχαὶ εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὸ ὕδωρ πηγῶν τινων δυνατὸν νὰ ἀνήκῃ εἰς δύο ἢ καὶ περισσοτέρας κατηγορίας μεταλλικῶν τινων ὑδάτων (π. χ. *θειοῦχοι ἁλιπηγαὶ* κλπ.). Κ. Γ. Μ.

— **πηγαὶ** *κρανίου* [*Ἀνατομ.*]. Αὗται εἶναι ὑπολείμματα τοῦ ὑμενώδους κρανίου. Εἶναι δὲ ἕξ, δύο μέσαι μονοφυεῖς, ἤτοι ἡ μετωπιαία καὶ ἡ ἰνιακή, καὶ δύο πλάγιαι διφυεῖς, ἤτοι ἡ σφηνοειδὴς καὶ ἡ μαστοειδής. Καὶ ἡ μὲν *μετωπιαία* ἢ *ὀπισθία μέση πηγὴ* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως τῆς ὀβελιαίας μετὰ τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς, ἔχουσα μῆκος ὀβελιαῖον μὲν 3 ½ ἑκ., ἐγκόλπιον δὲ 2 ½ ἑκ. καὶ σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς ῥόμβον· διατηρεῖται δὲ μέχρι τοῦ 2ου ἔτους. Ἡ δὲ *ἰνιακὴ* ἢ *ὀπισθία μέση πηγὴ* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς λαβδοειδοῦς ῥαφῆς, μικροτέρα οὖσα τῆς μετωπιαίας, τρισκελὴς τὸ σχῆμα, ὀστεουμένη ταχέως μετὰ τὸν τοκετόν. Ἡ δὲ *σφηνοειδὴς* ἢ *προσθία πλαγία πηγὴ* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἐγκάρσιον σκέλος τοῦ πτερυγίου, τουτέστι τὴν βρεγματοπτερυγοειδῆ ῥαφήν, ἀπρόσιτος οὖσα τῇ ψηλαφήσει, ἅτε καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ κροταφίτου μυός. Ἡ δὲ *μαστοειδὴς* ἢ *ὀπισθία πλαγία πηγὴ* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἀστέριον (βλ. καὶ λ. *μαστοειδὴς πηγή*). Ι. Π.

«Πηγή». Ἐφημερὶς ἐν Καλάμαις, ἱδρυθεῖσα τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου 1882.

Πηγὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Λέσβου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυτιλήνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 722. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 446. Ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ *Ἅγιος Δημήτριος*. Ε. Γ.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀξιουπόλεως (πρ. Μποεμίτσης) τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 226. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἴσβορ*.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Φαραντάτου τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 54.

— **Πηγὴ** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου. Κάτ. 900, Ἕλληνες Χριστιανοί. Ἄλλοτε ἦτο ἡνωμένη μετὰ τῆς παρακειμένης Περιστερώνας καὶ εἶναι ἀκόμη γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἄλλοτε κοινὸν ὄνομα *Περιστερωνοπηγή*. Παρὰ τὴν κώμην ὑφίστανται ἐρείπια ἀρχαίας πηγῆς καὶ ὑπογείων ὀχετῶν, ὡς καὶ ἀρχαῖοι τάφοι. Α. Κ. Α.

— **Πηγὴ** *ἔρωτος* [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἔρωτος πηγή*.

Πηγιάδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 40' 30'' Β., μῆκ. 23° 09' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) κατὰ τὴν εὐθυγραμμίαν τῶν νοτίων ἄκρων τοῦ Ἀγκιστρίου καὶ τῆς Αἰγίνης. Ἐπίνειον φερωνύμου χωρίου εὐαναγνώριστον ἀπὸ δύο του λόφους, ὧν ὁ εἷς δασώδης *Ἄκρος* καλούμενος, ὁ δὲ ἕτερος ἐπιστέφεται ὑπὸ φραγκικοῦ ἢ κατ' ἄλλους ἐνετικοῦ φρουρίου. Σ. Ε. Λ.

— **Πηγιάδα, Πόρτο**— [*Παραλ. Γεωγρ.*]· βλ.λ. *Ἐπιδαύρου Νέας ὅρμος*.

πῆγμα (τό)· τὸ διὰ πήξεως, διὰ συναρμογῆς ἀποτελεσθέν, ἰκρίωμα, κοιν. *σκελετός*, πρβ. *παράπηγμα*· || τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πήξεως, συμπύκνωμα, πάγωμα· || ἀρχ., ἐπίστρωμα, ἐπιστέγασμα, οἰκοδομήματος, ἁμάξης· || ὁ σκελετὸς τοῦ πλοίου, ἡ τρόπις, καρῖνα (Ἀνθολ. Παλ. 5. 204)· || κινητὴ σκηνὴ καὶ καθόλου θεατρικὸν ἰκρίωμα «ἐφ' οὗ τινες ἐν σκευαῖς θεῶν παριόντες ἔλεγον»· || πᾶν παράπηγμα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀγορᾷ «εἰσόδους ἔχον»· || θήκη βιβλίων· || ἐν γένει πᾶν σῶμα πεπηγὸς (λ. χ. πῆγμα χιόνος, πάγος) ἢ καὶ ὅ,τι συντελεῖ εἰς πῆξιν, ὡς ἡ πυτία· || μεταφορικῶς ὁ ὅρκος, δεσμὸς ὑποσχέσεως, συμφωνία· || ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ ἀμφιθεάτρῳ ξύλινον κωνοειδὲς πολυώροφον κατασκεύασμα (pegma), ὅπερ μηχανικῶς διὰ τροχαλιῶν, σχοινίων καὶ ἀντιβάρων ὑψοῦτο ἢ καθειλκύετο, συμπτυσσομένων ἐντὸς τῶν κατωτέρων ὀρόφων τῶν ἀνωτέρων, οἵτινες ἦσαν μικρότεροι. Ε. ΔΙ. Κ.

πηγματίτης (ὁ) (Pegmatit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενές. Ἀποτελεῖ χονδροκοκκώδη μᾶζαν συνισταμένην ἀπὸ χαλαζίαν καὶ ἄστριον εἰς χαρακτηριστικὴν σύμφυσιν αὐτῶν, ἀπαντᾷ δὲ συνηθέστατα εἰς ἐξάρτησιν πρὸς τοὺς γρανίτας καὶ τοὺς γνευσίους. Ἐκτὸς τοῦ χαλαζίου καὶ τοῦ ἀστρίου περιέχει καὶ μαρμαρυγίαν καὶ τουρμαλίνην ὡς οὐσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ὡς ἐπουσιώδη δὲ ἀπατίτην, ζιρκόνιον, σιδηροξείδια, γρανάτην, κορούνδιον κ. ἄ. Οἱ πηγματῖται ἀνήκουν εἰς τοὺς γρανίτας καὶ τοὺς συηνίτας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπέμπονται ὑπὸ μορφὴν ἀποφύσεων, ὁ συμπαντικὸς δὲ χαρακτὴρ των ἐξυπακούει τὴν γένεσιν αὐτῶν κατὰ τὴν πνευματολυτικὴν περίοδον τῶν ἐν λόγῳ πλουτωνίων πετρωμάτων. Γ. Β.

πηγματιτικὸς *ἱστός*. Ὁ ἱστός, ὁ ὁποῖος διακρίνει τοὺς πηγματίτας. Ὁ ἱστὸς οὗτος χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἰδιάζουσαν σύμφυσιν τῶν δύο ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν τῶν ἐν λόγῳ πετρωμάτων, ἤτοι τοῦ χαλαζίου καὶ τοῦ ἀστρίου (ὀρθοκλάστου, μικροκλινοῦς καὶ σπανίως ὀλιγοκλάστου), ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς συγχρόνου ἀναπτύξεως αὐτῶν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν πηγματιτῶν. Γ. Β.

πηγματόλιθος (ὁ) (Pegmatolith) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀστρίων τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος. Ἀποτελεῖ τὸν κοινὸν ἄστριον, τὸ συνηθέστατον μέλος τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος, ἔχει δὲ χρῶμα ὑπέρυθρον καὶ ὑπόλευκον. Ἀποτελεῖ συστατικὸν παλαιῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων καὶ γνευσίων. Ἡ παραλλαγὴ αὐτοῦ μὲ πράσινον χρῶμα διακρίνεται ὡς λίθος τῶν Ἀμαζόνων. Γ. Β.

πηγμένος,—η,—ο· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *πήζω* (βλ. λ.).

πηγνύω, καὶ *πήγνυμι*· ἀόρ. *ἔπηξα*—*ἐπάγην*, μετοχ. παρακ. *πεπηγώς,—υῖα,—ός*, καὶ νεώτ. *πεπηγμένος*· κάμνω τι νὰ εἰσδύσῃ, ἐμβάλλω, καρφώνω, ἐμπηγνύω, κοιν. *μπήγω*: «πηγνύω πάσσαλον»· || συναρμόζω, ἀποτελῶ, κατασκευάζω διὰ πήξεως: «πηγνύω φωλεάν,—καλύβην»· || κάμνω τι νὰ πήξῃ, ὑγρὸν τι νὰ μεταβληθῇ εἰς στερεόν: «τὸ ἔλαιον πήγνυται εἰς μικροτέραν θερμοκρασίαν ἢ τὸ ὕδωρ».

πηγομαντεία (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Εἶδος μαντικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καθ' ὃ ἐξηγεῖτο ἡ εὐτυχὴς ἢ ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τοῦ ἐρωτωμένου ἐκ τοῦ ἂν καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ἀντικείμενόν τι, ῥιπτόμενον εἰς πηγήν, ἐπέπλεεν ἢ ἐβυθίζετο ἢ παρῆγε κύκλους ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ πόσους καὶ ποίας μορφῆς. Ν. Σ. Λ.

Πηγονίτης, *Νικήτας*. Βυζαντινὸς πατρίκιος καὶ στρατηγός, διακριθεὶς εἰς τοὺς κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμους τοῦ Βασιλείου Β' (976—1025). Τῷ 1018, διατελῶν διοικητὴς τῆς φρουρᾶς Δυρραχίου, ἀντέστη γενναίως κατὰ τοῦ πολιορκήσαντος τὸ φρούριον τοῦτο ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου, φονεύσας αὐτὸν καὶ ἀναγκάσας τοὺς πολιορκητὰς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν. Ἐπὶ Ρωμανοῦ Γ' Ἀργυροῦ (1028—1034). στρατηγῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Βαβυλῶνος καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἐξεπόρθησε τὸ ὑπὸ τούτων καταληφθὲν ὀχυρὸν φρούριον Περκρίν, φονεύσας τὸν Ἄραβα ἐμίρην Ἀλὲμ μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ πλείστους τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

Πηγοριώτης, *Βασίλειος*. Ὑπῆρξε, κατὰ τὸν Γ. Παπαδόπουλον («Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Ἀθῆναι 1890), σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959) καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας. Ἐχρημάτισεν ἐκ τῶν δοκίμων ὑμνογράφων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ποιήσας τοὺς δευτέρους κανόνας εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, τὰ στιχηρὰ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τὸ εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς 21 Ὀκτωβρίου Κάθισμα. Ὁ Ἀλλάτιος ἀποδίδει εἰς αὐτὸν καὶ κανόνα εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον. Τὰ ποιητικὰ ταῦτα ἔργα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν «Βασιλείου Μοναχοῦ». Ἔν τινι δὲ ἀρχαίῳ Τριῳδίῳ (Triodium Graecum, Ven. 1601) μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων ὑμνογράφων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας φέρεται ἐζωγραφισμένος καὶ Βασίλειος ὁ Πηγοριώτης. Ζήτημα εἶναι ἂν εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν *Βασίλειον τὸν Νέον*, μητροπολίτην Καισαρείας τῆς ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ. Ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (τόμ. 36) οὐδαμοῦ ἀναφέρονται ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα. Δ. Ι. Κ.

πηγούνι (τό)· δημοτ., τὸ ἐξέχον τῆς κάτω σιαγόνος, ἀρχ. *πώγων*: «τὸ πηγοῦνι της ἔχει ἕνα λακκάκι».

πηγουνιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *παιωνία*.

Πηγουνιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαργαριτῶν τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) 113. Ε. Γ.

πηγουνίτης (ὁ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τραγοπώγων*.

Πηγούντιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παράλιος πόλις τῆς Δαλματίας ἐν Ἰλλυρίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* Β', 16,3) πρὸς Ν. τοῦ Ὀναίου (νῦν Ἀλμίσσα), περὶ τὰ 60 μίλλια πρὸς Β. τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Νάρωνος, ἀπέναντι τῆς Βρεττίας νήσου (νῦν Brazza). Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατά τινας ἔκειτο ὅπου ἡ νῦν πολίχνη Beskavoda, ὄχι μακρὰν τῆς κοιλάδος Βρυγολίας. Α. Θ. Σ.

Πηγοῦσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς *Κνίδου*. Ν. Σ. Λ.

Πήδαιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Τόπος ἢ πόλις τῆς Τρῳάδος, ἀκαθόριστος, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Μέντωρ, σύζυγος τῆς Μηδεσικάστης.

Πήδαιος [*Μυθολ.*]. Νόθος υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος, τὸν ὁποῖον ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν σύζυγον της ἀνέ-

Digitized by Google

θρεψεν ἡ Θεανώ, ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Τροίᾳ, ὡς ἴδιον υἱόν της. Ἐφονεύθη κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ Μέγητος, υἱοῦ τοῦ Φυλέως, βασιλέως τῶν Ἐπειῶν ἐν Ἤλιδι (Ἰλ. Ε, 69). Α. Θ. Σ.

Πηδάλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Αὐλὼν τῆς νοτίας ἀκτῆς *Λαζαρέττα* τοῦ λιμένος τῆς Ἑρμουπόλεως Σύρου, οὗ σχηματίζει τὸν ΝΔ. μυχὸν (πλάτ. 37°25'30'' Β., μῆκ. 24°57'05'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island). Ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην, ἀναφέρεται εἰς τοὺς τοῦ Κοτσοβίλλη καὶ τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Σ. Ε. Λ.

πηδαλιοειδῆ (τὰ) (Pedaliaceæ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα ἐτησίας πόας ἢ καὶ πολυετεῖς καί τινα φρύγανα φυόμενα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι τὸ *πηδάλιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πηδάλιον (τό)· τὸ δι' οὗ διευθύνεται, κυβερνᾶται τὸ πλοῖον, ἀρχ. *οἴαξ*, κοιν. *τιμόνι*· || συνεκδ., τὸ δι' οὗ κυβερνᾶται ἀεροπλάνον ἢ ἀερόστατον· || μεταφ., συλλογὴ ἱερῶν κανόνων τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας (βλ. κατωτ.).

—*[Ἐγκυκλ.] Πηδάλιον* (κοιν. *τιμόνι*) καλεῖται τὸ ὄργανον τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν στροφὴν καὶ κυβέρνησιν τοῦ πλοίου. Ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιπέδου πλατέος τεμαχίου ξύλου ἢ ἐλάσματος, λίαν ἀνθεκτικοῦ, ὅπερ κατὰ τὴν μίαν τῶν ἐπιμηκεστέρων του πλευρῶν καταλήγει εἰς τὴν καλουμένην *ῥίζαν*, στερεουμένην εἰς τὸ *ποδόστημα* καὶ διαπερῶσαν τὴν πρύμνην εἰς τὴν προέκτασιν ἀκριβῶς τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ πλοίου. Τὸ πηδάλιον στρέφεται μέσῳ μοχλοῦ (ἢ τοῦ καλουμένου συστήματος ἐξαρτισμοῦ τοῦ πηδαλίου) ἐστερεωμένου εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ καὶ *οἴακος* καλουμένου.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων κωπήρων σκαφῶν τὰ πηδάλια ἦσαν δύο, δὲν εἶχον δὲ τὴν σημερινήν των μορφήν, ἀλλ' ἦσαν δύο πλατεῖαι, τρόπον τινά, κῶπαι ἑκατέρωθεν τοῦ πρυμναίου μέρους τοῦ ἐπιστέγου, χειριζόμεναι πρὸς στροφὴν τοῦ πλοίου.

Τὸ πηδάλιον σύγκειται ἐκ τῶν ἑξῆς μερῶν: α) Τῆς *ῥίζης* (mèche), ἥτις εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ πηδαλίου, τὸ ἐκτεινόμενον καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ ποδοστήματος καὶ φέρον τοὺς θαιρούς. β) Τοῦ *φθειρὸς* (safran), ὅστις εἶναι τὸ πλατὺ μέρος τοῦ πηδαλίου τὸ διὰ τῆς ἀντιστάσεως, ἣν παρουσιάζει εἰς τὸ ἐπ' αὐτοῦ προσπῖπτον ὕδωρ ὅταν τεθῇ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ κινουμένου πλοίου, ἀναγκάζον τοῦτο νὰ στρέφηται πρὸς τὴν πλευράν, πρὸς ἣν καὶ τοῦτο πλαγιασμένον κατὰ τὴν πρὸς τὰ πρόσω κίνησιν, πρὸς τὴν ἀντίθετον δὲ κατὰ τὴν ἀνάκρουσιν· καὶ γ) Τοῦ *πηδοκράνου* (tête du gouvernail), ὅπερ εἶναι τὸ ἄνω μέρος τῆς ῥίζης, τὸ κοινῶς *κεφάλι τοῦ τιμονιοῦ*, εἰς ὀπὴν τοῦ ὁποίου στερεοῦται ὁ οἴαξ, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ στροφὴ ὁλοκλήρου τοῦ πηδαλίου. Ὁ χειρισμὸς τοῦ οἴακος ἐπιτυγχάνεται μέσῳ τοῦ οἰακοσχοίνου καὶ τοῦ οἰακοστροφίου ἢ τοῦ συστήματος ἐξαρτισμοῦ τοῦ πηδαλίου. Ἐπὶ τῶν πολεμικῶν σκαφῶν τὸ πηδάλιον δέον ἀπαραιτήτως νὰ εὑρίσκηται τελείως ὑπὸ τὸ ὕδωρ καὶ ὑπὸ τὸ θωρηκτὸν κατάστρωμα, ὅπως προφυλάσσηται ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων, οὐδὲν δὲ μέρος τοῦ πηδαλίου ἢ τοῦ συστήματος ἐξαρτισμοῦ του ἢ χειρισμοῦ του δέον νὰ εὑρίσκηται ὕπερθεν τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος, ὅπως μὴ ἐπέρχηται ἡ παραμικρὰ βλάβη ἐν περιπτώσει προσβολῆς τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος ὑπὸ βλήματος. Μεγάλη προσοχὴ καταβάλλεται διὰ τὴν σχεδίασιν, κατασκευὴν καὶ τοποθέτησιν τῶν μεγάλων καὶ ταχυπλόων συγχρόνων πολεμικῶν σκαφῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ εὐελίκτου αὐτῶν.

Ὡς κινητήριος δύναμις τοῦ ἐξαρτισμοῦ μεταδόσεως εἰς τὸ πηδάλιον τῆς κινήσεως (ἀποτελοῦντος ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἐξαρτημάτων τοῦ σκάφους) χρησιμοποιεῖται ὁ ἀτμός. Ὁ ἀτμοκινητὴρ τοῦ πηδαλίου (εἷς κατ' ἀρχὰς) ἐτοποθετεῖτο εἰς τὴν πρύμνην τοῦ σκάφους καὶ ἀκριβῶς πρώραθεν τοῦ ἐξαρτισμοῦ μεταδόσεως τῆς κινήσεως, νῦν ὅμως οἱ ἀτμοκινητῆρες τοῦ πηδαλίου εἶναι δύο καὶ τοπο-

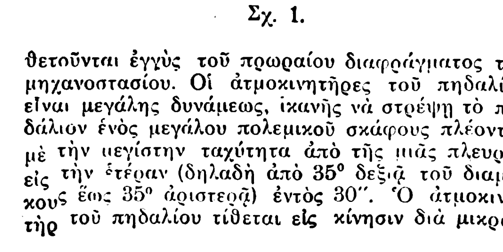

Σχ. 1.

θετοῦνται ἐγγὺς τοῦ πρωραίου διαφράγματος τοῦ μηχανοστασίου. Οἱ ἀτμοκινητῆρες τοῦ πηδαλίου εἶναι μεγάλης δυνάμεως, ἱκανῆς νὰ στρέψῃ τὸ πηδάλιον ἑνὸς μεγάλου πολεμικοῦ σκάφους πλέοντος μὲ τὴν μεγίστην ταχύτητα ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς εἰς τὴν ἑτέραν (δηλαδὴ ἀπὸ 35° δεξιᾷ τοῦ διαμήκους ἕως 35° ἀριστερᾷ) ἐντὸς 30''. Ὁ ἀτμοκινητὴρ τοῦ πηδαλίου τίθεται εἰς κίνησιν διὰ μικρῶν χειροκινήτων χειριστηρίων (οἰακοστροφίων), εὑρισκομένων εἰς ὅλας τὰς θέσεις τῆς κυβερνήσεως τοῦ σκάφους διὰ μέσου συστήματος ἀξόνων κατερχομένων κάτωθεν τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος. Εἴς τινα πλοῖα ἀντὶ τοῦ συστήματος τῶν ἀξόνων γίνεται χρῆσις ὑδραυλικῆς μεταδόσεως ἢ ἐλαιοθλιπτικῆς (τὰ νῦν πηδάλια τῶν ὑποβρυχίων) μέσῳ σωλήνων μικρᾶς διαμέτρου. Εἰς πολλὰ πολεμικὰ σκάφη ἀντὶ ἀτμοκινητῆρος χρησιμοποιεῖται ἠλεκτροκινητὴρ διὰ τὸν χειρισμὸν τοῦ πηδαλίου. Εἰς πάντα τὰ σκάφη, ἐμπορικά τε καὶ πολεμικά, ἐν περιπτώσει βλάβης τοῦ ἀτμοκινητῆρος δύναται ν' ἀπομονωθῇ οὗτος καὶ νὰ τεθῇ εἰς χρῆσιν χειροκίνητον χειριστήριον. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἢ δύο τροχῶν εἰς τὰ μικρὰ καὶ 3—4 εἰς τὰ μεγάλα σκάφη. Εἰς τὰ πολεμικὰ σκάφη τὸ χειροκίνητον χειριστήριον εἶναι καὶ τοῦτο πάντοτε ἐγκατεστημένον, πρὸς ἀσφάλειαν, κάτωθεν τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος.

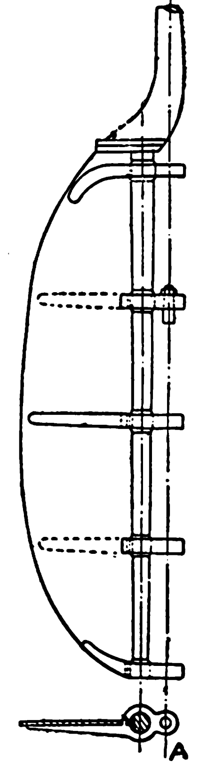

Σχ. 2.

Ἐνέργεια τοῦ πηδαλίου. Ὅταν τὸ πλοῖον προχωρῇ μὲ τὸ πηδάλιον εἰς τὸ μέσον, δηλαδὴ ἐπακριβῶς κατὰ τὸ διάμηκες τοῦ σκάφους, ἡ ῥοὴ τοῦ ὕδατος περὶ τὸ πλοῖον εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Ἂν ἤδη τὸ πηδάλιον τεθῇ κατὰ μίαν γωνίαν (σχ. 1) α πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν, τότε ἡ ῥοὴ πρὸς πρύμναν θ' ἀλλάξῃ, καθόσον ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ πηδαλίου ΑΒ θὰ ἔχωμεν μείζονα πίεσιν ἢ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας. Δημιουργεῖται οὕτω μία δύναμις Κ, ἥτις ὠθεῖ τὸ πηδάλιον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικήν του κατὰ τὸ διάμηκες θέσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο διὰ τοῦ οἰακοστροφίου τηρεῖται ἀκίνητον, ἀναγκάζεται τὸ πλοῖον νὰ στραφῇ περὶ τὸ κέντρον στροφῆς τοῦ Σ. Ἡ δύναμις Κ, καλουμένη *κυβερνῶσα δύναμις*, ἀναλύεται εἰς δύο δυνάμεις, μίαν κάθετον ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν ΑΒ, τὴν Π, ἥτις καὶ ἐνεργεῖ τὴν στροφὴν τοῦ πλοίου, καὶ ἑτέραν παράλληλον τῇ ΑΒ, ἧς ἡ ἐνέργεια ἀμελητέα. Ἡ κυβερνῶσα δύναμις αὐξάνει αὐξανομένης τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηδαλίου ἢ τῆς γωνίας στροφῆς (μέχρις ὁρίου μὴ ὑπερβαίνοντος τὰς 35°—40°), ἐπίσης δὲ αὐξάνεται ἀναλόγως τοῦ τετραγώνου τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου.

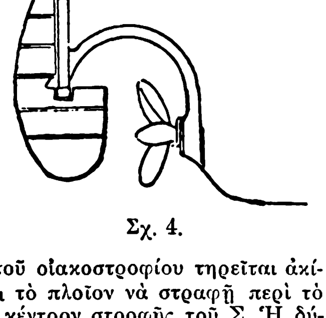
Σχ. 4.

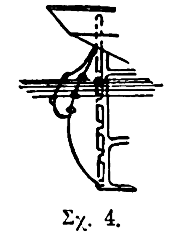
Σχ. 4.

Εἴδη πηδαλίων: α) *Κοινὸν πηδάλιον.* Καλεῖται τὸ σύνηθες πηδάλιον, τὸ φερόμενον ὑπὸ πάντων τῶν φορτηγῶν καὶ ἐπιβατηγῶν πλοίων. Στερεοῦται ἐπὶ τοῦ ποδοστήματος διὰ τῶν θαιρῶν καὶ γομφώσεων (σχ. 2).

β) *Ζυγοσταθμισμένον πηδάλιον.* Τούτου γίνεται χρῆσις ἐπὶ πάντων τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν μεγάλων καὶ ταχυπλόων ἐμπορικῶν σκαφῶν (σχ. 3).

γ) *Πηδάλιον Σουέζ.* Εἶναι μικρὸν πρόσθετον πηδάλιον, ἐπιτιθέμενον τῷ κυρίῳ πηδαλίῳ τοῦ πλοίου πρὸς αὔξησιν τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, ὅταν τὸ πλοῖον διέρχεται διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ (σχ. 4).

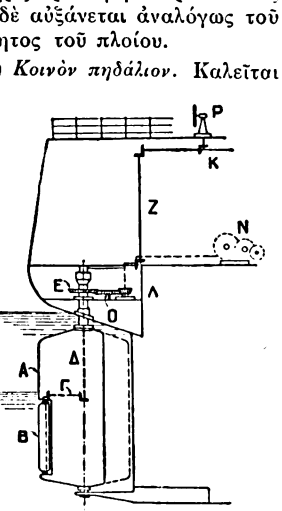

Σχ. 5.

δ) *Πηδάλιον Φλέτνερ.* Ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ ἐφευρέτου τοῦ πλοίου Ρότορ. Ἡ λειτουργία τούτου εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Τὸ κύριον πηδάλιον Α (σχ. 5) περιστρέφεται ἐλευθέρως περὶ τὸν ἄξονά του ἄνευ κινητῆρος, εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ Α ἐν ἐντομῇ τινι αὐτοῦ στερεοῦται καὶ περιστρέφεται μικρότερόν τι πηδάλιον Β, ὅπερ λαμβάνει τὴν κίνησιν τῇ βοηθείᾳ τροχίσκων καὶ ῥάβδων ΓΓ, λαμβανουσῶν τὴν κίνησιν ἀπὸ τὸν ἄξονα Δ· οἱ τροχίσκοι, ὡς καὶ ὁ ἄξων, Δ εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ Α, ὅπερ ἐσωτερικῶς εἶναι κοῖλον. Ὁ ἄξων Δ λαμβάνει τὴν κίνησιν μέσῳ τροχῶν Ε καὶ ῥάβδων Ζ καὶ Κ ἀπὸ τῆς γεφύρας ἢ τοῦ οἰακοστροφίου Ρ. Τροποποίησις τοῦ ὡς ἄνω πηδαλίου εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐφευρέτου ἐπινοηθὲν πηδάλιον τῶν τριῶν ἐπιφανειῶν (σχ. 6).

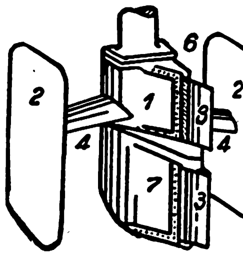

Σχ. 6.

Πλεῖστα ἄλλα πηδάλια ἔχουσιν ἐφαρμοσθῇ, ἰδίως ἐπὶ ἐμπορικῶν σκαφῶν. Περὶ τῶν πηδαλίων τῶν τορπιλλῶν καὶ ὑποβρυχίων βλ. λ. *τορπίλλη* καὶ *ὑποβρύχιον*. Γ. Ν. Ν.

—**πηδάλιον *αὐτοσχέδιον*** (Gouvernail de fortune). Τὸ προχείρως κατασκευαζόμενον πηδάλιον ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἢ βλάβης τοῦ πηδαλίου τοῦ σκάφους. Γ. Ν. Ν.

— **«Πηδάλιον»**. Καλεῖται οὕτω, ἤτοι ὄργανον διακυβερνήσεως τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, συλλογὴ ἥτις συνετάχθη λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπὸ δύο λογίων Ἑλλήνων μοναχῶν, Νικοδήμου καὶ Ἀγαπίου, ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου τοῦ Ζ' τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας. Αὕτη ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1800 ἐπιστασίᾳ ἱερομονάχου τινὸς Θεοδωρήτου, οὗ ὅμως ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἄτοποί τινες προσθῆκαι καὶ τὸ λεκτικὸν ὕφος, καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις, ἐπηκολούθησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις. Περιέχει, μετὰ μακρὸν πρόλογον, τοὺς κανόνας τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ τοὺς τῶν συνόδων, Οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν, ὡς καὶ τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων, ἔτι δὲ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐπὶ Κυπριανοῦ συνόδου, Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, Νικηφόρου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου. Παρὰ τῷ κειμένῳ ἑκάστου κανόνος παρατίθενται οἱ εἰς τὴν αὐτὴν ὕλην ἀφορῶντες κανόνες καὶ ἑρμηνεία τῶν κανόνων ἐν δημώδει γλώσσῃ. Ἐν τέλει περιέχει τὸ «Πηδάλιον» τὰ περὶ τῶν βαθμῶν τῆς συγγενείας καὶ τύπους γραμμάτων εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀφορῶντας. Κ. Μ. Ρ.

πηδάλιον (τὸ) (Pedalium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πηδαλιοειδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ *πηδάλιον τὸ μαδαγασκάριον* (Pedalium madagascarensis), ὅπερ παρέχει αἰθέριον ἀρωματικὸν ἔλαιον, εἰς τὴν μυρεψικὴν χρησιμοποιούμενον. Δ. Ν. Π.

Πηδάλιον *[Ἀστρον.]*. Τμῆμα τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς *Ἀργοῦς*, περιλαμβάνον τὸν *Κάνωβον* καί τινας ἄλλους ἀστέρας ἀμυδροτέρους. Σ. Π.

— **πηδάλιον *αὐτοκινήτου.*** Καλεῖται οὕτω τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου διευθύνεται τὸ αὐτοκίνητον, ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὁδηγοῦ. Τοῦτο ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων τροχῶν καὶ συνίσταται ἐξ ἑνὸς τροχοῦ (κοιν. βολάν), εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου στερεοῦται τὸ ἓν ἄκρον ῥάβδου, ἥτις διατίθεται πρὸς τοὺς τροχούς, ὑπὸ κλίσιν 60°—70° πρὸς τὴν ὁριζόντιον (προκειμένου περὶ φορτηγῶν ἢ λεωφορείων αὐτοκινήτων) μέχρι 25°—30° (προκειμένου περὶ ἐπιβατικῶν τοιούτων). Τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς ῥάβδου ταύτης καταλήγει ἐντὸς μικροῦ κιβωτίου, εἰς κοχλίαν, ὅστις συνδέεται δι' ὀδοντωτοῦ τομέως ἢ περικοχλίου. Ὁ ὀδοντωτὸς τομεὺς οὗτος ἢ τὸ περικόχλιον συνδέεται διὰ καταλλήλων μοχλῶν διωθήσεως μὲ τὸν δεξιὸν ἢ τὸν ἀριστερὸν τροχὸν τοῦ αὐτοκινήτου, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ πηδαλίου, κατὰ τρόπον ὥστε, ὅταν ὁ τροχὸς τοῦ πηδαλίου περιστρέφεται διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ὁδηγοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερά, νὰ

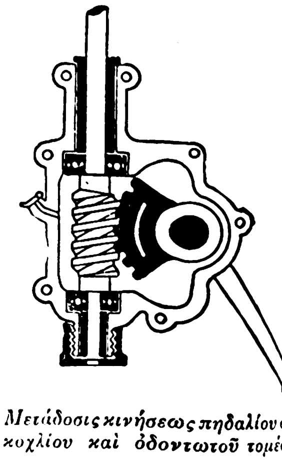
Μετάδοσις κινήσεως πηδαλίου διὰ *κοχλίου καὶ ὀδοντωτοῦ* τομέως.

Digitized by Google

στρέφεται καὶ ὁ τροχὸς τοῦ αὐτοκινήτου ἐκ τῆς εὐθείας του θέσεως ἀναλόγως, δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Διὰ τῆς στροφῆς τοῦ ἑνὸς τροχοῦ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνάλογος στροφὴ καὶ τοῦ ἑτέρου, καθόσον ἀμφότεροι οἱ τροχοὶ τοῦ αὐτοκινήτου συνδέονται μεταξὺ των πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διὰ μοχλῶν καὶ ἑλκυστῆρος (βλ. καὶ λ. *αὐτοκίνητον*). Δ. Κ. Α.

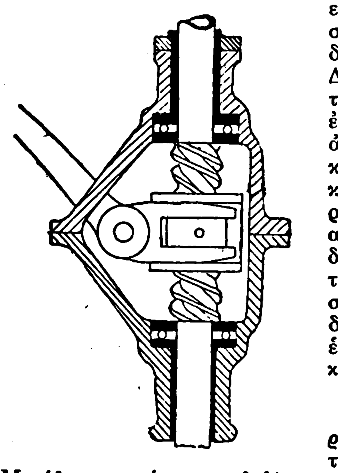

Μετάδοσις κινήσεως πηδαλίου διὰ κοχλίου καὶ περικοχλίου.

— **πηδάλιον ὡρολογίου.** Ἐξάρτημα τοῦ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ τῶν μετὰ λικνοτρόχου ὡρολογίων, χρησιμεῦον πρὸς αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τοῦ μήκους τοῦ ἐλευθέρως συστελλομένου ἢ διαστελλομένου σπειροειδοῦς ἐλατηρίου τοῦ λικνοτρόχου καὶ κανονίζον οὕτω τὴν αὔξησιν ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἡμερησίας πορείας τοῦ ὡρολογίου (βλ. *ὡρολόγια*). Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Πηδάλιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. Μικρασίας, προέχον ἀπὸ τῆς Καρίας κατὰ τὰ σύνορα πρὸς τὴν Λυκίαν. Ἐκ τῶν περιγραφῶν τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης Θαλάσσης (255—261) καὶ τῶν Λατίνων τοῦ Μέλα (1,16) καὶ τοῦ Πλινίου (5,29,103), προκύπτει ὅτι ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Κρύα τὸν Γλαῦκον κόλπον, ὃν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ *'Αρτεμίσιον* τοῦ Στράβωνος (ΙΔ, 651 Teubner) καὶ ὅτι συνεπῶς ταυτίζεται πρὸς τὸ *Σουβέλλα Μπουρνοῦ* (πλάτ. 36° 35′ Β., μῆκ. 28° 54′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnu) καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ *Κάβο Ἄγκιστρο*, ὡς νομίζεται, καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὰς *Κισσίδας*.

— 2) Ἀκρωτήριον τῆς Κύπρου, οὗ «ὑπέρκειται λόφος τραχύς, ὑψηλός, τραπεζοειδής, ἱερὸς Ἀφροδίτης» (*Στράβ.* ΙΔ, 682 Teubner). Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Ε, ιδ, 3 Nobbe) προεῖχε μεταξὺ τῆς ἐγγυτάτης αὐτῷ ἄκρας Θρόνοι καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πεδιαίου ποταμοῦ. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Κάβο Γκρέκος*, τὸ παλαιότερον *Κάβος τῆς Γριᾶς* καὶ Capo della Greca (πλάτ. 34° 56′ Β., μῆκ. 34° 05′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus). Σ. Ε. Λ.

πηδαλιουχεῖον (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *οἰακιστήριον*.

πηδαλιουχία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ πηδαλιούχου, ἡ διὰ τοῦ πηδαλίου κυβέρνησις τοῦ πλοίου.

—*[Ναυτ.]* Εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ὑπῆρχε καὶ κλάδος *πηδαλιουχίας*, οὗ οἱ ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦται ἠσχολοῦντο περὶ τὴν σήμανσιν καὶ πᾶν τὸ ἀφορῶν τὴν καθαυτὸ ναυτιλιακὴν τοῦ πλοίου ὑπηρεσίαν (πυξίδας, ναυτικὰ ἐργαλεῖα κτλ), καλούμενοι ὡσαύτως καὶ *οἰακισταί*. Νῦν, δημιουργηθέντος τοῦ κλάδου τῶν *σηματωρῶν*, εἰδικῶς καὶ μόνον περὶ τὴν σήμανσιν ἀσχολουμένων, ὁ κλάδος τῆς πηδαλιουχίας ἀπετελέσθη ἐκ παλαιῶν ὑπαξιωματικῶν σημάτων καὶ ἀρμένων, οἵτινες ὑπηρετοῦσιν εἴτε ὡς *οἰακονόμοι*, εἴτε ἐπὶ τῶν μεγάλων πλοίων, εἴτε εἰς τὴν σχολὴν ναυτιλίας, ἢ τὴν διεύθυνσιν ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας. Γ. Ν. Ν.

πηδαλιοῦχος (ὁ)· ὁ ἔχων, ὁ κρατῶν τὸ πηδάλιον, ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, ἀρχ. *οἰακιστής*, κοιν. *τιμονιέρης*.

πηδαλιουχούμενος, *—η, —ον*· ὁ διὰ τοῦ πηδαλίου κυβερνώμενος· || *πηδαλιουχούμενον* (τό)· ἀερόστατον.

— **πηδαλιουχούμενον** ***ἀερόστατον.*** Ἀερόστατον δυνάμενον νὰ διευθυνθῇ κατὰ βούλησιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐλεύθερα τοιαῦτα (βλ. *ἀεροπλοῖα*, *ἀερόπλοιον* καὶ *Ζέππελιν*).

πηδαλιουχῶ (*—έω*)· εἶμαι πηδαλιοῦχος, κυβερνῶ τὸ πλοῖον διὰ τοῦ πηδαλίου.

πηδαλιώδη *πτερὰ* (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ οὐραῖα ἢ ἄλλως κωπαῖα πτερύγια τῆς οὐρᾶς, ἅτινα εἶναι μεγαλύτερα τῶν λοιπῶν καὶ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν πτῆσιν τοῦ πτηνοῦ ὡς πηδάλιον, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν. Δ. Ν. Π.

πηδαλιώδης, *—ες*· ὁ ἔχων σχῆμα πηδαλίου, ὁ ὅμοιος μὲ πηδάλιον.

Πήδασα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Δωρίδι τῆς Καρίας, κειμένη οὐ μακρὰν τῆς παραλίας τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου (νῦν κόλπος Κῶ), Α. τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 2, 15) ἐσφαλμένως καλουμένην *Βαδησσὸς* ἢ *'Αδησσός*. Ἱδρύθη εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ὑπὸ τῶν Λελέγων τῆς Τρῳάδος, οἱ ὁποῖοι «ἐκπορθηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως μετέστησαν εἰς Καρίαν καὶ κατέσχον τὰ περὶ τὴν Ἁλικαρνασσὸν χωρία» (*Στράβ.* XIII, 611). Ὁ κάτοικος *Πηδασεύς*, καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα *Πηδασίς*. Κατά τινα παράδοσιν, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ κακόν τι εἰς τὴν πόλιν, ἡ ἱέρεια τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς «πώγωνα ἴσχει» (*'Ηροδ.* Α, 175, *Στράβ.* XIII, 611).

Ὑπῆρξεν ἡ μόνη ἐκ τῶν καρικῶν πόλεων, ἥτις ἀντέσχεν ἐπὶ ἀρκετὸν εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Περσῶν Ἅρπαγον, παρ' αὐτὴν δὲ ἐνικήθησαν τῷ 499 π. Χ. κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων καὶ ἐφονεύθησαν οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ Δαυρίσης, Ἀμόργης καὶ Σισαμάνης (*'Ηροδ.* V, 121). Κατὰ τὸν Ε′ π. Χ. αἰῶνα ἀναφέρεται ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὑπήχθη εἰς τὴν Ἁλικαρνασσόν, ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος ἦτο ἤδη κατεστραμμένη καὶ ἔρημος. Α.Θ.Σ.

Πήδασον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Καρίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Στρατονικείας (νῦν Ἐσκῆ-Χισάρ), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XIII, 611). Α. Θ. Σ.

Πήδασος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Βουκωλίωνος καὶ τῆς νύμφης Ἀβαρβαρέας, ἀδελφὸς τοῦ Αἰσήπου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυάλου (Ἰλ. Ζ, 21).

—2) Εἷς τῶν ἵππων τοῦ Ἀχιλλέως, τοὺς ὁποίους ἥρπασεν οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἠετίωνος, βασιλέως τῆς Θήβης, πατρὸς τῆς Ἀνδρομάχης. Ἂν καὶ θνητός, ἐν τούτοις ἠκολούθει τοὺς ἀθανάτους ἵππους Ξάνθον καὶ Βαλίον, τέκνα τοῦ Ζεφύρου καὶ τῆς Ἁρπυίας Ποδάργης (Ἰλ. Π 152). Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σαρπηδόνος κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἰλίου. Α. Θ. Σ.

Πήδασος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὁμηρικὴ πόλις τῶν Λελέγων ἐν Τρῳάδι, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμίσκου Σατνιόεντος (νῦν Τούζλα-τσάϊ), πρωτεύουσα τοῦ Ἄλτου, βασιλέως τῶν Λελέγων, κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (Ἰλ. Υ, 92. Φ, 87). Ἐπὶ τοῦ Στράβωνος ἦτο ἤδη ἔρημος, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον εἶναι ἡ μετὰ ταῦτα ὀνομασθεῖσα *'Αδραμύττιον*. Α. Θ. Σ.

— **Πήδασος** *['Αρχ. Γεωγρ.]* Μία τῶν ἑπτὰ πόλεων τῆς Μεσσηνίας ἐν Πελοποννήσῳ, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας αὐτῆς, «ἀμπελόεσσα» καθ' Ὅμηρον, τὰς ὁποίας ὑπέσχετο ὁ Ἀγαμέμνων νὰ δώσῃ ὡς προῖκα εἰς τὸν Ἀχιλλέα (Ἰλ. Ι, 152). Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὅτι ἐκτίσθη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἡ πόλις *Μεθώνη*. Α. Θ. Σ.

— **Πήδασος** *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 390 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Ρύπαινα* 434. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χάντζογλι*.

πήδημα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πηδᾶν, ἅλμα: «μὲ ἕνα πήδημα πέρασε ἀντίπερα»· || ἐπὶ τῶν ζῴων, ἐπίβασις, ὄχευσις.

—*['Αθλητ.]* Βλ. λ. *ἅλμα*.

—*['Οπλομ.]* *Πήδημα* καλεῖται ἡ αἰφνιδία μεταφορὰ τοῦ σώματος ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω. Ἐνίοτε γίνεται χρῆσις τούτου ἐν τῇ ὁπλομαχητικῇ εἴτε κατὰ συμβολὴν ξίφους ἢ σπάθης, εἴτε καὶ κατὰ τὴν συμβολὴν πυγμαχίας. Ἐν τῇ ὁπλομαχητικῇ γίνεται χρῆσις τούτου, ὅταν ὁ ὁπλομάχος εὑρεθῇ αἰφνιδίως σῶμα πρὸς σῶμα μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του καὶ οὐδὲν ἄλλο μέσον τοῦ ἐναπομένει ἵνα σωθῇ ἀπὸ βέβαιον κίνδυνον. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ πηδήματος, οὗτος, εὑρισκόμενος εἰς θέσιν ἀμύνης, δέον νὰ κάμψῃ ὀλίγον ἔτι τὰ γόνατα καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν νὰ πηδήσῃ ἢ ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω, πίπτων δὲ νὰ εὑρεθῇ εἰς θέσιν· πάντως ὅμως ὁ ὁπλομάχος ἀποφεύγει νὰ χρησιμοποιῇ τὸ πήδημα, διότι τοῦτο ἐμβάλλει εἰς κίνδυνον, ἐκτὸς τῆς προμνησθείσης περιπτώσεως τοῦ σώματος πρὸς σῶμα.

Ἐν τῇ πυγμαχίᾳ, ἔνθα προτιμᾶται ἡ ὀνομασία *ἅλμα*, γίνεται χρῆσις τούτου πρὸς ἐπιφορὰν γρόνθου. Ὁ ἐκτελῶν τοῦτο δέον νὰ πλησιάσῃ τὸν ὀπίσθιον πόδα πρὸς τὸν ἐμπρόσθιον, νὰ κάμψῃ καλῶς τὰς δύο κνήμας καὶ νὰ μεταφέρῃ τὸ σῶμα ἐμπρὸς δι' ἰσχυρᾶς ἐκτάσεως τῆς ὀπισθίας κνήμης. Τὸν προπορευθέντα ἐμπρόσθιον πόδα παρακολουθεῖ συγχρόνως ὁ ὀπίσθιος, ὅστις τοποθετεῖται ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ ἐμπροσθίου, καθ' ὃν χρόνον πατεῖ οὗτος εἰς τὴν γῆν. Τ. Ι. Κ.

Πήδημα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 373. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Πήδημα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Πόρος στενότατος χωρίζων τὰ δύο Γλαρονήσια (πλάτ. 37° 05′ 10″ Β., μῆκ. 26° 54′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno) τὰ βορείως τῆς Πηταρίδας. Σ.Ε.Λ.

πηδηματιὰ (ἡ)· δημοτ., πήδημα, ἅλμα.

πηδηξιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πηδᾶν, ἅλμα: «μὲ μιὰ πηδηξιά».

πηδητὴς (ὁ)· ὁ πηδῶν, ὁ ἱκανὸς εἰς τὸ πήδημα.

—**πηδητικὰ** (τά) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀρθοπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μετρίου ἢ ἱκανοῦ μεγέθους μὲ προθώρακα ἀσύνδετον, στόμα κατάλληλον πρὸς δῆξιν, τέσσαρας πτέρυγας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πρόσθιαι εἶναι ἀποσκληρυμμέναι καὶ αἱ ὀπίσθιαι εἶναι ἀρκετὰ εὐρεῖαι καὶ συμπτύσσονται ἐν εἴδει ῥιπιδίου. Αἱ μεταμορφώσεις τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι ἀτελεῖς. Τὰ ἄρρενα ἔντομα προστρίβοντα τὰς προσθίας αὐτῶν πτέρυγας μετ' ἀλλήλων παράγουσιν ἦχον τρίζοντα. Πάντα ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς ὑπογείων στοῶν καὶ τρέφονται ἐκ ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ἡ *πρασοκουρὶς ἡ κοινὴ* (Gryllotalpe vulgaris) κοινῶς *κολοκυθοκόφτης* ἢ *πρασάγγουρας* καὶ ὁ *γρύλλος ὁ οἰκιακὸς* (Grillus domesticus) κ. *γρύλλος* ἢ *τριζόνι*. Δ. Ν. Π.

πηδητικὰ (τά), ἢ ***πηδηταὶ*** (οἱ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζῴων θηλαστικῶν τῆς τάξεως τῶν *μαρσυποφόρων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους θηλαστικὰ χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀπισθίων αὐτῶν ποδῶν, οἵτινες εἶναι κατὰ πολὺ μακρότεροι τῶν προσθίων τοιούτων καὶ ὡς ἐκ τούτου πηδῶσι μᾶλλον ἢ βαδίζουσιν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται τὸ *καγκουρὼ* καὶ ἄλλα τινὰ θηλαστικά. Δ. Ν. Π.

πηδητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιτήδειος, ὁ δεξιὸς εἰς τὸ πήδημα.

πηδητός, *—ή, —όν*· δημοτ. *πηδηχτός*· ὁ διὰ πηδήματος γινόμενος: «πηδηχτὸς χορός».—Ἐπίρρ. ***πηδητὰ*** καὶ ***πηδηχτά***: «περπατάει πηδηχτά».

—**πηδηχτὸς** ***χορός***. Εἶδος κρητικῶν χορῶν, ὀνομασθέντων οὕτω λόγῳ τῶν γοργῶν καὶ πηδηκτῶν βηματισμῶν αὐτῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς *συρτοὺς* ἢ *σιγανούς*. Πηδηχτοὶ χοροὶ εἶναι οἱ: *πεντοζάλης*, *τριοζάλης*, *σούστα*, *ὄρτσες* (τῶν Ἀνωγείων), *πρινιανός*, *μικρό*, *μικράκι* καὶ *καστρινὸς* ἢ *μαλεβιζιώτικος*, ὁ καὶ κυρίως *πηδηχτὸς* καλούμενος. Ἐκ τούτων ὁ καστρινὸς καὶ ὁ πρινιανὸς χορεύονται εἰς τοὺς νομοὺς Λασηθίου καὶ Ἡρακλείου καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τοὺς Χανίων καὶ Ρεθύμνης. Εἰδικοὶ ρεθυμνιώτικοι χοροὶ εἶναι ὁ πεντοζάλης καὶ ἡ σούστα, ἀλλὰ χορεύονται μὲ ἐλαχίστας παραλλαγὰς καὶ εἰς τὸν νομὸν Χανίων. Οἱ χοροὶ οὗτοι παρουσιάζουν πολλὰς παραλλαγὰς εἰς τὴν πλοκὴν καὶ ρυθμικὰς μορφὰς βηματισμῶν, γενικὸν δὲ καὶ κύριον χαρακτηριστικόν των εἶναι ἡ ζωηρότης καὶ ἡ γοργότης τοῦ ρυθμοῦ (♩=116 μέχρι ♩=126) καὶ οἱ πηδηκτοὶ βηματισμοί. ΕΡ. Μ.

πηδοδόκη (Jaumière). Ὀπὴ (τρῦπα τοῦ τιμονιοῦ) συνήθως ὑπὸ τὴν πρύμνην τῶν πλοίων, δι' ἧς περᾷ ἡ ἄτρακτος (ρίζα) τοῦ πηδαλίου. Γ. Ν. Ν.

πηδόκρανον (τό)· βλ. λ. *πηδάλιον*.

πῆδος (ὁ)· δημοτ., πήδημα: «ἔκαμε ἕνα πῆδο!».

πηδούλι (τό)· δημοτ., ὁ σκώληξ τοῦ τυροῦ, τὸ ἄκαρι.

πηδῶ (*—άω*), *ἀόρ. ἐπήδησα καὶ ἐ)πήδηξα—ἐ)πηδήθηκα καὶ ἐ)πηδήχτηκα*, παθ. μετχ. *πηδημένος*· ἅλλομαι, τινάσσομαι πρὸς τὰ ἄνω, ὑπερβάλλω τόπον διὰ τιναγμοῦ: «πηδῶ τὸ χαντάκι», «πήδησε 'ς τ' ἄλογο κι' ἔφυγε»· || «πηδᾷ ἀπὸ τὴ χαρά του»· || συνεκδ. ἐπὶ ζῴων, ἐπιβαίνω, ὀχεύω: «εἶναι ὁ καιρὸς ποῦ πηδιοῦνται τὰ πρόβατα»· || ὑπερβάλλω, παραλείπω ἐν τῷ μεταξύ, οἷον κατὰ ἀνάγνωσιν, ἀντιγραφὴν κ.τ.τ.: «πήδησε μιὰ παράγραφο,—τρεῖς γραμμές»· || φρ. «πήδησε πολλὰ παλούκια» πολλάκις διεκινδύνευσε.

Πήερσον (Peerson, ἢ Piarson), ***'Ερρῖκος - Οὖγος.*** Ἄγγλος μουσουργός, γνωστὸς ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ***Edgar Mansfeldt*** (1815—1873). Ἐσπούδασεν ἀρχικῶς ἐν Κανταβριγίᾳ ἰατρικὴν καὶ μουσικὴν καὶ βραδύτερον ἀποκλειστικῶς μουσικὴν ἐν Γερμανίᾳ. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Der Elfensieg», «Leila», «Contarini», «Fenice», μουσικὴν διὰ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ «Φάουστ», τὴν συμφωνίαν «Μάκβεθ», τὰς εἰσαγωγάς: «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», «Ἰούλιος Καῖσαρ», «Ρωμαντικὴ εἰσαγωγή», τὰ ὀρατόρια: «Ἱερουσαλήμ», «Ἐζεκίας», μελῳδίας, χορῳδίας κ. λ. π. Γ. Σ.

Πὴζ (Pease), ***'Αλφρέδος-'Εδουάρδος***, *βαρῶνος*—. Ἄγγλος δικαστικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διετέλεσε βουλευτὴς (1885—1892), ἀνώτερος δικαστικὸς λειτουργός, μανιώδης δὲ ὢν κυνηγὸς περιηγήθη διὰ κυνήγιον ἀγρίων θηρίων τὴν Μ. Ἀσίαν, Ἀλγέριον, Τύνιδα, Σαχάραν, Σομάλην, Ἀβησσυνίαν, Σουδὰν καὶ Οὐγάνδαν. Συνέγραψεν ἰδίως κυνηγετικὰς περιγραφάς: «Travels and sport in Africa» (1902), «Rachel Gurney of the Grove», «The Book of the Lion» (1914) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Digitized by Google

πήζω, *ἀόρ.* *ἔπηξα, παθ. μετχ. πηγμένος·* δημοτ., κάμνω τι νὰ πήξῃ, νὰ μεταβληθῇ ἀπὸ ρευστοῦ εἰς στερεόν: «πήζω τὸ γάλα»· || συνήθ. ἀμετβ., πήγνυμαι, μεταβάλλομαι εἰς στερεόν, εἰς συνεστώς: «ἔπηξε τὸ βούτυρο ἀπὸ τὸ κρύο»· || «δὲν ἔπηξαν ἀκόμη τὰ μυαλά του» εἶναι ἀκόμη ἀσύνετος, ἄφρων.

Πήϊον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῶν Τολισβωγίων Γαλατῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Βιθυνίας, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίει ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Δηϊόταρος (60—40 π. Χ.) ὡς θησαυροφυλάκιον. Α. Θ. Σ.

Πὴκ (Peak) *[Γεωγρ.]*. Λοφοσειρὰ ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντέρμπυσάϊρ τῆς Ἀγγλίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς ὀροσειρᾶς Πένναϊν. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή της εἶναι τὸ *Κίντερ Σκάουτ*, ὕψους 634 μ. Ἔχει πλεῖστα μεγαλιθικὰ μνημεῖα καὶ εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ ὁμώνυμον σπήλαιον, παρὰ τὸ Κάστλτον, φθάνον εἰς βάθος 685 μέτρων. Η. Π. Γ.

Πῆκοκ (Peacock). —1) ***Θωμᾶς Λόβ.*** Ἄγγλος ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος (1785—1866). Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ἀπὸ τοῦ 1815, ὅτε ἔγραψε τὸ διήγημα «Χέντλονγκ χὼλλ» καὶ ἀμέσως ἔπειτα τὸ «Μέλινκορτ». Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐσχετίσθη πρὸς τὸν Σέλλεϋ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔμεινεν ἐν Μεγάλῳ Μπάρλοου, ὅπου ἔγραψε «Τὸ μοναστήριον τοῦ Nightmare» καὶ τὴν «Ροδοδάφνην», εἶτα δὲ «Τὴν κόρην Μαριάνναν», «Τὰς ἀτυχίας τοῦ Ἔλφιν» καὶ «Τὸ φρούριον Crotchet». Ἐδημοσίευσε καὶ ἀξιολόγους «Ἀναμνήσεις» περὶ τοῦ Σέλλεϋ, τῆς διαθήκης τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἐκτελεστής. Ἡ χάρις, ἡ ἁπλότης καὶ ἡ φυσικότης τῶν περιγραφῶν τοῦ Πῆκοκ εἶναι παροιμιώδης.

—2) ***Ρηγινάλδος.*** Ἄγγλος κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1395—1460), διατελέσας ἐπίσκοπος εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἀγγλίας. Ἐξέδωκε τὸν διαβόητον «Δυνάστην τοῦ ἐξαιρετικῶς μεμφομένου τὸν Κλῆρον», τὸν «Κανόνα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας» καὶ τὴν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὰς κυρίας ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως», δι' ἃ καὶ ὠνομάζετο «ὁ μόνος μέγας Ἄγγλος θεολόγος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος». Α. Ν. Λ.

πηκτάση (ἡ). Φύραμα θρομβοῦν τὰς πηκτινικὰς ὕλας. Εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς τὸν ὀπὸν τῶν φύλλων διαφόρων φυτῶν (τομάτας, γεωμήλων κλπ.). Ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *θρομβασῶν* (*κοαγουλασῶν*). Σ. Γ.

πηκτή, ἢ ***πηχτὴ*** (ἡ). Ζωμὸς ἀπὸ κρέας ἢ ἀπὸ ἰχθύν, πετηγμένος· || ἡ *ζελατίνη* (βλ. λ.).

— *[Μαγειρ.]* Ἡ *πηκτὴ* κατασκευάζεται ἀπὸ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας παντὸς ζῴου, συνηθέστερον δὲ τοῦ χοίρου, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ ζωμὸν μεγάλων ἰχθύων. Λαμβάνομεν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας καὶ ἀφοῦ τοὺς καθαρίσωμεν καλῶς, τοὺς βάζομεν νὰ βράσουν μὲ τὸ ἀνάλογον νερὸ καὶ ἅλας. Ἀφοῦ βράσουν, βγάζομεν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας ἀπὸ τὸν ζωμὸν καὶ τὰ θέτομεν ἐντὸς πιατέλας, ἀφήνομεν δὲ τὸν ζωμὸν νὰ βράσῃ ἀκόμη, ἕως ὅτου μείνῃ ὁ μισὸς σχεδόν. Ἀφοῦ βράσῃ τὸν στραγγίζομεν ἀπὸ τὸ τρυπητό, ἀφήνομεν νὰ κρυώσουν ζωμὸς καὶ κρέας καὶ κόπτομεν τὰ κρέατα εἰς μικρὰ τεμάχια (μεγέθους μισοῦ αὐγοῦ). Προσθέτομεν εἰς αὐτὰ δύο κουταλιὲς τῆς σούπας κρεμμύδι ψιλό, δύο κουταλιὲς ἀγγουράκια τουρσί, δύο κουταλιὲς μαϊντανὸ καὶ ἕνα δόντι σκόρδο ψιλοκομμένο (ἐὰν δὲν ἀρέσῃ τὸ σκόρδο, παραλείπεται) καὶ δύο ἕως τρία αὐγὰ σφικτά, κομμένα μικρὰ κομματάκια. Προσθέτομεν τὸ ἀνάλογον ἁλατοπίπερο καὶ μισὸ φλυτζανάκι ξίδι, τὰ ἀνακατεύομεν ὀλίγον διὰ νὰ ἀναμειχθοῦν, τὰ θέτομεν ἐντὸς φόρμας καὶ ρίπτομεν ἐπ' αὐτῶν ζωμὸν τόσον, ὅσος χρειάζεται διὰ νὰ σκεπασθοῦν. Θέτομεν τὴν φόρμαν εἰς ψυχρὸν μέρος ἢ ἐντὸς πάγου καὶ τὰ ἀφήνομεν ἕως ὅτου πήξουν. Ἀφοῦ πήξουν καλῶς, ἀναστρέφομεν τὴν φόρμαν εἰς μίαν πιατέλαν, ἵνα πέσῃ ἡ πηκτή, ἡ ὁποία εἶναι πλέον ἕτοιμη. Φ. Α.

— ***πηκτὴ θρεπτική.*** Διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν μικροβίων χρησιμοποιοῦνται διάφοροι ὑγραὶ θρεπτικαὶ οὐσίαι (ζωμός, οὖρα, ὀρὸς αἵματος κ.τ.λ.), αἵτινες τῇ προσθήκῃ ποσότητός τινος πηκτῆς δύνανται νὰ καταστῶσι στερεαὶ καὶ ἑπομένως καταλληλότεραι πρὸς ἀπομόνωσιν τῶν καλλιεργηθέντων εἰς αὐτὰς μικροβίων. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς πηκτῆς καὶ τοῦ ἄγαρ πρὸς παρασκευὴν στερεῶν θρεπτικῶν ὑποστρωμάτων, προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ R. Koch, προήγαγε τὰ μέγιστα τὴν μικροβιολογίαν, κατορθωθείσης τῆς ἀπομονώσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν μικροβίων, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος. Πρὸς παρασκευὴν θρεπτικῆς πηκτῆς προστίθενται εἰς τὸ ὑγρὸν θρεπτικὸν ὑπόστρωμα 8—30 γρ. τοῖς $^0/_0$ πηκτῆς (ὀλιγώτερον τὸν χειμῶνα καὶ περισσότερον τὸ θέρος) καὶ τὸ μεῖγμα βράζεται ἐπὶ 2—5 λεπτά. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πηκτῆς καὶ ἐξουδετέρωσιν τοῦ ὑγροῦ διὰ διαλύματος καυστικοῦ νατρίου, φέρεται ἐπὶ 5 λεπτὰ εἰς αὐτόκαυστον 115 βαθμῶν, διηθεῖται διὰ θερμοχώνης, διαμοιράζεται εἰς σωληνάρια καὶ ἀποστειροῦται τέλος ἐπὶ 20 λεπτὰ εἰς 115°.

Τὸ θρεπτικὸν τοῦτο ὑπόστρωμα, ὡς ρευστοποιούμενον εἰς χαμηλὴν σχετικῶς θερμοκρασίαν (25°—30°), πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὴν καλλιέργειαν μικροβίων ἀναπτυσσομένων εἰς χαμηλὰς θερμοκρασίας καὶ εἰς εἰδικοὺς ἐπωαστικοὺς κλιβάνους σταθερᾶς θερμοκρασίας 22°. Διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις τῆς πηκτῆς, ὡς μέσου στερεοποιήσεως ὑγρῶν θρεπτικῶν ὑποστρωμάτων, εἶναι λίαν περιωρισμένη, χρησιμοποιουμένου ἀντ' αὐτῆς τοῦ ἄγαρ, ὅπερ ρευστοποιεῖται εἰς θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τῶν 40°. Ν. Α. Μ.

πηκτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ κατάλληλος νὰ πήξῃ ἢ ὁ προκαλῶν πῆξιν: «πηκτικαὶ οὐσίαι, — ἑνώσεις».

— **πηκτικαὶ *ἑνώσεις*·** βλ. *πηκτινικαὶ* ὕλαι.

— **πηκτικὸν *ὀξύ*.** Συνώνυμον τοῦ *πηκτινικοῦ* ὀξέος (βλ. λ.).

πηκτινάση (ἡ). Φύραμα διασπῶν τὰς *πηκτοκελλουλόζας*. Ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους φυτικοὺς ὀπούς, μύκητας κτλ. Σ. Γ.

πηκτίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Χημικὴ ὕλη ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *πηκτινικῶν ὑλῶν* καὶ ἀποτελοῦσα ὁμοῦ μετὰ τῆς κυτταρίνης τὰς *πηκτοκελλουλόζας* τοῦ φυτικοῦ κόσμου (χυμοὺς καρπῶν, φυτῶν κ.λ.π.). Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς μεθυλικὸς ἐστὴρ τοῦ *πηκτινικοῦ* ἢ *πηκτικοῦ ὀξέος*. Σ. Γ.

πηκτινικαὶ *ὕλαι*, ἢ ***πηκτικαὶ ἑνώσεις,*** ἢ ***πηκτικαὶ ὕλαι.*** Ὕλαι περιεχόμεναι εἰς τὸν χυμὸν τῶν ὀπωρῶν (μήλων, ἀχλαδίων, κερασίων, κυδωνίων κλπ.), εἰς τὰ τεῦτλα, τὰ δαυκία κλπ. Αἱ ὕλαι αὗται καθιζάνονται δι' ἀλκοόλης ὡς πηκτώδης μᾶζα, εἶναι ἀδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ παραλαμβάνονται ἐκ τῶν καρπῶν κλπ. δι' ἀραιῶν ὀξέων, ἀλκαλίων ἢ γαλακτώματος ἀσβέστου. Κατὰ τὴν θέρμανσιν μεθ' ὕδατος ζελατινοποιοῦνται, εἰς τὴν ὕπαρξιν δ' αὐτῶν ὀφείλεται ἡ κατασκευὴ πελτέδων (ὀπωροπηκταί, ὀπωροπηκτώματα, ζελὲ) ἐκ τοῦ χυμοῦ διαφόρων ὀπωρῶν. Αἱ πηκτινικαὶ ὕλαι κατατάσσονται εἰς δύο μορφάς, ἤτοι τὴν *πρωτοπηκτίνην* καὶ τὴν *πηκτίνην*, ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἶναι ἀνυδριτικὸν παράγωγον τῆς δευτέρας, εἰς ἣν καὶ μεταπίπτει δι' ὑδρολύσεως. Σ. Γ.

πηκτινικὸν *ὀξύ*, ἢ ***πηκτικὸν ὀξύ.*** Ὀργανικὴ ἕνωσις, ἧς ὁ μεθυλικὸς ἐστὴρ ἀποτελεῖ τὴν *πηκτίνην* (βλ. λ.). Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς ἀνυδρίτης τοῦ ἀραβινοζογαλακτοζοτετραγαλακτουρονικοῦ ὀξέος. Τὸ δὲ τετραγαλακτουρονικὸν ὀξὺ εἶναι ἀνυδριτικὸν παράγωγον τοῦ d-γαλακτουρονικοῦ ὀξέος. Λαμβάνεται ἐκ τῆς πηκτίνης διὰ τῆς φυραματικῆς ἐπιδράσεως τῆς *πηκτάσης*. Σ. Γ.

πηκτίς,—*ίδος* (ἡ) *['Αρχ.]*. Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦτο εἶδος ἅρπης καὶ αὐλοῦ (βλ. λ. *παικτίς*), προσέτι δὲ κλωβίον ἢ δίκτυον πτηνῶν καὶ μάχαιρα κρεοκόπος. Παρὰ τῷ ἀρχαίῳ σικελικῷ στρατῷ ἐπεῖχε τὴν θέσιν τῆς ἀρκαδικῆς σύριγγος καὶ τῶν κρητικῶν αὐλῶν διὰ τὴν ἔνδειξιν στρατιωτικοῦ σημείου (ἔναρξιν, κατάπαυσιν μάχης κ.τ.τ.). Ν.Σ.Λ.

πηκτοδυναμῖτις (ἡ). Συνώνυμον τοῦ μᾶλλον εὐχρήστου ὅρου *ζελατινοδυναμῖτις* (βλ. λ.).

πηκτόζη (ἡ). Συνώνυμον τῆς *πηκτίνης* (βλ. λ.).

πηκτοκαψάκια (τὰ) (Capsulae Gelatinosae) *[Φαρμακοτεχν.]*. Εἶδος μικρῶν καψῶν ἐκ πηκτῆς (ζελατίνης), ἅτινα εἰσήχθησαν εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν τῷ 1838, εἶναι δὲ σχήματος ᾠοειδοῦς ἢ σφαιρικοῦ. Εἰδικώτερον τὰ σφαιρικὰ πηκτοκαψάκια καλοῦνται *μαργαρῖται* καὶ *σφαιρίδια*. Τὰ πηκτοκαψάκια χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἔγκλεισιν φαρμάκων μὴ δυναμένων νὰ ληφθῶσιν ὡς ἔχουσι, λόγῳ τῆς δυσαρέστου ὀσμῆς ἢ γεύσεως αὐτῶν. Τὰ πηκτοκαψάκια κατασκευάζονται δι' εἰδικοῦ ὀργάνου, τοῦ *καψακοποιοῦ*, ἐκ μάζης συνισταμένης: ἐξ 25 γρ. ἀχρόου πηκτῆς, 10 γρ. γλυκερίνης, 8 γρ. σακχάρου καὶ 45 γρ. ἀπεσταγμένου ὕδατος. Διὰ τὴν ἔγκλεισιν αἰθέρος ἢ ὑγροπίσσης διὰ τὴν μᾶζαν τῶν καψακίων λαμβάνονται 2 μ. πηκτῆς καὶ 4 μ. ὕδατος. Τὰ διὰ τὸ κικέλαιον καψάκια κατασκευάζονται ἐκ μάζης 1 μ. πηκτῆς, 2 ὕδατος καὶ 2 γλυκερίνης. Τὰ πηκτοκαψάκια εἶναι διαφόρων χωρητικοτήτων, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των, ὡς 1, 2, 3 γρμ. Κοινότερα τῶν πηκτοκαψακίων εἶναι τὰ φερόμενα εἰς τὰ φαρμακεῖα πλήρη κικελαίου (φοῦσκες ρετσινόλαδου). Κ. Γ. Μ

πηκτοκελλουλόζαι (αἱ)· βλ. *κυτταρίνη*.

πηκτόλιθος (ὁ) (Pektolith) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου καὶ τοῦ νατρίου $(Ca\,Na_2)\,Si\,O_3$, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πυροξένων. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα καὶ ἀποτελεῖ νατριοῦχον παραλλαγὴν τοῦ βολλαστονίτου. Ἀπαντᾷ συνήθως εἰς βελονοειδῆ συσσωματώματα, μὲ χρῶμα λευκὸν καὶ λάμψιν ὑαλώδη, ὡς συστατικὸν βασικὸν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων εἰς τὴν New Jersey, τὴν Σκωτίαν κ.ἀ. Γ. Β.

Πηκτόνιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Κελτογαλατίας τῆς Ἀκουϊτανίας, μεταξὺ ἐκβολῆς Κανεντέλου (νῦν Vie καὶ Jauney) καὶ λιμένος Σικὸρ (Pornic), ὡς ὁ **Πτολεμαῖος** (Β, ζ, 2) ὁρίζει. Κατὰ τὸν Gosselin **εἶναι** τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Boisvinet τῆς νήσου Noirmoutier, ΝΑ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λίγειρος. Σ. Ε. Λ.

πηκτός, —*ή*, —*όν*· *ἀρχ.*, ὁ διὰ πήξεως, διὰ συναρμογῆς ἀποτελεσθείς: «ἄροτρον πηκτὸν» ὡς ἀποτελούμενον ἐξ ἱστοβοέως, ἐλύματος καὶ γύου· νεώτ., ὁ συνεστώς, ὁ παχύρρευστος ἢ ὅλως στερεός: «γάλα πηχτὸ ἀπὸ τὸ πάχος».

πήκτωμα (τό). Συνώνυμον τῶν *ζελέ, ζελατίνης* καὶ *ζωϊκῆς κόλλας* (βλ. λ.).

—*[Φαρμακοτ.]* Ἐν τῇ φαρμακοτεχνίᾳ καλοῦνται *πηκτώματα* σκευάσματα λαμβανόμενα ἐξ οὐσίας γλισχρασματώδους ἢ πηκτωματώδους, σακχάρου καὶ ὕδατος. Διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν πηκτωμάτων χρησιμοποιοῦνται εἴτε ζωϊκαὶ οὐσίαι (ζελατίνα, ἰχθυόκολλα, ἐλάφειον κέρας καὶ ἐν γένει σώματα περιέχοντα ζελατινώδεις οὐσίας) εἴτε φυτικαὶ οὐσίαι (ὡς ἄμυλον, τραγακάνθινον κόμμι, μαραντάμυλον, διάφοροι λειχῆνες, σαλέπιον, ἑλμινθόχορτον, ἄγαρ-ἄγαρ καὶ ἐν γένει φυτικαὶ οὐσίαι περιέχουσαι εἰς ἱκανὴν ποσότητα ἄμυλον, κόμμεα γλισχρασματώδεις οὐσίας καὶ πεκτινικὰς οὐσίας). Τὰ πηκτώματα ἔχουν μαλακὴν καὶ τρομώδη σύστασιν. Διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν πηκτωμάτων διαλύεται τὸ σάκχαρον ἐντὸς τοῦ εἰλήματος τοῦ περιέχοντος τὴν γλισχρασματώδη ἢ πηκτωματώδη οὐσίαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο λαμβάνεται διὰ διαφόρων φαρμακοτεχνικῶν ἐργασιῶν τῆς καταλλήλου οὐσίας, ὡς διὰ διαλύσεως ἢ δι' ἐμβροχῆς ἢ δι' ἐγχύσεως ἢ δι' ἀφεψήσεως, σπανιώτατα δὲ ὑπὸ τὴν μορφὴν ὀποῦ δι' ἐκθλίψεως. Γενικῶς τὸ περιέχον τὴν πηκτωματώδη οὐσίαν συμπυκνοῦται δι' ἐξατμίσεως, διηθεῖται καὶ ἀφίεται πρὸς ψῦξιν. Ὁ ἀρωματισμὸς τῶν πηκτωμάτων γίνεται μετὰ τὴν διήθησιν. Δι' 100 μ. πηκτώματος ἀπαιτοῦνται: 4 μ. ἰχθυοκόλλας, 5 μ. ζελατίνης, 2 μ. ἄγαρ-ἄγαρ, 10—15 μ. ἐλαφείου κέρατος, 10 μ. ἀμύλου, 3—4 μ. σαλεπίου, 5 μ. τραγακανθίνου κόμμεως, 20—25 μ. ἰσλανδικοῦ λειχῆνος, 10—12 μ. ἰρλανδικοῦ φύκους κλπ. Τὰ πηκτώματα χρησιμεύουν ὡς ἔκδοχα διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν εἴτε καὶ αὐτούσια. Κ. Γ. Μ.

πηκτωματώδης *οὐσία* *['Ανατομ.]*. Παριστᾷ τὰ πυκνότερα μέρη τῆς νευρογλοίας τῆς φαιᾶς οὐσίας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα: 1) *Ἡ κεντρικὴ πηκτωματώδης οὐσία*, ἥτις περιβάλλει τὸν κεντρικὸν σωλῆνα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, συνισταμένη ἐξ ἀστεροειδῶν κυττάρων, ὧν αἱ νευρογλοιακαὶ ἶνες ἀπεργάζονται πυκνὸν πίλημα. 2) Ἡ *ὀπισθία πηκτωματώδης* ἢ *ρολάνδειος οὐσία*, ἥτις, διαυγεστέρα οὖσα, παριστᾷ αὐλακοειδὲς πέταλον, οὗ τὸ κοῖλον περιβάλλει τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀπισθίου κέρατος, τὸ δὲ κυρτὸν στρέφεται πρὸς τὴν εἴσοδον τῶν ὀπισθίων ριζῶν· σύγκειται δ' ἐξ εὐαρίθμων νευρικῶν καὶ νευρογλοιακῶν κυττάρων καὶ ἐκ πυκνοτάτου πιλήματος λεπτοφυῶν νευρογλοιακῶν ἰνῶν. Ι. Π.

Πὴλ (Peel) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Μάν. Κάτ. 4.350, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν ἁλιείαν βακαλάου καὶ ἀριγγῶν. Πλησίον αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς νησῖδος *Ἁγίου Πατρικίου* (Saint Patrick 's Isle) κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου τοῦ Πήλ, ἀνεγερθέντος κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, σχήματος σταυροῦ, κτισθέντος τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Η. Π. Γ.

Πὴλ (Peele), ***Γεώργιος.*** Ἄγγλος δραματικὸς (1558—1597). Μέχρι τοῦ 1580 ἔζησε βίον σπουδαστοῦ καὶ πλάνητος. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1585, ὅτε ἔγραψε τὸ «Τέχνασμα ἐπιδείξεως». Ἀξιόλογα ἔργα του εἶναι: «Τὸ περίφημον χρονικὸν τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Α'» (1593), «Οἱ μῦθοι τῶν γηραιῶν συζύγων» (1595) καὶ «Ὁ ἔρως τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Δαυὶδ καὶ τῆς ὡραίας Μπεθσεέμπ». Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ποιημάτων του διακρίνεται ἡ «Ποιμενικὴ Κωμῳδία». Α. Ν. Λ.

—**Πὴλ** (Peale), ***Κάρολος-Οὐΐλλσον.*** Ἀμερικανὸς προσωπογράφος, γνωστὸς κυρίως ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτον (1741—1826). Ἐσπούδασεν ἐν Βοστώνῃ καὶ Λονδίνῳ, ὅπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Ἀμερικὴν ἐγκατεστάθη ἐν Φιλαδελφείᾳ, ὅπου τῷ 1802 ἵδρυσε πινακοθήκην, ὀνομασθεῖσαν ἐκ τοῦ ὀνόματός του Peale Gallery. Ὑπῆρξε προσέτι ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν τῆς Πενσυλβανίας (1805). Διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἱστορικῶν θεμάτων καὶ εἰς τὴν προσωπογραφίαν, ἀποδίδονται δὲ εἰς αὐτὸν ἄνω τῶν 110 πινάκων, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι κοσμοῦσι τὸ Independence Hall τῆς Φιλαδελφείας. Τὸ τελευταῖόν του ἔργον ὑπῆρξεν ἡ αὐτοπροσωπογραφία του, ἣν συνέθεσεν εἰς ἡλικίαν 83 ἐτῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ Οὐάσιγκτον μετὰ τῆς συζύγου του», «Ἰωάννης Χάνκοκ», «Ροβέρτος Μόρρις», «Γκρήν», «Γκαίητς», «Χάμιλτον», «Ρήντ», «Βενιαμὶν Φραγκλῖνος», «Βόλνεϋ» καὶ «Rush». Η. Π. Γ.

Digitized by Google

—**Πὴλ** (Peal), ***Ρέμπραντ***. Ἀμερικανὸς ζωγράφος (1778—1860), υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις, διεκρίθη δὲ κατόπιν εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Οἱ κυριώτεροι τῶν πινάκων του εἶναι: «Ρωμαία κόρη», «Τὸ δικαστήριον τοῦ θανάτου» καὶ αἱ προσωπογραφίαι τοῦ προέδρου Τζέφφερσον, τοῦ στρατηγοῦ Ἄρμστρογκ καὶ τοῦ γλύπτου Χουντόν. Η. Π. Γ.

— **Πὴλ** (Peel), *σὲρ* ***Ροβέρτος***. Ἄγγλος πολιτικὸς γεννηθεὶς εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Μπάρυ ἐν Λάγκασερ τῷ 1788 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1850.

Ροβέρτος Πήλ.

Ἦτο υἱὸς τοῦ *Ροβέρτου Πήλ*, πλουσίου βιομηχάνου καὶ ἀνετράφη ἐντὸς περιβάλλοντος αὐστηρῶς συντηρητικοῦ. Κατόπιν λαμπρῶν σπουδῶν ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Χάρρω, ὅπου εἶχε συμμαθητὴν τὸν Βύρωνα, καὶ ἐν Ὀξφόρδῃ, εἰσῆλθεν εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν εἰς τὸ κοινοβούλιον, ὅπου ταχέως διεκρίθη ὡς μέλος τοῦ κόμματος τῶν Τόρεων. Μετὰ τρία ἔτη ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῆς Ἰρλανδίας. Εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην παρέμεινε μέχρι τοῦ 1818, ὁπότε ἀπεσύρθη τῆς κυβερνήσεως τοῦ λόρδου Λίβερπουλ, παραμείνας μόνον πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις τῇ εἰσηγήσει του ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τῆς Τραπέζης τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν χρυσῆν βάσιν. Ἀπὸ τοῦ 1822—1827 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ λόρδου Λίβερπουλ καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐπήνεγκε σπουδαιοτάτας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ἀγγλικὴν ποινικὴν νομοθεσίαν, τὴν ὀργάνωσιν τῶν φυλακῶν καὶ τῆς μητροπολιτικῆς ἀστυνομίας. Τῷ 1827, ἀναλαβόντος τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Γεωργίου Κάννινγκ, ὁ Πὴλ μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων καὶ ἄλλων μελῶν τοῦ κόμματος τῶν Τόρεων ἠρνήθησαν νὰ συμμετάσχωσιν αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Πὴλ ὡς ὁ κατ' οὐσίαν ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Τόρεων ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Μετὰ ἓν ἔτος, ἀποθανόντος τοῦ Κάννινγκ, ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἐσχημάτισεν ὑπουργεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Πὴλ συμμετέσχεν ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁπότε, παρὰ τὴν ἐκπεφρασμένην γνώμην τοῦ κόμματός του καὶ τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἀκολουθηθεῖσαν παρὰ τοῦ ἰδίου πολιτικήν, εἰσηγήθη καὶ ἐπέτυχε διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου, δι' οὗ παρείχετο πολιτικὴ χειραφέτησις εἰς τοὺς Ἰρλανδοὺς καθολικοὺς καὶ ἰσότης πολιτικῶν δικαιωμάτων πρὸς τοὺς προτεστάντας. Τῷ 1830, κατόπιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουλίου, τὸ ὑπουργεῖον Οὐέλλιγκτων παρῃτήθη, ὁ δὲ Πὴλ παρέμεινεν ἀρχηγὸς τοῦ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ κόμματος τῶν Τόρεων, ὅπερ μεταρρυθμίσας μετέτρεψεν εἰς κόμμα συντηρητικόν. Τῷ 1834 καὶ τῷ 1839 ὁ Πὴλ δὶς ἐσχημάτισεν ὑπουργεῖον, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ μετά τινων ἑβδομάδων πρωθυπουργίαν, μόλις δὲ τῷ 1841 ἐσχημάτισεν ἰσχυρὰν συντηρητικὴν κυβέρνησιν, εἰς ἣν παρέμεινεν ἐπὶ πενταετίαν (1841 — 1846).

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἥτις ὑπῆρξε καὶ ἡ σπουδαιοτέρα τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας, ὁ Πήλ, κρατῶν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἐπήνεγκε πλείστας καὶ σπουδαιοτάτας δημοσιονομικὰς μεταρρυθμίσεις, ὡς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος (income tax) καὶ ἡ ριζικὴ μεταβολὴ τοῦ ἀγγλικοῦ δασμολογικοῦ συστήματος, καταργηθέντων πλείστων εἰσαγωγικῶν δασμῶν καὶ ἰδίως τῶν καταθλιπτικωτάτων νόμων ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν σιτηρῶν (coru-laws). Οὕτως ὁ Πήλ, πλήξας τὸν προστατευτισμόν, τοῦ ὁποίου προηγουμένως ὑπῆρξεν ὀπαδός, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐφαρμόσας ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ σύστημα τῶν ἐλευθέρων συναλλαγῶν καὶ σημαντικώτατα ἀνεκούφισε τὰς λαϊκὰς τάξεις, βελτιώσας ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀναλωτικῆς ἱκανότητος τῶν μαζῶν. Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ψήφισιν τῶν νόμων, δι' ὧν καθιεροῦτο ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἐλευθερία τῶν συναλλαγῶν, μὴ τυχὼν ψήφου ἐμπιστοσύνης ἐπὶ νομοσχεδίου ἀφορῶντος εἰς τὴν περιστολὴν τῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ ταραχῶν, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του (1846) καὶ ἔκτοτε, ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, παρέμεινεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ὡς ἡ μᾶλλον διακεκριμένη αὐτοῦ προσωπικότης. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ἐπετέθη δριμύτατα κατὰ τοῦ Πάλμερστον διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, τὴν δὲ ἑπομένην πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου του ἐπληγώθη σοβαρώτατα καὶ μετὰ 4 ἡμέρας ἀπέθανεν. Ὁ Πὴλ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων φυσιογνωμιῶν τῆς Βικτωριανῆς λεγομένης ἐποχῆς καὶ εἷς ἐκ τῶν μεγίστων κοινοβουλευτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας του. Ἀνὴρ κατ' ἐξοχὴν μεθοδικὸς καὶ μὲ ἰσχυροτάτην θέλησιν, προκειμένου νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ γενικώτερα τῆς χώρας του συμφέροντα, προέβη πολλάκις εἰς θυσίαν τῶν κομματικῶν του συμφερόντων. Η. Π. Γ.

Πηλαγόνες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Πελαγονίας, λαβόντες τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Πηλεγόνος, υἱοῦ τοῦ Ἀξιοῦ. Ἦσαν πελασγικῆς φυλῆς καὶ κατ' ἀρχὰς κατῴκουν τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ. Ἐξεδιώχθησαν ὅμως ἐκεῖθεν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ὑπὸ τῶν Παιόνων καὶ ἡ μὲν χώρα αὐτῶν ὠνομάσθη *Παιονία*, οὗτοι δέ, καταλαβόντες τὸ πρὸς Δ. λεκανοπέδιον τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ, ἐξεδίωξαν τοὺς κατέχοντας αὐτὸ Ὀρέστας πρὸς νότον. Ἔκτοτε ἡ χώρα αὐτῶν ἐκλήθη *Πελαγονία*. Ἐκαλοῦντο ἐπίσης καὶ *Τιτᾶνες*. Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (167 π. Χ.) καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς εἰς τέσσαρα τμήματα, ἡ Πελαγονία ἀπετέλεσεν ἓν τῶν τμημάτων τούτων μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Πελαγονίαν*, πρότερον *Ἡράκλειαν*. Α. Θ. Σ.

πηλάλα (ἡ)· δημοτ., δρόμος ταχύς, τρέξιμο, ἄλλως *τρεχάλα*: «πήγαινε μιὰ πηλάλα νὰ μοῦ φέρῃς νερό»· || ἐπιρρηματικῶς, τροχάδην: «πάει κι' ἔρχεται πηλάλα».

Πηλάλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κονακίων τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 144.

Πηλαλίστρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 364 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Μικροποταμιὰ* (πρ. *Μισυρλί*) 481. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς.

πηλαλῶ (*—άω*)· κάμνω τινὰ νὰ βαδίσῃ ταχέως, παρακινῶ, παρωθῶ πρὸς βάδισιν: «πηλάλα το νὰ πάμε γρήγορα»· || ἀμεταβ., τρέχω, βαδίζω ταχέως: «πάει πηλαλῶντας» (ἰδιωματ. καὶ *πελαλῶ καὶ πολαλῶ*· ἀρχικὸς τύπος: *ἀπολαλῶ*, βλ. Λεξικ. Ἀρχεῖον 4, 39 κ.ἑ. Γράφεται καὶ *πιλαλῶ* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὴν πρόθ. *ἐπί*).

πηλαμὺς (ἡ) (Pelamys) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παραπλησίους πρὸς τοὺς *θύννους* (κοιν. *τόννους*), ἀλλὰ διαφέροντας τούτων, διότι ἔχουσι σῶμα περισσότερον ἐπίμηκες, ὀφθαλμοὺς μικροτέρους, ρύγχος ἐπιμηκέστερον καὶ ὀξύτερον, βράγχια καὶ ἐπιπτύγματα βαθύτερον διεσχισμένα. Τὸ στόμα των εἶναι ἀρκετὰ μέγα καὶ φέρει κωνικοὺς ὀδόντας αἰσθητῶς πεπιεσμένους καὶ τοξοειδεῖς πρὸς τὴν ἐσω-

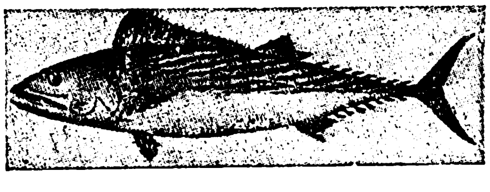

Πηλαμὺς ἡ σαρδική.

τερικὴν αὐτῶν ὄψιν καὶ τελείως κεχωρισμένους μεταξύ των. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *πηλαμὺς ἡ σαρδικὴ* (Pelamys sarda), κοιν. *παλαμύδα* ἢ *πελαμύδα*, ἥτις εἶναι πυκνοτάτη εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας καὶ ἀφθόνως ἁλιεύεται διὰ κυκλικῶν δικτύων, παρομοίων πρὸς τὰ δίκτυα τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν τόννων, διὰ τὸ εὔγευστον κρέας της. Φθάνει εἰς μῆκος 70 περίπου ἑκατ., ὁ χρωματισμός της εἶναι ἀργυρόλευκος μὲ ἀνοικτῶς κυανοῦν χρῶμα ἐπὶ τῆς ράχεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας φέρει καὶ 8—10 καθέτους κυανᾶς βαθυτέρου χρώματος γραμμώσεις. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος νήσους, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τῆς ὀλιγοκαίνου εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν λεκάνην τοῦ Mainz. Γ. Κ. Γ.

—**πηλαμὺς** (ἡ) (Pelamys) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροφιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν γνωστότερον ἡ *πηλαμὶς ἡ δίχρους* (Pelamys bicolor), ἥτις εἶναι ὄφις ἰοβόλος ἐντὸς τῶν θαλασσῶν ἐνδιαιτώμενος, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, οὗ τὸ μῆκος φθάνει τὰ 75 ἑκατ., κεφαλὴν σχετικῶς μικρὰν καὶ εἰς ὀξὺ ρύγχος ἀπολήγουσαν καὶ οὐρὰν μᾶλλον βραχεῖαν. Τρέφεται ἐκ ζωϊκῆς τροφῆς καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

Πηλεγὼν *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς νύμφης Περιβοίας, πατὴρ τοῦ ἀνδρείου Παρθενοπαίου, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Α. Θ. Σ.

Πηλεΐδης. Πατρωνυμικόν, ἤτοι ὁ Ἀχιλλεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως, βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων.

Πηλείων. Πατρωνυμικόν, ἤτοι ὁ Ἀχιλλεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως, βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων. Α. Θ. Σ.

Πήλελης, *Γεώργιος*· βλ. λ. *Γεώργιος* ὁ Πήλελης.

Πήλεον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Νέας Ἠπείρου (Βόρειος Ἤπειρος), τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἐν Ἰλλυρίᾳ ὀχυρωτάτην πόλιν τῶν ἀρχαίων *Πήλιον*, κειμένην εἰς τὰ πέριξ τῆς Κορυτσᾶς καὶ ταυτιζομένην πρὸς τὴν νῦν ἀλβανικὴν πολίχνην *Πλιάσσαν*, πρὸς Δ. τοῦ στενοῦ τοῦ Τσαγκών. Α. Θ. Σ.

Πηλεὺς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Αἰακοῦ, βασιλέως τῆς Αἰγίνης, καὶ τῆς Ἐνδηΐδος, θυγατρὸς τοῦ κενταύρου Χείρωνος, βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων ἐν Φθίᾳ τῆς Θεσσαλίας. Φονεύσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Τελαμῶνος τὸν ἑτερομήτριον ἀδελφόν των Φῶκον ἀπὸ τῆς Νηρηΐδος Ψαμμάθης καὶ

Πηλεὺς καὶ Ἱππάλκιμος.
[Κατ' ἀρχαίαν παράστασιν.]

διωχθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του, κατέφυγεν εἰς Φθίαν τῆς Θεσσαλίας, ὅπου, ἐξαγνισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Εὐρυτίωνος, υἱοῦ τοῦ Ἄκτορος, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀντιγόνην καὶ μετ' αὐτῆς τὸ τρίτον τοῦ βασιλείου του.

Ἀκολουθήσας τὸν Εὐρυτίωνα εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, ἐφόνευσεν ἐξ ἀπροσεξίας τὸν πενθερόν του, ὁπότε φεύγων ἦλθεν εἰς Ἰωλκόν, ὅπου ἐξηγνίσθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀκάστου. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὅμως διαμονήν του, ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀστυδαμείας καὶ μὴ ἀνταποκριθεὶς εἰς τὸν ἔρωτά της, ἐσυκοφαντήθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸν Ἄκαστον, ὅστις παρ' ὀ-

Πηλεὺς καὶ Ἀταλάντη.
[Κατὰ παράστασιν ἐτρουσκικοῦ καθρέπτου.]

λίγον νὰ φονεύσῃ αὐτὸν κατά τινα θήραν ἐπὶ τοῦ Πηλίου, ἡ δὲ σύζυγός του Ἀντιγόνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἀστυδάμεια ἐκδικουμένη ψευδῶς ἀνήγγειλεν ὅτι οὗτος πρόκειται νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀκάστου Στερόπην, ηὐτοκτόνησεν ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ. Ὁ Πηλεὺς τότε ἐφόνευσε τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰωλκοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσε τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν Διοσκούρων. Ἔλαβε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Τελαμῶνος μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν Νηρηΐδα Θέτιδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Ἀχιλλέα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνατροφὴν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πάππον του Χείρωνα. Κατὰ τοὺς γάμους του λέγεται ὅτι παρευρέθησαν οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι τοῦ προσέφερον πλουσιώτατα δῶρα. Συνεκστρατεύσας ἄλλοτε ὁ Πηλεὺς μετὰ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῆς Τροίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ συνοδεύσῃ καὶ τὸν υἱόν του ἕνεκα γήρατος, παραμείνας δὲ ἐν Φθίᾳ ἐβασίλευσεν εἰρηνικῶς, ἐπέζησε δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του. Α. Θ. Σ.

Πήλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Ἰωνίας ἐν τῷ Ἑρμαϊκῷ κόλπῳ κατέναντι τῶν Κλαζομενῶν (*Θουκυδ*. Η, 31). Τὸ ἐθνικὸν *Πηλιώτης*. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Πεναρλῆ* (πλάτ. 38° 23′ 50″ Β., μῆκ. 26°48′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna), ἡ ΝΑ. τῆς συστάδος τῶν Ἐγγλεζονησίων. Σ. Ε. Λ.

Πήληκες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Δῆμος τῶν μεσογείων τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν Λεοντίδα φυλὴν καὶ

Digitized by Google

ἀποτελῶν μετὰ τῶν Κρωπιῶν ἢ Κρωπιδῶν καὶ Εὐπυριδῶν τρικωμίαν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Αἰγάλεω, εἰς τὸν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Πάρνηθος χῶρον. Α. Θ. Σ.

πηλήκιον (τό)· στρατιωτικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (ὑποκορ. τοῦ *πήληξ*=περικεφαλαία).

—*[Στρατ.] Πηλήκιον* καλεῖται τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν στρατιωτικῶν, τὸ ἐκ τσόχας βαθυκυάνου ἢ χακὶ κατασκευαζόμενον καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ *στεφανίου*, ὑπενδεδυμένου διὰ σκληροῦ χαρτονίου περιμέτρου ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς κεφαλῆς, ἐκ τοῦ *κύκλου*, τοῦ συγκρατουμένου περιφερικῶς διὰ σύρματος, καὶ ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερῶν ὑφάσματος. Πρὸς τὸ ἐμπρόσθιον κατώτερον μέρος τοῦ στεφανίου προσράπτεται τὸ σκύτινον *γεῖσον*, μελανοῦ χρώματος ἐὰν πρόκειται περὶ πηληκίου βαθυκυάνου, ξανθοῦ δ' ἂν πρόκειται περὶ πηληκίου χακί. Ἄνωθεν τοῦ γείσου πορποῦται τὸ *ὑποσιαγόνιον*. Τὸ πηλήκιον εἶναι τύπου γαλλικοῦ, εἰσήχθη δὲ τὸ πρῶτον παρ' ἡμῖν τῷ 1868, ἔχον τὸν κύκλον κατὰ πολὺ στενότερον τοῦ στεφανίου, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ πηληκίου ἦτο ἐπικλινὲς καὶ τὸ γεῖσον ἐντελῶς ὁριζόντιον. Τῷ 1885 ἐκανονίσθη πηλήκιον ἔχον τὸν κύκλον διαμέτρου ἴσης πρὸς τὴν τοῦ στεφανίου, τὸ δὲ γεῖσον κυρτὸν πρὸς τὰ κάτω (γαλλικοῦ τύπου νεωτέρας ἐποχῆς). Ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τοῦ πηληκίου προσράπτεται τὸ *ἐθνόσημον*, ἄλλοτε δὲ (μέχρι τοῦ 1924) καὶ τὸ βασιλικὸν στέμμα. Ἐπὶ τοῦ πηληκίου τῶν ἀξιωματικῶν τίθενται τὰ διακριτικὰ τοῦ βαθμοῦ (γαλόνια), ἐπιρραπτόμενα περὶ τὸ στεφάνιον, ἀποτελούμενα δ' ἐκ ταινιῶν χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν, ἀναλόγως τοῦ ὅπλου ἢ τοῦ σώματος προκειμένου περὶ πηληκίου βαθυκυάνου, ἐκ ταινιῶν χακὶ προκειμένου περὶ πηληκίου χακί. Σήμερον τὸ πηλήκιον κατηργήθη διὰ τοὺς ὁπλίτας, ἀντικατασταθὲν διὰ τοῦ *δικώχου*, συνεπῶς ἀπομένει ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν ἀξιωματικῶν μόνον. Ν. Θ. Κ.

πήληξ, —*ηκος* (ἡ). —1) Παρ' Ὁμήρῳ ἡ περικεφαλαία, τὸ κράνος, ἡ κόρυς κ. ἄ. —2) Ὁ λόφος τῆς περικεφαλαίας. —3) Ὄργανόν τι τῶν ἀρχαίων. Ε. ΔΙ. Κ.

Πήλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 656 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἁγία Τριάς, Βλαχιά, Λιβαδάκια* καὶ *Σαρακήνικον* 1.033. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν ἐν τῷ χωρίῳ Βλαχιά.

Πηλιαλείμματα *[Γεωγρ]*. Ἀγροικία τῆς κοινότητος Πεύκων τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κατ. (1928) 7. Ε. Γ.

Πηλιὰς *[Μυθολ.]*. Ὀνομασία τῆς *Ἀργοῦς* (βλ. λ.) ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ξυλεία της ἐκόπη ἐκ τοῦ ὄρους Πηλίου.

Πήλικας. Ὄνομα οἰκογενείας εὐγενῶν τῆς Ἑπτανήσου, ἥτις κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ δόγη τῆς Βενετίας Παύλου Ραϊνερίου, τοῦ ἔτους 1758, δι' οὗ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος εἰς τὴν οἰκογένειαν Πήλικα, κατήγετο ἐκ Κρήτης, ἔνθα τὰ μέλη αὐτῆς ἦσαν εὐγενεῖς φεουδάρχαι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐκ Κρήτης μετηνάστευσαν εἰς Κεφαλληνίαν περὶ τὸ ἔτος 1500, ὅτε ἡ Βενετία κατέλαβε τὴν νῆσον ταύτην καὶ ἐπεζήτησε νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς αὐτὴν τοὺς κατὰ τὴν τουρκικὴν κατοχὴν καὶ δῄωσιν αὐτῆς ἐγκαταλείψαντας τὴν νῆσον κατοίκους καὶ ἐνεθάρρυνε τὴν ἐξ ἄλλων μερῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ Κρήτης μετανάστευσιν οὐκ ὀλίγων εὐγενῶν οἰκογενειῶν. Πρῶτος ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀναφέρεται ὁ *Μαρῖνος Πήλικας*, γενόμενος μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου ἐν ἔτει 1502. Ὁ υἱὸς τούτου *Θεόδωρος* ἐνεγράφη εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῶν εὐγενῶν Κεφαλληνίας ἐν ἔτει 1593. Ὁ υἱός του *Βαρβαρῆγος* ἔσχε τρεῖς υἱούς: *Νικόλαον, Θεόδωρον* καὶ *Ἀντώνιον*. Τοῦ Νικολάου υἱὸς ὑπῆρξε πιθανῶς ὁ ἐν Ζακύνθῳ ἀναφερόμενος τῷ 1643 *Ἄγγελος Πήλικας*. Τούτου οἱ τρεῖς υἱοί, *Γεώργιος* (1642), *Ἐμμανουὴλ* (1645) καὶ *Ἄγγελος* (1648), ἀπέβησαν οἱ προπάτορες τριῶν διαφόρων κλάδων τῆς οἰκογενείας. Ὁ πρῶτος τούτων ἐξέλιπεν ἐν ἔτει 1880 διὰ τοῦ γάμου τῆς *Μαρίας Ἀγγέλου Πήλικα* μετὰ τοῦ *Ἀντωνίου Δημ. Φωκᾶ*, τοῦ ἐν Κερκύρᾳ κλάδου τοῦ οἴκου τούτου. Ὁ δεύτερος κλάδος ἐγκατέστη ἐν Ἰθάκῃ, ἔνθα ὑφίστατο μέχρις ἐσχάτων. Εἰς τοῦτον ἀνῆκεν ὁ *Βαρβαρῆγος Ἀναστ. Πήλικας*, ὁ γενναίως συνδραμὼν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 διὰ τῆς καταβολῆς μεγάλων ποσῶν. Ὁ τρίτος κλάδος ὑποδιῃρέθη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἰς δύο, ἤτοι εἰς τὸν τῶν *κομίτων* καὶ εἰς τὸν τοῦ *Σπυρίδωνος*. Ὁ τίτλος *κόμιτος Πατρικάτων* καὶ *Ἀνωμερίας* ἀπενεμήθη εἰς τὸν *Ἀναστάσιον Πήλικαν* τῇ 4 Ἰουνίου 1758, ὅστις ἦτο μέλος τῆς ἀγροτικῆς Ἀκαδημίας Ἀργοστολίου καὶ διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Βονωνίας. Ἀπόγονοι τοῦ κόμιτος Ἀναστασίου, ἐν οἷς καὶ ὁ ἄλλοτε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν *Σπυρίδων Πήλικας*, ζῶσιν ἔτι ἐν Ἀργοστολίῳ. Ε. Ρ. Ρ.

— **Πήλικας, *Σπυρίδων Π.*** Νομοδιδάσκαλος, δικαστικὸς καὶ πολιτικὸς ἀνήρ, ἕλκων τὸ γένος ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ὁμωνύμου οἰκογενείας. Ἐγεννήθη τῷ 1805 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς ἰατροῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1861. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν Ζακύνθῳ, κατόπιν δ' ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης (1829—1835). Κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, πρωτοῦ δὲ ἱδρυθῇ τὸ πανεπιστήμιον ἔσχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ διοργανώσῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ Ἀθηνῶν παραδόσεις μαθημάτων ἐκ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ὑπὸ μορφὴν διαλέξεων, εἰς ἃς συνέρρεον πλεῖστοι ὅσοι φιλομαθεῖς νέοι, ἐφιέμενοι ἀνωτέρας μορφώσεως, ὡς καὶ ἀνώτεροι διοικητικοὶ καὶ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι. Ἱδρυθέντος τῷ 1837 τοῦ πανεπιστημίου, ὁ Πήλικας διωρίσθη κατ' Αὔγουστον ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ μετὰ δύο μῆνας τοῦ ποινικοῦ. Τῷ 1838 διωρίσθη ἐφέτης ἐν τῷ ἐφετείῳ Ἀθηνῶν, προαχθεὶς μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν εἰς ἀρεοπαγίτην. Ἀποχωρήσας τῷ 1844 ἐκ τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας, ἐγένετο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τακτικὸς καθηγητής. Τρὶς ἐχρημάτισε κοσμήτωρ τῆς σχολῆς καὶ τρὶς συγκλητικός, ἅπαξ δέ, τῷ 1851—1852, πρύτανις, ὅτε ἐγένετο ἀπόπειρα ἀναμίξεως τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἰς τὰ τῆς διαχειρίσεως τῆς πανεπιστημιακῆς περιουσίας. Ἀλλ' ἡ ἐπίμονος ἀντίστασις τοῦ Πήλικα, χωρήσαντος καὶ μέχρι παραιτήσεως ἐκ τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιώματος, προὐκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως καὶ οὕτως ἀπεσοβήθη ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ἀπόπειρα. Τῷ 1853, μετ' ἐπίμονον ἀξίωσιν τοῦ βασιλέως, ἐδέχθη νὰ μετάσχῃ τῆς ὑπὸ τὸν Κριεζῆν κυβερνήσεως ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ὡς τοιοῦτος δέ, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Προβελεγγίου, ἀντετάχθη σφόδρα, χωρήσας καὶ μέχρι παραιτήσεως, εἰς τὸ παρακεκινδυνευμένον τόλμημα τῆς Θεσσαλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1854, ὅπερ συνεπήγαγε τὴν ἀγγλογαλλικὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Πήλικας διετέλει καὶ βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὡς τοιοῦτος εἰσηγήθη τὸ περὶ καταργήσεως τοῦ πολιτικοῦ θανάτου νομοσχέδιον, ὅπερ, ψηφισθὲν ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ γερουσίας καὶ μὴ δημοσιευθὲν τότε, ἐγένετο μετὰ ἑπταετίαν νόμος δυνάμει ψηφίσματος τῆς Β' ἐθνοσυνελεύσεως (1862). Λόγῳ φοιτητικῶν ταραχῶν, γενομένων (1860) κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν παραδόσεων τοῦ ὑφηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου Κ. Κωστῆ, ὀφειλομένων δὲ εἰς πολιτικοὺς λόγους, ὁ Πήλικας θεωρήσας τὴν ἀποδοκιμασίαν ὡς προσβάλλουσαν τὴν ἕδραν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀπεχώρησε τῆς διδασκαλίας καὶ μόνον μετὰ ζωηρῶς ἐκδηλωθεῖσαν μεταμέλειαν τῶν φοιτητῶν ἀνέλαβεν αὖθις αὐτήν. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἐπηρέασαν τὴν καὶ ἄλλως ἀπὸ τοῦ 1854 κλονισθεῖσαν ὑγείαν του. Ἀπελθὼν πρὸς θεραπείαν εἰς Παρισίους, ἀπεβίωσεν αὐτόθι καὶ ἐτάφη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Montparnasse, ὁπόθεν βραδύτερον ἀνεκομίσθησαν τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. Ὁ Σπ. Πήλικας δὲν ἐξέδωκε συγγράμματα. Συνειργάσθη μετὰ τῶν καθηγητῶν Ράλλη καὶ Ποτλῆ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἑλληνικῶν κωδίκων», τῆς δὲ βραχείας αὐτοῦ ὑπουργείας ἀπομνημονεύματα, ἀνέκδοτα καταλειφθέντα, ἐξεδόθησαν τῷ 1893 ὑπὸ τοῦ δικηγόρου Ἰω. Πήλικα, προτάξαντος καὶ μακρὰν βιογραφικὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς μελέτην. Δ. Α. Δ.

Σπυρίδων Πήλικας.

πηλίκον (τό). Ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν λέγεται τὸ ἐξαγόμενον τῆς διαιρέσεως ἀριθμοῦ δι' ἄλλου· π. χ. ἐὰν διαιρεθῇ ὁ 35 διὰ 8 δίδει πηλίκον 4. Κατὰ τὸν ἀλγόριθμον τῆς διαιρέσεως (δηλαδὴ τὴν μεθοδικὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς), τὸ πηλίκον γράφεται κάτωθεν τοῦ διαιρέτου οὕτω:

$$\begin{array}{r|l} 35 & 8 \\ \hline 3 & 4 \end{array}$$

Ἐὰν αἱ διαιρέσεις εἶναι ἀλλεπάλληλοι (ὡς εἰς τὸν ἀλγόριθμον τοῦ μεγάλου κοινοῦ διαιρέτου), τότε τὰ πηλίκα τῶν διαδοχικῶν διαιρέσεων γράφονται ἄνωθεν τοῦ διαιρέτου, ὡς ἑξῆς: Ἔστω ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μ. κ. δ. τῶν ἀριθμῶν 140 καὶ 42

$$\begin{array}{r|c|c} & 3 & 3 \\ 140 & 42 & 14 \\ 14 & 0 & \end{array}$$

Τὰ πηλίκα 3 ἐγράφησαν ἄνω **τῶν διαιρετῶν** 42 καὶ 14.

Τὸ πηλίκον ἔχει τὴν ἑξῆς **θεμελιώδη** ἰδιότητα: Δὲν μεταβάλλεται ἂν εἰς **διαίρεσίν τινα** πολλαπλασιασθῇ καὶ ὁ διαιρετέος καὶ **ὁ διαιρέτης** ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀριθμόν, δηλαδὴ εἴτε **διαιρέσωμεν** τὸν 35, ἐπὶ παραδείγματι, δι' 8, εἴτε **τὸν** $35\times7=245$ διὰ $8\times7=56$ τὸ αὐτὸ πηλίκον **θὰ ἔχωμεν**, 4

$$\begin{array}{r|l} 245 & 56 \\ \hline 21 & 4 \end{array} = \begin{array}{r|l} 35 & 8 \\ \hline 3 & 4 \end{array}$$

Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι καὶ ἂν **διαιρέσωμεν** διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ (ἐὰν εἶναι **διαιρετοὶ**) **τὸν** διαιρετέον καὶ τὸν διαιρέτην μιᾶς **διαιρέσεως**, **τὸ** πηλίκον μένει ἀμετάβλητον, π. χ.

$$\begin{array}{r|l} 160 & 28 \\ \hline 20 & 5 \end{array}$$

δίδει τὸ αὐτὸ πηλίκον μὲ τὴν **διαίρεσιν**

$$\begin{array}{r|l} 40 & 7 \\ \hline 5 & 5 \end{array}$$

ἥτις προέκυψεν ἀπὸ τὴν πρώτην **διὰ τῆς** διαιρέσεως τῶν 160 καὶ 28 διὰ 4. **Ἐπὶ τῇ βάσει** τῆς ἰδιότητος ταύτης δυνάμεθα εἰς **διαίρεσιν** ἐν ᾗ ὁ διαιρετέος καὶ ὁ διαιρέτης **καταλήγουσιν εἰς** μηδενικὰ νὰ παραλείψωμεν ἴσον **ἀριθμὸν μηδενικῶν** ἐξ ἀμφοτέρων, χωρὶς νὰ μεταβληθῇ **τὸ πηλίκον, π. χ.** τὴν διαίρεσιν

$$\begin{array}{r|l} 587000 & 3600 \\ \hline & 163 \end{array}$$

μετατρέπομεν εἰς διαίρεσιν,

$$\begin{array}{r|l} 5870 & 36 \\ \hline & 163 \end{array}$$

Ἐὰν ὁ διαιρέτης μόνος **ἔχῃ μηδενικὰ λη**κτικά, τότε πάλιν τὸ πηλίκον δὲν **μεταβάλλεται** ἐὰν παραλείψωμεν ἀπὸ τὸν διαιρετέον **τόσα τελευταῖα** ψηφία (σημαντικὰ ἢ μή) ὅσα **μηδενικὰ** παραλείπομεν ἀπὸ τὸν διαιρέτην· **π. χ. εἰς τὴν** διαίρεσιν

$$\begin{array}{r|l} 21692503 & 531200 \\ \hline 444503 & 40 \end{array}$$

θὰ εὕρωμεν τὸ αὐτὸ πηλίκον 40, **ὅπερ καὶ εἰς** τὴν διαίρεσιν τῶν ἀριθμῶν, τοὺς **ὁποίους εὑρίσκο**μεν ἂν παραλείψωμεν ἀπὸ τοὺς ἄνω **τὰ δύο τελευταῖα** ψηφία τοῦ διαιρετέου καὶ **τὰ δύο μηδενικὰ** τοῦ διαιρέτου:

$$\begin{array}{r|l} 216925 & 5312 \\ \hline 4445 & 40 \end{array}$$

Ὁμοίως τὸ πηλίκιον μένει τὸ **αὐτό, ἐὰν ὁ διαιρέτης** αὐξηθῇ κατὰ τὸ πηλίκον **τῆς διαιρέσεως τοῦ** ὑπολοίπου δι' αὐτοῦ (**τοῦ πρώτου πηλίκου**). **Οὕτω** εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμα, ἐὰν **ὁ διαιρέτης** 5312 αὐξηθῇ κατὰ τὸ πηλίκον 4445 : **40=111, ἤτοι** γίνῃ 5312+111=5423, εἰς τὴν **διαίρεσιν**

$$\begin{array}{r|l} 216925 & 5423 \\ \hline 00005 & 40 \end{array}$$

ἔχομεν τὸ αὐτὸ πηλίκον 40.

Δοθείσης τυχούσης διαιρέσεως, **πρὸ τῆς** ἐκτελέσεώς της, δυνάμεθα ἀμέσως **νὰ εὕρωμεν** πόσα ψηφία θὰ ἔχῃ τὸ πηλίκον ὡς ἑξῆς:

Ἐν πρώτοις, ἵνα ὑπάρχῃ πηλίκον (**ἀκέραιον**), δέον ὁ διαιρετέος νὰ εἶναι μεγαλύτερος **τοῦ διαιρέτου**, τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ **καταστήσωμεν μεγαλύτε**ρον τοῦ διαιρετέου **πολλαπλασιάζοντες ἐπὶ** 10, 100 κτλ., δηλαδὴ ἐπὶ 10^{ν} ἤτοι **γράφοντες δεξιὰ** αὐτοῦ μηδενικά. Ὅσα μηδενικὰ λοιπὸν **χρειασθῶσι** διὰ νὰ καταστῇ ὁ διαιρέτης **μεγαλύτερος τοῦ** διαιρετέου, τόσα ψηφία **θὰ ἔχῃ τὸ πηλίκον. Ἔστω** ἡ διαίρεσις 378915: 654, **ἵνα καταστῇ ὁ διαιρέτης** 654 **μεγαλύτερος τοῦ διαιρετέου 378915, δέον** νὰ γράψωμεν δεξιὰ τοῦ 654 **τρία μηδενικά· διότι**

$$654000>378915$$

ὥστε τρία ψηφία θὰ ἔχῃ **τὸ ζητούμενον πηλί**κον.

Ἔτι ἁπλούστερον δυνάμεθα **νὰ εὕρωμεν τὸ** πλῆθος τῶν ψηφίων τοῦ **πηλίκου, ἐὰν ἀποκόψω**μεν ἀπὸ τὸν διαιρετέον **ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ** δεξιὰ τόσα ψηφία, **ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἀριθμὸς** μεγαλύτερος τοῦ διαιρέτου· **τὸ σύνολον, εἰς πλῆ**θος, τῶν ψηφίων τοῦ διαιρετέου **ἀπὸ τοῦ ἀποκοπέντος** μέχρι πέρατος δεξιὰ δεικνύει **τὸ πλῆθος τῶν** ψηφίων τοῦ πηλίκου. Εἰς **τὸ προηγούμενον παρά**δειγμα

3789'1'5' : 654

ἀποκόπτομεν ἀπὸ τὸν διαιρετέον **τὸν ἀριθμὸν** 3789 (τονίζοντες τὸ τελευταῖόν του ψηφίον), **μεγαλύτε**ρον τοῦ 654. Τὸ σύνολον τῶν **ὑπολοίπων** ψηφίων τοῦ διαιρετέου, μετὰ τοῦ 9, εἶναι **τρία· ἐπομένως** τρία ψηφία θὰ ἔχῃ τὸ πηλίκον. Ἐὰν **τὸ ὑπόλοι**πον διαιρέσεώς τινος εἶναι μικρότερον **καὶ** τοῦ πηλίκου (διότι εἶναι πάντοτε μικρότερον **τοῦ** διαιρέτου), τότε μόνον ὁ διαιρέτης **καὶ τὸ πηλίκον** εἶναι «ἀντιστρεπτοί», τουτέστιν ἐκ τῶν δύο **ἀριθμῶν** ἀδιαφόρως τάξεως ὁ εἷς εἶναι **διαιρέτης καὶ ὁ ἕτερος**

Digitized by Google

πηλίκον, τοῦ ὑπολοίπου μένοντος ἀμεταβλήτου. Ἔστω ἡ διαίρεσις

$$\begin{array}{r|l} 5687 & 23 \\ \cline{2-2} 108 & 247 \\ 167 & \\ 6 & \end{array}$$

ἥτις δίδει πηλίκον 247· ἐὰν τὸ πηλίκον τοῦτο μεταχειρισθῶμεν ὡς διαιρέτην, θὰ εὕρωμεν πηλίκον τὸν προηγούμενον διαιρέτην 23:

$$\begin{array}{r|l} 5687 & 247 \\ \cline{2-2} 747 & 23 \\ 6 & \end{array}$$

Εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς διαιρέσεις μένει τὸ αὐτὸ ὑπόλοιπον 6.

Ἐὰν τὸ ὑπόλοιπον διαιρέσεως εἶναι μηδέν, ἤτοι ἐπὶ τελείας διαιρέσεως, τὸ πηλίκον λέγεται *ἀκριβές*, καὶ τότε ἰσχύει ἡ προηγουμένως ἐκτεθεῖσα ἰδιότης τῆς ἀντιστροφῆς πηλίκου καὶ διαιρέτου· ὁ δὲ διαιρετέος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἰσοῦται ἀκριβῶς πρὸς τὸ γινόμενον τοῦ διαιρέτου ἐπὶ τὸ πηλίκον.

Ἐὰν οἱ ἀριθμοί, οὓς μεταχειριζόμεθα ἐν τῇ διαιρέσει, εἶναι συγκεκριμένοι, παριστῶσι δηλαδὴ ὡρισμένα ἀντικείμενα, τότε τὸ πηλίκον ἐνδέχεται νὰ εἶναι συγκεκριμένος ἀριθμὸς παριστῶν τὸ αὐτὸ εἶδος ἀντικειμένων μὲ τὸν διαιρετέον ἢ μή, ἢ καὶ ἀφῃρημένος, συμφώνως πρὸς τὸ πρόβλημα ὅπερ λύει ἡ διαίρεσις. Πρὸς τοῦτο διακρίνομεν τὰς ἑξῆς δύο περιπτώσεις:

α') Ὁ διαιρετέος συγκεκριμένος ἀριθμός, ὁ διαιρέτης ἀφῃρημένος· τὸ πηλίκον τότε εἶναι συγκεκριμένος ἀριθμὸς παριστῶν ὁμοειδῆ ἀντικείμενα τοῦ διαιρετέου· π. χ. Νὰ διανεμηθῶσι 12420 δραχ. εἰς 36 μερίδια. Τὸ πηλίκον θὰ παριστᾷ δραχμάς.

β') Ὁ διαιρετέος καὶ διαιρέτης συγκεκριμένοι ἀριθμοὶ παριστῶντες ὁμοειδῆ ἀντικείμενα· τὸ πηλίκον θὰ εἶναι ἢ συγκεκριμένος ἀριθμὸς ἑτεροειδῶν ἀντικειμένων, ἢ ἀφῃρημένος ἀριθμός. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς προβλήματα: 1) Εἰς πόσας ὥρας θὰ διανύσῃ ἀτμόπλοιον ταχύτητος 14 μιλλίων καθ' ὥραν ἀπόστασιν δύο λιμένων 360 μιλλίων; Τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως 360 : 14 θὰ εἶναι ἐνταῦθα συγκεκριμένος ἀριθμὸς παριστῶν ἑτεροειδὲς ἀντικείμενον. 2) Μηχανή τις εἶναι δυνάμεως 420 ἵππων, ἑτέρα 68 ἵππων· ποσάκις εἶναι ἰσχυροτέρα ἡ μὲν τῆς δέ; Τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως 420 : 68 θὰ εἶναι ἀφῃρημένος ἀριθμός.

Διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν κλασματικῶν ἀριθμῶν ἡ ἐκτεθεῖσα ἰδιότης τῆς τελείας διαιρέσεως ἰσχύει ἐπὶ πάντων τῶν ἀριθμῶν. Τουτέστι πᾶς φυσικὸς ἀριθμὸς δύναται ὡς διαιρετέος λαμβανόμενος νὰ δώσῃ ἀκριβὲς πηλίκον (ὄχι πλέον πάντοτε ἀκέραιον), διαιρούμενος δι' οἱουδήποτε φυσικοῦ ἀριθμοῦ. Οὕτω ἔχομεν:

$$7 : 8 = \frac{7}{8}$$

Τουτέστι πᾶν κλάσμα εἶναι πηλίκον διαιρέσεως τοῦ ἀριθμοῦ του διὰ τοῦ παρονομαστοῦ. Ἡ τοιαύτη γενικευμένη ἔννοια τοῦ πηλίκου καλεῖται καὶ *λόγος* τῶν δύο ἀριθμῶν· τουτέστι τὸ πηλίκον

$$23 : 8 = \frac{23}{8}$$

καλεῖται λόγος τοῦ 23 πρὸς τὸν 8.

Ἡ δὲ εἰδικὴ (ἀρχικὴ) ἔννοια καλεῖται νῦν *ἀτελὲς πηλίκον* ἢ καὶ *ἀκέραιον μέρος* (partie entière) τοῦ τελείου (ἀλλὰ κλασματικοῦ ἐν γένει) πηλίκου, συμβολιζόμενον διὰ τοῦ E (ἀρχικοῦ γράμματος τῆς γαλλικῆς λέξεως entière)· οὕτως ἔχομεν:

$$E\left(\frac{23}{8}\right) = 2$$

Τουτέστι τὸ ἀκέραιον μέρος (ἢ ἀτελὲς πηλίκον) τῆς διαιρέσεως τοῦ 23 δι' 8 $\left(\text{ἢ τοῦ κλάσματος } \frac{23}{8}\right)$ εἶναι 2. Ἀτελῆ πηλίκα εὑρίσκομεν εἰς τοὺς παρονομαστὰς τῶν συνεχῶν κλασμάτων.

Τὸ ἀκέραιον μέρος εἶναι ἀσυνεχὴς συνάρτησις τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς, τουτέστι μεταβαλλομένης τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς (ῥητοῦ ἢ μὴ ἀριθμοῦ) ἡ συνάρτησις δὲν μεταβάλλεται πάντοτε. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ πηλίκου ἀκεραίου πολυωνύμου δι' ἀκεραίου πολυωνύμου, ὡσαύτως, διαιρουμένου, διατεταγμένων ἀμφοτέρων κατὰ τὰς ἀνιούσας δυνάμεις τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς. Ἔστωσαν τὰ ἀκέραια πολυώνυμα:

$$\begin{array}{r|l} 8+3x+5x^2+x^5 & 2+4x+x^3 \\ \cline{2-2} -16x^2-4x^3 & 4+\frac{3}{2}x-\frac{17}{2}x^2\ldots. \\ \hline 3x-11x^2-4x^3+x^5 & \\ -6x^2-\frac{3}{2}x^4 & \\ \hline -17x^2-4x^3-\frac{3}{2}x^4+x^5 & \end{array}$$

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ (ἐὰν ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι τελεία) τὸ πηλίκον εἶναι ἀπέραντον, καίτοι ὁ διαιρετέος καὶ ὁ διαιρέτης ἔχουσι πεπερασμένον πλῆθος ὅρων. Ν. Γ.

πηλίκος, —*η*, —*ον*· ἀντων. ἐρωτηματ., πόσον μεγάλος ἢ ποίας ἡλικίας εἶναι· || ***πηλίκον*** (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

πήλινος, —*η*, —*ον*· ὁ ἐκ πηλοῦ κατεσκευασμένος, χωματένιος: «πήλινα ἀγγεῖα».

Πήλιον *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Θεσσαλίας κείμενον εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ταύτης καὶ μεσημβρινώτερον τῆς Ὄσσης. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους καὶ ἱστορικοὺς τὸ Πήλιον περιελάμβανε καὶ τὴν μεταξὺ τούτου καὶ τῆς Ὄσσης ὀροσειράν, τὴν καλουμένην σήμερον *Μαυροβούνι*. Ὁ Ἡρόδοτος (VII, 129) λέγει ὅτι τῆς Ὄσσης καὶ τοῦ Πηλίου αἱ ὑπώρειαι ἑνοῦνται. Ὁ Στράβων ὅμως δὲν φαίνεται νὰ παραδέχεται καὶ τὴν ὀροσειρὰν τὴν καλουμένην σήμερον Μαυροβούνι ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ Πήλιον, δι' αὐτὸ τὴν ἔκτασιν τοῦ Πηλίου τὴν ὑπολογίζει εἰς 80 μόνον σταδίους. Ἐὰν λάβωμεν ὡς ὀρθὴν τὴν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὑποστηριζομένην ἄποψιν, τότε τὸ Πήλιον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Δερματᾶς καὶ λήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἅγιος Γεώργιος (Σηπιάδα ἄκραν). Ἡ ἔκτασις αὐτὴ ὑπολογίζεται περίπου εἰς 20 ὥρας ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ.

Τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως τοῦ Πηλίου διακρίνομεν κυρίως δύο πλευράς, τὴν ἀνατολικὴν (τὴν πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος) καὶ τὴν δυτικὴν πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ εἶναι ἐκτάκτως τραχεῖα, κατερχομένη ἀποτόμως μέχρι τῆς θαλάσσης. Δι' αὐτὸ καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἀκταὶ εἶναι ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς ναυτιλλομένους, διότι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ὁρμίσκων, ὅλη ἡ ἄλλη ἀκτὴ εἶναι εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνος, καὶ κυρίως ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, εἰς τοὺς ναυτικούς. Τὸ Πήλιον ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς εἶναι ὀνομαστὸν καὶ διὰ τὰ δάση του. Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ αὐτὸ εἰνοσίφυλλον καὶ ὁ Ἡσίοδος ὑλῆεν. Ἐπικρατέστερον δένδρον εἰς τὴν ὑψηλὴν ζώνην αὐτοῦ (ἀπὸ 600 μέτρων καὶ ἄνω) εἶναι ἡ ὀξύα, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ εἰς μεγάλα πυκνὰ δάση. Ἐκτὸς τῆς ὀξύας (κωνοφόρα δένδρα μόνον ἐλάχιστα ὑπάρχουν) ἀπαντῶσι πολλαὶ φυλλοβόλοι δρύες (ἰδίως χνοώδεις καὶ πλατύφυλλοι), ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς συνεχῆ καὶ ἐκτεταμένα δάση ἀγρίων καστανεῶν, καθὼς καὶ ἡμέρων (περιοχὴ Ζαγορᾶς). Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκαλλιεργήθη καὶ ἡ ἐλαία, ἥτις καλύπτει μεγάλην ἔκτασιν παραλιακῆς ζώνης τῆς ἀνατολικῆς κυρίως πλευρᾶς καὶ τῆς παρὰ τὸν Παγασιτικὸν κόλπον πεδινῆς ἐκτάσεως. Ἡ ἐλάτη κατελάμβανε παλαιότερον μικρὰς ἐκτάσεις, εἰς ξηρὰ κυρίως καὶ ἀσβεστολιθικὰ ἐδάφη. Σῴζεται καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ὀνομασία Ἐλατόρεμα πρὸς βορρᾶν της Μακρυνίτσας. Ὁ Εὐριπίδης (Μήδεια 1—5) ὁμιλεῖ καὶ περὶ πεύκης φυομένης ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ὁμοίως καὶ ὁ Ὀβίδιος. Τὸ Πήλιον ἐφημίζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὡς κατ' ἐξοχὴν *ἰαματικὸν ὄρος*, διότι ἐν αὐτῷ φύονται πλεῖστα ὅσα βότανα καὶ ἰαματικὰ φυτὰ (ὁ ὑοσκύαμος, ἡ εὐθάλεια, τὸ γλυκύπικρον, ἡ ἀγρία νάρδος, τὸ στραμμώνιον, τὸ κώνειον, τὸ κολχικὸν κλπ.). Κατὰ τὴν μυθολογίαν εἰς τὰ πυκνὰ δάση τοῦ Πηλίου διῃτᾶτο καὶ ὁ σοφὸς Χείρων, ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις ἐτρέφετο κατὰ τὸν Πίνδαρον μὲ κρέατα λεόντων (*Πινδ.* Νέμ. 111,46). Ὁ Δικαίαρχος σημειοῖ ὅτι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Πηλίου ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Ἀκραίου Διός. Εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης αὐτοῦ μυθολογεῖται ἡ ὕπαρξις τοῦ ἄντρου τοῦ Κενταύρου Χείρωνος.

Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν ἡ ὀνομασία *Πήλιον* ὑπεχώρησεν εἰς ἄλλας ὀνομασίας, κυρίως σλαυικάς. Κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν περὶ τὸ Βελεστῖνον πεδιάδα τῶν Σλαύων Βελεγηζητῶν (ΣΤ' αἰών), ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Πηλίου ὠνομάσθη *Ζαγκόρα* (*Ζαγορά*), ἤτοι ἡ ὄπισθεν τοῦ ὄρους χώρα καὶ ἡ κορυφὴ αὐτοῦ λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἐπ' αὐτῆς δένδρων ἔλαβεν ὑπὸ τῶν ἰδίων Σλαύων τὸ ὄνομα *Πλεσίδι* (=φαλακρὸν μέρος). Τὸ ὄνομα αὐτὸ διετηρήθη καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν συναντᾶται εἰς διάφορα σιγίλλια, χρυσόβουλλα κλπ. ἡ ὀνομασία *ὄρος τῆς Ζαγορᾶς* ἢ *Ζαγόρειον ὄρος*. Ἐπίσης καὶ ἡ ὀνομασία *ὄρος τῶν Δρόγγων* κυρίως τὸ πρὸς τὴν σημερινὴν Μακρυνίτσαν καὶ Πορταριὰν μέρος, ὅπου ὑπῆρχον ἐγκατεστημένοι Βλάχοι.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας τὸ Πήλιον ἐκαλεῖτο *βουνὸν τῆς Ζαγορᾶς* καὶ *Πλιασίδι* (κυρίως ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους) καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ *βουνὸν τῆς Μακρυνίτσας*. Διὰ τὰ χωρία τοῦ Πηλίου καὶ τὴν ἱστορίαν των βλ. λ. *Μαγνησία* (Θεσσαλίας) (τόμ. ΙΣΤ', σ. 433—434).

Τὸ Πήλιον ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐθαυμάζετο διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς του. Ἰδίως ἡ ἀνατολική του πλευρὰ ὑμνήθη παρὰ πολλῶν παλαιῶν καὶ συγχρόνων ποιητῶν, διότι συνδυάζει ποικιλωτάτην βλάστησιν ἐξ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δένδρων, ἀπέραντον ὁρίζοντα καὶ παραλίαν μαγευτικήν. Τὸ Πήλιον ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀπὸ τὰς πλέον δροσεράς, ὑγιεινὰς καὶ μαγευτικὰς διαμονὰς κατὰ τὸ θέρος.

Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἡ παραγωγὴ τοῦ Πηλίου συνίστατο κυρίως εἰς τὴν μέταξαν, ἔλαιον, ἐλαίας καὶ ὀλίγους δημητριακοὺς καρπούς. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους ἡ καλλιέργεια ἔχει ἐνταθῆ εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον, καὶ ἐνῷ ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ἡ παραγωγὴ μετάξης, ἀνεπτύχθη παραλλήλως ἡ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων (κυρίως εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ζαγορᾶς). Ἐπίσης καὶ ἡ παραγωγὴ τῶν μήλων (τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα βολιώτικα φερίκια) εἶναι σήμερον ἀξιόλογος. Ι. Κ. ΚΟΡ.

—**Πήλιον** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρωτάτη ἐκ φύσεως πόλις τῆς Ἰλλυρίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δασσηρητίων, κειμένη πρὸς Ν. τῆς Λυχνίτιδος λίμνης (νῦν Ἀχρὶς) καὶ τοῦ ἰλλυρικοῦ Ἐορδαϊκοῦ ποταμοῦ (νῦν Δεβὸλ ἢ Ντεόλ). Δεσπόζουσα τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς Ν. ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐριγῶνος πρὸς τὴν τοῦ Ἁλιάκμονος καὶ τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας, ὠχυρώθη ὑπὸ Φιλίππου Β' τῆς Μακεδονίας, ὡς προτείχισμα κατὰ τῶν προβούνων τῶν περικυκλούντων αὐτὴν ἰλλυρικῶν ὀρέων. Ταύτην κατέλαβε τὸ ἔαρ τοῦ 355 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκδιώξας τὸν καταλαβόντα αὐτὴν Κλεῖτον, βασιλέα τῆς Ἰλλυρίας, ὅστις φεύγων ἔθεσε πῦρ καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χώραν τοῦ φίλου καὶ συμμάχου του Γλαυκίου, βασιλέως τῶν Ταυλαντίων (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Α', 5, 5). Τῷ 200 π.Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Ποπλίου Σουλπικίου, εἰς τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας πόλεμον, ὅστις ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ἰσχυροτάτην φρουράν, θεωρῶν αὐτὴν ὡς ἰσχυρότατον ὁρμητήριον κατὰ τῆς Μακεδονίας. Ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν ἀλβανικὴν πολίχνην *Πλιάσσαν*, κειμένην εἰς τὰ πέριξ τῆς Κορυτσᾶς, πρὸ τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ στενοῦ τοῦ Τσαγκών, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Δεβὸλ ποταμὸς διανοίγει τὴν πρὸς Δ. ὁδόν. Α. Θ. Σ.

—**Πηλίου *σανατόριον***. Ἱδρύθη τὸν Μάϊον τοῦ 1909 ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Γεωργίου Καραμάνη. Κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Πηλίου, ἄνωθεν τῆς Δράκιας, εἰς ὕψος 1.200 μέτρων, ἐντὸς πυκνοφύτου δάσους ὀξυῶν καὶ εἶναι τὸ πρῶτον ἱδρυθὲν ἐν Ἑλλάδι σανατόριον. Ἀρχικῶς ἡ ἐγκατάστασίς του ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4 δωμάτια μὲ 7 κλίνας. Τῷ 1912 ἀναδιωργανώθη καὶ προσετέθησαν ἄλλα δύο δωμάτια καὶ στοὰ ἀεροθεραπείας. Τῷ 1913 προσετέθησαν ἀκόμη 5 δωμάτια, τῷ 1915—1916 δύο νέαι πτέρυγες μὲ 14 δωμάτια καὶ τῷ 1925 ἐκτίσθη διώροφον οἴκημα. Μέχρι τοῦ 1925 ἡ μετὰ τοῦ Βόλου συγκοινωνία ἐγίνετο δι' αὐτοκινήτων μὲν μέχρι Πορταριᾶς, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τοῦ σανατορίου δι' ἡμιόνων. Ἀπὸ τοῦ 1926 ὅμως, περατωθείσης τῆς ἀπὸ Πορταριᾶς μέχρι Ἀλυκόπετρας αὐτοκινητικῆς ὁδοῦ, ἡ συγκοινωνία ἐκτελεῖται δι' αὐτοκινήτων μέχρι τοῦ σανατορίου. Τελευταίως (1928—1929) ἀνηγέρθη καὶ νέον διώροφον διαμέρισμα μὲ 8 δωμάτια, γενικῶς δὲ ἐπῆλθε πλήρης ἀνακαίνισις τῶν παλαιῶν κτηρίων καὶ ἐγκαταστάσεων, συμφώνως μὲ τὰς τελευταίας λέξεις τῆς ἐπιστήμης. Σήμερον τὸ σανατόριον Πηλίου διαθέτει 50 κλίνας, ἐξ ὧν 9 πολυτελείας, 19 Α' θέσεως καὶ 24 Β' θέσεως. Ι. ΚΟΡ.

Πήλιος *Γούσης*. Σουλιώτης, γεννηθεὶς κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀρχηγὸς γενόμενος τῆς φάρας αὐτοῦ, ἀντετάχθη εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ 1792 σχέδια τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ περὶ ὑποτάξεως τῶν ὀρεινῶν χωρίων τοῦ Σουλίου. Ἀλλ' ὁ σατράπης τῶν Ἰωαννίνων, μιμούμενος τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Β', διενοήθη νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ποθουμένου διὰ τοῦ ἀργυρίου. Ὅθεν προέβη εἰς τὴν ἐξαγοράν, ὡς λέγεται, τοῦ Πήλιου καὶ τοῦ συμπεθέρου αὐτοῦ Κουτσονίκα διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βελῆ πασᾶ καὶ οὕτω διὰ προδοσίας κατὰ τὸν Χ. Περραιβὸν κατελήφθη τὸ Σούλι καὶ τὸ Κιούγκι διὰ τῆς συνθήκης τῆς 12 Δεκεμβρίου 1803. Ὁ Πήλιος ἐσώθη, μετ' ἄλλων Σουλιωτῶν, εἰς Κέρκυραν, ὁπόθεν, κατὰ τὸν Φιλήμονα, τῷ 1820 ἐστάλη μετὰ τοῦ Νότη Μπότσαρη, Κ. Τζαβέλλα καὶ Καραμπίνη εἰς Πρέβεζαν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Τούρκου στολάρχου περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μετ' ἄλλων Σουλιωτῶν. Νεώτερα ἔγγραφα ἐξαγνίζουν τὸν Πήλιον. Τ. Ε. Ε.

πήλιουρο (τὸ) *[Βοτ.]* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φρυγάνου *γενίστη ἡ ἀκανθόκλαδος*. Λέγεται καὶ *ξυλαφάνα, κατσαφάνα, μαυραφάνα*.

πηλῖται (οἱ) (Pelite) *[Πετρογρ.]* Πετρώματα ἰζηματογενῆ κλαστικά. Συνίστανται ἀπὸ πηλόν, περιέχουν δὲ συνήθως καὶ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὁπότε καθίστανται μαργαϊκοί. Παρουσιάζουν τὸν χαρακτηριστικὸν πηλιτικὸν ἱστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὸν ψαμμιτικόν, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν συνιστώντων τὸ πέτρωμα κοκκίων, διακρίνονται πολλάκις ταῦτα ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον κολλητικὴν ὕλην. Ἐνίοτε περιέχουν καὶ λέπια μαρμαρυγίου, καθὼς καὶ κόκκους χαλαζίου ἢ ἀστρίων καὶ κρυστάλλια σιδηροπυρίτου. Εἰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὑποστῆ πτύχωσιν, οἱ πηλῖται λαμβάνουν σχιστώδη διάταξιν καὶ μεταπίπτουν εἰς σχιστὰς ἀργίλλους. Γ. Β.

Digitized by Google

πηλοβάτης (ὁ)· ὁ ἐν τῷ πηλῷ βαίνων, ποῦ πατάει 'ς τὶς λάσπες, δημοτ. *τσαλαβούτας*· || εἶδος βατράχου.

πηλοβάτης (ὁ) (Pelobates) *[Ζῳολ.]*. Γένος βατράχων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ

Πηλοβάτης ὁ φαιός.

ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: μῆκος 10—15 ἑκτσμ., σῶμα πεπεπλατυσμένον, κεφαλὴ εὐμεγέθης, σιαγόνες πλατύταται, ὧν ἡ ἄνω φέρει πολυπληθεῖς μικροὺς ὀδόντας, δέρμα λεῖον καὶ στιλπνόν, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ ᾠοειδεῖς. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ τελέσουν τοὺς γάμους των εἰσέρχονται εἰς τὸ ὕδωρ. Τὴν ἡμέραν εἰς ὑπογείους στοὰς ἃς αὐτοὶ οὗτοι κατασκευάζουσιν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πηλοβάτης ὁ φαιὸς* (Pelobates cinereus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα ὑποκίτρινον μὲ εὐρείας σκοτεινῶς φαιοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ράχεως κηλῖδας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις κυρίως τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Δ.Ν.Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Γ. Κ. Γ.

πηλοβατίς, *—ίδος* (ἡ), καὶ ***πηλοπατίς***· πληθ. εἶδος ὑποδημάτων μετὰ χονδρῶν καττυμάτων, ἄλλως *ἀρβύλαι*· || νεώτ., *γαλότσες*.

— *['Αρχ.] Πηλοπατίδες* ἢ *πηλοβατίδες* ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις εἶδός τι σανδαλίων ἢ ὑποδημάτων μετὰ χονδρῶν πελμάτων, δι' ὧν ἠδύναντο ἀσφαλῶς νὰ πατῶσι καὶ νὰ βαδίζωσιν ἐν τῷ πηλῷ, ὅθεν ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα. Ε. ΔΙ. Κ.

πηλοβατῶ (*—έω*)· εἶμαι πηλοβάτης, πατῶ 'ς τὶς λάσπες, *πηλεπατῶ*.

πηλόβιος (ὁ) (Pelobius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δυτικιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν γνωστότερον *πηλόβιος ὁ ἑρμάννιος* (Pelobius Hermannii), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ἀρκετὰ εὐμεγέθη, κεραίας λεπτὰς καὶ μετρίου μήκους, προθώρακα εὐρὺν καὶ βραχύν, κοιλίαν ἀνεπτυγμένην καὶ σχεδὸν ᾠοειδῆ, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μετρίως μακροὺς καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μὲ ἐπιμήκεις λευκὰς γραμμώσεις. Ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῆς ἰλύος τῶν τελμάτων, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν *πηλόβιος*. Δ. Ν. Π.

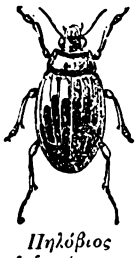

Πηλόβιος ὁ ἑρμάννιος.

πηλογονίδαι (οἱ) (Pelogonidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχωτῶν*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *πηλογόνος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πηλογόνος (ὁ) (Pelogonus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πηλογονιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἐντόμων, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *πηλογόνος ὁ ποικιλόχρους* (Pelogonus variegatus), ὅστις ἔχει σῶμα ᾠοειδὲς καὶ πεπιεσμένον, κεφαλὴν στενήν, ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ διωγκωμένους, κεραίας βραχείας, νηματοειδεῖς καὶ καμπτομένας πρὸς τὰ ἔσω καὶ κάτω, στόμα ἀπολῆγον εἰς ἐπιμηκέστατον ἀπομυζητικὸν ρύγχος, καὶ χρῶμα σκοτεινῶς φαιὸν μὲ πρασινοελαιώδεις ἀποχρώσεις ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ κιτρινόχρυσον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, τὸν θώρακα καὶ τὴν κοιλίαν. Τὰ ἔλυτρα ποικίλλονται διὰ λευκῶν γαλακτοειδῶν στιγμάτων. Ἀπαντᾷ παρὰ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων καὶ τρέφεται ἀπορροφῶν τὸ αἷμα τῶν μικρῶν ζῴων. Δ. Ν. Π.

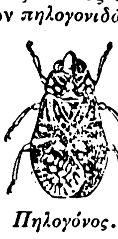

Πηλογόνος.

πηλοδύτης (ὁ) (Pelodytes) *[Ζῳολ.]*. Γένος βατράχων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δισκογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *πηλοδύτην τὸν στικτὸν* (Pelodytes punctatus), ὅστις ἔχει ὁλικὸν μῆκος 5 περίπου ἑκτσμ. Τὸ δέρμα του εἶναι κοκκῶδες καὶ ὁ χρωματισμός του φαιοϋποπράσινος καὶ σπανιώτερον ἐπίξανθος. Ἡ ράχις καὶ τὰ πλάγια τῶν ποδῶν φέρουν μικρὰς πρασίνας κηλῖδας, αἵτινες γίνονται μελαναὶ εὐθὺς ὡς ἀποθάνῃ τὸ ζῷον. Ἡ κοιλία ἔχει χρῶμα λευκοϋποκίτρινον. Ὁ ἄρρην φέρει κατὰ τὴν κοιλίαν μικρὰς πλακοειδεῖς ἀποφύσεις, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας του ἵνα κρατῇ δι' αὐτῶν τὴν θήλειαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ ἔαρ καὶ κατὰ τὸ θέρος ἐνδιαιτᾶται εἰς μέρη ξηρὰ καὶ πετρώδη. Δ. Ν. Π.

Πηλοδύτης ὁ στικτός.

πηλοπάτησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ πηλοπατῇ τις, τσαλαβούτημα.

πηλοπατῶ (*—έω*)· πατῶ εἰς τὸν πηλόν, εἰς τὶς λάσπες, *τσαλαβουτῶ*.

Πηλοπίθια, ἢ ***Πυλοπύθια*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Περιοχή τις τῆς Βιθυνίας, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Νικομηδείας, ὅπου ἔκειτο ἡ μονὴ τῆς Ζιγρίτσης, τὴν ὁποίαν μετὰ τῶν μετοχίων αὐτῆς Δαφναίας καὶ Αὐξύλου προσήρτησε τῷ 1236, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ Β' εἰς τὴν μονὴν τῶν Ρουφινιανῶν, παρὰ τὴν Χαλκηδόνα. Σήμερον καλεῖται *Κουρὶ τῆς Βιθυνίας*. Α. Θ. Σ.

πηλοπλάστης (ὁ)· ὁ πλάττων τὸν πηλόν, ὁ ἐκ τοῦ πηλοῦ πλάττων ἀγγεῖα ἢ ἄλλα σκεύη, κεραμεύς.

πηλοπλαστική (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ πηλοπλάστου, κεραμευτική.

πηλὸς (ὁ)· ἡ κεραμῖτις γῆ, ἡ μετὰ ὕδατος ζυμωθεῖσα πρὸς ἀγγειοπλασίαν κττ.: «δουλεύω τὸν πηλό», «ὁ πηλὸς θέλει δούλεμα»· || ἡ χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν κτιστῶν ὡς κολλητικὴ ὕλη, κοιν. *λάσπη*· || καθόλου, ὁ αὐτομάτως σχηματιζόμενος πηλὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, βόρβορος· || εἰδικῶς, εἶδος ἀργιλλώδους γῆς χρησιμοποιουμένης ἀντὶ σάπωνος πρὸς καθαρισμόν, ἀρχ. *σμηκτρὶς γῆ*.

— *[Πετρογρ.]* Καλεῖται *πηλὸς* πέτρωμα ἰζηματογενὲς πλαστικῆς προελεύσεως, ψαθυρόν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄργιλλον πλουσίαν εἰς χαλαζιοῦχον λεπτομερῆ ἄμμον, παρουσιάζει δὲ ἐνίοτε καὶ περιεκτικότητα εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὁπότε μεταπίπτει εἰς ἀσβεστοῦχον πηλόν. Οἱ πηλοὶ εἶναι ἀποθέσεις ὑδατίνου περιβάλλοντος, τὸ δὲ ὑλικὸν αὐτῶν προέρχεται ἐκ τῆς μηχανικῆς ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων. Πολλάκις ὅμως σχηματίζονται καὶ ἀπὸ τὸ ἀδιάλυτον αὐθιγενὲς ὑπόλειμμα κατὰ τὴν χημικὴν ἀποσάθρωσιν ἄλλων πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα, ὅταν συμβαίνῃ νὰ εἶναι ἀσβεστολιθικά, προκαλοῦν τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐρυθρᾶς γῆς (terra rossa). Γ. Β.

— ***πηλὸς ἀσβεστοῦχος*** *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *λαίς*.

Πηλὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 246 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Καρά-Εὐλῆ*.

πηλοσωλῆνες (οἱ) (κοιν. *κιούγγια*). Σωλῆνες ἐκ πηλοῦ πυριμάχου ἢ ἐκ μίγματος τοιούτου μετὰ συνήθους πηλοῦ. Κατασκευάζονται εὐθύγραμμοι, ἀλλὰ καὶ μὲ σχῆμα καμπύλον, γωνίας, ταῦ, ὑψιλόν, ψῖ κτλ. πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δι' αὐτῶν *ὀχετῶν* (βλ. λ.). Ἡ διατομὴ αὐτῶν εἶναι κυκλική ἐλλειπτική, ᾠοειδὴς καὶ ἐνίοτε τετράγωνος. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς διοχέτευσιν ὑδάτων, πρὸς ὑδρομάστευσιν, πρὸς ἀπαγωγὴν ἀερίων κτλ., τοποθετούμενοι εἰς τὸ ἔδαφος, ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν συνήθως, εἰς τοὺς τοίχους τῶν οἰκοδομῶν κτλ. Διὰ τὴν συναρμογὴν τῶν σωλήνων, οἵτινες ἔχουσιν ὠφέλιμον μῆκος 50 ἑκ., πρὸς ἀποτέλεσιν ἐπιμηκῶν ἀγωγῶν, κατασκευάζονται οὗτοι μὲ ἐκλεπτυσμένα ἢ ὄχι τὰ χείλη τοῦ ἑνὸς ἄκρου, καὶ ἀναλόγως διευρυνόμενα τὰ χείλη τοῦ ἑτέρου, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἑνὸς ἄκρου σωλῆνος τινὸς πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ἄκρον τοῦ προτεθέντος τοιούτου.

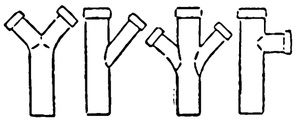

Διάφοροι τύποι πηλοσωλήνων.

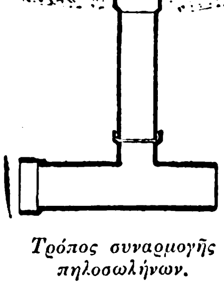

Τρόπος συναρμογῆς πηλοσωλήνων.

Ἡ μόρφωσις τῶν πηλοσωλήνων γίνεται κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὸν τῶν *ὀπτοπλίνθων* (βλ.λ.), ἡ δὲ ὄπτησις αὐτῶν ἐντὸς καμίνων, διαλειπούσης συνήθως λειτουργίας, διὰ θερμάνσεως εἰς θερμοκρασίαν 1.000° C. μέχρι 1.300° C. Πολλάκις, περὶ τὸ τέλος τῆς ὀπτήσεως, γίνεται ἐφυάλωσις τῆς μιᾶς ἢ καὶ τῶν δύο ὄψεων (ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς) τῶν σωλήνων, διὰ ραντισμοῦ αὐτῶν μὲ θαλάσσιον ὕδωρ ἢ μὲ τεχνητὸν διάλυμα χλωριούχου νατρίου (μαγειρικοῦ ἅλατος), πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἀδιαπεράτου αὐτῶν.

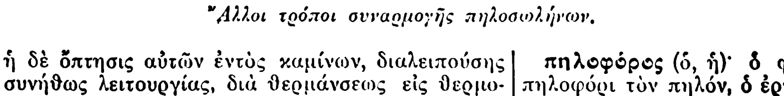

Ἄλλοι τρόποι συναρμογῆς πηλοσωλήνων.

Ἡ καλὴ ποιότης τῶν σωλήνων διακρίνεται κυρίως ἀπὸ τὴν κανονικότητα τῶν μορφῶν αὐτῶν, τὸν μεταλλικὸν ἦχον, τὸν ὁποῖον ἀποδίδουσι κρουόμενοι, τὴν ἀντοχήν των εἰς τὰς πιέσεις καὶ τὸ ἀδιαπέρατον αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

πηλουργὸς (ὁ)· ὁ κατεργαζόμενος τὸν πηλόν, κεραμεύς.

Πηλοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος περὶ τὴν Χίον. Τὸ ἐθνικὸν *Πηλούσιος* (*Στεφ. Βυζ.* 521,13). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Πλατειὰ* (πλάτ. 38°26'30'' Β., μῆκ. 26°24'00'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna) τοῦ βορείου στομίου τοῦ κόλπου τῶν Ἐρυθρῶν. Σ. Ε. Λ.

Πηλουσιακὸν *στόμα* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ τελευταῖον πρὸς Α. τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἀπέχον τοῦ δυτικωτάτου τοιούτου, τοῦ Κανωβικοῦ ἢ Ἡρακλεωτικοῦ, σταδίους χιλίους τριακοσίους «ὃ δὴ [διάστημα] βάσιν τοῦ Νείλου ἔφημεν» (*Στράβ.* IZ, 786—791). Σαφέστερον ὅμως καθορίζων τὰ πράγματα ὁ Πτολεμαῖος (Δ, ε, 38), τονίζει ὅτι διὰ τοῦ στομίου αὐτοῦ δὲν ἐξέβαλεν ὁ κυρίως Νεῖλος, ὃν ὀνομάζει *Ἀγαθὸν Δαίμονα* καὶ ***Ἀγαθοδαίμονα***, ἀλλ' ὁ κλάδος του *Βουβαστιακὸς* ποταμός, ρέων ἀμέσως πρὸ τοῦ Τανιτικοῦ στομίου, ἐνῷ μεταξὺ αὐτῶν «λίμναι καὶ ἕλη μεγάλα καὶ συνεχῆ κώμας πολλὰς ἔχοντα». Ἀπὸ δὲ τοῦ Πηλουσιακοῦ στόματος ὑπῆρξε διῶρυξ χειροποίητος πρὸς τὸν Ἀράβιον κόλπον καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν· ταύτην ἤρξατο πρῶτος κατασκευάζων Νεκὼς ὁ Ψαμμιτίχου, συνέχισε δὲ κατόπιν Δαρεῖος, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου ἀφῆκεν αὐτὴν ἀσυντέλεστον: «ἐδιδάχθη γὰρ ὑπό τινων ὅτι διορύξας τὸν ἰσθμόν, αἴτιος ἔσται τοῦ κατακλυσθῆναι τὴν Αἴγυπτον· μετεωροτέραν γὰρ ἀπεδείκνυον ὑπάρχειν τῆς Αἰγύπτου τὴν Ἐρυθρὰν θάλατταν». Πτολεμαῖος ὁ Β' ὅμως συνετέλεσε τὴν ἕνωσιν ταύτην τοῦ Πηλουσιακοῦ πρὸς τὴν Ἐρυθράν, ἐφαρμόσας μάλιστα διάφραγμα, «ὅπερ ἐξήνοιγεν ὁπότε βούλοιτο διαπλεῦσαι καὶ ταχέως πάλιν συνέκλειεν» (*Διοδ. Σικελ.* Α, λα, 7—11). Εἶναι τὸ σύγχρονον στόμιον *Τιννὲ* (Month of Tinneh: πλάτ. 31°00' Β., μῆκ. 32°15' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2573: Damietta to el Arish).

Πηλούσιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχικῶς ὀχυρὸν κατὰ τὸ στόμιον τοῦ ἀνατολικωτάτου βραχίονος τοῦ Νείλου, πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἀσιατικῶν εἰσβολῶν. Ὅταν οἱ Ὑξῶς εἰσβαλόντες ἐκράτησαν τῆς Αἰγύπτου, ἐγκατέστησαν ἐκεῖ μέγα στρατόπεδον 250 χιλ. καὶ πλέον ἀνδρῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἄβαρις*. Οὐδέποτε δὲ μέχρι καὶ τῶν ἀραβικῶν χρόνων ἔπαυσε νὰ εἶναι σπουδαῖον φρούριον πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ἕνεκα τῶν περὶ αὐτὴν ἑλῶν ὠνομάσθη ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Πηλούσιον* καὶ τὸ ὄνομα διετηρήθη παρὰ Ρωμαίοις (Pelusium). Σήμερον τὴν θέσιν του κατέχει τὸ ἀραβικὸν χωρίον *Τινέχ*. Εἰς τὸν μωσαϊκὸν χάρτην τῆς Μαδηβᾶς εἰκονίζεται μεγάλη πόλις, ἔντειχος, μετὰ στοῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομῶν. Λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς του θέσεως ἐγένετο τὸ θέατρον πολλῶν μεγάλων συγκρούσεων. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἕδρα μητροπόλεως. Γ. Λ. Λ.

Πηλουσιώτης, *Ἰσίδωρος* βλ. ***Ἰσίδωρος***.

πηλόφιλος (ὁ) (Pelophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βοϊδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους βόας, ἀπαντῶντας εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδίως τῆς Μαδαγασκάρης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *πηλόφιλος ὁ στικτὸς* (Pelophilus punctatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 2 περίπου μέτρων καὶ ἔχει σῶμα ἀρκετὰ χονδρόν, κεφαλὴν μᾶλλον λεπτὴν καὶ πεπλατυσμένην, οὐρὰν βραχεῖαν καὶ χρῶμα φαιοκαστανὸν μὲ ποικιλοσχήμους μελανὰς κηλῖδας. Δὲν εἶναι ἰοβόλος ὄφις καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μαδαγασκάρην. Δ. Ν. Π.

Πηλόφιλος ὁ στικτός.

πηλοφόρι (τό)· δημοτ., ξύλινον κατασκεύασμα, δι' οὗ οἱ ἐργάται κομίζουν τὸν πηλὸν εἰς τοὺς κτίστας.

πηλοφόρος (ὁ, ἡ)· ὁ φέρων, ὁ κομίζων μὲ τὸ πηλοφόρι τὸν πηλόν, ὁ ἐργάτης οἰκοδομῆς, ὁ βοηθὸς τοῦ οἰκοδόμου.

πηλοχρισία (ἡ)· ἡ διὰ πηλοῦ χρίσις, ἐπάλειψις.

Πὴλ Ρίβερ (Peel River) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Αὐστραλίας (βλ. λ. *Νάμοϊ*).

πηλώδης (ὁ, ἡ),—ες (τό)· ὁ πλήρης πηλοῦ, γεμᾶτος ἀπὸ λάσπην, λασπώδης· || ὁ ὅμοιος μὲ πηλόν.

Πηλώδης ***κόλπος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Σουσιανῆς κατὰ τὴν παράλιον τῶν 'Ελυμαίων, πρὸς Α. τῆς Χαρακηνῆς καὶ πρὸς Δ. τῆς Μαρδυανῆς (*Πτολ.* ΣΤ, γ, 2). Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει (602, 5) καὶ νῆσον πρὸ αὐτοῦ *Ταξίανα*. Εἶναι ὁ Β.ΒΑ. μυχὸς τοῦ Περσικοῦ κόλπου, τοῦ ὁποίου τὸ ποτὲ κολπίζον σχῆμα ἠλλοίωσαν αἱ καταβολαὶ τῶν ἰλύων τοῦ Εὐλαίου (νῦν Οὐλάϊ) καὶ τοῦ Μουσαίου (Ντοράχ), ὧν αἱ ἐκβολαὶ ἀπετέλουν κατὰ Πτολεμαῖον τοῦ κόλπου τὰ ὅρια. Σ. Ε. Λ.

Πηλώδης ***λιμὴν*** *καὶ* ***λιμνοθάλασσα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς 'Ηπείρου κατὰ τὴν χώραν τῶν Θεσπρωτῶν, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τοῦ Βουθρωτοῦ, μεταξὺ τοῦ Ποσειδίου ἄκρου (*Σκάλα*) καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Θυάμιος (*Πτολεμ.* Γ, ιδ, 4). Ἡ ἀρχαιοτάτη τοῦ Πηλώδους λιμένος ὀνομασία ἦτο *Ὤρικος*. Ἡ ὀνομασία *Πηλώδης* εἶναι παραφθορὰ ρωμαϊκῆς τοιαύτης ἐκ τοῦ palus (=λιμνοθάλασσα). Διότι ἔνδον μὲν εἶναι ἡ μεγάλη (τοῦ Βουθρωτοῦ ἢ Βιβάρι) λιμνοθάλασσα, τὸ δὲ στόμιον τοῦ ἐκρήγματος (πλάτ. 39° 44′ Β., μῆκ. 20° 00″ ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), δι' οὗ αὕτη ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Βουθρωτοῦ, εἶναι ὁ τῶν ἀρχαίων Πηλώδης λιμήν. Σ. Ε. Λ.

πημεντάριοι (οἱ) 'Ονομασία παρὰ Βυζαντινοῖς τῶν φαρμακοποιῶν, τῶν ἄλλως καὶ μυρεψῶν καλουμένων.

Πῆμπλς (Peebles) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Πῆμπλσερ (Peeblesshire) καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τουήντ, εἰς ἀπόστασιν 27 μιλλίων σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ 'Εδιμβούργου. Κάτ. (1921) 5.537. Εἶναι κέντρον γεωργικὸν καὶ ἔχει ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων. Τὸ κυριώτερον δημόσιον κτήριον τῆς πόλεως εἶναι τὸ Queensberry Lodging, παλαιὸν οἰκοδόμημα, ἀνακαινισθὲν διὰ δωρεᾶς τοῦ 'Ανδρέα Κάρνεξυ καὶ περιλαμβάνον τὸ δημαρχεῖον, βιβλιοθήκην, μουσεῖον καὶ πινακοθήκην. Η. Π. Γ.

Πῆμπλσερ (Peeblesshire) *[Γεωγρ.]*. Μεσόγειος κομιτεία τῆς Σκωτίας. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν κτηνοτροφικὴ περιφέρεια, καλλιεργουμένη μόνον κατὰ τὸ ἓν τέταρτον τῆς ἐπιφανείας της. Κυριώτεραι ἐν αὐτῇ πόλεις εἶναι ἡ *Πῆμπλς* καὶ *Ἰννερλέϊθεν*. Η. Π. Γ.

Πήμποντυ (Peabody) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου 'Αφρικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μασσαχουσσέτης, εἰς ἀπόστασιν 21 χλμ. ΒΑ. τῆς Βοστώνης. Κάτ. (1920) 19.552, ἐξ ὧν πολλοὶ Ἕλληνες. Ἔχει βιβλιοθήκην ἐκ 40.000 τόμων καὶ εἶναι πόλις βιομηχανική, μὲ ἐργοστάσια κατεργασίας δερμάτων, βαμβακερῶν εἰδῶν, ὑποδημάτων ἠλεκτρικῶν εἰδῶν κλπ. Τὸ ὄνομά της ἔλαβε πρὸς τιμὴν τοῦ 'Αμερικανοῦ φιλανθρώπου *Γεωργίου Πήμποντυ*, ὀνομαζομένη μέχρι τοῦ 1868 South Danvers. Η.Π.Γ.

Πήμποντυ (Peabody), ***'Ανδρέας-Πρέστον***. 'Αμερικανὸς θεολόγος (1811—1893). 'Εχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χάρβαρντ καὶ συνέγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἐν οἷς: «Lectures on christian doctrine» (1844), «Conversation» (1856), «Christianity, the religion of Nature» (1864), «Reminiscences of european travel» (1868), «Manual of moral philosophy» (1873), «Christianity and Science» (1874), «Christian belief and life» (1875), «Moral philosophy» (1887), «Building of Character» (1887) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

— **Πήμποντυ** (Peabody), ***Γεώργιος***. 'Αμερικανὸς πολυεκατομμυριοῦχος καὶ μέγας φιλάνθρωπος (1795—1869). Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ὑπάλληλος παντοπωλείου, ἤρχισεν ἐμπορευόμενος δι' ἴδιον λογαριασμὸν τῷ 1814 καὶ διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἱκανότητός του ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξησε τὰς ἐργασίας τοῦ οἴκου του, ὥστε, ἀποσυρθέντος τοῦ συνεταίρου του, τῷ 1830, ὁ Πήμποντυ εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κόσμου. Τῷ 1837 ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ καὶ τῷ 1843 ἀπεσύρθη τῶν ἐν 'Αμερικῇ ἐργασιῶν του ἐξακολουθῶν νὰ ἐργάζηται εἰς τὸ Σίτυ τοῦ Λονδίνου, ὡς ἔμπορος καὶ τραπεζίτης. Ἅπασαν σχεδὸν τὴν τεραστίαν περιουσίαν του διέθεσεν εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα, δωρήσας 50.000 λίρας ἀγγλίας δι' ἐκπαιδευτικοὺς σκοποὺς ἐν τῇ γενετείρᾳ του South Danvers, 200.000 πρὸς ἵδρυσιν καὶ προικοδότησιν ἐπιστημονικοῦ ἰνστιτούτου ἐν Βαλτιμόρῃ, 700.000 διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς παιδείας τῶν νοτίων πολιτειῶν, 500.000 πρὸς ἀνέγερσιν λαϊκῶν οἰκιῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ διαφόρους δωρεὰς πρὸς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ. Τῷ 1867 τὸ ἀμερικανικὸν Κογκρέσσον τῷ ἀπηύθυνεν εἰδικὸν εὐχαριστήριον ψήφισμα, τὸ δὲ πανεπιστήμιον τῆς 'Οξφόρδης τὸν ἀνεκήρυξεν ἐπίτιμον διδάκτορα τοῦ δικαίου. Μετριόφρων μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ἀπεποιήθη τὸν τίτλον τοῦ βαρωνέτου καὶ τὸν ἱππότου τοῦ Λουτροῦ, τοὺς ὁποίους ἠθέλησε νὰ τῷ ἀπονείμῃ ἡ βασίλισσα Βικτωρία. 'Απέθανεν ἐν Λονδίνῳ, ἡ δὲ σορός του, ἐναποτεθεῖσα ἐν Οὐεστμίνστερ 'Αμπέϋ, διεκομίσθη δι' ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ εἰς 'Αμερικήν. Διὰ τὰς μεγάλας του δὲ πρὸς τὰς ἐργατικὰς τάξεις εὐεργεσίας ὠνομάσθη «εὐεργέτης τῶν ἐργατῶν». Η. Π. Γ.

—**Πήμποντυ** (Peabody), ***'Ελισάβετ-Πρέστον***. 'Αμερικανὶς παιδαγωγὸς (1804—1894). Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς βοηθὸς καθηγήτρια εἴς τινα σχολὴν τῆς Βοστώνης, τὰς δὲ παρατηρήσεις καὶ πειράματά της κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιέλαβεν εἰς τὸ σύγγραμμά της «'Αρχεῖον τῆς σχολῆς τοῦ κ. Ἄλκοττ» (1835). 'Ενδιαφερθεῖσα μεγάλως διὰ τὰς παιδαγωγικὰς μεθόδους τοῦ Φραῖμπελ, ἵδρυσε τῷ 1860 ἐν Βοστώνῃ μικρὸν πρότυπον σχολεῖον, παραπλήσιον πρὸς παιδικὸν κῆπον (Kindergarten), τῷ δὲ 1867 μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς μελέτην τοῦ φραιβελιανοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον, ἐπιστρέψασα εἰς 'Αμερικήν, διέδωκε μετ' ἐνθουσιασμοῦ, διὰ διαλέξεων, συγγραμμάτων, παραδόσεων, καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἱδρυθέντος παιδαγωγικοῦ περιοδικοῦ «Kindergarten Chessenger» (1873—1877). Ἵδρυσε προσέτι ἐν Βοστώνῃ τὸν πρῶτον παιδικὸν κῆπον (1870). Συνέγραψε: «Οἱ παιδικοὶ κῆποι ἐν 'Ιταλίᾳ» (1872), «'Αναμνήσεις τοῦ Γουΐλλιαμ Ἔλλερυ Τσάννιγκ» (1880), «Διαλέξεις ἐν τῷ διδασκαλείῳ παιδικῶν κήπων» (1888) καὶ «Τελευταία νὺξ μετὰ τοῦ Ἄλλστον καὶ λοιπὰ ἔγγραφα» (1886) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

—**Πήμποντυ** (Peabody), ***'Ιωσηφίνη-Πρέστον***. 'Αμερικανὶς ποιήτρια (1874—1922). 'Εξέδωκεν: «Οἱ ὁδοιπόροι» ποιητικὴ συλλογὴ (1898), «Ἡ τύχη καὶ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων» ποιήματα μετὰ θεατρικοῦ ἔργου (1900), «Μάρλοου» δρᾶμα (1901), «Ὁ Πᾶν» (1904), «Ὁ αὐλητής» (1909), «Ὁ τραγουδιστής» (1911), «Θερινὸ φεγγάρι» (1916), «Ὁ χαμαιλέων» (1917) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Πηνειῶν, ***τέως δῆμος***—*[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε τὴν ἐπαρχίαν 'Ηλείας δέκα δήμων (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ'), ἀποτελούμενος ἐκ τῶν χωρίων *'Αγραπιδοχωρίου*, *Βελανιδίου*, *Δελιμπαλίου* (νῦν *'Εφύρας*), *'Ιμάμ-τσαούση* (νῦν *Κέντρου*), *Κάτω Λουκαβίτσης* ἢ *Μουκαβίτσης*, *Λαγανᾶ*, *Λάτα*, *Λιοπεσίου* (νῦν *Κρυονέρου*), *Λουκᾶ*, *Μαζαρακίου*, *Μπεζαΐτη* (νῦν *Κεραμιδιᾶς*), *Μπεσερέ*, *Μπουρδάνου* (νῦν *Μηλιῶν*), *Οἰνόης*, *Σιμοπούλου*, *Σινουζίου* (νῦν *'Αγνάντων*) καὶ *Ταταραλίου* (νῦν *'Ανθώνα*), ἀποτελούντων σήμερον ἰδίαν ἕκαστον κοινότητα.

Πηνειὸς *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο ποταμῶν τῆς 'Ελλάδος, ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἤλιδι. —1) Ὁ θεσσαλικὸς Πηνειὸς εἶναι ὁ κύριος ποταμὸς τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, ὅστις δέχεται πάντα τὰ κατερχόμενα ὕδατα ἐκ τῶν ἀποκλειόντων αὐτὴν ὀρέων καὶ διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν ἐξέρχεται εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος (Θερμαϊκὸν κόλπον). Τὸ κοινὸν ὄνομα αὐτοῦ *Σαλαμβριᾶς* ἀνάγεται εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, πρώτη δ' ἀποκαλεῖ τὸν ποταμὸν τοῦτον *Σαλαμβρίαν* ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (1150). Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται τὸ γόνιμον ἔδαφος τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, σχηματισθὲν ἐκ τῆς προσχώσεως τῶν κατερχομένων ὑδάτων, ὅτε ταῦτα ἐκάλυπτον ἄλλοτε ὅλον τὸ Θεσσαλικὸν πεδίον. Τὸ μῆκος αὐτοῦ ὑπολογίζεται εἰς 200 χλμ. Εἰς τὴν δυτικὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα οἱ διάφοροι βραχίονες τοῦ Πηνειοῦ ρέουν ἀκτινοειδῶς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις. Ὡς κύριος βραχίων λαμβάνεται ὁ παρὰ τὸν Ζυγὸν τοῦ Μετσόβου πηγάζων καὶ πρὸς Α. διευθυνόμενος κατ' ἀρχὰς εἰς ὀρεινὴν κοιλάδα μεταξὺ τῆς Πίνδου καὶ τῶν Χασίων ὀρέων, καθ' ἣν δέχεται ἀριστερόθεν μὲν τὸν Ἴωνα (Μούργανη), δεξιόθεν δὲ τὸν ρύακα τῆς Γοδοβάσδας καὶ τὰ ποτάμια τῆς Καστανιᾶς καὶ τοῦ Κλεινοβοῦ. Πρὸ τῶν Μετεώρων εἰσέρχεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρου καὶ ὀρεινοῦ ροῦ εἰς τὴν πεδιάδα, μεταβαλλομένων τῶν ὀχθῶν του ἀπὸ κατασκίων ὑπὸ πλατάνων καὶ ὀξυῶν εἰς μονοτόνους καὶ πηλώδεις, εὐκόλως ὑποσκαπτομένας ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἅτινα μεταβάλλονται εἰς βορβορώδη καὶ ὑπέρυθρα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ πεδιάδι ἔχει διεύθυνσιν Ν.ΝΑ., εἶτα δέ, διὰ μεγάλης καμπῆς, στρεφόμενος ΒΑ.Α. δέχεται τοὺς ἐν τῇ πεδιάδι πηγάζοντας Κουμέρκην, 'Αγίας Μονῆς, Ληθαῖον (Τρικκαληνὸν) καὶ τὸν ἐκ Χασίων Νεοχωρίτην, ἐκ δεξιῶν δὲ τὸν Πορταϊκόν, τὸν Πάμισον (Μπλιούρην) καὶ τὸν 'Ενιπέα, ὅστις δέχεται τὸν 'Απιδανὸν καὶ τὸν 'Ονόχωνον. Περαιτέρω ὁ Πηνειὸς διαρρηγνύει τὴν διὰ τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος ὀρεινὴν γραμμήν, σχηματίζων τὸ καλούμενον *Στενὸν τοῦ Καλαμακίου*, μήκους μιᾶς ὥρας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λαρίσης. 'Ενταῦθα σχηματίζει καμπὴν πρὸς Α. καὶ διὰ πολλῶν ἑλιγμῶν διευθύνεται πρὸς Β. Τέταρτον τῆς ὥρας πρὸς Α. τοῦ χωρίου Μεσαλὰρ διέρχεται λόφους ἐκφυομένους ἐκ τοῦ 'Ολύμπου, σχηματίζων τὸ *Στενὸν τοῦ Μεσαλάρ*, ἐν τῷ ὁποίῳ κεῖται ὁ μόνος καταρράκτης τοῦ ποταμοῦ, ὕψους 7—10 ποδῶν. Μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ στενοῦ τούτου ἡ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ βλάστησις καθίσταται ζωηρά, εἰς ἀπόστασιν δ' ἔτι δύο ὡρῶν εἰσέρχεται εἰς τὴν χαριεστάτην κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Μετὰ τὴν ἐκ τούτων ἔξοδον διαρρέει διὰ πολλῶν ἑλιγμῶν τὴν παραλίαν αὐτοῦ κοιλάδα, ἥτις ἁμιλλᾶται κατὰ τὴν καλλονὴν καὶ τὴν βλάστησιν πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, ἐκβάλλων μετὰ 1 ½ ὥρας ροῦν εἰς τὸν Θερμαϊκὸν παρὰ τὸ χωρίον Τσάγεζι. 'Ενταῦθα ὁ ποταμὸς ἔχει μεταβάλει κοίτην, ρέων ἀνατολικώτερον.

Τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος αὐτοῦ ποικίλλουν κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. 'Ενῷ κατὰ τὸ τέλος τοῦ θέρους καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου τὸ ὕδωρ αὐτοῦ ἔχει 20—25 μέτρων πλάτος καὶ 1—2 μέτρων βάθος, καθιστάμενος πολλαχοῦ πεζῇ διαβατός, τὸν χειμῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος, μάλιστα δὲ μετὰ συνεχεῖς βροχάς, γίνεται πλατύτατος καὶ βαθύτατος. Τὰ ὕδατα, πληροῦντα τὴν κοίτην αὐτοῦ, ἀπειλοῦν νὰ κατακλύσουν τὴν χώραν, εἴς τινα μάλιστα μέρη, ἐξερχόμενα τῆς κοίτης, κατακλύζουν ἐκτεταμένας γαίας καὶ προξενοῦν ἐρήμωσιν καὶ καταστροφήν. Οὕτω δὲ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ βλάβης γίνονται αἴτια ἢ ὠφελείας. Διότι καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος μειούμενα καὶ ρέοντα εἰς τὸ βάθος τῆς κοίτης, δὲν δύνανται νὰ παροχευθῶσιν εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς ἄρδευσιν γαιῶν, καὶ μόνον κατὰ τὸν ὀρεινὸν ροῦν εἶναι τοῦτο δυνατόν. Ἡ μόνη ὠφέλεια εἶναι ἡ παροχὴ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ πρὸς πόσιν ὑπὸ τῶν περιοίκων μετὰ προτέραν διήθησιν, εἰς ἣν προσθετέος καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ποικίλων ἰχθύων, ὧν μέγιστος καὶ περιζήτητος ὁ καλούμενος γουλιανός. Αἱ τοῦ ποταμοῦ διαβάσεις, πλὴν τῶν ὀλίγων γεφυρῶν, γίνονται συνήθως διὰ πλοιαρίων, συρομένων διὰ σχοινίων ἀπὸ τῆς μιᾶς ὄχθης εἰς τὴν ἄλλην· κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ θέρους ἡ διάβασις γίνεται διὰ τοῦ ρείθρου τοῦ ποταμοῦ καθ' ὡρισμένα μέρη, ἅτινα καλοῦνται πόροι.

—2) Ὁ ἠλειακὸς Πηνειὸς ρέει εἰς τὴν Κοίλην Ἤλιδα καὶ χύνεται εἰς τὸν Χελωνίτην κόλπον πρὸς Ν. τῆς Γαστούνης, ἐξ ἧς λέγεται καὶ *ποτάμι τῆς Γαστούνης*. Εἶναι κατὰ πολὺ μικρότερος τοῦ θεσσαλικοῦ, τὸ δὲ διαρκὲς ὕδωρ αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν φλυσχώδη περιοχὴν τῆς Βουντούκλας καὶ τῆς νεογενοῦς χώρας τῆς Ἤλιδος, ἣν διέρχεται. Εἰς τὸν ἀνώτερον ροῦν, ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τῆς Βουντούκλας, σχηματίζεται ἐκ δύο βραχιόνων, τοῦ κυρίως Πηνειοῦ (κοινῶς *ποτάμι τῆς Βερβινῆς*), κατερχομένου ἐκ τοῦ 'Ερυμάνθου, καὶ τοῦ νοτίου *Λάδωνος* (*Λαγανέϊκο ποτάμι*), πηγάζοντος ἐκ τῆς Φολόης. 'Αμφότεροι ρέουν κατὰ ΒΔ. διεύθυνσιν ἐν μέσῳ κοιλάδων ἀνοιγομένων ὑπὲρ τὰ 200 μ. βάθους ἐν μέσῳ τοῦ ὑπὲρ τὰ 500 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ὑψηλοῦ ὀροπεδίου καὶ ἑνοῦνται παρὰ τὴν ἀρχαίαν ἠλειακὴν Πύλον (τὸ νῦν 'Αγραπιδοχώρι). 'Απὸ τοῦ σημείου τῆς συμβολῆς ὁ Πηνειὸς κατέρχεται ρέων πρὸς Δ. διὰ τῆς κοιλάδος εἰς τὸ νεογενὲς βαθύπεδον, παραρρέων τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἤλιδα καὶ τὴν κώμην Γαστούνην. Ὁ κάτω αὐτοῦ ροῦς εἶναι συνήθως ἤρεμος, ἀλλ' εἰς ἐποχὴν βροχῶν ἐκχειλίζει καὶ πλημμυρεῖ τὰ πέριξ. Τὸν ποταμὸν διέρχεται διὰ γεφυρῶν ἡ ἐκ Πατρῶν εἰς Πύργον σιδηροδρομικὴ γραμμή, ὡς καὶ ἡ ἁμαξιτός. Ι. Σ. Σ.

Πηνειὸς *[Μυθολ.]*. Ποτάμιος θεός, υἱὸς τοῦ 'Ωκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπωνομάσθη ὁ ὁμώνυμος ἐν Θεσσαλίᾳ ποταμός, γεννήσας ἀπὸ τῆς νύμφης Κρεούσης τὸν Ὑψέα, βασιλέα τῶν Λαπιθῶν, καὶ τὴν Στίλβην, μητέρα τοῦ Λαπίθου καὶ Κενταύρου.

Ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (Θ, 34, 6) φέρεται καὶ ὡς πατὴρ τοῦ 'Ανδρέως, οἰκιστοῦ τῆς ἀπ' αὐτοῦ κληθείσης 'Ανδρηΐδος Γῆς ἐν Βοιωτίᾳ. Α. Θ. Σ.

πηνειὸς (ὁ) (Penaeus) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δεκαπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καριδιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς καρίδας ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῶν θαλασσῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πηνειὸς ὁ μεσογειακὸς* (Penaeus mediterraneus), ὅστις ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ πυθμένος καὶ ἁλιεύεται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του. Δ. Ν. Π.

Πηνέλεως *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ 'Ιππάλμου καὶ τῆς 'Αστερόπης, 'Αργοναύτης καὶ εἷς τῶν μνηστήρων τῆς 'Ελένης. 'Ελθὼν εἰς Τροίαν ὡς ἀρχηγὸς τῶν Βοιωτῶν μετὰ 50 πλοίων, ἐφόνευσε τὸν 'Ιλιονέα καὶ Λύκωνα, ἐφονεύθη δὲ κατὰ τὸν Ὅμηρον ὑπὸ τοῦ Πολυδάμαντος ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ τοῦ Εὐρυπύλου, υἱοῦ τοῦ Τηλέφου. Α. Θ. Σ.

Πηνελόπη *[Μυθολ.]*. Νύμφη, ἐκ τῶν ἡρωΐδων τῶν «Μεταμορφώσεων» τοῦ 'Οβιδίου. Ἦτο Νύμφη τῶν ἀρκαδικῶν ὀρέων, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτετο ὁ ἐπίσης ἀρκαδικὸς θεὸς τῶν ἀνέμων 'Ερμῆς ὑπὸ τὴν μορφὴν κριοῦ καὶ ἥτις ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὸν τραγόπουν Πᾶνα. ΚΑΨ.

— **Πηνελόπη**. Ἡ παροιμιώδης καταστᾶσα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους διὰ τὴν συζυγικὴν ἀφοσίωσιν, μητρικὴν φιλοστοργίαν, εὐψυχίαν καὶ τὴν

Digitized by Google

σύνεσίν της μυθικὴ ἡρωῒς, ἡ χαριεστάτη καὶ θελκτικωτάτη, παρὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν της, σύζυγος τοῦ πολυμηχάνου *Ὀδυσσέως*. Ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ Λακεδαιμονίου ἥρωος Ἰκαρίου ἢ Ἰκαρίωνος (ἀδελφοῦ τοῦ Τυνδάρεω, βασιλέως τῆς Σπάρτης ἢ τῶν Ἀμυκλῶν, καὶ τοῦ Ἱπποκόωντος)

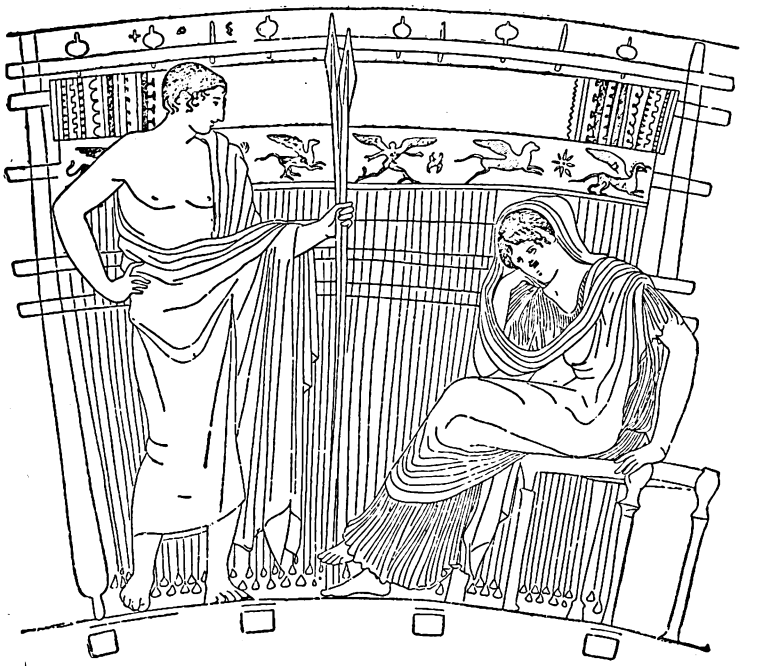

Πηνελόπη καὶ Τηλέμαχος.
[Παράστασις ἐρυθρομόρφου ἀττικοῦ ἀγγείου.]

καὶ τῆς Νύμφης (Νηΐδος) Περιβοίας. Ἐπειδὴ καὶ τῆς ἡρωΐδος ταύτης, ὡς καὶ τῆς ἐξαδέλφης της Ἑλένης, ἦσαν πολλοὶ οἱ μνηστῆρες, ὁ πατήρ της ὥρισεν ἀγῶνα δρόμου δι' αὐτοὺς καὶ διεκήρυξεν ὅτι θὰ δώσῃ ταύτην εἰς τὸν νικητὴν τοῦ ἀγῶνος τούτου. Νικητὴς ὑπῆρξεν ὁ Ὀδυσσεὺς — τῇ προστασίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήγειρε διὰ τὴν βοήθειάν της ταύτην τρία ἱερὰ (Ἀθηνᾶς Κελευθείας) καὶ ἀφιέρωσε καὶ ἓν ἄγαλμα (*Παυσ.* Γ, 12. 4) — ὅστις καὶ συνεζεύχθη τὴν ἡρωΐδα. Μετὰ τὸν γάμον ὁ Ἰκάριος παρεκάλεσε τὸν Ὀδυσσέα νὰ μείνῃ πλησίον του ἐν Λακεδαίμονι, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἥρως οὗτος δὲν ἐπείθετο, ἤρχισε τὰς παρακλήσεις του πρὸς τὴν θυγατέρα του, τὰς ὁποίας ἐξηκολούθησε καὶ ὅτε ἐπεβιβάσθη αὕτη ἐπὶ ἅρματος πρὸς ἀναχώρησιν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπῄτησε τότε παρ' αὐτῆς νὰ δηλώσῃ κατηγορηματικῶς ἂν προτιμᾷ νὰ παραμείνῃ πλησίον τοῦ πατρὸς ἢ νὰ πα-

Ἡ Πηνελόπη κρατοῦσα τόξον καὶ βέλος.
[Τοιχογραφία τῶν Σταβιῶν.]

ρακολουθήσῃ τὸν σύζυγον, καὶ ἡ Πηνελόπη ἀντὶ ἀπαντήσεως ἐκαλύφθη μὲ τὸν πέπλον της. Ὁ Ἰκάριος ἀντελήφθη τότε ὅτι ἐπιθυμία της ἦτο ν' ἀκολουθήσῃ τὸν σύζυγον καὶ ἀφῆκε ταύτην ἀνενόχλητον, στήσας ἄγαλμα τῆς Αἰδοῦς ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου. Μετὰ εὐτυχῆ συμβίωσιν ἑνὸς ἔτους καὶ τὴν γέννησιν ἄρρενος τέκνου, τοῦ *Τηλεμάχου*, ἐξερράγη ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος, ὅστις ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ χωρισθοῦν ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ τὴν Πηνελόπην. Ὁ χωρισμός των διήρκεσεν 20 ὁλόκληρα ἔτη, διότι μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ δεκαετοῦς Τρωϊκοῦ πολέμου ὁ πολύτλας Ὀδυσσεὺς ἐπλανήθη ἄλλα 10 ἔτη εἰς τὴν θάλασσαν, ἕως ὅτου ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ποθητήν του Ἰθάκην. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα ἡ ὡραία ὡς ἡ Ἀφροδίτη καὶ εὔπλαστος καὶ ραδινὴ ὡς ἡ Ἄρτεμις «περίφρων Πηνελόπεια», τῆς ὁποίας ὁ χρόνος οὔτε τὴν χάριν ἔφθειρε, οὔτε τὰ θέλγητρα ἐμάρανεν, ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν Ὀδυσσέα, ἂν καὶ εἶχεν ἐντολήν, ἐκείνου ἐκλιπόντος, νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον. Τοὺς πολυπληθεῖς μνηστῆρας, οἵτινες διημφεσβήτουν πρὸς ἀλλήλους τὴν ὡραίαν νύμφην καὶ διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν αὐτὴν νὰ ἐκλέξῃ ἕνα ἐξ ὅλων ἔφθειρον τὴν περιουσίαν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἠπείλουν μὲ θάνατον τὸν υἱόν του Τηλέμαχον, ἐκράτει μετεώρους ἡ ἡρωῒς μὲ διάφορα τεχνάσματα, ἐκ τῶν ὁποίων παροιμιῶδες κατέστη τὸ τοῦ «ἱστοῦ τῆς Πηνελόπης». Δι' αὐτοῦ ἐξηπάτα ἐπὶ πολὺν χρόνον τοὺς μνηστῆρας μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐκλέξῃ τὸν μέλλοντα σύζυγόν της, ὅταν θὰ ἀποπερατώσῃ τὸ ὑφαινόμενον διὰ τὸν γέροντα πενθερόν της Λαέρτην σάβανον, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ὕφανσις δὲν ἐτελείωνε, διότι ὅσον ὕφαινε τὴν ἡμέραν ἡ Πηνελόπη, ἐξύφαινε κατὰ τὴν νύκτα. Ἀλλὰ μία θεραπαινὶς κατήγγειλε τὴν ἀπάτην καὶ ἡ Πηνελόπη, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ υἱός της Τηλέμαχος, χωρὶς νὰ λάβῃ πληροφορίαν τινὰ περὶ τοῦ πατρός του, οὔτε παρὰ τοῦ Νέστορος, οὔτε παρὰ τοῦ Μενελάου, εἰς τὰς χώρας τῶν ὁποίων, τῇ προστασίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς, εἶχε μεταβῆ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἦτο ἠναγκασμένη, μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ δόλου της, νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ δευτέρου συζύγου της. Καὶ τότε ὅμως ἡ ἐπινοητικὴ Πηνελόπη, κατὰ συμβουλὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις εἶχε μεριμνήσει νὰ ἔχῃ ἐπιστρέψει εἰς Ἰθάκην κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ὁ ἥρως Ὀδυσσεὺς καὶ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ ἀνάκτορά του ἀγνώριστος, εἰσελθὼν εἰς αὐτὰ ὡς ἐπαίτης, προέβαλεν εἰς τοὺς μνηστῆρας ἕνα ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου τὸν νικητὴν θὰ ἐλάμβανε σύζυγον. Εἰς τὸν προβληθέντα ἀγῶνα θὰ ἐνίκα ἐκεῖνος, ὅστις θὰ διεπέρα βέλος ἐκτοξευόμενον ἐκ τόξου τοῦ Ὀδυσσέως (τὸ ὁποῖον, ὡς ἐγνώριζεν ἡ Πηνελόπη, μόνος ὁ ἥρως οὗτος ἠδύνατο νὰ ἐντείνῃ) διὰ σειρᾶς δακτυλίων. Ἡ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον συμμετοχὴ τοῦ Ὀδυσσέως ἔγινεν ἀφορμὴ τῆς μνηστηροκτονίας, τοξευθέντος πρώτου τοῦ Ἀντινόου (Ὀδυσ. χ 16), καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἥρωος συζύγου ὑπὸ τῆς θείας Πηνελόπης.

Ἐκ συμφυρμοῦ τοῦ μύθου τῆς ἡρωΐδος ταύτης πρὸς τὸν μῦθον τῆς ὁμωνύμου της Νύμφης, τῆς μητρὸς τοῦ Πανὸς Πηνελόπης, ὁ Παυσανίας (Η12,6) καὶ ἄλλοι μυθογράφοι ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του κατηγόρησε τὴν Πηνελόπην διὰ τὸν ἀνήθικον μετὰ τῶν μνηστήρων βίον της καὶ ὅτι τὴν ἐξεδίωξε τῆς Ἰθάκης, αὕτη δὲ μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Λακεδαίμονα καὶ ἐκ ταύτης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της, εἰς Μαντίνειαν τῆς Ἀρκαδίας, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ὁ τάφος της ἐπὶ τοῦ ἐκ Μαντινείας εἰς Ὀρχομενὸν ὁδοῦ. Ἡ Πηνελόπη, τῆς ὁποίας φέρονται καὶ ἄλλα ὀνόματα (*Ἀρναία* ἢ *Ἀρνέα*, *Ἀρναχία* καὶ *Ἀμειράκη*) εἶχε γεννήσει ἐκ μὲν τοῦ Ὀδυσσέως τὸν Τηλέμαχον καὶ τὸν Πτολιπόρθην, τὸν πρῶτον πρὸ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἥρωος εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, τὸν δὲ δεύτερον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ ἥρωος εἰς τὴν Ἰθάκην, ἐκ δὲ τῶν μνηστήρων, κατὰ τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὴν ἐξυμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἁγνότητα τῆς ἡρωΐδος μεταγενεστέρους μυθογράφους, τὸν Πᾶνα, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς υἱὸς πάντων (τῶν μνηστήρων). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀδυσσέως ἡ Πηνελόπη, κατά τινα μῦθον, συνεζεύχθη τὸν Τηλέγονον, υἱὸν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης, ὅστις μεταβὰς εἰς Ἰθάκην πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός του ἐφόνευσεν ἐν ἀγνοίᾳ του τοῦτον. Ὁ μῦθος τῆς ἡρωΐδος εἰς τὰ ἐπεισόδια τοῦ βίου της ἐνέπνευσαν τὴν τε ποίησιν καὶ τὰς καλὰς τέχνας τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Σοφοκλῆς εἶχεν ἐμπνευσθῆ ἐκ τοῦ βίου της τὴν «Πηνελόπην» του, τραγῳδίαν ἀπολεσθεῖσαν, γλύπται δὲ καὶ ζωγράφοι ἐκ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων τοῦ μύθου της πολυάριθμα προϊόντα τῆς τέχνης των, ἐκ τῶν ὁποίων οὐχὶ ὀλίγα διεσώθησαν μέχρι σήμερον. Ἐκ τούτων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ θαυμάσιον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ῥώμης Pio Clementino ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα Πηνελόπης καθημένης, ἡ ὡραία πομπηϊανὴ τοιχογραφία «Ὀδυσσεὺς ἐπαί-

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπαίτης καὶ ἡ Πηνελόπη.
[Πομπηϊανὴ τοιχογραφία.]

της καὶ Πηνελόπη», ἡ τοιχογραφία τῶν Σταβιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται ἡ Πηνελόπη κομίζουσα διὰ τὸν ἀγῶνα τῶν μνηστήρων τὸ τόξον καὶ τὸ βέλος τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ ἡ ἀγγειογραφία (ἐπὶ ἐρυθρομόρφου ἀττικοῦ ἀγγείου), «Πηνελόπη καὶ Τηλέμαχος», εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται ὁ Τηλέμαχος ὄρθιος κρατῶν δύο δόρατα, ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν διὰ τὴν Πύλον, πρὸ τῆς μητρός του, ἥτις κάθηται περίλυπος παρὰ τὸν ἱστόν της. Ἐκ δὲ τῶν πολυαρίθμων νεωτέρων ἔργων, ἅτινα κοσμοῦσι τὰ μουσεῖα καὶ τὰς πινακοθήκας τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν πόλεων, θαυμάζεται ἡ «Κοιμωμένη Πηνελόπη» τοῦ Γάλλου γλύπτου P. J. Cavelier, ἥτις θεωρεῖται ἀπὸ τὰ ὡραιότερα δημιουργήματα τῆς νεωτέρας γλυπτικῆς καὶ τῆς ὁποίας ἀναπαρήχθησαν πλεῖστα μικρὰ χάλκινα ὁμοιώματα. Ἄριστον ἐπίσης ἔργον, ἐκ τῶν μύθων τῆς ἡρωΐδος ἐμπνευσθέν, εἶναι καὶ ἡ λυρικὴ τραγῳδία τοῦ Marmontel, τὴν ὁποίαν ἐμελοποίησεν ὁ μουσουργὸς Piccini. **Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ**

πηνελόπη (ἡ) (Penelope) *[Ζωολ.]*. **Γένος** πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεγαποδιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, παραπλήσια πρὸς τοὺς φασιανούς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *πηνελόπη ἡ ποικιλόχρους* (Penelope variegatus), ἥτις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Νέας Γουϊνέας καὶ διακρίνεται διὰ τὸν θαυμάσιον χρωματισμόν της. **Δ. Ν. Π.**

Πηνελόπη ἡ ποικιλόχρους.

Πηνὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐλούντας τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 232. **Ε. Γ.**

πηνήκη (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Τεχνητὴ κόμη (βλ. *πηνίκη*).

πηνίζω· σχηματίζω πηνίον, τυλίσσω νῆμα εἰς καλάμιον, ἀναπηνίζω, κοιν. *μασουρίζω*.

πηνίκη, ἡ *πηνήκη* (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Τεχνητὴ κόμη («περικεφαλαία τριχωτὴ καὶ περιθετὴ κόμης»). Ταυτόσημον καὶ συγγενὲς γλωσσικῶς: *φενάκη*. **Π. Ν. Π.**

πηνίον (τὸ)· νῆμα τυλιγμένον περὶ ἐπιμήκη κύλινδρον ἢ περὶ ἄτρακτον || αὐτὸς ὁ κύλινδρος, ἡ ἄτρακτος, κοιν. *μασούρι*.

— *[Ἠλεκτρολ.]*. Καλεῖται *πηνίον* ἠλεκτρικὸς ἀγωγὸς ἑλικοειδῶς περιειλιγμένος καὶ διαρρεόμενος ὑπὸ ρεύματος, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζεται κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ἕλικος μαγνητικὸν πεδίον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμοιογενές. Εἰς τὰς ἐφαρμογὰς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ πηνία χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα διὰ πλείστους ὅσους σκοπούς (ὄργανα μετρήσεως, διέγερσις ἠλεκτρικῶν μηχανῶν, μετασχηματισταί, ρελαὶ ἢ ρευματονόμοι κ. τ. λ.). Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ρεύματος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου διαρρέονται, διακρίνονται εἰς πηνία *συνεχοῦς* καὶ πηνία *ἐναλλασσομένου ρεύματος*. **Γ. Θ. Κ.**

Digitized by Google

— **πηνίον ἐπαγωγικὸν** *['Ηλεκτρ.]*· βλ. λ. *ἐπαγωγικὸν πηνίον.*

— **πηνίον μαγνητίσεως** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *μαγνητίσεως πηνίον.*

Πηνῖτις (ἡ) *['Αρχ.]*. 'Επώνυμον τῆς 'Αθηνᾶς, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐλατρεύετο διὰ τὴν εὐτεχνίαν καὶ πολυτεχνίαν αὐτῆς, σημαῖνον τὴν ὑφάντριαν. Α. Θ. Σ.

Πήνομπσκοτ ***Ρίβερ*** (Penobscot River) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ Βορειοαμερικανικῇ πολιτείᾳ Μπίν, μήκους 480 χλμτρ. Ἔχει μικροὺς τινας καταρράκτας, ὧν ἡ δύναμις χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κίνησιν ἠλεκτροπαραγωγῶν ἐργοστασίων, ἐκβάλλει δὲ εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ 'Ατλαντικοῦ ὠκεανοῦ κόλπον Πήνομπσκοτ. Γ. Ι. Β.

πήξιμο (τὸ)· δημοτ., πῆξις: «τὸ πήξιμο τοῦ γιαουρτιοῦ, — τοῦ τυριοῦ».

πηξιοσκοπία (ἡ). Ἡ ἄλλως *χρυσοσκοπία* ἢ καὶ *χρυσοσκοπικὴ μέθοδος* καλουμένη. Βασίζεται ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὰ διαλύματα διαφόρων οὐσιῶν παρουσιάζουν διάφορα σημεῖα πήξεως ἀπὸ τὸ τοῦ διαλύτου. Οὕτω π. χ. εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἀπεσταγμένον ὕδωρ κανονικῶς πήγνυται εἰς 0°, διὰ τῆς διαλύσεως ὅμως ἐν αὐτῷ οὐσίας τινός, π.χ. χλωριούχου νατρίου, ἐπέρχεται ταπείνωσις τοῦ σημείου πήξεως. Διάφορα ἀραιὰ διαλύματα, περιέχοντα εἰς ἴσας ποσότητας τοῦ αὐτοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μορίων τελείως διαφόρων οὐσιῶν (ἰσομοριακὰ διαλύματα), παρουσιάζουν καὶ τὴν αὐτὴν ταπείνωσιν τοῦ σημείου πήξεως τοῦ διαλύτου. 'Επὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης βασίζεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μοριακοῦ βάρους διαφόρων διαλυτῶν σωμάτων ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπερχομένης ταπεινώσεως τοῦ σημείου πήξεως τοῦ χρησιμοποιουμένου διαλύτου. Π.χ. 2.721 γρ. ὀξικοῦ ὀξέος (Γ) διαλυόμενα εἰς 100 μέρη βενζολίου (μὲ σταθερὰν=49) ταπεινοῦσι τὸ σημεῖον πήξεως αὐτοῦ κατὰ 2.222° (Ε). 'Επὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων τὸ μοριακὸν βάρος τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος εἶναι: Μ=Κ. Γ/Ε ἢ Μ=49. 2.721/2.222=60. 'Επὶ τοῦ φαινομένου τῆς εἰς διάφορον βαθμὸν πήξεως τῶν διαφόρων διαλυμάτων βασίζεται καὶ τὸ ὅτι κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐνῷ ἐπέρχεται πῆξις τῶν γλυκέων ὑδάτων, τὸ θαλάσσιον ὕδωρ δὲν πήγνυται. Κ. Γ. Μ.

πηξιοσκόπιον (τό). Οὕτω καλεῖται τὸ ὄργανον, δι' οὗ παρατηρεῖται ἡ ταπείνωσις τοῦ σημείου πήξεως τῶν διαφόρων διαλυτῶν τῶν περιεχόντων διαλελυμένας διαφόρους οὐσίας. Τὸ πηξιοσκόπιον εἶναι ἡ ἄλλως *χρυσοσκοπικὴ συσκευὴ* καλουμένη. Ἡ συσκευὴ αὕτη, ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Beckmann χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ χημικὰ καὶ τὰ βιολογικὰ ἐργαστήρια. Κ. Γ. Μ.

πῆξις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πηγνύειν, ἔμπηξις, κοιν. *κάρφωμα* ‖ ἡ μεταβολὴ ὑγροῦ εἰς στερεόν: «πῆξις ὕδατος, — γάλακτος κλπ.».

Πῆξις καλεῖται ἡ μετάβασις σώματος ὑγροῦ ἐκ τῆς ὑγρᾶς καταστάσεως εἰς τὴν στερεάν. Ἡ θερμοκρασία, καθ' ἣν σῶμα ὑγρὸν πήγνυται, εἶναι, ὑπὸ τὰς αὐτὰς πάντοτε συνθήκας, σταθερὰ καὶ καλεῖται σημεῖον πήξεως τοῦ σώματος, διατηρεῖται δὲ ἡ θερμοκρασία πήξεως σταθερὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ φαινομένου τῆς πήξεως. Τὸ σημεῖον πήξεως σώματος ἰσοῦται πρὸς τὴν θερμοκρασίαν ἢ τὸ σημεῖον τήξεως αὐτοῦ, ἤτοι πρὸς τὴν θερμοκρασίαν καθ' ἣν τὸ σῶμα ἐκ τῆς στερεᾶς καταστάσεως μεταπίπτει εἰς τὴν ὑγρὰν κατάστασιν (βλ. *τῆξις*). Κ. Π.

— *[Φυσιολ.]* Ὅταν ἡ θερμοκρασία πέσῃ μέχρι τοῦ παγετοῦ, τὰ μὲν ποώδη φυτὰ συνήθως ἀποξηραίνονται, ἐνῷ τὰ δένδρα ἀντέχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀλλ' οἱ χυμώδεις ἱστοὶ των ἀποθνήσκουν. Ὅταν ὅμως ἡ θερμοκρασία κατέλθῃ πολύ, τότε καὶ οἱ ξυλώδεις ἱστοὶ ἀποθνήσκουν. Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά, ὁ θάνατος τῶν ἱστῶν προέρχεται ἀπὸ ἀφυδάτωσιν τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν κυττάρων λόγῳ ἐξωσμώσεως. Τὸ διὰ τῶν μεμβρανῶν ἐξερχόμενον ὕδωρ πήγνυται ἐντὸς τῶν μεσοκυτταρίων χώρων, ἀποκολλῶνται δὲ οὕτω διὰ τῆς ἐκ τῆς πήξεως προερχομένης διαστολῆς τὰ κύτταρα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιτείνει τὴν ἐκ τῆς ἀφυδατώσεως βλάβην τῶν ἱστῶν. 'Εὰν ἡ θερμοκρασία ἀνέλθῃ βραδέως, τότε τήκονται τὰ τεμάχια τοῦ πάγου καὶ τὸ ὕδωρ ἀπορροφεῖται καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ κύτταρα, οὕτω δὲ εἶναι δυνατὸν οἱ ἱστοὶ ν' ἀνθέξουν. Ἄλλως διὰ τῆς ἀποτόμου ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας τὸ ἐκ τῆς τήξεως προερχόμενον ὕδωρ ἐκρέει καὶ τὰ κύτταρα ἀποθνήσκουν. Διὰ τοῦτο τὰ φυτὰ πρέπει νὰ προφυλάσσωνται, καταλλήλως σκεπαζόμενα, ἰδίως ὅταν ἡ θερμοκρασία ἀρχίζῃ ν' ἀνέρχεται. Ε. Τ. Ε.

Πῆξκιλ (Peekskill) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου 'Αμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Νέας Ὑόρκης. Κάτ. 18.000. Ἔχει ἐργοστάσια μηχανουργίας καὶ κεραμευτικῆς. Γ. Ι. Β.

Πηόρια (Peoria) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου 'Αμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ 'Ιλλινόϊς. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ 'Ιλλινόϊς, εἰς ὃ σημεῖον οὗτος εὐρύνεται, ἵνα σχηματίσῃ τὴν *λίμνην Πηόρια*. Κατ. 108.000. Ἔχει πολυτεχνεῖον (εἰδικὴν σχολὴν ὡρολογοποιίας) καὶ ἐργοστάσιον μηχανῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων. Γ. Ι. Β.

πήρα (ἡ)· σάκκος μικρὸς ἀναρτώμενος συνήθως ἀπὸ τοῦ ὤμου, κοιν. *ταγάρι*: «ἀνθρώπων ἕκαστος δύο πήρας ἔχει, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν».

— *[Κυνηγ.]* Ἡ κυνηγετικὴ *πήρα* (κοιν. *τσάντα, σάκκος, ταγάρι*) κατασκευάζεται ἐκ δέρματος ἢ ἀδιαβρόχου ὑφάσματος ἢ δικτύου ἢ ὑφαντοῦ μαλλίνου χονδροῦ ὑφάσματος, ὡς εἶναι τὸ κοινῶς λεγόμενον *ταγάρι*, χρησιμοποιεῖται δὲ διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν φονευομένων ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ θηραμάτων, τῆς τροφῆς του καὶ παντὸς ὅ,τι συναποτελεῖ ἀπαραίτητον ἐφόδιον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς θήρας, ἀναρτᾶται δὲ δι' ἱμάντος δερματίνου ἢ ὁμοειδοῦς τῷ ὑφάσματι εἴτε ἐκ τοῦ ἑνὸς εἴτε καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὤμων καὶ ἀποτίθεται ἐπὶ τῆς ὀμοπλάτης τοῦ κυνηγοῦ, ὅτε ἐξασφαλίζει μὲν τὴν πλάτην τοῦ κυνηγοῦ καὶ φέρεται ἀνετώτερον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ εἰσαγωγὴ εἰς αὐτὴν τοῦ θηράματος ἢ ἡ ἐξαγωγή τινος ἀντικειμένου ἐξ αὐτῆς ἀπαιτεῖ τὴν ἐκ τῶν ὤμων ἀπαλλαγήν της, διὸ καὶ χρόνος ἀπόλλυται καὶ δυσκολία τις προκαλεῖται. Ἡ δικτυωτὴ πήρα ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄλλα εἴδη ἐνέχει πλεονεκτήματά τινα, ἰδίως τὸ τοῦ ἀερισμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ θηραμάτων, ἀλλὰ καὶ ρυπαίνει διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν τὸ ἔνδυμα τοῦ κυνηγοῦ. Τὸ μέγεθος τῆς πήρας κανονίζει ὁ ὄγκος καὶ τὸ εἶδος τῶν ἐν αὐτῇ ἀποτιθεμένων. Εὔλογον εἶναι, ἵνα μὴ συναναμιγνύωνται τροφαὶ καὶ θηράματα καὶ λοιπὰ χρήσιμα τῷ κυνηγῷ ἀντικείμενα, νὰ περιέχῃ ἐντὸς καὶ ἰδιαιτέρα τινα θυλάκια διὰ τινα εἴδη αὐτῶν. Φ. Δ. Γ.

— *['Αλιευτ.]* *Πήρα* καλεῖται ἡ ἐκ καλαμωτῆς παγὶς τῶν ιβαρίων τῶν ἰχθυοτροφείων. Ἔχει διάμετρον περὶ τὸ μέτρον καὶ κατὰ τὸ σύστημα ὁμοιάζει μὲ τὰς μυοπαγίδας. Εἰς τὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης αἱ πῆραι γίνονται καὶ ἀπὸ συρματόπλεγμα. Χ. Γ. Ε.

πηρίδιον (τό)· μικρὰ πήρα, σακκούλι, ταγαράκι.

Πῆρλ (Pearl), ***Ραϋμόνδος***. 'Αμερικανὸς βιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1879. Τῷ 1925 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου βιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χόπκινς. Κατέστη ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῆς παραλλαγῆς τῶν ὀργανισμῶν καὶ τὰς μελέτας του περὶ κληρονομικότητος. 'Εκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «'Ασθένειαι τῶν ὀρνίθων» (1915), «Μέθοδοι ἐρεύνης εἰς τὴν γενετικήν» (1915), «Ἡ βιολογία τοῦ θανάτου» (1922), «Μελέται περὶ τῆς βιολογίας τοῦ ἀνθρώπου» (1924), «'Αλκοὸλ καὶ μακροβιότης» (1926), «Τὸ μέτρον τῆς ζωῆς» (1928). Γ. Ι. Β.

Πήρλκαμπ (Peerlkamp), ***Πέτρος - Χόφφμαν***. Ὀλλανδὸς φιλόλογος (βλ. *Πέερλκαμπ*).

πηρόγναθος (ὁ) (Perognathus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον μῦς μικροῦ μεγέθους, ἀπαντῶντας εἰς τὴν Νότιον 'Αμερικὴν καὶ ἐνδιαιτωμένους εἰς τοὺς ἀγρούς. Δ. Ν. Π.

πηροδακτυλία (ἡ). Συγγενὴς δυσμορφία τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν ἢ τῶν χειρῶν, ἐκδηλουμένη δι' ὑπερβολικῆς σμικρύνσεως αὐτῶν λόγῳ ἀτελοῦς αὐτῶν ἀναπτύξεως. Συνδυάζεται δὲ αὕτη συχνὰ πρὸς τὴν συνδακτυλίαν καὶ τὴν πλημμελῆ ἀνάπτυξιν τῶν μακρῶν ὀστῶν τῶν μελῶν. Α. Κ.

πηρομέλεια (ἡ). Συγγενὴς δυσμορφία ἐκδηλουμένη δι' ὑπερβολικῆς βραχύνσεως τῶν μελῶν λόγῳ ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰ καθ' ἕκαστα μερῶν. Παράγεται δ' ἡ δυσμορφία αὕτη κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωὴν καὶ προκαλεῖ σοβαρὰν λειτουργικὴν δυσχέρειαν εἰς τοὺς φέροντας αὐτήν. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ *πηρομέλεια* νὰ συγχέεται πρὸς τὴν *μικρομέλειαν*. Συμβαίνει ὅμως πολλάκις νὰ μὴ προσβάλληται ὁλόκληρον τὸ μέλος ὑπὸ συγγενοῦς ἀτελοῦς ἀναπτύξεως ἀλλὰ μόνον ὁ ἄκρος πούς (*πηροποδία*) ἢ ἡ ἄκρα χείρ (*πηροχειρία*) ἢ καὶ μόνον εἷς ἢ πλειότεροι δάκτυλοι τῶν ποδῶν ἢ τῶν χειρῶν (*πηροδακτυλία*). Ἡ πηρομέλεια εἶναι σοβαρὰ ἀναπηρία καὶ ἐνδιαφέρει τοὺς ὀρθοπεδικοὺς τόσον ἀπὸ ἀπόψεως προθέσεως, ἥτις εἶναι πολλάκις δυσκολωτάτη, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπαγγελματικῆς διαπαιδαγωγήσεως, μετὰ τὴν ὁποίαν κατορθοῦσι πολλάκις οἱ τοιοῦτοι ἀνάπηροι, τῇ βοηθείᾳ ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων ἢ καὶ ἄνευ αὐτῶν, νὰ ἀποκτῶσι θαυμαστὴν ἐπιδεξιότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐργασιῶν. Α. Κ.

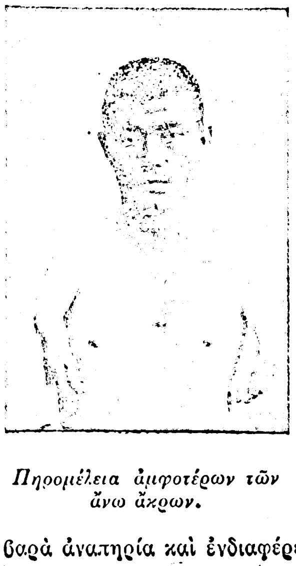

Πηρομέλεια ἀμφοτέρων τῶν ἄνω ἄκρων.

πηρομελὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἔχων ἐκ γενετῆς ὑπερβολικῶς βραχέα τὰ μέλη.

πηρόνημα (τό) (Peronema) *[Ζωολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐγχυματικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γρεγαρινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς μονήρεις ἢ σχηματίζοντας ἅλυσιν καὶ ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς 'Ασίας. Δ.Ν.Π.

πηροποδία (ἡ), καὶ ***πηροχειρία*** (ἡ)· βλ. *πηρομέλεια.*

πηρούνι (τό)· ἀντὶ *πιρούνι* (βλ. λ.).

Πῆρς (Pearse), ***'Αλβέρτος-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ναυτικὸς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1857. 'Εν Αὐστραλίᾳ ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Pastoral Review» λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας ταύτης. Συνέγραψε: «Political pamphlets», «Nuts to Crack», «Our great rival (Argentina)» κλπ. Η. Π. Γ.

—**Πῆρς** (Pears), ***Ἐντγουίν***. Ἄγγλος δικηγόρος, συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1835. 'Εστάλη ὑπὸ τοῦ «Daily News» ὡς ἀνταποκριτὴς του ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρώτων ὑποστηριξάντων ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ εἶχε καθῆκον νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὡς τὸ προοδευτικὸν αὐτῆς στοιχεῖον. Συνέγραψεν: «Ἡ πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἱστορία τῆς τετάρτης Σταυροφορίας» (1885), «Ἡ καταστροφὴ τῆς 'Ελληνικῆς αὐτοκρατορίας» (1903), «Ἡ Τουρκία καὶ ὁ λαός της» (1911), «Δεκατέσσαρα ἔτη ἐν Κωνσταντινουπόλει» (1915) κ. ἄ. Η.Π.Γ.

—**Πῆρς** (Pearce), ***'Ερνέστος-Χάρολντ***. Σύγχρονος Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1865. Τῷ 1899 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς βιβλικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου. Συνέγραψεν: «Ὁ ἀγγλικὸς χριστιανισμὸς ἐν ταῖς ἀρχαῖς του» (1908), «Οἱ νόμοι τοῦ ἀρχαιοτέρου Εὐαγγελίου» (1913), «Γουλιέλμος τοῦ Κόλτσεστερ» (1915) κλπ. Η. Π. Γ.

—**Πῆρς** (Pearce), ***Ζαχαρίας***. Ἄγγλος φιλόλογος καὶ θεολόγος (1690—1774). Ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος τοῦ Μπάντζερ καὶ Ρότσεστερ καὶ πρωθιερεὺς τοῦ Οὐεστμίνστερ. 'Εξέδωκε τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνος: «De oratore» (Καΐμπριτζ 1716) καὶ «De officiis» (Λονδῖνον, 1745), καθὼς καὶ τὸ «Περὶ ὕψους» σύγγραμμα τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Λογγῖνον (Λονδῖνον 1724) καὶ συνέγραψεν: «'Αναθεώρησιν τοῦ κειμένου τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου» (1733) καὶ «Σχόλια μετὰ σημειώσεων ἐπὶ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν καὶ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων» (1777) κλπ. Η. Π. Γ.

—**Πῆρς** (Pears), ***Κάρολος***. Ἄγγλος ζωγράφος καὶ σχεδιαστής, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἠσχολήθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν εἰκονογράφησιν βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ἐν οἷς τὰ ἔργα τοῦ Ντίκενς καὶ τὰ περιοδικὰ «Punch», «Graphic» καὶ «Windsor Magazine». Ἔγραψεν: «'Απὸ τοῦ Ταμέσεως εἰς τὸν Σηκουάναν», «'Απὸ τοῦ Ταμέσεως εἰς Κάτω Χώρας» καὶ «Τὸ βιβλίον τοῦ κυρίου Πῶντς διὰ παιδιά». Ὁ Πῆρς ἐξετέλεσεν, ὡς ἐπίσημος ζωγράφος τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου, πολεμικοὺς πίνακας διὰ τὸ πολεμικὸν μουσεῖον. Η. Π. Γ.

— **Πῆρς** (Pearce), ***Κάρολος-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος μουσικολόγος καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἔγραψε θρησκευτικὰ κυρίως ἔργα: ἀντίφωνα, καντάτας, τεμάχια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον κλπ. 'Εξέδωκε: «Trinity College», «Text Books of Musical Knowledge», «Composer's Contrepoint» κλπ. Γ. Σ.

— **Πῆρς** (Pearce), ***Νατάλιος***. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1779—1820). 'Ασπασθεὶς τὸν Μωαμεθανισμὸν μετέβη εἰς 'Αβησσυνίαν, ὅπου προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ρὰς τοῦ Τιγκρὲ ἐμελέτησε τὰ ἤθη, ἔθιμα καὶ τοπογραφίαν τῆς χώρας ταύτης. Ἔγραψε: «Σημειώσεις ἐπὶ τῆς 'Αβησσυνίας», αἵτινες περιελήφθησαν εἰς τὰ «Ὑπομνήματα τῆς φιλολογικῆς ἑταιρείας τῆς Βομβάης» (τόμ. Β') καὶ τὸ «New Mouthly Magazine» (1821, τεύχη 9 καὶ 10). Η. Π. Γ.

— **Πῆρς** (Pearse), ***Πατρίκιος-'Ερρῖκος***. 'Ιρλανδὸς ποιητής, δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1879. 'Εδημοσίευσεν εὐφυεστάτους μύθους ἀπὸ παλαιὰ χειρόγραφα τῆς 'Ιρλανδίας καὶ ἐξέδωκε τὸ ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν «Claidheamt Solnis», ὄργανον τοῦ κατὰ τῶν Ἄγγλων γαλλικοῦ συνδέσμου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε καὶ νοῦς καὶ χείρ. Τῷ 1916 ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τῆς 'Αγγλίας ἐπαναστατικοῦ ἐθελοντικοῦ στρατοῦ τῶν 'Ιρλανδῶν, συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1916. Α. Ν. Λ.

Digitized by Google

— **Πὴρς** (Pierce), ***Φραγκλῖνος.*** Δέκατος τέταρτος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, γεννηθεὶς τῷ 1804 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1869. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου μέχρι τοῦ 1829, ὁπότε ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, ἐπανεκλεγεὶς κατ' ἐπανάληψιν τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1837, ὁπότε ἐξελέγη γερουσιαστής, διακριθεὶς εἰς ἀμφότερα τὰ νομοθετικὰ σώματα. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Μεξικοῦ (1846), ὁ Πῆρς κατετάγη ἐθελοντὴς καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ, μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἐπανέλαβε τὰς δικηγορικάς του ἐργασίας. Τῷ 1852 ὑπέβαλεν ὑποψηφιότητα εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς ὡς ὑποψήφιος τοῦ ἐθνικοῦ δημοκρατικοῦ συνασπισμοῦ καὶ ἐξελέγη πρόεδρος. Η. Π. Γ.

Πῆρσον (Pearson), ***Ἐρρῖκος-Κάρρ.*** Σύγχρονος Ἀμερικανὸς γραμματικός, γεννηθεὶς τῷ 1871. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ διδασκαλείου Κολούμπια, εἶναι δὲ ἐνεργὸν μέλος τοῦ συνδέσμου πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συνδέσμου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Συνέγραψεν: «Greek prose composition» (1897), «Latin prose composition» (1903), «Essentials of Latin»» (1905), «Essentials of English» (1914), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Μαρίας Κιρτσγουαίη, κ.ἄ. Η. Π. Γ.

— **Πῆρσον** (Pearson), ***Κάρολος.*** Σύγχρονος Ἄγγλος μαθηματικὸς καὶ φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1857. Ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἀπὸ τοῦ 1882 καὶ βραδύτερον, ἀσχοληθεὶς εἰς τὰ τῆς εὐγονίας, ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ κλάδου τούτου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου, θεωρούμενος ἤδη ὡς αὐθεντία ἐπὶ τῶν εὐγονιστικῶν ζητημάτων. Διευθύνει τὸ ἐργαστήριον ἐθνικῆς εὐγονίας τοῦ Λονδίνου καὶ εἶναι μέλος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς ἑταιρείας Ντάρβιν, λόγῳ τῶν σπουδαίων ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς μαθηματικῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς κληρονομικότητος. Ὁ Πῆρσον διηύθυνεν ἐπίσης τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Βιομετρική» ἀπὸ τοῦ 1902—1924 καὶ «The Annals of Eugenics» (1925—1926). Συνέγραψεν: «Ἡ ἠθικὴ τῆς ἐλευθέρας σκέψεως» (1887, 2 ἔκδ. 1901), «Αἱ πιθανότητες θανάτου καὶ ἄλλαι ἐν ἐξελίξει σπουδαί» (1897), «Ἐπιστημονικὴ γραμματική» (1899, 3 ἔκδ. 1911), «Ἡ ἐθνικὴ ζωὴ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως» (1901) κ. ἄ. Ὁ Πῆρσον εἶναι ὀπαδὸς τοῦ ἐξελικτικοῦ θετικισμοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς περιγραφῆς τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῶν φυσικῶν νόμων σχέσεων στηρίζει τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Η. Π. Γ.

—**Πῆρσον** (Pearson), ***Κάρολος-Ἐρρῖκος.*** Ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ παιδαγωγὸς (1830—1894). Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Τῷ 1871 μετέβη εἰς Αὐστραλίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἀπὸ τοῦ 1886—1890. Συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ ἔργα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα διὰ τὰ σχολεῖα, ὡς: «Ἡ Ρωσία» (1850), «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ τοὺς προμεσαιωνικοὺς καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους» (1867) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

—**Πῆρσον** (Pierson), ***Νικόλαος-Γεράρδος.*** Ὀλλανδὸς πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1839—1909). Τῷ 1877 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἄμστερνταμ. Ἀπὸ τοῦ 1891—1894 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1897—1901 πρωθυπουργός. Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς μέχρι τοῦ 1905. Συνέγραψε: «Hetkultuurstelsel» (1868), «Koloniale politiek» (1877), «Leerboek der staathuishoudkunde» 1898—1899, 2α ἔκδ. 1896—1902). Η. Π. Γ.

—**Πῆρσον** (Pearson), ***Φ. Σ.*** Ἀμερικανὸς ἐπιχειρηματίας καὶ πολυεκατομμυριοῦχος, γεννηθεὶς ἐν Λόουελ τῷ 1858 καὶ πνιγεὶς τῷ 1915 κατὰ τὸν τορπιλλισμὸν τῆς «Λουζιτανίας». Ὑπῆρξεν ἀνὴρ αὐτοδημιούργητος, τὴν δὲ τεραστίαν περιουσίαν του ἐσχημάτισεν ἐκ τῆς ἱδρύσεως καὶ ὀργανώσεως μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἠλεκτροκινήσεως ἐν Βραζιλίᾳ, Μεξικῷ, Καναδᾷ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λέριντα τῆς Ἱσπανίας. Η. Π. Γ.

Πῆρυ (Peary), ***Ροβέρτος-Ἔντγουϊν.*** Ἀμερικανὸς ἐξερευνητής, γεννηθεὶς ἐν Cresson-Springs τῆς Πενσυλβανίας τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν ἐν Οὐάσιγκτων τῷ 1920. Ἐσπούδασε πολιτικὸς μηχανικὸς καὶ τῷ 1881 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀμερικανικὸν ναυτικόν. Τῷ 1886, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν τῆς Φιλαδελφείας, ἐξηρεύνησε τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὅρμου Ντίσκο, πρὸς ἀνεύρεσιν καταλλήλου βάσεως διὰ τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ Βορείου Πόλου, καὶ τῷ 1891, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἓξ ἄλλων συνοδῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ σύζυγός του, ἀνεχώρησε διὰ τὸ πρῶτον πολικὸν ταξίδιον ἐπιβαίνων τοῦ ἀτμοπλοίου «Kite» καὶ ἔχων ὡς βάσιν τὸν κόλπον Ἰγκλφῆλντ ἐπὶ τῶν ΒΔ. ἀκτῶν τῆς Γροιλανδίας. Τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους (1892), μὲ μόνον συνοδὸν τὸν Νορβηγὸν Eivind Astrup, ἔφθασεν εἰς τὴν ΒΑ. ἀκτὴν τῆς Γροιλανδίας καὶ εἰς Β. πλάτος 81° 37′ ἀνεκάλυψε τὸν ὅρμον τῆς Ἀνεξαρτησίας. Κατὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ὁ Πῆρυ ἐμελέτησε τὰ ἤθη τῶν Ἐσκιμώων τοῦ Καίηπ Ὑὸρκ καὶ διεπίστωσε τὸ πρῶτον ὅτι ἡ Γροιλανδία εἶναι νῆσος. Τῷ 1893 ὁ Πῆρυ ὠργάνωσε νέαν ἀρκτικὴν ἀποστολὴν μὲ βάσιν καὶ πάλιν τὸν κόλπον Ἰγκλφῆλντ, ὁπόθεν, τὸν Μάρτιον τοῦ 1894, κατηυθύνθη πρὸς τὸν ὅρμον τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν βάσιν του λόγῳ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων. Τῷ 1895, μεθ' ἑνὸς νέγρου καὶ τοῦ Οὔγου Λῆ, διηυθύνθη καὶ πάλιν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας, ὁπόθεν, χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ σημαντικὰ ἀποτελέσματα, λόγῳ ἀπωλείας τῶν συρόντων τὰ ἕλκυθρα κυνῶν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν βάσιν του καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀμερικήν. Τῷ 1896—1897 ὁ Πῆρυ, τὸ μὲν ἵνα μελετήσῃ τὸ μέγα παγόφραγμα, τοῦ ὁποίου τὴν ὕπαρξιν παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ὑὸρκ εἶχε σημειώσει ὁ ἐξερευνητὴς Τζαίημς Ρώς, τὸ δὲ ἵνα

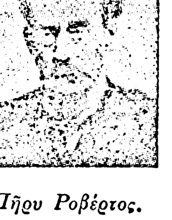

Πῆρυ Ροβέρτος.

προπαρασκευάσῃ νέαν ἀποστολήν, ἐπεχείρησε δύο ἄλλας ἐξερευνήσεις ἐν Γροιλανδίᾳ. Νέα ἀποστολὴ τῷ 1898 ἐπὶ τοῦ «Windward», δι' ἧς προὐτίθετο νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Β. Πόλου, δὲν ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας λόγῳ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῶν πάγων παρὰ τὴν διώρυγα Kennedy· διεπιστώθη ὅμως κατ' αὐτὴν ὅτι ἡ Γροιλανδία βρέχεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Β. Παγωμένου ὠκεανοῦ. Τῷ 1902 ὁ Πῆρυ μεθ' ἑνὸς Ἐσκιμώου καὶ τοῦ Χένσον ἔφθασεν εἰς πλάτος 84° 17′ 27′, τὸ βορειότερον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξερευνηθὲν σημεῖον. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀμερικὴν ἤρχισε συστηματικῶς παρασκευαζόμενος διὰ νέαν ἀποστολὴν πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ Πόλου καὶ πρὸς τοῦτο ἀνεχώρησεν ἐκ Νέας Ὑόρκης τὴν 16 Ἰουλίου 1905 ἐπιβαίνων τοῦ ἀτμοπλοίου «Ροῦζβελτ» μὲ ἐφόδια δύο ἐτῶν. Διαχειμάσας εἰς τὴν Β. ἀκτὴν τῆς Γῆς τοῦ Γκράντ, ἀνεχώρησε κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1906 πρὸς βορρᾶν καὶ τὸν Ἀπρίλιον ἔφθασε μέχρις 87° 6′ Β. πλάτους, τὸ βορειότερον σημεῖον, εἰς ὃ εἶχε φθάσει ἕως τότε ὁ ἄνθρωπος. Λόγῳ ὅμως ἐλλείψεως τροφίμων δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν βάσιν του, καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐξηρεύνησε περιοχάς τινας τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Γῆς τοῦ Γκράντ μέχρι τῆς Β. ἄκρας τῆς Axel - Heiberg Land, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀμερικὴν τῷ 1907. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1908, χορηγοῦντος τοῦ Peary Arctic Club, ἐπέβη καὶ πάλιν τοῦ «Ροῦσβελτ», προτιθέμενος νὰ διαχειμάσῃ εἰς τὴν Β. ἀκτὴν τῆς Γῆς τοῦ Γκράντ καὶ ἐκεῖθεν νὰ φθάσῃ δι' ἑλκύθρων μέχρι τοῦ Πόλου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1908 ἀφίχθη εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σέρινταν καὶ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1909 ἔφθασεν εἰς τὸ Β. ἄκρον τῆς ἀκτῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Κολούμπια (εἰς πλάτος σχεδὸν 83°). Ἐκεῖθεν δι' ἑλκύθρων μετὰ ἓξ συντρόφων διηυθύνθη πρὸς βορρᾶν καὶ τὴν 6 Ἀπριλίου 1909 ὁ Πῆρυ μετὰ τοῦ Χένσον καὶ τεσσάρων Ἐσκιμώων ἔφθασαν εἰς τὸν Β. Πόλον, ὅπου παρέμειναν ἐπὶ 30 ὥρας διὰ διαφόρους ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀμερικὴν ὁ Πῆρυ διεμαρτυρήθη σφοδρότατα διὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Κούκ, βεβαιοῦντος ὅτι ἔφθασε πρῶτος αὐτὸς εἰς τὸν Β. Πόλον ἀπὸ τοῦ 1906 καὶ ὑπέβαλε τὰ σχετικὰ ἀποδεικτικὰ ἔγγραφα ἐνώπιον εἰδικῶς συσταθείσης ἐπιτροπῆς ὑπὸ τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῆς Οὐάσιγκτων, ἐνῷ ὁ Κοὺκ ὑπέβαλλε τὰ ἰδικά του δικαιολογητικὰ ἔγγραφα ἐνώπιον δανικῆς ἐπιτροπῆς ἐν Κοπεγχάγῃ. Κατόπιν λεπτομεροῦς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος ἡ ἀμερικανικὴ ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη ὁμοφώνως ὅτι ὁ Πῆρυ ὄντως ἔφθασε μέχρι τοῦ Πόλου τὴν 6 Ἀπριλίου 1909, ἐνῷ ἡ δανικὴ ἐπιτροπὴ ἐγνωμάτευσεν ὅτι τὰ προσαχθέντα ὑπὸ τοῦ Κοὺκ δικαιολογητικὰ δὲν ἀπεδείκνυον ἐπαρκῶς τὴν ἄφιξίν του εἰς τὸν Πόλον. Ὁ Πῆρυ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῆς Οὐάσιγκτων διὰ χρυσοῦ μεταλλίου, ὑπὸ δὲ τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως διὰ προαγωγῆς, τιμῆς ἕνεκεν, εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιναυάρχου. Τῷ 1911 ἐστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸ διεθνὲς πολικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης. Συνέγραψε: «Northward over the great Ice» (Νέα Ὑόρκη καὶ Λονδῖνον 1898), «Nearest the North Pole» (1907) καὶ «North Pole» (1910). Ἡ σύζυγός του *Ἰωσηφίνα,* τὸ γένος Diebetsh, ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς πλείστας ἀποστολάς. Συνέγραψε καὶ αὐτή: «Τὸ ἀρκτικόν μου ἡμερολόγιον· ἓν ἔτος μεταξὺ τῶν Ἐσκιμώων» «(Ν. Ὑόρκη 1893) καὶ «Τὸ βρέφος τῶν χιόνων» (1901). Η. Π. Γ.

— **Πῆρυ** ***Γῆ*** (Peary Land) *[Γεωγρ.].* Ἔρημος παγωμένη λωρὶς τῆς βορείου Γροιλανδίας, ἀνακαλυφθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λόκγουντ καὶ Μπραίναρντ τῷ 1882. Αἱ παρ' αὐτὴν ἐκτάσεις τοῦ φιόρντ ἐξηρευνήθησαν τῷ 1916—1917 ὑπὸ τῆς ἀποστολῆς Ρασμοῦσεν. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐξερευνητοῦ *Πῆρυ,* ὅστις ἐξηρεύνησε συστηματικῶς ταύτην τῷ 1892.

— **Πῆρυ** ***Πορθμὸς*** (Peary Canal) *[Γεωγρ.].* Θαλασσία ἔκτασις, ἐξερευνηθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Πῆρυ,* χωρίζουσα τὴν νῆσον τοῦ Μάρκαμ ἀπὸ τῆς Γῆς τοῦ Μέλβιλλ, κειμένης ἐπὶ τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Γροιλανδίας. Η. Π. Γ.

Πηρὼ *[Μυθολ.].* —1) Θυγάτηρ τοῦ Νηλέως καὶ τῆς Χλωρίδος, θυγατρὸς τοῦ Ἀμφίονος, ἐξόχου καλλονῆς. Ταύτην ὑπέσχετο ὁ Νηλεὺς νὰ δώσῃ ὡς σύζυγον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐκόμιζεν εἰς Πύλον τὰς ἐν Φυλάκῃ τῆς Θεσσαλίας φυλασσομένας ὑπὸ ἀγρύπνου κυνὸς βοῦς τοῦ Ἰφίκλου. Ὁ μάντις τότε Μελάμπους, γνωρίζων ὅτι ὁ ἀδελφός του Βίας ἠγάπα αὐτήν, ἐξετέλεσε τὸν ἆθλον τοῦτον καὶ ἔλαβε τὴν Πηρώ, τὴν ὁποίαν ἐνύμφευσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του (*Ὀδυσσ.* λ, 287 κ.ἑξ. *Ἀπολλοδ.* Α, 9, 9).

— 2) Μήτηρ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος (*Ἀπολλοδ.* III, 12, 6). Α. Θ. Σ.

πηρῶ (*—όω*)· καθιστῶ τινα πηρόν, ἀνάπηρον, ἐλαττωματικόν: «πεπηρωμένος τὸν νοῦν».

πήρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πηροῦν, βλάβη, ἀκρωτηριασμός: «πήρωσις τῶν ὀφθαλμῶν, — τῶν ποδῶν, — τοῦ νοῦ».

— ***πήρωσις κτήνους*** *[Στρ. Ποιν. Δικ.].* Ὁ ἀκρωτηριασμὸς ἢ βλάβη, ἐξ ἧς τὸ κτῆνος καθίσταται ἀνάπηρον. Τὸ ἄρθρον 244 στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας τιμωρεῖ τὸν στρατιωτικόν, ὅστις ἐκ δολίας προαιρέσεως ἤθελε πηρώσει ἢ θανατώσει ἵππον, ὑποζύγιον ἢ ἀχθοφόρον κτῆνος τῆς χρήσεως τοῦ στρατοῦ, μὲ δημόσια ἔργα δύο ἕως πέντε ἐτῶν, ἐὰν δὲ οὗτος εἶναι ἀξιωματικός, μὲ ἔκπτωσιν ἢ μὲ φυλάκισιν δύο ἕως πέντε ἐτῶν. Ἐν περιπτώσει ἐλαφρυντικῶν περιστάσεων ἡ ποινὴ δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς φυλάκισιν δύο μηνῶν ἕως πέντε ἐτῶν. Χ. Π.

Πὴς (Peace), ***Ἀλβέρτος - Λίστερ.*** Ἄγγλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1844. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἣν ἐπροίκισε μὲ ἀνθέμια, μὲ τὴν καντάταν «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής», διαφόρους ὕμνους, ψαλμοὺς κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης «3 Sonate di camera», φαντασίας κλπ. Γ. Σ.

—**Πὴς** (Peace), ***Κάρολος.*** Ἄγγλος διάσημος ἐγκληματίας (1832 — 1879). Κατέστη διαβόητος ἐν Λονδίνῳ διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν ταχύτητα τῶν μεταμφιέσεών του, χάρις εἰς τὰς ὁποίας καθίστατο ἐπὶ πολὺ ἀσύλληπτος, μέχρις ὅτου συνελήφθη τυχαίως, κατόπιν φιλονικίας του μετ' ἀστυφύλακος, ὃν ἐπλήγωσε θανασίμως, τῆς ταυτότητός του ἀποκαλυφθείσης ἐκ προδοσίας τῆς γυναικὸς μεθ' ἧς συνέζη. Ἀναγκασθεὶς νὰ ὁμολογήσῃ πλείστας κλοπὰς καὶ φόνους, τοὺς ὁποίους διέπραττε μετημφιεσμένος κατὰ τὴν νύκτα, ἐνῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἔζη ὡς «εὔπορος εὐγενής», κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον καὶ κατέστη θρυλικὴ λαϊκὴ μορφὴ καὶ ἥρως πλείστων ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων, εἰς ὃν ἀπεδόθησαν ἐξωφρενικοὶ καὶ ἀπίστευτοι ἐγκληματικοὶ ἆθλοι. Η. Π. Γ.

Πήσια *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 421. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πήτα *[Γεωγρ.].* Δωδεκανησιακὴ νησὶς (πλάτ. 37° 04′55″ Β., μῆκ. 27°05′50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalimno) 2 ½ μίλλ. Δ. ΒΔ. τοῦ φάρου τῆς Καλολίμνου. Λέγεται καὶ *Γάργαρη.* Σ. Ε. Λ.

Πηταρίδα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Καλύμνου (πλάτ. 37°04′40″ Β., μῆκ. 26°55′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymnos). Διαβρωθέντων δύο λαιμῶν, οἵτινες συνέδεον τοὺς δύο βορειοτάτους μαστοὺς τῆς νήσου πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀπέμεινεν ἡ Πηταρίδα βορεία τῆς Καλύμνου ἐσχατιά, τῶν βορείως αὐτῆς μαστῶν γενομένων νησίων *Γλαρονήσια.* Σ. Ε. Λ.

Πήτερμπορω (Peterborough) *[Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς ἀγγλικῆς κομιτείας Νόρθαμπτον, ἕδρα αὐτονόμου διοικητικῆς κομιτείας μὲ 216 τ. χλμ. καὶ 53.464 κατ. Εἶναι σπουδαιότατος σιδηροδρομικὸς κόμβος μὲ ἐργοστάσια ἀτμομηχανῶν τῶν «Λονδινείων καὶ ΒΑ. σιδηροδρόμων» καὶ παραγωγικῶν γεωργικῶν ἐργαλείων. Ἔχει σεμινάριον, στρατιωτικὴν σχολήν, δημαρχεῖον τοῦ 1671 καὶ σπουδαιότατον ναόν, μεταβατικοῦ ἀγγλονορμανδικοῦ ρυθμοῦ (*Ἅγιος Πέτρος,* ἵδρ. 1117—1237), ἀνακαινισθέντα τῷ 1895, ἐν ᾧ ἐτάφη ἡ Μαρία Στούαρτ καὶ Αἰκατερίνη ἡ Ἀραγωνική.

— 2) Λιμὴν τῆς καναδικῆς πολιτείας Ὀντάριο, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κομιτείας. Κάτ. (1921) 20.994. Κεῖται πλησίον συμπλέγματος πέντε καταρρακτῶν τοῦ Otonabee (ὑψ. 15 ½ μ.), δι' οὗ συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Γεωργιανοῦ κόλπου καὶ τῆς λίμνης Ὀντάριο, καὶ εἶναι κόμβος τῶν σιδηροδρόμων Ἐθνικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ. Ἔχει ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, ἠλεκτρικῶν μηχανημάτων, σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων γεφυρῶν, ἀλευρομύλους, ὑδροπρίονας καὶ ἐριουργίαν. —Π.

Digitized by Google

Πῆτερς (Peters), ***Οὖγος.*** Ἄγγλος θεολόγος τοῦ λεγομένου δόγματος τῶν ἀνεξαρτήτων (1598—1660). Ἐσπούδασεν ἐν Καΐμπριτζ, ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς λαϊκὸς ἱεροκήρυξ καὶ ἀργότερον ἐχειροτονήθη, ἀλλὰ λόγῳ τῶν ριζοσπαστικῶν ἰδεῶν του κατέφυγεν εἰς Ὁλλανδίαν καὶ τῷ 1635 εἰς Βόρειον Ἀμερικήν, ὅπου ἐγένετο ἐφημέριος τοῦ Σάχεμ καὶ διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς Νέας Ἀγγλίας καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Κοννεκτικούτης. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1641 ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς νέας ἀποικίας, περιεπλάκη εἰς πολιτικὰς διαμάχας, συμμετέσχεν ὡς στρατιωτικὸς ἱερεὺς κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπὶ κυβερνήσεως Κρόμβελλ, κηρύττων ἐν Χουάϊτχωλλ, ἀπέκτησε σημαντικωτάτην ἐπιρροήν. Κηρυχθεὶς κατὰ τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Ὁλλανδίαν, ἐπετιμήθη παρὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀπεσύρθη τοῦ δημοσίου βίου. Κατὰ τὴν παλινόρθωσιν συνελήφθη ὡς ἐνεχόμενος εἰς τὸν φόνον τοῦ Καρόλου Α' καὶ ἐθανατώθη. Ὁ Πῆτερς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δεινῶν ρητόρων τῆς ἐποχῆς του, συνέγραψε δὲ πλείστας θεολογικὰς πραγματείας, καθὼς καὶ ἀξιοσημειώτους περιγραφὰς μαχῶν καὶ πολιορκιῶν. Η. Π. Γ.

Πήτερσμπουργκ (Petersburg) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (βλ. *Πέτερσμπουργκ*).

Πήτερχεντ (Peterhead) *[Γεωγρ.].* Παράλιος πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ἀμπερντήν. Κάτ. (1921) 13.126. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ κυρίως Πήτερχεντ καὶ τὸ Κέϊθ Ἴντς, ἅτινα χωρίζονται ὑπὸ τοῦ λιμένος. Ἔχει πινακοθήκην καὶ μουσεῖον. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν ἐρυθροῦ γρανίτου, ἐξορυσσομένου κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐκ τῶν πέριξ λατομείων. Η. Π. Γ.

Πήτρι (Petrie), ***Γεώργιος.*** Ἰρλανδὸς καλλιτέχνης, λαογράφος καὶ ἀρχαιολόγος (1790—1866). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του διὰ τῶν ἐν τῇ βασιλικῇ ἑταιρείᾳ τοῦ Λονδίνου ἐκθέσεών του (1816), διετέλεσε μέλος καὶ πρόεδρος τῆς «Ἰβερνικῆς ἑταιρείας», ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐν Ἰρλανδίᾳ (1833—1839) κ. τ. λ. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ὑποτύπωσιν τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς χώρας του καὶ τὴν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν (1855) σπουδαίων λαϊκῶν ἰρλανδικῶν ᾀσμάτων. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Ἰρλανδίᾳ», ἐξετέλεσε τὴν εἰκονογράφησιν πλείστων ἐκδόσεων ἀφορωσῶν τὴν Ἰρλανδίαν, ἐπ' ἐσχάτων δὲ ἡ «Ἰρλανδικὴ φιλολογικὴ ἑταιρεία» τοῦ Λονδίνου ἐξέδωκε πλήρη συλλογὴν τῶν ᾀσμάτων του («Complete Petrie Collection, τόμ. 3., παρὰ C. V. Stanford). Π. Ν. Π.

—**Πήτρι** (Petrie), *σὲρ* ***Γουλιέλμος - Ματθαῖος, Φλίντερς*** —. Ἄγγλος αἰγυπτιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἔτυχεν ἀτομικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἠσχολήθη δὲ ἀρχικῶς μὲ τὰ ἀρχαῖα σταθμὰ (1870—1874) καὶ τὰς βρεττανικὰς ἀρχαιότητας (1875—1880), τέλος δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν αἰγυπτιολογίαν, ἧς ἐγένετο καθηγητὴς (1893) ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τῆς «Egyptian Research Account» (1894), τῆς κατόπιν (1905) βρεττανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τῆς Αἰγύπτου, ἐγένετο μέλος τῆς Ἰρλανδικῆς Ἀκαδημίας, τῆς ἑταιρείας Huxley, τῆς βρεττανικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρείας καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἑταιρειῶν τοῦ Βερολίνου, Ρώμης καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ δικαίου (πανεπιστημίων Ἄμπερντην, Ἐδιμβούργου, Ὀξφόρδης) τῆς φιλολογίας (Καΐμπριτζ), καὶ τῆς φιλοσοφίας (Στρασβούργου) καὶ τῷ 1923 ἔλαβε τίτλον εὐγενείας. Τοῦ σταδίου του ἐν Αἰγύπτῳ ἤρξατο διὰ τῶν κρατικῶν ἀνασκαφῶν τῶν πυραμίδων τῆς Γκίζης· ἀκολούθως εἰργάσθη εἰς τὸν μέγαν ναὸν τῆς Τάνιος (1884), ἀπεκάλυψε τὸν ἑλληνικὸν συνοικισμὸν τῆς Ναυκράτιος (1885), τὰ φαραωνικὰ μνημεῖα τῶν Δαφνῶν καὶ τοῦ Ἄμ (1886), ἀνέσκαψεν εἰς Φαγιούμ, Ἄβυδον, Θήβας, Κοπτόν, Ἐλ-Ἀμάρνα (1880—1890), ἐκ τῶν λοιπῶν δὲ ἐργασιῶν του διακρίνονται ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ναοῦ τοῦ Medum (1891), τῆς πόλεως τοῦ Ὀνίου, τῶν ἀνακτόρων τῆς Μέμφιδος, τοῦ θησαυροῦ τοῦ Lahun, κ. ἄ. Ἐν συνεχείᾳ ἐξηρεύνησε καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ἰουδαίαν ἀπὸ τοῦ 1891 ἐντολῇ τῆς «Palaestina Exploration Fund», ἐν γένει δὲ ἡ δρᾶσίς του συνδέεται στενῶς μὲ τὴν μεταγενεστέραν ἱστορίαν τῆς ἐρεύνης τῶν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν συγγραφῶν του γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἐπαγωγικὴ μετρολογία» (1875), «Ἱστορικοὶ σκαραβαῖοι (1889), σειρὰ 2.200 εἰκόνων, «Δέκα ἔτη ἀνασκαφῶν ἐν Αἰγύπτῳ 1881—1891» (1893), «Ἱστορία τῆς Αἰγύπτου» (1894—1923), «Αἰγυπτιακὴ διακοσμητικὴ τέχνη» (1895), «Θρησκεία καὶ συνείδησις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ» (1898), «Συρία καὶ Αἴγυπτος» (1898), «Μέθοδοι καὶ σκοποὶ ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ» (1904), «Οἱ Αἰγύπτιοι εἰς Σινᾶ» (1906), «Ὑξὼς καὶ ἰσραηλιτικαὶ πόλεις» (1906), «Ἡ προσωπικὴ θρησκεία ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1908), μελέτη τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἀποκρυφισμοῦ καὶ τῶν προχριστιανικῶν αἱρέσεων, «Τέχναι καὶ ἐπαγγέλματα ἐν Αἰγύπτῳ» (1909), «Ἱστορικαὶ μελέται» (1910), «Αἴγυπτος καὶ Ἰσραὴλ» (1910), «Ἐπαναστάσεις τοῦ πολιτισμοῦ» (1911), «Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἀλφαβήτου» (1912), «Πηγαί τινες τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας» (1919), «Προϊστορικὴ Αἴγυπτος» (1920), «Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἐν ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ» (1923), «Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐν ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ» (1923), «Ἀρχαῖα σταθμὰ» (1926), «Περιγραφικὴ κοινωνιολογία τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου» (1926) κ. ἄ. Οἱ λοιποὶ ὑπερεκατὸν τόμοι τῶν ἔργων του ἀφοροῦν εἰδικὰ ὅλως θέματα. Π. Ν. Π.

Πῆτσαμ (Peacham), ***Ἐρρῖκος.*** —1) Ἄγγλος συγγραφεὺς βιβλίου περὶ ρητορικῆς, ἐπιγραφομένου «Ὁ κῆπος τῆς ρητορείας». —2) Ἄγγλος συγγραφεὺς (1576—1643), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπεχείρησε πολλὰ ταξίδια καὶ ἐδημοσίευσε κατόπιν: «Τέλειος κύριος» (1622), «Ἀθηνᾶ ἡ Βρεττανικὴ» (1612), «Ἡ περίοδος τῆς πρωΐας» (1613), «Τὸ συμπόσιον τῆς Θαλείας» (1620), «Ἐπιγράμματα», «Ἡ τέχνη τοῦ ζῆν ἐν Λονδίνῳ» (1642), «Ἡ ἀξία μιᾶς δεκάρας» (1641) κ.ἄ., ἅτινα τὸν κατέστησαν ὀνομαστόν. Α. Ν. Λ.

πήττα (ἡ)· ἀντὶ *πίττα* (βλ. λ.).

πητταράκια (τά)· ἀντὶ *πιτταράκια* (βλ. λ.).

πήχη (ἡ)· δημοτ., μονὰς μήκους, ὁ ἐμπορικὸς πῆχυς: «πωλεῖ μὲ τὴν πήχη, — μὲ τὸ μέτρο, — μὲ τὴ γυάρδα»· || ὁ τεκτονικὸς τετραγωνικὸς πῆχυς: «ἀγόρασε οἰκόπεδο πεντακόσιες δραχμὰς τὸν πήχη» (βλ. *πῆχυς*).

—*[Λαογρ.]* Ἐν Θήρᾳ, Μιλήτῳ καὶ ἀλλαχοῦ καλοῦνται *Πήχη*, προφανῶς ἐκ τοῦ σχήματος, ὅπερ δεικνύουν, οἱ ἀστέρες οἱ ἀποτελοῦντες τὸν τελαμῶνα τοῦ Ὠρίωνος.

πήχτρα (ἡ)· δημοτ., ἐπὶ μεγάλου πλήθους: «πήχτρα ἦτανε ὁ τόπος ἀπὸ κοπάδια»· || «πήχτρα ἦτανε τὸ σκοτάδι» σκότος ψηλαφητόν.

πηχυαῖος, *—α, —ον*· ὁ ἔχων μῆκος ἑνὸς πήχεως: «πηχυαῖον ἀνάστημα, — ὕψος, — μῆκος».

πῆχυς, *—εως* (ὁ)· τὸ ἀπὸ τοῦ καρποῦ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος μέρος· || ἡ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τῆς ἄκρας χειρὸς ἀπόστασις ὡς μέτρον μήκους· || στάθμη ἀκαμπής, κοιν. *πήχη* (ἡ)· || μέτρον μήκους, ὁ πῆχυς τοῦ ἐμπορίου, κοιν. *πήχη* (ἡ)· || κοιν., ὁ τετραγωνικὸς τεκτονικὸς πῆχυς: «οἰκόπεδον πεντακοσίων πήχεων».

— *[Ἀνατομ.]* ***Πῆχυς*** καλεῖται τὸ τμῆμα τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ σώματος, τὸ μεταξὺ τοῦ ἀγκῶνος καὶ τῆς πηχυοκαρπικῆς ἀρθρώσεως περιλαμβανόμενον. Ἐπ' αὐτοῦ διακρίνομεν τὴν *ἐκτατικήν, καμπτικήν, κερκιδικὴν* καὶ *ὠλένιον χώραν*, ἀντιστοίχους ἑκάστην πρὸς τὴν ὁμώνυμον ἐπιφάνειαν τοῦ ἀντιβραχίου. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ δύο ὀστῶν αὐλοειδῶν παραλλήλως φερομένων, ὧν τὸ μὲν ἐπὶ τὰ ἔσω κείμενον (πρὸς τὸν κορμὸν) καλεῖται *ὠλένη*, τὸ δ' ἐπὶ τὰ ἔξω *κερκίς*, τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα *μεσόστεος χῶρος*, ἀποφρασσόμενος ὑπὸ ὑμένος, τοῦ *μεσοστέου*. Οἱ μύες τοῦ ἀντιβραχίου διαιροῦνται εἰς τοὺς μῦς τῆς καμπτικῆς (προσθίας ἢ παλαμιαίας) ἐπιφανείας, τοὺς μῦς τῆς ἐκτατικῆς (ὀπισθίας ἢ ραχιαίας) ἐπιφανείας καὶ εἰς τοὺς μῦς τοῦ κερκιδικοῦ χείλους. Καὶ οἱ μὲν τῆς καμπτικῆς ἐπιφανείας κατανέμονται εἰς δύο στιβάδας, ὑπερκειμένας ἀλλήλων καὶ χωριζομένας διὰ τῶν μεταξὺ αὐτῶν διατρεχόντων ἀγγείων καὶ νεύρων (ὠλενίου ἀρτηρίας καὶ μέσου καὶ ὠλενίου νεύρου)· οἱ τῆς ἐκτατικῆς ἐπιφανείας διαιροῦνται ὡσαύτως εἰς τοὺς ἐπιπολῆς καὶ τοὺς ἐν τῷ βάθει· οἱ δὲ τοῦ κερκιδικοῦ χείλους ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν μυῶν καὶ τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας, ἥτις ὁδεύουσα ἐν πρώτοις μεταξὺ τῶν μυῶν φέρεται ἀεὶ ἐπὶ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τοῦ πήχεως καλύπτεται ὑπὸ μόνης τῆς περιτονίας, προσιτὴ ἀποβαίνουσα τῇ ἐξετάσει. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μὲν γαστέρες τῶν μυῶν κεῖνται ἐν τῇ παρὰ τὸν ἀγκῶνα ἐκφύσει αὐτῶν, οἱ δὲ καταφυτικοὶ τένοντες ἐξορμῶνται ἐκ τῆς μεσότητος καὶ τοῦ κάτω μέρους τοῦ ἀντιβραχίου, διὰ τοῦτο τὸ σχῆμα τούτου εἶναι κωνοειδές, ἔχον τὴν βάσιν πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν ἀγκῶνα. Οἱ πλεῖστοι δὲ αὐτῶν ἐκφύονται οὐχὶ ἐκ τῶν ὀστῶν τοῦ ἀντιβραχίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ κάτω πέρατος τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ, πρὸς τὰ κάτω δὲ φερόμενοι καταφύονται εἰς τὰ ὀστᾶ τῆς χειρός, ὑπερπηδῶντες τὴν κερκιδοκαρπικὴν διάρθρωσιν, πλὴν ὀλίγων, οἵτινες προσφύονται εἰς τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀντιβραχίου, ἐντεῦθεν δὲ οἱ προκείμενοι μύες κυρίως κινοῦσι τὴν χεῖρα, ἐκτείνοντες καὶ κάμπτοντες αὐτὴν ἢ ὅλην ἢ τοὺς δακτύλους μόνον. Καὶ οἱ μὲν τῆς προσθίας ἐπιφανείας μύες χρησιμεύουσιν οἱ πλείονες πρὸς κάμψιν τῆς χειρὸς καὶ τῶν δακτύλων, ὀλίγοι δὲ πρὸς πρηνισμὸν τῆς χειρός· διὸ καὶ *καμπτῆρες* καὶ *πρηνισταὶ* καλοῦνται. Οἱ δὲ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας καὶ τοῦ κερκιδικοῦ χείλους μύες ἐνεργοῦσι τὴν ἔκτασιν τῆς χειρὸς καὶ τῶν δακτύλων καὶ τὸν ὑπτιασμὸν τῆς χειρός, καλούμενοι *ἐκτείνοντες* καὶ *ὑπτιασταί*. Περιβάλλονται δὲ ἔξωθεν οἱ μύες τοῦ ἀντιβραχίου ὑπὸ *περιτονίας*, ἥτις, παχυτέρα οὖσα πρὸς τὰ ἄνω, ἐπίκειται ἀμέσως ἐπὶ τῶν μυῶν καὶ ἅμα ἐκπέμπει μεταξὺ αὐτῶν διαφράγματα, χωρίζοντα τοὺς μῦς ἀπ' ἀλλήλων καὶ πρὸς ἔκφυσιν ἅμα αὐτῶν χρησιμεύοντα, πρὸς δὲ τὰ κάτω χωρίζεται ἀπὸ τῶν τενόντων διὰ χαλαροῦ λιπώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἰσοϋψῶς δὲ τῷ καρπῷ ἐνισχυομένη δι' ἐγκαρσίων μυῶν ἀπεργάζεται τρεῖς συνδέσμους, τὸν *παλαμιαῖον*, τὸν *ἐγκάρσιον* καὶ τὸν *ραχιαῖον* σύνδεσμον τοῦ καρποῦ. Οἱ μύες τοῦ ἀντιβραχίου, οἱ μὲν τῆς προσθίας ἐπιφανείας νευροῦνται ἀπὸ τοῦ μέσου βραχιονίου νεύρου καὶ τοῦ ὠλενίου, οἱ δὲ τῆς ὀπισθίας καὶ τῆς κερκιδικῆς χώρας ἀπὸ τοῦ κερκιδικοῦ νεύρου. Ι. Π.

— *[Μετρ.]* Ὁ *πῆχυς* εἶναι μέτρον μήκους, λαβὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πήχεως τοῦ σώματος καὶ χρησιμοποιηθὲν παρὰ τῶν διαφόρων λαῶν μὲ τὴν ἀντίστοιχον εἰς ἑκάστην γλῶσσαν ὀνομασίαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι καὶ τῆς συγχρόνου ἔτι ἐποχῆς. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἴσον πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ λιχανοῦ δακτύλου ἢ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὑπέστη σωρείαν μεταλλαγῶν, καταλῆξαν νὰ διαφέρῃ ὄχι μόνον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ μετρουμένου εἴδους. Πάντως ἐκυμαίνετο ἀπὸ 0,513 μ.—2,232 μ. Οὕτω παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ἐκαλεῖτο *πῆχυς μέτριος, ἰδιωτικὸς* ἢ *κοινός*, διῃρεῖτο εἰς 24 δακτύλους, 6 παλαιστὰς ἢ δῶρα ἢ δακτυλοδοχμάς, 2 σπιθαμάς, καὶ ἰσοδυνάμει πρὸς 12 κονδύλους, 3 διχὰς ἢ ἡμιπόδια, 2 $^1/_2$ λιχάς, 2 $^2/_{11}$ ὀρθόδωρα, 1 $^1/_2$ πόδας, 1 $^1/_8$ πυγμάς, 1 $^1/_5$ πυγῶνας, ἤτοι 0,4624 μ. Ὁ *βασιλήϊος* ἢ *περσικός*, ἐν χρήσει ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου, ἦτο μακρότερος κατὰ 3 δακτύλους, ἤτοι περιεῖχεν 27 δακτύλους, ἰσοδύναμος πρὸς 0,52 μ. Ὁ *σάμιος* καὶ ὁ *αἰγύπτιος* ἦσαν σχεδὸν ἴσοι τῷ βασιληΐῳ ἢ περσικῷ, ὁ δὲ *ρωμαϊκός*, καλούμενος cubitus, ἦτο κατά τι μικρότερος τοῦ κοινοῦ. Βραδύτερον ὁ πῆχυς ἐμηκύνθη μέχρι περίπου 0,61 μ, ἀλλὰ κατὰ τὴν καταμέτρησιν ξύλου ἢ λίθου ἐτηρεῖτο τὸ παλαιὸν μέτρον, ἀποκληθὲν *πῆχυς τοῦ πριστικοῦ ξύλου* ἢ *λιθικός*, οὗτινος τὸ μῆκος ἐσταθεροποιήθη εἰς 0,45 μ. Ἐκ τῶν πήχεων τῶν χρησιμοποιηθέντων μεταγενεστέρως καὶ μέχρι τῆς καθιερώσεως τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος, ὅπερ ἤδη εἰσήχθη εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ὑφήλιον, οἱ κυριώτεροι εἶναι: ὁ *γαλλικὸς* (aune), ὑποδιαιρούμενος εἰς 3 πόδας, 7 δακτύλους, 10 $^5/_6$ γραμμὰς καὶ διαφέρων σημαντικῶς κατὰ πόλεις. Οὗτος ἦτο ἰσοδύναμος ἐν Παρισίοις πρὸς 1,18844 μ, ἐν Ἀρρᾶς 0.698 μ., ἐν Λίλλῃ 0,693 μ., ἐν Μπορντὼ 1,191 μ., ἐν Μπουργκόνῃ πρὸς 0,8083 μ., ἐν Λαβὰλ 1,432 μ. κλπ. Καταργηθεὶς τῷ 1812 ἀντικατεστάθη, μέχρι πλήρους ἐφαρμογῆς τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος, διὰ τοῦ μετρικοῦ ἢ κοινοῦ πήχεως (aune métrique ἢ usuelle) τῶν αὐτῶν ὑποδιαιρέσεων, ἰσοδυνάμου ὅμως πρὸς 1,20 μ. Ὁ *νόμιμος πρωσσικός*, καθιερωθεὶς διὰ διατάγματος τῷ 1816, =0,6669 μ. Ὁ *νόμιμος ἀγγλικὸς* (ell)=1,143 μ. Ὁ *δανικός, νορβηγικὸς* (alen), ὑποδιαιρούμενος εἰς 2 φὺςς ἢ πόδας τῶν 12 δακτύλων, =0,6277 μ. Ἐν Ρωσίᾳ ὁ τῆς Ρίγας=0,5482 μ. καὶ ὁ ἐπίσημος τοιοῦτος, ὑποδιαιρούμενος εἰς 2 στόπα, =0,7112 μ. Ἐν Ὁλλανδίᾳ ὁ ἐπίσημος πῆχυς, ὑποδιαιρούμενος εἰς 10 πάλμεν, 100 ντυΐμ, 1000 στρὶμ=1 μ., ὁ τοῦ Ἄμστερνταμ, χρησιμοποιηθεὶς καὶ εἰς τὰς ὀλλανδικὰς ἀποικίας, =0,68781 μ., ὁ φλαμανδικὸς=0,69438 μ. Ἐν Βαυαρίᾳ ὁ τοῦ Aechstaedt=0,77285, ὁ τοῦ Amberg=0,8351, ὁ τοῦ Aschaffenbourg=0,5745. Ἐν Αὐστρίᾳ =0,7792. Ἐν Βελγίῳ ὁ τοῦ Μπραμπάν, ὑποδιαιρούμενος εἰς 16 τάϊγ, =0,695 μ. Ὁ *ἐλβετικός*, ὑποδιαιρούμενος εἰς 2 φὺςς ἢ πόδας, =0,60 μ., ὁ *σερβικός*, ὑποδιαιρούμενος εἰς 2 πόδας τῶν 10 τούμ, =0,59374 μ. Ἐν Ἀβησσυνίᾳ ὁ *ἀραβικὸς* =0,480 μ. καὶ ὁ *τουρκικὸς*=0,644 μ., ἐν Αἰγύπτῳ, διὰ τὰ ὑφάσματα, ὁ *ντιράα μπαλαντί*=0,58 μ., ὁ *τεκτονικὸς*=0,75 μ., ὁ *νειλομετρικὸς* ἴσος ἐν μὲν τῇ νήσῳ Φοντὰκ καὶ Ἀσουὰν πρὸς 0,54 μ., ἐν Ἐλεφαντίνῃ δὲ καὶ Ἐντφοὺ πρὸς 0,53 μ. Ἐν Περσίᾳ ὁ τῆς Ταυρίδος (*ζὲρ-ἰ-τεβρίζ*)= 1,12 μ., ὁ τῆς Τεχεράνης =1,04, ὁ τοῦ Ἰρὰκ = 0,99 μ. Ἐν Ἱσπανίᾳ (*βάρα*) καὶ τοῖς ἱσπανοαμερικανικοῖς κράτεσι (Κολομβίᾳ, Βολιβίᾳ κ.τ.λ.) ὑποδιῃρεῖτο κατ' ἀρχὰς εἰς 3 πόδας καὶ ἐκυμαίνετο ἀπὸ 0,836—0,8475 μ., εἰδικώτερον ὁ *βάρα καστελάνο* = 0,830 μ. καὶ ὁ *βάρα γκραναντίνα*=0,80 μ. Ἐν Ἑλλάδι, καίτοι διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1836 εἰσήχθη ὡς νόμιμον τὸ δεκαδικὸν μετρικὸν σύστημα μὲ μονάδα τὸ *μέτρον*, ἀποκληθὲν *βασιλικὸς πῆχυς*, ἐν τούτοις χρησιμοποιοῦνται εἰσέτι ὑπολείμματα τοῦ ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ἰσχύσαντος συστήματος: α) Διὰ τὰ ὑφάσματα, τάπητας κτλ. ὁ *κοινὸς πῆχυς*, ὑποδιαιρούμενος εἰς 8 *ρούπια* καὶ ἰσοδύναμος πρὸς 0,648 μ., καίτοι ἐν τῇ πράξει λογίζεται κοινῶς πρὸς 0,64 μ. Ὁ κυρίως τουρκικός, *ἀρσὶν ἀνταζέ*, χρησιμοποιηθεὶς ἐν Τουρκίᾳ μέχρι τοῦ 1870, ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς 0,68 μ., ἐκτὸς δὲ τῶν ρουπίων ὑποδιῃρεῖτο καὶ εἰς 16 *γκιράχ*. β) Διὰ τὰ οἰκόπεδα καὶ γενικῶς τὰς οἰκοδομὰς ὁ τεκτονικὸς πῆχυς, οὗτινος τὸ μῆκος εἶχε καθορισθῇ εἰς 0,75774 μ., καίτοι εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς 0,757738 μ. καὶ ἐν τῇ πράξει ὑπολογίζεται πρὸς 0.75 μ. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 24 *δακτύλους* ἢ *κεράτια* (1 *δυύι*=

Digitized by Google

0,031572 μ.), ὁ δάκτυλος εἰς 12 *γραμμὰς* (1 γραμμὴ =0,002631 μ.), ἡ δὲ γραμμὴ εἰς 12 *στιγμὰς* (1 στιγμὴ=0,000219 μ.). Οὕτως ὁ τεκτονικὸς τετραγωνικὸς πῆχυς ἰσοδυναμεῖ πρὸς 0,5625 τετρ. μέτρα ($^9/_{16}$ τ. μ.), τὸ δὲ τετραγωνικὸν μέτρον πρὸς $^{16}/_9$ τετραγωνικοὺς τεκτονικοὺς πήχεις. Ι. Α. Β.

— *[Τοπογρ.] Πήχεις* χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς ὑποτυπώσεις καὶ καταμετρήσεις κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοπογραφικῶν, ταχυμετρικῶν καὶ χωροσταθμι-

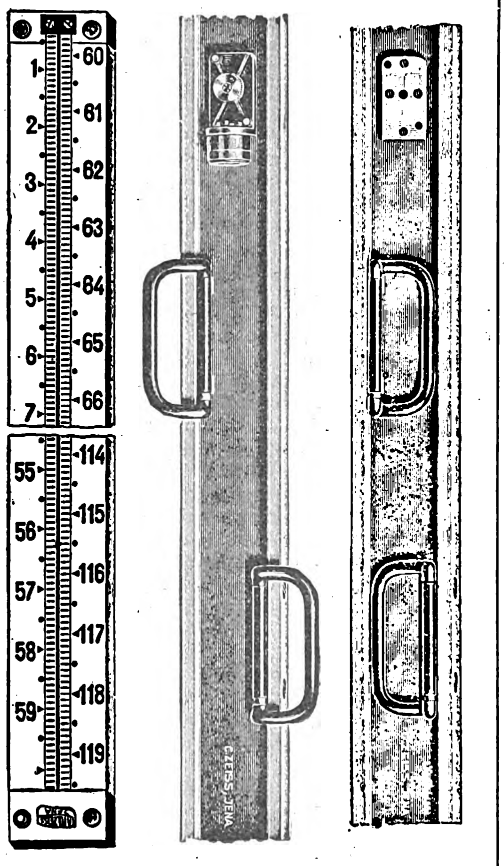

Χωροσταθμικὸς πῆχυς.

κῶν ἐργασιῶν, συνήθους χωροσταθμήσεως. Οἱ πήχεις οὗτοι εἶναι συνήθως ξύλινοι, κατασκευαζόμενοι ἐκ ξύλου ἐλάτης καλῶς ἐξηραμμένου ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, ἔχουσι δὲ μῆκος συνήθως 4 μέτρων, πλάτος 7—10 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου καὶ πάχος $1\ ^1/_2$—2. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς αὐτῶν εἶναι ἠριθμημένοι δι' ἀνεξιτήλου χρώματος εἰς διαιρέσεις ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, μὲ χαρακτηριστικὰς διακρίσεις εἰς τὰ ἀκέραια μέτρα, εἴτε δι' ἐναλλαγῆς τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ἀριθμῶν (μέλανες καὶ ἐρυθροί), εἴτε διὰ διαφόρων ἄλλων ἐνδείξεων (π. χ. τὰ δύο μέτρα διὰ . . κ.τ.λ.). Διὰ τὴν ἔντασιν τῆς ἀκαμψίας καὶ τὴν διατήρησιν των ἐπὶ περισσότερον χρόνον, δίδουσι τὴν μορφὴν τοῦ διπλοῦ ταῦ Η, συνήθως ὅμως κατασκευάζουσι τούτους διὰ μιᾶς μόνον νευρώσεως καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος. Εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τοῦ στόχου τοποθετοῦσι σφαιρικὴν ἀεροστάθμην καὶ δύο σιδηρᾶς χειρολαβάς, ἵνα ὁ στοχοφόρος κρατῇ τοῦτον κατακορύφως. Οἱ ἀνωτέρω πήχεις χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ τοπογραφίᾳ, διὰ τὰς ἐργασίας τὰς ἐκτελουμένας διὰ ταχυμετρικῆς μετροτραπέζης ὑπὸ κλίμακα 1 : 10000 καὶ 1 : 20000 καὶ διὰ μετρήσεις ἀποστάσεων οὐχὶ μεγαλυτέρων τῶν 600 μέτρων, καλοῦνται δὲ *σταδίαι* ἢ κοινῶς *στόχοι*. Ἐν τῇ ταχυμετρίᾳ, κατὰ τὰς καταμετρήσεις χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης οἱ ἀνωτέρω πήχεις διὰ μετρήσεις ἀποστάσεων οὐχὶ μεγαλυτέρων τῶν 350 μ. καὶ καλοῦνται κοινῶς *μοῖραι*. Ἐν τῇ γεωμετρικῇ χωροσταθμήσει συνήθους ἀκριβείας χρησιμοποιοῦνται οἱ χωροσταθμικοὶ πήχεις παρομοίου κατασκευῆς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι φέρουσιν εἰς τὸ ἓν ἄκρον ὑποδοχὴν διὰ τὴν τοποθέτησίν των ἐπὶ τῆς ἡμισφαιρικῆς ἐπιφανείας τοῦ πεδίλου, ὅπερ τίθεται εἰς τὰ σημεῖα ἀλλαγῆς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν χωροσταθμικῆς ὁδεύσεως. Εἰς τὴν χωροστάθμησιν μεγίστης ἀκριβείας χρησιμοποιοῦνται χωροσταθμικοὶ πήχεις μήκους 3 μέτρων, οἱ ὁποῖοι φέρουσιν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν μεταλλικὴν ταινίαν πλάτους 2 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ πάχους $^1/_2$ χ. μ. Ἡ ταινία αὕτη εἶναι καθηλωμένη διὰ δύο ἥλων μὲ τάσιν 14 περίπου χιλιογράμμων, καὶ φέρει διαιρέσεις ἀνὰ 5 χιλιοστὰ τοῦ μέτρου. Ἑκατέρωθεν τῆς ταινίας καὶ ἐπὶ τοῦ στόχου ὑπάρχει ἀρίθμησις διαφέρουσα ἀντιστοίχως κατὰ τὸν σταθερὸν ἀριθμὸν 5925 (πήχεις Zeiss). Ὄπισθεν τοῦ πήχεως ἐνυπάρχει σφαιρικὴ ἀεροστάθμη διὰ τὴν κατακορύφωσιν αὐτοῦ, ὡς καὶ λαβαὶ διὰ τὴν χρησιμοποίησίν των. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν χωροσταθμικῆς ὁδεύσεως τίθεται ἡ πρὸς τοῦτο ὑπάρχουσα ὑποδοχὴ διὰ τὴν τοποθέτησίν των ἐπὶ τῶν πεδίλων. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν χωροσταθμικῶν ἐργασιῶν μεγίστης ἀκριβείας δέον νὰ ἐλέγχηται τακτικῶς ὁ πῆχυς διὰ φορητοῦ ἐλεγκτικοῦ μέτρου. Διὰ τοὺς συνήθεις πήχεις ἡ σύγκρισις αὕτη δὲν χρειάζεται λόγῳ τῆς μεγάλης μεταβολῆς αὐτῶν ἐκ τῆς θερμοκρασίας. Κ. Χ. Α.

πῖ (τό)· ἄκλιτον, ὀνομασία τοῦ δεκάτου ἕκτου γράμματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου· || ὡς ἀριθμητικὸν σύμβολον, 80.

Πιὰ (Piat), ***Κλαύδιος.*** Γάλλος φιλόσοφος καὶ θεολόγος (1854—1918). Περατώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὸ σεμινάριον τῆς Λυών, περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν, Ἀγγλίαν καὶ διαφόρους πόλεις τῆς Γερμανίας, ἰδίως τὸ Μόναχον καὶ τὴν Τυβίγγην, ἀκολούθως δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ καθολικοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Συνειργάσθη εἰς τὰ φιλοσοφικὰ περιοδικὰ «Annales de philosophie chrétienne», «Revue de philosophie» καὶ «Revue Neo-Scolastique de philosophie». Συνέγραψεν: «Ἡ ἐνεργὸς νόησις, ἢ περὶ τοῦ ρόλου τῆς νοητικῆς ἐνεργείας ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν ἰδεῶν» (1891), περιληφθὲν εἰς τὸ μεταγενέστερον ἔργον του «Ἡ ἰδέα ἢ κριτικὴ τοῦ Καντιανισμοῦ» (Παρίσιοι 1896, 2α ἔκδ. 1901), «Ἡ ἐλευθερία» (1894—95); «Τὸ πεπρωμένον τοῦ ἀνθρώπου» (1898, 2α ἔκδ. 1912), «Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ἐν Γαλλίᾳ» (1905), «Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις» (1907, 2α ἔκδ. 1909) «Ἡ ἠθικὴ τῆς εὐτυχίας» (1910), «Διάλογοί τινες περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς» (1914), «Ἡ διάνοια τῆς ζωῆς» (1915), «Αἱ ἰθυντήριοι ἰδέαι τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς» (1917). Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν «Μοναδολογίαν» τοῦ Λεϊβνιτίου (1900) καὶ τὸν «Main de Biran» τοῦ Κουαγιὰκ (1906). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συνέγραψε διαφόρους φιλοσοφικὰς πραγματείας: «Σωκράτης» (1900) «Ἀριστοτέλης» (1903), «Πλάτων» (1910) «Quid divini nostris ideis tribuat divinus Thomas?» (1890), «Ὁ Λεϊβνίτιος (1915), τὴν ἀξιοσημείωτον περὶ μπερξονισμοῦ μελέτην «Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν περὶ τῆς διαισθήσεως φιλοσοφικῶν θεωριῶν» (1908, 2α ἔκδ. 1912) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Πιάβε (Piave) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἄνω Ἰταλίας πηγάζων εἰς ὕψος 2.189 μ. ἐκ τοῦ ὄρους Παράλμπα τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων. Διαρρέει τὸν νομὸν τοῦ Μπελλοῦνο καὶ τὸν νομὸν τοῦ Τρεβίζο ἐν τῇ βενετικῇ πεδιάδι καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τοῦ Μποΐτα, προερχομένου ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀμπέτσο καὶ τοῦ Κορντεβόλε χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, μετὰ ροῦν 220 χλμ. (ὧν τὰ 34 πλωτά), εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. ΒΑ. τῆς Βενετίας παρὰ τὸ Πόρτο ντὶ Κορτελλάτσο. Ἐν Σὰν Ντόρια ἀποσχίζεται ἐξ αὐτοῦ εἷς βραχίων, ὁ ὁποῖος συμβάλλει εἰς τὸν Σίλε καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν ἐν τῷ Πόρτο ντὲ Πιάβε Βέκκιο. Ὁ Πιάβε συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Σίλε διὰ τῆς διώρυγος Καβέττα καὶ μετὰ τοῦ Λιβέντσα διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Ρεντέβολι. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ὁ ποταμὸς οὗτος ἔρρεε δι' ἄλλης κοίτης, ἥτις ἐκ τῶν στενῶν τοῦ Κάπο ντὲ Μόντε πρὸ τοῦ Μπαλλοῦνο κατήρχετο κατ' εὐθεῖαν πρὸς Ν. διὰ τοῦ Σερραβάλλε, Τσενέντα, Ὀντέρτσο καὶ τῆς κοίτης τοῦ σημερινοῦ ῥύακος Ραί.

Ὁ Πιάβε ἔχει μεγίστην στρατιωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ΒΑ. Ἰταλίαν, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατέστη ὀνομαστὸς ἐκ τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἰταλικῶν καὶ τῶν αὐστρογερμανικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Καπορέττο καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ μετώπου τοῦ Ἰζόντσο, τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα ὑπεχώρησαν εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ Πιάβε, ὅπου, βοηθούμενα καὶ ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν, ὠχυρώθησαν καὶ κατώρθωσαν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν προέλασιν τῶν Αὐστρογερμανῶν (Νοέμβριος τοῦ 1917). Μετὰ ἓν ἔτος οἱ Σύμμαχοι διέσπασαν ἐπίσης παρὰ τὸν Πιάβε τὴν αὐστριακὴν παράταξιν, καταγαγόντες σημαντικὴν νίκην, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁποίας ἐστήθη παρὰ τὸν Πιάβε μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* ***Α'.*** Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, οἱ Αὐστρογερμανοί, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως τῆς ἀνοίξεως 1918 εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον, ἀπεφάσισαν ὅπως ἐντὸς τοῦ Ἰουνίου 1918 ἐκτελεσθῇ ἐπίθεσις εἰς τὸ ἰταλικὸν θέατρον ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτευχθῇ ἀντιπερισπασμός τις τῶν Συμμάχων πρὸς τὸ θέατρον τοῦτο, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι μεταφορᾶς συμμαχικῶν δυνάμεων εἰς τὸ ἰταλικὸν θέατρον καὶ ἐλαφρύνσεως συνεπῶς τοῦ δυτικοῦ θεάτρου. Ἐπὶ τῇ προβλέψει τοιούτων ἐπιχειρήσεων εἶχον ἤδη ἀρχίσει οἱ Αὐστριακοὶ μεταφέροντες στρατεύματα ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ θεάτρου εἰς τὸ ἰταλικόν, πρὸς δὲ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ των ἐκ τοῦ παραχωρηθέντος εἰς τοὺς Γερμανοὺς διὰ τὴν ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ ἐπίθεσιν τοῦ Μαρτίου 1918. Ἐξ ἀντιθέτου, οἱ Ἰταλοί, εὐθὺς μετὰ τὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1917 ἐγκατάστασίν των ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) ὄχθης τοῦ Πιάβε, συνεπείᾳ τῆς ἥττης των εἰς τὴν μάχην τῆς πεδιάδος Βενετίας (Ὀκτώβριος—Νοέμβριος 1917), ἤρχισαν ἀναδιοργανούμενοι καὶ συντασσόμενοι. Τὴν 15ην Ἰουνίου 1918 οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ (ἰταλικὸς ὑπὸ τὸν Ντιάζ, αὐστριακὸς ὑπὸ τὸν Μπόρεβιτς) εὑρίσκοντο μὲ τὰς στρατιὰς τεταγμένας ὡς ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαίνεται. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ Αὐστριακοί, ἀφοῦ ἐξετέλεσαν ἐπὶ μίαν μόνον ὥραν προπαρασκευὴν διὰ βολῆς πυροβολικοῦ καὶ δι' ἀερίων, ἐπετέθησαν ἐφ' ὅλου συγχρόνως τοῦ μετώπου, ἀλλὰ μὲ ἐντετοπισμένην προσπάθειαν κατὰ τοῦ ὀροπεδίου Μοντέλο καὶ κατὰ τῆς περιοχῆς τοῦ κάτω Πιάβε μεταξὺ Τρεβίζε καὶ Σὰν Ντόνα. Τοιουτοτρόπως, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 15—23 Ἰουνίου 1918 διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις εἴς τε τὸ Τρεντῖνο καὶ εἰς τὸν Πιάβε, ἀλλ' ἐν πλήρει συνδέσμῳ καὶ ἀλληλενδέτως. Αἱ τοῦ Πιάβε ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην μάχην τοῦ Πιάβε. Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Αὐστριακῶν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ὑπῆρξαν μετριώταται. Εἰς τὴν περιοχὴν Σέττε Κομμοῦνε καὶ ὀροπεδίου Ἄζιαγκο οὐδὲν ἀπολύτως ἐπετεύχθη. Εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Πιάβε, ἡ μὲν 6η αὐστριακὴ στρατιὰ κατώρθωσε νὰ προσπεράσῃ τὸν ποταμὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ ὀροπεδίου Μοντέλο, χωρὶς ὅμως νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰς ἀντιθέτους κλιτῦς, πολλῷ δὲ μᾶλλον χωρὶς νὰ καταλάβῃ τὴν Τζιαβέρα, ἡ δὲ 5η στρατιὰ νὰ προσπεράσῃ τὸν ποταμὸν εἰς δύο σημεῖα, εἰς Φόγαρε καὶ εἰς Σὰν Ντόνα καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ προγεφυρώματα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πιάβε. Ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τῶν Αὐστριακῶν ὅπως διευρύνωσι τὰ ἐπιτευχθέντα ἀσήμαντα πρῶτα ρήγματα τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου ἀπέβησαν ἄκαρποι· μόνον δ' εἰς τὸν κάτω Πιάβε κατωρθώθη τὴν 19 Ἰουνίου ἡ προχώρησις των μέχρι σχεδὸν τοῦ Μέολο, σημείου ἀποτελέσαντος τὸ ἀκρότατον ὅριον

Σχ. 1. *Πρώτη μάχη τοῦ Πιάβε 15—23 Ἰουνίου 1918.*

Digitized by Google

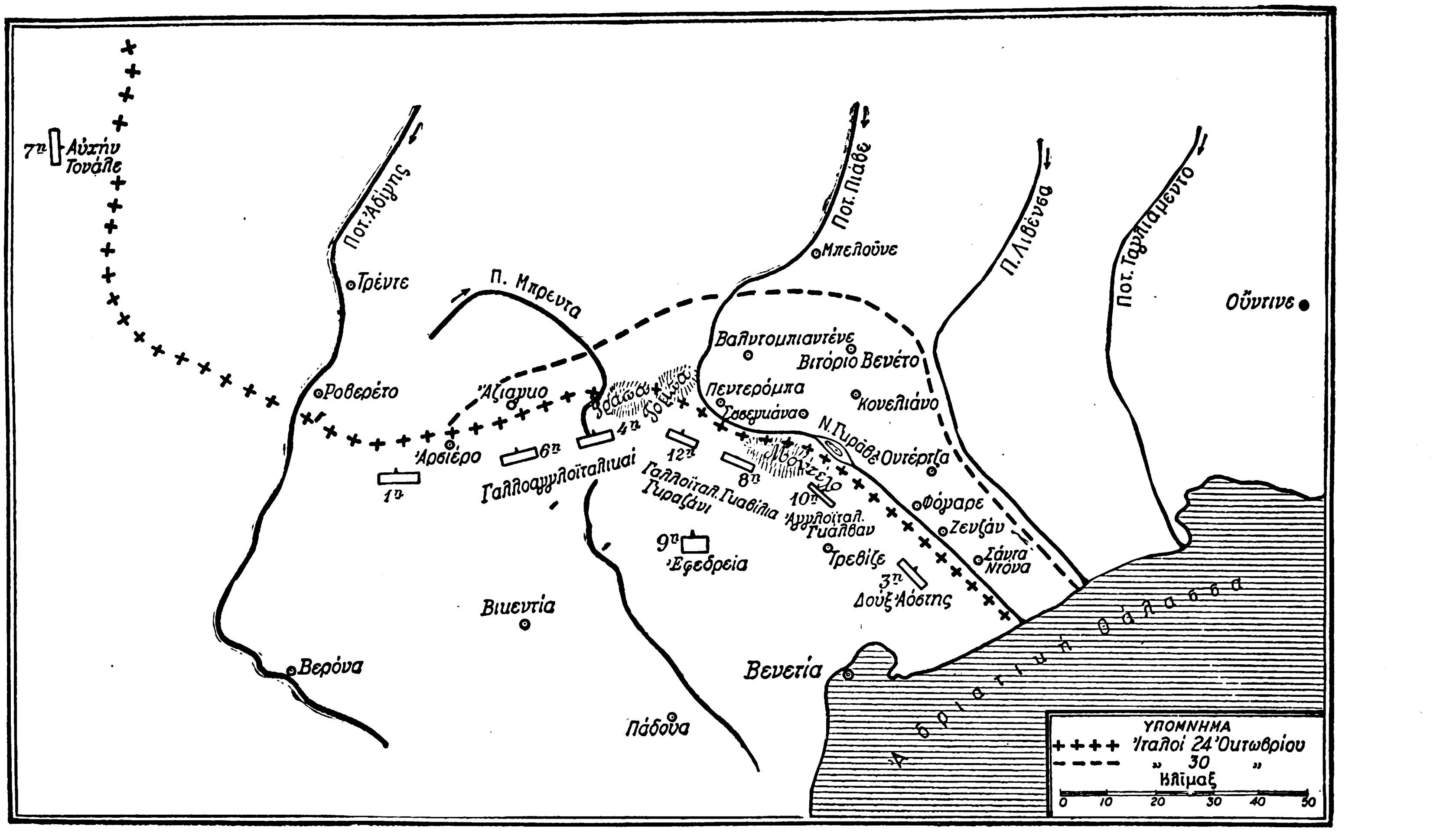

Σχ. 2. *Δευτέρα μάχη τοῦ Πιάβε 24—30 Ὀκτωβρίου 1918.*

τῆς αὐστριακῆς προχωρήσεως. Ἀπὸ τῆς 20 Ἰουνίου ἡ κατάστασις τῶν προχωρησάντων Αὐστριακῶν ἤρχισε καθισταμένη κρισιμωτάτη, καθόσον ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶχον ἐξαντληθῆ αἱ ἐφεδρεῖαί των, ἀφ' ἑτέρου δ' εἶχον πρὸς τὰ νῶτα των τὸν Πιάβε, οὗ αἱ αἰφνίδιαι πλήμμυραι ἠδύναντο ἐν πάσῃ στιγμῇ νὰ διακόψωσι τὰς συγκοινωνίας των, πρὸς δ' ἐβομβαρδίζοντο συνεχῶς ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς ἀεροπλοΐας. Ἀπὸ τῆς 22 ἤρχισε σφοδροτάτη συνεχὴς βροχή, ἐξ ἧς ὁ ποταμὸς ἐπλημμύρισε, συμπαρασύρας τὰς πλείστας γεφύρας. Ἕνεκα τούτων οἱ Αὐστριακοὶ ἐξηναγκάσθησαν ν' ἀρχίσωσιν ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 23 Ἰουνίου ἀποσυρόμενοι εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πιάβε θέσεις ἐξορμήσεώς των. Μέχρι τῆς 6 Ἰουλίου οἱ Ἰταλοὶ εἶχον ἀνακτήσει ἅπαν τὸ ἀπὸ 15 Ἰουνίου ἀπολεσθὲν ἔδαφος καὶ τοιουτοτρόπως εἶχον γίνει κύριοι ἁπάσης τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) ὄχθης τοῦ Πιάβε. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μάχης ταύτης συνέλαβον οἱ Ἰταλοὶ περὶ τὰς 23.000 Αὐστριακοὺς αἰχμαλώτους καὶ περὶ τὰ 60 πυροβόλα.

Β'. Συμφώνως πρὸς τὰ ἀποφασισθέντα ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ φθινόπωρον 1918 ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐν τῷ ἰταλικῷ θεάτρῳ, συγχρονιζομένη μετὰ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐκτελουμένης συμμαχικῆς ἐπιθέσεως ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ. Τὸ καταστρωθὲν ἰταλικὸν σχέδιον ὑπὸ τοῦ Ντιὰζ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διάρρηξιν τοῦ αὐστριακοῦ μετώπου εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς μετὰ τῆς πεδιάδος, διὸ εἰς ἐπίθεσιν μὲ ἄξονα κατευθύνσεως πρὸς τὴν περιοχὴν Βιτόριο Βενέτο—Μπελοῦνε, μεθ' ὃ εἰς καταδίωξιν εἴτε πρὸς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν εἴτε πρὸς τὴν πεδιάδα. Ἡ ἐπίθεσις, ἀναβληθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐν ἀναμονῇ διασαλεύσεως τοῦ μετώπου ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ, ἀπεφασίσθη διὰ τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1918, ὁπότε ἡ λύσις εἶχεν ἤδη δοθῆ ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ ἰταλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Ντιὰζ εὑρίσκετο ὡς ἐν τῷ σχ. 2 ἐμφαίνεται, ἔχων ἀπέναντί του τὸν αὐστριακὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Μπόρεβιτς (Boroevic) ἐξ 63 μόνον μεραρχιῶν, ἀλλὰ καὶ τούτων λίαν ἐξησθενημένων, ἅτε ἑκάστης ἀποτελουμένης ἐκ 5 περίπου ταγμάτων μετ' ὀλιγίστου πυροβολικοῦ. Καὶ τότε, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 24—30 Ὀκτωβρίου 1918, διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα *δευτέρα μάχη τοῦ Πιάβε.* Τὰς 24 καὶ 25 Ὀκτωβρίου οἱ Ἰταλοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς ὀρεινῆς μόνον περιοχῆς, ἰδίως κατὰ τοῦ ὀροπεδίου Γκράπα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐφελκυσθῇ ἡ προσοχὴ τῶν Αὐστριακῶν πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην, συνεπῶς νὰ ἀποσυρθῶσι δυνάμεις ἐκ τοῦ μετώπου τοῦ Πιάβε, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ κυρία ἐπίθεσις. Ἡ 4η ἰταλικὴ στρατιὰ κατέλαβε τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ Γκράπα καὶ ἀπώθησε τὴν 26 Ὀκτωβρίου τὴν αὐστριακὴν ἀντεπίθεσιν, τὴν ἀποσκοποῦσαν τὴν ἀνακατάληψιν τῶν ἀπολεσθέντων σημείων.

Τὴν νύκτα 26—27 Ὀκτωβρίου ἐξώρμησεν ἡ ἐπίθεσις τῶν στρατιῶν τοῦ κέντρου (12ης, 8ης, 10ης) κατὰ τῶν ἔναντι αὐτῶν αὐστριακῶν μονάδων τοῦ μετώπου τοῦ Πιάβε, καὶ τότε προσεπέρασαν οἱ Ἰταλοὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου εἰς τὸν μεταξὺ Πεντερόμπα καὶ Γκράβε (νησῖδος ἐπὶ τοῦ Πιάβε, διευκολυνούσης τὰ μέγιστα τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ τούτου) χῶρον, μήκους 30 περίπου χιλιομέτρων. Ἡ διάβασις αὕτη τοῦ Πιάβε ἀποτελεῖ ἐξόχως χαρακτηριστικὴν δρᾶσιν τοῦ ἰταλικοῦ μηχανικοῦ, καθόσον ὁ Πιάβε ἦτο πλημμυρισμένος λόγῳ τῶν συνεχῶν βροχῶν τριῶν ἑβδομάδων καὶ συνεπῶς ἡ ζεῦξις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν γεφυρωτῶν καθίστατο δυσκολωτάτη· ἀλλὰ πάσας τὰς δυσκολίας ταύτας ὑπερέκαμψε τὸ ἰταλικὸν μηχανικόν, καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου αἱ γέφυραι ἦσαν ἕτοιμαι, εὐθὺς ἀμέσως δὲ αἱ στρατιαὶ τοῦ κέντρου προσεπέρασαν, καίτοι βαλλόμεναι δραστικῶς ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ἐγκατέστησαν ἰσχυρὰ προγεφυρώματα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ὑποστηριζόμεναι πολὺ ὑπὸ τῆς συμμαχικῆς ἀεροπλοΐας. Ὁ ἀγὼν ἐπετάθη τὴν 28 Ὀκτωβρίου, ἅμα δ' ὡς κατελήφθησαν τὰ ὑψώματα τοῦ Βαλντομπιαντένε καὶ ἤρχισαν ἀπειλούμενοι πλευρικῶς, οἱ Αὐστριακοὶ ὑπεχώρησαν ἐξ ὅλων τῶν παρὰ τὸν Πιάβε θέσεών των. Ἀπὸ τῆς 29ης ἡ νίκη τῶν Ἰταλῶν ἦτο πλέον βεβαία, καθόσον εἶχον ἐγκατασταθῆ ὁριστικῶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (ἀνατολικῆς) ὄχθης τοῦ Πιάβε. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην προὐχώρησεν ἡ 3η στρατιά, προσπεράσασα τὸν Πιάβε εἰς Ζενζὰν καὶ εἰς Σὰν Ντόνα, καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς παραπλεύρου 10ης ἀπώθησε τοὺς Αὐστριακοὺς πρὸς τὸν Λιβέντσα. Ἡ 8η στρατιὰ κατέλαβε διαδοχικῶς τὰ χωρία Σουσεγκάνα καὶ Κανελιάνο, μεθ' ὅ, ἀπωθήσασα τοὺς Αὐστριακοὺς πρὸς βορειοανατολάς, κατέλαβεν ἐντὸς τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας (29ης Ὀκτωβρίου) τὸ Βιττόριο Βενέτο. Ὑπό τινων Ἰταλῶν ἡ μάχη τοῦ Πιάβε ἀποκαλεῖται «*Μάχη τοῦ Βιτόριο Βενέτο*», χωρὶς ὅμως νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ὀνομασία αὕτη, καθόσον ὁ περὶ τὸ Βιττόριο Βενέτο ἀγὼν ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἐπεισοδίων τῆς ὅλης 2ας μάχης τοῦ Πιάβε. Ἡ 12η στρατιὰ ἔσχε σοβαρᾶς ἐπιτυχίας βορείως τοῦ ὀροπεδίου Τόμπα. Τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου ἡ προχώρησις ἐπετάθη σοβαρῶς καὶ πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς δράσεως τῆς 6ης στρατιᾶς τῆς ἀπωθησάσης τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκ τοῦ Ἄζιαγκο καὶ καταλαβούσης τοῦτο. Αἱ στρατιαὶ 10η καὶ 3η προὐχώρησαν μέχρι τοῦ Λιβέντσα. Ἡ μέχρι τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ἰταλικὴ προχώρησις ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχ. 2. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Ἰταλοὶ συνέλαβον 80.000 Αὐστριακοὺς αἰχμαλώτους καὶ 1.600 πυροβόλα. Ἀπὸ τῆς 31ης Ὀκτωβρίου ἤρχισεν ἡ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καταδίωξις, ἡ περαιωθεῖσα τὴν ἡμέραν τῆς ἰταλοαυστριακῆς ἀνακωχῆς, τὴν 3ην Νοεμβρίου 1918. Ν. Θ. Κ.

Πιάβε (Piave), ***Φραγκῖσκος - Μαρία.*** Ἰταλὸς ποιητὴς (1815—1876). Ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν συγγραφὴν λιμπρέττων, ὡς εἶναι τὰ τῶν μελοδραμάτων «Λορεντσῖνο ντὲ Μέντιτσι» τοῦ Πατσίνι, «Κρισπῖνο» τῶν ἀδελφῶν Ρίτσι, καὶ τὰ πλεῖστα τοῦ Βέρντι, ὡς τοῦ «Μάκβεθ», τοῦ «Ἐρνάνη», τῶν «Δύο Φόσκαρι», τοῦ «Ριγολέτο», τῆς «Τραβιάτας» κτλ. Μ. Δ. Β.

Πιάδα, *Πόρτο* — *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐπιδαύρου* Νέας ὅρμος.

Πιαζίνα (Pjazina) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Γενισεϊσίνσκ, πηγάζων ἐκ τῆς ὁμωνύμου λίμνης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν. Δέχεται παραποτάμους, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μὲν ὄχθης τοὺς *Δουδύπτα* καὶ *Ταρέγια*, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς δὲ τοὺς *Πύραν* καὶ *Ἀγιάπτα*. Ἔχει μῆκος 720 χλμ. Σ. Κ. Γ.

πιάζω· δωρ. τύπος τοῦ *πιέζω*, συλλαμβάνω, πιάνω: «ἐζήτουν αὐτὸν πιάσαι» (Ἰωάν. 7, 30) «πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς» (Πράξ. 3, 7), «ἐπιάσθη τὸ θηρίον» (Ἀποκάλ 19, 20). Ἐκ τοῦ ἀορίστου τούτου ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεστὼς *πιάνω*.

πιαίνω· ἀρχ., κάμνω τι νὰ παχύνῃ· ‖ λιπαίνω, κοπρίζω· ‖ μεταφ., αὐξάνω, πληθύνω, ἐνισχύω.

Πίακ, ἢ ***Πένονγκ Πίακ.*** Φυλὴ τῆς Ἰνδοκίνας ἐν τῇ ἀποικίᾳ Καμπότζ. Κατοικεῖ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Κρατίς, ἐπὶ ὀροπεδίου κειμένου μεταξὺ τῆς κοιλάδος τοῦ Μεκόνγκ καὶ τοῦ παραποτάμου του Σὲν-Σάν. Εἶναι βραχύσωμοι (1.54) καὶ διοικοῦνται ὑπὸ ἰθαγενῶν ἀρχηγῶν. Ἐπικρατεῖ παρ' αὐτοῖς τὸ σύστημα τῆς πολυανδρίας. Γ. Ι. Β.

Πίαλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καππαδοκίας ἐν τῷ Γαλατικῷ πόντῳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ, 6, 8). Ταυτίζεται μὲ τὴν *Παλάλκην* τοῦ Αὐγουσταίου πίνακος, κειμένου περὶ τὰ 15 μίλλια πρὸς Α. τῆς Ἀμασείας, ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Νεοκαισάρειαν (νῦν Νικσάρ) ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Πιάλα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀραχώβης τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 61.

Πιαλεία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 824. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρβουνολεπενίτσα*.

Πιαλῆ-πασᾶς. Διάσημος Τοῦρκος ναυτικὸς καὶ καπετὰν-πασᾶς (ἀρχιναύαρχος) τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (1520—1571). Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μοχάους (1526) ἐν Οὑγγαρίᾳ, τὸν ἀνεῦρον Τοῦρκοι στρατιῶται ἐν ἡλικίᾳ 6 ἐτῶν ἐντὸς σιτοβολῶνος·

Digitized by Google

καὶ παρουσίασαν τοῦτον εἰς τὸν σουλτᾶνον Σουλεϋμὰν τὸν Β', ὅστις διέταξε ν' ἀνατραφῇ εἰς τὰ ἀνάκτορά του. Ἡ εὔνοια τοῦ σουλτάνου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἐπίδοσίς του εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα ἀφ' ἑτέρου ὕψωσαν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καπετὰν πασᾶ. Νυμφευθεὶς ἐγγόνην τοῦ σουλτάνου κατέστη εἷς τῶν ἰσχυροτέρων τιτλούχων τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐδῄωσε τὸ Ρήγιον, τὴν Μεσσήνην, τὴν Μαγιόρκαν, Μινόρκαν καὶ Ἴβιζαν καὶ μετέσχε τῆς ἄνευ ἀποτελέσματος πολιορκίας τῆς Μάλτας (1565). Ἀπεβίωσε τῷ 1571. Γ. Ν. Ν.

Πιάλι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τεγέα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἔνθα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως.

— *[Ἱστορ. Ἀγῶν.]* Παρὰ τὸ χωρίον *Πιάλι*, τελευτῶντος τοῦ Ἰουλίου 1821, συνήφθη ἀμφίρροπος μάχη, ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς τὴν θέσιν Ἀχούρια. Καὶ τῶν μὲν Ἑλλήνων ἡγοῦντο ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Γιατρᾶκος, ὁ Ζαφειρόπουλος καὶ ὁ Κονδάκης, τῶν δὲ Τούρκων ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ Κεχαγιᾶ Μουστάμπεης. Τ. Ε. Ε.

Πιαλίων, *τέως δῆμος* —*[Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε τὴν ἐπαρχίαν Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ ὀκτὼ δήμων (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ'), ἀποτελούμενος ἐκ τῶν κοινοτήτων: *Βαλτσινοῦ* (νῦν *Βαλτινοῦ*) μετὰ τῶν χωρίων *Ἀσπρόβαλτος*, *Βαλομάνδρι*, *Ζγκάρι* (νῦν *Ἀμμουδιά*), *Μέλιγος*, *Μεσιακὰ* καὶ *Τσάρα* (νῦν *Φωτάδα*), *Βαρμπόπης*, μετὰ τῶν χωρίων *Ἐλευθεροχώρι* (*Βακοὺφ-Τουρχὰν*) καὶ *Παπέϊκα*, *Διάλεσι* (νῦν *Διαλεκτοῦ*) μετὰ τοῦ χωρίου *Γενέσι*, *Λεσιανῶν*, *Μεγάρχης* μετὰ τοῦ χωρίου *Νικλίτσι*, *Μπελετσίου* (νῦν *Παλιομοναστηρίου*), *Ξυλοπαροίκου* μετὰ τοῦ χωρίου *Γοργογύρι*, *Παπαράντζης*, *Πιαλείας*, *Πολιάνας Μεγάλης* μετὰ τοῦ χωρίου *Γορζί*, *Πολιάνας Μικρᾶς*, *Προδρόμου*, *Ραψίστης*, *Τόσκεσι* καὶ *Τσαγκαλίου* (νῦν *Παραποτάμου*). Τὰ χωρία ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἤδη ἰδίαν ἕκαστον κοινότητα πλὴν τοῦ χωρίου Παπαράντζα.

πιλύνη (ἡ). Φύραμα λιπολυτικόν. Συνώνυμον τῆς *λιπάσης* ἢ *στεαψίνης* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Πιαμοῦν, *ὁσία*. Ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ζήσασα μετὰ τῆς μητρὸς «μίαν παρὰ μίαν ἐσθίουσα ἐν ἑσπέρᾳ καὶ νήθουσα λίνον» κατὰ τὸν Παλλάδιον (ἐν Λαυσιακῷ λα'), διὰ τὴν μεγάλην εὐσέβειαν αὐτῆς «κατηξιώθη χαρίσματος προρρήσεων» καὶ ἑορτάζεται ὡς ἁγία τὴν 3 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

πιὰν (Pian) ἢ ***τροπικὸν θήλωμα*** (Framboesia tropica). Νόσος τροπικὴ ἐνδημική, χαρακτηριζομένη ὑπὸ δερματικῶν ἐξανθημάτων προσομοίων μορφαῖς τισι τῆς συφίλιδος, ἐξελισσομένων εἰς τρεῖς περιόδους: τὴν πρωτογόνον, δευτερογόνον καὶ τριτογόνον, καὶ ὀφειλομένη εἰς σπειροχαίτην ὅμοιον πρὸς τὸν τῆς συφίλιδος: τὸ διακρατούμενον τρεπόνημα (treponema pretenus) τοῦ Castellani. Εἶναι νόσος λίαν διαδεδομένη περὶ τὸν Ἰσημερινόν, εἰς τὴν Ἀφρικήν, τὴν Ἀσίαν, τὴν Μαλαισίαν, τὴν Ἀμερικήν, προσβάλλουσα κυρίως τοὺς ἰθαγενεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους εὐκόλως μεταδιδομένη. Τὸ διακρατούμενον τρεπόνημα, ὁ παράγων τοῦ πιάν, ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Castellani ἐν Κεϋλάνῃ τῷ 1905, ἐν τῷ ὀρῷ τῶν πιανικῶν βλατίδων. Ἐμφανίζεται ὡς νημάτιον σπειροειδὲς λεπτότατον, 10—20 μ. μετ' ἴσων περιελιγμῶν, ἀνάλογον δὲ πρὸς τὴν σπειροχαίτην τῆς συφίλιδος ὡς ἔχον τὰ αὐτὰ χρωστικὰ ἀντιδραστήρια. Εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς πρωτογόνους καὶ δευτερογόνους βλάβας τῆς νόσου, εἰς τὰ λεμφικὰ γάγγλια, τὸν μυελὸν τῶν ὀστέων, τὸν σπλῆνα, σπανιώτερον δὲ εἰς τὰς τριτογόνους βλάβας. Ὑφίσταται ἐν τῷ αἵματι, ἀλλ' εἶναι ἐμφανὲς μόνον διὰ τῆς ἐνοφθαλμίσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας ἐξετάσεως. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ Wassermann μετὰ συφιλιδικοῦ ἀντιγόνου εἶναι πάντοτε θετικὴ εἰς τοὺς πιανικούς. Ἐν τούτοις ἡ σύφιλις ἐνοφθαλμιζομένη εἰς τὸν ἐν ἐξελίξει πιανικὸν εἶναι θετικὴ καὶ ἀναπτύσσεται κανονικῶς (Charlouis). Πειραματικῶς ὅμως ἀποδεικνύεται ὅτι πιὰν καὶ σύφιλις εἶναι δύο διάφοροι νόσοι.

Ἡ μετάδοσις τοῦ πιὰν εἶναι ἐξαιρετικῶς εὔκολος, ὑφ' οὓς ὅρους συναγελασμοῦ ζῶσιν οἱ μαῦροι· εἶναι δὲ αὕτη ἄμεσος καὶ ἐξωγεννητική, ἀλλ' εἶναι πιθανὴ καὶ ἡ γεννητικὴ μόλυνσις. Οὐδὲν τὸ θετικὸν γνωρίζομεν περὶ τοῦ κληρονομικοῦ πιάν· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἐν πλήρει πιανικῇ ἐξανθήσει μήτηρ τίκτει πάντοτε ὑγιὲς παιδίον· ὥσπερ δ' ἐν τῇ συφίλιδι, τὸ ὑγιὲς δέρμα παρέχει φραγμὸν ἀνυπέρβλητον εἰς τὸ τρεπόνημα, ἀλλ' ἡ ἐλαχίστη ἐκδορὰ τούτου ἀρκεῖ ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσδυσιν αὐτοῦ.

Συμπτώματα. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ πιὰν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς συφίλιδος, εἰς τρεῖς δηλαδὴ περιόδους, ἤτοι: τὸ ἀρχικὸν σύμβαμα ἢ ἡ πρωτογόνος περίοδος, ἐπακολουθούμενον ὑπὸ φαινομενικῆς καθολικεύσεως ἢ δευτερογόνου περιόδου καὶ διασπορᾶς μεταγενεστέρας ἀραιοτέρας ἢ περιόδου τριτογόνου· ἀλλ' αἱ περίοδοι εἶναι πολλῷ ἐγγύτεραι ἀλλήλων, διαδεχόμεναι μεταβατικῶς ἀλλήλας.

Περίοδος πρωτογόνος. Κατόπιν τῆς ἐνοφθαλμίσεως παρατηρεῖται ἐπώασις 15—30 ἡμερῶν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς τοπικῆς βλάβης, ἀποτελουμένης ὑπὸ μικρᾶς βλατίδος μονομεροῦς, ἥτις ἀποβαίνει ἐπαρματώδης, ἐξελκοῦται διὰ τῆς ἀποπτώσεως τῆς ἐπιδερμίδος καὶ ἐπικαλύπτεται ὑπὸ ἐφελκίδος ὑπολεύκου· ἀκολούθως μεταβάλλεται διὰ βλαστήσεως ἢ σαρκοφυΐας τοῦ δέρματος εἰς κοκκίωμα ἢ σμέουρον. Ἡ ἀρχικὴ αὕτη βλάβη ἑδράζεται ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τοῦ σώματος, συνηθέστατα εἰς τὰ κάτω ἄκρα ἢ τὰ ἀντιβράχια.

Περίοδος δευτερογόνος. Κατόπιν δευτέρας ἐπωάσεως ἀπὸ 3 ἑβδομάδων μέχρι 3 μηνῶν, ἐμφανίζονται αἱ δευτερογόνοι βλάβαι, ὅτε ἡ πρωτογόνος βλάβη εὑρίσκεται εἰσέτι ἐν ἐξελίξει. Τὸ ἐξάνθημα παρακολουθεῖται ὑπὸ γενικῶν φαινομένων, κεφαλαλγίας, κακουχίας, ὀστεωδῶν πόνων, ἐνίοτε καὶ ὑπὸ μετρίου πυρετοῦ. Ἡ κεφαλαλγία ἰδίως εἶναι ἔντονος καὶ τὰ ὀστεώδη ἄλγη προεξάρχουσι καὶ ἐπιμένουσι. Τὸ ἐξάνθημα ἀποτελεῖται ἐκ βλατίδων, ὁμοίων πρὸς τὸ ἀρχικὸν σύμβαμα, αἵτινες ἐξελκοῦνται καὶ ἐπικαλύπτονται ὑπὸ ἐφελκίδος ὑποκιτρίνης 1 χλσμ. διαμέτρου. Τὸ ἐξάνθημα δυνατὸν νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο· συνηθέστατα ὅμως διαπλατύνεται, παχύνεται καὶ ἐν τέλει σχηματίζει μικρὸν ὄγκον προέχοντα, ἀκανόνιστον, θηλώδη τὴν ὄψιν, χροιᾶς ζωηρῶς ροδίνης, κεκαλυμμένον ὑπὸ ἐξιδρώματος ὑποκιτρίνου 15—20 χλσμ. διαμέτρου ἐπὶ 10 χλσμ. ὕψους, ὅπερ παραβάλλεται πρὸς σμέουρον (framboesia). Ἀποτελεῖται δὲ ὑπὸ θηλῶν τοῦ δέρματος ὑπερτραφῶν καὶ γεγυμνωμένων· ἐνίοτε πολλὰ τοιαῦτα σμέουρα συρρέοντα σχηματίζουσι κοκκίωμα ἢ καὶ ἐπίστρωμα. Τὸ ἐξάνθημα τοῦτο δυνατὸν νὰ εἶναι καθολικόν, εἰς στοιχεῖα κεχωρισμένα ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος· εἶναι συνήθως ἀραιότερον καὶ ἐμφανίζεται κατὰ διαδοχικὰς ἐξάρσεις, ἐντοπιζομένας εἰς τὰς καμπτικὰς πτυχάς, πέριξ τοῦ στόματος καὶ εἰς τὴν πρωκτογεννητικὴν χώραν, εἰς τὸ ὄσχεον κτλ. Ἕκαστον ἐξάνθημα, μὴ θεραπευθέν, διαρκεῖ περίπου 2—3 μῆνας· ἡ δὲ ὁλικὴ διάρκεια τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἀπὸ 6—8 μηνῶν. Τὸ σμεουροειδὲς ἐξάνθημα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ κλινικάς τινας ποικιλίας, ἀναλόγως τῆς ἕδρας τῶν βλαβῶν, εἰς τοὺς πόδας, εἰς τὰς χεῖρας, εἰς τὰς ὑγρὰς χώρας κ.τ.λ., προκαλοῦν συχνάκις τὸν ἐμπεπαρμένον ὄνυχα. Ἐπιπλέκεται καὶ ὑπὸ δευτερογόνων λοιμώξεων μεταμορφουσῶν αὐτὸ εἰς φαγεδαινικὸν ἕλκος. Ἡ περίοδος αὕτη παρακολουθεῖται ὑπὸ καθολικῆς ὑπερτραφείας τῶν λεμφικῶν γαγγλίων, ἰδιαίτατα τῶν ὑπερεπιτροχαλιαίων καὶ τραχηλικῶν γαγγλίων. Παρετηρήθη δὲ καὶ ἰρῖτις, νευρίτιδες καὶ σπλαγχνικαὶ ἐντοπίσεις.

Περίοδος τριτογόνος. Ἐπακολουθοῦσα ἀμέσως τῇ δευτερογόνῳ καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ πολλαπλῶν ὀστεϊτίδων ἑδραζομένων εἰς τὴν ρῖνα, χρονίας ἐξελίξεως, περιγραφεισῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Gondou, ὡς εἰδικὴ νόσος· ἀλλ' ἤδη ἀποδίδεται εἰς τὸ πιάν. Αἱ ὀστεΐτιδες αὗται ἄρχονται ὑπὸ ἐνδορρινιαίας λοιμώξεως μετ' ἐντόνου κεφαλαλγίας· βαθμηδὸν ἡ ὀστεΐτις ἀναπτύσσεται ἐπὶ τοῦ ἀνιόντος βραχίονος τῆς ἄνω γνάθου εἰς μέγεθος ἀμυγδάλου, ᾠοῦ περιστερᾶς, πυγμῆς κτλ., παρέρχονται δὲ ἔτη ὁλόκληρα ἕως οὗ ἀναπτυχθῇ εἰς ὑπερμεγέθη ὄγκον. Ἡ δευτέρα ἐντόπισις κατὰ σειρὰν συχνότητος εἶναι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς κνήμης, ἔνθα εὑρίσκονται καὶ αἱ χαρακτηριστικαὶ ἐντοπίσεις τῆς συφίλιδος, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὀστῶν τῆς ρινὸς καὶ τῆς κνήμης· εἰς τὸ πιὰν ὅμως ἡ ὑπερτροφικὴ ὀστεΐτις προκαλεῖ γιγαντιαίους ὄγκους, οἵτινες διὰ τῆς πρὸς τὴν ρῖνα ἐξελίξεως αὐτῶν παρέχουσι δυσχέρειαν εἰς τὴν ὅρασιν· ἀπὸ τῆς κνήμης δὲ ἡ ἐν εἴδει αἰχμῆς σπάθης παραμόρφωσις εἶναι λίαν ὑπερβολική, σχηματίζουσα τόξον στεφάνης προσδίδον εἰς τὴν κνήμην τὸ σχῆμα ἀγκύλης χειρὸς δοχείου. Παρετηρήθη καὶ ἡ πραγματικὴ νόσος τοῦ Paget, ὡς καὶ ἑστίαι ὀστίτιδος τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀλλ' ἥσσονος συχνότητος, ἐφ' ὅλων τῶν λοιπῶν ὀστῶν, ἀρχόμεναι κατὰ τὴν δευτερογόνον πολλάκις περίοδον, καὶ μετ' αὐτὴν ἔτι λίαν βραδέως· τούτων προηγοῦνται ἄλγη ἔντονα, ἡ δὲ διόγκωσις ἐμφανίζεται ὑπούλως καὶ μεγεθύνεται. Αἱ ὑπὸ τῶν Pacheco-Mendès καὶ Leger παρατηρηθεῖσαι βλάβαι εἶναι αἱ τῆς ἀραιοποιοῦ ὀστίτιδος, μεμιγμέναι πρὸς ζώνας συμπυκνωτικῆς ὀστίτιδος. Τὸ ὀστοῦν εἶναι ρικνὸν καὶ σπογγῶδες, οἱ σωλῆνες αὐτοῦ διαπλατύνονται καὶ διηθοῦνται ὑπὸ κυκλοτερῶν κυττάρων. Ἐμφανίζεται γενικῶς δίκην διαχύτου κομμιώματος ἀπολήγοντος εἰς τὴν ἀραίωσιν καὶ εἶτα εἰς τὴν πύκνωσιν. Εἰς τὴν τριτογόνον περίοδον ἀπαντῶσιν εἰς τὸ δέρμα πραγματικὰ κομμιώματα ἐν βραδείᾳ ἐξελίξει, ἅτινα ἐξελκοῦνται διὰ τοῦ διεκτομέως καὶ δύνανται νὰ ἀποβῶσιν ἑρπετώδη. Βλάβαι σπλαγχνικαὶ ἢ νευρικαὶ δὲν περιεγράφησαν.

Ἡ πρόγνωσις εἶναι εὐνοϊκὴ ὡς πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου· πολλάκις ὅμως ἀναπτύσσονται παραμορφωτικαὶ ὀστίτιδες, μὴ ὑποχωροῦσαι πλέον, ἐπέρχεται λ. χ. πάχυνσις τῶν γνάθων, τοῦ φατνιακοῦ τόξου κλπ. Ἡ διάγνωσις τοῦ πιὰν εἶναι εὐχερής, αἱ δὲ βλάβαι συγχέονται μόνον πρὸς τὰς σμεουροειδεῖς συφιλιδικὰς δερματοπαθείας. Ἡ μόνη κατάλληλος θεραπεία τοῦ πιὰν εἶναι ἡ διὰ τῆς ἀρσενοβενζόλης, πρὸς ἣν τὸ τρεπόνημα τοῦ πιὰν εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητον. Αἱ ὑπεροστώσεις ὅμως εἶναι φυσικῶς ἀνεξίτηλοι, παραμένουσαι ἀμετάβλητοι· δι' ὃ εἴς τινας περιπτώσεις ἐνδείκνυται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἀπὸ καλαισθητικῆς ἀπόψεως.

Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

Πιάνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 709. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πιάνα ντεΐ Γκρέτσι (Piana dei Greci) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ. Κάτ. 10.096. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, ἐλαίου καὶ ὀπωρῶν, εἰς δὲ τὰ περίχωρα ἔχει λατομεῖα ἐρυθροῦ μαρμάρου καὶ ἄλλων πολυτίμων μαρμάρων. Εἶναι ἡ κυριωτέρα ἀποικία, τὴν ὁποίαν ἵδρυσαν ἐν Σικελίᾳ οἱ Ἕλληνες (ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς), οἵτινες κατέφυγον ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Καστριώτου (Σκεντέρμπεη) τῷ 1466. Παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ ἐξιταλίσουν αὐτοὺς καὶ οἵτινες τοὺς χαρακτηρίζουν ὡς Ἑλληνοαλβανούς, οἱ κάτοικοι διετήρησαν τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν των ἐπὶ πολύ, ἐξαναγκασθέντες βραδύτερον νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν πάπαν καὶ νὰ προσχωρήσουν εἰς τοὺς οὐνίτας· ἐπίσης διετήρησαν τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά των καὶ ὁμιλοῦν εἰσέτι ἰδίωμά τι ἀνάμεικτον ἑλληνικῶν καὶ ἀλβανικῶν λέξεων, ἐνδυόμενοι κατὰ τὸν τρόπον τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων χωρικῶν καὶ τελοῦντες διαφόρους ἑορτὰς ὑπενθυμιζούσας λαϊκὰς ἑλληνικάς. Ἔχει μητρόπολιν μετὰ σημαντικῶν παλαιῶν νωπογραφιῶν. Οἱ κάτοικοι εἶναι συμβεβλημένοι εἰς ἰδιότυπον συνεταιρισμὸν καὶ τελοῦν ὑπὸ ἰδιόρρυθμον τοπικὴν διοίκησιν, τὴν ὁποίαν ἐσεβάσθησαν ἐπὶ αἰῶνας αἱ ἰταλικαὶ ἀρχαί, ἕνεκα τῆς παραδειγματικῆς τάξεως, τῆς νομιμοφροσύνης καὶ τῆς σημαντικῆς εὐημερίας, ἥτις ἐδημιουργήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐξ αἰτίας αὐτῆς. Τῷ 1925 ἐπεσκέφθησαν τὴν πόλιν ταύτην καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰταλίας, παραστάντες εἰς ἐξαιρετικὰς τοπικὰς ἑλληνικὰς λαϊκὰς ἑορτάς, ἐξεπίτηδες διοργανωθείσας ὑπὸ τῶν κατοίκων δι' αὐτούς. Οἱ κάτοικοι ἔφερον πολυτελεστάτας καὶ γραφικωτάτας χωρικὰς ἑλληνικὰς ἐνδυμασίας, ἐχόρευσαν ἑλληνικοὺς χοροὺς καὶ ἔψαλλον ἑλληνικὰ λαϊκὰ τραγούδια. Μ. Δ. Β.

πιανίσσιμο (pianissimo)· βλ. *πιάνο*.

πιανίστας (ὁ)· βλ. λ. *κλειδοκυμβαλιστής*.

πιάνο (τό)· δημοτ., τὸ μουσικὸν ὄργανον *κλειδοκύμβαλον* (ἰταλ. piano).

πιάνο (ἰταλ. piano συγκεκομ. *P*) *[Μουσ.]*. Διεθνὴς μουσικὸς ὅρος, σημαίνων: γλυκά, ἀδύνατα. Αἱ διαβαθμίσεις τῆς ἐντάσεως τοῦ πιάνο ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἀδύνατον μᾶς δίδουσι τὸ *πιανίσσιμο* (συγκεκομ. *p p*=γλυκύτατα, καὶ τὸ *p p p*=ὅσον ἔνεστι γλυκά). Ἀφ' ἑτέρου τὸ *mp* (mezzopiano) σημαίνει ἀρκετὰ γλυκά, τὸ δὲ *p* (poco forte)=ὀλίγον δυνατά, παρα τισι δέ, ἀρκετὰ δυνατά. Γ. Σ.

— **πιάνο** *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὴν ὑδρογραφίαν χώρας τινός, ἀλλὰ καὶ τὸν σχετικὸν πρὸς τὴν ὑδρογραφίαν χάρτην, καὶ δὴ ὅταν ὁ τοιοῦτος ἀφορᾷ εἰς κόλπον ἢ λιμένα: «τὸ πιάνο τῆς Σύρας» ὁ ὑδρογραφικὸς χάρτης τῆς Σύρου «σηκώνω πιάνο»=«ὑποτυπῶ» ἀκτήν, «ὑδρογραφῶ» λιμένα ἢ παραλίαν. Σ. Ε. Λ.

πιανογράφος (ὁ) *[Μουσ.]*· βλ. λ. *μελογράφος*.

Πιανόζα (Pianoza) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Τοσκανικοῦ ἀρχιπελάγους, 24 χλμ. Ν Δ. τῆς νήσου Ἔλβας. Ἔχει ἔκτασιν 10 τ. χλμ. καὶ κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων ἁλιέων. Τὸ ἔδαφος εἶναι χαμηλὸν καὶ γόνιμον, καλύπτεται ὑπὸ δασῶν καὶ ἔχει ὀρυχεῖα μαρμάρων. Παρὰ τῶν Ρωμαίων ὠνομάζετο *Κανάσια* ἢ *Πλανάσια*, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ ὑπ' αὐτῶν ὡς τόπος ἐξορίας. Εἰς αὐτὴν ἐξώρισεν ὁ Τιβέριος, τῷ 14 μ. Χ., τὸν Ἀγρίππαν, ὅστις καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ. Σ. Κ. Γ.

πιανόλα (ἡ) (ἰταλ. pianola). Αὐτόματον κλειδοκύμβαλον, ἔχον ὡς βάσιν τοῦ μηχανισμοῦ του διατρήτους ταινίας. Ἡ ταινία τῆς πιανόλας, ἐκ χάρτου ἢ μετάλλου, περιτετυλιγμένη εἰς κύλινδρον, σύρεται ὑπὸ ἑτέρου κυλίνδρου εὑρισκομένου κάτωθεν τοῦ πρώτου. Κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν τὸ μεταξὺ τῶν δύο κυλίνδρων τμῆμα τῆς ταινίας στηρίζεται ἐπὶ ὀργάνου καλουμένου αὐλὸς τοῦ Πανός. Ὁ τελευταῖος οὗτος φέρει καθ' ὅλον τὸ μῆκός του ὀπάς, αἵτινες κλείουσιν εὐθὺς ὡς μετακινηθῇ ἡ ταινία. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἅμα ὡς μία ὀπὴ τῆς ταινίας ἐμφανισθῇ πρὸ τῆς ὀπῆς τοῦ αὐλοῦ τοῦ Πανός, τὸ πλῆκτρον τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς ταύτην τίθεται αὐτομάτως εἰς κίνησιν, παράγον μουσικὸν ἦχον. Συμφώνως πρὸς τὰς τελειοποιήσεις τὰς ἐπενεχθείσας τελευταίως εἰς τὰς πιανόλας, εἶναι δυνατὸν νὰ ρυθμισθῇ δι' εἰδικῶν ποδοπλήκτρων ἢ

Digitized by Google

ειρολαβίδων ἡ ἔντασις τοῦ ἤχου, ἡ ἐπιτάχυνσις αἰ ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς ἀγωγῆς καὶ γενικῶς νὰ πιτευχθῇ ἱκανοποιητικὴ ἑρμηνεία ἑνὸς μουσικοῦ ργου, μὴ στερουμένη πολλάκις ἀτομικότητος. Γ. Σ.

Πιανόρι (Pianori), *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς ὑποδηατοποιὸς καὶ ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς ἐν Φουένζᾳ ῷ 1827. Ἐγκαταλείψας πολυμελῆ οἰκογένειαν ροσῆλθεν ὑπὸ τὰ ὅπλα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 848, καταταχθεὶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γαριβάλδη. Ιετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων κατάληψιν τῆς Ρώμης ατέφυγεν εἰς Πεδεμόντιον, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ 855, ὁπότε περιῆλθε διαφόρους πόλεις τῆς Γαλίας καὶ Ἀγγλίας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀντώνιος Λιβεράνι*. Ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους τὸν Ἀπρίλιον οῦ αὐτοῦ ἔτους μὲ σκοπὸν νὰ ἐκδικήσῃ τὴν παρίδα του. Τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Ἀπριλίου 1855, αραμονεύσας τὸν ἐξελθόντα ἔφιππον εἰς περίπαον αὐτοκράτορα Ναπολέοντα Γ', ἐπυροβόλησε δὶς ατ' αὐτοῦ. Συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον αρατομηθείς. Σ. Κ. Γ.

πιάντα (ἡ)· ὁ γῦρος τῶν καττυμάτων.

πιαντάρισμα (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ *πιαντάρω*.

πιαντάρω· σιδηρώνω τὸν γῦρον τῶν καττυιάτων.

Πιαντίνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ ωρίου *Λιαντίνα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λακωνίας.

πιάνω, ἀόρ. *ἔπιασα—ἐ)πιάστηκα*, παθ. μετχ. *πιαμένος*· δημοτ., λαμβάνω διὰ τῆς χειρός, δράττομαι: πιάσε με ἀπὸ τὸ χέρι»· || παθ. «πιάστηκα 'ς τὸ βάτο, —'ς ἕνα καρφί», «ὁ πνιγμένος ἀπὸ τὰ μαλλιά του πιάεται»· || ἀλληλοπαθῶς: «ἔρχονται πιασμένοι ἀπὸ τὰ έρια»· || «πιαστήκανε 'ς τὰ χέρια» ἢ ἀπολύτ. «πιαστήανε», **συνεπλάκησαν**: «μὴν πιάνεσαι μὲ τοὺς μεγαλυέρους σου»· || **συλλαμβάνω**: «κάθεται καὶ πιάνει μυῖες» **ἐπὶ ἀέργου**, «πιάνει πουλλιὰ μὲ τὰ βρόχια» καὶ αθ. «πιάστηκε 'ς τὸ βρόχι» κυριολ. καὶ μεταφ.· παοιμ. «πιάσ' τὸν κασσίδη, πᾶρ' τὰ μαλλιά του», «ἀφήει τὸν ἕνα καὶ πιάνει τὸν ἄλλον»· || «μέ πιασε 'ς τὸ ρόμο» **μὲ συνήντησε καθ' ὁδόν, μὲ ἐσταμάτησε**· || **αταλαμβάνω ἐπ' αὐτοφώρῳ**: «τὸν ἐπιάσανε νὰ κλέβῃ, — νὰ λέῃ ψέματα»· || μεταφ. «αὐτὸς δὲν πιάνεται» **δὲν ποκαλύπτει τὰς ἐνδομύχους σκέψεις του, κρύπτεαι**· || φρ. «τὸν ἐπιάσανε 'ς τὰ πράσα» **τὸν συνέλαβον π' αὐτοφώρῳ**· || **καταλαμβάνω, λαμβάνω ὑπὸ τὴν υριότητά μου**: «ὁ στρατὸς ἔπιασε τὰ στενά», «πιάνω πίτι, —δωμάτιον» **κτλ. ἐνοικιάζω**· || συνήθως μεταφ. μ' ἔπιασε θέρμη, —πυρετός», «κάθε ἄνοιξη μὲ πιάνει ὁ συνάχι», «μ' ἔπιασε τὸ κεφάλι μου, —ἡ καρδιά μου, — ἡ κοιλιά μου» **μὲ ἐνώχλησε ὑγιεινῶς**, «μὲ πιάνει θάλασσα», **καταλαμβάνομαι ὑπὸ ναυτίας**, «κακὸ άτι μὴ σὲ πιάσῃ» **βάσκανος ὀφθαλμὸς νὰ μὴ σὲ πηρεάσῃ**, «τὸν πιάνει τὸ κρασί» **μεθύσκεται καὶ δι' λίγου οἴνου**· || «δὲν πιάνουν τὰ λόγια του τόπο» **μάαιαι ἀποβαίνουν αἱ συμβουλαί του**, «ἔπιασαν τόπο ὰ λεφτά του» **καλῶς, σκοπίμως ἐχρησιμοποιήθηαν**· || **ἐπιλαμβάνομαι, κάμνω ἀπόπειραν, ἀρχίζω**: πιάνω νὰ μιλήσω καὶ δὲ μ' ἀφήνει», «ὅτι ἔπιασε νὰ άρῃ ἀπάνω του, πάλι ἀρρώστησε», «πιάνει τὴν κουέντα καὶ δὲν τὴν τελειώνει», «πιάσανε ἕναν καβγᾶ οῦ χάλασε ὁ κόσμος», «πιάνω τὰ κλάματα» ἢ «μὲ ιάσανε τὰ κλάματα» **ἄρχισα νὰ κλαίω**· || **προσρύομαι, προσαρμόζομαι, ἔχομαί τινος**: «τὸ κόκινο χρῶμα πιάνει εὔκολα», «ἔπιασε καλὰ τὸ τσεόττο», «ἔπιασε τὸ μπόλι»· || «ἔπιασε τὸ φαΐ» ἄλλως τσίκνισε —»· || «πιάνει τὸ Θεό, — τοὺς ἁγίους» **ὁρκίεται εἰς τὸν Θεόν, εἰς τοὺς ἁγίους**· || ἐπὶ πλοίου: ροσεγγίζω: «ἐπιάσαμε σὲ πολλὲς σκάλες»· || «πιάνω ωτιά» ἢ ἀπολύτ. «πιάνω» **ἀνάβω, καίομαι**: «ἔπιασε ωτιὰ τὸ σπίτι» ἢ «ἔπιασε τὸ σπίτι», «τὰ ξύλα εἶναι λωρά, δὲν πιάνουν»· || «τὸ βούτυρο—, τὸ λάδι—, τὸ αὶ πιάνει 'ς τὸ λαιμὸ» **εἶναι ταγκό**· || «πιάνω νερό, — ρασὶ **κλπ.» ἀντλῶ, λαμβάνω**: «πιάνω κρασὶ ἀπὸ τὸ αρέλλι»· || **ἐκδέχομαι, ὑπολογίζω, διατιμῶ**: «αὐτὸ ὰ τὸ πιάσωμε γιὰ χίλιες δραχμές»· || «τὰ δικά σου ὲν πιάνονται» **δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν**· || «δὲν τὸν ιάνει τὸ μάτι σου» **δὲν τὸν ὑπολογίζεις ὡς σπουαῖον**· || *πιάνομαι*· **πάσχω παράλυσιν ἢ ἀκινησίαν ῶν μελῶν**: «πιάστηκε τὸ χέρι του ἀπὸ ἀερικό», «ὅταν άω νὰ τοῦ μιλήσω, πιάνεται ἡ γλῶσσά μου ἀπὸ τὸ όβο»· || «πιάνομαι ἀπὸ ψηλὰ» **ὑπερηφανεύομαι ὡς ὑπατρίδης**, ἄλλως *μεγαλοπιάνομαι*: «ἀπὸ τὸν καιρὸ οῦ ἔκαμε χρήματα, πιάστηκε ἀπὸ ψηλὰ» (βλ. καὶ *πιάζω*).

πιαουζίτης (ὁ) (Piauzit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν στερεῶν ὑδρογοανθράκων καὶ ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῆς ἀσφάλου. Ἔχει χρῶμα μαῦρον καὶ λάμψιν στεατώδη. Ἀπαντᾷ ἐντὸς φαιανθράκων τοῦ Piauze, ὅθεν ἔσχε αὶ τὸ ὄνομα, καθὼς καὶ τοῦ Tüffer ἐν Steiermark. Γ. Β.

Πιαουΐ (Piauhy ἢ Piauhi) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία ῆς Βραζιλίας. Ἔκτασις 250.000 τ.χλμ. Κάτ. 739.000. Ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν καὶ παραγωγὴν άμβακος, καπνοῦ καὶ σακχάρεως. Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας εἶναι ἡ *Τερεζίνα* καὶ ὁ μόνος λιμὴν ἡ *Παρναΰμπα*. Γ. Ι. Β.

Πιαπόννο, ἢ ***Πίαποκο***. Ἰνδικὴ φυλὴ τῆς ΝΑ. Βενεζουέλλας, κατοικοῦσα ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Γκαβιάτσε, παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Ὀρινόκο. Ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἀραουάκων. Γ. Ι. Β.

πῖαρ (τό)· (ἀρχ.) μόνον κατ' ὀνομ. καὶ αἰτιατ., λίπος, πάχος· || τὸ παχὺ στρῶμα τοῦ γάλακτος (*ἀφρόγαλα, καϊμάκι*), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων πολυαρίθμων σταγονιδίων τοῦ λίπους καὶ σχηματίζεται ὅταν τὸ γάλα ἀφεθῇ ἐπί τινα χρόνον ἐν ἠρεμίᾳ. Ν. Α. Μ.

Πιαρήνσιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς θρᾳκικὸς κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ.* Γ', 10, 4) κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τῆς Κάτω Μοισίας (νῦν Βουλγαρία) πρὸς Β. τῶν Κροβύζων παρὰ τὸν Δούναβιν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς νῦν πόλεως Ρουχτσούκ. Α. Θ. Σ.

Πιαρισταὶ (οἱ). Τάγμα ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ Calasanza (1556—1648), σκοποῦν τὴν διάδοσιν τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τὴν χριστιανικὴν διαπαιδαγώγησιν νέων, ὡς τὰ πολλὰ πτωχῶν, διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν κληθέντων εὐσεβῶν σχολείων (scholarum piarum). Τὸ πρῶτον τῶν σχολείων τούτων ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Calasanza τῷ 1597 ἐν Ρώμῃ, ἔπειτα δὲ κατ' ὀλίγον ἱδρύθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα σχολεῖα πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐν ἄλλαις χώραις, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Πολωνίᾳ, Οὐγγαρίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Τὸ τάγμα τοῦτο, οὗτινος ἔμβλημα ἦτο «ad majus pietatis incrementum», μετεχειρίσθη ἰδίας μεθόδους διδασκαλίας, ἴδια προγράμματα καὶ διδακτικὰ βιβλία καὶ παρέσχεν ἀναμφιβόλως, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, μεγάλας ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ σχολείων, εἰς ἃ ἐφοίτων πολλοὶ μαθηταί, ἐξῆλθον διαπρεπεῖς ἄνδρες. Κατὰ τὴν νεωτέραν ὅμως ἐποχὴν ἤρχισαν νὰ παρακμάζωσι τὰ σχολεῖα ταῦτα, οὕτως ὥστε νῦν ἐλάχιστα τούτων λειτουργοῦσιν, ἀριθμοῦντα ὀλίγους μαθητάς. Κ. Ι. Δ.

Πιαρρὸν ντὲ Μοντεζὶρ (Piarron de Mondésir). Διάσημος Γάλλος ὀχυρωτικός, συνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ. Συνέγραψε πραγματείαν περὶ τῆς τεθωρακισμένης ὀχυρώσεως (1909). Ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς συστήματος μονίμου ὀχυρώσεως, περιλαμβάνοντος κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως ἀποτελουμένην ἐξ ὀχυρῶν μετὰ διεσπαρμένων στοιχείων, γραμμὴν πυροβολικοῦ περιλαμβάνουσαν πυροβολεῖα βραχέων πυροβόλων εὐκόλου ἀποκρύψεως εἰς τὴν ἐκ τοῦ μακρόθεν ἐχθρικὴν παρατήρησιν, ἐγκατεστημένα εἰς τὰ διάκενα τῶν ὀχυρῶν, καὶ γραμμὴν καλύψεως τοῦ πυροβολικοῦ περιλαμβάνουσαν χαρακώματα. Ὄπισθεν τῆς κυρίας ταύτης γραμμῆς ἔπρεπε, κατὰ τὸν Πιαρρὸν ντὲ Μοντεζίρ, νὰ ὀργανοῦται δευτέρα γραμμή, ὅσον τὸ δυνατὸν συνεχὴς καὶ ἐγγὺς τῆς πρώτης, πρὸς ἀποτελεσματικὴν ταύτης ὑποστήριξιν. Τὰ ὀχυρὰ τῆς πρώτης γραμμῆς κατεῖχον μεγάλην ἔκτασιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, περιβαλλόμενα διὰ συνεχοῦς χαρακώματος πεζικοῦ μετὰ σκεπάστρων, τοῦ συνόλου περιφρασσομένου δι' εὐρείας ζώνης συρματοπλεγμάτων. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκτάσεως ταύτης ὑπῆρχον ἀκάλυπτα καὶ τεθωρακισμένα πυροβολεῖα, παρατηρητήρια, πυργία πυροβόλων διὰ τὴν ἄμυναν τῶν προσβάσεων, χαρακώματα μετὰ μεταλλικῶν ἀσπιδίων, σκέπαστρα μάχης, ὄργανα διὰ τὴν πλαγιοφύλαξιν τῶν διακένων καὶ τέλος ἰδιαίτερον συγκρότημα δυνάμενον νὰ ἀποτελέσῃ καταφύγιον τῆς ἀμύνης τοῦ ὅλου ὀχυροῦ. Αἱ ἰδέαι τοῦ Πιαρὸν ντὲ Μοντεζίρ ἔσχον ποιάν τινα ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Γάλλων παραδοχῆς τῶν κέντρων ἀντιστάσεως ἐν τῇ γραμμῇ τῶν ὀχυρῶν. Τὰ ὀχυρὰ διεσπαρμένων στοιχείων, ἅτινα προέβλεπεν ὁ Πιαρρὸν ντὲ Μοντεζίρ, εἶναι ἀνάλογα μὲ τὰ συνήθη γερμανικὰ ὀχυρὰ τῶν διεσπαρμένων στοιχείων (festen). Ζ. Ν.

πιάσιμο (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πιάνω*: «πιάσιμο ἀπὸ τὸ χέρι, — ἀπὸ τὸ πόδι, —ἀπὸ τὰ μαλλιά»· || παράλυσις, ἀκινησία τῶν μελῶν τοῦ σώματος: «πιάσιμο τοῦ χεριοῦ,—τοῦ ποδαριοῦ», καὶ εἰς πᾶσαν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος.

πίασμα (τό), καὶ ***πίεσμα*** *[Βυζ. Μουσ.]*. Ἓν τῶν τεσσαράκοντα ἀφώνων μεγάλων σημαδίων. Γραφόμενον πάντοτε διὰ κοκκίνης μελάνης, ὑπενόει διαφόρους μελῳδικὰς γραμμάς, μνημονικῶς ψαλλομένας, ἀναλόγως τοῦ φθόγγου καὶ τοῦ ἤχου, ἐφ' οὗ ἐτίθετο. Ν. Α. Χ.

πιασμένος, *—η, —ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *πιάνω*, ὁ παθὼν παράλυσιν τῶν ἄκρων.

Πίασος *[Μυθολ.]*. Βασιλεὺς τῶν ἐν Αἰολίδι τῆς Μ. Ἀσίας Πελασγῶν, πατὴρ τῆς Λαρίσης, λατρευόμενος ἐν τῇ Φρικωνίδι Λαρίσῃ, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ναὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως, κατά τινα παράδοσιν, ἠράσθη τῆς ἰδίας θυγατρὸς καὶ ἐβίασεν αὐτήν, αὕτη ἐκδικουμένη τὸν ἔπνιξεν ἐντὸς πίθου οἴνου (*Στράβ.* XIII, 621). Α. Θ. Σ.

πιάστρα (ἡ)· δημοτ., τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖον πιάνουν θερμὰ πράγματα, οἷον οἰκιακὰ σκεύη, τεμάχιον ὑφάσματος κτλ.

πιάστρα (ἡ) (ἐκ τοῦ ἱσπαν. καὶ ἰταλ. piastra= τεμάχιον μετάλλου). 1) Ἀρχαῖον ἱσπανικὸν νόμισμα, διακρινόμενον εἰς *πιάστραν φόρτε* ἢ *ντοῦρο* τῶν 20 ρεαλίων, ἰσότιμον πρὸς 2 τάλληρα ντοῦρο (φρ. χρ. ἢ πετσέτας 5,20) καὶ εἰς *πιάστραν σὶκ* ἢ *γκούρντ*, τὸ $1/2$ τῆς προηγουμένης. Ὀνομαστὴ κυρίως ἡ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Καρόλου Γ' ἔκδοσις, ἀπεικονίζουσα τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἧς ἀντίτυπα ἀνευρέθησαν κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν παρ' ὡρισμένοις λαοῖς τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ συνήθεια τοῦ εἰς πιάστρας ὑπολογισμοῦ εἶχε διατηρηθῇ μέχρι καὶ πρό τινος ἐν Ἱσπανίᾳ. 2) Σύγχρονος νομισματικὴ μονὰς διαφόρων χωρῶν, καλουμένη ὡσαύτως *δολλάριον, πέζο* ἢ *γρόσιον*, καὶ ποικίλλουσα κατὰ πολὺ εἰς ἀξίαν. 3) Ὑποδιαίρεσις, τὸ $1/100$, τῆς λίρας Αἰγύπτου, κοινῶς *γρόσιον*, ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 χιλιοστὰ (μιλιὲμ ἢ ὄχρ ελ γκέρτς). Συμφώνως πρὸς τὴν εἰς χρυσὸν θεωρητικὴν περιεκτικότητά της (0,074375 γραμμ. χρυσοῦ), ἡ αἰγυπτιακὴ πιάστρα ἔδει νὰ ἰσοδυναμῇ, ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου, πρὸς 0,0101572 λίρας Ἀγγλίας, ἤτοι 98,45 π.=1£. Ἐν τούτοις, διὰ νόμου ὡρίσθη ὡς νομισματικὴ βάσις ἡ λίρα Ἀγγλίας, αἱ δὲ 100 πιάστραι ἢ γρόσια διετιμήθησαν πρὸς £ 1-0-$6^1/_{10}$ (97,50 π.=1 £), ἀποκληθέντα οὕτω *γρόσια διατιμήσεως* (piastres au tarif. Διεθνὴς συντομία P. T.). Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διατιμήσεως ταύτης καὶ οὐχὶ τῆς εἰς χρυσὸν περιεκτικότητος κανονίζεται πλέον ἡ ἰσοτιμία τοῦ αἰγυπτιακοῦ νομίσματος πρὸς τὰ νομίσματα τῶν ἄλλων χωρῶν. Ι. Α. Β.

πιατέλλα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο πιάτο, διὰ τοῦ ὁποίου κομίζεται τὸ φαγητὸν εἰς τὸ τραπέζι, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *σουπιέραν* (βλ. λ.).

Πιάτζι (Piazzi), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς ἀστρονόμος (1746—1826). Κατόπιν λαμπρῶν σπουδῶν κατετάγη εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν Θεατίνων, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἱδρυθῇ ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1524. Τῷ 1726 μετέβη εἰς Μιλᾶνον, Τουρῖνον, Ρώμην καὶ Γένουαν πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ θεολογίᾳ, τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τοῖς μαθηματικοῖς, ἀκολούθως δὲ διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Μάλτᾳ, Ραβέννᾳ, Κρεμόνᾳ καὶ Ρώμῃ. Ἐκεῖθεν, κληθεὶς τῷ 1780 εἰς Πάλερμον ὡς καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας καὶ τῶν μαθηματικῶν, ἐπεφορτίσθη τῷ 1787 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν Φερδινάνδου μὲ τὴν ἵδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν ἀστεροσκοπείου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπερ, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐν Μάλτᾳ ἄλλοτε λειτουργοῦντος, ἀπετέλει τὸ νοτιώτατον ἀστεροσκοπεῖον τῆς Εὐρώπης. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς βασιλικῆς ἐντολῆς ὁ Πιάτζι ἀνεχώρησεν ἀμέσως εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ὅπου ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πρακτικῇ ἀστρονομίᾳ καὶ ἐπέβλεψε τὴν κατασκευὴν τῶν παραγγελθέντων ἀστρονομικῶν ὀργάνων. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Πιάτζι ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Λαλάνδου, τοῦ Μπέϊλλυ, τοῦ Ντελάμπρ, τοῦ Πεγκρὲ καὶ ἄλλων διασήμων ἀστρονόμων, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Μασκελάϋν, τοῦ Ἕρσχελ καὶ τοῦ Ράμσδεν, εἰς ὃν ἀνέθεσε τὴν κατασκευὴν μεγάλου μεσημβρινοῦ κύκλου 5 ποδῶν. Ἅμα τῇ ἐπανόδῳ του εἰς Πάλερμον (1789), ὁ Πιάτζι ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν νέων ὀργάνων ἐν τῷ παλαιῷ ἀνακτόρῳ, τὸ ὁποῖον μετετράπη εἰς ἀστεροσκοπεῖον καὶ τὸ ὁποῖον ἐδοξάσθη διὰ τῶν σημαντικῶν ἐργασιῶν τοῦ πρώτου διευθυντοῦ αὐτοῦ. Ἀρξάμενος τῶν παρατηρήσεων κατὰ Μάϊον τοῦ 1791, ἐδημοσίευσε τῷ 1803 τὸν πρῶτον κατάλογόν του, περιέχοντα 6748 ἀστέρας. Τοῦτον ἠκολούθησεν ὁ κατὰ τὸ 1814 δημοσιευθεὶς δεύτερος κατάλογος, ὅστις περιέχει 7646 ἀστέρας, ἀναφερομένους εἰς τὸ ἔτος 1800,0 καὶ περιλαμβανομένους ἀπὸ $+90^\circ$ μέχρι -46° περίπου.

Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1801 ὁ Πιάτζι, ἐπαληθεύων προγενεστέραν παρατήρησίν του, ἀνεκάλυψε παρὰ τὸν ἀστέρα 87 Ταύρου τὸν πρῶτον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ὑπερχιλίων ἀστεροειδῶν, ὅστις ἐπωνομάσθη *Δήμητρα* (Ceres), ἐκ τῆς ἰδιαιτέρως λατρευομένης ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θεᾶς τῆς γεωργίας. Ὁ ἐπιδέξιος οὗτος καὶ εἰς ἄκρον εὐσυνείδητος παρατηρητὴς ἠσχολήθη προσέτι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τακτικῶν παρατηρήσεων ἀπὸ τοῦ 1791—1816 πρὸς προσδιορισμὸν τῶν ἡλιοστασίων καὶ τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ἀστρονομικῆς διαθλάσεως, καταλήξας εἰς ἀποτελέσματα ἐπιβεβαιοῦντα τὰ πορίσματα τοῦ Μασκελάϋν καὶ τοῦ Ντελάμπρ.

Ὁ Πιάτζι ἀπὸ τοῦ 1817 διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τῶν ἀστεροσκοπείων τοῦ βασιλείου τῶν Δύο Σικελιῶν, ἔκτοτε δὲ διέμενεν ἐν Νεαπόλει. Χαίρων μεγάλης φήμης παρὰ τοῖς ἐπιστημονικοῖς κύκλοις τῆς ἐποχῆς του, ἀπετέλει μέλος πλείστων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, τῆς Ἀστρονομικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου κτλ. Ἐκ τῶν ὀλίγων συγγραμμάτων του ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ «Ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ νέου πλανήτου Δήμητρος» (Πάλερμον 1802), τὰ «Μαθήματα Ἀστρονομίας» (1817), αἱ «Ἐργασίαι τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ Παλέρμου» (1792—1806) εἰς τρεῖς τόμους καί τινα ἄλλα. Σ. Π.

Πιατιγκὸρσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ βορείῳ Καυκασίᾳ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ποντ-

Digitized by Google

κοῦμοκ, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων Μάσουκ καὶ Μπέσταου. Κάτ. 54.000. Λόγῳ τῶν θερμῶν θειούχων πηγῶν αὐτῆς (25—46,7°) καὶ τῶν πηλούχων λουτρῶν, εἶναι ἡ μᾶλλον πολυσύχναστος λουτρόπολις τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Γ. Ι. Β.

πιατικὰ (τά)· δημοτ., τὸ σύνολον τῶν πιάτων, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ μία οἰκογένεια.

πιάτο (τό)· δημοτ., πινάκιον φαγητοῦ: «πιάτο βαθύ, —ρηχὸ κτλ.» (ἰταλ. piatto).

Πιάτο *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ καὶ ἡ ΝΔ. ἄκρα τῆς νήσου Σαρακηνὸς (πλάτ. 38° 44′ 30″ Β., μῆκ. 24° 36′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island) καὶ ὁ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς νήσου Πλατὺ πόρος, ὧν εἷς τῶν τριῶν στομίων τοῦ θαυμασίου τῆς Σκύρου λιμένος Τρεῖς Μποῦκες. Σ. Ε. Λ.

πιατοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη τῶν πιάτων, σκεῦος εἰς τὸ ὁποῖον ἐναποτίθενται τὰ πινάκια.

Πιάτρα (Piatra) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἰασίου, εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων ὀρέων ἐπὶ τοῦ Βίστριτσα, παραποτάμου τοῦ Σερέτ. Διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας, δημητριακῶν καὶ οἴνων καὶ εἶναι τέρμα διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πλοέστι-Τσέρνοβιτς. Κάτ. 30.211. Σ. Κ. Γ.

πιάτσα (ἡ)· δημοτ., ἡ πλατεῖα, ὅπου ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις τῶν ὠνίων || καθόλου, τόπος δημόσιος, ὅπου συναθροίζονται οἱ ἄνθρωποι (ἰταλ. piazza).

Πιάτσα ***Ἀρμερίνα*** (Piazza Armerina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σικελίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστρατζιοβάνη. Εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, κτισθεῖσα τῷ 1486. Κάτ. 27.479. Σ. Κ. Γ.

Πιατσεντίνι (Piacentini), ***Διονύσιος-Γρηγόριος***. Ἰταλὸς ἀρχαιοδίφης (1684—1754). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Ρώμῃ καὶ συνέγραψε διάφορα ἔργα λατινιστί, ἐν οἷς: «Ἐπιτομὴ ἑλληνικῆς παλαιογραφίας» (Ρώμη 1735), «Σχόλια περὶ τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς» (1751), «Περὶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν σφραγίδων» (1754). Σ. Κ. Γ.

— **Πιατσεντίνι** (Piacentini), ***Πῖος***. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1846. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Βεσπινιάνι καὶ θερμὸς θιασώτης τοῦ νεοκλασσικοῦ ρυθμοῦ, οὗ ἐξαίρετα διδάγματα παρέσχεν εἰς τὰς πολυπληθεῖς οἰκοδομάς, τὰς ὁποίας κατεσκεύασεν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἡ ὀνομαστοτέρα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε τὸ μέγαρον τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Ρώμης. Ἐβραβεύθη εἰς πολλὰς ἐκθέσεις, κατὰ δὲ τὸν διεθνῆ διαγωνισμὸν πρὸς ἐκλογὴν σχεδίου διὰ τὸ νέον κτήριον τοῦ μεγάρου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν Γενεύῃ, τὸ σχέδιον αὐτοῦ ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν λαβόντων τὸ πρῶτον βραβεῖον, ὁ ἴδιος δὲ ἐξελέγη μεταξὺ τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ συγχώνευσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν βραβευθέντων σχεδίων. Μ. Δ. Β.

Πιατσέντσα *[Γεωγρ.]*. Ἰταλικὸν ὄνομα (Piacenza) τῆς ἀρχαίας πόλεως *Πλακεντίας* (βλ.λ.). Α.Θ.Σ.

Πιατσέντσα (Piacenza), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς περιηγητὴς ἐκ Νεαπόλεως. Περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, ἔγραψε δὲ τὸ ἔργον «L' Egeo redivivo, o'sia chorographia dell'arcipelago della Grecia», ἐκδοθὲν ἐν Μοδένῃ τῷ 1688. Δ. Π. Π.

Πιατσέτα (Piazzeta), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1682—1754). Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς τῆς Βενετίας. Τῷ 1750 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Πιατσέττα ἀπόκεινται ἐν Βενετίᾳ, ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολυπληθεῖς ἄλλοι πίνακές του εἰς ἄλλας ἰταλικὰς πόλεις. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται: «Ὁ ἅγιος Φίλιππος» (ναὸς Παρηγορίας, Βενετία), «Ἅγιος προσευχόμενος», «Ρεβέκκα καὶ Ἐλιέζερ» (Μουσεῖον Μπρέρα, Μιλᾶνον), «Αἱ ἐκστάσεις τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου» (Βενετία), «Ἡ φάτνη» (Πάδουα), «Ἡ μάγισσα εἰς τὴν ἀγοράν» (Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν, Βενετία), «Ὁ ἅγιος Ζωΐλος» (Ζάρα),

Πιατσέτα: Ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος δενόμενος ὑπὸ μανιακοῦ.

«Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος δενόμενος ὑπὸ μανιακοῦ» κ. ἄ. Ὁ Πιατσέτα διεκρίθη καὶ ὡς γελοιογράφος. Ι.Μ.Π.

Πιατὺ Γιαλὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΝΔ. Μυκόνου, ἀμέσως πρὸς Α. (πλάτ. 37°24′40″ Β., μῆκ. 25°21′20″ Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos) τοῦ λιμένος Ὀρνός. Φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ λιμὴν τῆς ἑτέρας τῶν ὑπὸ τοῦ Σκύλακος ἀναφερομένων τῆς νήσου πόλεων. Ἐγγὺς σπουδαῖα λείψανα πύργων τοῦ Ε′ π. Χ. αἰῶνος, ἑνὸς εἰς τὴν θέσιν Ληνὸ καὶ ἄλλου εἰς τὴν Πόρτες. Σ.Ε.Λ.

Πίβα *[Γεωγρ.]* Ποταμὸς τῆς Γιουγκοσλαυΐας πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Σινιαβίνα Πλάνινα. Ρέει πρὸς Β. μέχρι τῆς συμβολῆς του πρὸς τὸν Τάρα, μεθ' οὗ σχηματίζει τὸν παραπόταμον τοῦ Δουνάβεως *Δρίναν*, εἰς Χούμ, παρὰ τὰ παλαιὰ σύνορα Βοσνίας καὶ Μαυροβουνίου. Ἔχει μῆκος 90 χλμ. περίπου. Α. Κ. Γ.

Πιβάτες *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος (βλ. λ. *Ἐπιβάται*).

Πιβερᾶ *[Γεωγρ.]* Μικρὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζερμούδα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 16 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Ε. Ι. Χ.

Πιβεσὲθ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Βούβαστις*.

πιγγουϊκούλη (ἡ) (Pinguicula) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *πιγγουϊκούλη ἡ κοινὴ* (Pinguicula vulgaris), ἥτις ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

πιγγουΐνος (ὁ) *[Ζωολ.]*· βλ. λ. *ἀπτηνοδύτης*.

πιγγουΐτης (ὁ) (Pinguit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου εἰς ἄμορφον κατάστασιν, προσμεμειγμένον μὲ ὀπάλιον. Ἔχει χρῶμα πράσινον καὶ σκληρότητα ποικίλλουσαν ἀπὸ 1 μέχρι 5. Μεταπίπτει εἰς ὀπάλιον, ὅταν ἡ περιεκτικότης αὐτοῦ εἰς τοῦτον εἶναι μεγάλη. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Σαξωνίαν κ. ἄ. Γ. Β.

Πιγιὸν (Pillon). Γάλλος φιλόσοφος, ὁ σημαντικώτατος ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Renouvier καὶ ὁ κυριώτερος αὐτοῦ συνεργάτης εἰς τὸ περιοδικὸν «Critique Philosophique», ἀπὸ δὲ τοῦ 1899 διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «L'Année philosophique». Συνέγραψεν ἀξιολόγους πραγματείας ἀναγομένας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας. Σ. Ν. Λ.

Πιγκὰλλ (Pigalle), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ὀνομαστὸς Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1714—1785). Καταγόμενος ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας διῆλθε νεότητα κοπιώδη. Ἐμαθήτευε παρὰ τῷ Robert de Lorrain καὶ τῷ Lemoyne, ἀποτυχὼν δὲ ἐν διαγωνισμῷ διὰ τὸ βραβεῖον Ρώμης ἀνέλαβε τὸν ἆθλον τῆς πεζῇ μεταβάσεως εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα θ' ἀπέθνησκεν ἐκ τῆς ἐσχάτης ἐνδείας εἰς ἣν εἶχε περιέλθει, ἂν ὁ Coustou, ὑπότροφος τοῦ βασιλέως, δὲν τὸν ἐβοήθει καὶ δὲν τὸν ἔσῳζε· πρὸς τοῦτον ὁ Πιγκὰλλ συνεδέθη δι' ἐγκαρδίου καὶ ἀδιαρρήκτου φιλίας. Ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς ἔργου τοῦ Πιγκάλλ, ἑνὸς ἀντιγράφου τῆς «Παικτρίας τῶν ἀστραγάλων». Ἐπιστρέψας ὁ καλλιτέχνης εἰς τὴν Γαλλίαν διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἐν Λυῶνι, μετὰ ταῦτα δὲ μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου τῷ 1744 παρουσίασε τὸν «Ἑρμῆν» του (ἀποκείμενον νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου), εὐτυχῆ μίμησιν τῆς ἀρχαίας τέχνης· ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔργου τούτου ὁ Πιγκὰλλ ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ παρισινῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν, διεφημίσθη δὲ τόσον πολύ, ὥστε ὁ βασιλεὺς τῷ ἀνέθηκε τὴν ἐκπόνησιν ἑνὸς ἀντιγράφου του καὶ ἑτέρου ἔργου, ἀποτελοῦντος οἱονεὶ τὸ συμπλήρωμά του· τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἐκπονηθεῖσα τῷ 1748 «Ἀφροδίτη». Προσθέτως ἡ μαρκησία ντὲ Πομπαντοὺρ τῷ ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν ποικίλων ἔργων, ἐν οἷς: «Ἡ παρθένος τῶν Ἀπομάχων» (1749), ὁ ἀνδριὰς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ′, «Ὁ ἔρως καὶ ἡ φιλία» (ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου), «Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ Ἔρωτος» (καταλειφθὲν ἡμιτελές). Τὴν προστάτιδά του ταύτην ἀπεικόνισεν ὁ Πιγκὰλλ εἰς τὸ ἀλληγορικὸν ἄγαλμα τῆς «Φιλίας». Μεταξὺ τῶν θαυμασιωτέρων ἔργων τοῦ Πιγκὰλλ τάσσεται τὸ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον τοῦ «Maréchal de Saxe», ἐκτελεσθὲν κατὰ παραγγελίαν τοῦ κόμιτος ντὲ Μαρινὺ καὶ ἐγκαινισθὲν ἐν Στρασβούργῳ κατὰ τὸ ἔτος 1777. Ἐν δὲ τῇ Παναγίᾳ τῶν Παρισίων ἀπόκειται ἕτερον μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον, ὀφειλόμενον εἰς τὸν Πιγκάλλ, τὸ τοῦ στρατάρχου ντ' Ἀρκούρ. Παρὰ ταῦτα ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐξειργάσθη ποικίλας διακοσμητικὰς συνθέσεις, θαυμασίας μορφὰς παίδων («Τὸ παιδὶ μὲ τὸ κλουβί», «Προτομὴ παιδιοῦ» κτλ.) καὶ προτομὰς («Χειρουργὸς Γκερέν», «Ντεφρέν», «Ὁ Παῦλος» κ.τ.λ.). Ὁ «Νάρκισσός» του θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν καλλίστων προϊόντων τῆς γαλλικῆς γλυπτικῆς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ «Αὐτοπροσωπογραφία» του, εὑρισκομένη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, ἐν Στρασβούργῳ. Ὁ Πιγκὰλλ εἶναι καλλιτέχνης ἰσχυροῦ ταλάντου. Συνδυά-

Ἰωάνν. Πιγκάλλ: Ὁ Ἑρμῆς δένων τὸ πέδιλόν του.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

ζει λεπτὴν καλαισθησίαν πρὸς βαθεῖαν τεχνικὴν πεῖραν, σοφὴν ἀντίληψιν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἰδιαιτέραν τινὰ δύναμιν ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ πραγματικοῦ. Ι. Μ. Π.

πιγκέρνης (ὁ). Ἀξιωματοῦχος τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς (βλ. λ. *ἐπικέρνης*).

Digitized by Google

Πιγκορίνι (Pigorini), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος (1842—1907). Ἐδημοσίευσε πλείστας ἀρχαιολογικὰς πραγματείας, ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλην ἐντύπωσιν ἐνεποίησε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πρῶτον ὄνομα καὶ ἡ ζωὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς Ἰταλίας». Κληθεὶς εἰς Ρώμην διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου. Θ. Β.

Πιγκοὺ (Pigou), ***Ἀρθοῦρος-Σέσιλ***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1877. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γνωστοτέρων μαθητῶν τοῦ Μάρσαλ, τῷ δὲ 1908 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καίμπριτζ. Διὰ τοῦ ἔργου του «Industrial Fluctuations» (2α ἔκδ. Λονδῖνον 1929) συνέβαλεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νεωτέρας θεωρίας τῶν κρίσεων ὡς περιοδικῶς ἐπαναλαμβανομένων ὀργανικῶν οἰκονομικῶν φαινομένων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν περὶ ἐπιβολῆς φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου, ἐξέθεσε δὲ ἐν ὑπομνήματι σχέδιον περὶ διαρρυθμίσεως τῆς φορολογίας ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος χάριν προσαρμογῆς της εἰς τὰς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου δημιουργουμένας συνθήκας. Μετὰ τοῦ J. M. Keynes ἐξέδωκεν εἰς τρεῖς τόμους τὰ κατάλοιπα τοῦ Alfred Marshall. Ἄλλα του ἔργα εἶναι: «Τὸ αἴνιγμα τῶν δασμῶν», «Αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ μέθοδοι τῆς βιομηχανικῆς εἰρήνης», «Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία τοῦ πολέμου». Α. Α. Τ.

πιγκουλιέρα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος κοινὸς τῆς ναυτικῆς γλώσσης, ἐκλιπών. Ἐσήμαινε τὴν *πισσουργίδα* (βλ. λ.).

Πιγκοὺς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἄνω Μοισίας, ἐκβάλλων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, ὀλίγα μίλλια πρὸς Α. τοῦ Βιμινακίου (νῦν Κοστολάτς), παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, τὴν ὁποίαν ὀχυρώσας καὶ περιτειχίσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) μετὰ τῶν γειτονικῶν Κούπων καὶ Νοβῶν, κατέστησε προπύργια κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομῶν. Καὶ ὁ μὲν ποταμὸς καλεῖται σήμερον Pek, ἡ δὲ πόλις Gradista. Α. Θ. Σ.

Πιγκραὶ (Pigray), ***Πέτρος***. Γάλλος χειρουργὸς (1532—1613). Ἐγένετο ὁ χειρουργὸς Καρόλου τοῦ Θ' καὶ Ἑρρίκου τοῦ Γ' καὶ Δ'. Ἐξέδωκε σύνοψιν ἔργων τοῦ Paré εἰς τὴν γαλλικήν, εἶτα δὲ ἐκτενέστερον τοιαύτην εἰς τὴν λατινικήν: «Épitome des préceptes de med. et de chir. avec ample déclaration des remèdes propres aux malades», «Epitome præceptorum medicinae chirurg. cum ampla singulis morbis convenientium remediorum expositione» (1612). Ο. Ρ.

Πιγκὼ-Λεμπρὲν (Pigault-Lebrun), ***Κάρολος-Ἀντώνιος-Γουλιέλμος Πιγκὼ ντὲ λ' Επινουὰ*** (Pigault de l'Epinov) ἐπικαλούμενος—. Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1753—1835). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ βραχὺ εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἐμπορικὸν ναυτικόν, φυλακισθεὶς (1771) ἐπὶ διετίαν κατόπιν κοινωνικῶν σκανδάλων. Ἀπολυθεὶς καὶ ἐκ νέου καταδικασθείς, ἐδραπέτευσεν εἰς Ὁλλανδίαν ἀπάγων πτωχὴν Παρισινὴν ἐργάτριαν, ἐνεργείαις δὲ τοῦ πατρός του διεγράφη τοῦ δημοτικοῦ μητρῴου ὡς δῆθεν ἀποθανών. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔπαιξεν ἐπιτυχῶς εἴς τινα ἐπαρχιακὰ θέατρα, μετέσχε κατόπιν ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1792. τέλος δέ, νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ κωμικοῦ Μισό, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφήν. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του ἀνερχομένων εἰς 70 τόμους, διακρίνονται: «Τὸ παιδὶ τοῦ καρναβαλιοῦ» (1792, τόμ. 3) ἀπαγορευθὲν τῷ 1825, 1827 καὶ 1852, «Ἡ Ἀγγελικὴ καὶ ἡ Γιαννοῦλα τῆς πλατείας Μωμπὲρ» (1799), μελέτη τοῦ παρισινοῦ ὑποκόσμου, «Αἱ 120 ἡμέραι» (1800, τόμ. 4), «Ἡ ἱσπανικὴ τρέλλα» (1801, τόμ. 4), «Ὁ θεῖός μου Θωμᾶς» (1804, τόμ. 4), «Ὁ παρατηρητὴς» (1820, τόμ. 2) κ. ἄ. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων ἐξέχουν: «Πρέπει νὰ πιστεύῃς τὴν γυναῖκά σου» (1786), «Ὁ πεσσιμιστὴς» (1789), «Οἱ ἐμπειρικοὶ» (1795), «Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο» (1796), «Ὁ ἔρως καὶ ἡ λογικὴ» (1799) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκεν: «Ὁ ἀπομνημονευτὴς» (συλλογὴν χωρίων κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καταδικασθεῖσαν καὶ πλειστάκις ἀνατυπωθεῖσαν), «Ἡ ἱερὰ συμμαχία» (1829, τόμ. 6) ὑποτιτλοφορουμένην ἐνδεικτικῶς «διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς συνέχεια εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ φανατισμοῦ, τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς ὑποκρισίας», «Ἱστορία τῆς Γαλλίας» (1823—1828, τόμ. 8), «Κριτικὰ καὶ φιλολογικὰ σύμμεικτα» (1816, τόμ. 2) κ. ἄ. Ἀτελὴς συλλογὴ τῶν θεατρικῶν του ἔργων ἐξεδόθη τῷ 1818—1819 (τόμ. 6) καὶ τῶν ἁπάντων του τῷ 1822—1824 (τόμ. 20). Ὁ Πιγκὼ-Λεμπρὲν ἔσχεν ἀδελφὸν τὸν μυθιστοριογράφον *Πιγκὼ-Μωμπαγιὰρκ* (Pigault-Maubaillarcq) καὶ ἔγγονον τὸν δραματικὸν *Αἰμίλιον Ὠζιὲ* (Augier). Π. Ν. Π.

Πίγρης. Ἁλικαρνασσεύς, ἀδελφὸς κατά τινας τῆς περιωνύμου Ἀρτεμισίας, βασιλίσσης τῆς Καρίας, ζήσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Σουΐδα τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὁμήρου φερόμενα ποιήματα: «Μαργίτης» καὶ «Βατραχομυομαχία». Φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι ὁ Πίγρης δὲν συνέγραψε ταῦτα, ἀλλ' ὅτι παίζων παρενέβαλλεν ἰαμβικοὺς στίχους μεθ' ἕκαστον ἑξάμετρον τοῦ «Μαργίτου», ὅπως καὶ ἕνα πεντάμετρον μεθ' ἕκαστον ἑξάμετρον τῆς «Βατραχομυομαχίας». Α. Θ. Σ.

— **Πίγρης**. —1) Νεανίας τις ἐκ Παιονίας τῆς Θρᾴκης, ὅστις, ἐλπίζων ὅτι θὰ ἠδύνατο διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Δαρείου νὰ ἀναδειχθῇ τύραννος τῆς ἰδίας πατρίδος, ἦλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μαντύου εἰς Σάρδεις, πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀδελφήν των «μεγάλην τε καὶ εὐειδέα». Ὁ Δαρεῖος, εὐχαριστηθεὶς τότε ἐκ τῆς γνωριμίας αὐτῶν, διέταξε τὸν ἐν Θρᾴκῃ διατρίβοντα στρατηγόν του Μεγάβαζον ὅπως μετοικήσῃ ὅλους τοὺς Παίονας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐγένετο (*Ἡροδ*. V, 12—14).

—2) Υἱὸς τοῦ Ὁσσελδώμου, ἐκ Καρίας, εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ καρικοῦ στόλου εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν (*Ἡροδ*. VII, 98).

—3) Διερμηνεύς τις ἐκ Καρίας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Κύρου τοῦ νεωτέρου (*Ξεν*. Ἀναβ. Α, 2, 17 καὶ ἑξ.). Α. Θ. Σ.

Πιγρῆς, ***Πέτρος***. Λόγιος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδασάντων, πρὸς ὃν Μάξιμος ὁ Μαργούνιος εἶχεν ἀλληλογραφίαν. Πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Λαμίου ἐν ταῖς «Τέρψεσι τῶν λογίων». Τ. Ε. Ε.

Πίδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τοῦ Γαλατικοῦ Πόντου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ*. V, 6, 8) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Ποντικῶν Κομάνων (νῦν *Γκιούμενεκ*). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

πῖδαξ, *—ακος* (ὁ)· πηγὴ ὕδατος ἐξακοντιζομένου πρὸς τὰ ἄνω, ἀναβρυτήριον, κοιν. *συντριβάνι*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Πολλοὶ πίδακες φυσικοί, συνεχῶς ἢ καὶ κατὰ διαλείμματα ἐνεργοῦντες, παρουσιάζονται ἐν τῇ φύσει ἐκεῖ συνήθως, ὅπου τὸ ὑπὸ πίεσιν ὕδωρ ὑπογείων διαστρώσεων ἀρτεσιανῶν ἢ ὑπὸ πίεσιν ὑδάτων κατορθώνει νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Φυσικοὶ πίδακες ἐκτινάσσοντες ὕδωρ θερμὸν καὶ ἀτμοὺς καλοῦνται *θερμοπίδακες* (βλ. λ.). Ἐπίσης τεχνητοὶ πίδακες, καὶ *ἀναβρυτήρια* ἄλλως καλούμενοι, κατασκευάζονται ὡς κόσμημα εἰς τοὺς κήπους, πλατείας κλπ., λειτουργοῦν δὲ συνηθέστερον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῶν συγκοινωνούντων ἀγγείων μὲ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ὕδατος, προερχομένου ἐξ ὑψηλῆς τινος θέσεως (δεξαμενῆς). Ὅπου δὲν ὑπάρχει ὕδωρ δυνάμενον νὰ κατέλθῃ ἀπὸ ὕψους, πιέζεται τοιοῦτον μὲ ἰδιαιτέρους μηχανισμοὺς καὶ ἐξακοντίζεται πρὸς τὰ ἄνω, ἐπαναπῖπτον ἐν εἴδει λεπτῆς βροχῆς, εἰς ποικίλα σχήματα. Γ. Κ. Γ.

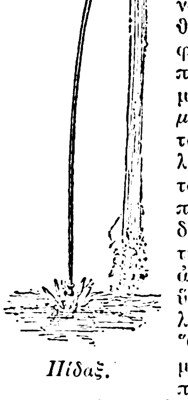

Πίδαξ.

Πίδαυρα *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *Παλαιᾶς Ἐπιδαύρου* (βλ. λ.).

Πιδιβόται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Παρὰ Πλινίῳ ἀρχαῖος λαὸς τῆς Αἰγύπτου ἢ τῆς Αἰθιοπίας. Ν. Σ. Λ.

πιεζόδορος (ὁ) (Piezodorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πεντατομιδῶν*. Τὸ εἶδος *πιεζόδορος ὁ ζωνοφόρος* ἔχει πράσινον χρῶμα, κάτωθεν δὲ κιτρινέρυθρον. Προσβάλλει πλεῖστα ὀπωροφόρα δένδρα, ὡς συκῆν, ἀμυγδαλῆν, ἐλαίαν, βερικοκκέαν, δαμασκηνέαν κλπ., καὶ προκαλεῖ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν τρυφερῶν βλαστῶν των. Οἱ καρποὶ πίπτουν προώρως. Προσβάλλει ἐπίσης μὲ ζημίας τὰ ὄψιμα ἀχλάδια καὶ μῆλα. Ἕτερα εἴδη εἰς τὴν τροπικὴν Ἀσίαν προσβάλλουν διάφορα φυτά. Ε. Τ. Ε.

πιεζοηλεκτρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πιεζοηλεκτρισμόν.

— **πιεζοηλεκτρικοὶ** ***κρύσταλλοι***. Ὀνομάζονται οὕτως οἱ κρύσταλλοι, οἱ ὁποῖοι χρησιμεύουσι διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν *πιεζοηλεκτρικῶν* στοιχείων (βλ. λ.). Εἶναι σώματα στερεὰ κεκρυσταλλωμένα, ἤτοι πεπροικισμένα δι' ἐσωτερικῆς συμμετρίας δεικνυομένης μερικῶς ἐκ τῆς ὄψεώς των. Τοιοῦτοι κρύσταλλοι εἶναι κυρίως ὁ τουρμαλίνης, οἱ κρύσταλλοι τοῦ τρυγικοῦ καλιονατρίου καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ χαλαζίας. Τὰ κρύσταλλα τοῦ τελευταίου τούτου παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν ἑξαγωνικῶν πρισμάτων, ἐκτὸς δὲ τοῦ ἄξονος τοῦ πρίσματος, ὅστις καλεῖται «ὀπτικὸς ἄξων», κέκτηνται τρεῖς ἐπὶ πλέον ἄξονας καλουμένους ἠλεκτρικοὺς (βλ. λ. *κρυσταλλογραφία*, *πιεζοηλεκτρισμός*). Α. Π. Μ.

— **πιεζοηλεκτρικὸν** ***στοιχεῖον***. Ἀποτελεῖ ἀπόκομμα πιεζοηλεκτρικοῦ κρυστάλλου μορφῆς παραλληλεπιπέδου καὶ τῶν ἀκολούθων ἰδιοτήτων: 1) Ἡ ἀκμὴ ΑΔ νὰ εἶναι παράλληλος πρὸς ἕνα τῶν ἠλεκτρικῶν ἀξόνων καὶ κάθετος πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα (βλ. σχ.). 2) Ἡ ἀκμὴ ΑΖ νὰ εἶναι κάθετος πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα καὶ ἕνα τῶν ἠλεκτρικῶν ἀξόνων. 3) Ἡ ἀκμὴ ΑΒ νὰ εἶναι παράλληλος τῷ ὀπτικῷ ἄξονι καὶ κάθετος πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἠλεκτρικῶν ἀξόνων. 4) Ἡ ἐπιφάνεια ΑΔΕΖ νὰ περιλαμβάνῃ ἕνα ἠλεκτρικὸν ἄξονα. 5) Ἡ ἐπιφάνεια ΑΔΓΒ νὰ περιλαμβάνῃ τὸν ὀπτικὸν ἄξονα.

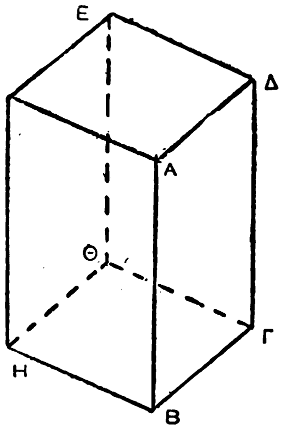

Τὰ πιεζοηλεκτρικὰ στοιχεῖα χρησιμοποιοῦνται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν κατασκευὴν πομπῶν καὶ δεικτῶν *ὑπερηχητικῶν* κυμάτων (βλ. λ.), δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ εὐχερὴς συνεννόησις τῶν ὑποβρυχίων, ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀνίχνευσις ὑποβρυχίων ἐμποδίων, ἡ βυθομέτρησις τῶν θαλασσῶν, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὕψους τῶν ἀεροσκαφῶν κλπ. (βλ. λ. *βόλισμα* καὶ *ἠχοβόλισις*). Α. Π. Μ.

πιεζοηλεκτρισμὸς (ὁ) Ἀπὸ τοῦ 1703 εἶχε παρατηρηθῆ ὅτι κρύσταλλος *τουρμαλίνου* ὅταν θερμανθῇ ἠλεκτρίζεται, κατεδείχθη δὲ τότε ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο συνδέεται στενότατα πρὸς τὴν συμμετρίαν τοῦ κρυστάλλου τουρμαλίνου. Ὁ τουρμαλίνης, ὡς γνωστόν, κρυσταλλοῦται κατὰ τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα καὶ εἰς ἡμιμορφικοὺς κρυστάλλους ἡ δ' ἔρευνα τοῦ ἐν αὐτῷ διὰ τῆς θερμάνσεως παραγομένου ἠλεκτρισμοῦ κατέδειξεν ὅτι κατὰ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ πολικοῦ ἄξονος ἐμφανίζεται ἀρνητικὸς ἠλεκτρισμός, ἐνῷ κατὰ τὸ ἕτερον θετικός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐκλήθη *πυροηλεκτρισμός*. Βραδύτερον οἱ Jean καὶ Pierre Curie ἐπεδίωξαν τὴν ἀνάπτυξιν ἠλεκτρισμοῦ ἐπὶ τοῦ τουρμαλίνου οὐχὶ διὰ θερμάνσεως ἀλλὰ διὰ μηχανικῆς ἐπενεργείας, ὑποβάλλοντες τὸν τουρμαλίνην εἰς πίεσιν ἢ ἐφελκυσμόν, ἤχθησαν δ' εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦ πυροηλεκτρισμοῦ δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς διαστολὴν ἢ συστολὴν τοῦ κρυστάλλου τουρμαλίνου, ὀφειλομένην εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας αὐτοῦ. Πράγματι οἱ Curie παρετήρησαν ὅτι ὅταν ὁ τουρμαλίνης ὑφίσταται πίεσιν ἠλεκτρίζεται ὁμοιοτρόπως ὡς καὶ εἰς τὴν περίστασιν τοῦ πυροηλεκτρισμοῦ. Τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως ἐπὶ τοῦ τουρμαλίνου ἠλεκτρισμοῦ διὰ μηχανικῆς ἐπενεργείας ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου ἐκλήθη *πιεζοηλεκτρισμός*. Ἡ περαιτέρω ἔρευνα τοῦ φαινομένου τούτου κατέδειξεν ὅτι ὄχι μόνον ὁ τουρμαλίνης ἀλλὰ καὶ ἄλλη κατηγορία ἡμιμορφικῶν κρυστάλλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγεται καὶ ὁ *χαλαζίας*, ὑπόκειται εἰς τὸ φαινόμενον τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ. Τὰ φαινόμενα τοῦ πυροηλεκτρισμοῦ καὶ πιεζοηλεκτρισμοῦ ἐξηγοῦνται σήμερον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων συγκροτήσεως τῶν κρυστάλλων ὡς ἑξῆς:

Πολλοὶ κρύσταλλοι δεχόμεθα ὅτι ἀποτελοῦνται ἐξ ἀτόμων καὶ ἰόντων ἀντιθέτων ἠλεκτρικῶν φορτίων, διατεταγμένων ἐν τῷ κρυστάλλῳ ὥστε ν' ἀποτελῶσι φράγμα χώρου (Raumgitter). Διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας προκαλοῦνται διαστολαὶ καὶ συστολαί, ὁμοίως δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τῆς ὑποβολῆς τοῦ κρυστάλλου εἰς μηχανικὴν ἐπενέργειαν, τοῦτο δ' ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ὅτι ἐν τῷ κρυστάλλῳ προκύπτει ὁ κατάλληλος προσανατολισμὸς τῶν στοιχειωδῶν ἠλεκτρικῶν φορτίων, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὸ ἓν μὲν ἄκρον τοῦ ἄξονος ὁ κρύσταλλος νὰ ἐμφανίζηται ἀρνητικῶς, ἐνῷ κατὰ τὸ ἕτερον θετικῶς ἠλεκτρισμένος. Δεχόμεθα δηλαδὴ ὅτι καὶ εἰς τὴν περίστασιν τῶν φαινομένων τοῦ πυροηλεκτρισμοῦ καὶ πιεζοηλεκτρισμοῦ λαμβάνει χώραν εἶδος πολώσεως, ὡς ἐν τῇ περιπτώσει διηλεκτρικοῦ σώματος ὑποβαλλομένου ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἠλεκτρικοῦ πεδίου. Τὸ φαινόμενον τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ ἔτυχε τελευταίως εὐρυτάτων ἐφαρμογῶν, μεταξὺ δὲ τῶν πιεζοηλεκτρικῶν κρυστάλλων, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται τὰ μέγιστα ἐν τῇ πράξει, εἶναι ὁ χαλαζίας.

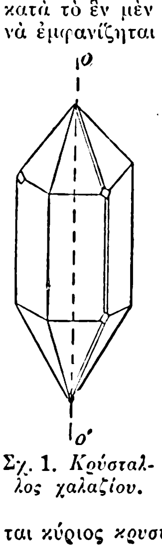

Σχ. 1. *Κρύσταλλος χαλαζίου.*

Πιεζοηλεκτρισμὸς χαλαζίου. Ὁ χαλαζίας εἶναι καθαρὸν πυριτικὸν ὀξύ, ἡ συνήθης δὲ μορφή, ὑφ' ἣν ἐμφανίζονται οἱ κρύσταλλοι χαλαζίου, εἶναι ἡ ἐν σχ. 1 εἰκονιζομένη. Ἡ εὐθεῖα ΟΟ' καλεῖται κύριος *κρυσταλλογραφικὸς ἄξων* ἢ *ὀπτικὸς ἄξων*,

Digitized by Google

Ἡ κάθετος τομὴ τῷ ἄξονι εἶναι ἑξάγωνος, ὡς δεικνύεται ἐν σχ. 2, αἱ δὲ τρεῖς εὐθεῖαι 1, 2, 3 καλοῦνται *ἠλεκτρικοὶ ἄξονες*. Εἰς τοὺς κρυστάλλους χαλαζίου δεικνύεται ὅτι τὰ ἄκρα τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος δὲν δεικνύουσι τὰς αὐτὰς ἰδιότητας καὶ ὁ κρύσταλλος στερεῖται ἐπιπέδου συμμετρίας καθέτως τῷ ἄξονι ΟΟ', καθόσον οὗτος στερεῖται κέντρου συμμετρίας. Φαντασθῶμεν (δ) ὅτι ἀποτέμνομεν ἐκ τοῦ κρυστάλλου σχ. 1 καὶ καθέτως πρὸς ἕνα τῶν ἠλεκτρικῶν ἀξόνων, π.χ. τὸν 1, πλακίδιον μὲ παραλλήλους ἕδρας, ὅπερ εἰκονίζεται κατ' ἰδίαν ἐν σχ. 2. Ἐν τῷ οὕτως ἀποτμηθέντι πλακιδίῳ ἡ ἀκμὴ 6η συμπίπτει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος, ἡ δὲ α6 πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς τῶν ἠλεκτρικῶν ἀξόνων, π. χ. τοῦ 1. Ἐὰν ἤδη συμπιέσωμεν τὸ πλακίδιον κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἄξονος, ἀναφαίνονται ἐπὶ τῶν ἑδρῶν τοῦ πλακιδίου τῶν καθέτων τῷ ἠλεκτρικῷ ἄξονι, ἤτοι ἐπὶ τῶν αγε καὶ 6δζ φορτία ἠλεκτρισμοῦ. Ὁ Curie καθώρισε πειραματικῶς ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ φορτίου 9 συναρτήσει τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας πυκνουμένης δυνάμεως f παρέχεται ἐκ τοῦ τύπου: 9=kf ἔνθα k=6,45. 10^{-8} ὅταν ἡ δύναμις ἐκφράζεται εἰς dynes καὶ τὸ φορτίον εἰς μονάδας τοῦ ἠλεκτροστατικοῦ συστήματος. Τὸ θετικὸν φορτίον ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς ἕδρας αγε, τὸ δὲ ἀρνητικὸν ἐπὶ τῆς ἕδρας 6δζ. Ἐὰν ἀντὶ συμπιέσεως προκαλέσωμεν διάτασιν (ἐφελκυσμόν), πάλιν ἀναπτύσσονται ἠλεκτρικὰ φορτία, ἀλλ' ἀντιθέτων σημείων ἢ εἰς τὴν περίπτωσιν συμπιέσεως. Ἐὰν ὅμως συμπιέσωμεν τὸ πλακίδιον κατὰ διεύθυνσιν κάθετον πρός τε τὸν ἠλεκτρικὸν καὶ τὸν ὀπτικὸν ἄξονα, ἀναφαίνεται πάλιν ἐπὶ τῶν ἑδρῶν τῶν καθέτων τῷ ἠλεκτρικῷ ἄξονι φορτίον 9, ὅπερ παρέχεται ὑπὸ τῆς σχέσεως

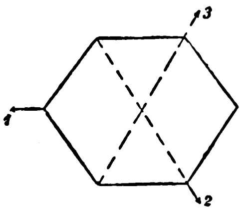

Σχ. 2. *Τομὴ κρυστάλλου χαλαζίου καθέτως τῷ ΟΟ'.*

$$9 = k \frac{1}{e} f$$

Τὸ θετικὸν φορτίον ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς ἕδρας ἐκείνης, εἰς ἣν εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν διὰ συμπιέσεως ἐνεφανίζετο ἀρνητικὸν φορτίον. Ἐὰν συμπιέσωμεν τὸ πλακίδιον κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος, δὲν ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ πλακιδίου φορτίον ἠλεκτρισμοῦ.

Ἀντίστροφα πιεζοηλεκτρικὰ φαινόμενα. Ἐὰν περικαλύψωμεν τὰς ἕδρας αγε καὶ 6δζ τοῦ πλακιδίου χαλαζίου διὰ φύλλων κασσιτέρου καὶ ἐφαρμόσωμεν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἑδρῶν διαφορὰν δυναμικοῦ κατὰ τρόπον ὥστε ἡ ἕδρα 6δζ νὰ φορτίζηται θετικῶς, παρατηροῦμεν ἐπὶ τοῦ πλακιδίου διαστολὴν μὲν κατὰ τὴν διάστασιν e, συστολὴν δὲ κατὰ τὴν διάστασιν l, ἤτοι φαινόμενα ἀντίστροφα ἐκείνων, ἅτινα παρετηρήθησαν κατὰ τὴν συμπίεσιν τοῦ κρυστάλλου. Τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς εἰς m m παρέχεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$\delta = kv . 10^{-5}$$

ὅπου k=0,0645 καὶ v ἡ διαφορὰ δυναμικοῦ εἰς ἠλεκτροστατικὰς μονάδας.

Οὕτω, ἐὰν ὑποτεθῇ v=450 Βόλτ, ἤτοι 1,5 ἠλεκτροστατικαὶ μονάδες, προκύπτει $\delta = 10^{-6}$ m m. Ἡ συστολὴ κατὰ τὴν διάσπασιν l παρέχεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$\delta = k \frac{1}{e} v . 10^{-5}$$

Ἐὰν ἐφαρμόσωμεν διαφορὰν δυναμικοῦ μεταξὺ τῶν ἑδρῶν αβγ καὶ κεζ τῶν καθέτων τῷ ὀπτικῷ ἄξονι, οὐδεμία μηχανικὴ παραμόρφωσις παρατηρεῖται. Πειραματικῶς δυνάμεθα νὰ δείξωμεν τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν φαινόμενον τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ διὰ τῆς ἐν σχ. 3 εἰκονιζομένης διατάξεως. Τοποθετοῦμεν τὸ πλακίδιον ἐπὶ ἀνενδότου ὑποστηρίγματος μεταξὺ δύο ἠλεκτροδίων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καλύπτωνται αἱ ἕδραι αγε καὶ 6δζ καὶ συνδέομεν τὰ ἠλεκτρόνια πρὸς ἠλεκτροστατικὸν βολτόμετρον. Ἐὰν ἄνωθεν τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας τοῦ πλακιδίου ἐπιθέσωμεν βάρος κατάλληλον, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ βολτόμετρον ἀποκλίνει ὡς ἐκ τοῦ λόγῳ συμπιέσεως τοῦ πλακιδίου ἀναπτυχθέντος ἠλεκτρικοῦ φορτίου.

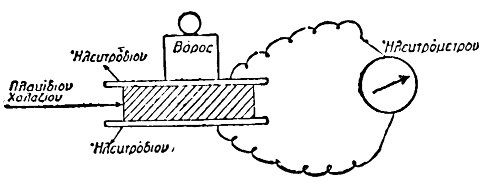

Σχ. 3. *Πειραματικὴ ἀπόδειξις πιεζοηλεκτρικοῦ φαινομένου.*

Σπουδὴ πλακιδίων χαλαζίου ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου. Φαντασθῶμεν ὅτι ὑποβάλλομεν τὸ ἐν σχ. 4 πλακίδιον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου, διευθυνομένου καθέτως πρὸς τὰς ἕδρας αγε καὶ 6δζ. Εἶναι φανερὸν ὅτι εἰς ἑκάστην ἐναλλαγὴν τῶν πεδίων τὸ πλακίδιον θὰ ὑφίσταται συστολὴν (ἢ διαστολὴν) κατὰ τὴν διάστασιν e, ἤτοι κατὰ τὸν ἠλεκτρικὸν ἄξονα, συνοδευομένην ὑπὸ διαστολῆς κατὰ τὴν διάστασιν l, αἱ μηχανικαὶ ὅμως αὗται παραμορφώσεις εἶναι, ὡς εἴδομεν, ἐξόχως μικραί. Ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ὅθεν τοῦ ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου τὸ πλακίδιον τοῦ χαλαζίου ὑποβάλλεται εἰς ἐλαστικὴν κραδασμικὴν κίνησιν κατά τε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἄξονος καὶ κατὰ τὴν διάστασιν l, τὸ δὲ πλάτος τῶν ἐλαστικῶν κραδασμῶν αὐτοῦ λαμβάνει τὴν μεγίστην τιμὴν ὅταν ἡ συχνότης τοῦ διεγείροντος ἠλεκτρικοῦ πεδίου συμπίπτῃ πρὸς τὴν ἰδίαν συχνότητα τοῦ πλακιδίου. Οὕτω τὸ πλακίδιον χαλαζίου ἀποτελεῖ μηχανικὸν ταλαντωτὴν (oscillateur) ἢ συντονιστὴν (résonnateur), ἐν ᾧ δυνάμεθα νὰ διεγείρωμεν ἐλαστικοὺς κραδασμοὺς τῇ ἐπενεργείᾳ ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου. Οἱ κατὰ τὴν διάστασιν e τοῦ πλακιδίου κραδασμοὶ καλοῦνται *διαμήκεις ἢ κατὰ μῆκος* (longitudinales), οἱ δὲ κατὰ τὴν διάστασιν l *ἐγκάρσιοι* (tansversales).

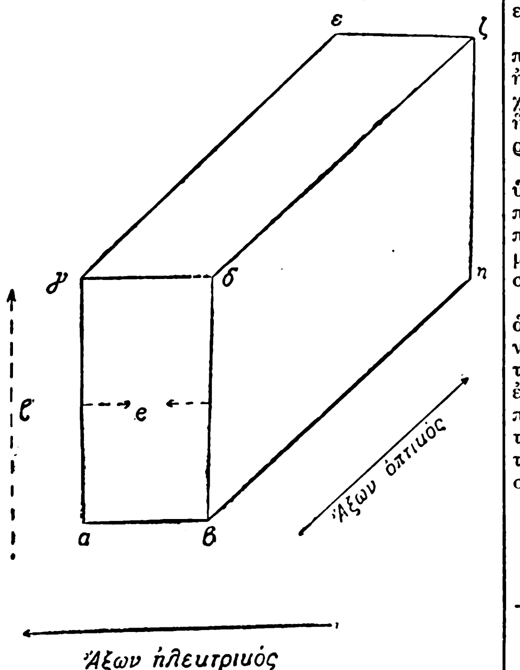

Σχ. 4. *Πλακίδιον χαλαζίου μὲ παραλλήλους ἕδρας.*

Δυνάμεθα νὰ διερευνήσωμεν τὴν κραδασμικὴν κίνησιν τοῦ πλακιδίου χαλαζίου τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου ὡς ἑξῆς: Τὸ πλακίδιον τοῦ χαλαζίου εἴς τε τὴν περίπτωσιν τῶν διαμήκων καὶ τῶν ἐγκαρσίων κραδασμῶν κραδαίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν ἀναπτύσσονται *κοιλίαι* κραδασμῶν καὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτῶν *δεσμός*. Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν διεγείρεται ἐπὶ τοῦ πλακιδίου ἡ θεμελιώδης ταλάντωσις ὑφίσταται εἷς δεσμὸς εἰς τὸ μέσον καὶ ἀνὰ μία κοιλία κατὰ τὰ δύο ἄκρα, ἤτοι τὸ πλακίδιον κραδαίνεται ὑπὸ τὸ ἥμισυ μῆκος κύματος. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν συχνότητα τῆς θεμελιώδους ἢ ἰδίας μηχανικῆς (ἢ ἐλαστικῆς) ταλαντώσεως διά τε τὴν περίπτωσιν διαμήκων καὶ ἐγκαρσίων κραδασμῶν ὡς ἑξῆς:

Ἡ ταχύτης v διαδόσεως ἐλαστικοῦ κραδασμοῦ παρέχεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$v = \sqrt{\frac{E}{\varrho}} \quad (1)$$

ἔνθα E τὸ μέτρον ἐλαστικότητος τοῦ μέσου καὶ ϱ ἡ πυκνότης αὐτοῦ.

Ἐξ ἄλλου μεταξὺ μήκους κύματος λ, ταχύτητος διαδόσεως v, καὶ συχνότητος τῶν κραδασμῶν N, ὑφίσταται ἡ σχέσις

$$N = \frac{v}{\lambda} \quad (2)$$

Προκειμένου περὶ διαμήκων κραδασμῶν τὸ μῆκος κύματος τῆς θεμελιώδους ἢ ἰδίας ταλαντώσεως, δεδομένου ὅτι τὸ πλακίδιον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ταλαντεύεται ὑπὸ ἥμισυ μῆκος κύματος εἶναι $\lambda = 2e$ (3)

Ἐκ τῶν τύπων (1), (2) καὶ (3) προκύπτει εὐκόλως

$$N = \frac{1}{2e} \sqrt{\frac{E}{\varrho}}$$

Οὕτω προκειμένου περὶ τοῦ χαλαζίου, δι' ὃν E=8. 10'' C. G. S. καὶ ϱ=2,654 προκύπτει διὰ τὴν περίπτωσιν διαμήκων κραδασμῶν:

$$N = \frac{2750}{e} \frac{\text{Kilocycles}}{\text{second}}$$

ὅπου τὸ e ἐκφράζεται εἰς mm.

Ὁ Cady παραδέχεται εἰς πρώτην προσέγγισιν ὅτι τὸ μέτρον ἐλαστικότητος τοῦ χαλαζίου εἶναι τὸ αὐτὸ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις τῶν πλακιδίων καὶ ἐπομένως διὰ τὴν περίπτωσιν ἐγκαρσίων κραδασμῶν θὰ ἔχωμεν:

$$N = \frac{2750}{1} \frac{\text{Kilocycles}}{\text{second}}$$

ὅθεν πάλιν l ἐκφράζεται εἰς mm.

Οὕτω εἰς τὴν περίπτωσιν πλακιδίου πάχους 1mm ἡ συχνότης τῆς διαμήκους ταλαντώσεως εἶναι 2750 Kcs/sec.

Ὅπως δὲ ἀναπτυχθῶσι κραδασμοὶ μεγίστου πλάτους, δέον ὅπως ἡ συχνότης τοῦ διεγείροντος ἠλεκτρικοῦ πεδίου συμπίπτῃ πρὸς τὴν ἰδίαν συχνότητα τοῦ πλακιδίου, ἤτοι πρὸς 2750 Kcs/sec ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς ἠλεκτρικὸν μῆκος κύματος περίπου 110 μετρ.

Ἡ διέγερσις κραδασμῶν ἐν πλακιδίῳ χαλαζίου ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου ἐφαρμόζεται σήμερον τὰ μέγιστα πρὸς παραγωγὴν *ὑπερηχητικῶν κυμάτων*, χρησιμοποιουμένων εὐρύτατα εἰς τὰς νεωτέρας *βυθομετρικὰς* συσκευάς.

Ἡ λεπτομερεστέρα σπουδὴ τῶν φαινομένων ἅτινα παρουσιάζει πλακίδιον χαλαζίου ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἐναλλασσομένου ἠλεκτρικοῦ πεδίου κατέδειξεν ὅτι πλακίδιον χαλαζίου συμπεριφέρεται ἐν κυκλώματι ἐναλλασσομένου ῥεύματος, λόγῳ τοῦ πιεζοηλεκτρικοῦ ἀποτελέσματος, ὡς κύκλωμα ἀποτελούμενον σχ. 5 ἐκ τῆς συνδέσεως ἐν σειρᾷ χωρητικότητος C, αὐτεπαγωγῆς L καὶ ἡμισείας ἀντιστάσεως R, παραλλήλως τῶν ὁποίων συνδέεται χωρητικότης Co.

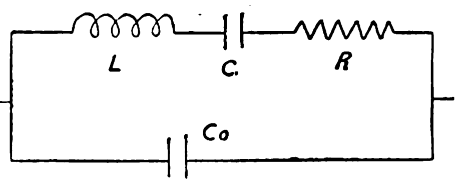

Σχ. 5. *Ἰσοδύναμον ἠλεκτρ. κύκλωμα πρὸς πλακίδιον χαλαζίου.*

Ἡ χωρητικότης C καὶ αὐτεπαγωγὴ L ὀφείλονται εἰς τὸ πιεζοηλεκτρικὸν ἀποτέλεσμα καὶ δύνανται νὰ ὑπολογισθῶσι βάσει τῶν διαστάσεων καὶ τῶν πιεζοηλεκτρικῶν σταθερῶν, ἐνῷ ἡ χωρητικότης Co ὀφείλεται εἰς τὴν ἠλεκτροστατικὴν χωρητικότητα τοῦ πυκνωτοῦ τοῦ ἀποτελουμένου ἐκ τῶν δύο ἠλεκτροδίων (ὁπλισμῶν) τοῦ πλακιδίου, καὶ τοῦ πλακιδίου χρησιμεύοντος ὡς διηλεκτρικοῦ. Τὸ ἐν λόγῳ κύκλωμα, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ ἐν κυκλώματι ἐναλλασσομένου ῥεύματος πρὸς τὸ πλακίδιον χαλαζίου, καλεῖται *ἰσοδύναμον κύκλωμα*.

Ὡς ἐκ τοῦ πιεζοηλεκτρικοῦ ἀποτελέσματος αὐτῶν, τὰ πλακίδια χαλαζίου χρησιμοποιοῦνται τελευταίως τὰ μέγιστα εἰς τὰς ῥαδιοηλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις, διὰ τὴν σταθεροποίησιν τοῦ μήκους κύματος ἐκπομπῆς, ἐπίσης δ' ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ὡς πρότυπα συχνότητος καὶ διὰ τὴν βαθμολογίαν κυματομέτρων.

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

πιεζόκλασις (ἡ) *[Πετρογρ.]* βλ. λ. *λιθόκλασις*.

πιεζόμετρον (τό). Συσκευὴ ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Oersted πρὸς κατάδειξιν τῆς συμπιεστότητος τῶν ὑγρῶν. Ἀποτελεῖται ἐκ δοχείου Α περιλαμβάνοντος τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ὑγρόν, ὅπερ κάτωθεν κλείεται δι' ὑδραργύρου. Ἡ συσκευὴ περιβάλλεται ὑπὸ ἑτέρου δοχείου ὑαλίνου μετὰ παχέων τοιχωμάτων, ἥτις πληροῦται ὕδατος καὶ δύναται διὰ καταλλήλου διατάξεως νὰ ὑποβληθῇ εἰς μεγάλην πίεσιν. Ἡ συμπιεστότης τοῦ ἐν τῷ δοχείῳ Α ὑγροῦ δεικνύεται ἐκ τῆς εἰσχωρήσεως τοῦ ὑδραργύρου εἰς τὸ τριχοειδὲς στόμιον τοῦ δοχείου Α, οὕτω δὲ διὰ μετρήσεως τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ὑδραργύρου δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν καὶ τὸ μέγεθος τῆς συμπιεστότητος τῶν ὑγρῶν. Γενικῶς κατεδείχθη ὅτι τὰ ὑγρὰ εἶναι δεκάκις περίπου μᾶλλον συμπιεστὰ τῶν στερεῶν.

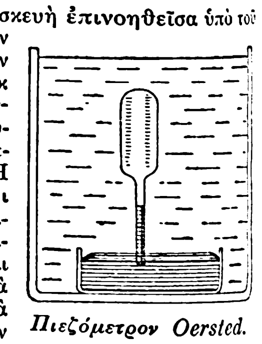
Πιεζόμετρον Oersted.

Κ. Π.

πιέζω, *ἀόρ. ἐπίεσα—ἐπιέσθην*, **παθ. μετχ.** *πεπιεσμένος*· θλίβω, συνθλίβω, κοιν. ***ζουλάω***: «πιέζω τὴν κύστιν»· ‖ ὠθῶ, κάμνω τι νὰ ὑποχωρήσῃ: «πιέζω τὸ κομβίον»· ‖ μεταφ., ἀναγκάζω, ἐξαναγκάζω, στενοχωρῶ: «τὸν ἐπίεσαν νὰ δεχθῇ», «μὴ τὸν πιέζετε»· ‖ *πεπιεσμένος χάρτης* ὁ διὰ συμπιέσεως παρασκευασθεὶς (βλ. λ. *χάρτης πεπιεσμένος*).

Πίελος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Πύρρου, υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ τῆς Ἀνδρομάχης, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μολοσσοῦ καὶ Περγάμου, θεωρούμενος ὡς γενάρχης τῶν βασιλέων τῆς Ἠπείρου (*Παυσ.*Α,11,1).

Λ. Θ. Ι.

Digitized by Google

πιεμοντίτης (ὁ) (Piemontit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν τῆς ὁμάδος τοῦ ἐπιδότου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διακρίνεται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς μαγγάνιον, διὰ τοῦτο δὲ καλεῖται καὶ μαγγανιοῦχον ἐπίδοτον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι: $H Ca_2 (Al Mn) Si_3 O_{13}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα καὶ ἔχει σκληρότητα $6^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 3,4, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρόμαυρον ἕως κερασόχρουν. 'Απαντᾷ ἐντὸς ὡρισμένων κοιτασμάτων μαγγανιούχων μεταλλευμάτων τοῦ Piemont, τῆς Βρετάνης καὶ τῆς 'Ιαπωνίας, καθὼς καὶ εἴς τινα ἐκρηξιγενῆ πετρώματα τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Γ. Β.

Πιενγῖται (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ', 5, 8) «παρὰ τὸν Καρπάτην τὸ ὄρος» (νῦν Καρπάθια), ὁ αὐτὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μὲ τοὺς *Πιεφίγους*, κατοικοῦντας τὰ Δ. τῆς Δακίας. Α. Θ. Σ.

πιέννα (ἡ)· δημοτ., πλῆρες θέατρον: «ἀπόψε εἶχε πιέννα» κατελήφθησαν πᾶσαι αἱ θέσεις τοῦ θεάτρου.

Πιεντικόρτε-ντὶ-Γκάτζιο (Piedicorte-di-Gaggio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ νήσῳ Κορσικῇ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου καντονίου. Κάτοικοι 10.800. Μ. Δ. Β.

Πιεντικρότσε (Piedicroce) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ νήσῳ Κορσικῇ. Κάτ. 11.480. Ἔχει πλούσια μεταλλεῖα ἀμιάντου. Εἰς ἀπόστασιν 1 χλμ. πρὸς Α. τῆς πόλεως εὑρίσκονται τὰ ὀνομαστὰ λουτρὰ τῆς 'Ορέτζα. Μ. Δ. Β.

πιέντρα (ἡ) (ἱσπαν. piedra=λίθος). Οὕτω καθορίζεται νόσος τῶν τριχῶν καὶ τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς, ὀφειλομένη εἰς παρασιτικὸν μύκητα καὶ χαρακτηριζομένη κλινικῶς ὑπὸ τῆς παρουσίας ἐξογκώσεων κλιμακωτῶν ἀκανονίστων, ἀναπτυσσομένων ἐπὶ τῶν τριχῶν· αἱ ἐξογκώσεις αὗται, δίκην ὄζων, ἀποτελοῦνται ὑπὸ τῆς συσσωρεύσεως τῶν σπόρων τοῦ τριχοσπόρου (trichosporum) καλουμένου μύκητος καὶ παραμένουσιν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς τριχός. Ἡ νόσος αὕτη εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς τὴν Κολομβίαν τῆς 'Αμερικῆς, σπανιώτατα δὲ παρατηρεῖται εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα. Μ. Ν. Κ.

Πιέντσα (Pienza) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ιταλίας ἐν τῷ νομῷ Σιένης τῆς Τοσκάνης. Κάτ. 3.913. 'Εκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Κορσινιανόν*, μετωνομάσθη δὲ εἰς Πιέντσα ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα Πίου Β', ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῆ ἐν αὐτῇ. 'Εν αὐτῇ ὑπάρχει τὸ μέγαρον Πικκολόμινι, θεωρούμενον ἓν τῶν ὡραιοτέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων δειγμάτων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς 'Αναγεννήσεως, μετὰ ὀνομαστῶν τοιχογραφιῶν, καὶ ἐνδιαφέρον μέγαρον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, ὅπου ἐκκλησιαστικὸν μουσεῖον, μετὰ πολυτίμου συλλογῆς ἐκκλησιαστικῶν ἐνδυμασιῶν, μοναδικῆς εἰς τὸ εἶδός της. Μ. Δ. Β.

Πιερὰ (Pierat), ***Γερμανὴ-'Αντουανέττα-Μαρία-Θηρεσία Μπραμπλέ***, καλουμένη ***Μάρθα*** —. Γαλλὶς ἠθοποιός, γεννηθεῖσα τῷ 1885. 'Εσπούδασεν ἐν τῷ 'Ωδείῳ τῶν Παρισίων, ὅπου ἔλαβε πρῶτον βραβεῖον κωμῳδίας καὶ ἀνῆλθε κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς «'Οντεόν» εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν, διακριθεῖσα ταχέως ὡς μία τῶν καλυτέρων κωμῳδῶν τῆς Γαλλίας καὶ προσληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1902 εἰς τὴν «Γαλλικὴν Κωμῳδίαν», τῆς ὁποίας ἐγένετο ἑταῖρος. Διέπρεψε κυρίως ὡς πρωταγωνίστρια ἔργων τοῦ Λαβεντάν, τοῦ Ντονναί, τοῦ 'Ερβιὲ καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἔργα: «Κορινθιακοὶ γάμοι», «Λευκή», «Ὁ ἄλλος κίνδυνος», «Τὸ γαμήλιον ἐμβατήριον» κτλ. Καταρτίσασα ἴδιον θίασον περιῆλθεν ἐπανειλημμένως τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Εὐρώπης, παίξασα καὶ ἐν 'Ελλάδι. Μ. Δ. Β.

Πιεραντόνι (Pierantoni), ***Αὔγουστος***. 'Ιταλὸς νομομαθής, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1840—1911). Τῷ 1860 κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἐθελοντῶν τοῦ Γαριβάλδη καὶ μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βολτοῦρνο διετέλεσεν ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν Νεαπόλει καὶ κατόπιν ἐν Τουρίνῳ, ὅπου προσελήφθη καὶ ὡς γραμματεὺς τοῦ Μαντσίνι. Τῷ 1865 ἐξέδωσε τὸ ἔργον του «Περὶ καταργήσεως τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου», ὅπερ ἐπῃνέθη μεγάλως καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ διορισθῇ καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μοδένης. Τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος ἐγκατέλειψε τὴν ἕδραν του καὶ κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἐθελοντῶν κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἕδραν του, τῷ δὲ 1870 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως καὶ τῷ 1876 τοῦ τῆς Ρώμης. 'Απὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1883 ἐξελέγετο βουλευτής, τῷ δὲ 1883 διωρίσθη γερουσιαστής. Τῷ 1885 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διάσκεψιν τῶν Παρισίων διὰ τὸ ζήτημα τοῦ Σουέζ. Διετέλεσεν ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς 'Οξφόρδης καὶ ἱδρυτικὸν μέλος τοῦ Διεθνοῦς 'Ινστιτούτου τῆς Γενεύης. Θεωρεῖται ἐκ τῶν διασημοτέρων νεωτέρων συγγραφέων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ πρόοδος τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀτόμων» (1866), «Ἱστορία τῶν σπουδῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν 'Ιταλίᾳ» (1870), «Αἱ διεθνεῖς διαιτησίαι καὶ ἡ συνθήκη τῆς Βασιγκτῶνος» (1872), «Ἡ οἰκογένεια, τὸ ἔθνος, τὸ κράτος» (1872), «Στοιχεῖα συνταγματικοῦ δικαίου» (1875), «Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου εἰς τὰ νεώτερα κράτη» (1876), «Ἱστορία τοῦ διεθνοῦς δικαίου κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1876), «Πραγματεία περὶ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου» (1881), «Ἡ Βρεττανικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἡ δημοκρατία τοῦ Τράνσβααλ» (1899), «Οἱ δικηγόροι τῆς ἀρχαίας Ρώμης» (1906), «Νέα ἱστορία τῶν σπουδῶν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου» (1902) κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Πιεραντόνι *Μαντσίνι*** (Pierantoni Mancini), ***Γκράτσια***. 'Ιταλὶς συγγραφεὺς (1844—1915). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ πολιτικοῦ Πασχάλη Μαντσίνι καὶ σύζυγος τοῦ νομομαθοῦς Αὐγούστου Πιεραντόνι. 'Εγένετο γνωστὴ ὡς συγγραφεὺς κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ περιοδικῷ «Εὐρωπαϊκὴ 'Επιθεώρησις» τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ἐδημοσίευσεν ἄρθρα, ποιήματα καὶ διηγήματα. Ἵδρυσεν ἄσυλον μικρῶν παίδων καὶ σχολεῖον ραπτικῆς, διὰ τὰ ὁποῖα ἀφιέρωσε πάσας τὰς εἰσπράξεις τῶν ἔργων της. Μεταξὺ τῶν ἔργων της εἶναι: «Δόρα καὶ ἄλλα διηγήματα», «Παιδικαὶ κωμῳδίαι», «Λυδία», «Βαλεντῖνα», «Ποιήματα», «'Απὸ τὸ παράθυρον» μυθιστόρημα, «'Απὸ τὸ Λευκὸν ἀκρωτήριον μέχρι τοῦ Μαρόκκου» κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

πιεραρδία (ἡ) (Pierardia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Πίερες (οἱ) *['Αρχ.]*. Θρακικὸς λαός, ὅστις ἐκδιωχθεὶς περὶ τὰ 750 π. Χ. ὑπὸ τῶν Τημενιδῶν, βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Ὄλυμπον Πιερίας, ἀρχικῆς αὐτῶν διαμονῆς, μετηνάστευσαν εἰς τὴν πρὸς Α. τοῦ Στρυμόνος καὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Παγγαίου ὄρους ὑπὸ τῶν 'Ηδωνῶν κατεχομένην χώραν, τοὺς ὁποίους ἐκτοπίσαντες ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς (*Θουκ.* Β, 99). 'Απ' αὐτῶν ἡ χώρα ἐκλήθη *Πιερία*, καθὼς καὶ ὁ κόλπος *Πιερικός*. Πόλεις αὐτῶν μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ 'Ηροδότου, ὁ Φάγρης καὶ ἡ Πέργαμος, μετὰ δὲ τῶν 'Οδομάντων καὶ Σατρέων ἐξεμεταλλεύοντο τὰ πλούσια μεταλλεῖα τοῦ Παγγαίου (*'Ηροδ.* VII, 112). Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ξέρξου, ἐπερχομένου κατὰ τῆς 'Ελλάδος, ὑπετάγησαν εἰς αὐτὸν καὶ παρεχώρησαν στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν παραπλέοντα τὰ θρακικὰ παράλια περσικὸν στόλον (*'Ηροδ.* VII, 185). Α. Θ. Σ.

Πιέρης, *Γεώργιος*. Ἕλλην διδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ περὶ τὸ 1612 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κορσικῇ τῷ 1681. 'Εσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικὸν γυμνάσιον, τὸ ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου ἱδρυθὲν πρὸς μόρφωσιν 'Ελλήνων νέων χάριν τοῦ ἐν τῇ 'Ανατολῇ δυτικοῦ προσηλυτισμοῦ. Παραμείνας ἐπὶ δέκα ἓξ ἔτη ἐν Ρώμῃ, ἐδίδαξε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦτο, εἶτα, ἀσπασθεὶς τὸ καθολικὸν δόγμα, κατετάχθη εἰς τὸ ἰησουϊτικὸν τάγμα καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Κορσικὴν παρὰ τοῦ πάπα πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν ἐκεῖ ἀποικισθέντων ἐκ Μάνης 'Ελλήνων, ἀλλ' ἀναμιχθεὶς μετ' αὐτῶν ἐλησμόνησε τὴν ἀποστολήν του καὶ ἔζησε μετερχόμενος τὸν διδάσκαλον τῶν τέκνων αὐτῶν. Θ. Β.

— **Πιέρης, *Μαρῖνος***. Κερκυραῖος λόγιος, ἀποθανὼν τῷ 1808 εἰς Πατάβιον. Κατέλιπε χειρόγραφον δοκίμιον ἑλληνικῆς γραμματολογίας ἀπὸ Κωνσταντίνου μέχρι τῶν ἡμερῶν του. Π. Θ. Σ.

— **Πιέρης, *Μάριος***. Κερκυραῖος λόγιος (1776—1852). Μετὰ τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐν τῇ γενετείρᾳ του ἐσπούδασε καὶ ἐδίδαξεν ἐν 'Ιταλίᾳ. 'Εκεῖ ἐδημοσίευσε διάφορα φιλολογικὰ ἔργα, βραβευθέντα ὑπὸ τῆς 'Ακαδημίας τῆς Κρούσκας. Τῷ 1803 διωρίσθη ὑπογραμματεὺς τῆς 'Ιονίου ἐπικρατείας ὑπὸ τοῦ 'Ι. Καποδιστρίου. Τῷ 1801 μετ' ἄλλων λογίων Κερκυραίων φίλων του ἵδρυσεν ἐν Κερκύρᾳ τὴν «'Εταιρείαν τῶν φίλων» καὶ μετὰ τοῦ 'Ανδρ. Μουστοξύδου ἐξέδιδεν ἐπὶ διετίαν τὴν «Gazzetta Urbana». Τὴν ἐν ἔτει 1837 προσφερθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἰονικῆς γερουσίας ἕδραν τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς φιλολογίας ἐν τῇ 'Ιονίῳ 'Ακαδημίᾳ δὲν ἐδέχθη. Τὴν ἐκ πεντακισχιλίων τόμων βιβλιοθήκην του ἐδώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του χάριν τῆς σπουδαζούσης νεολαίας. Π. Θ. Σ.

— **Πιέρης, *Νικόλαος***. Κερκυραῖος στρατιωτικός, υἱὸς τοῦ *'Ιακώβου*, συνταγματάρχου ἐν τῷ στρατῷ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1799 ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν, ὁ δὲ Νικόλαος, ἀξιωματικὸς ἤδη τοῦ στρατοῦ τῆς Νεαπόλεως, ἐζήτησε καὶ κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν τῆς πατρίδος του, προαχθεὶς βραδύτερον εἰς συνταγματάρχην τοῦ ἐν Ζακύνθῳ συντάγματος, ὁπόθεν διετάχθη κατὰ Φεβρουάριον 1801 ὅπως μεταβῇ εἰς Κεφαλληνίαν ὡς ἀρχηγὸς τῆς νήσου πρὸς καταστολὴν τῶν ἐκεῖ ταραχῶν. Ὁ Πιέρης ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἐθνικὸν στρατόν. Π. Θ. Σ.

— **Πιέρης *Τριβώλης, 'Αλέξανδρος***. Κερκυραῖος μαθηματικὸς καὶ ἀρχιτέκτων τῶν δοκίμων τῆς ἐποχῆς του (1710—1786). 'Εσχεδίασε καὶ ἐξετέλεσε ἰδίοις ἀναλώμασι τὸ μέχρι σήμερον ἄριστα διατηρούμενον ἐκ μαρμάρου τῆς Καρράρας κομψότατον καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τοῦ 'Αγίου 'Αντωνίου. Διετέλεσε προβλεπτὴς τῆς ὑγείας, κήνσωρ, μέλος τοῦ συμβουλίου, προβλεπτὴς τοῦ σιτοβολῶνος, σύνδικος καὶ δικαστής. Π. Θ. Σ.

— **Πιέρης *Τριβώλης, 'Αντώνιος τοῦ 'Αλ.*** Κερκυραῖος λόγιος (1767—1799). Δεκαπενταετὴς ἦλθεν εἰς γάμον μὲ τὴν 'Αναστασίαν Θεοτόκη, καὶ ἀπὸ τότε ἤρξατο παιδευόμενος ὑπὸ τοῦ Λουϊγγίου δὲ Ρώσση. Συγχρόνως ἐδιδάσκετο καὶ τὴν ζωγραφικήν, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐγκατέλιπε. Φύσει πεπροικισμένος δι' ἀγχινουστάτου πνεύματος, ἐπεδόθη μόνος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Τῷ 1799 ἐξέδωκε «Epigrammi tradotti dal Latino e dal Francese». Π. Θ. Σ.

— **Πιέρης *Τριβώλης, Δημήτριος***. Κερκυραῖος καλλιτέχνης, υἱὸς τοῦ *'Αντωνίου* (1785—1809). Τὰς περὶ τὴν γραμματολογίαν καὶ καλὰς τέχνας σπουδὰς ἤρξατο ἐν Κερκύρᾳ. Τῷ 1803 μετέβη εἰς Ρώμην πρὸς σπουδὴν τῆς καλλιτεχνίας παρὰ τῷ 'Αντωνίῳ Κανόβα. 'Επιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα ἐπεχείρησε συλλογὴν ἀρχαιοτήτων Κερκύρας καὶ ἰδίᾳ δακτυλιολίθων. Ἡ διοίκησις τοῦ τόπου ἀνέθετο αὐτῷ καὶ τῷ Προσαλέντῃ τὴν ἐκ μαρμάρου κατασκευὴν μνημείου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἀτελές. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Interno al Triumvirato Pittorico» ἐν «Mercurio Letterario» καὶ «Descrizione dei costumi antichi». Π. Θ. Σ.

— **Πιέρης *Τριβώλης, Στέφανος Μιχαήλ***. Κερκυραῖος ἰατροφιλόσοφος υἱὸς τοῦ *'Αντωνίου* (1784—1829). 'Εδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, εἰς Πατάβιον δὲ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φυσικομαθηματικά. 'Εδίδαξε τὴν βοτανικὴν εἰς τὴν 'Ιόνιον 'Ακαδημίαν, ἀνέλαβε διαφόρους δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ δὶς ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς 'Ιονίου βουλῆς. 'Εδημοσίευσε: «Flora Corcyrensis». Π. Θ. Σ.

Πιέρια *ὄρη* *[Γεωγρ.]*. Γενικὴ ὀνομασία τῶν ὀρέων τῆς Πιερίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ πρὸς Β. καὶ ΒΑ. τῶν Καμβουνίων καὶ τοῦ 'Ολύμπου. Ἡ κυριωτέρα ὀροσειρὰ ὠνομάζετο τὸ πάλαι *Πίερος*, τὸ σημερινὸν *Φλάμπουρον*, οὗ ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἔχει ὕψος 1.878 μ. Εἶναι κατάφυτα ἐκ δασῶν πεύκης καὶ διασχίζονται ὑπὸ ρεόντων ὑδάτων ἐκβαλλόντων εἰς τὸν 'Αλιάκμονα καὶ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Σχηματίζουν μετὰ τοῦ 'Ολύμπου τὰ *Στενὰ τῆς Πέτρας*, διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ 'Ελασσόνος εἰς Αἰκατερίνην. Σ. Κ. Γ.

Πιερία *[Μυθ.]*. —1) Μία τῶν συζύγων τοῦ Δαναοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν ἓξ θυγατέρας: τὴν 'Ακταίην, Ποδάρκην, Διωξίππην, 'Αδίτην, 'Ωκυπέτην καὶ Πυλάργην.

—2) Σύζυγος τοῦ 'Οξύλου, υἱοῦ τοῦ Αἵμονος, μήτηρ τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ Λαΐα. Α. Θ. Σ.

Πιερία, ἡ ***Πιερὶς*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) 'Αρχαία χώρα τῆς Μακεδονίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ 'Αλιάκμονος καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ, ἐκτεινομένη πρὸς Δ. μέχρι τοῦ Πιέρου ὄρους καὶ πρὸς Α. μέχρι τῆς θαλάσσης. Διαρρέεται ὑπὸ μικρῶν ποταμῶν πηγαζόντων ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ 'Ολύμπου, οἷον τοῦ 'Ενιπέως, τοῦ Μίτυος, τοῦ Αἴσωνος, τοῦ Λεύκου κ.ἄ. παραποτάμων τοῦ 'Αλιάκμονος. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ θρακικοῦ φύλου τῶν Πιέρων, οἱ ὁποῖοι εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα. Παραδίδεται ὅτι οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ εἰσηγηταὶ τῆς θεολατρείας (διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεοὶ κατῴκησαν ἐν 'Ολύμπῳ, ὅστις ὑψοῦτο ἐν τῇ χώρᾳ των), ὡς καὶ τῆς θεραπείας τῶν Μουσῶν, αἵτινες ἐκλήθησαν καὶ *Πιερίδες*. Οἱ κατοικοῦντες τὴν πρὸς Β. 'Ημαθίαν, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπεκταθοῦν κατὰ τὴν παραλίαν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀποβλέποντες εἰς τὸ εὔφορον τῆς Πιερίας, κατέλαβον αὐτὴν ἐπὶ Περδίκκου τοῦ Α', ἱδρυτοῦ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους, τῶν κατοίκων ἐξαναγκασθέντων νὰ φύγουν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὑπὸ τὸ Παγγαῖον ὄρος. 'Επιφανέστεραι πόλεις τῆς Πιερίας ἦσαν ἡ *Πύδνα*, τὸ *Δῖον* καὶ ἡ *Μεθώνη*, δευτερεύουσαι δὲ ἡ *Πιερία*, ἡ *Βάλλα*, αἱ *Φυλακαὶ* κ. ἄ. 'Αρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Πιερίᾳ ἐγένοντο κατὰ τὴν Παλατίτσαν (ἀρχ. Βάλλα) καὶ Πύδναν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου L. Heuzey. Τὸ Δῖον ἀνασκάπτεται ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Σωτηριάδου. —2) Χώρα κατὰ τὰ νότια τοῦ Παγγαίου, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐπαρχίαν 'Ηδωνίδα, κληθεῖσα οὕτω ἐκ τῶν κατοίκων τῆς κατὰ τὸν Ὄλυμπον Πιερίας, οἱ ὁποῖοι ἐξωσθέντες ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ. Σπουδαιότεραι πόλεις ἦσαν ἡ *Γαληψὸς* καὶ ἡ *'Απολλωνία*. Χ. Ι. Μ.

— **Πιερία** *['Αρχ. Γεωγρ.]* Χώρα τῆς βορείου Συρίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν παραλίων αὐτῆς πρὸς Β. τοῦ 'Ορόντου ποταμοῦ (νῦν Νάχρ-ἐλ-Ἄξι). Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλαβεν ἀπὸ τῶν ἐγκαταστάντων αὐτόθι Μακεδόνων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου. 'Επισημοτάτη πόλις αὐτῆς ἦτο *Σελεύκεια ἡ ἐν Πιερίᾳ*. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

— **Πιερία**, ἡ ***Πιέριον ὄρος*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς βορείου Συρίας ἐν Σελευκείᾳ, ἐκτεινόμενον ἐπὶ τῆς παραλίας δεξιὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ (νῦν Νάχρ-ἐλ-Ἄζι), προέκτασις κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΔ, 751) τοῦ ἐν Κιλικίᾳ ὄρους Ἀμανοῦ (νῦν Ἄλμα-ντάγ). Ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καλεῖται σήμερον ***Δζέμπελ-Ἀρσούζ***. Α. Θ. Σ.

— **Πιερίας *ἐπαρχία*** [*Γεωγρ.*]. Ἡ νοτιωτέρα τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ὁριζομένη ἀπὸ νότου ὑπὸ τοῦ νομοῦ Λαρίσης (ὄρος Ὄλυμπος), ἀπὸ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης καὶ ἀπ' ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ὄρη τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὁ *Ὄλυμπος* (2272 μ.) καὶ τὰ *Πιέρια* (1498 μ.), ποταμοὶ δὲ οἱ *Ἐνιπεύς, Αἴσων* καὶ *Ἀλιάκμων*. Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας εἶναι πεδινὸν μὲν εἰς τὰ παράλια τοῦ Θερμαϊκοῦ, ὀρεινὸν δὲ καὶ δασῶδες κατὰ τὰ μεσόγεια. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Κατερίνη* (βλ. λ.), κυριώτεροι δὲ αὐτῆς ὅρμοι οἱ: *Πλαταμῶνος, Λεπτοκαρυᾶς, Κίτρους* καὶ *Παραλίας Ἐλευθεροχωρίου*. Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἄγονον, δι' ὃ καὶ τὰ κυριώτερα αὐτῆς προϊόντα εἶναι κτηνοτροφικά, θήρας, ἁλιείας καὶ δασικά. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἶχε 49.666 κατοίκους, ὧν οἱ 25.138 ἄρρενες, κατανεμομένους εἰς ἕνα δῆμον, τὸν τῆς *Κατερίνης* (κάτ. 14.557), καὶ 22 κοινότητας, ἀποτελουμένας ἐξ ἑξήκοντα τριῶν χωρίων. Αἱ κοινότητες τῆς ἐπαρχίας εἶναι αἱ ἑξῆς: *Αἰγινίου* (πρώην *Λιμπανόβου*), *Βροντοῦς, Βρωμερῆς, Δίου* (ἕδρα τὸ χωρίον *Καρύτσα*), *Ἐλατούσης* (*Σκουτέρνης*), *Κολινδροῦ, Κουντουριωτίσσης, Λεπτοκαρυᾶς, Λιτοχώρου, Λόφου* (*Ζιαζιάκου*), *Μεθώνης* (ἕδρα τὸ χωρίον *Νέον Ἐλευθεροχώριον*), *Μηλιᾶς, Μοσχοποτάμου* (*Δρυανίστης*), *Παλιονέλληνης* (*Τόχοβας*), *Περιστάσεως, Πύδνης* (ἕδρα τὸ χωρίον *Κίτρος*), *Πλαταμῶνος* (ἕδρα τὸ χωρίον *Παντελεήμων*), *Πόρων* (*Πούρλιας*), *Ρητίνης* (*Ρεντίνης*), *Ρυακίων* (*Ράδιανης*), *Σκοτίνας* καὶ *Σφενδαμίου* (*Πάλιανης*).

—**Πιερίας *παράλιος***, ἡ ***κόλπωσις*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παραλία τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν ὅμως τῆς ὁποίας ὑφίσταται διαφορὰ ἀντιλήψεων μεταξὺ Στράβωνος (Ζ, 330 ἀποσπ. 22) καὶ Πτολεμαίου (Γ, ιγ, 15). Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ παράλιος, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ χωροῦσα πρὸς βορρᾶν ἐτερματίζετο εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἀξιοῦ, «ἐν ᾗ καὶ πόλις Πύδνα ἡ νῦν Κίτρον καλεῖται ... ἡ μὲν οὖν Πύδνα πιερική ἐστι πόλις, ἡ δὲ Ἄλωρος βοτταϊκή». Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον, ἡ πιερικὴ παράλιος, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῆς παραλίου τῆς Ἀμφαξίτιδος καὶ τῆς τῶν Πελασγιωτῶν, εἶχεν ὡς ὅρια τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ πρὸς Ν. καὶ τὴν τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς Β. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἀντίληψιν ὡς Πιερίας παράλιος δέον νὰ νοηθῇ ἡ μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἀκρωτηρίων Πλαταμῶνος πρὸς Ν. καὶ Ἀθερίδα πρὸς Β. παράλιος, δηλαδὴ ἡ τοῦ Πλαταμῶνος – Σκάλας Ἁγίων Θεοδώρων—Σκάλας Λετοχώρου—Σκάλας Κατερίνας—Σκάλας Ἐλευθεροχωρίου. Σ. Ε. Λ.

πιερίδαι (οἱ) (Pieridae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων*, περιλαμβάνουσα ἱκανὰ εἴδη μετριοσώμων ψυχῶν, ὧν γνωστότερον ἡ *πιερὶς* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

Πιερίδες (αἱ) [*Μυθολογ.*]. —1) Οὕτως ἐπωνομάζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἡσιόδου, αἱ Μοῦσαι, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἐγεννήθησαν καὶ διέμενον ἐν Πιερίᾳ, ὅπου καὶ ἐλατρεύοντο. Ἐν Πιερίᾳ ἐλατρεύετο καὶ ὁ Διόνυσος, ἐνταῦθα δέ, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐγεννήθη καὶ ὁ Ὀρφεύς.

—2) Αἱ τοῦ Πιέρου, βασιλέως τῆς Πιερίας, ἐννέα θνηταὶ θυγατέρες. Αὗται ἐπαιρόμεναι διὰ τὴν μουσικότητα αὐτῶν ἦλθον εἰς Ἑλικῶνα, ὅπου ἀνταγωνίσθησαν πρὸς τὰς Μούσας. Μόλις δ' ὅμως ἤρχισαν νὰ ᾄδωσι, σκότος βαθὺ κατεκάλυψε τὴν ἐκεῖ χώραν, ἐνῷ ὅτε ἤρχισαν τὸ ᾆσμα αἱ Μοῦσαι ἐπέλαμψε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἡ φύσις ὅλη ἐγένετο ἤρεμος, ὡσεὶ ἠκροᾶτο τὸ γλυκὺ αὐτῶν ᾆσμα, ἐνῷ ὁ Ἑλικὼν ὑπὸ τῆς τέρψεως μεγαλυνόμενος ὑψοῦτο πρὸς τὸν οὐρανόν. Τότε αἱ νικηθεῖσαι Πιερίδες μετεμορφώθησαν ἐξ οἴκτου ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς πτηνά. Ε. ΔΙ. Κ.

Πιερικὸς *κόλπος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. *Πιερίας παράλιος ἡ κόλπωσις*.

Πιέριος, *ἱερομάρτυς*. Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ὁ Πιέριος ἐγένετο πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας καὶ ὑποστὰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ἄγνωστον πότε, ἑορτάζεται τὴν 27ην Ἰουνίου, ἣν ἡμέραν τὸ «Μηναῖον» οὐδὲν περὶ τοῦ ἱερομάρτυρος τούτου ἀναφέρει. Ε. Γ. Π.

— **Πιέριος.** Ἀλεξανδρινὸς θεολόγος τοῦ τέλους τοῦ Γ' αἰῶνος μ.Χ., ἀσκητής, συγγραφεύς, ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων πρεσβυτέρων τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας ἐπὶ ἐπισκοπῆς Θεωνᾶ (281—300), ἀποκληθεὶς ἕνεκα τῆς πολυμαθείας καὶ εὐγλωττίας αὐτοῦ «νεώτερος Ὠριγένης» κατὰ τὸν Ἱερώνυμον, διετέλεσε δὲ κατὰ τὸν Φίλιππον τὸν Σιδήτην καὶ τὸν Φώτιον καὶ προϊστάμενος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς σχολῆς. Κατὰ τὰς αὐτὰς μαρτυρίας, ὁ Πιέριος ὑπῆρξε καὶ ὁμολογητής, ὑποστὰς θαρραλέως, κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Διοκλητιανοῦ, βασάνους καὶ κακώσεις, ὧν ὅμως ἐπέζησεν. Ὁ Φώτιος πληροφορεῖ περὶ συγγράμματος τοῦ Πιερίου καλουμένου «Βιβλίου» καὶ διῃρημένου εἰς δώδεκα λόγους, ἐν οἷς ὁ συγγραφεὺς ἐφαίνετο ἀποδεχόμενος πολλὰς τῶν πλανῶν τοῦ Ὠριγένους (π. χ. ὑποταγὴ τοῦ υἱοῦ, προὔπαρξις τῶν ψυχῶν κλπ.). Πρόκειται προφανῶς περὶ συλλογῆς κηρυγμάτων τοῦ Πιερίου. Εἷς τῶν λόγων τούτων ἐπεγράφετο κατὰ Φώτιον «Εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν», ἕτερος δὲ «Εἰς τὸ Πάσχα καὶ τὸν Ὠσηέ». Ὁ Φίλιππος ὁ Σιδήτης παραθέτει περιλήψεις τριῶν ἄλλων λόγων, οἵτινες ἐπεγράφοντο: «Ὁ πρῶτος τῶν εἰς τὸ Πάσχα λόγος», «Περὶ τῆς Θεοτόκου», καὶ «Εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Παμφίλου» τοῦ φίλου τοῦ Εὐσεβίου καὶ μαθητοῦ τοῦ Πιερίου. Τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα ἐξέδωκεν ὁ Routh (Reliquiae sacrae, 3, 423—435). Νέα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν περιλήψεων τοῦ Φιλίππου τοῦ Σιδήτου ἐδημοσίευσεν ὁ C. de Boor («Texte und Untersuchungen» (5, 2, 1888, 165—184). Σ. Ν. Λ.

Πιερὶς [*Μυθολ.*]. Δούλη τοῦ Μενελάου ἐξ Αἰτωλίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐγέννησε υἱὸν τὸν Μεγαπένθη. Α. Θ. Σ.

Πιερὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. *Πιερία*.

πιερὶς (ἡ) (Pieris) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πιεριδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις ψυχὰς μὲ σῶμα ἀρκετὰ ἐπίμηκες καὶ πτέρυγας λίαν ἀνεπτυγμένας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *πιερὶς ἡ τῆς κράμβης* (Pieris brascicae), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 6 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, ἡμιδιαφανεῖς, πολυνευρώδεις, λευκὰς καὶ μελανὰς κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῶν ἄκρον. Τὰ ᾠά της ἔχουσι χρῶμα χρυσίζον καὶ ἡ θήλεια ἐναποθέτει ταῦτα ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν φύλλων τῆς κράμβης. Αἱ κάμπαι φθάνουσιν εἰς μῆκος 4 περίπου ἑκατοστομέτρων, ἔχουσι χρῶμα πρασινοκυανοῦν καὶ κοσμοῦνται ὑπό τινων μελανῶν στιγμάτων. Αἱ κάμπαι τοῦ ἐντόμου τούτου ἐπιφέρουσι παμμεγίστας καταστροφὰς εἰς τὰς κράμβας, διότι κατατρώγουσι τὰ νεαρὰ φύλλα των. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

— **πιερὶς** (ἡ) (Pieris) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ποῶν ἰθαγενῶν τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὧν τινα καλλιεργοῦνται καὶ ἐν Εὐρώπῃ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Πιερνὲ (Pierné), ***Γαβριήλ***. Γάλλος συνθέτης καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας, γεννηθεὶς τῷ 1863. Μαθητὴς τοῦ Μασσενὲ εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ τοῦ Φρὰνκ εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἔτυχε τῷ 1882 τοῦ α' βραβείου τῆς Ρώμης, διὰ τῆς καντάτας «Ἐδίθ». Διετέλεσεν ἐπ' ἀρκετὸν ὀργανοκρούστης τῆς Ἁγίας Κλοτίλδης τῶν Παρισίων, δεύτερος διευθυντὴς ὀρχήστρας τῶν «Συναυλιῶν Κολὸν» καὶ ἀπὸ τοῦ 1910, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κολόν, πρῶτος διευθυντής, τὴν θέσιν δὲ ταύτην διατηρεῖ μέχρις σήμερον. Μέλος τοῦ ἰνστιτούτου τῶν καλῶν τεχνῶν, διεκρίθη ἐπίσης ὡς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ ὡς συνθέτης. Ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον τὰ μελοδράματα: «Ὁ δρόμος τῆς ἀγάπης» (1883), «Δὸν Λοὺι» (1886), «Λιζάροντα» (1893—1894) «Τὸ μαγευμένον κύπελλον» (1895), «Ἡ κόρη τοῦ Ταμπαρὲν» (1901), «Δὲν παίζουν μὲ τὸν ἔρωτα» (1910) τὰ μπαλλέττα καὶ τὰς παντομίμας: «Τὸ σαπφείρινον περιδέραιον», «Οἱ εὔθυμες κυράτσες τῶν Παρισίων» (1892), «Ὁ ἄσπρος γιατρός» (1893), «Σαλώμη» ἐπίσης τὴν σκηνικὴν μουσικήν: «Ἰζεῦλ» (1894), «Γανθὶς» (1894), «Ἡ μακρινὴ πριγκίπισσα» (1895), «Ἡ Σαμαρεῖτις» (1897), «Φραγκίσκα τοῦ Ρίμινι» (1902), «Ραμοῦντσο» (1908), «Ἀμλέτος». Τὰς μεγαλυτέρας του ἐπιτυχίας ὁ Πιερνὲ ἔσχε κυρίως ὡς συνθέτης ὀρατορίων καὶ μεγάλων ἔργων μετὰ χορῳδίας. Ἐκ τούτων προέχουσι κυρίως τὸ ὀρατόριον: «Ἡ σταυροφορία τῶν παιδιῶν» (βραβεῖον τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, 1902), «Ἡ Νύχτα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1870» (1896), «Τὰ παιδιὰ τῆς Βηθλεὲμ» (1907), «Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίζης» (1912), «Φιορέττι». Ἐκτὸς τούτων ὁ Πιερνὲ ἔγραψε λεπτότατα ἔργα μουσικῆς δωματίου, μίαν σονάταν διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον, ἓν ὡραιότατον τρίο, ἓν κουϊντέτο, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, ἓν κοντσερστὺκ δι' ἅρπαν καὶ ὀρχήστραν, τὸ συμφωνικὸν ποίημα μετὰ χορῳδίας «Τὸ ἔτος χίλια», μίαν σουΐταν δι' ὀρχήστραν, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας κ. λ. π. Ὁ Πιερνὲ ἐπεσκέφθη δὶς τὰς Ἀθήνας ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας. Γ. Σ.

Πίερος [*Μυθολ.*]. —1) Πατὴρ τῶν ἐννέα Μουσῶν ἐκ Μακεδονίας, πρῶτος εἰσαγαγὼν εἰς Θεσπιὰς τῆς Βοιωτίας τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν.

—2) Υἱὸς τοῦ Μάγνητος ἐκ Θρᾴκης, ὅστις ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τῆς μούσης Κλειοῦς «κατὰ μῆνιν τῆς Ἀφροδίτης» διότι ὠνείδιζεν αὐτὴν διὰ τὸν πρὸς τὸν Ἄδωνιν ἔρωτά της, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ὑάκινθον. Α. Θ. Σ.

—**Πίερος** [*Μυθολ.*]. Αὐτόχθων βασιλεὺς τῆς Ἠμαθίας ἐν Μακεδονίᾳ, τοῦ ὁποίου αἱ ἐννέα θυγατέρες ἐρίσασαι περὶ μουσικῆς πρὸς τὰς Μούσας καὶ ἡττηθεῖσαι μετεμορφώθησαν εἰς πτηνά. Α. Θ. Σ.

Πίερος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. ***Πιέρια** ὄρη*.

—**Πίερος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου ἐν Ἀχαΐᾳ, καλούμενος καὶ *Πεῖρος*, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Ἐρυμάνθου ὄρους ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, ἀνατολικῶς τῆς Δύμης καὶ 80 στάδια πρὸς Δ. τῶν Πατρῶν. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἀπετέλει τὸ ὅριον τῶν χωρῶν Δύμης καὶ Πατρῶν. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Καμινίτσα*. Α. Θ. Σ.

Πιερρᾶκος, *Μαυρομιχάλης*. Στρατηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (βλ. λ. *Μαυρομιχάλης*).

Πιερρὸν (Pierron), ***Ἀλέξης***. Ἔγκριτος Γάλλος ἑλληνιστὴς (1814—1878). Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους καὶ πανεπιστημιακὰς σπουδάς του ἐδίδαξεν εἰς διάφορα σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἰδίως δὲ εἰς τὰ μεγάλα λύκεια τῶν Παρισίων Saint-Louis καὶ Louis-le-Grand. Ἐκ τῶν ἔργων του ἄξια σημειώσεως εἶναι ἡ ἔκδοσις τῆς Ἰλιάδος (2 τόμ 1869, β' ἔκδ. 1883) καὶ τῆς Ὀδυσσείας (2 τόμ. 1875), ἡ «Histoire de la littérature grecque» (1880) τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθη μετὰ θάνατόν του καὶ 15η ἔκδοσις ἐπηυξημένη (1906), ἡ «Histoire de la littérature romaine» (1852) καὶ διάφοροι ἐξαίρετοι μεταφράσεις ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἐν αἷς τῶν «Μεταφυσικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Zévort, 1840 εἰς 2 τόμ.), τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου (1841, 8η ἔκδ. 1868), τῶν «Εἰς ἑαυτὸν» τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου (α' ἔκδ. 1843, ε' 1886) κ. ἄ. Γ. Π. Α.

— **Πιερρὸν** (Pierron), ***Ἐδουάρδος***. Γάλλος στρατηγὸς (1835—1906). Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τῷ 1857, συμμετέσχεν εἰς τὸν Ἰταλικὸν πόλεμον τοῦ 1859 καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεξικοῦ τῷ 1863, ἐν ᾗ ἐπληγώθη προαχθεὶς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς λοχαγόν. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ στρατιωτικοῦ γραφείου τοῦ ἐπ' ὀλίγον χρηματίσαντος αὐτοκράτορος τοῦ Μεξικοῦ Αὐστριακοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ, κατόπιν δὲ διαγγελεὺς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας Ναπολέοντος Γ'. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου συμμετέσχε τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870. Τῷ 1876 προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς τακτικῆς παρὰ τῇ ἀνωτάτῃ πολεμικῇ σχολῇ, ὁπότε κατέστη περίγνωστος ἀνὰ τὸν στρατιωτικὸν κόσμον τῆς Γαλλίας. Τῷ 1879 προήχθη εἰς συνταγματάρχην, τῷ 1884 εἰς ὑποστράτηγον, τῷ δὲ 1891 εἰς ἀντιστράτηγον, ὁπότε διῴκησε τὸ σῶμα στρατοῦ τῆς Μεζανσόν. Τῷ 1899 διωρίσθη μέλος τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου.

Συνέγραψε: «Les méthodes de guerre actuelles» (1878—1881 εἰς 3 τόμ.), «Stratégie et grande tactique» (1887—1890 εἰς 3 τόμ.), «Comment s'est formé le génie de Napoléon 1er» (1888). Ν. Θ. Κ.

πιερόττος (ὁ). Ἐκγαλλισθὲν ὄνομα τοῦ προσώπου τῆς ἰταλικῆς κωμῳδίας Pedrolino (=Petit Pierre=Πετράκης). Ἡ ἐμφάνισίς του χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ὁ πιερρότος εἶναι ὑπηρέτης μωρός, φέρων λευκὸν βραχὺν χιτῶνα πλατύτατον μὲ σειρὰν μεγάλων μαύρων κομβίων ἐμπρός, καὶ περισκελίδα ὁμοίως λευκὴν καὶ πλατυτάτην μὲ μεγάλα μαῦρα κομβία εἰς τὴν ῥαφήν. Τὴν ἐν λόγῳ περιβολὴν ἐδανείσθη ὁ πιερρότος ἀπὸ τὸν *πουλτσινέλλαν* τῆς Νεαπόλεως. Ἐκτὸς τῆς λευκῆς περιβολῆς ὁ πιερρότος ἔχει κατὰ παράδοσιν τὸ πρόσωπον πάντοτε ἀλευρωμένον. Π. Α. Κ.

Πιερρότος.

πίεσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πιέζειν, θλῖψις, σύνθλιψις, ὤθησις, τάσις || μεταφ., ἐξαναγκασμός.

—[*Φυσ.*] Ὁσάκις μέγας ἀριθμὸς μικρῶν παραλλήλων δυνάμεων, κατὰ μέσον ὅρον ὁμοιομόρφως διανεμημένων, ἐπενεργεῖ καθέτως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σώματός τινος, ὀνομάζομεν τὸ ἄθροισμα τῶν ἐπὶ ἐπιφανείας 1 cm^2 τοῦ σώματος ἐπενεργουσῶν δυνάμεων *πίεσιν* ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Ἐὰν διὰ k καλέσωμεν τὸ ἄθροισμα τῶν καθέτως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας F ἐπενεργουσῶν παραλλήλων δυνάμεων, τότε ἡ πίεσις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐκφράζεται διὰ τῆς σχέσεως· $p=k/F$. Ἐν τῇ καθαρᾷ

Digitized by Google

φυσικῇ διακρίνεται σαφῶς ἡ πίεσις ἀπὸ τῆς δυνάμεως. Ἐν τῇ πράξει χρησιμοποιεῖται καὶ ὁ ὅρος *διάτασις* (Zug), ὅστις εἶναι ἀντίθετος τοῦ ὅρου *πίεσις* καὶ ὁ ὁποῖος δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φυσικῇ. Ὑπονοοῦμεν δὲ διὰ τοῦ ὅρου διάτασις, ὡς καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς πιέσεως, δύναμιν ἥτις ἐφαρμόζεται εἰς πολλὰ σημεῖα ἐπιφανείας τινός, ἥτις ὅμως δὲν διευθύνεται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ ἐκφεύγει καθέτως ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας.

Πίεσις ἀερίων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν ἀερίων ἡ πίεσις, ἣν ἀσκεῖ ἀέριον ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ περικλείοντος αὐτὸ δοχείου, γεννᾶται ὡς ἑξῆς: Τὰ μόρια τῶν ἀερίων δεχόμεθα ὅτι εὑρίσκονται εἰς συνεχῆ ἄτακτον κίνησιν, ἡ δὲ ταχύτης αὐτῶν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀερίου. Τὰ μόρια κατὰ τὴν κίνησιν αὐτῶν προσκρούουν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν δοχείων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνακλῶνται συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἐλαστικῆς ὤσεως, ἤτοι ἄνευ ἀπωλείας κινητικῆς ἐνεργείας. Αἱ κρούσεις αὗται τῶν ἀερίων μορίων ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ περιέχοντος δοχείου προκαλοῦσι τὴν πίεσιν τοῦ ἀερίου ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ πίεσις τῶν ἀερίων δέον νὰ μὴ θεωρῆται ὡς στατική, ἐλαστικὴ πίεσις, ἀλλὰ ὡς δυναμικὴ πίεσις, προερχομένη ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν τοιχωμάτων ὑπὸ ἀερίων μορίων, ἀκριβῶς ὡς ἡ δυναμικὴ πίεσις ἡ ἀσκουμένη ἐπὶ τοιχώματος ὑπὸ ὑγρᾶς ἀκτῖνος διευθυνομένης ἐπὶ τοῦ τοιχώματος.

Πίεσις ὑδροστατική. Ἡ πίεσις ἡ ἀσκουμένη ὑπὸ ὑγροῦ ἠρεμοῦντος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τοιχωμάτων τοῦ περιέχοντος δοχείου ἢ καὶ ἐπὶ πάσης ἐπιφανείας εὑρισκομένης ἐν τῇ μάζῃ τοῦ ἠρεμοῦντος ὑγροῦ. Ἐν τῇ ὑδροστατικῇ καλεῖται κυρίως *ὑδροστατικὴ πίεσις* ἡ ἐπὶ 1 cm² ἐπιφανείας ἀσκουμένη πίεσις (βλ. ὑδροστατική).

Πίεσις ὑδροδυναμική. Ἡ πίεσις ἡ προκαλουμένη ἐκ τῆς ῥοῆς ὑγροῦ (βλ. *ὑδροδυναμική*).

Πίεσις κρίσιμος. Εἶναι ἡ πίεσις ἀερίου, ὑφ' ἣν τοῦτο ὑγροποιεῖται κατὰ τὴν κρίσιμον θερμοκρασίαν αὐτοῦ. Κ. Π.

—*[Ὁπλομ.] Πίεσις* καλεῖται ἡ ἐνέργεια, δι' ἧς πιέζει τις, ἐν τῇ ξιφασκίᾳ, διὰ τοῦ εὐσθενοῦς τοῦ ξίφους του τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἐχθρικοῦ, ὅπως τὸ παραμερίσῃ καὶ ξιφίσῃ εὐθέως. Ἐὰν ὅμως κατὰ τὴν πίεσιν ὁ ἀντίπαλος ἀντιπιέσῃ καὶ καλυφθῇ βιαίως, τότε ὁ πιέζων ἐνδίδων εἰς τὴν ἀντιπίεσιν διαζευγνύει. Ἡ αἰχμὴ τοῦ πιέζοντος δέον ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ τηρῆται ἔναντι τοῦ σώματος τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐκτελεῖται πρηνηδὸν μόνον εἰς τὰ ἄνω μέρη, ὁ δὲ ἀκολουθῶν αὐτὴν ξιφισμὸς ἐκτελεῖται ὑπτίως. Μεταξὺ τῆς πιέσεως καὶ τοῦ εὐθέος ξιφισμοῦ οὐδὲν χρονικὸν διάστημα μεσολαβεῖ.

Ἐν τῇ σπαθασκίᾳ ὁ πιέζων κάμπτει ὀλίγον τὴν χεῖρα καὶ σύρων τὴν πυγμὴν πρὸς τὰ ὀπίσω πιέζει τὴν ἐχθρικὴν σπάθην, στηριζόμενος ἐλαφρῶς ἐπ' αὐτῆς, τοῦ σώματος ἀκινητοῦντος. Τὴν πίεσιν δύναταί τις νὰ ἐκτελῇ καὶ διὰ *τετάρτης*, διερχόμενος κάτωθεν τῆς ἐχθρικῆς σπάθης.

Σκοπὸς τῆς πιέσεως εἶναι νὰ ἀναγκάσῃ τις τὸν ἀντίπαλον ἀντιπιέζων νὰ ἀποκαλυφθῇ, ἵνα τὸν σπαθίσῃ. Ἐπίσης διὰ τῆς πιέσεως προκαλοῦμεν σπαθισμόν, ἕτοιμοι, ἀποκρούοντες τοῦτον, νὰ ἀντισπαθίσωμεν. Τ. Ι. Κ.

—*[Ὀδοντιατρ.]* Ἡ διὰ *πιέσεως* ἀναισθησία εἶναι μέθοδος ἐφαρμοζομένη εὐρύτατα εἰς τὴν νεωτέραν ὀδοντικὴν χειρουργικήν, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ τελεία νάρκωσις ἢ ἀναισθητοποίησις τοῦ πολφοῦ τοῦ ὀδόντος καὶ ἡ μετέπειτα ἐξαίρεσις αὐτοῦ ἀνωδύνως. Ἐκτελεῖται δὲ ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ ἀποκεκαλυμμένου πολφοῦ τοποθετοῦμεν σφαιρίδιον βάμβακος κεκορεσμένον διὰ διαλύματος κοκαΐνης ἢ νοβοκαΐνης. Ὑπὲρ τὸ σφαιρίδιον βάμβακος-κοκαΐνης τοποθετοῦμεν σφαιρίδιον ἐξ ἐρυθροῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως, ἐφ' οὗ ἐξασκοῦμεν διὰ καταλλήλου ἐργαλείου πίεσιν ἐλαφρὰν μὲν κατ' ἀρχάς, ἰσχυροτέραν δὲ μετ' ὀλίγον, ἣν διατηροῦμεν ἀμείωτον ἐπὶ 1' περίπου. Ν. Γ. Π.

—**πίεσις ἀεροδυναμική** βλ. *ἀεροδυναμική*.

—**πίεσις αἵματος.** 1) ***Πίεσις ἀρτηριακή.*** Ἐν ἑκάστῃ καρδιακῇ περιόδῳ ἡ συστολὴ τῆς καρδίας ἐξακοντίζει τὸ αἷμα ἐν τῇ ἀορτῇ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις, ὧν τὸ ἐλαστικὸν τοίχωμα διατείνεται (*μεγίστη ἀρτηριακὴ πίεσις*), εἶτα δέ, ὡς ἐκ τῆς ἐλαστικότητος αὐτοῦ, τείνει νὰ καταλάβῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ θέσιν, ἐξασκοῦν πίεσιν ἐπὶ τοῦ αἵματος, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς συγκλείσεως τῶν σιγμοειδῶν βαλβίδων δὲν παλινδρομεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ κοιλίᾳ, ἀλλ' ἐκφεύγει πρὸς τὰ τριχοειδῆ, ὁπότε ἡ πίεσις ἐλαττοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον (*ἐλαχίστη ἀρτηριακὴ πίεσις*). Ἡ διαφορὰ τοῦ ὕψους τῶν δύο πιέσεων, ὑπολογιζομένη εἰς ἑκατοστόμετρα ὑδραργύρου, καλεῖται *διαφορικὴ πίεσις*.

Ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις εἶναι ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς τῆς καρδιακῆς ἐνεργείας, ἥτις εἶναι ὁ κυριώτερος αὐτῆς συντελεστής, ἀφ' ἑτέρου τῶν περιφερικῶν ἀντιστάσεων, ἃς τὸ ῥεῦμα τοῦ αἵματος συναντᾷ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις καὶ τῷ περιφερικῷ συστήματι τῶν τριχοειδῶν. Ἡ αὔξησις λοιπὸν τῶν περιφερικῶν ἀντιστάσεων συνεπάγεται αὔξησιν καὶ τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ἡ δ' ἐλάττωσις τούτων πτῶσιν αὐτῆς. Τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν κανονίζει, πλὴν τῆς ἐλαστικότητος, καὶ ἡ συσταλτικότης τῶν ἀρτηριῶν. Ἐφόσον ἡ ὑπὸ τῆς κοιλιακῆς συστολῆς παραγομένη κεντρόφυξ δύναμις, ἀπομακρυνομένη τῆς καρδίας, φθάνει πρὸς τὴν περιφέρειαν, ἐξασθενεῖ, ἡ δὲ κυκλοφορία ἐπιβραδύνεται, θὰ ἐπεβραδύνετο δ' ἔτι πλειότερον ἐὰν αἱ μικραὶ ἀρτηρίαι, χάρις εἰς τὴν ἐλαστικότητα αὐτῶν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μυϊκοῦ των συστήματος, δὲν συνεκράτουν τὸν ἀρτηριακὸν τόνον.

Φυσιολογικῶς ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις διατηρεῖται σταθερὰ ἢ ἐλάχιστα μεταβάλλεται, χάρις δὲ εἰς τὰ ἀντισταθμιστικὰ φαινόμενα τῆς ἀγγειοσυστολῆς καὶ ἀγγειοδιαστολῆς τὰ κανονιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἀγγειοκινητικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ ἰσορροπία τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως ἐξασφαλίζεται. *Παθολογικῶς* ἡ ἰσορροπία αὕτη διαταράσσεται εἴτε διότι ἡ κινητήριος δύναμις, δηλαδὴ ἡ καρδία, καθιστᾷ ἐντονωτέρας ἢ τοὐναντίον ἐξασθενεῖ τὰς συστολὰς αὐτῆς, εἴτε διότι τὰ ἀγγεῖα παρουσιάζουν ἀλλοιώσεις, αἵτινες καθιστοῦν ταῦτα ὀλιγώτερον ἐλαστικά, ὁπότε ἡ καρδία πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἐξ αὐτῶν κωλύματος θὰ συστέλλεται ἐντονώτερον, εἴτε διότι ἡ ποσότης τοῦ αἵματος αὐξάνει ἢ ἐλαττοῦται, εἴτε τέλος διότι τὰ περιφερικὰ κωλύματα αὐξάνουν.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν ἰατρόν, ἡ δὲ μέτρησις ταύτης δέον συστηματικῶς νὰ ἐκτελῆται.

Μέτρησις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως. Σφυγμομανόμετρα. Ὅλαι σχεδὸν αἱ μέθοδοι λήψεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως στηρίζονται ἐπὶ τῆς μετρήσεως τῆς ἐπί τινος ἀρτηρίας ἐξασκουμένης δυνάμεως, τῆς ἀναγκαίας πρὸς ἐξαφάνισιν τῶν κάτωθεν τοῦ σημείου τῆς συμπιέσεως σφύξεων.

Τὸ πρῶτον σχετικῶς ἀκριβὲς μηχάνημα εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ von Basch τῷ 1881 ἐπινοηθὲν καὶ ἀποτελούμενον ἐκ σάκκου πλήρους ὕδατος συγκοινωνοῦντος μετὰ ὑδραργυρικοῦ μανομέτρου. Ἀλλὰ τὸ μηχάνημα τοῦτο ἦτο βαρὺ καὶ δυσμετακόμιστον. Τοῦτο ἐπιτυχῶς ἐτελειοποίησεν ὁ Potain. Ἀντικατέστησε τὸ ὕδωρ δι' ἀέρος, τὸ δὲ ὑδραργυρικὸν μανόμετρον διὰ μεταλλικοῦ τοιούτου. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐγίνετο χρῆσις ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοῦ *σφυγμομανομέτρου* Potain. Τὸ σφυγμομανόμετρον Potain ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ἐλαστικῆς σφαίρας, ἡ μία ὄψις τῆς ὁποίας εἶναι λεπτοτέρα, ἑνὸς μανομέτρου μεγέθους ὡρολογίου, ἠριθμημένου ἀπὸ 0 μέχρι 35 ἑκατοστ., ἐν παραβολῇ πρὸς ὑδραργυρικὸν μανόμετρον. Τοῦτο πληροῦται μέχρι πιέσεως 3 ἑκατοστομ. διὰ μικροῦ φυσητῆρος. Ἡ σφαῖρα ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν κερκιδικῶν ἀρτηριῶν, ἐξασκεῖται δ' ἐπ' αὐτῆς πίεσις διὰ τοῦ δείκτου καὶ μέσου δακτύλου τῆς δεξιᾶς χειρός, ἐνῷ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ δείκτου καὶ μέσου ψηλαφεῖται ἡ ἀρτηρία εὐθὺς κάτωθεν τοῦ πιεζομένου σημείου. Ὅταν ἡ ἀρτηρία συνθλιβῇ ἐπαρκῶς καὶ αἱ σφύξεις δὲν καθίστανται πλέον ἀντιληπταί, τότε ἐπὶ τοῦ μανομέτρου ἀναγιγνώσκομεν τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν, ἥτις εἶναι ἡ μεγίστη. Εἶτα ἐλαττοῦμεν βραδέως καὶ προϊόντως τὴν ἐπὶ τῆς σφαίρας πίεσιν, μέχρις οὗ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀρτηρίαν νὰ πάλλῃ ἐκ νέου. Ὁ ἀριθμὸς τὸν ὁποῖον δεικνύει τότε ἡ βελόνη τοῦ μανομέτρου ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μεγίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν, ἥτις κατὰ τὸν Potain κυμαίνεται μεταξὺ 17 βαθμῶν ὑδραργυρικοῦ μανομέτρου εἰς τὸν ἄνδρα καὶ 16 εἰς τὴν γυναῖκα.

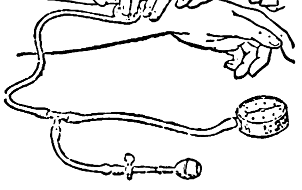

Μέτρησις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως διὰ τοῦ σφυγμομανομέτρου ***Potain.***

α') *Ἡ διὰ τῆς ψηλαφήσεως μέθοδος.* Ὁ Riva Rocci, στηριζόμενος καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ von Basch, ἐφήρμοσε τὴν διὰ τῆς ψηλαφήσεως μέθοδον. Πλατὺς περιβραχιόνιος ἀεροθάλαμος συγκοινωνεῖ ἀφ' ἑνὸς πρὸς μανόμετρον ὑδραργυρικόν, ἀφ' ἑτέρου πρὸς κοινὸν φυσητῆρα ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ θερμοκαυτῆρος. Τὸν ἀεροθάλαμον ἐφαρμόζομεν περὶ τὸν βραχίονα καὶ πληροῦμεν ἀέρος διὰ τοῦ φυσητῆρος, συνθλίβοντες οὕτω τὴν βραχιόνιον ἀρτηρίαν, ψηλαφοῦμεν δὲ διὰ τῶν δακτύλων κάτωθεν τοῦ πιεζομένου σημείου τὴν κερκιδικὴν ἀρτηρίαν. Ὅταν ὁ σφυγμὸς ἐξαφανισθῇ, σημειοῦται ἐπὶ τοῦ μανομέτρου ἡ συστολικὴ πίεσις. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης κατεσκευάσθησαν πλεῖστα σφυγμομανόμετρα, μεταρρυθμισθέντα διαφοροτρόπως ὡς πρὸς τὸ μῆκος τοῦ ἀεροθαλάμου, τὸ εἶδος τοῦ μανομέτρου καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐμφυσήσεως. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι πρὸς ἀκριβεστέραν μέτρησιν τῆς πιέσεως τὸ μῆκος τοῦ ἀεροθαλάμου πρέπει νὰ εἶναι 12 ἑκατοστ. (Reiklinghausen).

Ἡ λῆψις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως γίνεται ὡς ἑξῆς: περὶ τὸν βραχίονα ἐφαρμόζεται ὁ ἀεροθάλαμος κενὸς ἀέρος, εἰς τρόπον ὥστε τὸ κάτω χεῖλος αὐτοῦ νὰ ἀπέχῃ ἕνα ἢ δύο δακτύλους ἀπὸ τὴν καμπὴν τοῦ ἀγκῶνος. Τὸ πρὸς ἐξέτασιν ἄτομον κατακλίνεται τεῖνον ἐλαφρῶς τὴν χεῖρα, ἢ ἵσταται καθήμενον καὶ στηρίζον τὸν βραχίονα ἐπὶ μιᾶς τραπέζης. Πιέζομεν τὸν φυσητῆρα διὰ τῆς μιᾶς χειρός, ἐνῷ διὰ τῶν δακτύλων τῆς ἄλλης ψηλαφοῦμεν τὴν κερκιδικὴν ἀρτηρίαν. Ὅταν ἡ πίεσις αὐξηθῇ ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ, συνθλιβῇ δὲ ἡ βραχιόνιος ἀρτηρία, ὁ σφυγμὸς ἐξαφανίζεται τελείως· εἶτα ἀνοίγομεν τὴν ἐπὶ τοῦ φυσητῆρος εὑρισκομένην στρόφιγγα πρὸς διαφυγὴν τοῦ ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ ἀέρος· τότε ἡ ἐν αὐτῷ πίεσις ἐλαττοῦται μόλις ὁ κερκιδικὸς σφυγμὸς ἐμφανισθῇ καὶ πάλιν καὶ τὸ μανόμετρον δεικνύει τὴν συστολικὴν πίεσιν. Καὶ διὰ προϊούσης πιέσεως ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ ἡ λῆψις τῆς πιέσεως εἶναι δυνατή, τότε ὅμως ἡ ἐξάλειψις τοῦ σφυγμοῦ σημειώνει τὴν συστολικὴν πίεσιν. Οὕτω κατὰ τοὺς δύο τούτους τρόπους ἐλέγχομεν τὸν εὑρεθέντα ἀριθμόν, ὅστις εἶναι 120—130 περίπου χιλιοστόμ. ὑδραργύρου.

Ἡ λῆψις τῆς διαστολικῆς ἢ ἐλαχίστης πιέσεως γίνεται κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ehret προταθέντα τρόπον. Ἐξακολουθοῦμεν ἐλαττοῦντες τὴν ἐν τῇ περιχειρίδι πίεσιν, διὰ τῶν δακτύλων δὲ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ψηλαφοῦμεν τὴν βραχιόνιον ἀρτηρίαν κάτωθεν τοῦ κάτω χείλους τῆς περιχειρίδος. Κατὰ τὴν ψηλάφησιν τῆς ἀρτηρίας ταύτης αἰσθανόμεθα σφύξεις τινὰς προϊούσης ἐντάσεως. Τὰς φυσιολογικὰς σφύξεις ἀκολουθεῖ ἀπότομος δόνησις τῆς ἀρτηρίας, ἣν ὁ Ehret ὠνόμασε «βραχιόνιον δόνησιν» καὶ ἥτις σημειώνει τὴν ἐλαχίστην πίεσιν. Δυνάμεθα ν' ἀναζητήσωμεν τὴν πίεσιν ταύτην καὶ διὰ προϊούσης αὐξήσεως τῆς ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ πιέσεως, καραδοκοῦντες τὴν στιγμήν, καθ' ἣν τὴν φυσιολογικὴν σφύξιν ἀκολουθεῖ ἀπότομος δόνησις. Ὁ ἀριθμὸς ὃν δεικνύει τὸ μανόμετρον, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξαφανίζεται ἡ τελευταία φυσιολογικὴ σφύξις πρὸ τῆς δονήσεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν διαστολικὴν πίεσιν, ἥτις εἶναι 70—80 περίπου χιλιοστόμετρα ὑδραργύρου.

β) *Ἡ διὰ τῆς ἀκροάσεως μέθοδος.* Εἶναι ὁ ταχύτερος καὶ σχετικῶς ἀκριβέστερος τρόπος πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ἐπινοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Korofkow. Στηρίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς καὶ ἡ διὰ τῆς ψηλαφήσεως μέθοδος, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντικαθιστῶμεν τὴν ἁφὴν διὰ τῆς ἀκροάσεως. Ὁ Laubry ἐπενόησε πρὸς τοῦτο σφυγμόφωνον ἀποτελούμενον ἐκ μεταλλικοῦ τυμπάνου καλυπτομένου ὑπὸ μεμβράνης λίαν τεταμένης, περιβαλλομένου δὲ κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ ἐλαστικοῦ δακτυλίου. Ὑψοῦμεν τὴν ἐν τῷ μανομέτρῳ πίεσιν ἄνω τῆς ὑποτιθεμένης συστολικῆς, εἶτα δὲ προϊόντως καταβιβάζομεν ταύτην ἀπὸ ἑκατοστομέτρου εἰς ἑκατοστόμετρον, ἀνοίγοντες βραδέως καὶ διακεκομμένως τὴν ἐπὶ τοῦ φυσητῆρος στρόφιγγα, ὁπότε ἀκούομεν τόνους, ὧν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τέσσαρας φάσεις: τὴν πρώτην, χαρακτηριζομένην ὑπὸ ἐλαφρῶν τόνων, ὀφειλομένων εἰς τὴν ταλάντωσιν τῆς ὑπὸ τὴν περιχειρίδα πιεζομένης ἀρτηρίας. Οἱ τόνοι εἶναι βραχεῖς, ὁ πρῶτος δὲ τούτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μεγίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν. Τὴν δευτέραν, ἀποτελουμένην ἐκ φυσημάτων. Αὕτη δὲν εἶναι σταθερά, δυνατὸν δὲ ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ περιόδου τελείας σιγῆς εἰς περιπτώσεις ἰδίᾳ κυκλοφοριακῶν διαταραχῶν (*ἀκροαστικὴ ὀπὴ* τοῦ Tixier). Τὴν τρίτην τῶν σαφῶν καὶ ἰσχυρῶν τόνων, καὶ τὴν *τετάρτην* τῶν ἐλαφρῶν καὶ ὑποκώφων τόνων. Τὸ μεταξὺ τρίτης καὶ τετάρτης φάσεως ὅριον, ἡ στιγμὴ δηλαδὴ καθ' ἣν τοὺς σαφεῖς καὶ ἐντόνους τόνους διαδέχονται οἱ ὑπόκωφοι, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν διαστολικὴν πίεσιν.

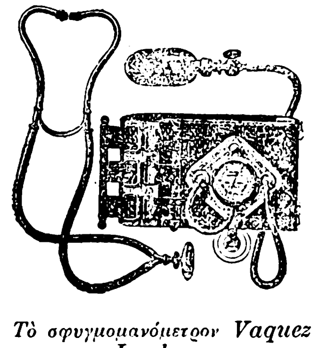

Τὸ σφυγμομανόμετρον ***Vaquez Laubry.***

Ἡ λῆψις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως δέον νὰ γίνεται ταχέως, διότι ἡ ἐλαχίστη πίεσις μετρουμένη διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἢ καὶ διὰ τῆς διὰ ψηλαφήσεως τοιαύτης τείνει νὰ ὑψωθῇ, ὅταν ἐπὶ πολὺ παραταθῇ ἡ περίσφιγξις τῆς ἀρτηρίας.

γ) *Ταλαντωσιμετρικὴ μέθοδος.* Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ταλαντώσεων τοῦ Marey. Οὗτος ἀπέδειξεν ὅτι, ἐὰν ἀρτηρία τις ὑποβληθῇ εἰς ἐξωτερικὴν πίεσιν προϊόντως αὐξανομένην, αἱ ταλαντώσεις τοῦ ἀρτηριακοῦ τοιχώματος μεταδίδονται εἰς τὸ περὶ τὴν ἀρτηρίαν ὑγρὸν περιβάλλον, ὅταν ἐπέλθῃ σύμπτωσις τῶν τοιχωμάτων αὐτῆς, ὅταν δηλαδὴ ἡ ἔξωθεν ἐξασκουμένη πίεσις ὑπερβῇ τὴν ἐνδοαρτηριακήν. Ἐὰν τὸ ὑγρὸν τοῦτο περιβάλλον ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς ὑδραργυρικὸν μανόμετρον, αἱ ταλαντώσεις αὐτοῦ μεταβάλλονται εἰς ταλαντώσεις μανομετρικάς. Τὸ εὖρος τῶν ταλαντώσεων τούτων ἀλλάσσει ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς

Digitized by Google

ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας ἐξασκουμένης πιέσεως, ἀρκεῖ δὲ νὰ γνωρίζωμεν τὸ εὖρος τῶν ταλαντώσεων, διὰ νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πίεσιν, τῶν εὐρυτέρων ἀντιστοιχουσῶν εἰς τὴν ἐλαχίστην ἢ διαστολικὴν πίεσιν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης εἰς τὴν μέτρησιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ λόγῳ τεχνικῶν δυσχερειῶν. Ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ μανομετρικὴ κάψα λίαν εὐαίσθητος καὶ σταθερά, κατάλληλος νὰ δεικνύῃ τὰς μεγίστας ταλαντώσεις, πρὸς δὲ ν' ἀντικατασταθῇ καὶ τὸ ὑγρὸν περιβάλλον δι' ἀερίου τοιούτου. Αἱ δυσχέρειαι αὗται ὑπερεβλήθησαν χάρις εἰς τὸν ἀεροθάλαμον τοῦ Riva Rocci καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Pachon ἐπινοηθεῖσαν συσκευήν.

Ὑποθέτομεν ὅτι ἡ ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πίεσις εἶναι ἡ μὲν ἐλαχίστη 9, ἡ δὲ μεγίστη 14 ἑκατοστ. ὑδραργύρου. Ὅταν ἡ ἐν τῇ περιχειρίδι πίεσις εἶναι 0, ἡ ἀρτηρία δὲν μεταβιβάζει παρὰ ἀσημάντους ταλαντώσεις εἰς τὸν ἀεροθάλαμον, καθότι εἰς ἑκάστην σφύξιν ἡ ἔκπτυξις τῆς ἀρτηρίας εἶναι ἐλαχίστη. Ὅταν αὐξάνοντες τὴν ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ πίεσιν φθάσωμεν εἰς τὴν ὑποτιθεμένην ἐλαχίστην 9, ὅταν δηλαδὴ ἡ ἐξωτερικὴ πίεσις ἐξισωθῇ πρὸς τὴν ἐνδοαρτηριακὴν ἐλαχίστην, τὰ ἀρτηριακὰ τοιχώματα, ὑφιστάμενα ἐπὶ ἑκάστης ὄψεως αὐτῶν ἴσην πίεσιν, διατείνονται, κυματίζουν, πλησιάζουν πρὸς ἄλληλα καὶ τότε τὰς ἀσθενεῖς διακυμάνσεις διαδέχονται μεγάλαι. Ἡ μεγαλυτέρα τούτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν διαστολικὴν ἢ ἐλαχίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν. Προτιμότερον εἶναι ἀντὶ τῆς προϊούσης πιέσεως ν' αὐξήσωμεν τὴν ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ συμπίεσιν ὀλίγα ἑκατοστόμετρα πέραν τῆς ὑποτιθεμένης συστολικῆς πιέσεως καὶ ν' ἀρχίσωμεν ἐλαττοῦντες τὴν ἐν τῷ ἀεροθαλάμῳ πίεσιν, ὁπότε παρατηροῦμεν τὰ αὐτὰ φαινόμενα, ἀντιστρόφως ὅμως. Ἡ πρώτη ταλάντωσις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μεγίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν, ἡ δὲ πρώτη μικροτέρα μετὰ τὰς μεγάλας ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐλαχίστην.

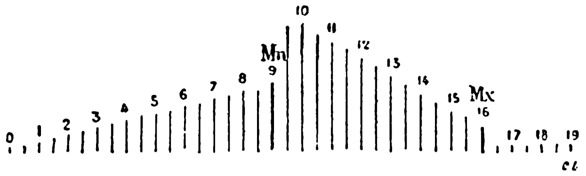

Σχηματογράφημα τῶν ταλαντώσεων τῆς βελόνης τοῦ ταλαντωσιμέτρου.

[Καθ' ἣν στιγμὴν ἐλαττοῦμεν βραδέως τὴν ἐν τῇ περιχειρίδι πίεσιν παρατηροῦμεν μικρᾶς καὶ ἴσης ἐντάσεως ταλαντώσεις ἀπὸ 19 μέχρι 17 ἑκατ. ὑδραργύρου. Ὅταν ἡ ἐν τῇ περιχειρίδι πίεσις φθάσῃ τὰ 16 ἑκατ., ἡ διακύμανσις καθισταμένη εὐρυτέρα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μεγιστην Mx ἀρτηριακὴν πίεσιν, εἶτα αἱ ταλαντώσεις προϊόντως αὐξάνουν. Ὅταν ἡ πίεσις φθάσῃ εἰς 9 ἑκατ. ἐν τῇ περιχειρίδι, τὸ εὖρος τῶν ταλαντώσεων ἀποτόμως ἐλαττοῦται, ὁπότε σημειοῦται ἐν τῷ μανομέτρῳ ἡ ἐλαχίστη πίεσις Mn.]

Πλεῖσται συσκευαὶ κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης· αἱ κυριώτεραι εἶναι τὸ *τονόμετρον τοῦ* von Reiklinghausen, ὅπερ ὅμως εἶναι δυσμετακόμιστον καὶ οὐχὶ εὐπαθές, τὸ *σφυγμοσκόπιον τοῦ* Pal, οὗτινος ἡ εὐπάθεια εἶναι μεγάλη, κατάλληλον ὅμως ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ μόνον δι' ἰατρεῖα καὶ νοσοκομεῖα, καὶ τὸ *ταλαντωσίμετρον τοῦ* Pachon, ὅπερ εἶναι τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει σήμερον.

Ὁ χειρισμὸς τοῦ ὀργάνου τούτου εἶναι λίαν εὐχερής. Συνίσταται ἐκ περιβραχιονίου χρησιμεύοντος πρὸς συμπίεσιν τῆς ἀρτηρίας, ἀποτελουμένου ἤδη ἐκ διπλῆς περιχειρίδος, ἐπινοηθείσης ὑπὸ τοῦ Gallavardin, δηλαδὴ ἐκ δύο ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων ἀεροθαλάμων, εὑρισκομένων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ περιβραχιονίου. Ὁ κάτω ἀεροθάλαμος συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς ταλαντωσιμετρικῆς κάψης καὶ διὰ μέσου τοῦ σωλῆνος τοῦ διακόπτου f μετὰ τῆς μεγάλης κοιλότητος τοῦ κιβωτίου E. Ὁ ἄνωθεν κείμενος ἀεροθάλαμος συγκοινωνεῖ διὰ σωλῆνός τινος μετὰ τῆς μεγάλης κοιλότητος τοῦ κιβωτίου, εἰς οὐδεμίαν δ' ἔρχεται ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν κάψαν. Πιέζοντες λοιπὸν τὸν διακόπτην S θέτομεν εἰς ἐπικοινωνίαν τὸν κάτω μόνον ἀεροθάλαμον πρὸς τὴν κάψαν, ἐνῷ ὁ ἄνω χρησιμεύει πρὸς ἀνακοπὴν τῶν σφύξεων τῆς βραχιονίου ἀρτηρίας, αἵτινες οὕτω δὲν ἐπηρεάζουν τὸν κάτω ἀεροθάλαμον καὶ συνεπῶς τὴν ταλαντωσιμετρικὴν κάψαν. Τὸ μετάλλινον κιβώτιον E ἐπικοινωνεῖ διὰ μεταλλικοῦ μανομέτρου M. Ἡ καταθλιπτικὴ ἀντλία P εἰσάγει ἀέρα εἰς τὸ κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀναεροειδὴς κάψα c φέρουσα δείκτην ταλαντευόμενον 1 ἐπὶ πλακὸς βαθμολογημένης. Ἡ ἀναεροειδὴς λεκάνη ἢ κάψα συγκοινωνεῖ, ὡς ἐλέχθη, διὰ τοῦ σωλῆνος a πρὸς τὸν κάτω ἀεροθάλαμον τοῦ περιβραχιονίου B. Τὴν πίεσιν τοῦ ἐν τῷ κιβωτίῳ εἰσαγομένου ἀέρος δεικνύει τὸ μανόμετρον M, τὸν δὲ εἰσαγόμενον ἐν αὐτῷ ἀέρα ἐξάγομεν διὰ τῆς στρόφιγγος v. Τὸ κιβώτιον ἐπικοινωνεῖ διὰ τῆς ἀναεροειδοῦς κάψης διὰ τοῦ σωλῆνος f, ἐφ' οὗ ὁ διακόπτης S. Ὁ εἰσαγόμενος ἀὴρ ἐντὸς τοῦ κιβωτίου αὐξάνει τὴν ἐν αὐτῷ πίεσιν, πρὸς ἀναγνώρισιν δὲ τῶν εἰς τὴν πίεσιν ταύτην ἀντιστοιχουσῶν ταλαντώσεων ἀρκεῖ νὰ πιέσωμεν τὸν διακόπτην S πρὸς διακοπὴν τῆς μεταξὺ τοῦ κιβωτίου E καὶ τοῦ συστήματος ἀεροθάλαμος-λεκάνη ἐπικοινωνίας. Τότε αἱ ἐν τῷ περιβραχιονίῳ μεταβολαὶ τῆς πιέσεως, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ ὄγκου τῆς ἐξεταζομένης ἀρτηρίας, μεταδίδονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀναεροειδῆ κάψαν, δι' αὐτῆς δὲ εἰς τὴν βελόνην τοῦ ταλαντωσιμέτρου.

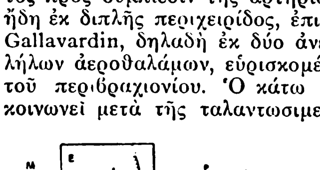

Σχηματογράφημα τοῦ ταλαντωσιμέτρου Pachon.

Λῆψις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως διὰ τοῦ ταλαντωσιμέτρου Pachon. Ἐφαρμόζομεν στερρῶς τὸ περιβραχιόνιον ἐπὶ τοῦ βραχίονος, ἀντιβραχίου ἢ ἄλλου μέλους, οὗτινος θέλομεν νὰ λάβωμεν τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν. Τὸ ταλαντωσίμετρον τοποθετεῖται ἐπὶ ἐπιπέδου ἰσοϋψοῦς τῇ καρδίᾳ, συνιστῶμεν δὲ εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἄτομον ν' ἀποφεύγῃ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξετάσεως κάθε μυϊκὴν σύσπασιν, ἥτις θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δύσκολον σύνθλιψιν τῶν μαλακῶν μορίων. Διὰ τοῦ στενοτέρου τῶν δύο ἐλαστικῶν σωλήνων φέρομεν εἰς ἐπικοινωνίαν τὸν ἄνω ἀεροθάλαμον μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κιβωτίου δεξιόθεν εὑρισκομένου σιδηροῦ σωλῆνος, διὰ δὲ τοῦ παχυτέρου ἑνοῦμεν τὸν κάτω ἀεροθάλαμον πρὸς τὸν ἀριστερόθεν κείμενον σιδηροῦν σωλῆνα. Πιέζομεν διὰ τῆς καταθλιπτικῆς ἀντλίας, μέχρι οὗ ὑπερβῶμεν ἐπὶ τοῦ μανομέτρου τὴν ὑποτιθεμένην συστολικὴν πίεσιν· ὑποβιβάζομεν κατόπιν τὴν πίεσιν βαθμηδὸν ἀπὸ ἑκατοστομέτρου εἰς ἑκατοστόμετρον, στρέφοντες πρὸς τοῦτο τὸν κοχλίαν v. Μετὰ κάθε πτῶσιν πιέζομεν τὸν διακόπτην S, παρατηροῦντες τὸν δείκτην τοῦ ταλαντωσιμέτρου. Κατ' ἀρχὰς παρατηροῦμεν ρυθμικὰς ταλαντώσεις μικροτάτου εὔρους, αἵτινες εἶναι αἱ ὑπερμέγισται, ὀφειλόμεναι εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους τοῦ περιβραχιονίου ὤσεις τῆς ἀρτηρίας. Ἡ πρώτη σαφὴς ταλάντωσις, ἡ ἀκολουθοῦσα τὰς μικρὰς τοιαύτας ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μεγίστην. Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν νὰ ὑποβιβάζωμεν τὴν ἐν τῷ κιβωτίῳ πίεσιν, παρατηροῦμεν ὅτι αἱ ταλαντώσεις τῆς βελόνης αὐξάνουν κατ' εὖρος. Ἡ πρώτη ἀπότομος ἠλαττωμένου εὔρους ταλάντωσις, ἡ ἀκολουθοῦσα τὴν μεγίστην τοιαύτην ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐλαχίστην.

Δέον νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα συγχρόνως διακόπτην καὶ στρόφιγγα, διότι οὕτω πράττοντες διαταράσσομεν τὴν εὐπάθειαν τοῦ ταλαντωσιμέτρου. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου ἐνεργοῦμεν διὰ τῆς μιᾶς μόνον χειρός. Αἱ συχναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι μετρήσεις καὶ διὰ τῶν προαναφερθεισῶν ἄλλωστε μεθόδων δίδουν ὁλονὲν ἀριθμοὺς μικροτέρους ὅσον ἀφορᾷ τὴν συστολικὴν πίεσιν μέχρις ὁρίου τινός, ὅπερ οἱ Gallavardin καὶ Havur ἐκάλεσαν *ὑποσταθμικὴν πίεσιν* (tension résiduelle), ἣν καὶ μόνην πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν.

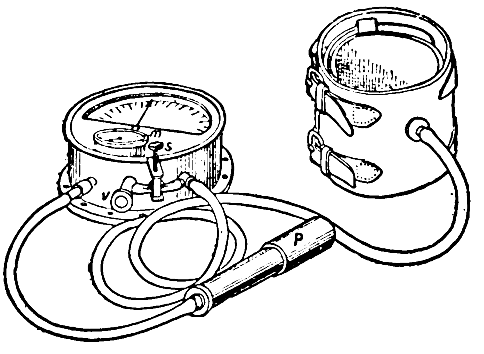

Σφυγμομανομετρικὸν ταλαντωσίμετρον Pachon.

Πλὴν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως διὰ τοῦ ταλαντωσιμέτρου Pachon προσδιορίζομεν τὸ ταλαντωσιμετρικὸν εὖρος, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς κάθε ἑκατοστόμετρον πιέσεως. Ἡ εὐρυτέρα ταλάντωσις ἢ ταλαντωσιμετρικὸς δείκτης (indice oscillométrique) προσδιορίζει τὴν μέσην δυναμικὴν πίεσιν.

Ὁ ταλαντωσιμετρικὸς δείκτης εἶναι αὐτὴ ἡ καρδιακὴ δυναμομετρία, παρέχει δὲ χρήσιμα στοιχεῖα ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διάμετρον τῆς ἀρτηρίας καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν ἐλευθέραν δι' αὐτῆς δίοδον τοῦ αἵματος ἐπίσης εἶναι ἄριστον μέσον σπουδῆς τῶν ἀγγειοκινητικῶν ἀντιδράσεων τῶν ἀρτηριῶν.

Οἱ φυσιολογικοὶ ἀριθμοὶ διὰ τὴν μεγίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν κυμαίνονται μεταξὺ 12 καὶ 14 ἑκατοστομέτρων καὶ 6 μέχρις 8 διὰ τὴν ἐλαχίστην. Ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις αὐξάνει μὲ τὴν ἡλικίαν· εἰς ἄτομα ὑπερβάντα τὸ πεντηκοστὸν ἔτος ἡ μεγίστη πίεσις δυνατὸν νὰ φθάσῃ 15 ἢ 16 ἑκστ. Εἰς τὴν γυναῖκα ἡ πίεσις εἶναι χαμηλοτέρα κατὰ 5 ἢ 10 χιλιοστόμετρα παρὰ εἰς τὸν ἄνδρα. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ παιδίον ἡ πίεσις εἶναι χαμηλή· εἰς τὸ νεογέννητον βρέφος ἡ μεγίστη εἶναι 70 χιλιοστόμετρα, ἡ δὲ ἐλαχίστη 40. Εἰς ἡλικίαν ἑνὸς ἔτους ἡ μεγίστη φθάνει τὰ 80 χιλιοστ., πέντε ἐτῶν 90, δέκα ἐτῶν 100, δεκαπέντε ἐτῶν 110 καὶ εἴκοσι ἐτῶν 120 χιλιοστόμετρα. Τέλος δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἀτομικὸς παράγων· ὁ φυσιολογικὸς ἀριθμὸς δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ἕκαστον ἄτομον. Γνωρίζοντες τὴν μεγίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν, δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν φυσιολογικὴν αὐτῆς πίεσιν ὡς πρὸς τὴν ἐλαχίστην. Πρὸς τοῦτο προσθέτομεν 1 ἢ 2 εἰς τὸ ἥμισυ τῆς μεγίστης (1 κατὰ τὴν ὑποπίεσιν καὶ τὴν μέσην ὑπερπίεσιν καὶ 2 κατὰ τὴν μεγάλην ὑπερπίεσιν, Lian). Ἐξ οὗ

$$E=\frac{M}{2}+1 \quad \text{καὶ} \quad E=\frac{M}{2}+2.$$

Μεγίστη ἀρτηριακὴ πίεσις 12 καὶ ἐλαχίστη 8 πραγματοποιοῦν ἐπαρκῶς τὴν λεγομένην καρδιαγγειακὴν ἰσορροπίαν· αὔξησις τῆς ἐλαχίστης εἶναι ἐκδήλωσις αὐξήσεως τῶν περιφερικῶν ἀντιστάσεων, ἡ ἐκ παραλλήλου ὅμως αὔξησις τῆς μεγίστης σημαίνει ὅτι ἡ συσταλτικότης τοῦ καρδιακοῦ μυὸς εἶναι ἐπαρκὴς ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ περιφερικοῦ κωλύματος. Αὔξησις τῆς ἐλαχίστης συνοδευομένη ὑπὸ ἐλαττώσεως τῆς μεγίστης δηλοῖ αὔξησιν τῶν περιφερικῶν ἀντιστάσεων, συγχρόνως ὅμως ἐλάττωσιν τῆς συστολικῆς δυνάμεως τῆς καρδίας, δηλαδὴ καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν.

Οἱ Vaquez καὶ Gomez φρονοῦν ὅτι ἡ μεγίστη καὶ ἡ ἐλαχίστη πίεσις οὐδεμίαν ἔνδειξιν παρέχουν ἡμῖν ἐπὶ τῆς λειτουργικῆς ποιότητος τοῦ μυοκαρδίου, τῆς ἐξελίξεως καὶ προγνώσεως ἐν γένει τῆς ἀρτηριακῆς ὑπερπιέσεως. Κατ' αὐτοὺς δέον ν' ἀναζητηθῇ ἡ *μέση πίεσις*, ἥτις δὲν εἶναι ἡ ἀριθμητικὴ μέση ἡ ἐξαγομένη μεταξὺ μεγίστης καὶ ἐλαχίστης, καθόσον ἡ καμπύλη τῶν μεταβολῶν τῆς πιέσεως δὲν λαμβάνει καθαρῶς ἡμιτονοειδῆ μορφήν, ἀλλ' ἐκείνη ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὴν συστολὴν μεταβλητῶν πιέσεων. Τὴν πίεσιν ταύτην ὁ Pachon ὠνόμασεν *ἐνεργητικὴν* (efficace), ἀπέδειξε δὲ ὅτι αὕτη συμπίπτει πρὸς τὴν μεγίστην ταλάντωσιν ἢ τὸν ταλαντωσιμετρικὸν δείκτην.

Φυσιολογικῶς ἄτομον ἔχον μεγίστην πίεσιν 15, ἐλαχίστην δὲ 6, ἔχει μέσην πίεσιν 8 ἢ 9 ἑκατ. Κατὰ τοὺς Vaquez καὶ Kiodinov ἡ μέση πίεσις φυσιολογικῶς παραμένει ἀμετάβλητος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεγίστην καὶ ἐλαχίστην, αἵτινες μεταβάλλονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς στάσεως τῶν ἀτόμων, τοῦ κόπου, τοῦ γεύματος κτλ. Κυρίως εἰπεῖν κατὰ τοὺς Vaquez καὶ Gomez ἡ μέση πίεσις παρουσιάζει ἐνδιαφέρον κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς ἀρτηριακῆς ὑπερπιέσεως, καθ' ὃ αὕτη ἐκδηλοῦται μόνον δι' αὐξήσεως τῆς μέσης πιέσεως καὶ καρδιακῆς ὑπερτροφίας.

Ἐκλογὴ σφυγμομανομέτρου. Τὰ ἁπλούστερα σφυγμομανόμετρα εἶναι καὶ τὰ πλέον ἀξιοσύστατα. Ἐν τῇ καθημέραν πράξει ἡ ἀκροαστικὴ μέθοδος εἶναι προτιμητέα, καθορίζουσα εὐκόλως καὶ ταχέως τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν· ἡ διὰ τῆς ἁφῆς, μολονότι ἀκριβεστέρα, ἀπαιτεῖ ποιάν τινα ἐξάσκησιν τοῦ ἐξετάζοντος. Ἡ ταλαντωσιμετρική, ἀναγκαία πρὸς ἔρευναν τῶν ἀρτηριακῶν ταλαντώσεων, καθορίζει ἐπακριβῶς τὴν μεγίστην καὶ ἐλαχίστην, δίδει δὲ ἀριθμοὺς παραπλησίους πρὸς τοὺς διὰ τῶν ἄλλων σφυγμομανομέτρων λαμβανομένους, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Gallavardin προσέθεσε καὶ τὸν δεύτερον ἀεροθάλαμον εἰς τὴν περιχειρίδα τοῦ ταλαντωσιμέτρου Pachon.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ἰατρὸς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τὸ αὐτὸ πάντοτε μηχάνημα ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἀρρώστου· ἡ μέτρησις τῆς πιέσεως πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ὥραν, κατὰ προτίμησιν μακρὰν τοῦ γεύματος· ἡ θέσις τοῦ ἀρρώστου πρέπει νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ πάντοτε, ἐὰν δὲ τὸ ἐξεταζόμενον ἄτομον τυγχάνῃ εὐσυγκίνητον, πρέπει νὰ μετρήσωμεν περισσοτέρας φορὰς τὴν πίεσιν, προσπαθοῦντες νὰ στρέψωμεν ἀλλαχοῦ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐξέτασιν.

2) ***Πίεσις τριχοειδική.*** Ἡ πίεσις τοῦ αἵματος εἰς τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα τὰ μεσολαβοῦντα μεταξὺ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν εἶναι χαμηλή. Ἡ μέτρησις τῆς πιέσεως ταύτης εἶναι δυσκολωτάτη, οὐδεμία δὲ ἀκριβὴς μέθοδος ὑπάρχει. Ὑπολογίζεται αὕτη εἰς 25 ἢ 35 χιλιοστόμετρα ὑδραργύρου.

3) ***Πίεσις φλεβική.*** Τὸ αἷμα, κυκλοφοροῦν ἐκ τῶν τριχοειδῶν πρὸς τὰς φλέβας, ἔχει εἰς τὰς τελευταίας ταύτας πίεσιν χαμηλοτέραν τῆς ἀρτηριακῆς καὶ τῆς τῶν τριχοειδῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη προσετέθη νέον κεφάλαιον εἰς τὴν παθολογίαν τοῦ φλεβικοῦ συστήματος, τὸ τῆς σπουδῆς τῆς φλεβικῆς πιέσεως. Αἱ πλεῖσται ὅμως τῶν ἤδη ἐν χρήσει μεθόδων δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, ἡ δὲ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἀποβαίνει δυσχερὴς ἐν τῇ πράξει. Τούτου ἕνεκεν ἡ μέτρησις τῆς φλεβικῆς πιέσεως σπανίως ἐνεργεῖται κατὰ τὴν καθημέραν κλινικὴν ἐξέτασιν.

Ὁ μᾶλλον ἐν χρήσει τρόπος εἶναι ὁ τοῦ Villaret Saint Girons καὶ Grellety Bosviel, συγκείμενος ἐξ ἑνὸς ἀναεροειδοῦς μανομέτρου, ἑνὸς παχέος ἐλαστικοῦ σωλῆνος καὶ μιᾶς βελόνης παρακεντήσεως τῆς φλεβός. Τὸ πρὸς ἐξέτασιν ἄτομον κατακλίνεται ἄνευ προσκεφαλαίου, ἵνα ἡ κεφαλή του εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ μὲ τὸν κορμὸν ἐπίπεδον, ὁ

Digitized by Google

δεξιὸς βραχίων φέρεται παραλλήλως πρὸς τὸν κορμόν, ἐν τελείᾳ δὲ χαλαρώσει καὶ ὀλίγον ἀνυψωμένος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ διερχομένου διὰ τῶν δεξιῶν κοιλοτήτων τῆς καρδίας. Ἐνεργοῦμεν ὡς συνήθως παρακέντησιν φλεβός τινος εἰς τὴν καμπὴν τοῦ βραχίονος καὶ ἀφήνομεν νὰ ρεύσῃ τὸ αἷμα ἐπί τινα δευτερόλεπτα. Μετὰ ταῦτα εἰσάγομεν τὸ ἐπιστόμιον εἰς τὴν βελόνην, ἥτις κοινωνεῖ τώρα διὰ τοῦ ἐλαστικοῦ σωλῆνος μετὰ τοῦ μανομέτρου, οὗτινος ἡ βελόνη κινεῖται βραδέως καὶ φθάνει ἐντὸς δευτερολέπτων εἰς ἀριθμόν τινα, ὅστις δηλοῖ τὴν περιφερικὴν φλεβικὴν πίεσιν, ἥτις φυσιολογικῶς ἰσοῦται πρὸς 13 ἢ 14 ἑκατοστόμετρα ὕδατος εἰς τὸν ἄνδρα, 12 ἢ 13 εἰς τὴν γυναῖκα. Μὲ τὴν κίνησιν τοῦ ἀτόμου μεταβάλλεται καὶ ἡ φλεβικὴ πίεσις· αὐξάνει καὶ δὴ εἰς 25 ἢ 30 ἑκατοστὰ κατὰ τὴν καθεστηκυῖαν στάσιν, μετὰ μυϊκὴν δὲ προσπάθειαν τοπικῶς ἐκτελουμένην κατὰ 2 ἢ 3 ἑκατ. Κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ μέλους ἡ φλεβικὴ πίεσις πίπτει, ἐνῷ αὐξάνει κατὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω φορὰν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς πέψεως αὐξάνει ἡ φλεβικὴ πίεσις, κατὰ δὲ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς νυκτὸς ἐλαττοῦται.

Κατά τινας συγγραφεῖς ὑπάρχει σταθερὰ σχέσις μεταξὺ φλεβικῆς καὶ ἀρτηριακῆς πιέσεως. Ἡ φλε-

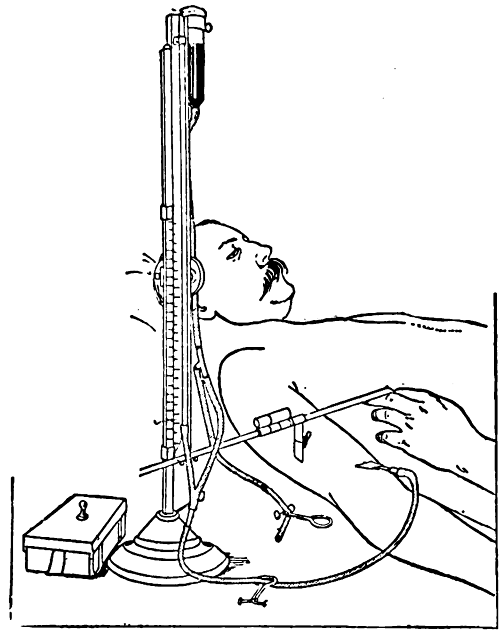

Μέτρησις τῆς φλεβικῆς πιέσεως κατὰ τὴν μέθοδον Moritz καὶ Tabora.

βικὴ πίεσις εἶναι ηὐξημένη κατὰ τὴν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν, ὅσον δὲ βαρυτέρα εἶναι αὕτη τοσοῦτον ἡ πίεσις εἶναι μεγαλυτέρα. Ἡ ἐν τῷ βάθει φλεβικὴ πίεσις σπανιώτατα μετρεῖται ὡς ἐκ τῆς δυσχερείας τοῦ τρόπου τῆς μετρήσεως αὐτῆς, καθόσον ἀπαιτεῖ τὴν ἐνέργειαν ὀσφυονωτιαίας παρακεντήσεως. Ἡ μέθοδος αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἑξῆς ἀρχῆς: Ὁ ὑποαραχνοειδὴς χῶρος, ὁ περιέχων τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρόν, καλύπτεται ὑπὸ πυκνοῦ φλεβικοῦ πλέγματος, ὅπερ ἐξασκεῖ πίεσιν ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ· ἡ πίεσις αὕτη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν τῇ βάσει φλεβικὴν πίεσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Barré et Strohl*, «Étude composée des méthodes générales de sphygmomanométrie. Détermination des pressions maxima et minima» (Presse Médicale Paris 1917).— *Von Basch*, «Der Sphygmomanometer und seine Verwerthung in der Praxis» (Berlin Klin. Wochenschr. 1887).—*Enriquez* et *Cottet*, «Considérations techniques de technique sphygmomanométrique» (Presse Méd. Paris 1912).—*Gallavardin*, «La tension artérielle en clinique» (Paris Masson 1920). Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

— **πίεσις ἀτμοσφαιρική**· βλ. λ. *ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις*.

— **πίεσις ἐνδοθωρακική** *[Φυσιολ.]*· βλ.λ. *ἐνδοθωρακικὴ πίεσις*.

— **πίεσις ἐνδοπνευμονική** *[Φυσιολ.]* βλ. λ. *ἐνδοπνευμονικὴ πίεσις*.

— **πίεσις ἐνδοφθάλμιος**, ἢ **τόνος**. Ἂν ὁ βολβὸς θεωρηθῇ ὡς σφαῖρα πλήρης ὑγροῦ μὲ τοιχώματα (ἰνώδης ἱστὸς) ἐλαστικά, τὸ ἐν αὐτῇ ὑγρὸν ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων ὡρισμένην τινὰ πίεσιν, ἥτις ὑφίσταται κυμάνσεις ἀναλόγως τῆς ποσότητος τοῦ περιεχομένου ὑγροῦ. Ὅταν αἱ κυμάνσεις αὗται ὑπερβοῦν ὡρισμένον ὅριον, ἔχομεν ἐπὶ μὲν αὐξήσεως τῆς πιέσεως τὴν ὑπερτονίαν, ὅτε ὁ βολβὸς εἶναι σκληρός, ἐπὶ δὲ ἐλαττώσεως τὴν ὑποτονίαν, ὅτε ὁ βολβὸς εἶναι μαλθακός. Τὴν πίεσιν ἐκτιμῶμεν ἢ διὰ τῆς δακτυλικῆς ψηλαφήσεως διὰ μέσου τῶν βλεφάρων γινομένης (Τ+1, Τ+2, Τ+3 ἐπὶ ὑπερτονίας καὶ Τ—1, Τ—2, Τ—3 ἐπὶ ὑποτονίας) ἢ καταμετροῦμεν ἀκριβέστερον δι' εἰδικοῦ ὀργάνου, τοῦ τονομέτρου, τοῦ φυσιολογικοῦ τόνου ἐξισουμένου πρὸς στήλην ὑδραργύρου ὕψους 18—26 χμ. Οἱ βολβοὶ ἐν γένει εἶναι σκληρότεροι ἐπὶ τῶν προκεχωρημένης ἡλικίας ἀνθρώπων. Β. Α.

— **πίεσις ἠλεκτρική** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὸν δυναμικόν*.

— **πίεσις ἠλεκτροστατική** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτροστατικὴ πίεσις*.

— **πίεσις ὑδροδυναμική**· βλ. *ὑδροδυναμική*.

—**πιέσεων, καμπύλη** — *[Βλητ.]*. Διὰ τῆς *καμπύλης τῶν πιέσεων* παρίστανται γραφικῶς αἱ διαδοχικαὶ τιμαὶ τῶν ἐν τῷ κοίλῳ τῶν πυροβόλων ὅπλων ἀναπτυσσομένων πιέσεων, τῶν ἐκ τῆς κατακαύ-

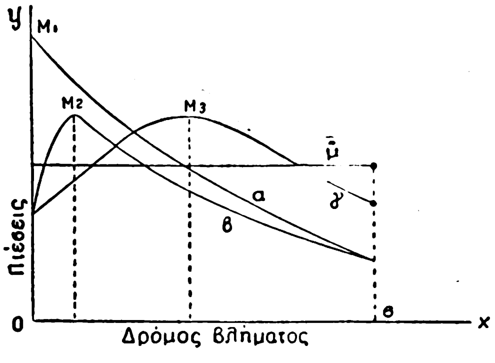

Καμπύλη πιέσεων.

σεως τοῦ γεμίσματος ἀερίων, ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεως μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ βλήματος. Αὗται καθορίζονται εἴτε δι' ἀμέσου μετρήσεως, εἴτε ἐμμέσως δι' ὑπολογισμοῦ (βλ. *βλητική*). Ἐν τῷ σχήματι παρίσταται ἡ συνήθης μορφὴ τῆς καμπύλης ταύτης διὰ λίαν ταχυκαῆ πυρίτιδα (α), κατακαιομένην ἐξ ὁλοκλήρου πρὸ τῆς ἐκκινήσεως τοῦ βλήματος, διὰ ὀλιγώτερον διαρρηκτικὴν πυρίτιδα (β) καὶ διὰ βραδυκαῆ τοιαύτην (γ).

Ἡ εὐθεῖα γραμμὴ μ, ἡ διαχωρίζουσα, δι' ὡρισμένον μῆκος κάλου οθ, ἐπιφάνειαν ἴσην πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ἐμβαδὸν τῆς καμπύλης τῶν πιέσεων (διὰ τὴν γ π. χ.), καλεῖται *μέση πίεσις*· αὕτη παριστᾷ τὴν θεωρητικὴν τιμὴν τῆς πιέσεως, ἥτις διὰ τὴν δοθεῖσαν διαδρομὴν τοῦ βλήματος θὰ μετέδιδεν εἰς αὐτὸ τὴν αὐτὴν ἀρχικὴν ταχύτητα.

Ὁ λόγος τῆς μεγίστης τιμῆς τῶν πιέσεων M_3 πρὸς τὴν μέσην τοιαύτην μ δίδει τὸ μέτρον τῆς διαρρηκτικότητος τῶν διαφόρων οὐσιῶν ἢ πυριτίδων. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

—**πιέσεως αἰσθήματα** (Druckempfindungen). Μία ἐκ τῶν δύο μεγάλων κατηγοριῶν αἰσθημάτων ἁφῆς, ὧν ἡ ἑτέρα εἶναι τὰ *αἰσθήματα τῆς ἕλξεως*. Τὰ τῆς πιέσεως προέρχονται εἴτε ἐξ ἐπαφῆς ἐξωτερικῶν σωμάτων μετὰ τῆς ἐπιδερμίδος ἡμῶν, εἴτε ἐκ διατάσεων ἐσωτερικῶν σωματικῶν ὀργάνων καὶ ἐξ οἰδημάτων. Καὶ αἱ ἐξ ἐξωτερικῶν καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων ἐπαφαὶ ἐπενεργοῦν μηχανικῶς ἐπὶ τῶν ἁπανταχοῦ τῆς ἐπιδερμίδος ἐγκατεσπαρμένων ἄκρων τοῦ ἁπτικοῦ νεύρου, τῶν καλουμένων *σημείων πιέσεως* (βλ. λ.) πιέζουσαι αὐτά, ἡ δὲ πίεσις αὕτη μεταδίδεται διὰ τῶν οἰκείων νευρικῶν ἰνῶν ὡς ἐρεθισμὸς εἰς τὸ ἐγκεφαλικὸν κέντρον τῆς ἁφῆς, ὅπου μετατρέπεται εἰς αἴσθημα πιέσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ebbinghaus*, «Grundzüge der Psychologie».—*Wundt*, «Physiologische Psychologie». —*Χ. Σκαλιώσιάνου*, «Στοιχεῖα γενικῆς ψυχολογίας». Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

— **πιέσεως σημεῖα** (Druckpunkte). Τὰ ἐκ τῶν ἔσω μέχρι τῆς ἐπιδερμίδος ἀπολήγοντα ἄκρα τῶν ἰνῶν τοῦ ἁπτικοῦ νεύρου, τὰ ὁποῖα, ἐγκατεσπαρμένα καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν μετ' ἄλλων, τῶν καλουμένων *σημείων θερμοκρασίας*, εἶναι προωρισμένα νὰ ὑφίστανται τοὺς ἐρεθισμοὺς πιέσεως καὶ νὰ προκαλοῦν τὰ *αἰσθήματα πιέσεως*. Ταῦτα εἶναι εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος πυκνότερα καὶ εἰς ἄλλα ἀραιότερα· καὶ ὅπου μὲν εἶναι πυκνότερα εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἡ εὐαισθησία τῆς ἁφῆς, ὅπου δὲ εἶναι ἀραιότερα ἡ εὐαισθησία εἶναι μικροτέρα. Ἡ κατὰ μέσον ὅρον πυκνότης τῶν σημείων πιέσεως ὑπερβαίνει τὸ ἀριθμὸν 20 κατὰ τετρ. ἑκατοστόμετρον εἰς τὰ περισσότερα μέρη τοῦ σώματος. Εἰς τοὺς βραχίονας ὅμως καὶ τὰ σκέλη, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς γλουτούς, ἡ πυκνότης εἶναι κατωτέρα τοῦ μέσου ὅρου, εἴς τινα δὲ μέρη τοῦ σώματος, ὡς εἰς τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὸν οὐρανίσκον, ἐλλείπουν παντελῶς σημεῖα πιέσεως καὶ ἑπομένως ὑπάρχει ἁπτικὴ ἀναισθησία. Τοὐναντίον, εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων καὶ τῶν χειλέων τὰ σημεῖα εἶναι πυκνότατα καὶ ἡ εὐαισθησία μεγίστη. Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

πίεσμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πιέζειν, τὸ συντεθλιμμένον.

—*[Βυζ. Μουσ.]* Βλ. λ. *πίασμα*.

πίεσμα (Piesma) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τιγκιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἐπιμήκη μὲ κεφαλὴν βραχεῖαν, χρῶμα τεφρόν, κιτρινωπὸν ἢ πρασινωπόν. Ζοῦν ἐπὶ χαμηλῶν φυτῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν χηνοποδοειδῶν. Προσβάλλουσιν ἐν Μέσῃ Εὐρώπῃ τὰ τεῦτλα μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ε. Τ. Ε.

Piéštany (Piešťany) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Βάαγχ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πρεσβούργου—Ὀδερβεργ. Κάτ. 9.321. Ἔχει θειούχους καὶ ραδιούχους θερμοπηγὰς καταλλήλους διὰ τὴν θεραπείαν ρευματισμῶν καὶ ἀρθρίτιδος. Γ. Ι. Β.

πιεστήρ,—*ῆρος* (ὁ)· ὁ πιέζων, ὁ συνθλίβων· || τὸ ὄργανον δι' οὗ πιέζομεν, πιεστήριον.

πιεστήριον (τό)· ὄργανον ἢ τὸ μηχάνημα, δι' οὗ πιέζομεν: «πιεστήριον στεμφύλων», «ὑδραυλικὸν πιεστήριον», «πιεστήριον τυπογραφικόν».

— *[Ἐγκυκλ.]* *Πιεστήριον* (κοιν. *πρέσσα*, ἐκ τῆς γαλλ. λέξ. presse) καλεῖται πᾶσα συσκευή, ὄργανον ἢ μηχάνημα, διὰ τῶν ὁποίων συμπιέζεται σῶμά τι. Τὸ πιεστήριον ἔχει πολυαρίθμους ἐφαρμογάς, χρησιμοποιεῖται δὲ εὐρύτατα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ κατασκευάζεται εἰς διάφορα συστήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν εἰδικὸν σκοπὸν τῆς χρησιμοποιήσεώς του. Οὕτω διακρίνομεν τὰ πιεστήρια, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ τυπογραφίᾳ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων, ἐφημερίδων, περιοδικῶν καὶ ἐπικαλοῦνται *τυποπιεστήρια*. Ταῦτα εἶναι σήμερον γενικῶς μηχανοκίνητα, διακρίνονται δὲ εἰς τὰ *ἐπίπεδα* καὶ τὰ *κυλινδρικὰ* καὶ τείνουν νὰ ἐξελιχθοῦν κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐκτυπώνουν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν σελίδων εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα πιεστήρια εἶναι τὰ λεγόμενα *ταχυπιεστήρια*. Παρεμφερῆ πρὸς τὰ τυποπιεστήρια εἶναι τὰ λεγόμενα *λιθογραφικὰ πιεστήρια*. Ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ λιθογραφίᾳ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου ἔκ τινος λιθογραφικῆς πλακὸς γραμμάτων, εἰκόνων κλπ. Ἕτερον σύστημα πιεστηρίου εἶναι τὰ *ἐλαιοπιεστήρια*, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ ἐλαιουργίᾳ διὰ τὴν συμπίεσιν τοῦ πολτοῦ τῶν ἐλαιοκάρπων πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου, τὰ *σταφυλοπιεστήρια*, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν σύνθλιψιν τῶν σταφυλῶν πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ γλεύκους καὶ ἅτινα κατασκευάζονται πολλάκις κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀποδίδουσι κεχωρισμένως τὸ γλεῦκος, τὰ στέμφυλα καὶ τοὺς βότρυς, ὡς καὶ τὰ *στεμφυλοπιεστήρια*, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν σύνθλιψιν τῶν στεμφύλων. Ἑτέρας ἐφαρμογὰς τῶν πιεστηρίων παρατηροῦμεν εἰς τὴν συσκευασίαν βιομηχανικῶν ἢ γεωργικῶν προϊόντων, ὡς λ.χ. βάμβακος, ἐρίου, στυπείου, καπνοῦ, σταφίδος, χόρτου, ἀχύρου κλπ. πρὸς τὸν σκοπὸν συμπιέσεως αὐτῶν διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ὄγκου των καὶ τὴν διαμόρφωσίν των εἰς ὡρισμένα σχήματα καὶ δέματα πρὸς εὔκολον μεταφορὰν καὶ κανονικὴν συσκευασίαν των ἐντὸς κιβωτίων κλπ. Τὰ τοιαῦτα *συσκευοπιεστήρια* εἶναι χειροκίνητα, πιεζόμενα διὰ χειροκινήτου μηχανισμοῦ, ἢ μηχανοκίνητα, λειτουργοῦντα διὰ μηχανικοῦ μηχανοκινήτου. Ἕτερον σύστημα πιεστηρίου εἶναι τὰ λεγόμενα *σιδηρωτήρια πιεστήρια*, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς ὑφαντουργεῖα, φανελλοποιεῖα κλπ. διὰ τὸ σιδέρωμα ὑφασμάτων, φανελλῶν, καλτσῶν, εἰς τὰ καθαριστήρια διὰ τὸ σιδέρωμα ἐνδυμάτων, εἰς τὰ πιλοποιεῖα διὰ τὸ ἐντὸς τύπου σιδέρωμα τῶν πίλων κλπ. Τὰ πιεστήρια ταῦτα, ἀναλόγως τῆς κατασκευῆς των, εἶναι ἐπίπεδα ἢ κυλινδρικά, χειροκίνητα ἢ μηχανοκίνητα, θερμαίνονται δὲ συνήθως δι' ἀτμοῦ. Τέλος, διακρίνομεν καὶ τὰ λεγόμενα *ὑδραυλικὰ πιεστήρια*, ἅτινα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑδροστατικῆς ἀρχῆς τοῦ Πασκὰλ καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν δημιουργίαν λίαν ὑψηλῶν πιέσεων, ἐφαρμόζονται δὲ εὐρύτατα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ διὰ τὴν κατεργασίαν μετάλλων κλπ., ἐπίσης εἰς τὰ ἐργαστήρια ἀντοχῆς ὑλικῶν, διὰ τὴν συμπίεσιν μεγάλων δεμάτων, τὴν δοκιμασίαν τῆς ἀντοχῆς τῶν ἐλασμάτων τῶν ἀτμολεβήτων, τῆς ἀνθεκτικότητος τῶν ἀλύσεων κλπ. Δ.Κ.Α.

πιεστήριος μῦς *[Ἀνατομ.]*. 1) *Τῆς ῥινός* (βλ. λ. *ῥινικὸς μῦς*). 2) *Τῶν χειλέων* ἢ *μῦς τοῦ Klein*. Ἶνες μυϊκαί, ὀβελιαίως φερόμεναι διὰ μέσου τῶν ἰνῶν τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ στόματος, εἰς ἃς ἀποδίδεται ἡ ἑρμητικὴ προσαρμογὴ τῶν χειλέων τοῦ νεογνοῦ περὶ τὴν θηλὴν τοῦ μαστοῦ κατὰ τὸν θηλασμόν. Ι. Π.

πιεστής (ὁ)· ὁ πιέζων, ὁ εἰδικὸς ἐργάτης ὁ χειριζόμενος τυπογραφικὸν πιεστήριον.

πιεστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πίεσιν, ὁ τῆς πιέσεως· || μεταφ., καταθλιπτικός, ἐξαναγκαστικός: «πιεστικὰ μέτρα».—Ἐπίρρ. **πιεστικῶς**.

— **πιεστικὸς κοχλίας**. Ἐργαλεῖον χειρουργικὸν ἀποτελούμενον ἐκ δύο σκελῶν, ὧν τὸ ἕτερον κινούμενον διὰ κοχλιοειδοῦς μοχλοῦ ἐπιφέρει πίεσιν. Σήμερον δὲν χρησιμοποιεῖται. Ι. Κ. Κ.

πιεστός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ πιεσθῇ, ὁ ἐπιδεκτικὸς πιέσεως: «πιεστὸν ὑγρόν» || **πιεστὸν** (τό)· ὡς οὐσ., ἄλλως *συμπιεστὸν* (βλ. λ.).

πίεστρον (τό). Ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου πιέζεται καὶ συσφίγγεται τεμάχιόν τι ἢ σῶμα, ὡς λ. χ. ὁ πιεστικὸς κοχλίας, τὸ βλῆτρον πιέσεως κ. τ. τ. Εἶδος πιέστρου εἶναι καὶ τὸ ἔμβολον τῶν μηχανῶν, ἀντλιῶν κ.λ.π. Τὰ ἔκκεντρα τοῦ ἐκκεντροφόρου ἄξονος τῆς μηχανῆς τοῦ αὐτοκινήτου, ἅτινα

Digitized by Google

πιέζουσι καὶ ἀνοίγουσι τὰς βαλβῖδας αὐτῶν, τὸ ᾠοειδὲς τεμάχιον. τὸ ὁποῖον πιέζει καὶ ἀνοίγει τὰς σιαγόνας τῶν πεδῶν ἐπὶ τῶν τυμπάνων των κ. ἄ.

—*[Χειρουργ.]* Τὸ *πίεστρον* εἶναι ἐργαλεῖον χειρουργικόν, ἄλλοτε ἐν χρήσει πρὸς ἐπίσχεσιν αἱμορραγίας ἢ πρὸς παρακώλυσιν τῆς κυκλοφορίας αἵματος ἐπὶ τῶν ἀνευρυσμάτων. Σπανιώτερον ἐγίνετο χρῆσις τῶν πιέστρων καὶ πρὸς πίεσιν τῶν νεύρων (*πίεστρον τοῦ Moore*). Τὰ πίεστρα ἦσαν οὕτω κατεσκευασμένα, ὥστε ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐξασκουμένη πίεσις ὁτὲ μὲν ἦτο ἐπαλλάσσουσα, ὁτὲ δὲ μὴ ἐπαλλάσσουσα. Τοιαῦτα πίεστρα εἶναι γνωστὰ πολλά, ὡς τῶν: Dupuytren, Vulpian, Broca, Bell-chambert καὶ Esselbach καὶ ἄλλων, πάντα ὅμως ταῦτα διὰ τῆς προόδου τῆς χειρουργικῆς ἐτέθησαν ἐν ἀχρηστίᾳ. Τὸ πίεστρον τῆς οὐρήθρας ἀποτελεῖται ἐκ λαβίδος πιεστικῆς, ἧς τὰ σκέλη προσεγγίζουσιν ἢ ἀπομακρύνονται διὰ κοχλιώδους μοχλοῦ. Τὸ πίεστρον τοῦτο, ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τοῦ πέους, ἐπιφέρει τοσαύτην πίεσιν, ὥστε συμπίπτουσι τὰ τοιχώματα τῆς οὐρήθρας καὶ κωλύεται οὕτω ἡ ἔξοδος τῶν οὔρων. Ι. Κ. Κ.

Πιετὰ (Pietà=ἔλεος, εὐσέβεια). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ δυτικῇ εἰκονογραφικῇ τέχνῃ ἡ ἀναπαράστασις τῆς Θεοτόκου, κλαιούσης καὶ ὀδυρομένης, ἐχούσης δ' ἐπὶ τῶν γονάτων της τὸ γυμνὸν σῶμα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς—ἄλλοτε μὲν μόνης, ἄλλοτε δὲ συνοδευομένης καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων προσώπων: Ἰωάννου, Μυροφόρων, ἀκόμη καὶ Ἰωσὴφ καὶ Νικοδήμου—ἤτοι ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀποκαθήλωσιν στιγμή, ἥτις παρ' ἡμῖν ἐν Μυστρᾷ, Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ἀλλαχοῦ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος». Πολλάκις ὅμως καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ἡ εἰκὼν αὕτη τιτλοφορεῖται: Ἀποκαθήλωσις εἴτε καὶ Ἐνταφιασμός. Πραγματικῶς ὅμως εἶναι ἡ ἀναπαράστασις τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων στιγμῶν σκηνῆς, ἐξ οὗ καὶ συνηθέστερον ἡ ὀνομασία Pietà, ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν παρ' ἡμῖν ὅρον «Θρῆνος». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γλυπτικῇ, ὅπως καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ, ὑπάρχουν ἐν τῇ Δύσει διάσημα ἔργα ἀναπαριστῶντα τὴν στιγμὴν τοῦ Θρήνου, τῆς Pietà, ὡς εἶναι ἡ διάσημος Pietà τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἥτις ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς ἕνα τῶν κυριωτέρων παρεκκλησίων τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ῥώμης· ἡ Pietà τοῦ Ἱππολύτου Σκάλτζα ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Σιέννης (1579)· ἡ Pietà τοῦ Βικτωρίου Μπαρμπιέρε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Φλωρεντίᾳ (1743). Πασίγνωστα εἶναι τὰ συμπλέγματα τῶν Pietà τῶν Γάλλων γλυπτῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, Πραντιὲ (1847), Μποναρντέλ, Κορτό, Ἰωάννου Κλέζιγκερ (1880), Σανσὸν (1876), τὰ διεσπαρμένα εἰς τὰς διαφόρους ἐκκλησίας τῆς Γαλλίας.

Ἐν τῇ ζωγραφικῇ, μεταξὺ τῶν ἀπειραρίθμων εἰκόνων ἐξέχουσιν ἡ Pietà τοῦ Φρὰ Ἀντζέλικο (ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Φλωρεντίᾳ), τοῦ Girolamo da Brescia (ἐπίσης ἐν Φλωρεντίᾳ), τοῦ Λουδοβίκου Καρρὰς (ἐν τῷ Λούβρῳ), τοῦ Ἀννίβα Καρρὰς (ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως), τοῦ διασήμου Dürer (ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου). Ἡ Pietà ἦτο τὸ ἠγαπημένον θέμα τοῦ Βὰν Ντάϊκ, ἐτεχνουργήθη δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Le Brun (Λοῦβρον), Περουγίνου (ἐκκλησία Santa-Maria-Magiore), τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Τιντορέτου, τοῦ Τισιανοῦ (εἰκὼν περατωθεῖσα ὑπὸ Πάλμα τοῦ Νεωτέρου εἰς τὴν πινακοθήκην τῆς Βενετίας) καὶ πολλῶν ἄλλων ζωγράφων. Β. Λ. Κ.

πιετισμὸς (ὁ)· βλ. *εὐσεβισμός*.

Πιετραμάλα (Pietramala) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, εἰς ἀπόστασιν 45 χλμ. ΒΑ. τῆς Φλωρεντίας. Κάτ. 160. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ μικροῦ ἡφαιστείου, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν αὐτοῦ καὶ ὀνομάζεται «Φουόκι ντὲ Πιετραμάλα» (Φωτιὲς τῆς Πιετραμάλα). Παρ' αὐτὸ εὑρίσκεται πηγή, ὀνομαζομένη *Ἄκουα Μπούϊα* (Σκοτεινὸν Ὕδωρ), τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἀναφλέγεται ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ φλόγα. Μ. Δ. Β.

Πιετραπέρτσια (Pietraperzia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Καλτανισσέττα τῆς Σικελίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Σάλσο. Κάτ. 12.000. Ἔχει μεσαιωνικὸν φρούριον καὶ παράγει οἴνους. Μ. Δ. Β.

Πιετραπόλα (Pietrapola) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γαλλίας ἐν Κορσικῇ. Κεῖται ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Κόρτε, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ΝΔ. τῆς Προυνέλλι-ντὶ-Φιουμόρμπο, παρὰ τοὺς Α. πρόποδας τοῦ ὄρους Καπέλλα (2.044 μ. ὕψους). Κάτ. 250. Ἔχει 10 θειούχους θερμοπηγὰς θερμοκρασίας 43° μέχρι 57°, καταλλήλους διὰ τὰς νευρικὰς παθήσεις, τὸν ραχιτισμὸν καὶ τοὺς λυμφατικούς. Παρὰ τὰς πηγὰς ἀνεκαλύφθησαν θεμέλια ρωμαϊκῶν τειχῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι αὗται εὑρίσκοντο ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Μ. Δ. Β.

Πιετρασάντα (Pietrasanta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Λούκκας τῆς Τοσκάνης. Κάτ. 15.800. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τῆς Τυρηννικῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχει καλὸν λιμένα. Ἔχει παλαιὸν φρούριον, μεσαιωνικὸν δημαρχεῖον, μητρόπολιν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ναὸν τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, ὅπου ὑπάρχουν ὀνομαστοὶ πίνακες καὶ ἀγάλματα κτλ. Παρ' αὐτὸν ὑπάρχουν μεταλλεῖα ὑδραργύρου καὶ λατομεῖα μαρμάρου. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ῥώμης-Πίζης-Γενούης. Ἡ ἀμμώδης παραλία αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ὡς κέντρον θαλασσίων λουτρῶν λίαν πολυσυχνάστων. Μ. Δ. Β.

Πιέφιγοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς δακικὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 8,3). Πιθανῶς εἶναι οἱ *Βίεσσοι* καὶ *Πιενγῖται*, κατοικοῦντες παρὰ τὸν Καρπάτην (Καρπάθια). Α. Θ. Σ.

Πὶζ (Pizz) *[Γεωγρ.]*. Ὅρος γεωγραφικὸς χρησιμοποιούμενος εἰς τὰς Ἑλβετικὰς Ἄλπεις πρὸς ὁρισμὸν τῆς κορυφῆς, τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας προτάσσεται. Ἐν τῇ ἰταλικῇ Ἑλβετίᾳ χρησιμοποιεῖται ὁ ἰταλικὸς τύπος πίζζο. Σ. Κ. Γ.

Πίζα (Pisa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄρνο, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του, ἐν τῷ μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Ῥώμης εἰς Γενούην καὶ Φλωρεντίαν. Κάτ. 63.364. Εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας ἀπὸ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς καὶ ἱστορικῆς, λόγῳ δὲ τῆς γλυκύτητος καὶ τοῦ ὑγιεινοῦ τοῦ κλίματός της καὶ τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἐλλείψεως θορυβώδους ζωῆς καὶ ζωηρᾶς κινήσεως, προσελκύει κατ' ἔτος, ἰδίᾳ κατὰ τὸν χειμῶνα, πλῆθος ξένων, χρησιμοποιούντων αὐτὴν ὡς σανατόριον ἢ ἐπιθυμούντων τὸν ἥσυχον καὶ ἤρεμον βίον τῆς ἀπομονώσεως καὶ τῆς μελέτης. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παλαιὰν ζωηροτάτην κίνησιν αὐτῆς, ἡ σημερινὴ πόλις παρουσιάζει ὄψιν θλιβερᾶς ἐγκαταλείψεως, ἕνεκα δὲ τούτου ἐδόθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ πολλῶν τὸ ὄνομα «Πίζα ἡ νεκρὰ» (Pisa morta). Περιβάλλεται ὑπὸ τείχους τετραπλεύρου, ἔχοντος περίμετρον 10 χλμ. καὶ κατεδαφισθέντος ἤδη ἐν πολλοῖς, ὅπερ εἶχε κατασκευασθῇ μὲ τὴν πρόβλεψιν νὰ περιβάλῃ πόλιν 150.000 κατοίκων, ὅσους εἶχε βραδύτερον, κατὰ τὴν περίοδον τῆς μεγάλης ἀκμῆς της. Περικλείει μεγάλους κήπους, εἰς δὲ τὸ ΝΑ. τμῆμα αὐτῆς, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄρνο, ἔχει παλαιὰν ἀκρόπολιν μετὰ φρουρίου. Αἱ ὡραιότεραι ὁδοὶ καὶ οἱ κυριώτεροι περίπατοι φέρουν τὸ ὄνομα *Λουγκάρνο* καὶ εὑρίσκονται κατὰ μῆκος τοῦ Ἄρνου, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ, ἑνουμένων διὰ τριῶν σιδηρῶν γεφυρῶν καὶ μιᾶς λιθίνης. Ἔχει 15 πλατείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ *Καβαλιέρι*, ὅπου τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα τοῦ Κοσμᾶ Α' τῆς Φρανκαβίλλα, ἡ τῆς *Ἁγίας Αἰκατερίνης*, ὅπου τὸ ἄγαλμα τοῦ μεγάλου δουκὸς Λεοπόλδου Α', καὶ ἡ τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*, ὅπου τὸ ἄγαλμα τοῦ Φερδινάνδου Α'. Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα τῆς πόλεως, ἅτινα θεωροῦνται καὶ ἐκ τῶν περιφημοτέρων τῆς Ἰταλίας, εὑρίσκονται συγκεντρωμένα εἰς τὴν ΒΔ. γωνίαν αὐτῆς, ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς *Μητροπόλεως*. Εἶναι δὲ ταῦτα: 1) Ἡ μητρόπολις, θεμελιωθεῖσα τῷ 1063 εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ στόλου τῆς Πίζης κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐν Παλέρμῳ καὶ ἀποπερατωθεῖσα τῷ 1118. Ὁ ναὸς οὗτος, καταστραφεὶς ἐν μέρει ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἀνεκαινίσθη ἀπὸ τοῦ 1597 μέχρι τοῦ 1604. Εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ παρενθέσεων μέλανος μαρμάρου καὶ ἔχει μῆκος 93 μ. καὶ πλάτος 32,5. Εἶναι ἔργον τῶν ἀρχιτεκτόνων Ραϊνάλντι καὶ Μπουσκέττο καὶ ἔχει σχῆμα ρωμαϊκῆς βασιλικῆς. Ἡ πρόσοψις, ἀπαστράπτουσα ἐκ τῆς λευκότητος τοῦ μαρμάρου, ἔχει τέσσαρας ὀρειχαλκίνους θύρας, ὧν αἱ τρεῖς κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ Τζοβάννι ντὰ Μπολόνια. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ὑπάρχουν 68 κίονες ρωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς προελεύσεως, τοὺς ὁποίους οἱ Πισανοὶ μετέφερον ἐκ διαφόρων μερῶν ὡς τρόπαια τῶν ναυτικῶν των ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπιδρομῶν εἰς τὰς ἰταλικὰς καὶ ἑλληνικὰς ἀκτάς. Ὁ θόλος αὐτῆς ἔχει ὕψος 51 μ., ὁ δὲ ναὸς περιέχει πλῆθος γλυπτικῶν ἔργων καὶ νωπογραφιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ Τσιμαμπούε, τοῦ Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο, τοῦ Στάτζι ντὶ Πιέτρα Σάντα κλπ. 2) Τὸ βαπτιστήριον, κείμενον ἔναντι τῆς προσόψεως τῆς μητροπόλεως, θεμελιωθὲν τῷ 1153 ὑπὸ τοῦ Ντιοτισάλβι καὶ συμπληρωθὲν μόλις τῷ 1278. Εἶναι ὡραῖον κυκλικὸν οἰκοδόμημα ρωμαντικοῦ ρυθμοῦ, μετὰ προσθηκῶν γοτθικοῦ ρυθμοῦ, κατεσκευασμένον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἔχον διάμετρον 30,5 μ. καὶ ὕψος 54,5 μ. Ἔχει τέσσαρας μεγάλας πύλας πλουσιώτατα διακεκοσμημένας μὲ ἀνάγλυφα, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δὲ αὐτοῦ, μεταξὺ ἄλλων, περιέχει δύο ὀνομαστὰ ἀριστουργήματα: τὴν μαρμαρίνην στήλην μετὰ τῆς βαπτιστηρίου λεκάνης, γεγλυμμένην δι' ὡραίων ἀναγλύφων ὀφειλομένων εἰς τὸν Τίνο ντὶ Καμαΐνο καὶ τὸν περίφημον μαρμάρινον θρόνον μετ' ἀναγλύφων τοῦ Νικολάου Πιζάνο (1260). 3) Τὸ περίφημον κωδωνοστάσιον (Campanile), γνωστὸν καὶ ὡς «κεκλιμένος πύργος τῆς Πίζης», κείμενον πρὸς Α. τῆς μητροπόλεως καὶ ὀνομαστὸν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον διὰ τὴν σημαντικωτάτην πρὸς Α. κλίσιν αὐτοῦ, παρὰ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν καταπίπτει. Τὸ κωδωνοστάσιον τοῦτο, θεμελιωθὲν τῷ 1174 ὑπὸ τοῦ Μπονάννο τοῦ ἐκ Πίζης καὶ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ ἐξ Ἰνσμπρουκ καὶ συμπληρωθὲν τῷ 1350 ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Πιζάνο, εἶναι κυλινδρικὸν οἰκοδόμημα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὕψους 55,2 μ., μὲ 8 στηριζομένους ἐπὶ ἰσαρίθμων περιστηλίων ὀρόφους. Ἡ κλίσις τοῦ πύργου τούτου εἶναι 5,30 μ. κατὰ κάθετον γραμμήν, ἀποδίδεται δὲ εἰς καθίζησιν τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κατασκευῆς. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἡ κλίσις αὕτη ηὐξήθη κατά τι καὶ ἐξεφράσθησαν φόβοι καταρρεύσεως, ἐλήφθησαν διάφορα μέτρα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θεμελίων, ἀπαγορευθείσης τῆς ἀνορύξεως φρεάτων καὶ δεξαμενῶν πέριξ αὐτοῦ καὶ πληρωθέντων τῶν ὑπαρχόντων ἐπιμελῶς δι' ἀμμοκονιάματος· ἐπίσης κατεβιβάσθησαν καὶ οἱ εἰς τὸν ὑψηλότερον ὄροφον τοποθετημένοι δύο μεγάλοι κώδωνες, βάρους 40 κουϊνταλίων ἕκαστος. 4) Τὸ Κάμπο Σάντο, κοιμητήριον συγχρόνως καὶ μουσεῖον, εἶναι μνημεῖον μοναδικὸν ἐν Ἰταλίᾳ. Εὑρίσκεται εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς πλατείας καὶ ἔχει σχῆμα ὀρθογωνίου κτηρίου, λίαν ἁπλοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἐσωτερικοῦ του. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἁπλοῦν κοιμητήριον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Οὐβάλδου (1188—1200) καὶ πληρωθὲν διὰ χώματος μεταφερθέντος ἐκ τῆς Παλαιστίνης. Ἀπὸ τοῦ 1278 μέχρι τοῦ 1283 ὁ Ἰωάννης Πιζάνο περιέβαλε τὸ κοιμητήριον δι' ὀρθογωνίου περιστηλίου 126 μ. μήκους καὶ 52 μ. πλάτους. Τὸ ἐξωτερικὸν διάζωμα διεκοσμήθη διὰ νωπογραφιῶν, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τοῦ κτηρίου ἐπληρώθη διὰ θαυμασίων νεκρικῶν μνημείων καὶ ὑπερεξακοσίων τάφων παλαιῶν οἰκογενειῶν καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Αἱ ἐξωτερικαὶ καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ νωπογραφίαι τῶν τοίχων εἶναι ἔργα τῶν σχολῶν τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Σιέννης τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, αἱ κυριώτεραι δὲ τούτων εἶναι, ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς ἡ περίφημος «Δευτέρα παρουσία» καὶ ὁ «Θρίαμβος τοῦ θανάτου», ἀποδιδόμεναι ἄλλοτε εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ὀρκάνια, ἀλλὰ θεωρούμεναι σήμερον ὡς ἔργα τῶν ἀδελφῶν Ἀμβρ. καὶ Π. Λορεντσέττι τῆς Σιέννης (1340)· ἐπὶ δὲ τῆς βορείου πλευρᾶς 23 σκηναὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, θεωρούμεναι ὡς τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Μπενότσο Γκοτζόλι τῆς Φλωρεντίας. Τὰ νεκρικὰ μνημεῖα ἀνήκουν εἰς διαφόρους ἐποχάς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουν ρωμαϊκαὶ σαρκοφάγοι, ἀγάλματα τοῦ Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ Πιζάνο (τοῦ ΙΔ' αἰῶνος) καὶ νεώτεραι προτομαὶ τοῦ Ντυπρέ. Πλὴν τῶν μνημείων τούτων ὑπάρχουν ἐν Πίζῃ καὶ πολλαὶ ὀνομασταὶ παλαιαὶ ἐκκλησίαι, ὡς ἡ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ 1253, τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὁ Ἅγιος Μιχαὴλ τοῦ 1000, ὁ Ἅγιος Νικόλαος τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ὁ Ἅγιος Παῦλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος κτλ. Μεταξὺ τῶν ἀξιομνημονεύτων κτηρίων καταλέγεται τὸ μέγαρον τῶν Μεδίκων (θεμελιωθὲν τῷ 1027 καὶ ἀποπερατωθὲν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα), τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν μέγαρον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, τὸ μέγαρον Λανφρεντοῦτσι, κατασκευασθὲν τῷ 1590 ἐκ μαρμάρου τῆς Καρράρας, καὶ τὸ μέγαρον Καρροβάνα, περὶ τὸ ὁποῖον ἠγείρετο ὁ πύργος τῆς Πείνης, ὅπου εἶχεν ἐγκλεισθῇ καὶ ἀποθάνει ἐκ πείνης ὁ Οὐγολῖνος καὶ τὰ τέκνα του. Ἡ πόλις ἔχει πανεπιστήμιον, ὅπερ ἱδρυθὲν τῷ 1338 καὶ ἀνακαινισθὲν τῷ 1452 ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ Ε', μετὰ βιβλιοθήκης ἐκ 200.000 τόμων, ἦτο περίφημον κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἔτι δὲ καὶ σήμερον θεωρεῖται ἓν τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ἰταλίας. Ἔχει ἐπίσης ἀνώτερον διδασκαλεῖον, σχολὴν μηχανικῶν, γεωργικὴν σχολὴν καὶ κτηνιατρικὴν σχολήν, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, πινακοθήκην, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας, βοτανικὸν κῆπον κτλ. Ἡ κίνησις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Πίζης, ἄλλοτε εὑρισκομένη εἰς μεγάλην ἀκμήν, εἶναι σήμερον περιωρισμένη, ἀπορροφηθεῖσα κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ Λιβόρνου. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων, μηχανημάτων, κρυστάλλων, εἰδῶν ἐκ πορσελλάνης, πίλων, ζυθοποιεῖα, τυπογραφεῖα κτλ. Ἡ Πίζα εἶναι πατρὶς τῶν κομίτων Γκεραρντέσκα, τοῦ πάπα Εὐγενίου Γ', τῶν γλυπτῶν Νικολάου καὶ Ἰωάννου Πιζάνο, τοῦ μαθηματικοῦ Λεονάρδου Φιμπονάτσι καὶ τοῦ περιφήμου φυσικοῦ Γαλιλαίου, τοῦ ὁποίου ὑπάρχει καὶ ἄγαλμα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ μνημεῖον ἐν τῷ Κάμπο Σάντο.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *Πίζα* εἶναι ἀποικία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως *Πίσης* τῆς Ἠλείας, τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι ἔκτισαν οἱ κάτοικοι αὐτῆς (Πισᾶται) πλανηθέντες ἕως ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ἐκ τῆς Τροίας, ὅπου εἶχον ἐκστρατεύσει μετὰ τοῦ Νέστορος κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων *Πῖσα* καὶ *Πῖσαι*, ὑπὸ δὲ τῶν Ρωμαίων Pisae. Βραδύτερον ἀπετέλεσε μίαν τῶν δώδεκα πόλεων τῆς Ἐτρουρίας, εὑρίσκετο δὲ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σέρκιο καὶ Ἄρνο, τῶν ὁποίων ἡ κοίτη εἶναι σήμερον κεχωρισμένη. Τῷ 180 π. Χ. ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία, οἱ δὲ αὐτοκράτορες Αὔγουστος, Ἀδριανὸς καὶ Ἀντωνῖνος διεκόσμησαν αὐτὴν διὰ θαυμασίων μνημείων. Κατόπιν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γότθων, τῶν Λομβαρδῶν καὶ τοῦ Καρλομά-

Digitized by Google

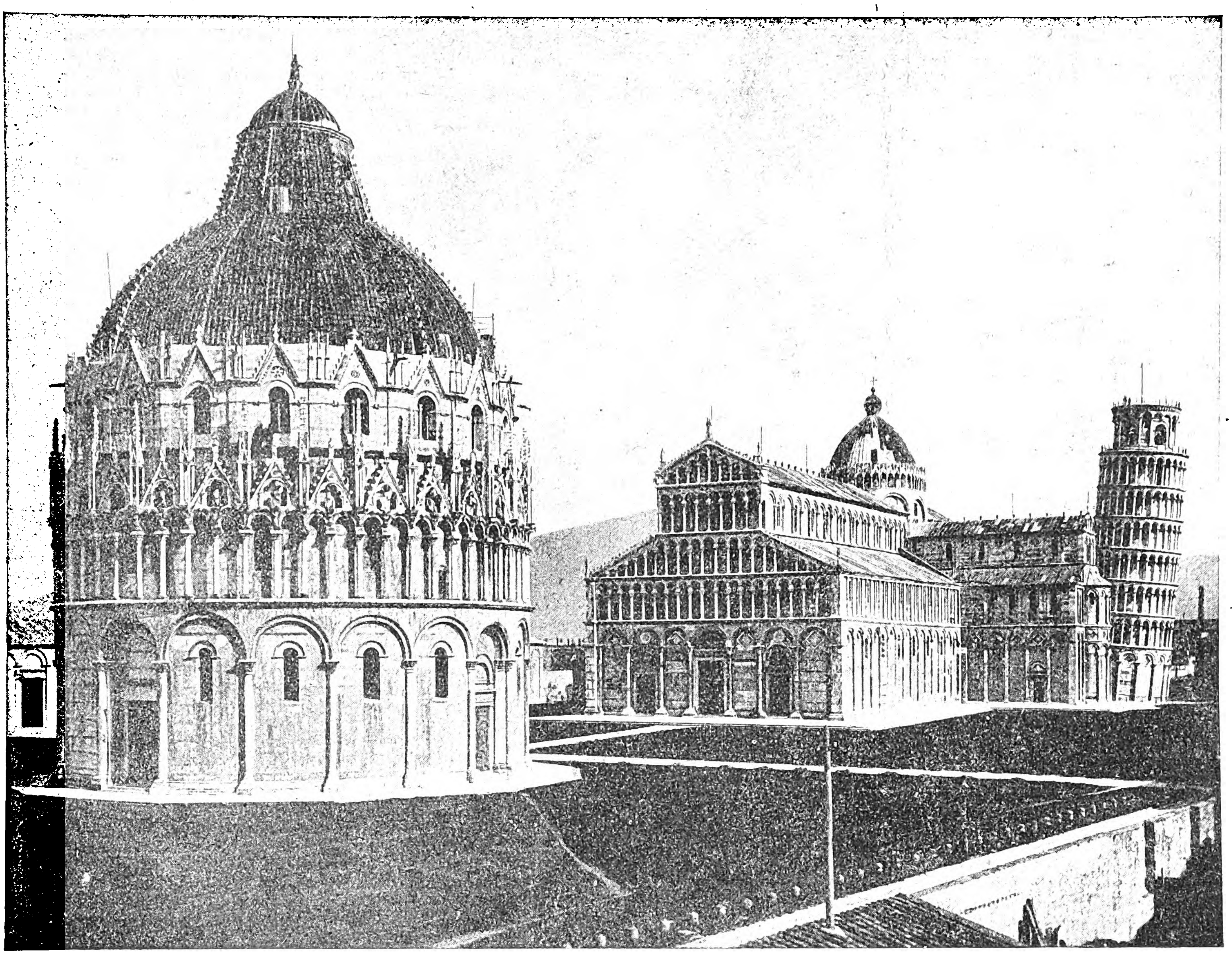

Ἡ ἐν Πίζῃ πλατεῖα τῆς μητροπόλεως μετὰ τῶν κυριωτέρων αὐτῆς μνημείων.
[Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά: Τὸ βαπτιστήριον, ὁ καθεδρικὸς ναὸς καὶ ὁ περίφημος κεκλιμένος πύργος.]

γνου, ἀκολούθως δὲ ἐγένετο, κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα, δημοκρατία. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία της ἀπέβη ἡ ἱστορία διαρκῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς πάπας, τὰς γειτονικὰς δημοκρατίας καὶ πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, χάρις εἰς τὸ βάθος τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄρνο, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεπε τὸν διάπλουν μεγάλων πλοίων, ἀπέβη σημαντικὴ ναυτικὴ πόλις, ἀντίπαλος τῆς Γενούης καὶ τῆς Βενετίας, καὶ τὸ φόβητρον τῶν Σαρακηνῶν. Τῷ 1016 οἱ Πισᾶται ἀπέσπασαν τὴν Σαρδηνίαν ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν ἐκ νέου τῷ 1035 παρὰ τὴν Μπὸν καὶ τῷ 1063 παρὰ τὸ Πάλερμον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ἐμπόριον τῆς Πίζης ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν, ὁ δὲ λιμὴν αὐτῆς ἀπέβη εἷς τῶν ἐμπορικωτέρων τῆς Μεσογείου. Μετὰ τὴν πρώτην σταυροφορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον σπουδαῖον μέρος, ἐγκατέστησαν διάφορα πρακτορεῖα καὶ ἐπέτυχον πολλὰ προνόμια εἰς τὰς πόλεις τῆς Συρίας. Τῷ 1103 οἱ Πισᾶται ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων μετὰ μεγάλου στόλου, πρὸς βοήθειαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Βοημούνδου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐκστρατεύσει ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Ὁ στόλος ὅμως οὗτος ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Βραδύτερον ὅμως, τῷ 1112, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς παρεχώρησεν εἰς τοὺς Πισάτας ἴδιον τμῆμα καὶ λιμένα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς προνόμια ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν Βενετῶν, ἐλαττώσας τοὺς ὑπ' αὐτῶν καταβαλλομένους φόρους. Τῷ 1114 ἡ Πίζα κατέκτησε τὰς Βαλεαρίδας νήσους, τῷ δὲ 1135 ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀμάλφην, ἀντίπαλον αὐτῆς ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ. Κατὰ τὸν ΙΒ΄ καὶ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ εὐημερία τῆς Πίζης ἔφθασεν εἰς τὸ μεγαλύτερον αὐτῆς σημεῖον. Ἕνεκα τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἰς τὸν γερμανικὸν οἶκον τῶν Χοχενστάουφεν, οἱ κάτοικοι εἶχον ἐπιτύχει παρὰ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων πλήρη κοινοτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν διοικητῶν των.

Μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τοῦ οἴκου τούτου, τὰς διαρκεῖς προόδους τῆς Γενούης καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀποικιῶν της εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ δύναμις αὐτῆς ἐξησθένησε μεγάλως. Τῷ 1284, συνεπείᾳ πολέμου πρὸς τὴν Γένουαν, ὁ στόλος τῆς Πίζης ὑπέστη δεινὴν ἧτταν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Μελορία. Ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης ταύτης καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου της ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν γειτονικῶν δημοκρατιῶν τῆς Λούκκας, τῆς Πιστόϊας, τῆς Φλωρεντίας καὶ τοῦ Πράτο κατ' αὐτῆς. Νέαι ἧτται κατὰ θάλασσαν ἐπισυμβᾶσαι τῷ 1290 καὶ 1292, ὑπεχρέωσαν τὴν Πίζαν νὰ παραιτηθῇ τῆς Κορσικῆς καὶ τμήματος τῆς Σαρδηνίας. Ἔκτοτε ἤρχισεν ἡ παρακμή της καὶ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ μεταξὺ Γουέλφων καὶ Γιβελίνων, οἱ αἱματηροὶ καὶ σκληροὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν διαφόρων ἡγεμονικῶν οἴκων καὶ στρατηγῶν καὶ ἡ ὑποδούλωσις εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Ἀπὸ τοῦ 1509 παύει πλέον ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ὕπαρξις, ἡ δὲ ἱστορία της συγχέεται πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Τοσκάνης. Ἀπὸ τοῦ 1807 μέχρι τοῦ 1814 εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Γάλλων, βραδύτερον ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, καὶ ἡνώθη ὁριστικῶς πρὸς τὸ ἰταλικὸν βασίλειον τῷ 1860. Ἡ Πίζα κατέχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν πολὺ μεγαλυτέραν θέσιν ἢ ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ. Κατὰ τὸν ΙΒ΄ καὶ ΙΓ΄ αἰῶνα ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῇ ταχύτερον τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Τοσκάνης, εἰς δὲ τὴν γλυπτικὴν οἱ ἀδελφοὶ Νικόλαος καὶ Ἰωάννης Πιζάνο ἀπέβησαν σημαντικοὶ πρόδρομοι καὶ ἀρχηγοὶ ὀνομαστῆς ἰδιαιτέρας σχολῆς. Ἐν Πίζῃ συνῆλθεν ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου μέχρι τῆς 7 Αὐγούστου 1409 ἱερὰ σύνοδος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις διεκήρυξε τὴν ὑπεροχὴν τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπέναντι τοῦ πάπα καὶ καθήρεσε τοὺς δύο ὑφισταμένους τότε καὶ διισταμένους πάπας Γρηγόριον τὸν ΙΒ΄ τῆς Ρώμης καὶ βραδύτερον τοῦ Ρίμινι καὶ Βενέδικτον ΙΒ΄ τοῦ Ἀβινιὸν καὶ βραδύτερον ἐν Περπινιάν, καὶ ἐξέλεξε τρίτον, τὸν ἐκ Κρήτης Ἕλληνα Πέτρον Φιλάργην ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος Ε΄.

Ἐν Πίζῃ ὑπῆρχεν ἄλλοτε σημαντικὴ ἑλληνικὴ παροικία, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος εἶχεν αὐξηθῆ μεγάλως. Οἱ ἐν Πίζῃ ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες ἠσχολοῦντο κυρίως εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ προήρχοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν νήσων. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι εἶχον βοηθήσει πολλάκις τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, πολλοὶ δὲ τούτων, πρὸ τῆς ἐκρήξεως αὐτῆς, ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο ἐν Πίζῃ καὶ ὁ Ἰγνάτιος Ἄρτης, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀποστέλλων ἐκ ταύτης πολεμεφόδια, φάρμακα καὶ χρηματικὰ βοηθήματα. Κατὰ τοῦ Π. Κορδικᾶ, ψευδεπιγράφως ἐκδόντος «Ἀπολογίαν τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων» δῆθεν κατὰ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἀπήντησαν 22 φοιτηταὶ τῆς Πίζης διὰ τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ» τῆς Βιέννης (1818, σ. 23—24) ἀποδοκιμάζοντες αὐτόν. Ἡ κοινότης σήμερον δὲν ὑπάρχει. Μ. Δ. Β.

— **Πίζα** (Pisa) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, ἔχων ἔκτασιν 3.123 τ. χλμ. καὶ 338.932 κατ. Διαιρεῖται εἰς δύο ἐπαρχίας, τῆς *Πίζης* καὶ τῆς *Βολτέρρα*, καὶ εἰς 40 δήμους. Τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ εἶναι βουνῶδες, καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν *Μόντι Πιζάνι* καὶ *Μόντι Βολτέρρα*, τὸ δὲ δυτικὸν σχηματίζει εὔφορον πεδιάδα, ἀρδευομένην καλῶς ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Ἄρνο* καὶ *Σέκιο*. Εἶναι χώρα γεωργική, παράγουσα ἀραβόσιτον, ἔλαιον, οἶνον καὶ ἔχει μεταλλεῖα ἀλαβάστρου, λατομεῖα ὀνομαστῶν μαρμάρων καὶ ὀνομαστὰς μεταλλικὰς πηγάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ *Σὰν-Τζουλιάνο*, τοῦ *Μοντεκατίνι*, τοῦ *Πομαράντσε* καὶ τῆς *Κασίνα*. Ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει ἐργοστάσια μηχανημάτων, κρυστάλλου, κατεργασίας μετάξης, ἐπίπλων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ Πίζα. Μ. Δ. Β.

Πίζα (Pisa), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1821. Κατὰ τὰς μάχας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Χαϊδαρίου (4 Νοεμβρίου 1821 καὶ 1—15 Αὐγούστου 1826) διηύθυνε τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων καὶ εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου φρούραρχος Ναυπλίου, προαχθεὶς ἅμα καὶ εἰς ὑποστράτηγον ἐπιθεωρητὴν τοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ Ὄθωνος, τῷ 1833, ἡ ἀντιβασιλεία διώρισεν αὐτὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν Ἀθηνῶν-Πειραιῶς. Τ. Ε. Ε.

Πιζάνι (Pisani). Ἐπιφανέστατος βενετικὸς οἶκος, ἐκ τοῦ ὁποίου διέπρεψαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Νικόλαος***. Ναύαρχος τῆς Βενετίας, ἀκμά-

Digitized by Google

σας κατὰ τὸ 6´ ἥμισυ τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος. Κατήγαγε περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Γριμάλδην Γενουησίων, τῷ 1353 εἰς τὸν θρᾳκικὸν Βόσπορον, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡττήθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου παρὰ τὴν Σαπιένσταν.

— 2) *Βιττόρε*. Ναύαρχος τῆς Βενετίας, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΔ´ αἰῶνα· οὗτος, πολεμήσας κατὰ τῶν Γενουησίων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἡττήθη, ἀλλ' ὕστερον κατενίκησεν αὐτούς. Ἀπέθανε τῷ 1381.

— 3) *Φαντῖνος*. Διετέλεσε βάϊλος τῆς Εὐρίπου κατὰ τὰ ἔτη 1438—1440.

— 4) *Ἀνδρέας*. Βενετὸς στρατηγός, ἀναλαβὼν τῷ 1716 τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βενετικοῦ στόλου, ὅπως ἀποκρούσῃ τοὺς πολιορκοῦντας τὴν Κέρκυραν Τούρκους. Καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ σώσῃ τὴν νῆσον, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1718 σύναψιν τῆς εἰρήνης ἐφονεύθη μετὰ δισχιλίων ἄλλων ἐξ ἐκρήξεως πυριτιδαποθήκης εἰς τὴν ἰδίαν νῆσον.

— 5) *Ἀλβίζε*. Δόγης τῆς Βενετίας, ἐκλεγεὶς τῷ 1735. Οὗτος ὅπως ἀνταγωνισθῇ τοὺς ἐλευθέρους λιμένας τῆς Τεργέστης, τοῦ Λιβόρνου καὶ τοῦ Ἀγκῶνος, ἐκήρυξεν ἐπίσης ἐλευθέρους τοὺς λιμένας τῆς δημοκρατίας. Ἀπέθανε τῷ 1741.

—6) *Δομίνικος*. Ἐνυμφεύθη τῷ 1480 τὴν θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου Ἰακώβου Γ´ Κρίσπου, λαβὼν ὡς προῖκα τὴν νῆσον Θήραν. Κατὰ τὰς τελεσθείσας μεγαλοπρεπεῖς γαμηλίους ἑορτάς, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἐπὶ μῆνας, ὅλοι οἱ ἡγεμόνες καὶ ἱππόται τοῦ Αἰγαίου συνῆλθον εἰς τὸ δουκικὸν τῆς Νάξου παλάτιον. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Δομίνικος ἀπώλεσε τὴν Θήραν, καταληφθεῖσαν αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος τὸν ἀποθανόντα πενθερόν του δουκὸς Ἰωάννου. Ὁ οἶκος Πιζάνι πρὶν ἢ παρέλθῃ πολὺς χρόνος ἔτυχε τῆς ἀμφισβητησίμου ἱκανοποιήσεως νὰ ἄρξῃ διὰ γάμων ἢ κληρονομίας τριῶν μικροτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Ἴου, τῆς Ἀνάφης καὶ τῆς Ἀντιπάρου. Ἐν ἔτει 1517 ὁ αὐθέντης τῆς Ἴου *Ἀλβῖζος Πιζάνι* ἀπηλλάγη τῆς παρὰ τουρκικῶν πειρατικῶν φουστῶν λαφυραγωγήσεως καὶ αἰχμαλωσίας τῶν ὑπηκόων του διὰ τῆς πληρωμῆς εἰς τοὺς πειρατὰς ἑκατὸν δουκάτων. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1537 κατάκτησιν τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα, οἱ Πιζάνι ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις ὑπὲρ ἀνακτήσεως τῆς μικρᾶς Ἀνάφης ἐπὶ τῇ καταβολῇ ἐτησίου φόρου ὑποτελείας εἰς τὴν Πύλην. Ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν, διότι ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀνάφης εἶχον μετακινηθῆ ἐκεῖθεν καὶ ἡ νῆσος ἦτο ἔρημος. Δ. Π. Π.

—**Πιζάνι** (Pisani), *Ἀλβέρτος*. Ἰταλὸς συγγραφεύς, τοῦ ὁποίου τὸ πραγματικὸν ὄνομα εἶναι *Κάρολος Ντόσσι* (1849—1910). Ἀνῆκεν εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα τῆς Ἰταλίας καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Κρίσπι καὶ πρεσβευτὴς ἐν Κολομβίᾳ (1891) καὶ ἐν Ἑλλάδι (1894). Ἔγραψε διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ βιογραφίας, ἐν οἷς: «Διηγήματα» (1867), «Ὁ βίος τοῦ Ἀλβέρτου Πιζάνι» (1871), «Ἡ εὐτυχὴς ἀποικία» (1874), «Σταγὼν μελάνης» (1880), «Ἀνθρώπιναι προσωπογραφίαι» (1883), «Οἱ ἔρωτες» (1887) κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Πιζάνι**, *Ἰωάννης*. Ἑνετὸς δοὺξ τῆς Κρήτης (1477—1479).

Πιζάνο (Pisano), *Ἀνδρέας*. Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων (1299 ἢ 1305—1349). Πιθανῶς συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἰωάννου Πιζάνο ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Πίζης καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων τῆς μητροπόλεως τοῦ Ὀρβιέτο, ἀπὸ τοῦ 1347 μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' αἱ σημαντικώτεραι δημιουργίαι του εὑρίσκονται ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐν Ὀρβιέτο. Τῷ 1330 κατεσκεύασε τὴν μεσημβρινὴν θύραν τοῦ βαπτιστηρίου τῆς Φλωρεντίας, ὅπερ ὀλίγῳ βραδύτερον κατηγλάϊσεν ὁ Γκιμπέρτι· ἐν τῇ θύρᾳ ταύτῃ ὁ Ἀνδρέας Πιζάνο ἐξεικόνισε σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ τὰς Ἀρετάς, κατὰ τρόπον θελκτικὸν καὶ εὐγενῆ, ἐμφανίζοντα σαφῶς τὴν ἐν τῷ ταλάντῳ τοῦ καλλιτέχνου τούτου συνένωσιν τοῦ ἁρμονικοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας τέχνης μετὰ τῶν ἰσχυρῶν παραδόσεων τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Παμπληθῆ ἀνάγλυφα ἐξειργάσθη ὁ Ἀνδρέας Πιζάνο καὶ ἐν τῷ περιφήμῳ κωδωνοστασίῳ (campanile) τῆς μητροπόλεως τῆς Φλωρεντίας, ἐπὶ σχεδίων ἐν μέρει τοῦ Τζιόττο («Τέχναι καὶ ἔργα ἀνθρώπινα», «Προφῆται καὶ Σίβυλλαι»· μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων περιλαμβάνονται ὁ Ἀββακοὺμ καὶ ὁ Μωϋσῆς τοῦ Ντονατέλλο). Μὲ σπανίαν ἐντέλειαν ὁ Πιζάνο ἀπέδωκεν ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις τὸ ἀνθρώπινον γυμνὸν καὶ τὰς μορφὰς τῶν ζῴων. Ἀπὸ τοῦ 1345 ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐξετέλεσεν ὡραιότατα μωσαϊκὰ συνεχίζων τὸ ἔργον τοῦ Lor. Maitani da Siena. Εἰργάσθη δὲ καὶ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Καρράρας καὶ ἐν τῇ Παναγίᾳ-τῆς-Γεφύρας τῆς Πίζης. Ὁ Ἀνδρέας Πιζάνο ὠφέλησε πολλαπλῶς τοὺς μεταγενεστέρους του καλλιτέχνας, μάλιστα δὲ τὸν Γκιμπέρτι καὶ τοὺς διαδόχους του. Ι. Μ. Π.

—**Πιζάνο** (Pisano), *Ἀντώνιος*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Πιζανέλλο*. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης μεταλλίων (1380—1456). Προικισμένος διὰ ζωηρᾶς καὶ εὐρείας φαντασίας καὶ ἐπιτυχὼν δι' ἀόκνου προσπαθείας νὰ μορφώσῃ πλήρως τὸ τάλαντόν του, ἐδημιούργησεν εὐρύ, ποικίλον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπό-

Ἀντ. Πιζάνο: Προσωπογραφία πριγκιπίσσης ἐκ τῆς οἰκογενείας Ἔστε.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

ψεως σημαντικώτατον ἔργον. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων ζωγραφικῶν του ἔργων, ἅτινα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, φαίνεται ὅτι συνεχίζει τὴν ἐργασίαν τοῦ Ἀντ. ντὰ Μεσσίνα, τοῦ ὁποίου ἠγάπησε τὴν χλιδὴν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Μεγαλυτέραν ὅμως ἀξίαν ἔχει ὁ Πιζάνο διὰ τὰ ἐκ μολύβδου ἢ χαλκοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μετάλλιά του, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐνέγλυψε τὰς μορφὰς τῶν διασημοτέρων προσω-

Ἀντ. Πιζάνο: Ἅγιος Ἀντώνιος καὶ Ἅγιος Γεώργιος.
[Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου.]

πικοτήτων τῆς ἐποχῆς του διὰ τέχνης ἐντελοῦς, πλήρους εὐγενείας καὶ μεγαλείου. Ἐκ τῶν ἀπειροπληθῶν μεταλλίων τοῦ Πιζάνο ἀναφέρομεν τὰ εἰκονίζοντα τὸν Λιονέλον ντ' Ἔστε, τὸν μαρκήσιον Λουδοβῖκον ντὲ Γκονζάγκα, τὸν Ἀλφόνσον τῆς Ἀραγωνίας, τὸν Σιγισμόνδον Μαλατέστα, τὸν Βισκόντι Σφόρτσα, τὴν Καικιλίαν Γκονζάγκα καί, τέλος, τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννην Η´ τὸν Παλαιολόγον, τὸν ὁποῖον ὁ Πιζανέλλο ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπεικονίσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περὶ ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1439). Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τοῦ μεταλλίου τούτου παρίσταται ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ ἐν κατατομῇ, πέριξ δὲ δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων ὑπάρχουσιν αἱ λέξεις: ΙΩΑΝΝΗΣ-ΒΑΣΙΛΕΥΣ καὶ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς παρίσταται ὁ αὐτοκράτωρ ἔφιππος καὶ ἀκολουθούμενος ὑπ' ἄλλου ἱππέως· ἄνωθι ὑπάρχουσιν αἱ λέξεις: OPUS PISANI PICTORIS, κάτωθι δὲ ἡ ἑλληνική των μεταγλώττισις: ΕΡΓΟΝ ΠΙΖΑΝΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ. Ὁ Πιζάνο κατέλιπε καὶ μετάλλια, ἐν οἷς θαυμασίως ἀπεικόνισε ζῷα καὶ δὴ ἵππους, ἔτι δὲ πολύτιμα σχέδια, ἀποκείμενα ἐν τῷ παρισινῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου. Ι. Μ. Π.

— **Πιζάνο** (Pisano), *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς καλλιτέχνης (1240—1329) τῆς πρωΐμου Ἀναγεννήσεως, υἱὸς τοῦ Νικολάου Πιζάνο. Ἐφημίσθη ὡς ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης, κατέλιπε δὲ πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας λαμπρὰ δείγματα τῆς καλλιτεχνικῆς του ἰδιοφυΐας καὶ γονιμότητος. Μεταξὺ τούτων μνημονεύομεν: τὴν Κρήνην τῆς Περουγίας, ἱδρυθεῖσαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1277—1280 καὶ διακοσμηθεῖσαν δι' ἐξαιρέτων ἀναγλύφων τοῦ τε Ἰωάννου καὶ τοῦ Νικολάου Πιζάνο, ἔτι δὲ διὰ τῶν τριῶν νυμφῶν, ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ἀρνόλφο ντὶ Κάμπιο· τὸν ἐν Πίζῃ ναὸν τῆς Santa-Maria-della-Spina· τὸ Campo-Santo τῆς αὐτῆς πόλεως, ἔνθα ὁ Ἰωάννης Πιζάνο εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ 1278 μέχρι τοῦ 1283· τὸ Castel-Nuovo ἐν Νεαπόλει, ἱδρυθὲν ὑπὸ Καρόλου τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ ἐπεκταθὲν ὑπὸ Ἀλφόνσου Α´ τοῦ Ἀραγωνικοῦ· τὴν μονὴν καὶ τὸν ναὸν τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν μοναχῶν ἐν Πράτο· καὶ τὸν θαυμάσιον βωμὸν τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἀρέτζο. Ι. Μ. Π.

— **Πιζάνο** (Pisano), *Νικόλαος*. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης. Ἐγεννήθη ἐν Πίζῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ´ αἰῶνος, ἀπέθανε δὲ τῷ 1278. Εἶναι εἷς τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἐν Πίζῃ πρωΐμου Ἀναγεννήσεως, εἰργάσθη δ' ὑπὸ τὴν διπλῆν καλλιτεχνικήν του ἰδιότητα εἰς σειρὰν σημαντικωτάτων ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὴν θαυμασίαν μαρμαρίνην ὑδρίαν τοῦ μνημείου τοῦ ἁγίου Δομινίκου, ἐφ' ἧς ἐξεικόνισε «Σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Δομινίκου» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Φρὰ Γουλιέλμου ἀπὸ τοῦ 1265 μέχρι τοῦ 1270 (ναὸς Ἁγίου Δομινίκου, Βολωνία), τὸν ἄμβωνα τοῦ βαπτιστηρίου τῆς Πίζης, τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ τὸν ἄμβωνα τῆς μητροπόλεως τῆς Σιέννης. Ἐπὶ πλέον εἰργάσθη ὡς ἀρχιτέκτων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης, ἐν τῷ ναῷ τῶν Φράρι καὶ ἐν τῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Φλωρεντίᾳ. Τὸ ἔργον τοῦ Νικολάου Πιζάνο ἤσκησεν ἀξιοσημείωτον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων, ἣν δὲν διέφυγεν οὐδ' αὐτὸς ὁ Μπραμάντε. Ι. Μ. Π.

Πιζαρόνι (Pisaroni), *Μπενεντέττα-Ροζαμούνδη*. Διάσημος Ἰταλὶς ἀοιδὸς (1793—1872). Μαθήτρια τοῦ Μαρκέζι, ἤρχισε τὸ στάδιόν της ὡς ὑψίφωνος, κατόπιν ὅμως ἀσθενείας, ἀφοῦ ἀπώλεσεν ὡρισμένους φθόγγους τῆς ὀξείας περιοχῆς, μετεβλήθη εἰς ὑπέροχον βαρύφωνον (κοντράλτο), δρέψασα δάφνας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν μεγαλυτέρων θεάτρων τῆς Ἰταλίας, εἶτα δὲ καὶ ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἐθριάμβευσεν εἰς τὴν «Σεμιράμιδα» τοῦ Ροσσίνι καὶ εἰς ἄλλα ἔργα τοῦ διδασκάλου. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ θεατρικὴν περίοδον τοῦ 1829 ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς σκηνῆς. Γ. Σ.

Πιζάρρο, ἢ *Πιζάρρος* (Pizarro), *Φραγκῖσκος*. Ἐσφαλμένη προφορὰ τοῦ Ἱσπανοῦ ἐξερευνητοῦ *Πιθάρρο* (βλ. λ.).

Πίζεκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, 90 χλμ. ΝΔ. τῆς Πράγας. Κάτ. 16.000. Εἶναι πόλις μεσαιωνική, περιβαλλομένη ὑπὸ τείχους μετὰ πύργων, ὑπέστη δὲ πολλὰς ζημίας κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον. Ἔχει ἀξιόλογον μεταλλουργίαν. Τ. Β.

Πιζέντελ (Pisendel), *Ἰωάννης-Γεώργιος*. Διακεκριμένος Γερμανὸς βιολιστὴς (1687—1755). Μέλος τῆς παιδικῆς χορῳδίας εἰς Ἄνσμπαχ, ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Πιστόκκι καὶ τοῦ Τορέλλι, δεκαπενταετὴς ἦτο ἤδη βιολιστὴς τῆς αὐλῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1712 εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα εἰς Δρέσδην. Κατόπιν πολλῶν ταξιδίων ἐν Παρισίοις καὶ Ἰταλίᾳ, ὁ Πιζέντελ κατώρθωσε νὰ ἀφομοιώσῃ τὸ ὕφος καὶ τὴν τεχνικὴν τῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν συναδέλφων του καὶ νὰ γίνῃ ἐκ τῶν πρώτων βιολιστῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐκ τῶν ἔργων του σῴζονται ἐν χειρογράφῳ 8 κοντσέρτα διὰ βιολίον, 3 κοντσέρτα δι' ὀξύαυλον, 2 κοντσέρτα γκρόσσι καὶ μία συμφωνία. Γ. Σ.

Πιζζικόλλης (Pizzicolli)· βλ. *Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης*.

Digitized by Google

Πίζμα (Pizma) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἀνατολικῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Κοστρόμας, χυνόμενος εἰς τὸν Βιάτκαν (παραπόταμον τοῦ Κάμα, παραποτάμου τοῦ Βόλγα) παρὰ τὴν πόλιν Κουκάβκαν. Σ. Κ. Γ.

Πιζοκαρσαχὰζ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, κατακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πιόγχιος κατὰ τὴν πρώτην του προέλασιν. Γ. Λ. Α.

Πίζος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ μέσου ῥοῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Ἱδρυθεῖσα ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, τῷ 202 μ. Χ., ἀπέβη σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον. Ὑπὸ τοῦ «Ὁδοιπορικοῦ» τοῦ Ἀντωνίου καλεῖται *Ὀπίζο*, ὑπὸ δὲ τοῦ ἱστορικοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. Δ' 11) *Πίνζος*, τῆς ὁποίας τὰ τείχη ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ταυτίζεται πρὸς τὸ σημερινὸν χωρίον τῆς Βουλγαρίας *Τσεκερλερί*. Α. Θ. Σ.

Πιζουέργκα (Pizuerga) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας, ἄλλοτε ὀνομαζόμενος *Πιζοράκα*. Πηγάζει ἐκ τῶν νοτίων κλιτύων τῶν ὀρέων Σιέρρα ντὲ Σέγιος καὶ χύνεται εἰς τὸν Δοῦρον, παρὰ τὸ Βαλλαδόλιδον, μετὰ ῥοῦν 260 χλμ. Δέχεται παραποτάμους τοὺς *Κάρριον* καὶ *Ἀρλανζὸν* ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ. Σ. Κ. Γ.

πιθαμὴ (ἡ)· ἀντὶ *σπιθαμὴ* (βλ. λ.).

πιθανοκρατία (ἡ) (probabilismus). Ὅρος φιλοσοφικὸς ἔχων διττὴν σημασίαν: θεωρητικήν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σπανιωτέρα, καὶ πρακτικὴν καὶ ἠθικήν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ συνηθεστέρα. Καὶ θεωρητικῶς μὲν πιθανοκρατία καλεῖται τὸ ἀξίωμα, καθ' ὃ ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ἔχει τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἀξίαν μόνον τῆς πιθανότητος, ἐφόσον ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῇ. Εἶναι ὅμως ἀφ' ἑαυτοῦ φανερὸν ὅτι τοιαῦται σκεπτικιστικαὶ προϋποθέσεις δύνανται εὐκόλως νὰ νοηθῶσιν ὡς ἰσχύουσαι καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου καὶ τότε πλέον ἔχομεν τὴν πρακτικὴν καὶ ἠθικὴν σημασίαν τοῦ ὅρου. Οἱ ἀρχαῖοι σοφισταί, διδάσκοντες ὅτι ἀγαθὸν καὶ δίκαιον εἶναι τὸ ἑκάστῳ καὶ ἑκάστοτε δοκοῦν ὡς τοιοῦτον, ὑπῆρξαν πρόδρομοι τῆς ἠθικῆς σημασίας τοῦ ὅρου, ἥτις ἀναφαίνεται ἐν σπέρματι καὶ εἰς τὰ συγγράμματα μεσαιωνικῶν τινων θεολόγων τῆς Δύσεως. Οἱ κυρίως ὅμως διαμορφώσαντες τὴν θεωρίαν περὶ τῆς πιθανοκρατίας εἶναι οἱ ἰησουῖται, καθ' οὕς, ἐν ἀβεβαιότητι τῆς συνειδήσεως περὶ τοῦ ἑκάστοτε πρακτέου ἢ παραλειπτέου, δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ αὕτη ὡς προσδεδεμένη πρὸς τὴν ἀσφαλεστέραν καὶ πιθανωτέραν γνώμην (opinio tutior καὶ opinio probabilior), ἀλλὰ δύναται ν' ἀκολουθήσῃ καὶ τὴν ἧττον πιθανὴν καὶ ἀσφαλῆ ἄποψιν, ἐφόσον αὕτη στηρίζεται ἐπὶ σοβαρῶν ἐσωτερικῶν λόγων, ἢ ἐφόσον δύναται νὰ προσαχθῇ ὑπὲρ αὐτῆς ἡ ἐπιδοκιμαστικὴ γνώμη αὐθεντίας τινός, ἐπιφανοῦς τινος δηλαδὴ θεολόγου ἢ ἐκκλησιαστικοῦ πατρὸς (Doctor gravis et probus). Τὸ ἰησουϊτικὸν τοῦτο ἀξίωμα προεκάλεσε πολλὰς ἀντιρρήσεις, ἰδίᾳ δ' ἐστιγματίσθη τοῦτο εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πασκάλ. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἰησουϊτῶν ἐκηρύχθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ οἱ πάπαι Ἀλέξανδρος Ζ' καὶ Ἰννοκέντιος ΣΤ' κατέκριναν ὁ μὲν πρῶτος 45, ὁ δὲ ἕτερος 65 ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς πιθανοκρατίας στηριζομένας καὶ χαλαρὰς ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως θέσεις, περιεχομένας εἰς ἠθικὰ συγγράμματα ἰησουϊτῶν κυρίως ἢ καὶ ἄλλων καὶ θεολόγων. Παρὰ πάντα ταῦτα τὸ ἀξίωμα τῆς πιθανοκρατίας παρέμεινε μέχρι σήμερον ἡ ἐπικρατεστέρα κατεύθυνσις εἰς τὸ ἰησουϊτικὸν τάγμα καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πιθανοκρατίαν ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ ἑξῆς ἀρχαί: 1) Ἡ *ἰσοπιθανοκρατία* (aequiprobabilismus), καθ' ἣν γνώμη τις ἧττον ἀσφαλὴς τότε μόνον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀκολουθητέα, ὅταν καὶ ἡ ἀντίθετος αὐτῇ ἄποψις εἶναι καὶ αὕτη οὐχὶ ἀσφαλής, ἀλλ' ἐξ ἴσου πιθανὴ πρὸς αὐτήν. 2) Ἡ *πιθανωτεροκρατία* (probabiliorismus), ἥτις ἀπαιτεῖ διὰ τὴν ἀκουληθητέαν γνώμην μείζονα βαθμὸν πιθανότητος. 3) Ἡ *ἀσφαλεστεροκρατία* (tutiorismus), καθ' ἣν πᾶσα ἧττον ἀσφαλὴς ἄποψις (opinio minus tuta) εἶναι ἀπορριπτέα, καὶ ἂν ἔτι εἶναι πιθανωτέρα ἢ πιθανωτάτη (probabilior καὶ probabilissima). Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

πιθανολογία (ἡ)· λόγος πιθανός, οὐχὶ ἀποδεικτικός.

πιθανολογῶ (—*έω*)· ἐμφανίζω τι ὡς πιθανόν, οὐχὶ ὡς βέβαιον· || συνήθως παθ. *πιθανολογεῖται*· θεωρεῖται, λέγεται ὡς πιθανόν: «πιθανολογεῖται ἡ ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως».

πιθανὸν (τό)· ἐπὶ ἀπροσώπου συντάξεως, ἐνδεχόμενον, δυνατόν: «πιθανὸν νὰ ἔλθῃ», «δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ ἔλθῃ».

πιθανός, —*ή*, —*όν*· ὁ πιστευόμενος, ὁ ἐνδεχόμενος· || ὁ πείθων, πειστικός: «ἐπιχειρήματα πιθανά»· || *πιθανόν*· ἐπὶ ἀπροσώπου συντάξεως (βλ. λ.).

— **πιθανὴ ζωὴ** (vie probable, probable life time) *[Δημογρ.]*. *Πιθανὴ ζωὴ* εἰς ἡλικίαν X ἐτῶν καλεῖται ἡ διαφορά, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἡλικίας X καὶ ἐκείνης καθ' ἣν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιζώντων θὰ μειωθῇ εἰς τὸ ἥμισυ, δηλαδὴ παριστᾷ ὅτι κεφαλή τις (ἄτομον) ἡλικίας X ἐτῶν θὰ ἔχῃ πιθανότητα τόσην νὰ ὑπερβῇ τὴν πιθανὴν ζωὴν ὅσην καὶ νὰ μὴ φθάσῃ ταύτην ποτέ. Ἡ πιθανὴ ζωὴ πληθυσμοῦ τινος κατὰ ἡλικίαν καθορίζεται, ἐφόσον ὑφίσταται πίναξ θνησιμότητος τούτου, καθόσον, ἐπειδὴ ἡ θνητότης ἀτόμου τινὸς ἡλικίας X ὅπως ἐπιζήσῃ ἐπὶ t ἔτη εἶναι $_tP_x = \frac{l_{x+t}}{l_x}$, ἔνθα l_x ὁ ἀριθμὸς τῶν ζώντων εἰς ἡλικίαν X καὶ l_{x+t} ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιζώντων, ἐκ τούτων, εἰς ἡλικίαν x+t, ἡ πιθανὴ ζωὴ αὐτῶν θὰ δίδεται ὑπὸ τῆς σχέσεως $_tP_x = \frac{1}{2}$ ἢ $\frac{l_{x+t}}{l_x} = \frac{1}{2}$ ἢ καὶ $l_{x+t} = \frac{l_x}{2}$. Ἐὰν ὅθεν διαθέτωμεν ἕνα πίνακα ἐπιβιώσεως, φερ' εἰπεῖν τὸν τοῦ τύπου AF (Assurés Français), καὶ θέλωμεν νὰ εὕρωμεν τὴν πιθανὴν ἡλικίαν τῶν 20 ἐτῶν, ἤτοι διὰ X=20, θὰ θέσωμεν ἐν τῇ ἄνω σχέσει l_{20}=824.159, τοῦθ' ὅπερ παριστᾷ ὅτι ἐκ τῶν γεννηθέντων τὴν αὐτὴν ἡμέραν 1.000.000 κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος ἐπιζῶσι οἱ 824.159. Ἑπομένως $l_{x+t} = \frac{824.159}{2} = 412.079$. Ζητοῦμεν νῦν ἐκ τοῦ πίνακος ἐπιβιώσεως εἰς ποίαν ἡλικίαν ἀντιστοιχοῦσιν οἱ 412.079 ἐπιζῶντες. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως οὗτος, δηλαδὴ ὁ ἀντιστοιχῶν εἰς x+t=20+t, περιλαμβάνεται μεταξὺ 65 καὶ 66 ἐτῶν, διότι εἰς ἡλικίαν μὲν 65 ἐτῶν ἐπιζῶσι 414.214, εἰς ἡλικίαν δὲ 66 ἐτῶν 394.851. Ὑποθέτομεν νῦν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν θνησκόντων κατὰ τὸ 64 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 65 ἔτους κατανέμεται ὁμοιομόρφως ἐν αὐτῷ, ἤτοι ὁ ἀριθμὸς 414.214—394.851=19.463 θανάτων. Οὐχ ἧττον μεταξὺ τῆς ἡλικίας τῶν 65 ἐτῶν καὶ 20 + t ὑφίσταται ἡ διαφορὰ 414.214—412.079=2.135. παρεμβάλλοντες ὅθεν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενομένης παραδεκτῆς ὑποθέσεως, τῆς ὁμοιομόρφου δηλαδὴ κατανομῆς τῶν θανάτων διαρκοῦντος τοῦ ἔτους, ἔχομεν $20+t = 65 + \frac{365.2135}{19363} = 65$ ἔτη + 40 ἡμέραι, ἤτοι t=65 ἔτη + 40 ἡμέραι—20 ἔτη= 45 ἔτη+40 ἡμέραι.

Ἡ πιθανὴ ὅθεν ζωὴ τῶν 20 ἐτῶν εἶναι 45 ἔτη καὶ 40 ἡμέραι. Ἡ πιθανὴ ζωὴ ὀρθότερον θὰ ἔδει νὰ ἐκαλεῖτο *διάμεσος ζωή*, ἐπειδὴ διχοτομεῖ τὴν σειρὰν τῶν ἐπιζώντων εἰς δύο ἴσα μέρη, οὐδεμίαν δὲ πρακτικὴν σημασίαν ἔχει εἰς τὰ ζητήματα τῶν ἀσφαλειῶν· ἀντιθέτως ὅμως εἰς τὴν δημογραφίαν παίζει πρωτεύοντα ρόλον, διότι ἡ αὔξησις ταύτης κατὰ ἡλικίαν, ἀνεξαρτήτως τῆς μειώσεως τῶν γεννήσεων καὶ συνεπῶς τῶν θανάτων, ὑπεμφαίνει καὶ μείωσιν αὐτῶν τούτων τῶν θανάτων λόγῳ τῆς προόδου τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἰατρικῆς γενικῶς. Ἡ πιθανὴ ζωή, κατὰ ἡλικίας, ἑνὸς πληθυσμοῦ εἴθισται νὰ ὑπολογίζηται ἀνὰ πᾶσαν ἀπογραφὴν συναρτήσει τῶν δι' αὐτῆς καταρτιζομένων πινάκων ἐπιβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Παρ' ἡμῖν ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ καταρτίσῃ ἄχρι τοῦδε τοιούτους πίνακας.

Κ. Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

— **πιθανὴ κρίσις.** Ἡ κρίσις, ἧς ἡ ἀντίθετος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀδύνατος ἢ ἀντιφατική. Ἐν τῇ πιθανῇ δηλαδὴ προτάσει ὑπάρχει πάντοτε ἀβεβαιότης τις, ἀλλ' ὁ χαρακτηρισμὸς ταύτης ὡς πιθανῆς στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ βεβαιότης εἶναι μείζων τῆς ἀβεβαιότητος, ὅτι δηλαδὴ οἱ λόγοι οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς αὐτῆς πλεονάζουσι τῶν λόγων τῶν δυναμένων νὰ προσαχθῶσι κατὰ τῆς μὴ παραδοχῆς αὐτῆς. Κατ' Ἀριστοτέλη πιθανὸν—ἔνδοξον—εἶναι πᾶν τὸ νομιζόμενον ὡς ἀληθὲς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἢ τῶν ἐπιφανεστάτων. Ὁ Ἀρκεσίλαος ἀντιτάσσει κατὰ τοῦ ἄκρου σκεπτικισμοῦ τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως τοῦ πιθανοῦ—εὐλόγου—, τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἔχῃ βαρύνουσαν σημασίαν, ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐν τῷ βίῳ ἐνέργειαν ἡμῶν. Ὁ Chr. Wolf λέγει ὅτι ἐὰν διά τινα πρότασιν ἔχωμεν ἕνα, ἀλλ' οὐχὶ τὸν ἀποχρῶντα, λόγον, τότε ἀποκαλοῦμεν αὐτὴν *πιθανήν*, διότι φαίνεται (καὶ δὲν εἶναι βέβαιον) ὅτι ἡ πρότασις αὕτη εὑρίσκεται ἐν συναφείᾳ πρὸς ἄλλας ἀληθείας. Ὁ Feder ἀποκαλεῖ *πιθανὸν* ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναί τις βέβαιος, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἀποκλίνει νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀληθές. Σ. Ν. Λ.

πιθανότης, —*ητος* (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ *πιθανοῦ*, τοῦ ὑπὲρ οὗ συνηγοροῦσιν ὡρισμένοι λόγοι ὅτι δύναται νὰ συμβῇ, τὸ ἐνδεχόμενον.

— *[Φιλοσ.]* Ἡ *πιθανότης* εἶναι βαθμὸς βεβαιότητος, στηριζόμενος ἐπὶ ἰσχυρῶν λόγων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὅμως ἀντιτίθενται ἄλλοι, οἵτινες ἀπαιτοῦσι καὶ δέον νὰ ληφθῶσιν ἐξ ἴσου ὑπ' ὄψιν. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους καὶ τοῦ πλήθους τῶν λόγων, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ πιθανὴ κρίσις καὶ ὁ πιθανὸς συλλογισμός, ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη καὶ βαθμοὶ πιθανότητος. Οὕτως ὑπάρχει ἡ *ποσοτικὴ* καὶ ἡ *ποιοτικὴ* πιθανότης, ὧν ἐκείνη μὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς συχνότητος τῶν περιπτώσεων, αὕτη δ' ἐπὶ τῆς ἀναλογίας. Ὡσαύτως δύναται νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ *φιλοσοφικῆς* καὶ *μαθηματικῆς* πιθανότητος, ἥτις προσδιορίζεται διὰ τῆς σχέσεως τῶν εὐνοϊκῶν περιπτώσεων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν δυνατῶν. Προϋπόθεσις τῆς μαθηματικῆς πιθανότητος εἶναι πάντοτε ἡ ὁμοιότης τῶν περιπτώσεων. Ὁ Locke λέγει ὅτι ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἥτις εἶναι ἡ κατάδειξις τῆς συμφωνίας ἢ ἀντιθέσεως δύο παραστάσεων διὰ μέσου λόγων οἵτινες ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους κανονικήν, σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον σύνδεσιν, ἡ πιθανότης εἶναι ἁπλῶς ἡ φαινομενικότης μιᾶς τοιαύτης συμφωνίας διὰ μέσου λόγων, τῶν ὁποίων ἡ σύνδεσις δὲν εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος, ἢ τοὐλάχιστον δὲν νοεῖται ἀναγκαίως ὡς τοιαύτη, ἀλλὰ φαίνεται ἁπλῶς ὑπάρχουσα εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ προσδιορισμοῦ τῆς ψυχῆς, ἵνα θεωρήσῃ πρότασίν τινα ὡς ἀληθῆ μᾶλλον ἢ ψευδῆ καὶ ἀντιστρόφως. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ αἴσθησις μόνη δὲν παρέχει ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον πιθανότητα. Καὶ ὁ Κάντιος ὡσαύτως διδάσκει ὅτι ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ ἐπαγωγὴ μόνον ἐπὶ τῆς πιθανότητος, οὐδέποτε δ' ἐπὶ τῆς ἀναγκαιότητος δύνανται νὰ ἐγείρωσιν ἀξίωσιν. Σ. Ν. Λ.

— *[Μαθημ.]* Ἡ *πιθανότης* τοῦ νὰ συμβῇ γεγονός τι δύναται νὰ νοηθῇ ὡς ποσὸν (ἐπιδεχόμενον αὔξησιν καὶ ἐλάττωσιν) καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ μετρηθῇ. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς μετρήσεως ταύτης καὶ τῶν ἐντεῦθεν λογαριασμῶν δίδονται συνήθως οἱ ἑξῆς ὁρισμοί:

1) Καλοῦμεν «ἐξ ἴσου πιθανὰ» συμβησόμενα πληθὺν περιπτώσεων, ὅταν γνωρίζωμεν ὅτι μία (καὶ μόνον μία) ἀσφαλῶς θὰ πραγματοποιηθῇ ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ποία θὰ εἶναι αὕτη.

2) Ἔστωσαν

$$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3 \ldots \alpha_\nu$$

ν τὸ πλῆθος περιπτώσεις «ἐξ ἴσου πιθαναί»· ἐὰν ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμῶμεν νὰ συμβῇ μία ἐκ τῶν

$$\alpha_{\lambda_1}, \alpha_{\lambda_2}, \alpha_{\lambda_3} \ldots \alpha_{\lambda\kappa}$$

κ τὸ πλῆθος περιπτώσεων, ἔνθα $\kappa \leq \nu$, τὰς ὀνομάζομεν «εὐνοϊκὰς» περιπτώσεις. Τὸ πλῆθος κ τῶν εὐνοϊκῶν πρὸς τὸ σύνολον τῶν ν περιπτώσεων ἔχει λόγον $\frac{\kappa}{\nu}$ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον $\frac{\kappa}{\nu}$ καλοῦμεν *πιθανότητα εὐνοϊκῆς περιπτώσεως*. Τουτέστιν ἡ πιθανότης μετρουμένη παρίσταται ὑπὸ κλασματικοῦ ἀριθμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀριθμητὴς εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐνοϊκῶν περιπτώσεων, παρονομαστὴς δὲ τὸ σύνολον τῶν δυνατῶν τοιούτων, ἐφόσον αὗται εἶναι ἐξ ἴσου πιθαναί.

Παράδειγμα 1ον. Εἴς τινα κάλπην ὑπάρχουσιν 7 λευκὰ σφαιρίδια καὶ 10 μέλανα. Ἐὰν τυχαίως ἐξαγάγῃ τις ἓν ἐξ αὐτῶν, τίς ἡ πιθανότης ἵνα τὸ ἐξαχθησόμενον εἶναι λευκόν;

Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν (τὴν διατυπουμένην εἰς τὸ πρόβλημα) εὐνοϊκαὶ περιπτώσεις εἶναι 7, τὸ σύνολον δὲ 17· ὥστε κατὰ τὸν 2ον ὁρισμὸν ἡ πιθανότης τῆς ἐξαγωγῆς λευκοῦ εἶναι: $\frac{7}{17}$.

Παράδειγμα 2ον. Ἔχομεν δύο κύβους, ἐπὶ τῶν ἑδρῶν τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἀναγεγραμμένοι οἱ ἀριθμοὶ 1, 2, 3, 4, 5 καὶ 6. Ἐὰν ῥίψωμεν τυχαίως αὐτοὺς ἐπί τινος ὁριζοντίου πίνακος, τίς ἡ πιθανότης ἵνα τὸ ἄθροισμα τῶν ἀριθμῶν, οἵτινες φέρονται εἰς τὰς ἐπάνω ἕδρας, εἶναι 5;

Τὸ σύνολον τῶν δυνατῶν περιπτώσεων εἶναι 36, διότι ἑκάστη ἐκ τῶν ἓξ ἑδρῶν τοῦ ἑνὸς κύβου δύναται νὰ συνδυασθῇ πρὸς ἑκάστην τοῦ δευτέρου, ἤτοι ἐν ὅλῳ εἶναι 6×6.

Ἴδωμεν νῦν πόσαι εἶναι εὐνοϊκαί:

τοῦ πρώτου κύβου οἱ ἀριθμοὶ 1 2 3 4 5 6
» δευτέρου » » » 1 2 3 4 5 6

ὥστε τὸ ἄθροισμα 5 δύναται νὰ προκύψῃ ὡς ἑξῆς:

$$1 + 4 = 5$$
$$2 + 3 = 5$$
$$3 + 2 = 5$$
$$4 + 1 = 5$$

ὥστε τέσσαρες εἶναι αἱ εὐνοϊκαὶ περιπτώσεις, ἑπομένως ἡ ζητουμένη πιθανότης (κατὰ τὸν 2ον ὁρισμὸν) εἶναι $\frac{4}{36}$ ἢ $\frac{1}{9}$.

Τὸ ζεῦγος τῶν τεθεισῶν ἐν ἀρχῇ προτάσεων ἀποτελεῖ ἑνιαῖον ὁρισμὸν τῆς πιθανότητος. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος δὲν πληροῖ αὐστηρῶς τὰς συνθήκας περὶ ὁρισμῶν, ἃς ἔχει ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη διὰ τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς. Οὕτω παρουσιάζεται ἡ ἑξῆς δυσχέρεια. Διὰ νὰ ἴδωμεν ἂν δύο γεγονότα Α καὶ Β εἶναι ἴσης πιθανότητος, πρέπει νὰ μετρήσωμεν τὰς πιθανότητας αὐτῶν· ἀλλὰ διὰ νὰ μετρήσωμεν τὰς πιθανότητας, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐξ ἴσου πιθανῶν γεγονότων, ὧν περιπτώσεις εἶναι τὰ Α καὶ Β. Ὁ ὁρισμὸς τῆς πιθανότητος ἐγένετο ἀντικείμενον φιλοσοφικῶν ἐρευνῶν πλείστων συγγραφέων, ἐν οἷς καὶ ὁ Poincaré.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀτέλειαν τῶν ἀρχῶν του, ἣν ἐνέχει ὁ λογισμὸς τῶν πιθανοτήτων, ἀποτελεῖ

Digitized by Google

σπουδαιότατον κλάδον τῶν μαθηματικῶν, ἔχοντα ἐφαρμογὰς εἰς πλείστους τῶν ἄλλων κλάδων. Οὕτω ὁ λογισμὸς οὗτος ἐφαρμόζεται εἰς τὴν φυσικήν, μηχανικήν, γεωμετρίαν καὶ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ἀκόμη. [Πρβλ. *Emile Borel*, «Traité du Calcul des probabilités et de ses applications.] Ν. Γ.

—*[Ρητορ.]* Ἡ *πιθανότης* πρέπει νὰ τηρῆται καὶ ἐπὶ ἀληθῶν διηγήσεων. Γίνεται δὲ τὸ πιθανὸν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν παραστάσεως τῶν πραγμάτων· ἐκ τῆς τηρήσεως τοῦ πρέποντος ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ὡς πρὸς τὰ ἤθη, ὡς πρὸς τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων· ἐκ τῆς συμφωνίας τῆς διηγήσεως ὡς πρὸς τὰς περιστάσεις τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τῶν μέσων, ἅτινα ἐξηγοῦσι τὰς αἰτίας, τ' ἀποτελέσματα, καὶ καθιστῶσι φυσικὸν γεγονός τι. Ι.Φ.Δ.

—**πιθανότητες** *βολῆς [Βλητ.]*. Ἐκ τῆς κατανομῆς τῶν σημείων πτώσεως ἐπὶ τῆς εἰκόνος συγκεντρώσεως (βλ. λ. *διασπορά*), προκύπτει ὅτι ἐπὶ στόχου, ἐν εἴδει ἐπιμήκους ζώνης, πλέον τῆς ὁλικῆς διασπορᾶς, ἀναλόγως τοῦ πλάτους αὐτοῦ, τῆς σχετικῆς θέσεως, ὡς πρὸς τὸ μέσον σημεῖον προσκρούσεως καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀντιστοίχου μέσης διασπορᾶς Δ_{50}, ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς ἀποστάσεως βολῆς, θὰ ληφθῇ καθωρισμένος τις ἀριθμὸς ν ἐπιτυχιῶν ἐπὶ 100 βολῶν. Τῆς ἀναλογίας ταύτης οὔσης σταθερᾶς, ἕπεται ὅτι εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν Α βολῶν θὰ ἀντιστοιχῶσι *πιθαναὶ* ἐπιτυχίαι $A \times \frac{\nu}{100}$, ἐξ οὗ καὶ ὁ ὅρος $\frac{\nu}{100}$ καλεῖται *συντελεστὴς πιθανότητος*· αἱ τιμαὶ αὐτοῦ, διὰ ζώνην στόχου πλάτους π, συμμετρικῶς ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου σημείου ἐκτεινομένων εἶναι:

$\frac{\Pi}{\Delta_{50}}$	ν	$\frac{\Pi}{\Delta_{50}}$	ν	$\frac{\Pi}{\Delta_{50}}$	ν
0,10	5,4	1,10	51,2	2,20	86,2
0,20	10,7	1.20	58.2	2,40	89,5
0,30	16,0	1,30	62,9	2,60	92,1
0,40	21,3	1,40	65,5	2,80	94,1
0,50	26,3	1,50	68,8	3,00	95,7
0,60	31,4	1,60	71,9	3,20	96,9
0,70	36,3	1,70	74,8	3,40	97,4
0,80	41,4	1,80	77,5	3,60	98,5
0,90	46,0	1,90	80,0	3,80	99,0
1,00	50,0	2,00	82,3	4,00	99,3

Ταῦτα ἰσχύουσιν, ὡς φανερόν, διὰ τὸν ὁριζόντιον καὶ κατακόρυφον στόχον ὁμοίως κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις: κατὰ βεληνεκές, διεύθυνσιν καὶ ὕψος. Διὰ στόχον ὡρισμένης ἐπιφανείας ἡ πιθανότης ἐπιτυχίας εἶναι τὸ γινόμενον τῶν ἀντιστοίχων τιμῶν κατὰ τὰς δύο διαστάσεις αὐτοῦ.

Αἱ πιθανότητες ἐπιτυχίας βολῆς ὄχι μόνον ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν κανόνων βολῆς, ἀλλὰ καί, ἰδίᾳ διὰ τὸ πυροβολικόν, χρησιμεύουσι διὰ τὴν λογικῶς ἀσφαλῆ ἐκτίμησιν τῶν ἑκάστοτε ἀποτελεσμάτων παρατηρήσεως. Τῇ βοηθείᾳ δ' αὐτῶν λύονται τὰ συνήθως κατὰ τὴν βολὴν πυροβολικοῦ παρουσιαζόμενα δύο κύρια προβλήματα, ἤτοι τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀπαιτουμένης καταναλώσεως πυρομαχικῶν, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀπαραιτήτων κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον βλημάτων ἐπὶ ἐδαφικῆς ζώνης ὡρισμένου πλάτους (καταστροφὴ ζώνης συρματοπλεγμάτων κτλ.) ἢ ἐπὶ ἐπιφανείας στενῆς περιοχῆς (ἀμυντικοὶ χῶροι, ὡς παρατηρητήρια, χωρήματα πολυβόλων κτλ.), πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν· καὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς ἐπενεκτέας διορθώσεως τῆς ὑψώσεως, δοθείσης ὡρισμένης ἀναλογίας βραχειῶν καὶ μακρῶν βολῶν, ὡς πρὸς γραμμικόν τινα στόχον. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Πιθαράδικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῶν παρ' αὐτὴν κεραμείων ὀνομασθεῖσα. Ἐκτείνεται ΝΔ., Ν. καὶ ΝΑ. τοῦ λόφου Στρέφη Νταμάρι, περιορίζεται δὲ ὑπὸ τῶν ὁδῶν *Ἀλεξάνδρας, Σπυρίδωνος Τρικούπη, Ἐμμ. Μπενάκη*. Σ. Ε. Λ.

πιθαράδικο (τό)· δημοτ., ἐργαστήριον κατασκευῆς πίθων.

πιθαράκι (τό)· δημοτ., μικρὸ πιθάρι.

πιθαρᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς πίθων, πιθοποιός.

πιθάρι (τό)· δημοτ., πίθος: «πιθάρι τοῦ λαδιοῦ, — τοῦ νεροῦ».

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *πίθος*.

· **Πιθάρι** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀρωνίου τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας Κρήτης. Κάτ. (1928) 69. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

— **Πιθάρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 156 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Κιούπ-Ντερέ*.

Πιθάρρο (Pizarro), *Γκονθαλές*. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς (1502—1548). Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ *Φραγκίσκου Πιθάρρο*, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησεν εἰς τὰς κατακτητικάς του ἐκστρατείας. Μετὰ τὴν ἧτταν ἐν Περοῦ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀλμάγκρο, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του διοικητὴς τοῦ Κίτο καὶ ἐξηρεύνησε τὸν ποταμὸν Ἀμαζόνιον. Ἐπιστρέψας εἰς τὸ Περοῦ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, κατώρθωσε νὰ ἀνασυντάξῃ τοὺς ὀπαδοὺς τούτου (1544), ν' ἀποδιώξῃ ἐκ τῆς Λίμας τὸν ἀντιβασιλέα καὶ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν ἐν μάχῃ (1546). Ἐκυβέρνησε κατόπιν τὸ Περοῦ ὡς ἀπόλυτος κύριος, μέχρις ὅτου, τῷ 1548, ὁ Πέτρος ντὲ λὰ Γκάσκα, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ε' μετ' ἐνισχύσεων ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν, τὸν συνέλαβεν αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἀπεκεφάλισεν. Μ. Δ. Β.

— **Πιθάρρο** (Pizarro), *Ἰωάννης*. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς (1505—1535). Ἔλαβε μέρος μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Περοῦ, τῷ δὲ 1535, διορισθεὶς διοικητὴς τοῦ Κοῦθκο, ἀπέθανε κατὰ τὰς μάχας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν του Γκονθαλὲς καὶ Φερδινάνδου, οἵτινες ἐπολιορκοῦντο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπὸ τοῦ Ἴνκα Μάνκο-Καπάκ. Μ. Δ. Β.

—**Πιθάρρο** (Pizarro), *Φερδινάνδος*. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς (1506—1567). Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ *Φραγκίσκου*, ὃν καὶ ἠκολούθησε κατὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Περοῦ. Διορισθεὶς διοικητὴς τοῦ Κοῦθκο, ἐπολιορκήθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ κατόπιν ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλμάγκρο, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσε τῷ 1538. Ὀλίγον βραδύτερον, μεταβὰς εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὅπως ἀπολογηθῇ διὰ τὴν κατηγορίαν τῆς δηλητηριάσεως διὰ προδοσίας τοῦ Ἀλμάγκρο, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ 23 ἔτη. Μ. Δ. Β.

—**Πιθάρρο** (Pizarro), *Φραγκίσκος*. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς (1475—1541). Ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ Ἱσπανοῦ στρατιωτικοῦ *Γκονθάλο Πιθάρρο*. Κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ἦτο φύλαξ ποιμνίων καὶ ἔζησε βίον τυχοδιωκτικόν. Ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτικὸς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ναβάρρᾳ, τῷ δὲ 1509 ἦτο χοιροβοσκός, ὅτε ἀπολέσας ἕνα τῶν χοίρων, τοὺς ὁποίους ἔβοσκε, καὶ φοβούμενος τὴν τιμωρίαν τῶν προϊσταμένων του, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε μέρος ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλφόνσου ντὲ Ὀχέντα εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικήν. Ἐν Ἀμερικῇ ὁ Πιθάρρο διεκρίθη ὡς θαρραλέος ἐξερευνητὴς καὶ ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ προϊσταμένου του, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἀφῆκεν αὐτὸν ὡς ἀντιπρόσωπόν του ἐν τῷ συνοικισμῷ τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ. Βραδύτερον ὁ Πιθάρρο ἀπέβη εἷς τῶν ἐμπίστων ἀξιωματικῶν καὶ βοηθῶν τοῦ Μπαλμπόα, ὁ ὁποῖος τὸν παρέλαβεν μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὰ ταξίδιά του πρὸς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, μεθ' ὃ ἠκολούθησε τὸν Πεντραρία, μετὰ τοῦ ὁποίου τῷ 1519 εἶχε φθάσει εἰς τὸν Παναμᾶν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος συνώδευσε τὸν ἐξερευνητὴν Γάσπαρον ντὲ Μοράλες εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ εἰς τὰς νήσους τῶν Μαργαριτῶν, καὶ κατόπιν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐσπινόσα, ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἰνδικῶν φυλῶν πρὸς Α. τοῦ Παναμᾶ. Τέλος, τὴν 4 Νοεμβρίου 1524, πεισθεὶς ὅτι εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀμερικῆς εὑρίσκονται πλούσιαι χῶραι καὶ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὀνειρευόμενος καὶ σχεδιάζων τὴν κατάκτησιν αὐτῶν, κατώρθωσε νὰ ὀργανώσῃ μικρὰν ἐκστρατευτικὴν ἀποστολὴν καὶ ἀνεχώρησεν ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης μὲ ἓν μόνον μικρὸν πλοῖον, φέρων 80 ἄνδρας καὶ 4 ἵππους καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς Διέγον ντὲ Ἀλμάγκρο καὶ Φερδινάνδον ντὰ Λούκα. Ἀποβιβασθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς νήσους τῶν Μαργαριτῶν καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἀπέναντι ἀμερικανικὴν ἀκτήν, ἠναγκάσθη, ἀφοῦ ὑπέφερε τὰ πάνδεινα, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Παναμᾶν μετὰ διετίαν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ 13 μόνον ἐναπομεινάντων συντρόφων του. Αἱ πληροφορίαι ὅμως τὰς ὁποίας εἶχε συλλέξει κατὰ τὴν πρώτην του ταύτην ἐκστρατείαν ἐνίσχυσαν τὴν πεποίθησίν του περὶ τοῦ πλούτου τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποβιβασθῆ. Μεταβὰς εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐπέτυχε νὰ λάβῃ βοηθείας πρὸς ὀργάνωσιν σοβαρωτέρας ἐκστρατευτικῆς ἀποστολῆς καὶ νὰ διορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων διοικητὴς τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἤθελεν ἀνακαλύψει (περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Περοῦ, τῶν ἀγώνων αὐτοῦ πρὸς ἐπικράτησιν, τῆς ἱδρύσεως τῆς πρωτευούσης Λίμα καὶ τῆς δολοφονίας του, βλ. λ. *Περοῦ*). Ὁ Πιθάρρο θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Ἱσπανῶν ἐξερευνητῶν καὶ κατακτητῶν, λαβὼν ἕνεκα τούτου τοὺς τίτλους τοῦ μεγάλου μαρκησίου καὶ τοῦ κατακτητοῦ τοῦ Περοῦ, κατέστη ὅμως συγχρόνως διαβόητος διὰ τὸν ὕπουλον καὶ διπλοπρόσωπον χαρακτῆρά του, διὰ τὴν σκληρότητά του καὶ διὰ τὴν ἀπληστίαν του. Μ. Δ. Β.

Φραγκίσκος Πιθάρρο.

πιθηκάνθρωπος ὁ *ὀρθός*. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου Ντυμπουὰ εἰς τὸ ἄτομον, εἰς ὃ ἀνήκουν ἐλάχιστα παλαιοντολογικὰ ὀστᾶ ἀνευρεθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἰάβᾳ. Ὠνομάσθη οὕτω πρὸς χαρακτηρισμὸν διαμέσου καταστάσεως ζῳολογικῆς μεταξὺ πιθήκων ἡμιορθίων καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ἑνὸς νέου πιθανῶς τύπου ζῳολογικοῦ, προδρόμου ἢ ὄχι τοῦ ἀνθρωπείου τύπου. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον ἀνευρεθῆ ὑπολείμματα παλαιοντολογικῶν πιθήκων καὶ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνακάλυψις ὅμως τοῦ πιθηκανθρώπου παρήγαγε πραγματικὴν τότε ἀναστάτωσιν εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς καὶ μὴ κύκλους, νομισθέντος ὅτι ἀνευρέθη ὁ ἀσφαλὴς συνδετικὸς κρίκος (missling) μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ μὴ ἀνθρώπου, ὁ πρὸ πολλοῦ ὀνομασθεὶς ὑπὸ τοῦ Haeckel *πιθηκάνθρωπος*. Σήμερον, ὁπότε ἡ μελέτη τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ πιθηκανθρώπου ὁπωσδήποτε συνεπληρώθη, ἡ ἀξία αὐτῶν δὲν εἶναι μικροτέρα, μολονότι δὲν λύεται δι' αὐτῶν τὸ περίφημον ζήτημα. Τῷ 1890, ἁπλοῦς τότε ἰατρὸς ὁλλανδικοῦ πλοίου, ὁ Εὐγένιος Ντυμπουά, διαφερόμενος διὰ τὰς παλαιοντολογικὰς καὶ ἀνθρωπολογικὰς ἐρεύνας, ἀνέλαβεν, ἐντολῇ τῆς ὁλλανδικῆς κυβερνήσεως, τὴν ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν εἰς τὴν νῆσον Ἰάβαν τῆς Μαλαισίας ἢ Ἰνδονησίας, πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ χωρίου *Τρινίλ*, παρὰ τὸ ἡφαίστειον Κουκουσὰν καὶ τὸν ποταμὸν Σόλο, γνωστοῦ διὰ τὴν ἀφθονίαν εἰς παλαιοντολογικὰ λείψανα ζῴων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ θηλαστικὰ (στεγόδοντον, ῥινόκερως, ἱπποπόταμος, μυρηκαστικά, σαρκοβόρα, πίθηκος κλπ.), διάφορα ὡς τὰ πολλὰ τῶν συγχρόνων, σχετικὰ πρὸς τὰ τῶν Ἰνδιῶν, δεικνύοντα παλαιὰν ἕνωσιν τῆς νήσου πρὸς τὴν ἤπειρον. Ὁ Ντυμπουὰ ἔσχε τὴν τύχην νὰ ἀνακαλύψῃ, ἐν τελείᾳ ἀποσυνθέσει, τὸν μὲν Σεπτέμβριον 1891 ἕνα ὀδόντα καὶ μετὰ ἕνα μῆνα, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου, *θόλον κρανίου*. Τὸν Αὔγουστον 1892 ἓν μηριαῖον ὀστοῦν, δέκα πέντε μέτρα μακρὰν τοῦ κρανίου, καὶ τέλος *ἕνα δεύτερον ὀδόντα*, ἐννέα μέτρα μακρὰν τοῦ κρανίου. Ἔκτοτε ἐγένοντο ἐπανειλημμέναι ἀνασκαφαὶ εἰς τὸ μέρος, ἄνευ ὅμως ἐπιτυχίας. Ἡ ἀποστολὴ τῆς κυρίας Selenka, ἰδίᾳ, προβάσης εἰς ἐπιμελεῖς ἀνασκαφὰς (1906), δὲν προσέθεσε τίποτε σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦ πιθηκανθρώπου. Πάντως, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ντυμπουὰ εὑρέθη καὶ *εἷς ἀκόμη ὀδοὺς προγόμφιος* καὶ τέλος ἓν τεμάχιον *κάτω γνάθου*, περὶ ὧν μόλις ἐσχάτως ἀνεκοίνωσεν ὁ Ντυμπουά.

Ἡ μεγάλη σημασία τῶν ὑπολειμμάτων τούτων καταδεικνύεται ἐκ τῆς ἀπεράντου βιβλιογραφίας, ἥτις διαρκῶς πλουτίζεται, περὶ αὐτῶν, καὶ τῆς διχογνωμίας τῶν ἐπιστημόνων, προερχομένης ἐκ τῆς ἀμφιβολίας, ἐὰν μηρὸς καὶ κρανίον ἀνήκουν εἰς ἓν ἄτομον ἢ εἶναι ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ στρώματος, ἂν εἶναι πλειόκαινον ἢ πλειστόκαινον. Καὶ ἐν πρώτοις, τὸ γεωλογικὸν στρῶμα, ἐν ᾧ εὑρέθησαν τὰ λείψανα ταῦτα, κατὰ μὲν τὸν ἀνευρόντα πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ ἀνώτερον πλειόκαινον, ὅπερ παραδέχεται καὶ ὁ Vernéau καὶ ἄλλοι. Κατ' ἄλλους, αἱ ἀμμώδεις προσχώσεις, εἰς ἃς εὑρέθησαν, εἶναι πλειστόκαινοι ἢ μεταβατικῆς βαθμῖδος, ἀφοῦ κατώτερον πλειστόκαινον καὶ ἀνώτερον πλειόκαινον εἶναι τὸ αὐτὸ περίπου (Boule). Πάντως, ἐὰν πίπτῃ τὸ εὕρημα ἐντὸς τῶν παγετωδῶν περιόδων καθόλου, ἡ γεωλογικῶς νέα αὕτη ἡλικία ἀποκλείει ἤδη τοῦτο κατ' ἀρχὴν (δεδομένων καὶ τῶν πιθηκείων χαρακτηριστικῶν του) ἀπὸ τῆς σειρᾶς τῶν προδρόμων τοῦ ἀνθρώπου.

Ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν ὑπολειμμάτων πρὸς ἄλληλα, ἐὰν ἀνήκουν ταῦτα εἰς ἓν ἄτομον, ὅπως θεωρεῖ ὡς ἀπολύτως σχεδὸν πιθανὸν ὁ Ντυμπουὰ καὶ ἄλλοι (Mollison κλπ.) ἢ εἰς διάφορα ἄτομα (Abel κ. ἄ.), δεδομένης τῆς ἀποστάσεως τῶν θέσεων ὅπου εὑρέθησαν καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ πιθηκείου κρανίου κλπ. καὶ τοῦ ἀνθρωπείου μηροῦ, τὸ ζήτημα δὲν ἔχει λυθῆ εἰσέτι. Τὸ πρῶτον εἶναι λίαν πιθανὸν καὶ διότι εἶναι τὰ μόνα εὑρεθέντα ἐντὸς τοῦ στρώματος, ἀλλὰ καὶ διότι θὰ εἶχε τὸ λίαν παράδοξον ἡ ἀνεύρεσις εἰς τὸν αὐτὸν περιωρισμένον χῶρον καὶ εἰς τὸ αὐτὸ στρῶμα ἀκριβῶς, τοῦ πλέον ἀνεπτυγμένου παλαιοντολογικοῦ ἀνθρωπείου μηροῦ καὶ τοῦ πλέον παραδόξου πιθηκείου κρανίου, ἐπίσης τῶν γεωλογικῶν χρόνων. Θὰ ἦτο πολὺ πλέον παράδοξος ἡ σύμπτωσις αὕτη, παρὰ ἡ σύνδεσις εἰς ἓν ὂν τῶν δύο τούτων ἄκρως χαρακτηριστικῶν τμημάτων σκελετοῦ. Μείζονας ἐπιαμφιβολίας ἐγέννησε τὸ τελευταίως μόλις μελετηθὲν τεμάχιον γνάθου. Κατά τινας οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸν πιθηκάνθρωπον (Saller). Ὁ Ντυμπουὰ ἐσχάτως τὴν θεωρεῖ ὡς ἀνθρωπίνης μορφολογίας, ἑπομένως ἀνήκουσαν εἰς τὸν πιθηκάνθρωπον, οὗτινος ὑποστηρίζει καὶ τὴν θέσιν.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν τελείως ἀπολιθωμένων βαρέων ὀστῶν τοῦ Τρινίλ, ὁμοίων κατὰ τοῦτο πρὸς τὰ μετ' αὐτῶν εὑρεθέντα ὀστᾶ ζῴων, ἔχουν ὡς ἑξῆς, κατὰ τὰς τελευταίας ἀνακοινώσεις ἰδίως τοῦ Ντυμπουά, μετὰ νέαν λεπτομερῆ ἐπεξεργασίαν των καὶ τὸν νέον καθορισμὸν τοῦ κρανίου κυρίως. Ὁ θόλος τοῦ κρανίου ἐμφανίζει τὴν μεγάλην προσθιοπισθίαν διάμετρον 184 χσμ., τὴν μείζονα ἐγκαρσίαν 131 χσμ. Ἑπομένως ὁ ἐγκεφα-

Digitized by Google

λικὸς κρανιακὸς δείκτης εἶναι 71,2 καὶ κατατάσσει τὸ κρανίον εἰς τὴν τυπικὴν δολιχοκεφαλίαν. Τὸ ὕψος τοῦ κρανίου (ἀπὸ τῆς γραμμῆς ὑπερόφρυον—ἰνίον πρὸς τὸ κορυφαῖον) εἶναι 61 χσμ. Τὸ ὀπισθοκογχικὸν πλάτος (περίσφιγξις) 91 χσμ. Ἀνώτερον προσωπικὸν πλάτος (ἐξωτερικὸν πλάτος κόγχης) 115 χσμ. τοὐλάχιστον. Ὁ δείκτης δὲ τῶν δύο τούτων (μετωπο-δικογχικὸς) μέχρις 79 χσμ., ὅμοιος τῷ τοῦ Ὑλοβάτου. Ἐσωτερικὸν μῆκος δεξιὰ 155 χσμ., ἀριστερὰ 153 χσμ. Ἐσωτερικὸν πλάτος 124 χσμ. Αἱ ραφαὶ τῶν ὀστῶν δὲν φαίνονται συνοστεωθεῖσαι. Τὸ ἰνίον ἐμφανίζεται πλέον κεκλιμένον ἢ εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς, «στρέφεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐμπρὸς εἰς γωνίαν ὄχι λίαν ἀμβλεῖαν». Ἔχομεν ἰνιακὸν ὄγκον καὶ ἕνωσιν τῶν τῆς ἰνιακῆς, κροταφικῆς καὶ ὑπερμαστοειδοῦς ἀκρολοφίας, ὅπως εἰς τοὺς πιθήκους. Τὸ ἔσω ἰνιακὸν ὄγκωμα 26 χσμ. χαμηλότερον τοῦ ἔξω. Χαρακτηριστικά, ὧν τὰ πλεῖστα προσεγγίζουσι τὰ τοῦ γίββωνος. Μεγίστης ὅμως σημασίας εἶναι τὰ τῆς μετωπικῆς χώρας. Ἐμφανίζει κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τυπικοῦ ὑπερκογχίου γείσου χιμπαντζοειδοῦς καὶ τὴν ἀναφερθεῖσαν στένωσιν, ὀπισθοκογχικήν, χαμαιμετωπίαν, σχετικὴν μὲ τὸ μικρὸν ὕψος τοῦ κρανίου καθόλου (χαμαικρανία), διάμεσον δὲ μεταξὺ τοῦ τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου (τὸ ὕψος θόλου τοῦ χιμπαντζῆ εἶναι 32, τοῦ πιθηκανθρώπου 33.5, τοῦ νεαντερταλίου 43 καὶ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου 59). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ μετωπικοῦ ἐμφανίζεται ἐλαφρῶς τροπιδοειδὴς κατὰ τὴν μεσομετωπικὴν ραφήν, μὴ ἐκδηλουμένης ὅμως σαφοῦς ἀκρολοφίας τῶν ἀνθρωποειδῶν τυχόν. Αἱ κροταφικαὶ γραμμαὶ ἐλάχιστα ἐμφανεῖς, ἀπέχουσαι ἀλλήλων καὶ ὑποδηλοῦσαι ὀλίγον ὀγκώδεις τοὺς μασητηρίους μῦς. Ἐπὶ τοῦ πιθηκανθρώπου ὑπάρχουν μετωπικοὶ κόλποι ἐλλείποντες εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς.

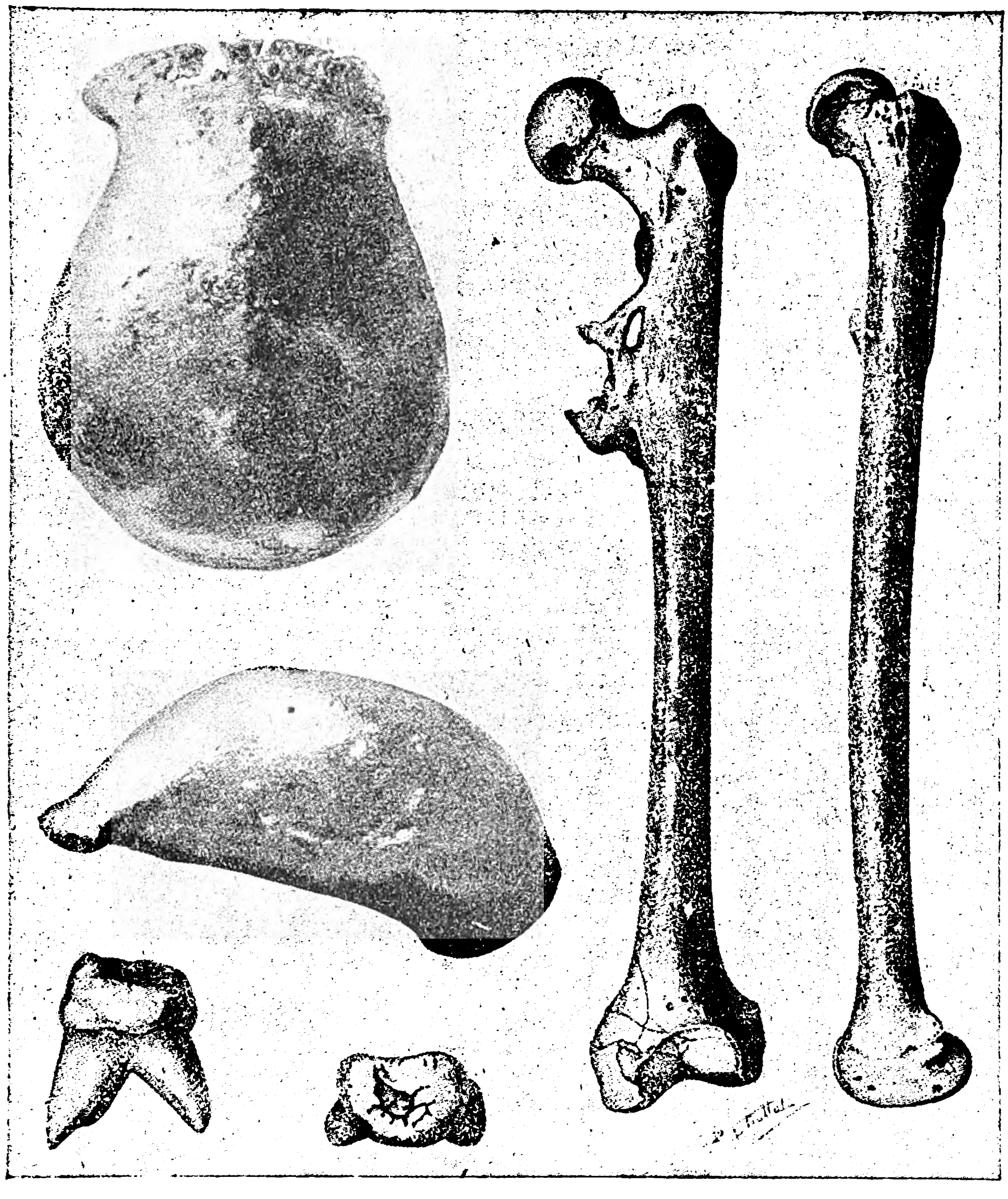

Πιθηκάνθρωπος ὁ ὀρθός.

[Ἄνω καὶ πλαγία κάτοψις κρανίου, πλαγία καὶ ἄνω κάτοψις γομφίου ὀδόντος, προσθία καὶ πλαγία κάτοψις μηροῦ.]

Ἡ χωρητικότης τοῦ κρανίου, κατὰ τοὺς νεωτέρους ὑπολογισμοὺς τοῦ Ντυμπουά, πρέπει νὰ ἦτο 900 κ.ἑ.μ. (κατὰ προηγουμένους ὑπελογίζετο εἰς 850). Ἐπὶ ἴσου δὲ βάρους σώματος ὑπολογίζομεν ὅτι ὁ ἐγκέφαλος τοῦ πιθηκανθρώπου θὰ ἦτο δὶς ὀγκωδέστερος τοῦ τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ δὶς περίπου μικρότερος τοῦ τῶν ἀνθρώπων (ἡ χωρητικότης τῶν ἀνθρωποειδῶν δὲν ἀνέρχεται ἄνω τῶν 600 κ.ἑ.μ., τῶν δὲ ἀνθρώπων δὲν κατέρχεται φυσιολογικῶς καὶ κατὰ κανόνα κάτω τῶν 1000 κ.ἑ.μ.). Ὁ Ντυμπουά, δι' ἐπανειλημμένων ἐκμαγείων, ληφθέντων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ θόλου, ἐμελέτησε καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἐγκεφάλου, κατὰ τὸ δυνατόν. Γενικῶς αἱ ἕλικες, πολυπλοκώτεραι τῶν εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς, εἶναι ἤδη ἀνθρώπιναι. Ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένος ὅμως εἶναι ὁ μετωπικὸς ἐγκέφαλος καθόλου, εἰς ὃν ἑδράζονται τὰ ψυχικὰ κέντρα. Ἡ δεξιὰ κάτω μετωπιαία ἕλιξ εἶναι τόσον ἐμφανής, ὅσον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἁπλουστέρας μορφῆς, ἐμβρυϊκῆς. Τὰ ἐντυπώματα τῶν μηνιγγικῶν ἀρτηριῶν κλπ. εἶναι ἐντονώτατα, οἷα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ὀδόντες, οἱ δύο γομφίοι (τελευταῖοι, δεξιὸς καὶ ἀριστερὸς) καὶ ὁ ἐσχάτως μόνον ὑπὸ τοῦ Ντυμπουὰ μελετηθεὶς προγόμφιος, ἀνευρεθέντες μονήρεις, εἶναι ὀγκώδεις καὶ μὲ ἀπεχούσας τὰς ρίζας (πιθήκεια χαρακτηριστικά), πλατύτεροι ὅμως εἰς τὴν μύλην (ἀνθρώπειον χαρακτηριστικόν). Ὁ προγόμφιος δὲ φέρει ρίζαν τελείως ἀνθρωπίνην καὶ γενικῶς εἶναι ἀνθρώπειος. Ὁ μηρὸς τοῦ Τρινὶλ ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον τῶν σπουδαίων ὑπολειμμάτων ἀνθρωπείου ὄντος. Πρόκειται περὶ ἀριστεροῦ μηροῦ. Τὸ μῆκος ἐν τῇ φυσιολογικῇ θέσει εἶναι 455 χσμ. Ἐκ τούτου δύναται νὰ ὑπολογισθῇ κατὰ προσέγγισιν τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀτόμου εἰς 1,60—1,70 ἑκμ., δηλαδὴ ἀνάστημα ἀνθρώπινον, μέτριον. Ἡ περίμετρος τῆς διαφύσεως τοῦ ὀστοῦ κατὰ τὸ μέσον εἶναι 89 χσμ. Ἡ ὀβελιαία διάμετρος 29, ἡ ἐγκαρία 28 καὶ ἑπομένως ὁ δείκτης μήκους-πάχους 19.8, ὅμοιος τῷ τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων. Ὁ μηρὸς δὲν εἶναι τελείως εὐθὺς (ἡ κυρτότης τῆς διαφύσεως εἶναι ἐλαχίστη 8 χσμ. καὶ μὲ κορυφὴν χαμηλά). Εὐθύτερος εἶναι ἐπὶ τοῦ γίββωνος καὶ τῶν κυνοκεφάλων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ συγχρόνου γενικῶς. Βάρος 1018 γρ. ὑπερδιπλάσιον τοῦ ἀνθρωπίνου, ὡς ἐκ τῆς ἀπολιθώσεως. Φέρει μικρὰς κακώσεις ἀπὸ ὀδόντας κροκοδείλου κατὰ τὸν Ντυμπουά. Κυρίως ὅμως διακρίνεται ἀρκετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου μηροῦ ἐξ ἑνὸς ὀγκώματος ὑποστρογγύλου καθ' ὅλην τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν μέχρι τῆς ἰγνυϊκῆς ἐπιφανείας καὶ ἐκ τῆς ἀπουσίας (ὅπως εἰς τοὺς πιθήκους) τῆς ἔσω γωνίας ἐπὶ τομῆς τῆς διαφύσεως. Ποιά τις διαφορὰ περὶ τὴν κατάφυσιν τοῦ μεγάλου προσαγωγοῦ μυὸς δεικνύει τὴν μείζονα ἱκανότητα εἰς ἀναρρίχησιν. Ἐπίσης ὁ μ. τροχαντὴρ φέρεται τελείως κάθετος καὶ οὐχὶ πρὸς τὰ ἐμπρὸς (ἄνθρωποι, πίθηκοι). Ἐμφανίζει τέλος παθολογικὴν ἐξόστωσιν κατὰ τὴν ὑποτροχαντήριον χώραν, κατὰ τὸ ἔσω χεῖλος, δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ ἔσω πλατέος καὶ τῶν προσαγωγῶν μυῶν, δυναμένην νὰ παρατηρηθῇ ἐπὶ παντὸς ζῴου καὶ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ἄνευ δηλαδὴ σημασίας ἄλλης πλὴν τῆς παθολογικῆς. Ἡ μεγίστη πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὁμοιότης εὑρίσκεται εἰς τὴν διασκευὴν τῆς ἄνω ἐπιφύσεως, ἐξ ἧς καταδεικνύεται ἡ τελεία ἔκτασις τοῦ σκέλους. Τὸ τμῆμα κάτω γνάθου, τοῦ ὁποίου τὴν μελέτην ἐσχάτως μόλις ἀνεκοίνωσεν ὁ Ντυμπουά, εἶναι τελείως ἀνεξάρτητον τῶν λοιπῶν εὑρημάτων, καθότι ἀνεκαλύφθη ἐκ τῶν ὁμοίων στρωμάτων, ἀλλ' εἰς Keduny-Brubus, εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ἀπὸ τοῦ Τρινίλ, ἀνήκει ὅμως κατ' αὐτὸν εἰς πιθηκάνθρωπον. Πρόκειται περὶ λίαν βεβλαμμένου τεμαχίου τοῦ σώματος (ὁριζοντίου κλάδου) γνάθου, δεξιοῦ ἡμιμορίου, ἐγγὺς τῆς συμφύσεως, ἰδίως δὲ τοῦ κάτω χείλους. Τὸ τρίγωνον τεμάχιον τοῦτο φέρει τὸ φατνίον τοῦ κυνόδοντος, τὴν ρίζαν τοῦ πρώτου προγομφίου καὶ μέρος τοῦ φατνίου, τοῦ δευτέρου προγομφίου ὀδόντος ἐλλείποντος. Ἡ ὑπάρχουσα ρίζα τοῦ ὀδόντος ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ προγομφίου τοῦ Τρινίλ, δηλαδὴ εἶναι ἀνθρωπίνη. Τὸ τρίγωνον σχῆμα τοῦ κάτω χείλους δεικνύει ἐκτεταμένην κατάφυσιν μυϊκήν, δηλαδὴ ἰσχυροὺς διγάστορας μῦς. Ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν διαφόρων τούτων χαρακτηριστικῶν τῶν καθ' ἕκαστον παλαιοντολογικῶν ὑπολειμμάτων τοῦ κατωτάτου τούτου τεταρτογενοῦς στρώματος, τῶν ἐχόντων ἀξιώσεις ἀνωτερότητος μορφολογικῆς, σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς: Πρῶτον μὲν τὸ κρανίον ἐμφανίζει σειρὰν ὅλην χαρακτηριστικῶν, ἐξερχομένων τοῦ πλάτους ποικιλίας τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀνθρώπου καί, κατὰ τὸν Ντυμπουά, δὲν εἶναι ἀνθρώπειον, δὲν παριστᾷ ἐπίσης μορφὴν μεταβατικὴν μεταξὺ κρανίου ἀνθρωποειδοῦς πιθήκου καὶ κρανίου ἀνθρώπου. Ὁμοιότητας ἔχει, ὅπως ἀνέκαθεν παρεδέχοντο πλεῖστοι, μὲ τοὺς μικροὺς γίββωνας, πλὴν λεπτομερειῶν ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὄγκου· ἑπομένως εἶναι τελείως πιθηκοειδές. Προσεγγίζει ἀκόμη καὶ τὸ τοῦ χιμπαντζῆ, ὅστις εἶναι καὶ δολιχοκέφαλος. Κατὰ τὸν Weinert ἔχει μᾶλλον θέσιν μεταξὺ χιμπαντζῆ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μεθ' ὧν ἔχει κοινὸν τὴν ὕπαρξιν τῶν μετωπικῶν κόλπων, ὧν στεροῦνται γενικῶς οἱ στενόρρινοι πίθηκοι, ὡς καὶ ὁ γίββων καὶ ὁ ὀράγγ. Ὁ γορίλλας εἶναι βραχυκέφαλος. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα, τὸ ὕψος τοῦ κρανίου, τὰς μετωπικὰς γωνίας, τὴν σχέσιν βρεγματικοῦ καὶ μετωπικοῦ τόξου κλπ., εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ, τὸ γεῖσον πιθήκειον, τὸ ἐσωτερικὸν ἀνθρώπειον.

Δεύτερον, λαμβάνοντες ὡς θετικὸν ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ εὑρήματα (ὀδόντες, μηρὸς) ἀνήκουν εἰς ἓν ἄτομον, καὶ ἡ γνάθος εἰς ὅμοιον ὄν, εὑρίσκομεν ὅτι καὶ οἱ ὀδόντες ἐμφανίζουν διάμεσον τοιαύτην θέσιν μεταξὺ ἀνθρωποειδῶν γενικῶς καὶ ἀνθρωπείων. Τρίτον, μείζονα προσέγγισιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχει ἡ γνάθος καὶ ἡ ρίζα τοῦ προγομφίου. Τὸ τέταρτον ὅμως τμῆμα τῶν ὑπολειμμάτων, ὁ μηρός, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δίδει κυρίως τὴν ἀνθρωπίνην ἐντύπωσιν καὶ δικαιολογεῖ τὸν τίτλον τοῦ ὀρθοῦ, ὃν ἔδωσε δικαίως ὁ ἀνακαλύψας εἰς τὸ ὄν, εἰς ὃ ἀνήκουν ταῦτα. Πάντως δὲν φαίνεται νὰ ἐκέκτητο τὴν τελείως ὀρθίαν στάσιν ὁ πιθηκάνθρωπος, ἣν παρατηροῦμεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, δεδομένης τῆς μὴ τελείας ἰσορροπήσεως τῆς κεφαλῆς, ὅπως νομίζει αὐτὸς ὁ Ντυμπουά. Ὁ μηρὸς ὅμως μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ πιθηκάνθρωπος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι γιγάντιος γίββων, ὡς ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἂν ἦτο ἀνθρωποειδὴς ἀληθής, δεδομένου τοῦ ὄγκου τοῦ κρανίου. Ὁ μηρός, ἐξαιρέσει τῶν ὀλίγων χαρακτηριστικῶν, ἅτινα ἀναφέραμεν κατὰ τὴν περιγραφήν του, εἶναι ἀνθρώπειος. Καὶ ἐκ τῆς σχέσεως (Koeffizient) τῆς χωρητικότητος (900 κ. ἑμ.) τοῦ κρανίου πρὸς τὸν ὄγκον (485 κ. ἑμ. [3]) τοῦ μηροῦ, βλέπομεν διάμεσον θέσιν μεταξὺ ὀράγγ (10,5) καὶ ἀνθρώπου (30,4). Εἶναι αὕτη δηλαδὴ 18.7.

Ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ὑπολειμμάτων, ἅτινα ἔχομεν, ἐμφανίζεται μία διάμεσος ἀναντιρρήτως μορφολογία. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ γενεαλογικὴ στενὴ σχέσις. Ὁ πιθηκάνθρωπος παριστᾷ ἐξαλειφθεῖσαν διάμεσον μορφὴν μεταξὺ ἀνθρωποειδῶν καὶ ἀνθρώπου. Αἱ ἀντιγνωμίαι ἄρχονται μετὰ τῆς ἀποπείρας ἀκριβεστέρας ταξινομήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῶν πρωτευόντων. Καὶ ὁ μὲν Ντυμπουὰ ἀνέκαθεν καὶ ἐσχάτως παραδέχεται τὴν ἄμεσον σχέσιν τοῦ πιθηκανθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον. «Οἱ ἀνθρώπινοι χαρακτῆρες τῆς γνάθου, τῶν ὀδόντων, τοῦ μηροῦ, προστιθέμενοι εἰς τὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου, μὲ ὁδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πιθηκάνθρωπος δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓν μέλος, ἀλλὰ ὡς ἴδιον εἶδος

Digitized by Google

τῆς οἰκογενείας τῶν ἀνθρωποειδῶν «'Ακαδ. 'Αμστελλοδάμου 1924).

Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐκ τῶν παραδεχομένων τὴν προσέγγισιν ταύτην μὲ τὸν ἄνθρωπον, θεωροῦν πιθανωτέραν δευτέραν τινὰ θέσιν, ὅτι δηλαδὴ ἀποτελεῖ οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν πρόδρομον, ἀλλὰ πλάγιον κλάδον τοῦ ἀνθρώπου, μὴ ἐξελιχθέντα περαιτέρω. Τέλος, δεδομένης τῆς σχετικῶς νέας ἡλικίας τοῦ γεωλογικοῦ στρώματος καὶ τῶν πιθηκείων χαρακτηριστικῶν, ἔχομεν καὶ τὴν τρίτην ἄποψιν, ὅτι ἀνήκει ὁ πιθηκάνθρωπος εἰς τὸν γενεαλογικὸν κλάδον τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ δὴ τοῦ γίββωνος, χιμπαντζῆ ἢ ἄλλου, πλέον εἰδικοποιηθεὶς πρὸς ἀνωτέραν μορφὴν ἀνθρωπόμορφον. 'Οπωσδήποτε, τὸ ὂν τοῦτο, ἐξερχόμενον τοῦ κύκλου τῶν πραγματικῶν ἀνθρωπιδῶν, ἕνεκα σειρᾶς ὅλης χαρακτηριστικῶν πιθηκείου κατευθύνσεως, μὴ δυνάμενον δὲ νὰ καταταχθῇ εἰς γνωστήν τινα ὁμάδα ἀνωτέρων πιθήκων, ἕνεκα τῶν ἀνωτέρας ἐξελίξεως ἄλλων χαρακτηριστικῶν πάλιν, ἐμφανίζεται ὡς ἀνώτερον πρωτεῦον, ἀπομακρυνθὲν μὲν λίαν τῆς κοινῆς μορφῆς τοῦ προδρόμου πιθήκων - ἀνθρώπων, λαβὸν δὲ τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τοὺς πιθήκους πιθανώτερον.

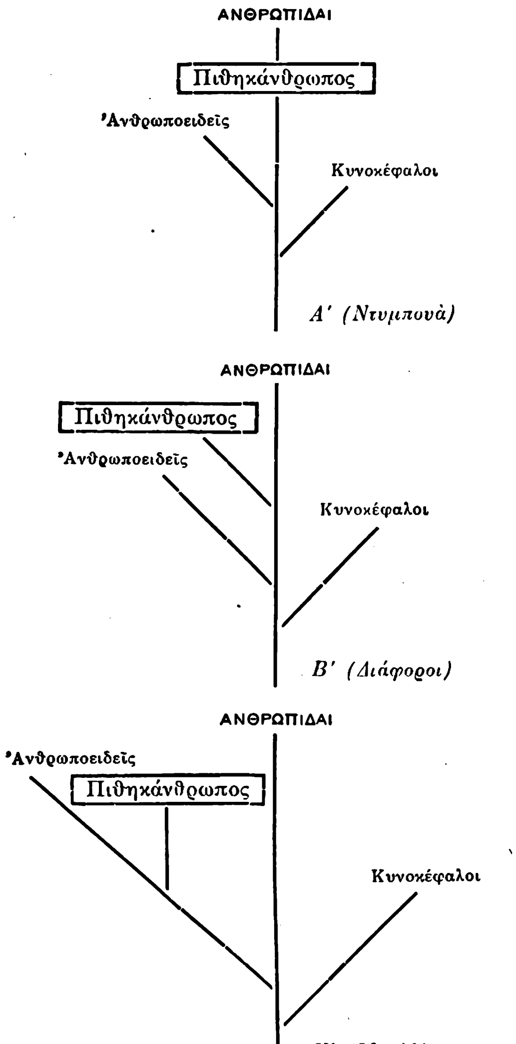

Τρεῖς ὑποθέσεις περὶ τῆς θέσεως τοῦ πιθηκανθρώπου.

Εἶναι βέβαιον ὅτι μόνον μὲ τὸ δεῖγμα τοῦτο δυσκόλως θὰ διαλευκανθῇ τὸ πρόβλημα τοῦ συνδέσμου ἀνθρώπων καὶ μὴ ἀνθρώπων, ἀνθρώπων καὶ ἀνθρωποειδῶν κλπ. 'Αλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Verneau δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ λατινικὸν «μία ἀπόδειξις οὐδεμία ἀπόδειξις», μετὰ τὸ δίδαγμα τοῦ εὑρήματος τοῦ Νεάντερταλ, ἀπορριφθέντος ὅταν εὑρέθη. Ἄλλως τε, τελευταίως, ὁ πιθηκάνθρωπος δὲν εἶναι μόνος. Νέον ὑπόλειμμα ὀστεολογικόν, ἐκ τῆς 'Ασίας πάλιν, ἔρχεται εἰς ἐπικουρίαν του, ὁ *ἄνθρωπος τοῦ Πεκίνου*. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

πιθήκειος ***σχισμὴ*** *['Ανοτομ.]*. Τὸ ἔξω (ραχιαῖον) σκέλος τῆς βρεγματοϊνιακῆς σχισμῆς, ὅπερ συνήθως ἐκτείνεται ἐπὶ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦ ἡμισφαιρίου τοῦ ἐγκεφάλου ἐπὶ ἔκτασιν 2 έκ., ἐνίοτε, καὶ μάλιστα ἐπὶ ἠλιθίων καὶ δὴ ἐπὶ πιθήκων, ἀποβαίνει μακρόν, ἐξικνούμενον μέχρις ἐγγὺς τοῦ κροταφικοῦ λοβοῦ, ὅτε τὸ μακρὸν τοῦτο σκέλος καλεῖται *πιθήκειος σχισμή*. Ι. Π.

πιθηκίδαι (οἱ) (Pithecidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στενορρίνων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μικρῶν πιθήκων ἰθαγενῶν τῆς 'Αφρικῆς. Δ. Ν. Π.

πιθηκιδεύς, *—έως* (ὁ)· τὸ νεογνὸν τοῦ πιθήκου.

πιθηκίζω· μιμοῦμαι τοὺς πιθήκους, κάμνω ὅπως κάμνουν οἱ πίθηκοι, δηλαδὴ μιμοῦμαι τοὺς ἄλλους δουλικῶς, ἀλόγως.

πιθηκικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πιθήκους, ὁ τῶν πιθήκων.

πιθήκιον (τὸ) (Pithecium) *[Ζωολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρρίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριχουριδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πιθήκους μὲ σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, κεφαλὴν ἐπιμήκη καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ πολυτριχωτήν. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πιθήκιον τὸ μέλαν* (Pithecium nigrum), ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος 60 περίπου ἑκατστ. καὶ ἔχει σῶμα εὔρωστον ἀλλὰ μᾶλλον βραχύ, κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, ἐπιμήκη, ὑπὸ πυκνῶν καὶ ἀρκετὰ μακρῶν τριχῶν περιβαλλομένην, οὐρὰν ἐπιμήκη, λεπτοτέραν κατὰ τὴν ρίζαν της καὶ παχυτέραν κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ ὑπὸ πυκνῶν ἐπιμήκων τριχῶν καλυπτομένην. 'Ο χρωματισμός του εἶναι μελανός. 'Απαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα, βαθύσκια παρὰ τὸν 'Αμαζόνιον δάση. Δ. Ν. Π.

Πιθήκιον τὸ μελανόν.

πιθηκισμὸς (ὁ)· μίμησις τῶν πιθήκων· || δουλική, ἄκριτος μίμησις.

πιθηκοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πίθηκον, ὁ ἔχων μορφὴν πιθήκου.

πιθηκολόβιον (τὸ) (Pithecolobium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνοι πόας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντώσας καὶ ὧν τὰ σπέρματα εἶναι ἐδώδιμα. Δ. Ν. Π.

πιθηκόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων μορφὴν πιθήκου.

πίθηκος (ὁ)· πᾶν εἶδος τῶν καλουμένων τετραχείρων, κοιν. *μαϊμοῦ*· || χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου δυσμόρφου.

— *[Ζωολ.]* Εἰς τοὺς *πιθήκους* (Simiae ἢ Pitheci) περιλαμβάνονται τὰ ἀνωτέρας ζῳολογικῆς βαθμῖδος θηλαστικὰ ζῷα τὰ περισσότερον πλησιάζοντα πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὡς πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὰς πνευματικὰς αὐτῶν ἰδιότητας, τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωσεν ὁ Λινναῖος εἰς εἶδός τι τοῦ ἀθροίσματος τούτου, ὅπερ ἦτο γνωστὸν κατὰ τοὺς χρόνους του. 'Ο Μπυφφὼν θεωρεῖ ὡς πιθήκους μόνον τοὺς ἀνθρωποειδεῖς τοιούτους καὶ ὁ Κυβιέρος καλεῖ πιθήκους τὴν πρώτην οἰκογένειαν τῶν τετραχείρων θηλαστικῶν ζῴων. Σήμερον οἱ πίθηκοι ἀποτελοῦσι τὴν δευτέραν ὑπόταξιν τῶν *πρωτευόντων* (βλ. λ.), εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Τὸ μῆκος τῶν πιθήκων εἶναι ποικίλον, κυμαινόμενον ἀπὸ ἀναστήματος ἀνθρώπου, ὡς εἶναι π.χ. ὁ *γορίλλας*, μέχρι μεγέθους σκιούρου, ὡς εἶναι ὁ *ἴακχος*. Πλὴν τοῦ μήκους τοῦ σώματος καὶ ἡ σωματικὴ αὐτῶν διαμόρφωσις εἶναι ποικίλη, διότι ὑπάρχουσι πίθηκοι εὔρωστοι, μετρίας σωματικῆς διαπλάσεως, ἰσχνοί, ἁδροὶ εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ σώματος καὶ κομψότατοι. Εἴδη τινὰ ἔχουσι τὸ σῶμά των κεκαλυμμένον ὑπὸ μακρῶν καὶ πυκνῶν τριχῶν, ἕτερα εἴδη ὑπὸ πυκνῶν καὶ βραχειῶν τριχῶν, ἄλλα ὑπὸ λεπτῶν, ἐπιμήκων καὶ μεταξοειδῶν, ἕτερα ὑπὸ ἀραιῶν κτλ. Τινὲς φέρουσι μακρὰν οὐρὰν (*κερκοφόροι πίθηκοι*), ἕτεροι δὲ στεροῦνται παντελῶς οὐρᾶς (*ἄκερκοι πίθηκοι*). 'Ο γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι σκοτεινός, ἐρυθροφαιομελανὸς ἢ ὀρφνομελανὸς ἢ πυρρόλευκος.

'Ανατομικὰ γνωρίσματα. Παρὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ σώματος διαμορφώσεως, οἱ ἐσωτερικοὶ τῶν πιθήκων χαρακτῆρες φαίνονται περισσότερον ὁμοιόμορφοι. 'Η κεφαλὴ εἴς τινας πιθήκους εἶναι ἀπεστρογγυλωμένη καὶ βραχύγναθος, ὅπως π. χ. εἰς τὰ *ἀτελῆ*, εἰς ἄλλους ἐπιμήκης καὶ πρόγναθος, ὅπως εἰς τὸν *κυνοκέφαλον*, τὸν *γορίλλαν*, καὶ εἰς ἄλλους τριγωνική, ὑποτετραγωνική, διωγκωμένη κατὰ τὴν κορυφήν της κτλ. 'Ο προγναθισμὸς εἰς τὸν γορίλλαν χαρακτηρίζει κυρίως τὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας καὶ εὑρίσκεται ἐν στενῇ σχέσει μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀδοντοφυΐας, διότι ἐφόσον ἀναπτύσσονται οἱ ὀδόντες, ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιμηκύνονται αἱ σιαγόνες καὶ συγχρόνως γίνονται ἰσχυρότεραι, ἀπ' ἐναντίας δὲ οἱ νεαροὶ γορίλλαι ἔχουσι κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, ὅπως ἡ τοῦ νεαροῦ παιδὸς ἢ τοῦ ἐνηλίκου κερκοπιθήκου. Τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς κεφαλῆς μεταβάλλεται σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἡλικίας καὶ τέλος ἡ κεφαλὴ κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ ζῴου γίνεται ἐπιμήκης. Οἱ ὀφθαλμοὶ διευθύνονται πρὸς τὰ πρόσω καὶ γενικῶς ἡ καθόλου διάταξις αὐτῶν προσδίδει εἰς τοὺς πιθήκους φυσιογνωμίαν παρομοίαν πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων. Τὸ πρόσωπον πάντοτε εἶναι γυμνὸν τριχῶν καὶ τὸ τοιοῦτον ἐπιτρέπει νὰ γίνωνται κατάδηλοι οἱ μορφασμοὶ αὐτῶν, οἵτινες ἐκφράζουσιν, οὕτως εἰπεῖν, πάσας τὰς ψυχικάς των διαθέσεις. 'Ο χρωματισμὸς τοῦ προσώπου εἶναι ποικιλώτατος, ὁτὲ μὲν σαρκόχρους πρὸς τὸ ὑπομελανόν, ὅπως εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων, ἄλλοτε δὲ κατέρυθρος, κυανοῦς, πράσινος ἢ ποικιλόχρους. 'Ενίοτε ἡ ρίς, ἀδιαφόρως τοῦ χρωματισμοῦ τοῦ προσώπου, εἶναι λευκή. Πράσινον καὶ κυανοῦν χρῶμα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ λίαν ζωηρὸν ἔχουσι συνήθως οἱ ἄρρενες πίθηκοι. Τὰ ὦτά των ἐν τῷ συνόλῳ προσομοιάζουσι πρὸς τὰ ὦτα τοῦ ἀνθρώπου. 'Η ρίς, γενικῶς, εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη καὶ μόλις προέχει τοῦ προσώπου. 'Εξαίρεσις παρουσιάζεται εἰς τοὺς σεμνοπιθήκους, οἵτινες φέρουσι τελείως ἀνεπτυγμένην ρῖνα. Τὰ χείλη εἶναι λεπτὰ καὶ δὲν φέρουσι χόνδρους, ὅπως εἰς τὰ περισσότερα τῶν θηλαστικῶν. Γενικῶς, εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν ἑκάστης σιαγόνος φέρουσιν ἀνὰ 2 τομεῖς, 1 κυνόδοντα, 2—3 προγομφίους καὶ 3 γομφίους ὀδόντας. 'Ο λάρυγξ τῶν ζῴων τούτων, λόγῳ τῶν θυλακοειδῶν διευρύνσεων τῆς τραχείας ἀρτηρίας, εἶναι κατάλληλος πρὸς παραγωγὴν ἀνάρθρων φθόγγων καὶ ὠρυγῶν, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς ὁμιλίαν. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι οἱ καλούμενοι *γναθοθύλακοι*, ἤτοι τὰ εὐρέα κολπώματα τῶν παρειῶν, ἅτινα σχηματίζονται ἑκατέρωθεν τῆς στοματικῆς κοιλότητος καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ζῷα ταῦτα διὰ τὴν προσωρινὴν ἀποθήκευσιν τῆς τροφῆς των.

Τὰ πρόσθια μέλη τῶν πιθήκων ἢ αἱ χεῖρες ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου· μεγαλυτέραν ὁμοιότητα παρουσιάζουν τὰ πρόσθια μέλη τοῦ *χιμπαντζῆ*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἀντίχειρ εἰς τὸν χιμπαντζῆν εἶναι αἰσθητῶς βραχύτερος τοῦ ἀντίχειρος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τελείως ἀτροφικὸς εἰς ἕτερα εἴδη, ὅπως εἰς τὸν *ἀτελῆ*, τὸν *κολοβὸν* καὶ ἄλλους. 'Ο ποὺς τῶν πιθήκων, μολονότι ἀποτελεῖται ἐκ τῶν αὐτῶν ὀστῶν, ὅπως καὶ ὁ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τελείως διάφορος. Οὕτως ὁ πρῶτος δάκτυλος τοῦ ποδὸς τῶν πιθήκων εἶναι πάντοτε βραχύτερος τῶν λοιπῶν δακτύλων, ἐνῷ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ὁ ἐπιμηκέστερος ἐξ ὅλων. Γενικῶς, ὁ ποὺς εἶναι μεταβεβλημένος εἰς χεῖρα, ἐξ οὗ καὶ *τετράχειρα* ἐκλήθησαν, οὐδέποτε δὲ ὁ πρῶτος δάκτυλος τοῦ ποδός, ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἀντίχειρα τῆς χειρός, εἶναι ἀτροφικός. Τὸ νευρικὸν καὶ τὸ μυϊκὸν σύστημα τῶν πιθήκων παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὰ ἀντίστοιχα συστήματα τοῦ ἀνθρώπου. 'Ο σκελετὸς περιλαμβάνει 12—16 σπονδύλους θωρακικούς, 4—9 ὀσφυακούς, 2—5 ἱεροὺς καὶ 3—33 κοκκυγιακούς, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Τὰ θρεπτικά, κυκλοφορικὰ καὶ ἐκκριτικὰ ὄργανα τῶν πιθήκων παρουσιάζουσι καταπληκτικὰς ὁμοιότητας πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ὄργανα τῶν ἀνθρώπων, ἐξαίρεσιν δ' ἀποτελοῦσιν οἱ *σεμνοπίθηκοι*, οἵτινες τρέφονται δι' ἰδιαζούσης τροφῆς. Τὸ σχῆμα τοῦ ἥπατος διαφέρει, ἀναλόγως τῶν εἰδῶν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ διάφορα θηλαστικά. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὰ δύο γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ). 'Η θήλεια φέρει δύο μαστοὺς παρὰ τὸ στῆθος τοποθετημένους, οἱ ὁποῖοι μόνον κατὰ τὸν θηλασμὸν λαμβάνουσι τὴν μεγαλυτέραν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, ἐνῷ κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον οὐδόλως σχεδὸν διαφέρουσι τῶν μαστῶν τοῦ ἄρρενος. 'Η θήλεια γεννᾷ ἓν καὶ σπανιώτερον δύο μικρά. Τὰ νεογνὰ εἶναι δυσειδῆ, ἔχουσι μέλη διπλασίου σχεδὸν μεγέθους τοῦ σώματός των καὶ τὸ πρόσωπόν των, λόγῳ τῶν πολλῶν ρυτιδώσεων, ὑφ' ὧν διαυλακοῦται, ὁμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ ἐρρυτιδωμένου γέροντος. 'Η μήτηρ ἐπιδαψιλεύει παντοίας περιποιήσεις εἰς τὸ τέκνον της, ὑπεραγαπᾷ τοῦτο καὶ ὑπερασπίζεται θαρραλέως κατὰ παντὸς τυχὸν κινδύνου. 'Αναφέρονται παραδείγματα μητέρων-πιθήκων, αἵτινες ἀπέθανον εὐθὺς ὡς ἀπέθανε τὸ τέκνον των. 'Επίσης παρετηρήθη ὅτι, ὅταν ἀποθάνῃ ἡ μήτηρ, ἕτεροι πίθηκοι ἀναλαμβάνουσι τὴν διατροφὴν τοῦ νεογνοῦ μέχρις ἐνηλικιώσεώς του. 'Η ἐνηλικίωσις τῶν πιθήκων κυμαίνεται, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, ἀπὸ 4—13 ἐτῶν, ζῶσι δὲ οὗτοι ἀπὸ 20—40 ἐτῶν.

Ἤθη καὶ ἔθιμα. Ποικίλα εἶναι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν πιθήκων καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἕκαστον εἶδος ἔχει καὶ ἰδίας συνηθείας. 'Ως πρὸς τὴν τροφήν, οἱ πλεῖστοι εἶναι ὀπωροφάγοι, οἱ *μακάκοι* εἶναι παμφάγοι, διότι τρέφονται ἐκ ριζῶν, ὀπωρῶν καὶ μικρῶν ζῴων, οἱ *σεμνοπίθηκοι* καὶ οἱ *κολοβοὶ* εἶναι ἀποκλειστικῶς χορτοφάγοι, τρεφόμενοι ἐκ φύλλων, νεαρῶν βλαστῶν, ἀνθέων καὶ κόκκων, οἱ *οὐϊστίτι* εἶναι ὀπωροφάγοι καὶ ἐντομοφάγοι. Οἱ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ διαιτώμενοι πίθηκοι συνηθίζουσι νὰ τρώγωσιν, ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι, βεβρασμένον κρέας, ὄρυζαν, ἄρτον, χορταρικὰ καὶ ὀπώρας. Γενικῶς, πάντες οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι εἶναι ὀπωροφάγοι, ὅπως καὶ οἱ κερκοπίθηκοι. Οὗτοι ἐπίσης δυσκόλως ὑφίστανται τὰ ψύχη τῆς Εὐρώπης, διότι εἶναι συνηθισμένοι ἀπὸ τὸ ἤπιον κλῖμα τῶν τροπικῶν χωρῶν. 'Εκ τῶν πιθήκων μόνον τῶν κερκοπιθήκων, τῶν κερκοκήβων, τῶν

Digitized by Google

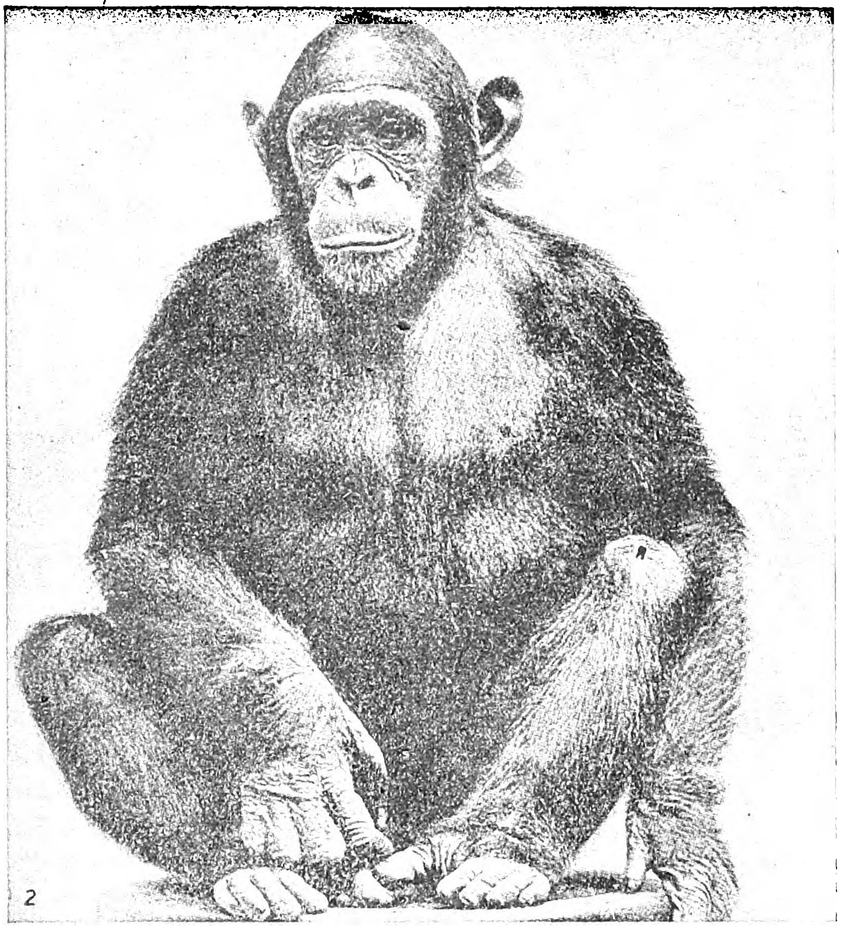

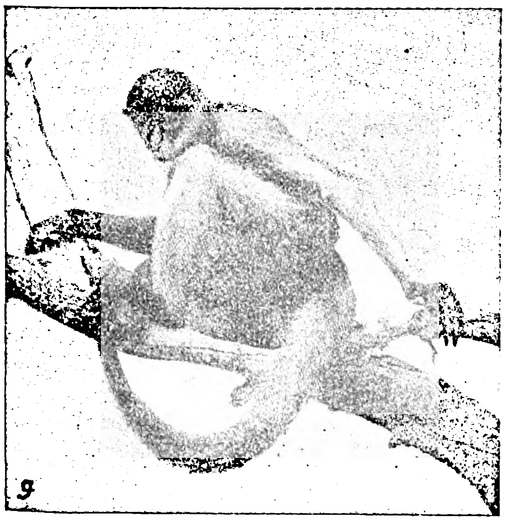

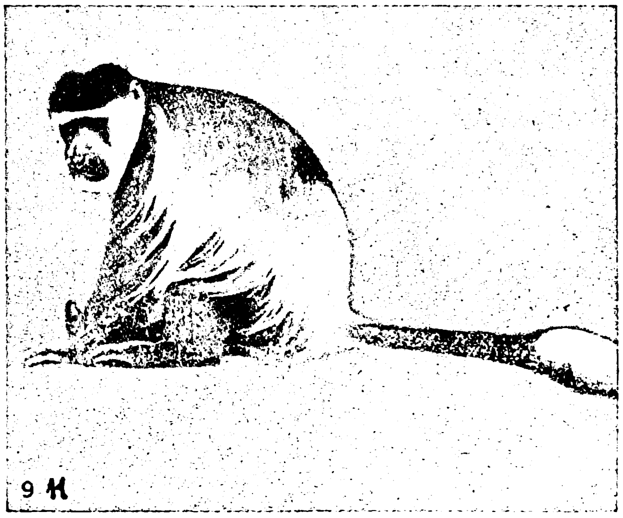

Διάφορα εἴδη πιθήκων.

(1) Θηροπίθηκος ὁ γελάδας. 2) Χιμπαντζῆς. 3) Κερκοπίθηκος ὁ τάνταλος. 4) Καππέδης λαγγκούρ. 5) Ὁμὰς γοριλλῶν (ἐξ ὧν ἄρρενες ὁ βαδίζων ἀριστερὰ καὶ ὁ ὄρθιος, θήλεις δὲ οἱ ἕτεροι δύο). 6) Ὑλοβάτης ὁ συνδάκτυλος. 7) Ὀραγγουτάνος. 8) Ὑλοβάτης ὁ λευκίας. 9) Ἀτελής. 10) Κῆβος ὁ καπουκῖνος. 11) Κολοβὸς ὁ ἀβησσυνιακός].

Digitized by Google

μακάκων ἐκ τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ τῶν οὐϊστίτι ἐκ τοῦ νέου ἔχουσι μελετηθῆ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Αἱ πνευματικαὶ ἰδιότητες τῶν πιθήκων εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου των καὶ θεωροῦνται κατὰ πολὺ ἀνώτεραι τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ κυνὸς ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ μὲν κύων ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἐκ τῆς μακροχρονίου μετὰ τοῦ ἀνθρώπου συμβιώσεως, ἐνῷ οἱ πίθηκοι εὑρίσκονται ἀκόμη ἐν τῇ πρωτογενεῖ ἀγρίᾳ καταστάσει, ἥτις, ὅσον καὶ ἂν ἐξημερωθῇ τὸ ζῷον, ἀναζωογονεῖται εὐθὺς ὡς τοῦ δοθῇ ἡ εὐκαιρία. Οὕτως οἱ πίθηκοι κατὰ τὴν νεαράν των ἡλικίαν εἶναι, ὅπως καὶ πάντα τὰ ζῷα, πρᾷοι καὶ ἥμεροι, ἐφόσον ὅμως ἐνηλικιοῦνται κυριαρχεῖ τὸ ἄγριον ἔνστικτον καὶ πολλάκις καθίστανται φοβερώτεροι καὶ αὐτῶν τῶν ἁρπακτικῶν θηλαστικῶν ζῴων. Τὰ διάφορα συναισθήματα τῶν πιθήκων ἐκδηλοῦνται ἐναργέστερον παντὸς ἄλλου ζῴου. Οὕτως ἡ γενετήσιος ὁρμή, ἡ ὀργή, ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν σύντροφόν των, ἡ λαιμαργία κτλ. ἐκδηλοῦνται εἰς μέγαν βαθμόν. Παρὰ ταῦτα κατάλληλος διαπαιδαγώγησις δύναται ἔν τινι μέτρῳ νὰ μεταβάλῃ τὸν χαρακτῆρά των καὶ καταστήσῃ ἠπιώτερα πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα συναισθήματα. Οἱ πίθηκοι εἶναι κατ' ἐξοχὴν μιμητικὰ ζῷα, διὰ τοῦτο δὲ καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ δημόσια θεάματα (θέατρα ποικιλιῶν, ἱπποδρόμια, θηριοτροφεῖα) πρὸς ἐκτέλεσιν διαφόρων δυσκόλων γυμνασίων, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο ζῷον δύναται νὰ ἐκτελέσῃ μετὰ τοιαύτης ἀκριβείας καὶ εὐπειθείας.

Φωνή. Πάντες οἱ πίθηκοι ἔχουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἰσχυρὰν φωνὴν καὶ σχεδὸν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνάστημά των. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ τόνος τῆς φωνῆς των κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ βαθυφώνου, ὅπως παρατηρεῖται εἰς τοὺς πιθήκους τοὺς ἔχοντας ἀνεπτυγμένους τοὺς λαρυγγικοὺς θυλάκους, μέχρι τοῦ ὀξυφώνου, ὅπως παρατηρεῖται εἰς πλείστους μικροσώμους πιθήκους τοῦ νέου κόσμου. Τὸ εἶδος *ὑλοβάτης ὁ συνδάκτυλος*, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Σουμάτραν, χαιρετίζει τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δι' ἀπεγνωσμένων φωνῶν, αἵτινες ἀκούονται εἰς ἀπόστασιν πολλῶν χιλιομέτρων καὶ ἐνσπείρουσι τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὰς ἐρημικὰς τῆς νήσου ἐκτάσεις. Ὁ φυσιοδίφης Magrave, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, διατείνεται ὅτι αἱ διάφοροι ἀποχρώσεις τῆς φωνῆς τῶν πιθήκων ἀποτελοῦσι τρόπον συνεννοήσεως μεταξύ των ἀνάλογον πρὸς τὸν ἔναρθρον λόγον τῶν ἀνθρώπων, τὰ συμπεράσματα δὲ ταῦτα ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς μακροχρονίου παραμονῆς του εἰς τὰ παρθένα δάση τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ὅπου παρηκολούθησεν ἐπισταμένως καὶ ἐμελέτησεν, ὡς λέγει, τὴν γλῶσσαν τῶν πιθήκων. Ἕτεροι συγγραφεῖς μεταβάντες εἰς τὰ αὐτὰ δάση, διαψεύδουν ὅτι ἡ φωνὴ τῶν πιθήκων ἀποτελεῖ εἶδος ἐνάρθρου λόγου. Διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν διαφόρων συναισθημάτων των ἀντὶ τοῦ λόγου μεταχειρίζονται τὰς χαρακτηριστικὰς συσπάσεις τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, δι' ὧν συνεννοοῦνται κάλλιστα μεταξύ των.

Γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις. Εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχήν, οἱ πίθηκοι, ἐκτὸς βεβαίως σπανίων ἐξαιρέσεων, ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς καὶ παρατροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐν Εὐρώπῃ ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ εἰς τὸ Γιβραλτὰρ ἀρκετὰ εἴδη πιθήκων ἰθαγενῶν τῆς βορειοδυτικῆς Ἀμερικῆς· σήμερον σπανίζουσιν οὗτοι καὶ συχνάκις μεταφέρονται ἐκ τῆς ἔναντι ἀφρικανικῆς ἀκτῆς.

Κατάταξις. Οἱ πίθηκοι, κατὰ τοὺς νεωτέρους ζῳολόγους, ταξινομοῦνται ὡς ἑξῆς:

Α') *Στενόρρινοι πίθηκοι* (Catarrhini). Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τοὺς *ἀνθρωπειδεῖς πιθήκους* (Anthropomorpha) καὶ τοὺς *κυνοπιθήκους* (Cynopithecini). Εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς πιθήκους ὑπάγονται τὰ γένη *γορίλλας* (Gorilla), *χιμπαντζῆς* (Troglodytes), *ὀραγγοτάγκος* (Pithecus satyrus) καὶ *γίββων* (Gibbon hylobates). Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κυνοπιθήκων ὑπάγονται τὰ εἴδη *σεμνοπίθηκος* (Semnopithecus), *ρυγχοπίθηκος* (Rhynchopithecus), *κολοβὸς* (Colobus), *κερκοπίθηκος* (Cercopithecus), *μακᾶκος* (Macacus), *μαγῶτος* (Inuus), *παβιᾶνος* (Pavianus), *ἁμαδρύας* (Hamadryas), *γελάδας* (Gelada), *μανδρίλλος* (Mormon).

Β') *Πλατύρρινοι πίθηκοι ἢ πίθηκοι τοῦ Νέου Κόσμου.* Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὰ εἴδη *μυκητὴς* (Mycetes), *ἀτελὴς* (Ateles), *κῆβος* (Cebus), *πιθήκιον* (Pethecium), *καλλίθριξ* (Callithrix), *νυκτοπίθηκος* (Nyctopithecus).

Γ') *Σκιουροειδεῖς πίθηκοι ἢ ἀρκτοπίθηκοι* (Arctopitheci). Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὰ εἴδη *ἁπαλὸς* (Hapalus), *οὐϊστίτι* (Jacchus). Δ.Ν.Π.

—πίθηκος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Ὑπὸ τὴν γενικὴν ταύτην ὀνομασίαν εἶναι γνωστὰ πάντα, ἀδιακρίτως γένους καὶ εἴδους, τὰ θηλαστικὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πιθήκων* ἢ *τετραχείρων*. Τινὲς τὸ πίθηκος ἐκλαμβάνουσιν ὡς ὡρισμένον εἶδος τῆς οἰκογενείας τῶν *κερκοπιθηκιδῶν*· ἕτεροι τὸ *πίθηκος* μεταχειρίζονται ἀποκλειστικῶς διὰ τετράχειρον θηλαστικὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν πιθήκων, τὸν *μακᾶκον*, ἀδιαφόρως τοῦ εἴδους του. Δ. Ν. Π.

— πίθηκοι *παλαιοντολογικοί*· βλ. *παλαιοντολογικοὶ πίθηκοι.*

Πιθήκου *λιμὴν* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὁ ἐν τῷ Βοσπόρῳ καὶ ὀλίγον πέραν τοῦ Νεοχωρίου καὶ τῶν Βακχιῶν πετρῶν καὶ παρὰ τὴν θερμημερίαν λιμενίσκος, ὀνομασθεὶς οὕτως ἀπὸ ἀρχηγοῦ τινος τῶν ἄλλοτε βαρβάρων ἐνταῦθα, ὁδηγήσαντος αὐτοὺς εἰς τὴν Ἀσίαν. Ν. Σ. Λ.

Πιθηκοῦσα, καὶ ***Πιθηκοῦσσα,*** καὶ ***Πιθηκοῦσσαι*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία νήσου τῆς παραλίας τῆς Καμπανίας, ἐχούσης πρωτεύουσαν ἐπώνυμον αὐτῇ (*Σκύλ. Καρυανδ.* 10). Ἐξαιρετικῶς σεισμοπαθής, εἶναι ἀπόθραυσμα τοῦ ἀκρωτηρίου *Μισηνοῦ* (νῦν capo Miseno), ὅπως καὶ ταύτης ἡ νησὶς *Προχύτη* (νῦν Procida), ὡς τονίζει ὁ Στράβων (Ε, 247 Teubner). Ἐκ τούτων δὲ καὶ ὁ μῦθος, καθ' ὃν ὑπόκειται τῇ νήσῳ ταύτῃ ὁ Τυφών. Ὁ Τίμαιος ἀφ' ἑτέρου τονίζει ὅτι τὸ ὄρος τῆς νήσου *Ἐποπεύς*, ὀρθούμενον πρὸς τὸ κέντρον της, κατεσείσθη σφοδρῶς ὑπὸ σεισμοῦ (περὶ τὰ 384 π. Χ.), τμῆμα τῆς νήσου ἀπεκόπη, πυραὶ ἐξερεύγοντο ἐκ τοῦ κρατῆρος τοῦ Ἐποπέως, ἐνῷ σποδὸς μετὰ κονιορτοῦ μετεωρισθέντα ἐν ἀρχῇ κατέπιπτον εἰς τὴν νῆσον τυφωνοειδῶς κατόπιν, ἅμα δὲ ἡ θάλασσα ἀποσυρθεῖσα περὶ τοὺς τρεῖς σταδίους ὁλόγυρα τῆς νήσου, ἐπανῆλθε μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, ὥστε νὰ κατακλυσθῇ ἡ νῆσος· πάντα δὲ ταῦτα, ἐν συνοδείᾳ τοιούτου θορύβου, ὥστε «τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ οἰκοῦντας φυγεῖν ἐκ τῆς παραλίας εἰς τὴν ἄνω Καμπανίαν» (*Στρ.* 248). Διὰ τὰ τοιαῦτα οἱ, κατ' ἄγνωστον ἐποχήν, ἀποικίσαντες τὴν νῆσον Ἐρετριεῖς καὶ Χαλκιδεῖς, ἐγκατέλιπον αὐτὴν καὶ τὰ ἐκ τῆς εὐφορίας της ἀγαθά, ὅπως τὴν ἐγκατέλιπον καὶ ἄλλοι ἄποικοι ὑπὸ Ἱέρωνος τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν σταλέντες (466 π. Χ.), μόνον τῶν, τρίτων ἐμφανισθέντων ἐποίκων, Νεαπολιτῶν κατοίκων παραμεινάντων ἔκτοτε. Ἡ ἐτυμολογία τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου (καλουμένης ὑπὸ τῶν Λατίνων ποιητῶν Inarime, τοῦθ' ὅπερ ὑπομιμνήσκει τοὺς στίχους Β 783 τῆς Ἰλιάδος: «εἰν' Ἀρίμοις ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς») εἶναι ἀμφίβολος, τῶν μὲν νομιζόντων (*Πλίν.* III, 6) ὅτι αὕτη ὀφείλεται εἰς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ κατασκευαζομένους πίθους, τῶν δὲ (*Στράβ.* ΙΓ, 626) εἰς πιθήκους ὑπάρξαντάς ποτε ἐν τῇ νήσῳ, δεδομένου, πρὸς αἰτιολογίαν καὶ τῆς λατινικῆς ἐτυμολογίας, ὅτι «καὶ τοὺς πιθήκους φασὶ παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς, ἀρίμους καλεῖσθαι». Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου *Αἰναρία* (βλ. λ.), προφανῶς λόγῳ τῆς α' φοινικικῆς καταγωγῆς (βλ. *Αἰαίη*). Εἶναι δὲ ἡ μὲν νῆσος ἡ σύγχρονος *Ἴσκια*, ἡ δὲ πρωτεύουσά της *Πιθηκοῦσα* ἡ σύγχρονος *Λάκκο* (Lacco). Σ. Ε. Λ.

— Πιθηκοῦσσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν τῆς πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως νήσου *Ἴσκια* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Πιθηκοῦσσαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει συστὰς *Πιθηκούσης* τε καὶ *Προχύτης* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Πιθηκουσσαῖος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Οἰκήτωρ τῶν Πιθηκουσσῶν. Μετὰ τὴν πρώτην ἐκκένωσιν τῆς *Πιθηκούσης* (βλ. λ.), οἱ Πιθηκουσσαῖοι μετά τινων Χαλκιδέων καὶ Ἀθηναίων συνέπηξαν ἀποικίαν ἐν τῷ Κρατῆρι κόλπῳ «ὥστε καὶ Νεάπολις ἐκλήθη διὰ τοῦτο» (*Στράβ.* Ε, 246 Teubner). Σ. Ε. Λ.

Πιθοίγια (τὰ). Ἀρχαία ἑορτὴ ἐν Ἀθήναις, μέρος τῶν Ἀνθεστηρίων, τελουμένη κατὰ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ Ἀνθεστηριῶνος καὶ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὰ Vinalia τῶν Ρωμαίων. Ἦτο μᾶλλον οἰκογενειακὴ ἑορτή, ἀρχομένη τὴν ἑσπέραν, καθ' ἣν τὸ ἱερὸν τοῦ ἐν Λίμναις Διονύσου περιεβάλλετο διὰ σχοινίου, ἵνα μὴ εἰσέλθωσιν οἱ βέβηλοι ἐν αὐτῷ, οἱ δὲ οἰκογενειάρχαι ἔθυον εἰς τὸν Διόνυσον, δοκιμάζοντες τὸν οἶνον τῆς νέας ἐσοδείας ἐκ τῶν πίθων, ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις *πιθοίγια*, τοὺς ὁποίους διὰ πρώτην τότε φορὰν ἤνοιγον οἱ ἱκέται. Εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην κατ' ἐξαίρεσιν ἐλάμβανον μέρος καὶ οἱ δοῦλοι, τοὺς ὁποίους μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἀπέπεμπον οἱ κύριοί των διὰ τῆς φράσεως, ἥτις ἔμεινε παροιμιώδης: «Θύραζε, Κᾶρες, οὐκέτ' Ἀνθεστήρια».

Πιθολέων. Ὁ κατὰ τὴν Α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ζῶν ἐν Ρώμῃ Ρόδιος ποιητὴς *Πιθόλαος*, οὗ τὸ ὄνομα ὁ Ὁράτιος (Σατ. Ι, 10, 22) μετέτρεψεν εἰς *Πιθολέων*, ἐπειδὴ τὸ πραγματικὸν δὲν ἦτο ἐφικτὸν νὰ περικλεισθῇ ἐν τῷ ἑξαμέτρῳ στίχῳ. Τὰ ἔτη του καὶ τὰ ἔργα του δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστά, γνωρίζομεν δὲ μόνον ὅτι τὰ ποιήματα καὶ τὰ ἐπιγράμματά του ἦσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν κατάμεστα λέξεων ἑλληνικῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δριμύτατα κατὰ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Ὁ ποιητὴς ἦτο ἀπελεύθερος τοῦ Μάρκου Ὀτακιλίου, δι' ὃ καὶ ἔφερε τὰ ὀνόματα τούτου. Ν. Σ. Λ.

πίθος (ὁ)· εὐμέγεθες πήλινον δοχεῖον μετὰ πλατέος στόματος πρὸς ἐναπόθεσιν ἐλαίου, ὕδατος ἢ καὶ οἴνου.

—*['Αρχ.]* Ὁ *πίθος* εἶναι ἓν τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ μάλιστα διαδεδομένων εἰδῶν τῶν μεγάλων εὐρυστόμων δοχείων, τῶν ἐκ διαφόρων ὑλῶν κατασκευαζομένων καὶ χρησιμοποιουμένων ἤδη ἀπ' αὐτῶν τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Πίθος εὑρεθεὶς ἐν Κνωσσῷ.

Ἐν τῇ γενικωτάτῃ αὐτοῦ μορφῇ, ὁ πίθος εἶναι ἀγγεῖον μεγίστων διαστάσεων, διαφόρου σχήματος, πλατύστομον, ἐπικαλυπτόμενον ἢ διὰ πώματος καλῶς ἐφαρμοζομένου ἢ διὰ πλακὸς ἐκ σχιστολίθου, μαρμάρου κλπ., ἢ δι' ἀσβέστου ἐν εἴδει πλακὸς ἐπιτιθεμένης ἐπὶ τοῦ στομίου, ὅθεν ἥ τε λέξις καὶ ἡ ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἑορτὴ *Πιθοίγια*. Κατεσκευάζοντο δ' οἱ πίθοι ἐξ ἀργίλλου, πηλοῦ (ὀπτῆς γῆς), λίθινοι (λαξευτοὶ ἐκ λίθου), ξύλινοι ἢ μετάλλινοι. Ἀργυροῖ ἦσαν οἱ τέσσαρες πίθοι, οὓς ὁ Κροῖσος ἀπέστειλεν εἰς Δελφοὺς (*Ἡροδ.* 1, 51). Τὸ σχῆμα τῶν πίθων, ὂν ἀνάλογον τῆς δι' ἣν προωρίζοντο χρήσεως, ἦτο κωνοειδές, κυλινδρικόν, ὡς τὸ τῶν ἐν Κνωσσῷ τῆς Κρήτης ἀνακαλυφθέντων, σφαιροειδὲς κλπ., κατὰ δὲ τὴν βάσιν ἄλλοτε μὲν ὀξὺ (σφηνοειδές), ἵνα εὐχερέστερον ἐμπηγνύηται ὁ πίθος ἐν τῇ γῇ ἢ ἐντὸς σωροῦ ἄμμου καὶ ἐνίοτε μέχρι στομίου, ὡς οἱ ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ Schliemann ἀνακαλυφθέντες ἐννέα παράλληλοι πίθοι τῆς Τροίας, ἄλλοτε δ' ἐπίπεδον, ὥστε ὁ πίθος νὰ τοποθετῆται ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους (οἰκίας, ἀποθήκης κλπ.). Ὁ πίθος ἐσωτερικῶς μάλιστα ἐπηλείφετο διὰ πίσσης, τιτάνου, γύψου, ἀσβέστου καὶ καθόλου δι' ὕλης ἀδιαπεράστου. Τοὺς πίθους οἱ ἀρχαῖοι ἤδη ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐχρησιμοποίουν ποικιλοτρόπως: πρὸς ἔγχυσιν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου, εἴτε ὡς γλεύκους πρὸς ζύμωσιν καὶ προσωρινὴν διατήρησιν, εἴτε πρὸς φύλαξιν. Ἐπίσης ἔθετον ἐντὸς πίθων ἀπεξηραμμένους καρπούς, ὡς σῖτον, ξηρὰς σταφυλάς, σταφίδας, σῦκα κλπ., ὁπότε ἐχρησιμοποίουν πίθους μικροτέρων διαστάσεων, μὴ ἐμπηγνυομένους ἐντὸς τῆς γῆς, ἀλλὰ φυλασσομένους ἐν τῇ οἰκίᾳ, τῇ ἀποθήκῃ κλπ. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους σκοποὺς ἐχρησίμευον οἱ πίθοι, ὡς λ. χ. πρὸς ἐμφύτευσιν ἀνθέων εἴτε προσωρινῶς πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ μετεμφύτευσιν, εἴτε μονίμως πρὸς διακόσμησιν οἰκιῶν κλπ. Κατὰ τὸν Βιτρούβιον (5. 5. 8) ἀνοικτοὶ κενοὶ πίθοι ἐτίθεντο καὶ ἐν τοῖς θεάτροις πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀκουστικῆς. Πολυτελεῖς ἐξ ἄλλου πίθοι ἀπεστέλλοντο ὡς δῶρα. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρονται πίθοι, ὡς λ. χ. ἐν τῷ μύθῳ τῆς *Πανδώρας*, τῶν *Δαναΐδων*, τοῦ *Εὐρυσθέως* (βλ. λ.) κλπ. Μέγιστοι δὲ πίθοι ἐχρησίμευον καὶ κατὰ τὴν κλασσικὴν ἔτι περίοδον πρὸς διαμονὴν πτωχῶν καὶ πενήτων ἀνθρώπων, ὡς λ. χ. ὁ πασίγνωστος πίθος τοῦ *Διογένους* (βλ. λ.). Ε. Δ. Κ.

—*[Τεχν.]* Ὀγκῶδες ἐξ ὀπτῆς γῆς δοχεῖον, σφαιροειδοῦς περίπου σχήματος, μὲ ἐξωγκωμένην τὴν κοιλίαν, εὐρὺ στόμιον διὰ τὴν εὔκολον ἐξ αὐτοῦ ἄντλησιν, μὲ βάσιν, ἥτις, ἐνίοτε κωνικὴ οὖσα, ἐμπήγνυται ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, μὲ λείαν (γανωμένην) τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, ἄνευ δὲ λαβῶν. Χρησιμεύει διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐναποθήκευσιν ὑγρῶν κυρίως (οἴνου, ἐλαίου, ὕδατος) ἀλλὰ καὶ στερεῶν (ἐλαιῶν, σίτου κ. ἄ.). Ἡ τεχνικὴ τῆς κατασκευῆς τῶν πίθων ἀνάγεται εἰς τὴν γενικὴν *κεραμευτικὴν* (βλ. λ.). Ἀπὸ τῆς γενικεύσεως τῆς χρήσεως λευκοσιδηρῶν, σιδηρῶν καὶ ἐκ ψευδαργύρου δοχείων (τάνκς), ἡ χρῆσις τῶν πίθων περιωρίσθη εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Πίθος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν Κεκροπίδα φυλήν. Ὁ δημότης *Πιθεὺς* ἢ *Πιθεεύς*. Ἔκειτο κατά τινας Α. τῆς Κηφισιᾶς. Α. Θ. Σ.

Πιθοῦ *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου (πλάτ. 39°10'50" Β., μῆκ. 23°04'25" Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volos with the Oreos and Talanta channels), βορειοδυτικώτατον τῆς συστάδος *Παλαιὰ Τρίκκερι*. Σ. Ε. Λ.

Πὶ-Θοὺτ *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἑρμούπολις* ἡ Μεγάλη.

Πιθὼμ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἑβραϊκὴ ὀνομασία τῆς αἰγυπτιακῆς *Ἡρωοπόλεως* (βλ. λ.).

Πίθων, *Πείθων*, ἢ ***Πύθων***. Εἷς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, λαβὼν κατὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διανομὴν τοῦ κράτους μεταξὺ τῶν διαδόχων τὴν Μηδίαν (*Διοδ. Σικελ.* XVIII, 7), Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Περδίκκου κατὰ τῶν ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις ἀποστάντων Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Φίλωνος τοῦ Αἰνιᾶνος, προσεπάθησε νὰ προσεταιρισθῇ αὐτοὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

Digitized by Google

λλ' ἐπιπεσόντες οἱ Μακεδόνες κατ' αὐτῶν κατέφαξαν αὐτούς. Ἀποτυχὼν τότε εἰς τὰ σχέδιά του, κολούθησε τὸν Περδίκκαν εἰς τὴν κατὰ τῆς Αἰύπτου ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ὅπου ὑπῆρξεν εἷς τῶν υριωτέρων ἐπαναστατησάντων στρατηγῶν, συνερήσας εἰς τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ παρὰ τὰς ὄχθας οῦ Νείλου (*Αὐτ.* XVIII, 36). Προτάσει τότε τοῦ Ιτολεμαίου, ἐξελέγη μετὰ τοῦ Ἀρριδαίου ἐπίτροος τοῦ κράτους, παρῃτήθη ὅμως μετ' ὀλίγον, τῷ 21 π. Χ., ὑπὲρ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐπιστρέψας εἰς ἡν σατραπείαν του ἐπεζήτησε νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον ράτος, ἠναγκάσθη ὅμως κατὰ τὰ ἔτη 317 καὶ 16 π. Χ. νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνου κατὰ τοῦ Εὐμένους. Μετὰ τὴν ἧτταν αἰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐμένους προσεπάθησε νὰ ερδίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν διαχειμάζοντα ἐν Μηδίᾳ τρατὸν τοῦ Ἀντιγόνου. Προδοθεὶς ὅμως ἐδολοονήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀντιγόνου (*Αὐτ.* XIX, 46).
Α. Θ. Σ.

πιθὼν (ὁ), —*ῶνος*. Οὕτω, καὶ *πιθεών*, ἐκαλεῖτο αρ' ἀρχαίοις πᾶς τόπος ἢ πᾶσα ἀποθήκη πλήης πίθων, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ οἰναποθήκη. || Τὸ διαέρισμα τῶν μονῶν τὸ περιλαμβάνον πίθους θευθισμένους κατὰ τὸ ἥμισυ ἐντὸς κτιστῶν βάθρων, ροοριζομένους διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ οἴνου καὶ λαίου.

— *[Ἐγκυκλ.]* Οἱ *πιθῶνες* εὑρίσκοντο συνήθως ἰς τὸ ἰσόγειον τῶν μονῶν, ἐνῷ τὰ ἐν γένει *δοεῖα*, ἤτοι αἱ ἀποθῆκαι τῶν σκευῶν, ἐπίπλων, ἐνυμάτων, σιτηρῶν καὶ ἄλλων χρειωδῶν τῆς μονῆς ὑρίσκοντο πολλάκις καὶ εἰς τοὺς ὀρόφους, παραλεύρως τῶν κελλίων. Διετίθεντο δὲ οἱ πίθοι ἄλοτε μὲν κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ δοχείου, ἄλοτε δὲ καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας.
Β. Λ. Κ.

Πὶκ (Pick), ***Μπέρεντ***. Γερμανὸς νομισματολόος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ν Γκότα νομισματικοῦ γραφείου καὶ καθηγητὴς ν Ἰέννᾳ. Ἔγραψε: «Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Βοείου Ἑλλάδος» (1899 — 1910), «Ἡ νομισματολογία ν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιστήμῃ» (1922) κ. ἄ.
Γ. Ι. Β.

πίκα (ἡ)· δημοτ., πεῖσμα, ἰσχυρογνωμοσύνη, θυός: «τὸ εἶπε μὲ πίκα»· || «τὸν ἔχω πίκα» εἶμαι θυωμένος μαζί του· || φυλὴ τῶν παιγνιοχάρτων, ἄλως *μπαστούνι* (ἰταλ. piqua).

Πίκα (Piqua) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοαμεριανικῆς πολιτείας Ὀχάϊο. Κάτ. 17.500. Ἔχει ποικίην βιομηχανίαν καὶ λατομεῖα κυανοῦ τιτανολίθου.
Γ. Ι. Β.

Πικαβὲ (Picavet), ***Φραγκῖσκος-Ἰωσήφ***. Γάλλος αιδαγωγὸς καὶ φιλόσοφος (1851—1921). Διδάκτωρ ῆς φιλοσοφίας (1882) καὶ φιλολογίας (1890), διεέλεσε διαδοχικῶς δημοδιδάσκαλος (1871), καθηητής, ὑφηγητὴς τῆς πρακτικῆς σχολῆς ἀνωτέρων πουδῶν (1888), ἣν εἶτα διηύθυνε, γραμματεὺς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας (1904) καὶ καθηγητὴς τῆς στορίας τῆς μεσαιωνικῆς φιλοσοφίας ἐν Σορβόννῃ 1906). Ἵδρυσε τὴν «Διεθνῆ Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἐκαιδεύσεως» (1897) καὶ τὴν «Ἑταιρείαν τῆς Μεσαιωνιῆς Σχολαστικῆς» καὶ ἐξέδωκε τὴν «Βιβλιοθήκην τῆς Μεσαιωνικῆς Σχολαστικῆς» (1897) καὶ «Διεθνῆ Βιβλιοήκην τῆς Ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως» (1898). Ἔργα ου εἶναι: «Ὁ φαινομεναλισμὸς καὶ ἡ πιθανοκρατία ν τῇ πλατωνικῇ σχολῇ» (1887), «Ἓν σημαντικὸν μνημεῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πυρρωνισμοῦ» (1888), «De Epicuro novae religionis sectatore sive de diis quid senserit Epicurus» (1889), «Αἱ σχέσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἑλλάδι» (1897), «Ὁ Πλωτῖνος καὶ τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια» (1903), «Πλωτῖνος καὶ ἅγιος Παῦλος» (1904), «Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ σχολαστικισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ» (1888), «Ἡ πειραματικὴ ἐπιστήμη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος» (1894), «Ἀβελάρδος καὶ Ἀλέξανδρος ὁ ἐξ Ἅλλης, οἱ δημιουργοὶ τῆς σχολαστικῆς μεθόδου» (1896), «Αἱ περὶ τῆς ἐλευθερίας συζητήσεις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γκότσαλκ, Ραβάνου Μαύρου, Ἰννμάρου καὶ Ἰωάννου Σκῶτ» (1896), «Ὁ Ροσκελλῖνος ὡς φιλόσοφος καὶ θεολόγος κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἱστορίαν» (1896), «Ἡ ἀξία τῆς σχολαστικῆς» (1900), «Ὁ μεσαίων· χρονολογικὰ ὅρια» (1901), «Ἱστορία τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν σχολείων τοῦ Θ'—ΙΓ' αἰῶνος» (1901), «Ὁ Ἀβερροϊσμὸς καὶ οἱ ἀβερροϊσταὶ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος κατὰ τὸ De unitate intellectus τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Ἀκουΐνου» (1902), «Σκαρίφημα ἱστορίας τῶν μεσαιωνικῶν φιλοσοφιῶν» (1904, β' ἔκδ. 1907), «Δύο κατευθύνσεις τῆς καθολικῆς θεολογίας καὶ ἐξηγήσεως κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα· ἅγιος Θωμᾶς ὁ Ἀκουῖνος καὶ Ρογῆρος Βάκων» (1905), «Δοκίμιον περὶ τῆς γενικῆς καὶ συγκριτικῆς ἱστορίας τῶν μεσαιωνικῶν θεολογιῶν καὶ φιλοσοφιῶν» (1913), «Ὁ Λαμεττρὶ καὶ ἡ γερμανικὴ κριτικὴ» (1889), «Οἱ ἰδεολόγοι» (1891), ἱστορικὴ πραγματεία διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1787 χρόνους, «Ὁ Γαλιλαῖος, καταστροφεὺς τῆς σχολαστικῆς, ἱδρυτὴς τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ φιλοσοφίας» (1895), «Ὡρεῶ· ἱστορικὸς τῆς σχολαστικῆς» (1900) κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψε γενικὰς πραγματείας, ὡς: «Κοινωνικὴ ἀγωγὴ καὶ ἀγωγὴ τοῦ πολίτου» (1888, δ' ἔκδ. 1905) κ. ἄ., ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων συνεργατῶν τῆς «Φιλοσοφικῆς Ἐπιθεωρήσεως», τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων» κ.ἄ., μετέφρασε τὴν «Κριτικὴν τοῦ πρακτικοῦ λόγου» τοῦ Καντίου (1888, δ' ἔκδ. 1913) καὶ ἐξέδωκε τά: «Πραγματεία περὶ τῶν αἰσθήσεων» τοῦ Κοντιγιὰκ (1886, 6' ἔκδ. 1906), «De natura deorum» τοῦ Κικέρωνος (1887), «Discours Préliminaire» τοῦ Ντ' Ἀλαμπὲρ (1894) καὶ τὴν συλλογὴν «Πλάτων· ἐκλογὴ κειμένων μετὰ μελέτης τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος καὶ σημειωμάτων βιογραφικῶν καὶ βιβλιογραφικῶν».
Π.Ν.Π.

πικάγιο (τό). Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸν *στηθοῦχον* τῶν τετραγώνων ἱστίων.
Σ. Ε. Λ.

πικαθάρτης (ὁ) (Picathartes) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον κόρακας ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς μὲ σῶμα εὔρωστον καὶ μᾶλλον βραχύ, κεφαλὴν γυμνὴν πτερῶν, ράμφος μᾶλλον βραχὺ καὶ λεπτόν, πτέρυγας ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ χρῶμα μελανόν.
Δ. Ν. Π.

Πικαθάρτης.

Πικᾶνος (Picanus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα ὄρους τῆς Ἀπουλίας.
Ν. Σ. Λ.

πικάντικος, —*η*, —*ο*· δημοτ., πεισματάρης: «πικάντικο παιδί».

Πικὰρ (Picard), ***Αἰμίλιος***. Σύγχρονος Γάλλος μαθηματικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1856. Κατ' ἀρχὰς ἤρεσκετο εἰς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν, κατόπιν ὅμως ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν μαθηματικῶν, εἰς ἃ διέπρεψε διὰ πληθύος ἐργασιῶν. Τῷ 1879 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς μαθηματικῆς σχολῆς Τουλούζης· τὸ αὐτὸ ἔτος ἔκαμε τὴν περίφημον ἀνακοίνωσίν του περὶ τῶν θεωρημάτων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα θεωρήματα τοῦ Πικάρ. Ταῦτα εἶναι δύο, ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἰδιότητας τῶν συναρτήσεων. Κατὰ τὸ πρῶτον θεώρημα (τὸ καὶ μέγα καλούμενον) εἰς τὴν περιοχὴν οὐσιώδους ἀνωμάλου σημείου πᾶσα μονότιμος συνάρτησις λαμβάνει ἀπειράκις πᾶσαν τιμήν, δύο τιμῶν, τὸ πολύ, ἐξαιρουμένων. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον, τὸ μικρόν, πᾶσαν ἀκεραία συνάρτησις εἰς ἅπαν τὸ ἐπίπεδον δύναται νὰ λάβῃ πάσας τὰς τιμάς, ἐξαιρέσει δύο τὸ πολύ. Τὰ ὄντως παράδοξα ταῦτα θεωρήματα, καθ' ἃ εἶναι δυνατὸν ἡ ἐξίσωσις

$$\sigma\,(z)=\alpha$$

νὰ μὴ ἔχῃ λύσιν (διὰ δύο τιμάς της α), προὐξένησαν κατάπληξιν εἰς τὸν τότε μέγαν ἀλγεβριστὴν Ἑρμίτ, ὅστις καὶ παρουσίασε τὸν Πικὰρ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ συνεδέθη μετ' αὐτοῦ στενότατα. Τῷ 1881 ὁ Πικὰρ κατελάμβανε τὴν ἕδραν τῆς φυσικῆς καὶ πειραματικῆς μηχανικῆς τῆς Σορβόνης καὶ τῷ 1886 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ. Τῷ 1893 ἐξέδωκε τὸ μέγα σύγγραμμά του: «Traité d'analyse». Τυγχάνει μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Αἱ κυριώτεραι ἀσχολίαι του εἶναι ἐπὶ τῶν ἐλλειπτικῶν συναρτήσεων· ἐπὶ ἐπιφανειῶν, ὧν αἱ ἐπίπεδοι τομαὶ καμπύλαι ρητόλυτοι· ἐπὶ τῶν ἀβελιανῶν συναρτήσεων· ἐπὶ γραμμικῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων· ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν τετραγωνικῶν μορφῶν· ἐπὶ ἀλγεβρικῶν συναρτήσεων δύο μεταβλητῶν· ἐπὶ τοπολογίας καὶ τέλος ἐπὶ ζητημάτων τῆς μαθηματικῆς φυσικῆς. Τῷ 1932 ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας.
Ν. Γ.

— **Πικὰρ** (Picart), ***Ἀλφόνσος***. Γάλλος μαθηματικός, γεννηθεὶς τῷ 1829. Ἐξελέγη βουλευτής, τῷ δὲ 1863 καὶ τῷ 1872 διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ.
Ν. Γ.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Ἀλφρέδος - Μαυρίκιος***. Γάλλος μηχανικὸς (1844—1913). Τῷ 1870 ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ὀχυρώσεις τοῦ Μὲτς καὶ τοῦ Βερντέν, μετὰ δὲ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον διηύθυνεν ἐν Νανσὺ καὶ εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Γαλλίας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὀχυρωτικῶν ἔργων καὶ τῶν ἔργων τῆς συγκοινωνίας. Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τῶν σιδηροδρόμων καὶ γενικὸς διευθυντὴς τῆς γεφυροποιίας καὶ ὁδοποιίας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν διοργάνωσιν τῶν διεθνῶν ἐκθέσεων καὶ ὑπῆρξεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Κλεμανσώ. Ἀπὸ τοῦ 1902 διετέλει μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Πραγματεία περὶ σιδηροδρόμων» (1890—1895), «Ἡ διεθνὴς ἔκθεσις τοῦ 1889 ἐν Παρισίοις» (1891—1892), «Ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρόμων» (1893), «Ὁ προϋπολογισμὸς ἑνὸς αἰῶνος, 1801—1901» (6 τόμοι 1906—1907) κτλ.
Μ. Δ. Β.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Ἀνδρέας***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1874. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν συγγραφὴν κωμῳδιῶν, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων, φέρουσα τὸν τίτλον «Ὁ χαλκὸς» καὶ συγγραφεῖσα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Πὼλ Ἀντάμ, ἐπαίχθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τῷ 1896. Ἀπέβη εἷς ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων Γάλλων συγγραφέων διὰ τὴν φυσικότητα τῶν διαλόγων του καὶ τὴν καυστικότητα καὶ τὴν λεπτότητα συγχρόνως τῆς σατίρας του. Ἐκ τῶν ἔργων του ἡ κωμῳδία «Νεότης», παιχθεῖσα τῷ 1906 εἰς τὸ Ὀντεὸν τῶν Παρισίων, θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημά του. Συνέγραψεν ἐπίσης: «Ἡ ἐξομολόγησις» (1898), «Ἡ Φρασὶζ» (1898), «Ὁ λεπτὸς ἐραστής», «Καλὴ τύχη» (1903), «Ὁ προστάτης» (1904) κτλ.
Μ. Δ. Β.

— **Πικὰρ** (Piccard), ***Αὔγουστος***. Ἑλβετὸς φυσικός. Βλ. λ. *Πικκὰρ* Αὔγουστος.

— **Πικὰρ** (Picquart), ***Γεώργιος***. Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1854—1914). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Σαὶν-Σύρ, μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἀννάμ, διετέλεσε μέλος τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου καὶ καθηγητὴς τῆς τοπογραφίας (1895) ἐν τῇ σχολῇ πολέμου, τῷ δὲ 1896, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ γραφείου πληροφοριῶν, πρῶτος ἀπεκάλυψε τὴν ἀθῳότητα τοῦ Ντρέϋφους, ὃν καὶ ὑπερήσπισε θαρραλέως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Τοῦτο ἐστοίχισεν εἰς τὸν Πικὰρ μονομαχίαν μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Ἀνρύ, φυλάκισιν καὶ ἀπόταξιν (1898). Ἀποφυλακισθεὶς (1899), μετέσχεν ἐκ νέου τῆς δίκης Ντρέϋφους εἰς Ρέν, ἔγραψεν εἰς τὴν «Αὐγὴν» καὶ ἄλλα περιοδικά, μετὰ δὲ τὴν τελικὴν ἀθῴωσιν τοῦ Ντρέϋφους (1906) ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στράτευμα ὡς ὑποστράτηγος καὶ ἔλαβε τὰ διάσημα τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Κλεμανσὼ (1906—1909). Ἀπέθανεν ἐκ πτώσεως ἀπὸ ἵππου, ταφεὶς δημοσίαις δαπάναις (βλ. καὶ λ. *Ντρέϋφους*).
Π. Ν. Π.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Ἐδμόνδος***. Βέλγος φιλόσοφος καὶ νομομαθὴς (1836—1924). Διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ νοσοκομείῳ Βρυξελλῶν, εἶτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν γενόμενος γερουσιαστής. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων πεζογράφων τῆς ἐποχῆς του, ἐκδότης τῆς «Συγχρόνου Τέχνης» καὶ συγγραφεὺς νουβελλῶν, ὡς: «Τὸ σιδεράδικο τοῦ Ρουσσέλ», «Ὁ μπάρμπας μου ὁ νομομαθὴς» (1885) κ.ἄ. Ἐπίσης ἔγραψεν: «Ἰεριχὼ» (1903), ἀντισημιτικὸν θεατρικὸν ἔργον, «Ὁ ἀμφιδέξιος» (1904), ἐκ δὲ τοῦ κολοσσιαίου του νομικοῦ ἔργου ἐξέχουν τὰ ἑξῆς: «Κῶδιξ ἀπαλλοτριώσεων» (1875), «Γενικὴ βιβλιογραφία τοῦ βελγικοῦ δικαίου» (1875, μετὰ τοῦ *F. Larcier*), «Βελγικὸς δασικὸς κῶδιξ» (1884, μετὰ τοῦ *N. d'Hoffschmidt*), «Ναυτικὸν δίκαιον προσεγγίσεως» (1885, μετὰ τοῦ *V. Bonnevie*), «Βελγικοὶ πανδέκται» (1886 κ. ἑ., μετὰ τῶν ***Hoffschmidt*** καὶ ***J. Delecourt***), συνεχισθέντες ὑπὸ L. Hennebicq (μέχρι τοῦ 1927, τόμ. 121), κ. ἄ.
Π. Ν. Π.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Ἐρνέστος-Ἐρρῖκος***. Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1863—1913). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ἱστορικοῦ τμήματος τοῦ γαλλικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ, γράψας μεταξὺ ἄλλων: «Βοναπάρτης καὶ Μορὼ» (1905), «1870. Σεδὰν» (1906), «1870. Ἡ ἀπώλεια τῆς Ἀλσατίας» (1907), «Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1800 εἰς Γερμανίαν» (2 τόμοι 1907—1909), «Ὁ πόλεμος εἰς Λωρραίνην» (2 τόμοι 1911), «Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἔθνους, ἐπιστολαὶ ἐθελοντῶν 1792—1798» (1914) κ.τ.λ.
Μ. Δ. Β.

— **Πικὰρ** (Picard), *ἀββᾶς* ***Ἰωάννης***. Γάλλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1620 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1682 ἢ 1684. Ἐπί τινα χρόνον διετέλεσε κηπουρὸς τοῦ δουκὸς de Créqui, τότε δὲ ἤρχισε νὰ καταγίνεται εἰς τὴν ἀστρονομίαν. Εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν ἐχρημάτισε μοναχὸς ἐν Anjou. Ἡ πρώτη αὐθεντικὴ χρονολογία ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ζωῆς του σχετίζεται πρὸς τὴν ἔκλειψιν τοῦ Ἡλίου, τὴν ὁποίαν παρετήρησε τὴν 25ην Αὐγούστου 1645 μετὰ τοῦ Gassendi, τοῦ διασήμου ἀστρονόμου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦ ὁποίου ἔκτοτε ὑπῆρξε συνεργάτης καὶ ἀκόλουθος διάδοχος εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας (1655). Κατὰ τὸ 1666 ὑπῆρξεν ἓν ἐκ τῶν μελῶν τὰ ὁποῖα ἵδρυσαν τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις, μετὰ πενταετίαν δὲ ἡγήθη τῆς εἰς Δανίαν ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς πρὸς ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τοῦ ἐν Οὐρανουπόλει ἀστεροσκοπείου τοῦ Τύχωνος. Κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὡς ἀπώτερον σκοπὸν εἶχε τὴν συλλογὴν ὅλων τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέτρεπον τὴν ἐποφελεστέραν χρῆσιν τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων τοῦ διασήμου Δανοῦ ἀστρονόμου, ὁ Πικὰρ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Roecher, ὃν ὡδήγησε τῷ 1672 εἰς Παρισίους καὶ προέτεινεν ὡς μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων.

Ἰωάννης Πικάρ.

Καλέσας ἐξ Ἰταλίας τὸν Cassini ὡς βοηθὸν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων καὶ προστατεύσας αὐτὸν ἐπ' ἀρκετόν, εἶδε τοῦτον

Digitized by Google

νὰ προτιμᾶται κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου διευθυντοῦ τοῦ ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Γαλλίας. Ὁ Πικὰρ ἤρχισε τὰς παρατηρήσεις του ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων τὴν 9ην Ἰουλίου 1673. Ὅλως ἀνεξαρτήτως ἔσχε τὴν ἰδέαν τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀστρονομικῆς διόπτρας μετὰ τοῦ τεταρτοκυκλίου, ἣν εἶχε προτείνει συγχρόνως καὶ ὁ Ὀζού, ὡς καὶ τὴν χρῆσιν νηματούχου μικρομέτρου μετὰ κινητῶν νημάτων. Ὁ ἴδιος ἐπίσης ἐπρότεινε πρῶτος τὴν τοποθέτησιν τοῦ τεταρτοκυκλίου παραλλήλως τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ μεσημβρινοῦ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν οὐρανογραφικῶν συντεταγμένων τῶν ἀστέρων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεσουρανήσεώς των. Ἡ πρότασις αὕτη, γενομένη τῷ 1669, ἐπραγματοποιήθη τῷ 1683.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ Πικὰρ θεωρεῖται ἡ ὑπ' αὐτοῦ μέτρησις (1669—1670) τοῦ μήκους τόξου τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Γαλλίας. Τὸ μετρηθὲν τόξον ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Sourdon παρὰ τὴν Ἀμιένην μέχρι τῆς Malvoisine παρὰ τὸ Melun νοτίως τῶν Παρισίων, τὸ δὲ μῆκος τῆς βάσεως τοῦ γεωδαιτικοῦ δικτύου ἀπὸ Villejuif εἰς Juvisy ὑπερέβαινε τὰ 10 χλμ. Ἐκ τῆς μετρήσεως ταύτης ὁ Πικὰρ συνήγαγε τὸ μῆκος μιᾶς μοίρας τοῦ γαλλικοῦ μεσημβρινοῦ ἴσον πρὸς 57.060 ὀργυιάς. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐξετελέσθη μετ' ἀκριβείας ἀγνώστου μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ Πικὰρ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πρακτικὴν ἀστρονομίαν, ἐπινοήσας, πλὴν διαφόρων τελειοποιήσεων τῶν ἀστρονομικῶν ὀργάνων, καὶ νέας μεθόδους παρατηρήσεων, ὡς ἡ μέθοδος τῶν ἴσων ὕψων κλπ. Ὑπέδειξεν, ὅπως ὁ Νεύτων, τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεταβολῶν τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ τῆς διαθλάσεως καὶ ὑπελόγισε μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας τὴν ἀποπλάνησιν τοῦ φωτός, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου. Κατὰ τὸ 1672 ὁ Πικὰρ παρετήρησε μετὰ τοῦ Cassini τὴν ἀπόκλισιν τοῦ Ἄρεως ἐκ Παρισίων. Αἱ παρατηρήσεις αὗται, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τοῦ Richer ἐκ Καϋέννης ἐχρησίμευσαν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς παραλλάξεως τοῦ πλανήτου τούτου.

Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Πικὰρ συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Λεμοννιὲ τῷ 1741 ὑπὸ τὸν τίτλον «Histoire céleste». Εἰς τὸν Πικὰρ ὀφείλεται ἀπὸ τοῦ 1679 ἡ ἔκδοσις τῶν γαλλικῶν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων, αἱ ὁποῖαι ἔκτοτε ἐκδίδονται ἄνευ διακοπῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Connaissance des temps ou des mouvements célestes». Πλὴν τῶν πέντε πρώτων τόμων τῶν ἐφημερίδων τούτων ὁ Πικὰρ ἐδημοσίευσε διάφορα ὑπομνήματα εἰς τὰ «Recueils de l'Académie des Sciences» καὶ τὰ ἀκόλουθα συγγράμματα: «Nouvelle découverte touchant la vue» (1668), «La mesure de la Terre» (1671), «Voyage à Uranibourg et observations faites à Danemark» (1680), «Traité de nivellement» (ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Lahire τῷ 1684 καὶ 1770).

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— **Πικὰρ** (Picard), ***Κάρολος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος γεννηθεὶς τῷ 1883. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ τῷ 1927 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Ἰδιαιτέρως ἀσχοληθεὶς μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἔγραψε: «Ἔφεσος καὶ Κλάρος. Ἔρευναι περὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν λατρειῶν ἐν Βορείῳ Ἰωνίᾳ» (1922), «Ἡ ἀρχαία γλυπτική» (1923—1926, τόμ. 2) ἐν ᾧ πραγματεύεται αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχήν της μέχρι τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, «Αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολυθεϊσμοῦ», «Ἡ μεταμυκηναϊκὴ τέχνη» (1930), «Οἱ ἀρχαῖοι ἀγῶνες μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ἐλευσῖνος» (1931), «Ὁ ἰδιωτικὸς βίος ἐν τῇ κλασσικῇ Ἑλλάδι» (ἄνευ ἔτους), «Ἑλληνικὰ γλυπτὰ τῶν Δελφῶν» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *P. de la Coste-Messeilière*) ἀποτελοῦν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν σειρὰν «Fouilles de Delphes» τοῦ Homolle, κ. ἄ. Ἐπίσης ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑλληνικῆς ἑκατονταετηρίδος ἔγραψεν: «Ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀναπόλησις τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος 1830—1930» (1930). Π.Μ.Π.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ζερὼμ καὶ διεκρίθη κυρίως διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς καὶ χαρακτηριστικὰς προσωπογραφίας του. Ἀπὸ τοῦ 1890 διατελεῖ μέλος τῆς «Ἐθνικῆς ἑταιρείας τῶν ζωγράφων τῆς Γαλλίας». Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας», «Ἡ γυναῖκα ποὺ περνᾷ», «Ἡ ἀνθοπώλις μὲ τὶς βιολέττες», «Χαλόγελο», «Γυναῖκα στὸ μπάνιο» (1914) κτλ. Μ.Δ.Β.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Λουδοβῖκος-Αὔγουστος***. Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1854. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας ἐν Σωμύρ, ἔγραψε δὲ πολλὰ στρατιωτικὰ ἔργα καὶ τινα φιλολογικὰ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Louis d'Or*. Μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τῆς ἱππευτικῆς σχολῆς» (1890). «Τὸ ἱππικὸν κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς αὐτοκρατορίας» (1895—1896), «Ὁ στρατὸς ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ» (1897), «Ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ ἱππικοῦ» (1900), «Ὁ ἐξοπλισμὸς τοῦ ἱππικοῦ» (1904) κτλ. ἐκ δὲ τῶν φιλολογικῶν τά: «Ἀναμνήσεις τοῦ Σωμύρ» (1881), «Αἱ φαιδρότητες τῆς σπάθης» (1881), «Ἐπιστολαὶ τοῦ συντάγματος» (1902) κτλ. Μ.Δ.Β.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Λουδοβῖκος-Ἰωσὴφ-Ἐρνέστος***. Γάλλος νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς (1821—1877). Ἀπὸ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1851 ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικήν. Μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ 1857 μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐσχημάτισεν ἐν αὐτῷ τὴν περίφημον «ὁμάδα τῶν πέντε» μετὰ τοῦ Ἐνόν, Νταριμόν, Ὀλιβιὲ καὶ Φάβρ. Ἀναπτύξας ἐξαιρετικὴν κατὰ τῆς παλινορθώσεως δρᾶσιν, ἐγένετο ἀρχηγὸς ἀπὸ τοῦ 1864 τῆς «Φιλελευθέρας ἑνώσεως», τῷ δὲ 1868 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Ἐνὸν καὶ Φάβρ τὸν «Ἐκλογέα», ὃν εἶτα διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀρθοῦρος Πικάρ. Ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ 1869 ἐσχημάτισε τὴν ὁμάδα τῆς «ἄκρας ἀριστερᾶς». Τῷ 1870, γενόμενος ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας, ἐστράφη δεξιώτερον, διαφυγὼν δὲ τῆς ἐν τῷ παρισινῷ δημαρχείῳ πολιορκίας τῶν ὑπουργῶν παρὰ τῶν κομμουνάρων (31 Ὀκτ.), ὠργάνωσε τὴν κατὰ τῆς κομμούνας ἀντίστασιν. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1871, καταφυγὼν εἰς Βορδώ, παρητήθη, γενόμενος δὲ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς κυβερνήσεως Θιέρσου ἐπολέμησε κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Κομμούνας εἰς τὰς ἐπαρχίας, παρητήθη δὲ μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐξόντωσιν αὐτῆς (31 Μαΐου). Διετέλεσε (1871—1872) πληρεξούσιος ὑπουργὸς ἐν Βελγίῳ καὶ ἐγένετο τῷ 1875 ἰσόβιος γερουσιαστὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ «ἀριστεροῦ κέντρου» Οἱ λόγοι του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Οἱ Πέντε, 1859—1860» (1886), «Οἱ Πέντε, 1861—1863» (1882), «Ἡ φιλελευθέρα ἕνωσις, 1864—1869» (1889), καὶ «Τὸ ὑπουργεῖον Ὀλιβιέ, ἡ δημοκρατία, 1870—1871» (1890). Π. Ν. Π.

— **Πικὰρ** (Picard), ***Λουδοβῖκος-Μπενουά***. Γάλλος κωμῳδιογράφος καὶ ἠθοποιὸς (1769—1828). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του (1789) διὰ τοῦ μονοπράκτου «Ὁ ἐπικίνδυνος ἀστεϊσμός» (μετὰ τοῦ Φιεβέ), ἐκ τῶν πρώτων δὲ ἐπιτυχιῶν του ὑπῆρξε (1792) τὸ κωμικὸν μελόδραμα «Αἱ ἐπισκέπτριαι μοναχαί» (ἢ «Πανσιὸν διὰ νεαρὰς δεσποινίδας»). Τῷ 1797—1807 ἀνῆλθεν ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, διετέλεσε δὲ διαδοχικῶς διευθυντὴς τῆς αἰθούσης Λουβουὰ (1801), τοῦ θεάτρου τῆς αὐτοκρατείρας (1804), τοῦ παρισινοῦ μελοδράματος (1807) καὶ τοῦ ᾠδείου (1816), γενόμενος τῷ 1807 ἀκαδημαϊκὸς καὶ ἀποσυρθεὶς τῆς θεατρικῆς του δράσεως τῷ 1821. Τὸ ἔργον του διέπει ἄφθαστος ἠθοποιία, διάλογοι φυσικοὶ καὶ εὐθυμία ἀβίαστος. Ἔγραψε καὶ ἐν συνεργασίᾳ (Μπαρέ, Ραντέ, Ντεβονταίν, Μαζέρ, κ. ἄ.), διακρίνονται δὲ τῶν κωμῳδιῶν του αἱ: «Ἀτέλειωτο ταξίδι», «Πλανόδιοι κωμικοί», «Οἱ γείτονες», «Οἱ τρεῖς σύζυγοι», «Ἐπαρχιῶτες στὸ Παρίσι», «Γάμοι χωρὶς παντρειά», «Μαριονέττες», «Οἱ τσαρλατᾶνοι» κ. ἄ., ἐν ἐκλογῇ ἐκδοθέντα τῷ 1812—1821 (Théâtre-Choisi» 14 τόμ. καὶ νεωτ. ἐκδ. ὑπὸ Fournier 1879). Ὁ Πικὰρ ἔγραψεν ἐπίσης καὶ μυθιστορήματα, ἐν οἷς ἐξέχουν: «Αἱ περιπέτειαι τοῦ Εὐγενίου ντὲ Σεννεβὶλ καὶ τοῦ Γουλιέλμου Ντελόρμ» (1813, τόμ. 4) καὶ «Οἱ καθὼς πρέπει κύριοι καὶ οἱ ἀνθρωπάκοι» (1826, τόμ. 2). —Π.

Λουδοβῖκος Πικάρ.

Πικαρδία (Picardie) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία γαλλικὴ ἐπαρχία, μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Ἀμιένην*, προσαρτηθεῖσα εἰς τὸ γαλλικὸν κράτος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου (1185) καὶ ὁριστικῶς ἑνωθεῖσα μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' (1477). Ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μάγχης, ὁριζομένη ἀπὸ ΒΔ. ὑπὸ τῆς Νορμανδίας (ἀνατολικαὶ ἀκταὶ κόλπου τοῦ Σηκουάνα), πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ἰλ-ντὲ-Φρὰνς καὶ πρὸς ΒΔ. ὑπὸ τῆς Φλάνδρας, διασχίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σὸμ καὶ ἔχει κυρίας πόλεις τάς: *Ἀμπεβίλ, Βουλώνην, Καλαί, Μοντρεϊγ, Σαὶν-Κεντέν*, κ. ἄ. Περικλείει ὅλον τὸν σημερινὸν νομὸν τοῦ Σὸμ καὶ τμήματα τῶν νομῶν Πὰ-ντὲ-Καλαί, Αἲν καὶ Οὐάζ, ἔχει γόνιμα ὑψίπεδα καὶ παράγει σῖτον, λίνον καὶ τεῦτλα.

Ἡ Πικαρδία κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος ἀπετέλει μέρος τῆς Βελγικῆς, κατοικουμένη ὑπὸ τῶν Ἀμβιανῶν (Ambiani) μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Σαμαρόβριβαν* (Samarobriva, νῦν Ἀμιένη), Βελλοάκων (Bellovaci) μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Βρατουσπάντιον* (Bratuspantium, νῦν Μπρετέϊγ), Μορίνων (Morini) μὲ πρωτεύουσαν τὸν *Ἴκιον λιμένα* (Itius Portus, νῦν *Βουλώνη*), Οὐερομανδύων (Veromandui) καὶ Σουεσσιώνων (Suessiones)· ἐξ αὐτῶν ἐπὶ Αὐγούστου οἱ τέσσαρες πρῶτοι ἐσχημάτισαν ὑποτελεῖς πολιτείας (civitates stipendiariae) καὶ οἱ Σουεσσίωνες ἐλευθέραν πολιτείαν (civitas libera), ὑπαγομένας τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα εἰς τὴν Βελγικὴν Δευτέραν. Κατὰ τοὺς τελευταίους ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ πικαρδικὴ κοιλὰς μὲ ἐν αὐτῇ μόνιμα στρατόπεδα (castra stativa) ἀπετέλει σπουδαίαν πρὸς Β. τῆς Γαλλίας γραμμὴν προασπίσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀνεπτύχθη αὐτόθι ἰσχυρὰ φεουδαρχία, ἀντιπαλαίουσα πρὸς τοὺς Νορμανδοὺς καὶ Ἄγγλους ἐπιδρομεῖς καὶ πρὸς πικαρδικὰ ἀστικὰ κέντρα, τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος διὰ Φλαμανδῶν ἀποίκων τεχνιτῶν ἀναπτυχθέντα. Ἤδη τὸν ΙΓ' αἰῶνα οἱ σπουδασταὶ της ἐν τῷ Παρισινῷ πανεπιστημίῳ ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἴδιον ἔθνος (fidelissima natio Picardiae). Ἔκτοτε δὲ ἡ χώρα κατέστη διάσημος διὰ τοὺς ἡρωικοὺς πολεμιστάς της, ἐξ ὧν ὁ μὲν Φραγκῖσκος Α' κατήρτισε τὴν «Πικαρδικὴν λεγεῶνα» (1534), ὁ δὲ Ἐρρῖκος Β' τὸ «Πικαρδικὸν σύνταγμα» (1558). Τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀπετέλεσεν ἡ χώρα τὸ σπουδαιότατον παραμεθόριον «στρατιωτικὸν κυβερνεῖον τῆς Πικαρδίας», κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο θέατρον σπουδαιοτάτων μαχῶν. Π. Ν. Π.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Α. Διαρκούσης τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπιχειρήσεως πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἀντιπάλων μετώπων (γαλλικοῦ καὶ γερμανικοῦ) μέχρι τῆς Βορείου θαλάσσης, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν» (Course à la mer), διεξήχθησαν διαδοχικῶς μάχαι ἐπὶ διαφόρων περιοχῶν λόγῳ τῆς ἑκατέρωθεν προσπαθείας πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐπιζητουμένης ὑπερκεράσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου. Ἐπειδὴ δ' ὁ δρόμος οὗτος ἐξετελέσθη καὶ διὰ Πικαρδίας, φυσικὸν ἦτο νὰ διεξαχθῶσιν ἐπιχειρήσεις καὶ ἐν αὐτῇ. Ἅμα οἱ Γερμανοὶ ἤρχισαν μεταφέροντες ἰσχυρὰς δυνάμεις ἐκ Λωρραίνης (ἐκ τῆς 7ης στρατιᾶς) καὶ ὀλίγας τινὰς ἐξ Ἀλσατίας (ἐκ τῆς 6ης στρατιᾶς) πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Σόμ, εὐθὺς ἀμέσως μετέφερον καὶ οἱ Γάλλοι ἐκ Λωρραίνης ὁλόκληρον τὴν ὑπὸ τὸν Καστελνὼ 2αν στρατιάν, ὑφ' ἣν ἔταξαν δύο σώματα στρατοῦ ἐκ τῆς 6ης στρατιᾶς καὶ τὸ σῶμα ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Κοννώ, ἡ οὕτω δὲ συγκροτηθεῖσα στρατιὰ ἐτάχθη νοτίως τῆς Ἀμιέννης μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς δράσεως κατὰ τοῦ διαρκῶς ἐπεκτεινομένου δεξιοῦ τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὑπερκεράσεως αὐτοῦ, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ τοποθεσία ἐξ ἧς θὰ εἶχεν ἐξιχθῇ τὸ γερμανικὸν τοῦτο πλευρόν. Τοιουτοτρόπως, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 20—30 Σεπτεμβρίου 1914, διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις ἀποτελοῦσαι τὴν *1ην μάχην τῆς Πικαρδίας*. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας οἱ κυριώτεροι ἀγῶνες διεξήχθησαν περὶ τὸ Λασιγνύ, τὸ Ρουὰ (Roye), τὸ Ἀλμπέρ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέτωπον διαρκῶς ἐπεξετείνετο πρὸς βορρᾶν, λόγῳ τῆς ὁλονὲν ἀφίξεως νέων γερμανικῶν μονάδων, οἱ Γάλλοι συνεκρότησαν τὴν 29ην Σεπτεμβρίου νέαν στρατιάν, τὴν 10ην ὑπὸ τὸν Maud' Huy, ἣν ἔταξαν ἀριστερᾷ (βορείως) τῆς 2ας, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτευχθῇ ματαίωσις τῆς προσπαθείας τῶν Γερμανῶν πρὸς ὑπερκέρασιν τῶν Γάλλων. Ἡ χρονολογία τῆς ἑκάστοτε ἐπεκτάσεως τῶν ἀντιπάλων μετώπων, διὰ τῆς διαδοχικῆς προχωρήσεως πρὸς βορρᾶν τῶν διαφόρων σωμάτων στρατοῦ, ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχ. 1, λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ γερμανικὴ ἐπέκτασις προηγεῖτο πάντοτε κατά τι τῆς γαλλικῆς. Κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1914 ἐξηκολούθησεν ὁ δρόμος οὗτος πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν περιοχὴν τῆς Πικαρδίας, χωρὶς ὅμως νὰ διεξαχθῶσιν ἀγῶνες σοβαρᾶς σημασίας. Ὁ περαιτέρω δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐξετελέσθη διὰ μέσου τῆς Φλάνδρας, διὸ αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Πικαρδίας ἔσχον ὡς συνέχειαν τὰς τῆς *Φλάνδρας* (βλ. λ.).

Β. Τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918 τὸ γερμανικὸν ἀρχιστρατηγεῖον ἀπεφάσισε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ διὰ τριῶν στρατιῶν, τῆς 17ης τοῦ φὸν Μπέλωβ, τῆς 2ας τοῦ φὸν Μάρβιτζ, ἀμφοτέρων διατελουσῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ διαδόχου τῆς Βαυαρίας, καὶ τῆς 18ης τοῦ φὸν Χούτιερ, διατελούσης ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Κρόνπριντς. Ἡ ἐπίθεσις θὰ ἐγίνετο πρὸς τὴν περιοχὴν Ἀρρὰς—Σαὶν Κεντὲν — Λαφέρ, καθόσον τὸ ἔδαφος τῆς Πικαρδίας εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὔκολον δι' ἐπιχειρήσεις, τὸ δὲ πάντων κύριον ἐπέτρεπε τὴν προέλασιν πρὸς Σαὶν Κεντὲν—Ἀμιέννην, ἔνθα τὸ σημεῖον ἐπαφῆς Γάλλων καὶ Ἄγγλων, ὅπερ ἀπετέλει, κατὰ τοὺς Γερμανούς, εὐπαθὲς σημεῖον λόγῳ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνυπαρξίας ἑνιαίας ἀνωτέρας διοικήσεως παρὰ τοῖς Συμμάχοις. Ἐπιτυγχανομένης δὲ τῆς πρὸς Ἀμιέννην διαρρήξεως, ἡ κατόπιν ἐνέργεια θ' ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δι' ἀγῶνος ἐλιγμῶν ἀπώθησιν, τῶν μὲν Ἄγγλων πρὸς τὴν θάλασσαν, τῶν δὲ Γάλλων πρὸς ΝΑ. τῶν Παρισίων, ὁπότε θὰ διηνοίγετο ἀμέσως ἡ πρὸς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν ἄγουσα. Ἡ ἔναρξις τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως, εἰς ἣν ἐδόθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸ συμβολικὸν ὄνομα *Μιχαὴλ* (Mickael), ὡρίσθη διὰ τὴν 21ην Μαρτίου 1918. Ἐπειδὴ δ' οἱ Σύμμαχοι ἦσαν ἐκ πληροφοριῶν ἐνήμεροι περὶ τῶν προθέσεων καὶ τῶν σχεδίων τῶν Γερμανῶν, συνεπῶς ἐγνώριζον ὅτι ἐπέκειτο γερμανικὴ ἐπίθεσις εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον, ἠγνόουν δὲ μόνον πότε θὰ ἐξετελεῖτο αὕτη, εἶχον ταχθῇ καταλλήλως μὲ τὸ σχέδιον πάντοτε τῆς παραμονῆς ἐν ἀμύνῃ μέχρι τῆς ὁλοκληρωτικῆς μεταφορᾶς τῶν Ἀμερικανῶν, καθόσον πρὸ ταύτης θὰ εὑρίσκοντο εἰς σοβαρὰν ἀρ-

Digitized by Google

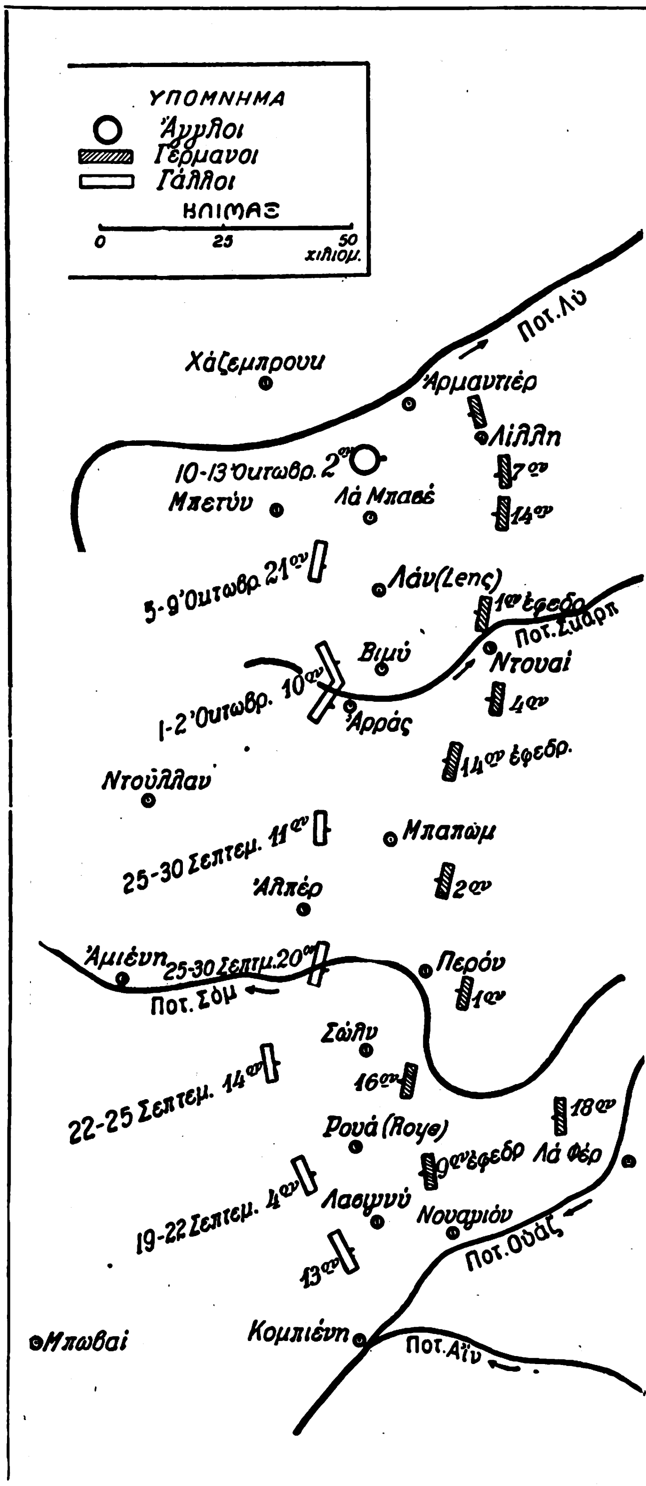

Σχ. 1. *Πρώτη μάχη Πικαρδίας 20—30 Σεπτεμβρίου 1914.*

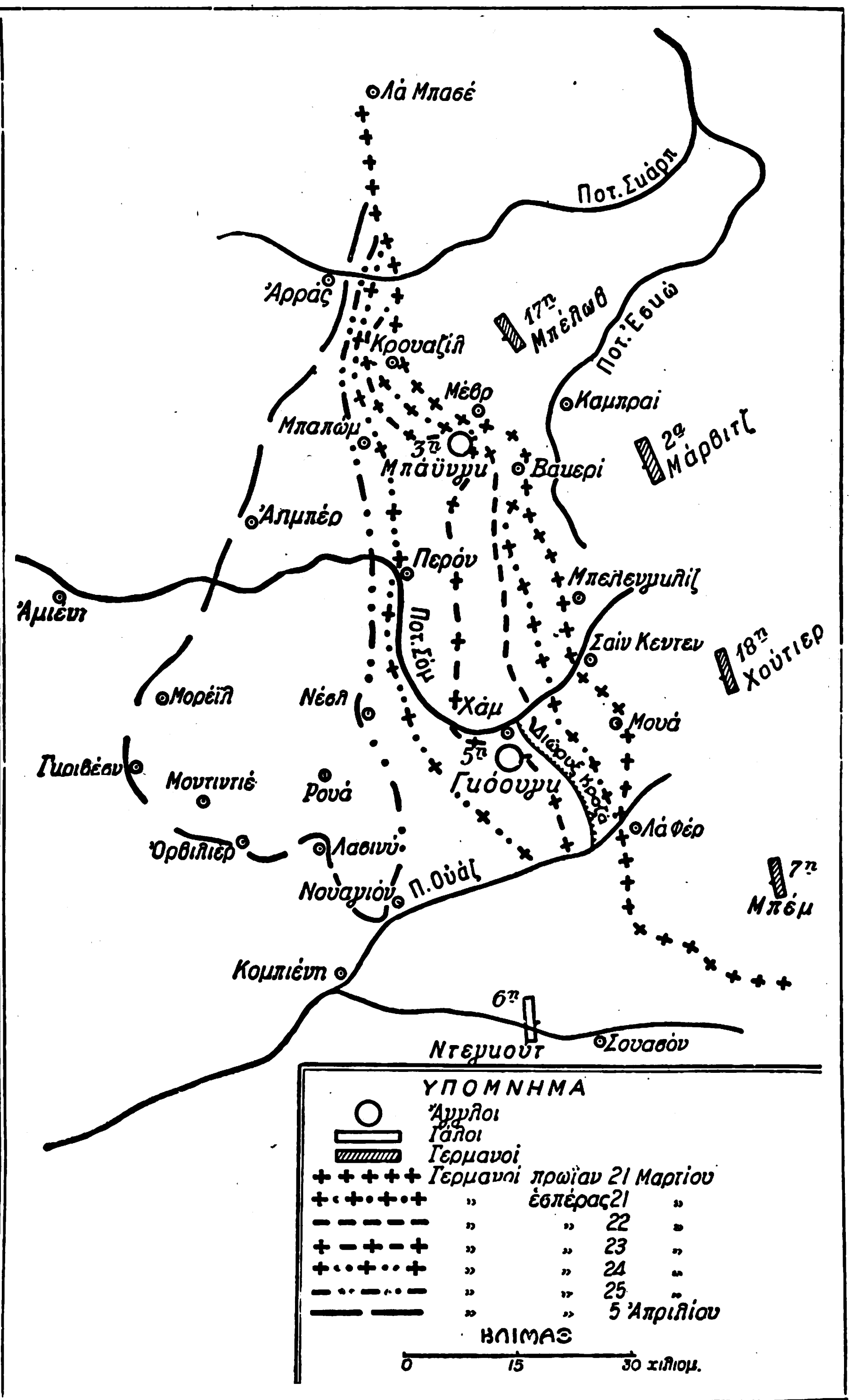

Σχ. 2. *Δευτέρα μάχη τῆς Πικαρδίας 21 Μαρτίου—5 Ἀπριλίου 1918.*

θμητικὴν μειονεκτικότητα ἀπέναντι τῶν Γερμανῶν, συνεπῶς ἐν προσωρινῇ ἀδυναμίᾳ πρὸς ἀνάληψιν συμμαχικῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων (λεπτομερείας βλ. ἐν λ. *Παγκόσμιος* πόλεμος τ. ΙΘ΄, σελ. 347 καὶ σχ. 10). Τοιουτοτρόπως, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 21 Μαρτίου—5 Ἀπριλίου 1918 διεξήχθη ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις Μιχαέλ, ἡ ἀποτελοῦσα μέρος (*2α μάχη τῆς Πικαρδίας*) τῆς μεγάλης μάχης (21 Μαρτίου—15 Ἰουνίου 1918), ἥτις ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων καλεῖται *μάχη τῆς Γαλλίας*, ὑπὸ δὲ τῶν Γερμανῶν *μάχη τοῦ Κάϊζερ*. Τὴν πρωΐαν τῆς 21ης Μαρτίου 1918 τὰ ἐν Πικαρδίᾳ ἀντίπαλα στρατεύματα ἦσαν παρατεταγμένα ὡς ἐν τῷ σχ. 2 ἐμφαίνεται, ἤτοι 65 περίπου γερμανικαὶ μεραρχίαι ἐναντίον 45 ἀγγλογαλλικῶν. Τὴν 4ην ὥραν τῆς 21 Μαρτίου ἤρχισαν οἱ Γερμανοὶ ἰσχυρότατον βομβαρδισμὸν διὰ πυροβολικοῦ καὶ δι᾿ ἀερίων, μετὰ πεντάωρον δ᾿ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐξώρμησε περὶ τὴν 10ην ὥραν ἡ ἐπίθεσις ὑπὸ πυκνοτάτην ὁμίχλην ἐναντίον τοῦ μετώπου Κρουαζίλ—Λαφέρ, πλάτους 80 περίπου χιλιομέτρων. Χάρις εἰς τὴν ὁμίχλην καὶ εἰς προπετάσματα καπνοῦ σχηματισθέντα πρὸ τοῦ ἐν λόγῳ μετώπου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐπετεύχθη ἡ διείσδυσις αὐτῶν ἐντὸς τῶν ἀγγλικῶν γραμμῶν. Καὶ τότε, ἡ μὲν 3η ἀγγλικὴ στρατιὰ κατώρθωσε ν᾿ ἀντιστῇ, ἀπολέσασα τὰς πρώτας αὐτῆς τοποθεσίας, ἡ 5η ὅμως ἀπωθήθη ἰσχυρῶς καὶ ἐξηναγκάσθη εἰς σοβαρὰν ὑποχώρησιν, ἐγκαταλείψασα πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ πυροβόλα. Ὁ Χίντενμπουργ γράφει σχετικῶς: «Τὴν ἑσπέραν τῆς 21ης Μαρτίου ἡ στρατιὰ τοῦ δεξιοῦ μας καὶ ἡ τοῦ κέντρου ἀνεκόπησαν πρὸ τῶν δευτέρων συμμαχικῶν τοποθεσιῶν. Ἡ στρατιὰ τοῦ ἀριστεροῦ προυχώρησε πρὸς δυσμὰς τοῦ Σαὶν Κεντέν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἡμέρας ταύτης μοὶ ἐφάνη ἱκανοποιητικόν». Τὴν ἑπομένην ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις ἐπετάθη, καὶ τότε ἡ μὲν 3η στρατιὰ ὑπεχώρησεν ὀλίγον, χωρὶς ὅμως ν᾿ ἀπολέσῃ τὴν ἐξέχουσαν (saillant) τοῦ Καμπραί, ἡ δὲ 5η ὑπεχώρησε πρὸς τὸ Χὰμ καὶ τὴν διώρυγα Κροζά. Κατὰ τὴν 23ην Μαρτίου ἡ γερμανικὴ ἔντασις ηὔξησεν ἔτι μᾶλλον, ὁπότε ἡ 5η στρατιά, δεχθεῖσα ἀλληλοδιαδόχως 17 ὅλας γερμανικὰς ἐπιθέσεις, ἔφυγε πανικόβλητος καὶ προσεπέρασεν ἐν πλήρει διαλύσει τὴν διώρυγα καὶ τὸν Σόμ. Κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, τὸ συμμαχικὸν μέτωπον δυτικῶς τοῦ Σαὶν Κεντὲν εὑρίσκετο ἐν πλήρει διαρρήξει. Εὑρεθεῖσα ἡ 3η στρατιὰ ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν, ἠναγκάσθη καὶ αὐτὴ νὰ ὑποχωρήσῃ κατά τι, ἵνα μὴ ἀφήσῃ τὸ δεξιὸν πλευρόν της ἐκτεθειμένον. Κατὰ τὴν 23ην Μαρτίου ἐβλήθησαν οἱ Παρίσιοι διὰ τῶν γερμανικῶν ὑπερτηλεβόλων (τῶν γνωστῶν Βέρθα) ἀπὸ θέσεων βορειοδυτικῶς τῆς Λαόν, ἤτοι ἐξ ἀποστάσεως 120 χιλιομέτρων. Ἡ ἀγγλικὴ ὑποχώρησις ἐξηκολούθησεν ἀκάθεκτος καὶ κατὰ τὴν 24ην Μαρτίου, ὁπότε οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον ἀμαχητὶ τὸ Μπαπώμ, εἰς τὴν μεταξὺ Σὸμ καὶ Οὐὰζ περιοχὴν προυχώρησαν ἐλευθέρως, ἅτε σχεδὸν μὴ ὑφισταμένου ἀντιπάλου, δεδομένου ὅτι οἱ Ἄγγλοι εἶχον σχεδὸν διαλυθῇ ἐξ ὁλοκλήρου, μεταξὺ δὲ Ρουὰ καὶ Νέσλ εἶχε δημιουργηθῇ κενὸν πλάτους 12 περίπου χιλιομέτρων. Ἡ κατάστασις ἦτο τότε λίαν κρίσιμος διὰ τοὺς Συμμάχους καὶ θ᾿ ἀπέληγεν εἰς τὴν πλήρη καὶ ὁριστικὴν διάρρηξιν τοῦ μετώπου των, ἐὰν δὲν ἐπενέβαινεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Γάλλων Πεταίν, ὅστις εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 21ης Μαρτίου, ἅμα ὡς ἀντελήφθη τὴν ἀρχομένην ὑποχώρησιν τῶν Ἄγγλων, ἔσπευσε νὰ διατάξῃ, ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν ὅπως 60 γαλλικὰ ἀεροπλάνα περιίπτανται ἄνωθεν τῶν γραμμῶν τοῦ Σὸμ καὶ προσωρινῶς φράξωσι διὰ τοῦ πυρός των (συμμετοχῆς εἰς τὸν ἐπίγειον ἀγῶνα) τὸ ἐπελθὸν ρῆγμα εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς Ἄγγλων καὶ Γάλλων, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ μεταφερθῶσι διὰ τῶν ταχυκινήτων μεταφορικῶν μέσων (σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων) ἅπασαι αἱ περὶ τοὺς Παρισίους διαθέσιμοι μονάδες, ἵνα ἐπιτευχθῇ ἡ ὁριστικὴ ἀπόφραξις τοῦ διανοιχθέντος κενοῦ, τοῦθ᾿ ὅπερ καὶ ἐγένετο μεταφερθέντος ἑνὸς σώματος στρατοῦ καὶ τριῶν συνταγμάτων βαρέος πυροβολικοῦ, πρὸς δὲ μιᾶς μεραρχίας ἐκ τῆς 6ης στρατιᾶς. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασεν ἐπὶ τόπου ἡ ἐν ἐφεδρείᾳ 3η στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὑμπέρ, διαταχθέντος νὰ προκαλύψῃ τὴν διώρυγα Κροζὰ καὶ τὴν Νουαγιόν. Ἀπὸ τῆς 24ης Μαρτίου ἡ ἐκ Λωρραίνης ἀφιχθεῖσα 1η στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Ντεμπενὰι παρενετάχθη μεταξὺ τῆς 3ης γαλλικῆς στρατιᾶς καὶ τῶν Ἄγγλων, ὁπότε τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τῶν ἐν τῷ τομεῖ τούτῳ δυνάμεων ἀνέλαβεν ὁ Φαιγιόλ. Ἕως ὅτου ὅμως φθάσῃ ἡ γαλλικὴ αὕτη στρατιά, ἐφρόντισεν ὁ Πεταὶν νὰ τηρήσῃ ὄχι μόνον τὸν σύνδεσμον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπαφὴν μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Γάλλων καὶ τοῦ ὁλονὲν απομακρυνομένου δεξιοῦ τῶν Ἄγγλων διὰ τριῶν μεραρχιῶν ἱππικοῦ, αἵτινες ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον τοῦτο ἐπὶ δύο ἡμέρας. Ναὶ μὲν ὁ Φαιγιὸλ καὶ ὁ Ντεμπεναὶ κατώρθωσαν νὰ παρεμποδίσωσι τὴν ἀπειληθεῖσαν διάρρηξιν τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὴν ἀκάθεκτον προέλασιν τῶν Γερμανῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν

Digitized by Google

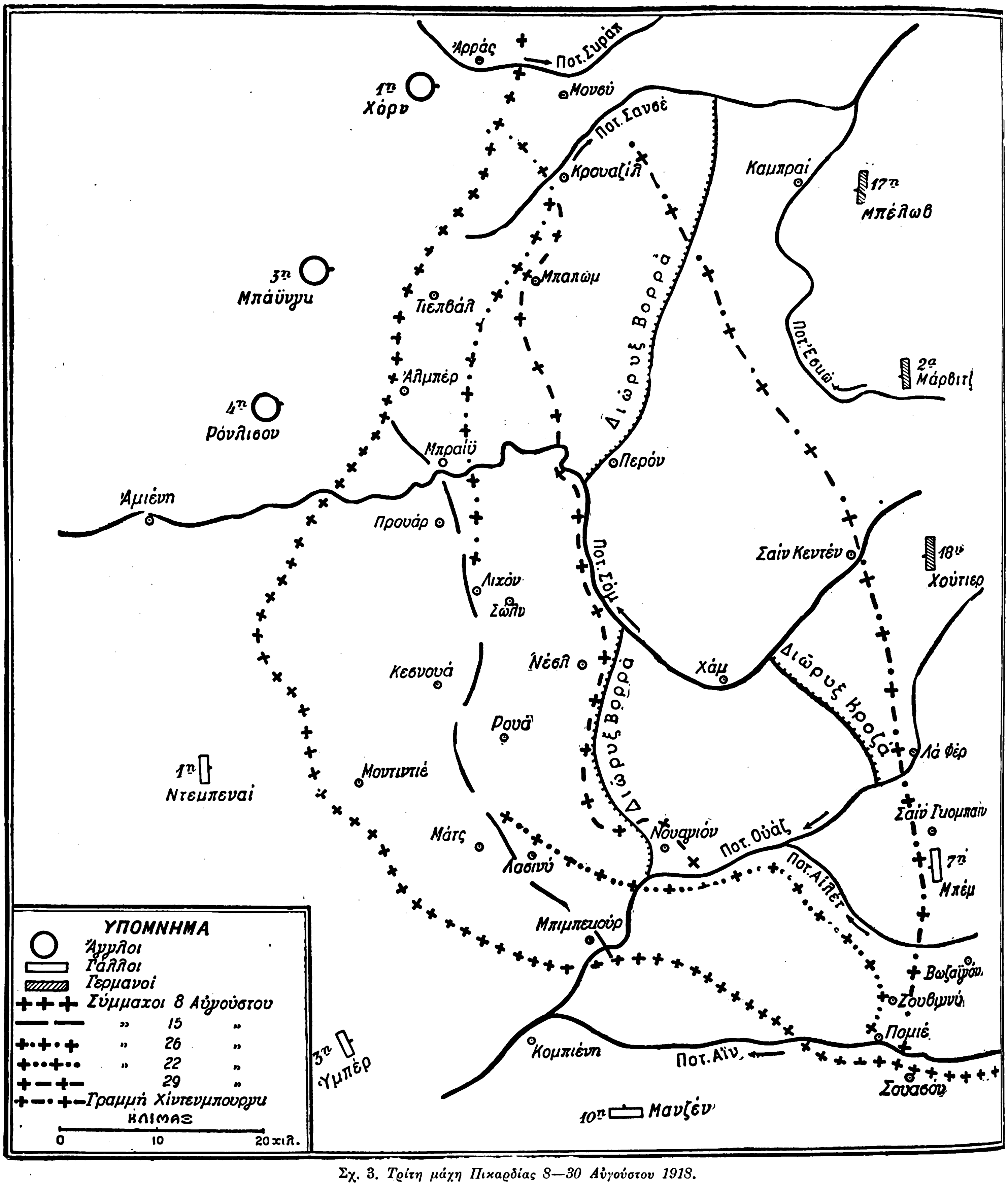

Σχ. 3. *Τρίτη μάχη Πικαρδίας 8—30 Αὐγούστου 1918.*

τῆς Μοντιντιέ. Ἡ 2α αὕτη μάχη τῆς Πικαρδίας ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 5ης Ἀπριλίου 1918, καθ' ἣν ἡμέραν ἐσημειώθη τὸ ἀκρότατον ὅριον προχωρήσεως τῶν Γερμανῶν. Αἱ ἀπὸ τῆς 26ης Μαρτίου περαιτέρω ἐν Πικαρδίᾳ ἐπιχειρήσεις, ναὶ μὲν ἀποτελοῦσι μέρος τῆς 2ας μάχης τῆς Πικαρδίας, οὐχ ἧττον ὅμως φέρονται εἰδικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα 1η μάχη τῆς *Μοντιντιὲ* (βλ. λ.), διότι ἀπέληξαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ὁμωνύμου θυλάκου. Ἡ διαδοχικὴ προχώρησις τῶν Γερμανῶν ἐμφαίνεται ἐν τῷ σχ. 2.

Γ. Κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως τῶν Συμμάχων τὴν 8ην Αὐγούστου 1918 αἱ ἐν Πικαρδίᾳ ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν ἐκ τῶν πρώτων, καθ' ὅσον εἷς τῶν κυρίων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῶν Συμμάχων ἦτο ἡ ἐξάλειψις τοῦ θυλάκου Μοντιντιέ. Τὴν 8ην Αὐγούστου 1918 οἱ ἐν Πικαρδίᾳ ἑκατέρωθεν ἀντίπαλοι εὑρίσκοντο ὡς εἰς τὸ σχ. 3 ἐμφαίνεται, ἀπὸ δὲ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος 8—30 Αὐγούστου 1918 διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις ἀποτελοῦσαι τὴν *3ην μάχην τῆς Πικαρδίας*. Ἀλλ' αἱ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 8—15 Αὐγούστου διεξαχθεῖσαι ἐπιχειρήσεις, ναὶ μὲν ἀποτελοῦσι μέρος τῆς μάχης ταύτης, ἀλλὰ φέρονται εἰδικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *2α μάχη τῆς Μοντιντιέ*, καθ' ὃ ἀπολήξασαι εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ὁμωνύμου θυλάκου, ὁπότε οἱ Σύμμαχοι εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐν τῷ σχ. 3 ἐμφαινομένην γραμμήν. Ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου ἐξηκολούθησαν αἱ ἐν Πικαρδίᾳ ἐπιχειρήσεις ἐπεκτεινόμεναι ὁλονὲν ἑκατέρωθεν (βορείως πρὸς Ἀρράς, νοτίως πρὸς τὴν μεταξὺ Οὐὰζ καὶ Αἲν περιοχήν), ἀποτελοῦσαι τὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων καλουμένας «ἐπιχειρήσεις τῶν πτερύγων». Ἡ πρὸς βορρᾶν ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς περὶ τὸ Μπαπὼμ ἐξεχούσης τοῦ γερμανικοῦ μετώπου καὶ κατόπιν εἰς τὴν διάρρηξιν τοῦ μετώπου τούτου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἀρρὰς—Καμπραί, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπερκερασθῇ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς γραμμῆς Χίντενμπουργ, ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν στρατιῶν 3ης καὶ 1ης. Ἡ 3η στρατιὰ ἐξώρμησε τὴν 21ην Αὐγούστου μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ὑπέρκαμψιν τοῦ σημαίνοντος σημείου Τιεπβάλ, τούτου δ' ἐπιτευχθέντος ἤρχισεν ἡ προέλασις ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τῆς δεξιόθεν 4ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 22—26 Αὐγούστου αἱ στρατιαὶ αὗται (3η καὶ 4η), προχωρήσασαι εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σανσὲ καὶ Σὸμ περιοχήν, ἔφθασαν μετὰ ἰσχυροὺς ἀγῶνας μέχρι σχεδὸν τοῦ ὕψους τοῦ Μπαπώμ. Ἅπασαι αἱ γερμανικαὶ ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων ἐδαφῶν ἀπέβησαν ἄκαρποι. Ἡ 1η στρατιὰ ἐξώρμησε τὴν χαραυγὴν τῆς 26ης Αὐγούστου, ἔχουσα ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς 17ης γερμανικῆς στρατιᾶς. Ἐντὸς της ἡμέρας ταύτης κατελήφθη τὸ σημαῖνον σημεῖον Μονσὺ λὲ Πρὲ (Monchy le Preux) ἐπικρατοῦν ἐφ' ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς δεξιᾶς (νοτίας) ὄχθης τοῦ Σκάρπ. Τὴν 29ην Αὐγούστου ἡ στρατιὰ αὕτη ἔφθασεν ἐγγύτατα τῆς γραμμῆς Χίτενμπουργ. Ἡ πρὸς νότον ἐπιχείρησις ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀπώθησιν τῶν Γερμανῶν πέραν τοῦ Οὐὰζ (πρὸς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην), ὁπότε, διὰ τῆς καταλήψεως τῶν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Αἲν καὶ Οὐὰζ ὀροπεδίων, θὰ ἠπειλεῖτο ἅπαν τὸ ἀνατολικῶς τῆς Σουασσὸν γερμανικὸν μέτωπον, ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς 10ης γαλλικῆς στρατιᾶς. Ἡ στρατιὰ αὕτη, ἀφοῦ ἐξετέλεσε βομβαρδισμὸν διὰ πυροβολικοῦ καθ' ὅλην τὴν νύκτα 19—20 Αὐγούστου, ἐξώρμησε τὴν πρωΐαν τῆς 20ῆς καὶ τάχιστα κατώρθωσε, παρ' ὅλον τὸ δύσκολον καὶ δασῶδες τοῦ

Digitized by Google

ἐδάφους, νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Αἰλέτ, ὁπότε ἀναπτυχθεῖσα κατὰ μῆκος αὐτοῦ, ἤρχισεν ἀπειλοῦσα δι' ὑπερκεράσεως τὰ ὀχυρὰ ὑψώματα τοῦ Σαὶν Γκομπαίν. Ἐπωφεληθεῖσα τῆς δράσεως ταύτης ἡ 3η γαλλικὴ στρατιὰ προὐχώρησε καὶ αὕτη, καταλαβοῦσα τὸ Λασιγνὺ καὶ φθάσασα σχεδὸν μέχρι τοῦ Νουαγιόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ 10η στρατιὰ περιεστρέφετο ὁλονὲν περισσότερον πρὸς ἀνατολάς, μέχρις οὗ τὴν 22αν Αὐγούστου ὑπερέκαμψε τὴν Σουασσὸν ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἐστράφη πρὸς τὰ ὀρεινὰ ὀχυρὰ ὑψώματα τοῦ Σαὶν Γκομπαίν. Εὑρεθέντες οι Γερμανοὶ ἐν Πικαρδίᾳ ὑπὸ τοιαύτην ἰσχυρὰν πίεσιν κατά τε τὸ μέτωπον καὶ τὰ ἑκατέρωθεν πλευρά, ἤρχισαν ἀπὸ τῆς 26ης Αὐγούστου ὑποχωροῦντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς ἀνατολάς, φθάσαντες τὴν 29ην Αὐγούστου μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ Σὸμ καὶ τῆς κάτω διώρυγος τοῦ Βορρᾶ, τὴν δὲ 30ὴν πρὸς τὸ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πικαρδίας ἀντιστοιχοῦν τμῆμα τῆς γραμμῆς Χίντενμπουργ, τῆς ἀποτελούσης τὴν 1ην γραμμὴν ἀμύνης τῶν Γερμανῶν. Αἱ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις ἐν Πικαρδίᾳ (ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου 1918) ἀποτελοῦσι μέρος τῶν ἐπιχειρήσεων γραμμῆς *Χίντενμπουργ* (βλ. λ.).

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—Πικαρδίας-*Κύφορντε, διῶρυξ*— (Picardie-Koevorden kanal) *[Γεωγρ.]*. Ὁλλανδογερμανικὴ πλωτὴ διῶρυξ. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρωσσικοῦ Ὄσναμπρυκ καὶ ἑνώνει τὴν βορειομεσημβρινὴν διώρυγα (παρὰ τὸ Γκεόργκσντορφ) μετὰ τῆς διώρυγος Ἄα (παρὰ τὸ Κύφορντε τῆς Ὁλλανδίας). Ἐξυπηρετεῖ μεγάλως τὴν σύνδεσιν τῶν δύο χωρῶν καὶ ἔχει μῆκος 23,5 χλμ. καὶ βάθος 1,6 μ. Π. Ν. Π.

πικαρέσκο. Ὑπὸ τὸ ὄνομα «literatura picaresca» (πικαρεσκικὴ λογοτεχνία) ἢ «novela picaresca» (πικαρεσκικὸν μυθιστόρημα) δηλοῦται ἰδιαίτερόν τι εἶδος τῆς κλασσικῆς ἰσπανικῆς λογοτεχνίας (ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰὼν) χαρακτηριζόμενον ὑπὸ ἐξεικονίσεως τῶν ἠθῶν ὡρισμένων ἀτόμων, φαυλοβίων, τυχοδιωκτικῶν, παρασιτικῶν κλπ., τὰ ὁποῖα γενικῶς καλοῦνται picaros καὶ ἀποτελοῦσι τὰ κατώτατα στρώματα (τὰ bas-fonds) τῆς κοινωνίας. Τὰ τοιαῦτα λογοτεχνικὰ δημιουργήματα, ἀποτελοῦντα ἀσύγκριτα μνημεῖα περιγραφικῆς κοινωνιολογίας καὶ ὁμαδικῆς ψυχολογίας ἑνὸς περιεργοτάτου τμήματος τοῦ ἰσπανικοῦ λαοῦ κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἰσπανίας, ἔσχον ταχεῖαν καὶ μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἱστορικοί τινες τῆς ἰσπανικῆς λογοτεχνίας ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν τοῦ λογοτεχνικοῦ τούτου εἴδους εἰς τὴν «Celestina», ἡ ὁποία διὰ πολλῶν ἐκ τῶν ἡρώων της δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς αὐτό. Ἀλλὰ κυρίως θεωροῦν ὡς πρῶτον μυθιστόρημα τοῦ εἴδους τούτου τὴν «Vida de Lazarillo de Tormes», ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1554 ὑπὸ τοῦ Diego Hurtado de Mendoza. Ὑπόθεσις τοῦ μυθιστορήματος τούτου εἶναι ἡ αὐτοβιογραφία ἑνὸς φαυλοβίου, ὅστις ἐχρημάτισε διαδοχικῶς ὑπηρέτης ἑνὸς τυφλοῦ ἐπαίτου, ἑνὸς ἱερέως, ἑνὸς φιλαργύρου ἰδαλγοῦ, ἑνὸς καπελάνου κλπ., τῶν ὁποίων διηγεῖται κατὰ δηκτικὸν τρόπον τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἤθη, ὡς καὶ τοὺς τρόπους, οὓς μετεχειρίσθη διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ καὶ τοὺς ἐκμεταλλευθῇ. Τὸ ὕφος τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἀκριβὲς καὶ ῥέον. Ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε τεραστία. Τὸ παράδειγμα τοῦ Hurtado ἠκολούθησεν ὁ Mateo Aleman εἰς τὸ «Atalaya de la vida humana», οὗ ὁ τίτλος μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ εἰς «El picaro Gurman de Alfarache». Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο ὑπῆρξε τὸ δημοφιλέστερον τοῦ εἴδους. Ἡ ὑπόθεσίς του εἶναι παρομοία πρὸς τὴν τοῦ «Lazarillo», ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσίς του ὀλιγώτερον εὐχάριστος, ἕνεκα μακρῶν ἠθικολογικῶν παρεκβάσεων, αἱ ὁποῖαι διακόπτουν τὴν συνέχειαν τῆς διηγήσεως. Δεύτερον μέρος τοῦ «Guzman» ἐδημοσιεύθη ἐν Βρυξέλλαις (1604) ὑπὸ τοῦ Juan Marti, ὁ δὲ Aleman ὁ ἴδιος ἔδωκε κατόπιν τὴν αὐθεντικὴν συνέχειαν τοῦ «πικαρό» του. Τῷ 1618, ἓν νέον ἀριστούργημα ἐπλούτισε τὸ εἶδος: «Relaciones de la vida y aventuras del Escudero Marcos de Obregon» τοῦ Vicente Espinal, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὑπὸ πλείστων κριτικῶν ὡς τὸ ἄριστον τοῦ εἴδους. Τὴν παράδοσιν ἐσυνέχισαν ἐπιτυχῶς κατόπιν ὁ Quevedo διὰ τῆς «Historia y vida del Gran Tacaño» (1626), ὁ Guevara διὰ τοῦ «El Diablo Cojuelo» (1641), ὁ Fr. Andrès Pérez διὰ τοῦ «Picara Justina» (1604), ὁ Castillo Solorzano, ὁ Jerónimo de Alcalá, ὁ Enriquez Gomez, ὁ Cortes de Tolosa, ὁ Sallas Barbadillo κ. ἄ. [Πρβλ. *Giles*, «Origen y desarrollo de la novela picaresca» (Oviedo 1890), *Hazanas* «Étude sur Mateo Aleman» (Seville 1892).] Θ. Π.

πικαρίαι (οἱ) (Picariae) *[Παλαιοζωολ.]*. Τάξις ζῴων ἀνήκουσα εἰς τὰς *εὐόρνιθας τῶν ὀρνιθούρων* πτηνῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῆς τάξεως ταύτης συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

πικάρισμα (τό)· δημοτ., πεισμάτωμα.

—*[Χαρτυγρ.] Πικάρισμα* καλεῖται ἡ ἐργασία δι' ἧς συγκολλῶμεν ἓν φύλλον χημικοῦ, λιθογραφικοῦ ἢ κοινοῦ χάρτου ἐπὶ ἑτέρου τοιούτου, οὐχὶ διὰ συγκολλητικῆς τινος οὐσίας, ἀλλὰ διὰ διατρήσεως. Ἐφ' ἑνὸς δηλαδὴ φύλλου χάρτου χονδροῦ ἐπιθέτομεν τὸ πρὸς συγκόλλησιν τοιοῦτον καὶ δι' αἰχμηροῦ τινος ἐργαλείου (πούντας) κεντοῦμεν αὐτά, σχηματίζοντες οὕτω μικρὰς ὀπάς. Διὰ τοῦ τρόπου τούπου ἐπιτυγχάνεται ἡ συγκόλλησις τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου φύλλου, ὥστε νὰ κατορθωθῇ νὰ ἐκτελεσθῇ κατόπιν ἡ λιθογραφικὴ μεταφορὰ τῆς ἐπὶ τοῦ λιθογραφικοῦ χάρτου σχεδιαστικῆς ἐργασίας. Κ.Χ.Α.

Πίκαρντ-Καῖμπριτζ (Pickard-Cambridge), ***Ἀρθοῦρος-Οὐάλλας***. Ἄγγλος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, ἐδημοσίευσεν: «Ἐκλογὴ ἀποσπασμάτων ἐξ Ἑλλήνων κωμικῶν» (1900), «Μετάφρασις λόγων τοῦ Δημοσθένους» (1912), «Δημοσθένης» (1914), «Διθύραμβος, τραγῳδία καὶ κωμῳδία» (1927) κλπ. Κ. Β. Λ.

πικάρω· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ πεισμωθῇ, νὰ θυμώσῃ, ἐρεθίζω, παροργίζω.

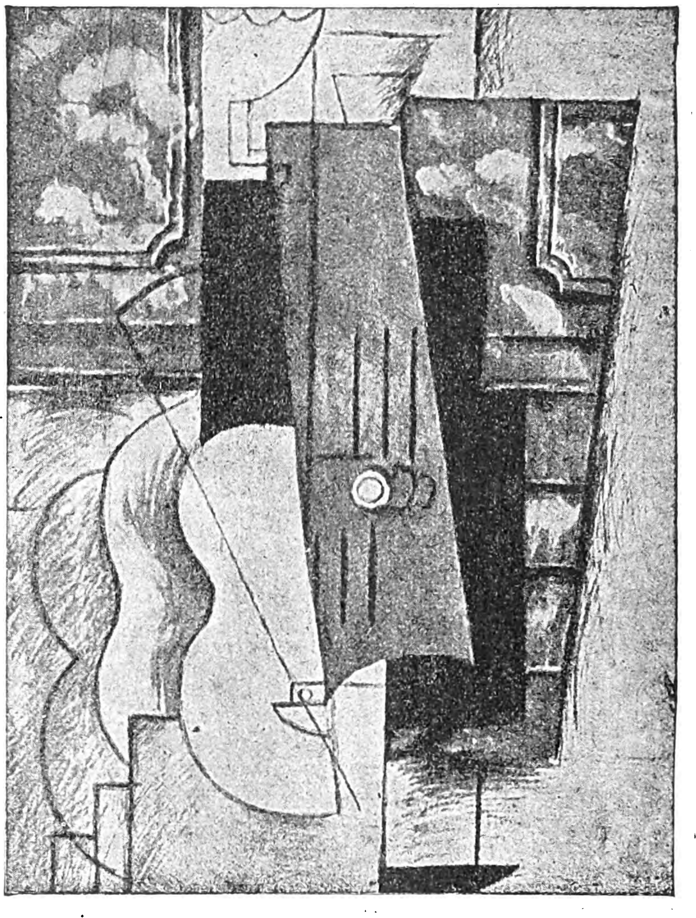

Πικάσσο: Ἡ κιθάρα.

Πικάσσο (Picasso), ***Παῦλος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος. Ἐγεννήθη ἐν Βαρκελώνῃ τῷ 1881, μετέβη δὲ λίαν ἐνωρὶς εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐγκατεστάθη μονίμως καὶ ἔνθα διεφημίσθη ὡς εἷς τῶν ῥιζοσπαστικωτέρων καὶ σημαντικωτέρων συνάμα καλλιτεχνῶν τῶν τελευταίων χρόνων. Εἰς τὰ πρῶτα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐξέθηκε, ἐμφανίζεται αἰσθητὴ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σεζάν, μολονότι πλεῖστοι ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν ἰχνῶν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ καλλιτέχνου τούτου εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πικάσσο, ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις λαμβανομένων. Τὰ θέματα, ἅτινα ἐξειργάσθη ὁ Πικάσσο, εἶναι εἰλημμένα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς νεκρᾶς φύσεως ἢ τῆς ταπεινῆς ἢ παραδόξου ζωῆς: ἐπαῖται, τύποι τῶν ἱπποδρομίων καὶ σχοινοβάται ἐπλούτισαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἔμπνευσίν του καὶ τοῦ παρέσχον ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλώσῃ τὰς λαμπρὰς καλλιτεχνικάς του ἀρετάς. Ὁ Πικάσσο νῦν θεωρεῖται οὐ μόνον ὡς ὁ πρωτεργάτης, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ χαρακτηριστικώτερος ἐκπρόσωπος τοῦ *κυβισμοῦ*. Προσεπάθησε νὰ ἴδῃ τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, κατὰ τὴν ὑλικήν του ὑπόστασιν καὶ ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει φιλολογικῶν προϋποθέσεων· μολονότι κατεκρίθη ὅτι ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν τέχνην του ἀστάθμητον ἀλλὰ καὶ τόσῳ συνάμα ζωτικὸν παράγοντα τῆς ἀνθρωπίνης εὐαισθησίας καὶ τῆς συγκινήσεως, καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἐργαζόμενος ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκεφαλικῆς ἀναλύσεως καὶ ἀνασυνθέσεως τῶν σχημάτων, τῶν ὄγκων, τῶν μορφῶν, εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Πικάσσο κατώρθωσε, χωρὶς νὰ ἀποκλείσῃ τελείως ἀπὸ τὰ ἔργα του τὰς δυνατότητας τῆς λυρικῆς ἐκφράσεως, ὄχι ἁπλῶς νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν οὐσιαστικήν του ἀντικειμενικότητα τὸ τοσάκις ταλαιπωρηθὲν διὰ πολλαπλῆς ὑποκειμενικῆς θεωρήσεως ἀντικείμενον, ἀλλὰ νὰ προσίδῃ τὸ ἀντικείμενον ἔξω πάσης ἀτομικῆς προϋποθέσεως. Ὠνόμασαν τὸν κυβισμὸν «πλαστικὴν ποίησιν» καὶ ταύτην τῷ ὄντι πραγματοποιεῖ ὁ Πικάσσο, πειρώμενος ν' ἀποδώσῃ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τὰ συναπαρτίζοντα τὸ ἀντικείμενον καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἁρμονίαν ἁπλῆν καὶ διατεταγμένην ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναλογιῶν, αἵτινες σταθερῶς διέπουν τὸν ὑλικὸν κόσμον. Πολλάκις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν παρα-

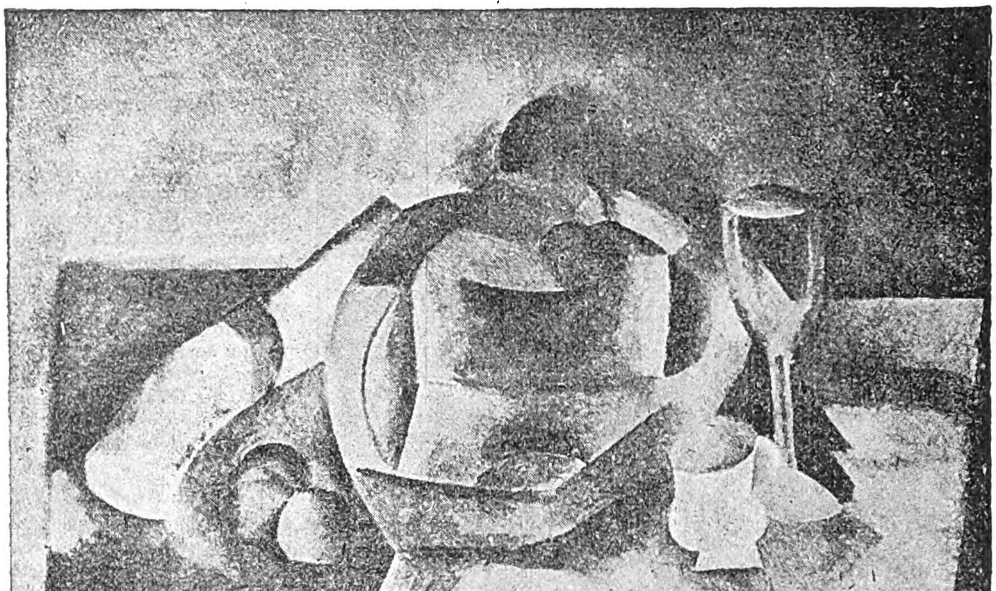

Πικάσσο: Τὸ γλύκισμα.

Digitized by Google

πλανήσεών του, ἐλοξοδρόμησεν, ἐφάνη ἀπιστῶν πρὸς τὸν κυβισμὸν καὶ ἐπανερχόμενος εἰς αὐτόν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει σημασίαν, διότι ὁ Πικάσσο εἶναι ἀπὸ τὰ δημιουργικὰ ἐκεῖνα πνεύματα, τὰ

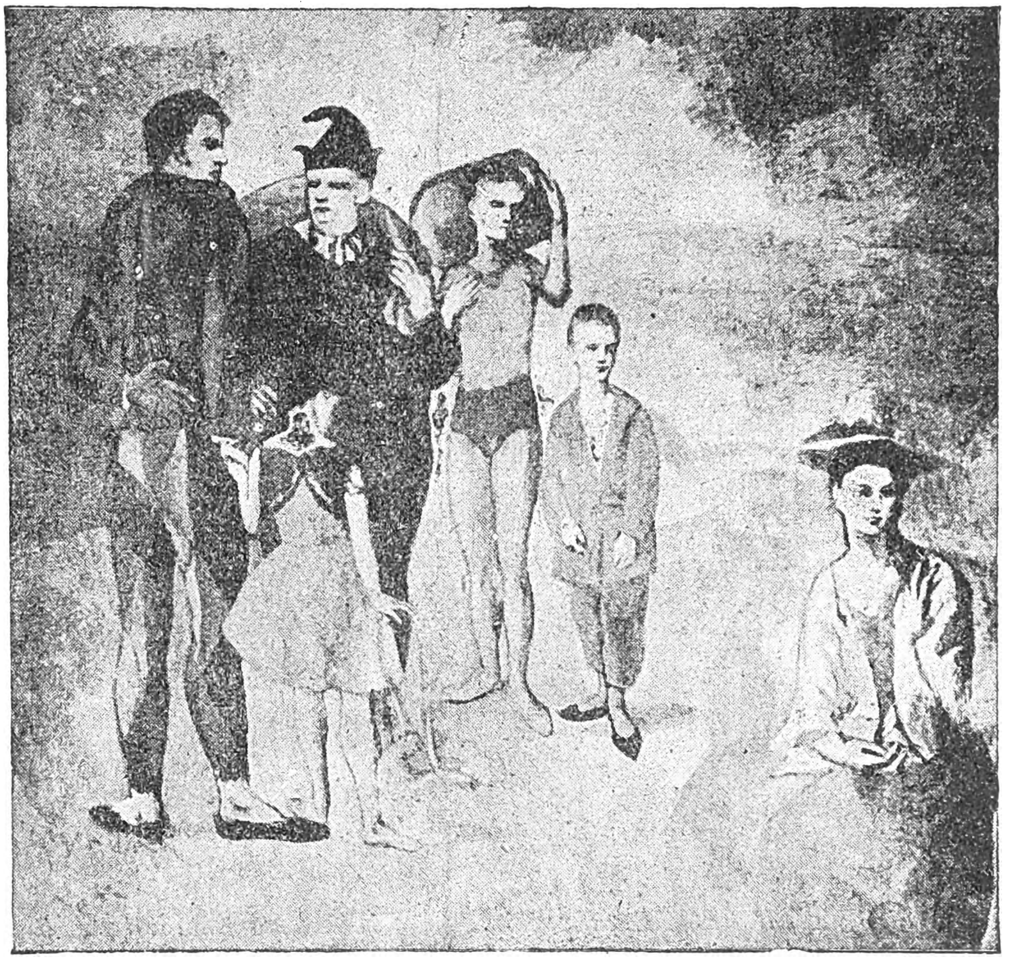

Πικάσσο : Οἱ σαλτιμπάγκοι.

ὁποῖα θραύοντα τὸν κλοιὸν πάσης συμβάσεως καὶ μὴ δυνάμενα νὰ κινηθοῦν ἐλευθέρως εἰς τὴν ὁσῳδήποτε εὐρεῖαν περιοχὴν ὡρισμένης σχολῆς παρουσιάζουν τὴν τολμηρὰν ἐκείνην εἰλικρίνειαν, δι᾽ ἧς εὑρίσκουν τὴν ὑψηλοτέραν κύρωσιν τῆς μᾶλλον ἰδιοτύπου ἀκροβασίας των. Ὁ Πικάσσο ἀποφεύγει

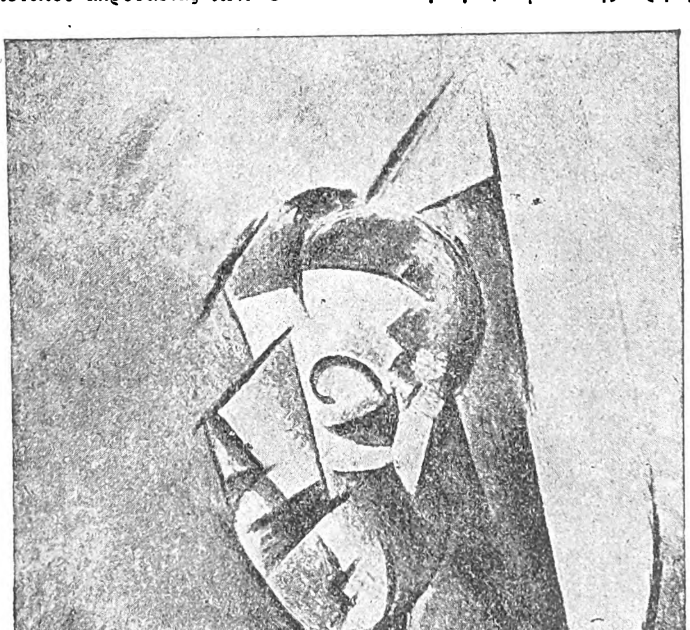

Πικάσσο : Ἡ κόρη μὲ τὸ σηκωμένο χέρι.

τὴν ἐξιδανίκευσιν, τὴν ὑποβλητικότητα, τὴν φιλολογικὴν διακόσμησιν, ἀρκεῖται εἰς τὰς καθαρῶς πλαστικάς, τὰς σταθερῶς καλλιτεχνικὰς ἀξίας τῆς διὰ τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος ἐκφράσεως. Εἶναι ὁ ποιητὴς τῶν πλαστικῶν ὄγκων. Τὸ ἔργον του συνεζητήθη ἐπὶ μακρὸν καὶ σήμερον δ᾽ ἔτι, μολονότι θεωρεῖται πλέον ὡς δημιουργία «διδασκάλου», συναντᾷ ἀντιγνωμίας καὶ ἀντιρρήσεις, ἐκ μέρους ἰδίᾳ ἐκείνων, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ διακρίνουν σαφῶς τὰς προθέσεις τοῦ καλλιτέχνου.

Ἐκ τῶν πινάκων του μνημονεύομεν τοὺς ἀκολούθους: «Οἱ σαλτιμπάγκοι», «Ἡ κιθάρα», «Ἡ κόρη μὲ τὸ σηκωμένο χέρι», «Τὸ βιολί», «Τὸ γλύκισμα». Ι.Μ.Π.

Πικατόρος, ***Ἰωάννης.*** Ἕλλην ποιητὴς ἐκ Ρεθύμνου τῆς Κρήτης, ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος. Τυγχάνει κυρίως γνωστὸς ἐξ ἑνὸς ποιήματος ἀποτελουμένου ἐκ 563 ὁμοιοκαταλήκτων πολιτικῶν στίχων, καὶ ἐπιγραφομένου: «Ρίμα θρηνητικὴ εἰς τὸν πικρὸν καὶ ἀκόρεστον Ἅδην». Ἔχει ὡς ὑπόθεσιν, ὅπως καὶ δύο ἄλλα ποιήματα τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, τὴν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὸν Ἅδην ἀποδημίαν, ἀποτελοῦν οὕτω, ὅπως καὶ ταῦτα, ἀπομίμησιν τῆς τοῦ Λουκιανοῦ «Νεκυομαντείας». Ἡ ἀξία τοῦ ποιήματος ἔγκειται κυρίως εἰς τὰς ἐν αὐτῷ ἐκφραζομένας δημώδεις θρησκευτικὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ W. Wagner ἐν «Carmina», σελ. 224—241. Β. Λ. Κ.

πικένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Πολυπλόκου συντάξεως κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $C_{22}H_{14}$, συλλεγόμενος εἰς τοὺς ψυκτῆρας κατὰ τὴν μέχρι ξηροῦ ἀπόσταξιν τῆς λιθανθρακοπίσσης. Τὸ μόριον αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ μὴ γραμμικῆς συμπυκνώσεως πέντε βενζολικῶν πυρήνων. Σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 364°. Σ. Γ.

Πικεντία (Picentia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, παλαιὰ πρωτεύουσα τῶν Πικεντίνων, κειμένη οὐ μακρὰν τῆς παραλίας τοῦ Παιστανοῦ κόλπου (νῦν κόλπου Σαλέρνου) ἐπὶ τῆς Via Popillia καὶ ΝΑ. τοῦ Σαλέρνου. Κηρυχθεῖσα ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον (218—201 π. Χ), ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων διὰ τῆς μετοικήσεως τῶν κατοίκων της, ὥστε μετ᾽ ὀλίγον ἀπέβη ἁπλῆ καὶ ἄσημος πολίχνη. Σήμερον καλεῖται *Βιτσέντσα* (Vicenza). Α. Θ. Σ.

Πικεντῖνοι (οἱ) (Picentini), ἢ ***Πίκεντες,*** καὶ ***Πικῖναι.*** Λαὸς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας κατοικῶν τὸ *Πικηνὸν* (βλ. λ.). Τμῆμα τοῦ λαοῦ τούτου μετετοπίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας των, τῷ 268 π. Χ., εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ἐν Καμπανίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Σαμνίου καὶ τῆς Λευκανίας, ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Παιστανοῦ κόλπου, ἀπὸ τῆς πόλεως Σουρρέντου (νῦν Σορέντο) μέχρι τοῦ Σιλάριδος ποταμοῦ (Sale). Καλοῦνται καὶ *Πικηνοί, Πικῆνοι, Πικίαντες, Πικεντηνοί* καὶ *Πικένται.* Α. Θ. Σ.

Πίκερινγκ (Pickering), ***Ἐδουάρδος - Κάρολος.*** Διάσημος Ἀμερικανὸς ἀστρονόμος (1846—1919). Ἀποφοιτήσας τῆς φυσικομαθηματικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Harvard, διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν. Μετὰ διετίαν τῷ ἀνετέθη ἡ ἕδρα τῆς φυσικῆς ἐν τῷ τεχνολογικῷ ἰνστιτούτῳ τῆς Μασσαχουσέττης, ὅπου τὸν Ὀκτώβριον 1869 ἵδρυσε τὸ πρῶτον ἐργαστήριον φυσικῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τῷ 1876 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Harvard καὶ διετήρησε τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ ἱδρύματος τούτου διεκρίθη οὐ μόνον ὡς ὀργανωτικὸν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀκάματος ἐρευνητής, ὅστις διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παρατηρήσεων καὶ μεθόδων συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀστρονομίας. Κατέστη περίφημος οὐ μόνον διὰ τὸ πλῆθος πολυτίμων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας ἀπεθησαύρισεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς νέας κατευθύνσεις, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἐρεύνας διὰ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ εἰς τὴν φωτογραφίαν καὶ τὴν φωτομετρίαν. Εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τῶν πρωτοτύπων ἐρευνῶν του συνέβαλε τὰ μέγιστα ἡ ὑλικὴ ἐνίσχυσις φιλομούσων Ἀμερικανῶν, τῇ ἀρωγῇ τῶν ὁποίων ὁ Πίκερινγκ ἐπλούτισε τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Harvard διὰ διαφόρων ἰσχυρῶν ὀργάνων καὶ πλείστων βοηθητικῶν σκευῶν, προσέτι δὲ ἵδρυσε δαπάναις τοῦ κληροδοτήματος Boyden τὸν ἐν Ἀρεκίπα τοῦ Περοῦ ἐπικουρικὸν σταθμόν. Ἓν ἀπὸ τὰ μνημειώδη ἔργα τοῦ Πίκεριγκ ὑπῆρξεν ἡ φωτογράφησις ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων τῆς οὐρανίου σφαίρας. Ἡ ἐργασία αὕτη, συνεχιζομένη ἔκτοτε ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Harvard, ὑπῆρξε πάντοτε ἡ πηγὴ πολυτιμοτάτων ἀποκαλύψεων ἀστεροειδῶν, κομητῶν, μεταβλητῶν ἀστέρων, νέων, διπλῶν κτλ. Πλὴν ὅμως τοῦ φωτογραφικοῦ τούτου ἀρχείου τοῦ Harvard, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικωτάτην ἱστορίαν τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Πίκερινγκ ἐγκαινίασε καὶ τὴν συστηματικὴν φωτογράφησιν τῶν φασμάτων ὅλων τῶν ἀπλανῶν. Ἂν καὶ ἀρχικῶς ἐχρησιμοποιήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον σχετικῶς μικρὸν τηλεσκόπιον (μόλις 6 χιλιοστῶν περίπου), φέρον ἀντικειμενικὸν πρῖσμα 30°, ἐν τούτοις τὸ ἐπιτελεσθὲν σὺν τῷ χρόνῳ ἔργον κατέληξεν εἰς σπουδαιότατα ἀποτελέσματα, διότι ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ἐπεξεργασθεῖσαν τὸ ὅλον ὑλικὸν Miss Cannon νὰ συντάξῃ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πίκερινγκ τὸν περίφημον κατάλογον τῶν φασμάτων, τῶν μεγεθῶν καὶ τῶν δεικτῶν χρώματος περίπου 200.000 ἀστέρων. Ὁ πολύτομος οὗτος κατάλογος ἐξεδόθη δαπάναις κληροδοτήματος εἰς μνήμην τοῦ Henry Draper. Ἕτερον σπουδαῖον πόρισμα τοῦ τεραστίου τούτου ἔργου ὑπῆρξεν ἡ κατάταξις τῶν ἀπλανῶν ἀναλόγως τοῦ φάσματος αὐτῶν εἰς διαφόρους φασματικὰς τάξεις καὶ ὁ καταρτισμὸς τῆς σήμερον γενικῶς παραδεδεγμένης φασματοσκοπικῆς κλίμακος τοῦ Harvard. Αἱ ἀστρονομικαὶ ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις τοῦ Πίκερινγκ ἐδημοσιεύθησαν εἰς μακρὰν σειρὰν τόμων τῶν «Χρονικῶν» τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Harvard College. Μεταξὺ ὅλων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ κατὰ τὸ 1884 ἐκδοθεῖσα ὑπ᾽ αὐτοῦ «Φωτομετρία τοῦ Χάρβαρντ» (Harvard Photometry). Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει μακρὰν σειρὰν φωτομετρικῶν παρατηρήσεων τῶν ἀπλανῶν, γενομένων τῇ βοηθείᾳ φωτομέτρου ἰδίας αὐτοῦ ἐπινοήσεως, ὁ Πίκερινγκ ἐτιμήθη τῷ 1886 διὰ τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς «Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας» τοῦ Λονδίνου. Τὸ αὐτὸ ἔργον ἐξεδόθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ἰδίου μετὰ πολλῶν προσθηκῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Revised Harvard Photometry». Ὁ Πίκερινγκ μεταξὺ ἄλλων ἐπέδειξε μέγιστον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς μακρᾶς περιόδου μεταβλητοὺς ἀστέρας, διὰ παντὸς δὲ τρόπου ἐνεθάρρυνε τὴν σύμπηξιν ὁμάδων ἐξ ἐρασιτεχνῶν παρατηρητῶν τῶν ἀστέρων τούτων, ἐπιτυχὼν κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν συγκέντρωσιν ἀνεκτιμήτου θησαυροῦ παρατηρήσεων, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων προήχθη σημαντικῶς ἡ ἐξήγησις πολλῶν προβλημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀπλανῶν. Ὁ Πίκεριγκ διετέλεσε μέλος πλείστων ἀστρονομικῶν καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1881 ἐξελέγη ἐπίτιμος ἑταῖρος τῆς «Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας» τοῦ Λονδίνου, ἥτις τῷ 1901 ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ δευτέραν φορὰν διὰ τοῦ χρυσοῦ αὐτῆς μεταλλίου. Σ. Π.

—**Πίκερινγκ** (Pickering), ***Λόρινγκ.*** Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1888. Διετέλεσεν ἐκδότης τοῦ «Δελτίου» ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ (1919—1921), τῷ δὲ 1922 ὠργάνωσε τὴν «Βορειοαμερικ-

Digitized by Google

νικὴν Ἕνωσιν Ἐφημερίδων», εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσιν 150 καθημεριναὶ ἐφημερίδες ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου καὶ ἥτις ἔχει γραφεῖα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, Παρισίοις, Λονδίνῳ κλπ. Τῆς Ἑνώσεως ταύτης διατελεῖ ἤδη (1932) διευθυντής. Κ. Β. Λ.

Πικέρμι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σπάτων τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κείμενον κατὰ τὸ 20ὸν χιλιόμ. τῆς ἁμαξιτοῦ Ἀθηνῶν—Μαραθῶνος καὶ κατὰ τὰς νοτίους παρωρείας τοῦ Πεντελικοῦ. Διακρίνεται εἰς τὸ παλαιότερον *Ἄνω Πικέρμι*, ὀλίγον ἀπέχον τῆς ὁδοῦ (πρὸς Β), καὶ τὸ *Κάτω Πικέρμι* (ἄλλοτε *Πασᾶδες*), κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Σπάτων καὶ ἔχει κατοίκους 120. Ἀνατολικῶς αὐτοῦ ῥέει χείμαρρος, γνωστὸς διὰ τὰ ἐν αὐτῷ παλαιοντολογικὰ εὑρήματα. Ι. Σ. Σ.

— *[Παλαιοντολ.]* Τὸ *Πικέρμι* εἶναι παγκοσμίως γνωστόν, διότι εἰς τὴν κοίτην τοῦ χειμάρρου, ὁ ὁποῖος ῥέει πρὸς τὰ ΒΑ. αὐτοῦ, τοῦ λεγομένου *Μεγάλου Ῥεύματος*, εὑρέθησαν ὀστᾶ ἀπολιθωμένα ζῴων, θηλαστικῶν κυρίως, τὰ ὁποῖα ἔζων κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχὴν τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Πρῶτος ἀνακαλύψας κατὰ τὸ ἔτος 1835 τὰ ἀπολιθωμένα ὀστᾶ εἰς τὸ Πικέρμι εἶναι ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος G. Finlay, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Lindermayer ἔκαμεν ἀμέσως μικρὰν ἀνασκαφὴν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν εὑρεθέντα ὀστᾶ ἐδώρησεν εἰς τὴν τότε ἱδρυθεῖσαν «Φυσιογραφικὴν ἑταιρείαν» τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς τοῦ Μονάχου J. Roth ἐξήτασε καὶ ἐμελέτησε τὰ ὀστᾶ ταῦτα τῷ 1837 ἐν Ἀθήναις. Τὸ γενικὸν ὅμως ἐνδιαφέρον ἐκινήθη, ὅταν Βαυαρός τις στρατιώτης τῷ 1838 εἰς τὴν κοίτην τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος ἀνεκάλυψεν ὀστᾶ, εἰς τὰς κοιλότητας τῶν ὁποίων ἔλαμπον οἱ κρύσταλλοι τοῦ συνηθεστάτου ὀρυκτοῦ ἀσβεστίτου, τοὺς ὁποίους ὅμως αὐτὸς ἐξέλαβεν ὡς ἀδάμαντας. Μετέφερέ τινα ἐκ τῶν ὀστῶν εἰς τὸ Μόναχον, ὅπου τὰ ἔδειξεν εἰς τὸν καθηγητὴν Ἀνδρέαν Wagner, ὅστις πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν ἀνεγνώρισεν ὅτι ἦσαν ὀστᾶ τῆς κάτω σιαγόνος πιθήκου ἀπολιθωμένου, τὸν ὁποῖον καὶ περιέγραψε τῷ 1839 εἰς τὰ δημοσιεύματα τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Κατὰ τὸν Archiac ὁ πρῶτος καθηγητὴς τῆς φυσιογραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Δομνάνδος, ἔκαμε τῷ 1839 εἰς τὸ ἐν Τουρίνῳ συνελθὸν συνέδριον τῶν φυσιοδιφῶν ἀνακοίνωσιν περὶ ἀπολιθωμένων λειψάνων πιθήκων, ῥινοκέρων κ.τ.λ. εὑρεθέντων πλησίον τοῦ Starvati (πιθανῶς Χαρβάτι). Μετὰ ταῦτα ἐπελήφθη ἀνασκαφῶν ὁ Lindermayer, ὅστις τῷ 1848 ἔστειλε μίαν σειρὰν ὀστῶν εἰς τὸ Μόναχον. Τὸν χειμῶνα τοῦ 1852—1853 ἐγένοντο πάλιν ἀνασκαφαί, ὑπὸ τοῦ Roth, τὰ εὑρήματα τῶν ὁποίων περιέγραψαν τῷ 1854 οἱ Roth καὶ Wagner. Τῷ 1853 ἀνέσκαψε, δαπάναις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὁ τότε καθηγητὴς Ἡρ. Μητσόπουλος, τὰ εὑρήματα δ' αὐτὰ μαζὶ μὲ τὰ εὑρήματα ἄλλων μεταγενεστέρων ἀνασκαφῶν εὑρίσκονται σήμερον ἄφθονα εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Μετὰ ταῦτα ἀνασκαφὰς ἔκαμον οἱ Gaudry καὶ Lartet τῷ 1855, συνεχίσαντες ταύτας κατὰ τὸ 1860, ὁ Χαιρέτης τῷ 1854, ὅστις ἐπώλησε τὰ ὀστᾶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ W. Dames τῷ 1882 (δαπάναις τῆς Βερολινίου Ἀκαδημίας), οἱ M. Neumayer καὶ L. V. Tausch τῷ 1885, ὁ πρίγκιψ τοῦ Orleans τῷ 1888 καὶ ὁ Michalet τῷ 1895. Δαπάναις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἀνέσκαψε κατόπιν ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς A. Smith Woodward ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἕλληνος καθηγητοῦ Θ. Σκούφου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ κατόπιν ἐγένοντο μικραὶ ἀνασκαφαί. Τέλος τῷ 1912 ἀνέσκαψε δαπάναις τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης ὁ καθηγητὴς O. Abel. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι τοῦ τελευταίου καθώρισαν ὅτι αἱ ἀποθέσεις τῶν ὀστῶν τοῦ Πικερμίου εὑρίσκονται ἐντὸς ἐρυθρῶν πηλῶν ἢ ἀμμούχων μαργῶν, αἱ ὁποῖαι περιέχουν καὶ φακοὺς κροκαλοπαγῶν, καθὼς καὶ ἐνσφηνωμένους μεγαλυτέρους ὄγκους ἄλλων πετρωμάτων (π. χ. μαρμάρου). Τὰ ὀστεοφόρα ταῦτα πετρώματα καταλαμβάνουν σχετικῶς περιωρισμένην ἔκτασιν, ἔχουν δηλαδὴ ἐντελῶς τοπικὸν χαρακτῆρα καὶ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀποθέσεις ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα τὸ ῥεῦμα κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχὴν παρέσυρεν ἀπὸ τὰς κλιτῦς τοῦ Πεντελικοῦ καὶ τὰ ἀπέθετεν εἰς διάφορα μέρη τῆς τότε κοίτης του. Κατὰ τὸν O. Abel, κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχὴν τῆς γῆς, αἱ ὀροσειραὶ τοῦ Πεντελικοῦ καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ ἔχουν πλέον σχηματισθῆ. Καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη ἡ ἀποσάθρωσις, τὸ φάγωμα καὶ ἡ ἔκπλυσις τῶν πετρωμάτων ἀπὸ τὰ καταπίπτοντα ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας ὕδατα τῶν βροχῶν δὲν ἔχουν προχωρήσει τόσῳ πολύ, ὅσῳ σήμερον, τὰ δύο αὐτὰ ὄρη εἶναι περισσότερον ὑψηλὰ ἀφ' ὅ,τι εἶναι σήμερον· ἐν τούτοις ὅμως εἰς τὴν γενικήν των μορφὴν καὶ εἰς τὰς κυρίας χαρακτηριστικάς των γραμμὰς ὀλίγον διαφέρουν ἀπὸ τὸ σημερινὸν Πεντελικὸν καὶ τὸν σημερινὸν Ὑμηττόν. Τὰ χαμηλὰ μέρη, τὰ περισσότερον ἐπίπεδα, δὲν τὰ σκεπάζει ἡ πτωχὴ βλάστησις ἀπὸ φρύγανα, ὅπως σήμερον, ἀλλ' ἐκτείνεται εἰς αὐτὰ μία μεγάλη στέππη ἐκ θάμνων. Τὰ δένδρα εἰς τὴν στέππην εἶναι ὀλίγα. Ὀπίσω ὅμως, πρὸς τὰς κλιτῦς δηλαδὴ τοῦ Πεντελικοῦ, πυκνότεραι συστάδες ἀπὸ ὑψηλοτέρους θάμνους, δάση ἀπὸ μεγάλους θάμνους, καλύπτουν τὸ ἔδαφος. Τὸ κλῖμα τῆς περιοχῆς δὲν εἶναι τὸ πολὺ ξηρὸν κλῖμα, ὅπερ ἐπικρατεῖ σήμερον. Βεβαίως, δὲν ἐπικρατεῖ πλέον τὸ ὑγρόν, θερμοωκεάνιον κλῖμα τῆς προγενεστέρας μειοκαίνου ἐποχῆς, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ κλῖμα εἶναι πολὺ ὑγρότερον καὶ πολὺ θερμότερον ἐκείνου, ὅπερ ἐπικρατεῖ σήμερον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀττικῆς. Ἡ περιοχὴ ἔχει πολὺ περισσότερα ὕδατα γενικῶς. Ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς κλιτῦς τοῦ Πεντελικοῦ κατέρχονται χείμαρροι, ἀπὸ δὲ τὴν χαράδραν τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος, κατόπιν ὁρμητικῶν βροχῶν, μεγάλοι ὄγκοι ὑδάτων. Εἰς τὰ κοιλώματα τοῦ ἐδάφους, τὰ εὑρισκόμενα εἰς χαμηλὰς ἐκτάσεις, λιμνάζουν ὕδατα σχηματίζοντα εἴς τινα μέρη ἕλη. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς Ἀττικῆς τὸ κλῖμα, ἡ φυτεία καὶ τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα ζοῦν, παρέχουν κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν (δηλαδὴ τὴν κατωτεραν πλειόκαινον) τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν προσδίδει σήμερον ἡ στέππη τοῦ Massai τῆς Ἀφρικῆς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸ Πικέρμι ἡ φυτεία ἀπετελεῖτο ἀπὸ φυτὰ τῆς περιοχῆς τῆς Μεσογείου καὶ οὐχὶ τῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν. Εἰς τὴν θαμνώδη αὐτὴν στέππην ζῶσιν ἀγέλαι ζῴων, τὰ ὁποῖα σήμερον δὲν ὑπάρχουν πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν ζῴων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) *Προβοσκιδωτά*: Μαστόδους Pentelici, μαστόδους longirostris, μαστόδους Borsoni, δεινοθήριον τὸ γιγάντειον. 2) *Περιττοδάκτυλα ὁπληφόρα*: Κερατόρρινος Schleiermacheri, δίκερως (ἀτελόδους) ὁ παχύγναθος, ἱππάριον τὸ μεσόγειον, χαλικοθήριον τοῦ Πεντελικοῦ, νεστοριθήριον ἢ ἀγκυλοθήριον. 3) *Ἀρτιοδάκτυλα ὁπληφόρα*: Γαζέλλα brevicornis, γαζέλλα deperdita, τραγόκερως Amalthea, οἰόκερως ἢ ἀντιδορκὰς Rothi, παλαιόρυξ Pallasi, παλαιόρυξ parvidens, παλαιορειὰς Lindermayeri, προτραγέλαφος τοῦ Σκουζέ, ἑλικοφόρος ἢ ἑλικόκερως rotundicornis, καπρεόλος Pentelici, ἑλλαδοθήριον Duvernoyi, παλαιότραγος Rouenii, καμηλοπάρδαλις ἡ ἀττική, σαμοθήριον, σῦς ὁ ἐρυμάνθιος. 4) *Νωδά*: Ὀρυκτερόπους Gaudryi. 5) *Τρωκτικά*: Ὕστριξ primigenia, μῦς (ἀκόμυς Gaudryi). 6) *Ὑπο-ὁπληφόρα*: Πλειοῦραξ ἢ λεπτόδους graecus. 7) *Πίθηκοι*: Μεσοπίθηκος ὁ πεντελικός. 8) *Ἁρπακτικὰ ἢ σαρκοφάγα*: Μαχαιρόδους cultridens, μαχαιρόδους Schlosseri, λέων λειόδους, ὕαινα eximia, ὕαινα Chaeretis, σιμοκύων ὁ πρωτογενής, ὑαινάρκος ἡ ἀττική, ὑαινικτὶς ἡ ἑλληνική, ἰκτιθήριον robustum, ἰκτιθήριον hipparionum, ἰκτιθήριον Orbignyi, μουστέλλα ἡ πεντελική, μουστέλλα ἡ παλαιατική, προμεφῖτις Lartetii. 9) Ὅπως καὶ σήμερον εἰς τὴν στέππην τοῦ Massai, ὡς καὶ εἰς ἄλλους τόπους, εἰς οὓς κατοικοῦν οἱ ἀπόγονοι τοῦ πικερμικοῦ ζωϊκοῦ κόσμου, οὕτω πως καὶ τότε εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔζη κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχὴν κόσμος πτηνῶν ἄφθονος. Ἕως τώρα ἔχουν καθορισθῆ τὰ λείψανα ἑνὸς γερανοῦ (Grus Pentelici), ἑνὸς Gallus Aesculapii, ὀρνιθοειδοῦς πτηνοῦ, καὶ τέλος ἑνὸς τύπου ὁμοιάζοντος ὀλίγον μὲ τοὺς φασιανοὺς (φασιανὸς Archiaci). Παρὰ ταῦτα πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τότε γῦπες ἐπέτων ὑπὲρ τὰ πτώματα τῶν ζῴων, τὰ ὁποῖα ἐξέσχιζον οἱ μαχαιρόδοντες καὶ ἐλάμβανον τὴν τροφήν των ἀπὸ τὰ σαπίζοντα τυμπανιαῖα πτώματα. Ἐπίσης ὡς βέβαιον πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὅτι εἰς τὰ τελματωδέστερα μέρη τῆς στέππης ἔζων μεγάλαι ἀγέλαι ἑλοβίων καὶ ὑδροχαρῶν πτηνῶν. Καὶ αἱ στρουθοκάμηλοι ἐπίσης φαίνεται ὅτι δὲν ἔλειπον. 10) Ἐκ τῶν μικρῶν ἑρπετῶν εὑρέθησαν λείψανα χερσαίας χελώνης (χελώνη marmorum) καὶ ἑνὸς βαράνου (Varanus ὁ μαραθώνιος). Ἐννοεῖται ὅτι καὶ μικρότεραι σαῦραι καὶ ὄφεις θὰ ὑπῆρχον, ἀλλὰ τὰ λείψανά των, δυσκόλως δυνάμενα νὰ διατηρηθοῦν καὶ ἀπολιθωθοῦν, δὲν μᾶς διεσώθησαν. Σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς καταστροφῆς τῶν ζῴων τούτων καὶ τῆς συσσωρεύσεως τῶν ὀστῶν των εἰς τὸ Μεγάλο Ῥεῦμα τοῦ Πικερμίου, ὁ καθηγητὴς O. Abel γράφει: «Τὰ λείψανα τῶν ὀστῶν εἰς τὸ Πικέρμι εὑρίσκονται ἐντὸς σκοτεινερύθρου πηλοῦ κατὰ φακοειδεῖς ἐπιμήκεις καὶ στενὰς φωλεάς, μεμονωμένας καὶ εἰς διαφόρους ὁρίζοντας. Εἰς τὰς φωλεὰς ταύτας τὰ ὀστᾶ κεῖνται πυκνῶς πλησίον ἀλλήλων—πακεταρισμένα οὕτως εἰπεῖν— καὶ ἀπεσφηνωμένα. Κέρας κρανίου γαζέλλας, τὸ ὁποῖον εἶναι κολλημένον εἰς κρανίον ἱππαρίου, εἶνε κεχωσμένον εἰς τὸ κρανίον τοῦ ἱππαρίου, ἡ σπόνδυλος ἀντιλόπης μὲ ὀδόντας ῥινοκέρωτος, μὲ πόδας ἱππαρίου, μὲ θραύσματα σιαγόνος ἀγριοχοίρων, μὲ χεῖρας πιθήκων, πάντα ταῦτα εἶναι ἀτάκτως περιπεπλεγμένα. Αἱ φωλεαὶ τῶν ὀστῶν ἐσχηματίσθησαν ὡς ἑξῆς: Ὡς ἡ ἐπιμήκης μορφὴ τῶν φωλεῶν δεικνύει, τὰ ὀστᾶ αὐτὰ μετεφέροντο

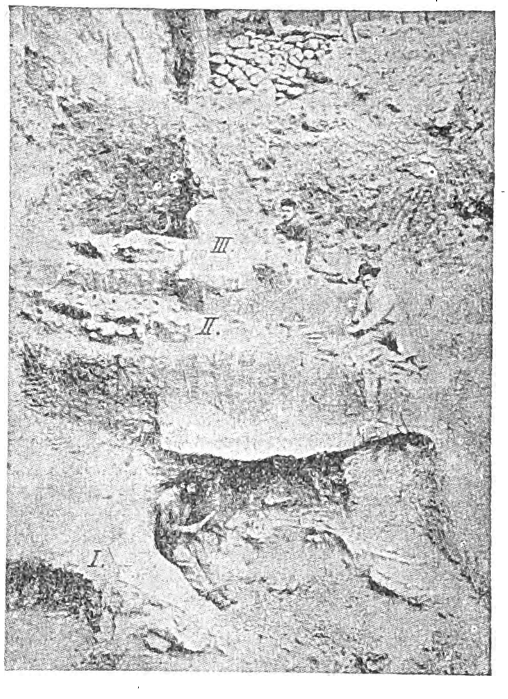

Τρεῖς ὀστεοφόροι φωλεαί, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων (III, II, I) ἐντὸς ἐρυθρᾶς ἀργίλλου τοῦ Πικερμίου, τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς, ἀποκεκαλυμμέναι εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος.
[Κατὰ φωτογραφίαν τοῦ καθηγητοῦ Θ. Σκούφου.]

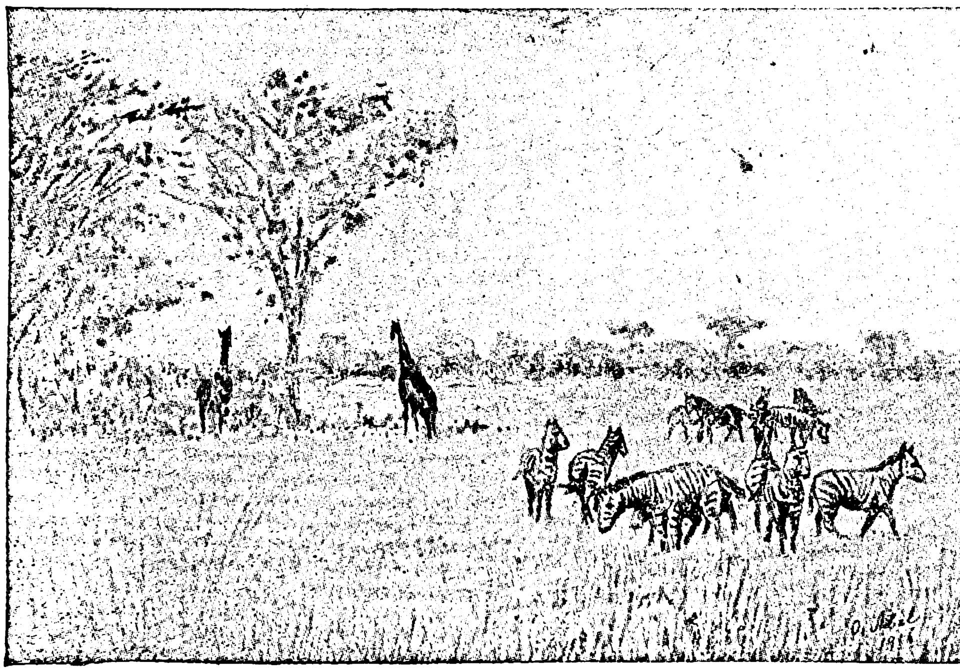

Ἀναπαράστασις τοῦ τοπίου τοῦ Πικερμίου κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχήν.
[Κατὰ ὑδατογραφίαν τοῦ καθηγητοῦ O. Abel 1916.]

Digitized by Google

μόνον ἀπὸ τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα ἔτρεχον ἐντὸς τῆς παλαιᾶς κοίτης τοῦ Μεγάλου Ρεύματος. Κάποιον ἐμπόδιον, εἴτε π. χ. μεγαλύτερος ὄγκος μαρμάρου, ἢ εἴς τινα μεγάλην ρίζαν δένδρου ἢ μικρὸν ὕψωμα ἐδάφους σταματημένον πτῶμα ἢ μέγα ὀστοῦν ἀπετέλει τρόπον τινὰ φραγμόν, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐσταμάτων ὅλα τὰ ὑπὸ τοῦ ρεύματος μεταφερόμενα ὀστᾶ καὶ τεμάχια πτωμάτων». Ὁ ἐρευνητὴς τῆς Ἀττικῆς Lepsius ἐξέφερε τὴν γνώμην ὅτι αἱ φωλεαὶ ὀστῶν τοῦ Πικερμίου εἶναι αἱ τραπεζαρίαι, οὕτως εἰπεῖν, τῶν μεγάλων ἁρπακτικῶν ζῴων παρὰ τὰς ὄχθας ἑνὸς ποταμοῦ, καὶ ὅτι ἡ συσσώρευσις τῶν ὀστῶν εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς ἔγινε καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ συσσώρευσις ὀστῶν εἰς τοὺς τόπους τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μεταβαίνοντα κατ' ἀγέλας τὰ ζῷα διὰ νὰ πίουν ὕδωρ συλλαμβάνονται καὶ τρώγονται ἀπὸ τὰ παραμονεύοντα ἁρπακτικά. Ἐν τούτοις, λέγει ὁ Abel, αἱ τραπεζαρίαι αὗται τῶν ἁρπακτικῶν παρέχουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διάφορον εἰκόνα ἐκείνης, ἣν παρέχουν αἱ φωλεαὶ ὀστῶν εἰς τοὺς πηλοὺς τοῦ Πικερμίου. Ἂν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Lepsius, σειρὰ φαινομένων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν ὀστεΐνων φωλεῶν τοῦ Πικερμίου, δὲν ἐξηγεῖται. Κατὰ τὸν Abel, τὰ ἁρπακτικὰ ζῷα ἔλαβον σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν κατασύντριψιν τῶν ὀστῶν καὶ εἰς τὸ Πικέρμι. Πολυάριθμα ὀστᾶ τῶν ἄκρων τῶν ἱππαρίων ἔχουν περιφαγωθῆ καὶ δηχθῆ καὶ μάλιστα δυνάμεθα ἐκ τῆς μορφῆς τῶν ἀποτυπωμάτων τῶν ὀδόντων ἐπὶ τῶν ὀστῶν νὰ καθορίσωμεν σαφῶς ὅτι εἰς τὰ γεύματα ταῦτα ἐλάμβανον μέρος ὄχι μόνον αἱ θνησιμαῖα ζῷα τρώγουσαι ὕαιναι καὶ τὰ ἰκτιθήρια, ἀλλ' ἐπίσης καὶ οἱ μαχαιρόδοντες καὶ τὰ τρωκτικὰ (μύες). Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἰχνῶν τῶν δηγμάτων, τὰ ὁποῖα ἄφηνον εἰς τὰ ὀστᾶ βαθέα ἀποτυπώματα, παρατηροῦνται ἀκόμη ἄλλαι ἰδιότροποι βλάβαι τῶν ὀστῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπροξενήθησαν ὑπὸ τῶν σαρκοφάγων ζῴων. Πρὸ παντὸς ὅμως θὰ ἔμενεν ἐντελῶς ἀνεξήγητος, ἂν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Lepsius, ἡ ἰδιότροπος συνύπαρξις ὡρισμένων εἰδῶν ζῴων, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὰς διαφόρους ὀστεΐνους φωλεάς. Ἤδη ὁ Woodward εἶχε τονίσει τὸ γεγονὸς ὅτι εἴς τινας φωλεὰς ὀστῶν κεῖνται κατὰ σωροὺς ὁμοῦ ὀστᾶ καὶ ὀδόντες κατὰ τὸ πλεῖστον ἱππαρίων, εἰς ἄλλας γαζελλῶν καὶ ἀντιλοπῶν. Ἄλλαι φωλεαὶ χαρακτηρίζονται ἰδιαιτέρως, διότι κατὰ μάζας μεγάλας κυριαρχοῦν τὰ κρανία τοῦ Tragoceras. Ὁ Gaudry εἰς ἕνα σωρὸν εἶχεν εὕρει 8 κρανία πιθήκων. Ὁ Abel εὗρηκεν εἴς τινας φωλεὰς νὰ ἐπικρατοῦν πολὺ τὰ λείψανα τῶν χοίρων, εἰς ἄλλας τὰ τοῦ ρινοκέρωτος. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὡρισμέναι συνθῆκαι ἐπέδρασαν διὰ νὰ συσσωρευθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον — κατὰ οἰκογενείας οὕτως εἰπεῖν—τὰ λείψανα τῶν ζῴων, αἵτινες δὲν ἐξηγοῦνται, ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ ὀστᾶ, ἅτινα ἐχρησίμευον πρὸς ἑστίασιν τῶν τότε ἁρπακτικῶν ζῴων, παρεσύρθησαν καὶ προσεχώθησαν. Ὁ Abel ἀπέδωσε μεγάλην σημασίαν εἰς ἰδιάζοντα κατάγματα, τὰ ὁποῖα παρετηρήθησαν εἰς μεγάλον ἀριθμὸν ὀστῶν, εὑρεθέντων τεθραυσμένων. Τὸ ἰδιότροπον κάταγμα τῶν ὀστῶν τούτων τὸ εἶχε παρατηρήσει πρὸ τοῦ Abel καὶ ὁ Woodward, ὅστις τὸ ἐξήγησεν ὡς προερχόμενον ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ὀστᾶ, φερόμενα ὑπὸ ὁρμητικοῦ χειμάρρου, προσέκρουον εἰς διάφορα ἐμπόδια καὶ ἐκ τῆς κρούσεως αὐτῆς ἐθραύοντο. Ὁ Abel ἐξήτασε λεπτομερῶς τὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τεθραυσμένα ἀπὸ τότε ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα εἶναι κυρίως ὀστᾶ τῶν ἄκρων ἱππαρίων καὶ ἀντιλοπῶν. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις παρατηρεῖται ὅτι τὰ ὀστᾶ ἔχουν θραυσθῆ οὕτω πως, ὥστε τὸ κάτω μέρος τοῦ ὀστοῦ πρὸς τὰ ἄνω δηλαδὴ πρὸς τὸ θραῦσμα, εἶναι μυτερόν, ὡς νὰ εἶχε κτυπηθῆ διὰ σκαπάνης. Οὐδέποτε τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν ὀστῶν αὐτῶν φέρει αἰχμὴν πρὸς τὰ κάτω. Τὸ θραῦσμα τοῦτο οὐδέποτε γίνεται ἀπὸ ὀδόντας ἁρπακτικῶν. Τοὐναντίον, τὰ θραύσματα δεικνύουν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ προξενούμενα εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν ἄκρων, ὅταν πηδήσῃ κανεὶς ἀπὸ μέγα ὕψος ἢ ὅταν τὸ ὀστοῦν ὑποβληθῇ εἰς μεγάλην κάμψιν. Ὁμοιάζουν μὲ θραύσματα τῶν ὀστῶν, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται αἱ παίζοντες τὸ Ski. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ θραύσματα παρατηροῦνται εἰς τὸ Πικέρμι μόνον εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν ἱππαρίων, ἀντιλοπῶν κ.τ.λ., οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν ἁρπακτικῶν. Ἐπὶ πλέον οἱ σκελετοὶ τῶν ἁρπακτικῶν εἶναι οἱ μοναδικοί, οἱ ὁποῖοι—ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς σκελετοὺς τῶν πιθήκων—εὑρέθησαν εἰς τελείαν ἢ σχεδὸν τελείαν συνοχὴν ὀστῶν, ἐνῷ οἱ σκελετοὶ τῶν ἱππαρίων, γαζελλῶν, ἀντιλοπῶν κτλ. εὑρέθησαν σχεδὸν πάντοτε διαλελυμένοι εἰς τμήματα.

Ἀπὸ τὰ ἰδιότροπα ταῦτα θραύσματα τῶν ὀστῶν τῶν ἄκρων ὁδηγούμενος ὁ Abel, ἔρριψε φῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος πῶς ἔλαβε χώραν ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ κατὰ τόπους συσσώρευσις λειψάνων σκελετῶν ζῴων κατὰ μάζας ἐντὸς τῶν πηλῶν τοῦ Πικερμίου. Πρόκειται, λέγει, περὶ καταστροφῆς, ἡ ὁποία ἐθανάτωσε χιλιάδας ἐξ αὐτῶν τῶν ζῴων. Πυρκαϊαὶ στεππῶν σήμερον εἰς τὴν ἀφρικανικὴν στέππην ἐμβάλλουν εἰς φυγὴν τὰ ἄγρια ζῷα τῆς στέππης, τὰ ὁποῖα ἀγωνιῶντα τρέχουν, κατὰ μεγάλας ἀγέλας, εἰς τὰς κλιτῦς τῶν βουνῶν ἢ εἰς τὰ ρεύματα ὕδατος, ὅπου ἐλπίζουν νὰ εὕρουν σωτηρίαν. Βεβαίως κατὰ τὸν πανικὸν καὶ κατὰ τὴν φυγὴν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν ζέβρων ἢ τῶν ἀντιλοπῶν ἀναμιγνύονται καὶ ἄλλα τινὰ ζῷα, ἀλλὰ πάντοτε οἱ σύνδεσμοι ἑκάστης ἀγέλης ὑφίστανται καὶ ἡ ἀγέλη τρέχει, συγκροτουμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ζῴων. Ὁ πανικός, ὁ ὁποῖος ἐνίοτε καταλαμβάνει τὰς μεγάλας ἀγέλας οἰκιακῶν ζῴων, ἐπανειλημμένως. καὶ σήμερον γίνεται ἀφορμὴ νὰ καταστραφοῦν ἀγέλαι κτηνῶν μεγάλης ἀξίας. Μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα τρέχουν τὰ φοβηθέντα ζῷα, πηδοῦν ὑπεράνω βράχων, κρημνίζονται ἀπὸ ὑψηλὰς ἀποτόμους ὄχθας ποταμῶν καὶ μένουν ἐκεῖ μὲ συντετριμμένα κόκκαλα. Τοιοῦτοι πανικοὶ παρετηρήθησαν καὶ σήμερον εἰς Λαπλανδίαν εἰς τὰς ἀγέλας τῶν ρέννων, ὅταν αὗται κυνηγῶνται ἀπὸ λύκους· μεγάλαι ἀγέλαι ρέννων κατεκρημνίσθησαν εἰς τὸ νότιον Norbotten, πηδήσασαι ἀπὸ ἀποκρήμνους βράχους. Τὰ ἁρπακτικὰ καὶ τὰ πτωματοφάγα ζῷα εὑρίσκουν πλουσίαν τροφὴν εἰς τὰ φονευμένα καὶ εἰς πραγματικοὺς σωροὺς συνεσωρευμένα ζῷα. Ἡ πυρκαϊὰ τῆς στέππης σταματᾷ εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ρεύματος, ἂν ὁ ἄνεμος δὲν τὴν μεταφέρῃ εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Οἱ πίθηκοι καὶ ἄλλα μικρὰ ζῷα καταφεύγουν εἰς τὰ χάσματα τῶν βράχων διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὸ πῦρ. Ἡ πυρκαϊὰ τῆς στέππης, τὴν ὁποίαν προὐξένησε, κατόπιν μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος ξηρασίας, κεραυνός τις, σβήνεται ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ὁρμητικῶν βροχῶν, αἵτινες ἐπακολουθοῦν καὶ αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν ὁρμητικὰ ποτάμια. Ἀπὸ τὰς κλιτῦς καταπίπτουν τὰ ὕδατα, πληροῦν τὰ ρυάκια καὶ συμπαρασύρουσι τὰ πτώματα τῶν ζῴων, τὰ ὁποῖα κατεκρημνίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀπόκρημνον ὄχθην τοῦ ρεύματος. Ἀγέλην πιθήκων, ἡ ὁποία ἐνόμισεν ὅτι ἐσώθη ἐντὸς ρωγμῆς τοῦ βράχου, τὰ ἀνυψωμένα ἐκ τῆς πλημμύρας ὕδατα τὴν πνίγουν καὶ τὴν παρασύρουν. Οὕτω πως ἓν μεῖγμα ἡμικεκαυμένων καὶ νωπῶν πτωμάτων σταματᾷ ὅπου εὑρέθη ἐμπόδιόν τι καὶ ὅταν τὰ πολλὰ ὕδατα φύγουν, κατακάθηται εἰς τὴν κοίτην τοῦ ρεύματος καὶ ἐκεῖ τὰ πτωματοφάγα ζῷα ἔρχονται διὰ νὰ κορέσουν μὲ αὐτὰ τὴν πεῖνάν των.

Αὕτη εἶναι περίπου εἰς μεγάλας χαρακτηριστικὰς γραμμὰς ἡ εἰκών, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν Abel πρέπει νὰ φαντασθῶμεν προκειμένου περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ζῴων εἰς τὸ Πικέρμι. Φαίνεται δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ σωροὶ τῶν ὀστῶν εἰς τὸ Πικέρμι εὑρίσκονται εἰς διαφόρους ὁρίζοντας καὶ εἰς διάφορα ὕψη ἐντὸς τῶν πηλῶν, ὅτι ἐπανειλημμένως ἔλαβον χώραν τοιαῦται καταστροφαί, ὅπως σήμερον ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀφρικανικὴν στέππην τοῦ Massai.

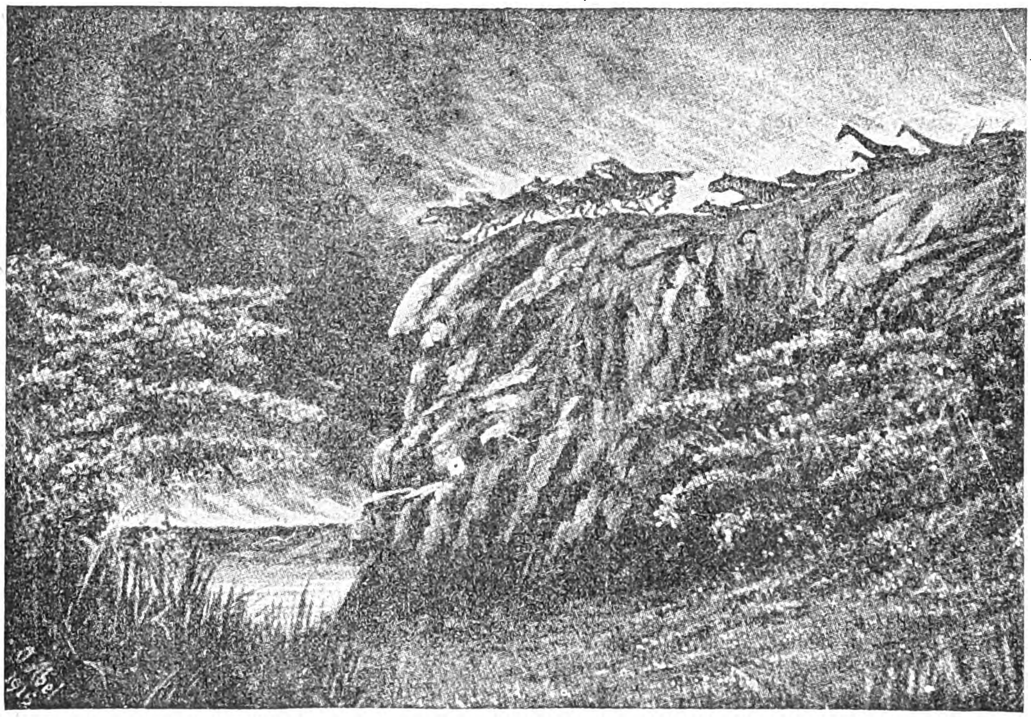

Ἀναπαράστασις τῆς πυρκαϊᾶς τῆς στέππης Πικερμίου κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν μέγας ἀριθμὸς ζῴων, κατοικούντων ἐν τῇ στέππῃ τῶν θάμνων, ζητεῖ τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς, ἀλλ' εὑρίσκει τὸν θάνατον, καθόσον τὰ πανικόβλητα ζῷα κατακρημνίζονται εἰς τὰς ἀποκρήμνους ὄχθας τοῦ Μεγάλου Ρεύματος.

[Κατὰ τὸν καθηγητὴν Ο. Abel.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Gaudry*, **Animaux fossiles et** géologie **de l'Attique (Paris 1862—1867).**—*W. Dames,* **Hirsche** und **Mäuse von Pikermi in Attica (Zeits. d. deuts. geol.** Gesel. Berlin 1883). —*A. Weithofer,* **Beiträge zur** Kenntniss **der Fauna von Pikermi bei Athen (Beitr. zur** Paläont. **u. Geol. Ost-Ung. und d'Orients. τόμ. VI, Βιέννη** 1897) —*A. S. Woodward*, **The Bone Beds of Pikermi,** Attica **and similar Deposits in Euboea (Geolog.** Magazine, **N.S. (IV) τόμ. VIII, 1901).** —*O. Abel*, **Lebensbilder** aus der **Tierwelt der Vorzeit (Jena 1922).** Γ. Κ. Γ.

πικερμοθήριον (τὸ) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον—κατὰ τὸν καθορίσαντα τοῦτο Θ. Σκοῦφον—εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *καμηλοπαρδαλινῶν πελλικεράτων* (*δερματοκεράτων*) *σιληνοδοντίων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄχρι τοῦδε μόνον τὸ εἶδος *πικερμοθήριον Μητσοπούλου* (Pikerm. Mitzopuli Skuphos) εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Σκούφου εἰς τὰ ὀστεοφόρα ἀποθέματα τοῦ *Πικερμίου* (βλ. λ.), εἶχον παρὰ τὰ σύνορα τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ καὶ τῶν βρεγματικῶν ὀστῶν ζεῦγος μακρῶν ὀστεωδῶν κώνων, οἱ ὁποῖοι φέρουσιν ἀπὸ τῆς κορυφῆς πρὸς τὴν βάσιν των ἰσχυρὰς πτυχάς, περαιτέρω ἐπὶ τῶν ρινικῶν ὀστῶν ἰσχυρὰν ὀστεώδη προεξοχήν, ἰσχυροὺς καὶ ὑψηλοὺς προτραπεζίτας ἐπὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω σιαγόνος, μακρὸν λαιμὸν καὶ σχεδὸν ἰσομεγέθη ὀπίσθια καὶ ἐμπρόσθια ἄκρα. Γ. Κ. Γ.

Πικέρνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 793. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πικὲς (ὁ) (γαλλ. pique). Ὕφασμα, κυρίως βαμβακερόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παριστῶνται διάφορα σχήματα ἐν ἀναγλύφῳ, διὰ τῆς καταλλήλου ἀνυψώσεως ἢ ἐμβαθύνσεως τοῦ ἱστοῦ τοῦ ὑφάσματος καὶ διὰ τῆς συνενώσεως ἢ τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο νημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, ἀναλόγως τοῦ σχεδίου. Τὸ ὕφασμα τοῦτο εἶναι συνήθως λευκόν, ἢ καὶ χρωματιστόν, ἐνίοτε δὲ καὶ μὲ χρώματα τετυπωμένα. Ὁ πικὲς χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὴν κατασκευὴν καλυμμάτων, παραπετασμάτων, ἀνδρικῶν ὑποκαμίσων, τραπεζομανδήλων, ἐνδυμάτων καὶ ἀσπρορρούχων διὰ νεογνά, εἰς τὴν γυναικείαν ἀμφίεσιν ἐν γένει κτλ. Μ. Δ. Β.

πικέττον (τό). Παίγνιον διὰ παιγνιοχάρτων, ὀνομασθὲν οὕτω κατά τινας ἀπό τινος Γάλλου Piquet, ἐπινοήσαντος αὐτό, ἢ (ὅπερ πιθανώτερον) ἀπὸ τῶν δύο ἐν αὐτῷ ἐπιτυγχανομένων μεγαλυτέρων πόντων τῆς pic καὶ repic (βλ. κατωτ.).

— *[Τεχν.]* Εἰς τὸ σύνηθες γαλλικὸν *πικέττον* (ἀγγλ., γαλλ., ἰσπαν. piquet, γερμ. Pikett, ἰταλ. picchetto) μετέχουν δύο παῖκται, χρησιμοποιοῦντες τὴν ἀπὸ τοῦ παιγνίου ὁμωνύμως καλουμένην «πικέττο» δέσμην (τράπουλαν) τῶν 32 παιγνιοχάρτων, διαβαθμιζομένων κατ' ἀξίαν ὡς συνήθως: ἑπτάρι (κατώτατον), ὀκτάρι, ἐννιάρι, δεκάρι, φάντης, ντάμα, ρήγας, ἄσσος (ἀνώτατον). Διανέμει («χάνει φύλλα», «μοιράζει») πρῶτος ἐκ τῶν δύο ὁ κατὰ τύχην ἀνασύρας ἀπὸ τῆς δέσμης τὸ μικρότερον παιγνιόχαρτον. Ὁ διανέμων ἀφοῦ ἀναμείξῃ («ἀνακατώσῃ τὰ φύλλα») τὴν δέσμην, δίδει αὐτὴν εἰς τὸν ἀντίπαλον, ὅστις ἔχει μὲν τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμείξῃ αὐτὴν ἢ ὄχι, ὑποχρεοῦται ὅμως νὰ «κόψῃ». Ἡ διανομὴ («μοίρασμα», «σερβίρισμα») γίνεται ἀνὰ 3 (ἢ καὶ 2) παιγνιόχαρτα, μέχρις ὅτου ἕκαστος παίκτης λάβῃ ἀνὰ 12 παιγνιόχαρτα· τὰ ὑπόλοιπα 8 τίθενται κατὰ μέρος (ἀριστερὰ τοῦ διανέμοντος) ὡς ἐφεδρεία (talon) εἰς δύο δεσμίδας ἐκ 5 καὶ 3 παιγνιοχάρτων. Ὁ πρῶτος παίζων, ἀφοῦ μελετήσῃ τοὺς δυνατοὺς συνδυασμούς του, ὡς καὶ τοὺς τοῦ ἀντιπάλου, ἀπο-

Digitized by Google

χωρίζει («ξεσκαρτάρει»), ἐκ τῶν παιγνιοχάρτων του 3—5 παιγνιόχαρτα (κατ' ἄλλους 1—5) καὶ ἀναλαμβάνει ἰσάριθμα ἐκ τῆς μεγαλυτέρας ἐφεδρικῆς δεσμίδος· τὸ «ξεσκαρτάρισμα» (l'écart) γίνεται ὅπως ἀπομακρυνθοῦν τὰ μᾶλλον ἀδύνατα («λιμὰ») παιγνιόχαρτα. Μετὰ τὸ σκαρτάρισμα τοῦ πρώτου (Α), ὁ διανέμων (Β) ἀντικαθιστᾷ 3 (κατ' ἄλλους 1) παιγνιόχαρτα ὑποχρεωτικῶς διὰ τῶν παιγνιοχάρτων τῆς μικρᾶς ἐφεδρικῆς δεσμίδος· ἐὰν ὅμως ὁ ἀντίπαλος δὲν ἔχῃ ἐξαντλήσει ὅλην τὴν μεγάλην δεσμίδα, δύναται ὁ Β νὰ «ξεσκαρτάρῃ» πλείονα τῶν τριῶν παιγνιοχάρτων, ἀρχόμενος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων τῆς μεγάλης δεσμίδος καὶ συμπληρῶν αὐτὰ ἐκ τῶν τῆς μικρᾶς. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ὁ μὲν Α δικαιοῦται νὰ ἴδῃ τὰ ἐκ τῆς μεγάλης δεσμίδος παρ' αὐτοῦ καταλειφθέντα παιγνιόχαρτα, ὁ δὲ Β τὰ ἐκ τῆς μικρᾶς τυχὸν καταλειφθησόμενα, ὑποχρεούμενος ἐν τούτοις ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ παιγνίου («στὴν πρώτη φυλλωσιὰ») νὰ δείξῃ αὐτὰ καὶ εἰς τὸν Α.

Μετὰ τὸ ξεσκαρτάρισμα ἀμφοτέρων διευθετοῦνται τὰ παιγνιόχαρτα κατὰ χρῶμα καὶ κατὰ σειρὰν ἀναγραφομένης ἀξίας καὶ εἶτα ἐκφωνοῦνται παρὰ τοῦ πρώτου οἱ ἀνὰ χεῖρας του πόντοι κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν:

α) *Φύλλα* (les points). Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀνὰ χεῖρας ὁμὰς παιγνιοχάρτων οἱασδήποτε ἀναγραφομένης ἀξίας, ἀλλ' ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ χρῶμα (π. χ. 5 καρρά, 4 κοῦπες, κτλ.). Ἡ ὁμὰς ἰσοδυναμεῖ πρὸς πόντους τόσους ὅσα φύλλα περικλείει, ἀναγγέλλεται δὲ διὰ τῆς φράσεως «5 φύλλα», «6 φύλλα» κτλ. Ἐὰν ὁ ἀντίπαλος δὲν ἔχῃ ὁμάδα μεγαλυτέραν (π. χ. εἰς τὰ 5 νὰ ἀντιτάξῃ 6, 7 ἢ 8 φύλλα), δέχεται τὴν ἀναγγελίαν διὰ τῆς λέξεως «καλά»· εἰς ἐναντίαν περίπτωσιν λέγει «δὲν εἶναι καλά», ὁπότε ὡς πόντοι λογίζονται τὰ φύλλα τοῦ ἀντιπάλου, θεωρουμένου ὅτι «ἔκοψε» τὸν πρῶτον. Εἰς ἣν περίπτωσιν ἀμφότεροι ἔχουν ἰσάριθμα φύλλα (π. χ. ἀνὰ 4 καρρά, ἢ ὁ εἷς 6 κοῦπες καὶ ὁ ἄλλος 6 σπαθιά, κττ.), τότε ἀθροίζονται ἑκατέρωθεν αἱ ἀναγραφόμεναι ἀξίαι (ἑκάστης φιγούρας ἀριθμουμένης ὡς 10 καὶ τοῦ ἄσσου ὡς 11), ὑπερισχύουν δὲ τὰ φύλλα ἐκεῖνα, ὧν ἡ μονὰς τοῦ ἀθροίσματος εἶναι ἀνωτέρα. Οὕτω ἐὰν ὁ Α ἔχῃ ἑπτάρι, ἐννιάρι, δεκάρι, ντάμαν καὶ ἄσσον τῆς κούπας (ἤτοι $7+9+10+10+11=47$) καὶ ὁ Β ἔχῃ ὀκτάρι, δεκάρι, φάντην, ντάμαν καὶ ρήγαν τοῦ σπαθιοῦ (ἤτοι $8+10+10+10+10=48$), ὁ Α ἀναγγέλλει «5 φύλλα», ὁ Β ἐρωτᾷ (μόνον εἰς τοιαύτην περίπτωσιν) «πόσω χρονῶ», ὁ Α ἀπαντᾷ «7 χρονῶ» (τὴν μονάδα τοῦ ἀθροίσματος τῶν φύλλων του) καὶ τότε μετρεῖ φύλλα μόνον ὁ Β, ἀναγγέλλων συνάμα «8 χρονῶ». Εἰς ἣν περίπτωσιν ἀμφότεροι οἱ παῖκται ἔχουν ἰσάριθμα φύλλα καὶ ἴσης μονάδος ἀθροίσματος, οὐδενὸς λογίζονται ὡς πόντοι, λεγομένου διὰ τὰ φύλλα ὅτι «στέκουν» (points égaux).

β) *Συνεχῆ φύλλα* (les séquences) εἶναι ὁμάδες ὁμοιοχρώμων παιγνιοχάρτων προοδευτικῆς ἀριθμητικῆς ἀξίας, ὡς ἑπτάρι, ὀκτάρι, ἐννιάρι καὶ δεκάρι του καρροῦ, ἢ φάντης, ντάμα, ρήγας τοῦ μπαστουνιοῦ κ.τ.τ. Διακρίνονται εἰς ὁμάδας 3, 4, 5, 6, 7 καὶ 8 παιγνιοχάρτων, ὀνομαζομένας «τρίτες» (tierces), «τετάρτες» ἢ «κουάρτες» (quatrièmes), «κέντες» ἢ «δεκαπεντάρια» (quintes), «δεκαεξάρια» (sexièmes), «δεκαεφτάρια» (dix-septièmes) καὶ «δεκαοχτάρια» (dix-huitièmes), ἰσοδυναμοῦν δὲ πρὸς πόντους ὅσους τὸ ὄνομα ἑκάστης ἐμφαίνει· ἰδιαιτέρως ἑκάστη τῶν ἀνωτέρω σειρῶν διακρίνεται καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ μεγαλυτέρου παιγνιοχάρτου, ὥστε ἔχομεν π. χ. «τετάρτην μαγκιόραν» ἢ «τοῦ ἄσσου» (quatrième majeure), ἤτοι ὁμάδα ὁμοιοχρώμων ἄσσου, ρήγα, ντάμας καὶ φάντη, «τετάρτην τοῦ φάντη» (quatrième au valet), ἤτοι ὁμοιόχρωμα φάντην, δεκάρι, ἐννιάρι καὶ ὀκτάρι κ.οὕ.κ. Ἀναγγέλλονται κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοῦ δεκαοκταριοῦ κ. ἑ. διὰ τῆς λέξεως «δεκαοκτάρι» κτλ. ἢ καὶ ἐπεξηγηματικῶς «δεκαεξάρι τοῦ ἄσσου», ἂν ὁ ἀντίπαλος ζητήσῃ τοῦτο διὰ τῆς λέξεως «τίνος» (εἰς ἣν περίπτωσιν ἔχει καὶ αὐτὸς ἰσοδύναμα συνεχῆ φύλλα). Ὑπολογίζονται δὲ ὡς πόντοι τὰ συνεχῆ φύλλα τοῦ παίκτου, τοῦ ὁποίου τὰ ἀνώτερα κατὰ σειρὰν φύλλα ὑπερνικοῦν τὰ τοῦ ἀντιπάλου· οὕτω ὁ Β, ἔχων ἀνὰ χεῖρας δεκαπεντάρι καὶ τρίτην, ἀριθμεῖ $15+3=18$ πόντους, ἐνῷ ὁ Α, ἔχων δύο τετάρτας καὶ μίαν τρίτην ($4+4+3=11$) οὐδένα πόντον ἀριθμεῖ.

Ἐὰν ἑκάτερος ἔχῃ τὰ ἀνώτερα αὐτοῦ συνεχῆ φύλλα ἰσάξια πρὸς τὰ τοῦ ἀντιπάλου (π. χ. ἀνὰ μίαν τετάρτην ὡς ἀνωτέραν τῶν ὅλων συνεχῶν φύλλων), τότε ὑπερνικοῦν τὰ κατὰ σειρὰν ἀνώτερα φύλλα (π. χ. ἡ τετάρτη τοῦ ρήγα νικᾷ τὴν τετάρτην τῆς ντάμας κ. ἑξ., ἡττᾶται δὲ παρὰ τῆς τετάρτης τοῦ ἄσσου). Ἐν ᾗ περιπτώσει ἀμφότεροι ἔχουν τὰ συνεχῆ των φύλλα καὶ κατὰ σειρὰν ἰσάξια (π. χ. ὁ Α ἔχει τετάρτην τοῦ ἄσσου κούπας καὶ ὁ Β τετάρτην τοῦ ἄσσου καρροῦ) οὐδεμία ὑπολογίζεται καὶ οἱ παῖκται προχωροῦν εἰς τὴν ἀρίθμησιν τῶν ἀμέσως κατωτέρων συνεχῶν φύλλων (τῶν τρίτων ἐν τῷ προκειμένῳ παραδείγματι) ἰσχυόντων τῶν αὐτῶν ὡς ἀνωτέρω κανόνων.

γ') *Ὅμοια φύλλα* (Séries). Ταῦτα ἀποτελοῦν ὁμάδες 3 ἢ 4 τῆς αὐτῆς ἀριθμητικῆς ἀξίας παιγνιοχάρτων (π. χ. 4 ἄσσοι, 3 ντάμες, κλπ.) διακρινόμεναι εἰς «δεκατεσσάρια» (quatorzes, 4 παιγνιόχαρτα) καὶ «τριάρια» (trios, 3 παιγνιόχαρτα), ἰσοδύναμα πρὸς πόντους ὅσους τὸ ὄνομά των δηλοῖ. Ἀναγγέλλονται καὶ ὑπολογίζονται καθ' ὅμοιον ὡς ἀνωτέρω τρόπον.

Μετὰ τὴν ἀρίθμησιν («μέτρημα») τῶν ἀνὰ χεῖρας («ἀπὸ χέρι») πάντων τοῦ πρώτου παίζοντος καὶ εἶτα τοῦ διανέμοντος, ἄρχεται τὸ παίγνιον. Ὁ πρῶτος παίζων ρίπτει ἓν κατὰ τὴν κρίσιν του παιγνιόχαρτον (π. χ. ἐννέα τῆς κούπας) καὶ προσθέτει εἰς τοὺς «ἀπὸ χέρι» πόντους ἄλλον ἕνα· ὁ δεύτερος ὑποχρεοῦται, ἂν ἔχῃ, νὰ ρίψῃ ὁμοιόχρωμον πρὸς τὸ τοῦ πρώτου παιγνιόχαρτον (κούπαν, ἄνω ἢ κάτω τοῦ ἐννέα), ἂν δὲ δὲν ἔχῃ κούπαν, οἱουδήποτε χρώματος. Τὸ ζεῦγος τῶν ριπτομένων παιγνιοχάρτων, καλούμενον «μπάζα» (la levée), κερδίζει ὁ δεύτερος μόνον ὅταν ρίψῃ ὁμοιόχρωμον παιγνιόχαρτον καὶ ἀνωτέρας ἀξίας (κούπαν καὶ ἄνω τοῦ ἐννέα), ὁπότε καὶ οὗτος προσθέτει εἰς τοὺς «ἀπὸ χέρι» ἕνα ἔτι πόντον. Ἐξακολουθεῖ οὕτω τὸ παίγνιον μέχρις ἐξαντλήσεως τῶν κυκλοφορούντων 24 παιγνιοχάρτων («χαρτωσιά»), ρίπτοντος ὅμως εἰς τὸ ἑξῆς πρώτου τοῦ κερδίζοντος τὴν «μπάζαν». Πλὴν τῶν «ἀπὸ χέρι» καὶ «ἀπ' τὶς μπάζες» πόντων, ἀριθμοῦνται καὶ οἱ ἀκόλουθοι: α) Δέκα ἀπ' τἄγραφα» (dix de blanc), οὓς σημειώνει ὁ παίκτης ὁ στερούμενος φιγούρας («γραμμένης») ἐν τοῖς παιγνιοχάρτοις του, ἀναγγέλλων ἀμέσως τοῦτο διὰ τῆς φράσεως «ἄγραφα χαρτιὰ» καὶ δεικνύων εἰς τὸν ἀντίπαλον τὰ ἀνὰ χεῖράς του παιγνιόχαρτα (cartes blanches). β) Λέζα (laize): 10 πόντοι, οὓς σημειώνει ὁ κερδίσας μπάζες πλείονας τῶν ἕξ. γ) Καπότο (capot): 40 πόντοι, οὓς σημειώνει ὁ παίκτης ὅταν ὁ ἀντίπαλός του δὲν κερδίσῃ οὐδεμίαν μπάζαν («γίνῃ καπότο», être capot), ὁπότε, κατὰ φυσικὸν λόγον, δὲν ὑπολογίζεται ἡ λέζα. δ) Τὰ πίσω ἢ τὰ ὑστερνὰ (la dernière levée): εἷς πόντος σημειούμενος παρὰ τοῦ κερδίσαντος τὴν τελευταίαν μπάζαν, κατά τινας, μὴ ἀναγραφόμενος εἰς περίπτωσιν καπότου. ε) Ἑξηντάρι (pic): 30 πόντοι, οὓς σημειώνει ὁ παίκτης, ὁ παίζων πρῶτος καὶ ἀριθμήσας ἀπὸ χέρι κάτω τῶν 30 πόντων, ἀλλὰ διαρκοῦντος τοῦ παιγνίου φθάσας τοὺς 30 πρωτοῦ ὁ ἀντίπαλος δυνηθῇ (ἀπὸ χέρι ἢ ἀπὸ μπάζες) νὰ μετρήσῃ πόντον· οὕτω ὁ Α ἀριθμήσας 5 φύλλα, τετάρτην, τρίτην καὶ δεκατεσσάρι καὶ κερδίσας τὰς πρώτας 3 μπάζας (ἤτοι $5+4+3+14+1+1+1=29$). ρίπτων τὸ παιγνιόχαρτόν του ἀριθμεῖ 60 ἀντὶ 30 καὶ στ) Ἐνενηντάρι (répic), ἄλλως καὶ «ἑκατοστάρι» καλούμενον (διότι ὁ κερδίσας αὐτὸ συνήθως φθάνει τοὺς 100 πόντους διαρκούσης μιᾶς μόνης χαρτωσιᾶς): 60 πόντοι, οὓς σημειώνει ὁ παίκτης ὁ ἀπὸ χέρι ἀριθμήσας 30 ἢ καὶ πλέον πόντους. Οὕτω ὁ Α ἔχων 6 φύλλα, δεκαεξάρι καὶ δεκατεσσάρι, ἀριθμεῖ ὡς ἑξῆς: $6+16=22+14=96$ (ἀντὶ 36).

Κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς χαρτωσιᾶς οἱ περισσότεροι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν πόντοι εἶναι 164· οὕτω ὁ παίκτης ὁ κρατῶν δεκαπεντάρι, τοὺς τέσσαρας ἄσσους καὶ τέσσαρας ρήγας καὶ μίαν τρίτην (τοῦ ἄσσου) ἀριθμεῖ 5 (φύλλα)+15 (δεκαπεντάρι)=20+3 (τρίτη)=23+14 (δεκατεσσάρι τοῦ ἄσσου)=97 + 14 (δεκατεσσάρι τοῦ ρήγα)= 111+12 (ἀπ' τὶς μπάζες)= 123 + 40 (καπότο)= 163+1 (ὑστερνὰ)=164. Ἡ ἐπίτευξις τῶν πόντων αὐτῶν προϋποθέτει ἀδυναμίαν τοῦ ἀντιπάλου νὰ «κόψῃ» εἰς ἀρίθμησίν τινα τὸν ἀντίπαλον. Ἐὰν τὸν «κόψῃ», τότε ἀριθμοῦνται ἑκατέρωθεν οἱ ὑπερισχύοντες τῶν τοῦ ἀντιπάλου πόντοι, κανονικῶς (χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἐπιτευχθῇ ἑξηντάρι ἢ ἑκατοστάρι ἀπὸ κανὲν μέρος). Ἀνώτεροι θετικοὶ πόντοι, μὴ ἐπιδεχόμενοι κόψιμον παρὰ τοῦ ἀντιπάλου (ὁτιδήποτε παιγνιόχαρτον καὶ ἂν κρατῇ οὗτος), εἶναι οἱ 163, οἱ συγκεντρούμενοι παρὰ τοῦ παίκτου ὅταν οὗτος κρατῇ δεκαεξάρι τοῦ ἄσσου καὶ τοὺς ἄσσους καὶ ρήγας ὅλων τῶν χρωμάτων. Μὲ τὰ 12 αὐτὰ παιγνιόχαρτα, καλούμενα «βασιλικὸ φύλλο» ἀριθμεῖ: 6 (φύλλα)+16 (δεκαεξάρι τοῦ ἄσσου)=22+14 (δεκατεσσάρι τοῦ ἄσσου)=96+14 (δεκατεσσάρι τοῦ ρήγα)=110 + 12 (μπάζες)=122 + 40 (καπότο)= 162+1 (ὑστερνὰ)=163, τοῦ ἀντιπάλου οὐδένα πόντον δυναμένου νὰ ἀριθμήσῃ.

Τὸ πικέττον, ἐπὶ διακυβεύσεως μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν, παίζεται μὲ χρονικὰ μόνον ὅρια, ὁριζομένης π. χ. παρτίδας μιᾶς ὥρας κτλ. Εἰς τὸ τέλος ἑκάστης χαρτωσιᾶς ὁ ἡττώμενος Α (ἔστω συγκεντρώσας 81 πόντους) πληρώνει εἰς τὸν νικητὴν Β (ἔχοντα ἔστω 83 πόντους) τὴν διαφορὰν τῶν πόντων (ἐν προκειμένῳ $83-81=2$) ἀντὶ ὡρισμένου ποσοῦ κατὰ πόντον ἐκ τῶν προτέρων καθορισθέντος· ἡ μονὰς αὐτὴ πληρωμῆς καλεῖται «καπίκι» (ἀπὸ τοῦ ρωσικοῦ νομίσματος) ἢ «τσὶπ» (ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ chip), ἡ πληρωμὴ δὲ συνήθως γίνεται διὰ «φισῶν» (fiches). Τὸ ἀσημάντου οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος πικέττον παίζεται μὲ τεχνικὰ ὅρια, ὁριζομένης π. χ. παρτίδας ἐξ ἑνὸς («μιὰ κι' ὄξω») παιγνίου ἢ ἐκ 3, 5, 7... («παρτίδα μὲ ρεβὰνς καὶ καλὴ») παιγνίων. Ἕκαστον παίγνιον κερδίζει ὁ πρῶτος συγκεντρώσας τοὺς ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθέντας πόντους (συνήθως: 101, 121, 151, 201 κττ.), ὡς διπλοῦν δὲ παίγνιον («μάρς») ὑπολογίζεται, πάντοτε κατὰ προτέραν συμφωνίαν, τὸ παίγνιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἡττηθεὶς δὲν κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ οὔτε τοὺς ἡμίσεις τῶν ὁρισθέντων πόντους (ἐν προκειμένῳ: 50, 60, 75, 100, κτλ.).

Ἑλληνικὴ παρτίδα. Τὸ ἐν Ἑλλάδι πικέττον ἐλάχιστα διαφέρει τοῦ ἀνωτέρω, εἰς τὰ ἑξῆς: α) Εἰς τὴν διανομήν: πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παρτίδας, συνήθως εἷς τῶν παικτῶν διανέμει τὰ φύλλα, ὅστις δὲ κατὰ τύχην λάβῃ τὸ ἑπτὰ καρρὸ θεωρεῖται πρῶτος παίζων κατὰ τὴν πρώτην χαρτωσιάν. β) Εἰς τὸ σκαρτάρισμα: ὁ πρῶτος παίζων δικαιοῦται ν' ἀντικαταστήσῃ ὀλιγώτερα τῶν 5 παιγνιόχαρτα· διὰ τὰ ὑπόλοιπα 1, 2 ἢ 3 τῆς μεγάλης ἐφεδρικῆς δεσμίδος λέγει εἰς τὸν ἀντίπαλον «δυὸ» ἢ «τρία στὰ φύλλα σου»· τότε ὁ τελευταῖος, ἀφοῦ ὑποχρεωτικῶς λάβῃ πρὸς ἀντικατάστασιν τὰ 3 τῆς μικρᾶς ἐφεδρικῆς δεσμίδος, δύναται νὰ λάβῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τῆς μεγάλης ἢ τινα ἐξ αὐτῶν, λέγων «τὰ παίρνω», ἀφοῦ πρότερον «ξεσκαρτάρῃ». Ὁ ἀντικαθιστῶν ὀλιγώτερα χαρτιὰ δύναται νὰ ζητήσῃ νὰ ἴδῃ τὰ ὑπόλοιπα τῆς δεσμίδος του, ἀλλ' ὁ ἀντίπαλος ἔχει τότε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν συμπαίκτην του, παίζοντα πρῶτον, νὰ τοῦ εἴπῃ «τί χαρτὶ θὰ παίξῃ». γ) Εἰς τὸ μέτρημα οὐδέποτε ὑπολογίζονται οἱ 10 «ἀπ' τἄγραφα» πόντοι. δ) Εἰς τὸ παίξιμον: τὰ «ὑστερνὰ» ἀριθμοῦνται ὡς 3 πόντοι (καὶ ὅταν γίνῃ καπότο). ε) Εἰς τὴν νίκην: πάντοτε οἱ διὰ τὸ κέρδισμα ἑνὸς παιγνίου πόντοι δέον νὰ εἶναι πλείονες τῶν περισσοτέρων δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν εἰς μίαν μόνην χαρτωσιὰν πόντων, ἤτοι πλείονες τῶν 166 (δεδομένου ὅτι τὰ ὑστερνὰ μετροῦνται ὡς 3 πόντοι).

Ἀγγλικὴ παρτίδα (Rubicon piquet). Παίζεται ὡς ἡ συνήθης ἀλλ' εἰς ἓξ χαρτωσιὰς μόνον, νικῶντος τοῦ συγκεντρώσαντος τοὺς περισσοτέρους κατ' αὐτὰς πόντους. Εἰς ἑκάστην χαρτωσιὰν ὁ νικητὴς Α (συγκεντρώσας ἔστω 83 πόντους) σημειώνει τὴν διαφορὰν τῶν πόντων του ἀπὸ τοὺς τοῦ ἡττηθέντος Β (ἔχοντος ἔστω 81 πόντους), εἰς ἣν προστίθενται καὶ ἕτεροι 100 (ἤτοι $83-81=2+100=102$). Ἐὰν ὁ ἡττηθεὶς Β συγκεντρώσῃ εἴς τινα χαρτωσιὰν ὀλιγωτέρους τῶν 50 πόντων (ἔστω 30), τότε ὁ νικητὴς Α (ἔχων ἔστω 80) σημειώνει τὸ ἄθροισμα ἐκ τῶν πόντων ἀμφοτέρων τῶν παικτῶν σὺν 100 (ἤτοι $30+80+100=210$). Ἡ ἀγγλικὴ παρτίδα εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Portland Club.

Πικέττον διὰ τέσσαρας (piquet à quatre). Μετέχουν δύο ζεύγη, λαμβάνει ἕκαστος τῶν παικτῶν ἀνὰ 8 παιγνιόχαρτα, δὲν γίνεται σκαρτάρισμα, εἰς τὸ τέλος δὲ ἑκάστης χαρτωσιᾶς ἕκαστον ζεῦγος σημειώνει τὸ ἄθροισμα τῶν πόντων τῶν ἀποτελούντων τὸ ζεῦγος δύο παικτῶν. Τὸ ἑξηντάρι καὶ ἐνενηντάρι ὑπολογίζονται ὅταν εἷς τῶν παικτῶν συγκεντρώσῃ 20 πόντους ἐν τῷ παιγνίῳ, ἢ ἀριθμῇ μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τούτου χωρὶς νὰ κοπῇ ὑπό τινος ἀντιπάλου. Οἱ λοιποὶ κανόνες εἶναι ὅμοιοι πρὸς τοὺς τοῦ συνήθους πικέττου. Ἡ παρτίδα ἐπενοήθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ὁμοιάζει δὲ πολὺ πρὸς τὸ *οὐΐστ*.

Πικέττον διὰ τρεῖς ἢ ***νορμανδικὸν*** (piquet à trois, normand). Διανέμονται ἀνὰ 10 παιγνιόχαρτα, τὴν δὲ ἐφεδρείαν τῶν λοιπῶν δύο χρησιμοποιεῖ ὁ διανέμων. Τὸ ἑξηντάρι καὶ ἐνενηντάρι γίνεται ὡς εἰς τὸ προηγούμενον πικέττον· ἐάν τις τῶν παικτῶν γίνῃ καπότο, σημειοῦν τοῦτο οἱ δύο ἄλλοι παῖκται, λέζαν δὲ γράφει ὁ κερδίσας μπάζας περισσοτέρας τῶν ὅσων ἔχει ἑκάτερος τῶν λοιπῶν δύο (πάντοτε πλείονας τῶν 4). Ὅταν κερδίσῃ ὁ εἷς ἀποσύρεται καὶ συνεχίζουν οἱ λοιποί, μέχρις ἀνακηρύξεως τοῦ ὁριστικῶς ἡττηθέντος. Ἡ παρτίδα αὐτὴ λέγεται καὶ «κλέφτικο πικέττο» (piquet voleur), διότι συνήθως οἱ δύο παίζουν ἐκ συνεννοήσεως κατὰ τοῦ τρίτου.

Γραπτὸν πικέττον (piquet à écrire). Ἡ παρτίδα ἀποτελεῖται κατὰ προτέραν συμφωνίαν ἐξ ἑνὸς ὡρισμένου ἀριθμοῦ παιγνίων καλουμένων «ρηγῶν» (rois)· ἕκαστος ρήγας ἀποτελεῖται ἐκ δύο «γύρων» (tours), ὧν ἕκαστος ἐκ δύο «χαρτωσιῶν» (coups), μιᾶς κατὰ παίκτην. Εἰς τὸ τέλος ἑκάστης χαρτωσιᾶς ἀναγράφεται μόνον ἡ εἰς πόντους ὑπεροχὴ τοῦ ἑνὸς τῶν παικτῶν σὺν 20 («πόντοι τῆς παρηγοριᾶς», points de consolation) καὶ εἰς τὸ τέλος ἑκάστου γύρου γίνεται τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰς δύο χαρτωσιάς· παράδειγμα: εἰς τὴν πρώτην χαρτωσιὰν ὁ Α κερδίζει 50 πόντους καὶ ὁ Β 30 (γράφει μόνον ὁ Α: $50-30=20+20=40$) καὶ εἰς τὴν δευτέραν χαρτωσιὰν κερδίζει ὁ Α 40 καὶ ὁ Β 50 (γράφει ὁ Β: $50-40=10+20=30$), ἑπομένως εἰς τὸ τέλος τοῦ γύρου ὁ Α κερδίζει 40 (α' χαρτωσιὰ)—30 (β' χαρτωσιὰ)=10 πόντους, πληρωτέους εἰς φίσας, ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένης χρηματικῆς ἰσοτιμίας. Εἰς τὸ παίγνιον δύνανται νὰ μεθέξουν καὶ ὁσοιδήποτε, πλείονες τῶν δύο, παῖκται. Τότε διὰ κλήρου καθορίζεται ἡ σειρὰ τῶν παικτῶν, παιζόντων πάντοτε μόνον δύο κατὰ σειράν· τὸ πρῶτον ζεῦγος ἀποτελεῖ ὁ Α καὶ ὁ Β (α' γῦρος), τὸ δεύτερον ζεῦγος ὁ νικητὴς τοῦ πρώτου γύρου καὶ ὁ Γ (β' γῦρος), τὸ τρίτον ὁ νικητὴς τοῦ δευτέρου γύρου καὶ ὁ Δ (γ' γῦρος) κλπ. Κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν πόντων, πάντοτε αἱ κάτω τοῦ 5 ὁμάδες πόντων δὲν ὑπολογίζονται, αἱ δὲ μεταξὺ 5

Digitized by Google

καὶ 10 ὑπολογίζονται ὡς 10· οὕτω ὁ ἔχων 26 πόντους γράφει 30 καὶ ὁ ἔχων 14 γράφει 10.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ πικέττον θεωρεῖται ἐξέλιξις, ἐν Γαλλίᾳ ἐπινοηθεῖσα, τῆς *ρόνφ(λ)ας*, μνημονευομένης ἤδη τῷ 1526 παρὰ τοῦ Μπέρνι (ronfa) καὶ τῷ 1530 παρὰ τοῦ Ραμπελαὶ (la ronfle). Ἐν Ἱσπανίᾳ τότε περίπου ἐπαίζετο ὑπὸ τὸ ὄνομα *θιέντος* (cientos=ἑκατόν), ἐκεῖθεν δὲ τῷ 1550 περίπου διεδόθη εἰς Ἀγγλίαν. Ἐν Ἑλλάδι φαίνεται ὅτι εἰσήχθη διὰ τῆς Ἰταλίας. Εἶναι παγκοσμίως γνωστὸν παίγνιον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ulmann*, «Illustrierte Wiener Pikettbuch» (1890).—*Cavendish*, «Guide to piquet» (1898).—*Forster*, «Official rules of card games» (1924). Π. Ν. Π.

Πικηνὸν (Picenum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ χώρα τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Αἴσιος ποταμοῦ (νῦν Esino) πρὸς Β. καὶ τοῦ Βομάνου πρὸς Ν. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς ἀρδευόμενον διὰ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν, πηγαζόντων ἀπὸ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων, εἶναι εὐφορώτατον εἰς δημητριακοὺς καρπούς, ἐλαίαν καὶ ἄμπελον, ἡ παραλία ὅμως αὐτῆς εἶναι σχεδὸν εὐθύγραμμος καὶ τραχεῖα, ἔχουσα ἕνα μόνον καλὸν λιμένα, τὸν τῆς *Ἀγκῶνος*. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω κατά τινα παράδοσιν ἀπό τινος δρυοκολάπτου, ὅστις ὡδήγησέ ποτε τοὺς Σαβίνους κατὰ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μετανάστευσίν των. «Πῖκον γὰρ τὸν ὄρνιν τοῦτον ὀνομάζουσι καὶ νομίζουσιν Ἄρεως ἱερὸν» (*Στράβ.* Ε, 240). Πρωτεύουσα αὐτῆς ἦτο τὸ *Ἄσκουλον* (νῦν Ascoli Piceno) καὶ κατόπιν ἡ Πικεντία. Ἐβοήθησε τοὺς Γαλάτας καὶ τὸν Πύρρον, βασιλέα τῆς Ἠπείρου εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ρωμαίων πολέμους, τέλος ὅμως κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 268 π. Χ., ὁπότε μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς μετῳκίσθη ὑπ' αὐτῶν εἰς Καμπανίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου (218—201 π. Χ.) ὑπέφερε πολλά, καθὼς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῷ 91 π.Χ. ἐκραγέντα ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς. Τῷ 292 μ. Χ. ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Ὀμβρίας ἀπετέλεσε τὴν ἐπαρχίαν Αἰμιλίας—Πικηνοῦ μὲ προσωρινὴν διακοπὴν τῷ 297 μ. Χ. Βραδύτερον κατὰ τὸ 364 μ. Χ. τὸ ἀρχαῖον Πικηνὸν ἔλαβε τὸ ὄνομα Picenum suburbicarium, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Αἰμιλίαν—Πικηνόν. Ἡ χώρα αὕτη φέρει καὶ τὰ ὀνόματα *Πικέντων* ἢ *Πικηνῶν χώρα*, *Πικεντίνη*, *Πικεντῖτις*, *Πικεντικόν*, *Πίκηνον*, *Πικῖνον*, *Πικινὸν καὶ Πικηνίς*, περιελάμβανε δὲ τὰς πόλεις ***Ἀγκῶνα***, ***Ἄσκουλον*** (ἔνθα ἐξερράγη ὁ Συμμαχικὸς ἢ Μαρσικὸς πόλεμος, 91—88 π. Χ.) καὶ *Ἀδρίαν*. Ὑπὸ τὸν Αὔγουστον ἐσχημάτισε τὴν 5ην ἐπαρχίαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἶτα προσεκτήσατο καὶ μέρος τῆς Ὀμβρικῆς. Ὠνομάζετο καὶ «Παραθαλασσία Πεντάπολις», ὡς περιέχον τὰς πόλεις *Ἀρίμινον*, *Πείσαυρα* (*Πίζαυρον*), *Ἱερὸν τῆς Τύχης* (νῦν Fano), *Σένα Γαλλικὴ* (νῦν Sinigaglia) καὶ *Ἀγκῶνα*. Ἡ παλαιά του πόλις *Πάλμα* ὀνομάζεται νῦν Torre di Palma. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει καὶ ἑτέρας πόλεις του, τὴν *Πωλλεντίαν* καὶ τὰς *Πανσύλας*. Ἐν Ἐπιγραφαῖς μνημονεύεται καὶ ἄλλη πόλις του, τὸ *Πλανῖνον*, παρὰ Κικέρωνι δὲ καὶ Πλινίῳ καὶ ἡ *Ποτέντσια*, παραθαλασσία. Ὑπάρχουσιν ὑδρίαι τοῦ Πικηνοῦ ἀπὸ τοῦ 600 π. Χ. Τῷ 1892 εὑρέθησαν δύο μεγάλα νεκροταφεῖά του, ἔκτοτε δὲ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς σπουδαιότατα εὑρήματα καὶ ἐγχαράκτους πλάκας τοῦ Ζ΄ αἰῶνος π. Χ. Γλῶσσα ἦτο ἡ Σαβελλική. Ν. Σ. Λ.—Α. Θ. Σ.

Πικήνσιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Θρᾳκικὸς λαὸς κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ΄, 9, 2) ἐν τῇ Ἄνω Μοισίᾳ (νῦν Σερβίᾳ) μεταξὺ τῶν Μυσῶν, κατοικούντων παρὰ τὸν Κίαμβρον ἢ Κίμβρον ποταμὸν (νῦν Ζιβρίτσα ἢ Κίβρα) καὶ τῶν Δαρδάνων ἐν Μακεδονίᾳ. Α. Θ. Σ.

πίκι (τὸ) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κέρατος* (βλ. λ.), κεραίας τῶν τραπεζοειδῶν ἱστίων.

Πικκαντίλλυ (Piccadilly) *[Γεωγρ.]*. Μία ἀπὸ τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου. Ἐκτείνεται εἰς μῆκος 1.500 μ., ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Χάϊμαρκετ πρὸς Δ. τοῦ Κόβεντρυ Στρὴτ καὶ τοῦ Πικαντίλλυ Σίρκας καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ Χάϊντ Πὰρκ Κόνερ. Εἶναι ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον πολυσυχνάστων καὶ κοσμικῶν τμημάτων τῆς μητροπόλεως καὶ ἔχει κατὰ μῆκός της ὡραῖα ξενοδοχεῖα, ὡς τὸ «Πικκαντίλλυ» καὶ τὸ «Ρίτζ», λέσχας, τὸ Γεωλογικὸν μουσεῖον, τὴν Μπάρλιγκτον Χάους, τὴν Ἄψλεϋ Χάους, γνωστὴν διότι εἰς τὰ διαμερίσματα αὐτῆς κατῴκησεν ὁ Βύρων, ὁ Μακώλεϋ, ὁ Κάννιγκ, ὁ Μπώλγουερ Λύττον καὶ ὁ Γλάδστων κ. ἄ. Ἡ ὁμώνυμος πλατεῖα, γνωστὴ ὡς «Piccadilly Circus» διασχίζεται ὑπὸ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας Ρῆτζεντ Στρὴτ καὶ εἶναι ἡ ἀρτηρία τῆς Σάφτσμπερυ Ἄβνιου, Κόβεντρυ Στρὴτ καὶ Γκλασσχάους Στρήτ. Η. Π. Γ.

Πικκὰρ (Piccard), ***Αὔγουστος***. Ἑλβετὸς φυσικὸς καὶ χημικός, γεννηθεὶς ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1883. Ἐσπούδασεν ἐν Βασιλείᾳ, Γενεύῃ καὶ Βρυξέλλαις, ὅπου ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον. Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ἀεροπλοΐαν, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἀεροναυτικῆς ἑλβετικῆς ἀκαδημίας, διατελεῖ μέλος τῆς ἀεροπορικῆς λέσχης τῆς Ἑλβετίας ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ εἶναι γνωστὸς μεταξὺ τῶν ἀεροναυτικῶν κύκλων ὡς ἱκανὸς κυβερνήτης ἀεροστάτων, κατορθώσας, κατὰ τὴν διάρκειαν ἀγῶνος διὰ τὸ κύπελλον Γκόρντον-Μπέννετ, νὰ περισώσῃ τὸ ἀερόστατόν του παρὰ τὴν ἐνσκήψασαν θύελλαν. Ὁ Πικκὰρ ἐγένετο ἰδίᾳ γνωστὸς ἐκ τοῦ τολμηροῦ κατορθώματος τῆς ἀνυψώσεως ἐπ' ἀεροστάτου εἰς ὕψος 16.000μ. πρὸς μελέτην τῆς στρατοσφαίρας καὶ τῆς καταρρίψεως οὕτω τῆς παγκοσμίου ἐπιδόσεως ὕψους. Ὁ Πικκάρ, καταγινόμενος ἀπὸ μακροῦ χρόνου εἰς εἰδικὰς μελέτας καὶ παρατηρήσεις, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἀνυψώσεώς του εἰς μέγιστον ὕψος, ἵνα ἐπιτύχῃ ἐκεῖ τὴν μέτρησιν τῶν ἀκτινοβολιῶν τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων ἐν σχέσει μὲ τὸ ὕψος καὶ τὸ ἐκ μολύβδου κάλυμμα, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὸ εἰδικὸν ὄργανον τῆς μετρήσεως, τὴν μέτρησιν τοῦ ἰονισμοῦ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἠλεκτροστατικοῦ πεδίου καὶ ὅπως προβῇ καὶ εἰς ἄλλας τινὰς παρατηρήσεις, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ἀϊνστάϊν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ χάρις εἰς τὴν οἰκονομικὴν συνδρομὴν τοῦ «Εἰδικοῦ ταμείου ἐπιστημονικῶν ἀναζητήσεων τοῦ Βελγίου», ἐπεστάτησεν εἰς τὴν κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ κατασκευὴν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κατασκευαστοῦ ἀεροστάτων Σέρλε τεραστίου εἰδικοῦ ἀεροστάτου, διαμέτρου 30 μ. καὶ ὄγκου 14.000 κυβ. μ. Τὸ ἀερόστατον τοῦτο ἀντὶ καλάθου ἔφερε σφαῖραν ἐξ ἀλουμινίου διαμέτρου 2,10 μ., ἀποτελοῦσαν θάλαμον διεσκευασμένον εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιλάβῃ πλεῖστα ἐπιστημονικὰ ὄργανα μετρήσεων ἢ ἄλλης χρησιμότητος. Εἰδικὴ συσκευὴ ἐπέτρεπε τὴν διαρκῆ ἀνανέωσιν τοῦ ἀέρος ἐντὸς τῆς ἑρμητικῶς κεκλεισμένης σφαίρας καὶ ἐξησφάλιζε τὴν ἐπάρκειαν τῆς ἀναλογίας τοῦ ὀξυγόνου. Διὰ νὰ προστατευθῇ ἀπὸ τὸ δριμὺ ψῦχος ἢ τὸν ὑπερβολικὸν καύσωνα τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων, ἡ μεταλλικὴ σφαῖρα εἶχε βαφῆ ἐξωτερικῶς κατὰ τὸ ἥμισυ μέλαινα, δι' εἰδικοῦ δὲ μηχανισμοῦ ἦτο δυνατὴ ἡ στροφὴ αὐτῆς περὶ τὸν ἄξονά της, εἰς τρόπον ὥστε διὰ τῆς παρουσιαζομένης ἐπιφανείας ν' ἀπορροφῇ ἢ ν' ἀποκρούῃ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένων ἀποτόμων πτώσεων κατὰ τὴν κάθοδον, ἡ σφαῖρα εἶχεν ἐφοδιασθῆ μὲ 25 σάκκους πλήρεις κονιοποιημένου μολύβδου καὶ εἶχεν ὡς ἔσχατον μέσον σωτηρίας δύο ἀλεξίπτωτα. Ὁ Πικκὰρ εἶχε παραλάβει ὡς βοηθόν του καὶ τὸν νεαρὸν Ἑλβετὸν καθηγητὴν τῆς φυσικῆς *Παῦλον Κίπφερ*, μετὰ τοῦ ὁποίου, κατόπιν πολυμήνων προετοιμασιῶν καὶ ὑπολογισμῶν, ἐπεχείρησε τὰς πρώτας δοκιμαστικὰς ἀνυψώσεις. Ἡ ὁριστικὴ ἀνύψωσις ἐπραγματοποιήθη τὴν 3 καὶ 56' π. μ. τῆς 27 Μαΐου 1931 ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου τῆς παρὰ τὰ ἑλβετικὰ σύνορα γερμανικῆς πόλεως Ἄουγκσμπουγ. Ὁ Πικκὰρ ἠδυνήθη διὰ τοῦ ἀεροστάτου τούτου νὰ φθάσῃ εἰς ὕψος 16.000 μ. Ἡ πτῆσις διήρκεσε πλέον τῶν 42 ὡρῶν, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ περίοδον αὐτῆς ζωηρόταται ἀνησυχίαι εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκδηλοῦνται περὶ τῆς τύχης τῶν δύο τολμηρῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ὅμως προσεγειώθησαν αἰσίως τὴν 10 μ. μ. τῆς 28 Μαΐου 1931 ἐπὶ τῆς κορυφῆς Γκούργκλ τῶν ὀρέων τοῦ αὐστριακοῦ Τυρόλου καὶ ἐντὸς παγετῶνος ὕψους 3.000 μ. Ὁ Πικκάρ, κατορθώσας νὰ παραμείνῃ ἐπὶ 15 περίπου ὥρας εἰς ὕψος 15—16.000 μ., ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς σπουδαιοτάτας ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας κατόπιν ἐξέθεσεν εἰς εἰδικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Βρυξελλῶν. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Πικκὰρ προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου, πλεῖστα δὲ πανεπιστήμια καὶ ἀκαδημίαι ἕνεκα τούτου ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ἐπίτιμον καθηγητήν, ἐνῷ συγχρόνως αἱ ἑλβετικαὶ καὶ βελγικαὶ ἀρχαὶ ἐπεδαψίλευσαν μεγάλας τιμάς. Κατὰ τὸ 1932 ὁ Πικκὰρ ἐπεστάτησεν εἰς τὴν κατασκευὴν νέου ἀεροστάτου, ὁμοίου πρὸς ἐκεῖνο μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπραγματοποίησε τὴν πρώτην του πτῆσιν, ἀλλὰ τελειοποιημένου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διδαγμάτων τῆς πείρας, πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων ἐπιστημόνων διὰ τὴν ἀνύψωσιν εἰς μεγαλύτερον ὕψος. Μ. Δ. Β.

Πίκκαρτ (Pickhart), ***Ἀντώνιος***. Τσέχος λόγιος καὶ συγγραφεὺς (1861—1909). Τὰ πρῶτα φιλολογικά του δοκίμια ἦσαν ποιήματα καὶ ἐπιφυλλίδες, δημοσιευθέντα εἰς τὸ ἡμερολόγιον «Ἡ φωνὴ τοῦ Ἔθνους». Μετέφρασε πολλὰ ἱσπανικὰ θεατρικὰ ἔργα, καθὼς καὶ τὸν «Δὸν Κιχῶτον» τοῦ Θερβάντες, ἔργα τοῦ Ἰμπάνιεθ, Καταλά, Φουέντες κλπ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη τὸ ἔργον του «Περὶ καταλωνικῆς φιλολογίας». Γ. Ι. Β.

—**Πίκκαρτ** (Piccart), ***Μιχαήλ***. Γερμανὸς ἀνθρωπιστὴς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Altdorf (1754 —1620). Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἤτοι ὑποτύπωσις ὁλοκλήρου τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας» (Νυρεμβέργη 1605), «Ὑπομνήματα εἰς τὰ πολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους» (Λειψία 1615), «Συζητήσεις φιλοσοφικαὶ καὶ λόγοι» (Νυρεμβέργη 1644) κ. ἄ. Ὁ Μ. Barthelemy εἰς τὸν πρόλογον τῆς μεταφράσεως τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἀναγνωρίζων τὴν ἀξίαν τῶν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνημάτων τοῦ Πικκὰρτ θεωρεῖ ταῦτα ὡς ἀνώτερα τῶν τοῦ Μελάγχθωνος, τοῦ Lefèvre, τοῦ D'Étaples καὶ τοῦ Camenarius. Ὁ Πίκκαρτ ἦτο φιλοσοφικὸν πνεῦμα καὶ εἶχε βαθεῖαν ἀντίληψιν τῶν φιλοσοφικῶν ζητημάτων. Σ. Ν. Λ.

Πίκκελχέριγκ (ὀλλανδ. Pickelhoering=καπνισμένη ρέγγα). Πρόσωπον τοῦ ὀλλανδικοῦ λαϊκοῦ θεάτρου, ἐκπροσωποῦν τὸ λαϊκὸν κωμικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ Klaassen ἀποτελεῖ τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ θεάτρου ἀνδρεικέλων ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἡμέτερον Καραγκιόζην, τὸν Πολισινέλον ἐν Γαλλίᾳ, τὸν Hanswürst καὶ τὸν Kasperle ἐν Γερμανίᾳ, τὸν Meapataca ἐν Ἰταλίᾳ, τὸν Punch ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν Πετρούσκαν ἐν Ρωσίᾳ καὶ τὸν Κάσπερ ἐν Σουηδίᾳ. Η. Π. Γ.

πικκεριγγίτης (ὁ) (Pickeringit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν στυπτηριῶν. Ἀποτελεῖ στυπτηρίαν διὰ μαγνησίου μὲ 22 μόρια ὕδατος, $MgSO_4 . Al_2(SO_4)_3 . 22\,H_2O$, διαφέρει δὲ μόνον κατὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν συνήθη στυπτηρίαν διὰ μαγνησίου, ἡ ὁποία περιέχει, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα εἴδη τῶν στυπτηριῶν, 24 μόρια ὕδατος. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Iquique. Γ. Β.

πίκκολο (τὸ) (piccolo). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ μικροῦ πλαγιαύλου.

Πίκκολο, *Λάγκο*— (Lago Piccolo) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νήσου Λαγκόστα (βλ. λ. *Λάγκο Πίκκολο*).

Πικκολόμινι (Piccolomini). Ὀνομαστὴ ἰταλικὴ οἰκογένεια εὐγενῶν, καταγομένη ἐκ Ρώμης καὶ ἐγκατεστημένη ἐν Σιένῃ, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. Πλουτήσασα ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀποκτήσασα μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν, ἀπέβη μία τῶν σημαντικωτέρων τῆς Σιένης. Ἡ μεγάλη ὅμως αὐτῆς φήμη καὶ οἱ τίτλοι τῆς εὐγενείας χρονολογοῦνται κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἓν τῶν μελῶν της, ὁ *Αἰνείας Σύλβιος*, ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πῖος Β΄*. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνῆκε καὶ ἕτερος πάπας, ὁ *Πῖος Γ΄*, πολλοὶ καρδινάλιοι καὶ ἀρχιεπίσκοποι, στρατηγοὶ κλπ.

—**Πικκολόμινι** (Piccolomini), ***Ἀλέξανδρος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1508—1578). Τὰ κυριώτερα τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων εἶναι τρεῖς πραγματεῖαι, αἵτινες ἀποτελοῦν πλῆρες σύστημα φιλοσοφίας: «Τὸ ὄργανον τῆς φιλοσοφίας» (1551), «Φυσικὴ φιλοσοφία» (1551—1554) καὶ «Ἠθικὴ φιλοσοφία» (1560). Μεταξὺ τῶν ἄλλων του ἔργων εἶναι διάφορα ποιήματα, μιμήσεις καὶ μεταφράσεις τοῦ Βιργιλίου καὶ τοῦ Ὀβιδίου, ἡ τραγῳδία «Ὁ προσηλυτισμὸς τοῦ Κυπριανοῦ», τρεῖς κωμῳδίαι, αἵτινες θεωροῦνται μεταξὺ τῶν καλυτέρων τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος: «Ὁ σταθερὸς ἔρως», «Ὀρτένσιο» καὶ «Ἀλέξανδρος» (1586), πολλὰ δοκίμια ἀναγόμενα εἰς τὴν φυσικήν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὴν γλωσσολογίαν, ὡς εἶναι τά: «Περὶ πλανητῶν» (1563), «Περὶ τῆς σφαίρας τοῦ κόσμου» (1540), «Περὶ τοῦ μεγέθους τῆς γηΐνης καὶ θαλασσίας ἐκτάσεως» (1558), «Περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων», πολλαὶ μεταφράσεις ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὸ σημαντικὸν πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν ὅρων ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ γεννηθέντος ἐλευθέρου ἐν ἐλευθέρᾳ πόλει, βιβλία δέκα» (1542), ἐπανεκδοθὲν μετὰ προσθηκῶν τῷ 1560 ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν βιβλία δώδεκα». Μ. Δ. Β.

—**Πικκολόμινι** (Piccolomini) ***Αἰνείας - Σύλβιος*** βλ. λ. *Πῖος Β΄*.

—**Πικκολόμινι** (Piccolomini), ***Ἀλφόνσος***. Ἰταλὸς τυχοδιώκτης, δοὺξ τοῦ Μοντεμαρτσιάνο (1549—1591). Ἐγένετο περιβόητος διὰ τὸν ἀνήσυχον χαρακτῆρά του καὶ διὰ τὴν ἀνάμιξίν του εἰς παντὸς εἴδους τυχοδιωκτικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ ληστῶν καὶ δολοφόνων. Συλληφθεὶς ἀπηγχονίσθη.

—**Πικκολόμινι** (Piccolomini), ***Ὀκτάβιος***, δοὺξ τῆς *Ἀμάλφης*. Ἰταλὸς στρατηγὸς (1599—1656). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν ἐν Ἰταλίᾳ, ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ τῷ 1627 εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Βαλλενστάϊν, διακριθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Λοῦτζεν, ὅπου καὶ ἐπληγώθη (1632). Συνωμοτήσας κατὰ τοῦ Βαλλενστάϊν καὶ συμβαλὼν εἰς τὴν καταστροφήν του, ἠμείφθη ὑλικῶς καὶ ὠνομάσθη στρατηγός. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, *Ἰωσὴφ-Σίλβιος-Μάξ*, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γιανκάου, τῷ 1645. Ἐχρησίμευσεν ὡς ὁ ἥρως τοῦ δευτέρου μέρους τῆς «Τριλογίας» τοῦ Σίλλερ, τοῦ «Βαλλενστάϊν». Μ. Δ. Β.

—**Πικκολόμινι** (Piccolomini), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος (1520—1604). Ἐδίδαξε φιλοσοφίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Σιένης, Ματσεράτα, Περούτζια καὶ Πάντουα καὶ ἔγραψε διάφορα φιλοσοφικὰ ἔργα λατινιστί, προσπαθῶν ἐν αὐτοῖς νὰ

Digitized by Google

συμβιβάση τὰ ἀριστοτελικὰ δόγματα μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Universa Philosophia» (1583), «In tres bilros Aristotelis de anima» (1602) κλ. Μ. Δ. Β.

Πίκκολος, *Νικόλαος Σάββα*. Λόγιος Ἕλλην ἰατρὸς καὶ δόκιμος φιλόλογος. Ἐγεννήθη τὴν 15 Νοεμβρίου 1792 ἐν Τυρνόβῳ τῆς Βουλγαρίας ἐκ γονέων Θεσσαλῶν, διήνυσε δὲ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅθεν μετέβη εἰς Παρισίους, διακούσας αὐτόθι μαθήματα ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς σκωτικῆς σχολῆς, ἣν εἶχεν ἐνστερνισθῆ. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀπεστάλη, τῇ ὑποδείξει τοῦ Κοραῆ, οὗτινος ἦτο ἐκ τῶν ἀρίστων φίλων καὶ ἑταίρων, εἰς Λονδῖνον, διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ φιλελευθέρων καὶ συγκινήσῃ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος τὴν κοινὴν τῶν Βρεττανῶν γνώμην. Τῷ 1823, διαμένων προσωρινῶς ἐν Κεφαλληνίᾳ, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ λόρδου Γυίλφορδ εἰς Κέρκυραν ὡς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Ὁ Γυίλφορδ, ὅστις παρηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πικκόλου, λέγει ὅτι οὗτος ἐδίδασκε μεταφυσικήν, εὗρε δὲ τὰς παραδόσεις σαφεῖς, εἰς γλῶσσαν γλαφυρὰν καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀπηλλαγμένην τῶν ἐπικινδύνων ἐκείνων ἀρχῶν, αἵτινες εὐκόλως δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς ἐπιστήμην τόσον λεπτήν. Ἐπανελθὼν ἀδείᾳ τοῦ Γυίλφορδ εἰς Ἑσπερίαν τῷ 1827, δὲν ἐπέστρεψε πλέον εἰς Κέρκυραν, ἀλλὰ μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα ἤσκησεν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἰατρικήν. Ἀποκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Παρισίοις, ἠσχολεῖτο ἐκεῖ εἰς φιλολογικὰς μελέτας μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1866 ἐπελθόντος θανάτου του. Ὁ φιλόπατρις καὶ παρ' ἀξίαν ἐν Ἑλλάδι ὀλιγωρηθεὶς ἐπιφανὴς οὗτος λόγιος εἶχεν ἀποκτήσει φήμην δεινοῦ ἑλληνιστοῦ παρὰ μὲν τοῖς ξένοις διὰ τὰς κριτικὰς αὐτοῦ ἐκδόσεις, παρ' ἡμῖν δὲ διὰ τὴν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταγλώττισιν ἀριστουργημάτων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας καὶ φιλοσοφίας. Νέος ἔτι ἐξέδωκε παράφρασιν εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν τοῦ «Φιλοκτήτου» τοῦ Σοφοκλέους, ἔγραψε δὲ καὶ τὴν τραγῳδίαν «Δημοσθένης», παρασταθεῖσαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον τῆς Ὀδησσοῦ τῷ 1818 ὑπὸ τὰς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίας τοῦ κοινοῦ, ὡς βεβαιοῖ ὁ σύγχρονος Ἰακωβάκης Ρίζος ὁ Νερουλός. Συνέταξε δὲ καὶ «Ἀνθολογίαν Ἑλληνικήν». Ἐκ τῶν μεταφράσεών του σημειοῦμεν τὸν λόγον τοῦ Καρτεσίου «Περὶ μεθόδου» (ἐν Κερκύρᾳ 1824) καὶ τὴν τοῦ διηγήματος τοῦ Βερναρδίνου Σαιμπιέρρου «Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν», ἣν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν διδάσκαλόν του Βαρδαλάχον καὶ ἥτις, ἐκδοθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1824, θεωρεῖται ἀριστοτέχνημα μεταφραστικῆς δεξιότητος, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τότε καταστάσεως τῆς καθαρευούσης. Ἐν ἔτει 1851 ἐγένετο νέα καὶ πληρεστέρα ἔκδοσις αὐτῆς, περιέχουσα μεταφράσεις καὶ ἄλλων διηγημάτων τοῦ περιωνύμου Γάλλου συγγραφέως. Τῷ 1850 ἐξέδωκε τὰ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Escurial εὑρεθέντα κατάλοιπα Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, μετ' ἀξίων λόγου κριτικῶν διορθώσεων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιδιορθώσεις τοῦ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος ἀρτίως ἀνακαλυφθέντος πονηματίου Ν. Δαμασκηνοῦ». Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1866 τὰ «Ποιμενικὰ» τοῦ Λόγγου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστασία καὶ διόρθωσις τῶν Λόγγου ποιμενικῶν» μετὰ ἱκανῶν αὐτοῦ σημειώσεων, ἔνθα εὐστόχως ὑπεραμύνεται πολλῶν διορθώσεων τοῦ Κοραῆ, αἵτινες ἐξ ἀγνοίας ἀπεδόθησαν ὑπὸ Γερμανῶν φιλολόγων εἰς ξένους κριτικούς. Τέλος μνημονευτέα τά: «Παράρτημα εἰς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν» καὶ «Ἔκδοσις νέα τῆς περὶ ζῴων ἱστορίας τοῦ Ἀριστοτέλους», δύο συλλογαὶ ποιήσεων, πρωτοτύπων καὶ κατὰ μετάφρασιν, κ. ἄ.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

πικλάρισμα (τὸ) *[Βυρσοδ.]*. Μετὰ τὴν ἀπασβέστωσιν τόσον δι' ὀξέων ὅσον καὶ διὰ συσκευασμάτων ἐκ παγκρέατος καὶ ἁλάτων τοῦ ἀμμωνίου, τὰ δέρματα εντίθενται εἰς λάκκον ἢ καὶ κατεργάζονται εἰς ἀνέμην ἢ βαρέλλαν, εἰς ἃς ἐνυπάρχει διάλυμα θειικοῦ ἢ καὶ ἄλλου τινὸς ὀξέος μετὰ κοινοῦ μαγειρικοῦ ἅλατος. Ἡ ἐργασία αὕτη καλεῖται *πικλάρισμα* (Picklage, Pickel), ἔχει δὲ ὡς σκοπὸν τὴν διάνοιξιν τῶν πόρων τοῦ δέρματος καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἐντὸς τούτου ταχυτέραν καὶ εὐκολωτέραν διείσδυσιν τῶν ἁλάτων τοῦ χρωμίου. Συνήθως τὸ πικλάρισμα ἐνδείκνυται προκειμένου νὰ ἐπακολουθήσῃ δέψις δι' ἑνὸς λουτροῦ, ἀπ' εὐθείας δηλονότι δέψις διὰ βασικῶν χρωμιούχων ἁλάτων, δύναται ὅμως νὰ γίνῃ χρῆσις τούτου καὶ εἰς τὴν διὰ δύο λουτρῶν δέψιν (μέθοδος Lamb), ὁπότε ἐπακολουθεῖ κατεργασία μόνον διὰ διχρωμικοῦ καλίου ἢ νατρίου, ἄνευ προσθήκης ὀξέος τινός. Ὁ χρόνος τοῦ πικλαρίσματος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῶν πρὸς δέψιν δερμάτων, κυμαινόμενος ἀπὸ ½ ὥρας ἕως 1 ½. Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὴν χρησιμοποιουμένην ποσότητα ἁλάτος, ὀξέος καὶ ὕδατος διὰ 500 χιλιόγραμμα διαφόρου εἴδους ἀπασβεστωμένων δερμάτων.

	Θειικὸν ὀξὺ	*Μαγειρικὸν ἅλας*	*Ὕδωρ*
Δέρματα προβάτων.	5 χλγρμ.	50 χλγρμ.	900 χλγρμ.
» μόσχων ...	7,5 »	75 »	900 »
» αἰγῶν. ...	10. »	100 »	900 »

Ι. Γ. Μ.

πὶκ-νίκ· γεῦμα ἐν ἐκδρομῇ ἐκ κοινοῦ ἐράνου εἴτε εἰς χρῆμα εἴτε εἰς εἶδος, γαλλ. pique-nique.

Πίκο (Pico) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν νήσων Ἀζορῶν, ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ. Κεῖται ΝΔ. τῆς νήσου Ἁγίου Γεωργίου. Ἔχει ἔκτασιν 496 τ. χλμ. καὶ 25.000 κατ. Εἶναι ἡφαιστειογενὴς νῆσος (ὕψ. 2.320 μ.). Παράγει σῦκα καὶ βερίκοκκα. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Λάγενς ντὸ Πίκο*. Γ. Ι. Β.

Πικὸ (Picot), ***Αὔγουστος-Αἰμίλιος***. Γάλλος ἱστορικὸς (1844—1916). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ρουμανίας Καρόλου (1866) καὶ κατόπιν ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσεν: «Οἱ Σέρβοι εἰς τὴν Οὐγγαρίαν», «Ἀλέξανδρος ὁ Ἀγαθός, ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας», «Λαϊκὰ τραγούδια τῶν Ρουμάνων ἐν Σερβίᾳ» κλπ. Θ. Β.

—Πικὸ (Picot), ***Γεώργιος-Μαρία-Ρενέ***. Γάλλος ἱστορικὸς (1838 - 1911). Συνέγραψεν «Ἱστορίαν τῶν τάξεων» καὶ πλείστας ἱστορικὰς πραγματείας, ἐξελέγη δὲ τῷ 1878 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν. Θ. Β.

—Πικὸ (Picot), ***Ἰωάννης***. Ἑλβετὸς ἱστορικὸς (1777—1868). Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἡ τάσις του πρὸς τὰς ἱστορικὰς μελέτας τὸν ἤγαγε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν δικηγορίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Γενεύης, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν δὲ τῆς Ἑλβετίας εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν συμβούλιον. Τὰ κυριώτερα ἱστορικὰ ἔργα του εἶναι: «Ἱστορία τῶν Γαλατῶν», «Χρονολογικοὶ πίνακες τῆς παγκοσμίου ἱστορίας», «Ἱστορία τῆς Γενεύης» κ. ἄ. Θ. Β.

—Πικὸ (Picot), ***Ἰωάννης***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1767—1803). Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν ἀνεμείχθη εἰς τὴν ἀντιδημοκρατικὴν ἐξέγερσιν τῆς Βανδέας, τῷ δὲ 1795 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Teilleul. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τῆς μεραρχίας τοῦ Ὥς καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀπὸ τῶν τυχοδιωκτῶν, οἵτινες ἐπωφελοῦντο τῆς κρατούσης ἀναρχίας ὅπως λεηλατῶσι τὰ πάντα. Ἀλλ' ὁ Πικό, ἀμαθὴς καὶ μέθυσος, ἀντὶ νὰ καταδιώξῃ, ἀνεμείχθη μετὰ τῶν ληστῶν εἰς τὰς ἁρπαγάς. Παραμείνας εἰς Ὥς ἐγένετο πράκτωρ τῶν μοναρχικῶν καὶ συνεννοεῖτο μετὰ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τοιούτων. Συνελήφθη τὴν 19 Αὐγούστου 1796, ἀλλ' ἐδραπέτευσεν ἐκ τῶν φυλακῶν καὶ μετέβη εἰς Ἀγγλίαν. Κατὰ τὸν δεύτερον πόλεμον διώκει τὴν μεραρχίαν τοῦ Ὥς, ἣν εἶχεν ὀργανώσει. Τραχὺς καὶ ἀπάνθρωπος, διέπραξε σφαγάς, αἱ ὁποῖαι τοῦ προσέδωσαν τὴν προσωνυμίαν τοῦ σφαγέως. Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν ἀπῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν ὅπως μετάσχῃ τῆς ἐπιχειρηθείσης δολοφονίας τοῦ Βοναπάρτου. Συλληφθεὶς εἰς Πὸντ-Ὠντεμὲρ κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου. Θ. Β.

— Πικὸ (Pico,) ***Ἰωσὴφ-Μαρία-Λόπεθ***. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1886. Εἶναι εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων λυρικῶν ποιητῶν τῆς συγχρόνου Ἱσπανίας, γράψας εἰς τὸ καταλανικὸν ἰδίωμα. Τῷ 1912 ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὸ «Ποιητικὸν ἡμερολόγιον», τῷ δὲ 1915 τὸ δεκαπενθήμερον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Ἐπιθεώρησις». Συνειργάσθη εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, πολλὰ δὲ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς τὴν καστιλλιανὴν γλῶσσαν, τὴν γαλλικήν, τὴν ἀγγλικήν, τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἰταλικήν. Μεταξὺ αὐτῶν καταλέγονται: «Ἰντερμέτζο», «Ἔρως», «Ἐπιγράμματα» (1914), «Τραγούδια καὶ ἀλληγορίαι», «Πρώτη συλλογὴ ποιημάτων» (1915), «Δευτέρα συλλογὴ ποιημάτων» (1919), «Ξένοι σύγχρονοι συγγραφεῖς κλπ. Μ. Δ. Β.

— Πικὸ (Picot), ***Φραγκῖσκος-Ἐδμόνδος***. Γάλλος ζωγράφος (1786—1868). Μαθητὴς τοῦ Ἀνδρέου Βενσάν, κατέλαβε τάχιστα ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῷ 1813, τιμηθεὶς διὰ τοῦ βραβείου τῆς Ρώμης, μετέβη εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἐξετέλεσε τὸν πίνακα «Ὁ θάνατος τῆς Σαφύρας», ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σεβερίνου, καὶ κατόπιν τὸ διάσημον ἔργον «Ἔρως καὶ ψυχή», ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, ἀνέλαβε δὲ εἶτα νὰ ζωγραφήσῃ φατνώματά τινα τῶν μουσείων τοῦ Λούβρου καὶ τῶν Βερσαλλιῶν. Ἐκ τῶν συνθέσεών του τούτων διακρίνονται: «Τὸ πνεῦμα τῶν τεχνῶν ἀποκαλύπτον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν Αἴγυπτον», «Αἱ πόλεις τοῦ Βεζουβίου», «Ἡ Ἰταλία αἰτοῦσα τὴν προστασίαν τῆς Κυβέλης κατὰ τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου» κ. ἄ. Ἐπίσης συνέθεσε πλεῖστους ἄλλους πίνακας, ἐν οἷς: «Ὁ Ραφαὴλ καὶ ἡ Φορναρίνα» «Ὁ Ὀρέστης ἀναπαυόμενος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἠλέκτρας», «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ δουκὸς ντὲ Γκυΐζ εἰς Καλαί». Πλεῖσται τοιχογραφίαι αὐτοῦ κοσμοῦσιν ἐπίσης ἐκκλησίας τῶν Παρισίων καὶ τῆς Γκρενόμπλ. Τῷ 1836 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν. Θ. Β.

πικολῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *μεθυλοπυριδῖναι*. Σ. Γ.

πικολινικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Καρβονικὸν ὀξὺ τῆς *πυριδίνης* (πυριδινο-α-καρβονικὸν ὀξύ). Ἔχει τὸν τύπον $N\ C_5\ H_4\ COO\ H$ καὶ εἶναι σῶμα κρυσταλλούμενον εἰς λεπτὰς βελόνας τηκομένας εἰς 135°. Σ. Γ.

Πικὸν (Picon), ***Ἰωάννης ντὲ Ντίος***. Πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς τῆς Βενεζουέλας (1792—1882). Διετέλεσε βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής, μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1828 καὶ μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1830, ἥτις εψήφισε τὸν χωρισμὸν τῆς Βενεζουέλας ἀπὸ τῆς Κολομβίας, καὶ διεκρίθη διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του, τῶν ὁποίων θεωρεῖται εἷς τῶν κυριωτέρων εἰσηγητῶν ἐν τῇ πατρίδι του. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Σκέψεις» (1833), «Βενεζουελικὴ ὁμοσπονδία» (1858), «Ἰδιωτικὰ ἀπομνημονεύματα» κ.λ.π. Μ. Δ. Β.

— Πικὸν (Picon), ***Ἰωσήφ***. Ἱσπανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1829—1873). Ἐσπούδασεν ἀρχιτεκτονικήν, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὸ θέατρον, διακριθεὶς ὡς δηκτικώτατος σατιρικὸς καὶ γράψας σατυρικὰ δράματα καὶ κωμῳδίας, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐμελοποιήθησαν καὶ ἐπαίχθησαν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἀναμνήσεις σπουδαστοῦ» (1860), «Σπιτικὸ κοντσέρτο» (1861), «Συζυγικὴ ἀναρχία» (1861), «Ὁ ἰατρὸς τῶν γυναικῶν» (1864) καὶ ἡ περίφημος σάτιρα τῆς αὐλῆς τοῦ Καρόλου Δ' «Ψωμὶ καὶ ταύρους». Μ. Δ. Β.

— Πικὸν ὐ Μπουσὲ (Picón y Bouchet), ***Γιάκινθος-Ὀκτάβιος***. Ἱσπανὸς κριτικὸς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1852. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ὡς μυθιστοριογράφος καὶ κριτικός, γράψας μεταξὺ ἄλλων: «Λάζαρος» (1882), «Ἰωάννης Βουλγκάρ», «Ὁ ἐχθρὸς» (1887), «Διηγήματα» κτλ. Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, γράψας διηγήματα καὶ πλείστας κριτικάς, τὰς ὁποίας ἐξέδωκε καὶ εἰς ἰδιαίτερα βιβλία: «Ἱστορία τῆς γελοιογραφίας», «Ὁ Διέγος Βελάσκεθ», «Περὶ θεάτρου», «Ἡ ἔκθεσις τῶν Καλῶν τεχνῶν» κτλ. Μ. Δ. Β.

— Πικὸν - *Φέμπρες* (Picón - Febres), ***Γκονθάλο***. Συγγραφεὺς καὶ διπλωμάτης τῆς Βενεζουέλας (1860—1918). Διετέλεσε διπλωματικὸς ὑπάλληλος, πρόξενος τῆς Βενεζουέλας ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἄνδεων, γερουσιαστής, ὑπουργὸς τῶν Ταχυδρομείων καὶ κατόπιν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ μέλος πολλῶν ἀκαδημιῶν. Ὡς συγγραφεὺς θεωρεῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων τῆς Βενεζουέλας, γράψας ἐπικὰ ποιήματα καὶ ἰδίως μυθιστορήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Φιντελία» (1893), «Ὁ λοχίας Φίλιππος» (1899) κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν κριτικήν, ὡς τά: «Ἐκλεκταὶ σελίδες, γνῶμαι καὶ φιλολογικαὶ μελέται» (1890). Μ. Δ. Β.

Πίκο - ντέλα - Μιράντολα (Picco-della-Mirandola), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς ἀνθρωπιστὴς καὶ φιλόσοφος (1463—1494). Ὑπῆρξεν ὀνομαστὸς διὰ τὴν γλωσσομάθειαν καὶ τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν πρόωρον ὡριμότητά του. Ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐτῶν κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ῥητόρων καὶ τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Καταλιπὼν εἰς τοὺς ἀδελφούς του τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τοῦ περιουσιακοῦ του κλήρου, ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σπουδήν, ἐπισκεφθεὶς τὰ διασημότερα πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας (Βολωνίας, Φερράρας, Παδούης καὶ Παρισίων), ὅπου ἐσπούδασε πάσας τὰς ἐπιστήμας· ἰδιαιτέρως ὅμως ἐνησχολήθη περὶ τὴν μυστικὴν ἰουδαϊκὴν θεολογίαν, τὴν Καββάλαν, δι' ἣν ἠσθάνετο ἐξαιρετικὴν κλίσιν, σχεδὸν παράφορον πάθος. Ἐπιστρέψας ἐκ Γαλλίας εἰς Ρώμην τῷ 1486, κατήρτισεν 900 θέσεις περὶ διαφόρων ζητημάτων ἀναγομένων εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ (de omni re scibili), ἐκάλεσε δὲ πρὸς συζήτησιν ἐπ' αὐτῶν σοφοὺς ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου, δηλώσας ὅτι θὰ κατέβαλλεν αὐτὸς τὰς δαπάνας τῆς μεταβάσεως καὶ τῆς διατροφῆς αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ παπικὴ αὐλὴ ἐματαίωσε τὸ τολμηρὸν καὶ φιλόδοξον σχέδιον τοῦ νεαροῦ σοφοῦ. Δέκα τρεῖς ἐκ τῶν 900 αὐτοῦ θέσεων ἐχαρακτηρίσθησαν διὰ παπικῆς ἐγκυκλίου ὡς αἱρετικαί, κατὰ δὲ τοῦ συγ-

Ἰωάννης Πίκο-ντέλλα-Μιράντολα.

Digitized by Google

γραφέως αὐτῶν ἐπεβλήθη ἡ ποινὴ τοῦ ἀναθέματος. Καταλιπὼν τότε τὴν Ρώμην κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν καὶ τέλος τῷ 1488 ἐγκατεστάθη εἰς Φλωρεντίαν, ὁ ἄρχων τῆς ὁποίας, Λαυρέντιος Μέδικος, ἦτο φίλος καὶ προστάτης αὐτοῦ, ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ καὶ ἀπέθανε. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Conclusiones philosophicae, cabalisticae et theologicae» (1486), ἀφορώσας κυρίως τὰς 900 θέσεις, «Apologia J. P. Mirandoli» (1489), δι' ἧς ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν κατὰ τῆς κατηγορίας ὅτι 13 τῶν θέσεων αὐτοῦ ἦσαν αἱρετικαί, «Disputationes adversus astrologiam divinatricem» (1499), «Epistolae» (1499). Ὁ κύριος σκοπός του ἦτο ν' ἀποδείξῃ τὸν ἑλληνισμὸν καὶ τὸν ἰουδαϊσμὸν (Καββάλαν) ὡς συμβιβαζομένους πρὸς τὴν ἀνωτέραν ἑνότητα ἑνὸς χριστιανικοῦ-φιλοσοφικοῦ συστήματος. Τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἐθεώρει ὡς ἀποτελοῦσαν ἑνότητα. Ὁλόκληρον τὸν βίον του κατηνάλωσε διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου του περὶ συμφωνίας Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν προέλαβε ν' ἀποπερατώσῃ. Ἀλλ' ἡ κατὰ τῆς ἀστρολογίας πολεμικὴ αὐτοῦ συγγραφὴ ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν κατὰ τῆς ἀποκρυφιστικῆς ταύτης ἐπιστήμης. Εἰς τὴν ἐπὶ τῶν σημείων τῶν ἀστέρων στηριζομένην τέχνην καὶ τὴν μαγείαν ἀντέταξε τὴν ἰδέαν τὴν συμφωνοῦσαν πρὸς τὴν διαμορφουμένην τότε περὶ φύσεως ἀντίληψιν, καθ' ἣν ἐκ τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ φύσει, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται καὶ τὰ συμβαίνοντα ἐν τοῖς οὐρανίοις σώμασι, μόνον ἐκεῖνο ἐπιτρέπει συμπέρασμα καὶ πρόγνωσιν περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ καθ' ὡρισμένους νόμους καὶ διὰ τῆς συναφείας αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Δὲν ὑπάρχουσιν ὑπεραισθηταί, μὴ προσιταὶ εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἐπιδράσεις, προερχόμεναι ἐξ ἀσαφῶν καὶ σκοτεινῶν ποιοτήτων τῶν ἀστέρων, ἀλλὰ μόνον φυσικαὶ δυνάμεις. Τὸ πᾶν γίνεται ἐν τῇ φύσει καθ' ὡρισμένας ἀρχὰς καὶ εἶδος. Ὡσαύτως καὶ τὸν χαρακτῆρά του, τὰ χαρίσματα καὶ τὰς ἱκανότητας αὐτοῦ ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν φυσικὴν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεθεῖσαν συνάφειαν τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ εἰς ὡρισμένην θέσιν τῶν ἀστέρων. Εἰς τὴν προωρισμένην διὰ τὴν ματαιωθεῖσαν συζήτησιν θέσιν του «Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου» (De dignitatis hominis) ἀναπτύσσει τὰς περὶ ἀνθρώπου δοξασίας αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ παρίσταται ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον ὡς συνθετικὸν μέλος τοῦ γηΐνου καὶ τοῦ ὑπεργείου κόσμου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὡς ἐλεύθερος διαμορφωτὴς τῆς ἰδίας αὐτοῦ οὐσίας. «Ὁ θεός, λέγει, ἐδημιούργησε τὴν τελευταίαν ἡμέραν τὸν ἄνθρωπον, ἵνα οὗτος γνωρίσῃ τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος, ἀγαπήσῃ τὴν ὡραιότητα αὐτοῦ καὶ θαυμάσῃ τὸ μεγαλεῖόν του. Δὲν προσέδεσεν αὐτὸν πρὸς ὡρισμένην θέσιν, οὔτε πρὸς ὡρισμένην ἐνέργειαν, οὔτε πρός τινα ἀναγκαιότητα, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῷ εὐκολίαν πρὸς τὸ κινεῖσθαι καὶ ἐλευθέραν βούλησιν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κόσμου—εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Ἀδὰμ—σὲ ἔθεσα, ἐπὶ τούτῳ, ἵνα εὐκολώτερον βλέπῃς πέριξ καὶ διακρίνῃς τί εἶναι ἐντὸς αὐτοῦ. Σὲ ἐδημιούργησα οὔτε ὡς θνητόν, οὔτε ὡς ἀθάνατον, οὔτε ὡς οὐράνιον, οὔτε ὡς ἐπίγειον, ἵνα ἀποβῇς ὁ ἴδιος πλάστης καὶ ὑπερνικητὴς σεαυτοῦ. Δύνασαι ἐκφυλιζόμενος νὰ κατέλθῃς μέχρι τῶν ζώων ἢ πάλιν ἀναγεννώμενος νὰ φθάσῃς εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐξομοίωσιν. Τὰ ζῷα φέρουσιν ὅ,τι πρέπει νὰ ἔχωσιν, ἐνῷ τ' ἀνώτερα πνεύματα εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἢ ὀλίγον μετ' αὐτὴν ὅ,τι πρέπει νὰ παραμείνωσιν αἰωνίως. Σὺ μόνον ἔχεις ἐξέλιξιν, αὔξησιν κατ' ἐλευθέραν βούλησιν καὶ σπέρματα παντοειδοῦς βίου». Ὁ ἄνθρωπος παρίσταται οὕτως οὐ μόνον ὡς προωρισμένος νὰ καταλάβῃ ὡρισμένην βαθμίδα εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὄντων τοῦ μικροκόσμου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπεικόνισμα τοῦ δημιουργοῦ καὶ ὡς ἀποτελῶν καθ' ἑαυτὸν μικρόκοσμον, ἐν ᾧ διακρίνονται καὶ εἶναι συγκεκερασμένα τρία συστατικά, τὸ στοιχειακόν, τὸ ζωϊκὸν καὶ τὸ οὐράνιον, ἵνα οὕτω, γιγνώσκων τις τὰ πάντα, ἀποφασίσῃ δι' ἕκαστον αὐτῶν καὶ διαμορφώσῃ τὴν ὕπαρξίν του ἀναλόγως τοῦ συστατικοῦ, τὸ ὁποῖον προκρίνει. Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ δοξασίαι τοῦ Πίκο ἔχουσι συγκρητικὸν χαρακτῆρα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἤσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν ὁ Σαβοναρόλα, ὅστις ἐν τέλει κατέπεισεν αὐτὸν νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν μοναχῶν, Τὰ ἔργα του ἐπηρέασαν καὶ αὐτὸν τὸν Ζβίγγλιον, ὁ δ' ἐκδότης αὐτῶν, ὁ ὁμώνυμος ἀνεψιὸς τοῦ Πίκο, ἠσπάζετο μὲν γενικῶς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ θείου του, ἀλλ' ὑποστὰς καὶ αὐτὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σαβοναρόλα, ἐν μέρει δὲ καὶ τοῦ Ζβιγγλίου, ὑπέτασσε τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἀποκάλυψιν, ἐκ τῆς ὁποίας μόνον ἐφρόνει ὅτι δύναται ν' ἀντληθῇ ἡ ἀληθὴς σοφία. Εἰς τὸ ἔργον του «Examen vanitatis doctrinae gentium et veritatis christianae disciplinae» («Περὶ τῆς ματαιότητος τῆς ἐθνικῆς σοφίας καὶ τῆς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας») ἐπεχείρησεν ἐπιτυχῆ καὶ δριμεῖαν κριτικὴν τῆς περιπατητικῆς φιλοσοφίας, εἰς ἣν ἀμφισβητεῖ τὴν ἱκανότητα τῆς ἀποκτήσεως γνώσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αἰσθησιοκρατικῶν αὐτῆς προϋποθέσεων. Εἰς τὸ σύγγραμμά του «De praenotionibus» («Περὶ τῶν προκαταρκτικῶν ἐννοιῶν») ἐπεχείρησε νὰ καθορίσῃ τὰ κριτήρια τῆς ἀληθοῦς ἀποκαλύψεως ἀπὸ τῆς φαινομενικῆς. Τὸ κύριον διακριτικὸν σημεῖον εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν φῶς.

[A. Levy, Die Philosophie Picos della Mirandola, 1908.]

Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

Πῖκος (Picus) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Ἰταλικὴ θεότης, εἰς ἣν μετεμορφώθη τὸ πτηνὸν δρυοκολάπτης, ἱερὸν τοῦ Ἄρεως καὶ σεβαστὸν καθ' ὅλην τὴν ἀρχαίαν Ἰταλίαν. Ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο κατωτέρα θεότης, ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο πανάρχαιος βασιλεὺς τοῦ Λατίου, υἱὸς τοῦ Κρόνου, ὃν ἡ Κίρκη μετεμόρφωσεν εἰς τὸ ὁμώνυμον πτηνόν. Ν.Σ.Λ.

Πῖκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 197 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Μπέηκιοΐ*.

πικοτίτης (ὁ) (Pikotit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σπινελλίων. Χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς χρώμιον, καλούμενον καὶ *χρωμιοῦχος σπινέλλιος*

$$(Mg, Fe)\,[Al, C_2\,Fe]_2\,O_8$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα εἰς ὀκτάεδρα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς ὁμάδος, καὶ ἔχει χρῶμα μαῦρον καὶ λάμψιν μεταλλικήν. Ἀποτελεῖ ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν τῶν περιδοτιτῶν, καθὼς καὶ τῶν προϊόντων ἀποσαθρώσεως τῶν ὀλιβινικῶν γάββρων, ἤτοι τῶν σερπεντινῶν. Ἐντὸς παρομοίων πετρωμάτων ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Γ. Β.

Πικούεντον (Piquentum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΑ. Ἰταλίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ', 1, 24) εἰς τὰ μεσόγεια τῆς χερσονήσου Ἰστρίας ΝΑ. τῆς Τεργέστης. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Pinguente, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τεργέστης—Πόλας, ὅπου ἀνευρέθησαν λατινικαὶ ἐπιγραφαί. Α. Θ. Σ.

πικουερία (ἡ) (Piqueria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀνεπτυγμένων ποῶν, ἰθαγενῶν τῶν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Πικὸ ὑ Καμπαμὰρ (Picò y Campamar), ***Ραμόν***. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1848—1916). Ἐβραβεύθη τῷ 1874 διὰ τὸ ἱστορικόν του μυθιστόρημα «Visca Arago!», τῷ 1884 διὰ τὸ ποίημά του «Depressa!» καὶ τῷ 1885 διὰ τὸ ἔργον του «Ferrán V». Θεωρεῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων Καταλανῶν συγγραφέων, τὸ δὲ ἱστορικόν του δρᾶμα «Cor de roure» καὶ τὸ δραματικὸν λυρικόν του ποίημα «Garraf» ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ ἐπαίχθησαν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων του ἔργων εἶναι καὶ τὸ «Lamantació elegiaca a Catalunya», ποίημα γεγραμμένον κατὰ τοὺς «Θρήνους» τοῦ Ἱερεμίου, καὶ ἡ συλλογὴ διηγημάτων «Tres englantines». Μ. Α. Β.

Πικουλιάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μυστρᾶ τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 281.

Πικοῦμνος (Picumnus) *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Διός, λατρευόμενος ἐν Ἰταλίᾳ, ἰδίως δὲ παρὰ τοῖς Ἐτρούσκοις ὡς θεὸς τῶν οἰωνῶν καὶ προστάτης τῶν γάμων καὶ τῶν παίδων. Εἰς αὐτὸν ἀπεδίδετο ἡ διδασκαλία τῆς τέχνης τῆς λιπάνσεως τῶν ἀγρῶν. Α. Θ. Σ.

Πίκπους (Picpus). Ἱερατικὸν γαλλικὸν τάγμα ἐκ μοναχῶν φραγκισκανῶν, ἐπονομασθὲν οὕτως ἔκ τινος χωρίου κειμένου πλησίον τῶν Παρισίων. Τὸ τάγμα τοῦτο συνέστη τῷ 1594 ὑπὸ τοῦ ἱερέως Βικεντίου Μουσάρ, ὅστις ἵδρυσε τῷ 1601 μεγάλην μονὴν καὶ διδασκαλεῖον ἐν Παρισίοις. Ἔπειτα ἐξηπλώθη εἰς πλείστας ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, ὅπου διετήρει μονὰς καὶ ἱεροδιδασκαλεῖα. Ἡ ἐν Παρισίοις μονὴ Πίκπους διετέλεσεν ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Ρώμης, ἀλλὰ τῷ 1701 ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ΙΔ' ἔλαβεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν του, κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην τὸ τάγμα τῶν Πίκπους ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροήν, ἀλλὰ κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν (1790) κατηργήθη. Θ. Β.

— **Πίκπους** (Picpus), ***ὁδὸς καὶ νεκροταφεῖον***. Καλεῖται οὕτω μεγάλη λεωφόρος τῶν Παρισίων, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ προαστείου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Θρόνου. Ἀπὸ τοῦ 1540 ἀναφέρεται εἰς διάφορα ἔγγραφα ὡς ὑπάρχων ἐκεῖ δρομίσκος τις ὀνομαζόμενος *Πικεπούς*, εἰς ὃν ἱδρύθη μονὴ καὶ ἐκκλησία, τῆς ὁποίας τὸν θεμέλιον λίθον ἔθηκεν ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΓ'. Ἀντὶ τῆς μικρᾶς ὁδοῦ διηνοίχθη εὐρεῖα λεωφόρος, ἥτις καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκός της ἐκαλύφθη ὑπὸ μοναστηρίων κρυπτομένων ὄπισθε ὑψηλῶν τοίχων, εἰς τὴν ὁδὸν δὲ ταύτην συνετηροῦντο ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν σωματείων ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἡ περίφημος ἐκκλησία, διαλυθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, διετήρησε τρία ἀριστουργήματα τοῦ διασήμου γλύπτου Γερμανοῦ Πιλόν: «Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος», «Ἰησοῦς Χριστὸς» καὶ «Παναγία τοῦ Ἐλέους». Ἡ λεωφόρος Πίκπους περιελήφθη εἰς τὴν ζώνην τῶν Παρισίων τῷ 17.. Πλησίον τοῦ μοναστηρίου, ὅπερ τῷ 1790 ἐξεποιήθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἵσταται τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου ἡ οἰκογένεια Λαφαγιὲτ διετήρει τὴν κρύπτην της καὶ εἰς ἣν ἐτάφη ὁ ἔνδοξος στρατηγός, ἐκεῖ δὲ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐτάφησαν ἀπειράριθμα πτώματα τῶν ἐκτελεσθέντων ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Θρόνου, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ. Τὰ πολυάριθμα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, συνεπείᾳ τοῦ ψηψίσματος τοῦ 1881, τοῦ ἀφαιρέσαντος τὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τὸν κλῆρον, διελύθησαν καὶ ἡ περίφημος λεωφόρος ἔλαβε τὴν μορφὴν κοινῆς ὁδοῦ. Θ. Β.

πίκρα (ἡ)· δημοτ., πικρὰ γεῦσις, πικρότης, πικρία || μεταφ., λύπη, ὀδύνη: «οἱ πίκρες καὶ τὰ βάσανα» (ἐκ τοῦ *πικραίνω* ὑποχωρητικῶς).

—**πίκρα** (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κιχώριον*.

πικραγγουριὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐκβάλλιον τὸ ἐλατήριον* καὶ *κιτρύλλος ἡ κολοκυνθίς*.

πικράδα (ἡ)· δημοτ., πικρὰ γεῦσις, πικρότης, πικρία, ἄλλως *πίκρα*, *φαρμακάδα*.

—**πικράδα *ἥμερη*** (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιχώριον* τὸ ἐντενὲς (βλ. λ.).

πικραδὴν (ὁ) (Picradenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς καί τινα φρύγανα ἢ καὶ κοσμητικά ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων κοσμητικῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *πικραδὴν ὁ μεγανθὴς* (Picradenia grandiflora), ἰθαγενὲς φυτὸν τοῦ Κολοράδου. Δ. Ν. Π.

πίκραινα (ἡ) (Picraena) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη μικρά, ὑποπράσινα καὶ κατὰ μασχαλιαίας ἢ καταληκτικοὺς βότρυς διατεταγμένα. Τὰ ἄνθη εἶναι πολύγαμα, τετραμερῆ ἢ πενταμερῆ, μὲ στήμονας λείους. Ὁ καρπὸς ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ἢ τριῶν συνηνωμένων δρυπῶν καὶ περικλείει ἓν μόνον σπέρμα. Ἐκ τῶν τριῶν γνωστῶν

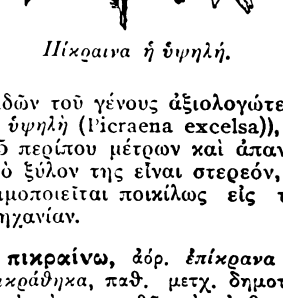

Πίκραινα ἡ ὑψηλή.

εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πίκραινα ἡ ὑψηλὴ* (Picraena excelsa)), ἥτις φθάνει εἰς ὕψος 25 περίπου μέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἀντίλλας. Τὸ ξύλον της εἶναι στερεόν, εὐέργαστον καὶ χρησιμοποιεῖται ποικίλως εἰς τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. Δ. Ν. Π.

πικραίνω, ἀόρ. *ἐπίκρανα - ἐπικράνθην*, δημοτ. *πικράθηκα*, παθ. μετχ. δημοτ. *πικραμμένος*· κάμνω τινὰ νὰ πικρανθῇ, νὰ αἰσθανθῇ λύπην, ἄλλως *φαρμακώνω*: «τὸν ἐπίκραναν πολλαὶ περιπέτειαι» || *πικραίνομαι*· αἰσθάνομαι ὀδύνην, ὀδυνῶμαι, λυποῦμαι ἰσχυρῶς· || ἰδιωμ., παρέχω γεῦσιν πικράν, ἄλλως *πικρίζω*· || ἀρχ., ποιῶ τι πικρόν, κάμνω τι νὰ εἶναι πικρόν.

πικραλίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων εἰδῶν φυτῶν, ὡς τοῦ *κιχωρίου*, τῆς *ἑλμινθίας*, τοῦ *πικριδίου*.

πικραλίδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, καὶ κυρίως εἰς τὴν Ζάκυνθον, τοῦ φυτοῦ *κιχώριον τὸ ἐντετμημένον*.

πικραλίνη (ἡ) (Picralina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικήν. Εἶναι δένδρα ἀρκετοῦ ἀναστήματος, παρέχοντα σκληρόν, διαρκὲς καὶ εὐέργαστον ξύλον. Δ. Ν. Π.

πικραμὸς (ὁ)· τὸ συναίσθημα τοῦ πικραίνεσθαι, πικρία, ὀδύνη.

πικραμυγδαλέλαιον (τό). Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν πικρῶν ἀμυγδάλων. Τοῦτο περιέχει ὑπὸ μορφὴν γλυκοζίτου (*ἀμυγδαλίνης*) βενζαλδεΰδην ἡνωμένην μὲ σάκχαρον καὶ ὑδροκυάνιον. Ὁ γλυκοζίτης οὗτος παρουσίᾳ ὕδατος διασπᾶται διὰ τῆς συγχρόνως εἰς τὰ ἀμύγδαλα ἐνυπαρχούσης ἐμουλσίνης (γλυκοζιτολυτικοῦ φυράματος) εἰς τὰ συστατικά του. Πρὸς παραλαβὴν τοῦ πικραμυγδαλελαίου τὰ τεμαχισθέντα πικρὰ ἀμύγδαλα (ἢ οἱ πυρῆνες τῶν κερασίων) ἀπαλλάσσονται πρῶτον τοῦ λιπαροῦ ἐλαίου διὰ πιέσεως, εἶτα ἀναδεύονται μεθ' ὕδατος καὶ μετά τινα χρόνον ὑποβάλλονται εἰς ἀπόσταξιν δι' ὑδρατμῶν Τὸ ὑδατικὸν μέρος τοῦ ἀποστάγματος, τὸ ὁποῖον περιέχει ἴχνη πικραμυγδαλ-

Digitized by Google

λαίου καὶ ὑδροκυανίου, χρησιμοποιεῖται ὡς *ὕδωρ πικραμυγδάλων* (Aqua amygdalarum amararum), ἐνῷ τὸ εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὑποδοχέως τῆς ἀποστάξεως συλλεγόμενον βαρὺ ἔλαιον ὑποβάλλεται εἰς ἀνακάθαρσιν. Ὡς τεχνητὸν ἀναπλήρωμα τοῦ πικραμυγδαλελαίου χρησιμοποιεῖται ἡ *βενζαλδεΰδη*.
Τὸ πικραμυγδαλέλαιον ἐν προσφάτῳ καταστάσει εἶναι ἄχρουν, βραδύτερον ὑποκίτρινον καθιστάμενον. Ισχυρῶς φωτοθλαστικὸν ὑγρόν, βαρύτερον τοῦ ὕδατος (εἰδ. βάρος 1.050), βράζει εἰς 179° καὶ διαλύεται εὐκόλως εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ ἐλάχιστα εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ πικραμυγδαλέλαιον προσλαμβάνει εὐκολώτατα ἐκ τοῦ ἀέρος ὀξυγόνον, δι' ὃ καὶ πρέπει νὰ φυλάσσεται εἰς καλῶς κλειούσας, τελείως πλήρεις φιάλας καὶ προφυλαγμένας ἀπὸ τοῦ φωτός. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἰατρικήν, πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων, κοσμητικῶν παρασκευασμάτων, ἡδυπότων καὶ ἄλλων εὐφραντικῶν. Διὰ τοὺς τελευταίους τούτους σκοποὺς ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιῆται μόνον ἔλαιον, τὸ ὁποῖον διὰ καταλλήλου κατεργασίας (διὰ θειικοῦ σιδήρου καὶ ἀσβεστίου ὕδατος) ἔχει ἀπαλλαγῆ τοῦ δηλητηριώδους ὑδροκυανίου. Ὡς τεχνητὸν πικραμυγδαλέλαιον χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε σφαλερῶς τὸ *νιτροβενζόλιον*. Σ. Γ.

—**πικραμυγδαλελαίου** ***πράσινον*** *[Βιομηχ. Χημ.]*· βλ. *μαλαχιτοπράσινον*.

πικραμυγδαλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *ἀμυγδαλῆ ἡ κοινή*. Δ. Ν. Π.

πικραμύγδαλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τῆς *πικραμυγδαλιᾶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πικρανάλκιμον (τὸ) (Pikranalcim) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν ζεολίθων. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀναλκίμου, χαρακτηριζομένη ἐκ τῆς περιεκτικότητος εἰς μαγνήσιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸν γάββρον τοῦ Monte Catini. Γ. Β.

πικραντικός, *—ή, —όν*· ὁ παρέχων, ὁ προξενῶν πικρίαν, κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς.

πίκρασμα (τὸ) (Picrasma) *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιμαρουβοειδῶν* ἢ *σιμαρουβιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἀπαντῶντα εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικήν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πίκρασμα τὸ ὑψικάρηνον* (Picrasma excelsum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ζαμάϊκαν. Δ. Ν. Π.

πικρασμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη ἀπαντῶσα εἰς τὸ ξύλον *πικράσματος τοῦ ὑψικαρήνου*, τὸ ὁποῖον εἶναι μᾶλλον γνωστὸν ὡς *πικρὰ κουασσία*. Δὲν εἶναι ἑνιαῖον σῶμα, ἀποτελούμενον πιθανῶς ἐκ δύο σωμάτων, ὧν τὸ ἓν ἔχει τὸν τύπον:

$$C_{35}\ H_{46}\ O_{10}$$

καὶ τήκεται εἰς 204°, καὶ τὸ ἕτερον $C_{36}\ H_{48}\ O_{10}$ καὶ τήκεται εἰς 210°. Ἡ πικρασμίνη ἀναγράφεται ἐνίοτε ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ὡς τονωτικὸν καὶ εὐστόμαχον φάρμακον. Σ. Γ.

πικραφάκη (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ταράξακος*.

Πίκρη (*στοῦ —*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμνάτου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 145. Εἶναι πατρὶς τοῦ ἐθνομάρτυρος ἡγουμένου τοῦ Ἀρκαδίου Γαβριήλ. Ε. Γ.

πικρία (ἡ)· πικρὰ γεῦσις, πικράδα· || μεταφ., λύπη, στενοχωρία, ὀδύνη: «ἐδοκίμασε πολλὰς πικρίας».

Πικριβενίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 754 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Λόχμη* 838. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἤδη μετωνομάσθησαν εἰς *Ἀμυγδαλιὲς* τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης.

Πικρίδες (—ὶς) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ὑφ' ἣν φέρεται ἡ ἐπαρχία *Ἀμαρίου* τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Πιθανῶς ὀφείλεται εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς καταγόμενον ποιητὴν τῆς ἁλώσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων *Ἀθανάσιον Σκληρόν*, ὅστις ὀνομάζει ἑαυτὸν *Πικρὸν* καὶ ἀναγράφει τὴν καταγωγήν του ἐκ *Πικρίδων* (=*Ἀμαρίου*). Ε. Γ.

πικρίδιον (τὸ) (Picridium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν τὰ πλεῖστα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ παρ' ἡμῖν, ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *πικρίδιον τὸ μεσαῖον* (Picridium intermedium), κοινὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ψωμὶ τοῦ λαγοῦ ἢ λαγόψωμο*, καὶ τὸ *πικρίδιον τὸ πικροειδὲς* (Picridium picroides), κοινῶς *πικραλίδα ἢ γαλατσίδα*. Ἀμφότερα λαχανεύονται. Δ. Ν. Π.

Πικρίδιον τὸ μεσαῖον.

Πικρίδιον, ἡ *Πικριδίου Περαία* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ οἰκοδομηθέντος παλατίου τοῦ παρακοιμωμένου Πικριδίου, περὶ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ *Ἀρεοβίνδου*, πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου πατρικίου, γαμβροῦ ἐπ' ἀνεψιᾷ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ ἔκτισε καὶ φερώνυμον μονήν. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τοῦ Κερατίου κόλπου, ἀπέναντι τῶν Βλαχερνῶν. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπωνομάσθη *Ἁγία Παρασκευή*, ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας, σήμερον δὲ *Χάσκιοϊ* καὶ εἶναι τὸ πολυανθρωπότερον μετὰ τὸ Πέραν προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Α. Θ. Σ.

—**Πικριδίου, τὰ —** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλάτιον ἐν Κωνσταντινουπόλει, κτισθὲν περὶ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας ὑπὸ τοῦ παρακοιμωμένου Πικριδίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπωνομάσθη καὶ ὁλόκληρος ἡ συνοικία. Α. Θ. Σ.

Πικριὲς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Σύρου μεταξὺ τοῦ Λουλᾶ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀγρελαπὸς (πλάτ. 37° 28' 20" Β., μῆκ. 24° 57' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island, *Κοτσοβίλλη*: «Νῆσος Σῦρος»). Σ. Ε. Λ.

πικρίζω· δημοτ., παρέχω γεῦσιν πικράν, εἶμαι ὀλίγον πικρός: «ὁ καφὲς —, τὸ ἀγγούρι πικρίζει».

πικρικὸν ὀξὺ *[Χημ.]*. Εἶναι ἡ ἁπλουστέρα *τρινιτροφαινόλη*. Ἔχει τὸν τύπον $C_6H_2\ (NO_2)_3\ (OH)$ καὶ λόγῳ τῆς πικρᾶς αὐτῆς γεύσεως καὶ τῶν ὀξίνων της ἰδιοτήτων ἐκλήθη *πικρικὸν ὀξύ*. Παράγεται κατὰ τὴν ἐπίδρασιν νιτρικοῦ ὀξέος ἐπὶ διαφόρων ὀργανικῶν σωμάτων, ὡς τοῦ ἐρίου, τῆς μετάξης, τῶν ρητινῶν, τοῦ δέρματος κλπ. Βιομηχανικῶς παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως φαινόλης μετ' ἴσου βάρους πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος, ὁπότε σχηματίζεται τὸ φαινολοσουλφονικὸν ὀξὺ καὶ ἀκολούθου ἀραιώσεως δι' ὕδατος καὶ ἐπιδράσεως πυκνοῦ νιτρικοῦ ὀξέος. Κατὰ τὴν ψῦξιν ἀποβάλλεται τὸ πικρικὸν ὀξὺ ὡς ὠχροκίτρινοι κρύσταλλοι ἐντόνως πικρᾶς γεύσεως. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ τήκεται εἰς 122°,5, ἐξαχνοῦται δὲ διὰ προσεκτικῆς θερμάνσεως. Ταχέως θερμαινόμενον ὡς καὶ διὰ κρούσεως ἐκρήγνυται. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ διαλύεται δυσκόλως εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ εὐκόλως εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα καὶ τὸ βενζόλιον. Τὸ ὑδατικὸν αὐτοῦ διάλυμα εἶναι ἐντόνως κίτρινον καὶ βάπτει τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν μείγματι μετ' ἄλλων χρωμάτων πρὸς βαφήν, ἰδίως ὅμως χρησιμοποιεῖται τοῦτο ὡς καὶ τὰ ἅλατά του, καὶ δὴ τὸ *πικρικὸν ἀμμώνιον*, πρὸς παρασκευὴν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Οὕτω λ. χ. ἡ *λωδδίνη* καὶ ἡ *μελανῖτις* ἀποτελοῦνται ἐκ τετηγμένου πικρικοῦ ὀξέος. Ὑπὸ μορφὴν διαλυμάτων χρησιμοποιεῖται πρὸς καταστολὴν τῶν πόνων καὶ ὡς ἀντισηπτικὸν εἰς τὰ ἐγκαύματα. Ὡς ἐκρηκτικὴ ὕλη χρησιμεύει κυρίως πρὸς πλήρωσιν βλημάτων πυροβολικοῦ, ἡ ἐκρηκτικὴ δ' αὐτοῦ ἰδιότης ἀνεκαλύφθη τῷ 1885 ὑπὸ τοῦ Turpin, παλαιότερον δ' ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς βαφικὴ ὕλη μόνον. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ ἔχει δηλητηριώδεις ἰδιότητας. Ἀναφλεγόμενον καίεται ἡσύχως δι' ἰσχυρῶς αἰθαλιζούσης φλογός, ἀντέχει δὲ εἰς τὴν κροῦσιν καὶ τὴν τριβὴν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν βαμβακοπυρίτιδα καὶ τὴν νιτρογλυκερίνην. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ τήκεται καὶ χύνεται εἰς τὰ βλήματα, ἡ ἔκρηξίς του δὲ γίνεται διὰ παρεμβολῆς ἐναύσματος ἐξ ἀσθενῶς πεπιεσμένου πικρικοῦ ὀξέος. Τὰ ἀέρια τῆς καύσεως αὐτοῦ λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῶν περιεκτικότητος εἰς μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἔχουσι τοξικὰς ἰδιότητας. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ ἔχει ὀξίνους ἰδιότητας καὶ ἑπομένως σχηματίζει εὐκόλως ἅλατα μετὰ μετάλλων, ὧν τινα εἶναι λίαν ἐκρηκτικά, εἰς αὐτὰ δὲ ὀφείλονται συχνότατα αἱ τρομεραὶ καταστροφαὶ τῶν ἐργοστασίων καὶ ἀποθηκῶν ὅπου φυλάσσεται τὸ πικρικὸν ὀξύ, ἐπίσης καὶ τὸ μέταλλον τῶν βλημάτων διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ εἶναι τελείως ἀπομεμονωμένον καὶ νὰ ἀποφεύγεται ὁπωσδήποτε ἡ ἐπαφὴ τούτου μετὰ τῆς ἐκ πικρικοῦ ὀξέος γομώσεως. Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ὑπῆρξαν ἡ ἀφορμὴ τῆς βαθμιαίας ἀντικαταστάσεως τοῦ πικρικοῦ ὀξέος δι' ἄλλων οὐδετέρων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν.

Τὸ πικρικὸν ὀξὺ σχηματίζει ἅλατα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκρηκτικά, ὧν τινα εἶναι καὶ λίαν ἐπικίνδυνα. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἁλάτων τούτων εἶναι τὸ *πικρικὸν ἀμμώνιον*, τὸ *πικρικὸν κάλιον*, ὁ *πικρικὸς μόλυβδος*, ὁ *πικρικὸς σίδηρος*, τὸ *πικρικὸν ἀσβέστιον*, τὸ *πικρικὸν νατριοβάριον* κτλ. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ σχηματίζει μετὰ πολλῶν ὀργανικῶν βάσεων δυσδιάλυτα καλῶς κρυσταλλούμενα ἅλατα. Δι' ἐπιδράσεως δὲ πενταχλωριοφωσφόρου παρέχει τὸ *πικρυλοχλωρίδιον* $C_6H_2(NO_2)_3Cl$, ὅπερ συμπεριφέρεται ὡς χλωρίδιον ὀξέος ἔχον τὸ χλώριον ὑπὸ λίαν ἐνεργὸν μορφήν. Τὸ πικρικὸν ὀξὺ κέκτηται λίαν δηλητηριώδεις ἰδιότητας ἀποτελοῦν δηλητήριον τοῦ αἵματος, εἶναι δ' ἐπίσης δηλητηριῶδες καὶ διὰ τὰ κατώτερα ζῷα. Ὑπεδείχθη ὡς φάρμακον κατὰ τῶν ταινιῶν καὶ τῶν τριχίνων, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε. Σ. Γ.

— *[Βυρσοδ.]* Μετὰ τὸ πικλάρισμα καὶ τὴν ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἄφεσιν τῶν δερμάτων πρὸς ἀποστράγγισιν, ἐντίθενται ταῦτα πρὸς κατεργασίαν ἐντὸς λουτροῦ ἐκ πικρικοῦ ὀξέος, περιέχοντος 1.5 γραμμάρια τούτου ἀνὰ χιλιόγραμμον ὕδατος. Ἡ ἐργασία αὕτη δύναται νὰ γίνῃ εἴτε ἐντὸς λάκκων, εἴτε ἐντὸς τῆς βαρέλλας, εἴτε καὶ ἐν τῇ ἀνέμῃ, διαρκεῖ δὲ ὀκτὼ ἡμέρας περίπου, ἐν ἑκάστῃ δὲ ἡμέρᾳ προστίθεται καὶ μικρὰ ποσότης πικρικοῦ ὀξέος ἐν διαλύσει, μέχρις οὗ, κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν, τὸ διάλυμα νὰ περιέχῃ ἀνὰ χιλιόγραμμον ὕδατος 5 γραμμάρια πικρικοῦ ὀξέος. Ἡ διάλυσις τοῦ πικρικοῦ ὀξέος γίνεται εἰς θερμοκρασίαν 50° Κ. Τὰ δέρματα εἶτα, ἐφόσον ἡ δέψις ἔχει συντελεσθῆ, πιστοποιουμένη ἐκ τοῦ καθ' ὅλον τὸ πάχος τοῦ δέρματος κιτρίνου χρωματισμοῦ, ἀφίενται ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας πρὸς ἀποστράγγισιν, ἐκπλύνονται δι' ὕδατος, διαλύσεως βόρακος καὶ εἶτα πάλιν δι' ὕδατος καὶ ἀκολούθως ὑποβάλλονται ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν φυτικῶν δεψικῶν ὑλῶν καὶ δὴ ἐκχυλίσματος τούτων πυκνότητος 2½ baumé καὶ θερμοκρασίας 37° Κ. Ἡ τελευταία αὕτη δέψις διαρκεῖ δύο ἡμέρας περίπου, μεθ' ὅ, μετὰ τὴν ἀποστράγγισιν, ἐκπλύνονται τὰ δέρματα καλῶς καὶ ὑποβάλλονται εἰς τὰς περαιτέρω ἐργασίας βαφῆς, λιπάνσεως κ.λ.π. Ι. Γ. Μ.

πικρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πικρόν, ὁ τοῦ πικροῦ.

πικρὶς (ἡ) (Picris) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ διετεῖς, ἀπαντώσας εἰς πάσας τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἡ *πικρὶς ἡ ἀκανθωτὴ* (Picris spinulosa), διετὴς πόα καὶ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *χοιροβότανο*. Δ. Ν. Π.

πίκρισμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ πικρίζῃ τι, πικράδα: «τὸ πίκρισμα τοῦ καφέ, — τοῦ ἀγγουριοῦ».

πικρίτης (ὁ) (Pikrit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Ἀνήκει εἰς περιδοτιτικὸν μάγμα καὶ διαφέρει ἀπὸ τὸν ὀλιβινικὸν διαβάσην καὶ τὸν μελαφύρην ἐκ τῆς ἐλλείψεως πλαγιοκλάστων μεταξὺ τῶν ὀρυκτολογικῶν του συστατικῶν, ὅπως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον διαφέρει ὁ περιδοτίτης ἀπὸ τὸν ὀλιβινικὸν γάββρον. Ἡ θεμελιώδης αὐτοῦ μᾶζα ἀλλοιοῦται συνήθως εἰς σερπεντίνην καὶ χλωρίτην, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν φαινοκρυστάλλων διακρίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐγίτης καὶ βιοτίτης, καθὼς καὶ κεροστίλβη καὶ ρομβικοὶ πυρόξενοι. Ἀπαντᾷ μὲ διαβάσην εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Γερμανίας κ. ἀ. Γ. Β.

πικρογλοβουλαρίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη, ἔχουσα τὸν τύπον $C_{24}H_{30}O_7$ καὶ ἀπαντῶσα εἰς τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ *ἄλυπον τὸ φρυγανῶδες*, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς καθαρτικόν. Σ. Γ.

πικρόγλωσσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων γλῶσσαν πικράν, ὁ πικρά, λυπηρὰ λέγων, δηκτικός, πειραχτικός.

πικροδάφνη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νήριον ἢ ροδοδάφνη*.

Πικροδάφνη *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιοῦ Φαλήρου τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 133.

πικρόδενδρον (τὸ) (Picrodendrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἀπαντῶντα εἰς τὴν Κούβαν καὶ τὴν Ζαμάϊκαν καὶ ὧν ὁ φλοιὸς χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον τονωτικόν, παραπλήσιον πρὸς τὴν κίναν. Δ. Ν. Π.

πικρόθαμνος (ὁ) (Picrothamnus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιμαρουβοειδῶν* ἢ *σιμαρουβιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *πικρόθαμνον τὸν ἀντίδεσμον* (Picrothamnus antidesma), μικρὸν δένδρον ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ, οὗ ὁ φλοιὸς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *κασκάρα ἡ πικρὰ* (Cascara amara). Δ. Ν. Π.

πικροκαρδίζω· πικραίνω τὴν καρδίαν τινός, λυπῶ, στενοχωρῶ τινα· || ἀμεταβ., πικραίνομαι, στενοχωροῦμαι, ὀδυνῶμαι.

πικροκαστανιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἱπποκαστανέα ἡ κοινή*.

πικροκλάδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐφέδρα ἡ καμπυλόπους*.

πικροκούκκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σεκουρίγερη*.

πικροκυματοῦσα (ἡ)· ἐπίθετον τῆς θαλάσσης ὡς παρεχούσης πικρίας, ὀδύνας εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τρικυμίᾳ, πρβ. *φαρμακοῦσα*.

Digitized by Google

πικρολιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *ἐλαία ἡ εὐρωπαϊκή*.

πικρόλιθος (ὁ) (Pikrolith) *['Ορυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἰνώδους σερπεντίνου, τῆς ὁποίας αἱ ἶνες εἶναι περισσότερον χονδραὶ καὶ ὀλιγώτερον εὔκαμπτοι. Ἀπαντᾷ ἐντὸς σερπεντινῶν καὶ βασικῶν πυριγενῶν πετρωμάτων εἰς τὸν Καναδᾶν κ. ἀ. Γ. Β.

Πικρολίμνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 183 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Μικρόκαμπος* (πρ. *Ἀλῆ Χοτζαλάρ*) καὶ *Ξυλοκερατιὰ* (πρ. *Γιαντζηλάρ*) 1.275. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκιὸλ-Ὄμπαση*.

πικρολόβι (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σεκουρίγερη*.

πικρομανίτης (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται κοινῶς ὁ δηλητηριώδης μύκης ἀδιακρίτως εἴδους.

πικρομάρουλο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιχώριον τὸ ἐντετμημένον*.

πικρομερίτης (ὁ) (Pikromerit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν διπλοῦν θειικὸν ἅλας τοῦ καλίου καὶ τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον:

$$K_2\ SO_4.\ M_9\ SO_4.\ 6H_2O,$$

μὲ περιεκτικότητα εἰς K_2O 23,4 %. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἔχει χρῶμα λευκὸν ἢ εἶναι ἔγχρουν, θεωρεῖται δὲ ἓν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα συστατικὰ τῶν καλιούχων κοιτασμάτων τῆς Stassfurt. Ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ ὡς ἀπόθεσις τῶν ἀτμίδων τοῦ Βεζουβίου. Γ. Β.

Πικρὸ Νερὸ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄριστον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς κατὰ τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τῆς Ἴου (πλάτ. 36°40'50" Β., μῆκ. 25°20'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikinos and Nio) 2 ½ μίλ. ΒΔ. τῆς ἄκρας Ἀχλάδι, νοτίας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς. Σ. Ε. Λ.

πικρόξυλον (τὸ) (Picroxylum ἢ Xylopia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνωνοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἀειθαλῆ, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν τινα εἶναι κοσμητικά, γνωστότερα εἶναι τά: *Πικρόξυλον τὸ λεῖον* (Xylopia glabra), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Ζαμάϊκας, τοῦ ὁποίου τὸ ξύλον καὶ ὁ καρπὸς ἔχουν πικρὰν γεῦσιν. *Πικρόξυλον τὸ αἰθιοπικὸν* (Xylopia aethiopica), ἰθαγενὴς θάμνος τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

πικροπάνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πράσιον τὸ κοινὸν* (βλ. λ.).

πικροπηγαὶ (αἱ). Καλοῦνται οὕτω αἱ μεταλλικαὶ πηγαί, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ περιέχει θειικὸν μαγνήσιον καὶ θειικὸν νάτριον εἰς ἀναλογίαν μεγαλυτέραν τῶν 5 γρμ. ἀνὰ λίτρον. Τὰ ὕδατα ταῦτα περιέχουν μικρὰν ποσότητα χλωριούχων ἑνώσεων, εἶναι ψυχρά, γεύσεως πικρᾶς καὶ ἁλμυρᾶς, διαυγῆ καὶ ἐνίοτε κιτρινωπά. Αἱ περισσότεραι τῶν πικροπηγῶν ἀπαντῶσιν ἐν Βοημίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ. Αἱ πικροπηγαὶ εἶναι πτωχαὶ εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ, δὲν περιέχουν δὲ δισανθρακικὸν νάτριον. Αἱ κυριώτεραι τῶν πικραπηγῶν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Alop, Apenta, Birmenstorf, Carabana, Cruzy, Friedrichshall ἐν Θουριγγίᾳ, Grenzach εἰς Baden, Huniady-Janos, Ivanda, Kis-Czeg, Kissingen, Lullusquelle εἰς Hersfeld, Miers, Mergentheim, Montmirail, Ofen, Püllna, Rakoczy, Rehme, Rüblnat, Saidschütz, Sedlitz, Teusserbad, Villacabras, Windsheim καὶ τὰ διάφορα τσιρλονέρια παρ' ἡμῖν. Ἀπὸ φαρμακολογικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενα τὰ ὕδατα τῶν πικροπηγῶν δρῶσι καθαρτικῶς, ὀφείλουσι δὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν εἰς τὰ ἐν αὐτοῖς θειικὰ ἅλατα. Τὰ πικρὰ ὕδατα παραγγέλλονται ὡς καθαρτικὰ εἰς τοὺς καθ' ἕξιν δυσκοιλίους ἐξ οἰασδήποτε ἀφορμῆς, ἰδίᾳ δὲ ὠφελοῦσιν εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ αἱμορροΐδων καὶ φλεβικῆς πληθώρας ἐν τῇ κοιλίᾳ. Ἐπίσης ὠφελοῦσιν εἰς τοὺς παχυσάρκους, πολυφάγους, τοὺς διάγοντας καθεστηκυῖαν ζωήν, οἵτινες παρουσιάζουν ἐγκεφαλικάς, θωρακικὰς καὶ κοιλιακὰς διαταραχάς.

Τὰ πικρὰ ὕδατα ἀντενδείκνυνται ἐπὶ φλογώσεων τῶν ἐντέρων καὶ χρονίων ἐντεριτίδων. Κ.Γ.Μ.

πικρορράδικο (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἄλλη κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιχώριον τὸ ἐντετμημένον*.

πικρόρριζα (ἡ) (Picrorhiza) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γρομφαδιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν ὀλιγοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πικρόρριζα ἡ κουρρόα* (Picrorhiza kurroa), ἧς ἡ ῥίζα εἶναι φαρμακευτική. Δ. Ν. Π.

πικρός, —ά, —όν ὁ ἔχων γεῦσιν πικράν: «πικρὸς καφές», «ἀγγούρι πικρό» ‖ μεταφ., λυπηρός, ὀδυνηρός, σκληρός: «λόγοι πικροί», «τοῦ ἔκαμε πικρὰς παρατηρήσεις» ‖ φρ. «ἡ ἀλήθεια εἶναι πικρά» ὅτι λυπούμεθα ἀκούοντες τὰς ἀδυναμίας μας, τὰ παραπτώματά μας.—Ἐπίρρ. *πικρῶς*: «ἤλεγξεν αὐτὸν πικρῶς».

— **πικρὰ φάρμακα** (Remedia amara) *[Φαρμακογ.]*. Καλεῖται οὕτως ἀριθμός τις φαρμάκων ἐχόντων ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πικρὰν γεῦσιν, προερχομένων δὲ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Τὰ πικρὰ φάρμακα ἐνδείκνυνται ἐπὶ διαταραχῶν τῆς πέψεως, ὡς δυναμωτικὰ καὶ ὡς καθαρτικὰ τοῦ αἵματος. Κατὰ ἀρχικῶς καθορισθεῖσαν διαίρεσιν αὐτῶν, τὰ πικρὰ διακρίνονται: 1) Εἰς *πικρὰ καθαρὰ* (amara mera s. pura). Ταῦτα ἐνέχουσιν ὡς κύριον καὶ μόνον δραστικὸν στοιχεῖον τὴν πικρὰν οὐσίαν, ἤτοι πολλὰ ἐκ τῶν φαρμάκων αὐτῶν εἶναι τῆς τάξεως τῶν γλυκοζιτῶν. Τοιαῦτα πικρὰ φάρμακα εἶναι αἱ δρόγαι: ἡ ῥίζα τῆς *γεντιανῆς*, ἡ πόα *τριφύλλου τοῦ ἰνώδους*, ἡ πόα τοῦ *κενταυρίου*, τὸ ξύλον τῆς *κουασσίας*, ὁ φλοιὸς τῆς ῥίζης τῆς *σιμαρούβης*.

2) *Πικρὰ βλεννώδη* (Amara mucilaginosa). Τὰ φάρμακα ταῦτα μετὰ τῆς πικρᾶς οὐσίας περιέχουν ἄμυλον εἰς σημαντικὰ ποσά, ὡς καὶ βλεννώδεις οὐσίας. Τοιαῦτα φάρμακα εἶναι αἱ δρόγαι: ὁ *ἰσλανδικὸς* λειχήν, ἡ ῥίζα τοῦ *Κολόμβου* κλπ. 3) *Πικρὰ διεγερτικὰ* (Amara aromatica s. excitantia). Ταῦτα εἶναι δρόγαι περιέχουσαι ἐκτὸς τῆς πικρᾶς οὐσίας καὶ αἰθέρια ἔλαια εἰς μικρὰ ποσά. Τὰ φάρμακα ταῦτα διὰ τοῦ περιεχομένου αἰθερίου ἐλαίου προκαλοῦν ἐρεθισμὸν τῆς βλεννομεμβράνης τοῦ στομάχου, ἐπαυξάνοντα τὴν ἔκκρισιν τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ καὶ ἐπιταχύνοντα τῆς πικρᾶς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν. Τοιαῦτα φάρμακα εἶναι αἱ ἀκόλουθοι δρόγαι: Τὸ ῥίζωμα τοῦ ἀρωματικοῦ *καλάμου*, ὁ φλοιὸς τῶν *χρυσομήλων*, τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη τῆς *χρυσομηλέας*, ὡς καὶ οἱ ἄωροι καρποὶ αὐτῆς, ὁ φλοιὸς τῆς *κασκαρίλλης*, ὁ φλοιὸς τῆς *ἀγγοσώρας*, ἡ πόα τοῦ *ἀψινθίου*, οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ ἀδένες τοῦ *λυκίσκου*. 4) *Πικρὰ διαλυτικὰ* (Amara salina s. resolventia). Ταῦτα περιέχουν ἐκτὸς τῆς πικρᾶς οὐσίας καὶ μεγάλα ποσὰ ἁλάτων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ καλίου καὶ νατρίου. Ταῦτα εἶναι πικρὰ καὶ ὑφάλμυρα, προκαλοῦν μεγαλειτέραν ἔκκρισιν ὀροῦ καὶ διαλύουν τὴν πληθὺν τῆς βλέννης. Τοιαῦτα εἶναι αἱ ἀκόλουθοι δρόγαι: ἡ ῥίζα τῆς *πικραφάκης*, ἡ ῥίζα τοῦ *κιχωρίου*, ἡ πόα τῆς *ἱερᾶς ἀκάνθης*, ἡ πόα τοῦ *πρασίου*, ἡ χολὴ τοῦ *ταύρου* κλπ. Ὡς ὑποδιαίρεσις τῶν πικρῶν χαρακτηρίζονται καὶ τὰ πικρὰ *στυπτικὰ* (amara adstrigentia), ὡς εἶναι οἱ φλοιοὶ τῆς *κιγχόνης*, ὁ φλοιὸς τῆς *ἰτέας* καὶ διάφοροι ἐξωτικαὶ δρόγαι, περιέχουσαι μετὰ τῆς πικρᾶς οὐσίας καὶ δεψικὰς οὐσίας. Κυρίως ὅμως τὰ φάρμακα ταῦτα διαχωρίζονται τῶν πικρῶν φαρμάκων, καθότι ἡ πικρὰ οὐσία αὐτῶν (κινίνη, σαλικίνη) παρουσιάζει διαφόρους φυσιολογικὰς καὶ θεραπευτικὰς ἰδιότητας. Ἡ θεραπευτικὴ ἐνέργεια τῶν πικρῶν φαρμάκων, ὀφείλεται γενικῶς εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν προκαλουμένην ἐπαύξησιν τῆς ἐκκρίσεως τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὴν εὐνοϊκὴν ἐπενέργειαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ ἐντέρου. Ἐπίσης τὰ πικρὰ πολλαπλασιάζουν τὸν ἀριθμὸν τῶν λευκοκυττάρων. Γενικῶς διὰ τῶν πικρῶν προκαλεῖται καλυτέρα θρέψις. Τὰ πικρὰ ἐνδείκνυνται ἐπὶ παθήσεων τοῦ στομάχου, ἰδίᾳ δὲ τοιούτων συνοδευομένων ὑπὸ ἐλαττώσεως τῆς ἐκκρίσεως ἢ ὅπου τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀκολουθοῦν ἄλλας ἀσθενείας, ὡς χλωρώσεως, καρδιακῶν παθήσεων, ὑποχονδρίας, νευρασθενείας κλπ. Μεγάλαι δόσεις τῶν πικρῶν φαρμάκων δύνανται να προκαλέσουν πολλὰς διαταραχάς, ὡς τάσιν πρὸς ἔμετον, διάρροιαν κλπ. Κ. Γ. Μ.

— **πικραὶ ὗλαι** *['Οργ. Χημ.]* Τάξις ὀργανικῶν ἑνώσεων ἀγνώστου χημικῆς συντάξεως, αἵτινες δὲν εἶναι ἀζωτοῦχοι, οὐδὲ ἀνήκουσιν εἰς τοὺς γλυκοζίτας. Ἔχουσιν ἰδιάζουσαν φυσιολογικὴν ἐνέργειαν καὶ δὲν κέκτηνται ὅλαι πικρὰν γεῦσιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποτελουσῶν τὴν τάξιν αὐτὴν ὀργανικῶν ἑνώσεων συνεχῶς μειοῦται, ἐφόσον διὰ τῆς πληρεστέρας ἐρεύνης ἐξακριβοῦται ἡ σύνταξις αὐτῶν καὶ καθίσταται δυνατὴ ἡ κατάταξις αὐτῶν εἰς τὰς γνησίας ὁμάδας τῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων (βλ. *λεμονίνη, λινίνη, παρθενίνη, πικροτοξίνη* κλπ. Σ. Γ.

— **πικρὸν ἅλας** *[Χημ.]*. Ἐμπορικὴ ὀνομασία τοῦ *θειικοῦ μαγνησίου* (βλ.λ. *μαγνήσιον*), λόγῳ τῆς πικριζούσης αὐτοῦ γεύσεως. Σ. Γ.

Πικρός, *Πέτρος*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ *Π. Γεναροπούλου*, συγχρόνου Ἕλληνος λογοτέχνου καὶ δημοσιογράφου. Ἐγεννήθη τῷ 1900 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπὸ μικρᾶς ὅμως ἡλικίας διέμεινεν ἐν Ἑλβετίᾳ, ὅπου καὶ ἐπεράτωσε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα. Μετέβη κατόπιν εἰς Γαλλίαν χάριν ἰατρικῶν σπουδῶν. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις. Διετέλεσεν ἐπανειλημμένως ἀρχισυντάκτης τοῦ «Ῥιζοσπάστου», συνειργάσθη δὲ καὶ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπανειλημμένως διὰ τὰς κομμουνιστικάς του ἀρχάς. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνεφανίσθη διὰ διηγημάτων, ἔγραψε δὲ βραδύτερον λογοτεχνικὰς καὶ θεατρικὰς κριτικάς. Ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἐμπνευστής, δημιουργὸς καὶ συνεργάτης τοῦ ἐπαναστατικοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ περιοδικοῦ «Πρωτοπόροι». Συνειργάσθη ἐπὶ μακρὸν καὶ εἰς τὴν «Παιδικὴν Χαράν». Ἔργα αὐτοῦ ἐκδοθέντα μέχρι τοῦδε εἰς αὐτοτελεῖς τόμους εἶναι τά: «Χαμένα κορμιά» (1923), καὶ «Σὰ θὲ γίνουμε ἄνθρωποι» (1925), συλλογαὶ διηγημάτων, «Τουμπεκὶ» (1927), μυθιστόρημα, «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχασε τὸν ἑαυτό του» (1928), ἕτερον μυθιστόρημα, «Ἡ ἑταίρα ποὺ κυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα» (1931), ἱστορικὸν μυθιστόρημα κλπ., καὶ τὰ παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικά: «Ὁ πιτσιρῖκος καὶ ἡ παρέα του», «Τὰ παραμύθια τῆς Φροσούλας» καὶ «Πετάει-πετάει ὁ ἄνθρωπος». Ἡ γλῶσσα τῆς πεζογραφίας τοῦ Πικροῦ εἶναι ἡ ἀπηλλαγμένη πάσης ἐκ τῆς καθαρευούσης ἐπιδράσεως, γνησία δημοτικὴ τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, τῶν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς ἐξηθλιωμένων, μὲ ἄφθονα τὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ὑπ' αὐτῶν καὶ τὰ ὁποῖα τὴν καθιστοῦν εἶδος συνθηματικῆς γλώσσης, ὅπως ἡ γαλλικὴ argot, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐφιαλτικὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν διηγημάτων του, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ λύτρωσις αἰσθητικῶς μὲν ἐκδηλοῦται ἐνιαχοῦ ὡς ἰδιότυπος λυρικὴ πρόζα, διανοητικῶς δὲ ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων πηγάζουσα ἄρνησις τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Οἱ τύποι τῶν διηγημάτων του, ζωντανοὶ καὶ βαθύτατα τραγικοί, εἶναι πόρναι, λαθρέμποροι, χασισοπόται, ἐξ ἐπαγγέλματος ἐγκληματίαι, ἀλῆται, σωματέμποροι κλπ., οἱ ὁποῖοι προσβλέπονται μὲ συμπάθειαν καὶ στοργήν, ὡς ἀνεύθυνα δημιουργήματα τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος. Τὸ ὕφος του ἔχει εὐρυθμίαν, μουσικότητα καὶ παραστατικότητα, ἡ δὲ περιγραφὴ καὶ ἡ ἀπεικόνισις τοῦ ἤθους καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐν ᾗ κινοῦνται οἱ ἥρωές του, διακρίνονται διὰ τὴν πιστότητα καὶ τὴν ἐνάργειαν. Ὁ Πικρὸς ἀποφεύγει ἐπιμελῶς τὸ κήρυγμα καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων αἰσθητικὴν καὶ διανοητικὴν συγκίνησιν. Παραδέχεται καὶ πραγματοποιεῖ τὸ δόγμα τῆς σκοπιμότητος ἐν τῇ τέχνῃ, χωρὶς νὰ ὑποπίπτῃ εἰς τὸ σφάλμα τοῦ ῥητορικοῦ κηρύγματος. —Α.

Πικροσίρης, *Νικόλαος*. Κρὴς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐκ Μαργαριτῶν, καταγόμενος ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἐνετῶν τῷ 1332 ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν καὶ ἐξελέγη ὑπαρχηγὸς αὐτῆς, ἀρχηγοῦντος τοῦ Βάρδα Καλλέργη. Τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος, συναφθείσης πρὸ τοῦ Χάνδακος μάχης μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Κρητῶν καὶ ἡττηθέντων τῶν ἐπαναστατῶν, συνελήφθη καὶ ὁ Πικροσίρης αἰχμάλωτος καὶ ὑποστὰς φρικώδεις βασάνους ἀπηγχονίσθη. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης οἱ Ἐνετοί, ἐκδικούμενοι καὶ παραδειγματίζοντες, κατέστρεψαν ἐκ θεμελίων τὸ χωρίον Μαργαρίτες, ἕδραν τῆς ἐπαναστάσεως. ΕΡ. Μ.

πικροσμίνης (ὁ) (Picrosmin) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον βαθμῖδα ἀλλοιώσεως πρὸς σερπεντίνην τῶν ἄνευ ἀργιλλίου ἢ πτωχῶν εἰς τοῦτο πυριτικῶν ἁλάτων, ὡς εἶναι ὁ ὀλιβίνης καὶ τὰ μέλη τῆς ὁμάδος τῶν πυροξένων. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Pressnitz τῆς Βοημίας. Γ. Β.

πικροσταφίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σμύρνιον τὸ ὀλούσατρον*.

πικρότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πικρόν, πικράδα: «ἡ πικρότης τῆς κινίνης, — τοῦ καφέ».

πικροτίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *πικροτοξίνη*.

πικροτοξίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη ἀπαντῶσα εἰς τὰ σπέρματα *κοκκίσκου τοῦ φυλλώδους*. Τὰ σπέρματα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς Ἰνδίας πρὸς ἄγραν ἰχθύων. Ἔχει τὸν τύπον $C_{30}H_{34}O_{13}$ καὶ ἀποτελεῖ ἀχρόους κρυσταλλικὰς βελόνας, τηκομένας εἰς 199°. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο συστατικῶν: ἐκ πικροτοξινίνης, ἥτις εἶναι λίαν δηλητηριώδης καὶ ἀποτελεῖ τὸ δραστικὸν συστατικὸν τοῦ μείγματος, ἔχει τὸν τύπον $C_{15}H_{16}O_6$ καὶ τήκεται εἰς 200°, καὶ ἐκ *πικροτίνης*, ἡ ὁποία ἔχει τὸν τύπον $C_{15}H_{18}O_7$ καὶ τήκεται εἰς 249°. Σ. Γ.

—*[Φαρμακ.]* Ἀναγράφεται ὡς ἀντίδοτον ἐπὶ δηλητηριάσεων δι' ὀπίου ἢ τῶν παραγώγων αὐτοῦ, ἐπίσης ὡς διεγερτικὸν ἐπὶ παρατεταμένης ἀναισθησίας, ὀφειλομένης εἰς χλωροφόρμιον. Ἀντίδοτα δηλητηριάσεως διὰ πικροτοξίνης εἶναι ἡ χλωράλη, τὰ ἐμετικὰ καὶ ἡ τεχνητὴ ἀναπνοή. Κ. Γ. Μ.

πικροτοξινίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *πικροτοξίνη*.

πικρόχολος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ οἱονεὶ πικρὰν χολὴν ἔχων, ὁ πικρὸς εἰς τοὺς λόγους του· ‖ ὁ εὐκόλως χολούμενος, δύσκολος, εὐερέθιστος.

πικρόχορτο, ἢ ***πικροχόρταρο*** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *συσίμβριον τὸ ἐρύσιμον*.

πικροφαρμακόλιθος (ὁ) (Pikropharmakolith) *['Ορυκτ.]*. Ὀρυκτόν. Ἀποτελεῖ ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου ἔνυδρον, παρεμφερὲς πρὸς τὸν φαρμακόλιθον, περιέχει ὅμως καὶ ὀλίγον μαγνήσιον, ὡς

Digitized by Google

κ τούτου δὲ ὀλιγώτερον ἀρσενικὸν καὶ περισσότερον ὕδωρ παρὰ ὁ φαρμακόλιθος. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Riechelsdorf καὶ τὴν Freiberg. Γ. Β.

πικροψευδακονιτίνη (ἡ) *[Φαρμ. Χημ.]* βλ. λ. *ἐρατροϋλοψευδακονίνη*.

Πίκται (οἱ) (Picti) *[Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Β. Βρεττανίας ἐν Καληδονίᾳ (νῦν Σκωτία), ὅστις, μεταναστεύσας μετὰ τῶν ἐξ Ἰρλανδίας Σκώτων, ἀπέβη τὸ φόβητρον τῆς ρωμαϊκῆς Βρεττανίας. Διῃροῦντο δὲ εἰς δύο μεγάλας φυλάς: τῶν *Δεκαλέδων* πρὸς Β. καὶ τῶν *Βικτουρίων* πρὸς Δ. Εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ βάφωσι διὰ διαφόρων χρωμάτων τὸ σῶμά των καὶ αὐτεκαλοῦντο *Βρίθοι* ἢ *Βρέτοι*, τὴν δὲ νῆσον αὐτῶν ἐκάλουν *Βριθήνην*. Τὸ λατινικὸν ὄνομα Picti εἶναι ἀκριβὴς μετάφρασις τοῦ κελτικοῦ τούτου ὀνόματος. Ἐναντίον αὐτῶν διεξήγαγε πόλεμον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Σεπτίμιος Σεβῆρος κατὰ τὰ ἔτη 208—211 μ. Χ. Ἕνεκα τῶν συχνῶν αὐτῶν ἐπιδρομῶν οἱ Βρεττανοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Σαξώνων, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ ὁσημέραι αὔξουσα δύναμις τῶν Σκώτων ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ πρὸς Β. ὄρη τῆς Σκωτίας, ὅπου ἐντελῶς ὑπετάγησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν συμπολεμιστῶν τῷ 839 μ.Χ. Α. Θ. Σ.

Πικταυΐα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς γαλλικῆς πόλεως *Πουατιὲ* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Πικτὲ (Pictet), ***Ραοὺλ-Πέτρος***. Ἑλβετὸς φυσικὸς καὶ χημικός, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τῷ 1846. Ἐσπούδασεν ἐν Γενεύῃ καὶ Παρισίοις, ἐγένετο τῷ 1877 καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενετείρας καὶ τῷ 1886 ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ τὴν ἑταιρείαν βελτιώσεως τῶν χημικῶν προϊόντων. Κυρίως εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπιτευχθείσης τῷ 1877 ὑγροποιήσεως τῶν ἀερίων (ἀζώτου, ὀξυγόνου, ὑδρογόνου). Ἔγραψε γαλλιστὶ καὶ γερμανιστὶ μαθηματικὰς καὶ χημικοβιομηχανικὰς μελέτας, ὧν ἐξέχουν αἱ: «Νέαι παγοποιητικαὶ μηχαναὶ» (1885), «Περὶ τῆς συνθέσεως τῆς θερμότητος» (1895), «Κριτικὴ τῆς ὑλοφροσύνης καὶ τῆς πνευματοκρατίας διὰ τῆς πειραματικῆς φυσικῆς» (1896), «Τὸ ἀκετυλένιον» (1896), «Ἡ μηχανικὴ θεωρία τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν» (1902), «Ἡ θεωρία τῶν μηχανημάτων ὑγροποιήσεως τῶν ἀερίων» (1903) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Πικτὲ** (Pictet) ***ὑγρόν***. Μεῖγμα ὑγροῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ διοξειδίου τοῦ θείου, χρησιμοποιούμενον ὡς ψηκτικὸν μεῖγμα καὶ ὡς ἀντισηπτικόν. Σ. Γ.

Πίκτον (Picton), *σὲρ* ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1758 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βατερλὼ τῷ 1815. Κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1771, συμμετέσχεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς νήσου Σάντα Λουκία (1795) καὶ ἐγένετο κυβερνήτης τῆς νήσου Τρινιντὰντ τῷ 1797. Τῷ 1808 συμμετέσχεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Φλίσσιγκεν καὶ μετ' οὐ πολὺ συνώδευσε τὸν Οὐέλλιγκτον εἰς τὴν ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ ἐκστρατείαν του κατὰ τῶν Γάλλων, λαβὼν μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Βιττώρια, Τόρρες Βέντρας, Μπανταχὸζ καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1815 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ πάλιν τοῦ Οὐέλλιγκτον, ὅπου ἐφονεύθη ἡγούμενος ἐφόδου κατὰ τῶν γαλλικῶν θέσεων. Η. Π. Γ.

Πίκτονες (οἱ), ἢ ***Πικτάβοι*** *[Ἀρχ.]*. Ἰσχυρὸς λαὸς τῆς Γαλατίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, κατοικῶν τὴν πρὸς νότον τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Λείγηρος ποταμοῦ χώραν, «ἀρκτικώτερα τὰ πρὸς τῷ ποταμῷ καὶ πρὸς τῇ θαλάσσῃ» κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β' 7, 5), ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν σύγχρονον Poitou, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκαν τὸ ὄνομά των. Ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τῷ 52 π. Χ. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο τὸ *Λίμονον* ἢ *Πικτάβιον* (νῦν Poitiers), 392 χλμ.ΝΔ. τῶν Παρισίων. Α. Θ. Σ.

Πίκτωρ (Pictor), ***Φάβιος-Κόϊντος***. Ὁ πρῶτος Ρωμαῖος ἱστοριογράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος καὶ μετασχὼν τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου, οὗτινος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν. Τὸν Πίκτωρα ἐπαινεῖ ὁ Πολύβιος, ὁ δὲ Κικέρων παραβάλλει τὸ ὕφος του πρὸς τὸ τοῦ Φερεκύδου, τοῦ Ἑλλανίκου, τοῦ Ἀκουσιλάου. Τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα ἀποδεικνύουν τρόπον ἐργασίας παράλληλον πρὸς τὸν τῶν Ἑλλήνων λογογράφων μετὰ γυμνῆς ἁπλότητος καὶ ἄνευ τῆς ἑλληνικῆς χάριτος καὶ ζωηρότητος. Ν. Σ. Λ.

Πίκφορντ (Pickford), ***Μαίρη***. Ψευδώνυμον τῆς Ἀμερικανίδος ἠθοποιοῦ τοῦ κινηματογράφου *Γκλαίηντυς Σμίθ*, γεννηθείσης ἐν Τορόντο τοῦ Καναδᾶ τῷ 1893. Ἔπαιξε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ θέατρον, ἀνελθοῦσα ἐπὶ σκηνῆς εἰς ἡλικίαν 5 ἐτῶν, εἰς ἡλικίαν δὲ 8 ἐτῶν ἐξετέλεσε τὴν πρώτην της καλλιτεχνικὴν περιοδείαν, γενομένη γνωστὴ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐν τῷ θιάσῳ τοῦ Μπελάσκο ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ρόλου τῆς Μπήττυ ἐν τῷ ἔργῳ «Οἱ λαγοτρόφοι τῆς Βιργινίας». Εἰς τὸν κινηματογράφον ἔπαιξε κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ Γκρίφφιθ, ἀλλ' ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν σκηνήν, ἐν τῷ θιάσῳ τοῦ Μπελάσκο, δημιουργήσασα μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸν ρόλον τῆς Ἰουλιέττας ἐν τῷ ἔργῳ «Ἕνας καλὸς διαβολάκος», ὅπερ ἐπαίχθη εἰς τὸ Δημοκρατικὸν θέατρον τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ ὁριστικὴ πρόσληψίς της εἰς τὸν κινηματογράφον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1913 ἐν τῇ ἑταιρείᾳ «Famous Players Company», εἰς τὰ ἔργα τῆς ὁποίας κατέλαβε πρωτεύουσαν θέσιν, ἀποκτήσασα μεγάλην φήμην καὶ καταστᾶσα μία τῶν δημοφιλεστέρων πρωταγωνιστριῶν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Τῷ 1916 ἵδρυσεν ἰδίαν κινηματογραφικὴν ἑταιρείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «The Mary Pickford Film Corporation». Τῷ 1918 ἀπεχώρησε τῆς ἑταιρείας ταύτης καὶ μετέβη εἰς τὴν Καλιφορνίαν, ὅπου μετὰ ἓν ἔτος ἵδρυσε, τῷ 1919, μετ' ἄλλων τὴν ἑταιρείαν «United Artists Corporation», τῷ δὲ 1920 ἐνυμφεύθη τὸν συνάδελφόν της γνωστὸν ἠθοποιὸν τοῦ κινηματογράφου Ντούγκλας Φαίρμπανκς. Μ. Δ. Β.

Πὶλ (Piles), ***Ρογῆρος*** *ντὲ* —. Γάλλος ζωγράφος, συγγραφεὺς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Clamery τῷ 1635 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1709. Ἀνέλαβε καὶ ἐξετέλεσε λεπτὰς διπλωματικὰς ἀποστολάς. Τῷ 1682 συνώδευσε τὸν μαρκήσιον ντὲ Γκουρναί, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως, κατ' ἀρχὰς εἰς Βενετίαν, τῷ 1685 εἰς Πορτογαλίαν καὶ τῷ 1689 εἰς Σουηδίαν. Πεμφθεὶς βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Λουβουᾶ ἐπὶ μυστικῇ ἀποστολῇ εἰς Ὁλλανδίαν, ἀπεκαλύφθη καὶ ἐφυλακίσθη, τὴν δ' ἐν τῇ φυλακῇ παραμονήν του ἐχρησιμοποίησε πρὸς συγγραφὴν τοῦ «Abrégé de la vie des peintres», ἔνθα ἐπεδείξατο ἀξιοσημείωτα χαρίσματα συγγραφέως καὶ τεχνοκρίτου. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν συνώδευσε τῷ 1705 τὸν μαρκήσιον ντὲ Γκουρναὶ εἰς Ἱσπανίαν. Ὁ Πὶλ συνέγραψεν ἐπίσης καὶ ποικίλα ἄλλα ἔργα, περιληφθέντα εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Oeuvres diverses de M. de Piles». Ὡς ζωγράφος κατέλιπε μερικοὺς ἀξιολόγους πίνακας καὶ τινας προσωπογραφίας, ἐν αἷς αἱ τῶν Μπουαλὼ καὶ δίδος Ντασιέ. Ι. Μ. Π.

Πιλὰ ***ὄρος*** (Mont du Pilat) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Λίγηρος, Α. τῆς πόλεως Σαὶντ-Ἐτιέν. Ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 32 χλμ. μὲ διεύθυνσιν ἐκ ΝΔ. πρὸς ΒΑ. καὶ ἔχει μέγιστον ὕψος 1434 μ. (κορυφὴ *Πὲρ-Γκρί*). Σ. Κ. Γ.

Πιλάβιος, ***Γεώργιος***. Ἕλλην ἀρχικτηνίατρος (1852—1912). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱππολογίας ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, τῇ τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ τῇ ἱππευτικῇ. Συνέγραψεν: «Ἱππολογίαν» (1883), «Κρεωσκοπίαν» (1887), «Ἐγχειρίδιον τοῦ πεταλωτοῦ», «Περὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῆς λύσσης διὰ τῆς μεθόδου Παστέρ», «Περὶ μάλεως καὶ μαλείνης», «Περὶ τῆς κτηνιατρικῆς καὶ τῆς ἱππολογίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν», ἔτι δὲ πολλὰς πραγματείας δημοσιευθείσας ἐν τῇ «Ἰατρικῇ ἐφημερίδι τοῦ στρατοῦ». Πρὸς τούτοις δ' ἐπενόησε καὶ ἴδιον σύστημα ποτιστηρίου τοῦ ἵππου. Ι. Π.

πιλάλα (ἡ), ἢ *πηλάλα* (βλ. λ.).

πιλαλῶ, ἢ *πηλαλῶ* (βλ. λ.).

πιλαρίτης (ὁ) (Pilarit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ ἔνυδρον, περιέχον ἐπίσης καὶ τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου. Εἶναι σῶμα ἄμορφον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Χιλήν. Γ. Β.

πιλατεύω· δημοτ., βασανίζω, ταλαιπωρῶ, ὑποβάλλω εἰς μαρτύρια: «γιατὶ μὲ πιλατεύεις;» ἐκ τοῦ *πιλᾶτος* (βλ. λ.).

πιλᾶτος (ὁ)· δημοτ., σκληρός, τυραννικὸς (ἐκ τοῦ κυρίου ὀν. *Πιλᾶτος*).

Πιλᾶτος (Pilatus), ***Πόντιος***. Ὁ πέμπτος ἐκ τῶν διοικησάντων τὴν Ἰουδαίαν Ρωμαίων ἐπιτρόπων (26—36 μ. Χ.), ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ὁποίου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Πιθανῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν παλαιὰν σαμνιτικὴν οἰκογένειαν τῶν Ποντίων. Περὶ αὐτοῦ πληροφοροῦσιν ἡμᾶς ὄχι μόνον τὰ Εὐαγγέλια, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι συγγραφεῖς τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος Φίλων καὶ Ἰώσηπος. Ὁ Ἰουδαῖος βασιλεὺς Ἀγρίππας, κρίνων τὴν ἔναντι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ στάσιν τοῦ Πιλάτου, χαρακτηρίζει αὐτὸν ἔν τινι ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Καλιγόλαν ὡς «ἀκαμπῆ τὴν φύσιν καὶ μετὰ τοῦ αὐθάδους ἀμείλικτον» (*Φίλωνος*, Πρεσβεία πρὸς Γάϊον § 38). Καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις δὲ ὁ Πιλᾶτος ἐμφανίζεται ὡς καταφρονητὴς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθίμων αὐτοῦ καὶ ὠμός, οὐχὶ ἀσυμπαθὴς μέν, οὐδ' ἀναίσθητος πρὸς τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἄνανδρος εἰς τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ (*Λουκᾶ* ιγ' 1, κγ' 19, *Μάρκ.* ιε' 7, πρβ. καὶ τὰς παραλλήλους διηγήσεις περὶ τῆς δίκης τοῦ Χριστοῦ). Τοιοῦτος δὲ περίπου παρίσταται καὶ παρ' Ἰωσήπῳ (Ἰουδ. Ἀρχαιολογ. ΙΗ' γ' 1 καὶ 2, Ἰουδ. Πόλεμ. Β' θ' 2—4· πρβ. καὶ *Εὐσεβίου* Εὐαγγελ. Ἀποδειξ. Η'). Ἡ δὲ κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἰησοῦ παρατηρουμένη ἐνδοτικότης τοῦ Πιλάτου πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῶν Ἰουδαίων (*Ματθ.* κστ' 24, *Μάρκ.* ιε' 15, *Λουκ.* κγ' 25 καὶ δὴ καὶ *Ἰω.* ιθ' 8) χρονολογεῖται καὶ ἐξηγεῖται ἀπὸ τῆς προσφάτου ἴσως τότε ἐπιτιμήσεως, ἣν εἶχε δεχθῆ παρὰ τοῦ Τιβερίου, ἐγκληθεὶς ὑπὸ λογάδων τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους καὶ τῶν Ἡρωδιδῶν τετραρχῶν ἐπὶ ἀθετήσει ἀρχαίου προνομίου καὶ προσβολῶν κατὰ τοῦ λαοῦ (*Φίλωνος* ἔ. ἀ.). Τέλος, ἐπειδὴ ἐδείχθη ὠμὸς πρὸς φανατικούς τινας, ἀλλ' ἀθῴους Σαμαρείτας, ἐγκληθεὶς παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Συρίας Οὐϊτέλλιον, ἐπέμφθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ρώμην ἵνα ἀπολογηθῇ (*Ἰωσ.* Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΗ' δ' 2). Ἐλθὼν δ' ἐνταῦθα βραδέως καὶ δὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβερίου (*Μαρτ.* 37) ἐτελεύτησε τὸν βίον, κατά τινα μὲν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν αὐτοκτονήσας ἐν Βιέννῃ τῆς Γαλλίας (*Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστ. Β' 7 καὶ Χρονικ. Β' 150, πρβ. καὶ *Tischendorf*, Evang. Apocr. 1876 σ. 456 ἑξ.), κατ' ἄλλας δὲ εἰδήσεις φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος (*Μαλάλας*, ἔκδοσις Dindorf, σελ. 250 ἑξ. καὶ *Σουΐδας* ἐν λ. Νέρων) ἢ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου καὶ δὴ ὡς Χριστιανὸς («Παράδοσις Πιλάτου» παρὰ Tischend. ἐν μν. ἔ. 449—455). Ἡ δὲ αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία τιμᾷ αὐτὸν ὡς ἅγιον. Καὶ ὁ μὲν Ἰώσηπος σιγᾷ περὶ τοῦ τέλους τοῦ Πιλάτου, τὸν δὲ βίαιον αὐτοῦ θάνατον καθιστᾷ πιθανώτατον ἡ εἰρημένη μαρτυρία τοῦ Εὐσεβίου, στηριζομένη ἐπὶ παλαιοτέρων πηγῶν, ὡς καὶ τὸ σύγγραμμα, ἐν ᾧ πραγματεύεται ὁ Φίλων καὶ περὶ ἄλλων διωκτῶν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ εὑρόντων βίαιον θάνατον καὶ περὶ τοῦ Πιλάτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Schürer*, «Geschichte des jüd. Volkes» (I[4] 1901 σ. 492 ἑξ.).—*J. Felten*, «Neut. Zeitgeschichte» (I 1910 σ. 160 ἑξ.) κλπ. Π. Ι. Μ.

Πιλᾶτος, ***Λεόντιος***. Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Διαμένων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δεινὸς ὢν ἑλληνιστής, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνὰ τὴν Δύσιν γνῶσιν καὶ διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, συνδεθεὶς σὺν ἄλλοις στενῶς ἐν Παδούῃ μὲν μετὰ τοῦ Πετράρχου, ὃν καὶ ἐβοήθησεν εἰς τὸν μετάφρασιν εἰς τὴν λατινικὴν ὁμηρικῶν τινων ἀποσπασμάτων, ἐν Φλωρεντίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Βοκκακίου, προσπαθήσαντος νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν διὰ τοῦ Πιλάτου, ὅστις ἐπὶ τρία ἔτη ἡρμήνευσεν εἰς αὐτὸν τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου καὶ μετεγλώττισε χάριν αὐτοῦ δεκαὲξ διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Ἐν γένει ὁ Πιλᾶτος συνήργησε πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Ἰταλίᾳ, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρξαμένην ζωηρὰν ἀνθρωπιστικὴν κίνησιν καὶ τὴν περὶ αὐτὴν τροπὴν τῶν ἰδεῶν τῶν συγχρόνων του διανοουμένων. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπιστρέφων εἰς Ἰταλίαν ἐφονεύθη κατὰ τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ὑπὸ κεραυνοῦ τῷ 1364. Δ. Π. Π.

Πιλᾶτος ***ὄρος*** *[Γεωγρ.]*. —1) (Pilatus). Ὀροσειρὰ τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ Ὕντερβαλντ. Σχηματίζει πολλὰς κορυφάς, διαχωριζομένας ἀπὸ πολλὰς βαθείας χαράδρας. Αἱ ὑψηλότεραι τούτων εἶναι ἡ *Ὀμπεράουπτ* (2.222 μ. ὕψους), ἡ *Τόμλισχορν* (2.133 μ.) καὶ τὸ ὄρος *Ἔζελ*, ὕψους 2.123 μ. Ἡ κορυφὴ αὕτη εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον συχναζομένων ὑπὸ περιηγητῶν καὶ ἀλπινιστῶν, παρέχουσα ὑπέροχον θέαμα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν διάφορα ξενοδοχεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἄγει ὀδοντωτὸς σιδηρόδρομος μέχρις ὕψους 2.070. Παρὰ τὴν κορυφὴν ταύτην ὑπῆρχε καὶ ὁμώνυμος λίμνη, ἀποξηρανθεῖσα, ἐντὸς τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπνίγη ὁ Πιλᾶτος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους.—2) (Mont du Pilat). Ὀροσειρὰ τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Πιλά*). Μ. Δ. Β.

Πιλὰτρ ***ντὲ Ροζιὲ*** (Pilâtre de Rosier), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἀεροναύτης καὶ φυσικομαθηματικός, γεννηθεὶς ἐν Μὲτζ τῷ 1756 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1785. Διορισθεὶς κατόπιν καθηγητὴς τῆς χημείας, παρῃτήθη καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ φυσικοῦ καὶ χημικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ κόμιτος ντ' Ἀρτουᾶ, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ', τῷ δὲ 1781 ἤνοιξεν εἰς τὸ κοινὸν τὸ περίφημον μουσεῖον τῆς χημείας καὶ εἰς τοὺς ἐπιστήμονας ἐργαστήριον πλουτισμένον δι' ὅλων τῶν ἀναγκαίων ὀργάνων καὶ μηχανημάτων. Ὁ Πιλὰτρ κατέγινε καὶ εἰς ἐρεύνας πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ἀεριόφωτος. Μετὰ μικρὸν ἔστρεψε τὰς μελέτας του εἰς τὴν νέαν ἐφεύρεσιν τῶν ἀδελφῶν Μογγολφιέρων, τὸ ἀερόστατον, καὶ μετά τινα χρόνον ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ ἀνήρχετο ἐν τῇ λέμβῳ τούτου, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ζῷα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον ἀναβιβασθῆ. Τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1783 ἀνῆλθε πρῶτος ἐπὶ συγκρατουμένου διὰ σχοινίου ἀεροστάτου. Τὴν 21 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπέταξεν ἐπὶ ἐλευθέρου τοιούτου ἐνώπιον τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐκ Βερσαλλιῶν εἰς Λυών, ἐμελέτα δὲ νὰ διέλθῃ τὴν Μάγχην. Ἐξετέλεσεν ἐν τῷ μεταξὺ πλείστας ἐπιτυχεῖς πτήσεις. Τὴν 15 Ἰουνίου 1785 ἀνῆλθε μετὰ τοῦ φυσικοῦ Ρωμαὶν ἐπὶ ἀεροστάτου, ἀλλ' εἰς ὕψος 400 μέτρων ἀνεφλέγη τοῦτο καὶ οἱ δύο ἀεροναῦται κατέπεσαν νεκροί. Ὁ Πιλὰτρ ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας εἰς τὸ «Journal de physique» περὶ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν ζητημάτων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Ἰδιαιτέρως δὲ τῷ 1784 τὸ «Πρῶτον πείραμα διὰ τῆς Μογγολφιερείου σφαίρας». Θ. Β.

πιλάφι (τό)· δημοτ., ἔδεσμα ἐξ ὀρύζης καὶ βουτύρου ἢ ἐλαίου.

Digitized by Google

—*[Έγκυκλ.]* Τὸ ***πιλάφι*** (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ καὶ περσικοῦ ***πιλάβ***) εἶναι φαγητὸν πρόχειρον καὶ θρεπτικόν, θεωρούμενον ὡς τὸ ἐθνικὸν ἔδεσμα τῶν Τούρκων καὶ Περσῶν. Ἐν τῇ μαγειρικῇ ὑπάρχει πολλῶν εἰδῶν: *ἀτζὲμ-πιλάφι, πιλάφι Ἀλῆ πασᾶ* (μὲ πολὺ μικρὰ τεμάχια μελιτζάνας), *ἀλὰ μιλανέζε* (μὲ τυρί) κτλ. Ν. Μ.

—*[Μαγειρ.]* Πρὸς παρασκευὴν τοῦ *πιλαφιοῦ* λαμβάνομεν 2 φλυτζάνια τοῦ τσαγιοῦ ρύζι, 4 φλυτζάνια ζωμὸν κρέατος ἢ πουλερικῶν, 1 ½ φλυτζάνι βούτυρο μαγειρικό. Βάζουμε τὸ ρύζι ἐντὸς κατσαρόλας καὶ ρίπτομεν μίαν χούφταν ἁλάτι καὶ μίαν ὀκᾶν νερὸ χλιαρό, τὰ ἀνακατεύομεν καὶ τὰ ἀφήνομεν ἐπὶ 30′—40′ διὰ νὰ μουσκέψῃ τὸ ρύζι. Ἐν τῷ μεταξὺ θέτομεν ἐπὶ τῆς φωτιᾶς μίαν κατσαρόλαν περιέχουσαν τὸν ζωμὸν καὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ βουτύρου, πλύνομεν καλῶς τὸ ρύζι διὰ νὰ ξαρμυρίσῃ, ἀφοῦ δὲ πάρῃ βράσιν ὁ ζωμός, τὸ ρίπτομεν μὲ ἀνάλογον ἁλατοπίπερο, τὰ ἀνακατεύομεν καὶ ἀφοῦ πάρῃ βράσῃ ὀλιγοστεύομεν τὴν φωτιά, σκεπάζομεν τὴν κατσαρόλαν καὶ ἀφήνομεν νὰ σιγοβράζῃ χωρὶς πλέον νὰ ἀνακατεύωμεν, ἕως ὅτου ἀπορροφηθῇ ὅλος ὁ ζωμός. Τότε καίομεν τὸ ὑπόλοιπον βούτυρον καὶ τὸ ρίπτομεν εἰς τὸ πιλάφι, σκεπάζομεν δὲ ἀμέσως τὴν κατσαρόλα. Μετὰ 4′—5′ σερβίρομεν τὸ πιλάφι ἢ σκέτο ἢ γαρνιρισμένο κατὰ βούλησιν.

Τὸ *ἀτζὲμ-πιλάφι* μαγειρεύεται ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν τὸ κρέας, τὸ ὁποῖον κόπτομεν εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ τὸ θέτομεν εἰς τὴν κατσαρόλαν μὲ τὸ ἀνάλογο βούτυρο καὶ ψιλοκομμένο κρεμμύδι. Ἀφοῦ τὰ καβουρδίσουμε καλά, ρίπτομεν ἀνάλογον ντομάταν, νερό, ἅλας καὶ πιπέρι. Τὰ ἀφήνομεν νὰ βράσουν εἰς σιγανὴν φωτιὰν καὶ ἀφοῦ μισοβράσῃ τὸ κρέας ρίπτομεν τὸ ρύζι, τὸ ὁποῖον ἔχομεν προπαρασκευάσει κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον. Ἀρχικῶς πρέπει νὰ ρίψωμεν τόσο νερό, ὥστε μετὰ τὴν βράσιν τοῦ κρέατος νὰ μείνῃ ἀνάλογο καὶ διὰ τὴν βράσιν τοῦ ρυζιοῦ. Ἀφοῦ γίνῃ τὸ φαγητόν, τὸ ἀποσύρομεν ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ ἂν ἴδωμεν ὅτι ἔχει ἀνάγκην τὸ ζεματίζομεν μὲ τὸ ἀνάλογον βούτυρον, τὸ ἀνακατεύομεν μὲ τὴν κουτάλαν καὶ τὸ σερβίρομεν. Φ. Α.

Πιλὰφ-τεπέ, ἢ *Κουσνίτσα [Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ Παγγαίου ὄρους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἔχουσα ὕψος 1.956 μ. Ὑψοῦται πρὸς Α. τοῦ χωρίου Ροδολεῖβος καὶ πρὸς Β. τῆς Μουσθένης καὶ τῆς Μεσορώπης. Ι. Σ. Σ.

— **Πιλὰφ-τεπὲ** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Γεωργίας, μεταξὺ τῶν ὅρμων Γκουνταούτ (Οἰάνθεια) καὶ Πιτσοῦντα (Πιτυοῦς). Εἶναι τὸ *Ἀνακόνιον* τῶν ἀρχαίων, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Ρώσων *Τζεφερμπέγια Σαπκα*. Ἀποτελεῖ (χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch) σπουδαῖον γνώρισμα διὰ τοὺς παραπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

πιλέα (ἡ) (Pilea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδοειδῶν* ἢ *κνιδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πιλέα ἡ νᾶνος* (Pilea nana), ἥτις ἀνυψοῦται εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπόστασιν καὶ ἔχει φύλλα ἀντίθετα, ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ πλατέα, πολυνευρώδη, καὶ ἄνθη κατὰ καταληκτικοὺς βότρυς διατεταγμένα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Πιλέα ἡ νᾶνος.

πιλεόψις (Pileopsis Lam.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος γαστεροπόδων μαλακίων, συνώνυμον τοῦ *καπούλου* (βλ. λ.). Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πιλεόψις ungarica* εὑρέθησαν ἐν Ἑλλάδι ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ληξουρίου τῆς Κεφαλληνίας. Γ. Κ. Γ.

Πιλέρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηνείας, ἔχον περὶ τοὺς 120 κατοίκους. Α. Κ. Α

πίλημα (τό)· εἶδος ὑφάσματος παρεσκευασμένου διὰ συσσωρεύσεως, συμπλοκῆς καὶ συσφίγξεως τῶν ἰνῶν τῆς πρώτης ὕλης, τῇ συγχρόνῳ ἐνεργείᾳ ὑγρᾶς θερμότητος.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὡς πρῶται ὕλαι τοῦ *πιλήματος* χρησιμοποιοῦνται ἔρια προβάτων, ἐνίοτε καμήλου, τρίχες λαγωῶν, καστόρων, ἰκτίδων καὶ ἄλλων ζῴων. Τὰ τριχώματα ταῦτα διὰ παλινδρομικῆς συμπιέσεως ἐντὸς εἰδικῶν μηχανημάτων συμπλέκονται καὶ συσφίγγονται, οὕτως ὥστε νὰ ἀπαρτίζουν τὸ συμπαγὲς πίλημα. Ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς πιλήματος (*πίλησις*) εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς ὑφαντουργίας. Οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι ἐχρησιμοποίουν τὸ πίλημα διὰ τὰς σκηνάς των, τὰ σκεπάσματά των καὶ τὰ ἐνδύματά των. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡσιόδου ἡ χρῆσις τοῦ πιλήματος ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη. Σήμερον τὸ πίλημα χρησιμοποιεῖται δι' ὑπένδυσιν ὑποδημάτων, ἐφιππίων, πρὸς κατασκευὴν διηθητήρων καὶ δι' ἄλλας ποικίλας, ἀλλὰ περιωρισμένης ἐκτάσεως, βοηθητικὰς χρήσεις. Κυρίως ὅμως καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα χρησιμοποιεῖται τὸ πίλημα ἐν μορφῇ κώνου ἐν τῇ πιλοποιίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ καλεῖται οὕτως ὁ μάλλινος ἢ τρίχινος κῶνος, ἐκ τοῦ ὁποίου διὰ διαφόρων χειροτεχνικῶν καὶ μηχανικῶν σχηματισμῶν κατασκευάζονται οἱ πῖλοι, ἀνδρικοὶ καὶ γυναικεῖοι. Α. Η. Π.

Πίλημα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γέρακα τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 256. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κετσελῆ*.

πίλησις, —*εως* (ἡ)· ἡ διὰ πιέσεως παρασκευὴ ὑφάσματος ἐξ ἐρίων ἢ τριχῶν· ‖ καθόλου, συμπύκνωσις, συμπίεσις.

πιλητικὴ (ἡ), ἢ ***πιλευτική***, ἢ ***πιλοποιία*** *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἡ τέχνη τοῦ ξαίνειν, καθαίρειν καὶ συγκολλᾶν διὰ πιέσεως βεβρεγμένα ἔρια ἢ τρίχας ζῴων (αἰγός, λαγωοῦ, κονίκλου, καμήλου, κάστορος κλπ.) μετ' ἀναμείξεως καὶ ἄλλων τινῶν ὑλῶν πρὸς κατασκευὴν *πιλημάτων* (βλ. λ.). Ε. Δι. Κ.

πιλίδιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Κάλυμμα μικρὸν τῆς κεφαλῆς εἰργασμένον ἐξ ἐρίων, τριχῶν κλπ., ἄνευ περιφερικοῦ χείλους καὶ ἀπολῆγον εἰς ὀξύ. Πιλίδιον ἐφόρουν παρ' Ἕλλησιν οἱ ὁδοιπόροι, οἱ κήρυκες, οἱ ἀσθενεῖς καὶ κοιμώμενοι, οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ πτωχοὶ ἐν γένει, παρὰ δὲ Ρωμαίοις καὶ οἱ ἀπελευθερωθέντες δοῦλοι. Ε. Δι. Κ.

Πιλιμπὶτ (Pilibhit) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. (1921) 32.344. Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, ἔχει ἐργοστάσια σακχάρεως καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, ὀρύζης, σακχαροκαλάμου καὶ καννάβεως. Τὸ ὁμώνυμον διαμέρισμα ἔχει ἔκτασιν 3.552 τ. χλμ. καὶ κατ. 500 000 περίπου. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ, καίτοι γειτνιάζον πρὸς τὰ Ἱμαλάϊα, εἶναι πεδινόν, διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ Ντεόχα καὶ τῶν παραποτάμων του. Η. Π. Γ.

πιλίον (τὸ) (Pileum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδοειδῶν* ἢ *κνιδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ καὶ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 150 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι τὸ *πιλίον τὸ μικρόφυλλον* (Pileum microphyllum), ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

πιλίτης (ὁ) (Pilit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν ἀμφιβόλων. Ἀποτελεῖ ἰνώδεις ψευδομορφώσεις τοῦ ἀκτινολίθου κατὰ ὀλιβίνην, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς γάββρων καὶ κερσαντιτῶν τοῦ Els εἰς τὸ Waldviertel τῆς Αὐστρίας. Γ. Β.

Πιλίτσα (Pilica) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βιστούλα ἐν Πολωνίᾳ, πηγάζων ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Βόλμπρομ. Ἔχει μῆκος 304 χλμ. Τὴν 22—28 Ὀκτωβρίου 1914 ἐγένοντο παρ' αὐτὸν αἱ λεγόμεναι μάχαι τοῦ Πιλίτσα, καθ' ἃς ἡ 9η γερμανικὴ στρατιὰ ἀπέκρουσε τὰς ἐφόδους τῶν Ρώσων (βλ. καὶ λ. *Βαρσοβία*).

—2) Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῇ βοϊβοδίᾳ Κιέλτσε, βορείως τῆς Κρακοβίας. Κάτ. 11.400. Ἔχει μεταλλικὰς πηγάς. Γ. Ι. Β.

Πιλκομάγιο (Pilcomayo) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, κυριώτερος παραπόταμος τοῦ Παραγουάη. Πηγάζει ἐκ τῶν Α. κλιτύων τῆς Κορδελλιέρας τῶν Ἄνδεων, διέρχεται διὰ μέσου τῆς μεγάλης πεδιάδος τοῦ Γκρὰν Τσάκο καὶ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς Ἀργεντινῆς καὶ Παραγουάης, ἔχων ὁλικὸν μῆκος ἄνω τῶν 2.000 χλμ. Κυριώτεροι παραπόταμοί του εἶναι ὁ *Πιλάγια* καὶ *Πασπάγια*. Εἶναι ἐλάχιστα πλατύς, εἴς τινα δὲ σημεῖα αὐτοῦ δὲν ἔχει εἰσέτι ἐξερευνηθῇ. Η.Π.Γ.

Πίλλαου (Pillau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας εἰς τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας. Κάτ. 7.036. Ἔχει ναυτικὴν σχολὴν καὶ εἶναι ὀνομαστὴ ὡς κέντρον τῶν πλοηγῶν τῆς Βαλτικῆς. Τὸ Πίλλαου εἶναι ὁ πρῶτος λιμήν, ὅπου ἀπεβιβάσθη τῷ 1626 ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος τῆς Σουηδίας εἰς ἐκτέλεσιν σχεδίου του περὶ καταλήψεως διαφόρων λιμένων τῆς Βαλτικῆς, ἵνα ἐξαναγκάσῃ τοὺς Πολωνοὺς πρὸς εἰρήνευσιν. Γ. Ι. Β.

Πιλλὲ (Pillet), ***Ἀντώνιος***. Γάλλος διεθνολόγος (1857—1926). Ἐσπούδασε νομικὰς ἐπιστήμας ἐν Γρενόβλῃ καὶ τῷ 1884 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ δικαίου. Τῷ 1896 μετεκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, ὅπου ἐδίδαξε δημόσιον διεθνὲς δίκαιον καὶ ἀπὸ τοῦ 1923 ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου», «Περὶ τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας» (1911), «Περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων» (1913), «Περὶ νομικῶν προσώπων, κατὰ τὸ ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον» (1914), «Ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον» (1924 εἰς 2 τόμ.) καὶ ἄλλα, ἀνερχόμενα περίπου εἰς 70. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη ὑπὸ μαθητῶν του δίτομον ἔργον περιέχον μελέτας ἀφιερωμένας εἰς μνήμην τοῦ διδασκάλου καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου Πιλλέ. Σ. Λ. Ν.

Πίλλνιτς (Pillnitz) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, 8 χλμ. ἄνω τῆς Δρέσδης. Κάτ. 1.2.. Ὑπῆρξεν ἕδρα τῶν ἐκλεκτόρων τῆς Σαξωνίας. Ἐν αὐτῇ ὑπεγράφη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1791 ἡ κληθεῖσα συμφωνία τοῦ Πίλλνιτς μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου-Γουλιέλμου τοῦ Β′ πρὸς κοινὴν δρᾶσιν κατὰ πάσης γαλλικῆς ἐπιθέσεως. Γ. Ι. Β.

Πίλνιακ. Ψευδώνυμον τοῦ συγχρόνου Ρώσου μυθιστοριογράφου *Βόριδος Ἀνδρέγιεβιτς Βογγ...* γεννηθέντος τῷ 1894. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917, ἠκολούθησε τὰς κομμουνιστικὰς ἰδέας καὶ ἐδημοσίευσε διηγήματα ἐμπνευσμένα ἐκ τῆς ρωσικῆς ζωῆς. Αἱ συμπάθειαί του στρέφονται πρὸς τοὺς προλεταρίους τῶν πόλεων, τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ἀγρότας, οἵτινες ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ὑπῆρξαν ψυχῇ καὶ σώματι δοῦλοι τῆς ἀριστοκρατίας, τῶν τοκογλύφων, τῶν ἐπικληθέντων γρόνθων, καὶ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῆς διοικήσεως. Θ. Ξ.

Πίλο (Pilo), ***Κάρολος-Γουσταῦος***. Σουηδὸς ζωγράφος (1711—1793). Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ διεκρίθη ὡς προσωπογράφος. Ι. Μ. Γ.

πιλοβολίδαι (οἱ) (Pilovolidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαπρομυκήτων* περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μυκήτων πανταχοῦ τῶν θερμῶν χωρῶν ἀπαντώντων. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *πιλοβόλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πιλοβόλος (ὁ) (Pilovolus) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *πιλοβολιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικοὺς μύκητας φυομένους ἐπὶ τῆς κόπρου διαφόρων ζῴων. Δ. Ν. Π.

πιλοκαρπιδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{10}H_{14}N_2O_2$, συνοδεῦον τὴν *πιλοκαρπίνην* καὶ *ἰαβορίνην* εἰς τὰ φύλλα τοῦ πιλοκάρπου. Σῶμα σιροπιώδους συστάσεως. Σ. Γ.

πιλοκαρπίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{11}H_{16}N_2O_2$ (πιθανῶς λακτάμη ὀξυκαρβονικοῦ ὀξέος τῆς ἰμιδαζολικῆς σειρᾶς), περιεχόμενον εἰς τὰ φύλλα τοῦ πιλοκάρπου (τὰ γνωστὰ ὡς δρόγη ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἰαβοράνση*). Διὰ θερμάνσεως τοῦ ὀξίνου αὐτῆς διαλύματος μεταπίπτει εἰς *ἰαβορίνην* (βλ. λ.). Ἀποτελεῖ διαρρέοντας κρυστάλλους εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην, κέκτηται δὲ ἰδιάζουσαν φυσιολογικὴν ἐνέργειαν. Σ. Γ.

—*[Φαρμακ.]* Μετὰ τῶν διαφόρων ὀξέων ἡ *πιλοκαρπίνη* σχηματίζει διάφορα ἅλατα, ὧν τὸ μᾶλλον εὔχρηστον ἐν τῇ θεραπευτικῇ εἶναι τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου. Ἡ πιλοκαρπίνη δρᾷ ἐπὶ τῶν ἀπολήξεων τῶν νεύρων τῶν ἱδρωτοποιῶν καὶ σιελαγωγῶν ἀδένων, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ δρᾶσις αὕτη ἐλάχιστα λεπτὰ μετὰ τὴν ἔνεσιν. Ἡ ἔκκρισις ἱδρῶτος (½—1 λίτρον) διαρκεῖ ἐπὶ 1—2 ὥρας, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπέρχεται ἐξασθένησις. Ἡ πιλοκαρπίνη χορηγεῖται ὡς φάρμακον ἱδρωτοποιόν, διαφορητικὸν καὶ σιελαγωγόν, προὐτάθη ἐπίσης καὶ ὡς διουρητικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ θανατηφόρους δηλητηριάσεις, συνοδευομένας ὑπὸ ἐμέτων, κυανώσεως, σπασμῶν, τρόμου, καρδιακῆς παραλύσεως. Τὰ εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμοποιούμενα ἅλατα τῆς πιλοκαρπίνης εἶναι ἡ ὑδροχλωρική, ὑδροβρωμική καὶ ἡ σαλικυλική. Κ. Γ. Ν.

—*[Ὀφθαλμ.]* Ἡ *πιλοκαρπίνη* χρησιμοποιεῖται συχνότατα εἰς ἐνσταλάξεις ἢ εἰς ἀλοιφήν. Προκαλεῖ μύσιν τῆς κόρης καὶ ἐπὶ ὑπερτονίας ἐλάττωσιν τῆς ἐνδοφθαλμίου πιέσεως. Ἑπομένως θεωρεῖται πολύτιμον φάρμακον κατὰ τοῦ γλαυκώματος ἐνσταλαζόμενον τρὶς ἢ τετράκις τῆς ἡμέρας.

πιλόκαρπος (ὁ) (Pilocarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ μνους τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὸ *πιλόκαρπος ὁ σελλοάνιος* (Pilocarpus selloanius) καὶ *πιλόκαρπος ὁ πτερόφυλλος* (Pilocarpus jaborandii). Δ.Ν.Π.

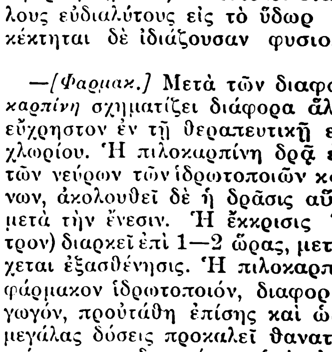

Πιλόκαρπος.

Digitized by Google

— **πιλοκάρπου ἀλκαλοειδῆ** *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἰς τὰ φύλλα πιλοκάρπου τοῦ ἰαβοραδίου (τὰ γνωστὰ ὡς δρόγη ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἰαβοράνδη*) ἀπαντῶσι τρία κυρίως ἀλκαλοειδῆ, ἤτοι ἡ *ἰαβορίνη*, ἡ *πιλοκαρπίνη* καὶ ἡ *πιλοκαρπιδίνη* (βλ. λ.). Ζ. Γ.

πιλόκερας (τὸ) (Piloceras Salter) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἐνδοκερατιδῶν ναυτιλοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον βραχύ, κωνοειδές, ἀσθενῶς κεκαμμένον, σίφωνα παρὰ τὸ κράσπεδον εὑρισκόμενον, καταλαμβάνοντα δὲ πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἐσωτερικῆς χωρητικότητος τοῦ ὀστράκου καὶ φέροντα ἐν ἢ πλείονα χωνιοειδῆ χωρίσματα. Ὑπῆρχε καὶ προσίφων.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως εἰς Ἀγγλίαν, Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Κίναν. Γ. Κ. Γ.

Πιλὸν (Pilon), ***Γερμανός.*** Γάλλος γλύπτης (1515—1590). Παρασχὼν λίαν ἐνωρὶς δείγματα τοῦ ἐξαιρετικοῦ του ταλάντου, ἔτυχε θερμῆς ὑποστηρίξεως καὶ προστασίας ἐκ μέρους τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τῆς Γαλλίας, εἰργάσθη δὲ ἀκαταπονήτως καθ' ὅλον τὸν βίον του, δημιουργήσας πληθὺν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ συνόλῳ των ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας σελίδας τῆς γαλλικῆς πλαστικῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν Γάλλων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πιλὸν ἐπιτηδεύεται τὴν ἰταλικὴν χάριν· ἔχει ἐν τούτοις νὰ παρουσιάσῃ καὶ ἰδιαίτερά τινα διακριτικὰ γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα προσδίδουν ἰδιάζοντως χαρακτηριστικὸν τόνον εἰς τὴν τέχνην του· τὰ γνωρίσματα ταῦτα εἶναι κυρίως ἡ ἁδρότης, ἡ αἴσθησις τῆς πραγματικότητος καὶ ἀρχαϊκότης τις, ἥτις θαυμασίως προσαρμόζεται πρὸς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἰταλικῆς προελεύσεως χάριν του. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Λουδοβῖκος Οὐρτίκ, δύο ἀπόψεις κυριαρχοῦν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πιλόν: ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ εἰδωλολατρική. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, καθαρῶς μεσαιωνικοῦ χαρακτῆρος, ἀνευρίσκεται ἰδία εἰς τὰς ἰσχυρὰς καὶ ρεαλιστικὰς μορφὰς τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων του καὶ εἰς τὰς τεθλιμμένας Παρθένους, τὰς ὁποίας ἐξειργάσθη· ἡ δὲ δευτέρα, ἐμφανιζομένη εἰς ὡραῖα πλαστικὰ συμπλέγματα, ἀναδεικνύει τὸν Πιλὸν θερμὸν ὑμνητὴν τοῦ σωματικοῦ κάλλους, ἔξοχον διερμηνευτὴν τοῦ ἐξαισίου θελγήτρου τῆς ἁβρᾶς σαρκός. Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν πρώτην ἄποψιν εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ chancelier de Birague (μουσεῖον τοῦ Λούβρου), ἔνθα εἰκονίζεται ὁ θανὼν γονυπετὴς προσευχόμενος ἐπὶ τῆς πλακὸς τοῦ τάφου του· δύναμις ἐν τῇ ἀποδόσει καὶ ἀκρίβεια εἶναι αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ τοῦ ἔργου τούτου, εἰργασμένου ἐπὶ ὀρειχάλκου. Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν δευτέραν ἄποψιν εἶναι τὸ σύμπλεγμα τῶν «Τριῶν Ἀρετῶν ἢ Τριῶν Χαρίτων» (μουσεῖον Λούβρου), αἵτινες ὑποβαστάζουσι τὴν διπλῆν βασιλικὴν καρδίαν Ἑρρίκου τοῦ Β' καὶ τῆς Αἰκατερίνης· τὸ μνημεῖον τοῦτο, ἀπολέσαν τὴν θρησκευτικήν σημασίαν του, ἐθαυμάσθη ὡς καθαρῶς διακοσμητικὸν ἔργον, πλῆρες εἰδωλολατρικῆς χάριτος· εἰργασμένον δ' ἐπὶ μαρμάρου, δεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ Πιλὸν ἀλλάσσει τεχνοτροπίαν ἀναλόγως τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ἐξεργάζεται. Ἕτερα ἐξαίρετα ἔργα τοῦ Πιλὸν εἶναι τὰ μαυσωλεῖα Φραγκίσκου τοῦ Α' (τὰ ἀνάγλυφα τούτου ἐξετέλεσεν ὁ Πέτρος Μποντάν) καὶ τοῦ Γουλιέλμου ντὲ Μπελλαί, ἔτι δὲ ἡ «Ἰσχύς», «Ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν», «Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης κηρύττων», ἡ «Καρυάτις», «Ἡ Παρθένος» (Λοῦβρον) κτλ. Ι. Μ. Π.

πιλοποιεῖον (τό)· ἐργοστάσιον κατασκευῆς πίλων.

πιλοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς πίλων.

— *[Ἐγκυκλ.]* Οἱ κυριώτεροι κλάδοι τῆς σημερινῆς *πιλοποιίας* εἶναι ὁ τῆς κατασκευῆς τῶν *μεταξωτῶν* (*ὑψηλῶν* λεγομένων) καὶ *ὑφασματίνων*, τῶν *ψιαθίνων* καὶ τῶν *καστορίνων* πίλων. Ὁ πρῶτος κλάδος, διεξαγόμενος διὰ χειροτεχνικῶν μόνον μέσων, ἀσχολεῖται μὲ τὴν παραγωγὴν τῶν μεταξωτῶν ἀνδρικῶν πίλων (cylinder), τῶν κασκέτων καὶ ἄλλων ὑφασματίνων γυναικείων καὶ παιδικῶν πίλων. Οἱ πρῶτοι κατασκευάζονται ἐκ τῆς ἐπιστρώσεως ἐπὶ ξυλίνου κυλινδρικοῦ τύπου (φόρμας) πλειοτέρων στρωμάτων βαμβακεροῦ λεπτοῦ ὑφάσματος, σκληρυνομένων δι' ἰσχυρᾶς διαλύσεως γόμας καὶ σχηματιζομένου οὕτω πως σκληροῦ ὑφασματίνου προπλάσματος εἰς σχῆμα τοῦ γνωστοῦ κυλινδρικοῦ πίλου, ἐφ' οὗ ἐπικολλῶνται ἀνάλογα τεμάχια μεταξίνου στιλπνοῦ ὑφάσματος (φέλπας) κατὰ εἰδικὸν περίτεχνον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ διακρίνωνται οὐδόλως αἱ ἑνώσεις τῶν τεμαχίων. Τὰ κασκέτα κατασκευάζονται χειροτεχνικῶς διὰ τῆς προσαρμογῆς καὶ συρραφῆς τεμαχίων μαλλίνων ἢ βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἀναλόγως τοῦ σχήματος. Κατόπιν ἐπακολουθεῖ σχετικὸν σιδέρωμα ἐπὶ ξυλίνων τύπων καὶ ἀνάλογος στολισμός. Ὁ δεύτερος κλάδος, ὁ τῶν ψιαθίνων, ἀσχολεῖται μὲ τοὺς ἐκ ψιάθης πίλους πρὸς θερινὴν χρῆσιν. Χρησιμοποιοῦνται ὡς πρῶται ὗλαι ἢ ταινίαι πεπλεγμέναι ἐκ ψιαθοκαλάμου, ἢ κῶνοι ἐκ ψιαθοκαλάμου ἢ ἄλλων φυτικῶν ἰνῶν. Ὁ πρὸς τοιαύτην χρῆσιν ψιαθοκάλαμος εἶναι ὁ κάλαμος ὀρύζης, σίτου, σικάλεως, βρύζης καὶ ἄλλων λεπτῶν καλάμων σιτοειδῶν φυτῶν, φυόμενος καὶ δυνάμενος ν' ἀναπτυχθῇ εἰς τόσον λεπτὴν μορφὴν εὐδοκίμως ἐν Κίνᾳ, Ἰαπωνίᾳ, Ἰνδίαις καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ κάλαμοι οὗτοι πλέκονται εἰς ταινιόπλεγμα ὑπὸ τῶν γυναικῶν κατ' οἶκον διὰ τῶν χειρῶν, ἄνευ οὐδενὸς μηχανικοῦ βοηθήματος, ἀλλὰ μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος. Τὰ πλέγματα ταῦτα παράγονται εἰς δέσμας 20—50 μέτρων, ἀναλόγως τοῦ εἴδους.

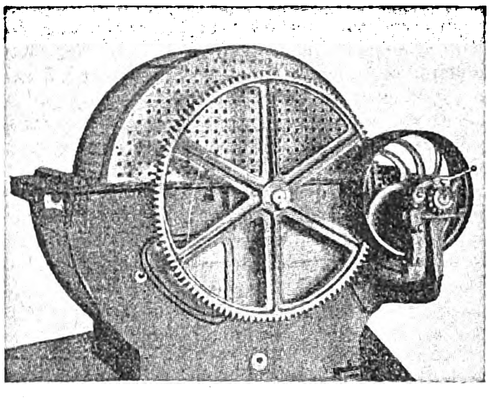

Βαφικὴ μηχανή.

Αἱ δέσμαι λευκαίνονται εἰς εἰδικὰ ἐργοστάσια, ἰδίως ἐν Εὐρώπῃ, διὰ διαφόρων χημικῶν μεθόδων, τῶν ὁποίων βάσις εἶναι ἰδίως τὸ ὀξυγονοῦχον ὕδωρ καὶ τὸ θεῖον. Τὸ λευκανθὲν ταινιόπλεγμα συρράπτεται δι' εἰδικῶν ραπτομηχανῶν εἰς τὸ προοριζόμενον σχῆμα, ἀκολούθως σκληρύνεται δι' ἰχθυόκολλας καὶ ἔπειτα σιδηρώνεται δι' εἰδικῶν ὑδραυλικῶν σιδηρωτηρίων. Ἀκολουθεῖ ὁ στολισμὸς διὰ κορδέλλας καὶ ἐσωτερικῆς ὑπενδύσεως διὰ καλλωπιστικοῦ ὑφάσματος καὶ δερματίνων προσκεφαλαίων λωρίδων. Τὸν ἀνωτέρω τρόπον κατασκευῆς σχεδὸν ὑφίστανται καὶ οἱ ψιάθινοι πῖλοι, οἱ παραγόμενοι οὐχὶ ἐκ ταινιοπλεγμάτων ἀλλ' ἐξ ἑτοίμων ψιαθίνων κώνων, οἵτινες ὑφαίνονται (πλέκονται) διὰ τῶν χειρῶν ἢ ἐξ ἰνῶν ἀποσχιζομένων ἀπὸ φύλλα εἰδῶν τινων φοίνικος, φιλύρας, λεύκης καὶ ἄλλων ἀποικιακῶν φυτῶν ἢ λεπτοφυῶν καλάμων σιτοειδῶν κλπ. Οἱ λεγόμενοι *πῖλοι Παναμᾶ* ὑπάγονται εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν. Ὁ τρίτος καὶ σπουδαιότερος κλάδος, ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, εἶναι ὁ τῶν καστορίνων, ὀνομασθεὶς οὕτω διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης εἰς σημαντικὴν κλίμακα διαδόσεώς των, κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, κατεσκευάζοντο ἐκ τριχώματος πραγματικοῦ κάστορος. Σήμερον οἱ μὲν καλύτερας ποιότητος χειμερινοὶ πῖλοι (καστόρινοι καλούμενοι) κατασκευάζονται ἐκ πιλήματος παραγομένου ἀπὸ τρίχωμα λαγωῶν καὶ κονίκλων καὶ εἰς τὸ ὁποῖον προσμείγνυται καὶ ποσότης μικρὰ τριχώματος κάστορος καὶ ἄλλων λεπτοΐνων τριχωμάτων σπανίων ζῴων, οἱ δὲ κατωτέρας ποιότητος κατασκευάζονται ἐκ πιλήματος παραγομένου ἀπὸ μαλλίον εὐγενῶν προβάτων, προερχόμενον ὡς ἐπὶ τὸ

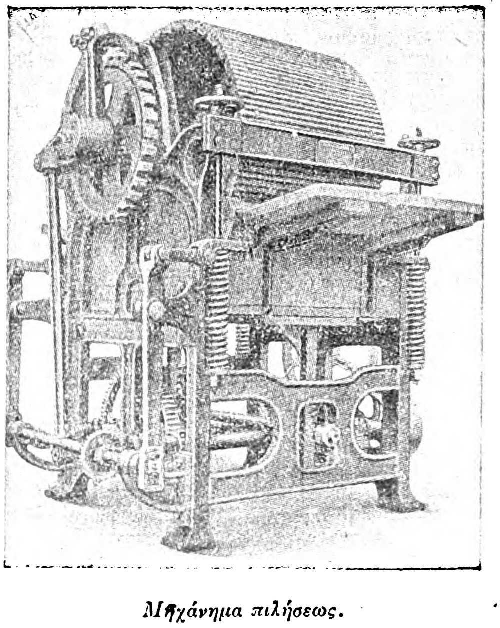

Μηχάνημα πιλήσεως.

πλεῖστον ἐξ Αὐστραλίας, τῶν λεγομένων μερινός, ἢ ἐκ τοῦ Ἀκρωτηρίου ἢ καὶ κατὰ μικροτέρας ποσότητας ἐξ ἄλλων χωρῶν, καθὼς καὶ τινων μερῶν τῆς Εὐρώπης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς τῶν πιλημάτων αἱ προαναφερθεῖσαι πρῶται ὗλαι ὑφίστανται ἐν τοῖς ἐργοστασίοις χημικὴν καὶ μηχανικὴν ἐπεξεργασίαν, ἀποχωριζομένων πάντων τῶν ξένων σωμάτων ἢ ἰνῶν. Τὸ πίλημα τῆς πιλοποιίας παρασκευάζεται εἰς εἰδικὸν μηχάνημα διὰ τῆς ἐκτοξεύσεως ἐν εἴδει χιονοστροφίλου τῶν οὕτω προετοιμασθεισῶν τριχῶν ἐπὶ μεταλλικοῦ κώνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικάθηνται, τῇ ἐπενεργείᾳ ἀπορροφητικοῦ ρεύματος ἀέρος καὶ λεπτοτάτης ψεκάδος ζέοντος ὕδατος ἢ, προκειμένου περὶ τῶν ἐξ ἐρίου πιλημάτων, διὰ τῆς περιτυλίξεως ἀραχνοϋφάντου στρώματος ἐξ ἐρίου ἐπὶ κώνου εἰς εἰδικὸν μηχάνημα. Σχηματίζεται οὕτω τρίχινος ἢ μάλλινος ἀραιοπαγὴς καὶ ἀπαλοϋφαντος κῶνος, ὕψους ποικίλλοντος μεταξὺ 50—90 ἑκατοστῶν, ὅστις ἀφαιρούμενος ἐκ τοῦ ἀνωτέρω εἰδικοῦ μηχανήματος καὶ τυλισσόμενος εἰς ρόλον συμπιέζεται (πιλοῦται) δι' ἀλληλοδιαδόχου ποικίλης ἐνεργείας εἰδικῶν μηχανημάτων προκαλούντων παλινδρομικὴν καὶ προϊοῦσαν πίεσιν μὲ σύγχρονον ἐπενέργειαν ὑγρᾶς θερμότητος. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης (*πιλήσεως*) ἐπέρχεται συμπύκνωσις τῶν τριχῶν ἢ ἐρίων καὶ συγχρόνως στερεοποίησις καὶ σμίκρυνσις τοῦ τριχίνου κώνου, καταλήγοντος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ὕψος 26 ἑκατοστῶν. Ὁ κῶνος οὗτος, τὸ λεγόμενον *πίλημα*, βάφεται, ξυρίζεται εἰς εἰδικὰ μηχανήματα, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ λείαν ἐπι-

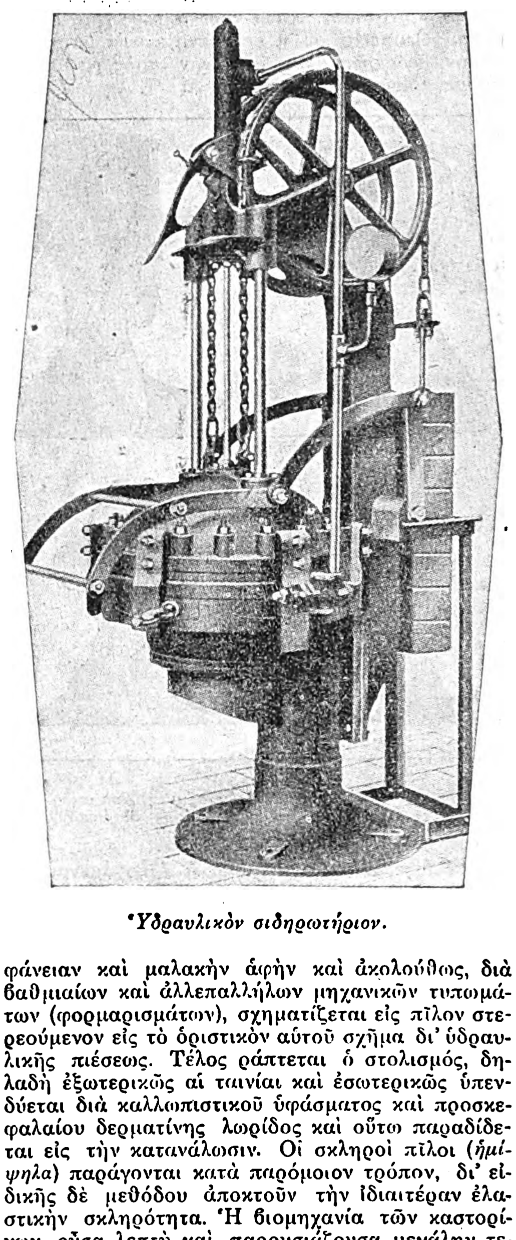

Ὑδραυλικὸν σιδηρωτήριον.

φάνειαν καὶ μαλακὴν ἀφὴν καὶ ἀκολούθως, διὰ βαθμιαίων καὶ ἀλλεπαλλήλων μηχανικῶν τυπωμάτων (φορμαρισμάτων), σχηματίζεται εἰς πῖλον στερεούμενον εἰς τὸ ὁριστικὸν αὐτοῦ σχῆμα δι' ὑδραυλικῆς πιέσεως. Τέλος ράπτεται ὁ στολισμός, δηλαδὴ ἐξωτερικῶς αἱ ταινίαι καὶ ἐσωτερικῶς ὑπενδύεται διὰ καλλωπιστικοῦ ὑφάσματος καὶ προσκεφαλαίου δερματίνης λωρίδος καὶ οὕτω παραδίδεται εἰς τὴν κατανάλωσιν. Οἱ σκληροὶ πῖλοι (*ἡμίψηλα*) παράγονται κατὰ παρόμοιον τρόπον, δι' εἰδικῆς δὲ μεθόδου ἀποκτοῦν τὴν ἰδιαιτέραν ἐλαστικὴν σκληρότητα. Ἡ βιομηχανία τῶν καστορίνων, οὖσα λεπτὴ καὶ παρουσιάζουσα μεγάλην τεχνικὴν πλοκήν, ἀπαιτεῖ ἐπιστημονικότητα καὶ δεξιοτεχνίαν τῶν ἀσχολουμένων ἐν αὐτῇ. Κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν, διὰ τῆς συστηματικῆς ἐφαρμογῆς ἐπιστημονικῶν καὶ μηχανικῶν μεθόδων, ἀνεπτύχθη εἰς βιομηχανίαν μεγάλης καὶ εὐώνου παραγωγῆς, ἐκλαϊκεύσασα τὰ προϊόντα αὐτῆς. Α. Η. ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

πιλοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς πίλων, κοιν. *καπελλᾶς*.

πιλοπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως πίλων.

πιλοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς πίλων.

πῖλος (ὁ)· τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἰδίᾳ τὸ ἐκ πιλήματος κατεσκευασμένον || πᾶν εἶδος καπέλλου· «ψάθινος —, σκληρὸς —, μαλακὸς πῖλος».

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου, ὅστις κατὰ τεκμήρια καὶ λιθικὰ εὑρήματα ἐχρησιμοποίει πρὸς

Digitized by Google

τοῦτο κατ' ἀρχὰς ὄστρακα, ᾠὰ στρουθοκαμήλου ἢ δέρματα ζῴων. Οἱ Αἰγύπτιοι ἡγεμόνες φέρουν καλύπτραν χαρακτηριστικὴν (εἶδος κεκρυφάλου). Οἱ ἀρχαῖοι Πέρσαι ἐφόρουν τὴν μίτραν, τὴν ὁποίαν παρέλαβον καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ αἱ γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος καὶ Ρώμης. Ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐφορεῖτο καὶ ἡ τιάρα, καλουμένη καὶ κύδαρις, ἐν Ἀττικῇ δὲ κυρβασία, ἦτο δὲ αὕτη πιλίσκος βαμβακερός, φορούμενος ὑπὸ μὲν τῶν κατωτέρων τάξεων μαλακός, ὑπὸ δὲ τῶν μεγιστάνων σκληρὸς καὶ ποικιλοκόσμητος, ὡς φαίνεται σαφῶς ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Δαρείου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ὑπὸ τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Τρώων ἐσυνηθίζετο μάλλινος σκοῦφος ἐκ πιλήματος ἢ ὑφάσματος εἰς σχῆμα ὁμοιάζον μὲ κῶνον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ ἔκλινεν ἀρκετὰ πρὸς τὰ ἐμπρός. Παρ' Ἕλλησιν ἐμφανίζεται κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου κάλυμμα ἐκ δέρματος ἢ πιλήματος ἢ πλεγμένον ἀπὸ φυτικὰς ἶνας, εἰς σχῆμα θολωτοῦ σκούφου.

Διὰ τῆς λέξεως πῖλος, παρ' Ἕλλησιν ὠνομάζετο τὸ ἀπὸ ἔρια καὶ διὰ τῆς πιλήσεως κατασκευαζόμενον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Ἐν Ἑλλάδι, εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἐμφανίζεται ὁ πῖλος μετὰ χαρακτηριστικοῦ πλατέος γύρου, ὁ λεγόμενος *πέτασος*, ἐκ πιλήματος ἢ ἀχυρόπλεκτος, δενόμενος ἐνίοτε διὰ παραγναθίδος. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους περίπου ἐφορεῖτο καὶ ἡ λεγομένη *καυσία* μὲ πλατὺν γῦρον, ἐλαφρῶς ἀνεστραμμένον πρὸς τὰ ἄνω, ἐν χρήσει ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ. Αἱ Ἑλληνίδες ἐφόρουν ἐνίοτε, ἰδίως ἐν ταξιδίῳ ἢ ἐξερχόμεναι ἐπὶ μακρόν, πλατύγυρον ὀξύληκτον κάλυμμα, τὴν λεγομένην *θολίαν*.

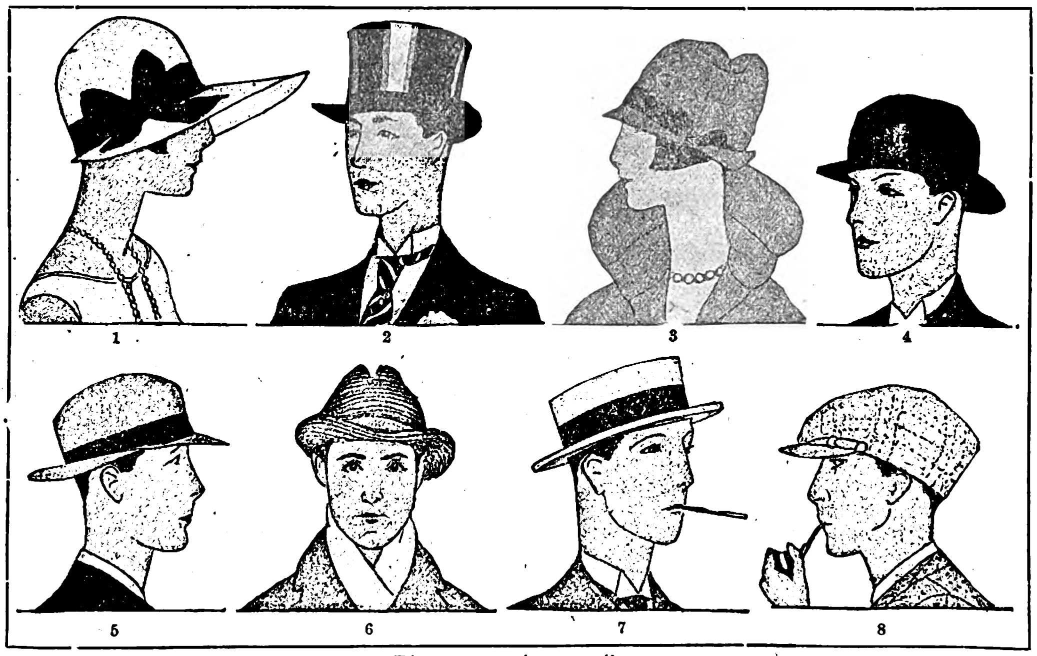

Σύγχρονα σχήματα πίλων.
Ἄνω : 1) Γυναικεῖον καπέλλο κλὸς μὲ πλατὺ μπόρ. 2) Ὑψηλὸς ἀνδρικὸς πῖλος. 3) Γυναικεῖον καπέλλο κλὸς μὲ στενὸ μπόρ. 4) Ἡμίψηλον (σκληρό). *Κάτω :* 5) Ρεπούμπλικα ἀπὸ καστόρι. 6) Ρεπούμπλικα πάνινη. 7) Ψάθινος πῖλος. 8) Κασκέττο.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐφόρουν παραπλήσια καλύμματα πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας οἱ Γότθοι καὶ ἄλλαι βαρβαρικαὶ φυλαὶ ἐφόρουν ἓν εἶδος σκούφου ὁμοιάζοντος πρὸς ἐκεῖνον, ὃν ἐφόρουν οἱ Φρύγες, τὸν ὁποῖον παρέλαβον καὶ οἱ Ἀγγλοσάξωνες καὶ οἱ Φράγκοι. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας ἐφοροῦντο καλύμματα, ἅτινα διεσώθησαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἢ παρελήφθησαν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐφορεῖτο καὶ ἡ φακεόλις, εἶδος ὑφασματίνου καλύμματος· ἐπίσης ὁ σφαιροειδὴς πῖλος ὁ ἔχων πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἱερατικὸν καμηλαύχιον, ὡς καὶ τὸ *σκιάδιον*, ὅπερ ἦτο ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀρχαίου πετάσου, γυρισμένον ἔχον πρὸς τὰ ἄνω τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ γύρου. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τὰ καλύμματα τῶν κατακτητῶν καὶ κατακτηθέντων διαμορφοῦνται εἰς μεγάλην ποικιλίαν. Τὸ σαρίκιον ἢ τουρμπάνιον, περσικῆς προελεύσεως, ἐσχηματίζετο διὰ τῆς περιτυλίξεως ὑφάσματος περὶ φέσιον, αἱ δὲ σχηματιζόμεναι πτυχαὶ παρήλλασσον, κατὰ ἀξίωμα καὶ κοινωνικὴν τάξιν.

Ὁ πῖλος ἐν τῇ Δύσει. Εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ πῖλος φορεῖται διακεκοσμημένος μέχρις ὑπερβολῆς. Κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα ὁ πῖλος διαμορφοῦται εἰς σχήματα κυμαινόμενα μεταξὺ σκούφου καὶ πίλου. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπικρατεῖ ἡ μπερέτα Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Λουδοβίκων ΙΓ', ΙΔ' καὶ ΙΕ' ὁ πῖλος προσλαμβάνει μεγαλυτέραν κομψότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν, κοσμούμενος διὰ πτερῶν καὶ ἄλλων ποικιλμάτων, διαμορφοῦται δὲ τέλος εἰς τρίκωχον πῖλον Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐμφανίζεται ὁ κυλινδρικὸς πῖλος ἐξ ὑφάσματος ἢ πιλήματος κάστορος. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ κυλινδρικὸς πῖλος ὑποχωρεῖ καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἡμιψήλου ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ μαλακοῦ καστορίνου, τῆς λεγομένης παρ' ἡμῖν ρεμπούμπλικας, οἵτινες καὶ ἐπικρατοῦν μέχρι σήμερον.

Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν οἱ μὲν χειμερινοὶ πῖλοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ πιλήματος κονίκλου ἢ λαγωοῦ, οἱ δὲ θερινοὶ ἐκ ψιάθου. Οἱ γυναικεῖοι κατασκευάζονται ἐξ ὑφάσματος ἢ πιλήματος ἢ ἐκ ψιάθου καὶ ποικίλλουν εἰς σχῆμα ἀναλόγως τοῦ συρμοῦ. Εἰς ἐπισήμους περιστάσεις φοροῦνται οἱ ὑψηλοὶ μετάξινοι πῖλοι, οἵτινες κατασκευάζονται ἐκ μελαίνης φέλπας, ὡς καὶ οἱ μετὰ μηχανισμοῦ ὑψηλοὶ πῖλοι, τὰ ἄλλως λεγόμενα κλάκ, οἵτινες κατασκευάζονται ἐκ μελανοῦ μεταξωτοῦ ὑφάσματος καὶ φέρουσιν ἐσωτερικῶς ἐλατήρια, δι' ὧν δύνανται κατὰ βούλησιν νὰ συμπτύσσωνται καθ' ὕψος. Οἱ γυναικεῖοι θερινοὶ πῖλοι κατασκευάζονται ἢ διὰ συρραφῆς ταινιοπλεγμάτων ἢ ἐκ ψιαθίνων κώνων, οἵτινες χειροτεχνικῶς σχηματίζονται εἰς ποικίλα σχήματα. Οἱ χειμερινοὶ σχηματίζονται χειροτεχνικῶς ἢ ἐκ τεμαχίων μεταξίνων ὑφασμάτων ἢ ἐκ πιλημάτων, τὰ ὁποῖα φορμάρονται εἰς τὰ ἐπικρατοῦντα κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῆς μόδας σχήματα.

Ὁ πῖλος ὡς σύμβολον καὶ ὡς συρμός. Ὁ πῖλος κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καὶ ἰδίως ἐν Ρώμῃ, ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας καὶ διὰ τοῦτο ἐφορεῖτο μόνον ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων καὶ οὐδέποτε ὑπὸ τῶν δούλων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο τὸ σύμβολον τῆς εὐγενείας ὡς καὶ τῆς κυριαρχίας. Ἐπίσης ἡ παραχώρησις πίλων ἐσήμαινε τὴν παραχώρησιν προνομίου ἢ δικαιώματος. Ἡ διάκρισις προνομιακῆς θέσεως συνεδέθη πολλάκις ἀπ' ἀρχαιοτάτου καὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων μετὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ κρατεῖν τὸν πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἰς διαφόρους περιστάσεις.

Παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὄθωνος ὁ ψιάθινος πῖλος, τὸ λεγόμενον σκιάδιον, ἔδωσεν ἀφορμήν, κατὰ τὰ γνωστὰ ἀντιοθωνικὰ πολιτικὰ ἐπεισόδια, νὰ θεωρηθῇ τὸ σύμβολον τῆς φιλελευθέρας μερίδος, τῆς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ ὠνομάσθησαν ἐκ τούτου σκιαδισταί.

Ὁ πῖλος ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενον ἐκδηλώσεων των μεγαλυτέρων ἰδιοτροπιῶν τῆς μόδας διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Εἰς ὡρισμένας ἐποχὰς ἡ πολυτέλεια τοῦ πίλου ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε βλέπομεν ἐκδιδόμενα διατάγματα ἡγεμόνων περιορίζοντα τὴν πολυτέλειαν, ὡς π. χ. τὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, δι' οὗ καθωρίζοντο τὰ ὅρια τῆς ἀξίας τῶν πίλων διὰ τὰς διαφόρους τάξεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ὁ πῖλος προσλαμβάνει λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν, σύμφωνα μὲ τὸ διαδοθὲν ὑπὸ τῆς αὐλῆς τοῦ ἡγεμόνος τούτου πομπῶδες πνεῦμα.

Κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα, ὁπότε ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς ἤλλαξαν ἄρδην, ὁ πῖλος προσλαμβάνει ἁπλουστέραν καὶ πλέον περιωρισμένην μορφήν. Ὁ πῖλος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχει διαμορφωθῇ εἰς σχήματα, ἅτινα πρὸς τὸν διακοσμητικὸν σκοπὸν ἔχουν καὶ πρακτικώτερον χαρακτῆρα. Α. Η. Π.

— *[Ὑγιειν.]* Ἡ χρῆσις τοῦ *πίλου* ὑπηγορεύθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως προφυλάξῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ πῖλος ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ πολλὰς περιστάσεις, ἐν τούτοις πρέπει νὰ πληροῖ ὡρισμένους ὑγιεινοὺς ὅρους, οἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι διά τε τὴν καθόλου ὑγείαν καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν κόμην. Εἷς τῶν κυριωτέρων λόγων τῆς πτώσεως τῶν τριχῶν εἶναι ὁ κακὸς ἀερισμὸς τῆς κόμης εἰς τοὺς φέροντας πίλους.

Ὁ ἐπὶ μακρὸν χρόνον καλύπτων τὴν κεφαλὴν πῖλος, μὴ ἐπιτρέπων τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν τοῦ ἀέρος, προκαλεῖ θερμότητα καὶ ὑγρασίαν, παράγοντας, οἵτινες διευκολύνουσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μικροβίων τῶν προκαλούντων τὴν πτῶσιν τῶν τριχῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ πίεσις ἡ ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ πίλου ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν τῆς κεφαλῆς, δυσχεραίνουσα τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, δύναται νὰ προκαλέσῃ διαταραχὰς οὐ μόνον τῆς θρέψεως τῶν τριχῶν ἀλλὰ καὶ γενικωτέρας τοιαύτας (κεφαλαλγίας κλπ.), ἰδίᾳ εἰς τὰ ἀρθριτικὰ καὶ νευρικὰ ἄτομα. Ἕνεκα τούτου ὁ πῖλος πρέπει νὰ εἶναι οὐ μόνον ἐλαφρός, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ πιέζῃ τὸ κυκλοφορικὸν σύστημα. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς συστήματός τινος, ὅπερ προσαρμοζόμενον ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς δερματίνης ταινίας τοῦ πίλου, ἐπιτρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ἀερισμὸν τῆς κόμης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος διὰ τῶν ἀγγείων. Οἱ ἐργαζόμενοι ἐν κλειστῷ χώρῳ προτιμότερον εἶναι νὰ ἔχωσι τὴν κεφαλὴν ἀκάλυπτον. Ν. Α. Μ.

— *['Ἐθιμοτ.]* Ὁ ὑψηλὸς *πῖλος* εἶναι ἀπαραίτητος μὲ τὸ φράκον εἰς τὰς τελετάς, μὲ τὴν ζακέταν δὲ ὅταν οὕτως ὁρίζῃ ἡ πρόσκλησις. Τελουμένου γάμου ἐν καιρῷ ἡμέρας, ὁ ὑψηλὸς πῖλος κανονικῶς συνοδεύει τὴν ζακέταν. Ὁ πῖλος ἀφήνεται εἰς τὸν ἀντιθάλαμον· ὄχι ὅμως καὶ κατὰ τὰς ἐπισήμους παρουσιάσεις ἐνώπιον βασιλέως ἢ προέδρου δημοκρατίας. Ὁ πτυκτὸς πῖλος (κλὰκ) ἔχει ἐγκαταλειφθῇ. Ὁ ἡμίψηλος ἢ ὁ μαλακὸς (ρεπούμπλικα), ὡς καὶ ὁ ψιάθινος, φέρονται σχεδὸν ἀδιακρίτως. Ἐκ τούτων ἐπισημότερος κάπως εἶναι ὁ πρῶτος, ὅλως δὲ ἀνεπίσημοι καὶ περισσότερον συνηθιζόμενοι οἱ δύο ἄλλοι. Ἐντὸς ἑβραϊκῆς συναγωγῆς δὲν ἀποκαλυπτόμεθα. Ὡσαύτως δὲν ἀποκαλύπτεται ἐντὸς ναοῦ ὁ ἀξιωματικός, ὁ φέρων σημεῖα ὑπηρεσίας. Ὁ συνομιλῶν κοσμικὸς κύριος μετὰ κυρίας εἰς τὴν ὁδὸν (ὄχι βέβαια ὁ μετ' αὐτῆς συμβαδίζων) παραμένει ἀσκεπής, ἀλλὰ καὶ ἡ κυρία σπεύδει νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ καλυφθῇ. Ἐὰν παραλειφθῇ ἡ παράκλησις, ὁ κύριος δικαιοῦται νὰ διακόψῃ αὐτὸς πρῶτος τὴν συνομιλίαν. Τὸν πῖλον ἀνὰ χεῖρας κρατοῦμεν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται τὸ ἐσωτερικόν του. Τ. Δ.

πιλοτάρω· δημοτ., εἶμαι πιλότος, πλοηγῶ.

πιλοτιέρα (ἡ). Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸ διεθνὲς σημεῖον *S* τοῦ ναυτικοῦ κώδικος σημάτων: «αἰτοῦμαι πλοηγόν». Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τοιοῦτον σημεῖον φέρουν πρὸς ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῶν καταπλεόντων καὶ αἱ *πλοηγίδες*, ἐπεξετάθη ἡ σημασία τοῦ ὅρου καὶ ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα σκάφη, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *πιλοτίνες*. Σ. Ε. Λ.

πιλοτίνα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὴν *πλοηγίδα* (βλ. λ.).

πιλότος (ὁ) (ἰταλ. pilota) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων ὅ,τι καὶ ὁ *πλοηγὸς* τῆς ἐπισήμου τοιαύτης. Σ. Ε. Λ.

— *[Στρατ.] Πιλότος* ἀεροπλάνου καλεῖται ἐν τῇ κοινῇ στρατιωτικῇ φρασιολογίᾳ ὁ ὁδηγὸς τοῦ ἀεροπλάνου. Ν. Θ. Κ.

πιλότος (ὁ) (Pilotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πιλότος ὁ κοινὸς* (Pilotus communis), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 30 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ χονδρήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ρύγχος, στοματικὸν ἄνοιγμα εὐρύ, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, σῶμα σχεδὸν τριγωνικόν, εὐρύτερον πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ στενότερον πρὸς τὴν οὐράν. Τὸ σῶμά του καλύπτεται ὑπὸ μικρῶν λεπίων καὶ ὁ χρωματισμός του εἶναι ἀργυροκυανοῦς. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Δ. Ν. Π.

Πιλότυ (Piloty), ***Κάρολος φὸν*** —. Γερμανὸς ζωγράφος (1826—1886). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀμβέρσῃ, Μονάχῳ καὶ Παρισίοις, ἐμελέτησε δὲ μετ' ἰδιαζούσης ὅλως προσοχῆς τὴν παλαιοτέραν βελγικὴν καὶ γαλλικὴν ζωγραφικήν, τῆς ὁποίας προσῳκειώθη τὰς θεμελιώδεις περὶ τῆς χρήσεως τοῦ χρώματος ἀντιλήψεις. Διορισθεὶς καθηγητὴς καὶ εἶτα διευθυντὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν τοῦ Μονάχου, ἐπεδείξατο σπουδαίας ἀρετὰς διδασκάλου. Συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν κατάρτισιν πολυαρίθμων καλλιτεχνῶν, οἵτινες συνέρρεον εἰς τὴν βαυαρικὴν πρωτεύουσαν, ἵνα ἐπ-

Digitized by Google

(1) Καλύπτρα τῶν Αἰγυπτίων. 2) Ὁμηρικὸς πῖλος ἐκ πιλήματος. 3) Ἀρχαῖος πῖλος. 4) Πέτασος. 5) Πέτασος φερόμενος ἐπ' ὤμου. 6) Φρυγικὸς πῖλος. 7) Θολία. 8) Σαξωνικὸς πῖλος Θ' αἰῶνος. 9) Σκιάδιον Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. 10) Πῖλος νεαρᾶς γυναικὸς ΙΓ' αἰῶνος. 11) Πῖλος ὑπάνδρου γυναικὸς ΙΓ' αἰῶνος. 12) Μπερέττα ἐποχῆς Ἀναγεννήσεως. 13) Κάλυμμα γυναικὸς ΙΔ' αἰῶνος. 14) Παραλλαγὴ μπερέττας Ἀναγεννήσεως. 15) Κερασφόρος πῖλος ΙΕ' αἰῶνος. 16) Καθολικὸν κληρικὸν κάλυμμα. 17) Ἱσπανικὸς πῖλος ΙΣΤ αἰῶνος. 18) Πῖλος ΙΖ' αἰῶνος. 19) Πῖλος ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΓ'. 20) Πῖλος ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΔ'. 21) Γυναικεῖος πῖλος ΙΖ' αἰῶνο. 22) Ἐποχῆς Διευθυντηρίου. 23) Ἐποχῆς Ναπολέοντος. 24) Ἐποχῆς Λουδοβίκου-Φιλίππου. 25) Ἐποχῆς βασιλέως Ἐδουάρδου Γ'.

Digitized by Google

τύχωσι τὴν πλήρη διαμόρφωσιν τοῦ ταλάντου των ἐντὸς ἀτμοσφαίρας ἐγκαρδίου καὶ ἐναμίλλου συνεργασίας. Μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν τούτων ἰδιαιτέρως δέον νὰ μνημονευθοῦν οἱ *Νικόλαος Γύζης* καὶ *Νικηφόρος Λύτρας*, οἵτινες ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Πιλότυ, κατὰ τὴν ἐν χρήσει ἔκφρασιν, ἐδιδάχθη-

Καρόλου Πιλότυ *: Ὁ θρίαμβος τοῦ Γερμανικοῦ.*

[Νέα Πινακοθήκη Μονάχου.]

σαν τὴν τέχνην τοῦ ἀκριβοῦς καὶ ζωηροῦ σχεδίου, τοῦ ἁβροῦ καὶ ἁρμονικοῦ χρωματισμοῦ, τοῦ ἰδεαλιστικοῦ πνεύματος ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῇ ἐκτελέσει τοῦ θέματος. Καὶ ὁ *Γεώργιος Ἰακωβίδης* ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Πιλότυ. Ἡ τέχνη του εἶναι ἀκαδημαϊκή, ἀλλά, παρὰ τὸν συμβατισμὸν τῆς τεχνοτροπίας ταύτης, δὲν στερεῖται ζωηροῦ καὶ βαθέος θελγήτρου. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικόν της εἶναι ἡ πνευματικότης. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Πιλότυ τάσσονται: «Ὁ θρίαμβος τοῦ Γερμανικοῦ», «Ὁ νεκρὸς τοῦ Βαλλενστάϊν» (Νέα πινακοθήκη Μονάχου) καὶ «Ὁ θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» (καταλειφθὲν ἡμιτελές, ἀπόκειται ἐν τῇ Ἐθνικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βερολίνου). Ι. Μ. Π.

πιλουλαρία (ἡ) (Pilularia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μαρουλοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τῆς Εὐρώπης. Αἱ πιλουλαρίαι εἶναι μικρὰ ὑδρόβια φυτὰ μὲ καυλὸν λεπτότατον, ἕρποντα καὶ κλαδώδη, μὲ φύλλα ἐπιμήκη καὶ σχεδὸν γραμμωτά. Κατὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων σχηματίζονται τὰ σποριοκάρπια σχήματος κάψης σφαιρικῆς, ἥτις ἀναφαίνεται κατὰ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων, ἑκάστη δὲ τούτων ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων λοβῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων περικλείονται τὰ μακροσπόρια κατὰ τὸ κατώτερον μέρος καὶ τὰ μικροσπόρια κατὰ τὸ ἀνώτερον. Δ.Ν.Π.

Πιλοῦμνος (Pilumnus) *[Μυθολ.]*. Βασιλεὺς τῶν Δαυνίων ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ, θεωρούμενος ὡς υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ πατὴρ τοῦ Τούρνου κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Αἰνείου εἰς Ἰταλίαν. Κατετάσσετο μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ προΐστατο τῶν γάμων καὶ τῶν παίδων, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του *Πικοῦμνος*, εἰς αὐτὸν δὲ ἀπεδίδετο ἡ ἐπινόησις τοῦ χειρομύλου. Α. Θ. Σ.

Πίλσεν (Pilsen, τσεχ. Plzeň, προφ. *Π'λζένι*) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν Βοημίᾳ, 100 χλμ. ΝΔ. τῆς Πράγας, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ράντμπουζα καὶ Μζέ. Κάτ. 88.150 καὶ μετὰ τῶν προαστείων της 102.000. Ἔχει ἀρχαῖον γοτθικὸν ναὸν (1292) μὲ κωδωνοστάσιον ὕψους 102 μ., ἐργοστάσιον μηχανῶν καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν ζύθου, παγκοσμίως γνωστοῦ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ζῦθος Πίλσεν*. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λειτουργοῦν καὶ τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1869 ἱδρυθέντα ἐργοστάσια *Σκόντα*, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μετετράπησαν εἰς ἐργοστάσια κατεργασίας χάλυβος. Γ. Ι. Β.

πιλσενίτης (ὁ) (Pilsenit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τελλουριοῦχον βισμούθιον Bi_2Te_2, περιέχον ὁμοίως καὶ ἄργυρον. Εἶναι σπάνιον, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν σύνδρομον ὀρυκτὸν ἐμφανίσεών τινων χρυσοῦ, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς χρυσοφόρους φλέβας τῆς Οὐγγαρίας, τοῦ Colorado, τῆς Montana κ.ἄ. Γ. Β.

Πιλσούδσκι (Pilsudski), ***Ἰωσήφ***. Πολωνὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1867. Κατάγεται ἐκ τῆς λιθουανικῆς οἰκογενείας τῶν πριγκίπων τοῦ Τζίνετ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς τῆς Βίλνας καὶ τοῦ Χάρκωφ. Τῷ 1887, κατηγορηθεὶς ὡς λαβὼν μέρος εἰς ἀντιτσαρικὴν συνωμοσίαν, κατεδικάσθη εἰς πενταετῆ καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν, καίτοι κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην εἶχεν ἀποδειχθῆ σαφῶς ἡ ἀθωότης του καὶ ἡ ἀντίδρασίς του εἰς τὰς τρομοκρατικὰς μεθόδους.

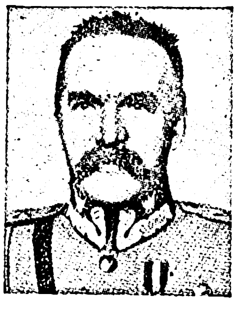

Ἰωσὴφ Πιλσούδσκι.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Βίλναν, τῷ 1892, ἵδρυσε τὸ «Πολωνικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα», τῷ δὲ 1894 ἤρχισεν ἐκδίδων τὸν «Ἐργάτην» («Ρομπότνικ»), ἐφημερίδα φιλελευθέρων ἀρχῶν, τὴν ὁποίαν ἔγραφεν, ἐτύπωνε καὶ διένειμε κρυφίως μόνος του. Χάρις εἰς τὴν μεγάλην δραστηριότητά του, τὰ εἰλικρινῆ φιλεργατικά του αἰσθήματα, τοὺς ἐπικινδύνους ἀγῶνας τοὺς ὁποίους διεξῆγε, τὸ ἀδάμαστον θάρρος καὶ τὴν μεγάλην του θέλησιν, κατέστη τάχιστα τὸ εἴδωλον τῶν ἐργαζομένων τάξεων καὶ τῶν ἀγροτῶν ἐν Πολωνίᾳ καὶ ἀπέκτησε μεγίστην δύναμιν εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς χώρας του. Σὺν τῷ χρόνῳ, θέλων νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἐργάτας ἀπὸ τὰς βιαιοπραγίας καὶ τὰς ὠμότητας τῶν ρωσικῶν ἀρχῶν, εἰσήγαγεν εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματος τὴν «ἔνοπλον ἀντίστασιν» καὶ διωργάνωσε τὰ περίφημα «ἔνοπλα ἀποσπάσματα ἐργατῶν», ἅτινα ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ προστατεύουν τὰς ἐργατικὰς συνελεύσεις καὶ τὰς ἐργατικὰς διαδηλώσεις κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῆς ρωσικῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τὰ ὁποῖα πλειστάκις εἶχον γίνει ἀφορμὴ αἱματηροτάτων συγκρούσεων μὲ πολλὰς ἑκατοντάδας θυμάτων ἑκατέρωθεν. Τῷ 1900 ὁ Πιλσούδσκι καὶ ἡ σύζυγός του *Μαρία Τούσκιεβιτς* συνελήφθησαν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος του «Ἐργάτης» ἐν Λότζ καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος ἐνεκλείσθησαν εἰς ἰδιαίτερον κελλίον τοῦ περιφήμου «Δεκάτου περιπτέρου» τοῦ φρουρίου τῆς Βαρσοβίας. Ὑποκριθεὶς ἀσθένειαν ὁ Πιλσούδσκι μετεφέρθη εἰς τὸ ἐν Πετρουπόλει νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὁπόθεν οἱ φίλοι του κατώρθωσαν νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ δραπετεύσῃ τῷ 1901. Καταφυγὼν εἰς τὸ Λονδῖνον, ἔζησεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1902, ὁπότε κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κρακοβίαν ὑπὸ ψευδώνυμον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου ὁ Πιλσούδσκι ἐσχεδίασε καὶ διωργάνωσεν ἐπανάστασιν ἐν Πολωνίᾳ, ἥτις ὅμως ἀπέτυχεν ἐλλείψει πολεμεφοδίων. Ἐπισκεφθεὶς κατόπιν τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπως ζητήσῃ τὴν βοήθειάν της, ἀπέτυχε καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς προσπαθείας του καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πολωνίαν, ὅπου ἐξηκολούθησε τὴν μυστικὴν δρᾶσίν του. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 ἐν Ρωσίᾳ καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς Δούμας, ἡ ἐπαναστατικὴ δρᾶσις τῶν Πολωνῶν πατριωτῶν ἐκόπασε πρὸς στιγμήν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ νέα ρωσικὴ συνταγματικὴ κυβέρνησις ἐξηκολούθησε νὰ τηρῇ τὴν πολιτικὴν τῶν προκατόχων της, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Πολωνίαν, ὁ Πιλσούδσκι ἐπανέλαβε τὴν δρᾶσίν του καὶ μετέφερε τὸ κέντρον αὐτῆς εἰς τὴν Κρακοβίαν καὶ τὸ Λβώφ, προσπαθῶν κυρίως νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς ἐν Πολωνίᾳ πρόσφυγας ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνέλαβε τὴν ἰδέαν δημιουργίας «ἰδιωτικοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ», ἵδρυσε μυστικὴν σχολὴν ἀξιωματικῶν ἐν Λβὼφ καὶ ἐγκατέσπειρεν εἰς διάφορα μέρη τῆς Γαλικίας τμήματα τῶν περιφήμων «ἀκροβολιστῶν» του (στρζέλετς). Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Πιλσούδσκι ὑπελόγισεν ἐπὶ τῆς νίκης τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας ἐναντίον τῆς Ρωσίας καὶ ἐπὶ τῆς νίκης τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς Γερμανίας, ἕνεκα δὲ τούτου ἐδέχθη νὰ πολεμήσῃ εἰς τὰς τάξεις τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ πολωνικὸν μέτωπον. Ὁ ὠργανωμένος «ἰδιωτικὸς πολωνικὸς στρατός» του ἀπετελεῖτο ἀπὸ 3.000 πεζοὺς καὶ μικρὰν δύναμιν ἱππικοῦ κακῶς ὡπλισμένου καὶ ἐλλιπῶς ἐφωδιασμένου. Οἱ λοιποὶ ἀκροβολισταί του, ἀνερχόμενοι εἰς 7.000 ἄνδρας, εἶχον κατανεμηθῆ μεταξὺ τοῦ οὐγγρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐστριακοῦ ἐπιτελείου. Ὁ πολωνικὸς οὗτος στρατὸς ἐπολέμησε μετὰ γενναιότητος κατὰ τῶν Ρώσων, ὁ δὲ Πιλσούδσκι, ἔχων τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν ἐπ' αὐτοῦ, ἐπέδειξε μεγάλα διοικητικὰ καὶ πολεμικὰ χαρίσματα, ἀρνηθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν Πολωνῶν του καὶ εἰς ἄλλα μέτωπα πλὴν τοῦ πολωνικοῦ. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ρωσίας ἐστράφη κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας, μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ ἐκδιώξῃ τὰ γερμανοαυστριακὰ στρατεύματα κατοχῆς τῆς Πολωνίας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1916 τῆς ἀρχηγίας τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ καὶ προσεπάθησεν ὅπως προέλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, μέσῳ τῶν συναδέλφων του Σοκολνίκι καὶ Ναρούτοβιτς. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916 αἱ Κεντρικαὶ δυνάμεις ἀνεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πολωνίας, ὁ δὲ Πιλσούδσκι ἐδέχθη ἐν τῇ σχηματισθείσῃ τότε πρώτῃ πολωνικῇ κυβερνήσει τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδημιούργησε καὶ τὴν ἡμιμυστικὴν πολωνικὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν («Πόλσκα Ὀργκανιζάτσια Βοϊσκοβα» καὶ ἐν βραχυγραφίᾳ «Π. Ο. Β.»), ἥτις εἶχε διακλαδώσεις καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ σκοπὸν τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν γερμανικῶν καὶ αὐστριακῶν στρατευμάτων κατοχῆς ἐν Πολωνίᾳ, ὃν ἐπέτυχε τῷ 1918. Ὅταν αἱ πολωνικαὶ λεγεῶνες ἐν Ρωσίᾳ, διοικούμεναι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μουσνίτσκι, ἀνεκήρυξαν τὸν Πιλσούδσκι ὡς τὸν πνευματικὸν ἀρχηγόν των, τὰ δὲ πολωνικὰ στρατεύματα τὰ διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Πιλσούδσκι ἠρνήθησαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1917 νὰ δώσουν τὸν ὅρκον «τῆς ἀδελφοσύνης ἐν ὅπλοις μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας», ὁ Πιλσούδσκι συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐφυλακίσθη μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου του στρατηγοῦ Σοσνόφσκι ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Μαγδεμβούργου, ὁπόθεν ἀπηλευθερώθη τῷ 1918 ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἐπαναστατικῶν ἀρχῶν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους μεταβὰς εἰς τὴν Βαρσοβίαν, κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ἡ «Πολωνικὴ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις», μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου ἀντιβασιλείας, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐγκαταστήσει ἐν Πολωνίᾳ οἱ Γερμανοί, πᾶσαι αἱ στρατιωτικαὶ ἐν τῇ χώρᾳ ὀργανώσεις ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγάς του. Περιβληθεὶς τότε ὑπὸ πραγματικῆς δικτατωρικῆς δυνάμεως καὶ ἀνακηρυχθεὶς ὁμοφώνως ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὑπέρτατος ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ἐξελέγη καὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ πρῶτος ἀρχιστράτηγος τῆς Πολωνίας. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν μπολσεβικικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Πολωνίαν, κατώρθωσε ν' ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν αὐτῶν κατὰ τῆς Βαρσοβίας καὶ νὰ νικήσῃ τοὺς Ρώσους τὸν Αὔγουστον τοῦ 1920 ἐπὶ τοῦ Βιστούλα καὶ κατόπιν νὰ καταλάβῃ τὴν ὑπὸ τῶν Λιθουανῶν κατεχομένην Βίλναν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐν Πολωνίᾳ οὐδόλως εἶχε παγιωθῆ, αἱ δὲ μειονότητες καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀριστερᾶς προσεπάθουν νὰ παραγκωνίσουν τοὺς Πολωνοὺς πατριώτας καὶ τὸν Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1922, ἐκλεγεὶς πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας τοῦ Ναρούτοβιτς, τὴν δολοφονίαν τούτου καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βοϊτσεχόβσκι, ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐπεδεινώθη, ὁ δὲ Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε εἶχε παύσει νὰ εἶναι ὁ πραγματικὸς κύριος τῆς καταστάσεως, καίτοι μακρὰν τῶν κοινῶν εὑρισκόμενος, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκραγείσης τὸν Μάϊον τοῦ 1926 κυβερνητικῆς κρίσεως, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πιστῶν εἰς αὐτὸν στρατευμάτων καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ὅπου ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Μετὰ διημέρους μάχας ἐντὸς τῆς πρωτευούσης πρὸς τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα, ὁ Πιλσούδσκι ἐπεκράτησε καὶ ὑπεχρέωσε τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας εἰς παραίτησιν. Κληθεῖσα ἡ συνέλευσις ἐξέλεξε τὸν Πιλσούδσκι διὰ μεγάλης πλειοψηφίας

Digitized by Google

πρόεδρον τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν ἐκλογήν, ὑποδείξας τοὺς φίλους του Μοσίτσκυ καὶ Μπάρτελ, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ὁ δὲ δεύτερος πρωθυπουργός. Ὁ Πιλσούδσκι ἠρκέσθη τότε νὰ λάβῃ μόνον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλὰ μετά τινας μῆνας ἐγένετο πρωθυπουργὸς (Σεπτέμβριος τοῦ 1927), τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1928 ἠναγκάσθη νὰ προκηρύξῃ ἐκλογάς, αἵτινες διεξήχθησαν μετὰ λύσσης καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ μὲ τὸ σύνθημα πρὸ ἢ κατὰ τοῦ Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ φέρῃ μικρὰν μόνον πλειοψηφίαν, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀντιδράσεως τῶν μειονοτήτων καὶ τῆς ἀριστερᾶς. Ἕνεκα τούτου ὁ Πιλσούδσκι ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς πρωθυπουργίας καὶ νὰ περιορισθῇ καὶ πάλιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Καίτοι ἐξηκολούθει οὗτος νὰ παραμένῃ οὐσιαστικῶς δικτάτωρ τῆς Πολωνίας, δὲν κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ ψηφίζῃ τοὺς ἀρεστοὺς εἰς αὐτὸν νόμους, λόγῳ τῆς μεγάλης κωλυσιεργίας τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Πιλσούδσκι, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1930, προεκάλεσε τὴν διάλυσιν τῶν δύο βουλῶν καὶ τὴν προκήρυξιν νέων ἐκλογῶν μὲ πρόγραμμα τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Συντάγματος. Ἡ μικρὰ ὅμως πλειοψηφία, τὴν ὁποίαν ἔφερε καὶ πάλιν ἡ κυβέρνησις, δὲν ἐπέτρεψε τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Συντάγματος. Μ. Δ. Β.

Πιλτντάουν, ***ἄνθρωπος*** —. Ὀνομασία διδομένη εἰς τὸ σύνολον παλαιοντολογικῶν τινων ὀστεΐνων ὑπολειμμάτων, ἀνευρεθέντων παρὰ τὴν κοινότητα Piltdown τῆς Ἀγγλίας καὶ περιφήμων γενομένων ἕνεκα τῆς περιέργου μεικτῆς ἐμφανίσεως χαρακτηριστικῶν ἀνθρώπου καὶ πιθήκου. Τὰ ὀστᾶ ταῦτα ὑπετέθη ὅτι ἀνήκουν εἰς ἓν ἄτομον καὶ ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν *ἠωάνθρωπος νταβσόνειος*, πρὸς τιμὴν τοῦ πρώτου ἀνακαλύψαντος καὶ πρὸς χαρακτηρισμὸν ἑνὸς ὄντος, ἀντιπροσωπεύοντος δῆθεν τὴν ἠὼ τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Πιλτντάουν διήγειρε μέγαν πάταγον, ὑπό τινων δὲ Ἄγγλων ἀνθρωπολόγων ἐθεωρήθη ὡς «*μία τῶν πλέον σημαντικῶν τοῦ Κ' αἰῶνος*» (Arthur Keith). Ὑπ' ἄλλων ἡ ἀξία τοῦ εὑρήματος διημφισβητήθη. Γενικῶς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἐάν, ὅπως εἶναι σχεδὸν βέβαιον, κρανίον καὶ γνάθος δὲν ἀνήκουν εἰς ἓν ἄτομον καὶ ἡ ὀνομασία ἠωάνθρωπος δὲν στηρίζεται, ἐν τούτοις ἡ ἀξία τοῦ εὑρήματος τῆς Πιλτντάουν εἶναι μεγάλη ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις.

Ἔκ τινος παραποταμίου ἀγροῦ, παρὰ τὴν Πιλτντάουν, τοῦ Σοῦσσεξ ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀγγλίᾳ παρὰ τὴν Μάγχην, ἐκ προσχώσεως ἀμμώδους καὶ ἐκ βαθυτέρου στρώματος σιδηρομιγοῦς, μετὰ πυριτολίθων καὶ ὀστῶν παλαιοντολογικῶν ζῴων διαφόρων, ἀνεσύρθη ὑπὸ ἐργάτου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ παρεδόθη εἰς τὸν γεωλόγον Κάρολον Ντάβσον τεμάχιον ἀρ. βρεγματικοῦ ὀστοῦ. Κατὰ τὸ 1911 ὁ Ντάβσον ἀνεύρισκε τεμάχιον ἀρ. μετωπικοῦ ὀστοῦ. Κατὰ τὰς συστηματικὰς εἶτα ἀνασκαφὰς τοῦ 1912 ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ παλαιοντολόγου Smith Woodward, ἀνευρέθησαν μεταξὺ τῶν λίθων (οἵτινες ἐξήγοντο ὑπὸ τῶν χωρικῶν) ἄλλα τινὰ τεμάχια τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου, ἓν ἀρ. κροταφικόν, καὶ ἐκ τοῦ δεξιοῦ ἡμιμορίου, ἓν τεμάχιον βρεγματικοῦ δεξιοῦ καὶ τὸ μέσον τοῦ ἰνιακοῦ, ἓν μέτρον μακρὰν τῆς θέσεως, ἣν θὰ εἶχε τὸ ἀναμφιβόλως θρυμματισθὲν κρανίον ὑπὸ τῶν ἐργατῶν. Συγχρόνως δὲ ὁ Dawson ἀνεῦρεν ἐν τῇ θέσει τοῦ κρανίου τὸ ἥμισυ (δεξιὸν) μιᾶς κάτω γνάθου. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1913, ὁ Γάλλος παλαιοντολόγος Teilhard de Chardin ἀνεύρισκεν ἕνα κυνόδοντα, νομισθέντα ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν γνάθον, πράγματι δὲ εἰς ἄνω γνάθον. Εἰς νεωτέρας ἀνασκαφὰς κατὰ τὸ 1915 ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλα τινὰ τεμάχια ὀστῶν ὑπὸ τοῦ Dawson, εἰς ἀπόστασιν ὅμως 2 μιλλίων ἀπὸ τοῦ Πιλτντάουν: ἓν τεμάχιον μετωπικοῦ ὀστοῦ δεξιοῦ, ἄνωθεν τοῦ κόγχου καὶ ἓν τεμάχιον ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ὀστᾶ ῥινικὰ ἀκέραια καὶ τέλος εἷς πρόσθιος γομφίος ὀδοὺς κάτω ἀριστερός. Ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ ἄτομον, εἰς ὃ καὶ τὰ ἄλλα. Εὑρισκόμεθα γενικῶς πρὸ λειψάνων δύο ἢ τριῶν ἀτόμων ἐν ὅλῳ ἢ καὶ τεσσάρων (Lankester).

Πλὴν τῶν παλαιοντολογικῶν ἀνθρωπείων ἰχνῶν ἀνεκαλύφθησαν καί τινα ἀντικείμενα ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὑποθετικῆς τοιαύτης. Ἀνευρέθησαν ἐντὸς τοῦ στρώματος ἄφθονα λίθινα θραύσματα, τοῦτο μὲν ὅμοια μὲ τοὺς ἠωλίθους τοῦ τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς, παλαιότερα πάντως, τοῦτο δέ, νεώτερά τινα ἐργαλεῖα λελαξευμένα κατὰ τὴν μίαν μόνον ἐπιφάνειαν, χελλαίας πιθανῶς ἐποχῆς. Κατὰ τὸ 1914 ἀνεῦρον οἱ Dawson καὶ Woodward ἓν ὀστεΐνον ἐργαλεῖον ἀπολιθωμένον, ἐκ τοῦ ἰδίου στρώματος ἀσφαλῶς προερχόμενον, θραῦσμα (41 ἑκ. μ. μήκους, 9 ἑκμ. πλάτους καὶ 5 ἑκμ. πάχους) ὀστοῦ μακροῦ, πιθανώτατα μηροῦ μεσημβρινοῦ ἐλέφαντος, δηλαδὴ εἴδους τοῦ τέλους τοῦ πλειοκαίνου. Ἐμφανίζει τὸ ἓν ἄκρον ὀξυνθὲν καὶ τὸ ἕτερον ἀπεστρογγυλωμένον τεχνητῶς, τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν συμπαγῆ, ὑπόκυρτον καὶ τὴν ἑτέραν ὑπόκοιλον ἧττον συμπαγῆ, ἀντιστοιχούσας πρὸς τὰς ἀναλόγους τοῦ μηροῦ, ἔξω καὶ ἐνδοαυλικήν. Ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ μηροῦ διὰ κρούσεως, ὅπως καὶ τὰ θραύματα λίθων. Ἡ τῶν ἄκρων κατεργασία δὲν προέρχεται διὰ τριβῆς, ἀλλὰ διὰ κοπιωδῶν ἐκτομῶν διὰ λιθίνου ἐργαλείου. Εἶναι καταφανὲς ὅτι ἡ ἐργασία ἐγένετο ἐπὶ νωποῦ ὀστοῦ. Ἐσχάτως ὁ Woodward, παρακολουθῶν τὰς ἐργασίας λιθοληψίας ἐκ τοῦ ἐγγύς, ἀνεῦρε πολυάριθμα ἀκόμη λίθινα ἐργαλεῖα, μὲ καταφανῆ ἴχνη πυρᾶς, ὡς καὶ ἄνθρακας. Τέλος, τὰ ὀστᾶ παλαιοντολογικῶν ζῴων, ἅτινα συνήχθησαν ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης τῆς Πιλτντάουν, προέρχονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ πλειοκαίνου καὶ πρὶν ἀκόμη (μαστόδοντον, στεγόδοντον, ῥινόκερως, ἱπποπόταμος κλπ.), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ πλειστοκαίνου (ἱπποπόταμος, ἔλαφος κλπ.).

Ἡ ἡλικία τοῦ στρώματος, ἐν ᾧ εὑρέθησαν τὰ σκελετικὰ λείψανα, εἰς ἃ ἐδόθη ὁ ὑποβλητικὸς τίτλος τοῦ ἠωανθρώπου, καθορίζεται, ὡς ἑξῆς: Πρῶτον, ἐκ τῶν ἀπολιθωμάτων τῶν ζῴων, ἑπομένως δύναται νὰ εἶναι ἀνωτάτου πλειοκαίνου, ἢ κατωτάτου πλειστοκαίνου, ὅπερ καὶ ἀσφαλέστερον. Δεύτερον, ἐκ τῶν ἔργων τῆς τέχνης τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν ὑπάρχουν· ἐνταῦθα δ' εὑρισκόμεθα πρὸ τῆς στοιχειωδεστέρας τοιαύτης. Καὶ ἐὰν ἀκόμη οἱ ἠώλιθοι δὲν εἶναι ἔργα ἀνθρωπίνης βουλήσεως, τὰ λοιπὰ ὅμως ἐμφανίζουν τὴν στοιχειωδεστέραν δυνατὴν κατεργασίαν διὰ λαξεύσεως, προχελλαίαν ἢ χελλαίαν, κατωτάτου δηλαδὴ πλειστοκαίνου. Ἡ ἀνεύρεσις καὶ ὀστοῦ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατειργασμένου εἰς τόσον παλαιὰν ἐποχὴν δὲν ἀλλοιοῖ τὸ συμπέρασμα. Οὐδεμία λογικὴ δύναται νὰ ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὸ πρωτόγονον τοῦτο ὂν τὴν ἱκανότητα τῆς χρήσεως καὶ ἄλλων οὐσιῶν, ἐκτὸς τοῦ λίθου καὶ δὴ μετὰ κατεργασίαν ἁδράν, οὐχὶ δὲ λέανσιν. Τρίτον, ἐκ τῆς γεωλογικῆς μελέτης ἐμφαίνεται ἡ κατωτάτη τεταρτογενὴς κατάταξις τῆς προσχώσεως, χρονολογία πιθανὴ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς μεγάλης ἐπεκτάσεως τῶν παγετώνων τῶν καλυψάντων τὴν Ἀγγλίαν. Κατὰ τὸν Boule, δὲν εἶναι καὶ τελείως σαφῆ τὰ πράγματα. Εἶναι δυνατὸν αἱ ἀποθέσεις νὰ εἶναι καὶ παλαιότεραι ἀκόμη, τριτογενεῖς (παλαιοτεταρτογενεῖς), ἀλλὰ νὰ ὑπέστησαν εἶτα μετακινήσεις, ἐξ ὧν μείξεις τούτων καὶ τῶν ἐγκεκλεισμένων ὀστῶν. Καὶ τοῦτο ἐνδιαφέρει κυρίως διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἡλικίας τῶν ἀνθρωπείων ὀστῶν, τῶν ἀνευρεθέντων ἐν τῷ ἐν λόγῳ στρώματι. Ταῦτα δὲν ἐμφανίζουν τὴν αὐτήν, ὅπως καὶ τὰ τῶν ζῴων, τριβὴν καὶ φθοράν, διατηροῦνται καλύτερον, ἂν καὶ ἀπολιθωμένα καὶ δὴ ἀποσιδηρωμένα, ὡς καὶ τὸ περιβάλλον. Οὐδαμῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποκλείει τὴν μετέπειτα ἀπόθεσιν, δεδομένης τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς ἡ ἀποσιδήρωσις λαμβάνει χώραν. Συμβατικῶς δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὁπωσδήποτε κατωτάτου τεταρτογενοῦς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποκλείεται μετὰ βεβαιότητος ἡ ἐκ νεωτέρων στρωμάτων καταγωγή των.

Τὰ κυριώτερα ἀνατομικὰ γνωρίσματα τῶν κρανιακῶν τεμαχίων ὀστῶν τοῦ ὑποθετικοῦ ἠωανθρώπου συμπίπτουν πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ νέου τύπου, τοῦ ἔμφρονος ἀνθρώπου (Homo sapiens), δεδομένης δὲ τῆς καταφανοῦς ἀπολιθώσεως αὐτῶν εὑρισκόμεθα ἐνταῦθα ἐνώπιον τῶν παλαιοτέρων ὑπολειμμάτων τοῦ παλαιοντολογικοῦ νέου ἀνθρώπου (Homo sapiens fossilis). Τὰ ὀστᾶ εἶναι φυσιολογικά, παχέα ὅμως καὶ μὲ βαθείας τὰς μηνιγγικὰς αὔλακας. Τὰ μετωπικὰ ἀμφοτέρων τῶν κρανίων (τῶν τόσον μακρὰν εὑρεθέντων) δὲν παρουσιάζουν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπεροφρύων τόξων κατὰ τὸν νεαντερτάλιον τύπον. Οἱ μετωπικοὶ κόλποι εἶναι μικροί. Τὰ βρεγματικά, λίαν προβάλλοντα κατὰ τοὺς βρεγματικοὺς ὄγκους, μὲ ὑψηλὰς τοξοειδεῖς κροταφικὰς γραμμὰς καὶ λεπιδοειδῆ ῥαφήν. Τὸ ἀριστερὸν κροταφικὸν μὲ ἰσχυρὰν μαστοειδῆ ἀπόφυσιν καὶ τετελειωμένον τυμπανικόν, ἐμφανίζει, κατὰ τὸν Boule, καί τινα χαρακτηριστικὰ κατωτερότητος, ἀνάπτυξιν ὑπερμαστοειδοῦς ἀκρολοφίας καὶ φύματος, ὀπισθογληνοειδοῦς φύματος καὶ ζυγωματικῆς ἀποφύσεως καὶ ἰδίᾳ τοῦ ὅλου λιθοειδοῦς πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅπως ἐπὶ ἄλλων πρωτευόντων. Τὸ ἰνιακὸν πλατύ, τὸ ἔξω ἰνιακὸν ὄγκωμα κεῖται κατωτέρω τοῦ ἔσω, ὅπως ἐπὶ τῶν συγχρόνων. Τοῦ δευτέρου κρανίου κεῖται ὕπερθεν, ὅπως ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' οὗ οἱ μύες ἔφθανον ὑψηλότερα. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἀποδίδει ὁ Woodward εἰς διαφορὰν γένους, θῆλυ τὸ πρῶτον, ἄρρεν τὸ δεύτερον. Τὰ ῥινικά, τέλος, ἐμφανίζουν πλατυρρινίαν καὶ βραχυρρινίαν.

Ἡ γνάθος (δεξιὸν ἥμισυ κάτω γνάθου, μετὰ δύο ὀδόντων, πρώτου καὶ δευτέρου γομφίου) ἔχει τὸν κόνδυλον κατεστραμμένον ὡς καὶ τὸ ἀπὸ τῶν προγομφίων μέχρι τῆς συμφύσεως ἀνώτερον τμῆμα. Τὸ τμῆμα τῆς συμφύσεως, ὅπερ ὑπάρχει, τὸ κατώτερον, φαίνεται ἀκριβῶς λεπτὸν καὶ συμπληρούμενον τυχὸν θὰ ἔδιδε σύμφυσιν μὲ τελείαν ἀπουσίαν γενείου (ὀπισθογένειαν). Ὁ κλάδος πλατύς, μὲ ἀβαθῆ τὴν στιγμοειδῆ ἐντομὴν καὶ μὲ βραχὺν κόνδυλον καὶ ἀπεστρογγυλωμένην τὴν κορωνοειδῆ ἀπόφυσιν (ἰσχυρὸς μῦς κροταφικός). Ἀπουσία τῆς ἔσω λοξῆς γραμμῆς. Ὡς μέγεθος ἀναλογεῖ ἡ γνάθος πρὸς τὸ κρανίον, εἶναι ὅμως ἀντιθέτως λίαν λεπτομερής. Οἱ ὀδόντες, οἱ ἐπὶ τῆς γνάθου, α' καὶ β' γομφίος, μακροὶ καὶ στενοί, μὲ κεχωρισμένας τὰς ῥίζας καὶ πέντε φύματα τῆς μασητικῆς ἐπιφανείας, ὧν τὸ πέμπτον προέχει ὀπίσω, ὅπως παρὰ τῷ χιμπαντζῇ. Ὁ κυνόδους, μὴ ἀνήκων εἰς τὸ τεμάχιον τοῦτο, ἀλλ' εἰς ἄνω ἀριστερὰν γνάθον, εἶναι μείζων τῶν ἀνθρωπείων, στενότερος καὶ λελεασμένος ὑπὸ μεγάλου ὀδόντος ἀντιστοίχου τῆς ἑτέρας γνάθου. Ὁ ὀδοὺς τοῦ ἑτέρου κρανίου, μετὰ τῶν εἰς ἄλλην θέσιν εὑρεθέντων ὀστῶν, ἀριστερὸς κάτω πρόσθιος γομφίος, ὁμοιάζει μὲ τὸν ὅμοιον, τὸν ἐπὶ τῆς γνάθου, καὶ κατὰ τὸν Woodward «ἐκ τοῦ ὕψους τῆς στεφάνης καὶ τῆς βαθμιαίας μεταβάσεως τῆς ῥίζης εἰς τὴν στεφάνην» πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς ἄνθρωπον. Τέλος, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ *μετωπικοῦ πόλου* (τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ), δεικνύει ἀναλογίας πρὸς τὸ τοῦ νεαντερταλίου καὶ λίαν μάλιστα πρωτόγονον διαμόρφωσιν ἐν πολλοῖς. Γενικῶς ὅμως ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν συγχρόνων (Keith).

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων χαρακτηριστικῶν τῶν ἀνακαλυφθέντων ὀστῶν, ἡ φήμη τοῦ εὑρήματος ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν διαφορὰν κρανίου καὶ γνάθου, ἰσχυροποιηθεῖσα ἐν ἀρχῇ καὶ ἐκ τοῦ ἐσφαλμένου ὑπολογισμοῦ τῆς χωρητικότητος τῆς κρανιακῆς κάψης, εἰς 1,070 κ.ἑμ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἡ πιθήκειος μορφολογία τῆς γνάθου καὶ κατόπιν ἡ πιθήκειος μορφολογία τοῦ ἐκμαγείου τοῦ ἐγκεφάλου, συνετέλεσαν ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, βοηθούσης καὶ τῆς παλαιότητος τοῦ στρώματος καὶ τῆς κοινῆς θέσεως, ὅτι ὅλα ἀνήκουν εἰς ἓν ὄν, καὶ ἑπομένως ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ πλέον πρωτογόνου τύπου ἀνθρωπείου ὄντος, καὶ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα ἠωάνθρωπος νταβσόνειος. Ὑπετέθη ὅθεν ὅτι εὑρέθη ὁ ἐργάτης τῶν ἠωλίθων, ὁ τριτογενὴς ἄνθρωπος. Ἔκτοτε ἡ πεποίθησις αὕτη ἐκλονίσθη, δὲν ἔπαυσαν ὅμως ἀκόμη καὶ αἱ συζητήσεις. Σήμερον ἡ χωρητικότης τοῦ κρανίου ὑπολογίζεται εἰς 1300—1500 κ.ἑμ., δηλαδὴ τελείως σύμφωνος πρὸς τὴν τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων. Τὸ κρανίον, παρὰ τὴν καταφανῆ παχύτητα τῶν ὀστῶν κλπ., ἐμφανίζεται ὅμοιον πρὸς τὸ κρανίον συγχρόνων ἀνθρώπων, πιθανῶς ἀνῆκον εἰς μίαν τῶν πλέον παλαιῶν ὁμάδων τοῦ νέου τύπου τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι τελείως ἀνθρώπειον. Κατά τινας μάλιστα ἐνθυμίζει ὡρισμένον κρανίον τοῦ νεοπαλαιολιθικοῦ, τῆς *Κὸμπ-Καπέλλ*.

Ὅλως διάφορος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως (κατὰ τὸν Hrdlicka, ἰδίως ἕνεκα τοῦ λεπτοφυοῦς αὐτῆς) εἶναι ἡ μορφολογία τῆς γνάθου, κατ' ἐλάχιστα διαφέρουσα τῆς τοῦ χιμπαντζῆ. Δεδομένου δ' ὅτι καὶ οἱ ὀδόντες οἱ ἐπ' αὐτῆς καὶ ὁ κυνόδους (ἐξαιρουμένου πιθανῶς τοῦ τελευταίως εὑρεθέντος ὀδόντος μετὰ τοῦ δευτέρου κρανίου) τείνουν μᾶλλον πρὸς τὴν πιθήκειον μορφολογίαν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πρόκειται περὶ χιμπατζῆ (Hrdlicka) οὐδεμίαν σχέσιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ μὲ τὸ κρανίον ἡ γνάθος, ὅπως ὑπέθεσαν οἱ Ἄγγλοι ἀνθρωπολόγοι κατὰ πλειοψηφίαν. Τὸν χωρισμὸν τοῦτον συμμερίζεται γενικῶς σήμερον ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος. Καταπίπτει ἑπομένως καὶ ὁ ὅρος ἠωάνθρωπος, τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δι' ἣν ἐδόθη, καὶ εὑρισκόμεθα πρὸ ἑνὸς μὲν ὄντος τελείως ἀνθρωπείου, ὅπερ δὲν δυνάμεθα κἂν νὰ καλέσωμεν οὕτως, ἀφοῦ δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς του, καὶ ἑνὸς ἄλλου πρωτεύοντος, κατωτέρου, χιμπαντζηοειδοῦς. Τοιαῦτα δὲ ἐνεφανίσθησαν ἤδη περὶ τὸ τέλος τοῦ τριτογενοῦς ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ ἴχνη ταῦτα εἶναι βεβαίως ἀτελῆ, μᾶς δεικνύουν ὅμως ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ νέου ἀνθρώπου (H. sapiens) δὲν εἶναι νέα, ἀλλὰ χρονολογεῖται συγχρόνως τοὐλάχιστον μὲ τὴν τοῦ παλαιοῦ (H. Neandertalensis). Ὑποστηρίζεται οὕτως ἡ τοιαύτη ἄποψις, ἣν μᾶς ὑπεδείκνυον ἄλλα τινὰ ἀμφίβολα εὑρήματα, ὅπως τοῦ Galley-Hill κλ., εὑρεθέντα πρότερον.

Καταπιπτούσης τῆς κοινότητος τῶν δύο τούτων εὑρημάτων, καταπίπτει καὶ πᾶσα ἀναπαράστασις (δοκιμασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Woodward), συμπεριλαμβάνουσα τὸ κυρίως κρανίον καὶ γνάθον. Τοὐναντίον εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναστήλωσις καὶ σύνδεσις τῶν τεμαχίων τῆς κάψης μόνον, μετὰ σχετικῆς ἐπιτυχίας. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαφέρει τὴν παλαιανθρωπολογίαν ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Πιλτντάουν, εἶναι ἡ ἀνεύρεσις ἐν κατωτάτῳ στρώματι τοῦ παλαιοτεταρτογενοῦς ἴσως ἀνθρώπου συγχρόνου μορφολογίας καὶ ἡ τυχὸν σύνδεσις αὐτοῦ πρὸς τὴν χελλαίαν βιοτεχνίαν. Ἐκ τῆς περιόδου ταύτης δὲν ἔχομεν παρὰ τὴν γνάθον τῆς Μάουερ ἢ τὸν ἀϊδελβέργειον ἄνθρωπον. Αὕτη εἶναι ἴσως καὶ παλαιοτέρα. Τὸ κρανίον Πιλτντάουν καὶ ἡ γνάθος τῆς Ἔριγκσντορφ εἶναι ἴσως ἀχιλλείου βαθμῖδος. Ἔχομεν ἑπομένως ἔκτοτε διάκρισιν τύπων τινῶν. Καὶ ἀκριβῶς συνεζητήθη ἐσχάτως (Russo), ἐν τῷ ἀνθρωπολογικῷ συνεδρίῳ τῆς Πορτογαλίας τοῦ 1930, ὅτι εἶναι πιθανὸν ἡ χελλαία βιομηχανία νὰ μὴ εἶναι ἔργον τοῦ ζῳώδους τύπου, ὃν παριστᾷ ὁ ἀϊδελβέργιος (ἑπομένως καὶ ὁ ἐριγκσντόρφιος)—νεαντερτάλιος, πιθηκείου διανοητικότητος, ἀλλὰ τοῦ ἔμφρονος ἀνθρώπου, ἐμφανιζομένου πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ τοῦ τύπου Πιλτντάουν κλπ., ἀσφαλῶς ἀνωτέρας διανοητικότητος ἀπὸ τοῦ ἀϊδελβεργίου κλπ. Οὗτος ἐχρησιμοποίησε πιθανῶς μόνον τὰ ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα, ἅτινα ὁ ἠωάνθρωπος, διὰ νὰ τὸν ὀνομάσωμεν οὕτω, κατεσκεύασε. Δεκτῆς δὲ γενομένης τῆς κατωτάτης

Digitized by Google

ἐμφανίσεως καὶ τοῦ νέου ἢ ἔμφρονος **τύπου ἀνθρώπου**, ἀπὸ τοῦ τέλους ἴσως τοῦ πλειοκαίνου, **εἴμεθα** ὑποχρεωμένοι νὰ ὠθήσωμεν πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τὸ τριτογενὲς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἠῶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἀληθοῦς ἠωανθρώπου, ὃν ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη θὰ ἀναζητῇ ἡ ἐπιστήμη, ἐξ οὗ προῆλθον ὁ τύπος Πιλτντάουν, ὁ τύπος Μάουερ, ὁ τύπος Νεάντερταλ κλπ. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Πίλωρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαλκιδικῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας τῆς Σιθωνίας χερσονήσου (Λόγγος) καὶ ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου. Ὁ κάτοικος *Πιλωρίτης*.

Ἐπὶ τῶν μηδικῶν πολέμων ὑπετάγη εἰς τοὺς Πέρσας καὶ παρεχώρησε στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν παραπλέοντα τὰ χαλκιδικὰ παράλια στόλον τοῦ Ξέρξου. Μετὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην, τῷ 422 π. Χ., ἀναφέρεται ὡς σύμμαχος φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Κατὰ τὸν Λὴκ ἔκειτο παρὰ τὸ νῦν ἀγκυροβόλιον *Πόρτο-Δημήτρι* ἢ *Βουρβουροῦ*. Α. Θ. Σ.

Πίμα (Pima). Ἰνδικὴ φυλή, κατοικοῦσα ἐν τῇ βορειοαμερικανικῇ πολιτείᾳ Ἀριζόνᾳ, παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν Τζίλα καὶ Σώλτ, περιλαμβάνουσα 5.100 ἄτομα (1921). Γ. Ι. Β.

πιμαρικὰ ὀξέα *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ῥητινικὰ ὀξέα τοῦ τύπου $C_{20}H_{30}O_2$, ἀπαντῶντα εἴς τινα εἴδη ῥητίνης. Πρὸς διάκρισιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα ἰσομερῆ ὀξέα χαρακτηρίζονται διὰ τῶν προθεμάτων *δεξτρο-* καὶ *λαιβο-*, χωρὶς ταῦτα νὰ δηλοῦσιν ὀπτικὴν ἰσομέρειαν. Τὸ πρῶτον ἀποστάζεται ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν ἄνευ ἀποσυνθέσεως καὶ εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 212°. Τὸ δεύτερον εἶναι κρυσταλλικόν, διὰ τῆς ἐπιδράσεως ὅμως τῆς θερμότητος ἰσομερίζεται εὐκόλως πρὸς ἄλλα ῥητινικὰ ὀξέα. Σ. Γ.

πιμελαλγία (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *λιπαλγία*.

πιμελή (ἡ)· λίπος, πάχος· ‖ ἡ κορυφὴ τοῦ γάλακτος, τὸ ἀνθόγαλα. ἡ κρέμα.

πιμελή (ἡ) (Pimelea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *θυμελαιοειδῶν* ἢ *θυμελαιιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας. Ἐκ τῶν 100 περίπου γνωστῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πιμελὴ ἡ περίβλεπτος* (Pimelea spectabilis), θάμνος κοσμητικός, ἰθαγενὴς τῆς Αὐστραλίας, πολλαπλασιαζόμενος διὰ σπορᾶς. Δ. Ν. Π.

πιμελήπτερος (ὁ) (Pimelepterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκαριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα φοειδὲς ἢ ἐπίμηκες, ὑπὸ μικρῶν λεπίων κεκαλυμμένον, κεφαλὴν ἀμβλεῖαν, σιαγόνας μὲ μίαν σειρὰν μικρῶν ὀδόντων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πιμελήπτερος ὁ γλαυκὸς* (Pimelepterus glaucus), ὅστις ἔχει γενικὸν χρωματισμὸν ἀργυρόλευκον μὲ ἐπιμήκεις σκοτεινοφαίους ῥαβδώσεις ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

πιμελὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· παχύς, λιποβριθής.

πιμελία (ἡ) (Pimelia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πιμελιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 60 εἴδη κανθάρων, ἀπαντώντων εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πιμελία ἡ δίστικτος* (Pimelia bipunctata), ἧς ὁ χρωματισμὸς εἶναι μελανοπράσινος. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ προθώρακος φέρει δύο λευκὰ στίγματα, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Δ. Ν. Π.

— **πιμελία** (ἡ) (Pimelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *θυμελαιοειδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν περὶ ταύτην νήσων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *πιμελία ἡ εὐειδὴς* (Pimelia elegans), ἥτις εἶναι μικρὸν δενδρύλλιον μὲ φύλλα ἀντίθετα, ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ ὡραιότατα, ἐλαφρῶς ἀρωματικά, μικρὰ ἄνθη κατὰ καταληκτικὰς κεφαλίδας διατεταγμένα. Καλλιεργεῖται εἰς τὰ θερμοκήπια τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

πιμελίδαι (οἱ) (Pimelidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων*, περιλαμβάνουσα κανθάρους σκοτεινοφαίου, πρασίνου ἢ μελανοῦ χρώματος, μὲ νηματοειδεῖς κεραίας καὶ σιαγόνας, ὧν ἑκάστη φέρει περὶ τὸ μέσον της αἰχμηρὸν κερατώδους συστάσεως ὀδόντα. Ἐνδιαιτῶνται, κατὰ προτίμησιν, εἰς ξηροὺς καὶ ἀμμώδεις τόπους καὶ σκάπτουσιν ὀπὰς διὰ τῶν ὀπισθίων ἰσχυρῶν ποδῶν των ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἔνθα διαιτῶνται κατὰ τὴν ἡμέραν. Τρέφονται ἐκ μικρῶν ἐντόμων. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς τοιαύτας. Γνωστότερον γένος, ἐκ τῶν 20, ἅτινα περιλαμβάνει ἡ οἰκογένεια, εἶναι ἡ *πιμελία* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

πιμέλιθος (ὁ) (Pimelith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ἀποτελεῖ πυριτικὸν ἅλας τοῦ νικελίου ἔνυδρον μὲ μικρὰν περιεκτικότητα εἰς τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου. Ἀπαντᾷ μετὰ τοῦ χρυσοπρασίου, ὡς σύνδρομον ὀρυκτὸν αὐτοῦ, εἰς τὸ Frankenstein. Γ. Β.

πιμελικὴ *κετόνη* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *κυκλοεξανόνη*.

πιμελικὸν *ὀξύ*, ἢ *ἑπτανικὸν διοξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι κεκορεσμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $HOOC.[CH_2]_5.COOH$. Παρασκευάζεται δι' ὀξειδώσεως τοῦ κικινελαίου ἢ δι' ἀναγωγῆς τοῦ σαλικυλικοῦ ἢ ἀνθρανιλικοῦ ὀξέος ἢ διὰ σαπωνοποιήσεως τοῦ πιμελικοῦ δινιτριλίου, ὅπερ λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως καλιοκυανιδίου ἐπὶ τοῦ πενταμεθυλενοχλωριδίου.

Τὸ πιμελικὸν ὀξὺ εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 106° καὶ βράζον ὑπὸ πίεσιν 100 χιλιοστομ. εἰς 272°. Διὰ τῆς ἀποστάξεως τοῦ πιμελικοῦ ἀσβεστίου ἢ τοῦ ἀνυδρίτου τοῦ πιμελικοῦ ὀξέος λαμβάνεται *κυκλοεξανόνη*. Σ. Γ.

πιμελόδους (ὁ) (Pimelodus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων φυσοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰχθύων ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πιμελόδους ὁ παράδοξος* (Pimelodus paradoxus), ὅστις ἔχει μῆκος 40—50 ἑκτοστμ., σῶμα ἐπίμηκες, πλατὺ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ μέρος καὶ λεπτότερον κατὰ τὴν οὐράν, καὶ στηθιαῖα πτερύγια ἀρκετὰ μεγάλα, φέροντα κατὰ τὸ ἄκρον των ἐπιμήκη ἰσχυρὰν ἄκανθαν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιὸς κατὰ τὴν ῥάχιν, τὰ πτερύγια καὶ τὴν οὐρὰν καὶ φαιόλευκος πρὸς τὸν ἀργυρόφαιον μετὰ τινων μελανῶν στιγμάτων κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κοιλίαν. Ἁλιεύεται διὰ τὸ εὔγευστον αὐτοῦ κρέας. Δ. Ν. Π.

πιμελώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· πλήρης πιμελῆς, λιπώδης.

πιμέλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ πιμελῆς πλήρωσις, πάχυνσις.

— *[Ἰατρ.]* Βλ. λ. *παχυσαρκία*.

— **πιμέλωσις ἐπώδυνος** *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *Ντέρκομ νόσος*.

πιμέντα (ἡ) (Pimenta) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτοειδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια μὲ καυλὸν κυλινδρικόν, φύλλα κολπωτά, ὀξύληκτα, ἐναλλασσόμενα, καὶ ἄνθη μονήρη καὶ ὑπόλευκα. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα κωνικὴ μὲ λεῖον καὶ ἀποστίλβον περικάρπιον, ὅπερ κατ' ἀρχὰς εἶναι ζωηρῶς πράσινον καὶ κατὰ τὴν ὡρίμανσίν του μεταβάλλεται εἰς ζωηρῶς ἐρυθρόν. Γνωστὰ πολυπληθῆ εἴδη καλλιεργούμενα εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πιμέντα ἡ ἀγγλικὴ* (Pimenta inglesa). Δ. Ν. Π.

Πιμένωφ, ***Νικόλαος Στεφάνοβιτς***. Ῥῶσος γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1813 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1865. Σπουδάσας εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Πετρουπόλεως, μετέβη εἶτα εἰς Ῥώμην, Παρισίους καὶ Γερμανίαν, ὅπόθεν ἐπιστρέψας ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς τὰ ἀγάλματα τοῦ Νόμου καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς γερουσίας ἐν Πετρουπόλει καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ στρατάρχου Πασκιέβιτς ἐν Βαρσοβίᾳ. Θ. Β.

— **Πιμένωφ**, ***Στέφανος Νικολάγιεβιτς***. Ῥῶσος γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1833. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Πετρουπόλεως καὶ διαπρέψας ἐγένετο καθηγητὴς αὐτῆς. Ἡ ἰδιοφυΐα του, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, καταφαίνεται ἰδίως εἰς τὰ δύο κολοσσιαῖα αὐτοῦ ἀγάλματα, τοῦ ἁγίου Βλαδιμήρου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι τῆς μητροπόλεως τοῦ Καζάν, ὡς καὶ εἰς τὸ τοῦ Ὁμήρου, ἐγειρόμενον εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῆς Πετρουπόλεως. Θ. Β.

Πιμί. Φαραὼ τῆς ΚΒ' δυναστείας, βασιλεύσας μεταξὺ Σεσώγχιος Γ' καὶ Δ'.

πιμπινέλλη (ἡ) (Pimpinella) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥοδοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ δενδρύλλια πολυετῆ, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα μετὰ παραφύλλων πολυοδοντωτῶν καὶ ἄνθη μικρά, ὑποπράσινα κατὰ κεφαλίδας ἢ καταληκτικοὺς στάχυς διατεταγμένα. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *πιμπινέλλη ἡ κοινὴ* (Pimpinella vulgaris), ἥτις ἔχει φύλλα μὲ γεῦσιν πικράν, καὶ ἡ *πιμπινέλη ἡ μεγάλη* (Pinpinella maxima), τῆς ὁποίας τὸ ἀφέψημα τῶν φύλλων, μιγνυόμενον μὲ διάφορα ἅλατα τοῦ σιδήρου, δίδει χρῶμα μελανὸν ἢ πράσινον. Δ. Ν. Π.

—**πιμπινέλλης ῥίζα** (Radix pimpinellae) *[Φαρμακογ.]*. Προέρχεται ἐκ τῶν φυτῶν Pimpinella magna καὶ Pimpinella saxifraga. Αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν τούτων συλλέγονται κατὰ τὴν ἄνοιξιν ἢ τὸ φθινόπωρον, ξηραίνονται καὶ φέρονται ὡς δρόγη. Περιέχουν 0,3—0,5 αἰθέριον ἔλαιον, ῥητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας, πιμπινελλίνην, ἄμυλον, σάκχαρον καὶ γλίσχρασμα. Αἱ ῥίζαι ἀναγράφονται ὡς φάρμακον ἀποχρεμπτικὸν καὶ εὐστόμαχον, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς γαργαρισμοὺς κατὰ λαρυγγιτίδων. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν βάμματος καὶ ἐκχυλίσματος (Tinctura et extractum Pimpinellae). Κ. Γ. Μ.

πιμπινελλίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη τοῦ τύπου $C_{13}H_{10}O_5$, ἀπαντῶσα εἰς τὰς ῥίζας ἀνίσου τοῦ *ῥηξιπετροειδοῦς* (*ῥίζα ἐμπέτρου*). Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 119°. Σ. Γ.

Πίμπλα, ἢ ***Πίμπλεια*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Πιερίας ἐν Μακεδονίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῶν ΒΑ. ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, παρὰ τὸ Δῖον (νῦν Μαλαθριά), «ἔνθα Ὀρφεὺς διέτριβε» (*Στράβ.* VII, 330, 17—18). Ἐθεωρεῖτο ὡς ἕδρα τῆς λατρείας τῶν Μουσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξ αὐτῆς καὶ *Πιμπληΐδες* ἢ *Πιμπληϊάδες* ἐκαλοῦντο.

—2) Κρήνη καὶ ὄρος, ἀφιερωμένα εἰς τὰς Μούσας, ὅπου ἔζησεν ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὅπου ἐγέννησεν αὐτὸν ἡ Μοῦσα Καλλιόπη ἐπί τινος βράχου καλουμένου «Σκοπιὰ Πιμπληΐδος». Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ταῦτα μετετοπίσθησαν πρὸς τὸν Ἑλικῶνα τῆς Βοιωτίας, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτοῦ «Πιμπλείας κοπή». Α. Θ. Σ.

Πιμπληΐδες (αἱ), ἢ ***Πιμπληϊάδες*** *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τῶν Μουσῶν ἀπὸ τῆς ἐν Πιερίᾳ τῆς Μακεδονίας πόλεως ***Πιμπλείας***. Α. Θ. Σ.

Πίμπουε (Pimbwe). Ἀφρικανικὴ φυλή, κλάδος τῶν Μπαντού. Οἱ Πίμπουε κατοικοῦσι κατὰ τὰ νότια τῆς λίμνης Ταγκανίκα καὶ ἀνέρχονται εἰς 6.000 ἄτομα. Εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Γ. Ι. Β.

Πιμπράκ (Pibrac), ***Γκὺ ντὺ Φώρ***, *αὐθέντης* τοῦ —. Γάλλος πολιτικὸς καὶ ποιητὴς (1529—1584). Ἐσπούδασε τὸ δίκαιον, τῷ δὲ 1562 ἀντεπροσώπευσε τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν Τριδεντινὴν σύνοδον. Τῷ 1565 ἐγένετο εἰσαγγελεὺς ἐν τῷ παρισινῷ παρλαμέντῳ, τῷ 1570 σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ τῷ 1578 ἐγένετο καγκελλάριος τῆς βασιλίσσης τῆς Ναβάρρας Μαργαρίτας τῆς Γαλλικῆς, μεθ' ἧς συνῆψεν ἐρωτικὰς σχέσεις. Κύριον ἔργον του εἶναι τὰ «Τετράστιχα, περιέχοντα ὁδηγίας καὶ πληροφορίας χρησίμους διὰ τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου» (1574), ἀνατυπωθέντα καὶ μεταφρασθέντα πλειστάκις, διαδοθέντα δὲ μέχρις αὐτῆς τῆς Τουρκίας καὶ Περσίας. Π. Ν. Γ.

Πίμπραμα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀδραϊστῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Ὑδραώτου ποταμοῦ (νῦν Ravi). Ἐνταῦθα φθάσας ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, τῷ 326 π. Χ., ἐπερχόμενος κατὰ τῶν Καθαίων, κατέλαβεν αὐτὴν παραδοθεῖσαν ἑκουσίως. Α. Θ. Σ.

Πιμώλισα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος, παρὰ τὴν Πομπηϊούπολιν (νῦν Τὰς-Κιοπροῦ), κατεστραμμένη ἤδη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος, ἀπὸ τῆς ὁποίας «ἡ χώρα ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ καλεῖται Πιμωλισηνή» (XII, 562). Σῴζονται αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῆς μιθριδατικῆς περιόδου. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ κωμόπολις ***Ὀσμαντζίκ***. Α. Θ. Σ.

Πιμωλισηνή, ἢ ***Πιμωλισῖτις*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὸν Εὔξεινον, εἰς τὰ Α. τῆς Παφλαγονίας καὶ πρὸς Β. τῆς χώρας τῶν Ἀμασέων, «πᾶσα εὐδαίμων μέχρι τοῦ Ἅλυος» κατὰ τὸν Στράβωνα (XII, 561), λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς *Πιμωλίσων* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Πὶν *νῆσος* (Ile des Pins) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πέν*.

Πίνα (Pina), ***Ἰωάννης***. Ἱσπανὸς ἐξηγητὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς, γεννηθεὶς τῷ 1582 ἐν Μαδρίτῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1657. Εἰσελθὼν τῷ 1603 εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν, ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν Lyon τῷ 1638—1648 πεντάτομον ὑπόμνημα εἰς τὸν «Ἐκκλησιαστὴν» («Commentariorum in Ecclesiasticum tomi quinque»), ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι μετὰ πολλῆς ὠφελείας ἀναγινώσκεται, παρὰ τοὺς πολλοὺς πλατειασμοὺς καὶ τὰς συχνὰς τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐπαναλήψεις του. Ε. Γ. Π.

πινάγκα (ἡ) (Pinanga) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους φοίνικας, ὧν τὸ ὕψος πολλάκις φθάνει τὰ 10 μέτρα, μὲ φύλλα παμμέγιστα, βαθέως διεσχισμένα καὶ ἄνθη ἀνὰ τρία ἡνωμένα καὶ ἀναφαινόμενα κατὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων. Ἐκ τῶν τριῶν ἀνθέων τὸ μεσαῖον εἶναι θῆλυ, τὰ ἕτερα δὲ δύο ἄρρενα. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ὠκεανίας. Δ. Ν. Π.

Πιναιγκριὲ (Pinaigrier), ***Ῥοβέρτος***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Καλὸς Πιναιγκριέ*. Γάλλος ὑαλογράφος τοῦ ΙΣΤ'

Digitized by Google

αἰῶνος, γεννηθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν πρὸ τοῦ 1550. Ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ὑαλογραφίας του εἰκονιζούσης «ἄποψιν τῆς Ρώμης» καὶ κατασκευασθείσης τῷ 1520 ἐν τῷ ἐν Σάρτρῃ ναῷ τοῦ Sain-Hilaire, μετενεχθείσης δὲ βραδύτερον ἐν τῷ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἐν ᾧ καὶ νῦν ἀπόκειται αὕτη, ὁ Πιναιγκριὲ ἐπεσκέφθη τὴν Ἰταλίαν. Ὑπῆρξε καλλιτέχνης παραγωγικώτατος, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἔργου του δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν, ἢ μετακινηθὲν ἐκ τῆς ἀρχικῆς του θέσεως ὑπέστη σημαντικωτάτην φθοράν. Πάντως μνημονεύομεν: τὴν «Διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης» (ἐν Saint-Hilaire Σάρτρης), τὸν «Ἄσωτον υἱόν», τὴν «Ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου», τὸν «Μυστικὸν δεῖπνον» καὶ τὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ Saint-Léger σκηνάς, δι' ὧν, κατ' ἐντολὴν Φραγκίσκου τοῦ Α', διεκόσμησε τὸν ἐν Παρισίοις ναὸν τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος, τὰς ἐξόχους διακοσμήσεις τοῦ ἀσύλου τῶν «Enfants-Rouges» («Φραγκῖσκος ὁ Α' καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ναβάρρας θωπεύοντες τοὺς νεαροὺς ὀρφανούς», «Ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα», «Ὁ Ἰησοῦς ἐπιδεικνύων τὰ παιδία εἰς τοὺς μαθητάς του ὡς ὑποδείγματα ἁγνότητος»), τρεῖς μεγάλας ὑαλογραφίας εἰκονιζούσας σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς Παναγίας (ναὸς Saint-Gervais), τὰς ὑαλογραφίας τοῦ ναοῦ τοῦ Saint-Mederic, ἐν Saint-Merry, ἐξ ὧν μᾶλλον ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ εἰκονίζουσαι τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἰωσὴφ» κτλ. Ὁ Πιναιγκριὲ ἔσχε τέσσαρας υἱούς, *Ροβέρτον* τὸν νεώτερον, τὸν *Νικόλαον*, τὸν *Ἰωάννην* καὶ τὸν *Λουδοβῖκον*, οἵτινες, διδαχθέντες παρ' αὐτοῦ, διεκρίθησαν ὡς καλλιτέχναι. Ἕτερος *Νικόλαος Πιναιγκριέ*, ἔγγονος τοῦ πρεσβυτέρου Ροβέρτου, ἀκμάσας ἀπὸ τοῦ 1618 μέχρι τοῦ 1635, ἐξετέλεσεν ὑαλογραφίας ἐν πλείστοις ναοῖς τῶν Παρισίων. Ι. Μ. Π.

Πίνακα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Ἀρμενίας ἐν Γορδυαίᾳ ἢ Γορδυηνῇ (νῦν Μποχτάν), κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μεσοποταμίας οὐ μακρὰν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, «κράτιστον ἔρυμα τρεῖς ἄκρας ἔχουσα, ἑκάστην ἰδίῳ τείχει τετειχισμένην, ὥστε οἷον τρίπολιν εἶναι» (*Στράβ.* XVI. 747). Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμους, παρεχωρήθη μεθ' ὅλης τῆς χώρας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Τιγράνην τῷ 66 π. Χ. Σήμερον καλεῖται Fénik. Α. Θ. Σ.

πινάκα (ἡ)· δημοτ., μεγάλον πινάκιον, ἀπλάδα, γαβάθα, τσανάκα.

Πίνακας (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐπίθετον διδόμενον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὸν μητροπολίτην τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἡρακλείας, «ᾧ δὴ προνόμιόν ἐστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιούμενῳ ἔτι Βυζάντιον, ὡς ἀνέκαθεν τελοῦντος ὑπὸ τὴν Ἡράκλειαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν» (*Παχυμ.* IV, 24). Τὸ προνόμιον τοῦτο χρονολογεῖται ἤδη πρὸ τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς συνόδου (325) καθ' ὃ παραδίδων ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας εἰς τὸν νέον πατριάρχην τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον ἀσπάζεται τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ μητροπολίτου. Α. Θ. Σ.

Πινακᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βιζύης τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 1.047 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Πένεκε*.

Πινακάτες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 596. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πινακιανὰ (τῶν) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τζερνιάδω, τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτ. (1928) 102. Τὸ χωρίον εἶναι ἱστορικὸν διὰ τὴν φονικὴν μάχην τοῦ Ἰουνίου 1867 τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς στρατιᾶς τῶν πασάδων Ὀμὲρ καὶ Ρεσίτ, ἐξ ἧς ἐφονεύθη μέγας ἀριθμός, ῥιφθέντες εἰς βάραθρον ἐπονομαζόμενον «Λουλουδάκι». Ε. Γ.

πινακίδιον (τό)· μικρὸς πίναξ, πινακίς· || πᾶν εἶδος καταλόγου, εὑρετηρίου κττ.· || πρόχειρον μικρὸν σημείωμα, κοιν. *μπορντερό* || σανίδιον κεκηρωμένον, ἐφ' οὗ ἔγραφον οἱ παλαιοὶ δι' ἀκίδος.

— *[Χρηματ.]* *Πινακίδιον* (κοιν. *μπορντερό*, γαλλ. bordereau) καλεῖται τριπλότυπος κατάστασις ἀποκοπτομένη ἐξ εἰδικοῦ βιβλιαρίου, εἰς ἣν ἀναγράφονται καθ' ὡρισμένον τρόπον αἱ ἐκτελούμεναι ὑπὸ τῶν χρηματιστῶν ἐντολαὶ ἀγοραπωλησίας χρεογράφων καὶ δι' ἧς ἀποδεικνύονται εὐχερῶς αἱ ὑποχρεώσεις χρηματιστῶν καὶ πελατῶν καὶ διαφυλάττονται τὰ ἑκατέρωθεν συμφέροντα. Κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ χρηματιστηρίου, τὸ βιβλιάριον τριπλοτύπων πινακιδίων εἶναι ἠριθμημένον κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν καὶ συμπληροῦται ἐκ τοῦ ἐν τῷ σημειωματαρίῳ ἐγγραφῶν, περιέχει δέ: α) Ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι αὐτοῦ τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ ἐντολέως καὶ τοῦ ἀντισυμβαλλομένου χρηματιστοῦ, τὸ εἶδος τῆς συναλλαγῆς καὶ τῶν εἰς οὓς αὕτη ἀφορᾷ τίτλων, ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κατὰ μονάδα τιμὴν αὐτῶν. β) Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι πάντα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα, πλὴν τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἐντολέως· καὶ γ) Ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι πάντα τὰ ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι στοιχεῖα πλὴν τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἀντισυμβαλλομένου χρηματιστοῦ. Καὶ τὰ τρία τμήματα τοῦ πινακιδίου συμπληροῦνται ἐντὸς τῆς ἡμέρας τῆς συνάψεως τῆς συναλλαγῆς, χρονολογούμενα δὲ ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ χρηματιστοῦ καὶ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ χρηματιστηρίων νόμου 3632, ὡς ἑξῆς: τὸ πρῶτον τμῆμα παραδίδεται ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς συναλλαγῆς ὑπὸ τοῦ χρηματιστοῦ εἰς τὸν ἐντολέα, τὸ δὲ δεύτερον ἐντὸς 48 ὡρῶν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου χρόνου εἰς τὸν ἐπόπτην τοῦ χρηματιστηρίου καὶ τὸ τρίτον κρατεῖται παρ' αὐτοῦ. Τὰ πινακίδια ἔχουσι τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν τῶν ὑποχρεωτικῶς τηρουμένων ἐμπορικῶν βιβλίων, εἰδικώτερον δὲ ἀποτελοῦσι πλήρη ἀπόδειξιν, ἐφόσον δὲν κοινοποιηθῇ πρὸς τὸν χρηματιστὴν ἐναντίωσις κατ' αὐτῶν ἐντὸς 48 ὡρῶν ἀπὸ τῆς παραδόσεώς των πρὸς τοὺς ἐντολεῖς, καὶ ἐφόσον αἱ ἐν αὐτοῖς ἀναγραφόμεναι ἀγοραπωλησίαι ἐξετελέσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων ἐντολῶν. Προκειμένου περὶ χρηματιστηριακῆς μεταφορᾶς, ἡ συναλλαγὴ θεωρεῖται συναφθεῖσα χρηματιστηριακῶς, ἐφόσον ὁ χρηματιστής, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐκδώσῃ καὶ τὸ σχετικὸν πινακίδιον αὐθημερόν. Ἐπίσης, ἡ ὑπὸ τοῦ χρηματιστοῦ ἐκτέλεσις δύο ἀντιθέτων ἐντολῶν διὰ συμψηφισμοῦ θεωρεῖται ἔγκυρος μόνον ἐφόσον ἐκδοθῇ πινακίδιον, ἐνῷ ἐξ ἀντιθέτου, προκειμένου περὶ ἀντικρυσμάτων καὶ παραπομπῶν ἐκ μέρους πελατῶν, δὲν ἀπαιτεῖται ἔκδοσις πινακιδίου. Ἕκαστον βιβλιάριον τριπλοτύπων πινακιδίων δὲν δύναται νὰ περιέχῃ πλέον τῶν 100 φύλλων, ὑπόκειται δὲ εἰς χαρτόσημον δρχ. 10, ὅπερ ἐπικολλᾶται ἐπὶ τοῦ τελευταίου φύλλου κατὰ τὴν θεώρησιν ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

πινακιόλιθος (ὁ) (Pinakiolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βορικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου μαγγανιοῦχον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Mg_3Mn_3B_2O_{10}$. Ἀπαντᾷ εἰς μικροὺς πινακοειδεῖς κρυστάλλους μὲ χρῶμα μαῦρον καὶ λάμψιν μεταλλικὴν εἰς τὸν κοκκώδη δολομίτην τοῦ Langban. Γ. Β.

πινάκιον (τό)· μικρὸς πίναξ, πινακίς· || κατάλογος τῶν πρὸς ἐκδίκασιν εἰσαχθεισῶν ὑποθέσεων εἰς τι δικαστήριον: «πινάκιον πρωτοδικείου, — ἐφετείου, — Ἀρείου Πάγου κλπ.» || ἐπιτραπέζιον σκεῦος, ἐφ' οὗ παρατίθεται τὸ φαγητόν, πιάτο.

— *[Ἀρχ.]* *Πινάκιον* καὶ *πινακὶς* καὶ *πίναξ* ἦτο μικρὸς πίναξ ποικιλόσχημος ἢ γωνιώδης (μονόφυλλος, δίφυλλος, πολύφυλλος) ἐκ διαφόρων ὑλῶν κατασκευαζόμενος πρὸς ποικίλας χρήσεις. Τὰ εἰς γραφὴν χρήσιμα πινάκια κατεσκευάζοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ μάλιστα ἐν ἀρχῇ, ἐκ ξύλου ἐλάτης, σφενδάμνου, πύξου, λεμονέας κλπ. ἐπιλελευκασμένου διὰ κιμωλίας ἢ κεχρωματισμένου ἢ ἐπικεχρισμένου διὰ λεπτοῦ στρώματος κηροῦ χρώματος μελανοῦ ἢ σκοτεινοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐφ' οὗ ἔγραφον δι' αἰχμηρᾶς γραφίδος. Κατεσκευάζοντο δ' ὅμως καὶ ἐκ λίθου καὶ ἐκ μετάλλων, εἴτε κοινῶν εἴτε πολυτελῶν, ἀργύρου, χρυσοῦ ἢ ἐξ ἐλεφαντόδοντος καὶ ἐκ περγαμηνῆς. Ἦσαν δὲ τὰ πινάκια ἢ ἁπλᾶ ἢ μετὰ πλαισίου, σχήματος ὁμοίου πρὸς τὸ τῶν νῦν σχολεαικῶν πλακῶν ἐκ σχιστολίθου ἢ τῶν ταβλίων, ἐφ' ὧν ἐπεχρίετο λεπτὸν στρῶμα κηροῦ. Δύο τοιαῦτα πινάκια, συνδεόμενα ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ὤας ὀπῶν διὰ θώμιγγος ἢ διὰ κρίκων, ἐκαλοῦντο *δίπτυχα*, τρία δὲ *τρίπτυχα* ἢ καὶ πλείονα ἀπετέλουν *πολύπτυχα*. Ἀνηρτῶντο δ' ἐξαρτώμενα ἀπὸ κρίκου ἢ ἔφερον διὰ λαβῶν. Τὰ δίπτυχα ἢ πολύπτυχα περιέδενον διὰ ταινίας, ἧς τὸν κόμβον τῆς ἐπιδέσεως, χρίοντες διὰ κηροῦ, ἐπεσφράγιζον διὰ μιᾶς ἢ πλειόνων σφραγίδων. Οὕτως ἐξησφαλίζοντο ἐπίσημα ἢ μυστικὰ ἔγγραφα ἢ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαί. Τὸ μέγεθος τῶν πινακίων ἦτο διάφορον, ἀνάλογον τῆς δι' ἣν προωρίζοντο χρήσεως, ἀπὸ 7—9 ἑκ. τοῦ μέτρου, ὅτε ἐκρατοῦντο εἰς τὴν χεῖρα, μέχρις ἑνὸς μέτρου καὶ πλέον, ὅτε μετεφέροντο ἐπ' ὤμου. Ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ τὰ πινάκια ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ βίῳ, ὡς λ. χ. ἐν τοῖς σχολείοις ὡς πλάκες γραφῆς, ἀναγνώσεως, ἀριθμήσεως κλπ., ἐν ταῖς οἰκογενείαις πρὸς ἀναγραφὴν ποικίλων σημειωμάτων, ἀνακοινώσεων, προσκλήσεων γάμων, ἑορτῶν, τελετῶν, κηδειῶν κλπ., ὡς σημειωματάρια καὶ ὡς memorandum εἰς ἀγοράς, ταξίδια, περιπάτους, πρὸς ἀναγραφὴν ποικίλων ὑπομνημάτων λογίων, ῥητόρων, ποιητῶν, ἐμπόρων, πρὸς σύνταξιν ἐπιστολῶν πάσης φύσεως, συμβολαίων, διαθηκῶν, εἰς ἀναγραφὴν λογαριασμῶν, ἐξοφλητικῶν ἀποδείξεων· ἐν δὲ τῷ δημοσίῳ βίῳ εἰς ἀναγραφὴν καταλόγων τῶν ἐν Ἀθήναις φυλάρχων, ὡς ψηφοδέλτια τῶν ἡλιαστῶν καὶ καθόλου ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ταῖς ἀρχαίαις ἐκκλησίαις τοῦ δήμου πρὸς ψηφοφορίαν· πρὸς δ' ἔτι δι' ἀναγραφὴν ἀποκρίσεων τῶν μαντείων, χρησμῶν κλπ.

Τὰ δι' ἑτέρας χρήσεις πινάκια ἦσαν κυκλικὰ ἐκ ξύλου ἢ ἄλλων ὑλῶν, μετάλλων κλπ., οὐχὶ δ' ὅλως ἐπίπεδα ἀλλ' ὑπόκοιλα καὶ μετὰ περιφερικοῦ χείλους καὶ ἐχρησίμευον ὡς τὰ σημερινὰ πιάτα διὰ τὸ φαγητόν, διὰ τὰ γλυκίσματα, διὰ προσφοράς, ἢ πρὸς διακόσμησιν, πρὸς στήριξιν λυχνιῶν ἢ κηροπηγίων καὶ ἐν γένει ἐπιτραπεζίων καὶ πολυτελῶν σκευῶν τῶν ἀρχαίων. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Πολ. Δικον.]* *Πινάκιον* καλεῖται βιβλίον τηρούμενον εἰς τὰ διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις δικαστήρια, εἰς ὃ ἐγγράφονται κατὰ τὰς ἐν ἐπικεφαλίδι κατὰ σελίδας δικασίμους ἡμέρας αἱ δι' ἑκάστην αὐτῶν ὁρισθεῖσαι πρὸς συζήτησιν ὑποθέσεις. Περιλαμβάνει ἑκάστη ἐγγραφὴ τὸ ὀνοματεπώνυμον τῶν διαδίκων, τὸ ἀντικείμενον τῆς δίκης καὶ τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ πληρεξουσίου δικηγόρου τοῦ ἐπισπεύσαντος τὴν ἐγγραφήν. Δύο εἶναι τὰ πινάκια, τὸ μὲν τῶν προτετιμημένων, εἰς ὃ ἐγγράφονται αἱ διὰ πράξεως τοῦ προέδρου ἢ ἐκ τοῦ νόμου προτετιμημέναι ὑποθέσεις, αἱ ἐξώσεις καὶ αἱ ἄλλαι τῆς ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίας, τὸ δὲ τῶν λοιπῶν ὑποθέσεων. Ὁ προσδιορισμὸς ἡμέρας συζητήσεως τῶν τελευταίων γίνεται, προφορικῇ αἰτήσει, παρὰ τοῦ γραμματέως ἐπὶ τοῦ εἰσαγωγικοῦ τῆς δίκης δικογράφου, εἰς τὰς ἑπομένας δὲ συζητήσεις ἐπὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ κλήσεως, ἀναγκαίως κατιθεμένων, μετὰ τοῦτο δὲ προβαίνει οὗτος εἰς τὴν ἐγγραφὴν ἐν τῷ πινακίῳ κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν δικάσιμον· ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν καθ' ἑκάστην δικάσιμον συζητητέων ὑποθέσεων ὁρίζει ὁ πρόεδρος, καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ὁ γραμματεὺς ἐν τῷ προσδιορισμῷ. Πρὸ ἑκάστης δικασίμου ἐξάγεται δελτίον ἐκ τοῦ πινακίου, καλούμενον *ἔκθεμα* καὶ περιλαμβάνον κατ' ὀνοματεπώνυμον διαδίκων ἑκάστην ὑπόθεσιν, ὅπερ τοιχοκολλᾶται ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Ἐν τῷ ἐκθέματι περιλαμβάνονται καὶ αἱ ὁρκοδοσίαι. Ἐρχομένης τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως ἡ ἐγγραφεῖσα ὑπόθεσις ἐκφωνεῖται παρὰ τοῦ προέδρου, κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ σειράν, καὶ συζητεῖται· ἀλλὰ δύναται καὶ νὰ ἀναβληθῇ τῇ αἰτήσει τῶν διαδίκων, ἐὰν κρίνῃ τὸ δικαστήριον εὔλογον πρὸς ἀναβολὴν τὸν ἐπικαλούμενον λόγον· ἀναβληθεῖσαν δὲ ὁ γραμματεὺς μεταφέρει εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν κατ' ἀναβολὴν δικάσιμον. Ἐκ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ πινάκιον, καὶ ἐὰν δὲν συζητηθῇ ἡ ὑπόθεσις, ἐπέρχονται συνέπειαί τινες ὠφέλιμοι τῷ ἐνάγοντι ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ. Κ. Δ.

—*[Τραπεζ.]* *Πινάκιον* (κοιν. *μπορντερό*, ἐκ τοῦ γαλλ. bordereau) καλεῖται λεπτομερὴς ἐπεξηγηματικὴ κατάστασις, ἐμφαίνουσα τὴν σύνθεσιν ἑνὸς συνόλου, τὸ περιεχόμενον ἑνὸς φακέλου. Καθωρισμένοι τύποι πινακίων δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ χρῆσίς των ἔχει ὁπωσδήποτε νομοθετικῶς ἐπιβληθῆ. Ἁπλῶς ἑκάστη τράπεζα χρησιμοποιεῖ τὸν προσιδιάζοντα εἰς τὸν ὀργανισμόν της τύπον καὶ ὁσάκις κρίνει τοῦτο σκόπιμον διὰ τὴν λυσιτελεστέραν διεξαγωγὴν τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας της. Τὰ συνηθέστερα τῶν πινακίων εἶναι: α) Τὸ τοῦ *ταμείου*, εἰς ὃ ἀναγράφεται λεπτομερῶς κατ' εἶδος ἡ σύνθεσις τῶν εἰς τὸ ταμεῖον χρημάτων καὶ ὅπερ ὁ ταμίας ὑποχρεοῦται νὰ συντάσσῃ ἑκάστην ἑσπέραν πρὸς ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεώς του. β) Τὸ τῶν *ἀξιῶν* πρὸς εἴσπραξιν, διὰ τὰ γραμμάτια καὶ λοιπὰς ἀξίας, ἅτινα ὁ πελάτης παραδίδει εἰς τὴν τράπεζαν πρὸς εἴσπραξιν. Ὑπόκειται εἰς χαρτοσημανσιν δραχ. 1 καὶ περιλαμβάνει συνήθως αὔξοντα ἀριθμὸν ἀξίας, τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ πληρωτοῦ, τὸν τόπον τῆς πληρωμῆς, τὴν λῆξιν, τὸ εἰσπρακτέον ποσὸν καὶ γενικὰς περὶ τῆς εἰσπράξεως ὁδηγίας τοῦ πελάτου. Ὁ πελάτης πιστοῦται μόνον μετὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν γραμματίων καὶ μετ' ἀφαίρεσιν τῆς συμπεφωνημένης προμηθείας τῆς τραπέζης. γ) Τὸ *προεξοφλητικὸν* πινάκιον, εἰς ὃ καταγράφονται τὰ προεξοφλούμενα παρὰ τῆς τραπέζης γραμμάτια. Ὑπόκειται ὁμοίως εἰς χαρτοσήμανσιν δρχ. 1, καὶ περιλαμβάνει αὔξοντα ἀριθμόν, ἀριθμὸν τῶν παρουσιαζομένων ἐν γένει γραμματίων καὶ στήλην τῶν ἐκ τούτων γιγνομένων παραδεκτῶν εἰς προεξόφλησιν, λῆξιν γραμματίων, διάρκειαν προθεσμίας, τοκαρίθμους, τόπον πληρωμῆς, εἰσπραττομένην προμήθειαν, ὀνοματεπώνυμον ἀποδέκτου, ἐκδότου, ὀπισθογράφων καὶ τελικῶς ἀνάλυσιν λογαριασμοῦ, ἐξ οὗ προκύπτει τὸ καταβλητέον εἰς τὸν δικαιοῦχον ποσὸν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς προμηθείας καὶ τοῦ προεξοφλήματος. Ἡ καταβολὴ τοῦ προϊόντος γίνεται αὐθημερόν. δ) Τὸ τῶν *τοκομεριδίων*, διὰ τὰ ἀγοραζόμενα ἢ ἐξοφλούμενα τοκομερίδια. Εἰς ὡρισμένα ξένα κράτη ἐγένοντο νομοθετικαὶ ἀπόπειραι, ὅπως τὸ πινάκιον ὑπαχθῇ εἰς εἰδικὰς διατυπώσεις ἐξασφαλιζούσας τὴν εἴσπραξιν τῆς φορολογίας καθαρᾶς προσόδου, τελικῶς ὅμως ἐγκατελείφθησαν. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

πινακίς,—ίδος (ἡ)· μικρὸς πίναξ, πᾶν εἶδος πλακὸς μεταλλίνης, ξυλίνης, χαρτίνης κλπ., ἐφ' ἧς σημειοῦσί τι, δέλτος.

—*[Ἀρχ.]* Βλ. *πινάκιον*.

—*[Ναυτ.]* Ἐκαλεῖτο *πινακὶς* πηδαλιουχικὸν ὄργανον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς δρομομετρικὸς πίναξ. Ἡ ἐπινόησις αὐτοῦ ὠφείλετο εἰς τοὺς Ὀλλανδούς. Ἀπετελεῖτο ἐκ ξυλίνου ἄβακος, ἐφ' οὗ προσημόζετο χάλκινον φύλλον, φέρον ἐγχάρακτως ἀπεικόνισιν ἀνεμολογίου πυξίδος. Ἐφ' ἑκάστης τῶν 32 ἀκτίνων τῶν ἀπολήγουσῶν εἰς τοὺς

Digitized by Google

οἰκείους ῥόμβους, ὑπῆρχον ἀνὰ ὀκτὼ ὀπαὶ ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰ ὀκτὼ ἡμιώρια τῆς τετραωρίας, ἑκάστη πρὸς ἕκαστον. Οὕτω ὁ οἰακιστὴς εἰσάγων, ἀνὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὥραν, πασσαλίσκον εἰς ὀπὴν ἐπὶ τοῦ ἀνεμορρόμβου τῆς διανυθείσης πλεύσεως, ἐσημείωνε τὴν καθ' ἕκαστον ἡμιώριον τηρηθεῖσαν πλεῦσιν. Τελειοποιημέναι πινακίδες παρεῖχον ἐν πλαισίῳ ὀπὰς ἐνσφηνώσεως πασσαλίσκων πρὸς σημείωσιν κατ' ἀνάλογον τρόπον τοῦ καθ' ἕκαστον ἡμιώριον διάρματος ἢ ἐκπτώσεως πρὸς καταρτισμὸν τοῦ λοξοδρομικοῦ πίνακος. Σ. Ε. Λ.

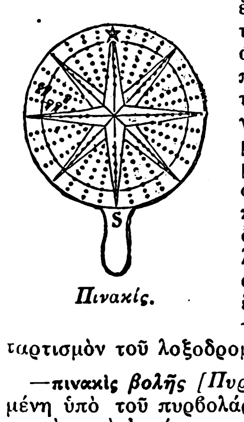

Πινακίς.

—**πινακὶς** *βολῆς [Πυροβ.].* Πινακίς, καταρτιζομένη ὑπὸ τοῦ πυροβολάρχου, κατὰ τὴν προπαρασκευὴν καὶ ὀργάνωσιν τῆς βολῆς (ἐφ' ὅσον διατίθεται πρὸ τοῦτο χρόνος). Ἐπὶ ταύτης σημειοῦται ἡ θέσις τοῦ ὁδηγοῦ πυροβόλου, χαράσσονται αἱ ἐξ αὐτοῦ διευθύνσεις ἐπιτηρήσεως, ἐν εἴδει ῥιπιδίου, ἀριθμούμεναι συμφώνως πρὸς τὴν βαθμονόμησιν τοῦ σκοπευτικοῦ ὀργάνου, ὡς καὶ τόξα διὰ τὰς ἀποστάσεις ἀνὰ 500 μ. Ἐπὶ ταύτης τέλος μεταφέρονται αἱ θέσεις τῶν παρατηρητηρίων καὶ τῶν ἑκάστοτε ὑποδεικνυομένων στόχων. Κ. Δ.

πινακίσκιον (τὸ) *[Ἀρχ.].* Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις μικρὸν *πινάκιον* ἢ *πινακίς* (βλ. λ.). Ε. ΔΙ. Κ.

πινακογλείφτης (ὁ)· ὁ λείχων τὰ πινάκια, τὰ πιάτα, κόλαξ, εὐτελής, παράσιτος, κοιν. *τσανακογλείφτης.*

πινακογραφία (ἡ). Ἡ ἐπὶ πίνακος ζωγραφία, ἥτις κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους περιωρίζετο εἰς πίνακας ἐκ ξύλου. Εἰσήχθη δὲ αὕτη κατὰ τὸ 400 περίπου π. Χ. ὑπὸ τοῦ μεγάλου ζωγράφου Ἀπολλοδώρου τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ προδρόμου τοῦ Ζεύξιδος καὶ τοῦ Παρρασίου, καὶ ἀπετέλεσε μεγάλην καινοτομίαν διὰ τὴν ἐποχήν· διότι ἡ πρὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου ζωγραφικὴ τέχνη τῆς ἀρχαιότητος περιωρίζετο κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν, ἀπὸ τοῦ Ε' δὲ αἰῶνος καὶ εἰς τὴν τοιχογραφίαν. Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ νέου τούτου εἴδους τέχνης ὑπῆρξε σημαντικωτάτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης, καθότι κατέστησε τὴν ζωγραφικὴν ἀπὸ τέχνην ὑπηρετικήν, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν διακόσμησιν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, εἴτε ἀγγείων, τέχνην ἐλευθέραν, αὐτοτελῆ, ἥτις εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν τῆς τέχνης κατέληξε νὰ μᾶς δώσῃ τὰς μεγαλοπρεπεῖς συνθέσεις τῶν ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐντεῦθεν μεγάλων πινακογράφων τῆς νεωτέρας τέχνης.

Μετὰ τὰς ἐπὶ ξύλου ζωγραφίας τοῦ Ἀπολλοδώρου κατ' ἀρχάς, καὶ τοῦ Ζεύξιδος καὶ Παρρασίου ἀργότερον, εἰσάγεται νέος τρόπος ἐργασίας εἰς τὴν ἀρχαίαν πινακογραφίαν, ὑπὸ τοῦ Σικυωνίου Παυσία: ἡ *ἐγκαυστικὴ* λεγομένη τέχνη, ἥτις ἔλαβε μεγάλην διάδοσιν κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς ἰδίως χρόνους καὶ οὕτω μετεδόθη καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον. Γνωστὴ τυγχάνει ἐπίσης ἡ διάδοσις τῆς ἐπὶ ξύλου ζωγραφίας παρὰ Βυζαντινοῖς. Αἱ φορηταὶ λεγόμεναι εἰκόνες, εἰς τὴν εἰκονογραφικὴν τέχνην, μαρτυροῦν περὶ τούτου. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους τὰ εἴδη ταῦτα παρήκμασαν, καθότι ἀνεπληρώθησαν διὰ τῆς ἐπὶ κηροχύτου (μουσαμᾶ) πινακογραφίας. Β. Λ. Κ.

πινακοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πίνακα.

— *[Κρυσταλλ.] Πινακοειδὲς* (Pinakoide) ὀνομάζεται ἡ ἕδρα, ἡ ὁποία τέμνει τὸν ἕνα ἐκ τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων καὶ εἶναι παράλληλος πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀνίσους πρὸς αὐτόν. Εἰς τὸ κυβικὸν κρυσταλλικὸν σύστημα δὲν ὑφίσταται πινακοειδικὴ ἕδρα, διότι καὶ οἱ τρεῖς κρυσταλλογραφικοὶ ἄξονες εἶναι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸ ἑξαγωνικόν, τετραγωνικὸν καὶ τριγωνικὸν σύστημα τὸ πινακοειδὲς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἕδραν, ἡ ὁποία εἶναι κάθετος πρὸς τὸν ἄξονα C, διότι οὗτος εἶναι ἄνισος πρὸς τοὺς ἄλλους ἴσους μεταξύ των. Εἰς τὸ ῥομβικόν, μονοκλινὲς καὶ τρικλινὲς σύστημα ὑπάρχουν τρία πινακοειδῆ, ἕκαστον τῶν ὁποίων τέμνει ἕνα ἐκ τῶν ἀνίσων κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων καὶ εἶναι παράλληλον πρὸς τοὺς ἄλλους δύο. Ἐκ τῆς θέσεως τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων πρὸς ἀλλήλους ἐξαρτᾶται τὸ νὰ εἶναι τὸ πινακοειδές, τὸ ὁποῖον τέμνει τὸν ἕνα ἐκ τῶν ἀξόνων τούτων, συγχρόνως καὶ κάθετον πρὸς αὐτόν, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ ῥομβικὸν καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἢ ἁπλῶς παράλληλον πρὸς τοὺς δύο ἄλλους, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὸ τρικλινὲς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ μονοκλινὲς κρυσταλλικὸν σύστημα.

Πινακοειδὴς λέγεται ἡ κρυσταλλικὴ μορφή, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσονται περισσότερον τῶν ἄλλων ἑδρῶν αἱ δύο ἑκατέρωθεν πινακοειδικαί, ὁπότε ὁ κρύσταλλος καθίσταται πλακώδης. Γ. Β.

πινακοθήκη (ἡ)· αἴθουσα εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἐκτεθειμένοι ἐκλεκτοὶ ζωγραφικοὶ πίνακες, μουσεῖον ζωγραφικῆς.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ λέξις *πινακοθήκη* καθιερώθη ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος πρὸς δήλωσιν ἀποκλειστικῶς τοῦ κτηρίου ἢ τῶν αἰθουσῶν, ὅπου ἀνηρτῶντο πίνακες ζωγραφικῆς ἢ καὶ τῶν ὁποίων οἱ τοῖχοι ἐκοσμοῦντο διὰ γραφῶν (τοιχογραφιῶν). Τοιαῦται πινακοθῆκαι ὑπῆρχον πολλαὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ βραδύτερον ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ περιφανεστάτη πάντων ἦτο ἡ τῶν Προπυλαίων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Τὰς εἰκόνας τῆς πινακοθήκης τῶν Προπυλαίων ἐξετέλεσεν ὁ Πολύγνωτος, παραστήσας ἐπ' αὐτῶν θέματα μυθικὰ καὶ ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ζωγράφοι ἔγραψαν παντοίας ἄλλας γραφὰς καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου τῶν Ἀθηνῶν ἱστορίας, οἷον τὰς ἁρματοδρομικὰς νίκας τοῦ Ἀλκιβιάδου κλπ. Τὸ οἴκημα τοῦτο, τὸ ἐπικληθὲν «Πινακοθήκη», ἀπετέλει ἀναπόσπαστον τῶν Προπυλαίων ἀρχιτεκτονικὸν τμῆμα (βλ. καὶ λ. *Ἀκρόπολις, Προπύλαια* κλπ.).

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἡ ἔννοια τῆς *πινακοθήκης* συμπίπτει ἐν πολλοῖς μετὰ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου *μουσεῖον*, μολονότι τὸ τελευταῖον τοῦτο χρησιμοποιεῖται πρὸς διαφύλαξιν καὶ μόνιμον ἔκθεσιν παντὸς εἴδους καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων. Ὁ ὅρος πινακοθήκη ἐτέθη ἰδίᾳ ἐν χρήσει ἀφ' ἧς ὁ φιλότεχνος βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος ὁ Α' ἔδωκε τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς τὰς πολυτίμους ἐν Μονάχῳ ἀποκειμένας συλλογὰς ἔργων ζωγραφικῆς, ἅτινα περιελήφθησαν ἐν τῇ Παλαιᾷ Πινακοθήκῃ, οἰκοδομηθείσῃ ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1836, καὶ τῇ Νέᾳ Πινακοθήκῃ, ἱδρυθείσῃ ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ 1853. Ἐν Εὐρώπῃ ἡ λέξις πινακοθήκη ἀποδίδεται διὰ τῶν παραγώγων τῆς μεσαιωνικῆς λέξεως galeria, ἤτοι galleria, galerie καὶ gallery.

Αἱ πινακοθῆκαι εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐγκατεστημέναι εἰς παλαιὰ ἱστορικὰ παλάτια ἢ εἰς οἰκοδομὰς ἐπὶ τούτῳ ἱδρυμένας καὶ διεσκευασμένας κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ πληρῶνται ὅλοι οἱ ὅροι φωτισμοῦ, θερμοκρασίας, ἀερισμοῦ, ἀσφαλείας, οἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἀβλαβῆ διατήρησιν τῶν πινάκων, διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς ἀξίας των καὶ τὴν ἐξασφάλισίν των ἀπὸ κλοπῆς. Μεγίστη δὲ καταβάλλεται προσοχὴ καὶ ἐν τῇ κατατάξει τῶν ἔργων ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν πινακοθηκῶν, ὥστε νὰ παρέχεται ζῶσα καὶ πλήρης, ἐφόσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἡ εἰκὼν μιᾶς περιόδου τῆς τέχνης, μιᾶς τοπικῆς της ἐκδηλώσεως ἢ τῆς παραγωγῆς ἑνὸς ὡρισμένου καλλιτέχνου. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν πινακοθηκῶν περιλαμβάνονται ἐν τοῖς κυριωτέροις εὐρωπαϊκοῖς καὶ ἀμερικανικοῖς μουσείοις ἢ ἀπαντῶσι μεμονωμέναι εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς καλλιτεχνικῆς καλλιεργείας καὶ ἀναπτύξεως. Μεταξὺ τούτων δέον νὰ σημειώσωμεν τὰς τῶν μουσείων τοῦ Λούβρου καὶ τοῦ Λουξεμβούργου ἐν Παρισίοις, τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην (National Gallery) τοῦ Λονδίνου, τὰς πινακοθήκας Πίττι καὶ Οὐφφίτσι (ἐν Φλωρεντίᾳ), Μπρέρα (ἐν Μιλάνῳ), τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν (ἐν Βενετίᾳ), Βατικανοῦ καὶ Μποργκέζε (ἐν Ῥώμῃ) καὶ τῶν μουσείων Βερολίνου, Δρέσδης, Βιέννης, Μαδρίτης, Βρυξελλῶν, Ἀμβέρσης, Χάγης καὶ Ἄμστερνταμ.

Καὶ ἡ μὲν «Παλαιὰ Πινακοθήκη» (Alte Pinakotek) τοῦ Μονάχου ἱδρύθη ἐκ διαφόρων κληροδοτημάτων, δωρεῶν καὶ ἀγορῶν ὑπὸ τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων τῆς Βαυαρίας ἀπὸ τοῦ ΙΕ' ἤδη αἰῶνος. Πρῶτος Μαικήνας τῶν τεχνῶν ἐν Βαυαρίᾳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Johann v. Bayern, ὅστις τῷ 1422 παρέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνακτόρων τὸν Ὀλλανδὸν ζωγράφον Jan van Eyck. Τὸ Μόναχον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους διετέλει μακρὰν πάσης καλλιτεχνικῆς κινήσεως, μόνος δὲ ὁ ἡγεμονικὸς οἶκός του ἔτρεφεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τέχνην, ἰδίως δὲ ὁ Γουλιέλμος Δ', ὅστις προσείλκυσε πολλοὺς ζωγράφους συγχρόνους του, εἰς οὓς ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν πινάκων παριστώντων θέματα ἐκ τῆς ἀρχαίας ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Μετ' αὐτὸν ὁ Ἄλμπρεχτ Ε' κατήρτισε συλλογὴν εἰκόνων, βραδύτερον δὲ ὁ Μὰξ Ἐμμανουὴλ (1699—1726), ὅστις καὶ πρῶτος ἐσκέφθη τὴν ἀνέγερσιν ἰδίου μεγάρου πρὸς στέγασιν τῶν εἰκόνων. Ἐπὶ τῶν διαδόχων τούτων καὶ κατόπιν ἐπὶ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ οἴκου τῶν Βίττελσμπαχ συνεκεντρώθησαν ἐξ ἄλλων βαυαρικῶν πόλεων πολλοὶ πίνακες, ὡς κτήριον δὲ πινακοθήκης ἐχρησιμοποιήθη τὸ ἐν τῷ βασιλικῷ κήπῳ τοῦ Μονάχου, ὅπου νῦν ἡ συλλογὴ τῶν γυψίνων ἐκμαγείων. Ηὐξήθη δὲ σπουδαίως ἡ πρώτη αὕτη πινακοθήκη διὰ τῆς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἐκποιήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐγένοντο σημαντικώταται προσκλήσεις καὶ ἀγοραὶ ἔργων τῆς γερμανικῆς, ἰσπανικῆς καὶ ἰταλικῆς σχολῆς τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος. Εἰς δὲ τοὺς Παρισίους κατὰ τὸ 1815 κατὰ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης, ἐγένοντο ἀγοραὶ πινάκων τοῦ Μουρίλλου, Τισιανοῦ, Τσίμα δὲ Κονελιάνο, Φράντσια καὶ ἄλλων ἀντὶ τιμῶν εὐτελεστάτων (8.000 καὶ 15.000 ἕκαστος). Ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Α' εὗρε καὶ ἡ πινακοθήκη τοῦ Μονάχου νέαν στέγην, ἀνταξίαν τῶν ἀνεκτιμήτων θησαυρῶν, οὓς περιέκλειεν, οὕτω δὲ τῷ 1836 ἐγκαινιάσθη τὸν νῦν μεγαλοπρεπὲς μέγαρον ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτοντος Γκλέντσε, οὗ τὸ ὄνομα εἶναι τοσοῦτον συνδεδεμένον μὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν νέων Ἀθηνῶν.

Ἡ «Νέα πινακοθήκη» (Neue Pinakothek) τοῦ Μονάχου ἀνηγέρθη τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐντολῇ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Α', ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος φὸν Φόϊτ κατὰ τὸ 1846—1853, ἡ δὲ δαπάνη ἀνῆλθεν εἰς 545.270 φιορίνια ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου τοῦ βασιλέως, διὰ τοῦτο καὶ ἡ «Νέα πινακοθήκη» ἀποτελεῖ μέρος τῆς βασιλικῆς περιουσίας τῆς Βαυαρίας. Ἐν αὐτῇ ἀνηρτήθησαν καὶ ἅπαντες οἱ πίνακες τῆς ἰδιωτικῆς συλλογῆς τοῦ βασιλέως.

Ἔξωθεν τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κτήριον, ὅπερ κεῖται παραπλεύρως τῆς «Παλαιᾶς πινακοθήκης», φέρει πολύχρωμον γραφικὸν διάκοσμον ἐπὶ σχεδίων τοῦ ζωγράφου Γουλιέλμου φὸν Κάουλμπαχ, ἐκτελεσθέντων ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου Νίλσον. Κατὰ τὴν ἐγκαινίασιν περιεῖχε 277 πίνακας καὶ 23 τοπία τῆς Ἑλλάδος δι' ἐγκαυστικῆς τέχνης, ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τοῦ Ρόττμανν. Ἡ «Νέα πινακοθήκη» ἐπλουτίσθη ἔκτοτε διὰ πολλῶν δωρεῶν καὶ ἀγορῶν τοῦ κράτους καὶ ἰδίως διὰ τῶν δωρεῶν καὶ τῆς προστασίας τοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου, ἤδη δὲ περιέχει πολλὰς χιλιάδας πινάκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινας τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου Ν. Γύζη. Α. Φ—Ι. Μ. Π.

—**«Πινακοθήκη»**. Μηνιαῖον καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ὄργανον τῆς «Ἑταιρείας τῶν φιλοτεχνῶν», ἐκδοθὲν εἰς σχῆμα 4ον ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1901 μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1926. Ἐβραβεύθη ἐν τῇ διεθνεῖ ἐκθέσει τῶν Ἀθηνῶν (1904) δι' ἀργυροῦ βραβείου. Ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τῆς «Πινακοθήκης» ὑπῆρξαν οἱ Τ. Ἀμπελᾶς, Ε. Ἀσώπιος, Σπ. Δεβιάζης, Π. Δημητρακόπουλος, Στ. Μαρτζώκης, Ἀλ. Παπαδοπούλου, Ι. Πολέμης, Κλ. Ραγκαβῆς κ. ἄ.

—**Πινακοθήκη** ***Ἐθνικὴ - Ἀθηνῶν.*** Ἱδρύθη τῷ 1900 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνω ὄροφον τοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου, περιέλαβε δὲ καλλιτεχνήματα προελθόντα ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορῶν τοῦ κράτους. Αἱ συλλογαί, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα, σημαντικώτατον δέ, τοῦ σχηματισμοῦ της, ἐφυλάσσοντο πρότερον ἐν διαφόροις δημοσίοις καταστήμασι, μάλιστα δ' ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῷ πολυτεχνείῳ, συνεκεντρώθησαν δὲ βραδύτερον ἐν μιᾷ αἰθούσῃ τῆς σχολῆς Καλῶν τεχνῶν. Πρῶτος ἐπιμεληθεὶς τῆς συγκροτήσεως τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης ὑπῆρξεν ὁ Γ. Μαυρογιάννης, διευθυντὴς τῆς σχολῆς Καλῶν τεχνῶν, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Θεοφιλᾶς, διευθυντὴς καὶ οὗτος διατελέσας τῆς αὐτῆς σχολῆς, σπουδαίως βοηθηθεὶς ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Γ. Ροΐλοῦ. Βραδύτερον ὠνομάσθη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης ὁ Γεώργιος Ἰακωβίδης, ἐπ' αὐτοῦ δὲ συνετελέσθη καὶ ἡ μεταφορὰ ταύτης ἀπὸ τῆς σχολῆς Καλῶν τεχνῶν εἰς τὰ διαμερίσματα ἅτινα καταλαμβάνει σήμερον. Νῦν διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης τυγχάνει ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν δωρητῶν ταύτης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: Στέφανος Ξένος, Γεώργιος Ἀβέρωφ, Γρηγόριος Μαρασλῆς, Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, Αἰκατερίνη Θεοδώρου Ροδοκανάκη, Δημ. Βικέλας, Μαρ. Κοργιαλένιος, Θεόδ. Ι. Ράλλης καὶ τελευταίως, ὁ Στέφανος Σκουλούδης. Τὰ ἔργα ἅτινα περιλαμβάνονται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Πινακοθήκῃ κατανέμονται εἰς ἓξ αἰθούσας, ἀναφέρονται δὲ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἰταλικὴν τέχνην τῆς Ἀναγεννήσεως, τὴν φλαμανδικὴν καὶ τὴν ὀλλαδικὴν τέχνην, τὴν παλαιοτέραν γαλλικὴν καὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν τέχνην. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὡς μᾶλλον ἀξιομνημόνευτα, τὰ ἀκόλουθα: Παόλο Βερονέζε: «Ἡ Ἐσθὴρ παρὰ τῷ Ἀχασβήρῳ», Ι. Τιέπολο: «Ὁ Ἐλεάζαρ καὶ ἡ Ρεβέκκα» καὶ «Ἡ προσευχὴ ἐν τῷ κήπῳ», Ἀντωνίου Βὰν Ντάϊκ: «Ἡ ἀποκαθήλωσις», Νικ. Πουσσέν: «Ἀπόλλων καὶ Δάφνη», Σαλβατώρ Ρόζα: «Ρῆξις μεταξὺ ἱππέων», Ρέμπραντ: «Προσωπογραφία τῆς μητρός του», Πέτρος Μπρέχελ: «Ὀλλανδικὸν τοπίον», Ι. Γκραῖζ: «Οἰκογενειακὴ σκηνή», Γ. Γουῶτς: «Ψυχή», Φρ. Μίερις: «Ἡ κυρία μὲ τὸν παπαγάλον», Ι. Ρόϋσνταλ: «Τοπογραφία», Φρ. Μπουσέ: «Τὸ πατητήρι», Λαγκρενέ: «Νύμφη καὶ Ἔρως», Φ. Βούβερμαν: «Ἱππεῖς», Γ. Ρένι: «Ἡ Παναγία μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου», Ν. Γύζη: «Παιδομάζωμα», «Ἐπιτραπέζιον», «Ἡ τέχνη», «Κεφαλὴ γραίας», «Τὸ τάμα», «Ὁ καπουτσῖνος», «Ψυχὴ καὶ Ἔρως», «Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν», «Παναγία», Ι. Ἀϊβαζοφσκη: «Ὁ Κανάρης πυρπολῶν τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα». Θ. Ράλλη: «Αὐτοπροσωπογραφία», «Τὸ ἄναμμα τῶν λαμπάδων», «Βοσκοπούλα κοιμωμένη», «Τὸ παράθυρο τῆς φυλακῆς», «Ἡ χήρα», «Στὴν ἐκκλησία», Γ. Ροΐλοῦ: «Δ. Βικέλας», Γ. Ἰακωβίδου: «Παιδικὴ συναυλία», Ν. Λύτρα: «Ψαριανὸ μοιρολόγι», Κ. Παρθένη: «Πευκόφυτη πλαγιά», «Τὸ καράβι τῆς Καλαμάτας» κλπ. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρομεν τοὺς τρεῖς πίνακας τοῦ Γκρέκο, τὰ λαμπρότατα κοσμήματα τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης: «Ἡ σταύρωσις», «Ὁ Ἰησοῦς φέρων τὸν σταυρὸν» καὶ «Ἡ συναυλία τῶν ἀγγέλων». Σημαντικώταται εἶναι καὶ αἱ σειραὶ τῶν ἐσχάτως ἀποκτηθέντων σχεδίων τοῦ Ν. Γύζη, τῶν ὑδατογρα-

Digitized by Google

ριῶν καὶ τῶν χαλκογραφιῶν, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς δωρεᾶς Ἀλ. Σούτσου. Ι. Μ. Π.

πινακόκερας (τὸ) (Pinacoceras Mojs) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πινακοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων εἶχε τὴν ἐξωτερικὴν του πλευρὰν ὀξεῖαν.

Τὸ γένος πινακόκερας περιλαμβάνει ἁπλῶς εἴδη ζήσαντα κατὰ τὴν τριάσιον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότατα (*πινακόκερας Damesi*) συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σειρᾶς τοῦ κογχυλιάτου λίθου (μέσης τριασίου). Τὴν κυρίαν ἐξάπλωσίν των παρουσιάζουν ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων τοῦ Hallstadt. Εἴδη τινὰ εἶχον μεγάλα μεγέθη, ὡς τὸ *πινακόκερας Metternichii*, τοῦ ὁποίου ἡ διάμετρος ἔφθανε τὸ 1—1½ μ.

Ἀπολιθωμένα λείψανα πινακοκεράτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἄλπεις, Σικελίαν, Δοβρουτσᾶν, Τιμόρ, Ἰνδίας καὶ ἀρκτικὴν περιοχήν. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα πινακοκεράτων εὑρέθησαν: α') Τοῦ εἴδους *πινακόκερας Layeri* ἐντὸς τῶν πυριτικῶν ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας καρνίου ζώνης τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν τῆς Ἀργολίδος, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐρυθροὺς μαγγανιούχους ἀσβεστολίθους τοῦ λόφου Θεόκαφτα παρὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Ἐπιδαύρου. β') Τῶν εἰδῶν *πινακόκερας cfr Dalpiazi* καὶ *πινακόκερας Damesi* ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμίδος τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τῆς νήσου Ὕδρας.

Συνώνυμον· *πομπεσκιίτης* (Pompeskjites Mojs.). Γ. Κ. Γ.

πινακοκερατίδαι (οἱ) (Pinacoceratidae Mojs) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον χθαμαλόν, δισκοειδές, ὑψηλόστομον, στενόμφαλον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λεῖον ἢ ἀσθενῶς ἐπτυχωμένον. Ὁ κατοικίδιος θάλαμος ἦτο βραχύς. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πινακόκερας*, ὁ *πλακίτης* καὶ ὁ *βεατίτης*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων εὑρέθησαν πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πινακολῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ *κετόναι*, εἰς τὰς ὁποίας ἡ μία ἐκ τῶν μονάδων συγγενείας τοῦ καρβονυλίου εἶναι ἡνωμένη πρὸς τριτογενὲς ἄτομον ἄνθρακος. Παράγονται ἐκ τῶν *πινακονῶν* (βλ. λ.) διὰ θερμάνσεως μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος, φωσφορικοῦ ὀξέος κλπ., ὁπότε ἐπέρχεται ἀπόσπασις ὕδατος καὶ μεταλλαγὴ τῆς συντάξεως τοῦ ἀνθρακικοῦ σκελετοῦ, ὡς λ. χ.

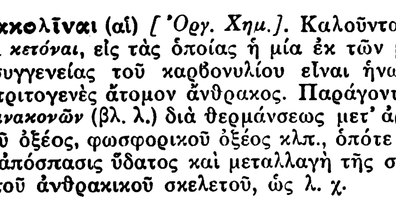

Ἡ τοιαύτη χαρακτηριστικὴ ἀντίδρασις καλεῖται *πινακολινικὴ μετάθεσις*.

Ὑπό τινων ὑποστηρίζεται ὅτι κατὰ τὴν ἀπόσπασιν αὐτὴν τοῦ ὕδατος δὲν ἐπέρχεται μετάθεσις ἑνὸς μεθυλίου, ἀλλὰ σχηματίζεται ἁπλῶς τετραμεθυλαιθυλενοξείδιον

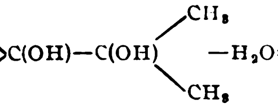

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνυπάρχουν καὶ αἱ δύο μορφαί.

Ἡ ἁπλουστάτη πινακολίνη (*μεθυλο-τριτογ-βουτυλοκετόνη* ἢ 2,2-*διμεθυλοβουτανόνη*-3)

$$CH_3.CO.C(CH_3)_3$$

εἶναι ὑγρὸν ἀδιάλυτον σχεδὸν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἔχον ὀσμὴν μίνθης. Βράζει δὲ εἰς 106°. Σ. Γ.

πινακολινονιτριμίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(CH_3)_3C.C(CH_3):N.NO_2$ Ἐλαιῶδες ὑγρὸν βράζον ὑπὸ πίεσιν 12 χλστμ. εἰς 80,5—81°. Σ. Γ.

πινακολινοξίμη (ἡ), ἡ 2,2-*διμεθυλοβουτανοξίμη*. *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἔχει τὸν τύπον:

$$CH_3.C(:N.OH).C(CH_3)_3$$

καὶ ἀποτελεῖ σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 78°. Σ. Γ.

πινακόναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται αἱ διτριτογενεῖς α-γλυκόλαι ἐκ τῆς ἁπλουστέρας τοιαύτης τῆς *τετραμεθυλαιθυλενογλυκόλης* (2,3-*διμεθυλοβουτανοδιόλη*-(2.3) $(CH_3)_2C(OH).C(OH)(CH_3)_2$, ἥτις καλεῖται *πινακόνη* ἁπλῶς, διότι ὁ ὑδρίτης αὐτῆς κρυσταλλοῦται εἰς διαφανεῖς τετραγωνικοὺς κρυστάλλους πινακοειδεῖς.

Ἡ πινακόνη εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ μᾶζα, τηκομένη εἰς 42°, βράζουσα εἰς 172°, ὀσμῇ καμφορᾶς. Παράγεται δι' ἀναγωγῆς τῆς ἀκετόνης διὰ καλιορρύμματος καὶ νατρίου. Διὰ θερμάνσεως μετ' ἀρκετοῦ θειικοῦ ὀξέος κλπ. μετατρέπεται εἰς *πινακολλίνην* (βλ. λ.) διὰ τῆς καλουμένης πινακολινικῆς μεταθέσεως. Σ. Γ.

πινακόφυλλον (τὸ) (Pinacophyllum Frech.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀμφιαστραιιδῶν ἑξακοραλλίων* κοιλεντερωτῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον διαφράγματα λεπτῶς ὠδοντωμένα, βραχέα. Τὸ κύριον διάφραγμα καὶ τὸ ἀντιδιάφραγμα ἦτο ἐπιμηκυσμένον. Ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος ἔφερε πατώματα πολὺ ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων. Ἀπολιθωμένα λείψανα πινακοφύλλων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τοῦ ἀλπικοῦ τριασίου συστήματος. Ἐν Ἑλλάδι ἀμφίβολα λείψανα συνηντήθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τοῦ Παρνασσοῦ. Γ. Κ. Γ.

Πινακοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 492. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ οἰνοποιητικὸν συνεταιρισμόν. Κύρια προϊόντα τὰ τῆς ἀμπέλου καὶ ἐλαίας.

Πινακωτὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν, ἀνατολικῶς τοῦ λόφου τοῦ *Στρέφη τὸ νταμάρι* καὶ κατὰ τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Χαριλάου Τρικούπη, ἥτις διὰ τοῦτο ἐλέγετο, μέχρι τοῦ 1902, ὁδὸς *Πινακωτῶν*. Σ. Ε. Λ.

πινακωτὴ (ἡ)· οἰκιακὸν σκεῦος τῶν ἀγροτῶν, δι' οὗ μεταφέρονται οἱ ἄρτοι εἰς τὸν κλίβανον πρὸς ὄπτησιν, ἐπιμήκης συνήθως μονόξυλος μετὰ κοιλωμάτων δι' ἕκαστον ἄρτον.

— **πινακωτὴ** (ἡ). Νεοελληνικὴ παιδιά, παιζομένη συνήθως ὑπὸ μικρῶν κορασίδων. Κατὰ ταύτην ὁρίζεται μία κορασὶς ὡς *πινακωτή*. Αὐτὴ κάθηται κατὰ γῆς, ἔχουσα δὲ διεστῶτα τὰ σκέλη, δέχεται μεταξὺ αὐτῶν ἄλλην κορασίδα, ἥτις πάλιν μεταξὺ τῶν ἰδικῶν της σκελῶν δέχεται τρίτην καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἅπασαι αἱ οὕτω καθήμεναι συμπαίκτριαι θεωροῦνται ἐν τῇ παιδιᾷ ὡς *ἀρνία*, μία δὲ μόνη ὀρθία ὁρίζεται ὡς *ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως*. Ὁ ἀπεσταλμένος οὗτος, κύπτων πρὸς τὸ ἓν πλάγιον τῆς πινακωτῆς, ἐκφωνεῖ: «Ἄ, *κυρὰ πινακωτή*». «*Ἔλα ἀπ' τἄλλο μου τ' αὐτί*» ἀπαντᾷ ἡ πινακωτή. Ὁ ἀπεσταλμένος μετατίθεται πρὸς τὸ ἕτερον πλάγιον τῆς πινακωτῆς καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτά. Ἡ αὐτὴ ἀπάντησις τῆς πινακωτῆς. Ἀφοῦ τὸ τοιοῦτον ἐπαναληφθῇ καὶ τρίτην φοράν, ἡ πινακωτὴ ἐρωτᾷ: «Τί θέλεις;» Ὁ ἀπεσταλμένος ἀποκρίνεται: «Εἶπε ὁ βασιλιᾶς νὰ διαλέξῃς καὶ νὰ τοῦ στείλῃς ἕνα καλὸ ἀρνί». Ἡ πινακωτὴ λέγει: «Διάλεξε καὶ πᾶρε». Ὁ ἀπεσταλμένος ἀποσπᾷ ἀμέσως μίαν κορασίδα. Ἡ τοιαύτη ἀπόσπασις ἐπαναλαμβάνεται μέχρι τοῦ τελευταίου ἀρνίου, ὅπερ καὶ μόνον ἀρνεῖται νὰ παραχωρήσῃ ἡ πινακωτή, λέγουσα: «Ἕνα τόχω, δὲν τὸ δίνω, μὰ τὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο· μὲ ψειρίζει, μὲ χτενίζει κλπ.». Ὁ ἀπεσταλμένος τότε ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα τοὐλάχιστον τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀρνίον ψειρίσῃ ἐνώπιόν του τὴν πινακωτήν. Κατὰ τὸ ψείρισμα ὅμως ἡ πινακωτὴ καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ὕπνου καὶ ὁ ἀπεσταλμένος κατορθοῖ οὕτω ν' ἀποσπάσῃ τὸ ἀρνίον. Ὅταν ἡ πινακωτὴ ἀφυπνισθῇ, δὲν βλέπει πλέον παρ' αὐτῆς τὸ ἀρνίον καὶ τότε ἐγείρεται καὶ ἄρχεται καταδιώκουσα τὰς συμπαικτρίας, ἀναπηδῶσα ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδός. Ἡ τυχὸν συλληφθεῖσα γίνεται αὐτὴ πινακωτὴ καὶ ἡ παιδιὰ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Σ. Γ. Σ.

— **«Πινακωτή»**. Περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις («Ἐφημερὶς τοῦ ὡραίου φύλου»), ἱδρυθὲν τὴν 16ην Αὐγούστου 1869.

Πινάνγκ, ἢ *νῆσος τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας* (Pinang, ἢ Penang ἢ Prince of Wales Island) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος καὶ πόλις τῆς βρεττανικῆς Μαλαισίας. Ἡ νῆσος κεῖται παρὰ τὴν Δ. παραλίαν τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, εἰς ἀπόστασιν 2½ μιλλίων ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἔχει μῆκος 15½ μιλλίων καὶ μέγιστον πλάτος 10½, καταλαμβάνει δ' ἔκτασιν 280 τ. χλμ. Κάτ. (1929) 186.171. Τὸ ἔδαφος τῆς Πινάνγκ εἶναι βουνῶδες (ὑψούμενον μέχρι 1.000 μ.) καὶ κατάφυτον, παράγον πάντα τὰ εἴδη τῶν προϊόντων τῶν τροπικῶν, ἰδίᾳ δὲ ὄρυζαν καὶ κοκοφοίνικας.

Ἡ πόλις, καλουμένη ἐπίσης καὶ *Τζωρτζτάουν*, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου ἔναντι τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας καὶ ἔχει ἀσφαλῆ λιμένα, εἶναι δὲ τὸ μετὰ τὴν Σιγκαπούρην σπουδαιότερον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς βρεττανικῆς Μαλαισίας. Κάτ. (1929) 101.180, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος Κινέζοι. Ἡ νῆσος τοῦ Πινάνγκ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν *Οὐέλσλυ* καὶ *Ντίντινγκς*, κειμένων ἐπὶ τῆς ἔναντι ἠπειρωτικῆς παραλίας, ἀποτελοῦσι τὴν διοίκησιν τοῦ Πινάνγκ, συνολικῆς ἐκτάσεως 1479 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ (1929) 342.023 κατοίκων, ὑπαγομένη εἰς τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Straits Settlements» ἀποικίαν τοῦ βρεττανικοῦ στέμματος. Χ. Λ.

πινάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑποθετικὸς ὑδρογονάνθραξ τῆς κυκλικῆς σειρᾶς τοῦ τύπου

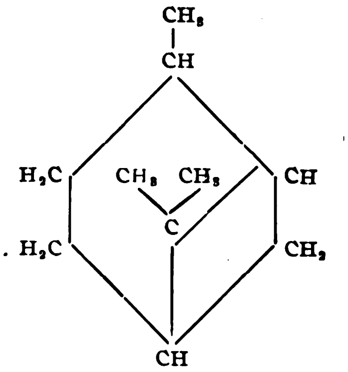

τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὰ διάφορα παράγωγα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ *πινένιον* (βλ.λ.), κύριον συστατικὸν τοῦ τερεβινθελαίου. Σ. Γ.

Πινανόπουλος, Πέτρος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Ἐπολέμησεν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1821 ὑπὸ τὸν Πλαπούταν.

πίναξ,—ακος (ὁ)· τετράγωνον ἢ ὀρθογώνιον κατασκεύασμα ἐκ σανίδων, βεβαμμένον διὰ μέλανος χρώματος, ἐφ' οὗ γράφουν διὰ κιμωλίας συνήθως πρὸς διδασκαλίαν, κοιν. *μαυροπίνακας* ‖ ἔργον ζωγραφικῆς ἐπὶ σανίδος ἢ ὀθόνης ‖ κατάλογος περιέχων ἐξαγόμενα μαθηματικῶν πράξεων καθ' ὡρισμένην μέθοδον: «πυθαγόρειος πίναξ», «λογαριθμικοὶ πίνακες» ‖ πᾶν εἶδος καταλόγου: «πίναξ περιεχομένων, —ὀνομάτων, —πραγμάτων κ.τ.τ.», «χρονολογικὸς πίναξ» ‖ ἀρχ., σανίδιον κεχηρωμένον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραφον δι' ἀκίδος.

—*[Μαθημ.]* *Πίναξ* λέγεται κατάλογος περιέχων διάφορα ἐξαγόμενα πράξεων· π. χ. ὁ *Πυθαγόρειος πίναξ* περιέχει τὰ γινόμενα τῶν μονοψηφίων (ἐν τῷ δεκαδικῷ συστήματι) ἀριθμῶν ἀνὰ δύο. Ὁ *πίναξ τῶν πρώτων ἀριθμῶν* (μέχρις ὁρίου τινός) κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Ἐρατοσθένους (τὴν καὶ μοναδικήν) συντεταγμένος, ὁ ἐπικληθεὶς καὶ «κόσκινον τοῦ Ἐρατοσθένους» περιέχει μόνον τοὺς πρώτους ἀριθμούς. Χρησιμώτατοι εἶναι οἱ *λογαριθμικοὶ πίνακες*, περιέχοντες τοὺς δεκαδικοὺς λογαρίθμους τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν (συνήθως μέχρι τοῦ 10.000) καὶ τῶν τριγωνομετρικῶν. Πίνακες ὑπάρχουσι πάμπολλοι. Ν. Γ.

—*[Ζωγρ.]* *Πίναξ* καλεῖται φορητὴ εἰκών, ἔργον ζωγραφικῆς, ἐκτελεσθὲν ἰδίᾳ ἐπὶ ὀθόνης προσηρμοσμένης ἐπὶ σανίδος. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ πίνακες ἐκτελοῦνται δι' ἐλαιογραφίας, σπανιώτερον δὲ δι' ὑδατογραφίας ἢ κρητιδογραφίας. Αἱ διαστάσεις των ποικίλλουν. Ὑπάρχουσι καλλιτεχνικαὶ σχολαί, ὡς αἱ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, ἀρεσκόμεναι εἰς μακροδιαστάτους πίνακας, ἐνῷ ἀντιθέτως ἄλλαι, ὡς ἡ ὀλλανδική, ἐκπονοῦν ἰδίᾳ πίνακας μικροδιαστάτους. *Πίνακες* λέγονται καὶ σχέδια ἢ εἰκόνες τυπωθεῖσαι ἐπὶ χάρτου. Ι. Μ. Π.

—**πίνακες ἀστεροειδῶν** *[Ἀστρον.]*. Πίνακες χρησιμεύοντες πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν ἀκριβῶν θέσεων τῶν μικρῶν πλανητῶν. Λόγῳ τῶν παρέλξεων τῶν τροχιῶν τῶν σωμάτων τούτων, ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ἀκριβῶν ἐφημερίδων τῶν ἀστεροειδῶν ἀποτελεῖ πρόβλημα ἔτι δυσκολώτερον καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς κινήσεως τῆς Σελήνης, διό, ἂν καὶ μέχρι τοῦδε εἶναι γνωστοὶ περὶ τοὺς 1200 ἀστεροειδεῖς, μόνον ὀλίγων ἐξ αὐτῶν (100 περίπου) κατέστη δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῶσι μετ' ἐπαρκοῦς ἀκριβείας αἱ τροχιαί. Σ. Π.

—**πίνακες ἀστρονομικοὶ** *[Ἀστρον.]*. Πίνακες παρέχοντες τὰς τιμὰς διαφόρων ἀστρονομικῶν στοιχείων καὶ χρησιμεύοντες πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ὑπολογισμῶν τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, ὡς λ. χ. οἱ πίνακες τῶν ἀζιμουθίων τοῦ πολικοῦ ἀστέρος, οἱ πίνακες τῆς μεταπτώσεως, παραλλάξεως, διαθλάσεως, τροπῆς ἀστρικοῦ χρόνου εἰς μέσον καὶ τἀνάπαλιν, οἱ πίνακες παρεμβολῆς, οἱ πίνακες τροπῆς τοῦ χρόνου εἰς τόξον καὶ τἀνάπαλιν, οἱ πίνακες ἀναγωγῆς τῶν μέσων θέσεων τῶν ἀστέρων εἰς ἀληθεῖς κλπ. Σ. Π.

—**πίνακες βλητικοὶ** *[Πυροβ.]*. Πίνακες διαφόρου ἑκάστοτε καταστρώσεως καὶ περιεχομένου, οἵτινες, παρέχουσι τὰ χρήσιμα στοιχεῖα διὰ τὸν ταχὺν ὑπολογισμὸν τῶν διαγραφομένων ἐν τῷ ἀέρι τροχιῶν τῶν βλημάτων πυροβολικοῦ, μεγάλως εὐκολύνοντες τὴν κατάστρωσιν τῶν πινάκων βολῆς.

—**πίνακες βολῆς** *[Πυροβ.]*. Ἀριθμητικοὶ πίνακες εὐχεροῦς χρήσεως, περιέχοντες δι' ἑκάστην ἀπόστασιν τὰ πρωτεύοντα καὶ δευτερεύοντα δεδομένα, (ἤτοι ἀπόστασιν, γωνίαν ὑψώσεως, γωνίαν πτώσεως, μένουσαν ταχύτητα, διάρκειαν τροχιᾶς, φυσικὴν ἐκτροπήν, τετμημένην κορυφῆς, βέλος, εἴσδυσιν εἰς θώρακα, ζώνας τῶν 50 % κατὰ βεληνεκές, ὕψος καὶ διεύθυνσιν, μεταβολὴν βεληνεκοῦς διὰ μεταβολὴν ἀρχικῆς ταχύτητος ἴσην πρὸς 10 μ.

Digitized by Google

καὶ ἐπήρειαν μεταβολῆς τοῦ βλητικοῦ συντελεστοῦ ἐπὶ τοῦ βεληνεκοῦς), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὁ μὲν κατασκευαστὴς θὰ δυνηθῇ νὰ χαράξῃ τὰς διαιρέσεις τῶν κλισιοσκοπίων, ὁ δὲ πυροβολητὴς νὰ προπαρασκευάσῃ, νὰ ἐκτελέσῃ καὶ νὰ κανονίσῃ τὴν βολήν, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἐπιλύσῃ πάντα τὰ δυνάμενα νὰ παρουσιασθῶσιν ἐν τῇ πράξει σχετικὰ προβλήματα. Αἱ τιμαὶ τῶν στοιχείων τῶν πινάκων βολῆς διαφέρουσιν ἀναλόγως τοῦ διαμετρήματος καὶ τύπων πυροβόλων, καὶ διὰ τὸ αὐτὸ πυροβόλον, ἀναλόγως τοῦ χρησιμοποιουμένου εἴδους βλήματος καὶ βάρους πυρίτιδος.

— **πίνακες** ***βολῆς, μηχανικοί*** — *[Πυροβ.]*. Ἡ προπαρασκευὴ τῆς βολῆς ἀπαιτεῖ σειρὰν μακρῶν ἀναγνώσεων, καὶ ἐνίοτε ὑπολογισμῶν, οἵτινες ἐν τῇ μάχῃ δέον νὰ διεξάγωνται ταχύτατα. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου κατεσκευάσθησαν μηχανικοὶ πίνακες βολῆς, διὰ τὸ κατὰ ξηρὰν ἢ θάλασσαν πυροβολικόν, παρέχοντες αὐτομάτως τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα καὶ διορθώσεις. Γ. Ν. ΠΑΓΚΑΡΑΣ

— **πίνακες** ***διαθλάσεως*** *['Ἀστρον.]*. Πίνακες χρησιμεύοντες πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς τιμῆς τῆς ἀστρονομικῆς διαθλάσεως συναρτήσει τοῦ ὕψους τῶν παρατηρουμένων ἀστέρων, τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως. Ὑπάρχουσι διάφοροι τοιοῦτοι πίνακες ποικίλλοντες ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιηθείσης διὰ τὸν καταρτισμὸν αὐτῶν σταθερᾶς τῆς διαθλάσεως, ἐξ ὅλων ὅμως ἐν γενικωτέρᾳ χρήσει ἀπαντῶσιν οἱ τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Πούλκοβας καὶ οἱ ὑπὸ τῆς Connaissance des Temps δημοσιευόμενοι πίνακες τοῦ Radan (βλ. *διάθλασις*). Σ. Π.

— **πίνακες** ***ἐξοβελιστέων***. Ἴδιον εἶδος τῶν indices librorum prohibitorum, τῶν πινάκων τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων, εἶναι οἱ καλούμενοι *πίνακες τῶν ἐξοβελιστέων* (indices librorum prohibitorum et expurgatorum ἢ συντόμως indices expurgatorii). Ἤδη ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Θ', ἀπευθυνόμενος τῇ 5 Ἀπριλίου 1231 πρὸς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, ὑπέδειξε τὸν τρόπον, δι' οὗ βιβλία, ἰδίᾳ διὰ τὰ σχολεῖα προωρισμένα, καθ' ἑαυτὸ καλά, ἀλλὰ περιέχοντα σφάλματά τινα ἢ καὶ αἱρετικὰς δοξασίας, δύνανται νὰ καταστῶσιν εὔχρηστα. Τοῦτο θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν ὑπὸ εἰδικῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ ἐξοβελισμοῦ (expurgatio) τῶν σφαλερῶν αὐτῶν χωρίων. Οὕτω συνετάχθησαν πίνακες τῶν ἐξοβελιστέων, ὡς π. χ. ὁ Index expurgatorius Antwerpiensis (τῷ 1571), τῆς Λισσαβῶνος (τῷ 1581), τοῦ Quiroga (τῷ 1584) κ. ἄλ. Κ. Ι. Δ.

— **πίνακες** ***ἰλκχάνειοι*** *['Ἀστρον.]*. Πίνακες τῶν θέσεων τῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατῶν ἀπλανῶν, συνταχθέντες ὑπὸ τοῦ Νασὶρ ἐδδὶν Ἀλ Τουσσί, κατόπιν ὀκταετῶν παρατηρήσεων, καὶ ὀνομασθέντες οὕτω πρὸς τιμὴν τῶν δύο ἰλκχάν, ἤτοι Μογγόλων σουλτάνων τῆς Περσίας. Οἱ πίνακες οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἐξετιμῶντο μεγάλως ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα, ἀποτελοῦσι κατ' οὐσίαν μετάφρασιν ἢ μᾶλλον νεωτέραν ἔκδοσιν μετά τινων διορθώσεων τῶν παλαιοτέρων πινάκων τοῦ Ἴβν Γιουνίς, οἱ ὁποῖοι εἶναι γνωστοὶ ὡς *χακιμῖται*.

Ἀντίγραφον τῶν ἰλκχανείων πινάκων σῴζεται ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Τοῦτο ἀποτελεῖ χειρόγραφον τοῦ Ἀσὺλ-Ἐδδίν, υἱοῦ τοῦ Νασίρ. Ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ σῴζεται καὶ ἕτερον χειρόγραφον τοῦ σὰχ-Κόλγιους, ἑνὸς τῶν ἀρίστων σχολιαστῶν τῶν πινάκων τούτων, ζήσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Διάφοροι διορθώσεις ἐπηνέχθησαν εἰς τοὺς ἰλκχανείους πίνακας τοῦ Ἀλ-Κιατιμπί, ὡς καί τινες τροποποιήσεις ὑπὸ τοῦ Ἴμπν-Σατχὶρ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Οἱ ἰλκχάνειοι πίνακες δὲν ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν. Ὁ Bailly θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς ἔγγιστα ἀποτελοῦντας ἀντιγραφὴν τῶν πινάκων τοῦ Πτολεμαίου, εἰς δὲ τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακάς του, τοὺς δημοσιευθέντας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, παραθέτει ἀποσπάσματα τῶν πινάκων τοῦ Νασὶρ Ἐδδίν. Εἰς τοὺς πίνακας τούτους ὁ συγγραφεὺς των προτείνει ἀντικατάστασιν τοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐν χρήσει συστήματος τῶν σφαιρῶν δι' ἄλλου πιθανωτέρου, τῶν ἐκκέντρων καὶ τῶν ἐπικύκλων. Ἔκθεσις τοῦ συστήματος, ὅπερ προτείνεται ὑπὸ τοῦ Ἀλ Τουσί, παρέχεται ὑπὸ τοῦ Tannery ἐν τῷ συγγράμματί του περὶ τῶν «Ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀστρονομίας». Σ. Π.

— **πίνακες** ***λογιστικοί*** *[Μαθημ.]*· βλ. λ. *λογιστικοὶ πίνακες*.

— **πίνακες** ***μετεωρολογικοί*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *μετεωρολογικοὶ πίνακες*.

— **πίνακες** ***νόμων ρωμαϊκῶν***. Οἱ ρωμαϊκοὶ νόμοι ἀπέκτων κῦρος εὐθὺς ὡς, ἐπικεκυρωμένοι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἐνεχαράττοντο εἰς χαλκοῦς πίνακας, κατετίθεντο δ' οὗτοι εἰς τὸ γραμματοφυλάκιον (aerarium) τῆς πόλεως. Πρὸς πρόληψιν παραβάσεώς τινος ἐγίνοντο τῶν σπουδαιοτάτων νόμων ὅμοια ἀντίγραφα, ἅτινα ἀνηρτῶντο ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῷ Καπιτωλίῳ καὶ ἄλλοις δημοσιωτάτοις τόποις. Τοὺς νόμους, οὓς ὤφειλον νὰ γνωρίζωσι πᾶσαι αἱ ἰταλικαὶ πόλεις, ἀντέγραφον ὁμοίως οἱ ἄρχοντες αὐτῶν καὶ οὕτω ἐδημοσίευον. Ἡ μεταγενεστέρα ἀκύρωσις νόμου συνεπήγετο τὴν κατάσπασιν τοῦ πίνακος τοῦ περιέχοντος αὐτόν. Τοιούτους πίνακας μετεχειρίζοντο οἱ Ρωμαῖοι διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς ἐγχάραξιν καὶ τῶν δημοσίων λογιστικῶν, τοῦ κτηματολογίου, τῶν φορολογικῶν τάξεων καὶ τῶν καταλόγων τῶν δημοσίων ὑπηρετῶν, πάντων δὲ τῶν πινάκων τούτων ἡ φροντὶς ἦτο ἀνατεθειμένη ἐν ἀρχῇ μὲν εἰς τοὺς ταμειακοὺς γραφεῖς, εἶτα δὲ εἰς τοὺς ταμίας.

Εἶναι πιθανὴ ἡ γνώμη ὅτι ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν πινάκων τούτων ἐδημιουργήθη, τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὑπὸ Παύλου Δ' ὁ διαβόητος «Index» τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ν. Σ. Λ.

— **πίνακες** ***ναυτικοί*** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ναυτικοὶ πίνακες*.

— **πίνακες** ***τῶν πλανητῶν*** *['Ἀστρον.]*. Πίνακες χρησιμεύοντες πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας ἑκάστου ἔτους δημοσιευομένων θέσεων τῶν πλανητῶν (βλ. *παρέλξεις*). Σ. Π.

— **πίνακες** ***τῆς Σελήνης*** *['Ἀστρον.]*. Πίνακες χρησιμεύοντες πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας ἑκάστου ἔτους δημοσιευομένων θέσεων τῆς Σελήνης. Τοιούτους πίνακας συνέταξαν ὁ Hansen, ὁ Delaunay καὶ ὁ Brown. Οἱ πίνακες τοῦ τελευταίου εἶναι ἤδη γενικῶς ἐν χρήσει (βλ. *Σελήνη*). Σ. Π.

— **πίνακες** ***σχολείων***. Ἔπιπλα ἢ ὄργανα σχολικά, ἀποτελούμενα ἐκ σανίδων συνηρμοσμένων εἰς ὀρθογώνια (2×1 μ.) ἢ ἐνίοτε τετράγωνα σχήματα καὶ κεχρωσμένων διὰ μέλανος χρώματος (ἐξ οὗ εἰδικώτερον καὶ *μαυροπίνακες*), χρήσιμοι δὲ εἰς τὸ νὰ γράφουν ἐπ' αὐτῶν διὰ κιμωλίας γῆς. Οἱ πίνακες οὗτοι, ἀναρτώμενοι ἀπὸ τοῦ τοίχου ἢ στηριζόμενοι ἐπὶ τρίποδος, δέον νὰ εἶναι καταμέλανοι καὶ ἀστιλπνοι καὶ νὰ τοποθετῶνται οὕτως, ὥστε πάντες οἱ μαθηταὶ ν' ἀναγινώσκουν ἀνέτως πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῶν γραφόμενον, χωρὶς νὰ παρεκλίνουν τὸ σῶμα, χωρὶς νὰ ἐντείνουν τὴν ὅρασιν καὶ χωρὶς νὰ ἐμποδίζωνται ὑπὸ φωτισμοῦ ἐκ τῶν πρόσω προσπίπτοντος. Πίναξ πλημμελῶς τοποθετηθείς, καθὼς καὶ θρανίον ἀνθυγιεινόν, εἶναι τὰ δύο κυριώτατα αἴτια τῶν κυφώσεων καὶ τῶν σκολιώσεων τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐν τοῖς σχολείοις, ὡς καὶ βλαβῶν τινων τῆς ὀπτικῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν, ἰδίως ἀστιγματισμοῦ καὶ μυωπίας. Ὑπάρχουσι καὶ πίνακες λευκοὶ μετὰ μελαίνης γραφῆς, λίαν ἀξιοσύστατοι. Σ. Γ. Σ.

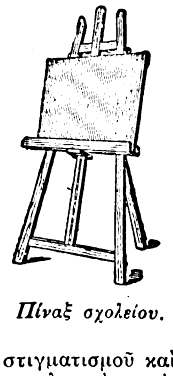

Πίναξ σχολείου.

— **πίνακες** ***χακιμῖται*** *['Ἀστρον.]*. Διάσημον ἀστρονομικὸν σύγγραμμα τοῦ Ἄραβος ἀστρονόμου Ἴμπν Γιουνίς, ὀνομασθὲν οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ προστάτου τῆς ἀστρονομίας χαλίφου Ἀλ Χακίμ. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐκτίθενται τὰ τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀστρονομικῶν ὀργάνων, τὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, ὡς καὶ τὰ περὶ ἀστρονομικῶν καὶ τριγωνομετρικῶν πινάκων. Ἐπὶ πλέον παρατίθενται, πλὴν τῶν παρατηρήσεων τοῦ συγγραφέως, καὶ πᾶσαι αἱ γενόμεναι κατὰ τοὺς προγενεστέρους δύο αἰῶνας ὑπὸ τῶν διασημοτέρων Ἀράβων ἀστρονόμων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀμποὺλ-Βέφα, διδασκάλου τοῦ Ἴμπν Γιουνίς. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἔργου ὁ συγγραφεὺς τονίζει τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀστρονομίας ὅσον ἀφορᾷ τὸν κανονισμὸν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν μεγάλην σημασίαν αὐτῆς ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ὡς παρεχούσης τοὺς τρόπους προσδιορισμοῦ τῆς ἀκριβοῦς ὥρας τῶν προσευχῶν, καθορισμοῦ τῶν νηστειῶν καὶ γενικῶς κανονικῆς ἐκτελέσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τῶν πιστῶν.

Τοῦ περιφήμου τούτου συγγράμματος σῴζονται ὀλίγα μόνον ἀντίγραφα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐλλιπῆ. Τμῆμα ἑνὸς χειρογράφου φυλάσσεται ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, ἕτερον δέ, κατά τι πληρέστερον, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Λάϋδεν. Μέρος τῶν πινάκων τοῦ Χακὶμ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ διασήμου ἀνατολιστοῦ Caussin de Perceval (1753—1835). Ἡ μετάφρασις αὕτη, ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ 7ῳ τόμῳ τῶν «Σημειώσεων καὶ ἀποσπασμάτων τῶν χειρογράφων» (1804), ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν μεταφραστήν, περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ ἔργου τοῦ Ἴμπν Γιουνίς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠσχολήθη καὶ ὁ Sédillot, βοηθούμενος ἐκ διαφόρων ἄλλων ἀνατολικῶν πηγῶν. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— **πίναξ** ***δανείου***· βλ. *δάνεια*.

— **πίναξ** ***διαχαράξεως*** (Planche à tracer) *[Τεκτον.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ πίναξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουν χαραχθῆ τὰ σχήματα, βάσει τῶν ὁποίων σχηματίζονται τὰ τεκτονικὰ ἀλφάβητα, ὧν τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ὀρθὴ γωνία, καθὼς καὶ τὰ μυστηριώδη τετράγωνα, ἅτινα περικλείουν τοὺς 9 πρώτους ἀριθμούς. Οὗτοι, διατεταγμένοι εἰς τρεῖς σειρὰς ἀνὰ τρεῖς, κατὰ τὴν ἀριθμητικήν των τάξιν, λαμβάνουν διαφόρους σημασίας, ἐξ ὧν ἐνεπνεύσθησαν οἱ καββαλισταὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ δένδρου τῶν Σεφιρώθ, δι' οὗ ἑνοῦται ὁ οὐρανὸς μετὰ τῆς γῆς, τὸ ἀφῃρημένον μετὰ τοῦ συγκεκριμένου, τὸ ἄπειρον μετὰ τοῦ πεπερασμένου. Ὁ πίναξ διαχαράξεως εἶναι ἓν τῶν ἐμβλημάτων τοῦ τάπητος. Η. Π. Γ.

— **πίναξ** ***ἠλεκτρικός***. Ἐργαλεῖον ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὀδοντιατρικῇ, δι' οὗ ἐπιτυγχάνονται πλεῖσται ὅσαι ἐπεμβάσεις ἐν τῷ στόματι, ὡς εἶναι ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ, ἡ ἀπόκοψις αἱμασσόντων οὔλων, ἡ ἔκπλυσις τοῦ στόματος, ἡ ἀποστράγγισις ὀδόντος, ἡ δοκιμὴ τῆς ζωτικότητος τοῦ πολφοῦ τοῦ ὀδόντος κλπ. Ν. Γ. Π.

— **πίναξ** ***κατατάξεως***. Ὁ μετὰ πλειστηριασμὸν κατασχεθέντων, κινητῶν ἢ ἀκινήτων πραγμάτων, συντασσόμενος πίναξ παρὰ τοῦ ἐνεργήσαντος τὸν πλειστηριασμὸν συμβολαιογράφου, ὁσάκις τὸ ἐκπλειστηρίασμα δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς ἱκανοποίησιν πάντων τῶν ἀναγγειλαμένων ἑαυτοὺς δανειστῶν, ὅτε κατατάσσονται ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένην σειράν, οἱ δικαιούμενοι πρὸ τῶν ἄλλων νὰ πληρωθῶσι. Πίναξ συντάσσεται ὑπὸ συμβολαιογράφου καὶ ἐπὶ κατασχέσεως εἰς χεῖρας τρίτου πλειόνων δανειστῶν, ὁπόταν αἱ ἐν συνόλῳ ἀπαιτήσεις, δι' ἃς ἐγένετο κατάσχεσις, εἶναι ἀνώτεραι τῆς ὀφειλῆς τοῦ τρίτου· τὸν συμβολαιογράφον δὲ τότε διορίζει ὁ δανειστής, ἡ δὲ διανομὴ γίνεται συμμέτρως κατὰ ποσοστὸν τῆς ἀπαιτήσεως ἑκάστου. Τῶν διαφόρων ἀπαιτήσεων λαμβάνει γνῶσιν ὁ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ συμβολαιογράφος διὰ κοινοποιήσεως αὐτῷ δικογράφου καλουμένου ἀναγγελία· μεθ' ὃ ἕπεται ἡ κατάθεσις τῶν τίτλων ἑκάστου, γίνονται αἱ ἀμοιβαῖαι ἀντιρρήσεις τῶν δανειστῶν καὶ μετ' αὐτὰς συντάσσεται ὁ πίναξ. Κατ' αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀνακοπή, γενομένου δὲ ὁπωσδήποτε τελεσιδίκου ἀκολουθεῖ ἡ πληρωμή.

— **πίναξ** ***Νεστοριανός***. Τὸ ἀρχαιότερον μνημεῖον τοῦ κινεζικοῦ Χριστιανισμοῦ (βλ. λ. *Νεστοριανὸς πίναξ*).

— **πίναξ** ***οἰκονομικός***· βλ. λ. *οἰκονομικὸς πίναξ*.

— **πίναξ** ***ὑλοτομίας*** *[Δασολ.]*. Πίναξ περιλαμβάνων τὰ ὀνόματα τῶν θέσεων τοῦ δάσους, τὰ ὅρια καὶ ἔκτασιν αὐτῶν, τὴν ἡλικίαν καὶ πυκνότητα αὐτῶν καὶ τέλος τὸ προβλεπόμενον πρὸς ὑλοτομίαν ποσὸν καὶ εἶδος δασικῶν προϊόντων μετὰ εἰδικῶν τινων ὁδηγιῶν, σχετικῶν πρὸς τὸν τρόπον καὶ χρόνον τῆς ὑλοτομίας. Ὁ πίναξ ἀναγράφει ἀνακεφαλαιωτικῶς τὰ συμπεράσματα τῆς δι' ἕκαστον δάσος συντασσομένης ἐπιστημονικῆς μελέτης, εἰς ἣν καὶ προσαρτᾶται ἀναφερόμενος εἰς 5—10 ἐτῶν πρόβλεψιν ἐκμεταλλεύσεως. Α. Ε. Κ.

Πινὰρ (Pinard), ***Ἀδόλφος***. **Γάλλος** ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1844. Κυριώτερα αὐτοῦ συγγράμματα εἶναι: «Κοιλιακὴ ψηλάφησις καὶ μετασχηματισμὸς δι' ἐξωτερικῶν χειρισμῶν» (Παρίσιοι 1878, 2α ἔκδ. 1889) κλπ. Ο. Ρ.

Πινὰρ ***ντὲλ Ρίο*** (Pinar del Rio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κούβας καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Ἡ πόλις ἀριθμεῖ 50.500 κατ. καὶ ἐξάγει οἰνόπνευμα, εἴδη κεραμευτικῆς κλπ. Ἔχει σταθμὸν ραδιοτηλεγράφου.

Ἡ ἐπαρχία καταλαμβάνει τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου Κούβας. Ἔχει ἔκτασιν 13.500 τ.χλμ. καὶ πληθυσμὸν 270.000 κατ. Παράγει καπνόν, δημητριακὰ καὶ ἔχει μεταλλεῖα χαλκοῦ, σιδήρου, μολύβδου, χρυσοῦ κλπ. Γ. Ι. Β.

Πίναρα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Λυκίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη ἐπί τινος λόφου τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Κράγου, δεξιὰ τοῦ Ξάνθου ποταμοῦ, ἀποικία Ξανθίων. Οἱ πολῖται *Πιναρεῖς*. Ἦτο μία τῶν ἓξ ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Λυκίας καὶ ἀπετέλει μέρος τῆς συμπολιτείας τῶν Λυκίων, ἔχουσα τριπλῆν ψῆφον καὶ ἀναλόγους ὑποχρεώσεις (*Στράβ.* XIV, 655). Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατελήφθη μετὰ τῆς Ξάνθου, Πατάρων καὶ ἄλλων τῷ 333 π. Χ. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 34 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Λυκίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Μύρων. Σῴζονται ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ συμμαχικὰ νομίσματα αὐτῆς. Σήμερον καλεῖται *Μίναρα*, ὅπου σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον, τάφοι λαξευτοὶ ἐπὶ βράχων κτλ.). Α.Θ.Σ.

— **Πίναρα** *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πιερίας ἐν Συρίᾳ, κατὰ τὸν Πτολεμεῖον (*Γεωγρ.* Δ', 14, 9), ἢ τῆς Ἀν. Κιλικίας κατὰ τὸν Πλίνιον (V, 22), ἐπὶ τοῦ Πινάρου ποταμοῦ (νῦν Ντελὶ-τσάϊ). Α. Θ. Σ.

Πινάριοι (οἱ), καὶ ***Ποτίτιοι*** (Pinarii καὶ Potitii) *['Ἀρχ.]*. Ὄνομα δύο ἀρχαίων ρωμαϊκῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προΐσταντο τῆς λατρείας τοῦ Ἡρα-

Digitized by Google

-κλέους ἐν Ρώμῃ. Καὶ οἱ μὲν Ποτίτιοι ἡγοῦντο τῆς ἱερουργίας, οἱ δὲ Πινάριοι εἵποντο. Λ. Θ. Σ.

Πίναρος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀν. Κιλικίας παρὰ τὰ μεθόρια, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἰσσικὸν κόλπον (νῦν κόλπος Ἀλεξανδρέττας), πρὸς Ἀν. τῆς Ἰσσοῦ. Σήμερον καλεῖται Ντελῆ-τσάϊ. Λ. Θ. Σ.

πιναρός,—ά,—όν ὁ πλήρης πίνου, ἀκαθαρσίας, ἀκάθαρτος, λερός: «πιναρὰ ἐνδύματα».

Πιναρὸς ὁ *ῥακενδύτης*, *Ἰωσήφ*. Βυζαντινὸς ἰαμβογράφος καὶ ῥήτωρ, ἀγνώστων ἐπακριβῶν χρόνων. Ἔγραψε «Σύνοψιν ῥητορικῆς», δημοσιευθεῖσαν παρὰ τοῦ Χριστιανοῦ Walz εἰς τὸν Γ΄ τόμον τῶν «Rhetores Graeci». —Π.

πιναρότης, —ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις πιναρός, λέριασμα: «ἡ πιναρότης τῶν ἐνδυμάτων».

πινὰς (γαλλ. pinasse, ἀγγλ. pinnace). Λέμβος λεπτὴ καὶ πολύκωπος, ἐξωπλισμένη διὰ σφιγγῶν καὶ ταχυπυρόλων. Ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς εὔδρομον ἔλαφρον διὰ τὴν παράκτιον ἄμυναν ἐν τῇ Μάγχῃ, παρά τε τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Γάλλων. Ὁ τύπος τοῦ τοιούτου πλοίου ἐξέλιπε, τῶν Ἄγγλων διατηρησάντων τὴν ὀνομασίαν του πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς δευτέρας λέμβου τῶν μεγάλων πλοίων. Σ. Ε. Λ.

πινατυπία (ἡ). Παλαιὰ φωτογραφικὴ μέθοδος τυπώσεως. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην τυποῦνται ἐπὶ φωτοπαθοῦς στρώματος χρωμοζελατίνης (ζελατίνη μετὰ διχρωμικῶν ἁλάτων) διαθετικαὶ πλάκες, ἀκολούθως αἱ τυπωθεῖσαι εἰκόνες ἐκπλύνονται καὶ χρωματίζονται διὰ τῶν καταλλήλων ὑδατικῶν διαλυμάτων χρωμάτων. Ἐκ τῶν πλακῶν αὐτῶν μεταφέρεται τὸ χρῶμα ἐπὶ καταλλήλου χάρτου πινατυπίας, διυγρανθέντος προηγουμένως, ἀφοῦ πιεσθῇ ὁ χάρτης ἐπὶ τῆς πλακός. Εἰς τὴν πινατυπίαν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ σύνθεσις τῶν φυσικῶν χρωμάτων διὰ τῆς μεθόδου τῆς τριχρωμίας. Δηλαδὴ γίνονται τρεῖς μεταφοραὶ εἰκόνων χρωσθεισῶν διὰ τῶν συμπληρωματικῶν χρωμάτων. Κ. Γ. Μ.

Πιναχσί. —1) Ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας ὑπὸ τὴν φαραωνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ Ραμσῆ ΙΑ΄. —2) Παρώνυμον Αἰγυπτίων μιγάδων ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς Κ΄ δυναστείας πλημμυρησάντων τὴν χώραν δούλων μαύρων, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ προήχθησαν καὶ ἀπελευθερωθέντες ἐμίγησαν μετὰ Αἰγυπτίων γυναικῶν.

πὶνγκ-πὸνγκ (Ping-Pong). Παίγνιον ἀντισφαιρίσεως, ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ *λόουν-τέννις*, ἐπινοηθεῖσαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἄλλως καὶ *ἐπιτραπέζιος ἀντισφαίρισις* (table-tennis). Παίζεται παρὰ τῶν παικτῶν ἐπὶ τραπέζης ἀστιλπνώτου συνήθων διαστάσεων 5×9 ποδῶν (2.73×1.52 μ.) καὶ ἐλαχίστων $3\times5\frac{1}{2}$ ποδῶν (1.68×0.91 μ.)· ἐξαιρετικῶς δύναται να χρησιμοποιηθῇ καὶ κοινὸν σφαιριστήριον (μπιλιάρδο). Τὸ χωρίζον τὴν τράπεζαν πλέγμα («φιλὲς») εἶναι μήκους 7 ἰντσῶν (0.175 μ.). Τὰ πλῆκτρα («ρακέττες») κατασκευάζονται συνήθως ἐξ ἐλαφροῦ ξύλου μετ' ἐπενδύσεως ἐκ φελλοῦ, περγαμηνῆς, ἐλαστικοῦ κόμμεως κ. ἄ., καὶ σπανιώτερον ἐξ ἀλουμινίου κ. ἄ. ποικίλων ὑλῶν. Ἡ σφαῖρα («μπάλλα») ἔχει διάμετρον 0.03 μ., εἶναι κούφη καὶ κατασκευάζεται ἐκ κυτταρινοειδοῦς. Ὁ πρῶτος παίζων παίκτης πλήττει τὴν σφαῖραν εἰς τὸν ἀέρα διὰ τῆς ρακέττας του, φροντίζων ὅπως αὕτη, ἀφοῦ ὑπερπηδήσῃ τὸ πλέγμα, πέσῃ ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸν ἀντίπαλον μέρους τῆς τραπέζης· τότε οὗτος πλήττει τὴν σφαῖραν κατὰ τὴν ἀνύψωσίν της, προσέχων ὅπως ἐπανέλθῃ αὕτη εἰς τὸ μέρος τοῦ πρώτου παίκτου, ὅστις ἐκ νέου ἀνυψωθεῖσαν διευθύνει αὐτὴν πρὸς τὸν ἀντίπαλον κ.ο.κ. Ἕκαστος τῶν παικτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παιγνίου ἀποφεύγει: α΄) Νὰ ἀστοχήσῃ τῆς σφαίρας («νὰ μὴ βρῇ μπάλλα»). β΄) Πλήττων ἰσχυρῶς τὴν σφαῖραν νὰ ρίψῃ αὐτὴν ἔξω τῆς τραπέζης πρὸς τὰ πλάγια ἢ ἐκεῖθεν τῆς θέσεως τοῦ ἀντιπάλου («νὰ μὴ βρῇ τραπέζι»). γ΄) Πλήττων ἀδεξίως τὴν σφαῖραν νὰ ρίψῃ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ πλέγματος πρὸς τὸ μέρος τῆς ἰδικῆς του θέσεως («νὰ βρῇ φιλέ»). Ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω σφαλμάτων σημειοῦται δι' ἑνὸς πόντου, τοῦ νικητοῦ ἀναγνωρισσομένου καθ' ὃν τρόπον γίνεται τοῦτο καὶ εἰς τὴν συνήθη ἀντισφαίρισιν.

Ἀπόπειραι ὅπως ἡ ἀντισφαίρισις καταστῇ εὐθηνή, εὔκολος καὶ δυνατὴ εἰς περιωρισμένον, κλειστὸν ἢ ἀνοικτὸν χῶρον, ἐγένοντο ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι τοῦ 1900, ὅτε ἐπενοήθη τὸ *πὶνγκ-πὸνγκ*, οὕτω ἀποκληθὲν ἀπὸ τοῦ ἰδιάζοντος κρότου τῆς πιπτούσης κυτταρινοειδοῦς σφαίρας. Τότε ἱδρύθησαν αἱ δύο μεγάλαι ἀγγλικαὶ ὀργανώσεις «Ping-pong association» καὶ «Table-tennis association», διεδόθη δὲ τὸ παίγνιον εἰς τὰς βρεττανικὰς ἀποικίας, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἐν Ἑλλάδι ἐπισήμως εἰσήχθη μεταπολεμικῶς παρὰ τῆς «Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος τῶν Νέων» (Young Men's Christian Association) ἰδιαιτέρως ὅμως ἤρξατο διαδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1932, ὅτε εἰς πολλὰ σφαιριστήρια τῶν Ἀθηνῶν ἐγένετο ἐγκατάστασις καὶ τραπεζῶν πὶνγκ-πόνγκ. Π. Ν. Π.

Πινγκρέ. Γάλλος ἀστρονόμος, ἀκαδημαϊκὸς καὶ ἐφημέριος. Ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ μερικὴ ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, ἡ συμβᾶσα περὶ τὰς ἡμέρας ἐν Πλαταιαῖς μάχης ὑπὸ τὸν Παυσανίαν, εἶχε μέγεθος ἐν Ἀθήναις 6 ἕως 7 δακτύλων καὶ συνέβη τὴν 2 Ὀκτωβρίου 479 π. Χ. μετὰ τὴν μάχην, ἐνῷ ὁ Ἡρόδοτος τὴν θέτει πρὸ αὐτῆς (Θ΄ 10). Κατὰ τὸν μοναχὸν Πετὼ συνέβη τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, τὴν 2 Ὀκτωβρίου, τὴν 1 ὡρ. 10 λ. μετὰ μεσημβρίαν καὶ εἶχε μέγεθος 7 δακτύλων $^{1}/_{8}$. Γ. Λ. Α.

πινδαρικός, —ή, —όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πίνδαρον, ὁ τοῦ Πινδάρου: «πινδαρικὴ ποίησις, — γλῶσσα».

—*πινδαρικὸν μέτρον.* Ὁ Πίνδαρος ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ τὰ ἑξῆς μέτρα: τοὺς δακτυλικοὺς ἐπιτρίτους, τὸ παιωνικὸν καὶ τὸ λογαοιδικὸν μέτρον. Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης τῆς πινδαρικῆς ρυθμοποιίας εἶναι ἡ χρῆσις τῶν μεικτῶν μέτρων, ὧν ἰδιάζοντα γνωρίσματα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Περιέχουσι σχεδὸν πάντοτε ἕνα μόνον δάκτυλον. 2) Τὰ ἑτερογενῆ κῶλα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τροχαϊκά. 3) Ἐπικρατοῦσι τὰ ἐλάσσονα κῶλα: τριποδία, τετραποδία καὶ διποδία. 4) Λαμβάνουσι κανονικῶς τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα. Αἱ τοῦ Πινδάρου στροφαὶ διὰ τὸ πυκνὸν τῶν κώλων, διὰ τὰς συχνὰς προκαταλήξεις, ἔχουσι χαρακτῆρα ἐνεργητικὸν καὶ θερμόν, ἔξαρμα καὶ δύναμιν. Α. Μ.Ι.

Πίνδαρος. Ὁ ὕπατος τῶν λυρικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐγεννήθη, ὡς ἀπέδειξεν ἡ νεωτέρα ἔρευνα, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 518 ἐν τῇ κώμῃ Κυνὸς Κεφαλαῖς τῆς Βοιωτίας, κατήγετο δὲ ἀπὸ τὴν πλουσίαν καὶ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῶν Αἰγειδῶν, τῆς ὁποίας κλάδοι ἦσαν οἱ ἐν Λακεδαίμονι, Κυρήνῃ καὶ Αἰγίνῃ ὁμώνυμοι οἶκοι. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Δαΐφαντος κατά τινας, κατ' ἄλλους δὲ Παγώνδας, ἡ δὲ μήτηρ Κλεοδίκη. Ἐνωρὶς ἤρχισεν ἡ μουσικὴ αὐτοῦ ἀγωγή. Τὴν αὐλητικὴν ἐδίδαξεν αὐτὸν ὁ θεῖος αὐτοῦ Σκοπελῖνος, τὴν δὲ τέχνην τῶν κυκλικῶν χορῶν οἱ Ἀθηναῖοι Ἀγαθοκλῆς καὶ Ἀπολλόδωρος καὶ ὁ Ἑρμιονεὺς Λᾶσος. Ἐν τῇ ποιητικῇ ὡς πρότυπον εἶχε τὴν συμπολίτιδα αὐτοῦ Μύρτιδα. Πρὸς τὴν Κόρινναν διέκειτο μᾶλλον ἐχθρικῶς, ὡς ἡττηθεὶς ὑπ' αὐτῆς εἰς ποιητικὸν ἀγῶνα.

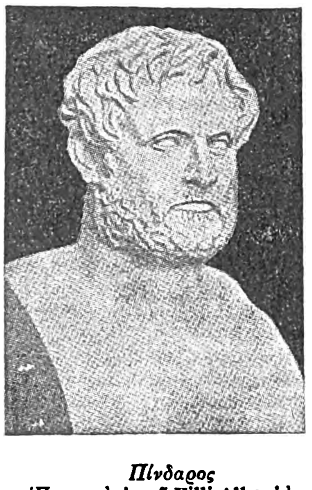

Πίνδαρος
[Προτομὴ ἐν τῇ Villi Albani.]

Τὸ λογοτεχνικὸν αὐτοῦ στάδιον ἤρχισε πρωΐμως. Τὸ παλαιότερον τῶν σῳζομένων ποιημάτων του, ὁ «Πυθιονίκης», ἐγράφη τῷ 498, ὅτε ὁ Πίνδαρος ἦτο μόλις εἰκοσαετής. Ἦτο παραγγελία τῶν Ἀλευαδῶν, τῶν ταγῶν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Λαρίσης, καὶ μαρτυρεῖ ὅτι εἰς νεαρὰν ἤδη ἡλικίαν ἡ φήμη του διέβη τὰ στενὰ ὅρια τῆς πατρίδος του. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἡ ἀριστοκρατικὴ καταγωγή του καὶ αἱ μετὰ τῶν Δελφῶν σχέσεις αὐτοῦ. Ἦτο ἔνθερμος ἀπόστολος τῆς δελφικῆς ἰδεολογίας, ἡ δὲ αὐστηρὰ καὶ σεμνὴ αὐτοῦ τέχνη ἀπέκτησεν εὐκόλως τὴν εὔνοιαν τοῦ δελφικοῦ ἱερατείου. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι αἱ ἀρχαιότεραι ᾠδαί του ἀφιεροῦνται εἰς Πυθιονίκας. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 490 ὁ Πίνδαρος προσεκλήθη εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἐν Δελφοῖς Θεοξενίων, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο μετὰ μεγάλης λαμπρότητος καὶ προσείλκυον μέγα πλῆθος ξένων. Εἰς τὸν Πίνδαρον τότε ἀνετέθη ἡ σύνθεσις τοῦ παιᾶνος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ψαλῇ ὑπὸ χοροῦ Αἰγινητῶν. Τοῦ ποιήματος τούτου μέγα μέρος διέσωσε πάπυρος ἐξ Αἰγύπτου. Ἀφηγεῖται κατ' ἀρχὰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὡς ἀγῶνα μεταξὺ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀφ' ἑνός, τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἀφ' ἑτέρου, ἔπειτα δὲ λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ψάλῃ τὸ ἐγκώμιον τῆς Αἰγίνης:

Ὀνομακλύτα γ' ἔνεσσι Δωριεῖ
μεδέοισα πόντῳ
νᾶσος, ὦ Διὸς
Ἑλλανίου φαεννὸν ἄστρον

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐτελοῦντο τὰ Πύθια καὶ ὁ Πίνδαρος εὑρίσκετο πάλιν εἰς τοὺς Δελφούς. Ὁ Ξενοκράτης, ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Θήρωνος, τοῦ τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος, ἐνίκησε δι' ἅρματος καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Σιμωνίδην νὰ γράψῃ τὸν ἐπίσημον ἐπίνικον. Τὸ ἅρμα ὡδήγει ὁ υἱὸς τοῦ Ξενοκράτους Θρασύβουλος καὶ ὁ Πίνδαρος αὐθορμήτως γράφει πρὸς τιμὴν αὐτοῦ βραχεῖαν ᾠδήν, τὸν στ΄ Πυθιονίκην, ἐγκωμιάζουσαν τὴν δεξιότητα τοῦ ἡνιόχου. Ὁ Θρασύβουλος θὰ ἐξετέλεσεν ἀναμφιβόλως τὸν ἐπίνικόν του εἰς τὴν Σικελίαν καὶ οὕτω κατὰ πρῶτον ὁ Πίνδαρος ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς ἐκεῖ ἡγεμονικὰς αὐλάς, ἡ ὁποία τόσον γόνιμος ἀπέβη διὰ τὴν μεταγενεστέραν περίοδον τῆς ζωῆς του.

Ἡ ἀνδρικὴ ἡλικία τοῦ Πινδάρου συνέπεσε πρὸς τοὺς ἐνδόξους χρόνους τῶν Μηδικῶν πολέμων. Ἀλλ' ἀτυχῶς τῆς ἐποποιίας ἐκείνης ὁ Πίνδαρος οὐ μόνον δὲν συμμετέσχε, ἀλλὰ τοὐναντίον ἠσπάσθη τὴν ἀμβλυωποῦσαν καὶ μικρόψυχον πολιτικὴν τῆς πατρίδος του, ἡ ὁποία ἐτάχθη μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τὰς δύο βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐστράφη πρὸς τὸν Σιμωνίδην ὅπως γράψῃ τὰ ἐπιτύμβια τῶν ἡρωϊκῶν νεκρῶν της. Μετὰ τὰς νίκας ὅμως ὁ Πίνδαρος ὕμνησε τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ἐπινίκιον ᾠδήν, ποιηθεῖσαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην (η΄ «Ἰσθμιονίκην»), διαφαίνεται μεταμέλειά τις διὰ τὴν προτέραν του στάσιν. Ἡ μεταβολὴ τῶν συναισθημάτων του δεικνύεται ἔτι ἐντονώτερον εἰς ἕτερον ἐπίνικον (ε΄ «Ἰσθμιονίκην») πρὸς τιμὴν Αἰγινήτου ἀθλητοῦ. Εἰς τὸ ποίημα τοῦτο ἐγκωμιάζει τὴν ἀνδρείαν τῶν Αἰγινητῶν κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Ὁ ἐπίνικος ἐγράφη τῷ 476 καὶ ὁ ποιητὴς μετέβη εἰς τὴν Αἴγιναν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Εἰς μεταγενέστερον ἐπίσης διθύραμβον ἐξυμνεῖ τὴν συμβολὴν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίαν:

ὅθι παῖδες Ἀθαναίων ἐβάλοντο φαεννὰν
κρηπῖδ' ἐλευθερίας.

Εἰς τὸν αὐτὸν διθύραμβον ὑπάρχουν καὶ οἱ περίφημοι στίχοι:

ὦ ταὶ λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ ἀοίδιμοι,
Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλειναὶ Ἀθᾶναι, δαιμόνιον πτολίεθρον.

Ἐτιμᾶτο ἔκτοτε ὡς ἐθνικὸς τῶν Ἑλλήνων ποιητής, ἡ δὲ φήμη αὐτοῦ διεδόθη πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 476 ὁ Πίνδαρος παρηκολούθησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Κατ' αὐτοὺς ὁ Θήρων, ὁ τύραννος τοῦ Ἀκράγαντος, ἐνίκησε διὰ τεθρίππου ἅρματος καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Πίνδαρον τὴν ἐξύμνησιν τῆς νίκης. Εἰς τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐνίκησεν ὁ Ἱέρων, ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν, διὰ τοῦ περιφήμου κέλητος Φερενίκου. Μετὰ τοὺς ἀγῶνας μετέβη ὁ Πίνδαρος εἰς τὸν Ἀκράγαντα διὰ νὰ ἐπιβλέψῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ᾠδῶν (β΄ καὶ γ΄ «Ὀλυμπιονίκας»), τὰς ὁποίας ἐποίησε διὰ τὴν νίκην τοῦ Θήρωνος. Μετὰ τὸν Ἀκράγαντα ἐπεσκέφθη, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἱέρωνος, τὰς Συρακούσας. Τὸν ἐπίσημον ἐπίνικον ἔγραψεν ὁ Βακχυλίδης. Ἀλλ' ὁ Πίνδαρος συνέθεσε θαυμασίαν ᾠδήν, ἡ ὁποία δὲν ἐξετελέσθη ὑπὸ χοροῦ, ἀλλ' ἐψάλη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ ἀνακτόρου. Ἡ ᾠδὴ αὕτη σῴζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα α΄ «Ὀλυμπιονίκης» καὶ ἀρχίζει μὲ τοὺς περιφήμους στίχους:

Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ
χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ
ἅτε διαπρέπει
νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πινδάρου ἐκ τῆς Σικελίας ὁ Ἱέρων ἔπεσε κλινήρης μὲ φοβερὸν νόσημα καὶ ὁ ποιητὴς ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν ποιητικὴν ἐπιστολὴν (τὸν λεγόμενον γ΄ «Πυθιονίκην»), εἰς τὴν ὁποίαν ἐκδηλοῖ τὴν συμπάθειάν του καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Τῷ 470 ὁ Ἱέρων ἐνίκησε καὶ πάλιν εἰς τὰ Πύθια μὲ τέθριππον ἅρμα. Τὴν νέαν ταύτην νίκην τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν ἐγκωμιάζει ὁ Πίνδαρος διὰ τοῦ α΄ «Πυθιονίκου», ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει τὴν περίφημον περιγραφὴν τῆς ἐκρήξεως τῆς Αἴτνης. Πιθανώτατα ἐπεσκέφθη τότε διὰ δευτέραν φορὰν τὴν Σικελίαν, καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ Αἰσχύλος ἦλθεν ἐκεῖ καὶ παρέστησε τὰς «Αἰτναίας», πρὸς τιμὴν τῆς πόλεως Αἴτνης, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν ὁ Ἱέρων ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ ἡφαιστείου. Παρὰ τοῖς τυράννοις ὅμως ὁ Πίνδαρος δὲν διέτριβεν ἐπὶ μακρόν, διότι. ὡς συνήθως ἔλεγεν, ἤθελε νὰ ζῇ μᾶλλον πρὸς ἰδίαν εὐχαρίστησιν ἢ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων. Πρὸς τοὺς προστάτας του οὐδέποτε ὑπέταξε τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν. Τοὺς τυράννους τοὺς ἐξύμνει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνουθέτει. Κατόπιν ὁ Πίνδαρος ἀπέκτησε τὴν ὑποστήριξιν ἑτέρου πλουσίου ἡγεμόνος, τοῦ βασιλέως τῆς Κυρήνης Ἀρκεσιλάου τοῦ Δ΄, ὁ ὁποῖος ἐνίκησεν εἰς τὰ Πύθια δι' ἅρματος τῷ 462. Ὁ ἐπίνικος ε΄ («Πυθιονίκης»), τὸν ὁποῖον ἐποίησε κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως ὁ Πίνδαρος, ἀρχίζει μὲ τὰς χαρακτηριστικὰς λέξεις: Ὁ πλοῦτος εὐρυσθενής.

Διὰ τὴν αὐτὴν νίκην ὁ Πίνδαρος συνέθεσε καὶ τὸν δ΄ «πυθιονίκην» ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μακρότερος (στ. 533) καὶ μᾶλλον περίτεχνος τῶν ἐπινίκων. Ἀφηγεῖται τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ ὁ μῦθος λαμβάνει τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε ἡ θαυμασία ᾠδὴ ὁμοιάζει μὲ μικράν τινα ἐποποιίαν.

Ἀλλ' ὁ Πίνδαρος δὲν ἐξύμνησε μόνον τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς. Ἐστιχούργησε καὶ δι' ἀσημοτέρας χώρας: διὰ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὸ Ἄργος, τὴν Ρόδον καὶ τὴν Τένεδον, τὰ Ἄβδηρα καὶ τὰς

Digitized by Google

᾿Αχαρνάς. Ἡ μοῦσά του ἐνεκωμίασε τοὺς Ἕλληνας βασιλεῖς τῆς Σικελίας καὶ τῆς ᾿Αφρικῆς, τοὺς φεουδάρχας τῆς Θεσσαλίας, τοὺς ἀριστοκράτας τῆς Αἰγίνης καὶ τῶν Θηβῶν καὶ τοὺς δημοκρατικοὺς ᾿Αθηναίους. Ὁ ποιητὴς ἵσταται ὑπεράνω τῶν πολιτειακῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιθέσεων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ πᾶν ὅ,τι ὑπέροχον εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ἑλλάς. Ἡ γονιμωτέρα καὶ λαμπροτέρα περίοδος τοῦ σταδίου τοῦ Πινδάρου λήγει τῷ 460. Εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ποιήματά του διαφαίνεται ἐλαφρά τις μελαγχολία, ἀλλ' οὐδ' ἡ ἐλαχίστη διανοητικὴ κατάπτωσις. Ὁ τελευταῖος χρονολογούμενος ἐπίνικος, ὁ η' «Πυθιονίκης», ἐγράφη τῷ 446.

Ὁ Πίνδαρος ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι, πιθανῶς τῷ 438, κατὰ τὴν παράδοσιν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Ἄργους κατακλίνας τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ νεαροῦ Θεοξένους, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε εἶχεν ὑμνήσει. ᾿Εν Θήβαις, ὅπου μετεκόμισαν τὴν περιέχουσαν τὴν τέφραν αὐτοῦ ὑδρίαν αἱ θυγατέρες του *Πρωτομάχη* καὶ *Εὔμητις*, ἐσῴζετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου τὸ μνῆμά του. Ὁ αὐτὸς περιηγητὴς εἶδε πέραν τῆς Δίρκης καὶ τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ, τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, ἐσεβάσθη ὁ Μέγας ᾿Αλέξανδρος κατὰ τὴν γενικὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως. Ὁ Πίνδαρος κατέλιπε, πλὴν τῶν δύο θυγατέρων, καὶ υἱὸν *Δαΐφαντον*, ὅστις ὡς δαφνηφόρος συμμετέσχε τῆς ἑορτῆς τῆς τελουμένης ἐν Θήβαις πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰσμηνίου ᾿Απόλλωνος. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ τιμὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν διήρκεσε καὶ μετὰ θάνατον. ᾿Επὶ μακρὸν συνηθίζετο εἰς τὰ ἐν Δελφοῖς Θεοξένια ὁ κῆρυξ νὰ κηρύττῃ: «Πίνδαρος ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῷ Θεῷ», πρὸς εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῆς συμπράξεως τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἐχάραξε τὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄμμωνος Διὸς ὕμνον του ἐπὶ τριγώνου στήλης, τὴν ὁποίαν ἔστησε παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ.

Ἔργα. Ὁ Πίνδαρος ἔγραψε ποιήματα ἀναγόμενα εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Οὕτως ἀφιέρωσε τὴν μοῦσαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν θεῶν, ποιήσας ὕμνους, παιᾶνας, διθυράμβους, προσόδια, παρθένια, καὶ εἰς τὸν ἔπαινον ἡρώων καὶ ἄλλων θνητῶν, γράψας ἐπινίκους, ἐγκώμια, θρήνους. Τὰ ᾄσματά του ἀπηγγέλλοντο κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς ναοὺς (προσόδια, ἐνθρονισμοὶ) ἢ εἰς χαρμόσυνον χορικὴν ἐκτέλεσιν (ὑπορχήματα). ᾿Εξέφραζον τὴν χαρὰν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν νικητῶν εἰς τὰς πατρίδας των (ἐπίνικοι) καὶ εἰς τὰ συμπόσια (σκόλια) ἢ τὴν λύπην ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ προσφιλῶν ὑπάρξεων (θρῆνοι). ᾿Ατυχῶς ἐκ τῶν ἔργων του ἐσώθησαν πλήρεις μόνον οἱ ἐπίνικοι, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ποιημάτων του μόνον ἀποσπάσματα. ᾿Εκ τούτων τὰ σπουδαιότερα καὶ ἐκτενέστερα εἶναι τὰ ἑξῆς: διθύραμβος ποιηθεὶς χάριν τῆς ἐαρινῆς ἑορτῆς τοῦ Διονύσου ἐν ᾿Αθήναις, ὑπόρχημα, διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾷ τὴν ἀπράγμονα οὐδετερότητα κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, δύο σκόλια εἰς τὰς ἱεροδούλους τῆς Κορίνθου καὶ τὸν Θεόξενον, ἐννέα παιᾶνες καὶ θρῆνοί τινες, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται ἡ πυθαγόρειος καὶ ὀρφικὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς. Τελείως διεσώθησαν οἱ ἐπίνικοι. Οὗτοι ἐξυμνοῦν νικητὰς τῶν τεσσάρων μεγάλων ἐθνικῶν ἀγώνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐξ οὗ καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῶν εἰς «᾿Ολυμπιονίκας», «Πυθιονίκας», «Νεμεονίκας» καὶ «Ἰσθμιονίκας». Αἱ ἐπινίκιοι αὗται ᾠδαὶ ἐψάλλοντο πανηγυρικῶς ὑπὸ χοροῦ ἀνδρῶν ἢ νέων ἐν τῷ τόπῳ τῆς νίκης, ἢ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ νικητοῦ ἐν ναῷ ἢ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετὰ τὸ δεῖπνον. Οἱ χοροὶ ἐγυμνάζοντο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἢ ὑπὸ χοροδιδασκάλου. Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι αἱ ἔννοιαι τῆς ᾠδῆς δὲν ἀπευθύνονται ἐκ μέρους τοῦ χοροῦ, ἀλλ' ἐκ μέρους τοῦ ποιητοῦ. ᾿Εκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ χορὸς ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει πρὸ τοῦ δράματος εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σημασίαν καὶ ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πινδάρου ἐξεπροσώπει τὸν ποιητήν. Οἱ ἐπίνικοι δὲν περιγράφουν ἀκριβῶς τὴν νίκην, διότι ταύτην εἶδον πάντες οἱ θεαταὶ τῶν ἀγώνων. ᾿Ακροθιγῶς μόνον τὴν ἀναφέρουν, τὸ δὲ μέγιστον μέρος τοῦ ποιήματος ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν προγόνων τῆς πατρίδος τοῦ νικητοῦ ἢ τῶν θεῶν καὶ ἱδρυτῶν τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων. ᾿Εντεῦθεν ὁρμώμενος ὁ Πίνδαρος μεταρσιοῦται εἰς μεγαλειώδη ἀναπαράστασιν μυθικῶν παραδόσεων πόλεων καὶ γενῶν. Εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὸ βασίλειον τῶν μύθων μετὰ λυρικῆς ἐλευθερίας χειρίζεται αὐτούς, σταχυολογῶν ὅ,τι ἡ ποιητική του μεγαλοφυΐα ἐπέτασσε. Προσπαθεῖ πάντοτε ὅπως τὴν ἐπικὴν ἀφήγησιν μετατρέψῃ εἰς αἴσθημα, τὸ ἀντικειμενικὸν εἰς ὑποκειμενικόν, τὸν δὲ μυθικὸν κόσμον ἀνυψώσῃ εἰς ἰδανικὸν πρότυπον ἀρετῆς. Οὕτω ὁ ἐπίνικος, ἐξερχόμενος τοῦ στενοῦ πλαισίου ἐγκωμίου ἀτόμων, εἶναι εὐρυτάτη ἀποθέωσις τῆς φυλῆς, ἡ ὁποία διὰ τῆς σωματικῆς καὶ διανοητικῆς αὐτῆς ὑπεροχῆς εἶχεν ἀποδείξει τὴν ἀριστείαν της.

Ἡ περὶ κόσμου θεωρία τοῦ Πινδάρου. Ὡς πρὸς τὴν γενικὴν περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου ἀντίληψιν, ὁ Πίνδαρος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συντηρητικωτέρου τῶν πνευματικῶν ρευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκυριάρχουν κατὰ τοὺς χρόνους του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Συμμερίζεται τὴν λαϊκὴν πίστιν, τὴν ὁμηρικὴν καὶ ἡσιόδειον πολυθεΐαν, τὴν σεβασμίαν παράδοσιν τοῦ παρελθόντος. ᾿Απολαύει μετ' ἰδιαζούσης πνευματικῆς ἡδονῆς τοῦ θέματος τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ τῶν πανελληνίων ἀγώνων. Οὐδεμίαν, τοὐναντίον, ἐπὶ τῆς διανοίας τοῦ Πινδάρου ἐξήσκησεν ἐπήρειαν τὸ νέον ἐπιστημονικὸν πνεῦμα καὶ ὁ ρηξικέλευθος ὀρθολογισμὸς τῶν Ἰώνων φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸ ψυχικὸν σθένος νὰ ἐπικρίνουν ἀπροκαλύπτως τὴν εἰδωλολατρικὴν θρησκείαν, τὰς λαϊκὰς δοξασίας καὶ τοὺς πολυθαυμάστους γυμνικοὺς ἀγῶνας (Ξενοφάνης, Ἡράκλειτος, Ἑκαταῖος). Ὑποφήτης αὐτὸς τῆς μούσης, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀπαρνητὴς τῶν πατρῴων θεῶν καὶ τῶν μυθικῶν παραδόσεων, τοῦ γοήτρου τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μυστηρίου τῶν θρύλων. Ἡ ποίησίς του ἄρα δὲν ἐχάραξε νέους κύκλους ἰδεῶν, δὲν ἀνεζήτησε τὴν ἔμπνευσίν της εἰς τὰ νέα πνευματικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἰωνικὴ ἐπιστήμη, κατὰ τὸν Πίνδαρον, «ἀτελῆ σοφίας καρπὸν δρέπει» (᾿Απ. 201). Ἔκλειψις ἡλίου ἐμπνέει εἰς τὸν Πίνδαρον, ἂν καὶ ἔζῃ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα μετὰ τὸν Θαλῆν, τὸν αὐτὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει καὶ εἰς τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους (᾿Απ. 107). Ὁ διανοητικός του ὁρίζων ἦτο αἰσθητῶς περιωρισμένος καὶ ὀλίγαι χορδαὶ τῆς λύρας του. Δὲν πρέπει ὅμως ἕνεκα τούτου νὰ θεωρηθῇ ὁ Πίνδαρος ὡς ἁπλοῦς ἀντίλαλος τῶν παλαιῶν ἰδεῶν. Τὰ παλαιὰ διεξέρχεται καινῶς, μεταγγίζων εἰς ταῦτα νέον αἷμα. Οἱ θεοί του φαινομενικῶς μόνον ὁμοιάζουν μὲ τοὺς ὁμηρικούς. Πραγματικῶς εἶναι πνευματικώτεροι καὶ ἠθικῶς τελειότεροι. Ἡ ἰδέα τῆς θείας παντοδυναμίας διαλάμπει πανταχοῦ εἰς τὰ ποιήματά του:

> Θεῷ δὲ δυνατὸν ἐκ μελαίνας
> νυκτὸς ἀμίαντον ὄρσαι φάος,
> κελαινεφεῖ δὲ σκότῳ καλύψαι καθαρὸν
> ἁμέρας σέλας (᾿Απ. 107).

Οἱ θεοί του ἐπίσης εἶναι πάνσοφοι. ᾿Απευθυνόμενος πρὸς τὸν ᾿Απόλλωνα λέγει:

> ὦ ἄνα: . . . . πάντων τέλος
> οἶσθα καὶ πάσας κελεύθους·
> ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλλ' ἀναπέμπει, χὠπόσαι
> ἐν θαλάσσᾳ καὶ ποταμοῖς ψάμαθοι
> κύμασι ριπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται,
> χὤτι μέλλει, χὠπόθεν
> ἔσσεται εὖ καθορᾷς (Θ' Πυθ. 44—49).

Ἡ βαθεῖα πρὸς τοὺς θεοὺς εὐλάβειά του τὸν προέτρεψε νὰ τροποποιήσῃ πᾶσαν παράδοσιν μειοῦσαν τὴν θείαν τελειότητα Ὑπαινισσόμενος μῦθον ἀφηγούμενον ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐπολέμησεν ἐναντίον τριῶν θεῶν λέγει:

> ᾿Από μοι λόγον
> τοῦτον, στόμα ρῖψαι
> ᾿Επεὶ τό γε λοιδορῆσαι
> θεοὺς ἐχθρὰ σοφία.

Τοὺς σοφοὺς ἀπησχόλησεν ἡ ἔρευνα τῆς πηγῆς τῶν ὑψηλῶν τούτων θρησκευτικῶν δοξασιῶν τοῦ Πινδάρου. Πολλοὶ διέκριναν εἰς ταύτας ὀρφικὰ καὶ πυθαγόρεια διδάγματα. Ὅταν ὀνομάζῃ τὸν χρόνον «Ἄνακτα τῶν πάντων ὑπερβάλλοντα μακάρων», ὁμιλεῖ ὡς ὀρφικός. Κατ' ἄλλους ὅμως ἡ θεολογία τοῦ Πινδάρου δὲν ἔχει τὸν μυστικὸν καὶ ἐσωτερικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὁ ὁποῖος διακρίνει τοὺς ὀρφικούς. Κατ' αὐτοὺς ὁ Πίνδαρος δὲν ἦτο μύστης οὐδενὸς θρησκευτικοῦ συλλόγου. Ἡ ποίησίς του ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν ὀρφικὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ ρεύματα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πρὸς τὰ ὁποῖα ὅμως διατηρεῖ πλήρη ἐλευθερίαν σκέψεως. Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασίαι τοῦ Πινδάρου ἐξήσκησαν βαρυσήμαντον ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὴν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀντίληψίν του. ᾿Εν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μακαριότητα τῶν «ρεῖα» ζώντων θεῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ποιητήν μας εἶναι «ἄνοσοι καὶ ἀγήραοι καὶ πόνων ἄπειροι», ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶναι μεστὸς κακοδαιμονίας. Οὐδεὶς ἐξῆρεν, ὅπως αὐτός, τὸ ἐφήμερον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν κοινοτοπίαν πάσης θρησκείας. «᾿Επάμεροι· τί δέ τις, τί δ' οὔ τις, σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος», λέγει ὁ Πίνδαρος ἐν τῷ η' «Πυθιονίκῃ», ὅστις ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ «θρῆνος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου». Σκιᾶς ὄναρ εἶναι ἡ ἀφετηρία τῶν σκέψεων τοῦ ποιητοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς τύχης του. Ἡ τέρψις ἐν τῷ βίῳ ὀλίγον χρόνον διαρκεῖ, ὕστερον καταπίπτει καὶ μαραίνεται. Τὰ σφάλματα καὶ αἱ πλάναι τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀναρίθμητοι. Μόνον τῇ βοηθείᾳ τῶν θεῶν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ εὐτυχήσῃ:

> ᾿Αλλ' ὅταν αἴγλα διόσδοτος ἔλθῃ
> λαμπρὸν φέγγος ἔπεστιν ἀνδρῶν καὶ
> μείλιχος αἰών (η' Πυθ. 136).

«Τὸ ταχύποτμον ἀνέρων ἔθνος», ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ γενναίων καὶ φιλοτίμων ἔργων, λαμβάνει «θεόσδοτα» ἀγαθὰ ἐκ μέρους τῶν θεῶν: νεότητα, κάλλος, πλοῦτον, δύναμιν, δόξαν. Εἰς ταῦτα συνίσταται, κατὰ τὸν Πίνδαρον, ἡ εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων. Ὁλόκληρος ἡ ποίησις τοῦ ψάλτου τῶν πανελληνίων ἀγώνων εἶναι ὕμνος πρὸς τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ νεανικὸν σφρῖγος, πρὸς τὴν «ἀγλαόγυιον ἥβην».

Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀναπτερώνει καὶ κρατύνει τὴν αἰσιοδοξίαν του:

> ᾿Αελλοπόδων μέν τιν' εὐφραίνοισιν ἵππων
> τίμια καὶ στέφανοι, τοὺς δὲ ἐν πολυχρύσοις θαλάμοις βιοτά·
> τέρπεται δὲ καί τις ἐπ' οἶδμ' ἅλιον ναῒ θοᾷ
> σῶς διαστείβων (᾿Απ. 201).

Ἡ ποίησις τοῦ Πινδάρου εἶναι ἀπηλλαγμένη τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς στυγνῆς ἀπαισιοδοξίας τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Θεόγνιδος. Εἰς τὴν ἀρρενωπήν του μελαγχολίαν ὑπολανθάνει κάτι τι ἀρρήτως εὐφρόσυνον. Ὡς γνήσιος Ἕλλην, γνωρίζει ὅτι ἡ ζωή, ὡς τὸ ἡλιακὸν φῶς, δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς ἀπείρους ἀποχρώσεις. Καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος, κατὰ τὸν ποιητήν, δὲν εἶναι φρικώδης· εἶναι ἀναγέννησις εἰς ὀλβιωτέρους κόσμους, νέα ζωὴ «εἰς μακάρων νᾶσον», ἀσυλλήπτου φωτὸς καὶ κάλλους. Ὁ ἥλιος φωτίζει αἰωνίως τὴν χώραν τῶν σκιῶν καὶ λαμπροὶ λειμῶνες θάλλουν ἐκεῖ, ὅπου κατὰ τὸν Ὅμηρον ὑπάρχουν δένδρα ὠλεσίκαρπα, ἅτινα δηλαδὴ χάνουν ἢ καταστρέφουν τοὺς καρπούς των. ᾿Αλλὰ μόνον ὁ δίκαιος καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον ἀπολαύει τῆς προστασίας τῶν θεῶν. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀτόμων «τὸ παρὰ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά».

Ἡ ἠθική του ἔχει βαθεῖαν τὴν σφραγῖδα τῶν θρησκευτικῶν του ἰδεῶν. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ τελείαν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀδυναμίας. Εἰς τὴν δρᾶσιν ἑκάστου ὑπάρχουν ὡρισμένα ὁρόσημα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ. Ἄλλως προκαλεῖ τὴν νέμεσιν καὶ τὸν φθόνον τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ σώφρων τοὐναντίον περιορίζει τὰς πράξεις του ἐντὸς τῶν φυσικῶν ὁρίων. Τὸ «μηδὲν ἄγαν» εἶναι τὸ προσφιλές του ρητόν. Ὁ ἄνθρωπος ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ δράσῃ. Πρέπει νὰ ἐπιχειρήσῃ ὅ,τι ἔχει πεποίθησιν ὅτι θὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας. Ἡ τόλμη εἶναι σπουδαῖος παράγων διὰ τὴν ζωήν:

> ᾿Ακίνδυνοι δ' ἀρεταὶ
> οὔτε παρ' ἀνδράσιν οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις
> τίμιαι (στ' ᾿Ολυμπ. στ. 9—11).

Ἡ ἐνεργὸς σωφροσύνη εἶναι ἡ κρηπὶς τῆς ἠθικῆς του. ᾿Εκ ταύτης πηγάζουν ὅλα τὰ κατὰ τὸν Πίνδαρον καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβεια εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ πινδαρικοῦ δεκαλόγου. Ὁ Χείρων πρὸ παντὸς συνίστα εἰς τὸν ᾿Αχιλλέα:

> μάλιστα μὲν Κρονίδαν,
> βαρυόπαν στεροπᾶν κεραυνῶν τε πρύτανιν,
> θεῶν σέβεσθαι (στ' Πυθ.).

Ὁ πρὸς τοὺς γονεῖς ἐπίσης σεβασμὸς εἶναι σπουδαιότατον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου (στ' «Πυθ» στ. 26—27). Εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις πρέπει νὰ πρυτανεύῃ ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλανθρωπία. Ὁ Πίνδαρος, ἔχων ἐστραμμένον τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μυθικὸν παρελθόν, πρὸς τὰς αἰθερίας σφαίρας τῶν ἰδεῶν, δὲν κατῆλθεν εἰς τὴν κονίστραν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀγώνων τῶν συγχρόνων του. ᾿Εν τούτοις δὲν παρέμεινεν ἀδιάφορος ἐνώπιον τῶν ἀγρίων καὶ πολυπλόκων παθῶν τῆς ἐποχῆς του. Πολλαχοῦ τῶν ποιημάτων του ἐκδηλοῖ τὰς πολιτικάς του ἰδέας. Τὰ πολιτικά του ἰδανικὰ πηγάζουν κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς ἀριστοκρατικῆς παραδόσεως. Ὡς εὐπατρίδης καὶ γνήσιος Δωριεύς, εἶναι θερμὸς ὀπαδὸς τῆς πειθαρχίας καὶ εὐνομίας. Ὅ,τι πρὸ παντὸς ἐπαινεῖ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας δὲν εἶναι ἡ ἰσονομία, ἡ ἰσότης τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἡ ὁποία ἐξησφαλίζετο κυρίως διὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἰσονομία πρέπει νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὴν εὐνομίαν, εἰς τὴν καλὴν δηλαδὴ ἐφαρμογὴν καὶ τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τῶν νόμων. Τὸ πολιτικὸν ἰδανικὸν τοῦ Πινδάρου ἀποκλείει μορφάς τινας πολιτευμάτων: τὴν ἄκρατον δημοκρατίαν καὶ τὴν τυραννίδα. Τὸ πλῆθος εἶναι δύναμις τυφλὴ καὶ βιαία («Λάβρος στρατὸς» β' «Πυθ.» 87). Ἡ αὐθαίρετος ἐπίσης τυραννὶς δὲν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σεβασμὸν τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων. Συντηρητικὸς μέχρι μυελοῦ ὀστέων, συμπαθεῖ μόνον τὴν νόμιμον βασιλείαν. Θεωρεῖ μοναδικὴν τὴν τύχην τῶν βασιλέων. «Ἡ ἐσχάτη εὐδαιμονία, λέγει, κορυφοῦται εἰς τοὺς βασιλεῖς» (α' «᾿Ολ.» 113), ἀλλαχοῦ μᾶς διαγράφει τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰδανικοῦ βασιλέως (γ' «Πυθ.» 71). Ἡ αὐτὴ συντηρητικότης χαρακτηρίζει καὶ τὰς κοινωνικάς του ἰδέας. Ἡ ποίησίς του ἐξυμνεῖ μόνον τοὺς κυανοαίμους ἀριστοκράτας, τοὺς γνησίους κληρονόμους τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος. ᾿Αγνοεῖ τὸν πτωχὸν καὶ τὸν δοῦλον, τοὺς ἀποκλήρους καὶ τοὺς μοχθοῦντας, τοὺς ἀντιμετωπίζοντας τὰς μυρίας περιπετείας τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς. Ἔσχατος ἀντιπρόσωπος τοῦ δύοντος ἱπποτικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ρίπτει τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω, καθ' ἣν στιγμὴν ἀρχίζουν νὰ κυριαρχοῦν αἱ πολιτειακαὶ καὶ κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις τῶν τολμηρῶν Ἰώνων, τῶν σκαπανέων τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν.

Τεχνοτροπία τοῦ Πινδάρου. Ὅ,τι πρὸ παντὸς χαρακτηρίζει τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ εὐρεῖα καὶ ἐξ ἀπόπτου ἐνατένισις τοῦ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Τὴν ποιητικήν του διακρίνει κατ' ἐξοχὴν ἡ συνθετικὴ σύλληψις τῶν ἰδεῶν. Ὁ

Digitized by Google

Πίνδαρος δὲν ἀναλύει λεπτομερῶς, δὲν ἀποδίδει μὲ ἀκρίβειαν τὰς ἀπείρους ἀποχρώσεις τῶν πραγμάτων. Γοργὸν ρίπτων βλέμμα ἐπὶ τῆς πραγματικότητος, ἀρύεται ἐξ αὐτῆς κυριαρχούσας μόνον ἐντυπώσεις καὶ διατυπώνει ταύτας συγκεφαλαιωτικῶς καὶ συνοπτικῶς. Μία πολλάκις λέξις τῷ ἀρκεῖ. Ἀλλ' ἡ λέξις αὕτη ἀπαστράπτει ὡς κεραυνός. Ἀφετηρία πολλάκις τῶν σκέψεών του εἶναι αἰσθητὴ καὶ συγκεκριμένη μορφὴ τῆς πραγματικότητος, ἐκ τῆς ὁποίας ὁρμώμενος μετεωρίζεται βαθμηδὸν εἰς γενικὰς καὶ ἀφῃρημένας ἰδέας. Ἀλλὰ συχνάκις ἐπίσης ἡ διάνοιά του ἀκολουθεῖ καὶ τὴν ἀντίθετον πορείαν. Ἐκκινεῖ ἀπὸ τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθέκαστα, ἀπὸ γενικὰς κρίσεις εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ἀντικείμενα ἢ γεγονότα, περὶ τὰ ὁποῖα περιστρέφονται τὰ ποιήματά του. Ἡ δευτέρα αὕτη μορφὴ τῆς τεχνοτροπίας του προσιδιάζει μᾶλλον εἰς τὴν διδακτικὴν καὶ γνωμικὴν ποίησιν. Εἶναι ἐν τούτοις συνηθεστάτη εἰς τὸν Πίνδαρον καὶ ἀποτελεῖ τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς ποιήσεώς του. Ἐκ ταύτης προέκυψε τὸ ἱερατικὸν καὶ σχεδὸν προφητικὸν ὕφος του, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε τὴν βαθυτέραν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς θαυμαστάς του. Τὰ θέματα τῶν ποιημάτων του εἶναι ποικίλα. Ἀφ' ἑνὸς σύγχρονα γεγονότα, ὑπαινιγμοὶ διὰ ζῶντα πρόσωπα, ἠθικαὶ συμβουλαί, ἀφ' ἑτέρου μυθικαὶ ἀφηγήσεις. Ἡ ποίησίς του συνενώνει ἐπικὰ καὶ λυρικὰ στοιχεῖα. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ποικιλία τοῦ ὕφους του. Ἔχει μεγαλυτέραν ἁπλότητα εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἠθικῶν παραγγελμάτων, περισσοτέραν λαμπρότητα καὶ ποίησιν εἰς τὴν μυθικὴν ἀφήγησιν. Ὁ γενικὸς ἐν τούτοις χαρακτὴρ τοῦ ὕφους του παραμένει πάντοτε ὁ αὐτός: μεγαλεῖον καὶ εὐρύτης φαντασίας, μεγίστη ποιητικὴ ἔξαρσις, πυκνότης ἰδεῶν. Ἡ φαντασία, ἀδιασπάστως συνενοῦσα τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἔχει ἀχανεῖς ὁρίζοντας. Θρηνῶν πρόωρον θάνατον λέγει:

«Ἄστρα τε καὶ ποταμοὶ καὶ
κύματα πόντου
τὴν ἀωρίαν τὴν σὴν ἀνακαλεῖ» (Ἀπ. 7).

Ὁλόκληρος ἡ φύσις ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὴν φαντασίαν του. Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ λάμποντος ἡλίου καὶ τὸ ὑποβλητικὸν σεληνόφως, ἡ ἀφρισμένη θάλασσα καὶ αἱ θύελλαι τῆς ξηρᾶς, ὁ φυτικὸς καὶ ζωϊκὸς κόσμος, ἡ λάμψις τῶν μετάλλων καὶ ὁ σπινθηρισμὸς τοῦ οἴνου πληροῦν τὰς ᾠδάς του μὲ καταπληκτικὴν λαμπρότητα. Εἰς τοὺς στίχους του ἀπεκρυστάλλωσε μέγα πλῆθος ζωντανῶν καὶ ἰσχυρῶν ἐντυπώσεων, εἰλημμένων ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Τὸ ὕφος του ἐν τούτοις δὲν διακρίνει τόσον ἡ ἀκρίβεια τῶν εἰκόνων του, ὅσον ἡ διὰ τῶν εἰκόνων καταλειπομένη εἰς τὸ πνεῦμα ἀόριστος ἐντύπωσις. Ἡ ποίησίς του σχετίζεται στενότερον πρὸς τὴν μουσικὴν ἢ τὴν πλαστικήν. «Δὲν εἶμαι, ἔλεγε, γλύπτης ἀγαλμάτων, εἶμαι ποιητὴς ᾠδῶν». Ὁ Πίνδαρος σχεδὸν δὲν περιγράφει. Τὸ κάλλος τῶν περιγραφῶν του δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκριβολογίαν του, ἀλλ' εἰς τὰς στιγμιαίας μαρμαρυγὰς τῆς φαντασίας, μὲ ὁποίας καταυγάζει τὰς εἰκόνας του. Μᾶς θαμπώνει δι' ὀλίγον καὶ χωρεῖ περαιτέρω. Ἡ διάνοιά του, φιλοσοφικὴ καὶ ἐνεργός, εἰσδύει εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐξιδανικεύει. Τοιουτοτρόπως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ἀληθὴς ποιητὴς ἐκφράζει ἀφῃρημένας ἰδέας μὲ εἰκόνας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπεικονίζων συγκεκριμένα ἀντικείμενα προσέχει νὰ τονίζῃ τὴν σχέσιν αὐτῶν μὲ γενικὰς ἐννοίας. Τὸ λεξιλόγιόν του εἶναι συγχρόνως γλαφυρὸν καὶ ἀφῃρημένον, γραφικὸν καὶ γενικόν. Κατὰ τὸν ποιητήν, τὸ γένος καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἀρκεσιλάου «ἐφυτεύθησαν ὑπὸ τῶν θεῶν (δ' Πυθ., 122, 452). «Κρηπῖδα σοφῶν ἐπέων» ὀνομάζει τὰς πρώτας λέξεις, τὰς ὁποίας ἀπευθύνει ἡ Μήδεια πρὸς τοὺς ἀργοναύτας (δ' «Πυθ.» 245). Ὀλίγας ἔχει παρομοιώσεις. Σχοινοτενεῖς καὶ πολυάριθμοι αὗται εἰς τὸν Ὅμηρον, εἶναι εἰς αὐτὸν σπάνιαι καὶ βραχεῖαι. Ὁ Ἀρκεσίλαος θάλλει ὡς ἄνθος ἐν τῷ μέσῳ τῆς πορφύρας τοῦ ἔαρος («φοινικανθέμου ἦρος»). Αἱ μεταφοραὶ ὅμως βρίθουν εἰς τὰ ποιήματά του καὶ σχηματίζουν τὴν ὑφὴν τρόπον τινὰ τοῦ ὕφους του. «Ὠκέα φωνήεντα βέλη» ὀνομάζει τοὺς στίχους του. Ἐπικαλούμενος τὰς Μούσας λέγει:

Προφρόνων Μοισᾶν τύχοιμεν,
κεῖνον ἅψαι πυρσὸν ὕμνων (δ' «Ἰσθμ.» 43)

Αἱ μεταφοραί του εἶναι ἐκτάκτου λαμπρότητος. Ἐντρυφῶν δι' ὀφθαλμῶν ἀπλήστων εἰς τὴν φωτοβόλον αἰθρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ, τὰς περισσοτέρας μεταφοράς του ἀντλεῖ ἐκ τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι σημαίνουν τὸ αἴσθημα τοῦ φωτός. Τὸ ρῆμα «φλέγω» ἐπανειλημμένως χρησιμοποιεῖται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν μεταφορικὴν σημασίαν τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν προσδίδουν εἰς τὸν νικητὴν ἡ ἀρετή, αἱ Μοῦσαι καὶ τὰ ᾄσματα τῶν ποιητῶν. Ἀφ' ἑτέρου διὰ γενικῶν ἰδεῶν διατυπώνει αἰσθητὰς ἐννοίας. Εἰς τὸν δ' «Πυθιονίκην» ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἀργοναῦται παρεκάλουν τὸν Ἰάσονα νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀκαταγώνιστον κίνησιν («κινηθμὸν ἀμαιμάκετον») τῶν Συμπληγάδων πετρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπλησίαζον πρὸς ἀλλήλας καὶ συνέθλιβον τοὺς θαλασσοπόρους (στ. 370). Ἀλλαχοῦ ὁ Ἰάσων ἐπικαλεῖται «τὰς ὠκυπόρους ριπὰς κυμάτων». Πρὸς προσδιορισμὸν τῶν νικῶν τῶν ἡρώων του χρησιμοποιοῦνται οἱ εὐρύτεροι ὅροι: τιμά, χάρις, γέρας. Αἱ περιφράσεις του ἐπίσης εἶναι πλούσιαι εἰς ἀφῃρημένας λέξεις καὶ εἰκόνας: «ἀρισθάρματον γέρας» λέγει τὸ βραβεῖον τοῦ ἀρίστου ἅρματος ἐν τῇ ἁρματηλασίᾳ (ε' «Πυθ». 39) καὶ «λείριον ἄνθεμον ποντίας ἐέρσας» τὸ κοράλλιον τῆς θαλάσσης (ζ' «Νεμ.» 116). Πάντα ταῦτα ἐξωραΐζουν καὶ ἐξαϋλώνουν τὴν ποιητικήν του ἔκφρασιν. Ὁ Πίνδαρος, ὡς ἀληθὴς ποιητής, δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ ἐπίθετον. Ἔχει δύο εἰδῶν ἐπίθετα: ἀφ' ἑνὸς κοσμητικά, καθιερωμένα, ἐκφράζοντα σταθερὰς ἰδιότητας οὐσιαστικῶν, τὰς Θήβας π. χ. ὀνομάζει «ἑπταπύλους», τὸν Ποσειδῶνα «σεισίχθονα», τὸ ἐλεφαντοστοῦν «λευκόν», ἀφ' ἑτέρου νέα καὶ προσωπικά, ἐκφράζοντα ἀπροσδόκητα ἢ φευγαλέα χαρακτηριστικὰ τῶν πραγμάτων, π. χ ὁ πλοῦτος ὀνομάζεται ὑπ' αὐτοῦ «μεγάνωρ», αἱ κοιλάδες τοῦ Πηλίου «ἀνεμοσφάραγοι», τὰ πεδία τῆς Λιβύης «κελαινεφέα», ὁ θάνατος, τὸν ὁποῖον ἐπιφέρει ὁ Περσεὺς εἰς τὸν Πολυδέκτην καὶ τοὺς συντρόφους του, «λίθινος». Τὰ ποικίλα ταῦτα ἐκφραστικὰ στοιχεῖα δὲν παραμένουν μεμονωμένα καὶ ἀσύνδετα εἰς τὴν ποίησιν τοῦ Πινδάρου. Συνδυάζονται καὶ διασταυροῦνται εἰς μίαν ἀφαντάστου ποικιλίας σύνδεσιν, ἡ ὁποία καθιστᾷ τὸ ὕφος του τὸ μᾶλλον περίτεχνον τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν. Ὁ Πίνδαρος ἦτο ἀπαράμιλλος εἰς τὴν ἀδιάπτωτον λυρικὴν μεταρσίωσίν του. Τὸν λυρισμόν του ἐπιτείνουν ὁ εἱρμὸς τῶν ἰδεῶν του καὶ ἡ ἰδιόρρυθμος ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ποιημάτων του. Ἀγνοεῖ τί σημαίνει οἰκονομία λόγου. λογικὴ καὶ κανονικὴ ἀλληλουχία τῶν ἰδεῶν. Χωρεῖ διὰ τῶν λεγομένων λυρικῶν ἁλμάτων. Ὁ Ὁράτιος εὐστόχως παραβάλλει αὐτὸν πρὸς χείμαρρον ρέοντα μετὰ βαθέων καὶ ταραχωδῶν ὑδάτων. Ἡ φρασιολογία του, μὴ δεσμευομένη ὑπὸ συντακτικῶν κανόνων, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἄτακτον πτῆσιν τῶν ἰδεῶν του. Αἱ φράσεις του συμπλέκονται συνήθως κατὰ τρόπον περίπλοκον καὶ σχηματίζουν πολλάκις μακρὰς καὶ ἁδρὰς περιόδους, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἔχουν τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα τοῦ ἐμπεριόδου πεζοῦ λόγου. Ἡ μακρὰ περίοδος τοῦ πεζογράφου εἶναι ἅλυσις ἀρρήκτως συνδεομένων διανοημάτων. Ἡ μακρὰ φρασιολογία τοῦ Πινδάρου εἶναι ἡ αἰσθητὴ διατύπωσις τῆς ἀτάκτου ἐμπνεύσεως ποιητοῦ. Ὁ Πίνδαρος ὑπῆρξε μεγαλόστομος λυρικὸς ποιητὴς ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο. Εἰς τὰ ἔργα του δὲν ἀνευρίσκομεν μεγάλας πράξεις, ὡς εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἢ ὑπερόχους χαρακτῆρας, ὡς εἰς τὴν ἀττικὴν τραγῳδίαν. Τὰ ποιήματά του ἀκροθιγῶς μόνον πραγματεύονται βασικὰ καὶ γενικὰ προβλήματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Οἱ ἥρωές του ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι διακεκριμέναι προσωπικότητες, ἀλλ' ἄτομα ἔχοντα τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις. Ὁ Τάνταλος, ὁ Ἰξίων, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἥρωες τῶν ἐπινίκων εἶναι φιλόδοξοι καὶ τίποτε περισσότερον. Σπανίως ἐπίσης διαγράφει δραματικὰς ἀντιθέσεις χαρακτήρων.

Γλῶσσα καὶ μέτρα. Ὁ Πίνδαρος, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν χορικῶν ποιητῶν, συνέθεσε τὰ ψαλλόμενά του ἔργα δωριστί. Ἡ λογοτεχνικὴ ὅμως γλῶσσά του, βάσιν ἔχουσα τὴν δωρικὴν διάλεκτον, ἔχει πολλοὺς αἰολισμούς. Προτιμᾷ πρὸ πάντων τοὺς αἰολικοὺς τύπους, τοὺς προελθόντας ἐξ ἀντεκτάσεως Μοῖσα, φεύγοισα, καλέοισι. Ἀλλὰ καὶ ἐπικοὺς καὶ ἀττικοὺς τύπους πολλάκις μεταχειρίζεται· π.χ. γενικὰς εἰς οιο, αἰτιατικὰς πληθυντικὰς εἰς ους. Τὰ ποικίλα ταῦτα στοιχεῖα τῆς τεχνητῆς γλώσσης του τοῦ ἐπέτρεψαν μεγίστην ἐλευθερίαν εἰς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης. Ὁ Πίνδαρος εἶναι κατ' ἐξοχὴν γλωσσοπλάστης. Ἐδημιούργησε πλείστας νέας συνθέτους λέξεις (ἐλαχυπτέρυξ, ἐγχεικέραυνος, μελησίμβροτος, χαλκοχάρμης κλπ.). Ὁ φιλόσοφος Ἀρκεσίλαος δικαίως ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο δεινὸς «φωνῆς ἐμπλῆσαι, καὶ ὀνομάτων καὶ ρημάτων εὐπορίαν παρασχεῖν». Τὰ μέτρα του εἶναι ποικιλώτατα. Ἐδημιούργησεν ἔκτακτον πλοῦτον μορφῶν στίχων καὶ στροφῶν, τῶν ὁποίων ἡ μελέτη προβάλλει πολλὰ δύσλυτα αἰνίγματα. Δι' ἕκαστον ποίημα ἐποίει καὶ νέας μετρικὰς μορφάς. Οἱ δακτυλικοὶ ἐπίτριτοι ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέτρον εἰς τὰς διηγηματικοῦ χαρακτῆρος ᾠδὰς καὶ τοὺς ἐπινίκους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ψαλοῦν εἰς δωρικὰς πολιτείας. Ἕτερον εἶδος μετρικῆς συνθέσεως εἶναι τὸ παιωνικόν, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσεν εἰς τὸν β' καὶ ι' «Ὀλυμπιονίκην» καὶ εἰς τὸν ε' «Πυθιονίκην». Τὰ ἄλλα ποιήματά του ἐποιήθησαν εἰς αἰολικὸν μέτρον μετὰ λογαοιδικῆς καὶ γλυκωνείου βάσεως. Αἱ στροφαί του εἶναι ὁτὲ μὲν βραχεῖαι, ὁτὲ δὲ μακραί. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀποτελοῦν πολυσύνθετον σύνολον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει μέγαν ἀριθμὸν (10—15) κώλων. Τὰ κῶλα εἶναι ἄνισα κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ διάφορα κατὰ τὴν προσῳδίαν. Τὴν μουσικὴν σύνθεσιν τῶν ᾠδῶν του θὰ ἐχαρακτήριζεν, ὡς φαίνεται, ἡ αὐτὴ ποικιλία. Ἀλλ' ἀτυχῶς ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν τὸν ποιητήν, διότι αἱ ἀόριστοι ἐκφράσεις του δωρίῳ πεδίλῳ φωνὰν ἐναρμόξαι ἢ αἰολίδι μολπᾷ ἢ λυδίᾳ σὺν ἁρμονίᾳ, οὐδεμίαν παρέχουν εἰς ἡμᾶς βοήθειαν. τὰ δὲ ὀλίγα ἐκ Μεσσήνης λείψανα μελῳδιῶν εἰς τὸν α' «Πυθιονίκην» ἀπεδείχθησαν νόθα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ μουσική του θὰ ἦτο θαυμασία, ὡς ἀποδεικνύει ἡ κρίσις τοῦ ἀρίστου τῶν σῳζομένων κριτῶν, τοῦ Ἀριστοξένου, ὁ ὁποῖος δὲν εὑρίσκει λέξεις ἵνα ἐγκωμιάσῃ αὐτὴν (*Πλουτάρχου*, «Περὶ μουσικῆς» 20 καὶ 31).

Ἐπίδρασις τοῦ Πινδάρου. Ὁ Πίνδαρος εἶχε πολλοὺς μὲν θαυμαστάς, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἰδιορρυθμίας τῆς τεχνοτροπίας του ὀλίγους μιμητάς. «Ὁ προσπαθῶν, ἔλεγεν ὁ Ὁράτιος, νὰ μιμηθῇ τὸν Πίνδαρον ἐπιχειρεῖ πτῆσιν Ἰκάρου» (Ὠδαί, 4, 2). Καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐραστάς του ἐδυσχέραινε τὸ ἰδιότυπον ὕφος του καὶ ὁ λογικὸς εἱρμὸς τῶν ἰδεῶν του. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν τούτοις ὁ Πίνδαρος ἀνεγινώσκετο εἰς τὰ σχολεῖα ὡς κλασσικὸς λυρικὸς ποιητὴς καὶ οἱ λόγιοι ἐθεώρουν ἐπιβεβλημένον νὰ ἔχουν τὰ ποιήματά του εἰς τὴν βιβλιοθήκην των. Ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὸν ἀναφέρουν ὀνομαστί. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἠσχολήθησαν μὲ αὐτὸν κυρίως ὡς φιλόλογοι. Ἡ πρώτη ἀλεξανδρινὴ ἔκδοσις τοῦ Πινδάρου ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀριστοφάνην τὸν Βυζάντιον, ἡ δὲ κατάταξις τῶν ᾠδῶν του εἰς 17 βιβλία εἰς τὸν Ἀπολλώνιον, τὸν λεγόμενον εἰδογράφον. Κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα ὁ Χαμαιλέων καὶ ὁ Ἴστρος ἔγραψαν βιογραφίας περὶ αὐτοῦ. Περίφημα ἦσαν τὰ εἰς αὐτὸν ὑπομνήματα τῶν κριτικῶν Ἀριστάρχου τοῦ Σαμόθρακος καὶ Διδύμου τοῦ Ἀλεξανδρέως. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς κρίνει αὐτὸν ἀπὸ τεχνοκριτικῆς ἀπόψεως εἰς πολλὰ τῶν συγγραμμάτων του. Οἱ Ρωμαῖοι ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι μετὰ θαυμασμοῦ ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ. Ὁ Ὁράτιος παραβάλλει αὐτὸν πρὸς κύκνον, ὁ δὲ Κοϊντιλιανὸς τὸν ὀνομάζει «lyricorum longe princeps (*Quint.* 10, 1, 61). Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πρῶτος ὁ Ronsard προσεπάθησε νὰ μιμηθῇ τὸν Πίνδαρον, τοῦ ὁποίου καὶ τοὺς ρυθμοὺς ἀκόμη ἀπεπειράθη νὰ ἀποδώσῃ. Ἐν τούτοις μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὀλίγοι τὸν κατενόησαν. Ὁ Malherbe, ὁ Perrault, ὁ Lemotte ὀλίγον τὸν ἐξετίμησαν. Ἤδη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ Βολταῖρος ὀνομάζει αὐτὸν «ὁ ἀκατάληπτος καὶ πομπώδης Θηβαῖος». Ὁ abbé Barthélemy ὅμως καὶ πρὸ πάντων ὁ Chénier εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ Γκαῖτε εἰς τὴν Γερμανίαν διεῖδον τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεώς του. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, μετὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Backl, Dissen καὶ Croiset, ὁ Πίνδαρος κατενοήθη ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις καὶ ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς εἷς τῶν μεγίστων ποιητῶν, τοὺς ὁποίους εἶδέ ποτε ἡ ἀνθρωπότης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χειρόγραφα.* Ἡ χειρόγραφος παράδοσις τοῦ κειμένου τοῦ Πινδάρου στηρίζεται εἰς 186 χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα διαιροῦνται εἰς παλαιὰ καὶ διεσκευασμένα. Τῶν παλαιῶν τὰ ἄριστα εἶναι: 1) Ambrosianus C 222 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, 2) Vaticanus Græcus 1312 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, 3) Parisinus Græcus 2774 τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, 4) Laurentianus 32,52 τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἡ σχέσις τῶν κωδίκων διηυκρινήθη ὑπὸ τοῦ *T. Mommsen* εἰς τὴν μεγάλην κριτικὴν ἔκδοσιν (Βερολῖνον 1864).

Σχόλια. Τὰ σῳζόμενα παλαιὰ σχόλια, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν συνεχῆ παράφρασιν, ἀνάγονται εἰς τὸν *Δίδυμον*, ὁ ὁποῖος συχνότατα ἀναφέρεται ὀνομαστί. Ἐγράφησαν κατὰ τὸν *Βιλαμόβιτς* (Eurip. Herakl. 1,185) τὸν Β' αἰῶνα μ.Χ. Ἴσως συγγραφεὺς αὐτῶν εἶναι ὁ *Δράκων ὁ ἐκ Στρατονικείας*. Τὰ δὲ νῦν σῳζόμενα μετρικὰ σχόλια καὶ τὰ ἔμμετρα καὶ τὰ πεζὰ ὑπὸ τοῦ *Τζέτζου* καὶ μικρὰν ἀξίαν ἔχουν καὶ εἰς ἐσφαλμένην στηρίζονται διαίρεσιν τῶν στίχων. Τοῦ μέσου αἰῶνος εἶναι τὰ σχόλια *Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου*, τοῦ *Μοσχοπούλου* καὶ τοῦ *Τρικλινίου*. Εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ἀνήκουν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ *Σεμιτέλου* ἐκδοθέντα «Πατμιακὰ σχόλια». Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Εὐσταθίου ἀπωλέσθη πλὴν τοῦ βίου. Τὰ ἀρχαῖα σχόλια ἐξεδόθησαν ὑπὸ *A. Bœckl* εἰς τὴν μείζονα ἔκδοσιν τοῦ Πινδάρου ὑπὸ *Abel* τῷ 1884 εἰς τοὺς «Νεμεονίκας καὶ Ἰσθμιονίκας καὶ ὑπὸ *Drachmann* τὰ εἰς «Ὀλυμπ.» τῷ 1903, τὰ εἰς «Πυθ.» τῷ 1910 καὶ τὰ εἰς «Ἰσθμ.» καὶ «Νεμεον.» τῷ 1927.

Ἐκδόσεις. Πρώτη ἡ ἀρχικὴ ἔκδοσις τοῦ Πινδάρου (editio princeps) εἶναι ἡ τοῦ *Ἄλδου* ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1513. Μετ' αὐτὴν ἐγένετο ἡ ἔκδοσις *Er. Schmid* (1616). Μνημονευτέα εἶναι ἡ ἔκδοσις *Heyne*, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ ὑπομνήματος ἐν Γοττίγγῃ 1773. Ἐποχὴν ὅμως ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πινδάρου σημειοῖ ἡ ἔκδοσις *Boeckl* ἐν Βερολίνῳ 1811—1821 εἰς τρεῖς τόμους μετὰ σχολίων. μετρικῆς ἑρμηνείας καὶ ἑρμηνευτικοῦ ὑπομνήματος. Μικροτέρα ἔκδοσις μετὰ ὑπομνήματος ὑπὸ *Dissen* καὶ *Schneidewin* (1830). «Pindari Carmina» μετὰ κριτικῶν παρατηρήσεων ὑπὸ *Tycho Mommsen* (1861).—Νεώτεραι ἐκδόσεις: *O. Schröder*, «Pindari Carmina» (6η ἔκδοσις 1923. ὡς καὶ μέρος τῆς ἐκδόσεως τῶν λυρικῶν ποιητῶν ὑπὸ *Bergk*).—Μετὰ σχολίων: *Κ. Κλεάνθους*, «Πινδάρου τὰ σῳζόμενα» μετὰ μεταφράσεως, σημειώσεων καὶ πίνακος τῶν λέξεων εἰς ε' τόμους (ἐν Τεργέστῃ 1886—1887).—*Fennell*, Pindar (Cambridge τόμ ε' «Ὀλυμπ.» καὶ «Πυθ.» 1893, τόμ β' «Νεμ.» καὶ «Ἰσθμ.» 1899, ἀγγλ.).—*W. Christ*, «Pindari carmina prolegomenis et commentariis instructa» (Leipzig, 1896).—Ἔκδοσις κριτικὴ μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ *A. Puech* εἰς 4 τομ. (Collection Budé, Paris 1922—1923).—Τὰ νέα ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν ὑπὸ *Ernst Diehl*, «Supplementum Lyricum» (σ. 22—24) καὶ ὑπὸ *Puech* εἰς τὸν δ' τόμ. Ἑρμηνευτικὰ σχόλια ἐξεπόνησε γερμανιστὶ ὁ *Merger* (1880) καὶ ὁ *Schröder* (μόνον τῶν «Πυθ.» 1922), ἀγγλιστὶ ὁ *Bury* («Νεμεον.» 1890, «Ἰσθμ.» 1892) καὶ ἑλληνιστὶ ὁ *I. Θ. Κακριδῆς*, «Ἑρμηνευτικὰ καὶ διορθωτικὰ εἰς τὸν Πίνδαρον» (Ἀθῆναι, 1925. πρβλ. Philol. Wochenschrift 1926).—Εἰδικὸν Λεξικὸν εἶναι τὸ τοῦ *I. Rumpel*, «Lexicon Pindaricum» (1883).

Μεταφράσεις. Εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετεφράσθησαν οἱ ἐπίνικοι ὑπὸ *Ε. Βάλβη*, ὁ ζ' «Ὀλ.» ὑπὸ *Σ. Κυριακίδη* («Ἁρμονία» Α' ἀρ. 16) ι' καὶ ιβ' «Ὀλ.» ὑπὸ *Α. Καρζῆ* (Ποιητ. ἔκδ 41—43), ἀρκετὰ ποιήματα ὑπὸ *Σ. Μενάρδου* («Στέφανος» σ. 45—51) καὶ *Ἠλ. Βουτιερίδη* (Ἕλληνες λυρικοὶ ποιηταὶ σ. 230—237). Εἰς τὴν γαλλικὴν μετεφράσθη ὁ Πίνδαρος ὑπὸ *Sommer* καὶ *Puech*, εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ *Sandys* (Loeb) καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ *Dornseiff*.

Βοηθήματα. *T. Mommsen*, Pindars (1845).—*Bippart*, Pindars Leben, Weltanschauung und Künst (Iena 1848).—*Villemain*, Essai sur le génie de Pindare (Paris 1817).—*L. Schmidt*, Pindars Leben und Dichtung (1862).—*Buchholz*, Die sittliche Weltanschauung des Pindars und Aeschylus

Digitized by Google

(Leipzig 1869).—*M. Ring*, Zür Tropik Pindars (Budapest 1873).—*A. Croiset*, La poésie de Pindare (Budapest 1873).—*A. Croiset*, La poésie de Pindare (Paris 1880) — *Πετρῆ*, Πινδαρικαὶ μελέται (Ἐφημ. φιλομαθῶν τόμ. Β — Δ' 1879—1881).— *Lübbert*, Pindars Leben und Dichtungen (1882).—*Μ. Παρανίκα*, Ὁ δ' Πυθιον. (Περιοδ. τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου 1889).—*Caspar*, Essai de chronologie pindarique (Bruxelles 1900).—*Μιχ. Τσακύρογλου*, Ὁ πινδαρικὸς νόμος καὶ ἡ ἀνατολικὴ ποίησις (ἐν Σμύρνῃ 1906).—*E. Romagnoli*, Pindaro (Firenze 1910).—*Dornseiff*, Pindars Stil (Berlin 1921).—*Wilamowitz*, Pindars (Berlin 1922).—*E. Fitch*, Pindar and Homer (Classical Philology 1924).

Α. Μ. ΙΣΗΓΟΝΗΣ

—**Πίνδαρος.** Υἱὸς τοῦ Μέλανος καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Κροίσου. Ὁ Αἰλιανὸς ἀναφέρει ὅτι διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ τελευταίου νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν Ἔφεσον ἠρνήθη καὶ ἐπολιορκήθη. Κατὰ τὴν πολιορκίαν κατέρρευσεν εἷς τῶν πύργων τοῦ τείχους, ὀνομασθεὶς διὰ τοῦτο «Προδότης Πύργος». Ὁ Πίνδαρος παρήγγειλε τότε νὰ συνδεθοῦν διὰ σχοινίων τὰ τείχη καὶ οἱ πύργοι των μὲ τοὺς κίονας τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ὡσεὶ νὰ ἀφιερώνετο ἡ πόλις εἰς τὴν πολιοῦχόν της. Ἐνόμιζεν ὅτι οὕτω θὰ ἔσῳζεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς λεηλασίας. Πρεσβεία Ἐφεσίων μετέβη τότε παρὰ τῷ Κροίσῳ, ὅστις ἐγέλασε μὲν διὰ τὸ τέχνασμα, τοὺς ἐδέχθη ὅμως εὐμενῶς καὶ χωρὶς νὰ κακοποιήσῃ τὴν πόλιν ἀφῆκεν εἰς αὐτὴν τὴν αὐτονομίαν της. Ἐξώρισε μόνον ἐξ Ἐφέσου τὸν ἀνεψιόν του.

Γ. Λ. Α.

Πίνδασος (ὁ) *['Αρχ. Γεωγρ.]* Ὄρος τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Μυσίας, ἐκτεινόμενον κατὰ τὰ ΝΑ. τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Καΐκου (Μπακὶρ-τσάϊ) καὶ Εὐήνου (Καραντιρὲκσοῦ). Τὸ ὕψος του ἀνέρχεται εἰς 1.253 μέτρα, νῦν δὲ καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Μάδαρα ντάγ*.

Α. Θ. Σ.

Πινδένισσος (ἡ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κιλικίας ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους (Ἄλμαντάγ), τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ὁ Κικέρων, ὡς ἀνθύπατος τῆς Κιλικίας, κατὰ τὰ ἔτη 51—50 π. Χ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει σήμερον ἡ κώμη *Ὀσμανιέ*, ἕδρας ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Ἀδάνων, ἀριθμοῦσα ἐν ὅλῳ 7.470 κατοίκους. Ἔχει πλουσίαν κτηνοτροφίαν καὶ διεξάγει ἐμπόριον οἰκοδομησίμου ξυλείας.

Α. Θ. Σ.

Πίνδος (ἡ καὶ ὁ) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἐκτεινομένη ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. μεταξὺ Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῶν Δειναρικῶν Ἄλπεων, ὧν αἱ τελευταῖαι διακλαδώσεις εἰσερχόμεναι ἐξ Ἀλβανίας εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, καταλήγουν μέχρι τῆς Αἰτωλοακαρνανίας. Ἀποτελεῖ τὸν σημαντικώτερον ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ βορείου τμήματος τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ ἀποτελεῖ τὸ σημεῖον χωρισμοῦ τῶν ὑδάτων μεταξὺ τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἔχει μῆκος 150 χλμ. περίπου καὶ πλάτος 50 χλμ. καὶ διασχίζεται εἰς πολλὰς διακλαδώσεις, μετὰ πολλῶν κορυφῶν καὶ βαθειῶν χαραδρῶν. Ἐκ τῶν διακλαδώσεων τούτων αἱ κυριώτεραι εἶναι πρὸς Β. τὸ Μπιτσινέλι καὶ τὸ Βόϊον ὄρος, πρὸς Α. τὰ Χάσια ὄρη καὶ τὰ Καμβούνια ὄρη, πρὸς Δ. τὰ Τσουμέρκα (2.336 μ. ὕψους) καὶ τὰ Ἀκαρνανικὰ ὄρη, πρὸς Ν. ὁ Τυμφρηστός, μὲ ὑψίστην κορυφὴν τὸ Βελούχι (2.519 μ.) καὶ ὁ Κόρακας καὶ πρὸς τὰ ΝΑ. ἡ Ὄθρυς καὶ τὰ Αἰτωλικὰ ὄρη. Ἀπὸ τῶν ὀρέων τούτων πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Ἀλιάκμων, Ἄραχθος, Ἀχελῷος, Ἀῷος καὶ Πηνειός. Ἡ Πίνδος εἶναι ἐκ τῶν καλύτερον κεκαλυμμένων ὑπὸ δασῶν περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος, ὧν τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν δασῶν της εὑρίσκονται εἰς παρθένον σχεδὸν κατάστασιν καὶ ἀνεκμετάλλευτα, ἐλλείψει συγκοινωνιῶν. Ἡ βλάστησις εἶναι ποικιλωτάτη μὲ ἀφθονίαν δρυῶν, πρίνων, ἀγριαπιδεῶν, ἀγριελαιῶν, πεύκων, ὀξυᾶς, καστανεῶν. Πλουσιωτάτη εἶναι καὶ ἡ πανίσκη μὲ ἀφθονίαν θηραμάτων, ἐν οἷς ἄρκτοι, ἔλαφοι, κάπροι, δορκάδες, κλπ. Λόγῳ τῶν ἀφθόνων βοσκῶν τὰς ὁποίας ἔχει, ἡ Πίνδος ἔχει καὶ σημαντικὴν πτηνοτροφίαν, ἀσκουμένην ὑπὸ εἰδικῶν κτηνοτρόφων, οἵτινες εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι εἰς διάφορα μικρὰ χωρία καὶ συνοικισμοὺς ἢ καὶ μεταβλητὰς ἐγκαταστάσεις. Ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Πίνδου κατέφυγον πολλάκις διωκόμενοι ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς δυνάστας οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ ἢ καὶ ἄλλων περισσότερον ἀπομεμακρυσμένων περιοχῶν, ὑπολείμματα δὲ τούτων σῴζονται ἔτι καὶ σήμερον εἰς τὰ ἐπ' αὐτῆς χωρία. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο ἱερὸν τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος.

—*[Γεωλογ.]* Τὰ ὑλικά, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι κατεσκευασμέναι αἱ ἁλύσεις τῆς *Πίνδου*, συνίστανται ἐκ πετρωμάτων τῆς ὁμάδος τῶν μεσοζωϊκῶν πλακωδῶν ἀσβεστολίθων - σχιστολίθων - κερατολίθων καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῶν ὁμοφώνως ἐπικαθημένου φλύσχου. Ἐκτὸς τῶν κυρίων τούτων πετρωμάτων συμμετέχουν καί τινα ἄλλα δευτερευούσης σημασίας. Οἱ πλακώδεις ἀσβεστόλιθοι ἀποτελοῦν κατὰ γενικὸν κανόνα εἰς ὅλην τὴν Πίνδον τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ συστήματος τῶν στρωμάτων, τοῦ ὑπὸ τὸν φλύσχην κειμένου. Ἡ γεωλογικὴ ἡλικία των διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπαρχόντων ἀπολιθωμάτων τρηματοκόγχων πρωτοζῴων (τῶν γενῶν *ὀρβιτέλλας, σιμπλορβίτου, λεπιδορβιτοειδοῦς* κτλ.) καθωρίσθη ἀκριβῶς. Ἀνήκουν εἰς τὴν μαιστρίχτιον βαθμῖδα τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐκτὸς τῶν τρηματοκόγχων περιέχουν καὶ ἀπολιθωμένα *λιθοδάμνια*, *βρυόζῳα*, λείψανα *σπόγγων* καὶ θραύσματα κελυφῶν *ἱππουριτῶν*. Οἱ πλακώδεις ἀσβεστόλιθοι ἤρχισαν σχηματιζόμενοι κατὰ τὴν τουρώνειον ἐποχὴν τῆς νεοκρητιδικῆς καὶ ἐτελείωσαν μὲ τὴν μαιστρίχτιον ἡλικίαν. Κάτωθεν τῶν πλακωδῶν ἀσβεστολίθων τῆς τουρωνείου-μαιστριχτίου βαθμῖδος ἀκολουθεῖ ἡ ὁμὰς τῶν σχιστολίθων-κερατολίθων. Εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα της ἡ ὁμὰς αὕτη περιλαμβάνει ἐρυθρὰς ἢ φαιάς, λατυποπαγοειδοῦς ἱστοῦ τραπέζας μὲ ὀρβιτολίνας (τὸ εἶδος *ὀρβιτολίνη conica*) καὶ θραύσματα *ἱππουριτῶν*, ἀνηκούσας εἰς τὴν κενομάνιον σειρὰν τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως. Κάτωθεν τῶν τραπεζῶν μὲ ὀρβιτολίνας ἀκολουθεῖ ἡ ὁμὰς τῶν σχιστολίθων-κερατολίθων, ἔχουσα χρῶμα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρυθρὸν μέχρι φαιοπρασίνου. Ὑπὸ τὴν ὁμάδα ταύτην ἀκολουθοῦν τὰ στρώματα τῶν κερατολίθων μὲ δαονέλλας καὶ ἁλοβίας, τὰ σχηματισθέντα κατὰ τὴν ἀνωτέραν τριάσιον ὑποπερίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Εἶναι σκοτεινόφαιοι μέχρι σκοτεινοφαιοπράσινοι, εἰς κίτρινα προϊόντα ἀποσαθρούμενοι, σπανίως ἐπίσης ἐρυθροὶ κερατόλιθοι μὲ ἐναλλασσόμενα λεπτότερα ἀνοικτόφαια κοιτάσματα ἀσβεστολίθων. Ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τούτων ἔχουν συμπιεσθῆ κατὰ μάζας ὡς φύλλα τὰ λεπτὰ κελύφη τῶν δαονελλῶν καὶ ἁλοβιῶν. Εἰς δύο θέσεις τοῦ δυτικοῦ μετωπικοῦ κρασπέδου τῆς Πίνδου (εἰς τὸ ὄρος *Ἄσκιμος* μεταξὺ Μικροῦ-καὶ Μεγάλου-Περιστεριοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν σειρὰν *Κουτούπα* τῆς αἰτωλικῆς Πίνδου παρὰ τὸ Σοβολάκου καὶ τὸν Ἅγιον Βλάσιον ἐμφανίζονται καὶ ἀρχαιότεροι, ἀνοικτόχρωμοι, ὀγκώδεις ἀσβεστόλιθοι μὲ ἀπολιθωμένους διπλοπορίδας. Ὑπεράνω τῶν πλακωδῶν ἀσβεστολίθων ἀκολουθεῖ ὁ *φλύσχης τῆς Πίνδου*, τοῦ ὁποίου ὁ σχηματισμὸς ἤρχισε κατὰ τὴν δάνιον ἡλικίαν τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποπεριόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ διήρκεσε δι' ὁλοκλήρου τῆς παλαιοηωκαίνου καὶ ἠωκαίνου ὑποπεριόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον ὑποπερίοδον. Ὀλίγα ἀπολιθώματα (*νουμμουλῖται, ὀρθοφραγμίναι, ὀπερκουλίναι*) εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ φλύσχου τῆς Πίνδου.

Εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Πίνδου ὑπὸ τοὺς κερατολίθους μὲ δαονέλλας-ἁλοβίας ἀκολουθεῖ ὁ φλύσχης τῆς ἀδριατικοϊονίου ζώνης, καὶ τοῦτο διότι αἱ πτυχαὶ τῆς Πίνδου εἶναι ἐπωθημέναι πρὸς Δ. ἐπὶ τοῦ φλύσχου τῆς ἀδριατικοϊονίου ζώνης.

Εἰς τὴν Πίνδον ἐκρηξιγενῆ πετρώματα συνηντήθησαν ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ τμήματα. Ταῦτα εἶναι κυρίως σπιλῖται (ἀμυγδαλόλιθοι) καὶ δευτερεύοντες καὶ κερατοφύραι. Εἰς τὴν ὁμάδα Ἀρθίνι-Τσεκούρι τῆς Αἰτωλικῆς Πίνδου εὑρέθησαν καὶ χαλαζιακοὶ πορφύραι. Παρὰ τὸ Μικρὸ Περιστέρι (βορεία κώμη) εἰς τὸ Περιστέρι ἡ σειρὰ τῶν στρωμάτων διεσχίσθη ὑπὸ αὐγιτικῶν ἀνδεσιτῶν, οἱ ὁποῖοι παριστῶσι τὴν πρώτην ἐμφάνισιν νεωτέρων ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰ Τζουμέρκα τέλος, παρὰ τὰ Θεοδωριανά, καὶ εἰς τὴν Φτέρνην (παρὰ τὸ Μοναστηράκιον) συναντῶνται καὶ διαβάσαι.

Τὰ πετρώματα τῆς ὁμάδος τῶν ὀφιολίθων (περιδοτίτης, ὀφείτης κλπ.), τὰ συνοδεύοντα τὰ ἀνατολικὰ κράσπεδα τῆς Πίνδου κατὰ μῆκος τοῦ Θεσσαλικοῦ πεδίου, δὲν ἀνήκουν πλέον εἰς τὴν δέσμην στρωμάτων τῆς ζώνης Ὀλονοῦ—Πίνδου, ἀλλ' εἰς τὴν ὀρεινὴν ζώνην τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Τεκτονικὴ κατασκευή. Ἀπὸ τεκτονικῆς ἀπόψεως ἡ ὅλη Πίνδος εἶναι ἐπωθημένη πρὸς Δ. ὑπὲρ τὸν φλύσχην τῆς ἀδριατικοϊονίου ὀρεινῆς ζώνης. Εἰς τὴν Πίνδον ἐπικρατεῖ ἡ λεπιοειδὴς τεκτονικὴ δομὴ (Schuppenstructur) Αἱ πτυχαί της ἔχουν διαμορφωθῆ ὑπὸ μορφὴν ἐπαλλήλων λεπίων. Τὸ ἀνατολικώτατον λέπιον σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Κόζιακα, τὸν ἀνατολικὸν δηλαδὴ ἀκραῖον τοῖχον τῆς Πίνδου πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ἕτερα λέπια εἶναι τὰ ὄρη Τριγγία, τὸ Περιστέρι, ἡ Κακαρδίστα, τὸ ὄρος Ἀλαμάνος-Μισοῦντα, τὸ Κεράσοβον, ἡ Φτέρη, τὸ Βελούχι κλπ. Μεταξὺ τῶν λεπίων παρεντίθενται ταινίαι φλύσχου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Philippson*, Tessalien und Epirus (Berlin 1897).—*C. Renz*, Geologische Reisen im griechischen Pindosgebirge (1929) (Eclogae geologicae Helvetiae, τόμ. 23, 1930).

Γ. Κ. Γ.

«Πίνδος». Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς «τῶν ἀρχῶν τῆς πλήρους ἑνώσεως καὶ ἀλληλοβοηθείας», ἐκδοθεῖσα ἐν Λαρίσῃ ἀπὸ τῆς 5ης Αὐγούστου 1883 μέχρι τοῦ 1886 εἰς σχῆμα 4ον.

Π. Ν. Π.

Πινέγκα (Pinega) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Βορείου Ντουΐνα, πηγάζων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βορείου Ντβίνσκ καὶ συμβάλλων ἐγγὺς τοῦ Ἀρχαγγέλου, μετὰ ροῦν 656 χλμ., ὧν τὰ 460 περίπου πλωτὰ εἰς πλοῖα μικροῦ βυθίσματος. Κατὰ τὸν κάτω ροῦν αὐτοῦ ἔχει μέσον πλάτος 200—500 μ. καὶ βάθος 0,5—1,5 μ.

Χ. Δ.

Πινέϊρο-φερρέϊρα (Pinheiro-Ferreira). Πορτογάλος πολιτικὸς καὶ φιλόσοφος (βλ. *Φερρέϊρα*).

Πινὲλ (Pinel), ***Φίλιππος***. Διάσημος Γάλλος ἰατρὸς (1745—1826). Ἐσπούδασεν ἐν Μομπελλιὲ καὶ Παρισίοις, ἐπιδοθεὶς δὲ κατόπιν εἰς τὴν μελέτην τῶν φρενικῶν νόσων εἰδικεύθη τοσοῦτον ἐν τῇ ψυχιατρικῇ ὥστε τῷ 1793 ὠνομάσθη ἀρχίατρος τῆς Βισέτρης καὶ μετ' ὀλίγον διωρίσθη ἰατρὸς εἰς τὴν Σαλπετριέρην. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἐγένετο καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων, κατ' ἀρχὰς μὲν τῆς φυσικῆς ἰατρικῆς, εἶτα δὲ τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας. Τέλος, τῷ 1863, ἐξελέγη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ γενικὸς γραμματεὺς τούτου.

Φίλιππος Πινέλ.

Ἤδη ὡς ἰατρὸς τῆς Βισέτρης ἐδοξάσθη διὰ τῆς ἀναστατώσεως, ἣν ἐπέφερεν εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ψυχοπαθῶν, διαρρήξας τὰς ἁλύσεις δι' ὧν περιέσφιγγον αὐτοὺς καὶ ἀντικαταστήσας τὰς βαρβάρους καὶ θηριώδεις θεραπευτικὰς μεθόδους τῆς ἐποχῆς του διὰ τῆς πρᾳότητος, δικαιοσύνης, εὐσταθείας καὶ ἐπιμονῆς. Ἔκτοτε ἡ θεραπεία αὕτη ἐκλήθη σύστημα Πινέλ. Πρῶτος αὐτὸς ἐστήριξε τὴν διάγνωσιν τῶν νόσων εἰς τὰ συμπτώματα αὐτῶν καὶ εἰς τὴν παθολογοανατομικὴν τῶν νοσούντων μερῶν τῶν ὀργάνων· συνάμα δὲ ἀπέβλεψε καὶ εἰς τὴν μεθοδικὴν κατάταξιν τῶν νόσων. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἔργων, ὑπομνημάτων καὶ διατριβῶν κυριώτερα εἶναι: «Nosographie philosophique ou la Methode de l'analyse appliquée à la médecine» (Παρίσιοι 1789—1830, τόμ. 3), «La médecine clinique κτλ.» (1802—1815), «Traité médico-philosophique sur l'aliénation mentale où la manie» (1801), «Mémoire sur l'application des mathématiques au corps humain et sur le mécanisme des luxations» (Journ. de phys. 1787), «Sur le moyen de préparer les quadrupèdes et les oiseaux destinés à former des collections d'histoire naturelle» (1791), «Nouvelles observations sur la conformation des os et de la tête de l'éléphant» (Mem. de la Sociét. méd. d'émulation de Paris, 1799). Διηύθυνεν ὡσαύτως ἐπὶ μακρὸν τὸ περιοδικὸν «Gazette de Santé».

Ο. Ρ.

πινελάρισμα (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἴσχασις*.

πινελάρω *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἰσχάζω*.

πινέλι (τό) Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων *ἄγκυραν* (βλ. λ., τ. Α', σ. 408) τύπου *ἰσχάδος*, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄγκυραν ἢ κερκέτην περιστατικῶς ἐκτεινομένην ὡς ἰσχάδα.

Σ. Ε. Λ.

πινελλάρισμα (τό)· δημοτ., βάψιμο μὲ τὸ πινέλλο, ἐπάλειψις διὰ τοῦ χρωστῆρος.

πινελλάρω· δημοτ., βάφω, μπογιατίζω μὲ τὸ πινέλλο. ἐπαλείφω διὰ τοῦ χρωστῆρος.

πινελλιὰ (ἡ)· δημοτ., ἐπάλειψις μὲ τὸ πινέλλο, τράβηγμα τοῦ πινέλλου, χρῶσις.

πινέλλο (τό)· χρωστὴρ οἱοσδήποτε: «πινέλλο γιὰ βάψιμο, —ζωγραφικῆς» (ἰταλ. pinello).

πινένη (ἡ) *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *πινενίου* (βλ. λ.).

πινένιον (τὸ) *[Χημ.]*. Κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $C_{10}H_{16}$, ἀποτελῶν τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ *τερεβινθελαίου*. Εἰς τὸ τερεβινθέλαιον τὸ πινένιον συνοδεύεται ὑπὸ ἐλαχίστης ποσότητος καὶ ἑνὸς ἄλλου τερπενίου, τὸ ὁποῖον βράζει εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν καὶ τὸ ὁποῖον πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ κυρίως πινενίου, ὅπερ καὶ α-πινένιον καλεῖται, καλεῖται β-πινένιον. Εἰς τὰ δύο αὐτὰ πινένια παρέχονται οἱ κάτωθι ἀναλυτικοὶ τύποι

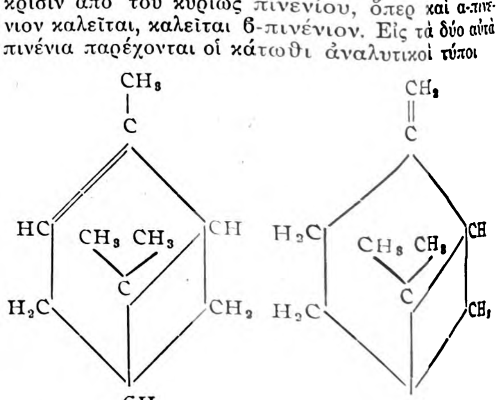

α-πινένιον β-πινένιον

Τὸ α-πινένιον (τὸ κοινὸν δηλαδὴ πινένιον) εἰς τὰ διάφορα τερεβινθέλαια ἀπαντᾷ εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς, ἤτοι εἰς d-πινένιον καὶ l-πινένιον.

Τὸ d-πινένιον ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,8585 $\left(\frac{20}{4}\right)$,

Digitized by Google

ράζει εἰς 155° καὶ ἔχει εἰδικὴν στροφὴν $[\alpha]^{D}_{18} = +45°,04$. Τὸ l-πινένιον ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,8587 $\left(\frac{20}{4}\right)$, βράζει εἰς 155° καὶ ἔχει $[\alpha]^{20}_{D} = -43°,36$. Ὁ δὲ i-πινένιον (ἤτοι τὸ d+l) ἔχει εἰδικὸν βάρος ,858 καὶ βράζει εἰς 155°. Τὸ πινένιον ἀποτελεῖ χρουν, εὐαρέστου ἰδιαζούσης ὀσμῆς τερεβινθέαιον καὶ εἶναι πτητικὸν μεθ' ὑδρατμῶν. Εἰς τὰ ιὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως καθαρισθέντα τερεινθέλαια ἀπαντᾷ ἐνίοτε μέχρι ποσότητος 95 %, πίσης ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα αἰθέρια ἔλαια καὶ δὴ όσον ἡ δεξιοστρόφος ὅσον καὶ ἡ ἀριστεροστρόος αὐτοῦ μορφή. Εἰς τὸ ἑλληνικὸν τερεβινθέαιον ἀπαντᾷ κυρίως ἡ δεξιοστρόφος μορφή, ἐνῷ ὶς τὸ γαλλικὸν ἡ ἀριστεροστρόφος. Ἡ παραλαβὴ ιὐτοῦ γίνεται διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως τοῦ ερεβινθελαίου. Διὰ διοχετεύσεως εἰς πινένιον ξηοῦ ὑδροχλωρίου λαμβάνεται τὸ καλούμενον *ὑδροχλωρικὸν πινένιον*, ὅπερ ἔχει τὸν τύπον $C_{10}H_{17}Cl$ καὶ ἀποτελεῖ λευκὴν κρυσταλλικὴν μᾶζαν τηκομέην εἰς 131° καὶ βράζουσαν εἰς 208°. Ἡ μᾶζα ιὕτη κέκτηται ὀσμὴν καμφορᾶς, διὸ καὶ *τεχνητὴ καμφορὰ* ἐκλήθη, χημικῶς δὲ χαρακτηρίζεται ὡς χλωρίδιον τῆς βορνεόλης. Κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ τερεβινθελαίου ἐν τῷ ἀέρι σχηματίζεται, προσλαμβανομένου ὀξυγόνου, *ὑπεροξείδιον τοῦ πινενίου*

$C_{10}H_{16} < \begin{array}{c} O \\ | \\ O \end{array}$, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ ἰσχυρῶς ὀξειδωτικῶς διὰ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἐν αὐτῷ ὀξυγόνου, ἐπιφέρον οὕτω τὴν ρητινοποίησιν τοῦ τερεβινθελαίου. Τὸ *β-πινένιον* εὑρίσκεται εἰς μικρὰν ποσότητα κυρίως εἰς τὰ ἀμερικανικὰ τερεβινθέλαια, εἶναι δὲ ὑγρὸν εἰδικοῦ βάρους 0,868 (20°), βράζον εἰς 162°. Τὸ πινένιον χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τῆς συνθετικῆς καμφορᾶς, τῆς τερπίνης, τῆς τερπινεόλης κλπ. Σ. Γ.

Πινέντα (Pineda), *Ἰωάννης*. Διάσημος Ἱσπανὸς ἐξηγητὴς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γεννηθεὶς ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1558 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1637. Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν τῷ 1572, ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἧς τὴν ἑρμηνείαν ἐδίδαξεν ἐπὶ 18 ἔτη ἐν Κορδούῃ, Σεβίλλῃ καὶ Μαδρίτῃ, ἐδημοσίευσε δὲ δύο μνημειώδη ἔργα, ἤτοι ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἰὼβ («Commentariorum in Job libri tredecim», ἐν Μαδρίτῃ 1597—1601), ὅπερ ἔπειτα, κατὰ διαφόρους χρόνους, ἀνετυπώθη ἐν Μαδρίτῃ, Κολωνίᾳ, Σεβίλλῃ, Βενετίᾳ καὶ Παρισίοις, καὶ δεύτερον εἰς τὸν Σολομῶντα («Ad suos commentarios Salomon praevius id est de rebus Salomonis regis libri octo»), ὅπερ ἐκδοθὲν τῷ 1609 ἐν Lyon ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1611 καὶ ἐν Μαγεντίᾳ τῷ 1613. Ἐκτὸς τούτων ἐδημοσίευσε καὶ ὑπόμνημα εἰς τὸν «Ἐκκλησιαστὴν» ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1619 καὶ Πασισίοις τῷ 1620 καὶ εἰς τὸ «Ἆσμα ᾀσμάτων» («Praelectio sacra in Cantica Canticorum») ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1602. Ε. Γ. Π.

πινεόδης (Pineodes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀδελγιδῶν*. Σχηματίζουσιν ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ ἐπὶ διαφόρων εἰδῶν τῆς πικέας καὶ πεύκης καὶ τῶν βλαστῶν των κηκῖδας 2—4 ἑκατοστῶν μήκους, ἐν εἴδει κώνου πεύκης. Ἐπὶ τῶν νεαρῶν δένδρων προκαλοῦσιν ἐνίοτε σοβαρὰς ζημίας. Ε. Τ. Ε.

πίνεος (ὁ) (Pineus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀδελγιδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα ζοῦν ἐντὸς κηκίδων, τὰς ὁποίας σχηματίζουν ἐπὶ τῆς πεύκης καὶ πικέας (ἐρυθρελάτης). Ε. Τ. Ε.

Πινέπτιμι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ψευδόστομον τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου μεταξὺ Σεβεννυτικοῦ στόματος καὶ Διόλκου ψευδοστόμου (*Πτολεμ.* Δ, ε, 10). Κατ' αὐτὸ ὑπῆρχε «Πύναμις πόλις Αἰγύπτου· τὸ ἐθνικὸν Πιναμύτης» (*Στέφ. Βυζ.*). Ἡ θέσις του, λόγῳ τῶν συνεχῶν τοῦ Δέλτα παραμορφώσεων κατὰ τὰς μικρὰς αὐτοῦ διακλαδώσεις, ἀποβαίνει ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

Πίνερο (Pinero), *σὲρ Ἄρθουρ - Γουΐνγκ*. Ἄγγλος ἠθοποιὸς καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς, ἑβραιοπορτογαλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1855. Ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1881 εἰργάσθη ὡς ἠθοποιὸς ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ Λονδίνῳ, κατὰ τὰ ἔτη δὲ ταῦτα συμπίπτει καὶ ἡ πρώτη περίοδος τῆς συγγραφικῆς του παραγωγῆς μὲ τὰ ἔργα: «200 λίρες τὸ χρόνο», «Ὁ χρηματοϋφαντής», «Ὁ ὑπασπιστής», ἅτινα εἶναι φάρσαι, εἰς τῶν ὁποίων τὸ εἶδος ἐπεδόθη πολύ. Ἡ β' περίοδος τῆς ἐργασίας του συμπίπτει πρὸς τὰ ἔτη 1881—1889, ὅτε ἐπαίχθησαν τὰ ἔργα του: «Ὁ δικαστὴς» (ἐπὶ ἓν ἔτος συνεχῶς), «Ἡ διδασκάλισσα», «Ὁ δάνδυς Ντὶκ» καὶ αἱ αἰσθηματικαὶ κωμῳδίαι: «Γλυκειὰ λεβάντα», προκαλέσασα πολλὰς συζητήσεις, καὶ «Τὸ ἀσθενέστερον φῦλον». Μὲ τὰ ἐλαφρὰ καὶ εὔθυμα ταῦτα ἔργα κατέστη συγγραφεὺς τῆς μόδας. Τῷ 1889 ἐξεδηλώθη ὡς ὀπαδὸς τοῦ Ἴψεν καὶ ἀνέτρεψε τὰς συνηθείας καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς ἀγγλικῆς σκηνῆς, ἐμφανίσας τὰ δυνατὰ ἔργα του: «Ὁ ἀσελγής», «Ἡ δευτέρα κυρία Τανκεραίυ», ὅπερ μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας, εἶναι δὲ προσφιλὴς ρόλος πάσης μεγάλης τραγῳδοῦ. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν παραγωγὴν εὐθύμων θεατρικῶν ἔργων, οἷα εἶναι τά: «Τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ» (1890), «Αἱ Ἀμαζόνες» (1893), «Τὸ κέρδος τῆς ἀμφιβολίας» (1895), «Ἡ πριγκίπισσα καὶ αἱ πεταλοῦδες» (1897), «Ὁ εὔθυμος λόρδος Κουέξ» (1899), «Ἶρις» (1901), «Λέττυ» (1903), «Σύζυγος χωρὶς γέλιο» (1904), «Τὸ σπίτι του ἐν τάξει» (1906), «Κεραυνὸς» (1908), «Μεσαῖο κανάλι» (1909), «Τὸ μεγάλο τύμπανον» (1915), «Αἱ ἰδιοτροπίαι» (1918), «Τὸ μαγευμένο καλύβι» (1922). Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν δὶς εἰς 11 τόμους. Α. Ν. Λ.

Πινερόλο (Pinerolo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἄνω Ἰταλίας ἐν Πεδεμοντίῳ, παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῶν Κοττιανῶν Ἄλπεων, ΝΔ. τοῦ Τουρίνου, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 13.736. Τὸ Πινερόλο εἶναι ἕδρα στρατιωτικῆς σχολῆς ἐφαρμογῆς ἱππικοῦ, ἀκολουθούσης ἴδιον σύστημα ἱππασίας. Οἱ ἵπποι ἀσκοῦνται ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν ἐπὶ παντοδαποῦ ἐδάφους καὶ εἰς μεγάλους βηματισμοὺς δρόμον, ὅστις προσδίδει εἰς αὐτοὺς ἐπιδεξιότητα καὶ αὐτοπεποίθησιν. Οἱ δὲ ἱππεῖς ἐπιβαίνουσιν αὐτῶν στερεούμενοι μᾶλλον τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς διασκευῆς τῶν σημείων ἐπαφῆς τοῦ ἐφιππίου ἢ διὰ τῆς εὐκινησίας τῆς ὀσφύος, ὡς ἐν τῷ γαλλικῷ συστήματι. Τὰ γόνατα κρατοῦνται ὑψηλὰ καὶ στηρίζονται ἐπὶ τῶν μαξιλαρίων τῶν παραπλευριδίων τοῦ ἐφιππίου, οἱ δὲ πόδες εἰσέρχονται βαθέως εἰς τοὺς ἀναβολεῖς. Ἡ ὁδήγησις τοῦ ἵππου γίνεται τῇ βοηθείᾳ παραχαλινίδος, ἄνευ χαλινοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐνοχλήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς τάσεως αὐτοῦ. Ἐπιζητεῖται δι' εἰδικῶν ἀσκήσεων ἡ ἀνάπτυξις τῆς τόλμης τοῦ τε ἱππέως καὶ τοῦ ἵππου, οἵτινες ἐθίζονται εἰς τὴν διάβασιν τῶν δυσβατωτέρων ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπέρβασιν τῶν πολυπλοκωτέρων καὶ κινδυνωδεστέρων ἐμποδίων. Ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συστήματος τούτου ὑπῆρξεν ὁ ἴλαρχος Καπρίλι. Ἁμιλλᾶται πρὸς τὰς σχολὰς τοῦ Σωμὺρ καὶ τοῦ Ἀννοβέρου. Σ. Κ. Γ.

Πινζαράχ. Ἄραψ ἐμίρης τοῦ Χαλεπίου, σύμμαχος τῶν Βυζαντινῶν. Στασιάσας περὶ τὸ 1029 κατὰ τοῦ κυριάρχου του σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, ἐζήτησε τὴν προστασίαν τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἀντιοχείας Θεοκτίστου ἀπέκρουσε τὰ ἐναντίον αὐτοῦ ἀποσταλέντα αἰγυπτιακὰ στρατεύματα, μεθ' ὃ ἐβοήθησε καὶ οὗτος τοὺς Βυζαντινούς, οἵτινες ἀνέκτησαν τὰ ἐν Συρίᾳ ἰσχυρὰ κάστρα τοῦ Μενίκου καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου (1031). Ἔκτοτε διετέλεσε πιστὸς τοῦ Βυζαντίου σύμμαχος, ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν υἱόν του Ἀλάχ, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Γ' ἐδέχθη εὐμενῶς καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρικίου. Εἶτα μετέβη καὶ ὁ ἴδιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἔτυχε λαμπρᾶς ὡσαύτως ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε πλουσιώτατα δῶρα. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Συρίαν προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων καὶ ἡττηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, κατέφυγεν ἐκ νέου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ λαβὼν ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεόκτιστον ἀνέκτησε τὰς κτήσεις του (1033), ἐνῷ συγχρόνως ὁ βυζαντινὸς στόλος, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τικνέαν, ἐπελθὼν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, προσέβαλε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκυρίευσε πλεῖστα αἰγυπτιακὰ πλοῖα. Ν. ΚΛΣ

Πίνζος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀριστερὰ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν ὁδοῦ, ἢ ἄλλως ὑπὸ τῶν Ὁδοιπορικῶν καλουμένη *Πίζος* ἢ *Ὄπιζο*. Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 202 μ. Χ., ἀπέβη σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου, κατὰ δὲ τὸν ΣΤ' αἰῶνα περιέβαλεν αὐτὴν διὰ τείχους ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ἐν τῷ σημερινῷ χωρίῳ τῆς Βουλγαρίας *Τσεκερλερί*. Α. Θ. Σ.

πινιάζω· ἰδιωματ., πληροῦμαι πίνου, λιπώδους ἀκαθαρσίας, ἰδίᾳ ἐπὶ μαλλίου ἢ τριχῶν: «ἐπίνιασαν τὰ μαλλιά μου ἀπὸ τὴν ἀλουσά».

Πινιάρη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὀλάφι* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

πινιάτα (ἡ)· δημοτ., εἶδος πινακίου χρησιμοποιουμένου συνήθως εἰς τὰ χωρία, γαβάθι (ἰταλ. pignata).

Πινιατῶρος. Ὄνομα οἰκογενείας καταγομένης ἐκ Σικελίας, ὅθεν ὁ *Γεώργιος Πινιατῶρος*, γεννηθεὶς τῷ 1445, μετηνάστευσεν εἰς Κεφαλληνίαν περὶ τὸ ἔτος 1500 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν αὐτῇ τῷ 1524. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐνεγράφησαν εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῶν εὐγενῶν Κεφαλληνίας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593 καὶ 1604. Πλεῖστα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν ἐν Κρήτῃ ἐν τοῖς κατὰ τῶν Τούρκων πολέμοις τῶν Ἑνετῶν, καὶ εἰς ἀμοιβὴν ἔλαβον τῷ 1680, ὡς φέουδον, τὴν δεκάτην τῆς κοινότητος Σπήλια τῆς Κεφαλληνίας, μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τῆς Κερκύρας τῷ 1716, καθ' ἣν διεκρίθη ὁ *Μαρῖνος Πινιατῶρος*, ἀπενεμήθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δόγη τῆς Βενετίας ἐν ἔτει 1718 ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος. Ὁ ἐκ Σικελίας *Γεώργιος* ἀπέκτησε δύο τέκνα, τὸν *Θεόδωρον*, γενόμενον πρωτοπαπᾶν Κεφαλληνίας, μαθητὴν δὲ χρηματίσαντα τοῦ προστάτου τῆς νήσου ἁγίου Γερασίμου, εἰς οὗ τὸν θάνατον παρέστη τῇ 15 Αὐγούστου 1579, καὶ τὸν *Ραφαήλ*, οὗ ἔγγονοι ὑπῆρξαν οἱ: *Ραφαήλ*, συμβολαιογράφος ἐν Ἀργοστολίῳ, θανὼν ἐν ἔτει 1664 καὶ γενάρχης γενόμενος τῶν *κομίτων Πινιατώρων*, *Βεντούρας*, πεσὼν ἐνδόξως ἐν Κρήτῃ τῷ 1669, *Κωνσταντῖνος*, θανὼν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, καὶ *Δημήτριος*, οὗ οἱ ἀπόγονοι ἀπετέλεσαν τὸν κλάδον τῶν *Λιπιάτων*. Τοῦ συμβολαιογράφου Ραφαὴλ υἱὸς ἦτο ὁ *Νικόλαος*, ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ τῆς Βενετίας ἐν ἔτει 1684, διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας ἐν Ναυαρίνῳ, ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν Κρήτῃ. Υἱὸς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ *κόμις Μαρῖνος*, διακριθεὶς ἐν Κρήτῃ καὶ Κερκύρᾳ καὶ διατελέσας διοικητὴς τῆς Ἰθάκης. Τούτου δεύτερος υἱὸς ἐγένετο ὁ νομομαθὴς *Νικόλαος*, καὶ τούτου ὁ *Δημήτριος*, γεννηθεὶς τῷ 1752, διαδραματίσας σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ ἐσωτερικῇ πολιτικῇ τῆς νήσου καὶ διορισθεὶς δημόσιος κατήγορος τῷ 1798, σύνδικος Ἀργοστολίου τῷ 1801 καὶ σύμβουλος τοῦ πρυτάνεως τῷ 1802. Τοῦ Δημητρίου ἔγγονος ἦν ὁ ἐπίσης *Δημήτριος* καλούμενος, διακεκριμένος νομομαθής, χρηματίσας πρωτοδίκης ἐν Ἀθήναις, ἐφέτης ἐν Κερκύρᾳ καὶ τέλος ἀρεοπαγίτης, θανὼν τῷ 1882, Τρίτος υἱὸς τοῦ κόμιτος Μαρίνου ὑπῆρξεν ὁ *Βασίλειος*, γεννηθεὶς τῷ 1715 καὶ θανὼν τῷ 1785, δικηγόρος καὶ εἶτα εἰσαγγελεὺς ἐν Ἀργοστολίῳ, σχὼν ὀκτὼ υἱούς, ἐν οἷς τὸν *Εὐστάθιον*, ἰατρόν, δικαστὴν καὶ γερουσιαστήν, καὶ τὸν *Μαρῖνον*, βουλευτήν, μέλος τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ γαλλικῆς κατοχῆς τῷ 1798 καὶ συγγραφέα τῆς σπουδαίας ἱστορίας τῆς Κεφαλληνίας, ἣν ἐξέδωκαν οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ τῷ 1889, πρὸς δὲ δόκιμος ποιητὴς καὶ λογογράφος. Τοῦ Εὐσταθίου τούτου ἔγγονος ἦν ὁ ἐν Ρόδῳ ἰατρὸς καὶ πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, *Εὐστάθιος* ἐπίσης καλούμενος. Τοῦ Μαρίνου ὁ υἱὸς *Νικόλαος* (1809 — 1883) ὑπῆρξε νομομαθής, ἀνεθεώρησε τὴν ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας τοῦ πατρός του καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Μαζαράκη εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν «Βίων διακεκριμένων Κεφαλλήνων». Ἐν ἔτει 1840 ἐστάλη ἐπὶ ἐκτάκτῳ ἀποστολῇ πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας, ἵνα ζητήσῃ παρ' αὐτῆς μείζονας ἐλευθερίας διὰ τὰς Ἰονίους νήσους. Εἶτα ἐγένετο πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συμβουλίου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ τέλος τοποτηρητὴς Ζακύνθου. Δεύτερος υἱὸς τοῦ Μαρίνου ἦν ὁ *Βασίλειος* (1811—1877), ἰατρὸς καὶ πρόεδρος τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, τοῦ προκαλέσαντος τὴν στάσιν τοῦ 1833 κατὰ τοῦ κυβερνήτου Δ. Δελλαδέτσιμα, ἀντιπροσώπου τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, καθ' ἣν ἐπυρπολήθη τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων ὡς καὶ τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ Χρυσῆ βίβλος τῶν εὐγενῶν. Ἐξορισθεὶς εἰς τὴν νῆσον Βίδο τῆς Κερκύρας, ἔτυχε χάριτος παρὰ τοῦ νέου ἁρμοστοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἐξελέγη δήμαρχος Ἕλους (1864). Ε. Ρ. Ρ.

Πινιόκι (Pignocchi), ***Τεοντολίντα***. Ἰταλὶς ποιήτρια (1816 — 1887). Θυγάτηρ τοῦ ἰατροῦ Μιχαὴλ Φραντσέσκι, ἔλαβεν ἐξαιρετικὴν μόρφωσιν καὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἤρξατο γράφουσα στίχους, τινὰς τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσεν ὁ Ἰγνάτιος Καντολίνι εἰς τὸ περιοδικόν του. Συζευχθεῖσα τὸν *Ἀντώνιον Πινιόκι*, γόνον ἀρχαίας οἰκογενείας, ἐγκατεστάθη ἐν Βολωνίᾳ. Τῷ 1839 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην συλλογήν της ὑπὸ τὸν τίτλον «Rime», τὴν ὁποίαν ἔκρινεν εὐμενέστατα ὁ καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας Πρόσπερος Βιάνι. Αἱ σπουδαιότεραι αὐτῆς συλλογαὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους «Nuove rime» (1873) καὶ «Alcuni Canti» (1878). Πλεῖστα τῶν ποιημάτων της περιελήφθησαν κατόπιν εἰς διαφόρους ἀνθολογίας τῶν Ἰταλῶν ποιητῶν. Ἡ Πινιόκι ἔγραψε καὶ πλείστας πραγματείας, ἐν αἷς: «Ἡ κυρία ἀλληγορία τῆς Θείας Κωμῳδίας τοῦ Δάντε», «Τὰ βιβλικὰ ᾄσματα», «Ἀνωτέρα γυναικεία ἐκπαίδευσις», «Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὸ παιδαγωγικὸν συνέδριον τῆς Βολωνίας» κ. ἄ. Ὁ δῆμος τῆς Βολωνίας ἀνέθεσεν εἰς αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀνωτέρας γυναικείας ἐκπαιδεύσεως τῆς πόλεως ταύτης. Θ. Β.

πινίτης (ὁ) (Pinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν μαρμαρυγιῶν. Ἀποτελεῖ ψευδομόρφωσιν τοῦ μοσχοβίτου κατὰ κορδιερίτην, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς μετατροπῆς τοῦ τελευταίου τούτου πρὸς μοσχοβίτην συνεπείᾳ δράσεως ὡρισμένων παραγόντων, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν. Γ. Β.

— *[Ὀργ. Χημ.]* Βλ. λ. *ἰνοσίτης*.

πινιτοειδὴς (ὁ) (Pinitoid) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν μαρμαρυγιῶν. Προέρχεται ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἀστρίων πρὸς μοσχοβίτην συνεπείᾳ ἐνεργείας ὡρισμένων παρα-

Digitized by Google

γόντων, ἀποτελεῖ δὲ ψευδομόρφωσιν τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου **κατ' ἄστριον**. Γ. Β.

πίνκ (pinque καὶ ἀγγλ. pink). Πλοῖον τῆς Μεσογείου, στρογγυλώτατον καὶ στενόπρυμνον, τρίστηλον μὲ λατίνια, προσομοιάζον τὰ *μίστικα* τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ Ἱσπανοὶ διετήρουν τοιαῦτα εἰς τοὺς στόλους των ἕως τὸ 1820, ὡπλισμένα δι' 25—28 πυροβόλων, ἅτινα ἐχρησιμοποίουν ὡς ἀπόστολα. Ἤδη ἐξέλιπεν ὁ τύπος οὗτος. Σ. Ε. Λ.

Πίνκερτον (Pinkerton), ***Ἄλλαν***. Ἀμερικανὸς ἀστυνομικός, σκωτικῆς καταγωγῆς (1819—1884) Μεταναστεύσας ἐκ τῆς γενετείρας του Γλασκώβης εἰς τὸ Σικᾶγον τῷ 1842 καὶ τῷ 1843 εἰς τὴν Ντούντη τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, διεκρίθη ταχέως διὰ τὴν ἱκανότητά του νὰ συλλαμβάνῃ κλέπτας καὶ λαθρεμπόρους. Κατόπιν, ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σικᾶγον, διωργάνωσεν ἴδιον σῶμα μυστικῶν ἀστυνομικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον εἰδικευθῆ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν κλεπτῶν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰς σιδηροδρομικὰς ἀποθήκας. Τῷ 1852 ἵδρυσε τὸ περίφημον «Ἐθνικὸν πρακτορεῖον μυστικῶν ἀστυνόμων Πίνκερτον», ὅπερ ἐγένετο γνωστὸν διὰ τὴν ἀνακάλυψιν πλείστων μεγάλων κλοπῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1861 ὁ Πίνκερτον διωργάνωσε σύστημα περισυλλογῆς στρατιωτικῶν πληροφοριῶν εἰς τὰς νοτίους πολιτείας, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐδημιουργήθη βραδύτερον καὶ ἡ «Μυστικὴ ἀστυνομία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς». Εἷς ἐκ τῶν μυστικῶν ἀστυνόμων του, ὁ *Τζαίημς Μὰκ Πάρλαν*, ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1876, ἔζησε μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κακοποιοῦ ὀργανώσεως Μόλλυ Μάγκιρς ἐν Πενσυλβανίᾳ καὶ ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς. Ὁ Πίνκερτον κατέστη παγκοσμίως γνωστὸς διὰ τοὺς ἄθλους του, πολλοὶ δὲ μυθιστοριογράφοι ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸν ὡς ἥρωα εἰς τὰ μυθιστορήματά των. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Οἱ Μόλλυ Μάγκιρς καὶ οἱ μυστικοὶ ἀστυνόμοι» (1877), «Ὁ κατάσκοπος τῆς Ἐπαναστάσεως» (1883), «Τριάντα ἔτη μυστικὸς ἀστυνόμος» (1884). Μ. Δ. Β.

—**Πίνκερτον** (Pinkerton), ***Ἰωάννης***. Σκῶτος ἱστορικὸς καὶ λογοτέχνης (1758—1826). Ἀρχικῶς ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σκωτίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1802 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Φιλολογικαὶ ἐπιστολαί» (1785), ἀφορῶσαι τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν λογοτεχνίαν, «Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προόδου τῶν Σκυθῶν ἢ Γότθων» (1888), «Ἔρευνα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σκωτίας πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μάλκολμ Γ'» (1789), «Νομισματικὴ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» (1790), «Σκωτικὴ εἰκονογραφία» (1795—1797), «Ἱστορία τῆς Σκωτίας ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως τῶν Στούαρτ» (1797), «Ἐξέχουσαι προσωπικότητες τῆς Σκωτίας» (1799) κ.ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκεν ἀπὸ χειρογράφων τὰ «Ἀρχαῖα σκωτικὰ ποιήματα» (1786), τὰς «Vitae Sanctorum Scotiae» (1789), κ. ἄ. Ὁ Πίνκερτον εἶναι γνωστὸς ἐκ τῆς θεωρίας περὶ τῆς ἀνικανότητος τῆς κελτικῆς φυλῆς ὅπως ἀφομοιώσῃ ὑψηλὰς μορφὰς πολιτισμοῦ. Π. Ν. Π.

πίνκζες (Pinkjes). Τύπος ὀλλανδικοῦ ἁλιευτικοῦ πλοίου, ἔχοντος πλατεῖαν τὴν τρόπιδα καὶ ὁμοιάζοντος τὴν cague τῆς ἁλιείας τῶν ρεγκῶν. Ἡ ἐξαρτία του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἱστὸν προκλινῆ μετὰ λοιπάδου καὶ σακκολέφης. Σ. Ε. Λ.

Πίνκνεϋ (Pinkney), ***Θωμᾶς***. Ἀμερικανὸς δικηγόρος, πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1750—1828). Ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὸν περὶ ἀνεξαρτησίας πόλεμον, καθ' ὃν ἐπληγώθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Κατόπιν διετέλεσε κατὰ καιροὺς διοικητὴς τῆς Νοτίου Καρολίνας, μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τῆς αὐτῆς πολιτείας, πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Λονδίνῳ, μέλος τοῦ Κογκρέσσου τῆς ὁμοσπονδίας κ.λ.π. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1812, ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, ἐπολέμησε φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Κ. Β. Λ.

—**Πίνκνεϋ** (Pinkney), ***Κάρολος***. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς ἐκ τῆς Νοτίου Καρολίνας (1757—1824), ἐξάδελφος τοῦ Θωμᾶ Πίνκνεϋ. Ἦτο φοιτητὴς τῆς νομικῆς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου, εἰς ὃν ἔλαβε μέρος. Τῷ 1779 ἐξελέγη μέλος τῆς βουλῆς τῆς Νοτίου Καρολίνας, συνελήφθη δὲ αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Τσάρλεστον (1780). Ἐξελέγη πολλάκις ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας του εἰς τὸ Κογκρέσσον τῆς ὁμοσπονδίας. Τῷ 1787, ὢν μέλος τῆς ὁμοσπονδιακῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν ἴδιον σχέδιον, γνωστὸν ὡς «Σχέδιον Πίνκνεϋ», ἐξ οὗ πολλὰ παρελήφθησαν εἰς τὸ ψηφισθὲν Σύνταγμα. Τῷ 1790 διετέλεσε πρόεδρος τῆς συνελεύσεως, ἥτις συνέταξε τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Νοτίου Καρολίνας. Διετέλεσεν ἐπίσης μέλος τῆς ὁμοσπονδιακῆς γερουσίας καὶ ἐπανειλημμένως διοικητὴς τῆς Νοτίου Καρολίνας. Κ. Β. Λ.

—**Πίνκνεϋ** (Pinkney), ***Κάρολος - Κώτσγουερθ***. Ἀμερικανὸς δικηγόρος καὶ πολιτικὸς τῆς Νοτίου Καρολίνας (1746—1825), ἀδελφὸς τοῦ *Θωμᾶ Πίνκνεϋ*. Διετέλεσε μέλος τοῦ πρώτου ἐπαρχιακοῦ κογκρέσσου τῆς Νοτίου Καρολίνας (1775), ὑπηρέτησεν ὡς συνταγματάρχης εἰς τὴν ἐθνοφυλακὴν τῆς αὐτῆς πολιτείας (1776—1777) καὶ ἐγένετο πρόεδρος τῆς γερουσίας τῆς Ν. Καρολίνας. Λαβὼν μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον, συνελήφθη αἰχμάλωτος κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Τσάρλεστον (1780). Κατόπιν διετέλεσε μέλος τῆς ὁμοσπονδιακῆς συντακτικῆς συνελεύσεως τοῦ 1787, τῷ δὲ 1796 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς Παρισίους. Κ. Β. Λ.

Πίνκωφς (Pincoffs), ***Πέτρος***. Ὀλλανδὸς ἰατρὸς (1816 ἢ 1817—1872). Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ὡς πολιτικὸς ἰατρὸς εἰς τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας εἰς ἓν ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἀγγλικῶν νοσοκομείων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σκουτάρεως. Τότε ἔσχε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως ἰατρικῆς ἑταιρείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις καὶ συνέστη ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1856, εἶναι δὲ ἡ γνωστὴ σήμερον ὑπὸ τὸν τίτλον «Αὐτοκρατορικὴ ἰατρικὴ ἑταιρεία» Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἑταιρείας, δωρήσας εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἰατρικήν του βιβλιοθήκην. Τῷ 1858 ἐξέδραμεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν πρὸς ἐξερεύνησιν μεταλλικῶν πηγῶν. Ο. Ρ.

πίννα, ἢ ***πίννη*** (ἡ) (Pinna) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων πεταλοβραγχίων τῆς οἰκογενείας τῶν ***πιννιδῶν***, περιλαμβάνον ζῷα μὲ κόγχην δίβαλβον ἢ δίθυρον. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, ζῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν μαλακίων τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα ἀρκετὰ παχύ, ἐπίμηκες ἢ ᾠοειδές, μανδύας ἠνεωγμένος κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα, στόμα φέρον δύο ἀναδιπλωμένα χείλη, ποὺς κωνικός, αὐλακωτός, φέρων εὐμεγέθη βύσσον. Ἡ κόγχη εἶναι κερατώδους συστάσεως, ἀρκετὰ λεπτή, εὔθραυστος, τριγωνική, πεπιεσμένη, ἐπιμήκης, μὲ δύο ὁμοιομόρφους θυρίδας, αἰχμηρὰ ἢ κολοβωμένη κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς τμῆμα. Ὁ βύσσος ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιμήκων μεταξοειδῶν ἰνῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πίννα ἡ εὐγενὴς* (Pinna nobilis), ἡ κοινῶς παρ' ἡμῖν *πίννα*, ἥτις ζῇ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἰδίως εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 65 ἑκτσμ. καὶ ὁ χρωματισμός της εἶναι φαιοϋπέρυθρος. Ἁλιεύονται ἐντατικῶς εἰς τὰ ἰταλικὰ παράλια, τὴν Μάλταν, τὴν Σικελίαν καὶ εἰς πλείστας ἑλληνικὰς ἀκτὰς διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας των. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν εἰς πλείστας παραμεσογειακὰς χώρας ἐγίνετο συστηματικὴ ἁλιεία τῆς πίννης διὰ τὸν βύσσον της, ἐξ οὗ κατεσκεύαζον παντὸς εἴδους πολύτιμα ὑφάσματα. Σήμερον μόνον παρὰ τὰ Τάραντα καὶ τὸ Παλέρμον γίνεται ἐντατικὴ ἡ ἁλιεία τῶν πιννῶν, τὸν βύσσον τῶν ὁποίων χρησιμοποιοῦν εἰς ὑφαντουργικὰς ἐργασίας. Ἄλλα εἴδη εἶναι ἡ *πίννα ἡ ἐρυθρὰ* (Pinna rosea), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 50 ἑκατστμ. καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ ἡ *πίννα ἡ γιγάντειος* (Pinna gigantea), ἧς τὸ μῆκος φθάνει τὰ 80 περίπου ἑκστμ. Ἐκ πλείστων πιννῶν ἐξάγονται μαργαρῖται. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πιννῶν* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα πιννῶν εὑρέθησαν: α') Τοῦ εἴδους *πίννα pectinata* (ποικιλία Brocchii), ἐντὸς τῶν τόφφων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς νήσου Μήλου. β') Τοῦ εἴδους *πίννα nobilis* ἐντὸς τῶν πλειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. γ') Ἐντὸς νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ληξουρίου Κεφαλληνίας κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

Πίννα (Pinna) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Σαμνίτιδος παρὰ τὸν Ἀδρίαν καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀπεννίνων (*Πτολεμ.* Γ', 1). Οἱ κάτοικοι ὠνομάζοντο *Πιννῆσεις*, ἐλάλουν τὴν Ὀσκικήν, ἦσαν δὲ γείτονες τῶν Βεστίνι. Εἶναι ἡ σημερινὴ Civita di Penna. Ν. Σ. Λ.

Πίννες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Β. Αἰγαίου, Ν. ΝΔ. ἄκρα τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος (πλάτ. 40° 06′ 45″ Β., μῆκ. 24° 18′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), ΝΑ. καὶ δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν Σιγγιτικὸν κόλπον κέρας. Σ. Ε. Λ.

πιννίδαι (οἱ) (Pinnidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων πεταλοβραγχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διμύων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους μαλάκια ἐδώδιμα, μὲ κόγχας τριγωνικὰς τροπιδώδεις. Αἱ κόγχαι κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῶν τοιχώματα εἶναι ἰνώδεις, κατὰ δὲ τὰ ἐσωτερικὰ λεῖαι, στιλπναὶ καὶ μαργαρώδεις. Μοναδικὸν γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *πίννα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πιννοΐτης (ὁ) (Pinnoit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βορικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον, $Mg\,B_2O_4.3\,H_2O$. Ἀπαντᾷ εἰς χειροπληθῆ στιφρὰ συσσωματώματα καὶ ἔχει σκληρότητα 3—4 καὶ χρῶμα κίτρινον καὶ ἐνίοτε πράσινον, ὑπέρυθρον ἢ τεφρόν. Ἀναπτύσσεται μετὰ τοῦ ὀρυκτοῦ στρασσφουρτίτου εἰς τὰ ἁλατωρυχεῖα τῆς Στρασσφούρτης. Γ. Ε.

πιννοκάβουρας (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ μαλακίου *πιννοτήρης* (βλ. λ.).

πιννοτήρης (ὁ) (Pinnoteres) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν ***καταμετωπιδῶν***, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν θαλασσῶν. Οἱ πιννοτῆραι, γενικῶς, εἶναι μικρὰ μαλακόστρακα μὲ σῶμα σφαιρικὸν εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ σχεδὸν τετραγωνικὸν μὲ ἀπεστρογγυλωμένας γωνίας εἰς τοὺς θήλεις. Ἡ κοιλία εἶναι εὐρυτάτη καὶ παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι δέκα πόδες βραχεῖς, ἀπολήγοντες εἰς ὀνυχοειδεῖς ἀποφύσεις. Τὸ τελευταῖον ζεῦγος τῶν ποδῶν τελευτᾷ εἰς λαβίδας. Πιστεύεται ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα προηγοῦνται τῶν πιννῶν κατὰ τὴν μετανάστευσίν των ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν των, ὡς καὶ τὴν ἄλλην *πιννοφύλαξ*. Δ. Ν. Π.

πινὸ (τὸ) *[Ναυτ.]*. Οὕτω σημαίνεται κοινῶς τὸ *ἀκροκέραιον* προκειμένου περὶ ἀντένας (κεραίας) ἢ τὸ *τέρθρον* προκειμένου περὶ πικιοῦ (κέρατος ἡμιολίου ἢ ἐπιδρόμου). Λέγεται καὶ ***ἀβαρία***. ***Σέρα-πινὸ*** ὁ πλάγιος συστολεύς. Σ. Ε. Λ.

πινοκύττωσις (ἡ), ἢ ***πινοκυττάρωσις***. Ἰδιότης τῶν κυττάρων καὶ ἰδίως τῶν μακροφάγων εἰς τὸ ν' ἀπορροφοῦν ὑγρὰ ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλην κυτταρικὴν ἰδιότητα, καθ' ἣν γίνεται ἀπορρόφησις ἡμιστερεῶν οὐσιῶν, ἤτοι ***φαγοκυττάρωσις***. Τὸ φαινόμενον τῆς πινοκυττώσεως γίνεται πειραματικῶς καταφανὲς δι' ἐρυθρᾶς χρώσεως τῶν κυττάρων. Ν. Ν. Δ.

πινολίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Λεπτόρρυτον ὑγρὸν λαμβανόμενον κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τοῦ κολοφωνίου. Χρησιμοποιεῖται ὡς διαλυτικὸν μέσον. Σ. Γ.

πινομὴ (ἡ)· δημοτ., ἐπώνυμον, ὄνομα: «γιὰ τ' πινομή σου» γιὰ τὸ ὄνομά σου, γιὰ χάρη σου.

Πίνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δακίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 8, 4) ὡς μία τῶν ἐπιφανεστέρων. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Πινὸν (Pinon), ***Ρενᾶτος***. Σύγχρονος Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Τῷ 1913 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς σχολῆς πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψεν: «Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Μεσογείου» (1904), «Ὁ ἀγὼν διὰ τὸν Εἰρηνικόν· ἀρχαὶ καὶ ἀποτελέσματα τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου» (1906), «Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ νέα Τουρκία» (1911), «Γαλλία καὶ Γερμανία· 1870—1913» (1913), «Φραγκῖσκος Ἰωσήφ» (1917), «Ἡ μεταλλουργικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἔθνους· 1914—1918» (1919), «Τὸ μέλλον τοῦ γαλλοαγγλικοῦ συνασπισμοῦ» (1923, γ' ἔκδ. 1924), «Ἡ μάχη τοῦ Ρούρ» (1925) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

πίνος (ὁ)· λιπώδης ἀκαθαρσία, οἷον ἡ ἀπολυομένη ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ μαλλίον τῶν προβάτων, ρύπος, λέρα· || ἡ λέξις καὶ δημοτική: «τὰ μαλλιὰ ἔχουν πίνο».

Πίνος (Pinus), ***Κορνήλιος***. Ρωμαῖος ζωγράφος ζωγραφήσας μετὰ τοῦ Ἀκκίου Πρίσκου, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (XXXV, 37,7), τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βεσπασιανοῦ (69—79 μ. Χ.) ἀνακαινισθέντας ναοὺς τῆς Τιμῆς καὶ τῆς Ἀρετῆς ἐν Ρώμῃ. Α. Θ. Σ.

Πίνος, ***νῆσος*** (isla de Pinos=νῆσος τῶν Πιτύων) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ συμπλέγματος τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν, κειμένη ἐγγὺς καὶ πρὸς Ν. τῆς Κούβας παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Μανταμάνο. Ἔχει ἔκτασιν 2544 τ.χλμ. καὶ πληθυσμὸν 4.817 κατ. (1925), ὧν οἱ ἡμίσεις περίπου Ἀμερικανοὶ ἐξ Ἡν. Πολιτειῶν. Πρωτεύουσα ***Νουέβα Τζερόνα*** (κάτ. 1.184). Ὑπάγεται εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Κούβας. Ἔχει ἔδαφος κατὰ τὸ πλεῖστον χθαμαλὸν καὶ βαλτῶδες, παράγον καπνὸν ἐκλεκτῆς ποιότητος, ἀκάγιον ξύλον, καφέν, σάκχαριν κλπ. Ἐπίσης ἔχει λατομεῖα ἐκλεκτοῦ μαρμάρου καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, ὑδραργύρου, ἀργύρου κλπ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1494 ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ὅστις ὠνόμασεν αὐτὴν Evangelista. Χ. Δ.

Πινοτμοῦ. Φαραὼ τῆς ΚΑ' δυναστείας, ἀκριβέστερον μέγας ἱερεὺς τοῦ Ἄμμωνος ἐν Θήβαις καὶ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν.

Πινότσης, ***Παντελῆς***. Ἐπιφανὴς Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Κατὰ τὴν ἔξω τοῦ λιμένος Σούδας τῆς Κρήτης νικηφόρον ναυμαχίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1824, κατὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ, συνηγωνίσθη μετὰ τοῦ μοιράρχου Ἀναστασίου Τσαμαδοῦ. Ε. Γ.

Πινούφριος, ***ὅσιος***. Ἀναχωρητὴς τῆς Αἰγύπτου, περὶ οὗ διηγεῖται ὁ Κασσιανὸς ὅτι διὰ τὰς πολλὰς ἀρετάς του ἐκλεγεὶς ἡγούμενος μεγάλου κοινοβίου

Digitized by Google

Πιντουρίκκιο : Προσωπογραφία τῆς Λουκρητίας Βοργία.
[Τμῆμα νωπογραφίας τῶν διαμερισμάτων Βοργία, ἐν τῷ Βατικανῷ.]

Ὁ πάπας Πῖος Β' ἐν Ἀγκῶνι.
[Νωπογραφία τῆς Βιβλιοθήκης Σιέννης.]

κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα παρὰ τὴν Πανεφώ, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι πολλῶν τιμῶν ἠξιοῦτο παρὰ πάντων, ἀπῆλθε κρυφίως εἰς τὸ κοινόβιον τῶν Ταβεννησιωτῶν πατέρων, ἔνθα ἐπὶ τριετίαν ἄγνωστος τοῖς πᾶσιν ὑπηρέτει ἐν τῷ κήπῳ ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἄλλου ἀδελφοῦ. Μετὰ τριετίαν ἀναγνωρισθεὶς ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῶν Ταβεννησιωτῶν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἑαυτοῦ κοινόβιον. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 27 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

πινοφιλίδαι (οἱ) (Pinophilidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερα ὁ *πινόφιλος* καὶ ὁ *πρόκιρρος* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

πινόφιλος (ὁ) (Pinophilus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πινοφιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους μὲ μεταλλικοὺς χρωματισμούς, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Πὶνς (Pins), ***σημεῖον τοῦ* —**. Κλινικὸν σημεῖον παρατηρηθὲν τῷ 1889 εἰς τὴν ἐξιδρωματικὴν περικαρδίτιδα, ἰδίως εἰς τὰ παιδία, συνιστάμενον δὲ εἰς φαινόμενα ψευδοπλευριτικά, καθιστάμενα ἀντιληπτὰ εἰς τὸ ὀπίσθιον ἀριστερὸν τμῆμα τοῦ θώρακος, δι' ἀμβλύτητος κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν καὶ φυσήματος κατὰ τὴν ἀκρόασιν. Μ. Ν. Κ.

Πίνσκ (Pinsk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Μίνσκ. Ἔχει βιομηχανίας πλίνθων καὶ σάπωνος καὶ ἀκμαίαν βυρσοδεψίαν. Κάτ. 39.000. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων (15 Σεπτ. 1916), μετὰ δὲ τὴν λῆξιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων τῷ 1920. Χ. Δ.

Πίνσκερ (Pinsker), ***Λέων***. Ἑβραῖος ἰατρὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1821 εἰς Πολωνίαν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1891. Ὁ Πίνσκερ ἀνεμίχθη δραστηρίως εἰς τὴν κίνησιν πρὸς πνευματικὴν ἐξύψωσιν τῶν Ἑβραίων, δράσας κυρίως εἰς τὴν «Ἕνωσιν διὰ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας μεταξὺ τῶν ἐν Ρωσίᾳ Ἑβραίων». Ἐν Βερολίνῳ ἔγραψεν: «Αὐτοχειραφέτησις. Ἐπίκλησις ἑνὸς Ἰουδαίου Ρώσου πρὸς τοὺς ὁμοφύλους του». Ἵδρυσε τὴν «Ἑταιρείαν προστασίας τῶν ἐργατῶν καὶ γεωργῶν Ἑβραίων τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας». Γ. Λ. Α.

πινσὸς (ὁ) *[Βυζαντ.]*. Ὠνομάζοντο οὕτω οἱ *πεσσοί* (βλ. λ.).

πὶντ (τὸ) (ἀγγλ. pint, διεθνὴς συντ. pt., γαλλ. pinte). Μέτρον χωρητικότητος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διὰ τὰ ρευστὰ ἐν γένει εἴδη, ὑποδιαιρούμενον εἰς δύο γὶλ (gill) ἢ δύο ἥμισυ (halz pint) καὶ ἀποτελοῦν ὑποδιαίρεσιν, τὸ $^1/_8$, τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γαλλονίου καὶ τὸ $^1/_4$ τοῦ τετάρτου (quarter). Ἰσοδυναμεῖ ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ πρὸς 0,567923 γαλλ. λίτρα, $177\frac{158}{400}$ δράμια ἢ 34,659 κυβ. δακτ. (ἴντσες) καὶ ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις πρὸς 0,47 λίτρου, 145,875 δραμ. ἢ 28 $^7/_8$ δακτύλους.

Ἐν Γαλλίᾳ παλαιὸν μέτρον χωρητικότητος ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ διαφέρον πολὺ κατὰ ἐπαρχίας. Οὕτω τὸ πὶντ τῶν Παρισίων, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι καὶ πρό τινος εἰς τὰς γαλλικὰς Ἀντίλλας, ἰσοδυνάμει πρὸς 0,9313 λίτρα, ἐνῷ εἰς τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον ὑπελογίζετο πρὸς 0,9512 λ. Ἀπὸ τοῦ 1812 μέχρι τοῦ 1839 εἶχε ἐξισωθῆ πρὸς τὸ λίτρον. Τὸ πὶντ τοῦ Πεδεμοντίου ὑπελογίζετο πρὸς 2 μποκάλι τῶν 2 κουαρτίνι, ἤτοι 1,369 λίτρου. Ι. Α. Β.

πὶντα (ἡ) (ἰσπαν. pinta=κηλὶς φυσικὴ τοῦ προσώπου). Νόσος, ἤττον γνωστή, τοῦ δέρματος, ἰδιάζουσα καὶ διαδεδομένη εἰς τὴν κεντρῴαν Ἀμερικήν, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἐπὶ τοῦ καλυπτηρίου συστήματος κηλίδων χροιᾶς ποικιλλούσης ἄλλοτε ἄλλως, ἐρυθρῶν, μελανῶν, λευκῶν ἢ κυανῶν. Ἔχει δὲ τάσιν ὅπως καθολικευθῇ καὶ καλύψῃ ὁλόκληρον τὴν δερματικὴν ἐπιφάνειαν. Αὕτη ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μύκητός τινος, τὸν ὁποῖον οἱ μὲν ἀποκαλοῦσι τριχόφυτον (trichophyton), οἱ δὲ ἀσπέργγιλον (aspergillus). Μ. Ν. Κ.

Πιντὰρ (οἱ), ἢ ***Πιντάροι*** (Pindaris, Pindhari). Οὕτως ὠνομάσθησαν ἄτακτα στίφη Ἰνδῶν ἱππέων, οἱ ὁποῖοι συνώδευον τὰ στρατεύματα τῶν Μαράττων κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἀντὶ τακτικῆς μισθοδοσίας εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λῃλατῶσι πρὸς ἴδιον ὄφελος τὰ καταλαμβανόμενα ὑπ' αὐτῶν μέρη. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν Μωαμεθανοί. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τῶν Μαράττων (1802—1804) οἱ Πιντὰρ συνεκεντρώθησαν εἰς Μάλβα, ἕκαστον δὲ Νοέμβριον ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς πρὸς λείαν εἰς τὰς βρεττανικὰς περιοχάς. Τῷ 1817 ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς μαρκήσιος Χάστινγκς ὠργάνωσεν ἐναντίον αὐτῶν ἐκστρατείαν, καθ' ἣν ὁ σημαντικώτερος ἀρχηγὸς τῶν Πιντὰρ Ἐμὶρ χάν, ἡττηθείς, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν Ἄγγλων. Γ. Ι. Β.

Πιντεμόντε (Pindemonte), ***Ἱππόλυτος***. Ἰταλὸς ποιητὴς ἐκ Βερώνης (1753—1828). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν, τὸ πρῶτον δ' ἐνεφανίσθη εἰς τὴν τέχνην μέ τινας τραγῳδίας, εἶτα δὲ μὲ λυρικὰ καὶ περιγραφικὰ ποιήματα, ἐν οἷς ἔσχε καὶ μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν. Τὰ σημαντικώτερα ἐκ τῶν ἔργων του, διακρινόμενα διὰ τὸ βάθος τῶν νοημάτων καὶ διὰ τὴν θερμότητα τοῦ αἰσθήματος, εἶναι τά: «Ἀγροτικὰ ποιήματα καὶ πεζογραφήματα», «Αἱ ἔμμετροι ἐπιστολαί» (ἀμφότερα ἐν Βερώνῃ 1817), «Αἱ ὁμιλίαι» (Βερώνα 1819) καὶ οἱ «Elogi di letterati» (2 τόμοι, Βερώνα 1825—1826). Μεγάλης ἐπιδοκιμασίας ἔτυχεν ἡ ἐξαίρετος μετάφρασίς του τῆς Ὀδυσσείας (Βερώνα 1822). Κ.Β.Λ.

— **Πιντεμόντε** (Pindemonte), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς ἐκ Βερώνης (1751—1812), ἀδελφὸς τοῦ *Ἱππολύτου*. Διετέλεσε δικαστικὸς ἐν Βικεντίᾳ, εἶτα, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν του, μετέβη εἰς Παρισίους. Βραδύτερον ἐγένετο μέλος τοῦ ἰταλικοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ἐγένετο γνωστὸς ἔκ τινων θεατρικῶν ἔργων του, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι μᾶλλον ἡ ἀχαλίνωτος φαντασία καὶ ἡ ρητορικότης παρὰ τὸ καλαίσθητον ὕφος καὶ τὸ αἴσθημα. Τὰ δραματικά του ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1804 ἐν Μιλάνῳ εἰς τέσσαρας τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Componimenti teatrali». Ἔγραψεν ἐπίσης ποιήματα, ἔμμετρον μετάφρασιν τῶν «Remedia amoris» τοῦ Ὀβιδίου (1781) κλπ. Κ. Β. Λ.

Πιντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΔ. παραλίας τῆς Σικελίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* Γ' 4, 3) μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σελινοῦντος καὶ Σοσσίου. Ἄγνωστος ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Πιντία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πόλεων τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β, 6, 22 καὶ 49), ἡ μὲν μία ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καλλαϊκῶν Λουκησίων, ἡ δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐακκαίων, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀστούρικας (νῦν Ἀστόργκα) εἰς Κλουνίαν (νῦν Penalva del Castro) ὁδοῦ. Ἡ μὲν πρώτη ἀκαθόριστος, ἡ δὲ δευτέρα ταυτίζεται μὲ τὴν *Ραύδα* (νῦν Roa). Α. Θ. Σ.

Πίντο (Pinto), ***Ἀνδρέας***. Πορτογάλος ἐξηγητὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς, γεννηθεὶς ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1595 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1654. Εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν εἰσελθὼν τῷ 1617, ἐδίδαξε ρητορικὴν καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν Σαλαμάγκᾳ. Ἐκτὸς ἄλλων τινῶν ἐδημοσίευσε: «Canticum Canticorum Salomonis dramatico tempore κλπ.» (Λυὼν 1642) καὶ «Commentarius in Epistolas Christi Domini ad septem Episcopos Asiae κλπ.» (Λυὼν 1652). Ε.Γ.Π.

— **Πίντο *Μέντες*** (Pinto Mendez), ***Φερδινάνδος*** βλ. *Μέντες* Πίντο.

Πιντουρίκκιο (Pinturicchio), ***Βερναρδῖνος - Μπέττι***, ὁ ἐπιλεγόμενος —. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεν-

Digitized by Google

νηθεὶς ἐν Περουγίᾳ τῷ 1454 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σιέννῃ τῷ 1513. Ὑπῆρξε διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Περουτζῖνο, οὗ ἐπειράθη νὰ προσοικειωθῇ τινας τῶν ἀρετῶν, μετέβη δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς Ρώμην, ἔνθα ἀμφότεροι εἰργάσθησαν ἐν τῷ Σιξτείῳ παρεκκλησίῳ τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Η' ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν διακόσμησιν τῶν τριῶν μεγαλυτέρων στοῶν τοῦ Μπελβεντέρε, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ΣΤ' τὴν διακόσμησιν τῶν ἐξ αἰθουσῶν τῶν Βοργιῶν ἐν τῷ Βατικανῷ (1492—1494). Κατὰ τὸ 1502 ἢ 1503 διεκόσμησε διὰ τοιχογραφιῶν τὸν ἐν Ρώμῃ ναὸν Ara Coeli, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ περίπου ἐποχὴν ἀνέλαβε, κατ' ἐντολὴν τοῦ καρδιναλίου Πικκολόμινι, τὴν διακόσμησιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς μητροπόλεως τῆς Σιέννης· ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερον ἔργον τοῦ Πιντουρίκκιο, ἐξεικόνισε δ' ἐν αὐτῇ τὰς πράξεις καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ πάπα Πίου τοῦ Β'. Ἐπὶ πλέον ὁ Πιντουρίκκιο ἐξετέλεσε πολυπληθεῖς φορητὰς εἰκόνας. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου τοῦ καλλιτέχνου, τούτου εἶναι ἡ ζωηρότης ἐν τῇ κινήσει καὶ τῇ καθόλου ἐκφράσει, ἡ ἰδιαιτέρα προσοχὴ ἐν τῇ ἐξεικονίσει τῶν προσώπων, ἡ προφανὴς προτίμησις εἰς τὰ διὰ χρυσοῦ χρώματος ἐξαιρόμενα βάθη τῶν πινάκων, ἅτινα μαρτυροῦν τὴν ἀγάπην τῆς λαμπρότητος καὶ τὴν κοσμικὴν καλαισθησίαν, ὑφ' ὧν οὗτος κατείχετο. Θεωρεῖται ὡς καλλιτέχνης «στατικός», παρὰ τὴν σφοδρὰν ἐνίοτε κίνησιν τῶν συνθέσεών του, ἐστερημένος πτήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ, φίλος τῆς συμβατικότητος, καταδαπανώμενος ἐν τῇ αὐτεπαναλήψει. Παρατηρεῖται ὅτι κατεῖχεν ἀρετάς τινας, αἵτινες ἔλειπον ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, τὸν Περουτζῖνο, ἀλλ' ὅτι ἐξ ἄλλου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ σχέδιον καὶ εἰς τὴν πράγματι ἰσχυρὰν σύλληψιν τῶν εὐρέων ἔργων, ἅτινα ἀνελάμβανεν. Ἐκ τῆς καθόλου καλλιτεχνικῆς του παραγωγῆς μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ Παρθένος» (ἐν Massa), «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων» (ἐν Poggibonsi, Palazzo del Popolo), αἱ διακοσμητικαὶ συνθέσεις τῆς βιβλιοθήκης Πικκολόμινι (μητρόπολις Σιέννης), «Στέψις Πίου τοῦ Γ'» καὶ δέκα ἐπεισόδια εἰλημμένα ἐκ τοῦ βίου Πίου τοῦ Β' Πικκολόμινι, «Ἡ Ἁγία οἰκογένεια» καὶ «Ἡ Παρθένος» (ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Σιέννης), διάφορα ἔργα ἐν τῇ πινακοθήκῃ Vannucci τῆς Περουγίας, αἱ διακοσμήσεις τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Spello, «Ἡ Παρθένος τῆς Εἰρήνης» ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ S. Severino Marche, διάφοροι πίνακες ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Trevi, αἱ διακοσμήσεις τοῦ παρεκκλησίου Bufalini τῆς Santa Maria d'Ara Coeli ἐν Ρώμῃ, ἀνακαινισθεῖσαι ὑπὸ Camuccini, αἱ διακοσμήσεις τοῦ τρίτου δεξιοῦ παρεκκλησίου τῆς Santa Maria del Popolo ἐν Ρώμῃ, «Ἡ στέψις τῆς Θεοτόκου» (ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ), αἱ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Περουτζῖνο ἐκτελεσθεῖσαι διακοσμήσεις τοῦ ἐν τῷ Βατικανῷ Σιξτείου παρεκκλησίου («Ὁ Μωϋσῆς καὶ ἡ Σεπφώρα ἐν Αἰγύπτῳ», «Ἡ περιτομὴ τῶν υἱῶν των», «Ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ»), αἱ διακοσμήσεις τῶν ἐν τῷ Βατικανῷ αἰθουσῶν τῶν Βοργιῶν, «Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος» (πινακοθήκη Κορσίνι, Ρώμη), «Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων», «Ἡ Θεοτόκος», «Ὁ Εὐαγγελισμὸς» (ἐν Βερολίνῳ) μία «Παρθένος» (ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου), «Ἡ Πηνελόπη καὶ οἱ μνηστῆρες» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου) καὶ ἡ προσωπογραφία τῆς Λουκρητίας Βοργία. Ι. Μ. Π.

«Πίντς Γιούλιους» (Pinch Julius). Ὀνομασία μεγάλου οἴκου κατασκευαστῶν φάρων, ἀποτελοῦντος ἀνώνυμον ἑταιρείαν παγκοσμίου φήμης ἑδρεύουσαν ἐν Βερολίνῳ καὶ φέρουσαν τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἐπινοητοῦ φερωνύμου ἀερίου, πρὸς φωτισμὸν διαρκῶν φάρων. Ἤδη ὁ οἶκος κατασκευάζει καὶ μηχανήματα αὐτομάτων φάρων δι' ἀσετυλίνης κατὰ τὸ ἴδιον σύστημα, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν Γερμανίαν. Σ. Ε. Λ.

Πίντσιο (Pincio) *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων λόφων τῆς Ρώμης, κείμενος πρὸς Β. τῆς πόλεως, μεταξὺ τῆς πλατείας τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ κήπου τῆς Βίλλα Μποργκέζε. Ἔχει ὕψος 59 μ., ἡ δὲ κορυφὴ αὐτοῦ ἀποτελεῖ εὐρεῖαν ἐπίπεδον δενδρόφυτον ἔκτασιν μὲ ὡραίους κήπους, τεχνητὰς λίμνας καὶ ἐνδιαφέροντα μνημεῖα. Αἱ πλευραὶ αὐτοῦ περιβάλλονται ὑπὸ ὑψηλοῦ τείχους. Ἐπὶ δενδροφύτου ἐκτάσεως τῆς ἐπιπέδου κορυφῆς τοῦ λόφου ὑπάρχει ἡ Καζίνα Βαλαντιέ, ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Βαλαντιέ, χρησιμοποιουμένη σήμερον ὡς κέντρον ἀναψυχῆς. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ἐπ' αὐτοῦ μνημείων εἶναι ὁ ὀβελίσκος τοῦ Ἀντινόου, μεταφερθεὶς ἐν Ρώμῃ ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, τὸ μνημεῖον τοῦ Γαλιλαίου, τὸ μνημεῖον τῶν Καϊρόλι, ἡ «Βρυσοῦλα» τοῦ γλύπτου Ἀμεδαίου Κατάλντι, τὸ ἐντὸς τεχνητῆς λίμνης ἄγαλμα τοῦ Μωϋσέως, τὸ ἐντὸς τεχνητῆς ἐπίσης λίμνης δι' ὕδατος λειτουργοῦν ὡρολόγιον, τὸ ἄγαλμα τοῦ ἥρωος Ἐρρίκου Τότι, κτλ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου καὶ παρὰ τὰς πλευρὰς του εὑρίσκοντο οἱ κῆποι καὶ αἱ ἐπαύλεις τοῦ Λουκούλλου, τοῦ Σαλουστίου, τῶν Ἀκιλίων, τῶν Δομιτίων κτλ., ἕνεκα δὲ τούτων ὠνομάζετο καὶ Collis hortorum. Βραδύτερον σχεδὸν πάντες οἱ κῆποι οὗτοι περιῆλθον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρώμης καὶ ὠνομάσθη ἡ ἐπ' αὐτοῦ κτισθεῖσα αὐτοκρατορικὴ ἔπαυλις Palatium Pincianum. Ἡ σημερινὴ διαρρύθμισις τοῦ λόφου εἰς ἕνα τῶν ὡραιοτέρων κήπων τῆς Ρώμης ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ναπολέοντος Α', ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Βαλαντιὲ τὸν ἐξωραϊσμόν του. Μ. Δ. Β.

Πινυτός. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κρήτῃ Κνωσοῦ, γνωστὸς ἔκ τινων εἰδήσεων παρ' Εὐσεβίῳ (*Ἐκκλ.* ἱστ. 4, 21 καὶ 24, 7 καὶ 8) καὶ Ἱερωνύμῳ (De vir. ill. 28). Κ. Ι. Δ.

πίνω, ἀόρ. ἔπιον, δημ. ἤπια—ἐ)πιώθηκα, παθ. μετχ. δημοτ. *πιωμένος*· εἰσάγω διὰ τοῦ στόματος εἰς τὸν στόμαχον ὕδωρ ἢ ἄλλο ὑγρόν: «πίνω νερό,—κρασί, — ρακὶ κ.τ.λ.», «πίνει χωρὶς νὰ διψᾷ» ‖ «ἤπια πολλὰ φαρμάκια» ἐδοκίμασα πολλὰς πικρίας ‖ ἀπορροφῶ, τραβῶ, χωνεύω: «τὸ σφουγγάρι πίνει τὸ νερό», «τὸ φαΐ ἤπιε τὸ νερό του» ‖ κατὰ παράλειψιν τοῦ ἀντικειμένου, πίνω οἶνον ἢ ἄλλα οἰνοπνευματώδη ποτά, εἶμαι πότης: «εἶναι 'ς τὴν ταβέρνα καὶ πίνει», «πίνει γερά» ‖ φρ. «εἶναι νὰ τὴν πιῇ κανεὶς 's τὸ ποτήρι» ἐπὶ ὡραίας γυναικός ‖ *πιωμένος*, —η, —ο· ὁ διὰ τῆς πόσεως ἀναλυθείς: «εἶναι πιωμένο τὸ κρασί, — τὸ ρακὶ κ.τ.λ.» ‖ ὁ πεπωκώς, ὁ ὑπὸ τοῦ οἴνου κατειλημμένος, μεθυσμένος.

Πινὼ (Pineau ἢ Pinaeus), *Σεβερέν*. Γάλλος ἀνατόμος καὶ χειρουργός, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διετέλεσε πρύτανις τοῦ Κολλεγίου τῆς χειρουργικῆς καὶ καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ χειρουργικῆς (1619). Μεταξὺ τῶν ἔργων του ἐξαίρεται ἡ θαυμασία πραγματεία του: «Opusculum physiologicum, anatomicum...» (Paris 1598, Frank. 1559—1650, Leyd. 1610, 1639, 1641, 1660, Amsterdam 1663). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Discours touchant l'invention et l'extraction du calcul de la vessie» (Paris 1610). Ο. Ρ.

πιξαβόνη (ἡ) (Pixavon) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω μεῖγμα πιττυλενίου καὶ καλιούχου σάπωνος. Τὸ σκεύασμα τοῦτο ἀποτελεῖ ρευστὸν πισσοῦχον σάπωνα, χρήσιμον πρὸς κάθαρσιν τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς μέρους. Κ. Γ. Μ.

Πιξερεκοὺρ (Guilbert de Pixerécourt), *Ρενᾶτος-Κάρολος Γκιλμπὲρ ντὲ* —. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1773—1844). Τὸ πρῶτόν του ἔργον («Οἱ μικροὶ Ὠβερναῖοι») ἀνεβιβάσθη τῷ 1797 ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Ambigu. Ἔγραψεν 120 ἔργα, ζῶν δὲ ἔτι ἐπωνομάσθη *Σαίξπηρ καὶ Κορνήλιος τοῦ Βουλεβάρτου* καὶ εἶδε 30.000 ὅλας παραστάσεις τραγῳδιῶν, κωμῳδιῶν, μελοδραμάτων, λυρικῶν δραμάτων, παντομιμῶν καὶ πάσης φύσεως ἔργων του, ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Τὸ παιδὶ τοῦ δάσους» (1797), «Ἡ δίγαμος γυναῖκα» (1802), «Ροβινσὼν Κροῦσος» (1805), «Ἡ καταστροφὴ τῆς Βαβυλῶνος» (1810), «Ὀκτὼ μῆνες σὲ δυὸ ὧρες» (1819), «Γουλιέλμος Τέλλος» (1828), κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψε: «Σχεδιάσματα καὶ ἀποσπάσματα ταξιδίων εἰς Γαλλίαν, Βάδην καὶ Ἑλβετίαν» (1843). Πλήρη κατάλογον τῶν ἔργων του ἔδωκεν ἐν τῇ ἐκδόσει «Ἐκλεκτὸν θέατρον» (1841—1843, τόμ. 4). Π. Ν. Π.

Πιξώδαρος. Υἱὸς τοῦ Μαυσώλου ἐκ Κινδύης τῆς Καρίας, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Συεννεσίου Α', βασιλέως τῶν Κιλίκων. Συμμετασχὼν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων τῷ 500 π. Χ. κατὰ τῶν Περσῶν, συνεβούλευσε τοὺς Κᾶρας νὰ διαβῶσι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν καὶ ἔχοντες τοῦτον ὄπισθέν των, νὰ ἀντεπεξέλθωσι θαρραλέως κατὰ τοῦ ἀπὸ βορρᾶ κατ' αὐτῶν ἐπερχομένου Δαυρίσου, στρατηγοῦ καὶ γαμβροῦ τοῦ Δαρείου. Ἀλλά, τὴν ὀρθοτάτην ταύτην κατὰ τὸν Ἡρόδοτον γνώμην μὴ ἀκολουθήσαντες οἱ Κᾶρες, ἐνικήθησαν εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους μάχας. Ἐνισχυθέντες ὅμως ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἀνεθάρρησαν καὶ ἐνεδρεύσαντες εἰς τὴν παρὰ τὸν Πήδασον ὁδὸν ὑπὸ τὸν Ἡρακλείδην Ἰβανώλιον τὸν Μυλασέα, ἐξωλόθρευσαν τοὺς Πέρσας, φονεύσαντες μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Δαυρίσην. Α. Θ. Σ.

— **Πιξώδαρος**, ἢ *Πιξώδορος*. Ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἑκατόμνου, βασιλέως τῆς Καρίας, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μαυσώλου, τοῦ Ἰδριέως, τῆς Ἀρτεμισίας καὶ τῆς Ἄδας. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀρτεμισίας, συζύγου τοῦ Μαυσώλου, τῷ 351 π.Χ., διεδέχθη αὐτὴν ὁ Ἰδριεύς, καὶ τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 343 ἡ ἀδελφή του Ἄδα, τὴν ὁποίαν ἐκδιώξας ὁ Πιξώδαρος μετὰ τετραετίαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκυβέρνα μόνος του τὴν χώραν. Διανοούμενος νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸν τελείως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἐπεδίωξε νὰ συνδεθῇ διὰ κηδεστίας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπὶ τῆς Ἀσίας καταχτητικαὶ βλέψεις δὲν ἦσαν πλέον μυστικαί. Μάλιστα προσέφερε καὶ τὴν πρεσβυτέραν θυγατέρα του ὡς σύζυγον εἰς τὸν Ἀριδαῖον, νόθον υἱὸν τοῦ Φιλίππου. Τότε ἀκριβῶς ἔκοψε καὶ χρυσᾶ νομίσματα μετὰ τοῦ ὀνόματός του, πρᾶγμα μὴ ἐπιτρεπόμενον εἰς οὐδένα σατράπην. Ἀλλ' ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου ἐματαίωσαν τὰ σχέδια τοῦ Πιξωδάρου. Τότε οὗτος ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ εὐγενοῦς Πέρσου Ὀροντοβάτου ἢ Ὀθοντοβάτου, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτὸν τῷ 335 π. Χ., ὀλίγον πρὸ τῆς κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Α. Θ. Σ.

Πιόμπα (Piomba) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν τοῖς Ἀβρουζίοις, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Κιόντο (Chiodo) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν παρὰ τὸ χωρίον Σίλβι. Εἶναι ὁ ἀρχεῖος *Ματρῖνος* (βλ. λ.). Κ. Β. Λ.

Πιομπῖνο (Piombino) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Πίζης, ἐκτισμένη ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου, ἀπέναντι τῆς νήσου Ἔλβας ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει. Κάτ. 20.700. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς πόλεως Καμπίλια Μαρίττιμα. Ἔχει ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου, μεγάλα χυτήρια σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου κλ. Εἶναι λιμὴν ἐπιβιβάσεως διὰ τὴν Ἔλβαν. Βορείως τῆς πόλεως, παρὰ τὸ σημερινὸν Πόρτο ντὶ Μπαράττι σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἐτρουσκικῆς πόλεως Populonia. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ Πιομπῖνο ἀνῆκεν εἰς τὴν Πίζαν, τῷ 1801 περιῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τῷ 1815 εἰς τὴν Τοσκάνην. Κ. Β. Λ.

— **Πιομπῖνο** (Piombivo), *Ἀπόλλων τοῦ* —. Χάλκινον ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα εὑρεθὲν τῷ 1832 ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Πιομπῖνο τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου ἐν Παρισίοις. Ἔχει ὕψος 1,15 μ. καὶ παριστᾷ ἱστάμενον γυμνὸν νεανίαν βλέποντα κατ' ἐνώπιον καὶ ἔχοντα τὴν μὲν δεξιὰν κεκαμμένην καὶ ἀνοικτήν, τὴν δ' ἑτέραν κεκαμμένην ἀλλ' ἐσφιγμένην ὡσεὶ κρατοῦσαν ἄλλοτε, ἴσως, τόξον. Τὸ ἄγαλμα ἔχει ἐκτελεσθῇ κατὰ τὸν λεγόμενον νόμον τῆς μετωπικότητος, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΣΤ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ ἀποτελεῖ, μετ' ἄλλων παρομοίας τεχνοτροπίας ἀγαλμάτων, διδακτικὸν δεῖγμα τῆς προόδου τῆς ἀγαλματοποιίας ἀπὸ τὰς πέδας τῆς ἀρχαϊκῆς ἀκαμψίας, ὡς τοῦτο δηλοῦσιν ἡ ζωηρότης τῆς φυσιογνωμίας, ἡ ἀπόστασις τῶν χειρῶν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ ἡ κάμψις αὐτῶν καὶ τὸ διεστηκὸς τῶν σκελῶν. Κατὰ τοὺς πλείστους ἀρχαιολόγους, τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἶναι προϊὸν τῆς σικυωνείου ἢ ἀργείου σχολῆς, κατὰ δὲ τὸν Lechat, ἀντίγραφον, πιθανώτατα, τοῦ Ἀπόλ-

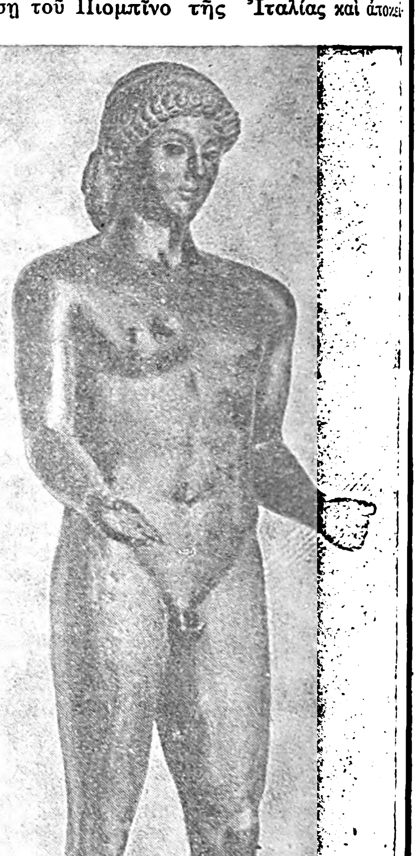

Ὁ Ἀπόλλων τοῦ Πιομπῖνο.

Digitized by Google

ωνος, τὸν ὁποῖον ἐξετέλεσεν ὁ γλύπτης Κάναχος ις δύο ἀντίτυπα, ἓν διὰ τὸν ναὸν τῶν Βραγχιδῶν αὶ ἓν διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ἐν Θήβαις. Κατὰ τὰ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἔνθετα ργυρᾶ γράμματα, μὴ σῳζομένης ἐπιγραφῆς, τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἀνάθημα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Β. Δ. Θ.

Πιόμπο (Piombo), ***Σεβαστιανὸς ντὲλ* —**. Ἰταλὸς ωγράφος, ἀνήκων εἰς τὴν βενετικὴν σχολήν. Ὠνομάζετο *Λουτσιάνι* (Luciani), ἐπεκλήθη δὲ *Πιόμπο* λόγῳ τοῦ ἀξιώματός του ὡς σφραγιδοφύλακος αρὰ τῇ παπικῇ αὐλῇ. Κατήγετο ἐκ Βενετίας, γεννήθη τῷ 1485 καὶ ἀπέθανε τῷ 1547. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Μπελλίνι καὶ τοῦ Τζιοργιόνε, μεταβὰς ὅμως βραδύτερον εἰς τὴν Ρώμην ὑπέστη βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐκ μέρους τοῦ ἔργου τοῦ Ραφαὴλ κατ' ἀρχάς, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου βραδύτερον· ἡ τελευταία μάλιστα αὐτὴ ἐπίδρασις ὑπῆρξε τόσον ἰσχυρά, ὥστε σχεδὸν ὁ Ντὲλ Πιόμπο ἀπώλεσε τὴν ἰδίαν του προσωπικότητα· διετήρησεν ὅμως τὴν τόσῳ ἰδιάζουσαν εἰς τὴν βενετικὴν φύσιν δεξιοτεχνίαν εἰς τὸν χρωματισμόν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ διακοσμήσεις τῆς ἐν Ρώμῃ «Βίλλα Φαρνεζίνα», εἰλημμέναι ἐκ τῶν «Μεταμορφώσεων» τοῦ Ὀβιδίου, «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου» (Λονδῖνον), «Ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος» τὸ «Μαρτύριον τῆς Ἁγίας Ἀγάθης» (Πινακοθήκη Πίττι, Φλωρεντία), ἡ προσωπογραφία τοῦ Ἀνδρέα Ντόρια (Πινακοθήκη Ντόρια, ἐν Ρώμῃ), ἡ προσωπογραφία Ρωμαίας (Μουσεῖον Βερολίνου) καὶ τινες προσωπογραφίαι παπῶν (Μουσεῖον Νεαπόλεως). Ι. Μ. Π.

πιόνεα (ἡ) (Pionea) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *λεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραλιδῶν*. Αἱ πρόσθιαι πτέρυγες εἶναι πλατεῖαι, αἱ ὀπίσθιαι βραχεῖαι καὶ κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν λαμβάνουν σχῆμα στέγης. Τὰ ᾠὰ ἐναποτίθενται κατὰ σωροὺς ἐκ 15—25. Ἡ κάμπη, μήκους 2 ἑκατοστ., εἶναι κιτρινοπρασίνη καὶ τρώγει τὸ φύλλωμα διαφόρων ἀνθέων καὶ λαχανικῶν. Ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις τῶν ἁλάτων τοῦ ἀρσενικοῦ κατὰ τῶν καμπῶν. Ε. Τ. Ε.

πιόνι (τό)· ἐκ τοῦ γαλλ. pion=πεζός. Ἕκαστος τῶν τῆς κατωτέρας τάξεως πεσσῶν τοῦ ζατρικίου, ἄλλως *στρατιώτης*· ‖ κατ' ἐπέκτασιν, οἱ πεσσοὶ πλείστων παιγνίων, ὡς τῆς ντάμας κτλ.

Πιονίαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Μυσίας, παρὰ τὸν Σατνιόεντα ποταμὸν (Τοῦζλα-τσάϊ), ΒΔ. τῆς Ἀντάνδρου καὶ ΒΑ. τῶν Γαργάρων, τῆς ὁποίας ἡ ἵδρυσις ἀποδίδεται εἰς τὸν Πίονιν, ἀπόγονον τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πιονία*, ὡς μία τῶν 30 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Ἑλλησπόντου, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Κυζίκου. Σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Σεβήρου μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΙΟΝΙΤΩΝ. Ἐπίσης καὶ συμμαχικὰ μετὰ τῆς Ἄσσου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ σημερινὸν χωρίον *Ἀϊβατζίκ*, ἕδρα ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Δαρδανελλίων, ἀριθμοῦν 1820 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 768 Ἕλληνες μεταναστεύσαντες εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Α. Θ. Σ.

πιονίας (ὁ) (Pionias) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*, περιλαμβάνον ψιττακοὺς μετρίου μεγέθους, διακρινομένους διὰ τοὺς λαμπροὺς χρωματισμούς των. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 15 εἴδη, ἅπαντα ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πιονίας ὁ δίχρους* (Pionias bicolor). Δ. Ν. Π.

Πιονίας ὁ δίχρους.

Πιόνιος, ***ἱερομάρτυς***, ὁ πρεσβύτερος. Ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου ἐν Σμύρνῃ καὶ κατὰ τὸν ἐπ' αὐτοῦ γενόμενον διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν συνελήφθη ἐκ τῶν πρώτων, διότι ἦτο ἐκ τῶν σημαινόντων πρεσβυτέρων τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας, ἔργῳ καὶ λόγῳ κηρύττων τὸν Χριστὸν καὶ πολλοὺς εἰς τὴν πίστιν προσελκύων. Ἀχθεὶς δὲ διαδοχικῶς ἐνώπιον τοῦ Πολέμωνος, ἐπόπτου τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν, καὶ Λεπίδου, συνάρχοντος αὐτοῦ, ἐν τέλει δὲ καὶ πρὸ τοῦ ἀνθυπάτου Κυντιλιανοῦ, μετὰ παρρησίας ἤλεγξε τὴν εἰδωλολατρικὴν τῶν πλάνην. Διὸ καὶ βασανισθεὶς ἐκάη ἐπὶ πυρᾶς. Ἑορτάζεται δὲ τὴν 11 Μαρτίου. Δ. Ι. Κ.

Πίονις *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, θεωρούμενος ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐν Μυσίᾳ πόλεως *Πιονιῶν* (βλ. λ.), ὅπου ἐσῴζετο κατὰ τὸν Παυσανίαν ὁ τάφος του, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ὁσάκις προσέφερον θυσίας, «καπνὸς αὐτόματος ἄνεισιν» (θ', 18, 4). Α. Θ. Σ.

Πιόντες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 153. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀντρογιάλι*.

Πιορρὺ (Piorry), ***Πέτρος-Ἀδόλφος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος κλινικὸς (1794—1879). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1826 ἐγένετο ὑφηγητὴς μὲ τὴν διατριβὴν «Sur la mort des noyés». Μετ' ὀλίγον ἀνεκάλυψε τὸ *πληξίμετρον*, ὅπερ ἦτο ὄργανον πρὸς ἐπίκρουσιν, ἀποτελούμενον ἐκ μικρᾶς πλακὸς ἐξ ἐλεφαντοστοῦ τιθεμένης μεταξὺ τοῦ δέρματος τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ πρὸς ἐπίκρουσιν σώματος. Τῷ 1840 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, τῷ 1846 τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς ἐν τῇ Charité καὶ τῷ 1864 τῆς ἐν τῷ Hôtel-Dieu. Τῷ 1823 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Διετέλεσεν ἐπίσης μέλος διαφόρων ἰατρικῶν ἑταιρειῶν τῆς Γαλλίας, ὡς καὶ ξένων ἑταιρειῶν καὶ ἀκαδημιῶν. Ἐδημοσίευσε: «Traité de diagnostic et de séméiologie» (1836—1837) «Traité de médecine pratique déduit de faits recueillis dans les hôpitaux» (1836) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Lheritier, «Traité de médecine pratique et de pathologie iatrique» (1841 εἰς 9 τόμ.), «De l'irritation encéphalique des enfants» (1823), «Discours sur l'organisme, le vitalisme et le psychisme» (1860), «Atlas de plessimétrie» (1866), «La médecine de bone sens ou l'emploi des petits moyens en médecine» (1864). Ἐκαλλιέργησεν ὡσαύτως τὴν ποίησιν καὶ ἐξέδωκε ποιητικὸν τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Dieu, l'âme, la nature». Ο. Ρ.

Πίος Α' (Pius). Πάπας τῆς Ρώμης, παπεύσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τοῦ 140 μέχρι τοῦ 155. Τὰ περὶ τοῦ βίου του ἀγνοοῦμεν, γινώσκομεν δὲ μόνον ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἔζων ἐν Ρώμῃ ὁ γνωστικὸς Κέρδων καὶ ὁ Μαρκίων καὶ ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πίου *Ἑρμᾶς* συνέγραψε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιμὴν» ἔργον. Τὰ εἰς τὸν Πίον ἀποδιδόμενα ὑπὸ τῶν Λατίνων δεκρετάλια εἶναι νόθα.

— Πίος Β'. Κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Πικκολόμινι καὶ εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ φιλολογίᾳ ὡς *Αἰνείας Σίλβιος* (1405—1464), γενόμενος πάπας ἀπὸ τοῦ 1458. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγαλυτέρων λατινιστῶν τοῦ αἰῶνός του, διάσημος ῥήτωρ καὶ ἐπιδέξιος διπλωμάτης. Κατὰ τὴν νεότητά του ἠρνήθη ἐπὶ μακρὸν νὰ περιβληθῇ τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα, χάριν μεγαλυτέρας ἐλευθερίας κινήσεων ἐν τῷ κοσμικῷ βίῳ τῶν ἀπολαύσεων, συνέθεσε δὲ καὶ πολλὰ ἐρωτικὰ ποιήματα καὶ τὸ λίαν ἐλευθεριάζον εἰς τὰ ἤθη μυθιστόρημα «Εὐρύαλος καὶ Λουκρητία». Λαϊκὸς ἔτι ὤν, ἔλαβε μέρος ὡς γραμματεὺς εἰς τὴν σύνοδον τῆς Βασιλείας, τὴν ὁποίαν εἶχε συγκαλέσει ὁ ἀντίπαπας Φῆλιξ Ε' καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκος Γ' καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πάπα τῆς Ρώμης. Πρὸς ἐπιβολὴν τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων ἀνέλαβε πολλὰς διπλωματικὰς ἀποστολάς, ἀλλὰ βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ πραγματοποίησις αὐτῶν προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα τοῦ πάπα τῆς Ρώμης, τῷ δὲ 1445, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ', διηύθυνε τὰς διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ πάπα τούτου ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τέλους, τῷ 1447, ἐπείσθη νὰ περιβληθῇ τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα, τῷ δὲ 1448 ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου Ε' ἐπίσκοπος Τεργέστης καὶ κατόπιν (1450) Σιέννης. Τῷ 1456 ἐγένετο ὑπὸ τοῦ πάπα Καλλίστου Γ' καρδινάλιος, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξελέγη τῷ 1458 πάπας. Μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὸν θρόνον, προσεπάθησε νὰ συνενώσῃ πάντας τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν Τούρκων, τῷ δὲ 1459 συνεκάλεσεν ἐν Μαντούῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν κυριωτέρων μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης εἰς συνέδριον καὶ ἐπέτυχε νὰ ψηφισθῇ ἡ ἀνάληψις ὑπ' αὐτῶν εἴδους τινὸς σταυροφορίας κατὰ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β', ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχεν ἤδη καταλάβει τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦτο δὲν κατωρθώθη νὰ πραγματοποιηθῇ, λόγῳ ἀντιδράσεως τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ὁ Πίος Β' ὡς πάπας εἰργάσθη δραστηρίως πρὸς ἀναστήλωσιν τῶν ἀπὸ δύο αἰώνων μειωθέντων παπικῶν προνομίων, καταδικάσας τὰς φιλελευθέρας ἀρχὰς τῶν ἐν Κωνσταντίᾳ καὶ Βασιλείᾳ συνόδων, τὰς ὁποίας πρότερον αὐτὸς οὗτος εἶχεν ὑποστηρίξει, καὶ τῷ 1463 ἐξέδωκε βούλλαν ἀνατρέπουσαν πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ πρότερον κατὰ τῶν προνομίων τοῦ πάπα γραφέντα. Διὰ τῆς αὐτῆς βούλλας ἀπεκήρυξε καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα εἰς νεανικὴν ἡλικίαν ἐρωτικὰ ποιήματα καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν μυθιστόρημα. Ἐμπνεόμενος πάντοτε ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων καὶ θέλων νὰ ἐξάψῃ τὸν ζῆλον τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων διὰ τοῦ παραδείγματός του, ἐπανῆλθε, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, εἰς τὸ παλαιὸν σχέδιον του τῆς ἐκστρατείας εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐξώπλισε δι' ἐξόδων τῆς Ἐκκλησίας ἰσχυρὸν στόλον, προτιθέμενος νὰ τεθῇ ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ. Μεταβὰς ὅμως πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἀγκῶνα, ἀπέθανεν ἐκ τῶν κοπώσεων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν τῆς σταυροφορίας, ἡ ὁποία οὕτω ἐματαιώθη. Ὁ Πίος Β' κατέλιπε πλεῖστα καὶ ποικίλα συγγράμματα, κακιζόμενα διὰ τὰς ἰδέας αὐτῶν. Μεταξὺ τούτων καταλέγονται: «Ἀπομνημονεύματα τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας», «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς» του, (1477), διάφορα ἄλλα ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ ἔργα, «Λόγοι» καὶ πολύτιμος συλλογὴ «Ἐπιστολῶν» (1473, 1475, 1496). Διακόσιοι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Πίου Β', ἀνακαλυφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Voigt, ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1856 («Enea Silvio de Piccolomini»). † Η. Φ. Β.—Μ. Δ. Β.

Πίος Β'.

—Πίος Γ'. Ἦν ἀνεψιὸς ἐπ' ἀδελφῇ Πίου τοῦ Β' καὶ τῇ συνδρομῇ αὐτοῦ γενόμενος καρδινάλιος καὶ ὑπηρετήσας αὐτὸν καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐξελέγη πάπας τῷ 1503 ὡς διάδοχος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ε', οὐχὶ διὰ τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν σωματικήν, διότι μόλις ἐπέζησεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ.

—Πίος Δ' (1559—1565). Ἐκ ταπεινῆς οἰκογενείας καταγόμενος καὶ διορισθεὶς πρωτονοτάριος τῆς παπικῆς αὐλῆς, τῷ 1549 ἐξελέγη καρδινάλιος καὶ μετὰ τὸν θάνατον Παύλου τοῦ Δ' (1559) πάπας. Περιώρισε τὴν αὐστηρότητα τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, διεμόρφωσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτείαν, καθωράϊσε τὴν Ρώμην καὶ ἐτέλει εἰς καλὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης· καίτοι ὁ ἴδιος ἐδούλευε τῷ νεωτερισμῷ καὶ διαφόροις ἁμαρτίαις, ἀπεδίωξεν ὅμως ἐκ Ρώμης τὴν οἰκογένειαν Καράφφα, τὸν δὲ καρδινάλιον Κάρολον Καράφφα τῷ 1564 ὑπέβαλεν εἰς τὸν διὰ πνιγμοῦ θάνατον. Ἡ κυριωτέρα ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ ἐνέργεια τοῦ Πίου συνίσταται εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου τῷ 1564, ἐν ταῖς τελευταίαις συνεδριάσεσι τῆς ὁποίας, ἐπικυρώσας τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, ἐξηνάγκασε πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτήν. Τῷ 1564 ἐξέδωκε τὸν διωρθωμένον πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων καὶ διαφυγὼν τὸν κίνδυνον τῆς κατ' αὐτοῦ, ἕνεκα τοῦ ἀθλίου βίου, ἐπαναστάσεως τῷ 1565, ἀπέθανε τῷ αὐτῷ ἔτει.

—Πίος Ε' (1566—1572). Ἐκ ταπεινῆς καὶ οὗτος οἰκογενείας καταγόμενος, προώρως εἰσήχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀγριότητα αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως· ἕνεκα τούτου διωρίσθη ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Καράφφα κομισάριος αὐτῆς καὶ ὅτε οὗτος ἀνῆλθε τὸν παπικὸν θρόνον ὡς Παῦλος Δ' κατέστησεν αὐτὸν καρδινάλιον καὶ μέγαν ἱεροεξεταστὴν (1558). Τῷ 1566 ἀποθανόντος τὸν Παῦλον διεδέχθη αὐτὸς ὡς Πίος Ε'. Ἐν τῇ παπωσύνῃ αὐτοῦ διεκρίθη διὰ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου· αὐτὸς εἰσήγαγε τὴν ρωμαϊκὴν κατήχησιν, διώρθωσε τὸ λειτουργικὸν καὶ τὸ εὐχολόγιον, διέδωκε τὴν βούλλαν in Coena Domini αὐστηροτέραν, συνειργάσθη μετὰ Φιλίππου τοῦ Β' εἰς τὰ ἄγρια μέτρα κατὰ τῶν κατοίκων τῶν Κάτω Χωρῶν, ἀνεθεμάτισε τὴν Ἐλισάβετ, προύκαλεσε τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου καὶ ἔπεμψε παπικὸν στρατὸν κατὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ *Οὐγενότων*.

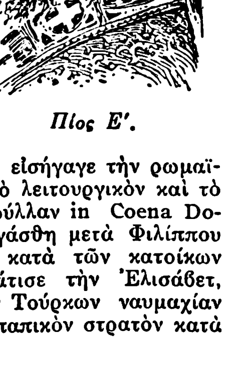

Πίος Ε'.

—Πίος ΣΤ' (1775—1799). Ὁ πάπας οὗτος πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ διεκρίθη ἐν διαφόροις ὑπηρεσίαις, ὡς ἐξ ἀπορρήτων γραμματεὺς Βενεδίκτου τοῦ ΙΔ' (1753), ὡς γενικὸς θησαυροφύλαξ (1766) καὶ ὡς καρδινάλιος τῷ 1773. Ἐκλεγεὶς πάπας τῷ 1775, εὑρέθη εἰς λίαν δυσχερεῖς περιστάσεις, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ἐν Ἒμς συγκροτηθείσης μεταρρυθμιστικῆς συνόδου τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων, τὸ δὲ ἕνεκα τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ πνεύματος Ἰωσὴφ τοῦ Β' τῆς Αὐστρίας, καθ' ὃ ἐκή-

Πίος Ζ'.

ρυξεν οὗτος ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἀνεξιθρησκείαν, διακοπὴν τῶν σχέσεων τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν πάπαν, ἔλεγχον τῶν παπικῶν ἐγγράφων καὶ ἐκλαΐκευσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγαθῶν. Ἐκτὸς τοῦ κινδύνου τούτου, ὁ πάπας διέτρεξε καὶ ἕτερον μείζονα, τὸν ἐκ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν ἐκτὸς τῶν ἀντιχριστιανικῶν καταστροφῶν, ἐκηρύχθη τῷ 1792 ἡ ἀρχαία ρωμαϊκὴ δημοκρατία, ὁ δὲ Βοναπάρτης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ εἰς διαφόρους παραχωρήσεις εἰς τὴν γαλλικὴν κατοχήν, νὰ ἀπαχθῇ δὲ αἰχμάλωτος εἰς Βαλεντίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1799, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀντοχὴν αὐτοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις.

—Πίος Ζ' (1800—1823). Γεννηθεὶς τῷ 1742, νεώτατος ἔτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν βενεδικτίνων, ἐξελέγη καρδινάλιος τῷ 1785 καὶ 1800 πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου τοῦ Ζ'. Ἐπὶ τῆς παπωσύνης αὐτοῦ τὰ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας μετεστράφησαν ἐπὶ τὸ βέλτιον, εἰς τοῦτο δὲ πολὺ συνετέλεσεν ὁ καρδινάλιος Κονσάλβι καὶ ἡ μεταστροφὴ τῶν ἰδεῶν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις μετὰ τὴν νίκην αὐτοῦ διαγνοὺς ὅτι μόνον διὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἠδύνατο νὰ καθιδρύσῃ τακτικὴν κυβέρνησιν, προέβη εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν πάπαν· πράγματι μεσολαβοῦντος τοῦ Κονσάλβι ὑπεγράφη ἡ περίφημος σύμβασις (concordat), δι' ἧς ἀνεγνωρίσθησαν πολλὰ δικαιώματα τῆς παπικῆς ἕδρας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Ναπολέων διὰ τῶν ὀργανικῶν ἄρθρων ἐπήνεγκε μεταβολάς τινας εἰς τὰ παπικὰ δικαιώματα· ἀκολούθως δέ, μετὰ τὴν νίκην τοῦ *Αούστερλιτς*, ὑπέταξεν ὑφ' ἑαυτὸν τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῆς Ρώμης, ἀνεκάλεσε τὰς πρὸς τὸν πάπαν δωρεὰς Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ ἀνεκήρυξε τὴν Ρώμην πόλιν ἐλευθέραν, καταργήσας ἐπισήμως τὴν παπικὴν ἐξουσίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πίος δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος, διαμαρτυρηθεὶς καὶ ἐπὶ τέλους ἐκδοὺς ἀφορισμὸν «κατὰ τῶν ληστῶν τῆς κληρονομίας τοῦ Πέτρου». Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα τότε ἀπήγαγον τὸν πάπαν αἰχμάλωτον εἰς Φοντενεμπλώ, συνήφθη δ' ἐκεῖ τῷ 1813 νέα σύμβασις, παρέχουσα τῷ πάπᾳ ἀρκετὰ δικαιώματα, ἀλλ' οὗτος ἀνεκάλεσεν αὐτὰ παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Πάκκα. Εὐτυχῶς διὰ τὸν πάπαν τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἐξετυλίχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὁ Πίος ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην ἀνέτρεψε τὰ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐπιβληθέντα, διὰ τοῦ ἐν Βιέννῃ συνεδρίου (1814), ἀνέκτησε μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας, ἀνεκαίνισε τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν, ἀποκατέστησε τὰ μοναστήρια, ἐκηρύχθη σφοδρὸς ἀντίπαλος τοῦ προτεσταντισμοῦ, ἀποκαλέσας αὐτὸν λύμην τοῦ Χριστιανισμοῦ (1816), ἀνενέωσε τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν καὶ τὴν προπαγάνδαν, κατεδίκασε τὰς βιβλικὰς ἑταιρείας, τοὺς μασσώνους καὶ τοὺς Καρβοναρίους καὶ συνῆψε φιλικὰς συμφωνίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἔζησεν εὐτυχέστερος ὁ Πίος Ζ', ὑποδεχθεὶς πολλοὺς τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης, προσελκύσας εἰς Ρώμην τοὺς διασημοτέρους καλλιτέχνας καὶ αὐξήσας τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ.

Πίος Ζ'.

—Πίος Η' (1829—1830). Καταγόμενος ἐκ γένους εὐγενοῦς καὶ διακριθεὶς εἰς τὸν διὰ συγγραμμάτων ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀνυψώθη ὑπὸ Πίου τοῦ Ζ' εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ καρδιναλίου (1816) καὶ μετὰ τὸν θάνατον Λέοντος τοῦ ΙΒ' ἐξελέγη πάπας. Ὡς τοιοῦτος κατεδίκασε τὰς βιβλικὰς καὶ μυστικὰς ἑταιρείας, συνετέλεσεν εἰς τὴν χειραφέτησιν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ (1824) καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου ἀνεγνώρισε Λουδοβῖκον τὸν Φίλιππον· οὗτος, πολέμιος ὢν τοῦ νεπωτισμοῦ, οὐδενὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐπέτρεψε νὰ μένῃ ἐν Ρώμῃ.

—Πίος Θ' (1846—1878). Καὶ ὁ πάπας οὗτος, ἐκ δουκικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, πρωΐμως κατετάχθη εἰς τὸ κληρικὸν στάδιον καὶ διελθὼν διαφόρους ὑπηρεσίας ἐξελέγη τῷ 1840 καρδινάλιος καὶ τῷ 1846 πάπας εἰς διαδοχὴν Γρηγορίου τοῦ ΙΖ'. Ὁ Πίος, κηρυχθεὶς ἐναντίον τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 καὶ τῆς ἐπελθούσης δημοκρατίας, ἐπανῆλθε μὲν εἰς Ρώμην διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Γαλλίας καὶ διὰ τῆς ἐν Βιλλαφράγκα εἰρήνης τοῦ 1859 ἠλπίζετο νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἰταλικῆς συμπολιτείας, ἀλλ' ὅτε τὰ ἰταλικὰ κράτη ἡνώθησαν ὑπὸ τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ (1844—1878), προσεχώρησαν δὲ καὶ αἱ ἐπαρχίαι τῆς παπικῆς πολιτείας, ἐκτὸς τῆς Ρώμης καὶ τῆς Καμπανίας, τότε διεμαρτυρήθη οὗτος, ἐξέδωκεν ἀφορισμὸν καὶ δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἐπὶ τῆς παπικῆς πολιτείας κυριαρχίαν τοῦ Βίκτωρος (1864)· κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν ὅμως πόλεμον ἀνεκλήθησαν τὰ φρουροῦντα αὐτὸν γαλλικὰ στρατεύματα, ὁ δὲ Βίκτωρ Ἐμμανουήλ, εἰσελάσας εἰς τὴν Ρώμην, κατέλαβεν αὐτὴν καὶ περιώρισε τὸν Πίον ἐν τῷ Βατικανῷ. Διάφορος ἦτο ἡ τύχη τοῦ πάπα τούτου ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν. Ἕρμαιον ὢν τῶν ἰησουϊτῶν καὶ δὴ τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου Ἀντωνέλλη, προέβη εἰς ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐστιγμάτισεν ἡ ἱστορία, καίτοι πάντοτε ὑπεστήριξε τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σπουδὰς καὶ ἐνίσχυσε τὴν παπικὴν ἱεραρχίαν. Τῷ 1854 ὡς δόγμα πίστεως ἀνεκήρυξε τὴν ἄσπιλον σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, τῷ 1867 ἐξέδωκεν Ἐγκύκλιον μετὰ τοῦ Συλλάβου, ἐν ᾗ 80 θέσεις καταδικάζονται ὡς αἱρετικαί, ἐν αἷς ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θρησκείας, τοῦ τύπου καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἀνεξαρτησία τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς πνευματικῆς, ἡ ἰσοτιμία τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἐν γένει αἱ ἀρχαὶ τοῦ νεωτέρου πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου· ἐπιθυμῶν δὲ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ ἀντιδράσεις συνεκάλεσε τῷ 1869 τὴν ἐν Βατικανῷ λεγομένην Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἐν ᾗ μετὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν σοφωτέρων καὶ ἐγκριτωτέρων μελῶν ἐν μέσῳ ἀλαλαγμῶν ἐκηρύχθη τῇ 18 Ἰουλίου 1870 τὸ ἀλάθητον τοῦ πάπα, ἀναθεματιζομένων πάντων τῶν ἀρνουμένων αὐτό. Πίος ὁ Θ' ἐτέλεσε καὶ τὸ ἰωβιλαῖον τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ, ἀπέθανε δὲ τῷ 1878.

—Πίος Ι' (1903—1914). Ἐκ ταπεινῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, διεδέχθη Λέοντα τὸν ΙΓ'. Ἀπ' ἀρχῆς ἐκηρύχθη ἐναντίον τῶν παπικῶν ἐθιμοτυπιῶν καὶ εἰργάσθη μετὰ ζήλου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου. Ἐπ' αὐτοῦ συνετελεῖτο ἐν Γαλλίᾳ ὁ χωρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πολιτείας, καθ' ὅν, ἀναγνωριζομένης τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, οὐδεμία θρησκεία θεωρεῖται ὡς ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους, πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα εἶναι κτῆμα τῆς πολιτείας, πᾶσα θρησκευτικὴ ὁμολογία, μηδὲ τῆς παπικῆς ἐξαιρουμένης, τίθεται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς πολιτείας καὶ ἐπὶ τέλους καταργεῖται ἡ σύμβασις τοῦ 1801. Ἐναντίον τοῦ νόμου τούτου ἐξέδωκε Πίος ὁ Ι' τῷ 1906 ἐγκύκλιον, ἐν ᾗ καταδικάζει αὐτὸν ὡς ἀνόητον, σφαλερὸν καὶ ὑβριστικὸν πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὴν παπικὴν ἕδραν, ἅμα δὲ συνεξέδωκε καὶ νέον Σύλλαβον, ἐν ᾧ κατεδίκαζε διαφόρους αἱρέσεις· ὁμοίως ἐξέδωκε καὶ ἑτέραν ἐγκύκλιον (Pascendi), ἐν ᾗ, καταδικάζων τοὺς νεωτεριστάς, συμπεριλαμβάνει ἐν αὐτῇ καὶ τοὺς δομινικανούς, ἐχθροὺς τῶν ἰησουϊτῶν καὶ ἀπορρίπτοντας τὰ συγγράμματα Θωμᾶ τοῦ Ἀκυνάτη. Ὁμοίως ἐν τῇ «Νέᾳ κατηχήσει» κατεδίκαζε τὸν προτεσταντισμόν, ὡς τὸ σύνολον ὅλων τῶν αἱρέσεων, πάντας δὲ τοὺς μὴ ἀναγνωρίζοντας τὸν Ρωμαῖον ποντίφικα ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐθεώρει ὡς μὴ ἀνήκοντας τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. † Η. Φ. Β.

Πίος Ι'.

—Πίος ΙΑ'. Πάπας ἀπὸ τοῦ 1922. Ὠνομάζετο *Ἀχιλλεὺς-Ἀμβρόσιος-Δαμιανὸς Ράττι* καὶ ἐγεννήθη τῷ 1857 ἐξ εὐπόρων γονέων βιομηχάνων τῆς Λομβαρδίας, οἵτινες ἔδωσαν εἰς αὐτὸν ἐπιμελημένην ἀνατροφήν. Ἐσπούδασεν ἐν Μόντσα, ἐν Μιλάνῳ, ἐν τῷ Λομβαρδικῷ κολλεγίῳ τῆς Ρώμης καὶ ἐν τῷ Γρηγοριανῷ πανεπιστημίῳ καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, τῆς θεολογίας καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, περιβληθεὶς τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα τῷ 1879. Μέχρι τοῦ 1888 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Μιλάνῳ, ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς ἐν Μιλάνῳ Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ 22 ἔτη, γενόμενος ἐν τῷ μεταξὺ διευθυντὴς αὐτῆς καὶ ἐκδίδων διάφορα συγγράμματα, ἐν οἷς τὰ «Πρακτικὰ τῆς Ἐκκλησίας Μοδιολάνων» καὶ τὸ «Λειτουργικὸν» τοῦ Ἀμβροσίου. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐταξίδευσε καὶ εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ διεκρίθη μεταξὺ τῶν τολμηροτέρων ἀλπινιστῶν, γενόμενος μέλος τῆς ἰταλικῆς λέσχης τῶν ἀλπινιστῶν καὶ γράψας πλείστας περιγραφὰς τῶν ἀναβάσεών του. Τῷ 1910 ἐκλήθη εἰς τὴν Ρώμην ὡς ἐπιμελητὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, τῆς ὁποίας διωρίσθη διευθυντὴς τῷ 1914, ἐνῷ συγχρόνως ὠνομάσθη καὶ ἀποστολικὸς πρωτονοτάριος. Τῷ 1918 ὁ πάπας Βενέδικτος ΙΒ', τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἄλλοτε συμμαθητής, ἀπέστειλεν αὐτόν, ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ, εἰς τὴν Πολωνίαν, Λιθουανίαν καὶ Φινλανδίαν, ὅπου σπουδαίως εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Πολωνίας εἰς ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν, διωρίσθη νούντσιος τοῦ πάπα ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1919. Τῷ 1921 ἐξελέγη καρδινάλιος καὶ ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μιλάνου, ὅπου ἵδρυσε τὸ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ καθολικὸν πανεπιστήμιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Βενεδίκτου ΙΕ', ἐξελέγη τὴν 6 Φεβρουαρίου 1922 πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πίος ΙΑ'*, ἐγκαινιάσας τὴν δρᾶσίν του ὡς ποντίφικος διὰ τῆς τολμηρᾶς ἐμφανίσεως αὐτοῦ δι... εὐλογήσῃ τὸν λαὸν τῆς Ρώμης ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τ... προσόψεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐξώσ... ἐνῷ οἱ ἀπὸ τοῦ 1870 πάπαι ἀπέφευγον τὴν δη... σίαν ταύτην ἐμφάνισιν ἐκτὸς τοῦ Βατικανοῦ κ... ἔδιδον τὴν εὐλογίαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ... Πέτρου. Ἡ πρώτη αὕτη πρᾶξις τοῦ νέου πα... ὑπῆρξε χαρακτηριστικὴ καὶ δηλωτικὴ τῆς μελ... σης πολιτικῆς του, ἥτις κατέληξε βραδύτερον ε... τὴν συμφιλίωσιν τοῦ Βατικανοῦ μετὰ τῆς ἰτα... κῆς κυβερνήσεως. Ὁ Πίος ΙΑ' εὐθὺς ἐξ ἀρχ... ἔδειξε τάσεις συμβολῆς εἰς τὴν εἰρήνευσιν κ... τὴν γαλήνευσιν τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος διετέ... κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, λόγῳ τῶν συνεπει... τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὑπὸ ἀνωμάλους πολι... κάς, οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας, π... τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐξέδωκε διαφόρους ἐγ... κλίους, εἰς τὰς ὁποίας διέγραψε τὰς προθέσεις τ... καὶ ἐξέθεσε τὰς ἐνεργείας του. Μεγίστην πρ... χὴν ἐπέδειξεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐ... κλησιῶν, διὰ τῆς κατὰ πολὺ ἐλαττώσεως τῶν ἀξ... σεων τῆς παπωσύνης καὶ διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσε... κατὰ τὸν μεγαλύτερον δυνατὸν τρόπον, τῆς κατα... ρεύσεως τῆς τσαρικῆς Ρωσίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἄ... λοτε προστάτις τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ Ἀνατολ... Τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς καταρρεύσεως ταύτης πρ... ὄφελος τοῦ καθολικισμοῦ διῃσθάνθη ἤδη ἀπὸ τ... ἐποχῆς τῆς ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ μεταβάσεως τ... εἰς Πολωνίαν τῷ 1918, ὅταν δὲ ἐγένετο πάπα... προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ προσεταιρισθῇ το... ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου δοκιμασθέντας λαο... Ρώσους, Ἕλληνας, Βουλγάρους, Ἀρμενίους, Π... λωνοὺς κ. τ. τ., ἐνισχύσας σπουδαίως τοὺς Ο... τας καὶ ἱδρύσας ἐν Ρώμῃ ἰδιαίτερον Ἀνατολ... κὸν Ἰνστιτοῦτον καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λ... βαίνης ἰδιαιτέραν ἕδραν μελέτης τῆς ὀρθοδ... ξου θεολογίας. Ἐπ' αὐτοῦ ἑωρτάσθη καὶ τὸ «Ἱ... ρὸν ἔτος» 1925, καθ' ὃ διῆλθον ἐκ Ρώμης ὑπὲρ τ... δύο ἑκατομμύρια καθολικῶν ἐξ ὅλου τοῦ κόσμ... διὰ νὰ λάβουν τὴν εὐλογίαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτ... ὑπὸ τοῦ πάπα, κατὰ παλαιὸν ἔθιμον ἐπαναλαμ... νόμενον ἀνὰ πᾶν τέταρτον αἰῶνος. Κατὰ τὸ ἔτ... τοῦτο, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Πίου ΙΑ', ἔλαβε χ... ραν ἐν Ρώμῃ καὶ ἡ περίφημος ἔκθεσις τῶν ἱερ... ποστόλων, καθ' ἣν συνεκεντρώθησαν ἐν τῷ Βατι... κανῷ πλῆθος ἀντικειμένων λίαν χαρακτηριστικ... οὐχὶ μόνον τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν καθο... λικῶν ἱεραποστόλων εἰς τὰς μὴ πεπολιτισμένας χ... ρας, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λαῶν τῶν κατοικούντ... ταύτας. Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἀπετέλεσε κατόπιν τ... πυρῆνα σπουδαιοτάτου ἐθνογραφικοῦ μουσεί... ἱδρυθέντος ἐν τῷ Βατικανῷ. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιό... τερον ἔργον τοῦ πάπα τούτου ὑπῆρξεν ἡ συμφι... λίωσις τοῦ Βατικανοῦ μετὰ τῆς Ἰταλίας, διὰ τ... ὑπογραφῆς (11 Φεβρουαρίου 1929) σειρᾶς συμφω... νιῶν, αἵτινες ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1870 ὑ... σταμένην διάστασιν. Ἡ συμφιλίωσις αὕτη ἐπῆλ... κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων, τὰς ὁποίας δ... ξήγαγεν ἐξ ὀνόματος τοῦ πάπα μετὰ τῆς ἰταλικῆς κ... βερνήσεως ὁ καρδινάλιος Γκασπάρρι. Ἡ συμφιλίω... σις αὕτη κατέστη δυνατὴ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅ... ἡ κυβέρνησις τοῦ Μουσολίνι καὶ ὁ φασισμὸς ἐ... γένει ἠκολούθουν πολιτικὴν εὐνοοῦσαν τὸν καθο... λικισμὸν καὶ καταπολεμοῦσαν τοὺς τέκτονας, τ... ὁποίων τὰς στοὰς διέλυσε βιαίως. Θλιβεραὶ ὅμ... παρεξηγήσεις δὲν ἐβράδυναν ν' ἀναφυῶσι μετα... τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βατικανοῦ... συνεπείᾳ ἐνεργειῶν τῶν θρησκευτικῶν σωματεί... τῆς «Καθολικῆς δράσεως», αἵτινες ἐθεωρήθησαν ὡ... ἀντιφασιστικαί. Πρὸς ἄρσιν τῶν παρεξηγήσε... τούτων καὶ τῶν ἑκατέρωθεν ζωηρῶν ἀντεγκλή... σεων καὶ ἐπεισοδίων, συνήφθη τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1931 νέα συμφωνία μεταξὺ Βατικανοῦ καὶ ἰτα... κῆς κυβερνήσεως, δι' ἧς ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς σ... δέσμους τῆς «Καθολικῆς νεολαίας» καὶ τῆς «Καθο... λικῆς δράσεως» ἡ ἀνάμειξις εἰς τὴν πολιτικήν. Κα... τόπιν τῶν συμφωνιῶν τούτων ὁ Πίος ΙΑ' ἐξῆλθ... τοῦ Βατικανοῦ καὶ μετέβη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁ... γίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, ὅπου ἱερούργησε... τῆς ἐξόδου ταύτης τοῦ πάπα ἀποτελεσάσης στα... θμὸν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς νεωτέρας ἱστορίας τ... παπῶν, καθότι οἱ ἀπὸ τοῦ 1870 πάπαι ἐθεώρου... ἑαυτοὺς αὐτεγκαθείρκτους ἐν τῷ Βατικανῷ, πρ... διαμαρτυρίαν διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ παπικο... κράτους, καὶ δὲν ἐξήρχοντο αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐκλο... γὴν των ὡς παπῶν. Τῷ 1932 ἐπεσκέφθη τὸν π... παν ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας Μουσολίνι κ... κατόπιν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας Βίκτωρ Ἐμμα... νουὴλ Γ'. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτ... ἐπίσκεψις Ἰταλοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ Ἰταλοῦ β... σιλέως πρὸς τὸν πάπαν ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ἐντεῦ... θεν. Τῷ 1924 εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὸν Πίον ΙΑ' κα... καὶ ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Ἀλφόνσος ΙΓ'.

Μ. Δ. Β.

— Πίος, *Ἰωάννης*. Δανὸς λόγιος, καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς ἐν Κοπεγχάγῃ. Ὁ Πίος ἐπὶ μακρὰ... σειρὰν ἐτῶν ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῆς νεοελληνικῆς, πρὸς τελείαν ἐκμάθησιν τῆς ὁποία... καὶ διέμεινεν ἐπί τινα ἔτη ἐν Ἑλλάδι, ἐδημοσίευ... σεν ἐν δανικοῖς περιοδικοῖς .συγγράμμασι πολλὰ... ἀξίας λόγου πραγματείας περὶ τῆς νεοελληνικ... γλώσσης, εἰς ἣν μετέφρασε καί τινα διηγήματα

Digitized by Google

οῦ Ἄνδερσεν. Τῷ 1877 ἐδημοσίευσε μακρὸν ὑπόμνημα περὶ τῶν κατὰ τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἐθνῶν. Ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ, ὅπερ ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἐν Κοπεγχάγῃ «Γεωγραφικὴν ἑταιρείαν» τῆς Δανίας, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν ἱστορικῶν δικαίων τῶν Ἑλλήνων καὶ διεκδικεῖ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἱκανότητα νὰ δημιουργήσωσιν εὐρύτερον κράτος ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε δανιστὶ «Περὶ τοῦ μύθου τοῦ Χάρωνος ἐν τῇ δεισιδαιμονίᾳ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», εἰς δὲ τὸ δανικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα «Ἡ Νεολαία μας», εἰδικὸν ὄργανον τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας διὰ τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα, μακρὰν μελέτην «Περὶ γλώσσης καὶ ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι». Τῷ 1879 ἐξέδωκε τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῶν ὑπὸ τοῦ Χὰν γερμανιστὶ ἐκδοθέντων νεοελληνικῶν παραμυθίων, εἰς ἃ προσέθηκε καί τινα ὑπ' αὐτοῦ συλλεγέντα ἐν Σύρῳ καὶ ἐν Ἀστυπαλαίᾳ, ἅτινα, ἕνεκα τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς προσοχῆς, ἣν κατέβαλεν εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ πιστὴν διατήρησιν τῶν διαλεκτικῶν ἰδιωτισμῶν, εἶναι πρότυπα γλωσσικῶν μνημείων. Τῷ 1880 μετέφρασεν εἰς τὴν δανικὴν γλῶσσαν τὸ γνωστὸν διήγημα τοῦ Δ. Βικέλα «Λουκῆς Λάρας». Ἀπεβίωσεν ἐν Κοπεγχάγῃ τῷ 1884. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

πιόσιμο (τό)· δημοτ., ἡ πόσις: «τὸ πιόσιμο τοῦ νεροῦ,—τοῦ κρασιοῦ» || τὸ πίνειν οἶνον κττ., οἰνοποσία: «ἔφαγε τὴν περιουσία του 'ς τὸ πιόσιμο».

πιοτὶ (τὸ) ἰδιωματικώτερον, τὸ πίνειν οἶνον κττ., οἰνοποσία, ἄλλως *πιόσιμο*.

πιοτίνης (ὁ) (Piotin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον, παρεμφερὲς πρὸς τὸ σήπιον. Παρουσιάζει ἐπίσης τὴν ἰδιότητα τοῦ νὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν γλῶσσαν, ὅπως καὶ τὸ σήπιον, προέρχεται δὲ ἐξ ἀποσαθρώσεως τοῦ σερπεντίνου ἢ τῶν ὀλιβινικῶν πετρωμάτων. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Svärdsjö τοῦ Dalarne. Γ. Β.

πιοτὸ (τό)· δημοτ., ποτόν, πᾶν ὅ,τι πίνεται πρὸς ἀναψυχήν, ἰδίᾳ οἰνοπνευματῶδες: «τὸ πιοτό του εἶναι ἡ μπύρα, —τὸ ρακί» || τὸ πίνειν, ἡ οἰνοποσία: «ἐσπατάλησε τὴν περιουσία του 'ς τὸ πιοτό».

Πιότρκοβ, ἢ *Πέτρικαου* (Piotrkow ἢ Petrikau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Στράντα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρσοβίας—Βιέννης, 40 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ Λότζ. Ἔχει βυρσοδεψεῖα, χυτήρια καὶ ὑφαντουργεῖα. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐξελέγοντο ἐν αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς Πολωνίας. Κάτ. 45.000. Χ. Δ.

Πιοτρόβσκι (Piotrowski), *φαινόμενον τοῦ*—. Ὁ Πολωνὸς σύγχρονος ἰατρὸς Πιοτρόβσκι, πρό τινων μόλις ἐτῶν, ἀνεκάλυψε, περιέγραψε καὶ καθώρισε τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖται ὑπὸ ἀνακλαστικοῦ φαινομένου, συνισταμένου εἰς τὴν πελματικὴν κάμψιν τοῦ ἄκρου ποδός, παρακολουθουμένην ὑπὸ συστολῆς τῶν διδύμων μυῶν τῆς γαστροκνημίας· παράγεται δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ τῆς ἐπικρούσεως τοῦ προσθίου κνημιαίου φύματος καὶ τῆς κεφαλῆς τῆς περόνης. Ἐκσημαίνει δὲ τοῦτο βλάβην τῶν ἐξωπυραμιδοειδῶν ὁδῶν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ληθαργικὴν ἐγκεφαλίτιδα, εἰς τὴν κατατονίαν, εἰς τὴν σχιζοφρενίαν, ἥτις περιλαμβάνεται οὕτως εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὀργανικῶν παθήσεων τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Παρατηρεῖται δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο ὡσαύτως μετὰ τοὺς ἐπιληπτικοὺς παροξυσμούς, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐγκεφαλικὰς θλάσεις. Μ. Ν. Κ.

Πιότσι (Piozzi), *Χέστερ-Λύντς*. Ἀγγλὶς συγγραφεὺς (1741—1821), γνωστὴ ὡς *Κυρία Θρέϊλ*. Ὑπῆρξε φίλη τοῦ *Σαμουὴλ Τζῶνσον*, εἰς τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν τοῦ ὁποίου (1765—1784) διεδραμάτισεν ἐξαιρετικὸν πρόσωπον, ἐνῷ συγχρόνως ἦτο καὶ σύζυγος τοῦ ζυθοποιοῦ Θρέϊλ καὶ ἔπειτα τοῦ Ἰταλοῦ μουσικοῦ *Πιότσι*, δεικνύουσα κατὰ πᾶσαν τῆς ἐκδήλωσιν ὅτι ἤθελε νὰ καταστῇ διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸν Τζῶνσον οἷα ὑπῆρξεν ἡ Ἀσπασία διὰ τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας καὶ τὸν Περικλέα, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθη *Σίβυλλα*. Ἐδημοσίευσεν: «Ἀνέκδοτα τοῦ μακαρίτου Σαμουὴλ Τζῶνσον» (1788), δημιουργήσαντα πολλὰς ἀντιγνωμίας, «Τρεῖς νουθεσίαι», ποίημα ὅπερ εἰσῆλθεν εἰς τὰς λαϊκὰς ἀγγλικὰς ἀνθολογίας, «Παρατηρήσεις καὶ σκέψεις κατὰ τὰ ταξίδιά μου εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Γερμανίαν» (1789), «Ἐπισκόπησις τῶν σπουδαιοτέρων γενομένων καὶ καταστάσεων κατὰ τὰ τελευταῖα 180 ἔτη τῆς ἀνθρωπότητος (1801). Α. Ν. Α.

Πιούλιος, *μάρτυς*. Ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας, ἑορτάζεται κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τὴν 18ην Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Πιοῦρα (Piura) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τοῦ Περοῦ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 15.000. Νοτίως αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. κεῖται ἡ *Κατάκαος*, τὸ κέντρον τῆς βιομηχανίας τῶν «πίλων Παναμᾶ».

—2) Παράλιος νομὸς τοῦ Βορείου Περοῦ. Ἔχει ἔκτασιν 39.468 τ. χλμ. καὶ 220.000 κατ. Ἀποτελεῖται ἐκ χθαμαλῆς καὶ ἀγόνου παρακτίου λωρίδος γῆς, ἐξ ἧς ἐξάγεται ἅλας καὶ πετρέλαιον, καὶ τῆς παρακτίου ὀροσειρᾶς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μακαρὰ καὶ Πιοῦρα, ἔνθα ὑπάρχουν κοιτάσματα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ. Γ. Ι. Β.

Πιοῦτζετ Σάουντ (Puget Sound) *[Γεωγρ.]*. Ἀνώμαλος εἰσοχὴ θαλάσσης (κόλπος) τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ εἰς τὰς βορειοδυτικὰς ἀκτὰς τῆς Βορειοαμερικανικῆς πολιτείας Οὐασιγκτῶνος. Ἔχει ἔκτασιν 6.000 τ. χλμ., μῆκος 200, πλάτος 5—6 καὶ βάθος 90—240 μ., περιβάλλεται ὑφ' ὑψηλῶν ὀρέων καὶ σχηματίζει πολλὰς νησῖδας. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν του ὑπάρχουν διάφοροι λιμένες, ἐκ τῶν ὁποίων σημαντικώτεροι εἶναι ὁ *Τάκομα*, ὁ *Σήττλ* καὶ ὁ τοῦ *Τάουνσεντ*. Γ. Ι. Β.

πιόφιλος (ὁ) (Piophilus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκαλυπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυΐδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μυίας πανταχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν κλιμάτων ἀπαντώσας. Γνωστότερον εἶναι ὁ *πιόφιλος ὁ τοῦ τυροῦ* (Piophilus casei), οὗ ἡ κάμπη ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τοῦ τυροῦ καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκουλήκι τοῦ τυριοῦ*. Δ. Ν. Π.

—**πιόφιλος** (ὁ) (Piophila) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σηψιδῶν*. Ἔχει κεφαλὴν καστανόχρουν, πτέρυγας ὑελώδεις μὲ κιτρίνας φλέβας, πόδας κιτρινερύθρους καὶ σῶμα μὲ χρυσοφαίους τρίχας. Αἱ προνύμφαι του προβάλλουν τὰ φύλλα τοῦ σελίνου. Ε. Τ. Ε.

πίπα (ἡ)· ὁ εἰδικὸς σωλὴν διὰ τοῦ ὁποίου καπνίζουν τὸ τσιγάρο, καπνοσύριγξ (ἰταλ. pipa).

πίπα (ἡ) (Pipa) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀμφιβίων βατραχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκέρκων* ἢ *ἀνούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *πίπαν τὴν ἀμερικανικὴν* (Pipa americana), ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας καὶ Γουϊάνας. Τὸ μῆκός της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 15 ἑκατ. καὶ ἡ ὄψις της εἶναι δυσειδής. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα της καλύπτεται ὑπὸ κερατοειδῶν ἀποφύσεων καὶ σκληροτάτων πλακῶν. Ὁ ἄρρην μετὰ τὴν γέννησιν τῶν ᾠῶν ὑπὸ τῆς θηλείας τοποθετεῖ ταῦτα ἐπὶ ἐσοχῶν, αἵτινες ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς θηλείας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας. Ἐν τῇ πρωτοτύπῳ ταύτῃ φωλεᾷ τὰ νεογνὰ ὑφίστανται πάσας αὐτῶν τὰς μεταμορφώσεις. Ὅταν καταστῶσιν ἱκανὰ τὰ νεογνὰ νὰ ζήσωσι μόνα των, ἡ μήτηρ ἀποβάλλει τὸ δέρμα της, ἀνανεούμενον μετὰ πάροδον ἐλαχίστου χρόνου. Δ. Ν. Π.

Πίπα ἡ ἀμερικανική.

Πίπεγκροπ (Pipegrop), *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς μουσικός, γνωστὸς διεθνῶς ὑπὸ τὸ ἐξῃλληνισμένον ὄνομα *Βαρύφωνος* (βλ. λ.).

πιπεκολίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μεθυλοπιπεριδίνη*.

πιπεραζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδρογονωμένον παράγωγον τῆς πυραζίνης, τοῦ τύπου:

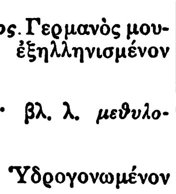

Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ αἰθυλενοχλωριδίου ἢ αἰθυλενοβρωμιδίου. Εἶναι ἰσχυρὰ ὀργανικὴ βάσις καὶ ἀποτελεῖ λευκὴν κρυσταλλικὴν μᾶζαν, τηκομένην εἰς 104° καὶ βράζουσαν εἰς 145°. Διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ μετ' ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως. Σχηματίζει μετὰ τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος εὐδιάλυτον ἅλας. Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Ἡ *πιπεραζίνη* χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον δρῶν διαλυτικῶς ἐπὶ τῶν ἐναποθέσεων τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος ἐν τῷ ὀργανισμῷ, κατὰ λιθιάσεων, ψαμμιάσεων, οὐρικῆς διαθέσεως καὶ ἀρθρίτιδος. Ἐπίσης παρηγγέλθη πρὸς διάλυσιν τοφικῶν ἐναποθέσεων τῶν ἀρθριτικῶν. Πρὸς διάλυσιν οὐρολίθων τῆς κύστεως συνισταμένων ἐκ συγκριμάτων οὐρικοῦ ὀξέος παρηγγέλθησαν πλύσεις τῆς κύστεως διὰ διαλυμάτων πιπεραζίνης. Τῆς πιπεραζίνης φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ διάφορα ἅλατα ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς ἡ *κινικὴ πιπεραζίνη* (= *σιδονάλη*) κλπ. Κ. Γ. Μ.

πιπεράτος, —η, —ο· δημοτ., ποῦ ἔχει πιπέρι, γεῦσιν καυστικήν· || μεταφ., δριμύς, δηκτικός, πειρακτικός.

πιπέρι (τό)· δημοτ., ἀρωματικὸν ἅμα καὶ καυστικὸν ἄρτυμα τῶν ἐδεσμάτων, πέπερι: «μαῦρο —, κόκκινο πιπέρι», «θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι» ἐπὶ ἀπειλῆς.

Πιπέρι *[Γεωγρ.]*.—1) Μία τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων, ἡ ἀνατολικωτάτη (πλάτ. 39°20' Β., μῆκ. 24°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2070: Scopelos group) 11 μίλ. ΝΑ. τοῦ φάρου Ψαθούρας.—2) Νησίον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 37°18' Β., μῆκ. 24°32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Archipelago, southern sheet), ἀνάμεσον τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν Σερίφου καὶ Κύθνου, ἀφ' ὧν ἰσαπέχει 7 μίλια.—3) Μεμονωμένον νησίον τοῦ Κρητικοῦ πελάγους (πλάτ. 35°36' Β., μῆκ. 25°36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836a, ὡς ἄνω), 26 μίλ. Α. ΒΑ. τοῦ λιμένος Ἡρακλείου. Ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομάζεται Ovo.—4) Ἐρημόνησος τοῦ Β. Αἰγαίου (πλάτ. 39°20' Β., μῆκ. 24°18'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group), ἐν τῇ συστάδι τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, 23 μίλ. Β. τῆς Σκύρου καὶ 10 Ἀν. τοῦ Πελαγονησίου. Εἶναι ὀλόγυρα διαβεβρωμένη καὶ ἀκρότομος. Σ. Ε. Λ.

πιπεριὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *καψικὸν πέπερι* καὶ *πιπερίς* (βλ. λ.).

Πιπεριὰ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κῶ (ὕψομ. 1.530 ποδ., πλάτ. 36°51'25" Β., μῆκ. 27°21'05" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Nisero and Piskopi), ἀνατολικωτέρα τῶν κορυφῶν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ὡρομέδοντος, Ν.ΝΑ. τῆς πόλεως Κῶ ὀρθουμένη. Σ.Ε.Λ.

Πιπεριανὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαρδᾶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 65. Ε. Γ.

πιπεριδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ βάσις τοῦ τύπου:

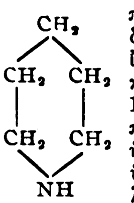

παραγομένη δι' ἀναγωγῆς τῆς πυριδίνης. Ἀποτελεῖ ἄχρουν ὑγρόν, ὀσμῆς ἰσχυρᾶς ἀμμωνιακῆς καὶ πιπερώδους καὶ γεύσεως καυστικῆς. Βράζει εἰς 106°,2. Ὡς βάσις εἶναι ἰσχυροτέρα τῆς πυριδίνης καὶ κυανίζει τὸν χάρτην τοῦ ἡλιοτροπίου. Εἶναι εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ διαλύει πολλὰ ἀνόργανα ἅλατα καὶ κυρίως τὰς ἀλογονούχους ἑνώσεις τοῦ ἀργύρου, ἀνάγει δὲ καὶ ἀμμωνιακὸν διάλυμα τοῦ ἀργύρου. Εἰς τὴν φύσιν ἀπαντᾷ ἠνωμένη μετὰ πιπερινικοῦ ὀξέος, σχηματίζουσα τὸ εἰς τὸ πέπερι ἀπαντῶν ἀλκαλοειδὲς *πιπερίνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

α-πιπεριδυλο-αιθυλοκετόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἰσοπελλετιερίνη*.

πιπεριδυλοπροπιονικὴ *ἀλδεΰδη*· βλ. *πελλετιερίνη*.

πιπεριέρα (ἡ)· τὸ δοχεῖον πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ πιπεριοῦ.

Πιπεριὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (πρώην Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 427 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Μικροχώρι* (πρώην Γενῆ-Μαχαλᾶ) 497. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπίτζιο-Μαχαλᾶ*.

πιπερίζα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βαλλωτὴ ἡ μελανή*.

πιπερίζω· δημοτ., παρέχω γεῦσιν καυστικήν, οἱονεὶ πεπέρεως: «τὸ κρασὶ πιπερίζει».

πιπερικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *πιπερινικὸν* ὀξύ.

πιπερίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ εἰς τὸ μέλαν, λευκὸν καὶ ἐπίμηκες πέπερι περιεχομένη ἀζωτοῦχος βάσις τοῦ τύπου $C_{17}H_{19}NO_3$. Ἀποτελεῖ μικράς, ἀχρόους, στιλπνὰς κρυσταλλικὰς βελόνας, αἵτινες καὶ ἐν βράζοντι ἔτι ὕδατι εἶναι ἐλάχιστα διαλυταί. Ἀντιθέτως διαλύεται εὐκόλως εἰς βράζουσαν ἀλκοόλην, βενζόλην, χλωροφόρμιον καὶ αἰθέρα. Ἡ πιπερίνη εἶναι ἄοσμος καὶ ἄγευστος, διὰ βρασμοῦ ὅμως μετ' ἀλκοολικοῦ καλιορρύμματος διασπᾶται εἰς *πιπεριδίνην* καὶ *πιπερινικὸν κάλιον*, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον σῶμα εἶναι ἰσχυρῶς ἀλκαλικὸν ὑγρὸν ὀσμῆς πεπέρεως. Εἰς τὸ πέπερι περιέχεται εἰς ποσότητα 5—9% περίπου. Χρησιμοποιεῖται ἐλάχιστα εἰς τὴν ἰατρικήν, ἄλλοτε δὲ ἐχρησίμευε πρὸς παρασκευὴν τῆς *πιπερονάλης*. Σ. Γ.

πιπερινικὸν ὀξὺ (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*, ἢ *πιπερικὸν ὀξύ*. Εἶναι ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

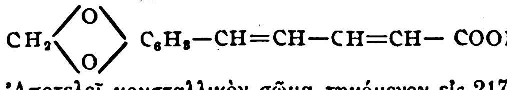

Ἀποτελεῖ κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 217°. Εἰς τὴν φύσιν ἀπαντᾷ ἠνωμένον μετὰ πιπεριδίνης, ἀποτελοῦν τὸ εἰς τὸ πέπερι εὑρισκόμενον ἀλκαλοειδὲς *πιπερίνη*, σχηματίζεται δὲ ἀκριβῶς διὰ σαπωνοποιήσεως τῆς πιπερίνης δι' ἀλκοολικοῦ κάλεως. Σ. Γ.

πιπερίς, —ίδος (ἡ) (Fructus Capsici annui) *[Φαρμακοτ.]*. Ὁ καρπὸς *καψικοῦ τοῦ ἐτησίου*. Οἱ καρποὶ τοῦ φυτοῦ τούτου φθάνουν εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον ἀφοῦ ταξινομηθοῦν εἰς διαφόρους ποικιλίας αὐτῶν, ὡς πιπερίδες Καϋέννης, Ζανζιβάρης, Ἰνδιῶν, Κίνας κλπ., ἐξαγόμεναι μέσῳ Λονδίνου, ἔνθα εἶναι καὶ ἡ κυριωτέρα ἀγορὰ αὐτῶν. Μετὰ τὴν ξήρανσιν αὐτῶν ἔχουν χρῶμα ἐρυ-

Digitized by Google

θρόφαιον, είναι άοσμοι και έχουν γεύσιν δριμεΐαν και καυστικήν. Κονιοποιούμεναι αί ξηραί πιπερίδες δίδουν κιτρινέρυθρον ή ερυθράν κόνιν, λίαν ερεθίζουσαν τους βλεννογόνους της ρινός, ήτις αποτελεί το ισπανικόν *πέπερι*. Ακέραιοι οί καρποί της πιπερίδος σπανίως νοθεύονται, ενώ αντιθέτως ή κόνις αυτών υπόκειται εις πλείστας νοθείας. Συστατικά της δρόγης είναι: ή καψαϊκίνη, ή καψικίνη, ή καψικόλη, 14 % μη πτητικόν έλαιον, περιεχόμενον εις τα σπέρματα, χρωστική τις και ουσίαι πρωτεϊνικαί και ρητινώδεις. Ή δρόγη αναγράφεται ως διεγερτικόν του στομάχου, ως αντιφλογιστικόν, ως ειδικόν φάρμακον κατά της ναυτίας της θαλάσσης, κατά της ακρατείας των ούρων και κατά των αιμορροΐδων. Δι' εντριβάς ως αντιρρευματικόν. Κ. Γ. Μ.

πιπερίτσα (ή) *[Βοτ.]*. Ετέρα ονομασία του φυτού *βαλλωτή ή μεγάλη*.

Πιπερίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον της επαρχίας Μεσσήνης του νομού Μεσσηνίας, έδρα ομωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 504. Έχει ταχυδρομικόν γραφείον, δημοτικόν σχολείον και γεωργικόν πιστωτικόν συνεταιρισμόν.

Πιπέρνο (Piperno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις της Ιταλίας εν τω νομώ της Ρώμης. Είναι πόλις παλαιά, έχουσα μεσαιωνικά τείχη και αρχαίας οικοδομάς, γοτθικόν μητροπολιτικόν ναόν του ΙΓ' αιώνος, γοτθικόν ναόν του Αγίου Αντωνίου και δημαρχείον, αμφότερα του ΙΔ' αιώνος κλπ. Βορείως της πόλεως, εις απόστασιν δύο περίπου χιλιομέτρων, κείται το *Παλαιόν Πιπέρνο* επί της θέσεως ένθα το αρχαίον *Πρίβερνον* (Privernum) των Ουόλσκων. Εις απόστασιν 4 χλμ. προς τα ΝΔ. της πόλεως κείται το αββαείον των κιστερκιανών Φοσσανόβα (ΙΒ' αιών). Κ. Β. Λ.

πιπεροδοχεῖον (τό)· το δοχείον του πιπεριού, πιπεριέρα.

πιπερονάλη (ή) *['Οργ. Χημ.]*. Καλείται ο μεθυλενικός αιθήρ της πρωτοκατεχικής αλδεΰδης. Έχει τον τύπον:

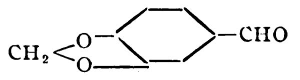

και παρασκευάζεται δι' οξειδώσεως της *ισοσαφρόλης*. Είναι σώμα κρυσταλλικόν, τήκεται εις 37º και βράζει εις 263º. Έχει οσμήν ανθέων ηλιοτροπίου, δι' ό και χρησιμοποιείται εις την αρωματοποιίαν υπό το εμπειρικόν όνομα *ηλιοτροπίνη*. Σ. Γ.

πιπερονυλικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Οργανικόν οξύ του τύπου

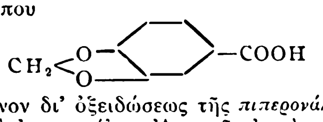

λαμβανόμενον δι' οξειδώσεως της *πιπερονάλης, σαφρόλης*, και *ισοσαφρόλης*. Απαντά εις τον φλοιόν του paracoto και είναι σώμα κρυσταλλικόν τηκόμενον εις 228º. Σ. Γ.

πιπερόρριζα (ή) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ζιγγίβερις* και *ζιγγιβέρεως* ρίζωμα.

Πιπεροῦ (ή)· *[Γεωγρ.]*. Ή κατά Βόσπορον γυναικεία μονή επ' ονόματι της *Θεοτόκου*. Ιδρύθη υπό της Ευδοκίας, συζύγου του Κωνσταντίνου Δούκα, και του Ρωμανού του Διογένους. Ν. Σ. Λ.

πιπερυλένιον (τό) *['Οργ. Χημ.]*. Ο ακόρεστος υδρογονάνθραξ *πενταδιένιον*-(1,3) ή *μεθυλοδιβινύλιον*. Έχει τον τύπον $CH_2 : CH. CH : CH . CH_3$ και εκλήθη ούτως ως λαμβανόμενον διά της κατά Hofmann αποσυνθέσεως της *πιπεριδίνης*. Είναι υγρόν βράζον εις 42º. Σ. Γ.

πιπερυλενοδικαρβονικὸν *ὀξύ*, ή *επταδιενικὸν διοξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Οργανική ένωσις του τύπου $HOOC. CH : CH. CH : CH. CH_2. COOH$ ή $HOOC. CH : CH. CH_2. CH : CH. COOH$, σχηματιζομένη εξ αποσυνθέσεως της ατροπίνης. Σώμα κρυσταλλικόν, τηκόμενον εις 169º. Σ. Γ.

πιπερώδης (ό, ή), —ες (τό)· γεμάτος πιπέρι, με πολύ πιπέρι.

πιπέρωμα (τό)· δημοτ., ή διά πεπέρεως άρτυσις: «αλάτισμα και πιπέρωμα».

πιπερώνω· δημοτ., αρτύω έδεσμα διά πεπέρεως: «αλατίζω και πιπερώνω».

πιπί (τό)· της βρεφικής γλώσσης, το αιδοίον του βρέφους, ιδία του άρρενος· || συνεκδ., το ουρείν.

πίπιζα (ή). Ξύλινον πνευστόν όργανον, προσομοιάζον με καραμούζαν. Είναι είδος μικρού οξυαύλου με ισχυράν και διαπεραστικήν φωνήν, φέρει δε εξ οπάς επί της μιάς πλευράς και μίαν επί της ετέρας. Ο ήχος παράγεται διά γλωττίδος κεκρυμμένης εντός περιβλήματος, κεκομμένου εις το εν άκρον. Ή έκτασις της πίπιζας είναι μιάς ογδόης. Γ. Σ.

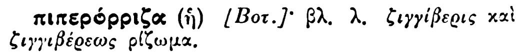

Πίπιζα.

πίπιζα (ή) (Pipiza) *[Ζωολ.]*. Γένος εντόμων διπτέρων του αθροίσματος των *βραχυκέρων* της οικογενείας των *μυϊδών*, περιλαμβάνον ικανού μεγέθους μυίας απαντώσας πανταχού σχεδόν της Ευρώπης. Εκ των γνωστοτέρων ειδών είναι ή *πίπιζα ή ευειδής* (Pipiza elegans), ήτις έχει χρώμα μελανόν μετά λευκών κηλίδων επί της ράχεως και της κοιλίας. Δ. Ν. Π.

πιπίζω, και *πιππίζω*· επί των νεοσσών φωνώ πι πι.

πιπιλίζω· δημοτ., λείχων αφαιρώ, αποσπώ διά συσπάσεως των χειλέων και της γλώσσης: «πιπιλίζω καραμέλες»· || φρ. «μού πιπίλισες το μυαλό» με εξεκούφανες με τας πολλάς ερωτήσεις κτλ.

πιπίλισμα (τό)· ή ενέργεια του *πιπιλίζω*: «το πιπίλισμα της καραμέλας».

Πιπιλίστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ονομασία του χωρίου *Νάματα* (βλ. λ.) του νομού Κοζάνης.

πιπίνι (τό)· ο νεοσσός της περιστεράς, άλλως *πιτσούνι*.

Πιπῖνος, *Ἀνδρέας*. Εγεννήθη εν Ύδρα τελευτώντος του ΙΗ' αιώνος. Ναυτικός εξ επαγγέλματος, ανεδείχθη, εκραγέντος του Αγώνος του 1821, ατρόμητος πυρπολητής, αντάξιος του Κωνσταντίνου Κανάρη, μετά του οποίου και συνειργάζετο. Έλαβε μέρος εις την μετά την ναυμαχίαν της 8 Σεπτεμβρίου 1822 μεταξύ Σπετσών και Χελίου καταδίωξιν του τουρκικού στόλου, κυβερνωμένου υπό του καπετάν Καρά Μεχμέτ πασά, παρηκολούθησε την ναυμαχίαν του Γέροντα της 29 Αυγούστου 1824 και έκαυσε την ναυαρχίδα, αλλ' επληγώθη επικινδύνως. Ο Πιπίνος έλαβε μέρος εις πλείστας πολεμικάς μέχρι του 1828 επιχειρήσεις, θεωρούμενος εις των αρίστων αγωνιστών. Των πραγμάτων αποκατασταθέντων, διωρίσθη αρχηγός της ανατολικής μοίρας, ο δε Κανάρης της δυτικής. Τω 1836 απεστρατεύθη και απέθανε μετ' ου πολύ. Τ. Ε. Ε.

— **Πιπῖνος**· βλ. λ. *Πεπῖνος*.

πίπισμα (τό)· ή φωνή των νεοσσών.

Πίπος, *Γεώργιος*. Κρής οπλαρχηγός, γεννηθείς τω 1789 εις Παναγιά. Λαβών τα όπλα άμα τη εκρήξει της επαναστάσεως 1821 και διακριθείς διά την ανδρείαν του, ανεκηρύχθη αρχηγός της περιφερείας των Κεραμειών, ως τοιούτος δε συμμετέσχεν εις πάσας τας εν ταις δυτικαίς επαρχίαις της νήσου πολεμικάς επιχειρήσεις. Τραυματισθείς καιρίως εις τινα προ των Χανίων μάχην, κατά Φεβρουάριον 1827, εξέπνευσε μετά 8 ημέρας. Ν. ΚΛΣ

πίπουλο (τό) *[Ναυτ.]*. Όρος της κοινής ναυτικής γλώσσης, σημαίνων το από του ανωτάτου τραχηλώματος μέχρι του επιμήλου λείον μέρος του ιστού· επί ιδοραδίου ή δορατίου, λέγεται *αβαρία*. Ανταποκρίνεται προς τους *άτρακτος* και *ηλακάτη* της επισήμου τοιαύτης. Λέγεται και *γλάρος*. Σ. Ε. Λ.

Πίππας, *Δημοσθένης Δημ.* Έλλην αρχαιολόγος, γεννηθείς εν Γαυρείω της Άνδρου. Αποφοιτήσας της φιλοσοφικής σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών, εισήλθεν, από του 1909, διά διαγωνισμού εις την αρχαιολογικήν υπηρεσίαν του κράτους κατ' αρχάς μεν ως επιμελητής, από δε του 1923 ως έφορος αρχαιοτήτων της περιφερείας Κυκλάδων. Ο Πίππας διενήργησε κατ' επανάληψιν ανασκαφάς εν Ρηνεία, Μυκόνω και Δήλω· ή ιδιαιτέρα όμως δράσις του εξεδηλώθη εις την επιτονωτάτην περισυλλογήν και διάσωσιν των εν ταις νήσοις της περιφερείας του αρχαιολογικών συλλογών και εις την μετ' επιστημονικής ευμεθοδίας κατάρτισιν μουσείων. Δημοσιεύσεις και μνείαι των εν γένει αρχαιολογικών του εργασιών αναγράφονται πολλαί εν τοις αρχαιολογικοίς περιοδικοίς: «Bulletin de Correspondance Hellénique», «Athenische Mitt.», «Αρχαιολογικώ Δελτίω», «Διεθνεί Νομισματική Εφημερίδι» κτλ., περί τινων δε ιστοριοδιφικών του ερευνών εν «Νέω Ελληνομνήμονι», «Βυζαντίδι», «Νησιωτική Επετηρίδι» και αλλαχού. Τυγχάνει αξιωματικός της Γαλλικής Ακαδημίας και αντεπιστέλλον μέλος του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου του Βερολίνου. Συνεργάτης της «Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας». Β. Δ. Θ.

Πίππι (Pippi), *Ἰούλιος*. Ιταλός ζωγράφος (βλ. λ. *Ιούλιος Ρωμαίος*).

πίπρα (ή) (Pipra) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνών του αθροίσματος των *κεκραγότων* της οικογενείας των *κοτιγγιδών*, περιλαμβάνον πτηνά μικρού μεγέθους με ζωηρούς ποικίλους χρωματισμούς, ιθαγενή της Αμερικής. Εκ των 30 περίπου ειδών, άτινα περιλαμβάνει το γένος, γνωστότερον είναι ή *πίπρα ή ποικιλόχρους* (Pipra variegatus), ήτις έχει ου[ράν] βραχύ, κεφαλήν μάλλον λεπτήν, ράμφος βραχύ κ[αι] κωνικόν, πτέρυγας βραχείας, ουράν βραχείαν, [...] δας λεπτούς και χρώμα ζωηρώς κυανούν με [...] δεις αποχρώσεις επί του ανωτέρου μέρους της κεφαλής, μελανοπράσινον επί της ράχεως και των πτερύγων και αργυρόλευκον επί του λαιμού, του αυχένος και της κοιλίας. Εξυμερούται ευκόλως κ[αι] τρέφεται εξ εντόμων και καρπών εν ελευθέρα κ[α]ταστάσει διαβιούν και εκ καρπών εν αιχμαλωσί[α]. Δ. Ν. Π.

Πιπράβα (Piprâwa) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον των Ηνωμένων Επαρχιών των Βρεττανικών Ινδιών, εν τω κράτει της Μπιρντπούρ, 800 μ. νοτίως των προς την Νεπάλην συνόρων. Αυτόθι, τω 1896, ο Γουλιέλμος Peppé ανεκάλυψεν αρχαίον κατεστραμμένον θολωτόν τύμβον (άλλοτε ύψους 16—20 μ.), εν τω οποίω ανευρέθη βαρύτατον μονολιθικόν κιβώτιον (1.32×0.81 μ., ύψους 0.66 μ.), περικλείον [...] αγγεία και 1 κιβωτίδιον εκ στεατίτου και κρυστάλλου αρίστης τέχνης. Ταύτα περιείχον υπολείμματα τέφρας και πολύτιμα μικροτεχνήματα εκ χρυσού, αργύρου, αμεθύστου, τοπαζίου, κοραλλίου, κρυστάλλου κ.τ.λ., έφερον δε την επιγραφήν: «Ή λειψανοθήκη αύτη της τέφρας του Βούδα, του Υπερτάτου Όντος, είναι ευλαβές έργον των Σακίυα κτλ.». Ή επιγραφή, γεγραμμένη εις την διάλεκτον παλί, από όψεως χαρακτήρων είναι ή αρχαιοτέρα μέχρι τούδε γνωστή εν Ινδίαις, προσθέτουσα εις τα ευρήματα άπειρον αρχαιολογικόν ενδιαφέρον. Ήδη απόκεινται ταύτα εις το μουσείον της Καλκούττας πλην δειγμάτων τινών δωρηθέντων εις την «Ασιατικήν Εταιρείαν» του Λονδίνου. Π. Ν. Π.

Πὶπς (Pepys), ή **Πέπς**, και **Πέπυς**, **Σαμουήλ**. Άγγλος ημερολογιογράφος (1633—1703). Υιός ρ[ά]πτου, εσπούδασεν εν τη σχολή Αγίου Παύλου εν Λονδίνω μέχρι του 1650. Μικρόν μετ' ολίγον έγραψε το μυθιστόρημα «Ο έρως είναι απάτη», το οποίον όμως και εξηφάνισεν έπειτα. Στερούμενος οικονομικών πόρων ενυμφεύθη τω 1655 Γαλλίδα ο[...] νότην εξόριστον, ούτω δ' απέκτησε την προστασίαν των Μονταγκιού και εγένετο ιδιαίτερος ακόλουθος του εκ τούτων Εδουάρδου, του κατόπιν κόμιτος του Σάντγουϊτς· όταν δ' ούτος, ών στόλαρχος, επανέφερεν εκ της εξορίας τον βασιλέα Κάρολον Β', ο Πίπς διωρίσθη υπάλληλος εν τω ναυτικώ γραφείω, όπου ειργάσθη μετά ζέσεως ιδία κατά τον ναυτικόν πόλεμον προς την Ολλανδίαν (1665—1667), δι' ό και εκέρδισε την εμπιστοσύνην του ναυάρχου δουκός της Υόρκης, του μετέπειτα βασιλέως Ιακώβου Β'. Τω 1673 εγένετο ανώτερος υπάλληλος εν τω γραφείω του ναυαρχείου, τω δε 1684 εξελέγη πρόεδρος της «Βασιλικής εταιρείας». Ή κατά το 1688 επανάστασις τον απεμάκρυνε του δημοσίου βίου. Έκτοτε μέχρι του θανάτου του ησχολείτο εις την τακτοποίησιν της πλουσιωτάτης βιβλιοθήκης του, ήτις μέχρι του νυν σώζεται εν Καίμπριτζ. Τω 1690 εδημοσίευσε τας ονομαστάς «Αναμνήσεις εκ του βασιλικού ναυτικού», τω δε 1825 εδημοσιεύθη το εξάτομον «Ημερολόγιόν» του. Το βιβλίον τούτο εκρίθη ως το κατ' εξοχήν «ενιαίον» εις τα παγκόσμια γράμματα. Παν ό,τι έβλεπεν ή ήκουεν, ησθάνετο ή εφαντάζετο ο Πίπς, πάσαν κίνησιν και στροφήν του νου του και πράξιν του σώματός του εσημείωνε, και δη όχι ως αυτός επεθύμει να φαίνηται εις τους άλλους, αλλ' όπως έβλεπεν, οιανδήποτε φάσιν, με οιονδήποτε αποτέλεσμα.

Ο Πίπς ενέπνευσε πλουσίαν βιβλιογραφίαν περί αυτού αρξαμένην κυρίως από του έργου του Χουίτλεϋ «Ο Σαμουήλ Πίπς και ο κόσμος εις όν έζησε» (188[.]). Α. Ν. Λ.

πιπταδενία (ή) (Piptadenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτών της οικογενείας των *αγρωστοειδών*, περιλαμβάνον περί τα 30 είδη, ιθαγενή των θερμών χωρών της γης. Αί πιπταδενίαι είναι πόαι ενιαύσιοι ή θάμνοι πολυετείς. Το είδος *πιπταδενία ή κομμιοφόρος* (Piptadenia gomiifera) φύεται εις την Βραζιλίαν και παρέχει κόμμι εκ των εντομών, αίτινες προξενούνται επί του κορμού της. Δ. Ν. Π.

πιπτανθὴς (ό) (Piptanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτών της οικογενείας των *αγρωστοειδών*, περιλαμβάνον εν μόνον είδος, τον *πίπτανθον τον νεπάλιον* (Piptanthus nepalensis), δενδρύλλιον φυόμενον εις τας παρά τα Ιμαλάϊα χώρας, φθάνον εις ύψος 2—3 μέτρων και έχον φύλλα τρίλοβα, σαρκώδη, κατά το μάλλον ή ήττον, και άνθη κίτρινα κατά βότρυς διατεταγμένα. Πολλαπλασιάζεται ευκόλως διά σποράς και ευδοκιμεί και εις τα ψυχρά κλίματα της Ευρώπης, καλλιεργούμενον προς κόσμον των δημοσίων κήπων και προς διακόσμησιν των δενδροστοιχιών. Δ. Ν. Π.

πίπτω, αόρ. *έπεσον* ή *έπεσα*, μετχ. *πεπτωκώς*,—κυΐα, —ός· καταπίπτω, καταρρέω, κοιν. *πέφτω*: «πίπτουν τα φύλλα,—τα άνθη,—αί τρίχες»· || «πίπτω εις τα γόνατα» γονατίζω· || «πίπτει βροχή, —χιών, —χάλαζα» βρέχει κλπ· || ελαττούμαι, γίνομαι ολιγώτερος: «πίπτει ο πυρετός», «έπεσαν αί τιμαί των εμπορευμάτων,— των χρεογράφων κτλ.»· || «πίπτει ή κυβέρνησις», «έπεσεν ο εμπορικός οίκος τάδε» (αί λοιπαί χρήσεις του

Digitized by Google

τορίστοῦ *ἔπεσα ἀνήκουν μᾶλλον ἢ καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ δημοτ. πέφτω·* βλ. λ.)· || (ναυτ.) ἐκπίπτω, ἐμπίπτω: «ἔπεσα εἴκοσι μίλλια δυτικώτερα».

Πιρὰ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ὀνία.*

Πιραιὸς *[Ναυτ.]*. Λιμὴν τοῦ Σαρωνικοῦ κατὰ τὸ θαλάσσιον σύνορον τῆς Ἐπιδαυρίας καὶ Κορινθίας (*Θουκ.* Η, 10), ὁ σύγχρονος ὅρμος *Φραγκολιμάνι.* Σ. Ε. Λ.

Πιρανέζι (Piranesi), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Ἰταλὸς σχεδιαστὴς καὶ χαράκτης (1720—1778), ἐκ Βενετίας. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς χαλκογραφίας, ἐπωνομάσθη δὲ διὰ τὴν θαυμασίαν δεξιότητα, μεθ' ἧς ἀπέδιδε τὰ ἀρχιτεκτονήματα «Ρέμπραντ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς». Παραλλήλως πρὸς τὸν Βίνκελμανν, ὅστις κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν διὰ τῆς «Ἱστορίας τῆς τέχνης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις» ἀπεκάλυπτε τὰς μεγαλειώδεις καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Πιρανέζι ἀνέστησε καὶ κατέστησε πασίγνωστα εἰς τὸ κοινὸν τὰ λείψανα τοῦ ρωμαϊκοῦ μεγαλείου, διὰ μακροτάτης σειρᾶς ἔργων χαρακτικῆς (ὑπὲρ τὰς 2.000), ἔνθα ἡ δύναμις τῆς ἐκτελέσεως ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν βαθύτητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς φαντασίας τοῦ καλλιτέχνου. Αἱ κυριώτεραι συλλογαὶ τοῦ Πιρανέζι εἶναι: «De Romanorum magnificentia et architectura», «Ρωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες καὶ ἀπόψεις τῆς Ρώμης». Ι. Μ. Π.

Πιράνο (Pirano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πόλας, ἐν Ἰστρίᾳ, ἀνήκουσα μέχρι τοῦ 1919 εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Κεῖται ἐπὶ τὸ ἄκρον μικρᾶς χερσονήσου, δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν κόλπον τῆς Τεργέστης. Κάτ. 7.665. Ἔχει παλαιὰ τείχη μετὰ πύργων, ναὸν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (1301), παλαιὸν καθεδρικὸν ναόν, γοτθικὰ κτήρια, βιβλιοθήκην, θέατρον κλπ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἁλιείαν. Ἐξάγει οἶνον, ἔλαιον κλπ. Κ. Β. Λ.

Πιραντέλλο (Pirandello), ***Λουδοβῖκος.*** Ἰταλὸς δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Τζιρτζέντι τῆς Σικελίας τῷ 1867. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Σικελίᾳ, εἰς ἡλικίαν δὲ 19 ἐτῶν μετέβη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐφοίτησεν εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου, κατόπιν δ' ἐτελειοποίησε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βόννης ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπιστρέψας τῷ 1898 εἰς τὴν Ρώμην προσελήφθη ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ ἐκεῖ ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, ὅπου ἐδίδαξε συνεχῶς μέχρι τοῦ 1923. Τὰ πρῶτα λογοτεχνικὰ δοκίμια αὐτοῦ ὑπῆρξαν στίχοι, τοὺς ὁποίους ἐξέδωσε τῷ 1889 εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἡδονὴ τοῦ πόνου». Τῷ 1891 ἐξέδωκε τὸ ποίημα «Τὸ Πάσχα» καὶ τῷ 1895 τὰς «Ἐλεγείας τοῦ Ρήνου», καθὼς καὶ μετάφρασιν τῶν «Ρωμαϊκῶν ἐλεγείων» τοῦ Γκαῖτε. Παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σικελοῦ συγγραφέως Λουδοβίκου Καπουάνα, ὁ ὁποῖος διέγνωσεν εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ σπάνιον δραματικὸν καὶ ἀφηγηματικὸν τάλαντον, ἤρχισε νὰ γράφῃ κατόπιν διηγήματα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὸν ταχέως ὀνομαστόν, διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν θεμάτων, τὴν ψυχρὰν εἰρωνείαν των καὶ τὸ ἰδιότυπον χιοῦμορ, ὑπὸ τὸ ὁποῖον προσεπάθει νὰ συγκαλύψῃ τὴν βαθεῖαν ἀπαισιοδοξίαν του. Τῷ 1894 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον διήγημά του, «Ἡ ἐξαιρεθεῖσα», ὅπερ ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν. Ἠκολούθησε τὸ μυθιστόρημα «Ὁ κύκλος» καὶ κατόπιν σειραὶ διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἀγάπες δίχως ἀγάπη» (1894), «Ὅταν ἤμουνα τρελλός» (1903), «Τὰ σκώματα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς» (1902, 1903), «Ἄσπρος καὶ μαῦρος» (1904) κτλ. Τὸ κυριώτερον τῶν μυθιστορημάτων του ὑπῆρξεν ὁ περίφημος «Ὁ μακαρίτης Ματθίας Πασκάλ», ὅπερ ἐξέδωσε τῷ 1904 καὶ ἔσχεν ἀμέσως πολλὰς ἐκδόσεις, μεταφρασθὲν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Βραδύτερον ἐξέδωσε καὶ ἄλλας συλλογὰς διηγημάτων, ἐν αἷς: «Ἡ γυμνὴ ζωὴ» (1910), «Ὁ σύζυγος της» (1911), «Τερτσέττι» (1912), «Οἱ γέροι καὶ οἱ νέοι» μυθιστόρημα (1913) κτλ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐκδώσει τῷ 1908 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεχνικαὶ ἐπιστῆμαι», διάφορα ἄρθρα, τὰ ὁποῖα εἶχε δημοσιεύσει κατὰ καιροὺς ἐπὶ τῆς λογοτεχνίας καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐξέθετε τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ περὶ καλλιτεχνίας, εἰς ἀπάντησιν διαφόρων κριτικῶν καὶ ἐπικριτῶν του διὰ τὸ ἰδιαίτερον εἶδος τῆς τέχνης του, ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε ἐν Ἰταλίᾳ τεχνοτροπίαν. Ἕτερα μυθιστορήματά του καὶ συλλογαὶ διηγημάτων, τὰς ὁποίας ἐξέδωκε μεταξὺ τοῦ 1914 καὶ 1926 εἶναι: «Ἡ τράπουλα» (1915), «Τὸ ἄλογο τῆς σελήνης» (1918), «Τὸ καρναβάλι τῶν νεκρῶν» (1919), «Γελάς» (1920), «Ἕνας, κανένας καὶ ἑκατὸ χιλιάδες» μυθιστόρημα κτλ. Κυρίως ὅμως ὁ Πιραντέλλο ἐγένετο παγκοσμίως γνωστὸς ὡς θεατρικὸς συγγραφεύς, ἀπὸ τοῦ 1912, ὅτε ὁ Σικελὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς Νίνο Μαρτόλιο ἔπεισεν αὐτὸν νὰ δραματοποιήσῃ εἰς μίαν πρᾶξιν τὸ μικρὸν διήγημά του «Τὸ δάγκωμα», ὅπερ ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος παρεστάθη μετὰ μεγάλης ἐπίσης ἐπιτυχίας ἐν Μιλάνῳ ἡ πρώτη τρίπρακτος κωμῳδία του «Ἂν ὄχι ἔτσι» (1927), ἔκτοτε δὲ ἤρχισε νὰ δημιουργῇ σχεδὸν κατ' ἔτος ἀνὰ ἓν δραματικὸν ἔργον, ὅπερ παιζόμενον εἰς τὰ καλύτερα θέατρα τῆς Ρώμης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἐστερέωνεν ὁλονὲν τὴν φήμην αὐτοῦ καὶ ὡς δραματικοῦ συγγραφέως καὶ ἐδημιούργει μέγα θεατρικὸν γεγονός, μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος παρακολουθούμενον καὶ ποικιλοτρόπως σχολιαζόμενον εἰς τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς τέχνης, ἥτις ἐνεφανίζετο ὡς πραγματικὴ ἐπανάστασις, ὄχι μόνον εἰς τὰ θεατρικὰ χρονικὰ τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἐποχῆς του. Μεταξὺ τῶν ἔργων τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Λιόλα» (1917), «Ἔτσι εἶναι, ἂν ἔτσι νομίζετε» (1918), «Ὁ ἄνθρωπος, τὸ κτῆνος καὶ ἡ ἀρετὴ» (1918), «Μὰ δὲν εἶναι σοβαρὸ πρᾶγμα» (1918), «Ὅπως πρῶτα, καλύτερα ἀπὸ πρῶτα» (1920), «Ἓξ πρόσωπα εἰς ἀναζήτησιν συγγραφέως» (1921), «Ὁ ἠλίθιος», «Ἐρρῖκος Δ'» (1922), «Νὰ ντύσουμε τοὺς γυμνούς» (1922), «Ἡ ζωὴ ποῦ σοῦ ἔδωσα», «Τὸ ἄλλο παιδί», «Ἡ ἀλήθεια τοῦ καθενός», «Ἡ ἡδονὴ τῆς τιμιότητος», «Ὁ φίλος τῶν γυναικῶν», «Ὅλα ἐπὶ καλῷ», «Ἡ λιτανεία τοῦ κυρίου τοῦ καραβιοῦ».

Ἡ δραματικὴ τέχνη τοῦ Πιραντέλλο προεκάλεσε κατ' ἀρχὰς ζωηροτάτας συζητήσεις, χαρακτηρισθεῖσα ὡς «διανοητική», ὡς ἀφισταμένη τῆς πραγματικότητος, μέχρι τοῦ σημείου νὰ παραποιῇ ταύτην, καὶ ὡς παραμελοῦσα τελείως σχεδὸν τὸ αἴσθημα. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἤρχισε νὰ ἀναγνωρίζεται ἡ μεγάλη αὐτῆς ἀξία, τὰ δὲ κύρια χαρακτηριστικά της, ἤτοι ἡ διαλεκτικὴ λεπτότης καὶ ἡ διαρκὴς ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ τῆς ὑποκειμενικῆς ἀληθείας, ἐπέβαλον αὐτὴν ταχέως τόσον εἰς τὸ κοινόν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς θεατρικοὺς κριτικοὺς ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ ψυχρὰ εἰρωνεία, τὸ σαρκαστικώτατον χιοῦμορ καὶ ἡ λεπτὴ ἀπαισιοδοξία τῶν διηγηματικῶν καὶ μυθιστορηματικῶν του ἔργων ἀνεπτύχθησαν ἔτι ἐμφανέστερον εἰς τὰ δραματικά του ἔργα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν ἁπλῆν διασκευὴν ἐκείνων. Τὸ θεατρικὸν ἔργον τοῦ Πιραντέλλο εὑρέθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπικρατοῦν θέατρον τοῦ Ντ' Ἀννούτσιο καὶ τῆς τεχνοτροπίας του, τὴν ὁποίαν ταχέως ἐξετόπισε σχεδὸν τελείως. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Πιραντέλλο μετεφράσθησαν σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ ἐπαίχθησαν εἰς τὰ κυριώτερα θέατρα τοῦ κόσμου. Τῷ 1925 ἵδρυσεν ἐν Ρώμῃ ἴδιον θέατρον μὲ ἴδιον θίασον, ὅπου ἐπαίζοντο, κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, τὰ ἔργα του καὶ ἔργα ἀκολουθοῦντα τὴν τεχνοτροπίαν του, ἰταλικὰ καὶ ξένα, κατὰ τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος καταρτίσας εἰδικὸν θίασον, τῇ συμμετοχῇ καὶ διακεκριμένων ξένων καλλιτεχνῶν, περιῆλθε τὰ κυριώτερα θέατρα τῆς Ἑλβετίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ἔπαιξε τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του, τυχὸν πανταχοῦ θερμῆς ὑποδοχῆς. Τῷ 1929, κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἰταλικῆς Ἀκαδημίας, ἐξελέγη μεταξὺ τῶν πρώτων ἀκαδημαϊκός. Τινὰ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν καὶ ἐπαίχθησαν καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἑλληνικῶν θεάτρων. Μ. Δ. Β.

Λουδοβῖκος Πιραντέλλο.

Πιρασικάμπα (Piracicaba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ΒΔ. τῆς πόλεως τοῦ Ἁγίου Παύλου, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 68.000. Ἔχει σημαντικὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον καφφέ. Γ. Ι. Β.

πίραφις (ὁ) (Piraphis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων ὁμοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*. Εἶναι κιτρινωπὰ ἕως καστανόχροα καὶ προσβάλλουσι κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων τῆς ἀχλαδέας, τὰ ὁποῖα συστρέφονται. Κατὰ τὸ θέρος προσβάλλουσι διαφόρους πόας ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν φύλλων καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθοφοριῶν. Ε. Τ. Ε.

Πιρέλλι (Pirelli), ***Ἀλβέρτος.*** Ἰταλὸς βιομήχανος καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἀνήκει εἰς τὸν ἐν Μιλάνῳ ὁμώνυμον ἰταλικὸν οἶκον ἐλαστικῶν καὶ καλωδίων καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἰταλικῆς συγχρόνου βιομηχανίας. Σπουδάσας τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, διετέλεσε σύμβουλος τῆς ἰταλικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὰς διασκέψεις τῆς Γενούης καὶ τῶν Καννῶν (1922 καὶ 1924) καὶ ἔλαβε μέρος ὡς ἀρχηγὸς της ἰταλικῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν Διεθνῆ οἰκονομικὴν διάσκεψιν τῆς Γενεύης τῷ 1927. Ἀπὸ τοῦ 1928 διατελεῖ πρόεδρος τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, εἶναι δὲ μέλος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μ. Δ. Β.

— **Πιρέλλι** (Pirelli), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Ἰταλὸς βιομήχανος καὶ μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Τῷ 1872 ἵδρυσεν ἐν Μιλάνῳ τὸν ὁμώνυμον οἶκον ἐλαστικῶν καὶ καλωδίων, ὁ ὁποῖος σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη εἷς τῶν μεγαλυτέρων βιομηχανικῶν ὀργανισμῶν τῆς Ἰταλίας, μὲ πλεῖστα ἐργοστάσια εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἄνω Ἰταλίας καὶ παραρτήματα ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ, Ἰάβᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπασχολοῦντα ὑπὲρ τὰς 50.000 ἐργατῶν. Ἀπὸ τοῦ 1920 διατελεῖ γερουσιαστής. Μ. Δ. Β.

Πιρὲν (Pirenne), ***Ἐρρῖκος.*** Βέλγος ἱστορικὸς γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐσπούδασεν ἐν Λιέγῃ, Παρισίοις, Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ καὶ τῷ 1886 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γάνδης. Εἶναι μέλος τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920—1923 διετέλεσε πρῶτος πρόεδρος τῆς «Διεθνοῦς Ἀκαδημαϊκῆς Ἑνώσεως». Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του ἐξαίρεται ἡ πεντάτομος «Ἱστορία τοῦ Βελγίου» (1900—1903), ἡ ὁποία συμπληρωθεῖσα τῷ 1925, ἐκρίθη ὡς διανοίγουσα νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν μελέτην τοῦ Βελγίου. Ἐκ τῶν ἄλλων του ἔργων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Αἱ ἀρχαῖαι δημοκρατίαι τῶν Κάτω Χωρῶν» (1910), «Συλλογὴ ἐγγράφων σχετικῶς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ὑφαντουργίας ἐν Φλάνδρᾳ» (4 τόμοι 1906—1924), «Μεσαιωνικαὶ πόλεις, αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου των» (1925) κτλ. Μ. Δ. Β.

Πιριάτιν (Pyrjatyn) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Πριλοῦκι. Κεῖται νοτίως τῆς πόλεως Πριλοῦκι, 163 χλμ. Δ. ΒΔ. τῆς Πολτάβας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὔνταϊ. Κάτ. 11.500. Ἔχει ἀλευρομύλους, ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ τυρφωρυχεῖον. Γ. Ι. Β.

πιρικουλαρία (ἡ) (Piricularia) *[Ζωολ.]*. Γένος *δευτερομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυκηδινιδῶν*, περιλαμβάνον ὀλίγα εἴδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παράσιτα τῶν σιτηρῶν. Τὰ κονιδιοφόρα εἶναι σχεδὸν ἁπλᾶ, ὄρθια, μετὰ διαφραγμάτων, καὶ φέρουν εἰς τὸ ἄκρον κονίδια μονήρη, ἀπιόμορφα, ὑελώδη ἢ φαιόχροα, μὲ 2 ἢ περισσότερα διαφράγματα. Προκαλοῦσι τὴν ἀποξήρανσιν τῶν φύλλων τῆς ὀρύζης καὶ τοῦ στελέχους ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς προσβολῆς καὶ ἄνω. Ἡ νόσος ἐμφανίζεται κατόπιν πτώσεως τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὸ θέρος καὶ ἰδίᾳ εἰς μὴ καλῶς ἀεριζόμενα καὶ φωτιζόμενα μέρη. Αἱ ζημίαι ἐνίοτε εἶναι σοβαραί. Ε.Τ.Ε.

Πιρὶν-τσεσμὲ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Πυρίνη* (βλ. λ.).

Πιρὶ πασᾶς. Βεζύρης τῆς Τουρκίας (βλ. λ. *Μεχμὲτ πασᾶς Πιρί*).

Πιρκὲ (Pirquet), ***Κλήμης-Φράιχερ, φὸν***—. Γερμανὸς παιδίατρος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Τῷ 1909 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Βαλτιμόρῃ, τῷ 1910 ἐν Μπρεσλάου καὶ ἀπὸ τοῦ 1911 διατελεῖ τοιοῦτος ἐν Βιέννῃ. Ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὰ ζητήματα τῆς διατροφῆς τῶν βρεφῶν, ὡς καὶ μὲ τὴν διαγνωστικὴν τῆς φυματιάσεως, διὰ τὴν ὁποίαν εἰσηγήθη καὶ ἰδίαν μέθοδον φέρουσαν τὸ ὄνομά του. Ο. Ρ.

—**Πιρκὲ** (Pirquet) ***ἀντίδρασις.*** Ἡ μέθοδος, ἄλλως καλουμένη καὶ *δερματαντιδρασία Pirquet*, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ διάγνωσις τῶν ὑπὸ φυματιάσεως προσβεβλημένων ὀργανισμῶν. Βασίζεται ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐὰν ἐπαλείψωμεν διὰ *φυματίνης* (=προϊὸν τοῦ φυματικοῦ βακτηριδίου) τὸ δέρμα ἀτόμου τινὸς καὶ προξενήσωμεν ἐπ' αὐτοῦ ἀμυχάς τινας, οὐδεμία μὲν ἀντίδρασις ἐμφανίζεται ἐὰν τὸ ἄτομον εἶναι ὑγιές, τοὐναντίον δ' ἐπέρχεται τοπικὴ φλεγμονὴ ἄνευ γενικῆς τινος ἀντιδράσεως, ἐὰν τὸ ἄτομον εἶναι προσβεβλημένον ὑπὸ τοῦ βακτηριδίου τῆς φυματιάσεως. Ἡ τεχνικὴ ἐκτέλεσις τῆς ἀντιδράσεως εἶναι εὐχερής, ἐνεργεῖται δ' ὡς ἑξῆς: Μετὰ ἐπιμελῆ καθαρισμὸν τοῦ δέρματος τοῦ ἀντιβραχίου, ἐνσταλάζομεν ἐπ' αὐτοῦ δύο σταγόνας παλαιᾶς φυματίνης εἰς ἀπόστασιν 8 ἑκατοστομέτρων ἀπ' ἀλλήλων, εἶτα δὲ δι' ἀπεστειρωμένου μαχαιριδίου νύσσομεν τὸ δέρμα κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὸ μέσον τοῦ διαστήματος τῶν δύο σταγόνων χωρίς, εἶτα δὲ καὶ ἑκάστης τῶν δύο τούτων σταγόνων. Τὸ μεσαῖον νύγμα χρησιμεύει ὡς μάρτυς τῆς ἀντιδράσεως, δι' ὃ ἀπαιτεῖται μεγίστη προσοχὴ ὅπως μὴ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν ἡ φυματίνη πρὸς αὐτό. Ἐπὶ ἀρνητικῆς περιπτώσεως καὶ τὰ τρία σημεῖα τοῦ νυγμοῦ ἐμφανίζουσι τὴν αὐτὴν εἰκόνα, ἄνευ οὐδεμιᾶς τοπικῆς ἀντιδράσεως, τοὐναντίον δ' ἐπὶ θετικῆς καὶ μετὰ πάροδον 48 ὡρῶν παράγεται κατὰ τὰ διὰ φυματίνης διαβραχέντα νύγματα πραγματικὴ βλατίς, ἐξέχουσα τοῦ δέρματος καὶ αἰσθητὴ διὰ τῆς ἁφῆς, διαμέτρου τοὐλάχιστον 5 χιλιοστομέτρων, ἐνῷ εἰς τὸν μάρτυρα οὐδὲν ἐμ-

Digitized by Google

φανίζεται. Ἡ ἁπλῆ ἐρυθρότης εἰς τὰ σημεῖα τοῦ νυγμοῦ δὲν ἀποτελεῖ θετικὴν ἀντίδρασιν. Ἡ τοιαύτη δερματαντιδρασία ἀποβαίνει θετικὴ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς πάσχοντας ἔκδηλον φυματίασιν, ἀλλ' εἰς πᾶν ἄτομον, ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ὁποίου εἰσέδυσε τὸ φυματικὸν βακτηρίδιον καὶ παρήγαγε φυματικὰς ἑστίας, αἵτινες μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐνεκυστώθησαν ἢ ἀπετιτανώθησαν. Οὗτος δ' εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν πόλεων ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις ἐμφανίζεται θετικὴ 100%. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

«Πιρκὲ *Ντεραμπὶ 'Ελιέζερ*». Ἔργον ἀνῆκον εἰς τὴν ἀγγαδικὴν φιλολογίαν, συνιστάμενον ἐκ 54 κεφαλαίων, ἀκολουθοῦν τὴν πορείαν τῆς ἐν τῇ Πεντατεύχῳ περιλαμβανομένης ἱστορίας. Ἐκτίθενται ἐνταῦθα διεξοδικώτερον τὰ περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, τῶν πατριαρχῶν καὶ τῆς μωσαϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ ἐνωρίτερον ἐγράφη τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα (βλ. λ. *'Ελιέζερ μπὲν Ὑρκανός*). Π. Ι. Μ.

πιρκουνία (ἡ) (Pircunia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοτολακκοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *πιρκουνία ἡ δίοικος* (Pircunia dioica), δένδρον μεγάλου ἀναστήματος, ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, καλλιεργούμενον κυρίως πρὸ φυτεύσιν δενδροστοιχιῶν καὶ ἀντέχον εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ τὸ ψῦχος. Εὐδοκιμεῖ εἰς ἀγόνους, ὑφαλμύρους καὶ παραλίους τοποθεσίας. Τὸ ξύλον του εἶναι σπογγῶδες. Παρ' ἡμῖν μετεφυτεύθησαν τοιαῦτα δένδρα ἐν Πειραιεῖ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ὡς καὶ εἴς τινας κήπους τῶν Ἀθηνῶν. Πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς, παραφυάδων ἢ μοσχευμάτων. Δ. Ν. Π.

Πιρκχάϊμερ (Pirkheimer), ***Βιλιβάλδ***. Γερμανὸς ἀνθρωπιστής, γεννηθεὶς τῷ 1470 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1530 ἐν Νυρεμβέργῃ, ἔνθα, διατελέσας σύμβουλος, προσήνεγκε πολλὰς ὑπηρεσίας, ἰδίᾳ διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Πρὸς τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Λουθήρου, ἥτις συνέπεσε κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς δράσεώς του, διετέθη κατ' ἀρχὰς εὐμενῶς καὶ ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς· φαίνεται ὅμως ὅτι αἱ ἀνωμαλίαι αἱ προκληθεῖσαι συνεπείᾳ αὐτῆς καὶ ὑπερβολαί τινες τῶν ὀπαδῶν της προεκάλεσαν τὴν βαθμιαίαν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Πιρκχάϊμερ ἀπὸ ταύτης. Κύριον ἔργον του εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Bellum Helveticum», ἱστορία τοῦ Γερμανοελβετικοῦ πολέμου τοῦ 1449, εἰς ὃν ὁ Πιρκχάϊμερ εἶχε μετάσχει ὡς ἀρχηγὸς τῆς μοίρας τῆς Νυρεμβέργης. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Rück τῷ 1895 μετὰ τῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ συγγραφέως. Ὡσαύτως ἐξεπόνησε καὶ μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων εἰς τὴν λατινικὴν καὶ τὴν γερμανικήν. Σ. Ν. Λ.

Πίρμασενς (Pirmasens) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ Παλατινάτῳ. Κατ. 43.000. Ἔχει ἐργοστάσια ὑποδημάτων, δερμάτων καὶ μηχανῶν. Γ. Ι. Β.

Πιρμὲ (Pirmez), ***Εὔδωρος***. Βέλγος νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς (1830—1890). Τῷ 1867—1870 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἦτο ὀπαδὸς τῆς μαγχεστριανῆς σχολῆς εἰς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα. Μετέσχε πλείστων διεθνῶν νομισματικῶν συνδιασκέψεων, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται ἡ προσχώρησις τοῦ Βελγίου εἰς τὴν λατινικὴν νομισματικὴν ἕνωσιν. Ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ βελγικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, ὑπεστήριξε τὴν νομικὴν χειραφέτησιν τῆς γυναικός, ἔγραψε δὲ σὺν ἄλλοις: «Περὶ τῆς ἑνότητος τῶν δυνάμεων τῆς βαρύτητος καὶ τῆς ἀδρανείας» (1881) καὶ «Ἡ κρίσις» (6' ἔκδ. 1884). Π. Ν. Π.

— **Πιρμὲ** (Pirmez), ***'Οκτάβιος***. Βέλγος φιλόλογος (1832—1883). Ἔγραψε φιλολογικὰ δοκίμια καὶ φιλοσοφικὰς πραγματείας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σατωμπριὰν καὶ τοῦ Λαμαρτίνου. Ἐκ τοῦ ἔργου του, ἐπαινεθέντος παρὰ τῶν Οὐγκὼ καὶ Σαὶν-Μπέβ, διακρίνονται: «Φύλλα, σκέψεις καὶ γνωμικὰ» (1862, δ' ἔκδ. 1881), «Βίκτωρ Οὐγκὼ» (1863), «Ἀναμνήσεις ἐκ Ρώμης» (1865), «Ἡμέραι μοναξιᾶς» (1869, δ' ἔκδ. 1883), «Ὧραι φιλοσοφίας» (1873, 6' ἔκδ. 1883), «Ἐπιστολαὶ» (1884) κ. ἄ., περιληφθέντα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἁπάντων» του. — Π.

Πιρμῖνος (Pirminus) ***ἐπίσκοπος***. Χωροεπίσκοπος ἐν Ἀλσατίᾳ, ἀκμάσας κατὰ τὸν Η' αἰῶνα. Ἱδρύσας πολλὰ μοναστήρια ἐν Ἀλσατίᾳ, ἀπέθανε τῷ 754 καὶ ὡς ἅγιος ἑορτάζεται ἐν Στρασβούργῳ μάλιστα τὴν 3 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Πίρνα *[Γεωγρ.]*. Ρεῦμα διασχίζον τὸ προάστειον τῆς Κηφισίας ἐξ Α. πρὸς Δ. καὶ χυνόμενον εἰς τὸν Κηφισόν. Αἱ ὄχθαι του εἶναι κατάφυτοι ὑπὸ πλατάνων καὶ πεύκων. Τὸ θέρος ἔχει ἐλάχιστον ὕδωρ.

Πίρνα (Pirna) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Σαξωνίᾳ. Κατ. 30.460. Ἔχει μουσεῖον, θέατρον καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν (τεχνητῆς μετάξης, σιδηρικῶν, ἐργαλείων, θερμαστρῶν κλπ.). Γ. Ι. Β.

Πιρναρὴ *[Γεωγρ.]*. Ἐκτεταμένη θέσις ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸς Ν. τῶν Ἀθηνῶν. Διακρίνεται εἰς Ἄνω καὶ Κάτω. Καὶ ἡ μὲν *Ἄνω Πιρναρὴ* εἶναι κοιλὰς μεταξὺ τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀνύδρου Ὑμηττοῦ, ἡ δὲ *Κάτω* εἶναι ἡ μέχρι τῆς Γλυφάδας προέκτασις. Διὰ ταύτης διέρχεται ἡ πρὸς τὴν Βουλιαγμένην ἄγουσα παλαιὰ ὁδός, ἐσχάτως δ' ἐνταῦθα ἱδρύθη καὶ ὁ προσφυγικὸς συνοικισμὸς Σούρμενα. Ἡ Πιρναρὴ ἐν γένει χρησιμεύει τὸν χειμῶνα εἰς νομὰς αἰγοπροβάτων. Ι. Σ. Σ.

πιρνάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοιναὶ ὀνομασίαι τῶν εἰδῶν *δρῦς ἡ ἀρία* καὶ *δρῦς ἡ πρῖνος*.

Πιροβορίδαυα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀν. Δακίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ'. 10, 8) παρὰ τὸν Ἱέρασον ποταμὸν (νῦν Sereth). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Ἱεράσου, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ Προύθου, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (IV, 48) «Σκύθαι Πόρατα καλέουσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετόν». Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

πιρόγα (ἡ) (Pirogue). Πολύκωπον μονόξυλον ἐλαφρὸν καὶ ταχύπλουν, τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, ἐλαυνόμενον δὲ ὑπὸ κωπῶν ὁμοιαζουσῶν πρὸς πτύα καὶ ὀνομαζομένων παγαΐα. Τὸ ἰδιόρρυθμον τῆς κωπηλασίας των ἤγαγε (*Παλάσκα* «Γαλλ. Ἑλλ. Λεξ. Ναυτ. Ὅρ.»: pirogue) εἰς τὸν ταυτισμὸν τοῦ τύπου τῆς πιρόγας πρὸς τὸν τοῦ ἀρχαίου *φασήλου* καὶ τῆς συγχρόνου μικρασιατικῆς *κουρήτας*. Σ. Ε. Λ.

Πιρογκὼφ (Pirogow), ***Νικόλαος 'Ιβάνοβιτς***. Ρῶσος χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ (1810—1881). Τῷ 1837 ἐγένετο ἐν Dorpat καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ ἀνατομοπαθολογίας, τῷ δὲ 1840 τῆς ἐν Πετρουπόλει ἰατροχειρουργικῆς ἀκαδημίας. Ἐνταῦθα ἵδρυσεν ἀνατομικὸν ἰνστιτοῦτον πρὸς πρακτικὰς ἀσκήσεις. Ἀκολούθως μετέσχεν, ὡς στρατιωτικὸς χειρουργός, τοῦ πολέμου τοῦ 1847 εἰς τὸν Καύκασον, τοῦ Κριμαϊκοῦ (1854), τοῦ Γαλλογερμανικοῦ καὶ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ (1877—1878). Διετέλεσε μέλος τῆς ρωσικῆς Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν. Τῷ 1884 ἡ σύζυγός του ἐδημοσίευσε τὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ. Ἐν Μόσχᾳ ἱδρύθη αὐτῷ ὀρειχάλκινον μνημεῖον. Ἔγραψε: «Τοπογραφικὴ εἰκονογραφημένη ἀνατομικὴ» (Πετρούπολις 1859), «Χειρουργικὴ ἀνατομικὴ ἀρτηριῶν καὶ περιταινιῶν» (Λειψία 1861), «Ἔρευναι πρακτικαὶ καὶ φυσιολογικαὶ ἐπὶ τῆς ναρκώσεως δι' αἰθέρος» (1847), «Ἀνατομοπαθολογία τῆς χολέρας» (1849), «Ἰατρικὴ ἔκθεσις ταξιδίου εἰς Καύκασον μὲ ἄτλαντα» (1849) κλ. Πλὴν τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς, ἔγραψε καὶ εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν σειρὰν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν. Ἡ *ἐγχείρησις τοῦ Πιρογκὼφ* (1853) ἀφορᾷ ἀτομικὴν του μέθοδον ἀκρωτηριασμοῦ τῆς ἀρθρώσεως τοῦ ποδός, δι' ἧς διατηρεῖται τὸ ὄπισθεν τμῆμα τῆς πτέρνης, προσαρμοζομένης ἐπὶ τῶν διὰ πρίσεως νεαροποιηθέντων ὀστῶν τῆς κνήμης. Ἡ σχετικὴ του ἐργασία φέρει τὸν τίτλον: «Osteoplastische Verlängerung der Unterschenkelknochen bei der Exarticulation des Fusses» (1854). Ὡς *τρίγωνον τοῦ Πιρογκὼφ* καλεῖται τὸ *ὑοειδογλωσσικὸν τρίγωνον*. Ο. Ρ.

πιρόλη (ἡ) (Pirola) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πιρολιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἴδη τινὰ φύονται καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ ἐν Πελοποννήσῳ. Δ. Ν. Π.

πιρολίδαι (οἱ), ἢ *πιρολοειδῆ* (τὰ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ριζωματικῶν φυτῶν μὲ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, κατὰ βότρυς διατεταγμένα καὶ ἀειθαλῆ. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *πιρόλη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Πιρὸν (Piron), ***'Αλέξιος***. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ντιζὸν τῷ 1689 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1773. Κατέστη περίφημος ἤδη εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν διά τινων ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσε, καὶ πρὸ παντὸς δι' ἑνὸς σφόδρα ἀνηθίκου, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπρόδιδεν ἐξαιρετικὸν τάλαντον. Ἐστράφη κατόπιν πρὸς τὴν δικανικὴν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν δηκτικὴν καὶ καυστικὴν σάτιράν του, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα θύματα ὑπῆρξαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ντιζὸν καὶ τοῦ Μπώμ. Τῷ 1719 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις, ὅπου ὅμως ἐδοκίμασε μεγάλας στερήσεις μέχρις οὗ ἐπιβληθῇ, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐργασθῇ καὶ ὡς ἀντιγραφεύς. Τῷ 1723 ἐπροκάλεσε μεγάλην πολεμικὴν ἐναντίον του διὰ τοῦ μικροῦ τριπράκτου θεατρικοῦ ἔργου «Arlequin-Deucalion», συγκειμένου ἐκ μονολόγων, ἐπὶ πενταετίαν δὲ ἔζη ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Lesage διὰ τοσούτων θεατρικῶν ἔργων κωμικῆς ὑφῆς καὶ εὐφυοῦς πλοκῆς, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἐξετυπώθησαν. Κατόπιν ὁ Πιρὸν εἰργάσθη διὰ τὸ Γαλλικὸν Θέατρον καὶ ἔδωκε τῷ 1728 τοὺς «Fils ingrats», ὧν μετέβαλε βραδύτερον τὸν τίτλον εἰς «L'école des pères». Τῷ 1730 εἶδε τὸ φῶς μία τραγῳδία «Callisthène», ἡ ὁποία δὲν ἐπέτυχε. Τῷ 1733 ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς τὸν «Gustave Vasa», περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέχθη ὅτι ἀντὶ νὰ περιγράφῃ πρᾶξιν μίαν ἐκτελεσθεῖσαν ἐντὸς 24 ὡρῶν, περιελάμβανεν 24 πράξεις ἐκτελεσθείσας ἐντὸς μιᾶς ὥρας. Τῷ 1744 ἀπέτυχε καὶ ὁ «Fernand Cortez», καὶ ὁ Πιρόν, ὅστις δὲν ἦτο τραγικὸς ποιητής, ἐγκατέλειψε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀσχολίας. Ἐν τῷ θεάτρῳ ἐγνώρισε μίαν μόνον ἐπιτυχίαν, καὶ αὐτὴν τὴν ὤφειλεν εἰς τὴν κωμῳδίαν «La métromanie», ἀναβιβασθεῖσαν ἐπὶ σκηνῆς τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου τῷ 1738. Οἱ σύγχρονοι ἐχαρακτήρισαν τὸ ἔργον τοῦτο ὡς τὴν «καλυτέραν κωμῳδίαν μετὰ τὰς τοῦ Μολιέρου». Οἱ μεταγενέστεροι δὲν συμμερίζονται ἐξ ὁλοκλήρου τὸν θαυμασμὸν τοῦτον τῶν συγχρόνων τοῦ Πιρόν. Ἐν τούτοις ἡ «Métromanie» συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων μεγάλων ἐμμέτρων κωμῳδιῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ παράστασις εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη κατορθωτή.

Ὁ Πιρὸν δὲν εἶναι ἔνδοξος ὡς θεατρικὸς ποιητής. Ἀλλὰ καὶ τὰ ποιήματά του, αἱ ἐπιστολαί του, τὰ διηγήματά του, αἱ μπαλλάνται του, οἱ διθύραμβοί του, τὸ «Poème de Fontenoy» καὶ τὸ ἀγροτικὸν εἰδύλλιόν του «Les courses de Tempé» δὲν δύνανται νὰ τὸν κατατάξουν μεταξὺ τῶν μεγάλων συγγραφέων. Ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὴν δόξαν του εἶναι τὰ ἐπιγράμματά του. Ἡ καυστι-

'Αλέξιος Πιρόν.
[Προσωπογραφία τοῦ Cochin.]

κότης του, τὸ ἄγρυπνον καὶ διαρκῶς ἐπίκαιρον πνεῦμά του, ἡ τέχνη του ὅπως συλλαμβάνῃ τὰ γελοῖα, ἡ θαυμαστή του ἱκανότης νὰ κατασκευάζῃ μικρὰ ποιήματα πλήρη κακίας, τοῦ ἐξησφάλισαν τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν πνευματωδῶν ἀνθρώπων, εἰς μίαν ἐποχήν, καθ' ἣν τὸ πνεῦμα ἦτο ἀφθονώτατον. Ὁ Πιρὸν ἔσχε πολλοὺς θαυμαστὰς καὶ πολλοὺς ἐχθρούς· παρὰ τὸ συγγραφικόν του τάλαντον δὲν ὑπῆρξε τίποτε, «οὔτε κἂν ἀκαδημαϊκός», ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος. Ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐξέλεξεν αὐτὸν ὁμοφώνως τῷ 1753. Οἱ ἐχθροί του ὅμως ἐξέθαψαν ἀμέσως κάποιαν ᾠδήν του εἰς τὸν Πρίαπον, ἡλικίας τεσσαράκοντα ἐτῶν, μὴ ἐκτυπωθεῖσαν καὶ ἀποκηρυχθεῖσαν ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἐδυσανασχέτει διὰ τὴν πνευματικήν του αὐτὴν ἀκολασίαν. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ', ἐπηρεασθείς, ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ψῆφον τῆς ἀκαδημίας, καὶ ὁ Πιρόν, ἀφοῦ ἐξεδικήθη δι' ἐπιγραμμάτων, ἔζησεν ἄλλα εἴκοσιν ἔτη ἐν μετριότητι. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, πενόμενος καὶ δυστυχής, ἐβοηθήθη κατὰ τρόπον λεπτὸν καὶ ἀξιοπρεπῆ ὑπό τινων πλουσίων καὶ μεγάλων, πρὸς οὓς ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην του εἰς τὸν περίεργον αὐτογραφικὸν πρόλογον τῆς «Métromanie». Ὁ Πιρὸν ὑπῆρξε πάντοτε πολὺ μύωψ ὅπως ὁ Μοντεσκιὲ καὶ ἐτυφλώθη ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ τὸ γῆράς του. Τὰ ἔργα τοῦ Πιρὸν ἐξεδόθησαν τῷ 1776 ὑπὸ τοῦ Rigoloy de Juvigny (7 τόμ., 1800 9 τόμ.). Τῷ 1859 ἐγένετο πλήρης καὶ ἐπιδιωρθωμένη ἔκδοσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Bonhomme, μετὰ «Poésies choisies et pièces inédites de Piron» (1879).

πιροννὼ (pironneau). Στερεὸν ἀλλὰ καὶ ἐλαφρὸν πλοιάριον κωπήλατον τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, χρησιμοποιούμενον δι' ἁλιείαν κογχυλίων εἰς πολυσκοπέλους ἀκτάς, τῶν Ἀτολλῶν καὶ τῶν Μαδραπορικῶν νήσων. Σ. Ε. Λ.

πιροπλασμωσία (ἡ) (piroplasmose). Ὅρος γενικὸς ἀποδιδόμενος εἰς τὰς νόσους τὰς προκαλουμένας ὑπὸ τῶν πρωτοζῳαρίων τοῦ εἴδους *πιρόπλασμα* piroplasma) ἢ *βαβεσία* (babésie). Ἡ μόνη γνωστὴ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ πιροπλασμωσία εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ παρασίτου *τίκα* πυρετὸς (fiévre à tique) τοῦ Μοντάνα. Τὸ φῦμα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸ καλαάζάρ, θεωρούμενα ἀρχικῶς ὡς ἀναγόμενα εἰς τὰς πιροπλασμωσίας, ἀπεχωρίσθησαν σαφῶς ἐκ τῆς ὁμάδος ταύτης. Μ. Ν. Κ.

Πιρὸτ (τουρκ. *Σάρκιοϊ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Τουρκίας μετὰ τὴν

Digitized by Google

υνθήκην τοῦ Βερολίνου (1878) εἰς τὴν τότε σερ-κὴν ἡγεμονίαν ἐκχωρηθεῖσαν περιοχήν, εἰς ἀπό-τασιν 85 χλμ. ἀπὸ τῆς Σόφιας, ἐπὶ τῆς γραμμῆς ύσσης—Σόφιας. Κάτ. 10.000 περίπου. Κέντρον ιπητουργίας. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ Σερβοβουλ-αρικοῦ πολέμου τοῦ 1885, διότι ἕως ἐκεῖ εἶχε ροελάσει ὁ βουλγαρικὸς στρατός. N. M.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα Νοέμβριος—Δεκέμ-ριος 1918, καθ' ὃ παρέμεινεν ἡ 3η ἑλληνικὴ με-αρχία τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη εἰς Πιρότ, προε-άσασα μέχρις ἐκεῖ καθ' ὃ ἀποτελοῦσα μέρος τῶν υμμαχικῶν στρατευμάτων, τῶν ἀνακαταλαβόντων ὴν Σερβίαν μετὰ τὴν ἀνακωχήν, προσεβλήθη αὐτὴ πὸ τῆς γρίππης τῆς ἐνσκηψάσης κατὰ τὴν ἐποχὴν κείνην ἀνὰ τὴν Εὐρώπην σύμπασαν. Ἐκ τῆς γρίπ-ης ἀπέθανον ἐν Πιρὸτ 350 ἄνδρες τῆς 3ης ἑλλη-ικῆς μεραρχίας, καὶ τότε ὁ δῆμος Πιρὸτ προσέ-ερε γήπεδον ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς τάφος τῶν Ἑλ-ήνων τούτων στρατιωτῶν. Ἐπὶ τοῦ τάφου ἐστήθη άθρον καὶ ἄγαλμα κατασκευασθέντα ἐξ ἐράνων ῆς 3ης μεραρχίας. Ἐπὶ τοῦ βάθρου ἐχαράχθη ἐπι-ραφή:

«3:8 τέκνα τῆς 3ης ἑλληνικῆς μεραρχίας
μνήμονα προγόνων ἐνθάδε κεῖνται
μάρτυρες ἀγώνων ἐλευθερίας κατὰ τυραννίας 1918».

— «Ἡ 3η ἑλληνικὴ μεραρχία ἐμπιστεύεται φιλοξένῳ Πιρὸτ όνδε τάφον, μνημεῖον κοινῶν ἀγώνων μετὰ φίλης καὶ υμμάχου Σερβίας 1918».

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ σερβικὸν φρούριον τοῦ *Ιιρότ* εἶναι σπουδαίας σημασίας, καθόσον ἀποτε-εῖ προκεχωρημένον ὀχυρὸν ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ άτω Νισσάβα, συνεπῶς προασπίζει ἀπὸ πάσης ουλγαρικῆς προσβολῆς προερχομένης ἐκ τῆς κα-ευθύνσεως τῶν ἀνατολῶν. Κατὰ τὸν Σερβοβουλγα-ικὸν πόλεμον τοῦ 1913 ἐπεζήτησαν οἱ Βούλγαροι, ερὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου 1913, ὅπως διὰ τῆς 5ης τρατιᾶς των, τῆς συγκεντρωμένης εἰς τὴν περιο-ὴν Τρὸν-Σλίβνιτσα, προελάσωσι διὰ τῆς κοιλάδος οῦ Νισσάβα πρὸς Νίσσαν. Διὰ τὴν κατάληψιν μως ταύτης καθίστατο ἀπαραίτητος ἡ κατάληψις ρῶτον τοῦ φρουρίου Πιρότ· διὸ τὴν 24ην Ἰου-ίου ἐξώρμησεν ἡ 1η βουλγαρικὴ μεραρχία (5ης τρατιᾶς) ἐναντίον τοῦ Πιρότ, ἐπειδὴ δὲ κατὰ τῆς οιαύτης προελάσεως ἀντετάχθη ἡ σερβικὴ μεραρ-ία Τιμὸκ (2ας στρατιᾶς), δι' αὐτὸ κατὰ τὸ χρο-ικὸν διάστημα 26 Ἰουνίου—9 Ἰουλίου 1913 διε-ήχθησαν ἀγῶνες φερόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἀγῶ-ες τοῦ Πιρότ». Τὴν 27ην Ἰουνίου οἱ Σέρβοι ἀπώ-ησαν τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες ὑποχωροῦντες ατέστρεψαν τὴν ἐπὶ τοῦ Νισσάβα γέφυραν τοῦ ούκοβο (ΝΑ. τοῦ Πιρὸτ) καὶ ἐγκατεστάθησαν ιμυντικῶς ἐπὶ τῶν παρὰ τὸ Τσαριμπρὸντ ὑψωμά-ων. Τὴν νύκτα 5—6 Ἰουλίου ἐπῆλθον οἱ Βούλ-αροι καὶ ἀπώθησαν τοὺς Σέρβους, ἀλλὰ τὴν 9ην Ιουλίου ἀντεπετέθησαν οἱ Σέρβοι καὶ κατώρθω-αν ν' ἀνακαταλάβωσι τὰ ὑψώματα τοῦ Στράσνα Γσοῦκα.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, διὰ Πιρὸτ προή-ασε, τὸ φθινόπωρον 1915, ἡ 1η βουλγαρικὴ στρα-ιά, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποκόψῃ τὴν ἐπικοινωνίαν ῶν Σέρβων μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγγλογάλ-ων. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἐν τῷ βαλκανικῷ θεά-ρῳ τῷ 1918 καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν προέλα-ιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων πρὸς Βουλγα-ίαν, στρατεύματά τινα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ η ἑλληνικὴ μεραρχία, κατέλαβον τὸ Πιρὸτ τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1918, ἔνθα καὶ παρέμειναν μέχρι Δεκεμβρίου 1918. N. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Πιροὺμ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἐπιφανεστέ-ρων πόλεων τῆς Δακίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 8, 4) παρὰ τὸν Ἀλοῦτον ποταμὸν (νῦν Ὄλτον). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθό-ριστος. Α. Θ. Σ.

πιρούνι (τό) δημοτ., τὸ δι' οὗ πείρομεν, τρυ-πῶμεν καὶ λαμβάνομεν τὰ ἐδέσματα κτλ., περόνιον (ἐκ τοῦ *περόνη*).

πιρούνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυ-τοῦ *ἐρώδιον τὸ ψευδοκώνειον* βλ. λ. *ἐρωδιός*.

Πιροῦσται (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς ἰλλυρικός, πο-λεμικὸς καὶ τραχὺς τὰ ἤθη, κατοικῶν τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Λευκοῦ Δρίνου ἢ Δρίλωνος ποταμοῦ. Ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῶν Ρωμαίων, ὑπετάγη-σαν ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τῷ 54 π. Χ. (*Kaîs.* Bell. Gall. V, 1, 5—7). Βραδύτερον, ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117 μ. Χ.), συναντῶνται Πιροῦσται ἐν Παννονίᾳ, μετατοπισθέντες προφανῶς ἐνταῦθα, ἐργαζόμενοι εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς Παννονίας. Α. Θ. Σ.

πιρπιρῆς (ὁ) (τουρκ. *πιρπιρή*)· ἄνθρωπος χειρῶ-ναξ, χυδαῖος.

Πιρρὸ (Pirro), **Ἀνδρέας**. Γάλλος μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἡ μελέτη αὐτοῦ «Τὸ ἐκκλη-σιαστικὸν ὄργανον τοῦ Ι. Σ. Μπὰχ» ἐβραβεύθη παρὰ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν (1897). Ὁ Πιρρὸ ἔγραψεν ἐπίσης: μίαν βιογραφίαν τοῦ Ι. Σ. Μπάχ, διὰ τὴν σειρὰν τῶν «Μουσικοδιδασκάλων» τοῦ Σανταβοὰν (1906), «Ὁ Ντεκὰρτ καὶ ἡ μουσικὴ» (1907), «Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Ι. Σ. Μπὰχ» (1907), βιο-γραφίαν τοῦ Μπουξτεχοῦντε (1912), μελέτας περὶ τῶν Γάλλων ὀργανοκρουστῶν Ντακέν, Ζιγκού, Κουπερέν, Μαρσὰν κλπ. Ἐδίδαξεν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς ἐν τῇ «Schola Cantorum» καὶ ἐν τῇ Σορβόννῃ τῶν Παρισίων. Γ. Σ.

Πιρσουφλὴ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Περσεφλῆ*.

πιρσσονίτης (ὁ) (Pirssonit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυ-κτὸν διπλοῦν ἀνθρακικὸν ἅλας τοῦ νατρίου καὶ ἀσβε-στίου ἔνυδρον $Na_2 Ca (CO_3)_2 . 2H_2O$. Κρυσταλλοῦ-ται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πρισμα-τικὴν ἢ πλακώδη, ἔχει σκληρότητα 3—3 ½, εἰδι-κὸν βάρος 2,35, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα λευ-κόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Καλιφορνίαν. Γ. Β.

Πῖσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἤλιδος ἐν Πελοποννήσῳ, δεξιὰ τοῦ Ἀλφειοῦ πο-ταμοῦ, ἓξ στάδια (1.150 μέτρα) ΝΑ. τῆς Ὀλυμπίας, μετὰ τῆς ὁποίας πολλάκις συγχέεται ὑπὸ τῶν ποιη-τῶν, ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπό τινος παρ' αὐτὴν ὁμωνύμου κρήνης, ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τοῦ Πίσου, τοῦ Περιήρους, ἀπο-γόνου τοῦ Αἰόλου. Ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐβασίλευεν ὁ Οἰνόμαος, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Ἱπποδάμειαν ἔλαβεν ὡς σύζυγον ὁ Πέλοψ, νική-σας αὐτὸν εἰς ἀγῶνας ἁρματοδρομίας, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν βασιλείαν, ἀποθανόντος τοῦ Οἰνομάου κατὰ τὸν ἀγῶνα. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐκαλοῦντο *Πισᾶται*, ἡ δὲ περὶ αὐτὴν χώρα *Πισᾶτις* (βλ. λ.).

Οἱ Πισᾶται, ἔχοντες ἀρχικῶς τὸ προνόμιον νὰ προΐστανται τῆς τελέσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώ-νων, διεξήγαγον διαφόρους πολέμους μετὰ τῶν Ἠλείων, διεκδικούντων ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δικαίωμα τοῦτο. Κατόπιν, τέλος, πολυετῶν ἀγώνων κατε-στράφη ἡ πόλις αὐτῶν ἐκ θεμελίων τῷ 572 π. Χ., ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος ἐδεικνύετο μό-νον ἡ θέσις αὐτῆς. Διὰ τῶν πλουσίων λαφύρων τῆς Πίσης οἱ Ἠλεῖοι ἵδρυσαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 468 καὶ 457 π. Χ. τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ναὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸ χρυσελεφάντινον αὐτοῦ ἄγαλμα. Οἱ ἀπό-γονοι ὅμως τῶν Πισατῶν, ἐπαναστατήσαντες τῷ 364 π. Χ. κατὰ τῶν Ἠλείων καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων, κατώρθωσαν νὰ ἀνακτήσωσι τὸ δικαίωμα τῆς προεδρίας τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώ-νων κατὰ τὴν 104ην ὀλυμπιάδα. Τότε οἱ Πισᾶται κατέσχον τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ καὶ ἔκοψαν νομί-σματα, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς στρα-τιωτικὰς των ἀνάγκας. Ὀλίγα ἐξ αὐτῶν χρυσᾶ, ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν φέροντα κεφαλὴν τοῦ Διὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΙΣΑ. Μετὰ τὸ πραξικόπημα ὅμως τοῦτο οἱ Ἠλεῖοι ἀνέκτησαν καὶ πάλιν τὴν προε-δρίαν τῶν ἀγώνων, καὶ διέταξαν ἀμέσως τὴν δια-γραφὴν τῆς 104ης ὀλυμπιάδος ἀπὸ τοῦ καταλό-γου τῶν ὀλυμπιάδων. Ἡ θέσις τῆς πόλεως κεῖ-ται μεταξὺ τοῦ χειμάρρου Μοιράκα καὶ τοῦ Ἀλ-φειοῦ, ἐπὶ μικροῦ μεμονωμένου λόφου παρὰ τὸ νῦν χωρίον Μοιράκα, ὅπου ὁ Δαῖρπφελδ ἀνεῦρε προϊστορικὰ ἴχνη. Α. Θ. Σ.

Νόμισμα τῆς Πίσης.

— **Πῖσα**, ἢ **Πῖσαι** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, οὐ μακρὰν τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἄρνου καὶ Ἀσαύρου καὶ ἐπὶ τῆς Via Aurelia, ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι. Ἀπετέλει μέρος τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν 12 ἐτρουσκικῶν πόλεων, ἐκτισθη δὲ κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ ἀποίκων Πι-σατῶν τῆς Πελοποννήσου, διὸ πολλάκις ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐπικαλεῖται καὶ *Ἀλφέα, κατ'* ἄλλους δὲ ὑπὸ τοῦ Τάρχωνος, βασιλέως τῶν Τυρρηνῶν. Κατὰ τὸν Γ' π.Χ. αἰῶνα ἦτο σύμμαχος τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν ὡς βάσιν τῶν κατὰ τῶν Λιγουρίων πολέμων, τὸν δὲ λιμένα αὐ-τῆς (Portus Pisanus, νῦν *Λιβόρνον*) ὡς ἀφετηρίαν διὰ τὴν Γαλατίαν καὶ Ἱσπανίαν. Πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν Λιγούρων τῷ 193 π.Χ., ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὅτε ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἐπίσης ἐδέχθη νέους ἀποίκους ἐπὶ Αὐγούστου, ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἀκμαιοτάτη. Περὶ αὐτὴν ὑπάρχουσι θερμαὶ πηγαί, αἱ Aquae Pisanae. Εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις τῆς Ἰταλίας *Πίζα*. Α. Θ. Σ.

πισαγγακικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*. Μεγάλου μο-ριακοῦ βάρους κεκορεσμένον μονοκαρβονικὸν ὀξύ, ἀνευρεθὲν εἰς τὸν κηρὸν pissang. Σ. Γ.

Πισ' Ἀητὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐξ-Ἀητὸς* καὶ *Ἀετὸς* (τ. Α', σ. 827 γ').

Πισάκι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χω-ρίου *Ἀμμουδάρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

πισανίτης (ὁ) (Pisanit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς κατηγορίας τῶν βιτριολίων. Ἀποτελεῖ ἔνυδρον θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου, πλούσιον εἰς χαλκόν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Massa Marittima τῆς Τοσκά-νης, καθὼς καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν. Γ. Β.

Πίσαρεφ, Δημήτριος Ἰβάνοβιτς. Διάσημος Ρῶ-σος κριτικὸς (1841—1888). Ἀνῆκεν εἰς εὐγενῆ καὶ πλουσιωτάτην οἰκογένειαν, ἔλαβε δὲ τελείαν μόρ-φωσιν. Ἐγγραφεὶς εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως κατ' ἐξαίρεσιν, διότι δὲν εἶχε τὴν νόμιμον ἡλικίαν, διεκρίθη τα-χέως διὰ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων γλωσ-σῶν, μεταφράζων ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ λατι-νικοῦ ἄνευ τοῦ παραμικροῦ κόπου. Εἰς τὸ πανε-πιστήμιον μετεβλήθη ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ, ἐγένετο ἀνυπότακτος καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Βραβευθεὶς διά τινα διατριβήν του, ἐγένετο συν-εργάτης τοῦ «Ρωσικοῦ Λόγου», ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκήρυττε τὴν προσφιλῆ θεωρίαν του, ὅτι ὁ ἄν-θρωπος ὀφείλει ἐλευθέρως καὶ ἀπερισπάστως νὰ παραδίδεται εἰς ἁπάσας τὰς φυσικάς του κλίσεις. Ἀπαγορευθείσης τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ (1862) ὁ Πίσαρεφ ἐπεδίωκεν ἰσχυρὰν τινα συγκί-νησιν καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ διαπράξῃ ὅ,τι δήποτε παράβολον καὶ τολμηρόν. Εἶχε γρά-ψει κρίσιν ἐπί τινος ἄρθρου τοῦ Χέρτσεν, οὗτινος τὴν δημοσίευσιν ἀπηγόρευσεν ἡ λογοκρισία, οὗτος ὅμως ἐκυκλοφόρησεν αὐτὸ εἰς λαθραίαν ἔκδοσιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας κατεδικάσθη εἰς πενταετῆ φυ-λάκισιν ἐν φρουρίῳ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Πίσαρεφ ἔγραψε πᾶν ὅ,τι ἐδόξασεν αὐτόν.

Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του (1886) συνειργάζετο εἰς τὰς «Πατριωτικὰς Σημειώσεις» τοῦ Νεκράσωφ, ἀλλ' αἱ ἡμέραι του ἦσαν μετρημέναι. Τὸν Ἰού-λιον 1888 μεταβὰς εἰς Ντοῦλβεν πρὸς τόνωσιν τοῦ νευρικοῦ του συστήματος διὰ θαλασσίων λου-τρῶν, ἐπνίγη, καίτοι ἦτο ἄριστος κολυμβητής.

Ἡ ὅλη δρᾶσις τοῦ Πίσαρεφ εἶναι πολυμερής. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον αὐτῆς ἐμφανίζεται ὡς κῆρυξ τῶν ἀκροτάτων ἰδεῶν, κατὰ τὴν δευτέραν ὡς θαυμάσιος ἐκλαϊκευτὴς τῶν φυσικῶν ἐπιστη-μῶν, ἐν τέλει δὲ διακρίνεται ἐπὶ καταπληκτικῇ βα-θύτητι κρίσεως. Ἔγραψε σειρὰν μελετῶν, ὧν σπου-δαιότεραι εἶναι: «Τὸ λιμνάζον ὕδωρ», «Ὁ Πίσεμ-σκι, ὁ Τουργκένιεφ καὶ ὁ Γκοντσαρώφ», «Οἱ γυναι-κεῖοι τύποι», «Ἡ προαγομένη φιλανθρωπία», «Οἱ κα-ταστραφέντες καὶ οἱ καταστρεφόμενοι», «Ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς», «Ἡ παλαιὰ ἀρχοντιά». Θ. Β.

Πισάσκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος *Κο-ρυφασίου* τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσση-νίας. Κάτ. (1928) 133.

Πισάτιδες Πανδέκται. Καλεῖται τὸ ἀντίτυπον τῶν Πανδεκτῶν, ὅπερ τῷ 1137 ἀπεκόμισαν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν λεηλατηθείσης πόλεως Ἀμάλφιδος οἱ κάτοικοι τῆς Πίσης εἰς τὴν πατρίδα των. Εἶτα ὠνομάσθησαν *Φλωρεντιναί*. Ν. Σ. Λ.

Πισᾶτις χώρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ χώρα τῆς Ἤλιδος ἐν Πελοποννήσῳ, μεταξὺ τῆς Ἀκρω-ρείας πρὸς Β. καὶ τῆς Τριφυλίας πρὸς Ν., τραχεῖα ἀλλὰ πυκνῶς κατῳκημένη καὶ καλῶς ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, λα-βοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς *Πί-σης*. Κατ' ἀρχὰς οἱ Πισᾶται ἔζων ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἠλείων, οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν συμπνοίᾳ προΐσταντο τῆς με-γάλης πανηγύρεως τῆς χώρας των (τῶν Ὀλυμπια-κῶν ἀγώνων). Εἰς τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶχε συντε-λέσει ὁ παρ' αὐτοῖς ἰδιόρρυθμος θεσμός, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχε σύλλογός τις ἀποτελούμενος ἐκ 16 γυναικῶν, μιᾶς ἐξ ἑκάστης τῶν 8 ἐπισήμων πό-λεων τῆς Πισάτιδος καὶ 8 τῆς Ἤλιδος, ὅστις, πλὴν τῶν ἄλλων καθηκόντων αὐτοῦ, ἐπενέβαινε καὶ πρὸς λύσιν τῶν μεταξὺ Πισατῶν καὶ Ἠλείων ἀναφυο-μένων διαφορῶν (*Παυσ.* Ε, 16) καὶ προΐστατο τῆς τελέσεως τῶν Ἡραίων (ἀγῶνες δρόμου παρθένων). Βραδύτερον ὅμως οἱ Πισᾶται, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες, κατώρθωσαν τῇ βοη-θείᾳ τοῦ Φείδωνος, βασιλέως τοῦ Ἄργους, νὰ ἀποκλείσωσι τοὺς Ἠλείους διὰ πρώτην φορὰν καὶ νὰ πανηγυρίσωσι μόνοι των τὴν 8ην ὀλυμ-πιάδα (748 π. Χ.), καὶ κατόπιν καὶ διὰ δευτέραν φορὰν διὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Πανταλέοντος, κατὰ τὴν 34ην ὀλυμπιάδα (644 π. Χ.). Αἱ ἐχθρι-καὶ ὅμως αὗται ἐνέργειαι τῶν Πισατῶν κατὰ τῶν Ἠλείων προὐκάλεσαν ἄσπονδον μῖσος μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καὶ κατέληξαν εἰς ἐξοντωτικὸν πόλεμον τῷ 580 π.Χ., ὅστις ἔληξεν ὑπὲρ τῶν Ἠ-λείων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐξ ἔχθρας πρὸς τοὺς Ἀργείους. Ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τῶν Ἠλείων ἦτο νὰ καταστῇ ἡ Πισᾶτις ὑπήκοος χώρα αὐτῶν καὶ νὰ μετονομάσωσιν οὗτοι *ἀνολυμπιάδας* τὰς δύο ὀλυμπιάδας, κατὰ τὰς ὁποίας εἶχον ἀπο-κλεισθῆ. Πόλεις αὐτῆς ἦσαν: Ἡ *Πῖσα*, πρωτεύ-ουσα, οἱ *Λετρῖνοι*, τὸ *Δυσπόντιον*, ἡ *Φειά*, ἡ *Σαλ-μώνη*, ἡ *Ἀμφιδολία*, τὸ *Ἀλήσιον*, ἡ *Ἡράκλεια*, ἡ *Κι-κύσιον*, ἡ *Ἄρπιννα*, ἡ *Μαργάλα* ἢ *Μαργάναι*, αἱ *Ἀναί-ται*, ἡ *Μετάπιος* καὶ ἄλλαι. Κατὰ τὸ 464 π.Χ. οἱ Πι-σᾶται, νομίσαντες ὅτι παρουσιάσθη κατάλληλος εὐ-καιρία νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, διότι ἤλπιζον ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐνασχολούμενοι κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Μεσσηνίων, δὲν θὰ ἐβοή-θουν αὐτούς, ἐπαναστάτησαν κατὰ τῶν Ἠλείων.

Digitized by Google

Ἀλλὰ καὶ τότε ἡττήθησαν κατὰ κράτος, ἡ πρωτεύουσά των κατεστράφη ἐκ θεμελίων καὶ τὸ ὄνομά της ἐσβέσθη ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πόλεων τῆς Πισάτιδος, ἡ δὲ χώρα ἀπετέλεσεν ἔκτοτε ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς Ἤλιδος. Α. Θ. Σ.

Πισαῦρον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὀμβρίας ἐν Ἰταλίᾳ, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σεμνόνων ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Via Ariminum. Τῷ 184 π. Χ. ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία, ἀργότερον δὲ ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος καὶ ὁ Αὔγουστος ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ νέους ἀποίκους. Ἀκμαιοτάτη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας, κατεστράφη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα καὶ ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—567). Εἶναι ἡ σημερινὴ *Πέσαρον* ἢ *Πέζαρο*. Α. Θ. Σ.

Πίσαυρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἰταλίας, ἐν Ὀμβρίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων καὶ διαρρέων τὴν χώραν τῶν Σεμνόνων ἢ Σενόνων ἐκβάλλει εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους πόλιν Πισαῦρον. Ὑπὸ τοῦ Λουκανοῦ (Β, 406) καλεῖται *Ἴσαυρος*. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Φόλια*. Α. Θ. Σ.

Πισεγκρὺ (Pichegru), ***Κάρολος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς (1761—1804). Υἱὸς γεωργοῦ, εἰσήχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Βριέννης, ὅπου ὑπῆρξε συμμαθητὴς τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ ταῦτα κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1881). Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων εἰς τὴν Μπεζανσόν, διακριθεὶς διὰ τὰ ἀμείλικτα δημοκρατικά του φρονήματα. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν τάγμα ἐθελοντῶν τὸν ἀνηγόρευσε διοικητήν του. Καὶ τῷ 1793 ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως στρατηγὸς καὶ διοικητὴς στρατιᾶς τοῦ Ρήνου, χάρις εἰς τὴν πολεμικὴν ἀρετήν του διεκρίθη ἐν συνεχείᾳ ὡς διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τοῦ Μοζέλλα καὶ τοῦ Βορρᾶ. Τῷ 1795 ἐσημείωσε νέας στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας ἐκπορθήσας τὸ Ἄμστερνταμ. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἔτυχε μεγάλων τιμῶν, γενόμενος γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ ὡς τοιοῦτος κατέστειλε τὴν στάσιν τῆς 1ης Ἀπριλίου 1795 τῶν προαστείων τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης κατὰ τῆς συνταχτικῆς. Ἀμέσως ὅμως κατόπιν ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν πρίγκιπα τοῦ Κοντὲ καὶ ἐζήτησε νὰ διευκολύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Αὐστριακῶν ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως. Γενόμενος ὅμως ὕποπτος ἐτέθη ἐκτὸς τοῦ στρατοῦ, προσφερθείσης αὐτῷ θέσεως πρεσβευτοῦ, ἣν δὲν ἐδέχθη. Μετ' ὀλίγον ἡ βασιλόφρων πλειοψηφία τῆς συνελεύσεως τῶν πεντακοσίων τὸν ἀνεδείκνυε πρόεδρον, ἀλλ' εὑρεθεὶς ἀναμεμειγμένος εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1797 ἐξωρίσθη εἰς Καϋέννην. Ἐκεῖθεν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ, κατέφυγεν εἰς Ἀγγλίαν ὅπου ἀπέβη σύμβουλος τοῦ Κορσακώφ, ἐργαζόμενος κατὰ τοῦ Μασσένα. Μετέφερε κατόπιν τὰς μηχανορραφίας του εἰς Πρωσσίαν, ὁπόθεν ἀπηλάθη. Κατέληξεν εἰς Παρισίους, ὅπου μετέβη κρυφὰ μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δολοφονήσῃ τὸν Βοναπάρτην. Τὸν ἐπρόδωσαν ὅμως ἀντὶ 100.000 ταλλήρων, εἰς δὲ τὰς φυλακὰς ὅπου ὡδηγήθη εὑρέθη ἀπηγχονισμένος. Ὁ Ναπολέων, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδόθη ὁ θάνατός του, εἶπεν, ἀρνούμενος τὴν κατηγορίαν: «Εἶχα δικαστήρια διὰ νὰ τὸν δικάσω καὶ στρατιώτας διὰ νὰ τὸν τυφεκίσω. Εἰς τὴν ζωήν μου οὐδέποτε ἔχω κάμει πράξεις περιττάς». Μ. Ι. Μ.

Κάρολος Πισεγκρύ.

Πίσεμσκι, ***Ἀλέξιος Θεοφυλάκτοβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1820—1881). Τῷ 1840 ἐνεγράφη ἐν τῇ μαθηματικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας, μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του διωρίσθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν κτημάτων τοῦ στέμματος. Ἡ δημοσία ὑπηρεσία δὲν ἠμπόδισε τὸν Πίσεμσκι ν' ἀκολουθήσῃ τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ ροπὰς καὶ νὰ δημοσιεύσῃ μυθιστορήματα εἰς τὰ περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως. Κυριώτερα εἶναι: «Τὸ στρῶμα», «Γάμος ἐκ πάθους», «Ὁ ὑποχονδριακός», «Ὁ καλλιτέχνης» τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ, «Αἱ χίλιαι ψυχαί», «Ἡ μαύρη μοῖρα», «Ὁ σύνδεσμος τῶν ξυλουργῶν» κτλ. Εἰς πάντα τὰ ἔργα του ἐπέδειξεν ἀξιοσημείωτον γνῶσιν τοῦ λαϊκοῦ βίου, ἡ δὲ γλῶσσά του καταπλήσσει διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς καθαρῶς λαϊκῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀπεικονίσεως τῶν τύπων τῆς ρωσικῆς κοινωνίας. Θ. Β.

πισθάγκωνα· βλ. *πιστάγκωνα*.

Πισιάκα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀμμουδάρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Πισιδηροῦς, ἢ καὶ ***Ποσιδαρισσοῦς*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Παμφυλίας πρὸς τὰ σύνορα τῆς Λυκίας, μεταξὺ Κραμβούσης καὶ Μωροῦ ὕδατος. Κατὰ Σκύλακα καὶ Στέφανον τὸν Βυζάντιον *Σιδαροῦς*. Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Ἀδρατσὰν* (πλάτ. 36° 18' Β., μῆκ. 30° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnù) τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Ἀτταλείας. Σ. Ε. Λ.

Πισίδης, ***Γεώργιος***. Βυζαντινὸς ποιητής, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πατρίδος αὐτοῦ Πισιδίας. Ὑπῆρξε διάκονος ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Βυζαντινῶν συγγραφέων ἐθεωρήθη εἷς τῶν καλυτέρων ποιητῶν, καθότι ἠκολούθει τὴν παλαιὰν μετρικὴν παράδοσιν, γράφων συνήθως εἰς τριμέτρους ἰαμβικούς. Τούτου σῴζονται ὕμνοι, ἐπιγράμματα, ποιήματα θεολογικοφιλοσοφικά, ὅπως τὸ «Εἰς τὴν ἑξαήμερον» διδακτικὸν ποίημα περὶ κοσμογονίας, τὸ ὁποῖον συγχρόνως εἶναι καὶ θεολογικὸν καὶ φιλοσοφικὸν σύγγραμμα. Σημαντικώτερον ὅμως ἐκ τῶν ἔργων του θεωρεῖται ἡ εἰς τρία ᾄσματα ἐποποιΐα, ἐν ᾗ ἔψαλε τὰς νίκας τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν καὶ Ἀβάρων, ἐξ ὧν ἕκαστον περιλαμβάνει μίαν εἴτε δύο καὶ τρεῖς «ἀκροάσεις»: «Εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν Ἡρακλείου» (τρεῖς ἀκροάσεις), «Εἰς τὴν γενομένην ἔφοδον τῶν βαρβάρων» (Ἀβάρων), «Ἡρακλειάς» (δύο ἀκροάσεις). Β. Λ. Κ.

Πισιδία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς μεσημβρινῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁριζομένη πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Παμφυλίας, πρὸς τὰ ΝΔ. ὑπὸ τῆς Λυκίας, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Φρυγίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ἰσαυρίας καὶ πρὸς τὰ ΝΑ. ὑπὸ τῆς Κιλικίας. Διασχιζομένη ὑπὸ τῶν διακλαδώσεων τοῦ Ταύρου καὶ διαρρεομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Καταρράκτου (Ντουντενσάϊ), Κέστρου (Ἀκ-σοῦ) καὶ Εὐρυμέδοντος (Κιοπρού-σοῦ), κατέχει ἔκτασιν 100 περίπου τετραγωνικῶν χλμ. Εἶναι ὅμως τραχεῖα καὶ ἀπρόσιτος καὶ ἀραιῶς κατῳκημένη. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, *Πισίδαι*, ἦσαν τῆς αὐτῆς μὲ τοὺς Φρύγας καὶ Κίλικας καταγωγῆς, ἐπιδιδόμενοι ὅπως καὶ οὗτοι εἰς τὴν ληστείαν. Φύσει λαὸς μάχιμος καὶ τραχύς, ὑπερήσπισαν μετὰ πείσματος τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατὰ τῶν Περσῶν, τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Διὰ πρώτην φορὰν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος, ἐγένοντο γνωστοὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Τῷ 102 π. Χ. ἡ Πισιδία ἐγένετο φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ρωμαίους, βραδύτερον προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κιλικίας. Καταλαβὼν ταύτην ὁ Ἀντώνιος, παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Γαλατικοῦ Πόντου Ἀμύνταν, μετὰ τῆς Παμφυλίας καὶ Λυκαονίας. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν, ὑπὸ κονσουλάριον, ἀριθμοῦσαν 26 πόλεις. Ἐπίσης ἀπετέλει καὶ ἰδίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν, ἔχουσαν ὡς μητρόπολιν τὴν *Ἀντιόχειαν* (*Γιαλοβάτς*) μετὰ 23 ἐπισκοπῶν. Κυριώτεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἡ *Σαγαλασσὸς* μετὰ φρουρίου, ἡ *Κρέμνα*, ἡ *Πεδνηλισσός*, ἡ *Σέλγη*, ἡ *Τερμησσὸς* καὶ ἄλλαι, αἵτινες ἐξελληνίσθησαν κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη, ἤκμασαν δὲ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἐπιγραφῶν, ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων κτλ. Ἡ νῦν Πισιδία ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ νομοῦ Ἰκονίου, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ Καραμανίων. Μέχρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς περιελάμβανε 49.920 Ἕλληνας, διατηροῦντας 21 κοινότητας μετὰ 46 ἐκκλησιῶν καὶ 28 σχολεῖα μετὰ 84 διδασκάλων καὶ 3.840 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν. Α. Θ. Σ.

Πίσιλις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περαίας τῶν Ροδίων ἐν Καρίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΔ' 651) μεταξὺ τῆς πόλεως Καύνου (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Νταλιὰν) καὶ τοῦ ποταμοῦ Κάλβιος (νῦν Κεφκετζῆ). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀναγνωρίζονται 4 μίλια πρὸς Α. τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμνου ἀκρωτηρίου Καπνιά. Α. Θ. Σ.

Πισίνδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Καβαλίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 5, 5). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Ἰσίονδα* τοῦ Πολυβίου καὶ Λιβίου ἢ τὴν *Ἴσινδα* τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, κειμένη 16 μίλια ΒΔ. τῆς Τερμησσοῦ (Γκιουλλὰχ-Χάν). Κατὰ τὸν Müller ἔκειτο ἢ ὅπου τὸ νῦν χωρίον *Ἰστανὸζ* ἢ παρ' αὐτό. Α. Θ. Σ.

—**Πισίνδα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 3, 11) μεταξὺ τῶν δύο Σύρτεων. Φέρεται ἐπίσης ὑπὸ τὰ ὀνόματα: *Πισίδα*, *Φισίδα*, *Τρεσίδα*, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων μνημονεύεται καὶ ἐπίσκοπος αὐτῆς «Plebis Pisitensis» κατὰ τὴν ἐν Καρχηδόνι σύνοδον. Α. Θ. Σ.

Πισίνδηλις. Υἱὸς τῆς βασιλίσσης τῆς Καρίας Ἀρτεμισίας τῆς πρεσβυτέρας καὶ ἔγγονος τοῦ Λυγδάμιος. Τοῦτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἀνήλικον ὄντα, ἐπετρόπευσεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ μέχρι τοῦ 480 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Πισινδῶν λιμὴν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς μεταξὺ Σαβάθρων καὶ Ἑώας (*Πτολεμ.* Δ, γ, 12). Ἐν τῷ Πευτιγγεριανῷ χάρτῃ ἀναφέρεται ὡς Pisitanum, εἶναι δὲ ὁ σύγχρονος ὅρμος *Μπού-Κεμὲζ* (πλάτ. 30°10' Β., μῆκ. 11°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 249: Mahedia to Ras Makhabez) τῆς Τυνησίας κατὰ τὰ σύνορά της πρὸς τὴν Τριπολίτιδα. Σ. Ε. Λ.

πισινός, —*ή*, —*όν*· δημοτ., ὁ ὀπίσω τινὸς εὑρισκόμενος, ἀντίθ. *μπροστινός*, *πλαγινός*: «ἡ πισινὴ πλευρά, —πόρτα», παροιμ. «ὁ μπροστινὸς τοῦ πισινοῦ γεφύρι γίνεται» || ***πισινὰ*** (τά)· ὡς οὐσ., τὰ νῶτα· ***πισινὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ πρωκτός: «τοῦ πονεῖ ὁ πισινός του» || φρ. «κρατεῖ πισινὴ» διαφυλάττει δυνάμεις, χρήματα κττ. δι' ὑπερνίκησιν ἐνδεχομένης δυσχερείας (ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς χαρτοπαιξίας).

Πίσιρις. Ἡγεμὼν τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου Καρκεμίς, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Σαργὼν τῷ 717 π. Χ.

πισιρτζῆς (ὁ)· (τουρκ.), ὁ φουρνίζων τὸν ἄρτον εἰς τοὺς φούρνους, φούρναρης.

πισκάζω· ἰδιωματ. ἀντὶ **ἀποσηκάζω*, ἐγκλείω εἰς τὸν σηκόν, *σηκάζω* (βλ. λ.), ἐπὶ τῶν ἐριφίων καὶ ἀρνίων περικλειομένων ἐντὸς φράγματος πρὸς ἀπογαλακτισμόν.

Πισκάρδο *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Φισκάρδο*.

πισκαρέσα (ἡ). Μικρὸν ἀκάτιον, ἄνευ τρόπιδος, ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ Μεσολογγίου, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων. Χ. Γ. Ε.

Πισκαρία (Piscaria) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λατινικὴ ὀνομασία τοῦ παρὰ τὴν Βενετίαν φρουρίου Peschiera. Ν. Σ. Λ.

Πισκατόρυ (Piscatory), ***Θεοβάλδος-Αἰμίλιος-Ἀρκαμπάλ***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1799 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1869. Κατὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ὁ Πισκατόρυ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐξελέγη τῷ 1832 βουλευτὴς τοῦ διαμερίσματος Σεν καὶ συνέπραξε μετὰ τοῦ κόμματος τῶν μετριοπαθῶν. Διορισθεὶς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μέλος τῆς ἀφρικανικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπεστάλη ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰς Ἀλγερίαν. Ἡ κυβέρνησις Γκιζὸ τῷ ἀνέθεσε τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Γαλλίας εἰς Ἀθήνας, ὑπεστήριξε δὲ οὗτος τὰς ἑλληνικὰς ἀξιώσεις ἐναντίον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς Ἀγγλίας μετὰ πολλῆς δεξιότητος, ὑποβοηθῶν τὸν Ἰωάννην Κωλέττην εἰς τὴν φιλόγαλλον πολιτικήν του. Τῷ 1846 διωρίσθη γερουσιαστής, τῷ δὲ 1847 πρεσβευτὴς εἰς Ἱσπανίαν. Τῷ 1849 ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐθνικὴν τῆς Γαλλίας Συνέλευσιν. Τὸ πολιτικὸν πραξικόπημα τοῦ Ναπολέοντος Γ' τῆς 2 Δεκεμβρίου 1851 ἔθεσεν αὐτὸν ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς, ἔκτοτε δὲ παρέμεινεν ἰδιωτεύων. Θ. Ε.

Πισκέναι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλκων Τεκτοσάγων, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀραύρεως ποταμοῦ (νῦν Ἐρώ, Herault), περίφημος ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων διὰ τὰ μάλλινα ὑφάσματα αὐτῆς (*Πλιν.* III, 5, 6). Εἶναι ἡ σημερινὴ Pézenas. Α. Θ. Σ.

Πισκιάνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκκον), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ, 1, 7) μεταξὺ Βάβας (πιθανῶς νῦν Φεζὰν) καὶ Οὐόλουβιγος. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

πισκιδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη τοῦ τύπου $C_{20}H_{24}O_8$, ἀπαντῶσα εἰς τὸν φλοιὸν ἰχθυοκτόνου τῆς ἐρυθρίνης, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἁλιευτικήν. Σῶμα κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 192°. Σ. Γ.

Πισκιναὶ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Νέας Ἠπείρου (Βόρ. Ἤπειρος), τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν ἐκ θεμελίων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Πισκὸ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πιστικὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Πισκοκέφαλο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 714. Ἔχει τριτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ *Κάτω Πισκοπή*, *Μετόχι* καὶ *Σκλαβεδιάκος*. Τὸ Πισκοκέφαλο ἦτο ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Σητείας. Ε. Σ.

Πισκοπὴ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι γνωστοτέρα ἡ δωδεκανησιακὴ νῆσος *Τῆλος*. Σ. Ε. Λ.

— **Πισκοπὴ** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. ***Ἐπισκοπή***.

— **Πισκοπῆς**, ***Ποτάμι τῆς —*** *[Γεωγρ.]*. Ποτάμι τῆς Κύπρου (βλ. λ. ***Κούρις***).

Digitized by Google

Πισκοπιό, ἡ *Πισκοπειό* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας, ἔχον περὶ τοὺς ΟΟ κατ. Ἕλληνας Χριστιανούς. Κατὰ τὴν χριστιαικὴν περίοδον ἦτο ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ταμασοῦ, ατὰ δὲ τὴν φραγκοκρατίαν ὑπῆρξε φέουδον τοῦ οντοστάβλου τῆς Κύπρου Τὲ Τλαπαμέ. Α. Κ. Α.

Πίσμα (Pizma) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ν τῷ κυβερνείῳ Κοστρόμας, χυνόμενος εἰς τὸν ιάτκαν παρὰ τὴν πόλιν Κουκάβκαν. Σ. Κ. Γ.

Πισμάντα (Pismanta) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἐκτεταμένη κοιλὰς τῆς Ἀργεντινῆς, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σὰν ουάν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν μεταλλικὰ ὕδατα, μετὰ ολλῶν ἐγκαταστάσεων λουτρῶν, συχναζομένη πὸ πολλῶν πασχόντων ἐκ ρευματισμῶν. Τὰ λουρὰ τῆς Πισμάντα ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ παλαιοτάτων ρόνων καὶ ἐσυχνάζοντο ὑπὸ τῶν *γκάρπες*, Ἰνδικῆς υλῆς ἥτις ἀπετέλει τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς εριοχῆς. Πλησίον τῶν λουτρῶν εὑρίσκονται πουάριθμα νεκρικὰ μνημεῖα τῶν Ἰνδῶν τούτων, αθὼς καὶ ἀναθηματικαὶ στῆλαι τῶν ἰαθέντων. —2) Μεταλλειοφόρον διαμέρισμα τοῦ νομοῦ Ἰγκλένια τῆς Ἀργεντινῆς, μετὰ πλουσίων μεταλλείων ιδήρου καὶ χρυσοῦ, ἀνακαλυφθέντων τῷ 1817. Ἐν αὐτῷ ἱδρύθη καὶ ὁμώνυμον χωρίον ἀποτελούενον ἐκ τῶν ἐργατικῶν ἐγκαταστάσεων τῶν μεαλλείων.

πισο—· τὰ ἀπὸ τοῦ ἐπιρρήματος τούτου σύνθετα βλ. ἐν λ. *πισω—*.

Πισοδέριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 457. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ στενωπὸς *Πισοδέρι* διέρχεται διὰ τοῦ αὐχένος τοῦ ὄρους Στάρα Νερέκα, δηλαδὴ τοῦ αὐχένος τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν Τσέτσεβο 1550 καὶ Βίγκλα 1527, καὶ ἔχοντος ἀνώτερον ὑψόμετρον 1373 (παρὰ τὸ χωρίον Πισοδέρι). Εἶναι δ' ἡ στενωπὸς αὕτη ὑψίστης στρατιωτικῆς σημασίας, καθόσον ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῆς πεδιάδος τῆς Φλωρίνης καὶ τῆς Ἀλβανίας. Διὰ τῆς στενωποῦ ταύτης διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Φλώρινα—Πισοδέρι—Ροῦλα. Μετὰ τὸ πέρας τῶν κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον 1912 ἐπιχειρήσεων, τῶν μὲν Ἑλλήνων πρὸς Ὄστροβον, τῶν δὲ Σέρβων πρὸς Μοναστήριον, μία τουρκικὴ ὀπισθοφυλακὴ ἐκ 3.000 ἀνδρῶν ἐπεζήτησε νὰ διεκφύγῃ τῆς ἑλληνοσερβικῆς καταδιώξεως ὑποχωροῦσα διὰ τῆς στενωποῦ τοῦ Πισοδέρι, ἀλλ' ἀπεκόπη ἐντὸς ταύτης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ τὴν 8ην Νοεμβρίου 1912, καὶ τότε τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος συνελήφθη αἰχμάλωτον, καθὼς καὶ 20 τουρκικὰ πυροβόλα. Ν. Θ. Κ.

πισοειδὲς ***ὀστοῦν*** *[Ἀνατομ.]*. Ὀστοῦν τοῦ πρώτου στοίχου τοῦ καρποῦ τῆς χειρός, μικρότατον πάντων τῶν καρπιαίων ὀστῶν, θεωρούμενον ἕως ἄρτι σησαμοειδές. Ι. Π.

πισολιθικὸς ***ἀσβεστόλιθος***· βλ. λ. *πισσόλιθος*.

πισόλιθος· βλ. λ. *πισσόλιθος*.

πίσον (τὸ) (Pisum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον πόας τινὰς ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: τὸ *πίσον τὸ ἀρουραῖον* (Pisum ar-

Εἴδη πίσων.

[1=Πίσον τὸ ὑψηλόν. 2=Ἄνθος. 3=Πίσον τὸ ὀλλανδικόν. 4=Πίσον τὸ πλατύκαρπον. 5=Πίσον τὸ στενόκαρπον. 6=Πίσον τὸ μικρόκαρπον. 7=Πίσον τὸ πολυανθές.]

vense), *πίσον τὸ ἥμερον* (Pisum sativum) καὶ *πίσον τὸ ὑψηλὸν* (Pisum elatium). Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Τὸ *πίσον τὸ ὑψηλὸν* ἀπαντᾷ παρ' ἡμῖν εἰς τόπους ὀρεινούς. Τὸ *πίσον τὸ ἀρουραῖον* εἶναι ἰθαγενὲς τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν· ἐν τῇ Γαλλίᾳ καλλιεργεῖται ὡς κτηνοτροφικόν. Τὸ *πίσον τὸ ἥμερον* ἀπαντᾷ πολλαχοῦ καλλιεργούμενον ὡς λαχανικὸν καὶ εἶναι γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *αὖκος, μπιζέλι, μπίζι*. Τοῦτο καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ἐξ ὧν τινες παρέχουσι καρπὸν ἀκέραιον καὶ τρώγονται ὠμά, καλεῖται δὲ *ζαχαρομπίζελο*. Ἄλλαι ποικιλίαι παρέχουσι καρπόν, οὗ μόνον τὰ σπέρματα εἶναι ἐδώδιμα, νωπὰ ἢ ξηρά, ὑπὸ μορφὴν ὀσπρίων. Ταῦτα καλοῦνται γενικῶς ὑπὸ τῶν κηπουρῶν *ἀρακᾶς*. Παρ' ἡμῖν ἡ σπορὰ τῶν πίσων διενεργεῖται ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου. Τὸ χόρτον τῶν φυτῶν τούτων χλωρὸν ἐνδείκνυται ὡς ἀρίστη κτηνοτροφικὴ τροφή.

Ἐκ τῶν ἐπιβλαβῶν τοῦ πίσου παρασίτων συνηθέστερα προσβάλλουσιν αὐτὸ ἡ ὀροβάγχη, ἡ ἐρυσίβη καὶ ὁ περονόσπορος. Ἐκ τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων μεγαλυτέρας καταστροφὰς προξενεῖ ὁ βροῦχος. Δ. Ν. Π.

Πισὸν (Pichon), ***Στέφανος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1857. Περατώσας τὰς νομικάς του σπουδάς, ἤρξατο τοῦ σταδίου του ὡς δημοσιογράφος, συνεργασθεὶς εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ Γεωργίου Κλεμανσὼ «Δικαιοσύνη». Τῷ 1882 ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος τῶν Παρισίων καὶ βραδύτερον βουλευτὴς τοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος. Εἰσελθὼν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Κίναν καὶ Βραζιλίαν καὶ εἶτα διοικητὴς τῆς Τύνιδος, τῷ δὲ 1896 ἐξελέγη γερουσιαστής. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὰς κυβερνήσεις Κλεμανσώ, Μπαρτοῦ καὶ Μπριὰν καὶ μέλος τῆς ἐν Παρισίοις συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης (1918). Συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διπλωματίας ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας». Θ. Β.

Πισόνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βασιλικῶν τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 15.

Πισος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Περιήρους, ἀπόγονος τοῦ Αἰόλου, θεωρούμενος ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐν Πισάτιδι τῆς Ἠλείας πόλεως *Πίσης* (*Παυσ.* VI,22,2). Α. Θ. Σ.

Πισουέργκα (Pisuerga) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας, ἄλλοτε ὀνομαζόμενος *Πιζοράκα*. Πηγάζει ἐκ τῶν νοτίων κλιτύων τῶν ὀρέων Σιέρρα ντὲ Σέγιος καὶ χύνεται εἰς τὸν Δοῦρον παρὰ τὸ Βαλλαδόλιδον, μετὰ ροῦν 260 χλμ. Δέχεται παραποτάμους τοὺς Κάρριον καὶ Ἀρλανζόν.

Πισπιλοῦς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Χίου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 175.

Πισπίσια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μυρσινοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

πίσσα (ἡ). Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν ὅλαι αἱ κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τῶν ὀργανικῶν σωμάτων προκύπτουσαι ὗλαι, αἵτινες ἔχουσι σύστασιν ἐλαιώδη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πυκνόρρευστον καὶ ἰξώδη, χρῶμα καστανὸν ἕως μέλαν καὶ ὀσμὴν κατὰ τὸ πλεῖστον δυσάρεστον. Συνήθως ἡ πίσσα ἀποτελεῖ παραπροϊόν, ὡς λ. χ. κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ φωταερίου καὶ τοῦ ξυλόξους, ἀρκετὰ συχνὰ ὅμως ἡ ἀπόσταξις ἐπιτελεῖται μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν σχηματισμὸν τῆς πίσσης.

Ἡ πίσσα δὲν εἶναι ἑνιαῖον σῶμα, ἀλλὰ μεῖγμα διαφόρων πολυαρίθμων ἑνώσεων, ὧν τὸ εἶδος καὶ ἡ ποσότης εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῆς πίσσης ὑπόκεινται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος πίσσης, ὡς λ. χ. εἰς τὴν λιθανθρακόπισσαν, δύναται ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν διαφόρων συστατικῶν σημαντικώτατα νὰ κυμαίνεται ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἄνθρακος καὶ τῆς χρησιμοποιουμένης ἐγκαταστάσεως καὶ ἰδίως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀποστάξεως.

Κυριώτερα εἴδη πίσσης εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἡ *ξυλόπισσα* (βλ. λ. *κεδρία καὶ ξυλόπισσα*).

2) Ἡ *πίσσα τῆς τύρφης* ἢ *ποάνθρακος*, ὁμοιάζουσα πολὺ πρὸς τὴν ξυλόπισσαν τὴν λαμβανομένην ἐκ πτωχῶν εἰς ρητίνην ξύλων. Ἔχει μικροτέραν ἀξίαν τῆς ἐκ πλουσίων εἰς ρητίνην ξύλων λαμβανομένης ξυλοπίσσης. Ἐκ καλῆς τύρφης δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀπόδοσιν 6—9 %.

3) Ἡ *λιγνιτόπισσα* (βλ. λ.).

4) Ἡ *ζωόπισσα* ἢ *ζωικὴ πίσσα*, λαμβανομένη διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως ὀστῶν, δερμάτων, κεράτων καὶ ἄλλων ζωϊκῶν ἀπορριμμάτων. Ἀποτελεῖ ἐκτάκτως δύσοσμον, σκοτεινοκαστανόν, ἐλαιῶδες ὑγρόν, περιέχον μεγάλον ἀριθμὸν ἀζωτούχων ὀργανικῶν βάσεων καὶ ὑδρογονανθράκων. Ἡ ζωϊκὴ αὕτη πίσσα χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κτηνιατρικὴν καὶ τὴν φυτοπαθολογίαν. Τὰ διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως τῆς πίσσης αὐτῆς λαμβανόμενα ἐλαφρά, ὑγρὰ συστατικὰ ἀποτελοῦσιν ἀνοικτοκίτρινον εἰς τὸν ἀέρα σκοτεινούμενον ὑγρόν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα ἔλαιον τοῦ Dippel χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἰατρικῇ.

5) Ἡ *λιθανθρακόπισσα* ἢ *πίσσα τῶν λιθανθράκων*. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον καὶ σημαντικώτερον διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς πίσσης. Μέχρι τοῦ 1850 ἀκόμη ἀπετέλει ἐνοχλητικὸν παραπροϊὸν τῆς βιομηχανίας τοῦ φωταερίου καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἁπλῶς ὡς καύσιμος ὕλη κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τῶν λιθανθράκων καὶ εἶχεν ἐλαχίστας ἄλλας πρακτικὰς ἐφαρμογάς, ὡς λ.χ. πρὸς παρασκευὴν αἰθάλης, διαπότισιν ξύλου πρὸς ἀσηψίαν κλπ. Διὰ τῆς συνεχοῦς ὅμως προόδου τῆς συνθετικῆς ὀργανικῆς χημείας καὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν διαφόρων συνθετικῶν χρωμάτων καὶ λοιπῶν ἄλλων ὑλῶν ἀπέκτησεν ἡ πίσσα τῶν λιθανθράκων μεγίστην ἀξίαν, διότι ἐξ αὐτῆς λαμβάνονται σώματά τινα ἁπλᾶ, ἰδίως ἀρωματικοὶ ὑδρογονάνθρακες, οἵτινες διὰ σχετικῶς ἁπλῶν ἀντιδράσεων μετατρέπονται εἰς πλείστας καὶ ποικιλωτάτας ἀρωματικὰς ἑνώσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι σπουδαιότατα χρώματα, σημαντικώτατα φάρμακα καὶ πολυτίμους ἀρωματικὰς ὕλας. Περαιτέρω ἐκ τῆς πίσσης παράγονται διάφοροι ἐκρηκτικαὶ ὗλαι καὶ σπουδαιότατα σώματα διὰ τὸν καθ' ἡμέραν βίον. Τέλος μεγάλα ποσὰ πίσσης χρησιμοποιοῦνται πρὸς διαπότισιν τῶν δοκίδων τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ξυλίνων στύλων τῶν ἠλεκτρικῶν δικτύων πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς σήψεως καὶ προσβολῆς ἀπὸ τῶν διαφόρων μικροργανισμῶν καὶ ἐντόμων. Ἡ πίσσα λαμβάνεται κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τῶν λιθανθράκων πρὸς παρασκευὴν τοῦ φωταερίου, σήμερον ὅμως, λόγῳ τῆς μεγίστης ἀξίας, ἣν ἔχει, ἐπιτελεῖται ἀπόσταξις τῶν λιθανθράκων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς παραλαβῆς τῆς πίσσης καὶ τὸ παραγόμενον φωταέριον δύναται νὰ θεωρηθῇ πολλαχῶς ὡς παραπροϊόν. Τὸ ποσὸν τῆς κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τῶν λιθανθράκων λαμβανομένης πίσσης, ὡς καὶ ἡ ποιοτικὴ αὐτῆς σύστασις, ἐξαρτῶνται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ποιότητος τῶν χρησιμοποιουμένων λιθανθράκων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀποστάξεως, διότι τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ πίσσῃ ἀπαντώντων δὲν ὑπάρχουσιν ἀρχικῶς ἀλλὰ σχηματίζονται δευτερογενῶς ἐκ τῶν πρωτογενῶν προϊόντων διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας καὶ διὰ τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν θερμοτάτων τοιχωμάτων τῶν χοανῶν τῆς ἀποστάξεως.

Ἐπίσης σημαντικὰ ποσὰ πίσσης λαμβάνονται κατὰ τὴν διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τῶν λιθανθράκων βιομηχανικὴν παρασκευὴν τοῦ κώκ.

Ἡ λιθανθρακόπισσα εἶναι λίαν πολυσύνθετον μῖγμα διαφόρων ὀργανικῶν ὑλῶν, τὸ ἥμισυ δὲ περίπου ποσὸν αὐτῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ συστατικὰ πτητικὰ εἰς θερμοκρασίας κατωτέρας τῶν 400°. Τὰ πτητικὰ αὐτὰ συστατικὰ ἀποτελοῦνται κυρίως ἐξ ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων ἁπλῶν καὶ συνθετωτέρων, ὧν σπουδαιότερα εἶναι διὰ τὴν βιομηχανίαν τὸ βενζόλιον, τὸ τολουόλιον, τὸ ξυλόλιον, τὸ ναφθαλίνιον, τὸ ἀνθρακένιον κ. λ. π. Περαιτέρω τὸ πτητικὸν τοῦτο τμῆμα τῆς πίσσης περιέχει φαινόλην, κρεσόλας καὶ μικροτέρας ποσότητας ἀνιλίνης, πυριδινικῶν βάσεων, καρβαζολίου, ἀκεναφθενίου, φλουορενίου, φλουορανθενίου, φαινανθρενίου, πυρενίου, χρυσενίου, θειοφαινίου κ.λ.π.

Ἡ διὰ τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως τῶν λιθανθράκων λαμβανομένη πίσσα ἀφήνεται πρῶτον ἐν ἠρεμίᾳ εἰς ἀποχωρισμὸν τοῦ συναποσταχθέντος ὕδατος, εἶτα δὲ ὑποβάλλεται εἰς κλασματικὴν ἀπόσταξιν πρὸς διαχωρισμὸν τῶν διαφόρων συστατικῶν αὐτῆς. Ἡ κατεργασία τῆς πίσσης ἐπιτελεῖται εἰς εἰδικὰ ἐργοστάσια, κατ' ἀρχὰς δὲ διὰ κλασματώσεως χωρίζεται εἰς τέσσαρα κλάσματα, ἤτοι: α') Τὸ *ἐλαφρὸν ἔλαιον*, κληθὲν οὕτω ὡς ἐπιπλέον τοῦ ὕδατος. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὰ 3—4 % τῆς ὅλης πίσσης καὶ εἶναι τὸ κλάσμα τὸ βράζον μέχρι τῆς θερμοκρασίας τῶν 150° περίπου. β') Τὸ *μέσον ἔλαιον*, τὸ ὁποῖον ἔχει περίπου τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ὕδατος. Ἀποτελεῖ τὰ 8—10 % τῆς πίσσης καὶ περιέχει τὰ συστατικὰ τὰ βράζοντα μεταξὺ 150 καὶ 210° περίπου. γ') Τὸ *βαρὺ ἔλαιον*, τὸ κληθὲν οὕτω διότι εἶναι βαρύτερον τοῦ ὕδατος. Ἀποτελεῖ ἐπίσης τὰ 8—10 % τῆς πίσσης καὶ βράζει μεταξὺ 210 καὶ 270° περίπου· καὶ δ') Τὸ *πράσινον ἔλαιον* ἢ *ἀνθρακινέλαιον* ἢ *ἔλαιον ἀνθρακενίου*, κληθὲν οὕτω λόγῳ τοῦ πρασίνου χρώματός του. Ἀποτελεῖ τὰ 16—20 % τῆς πίσσης καὶ βράζει μεταξὺ 270 καὶ 400° περίπου. Τὰ ποσὰ τῶν κλασμάτων τούτων ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς προελεύσεως τῆς πίσσης καὶ τῶν ἐργοστασίων τῆς ἀποστάξεως.

Ἐντὸς τῶν ἀποστακτήρων παραμένουν ὡς ὑπόλοιπον τὰ 60 % περίπου τῆς πίσσης, ἀποτελοῦντα παχύρρευστον μελανὴν μᾶζαν, τὴν καλουμένην *ξηρόπισσαν*. Αὕτη ἀποτελεῖται κατὰ τὸ ἓν τέταρτον περίπου ἐκ στερεοῦ ἄνθρακος, πρὸ τῆς ἀποχύσεως δὲ αὐτῆς ἐκ τῶν ἀποστακτήρων προσθέτουν συνήθως ποσότητά τινα ἐκ τῶν κατὰ τὴν δευτέραν ἀπόσταξιν τῶν ἀνωτέρω κλασμάτων παραμενόντων ἐλαίων, τὰ ὁποῖα δὲν περιέχουσι πλέον χρήσιμα συστατικά, ἵνα παραμείνῃ εὔπλαστος.

Ἡ ξηρόπισσα χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς συνδετικὴ ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν *ἀνθρακοπλίνθων* (*μπρικετῶν*) καὶ περαιτέρω δι' ἀναμίξεως μετ' ἐλαφρῶν ἢ βαρέων ἐλαίων πρὸς παρασκευὴν λακκῶν καὶ βερνικίων καὶ πρὸς ἐπικάλυψιν μετάλλων, ξύλων κ. λ. π., πρὸς προστασίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς σκωρίας καὶ τῶν ὀξίνων ἀτμῶν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις καὶ ἐργαστηρίοις. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται ἡ ξηρόπισσα πρὸς παρασκευὴν *ἀσφαλτοσωλήνων* διὰ διαποτίσεως σωλήνων ἐκ κανναβεως, πρὸς παρα-

Digitized by Google

σκευὴν *πισσοχάρτου* διὰ κάλυψιν οἰκοδομῶν καὶ τέλος διαπότισιν σκιροστρωμάτων ὁδῶν ὡς *τεχνητὴ ἄσφαλτος*.

Τὸ *ἐλαφρὸν ἔλαιον*, ἐμπλουτιζόμενον ἐν μέρει καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου ἀποστάγματος, πλύνεται δι᾿ ὀλίγου πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων καὶ τῶν πυριδινικῶν βάσεων καὶ εἶτα διὰ καυστικοῦ νατρίου πρὸς ἀποχωρισμὸν τῶν φαινολῶν. Εἶτα ὑποβάλλεται εἰς συστηματικὴν κλασματικὴν ἀπόσταξιν ἐντὸς μεγάλων ἀμβύκων, ἀποχωριζομένων οὕτω τῶν τριῶν κυρίως ὑδρογονανθράκων βενζολίου, τολουολίου καὶ ξυλολίου. Τὸ ὑπόλοιπον τὸ βράζον μεταξὺ 140 καὶ 170° χρησιμοποιεῖται πρὸς καθαρισμὸν κηλίδων, πρὸς παρασκευὴν βερνικίων, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ἀνθρακενίου κυρίως ὑπὸ τὸ ὄνομα Solventnaphta πρὸς διάλυσιν τοῦ καουτσοὺκ καὶ παρακαουτσούκ.

Τὸ *βαρὺ ἔλαιον* μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τοῦ μέσου εἶναι μῖγμα ρευστὸν περιέχον ναφθαλίνιον, φαινόλας, μεθυλοναφθαλίνιον, ξυλενόλας, ναφθόλας καὶ ἀλειφατικοὺς ὑδρογονάνθρακας. Τὸ ὑπόλοιπον μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ναφθαλινίου καὶ μέρους τῶν φαινολῶν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ πράξει ὑπὸ τὸ ὄνομα *πισσέλαιον* πρὸς διαπότισιν σιδηροδρομικῶν δοκῶν, ξυλίνων στύλων τηλεγράφου κλπ. (βλ. καὶ λ. *πισσέλαιον*).

Ἐκ τοῦ *πρασίνου ἐλαίου* λαμβάνεται τὸ *ἀνθρακένιον*, ὅπερ μετὰ τὴν φαινόλην εἶναι τὸ πολυτιμότερον συστατικὸν τῆς πίσσης, ἀποχωριζόμενον ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφὴν κατὰ τὴν ψῦξιν. Ἐπίσης λαμβάνονται τὸ *φαινανθρένιον*, τὸ *χρυσένιον* κλπ., τὸ δὲ ὑπόλοιπον εἶναι ρευστὸν καὶ φέρεται εἰς τὸ *πισσέλαιον*, τὸ ὁποῖον εἴδομεν ἀνωτέρω. Γενικῶς κατὰ μέσον ὅρον ἐκ τῆς λιθανθρακοπίσσης λαμβάνονται 1,0—1,5% βενζόλιον καὶ τολουόλιον, 0,25—0,45% ἀνθρακένιον, 0,4—0,5% φαινόλη, 2,0—3,0% κρεσόλαι, 6—10% ναφθαλίνιον καὶ 25—30% βαρέα ἔλαια.

Πλὴν τῆς κακῆς λιθανθρακοπίσσης παρασκευάζεται σήμερον εἰς σημαντικὴν ποσότητα διὰ θερμάνσεως τῶν λιθανθράκων εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν (450—600°) ἡ καλουμένη *πρόπισσα* ἢ *πρωιόπισσα*, ἥτις ἀποτελεῖ σκοτεινόφαιον ἔλαιον, χρυσέρυθρον εἰς λεπτὴν στιβάδα καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος περίπου τὸ τοῦ ὕδατος. Ἡ πρόπισσα αὕτη περιέχει πτητικὰς παραφίνας καὶ ὀλεφίνας τοῦ τύπου τῆς γαζολίνης καὶ πετρελαιώδη πίσσαν περιέχουσαν παραφίνας, ὀλεφίνας, κυκλοπαραφίνας καὶ κυκλοολεφίνας καὶ ἐπὶ πλέον, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀποστάξεως, βενζόλιον καὶ ὁμόλογα αὐτοῦ, ὡς καὶ φαινόλας, οὐχὶ δ᾿ ὅμως καὶ ναφθαλίνιον. Διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως τῆς προπίσσης λαμβάνονται βενζίνη, ἔλαια διὰ μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ λιπαντικὰ ἔλαια ἢ καὶ ὁλόκληρος ἡ πρόπισσα δύναται ἄριστα νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς λιπαντικὸν μέσον. Σ. Γ.

— *[Ἐμπορευμ.]* Ἡ *πίσσα* (Goudron, braie) ἐμπορευματολογικῶς διακρίνεται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: τὴν *φυτικὴν* καὶ τὴν *ὀρυκτὴν πίσσαν*. Ἡ πρώτη προέρχεται ἐκ τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως τῶν ξύλων, ἡ δευτέρα ἐκ τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ λιθάνθρακος, ἀποτελοῦσα τὸ δευτερεῦον προϊὸν τῶν βιομηχανιῶν τοῦ φωταερίου καὶ τοῦ ὀπτάνθρακος (κόκ). Διακρίνεται ἐπίσης ἡ πίσσα εἰς *ὑγρὰν* καὶ *στερεὰν* τοιαύτην. Ἡ πρώτη εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ προϊὸν τῆς ἀποστάξεως τῶν ξύλων καὶ τῶν λιθανθράκων (goudron, coal-tar), ἡ δὲ δευτέρα (braie), ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τῆς ἀποστάξεως τῆς ὑγρᾶς πίσσης. Κυκλοφοροῦν ὅμως εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἴδη τινὰ πίσσης πολὺ παχυρρεύστου, ἡ ὁποία προέρχεται ἐξ ἀναμίξεως ὑγρᾶς καὶ στερεᾶς πίσσης (goudron dense).

Ἡ φυτικὴ πίσσα διακρίνεται ἀπὸ τὴν ὀρυκτὴν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μὲν φυτικὴ εἰς τὸ διερχόμενον φῶς λαμβάνει χρῶμα ἐρυθροκαστάνινον, ἐνῷ ἡ ὀρυκτὴ ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας λαμβάνει χρῶμα ὑποπράσινον. Ἡ ὀσμὴ τῆς φυτικῆς πίσσης εἶναι εὐχάριστος, ἐνῷ ἡ τῆς ὀρυκτῆς ἰσχυρὰ καὶ δυσάρεστος. Θερμαινομένη ἐντὸς ὕδατος ἡ φυτικὴ πίσσα προσδίδει εἰς τὸ ὕδωρ ἀντίδρασιν σαφῶς ὄξινον, ἐνῷ ἡ ὀρυκτὴ καθιστᾷ τὸ ὕδωρ ἀσθενέστατα ὄξινον.

Ἡ φυτικὴ πίσσα παράγεται ἀφθόνως εἰς τὰ Σκανδιναυϊκὰ κράτη, τὸν Καναδᾶν, τὴν Σκωτίαν καὶ τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν. Χρησιμοποιεῖται εὐρέως εἰς τὴν ναυτιλίαν πρὸς ἐπίχρισιν τῶν ὑφάλων μερῶν τῶν πλοίων, τῶν σχοινίων, τῶν ἱστίων, πρὸς ἐπάλειψιν τῶν βαρελλίων τοῦ ζύθου κτλ. Καλῆς ποιότητος κεκαθαρμένη φυτικὴ πίσσα χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων.

Ἡ ὀρυκτὴ πίσσα, πλὴν τῶν ἄνω ἐφαρμογῶν αὐτῆς εἰς τὴν ναυτιλίαν, χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῶν φαρμακευτικῶν προϊόντων. Ἡ στερεὰ πίσσα χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς συγκολλητικὴ ὕλη τῆς κόνεως τῶν λιθανθράκων καὶ τῶν ἄλλων στερεῶν καυσίμων ὑλῶν. Ἡ ὀρυκτὴ πίσσα παράγεται εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου, ὡς δευτερεῦον προϊὸν τῆς βιομηχανίας τοῦ φωταερίου καὶ εἰς τὰς μεγάλας μεταλλουργικὰς χώρας ὡς δευτερεῦον προϊὸν τῆς βιομηχανίας τοῦ ὀπτάνθρακος. Μεγάλας ἐξαγωγὰς στερεᾶς ὀρυκτῆς πίσσης ἐνεργεῖ ἡ Ἀγγλία.

Οἰκονομικὴ σημασία τῆς πίσσης. Ἡ βιομηχανία τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν προϊόντων τῆς ἀποστάξεως τοῦ λιθάνθρακος, μολονότι δὲν ἀριθμεῖ ζωὴν μεγαλυτέραν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν, ἐν τούτοις ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν, ἀποτελοῦσα σήμερον μίαν μεγίστην πηγὴν πλούτου ὅλων τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι κατέχουν καὶ τὰ μεγάλα λιθανθρακοφόρα κοιτάσματα.

Ἐξ ἑκατὸν τόννων λιθάνθρακος ἐξάγονται κατὰ μέσον ὅρον 70 τόννοι κόκ, 30.000 κ. μ. ἀερίων, 7—8 τ. ἀμμωνιακῶν προϊόντων, 5 τ. πίσσης, 1 τόννος βενζόλης, Ἐξ ἑνὸς δὲ τόννου πίσσης 20—40 χιλιογρ. νάφθας, 70—80 χιλ. βενζόλης, 320—350 χιλ. βαρέα φανικοῦχα ἔλαια, 100—110 χιλ. ναφθαλίνης καὶ ἀνθρακενίου, 350 χιλ. στερεᾶς πίσσης, 14 χιλ. ἀμμωνιακῶν προϊόντων. Κατὰ τὸν Μπερτελὸ ἡ πίσσα ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν προϊόντων τῆς ἀποστάξεως τοῦ λιθάνθρακος τὰ 2½ ἑκατοστὰ τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων ἐκ τῶν προϊόντων τούτων. Α. ΔΣ

— *[Ὑγιειν.]* Ἡ *πίσσα τῶν λιθανθράκων* προταθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1900 πρὸς διαβροχὴν τῶν ὁδῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐλαττώσεως τοῦ παραγομένου κονιορτοῦ, χρησιμοποιεῖται ἔκτοτε ἁπανταχοῦ καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τῆς πίσσης παρετηρήθη πράγματι μεγάλη ἐλάττωσις τοῦ παραγομένου εἰς τὰς ὁδοὺς κονιορτοῦ, παρετηρήθη δ᾿ ὅμως ἐπίσης ὅτι ὁ περιέχων πίσσαν κονιορτὸς ἐρεθίζει περισσότερον τοὺς ὀφθαλμούς, δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ ἐνίοτε οἰδηματώδεις ἐπιπεφυκίτιδας, βλεφαρίτιδας καὶ κερατίτιδας. Ἡ βλαβερὰ ἐπίδρασις τοῦ κονιορτοῦ τούτου ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμικοῦ βλεννογόνου προκαλεῖται, ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς τοξικῆς καὶ καυστικῆς ἐνεργείας τῶν περιεχομένων εἰς τὴν πίσσαν οὐσιῶν, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ εἰς τὸν ἐντονώτερον μηχανικὸν ἐρεθισμὸν τούτου ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Τὸ δυσάρεστον τοῦτο τῆς πισσοστρώσεως δύναται νὰ ἐλαττωθῇ, ἐὰν ἡ πισσοστρωθεῖσα ὁδὸς δὲν τεθῇ ἀμέσως εἰς χρῆσιν.

Τὴν πίσσαν μετεχειρίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1914 δύο Ἰάπωνες ἐρευνηταὶ ὅπως προκαλέσωσι τὴν παραγωγὴν ὄγκων. Πρὸς τοῦτο δι᾿ ἐπιτρίψεως τῆς ἐξυρισμένης ἐπιφανείας τοῦ δέρματος κονίκλων διὰ πίσσης παράγεται ὄγκος ἔχων τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν καρκίνων. Ὁ πειραματικὸς οὗτος ὄγκος χρησιμεύει τὰ μέγιστα εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ καρκίνου.

[Περὶ τῆς φυτικῆς πίσσης βλ. λ. *ρητίνη*.] Ν. Α. Μ.

— **πίσσης ὕδωρ** (κοιν. *κατραμόνερον*). Ἔμβρεγμα ἐκ *ξυλοπίσσης* (εἰδικώτερον τῆς ἐξ ἐλάτης) ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι. Χρησιμοποιεῖται ἐσωτερικῶς ὡς βαλσαμικὸν καὶ ἀντικαταρροϊκὸν φάρμακον ἐπὶ χρονίων παθήσεων. Σ. Γ.

Πίσσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τυρρηνίας ἐν Ἰταλίᾳ (βλ. λ. *Πῖσα*).

Πισσαῖον *['Αρχ. Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Πελαγονίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου (V, 21). Καταληφθεῖσα καὶ διαρπαγεῖσα ὑπὸ τοῦ Σκερδελαΐδα, υἱοῦ τοῦ Πιννέως, βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας, κατ᾿ ἀρχὰς φίλου Φιλίππου τοῦ Γ΄ τῆς Μακεδονίας, ἔπειτα δὲ συμμάχου τῶν Ρωμαίων, ἀνεκτήθη μετ᾿ οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μετ᾿ ἄλλων παραμεθορίων πόλεων τῆς Ἰλλυρίας.

Κατὰ τὸν Μ. Δήμιτσαν, τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ σημερινὸν χωρίον *Πισοδέριον* (βλ. λ.) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φλωρίνης εἰς Κορυτσᾶν ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Πισσαμένη (ἡ). Μήτηρ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (375—383 μ. Χ.) Α. Θ. Σ.

πισσάνθραξ, *—ακος* (ὁ). Καλεῖται οὕτω εἶδος *λιγνίτου* (βλ. λ.), ἔχον πυκνὴν σύστασιν καὶ χρῶμα σκοτεινόφαιον ἕως μέλαν. Ἐκλήθη οὕτω ὡς παρουσιάζων ὄψιν ὁμοίαν τῆς πίσσης. Σ. Γ.

Πισ(σ)αντῖνοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς ἰλλυρικὸς κατοικῶν τὴν κοιλάδα τοῦ Πολυάνθους ποταμοῦ (νῦν *Ἀώου*), τοῦ ὁποίου τὴν πόλιν Ὀργυσσὸν (νῦν *Ἀργκόρα*) κατέλαβε μετ᾿ ἄλλων ἰλλυρικῶν πόλεων Φίλιππος Γ΄ τῆς Μακεδονίας τῷ 215 π. Χ. κατὰ τοὺς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰλλυρίας Σκερδελαΐδαν πολέμους αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Πισσάριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βιζύης τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 182 κατοίκους, τουρκιστὶ δ᾿ ἐκαλεῖτο *Παζαρλῆ*.

Πίσσας, *Βικέντιος*. Ἰταλὸς φιλέλλην, παρασχὼν πολλὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου διῴκει τὸν λόχον τῶν Φιλελλήνων, κατόπιν δὲ διετέλεσε διοικητὴς τοῦ λόχου τούτου ἐν τῇ φρουρᾷ τῶν Ἀθηνῶν. Βραδύτερον, ἐπὶ Καποδιστρίου, διωρίσθη φρούραρχος Ναυπλίου, προλαβὼν διὰ τοῦ κύρους του ἐμφυλίους διαμάχας. Ἐπὶ Ὄθωνος διωρίσθη ἀνώτερος στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀθηνῶν-Πειραιῶς. Ἀπεβίωσε τῷ 1837. Γ. Θ. Δ.

— **Πίσσας, *Εὐστράτιος*.** Ἐγεννήθη τῷ 1797 ἐν Κυδωνίαις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατετάχθη εἰς τὸν πρῶτον τακτικὸν στρατόν, ὃν διωργάνωσεν ἐν Καλάμαις κατὰ τὸ θέρος 1821 ὁ φιλέλλην Γάλλος ταγματάρχης Βαλέστρας· διακριθεὶς δὲ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Καλαμῶν, Τριπόλεως, Αἰγίου καὶ Κορίνθου προήχθη εἰς ἀξιωματικόν, μεθ᾿ ὃ κατῆλθε μετὰ τοῦ Βαλέστρα εἰς Κρήτην (Μάρτιος 1823) καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐκεῖ ἐπιχειρήσεις, καθ᾿ ἃς καὶ ἐτραυματίσθη. Ἐπανελθὼν τῷ 1824 εἰς Ἑλλάδα, κατετάχθη εἰς τὸν μετ᾿ ὀλίγον ὀργανωθέντα νέον τακτικὸν στρατὸν ὑπὸ τοῦ Γάλλου φιλέλληνος Φαβιέρου καὶ συμμετέσχεν ὡς λοχαγὸς καὶ εἶτα ὡς ταγματάρχης εἰς πάσας τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ, Εὐβοίᾳ, Ἀττικῇ καὶ Χίῳ (1825—1827). Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγῶνος παρέμεινεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α΄, φρούραρχος Ἀθηνῶν κλπ. Ἀπέθανε τῷ 1885. Ν. ΚΣ

— **Πίσσας, *Εὐστράτιος*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1862. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, παρὰ τῷ στρατῷ Ἠπείρου. Ἀπὸ τοῦ 1904—1908 ὑπηρέτησεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α΄, ὢν συγχρόνως καὶ καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς γεωγραφίας ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τῆς 4ης μεραρχίας. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1916, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς ὑποστράτηγον, χωρὶς νὰ ὑπηρετήσῃ ἔκτοτε. Συνέγραψε: «Στρατιωτικὴ γεωγραφία» (1907—1908, εἰς 2 τόμ.). Ν. Θ. Κ.

πισσάσφαλτος (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ καθαρὰ *ἄσφαλτος*, ἔχουσα πολλὰς χρήσεις δι᾿ ἀδιάβροχον ἐπάλειψιν ἐπιφανειῶν καὶ ἰδίως δι᾿ ἐπίστρωσιν ὁδῶν. Ἡ καθαρὰ ἄσφαλτος εὑρίσκεται εἰς φυσικὴν κατάστασιν ἢ προέρχεται ἐκ θερμάνσεως ἀσφαλτολίθων ἢ ἀποστάξεως φυσικῆς νάφθης ἢ πετρελαίου ὡς προέρχεται ἐκ τῶν πηγῶν. Ἡ γεωλογικὴ προέλευσις αὐτῆς εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις. Εἶναι οὐσία ἐλαστικὴ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλαστικὴ εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν, γινομένη σκληροτέρα καὶ ἐλαστικωτέρα εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν.

Ἡ πισσάσφαλτος εἶναι μεῖγμα διαφόρων ὑδρογονανθράκων, μὴ ἔχον σημεῖον πραγματικὸν τήξεως. Ἐν τούτοις διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν εἰδῶν ὁρίζεται συμβατικῶς σημεῖον τήξεως π. χ. τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἄσφαλτος γεμίζουσα τὸ ἐσωτερικὸν δακτυλίου ὡρισμένων διαστάσεων ἀποσπᾶται, ἢ κύβος αὐτῆς ὡρισμένων διαστάσεων περιβαλλόμενος ὑπὸ σύρματος λεπτοῦ, ἐπίσης ὡρισμένου, ἀποσπᾶται, ἢ ὡρισμένον ποσὸν ἀσφάλτου ἐντὸς ὡρισμένου κυπέλλου διαπερᾶται κατόπιν τήξεως ὑπὸ ὡρισμένου ποσοῦ ἐπικαθημένου ὑδραργύρου (μέθοδος Kraemer-Sarnow) κτλ. Τὰ σημεῖα ταῦτα ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν ποιοτήτων τῶν ἀσφάλτων ἀπὸ 30° ἕως 90°. Πλήρης ρευστοποίησις ἐπέρχεται εἰς πολὺ ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν· οὕτως ἡ πισσάσφαλτος ἐπαλείψεως ὁδῶν θερμαίνεται εἰς 180°, διὰ νὰ δύναται νὰ διεισδύσῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁδοστρώματος. Ἕτερον χαρακτηριστικὸν τῆς πλαστικότητος τῆς ἀσφάλτου εἶναι ἡ καλουμένη διείσδυσις, ἥτις μετρεῖται διὰ τοῦ μήκους καθ᾿ ὃ διεισδύει βελόνη ὡρισμένης διατομῆς (1,016 χσμ) ὑπὸ βάρος ὡρισμένον (100 γρ.) ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου (5 δευτ.) εἰς ὡρισμένην θερμοκρασίαν (25°)· ἡ διείσδυσις ποικίλλει, π. χ. ἀπὸ 50 ἕως 200 χσμ. Ἄλλαι δοκιμασίαι εἶναι ἡ θερμοκρασία ἀναφλέξεως τῆς ἀσφάλτου, ἥτις συνήθως εἶναι ἄνω τῶν 190°, ὡς καὶ τὸ μῆκος τῶν ἰνῶν ὅταν ρέῃ εἰς ὡρισμένην θερμοκρασίαν κτλ.

Ἡ καθαρὰ ἄσφαλτος εἶναι οὐσία ἀναλλοίωτος εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολὰς καὶ ἔχει ἰσχυρὸν βαθμὸν γλοιότητος, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν ἰσχυρὰν πρόσφυσιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν σωμάτων, διὸ εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν σύνδεσιν τῶν σκύρων καὶ ἄμμου διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν νεωτεριστικῶν ἀσφαλτικῶν ὁδοστρωμάτων. Ἄλλοτε εὑρίσκεται φυσικῶς διακεχυμένη ἐντὸς ἀσφαλτολίθων (ἀσβεστολιθικῶν συνήθως ἐν Εὐρώπῃ, ψαμμιτικῶν ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ), ὁπότε χρησιμοποιεῖται κατόπιν κονιοποιήσεως αὐτῶν καὶ θερμάνσεως καὶ πιέσεως ἐπὶ τόπου, εἰς τὴν *πιεστὴν ἄσφαλτον*, ἢ διὰ χύσεως μετὰ προσμείξεως ὀλίγης καθαρᾶς ἀσφάλτου καὶ ἀμμοχαλίκων εἰς τὴν *χυτὴν ἄσφαλτον* ἢ *ἀσφαλτικὴν μαστίχην*. Ἄλλοτε ἀναμειγνύεται μετ᾿ αὐτῶν ἐν θερμῷ διὰ μαλακτήρων (ὡς τῷ *ἀσφαλτικῷ σκυροδέματι* ἢ γρανιτασφάλτῳ, ὅταν χρησιμοποιοῦνται γρανιτικὰ σκῦρα), ἢ ἐμποτίζεται ἢ ἐπαλείφεται ἐν θερμῷ ἢ ἐν ψυχρῷ ὑπὸ μορφὴν *ἀσφαλτικοῦ γαλακτώματος* (*ψυχρὰ ἄσφαλτος*), ὁπότε χρησιμεύει πρὸς κατασκευὴν ὁδοστρωμάτων καλουμέ-

Digitized by Google

νων *ἀσφαλτικὸν σκυρόστρωμα* ἢ *μακαδὰμ* ἢ *μακάσφαλτος*. Ἡ πισσάσφαλτος ὑπερέχει τῆς ἐπίσης ὁμοίως χρησιμοποιουμένης *πίσσης*, προερχομένης ἐξ ἀποστάξεως λιθανθράκων, λιγνιτῶν κτλ. Διότι ἡ πίσσα ἔχει μὲν καλὴν πρόσφυσιν καὶ συνδέει καλῶς τὰ ὑλικά, ἀλλ' ἀλλοιοῦται σχετικῶς ταχέως ἐφόσον ἐκτίθεται εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὰς καιρικὰς ἐπιδράσεις θρυπτομένη, ἐνῷ ἡ ἄσφαλτος παραμένει ἀναλλοίωτος. Ἡ ἄσφαλτος εἶναι μεῖγμα πολύπλοκον ὑδρογονανθράκων, εἰς οὓς τὰ περιεχόμενα ἴχνη θείου ἔχουσι σπουδαίαν σημασίαν. Οὗτοι δύνανται νὰ ταξινομηθῶσιν εἰς ὁμάδας *ἀσφαλτενίων, καρβενίων* καὶ *μαλθενίων*. Καλὴ πισσάσφαλτος πρέπει νὰ περιέχῃ 70 % μαλθένια καὶ 15 % ἀσφαλτένια. Ἀποκλείεται ἡ παρουσία παραφφινῶν καὶ πρέπει νὰ διαλύεται σχεδὸν τελείως εἰς διθειοῦχον ἄνθρακα.

Φυσικαὶ πισσάσφαλτοι εἶναι ἡ τῆς νήσου Τρινιδὰδ καὶ Βερμουδάζ, εὑρισκομένη εἰς λίμνας ἀσφαλτικάς, ὡς καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ἢ Ἀσφαλτίτιδος λίμνης, ἄνευ βιομηχανικῆς σημασίας, αἱ ἐμποτίζουσαι ἀσφαλτολίθους μὲ ἀναλογίαν 6 ἕως 15%, ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐξαχθῇ διὰ τήξεως. Τοιαῦτα κοιτάσματα εἶναι τὰ τῆς Σικελίας, τῶν Ἀβρουζίων ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ Βὰλ δὲ Τραβὲρ (Val de Travers) ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ τοῦ πλησίον κειμένου Σεϋσσὲλ (Seyssel) ἐν Γαλλίᾳ, τοῦ Λίμφερ παρὰ τὸ Ἀννόβερον ἐν Γερμανίᾳ, τῆς Δαλματίας, τῆς Σελενίτζας ἐν Ἀλβανίᾳ, τῆς Συρίας, Παλαιστίνης κτλ. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἀσφαλτόλιθοι, ὧν τὸ σπουδαιότερον κοίτασμα εἶναι τοῦ Μαράθου ἐν Μεσσηνίᾳ (ἐν ἐκμεταλλεύσει, παραγωγὴ 1929: 1.200 τόννοι περιέχοντες 8 % καθαρὰν ἀσφαλτικὴν μάλθην).

Μεγίστην σημασίαν ἔχουσιν σήμερον αἱ ἐξ ἀποστάξεως πετρελαίων πισσάσφαλτοι, αἵτινες εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἄνω ἀπαριθμηθέντων δι' ἀναμείξεως, ἐμποτισμοῦ ἢ ἐπαλείψεως, εὐθηνοτέρων τῶν διὰ φυσικῶν ἀσφαλτολίθων ἀσφαλτικῶν ὁδοστρωμάτων. Προέρχονται κυρίως ἐκ τῶν μεξικανικῶν πετρελαίων, τοῦ Τέξας, τῆς Καλιφορνίας, τῆς Περσίας κτλ. καὶ χρησιμοποιοῦνται πανταχοῦ ὡς καὶ παρ' ἡμῖν εἰς μεγάλην κλίμακα. Ὡς πρὸς τὴν ὀνοματολογίαν, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ διεθνῆ συνέδρια καθώρισαν τὸν ὅρον bitume διὰ τὸ μεῖγμα τοιούτων φυσικῶν ὑδρογονανθράκων, προερχομένων ἐξ ἀσφαλτολίθων ἢ πετρελαίου, καὶ τὸν ὅρον asphalte, ἐν Ἀμερικῇ μὲν διὰ τὸ αὐτὸ ὑλικόν, ἀλλαχοῦ δὲ διὰ τὸ μεῖγμα αὐτοῦ μεθ' ὑλικῶν ὁδοστρωσίας. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις ἄσφαλτος, παλαιοτάτη, δηλοῖ τὸ μεῖγμα τοιούτων φυσικῶν ὑδρογονανθράκων καὶ ὄχι ἀσφαλτόλιθον, διὸ καὶ ἡ λέξις bitume ἀποδίδεται ὀρθῶς διὰ τῆς λέξεως *καθαρὰ ἄσφαλτος*, ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν χημικῶν καὶ τοῦ δασμολογίου. Τέλος ἡ λέξις *πίσσα* καὶ *ξηρόπισσα* (γαλλ. goudron καὶ brai) ἀφήνεται διὰ τὰ προϊόντα ἐξ ἀποστάξεως λιθανθράκων, λιγνιτῶν ἢ ξύλων. Ἡ ἐπίσης ἀρχαία λέξις μάλθα, ἥτις σημαίνει μεῖγμα ἀσφαλτικῶν ἢ καὶ πισσωδῶν ὑλικῶν, χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ὀνοματολογίᾳ τῶν δημοσίων ἔργων διὰ τὸν ὅρον καθαρὰ ἄσφαλτος. Εἰς πάσας τὰς χώρας ἐπικρατεῖ σύγχυσίς τις μεταξὺ τῶν ὀνομασιῶν, ἥτις αἴρεται ὅταν προστίθεται ἡ προέλευσις (ἐξ ἀσφαλτολίθων, ἐκ πετρελαίου κτλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Le Gaurian*, Les Chaussées Modernes (Παρίσιοι 1922).—*E. Neumann*, Neuzeitlicher Strassenbau (Βερολῖνον 1927). Θ. Χ.

πισσέλαιον (τό). Περιληπτικὸν ὄνομα διὰ τὰ σκοτεινόχροα ἔλαια ὑψηλοῦ σημείου ζέσεως, τὰ ὁποῖα ὑπολείπονται ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ δευτέρου, τρίτου καὶ τετάρτου κλάσματος τῆς πίσσης (βλ. *πίσσα*). Πισσέλαιον λαμβάνεται καὶ ἐκ τῆς πίσσης τῶν λιγνιτῶν. Σ. Γ.

πισσέψης (ὁ) (κοιν. (ὑ)*ποδοχάρι*) *[Ναυτ.]*. Μικρὸς τρίπους λέβης χάλκινος, ἔχων πυρεστίαν ὑποκάτωθέν του. Τοποθετεῖται εἰς τὰς πισσουργίδας διὰ τὰς διανάξεις καὶ τὰς ἐπαλείψεις τῶν πλοίων. Ὅταν δὲ ἐστερεῖτο πυρεστίας, ἡ τῆξις τῆς ἐν αὐτῷ πίσσης ἐγίνετο ἀφηνομένης ἐν τῷ περιεχομένῳ τοῦ πισσέψου διαπύρου σφαίρας κανονίου. *Πισσέψαι* ὀνομάζονται κατ' ἐπέκτασιν (κοιν. *μαγγαλάκια*) πήλινα σκεύη μετὰ πυρεστίας πρὸς θέρμανσιν τῆς μοραβίας πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεώς της δι' ἐπαλείψεις. Σ. Ε. Λ.

Πισσιχτέλλο (Pisciatello) *[Γεωγρ.]*. Σημερινὴ ὀνομασία τοῦ ἱστορικοῦ ποταμοῦ *Ρουβίκωνος* (βλ. λ.). Σ. Κ. Γ.

πισσογαλάκτωμα (τό). Διὰ τὰ κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον κατασκευαζόμενα ὁδοστρώματα ἐκ πίσσης χρησιμοποιοῦν τὰ *πισσογαλακτώματα*, ἅτινα ἀποτελοῦν οὐσίας κολλοειδεῖς, συγκειμένας ἐκ πίσσης ἀπὸ 45—60%, ὕδατος 40—55% καὶ ἐλαχίστης σχετικῶς ποσότητος σαπωνούχου διαλύσεως ἢ ἄλλης τινὸς παρεμφεροῦς ὕλης. Τὸ χρῶμα τοῦ πισσογαλακτώματος εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῆς σοκολάτας, ἡ ῥευστότης δὲ αὐτοῦ παραπλησία τῆς τῶν ἐδωδίμων ἐλαίων. Διὰ τῶν πισσογαλακτωμάτων δύνανται νὰ ἐκτελεσθοῦν ἐν ψυχρῷ, ἄνευ δηλονότι προθερμάνσεως ἀκόμη καὶ εἰς βροχερὸν καιρόν, πισσοστρώσεις, πισσοκονιάσεις κ. λ. π. ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀναλογίας καὶ συνθήκας, ὑφ' ἃς ἐκτελοῦνται καὶ διὰ καθαρᾶς πίσσης. Ι. Γ. Μ.

πισσοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· ὅμοιος πρὸς πίσσαν.

πισσοκονίασις (ἡ). Προκειμένου περὶ ὁδοστρώματος, τὸ ὁποῖον φέρει βαρεῖαν κυκλοφορίαν, δὲν ἀρκεῖ μόνον ἁπλῆ πισσόστρωσις, ἀλλ' ἐνδείκνυται σύνδεσις τῶν σκύρων διὰ πίσσης, ἀντικαθιστώσης τὴν συνδετικὴν ὕλην τῶν σκυροστρώτων ὁδοστρωμάτων. Ἡ ἐργασία αὕτη καλεῖται *πισσοκονίασις* ἢ *ἐμποτισμὸς διὰ πίσσης*. Τὰ σκύρα στρώνονται ἐπὶ τῆς σκυροστρωμένης ὁδοῦ, κυλινδροῦνται ἐλαφρῶς μέχρι πάχους 8 ἑκ. καὶ ἐμποτίζονται διὰ θερμῆς πίσσης 90° Κ. εἰς ποσότητα 8 χλγρ. ἀνὰ τετρ. μετρ. Ἀκολούθως ἀφήνονται πρὸς ξήρανσιν, διαστρώννυνται ἐπὶ τῆς ξηρανθείσης ἐπιφανείας σκῦρα ἐκ γρανίτου, κυλινδροῦνται ἐλαφρῶς μέχρις πάχους 5 ἑκ. καὶ ἐμποτίζονται διὰ 5 χλγρ. πίσσης θερμοκρασίας 90° Κ ἀνὰ τετρ. μέτρ. Τὸ οὕτω παρασκευαζόμενον ὁδόστρωμα καλύπτεται διὰ χονδροκόκκου ἄμμου, κυλινδροῦται τὸ ὅλον ἐντατικῶς μέχρι μορφώσεως τῆς ἀπαιτουμένης κλίσεως καὶ γενικῶς τοῦ σχήματος τοῦ ὁδοστρώματος καὶ δίδεται εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἐπὶ δεκαπενθήμερον, μεθ' ὃ πισσοστρώννυται δι' ἑνὸς χιλιογράμμου πίσσης ἀνὰ τετρ. μέτρον. Ι. Γ. Μ.

πισσόλιθος (Pisolith), ἢ ***πισσολιθικὸς ἀσβεστόλιθος*** *[Πετρογρ.]*. Καλεῖται οὕτω σφαιροειδὲς ἀσβεστολιθικὸν συσσωμάτωμα, μὲ τὴν αὐτὴν φλοιώδη ἢ ἀκτινωτὴν διάταξιν τῆς ὕλης εἰς ἕκαστον σφαιρίδιον. Ὁ πισσολιθικὸς ἀσβεστόλιθος ἢ ὁ πισσόλιθος ἀνήκουν εἰς τὴν παραλλαγὴν τοῦ ᾠολιθικοῦ ἀσβεστολίθου, εἶναι δὲ προϊόντα ἀποθέσεων τῶν θερμῶν πηγῶν συνήθως, αἱ ὁποῖαι φέρονται πλούσιαι εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Τοιαῦται ἀποθέσεις παρατηροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Karlsbad, τοῦ Vichy κ. ἄ. Γ. Β.

Πισσὸν (Pisson), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος διπλωμάτης καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Νάντῃ τῷ 1771 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1850. Ἤρχισε τὸ διπλωματικόν του στάδιον ὡς γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς τῷ 1791, ἀκολούθως διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπεστάλη δὲ κατόπιν ἐπιτετραμμένος παρὰ τῇ ἀμερικανικῇ δημοκρατίᾳ. Μετακληθεὶς ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας ἐγένετο σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ ἐπί τινα χρόνον διηύθυνε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων διωρίσθη καὶ πάλιν σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας τῷ 1820, ὁ δὲ Λουδοβῖκος-Φίλιππος διετήρησεν αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ συμβούλου. Συνέγραψεν ἱστορικά τινα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἐπιστολαὶ Γάλλου πρὸς τὸν Πήλ», «Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας ἐπὶ Ναπολέοντος Α'», «Τὰ αἴτια τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830» κτλ. Θ. Β.

—**Πισσὸν** (Pisson), ***Πέτρος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Σορὲζ τῷ 1805 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1884. Διεκρίθη ἰδίως διὰ τοὺς ἱστορικούς του πίνακας καὶ τὰς προσωπογραφίας. Ἐξέθεσεν εἰς πλείστας καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις ἔργα του καὶ ἔλαβε πολλάκις τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς ζωγραφικῆς. Ἐξετέλεσεν ἐπίσης εἰς διαφόρους ναοὺς τῶν Παρισίων πολλὰς τοιχογραφίας. Τὰ τελευταῖά του ἔργα, καίτοι ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἐπίψογον, δὲν ἔχουσιν ὅμως τὴν τολμηρὰν ἔμπνευσιν, ἥτις διακρίνει τοὺς πίνακας τῆς νεότητός του. Θ. Β.

πισσόστρωσις (ἡ). Ἡ διὰ πίσσης ἐπικάλυψις τῶν ὁδοστρωμάτων. Ἡ πισσόστρωσις προστατεύει τὸ ὁδόστρωμα ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῆς τριβῆς καὶ τῶν κρούσεων τῶν τροχοφόρων φθορᾶς, καθιστᾷ τὴν κυκλοφορίαν εὐκολωτέραν καὶ συνεπιφέρει σοβαρὰς οἰκονομίας ἐν τῇ συντηρήσει τῶν ὁδῶν διὰ τῆς κατ' ἔτος ἢ καθ' ἑξαμηνίαν ἀνανεώσεως αὐτῆς. Ἡ πισσόστρωσις γενικῶς ἐφαρμόζεται διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως εἰδικῶν λεβήτων, πισσωτήρων καλουμένων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μετὰ τὴν θέρμανσιν τῆς πίσσης μέχρις 90° Κ. ἀντλεῖται αὕτη διὰ συνήθους ἀντλίας ἐπὶ τοῦ πισσωτῆρος προσηρμοσμένης, συμπιέζεται εἰς εἰδικὸν σωλῆνα, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ψεκαστήρ, καὶ ψεκάζεται ὁμοιομόρφως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Τὴν ψέκασιν ἀκολουθεῖ ἄμεσος ἐπικάλυψις δι' ἄμμου ἢ ἐν ἀνάγκῃ χώματος. Τὸ πρὸς πισσόστρωσιν ὁδόστρωμα πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον κόνεως καὶ ἀπολύτως ξηρόν, δι' ὃ καὶ ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτελεῖται κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Ἡ πρὸς πισσόστρωσιν χρησιμοποιουμένη πίσσα δέον νὰ εἶναι ὁμοιογενής, διυλισμένη καὶ ἐλευθέρα ὕδατος, νὰ ἔχῃ εἰδικὸν βάρος εἰς 25° Κ. οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν 1,140, εἰδικὴν ῥευστότητα εἰς 32° Κ. 60″—150″, ἀποσταζόμενα ποσὰ κατὰ βάρος εἰς 170° Κ. οὐχὶ περισσότερον τῶν 11%, εἰς 270° Κ. οὐχὶ περισσότερον τῶν 15% καὶ εἰς 300° Κ. οὐχὶ περισσότερον τῶν 25 %. Πάντως ἡ πισσόστρωσις καὶ γενικῶς τὰ διὰ πίσσης ὁδοστρώματα ἀντικατεστάθησαν νῦν ὑπὸ τῶν ἐκ καθαρᾶς μάλθης (ἄσφαλτος, μπιτούμ). Ι. Γ. Μ.

Πισσούθνης. Υἱὸς τοῦ Ὑστάσπου, σατράπης τῆς Λυδίας, ὑποστηρίξας τῷ 440 π. Χ. τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκ Σάμου ἐκδιωχθέντας ὀλιγαρχικοὺς (*Θουκ.* Α, 115). Ἐχθρικῶς διακείμενος, φαίνεται, κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐβοήθησε τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (αὐτ. Γ. 31, *Πλουτ.* Περικλ. 25). Ἐπαναστατήσας τῷ 414 π. Χ. κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Ἀρταφέρνους ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Δαρείου Β'. Α. Θ. Σ.

πισσουρανίτης (ὁ), ἢ ***οὐρανοπισσίτης***, ἢ ***οὐρανινίτης*** (Uranpecherz, Uraninit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἅλας τοῦ μολύβδου $(UPb_2)(UO_4)_2$ μὲ περιεκτικότητα καὶ εἰς σπανίας γαίας, ὡς τὸ θάλλιον, δημήτριον, λανθάνιον κ. ἄ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ὀκταεδρικήν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς στιφρὰ νεφροειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 3—6, εἰδικὸν βάρος 9—9,7, λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα πισσόμαυρον ἕως ὑποπράσινον ἢ τεφρόν. Εἶναι σπουδαιότατον ὀρυκτὸν λόγῳ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς οὐράνιον καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐξαγωγῆς τοῦ ῥαδίου, ἀπαντᾷ ὅμως εἰς ἐλαχίστας ποσότητας εἰς τὴν Νορβηγίαν, τὸ Τεξάς, τὴν νοτιοανατολικὴν Ἀφρικὴν κ. ἄ. Γ. Β.

πισσουργεῖον (τό)· ἐργοστάσιον παρασκευῆς πίσσης, κεδρίας.

πισσουργὶς (ἡ). Σχεδία ἐφ' ἧς *πισσέψης* καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐργάζονται οἱ ἐκτελοῦντες τὴν διάναξιν, τὴν ἐπίκαυσιν καὶ τὸ παλάμισμα διανάκται, παραβαλλομένης (πλευριζούσης) τῆς πισσουργίδος εἰς τὸ πρὸς τοῦτο κατακλιθὲν πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

Πισσοῦρι *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ, ἔχουσα περὶ τοὺς 1.000 κατοίκους, ἐξ ὧν 50 περίπου Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

Πίσσουροι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Νομαδικὸς λαὸς τῆς ἀσιατικῆς Σκυθίας, κλάδος τῶν Δάων, κατοικῶν κατὰ τὸν Στράβωνα (XI, 511) πρὸς Α. τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς κοιλάδας τοῦ Ὤξου καὶ Ἰαξάρτου. Α. Θ. Σ.

πισσοφανὴς (ὁ) (Pissophan) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου ἔνυδρον, μὲ σημαντικὴν περιεκτικότητα εἰς θειικὸν σίδηρον. Εἶναι ἄμορφον, εἰς σταλακτιτοειδῆ συσσωματώματα, παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 2 καὶ εἰδικὸν βάρος 1,9—2, ἔχει δὲ χρῶμα ἐλαιοπράσινον, λάμψιν ὑαλώδη καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ Garnsdorf παρὰ τὸ Saalfeld, καθὼς καὶ εἰς τὸ Reichenbach τῆς Σαξωνίας. Γ. Β.

πισσόχαρτον (τό)· χάρτης ἠλειμμένος διὰ πίσσης, ὥστε νὰ εἶναι ἀδιάβροχος· || εἶδος χαρτονίου ἐμπεποτισμένου διὰ πίσσης καὶ ἄλλων λιπωδῶν οὐσιῶν πρὸς ἐπικάλυψιν στέγης ἢ ἐπένδυσιν τοίχου.

—*[Ἐγκυκλ.]* Διὰ διαλύσεως πίσσης εἰς τερεβινθέλαιον ἀπολαμβάνεται βερνίκιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐὰν περιαλειφθῇ πυκνὸς χάρτης ἅπαξ ἢ δίς, ἀνθίσταται οὗτος εἰς τὴν ὑγρασίαν καὶ εἰς τὸ ὕδωρ. Διὰ τοιούτου *πισσοχάρτου* ἢ *ὑδατοστεγοῦς χάρτου* (Wasserdichten) περιτυλίσσονται διάφορα σιδηρᾶ καὶ χαλύβδινα ἀντικείμενα, πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὑγρασίας, ταχυδρομικὰ δέματα κλπ. Ἐὰν ἐξ ἄλλου ἀλειφθῇ χαρτόνιον μετὰ μείγματος ῥευστῆς πίσσης, ἐσβεσμένης τιτάνου καὶ κόνεως ἄνθρακος καὶ πρὶν ξηρανθῇ ἐντελῶς ἐπιπασθῇ διὰ λεπτῆς ἄμμου ἢ ῥινισμάτων σιδήρου, λαμβάνεται πισσόχαρτον χρήσιμον πρὸς στέγασιν τῶν οἰκιῶν ἢ ἐπικάλυψιν ὑπογείων τοίχων. Συνήθως ὅμως ὁ τοιοῦτος χάρτης ἐμποτίζεται διὰ πίσσης καὶ δὴ μετὰ κατραμίου, προερχομένων ἐκ καμίνων κόκ, φωταερίου ἢ ὑδραερίου καὶ ἀκολούθως ἐπιπάσσεται δι' ἄμμου ἢ ῥινισμάτων σιδήρου. Ὁ τοιοῦτος χάρτης εἶναι μεγάλης ἀντοχῆς, φέρεται δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς ῥόλους, ἡ ἐπιφάνεια τῶν ὁποίων καθορίζει καὶ τὸ βάρος των. Οὕτω π. χ. ἐὰν 60 τετραγωνικὰ μέτρα πισσοχάρτου ζυγίζουν 50 χιλιόγραμμα, ὁ χάρτης φέρει τὸ χαρακτηριστικὸν 60er κ.ο.κ. Ι. Γ. Μ.

πισσῶ (—*όω*)· ἐπαλείφω διὰ πίσσης, πισσώνω.

πισσώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πίσσαν· || ὁ πλήρης πίσσης.

πισσώδης (ὁ) (Pissodes). Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, ζώντων κυρίως ἐπὶ κωνοφόρων. Προσβάλλουν τὴν ἐλάτην καὶ τὴν πεύκην, προξενοῦντα ἀρκετὰς ζημίας. Ε. Τ. Ε.

πίσσωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πισσώνω, ἡ ἐπάλειψις διὰ πίσσης: «πίσσωμα ξύλου, — σχοινίου, — ὀθόνης κττ.».

πισσώνω· δημοτ., ἐπαλείφω διὰ πίσσης: «πισσώνω τοὺς στύλους».

πίσσωσις, —*εως* (ἡ). Ὅρος χρησιμοποιούμενος εἰς τὰς ἀσφαλτικὰς ἐργασίας τὰς ἐκτελουμένας εἴτε

Digitized by Google

διὰ μάλθης, εἴτε δι' ἀσφάλτου, εἴτε διὰ πίσσης καὶ κατραμίου. Ι. Γ. Μ.

πισσωτήρ, —*ῆρος* (ὁ). Λέβης διαφόρου περιεκτικότητος, ἐν τῷ ὁποίῳ θερμαίνεται ἡ πίσσα καὶ ἐφ' οὗ εὑρίσκεται προσηρμοσμένη ἀπορροφητικὴ καὶ καταθλιπτικὴ ἀντλία μηχανοκίνητος ἢ καὶ χειροκίνητος δι' ἧς ψεκάζεται δι' εἰδικοῦ ψεκαστῆρος ἡ πίσσα ἐπὶ τοῦ ὁδοστρώματος. Ι. Γ. Μ.

πισσωτὴς (ὁ)· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὸ πίσσωμα ἐργάτης.

πισσωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ διὰ πίσσης παρεσκευασμένος, ὁ πισσωμένος.

Πιστὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 118 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Χαντζῆ Μουσελήμ*.

πιστάγκωνα· ἐπίρρ., μὲ τοὺς ἀγκῶνας ὄπισθεν: «τὸν ἔδεσε πιστάγκωνα» τοῦ ἔδεσε τὰς χεῖρας τεταμένας ὄπισθεν τοῦ κορμοῦ, ἐπὶ τῆς ράχεως.

πισταζίτης (ὁ) (Pistazit) *['Ορυκτολ.]*· βλ. λ. *ἐπίδοτον*.

πιστάκη (ἡ), ἡ ***πιστακία*** (Pistacia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους θάμνους ἢ ἱκανοῦ ἀναστήματος δένδρα, ἰθαγενῆ τῶν Καναρίων νήσων, τῆς νοτίου καὶ δυτικῆς 'Ασίας, ὡς καὶ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. 'Εκ τῶν 5 εἰδῶν τοῦ γένους, ἅτινα εἶναι κοσμητικά, δασικά, ρητινοφόρα, καρποφόρα ἢ ποικίλως χρήσιμα, γνωστότερα καὶ ἰθαγενῆ τῆς 'Ελλάδος εἶναι δύο: ἡ *πιστάκη ἡ τερέβινθος* (Pistacia terebinthus) καὶ *πιστάκη ἡ σχῖνος* (Pistacia lentiscus). Ταῦτα ἀπαντῶσι καὶ εἰς ἑτέρας παραμεσογειακὰς χώρας. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν *τερέβινθος* ἢ *τέρμινθος* τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ σήμερον γνωστὸν ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *κοκκορρεβιθιὰ* εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, *κοκκορέτσι* εἰς τὴν 'Αττικοβοιωτίαν, *τσισιρεβιὰ* εἰς τὰ παρὰ τὸν Βόλον χωρία καὶ *τριμιθιὰ* εἰς τὴν Κύπρον. 'Η πιστακία ἡ τερέβινθος εἶναι μετρίου μεγέθους φυλλοβόλον δένδρον, βραδέως ἀναπτυσσόμενον. 'Η ἐξ αὐτοῦ ἐκκρινομένη ρητίνη χρησιμοποιεῖται ποικίλως εἰς τὴν φαρμακευτικήν. 'Ο καρπός του, πολλαχοῦ ἀλεθόμενος καὶ ἐκθλιβόμενος, παρέχει παχύ, εὔοσμον καὶ βρώσιμον καὶ φαρμακευτικὸν ἔλαιον. Εἰς τὰ παρὰ τὸ Πήλιον χωρία καὶ τὰ βόρεια τῆς νήσου Εὐβοίας οἱ τρυφεροὶ βλαστοί του ἁλμεύονται καὶ εἶναι ἐδώδιμοι, καλούμενοι κοινῶς *τσιτσέραφα καὶ τσιτσίραφα*. 'Η πιστάκη ἡ σχῖνος εἶναι ἀνεπτυγμένος θάμνος γνωστὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *σχῖνος* καὶ παρ' ἡμῖν *σχῖνος, σκῖνος, σκινάρι* καὶ *σχινιά*. 'Εκ τοῦ ξύλου του παρασκευάζονται οἱ ἄγριοι ξυλάνθρακες (ἄγριο κάρβουνο). Οἱ νεαροὶ ἐτήσιοι κλάδοι του χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν διαφόρων πλεκτῶν εἰδῶν καὶ τὰ φύλλα του, κοινῶς *σχινόφυλλα*, ἐνέχουσι δεψικὴν οὐσίαν. 'Ο καρπός του, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σχινόκοκκα* ἀλέθεται, ἐκθλίβεται καὶ παρέχει 10 % παχυρρεύστου εὐόσμου καὶ εὐγεύστου ἐλαίου, ὅπερ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐχρησιμοποιεῖτο, ἐν 'Ανατολῇ ἰδίᾳ, πρὸς βρῶσιν, φωτισμὸν καὶ ὡς φάρμακον. 'Εκ τῆς δι' ἀποστάξεως τῶν φύλλων του λαμβανομένης ρητίνης λαμβάνεται αἰθέριον ἔλαιον χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν.

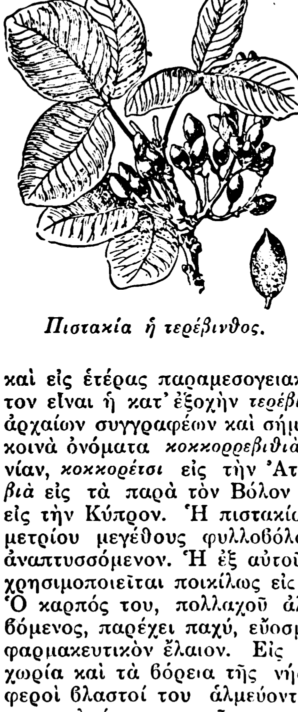

Πιστακία ἡ τερέβινθος.

Ποικιλία τοῦ ἀνωτέρω εἴδους θεωρεῖται ἡ *πιστάκη ἡ σχῖνος ἡ μαστιχοφόρος* (Pistacia lentiscus chia), ἥτις καλλιεργεῖται ἐντατικῶς εἰς τὴν Χίον καὶ ἰδίως εἰς τὰ καλούμενα Μαστιχοχώρια, ἅτινα εὑρίσκονται εἰς τὰ νότια τῆς νήσου. 'Εκ τοῦ ἐκκρίματος, ὅπερ ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν εὐρώστων κλάδων της προξενουμένων ἐντομῶν, λαμβάνεται ρητινώδης καὶ εὔοσμος οὐσία, γνωστοτάτη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μαστίχα*, ἥτις χρησιμοποιεῖται παρ' ἡμῖν καὶ ἐν 'Ανατολῇ, κυρίως πρὸς ἀρωματισμὸν ἄρτων, γλυκισμάτων καὶ ποτῶν, πρὸς μάσησιν καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικήν. 'Η μαστίχη τῆς Χίου ἦτο γνωστὴ εἰς τὸν Διοσκορίδην καὶ τὸν Γαληνόν, παρήγετο δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ *μαστιχέλαιον*, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Τὸ εἶδος τοῦτο πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς καὶ μοσχευμάτων καὶ παρέχει ἀφθονωτέραν μαστίχην εἰς παραλίους καὶ θερμοὺς τόπους. Τὸ δένδρον κεντᾶται ἀπὸ τοῦ 'Ιουλίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Αἱ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερόμεναι *μαστίχη ἰνδικὴ* καὶ *ἀραβικὴ* καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ *αἰγυπτία*, εἶναι προϊόντα τῶν ἑξῆς ἐξωτικῶν εἰδῶν:

Πιστάκη ἡ παλαιστίνιος (Pistacia palaestina), κοινῶς γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *τσικουδιὰ* εἰς τὴν Χίον. Εἶναι ἀρκετοῦ ἀναστήματος δένδρον, ἀπαντῶν αὐτοφυὲς εἰς τὴν 'Αραβίαν, τὴν Κρήτην, τὴν Συρίαν, τὴν Σάμον καὶ τὴν Κύπρον, ὅπου εἰς τὸν παρὰ τὸ χωρίον Κίτι ναὸν τῆς Παναγίας πέντε μεγάλα τοιαῦτα δένδρα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον εἶχε παρὰ τὴν βάσιν του περιφέρειαν 5 περίπου μέτρων. 'Ο καρπὸς τοῦ εἴδους τούτου πολλαχοῦ εἶναι βρώσιμος, τὸ δ' ἐξ αὐτοῦ ἐκθλιβόμενον ἔλαιον χρησιμοποιεῖται πρὸς φωτισμὸν ἢ καὶ βρῶσιν. 'Εκ τοῦ ἐκκρίματος τῶν ἐντομῶν τοῦ κορμοῦ της λαμβάνεται ρητινώδης τις οὐσία παρεμφερὴς πρὸς τὴν μαστίχην, ἡ *τερεβινθίνη*. Αὕτη ἐν ἀρχῇ εἶναι ὑποκίτρινος καὶ ἡμίρρευστος, ἀλλὰ βραζομένη ἐντὸς ὕδατος ἀποβάλλει μεγάλην ποσότητα αἰθερίου ἐλαίου καὶ ρευστοποιεῖται, λαμβάνουσα γαλακτώδη χρωματισμόν. 'Υπὸ τὴν μορφὴν ταύτην φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *πίσσα τῆς Πάφου* ἢ *ἄσπρη πίσσα* ἢ *τριμιθόπισσα*.

Πιστάκη ἡ ἀτλαντικὴ (Pistacia atlantica). Εἶναι δένδρον μετρίου μεγέθους, φυλλοβόλον, ἰθαγενὲς τῆς 'Αλγερίας, Τύνιδος καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Τὸ ξύλον της εἶναι σκληρόν, μεγάλης διαρκείας, εὔοσμον καὶ ποικίλως χρήσιμον, ἡ δὲ ἐξ αὐτῆς παραγομένη ρητίνη εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τερεβινθίνην καὶ χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς φάρμακον.

Πιστάκη ἡ καρποφόρος ἢ γνησια (Pistacia vera). Τὸ εἶδος τοῦτο ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τὸ ὄνομα *πιστακία* καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον *φιστικιὰ* καὶ *φουντουκιὰ τοῦ Χαλεπίου* εἰς τὴν Κύπρον. Οἱ καρποὶ ταύτης ἐκαλοῦντο *ψιττάκια, φιστάκια* καὶ *βιστάκια* καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον *φιστίκια*. 'Ο Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἡ πιστακία εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Βιτελλίου περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου εἰς τὴν 'Ιταλίαν καὶ ἐκεῖθεν βραδύτερον μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ Φλαβίου Πομπηΐου εἰς τὴν 'Ισπανίαν. Παρ' ἡμῖν πρῶτος συστηματικῶς ἐκαλλιέργησε τὴν φιστικιὰν ὁ Δ. Παυλίδης κατὰ τὸ 1860 εἰς τὸ ἐν Ψυχικῷ κτῆμά του καὶ εἶτα ὁ 'Ορφανίδης, ὁ Γεννάδιος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι μετρίου μεγέθους δένδρον, φυλλοβόλον, βραδέως ἀναπτυσσόμενον καὶ μακρόβιον, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων δὲ χρόνων ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν 'Αραβίαν, τὴν 'Ινδικήν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν Συρίαν. Σήμερον καλλιεργεῖται ἐκτενῶς εἰς τὴν 'Αλγερίαν, τὴν Τύνιδα, τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, τὴν Σαρδηνίαν, τὴν Σικελίαν καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν νῆσον Αἴγιναν κυρίως. Διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ, δέον νὰ καλλιεργῆται εἰς γόνιμα, ἀργιλλοαμμώδη καὶ δροσερὰ ἐδάφη. Τὰ ὑγρὰ ἐδάφη εἶναι ἀκατάλληλα. Προσέτι εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς πετρώδη καὶ ξηρὰ ἐδάφη, ἐφόσον τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον. Πολλαπλασιάζεται δι' ἐμβολιασμοῦ. 'Επιτυχῶς ἐμβολιάζεται τὸ εἶδος τοῦτο ἐπὶ τῆς πιστακίας τῆς τερεβίνθου καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς πιστακίας τῆς παλαιστινίου. Διὰ τὸν ἐμβολιασμὸν δέον νὰ ἔχῃ τὸ δένδρον ἡλικίαν 3—4 ἐτῶν καὶ νὰ προέρχεται ἐκ σπορᾶς ἢ ἐκ μεγάλων πιστακιῶν παλαιστινίων μεταφυτευθεισῶν. 'Ο ἐμβολιασμὸς διενεργεῖται κατὰ Μάρτιον καὶ ὁ ἐνοφθαλμισμὸς κατὰ 'Ιούνιον ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου. 'Εφ' ἑκάστου δένδρου γίνονται 2—3 ἐμβολιασμοὶ ἢ ἐνοφθαλμισμοὶ ταυτοχρόνως, ἐπειδὴ δυνατὸν εἷς ἢ πλείονες ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποτύχωσι λόγῳ τῆς ρητινώδους συστάσεως τῶν δένδρων. Ταῦτα εἶναι δίοικα καὶ εἰς τὰς φυτείας φύεται ἓν ἄρρεν δένδρον μεταξὺ 4 ἢ 5 θηλέων τοιούτων. 'Η καρποφορία εἶναι μικρὰ ἢ καὶ μηδαμινή, ὅταν εἰς ἓν ἄρρεν δένδρον ἀντιστοιχοῦσι πλείονα τῶν 5 θηλέων. Πλεῖστοι ἐμβολιάζουσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δένδρου κλάδους ἄρρενας καὶ θήλεις. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι πολλάκις δὲν ἐπέρχεται καρποφορία.

Τὸ νεαρὸν δένδρον διακρίνεται τοῦ θήλεος τοιούτου κατὰ τὴν ἐποχὴν μὲν τῆς βλαστήσεως ἐκ τοῦ φυλλώματος, διότι τὸ ἄρρεν φέρει κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν μικρότερον φύλλον τοῦ θήλεος, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, διότι ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θήλεος εἶναι ἐρυθρωπὸς καὶ ἀπεστρογγυλωμένος. Τὰ δένδρα ταῦτα μεταφυτεύονται μετὰ τοῦ περὶ τὰς ρίζας χώματός των κατὰ 'Ιανουάριον ἢ Φεβρουάριον. Τὰ ἐμβολιαζόμενα δένδρα μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ἀπὸ τοῦ ἐμβολιασμοῦ καρποφοροῦσι καὶ ἐξακολουθοῦσι καρποφοροῦντα μέχρι τοῦ 100οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των περίπου. Καλὴ ἀπόδοσις ἐξ ἑκάστου δένδρου εἶναι 30 ὀκάδες καρποῦ ἐτησίως. 'Ο καρπὸς ὡριμάζει κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου ἢ ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ Σεπτεμβρίου. Τοῦτο καθίσταται φανερόν, διότι κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν γίνεται κατὰ τόπους ἐρυθρωπὸς καὶ κατὰ τὴν κορυφήν του διανοίγεται τὸ κέλυφος καὶ ἀναφαίνεται ἡ ψίχα τοῦ καρποῦ, ἥτις ἔχει χρῶμα ἐρυθροκυανοῦν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συλλέγεται ὁ καρπὸς διὰ ραβδισμῶν καὶ πρὸ τῆς ἀποθηκεύσεώς του ξηραίνεται ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἥλιον. Τρώγεται νωπὸς (*φρέσκα φιστίκια*) ἢ ξηρὸς ἑψημένος (*καβουρδισμένα* ἢ *ἁλμυρὰ φιστίκια*).

'Εκ τῶν πολλῶν ἐχθρῶν τοῦ δένδρου τούτου ἐπιβλαβέστεραι εἶναι αἱ παρατεταμέναι βροχαὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεώς του, διότι αὗται παρακωλύουσι τὴν γονιμοποίησίν του, καὶ τὸ μικρὸν ὑμενόπτερον ἔντομον *τρωγόκαρπος τῆς πιστακίας* (Trogocarpus pistaciae), τοῦ ὁποίου ὁ σκώληξ κατατρώγει τὴν ψίχαν τοῦ καρποῦ. Οἱ προσβληθέντες ὑπὸ τούτων καρποὶ ὡριμάζουσι καὶ εἶναι παρόμοιοι πρὸς τοὺς μὴ προσβληθέντας, ἀλλὰ διακρίνονται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ κέλυφός των δὲν διανοίγεται καὶ ἐξωτερικῶς φέρει μελανὰ στίγματα. 'Ο καρπὸς οὗτος διανοιγόμενος περιέχει λευκόν, μικρὸν καὶ ἐλαφρὰς κινήσεις ποιοῦντα σκώληκα καὶ εἶναι ἀκατάλληλος πρὸς βρῶσιν. Πρὸς πρόληψιν τῆς προσβολῆς ὑπὸ τοῦ ἐντόμου τούτου, δέον μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν ὑγιῶν καρπῶν νὰ συλλέγωνται καὶ οἱ προσβεβλημένοι καὶ νὰ καίωνται εὐθύς, διότι ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχει τὸ ᾠὸν τοῦ προαναφερθέντος ἐντόμου, ἐξ οὗ ἐκκολάπτεται κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, κατὰ Μάϊον συνήθως, τὸ τέλειον ἔντομον. 'Επίσης ἐμφανίζεται ἐνίοτε καὶ τὸ κοκκοειδὲς ἔντομον *κονισαλέος τῆς πιστακίας* (Pulvinaria pistaciae), ὅπερ καταστρέφεται διὰ ψεκασμῶν βορδιγαλλίου πολτοῦ. Δ. Ν. Γ.

πιστάκιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *πιστάκη*, ὁ κοινῶς γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *φιστίκι*. Δ. Ν. Π.

—*[Φάρμ.]* Τὰ ***πιστάκια*** εἶναι τὰ ἐλαιώδη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τριγωνικὰ σπέρματα, μήκους 1,5—2 ἑκστ. καὶ πλάτους 7—9 χσμ., τῆς *πιστακίας τῆς γνησίας* (Pistacia vera). Τὸ δένδρον τοῦτο βλαστάνει ὡς ἄγριον εἰς 'Αραβίαν, Περσίαν καὶ Συρίαν, ὅπου εἶναι ἰθαγενές, καλλιεργεῖται ὅμως καὶ εἰς Εὐρώπην. 'Ο καρπὸς οὗτος εἶναι μονόσπερμος, λιθώδης, τοῦ ὁποίου ἡ σὰρξ φέρει λεπτὸν ἐπικάλυμμα ὑπεράνω τῆς ξυλώδους κάψης, ἥτις περικλείει τὸ σπέρμα. Τοῦτο εἶναι πρασινωπὸν ἢ κιτρινοπράσινον, κεκαλυμμένον διὰ λεπτοῦ ἐρυθρωποῦ ὑμένος. Τὰ πιστάκια, λόγῳ τοῦ ὅτι ταγγίζουν εὐκόλως καὶ καθίστανται σκωληκόβρωτα, δέον νὰ φυλάσσωνται εἰς τόπον ψυχρόν. 'Ενίοτε τὰ πιστάκια φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον τεχνητῶς κεχρωσμένα πράσινα. Τὰ μεγαλύτερα καὶ ὡραιότερα πιστάκια εἶναι τὰ τῆς 'Ανατολῆς (παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ τὰ τῆς Αἰγίνης), ἀκολουθοῦν δὲ τὰ τῆς Σικελίας. Μικροτέρας ἀξίας εἶναι τὰ γαλλικά, τὰ τῆς Τοσκάνης καὶ τὰ τῆς Νεαπόλεως. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται πιστάκια πεφρυγμένα. 'Η φρῦξις γίνεται ἀφοῦ διαβραχοῦν τὰ πιστάκια διὰ διαλύματος μαγειρικοῦ ἅλατος. Τὰ πιστάκια εἶναι καρπὸς ἐδώδιμος. Κ. Γ. Μ.

πιστακόχρους (ὁ, ἡ), —*ουν*· ὁ ἔχων χρῶμα πιστακίου, πράσινον τοῦ φιστικίου, κοιν. *φιστικύς*.

Πιστάματα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαμποκάμπου (πρ. Φρέγκας) τῆς ἐπαρχίας 'Επιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1918) 112

Πίστες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. "Εν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς 'Ιλλυρίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

πιστεύω· ἔχω πίστιν, θάρρος, θαρρῶ εἴς τινα· ἀρχ. πέποιθά τινι: «πιστεύω εἰς τὰς δυνάμεις μου, — εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν» || «πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν» ἀποδέχομαι τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ || «πιστεύω θεόν, — ἁγίους, —αἰωνίαν ζωὴν κ.τ.τ.» || φρ. «αὐτὸς δὲν πιστεύει θεὸ» ἐπὶ ἀνθρώπου σκληροῦ, ἀπανθρώπου || δέχομαί τι ὡς ἀληθές, ὡς ὀρθόν, καταπείθομαι εἴς τινα: «δὲν ἐπίστευσα τὰ λόγια σου» ἢ «— 'ς τὰ λόγια σου», «αὐτὸς πιστεύει ὅ,τι κι' ἂν τοῦ ποῦν» || φρ. «πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα» ἀποδέχου τι ὡς ἀληθὲς δογματικῶς καὶ μὴ ἀνερεύνα τὸν αἰτιώδη λόγον || ***πιστεύω*** (τό)· ὡς οὐσ. καὶ *πιστεύως* (ὁ)· τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ὡς ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς λέξεως ***πιστεύω***: «ποῖος θὰ πῇ τὸ πιστεύω», «ξέρει τὸν πιστεύω ἀπέξω» (βλ. κατ.).

—**πιστεύω** (τό). Οὕτω καλεῖται τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τῆς Νικαίας—Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἀρχόμενον ἐκ τῆς λέξεως Πιστεύω. Τὸ σύμβολον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δώδεκα ἄρθρων, ὧν τὰ ὀκτὼ πρῶτα συνετάχθησαν ἐν τῇ πρώτῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, τῇ συνελθούσῃ ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ 325, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ἐν τῇ δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, τῇ συνελθούσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381, ἥτις καὶ ἀνεθεώρησε καὶ συνεπλήρωσε τὰ ὀκτὼ πρῶτα. 'Ως συντάκτην τῶν ὀκτὼ πρώτων ἄρθρων τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, θεωροῦσί τινες τὸν Μακάριον 'Ιεροσολύμων, ἄλλοι τὸν "Οσιον Κορδούης, ἄλλοι τὸν Εὐσέβιον Καισαρείας, καὶ ἄλλοι τὸν διάκονον 'Ερμογένην, τὸν γενόμενον εἶτα ἐπίσκοπον Καισαρείας. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι συνέταξε ταῦτα ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας.

Τὴν γνησιότητα τοῦ συμβόλου Κωνσταντινουπόλεως ἠμφισβήτησάν τινες τῶν νεωτέρων καὶ δὴ ὁ Harnack, ὅστις ἐπειράθη νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐπεκύρωσε μόνον τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς κανόνος, καὶ ὅτι τὸ λεγόμενον σύμβολον Κωνσταντινουπόλεως

Digitized by Google

ζεν τὸ σύμβολον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύ-ον, τὸ διαμορφωθὲν πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ Κυρίλ-υ Ἱεροσολύμων πρὸ τοῦ 381, ἀφοῦ ὑπάρχει, ῆν ἐλαφροτάτων τινῶν παραλλαγῶν, ἐν τῷ Ἀγ-ρωτῷ τοῦ Ἐπιφανίου, τῷ γραφέντι κατὰ τὸ 373 374. Ὁ Κύριλλος παραστὰς ἐν τῇ δευτέρᾳ οἰ-υμενικῇ συνόδῳ ἐβεβαίωσε τοῖς ἀμφιβάλλουσι τὸ θόδοξον αὐτοῦ φρόνημα διὰ τοῦ συμβόλου τούυ, ὅπερ καταγραφὲν ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἐθεωθη ἔπειτα ὡς δῆθεν σύμβολον τῆς δευτέρας οἰυμενικῆς συνόδου. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Harnack ναι σφαλερὰ (πρβλ. ἰδίᾳ *Χρυσοστόμου Παπαδοπού-υ* Τὸ σύμβολον τῆς Β´ οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἱστοκὴ καὶ κριτικὴ μελέτη, ἐν Ἀθήναις 1924). Τὸ πλῆρες ίμενον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ράτων.

Καὶ εἰς ἕνα Κύριον, Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν ῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γενηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων.

Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ ατρί, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Τὸν δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμεέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν Οὐρανῶν, καὶ αρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Ιαρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.

Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας αὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον τὸ ζωοοιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Ιατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

Εἰς μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Εκκλησίαν.

Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Κ. Ι. Δ.

Πίστης, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην ἠθοποιὸς καὶ συγγραφεὺς κωμῳδιῶν μονοπράκτων (1851—1885). Γινὲς ἐξ αὐτῶν, ὡς αἱ «Γιάντες», «Θ᾽ αὐτοχειριασθῶ», Βέβαια, βέβαια», ἐπαίχθησαν πλειστάκις, κατὰ τὰς πὸ τοῦ παλαιοῦ θεάτρου καλουμένας παραστάσεις μὲ ἀνθοδέσμην κωμῳδιῶν. Π. Α. Κ.

—**Πίστης, *Διονύσιος*·** βλ. λ. *Μπίστης* Διονύσιος.

πιστία (ἡ) (Pistia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *πιστίαν τὸν στρατιώτην* (Pistia stratiotes), ἥτις εἶναι πόα ἐπιπολάζουσα ἐπὶ τῶν ὑδάτων, μὲ φύλλα ροδοειδῆ καὶ ἄνθη μόνοικα κατὰ μικροὺς σπάδικας διατεταγμένα. Συχνάκις καλλιεργεῖται ἐντὸς τῶν ἀκουαρίων τῶν ἐγκατεστημένων ἐντὸς θερμοκηπίων. Δ. Ν. Π.

Πιστία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ἐν ἐπιγραφαῖς. Ν. Σ. Λ.

πιστιὰ (ἡ)· δημοτ. μέρος τῆς σαγῆς, καπουλοδέτης, ἡ ὀπισθία ζώνη.

Πιστιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 317. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πιστιενὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 528 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Καλεντίνη* 730. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πιστικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κνίδης (πρ. Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 80. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πισκό*.

πιστικός, *—ή, —όν·* πιστός, ἔμπιστος· || δημοτ. καὶ *μπιστικός, —ιά*: «ἂν εἶσαι φίλος μπιστικός»· || ὁ μισθωτὸς ποιμὴν (βλ. *μπιστικός*).

πιστιοκρατία (ἡ) (Fideismus, ἐκ τοῦ Fides=πίστις). Καλεῖται οὕτως ἡ θεωρία, καθ᾽ ἣν αἱ ἀνώτεραι ἀλήθειαι δὲν δύνανται ν᾽ ἀποδειχθῶσιν ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ καθίστανται ἀντιληπταὶ καὶ νοηταὶ διὰ μόνης τῆς πίστεως. Σ. Ν. Λ.

Πίστιος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Παρὰ Ρωμαίοις ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὁ Ζεύς, ὡς προϊστάμενος τῆς συμμαχικῆς καὶ τῆς συζυγικῆς πίστεως, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὁ θεὸς Σάγκος, ὅστις ἦτο παράστασις τοῦ Οὐρανοῦ, ἐταυτίζετο δὲ πρὸς τὸν Ἡρακλέα. Ἑωρτάζετο κατὰ Ἰούνιον ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Τιβέρεως. Ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπίκλησις me diufidius (=ἔστω μοι βοηθὸς ὁ θεὸς Πίστιος), ἐξ ἧς ὠνομάσθη καὶ Medius Fidius. Ν. Σ. Λ.

πίστις, *—εως* (ἡ)· πεποίθησις, θάρρος εἴς τινα: «ἡ εἰς τὰς δυνάμεις μου πίστις ἐκλονίσθη»· || «πίστις εἰς θεὸν» ἀποδοχὴ ὑπάρξεως θεοῦ· || σταθερά, ἀκλόνητος ἐμμονή: «ἔχει πίστιν εἰς τὰς ἀρχάς του, δὲν μεταβάλλεται εὔκολα», «τοῦ λείπει ἡ πίστις»· || ἐμπιστοσύνη· || τὸ θρησκευτικὸν δόγμα: «ἀγὼν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος»· || «καλὴ πίστις» τήρησις τῶν ὑποχρεώσεων, εἰλικρίνεια, εὐθύτης, τὸ αὐθέκαστον: «ἄνθρωπος καλῆς πίστεως», ἀντίθ. «κακὴ πίστις» δολιότης, ὑπεκφυγή, σοφιστεία· || ἐπίσης «καλὴ πίστις» ἄγνοια περιστατικῶν, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν πρᾶξίν τινὰ ἀνήθικον, ἄδικον ἢ παράνομον: «ὑπέγραψα καλῇ τῇ πίστει»· || ἐμπορ., τὸ σύνολον τῶν συναλλαγῶν, διὰ τῶν ὁποίων παρέχονται εἴτε χρήματα ἐπὶ ἀποδόσει εἴτε ἐμπορεύματα ἐπὶ πιστώσει τοῦ ἀντιτίμου.

— *[Θρησκευτ.] Πίστις* ἐν τῇ γενικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ εἶναι ἡ σταθερὰ ἐκδοχὴ ἀληθείας τινός, ἡ στηριζομένη οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας ἡμῶν γνώσεως, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας. Κατὰ ταῦτα ἡ πίστις στηρίζεται ἐπί τινος ἐξωτερικῆς αὐθεντίας καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι παραδοχὴ ἀληθείας τινὸς ἄνευ λόγου, διαφέρει δὲ ἡ πίστις τῆς γνώσεως, διότι τὸ ὡς ἀληθὲς ὑπὸ τῆς πίστεως νομιζόμενον δὲν προέρχεται ὡς ἐν τῇ γνώσει ἐξ ἰδίων ἰδεῶν, ἀλλὰ στηρίζεται ἐπὶ ἀλλοτρίων, ἃς ἀποδεχόμεθα.

Ὡς δὲ ἡ πίστις καθόλου, καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν εἶναι ἀστήρικτόν τι, ἁπλῆ τις γνώμη, μὴ στηριζομένη ἀντικειμενικῶς. Κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς ἡ πίστις εἶναι «ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (11,1), ἐπομένως ἡ χριστιανικὴ πίστις, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον εἶναι ἀλήθειαι θεῖαι καὶ ὑπερφυσικαί, ἐλπιζόμεναι μέν, μὴ βλεπόμεναι δέ, ἀλλὰ θεωρούμεναι ὡς πραγματικαί, δὲν εἶναι ὑποκειμενικὴ γνῶσις, οὐδὲ ἀνεξήγητόν τι αἴσθημα ἢ γνώμη ἄνευ ἐνδιαφέροντος περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς, ἀλλὰ σταθερὰ πεποίθησις, ἥτις γνωρίζει ὅ,τι πιστεύει καὶ διατί πιστεύει, εἰ καὶ δὲν βλέπει τὸ πιστευόμενον. Κατὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἡ πίστις στηρίζεται ἐπί τινος αὐθεντίας, γεννᾶται τὸ ζήτημα τίς αὕτη. Οἱ δυτικοὶ νομίζουσι συνήθως ὅτι αὕτη εἶναι ἡ Ἐκκλησία, οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι ἡ ἁγία Γραφή. Ἀλλὰ τὸ ἄτομον, ὅπερ ἤθελε διστάσει ὡς πρὸς τὰς διὰ τῆς πίστεως παρασχεθείσας ἀληθείας, δὲν δύναται νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν ἐκ τῆς αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς ἁγίας Γραφῆς, διότι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρωτήσῃ διατὶ ἡ Ἐκκλησία ἢ ἡ ἁγία Γραφὴ παρέχει αὐθεντίαν, ἡ δὲ ἀπάντησις, διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀλάθητος ἢ ἡ ἁγία Γραφὴ θεόπνευστος, θὰ ἤγειρεν ἀμέσως τὴν ἐρώτησιν διατὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀλάθητος ἢ ἡ ἁγία Γραφὴ θεόπνευστος. Ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ γνώμη ὅτι ἡ πίστις ἐνεργεῖται διὰ τῆς θείας χάριτος, δι᾽ ἧς ἡ μεταδιδομένη χριστιανικὴ ἀλήθεια λαμβάνει κῦρος παρὰ τῷ δεχομένῳ ἀτόμῳ, οὕτως ὥστε τοῦτο ἔχει βεβαιότητα περὶ αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ πίστις δὲν εἶναι κατωτέρα τις βαθμὶς τῆς γνώσεως καὶ ὅτι ἡ γνῶσις δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν πίστιν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ᾽ ὅσον ἡ γνῶσις ἀναφέρεται ἰδίᾳ εἰς τὴν νόησιν, ἐνῷ ἡ πίστις καὶ εἰς τὴν βούλησιν. Ὀρθῶς δὲ ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ἄλλοι παρετήρησαν ὅτι ἡ πίστις προηγεῖται τῆς νοήσεως (fides præcedit intellectum) καὶ ἐπομένως πιστεύω ἵνα ἐννοήσω (credo ut intelligam), σφαλερῶς δὲ οἱ ὀρθολογίζοντες ὅτι διὰ τῆς γνώσεως ἐπέρχεται ἡ πίστις (intelligo ut credam), ὡς ὁ Σλαϊερμάχερ ἀπέδειξεν. Καὶ ἡ γνώμη δὲ τοῦ μυστικισμοῦ, καθ᾽ ἣν ἡ πίστις εἶναι πεποίθησις εἰς τὸ μυστηριῶδες καὶ ὑπερβαῖνον τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν καὶ νόησιν εἶναι ἄτοπος, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ γνώμη ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ γνῶσις εἶναι ἀντίθετα ἀλλήλων, τὴν ἕνωσιν δὲ τούτων ἐπιτυγχάνει τις διαλεκτικῶς. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Jacobi καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν ἡ γνῶσις ἀναφέρεται εἰς τὸν νοῦν, ἡ πίστις εἰς τὸ αἴσθημα (τὴν καρδίαν), ὅπερ ἀντίκειται τῷ σαφῶς σκέπτεσθαι, οὕτως ὥστε δύναταί τις διὰ τῆς καρδίας νὰ εἶναι Χριστιανός, διὰ δὲ τοῦ νοῦ ἐθνικός. Κ. Ι. Δ.

— *[Πολ. Οἰκονομ.]* Καλεῖται *πίστις* ἡ ὑπό τινος κατ᾽ ἐλευθέραν βούλησιν παροχὴ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἑτέρῳ, ἐν τῇ ἐμπιστοσύνῃ ὅτι ταῦτα θέλουσιν ἀποδοθῆ κατὰ τὸν συμφωνηθέντα χρόνον καὶ τοὺς συνομολογηθέντας ὅρους. Οὕτω ὁ καθαρὸς οἰκονομικὸς τῆς πίστεως σκοπὸς συνίσταται εἰς τὴν διευκόλυνσιν ἰδιωτικῆς τινος οἰκονομίας πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀπαραιτήτων αὐτῇ ἀναγκῶν διὰ παραγωγικὴν ἐργασίαν, ὧν στερεῖται αὕτη προσωρινῶς ἐλλείψει χρηματικῶν μέσων, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἀνταποδόσεως τῶν ληφθέντων ἀγαθῶν, οὐχὶ βεβαίως αὐτουσίων, ἀλλὰ παρομοίων πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀρχικῇ συμφωνίᾳ τεθέντας καὶ ἀποδεκτοὺς γενομένους ὅρους.

Ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ οἰκονομίᾳ αἱ συναλλαγαὶ διενηργοῦντο διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν παροχὴν ἀντικειμένων ἔναντι ἀμέσου ἀντιπαροχῆς, ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ χρήματος, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ σημερινῇ του μορφῇ ἦτο ἄγνωστον καὶ ἀνύπαρκτον. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας, ἐκτὸς τῶν πολλαπλῶν ἐλαττωμάτων του, οὐδόλως ἦτο εἰς θέσιν νὰ βοηθήσῃ τὴν συνεργατικὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν, ἐνῷ τὸ προσφάτως ἀναπτυχθὲν σύστημα τῆς πίστεως, λόγῳ τῆς ἐπισωρεύσεως κεφαλαίων ὑπὸ τὴν μορφὴν νομίσματος, διευκολύνει καὶ ἀναπτύσσει τὰς συναλλαγάς, ἐξοικονομοῦν χρόνον καὶ κεφάλαια, ἀνεκτιμήτους δὲ προσφέρει ὑπηρεσίας εἰς τὰς καθ᾽ ἕκαστον μεγάλας ἢ μικρὰς ἰδιωτικὰς οἰκονομίας. Διότι καθ᾽ ὁμόφωνον τῶν οἰκονομολόγων γνώμην, ἡ πίστις ἀκμάζει ὁσάκις τὰ δάνεια καὶ αἱ ἐπὶ πιστώσει πωλήσεις πολλαπλασιάζονται καὶ τὰ χρηματικὰ κεφάλαια εὐκόλως μεταβιβάζονται καὶ κυκλοφοροῦσιν.

Ὁ Wagner ὡς πίστιν γενικῶς θεωρεῖ τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον δὲν μεταχειρίζεται ὁ ἰδιοκτήτης του δι᾽ ἴδιον λογαριασμόν, ἀλλὰ μεταβιβάζει αὐτὸ εἰς ἕτερον πρόσωπον, συγκεντροῦν ἰδιότητας ἐντιμότητος, ἐπιμελείας καὶ φερεγγυότητος ἐπὶ ὡρισμένῳ ἐκ τῶν προτέρων ἀνταλλάγματι ἐκδηλουμένῳ συνήθως εἰς τόκον καὶ προμήθειαν. Τὸ ἀντάλλαγμα δὲ τοῦτο ἐπιστρέφων ὁ πιστολήπτης εἰς τὸν πιστοδότην θὰ καταβάλῃ ἐκ τοῦ διὰ τῆς χρήσεως τῶν ληφθέντων ἀγαθῶν μέλλοντος νὰ πηγάσῃ εἰσαδήματος. Ἡ ἀρχικῶς διατυπωθεῖσα θεωρία αὕτη τοῦ Wagner εἶναι σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον παραδεδεγμένη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Ὁ Charles Gide, δίδων τὸν ὁρισμὸν τῆς πίστεως «ὡς ἀνταλλαγὴν παρόντος ἀγαθοῦ πρὸς ἀγαθὸν μέλλον», ὑποστηρίζει, συμφώνως τῷ ὁρισμῷ του, ὅτι ἡ πίστις εἶναι ἐπέκτασις τῆς ἀνταλλαγῆς, ἐξωτερικευομένης ὅμως κατὰ χρόνον ἀντὶ κατὰ τόπον. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου φέρει ὡς παράδειγμα τὴν πώλησιν ἐπὶ πιστώσει ἑνὸς εἴδους ἐμπορευμάτων, ἤτοι τοῦ ἐρίου, καθ᾽ ἥν, ἐφόσον ὁ πιστολήπτης δὲν ἔχει πρόχειρον ἀγαθὸν νὰ δώσῃ ὡς ἀντάλλαγμα τοῦ παραδιδομένου τοιούτου, ἀλλ᾽ ὑπόσχεται νὰ δώσῃ τὸ ἐκ τοῦ ἐρίου μέλλον νὰ δημιουργηθῇ ἀγαθόν, ἡ ὕπαρξις τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι καταφανής. Ἐνῷ ἀφ᾽ ἑτέρου ἐπὶ δανεισμοῦ σίτου, ἀντὶ πωλήσεως τοιούτου, ἡ ἀνταλλαγή, καίτοι ὑφισταμένη, δὲν ἐμφανίζεται εὐκόλως. Ὁ Lampertico ὡς πίστιν θεωρεῖ «μίαν οἰκονομικὴν σχέσιν δημιουργουμένην ἐκ τῆς συσχετίσεως μέλλοντος πράγματος καὶ παρόντος». Κατὰ τὸν Ν. Γουναράκην («Πολιτικὴ οἰκονομία»), ἀκολουθοῦντα ἐν πολλοῖς τὸν Roscher, «πίστις εἶναι ἡ παροχὴ ἡ ἑκουσία οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ὑπό τινος ἑτέρῳ, ὑπισχνουμένῳ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀνταπόδοσιν», ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε ὅτι ἡ ἀκουσία παροχὴ δὲν εἶναι πίστις, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου. Τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ γνώμῃ συμφωνοῦν καὶ οἱ Ι. Ζωγράφος, Κ. Βουρνάζος καὶ Α. Σπουργίτης, ὅστις («Περὶ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς») τὰς ἀναγκαστικῶς παρεχομένας πιστώσεις οὐδόλως ἐκλαμβάνει ὡς ἀποτελούσας οἰκονομικὰς πιστωτικὰς πράξεις. Τέλος, κατὰ τὸν Γ. Χαριτάκην («Θεωρία τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας») «πίστις εἶναι ὁ θεσμὸς ἐκεῖνος, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπεται ἡ εἰς τὸ μέλλον ἀναβολὴ τῆς ἐκτελέσεως ὀφειλομένης καταβολῆς ἢ παροχῆς».

Αἱ δύο κύριαι μορφαὶ τῆς πίστεως, διὰ τῶν ὁποίων μεταβιβάζονται ἀπὸ τῆς μιᾶς οἰκονομίας εἰς τὴν ἑτέραν ἀντικαταστατὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, εἶναι ἡ *πώλησις ἐπὶ πιστώσει* καὶ τὸ *δάνειον*. Μάλιστα τὸ δάνειον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ δανείζων δίδει χρῆμα στερούμενος τούτου προσωρινῶς ὅπως τὸ λάβῃ ἀργότερον μετὰ τῶν τόκων παρὰ τοῦ πιστολήπτου, ἀποτελεῖ ἐν τῇ συγχρόνῳ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ τὴν κυρίαν πιστωτικὴν συναλλαγήν. Διὰ τῶν δανείων δὲ τούτων, καὶ μάλιστα διὰ παραγωγικοὺς σκοπούς, οὐδεμία ἐπέρχεται μεταβολὴ εἰς τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν, ἐφόσον παρὰ τῆς λαμβανούσης οἰκονομίας ὑπάρχει ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ληφθέντων ἀγαθῶν.

Κατὰ τὴν πλειονότητα τῶν συγγραφέων, ἡ πίστις στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν ἔχει ὁ δανειστὴς περὶ τῆς τηρήσεως τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ὀφειλέτου. Οὕτω, τὸ στοιχεῖον τῆς ἐμπιστοσύνης θεωρεῖται ὡς πρωτεῦον παρὰ τοῖς Ansiaux, Paul Leroy Beaulieu, Pareto, Philippovich, Conrad Cauvès κ. ἄ., ἐνῷ κατὰ τοὺς Knies, Gide, Cassel κ. ἄ., ἡ ἐμπιστοσύνη πρέπει γενικῶς νὰ ὑπάρχῃ εἰς παντὸς εἴδους συναλλαγήν. Αὕτη προϋποτίθησιν ἠθικὰς σχέσεις καὶ ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην, ἥτις κατὰ κανόνα ἀναπτύσσεται εἰς πληθυσμοὺς κεκτημένους ἠθικότητα, ἐργατικούς, οἰκονόμους καὶ προοδευτικούς. Εἰς τὰ κράτη δ᾽ ἐκεῖνα ὅπου ἡ δημοσία ἀσφάλεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ἡ ἐγγύησις τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς προστασίας τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὡς καὶ ἡ ἐλευθέρα αὐτῆς διαχείρισις περιφρουροῦνται καὶ ἀναγνωρίζονται ὡς δικαιώματα παρὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐκεῖ ἡ πίστις περισσότερον ἀκμάζει. Ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς ἐποχὰς πολέμων, ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ἐπαναστάσεων, πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ πληθωρικῆς κυκλοφορίας χαρτονομίσματος, ἡ ἰδιωτικὴ πίστις, ὁμοῦ μὲ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ εὑρισκόμενα κεφάλαια, ἐξαφανίζεται. Ἐν τῇ πράξει, ὁ πιστοδότης παραδίδων εἰς τὸν πιστοῦχον πραγματικὸν κεφάλαιον, π. χ. ὑφάσματα, καφέν, σάκχαριν κ. ἄ., ἐξασφαλίζεται διὰ συναλλαγματικῶν

Digitized by Google

ἢ ἐμπορικῶν γραμματίων, καταθέσεως ἢ ἐνεχυριάσεως ἐμπορευμάτων, μετοχῶν, χρεογράφων, ὁμολογιῶν, ὑποθηκεύσεως ἀκινήτων καὶ ἐνεχυριάσεως πραγμάτων.

Εἴδη τῆς πίστεως. Ἡ πίστις διαιρεῖται εἰς παραγωγικήν, καταναλωτικήν, προσωπικήν, πραγματικήν, ἑταιρικήν, μακροπρόθεσμον καὶ βραχυπρόθεσμον. Κατὰ τὸ ἔργον, ὑπὲρ οὗ παρέχεται αὕτη, καλεῖται ἐμπορική, βιομηχανική, λαϊκὴ καὶ κτηματικὴ πίστις. Ἀναλόγως δὲ τοῦ προσώπου, εἰς δημοσίαν καὶ ἰδιωτικήν.

Παραγωγικὴ πίστις καλεῖται ὁσάκις τὰ δανεισθέντα κεφάλαια διατίθενται πρὸς σκοποὺς ἐπωφελεῖς, ἀναπαραγωγικούς. Πολλάκις ὅμως, ἕνεκεν ἀποτυχίας, καθολικῆς ἢ μερικῆς ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ προορισμοῦ της, ἡ πίστις αὕτη μεταβάλλεται εἰς καταναλωτικήν, ἥτις, καίτοι προξενεῖ μεγίστην βλάβην εἰς τὴν (ἰδιωτικὴν) οἰκονομίαν, ἀπ' ἐναντίας ὠφελεῖ τὴν ἐθνικὴν τοιαύτην. Διὰ τῆς παραγωγικῆς ὁ πλοῦτος αὐξεῖται, ἡ δὲ προμήθεια κεφαλαίων πρὸς βιομηχανικήν, γεωργικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν, φέρει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν.

Εἰς τὴν κατηγορίας τῆς παραγωγικῆς κατατάσσεται ἡ πίστις, ὅταν δίδηται πρὸς διατήρησιν καὶ προαγωγὴν τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων τοῦ καταναλίσκοντος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ συγγραφεῖς παραδέχονται ὅτι ὁ λαμβάνων διὰ τὴν τεχνικὴν ἢ τὴν ἐπιστημονικήν του κατάρτισιν καθιστᾷ τὴν πίστωσιν παραγωγικὴν διὰ τοῦ μέλλοντος νὰ παραχθῇ εἰσοδήματος. Ὡσαύτως καὶ ἡ ἀγορὰ ἀντικειμένων διαρκείας πρὸς χρῆσιν θεωρεῖται παραγωγική. Ὁ Α. Σπουργίτης, καινοτομῶν, ὑποστηρίζει ὅτι καὶ αἱ ἔκτακτοι δαπάναι, π. χ. δι' ἀσθένειαν καὶ κηδείαν, εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν δέον νὰ ὑπαχθῶσιν, ἐφόσον αὗται θὰ καλυφθῶσιν ἐκ μέλλοντος εἰσοδήματος. Ἐξ ἄλλου, ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, ἀκολουθῶν τὴν θεωρίαν τῶν Knies καὶ Truchy, παραδέχεται ὅτι αἱ δαπάναι αἱ γενόμεναι δι' ἀγορᾶς πραγμάτων πρὸς κατανάλωσιν, χάριν τῶν ἐργατικῶν μαζῶν εἰς στιγμὰς ἀνεργίας, εἶναι παραγωγικαί.

Καταναλωτικὴ πίστις καλεῖται ὁσάκις τὰ δανεισθέντα διατίθενται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκπληρώσεως προσωπικῶν χρειῶν καὶ πόθων, εἴτε πρώτης ἀνάγκης, εἴτε πολυτελείας. Ἡ τοιαύτη πίστις εἶναι κατακριτέα ὡς ἐπιβλαβής. Κατὰ τὸν Lexis περικλείει εἰς τοὺς κόλπους της μεγάλους κινδύνους, ὅταν χρησιμοποιῆται δι' ἀτομικὰς ἀνάγκας, ἐπειδὴ καταστρέφει ὑπάρχοντα ἀγαθά. Ἐπ' αὐτῆς δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ὁ δανειστής, διότι δὲν παρέχει ἀσφαλῆ βάσιν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ λαμβάνοντος, ἐκτὸς καὶ ἂν βασίζηται εἰς ἤδη ὑπάρχουσαν προσωπικὴν περιουσίαν τούτου. Πάντως ἐφόσον ὁ ὀφειλέτης δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ παραγάγῃ πρὸς ἀπόδοσιν ἰσάξιον ἀγαθὸν τοῦ δανεισθέντος, ἡ καταστροφή του, ἡ ἀπώλεια τῆς ἀτομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, ὡς καὶ ἡ διὰ παντὸς ἀνατροπὴ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν του δυνάμεων εἶναι βεβαία. Λίαν δὲ προσφυῶς κατὰ τὸν Charles Gide «ἡ ἱστορία πασῶν τῶν χωρῶν καὶ πασῶν τῶν ἐποχῶν εἶναι ἀληθὲς μαρτυρολόγιον ὀφειλετῶν καταστραφέντων ὑπὸ τῆς πίστεως». Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὅλοι οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦν ὅτι ἡ ἄσκοπος καὶ ἀνωφελὴς καταδαπάνησις τῶν τοιούτων πιστώσεων ἐπιφέρει σημαντικὴν μείωσιν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου.

Προσωπικὴ καλεῖται ἡ πίστις ἡ παρεχομένη εἴς τι πρόσωπον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐλέγχου τῆς περιουσιακῆς του καταστάσεως, τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἰδιοτήτων καὶ τοῦ ἠθικοῦ ποιοῦ του. Ἡ περιουσιακὴ κατάστασις ἰδιαιτέρως καὶ πρωτίστως ἐξετάζεται, διότι καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ κεκτημένος περιουσίαν, οὐχὶ μόνον ἐκ φόβου εἶναι συνεπὴς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του, ἀλλὰ καὶ προσεκτικὸς καὶ συντηρητικὸς εἰς τὰς ἐμπορικάς του πράξεις. Ἡ προσωπικὴ πίστις δίδεται συνήθως ἐγγράφως καὶ κατὰ διαφόρους ὡρισμένους τύπους, σπανίως δὲ προφορικῶς. Ἐν τῇ πράξει ζητεῖται κατὰ κανόνα ἐγγυητής, ἀναλαμβάνων τὴν εὐθύνην τῆς πληρωμῆς ἐν περιπτώσει δυστροπίας τοῦ ὀφειλέτου. Γεγονὸς ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἡ προσωπικὴ πίστις καθημερινῶς ἐκλείπει, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῆς πραγματικῆς.

Πραγματικὴ πίστις καλεῖται, ὁσάκις ἡ ἐξασφάλισις τοῦ δανειστοῦ συνοδεύεται δι' ὑποθήκης διδομένης ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἐπὶ ἀκινήτων του ἢ ἐξασφαλίσεως διὰ κινητῶν πραγμάτων, π. χ. ἐνεχύρου ἐπὶ ἐμπορευμάτων, μετοχῶν καὶ ἄλλων συναλλακτικὴν ἐχόντων ἀξίαν ἀντικειμένων. Ἀναμφισβητήτως αἱ ὑποθηκικαὶ ἀπαιτήσεις εἶναι κατὰ πολὺ ἀσφαλέστεραι τῶν προσωπικῶν, αἵτινες στηρίζονται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἐμποδίζεται, εἴτε ἐκ χαρακτῆρος, εἴτε ἐκ τῶν κακῶν περιστάσεων, διασπαθίζον τὴν περιουσίαν του ἢ μεταβιβάζον αὐτήν, νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του. Τὴν ὑποθηκικὴν πίστιν ἀπὸ τοῦ 1924 χειρίζεται ἐν Ἑλλάδι ἡ «Κτηματικὴ Τράπεζα», κατ' ἀπομίμησιν ἰδίως τῆς ἀπὸ τοῦ 1850 λειτουργούσης ἐν Γαλλίᾳ (Crédit foncier de France).

Εἰς τὴν *ἑταιρικὴν πίστιν* πιστοδόται εἶναι οἱ ἑταῖροι καὶ πιστολήπτης ἡ ἑταιρεία. Ὡς ἑταιρεία θεωρεῖται, ὑπὸ εὐρεῖαν ἔννοιαν, πᾶσα σύμπραξις προσώπων καταθετόντων κεφάλαια καὶ ἀποβλεπόντων εἰς κέρδη. Κατὰ τὸν Truchy ἡ ὑπάρχουσα διαφορὰ ἀπὸ τῶν κοινῶν πιστώσεων συνίσταται εἰς τὴν λῆψιν τοῦ τόκου, ἥτις ἐπὶ μὲν τῆς ἑταιρικῆς κυμαίνεται ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τῆς ἑταιρείας, ἐπὶ δὲ τῶν κοινῶν πιστώσεων ὁ τόκος παραμένει σταθερὸς ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ.

Ἄλλη γνωστὴ διαίρεσις εἶναι ἡ εἰς *μακροπροθέσμους* καὶ *βραχυπροθέσμους* πιστώσεις. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι αἱ μὲν βραχυπρόθεσμοι χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ μικρὸν μόνον χρονικὸν διάστημα παρὰ τοῦ λαμβάνοντος, αἱ δὲ μακροπρόθεσμοι ἐπὶ μακρόν. Παρὰ τῶν παλαιοτέρων συγγραφέων, κυριολεκτούντων ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῶν δύο τούτων μορφῶν τῶν πιστώσεων, ὡς βραχυπρόθεσμος ἐξελαμβάνετο ἡ προσωπική, ὡς μακροπρόθεσμος δὲ ἡ πραγματικὴ πίστωσις. Ἀπαιτεῖται ὅμως χωρισμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ κατηγορίας καὶ τάξεις διὰ τὸν ἀκριβῆ χαρακτηρισμὸν τῶν εἰς αὐτὰς ἀναγκαιουσῶν πιστώσεων. Οὕτω αἱ ἐμπορικαὶ καὶ χρηματιστηριακαὶ τάξεις, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦσι κινητὰ κεφάλαια, τὰ δὲ ἐμπορεύματά των κυκλοφοροῦσιν ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, καταφεύγουν εἰς τὰς βραχυπροθέσμους πιστώσεις. Τὸ μακρᾶς προθεσμίας δάνειον ἀποσκοπεῖ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ παραγωγοῦ τὰ μέσα πρὸς προμήθειαν, ὄχι μόνον τῶν πρώτων ὑλῶν, ἀλλ' ἰδίως τῶν μέσων τῆς ἐργασίας, δηλαδὴ ἐργαλείων, μηχανῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων. Τοιούτου εἴδους πιστώσεων, καὶ μάλιστα χρεολυτικῶς παρεχομένων, ἔχουσιν ἀνάγκην αἱ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις χάριν ἐγκαταστάσεων, αἱ γεωργικαί, κτηματικαὶ καὶ ναυτικαί. Ἰδίως αἱ γεωργικαί, λόγῳ τῆς ἀναγκαστικῆς μεσολαβήσεως μεγάλων προθεσμιῶν μεταξὺ τῆς σπορᾶς καὶ τῆς συγκομιδῆς. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὰ ληφθέντα χρήματα θὰ ἀποδοθοῦν ἐκ τοῦ μέλλοντος νὰ παραχθῇ εἰσοδήματος (*Philippovich Komozzynski*).

Διὰ τῆς *ἐμπορικῆς πίστεως* ἀντὶ ἐμπορευμάτων παραχωροῦνται συναλλάγματα τῷ πιστοδότῃ. Διὰ τῆς *τραπεζικῆς* συνήθως τὰ γραμμάτια τῶν τραπεζῶν καὶ αἱ ἐπιταγαὶ εἰς πληρωμὴν ἀναπληροῦσι τὸ νόμισμα. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν χρήσει εἶναι ἡ πίστωσις *εἰς τρεχούμενον λογαριασμόν*, καθ' ἣν ὁ πιστολήπτης προκαταβάλλει τὸν τόκον καὶ ἡ σύμβασις *ἐνεγγύου πιστώσεως*, ἥτις διαιρεῖται εἰς *ἁπλῆν* καὶ εἰς *βεβαιωμένην* (Crédit confirmé).

Ἀποτελέσματα τῆς πίστεως. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς πίστεως καὶ ἰδίως μόνον τῆς παραγωγικῆς εἶναι εὐεργετικὰ διὰ τὸ σύνολον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς μιᾶς χώρας. Διὰ τῆς συμβολῆς της τὰ ἀργὰ κεφάλαια καθίστανται ἐνεργητικά, τὰ δὲ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα ἐλλείψει χρηματικῶν μέσων θὰ παρέμενον ἀχρησιμοποίητα καὶ ἀποτεθειμένα εἰς τὰς ἀποθήκας, παραδίδονται εἰς χεῖρας τῶν καταναλωτῶν εἰς προσιτὰς τιμάς. Ἐκτὸς τῆς μεταβιβαστικῆς δυνάμεως ταύτης τῆς πίστεως, αὕτη συντελεῖ εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν νομισματικῶν κεφαλαίων, οὕτως ὥστε τὸ μεταλλικὸν χρῆμα νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ἄλλων κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Ὡσαύτως ἐπιτυγχάνεται ἡ συγκέντρωσις μεγάλων ποσῶν εἰς τὰς τραπέζας καὶ εἰς τὰς ἀνωνύμους ἑταιρείας, προαγομένου οὕτω τοῦ πλούτου καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι κατορθοῦν διὰ τῶν κεφαλαίων τούτων νὰ ἐπιτύχουν ἀνανέωσιν τῶν ἐγκαταστάσεών των καὶ ἐφαρμογὴν πληρεστέρων μεθόδων τεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ πίστις ἀναβάλλει ἁπλῶς τὴν πληρωμήν, χωρὶς νὰ δύναται καὶ νὰ καταργήσῃ ταύτην, ἐφόσον ὁπωσδήποτε θὰ ἐπέλθῃ ἡ λῆξις καὶ ἡ πληρωμὴ θὰ καταστῇ ἀναγκαία. Αἱ ὑποχρεώσεις ὑφίστανται ἀκέραιαι τοῦ πιστολήπτου πρὸς τὸν πιστοδότην, ὅστις τοῦ παρέδωκε τὸ ἐμπόρευμα αὐτοῦ, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα ὑπόσχεσιν μελλούσης πληρωμῆς, ἐκφραζομένην διὰ συναλλαγματικῆς ἢ διὰ γραμματίου εἰς διαταγήν. Παλαιότεροι οἰκονομολόγοι ἐσφαλμένως ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ πίστις εἶναι τῆς παραγωγῆς συντελεστής, καὶ εἶναι εἰς θέσιν ἐπίσης, ὅπως ἡ γῆ καὶ ἡ ἐργασία, νὰ δημιουργῇ ἀγαθά. Αὐτὴ δὲν πλάττει νέα κεφάλαια εἰς μίαν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ ἐπιτυγχάνει τὴν μεταβίβασιν των ἀπὸ τὰς ἀνικάνους πρὸς παραγωγὴν χεῖρας, εἰς τὰς δημιουργικὰς τοιαύτας, καὶ διευκολύνει τὴν αὔξησιν τῶν κεφαλαίων διὰ τῆς καταβολῆς ἐργασίας μόνον τοῦ παραγωγικῶς ἐκμεταλλευομένου τὴν πίστωσιν πιστολήπτου. Ὁ κυρίως ἱδρυτὴς τῆς θεωρίας τῆς δημιουργίας πλούτου διὰ τῆς πίστεως εἶναι ὁ Macleod, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ πίστις παράγει κεφάλαιον ἐκ τῶν ἀναμενομένων κερδῶν τοῦ μέλλοντος. Τὴν θεωρίαν ταύτην εἰδικῶς συνώψισε διὰ τοῦ ἑξῆς παραδείγματος: Ὁ Α παρέχει τῷ Β δάνειον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ὁ Α στερεῖται τοῦ κεφαλαίου του ἀλλὰ τὴν στέρησιν ταύτην ἀντικαθιστᾷ δι' ἑνὸς γραμματίου εἰς διαταγήν, τὸ ὁποῖον ὡς ἀντάλλαγμα λαμβάνει παρὰ τοῦ ὀφειλέτου του καὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προεξοφλήσῃ εἰς τράπεζάν τινα, ἐπαναχτῶν ἀμέσως τὰ δανεισθέντα. Δι' αὐτῆς δὲ τῆς μεθόδου καὶ ὁ Β ἔχει εἰς τὴν κατοχήν του τὰ κεφάλαια τοῦ δανειστοῦ Α, ἀλλὰ καὶ ὁ δανειστὴς Α διὰ τοῦ γραμματίου τοῦ Β, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς χεῖράς του ὠφελεῖται.

Ὁ Gide, κατακρίνων τὴν θεωρίαν ταύτην, παραδέχεται ὅτι ἡ μεταβίβασις ἀγαθοῦ τινος δὲν εἶναι δημιουργία, «ὅπως καὶ ἡ μεταφορὰ δὲν δημιουργεῖ τὰ ἐμπορεύματα». Ὑποστηρικτὴς τῆς παλαιᾶς θεωρίας τοῦ Macleod εἶναι ὁ Sombart, ὅστις, παρ' ὅλην τὴν σοβαρὰν ἐπιχειρηματολογίαν του, καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ σημείου ὅτι τὰ μεγάλα πιστωτικὰ ἱδρύματα, ὅπως αἱ τράπεζαι, δημιουργοῦν πολλὰς πιστώσεις μεγάλης ἐκτάσεως, ἐπιδρώσας ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς μιᾶς χώρας, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν πρὸ πολλοῦ χρόνου θεωρίαν τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ της.

Ὡς συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῇ, ὅτι ἡ πίστις, «ὡς μία ἄδεια χρησιμοποιήσεως τοῦ ἀλλοτρίου κεφαλαίου» κατὰ τὸν Stuart Mill ὀρθῶς, καίτοι δὲν δημιουργεῖ νέα κεφάλαια, βοηθεῖ ὅμως τὰ μέγιστα τὴν παραγωγήν, συντελοῦσα εἰς τὴν πραγματικὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑφισταμένων ἀγαθῶν, διὰ τῆς συγκεντρώσεως ἰδίως τῶν ἐν μιᾷ χώρᾳ παραμενόντων κεφαλαίων εἰς χεῖρας παραγωγικάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χαριτάκη*, «Ἐγχειρίδιον θεωρίας τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας» (2 τόμοι 1929).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἱστορία τῆς οἰκονομικῆς» (1928).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Οἰκονομία καὶ οἰκονομική» (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» 1932).—*Α. Σπουργίτου*, «Γενικὴ ἰδιωτικὴ οἰκονομική» (1932).— *Τοῦ αὐτοῦ*, «Τραπεζιτικά - συναλλαγματικὰ καὶ διάφορα μελετήματα» (1928).—*Ξ. Ζολώτα*, «Θεωρητικὴ κοινωνικὴ οἰκονομική» (παραδόσεις, Θεσσαλονίκη 1929 - 1930).—*Κ. Βουρνάζου*, «Πολιτικὴ οἰκονομία» (1912).—*Κ. Βαρβαρέσου*, «Πολιτικὴ οἰκονομία» (Β. Παπασπυροπούλου 1930).—*Ν. Γουναράκη*, «Στοιχεῖα πολιτικῆς οἰκονομίας» (1918).—*Ν. Καζάζη*, «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» (1894).—*Ι. Σούτσου*, «Πλουτολογία» (δύο τόμ. 18..)—*Ι. Ζωγράφου*, «Δημοσιονομικαὶ μελέται» (τρεῖς τόμ. 1..-1926).—*Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου*, «Οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ ἡ Ἐθνικὴ τράπεζα» (1916).—*Δ. Θ. Γεωργιάδου*, «Αἱ σύγχρονοι οἰκονομικαὶ κατευθύνσεις» (1927).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἡ πληθωρία καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν καὶ τῶν διακυμάνσεων τοῦ συναλλάγματος» (1926).—*Le Beaulieu*, «Traité théorique et pratique d'économie politique» (1896).—*Charles Gide*, «Cours d'économie politique» (1918).—*H. Truchy*, «Cours d'économie politique».—*M. Ansiaux*, «Traité d'économie politique» (1926).—*V. C..*, «La science économique» (1907).—*C. Perreau*, «Cours d'économie politique» (1928).—*C. Cassel*, «Traité d'économie politique» (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ, 2 τόμ. Paris 1929).—*E. Philippovich*, Grundriss der politischen oeconomie erster Bend. allgemeine volkswirtchaftslehre» (1..) — *I. Conrad*, «Grundriss zum Studium der politischen Oeconomie erster teill Nationalökomie» (1905).—*W. Sombart*, «Der moderne Kapitalismus» (1928).—*A. Wagner*, «Grundlegung der politisehen Oeconomie» (1892).—*W. Roscher*, «System der Volkswirtschaft erster Band. Grundlagen der Nationalökonomie» (1900).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

— *[Ἐμπορ.]* Ἡ λέξις *πίστις* σημαίνει γενικώτερον τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπιστοσύνην περὶ τοῦ ὅτι ὁ ὑποσχεθεὶς ὡρισμένην μελλοντικὴν παροχὴν θέλει ἐκτελέσει τὴν ὑποχρέωσίν του ταύτην. Ὅθεν πᾶσα σύμβασις, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσαι ἑκατέρωθεν ὑποχρεώσεις δὲν ἐκτελοῦνται συγχρόνως ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων, στηρίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐπεκράτησεν ὡς κανὼν ἡ πώλησις ἐπὶ πιστώσει τοῦ τιμήματος, ἥτις ἔχει ὡς βάσιν τὴν ἐμπορικὴν πίστιν τοῦ ὀφειλέτου. Συνήθως ἡ ἐμπορικὴ πίστις ἐνισχύεται καὶ διὰ προσθέτων ἐγγυήσεων, τὰς ὁποίας παρέχουν ἡ ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου ἔκδοσις γραμματίου, ἡ ἀποδοχὴ συναλλαγματικῆς, ἡ σύστασις ἐνεχύρου ἐπὶ ἐμπορευμάτων ἢ ἄλλων κινητῶν, ἡ σύστασις ὑποθήκης, ἡ παροχὴ ἐγγυητοῦ. Τὸ συνηθέστερον καὶ σπουδαιότερον ὄργανον πίστεως ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἶναι ἡ συναλλαγματική, ἀποτελοῦσα, λόγῳ τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς, τοῦ εὐκόλου τῆς μεταβιβάσεως καὶ λοιπῶν πλεονεκτημάτων της, τὸν εὐκολώτερον τρόπον πορισμοῦ χρημάτων διὰ τὸν ἔμπορον.

Ἡ *ναυτικὴ πίστις* ἐρρυθμίσθη παρ' ἡμῖν εἰδικώτερον διὰ τοῦ νόμου ΓΨΙΖ' τοῦ 1910, ὅστις ἐτροποποίησε καὶ συνεπλήρωσε τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου. Σκοπὸς τῆς γενομένης μεταρρυθμίσεως ἦτο ἡ νομοθετικὴ ῥύθμισις τῶν τρόπων τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ πλοίου παρὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὡς μέσου πίστεως, ὡς μέσου δηλαδὴ παροχῆς πίστεως, ἐχούσης ὡς ἀσφάλειαν αὐτὸ τοῦτο τὸ πλοῖον. Ὁ νόμος ὁρίζει δύο τρόπους χρησιμοποιήσεως τοῦ πλοίου ὡς μέσου πίστεως: τὴν καταπιστευματικὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος τοῦ πλοίου πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπαιτήσεως (ἄρθρ. 233 ἐπ. ἐμπ. νόμ.) καὶ τὴν ὑποθήκευσιν τοῦ πλοίου (ἄρθρ. 243 ἐπ. ἐμπ. νόμ.). Ἐκ τούτων ὁ μᾶλλον συνήθης καὶ ὑψίστην ἔχων κρατικὴν σημασίαν εἶναι ἡ ναυτικὴ ὑποθήκη. Διὰ τῆς νομοθετικῆς κατοχυρώσεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐνυποθήκου δανειστοῦ κατέστη δυνατὸν εἰς τὴν ναυτιλίαν μας νὰ προσπορισθῇ παρὰ τῆς διεθνοῦς χρηματαγορᾶς τὰ ἀναγκαῖα ὑλικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων τόσον συντόμως ἡνδρώθη καὶ ἀπετέλεσε σπουδαιότατον πλουτοπαραγωγικὸν κλάδον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν οἰκονομίας.

Κ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Διοικητ. Δίκ.]* Μεταξὺ τῶν καθηκόντων τῶν

Digitized by Google

δημοσίων ὑπαλλήλων εἶναι καὶ *ἡ πίστις*, ἡ ὑποχρέωσις δηλαδὴ αὐτῶν ὅπως ἀπέχουν πάσης ἐνεργείας, ἐξ ἧς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ οἱαδήποτε βλάβη εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας. Ἡ ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων παράλειψις τοῦ καθήκοντος τούτου ἐπάγεται τὴν πειθαρχικὴν εὐθύνην αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ποινικὴν καὶ τὴν ἀστικήν Ὁ ποινικὸς νόμος ἐν ἄρθροις 482—486 προβλέπει εἰδικῶς καὶ τιμωρεῖ ὡρισμένας περιπτώσεις ἀπιστίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν (βλ. λ. *ἀπιστία*). Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὀφειλομένη πρὸς τὴν πολιτείαν πίστις δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν διαφύλαξιν καὶ καλὴν διαχείρισιν δημοσίων χρημάτων, περὶ ὧν προβλέπουν τὰ ὡς ἄνω ἄρθρα τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐχεμύθειαν, τὴν τήρησιν δηλαδὴ ἀπολύτου σιγῆς ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας των ἐγνώρισαν, εἴτε ταῦτα ἐνεπιστεύθησαν αὐτοῖς οἱ προϊστάμενοί των, εἴτε οὗτοι ἔλαβον γνῶσιν αὐτῶν ὡς ἐκ τῆς εἰδικῆς ὑπηρεσίας των. Ἡ ὑποχρέωσις τῶν ὑπαλλήλων πρὸς ἐχεμύθειαν ὑφίσταται καὶ ὁσάκις ὁ ὑπάλληλος καλεῖται εἰς ἀνάκρισιν ἢ ἐξέτασιν, εἰδικῶς δ' ἐπὶ τούτου προβλέπει ἡ ποινικὴ δικονομία ἐν ἄρθρῳ 115. Ἡ παρὰ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων παραβίασις τῆς πρὸς ἐχεμύθειαν ὑποχρεώσεως ἀποτελεῖ πάντοτε πειθαρχικὸν παράπτωμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ποινικόν. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρ. 452 τοῦ ποινικοῦ νόμου «ὅστις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐναντίον τῶν καθηκόντων του, κοινοποιεῖ ἢ καθιστᾷ γνωστὰ εἰς ἄλλους· 1) πράγματα, τὰ ὁποῖα μόνον ὡς ἐκ τῆς δημοσίας θέσεώς του γνωρίζει· 2) πράξεις ἢ ἐπίσημα ἔγγραφα, διαπεπιστευμένα εἰς αὐτὸν χάριν τοῦ δημοσίου ἐπαγγέλματός του· ἐὰν ἡ κοινοποίησις ἔγινε μὲ ἰδιοτελῆ σκοπόν, ἢ ἐὰν ἐκ ταύτης ἐβλάφθη τὸ κράτος ἢ τῶν ἰδιωτῶν τις, τιμωρεῖται, κατὰ τὸ μέγεθος τῆς μελετηθείσης ὠφελείας ἢ τῆς προξενηθείσης ζημίας, μὲ φυλάκισιν ἑνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν». Ἡ πρὸς ἐχεμύθειαν ὑποχρέωσις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν λύσιν τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως, τοῦ παραβιάζοντος τὴν ἀρχὴν ταύτην εὐθυνομένου ποινικῶς, ἐνδεχομένως καὶ ἀστικῶς, ὄχι ὅμως καὶ πειθαρχικῶς, ἐφόσον μὲ τὴν παῦσιν τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως παύει καὶ ἡ πειθαρχικὴ τῆς πολιτείας ἐξουσία. Χ. Γ. Σ.

—*[Ρητορ.]* Βλ. λ. *ἐπιχειρήματα*.

—πίστεως *κανών*· βλ. *κανὼν* πίστεως.

—πίστεως *ὑποστηρικτὴς* *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. *συνήγορος* τοῦ διαβόλου.

— πίστις *δημοσία*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐμπιστοσύνη, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει τὸ κράτος, ὁσάκις ἐκ διαφόρων λόγων περιέρχεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δανεισθῇ.

Ὅπως ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ διὰ τῆς πίστεως ἐκφράζεται ἡ δύναμις, ἣν ἔχει ὡρισμένον ἄτομον, ὥστε νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ λάβῃ παρὰ τρίτου χρηματικὸν ποσὸν ὡς δάνειον, ὑποσχόμενον τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀνταπόδοσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ οἰκονομίᾳ ἡ πίστις εἶναι ἡ δύναμις ἐκείνη, δι' ἧς ἀποκτᾷ τὸ δανειζόμενον κράτος χρήματα, πράγματα ἢ ἄλλου εἴδους ὑπηρεσίας, παρέχων ἀντ' αὐτῶν κυκλοφοροῦντα χρεόγραφα, ἅτινα διὰ τῆς διαμορφώσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν χρηματιστηρίων ὑπὸ τὴν σημερινήν των μορφὴν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν δανειστὴν νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς πᾶσαν στιγμὴν τὴν ἀξίαν, ἣν ἀντιπροσωπεύει ἡ δημοσία αὐτοῦ ὁμολογία.

Ἡ εὐκολία αὕτη τῶν χρηματιστηρίων, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν μεταβίβασιν καὶ κυκλοφορίαν τῶν κεφαλαίων, ἅτινα ἄλλως θὰ παρέμενον νεκρά, ἡ κατίσχυσις παρὰ τοῖς ἀτόμοις τοῦ πνεύματος τῆς προνοίας, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ ὕπαρξις κινητοῦ πλούτου, ἀποτέλεσμα τοῦ πλεονάσματος ἀγαθῶν ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν, καὶ τέλος ἡ ἀσφάλεια, ἣν ἐγγυῶνται τὰ σύγχρονα πολιτεύματα, ἥτις δὲν παραλύει τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως, ὡς ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος διὰ τὴν διατήρησιν τῶν κτηθέντων ἀγαθῶν, οὔτε καὶ θέτει εἰς κίνδυνον τὰ συμφέροντα τῶν πιστωτῶν, συνετέλεσαν νὰ αὐξηθῇ ὑπερμέτρως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ δημοσία πίστις, ὡς οἰκονομικὴ λειτουργία, θεωρουμένη ὡς μία τῶν σπουδαιοτέρων δυνάμεων τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν λαῶν. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ κράτη σήμερον ὑφίστανται τεραστίας δαπάνας διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν μελῶν, ἅτινα ἀπαρτίζουσιν αὐτά, κατὰ πολὺ αὐξηθείσας ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν παλαιοτέραν περιωρισμένην τῶν κρατῶν ἀποστολήν, ἃς δὲν δύνανται νὰ φέρωσιν εἰς πέρας δι' ἰδίων χρηματικῶν μέσων, ἤτοι διὰ φόρων ἢ ἐσωτερικῶν ἀναγκαστικῶν δανείων, ἀποβαίνει ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ ὑπηρεσία, ἣν προσφέρει ἡ ὕπαρξις ἀμειώτου τῆς δημοσίας πίστεως. Πάντως ὅμως ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ὅτι ἡ πίστις αὕτη θέλει χρησιμοποιηθῇ διὰ καθαρῶς παραγωγικοὺς σκοπούς, καὶ ὄχι διὰ καταναλωτικοὺς τοιούτους. Τὴν γνώμην ταύτην, τὴν ὁποίαν κατὰ πρῶτον διετύπωσεν ὁ Μοντεσκιὲ («Esprit des lois»), ἀκολουθοῦν σήμερον τὸ πλεῖστον τῶν οἰκονομολόγων καὶ συγγραφέων.

Ὑπάρχουν ἀναμφισβητήτως κοινὰ γνωρίσματα μεταξὺ δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς πίστεως, ὅπως ἐπίσης καὶ οὐσιώδεις διαφοραί. Ἀρχὴ ὅμως γενικῶς παραδεδεγμένη εἶναι ὅτι καὶ αἱ δύο αὗται μορφαὶ τῆς πίστεως δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν παράγοντες παραγωγικοί, διότι δὲν πλάττουν κεφάλαια εἰς ἐθνικήν τινα οἰκονομίαν, ἀλλ' ἁπλῶς μεταθέτουν ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον, ἤτοι ἀπὸ τῶν ἀνικάνων νὰ τὰ χρησιμοποιήσωσι πρὸς παραγωγὴν εἰς τοὺς ἱκανοὺς διὰ τὴν δημιουργικὴν ταύτην προσπάθειαν.

Αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραὶ μεταξὺ τῆς κρατικῆς πίστεως καὶ τῆς ἀτομικῆς τοιαύτης εἶναι δυνατὸν νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα: α') Ἐνῷ τὸ ἄτομον ἐξαναγκάζεται διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ, καὶ δὴ διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς κατασχέσεως, εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν του, ἀντιθέτως ἡ πολιτεία ἐμφανίζεται ὡς κυρίαρχος ἀπέναντι τῶν πιστωτῶν, ἰθαγενῶν καὶ ἀλλοδαπῶν, ἐνδίδουσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών της μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ κυριαρχικοῦ της δικαιώματος. Εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν κατὰ πρῶτον ἀνέπτυξεν ὁ Drago, ἀντειάχθησαν ἄλλοι συγγραφεῖς, ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ πολιτεία εὐθύνεται διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών της, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος ἰδιώτης. Ἤδη ὅμως, ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ δεσπόζει ἡ γνώμη τῶν Manès καὶ Labeau, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, ἐν περιπτώσει πραγματικῆς καὶ ἀναποφεύκτου ἀδυναμίας, ἀποκλείονται τὰ ἐκβιαστικὰ μέτρα, ὡς οἱ οἰκονομικοὶ ἀποκλεισμοί, πολιτικαὶ πιέσεις κ. ἄ., ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, εἰς τοιαύτας δυσκόλους περιστάσεις ἑνὸς ἔθνους, ἀσκεῖται συνήθως πολιτικὴ ἐπέμβασις τοῦ κράτους, εἰς ὃ ἀνήκουν οἱ πιστωταί. Ἕνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου μειοῦνται καθημερινῶς οἱ ἐκ τῆς πτωχεύσεως κίνδυνοι. β') Ὁ ἰδιώτης, διὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν σύναψιν δανείου, πρέπει νὰ εἶναι κάτοχος κινητῆς, καὶ ἰδίως ἀκινήτου περιουσίας, παραχωρῶν αὐτὴν ἐπὶ ὑποθήκῃ. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ διὰ τὰ κράτη, ἅτινα στηρίζονται εἰς τὴν πίστιν των. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς βλέπομεν ὅτι κράτη ἅτινα δὲν ἔχουν περιουσίαν, οὔτε ὑπὸ τὸν παλαιὸν τύπον τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, οὔτε ὑπὸ ἄλλην μορφήν, ἔχουν ἐξωγκωμένον τὸ δημόσιον χρέος των. γ') Τὸ ἄτομον, ἐπειδὴ ἔχει φυσικῶς περιωρισμένα ὅρια ζωῆς, δανείζεται δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ πολιτεία, ἥτις εἶναι πρόσωπον μακρᾶς διαρκείας, προβαίνει εἰς τὴν σύναψιν δανείων διὰ μακρὰν περίοδον. Ἡ πολιτεία δανείζεται συνήθως ἐπὶ διηνεκεῖ τόκῳ ἢ παγίως (en rente perpétuelle), ἤτοι τὸ κεφάλαιον τοῦ δανείου δὲν εἶναι ποτὲ ἀπαιτητόν, τὸ δὲ κράτος ἐπιφυλάσσει δι' ἑαυτὸ τὸ δικαίωμα νὰ πληρώσῃ ὅταν θέλῃ. Κατὰ δὲ τὸν Gide, ἐξηγεῖται σαφῶς ὁ τοιοῦτος δανεισμός, διότι οἱ πολῖται δανείζουσι τὸ χρῆμά των εἰς τὸ κράτος, μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς τοποθετήσεως τῶν κεφαλαίων των καὶ ἀποδόσεως ἀσφαλοῦς ἐσόδου. δ') Ἡ πολιτεία δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν σύναψιν ἐσωτερικῶν δανείων, ἀνέφικτον πρᾶγμα διὰ τὸν ἰδιώτην, ὅστις δὲν δύναται νὰ δανεισθῇ δι' ἰδίων μέσων. ε') Τὸ κράτος, ἀντὶ νὰ συζητήσῃ τὸ ποσὸν τοῦ δανείου καὶ τοῦ πληρωτέου τόκου, ἐκτίθησι πρὸς πώλησιν τίτλους ἀποφέροντας ὡρισμένον τόκον. στ') Τὸ κράτος δανείζεται κάτω τοῦ ἀρτίου, ὁμολογοῦν οὕτω ὀφειλὴν ἀνωτέραν τοῦ ποσοῦ, ὅπερ πραγματικῶς ἔλαβεν, ἢ πολλάκις καταφεύγει εἰς τὸν νομισματικὸν πληθωρισμόν. Πράγματα, ἂν μὴ ἀκατόρθωτα, πάντως ἀσύμφορα διὰ τὸν ἰδιώτην.

Τὴν διαφορὰν ταύτην τῆς πίστεως μεταξὺ πολιτείας καὶ ἀτόμου, ἀπὸ καθαρῶς ἱστορικῆς ἀπόψεως, περιγράφει ὁ Roscher, ὅστις καὶ διαιρεῖ ταύτην εἰς τέσσαρας περιόδους, αἵτινες πολλάκις ἐπαναλαμβάνονται παρὰ τῶν συγγραφέων: α') Τὴν περίοδον τῆς κτηματικῆς οἰκονομίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ κράτος ὑπεχρεοῦτο νὰ δώσῃ ἀσφάλειαν εἰς τὸν δανειστήν του κτήματα ἐπὶ ὑποθήκῃ. ὅπως καὶ ὁ ἰδιώτης, οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης διαφορᾶς. β') Τὴν νομισματικὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐπειδὴ τὰ κτήματα, λόγῳ δωρεῶν, πωλήσεων κλπ., ἠλαττοῦντο, αἱ δὲ δαπάναι ηὐξάνοντο αἰσθητῶς, τὸ κράτος ἔπαυσε μὲν τὴν ὑποθήκευσιν τῶν κτημάτων του, ἀλλὰ παρεχώρει ἀξιώματα, ἀντὶ καταβολῆς εἰς αὐτὸ κεφαλαίων διὰ τὴν ἐξαγοράν. γ') Τὴν φορολογικὴν περίοδον, καθ' ἣν τὸ κράτος ἤρχισε παραχωροῦν ὡς ἐγγυήσεις εἰς τοὺς δανειστάς του φόρους, μονοπώλια κ. ἄ. δ') Τὴν κοινωνικὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πίστις ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν λειτουργεῖ μόνον διὰ τὰ μεγάλα κράτη, ἐνῷ διὰ τὰ μικρὰ ὑφίστανται περιορισμοὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν διεθνῶν ἐλέγχων, ὅπως κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν συνέβη διὰ τὰ κράτη τοῦ Αἵμου, Ἑλλάδα, Τουρκίαν, Βουλγαρίαν καὶ Σερβίαν.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορίας τῆς δημοσίας πίστεως, τὸ κράτος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οὐδεμίαν ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην, τὰ δὲ δημόσια δάνεια ἢ ἀπετέλουν φαινόμενον σπάνιον, ἢ ἀπήντων ὅλως μεμονωμένως, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν μικρὰν κεφαλαιοκρατικὴν ἀνάπτυξιν τῶν περιόδων τούτων, καὶ τὴν ἀσθενεστάτην ἀσφάλειαν, ἣν τότε περιεβάλλοντο αἱ διεθνεῖς συναλλαγαί. Ὡς συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅτι περισσοτέρα ἰδιωτικὴ ἢ δημοσία πίστις ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι ὑπάρχουν ἄπειρα παραδείγματα ὅτι ἄτομα ἠγγυῶντο τὰ χρέη τῆς πατρίδος των· εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην φαίνεται ὅτι ὑπάγονται τὰ σπαρτιατικὰ δάνεια πρὸς τοὺς Σαμίους ὀλιγαρχικούς, τὰ δάνεια πρὸς τοὺς τριάκοντα τυράννους, ὡς καὶ τὸ δάνειον τῶν 30 πλοίων τῶν Κορινθίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (*Ἀνδρεάδη* «Ἱστορία τῆς δημοσίας οἰκονομίας»). Ἄλλαι περίοδοι τῆς δημοσίας πίστεως, ἄξιοι μνείας, εἶναι ἡ ἐμποροκρατικὴ (1506—1750 μ. Χ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πίστις δὲν ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἰδέα τῶν μεταλλοκρατῶν ὅτι τὰ παντὸς εἴδους δάνεια, ἐπειδὴ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξαγωγὴν τῶν πολυτίμων μετάλλων, εἶναι καταστρεπτικὰ διὰ μίαν κοινωνικὴν οἰκονομίαν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην σοβαραὶ χρηματαγοραὶ ἦσαν αἱ τῶν βορείων ἰταλικῶν πόλεων, καὶ ἰδίως τῆς Γενούης.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἤρχισε μικρά τις ἀνάπτυξις τῆς πίστεως, ὀφειλομένη εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πλούτου τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθέντων κρατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα, ὡς ἔχοντα περίσσευμα κεφαλαίων, ἦτο δι' αὐτὰ ἀπαραίτητον νὰ εὕρουν μικρὰς χώρας ἐχούσας ἀνάγκην συνδρομῆς, χάριν τῆς ἀναπτύξεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν των. Ἡ δημοσία πίστις ἐσημείωσε σημαντικὴν πρόοδον κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε, κατὰ τὸν Zèze, ἡ δημιουργία κινητοῦ πλούτου, χρηματιστηρίων καὶ τραπεζῶν, αἵτινες πρὸς ὠφέλειάν των ὑποβάλλουν εἰς τὴν πελατείαν τὴν ἀγορὰν τίτλων ἀλλοδαπῶν δανείων καὶ ἐπιχειρήσεων, ὑποβοηθοῦσαι οὕτω τὰ μέγιστα τὸν δανεισμόν, ὅστις ἀποβλέπει κυρίως διὰ τὴν ἀποστέλλουσαν οἰκονομίαν εἰς τὸ εἰσόδημα.

Τὰ κινητὰ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα σημαντικῶς ἐπολλαπλασιάσθησαν τὸν τελευταῖον αἰῶνα, κύριον διακριτικὸν γνώρισμα ἔχουν τὴν μεγάλην ἐλαστικότητα αὐτῶν. Ταῦτα ἢ παραμένουν εἰς τὴν πατρίδα των χρησιμοποιούμενα παραγωγικῶς, ἢ θεωροῦν συμφερώτερον νὰ μεταναστεύουν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν.

Ἡ δημοσία πίστις ὀρθῶς, κατὰ τοὺς Cauvés, Zèze κ. ἄ., στηρίζεται περισσότερον εἰς ἠθικοὺς λόγους παρὰ εἰς ὑλικούς. Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς προϋποθέτει εἰρήνην ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικήν, διοικητικὸν ὀργανισμὸν προωδευμένον, κατὰ δὲ τὸν Edgard Allix κράτος βασιζόμενον εἰς τὴν καλὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν του. Κατ' αὐτόν, ἐπειδὴ κυρία πηγὴ τῶν εἰσπράξεων εἶναι ὁ φόρος, πρέπει νὰ ἀποδίδεται μεγάλη εἰς αὐτὸν σημασία. Ἐπίσης ὁ A. Aftalion, ἀκολουθῶν τὴν παρ' αὐτοῦ διατυπωθεῖσαν ψυχολογικὴν θεωρίαν, ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὸν ἠθικὸν παράγοντα.

Ὁ κλονισμὸς τῆς πίστεως ἔχει ὀλεθρίας συνεπείας διὰ τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας, ὡς ἀφαιρῶν τὴν ἐμπιστοσύνην. Εἰς τοῦτο συντελεῖ κατὰ πολὺ καὶ ἡ δανειακὴ ἐπιβάρυνσις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Μιχαλακοπούλου*, «Τὸ γαλλικὸν φράγκον, τὰ ἐκ τῆς κρίσεώς του διδάγματα» (1926).— *Ξ. Ζολώτα*, «Ἡ δανειακὴ ἐπιβάρυνσις τῆς Ἑλλάδος» (1931).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἐν Ἑλλάδι» (1930).—*Γ. Χαριτάκη - Α. Καλλιαβᾶ*, «Οἰκονομικὴ ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος» (1930).—*Τρ. Κεραμιδᾶ*, «Μακροπρόθεσμοι οἰκονομικαὶ πράξεις» (1931).—*Δ. Στεφανίδου*, «Ἡ εἰσροὴ τῶν ξένων κεφαλαίων» (1930).—*Α. Διομήδους*, «Τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος» (1922).—*Δ. Θ. Γεωργιάδου*, «Αἱ σύγχρονοι οἰκονομικαὶ κατευθύνσεις» (1927).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἡ νομισματικὴ ἐξυγίανσις» (ἐπίδρασις τῆς πίστεως ἐπὶ τοῦ νομίσματος σ. 110 ἑπ.].—*E. Allix*, «Traité élémentaire de sciences des finances et de législation financière Française» (Paris 1927).—*C. Zèze*, «Cours de sciences des finances et de législation financière française. La technique du crédit public» (Paris 1925).—*A. Pigou*, «A. study in public Finance» (London 1928). — *C. Shirras*, «The science of public finance» (1925). — *C. Cassel*, «Theoretische Sozialökonomie vierte. Auflage» (Leipzig 1927). Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

—πίστις *κτηματικὴ* *[Οἰκον.]*· βλ. λ. *κτηματικὴ* πίστις.

Πίστις, *μάρτυς*. Κατά τινας μὲν ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138), κατ' ἄλλους δὲ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305), ὑπέστη ἐν Ρώμῃ μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Ἐλπίδος* καὶ *Ἀγάπης* καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν *Σοφίας*, εὐγενοῦς Ρωμαίας, καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 17 μὲν Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν 30 δ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Πιστόγια (Pistoia) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, σιδηροδρομικὸς κόμβος ἐπὶ τῆς γραμμῆς Φλωρεντίας—Βολωνίας. Ἔχει μεσαιωνικὰ τείχη μετὰ 4 πύργων καὶ ἀκρόπολιν, ἥτις χρησιμεύει σήμερον ὡς φυλακή, ρωμανικὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, περιλαμβάνοντα σημαντικὰ ἔργα τέχνης, γοτθικὸν βαπτιστήριον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐκτισμένον κατὰ σχέδιον τοῦ Ἀνδρέου Πιζάνο, ναοὺς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ρυθμοῦ τοσκανορρωμανικοῦ (1159), τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ρωμανικοῦ ρυθμοῦ (1166), τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (ΙΓ' αἰῶνος) κ. ἄ., τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα Palazzo Pretorio, κτισθὲν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Η' αἰῶνα καὶ ἀνακαινισθὲν

Digitized by Google

τῷ 1370, νῦν δὲ χρησιμεῦον ὡς δικαστικὸν μέγαρον, ἀνωτέρας σχολάς, βιβλιοθήκας (Biblioteca Fabroniana μὲ 16.000 τόμους καὶ Biblioteca Forteguerri μὲ 26.000 τόμους), μουσεῖον, θέατρον, ἱππόδρομον κλ. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα μηχανουργεῖα, χυτήρια σιδήρου, ὑαλουργεῖα, ἐργοστάσια σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν, ὁπλοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, μεταξουργεῖα κ. ἄ. Ἡ Πιστόγια εἶναι τὸ Pistorium τῶν Ἐτρούσκων καὶ ἡ *Πιστορία* τῶν Ρωμαίων (Pistoria καὶ Pistoriae), γνωστὴ ἐκ τῆς πρὸς Β. τῆς πόλεως γενομένης τῷ 62 π. Χ. μάχης, καθ' ἣν ἡττήθη ὁ Κατιλίνας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Τῷ 1306 κατεκτήθη ὑπὸ τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Λούκκας καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς πρώτης.

—2) Νομὸς τῆς Ἰταλίας, ἀποσπασθεὶς τῷ 1927 ἐκ τοῦ νομοῦ τῆς Φλωρεντίας, ἔχων ἔκτασιν 736 τετρ. χλμ. καὶ 140.375 κατοίκους. κ. β. λ.

πιστοδότης (ὁ)· ὁ παρέχων πίστωσιν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *πιστοῦχον*.

Πιστόκκι (Pistocchi), ***Φραγκῖσκος - Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς συνθέτης καὶ διάσημος καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος (1659—1726). Ὀκταετὴς ἐδημοσίευσε τὴν σύνθεσίν του «Capricci puerili variamente composti in 40 modi sopra un basso» (1667). Ἀποτυχὼν ὡς ἀοιδὸς θεάτρου, ὁ Πιστόκκι ἔλαβε τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν μελοδραμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Narciso, La pazzie d'amore», «Λέανδρος», «Il Girello» κλπ. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε τὰ ὀρατόρια: «Il martirio di S. Adriano», «Maria Virgine addolorata» καὶ «La fuga di S. Teresia». Ἐγκατασταθεὶς ὁριστικῶς ἐν Βολωνίᾳ, ἵδρυσε τὴν πρώτην συστηματικὴν σχολὴν ᾄσματος (1700), ἥτις καὶ ὑπῆρξεν ὁ μαγαλύτερος τίτλος τιμῆς του. γ. σ.

Πιστοκράτης. —1) Ἠλεῖος, πατὴρ τοῦ διασήμου φιλοσόφου *Πύρρωνος*.

— 2) Ἀθηναῖος ἐπιγραμματοποιός.

πιστόλα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο πιστόλι (ἰταλ. pistola).

— **πιστόλα** (ἡ). Παλαιὸν χρυσοῦν ἱσπανικὸν νόμισμα, εἰσαχθὲν ἀπὸ τοῦ 1537 ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννας τῆς Παράφρονος καὶ τοῦ υἱοῦ της Καρόλου Κουΐντου, ἀρχικῶς βάρους 3,38 γραμμ., τίτλου 22 καρατίων ($^{1}/_{68}$ τοῦ μάρκου, μονάδος βάρους) καὶ σχήματος ἀορίστου. Ἀπὸ τοῦ 1730 προσέλαβε σχῆμα στρογγύλον, τὸ δὲ βάρος του ηὐξήθη εἰς 6,76 γραμμ., τίτλου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον 22 καρατίων, ἤτοι διπλασίου τοῦ σκούδου, τῆς τότε νομισματικῆς μονάδος, ἐξ οὗ καὶ βραδύτερον ἐκαλεῖτο *διπλάσιον* (doublon). Ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην, ἰσότιμον πρὸς 16 σελ. 11 $^{1}/_{4}$ π= 317,57 σταθ. δραχμάς, διετηρήθη μέχρι τοῦ 1840, ἐποχὴν τῆς τελευταίας ἐκδόσεως.

Ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας, *πιστόλα* ἐκαλεῖτο, κυρίως δὲ ὑπὸ τῶν ἀργυραμοιβῶν Γαλλίας, Γερμανίας, Ὁλλανδίας (Pistoletten) καὶ Ἰταλίας (pistoletti), πᾶν νόμισμα, οὗτινος τὸ βάρος καὶ ὁ τίτλος ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ τῆς ἱσπανικῆς πιστόλας ἢ ἐνέπιπτον ὁπωσδήποτε ἐντὸς τῶν ἀναλογιῶν της. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ, ἀποκληθεῖσα ὡσαύτως *πιστολὲ* (pistolet= πᾶν πρᾶγμα μικρῶν διαστάσεων), ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο μικρότερον τοῦ τότε ταλλήρου (écu), ἀπετέλει τὸ $^{1}/_{68}$ τοῦ μάρκου, οὗτινος παρηκολούθει τὰς διακυμάνσεις, μέχρις ὅτου ἡ τιμή του ὡρίσθη τῷ 1652 εἰς 10 λίβρας τορνεσίας, αὐξηθεῖσα τῷ 1689 εἰς 11 λίβρας, 12 σολδία. Τελικῶς κατηργήθη τῷ 1691, καὶ ἔκτοτε ἐχρησιμοποιήθη ὡς λογιστικὴ μονὰς ἴση πρὸς 10 λίβρας τορνεσίας, κυρίως εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, κατὰ τὴν σύναψιν τῶν ἀγοραπωλησιῶν ἐπὶ τῶν ἵππων. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ πιστόλα, ἴσης πρὸς τὴν ἱσπανικὴν ἀξίας, ἐκυκλοφόρει εἰς Βενετίαν, Γένοβαν, Φλωρεντίαν, Μιλᾶνον, Τουρῖνον. ι. Α. Β.

πιστολήπτης (ὁ)· ὁ ἄλλως *πιστοῦχος* (βλ. λ.).

πιστολιὰ (ἡ)· ἐκπυροκρότησις πιστολίου ἢ βολὴ πιστολίου, πιστολισμός: «ἔρριξε μιὰ πιστολιά».

πιστολίζω· βάλλω τινὰ διὰ πιστολίου.

πιστολιοθήκη (ἡ). Σκύτινος θήκη, ἐντὸς τῆς ὁποίας φέρεται περίστροφον ἢ πιστόλιον. Αὕτη κατασκευάζεται διὰ συρραφῆς τεμαχίων δέρματος ἐπιξάνθου, τῆς προσδίδεται δὲ ἡ μορφὴ τοῦ πιστολίου ἢ τοῦ περιστρόφου. Ἡ ὀπισθία σκυτίνη ἐπιφάνεια, ἐφ' ἧς εὕρηται διεμβολὴ πρὸς δίοδον τοῦ ζωστῆρος, ὑπερβάλλει τὸ ἄνοιγμα τῆς θήκης καὶ καμπτομένη χρησιμεύει ὡς κάλυμμα ταύτης καὶ φέρει βραχεῖαν γλωχῖνα μετὰ ὀπῆς, δι' ἧς στερεοῦται ἐπὶ κομβίου μεταλλικοῦ προσηρμοσμένου ἐπὶ τῆς προσθίας σκυτίνης ἐπιφανείας τῆς θήκης. Ἔνιαι πιστολιοθῆκαι φέρουσι κατὰ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειάν των καὶ πρὸς τὸ ἄνω μέρος ταύτης, τὸ ὑπὸ τὸ κάλυμμα, μικρὸν θύλακον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τοποθέτησιν φυσιγγίων, προκειμένου περὶ περιστρόφων ἢ ἑνὸς ἀνταλλακτικοῦ γεμιστῆρος, προκειμένου περὶ πιστολίων. Αἱ στρατιωτικαὶ πιστολιοθῆκαι φέρουσι μακρὰν γλωχῖνα διάτρητον καὶ πόρπην, δι' οὗ ἀναρτῶνται ἀπὸ τοῦ ὤμου, πρὸς δὲ ζωστῆρα διὰ τὴν ἐπὶ τῆς μέσης τοῦ ὁπλίτου συγκράτησίν των. γ. κ.

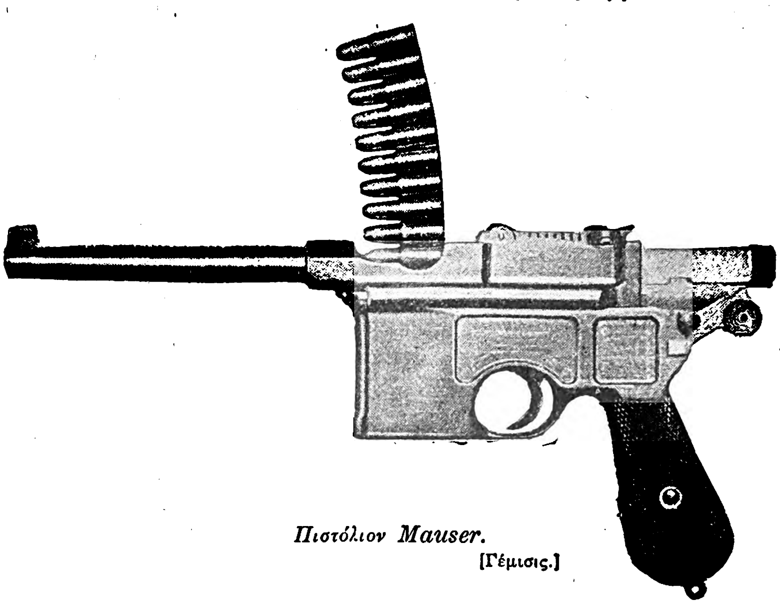

Πιστόλιον Mauser.
[Γέμισις.]

πιστόλιον (τό). Μικρὸν αὐτόματον φορητὸν πυροβόλον ὅπλον βάλλον διὰ τῆς μιᾶς χειρός. Τὰ λίαν βραχέα φορητὰ πυροβόλα ὅπλα ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα. Τὰ πρῶτα τούτων, πεντακόσια τὸν ἀριθμὸν κατά τινας, κατεσκευάσθησαν τῷ 1364 εἰς τὴν πόλιν Πιστόλαν τῆς Ἰταλίας, ἐξ ἧς καὶ ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν *πιστόλια*. Ταῦτα ἦσαν ἀρκούντως μακρά, διότι ἀναφέρεται ὅτι τὰ πιστόλια κατὰ τὸ 1547 εἶχον μῆκος 20—25 δακτύλων. Κατ' ἄλλους, τὰ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἱππέων κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα χρησιμοποιούμενα βραχέα φορητὰ ὅπλα ἐκλήθησαν πιστόλια, ὡς ὄντα διαμετρήματος ἴσου πρὸς τὴν διάμετρον τοῦ ὁμωνύμου νομίσματος πιστόλας. Τὸ ὁλικὸν μῆκος τούτων ἦτο 150—160 χιλ. Τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ μετέπειτα χρησιμοποιηθέντα πιστόλια, δι' ὧν ὡπλίζετο κατὰ προτίμησιν τὸ ἱππικόν, εἶχον τὸ διαμέτρημα τῶν τυφεκίων καὶ ἔφερον σύστημα καὶ μηχανισμὸν πυροδοτήσεως ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ τυφεκίου, οὗ ἄλλως τε τὴν ἐξέλιξιν παραλλήλως ἠκολούθουν. Ταῦτα ἀντὶ προστομίδος φέρουσι λεπτὴν λαβήν, ἐξ ἧς κρατοῦνται διὰ τῆς μιᾶς χειρός. Τὸ μῆκός των ἦτο σχετικῶς μέγα, διότι μόνον ἡ κάννη των εἶχε μῆκος 210—260 χιλ., τὸ δὲ βάρος των ἐκυμαίνετο μεταξὺ 1,04 μέχρις 1,45 χλ. Λόγῳ ὅμως τῶν ἀτελειῶν ἃς παρουσίαζον, ἐστράφησαν ἔκτοτε πρὸς τὴν κατασκευὴν *περιστρόφων* πιστολίων. Οὐχ ἧττον τὰ πιστόλια ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἀτομικὴν ἄμυναν, οἱ δὲ προὔχοντες καὶ οἱ ἀρχηγοὶ ὡπλίζοντο διὰ πιστολίων ἀργυροποικίλτων ἢ χρυσοποικίλτων (ἐκτὸς τῆς κάννης, ἥτις ἦτο σιδηρᾶ), ἅτινα σήμερον συναντῶνται εἰς διαφόρους συλλογὰς καὶ μουσεῖα. Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ βροντώδους ὑδραργύρου καὶ τῶν καψυλίων τὰ πιστόλια ἐφωδιάσθησαν δι' ἑστίας καὶ τότε κατεσκευάσθησαν καὶ *δίκαννα πιστόλια* (κοιν. *διμούτσινη κουμπουρᾶ*). Τὰ πιστόλια *μονομαχίας* καὶ σήμερον ἔτι εἶναι ἐμπροσθογεμῆ μεθ' ἑστιῶν μετὰ λείας κάννης, πλὴν ὅμως ἄκρως ἐπιμελημένης κατασκευῆς καὶ διακεκοσμημένα. Ταῦτα εἰσὶ ζεύγη κατασκευῆς ὁμοιομόρφου καὶ τῶν αὐτῶν ἐπακριβῶς χαρακτηριστικῶν. Τὰ περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἐμφανισθέντα ἐπαναληπτικὰ πιστόλια δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξέλιξις τῶν ἀνωτέρω. Εἰς ταῦτα ἤχθησαν πρὸς ἄρσιν τῶν μειονεκτημάτων τῶν περιστρόφων καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξασφαλίσεως συνεχοῦς κοίλου, δι' οὗ αὐξάνεται ἡ βλητικὴ ἰσχὺς τοῦ ὅπλου, μειοῦται τὸ βάρος του καὶ ὁ ὄγκος του. Ἐσκέφθησαν δηλαδὴ ν' ἀντικαταστήσωσι τὰ περίστροφα δι' ἐπαναληπτικῶν πιστολίων, εἰς ἃ ὡς ἀποθήκη χρησιμοποιεῖται λίαν προσφόρως ἡ λαβὴ τοῦ ὅπλου. Ταῦτα ὅμως μειονεκτοῦσι τῶν περιστρόφων ὡς πρὸς τὴν ταχυβολίαν, διότι ἡ γέμισις δέον νὰ ἐκτελῆται μεθ' ἑκάστην βολὴν διὰ χειρισμοῦ τοῦ κλείστρου. Τούτων ἕνεκα ταῦτα ἐγκατελείφθησαν καὶ περὶ τὸ 1890 ἀνελήφθησαν ἔρευναι ἐπὶ τῶν *αὐτομάτων* ἢ μᾶλλον *αὐτογεμῶν* πιστολίων.

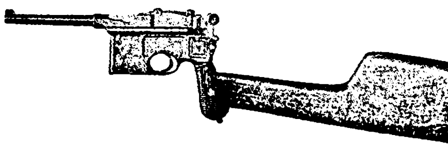

Πιστόλιον Mauser μετὰ προσωμίδος.

Πιστόλιον Steyr.

Ὀργάνωσις τῶν συγχρόνων πιστολίων. Εἰς τὰ αὐτόματα πιστόλια χρησιμοποιεῖται ἡ διασταλτικὴ δύναμις τῶν ἀερίων τοῦ ἐκ πυρίτιδος γεμίσματος, ἥτις μεθ' ἑκάστην ἐκπυρσοκρότησιν παράγει: τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου, τὴν ἐξολκὴν καὶ ἐκβολὴν τοῦ κάλυκος, τὴν ὅπλισιν τοῦ ἐπικρουστῆρος καὶ τὴν σύνθλιψιν τοῦ ἑλικοειδοῦς ἐλατηρίου ἐπανατάξεως, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς διαστολῆς του παράγει τὴν προχώρησιν (ἐπανάταξιν) τοῦ κλείστρου καὶ τὴν γέμισιν. Τὰ πιστόλια ταῦτα βασίζονται ἐπὶ τῶν κυρίων ἀρχῶν αὐτοματισμοῦ, ἤτοι: 1) Ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνακρούσεως, ἐπιφερομένη ὑπὸ τῶν ἀερίων μέσῳ τοῦ πυθμενίου τοῦ κάλυκος, παράγει τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ κλείστρου κλπ. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τοῦ αὐτοματισμοῦ στηρίζεται ἡ λειτουργία τῶν πλείστων πιστολίων, οἷον τῶν: Browning, Steyr, Colt, Mauser, Bergmann, Smith, Webley, Borchardt - Lueger (τὸ καλούμενον Parabellum), Roth, Gablett-Fairfax κ.λ.π. 2) Τὰ διεκφεύγοντα ἀέρια διά τινος διεκπνοῆς τῆς κάννης μέσῳ καταλλήλως διεσκευασμένων ὀργάνων, παράγουσι τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου κλπ. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στη-

Πιστόλιον Colt.

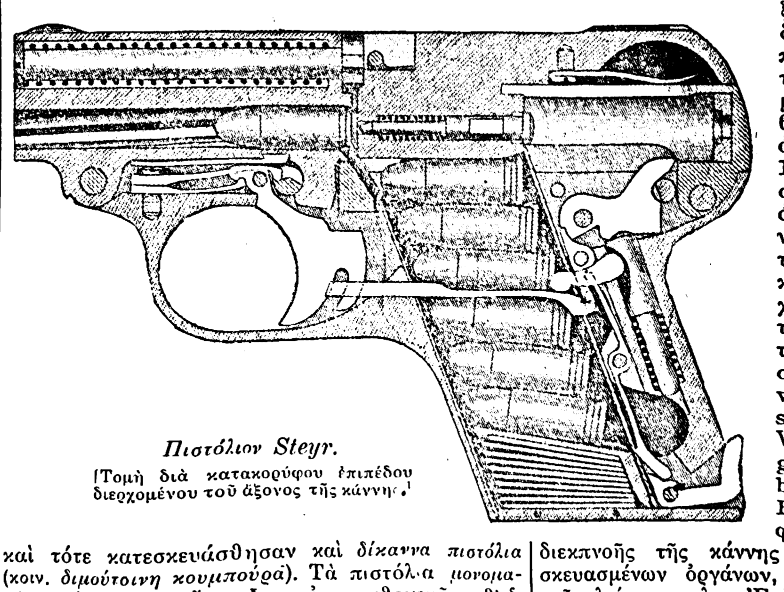

Πιστόλιον Steyr.
(Τομὴ διὰ κατακορύφου ἐπιπέδου διερχομένου τοῦ ἄξονος τῆς κάννης.)

Digitized by Google

·ίζεται μόνον ἡ λειτουργία τοῦ πιστολίου Clair ὑποδείγματος 1895. 3) Ἡ παραχώρησις τῆς κάννης, ἐπερχομένη λόγῳ τῆς ἐνασκουμένης τριβῆς,

Πιστόλιον Browning.

ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ κινουμένης βολίδος, ἐπιφέρει τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου κλπ. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται τὸ ἡμιαυτόματον πιστόλιον Mannlicher ὑποδείγματος 1894. Συνήθως τὰ φυσίγγια

Πιστόλιον Smith.

εἰς τὰ πιστόλια εἰσάγονται ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς λαβῆς των φερόμενα ἐντὸς γεμιστήρων ἐν εἴδει θήκης μετ' ἐλατηρίου, τὸ ὁποῖον ἀπωθεῖ ταῦτα πρὸς τὸ ἄνοιγμα ταύτης. Τὰ μεγάλης ἰσχύος πιστόλια εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ κλισιοσκοπίου καὶ προσωμίδος. Δι' αὐτομάτων πιστολίων ὁπλίζονται οἱ ἐλάται καὶ βοηθητικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν στρατευμάτων, ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ χωροφυλακή, κέκτηνται δὲ τὸ προτὸν ὅτι εἶναι ἧττον ὀγκώδη τῶν περιστρόφων,

Πιστόλιον Webley.

τὰ ὁποῖα συνήθως προτιμῶνται τῶν πιστολίων, λόγῳ τῶν ἐμπλοκῶν ἃς ταῦτα παρουσιάζουσι, διότι παρέχουσιν ἀπόλυτον ἀσφάλειαν λειτουργίας, τοῦθ' ὅπερ κέκτηται ἰδιάζουσαν σημασίαν κατὰ

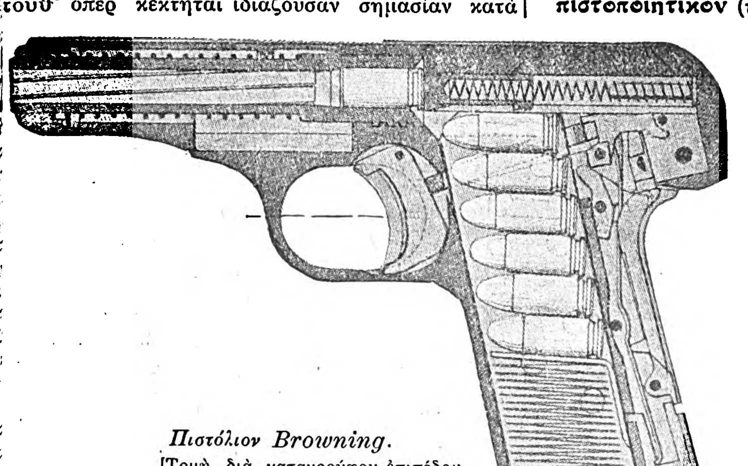

Πιστόλιον Browning.
[Τομὴ διὰ κατακορύφου ἐπιπέδου διερχομένου τοῦ ἄξονος τῆς κάννης]

τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἄμυναν, ἥτις εἶναι πάντοτε βραχυτάτης διαρκείας. Τὰ πιστόλια *σημάτων*, δι' ὧν ἐφοδιάζονται τὰ στρατεύματα καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα φέρουσι μίαν κάννην καὶ σκελετὸν καμπτόμενον (ὡς εἶναι εἰς τὰ ὀπισθογεμῆ κυνηγετικὰ δίκαννα) καὶ ἁπλούστατον γενικῶς μηχανισμόν. Διὰ τούτων βάλλονται φωτοβολίδες, δι' ὧν συνεννοοῦνται τὰ διάφορα τμήματα καὶ πλοῖα. Τὰ γνωστότερα καὶ μᾶλλον διαδεδομένα συστήματα αὐτομάτων πιστολίων εἶναι τὰ ὡς ἀνωτέρω μνημονευθέντα.

Ἕκαστον σύστημα πιστολίου περιλαμβάνει διάφορα μεγέθη, τὰ ὁποῖα μεταξύ των διαφέρουσι κατὰ τὰς διαστάσεις, τὸ βάρος καὶ τὰς βλητικὰς ἰδιότητας. Γ. Α. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

—**πιστόλιον** *ἐπιμεταλλώσεως* ἢ —*ἐπιμεταλλωτικόν*· βλ. *ἐπιμετάλλωσις*.

— **πιστόλιον** *ἠλεκτρικόν*. Ἠλεκτρικὸν ἐργαλεῖον εἰς σχῆμα πιστολίου, χρησιμεῦον πρὸς ἐκσφενδόνισιν, διὰ τῆς κάννης, εἴτε ἀέρος, θερμοῦ ἢ ψυχροῦ (*ἠλεκτρικὸς στεγνωτήρ*), εἴτε οἱουδήποτε ὑγροῦ (π.χ. βαφῆς). Παρὰ τὴν λαβήν, ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ πιστολίου, εὑρίσκεται ὁ θέτων αὐτὸ εἰς κίνησιν ἠλεκτρικὸς κινητήρ, τροφοδοτούμενος, διὰ συρμάτων, ἀπὸ ρευματολήπτου (πρίζας). Γ. Θ. Κ.

—**πιστόλιον** *χρώσεως*· βλ. *χρῶσις*.

πιστολισμὸς (ὁ)· ἡ διὰ πιστολίου βολή, πιστολιά.

πίστομα· ἐπίρρ. δημοτ., ἐπὶ στόμα, μὲ τὸ στόμα κάτω, ἄλλως *προύμυτα*, ἀντίθ. *ἀνάσκελα*: «εἶναι πεσμένος πίστομα», «ἔπεσε τὰ πίστομα».

πιστομεσίτης (ὁ) (Pistomesit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν μέλος μιᾶς ὁμάδος σιδηρούχων μαγνησιτῶν, γνωστῶν μὲ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα *βρευννερίτης* (Breunnerit). Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι (Mg. Fe) $[CO_3]_2$. Ἀπαντᾷ εἰς χειροπληθῆ ἢ κοκκώδη συσσωματώματα παρὰ τὸ Radstadt εἰς Salzburg. Γ. Β.

πιστομητός, *—ή, —ό*· δημοτ., τοποθετημένος πίστομα, πιστομισμένος.

πιστομίζω, καὶ *πιστομάω*· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ πέσῃ πίστομα: «πρόσεξε μὴν πιστομήσῃς τὸ παιδί»· || ἐπὶ ἀγγείων: «πιστόμησα τὸ πιθάρι νὰ στραγγίσῃ»· || «εἶναι πιστομισμένος» πεσμένος ἢ τοποθετημένος πίστομα.

Πιστὸν *[Γεωγρ.]*. —1) ***Μέγα*** —. Χωρίον τῆς κοινότητος Σώστου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 659. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουσελήμ*.

—2) ***Μικρὸν*** —. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρριανῶν τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 374. Πρότερον ἐκαλεῖτο ἐπίσης *Μουσελήμ*.

πιστόνι (τὸ) (Piston). Λέξις εἰσαχθεῖσα ἐκ τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ σημαίνουσα γενικῶς ἔμβολον. Εἰδικῶς χρησιμοποιεῖται ἐπὶ χαλκῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ κυλίνδρων τῶν κινητήρων αὐτοκινήτων καὶ ἀεροπλάνων (βλ. λ. *κεράτιον* καὶ *κύλινδρος*).

πιστοποίησις, *—εως* (ἡ)· ἐπιβεβαίωσις τινος ὡς πιστοῦ, ὡς ἀληθοῦς: «πιστοποίησις ταυτότητος».

πιστοποιητικὸν (τό). Οὕτως ἀποκαλοῦνται τὰ ἔγγραφα, δι' ὧν παρέχονται πληροφορίαι, θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς, περί τινος γεγονότος ἢ καταστάσεως. Ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐκδίδοντος, διακρίνονται: 1) Εἰς ἐπίσημα, δηλαδὴ τὰ φέροντα τὴν ὑπογραφὴν καὶ ἐπίσημον σφραγῖδα ἀρχῆς (δημοσίας, δημοτικῆς, κοινοτικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς) ἢ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου. 2) Εἰς ἰδιωτικά, τοιαῦτα δὲ εἶναι πάντα τὰ λοιπά. Ἀμφότερα, ἵνα θεωρηθῶσιν ἔγκυρα, ὑποβάλλονται εἰς τέλος χαρτοσήμου, ἐξαιρέσει τινῶν, ἐκδιδομένων ἀτελῶς. Οὕτω τὰ πιστοποιητικὰ ὑποβάλλονται εἰς τέλος ὡς ἑξῆς: α') Δραχμῶν δέκα, ἐκδιδόμενα ὑπό: 1) ὑποθηκοφυλακείων, οἱουδήποτε περιεχομένου, 2) γενικῶν ἀποθηκῶν, 3) ἀνεγνωρισμένων σωματείων ἢ συλλόγων, 4) νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ 5) ἰδιωτῶν. β') Δραχμῶν εἴκοσιν, ἐκδιδόμενα ὑπό: 1) ἀρχῶν δημοσίων, δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν καὶ δικαστικῶν, 2) μεταφραστικῶν γραφείων, 3) ληξιαρχείων, περὶ βαπτίσεως, γάμου, θανάτου (τῶν ἐκ τούτων πρὸς ἔκδοσιν ἀδείας ταφῆς ἀτελῶς) καὶ 4) στρατολογικῶν γραφείων, διὰ τὴν στρατολογικὴν κατάστασιν. γ') Δραχμῶν ἑκατόν: 1) τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ καπνεργοστασίου, ἐπὶ πωλήσεως καπνοῦ ἀξίας μέχρι δραχμῶν ἑκατὸν χιλιάδων (ἐπὶ δὲ ἀνωτέρας ἀξίας καὶ μέχρις ἑνὸς ἑκατομμυρίου, δραχμῶν πεντακοσίων καὶ ἐπὶ ἀνωτέρας ἀξίας προστίθεται τέλος δραχμῶν ἑκατὸν δι' ἑκάστην ἑκατοντάδα χιλιάδων ἢ τμῆμα αὐτῆς, τοῦ τέλους μὴ δυναμένου νὰ ὑπερβῇ τὰς χιλίας πεντακοσίας δραχμάς) καὶ 2) τὰ ἐπικυρούμενα πιστοποιητικά, ἅτινα ἀφορῶσι τὴν ἱκανότητα ἐργολάβου α' τάξεως (τὰ τοιαῦτα β' τάξεως δραχμῶν διακοσίων, γ' δραχμῶν τετρακοσίων καὶ δ' δραχμῶν ἑξακοσίων). Ἀτελῶς ἐκδίδονται: Ὑπὸ τῶν δημάρχων: 1) τὰ ἀφορῶντα τὴν ταυτότητα συνταξιούχων, 2) διὰ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως εἰς τραυματίας πολέμου, χήρας καὶ ὀρφανὰ πεσόντων ἐν πολέμῳ καὶ 3) διὰ τὴν ἐγγραφὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ὑπὸ τῶν προέδρων τῶν κοινοτήτων διὰ τὴν ἐγγραφὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιμελητηρίων περὶ τῆς προελεύσεως ἐμπορευμάτων ὅταν τὸ σύνολον τῶν εἰσαγωγικῶν φόρων καὶ τελῶν δὲν ὑπερβαίνῃ τὰς χιλίας δραχμάς. Ἡ σύνθεσις πλαστῶν, ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν πιστοποιητικῶν καὶ ἡ πλαστογραφία καὶ χρῆσις τούτων τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 249—258 τοῦ ποινικοῦ νόμου, εἰδικῶς δὲ ἡ ὑπὸ ἰατρῶν παροχὴ ψευδοῦς πιστοποιητικοῦ τιμωρεῖται κατὰ τὸ ἄρθρον 271α. Σ. Α. ΧΥΤΗΡΗΣ

πιστοποιῶ *(—έω)*· βεβαιῶ τι ὡς πιστόν, ὡς ἀληθές, καθόλου, βεβαιῶ: «ὁ ὑποθηκοφύλαξ πιστοποιεῖ ὅτι ἐνεγράφη ὑποθήκη».

πιστός, *—ή, —όν*· ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει τις πίστιν, πεποίθησιν, ἔμπιστος: «πιστὸς φίλος, — ὀπαδός, — ὑπηρέτης» || ἀφωσιωμένος, ἀκλόνητος, σταθερός: «πιστὸς εἰς τὴν θεραπείαν τῆς ἐπιστήμης, — εἰς τὸν ἔρωτα» || ἀκριβής, ἀμετάβλητος: «πιστὴ ἀντιγραφή, — μετάφρασις» || ***πιστοί*** (οἱ)· ὡς οὐσ. (βλ. κατ.). — Ἐπίρρ. *πιστῶς*.

— **πιστοί** (οἱ). Ἐξυπακούεται ἡ φράσις: εἰς τὸν θεόν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν ἐν Χριστῷ θείαν ἀποκάλυψιν. Παλαιοτάτη ὀνομασία τῶν Χριστιανῶν, ἔχουσα τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ (Πράξ. ι' 45, ιβ', 3. Β' Κορ. στ' 15. Α' Τιμοθ. δ' 3, 10. Α' *Πετρ.* α' 21, ε' 12 κλπ.). Π. Ι. Μ.

πιστὸς (ὁ) (Pistus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, καλλιεργουμένας πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Πιστός, *μάρτυς*. Ἐν Ἐδέσσῃ γεννηθείς, περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος, ὑπέστη αὐτόθι ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τῷ 290 μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Θεογνίου* καὶ *Ἀγαπίου*, υἱῶν τῆς *Βάσσης*, τῆς κατόπιν πιθανῶς ἐν Κυζίκῳ ὑπέστη καὶ αὐτὴ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 21 Αὐγούστου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, τῆς ὁποίας τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος, ναὸς δὲ πρὸς τιμὴν τῆς Βάσσης ὑπῆρχεν ἤδη ἐπὶ Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς ἐν Χαλκηδόνι. Ε. Γ. Π.

—**Πιστός**, ἐπίσκοπος ***Ἀθηνῶν***. Περὶ αὐτοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι μετέσχε τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου συγκληθείσης Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν Νικαίᾳ τῷ 325 κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου. † Α. Χ.

πιστότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πιστός.

πιστοῦμαι *(—όομαι)*· θεωροῦμαι, καθίσταμαι βέβαιος, ἀσφαλής, *διαπιστοῦμαι*: «ἡ γραφὴ τῆς λέξεως Λαύρειον μὲ ει πιστοῦται ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν».

πιστοῦχος (ὁ, ἡ)· ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ πίστωσις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *πιστοδότην*.

πιστοχρεώνω· καταχωρίζω εἰς ἀλληλόχρεον λογαριασμόν, ἐγγράφω εἰς πίστωσιν καὶ εἰς χρέωσιν.

πιστοχρέωσις, *—εως* (ἡ)· ἐγγραφὴ εἰς πίστωσιν καὶ εἰς χρέωσιν, ἐπὶ ἀλληλοχρέου λογαριασμοῦ.

Πίστρη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Αἰθιοπίας κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ.* Δ' 7, 5) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου ποταμοῦ, μετὰ τὴν πόλιν Ψέλκιν (νῦν Dakkeh) καὶ τὸν Μέγαν Καταρράκτην, μεταξὺ τῶν κωμῶν Φθούρι καὶ Πτεμεθίδος. Α. Θ. Σ.

Πιστρὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον ἐν τῇ συστάδι τῶν Ἐχινάδων (πλάτ. 38° 27' 40' Β., μηκ. 21° 01' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha to Kamilafka καὶ 1939, Dragamesti and approaches): νοτίως τῆς Δραγονέρας καὶ δυτικῶς τοῦ Προβάτι. Κατοικεῖται κατὰ περιόδους ὑπὸ ποιμένων. Σ.Ε.Λ.

πιστρόφι (τό)· βλ. λ. *ἐπιστρόφιον*.

Digitized by Google

Πιστροφὸς *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Πιτροφός*.

Πίστυρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Θρᾴκης ἐν Ἠδωνίδι, κειμένη ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου λίμνης, πρὸς Δ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἀπέναντι τῆς Θάσου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Κλαζομενίου Τιμησίου, μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν Ἀβδήρων, τῷ 656 π. Χ., ὁπότε ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀβδηριτῶν ἔκτισε πόλεις τινάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Πίστυρος. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν πολίχνη *Κεραμωτή*, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχουσι πλούσια ἰχθυοτροφεῖα. Α. Θ. Σ.

— **Πίστυρος (λίμνη)** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Θρᾴκης ἐν Ἠδωνίδι, περὶ τὰ 4 μίλλια πρὸς Δ. τῶν ἐκβολῶν ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου, ἔχουσα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Ζ, 109) περιφέρειαν 30 σταδίων, «ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἁλμυρή».

Σήμερον ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν ἑλωδῶν λιμνῶν, πλουσιωτάτων ἐπίσης εἰς ἰχθῦς, καὶ καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων *Κεραμωτή*, ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων *Καλαμωτή*, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Κερεμιδλῆ*. Α.Θ.Σ.

πιστώνω, *ἀόρ. ἐπίστωσα—ἐπιστώθην*, παθ. μετχ. *πιστωμένος*· γενικῶς, παρέχω χρήματα ἢ ἐμπορεύματα ἐπὶ πιστώσει: «δὲν ἔχει περιουσίαν καὶ κανεὶς δὲν τὸν πιστώνει» || λογιστικῶς, ἐγγράφω εἰς πίστωσιν, καταγράφω εἰς τὰ βιβλία μου ποσόν, τὸ ὁποῖον ὀφείλω εἴς τινα, ἀντίθ. *χρεώνω*: «σᾶς ἐπίστωσα μὲ ἑκατὸ χιλιάδας, τὰς ὁποίας σᾶς ὀφείλω ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῶν προϊόντων σας, καὶ σᾶς ἐχρέωσα μὲ πεντήκοντα χιλιάδας, τὰς ὁποίας σᾶς ἔδωσα ἀπέναντι».

Πιστωρία (Pistoria) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, λεγομένη καὶ Pistoja Toscana, μεταξὺ Φλωρεντίας καὶ Λούκας, ἔνθα ὁ Κατιλίνας, ἡττηθεὶς τῷ 62 π. Χ., ἐφονεύθη. Εἶναι ἡ σημερινὴ Pistoja. Ν. Σ. Λ.

πίστωσις, *—εως* (ἡ)· παροχὴ χρημάτων ἐπὶ ἐπιστροφῇ ἢ ἐμπορευμάτων ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ τιμήματος: «εἰς οὐδένα παρέχεται πίστωσις».

—*[Δημοσιον.] Πίστωσις* καλεῖται ἡ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους ἀναγραφομένη ὡρισμένη δαπάνη δι' ὡρισμένην αἰτίαν. Διὰ τῆς ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ χορηγεῖται εἰς τὴν κυβέρνησιν ἡ ἄδεια νὰ δαπανᾷ τὰς ἀναγκαίας πιστώσεις διὰ τὰ ἔξοδα ἑκάστης χρήσεως (νόμ. ΣΙΒ' ἄρθρ. 8). Ἑκάστη πίστωσις ἀναγράφεται ὑπὸ ἴδιον ἄρθρον τοῦ οἰκείου κεφαλαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ, συμφώνως πρὸς τὸ εἰδικὸν αὐτῆς ἀντικείμενον, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ ν' ἀναγράφωνται ἔξοδα ὑλικοῦ καὶ παροχαὶ λόγῳ προσωπικῆς ἐργασίας ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ (νόμ. 1555, ἄρθρ. 18, § 1 καὶ 2). Κατὰ τὸ ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος, ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ ἀναγράφωνται εἰς τὸν προϋπολογισμόν, ὅστις, ἀφοῦ ἐξετασθῇ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν, ψηφίζεται κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα εἰς τμήματα, ὁριζόμενα ἀπὸ τὸν κανονισμὸν τῆς βουλῆς καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας. Ἡ ὑπὸ τῆς βουλῆς κατ' ἔτος ψήφισις ὅλων τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ἔγκρισιν, ἀναγκαῖον ὅρον, ὅπως ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐξόδων ᾖ συνταγματική.

Διαίρεσις τῶν πιστώσεων. Αἱ πιστώσεις εἶναι:

α) *Τακτικαί*, αἱ ἀναγραφόμεναι ἐν τῷ ὑπὸ τῆς βουλῆς κατ' ἔτος ψηφιζομένῳ τοῦ κράτους προϋπολογισμῷ δι' ἑκάστην ὑπηρεσίαν ἢ ἔργον ἐν αὐτῷ κατονομαζόμενον.

β) *Ἔκτακτοι*, αἱ περὶ ὧν δὲν προέβλεψεν ὁ προϋπολογισμός.

γ) *Ἀναπληρωματικαί*, αἱ περὶ ὧν προεῖδε μὲν ὁ προϋπολογισμός, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν του ἀπεδείχθησαν ἀνεπαρκεῖς.

Ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους ἀναγράφονται δύο ποσά, λεγόμενα «ἀποθεματικὰ κεφάλαια», ἤτοι: 1) Ποσὸν διαθέσιμον πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πιστώσεων τῶν διαφόρων ὑπουργείων, αἵτινες ἤθελον εὑρεθῇ ἐν ἀνεπαρκείᾳ, ἀλλὰ μόνον ἐκείνων τῶν τακτικῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, αἵτινες ἐν τῷ νόμῳ περὶ κυρώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ῥητῶς κατονομάζονται ὡς δεκτικαὶ τοιαύτης ἀναπληρώσεως· καὶ 2) Ποσὸν διαθέσιμον δι' ἐκτάκτους ἐπειγούσας δαπάνας, μὴ προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν οἰκείων ὑπουργείων. Ἐκ τῶν ἀποθεματικῶν διατίθενται δι' ἀποφάσεων μὲν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ μεταφορὰν τὰ ἀπαιτούμενα ποσὰ διὰ πιστώσεις ἀναπληρωματικάς, διὰ διαταγμάτων δὲ προκαλουμένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου δι' ἐκτάκτους πιστώσεις (νόμ. 1555, ἄρθρ. 21 καὶ ἐπ. προϋπολ. τῶν ἐξόδων τοῦ ὑπουργ. τῶν Οἰκονομ., κεφ. 15, ἄρθρ 1 καὶ 2) Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν ἀποθεματικῶν οὐδεμία ἐπὶ πλέον τούτων δαπάνη ἐπιτρέπεται ἄνευ εἰδικοῦ νόμου (ἄρθρ 25).

δ') *Ἔκτακτοι πιστώσεις ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου, ὡς καὶ ἐν περιπτώσει ἀπροόπτων ἀναγκῶν ἀφορωσῶν τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους*, αἱ χορηγούμεναι, κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ ἄρθρου 25, διὰ διαταγμάτων προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ μετ' ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, δυναμένων δέ, ὁσάκις ὑπάρχουσιν εἰδικοὶ λόγοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις ἤθελε κρίνει συμφέρον νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸν τὸ μέτρον, νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἄνευ δημοσιεύσεως διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως (ἄρθρ.. 26).

ε') *Συμπληρωματικαί*, αἱ μετὰ τὸ κλείσιμον τῆς χρήσεως χορηγούμεναι, πρὸς τακτοποίησιν καθ' ὑπέρβασιν δαπανηθέντων, ἐὰν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς χρήσεως ἀποδειχθῶσιν ἀνεπαρκεῖς αἱ χορηγηθεῖσαι πιστώσεις δι' ὑπηρεσίας κατονομασθείσας, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῆς βουλῆς, διὰ διαταγμάτων, τῶν ὁποίων ἡ κύρωσις προτείνεται εἰς τὴν βουλὴν διὰ τοῦ περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς χρήσεως νομοσχεδίου. Ἐν ᾗ περιπτώσει ὑπάρχει βουλή, χορηγοῦνται διὰ νόμου (νόμου ΣΙΒ' ἄρθρ. 20).

Εἰδικαὶ πιστώσεις, αἱ ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναγραφόμεναι ἢ χορηγούμεναι διὰ νόμου, ὡς ἀναπληρωματικαὶ ἢ ἔκτακτοι: 1) Ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ νόμου, ἐγκρίνοντος τὸν προϋπολογισμὸν δαπάνης ὑπὲρ τὰς 150.000 δραχμῶν πρὸς κατασκευὴν ἔργου· ἢ 2) Πρὸς κατασκευὴν ἔργου δαπάνης κατωτέρας μέν, ἀλλὰ μείζονος τῶν 80.000 δραχμῶν (νόμος ΣΙΒ', ἄρθρ. 24). Ἀπαγορεύεται ἡ κατὰ τμήματα ἐκτέλεσις τοῦ αὐτοῦ ἔργου δι' ὑποδιαιρέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς δαπάνης αὐτοῦ.

Διανομὴ τῶν πιστώσεων λέγεται ὁ καθ' ἕκαστον μῆνα δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν ὑπουργῶν, προσδιορισμός, ἀναλόγως τῶν χρηματικῶν πόρων τοῦ δημοσίου ταμείου, τοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ἕκαστος ὑπουργὸς δύναται νὰ διαθέσῃ κατὰ τὸν ἑπόμενον μῆνα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τῆς χρήσεως (νόμος 1555 ἄρθρ. 28 καὶ Β. Δ. 15 Ὀκτωβρίου 185, ἄρθρ. 3 ἐπ.).

Εἰδικότης τῶν πιστώσεων ἔγκειται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν διὰ μόνην τὴν αἰτίαν, ἥτις ἀναγράφεται εἰς τὸ οἰκεῖον ἄρθρον ἑκάστου κεφαλαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἑκάστης χρήσεως, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ τὰ προδιωρισμένα διὰ τοῦ νόμου εἰς ἕκαστον τῶν ἄρθρων ποσὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλα ἄρθρα. Κλειομένης τῆς χρήσεως, αἱ μὴ χρησιμοποιηθεῖσαι πιστώσεις ἀκυροῦνται, δὲν συγχωρεῖται νὰ διατεθῶσιν εἰς ἔξοδα ἄλλης χρήσεως (νόμος ΣΙΒ', ἄρθρ. 21 καὶ 23, καὶ 1555, ἄρθρ. 30).

Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς ὑπουργοὺς δι' οἱουδήποτε εἰδικοῦ πόρου ν' αὐξήσωσι τὸ ποσὸν τῶν προσδιορισθεισῶν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ὑπηρεσίας των πιστώσεων, οἷον διὰ τῆς διαθέσεως τμήματος πωλήσεως κινητοῦ κλπ. (νόμος ΣΙΒ', ἄρθρ. 12). Ἐπιτρέπεται δὲ δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἡ ἐγγραφὴ ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν ἁρμοδίων ὑπουργείων χρηματικῶν ποσῶν πρὸς ἀντιστοιχοῦντα ἔσοδα, πραγματοποιούμενα διὰ τὰ ἐπιστρεφόμενα εἰς τὸ κράτος ὡς ἀχρεωστήτως πληρωθέντα χρηματικὰ ποσὰ καὶ εἴς τινας ἄλλας περιπτώσεις τοῦ ἄρθρ. 8, τοῦ νόμου 879.

Ἐπαναφορὰ πιστώσεων ἐνεργεῖται δι' ἐκδόσεως παρ' ὑπουργοῦ, πρὸς ὄφελος τοῦ δημοσίου καὶ εἰς βάρος τῶν πιστώσεών του, ἐντάλματος διὰ τὸ τίμημα τῶν ἐκ μέρους ἄλλων ὑπουργῶν παραχωρουμένων αὐτῷ πραγμάτων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας των, π. χ. χάρτου (νόμος ΣΙΒ', ἄρθρ. 13, καὶ νόμος 879, ἄρθρ. 8).

Ἀπαγόρευσις ὑπερβάσεως πιστώσεων εἶναι θεμελιώδης ἀρχή, ὅπως οἱ ὑπουργοὶ μὴ δύνανται, ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνῃ, νὰ ἐξοδεύσωσιν ἐπέκεινα τῶν χορηγηθεισῶν εἰς ἕκαστον αὐτῶν πιστώσεων (νόμος ΣΙΒ', ἄρθρ. 10), οὔτε νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῶν δι' ἕκαστον ἄρθρον ἐξόδων ἀναγραφομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ποσῶν (νόμος 879, ἄρθρ. 1). Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν δύναται, ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ εὐθύνῃ, νὰ ἐπιτρέψῃ πληρωμὰς ὑπερβαινούσας τὰς χορηγηθείσας εἰς ἕκαστον ὑπουργὸν πιστώσεις (νόμος ΣΙΒ', ἄρθρ. 2 καὶ 11). Οἱ καθ' ὑπέρβασιν πιστώσεων συναλλαχθέντες μεθ' ὑπουργοῦ ἰδιῶται οὐδὲν ἔννομον δικαίωμα ἀποκτῶσι κατὰ τοῦ δημοσίου (νόμος 879, ἄρθρ. 3, § 2, ζ). Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ δαπανῶν ἐπειγουσῶν τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ ναυτικοῦ ἢ καὶ τῶν πολιτικῶν ὑπουργείων, αἵτινες λόγῳ τῆς φύσεως αὐτῶν κρίνονται ὡς ἀνεπίδεκτοι ἀναβολῆς καὶ ἀναποτρέπτου ἀνάγκης, δύνανται νὰ ἀναληφθῶσιν ὑποχρεώσεις καὶ πέρα τῶν οἰκείων πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν (νόμος 879, ἄρθρ. 3 καὶ Δ. 27 Μαρτίου 1919, ἄρθρ. 8) καὶ δὴ ὑποχρεώσεις ἔτι, αἵτινες θὰ βαρύνωσι μελλούσας χρήσεις (Ν. Δ. 4 Ἀπριλίου 1923, ἄρθρ. 3).

Πιστώσεις πρὸς ἐπιτρόπους τῶν ὑπουργῶν δευτερεύοντας διατάκτας διατίθενται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν, ἐφόσον οἱ νόμοι ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς ν' ἀναλαμβάνουν, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν, οἷοι οἱ νομάρχαι κλπ., ὑποχρεώσεις εἰς βάρος τοῦ κράτους, ἀλλ' οὗτοι δὲν δύνανται, ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνῃ, νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν τεθεισῶν δι' ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων πιστώσεων (νόμος 879, ἄρθρ. 3).

Ἡ ἐποπτεία διὰ τὴν τήρησιν τῶν περὶ πιστώσεων ἰσχυουσῶν ἀρχῶν τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ἀνήκει εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ἀσκεῖται δὲ παρ' αὐτοῦ προληπτικῶς ἐπὶ τῶν παρ' ἑκάστου ὑπουργείου ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου καὶ τῆς ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν (νόμος 1555, ἄρθρ. 4 ἐπ, καὶ 4796, βλ. λ. *Λογιστήριον γενικόν*).

Προληπτικὸς ἔλεγχος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς βεβαιώσεως ὅτι ὑπάρχει νομίμως κεχορηγημένη ἡ ἀπαιτουμένη διὰ τὴν δαπάνην πίστωσις καὶ ὅτι ἐτηρήθησαν αἱ ἰσχύουσαι διατάξεις περὶ ἀναλήψεως, ἐκτελέσεως καὶ δικαιολογήσεις δαπανῶν τοῦ κράτους, ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (νόμος 1937, ἄρθρ. 1 ἐπ.). Ὁ πάρεδρος ἢ ἐπίτροπος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐνεργῶν τὸν ἔλεγχον, θεωρεῖ τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα. τὰ δὲ οὕτω θεωρούμενα πληρώνουσιν οἱ ταμίαι ἄνευ ἀντιρρήσεως, ἐν ἐλλείψει δὲ ἢ ἀνεπαρκείᾳ πιστώσεως ἀρνεῖται τὴν θεώρησιν. Δύναται ὅμως ὁ ἐκδοὺς τὸ ἔνταλμα ὑπουργὸς νὰ ζητήσῃ τὴν ὑπ' εὐθύνην αὐτοῦ θεώρησιν τοῦ ἐντάλματος (νόμ. 1937 ἄρθρ. 4 ἐπ., Δ. 23 Μαρτίου 1920, βλ. καὶ λ. *Δημόσιον* Λογιστικὸν καὶ τὴν ὑπ' αὐτὴν βιβλιογραφίαν).

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

— *[Λογιστ.]* Καλοῦμεν ***πίστωσιν*** ἢ ***πιστωτικὴν ἐγγραφὴν*** τὴν καταχώρησιν εἰς λογιστικὴν μερίδα ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει τὴν πρὸς τρίτον ἢ τρίτους πάσης φύσεως ὀφειλὴν ἢ ὑποχρέωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ὁποία τηρεῖ τὴν λογιστικὴν ταύτην μερίδα ἢ λογαριασμόν. Τεχνικῶς καλεῖται ***πίστωσις*** τὸ δεξιὸν μέρος παντὸς λογαριασμοῦ. Ὁ ὅρος ***πίστωσις*** λογαριασμοῦ εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὸν ὅρον ***λαβεῖν*** καὶ ἀντίθετος πρὸς τὸν ὅρον ***χρέωσις*** ἢ ***δοῦναι***. Η. Π. Γ.

— ***πίστωσις ἐνέγγυος***. Εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου παρεχομένη εἰς τὸν δανειστὴν ἀσφάλεια ἡ συνισταμένη εἴτε εἰς ἐμπράγματον δικαίωμα εἴτε εἰς ἐνοχικόν. Ἐνέγγυος πίστωσις εἶναι καὶ αἱ τὸ ***ἐνέχυρον*** καὶ ἡ ***ὑποθήκη*** καὶ ἡ ὑπὸ προσώπου παρεχομένη ***ἐγγύησις***.

Ἐνέγγυος ἦτο κατὰ τὸ jus civile τῶν Ρωμαίων πᾶσα πίστωσις, τοῦ ὀφειλέτου παρέχοντος ὡς ἀσφάλειαν ἑαυτὸν καὶ ὑφισταμένου, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως ἢ ἀδυναμίας πληρωμῆς, τὴν μεγίστην τῆς καταστάσεως ἐναλλαγὴν (capitis deminutio maxima) ἢ καὶ θανατουμένου ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ του, ὅστις καὶ εἰς ἰδιωτικὴν φυλακὴν ἐνέκλειεν αὐτόν. Τοῦ ὀφειλέτου (nexus) δικαιωθέντος ἀργότερον ὅπως ἐργασθῇ μέχρις ἀποπληρωμῆς τοῦ χρέους του (nexum sedare) αἱ ἐπιβλαβεῖς αὗται συνέπειαι ἤρθησαν, μέχρις οὗ διὰ τῆς lex patelia καταργηθείσης καὶ τῆς προσωπικῆς ἐν γένει ἀσφαλείας αὕτη μετεβλήθη εἰς ἐμπράγματον διὰ τὸν πρωτοφειλέτην.

—***πίστωσις τραπεζική***. Χρηματικὸν δάνειον χορηγούμενον ὑπὸ τῶν τραπεζῶν κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ ὑπὸ εἰδικὰς ἑκάστοτε ἀσφαλείας καὶ ἐξοφλούμενον ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἐπὶ καταβολῇ τοῦ συμπεφωνημένου τόκου. Διὰ τῶν τραπεζικῶν πιστώσεων διοχετεύονται εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐν γένει οἰκονομίαν τὰ διαθέσιμα εἰς μίαν χώραν κεφάλαια καὶ παρέχονται τὰ χρηματικὰ μέσα, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἐμπορία δὲν δύναται ν' ἀναπτυχθῇ. Κατ' ἀρχὴν τὰ κεφάλαια πάσης ἐπιχειρήσεως κατατάσσονται: εἰς κεφάλαια ἐγκαταστάσεως καὶ εἰς κεφάλαια κινήσεως. Διὰ τὴν τυχὸν συμπλήρωσιν τῶν πρώτων, ὁ ἐπιχειρηματίας προστρέχει εἰς συνεταίρους ἢ κεφαλαιούχους, οἵτινες χρηματοδοτοῦντες τὴν ἐπιχείρησιν, κατὰ ἕνα οἱονδήποτε τρόπον συμμετέχουν εἰς τὰ ἐκ ταύτης κέρδη ἢ ζημίας. Πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅμως τῶν προσωρινῶν ἀναγκῶν, αἵτινες προκύπτουσι κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν, κυρίως δὲ διὰ τὴν ἐπὶ πιστώσει παροχὴν ἐμπορευμάτων, χρησιμοποιεῖται ἡ τραπεζικὴ πίστωσις, ἧς τὸ βραχυπρόθεσμον καὶ οἱ εὐνοϊκοὶ ὅροι χορηγήσεως συνδυάζονται πληρέστερον πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἐν προκειμένῳ ἀναγκῶν καὶ καθιστῶσι περιττὴν τὴν παρὰ τῆς ἐπιχειρήσεως διατήρησιν διαθεσίμων κεφαλαίων, ἅτινα θὰ ἐκινδύνευον νὰ παραμείνωσι νεκρά, ἐφόσον αἱ ἐπὶ πιστώσει παροχαὶ ἐμπορευμάτων οὔτε σταθεραὶ εἶναι, ἀλλ' οὔτε καὶ τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς ὑγιοῦς τραπεζικῆς πίστεως ἀποβαίνει ἐπιβεβλημένον ὅπως ἡ τραπεζικὴ πίστωσις περιορίζεται ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ ὡς ἄνω διαγραφομένου πλαισίου καὶ ὅπως πρὸ πάσης χορηγήσεως σταθμίζωνται ἐπακριβῶς καὶ ἐν πάσῃ δυνατῇ λεπτομερείᾳ ἡ φερεγγυότης, τὰ οἰκονομικὰ μέσα, τὸ εἶδος ἐμπορίου τοῦ ἐνισχυομένου πελάτου. Πᾶσα ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων παρέκκλισις, κυρίως ὡς πρὸς τὸ βραχυπρόθεσμον καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς πιστώσεως, ἐγκυμονεῖ σοβαροὺς διὰ τὸν πιστοδότην κινδύνους· ἀφθονοῦν δὲ αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς οὗτος, πρὸς διάσωσιν κακῶς χορηγηθείσης πιστώσεως, ὑπεχρεώθη νὰ προβῇ εἰς περαιτέρω οἰκονομικὰς ἐνισχύσεις, καταλήξας τελικῶς νὰ ἐνδιαφέρεται ἀμεσώτατα διὰ τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἧς τὰ μὲν κέρδη θ' ἀνῆκον εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν, αἱ δὲ ζημίαι θὰ ἐξηφάνιζον τὰς πιστώσεις του. Ἡ τραπεζική

Digitized by Google

πίστωσις ὑπόκειται εἰς τὸν γενικὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἡ ἀφθονία ἢ ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐργασιῶν κτλ., ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ὅρων χορηγήσεως τῶν πιστώσεων, ἡ δὲ ἐπίδρασις αὐτὴ ἐκδηλοῦται διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐπιτοκίου τοῦ εἰσπραττομένου τόκου, ὅπερ ἀνέρχεται εἰς τὰ πρῶτα ἀνησυχαστικὰ σημεῖα καὶ κατέρχεται εὐθὺς ὡς ἀποκατασταθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη. Οἱ συνηθέστεροι τρόποι, δι' ὧν παρέχονται αἱ πιστώσεις, εἶναι οἱ ἑξῆς, κατὰ τὸ εἰδικὸν εἰς τὰς τραπέζας λεξιλόγιον: 1) Δάνεια ἐπὶ προσωπικῇ ἀσφαλείᾳ ἢ προεξοφλήσεις. 2) Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματογράφων ἢ ἐμπορευμάτων. 3) Προκαταβολαὶ ἐπὶ φορτωτικῶν, 4) Πιστώσεις ἠγγυημέναι διὰ φορτωτικῶν (crédit documentaires). Ἡ τραπεζικὴ πίστωσις ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ τραπεζῖται τῆς Βαβυλωνίας ἐχρησιμοποίουν ἤδη ταύτην, χορηγοῦντες δάνεια καὶ ἐκδίδοντες γραμμάτια εἰς διαταγὴν κεχαραγμένα ἐπὶ πλίνθων.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ πίστωσις εἶχε περιορισθῆ εἰς τὰ ἐπὶ τόκῳ δάνεια καὶ τὴν τοκογλυφίαν, ἅτινα ἐχορηγοῦντο ὑπὸ ὅρους ἐπαχθεῖς, ὡς ἀντιβαίνοντα κατ' ἀρχὴν πρὸς τὸν νόμον. Τέλος, κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, οἱ Ὀλλανδοὶ τραπεζῖται ἤρξαντο προσδίδοντες εἰς τὴν πίστωσιν τὴν σημερινήν της μορφήν, συμβαλόντες οὕτω σημαντικῶς εἰς τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσίν της.

Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

— πιστώσεως *τραπεζικῆς ἄνοιγμα*. Ὑπόσχεσις δανείου, δι' ἧς μία τράπεζα ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσιν τρίτου τινὸς ὡρισμένον τι ποσὸν ὑπὸ ὅρους καὶ συνθήκας ἀσφαλείας ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένας. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς πιστώσεως γίνεται συνηθέστερον ὑπὸ τύπον ἀνοικτοῦ λογαριασμοῦ καὶ διὰ διαφόρων κατὰ τὰς συμφωνίας μέσων. Οὕτως ὁ πιστοῦχος δύναται νὰ ἔχῃ δικαίωμα εἰς ἀμέσους καταβολάς, παρεχομένας αὐτῷ ὑπὸ τὸν πιστοδότου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ συναλλαγματικὰς ἀποδοχῆς τοῦ πιστοδότου, νὰ ζητῇ τὴν προεξόφλησιν ἐμπορικῶν τίτλων, ὧν τυγχάνει κομιστής, νὰ ποιῆται τμηματικὴν ἢ ἐφάπαξ χρῆσιν τῆς πιστώσεως. Αἱ τράπεζαι εἰσπράττουσι προμήθειαν μὲν κυμαινομένην ἀπὸ $^{1}/_{2}$—2 % ἐτησίως, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τῆς πιστώσεως, ἀνεξαρτήτως χρησιμοποιήσεώς της ἢ μή, τόκον δὲ μόνον ἐπὶ τῶν πραγματικῶς καταβληθέντων ποσῶν' τὸ ἄνοιγμα πιστώσεως δημιουργεῖ δύο ἐπάλληλα συναλλάγματα, ἤτοι μίαν ὑπόσχεσιν δανείου καὶ ἓν δάνειον, οὗτινος οἱ ὅροι κανονίζονται ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὅπερ λαμβάνει ὕπαρξιν εὐθὺς ἅμα τῇ χρησιμοποιήσει, μερικῇ ἢ καθολικῇ, τῆς πιστώσεως. Ἡ θεωρία καθ' ἣν τὸ ἄνοιγμα πιστώσεως, τοὐλάχιστον τὸ ἔχον ὡς ἀντικείμενον χρηματικὸν ποσὸν ἢ ἑτέραν ποσότητα πραγμάτων ἀποδοτέαν κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος, ἀποτελεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δάνειον ἢ συνάλλαγμα ἰδιώνυμον (sui generis), δὲν φαίνεται ὑποστηριζομένη πλέον σήμερον. Τὸ ἄνοιγμα πιστώσεως εἶναι πρᾶξις τραπεζική' καίτοι δὲ ὡς τοιαύτη ἀποτελεῖ πρᾶξιν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικήν, ἐν τούτοις ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται πρᾶξις ἐμπορικὴ πάντοτε μὲν ὡς πρὸς τὸν πιστοδότην, ὡς πρὸς τὸν πιστοῦχον δὲ τότε μόνον, ὅταν τὰ ποσά, ὧν λαμβάνει οὗτος ὑπόσχεσιν, πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῶσι παρ' αὐτοῦ εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Νοεῖται οἴκοθεν ὅτι, ἐφόσον ὁ πιστοῦχος εἶναι ἔμπορος, ὁ ἐμπορικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἀνοίγματος πιστώσεως τεκμαίρεται ὡς πρὸς αὐτόν. Ὁ πιστοδότης ὑποχρεοῦται νὰ θέτῃ τὰ ὑπεσχημένα χρήματα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πιστούχου ὑφ' ὃν τύπον καὶ ὅρους ὁρίζει ἡ σύμβασις ἀνοίγματος τῆς πιστώσεως, ὑποχρεούμενος εἰς πᾶσαν ἀποζημίωσιν ἐν περιπτώσει παραβάσεώς τινος' ἐξ ἀντιθέτου ὁ πιστοῦχος, πλὴν ἐναντίας συμφωνίας, δικαιοῦται νὰ ποιῆσηται ἢ μὴ χρῆσιν τῆς πιστώσεως, χωρὶς νὰ ὑπόκειται εἰς ἀποζημίωσιν, πλὴν τῆς πληρωμῆς τῆς συμφωνηθείσης ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τῆς πιστώσεως προμηθείας. Ἐννοεῖται, κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, ὁ πιστοῦχος θὰ ἦτο ὑπόχρεως εἰς ἀποζημίωσιν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἀπεδεικνύετο ὅτι ἐνήργησε ν' ἀνοιχθῇ ἡ πίστωσις μὲ πρόθεσιν μὴ χρησιμοποιήσεως καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν παρὰ τοῦ πιστοδότου ἐκμετάλλευσιν τῶν χρημάτων του. Τὸ δικαίωμα τοῦ πιστούχου ὅπως ἀπαιτήσῃ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τὴν πραγματοποίησιν τῆς πιστώσεως εἶναι δικαίωμα προσωπικὸν καὶ συνεπῶς οἱ πιστωταί του δὲν δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν αὐτήν, ἐνασκοῦντες τὸ δικαίωμα τοῦ ὀφειλέτου των, ἡ δὲ ὑποχρέωσις τοῦ πιστούχου περὶ ἀποδόσεως τοῦ ἰσοτίμου τῶν καταβληθέντων ποσῶν δὲν πηγάζει, κατὰ τὴν κρατήσασαν γνώμην, ἐκ τῆς συμβάσεως τοῦ ἀνοίγματος τῆς πιστώσεως, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν καταβολῶν τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ πιστοδότου, καταβολῶν συστατικῶν δανείων. Πάντως ὅμως διὰ τῆς πράξεως ἀνοίγματος πιστώσεως κανονίζεται, ἐπὶ τῇ προβλέψει τῆς χρησιμοποιήσεώς της, πᾶν τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἀπόδοσιν, ἤτοι χρόνος ἐξοφλήσεως, καταβλητέος τόκος κτλ. Τὸ ἄνοιγμα τῆς πιστώσεως εἶναι συνάλλαγμα συνεχὲς καὶ ὡς τοιοῦτον δύναται νὰ λάβῃ πέρας ἐκ διαφόρων λόγων, ἀκουσίων ἢ ἑκουσίων. Ἑκούσιοι λόγοι: λῆξις προθεσμίας, πραγματοποίησις τῆς πιστώσεως μέχρι τοῦ ὁρισθέντος ἀνωτάτου ὁρίου, ἐκπλήρωσις προβλεπομένης διαλυτικῆς αἱρέσεως, καταγγελία ἐκ μέρους τῶν συμβαλλομένων. Ἀκούσιοι λόγοι: πτώχευσις ἑνὸς τῶν μερῶν, ἀνικανότης, ἀπαγόρευσις, διορισμὸς ἀντιλήπτορος, γάμος γυναικός, θάνατος ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων. Κατ' ἀρχὴν σχεδὸν πάντοτε διὰ τὸ ἄνοιγμα πιστώσεων αἱ τράπεζαι ἀπαιτοῦσι τὴν χορήγησιν ἐπαρκῶν ἐκ μέρους τοῦ πιστούχου ἐξασφαλίσεων, αἱ συνηθέστεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς: α) Ἐγγύησις τρίτου τινός, ὁπότε ἡ πίστωσις διέπεται ὑπὸ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ τῶν περὶ ἐγγυήσεως τοιούτων. β) Ἐνέχυρον (χρηματόγραφα, ἐμπορεύματα κτλ.). γ) Ὑποθήκη. Εἰς τὰς δύο τελευταίας ταύτας περιπτώσεις ἡ σύμβασις τοῦ δανείου διέπεται ὑπὸ τῶν περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν εἰδικῶν διατάξεων τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 17—7—1923 (Ἐφ. Κυβερ. 13—8—1923, τεῦχ. Α', φύλ. 224), ἄρθρα 35—47 διὰ τὸ ἐνέχυρον καὶ 48—67 διὰ τὴν ὑποθήκην, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τῶν νόμων 4523/1930 καὶ 5076/1931.

Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

πιστωτὴς (ὁ)' ὁ πιστώνων, ὁ παρέχων χρήματα ἢ ἐμπορεύματα ἐπὶ πιστώσει, ἀντίθ. *χρεώστης*.

πιστωτικός, —ή, —όν' ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πίστωσιν, ὁ τῆς πιστώσεως: «πιστωτικὰ ἱδρύματα», αἱ τράπεζαι.

— πιστωτικὰ *ἱδρύματα*. Καλοῦνται οὕτω τὰ τραπεζικὰ ἱδρύματα τὰ παραχωροῦντα πιστώσεις εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην κεφαλαίων δι' ἐπιχειρηματικοὺς σκοπούς. Τὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα περισυλλέγουσι τὰ διαθέσιμα ἐν μιᾷ χώρᾳ κεφάλαια, διοχετεύοντα ταῦτα εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς, ὠφελούμενα συνήθως, ἐκ τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἐργασιῶν των, τὰ κέρδη τῆς διαφορᾶς τῶν τόκων μεταξὺ τῶν λαμβανομένων δανείων καὶ τῶν διδομένων εἰς ἄλλα πρόσωπα. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγκεντρώνουσι τὰς οἰκονομίας τῶν προσώπων ἐκείνων, τῶν μὴ ἐπιθυμούντων νὰ διακινδυνεύσουν τὰ κεφάλαιά των, δανείζοντα ἐπιχειρηματίας. Τὴν συγκέντρωσιν δὲ ταύτην τῶν κεφαλαίων ἐπιτυγχάνουν πλήρως τὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα, προσελκύοντα καὶ διαχειριζόμενα τεράστια ποσὰ κεφαλαίων ἐκ μετοχῶν, ἐκ δανείων καὶ ἐξ ἰδιωτικῶν καταθέσεων. Οὕτω μεγάλας προσφέρουσιν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν διὰ τῆς ρυθμίσεως ἰδίως τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν κεφαλαίων, ἅτινα ἄλλως θὰ παρέμενον διεσκορπισμένα ἢ νεκρά, ἐνῷ διὰ τῆς μεταβιβάσεως αὐτῶν εἰς ἱκανὰς χεῖρας μεταβάλλονται εἰς παραγωγικά. Πλήρης ὁμοφωνία ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ σημείου ὅτι ἡ συγκέντρωσις τοῦ χρήματος εἰς τὰς τραπέζας καθιστᾷ αὐτὸ ἀποκτήσιμον (obtenable) καὶ ὅτι τὸ ἐμπόριον τῶν κεφαλαίων θὰ ἦτο ἀνέφικτον ἄνευ τῆς τραπεζικῆς μεσολαβήσεως. Ἀλλ' ἡ μεσολάβησις αὐτὴ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας καὶ πρὸς διοχέτευσιν τοῦ ἀργοῦ κεφαλαίου, δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἁπλοῦ μεσίτου, ὅστις τὸ μόνον ὃ δύναται νὰ πράξῃ εἶναι νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὸν δανειστὴν πρὸς τὸν δανειζόμενον. Ἐν πιστωτικὸν κατάστημα διαφέρει τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεσίτου, διότι ἡ τράπεζα γίνεται ὀφειλέτις διὰ νὰ γίνῃ δανείστρια, χωρὶς μάλιστα ὁ προσφέρων καὶ ὁ ζητῶν κεφάλαια νὰ συναντηθῶσιν. Ἰδίως κατὰ τὸν Beaulieu ἡ συγκέντρωσις τῶν κεφαλαίων εἰς τὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα, ἐκτὸς τῆς διανομῆς αὐτῶν ἐπὶ τόκῳ μετρίῳ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, εἶναι προπαρασκευαστικὴ καὶ ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν μεταγενεστέραν μεθοδικὴν των διανομήν, ἐν γνώσει τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Αἱ ἐργασίαι αἱ κατευθυνόμεναι εἰς τὴν διευκόλυνσιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς πιστώσεως διαιροῦνται εἰς παθητικὰς τραπεζικὰς ἐργασίας καὶ εἰς ἐνεργητικὰς τοιαύτας. Κατὰ τὰς πρώτας αἱ τράπεζαι δανείζονται τὰ κεφάλαια παρὰ τῶν κατόχων των, κατὰ δὲ τὰς δευτέρας κυκλοφοροῦσι τὰ κεφάλαια δανείζουσαι ταῦτα εἰς τοὺς ἀπολαύοντας πίστιν βιομηχάνους καὶ ἐμπόρους. Κατὰ τὸν Adolf Wagner μόνον τὰ κλονιζόμενα πιστωτικὰ ἱδρύματα δανείζονται ἐκδίδοντα συναλλαγματικὰς ἢ παρέχοντα ἐνέχυρον ἢ ὑποθήκην, δεδομένου ὅτι ἡ τράπεζα μόνον διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῆς πιστώσεως δανείζεται.

Ἡ τραπεζικὴ πιστωτικὴ μεσολάβησις ὑπὸ παλαιοτέρων συγγραφέων, καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Hübner, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐμπορικὴ ἀποκλειστικῶς λειτουργία διὰ τοῦ ἑξῆς οἰκονομικοῦ συλλογισμοῦ: Ὅπως ὁ ἔμπορος προβαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν ἑνὸς ἀντικειμένου ἵνα μεταπωλήσῃ αὐτὸ ἐπὶ κέρδει, οὕτω καὶ ὁ τραπεζίτης λαμβάνει πίστωσιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ δώσῃ ταύτην ἐπὶ κέρδει, ὅπερ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ τόκου τὸν ὁποῖον καταβάλλει εἰς τὸν δανειστήν του καὶ ἐκείνου ὃν λαμβάνει παρὰ τοῦ ὀφειλέτου του. Ἐξ αὐτοῦ ὁρμώμενος ὁ Hübner ὑπεστήριξε, καὶ μέ τινας παραλλαγὰς καὶ ὁ Wagner, ὅτι ὁ τραπεζίτης ὀφείλει νὰ παρέχῃ ὁμοίας καὶ ἰσοχρόνους πρὸς τὰς παρὰ τοῦ κοινοῦ παρεχομένας πιστώσεις εἰς ἱδρυμά τι. Τὸ παρὰ τοῦ Wagner διατυπωθὲν ἀξίωμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ τράπεζα πρέπει νὰ δίδῃ τὴν πίστιν ἐκείνην, ἣν ἡ ἰδία λαμβάνει, καὶ τὸ ὁποῖον ἠρίθμει ὀπαδούς, σφόδρα κατακρίνεται παρὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φραγκφούρτης Kalveramm. Ὡς συμπέρασμα δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅτι τὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα διαδραματίζουν τὸν πρωτεύοντα ρόλον ἐν μιᾷ χώρᾳ, διὰ τῆς αὐξήσεως δὲ ἢ τῆς ἐλαττώσεως τῶν πιστώσεων, διὰ τῆς ὑψώσεως ἢ ὑποβιβασμοῦ τοῦ τόκου δὲν ἐπενεργοῦσι μόνον ἐπὶ τῆς ὅλης ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀποκλειστικῶς διευθύνουσι καὶ καθοδηγοῦσι ταύτην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χαριτάκη*, «Ρευστὰ διαθέσιμα τραπεζῶν καὶ νομοθεσία» (1930).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Τὸ ἄρθρον 14 τοῦ προσχεδίου νόμου περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν καὶ τραπεζῶν».—*Λ. Μπακοπούλου*, Περὶ ἐκδοτικῶν τραπεζῶν» (1918). —*Στ. Στεφανοπούλου*, «Ἡ κρίσις τοῦ νομίσματος καὶ τῶν συναλλαγμάτων» (1927). —*Δ, Στεφανίδου*, «Οἰκονομικαὶ μελέται» (1927).—*Κ. Βαρβαρέσου*, «Πολιτικὴ οἰκονομία» (1914). —*Σ. Μαυρομμάτη*, «Περὶ τραπεζικῶν ἐργασιῶν» (1927). — *Ἀ. Σπουργίτου*, «Τραπεζιτικὰ—συναλλαγματικὰ καὶ διάφορα μελετήματα» (1928). —*A. Andréadès*, «Histoire de la banque d'Angleterre» (1901). — *Gide*, «Cours d'économie politiqne» (1920). —*P. Leroy Beaulieu*, «Économie politique» (1914). —*Courcelle-Séneuil*, «Opérations de banque» (1914). —*Conant*, «Monnaie et Banques» (trad. de l'anglais par *Levy* (Paris 1905).—*Kalveramm*, «Bankbetriebslehre, H. W. der Betriebswirtschaft» (1926).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

— πιστωτικὴ *πολιτική*. Καλεῖται οὕτω ἡ παρὰ τῆς ἐκδοτικῆς ἰδίως τραπέζης χώρας τινὸς ἀσκουμένη πολιτικὴ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰς χρυσὸν ἀξίας τῶν γραμματίων αὐτῆς καὶ πρὸς ρύθμισιν τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς πίστεως.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν δύο τούτων σκοπῶν πάσης ἐκδοτικῆς τραπέζης πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ δημιουργία νέων μέσων πληρωμῆς νὰ εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐποπτείαν καὶ κυριαρχίαν της καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ παραμένῃ ἀνεξάρτητος, μὴ ὑποκειμένη εἰς πολιτικὴν καὶ οἰκονομικήν τινα ἐπέμβασιν, διὰ νὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίαν τῶν γραμματίων της, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς μετέπειτα ἀσκήσεως σοβαρᾶς καὶ ἐπιστημονικῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς. Ὁ Keynes, μεγάλην ἀποδίδων σημασίαν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον, τονίζει ὅτι μόνον πιστωτικὴ πολιτικὴ ἀνταξία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως ἑνὸς κράτους εἶναι δυνατὸν νὰ προφυλάξῃ τοῦτο ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς νομισματικῆς ἐκπτώσεως διὰ τοῦ πληθωρισμοῦ, τῆς ὑψώσεως τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ τῆς μαστιζούσης τὸν ἐμπορικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν κόσμον οἰκονομικῆς κρίσεως. Ὁ δὲ Cassel ἀποδίδει εἰς τὴν καλῶς ἀσκουμένην πιστωτικὴν πολιτικὴν ἰδιότητα διαφυλάξεως τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας μιᾶς χώρας ἀπὸ παντὸς κινδύνου διαταράξεως τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων. Ἄλλοι συγγραφεῖς ἀποφαίνονται ὅτι ἡ παροχὴ πιστώσεων δέον νὰ εὑρίσκεται εἰς ἀνωτέραν μοῖραν τῆς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος (πρβλ. καὶ *Δ. Θ. Γεωργιάδου*, Ἡ νομισματικὴ ἐξυγίανσις 1928, σ. 120 ἑπ.).

Ἡ πραγματικὴ πιστωτικὴ πολιτικὴ κανονίζεται σήμερον ἀπὸ τὴν ἀνάλογον δρᾶσιν τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν, ἐλάχιστον δὲ συντείνουν εἰς τοῦτο καὶ αἱ ἄλλαι ἐμπορικαὶ τράπεζαι.

Αἱ ἐκδοτικαὶ τράπεζαι, ὡς ἀσκοῦσαι τὴν πιστωτικὴν πολιτικήν, προεξοφλοῦν, ἀγοράζουν καὶ πωλοῦν συναλλαγματικὰς καὶ γραμμάτια εἰς διαταγὴν βραχυπρόθεσμα, ὡς καὶ πιστώσεις ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ χρηματογράφων.

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀποφεύγεται κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς ὁ πιστωτικὸς περιορισμός, ὁ κανονισμὸς χαμηλοῦ τόκου, ὡς καὶ διὰ πολλῶν καὶ ἄνευ συστηματικῆς καὶ τακτικῆς διαθέσεως χρημάτων καὶ βραχυπροθέσμων πιστώσεων, ἥτις ὑπάρχει φόβος νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν πληθωρισμόν. Εἰδικῶς μάλιστα ἐπὶ τοῦ τόκου σήμερον ἰσχύει καὶ ἀκολουθεῖται ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ἀπηλλαγμένη ὑποκειμενικῶν στοιχείων θεωρία τοῦ Cassel, καθ' ἣν τόκος μικρότερος τοῦ ὑπὸ τοῦ διαθεσίμου ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου ἐπιτρεπομένου, ἤτοι τοῦ κεφαλαίου τοῦ σχηματιζομένου διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως συμφώνως τῇ θεωρίᾳ του, ἐπιφέρει ὕψωσιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ ἐπομένως ἀκρίβειαν τοῦ βίου. Αἱ ἀντίθετοι θεωρίαι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν Böhm, Kawerk, Fisher, Taussig, Patten καὶ Fetter, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ γνωστὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς δυναμικὴ θεωρία τοῦ Schampeter, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγήσουν τὰ φαινόμενα σαφῶς καὶ πιστῶς ὅπως ἡ θεωρία τοῦ Cassel.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ξ. Ζολώτα*, «Νομισματικὰ καὶ συναλλαγματικὰ φαινόμενα ἐν Ἑλλάδι 1910—1927» (1928). *Τοῦ αὐτοῦ* «Νομισματικὴ σταθεροποίησις» (1929).—*Τοῦ αὐτοῦ* «Νομισματικαὶ μελέται» (1932).—*Α. Μιχαλακοπούλου*, «Οὐδεμία σταθεροποίησις εἶναι δυνατὴ ἄνευ ἰσοσκελοῦς προϋπολογισμοῦ καὶ ξένων πιστώσεων» (ἐν «Οἰκονομικῷ Ταχυδρόμῳ» τῆς 11ης Ἰουλίου 1926).—*Γ. Κοφινᾶ*, «Τὸ νομισματικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος» (1925).—*Τοῦ αὐτοῦ* «Ἡ σταθεροποίησις τοῦ νομίσματος» (1930).—*A. Diomédes*, «La banque nationale de Grèce, son rôle dans la vie économique du pays» (ἐν τῷ περιοδικῷ «L'Europe nouvelle» τῆς 28ης Ἰουλίου 1928). —*Κ. Γόντικα*, «Ἔκθεσις ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀγροτικῆς τραπέζης» (1930). —*E. Tsouderos*, «La banque de Grèce et

Digitized by Google

la stabilisation de la drachme» (ἐν τῷ περιοδικῷ «Revue d'économie politique» No 5 1928). —*Γ. Πεσμαζόγλου*, «Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ 1927—1928» (Ἀθῆναι 1928). —*K. Barbaressos* «La stabilisation de la drachme» (ἐν τῷ περιοδικῷ «L'Europe nouvelle» τῆς 28ης Ἰουλίου (1928). —*Δ. Θ. Γεωργιάδου*, «Αἱ σύγχρονοι οἰκονομικαὶ κατευθύνσεις τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ σταθεροποιήσεως τοῦ νομίσματος» (1927). —*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἡ νομισματικὴ ἐξυγίανσις» (1928). —*Z. M. Keynes*, «La réforme monétaire» (Paris 1924).—*C. Cassel*, «Theoretische sozialökonomie» (Leipzig 1927).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

—**πιστωτικὴ** ***ἐπιστολὴ*** *[Ἐμπορ. Δίκ.]*. Καλεῖται *πιστωτικὴ ἐπιστολή*, ἡ ἐπιστολὴ διὰ τῆς ὁποίας ἔμπορός τις (τραπεζίτης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ἐντέλλεται ἄλλον ἔμπορον νὰ ἀνοίξη πίστωσιν ὑπὲρ τρίτου τινός. Ἡ πιστωτικὴ ἐπιστολὴ ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν πιστωτικῶν μέσων, ἅτινα ἐδημιούργησε τὸ ἐμπόριον, ἰδίᾳ δὲ ἡ τραπεζικὴ πρακτική. Εἰδικαὶ διατάξεις ρυθμίζουσαι τὸ θέμα δὲν εὑρηνται εἰς ἡμετέρους ἐμπορικοὺς νόμους, οὐδὲ εἰς ἑτέρας νομοθεσίας ἀπαντῶνται τοιαύτης φύσεως διατάξεις, εἶναι ὅμως γνωστότατος ὁ θεσμὸς λόγῳ τῆς ἐξυπηρετικῆς διὰ τοὺς ταξιδεύοντας ἐμπόρους σημασίας του. Νομικῶς χαρακτηρίζεται ὁ θεσμὸς οὗτος ὡς ἐπιστολὴ πρὸς τρίτον τινά, γεννῶσα ἐννόμους σχέσεις μεταξὺ ἐντελλομένου ἐμπόρου ἢ τραπεζίτου καὶ τοῦ ἐντολοδόχου του. Ὁ ἐντολοδόχος τραπεζίτης ὑποχρεοῦται νὰ παράσχη τὴν πίστωσιν μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ἐν τῇ ἐντολῇ ἀναφερομένου ὁρίου, δικαιούμενος νὰ ζητήση μόνον, δυνάμει τῆς ἐντολῆς του, φορτωτικὰς ἢ ἄλλας ἀσφαλίσεις παρὰ τοῦ τρίτου. Ὁ τρίτος (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερον τοῦ θεσμοῦ) δὲν ἔρχεται εἰς πιστωτικὴν σχέσιν πρὸς τὸν παρέχοντα τὴν πίστωσιν, ὅστις ἔχει ἀπέναντί του ὑπεύθυνον μόνον τὸν ἐντολέα του. Ἐν τῇ συγχρόνῳ ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ, ὁ θεσμὸς τῆς ἐνεγγύου πιστώσεως, ὡς ἐρρυθμίσθη ἤδη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τοῦ 1925 «Περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων εταιρειῶν», ἔχει καταστήσει ὅλως ἀσήμαντον τὴν μορφὴν τῆς πιστωτικῆς ἐπιστολῆς, σπανίως καὶ ὑπὸ πολὺ περιωρισμένας προϋποθέσεις ἀπαντῶσαν. Ἐν τῇ δι' ἐνεγγύων πιστώσεων συναλλαγῇ τῶν τραπεζῶν προήχθη καὶ ἑτέρα σημασία τοῦ ὅρου πιστωτικὴ ἐπιστολή, ὑποδηλοῦσα τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, δι' ἧς ἡ τράπεζα ἀναγγέλλει ὅτι ἐχορήγησε τοιαύτην πίστωσιν, ἵνα χορηγηθοῦν ἐμπορεύματα πρὸς τὸν πελάτην της ἔναντι ὑπογραφῆς συναλλαγματικῶν. Γνωρίζεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον πρὸς τοὺς προμηθευτὰς ὅτι καλύπτονται ἐν τῇ εἰσπράξει τοῦ τιμήματος, ὑπὸ τοὺς ρητοὺς ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὅρους, τοὺς καθοριζομένους ὑπὸ τῆς τραπέζης. Συμμορφωθέντων τῶν προμηθευτῶν πρὸς τοὺς ὅρους τούτους, ἡ τράπεζα ἐνθύνεται διὰ τὴν καταβολὴν καὶ ἐξόφλησιν τῶν συναλλαγματικῶν.

Π. Λ. Π.

—**πιστωτικὸν** ***μέσον***. Καλεῖται οὕτω, ἀπὸ μὲν τῆς ἀπόψεως τοῦ χρήματος, τὸ ὄργανον τὸ ἀντικαθιστῶν τὸ μεταλλικὸν χρῆμα καὶ συντελοῦν διὰ τῆς εὐρύτητος τῆς κυκλοφορίας του εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν συναλλαγῶν, ἀπὸ δὲ τῆς πλευρᾶς τῶν λοιπῶν πιστωτικῶν μέσων, τὸ ἔγγραφον εἰς ὃ συγκεντροῦται μία ἀπαίτησις πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐνοχικῆς ὑποχρεώσεως, ἀνήκουσα εἰς τὸν κάτοχον τοῦ ἐγγράφου.

Ὡς ἀντίκρυσμα καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ μεταλλικοῦ νομίσματος κυκλοφορεῖ τὸ *τραπεζογραμμάτιον* (βλ. λ.). Αἱ ἀνάγκαι ὅμως τῶν συναλλαγῶν ἐξυπηρετοῦνται καὶ δι' ἄλλων ὀργάνων. Ταῦτα εἶναι αἱ *συναλλαγματικαί*, τὰ *γραμμάτια εἰς διαταγήν*, αἱ *μετοχαί*, αἱ *ὁμολογίαι*, τὰ *τοκομερίδια*, αἱ *μερισματαποδείξεις*, αἱ *φορτωτικαὶ* καὶ τὰ *ἐνεχυρόγραφα*. Διὰ τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων χρησιμοποιοῦνται αἱ *τραπεζικαὶ ἐπιταγαὶ* καὶ αἱ μεταφοραὶ ἀπὸ λογαριασμοῦ εἰς λογαριασμόν.

Δ. Θ. Γ.

—**πιστωτικὸς** ***συνεταιρισμός*** βλ. λ. *συνεταιρισμός*.

πιστωτὴς (ὁ) ὁ πιστώνων, ὁ παρέχων πίστιν, ὁ χορηγήσας πίστωσιν, ὁ ἔχων λαμβάνειν, ὁ δανειστής.

πίσω ἐπίρρ. δημοτ. ἀντὶ ὀπίσω (βλ. λ.), πάλιν, ἄλλη μιὰ φορά: «πίσω τὰ ἴδια θά 'χωμε».

πισωβελονιὰ (ἡ), ἡ ***πισωγάζι*** (τό). Εἶδος ραφίματος διὰ τῆς χειρός, ἐκτελούμενον ὡς ἑξῆς: Ἡ βελόνη ἀφοῦ κατ' ἀρχὰς διατρυπήση εἰς δύο πλησίον σημεῖα τὸ ἐλαφρῶς πτυχωμένον ὕφασμα, ἐξακολουθεῖ βαίνουσα κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς νέας διατρυπήσεως τῆς νέας πτυχῆς να παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν δύο σημείων τῆς διατρυπήσεως τῆς προηγουμένης. Ἡ πισωβελονιὰ εἶναι πολὺ στερεὰ ραφή, προσεγγίζουσα τὴν τοῦ γαζιοῦ τῆς μηχανῆς, χρησιμοποιεῖται δὲ διὰ λεπτὰ ἀσπρόρρουχα ἢ ἐνδύματα ἐν γένει.

Φ. Α.

πισωκάπουλα, ἡ ***πισοκάπουλα*** ἐπίρρ., ὀπίσω εἰς τὰ καπούλια: «κάθισε πισωκάπουλα» ὅταν φέρωνται ἐπὶ ὑποζυγίου δύο τινές, ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ σάγματος, ὁ δὲ ὄπισθεν, εἰς τὰ καπούλια.

πισώκωλα, ἡ ***πισόκωλα*** ἐπίρρ, πρὸς τὰ ὀπίσω, παλιμπυγηδόν: «πηγαίνει πισώκωλα».

πισωνία (ἡ) (Pisonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκταγινοειδῶν* ἢ *νυκταγινιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη δένδρων ἢ δενδρυλλίων, φυομένων εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ὁ κορμὸς των συχνὰ καλύπτεται ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀκανθῶν καὶ ἐσωτερικῶς εἶναι σπογγώδης, τὰ φύλλα εἶναι ἀντίθετα ἢ ἐναλλασσόμενα, ἀκέραια καὶ ἄνευ κόλπων, τὰ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα ἢ πολύγαμα, μὲ περιάνθιον ἁπλοῦν, 5—10 στήμονας καὶ καρπὸν δρύπην μονόσπερμον.

Δ. Ν. Π.

Πισώνων ***οἰκογένεια*** βλ. *Πείσων*.

πισώπλατα ἐπίρρ. δημοτ., πίσω εἰς τὴν πλάτη: «τὸν ἐφορτώθη πισώπλατα».

Πὶτ (Pitt), ***Γουλιέλμος***, ὁ ἐπικαλούμενος *Πρεσβύτερος*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1708—1798), ἔγγονος τοῦ σὲρ Θωμᾶ Πίτ, κυβερνήτου τοῦ Μαντράς. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ κολλέγια τοῦ Ἤτον καὶ Τρίνιτυ τῆς Ὀξφόρδης καὶ τῷ 1735 εἰσῆλθεν εἰς τὸ κοινοβούλιον ὡς πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ τότε πανισχύρου πρωθυπουργοῦ σὲρ Ροβέρτου Γουώλπωλ, ταχθεὶς μεταξὺ τῶν προσκειμένων πρὸς τὸν τότε διάδοχον τοῦ θρόνου Φρειδερῖκον, ἀντιπολιτευόμενον τὸν πατέρα του Γεώργιον τὸν Β'. Τῷ 1746, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Πέλαμ, ὁ Πὶτ ἐγένετο ὑπουργός, ἐπιδείξας ἄγνωστον διὰ τὰ πολιτικὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠθικὸν σθένος καὶ ἀκεραιότητα· λόγῳ ὅμως τῆς πρὸς αὐτὸν ἀντιπαθείας τοῦ βασιλέως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῷ 1755 καὶ νὰ ἐπανέλθη εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκραγέντος τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας, Πρωσσίας καὶ Ἀννοβέρου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Αὐστρίας, Ρωσίας, Σουηδίας, Σαξωνίας (καὶ βραδύτερον τῆς Ἱσπανίας) ἀφ' ἑτέρου, ὁ Πὶτ συμμετέσχε κυβερνήσεως συνασπισμοῦ μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Νιουκάσλ (1757). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Πὶτ ὠργάνωσε τὸν ἀγγλικὸν στόλον καὶ ἀνήγαγε τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν πρώτην ἐν τῷ κόσμῳ ναυτικὴν δύναμιν, συνεπείᾳ τῶν ἀλλεπαλλήλων κατὰ θάλασσαν νικῶν της. Τῷ 1761, διαφωνήσας μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μπιούτ καὶ περιελθὼν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα Γεώργιον Γ', παρῃτήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ὁ Ἑπταετὴς πόλεμος ἐτερματίσθη τῷ 1763 διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων ἄλλως ἢ ὡς ἤλπιζεν ὁ Πίτ, ὅστις σφοδρῶς ἐπέκρινεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ κοινοβουλίου τὴν ὑπογραφεῖσαν συνθήκην. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον, ὁπότε ἤρχισεν ἐκδηλουμένη ἡ ρῆξις μεταξὺ μητροπόλεως καὶ τῶν βορειοαμερικανικῶν ἀποικιῶν της συνεπείᾳ τῆς ἐπιβληθείσης φορολογίας, ὁ Πὶτ ὑπερημύνθη τοῦ δικαίου τῶν ἀποικιῶν, ὑποστηρίξας ἐκθύμως ὅτι οἱαδήποτε φορολογία ἐπιβαλλομένη ἄνευ ἐπισήμου ἐκπροσωπήσεως τῶν φορολογουμένων ἦτο ἀντισυνταγματικὴ καὶ ἄδικος. Τῷ 1766 κατέστη ἀναπόφευκτος ἡ ἀνάληψις τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ Πίτ, ὅστις ἐσχημάτισεν ὑπουργεῖον ἐξ ἑτερογενῶν στοιχείων, ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, δεχθεὶς τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τοῦ Τσάταμ, ὅστις τῷ ἀπενεμήθη παρὰ τοῦ βασιλέως, ἀπώλεσε μέγα μέρος τοῦ γοήτρου, οὗτινος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπέλαυε, καὶ τῆς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ἐπιρροῆς του. Τῷ 1769, καταστάσης ἀναποφεύκτου τῆς μετὰ τῶν Βορειοαμερικανῶν συγκρούσεως, παρῃτήθη, ἐξακολουθῶν νὰ ὑποστηρίζῃ ἀπὸ τοῦ βήματος ὅτι αἱ ἀμερικανικαὶ ἀποικίαι εὑρίσκοντο ἐν δικαίῳ. Βραδύτερον ὅμως, ὅτε ἐξερράγη ὁ μετ' αὐτῶν πόλεμος (1775), ὑπεστήριξεν ἐκθύμως τὴν πρότασιν ὅτι ἡ Ἀγγλία οὐδέποτε δύναται νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1778, ὅτε καὶ ἡ Γαλλία συνεμάχησε μετὰ τῶν Βορειοαμερικανῶν, συνεζητεῖτο δὲ ἡ πρότασις περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ Πίτ, ἀσθενὴς πλέον καὶ καταβεβλημένος, ἐξεφώνησεν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων σφοδρότατον κατηγορητήριον κατὰ τῆς τοιαύτης προτάσεως, ὡς ὑπονομευούσης αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς αὐτοκρατορίας, προσβληθεὶς ὅμως κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀγορεύσεώς του ὑπὸ ἀποπληξίας ἀπέθανε μετὰ ἕνα σχεδὸν μῆνα (17 Μαΐου).

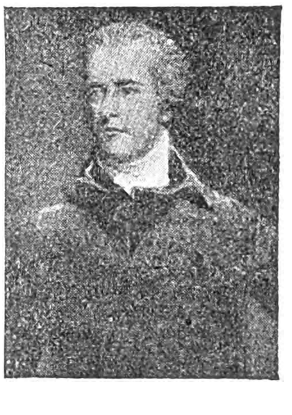

Γουλιέλμος Πὶτ ὁ Πρεσβύτερος.

Ὁ Πὶτ θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων κοινοβουλευτικῶν μορφῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἴσως ὁ μέγιστος ρήτωρ τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, δικαίως δὲ περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ συγγραφεὺς Κάρολος Μπάτλερ ὅτι «οἱοσδήποτε ἀκούων αὐτὸν ἐπείθετο ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε κάτι τὸ λεπτότερον τῶν λόγων του καὶ ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ του ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀνώτερος τοῦ ῥήτορος». Ὑπῆρξεν ἐν ταὐτῷ διακεκριμένος πολιτικὸς ἀνήρ, ἐπιδείξας σπανίας ἀρετὰς περὶ τὸ διοικεῖν καὶ σαφῆ ἀντίληψιν τῶν σοβαρῶν πολιτικῶν προβλημάτων, ὧν τὴν ἐπίλυσιν ἐπεδίωξε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ γονίμου πολιτικοῦ του σταδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Almon*, Anecdotes of Chatam (3 τόμ. 1798).—*W. Green*, Wil Pitt Earl of Chatam (1901).—*A. von Ruville*, William Pitt, Graf von Chatam (3 τόμ., 1905).—*Lord Rosebery*, Chatam (1910).—*Basil Williams*, Life of Wm. Pitt, Earl of Chatam (2 τόμ. 1913).

Η. Π. Γ.

— **Πὶτ** (Pitt), ***Γουλιέλμος***, ὁ ἀποκαλούμενος *Νεώτερος*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1759—1806), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἠκολούθησε κλασσικὰς σπουδὰς ἐν Καῖμπριτζ καὶ τῷ 1781, εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κοινοβούλιον ὡς ὀπαδὸς τοῦ κόμματος τοῦ Οὐΐγων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, συνεπείᾳ προτάσεως τοῦ Μπὲρκ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων, ἐξεφώνησε τὸν πρῶτόν του λόγον, δι' οὗ ὑπερημύνθη τῆς ἀνάγκης κοινοβουλευτικῶν καὶ ἄλλων μεταρρυθμίσεων καὶ ταχύτατα κατέστη μία τῶν ἐξεχουσῶν μορφῶν τοῦ κοινοβουλίου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀνελθόντος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σέλμπωρν, ὁ Πὶτ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ ὁποῖον ἐκράτησεν 9 μόνον μῆνας, ἐπὶ τῆς διαδόχου δὲ κυβερνήσεως Πόρτλαντ μετέστη εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ὑπεστήριζε καὶ πάλιν τὴν κοινοβουλευτικὴν μεταρρύθμισιν. Τῷ 1783, διαλυθείσης τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ, ὁ Πὶτ ἄγων μόλις τὸ 24ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐγένετο πρωθυπουργός, δεχθεὶς ἤδη πρότασιν, ἥτις τῷ εἶχεν ὑποβληθῆ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἤδη ἔτους. Ὁ ἴδιος ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, παρὰ δὲ τὴν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους πολιτικῶν τινων φίλων του καὶ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἐχθρότητα ἐκ μέρους τῆς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ πλειοψηφίας, κατώρθωσεν οὐ μόνον τελεσφόρως ν' ἀντιμετωπίσῃ ταύτας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τὸ γόητρόν του καθ' ἅπασαν τὴν χώραν λόγῳ τῆς εὐθύτητος καὶ ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρός του, ἀρνηθεὶς, παρὰ τὴν πτωχείαν του, νὰ δεχθῇ πλουσίας παροχάς, αἵτινες κατὰ τὰ τότε κρατοῦντα πολιτικὰ ἤθη δὲν ἐθεωροῦντο ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸ ὑπουργικὸν καὶ λοιπὰ ἀνώτερα πολιτικὰ ἀξιώματα. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1784, διαλυθείσης τῆς βουλῆς, λόγῳ τῆς κατὰ τοῦ Πὶτ ἀντιδράσεως τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐγένοντο γενικαὶ ἐκλογαί, αἵτινες διὰ μεγάλης πλειοψηφίας ἀνέδειξαν αὐτὸν πρωθυπουργὸν τῆς χώρας, εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς ὁποίας παρέμεινεν ἔκτοτε ἐπὶ 17 συνεχῆ ἔτη (1784—1801).

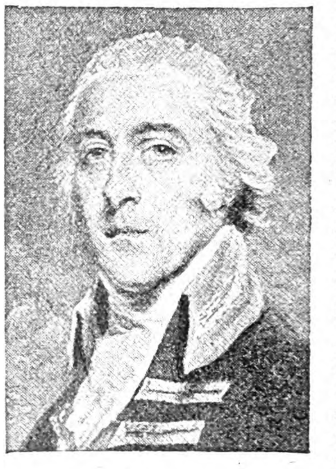

Γουλιέλμος Πὶτ ὁ Νεώτερος.

Ἡ μακρὰ αὐτὴ πρωθυπουργία τοῦ Πὶτ διαιρεῖται εἰς δύο περιόδους, τὴν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν τῶν πολέμων μετὰ τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὴν πρώτην (1784—1792) ἀφιερώθη εἰς τὴν δημοσιονομικὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς εὐημερίας, ἣν διετάραξεν ὁ κατὰ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς πόλεμος. Διερρύθμισε τὸ δημόσιον χρέος τῆς χώρας διὰ τῆς παγιοποιήσεως μεγάλου μέρους τοῦ κυμαινομένου χρέους καὶ συστάσεως ταμείου ἀποσβέσεως (Linking fund) καὶ ἐπέφερεν οὐσιώδεις μεταβολὰς εἰς τὸ φορολογικὸν σύστημα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Πὶτ δὲν ἐτύγχανε πάντοτε ἐκ μέρους τῶν συνυπουργῶν του ἐκθύμου ὑποστηρίξεως. Ἐκ τούτου ὑπέστη κατ' ἐπανάληψιν κοινοβουλευτικὰς ἥττας καὶ ἐπὶ σπουδαίων ζητημάτων, ὡς τῆς διαρρυθμίσεως τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας, τῆς κοινοβουλευτικῆς μεταρρυθμίσεως κλπ. Τῷ 1789 ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἀλλ' ὁ Πίτ, φρονῶν ὅτι δὲν ὑφίστατο ἀνάγκη ἀναμίξεως τῆς Ἀγγλίας εἰς πόλεμον κατὰ τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας, παρέμεινεν ἀμέτοχος μέχρι τοῦ 1792. Ὅτε ὅμως οἱ Γάλλοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσσίας καὶ ἤρχισαν ἀπειλοῦντες τὴν Ὀλλανδίαν, ὁ Πίτ, βλέπων ὅτι διεκυβεύοντο ζωτικὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον καὶ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, παρὰ τὰς κατὰ ξηρὰν δὲ ἐπιτυχίας τοῦ Ναπολέοντος διετήρησεν ἀμείωτον τὸ κοινοβουλευτικόν του κῦρος καὶ ἀντεμετώπισε μετὰ θάρρους τὴν κατάστασιν καὶ ὅτε ἀκόμη, κατὰ τὸ 1797, ἡ Ἀγγλία ἀφέθη ἐντελῶς μόνη, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον. Συνάψας μετ' οὐ πολὺ νέαν συμμαχίαν καὶ ἀναδιοργανώσας τὸν στόλον, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα, ἐπιβαλὼν καὶ νέους φόρους ἐκ

δύο ἑκατομμυρίων λιρῶν. Τῷ 1798 κατέστειλε στάσιν ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ ἐπέβαλε τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ μετὰ δύο ἔτη (1800) ἐπέτυχε τὴν ἕνωσιν τῶν κοινοβουλίων Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας.

Ὁ Πὶτ ἐσκόπει ἤδη νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ σχέδιόν του περὶ πλήρους ἑνώσεως τῆς Ἰρλανδίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ τῆς χορηγήσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς καθολικοὺς Ἰρλανδοὺς καὶ τῷ 1801, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν ἐνίων ἐκ τῶν συνυπουργῶν του, ὑπέβαλε σχετικὸν νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς ἠρνήθη νὰ κυρώσῃ, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ Πὶτ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Τῷ 1803 ἐπανελήφθη ὁ μετὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος, λόγῳ δὲ τῆς ἀκολουθουμένης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Ἄντιγκτον ἀνεπαρκοῦς διὰ τὴν περίστασιν πολιτικῆς καὶ τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου εἰσβολῆς τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἀγγλίαν, ὁ Πὶτ ἐκλήθη τὸν Μάϊον τοῦ 1804 νὰ σχηματίσῃ καὶ πάλιν κυβέρνησιν. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς πρωθυπουργίας του κατώρθωσε νὰ συνάψῃ νέαν συμμαχίαν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ παρὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Αὐστριακῶν ἐν Οὔλμ (Ὀκτώβριος 1805) ἡ περιφανὴς νίκη τῶν Ἄγγλων ἐν Τραφαλγκὰρ ἐνίσχυσε τοὸς συμμάχους καὶ ἀπέτρεψεν ὁριστικῶς τὸν κίνδυνον τῆς εἰς Ἀγγλίαν εἰσβολῆς. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐπῆλθεν ἡ θριαμβευτικὴ νίκη τοῦ Ναπολέοντος ἐν Ἄουστερλιτς (Δεκέμβριος 1905), ὁ δὲ Πίτ, βλέπων τὴν ἰσχυρὰν συμμαχίαν διαλυομένην καὶ τὰς ἐλπίδας του περὶ καταστροφῆς τοῦ Ναπολέοντος διαψευσθείσας, κατεβλήθη ἠθικῶς καὶ ἀσθενήσας ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1806, ταφεὶς ἐν Οὐεστμίνστερ Ἀμπέϋ πλησίον τοῦ πατρός του.

Ὁ Γουλιέλμος Πίτ, ὡς καὶ ὁ πατήρ του, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἱκανωτέρων Ἄγγλων πολιτικῶν καὶ τῶν διασημοτέρων κοινοβουλευτικῶν ῥητόρων. Ψυχρὸς καὶ ἐκ χαρακτῆρος ἐλάχιστα κοινωνικός, ὑπῆρξεν οὐχ ἧττον ἀνὴρ ἀμέμπτου ἀκεραιότητος, καίτοι δὲ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συνεπείᾳ τῆς διαδόσεως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ τῶν νέων φιλελευθέρων ἰδεῶν ἤχθη εἰς τὴν λῆψιν μέτρων ἀνελευθέρων, ἅτινα ἐπεβράδυναν τὸν ῥυθμὸν τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ πολιτικῆς χειραφετήσεως, δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἐν ἀμφιβόλῳ ἡ ἀδιάπτωτος τοῦ ἀνδρὸς προσήλωσις εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του, ἡ σταθερότης καὶ τὸ θάρρος μεθ' οὗ διηύθυνε τὰς τύχας τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὰς κρισιμωτέρας αὐτῆς στιγμάς, καθ' ἃς ἐμεσουράνει ὁ ἀστὴρ τοῦ Ναπολέοντος καὶ διεκυβεύετο αὐτὴ αὕτη ἡ ὑπόστασις τῆς χώρας του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Gifford*, Political. Life of Pitt (1809).—*D. O. Madden*, The age of Pitt and Fox (1846).—*Earl of Stanhope*, Life of Pitt (1861—1862).—*J. H. Rose*, Pitt and the National Revival, Pitt and the Great War καὶ Pitt and Napoleon (1912—1913). Η. Π. Γ.

— **Πὶτ** (Pitt), ***Πέρσυ.*** Ἄγγλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν Παρισίοις καὶ Γερμανίᾳ, ὠνομάσθη διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ «Κόβεντγκάρντεν» τοῦ Λονδίνου. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὰ δράματα: «Paolo e Francesca», «Flodden fiefd», «Ριχάρδος Β'», «Ἡ στρίγγλα ποῦ ἔγινε ἀρνάκι» (εἰσαγωγή), «Ἀνατολικὴ ῥαψῳδία» κ. ἄ. Γ. Σ.

Πὶτ (Pitt). Εἷς τῶν μεγαλυτέρων γνωστῶν ἱστορικῶν ἀδαμάντων, ἄλλως καλούμενος *ἀντιβασιλεὺς* (βλ. λ. *ἀδάμας*). Γ. Κ. Γ.

Πίτα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ ἐν τῇ Προποντίδι (πλάτ. 40° 53' ¼ Β., μῆκ. 29° 04' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2286: Princes islands), ἀνατολικῶς τῆς Ἀντιγόνης καὶ ΒΔ. τῆς Χάλκης, ἔχουσα ἀπηλλαγμένους κινδύνων ἀμφοτέρους τοὺς διαύλους της πρὸς αὐτὰς καὶ σχηματίζουσα λιμένα μετὰ τῆς Ἀντιγόνης. Εἰς τὸ ΒΔ. τῆς νήσου λείψανα ἀρχαίας δεξαμενῆς. Σ. Ε. Λ.

Πίτα (Pitha), ***Φραγκῖσκος-Φράϊχερ*** *φὸν* —. Οὖγγρος χειρουργὸς (1810—1875). Ἐσπούδασεν ἐν Πράγᾳ, τῷ δὲ 1843 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς πρακτικῆς χειρουργικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς Πράγας. Τῷ 1857 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ διευθυντὴς τῆς οἰκείας κλινικῆς εἰς τὴν Ἰωσήφειον Ἀκαδημίαν τῆς Βιέννης. Ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Billroth τὸ ἔργον «Γενικὴ καὶ εἰδικὴ χειρουργική», μέχρι δὲ τέλους τοῦ βίου του παρέμεινεν εἷς τῶν ἐξοχωτέρων χειρουργῶν καὶ κλινικῶν τῆς ἐποχῆς του. Ο. Ρ.

πιτάκι (τό)· δημοτ., τὸ σκουλήκι τοῦ τυριοῦ, ἄλλως *πέτακας* ἢ *τυροπέτακας*, ἀρχ. *ἄκαρι*.

Πιτανᾶται (οἱ) *['Αρχ.]*. Ὀνομασία τῶν *Σαμνιτῶν* παρὰ Στράβωνι (Ε' 250). Α. Θ. Σ.

Πιτανάτης (**λόχος**) *['Αρχ.]*. Λόχος ἀποτελούμενος ἐκ 400 ἐπιλέκτων ἀνδρῶν ἐκ *Πιτάνης*, πολεμήσας γενναιότατα κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, τῷ 479 π. Χ., ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀμομφαρέτου. Α. Θ. Σ.

Πιτάνη (δωρ. ***Πιτάνα***) *[Μυθολ.]*. Κόρη τοῦ Εὐρώτα, δοῦσα τὸ ὄνομα εἰς τὴν παρ' αὐτὸν κώμην. Ν. Σ. Λ.

Πιτάνη (δωρ. ***Πιτάνα***) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν πέντε κωμῶν τῆς Λακωνικῆς ἐπὶ τοῦ Εὐρώτα παρὰ τὸν λόφον Ἰσσώριον καὶ τὴν Σπάρτην, ἀποτελοῦσα ἴδιον δῆμον (*Ἡροδ.* Γ', 55). Προστάτις αὐτῆς ἦτο *Ἄρτεμις ἡ Πιτανᾶτις* ἢ *Ἰσσωρία*, εἶχε δὲ καὶ ἴδιον λόχον, τὸν *Πιτανάτην*. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτάνη** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν δώδεκα Αἰολίδων πόλεων τῆς Μικρασίας (*Ἡροδ.* Α', 149) ἐν τῇ Μυσίᾳ, μεταξὺ Ἀταρνέως καὶ ἐκβολῶν Καΐκου. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Τσανδαρλῆ* (πλάτ. 38°56' Β., μῆκ. 26°57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Chandarli) κατὰ τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου. Σ. Ε. Λ.

Πιταὸς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φρυγίας Μίδα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ ἵδρυσις τῆς ἐν Καρίᾳ Πιταουπόλεως. Α. Θ. Σ.

Πιταρκοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 150, πάντες Ἕλληνες, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Α. Κ. Α.

Πίτεελφ, ἢ ***Πίτεω*** (Piteelf ἢ Piteâ) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς της βορείου Σουηδίας. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Σουλίτελμα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Βοθνικὸν κόλπον πλησίον τῆς ὁμωνύμου πολίχνης. Ἔχει μῆκος 308 χλμ. Γ. Ι. Β.

Πιτερμαρίτσμπουργκ (Pietermaritzburg) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Νατάλ. Κεῖται ὑπὸ 29°46' Ν. πλάτ. καὶ 30°15' Α. μήκ., ἐπὶ ὀροπεδίου ὕψους 665 μ. Κάτ. 38.000, ἐξ ὧν 19.748 λευκοί. Ἔχει δημαρχεῖον, μουσεῖον, βιβλιοθήκην, πανεπιστημιακὸν λύκειον κλπ. Γ. Ι. Β

Πιτέστι (Pitesti) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἀρκέζου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουκουρεστίου—Τεμεσβάρ. Κάτ. 20.000. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη (1916) ὑπὸ τμήματος τῆς 9ης γερμανικῆς στρατιᾶς, ὅπερ προελάσαν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν ἐβάδισεν εἶτα κατὰ τοῦ Βουκουρεστίου. Γ. Ι. Β.

Πιτζέττι (Pizzetti), ***Ἰλδεβράνδος.*** Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1880. Ἀνήκει εἰς τὴν πρωτοπορίαν τῶν συγχρόνων συνθετῶν τῆς Ἰταλίας, τὸ δὲ ἔργον του, ἀπολύτως ἀτομικόν, βασίζεται εἰς τὴν ἁπλοποίησιν τῆς μορφῆς τῆς δραματικῆς μουσικῆς. Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὕφους του συνέτεινε κυρίως ἡ μελέτη τῆς παλαιᾶς ἰταλικῆς μουσικῆς τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναγεννήσεως, ἰδίως δὲ τῶν μαδριγαλίων τοῦ Τζεζουάλντο καὶ τῆς μουσικῆς ἀπαγγελίας τοῦ Μοντεβέρντι. Ἂν καὶ πρωτοπορειακὸς ὁ Πιτζέττι, δὲν λησμονεῖ ὅτι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἰταλικῆς μουσικῆς εἶναι ἡ μελῳδία. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης τοῦ Πιτζέττι εὑρίσκονται εἰς τὴν μουσικὴν διὰ τὴν «Ναῦν» τοῦ ντ' Ἀννούντσιο (1906—1907), εἰς τὴν «Φαίδραν» (μελόδραμα), τὴν «Debora» κλπ. Ἐκτὸς τούτων ὁ Πιτζέττι ἔγραψε τὴν «Συναυλίαν τοῦ θέρους» δι' ὀρχήστραν, ἔργα μουσικῆς δωματίου, μίαν σουΐταν διὰ κλειδοκύμβαλον, συμφωνικὰ πρελούντια, μίαν λειτουργίαν, εἰσαγωγὴν εἰς τὸν «Ἀγαμέμνονα» τοῦ Αἰσχύλου διὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Ποσειδωνίας (1932) κ. ἄ. Γ. Σ.

Πιτζίκολλι (Pizzicolli), ***Κυριακός.*** Μεσαιωνικὸς λόγιος καὶ περιηγητὴς (βλ. λ. *Κυριακὸς* ὁ Ἀγκωνίτης).

πιτήδειος, *—α, —ο* (τρισυλλάβως)· δημοτ., ἀντὶ *ἐπιτήδειος*, δεξιός, ποῦ τὰ καταφέρνει: «πιτήδεια γυναῖκα, ἀπ' ὅλα ξέρει».

Πιτηρούμ, ***ἅγιος.*** Διάσημος ἀναχωρητὴς τῆς Αἰγύπτου, ἀνὴρ «ὀνομαστὸς καὶ δοκιμώτατος» κατὰ τὸν Παλλάδιον (ἐν Λαυσιακῷ λδ'), ἴσως ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Σωζομένου (Ἐκκλ. Ἱστορ. γ', 14) μνημονευόμενον μαθητὴν τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου *Πιτυρίωνα*, ἑορταζόμενος τὴν 29 Νοεμβρίου. Ε.Γ.Π.

Πιτθεὺς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Πέλοπος καὶ τῆς Ἱπποδαμείας ἢ τῆς Δίας, βασιλεὺς τῆς Τροιζῆνος, πατὴρ τῆς Αἴθρας καὶ πάππος τοῦ Θησέως, θεωρούμενος ὡς θεοσεβέστατος καὶ σοφώτατος τῶν τότε ἀνθρώπων (*Πλουτάρχ.* Θησ. 3). Ἀναφέρεται ὅτι πρῶτος ἐδίδαξε τὴν ῥητορικήν, περὶ τῆς ὁποίας καὶ ἴδιον ἔγραψε σύγγραμμα. Εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδονται καὶ τὰ ῥητὰ «Μηδὲν ἄγαν» καὶ «Μὴ δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν τὸν μῦθον ἀκούσῃς». Μέχρι πρὸ τοῦ Παυσανίου (170 μ.Χ.) ἐδεικνύετο ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Τροιζῆνος ὁ τάφος αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκ λίθου θρόνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καθήμενος ἐδίκαζε τοὺς ὑπηκόους του (*Παυσ.* Β, 31, 3). Α. Θ. Σ.

Πίτινον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ των Σαβίνων, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ Ἀτέρνου (νῦν *Πεσκάρα*), ΝΑ. τοῦ Ἀμιτέρνου (νῦν San Vittorino). Εἶναι ἡ σημερινὴ Torre di Pettino ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀκουΐλα τῆς Ἀβρούζιας (Abruzzi). Α. Θ. Σ.

Πιτιοὺς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Χίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 573. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πιτίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 217. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πίτκαιρν (Ritcairn) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Πολυνησίας, κειμένη πρὸς Ν. τῆς συστάδος τῶν Κάτω Νήσων. Εἶναι ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως, ἀποτελεῖται δ' ἐκ μεμονωμένου βουνοῦ, περιβαλλομένου γύρω ὑπὸ κοραλλιογενῶν φραγμῶν, καὶ ἔχει ἔδαφος εὐφορώτατον, παράγον κοκκοφοίνικας, βανάνας, καφέν, ἀραβόσιτον, ζαχαροκάλαμον, ἑσπεριδοειδῆ κλπ. Ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον τῷ 1767, τῷ δὲ 1790 ἀπῳκίσθη ὑπὸ ὀλίγων ναυτῶν διαφυγόντων ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ «Bounty». Οἱ ἄποικοι οὗτοι ἀνευρέθησαν τῷ 1839, ἔκτοτε δ' ἡ νῆσος ὑπήχθη εἰς τὰς βρεττανικὰς ἀποικίας τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἔκτασις 5 τ. χλμ., κάτοικοι 170. Χ. Δ.

Πίτκαιρν (Pitcairne ἢ Pitcarne), ***Ἀρχιβάλδος.*** Σκῶτος ἰατρός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἐδιμβούργῳ (1652—1713). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ του θεολογίαν καὶ νομικήν, ἐπεδόθη εἶτα μετὰ πάθους εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τέλος ἕνεκα τῆς ἐπισφαλοῦς του ὑγείας, μετέβη εἰς Μομπελλιέ, ἔνθα καὶ ἤρξατο σπουδῶν ἰατρικῆς, συμπληρώσας ταύτας ἐν Παρισίοις. Τῷ 1692 ἐξελέγη ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ L. Schacht ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς πρακτικῆς ἰατρικῆς τῆς Λιέγης, ἤρξατο δὲ τῶν μαθημάτων του διὰ τοῦ εἰσιτηρίου λόγου «Oratio qua ostenditur, medicinam ab omni philosophorum secta esse liberam». Ἀλλὰ τὰ μαθήματά του καθ' ἃ ἐπεδίδετο νὰ ἐφαρμόζῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς ζωϊκῆς οἰκονομίας τὰς ἀρχὰς τῆς μηχανικῆς καὶ γεωμετρίας, δὲν ἔσχον τὴν προσδοκωμένην ἐπιτυχίαν, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπανέκαμψεν εἰς Ἐδιμβοῦργον, γενόμενος καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς εὐνοουμένας μελέτας του.

Βαθὺς μελετητὴς καὶ ἔνθερμος θιασώτης τῶν ἰατρομαθηματικῶν δογμάτων, ἐπολέμησε μετὰ δριμύτητος τὰς ἰατροχημικὰς θεωρίας τοῦ Sylvius καὶ τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τοῦ Καρτεσίου, μὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ: «Diss. de circulatione sanguinis per vasa minima» (Λιέγη 1693) καὶ «Diss. quo cibi in ventriculo rediguntur ad formam sanguini reficiendo idoneam» (Λιέγη 1623). Ἐκτὸς τούτων ἐδημοσίευσε: «De theoria morborum oculi» (1693), «De curationc febrium» (1695), «De legibus historiae naturalis» (1696), «De causis diversae molis qua fluit sanguis per pulmonem in natis et not natis», «De circulatione sanguinis in genitis et non genitis», «De fluxu menstruo» (1713), «Elementa medicinae physico-medica» (1717). Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν ὑπό τινος μαθητοῦ του ὑπὸ τὸν τίτλον «Opera omnia» (Χάγη 1722, Λιέγη 1737—1797, Βενετία 1793). Ἠσχολήθη ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ συνέθεσε ποιήματα μὲ στίχους λατινικοὺς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Selecta poemata, 1727», καὶ μίαν σατιρικὴν κωμῳδίαν τιτλοφορουμένην «Ἡ συνέλευσις» (Λονδῖνον 1722). Ο. Ρ.

πιτκαιραντίτης (ὁ) (Pitkärantit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν ἀμφιβόλων. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀποτελεῖ δὲ δευτερογενὲς προϊὸν ἀλλοιώσεως τοῦ αὐγίτου, τοῦ ὁποίου διατηρεῖ τὴν κρυσταλλικὴν μορφήν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Pitkäranta τῆς Φιννλανδίας, ὅθεν ἔσχε καὶ τὸ ὄνομα. Γ. Β.

πιτκαιρνία (ἡ) (Pitcairnia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βρομελιοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἄκαυλα, πολλάκις ἐπίφυτα, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἀντιλλῶν νήσων. Πλεῖστα εἴδη καλλιεργοῦνται εἰς τὰ θερμοκήπια τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Πίτμαν (Pitman), *σὲρ* ***Ἰσαάκ.*** Ἄγγλος ἐφευρέτης ἰδίου στενογραφικοῦ συστήματος καὶ μεταρρυθμιστὴς τῆς ἀγγλικῆς γραφῆς (1813—1897). Διετέλεσε δημοδιδάσκαλος τῷ 1832—1835, μέχρι δὲ τοῦ 1843 διηύθυνεν ἰδίαν σχολήν. Τῷ 1829 ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ στενογραφικοῦ συστήματος τοῦ Σαμουὴλ Taylor, τῷ δὲ 1837 ἐπενόησεν ἴδιον σύστημα (βλ. λ. *στενογραφία*), τὸ ὁποῖον τάχιστα ἐπεκράτησεν, ἰδίως ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ, ὀνομασθὲν παρ' αὐτοῦ πρῶτον μὲν «στενογραφικὴ ἠχογραφία» (stenographic sound hand), εἶτα δὲ (1839) «φωνογραφία» (phonography). Ἠγωνίσθη διὰ τὴν φωνητικὴν γραφὴν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, ἱδρύσας τῷ 1842 τὴν «Φωνητικὴν Ἐφημερίδα» (Phonetic Journal), τῷ 1843 τὴν «Φωνητικὴν Ἑταιρείαν» (Phonetic Society) καὶ τῷ 1851 τὸ «Φωνητικὸν Ἰνστιτοῦτον» (Phonetic Institut). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διασημοτέρων ἀντινικοτινιστῶν καὶ χορτοφάγων τῆς ἐποχῆς του. Συνέγραψε: «Stenographic Sound-Hand» (1837, β' ἔκδ. 1839 ὑπὸ τὸν τίτλον «Phonography» ὑφ' ὃν μετεφράσθη εἰς τὰς πλείστας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν),

Digitized by Google

«Phonographic Teacher», «Manual of Phonography» (1840), «Phonographic Reporter's companion» (1846), «A history of Shorthand» (1848, δ' ἔκδ. 1918) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Πιτνισσὸς [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, κειμένη κατὰ τὸν Στράβωνα (XII, 568) ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων τῆς Λυκαονίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς λίμνης Τάττας (νῦν *Τοὺζ-γκιόλ*). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ 'Ιεροκλέους ὡς μία τῶν ἐννέα πόλεων τῆς ἐπαρχίας Γαλατίας Σαλουταρίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πητίνισος*, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ἐπίσκοπος *Πετενησσοῦ* ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Πεσσινοῦντος. Ταυτίζεται ὑπό τινων πρὸς τὸ νῦν χωρίον Κοζανλῆ. Α. Θ. Σ.

Πιτὸ (Pitot). Γάλλος μηχανικὸς (1695—1771), συγγραφεὺς θεωρίας χειρισμοῦ τῶν πλοίων. Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὸ φέρον τὸ ὄνομά του ἑξῆς θεώρημα: «Ἵνα τετράπλευρον ᾖ περιγράψιμον περὶ κύκλον, πρέπει καὶ ἀρκεῖ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀπέναντι πλευρῶν νὰ εἶναι τὸ αὐτό, δι' ἑκάτερον τῶν ζευγῶν τῶν πλευρῶν». Οὕτω ἐὰν τὸ τετράπλευρον ΑΒΓΔ εἶναι περιγεγραμμένον περὶ κύκλον, τότε θὰ εἶναι:

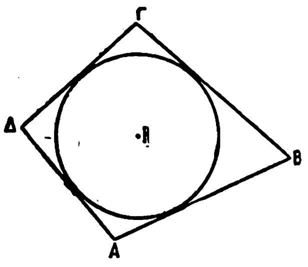

ΑΒ+ΓΔ=ΒΓ+ΑΔ

Καί, ἀντιστρόφως, ἐὰν τὸ τετράπλευρον ΑΒΓΔ ἔχῃ τὰς πλευρὰς τοιαύτας, ὥστε νὰ εἶναι

ΑΒ+ΓΔ=ΒΓ+ΑΔ

τότε τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφῇ περὶ κύκλον τινά. Ν. Γ.

Πιτόνι (Pitoni), ***'Ιωσὴφ-'Οκτάβιος***. 'Ιταλὸς συνθέτης τῆς σχολῆς τῆς Ρώμης (1657—1743). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς πλείστων ναῶν, τέλος δὲ 'Ιωάννου τοῦ Λατερανοῦ καὶ τοῦ 'Αγίου Πέτρου τῆς Ρώμης. 'Οπαδὸς τῆς τέχνης τοῦ Παλεστρίνα, ἠσχολήθη μὲ τὴν σύνθεσιν πολυφωνικῶν ἔργων, ὧν τὰ πλεῖστα εὑρίσκονται ἀκόμη ἐν χειρογράφῳ. Ἔγραψεν ἐν Dixit διὰ τετραπλοῦν τετράφωνον χορὸν ὑπερεξήκοντα λειτουργίας, ἐν αἷς: «Li pastori a maremme», «Li pastoria montagna» καὶ «Mosca», καὶ πολλοὺς ψαλμοὺς διὰ τριπλοῦν τετράφωνον χορόν. Διεκρίθη ἐπίσης καὶ ὡς ἱστορικὸς τῆς μουσικῆς διὰ τοῦ περισπουδάστου ἔργου: «Notizie dei maestri di capella si di Roma che altramontani ... 1500—1700», πολυτίμου ὡς ἱστορικῆς πηγῆς τῆς περιόδου ἐκείνης. Γ. Σ.

Πιτοὺ (Pithou), ***Πέτρος***. Γάλλος νομομαθὴς καὶ σοφὸς ἐκ Τρουὰ (1539—1596). Ἦτο διαμαρτυρόμενος τὸ δόγμα, διαφυγὼν δὲ τὸν θάνατον κατὰ τὴν νύκτα τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου προσεχώρησεν εἰς τὸν καθολικισμὸν καὶ διετέλεσεν ἔκτοτε ἐπὶ μακρὸν γενικὸς εἰσαγγελεὺς ἐν τῷ παρλαμέντῳ τῶν Παρισίων. Εἶναι εἷς τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τῆς «Μενιππείου Σατίρας» καὶ συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων, ὧν σπουδαιότερον τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ἐλευθερίαι τῆς γαλλικῆς 'Εκκλησίας», τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὸν κλῆρον τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ 1682. 'Εδημοσίευσε πρῶτος τοὺς μύθους τοῦ Φαίδρου καὶ ἐξέδωκε τὸν Κοϊντιλιανόν, τὸν Πετρώνιον κ. ἄ. Χ. Δ.

Πέτρος Πιτού.

Πιτουάνιος (Pituanius). Ρωμαῖος, οὗ μνημονεύει ὁ Κικέρων ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ὁλοσχερεῖ παραδόσει αὐτοῦ εἰς τὴν μάθησιν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ν. Σ. Λ.

πιτουγλανδόλη (ἡ). 'Ορμόνη ἀπομονωθεῖσα ἐκ τῆς ὑποφύσεως. Σ. Γ.

πιτουϊτρίνη (ἡ). 'Ορμόνη ἀπομονωθεῖσα ἐκ τῆς ὑποφύσεως. 'Επιφέρει, συνεπείᾳ τῆς προκαλουμένης ὑπ' αὐτῆς στενώσεως τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων, αὔξησιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως. Λίαν ἐντόνως δρᾷ ἐπὶ τῆς μήτρας, προκαλοῦσα ἰσχυρὰς συσπάσεις αὐτῆς, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἄριστον φάρμακον ἐν τῇ μαιευτικῇ, ὅταν αἱ τοῦ τοκετοῦ ὠδῖνες εἶναι ἀσθενεῖς, καθὸ ἐπιταχύνουσα τὴν κανονικὴν γέννησιν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξωθήσεως τοῦ ἐμβρύου, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ ἀτονίας τῆς μήτρας. Χορηγεῖται συνήθως μετὰ ἐρυσιβώδους βρίζης ἢ γουεργένης κατὰ αἱμορραγιῶν, ἐπὶ πτώσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως καὶ καρδιακῆς καταρρίψεως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνίεται ἐνδομυϊκῶς ἢ ἐνδοφλεβίως. Ἡ πιτουϊτρίνη χρησιμεύει ἀκόμη ἐπὶ περιτονίτιδος, πνευμονίας, διφθερίτιδος κλπ. 'Επὶ ἀρτηριοσκληρύνσεως, μυοκαρδίτιδος καὶ νεφρίτιδος ἀντενδείκνυται τὸ φάρμακον τοῦτο. Δευτερεύοντα συμπτώματα, ἅτινα δύναται νὰ προκαλέσῃ, εἶναι ἀσφυξία τοῦ παιδὸς καὶ λευκωματουρία τῆς μητρός, ὡς ἐπίσης μητρικὸς τέτανος, ῥῆξις τῆς μήτρας, ἐκλαμψία, διάρροια κλπ. Τῶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ φερομένων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα σκευασμάτων διαφέρει ἡ δραστικότης, ἥτις δέον νὰ ἐλέγχηται φυσιολογικῶς. Κ. Γ. Μ.

Πιτουλᾶνοι (οἱ) [*'Αρχ.*]. Λαὸς τῆς 'Ιταλίας ἐν 'Ομβρίᾳ, διαιρούμενος εἰς δύο φυλάς: τοὺς *Πισουέρτας* καὶ τοὺς *Μεργεντίνους* (*Πλιν.* III, 19, 2). Α. Θ. Σ.

Πιτούμ, ἢ ***Πὶ-Τοὺμ*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. 'Εν ἱερογλυφικαῖς ἐπιγραφαῖς ὀνομασία τῆς αἰγυπτιακῆς *'Ηρωοπόλεως* (βλ.λ.).

Πὶτρ (Pitres), ***'Αλβέρτος***. Γάλλος νευρολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1848. Τῷ 1879 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἀνατομικῆς καὶ ἱστολογίας καὶ τῷ 1881 τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ Μπορντώ. Τῷ 1888 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς 'Ακαδημίας τῆς ἰατρικῆς τῶν Παρισίων. Αἱ κυριώτεραι ἐργασίαι του ἀναφέρονται εἰς τὴν ὑφὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐνδοαγγειακῶν θρόμβων, εἰς τὴν φυσιολογίαν τῶν νευρικῶν κυττάρων, εἰς τὰς δευτερογενεῖς ἐκφυλίσεις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ εἰς τὴν ἀνατομο-παθολογίαν τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐντοπίσεων κλπ. Ἔγραψε: «Localisations cérébrales motrices» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Charcot, «Anatomie pathologique du faisceau pyramidal», «Leçons cliniques sur l'hysterie et l'hypnotisme» (1891) κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Πὶτρ** (Pîtres) ***σημεῖον***. Προὐτάθη ὑπὸ τοῦ ***'Αλβέρτου Πὶτρ*** πρὸς διάγνωσιν πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐξετάσεως τοῦ θώρακος συνίσταται εἰς τὸ νὰ τείνηται θῶμιγξ ἐκ τῆς στερνικῆς προεξοχῆς μέχρι τῆς ἡβικῆς συμφύσεως. Ἡ ξιφοειδὴς ἀπόφυσις τότε ἐν περιπτώσει πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος φέρεται δεξιόθεν ἢ ἀριστερόθεν τῆς γραμμῆς τοῦ θώμιγγος, ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἢ ἐπὶ τ' ἀριστερὰ ἕδρας τοῦ ἐξιδρώματος. 'Ελήφθη δὲ ἐκ τοῦ θώμιγγος, ὃν μεταχειρίζονται οἱ ξυλουργοί, οἱ κτίσται κλπ. τεταμένον πρὸς στάθμισιν. Δι' ὃ καὶ *σημεῖον σχοινισμοῦ* ἀποκαλεῖται. Μ. Ν. Κ.

Πιτρὰ (Pitra), ***'Ιωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος θεολόγος καὶ κληρικὸς (1812—1889). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς εἰς τὸ σεμινάριον τοῦ Autun, τῷ 1833 διωργάνωσε τὸ τάγμα τῶν βενεδικτίνων μοναχῶν ἐν Γαλλίᾳ, τῷ δὲ 1863 ὠνομάσθη καρδινάλιος. 'Εδημοσίευσε: «Μελέται ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βολλανδιστῶν γενομένης συλλογῆς τῶν πράξεων τῶν ἁγίων» (1850), «'Ανθολογία Σολεσμενσιακή, περιέχουσα ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε ἔργα πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων» (1852, τόμ. 4), «Analecta sacra spicilegio solesmensi parata» εἰς 8 τόμους, «Analecta novissima» (1885—1888, εἰς 2 τόμους), «Historia et monumenta juris e ecclesiastici græcorum», «Hymnographie de l'église grecque» (Paris 1867), «Triodion Katanycticon» (Romæ 1879) καὶ πλείστας διατριβὰς καὶ κριτικὰς ἀναφερομένας ἰδίᾳ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δυτικῆς 'Εκκλησίας. Σ. Ν. Λ.

Πιτρὲ (Pitré), ***'Ιωσήφ***. 'Ιταλὸς φιλόλογος καὶ λαογράφος (1843—1916). 'Εξέδωκε: «Nuove Effemeride Siciliane», «Βιογραφίαι συγχρόνων 'Ιταλῶν» (1864), «Λαϊκὰ σικελικὰ ᾄσματα» (1870—1891), «Βιβλιοθήκη τῶν λαϊκῶν σικελικῶν παραδόσεων» (1870—1913, τόμ. 25), «Λαϊκαὶ ἑορταί» (1876), «Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ σικελικοῦ λαοῦ» (1878), «Σικελικαὶ παροιμίαι» (1879—1881), «Βιβλιογραφία τῶν λαϊκῶν παραδόσεων τῆς 'Ιταλίας» (1894), «Ἡ ζωὴ εἰς τὸ Παλέρμον» (1904—1905, τόμ. 2) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

πίτρις [*'Αποκρυφ.*]. Λέξις σανσκριτικὴ σημαίνουσα πατέρες. 'Εν τῇ ἰνδικῇ θρησκείᾳ οἱ πίτρις εἶναι οἱ ἄμεσοι πρόγονοι τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων, πρὸς οὓς ἀπευθύνονται αἱ νεκρικαὶ θυσίαι. Οἱ μεγάλοι πίτρις ἢ σεληνιακοὶ πρόγονοι προέρχονται ἐκ τῆς σεληνιακῆς ἁλύσεως καὶ ἀπαρτίζουν τὴν δωδεκάτην δημιουργικὴν ἱεραρχίαν. Εἶναι οἱ κύριοι τῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας μορφῶν, διευθύνοντες τὴν πλαστικὴν τῶν ὄντων διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν, οἵτινες, κατὰ τὴν ἀπόκρυφον κοσμογονικὴν παράδοσιν, ἔδωκαν τὰς σκιάς των (*σάγιας*) πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ πρώτου ἀνθρωπίνου σώματος. Ἡ οὕτω σχηματισθεῖσα πρώτη μορφὴ περιεβλήθη μεταγενεστέρως πυκνὴν οὐσίαν, ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη τὸ αἰθερικὸν σῶμα. Η. Π. Γ.

πιτροπίδια (τὰ) [*Ναυτ.*] βλ. λ. *ἐπιτροπίδια*.

Πιτροφὸς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 641. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Μελίδα* (κάτ. 64). Παράγει ἔλαιον, οἶνον, σταφυλάς, δημητριακὰ κ. ἄ. 'Εν παλαιοῖς ἐγγράφοις τὸ χωρίον γράφεται *'Επιστροφὸς* καὶ *Πιστροφός*. Δ. Π. Π.

Πιτσᾶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 816. Εἶναι σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Πατρῶν εἰς τὸ 143 χιλιόμετρον καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πιτσαμάνος. Ὄνομα εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς 'Ενετίας, προελθούσης ἐκ Βοημίας, ἐγγραφείσης εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῶν εὐγενῶν 'Ενετίας καὶ εἰσαχθείσης εἰς τὸ 'Ανώτατον Συμβούλιον τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὸ γενικὸν μητρῷον τῶν εὐγενῶν καὶ τιτλούχων τῶν ἐνετικῶν ἐπαρχιῶν, ὁ *Πιτσαμάνος Πιτσαμάνος* ἦτο ἤδη ἐγγεγραμμένος μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ἐν ἔτει 1297, μετ' αὐτὸν δὲ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. Εἰς Κεφαλληνίαν οἱ Πιτσαμάνοι ἦλθον ἐκ Κρήτης, ἔνθα εἶχον σταλῇ ἐξ 'Ενετίας πρὸς καταπολέμησιν τῶν Τούρκων, ἐνεγράφησαν δὲ εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον Κεφαλληνίας ἐν ἔτει 1593. Πρῶτος ἐλθὼν εἰς Κεφαλληνίαν φέρεται ὁ *Φλῶρος Πιτσαμάνος* γεννηθεὶς περὶ τὰ 1300. Τούτου υἱοὶ ὑπῆρξαν οἱ: *Μᾶρκος*, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1320, καὶ *'Ιουστινιανός*, ζήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἐνυμφεύθη ἀνεψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος 'Ιωάννου Παλαιολόγου. Τοῦ Μάρκου δισέγγονος ὑπῆρξεν *ὁ κόμις Μᾶρκος*, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1430, διακριθεὶς ἐν Κρήτῃ καὶ ἀμειφθεὶς διὰ τῆς ἀπονομῆς τιμαρίου καὶ τοῦ τίτλου κόμιτος. Κατὰ τὸν Φρέσκοτ, οὗτος, μεθ' ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐπολέμησε τοὺς Τούρκους ἐν Εὐβοίᾳ καὶ κατέστρεψε τὴν γέφυραν τοῦ Εὐρίπου. Ἕτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Φέλτρε *'Αντώνιος*, καταλεχθεὶς μεταξὺ τῶν ἁγίων τῆς καθολικῆς 'Εκκλησίας μετὰ θάνατον. Τοῦ κόμιτος Μάρκου ὁ πρωτότοκος υἱὸς *Φλῶρος* ἐδολοφονήθη ὑπὸ Τούρκων ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ 1511, ὁ ἀδελφὸς δὲ τούτου, *'Αλοΐζιος*, ἐπολέμησεν ἐν Ναυπλίῳ καὶ διωρίσθη προνοητὴς Ζακύνθου. Τοῦ δολοφονηθέντος Φλώρου ὁ υἱὸς *Σύλας* ἐφονεύθη ἐνδόξως πολεμῶν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τῆς Κύπρου (1569), ἀδελφοῦ δὲ τοῦ Σύλα, ὀνόματι *Φιλίππου*, ἔγγονος ἦτο ὁ διακριθεὶς κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου τῷ 1620 *Φλῶρος*. Τούτου εἷς τῶν υἱῶν, *Βίκτωρ* καλούμενος, ἐφονεύθη ἐν μάχῃ κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Κορινθίᾳ, δυσέγγονος δὲ τοῦ Φλώρου, ἐπίσης *Φλῶρος* ὀνομαζόμενος, ἦτο ὁ πρῶτος τοῦ οἴκου τούτου, μεταβὰς τῷ 1569 εἰς Κεφαλληνίαν ἐκ Κρήτης, ἔνθα εἶχε πολεμήσει ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ παρ' αὐτοῦ στρατολογηθέντος καὶ διοικουμένου τάγματος. Ὁ υἱός του *Κωνσταντῖνος*, ἦτο ἱερεὺς καὶ ἁγιογράφος, γεννηθεὶς περὶ τὰ 1650. Τούτου ὁ υἱὸς *Σπυρίδων*, ὁ ἔγγονος *Στέλιος* καὶ ὁ δισέγγονος *Σπυρίδων*, ὑπῆρξαν πάντες ἱερεῖς τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῶν ναοῦ τῶν 'Αγίων 'Αναργύρων ἐν 'Αργοστολίῳ. Τοῦ Σπυρίδωνος τούτου υἱὸς ἦτο ὁ *Βικέντιος-Βίκτωρ*, ἱερεὺς ἐπίσης καὶ ἁγιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1756 καὶ θανὼν τῷ 1822, ὑπηρετήσας δὲ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ῥωσικοῦ ναυτικοῦ μέχρι τοῦ 1807. Υἱὸς τούτου ὑπῆρξεν ὁ περιφανὴς ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων *Γεράσιμος*, μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ζακυνθίου ζωγράφου Κατούνη, γεννηθεὶς τῷ 1787 καὶ θανὼν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1825. Ἐν Ζακύνθῳ εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὸν ῥωσικὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ. Κατὰ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν ὑπηρέτησεν ἐν τῷ μηχανικῷ μετὰ τοῦ βαθμοῦ λοχαγοῦ α' τάξεως, ἀνετέθη δ' αὐτῷ ἡ τοπογράφησις τῶν νήσων καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς 'Ηπείρου, ἐστάλη δὲ καὶ εἰς εἰδικὴν ἀποστολὴν παρὰ τῷ 'Αλῇ πασᾷ τῶν 'Ιωαννίνων. Τῷ 1809 ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς 'Ιονίου Γερουσίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ ἀκαδημίαν τοῦ 'Αγίου Λουκᾶ προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ περιφήμου Κανόβα, ὅπου ἔλαβε δίπλωμα ἀρχιτέκτονος, ἐκλεγεὶς καὶ ἐπίτιμον τῆς ἀκαδημίας μέλος. Κατ' Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Πολυτεχνικὴν σχολήν. Τῷ 1817, ὅτε ὁ Ἄγγλος ἁρμοστὴς τῶν 'Ιονίων νήσων λόρδος Μαίτλανδ ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν ἀκαδημίας Καλῶν τεχνῶν ἐν Κερκύρᾳ, διώρισε τὸν Πιτσαμάνον καθηγητὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τῇ συστάσει τοῦ 'Ι. Καποδίστρια, παρῃτήθη κατ' 'Απρίλιον τοῦ 1820 καὶ μεταβὰς εἰς Ρωσίαν, διωρίσθη ἀρχιτέκτων τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς. Τῷ 1825 ἀσθενήσας μετέβη εἰς 'Ιταλίαν καὶ εἶτα εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 39 ἐτῶν. 'Εκ τῶν δύο αὐτοῦ ἀδελφῶν, ὁ *Παναγῆς* ἦτο ἁγιογράφος, ἀποθανὼν τῷ 1827, ὁ δὲ *Νικόλαος* ἀφῆκεν ἀπογόνους, ὧν τινες ζῶσιν ἔτι ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ε. Ρ. Ρ.

Πίτσαρης, ***Τσέλιος***. Τουρκαλβανὸς ἐκ τῶν περὶ τὸν σατράπην τῶν 'Ιωαννίνων 'Αλῆ πασᾶν ὁπλαρχηγῶν, ὅστις μέχρι τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἔμενε πιστός, ἐκείνου ὅμως φονευθέντος (1822) προσῆλθεν εἰς τὸν Χουρσὶτ πασᾶν καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων 'Ελλήνων ἀγῶνα. Τ. Ε. Ε.

Πιτσάρι(ον) [*Γεωγρ.*]. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *'Αρτεσιανὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

Digitized by Google

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (πρώην Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 371. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀετόν*.

Πιτσέϊκα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαμπιρίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 44.

Πιτσένο (Piceno) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πικηνόν*.

Πιτσέτα, *Βλαδίμιρος Ἰβάνοβιτς*. Ρῶσος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Μόσχᾳ καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς εἰς διάφορα γυμνάσια. Συνέγραψεν: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν», «Ἱστορία τῶν ταραχῶν τῆς Ρωσίας ἐπὶ Γκοντουνώφ», «Ἱστορία τῆς Λευκῆς Ρωσίας», «Ἱστορία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνα», «Ἡ ἀναγέννησις τῆς Λευκῆς Ρωσίας» καὶ πολλαὶ μελέται εἰς εἰδικὰ περιοδικά. Θ. Β.

Πίτσι (Pizzi), ***Αἰμίλιος***. Ἰταλὸς συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον μελοδράματά τινα, ἐν οἷς: «Πίναξ» (1885), «Γουλιέλμος Ράτκλιφφ» (1889), «Ἐντίττα» (1899), «Γκαμπριέλλα» (1893), «Ἡ διαθήκη τοῦ Μπρὶκ-ὰ-Μπρὰκ» (1895), «Ροζάλμπα» (1899), «Ματαιοδοξία καὶ ἔρως» (1900). Γ. Σ.

Πιτσιὰ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σιτοχώριον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Πιτσιάδα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βραστῶν-Πλανῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 67.

Πιτσιάνικα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μυρτίδα* (βλ. λ.) τῆς νήσου Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Πιτσίδια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 653. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μεσσαρᾶς συνοικισμὸς *Μάταλα* (κάτ. 43), ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις *Μάταλα*, ἐπίνειον τῆς Φαιστοῦ. Ε. Γ.

Πιτσικᾶς, *Εὐστάθιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κανδήλας τοῦ Ξηρομέρου (βλ. λ. *Γεροδημήτρης* Εὐστάθιος).

πιτσικάτο (τὸ) (ἰταλ. pizzicato, ἐκ τοῦ pizzicare =τσιμπῶ). Τρόπος τοῦ κρούειν τὰς χορδὰς τῶν μετὰ τόξου ἐγχόρδων διὰ τῶν δακτύλων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ ἐκτελεστὴς ἐπιζητεῖ νὰ μιμηθῇ τὸν ἦχον τοῦ λαούτου, τῆς κιθάρας, τοῦ μαντολίνου ἢ τῆς ἅρπας, ὀργάνων τὰ ὁποῖα—ἐξαιρέσει τῆς ἅρπας—δὲν συμπεριλαμβάνονται πλέον εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ὀρχήστρας. Ὁ διὰ τοῦ πιτσικάτο παραχόμενος ἦχος εἶναι ξηρὸς καὶ πολὺ πλέον ἀδύνατος τοῦ διὰ τοῦ τόξου ἐπιτυγχανομένου. Γ.Σ.

Πιτσίκολλι (Pizzicolli)· βλ. *Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης*.

πίτσικος (ὁ)· (ἐκ τοῦ τουρκ. *πίτς*)· ὁ νόθος.

Πιτσικουλάκις, *Ἀναγνώστης*. Πρόκριτος Κρήτης, ζητήσας μετ' ἄλλων τῷ 1828, παρὰ τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου, πολεμεφόδια διὰ τὴν ἀπειλουμένην κατὰ τῶν Σφακίων ἔφοδον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ. Ε. Γ.

Πιτσιλαδῆς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς νήσου Λέσβου (πλάτ. 39°11'20" Β., μήκ. 26°05'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island), ἔχον ΒΑ. αὐτοῦ τὸ νησίον Πετρᾶς. Ὑπὸ τῶν Μηθυμναίων ὀνομαζόμενον *Κεγχράδα*, ἀποτελεῖ τὸ ΝΔ. κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Μολύβου. Σ. Ε. Λ.

Πιτσιλιὰ *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ περιοχὴ ἐν Κύπρῳ ἐκτεινομένη ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Λευκωσίας καὶ Λεμεσοῦ παρὰ τὰ ὄρη Ἀδελφοὶ καὶ Παπούτσα τῆς ὀροσειρᾶς Ὀλύμπου. Περιλαμβάνει ἀρκετὰς κώμας καὶ χωρία, ἐν οἷς: τὴν *Κλῆρουν*, *Ἄλωναν*, *Ἀσκᾶν*, *Παλαιχώρι*, *Φαρμακᾶν*, τὸν *Ἀγρόν*, *Ἅγιον Ἰωάννην*, *Ἅγιον Θεόδωρον*, *Τριμήκληνην*. Ἡ περιοχὴ εἶναι γνωστὴ διὰ τὴν λαμπρὰν δενδροκαλλιέργειαν καὶ τὸν οἶνόν της ὡς καὶ τὰ διάφορα εἴδη ἀλλαντοποιίας. Α. Κ. Α.

πιτσιλίζω, *πιτσίλισμα*· βλ. *πιτσυλίζω*, *πιτσύλισμα*.

Πιτσιμάνης. Δαλμάτης στρατηγὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἑνετῶν ἐν Κρήτῃ. Στρατεύσας κατὰ τῶν στασιασάντων Σφακιανῶν, ἡττήθη κατὰ κράτος ὡς καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ στρατεύσας κατὰ τῶν ἰδίων στρατηγὸς Γεώργιος Τζαγκαρόλας (1608). Μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἥττας τῶν στρατευμάτων αὐτῆς ἡ ἑνετικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀναγνωρίσασα τὰ παλαιὰ τῶν Σφακιανῶν προνόμια. Ν. ΚΑΣ

Πιτσινάδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀρωνιαδίκων τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 56.

Πιτσινέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ριγανίου (πρ. Βρόστιανης) τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 106.

Πιτσινίνο (Piccinino), ***Ἰάκωβος***. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς (1420—1465). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν διασημοτέρων κοντοττιέρων, ὑπηρετήσας κατ' ἀρχὰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Βενετίας κατὰ τοῦ Φραγκίσκου Σφόρτσα, μετὰ δὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης τῷ 1454 ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον διὰ λογαριασμόν του ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλου σώματος μισθοφόρων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπέτρεπε πᾶσαν λεηλασίαν. Τῷ 1455 εἰσέβαλεν εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Σιένης, τῷ δὲ 1456 προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλφόνσου τῆς Ἀραγῶνος, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, τὸν ὁποῖον ἐγκατέλειψε ταχέως, διὰ νὰ ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀντιπάλου του δουκὸς τῆς Ἀνδηγαυΐας. Τῷ 1463 ἐξηγοράσθη ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου τῆς Ἀραγῶνος, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀλφόνσου, ἀντὶ συντάξεως 90.000 φιορινίων καὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς Σουλμόνας. Ὁ Φραγκῖσκος Σφόρτσα ἔδωσεν εἰς αὐτὸν εἰς γάμον τὴν νόθον θυγατέρα του Δρουσιάναν, ὁ δὲ Φερδινάνδος τῆς Ἀραγῶνος ὠνόμασεν αὐτὸν κατόπιν ἀντιβασιλέα τῶν Ἀβρουζίων. Τῷ 1465 ὅμως, συλληφθεὶς ἐν Νεαπόλει ὡς ὕποπτος στάσεως, ἀπεκεφαλίσθη. Μ. Δ. Β.

— **Πιτσινίνο** (Piccinino), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς (1386—1444). Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μπράτσιο Φορτεμπράτσι, δουκὸς τοῦ Μοντόνε, ὠνομάσθη δὲ *Πιτσινίνο* ἕνεκα τοῦ κοντοῦ ἀναστήματός του. Διεκρίθη ὡς εἷς τῶν καλυτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ θείου του, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπηλευθέρωσε δι' ἀδρῶν λύτρων, συλληφθέντα αἰχμάλωτον κατὰ τὴν μάχην τῆς Ρομάνιας ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Σφόρτσα, μετὰ δὲ τὴν ἧτταν τῆς Λαμόνα ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων του. Τῷ 1425 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Φιλίππου Βισκόντι, διακριθεὶς εἰς πολλὰς μάχας κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Φλωρεντίνων καὶ καταλαβὼν τὴν Βολωνίαν. Τῷ 1441 κατετρόπωσε τὰ στρατεύματα τοῦ Σφόρτσα, τῷ δὲ 1442 κατέλαβε τὴν Ἀσίζην. Συνεπείᾳ ὅμως τῆς ἥττης, ἣν ὑπέστη τῷ 1443 ἐν Μοντελόρο, ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης του μετὰ ἓν ἔτος. Μ. Δ. Β.

— **Πιτσινίνο** (Piccinino), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς στρατιωτικός, ἀποθανὼν τῷ 1449. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τοὺς δοῦκας τοῦ Μιλάνου Βισκόντι καὶ Σφόρτσα, διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας καὶ κατορθώσας νὰ συμπήξῃ σῶμα μισθοφόρων, ὅπερ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του εἶχε καταστῆ ἐπίφοβον καὶ ὀνομαστὸν διὰ τὰς λεηλασίας του. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος τούτου ἀνέλαβεν ὁ ἀδελφός του Ἰάκωβος. Μ. Δ. Β.

Πιτσίνι (Piccini), ***Αὔγουστος***. Ἰταλὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1854. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φαρμακευτικῆς χημείας ἐν τῇ φαρμακευτικῇ σχολῇ τοῦ ἰνστιτούτου τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Λυγκέων τῆς Ρώμης: Ἔγραψε: «Νέον ἀραιόμετρον μὲ αὐθαιρέτως λαμβανομένην κλίμακα» (1874), «Περὶ τῶν διαλύσεων τοῦ πρασίνου χλωριούχου χρωμίου» (1894), «Τὰ ὑπεροξείδια ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιοδικὸν σύστημα τῶν στοιχείων (1896), κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Πιτσίνι** (Piccini), ***Ἰούλιος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1851—1915). Ἐσπούδασεν ἐν Λούκκᾳ καὶ Περουτζίᾳ, ἐνεφανίσθη δὲ ἐνωρὶς εἰς τὰ γράμματα διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀρχαίων ἰταλικῶν κειμένων. Βραδύτερον συνειργάσθη εἰς τὰ πλεῖστα ἰταλικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα, καὶ ἐγένετο διευθυντὴς τῆς «Vedetta», ἰδίως ὅμως διεκρίθη ὡς θεατρικὸς καὶ μουσικὸς κριτικὸς ἐν τῇ ἐφημερίδι «La Nazione». Ἔγραψε πολυάριθμα διηγήματα («Ἡ δίκη Μπαρτελλόνι», «Ἡ πριγκίπισσα», «Ἡ κόρη τοῦ ἀέρος» κλ.), ἐξ ὧν πολλὰ μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους ξένας γλώσσας, μελέτας καὶ εὐθυμογραφήματα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, ἰδίως σχετιζομένων μὲ τὴν τέχνην, ὡς: «Ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ θεάτρου», «Εὔθυμοι σελίδες», «Χιουμοριστικὸν ταξίδι στὰ διάφορα θέατρα», «Ἡ μύτη τοῦ Ἑρμέτε Νοβέλλι», «Ὁ Βιττόριο Ἀλφιέρι εἰς τὴν Φλωρεντίαν», «Τὸ σημιτικὸν ζήτημα τοῦ ἐμπόρου τῆς Βενετίας», «Κριτικὴ μελέτη περὶ τοῦ Ὀθέλλου» κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Πιτσίννι (Piccinni), ***Νικόλαος***. Διάσημος Ἰταλὸς συνθέτης μελοδραμάτων (1728—1800). Ἡ πρώτη μεγάλη ἐπιτυχία του ὑπῆρξε τὸ ἐν Ρώμῃ ἀναβιβασθὲν κωμικὸν μελόδραμα: «Tecchina nubile» ἢ «La buona figliuola» (1760). Ἀλλ' ἡ μεγάλη περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Πιτσίννι ἀρχίζει ἀφ' ἧς οὗτος ἐκλήθη εἰς Παρισίους ὡς ἀντίπαλος τοῦ Γκλούκ. Οἱ φίλοι τῆς ἰταλικῆς μουσικῆς διέβλεπον ἐν αὐτῷ τὸν διδάσκαλον, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Αὐστριακὸν καινοτόμον. Τὸ πρῶτον ἔργον τὸ γραφὲν παρὰ τοῦ Πιτσίννι ἐν Παρισίοις ὑπῆρξεν ὁ «Ρολάνδος» (1778), ὅστις ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Ὅταν ὅμως, κατόπιν τῆς τότε διευθύνσεως τοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων, οἱ δύο ἀντίπαλοι ἀνέλαβον νὰ γράψωσι τὴν λυρικὴν τραγῳδίαν: «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις», ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λιμπρέττου, ἡ μουσικὴ ἑρμηνεία ἣν ἔδωκεν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Γκλοὺκ ἐφάνη κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ δοθείσης. Ὁ Πιτσίννι ἔγραψεν ἀκόμη: «Φάων», «Ἄτυς», «Ἀδέλα τοῦ Ποντιέ», «Διδώ», «Ὁ ψεύτικος λόρδος», «Ἡ ἁρπαγὴ τῶν Σαββίνων» κ. ἄ. Τὰ ἔργα ὅμως ταῦτα δὲν κατώρθωσαν νὰ κατισχύσωσι τῶν τοῦ Σακκίνι, ὅστις ἐδέσποζε τότε ἐν Παρισίοις, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γκλούκ. Ὁ Πιτσίννι εἶχεν ὀνομασθῆ καθηγητὴς τῆς «Βασιλικῆς σχολῆς ᾄσματος», ἐξ ἧς ἐδημιουργήθη τὸ ᾠδεῖον τῶν Παρισίων. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὅμως ἀπώλεσε τὴν θέσιν του καὶ ἐπανῆλθεν ἐν Νεαπόλει ὡς μουσικὸς τῆς αὐλῆς. Τῷ 1798 μετέβη ἐκ νέου εἰς Παρισίους πρὸς ἀναζήτησιν κυρίως τῶν ἔργων του, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὁποίων κατεστράφη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανεν ὡς ἔφορος τοῦ ᾠδείου.

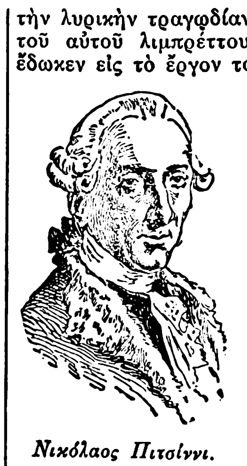

Νικόλαος Πιτσίννι.

Ὁ υἱὸς τοῦ Πιτσίννι *Λουδοβῖκος* (1766—1827) διεκρίθη ἐπίσης ὡς συνθέτης μελοδραμάτων· ὁ δὲ *Λουδοβῖκος-Ἀλέξανδρος*, νόθος υἱὸς τοῦ *Ἰωσήφ*, υἱοῦ τοῦ Νικολάου Πιτσίννι (1779—1850), ὑπῆρξε γονιμώτατος συνθέτης, δώσας ἀπὸ σκηνῆς ὑπὲρ τὰ διακόσια μελοδραματικὰ ἔργα. Γ. Σ.

Πιτσιόνε (Piccione), ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς ἐκπαιδευτικός, βραδύτερον δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν διαφόρων ἔργων, γενόμενος κυρίως γνωστὸς ὡς ἐκλαϊκευτὴς τῆς φιλοσοφίας. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Οἱ βιολογικοὶ νόμοι καὶ οἱ νόμοι τοῦ δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ κοινωνικὸν ζήτημα» (1892), «Ὁ πραγματισμὸς καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου» (1893), «Αὐρήλιος Σάφφι», «Ἡ ἑλληνολατινικὴ ἀναγέννησις καὶ ἡ ἰταλικὴ ἀναγέννησις» (1890), «Ὁ Τάρας διὰ μέσου τῶν αἰώνων» «Ἡ γυνὴ ἐν τῇ ἱστορικο-επιστημονικῇ ἐξελίξει», «Τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ ἰδανικὸν» (1895), διάφοροι μελέται περὶ Σπένσερ, Ἀρντιγκὸ καὶ Μπόβιο, κτλ. Μ. Δ. Β.

Πιτσιπιός, *Ἰάκωβος*. Ἕλλην διδάσκαλος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1865. Πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ὁ ἐν Γαλατᾷ διδάσκαλος *Γεώργιος Πιτσιπιός*. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Χίου καὶ μετὰ τὴν τῆς πατρίδος καταστροφὴν τῷ 1822 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, ἧς εἶτα διωρίσθη καὶ διδάσκαλος τῷ 1847 καὶ σχολάρχης. Ἦτο καθολικός, ἕνεκα δὲ τοῦ συγγραφῆς του «Κατὰ τῶν ὀρθοδόξων τῶν γραψάντων κατὰ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ πάπα Πίου Θ'» ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατέφυγεν εἰς Ἑρμούπολιν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων. Νυμφευθεὶς τὴν Σμαράγδαν Γεωργίου Σχινᾶ Βυζαντίου, διωρίσθη ὑπάλληλος εἶτα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐτιτλοφορήθη μπέης. Συνέγραψεν: «Ἡ ὀρφανὴ τῆς Χίου ἢ θρίαμβος τῆς ἀρετῆς» (Ἑρμουπ. 1847 εἰς τόμ. 2), ἐξέδοτο τὴν «Ἀποθήκην ὠφελίμων καὶ τερπνῶν γνώσεων» (Ἑρμουπ. 1847—1848 καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1849), «Τὸν φανὸν τῆς Μεσογείου» (αὐτόθι καὶ ἐν Κων/πόλει 1834), «Ἀπάντησιν κατὰ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Κουταλιανοῦ» (Ἀθ. 1855), «L'Orient, les réformes de l'Empire Byzantin» (Paris 1858), μεταφρασθὲν καὶ ἑλληνιστί, καὶ τῷ 1834 ἐν Ὀδησσῷ «Λογικὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τοὺς πρωτοπείρους παῖδας». Τ. Ε. Ε.

Πιτσιωτὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 283. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πιτσούγγια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δασοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

πιτσούνι (τό)· δημοτ., ὁ νεοσσὸς τῆς περιστερᾶς (ἰταλ. piccione).

Πιτσούντα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος κόλπωσις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου ἐν τῇ παραλίῳ τῆς Γεωργίας, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Πιτσούντα* (πλάτ. 43° 09' Β., μήκ. 40° 21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch) καὶ *Σούκ-σού*. Εἰς τὸν μυχὸν του ἄριστον ἀγκυροβόλιον καὶ κώμη, πρὸς δ' ὁ κόλπος εἶναι ἐπώνυμος καὶ ἅτινα εἶναι ὁ *Πιτυοῦς* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πίτστον (Pittston) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Πενσυλβανίᾳ. Κάτ. (1920) 18.497. Εἶναι κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἔχει βιομηχανίαν χάρτου, μεταξωτῶν ὑφασμάτων, μηχανῶν, ὁπλοργίας, ζύθου, σιγαρέττων, ὀρειχάλκου, ὡς καὶ πλούσια ὀρυχεῖα ἀνθρακίτου. Θ. Κ.

Digitized by Google

πιτσυλίζω· δημοτ., ραντίζω δι' ἀκαθάρτου τινὸς ὕλης, λερώνω μὲ πιτσυλιές: «πιτσύλισε τὸν τοῖχο μὲ μελάνι», «πέρασα ἀπὸ τὴ λάσπη καὶ πιτσυλίστηκα» (ἐκ τοῦ ἀρχ. *πιτυλίζω* ἢ *πίτυλος*).

πιτσύλισμα (τό)· δημοτ., ράντισμα δι' ἀκαθάρτου τινὸς ὕλης, λέρωμα μὲ πιτσυλιές.

πιτσυλιά (ἡ)· δημοτ. στίγμα ἀκάθαρτον, ψεκὰς δι' ἀκαθάρτου τινὸς ὕλης: «ὁ τοῖχος εἶναι γεμᾶτος πιτσυλιές».

πίττα (ἡ)· δημοτ. ἄζυμος ἄρτος, κατασκευαζόμενος προχείρως καὶ ψηνόμενος συνήθως εἰς τὸ τηγάνι· || εἶδος πλακοῦντος ἐκ φύλλων ζύμης καὶ ποικίλων ἄλλων ἐδωδίμων, ἐξ ὧν καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα: *γαλατόπιττα, τυρόπιττα, σπανακόπιττα, κοττόπιττα*· || φρ. «πέσε πίττα νὰ σὲ φάω» λέγεται πρὸς τὸν μὴ συνεπιλαμβανόμενον τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἀξιοῦντα πάντα ἕτοιμα· || παροιμ. «ἀπὸ πίττα ποῦ δὲν τρῶς μὴ σὲ μέλῃ κι' ἂν καῇ» πρὸς τὸν ἀναμιγνυόμενον εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις· || ἄρτος μετ' ἐπιμελείας παρασκευαζόμενος καὶ ἀρτυόμενος διὰ βουτύρου, ᾠῶν, σακχάρεως κττ., συνήθως χάριν τῆς πρωτοχρονιᾶς, ἄλλως *βασιλόπιττα* (βλ. λ.)· || ἐνιαχοῦ, ἄρτος μετ' ἐπιμελείας παρασκευαζόμενος καὶ ψηνόμενος ἐντὸς ταψίου, ἀποστελλόμενος δὲ ὡς δῶρον συνήθως εἰς γάμους καὶ βαπτίσεις· || τὸ μέλι ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς κυψέλης μετὰ τοῦ κηροῦ, ἄλλως *κερήθρα*, ἀρχ. *κηρίον* (ἐκ τοῦ λατ. picta).

πίττα (ἡ) (Pitta) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πιττιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους πτηνὰ μὲ πτέρωμα ποικίλον, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

πιττακάλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *εὐπιττόνη*.

Πιττάκης, *Κυριάκος*. Ἕλλην ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1798 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1863. Τῷ 1836 ἐγένετο γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων. Εἰς τὸν Πιττάκην ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἵδρυσις τοῦ περιοδικοῦ «Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς» (1837) καὶ τῶν «Ἀρχαιολογικῶν Πρακτικῶν». Ὁ Πιττάκης ἐδημοσίευσε πολλὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, ἰδίως δὲ ἐπιγραφάς, συνέγραψε δὲ καὶ γαλλιστί: «L' ancienne Athènes ou la description des antiquités d' Athènes et de ses environs» (Athènes 1835). Συνέγραψεν ἐπίσης ὑπὸ τὸν τίτλον «Μνημοσύνη» λεξικὸν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς χειρόγραφον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Β. Δ. Θ.

Πιττακής, *Στίλπων*. Λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1865. Διετέλεσεν ἐπὶ 30ετίαν διευθυντὴς τοῦ μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς πολλῶν συλλόγων. Κατὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῶν μητροπολιτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τῇ ὑπάτῃ ἁρμοστείᾳ τῆς συνεννοήσεως ἐν Σμύρνῃ. Προγραφεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Σμύρνῃ, κατέφυγεν εἰς Ρόδον καὶ εἶτα εἰς Ἀθήνας. Ἔγραψε πολλὰ ποιήματα, διηγήματα, χρονογραφήματα, ἄρθρα καλλιτεχνικά, ἐπιστημονικά, κριτικὰ κλπ., τὸ ἐπιστημονικὸν δρᾶμα «Φλορεστὰν» καὶ παράφρασιν εἰς ἁπλῆν καθαρεύουσαν τῆς «Ἑκάβης» τοῦ Εὐριπίδου, ἀμφότερα διδαχθέντα καὶ ἀπὸ σκηνῆς. Πρὸ τοῦ πολέμου διηύθυνεν ἐπίσης τὸ περιοδικὸν «Κόσμος». Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τὴν «Ἱκανοκρατίαν», μεταγλωττισθεῖσαν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν («Méritocratie»), ἐν ᾗ πραγματεύεται περὶ πολιτεύματος ἐμφανίζοντος τὴν τελειοτέραν μορφὴν τῆς δημοκρατίας. Ἐγένετο καὶ ὁ ἐπινοητὴς τοῦ «τριόπτου» (τριγωνικῆς ἀγαλματοθήκης) καὶ τοῦ «ἀκαταβυθίστου» τῶν σκαφῶν. Σ. Γ. Σ.

πιττάκιον (τό). Ἐκαλεῖτο οὕτω πινακίδιον πρὸς γραφήν, δελτίον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸ τοῦ οἴκου τῆς Μεγάλης Βουλῆς, ἦσαν, κατὰ τὸν Σωζομενόν, τὰ καλούμενα Πιττάκια, ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς ἐκεῖ ἱδρυμένης στήλης Λέοντος τοῦ Μεγάλου (460 μ. Χ.) ἀπέθετον, κατὰ τὸν Κωδινόν, οἱ δεόμενοι τὰ πιττάκιά των (ἀναφοράς), ἰδίᾳ δὲ οἱ ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν· ταῦτα ἐλάμβανον ἐκεῖθεν ἄνθρωποι τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἀμέσως ἀπεκρίνετο τοῖς ἀναφερομένοις. Παρὰ τὰ πιττάκια ταῦτα ἡ Εὐδοξία τοῦ Ἀρκαδίου ἵδρυσε τὸν ἀργυροῦν ἀνδριάντα της. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ τὸ περιβόητον ἄγαλμα τοῦ Βύζαντος καὶ τῆς «ἱμερτῆς Φειδαλείας», ὅπερ ἵδρυσεν ὁ στρατηγὸς τῶν Βυζαντίων Καλλιάδης. Ἡ λέξις (ἀπὸ τοῦ *πίττα*=πίσσα) ἐδήλου τεμάχιον δέρματος, ὅπερ εἶχεν ἀλειφθῆ δι' ἐπιχρίσματος. Ν. Σ. Λ.

—*[Κανον. Δίκ.] Πιττάκιον* καλεῖται τὸ ἀρχιερατικὸν γράμμα, δι' οὗ γνωρίζεται κληρικῷ τινι ἡ εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον) κατάστασις ἢ προαγωγή. Τοιοῦτον γράμμα προβιβασμοῦ περιέχεται ἐν «Συντάγματι ἱερῶν κανόνων» (ἔκδ. *Γ. Α. Ράλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ* τόμ. Ε', σελ. 572—573). Τὰ τοιαῦτα ἀρχιερατικὰ πιττάκια καλοῦνται καὶ *γράμματα εὐεργετικὰ* ἢ *ἐπιβραβευτικὰ τοῦ προβιβασμοῦ*. *Πιττάκιον* ἐκαλεῖτο καὶ τὸ γράμμα τοῦ χαρτοφύλακος (*πιττάκιον χαρτοφυλακικόν*), δι' οὗ ἔστιν ὅτε ἐπετρέπετο ἡ ἱερολογία τῶν γάμων τῶν δευτερογαμούντων. Κ. Μ. Ρ.

Πιττακός. Εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, μνημονευόμενος μετὰ τοῦ Θαλοῦ, τοῦ Βίαντος καὶ τοῦ Σόλωνος εἰς πάντας τοὺς καταλόγους. Πατρὶς αὐτοῦ ἦτο ἡ Μυτιλήνη, ὁ δὲ Σουΐδας θέτει τὴν γέννησιν αὐτοῦ εἰς τὴν τριακοστὴν τρίτην Ὀλυμπιάδα, περὶ τὸ ἔτος δηλαδὴ 652 π. Χ. Ἐγένετο περιώνυμος διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ σοφίαν, διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ περὶ τὴν διαχείρισιν τῆς ἀρχῆς, ἔτι δὲ καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τοὺς πολέμους. Εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πατρίδος του φέρεται ἐνεργῶς ἀναμιχθεὶς κατὰ πρῶτον περὶ τὸ 612, ὅτε ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀλκαίου, οἵτινες ἦσαν ἡγέται τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, ἀνατρέψας ἐφόνευσε τὸν τύραννον Μελάγχρουν. Ἓξ ἔτη μετὰ ταῦτα, κατὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ Εὐσεβίου, ἀνευρίσκομεν αὐτὸν ἡγούμενον τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον περὶ τῆς κατοχῆς τοῦ Σιγείου. Ὁ Πιττακὸς διεκρίθη κατ' αὐτόν, φονεύσας ἐν μονομαχίᾳ τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Φρύνωνα, νικητὴν τῶν Ὀλυμπίων καὶ διάσημον διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ἐπέτυχε δὲ τούτου, ὡς μνημονεύεται, περιπλέξας τὸν ἀντίπαλον ἐν δικτύῳ καὶ φονεύσας εἶτα αὐτὸν διὰ τριαίνης καὶ ἐγχειριδίου. Τιμηθεὶς δὲ καὶ μεγάλως ἀμειφθεὶς ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων ἐπὶ τῷ κατορθώματι τούτῳ, ἀπεδέξατο ἐν τούτοις τοσαύτην μόνην ἔκτασιν ἐκ τοῦ δωρηθέντος αὐτῷ ἐδάφους, ἐφ' ὅσην ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ριπτόμενον ἀκόντιον. Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἀφιερώθη ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἱερὰν χρῆσιν καὶ ἐκαλεῖτο ἔκτοτε «Πιττακοῦ γῆ». Ὁ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμος ἔληξε διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Περιάνδρου, ὅστις παρεχώρησε τὴν διαφιλονικουμένην ἔκτασιν τοῖς Ἀθηναίοις. Αἱ ἐσωτερικαὶ ὅμως ταραχαὶ ἐξηκολούθουν ἔτι ὑποκινούμεναι ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, τῆς τελούσης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιμενίδου, ὧν ἐξορισθέντων ἡ πόλις ἀπέλαυσεν ἐπί τινα ἔτη σχετικῆς ἡσυχίας, μέχρις ὅτου οἱ φυγάδες ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπιτύχωσι διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων τῆς καθόδου αὐτῶν. Πρὸς ἀπόκρουσιν τότε τῆς ἀποπείρας ταύτης ὁ δῆμος ἐξέλεξεν ὡς ἀρχηγὸν αὐτοῦ μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας τὸν Πιττακὸν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «αἰσυμνήτου», τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ διέφερε, κατ' Ἀριστοτέλη, κατὰ τοῦτο κυρίως τῆς τυραννίας, ὅτι ἦν αἱρετὴ τυραννίς. Τὴν ἀρχὴν ταύτην διετήρησεν ὁ Πιττακὸς ἐπὶ δεκαετίαν (589—579), ὅτε καὶ ἑκουσίως παρῃτήθη αὐτῆς. Προσεπάθησε δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ νὰ βελτιώσῃ τὰ πράγματα τῆς πατρίδος του, οὐχὶ μεταβάλλων τὸ πολίτευμα, ἀλλὰ βελτιῶν καὶ ἀναθεωρῶν τοὺς νόμους. Οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὅμως παρίστων αὐτὸν ὡς συνήθη τύραννον, ὁ δ' Ἀλκαῖος ἔν τινι τῶν σκολίων αὐτοῦ ἀποκαλεῖ τὸν Πιττακὸν κακοπάτριδα καὶ διαδηλοῖ τὴν περιφρόνησίν του διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ὁμοφωνίαν, μεθ' ἧς ὁ λαὸς ἐξελέξατο αὐτὸν αἰσυμνήτην. Ὁ Πιττακὸς ἀπέθανε περὶ τὸ 569, κατὰ μὲν τὸν Διογένη Λαέρτιον ὑπερεβδομηκοντούτης, κατὰ τὸν Σουΐδαν ὑπερογδοηκοντούτης, κατὰ δὲ τὸν Λουκιανὸν ἑκατονταετής.

Ὁ Πιττακὸς ἐπὶ χαλκοῦ νομίσματος τῆς Λέσβου.

Ὡς γνωμικὰ αὐτοῦ φέρονται κυρίως δύο, αἱ ῥήσεις: «Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι» καὶ «Γίγνωσκε καιρόν». Τὸ πρῶτον τούτων ἀπετέλεσε τὸ θέμα ᾠδῆς τοῦ Σιμωνίδου, ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν Θετταλὸν Σκόπαν. Ἄλλα γνωμικὰ ἀποδιδόμενα τῷ Πιττακῷ ὑπὸ τοῦ Διογένους Λαερτίου, Στοβαίου καὶ ἄλλων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἀνάγκᾳ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται», «Ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι», «Φίλους εὐνόει, φοβοῦ τὰ αἰσχρά, δίκην φεῦγε, πᾶσιν ἀρέσκειν θέλε, τῷ κρατοῦντι πείθου, κατὰ δύναμιν εὖ ποίει, φιλοσοφίαν ἄσκει, μηδένα λοιδόρει, τὸν βίον οἰκονόμει», «Ὃ μέλλεις ποιεῖν μὴ πρόλεγε· ἀποτυχὼν γὰρ γελασθήσῃ». Ὡσαύτως ἀναφέρεται ὅτι ἐρωτηθεὶς ποτε τί ἄριστον: «Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν»· καὶ ὑπὸ Κροίσου τίς ἀρχὴ μεγίστη: «ἡ τοῦ ποικίλου» ἔφη «ξύλου», ὑπονοῶν τὸν νόμον. Πρὸς τοὺς πυνθανομένους τί εὐχάριστον, ἀφανές, πιστόν, ἄπιστον, ἀπεκρίνατο: χρόνος, τὸ μέλλον, γῆ, θάλασσα. Φέρεται τέλος ὁ Πιττακὸς καὶ ὡς διάσημος ἐλεγειακὸς ποιητής, γράψας κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιον περὶ τοὺς 600 ἐλεγειακοὺς στίχους, ἀποτελοῦντας σειρὰν διδακτικῶν ποιημάτων περὶ τῶν νόμων, ἀποτεινομένων πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ. Τὸ μόνον σῳζόμενον ἀπόσπασμα τῶν ποιημάτων τοῦ Πιττακοῦ εἶναι οἱ ἑπόμενοι στίχοι, οὓς διατηρήσας ὁ Διογένης Λαέρτιος θεωρεῖ ὡς τοὺς ἀρίστους τῶν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ποιηθέντων:

Ἔχοντα χρὴ τόξα καὶ ἰοδόκον φαρέτρην
Στείχειν ποτὶ φῶτα κακόν.
Πιστὸν γὰρ οὐδὲν γλῶσσα διὰ στόματος
Λαλεῖ διχόμυθον ἔχουσα
Κραδίῃ νόημα. Σ. Ν. Λ.

— **«Πιττακός».** Μηνιαῖον καὶ εἶτα διμηνιαῖον περιοδικὸν («σύγγραμμα ποικίλων γνώσεων») ἐν Μυτιλήνῃ, ἐκδοθὲν εἰς σχῆμα 4ον ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1877 μέχρι 15ης Σεπτεμβρίου 1879.

πιττακώνω· ἰδιωματ., πιέζω τι, συνήθως *πατικώνω*.

Πιττενγουὴμ (Pittenweem), *λόρδος* —· βλ. λ. *Κέλλυ* Θωμᾶς Ἀλέξανδρος Ἔρσκιν.

Πίττης (Pitti)· βλ. λ. *Πίττι*.

Πίττι (Pitti). Παλαιὰ καὶ εὐγενὴς οἰκογένεια τῆς Φλωρεντίας, ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων, οἵτινες ὅμως εἶχον κατορθώσει ἐν τέλει νὰ καταστήσουν αὐτὴν ὑποχείριόν των. Εἶχον ἀποκτήσει διὰ τοῦ ἐμπορίου μέγαν πλοῦτον, πολλὰ δὲ μέλη αὐτῆς εἶχον διακριθῆ εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὸν στρατὸν καὶ ὡς τραπεζῖται, ἰδίως ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Σημαντικώτερα μέλη τούτων ἦσαν:

— 1) ***Μπουονακκόσο***, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ περὶ τὸ 1370. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ὑπὸ τοὺς δοῦκας τῆς Ὀρλεάνης ἐν Παρισίοις καὶ τῆς Βραβάντης ἐν Βρυξέλλαις, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του δὲ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τῷ 1396, ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας Ροβέρτῳ καὶ ἔγραψε «Χρονικόν», ἤτοι τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας κατὰ τὴν ἐποχήν του.

— 2) ***Λουκᾶς***. Διετέλεσε γομφαλονιέρος ὑπὸ τὸν Κοσμᾶν Μέδικον τὸν πρεσβύτερον, τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησε ματαίως νὰ ὑποσκελίσῃ. Διεκρίνετο διὰ τὴν φιλαρχίαν του καὶ τὴν ματαιοδοξίαν του, εἶναι δὲ κυρίως γνωστὸς ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἀνακτόρου, ὅπερ ἐθεμελίωσε τῷ 1440 καὶ τὸ ὁποῖον φέρει εἰσέτι τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του.

— 3) ***Φραγκῖσκος***. Οὗτος ὑπῆρξε φίλος καὶ ὀπαδὸς τῶν Μεδίκων, μετὰ τὴν κατάληψιν δὲ τῆς Φλωρεντίας ὑπὸ τῶν παπικῶν στρατευμάτων ἐγένετο ὄργανον τῶν ἐκδικήσεων τοῦ πάπα Κλήμεντος Β', διακριθεὶς διὰ τὴν σκληρότητά του καὶ τὰ αἱμοβόρα ἔνστικτά του.

— 4) ***Ἰάκωβος***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1519—1589). Διετέλεσε γερουσιαστὴς τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Τοσκάνης, πρεσβευτὴς παρὰ τῷ πάπᾳ Γρηγορίῳ ΙΓ' καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ἀκαδημίας τῆς ἐπικληθείσης «Del piano». Ἔγραψε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι «Φλωρεντιναὶ ἱστορίαι ἀπὸ τῷ 1494 μέχρι τῷ 1529», «Χρονικὰ τῆς Ἀκαδημίας Del Piano», «Ἀκαδημαϊκὰ μαθήματα», «Ποιήσεις» κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Πίττι, *Θωμᾶς*.** Τραπεζίτης ἐν Φλωρεντίᾳ, φίλος καὶ δανειστὴς τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Νερίου Ἀτζαγιώλη Β' (1435—1439 καὶ 1441—1451), ὅστις ἐν Φλωρεντίᾳ εὑρισκόμενος ἐδώρησεν αὐτῷ τὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κτήματα ἀπέναντι τῶν ὀφειλῶν αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας· κατῴκησε δὲ ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μεγάρῳ. Τ. Ε. Ε.

—**Πίττι, *Λαοδάμεια*.** Θυγάτηρ τοῦ Φράγκου Ἀτζαγιώλη καὶ ἀδελφὴ τῶν Ἀντωνίου καὶ Νερίου Ἀτζαγιώλη. Ἐνυμφεύθη τὸν *Νεροῦτσον Πίττι*. Τ. Ε. Ε.

—**Πίττι, *Νεροῦτσος*.** Θεῖος τοῦ δεσπότου τοῦ Παλαιομουχλίου Φράγκου. Εἶχε κτήσεις ἐν Ἀθήναις ὡς καὶ τὸ Συκάμινον, κάστρον ἐν Ἀττικῇ παρὰ τὸν Ὠρωπόν. Ἀλλὰ τὰς κτήσεις ταύτας ἀφήρεσαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ὁ Πίττι ἔμεινε πενέστατος μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν ἕνδεκα τέκνων αὐτοῦ. Τ. Ε. Ε.

—**Πίττι *ἀνάκτορον*.** Κεῖται ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄρνο, μεταξὺ τῆς πλατείας Πίττι καὶ τοῦ κήπου Μπόμπολι. Ἐκτίσθη κατὰ παραγγελίαν τοῦ Λουκᾶ Πίττι ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Μπρουνελλέσκι τῷ 1440, τῷ δὲ 1549 περιῆλθεν εἰς τοὺς Μεδίκους, οἵτινες διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀμμανάτι προσέθεσαν κατόπιν τὴν ὡραίαν ἐσωτερικὴν αὐλήν, διὰ δὲ τοῦ Ἰουλίου Παρίτζι τὰ πλάγια τμήματα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Εἶναι τριώροφον καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων καὶ ὡραιοτέρων μνημείων τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ πρόσοψις αὐτοῦ ἔχει μῆκος 145 μ., τὸ δὲ κεντρικὸν οἰκοδόμημα ὕψος 34,8 μ. Ἡ ὁλικὴ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι 32.000 τ.μ. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κοσμεῖται διὰ κιόνων δωρικοῦ, κορινθιακοῦ καὶ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων καὶ τοιχογραφιῶν μεγάλης ἀξίας. Ἀπὸ τοῦ 1549 ἐχρησίμευσεν ὡς ἕδρα τῶν δουκῶν τῆς Τοσκάνης, σήμερον δὲ ἀνήκει εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἰταλίας, κατόπιν προσφορᾶς γενομένης πρὸς τὸν βασιλέα Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ τὸν Β' ἐξ ἀγορᾶς τοῦ ἀνακτόρου διὰ παλλαϊκῶν ἐράνων. Ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τοῦ δευτέρου πατώματος αὐτοῦ περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον πινακοθήκην. Μ. Δ. Β.

—**Πίττι, *Πινακοθήκη*—.** Εὑρίσκεται ἐγκατεστημένη ἐντὸς 15 αἰθουσῶν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος

Digitized by Google

τοῦ δευτέρου πατώματος τοῦ *ἀνακτόρου Πίττι* ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ σπουδαιοτέρων τοῦ κόσμου. Περιλαμβάνει ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους πίνακας μεγίστης καλλιτεχνικῆς ἀξίας, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶναι ἀριστουργήματα Ἰταλῶν καὶ ξένων καλλιτεχνῶν τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, ἀνήκοντα εἰς διαφόρους σχολάς. Μεταξὺ τούτων εἶναι ἔργα τοῦ Φιλίππου Λίππι, τοῦ Γκιρλαντάϊο, τοῦ Περουτζῖνο, τοῦ Φρὰ Βαρθολομέο, τοῦ Ἀνδρέα Ντὲλ Σάρτο, τοῦ Σεβαστιανοῦ ντὲλ Πιόμπ, τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Τιτσιανοῦ, τοῦ Ροῦμπενς, τοῦ Βὰν Νάϋκλπ. Μ. Δ. Β.

πιττίδαι (οἱ) (Pittidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκρακτῶν*, περιλαμβάνουσα μικρὰ ἢ μετρίου μεγέθους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ποικίλος. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *πίττα* (βλ. λ.) Δ. Ν. Π.

πιττιζίτης (ὁ) (Pittizit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν σπάνιον. Ἀποτελεῖ ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον, περιέχει δὲ καὶ τριοξείδιον τοῦ θείου. Ἀπαντᾷ εἰς κατάστασιν κολλοειδῆ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Freiberg καὶ τοῦ Graul παρὰ τὸ Schwarzenberg. Γ. Β.

πιττοπούλι (τό)· ἰδιωμ. Κρητ., προχείρως παρασκευαζόμενος ἄρτος ἄζυμος, ψηνόμενος εἰς τὸ τηγάνιον καὶ ὄχι εἰς φοῦρνον. Ι. Δ. Μ.

πιττοσποροειδῆ (τά), ἢ *πιττοσπορίδαι* (οἱ) (Pittosporaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα δενδρύλλια μὲ φύλλα μονήρη, ἁπλᾶ, ἄνευ κολεοῦ ἢ μετὰ βραχέος τοιούτου καὶ μὲ ἄνθη μικρά, καλυκοειδῆ καὶ πολύχρωμα. Γνωστὰ περὶ τὰ 25 γένη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Αὐστραλίαν κυρίως καὶ ἐλάχιστα ἐν Εὐρώπῃ. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι τὸ *πιττόσπορον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πιττόσπορον (τὸ) (Pittosporum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πιττοσποροειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δενδρύλλια εὐθυτενῆ, μὲ φύλλα πλατέα, ἐπιμήκη, πολυνευρώδη, φέροντα βραχὺν μίσχον καὶ ἄνθη μικρὰ καὶ καλυκοειδῆ. Γνωστὰ περὶ τὰ 50 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Νέας Ζηλανδίας τῆς Αὐστραλίας καὶ εἰς νήσους τινὰς τῆς Ὠκεανίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *πιττόσπορον τὸ πρασινανθὲς* (Pittosporum viriflorum), ὅπερ φέρει ὑποπράσινα ἄνθη καὶ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Πιττόσπορον τὸ πρασινανθές.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ φυτοῦ τούτου συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῆς Εὐρώπης. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πιττόσπορον ligustrinum* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Πίττσμπεργκ (Pittsburg) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, ἐξ ὧν κυριωτέρα ἡ ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας. Εἶναι κέντρον πυκνοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου πρὸς πλεῖστας διευθύνσεις καὶ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Κάτ. 665.500 (1927). Ἔχει δύο πανεπιστήμια, περίφημα κτήρια, ἐξ ὧν σημαντικώτερα τὸ δημαρχεῖον, τὸ ἰνστιτοῦτον Καρνέγκι κλπ. Κειμένη ἐν περιοχῇ κατ' ἐξοχὴν μεταλλειοφόρῳ καὶ ἀνθρακοφόρῳ, εἶναι τὸ κέντρον ὄχι μόνον τεραστίας βιομηχανικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ σημαντικωτάτου ἐμπορίου, διεξαγομένου διὰ θαυμασίου συστήματος ποταμῶν καὶ πλωτῶν διωρύγων μήκους 30.000 χλμ. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι εἶναι αἱ τοῦ σιδήρου, χάλυβος, ὑαλουργίας καὶ ἠλεκτρικῶν εἰδῶν. Παρὰ τὴν πόλιν κεῖνται τὰ κολοσσιαῖα ἐργοστάσια Καρνέγκι σιδηροχαλυβουργίας. Θ. Κ.

Πίττσφιλντ (Pittsfield) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Μασσαχουσσέτῃ. Κάτ. (1925) 46 877. Εἶναι κέντρον τουριστικῆς κινήσεως καὶ χειμερινῶν σπόρ. Ἀξιοσημείωτα δημόσια κτήρια εἶναι τὸ μουσεῖον τεχνῶν Κραίην, τὸ Ἀθήναιον μετὰ βιβλιοθήκης ἄνω τῶν 35.000 τόμων καὶ τὸ κτήριον τῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας τοῦ Berkshire. Ἔχει ἀνθοῦσαν βιομηχανίαν ἠλεκτρικῶν μηχανημάτων, ἐργοστάσιον κατασκευῆς εἰδικοῦ χάρτου τραπεζογραμματίων, μεγάλα ὑφαντουργεῖα μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ἐργοστάσια νημάτων, κλειδοκυμβάλων, χυτήρια κλπ. Η. Π. Γ.

πιττυλένιον (τὸ) (Pittylen) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω προϊὸν ἀντιδράσεως φορμαλδεΰδης ἐπὶ τῆς πίσσης τῶν ξύλων τῶν κωνοφόρων. Εἶναι κόνις κιτρινοκαστανόχρους, διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον, ὀλίγον ὀδμηρά. Χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἐκζεμάτων, πιτυριάσεως κλπ. Κ.Γ.Μ.

πίττωσις (ἡ)· βλ. λ. *δρῶπαξ*.

πιτύα (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *πυτία*.

Πιτύα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἐν τῷ Πιτυοῦντι τῆς Παριανῆς, ὑπερκείμενον ἔχουσα Πιτυῶδες ὄρος (Τσάμ-τεπέ). Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀπολλωνίου (Ἀργον. 1, 932) τὴν ταυτίζει πρὸς τὴν Λάμψακον, ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ ὅρμου καὶ χωρίου *Ἀξάς*. Σ. Ε. Λ.

Πιτύας. Προϊστάμενος τῶν ἐφόρων ἐν Σπάρτῃ, καθ' ἣν ἐποχὴν διωρίσθη ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ὁ Καλλικρατίδας (406 π. Χ.). Π. Α. Ρ.

Πιτυασσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Πισιδίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ΙΒ, 570). Α. Θ. Σ.

Πιτύεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Ἐπαφρόδιτον μετονομασία «διὰ τὸ πιτύων ἔχειν πλῆθος» τῆς *Λαομεδοντείας*, ὡς ἀρχαιότατα ὠνομάζετο ἡ *Λάμψακος* (*Στεφ. Βυζ.* 410, 20). Ἐλέγετο ὅμως καὶ *Πιτύουσα*. Σ. Ε. Λ.

πιτύκας (ὁ), ἢ *πιτύκι* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φλοιοῦ τοῦ φυτοῦ *πίτυς ἡ χαλέπιος*, ὅστις χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βυρσοδεψικήν.

πιτύλισμα (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖον γύμνασμα (ἐκ τοῦ ρημ. *πιτυλίζω*=κινῶ ταχέως καὶ ἐρρύθμως τὰς χεῖρας), ἀνάλογον πρὸς τὴν διὰ σιδηρῶν βαρῶν ἢ κορυνῶν σημερινὴν ἄσκησιν τῶν γυμναζομένων· ἐξετελεῖτο δὲ ὡς ἑξῆς: ὁ γυμναζόμενος ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν καὶ ἀνατείνων τὴν μίαν τῶν χειρῶν περιέστρεφε ταχέως καὶ ρυθμικῶς ἀμφοτέρας κατὰ τὸ κατακόρυφον ἐπίπεδον ἐναλλάξ, οὕτως ὥστε ὅταν ἡ μία τῶν χειρῶν ἐφέρετο πρόσω, ἡ ἑτέρα ἐφέρετο ὀπίσω. Σ. Γ. Σ.

πίτυλος (ὁ)· ἀρχ., τὸ πλατάγισμα τῶν ὑδάτων ἐκ τῆς ἐμβολῆς τῶν κωπῶν κατὰ τὴν κωπηλασίαν καὶ ἡ κωπηλασία αὐτή· ‖ ὁ ἰδιόρρυθμος θόρυβος ὃν ἀκούει τις (κοιν. *ἀναμόμολα*) καὶ ἡ ἰδιότυπος ρῆξις τῆς χαίτης τῶν κυμάτων εἰς ψεκάδας καὶ ἀφρόν, ἣν συγχρόνως βλέπει, ἀπότοκα ἀμφότερα φαινομένου, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὴν πρὸς τὸ πέλαγος ἀναδρομὴν κύματος (φθάσαντος μέχρι τῆς ἀκτῆς καὶ ἀνατροχαζομένου λόγῳ ἐπικλινοῦς βυθοῦ), ὅταν τοῦτο συγκρούεται πρὸς νέον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐπερχόμενον κῦμα. Σ. Ε. Λ.

πίτυλος (ὁ) (Pitylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταναγριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους πτηνά, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, μᾶλλον εὔρωστον, ῥάμφος χονδρόν, βραχὺ καὶ κωνικὸν καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πίτυλος ὁ μελανὸς* (Pitylus niger), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα στιλπνῶς μελανόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα δάση τῆς Ἀμερικῆς καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων καρπῶν. Δ. Ν. Π.

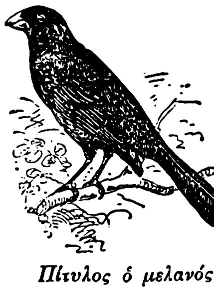

Πίτυλος ὁ μελανός.

πιτυοειδῆ (τά) (Pinaceæ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωνοφόρων*, περιλαμβάνουσα μεγάλα δένδρα, δασικά, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Γνωστότερα γένη εἶναι ἡ *ἀρικαρία*, ἡ *ἐλάτη*, ὁ *κέδρος*, ὁ *λάριξ*, ἡ *πικέα*, ἡ *πίτυς* καὶ ὁ *ψευδολάριξ*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πιτυοειδῶν* (τεμάχια κορμῶν, φυλλωμάτων, κῶνοι καὶ σπέρματα) συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς περμίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

Πιτυοκάμπτης. Ἐπώνυμον τοῦ διαβοήτου λῃστοῦ *Σίνιδος* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Πιτυόνησος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀναφερομένη παρὰ Πλινίῳ (4,12,19) ὡς κειμένη ἐγγὺς τῶν ἀκτῶν τῆς Ἐπιδαυρίας. Ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται ὡς ταυτιζομένη πρὸς τὴν σύγχρονον *Ἀγκίστρι* (βλ.λ.). Πρόκειται ὅμως περὶ τῆς γείτονος αὐτῆς μικρᾶς νήσου *Κυρᾶς*. Σ. Ε. Λ.

πιτυόξυλον (Pityoxylon Kraus) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος ἀπολιθωμένων κωνοφόρων φυτῶν, ἱδρυθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τεμαχίων κορμῶν ἀπολιθωμένων, εὑρεθέντων ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων.

Ὑπ' ἄλλων γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος τούτου ὡς περιληπτικοῦ ἑνιαίου ὀνόματος διὰ τὸ γένος *πικεόξυλον* καὶ *πινούξυλον* (τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως). Λείψανα πιτυοξύλων συνηντήθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐν τῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ, βορείως τοῦ ὄρους Ὀρθύμνου, παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐντὸς λιγνιτῶν τῆς ποντίου βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πιτυοῦς (ὁ), ἢ *πιτυοῦσσα*, καὶ *πιτύουσα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος πευκόφυτος, ὅρμος, νῆσος ἢ βουνός· μετέπεσεν ὅμως ὁ ὅρος καὶ εἰς τοπωνυμικόν. Παράδοξον ὅμως τυγχάνει ἡ κατὰ κανόνα συνύπαρξις καὶ ἄλλης ὀνομασίας, σχέσιν ἐχούσης οὐχὶ πρὸς τὴν πεύκην ἀλλὰ πρὸς τὸν ὄφιν: π. χ. *Πιτυοῦς* (Καππαδοκίας) λέγεται καὶ *Ὀφιοῦς* καὶ *Ὄφις· Πιτυοῦσσα* (τῆς Ἱσπανίας) λέγεται καὶ *Ὀφιοῦσσα* κλπ. Σ. Ε. Λ.

Πιτυοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς Παριανῆς τῆς ἐπὶ Προποντίδι. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Τσάμ-τεπέ*. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦς ὁ μέγας** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μέγας ὅρμος τῆς Κολχίδος ἐν τῇ ΒΑ. παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἡνιόχων (*Στράβ.* ΙΑ' 496) διανοιγόμενος καὶ φερώνυμος πόλις, ἀποικία τῆς Μιλήτου. Ἐκ τῆς παρ' Ἀρριανῷ (Περίπλ. Εὐξ. 27) μνείας τεκμαίρεται ἡ ταυτότης πρὸς τὸν σύγχρονον *Πιτσούντα*. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ πόλις ἀπετέλει σπουδαῖον παραμεθόριον ἔρεισμα «τείχει τε μεγίστῳ περιβεβλημένον καὶ λιμένα εὐορμότατον ἔχον» (*Προκοπ.* Δ, δ, 473). Σ. Ε. Λ.

Πιτύουσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη τῆς Παμφυλίας πόλις, μετονομασθεῖσα κατόπιν εἰς *Φάρσαλον* καὶ βραδύτερον εἰς *Φάσηλιν*. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτύουσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Δηΐοχον τὸν Κυζικηνὸν ἀρχαιοτέρα τῆς *Λαμψάκου* ὀνομασία. Σ. Ε. Λ.

Πιτυοῦσσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς *Μιλήτου* τῆς Ἰωνίας «ἀπὸ τῶν ἐκεῖ πιτύων καὶ ὅτι ἐκεῖ πρῶτον πίτυς ἔφυ». Διὰ τοῦτο ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας διετηρεῖτο τὸ ἔθιμον νὰ κατατίθενται εἰς τὰ ἐκεῖ ἱερὰ τῆς Δήμητρος, κατὰ τὰ θεσμοφόρια, κλάδοι πίτυος (*Στεφ Βυζ.* 452, 10). Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Ἀρτεμίδωρον ὀνομασία νήσου τῆς Προποντίδος, πιθανώτερον τῆς *Χάλκης* ἢ τῆς *Πριγκήπου*. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Καππαδοκίας καὶ πόλις, κατὰ τὴν ΝΑ. ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ Ριζοῦντος, νοτίως τοῦ ἄκρου τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ *Ὀφιοῦς* ἢ *Ὄφις* τῶν ἀρχαίων, ὁ ὅρμος καὶ χωρίον *Σουρμενὰ* τῆς σήμερον. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτέρα ὀνομασία τῆς νήσου τῶν Σαλαμῖνος, διὰ τὸ πευκόφυτόν της (*Στράβ.* Θ, 394). Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς *Χίου* καὶ τῆς *Λαμψάκου*. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Κιλικίας μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀφροδισιάδος καὶ τοῦ ὅρμου Μυλῶν. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Προβενσάλ*. Σ. Ε. Λ.

— **Πιτυοῦσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς νήσου *Σπετσῶν* (*Πausav.* Β, λδ, 8). Σ. Ε. Λ.

Πιτυοῦσσαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος νήσων τοῦ Βαλεαρικοῦ πελάγους, ὀφειλουσῶν τὴν ὀνομασίαν των εἰς τὸ πευκόφυτον αὐτῶν, καὶ «ὧν ἡ μὲν ἐλάττων καλεῖται *Ὀφιοῦσσα*, ἡ δὲ μείζων *Ἔβυσσος*, ἐν ᾗ καὶ πόλις ὁμώνυμος» (*Πτολεμ.* Β, στ. 77) Ν.Δ. τῶν Γυμνησίων (Βαλεαρίδων). Καταληφθεῖσαι ὑπὸ Φοινίκων καὶ Καρχηδονίων κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων συγχρόνως μὲ τὰς Βαλεαρίδας (*Στράβ.* Γ', 167). Τὸ ζεῦγος τοῦτο δὲν ἔχει τανῦν ἴδιον ὄνομα, συγχωνευθὲν πρὸς τὸ ζεῦγος τῶν Βαλεαρίδων, ὡς φερώνυμον αὐτοῦ συστάς. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἔβυσσος εἶναι ἡ Iviza, ἡ δὲ Ὀφιοῦσσα ἡ Formentera. Σ. Ε. Λ.

Πιτυρεὺς *[Μυθολ.]*. Ἀπόγονος τοῦ Ἴωνος, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Ἐπιδαύρου, πρὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, ὅστις παραχωρήσας τὴν χώραν του ἀμαχητί, ὡς λέγεται, εἰς τὸν Δηΐφόντην, διογένονον τοῦ Ἡρακλέους, κατέφυγε μετὰ τῶν πολιτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας. Α. Θ. Σ.

πιτυρίασις (ἡ) *[Δερματολ.]*. Τὸ ἔκκριμα τῶν σμηγματορροϊκῶν ἀδένων συνίσταται ἐκ κερατί-

Digitized by Google

νων κυττάρων, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς λιπώδη, ἐφ' ὅσον πλησιάζουν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ πέραν τοῦ φυσιολογικοῦ αὔξησις τῆς ἐκκρίσεως ταύτης ὀνομάζεται *πιτυρίασις σμηγματορροϊκή*. Ταύτης διακρίνομεν δύο μορφάς, τὴν *ξηράν*, ὅταν τὸ ἔκκριμα συνίσταται ἐξ ἐπιδερμικῶν κυττάρων, καὶ τὴν *λιπαράν*, ὅταν ὑπερτεροῦν τὰ λιπώδη κύτταρα. Ἡ *λιπαρὰ πιτυρίασις* ἐμφανίζει τὰ πάσχοντα μέρη, ἰδίᾳ τὸ μέτωπον καὶ τὰ πτερύγια τῆς ρινός, ὡς ἐὰν ἔχουν καλυφθῇ ὑπὸ ἀλοιφῆς τινος. Ἡ *ξηρὰ πιτυρίασις* παρουσιάζεται κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς καὶ ἐξωτερικεύεται διὰ τῆς παρουσίας λεπτοτάτων ξηρῶν φαιολεύκων ἐφελκίδων, αἱ ὁποῖαι ἐν ἀρχῇ εἶναι ὀλίγαι καὶ εὐκόλως ἀπομακρύνονται, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως πολλαπλασιάζονται καὶ ἐμφανίζουσι τὸ μὲν δέρμα καλυπτόμενον ὑπὸ λεπτοτάτων ξηρῶν φαιολεύκων πιτύρων, τὰς δὲ τρίχας ὡς ἐὰν εἶναι πεπασμέναι ὑπὸ λεπτῆς κόνεως, ἡ ὁποία ἀποπίπτει καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων (*πιτυρίασις τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς*). Αἱ τρίχες ἀρχίζουν νὰ γίνωνται ξηραί, λεπτότεραι καὶ εὔθραυστοι καὶ ἀποπίπτουν εὐκόλως, εἰς δὲ τὰς κακὰς περιπτώσεις ἀποπίπτουσιν ἐντελῶς καὶ οὕτω σχηματίζεται ἡ *σμηγματορροϊκὴ ἀλωπεκία*, κοινῶς *φαλάκρα*. Ἡ ξηρὰ αὕτη μορφὴ ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὸν μύστακα, τὸ τριχωτὸν μέρος τοῦ στήθους καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ στόματος, προκαλοῦσα ἐνοχλητικὸν κνησμόν. Εἰς ἀναιμικὰ κοράσια, εἰς νέους μὲ λεπτοφυὲς δέρμα, ἡ ξηρὰ πιτυρίασις παρουσιάζεται καὶ εἰς τὸ πρόσωπον ὑπὸ μορφὴν στρογγύλων ἢ ᾠοειδῶν κηλίδων, διαφόρου μεγέθους, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ λεπτοτάτων μικρῶν λευκοφαίων ἐφελκίδων, τὸ δὲ δέρμα εἶναι ἐλαφρῶς ὑπέρυθρον (*πιτυρίασις ἁπλῆ*). Ἡ ἁπλῆ πιτυρίασις εἶναι κατὰ τὸν Darrier λίαν μολυσματική, ἰᾶται ὅμως εὐκόλως δι' ἀλοιφῶν θειούχων. Ἡ διάγνωσις τῆς πιτυριάσεως εἶναι εὔκολος, ἡ δὲ θεραπεία σκοπὸν ἔχει οὐχὶ μόνον νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ πίτυρα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν παθολογικὴν αὐτῶν ἔκκρισιν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἀντιπαρασιτικῶς. Εἰς τὰς ἐλαφρὰς μορφὰς ἀρκεῖ ἁπλῆ πλύσις τῆς κεφαλῆς διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ σάπωνος καὶ ἡ ἐπίθεσις θειούχου ἀλοιφῆς. Εἰς τὰς προκεχωρημένας ὅμως περιπτώσεις ἀπαιτεῖται ἐπίμονος, ἔντονος καὶ μακρὰ ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη θεραπεία ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν εἰδικοῦ ἰατροῦ. κ. κ. κ.

—*[Κτηνιατρ.]* *Πιτυρίασις* καλεῖται πάθησις τοῦ δέρματος, καθ' ἣν ἡ ἐπ δερμὶς ὑφίσταται ἀπολέπισιν τῶν κυττάρων ὑπὸ μορφὴν κόνεως (πιτύρου). Ἡ πάθησις αὕτη κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ δέρματος, ὅταν ἰδίως δὲν διενεργῆται ἡ διὰ τῶν στλεγγίδων καὶ ψηκτρῶν δερματοκομία. Ἐκ τῆς δερματοπαθείας αὐτῆς προσβάλλονται ὅλα τὰ ζῷα, κυρίως κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Ἕδρα τῆς παθήσεως ταύτης εἰς τὸν ἵππον εἶναι ἡ χαίτη, ἡ προκόμη, ἡ κεφαλὴ ἐν γένει καὶ ἡ οὐρά, εἰς τὸν βοῦν ὁ αὐχὴν καὶ ἡ ὑποτραχήλιος χώρα. Κυριώτερον σύμπτωμα τῆς πιτυριάσεως εἶναι ἡ ἀπολέπισις τῆς ἐπιδερμίδος καὶ ὁ κνησμός. Ἡ κόνις ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀπολεπίσεως ταύτης ἔχει χρῶμα λευκὸν ἢ λευκόφαιον. Ἐκ τοῦ δέρματος ἐνίοτε ἐκκρίνεται ὀρρῶδες ἐξίδρωμα, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ πληγὰς καὶ ἐσχάρας ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἐν τέλει δ' αἱ τρίχες πίπτουν καὶ εἴς τινας ἵππους ἡ οὐρὰ ἀπογυμνουμένη τῶν τριχῶν παρουσιάζει οἰκτρὸν θέαμα. Ὡς θεραπεία συνιστῶνται αἱ πλύσεις διὰ σάπωνος φαρμακευτικοῦ καὶ ἡ χρῆσις ἀντισηπτικῶν διαλύσεων. Δ. Π.

—**πιτυρίασις** ***ἐρυθρὰ τοῦ Hebra*** *[Δερματ.]*. Σπανιωτάτη δερματοπάθεια ἀγνώστου αἰτιολογίας, τῆς ὁποίας κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ καθολικὴ αὐτοπαθὴς ἐρυθρότης τοῦ δέρματος μετὰ πιτυριώδους ἀπολεπίσεως, οὐχὶ ὡς συνέχεια ἄλλης προηγηθείσης δερματοπαθείας. Τὰ φαινόμενα ταῦτα παρουσιάζονται ἄνευ πυρετοῦ, συνοδεύονται δὲ ὑπὸ κνησμοῦ καὶ φρικίων. Τὸ πρῶτον τοῦτο στάδιον διαρκεῖ 1—3 ἔτη, μεθ' ὃ τὸ δέρμα καθίσταται λεπτότατον, δυσκόλως πτυχοῦται, ὥστε προκαλεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι πολὺ στενὸν διὰ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον περιβάλλει. Ὡς ἐκ τούτου πᾶσα κίνησις εἶναι λίαν ἐπώδυνος καὶ δυσκολωτάτη. Ἡ διάγνωσις εἶναι δυσχερής, ἡ πρόγνωσις πάντοτε κακή, θεραπεία δὲ δὲν ὑπάρχει. κ. κ. κ.

— **πιτυρίασις** ***ποικιλόχρους***. Παρουσιάζεται εἰς τὸ στῆθος, τὰ νῶτα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῶν βραχιόνων καὶ τῶν μηρῶν ὑπὸ μορφὴν μικρῶν κηλίδων χρώματος λευκοκαφεχρόου, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουσιν ἐλαφρὰν ἀπολέπισιν, ἀναπτύσσεται δὲ βραδύτατα καὶ ὑφίσταται ἐπὶ μακρόν, χωρὶς νὰ προκαλῇ ἄλλας ἐνοχλήσεις, πλὴν ἐλαφροτάτου κνησμοῦ. Αὕτη ἀναπτύσσεται συνηθέστερον εἰς ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι δέρμα χαλαρωμένον, ἰδίᾳ εἰς φυματικοὺς καὶ ἐξησθενημένους ὀργανισμούς, προκαλεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ πιτυρώδους μικροσπόρου. Ἡ διάγνωσις εἶναι εὔκολος, ἡ δὲ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς κερατίνης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος διὰ θερμῶν λουτρῶν καὶ σάπωνος καὶ μετέπειτα τὴν ἐπάλειψιν ἀλοιφῶν ὑδραργύρου, θείου ἢ ρεζορκίνης. κ. κ. κ.

— **πιτυρίασις** ***ροδόχρους*** *[Δερματολ.]*. Ἡ δερματοπάθεια αὕτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ μικρῶν ἐρυθρῶν στρογγύλων ἢ ᾠοειδῶν κηλίδων, αἱ ὁποῖαι ἀπολεπίζονται εὐκόλως καὶ αὐξάνουν περιφερικῶς, ἀναφαίνονται δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὸ στῆθος καὶ τὰ νῶτα καὶ ἐκεῖθεν ἐξαπλοῦνται εἰς τὰ ἄκρα καὶ τὸν λαιμόν. Ἡ διάρκεια αὐτῆς εἶναι συνήθως 6—8 ἑβδομάδων. Ἡ διάγνωσις εἶναι εὔκολος καὶ ἡ πρόγνωσις πάντοτε καλή. Ἡ αἰτιολογία εἶναι ἄγνωστος, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν δερματολόγων δὲν παραδέχονται ταύτην ὡς μολυσματικήν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν λουτρῶν καὶ θειούχων ἢ ὑδραργυρικῶν ἀλοιφῶν. κ. κ. κ.

πιτυρίδα (ἡ)· δημοτ., τὰ ἕνεκα πιτυριάσεως ἀποπίπτοντα ἐκ τῆς κεφαλῆς ὅμοια πρὸς πίτυρα ἐκλεπίσματα.

πιτυρόλουτρον (τό). Λουτρὸν ἐν ὕδατι βρασθέντι μετὰ πιτύρων, εὔχρηστον ὡς κατευναστικόν, μαλακτικόν, ἐνδεικνυόμενον καὶ κατά τινων παθήσεων τοῦ δέρματος. Τὸ λουτρὸν τοῦτο παρασκευάζεται ἂν βράσωμεν 5—10 λίτρα πιτύρων εἰς ἀρκοῦσαν ποσότητα ὕδατος ἐπὶ 10—15 λεπτὰ καὶ λάβωμεν μόνον τὸ ὕδωρ, ὅπερ προσθέτομεν ἐντὸς τοῦ συνήθους λουτροῦ. Ἀλλὰ δυνατὸν νὰ παρασκευασθῇ καὶ ἄλλως: θέτομεν τὴν ὡς ἄνω ρηθεῖσαν ποσότητα πιτύρων ἐντὸς μικροῦ σάκκου ἢ ἐντὸς ὀθόνης, ἣν δένομεν, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐκφεύγωσιν αὐτῆς τὰ πίτυρα, θέτομεν δ' εἶτα τὸ δέμα τοῦτο ἐντὸς τοῦ λουτῆρος. Προτιμητέος ὁ πρῶτος τρόπος. Σ. Γ. Σ.

πίτυρον (τό). Καλοῦνται οὕτω οἱ κατὰ τὴν ἄλεσιν τῶν σιτηρῶν κατατμηθέντες καὶ ἀπορριπτόμενοι φλοιοὶ τῶν σιτηρῶν (καὶ κυρίως τοῦ σίτου). Ἡ σύστασις τῶν πιτύρων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ἐπιτελεσθείσης ἀλέσεως. Κατὰ τὴν ἄλεσιν τῶν διαφόρων δημητριακῶν καρπῶν τὸ πίτυρον χωρίζεται ἀπὸ τὰ ἄλλα προϊόντα τῆς ἀλέσεως δι' ἐπανειλημμένων κοσκινίσεων καὶ διὰ διαφόρων συστημάτων ἀνεμιστήρων. Ἐκ τῶν πρώτων ἀλέσεων ἐξέρχεται πίτυρον χονδρόν, ἐκ δὲ τῶν τελευταίων ψιλόν. Ἡ θρεπτικὴ ἀξία τοῦ πιτύρου ἐξαρτᾶται πρῶτον ἐκ τῆς προελεύσεως αὐτοῦ. Τὸ πίτυρον τοῦ σίτου π.χ. εἶναι θρεπτικώτερον τοῦ πιτύρου τῆς κριθῆς, τοῦτο δὲ πάλιν θρεπτικώτερον τοῦ πιτύρου τῆς ὀρύζης. Ἐξαρτᾶται ὅμως ἡ θρεπτικὴ ἀξία τοῦ πιτύρου καὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀλεύρου, τὸ ὁποῖον μένει προσκεκολλημένον ἐπ' αὐτοῦ. Τὰ πίτυρα τῶν κυλινδρομύλων εἶναι πτωχότερα εἰς θρεπτικὰ συστατικὰ ἀπὸ τὰ πίτυρα τῶν κοινῶν διὰ μυλοπετρῶν μύλων. Ἐπίσης τὰ ψιλὰ πίτυρα εἶναι θρεπτικώτερα τῶν χονδρῶν. Ἡ μέση χημικὴ σύστασις τῶν πιτύρων εἶναι ἡ ἑξῆς: ὕδωρ 12.5 %, ἀζωτοῦχοι οὐσίαι 13 %, λιπαραὶ οὐσίαι 2.90 %, ἄμυλον 31.30 %, κυτταρίνη 34.60 %, τέφρα 5.60 %. Τὰ θρεπτικὰ συστατικὰ τῶν πιτύρων δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀφομοιώσιμα ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ ἀφομοιώσῃ οὔτε τὰς ἀζωτούχους οὔτε τὰς λιπαρὰς οὐσίας τῶν πιτύρων. Ὁ χοῖρος ἀφομοιώνει μερικῶς ταύτας, ἐνῷ ἡ ἀγελάς, τὸ πρόβατον καὶ ἡ αἶξ τὰς ἀφομοιώνουν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου. Διὰ τοὺς χοίρους, συνεπῶς, τὸ πίτυρον ἀποτελεῖ τροφὴν μετρίαν, ἐνῷ διὰ τὴν ἀγελάδα καὶ τὸ πρόβατον πολύτιμον. Ἡ μεγάλη χρῆσις πιτύρων ὑπὸ τοῦ ἵππου προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν ἄμμου καὶ λίθων ἐντὸς τῶν ἐντέρων, λόγῳ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος τῶν πιτύρων εἰς ἅλατα. Τὸ πίτυρον παρέχεται εἰς τὰ ζῷα ἐλαφρῶς μουσκευμένον δι' ὕδατος μαζὶ μὲ ἄχυρον ἢ ὑπὸ μορφὴν χυλοῦ. Α. Ν. Δ.

— *[Φαρμακογ.]* Τὰ ἐκ τοῦ σίτου προερχόμενα *πίτυρα* ἀνεγράφησαν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων εἰς γαργαρισμοὺς ἢ πρὸς πόσιν ἐπὶ καττάρων τοῦ φάρυγγος καὶ λάρυγγος, ἐπὶ κατάρρων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ἐντέρων, γίνονται δὲ καὶ ὑποκλυσμοὶ αὐτῶν ἐπὶ διαρροιῶν δυσεντερικῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἐγχύσεις τοῦ ἀφεψήματος αὐτῶν εἰς τὸν κόλπον ἐπὶ κολπιτίδων. Ἀφέψημα τῶν πιτύρων χρησιμεύει καὶ πρὸς κατασκευὴν λουτρῶν ἐγκαθίστων ἢ καὶ καθολικῶν. Τὰ ἐγκάθιστα λουτρὰ γίνονται ἐπὶ χρονίων φλεγμονῶν τῆς μήτρας καὶ τῶν ᾠοθηκῶν, τὰ δὲ καθολικὰ πρὸς χρόνια καὶ κνησμώδη ἐξανθήματα τοῦ δέρματος. Τὰ πίτυρα ὡς περιέχοντα ἱκανὰ ποσὰ ἀμύλου, φυτόκολλαν, φωσφορικὸν ἀσβέστιον, ἀποτελοῦν ἔτι καὶ θρεπτικὴν οὐσίαν. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ πιτυροῦχος ἄρτος εἶναι εὐπεπτότερος, διὸ καὶ συνιστᾶται πρὸς ἐπιμόνους δυσκοιλιότητας γυναικῶν διαγουσῶν καθεστικὸν βίον καὶ πρὸς χρονίας φλεγμονὰς ἢ μετατοπίσεις τῆς μήτρας. Ὁ πιτυροῦχος ἄρτος, ὡς περιέχων ὀλίγα ποσὰ ἀμύλου, εἶναι ἐν μέτρῳ κατάλληλος καὶ διὰ τοὺς πάσχοντας ἐκ σακχαροδιαβήτου. Κ. Γ. Μ.

πιτυροῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιέχων πίτυρα, ὁ μετὰ πιτύρων: «πιτυροῦχος ἄρτος».

πίτυς (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πιτυοειδῶν* (βλ. λ. *πεύκη*).

—*[Παλαιοφυτολ.]* Τὰ πρῶτα ἀπολιθωμένα λείψανα (κῶνοι) τοῦ γένους τούτου (Pinus) τῶν φυτῶν συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς παλαιοκρητιδικῆς ἢ κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἀπολιθωμένα ὅμως τεμάχια κορμῶν μὲ πραγματικὸν ἱστὸν πίτυος δὲν εἶναι γνωστὰ ἐκ στρωμάτων τῆς αὐτῆς ὑποδιαπλάσεως. Τὸ πρῶτον συναντῶνται τοιαῦτα, π. χ. τοῦ εἴδους *πίτυς Nathorsti*, ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως. Συνήθης τύπος τῆς κρητιδικῆς περιόδου ἦτο ἡ *πίτυς Quenstedti*, γνωστὴ ἐκ κώνων καὶ φύλλων. Ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εὑρέθησαν καὶ περιεγράφησαν πολυάριθμα εὑρήματα κώνων καὶ βελονοειδῶν φύλλων, ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστά τινα ὁμοιάζουν πρὸς ἀντίστοιχα τμήματα σημερινῶν πιτύων, ὥστε ἡ διάκρισίς των εἶναι δύσκολος. Σχεδὸν ὅλοι οἱ σήμερον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν καὶ βόρειον Ἀμερικὴν ζῶντες τύποι ἔζων κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου τὰ κατέστρεψεν ἡ περίοδος τῶν παγετώνων καὶ μόνον εἴδη τινὰ διεσώθησαν μέχρι σήμερον ὡς ὑπολείμματα. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν πίτυς ***holothana, megalopsis, Neptuni, Pinastroides, Hampeana, furcata*** καὶ ***centrotus*** ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης τῆς Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Πίτυς *[Μυθολ.]*. Νύμφη ἐρωμένη τοῦ Πανός, ἣν ὁ Βορέας, ἐξ ἀντιζηλίας, ἐκρήμνισε κατὰ πετρῶν. Ἡ Γῆ ἀνέδωκε τὸ ὁμώνυμον δένδρον, διὰ κλάδων τοῦ ὁποίου ἐστέφθη ὁ Πὰν πρὸς παρηγορίαν. Ν. Σ. Λ.

Πίτυς *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ τῆς Προποντίδος μεταξὺ Ἀντιγόνης καὶ Χάλκης, ἢ ἄλλως *Πίτα*.

Πιτύων ***νῆσος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὰς σχολικάς μας γεωγραφίας ὀνομασία τῆς ἱσπανικῆς νήσου Isla de Pinos, ἐν τῇ συστάδι τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν καὶ νοτίως τῆς Κούβας εὑρισκομένης. Σ. Ε. Λ.

Πὶ ὑ Μάργκαλ (Pi y Margall), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς δημοσιογράφος, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1824—1901). Ἐπεδόθη ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὰς φιλολογικὰς μελέτας, εἰς ἡλικίαν δὲ 18 ἐτῶν ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του ἔργον «Ἡ γραφικὴ Ἱσπανία» (1842), καὶ τῷ 1851 ἐξέδωσε τὸ πρῶτον μέρος τῆς «Ἱστορίας τῆς ζωγραφικῆς ἐν Ἱσπανίᾳ». Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854 ἐξέδωσε τὸ περιοδικὸν «Ἡ λογικὴ» καὶ τὸ ἔργον «Ἡ ἀντίδρασις καὶ ἡ ἐπανάστασις», τῷ δὲ 1857 συνειργάσθη εἰς τὴν δημοκρατικὴν ἐφημερίδα «Ἡ συζήτησις» τῆς ὁποίας ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῷ 1864. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν καὶ δημοκρατικὴν κίνησιν τῆς Ἱσπανίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, κατέφυγε μετὰ τὴν καταστολὴν ταύτης εἰς Παρισίους, ἐπέστρεψε δὲ εἰς Ἱσπανίαν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868. Ἐπιδοθεὶς ἐνεργότερον εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη τότε βουλευτὴς Βαρκελῶνος. Τῷ 1873 μετὰ τὴν προσωρινὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας, ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ μετά τινας μῆνας ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, παραιτηθεὶς μετὰ δίμηνον. Ἐδημοσίευσεν: «Αἱ ἐθνότητες» (1879) τὸ ὀνομαστότερον τῶν ἔργων του, ὅπερ μετεφράσθη εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας, «Ἡ δημοκρατία τοῦ 1873» (1874). Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔγραψε καὶ «Φιλοσοφικὴ μελέτη τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος» (1872), «Οἱ ἀγῶνες τῶν ἡμερῶν μας» (1890), «Γενικὴ ἱστορία τῆς Ἀμερικῆς» (1878) κλπ. Μ. Δ. Β.

Φραγκῖσκος Πὶ ὑ Μάργκαλ.

— **Πὶ ὑ Σούνιερ** (Pi y Suñer), ***Αὔγουστος***. Ἰατρὸς καὶ φυσιολόγος Ἱσπανός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Διακριθεὶς ταχέως διὰ τῆς δημοσιεύσεως διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς Σεβίλλης καὶ βραδύτερον ἐν Βαρκελώνῃ. Τῷ 1910 ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Βαρκελώνῃ Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ἔλαβε μέρος εἰς πλεῖστα διεθνῆ ἰατρικὰ συνέδρια καὶ διατελεῖ μέλος διαφόρων ἑταιρειῶν καὶ ἀκαδημιῶν. Ἐξέδωκε: «Γενικὴ φυσιολογία», «Ἐσωτερικὴ παθολογία» (1916), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Bellido, καὶ ἐδημοσίευσε πλῆθος διατριβῶν καὶ ἀνακοινώσεων εἰς διάφορα περιοδικά.

— **Πὶ ὑ Σούνιερ** (Pi y Suñer), ***Ἰάκωβος***. Ἱσπανὸς ἰατρὸς (1841 — 1897), πατὴρ τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν Βαρκελώνῃ καὶ Μαδρίτῃ, τῷ 1879 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς κλινικῆς παθολογίας καὶ τῷ 1883 τῆς γενικῆς παθολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης. Τῷ 1885 ἡ Βασι-

Digitized by Google

λικὴ Ἰατρικὴ Ἀκαδημία ἐξέλεξεν αὐτὸν μέλος της. Ὁ Σούνιερ ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἰατρικῆς, ἀποβὰς εἷς τῶν μεγάλων παθολόγων τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Συνέγραψε: «Patogenia del edema», «Accion fisiologica de la digital y su valor clinico en el tratamiento de las afecciones cardiacas» (1876) κλπ. **Ο. Ρ.**

πίφφερο (τό)· (ἰταλ. piffero ἢ pifaro, γερμ. Pfeife). Ξύλινον πνευστὸν ὄργανον, προσομοιάζον τῷ μικρῷ πλαγιαύλῳ. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καλάμων* καὶ εἶναι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν χρήσει, ἰδίως παρὰ τοῖς βοσκοῖς, οἵτινες ἐν Ἰταλίᾳ ὀνομάζονται pifferrati, ὁσάκις κατὰ τὰς ἑορτὰς κατέρχονται εἰς τὰς πόλεις παίζοντες ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τούτου. Ἐκ τῶν Ἄλπεων, ἔνθα φαίνεται ὅτι ἀνεπτύχθη, διεδόθη οὐχὶ μόνον εἰς Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἐπὶ Φραγκίσκου Α′ (1534) ἑκάστη στρατιωτικὴ λεγεὼν εἶχεν ὁμίλους ἀποτελουμένους ἐκ τεσσάρων τυμπανιστῶν καὶ δύο ἐκτελεστῶν πίφφερο Τὸ ὄργανον τοῦτο διετηρήθη εἰς τὸν στρατὸν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ′, ἐπὶ Ναπολέοντος, ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως, τέλος δὲ ἀντικατεστάθη ὁριστικῶς διὰ τῆς σάλπιγγος. Ἐν τῷ ἀγγλικῷ στρατῷ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι εἰσέτι ἐν χρήσει. Τὸ πίφφερο ἀποτελεῖται ἐκ καλάμου φέροντος ἓξ ὀπάς, μὴ καλυπτομένας ἀπὸ κλειδιά, ἔχει δὲ ἔκτασιν δύο ὀγδοῶν, μετὰ τῶν ἡμιτονίων ντο δίεσις, σολ δίεσις καὶ ρε δίεσις. Ἡ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργάνῳ συστοιχία *πίφφαρο* εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *μπιφάρα* (bifara), παράγει δὲ συνεχῆ τρομώδη ἦχον (τρέμολο). **Γ. Σ.**

Πίχλερ (Picher), ***Ἀλοΐσιος***. Ἐγεννήθη τῷ 1833, ἐγένετο τῷ 1859 ἱερεύς, τῷ 1862 ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ τῷ 1869 βιβλιοθηκάριος τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Πετρουπόλεως. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ κλοπῇ ἐξωρίσθη εἰς Σιβηρίαν, ἐξ ἧς ἐπανῆλθε τῷ 1874, δοθείσης αὐτῷ χάριτος. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν κυριώτερα εἶναι: «Ἱστορία τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα» (1862), «Ἱστορία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως» (1864—1865 εἰς 2 τόμους), «Ἡ θεολογία τοῦ Λεϊβνιτίου» (1870 εἰς 2 τόμους) καὶ «Τὰ ἀληθῆ ἐμπόδια καὶ οἱ θεμελιώδεις ὅροι μιᾶς πραγματικῆς ἀναμορφώσεως τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας» (1870). Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, ἐξ ἧς ἐνωρὶς εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ὁ Πίχλερ, ἀπηγόρευσε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀναγράψασα αὐτὰ εἰς τὸν πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων. **Κ. Ι. Δ.**

Πιώγχις, ἢ ***Πιάνκη***. —1) Μέγας ἀρχιερεὺς τῶν Θηβῶν καὶ βασιλεὺς τούτων ὑποτελὴς τῆς Κ′ τανιτικῆς δυναστείας.

—2) Αἰθίοψ κατακτητὴς τῆς ***Αἰγύπτου*** (βλ. τόμ. Β′, σελ. 573 γ′.)

—3) Σύζυγος τῆς Ἀμενερταΐδος, ἀδελφῆς τοῦ Σαβάκωνος, ὅστις εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὴν τὴν ἀντιβασιλείαν τῶν Θηβῶν. Ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τὴν πριγκίπισσαν Σαπενουαπίτ. Ἀλλ' ὁ Ψαμμίτιχος τὴν ἠνάγκασε νὰ υἱοθετήσῃ μίαν τῶν ἰδικῶν του θυγατέρων, ἐπίσης Σαπενουαπὶτ λεγομένην, διὰ νὰ συγγενεύσῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἀποκτήσῃ νόμιμα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν ὁποῖον κατέλαβε. **Γ. Λ. Α.**

Πίωρ. Ἐξ Αἰγύπτου καταγόμενος, νέος τὴν ἡλικίαν κατέλιπε τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ ἐμόναζεν ἐν τόπῳ ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ. Ὀρύξας ἐκεῖ φρέαρ εὗρεν ὕδωρ πικρόν, ἐξ οὗ ὅμως ἔπινε μέχρι τοῦ θανάτου του πρὸς ἄσκησιν. Τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ πληροφορούμεθα ἐκ τῆς πρὸς Λαῦσον ἱστορίας τοῦ Παλλαδίου Ἑλενοπόλεως (*Migne* 34, 1195), τὴν δὲ μνήμην αὐτοῦ ἑορτάζει ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τὴν 17 Ἰουνίου. **Κ. Ι. Δ.**

Πίων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Ἰωνίᾳ παρὰ τὴν Ἔφεσον, τὸ ἄλλως καλούμενον *Πρίων* ἢ *Πρηών*. **Α. Θ. Σ.**

Πλάβα (Plava) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γκορίτσια, παρὰ τὰ ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἰζόντσο. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ κατοχὴ αὐτοῦ, λόγῳ τῆς στρατηγικῆς του θέσεως, ἐγένετο ἀντικείμενον αἱματηρῶν ἀγώνων, καθ' ὅλας τὰς μάχας αἵτινες ἔλαβον χώραν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἰζόντσο μεταξὺ Αὐστρογερμανῶν καὶ Ἰταλῶν. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν πρὸ τοῦ πολέμου, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὴν 16 Μαΐου 1917, ἀνακαταληφθὲν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν τὴν 26 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους. Τῷ 1918 περιῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς κατάστασιν παντελοῦς ἐρειπώσεως. **Μ. Δ. Β.**

— **Πλάβα** (Plava) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κόσσοβο τῆς Σερβίας. Κάτ. 6.350 ὧν τὸ τρίτον Μουσουλμᾶνοι. Περιβάλλεται ὑπὸ ἡμιηρειπωμένου τείχους, οὗ δεσπόζει παλαιὸν φρούριον. Τὸ ὄνομα αὐτῆς φαίνεται ὅτι εἶναι παραφθορὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως *Φλαβίας*, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύσει ἐκεῖ ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Φλάβιος καὶ ἧς σώζονται ἐρείπια. **Μ. Δ. Β.**

— **Πλάβα** (Plava) *[Γεωγρ.]* Λίμνη τῆς Νοτιοσλαυίας ἐν Σερβίᾳ, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Μαυροβουνίου, σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ἄνω Λίμ, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Ντρίνα. Ἔχει μῆκος 7 χλμ. καὶ πλάτος 3 χλμ. καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ὑψωμάτων καὶ ὀρέων, ὧν τὸ ὕψος φθάνει τὰ 2.166 μ. **Μ. Δ. Β.**

Πλάβαλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 207 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Πυξαριὰ* 297. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἁγίαν Βαρβάραν* τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης.

Πλαβίλτσικωφ, ***Πέτρος Ἀλεξάντροβιτς***. Ρῶσος δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ ἠθοποιὸς (1759—1812). Διέπρεψεν ὡς ἠθοποιὸς εἰς τὰ θέατρα τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως καὶ συνέγραψε πλεῖστα θεατρικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ὁ ἐργολάβος», «Οἱ ἀρραβῶνες τοῦ Κουτέϊκιν», «Οἱ ὀργανοπαῖκται» κ.τ.λ. **Θ. Β.**

Πλάβις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΒΑ. Ἰταλίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 220 χλμ. εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος παρὰ τὴν πόλιν Ἄλτινον (Altino). Εἶναι ὁ σύγχρονος *Πιάβε*. **Α. Θ. Σ.**

Πλαββάρας, ***Κωνσταντῖνος Νικολ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Πλαπούταν, οὗτινος ἦτο καὶ σημαιοφόρος.

πλαγγών, *—όνος* (ὁ, ἡ)· κηρίνη κούκλα· || κήρινον κοροκόσμιον, σφαῖρα, καλαθίς.

— *[Ἀρχ.]* Αἱ *πλαγγόνες* (ἄλλως *δαγῦδες, κόραι, κοροκόσμια, νύμφαι* καὶ λατιν. pupae) ἦσαν τὸ μᾶλλον σύνηθες ἄθυρμα τῶν ἀρχαίων. Ἐπλάθοντο (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα) ἐκ κηροῦ ἢ πηλοῦ χρωματιζομένου κατόπιν, σπανιώτερον δὲ κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου ἢ ὀστοῦ. Εἶχον τὴν μορφὴν συνήθους κόρης ἢ γυναικός, κατεσκευάζοντο δὲ ἀρθρωταί, νευρόσπαστοι (μαριονέττες), μετὰ κροτάλων κτλ., εἰδικοὶ δὲ πρὸς τοῦτο τεχνῖται ἦσαν οἱ *κοροπλάθοι* ἢ *κοροπλάσται* (λατιν. sigillarii, sigillatores), ἐν Ρώμῃ κατέχοντες ὁλόκληρον ὁδόν, τὴν Via Sigillaria, ἐν ᾗ εἶχε συγκεντρωθῆ ὅλη ἡ παραγωγὴ ρωπικῶν καὶ ἀθυρμάτων. Ὡς καὶ νῦν, διετήρουν δι' αὐτὰς τὰ παιδία πλῆθος σκευῶν καὶ ἐπίπλων (ἐνίοτε πολυτίμων), κοσμημάτων κ. ἄ., πρὸ τῆς τελετῆς δὲ τοῦ γάμου ἀνέθετον αὐτὰς εἰς τὴν Ἀρτέμιδα ἢ τὴν Ἀφροδιτην ἐν Ἑλλάδι, τοὺς Λάρους ἢ τοὺς Πενάτας ἐν Ρώμῃ. Ἀποθνήσκοντα ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ ἐνεταφιάζοντο μετὰ τῶν πλαγγόνων. λόγῳ δὲ τῆς συνηθείας αὐτῆς, διατηρηθείσης καὶ παρὰ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, διεσώθησαν σπουδαιότατα εὑρήματα σχετικά. Ἀνάλογα πρὸς τὰς πλαγγόνας ἦσαν καὶ παντοῖα ἄλλα παιδικὰ ἀθύρματα, τὰ καλούμενα *ζωΐδια*, ἤτοι «εἴδωλα βραχέα ἐκ πηλοῦ πάντων ζῴων οἷς ἐξαπατᾶσθαι τὰ παιδία εἴωθεν» (*Σουΐδας*), *κόροι, ἀνδριάντια* κττ. **Π. Ν. Π.**

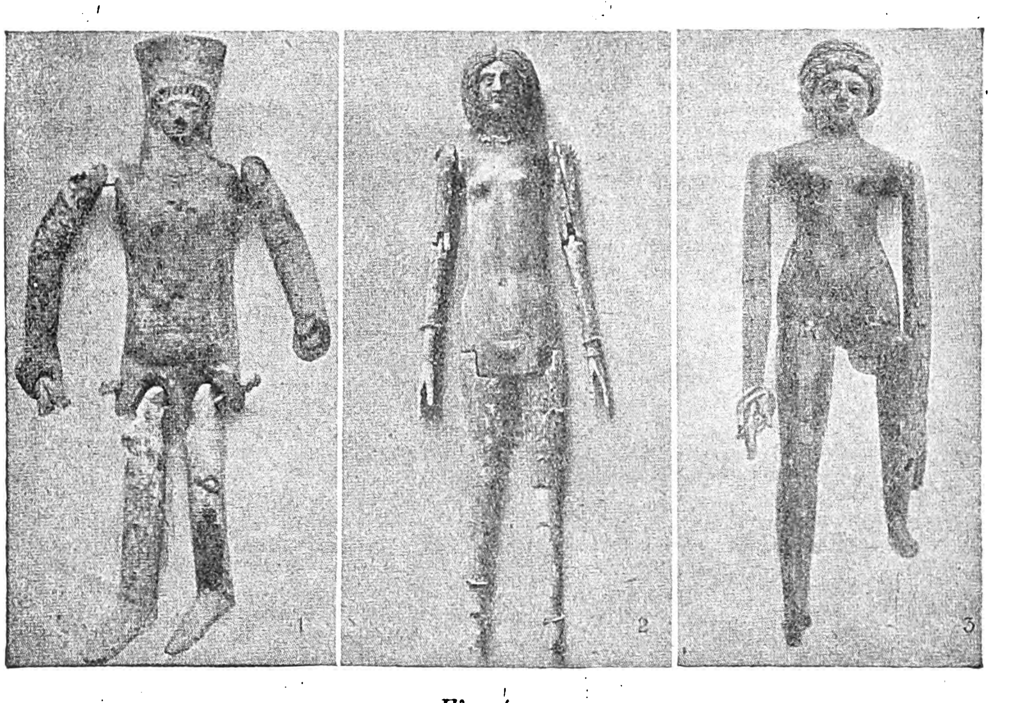

Πλαγγόνες.

[1—Πηλίνη ἐκ Κορίνθου τοῦ 500 π. Χ. (Βρεττανικὸν Μουσεῖον). 2=Ξυλίνη ἐκ τάφου Ἑστιάδος εὑρεθεῖσα εἰς Τίβολι (Antiquarium Ρώμης). 3=Δρυΐνη πλαγγὼν ἐκ σαρκοφάγου τῆς Ρώμης (Antiquarium Ρώμης).]

πλάγι (τό), καὶ *πλάι*· δημοτ., πλάγιον μέρος, πλευρόν: «τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ» αἱ κλιτύες· || «'ς τὸ πλάγι μου» 'ς τὸ πλευρό μου (ἀντὶ *πλάγιον*, οὐδ. τοῦ ἐπιθ. *πλάγιος*).

—*πλάγι*, καὶ *πλάι*· ἐπίρρ. δημοτ., πλαγίως, δίπλα, 'ς τὴν μπάντα: «ἔρχεται πλάι μου», «πλάι ἀπὸ μᾶς κάθεται».

Πλάγια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 684 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Πύλη* 827. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρασινάν*.

—**Πλάγια** ***Νέα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 561. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πλαγιά (ἡ)· δημοτ., κλιτύς: «'ς τὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ».

Πλαγιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 700. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν Ἀκαρνάνων καλλιεργητῶν.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκουάσης τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 54.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 247 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Πύργος* 295. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πλωμαρίου τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.395 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὸ χωρίον ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Μηλέαι* 1.473. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ κύριον προϊὸν τὴν ἐλαίαν.

—5) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρριανῶν τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 157.

—6) Χωρίον τῆς κοινότητος Δάφνης τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτοικοι (1928) 212. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Παγιαμλάρ*.

— **Πλαγιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ἄκρα τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (εἰς τοὺς ξένους χάρτας Prayà: πλάτ. 37°33′½ Β., μῆκ. 26°11′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nicaria island) καὶ πρὸς τὸ μέσον αὐτῆς. **Σ. Ε. Λ.**

πλαγιάζω, ἀόρ. *ἐ)πλάγιασα*, παθ. μετχ. *πλαγιασμένος*· δημοτ., κατακλίνομαι πρὸς ὕπνον: «πλαγιάζω νωρίς», «εἶμαι πλαγιασμένος»· || μεταβ., κάμνω τινὰ νὰ κατακλιθῇ: «πλαγιάζω τὸ παιδί»· || «πλαγιάζω τὸ κλῆμα» τοποθετῶ, ἁπλώνω ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· || (ναυτ.) *πλαγιάζω τὸ πλοῖον* (κοιν. *βαστῶ ὄρτσα*) ἱστιοδρομῶ τὴν ἐγγυτάτην, κυβερνῶν ὥστε τὰ ἱστία ὀξύτατα κερουλκημένα καὶ μὲ ἐντεταμένους τοὺς πλαγιαστῆρας, νὰ δέχωνται τὸν ἄνεμον λοξότατα κατὰ τὸ δυνατὸν χωρὶς νὰ σβέννυνται ὅμως· || *πλαγιάζω πέτασμά τι* (κοιν. *μπουρινάρω*) ἕλκω καὶ ἐντείνω τοὺς πλαγιαστῆρας ἑκάστου τῶν πετασμάτων ἰδίᾳ, ἢ καὶ ἀμφοτέρων συγχρόνως. **Σ. Ε. Λ.**

πλαγιαπλίτης (ὁ) (Plagiaplit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς φλεβοειδοῦς μορφῆς. Συνίσταται

Digitized by Google

ἀπὸ ὄξινον μέλος τῆς ὁμάδος τῶν πλαγιοκλάστων (ἀλβίτην ἕως ἀνδεσίνην) καὶ χαλαζίαν, ὡς ἔγχροα δὲ συστατικὰ περιέχει εἰς μικρὰν ποσότητα πρασίνην κεροστίλβην ἢ βιοτίτην καὶ μοσχοβίτην. Ἀπαντᾷ ἐντὸς γάββρων τῆς περιοχῆς Koswa εἰς τὰ Οὐράλια. Γ. Β.

Πλαγιάρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Τριλόφου (πρ. Ζουμπάτων) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 545. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Οὐζοὺν Ἀλῆ*.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Καλῆς (πρ. Καλλινίτσης) τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 327. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἰσπερλίκ*.

— **Πλαγιάρι, *Μικρὸν* —**. Χωρίον τῆς κοινότητος Κρήνης τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 60.

— **Πλαγιάρι(ον)** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μπουλαῖρ*.

πλάγιασμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πλαγιάζω*, κατάκλισις.

πλαγιασμένος, *—η, —ο*· δημοτ., παθ. μετχ. τοῦ *πλαγιάζω*, κατακεκλιμένος.

πλαγιαστὴρ (κοιν. *μπουρίνα*). Ζεῦγος ἀγομένων, συνδεομένων πρὸς τὰ πλάγια λώματα τῶν τετραγώνων ἱστίων, μεγίστης χρησιμότητος διὰ τὴν καλὴν τήρησιν πλεύσεως κατὰ τὴν ἐγγυτάτην ἱστιοδρομίαν· γίνεται δὲ ἡ σύνδεσις τοῦ ἀγομένου οὐχὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸ λῶμα ἀλλὰ πρὸς δίχηλα, ἀποτελοῦντα τὰ σκεύη τοῦ πλαγιαστῆρος τῇ βοηθείᾳ σκαλμίσκου· ἑλκομένου ἀπὸ πρώρας τοῦ προσηνέμου πλαγιαστῆρος, τὸ πλάγιον προσήνεμον λῶμα ἐντεινόμενον ἀνοίγει καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνέμου ὑπὸ τὴν ὀξυτάτην δυνατὴν γωνίαν. Κατὰ τὰς τοιαύτας ἱστιοδρομίας, λεγομένας διὰ τοῦτο κοινῶς *τόκκα-μπουρίνα*, οἱ ὑπήνεμοι πλαγιαστῆρες «ἐῶνται πάντῃ» ἀλλὰ καὶ οἱ προσήνεμοι ἀφήνονται ἐπίσης ἐλεύθεροι, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃ χώραν ἀναστροφὴ ἢ ὑποστροφὴ καὶ εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκφωνήσει τοῦ προειδοποιητικοῦ κελεύματος. Εἰς τὰ τρίκροτα καὶ τὰ δίκροτα ὑπῆρχον, διὰ τὰ μεγάλα ἱστία, καὶ *παραπλαγιαστῆρες*, ἐπιβοηθητικῶς. Εἰς τὰς βρατσέρας καὶ τὰ μετὰ ψαθωτῶν ἐν γένει ἱστίων πλοῖα σκαλμοῦται εἰς δίχηλον τοῦ πρωραίου λώματος τῆς ψάθης εἷς πλαγιαστήρ. Σ. Ε. Λ.

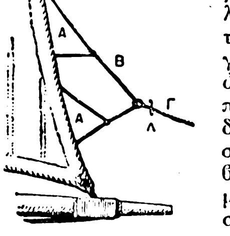

Πλαγιαστήρ.

[Α-Α=δίχηλα πλαγιαστῆρος, Β = σκέλος συνδέον τὰς κορυφὰς τῶν διχήλων. Γ=σκαλμίσκος συνδέων τὸ ἀγόμενον τοῦ πλαγιαστῆρος πρὸς τὸ σκέλος αὐτοῦ, Δ=ἀγόμενον τοῦ πλαγιαστῆρος.]

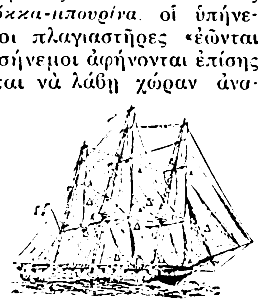

Πλαγιαστῆρες.

[Α =Πλαγιαστὴρ *δόλωνος* προσήνεμος, Β =πλαγιαστὴρ *φώσωνος* προσήνεμος, Γ = πλαγιαστὴρ *ἀκατίου* ἢ *μεγίστης* προσήνεμος, Δ = πλαγιαστὴρ ὑπήνεμος.]

πλαγιαστός, *—ή, —ό*· δημοτ., πλαγίως τοποθετημένος, κατακεκλιμένος.

πλαγίαυλος (ὁ) (ἰταλ. flauto, ἑλλ. κοιν. *φλάουτο*). Ξύλινον πνευστὸν ὄργανον, ἀρχαιοτάτης καταγωγῆς, προελθὸν ἐκ τοῦ *αὐλοῦ* (βλ. λ.). Ὁ πλαγίαυλος ὑπὸ τὴν σημερινήν του μορφὴν ἐμφανίζεται ὡς σωλὴν κλειστὸς εἰς τὸ ἓν αὐτοῦ ἄκρον καὶ φέρων πλαγίως πολυαρίθμους ὀπάς. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἤχου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προσκολλήσεως ἡμικλείστων τῶν χειλέων τοῦ ἐκτελεστοῦ ἐπὶ τοῦ πλαγίως κεκομμένου κυκλοτεροῦς ἀνοίγματος τοῦ ὀργάνου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήνεται ἐλευθέρα μία στενὴ μόνον δίοδος εἰς τὸν ἀέρα. Κανονίζοντες τὴν πίεσιν τοῦ ἀέρος, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν διὰ μόνου τοῦ σωλῆνος τὸν θεμέλιον καὶ τοὺς ἑξῆς ἁρμονικοὺς τοῦ ὀργάνου:

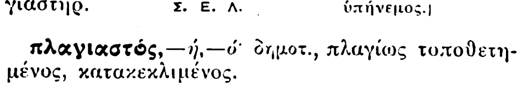

Πλαγίαυλος.

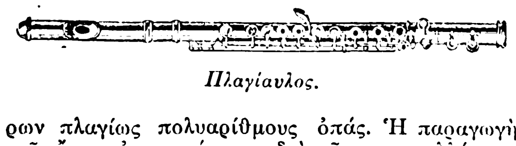

Διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὰ μεταξὺ τῶν ἁρμονικῶν κενά, παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἀνοίξωμεν τὰς ἐπὶ τοῦ σωλῆνος φρασσομένας διὰ τῶν δακτύλων ὀπάς, ὅτε ἀναλόγως δυνάμεθα νὰ ἐπιβραχύνωμεν τὴν στήλην τοῦ ἀέρος. Τὰ ἀρχαιότερα ὑποδείγματα πλαγιαύλου ἠρκοῦντο εἰς 6 μόνον ὀπάς, διὰ τῶν ὁποίων ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῶσι δύο πλήρεις διατονικαὶ κλίμακες. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων περιγραφῶν καὶ ἀπεικονίσεων τῶν πρωτογόνων πλαγιαύλων ἔχομεν τὰς τοῦ Φίρντουνγκ (1511), Ἀγκρικόλα (1528) καὶ Πραιτόριους (1628), ὅστις καθορίζει τέσσαρας αὐλοὺς διαφόρου ἐκτάσεως (discantus, altus, tenor, bassus). Ἀκριβέστερον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ὀργάνου ὁ πατὴρ Μερσὲν (1636), ὁ ὁποῖος ἀναλύει καὶ τὰς μεταξὺ τῶν ὀπῶν ἀποστάσεις. Ὁ πλαγίαυλος ὑπέστη ἀκόμη πλείστας τελειοποιήσεις καὶ προσθήκας διὰ τῶν Ντελύς, Κβάντς, Τρέμλιτς, μέχρις οὗ ἐφηρμόσθη ἐπ' αὐτοῦ ὁ μηχανισμὸς τοῦ Θεοβάλδου Μπαῖμ (1847). Οὗτος, βαδίζων ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ἑλβετοῦ Γκόρντον, ἐρρύθμισεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀκουστικῶν νόμων τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῶν ὀπῶν τοῦ ὀργάνου, γενόμενος, ὁ πατὴρ τοῦ περιφήμου μηχανισμοῦ Μπαῖμ. Ἡ ὕλη, ἐξ ἧς κατεσκευάζετο ἄλλοτε ὁ πλαγίαυλος, ἐποίκιλλεν· ἐπεκράτει τὸ διαφόρου ποιότητος ξύλον, ὑπῆρχον ὅμως ἐπίσης ὄργανα ἐκ μετάλλου, ἐλεφαντοστοῦ, κρυστάλλου, πορσελλάνης, μαρμάρου κλπ. Βραδύτερον κατεσκευάζοντο πλαγίαυλοι ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ ξύλου, μέχρις οὗ, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οἱ ἐξ ἀργύρου ἤρχισαν καταλαμβάνοντες τὴν πρώτην θέσιν.

Ὁ σύγχρονος πλαγίαυλος ἐξ ἀργύρου ἀποτελεῖται ἐκ σωλῆνος ὑποδιαιρουμένου εἰς τρία μέρη, διαμέτρου εἰς τὸ ἐπιστόμιον 17 χιλιοστομ. καὶ 19 εἰς τὴν ἕνωσιν. Τὸ ὅλον μῆκος τοῦ σωλῆνος εἶναι 765 χιλιοστ., ἐνῷ τῆς ἠχητικῆς στήλης, ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἐπιστομίου μέχρι τοῦ κάτω ἄκρου 605 χιλιοστ. Εἰς τὰ ξύλινα ὄργανα τὸ ἐπιστόμιον ἀνοίγεται ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ξύλου, ἐνῷ εἰς τὸ ἐκ μετάλλου ἐπὶ προσθέτου πλακὸς προσκεκολλημένης ἐπὶ τοῦ σωλῆνος. Ὁ πλαγίαυλος φέρει 13 ὀπὰς (ἐνίοτε 14) κλειομένας δι' εἰδικῶν κλειδῶν· ἡ ἔκτασις τοῦ ὀργάνου εἶναι:

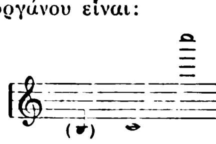

μεθ' ὅλων τῶν χρωματικῶν ἡμιτονίων. Οἱ φθόγγοι οὗτοι, διὰ τὸ ἐπικρατῆσαν ὄργανον εἰς ντό, ἀποδίδουν τὴν πραγματικὴν ὀξύτητα· οἱ δύο ὑψηλότεροι φθόγγοι εἶναι ἐπικίνδυνοι εἰς τὸ πιάνο, ἐνῷ οἱ βαθεῖς ἐξ ἄλλου εἶναι ἐπισφαλοῦς ἀκριβείας. Ἡ φυσικὴ κλῖμαξ τοῦ πλαγιαύλου εἶναι ἡ τοῦ ρε μείζονος· διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ὄργανον δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς εὐκινησίας του καὶ νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὰ δυσκολώτερα μέρη, ἐφόσον δὲν ἀπομακρύνεται τοῦ ἄνω μνησθέντος τόνου. Ἡ προσθήκη ἐξ ἄλλου τοῦ μηχανισμοῦ Μπαῖμ, ὡς καὶ τινων ἀκόμη συγχρόνων τελειοποιήσεων, ἐπιτρέπει εἰς τὸν πλαγίαυλον τὴν ἐκτέλεσιν τρίλλων ἀπολύτως ἄλλοτε ἀκατορθώτων.

Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ πλαγιαύλου εἶναι: ἡ μεγίστη εὐκινησία, ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γοργοτέρων ρυθμικῶν σχημάτων καὶ πηδημάτων· ἦχος διαυγής, κρυστάλλινος, ποιητικὸς καὶ εἰδυλλιακός, προσαρμοζόμενος ἀπολύτως εἰς ποιμενικὰς ἢ βουκολικὰς σκηνάς, εἰς σκηνὰς τῆς φύσεως καὶ τῶν δασῶν, εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κελαδήματος τῶν πτηνῶν.

Ὁ πλαγίαυλος, ὅστις ἀρχικῶς ἐκαλεῖτο *γερμανικὸς αὐλός*, κατεσκευάζετο εἰς διάφορα μεγέθη. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐν Γαλλίᾳ ἡ συνήθεια τῶν συναυλιῶν πλαγιαύλων, ὑπάρχει ὁ βαθὺς πλαγίαυλος, ὁ κατερχόμενος μέχρι τοῦ σολ². Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ πλαγίαυλος, εἰσαχθεὶς ἐπισήμως ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ, λαμβάνει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Λούλλυ (1682), ἐνῷ ὀλίγα ἔτη ἐνωρίτερον (1660) ὁ Καβάλλι χρησιμοποιεῖ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ του ἐννέα πλαγιαύλους. Ἡ ἐπικρατεστέρα ὑποδιαίρεσις τῶν πλαγιαύλων ἐπὶ Λούλλυ εἶναι: *ὀξὺς πλαγίαυλος*, *μέσος πλαγίαυλος*, *βαρὺς πλαγίαυλος*, *βαθὺς πλαγίαυλος*. Ὑποσκελίσας ὁριστικῶς τὸν αὐλὸν μετὰ ράμφους ὁ πλαγίαυλος ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γίνεται τὸ ὄργανον, τὸ ὁποῖον συνοδεύει τοὺς φωνητικοὺς ἀκροβατισμοὺς πάσης ἐλαφρᾶς ὑψιφώνου. Ἀπὸ τῆς περιφήμου ἄριας τοῦ «l' Allegro e il Pensieroso» τοῦ Χαῖνδελ, μέχρι τῶν μελοδραμάτων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (Ροσσίνι, Ντονιζέττι, Μάγερμπεερ κ. ἄ.), ὁ πλαγίαυλος εἶναι οὕτως εἰπεῖν τὸ ὄργανον πρὸς τὴν εὐλυγισίαν τοῦ ὁποίου φιλοδοξεῖ νὰ ἀναμετρηθῇ πᾶσα δεξιοτέχνις τοῦ ᾄσματος. Ἀλλὰ καὶ τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν, τὸ τρυφερὸν παράπονον, οὐδὲν ἄλλο ὄργανον ἐξέφρασε τελειότερον τοῦ πλαγιαύλου. Παράδειγμα ἡ ὑπέροχος σκηνὴ τῶν «Ἠλυσίων πεδίων» ἐκ τοῦ «Ὀρφέως» τοῦ Γκλούκ, ἥτις παραμένει μέχρι σήμερον ἡ ὡραιοτέρα ἴσως σελίς, ἡ ὁποία ἐγράφη διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο. Χαρακτηριστικὴν χρῆσιν τοῦ πλαγιαύλου κάμνει ἐπίσης ὁ Μέντελσον εἰς τὸ «σκέρτσο» τοῦ «Ὀνείρου θερινῆς νυκτός», διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν πτῆσιν τῶν ἐναερίων πνευμάτων.

Παρὰ τὸν συνήθη μεγάλον πλαγίαυλον τῆς ὀρχήστρας ὑφίσταται ὁ *μικρὸς πλαγίαυλος*, οὗτινος ἡ ἔκτασις ἀντιστοιχεῖ κατὰ μίαν ὀγδόην ἐπὶ τὸ ὀξύτερον τοῦ μεγάλου πλαγιαύλου:

Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι τὸ ὀξύτερον τῆς ὀρχήστρας, ὡς δὲ ἐκ τοῦ χαρακτῆρός του οὐδὲν ἔχει τὸ ποιητικόν· χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὰ μεγάλα φόρτε τῆς ὀρχήστρας, ἔνθα ἀναδιπλασιάζει συχνάκις ἐπὶ τὸ ὀξύτερον τὴν μελῳδίαν. Σημαντικωτέρα εἶναι ἡ θέσις τοῦ μικροῦ πλαγιαύλου (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ρε ὕφεσιν καὶ μι ὕφεσιν) ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς μουσικαῖς. Ἐγκατελείφθησαν ἀντιθέτως ὁριστικῶς οἱ μεγάλοι πλαγίαυλοι εἰς μι ὕφ. καὶ φα, ὡς καὶ ὁ «ἐρωτικὸς πλαγίαυλος» εἰς λα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ κατακτᾷ ἔδαφος καὶ ὁ *μέσος πλαγίαυλος εἰς φα* (flauto alto), ἀκουόμενος μίαν πέμπτην ἐπὶ τὸ βαρύτερον τοῦ βασικοῦ ὀργάνου. Ὁ μέσος πλαγίαυλος διακρίνεται διὰ τὴν πλουσίαν εἰς ἦχον φωνὴν τῆς κάτω περιοχῆς του καὶ ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα εἰς συμφωνικὰ ἔργα τοῦ Βαϊνγκάρτνερ, Ρίμσκυ-Κόρσακωφ, Ραβὲλ κ. ἄ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Πλαγιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 261 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἁγία Κυριακὴ* καὶ *Κορομηλιὲς* (πρώην Ἐρεσελῆ) 1.149. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχ. καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Οὐσουσλοῦ*.

πλαγινός, *—ή, —ό,* καὶ ***πλαϊνός***· δημοτ., ὁ πλαγίως κείμενος, παράπλευρος, ἄλλως *διπλανός*: «τὸ πλαγινὸ σπίτι».—Ἐπίρρ. ***πλαγινά***.

πλαγιοβάδισμα (τό), ἢ ***πλαγιοβάδισις*** *[Ἱππ.]*. Βηματισμὸς τοῦ ἵππου ἐκμανθανόμενος δι' ἐκγυμνάσεως, καθ' ὃν οἱ ὦμοι καὶ τὰ ἰσχία τοῦ ἵππου δὲν βαίνουσιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἰχνῶν, ἀλλὰ ἀκολουθοῦσι δύο παραλλήλους γραμμάς. Ὁ ἵππος ἐξαναγκάζεται εἰς τοῦτο τῇ βοηθείᾳ τῶν λεγομένων πλαγίων συνεργημάτων, ἤτοι τῆς πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς κατευθύνσεως ἐνεργούσης κνήμης καὶ τῆς ἐμμέσου ἐνεργείας τῆς ἀντιθέτου ἡνίας. Ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς κίνησις τηρεῖται διὰ τῆς ὁμοπλεύρου κνήμης. Ὁ ρυθμὸς τῆς κινήσεως εἶναι ὁ τοῦ βαδισμοῦ. Διὰ τοῦ πλαγιοβαδίσματος ὁ ἵππος μεταφέρεται πλαγίως δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἐπ' ὀλίγα μόνον μόνον βήματα. Ν. Θ. Κ.—Σ. Κ. Γ.

πλαγιοβάμονα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρθροζῴων*. περιλαμβάνουσα ἀράχνας, ὧν τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ὅτι βαδίζουσι κατὰ πλαγίαν διεύθυνσιν. Δ. Ν. Π.

πλαγιοδέτης (ὁ) (κοιν. *λεντία*). Κάλως δενόμενος ἀπὸ τῆς ἀγκυρίου ἁλύσεως ἀναπρώρου εἰς τὸν ἄνεμον πλοίου καὶ εἰσελκόμενος εἰς τὸ πλοῖον ἐκ πρυμναίου ὀφθαλμοῦ. *Πλαγιοδέτης* ἐπίσης καλεῖται καὶ τόνος ποντισθείσης ἰσχάδος, εἰσελκόμενος ἐκ πλαγίου ὀφθαλμοῦ, πρὸς ἐκτροπὴν τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ πλοίου ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου. Σ. Ε. Λ.

πλαγιοδέτησις, *—εως* (ἡ)· ἡ κατὰ πλάγιον δέσις τοῦ πλοίου, στροφὴ τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου διὰ τοῦ πλαγιοδέτου καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν (κοιν. *δέσιμο μὲ λεντία*).

πλαγιόδετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ πλοίου, τὸ κατὰ πλάγιον δεδεμένον, τὸ ἔχον ἐστραμμένην διὰ τοῦ πλαγιοδέτου τὴν πλευρὰν αὐτοῦ καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν.

πλαγιοδετῶ (κοιν. *δένω λεντία*). Φέρω πλοῖον ὁρμοῦν ἐπ' ἀγκύρας καὶ ἀνάπρωρον τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ ρεύματι, εἰς ἣν θέσιν θέλω, λοξὴν ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς συνισταμένης τῶν δύο τούτων δυνάμεων, καθ' ἣν ἦτο τὸ πλοῖον ἀναπρωρισμένον. Ὁ χειρισμὸς οὗτος, συχνοτάτης ἄλλοτε χρήσεως εἰς τὰ πλοῖα ὅταν ἐναυμάχουν ἐπ' ἀγκύρας (λ. χ. εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναβαρίνου), ἐσκόπει εἰς τὸ νὰ παρουσιάζουν τὸ ἐπ' ἀγκύρας πλοῖον κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἐχθροῦ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν πυροβόλων, ἅτινα ἦσαν τότε διατεθειμένα κατὰ πλευράν. Ἐπετυγχάνετο δὲ τοῦτο διὰ τριῶν τρόπων: τῆς ἐκτάσεως ἰσχάδος ἐγκαρσίως ὡς πρὸς τὴν πρύμναν, τοῦ τόνου τῆς τοιαύτης ἀγκύρας εἰσελκομένου καὶ συναγομένου διὰ τῆς πρυμναίας θυρίδος ἢ ὀφθαλμοῦ· διὰ προσδέσεως πλαγιοδέτου εἰς τὸν δακτύλιον τῆς ἀγκύρας, πρὶν ἢ ἀκόμη ποντισθῇ αὕτη, καὶ εἰσελκομένου τοῦ τόνου ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη· διὰ προσδέσεως εἰς τὴν ἅλυσιν ποντισμένης ἀγκύρας κάλωος, οὗ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον εἰσέλκεται καὶ ἐντείνεται διά τινος πρυμναίου ὀφθαλμοῦ. Τὰ σημερινὰ πλοῖα πλαγιοδετοῦνται μᾶλλον διὰ τῶν ἀφθόνων ἀερισμῶν τῶν ὑποφραγμάτων. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

πλαγιοδιποδισμὸς (ὁ). Βηματισμὸς τεχνητὸς τοῦ ἵππου, ἐντελῶς διάφορος τοῦ βαδισμοῦ καὶ τοῦ τροχασμοῦ, καθ' ὃν οὗτος μετακινεῖ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἑκάστοτε ἓν πλάγιον δίπουν, ἤτοι συγχρόνως ἕνα ἐμπρόσθιον καὶ ἕνα ὀπίσθιον πόδα τοῦ αὐτοῦ πλευροῦ. Τὸν βηματισμὸν τοῦτον, ὅστις ἐκτελεῖται εἰς δύο χρόνους καὶ ὅστις καθίσταται ἕξις, ἐπιβάλλουσιν, ἰδίως οἱ Ἄραβες καὶ οἱ χωρικοὶ τῶν ἑλληνικῶν ἱπποτρόφων ἐπαρχιῶν, προσδένοντες ἀνὰ δύο τοὺς πλαγίους πόδας τῶν νεαρῶν ἵππων διὰ σχοινίου. Ὁ βηματισμὸς οὗτος εἶναι ἀναπαυτικὸς διὰ τὸν ἱππέα καὶ λέγεται κοινῶς (ἀ)ρα(χ)βάνι. Εἶναι ὁ φυσικὸς βηματισμὸς τῆς καμήλου, τῆς καμηλοπαρδάλεως καὶ κυνῶν τινων. Σ. Κ. Γ.

πλαγιοδρομία (ἡ) (κοιν. *ἀρμένισμα μὲ τὸν ἀγέρα στὴν μπάντα*). Ἱστιοδρομία πλοίου ἀρμενίζοντος μὲ τὴν κείτην τοῦ ἀνέμου προσπίπτουσαν ἐπὶ τῶν ἱστίων λοξῶς ὡς πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον. Περιλαμβάνει ὅθεν τὴν *ἐπίφορον* ἱστιοδρομίαν, τὴν *φορόν*, τὴν *ἐγγυτάτην* ἐκ κεραίας καὶ τὴν *ὀξυτάτην*. Σ. Ε. Λ.

πλαγιοδρομῶ (κοιν. *ἀρμενίζω μὲ ἀγέρα στὴν μπάντα*)· ἱστιοδρομῶ εἰς πᾶσαν πλεῦσιν πλαγιοδρομίας. Τὸ ἀντίθετον *οὐριοδρομῶ*. Σ. Ε. Λ.

πλαγιοθήκιον (τὸ) (Plagiothecium) *[Βοτ.]*. Γένος κρυπτογαμικῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρύων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑπνοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς ὑγρὰς καὶ ἑλώδεις ἐκτάσεις. Δ. Ν. Π.

πλαγιοκαλπασμὸς (ὁ). Ὅρος ἱππευτικὸς σημαίνων μετακίνησιν τοῦ ἵππου ὡς κατὰ τὴν *πλαγιοβάδισιν* (βλ. λ.), ἀλλὰ κατὰ καλπασμὸν ἀντὶ τοῦ βαδισμοῦ. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτον ὁ ἱππεὺς χρησιμοποιεῖ τὰ αὐτὰ συνεργήματα. Σ. Κ. Γ.

πλαγιοκεφαλία (ἡ). Ὁ ὅρος οὗτος κατὰ τὸν Linné, σημαίνει τὴν παραμόρφωσιν τοῦ κρανίου, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν διεύρυνσιν μετὰ διαπλατύνσεως τοῦ μετώπου. Ἡ δὲ ἀθρεψικὴ πλαγιοκεφαλία, κατὰ τὸν Parrot, ἀποτελεῖ τὴν γενικὴν παραμόρφωσιν τῆς κεφαλῆς τῶν ἀθρεψικῶν, συνίσταται δ' αὕτη εἰς τὴν πλαγίαν διαπλάτυνσιν τοῦ κρανίου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἐπίμηκες ἐκ τῶν πρόσω ἐπὶ τὰ ὀπίσω. Ἡ δὲ ἀραίωσις τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ καὶ ἡ ἐπὶ τὰ πλάγια κατάκλισις τοῦ ἀτόμου προκαλοῦσι τὴν ἐφίππευσιν τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου. Μ. Ν. Κ.

πλαγιοκιτρίτης (ὁ) (Plagiocitrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ἀποτελεῖ θειικὸν ἅλας τοῦ καλίου καὶ νατρίου ἔνυδρον, περιέχον καὶ τριοξείδιον τοῦ σιδήρου, εἰς ἐλάχιστα δὲ ποσὰ καὶ ἀργίλλιον, μαγνήσιον, νικέλιον καὶ κοβάλτιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Bauersberg παρὰ τὸ Bischofsheim. Γ. Β.

πλαγιοκλαστικὸς *βασάλτης* (Plagioklasbasalt) *[Πετρογρ.]* Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς οἰκογενείας τῶν βασαλτῶν. Συνίσταται ἀπὸ ἀσβεστονατριοῦχον ἄστριον καὶ αὐγίτην, συνηθέστατα δὲ περιέχει καὶ ὀλιβίνην. Ἔχει χρῶμα σκοτεινότεφρον ἕως μαῦρον. Γ. Β.

πλαγιόκλαστον (τὸ) (Plagioklas), ἢ *πλαγιόσχιστον* *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν ἀστρίων τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος. Διακρίνεται ἀπὸ τὸν μικροκλινῆ, μέλος τῆς αὐτῆς ὁμάδος, ἐκ τῆς χημικῆς του συστάσεως, ἀποτελεῖ δὲ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα μιᾶς ἰδίας σειρᾶς ἀστρίων, τῶν ὁποίων τὰ δύο ἄκρα μέλη εἶναι:

Ὁ *ἀλβίτης* $NaAlSi_3O_8$ ἢ Ab καὶ ὁ *ἀνορθίτης* $CaAl_2Si_2O_8$ ἢ An,

τὰ δὲ ἐνδιάμεσα ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς δυνατὰς παραμίξεις τῶν δύο τούτων ἄκρων μελῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ ὅρος πλαγιόκλαστον εἶναι συνώνυμος πρὸς τὸν *ἀσβεστονατριοῦχον ἄστριον*. Τὰ μέλη τῆς σειρᾶς τῶν πλαγιοκλάστων εἶναι ὁ *ἀλβίτης*, τὸ *ὀλιγόκλαστον*, ὁ *ἀνδεσίτης*, τὸ *λαβραδόριον*, ὁ *βυτωβνίτης* καὶ ὁ *ἀνορθίτης*. Ἡ περιεκτικότης αὐτῶν εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου βαίνει ἐλαττουμένη ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ τελευταῖον μέλος, ἐνῷ ἀντιθέτως φυσικαί τινες σταθεραὶ αὐτῶν, ὡς τὸ εἰδικὸν βάρος καὶ ὁ δείκτης διαθλάσεως, βαίνουν αὐξανόμεναι, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος.

Ὄνομα ὀρυκτοῦ	*Χημ. σύστασις*	*Περιεκτικότης εἰς* SiO_2	*Εἰδ. βάρος*	*Μ. ὅρος δ. διαθλ.*
Ἀλβίτης	Ab	68,6 °/₀	2,62—2,64	1,533
Ὀλιγόκλαστον ...	Ab_3An_1	61,9 »	2,61—2,67	1,512
Ἀνδεσίτης	Ab_1An_2	55,4 »	2,68	1,5̄3
Λαβροδόριον.....	Ab_1An_3	49,1 »	2,69—2,71	1,558
Βυτωβνίτης	Ab_1An_6	46,6 »	2,72—2,74	1,565
Ἀνορθίτης	An	43,0 »	2,74—2,75	1,581

Τὰ πλαγιόκλαστα ἀναπτύσσονται εἰς αὐτοτελεῖς κρυστάλλους. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ κρυσταλλογραφική των μορφὴ παρουσιάζει πλήρη ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὀρθόκλαστα. Μόνον ἡ γωνία τῶν ἑδρῶν τοῦ τρίτου πρὸς τὸ δεύτερον πινακοειδὲς δὲν εἶναι πλέον ὀρθή, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ὀρθόκλαστα, ἐν τούτοις ἐλάχιστα διαφέρει τῆς ὀρθῆς, κυμαινομένη ἀπὸ τοῦ ἀλβίτου πρὸς τὸν ἀνορθίτην μεταξὺ 93°36′ καὶ 94°10′. Ὡς ἐκ τούτου τὰ πλαγιόκλαστα ἐμφανίζουν ψευδοσυμμετρίαν μονοκλινῆ. Εἰς πλεῖστα ἐκρηξιγενῆ καὶ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα στεροῦνται ἰδιομορφισμοῦ.

Χαρακτηριστικὸν τῶν πλαγιοκλάστων εἶναι ἡ παρατηρουμένη εἰς αὐτὰ σχεδὸν πάντοτε δίδυμος κατασκευή, ἡ ὁποία πολλάκις ἀναπτύσσεται εἰς τριδυμίαν καὶ συνηθέστατα εἰς πολυδυμίαν. Ὁ θλασμὸς αὐτῶν εἶναι ἀνώμαλος, ἡ δὲ σκληρότης κυμαίνεται μεταξὺ 6 καὶ 7. Ἔχουν λάμψιν ὑαλώδη καὶ ἐνίοτε μαργαριτώδη, εἶναι δὲ συνήθως ἄχροα ἢ λευκὰ καὶ εἴς τινας ἐμφανίσεις τεφρά, πράσινα ἢ κόκκινα. Τὰ πλαγιόκλαστα ἀποτελοῦν ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων, τόσον τῶν πλουτωνίων, ὅσον καὶ τῶν ἡφαιστειογενῶν, ἐκ δὲ τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν ἀπαντοῦν ἐντὸς τῶν γνευσίων. Ἰδιαιτέρως ἀναπτύσσονται εἰς τοὺς διορίτας, τοὺς γάββρους, τοὺς διαβάσας, τοὺς βασάλτας κ. ἄ. ὡς οὐσιώδη συστατικὰ αὐτῶν. Γ. Β.

πλαγιολιπαρίτης (ὁ) (Plagioliparit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς οἰκογενείας τῶν δακιτῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μαρμαρυγιακοῦ δακίτου, ἔχει ἱστὸν μικροφελσιτικόν, σφαιρολιθικὸν ἢ ὑαλώδη, χαρακτηρίζεται δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἂν καὶ εἶναι ἰσχυρὰ καλιοῦχον, ἐν τούτοις δὲν περιέχει σανίδινον. Ἀπαντᾷ μὲ βιοτιτικοὺς ἀμφιβολιτικοὺς δακίτας παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Marsa εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀλγερίου. Γ. Β.

πλαγιονίτης (ὁ) (Plagionit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ μολύβδου: $Pb_5 Sb_8 S_{17}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, συνήθως ὑπὸ μορφὴν μικρῶν πινακοειδῶν κρυστάλλων, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη καὶ βοτρυοειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα $2^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 5,4—5,6 καὶ χρῶμα μολυβδότεφρον ἢ σιδηρόμαυρον. Εὑρίσκεται εἰς τὸ Wolfsberg τοῦ Harz καὶ εἰς τὸ Goldkronach τῶν Fichtelgebirge. Γ. Β.

Πλάγιον Κακόν, ἢ *Πλαγία κώμη* *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλοῦνται παρὰ τῷ Γεωργίῳ Φραντζῇ (ἔκδ. Βόννης σ. 108,5) καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ «Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε» (παρὰ *Σ. Π. Λάμπρῳ* ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι τόμ. Γ′, σ. 186. 3) αἱ τὸ πάλαι μὲν *Σκιρωνίδες Πέτραι*, νῦν δὲ *Κακὴ Σκάλα*. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ συνεκροτήθη μάχη μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν Γουΐδωνα Φράγκων τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐκ Σπάρτης Φράγκων ὑπὸ τὸν Γουλιέλμον τῷ 1258. Τ. Ε. Ε.

πλαγιοποδίζω ἐπὶ ἵππου, ἡμιόνου καὶ ὄνου, βαδίζω κατὰ πλαγιοποδισμόν, κοιν. *πηγαίνω ραβάνι*.

πλαγιόπτυχος (ὁ) (Plagioptychus Math) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καπρινιδῶν ἑτεροδόντων ὁμομυαρίων πεταλοβραγχίων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων εἶχε τὴν δεξιὰν θύραν κωνικὴν ἢ περιειλιγμένην, μὲ τὸν σπόνδυλον ἐπιπεφυκότα, τὴν δ' ἀριστερὰν θολωτήν, μὲ σπόνδυλον ἐγκυρτωμένον. Διάφραγμα ἐχώριζε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀστράκου εἰς μεγαλύτερον ἐμπρόσθιον (κατοικίδιον) θάλαμον καὶ εἰς μικρὸν ὀπίσθιον. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κενομανίου καὶ τουρωνείου σειρᾶς τῆς νεοκριτιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πλαγιόπτυχος Aguilloni* ἐντὸς τουρωνείων ἀσβεστολίθων παρὰ τὴν Μακρυκάππαν τῆς βορείου Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

πλάγιος,—α,—ον· ὁ μὴ ἔχων θέσιν καθέτου ἢ παραλλήλου πρὸς ἄλλον, λοξός, στραβός· || «πλαγία γραμμὴ πρὸς ἄλλην» ὅταν προεκτεινόμεναι συναντῶνται· || «πλάγιον βλέμμα» βλέμμα λοξόν, τὸ μὴ κατὰ μέτωπον· || πλαγινός, παράπλευρος, ἄλλως διπλανός· «ἡ πλαγία θύρα» || μεταφ. «πλάγιοι συγγενεῖς» οἱ μὴ ἐξ αἵματος, οἱ ἐξ ἀγχιστείας· || «πλάγια μέσα» τὰ μὴ νόμιμα μέσα· || γραμμ. «πλάγιαι πτώσεις» ἡ γενική, δοτικὴ καὶ αἰτιατική, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ κλητικήν, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται *ὀρθαί* || (ναυτ.) ἐπὶ ἀνέμου (κοιν. *ἀγέρας στὴν μπάντα*). Ἄνεμος μὴ ὢν οὔτε οὔριος οὔτε ἀντίπρωρος, ἀλλὰ λοξῶς προσπίπτων, ἐκ πρῴρας (παρειᾶς) ἕως πρύμνης (ἰσχίου), ὡς πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ πλοίου.

— **πλαγία διάθλασις** *[Ἀστρον.]*. Διάθλασις μεταβάλλουσα τὸ ἀζιμούθιον τῶν ἀστέρων, δι' ὃ καὶ *ἀζιμουθιακὴ* καλουμένη. Αὕτη παρατηρεῖται κυρίως ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι λίαν ταραγμένη, ὁπότε τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ τηλεσκοπίου εἴδωλα τῶν ἀστέρων φαίνονται λίαν κυματώδη, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ παρατηρήσεως εἰς μικρὸν ὕψος ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα (βλ. *διάθλασις*). Σ. Π.

— **πλαγία εὐθεῖα**. Λέγεται οὕτω ἡ ἔκ τινος σημείου ἐπὶ ἄλλην εὐθεῖαν ἀγομένη καὶ μὴ οὖσα κάθετος ἐπ' αὐτήν. Οὕτω (σχ. 1), ἐν ἐπιπέδῳ, αἱ εὐθεῖαι ΣΑ, ΣΒ ΣΓ... εἶναι πλάγιαι, ἀγόμεναι ἐπὶ τὴν ΑΒ, διάφοροι οὖσαι τῆς ἐκ τοῦ Σ καθέτου ΣΚ λέγονται *πλάγιαι*. Αὗται ἔχουσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας: 1) Πᾶσα πλαγία εἶναι μεγαλυτέρα τῆς καθέτου. 2) Δύο πλάγιαι, ὧν τὰ σημεῖα τῆς τομῆς ἀπέχουσιν ἴσον ἀπὸ τοῦ ποδὸς τῆς καθέτου, εἶναι ἴσαι. Οὕτω ἡ ΣΑ εἶναι ἴση τῇ ΣΒ, ἐὰν ἡ ἀπόστασις ΑΚ εἶναι ἴση τῇ ΒΚ. 3) Ἐκ δύο πλαγίων μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀπέχουσα περισσότερον ἀπὸ τῆς καθέτου. Οὕτω ἡ πλαγία ΣΓ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ΣΑ, ἐὰν ἡ ἀπόστασις ΚΓ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ΑΚ. 4) Ἐὰν αἱ πλάγιαι εἶναι ἰσοδιάφοροι, αἱ ἀποστάσεις τῶν ποδῶν αὐτῶν βαίνουσιν ἐλαττούμεναι. Ἤτοι ἂν ΣΔ — ΣΓ = ΣΓ — ΣΒ, τότε θὰ εἶναι ΓΔ < ΒΓ. 5) Αἱ πλάγιαι ἔχουσιν ὁρικὴν θέσιν τὴν ἐκ τοῦ Σ ἀγομένην ΣΤ, παράλληλον τῇ ΑΒ. Ἤτοι ἐφ' ὅσον ἡ γωνία ΚΣΔ, ἣν σχηματίζει ἡ πλαγία πρὸς τὴν κάθετον, αὐξάνει, ἡ πλαγία τείνει νὰ συμπέσῃ πρὸς τὴν παράλληλον. Κατὰ τὴν Εὐκλείδειον γεωμετρίαν μία παράλληλος ὑπάρχει ὁρικὴ θέσις τῶν πλαγίων. Κατὰ τὴν μὴ-Εὐκλείδειον ὑπάρχουσιν ἄπειροι εὐθεῖαι, μεθ' ὧν δὲν δύνανται νὰ συμπέσωσιν αἱ πλάγιαι.

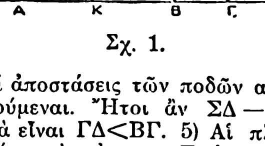

Σχ. 1.

Ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων δοθέντος ἐπιπέδου τινὸς καὶ σημείου ἐκτὸς αὐτοῦ καλεῖται πλαγία εὐθεῖα ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο πᾶσα εὐθεῖα ἐκ τοῦ σημείου ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον ἀγομένη καὶ μὴ οὖσα κάθετος ἐπ' αὐτό.

Οὕτω (σχ. 2) αἱ εὐθεῖαι ΣΑ, ΣΒ, ΣΓ.... λέγονται πλάγιαι ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον Π, οὖσαι διάφοροι τῆς καθέτου ἐπ' αὐτὸ ΣΚ. Δύο πλάγιαι, ὡς αἱ ΣΑ καὶ ΣΒ, εἶναι ἴσαι, ἐὰν αἱ ἀποστάσεις ΑΚ καὶ ΒΚ ἀπὸ τοῦ ποδὸς Κ τῆς καθέτου εἶναι ἴσαι. Ἐκ δύο πλαγίων, ὡς αἱ ΣΓ καὶ ΣΑ, μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ΣΓ, ἐὰν ἡ ἀπόστασις ΚΓ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ΚΑ. Ἡ ὀξεῖα γωνία ΣΑΚ, ἣν σχηματίζει πλαγία τις ΣΑ μετὰ τῆς προβολῆς αὐτῆς ἐπὶ ἐπιπέδου Π, τῆς ΑΚ, εἶναι ἡ μικροτέρα γωνία ἣν δύναται νὰ σχηματίσῃ ἡ πλαγία αὕτη μὲ οἱανδήποτε εὐθεῖαν τοῦ ἐπιπέδου Π, διερχομένην διὰ τοῦ σημείου Α. Ἡ γωνία αὕτη καλεῖται κλίσις τῆς πλαγίας πρὸς τὸ ἐπίπεδον. Ν. Γ.

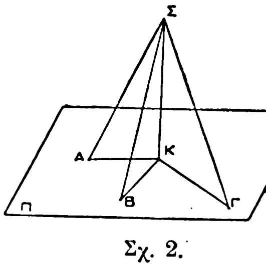

Σχ. 2.

—**πλαγία ζώνη** *[Ἐμβρυολ.]* βλ. λ. *ζώνη* νωτιαία.

—**πλαγία πτῶσις** *[Μουσ.]*. Αὕτη συνίσταται ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν συγχορδιῶν ἐν εὐθείᾳ καταστάσει ἢ ἀνεστραμμένων, ὑποδεσποζούσης-τονικῆς (4ης—1ης βαθμίδος). Ἡ πλαγία πτῶσις εὑρίσκεται συνήθως εἰς τὸ τέλος τοῦ τεμαχίου καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τὴν ὁριστικὴν κατακλεῖδα τῆς τελείας πτώσεως. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ εὑρεθῇ καὶ μεμονωμένη, ἄνευ τῆς τελείας πτώσεως. Τὸ ὄνομα τῆς πλαγίας πτώσεως προῆλθεν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τρόπων. Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ (δημώδης καὶ βυζαντινή), ὡς ἐκ τῆς ὑφῆς τῆς μελῳδίας της, παρέχει εὐρὺ ἔδαφος χρησιμοποιήσεως τῆς πλαγίας πτώσεως (βλ. *πτῶσις*). Γ. Σ.

—**πλάγιαι πτώσεις** (casus obliqui). Καλοῦνται ἡ γενική, ἡ δοτικὴ καὶ ἡ αἰτιατικὴ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰς ἄλλας δύο καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν ὀνομαστικήν, ἥτις καλεῖται *ὀρθὴ* ἢ *εὐθεῖα*. Λέγονται πλάγιαι, διότι χρησιμοποιοῦνται ἐκ τρίτου, ἤτοι ὡς συμπληρώματα τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ῥήματος, ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτὰ οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου, ὡς ἐμφαντικαὶ σχέσεων καὶ περιστάσεων.

--**πλάγιοι ἦχοι** *[Βυζ. Μουσ.]* βλ. λ. *ἦχοι* *[Βυζ. Μουσ.]*.

— **πλάγιος** (ὁ) (κοιν. *σεραπινέλι*) *[Ναυτ.]*. Συστολεὺς καθαπτόμενος εἰς τὸ ἄνω μύομα τοῦ πλαγιαστῆρος τῶν δολώνων καὶ τῶν μεγάλων ἱστίων, διήκων κατὰ τὴν προσθίαν τῶν ἱστίων τούτων ἐπιφάνειαν καὶ χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν πλησίασιν τοῦ πλαγιαστῆρος τοῦ ἱστίου ἐπὶ τῆς κεραίας. Εἰς τὰ μεγάλα πλοῖα ὑπάρχουν τέσσαρες συστολεῖς κατὰ ἱστίον, ἤτοι ἀνὰ δύο εἰς ἕκαστον λῶμα. Σ. Ε. Λ.

Πλάγιος *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Δωδεκανησιακῆς νήσου Πισκοπῆ (πλάτ. 36° 27′ 20″ Β., μήκ. 27° 21′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piscopi), διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σπανὸ πρὸς Δ. καὶ κάβο Ἄγκιστρος ἢ Ψύλα πρὸς Ἀν. Εἰς τὸν μυχὸν του τὸ ἐπίνειον *Σκάλα*. Σ. Ε. Λ.

πλαγιοσπορὰ (ἡ) *[Δασολ.]*. Ἐὰν ἐντὸς ὡρίμου δάσους ἀπογυμνωθῇ ἐντελῶς στενὴ λωρίς, τότε οἱ σπόροι τῶν γειτονικῶν δένδρων, ὑπὸ τοῦ ἀνέμου

Digitized by Google

παρασυρόμενοι, πίπτουν ἐπὶ τῆς ἀποψιλωθείσης ἐκτάσεως καὶ ἂν εὕρουν ἐκεῖ εὐνοϊκὰς συνθήκας ἀναπτύξεως βλαστάνουν, ἀναδασουμένης οὕτω τῆς ἐκτάσεως ταύτης. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς βλαστήσεως καλεῖται *πλαγιοσπορά*. Προϋποτίθεται ὅμως ὅτι τὰ γειτονικὰ δένδρα δέον νὰ εἶναι ἐκ τῶν παραγόντων ἐλαφρὸν πτερωτὸν σπόρον, νὰ εὑρίσκωνται εἰς εὐνοϊκὴν θέσιν ἐν σχέσει μὲ τὴν φορὰν τῶν ἀνέμων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμάνσεως καὶ πτώσεως τοῦ σπόρου, τὸ δὲ πλάτος τῆς ἀποψιλωθείσης ἐκτάσεως νὰ μὴ εἶναι μεγαλύτερον τοῦ διπλασίου τοῦ ὕψους τῶν δένδρων. Ἐπίσης ὅτι τὰ νεαρὰ φυτάρια δὲν πρέπει νὰ ὑπόκεινται εἰς βλάβας ἐκ τοῦ παγετοῦ ἢ τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἀναδασώσεως ἐφηρμόζετο ἄλλοτε ἐν τῇ δασικῇ πράξει περισσότερον, ἤδη ὅμως ἐγκατελείφθη, τροποποιηθὲν διὰ τῆς δημιουργίας μικρολωρίδων ὄχι τελείως γυμνῶν ἀλλ' ἁπλῶς ἐντόνως ἀραιουμένων, εἰς ἃς ὑπὸ τὰ παλαιὰ δένδρα δημιουργεῖται νεαρὰ βλάστησις, σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ὁποίας ἀφαιροῦνται ταῦτα, ἀραιουμένου περαιτέρω τμήματος κ.οὕ.κ. Εἰς ἐγκαταλειφθέντας ἀγρούς, βατοὺς δρόμους, ζώνας ἀντιπυρικὰς κτλ. σχεδὸν πάντοτε ἐγκαθίσταται διὰ τῆς πλαγιοσπορᾶς νεαρὸν δάσος. Α. Ε. Κ.

πλαγιοστομίδαι (οἱ) (Plagiostomidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη ὑδροβίων σκωλήκων μικροῦ μεγέθους. Δ. Ν. Π.

πλαγιόστομοι (οἱ) (Plagiostomata) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χονδροπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μεγέθους ποικίλλοντος ἀπὸ 50 ἑκτσμ. μέχρις 20 καὶ πλέον μέτρων, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, εὔρωστον, πλατύ, κυλινδρικὸν ἢ σχεδὸν ἐπίπεδον, καλυπτόμενον ἀπὸ κερατοειδεῖς ἢ λεπιδοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ σπανιώτερον γυμνὸν καὶ λεῖον. Ὁ σκελετός των εἶναι χονδρώδους συστάσεως. Ἡ κεφαλή των, ἀρκετὰ μεγάλη, ἀπολήγει εἰς ἰσχυρότατον ρύγχος, οἱ δὲ ὀδόντες εἶναι ἰσχυροὶ καὶ πολυαριθμότατοι. Τὰ βράγχια εἶναι τοποθετημένα ἐντὸς πέντε βραγχιοθυλάκων, βραγχιακὰ δ' ἐπιπτύγματα ἐλλείπουσι τελείως. Πολλὰ γένη τῆς κατηγορίας ταύτης ἔχουσι σωλῆνας ἀναφυσητικοὺς κατὰ τὴν κεφαλήν, διὰ τῶν ὁποίων ἐξακοντίζουσι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ στόματος. Στεροῦνται νηκτικῆς κύστεως. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι τῶν *καρχαριδῶν* (Carchariidae) καὶ τῶν *βατιδῶν* (Rajidae). Δ. Ν. Π.

πλαγιόσχιστον· βλ. λ. *πλαγιόκλαστον*.

πλαγιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πλάγιον.

πλαγιοτομία (ἡ) *[Τοπογρ.]*. Μέθοδος χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν πύκνωσιν ὑπάρχοντος τριγωνομετρικοῦ δικτύου ἢ διὰ τὸν προσδιορισμὸν σημείων στάσεως, ὅταν ἐν τῇ περιωρισμένῃ ἐκτάσει, εἰς ἣν πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ τὸ σημεῖον, ὑπάρχῃ ἓν μόνον σημεῖον τοῦ δικτύου προσιτόν, ἢ πρὸς οἰκονομίαν χρόνου καὶ κόπου, διότι, κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, δι' ἧς προσδιορίζεται τὸ σημεῖον μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, δὲν ἀπαιτεῖται ὡς ἐν τῇ μεθόδῳ τῶν τομῶν (*ἐμπροσθοτομία*) ἡ μετάβασις ἐπὶ πολλῶν σημείων τοῦ δικτύου πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ νέου σημείου, ἀλλ' ἀρκεῖ ἡ μετάβασις εἰς ἓν μόνον ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὸ προσδιοριστέον. Ἔστω ὅτι ἔχομεν γνωστὰ δύο σημεῖα τοῦ δικτύου α καὶ β, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ β εἶναι ἀπρόσιτον, καὶ ὅτι πρόκειται νὰ προσδιορίσωμεν σημεῖόν τι γ. Ἡ ἐργασία αὕτη διεξάγεται ὡς ἑξῆς:

1) Διὰ *μετροτραπέζης*. Ἀφοῦ τοποθετήσωμεν τὸ ὄργανον ἐν στάσει ἐπὶ τοῦ σημείου α καὶ προσα-

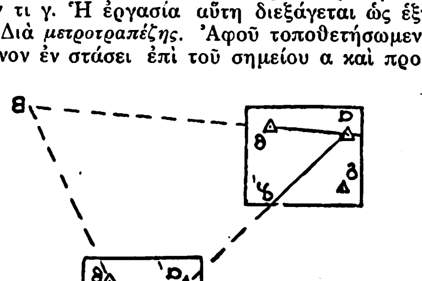

Σχ. 1.

νατολίσωμεν αὐτὴν πρὸς τὸ β, παρατηροῦμεν πρὸς τὸ γ καὶ χαράσσομεν ἐπὶ τῆς πινακίδος τὴν ἀντίστοιχον γραμμὴν α΄ γ΄ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιμηκεστέραν (σχ. 1)· εἶτα μεταφέρομεν τὸ ὄργανον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προσδιοριστέου σημείου γ, τοποθετοῦμεν αὐτὸ ἐν στάσει οὕτως, ὥστε ἓν οἱονδήποτε σημεῖον τῆς εὐθείας α΄ γ΄ τῆς πινακίδος νὰ προβάλληται ἐπὶ τοῦ σημείου γ τοῦ ἐδάφους καὶ παραλληλιζόμεθα μετὰ προσοχῆς πρὸς τὸ σημεῖον α ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γραμμῆς α΄ γ΄. Τοποθετοῦμεν εἶτα τὴν εὐθυντηρίαν τοῦ κανόνος ἐπὶ τοῦ σημείου β, ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ Β, καὶ περιστρέφομεν περὶ αὐτὸ τὸν διοπτροφόρον κανόνα, μέχρις ὅτου ὁ ὀπτικὸς ἄξων διέλθῃ διὰ τοῦ σημείου Β τοῦ ἐδάφους, ὁπότε χαράσσομεν κατὰ μῆκος τῆς εὐθυντηρίας ἀπὸ τοῦ β καὶ κατὰ διεύθυνσιν ἀντίθετον ἐκείνης, πρὸς ἣν κεῖται τὸ Β, τὴν ἀντίστοιχον σκοπευτικὴν γραμμὴν βγ″, ἥτις θὰ συναντήσῃ τὴν προηγουμένην αγ΄ εἰς τὸ σημεῖον γ, ὅπερ εἶναι τὸ ζητούμενον, ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν τριγώνων γ α΄ β καὶ γαΒ. Πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας χρησιμοποιοῦμεν καὶ τρίτον σημεῖον τοῦ δικτύου, Δ π. χ., δεδομένον εἰς δ ἐπὶ τῆς πινακίδος· ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου τοποθετοῦμεν τὴν εὐθυντηρίαν τοῦ κανόνος, ὃν περιστρέφομεν περὶ αὐτὸ μέχρις ὅτου ὁ ὀπτικὸς ἄξων διέλθῃ διὰ τοῦ ἀντιστοίχου σημείου Δ τοῦ ἐδάφους, ὁπότε χαράσσομεν ἐπὶ τῆς πινακίδος τὴν ἀντίστοιχον σκοπευτικὴν γραμμὴν δγ‴, ἥτις θὰ συναντήσῃ τὰς προηγουμένας α΄γ΄ καὶ βγ″ εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς αὐτῶν γ, ἐὰν ἡ ἐργασία διεξήχθη ἀκριβῶς· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἐπαναλαμβάνομεν ταύτην. Ἵνα κατὰ τὴν μέθοδον ἔχωμεν ἀκρίβειαν καὶ ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα, δέον ὅπως ἐκλέγωμεν, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σημείου στάσεως, ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, ὧν αἱ συνδετικαὶ γραμμαὶ μετὰ τοῦ σημείου στάσεως τέμνονται ὑπὸ γωνίας πλησιαζούσας πρὸς τὴν ὀρθήν, πάντως οὐχὶ μικροτέρας τῶν 30°. Ἐπίσης ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀκριβείας μεθ' ἧς θὰ χαραχθῇ ἡ διεύθυνσις α΄γ καὶ θὰ γίνῃ ὁ παραλληλισμὸς τῆς πινακίδος βάσει ταύτης.

2) Διὰ *πολοδείκτου*. Τοποθετοῦμεν κατὰ πρῶτον τὸ ὄργανον ἐν στάσει ἐφ' ἑνὸς τῶν δεδομένων σημείων, ἔστω τοῦ Α (σχ. 2), καὶ παρατηροῦντες ἀπὸ τούτου πρὸς τὸ προσδιοριστέον σημεῖον Γ, μετροῦμεν τὸ ἀζιμούθιον Χ τῆς διευθύνσεως Α Γ, ὅπερ κατασκευάζομεν ἐπὶ τῆς πινακίδος ἀπὸ τοῦ Α· οὕτω προκύπτει ἡ διεύθυνσις α γ΄. Εἶτα μεταβαίνομεν ἐπὶ τοῦ προσδιοριστέου σημείου Γ, ἐφ' οὗ τοποθετοῦμεν τὸ ὄργανον ἐν στάσει, καὶ παρατηροῦντες πρὸς τὸ ἕτερον τῶν δεδομένων σημείων Β προσδιορίζομεν τὸ ἀζιμούθιον Ψ τῆς διευθύνσεως ΓΒ. Ἵνα χαραχθῇ ἐπὶ τῆς πινακίδος ἡ ἀντίστοιχος διεύθυνσις, ἀρκεῖ ἀπὸ τοῦ σημείου β νὰ ἀχθῇ ἡ εὐθεῖα βγ″, ἧς τὸ ἀζιμούθιον Ψ΄ νὰ εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ἀντίστροφον τοῦ μετρηθέντος Ψ. Τὸ σημεῖον γ τῆς τομῆς τῶν δύο διευθύνσεων αγ΄ καὶ βγ″ ἔσται τὸ ζητούμενον, ἐὰν ἡ ἐργασία ἐγένετο ἀκριβῶς. Πρὸς ἔλεγχον παρατηροῦμεν ἀπὸ τοῦ Γ καὶ πρὸς τρίτον γνωστὸν σημεῖον, Δ π. χ., τοῦ δὲ εὑρεθησομένου ἀζιμουθίου τῆς διευθύνσεως ΓΔ κατασκευάζομεν ἐπὶ τῆς πινακίδος ἀπὸ τοῦ δ τὸ ἀντίστροφον, ὁπότε θὰ προκύψῃ ἡ διεύθυνσις δγ‴, ἥτις ὀφείλει νὰ διέλθῃ διὰ τῆς τομῆς τῶν δύο ἄλλων αγ΄, καὶ βγ″ ἄλλως ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἐργασίαν.

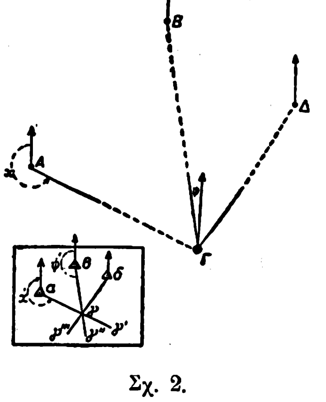

Σχ. 2.

3) *Διὰ κυρίως γωνιομετρικῶν ὀργάνων*. Τοποθετοῦμεν τὸ ὄργανον ἐν στάσει ἐπὶ τοῦ σημείου Α π. χ. (σχ. 3) καὶ παρατηροῦντες πρὸς τὰ σημεῖα Β καὶ Γ, μετροῦμεν τὴν γωνίαν ΒΑΓ=χ. ἣν καὶ κατασκευάζομεν ἐπὶ τῆς πινακίδος, χαράσσοντες ἀπὸ τοῦ α τὴν διεύθυνσιν αγ΄. Τοποθετούμενοι εἶτα ἐν στάσει ἐπὶ τοῦ προσδιοριστέου σημείου Γ, παρατηροῦμεν τὰ σημεῖα Α καὶ Β καὶ μετροῦμεν τὴν ὑπὸ τῶν διευθύνσεων ΓΑ καὶ ΓΒ περιλαμβανομένην γωνίαν ΑΓΒ=ψ· ἐπειδὴ ἡ κορυφὴ γ τῆς γωνίας ταύτης δὲν εἶναι γνωστὴ ἐπὶ τῆς πινακίδος, καθ' ὅσον ταύτην ζητοῦμεν, κατασκευάζομεν ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ σημείου β τὴν γωνίαν αβγ″=180°—(χ+ψ), ὁπότε ἡ προκύπτουσα πλευρὰ βγ″ θὰ τάμῃ τὴν προηγουμένην εἰς τὸ σημεῖον γ, ὅπερ εἶναι τὸ ζητούμενον, ἐὰν ἡ ἐργασία ἐγένετο ἀκριβῶς. Πρὸς ἔλεγχον παρατηροῦμεν ἀπὸ τοῦ Γ καὶ πρὸς τρίτον σημεῖον Δ καὶ μετροῦμεν τὴν γωνίαν ΒΓΔ=ω, ἣν κατασκευάζομεν ἐπὶ τῆς πινακίδος ἄγοντες ἀπὸ τοῦ εὑρεθέντος ἤδη σημείου γ τὴν διεύθυνσιν γδ, σχηματίζουσαν μετὰ τῆς γβ τὴν γωνίαν δγβ=ω. Ἐὰν ἡ διεύθυνσις αὕτη διέλθῃ διὰ τοῦ σημείου δ, συνάγομεν ὅτι τὸ σημεῖον γ εἶναι τὸ ζητούμενον, ἄλλως ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἐργασίαν. Κ. Χ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

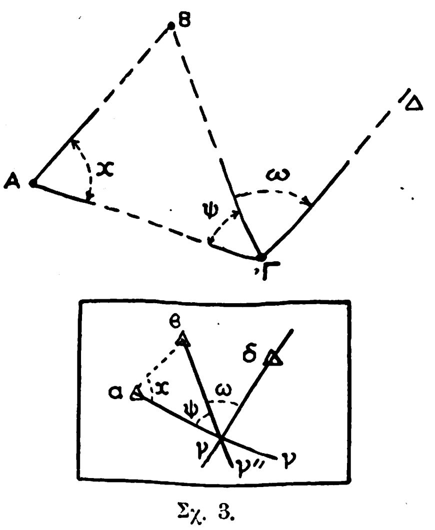

Σχ. 3.

πλαγιοτροπισμὸς (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον φυτόν τι ἢ ὄργανον αὐτοῦ, ἂν καὶ πανταχόθεν καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως φωτίζεται, ἀναπτύσσεται μόνον κατὰ πλαγίαν διεύθυνσιν (βλ. καὶ λ. *τροπισμός*). Δ. Ν. Π.

πλαγιοτροχασμὸς (ὁ). Ὅρος ἱππευτικὸς σημαίνων τὴν μετακίνησιν τοῦ ἵππου ὡς κατὰ τὴν *πλαγιοβάδισιν* (βλ. λ.), ἀλλὰ κατὰ τροχασμὸν ἀντὶ τοῦ βαδισμοῦ. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτον ὁ ἱππεύς, χρησιμοποιεῖ τὰ αὐτὰ συνεργήματα, ἀλλ' ἐντονώτερον. Σ. Κ. Γ.

πλαγιοφυλακὴ (ἡ) *[Στρατηγ.—Τακτ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ μονὰς ἢ τὸ ἀπόσπασμα, ἥτις, ἔν τε τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς, καθὼς καὶ τῇ τῆς τακτικῆς, ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέτρον τῆς ἐπιγείου ἀσφαλείας (βλ. λ. *[Στρατηγ.—Τακτ.]*) κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλευροῦ, καὶ συγχρόνως ἔχει ἀποστολὴν τὸ ν' ἀγωνίζηται ἐν ἀνάγκῃ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτρέπῃ τὴν ἀκώλυτον διαρροὴν τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος. Ἡ πλαγιοφυλακὴ ἐν πλευρικῇ πορείᾳ προσομοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν *ὀπισθοφυλακὴν* ἐν ὑποχωρητικῇ πορείᾳ, οὐδόλως δὲ πρὸς τὴν *ἐμπροσθοφυλακὴν* ἐν προχωρητικῇ πορείᾳ.

Πλαγιοφυλακὴ πρέπει νὰ τάσσηται πάντοτε πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν πλευρὸν εἴτε πορευομένης εἴτε μαχομένης μονάδος, ἀδιαφόρως τοῦ ἂν ὑπάρχῃ πιθανότης ἢ μὴ προσβολῆς ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ πλευροῦ τούτου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πλαγιοφυλακή, προκειμένου μὲν περὶ ἀσφαλείας ἔχει ἀποστολὴν ἀναγνωριστικὴν καὶ προκαλυπτικήν, προκειμένου δὲ περὶ μάχης τὸν ἀγῶνα, δι' αὐτὸ παρίσταται ἀνάγκη ν' ἀποτελῆται ἐξ ὅλων τῶν ὅπλων.

Ἡ δύναμις τῆς πλαγιοφυλακῆς πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον ἰσχυρά, καθόσον, ἐν περιπτώσει ἀγῶνος, οὐδέποτε πρέπει ν' ἀναμένῃ ἐνίσχυσιν ἐκ τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ πλαγιοφυλακὴ ναὶ μὲν ἔχει ἀποστολὴν τὸ νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἀκώλυτον διαρροὴν τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος, ἀλλ' ὀφείλει ἐπίσης νὰ ρυθμίζῃ καὶ τὰ τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον διαρροῆς αὐτῆς ταύτης τῆς πλαγιοφυλακῆς, ἀναγκαίως πρέπει νὰ εἶναι μὲν ἰσχυρὰ ἀλλὰ καὶ λίαν ταχυκίνητος καὶ εὐκίνητος. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους πρέπει ν' ἀποτελῆται ἐξ ἀρκετοῦ ἱππικοῦ, ἐκ πολλοῦ πυροβολικοῦ, ἰδίᾳ δὲ μακροῦ βεληνεκοῦς, ἐξ ὀλίγου ὅμως πεζικοῦ, μεταφερομένου πολλάκις αὐτοκινητικῶς, προκειμένου περὶ δράσεως ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς, καὶ τέλος ἐξ ἀναλόγου μηχανικοῦ.

Ὅταν πρόκειται περὶ πλαγιοφυλακῆς δρώσης ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς *στρατηγικῆς*, πρέπει ταύτην ν' ἀποτελῇ μία μεγάλη μονὰς (σῶμα στρατοῦ ἢ μεραρχία), ἥτις, ἀκολουθοῦσα τὴν μᾶλλον σημαίνουσαν ὅδευσιν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν πλευρὸν τοῦ πλαγιοφυλασσομένου στρατοῦ, ἔχει ἀποστολὴν νὰ διεξάγῃ ἀγῶνας, ἵνα παρακωλύῃ πᾶσαν προχώρησιν τοῦ ἀντιπάλου πρὸς ὁδεύσεις ἀγούσας πρὸς τὸ πλευρὸν τοῦ προκαλυπτομένου στρατοῦ. Ὡς στρατηγικὴ πλαγιοφυλακὴ ἔδρασαν: κατὰ μὲν τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 τὰ ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα Γεννάδη καὶ Κωνσταντινοπούλου κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ 7η ἑλληνικὴ μεραρχία μετὰ τὴν προέλασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πέραν τῆς Ἐλασσόνος, ἡ 5η ἑλληνικὴ μεραρχία μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς πεδιάδα Γιανιτσῶν, κατὰ δὲ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἐσκῆ-Σεχὴρ (Ἰούνιος—Ἰούλιος 1921) τὸ βόρειον συγκρότημα (3η καὶ 11 μεραρχίαι) καὶ τὸ νότιον συγκρότημα (4η καὶ 12 μεραρχίαι), ἅτινα, σὺν τῇ μαχητικῇ ἀποστολῇ των, ἔδρων καὶ ὡς πλαγιοφυλακαί.

Κατὰ τὴν δρᾶσιν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς τακτικῆς, ἡ πλαγιοφυλακὴ εἶναι δύο εἰδῶν: ἡ *σταθερὰ* ἢ *κινητή*. *Σταθερὰ* πλαγιοφυλακὴ καλεῖται ἡ ἐγκαθισταμένη ἐπὶ τοποθεσίας τινὸς ἀπεχούσης πάντως ἀπὸ τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος κατὰ πλευρικὴν (ἐγκαρσίαν) ἀπόστασιν τόσην, ὥστε ν' ἀπαγορεύηται εἰς τὸ ἐχθρικὸν στράτευμα ἡ κατοχὴ θέσεως, ἐξ ἧς νὰ δύναται διὰ τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ (βεληνεκοῦς 6—8 χιλιομέτρων) νὰ προσβάλῃ τὴν πλαγιοφυλασσομένην μονάδα, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ πλαγιοφυλάξεως μικρᾶς μονάδος (συντάγματος, μεικτοῦ ἀποσπάσματος), ὁπότε θεωρεῖται ἐπαρκὲς τὸ νὰ εὑρίσκηται ἡ πλαγιοφυλα-

Digitized by Google

σομένη μονὰς ἐκτὸς τοῦ πυρὸς τῶν ἐχθρικῶν αὐτομάτων ὅπλων (περὶ τὰ 1500—1800 μέτρα). Ἡ τοιούτου εἴδους πλαγιοφυλακὴ χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ ἐχθρικὴ προσβολὴ δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ εἰμὴ μόνον ἐκ μιᾶς μοναδικῆς ὁδεύσεως, ὡς π. χ. συμβαίνει προκειμένου περὶ πορείας παραλλήλως ὀροσειρᾶς παρεχούσης ὡρισμένας μόνον διαβάσεις διὰ στενωπῶν, ὁπότε ἡ δρᾶσις τῆς τοιαύτης πλαγιοφυλακῆς εἶναι καθαρῶς ἀμυντική. *Κινητὴ πλαγιοφυλακὴ* καλεῖται ἡ πορευομένη ἐπὶ ὁδεύσεως παραλλήλου πρὸς τὴν τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος, ὁδεύσεως ὅμως ἀφισταμένης κατ' ἀπόστασιν τοιαύτην, ὥστε νὰ πληρῶνται οἱ ἀνωτέρω ῥηθέντες ὅροι τῆς μὴ προσβολῆς τῆς πλαγιοφυλασσομένης φάλαγγος. Ἡ τοιούτου εἴδους πλαγιοφυλακὴ ἐξακολουθεῖ νὰ πορεύηται ἐφόσον οὐδεμία ἐκδηλοῦται ἐχθρικὴ πρόθεσις πλευρικῆς προσβολῆς κατὰ τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος· ἅμα ὅμως ἐκδηλωθῇ τοιαύτη πρόθεσις, ἀνακόπτει εὐθὺς τὴν περαιτέρω πορείαν της, τάσσεται ἐπὶ καταλλήλων τοποθεσιῶν καὶ ἀναμένει προσωρινῶς ἐν ἀμυντικῇ στάσει, ἔχουσα πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ πλαγιοφυλακὴ καλὸν εἶναι νὰ μὴ διεγείρῃ τὸν ἐχθρόν, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει ὀφείλει ν' ἀγωνισθῇ, τότε πρέπει νὰ διεξάγῃ ἀγῶνα χρονίζοντα καὶ τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται ἐν καιρῷ νὰ τὸν διακόψῃ καὶ τεθῇ ἐκ νέου εἰς κίνησιν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ πλαγιοφυλασσομένη μονὰς ἔχει διαρρεύσει καὶ συνεπῶς διεκφύγει ἀπὸ παντὸς κινδύνου. Αἱ δύο μοναδικαὶ ἐξαιρετικαὶ περιστάσεις, καθ' ἃς ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως εἰς τὴν πλαγιοφυλακὴν ἡ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀνάληψις τῆς ἐπιθέσεως, εἶναι: 1) Ὁσάκις ἡ ἐχθρικὴ προσβολὴ ἐπιζητεῖ νὰ διεκφύγῃ ἀπὸ τῆς πλαγιοφυλακῆς, π. χ. προσπερῶσα ταύτην, καὶ νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος. 2) Ὁσάκις ἡ ἐχθρικὴ προσβολὴ ἐπρόφθασε ν' ἄρξηται τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος πρὶν ἢ ἡ πλαγιοφυλακὴ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα, π. χ. εὑρεθῇ εἰς κατάλληλον ὕψος ἐν σχέσει πρὸς τὸ τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος κτλ. Ὁπωσδήποτε ὅμως, τὸ σταθερὸν ἢ κινητὸν τῆς πλαγιοφυλακῆς δὲν ἀποτελεῖ τι τὸ ἀπαράβατον, διότι, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς πλαγιοφυλακή τις εἶναι κινητή, δυνατὸν νὰ μεταβληθῇ εἰς σταθεράν, ἢ καὶ τὸ ἀντίθετον.

Οὔτε ἡ σταθερὰ οὔτε ἡ κινητὴ πλαγιοφυλακὴ τάσσεται ἐφ' ἑνὸς κλιμακίου, ἀλλὰ κλιμακοῦται κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλευροῦ, μὲ τὸ ἱππικὸν τασσόμενον πάντοτε εἰς τὸ μᾶλλον ἐξωτερικὸν (τὸ πρὸς τὸν ἐχθρὸν) πλευρόν, τὸ δὲ πυροβολικὸν εἰς τὸ μᾶλλον ἐσωτερικόν. Ἡ πλαγιοφυλακὴ κλιμακοῦται προσέτι καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, δηλαδὴ τάσσει μικράν τινα ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ συγχρόνως μικράν τινα ὀπισθοφυλακήν, ἑκατέρα τῶν ὁποίων καθίσταται ἰσχυροτέρα, ἀναλόγως τῆς κατευθύνσεως τῆς πορείας, δεδομένου ὅτι ἡ πλαγιοφυλακὴ ἐκτελεῖ πορείαν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς προφυλασσομένης μονάδος, δηλαδὴ ἢ προχωρητικὴν ἢ ὑποχωρητικήν, τῆς ἐννοίας ταύτης ἐκλαμβανομένης ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀπόψεως τῆς πορείας. Πᾶσα πλαγιοφυλακὴ πρέπει, διὰ τῶν παντὸς εἴδους συνδέσμων, νὰ γνωρίζῃ ἐν πάσῃ στιγμῇ ποῦ εὑρίσκεται τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κυρίου σώματος τῆς πλαγιοφυλασσομένης μονάδος τμῆμα, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ ποίαν στιγμὴν ἡ μονὰς αὕτη διέρρευσεν ἐξ ὁλοκλήρου διὰ σημαίνοντος σημείου.

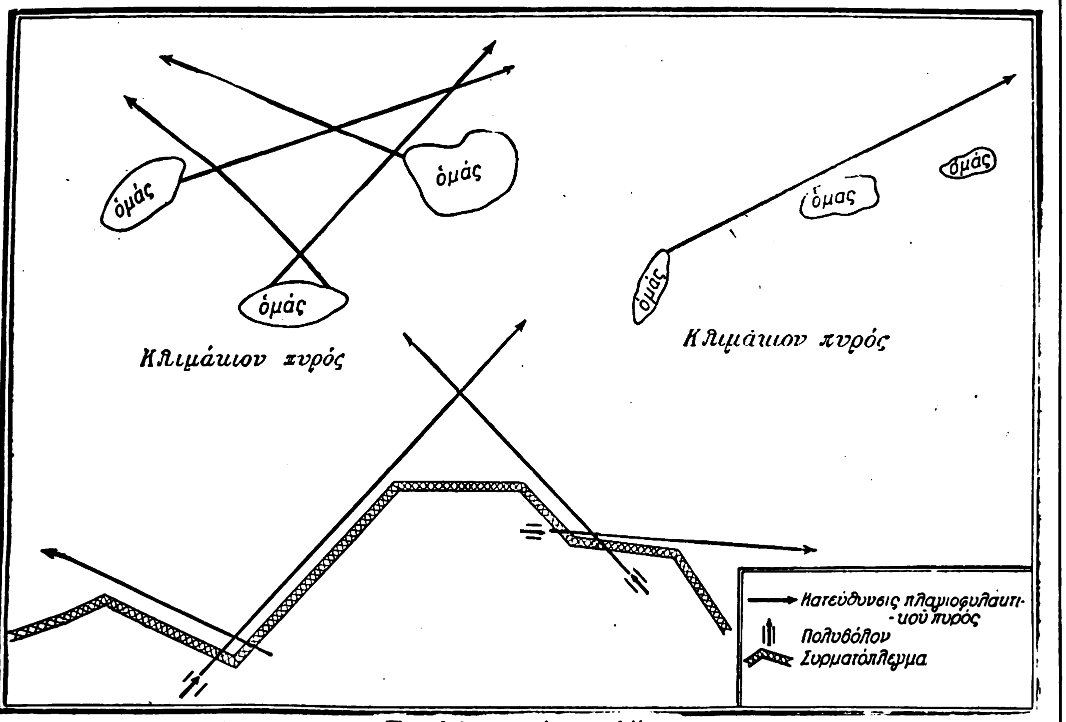

Παραδείγματα πλαγιοφυλάξεως.

Τὸ ἱππικόν, ὁσάκις πορεύεται μεμονωμένον, τάσσει πάντοτε πλαγιοφυλακήν, ἔχουσαν ἀπαραιτήτως πολυβόλα. Ἐὰν παρίσταται ἀνάγκη ν' ἀγωνισθῇ ἡ πλαγιοφυλακή, τότε διεξάγει ἀγῶνα χρονίζοντα, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν τὸ ἐπεῖγον τῆς καταστάσεως ἐπιβάλλει τὴν ἀνάληψιν ἐρρωμένου ἀγῶνος.

Πλαγιοφυλακὴ συνδέσμου. Καλεῖται οὕτω μικρὸν ἀπόσπασμα, πορευόμενον κατὰ τὴν μαχητικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ὁρίου διαχωρίσεως ἢ δύο παραπλεύρων ταγμάτων, ὁπότε εἶναι συνήθως διμοιρία μετὰ πολυβόλων ἢ δύο παραπλεύρων λόχων, ὁπότε εἶναι συνήθως ὁμὰς μάχης, καὶ ἔχον ἀποστολήν: 1) τὴν τήρησιν τῆς συνεχείας τοῦ μετώπου· 2) τὴν προκάλυψιν τοῦ, λόγῳ ἀνομοιομόρφου προχωρήσεως τῶν παραπλεύρων μονάδων, ἀποκαλυπτομένου πλευροῦ τῆς μᾶλλον προκεχωρημένης· 3) τὴν ὑποβοήθησιν τῆς προχωρήσεως τῆς παραμεινάσης ὑποκεχωρημένης. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πλαγιοφυλακῶ (—έω)· εἶμαι πλαγιοφύλαξ, μετέχω τῆς πλαγιοφυλακῆς, φυλάττω τὰ πλάγια στρατεύματος ἢ στρατιωτικοῦ συγκροτήματος.

πλαγιοφύλαξις (ἡ) *[Τακτ.]*. Ἡ κατά τε τὴν ἐπιθετικὴν καὶ τὴν ἀμυντικὴν διάταξιν ἀμοιβαία διὰ τοῦ πυρὸς ὑποστήριξις τῶν διαφόρων εἰσεχουσῶν καὶ ἐξεχουσῶν, τῶν σχηματιζομένων εἴτε ὑπὸ τῆς ἀνομοιομόρφου προχωρήσεως τῶν διαφόρων ὁμάδων μάχης τοῦ κλιμακίου πυρός, εἴτε ὑπὸ τῆς ἀμυντικῆς διατάξεως (συρματοπλεγμάτων). Ἡ πλαγιοφύλαξις ἐκτελεῖται διὰ τοῦ πυρὸς τῶν αὐτομάτων ὅπλων, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως διὰ τοῦ τῶν πολυβόλων. Διὰ τῆς πλαγιοφυλάξεως ἀπυρόβλητος χῶρος δὲν ὑπάρχει, συνεπῶς ἀποκαθίσταται πλήρης συνέχεια πυρὸς καθ' ὅλον τὸ μέτωπον εἴτε τῆς ἐπιθετικῆς εἴτε τῆς ἀμυντικῆς διατάξεως. Ν. Θ. Κ.

—*[Ὀχυρωτ.]* Ἡ *πλαγιοφύλαξις* ἔχει τὴν ἀρχήν της εἰς τὴν μόνιμον ὀχυρωτικήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρουσιάζοντο ἀπυρόβλητοι χῶροι ἢ νεκραὶ γωνίαι, εἴτε λόγῳ χαράξεως, εἴτε λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῆς τάφρου. Ἡ διάταξις ὅθεν ἡ λαμβανομένη πρὸς ἄρσιν τῶν νεκρῶν γωνιῶν τῶν τάφρων, ἢ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν πρὸ τῶν ἐξεχουσῶν γωνιῶν ἀπυροβλήτων τομέων ἀπετέλει τὴν πλαγιοφύλαξιν. Ἡ πλαγιοφύλαξις ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε καὶ χρησιμοποιεῖται ἔτι περισσότερον σήμερον εἰς πᾶσαν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν, ὡς παρουσιάζουσα τὰ ἀκόλουθα μεγάλα πλεονεκτήματα: 1) Ἐπιτρέπει οἰκονομίαν δυνάμεων, καθότι ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν συνεχῆ κατοχὴν ἑνὸς μετώπου. 2) Ἐπιτρέπει συγκέντρωσιν τῶν μέσων, καθόσον δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν δι' αὐτῆς ἐφ' ὡρισμένου σημείου συγκεντρωτικὰ πυρὰ ἐκ δύο ἢ πλειόνων συγχρόνως σημείων. 3) Ἐπιτρέπει μεγίστην ἀπόδοσιν παρὰ τὸ μικρὸν πλάτος τῆς βαλλομένης ζώνης, λόγῳ τῆς εὐθυτενείας τῆς τροχιᾶς καὶ τῆς ταχυβολίας τῶν ὅπλων. 4) Αἰφνιδιάζει τοὺς ἐπιτιθεμένους, διότι ὁ ἐκ τῶν πλευρῶν κίνδυνος ἐπιδρᾷ περισσότερον ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ. 5) Διάταξις ἐπιτιθεμένων ἀκροβολιστῶν, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἀραιά, παρουσιάζεται ἐκ τῶν πλευρῶν ὡς φάλαγξ ἔχουσα βάθος καὶ συνεπῶς λίαν τρωτή. Παρὰ τὰ ἀνωτέρω ὅμως πλεονεκτήματα, ἡ πλαγιοφύλαξις ἔχει καὶ τὰ κάτωθι μειονεκτήματα: 1) Τὰ ὄργανα πλαγιοφυλάξεως, ἔχοντα τὸ πλευρόν των ἐστραμμένον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἔχουσιν ἀνάγκην προστασίας ἐπιτυγχανομένης δι' ἄλλου ὀργάνου. 2) Κατὰ τὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα ἡ πλαγιοφυλακτικὴ βολὴ εἶναι ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνος καὶ διὰ τὰ φίλια στρατεύματα.

Σήμερον ἡ πλαγιοφύλαξις ὁρίζεται ὡς διάταξις ἐπιτρέπουσα τὴν διὰ πυρῶν πλευρικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων, τῶν ἐπιχειρούντων νὰ προσεγγίσωσιν ἢ νὰ διαβῶσι κώλυμά τι ἢ γραμμὴν διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ὅπλου τινὸς εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ κωλύματος ἢ τῆς πρὸς ἄμυναν γραμμῆς. Ζ. Ν.

πλαγιοφυλάσσω, ἢ **—ττω**· ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *πλαγιοφυλακῶ* (βλ. λ.).

Πλαγιοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀναβρυτοῦ (πρ. Βυρλὰν) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 73. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κολυμπαλάρ*.

Πλάγκα (Planca) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὀμβρικῆς, ἧς οἱ κάτοικοι *Πλαγκήνσεις*. Ν. Σ. Λ.

Πλαγκιάδης (Planciades), ***Φουλγέντιος***. Ἀφρικανός, ἀκμάσας περὶ τὸ 700 μ. Χ., σχολιαστὴς τοῦ Βιργιλίου καὶ συγγραφεὺς «Μυθολογιῶν» εἰς τρία βιβλία, ἐκδοθεισῶν ἐν Βασιλείᾳ τὸ πρῶτον τῷ 1555, καὶ «Περὶ σημασίας τῶν ἀρχαίων λέξεων», ἐκδοθέντος αὐτόθι καὶ ἐν Λειψίᾳ μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Νωνίου Μαρκέλλου πάντοτε. Ν. Σ. Λ.

Πλάγκιος (Plancius), ***Γναῖος***. Σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος, χιλίαρχος καὶ εἶτα ταμίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, δήμαρχος καὶ ἀγορανόμος ἐν Ῥώμῃ, ἐκλεγεὶς τῷ 54 π. Χ. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀποτυχόντος κατὰ τὰς ἐκλογὰς συνυποψηφίου του Ἰουβεντίου Λατερήνσιος ἐπὶ ἐκλογικαῖς ὑπερβασίαις, ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, εἰπόντος τὸν pro Gn. Plancio λόγον, καὶ ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας. Ὁ Κικέρων ἐν ταῖς «Πρὸς τοὺς οἰκείους» ἐπιστολαῖς του περιέλαβε καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πλάγκιον, ἐξόριστον ἐν Κερκύρᾳ. Ν. Σ. Λ.

Πλάγκος (Plancus), ***Μουνάτιος - Λεύκιος***. Ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς ῥωμαϊκῆς οἰκογενείας τῶν Πλάγκων, ὕπατος τῷ 42 π. Χ. Ἔδρασεν ἐν τῇ πολιτικῇ μερίδι τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ Ὀκταβιανοῦ, τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου καὶ πάλιν τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ν. Σ. Λ.

Πλαγκταὶ πέτραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Δύο σκόπελοι τῆς Μεσογείου πρὸς τὸν Σικελικὸν πορθμόν, ὧν ποιεῖται μνείαν ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσ. μ, 60). Ἐκλαμβάνονται, ἀβασίμως ὅμως, ἀντὶ τῶν *Λιπάρων*. Σ. Ε. Λ.

πλαγκτὸν (τὸ) (ἐκ τοῦ *πλάζομαι*=πλανῶμαι). Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ ὕδατι πλανωμένων μικροσκοπικῶν ὀργανισμῶν, ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν. Ὁ ὅρος οὗτος ἐπροτάθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Hensen τῷ 1887.

Τὸ πλαγκτὸν μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισε νὰ μελετᾶται ἐπισταμένως, διότι κατενοήθη ἡ μεγάλη σπουδαιότης τούτου, θεωρηθέντος ὡς αὐτῆς ταύτης τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς τῶν ἐν τῷ ὕδατι ἐνδιαιτωμένων ζῴων. Καὶ πράγματι, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὴν πλειονότητα τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν τῶν ἐν τῷ ὕδατι εὑρισκομένων ἀποτελεῖ τὸ πλαγκτόν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ πλαγκτονικῶν σωμάτων εἶναι ἰλιγγιώδης, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ θάλασσα ἀποτελεῖ τὰ $^{3}/_{8}$ τῆς γῆς καὶ ὅτι τὸ μέσον βάθος τῶν θαλασσῶν εἶναι περίπου 4.000 μέτρα. Ὁλόκληρος ὁ ἐπὶ τῆς γῆς χερσαῖος ζωϊκὸς καὶ φυτικὸς κόσμος, ὁλόκληρος ὁ ἐναέριος καὶ ὁ ὑδρόβιος κόσμος, εἶναι σταγὼν ἐν ὠκεανῷ συγκρινόμενος πρὸς τὰς μυριάδας ἑκατομμυρίων τῶν πλαγκτονικῶν σωμάτων τῶν ἁλμυρῶν καὶ τῶν γλυκέων ὑδάτων. Ἡ πρόοδος τῆς βιολογίας κατώρθωσε νὰ μελετήσῃ λεπτομερέστερον τὸ πλαγκτὸν καὶ νὰ καταδείξῃ τὴν μεγίστην αὐτοῦ σπουδαιότητα. Ἐν ἀπολύτῳ νηνεμίᾳ καὶ λαμπρᾷ ἡμέρᾳ παρατηρῶν τις ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἢ ἀπὸ λέμβου τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, δὲν διακρίνει ἄλλο τι, εἰμὴ εἶδος ἐλαφροῦ ὑδατίνου κονιορτοῦ ἠρέμα κινουμένου ὑπὸ τῶν ῥευμάτων· ὅταν ὅμως δοχεῖον πλῆρες θαλασσίου ὕδατος ἐξετασθῇ δι' ἰσχυροῦ μικροσκοπίου, τότε θὰ ἐμφανισθῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας μυριάδες μικροσκοπικῶν ποικιλοσχήμων σωματίων, ἅτινα ἀενάως θὰ κινῶνται πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις. Τὰ σωμάτια ταῦτα, ἅτινα δὲν ἐφαίνοντο διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, λόγῳ τῆς ἀπολύτου σμικρότητός των καὶ τῆς τελείας διαφανείας τῶν περισσοτέρων, εἶναι ζωϊκοὶ καὶ φυτικοὶ ὀργανισμοί, δηλαδὴ τὸ πλαγκτόν. Τὰ πλαγκτονικὰ σώματα περιλαμβάνουν τοὺς ὀργανισμούς, φυτικοὺς ἢ ζωϊκούς, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν ὕπαρξίν των ζῶσιν ἐν τῷ πελάγει, δηλαδὴ αἰωροῦνται εἰς τὰ διάφορα ὑδατικὰ στρώματα, χωρίς ποτε νὰ ἐγγίσωσι τὸν βυθόν, τόσον κατὰ τὴν προνυμφικὴν αὐτῶν κατάστασιν, ὅσον καὶ ἐν τῇ ὡρίμῳ ἡλικίᾳ. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι πλαγκτονικοὶ ὀργανισμοί, ἰδίως εἰς τὰ παράκτια ὕδατα, οἵτινες ἕρπουσιν ἢ εὑρίσκονται προσκεκολλημένοι ἐπὶ τοῦ βυθοῦ ἢ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τοῦ βυθοῦ κατὰ τὴν νεαρὰν αὐ-

Digitized by Google

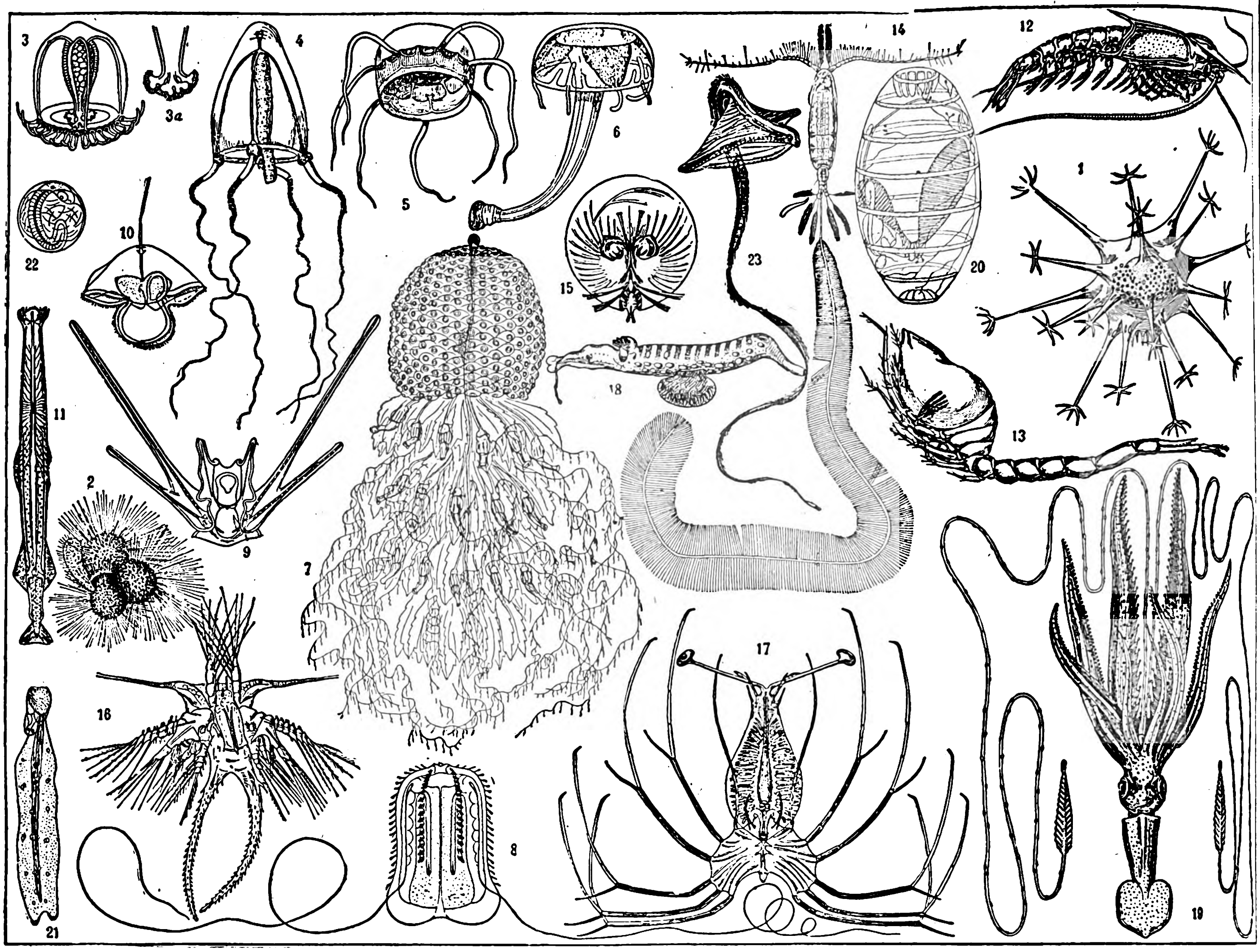

Τύποι τινὲς ζωοπλαγκτοῦ.

[1=Κιρτοστέφανος ὁ στικτός. 2=Γκλομπιγκτερίνη. 3=Ποδοκόρυνος ὁ βόρειος. (3α=τὸ στόμα του). 4=Μέδουσα ἡ κρασπεδωτή. 5=Μέδουσα ἡ σκοτεινόχρους. 6=Μέδουσα ἡ τετράφυλλος. 7=Φοροκαλία ἡ θαλλοειδής. 8=Εὔχλωρον τὸ πυρρόν. 9=Προνύμφη ἐχίνου. 10=Προνύμφη νημερτοῦς σκώληκος. 11=Σαγίτα ἡ ἑξάπτερος. 12=Γναθοφωσία ἡ ἀσβεστώδης. 13=Κόμασος ὁ πελιδνός. 14=Καλοκάλαμος ὁ πτεροειδής. 15=Γιγαντοκύπρις ἡ ἀγαζίζειος. 16=Προνύμφη ναυπλίου. 17=Προνύμφη φυλλοστόμου. 18=Φιρόλη ἡ σκωληκοειδής. 19=Χειροτευθὶς ἡ βεράνειος. 20=Δολίολον το χούμειον. 21=Ἀπεντικουλαρία ἡ φοειδής. 22=Ἔμβρυον σαρδίνης ἐντὸς τοῦ ᾠοῦ. 23=Γαστρόστομος ὁ βαθυπελάγιος.]

τῶν ἡλικίαν, καὶ εἶτα κατὰ τὴν ὥριμον ἡλικίαν νήχονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἢ κατὰ μὲν τὴν ὥριμον αὐτῶν ἡλικίαν ἕρπουσιν, ἢ εἶναι προσκεκολλημένοι, ἐνῷ κατὰ τὴν προνυμφικὴν κατάστασιν ἐπιπλέουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Λόγῳ τῆς διαφόρου ταύτης καταστάσεως τῶν πλαγκτονικῶν σωμάτων καὶ ἰδίως τῶν θαλασσίων πλαγκτονικῶν ὀργανισμῶν, οἵτινες εἶναί πολυπληθέστεροι καὶ πλέον ἐνδιαφέροντες τῶν πλαγκτονικῶν ὀργανισμῶν τῶν γλυκέων ὑδάτων, διακρίνουσι τὸ πλαγκτὸν εἰς δύο κατηγορίας, τὸ *νηκτὸν* καὶ τὸ *βένθος*. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ζῇ καὶ κινεῖται εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἀπόστασιν, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι προσκεκολλημένον ἐπὶ τοῦ βυθοῦ. Σταθερὸν ὅριον μεταξὺ νηκτοῦ καὶ βένθους δὲν ὑπάρχει, διότι ἡ ἰσορροπία καταστρέφεται ὑπὸ τῶν διηνεκῶν θαλασσίων ρευμάτων. Ἡ μελέτη τῶν πλαγκτονικῶν ὀργανισμῶν γίνεται ἐντὸς τῶν βιολογικῶν θαλασσίων ἐργαστηρίων. Ἡ ἁλιεία τοῦ πλαγκτοῦ γίνεται διὰ δικτύων εἰδικῶν, διαφόρου τύπου καὶ μεγέθους. Συνήθως μεταχειρίζονται μικρὸν κωνικὸν δίκτυον ἐκ λεπτοτάτου ἀλλὰ στερεοῦ ὑφάσματος, οὕτως ὥστε εὐκόλως νὰ διαρρέῃ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ νὰ συγκρατῆται τὸ πλαγκτόν, ὅπερ συναθροίζεται εἰς ὑάλινον δοχεῖον προσδεδεμένον εἰς τὸ στένωμα τοῦ δικτύου. Τὸ δίκτυον προσδένεται διὰ σχοινίου ὄπισθεν τῆς λέμβου ἢ τοῦ ἀτμοκινήτου πλοιαρίου. Ἡ ἐξέτασις τοῦ πλαγκτοῦ γίνεται διὰ τῆς *συσκευῆς Richard*, τοῦ ἱδρυτοῦ, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὠκεανογραφίας καὶ μελετητοῦ τῶν πλαγκτονικῶν θαλασσίων μορφῶν. Διὰ τὸ βένθος ὑπάρχουσιν εἰδικὰ δίκτυα, δι' ὧν εἶναι δυνατὴ ἡ ἁλιεία πλαγκτονικῶν μορφῶν μέχρι 5.000 μέτρων βάθους.

Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ πλαγκτοῦ εἶναι ἡ ἀπόλυτος αὐτοῦ διαφάνεια· οἱ περισσότεροι πλαγκτονικοὶ ὀργανισμοὶ ἔχουσι κρυσταλλώδη ἢ ὑαλώδη σύστασιν, ὥστε νὰ καθίστανται τελείως ἀόρατοι ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ περιβάλλοντος. Οἱ περισσότεροι μικροργανισμοί, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πελάγιον πλαγκτόν, ἔχουσιν ἱστοὺς βαθέως κυανοῦ χρώματος, δι' ὃ καὶ συγχέονται μὲ τὸ ὁμοιόχρωμον ὑδάτινον μέσον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῶσιν. Ἡ διαβροχὴ τῶν ἱστῶν τοῦ σώματος τῶν πλαγκτονικῶν ὀργανισμῶν ὑπὸ τοῦ θαλασσίου ὕδατος δίδει εἰς αὐτοὺς παρεμφερῆ πρὸς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ πυκνότητα. Ἐπίσης πάντες οὗτοι οἱ ὀργανισμοὶ δύνανται νὰ ἐλαττώσωσι τὴν πυκνότητά των ἀποβάλλοντες ἐκ τοῦ σώματός των πᾶν περιττὸν βάρος, ὡς κόγχας, μανδύας ἀνθεκτικοὺς ἢ ἕτερα σωματικὰ προσαρτήματα, ὥστε νὰ ἔχωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλάχιστον βάρος. Συχνάκις τὰ ζῷα τὰ ἀποτελοῦντα τὸ πλαγκτὸν ἔχουσι καταπληκτικῶς μεγάλους ὀφθαλμούς, ἰδίως ἐκεῖνα ἅτινα ζῶσιν εἰς ἑκατοντάδων τινῶν μέτρων βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Μεγάλη ἐπίσης ἀνάπτυξις παρατηρεῖται εἰς τὰς κεραίας των καὶ εἰς τοὺς πόδας. Ἡ γονιμότης τῶν φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν πλαγκτονικῶν ὀργανισμῶν εἶναι καταπληκτική. Πολλαπλασιάζονται κατὰ μυριάδας χιλιάδων. Μεταξὺ τοῦ πλαγκτοῦ τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουσιν οἱ φυτικοὶ ὀργανισμοί, οἵτινες καλοῦνται *φυτοπλαγκτὸν* καὶ εἶναι πολυπληθέστεροι τῶν ζωϊκῶν, ἤτοι τοῦ *ζωοπλαγκτοῦ*, ἀποτελούμενοι κυρίως ἐκ μικροσκοπικῶν φυκῶν, διατόμων κλπ. Τὸ ἀφθονώτερον φυτοπλαγκτὸν εὑρίσκεται εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ πολικὰς θαλάσσας. Ὑπελογίσθη ὅτι εἰς ἕκαστον κυβικὸν μέτρον θαλασσίου ὕδατος τῆς Ἰσλανδικῆς θαλάσσης εὑρίσκονται περὶ τὰ 5.000.000.000 διαφόρων εἰδῶν πλαγκτοῦ. Τὸ πλαγκτὸν ἀπαντᾷ κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας καὶ σπανιώτερον μεμονωμένον. Μεταξὺ τοῦ ζωοπλαγκτοῦ τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουσι τὰ πρωτόζῳα, ἀκολουθοῦσι τὰ *ἀκτινόκογχα*, τὰ *κοιλεντερωτά*, τὰ *σιφωνοφόρα*, τὰ *ἐχινόδερμα*, τὰ *μαλακόστρακα*, τὰ *μαλάκια*, τὰ *ἀνθόζῳα*.

Δ. Ν. Π.

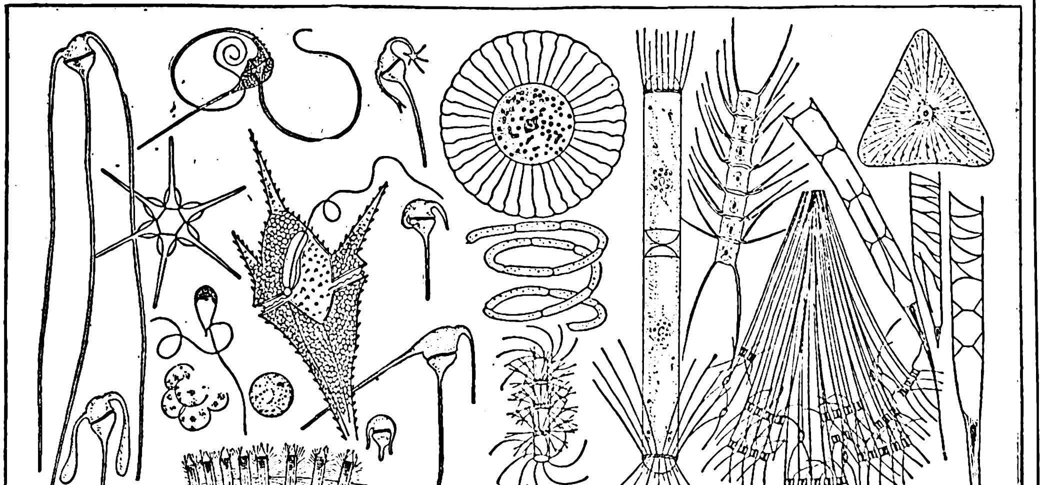

Τύποι τινὲς φυτοπλαγκτοῦ.

[Λαμινάρια. Πελαγοκύστεις. Ζωστῆρες. Νανοφύκη. Ἀσκόφυλλα. Περιδίνητα κ.λ.]

— *[Παλαιοντολ.]* Ζῷα τοῦ *πλαγκτοῦ* ἀπολιθωμένα καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἀπολιθωμένα κελύφη ἀποτελοῦσιν ἐνίοτε τὸ κύριον συστατικὸν πολλῶν πετρωμάτων, εὑρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐκ τῶν ζῴων τοῦ πλαγκτοῦ συναντῶνται ἄφθονα κυρίως τὰ λείψανα τῶν *πρωτοζῴων τρηματοκόγχων* καὶ *ἀκτινοζῴων*, τὰ τῶν *διατόμων* ἢ *διατμήτων* καὶ τὰ τῶν *πτεροπόδων*. Μέγα μέρος τῶν πρωτοζῴων, τῶν ὁποίων τὰ κελύφη συναντῶνται ἐντὸς πετρ-

Digitized by Google

άτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, δέον νὰ θεωῶνται ὡς κατακρήμνισμα ἐπὶ τοῦ βυθοῦ κελυφῶν φων, κατοικούντων εἰς ἄνισα βάθη. Τὰ ἐκ κελυῶν τρηματοκόγχων τοῦ πλαγκτοῦ ἀποτελούμενα ετρώματα εἶναι πολυάριθμα εἰς ὅλην τὴν γεωογικὴν σειρὰν τῶν διαπλάσεων, αἱ δὲ μορφαὶ τῶν ῴων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆκον τὰ κελύφη ταῦτα, ἂν αὶ ἦσαν ποικίλαι, διατηροῦν ἐν τούτοις χαρακτῆας κοινούς, συνιστῶντας χαρακτηριστικὰ οἰκογεειακὰ γνωρίσματα. Ἄξια μνείας εἶναι αἱ *φουσουῖναι* τῶν χρόνων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, αἱ *ἐνδοθύραι*, ἱ *τεξτουλαρίαι*, αἱ *νωδοσαρίαι*, οἱ *λαγηνίδαι* τῶν ουρασικῶν χρόνων, αἱ *ροταλίαι* τῆς κρητιδικῆς εριόδου, αἱ *κβινκβελοκουλῖναι* καὶ αἱ *τριλοκουλίαι* ῆς τριτογενοῦς περιόδου. Ἐξ ἄλλου, μορφαί τιες τοῦ πλαγκτοῦ ἐκ τῆς συνομοταξίας τῶν πρωτοῴων παρουσιάζουν μακροζωΐαν καταπληκτικήν, υναντώμεναι αἱ ἴδιαι διὰ μέσου τῶν διαδοχικῶν γεωογικῶν περιόδων. Οὕτω π. χ. ἡ *γλοβιγερίνη* τῶν σηερινῶν θαλασσῶν ἔζη ἤδη ἀπὸ τῆς τριασίου περιόου καὶ ἡ *ὀπερκουλίνη* εὑρίσκεται ἤδη ἐντὸς τῶν τρωμάτων τῆς κρητῖδος. Πολλαὶ ἐν τούτοις ἀποιθωμέναι μορφαὶ τοῦ πλαγκτοῦ εἶναι χαρακτηριτικαὶ εἰδικῶν τινων διαπλάσεων ἢ σειρῶν στρωάτων. Οὕτως ἡ *σακκαμίνη*, ἡ *τροχαμίνη*, ἡ *λιτουόλη* ρθονοῦσιν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόου διαπλάσεως, ἡ *λάγηνος* εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς ὴν λιάσιον ὑποδιάπλασιν, οἱ *νουμμουλῖται* περιορίονται αὐστηρῶς ἐντὸς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως.

Ἀπολιθωμέναι κάψαι *διατόμων* ἐμφανίζονται τὸ ρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδιῆς ὑποδιαπλάσεως. Ἔκτοτε τὰ ἀτελῆ ταῦτα φυτὰ πανευρίσκονται εἰς πολλὰς σειρὰς ἢ βαθμῖδας τρωμάτων. Εἰς τὴν πλειόκαινον σειρὰν κοιτάματα διατόμων, ὁτὲ μὲν θαλασσοβίων, ὁτὲ δὲ ατοίκων ὑφαλμύρων ὑδάτων, συναντῶνται εἰς ιαφόρους χώρας (Σουηδίαν, Πρωσσίαν, Ἰταλίαν, Ηνωμένας Πολιτείας κτλ.).

Κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον τὰ *ἀκτινόζῳα* σαν σημαντικὰ μέλη τοῦ πλαγκτοῦ τῶν γεωλοικῶν θαλασσῶν, ὅπως εἶναι καὶ τῶν σημερινῶν ›κεανῶν.

Πολλὰ ἀποθέματα τῆς τριτογενοῦς καὶ τεταρτοενοῦς διαπλάσεως περιέχουν λείψανα *πτεροπόδων* ίαν συγγενῶν πρὸς τὰ σημερινά. Ἀποθέματα ἐπίης τοῦ παλαιοζωϊκοῦ περιέχουν μορφὰς πλαγκτοῦ κλειψάσας, ὡς τὸν *ὑολιθῆ*, τὴν *πτεροθήκην*, τὴν *ανουλαρίαν* κλπ. Ἄξιαι μνείας μορφαὶ τοῦ πλαγτοῦ, ἐκλείψασαι σήμερον, εἶναι καὶ οἱ *τενταkουῖται*, ἄφθονα λείψανα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου καὶ δεβονίου διαλάσεως. Γ. Κ. Γ.

—[*Ἰατροδικ.*] Κατὰ τὸν ἐν θαλάσσῃ πνιγμόν, μοῦ μετὰ τοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν εἰσροφουμένου δατος ἐν τοῖς βρόγχοις καὶ πνεύμοσι τοῦ πνιγοένου ἀτόμου εἰσέρχονται καὶ τὰ ἐν τῷ θαλασίῳ τούτῳ ὕδατι πλανώμενα μικροσκοπικὰ ἐνόρανα φυτικὰ καὶ ζωϊκὰ μόρια τοῦ *πλαγκτοῦ*. Τμῆμα ούτων διὰ τῶν τοιχωμάτων τῶν πνευμονικῶν κυελίδων διεισδύει εἰς τὸ αἷμα τῆς μικρᾶς κυκλοορίας. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν πλαγκτονικῶν τούτων αλασσίων μικροργανισμῶν ἐν τοῖς πνεύμοσι, καὶ δίως ἐν τῷ αἵματι, δι' αἱμολύσεως μικρᾶς ποσόητος τούτου, ληφθέντος ἐκ τῆς δεξιᾶς κοιλίας ῆς καρδίας τοῦ πνιγέντος, ἀποτελεῖ σαφῆ ἔνδειιν ὅτι ὁ θανὼν ἔπεσε ζῶν ἐν τῷ ὕδατι καὶ ὅτι ὁ άνατός του προέκυψεν ἐκ τοῦ πνιγμοῦ ἐκ τοῦ δατος. Ο. Ρ.

πλαγκτονικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς ὸ πλαγκτόν, ὁ τοῦ πλαγκτοῦ: «πλαγκτονικοὶ ὀργαισμοί».

πλαγκτόνιος, *—α, —ον*· πλαγκτονικός.

πλαγκτός, *—ή, —όν*· ὁ πλανώμενος, ὁ ἄστατος, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ φερόμενος· || ***πλαγκτὸν*** (τό)· ὡς ὺσ. (βλ. λ.).

πλαδαρός, *—ά, —όν*· μαλακός, χαῦνος, χαλαρός, ντίθ. *σφιχτός, στιφρός*: «σάρκες πλαδαραί» || μεταφ. τρόπος πλαδαρός», «ὕφος πλαδαρόν».—Ἐπίρρ. ***πλαιαρῶς***.

πλαδαρότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πλαδαρόν, μαλακότης, χαυνότης.

πλάζ (ἡ) (γαλλ. plage)· παραλία, ἀκτή: «πλὰζ οῦ Φαλήρου, — τῆς Γλυφάδας».

Πλάζιος, ***Ἰωάννης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ τοῦ χωρίου λάκκοι τῆς Κυδωνίας. Συμμετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας του εἰς τὴν πρώτην ἐν Σφαείοις συγκέντρωσιν τῶν προκρίτων καὶ ὁπλαρχηῶν τῆς Κρήτης, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη ἡ κήρυξις ῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἔλαβε μέρος εἰς ὰς ἀνὰ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου πολεμιὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπὸ δὲ τοῦ 1828 διετέλεσε μέος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κρητικοῦ συμβουλίου μέρι πέρατος τοῦ Ἀγῶνος (1830). Ν. ΚΛΣ

Πλαζομεναὶ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεταγενεστέρα νομασία τῶν *Κλαζομενῶν*, μὴ ἐπικρατήσασα.

Πλάζουμη [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὁμαλὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Πλαζουμίστα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σταυροδρόμιον* (βλ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Πλαθιανῶ (τῶν) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 490. Ε. Γ.

πλάθω· δημοτ., ἀντὶ *πλάσσω* (βλ. λ.): «πλάθω τὸ ψωμί, — τὸν πηλό».

πλάι (τό)· ἐπίρρ., ἀντὶ *πλάγι* (βλ. λ.).

Πλαίνφιλτ (Plainfield) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ τόπος παραθερισμοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ Νέας Ὑερσέης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, 35 χλμ. δυτικῶς τῆς Νέας Ὑόρκης. Κάτ. 27.700. Ἔχει βιομηχανίαν τυπογραφικῶν πιεστηρίων καὶ κηρωτῶν ὑφασμάτων. Θ. Κ.

Πλαίσας· βλ. λ. *Πλέσσας*.

Πλαίσια [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μπαουσιῶν τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 207. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσαρκοβίστα*.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα τῆς κοινότητος Πλαισίων Μαλακασίου. Κάτ. (1928) 356. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πλαίσιον (τό)· πᾶν τὸ ἔχον τὸ σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, οἷον τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων τὸ πλαισίωμα, κοιν. *πρεβάζι*, τὸ τελάρο κττ.· || καθόλου, τὸ δι' οὗ περιβάλλεται εἰκὼν ἢ πίναξ, εἴτε πρὸς στερέωσιν καὶ ἀσφάλειαν, εἴτε πρὸς διάκοσμον, εἰς οἱονδήποτε σχῆμα: κοιν. *κορνίζα*: «πλαίσιον ὀρθογώνιον,—πολυγωνικόν,—στρογγύλον»· || μεταφ., τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑφίσταταί τι: «ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν δικαιωμάτων,—τῶν ὑποχρεώσεων κττ.».

— [*Ἐγκυκλ.*] Καλεῖται *πλαίσιον* τετράπλευρον ἰσόπλευρον ἢ ἐπίμηκες σχῆμα περιβάλλον τι ἢ καὶ πᾶν κατασκεύασμα τοιούτου σχήματος· περιθώριον θύρας ἢ παραθύρου, τὸ κοινῶς καλούμενον *πρεβάζι*· ποικιλόσχημος σκελετὸς ἐκ ποικίλων στερεῶν ὑλῶν, μάλιστα δὲ ξύλου, ὅστις περιθέει τι ἢ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκτείνεταί τι (κοινῶς *τελάρο*)· ἔτι δὲ περιθώριον περιθέον κατὰ τὰ κράσπεδα ἀβάκιον, κάτοπτρον, ἀνάγλυφον παράστασιν ἐπὶ ξύλου, χαλκοῦ ἢ ἄλλης ὕλης, φωτογραφίαν, σχέδιον ἢ πίνακα ζωγραφικῆς κλπ. (κοινῶς *κορνίζα* ἢ *κάδρο*). Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδιότητά του τὸ πλαίσιον ἔχει μεγίστην σημασίαν ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ, διότι τοῦτο δύναται νὰ ἐξάρῃ, νὰ τονίσῃ καὶ ν' ἀναδείξῃ τὸν δεσπόζοντα τόνον καὶ τὴν ἀξίαν μιᾶς εἰκόνος, ἔτι δὲ νὰ τὴν διακοσμήσῃ αἰσθητικῶς καὶ τέλος νὰ τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ τῆς φθορᾶς. Δι' ἅπαντας τοὺς λόγους τούτους, μάλιστα δὲ διὰ τοὺς

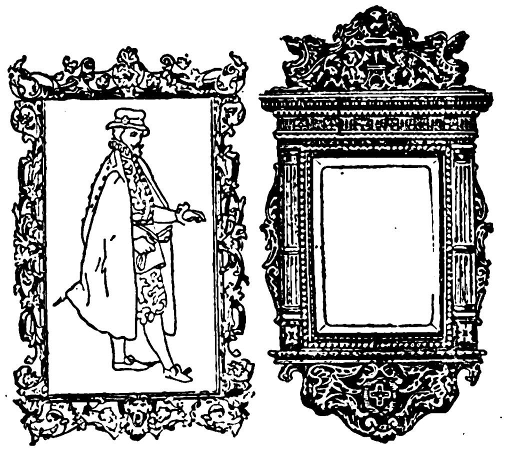

Πλαίσια.
[1=πίνακος· 2=κατόπτρου.]

δύο πρώτους, τὸ πλαίσιον δέον νὰ ἐκλέγεται καὶ νὰ προσαρμόζεται μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς, ἵνα καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς τοῦτο κατασκευάζεται (ξύλον, μέταλλον, γύψος κλπ.), εἶναι ἡ ἑκάστοτε ἁρμόζουσα καὶ τὸ σχῆμά του (συνήθως τετράπλευρον ἐπίμηκες, κυκλικόν, ἐλλειψοειδές, πολυγωνικόν) καὶ ὁ χρωματισμὸς καὶ ἡ διακόσμησίς του (ὅπου κρίνεται ἀπαραίτητος αὕτη) καὶ ἡ καθόλου ἐξεργασία του συμφωνῇ αἰσθητικῶς μετὰ τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ πρόκειται νὰ περιβάλῃ. Διὰ τοῦτο ὑπάρχουσι πλαίσια κατάλληλα δι' ἕκαστον εἶδος καλλιτεχνήματος χρήζοντος τοιούτου καὶ ἀντιπροσωπεύοντα τὰς τεχνοτροπίας, ὅσαι κατὰ καιροὺς ἀνεφάνησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης, ἵνα τὸ περιβαλλόμενον ὑπὸ τούτων καλλιτέχνημα εὑρίσκῃ ἐν τούτοις τὸ φυσικόν του οἱονεὶ συμπλήρωμα. Σήμερον τὰ πλαίσια διακρίνονται διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ὑποβλητικότητα τοῦ χρωματισμοῦ των. Ι. Μ. Π.

—[*Δομ.*] Καλεῖται *πλαίσιον* συγκρότημα χρησιμοποιούμενον εἰς γεφύρας, οἰκοδομήματα, πρὸς ὑποστήριξιν δαπέδων, στεγῶν κτλ., ἐν σχήματι Π, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς ὁριζοντίου εὐθέος, καμπύλου ἢ κεκαμμένου ὑπερτόνου, ἤτοι ἐγκαρσίας δοκοῦ, συνδεδεμένου σταθερῶς διὰ πακτώσεως πρὸς δύο ὀρθοστάτας ἢ σκέλη, οἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ πακτώσεως ἢ δι' ἀρθρώσεων. Τὰ οὕτω ὁριζόμενα πλαίσια καλοῦνται *ἁπλᾶ* (γερμ. einfacher Rahmen ἢ Rahmenbinder) καὶ χρησιμοποιοῦνται πολὺ εἰς τὰς σιδηρὰς κατασκευὰς καὶ τὰς ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, εἰς γεφύρας, μεγάλας δοκοὺς παντοίων δομημάτων, ζευκτὰ στεγῶν κτλ. Ἀπὸ στατικῆς ἀπόψεως τὰ πλαίσια ὑπολογίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐλαχίστου ἔργου παραμορφώσεως διὰ διαφόρων μεθόδων, ὡς ἡ θεωροῦσα τὸ πλαίσιον ὡς τόξον, ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐξισώσεως τῆς ἐλαστικότητος.

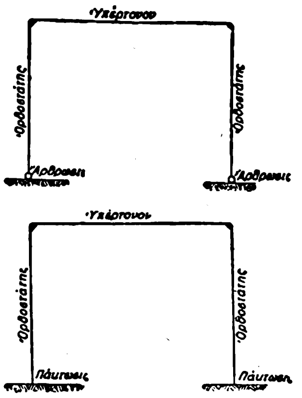

Πλαίσια ἁπλᾶ.

Συνεχὲς πλαίσιον (γερμ. Durchlaufender Rahmen). Εἶναι φορεῖον ἀποτελούμενον ἐξ ἐγκαρσίας δοκοῦ συνδεομένης εἰς πολλὰ κατὰ μῆκος αὐτῆς σημεῖα διὰ πακτώσεως πρὸς ὀρθοστάτας ἢ σκέλη στηριζόμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ πακτώσεως ἢ ἀρθρώσεως. Χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς αὐτὰς ὡς ἄνω χρήσεις, γεφύρας, οἰκοδομήματα, στέγας μετὰ πολλαπλῶν ἀνοιγμάτων. Ὑπολογίζονται ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἀρχῶν ὡς συνεχεῖς δοκοί.

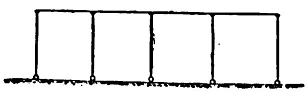

Πλαίσιον συνεχές.

Δικτυωτὰ πλαίσια (γερμ. Netzrahmen). Ἀποτελοῦνται ἐκ σειρᾶς συνεχῶν πλαισίων ὑπερκειμένων, ὧν οἱ ὀρθοστάται συνδέονται σταθερῶς διὰ πακτώσεως πρὸς τὰ ὑποκείμενα, ἐπίσης καὶ πρὸς ἄλλα κείμενα παραλλήλως, συνδεόμενα διὰ δοκῶν πεπακτωμένων. Τοιαῦται κατασκευαὶ παρουσιάζονται εἰς κατασκευὰς σκελετῶν οἰκοδομημάτων ἐκ σιδήρου ἢ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος. Θ. Χ.

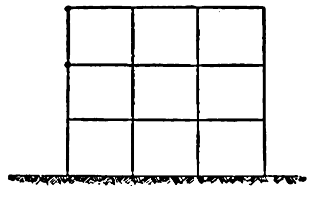

Δικτυωτὸν πλαίσιον.

—[*Ἀσύρμ. Τηλεγρ.*] Καλοῦμεν *πλαίσιον* εἰδικὸν τύπον κεραίας, χρησιμοποιουμένης ἰδίᾳ ἐν τῇ λήψει καὶ ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ πηνίου μεγάλης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιφανείας. Αἱ σπεῖραι τοῦ πηνίου παρουσιάζουσιν εἴτε τετραγωνικὴν εἴτε ἑξαγωνικὴν εἴτε κυκλικὴν μορφήν. Ὁ συντονισμὸς τοῦ πλαισίου πρὸς τὸ μῆκος κύματος τοῦ ἀνταποκρινομένου σταθμοῦ ἐπιτυγχάνεται διὰ συνδέσεως αὐτοῦ πρὸς συντονιστικὸν μεταβλητῆς χωρητικότητος πυκνωτήν. Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχ. 1 δεικνύεται λίαν συνήθης τύπος πλαισίου χρησιμοποιουμένου εἰς ἐγκαταστάσεις λήψεως ἀσυρμάτου τηλεγραφίας. Τὸ πλαίσιον πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὰς συνήθεις κεραίας, τὰς χρησιμοποιουμένας εἰς τὰς ραδιοηλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις, αἵτινες χαρακτηρίζονται ὡς ἀνοικταὶ κεραῖαι, καλεῖται πολλάκις *κλειστὴ κεραία*. Ὅπως κατανοήσωμεν τὸν τρόπον λειτουργίας πλαισίου λήψεως, φαντασθῶμεν σύρμα ἀγωγοῦ κεκαμμένον, ὥστε ν' ἀποτελῇ κύκλον μεγάλης

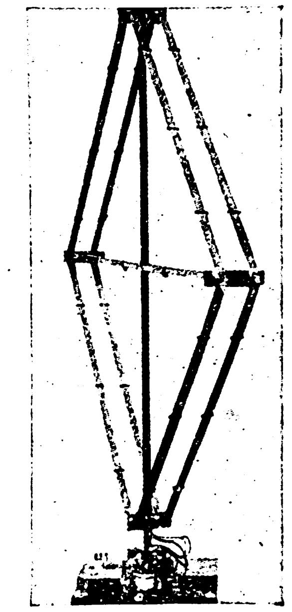

Σχ. 1. *Πλαίσιον λήψεως.*

ἐπιφανείας, οὗτινος τὸ ἐπίπεδον διατίθεται κατακορύφως, καὶ δυνάμενον νὰ στρέφηται περὶ κατακόρυφον ἄξονα. Ἡ ἀγωγὸς αὕτη σπεῖρα ἀποτελεῖ τὴν ἁπλουστάτην περίπτωσιν πλαισίου. Ἔστω δ' ὅτι ἡ ἄνω ἀγωγὸς σπεῖρα εὑρίσκεται ἐντὸς ἐναλλασσομένου ἠλεκτρομαγνητικοῦ πεδίου, ὀφειλομένου εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν πομποῦ τινος ἀσυρμάτου τηλεγραφίας. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐν τῇ ἀγωγῷ σπείρᾳ θὰ ἀναπτύσσηται λόγῳ ἐπαγωγῆς ρεῦμα, οὗτινος ἡ ἔντασις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ἔχει τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀγωγοῦ σπείρας ἐν σχέσει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀκτινοβολοῦντος πομποῦ. Τὸ ρεῦμα ἐν τῇ ἀγωγῷ σπείρᾳ ἔχει μεγίστην τιμήν, ὅταν διὰ μέσου τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς διέρχεται ὁ μέγιστος δυνατὸς ἀριθμὸς μαγνητικῶν δυναμικῶν γραμμῶν, καὶ ἰσοῦται τῷ μηδενί, ὅταν διὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ οὐδεμία μαγνητικὴ γραμμὴ διέρχεται. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι αἱ ἐκ τοῦ ἀκτινοβολοῦντος πομποῦ ἐκπορευόμεναι μαγνητικαὶ δυναμικαὶ γραμμαὶ κατὰ τὴν διάδοσιν αὐτῶν ἐν τῷ χώρῳ ἔχουσι μορφὴν συγκεντρικῶν κύκλων, ὧν τὸ ἐπίπεδον κάθετον ἐπὶ τὴν ἀκτινοβολοῦσαν κεραίαν, ἣν ὑποθέτομεν ἀποτελουμένην ἐξ ἁπλοῦ κατακορύφου ἀγωγοῦ, εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἀγωγὸς σπεῖρα θὰ διαπερᾶται ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ μαγνητικῶν γραμμῶν, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀγωγοῦ σπείρας ἐν τῇ θεωρουμένῃ περιοχῇ συμπίπτῃ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀκτινοβολοῦντος πομποῦ, ὅτε διαπερᾶται καθέτως ὑπὸ τῶν μαγνητικῶν γραμμῶν, καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην τὸ παραγόμενον ἐν τῇ σπείρᾳ ρεῦμα ἔχει μεγίστην ἔντασιν, ἐνῷ, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τῆς σπείρας ἵσταται καθέτως ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πομποῦ, τότε ἡ ἔντσσις τοῦ ρεύματος ἐν τῇ ἀγωγῷ σπείρᾳ ἰσοῦται τῷ μηδενί. Ἐν τοῖς παρατιθεμένοις σχ. 2 καὶ 3 δεικνύεται ἐν μὲν τῷ σχ. 2 ἡ θέσις τῆς σπείρας R ἐν σχέσει πρὸς τὰς μαγνητικὰς γραμμὰς τοῦ πομποῦ S ὅπως παραχθῇ ἐν αὐτῇ ρεῦμα μεγίστης ἐντάσεως, ἐν δὲ τῷ σχ. 3 ἡ θέσις τῆς αὐτῆς σπείρας, ὅπως ἡ ἔντασις τοῦ παραγομένου ἐν αὐτῇ ρεύματος ἰσοῦται τῷ μηδενί. Φαντασθῶμεν ὅτι ἐν τῷ σταθμῷ λήψεως διαθέτομεν πλαίσιον, ὡς ἐν σχ. 1, ὅπερ συντονίζεται τῇ βοηθείᾳ συντονιστικοῦ πυκνωτοῦ πρὸς τὸ μῆκος κύματος τοῦ ἀνταποκρινομένου σταθμοῦ. Ἐὰν πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο τῆς λήψεως συνδέσωμεν φωρατὴν μετ' ἀκουστικῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἔντασις τῶν λαμβανομένων σημάτων εἶναι μεγίστη, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου συμπίπτῃ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνταποκρινομένου πομποῦ, τοὐναντίον δ' ἐκμηδενίζεται, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου εἶναι κάθετον ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνταποκρινομένου πομποῦ. Διὰ πάσας τὰς ἐνδιαμέσους θέσεις τοῦ πλαισίου ἡ ἔντασις τῶν σημάτων ἔχει ἐνδιάμεσον τιμὴν μεταξὺ μεγ.στου καὶ ἐλαχίστου ἢ μηδέν. Γραφικῶς παρίσταται ἡ μεταβολὴ τῆς ἐντάσεως τῶν σημάτων, ὅταν στρέφωμεν τὸ πλαίσιον κατὰ 360° ἀπό τινος ἀρχικῆς θέσεως, ὡς δεικνύεται ὑπὸ τοῦ σχ. 4, ἔνθα κατὰ τὸ σημεῖον R ὑποτίθεται ὅτι εὑρίσκεται τὸ πλαίσιον καὶ εἰς S ὁ ἀνταποκρινόμενος πομπός. Ἀπὸ τοῦ R φέρομεν κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις καθέτως ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πλαισίου ἀνύσματα, ἐφ' ὧν λαμβάνομεν μήκη ἀνάλογα πρὸς τὴν ἔντασιν τῶν σημάτων λήψεως. Ἐὰν ἑνώσωμεν τὰ ἄκρα τῶν ἀνυσμάτων τούτων διὰ γραμμῆς, προκύπτουσι δύο κύκλοι ἐφαπτόμενοι εἰς Ο, τὸ διάγραμμα δὲ τοῦτο, ὅπερ ἔχει μορφὴν ὀκτώ, ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν λήψεως τοῦ πλαισίου, ἐξ ἧς καταδεικνύεται ὅτι ἡ ἔντασις τῶν σημάτων εἶναι μεγίστη, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου συμπίπτῃ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνταποκρινομένου πομποῦ, μηδενικὴ δέ, ὅταν τοῦτο εἶναι κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πομποῦ, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς θέσεις ἡ ἔντασις τῶν σημάτων ἔχει τιμὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ μεγίστου καὶ ἐλαχίστου. Γενικῶς, ὅταν στρέφωμεν τὸ πλαίσιον κατὰ 360°, εὑρίσκομεν δύο θέσεις, δι' ἃς τὰ σήματα παρουσιάζουσι μεγίστην ἔντασιν, καὶ δύο θέσεις, καθ' ἃς ἡ ἔντασις τῶν σημάτων ἔχει τιμὴν μηδέν, αἱ δύο δὲ θέσεις μέγιστον διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ 180°, καὶ ἀντιστοιχεῖ ἡ μὲν μία εἰς ρεῦμα θετικόν, ἡ δ' ἑτέρα εἰς ἀρνητικόν, ὡς δεικνύεται ἐν σχ. 4. Ὁμοίως εἰς τὰς δύο θέσεις 160° καὶ 340° ὡς πρὸς τὴν θέσιν 0° τῶν πλαισίων, αἱ ἐντάσεις τῶν σημάτων ἔχουσι τὴν αὐτὴν τιμήν, τοῦτο δὲ γενικῶς συμβαίνει μεταξὺ δύο θέσεων τῶν πλαισίων διαφερουσῶν κατὰ 180°. Ἡ φορὰ τοῦ ρεύματος ἐν τῷ πλαισίῳ καθορίζεται ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ. Φαντασθῶμεν ὅτι τὸ πλαίσιον εἶναι προσανατολισμένον κατὰ τὴν διεύθυνσιν διαδόσεως τῶν κυμάτων, ὅτε αἱ μαγνητικαὶ γραμμαί, αἵτινες διέρχονται διὰ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πλαισίου, ἔχουσι τὴν ἐν σχ. 5 ὑποδεικνυομένην διεύθυνσιν, ἡ δὲ φορὰ τοῦ ρεύματος ὡς πρὸς τὰ μὴ στρεπτὰ σημεῖα Α καὶ Β ἔχει τὴν ὑπὸ τῶν βελῶν εἰκονιζομένην φοράν. Ἐὰν στρέψωμεν τὸ πλαίσιον, ἐπειδὴ ἡ διεύθυνσις τῶν μαγνητικῶν γραμμῶν παραμένει ἀμετάβλητος, δέον ἐπίσης καὶ τὸ ρεῦμα ἐν τῷ πλαισίῳ νὰ ὁδεύῃ κατὰ τὴν αὐτὴν φοράν. Ἐπειδὴ ὅμως περιστροφὴ τοῦ πλαισίου κατὰ 180° ἐναλλάσσει τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ πλαισίου, ὡς δεικνύεται ἐν σχ. 6, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐν τῇ νέᾳ θέσει τὸ ρεῦμα θὰ ὁδεύῃ ἐκ τοῦ Β μέσῳ τοῦ πλαισίου πρὸς Α, ὡς δεικνύεται ὑπὸ τῶν βελῶν τοῦ σχ. 6, ἤτοι θὰ ἔχῃ φορὰν ἀντίθετον ἢ ἐν τῇ προγενεστέρᾳ θέσει (σχ. 5).

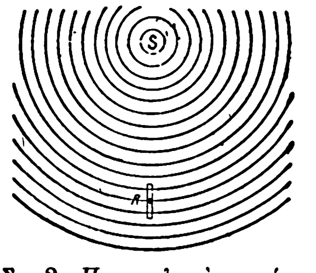

Σχ. 2. *Προσαναλισμὸς σπείρας διὰ μεγίστην ἔντασιν ρεύματος.*

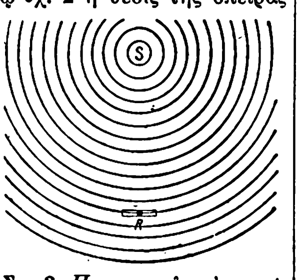

Σχ. 3. *Προσανατολισμὸς σπείρας διὰ ἐλαχίστην ἔντασιν ρεύματος.*

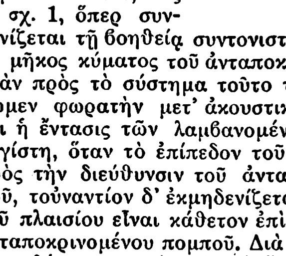

Σχ. 4. *Χαρακτηριστικὴ λήψεως πλαισίου.*

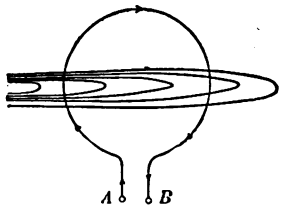

Σχ. 5. *Διάταξις πλαισίου διὰ ρεῦμα θετικόν.*

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω διαγράμματος (σχ. 4) δεικνύεται ὅτι ἡ γραμμὴ 0°—180° δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ πομποῦ. Ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἰδιότητος τῆς κατευθυνομένης λήψεως, τὰ πλαίσια χρησιμοποιοῦνται εὐρέως ἐν τῇ λήψει, καθόσον διὰ τούτων ἐπιτυγχάνεται μεγάλη ἀπομόνωσις τῶν ξένων παρεμβολῶν, διότι τὸ πλαίσιον ἐπηρεάζεται ἰσχυρότερον μόνον ὑπὸ τῶν σημάτων τοῦ ἀνταποκρινομένου πομποῦ, πρὸς ὃν προσανατολίζεται, εἰς τρόπον ὥστε νὰ λαμβάνῃ ὑπὸ μεγίστην ἔντασιν, ἐνῷ δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν ἄλλων πομπῶν, τῶν εὑρισκομένων ἐκτὸς τοῦ τομέως τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ πλαισίου. Ἰδίᾳ ἡ εἰσαγωγὴ τῶν πλαισίων ἐν τῇ λήψει κατωρθώθη ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἐνισχυτῶν ὑψηλῆς καὶ χαμηλῆς συχνότητος πρὸς τοπικὴν ἐνίσχυσιν τῶν λαμβανομένων σημάτων, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν πλαισίων προσλαμβανομένη ἐνέργεια ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν πομπῶν προερχομένων κυμάτων εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ διὰ τῶν ἁπλῶν μέσων λήψεως δὲν δύναται αὕτη νὰ προκαλέσῃ σήματα αἰσθητὰ εἰς τ' ἀκουστικά. Τὰ μέγιστα χρησιμοποιοῦνται σήμερον τὰ πλαίσια καὶ εἰς τοὺς ραδιοφωνικοὺς δέκτας, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνονται ἄριστα ἀποτελέσματα λήψεως. Ἑτέρα πολύτιμος ἐφαρμογὴ τῶν πλαισίων εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τούτων πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς διευθύνσεως ἐργαζομένου πομποῦ. Οὕτως ἐκ τοῦ διαγράμματος τοῦ σχ. 4 παρατηροῦμεν ὅτι, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου συμπίπτῃ πρὸς τὴν διεύθυνσιν 0°—180° καθ' ἣν κεῖται ὁ πομπός, ἡ ἔντασις τῶν σημάτων εἶναι μεγίστη. Ἑπομένως, ὅπως εὕρωμεν τὴν διεύθυνσιν πομποῦ, ἀρκεῖ νὰ προσανατολίσωμεν τὸ πλαίσιον, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν μεγίστην ἔντασιν σημάτων, ὅτε ὁ ἀνταποκρινόμενος πομπὸς συμπίπτει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιπέδων τοῦ πλαισίου. Ἐπειδὴ ἡ ἐκτίμησις τοῦ μεγίστου τῆς ἐντάσεως δὲν εἶναι τόσον σαφὴς ὅσον ἡ ἐκτίμησις τοῦ ἐλαχίστου, ἐργαζόμεθα πρὸς καθορισμὸν τῆς διευθύνσεως τοῦ πομποῦ ὡς ἑξῆς: Προσανατολίζομεν τὸ πλαίσιον εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐκμηδενίσωμεν τὴν ἔντασιν τῶν σημάτων, ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ πομποῦ συμπίπτει πρὸς τὴν κάθετον τὴν ἀγομένην ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου. Ὁ ὡς ἄνω καθορισμὸς τῆς διευθύνσεως τοῦ πομποῦ ἀφήνει ἀμφιβολίαν 180°, δηλαδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ἂν ὁ ἀνταποκρινόμενος πομπὸς εὑρίσκεται ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν τοῦ πλαισίου. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ἄρωμεν τὴν ἀμφιβολίαν ταύτην διὰ συνδυασμοῦ τοῦ πλαισίου πρὸς ἀνοικτὴν κεραίαν λήψεως. Ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφαρμοζομένη διάταξις εἰκονίζεται ἐν τῷ σχ. 7, ὅπου Α παριστᾷ τὴν ἀνοικτὴν κεραίαν λήψεως, Ca καὶ La τὰ συντονιστικὰ στοιχεῖα αὐτῆς καὶ R τὸ πλαίσιον μετὰ τῶν συντονιστικῶν στοιχείων αὐτοῦ.

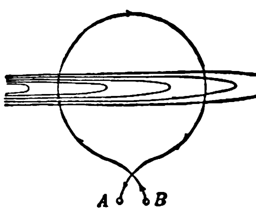

Σχ. 6. *Διάταξις πλαισίου διὰ ρεῦμα ἀρνητικόν.*

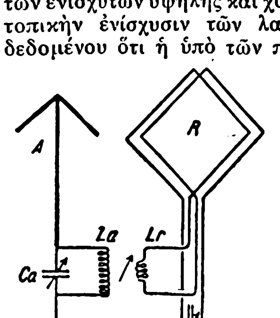

Σχ. 7. *Σύζευξις κεραίας ἀνοικτῆς καὶ πλαισίου πρὸς ἄρσιν ἀμφιβολίας 180°.*

Ἐν ἀρχῇ συντονίζομεν τὴν κεραίαν πρὸς τὸν ἀνταποκρινόμενον πομπὸν καὶ ἀκολούθως προσανατολίζομεν τὸ πλαίσιον ὡς πρὸς τὸν πομπόν, ὥστε νὰ ἔχωμεν μεγίστην ἔντασιν σημάτων. Ἀκολούθως συζευγνύομεν τὴν ἀνοικτὴν κεραίαν πρὸς τὸ πλαίσιον. Ἐὰν ἤδη στρέψωμεν τὸ πλαίσιον κατὰ 360°, εὑρίσκομεν μόνον μίαν θέσιν, καθ' ἣν ἡ ἔντασις τῶν σημάτων εἶναι μεγίστη, πρὸς τὴν διεύθυνσιν δὲ ταύτην κεῖται ὁ ἀνταποκρινόμενος πομπός. Ἡ χαρακτηριστικὴ λήψεως τοῦ συστήματος κεραία - πλαίσιον εἰκονίζεται ὑπὸ τῆς καρδιοειδοῦς (σχ. 8), ἥτις προκύπτει διὰ συνδυασμοῦ τῆς χαρακτηριστικῆς μορφῆς ὀκτὼ τοῦ πλαισίου καὶ τῆς χαρακτηριστικῆς μορφῆς κύκλου τῆς κεραίας. Ἡ καρδιοειδὴς δὲ προκύπτει, διότι εἰς τὰ τεταρτημόρια I καὶ II τὸ ρεῦμα ἔχει τὴν αὐτὴν φορὰν ἐν τε τῇ ἀνοικτῇ κεραίᾳ καὶ τῷ πλαισίῳ καὶ ἑπομένως κατὰ τὴν διεύθυνσιν 90°, ἤτοι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πομποῦ, τὸ ρεῦμα διπλασιάζεται, ἐνῷ τὸ ρεῦμα εἰς τὰ τεταρτημόρια III καὶ IV ἔχει ἐν τῷ πλαισίῳ ἀντίθετον φορὰν ἢ ἐν τῇ κεραίᾳ καὶ ὡς ἐκ τούτου κατὰ τὴν διεύθυνσιν 270° τὰ δύο ρεύματα ἀναιροῦνται. Ἐν τῷ σχ. 8 τὸ μέγιστον τοῦ ρεύματος συμπίπτει πρὸς τὸν πομπόν, ἐὰν δὲ στρέψωμεν τὸ πλαίσιον κατὰ 180° θὰ προκύψῃ τὸ ἐν σχ. 9 διάγραμμα, καθ' ὃ πρὸς τὸν πομπὸν στρέφεται τὸ ἐλάχιστον τοῦ ρεύματος. Τὰ πλαίσια χρησιμοποιοῦνται τὰ μέγιστα ἐν τῇ ραδιογωνιομετρίᾳ.

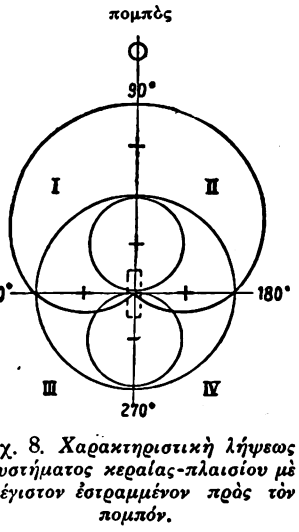

Σχ. 8. *Χαρακτηριστικὴ λήψεως συστήματος κεραίας-πλαισίου μὲ μέγιστον ἐστραμμένον πρὸς τὸν πομπόν.*

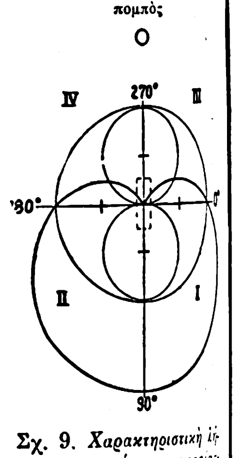

Σχ. 9. *Χαρακτηριστικὴ λήψεως συστήματος κεραίας-πλαισίου μὲ ἐλάχιστον ἐστραμμένον πρὸς τὸν πομπόν.*

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

—*[Στρατ. Τηλ.]* Τὰ *πλαίσια* εἶναι τεμάχια ὀθόνης διαφόρων σχημάτων καὶ διαστάσεων, ἐπιτρέποντα διὰ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν τὴν διαβίβασιν ἁπλῶν συνθηματικῶν σημάτων. Ἀνήκουσιν εἰς τὰ μηχανικὰ μέσα διαβιβάσεων καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διαβιβάσεων ἀπὸ τῆς γῆς πρὸς τὰ ἀεροπλάνα καὶ ἐνδεχομένως πρὸς τὰ ἀερόστατα καὶ τὰ ὑψηλὰ παρατηρητήρια. Πλαισίων διακρίνομεν 3 εἴδη: 1) Τὰ *πλαίσια στοιχισμοῦ* μικρᾶς ἐπιφανείας, ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς πρώτης γραμμῆς τῇ αἰτήσει τοῦ ἀεροπλάνου ἵνα καταδείξωσι τὰς θέσεις των. Ἐλλείψει τῶν πλαισίων τούτων χρησιμοποιοῦνται ἐφημερίδες, ρινόμακτρα, ὡς καὶ πᾶν πρόχειρον μέσον. 2) Τὰ *πλαίσια ταυτότητος*, δι' ὧν καθίστανται γνωσταὶ εἰς τὰ ἀεροπλάνα αἱ θέσεις τῶν οἰκείων μονάδων, ἰδίως τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν σταθμῶν διοικήσεως. Τὰ πλαίσια ταῦτα εἶναι διαφόρων σχημάτων μετὰ διακριτικῶν λίαν καταφανῶν. 3) Τὰ *πλαίσια σηματοδοσίας*, λευκὰ καὶ σχήματος ὀρθογωνίου, παρατιθέμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ διαφόρους τρόπους πρὸς διαβίβασιν συμπεφωνημένων σημάτων εἰς τὰ ἀεροπλάνα.

Γ. Κ.

—*[Τεχνολ.]* Καλεῖται γενικῶς *πλαίσιον* (chassis) ὁ

Digitized by Google

σιδηροῦς σκελετὸς τοῦ ὀχήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζονται ὅλα τὰ ὄργανα αὐτοῦ καὶ ὁ ὁποῖος φέρεται ἐπὶ τῶν τροχῶν τούτου μέσῳ ἐλατηρίων πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξουδετερώσεως τῶν ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ ὀχήματος προκαλουμένων κραδασμῶν. Τὸ πλαίσιον τῶν αὐτοκινήτων ἀποτελεῖται ἐκ χαλυβδίνου ἐλάσματος, φέρει δὲ εἴς τε τὸ ἐμπρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον μέρος αὐτοῦ χαλύβδινα ἐξ ἐλάσματος ἐλατήρια, στερεούμενα περὶ τὸ μέσον εἰς τοὺς ἄξονας τῶν ἀντιστοίχων τροχῶν. Τὸ ἐμπρόσθιον ἐλατήριον τοῦ πλαισίου, στερεοῦται εἰς τὸ ἐμπρόσθιον αὐτοῦ ἄκρον σταθερῶς μετὰ τοῦ πλαισίου, ἐνῷ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ αὐτοῦ ἐλατηρίου ἀρθροῦται διὰ κλειδώσεως ἐπὶ τοῦ πλαισίου, ἵνα μὴ μεταβιβάζωνται οἱ τιναγμοὶ κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ ὀχήματος· τὸ ὀπίσθιον ἐλατήριον τοῦ πλαισίου εἴτε διαμορφοῦται ὅπως τὸ ἐμπρόσθιον, ὁπότε καὶ τὸ πλαίσιον λαμβάνει τὴν ὤθησιν τῆς γεφύρας τοῦ αὐτοκινήτου, εἴτε ἀρθροῦται εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα διὰ κλειδώσεων, ὁπότε δὲν μεταβιβάζεται ἡ ὤθησις αὕτη. Τῶν ἁτμαμαξῶν ἐξ ἄλλου τὰ πλαίσια ἀποτελοῦνται εἴτε ἐκ δύο παραλλήλων χαλυβδίνων δοκῶν πάχους 10 ἑκατοστομέτρων, συνδεομένων μεταξύ των ἐγκαρσίως δι' ἄλλων τοιούτων, εἴτε ἐξ ἐλασμάτων πάχους περὶ τὰ 3 ἑκατοστόμετρα. Καὶ ἄλλοτε μὲν αἱ παρειαὶ τῶν πλαισίων εὑρίσκονται ἐσωτερικῶς μεταξὺ τῶν τροχῶν, ὁπότε καλοῦνται *ἐσωτερικὰ πλαίσια*, ἄλλοτε δὲ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν τροχῶν, ὁπότε καλοῦνται *ἐξωτερικὰ πλαίσια* (βλ. λ. *αὐτοκίνητον*, ὅπου καὶ εἰκόνες, καὶ *ἁτμάμαξα*). Δ. Κ. Α.

πλαισιῶ (*—όω*), καὶ *—ώνω*· περιβάλλω διὰ πλαισίου, κορνιζάρω.

πλαισίωμα (τό)· ἡ διὰ πλαισίου περιβολή, κορνιζάρισμα· || πλαίσιον.

πλαισίωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ πλαισίου περιβολή· πλαισίωμα.

πλαισιωτός, *—ή*, *—όν*· ὁ μετὰ πλαισίου παρεσκευασμένος, πλαισιωμένος: «πλαισιωτὸς πίναξ».

—***πλαισιωτὴ δοκὸς** Vierendeel.* Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν πλαισίων ὑπάγεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Vierendeel ἐπινοηθεῖσα δοκὸς διὰ γεφύρας κλπ. σιδηρᾶς ἢ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, ἀποτελουμένη ἐκ δικτυώματος ὀρθογωνίου, οὗ οἱ κόμβοι συνδέονται σταθερῶς διὰ πακτώσεως. Θ. Χ.

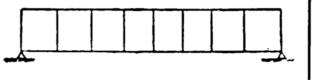

Πλαισιωτὴ δοκὸς Vierendeel.

Πλαιτώριος ***Λεύκιος.*** Ρωμαῖος συγκλητικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ὑφ' οὗ μνημονεύεται καὶ ὁ Πλαιτώριος νόμος (De offic. 3, 15, 61), «περὶ περιορισμοῦ τῶν νέων». Ν. Σ. Λ.

Πλαίφαιρ (Playfair), ***Λέων.*** Ἄγγλος χημικὸς καὶ πολιτικὸς (1818 1898). Τῷ 1856 διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν μουσείων ἐν Λονδίνῳ, τῷ 1858 καθηγητὴς ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ τῷ 1886 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ἔγραψε διάφορα ἐπιστημονικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ συγγράμματα, ἐν οἷς: «Περὶ χημικῶν ἀρχῶν» (1852), «Περὶ τῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐργασίαν του» (1865), «Περὶ κοινωνικῆς εὐημερίας» (1889) κλπ. Σ. Γ.

πλάκα (ἡ)· δημοτ., σχιστόλιθος χρησιμοποιούμενος συνήθως πρὸς ἐπίστρωσιν: «στρωμένο πλάκα»· || τὸ ἐξ εἰδικοῦ σχιστολίθου ἀβάκιον τῶν μαθητῶν: «γράφει ἀκόμη στὴν πλάκα, δὲν ἐμπῆκε 'ς τὸ χαρτί»· || «φορεῖ πλάκα τὰ γαλόνια» ἐπὶ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ διὰ τὰ πλατέα διάσημα τοῦ ἀξιώματός του· || καθόλου, λίθος πεπλατυσμένος χειροπληθής: «θὰ φᾶς καμμιὰ πλάκα 'ς τὸ κεφάλι».

Πλάκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῶν Ἀθηνῶν περὶ τοὺς ἀνατολικοὺς καὶ βορείους πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ συνοικία αὕτη ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν χρόνων μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἀπὸ μεγάλην ἐνεπίγραφον πλάκα, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Δ. Καμπούρογλουν ἦτο τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρὰ τὴν ὁδὸν Κυδαθηναίων πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν τῆς ὁδοῦ Θέσπιδος. Ἴσως πρόκειται περὶ τοιαύτης πλακὸς οἵα εὑρέθη παρὰ τὸ Φανάρι τοῦ Διογένους μὲ χρονολογίαν 1724 καὶ μὲ ὀνόματα φιλοθρήσκων ἐνοριτῶν. Κατ' ἄλλην γνώμην ἡ ὀνομασία τῆς συνοικίας προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀλβανικὴν λέξιν πλιάκα—πλάκα, ἡ ὁποία σημαίνει γραῖαν, ἴσως ἀπὸ κάποιαν ὑπερήλικα γραῖαν κατοικοῦσαν εἰς τὴν συνοικίαν ἤ, πιθανώτερον, ἀπὸ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάντας (κατὰ τὸν Γρηγορόβιον) ἀλβανοφώνους ἐκ τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς (πλιάκα—γραῖα=παλιά). Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, τὸ κέντρον τῆς παλαιᾶς Πλάκας ἦτο περὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους — παλαιὰν μονὴν καπουτσίνων. Κατ' ἄλλην τέλος γνώμην ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τῆς ὁμαλότητος τοῦ τόπου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως (πρβ. *Α. Χατζῆν*, Ἀρχ. Ἐφημ. 1927—1928, σ. 181). Δ.Α.Λ.

Πλάκα *[Γεωγρ.]*.—1) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βαλτεσινίκου τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 8.

— 2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λεωνιδίου τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 19.

— 3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 173. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κέρκεζι*.

— 4) Χωρίον τῆς κοινότητος Κερατέας τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 593.

— 5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 232. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουρόχοβα*.

— 6) Προτέρα ὀνομασία τῆς κοινότητος *Μήλου* (βλ. λ.) τῆς ὁμωνύμου νήσου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων.

— 7) Χωρίον τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 112.

— 8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 515. Ἔχει τελωνειακὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 9) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Συκαράγης τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 43.

—10) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καλαμπακτασίων τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Σάμου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 17.

—11) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λέκας τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Σάμου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 20.

—12) Χωρίον τῆς κοινότητος Πολεμάρχι τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 94.

—13) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Βιάννου τῆς ἐπαρχίας Βιάννου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτοικοι (1928) 297.

—14) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 327. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Καμπιὰ* (κάτ. 53). Περὶ τὸ χωρίον συνεκροτήθη τῷ 1896 (1—5 Ἰουνίου) ἡ ἱστορικὴ μάχη τῆς Ἁρμυρίδος. Εἰς τὴν παραλίαν δ' αὐτῆς τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία *Κίσαμος*, δεύτερον ἐπίνειον τῶν Ἀπτέρων.

—15) Χωρίον τῆς κοινότητος Βρουχᾶ τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτοικοι (1928) 64. Ε. Γ.

— **Πλάκα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκτοταινία πετρώδης τοῦ Ἰονίου πελάγους, κλασσικὸν δεῖγμα ἑνὸς τῶν σταδίων τῆς ἐξελίξεως τῶν διαμορφουμένων ἀκτῶν, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ἀκαρνανιακοῦ στομίου, τοῦ πρὸς τὸν ὅρμον Δερματᾶ, τῆς διώρυγος τῆς Λευκάδος καὶ προχωροῦσα πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Σκύλλα τοῦ νοτίου τῆς Πρεβέζης προσγείου. Τείνει ὅθεν, ἐν ἀρχῇ μὲν νὰ ἀπομονώσῃ τὸν ὅρμον Ἁγίου Νικολάου ἀπὸ τὸν τοῦ Δερματᾶ, σὺν τῇ παρελεύσει δὲ τῶν αἰώνων νὰ καταστήσῃ τὸν πρῶτον τῶν ὅρμων λιμνοθάλασσαν, ὡς αἱ πρὸς ἀνατολάς του Χελοδίβαρο καὶ Βουλκαριά, ἴσως διὰ νὰ τὴν χερσώσῃ τέλεον ἐν ἀπωτάτῳ μέλλοντι. Παραστατικαὶ τῆς προγνώσεως ταύτης εἶναι αἱ ἰσοβαθεῖς καμπύλαι τῶν χαρτῶν ἀγγλικοῦ 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia καὶ Ἑλληνικῆς Ὑδρογραφικῆς Ὑπηρεσίας (10: Ἀμβρακικὸς κόλπος). Σ. Ε. Λ.

— **Πλάκα** *[Γεωγρ.]*. Νησίον χθαμαλὸν καὶ ἐπίπλατυ, προσκείμενον τῇ ΒΔ. ἐσχατιᾷ τῆς Κερκύρας (πλάτ. 39° 44′ 25″ Β., μῆκ. 19° 35′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) μεταξὺ ἀκρωτηρίου Κεφάλι καὶ νήσου Μαθράκης τῶν Ὀθωνῶν. Ὑπερέχει τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 1 μέτρον μόλις. Σ. Ε. Λ.

— **Πλάκα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὑφαλόνησος τῶν Ἀντιπάξων, προεκτείνουσα ἀπὸ νότου (πλάτ. 39°07′ 25″ Β., μῆκ. 20°16′35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) τὴν συστάδα τῶν σκοπέλων Δασκάλια. Ἀπὸ ταύτης ἀναδύουν μύρμηκες. Σ.Ε.Λ.

— **Πλάκα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τοῦ Μυρτώου πελάγους (πλάτ. 37° 09′ Β., μῆκ. 22° 54′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetuo to Spezzia). Ἰσαπέχει (22 μίλλ.) τοῦ λιμένος Ἱέρακα (πρὸς Β.) καὶ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀργολικοῦ (πρὸς Ν.), εἶναι δὲ ἐπίνειον τοῦ Λεωνιδίου. Ἔχει ναυτικὸν φανὸν (1892) ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλλίων.

— 2) Ὅρμος τῆς Φολεγάνδρου, σχηματιζόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς της (πλάτ. 36° 38′½ Β., μῆκ. 24° 55′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Pholegandros, Sikinos and Nio) ἀμφίπτυγος, κατὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς νήσου πρὸς τὸν ὅρμον *Βαθύ*.

— 3) Κολπίσκος τῆς νήσου Θήρας (βλ. λ. *Θέρμα*).

—**Πλάκα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τοῦ Β. Αἰγαίου (πλάτ. 40°02′ Β., μῆκ. 25°27′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island), ΒΑ. τῆς νήσου Λήμνου ἐσχατιά. Ἐν τῇ προβλέψει τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ λιμένος Μούδρου ὡς ὁρμητηρίου τοῦ τουρκικοῦ στόλου εἰς ἐνδεχόμενον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον, ἡ γαλλικὴ ἑταιρεία τῶν ὀθωμανικῶν φάρων εἶχεν ἐγκαταστήσει τῷ 1912 μέγαν φάρον τριάδος ἐκλάμψεων καὶ βοηθητικὸν τοιοῦτον προβάλλοντα ἐρυθρὸν σταθερὸν φῶς.—2) Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 46′ 10″ Β., μῆκ. 24° 25′ 05″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Antimilo, Milo, Polino, Kimolo islandes) ΒΑ. καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα κέρας, ἀντικρύζον τὸν φάρον τῆς Ἀκραδιᾶς.—3) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κερκύρας (πλάτ. 39° 37′00″ Β., μῆκ. 19°45 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) μεταξὺ τῶν ὅρμων Ἕρμωνες (πρὸς Ν.) καὶ Λιαπάδες (ΒΑ.), 4½ δὲ μιλ. ΝΑ. τοῦ Φαλακροῦ ἄκρου.—4) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σάμου (πλάτ. 57° 42′½ Β., μῆκ. 26° 36′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni straits and adjacent coasts), 2 μίλ. Ν.ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κατάβασις καὶ ἀντικρύζον τὸ ἄκρον Φενὰρ τῆς Ἰκαρίας.—5) Ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης, καθ' ὃ ἀπολήγει ἡ χερσόνησος ἡ χωρίζουσα ἀμφιδύμως τοὺς κόλπους Γκράντες καὶ τῶν Καρουμπῶν. Ἀποτελεῖ τὴν ἀνατολικὴν τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιὰν (πλάτ. 3 .°11′ 40″ Β., μῆκ. 26°20′20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion). Εἶναι πιθανῶς τὸ «Σαμώνιον ἄκρον ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον νεῦον καὶ τὰς τῶν Ροδίων νήσων» τοῦ Στράβωνος, πάντως δὲ ἡ *Σαλμώνη*, ὑφ' ὃ εὗρε καταφύγιον τὸ εἰς Ρώμην μεταφέρον τὸν ἀπόστολον Παῦλον πλοῖον.—6) Ἀκρωτήριον τοῦ δυτικοῦ ἡμίσεος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Κρήτης (βλ. λ. *Ἑρμαία ἄκρα*).—7) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Λέρου (πλάτ. 37°09′ 00″ Β., μῆκ. 26°49′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Leros and Kalymnos), ΒΔ. καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κολπίζοντα ὅρμον Θερμῶνα κέρας.—8) Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44°35′ Β., μῆκ. 34°22′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3483: Cap Lukul to cape Meganom), 2 μίλ. Β. ΒΑ. τοῦ Ἁγιοὺ ντάγ. Σ. Ε. Λ.

—**Πλάκας** ***μάχη.*** Ἐν τῇ πρὸς Α. τῶν Πέντε Πηγαδίων θέσει *Πλάκα* συνήφθη τὴν 29 Ἰουνίου 1822 φοβερὰ μάχη μεταξὺ τῶν ἐξ Ἰωαννίνων ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην Τούρκων καὶ τῶν ὑπὸ τοὺς Γ. Βαρνακιώτην καὶ Μᾶρκον Βότσαρην Ἑλλήνων, οὓς οἱ Τοῦρκοι νικήσαντες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν πρὸς τὴν Ἄρταν. Τ. Ε. Ε.

Πλακάδος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Ἔχει ἐλαιοτριβεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς πιστωτικὸν καὶ ἐλαιουργικόν. Κάτ. (1928) 682. Π. Ν. Π.

πλακάκι (τό)· δημοτ., μικρᾶς διαστάσεως πλάκα, ἰδίᾳ τὰ τεχνητὰ πρὸς ἐπίστρωσιν χρησιμοποιούμενα· || φρ. «τὰ κάμανε πλακάκι» συνεκάλυψαν τὴν σκανδαλώδη ὑπόθεσιν, «ἔκλεψαν τὸν κόσμο καὶ κατόπιν τὰ κάμανε πλακάκια»· || εἶδος παιγνίου διὰ τῶν παιγνιοχάρτων.

— **πλακάκια** (τά). Εἶδος λαϊκοῦ τυχηροῦ παιγνίου, ἐν ᾧ ἰδίως διακυβεύονται μικρὰ χρηματικὰ ποσὰ πρὸς τέρψιν τῶν παικτῶν. Μετέχουν ὁσοιδήποτε παῖκται, παίζεται δὲ διὰ τῆς πλήρους δέσμης (τράπουλας) τῶν 52 παιγνιοχάρτων ἢ διὰ πλειόνων τῆς μιᾶς ἡνωμένων δεσμῶν (ὅταν οἱ παῖκται εἶναι πολλοί). Εἷς τῶν παικτῶν («μάνα») ἐκτελεῖ χρέη μπάγκου καὶ διαθέτει τὰ παιγνιόχαρτα εἰς μικρὰς δεσμίδας ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἕκαστος τῶν παικτῶν τοποθετεῖ ἐπὶ μιᾶς ἢ καὶ πλειόνων δεσμίδων ὡρισμένα ποσά, μιᾶς ἐξ αὐτῶν καταλειπομένης κενῆς διὰ τὴν μάναν («γιὰ νὰ κρεμαστῇ ἡ μάνα»). Ἀκολούθως ἀναστρέφονται αἱ δεσμίδες, τὰ δὲ ποσά, ὅσα εὑρίσκονται ἐπὶ δεσμίδος ἐχούσης τὸ κάτω παιγνιόχαρτον αὐτῆς ἴσον ἢ μικρότερον τοῦ κάτω παιγνιοχάρτου τῆς δεσμίδος τοῦ μπάγκου περιέρχονται εἰς τὸν τελευταῖον καὶ ὅσα ἔχουν αὐτὸ μεγαλύτερον πληρώνονται παρὰ τούτου. Ἐὰν παίκτης τις ἔχῃ ἐν τῇ δεσμίδι ὡς κάτω παιγνιόχαρτον τὸν ρῆγαν («σηκώσῃ παπᾶ») ἀναλαμβάνει καθήκοντα μάνας, καταθέτων ἐπὶ τῆς τραπέζης ποσὸν ἱκανὸν ὅπως καλύπτῃ τὰ παρ' ὅλων τῶν παικτῶν ἐν τῷ συνόλῳ των διακυβευόμενα χρήματα. Ἐὰν ἡ μάνα (ἧς ἡ δεσμὶς ἀναστρέφεται πρώτη) ἔχῃ ρῆγαν, κερδίζει ὅλα τὰ ποσὰ ἄνευ ἀναστροφῆς τῶν ὑπολοίπων δεσμίδων, ἐὰν ἔχῃ ἄσσον, δικαιοῦται καὶ συνήθως προτιμᾷ νὰ πληρώσῃ ὅλους ἄνευ ἀναστροφῆς, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸν μπάγκον. Π. Ν. Π.

Πλακάκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. ἀκτῆς (τῆς λεγομένης Χαλανδριανὴ) τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 29′ 30″ Β., μῆκ. 24° 56′ 50″ Ἀν.,

Digitized by Google

χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island), ἀνώνυμον εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην.

—2) Ἡ δυτικὴ ἄκρα τῆς νησῖδος Ἀσπρονήσι τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 23′ 25″ Β., μηκ. 25° 00′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island), ἀντικρύζουσα τὴν ἀκτὴν τῆς Βάρης. Πρὸ τῆς ἄκρας ὕφαλος. Σ. Ε. Λ.

Πλακάκια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἡ ΒΔ. τῆς Αἰγίνης ἐσχατιὰ (πλάτ. 37°45′40″ Β., μηκ. 23°25′23″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), ἐφ᾽ ἧς φάρος ἱδρυθεὶς τῷ 1882 (λευκὸν σταθερὸν 7 μιλ.) καὶ μεταρρυθμισθεὶς τῷ 1915 (δύο λευκαὶ φωτειναὶ φάσεις ἐναλλάσσουσαι πρὸς δύο βραχείας ἀνὰ 24 δ. λ., 11 μιλ.). Ἐπ᾽ αὐτῆς ναΐσκος περίοπτος ἐπ᾽ ὀνόματι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων προσκύνημα τῶν Αἰγινητῶν δυτῶν, δαπάναις τῶν ὁποίων ἀνηγέρθη, καὶ πολλαὶ καὶ ὡραῖαι ἐπαύλεις. Ἐπίσης πληθὺς «θρακιῶν» (τάφων ἀρχαίων συληθέντων) καὶ τύμβος *Βουνάκι* καλούμενος, ὃν θεωροῦσιν ὡς τάφον τοῦ Φώκου, ἀλλ᾽ ὅστις πιθανώτερον εἶναι τῶν Σαλαμινομάχων Αἰγιναίων ὁ τύμβος. Συνδέεται ἁμαξιτῶς πρὸς τὴν πόλιν τῆς Αἰγίνης, ἧς ἀπέχει 2 χλμ. Β.ΒΔ.

—2) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Σύρου, σχηματίζον μετὰ τῆς νοτιοανατολικῆς του ἄκρας Μπαγκάλια τὸν ὅρμον Καστρί. Ἀνώνυμον εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην (πλάτ. 37°29′40″ Β., μηκ. 24°56′35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island), ἀναφέρεται εἰς τὸν χάρτην τοῦ Κοτσοβίλλη. Σ. Ε. Λ.

Πλακάλωνα *[Γεωγρ.* . Χωρίον τῆς κοινότητος Νοχιὰ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 105. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

πλακὲ (plaqué). Λέξις γαλλικὴ χρησιμοποιουμένη διεθνῶς πρὸς ὑποδήλωσιν μετάλλου κεκαλυμμένου διὰ λεπτῆς πλακὸς χρυσοῦ ἢ ἀργύρου. Συνήθως καλοῦνται πλακὲ τὰ ἀντικείμενα τὰ κεκαλυμμένα δι᾽ ἀργύρου (ἐξ οὗ καὶ *ἀρζὰν-πλακέ*), ἐνῷ τὰ κεκαλυμμένα διὰ χρυσοῦ καλοῦνται συνηθέστερον ντουμπλὲ (doublé). Πλακὲ ἐπίσης καλοῦνται καὶ τὰ ἔπιπλα ἢ ἔργα ξυλουργικῆς ἐν γένει τὰ ἐπικεκαλυμμένα διὰ λεπτῆς σανίδος ἐκ ξύλου πολυτιμοτέρου ἐκείνου, ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένον τὸ σύνολον. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἀνεκαλύφθη ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1785 καὶ ἐτελειοποιήθη κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ‖ πᾶν σῶμα πεπιεσμένον εἰς σχῆμα πλακός.

Πλακεμάϊνς (Plaquemines) *[Γεωγρ.]*. Κομητεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Λουϊζιάνας, κειμένη πρὸς Ν. τῆς Νέας Ὀρλεάνης. Ἔχει ἔκτασιν 2.005 τ. χλμ. καὶ 125.524 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἀποτελεῖ χθαμαλὴν καὶ ὑγρὰν χερσόνησον, σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ Μισσισσιπῆ κατὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν Μεξικὸν κόλπον. Εἶναι χώρα λίαν εὔφορος, ἰδίως πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα παράγει ὀνομαστὸν ὁμώνυμον εἶδος ὀρύζης καὶ ζαχαροκάλαμον. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Ποῖντ-ἀ-λὰ-Ἂς. Μ. Δ. Β.

Πλακεντία (Piacenza) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Αἰμιλίᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 2.576 τ. χλμ. καὶ 295.653 κατ. Τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ νομοῦ τούτου ἀποτελεῖ ἐκτεταμένην καὶ γονιμωτάτην πεδιάδα, ἐνῷ τὸ νότιον εἶναι λίαν ὀρεινόν, περιλαμβάνον τὰς βορείους διακλαδώσεις τῆς ὀροσειρᾶς Πέννα (1.738 μ ὕψους) καὶ τῶν Λιγυρικῶν Ἀπεννίνων, αἵτινες σχηματίζουν πολλὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας διαρρεομένας ὑπὸ τῶν ποταμῶν Τιντόνα, Τρέμπια, Νουρέττα, Νοῦρε, Κιαβέννα, Μπίλιο, Κία, Ἄρντα, Ὀντζίνα, παραποτάμων τοῦ Πάδου. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι πλούσιον εἰς ἀμπελῶνας, συκομορέας, καστανέας, ὀπωροφόρα δένδρα καὶ βοσκήν. Περιέχει πολλὰ λατομεῖα μαρμάρου καί τινας πηγὰς πετρελαίου. Ὀνομαστὸς εἶναι ὁ ἐν αὐτῷ παραγόμενος τυρός.

—2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Πάδου καὶ κάτωθεν τῆς εἰς αὐτὸν συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Τρέμπια. Κάτ. 61.676. Περιβάλλεται ὑπὸ παλαιῶν τειχῶν, σῳζομένων εἰς πλεῖστα σημεῖα, μετὰ 11 ἐξωτερικῶν φρουρίων. Εἶναι μία τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων πόλεων τῆς Ἰταλίας διὰ τὰ πολλὰ μεσαιωνικά της μνημεῖα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: ὁ μητροπολιτικὸς ναός, θεμελιωθεὶς τῷ 1122 καὶ ἀποπερατωθεὶς τῷ 1233, ρωμανικοῦ ρυθμοῦ, μετὰ προσόψεως λομβαρδικοῦ ρυθμοῦ, κωδωνοστασίου ὕψους 68 μ., κρύπτης στηριζομένης ἐπὶ 100 κιόνων, τοιχογραφιῶν τοῦ Καρράτσι, τοῦ Γκουερτσίνο καὶ ὡραίου ἐφίππου ἀγάλματος τοῦ πάπα Πίου Θ΄, ἔργον τοῦ Γάλλου γλύπτου Ντυπρέ· οἱ ναοὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου (τοῦ Θ΄ αἰῶνος), τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (1278), τοῦ Ἁγίου Σίξτου (1499), τῆς Παναγίας τῶν Ἀγρῶν καὶ τοῦ Ἁγίου Βικεντίου, ἔργα μεγάλων καλλιτεχνῶν, περιέχοντα σημαντικὰς τοιχογραφίας· τὸ δημαρχεῖον, ὡραία γοτθικὴ οἰκοδομὴ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, τὸ ἀνάκτορον τοῦ Φαρνέζε (1558), τὸ δικαστικὸν μέγαρον κτλ. Ἔχει πολλὰ νεώτερα ἐκπαιδευτικὰ κτήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἱερατικὴ σχολή, τὸ τεχνικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν ἰνστιτοῦτον Γκατσόλα, ἡ τεχνικὴ σχολή, ἡ δημοτικὴ βιβλιοθήκη μετὰ 120.000 τόμων καὶ 2.400 χειρογράφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ψαλτήριον τῆς Ἐγγελβέργης καὶ τὸν κώδικα Λαντιάνο τῆς «Θείας Κωμῳδίας», τοῦ 1336, μουσεῖον μετὰ μεγάλης ἀξίας ἔργων χριστιανικῆς τέχνης καὶ μωσαϊκῶν κτλ. Ἡ Πλακεντία εἶναι κυρίως πόλις γεωργικὴ καὶ ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν μετάξης, ἐριουργίαν καὶ ἐργοστάσια μηχανημάτων καὶ χυτήρια. Διεξάγει ἐπίσης καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον βιβλίων.

—*[Ἱστορ.]* Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, ἡ Placentia τῶν Ρωμαίων. Ἡ ἐπαρχία αὐτῆς κατὰ τὴν ρωμαιοκρατίαν ὠνομάζετο «Γαλατία ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου», ὡρίζετο δὲ ὑπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης αὐτοῦ, τοῦ Ἀδρία, τοῦ Ρουβίκωνος καὶ τῆς σειρᾶς τῶν Ἀπεννίνων, καὶ περιελάμβανε καὶ τὴν Μοντίνην, Βονωνίαν καὶ τὴν Ραύενναν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Πλακεντίαν. Αὕτη ἐγένετο ρωμαϊκὴ στρατιωτικὴ ἀποικία τῷ 218 π. Χ., ὅτε παρεῖχε προστασίαν εἰς τὰ λείψανα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ μετὰ τὴν παρὰ τὸν Τρεβίαν νίκην τοῦ Ἀννίβου. Διὰ τὴν προστασίαν ταύτην ἀνεγνωρίσθησαν οἱ Πλακεντῖνοι ὑπὸ τῆς Ρώμης ἰσοπολῖται Ρωμαῖοι. Τῷ 213 π. Χ. οἱ Γαλάται τὴν ἐπυρπόλησαν, ἀλλὰ τῷ 190 π. Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἐπηνώρθωσαν τὴν πόλιν ἐγκαταστήσαντες ἐν αὐτῇ 3.000 οἰκογενείας, ἐπειδὴ ἀείποτε ἐκρίνετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς σπουδαιότατον στρατιωτικὸν σημεῖον, δι᾽ ὃ καὶ ἦτο ἐκ τῶν πρωτευόντων μελῶν τῆς λομβαρδικῆς Συμμαχίας. Ἡ Πλακεντία ἦτο προσέτι φημισμένη διὰ τὰ ἀγγεῖά της, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἦσαν ἐξαιρετικῆς τέχνης.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δυτικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἡ πόλις ὑπήχθη ὑπὸ τὸ βυζαντινὸν ἐξαρχᾶτον τῆς Ραυέννης· τῷ 570 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων, τῷ 774 ὑπὸ τῶν Φράγκων· κατὰ τὴν φεουδαρχίαν μετήλλαξε πολλάκις δυνάστας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐγένετο πρωτεύουσα ὁμωνύμου δουκάτου, ὅπερ κατόπιν περιῆλθεν εἰς τοὺς Βισκόντι, τῷ δὲ 1447 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φρ. Σφόρτσα· τῷ 1545 ἡνώθη μετὰ τῆς Πάρμας πολιτικῶς· τῷ 1796 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μέχρι τοῦ 1859. Παρ᾽ αὐτὴν ὁ πρίγκιψ Λίχτενστάϊν τὴν 16 Ἰουνίου 1746 ἐνίκησε τοὺς συμμάχους Γάλλους καὶ Ἱσπανούς. Μ. Δ. Β.—Ν. Σ. Λ.

—**Πλακεντίας δουκᾶτον.** Παλαιὸν δουκᾶτον τῆς Ἰταλίας, ἱδρυθὲν κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα καὶ ἑνωθὲν μετὰ τοῦ δουκάτου τῆς Πάρμας, ἡ ἱστορία τοῦ ὁποίου ταυτίζεται πρὸς τὴν τοῦ δουκάτου καὶ τὴν τῆς πόλεως Πλακεντίας. Μ. Δ. Β.

Πλακεντίας (Plaisance), *Σοφία-Λεμπρέν, δούκισσα τῆς* —. Διάσημος Γαλλὶς δέσποινα, γεννηθεῖσα ἐν Πενσυλβανίᾳ τῆς Ἀμερικῆς τῷ 1785 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1854. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ μαρκησίου Φραγκίσκου Μπαρμπὲ ντὲ Μαρμποά, πολιτικοῦ διαπρέψαντος ἐπὶ τῆς πρώτης γαλλικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων. Διατελῶν οὗτος ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ προέδρου τῆς Πενσυλβανίας Γουλιέλμου Μόορ, ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἐγεννήθη ἡ Σοφία, ἥτις τῷ 1804 ὑπανδρεύθη τὸν στρατηγὸν Κάρολον Λεμπρέν, δοῦκα τῆς Πλακεντίας (1775—1859), υἱὸν τοῦ συνυπάτου τοῦ Βοναπάρτου Καρόλου Λεμπρέν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν γάμων της ὁ σύζυγός της διετέλει ὑπασπιστὴς τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ νεαρὰ δούκισσα διέπρεπεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Κεραμεικοῦ διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν της. Ἀλλ᾽ ὁ γάμος οὗτος δὲν ἀπέβη εὐτυχὴς καὶ μετ᾽ ὀλίγα ἔτη ἐπῆλθε διάστασις μεταξὺ τῶν συζύγων. Ἡ δούκισσα τῆς Πλακεντίας ἐξῆλθε μετὰ τῆς μικρᾶς θυγατρός της Ἐλίζας καὶ μετέβαλε τὰς αἰθούσας της εἰς κέντρον τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἰδίως τοῦ διανοουμένου κόσμου. Τῷ 1824 ἐπῆλθε πλήρης ἡ διάσπασις τοῦ δουκικοῦ ζεύγους, καὶ ἡ Σοφία Λεμπρέν, γυνὴ ζωηρᾶς φαντασίας, ἠκολούθησεν ἰδιότροπον ζωήν, ἀποδημήσασα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Καζιμὶρ Ντελαβίν, τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπεν ὡς ἀπεβιβάσθη εἰς Γένουαν. Βραδύτερον, ἑλκυομένη ἀπὸ τὰς ἐντυπώσεις ἃς προεκάλεσεν ὁ ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων, κατῆλθε τῷ 1830 εἰς Ναύπλιον καὶ μετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ἀντίδρασιν, προσφέρουσα ἐν τῷ μεταξὺ χρηματικὰς εἰσφορὰς ὑπὲρ τῆς τότε ὀργανουμένης δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀλλ᾽ ἡ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὀγκουμένη ἀντιπολίτευσις κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀπόφασιν ν᾽ ἀπέλθῃ εἰς Ἰταλίαν, κηρύσσουσα ὅτι ἡ χώρα εὑρίσκετο ἐν διωγμῷ ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου. Εὑρισκομένη εἰς Φλωρεντίαν κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐδημοσίευσε φυλλάδιον ὑπὲρ τῶν Μαυρομιχαλῶν, μεθ᾽ ὧν ἔκτοτε συνεδέθη δι᾽ ἀδιασπάστου φιλίας.

Ἀπογοητευμένη ὑπὸ τῆς ἐπελθούσης ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ καταστάσεως, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1834 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀγοράσασα ἄπειρα γήπεδα, ἐλαιῶνας, ἀγροὺς καὶ μέγα μέρος τοῦ Πεντελικοῦ, ἤγειρε δὲ δύο μέγαρα, ἓν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισοῦ, ἔνθα στεγάζεται σήμερον τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον, καὶ ἕτερον εἰς τὴν Πεντέλην, ὅπερ ἐγκαταλειφθὲν μετὰ τὸν θάνατόν της κατέπεσεν εἰς ἐρείπια. Ἀμφότερα τὰ μέγαρα ταῦτα ἦσαν ἔργα τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Σταματίου Κλεάνθους. Προσβληθεῖσαν τὴν θυγατέρα της ἐκ στηθικοῦ νοσήματος μετέφερεν εἰς Βηρυττόν, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν αὕτη τῷ 1837. Τὸν ταριχευθέντα νεκρόν της μετέφερεν εἰς Ἀθήνας, τοποθετήσασα αὐτὸν ἐντὸς παρεκκλησίου εἰς τὴν προσωρινὴν κατοικίαν της, κειμένην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς· ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον 1846 ἐκραγεῖσα πυρκαϊὰ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς δουκίσσης ἀπετέφρωσε μετ᾽ αὐτῆς καὶ τὸν νεκρὸν τῆς θυγατρός της. Αἱ διάφοροι περιπέτειαι τῆς ζωῆς της καὶ αἱ μελέται της μετέβαλον τὸν χαρακτῆρά της· ἤρξατο δὲ πλάττουσα παράδοξα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ἰδεώδη. Ἠθέλησε νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν κατὰ ἴδιον σύστημα, κατέστησε δὲ τὸ μέγαρόν της κέντρον τῆς προεξαρχούσης ἐγχωρίου καὶ διεθνοῦς κοινωνίας. Ἡ δούκισσα τῆς Πλακεντίας εἶχεν ἀποταχθῆ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἀποδεχθῆ ὡς θρησκείαν της τὸν Μωσαϊσμόν, καθόσον ἐθεώρει ὅτι ὁ Μωϋσῆς ὑπῆρξεν ὁ τελειότατος τύπος τοῦ ἀνθρώπου, τὰ δὲ νομοθετήματά του τὸ ἐντελέστερον ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Διῄρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς φύσει ἀρ-

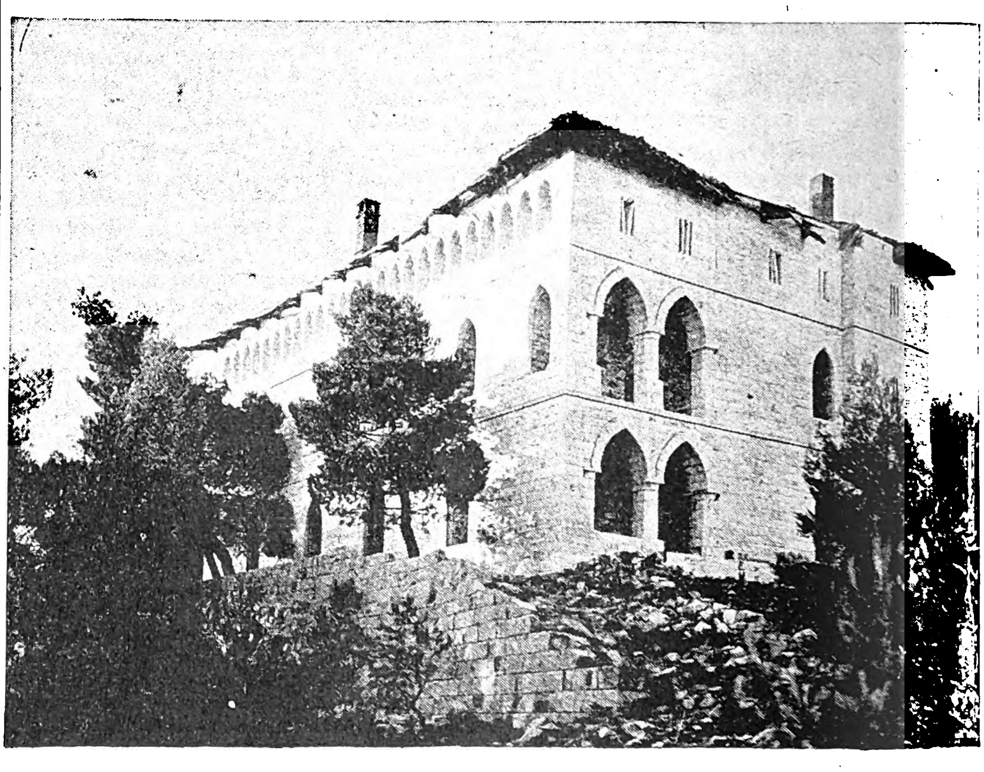

Τὸ ἀνάκτορον τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας ἐν Πεντέλῃ.

[Φωτογραφία Κ. Θεοχάρη.]

Digitized by Google

χοντας καὶ ἀρχομένους καὶ ἐξεδήλωσε τὸν πόθον νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα θεοκρατικόν τι κοινωνικὸν σύστημα, καθ' ὃ εὐγενεῖς τινες οἰκογένειαι ἤθελον ἐκτελεῖ τὰς ὑψηλὰς θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς λειτουργίας. Πρὸς τοῦτο διένεμε τίτλους καὶ κτήματα πρός τινας διακρινομένας οἰκογενείας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ παράδοξοι αὗται θεωρίαι της τὴν ἀπεμάκρυνον τῆς κοινωνικῆς κινήσεως· διέθετεν ἐν τούτοις χρηματικὰ ποσὰ ὑπὲρ εὐεργετικῶν σκοπῶν καὶ ἀνέλαβε τὰς δαπάνας τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τῶν «Χρονικῶν» τοῦ Μεσολογγίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της, παθοῦσα ἐξ ὕδρωπος, ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ μεγάρου της, ἀποφεύγουσα νὰ βλέπῃ ἐκείνους, οἵτινες ἐπλήρουν ἄλλοτε τὰς αἰθούσας της. Αἱ μόναι, αἵτινες ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν ἦσαν ἡ δεσποινὶς ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας Φωτεινὴ Μαυρομιχάλη, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναθρέψει, καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἥρωος τοῦ Μεσολογγίου Χρήστου Καψάλη, κατόπιν σύζυγος τοῦ Γεωργίου Σκουζέ, ἡ δὲ τελευταία παρηγορία της ἦσαν οἱ στίχοι τοῦ Λαμαρτίνου. Ἐτάφη εἰς τὸν ἐν Πεντελικῷ πύργον της, ὁ δὲ κληρονομήσας αὐτὴν ἀνεψιός της κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπώλησε τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων της εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον. θ. βελλιανιτησ

— **πλακέντιος βαθμὶς** (Plaisancien, Piacentian) *[Γεωλογ.]*. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ πλειόκαινος ὑποδιάπλασις τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τῆς γῆς. Ἡ βαθμὶς αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Πλακεντίας (Plaisance), ὅπου παρουσιάζονται στρώματα αὐτῆς, μάργαι δηλαδὴ κυαναῖ μετ' ἀπολιθωμάτων θαλασσοβίου πανίσκης, μαλακίων μεγάλου μεγέθους καὶ κητωδῶν, ἐπικαλυπτόμεναι ὑπὸ κιτρίνων ἄμμων μετὰ λειψάνων ἱπποποτάμων καὶ ἐλεφάντων. Στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης παρουσιάζονται καὶ ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης ἔχουν διακριθῆ ἐκ τῶν πλειοκαινικῶν τοιούτων ἄχρι τοῦδε μόνον ἐν Εὐβοίᾳ καὶ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἡ λεπτομερὴς ὅμως μελέτη τῶν νεογενῶν στρωμάτων ἀσφαλῶς θὰ καθορίσῃ τὴν ὕπαρξιν πλακεντίων στρωμάτων καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς Ἑλλάδος. γ. κ. γ.

Πλάκες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μήλου τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 455.

— **Πλάκες** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 14' 35'' Β., μῆκ. 25° 54' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Αὐλωνιᾶς (χάρτ. *Οἰκονομοπούλου* «Νῆσος Χίος»). σ. ε. λ.

— **Πλάκες τοῦ Βλυχοῦ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Ὕδρας (πλάτ. 37° 19' ½ Β., μῆκ. 23° 25' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1515: Hydra, Spezzia and Dhokos) μεταξὺ λιμένος καὶ Παλαμιδᾶ. Καὶ φερώνυμος σκόπελος πρὸ τοῦ ὅρμου. σ. ε. λ.

— **Πλάκες τοῦ Λαζάρου** *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς Αἰγίνης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰγίνης - Μεσαγροῦ - Ἀφαίας καὶ εὐθὺς ἅμα τῇ ἐξόδῳ τῆς πόλεως. Εἶναι τιτανῶδες ἔδαφος, ἀπηχοῦν ὑποκένως ἅμα ἰσχυρῷ βηματισμῷ, διὸ ὑπῆρξε παράδοσις περὶ ὑπάρξεως εἰς αὐτὰς ἄντρου ὑπογείου. Ἐλέγετο δὲ ἡ θέσις καὶ *Μύλος τῆς Κλεονίκης*. σ. ε. λ.

πλακέττα (ἡ)· μικρὰ πλάξ, πλακίδιον (γαλλ. plaquette).

πλακί (τό). Φαγητὸν παρασκευαζόμενον μὲ ψάρια ὡς ἑξῆς: Ἀφοῦ καθαρίσωμεν, πλύνωμεν εἶτα καὶ ἀλατίσωμεν τὰ ψάρια ὅπως συνήθως, λαμβάνομεν (διὰ μίαν ὀκᾶν ψάρια) 3—4 κρεμμύδια ψιλοκομμένα, μισὴ ὀκᾶ λάδι, 2 χούφτες μαϊδανό ψιλοκομμένο, μισὴ ὀκᾶ ντομάτες φρέσκες ἢ ἀνάλογον μπελντέ, 1—2 λουβιὰ σκόρδο καὶ ἀνάλογο πιπέρι· βάζουμε τὰ κρεμμύδια μὲ τὸ λάδι σὲ μία κατσαρόλα καὶ τὰ θέτομεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὅταν δὲ μισοξανθίσουν, ρίπτομεν τὴν ντομάταν στιμμένην ἢ κομμένην εἰς μικρὰ τεμάχια, συγχρόνως δὲ καὶ μισὸ ποτηράκι κρασὶ ἄσπρο, τὸ μαϊδανό, τὸ σκόρδο καὶ τὸ πιπέρι, σκεπάζομεν τὴν κατσαρόλαν καὶ τὰ ἀφήνομε νὰ σιγοβράσουν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Τότε θέτομεν καὶ τὰ ψάρια (κομμένα εἰς φέτες ἂν εἶναι μεγάλα) κατὰ σειράν, φροντίζοντες νὰ τὰ σκεπάσῃ ἡ σάλτσα, σκεπάζομε πάλι τὴν κατσαρόλα καὶ τὰ ἀφήνομε νὰ σιγοβράσουν ἐπὶ 15'—20', ὁπότε εἶναι ἕτοιμα. φ. α.

Πλακία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Μικρασίᾳ Μυσίας τῆς Μικρᾶς ἐπὶ τῆς Προποντίδος καὶ ἀνατολικῶς τῆς Κυζίκου. Ἀποικία «Πελασγῶν οἰκησάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἳ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι» (*Ἡροδ.* Α, 57). Τοποθεσία ἀνεξακρίβωτος. σ. ε. λ.

Πλακιά *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος κολπίσκων τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Κρήτης κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτῆς τμῆμα καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κακομούρι πρὸς Ἀν. καὶ Σταυρὸς πρὸς Δ. του (πλάτ. 35°11'00'' Β., μῆκ. 24°13'40'' Ν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia western portion). Ὁ Δ.ΒΔ. μυχός του λέγεται *Κόκκινος Βόλακας*, ὁ Β.ΒΔ. *Σοῦδα* καὶ ὁ ΒΑ. *Πλάκα*, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ Μύρθιος. Εἰς τὸ μέσον περίπου τῶν ἐπινείων Ἅγιος Γαλήνης καὶ Σφακιῶν, ἀπέχων ἀφ' ἑκατέρου 16 μίλ., χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῶν δυτικῶν μεσογείων χωρίων τῆς χώρας Ἁγίου Βασιλείου καὶ τῶν ἀνατολικῶν τοιούτων τῆς χώρας Σφακίων. σ. ε. λ.

Πλακιᾶς *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σελλιῶν τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 13.

Πλακίδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (πρ. Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 143. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λαμπάνιτσα*.

Πλακίδης Ἅγιος (Placitus, Sain Placide). Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς, ἤτοι: —1) Ὁ ἀββᾶς τοῦ ἐν Autun τῆς Γαλλίας μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Συμφοριανοῦ κατὰ τὸν Η' αἰῶνα, ἑορταζόμενος τὴν 30 Ἀπριλίου. —2) Ὁ μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Ἀποστολικῶν, ἀποθανὼν τῷ 1398 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 5 Ἰουνίου. —3) Ὁ μάρτυς, ἱδρυτὴς μοναστηρίου ἐν Ἑλβετίᾳ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν τῷ 600 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 10 Ἰουλίου. —4) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις μετὰ τῶν ἀδελφῶν Εὐτυχίου καὶ Βικτωρίνου καὶ τῆς ἀδελφῆς Φλαβίας καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἄγνωστον ποῦ κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 5 Ὀκτωβρίου. —5) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις μετ' Ἀναστασίου, Γενεσίου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἄγνωστον πότε ἐν Σικελίᾳ πιθανῶς μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 11 Ὀκτωβρίου. —6) Ὁ ἐκ Rodio τῆς Ἰταλίας διάσημος ἀναχωρητής, ὅστις ἱδρύσας ἐπὶ τῶν Ἀβρουζίων ὀρέων μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ τῷ 1248 καὶ ἑορτάζεται τὴν 12 Ἰουνίου. ε. γ. π.

Πλακίδης, Σταῦρος. Ἐγεννήθη τῷ 1895 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου καὶ διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φυσικομαθηματικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1915, ὅτε διωρίσθη βοηθὸς ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀστεροσκοπείῳ καὶ εἶτα (1920 1928) ἐπιμελητὴς τοῦ ἐργαστηρίου ἀστρονομίας τοῦ πανεπιστημίου. Τῷ 1927 προήχθη εἰς ἔκτακτον καὶ τῷ 1930, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῶν φυσικομαθηματικῶν, εἰς τακτικὸν ἀστρονόμον. Συνεπλήρωσεν ἐπὶ διετίαν τὰς σπουδάς ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Παρατηρήσεις καὶ μελέτας του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ «Χρονικὰ» τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν (τόμ. 8—12), τὰ «Monthly Notices of the R Astronomical Society», τὰ «Astronomische», «Nachrichten», τὸ «Bulletin de l'Observatoire de Lyon», τὴν «Journal des Observateurs» κ.ἄ. Ἠσχολήθη μὲ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν, τὴν διερεύνησιν τῶν μεταβολῶν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1923, τὴν μελέτην τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου Ἀ. Σιγγροῦ («Une étude sur la latitude géographique de l'Obs. N. d'Athènes», Annales IX), τὴν παρατήρησιν τῶν διαβάσεων τοῦ Ἑρμοῦ πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου (1924 καὶ 1927), τῶν πλανητῶν Ἄρεως, Διὸς καὶ Κρόνου (περὶ ὧν ἐν «Das Weltall» (1927) καὶ «Revista de la Sociedad Astron. de España y America» 1930—1931), εἴκοσι κομητῶν, δύο νέων ἀστέρων: τοῦ Ἀετοῦ (1918) καὶ τοῦ Κύκνου (1920), μετεώρων, μικρῶν πλανητῶν καὶ πλήθους μακροπεριόδων μεταβλητῶν (περὶ ὧν ἐν Monthly Notices of the R. A. S.», XC καὶ XCII ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐν Cambridge καθηγητοῦ *Sir A. S. Eddington* καὶ ἐν Πρακτικοῖς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ε' 1929). Ἰδίᾳ ἐξήγησις τῶν πολυπλόκων φαινομένων τῶν μακροπεριόδων μεταβλητῶν, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ σπειροειδοῦς σχήματος καὶ τῆς περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς αὐτῶν, ἀπετέλεσε τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς αὐτοῦ διατριβῆς (ἧς περίληψις εἰς τὰ Χρονικὰ τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν, τ. ΙΒ'). Ἔγραψεν ἐπίσης περὶ τῆς «Σπουδῆς τῆς ἀστρονομίας παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς» (Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Β'). Διατελεῖ μέλος τῆς Société Astronomique de France (1918), τῆς Association Française des Observateurs d'Etoiles Variables (1923) τῆς Λονδίνου R. Astronomical Society (1929) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —ω.

Πλακιδία (Placidia) **Γάλλα**. —1) Ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου Α', θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Ἰουστίνης καὶ μήτηρ τῆς Πλακιδίας Γάλλας.

— 2) Αὐτοκράτειρα τῆς Ρώμης (389—450). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Πλακιδίας Γάλλας, ἀδελφὴ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου, διαδραματίσασα σημαντικὸν πρόσωπον καὶ ζήσασα λίαν περιπετειώδη βίον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος. Πεσοῦσα εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλαρίχου κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ρώμης (410) καὶ ἀχθεῖσα αἰχμάλωτος εἰς Γαλατίαν, ἐνέπνευσε σφοδρὸν πάθος εἰς τὸν βάρβαρον βασιλέα τῶν Βισιγότθων Ἀταούλφον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμῶν νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον, τὴν ἐνυμφεύθη ἐν Ναρβόννῃ τῷ 414 ἐν μέσῳ μεγαλοπρεπεστάτων ἑορτῶν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀταούλφου (415), ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ ἀδελφός της τὴν ὑπεχρέωσε νὰ νυμφευθῇ τὸν παντοδύναμον τότε στρατηγὸν Κωνστάντιον (417), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔσχε δύο τέκνα, τὴν Ὀνωρίαν καὶ τὸν Οὐαλεντινιανὸν Γ'. Ὁ Κωνστάντιος προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀνωρίου ὡς συναυτοκράτωρ ἀπέθανεν αἰφνιδίως μετά τινας μῆνας, ἡ δὲ Πλακιδία Γάλλα, περιβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὀνωρίου διὰ τοῦ τίτλου τῆς αὐγούστας, ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾷ ὡς αὐτοκράτειρα ἐν Ραβέννῃ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, μέχρις ὅτου ἠναγκάσθη, κατόπιν αὐλικῶν ραδιουργιῶν, νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν (423) καὶ ν' ἀποσυρθῇ τῆς πολιτικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνωρίου κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Θεοδόσιον Β' ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ υἱοῦ της Οὐαλεντινιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς μητρός του ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ραβένναν (425). Οὕτως ἡ Πλακιδία Γάλλα ἠδυνήθη νὰ κυβερνήσῃ ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὁλόκληρον (425—445) μετ' ἀπολύτου παντοδυναμίας τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Δύσεως ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἕνεκα τῆς ἀδεξιότητός της ἀπώλεσε τὴν Ἀφρικὴν (429), ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν της, τὸ θάρρος της καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀετίου κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ ἐπί τινα καιρὸν τὴν κλονιζομένην αὐτοκρατορίαν. Μετὰ τὸν θάνατον της ἐτάφη, κατ' ἐπιθυμίαν της, ἐν Ραβέννῃ, ὅπου σῴζεται εἰσέτι ἡ σαρκοφάγος της παρὰ τοὺς τάφους τοῦ ἀδελφοῦ της Ὀνωρίου καὶ τοῦ συζύγου της Κωνσταντίου, ἐν τῷ ὡραίῳ ναῷ τῶν Ἁγίων Ναζάρου καὶ Κέλσου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «μαυσωλεῖον τῆς Γάλλας Πλακιδίας» ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ ὡραιότερον μνημεῖον τῆς χριστιανικῆς τέχνης τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. Ἐνδιαφέρουσα προσωπογραφία αὐτῆς διεσώθη ἐν τῷ περιφήμῳ διπτύχῳ τῆς Μόντζας. μ. δ. β.

Πλακιδιανά *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μακεδονίας, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ Κτισμ. IV. 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). α. θ. σ.

πλακίδιον (τό)· μικρὰ πλάξ.

—*[Φαρμ.]* Καλοῦνται *πλακίδια* (pastilli) αἱ πεπλατυσμέναι τετράγωνοι καὶ ἡμισφαιρικαὶ μορφαί, τὰς ὁποίας προσδίδουν εἰς διαφόρους φαρμακευτικὰς οὐσίας δι' ἀναμίξεως τῶν κόνεων τούτων μετὰ σακχάρου καὶ κομμεώδους γλισχράσματος. Ἡ ζύμη αὕτη πλάσσεται διὰ καταλλήλου πλαστῆρος, ἐξαπλουμένη ἐπὶ ὑάλου ἢ μαρμάρου ἐπιπασθεῖσα δι' ἀμύλου καὶ ἀκολούθως κόπτονται διὰ τετραγωνικοῦ κοπτῆρος τὰ πλακίδια. Ἡ ζύμη τῶν πλακιδίων ἀρωματίζεται διὰ διαφόρων αἰθερίων ἐλαίων. Μετὰ τὴν μόρφωσιν τῶν πλακιδίων ξηραίνονται ταῦτα εἰς τὸν ἀέρα. Μορφαὶ φαρμακοτεχνικαὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῶν πλακιδίων, ὁμοίως δὲ παρασκευαζόμεναι, εἶναι οἱ τροχίσκοι. κ. γ. μ.

Πλάκιδος (Placidus). Λατῖνος ἐπίσκοπος Ἄνδρου, ἀναφερόμενος τὸ πρῶτον τῷ 1272. Ἦτο ἐκ τοῦ τάγματος τῶν καρμηλιτῶν καὶ παρεκάθισεν εἰς τὴν ἐν Λουγδούνῳ τῷ 1274 συγκροτηθεῖσαν Οἰκουμενικὴν σύνοδον. δ. π. π.

Πλακίλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Θήβη*.

Πλακίλλα (Placilla)· βλ. *Φλακίλλα*.

Πλακιλλιανῶν, ἢ **Φλακιλλιανῶν** (**παλάτια**) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλάτια ἐν Κωνσταντινουπόλει κτισθέντα ὑπὸ τῆς Πλακίλλας ἢ Φλακίλλας, πρώτης συζύγου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395). Ἐν αὐτοῖς ἐφυλάσσοντο τὰ βασιλικὰ ἐμβλήματα, τὰ ὁποῖα ἁρπάσαντες οἱ στασιασταὶ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα (13 Ἰανουαρίου 532) ἐστεφάνωσαν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀναγορευθέντα αὐτοκράτορα Ὑπάτιον, ἀνεψιὸν Ἀναστασίου τοῦ Α'. α. θ. σ.

πλακῖναι (αἱ). Οὐσία παραγομένη ὑπὸ τῶν αἱμοπεταλίων τοῦ αἵματος τῶν κονίκλων καὶ τῶν μυῶν, ἥτις ἔχει μικροβιοκτόνον δύναμιν ἐπὶ τοῦ βακτηριδίου τοῦ σπληνάνθρακος. Ἡ οὐσία αὕτη παρετηρήθη ὑπὸ τῶν Grubier καὶ Futaki ἐργαζομένων ἐπὶ τοῦ σπληνάνθρακος τῶν ζῴων τούτων, ὑπάγεται δὲ εἰς τὰς ἀνθρακοκτόνους οὐσίας. ν.α.μ.

Πλάκιτος (Placitus), **ἅγιος**· βλ. λ. *Πλακίδης, ἅγιος*.

Πλακιώτης (ὁ), θηλ. —*ῶτισσα*· ὁ κάτοικος τῆς Πλάκας, μιᾶς τῶν παλαιοτέρων συνοικιῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου γνήσιος Ἀθηναῖος, γηγενής.

Digitized by Google

Πλακιώτισσα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πύργου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 64.

πλακόδερμοι (οἱ) (Placodermi) *[Παλαιοζωολ.]*. Ὑποκλάσις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν κλάσιν τῶν ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον δέρμα ἐφωδιασμένον μὲ μικρὰ λέπια, τὰ ὁποῖα συνηνοῦντο συχνὰ μὲ μεγάλα βασικά, φυλλοειδῶς τοποθετημένα λέπια, καὶ ἀπετέλουν μεγάλα σκληρὰ κατασκευάσματα, δὲν ἔφερον συζυγῆ ἄκρα καὶ ἐστεροῦντο κάτω σιαγόνος καὶ ἀποστεωμένης σπονδυλικῆς στήλης. Ἡ οὐρά των ἦτο ἑτερόκερκος. Οἱ πλακόδερμοι ἰχθύες περιλαμβάνουν τὰς πλέον παραδόξους καὶ ἀρχαιοτάτας συγχρόνως μορφὰς μεταξὺ τῶν ἰχθύων. Ἐξαιρέσει τῶν ἀτρακτομόρφων *βιρκενιιδῶν*, ὅλοι οἱ πλακόδερμοι ἦσαν κάτοικοι τοῦ πυθμένος. Ἡ τροφή των ἀπετελεῖτο πιθανῶς ἀπὸ τοὺς μικροὺς ὀργανισμούς, οἱ ὁποῖοι εἰσερροφοῦντο εἰς τὸν εὐρὺν φάρυγγα μετὰ τοῦ ὕδατος. Τὰ πρῶτά των βραγχιακὰ τόξα δὲν ἦσαν ἀκόμη μεταβεβλημένα εἰς σιαγόνα. Ἡ ὑποκλάσις τῶν πλακοδέρμων περιλαμβάνει τὰς τάξεις τῶν *ἀνασπιδῶν*, *ἑτεροστράκων*, *ὀστεοστράκων* ἢ *ἀσπιδοκεφάλων* καὶ *ἀντιάρχων*. Ἀπολιθωμένα λείψανα συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πλακοδοκὸς (ἡ) (Plattenbalken). Τὸ σύνολον τῆς δοκοῦ, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει πλάκα τινά, μετὰ τμήματος τῆς πλακὸς ταύτης, ὅταν τὸ τμῆμα τοῦτο συνεργάζεται στατικῶς μὲ τὴν δοκόν, διὰ τὴν ἀνάληψιν καὶ μεταφορὰν τῶν διαφόρων φορτίων.

Αἱ πλακοδοκοὶ ἀπαντῶσι συνηθέστατα εἰς τὰς ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέρματος κατασκευάς, ὅπου ἡ συνεργασία τῶν πλακῶν μετὰ τῶν νευρώσεων τῶν δοκῶν καθίσταται πλέον καταφανής, ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις. Οἱ σχετικοὶ κανονισμοὶ τῶν διαφόρων κρατῶν καθορίζουσι τὸ ἐλάχιστον πάχος πλακὸς καὶ τὸν ἐλάχιστον ἐγκάρσιον ὁπλισμόν, ἵνα γίνεται δεκτὴ ἡ συνεργασία πλακὸς καὶ δοκοῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ μέγιστον πλάτος τῆς συνεργαζομένης ζώνης τῆς πλακός. Α. Α. Κ.

πλακόδους (Placodus Ag.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὰ *πλακοδόντια ἑρπετά*. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἦτο πρὸς τὰ ἄνω ἐλαφρῶς θολωτὸν καὶ ἔφερε ρύγχος κάπως ἐπιμεμηκυσμένον. Τὸ μεσοσιάγωνον καὶ ἡ σύμφυσις τῆς κάτω σιαγόνος ἔφερον κυλινδροκωνικοὺς κοπτῆρας ὀδόντας. Ὁ οὐρανίσκος καὶ ἡ κάτω σιαγὼν ἔφερον ἑκατέρωθεν ἀνὰ τρεῖς μεγάλους τετραπλεύρους ὀδόντας, ἡ δ' ἄνω σιαγὼν μικροὺς φασιολοειδεῖς ὀδόντας. Οἱ σπόνδυλοι ἦσαν βαθέως ἀμφίκοιλοι, ὑπῆρχον δ' 8 τραχηλικοί, 20 τοῦ κορμοῦ, 6 τοῦ ἱεροῦ καὶ 30—40 οὐραῖοι. Ὁ πῆχυς καὶ ἡ χεὶρ τῶν ζῴων τούτων εἶχον χαρακτῆρα νηκτικοῦ ποδός, ἐνῷ ὁ μηρὸς ὡμοίαζε πρὸς μηρὸν χερσαίων ζῴων.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων (ἰδίᾳ μεμονωμένοι ὀδόντες) εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου (μέσης τριασίου) καὶ δὴ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν, σπανιώτερα δ' εἰς τὰ στρώματα τῆς κευπερίου ὑποδιαπλάσεως (ἀνωτέρας τριασίου). Μεμονωμένοι ὀδόντες συναντῶνται ἐπίσης καὶ ἐντὸς στρωμάτων τοῦ ἀλπινικοῦ τριασίου συστήματος (ἀπὸ τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου μέχρι τῆς ραιτίου βαθμῖδος. Συνώνυμον: *ἀνεμόσαυρος*. Γ. Κ. Γ.

πλακοκυστίτης (ὁ) (Placocystites de Kon.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀνωμαλοκυστιδῶν καρποειδῶν κυστοειδῶν πελματοζώων* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον θήκην ᾠοειδῆ, μὲ ὀξέα πλευρικὰ κράσπεδα. Τὰ πινακίδια ἦσαν συμμετρικῶς διατεταγμένα ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς. Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου πλευρικοῦ καλύμματος ὑπῆρχον δύο λιγνὰ ὑδροφόρα κερατίδια, δυνάμενα νὰ κινῶνται. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Συνώνυμον: *ἀτελοκύστις*. Γ. Κ. Γ.

πλακομύτης (ὁ), θηλ. —*μύτα*· ὁ ἔχων ρῖνα πεπλατυσμένην, σιμήν, συνήθως *πλατσομύτης*.

Πλάκον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°11' ½ Β., μῆκ. 24°01' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia, western portion), 2 ½ μίλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Μοῦρος τῆς χώρας Σφακίων, διαχωρίζον δὲ ἀμφιδύμως τοὺς ὅρμους τοῦ Διαλισκάρι πρὸς Δ. καὶ τοῦ Φοίνικος πρὸς Α. (*Καλομενοπούλου*, χάρτ. νήσ. Κρήτης 1897). Εἶναι ἡ *Ἑρμαία ἄκρα* τῶν ἀρχαίων (*Πτολεμ*. Γ, ιζ, 3 Nobbe). Σ. Ε. Λ.

Πλακονήσι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον δωδεκανησιακὸν (πλάτ. 36°28' ½ Β., μῆκ. 27°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi), ἀποτελοῦν οἱονεὶ τὴν βορείαν τῆς Τήλου ἐσχατιάν. Ὑπό τινων ναυτικῶν λέγεται καὶ Γαδαρονήσι. Σ. Ε. Λ.

πλακοπαγίδα (ἡ). Εἶδος παγίδος πρὸς σύλληψιν κυρίως μικρῶν πτηνῶν, ὅμοιον πρὸς τὸ *περδικόθυρον* (βλ. λ.). Ἀντὶ πλακὸς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ κάλαθος (κοφινάκι), στηριζόμενος ἐπὶ ξυλίνου στελέχους, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ κάτω ἄκρον προσδένεται σπάγγος συρόμενος ὑπὸ τοῦ πλησίον κεκρυμμένου θηρευτοῦ.

πλακόπιττα (ἡ)· δημοτ., πίττα, πρόχειρος ἄρτος ψημένος εἰς τὴν πλάκα (χρησιμοποιουμένην ἀντὶ τηγανίου)· ‖ μεταφ., ἐπὶ ἀνθρώπου μὴ ἔχοντος σταθερὰ φρονήματα, ἐπαμφοτερίζοντος, διότι ἡ πλακόπιττα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας εἶναι ὁμοία: «αὐτὸς εἶναι πλακόπιττα».

Πλάκος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μυσίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐκτεινόμενον πρὸς Α. τῆς Ἴδης (νῦν Κάς-ντάγ) ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὁποίου ἔκειτο κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Ζ, 397) ἡ Θήβη «ὑποπλακίη» καλουμένη, πατρὶς τῆς Ἀνδρομάχης. Κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του δὲν ἀνεφέρετο «οὔτε Πλάκος ἢ Πλάξ, οὐθ' ὕλη ὑπερέκειτο, καίτοι πρὸς τῇ Ἴδῃ» (XIII, 614). Α. Θ. Σ.

πλακοστρώνω· στρώνω διὰ πλακῶν, ἐπενδύω τὸ ἔδαφος διὰ πλακῶν.

πλακόστρωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ διὰ πλακῶν στρῶσις τῆς ἐπιφανείας: «πλακόστρωσις τῶν πεζοδρομίων».

—*[Ἐγκυκλ.]* Αἱ διὰ τὰς *πλακοστρώσεις* χρησιμοποιούμεναι πλάκες εἴτε προέρχονται ἐκ φυσικῶν πετρωμάτων, ἀσβεστολιθικῶν συνήθως ἢ σχιστολιθικῶν, εἴτε εἶναι τεχνηταί, κατασκευαζόμεναι σήμερον μὲν ἐκ σιμεντοκονιάματος, ἄλλοτε δὲ ἐκ πυριμάχου ὀπτῆς γῆς (βλ. καὶ λ. *πλίνθος*). Πλάκες ἐκ φυσικῶν πετρωμάτων εἶναι αἱ συνήθεις τῶν πεζοδρομίων, αἱ μαρμάριναι, αἱ πλάκες Τήνου, αἱ πλάκες Μάλτας ἢ Μελίτης κ. ἄ., τεχνηταὶ δὲ αἱ συνήθως χρησιμοποιούμεναι μωσαϊκαὶ τοιαῦται.

Τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν πλακῶν ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῆς σημασίας τῆς πλακοστρωνομένης ἐπιφανείας. Οὕτω λ. χ. διὰ τὰς πλακοστρώσεις τῶν πεζοδρομίων, αὐλῶν, δαπέδων πλυντηρίων κττ. χρησιμοποιοῦνται συνήθως πλάκες διαφορόσχημοι καὶ ἀνισομεγέθεις, ἐνῷ διὰ πλακοστρώσεις ἐσωτερικῶν οἰκοδομῶν (διαδρόμων, προθαλάμων κλπ.) χρησιμοποιοῦνται πλάκες κανονικοῦ σχήματος καὶ ἰσομεγέθεις. Τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν πλακῶν εἶναι τὸ τετραγωνικόν, οὐχ ἧττον ὅμως χρησιμοποιοῦνται πολλάκις καὶ πλάκες ἑξαγωνικαί, ὀκταγωνικαὶ καὶ τετράγωνοι μὲ ἀποκεκομμένας κατά τι τὰς γωνίας (ὀκτάγωνοι μὲ ἀνίσους πλευράς), ἐπίσης δέ, ἰδίως διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν περιθωρίων τῶν πλακοστρώσεων, καὶ πλάκες ὀρθογωνικαί. Τὸ μέγεθος τῶν χρησιμοποιουμένων πλακῶν ποικίλλει καὶ τοῦτο ἀναλόγως τῆς σημασίας τῶν πλακοστρωνομένων ἐπιφανειῶν καὶ τῆς φύσεως τῶν χρησιμοποιουμένων πλακῶν. Τὸ σύνηθες μέγεθος τῶν μωσαϊκῶν πλακῶν εἶναι 20 ἑκ., χρησιμοποιοῦνται ὅμως καὶ τοιαῦται διαστάσεων 30 ἑκ. διὰ πλακοστρώσεις αὐλῶν, ταρατσῶν, μαγειρείων κττ. Αἱ μαρμάριναι πλάκες ἐπιστρώσεως δαπέδων πολυτελῶν οἰκοδομῶν ἔχουσι συνήθεις διαστάσεις 25 ἑκ. μέχρι 35 ἑκ. Αἱ κοιναὶ πλάκες πεζοδρομίων ἔχουσι διάφορα μεγέθη, φθάνουσαι καὶ ὑπερβαίνουσαι ἐνίοτε τὸ ½ μ², τὸ σύνηθες ὅμως μέγεθος αὐτῶν κυμαίνεται περὶ τὸ ¼ μ². Αἱ πλάκες Μάλτας κόπτονται συνήθως μὲ διαστάσεις 50×50 ἑκ.

Τὸ πάχος τῶν χρησιμοποιουμένων πλακῶν διαφέρει ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν καὶ ἀναλό-

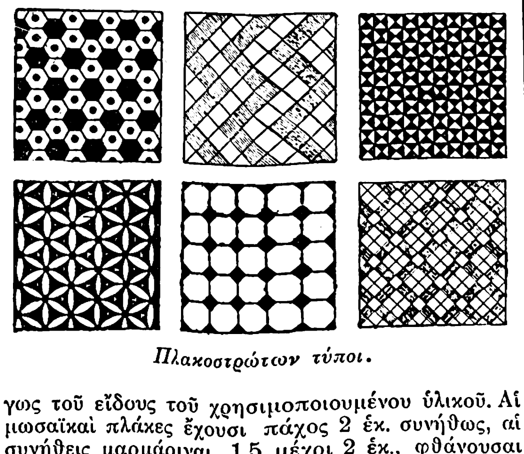

Πλακοστρώτων τύποι.

γως τοῦ εἴδους τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑλικοῦ. Αἱ μωσαϊκαὶ πλάκες ἔχουσι πάχος 2 ἑκ. συνήθως, αἱ συνήθεις μαρμάριναι 1,5 μέχρι 2 ἑκ., φθάνουσαι τὰ 5 καὶ 6 ἑκ. διὰ τὰς πλάκας πεζοδρομίων, αἱ πλάκες Μάλτας κόπτονται μὲ πάχος 3 ἕως 5 ἑκ. προκειμένου περὶ ἐπικαλύψεως δαπέδων.

Ἡ ἀνωτέρα ἐπιφάνεια τῶν πλακῶν γίνεται συνήθως λεία, οὐχ ἧττον ὅμως, προκειμένου περὶ πλακοστρώσεων ὑπαιθρίων, ἔνθα γίνεται μεγάλη κυκλοφορία, χρησιμοποιοῦνται καὶ πλάκες μὲ τὴν ἄνω ὁρατὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν ἀνώμαλον, διὰ κατασκευῆς αὐλακώσεων ἐπ' αὐτῆς. Τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀποφυγῆς ὀλισθήσεων εἰς τοιαῦτα δάπεδα αἴρεται σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, διότι ἐκ τῆς μεγάλης φθορᾶς διὰ τῆς κυκλοφορίας γίνεται ἐξομάλυνσις τῶν ἐπιφανειῶν τῶν πλακῶν. Ἡ κατωτέρα ἐπιφάνεια τῶν πλακῶν ἀφίεται συνήθως ἀνώμαλος διὰ τὰς ἐκ φυσικῶν πετρωμάτων τοιαύτας ἢ κατασκευάζονται ἐλαφραὶ αὐλακώσεις εἰς τὰς τεχνητὰς πλάκας, πρὸς ἐπίτευξιν καλυτέρας συμφύσεως μὲ τὸ κονίαμα, ὅπερ θὰ συγκολλήσῃ αὐτὰς μὲ τὴν ὑπὸ τὴν πλακόστρωσιν κατασκευὴν ἢ τὸ φυσικὸν ἔδαφος.

Τὸ χρῶμα τῶν ἐκ φυσικῶν πετρωμάτων πλακῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν πετρωμάτων ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται. Τὰ συνήθως ἀπαντώμενα χρώματα εἶναι τὸ λευκότεφρον, τὸ ὑποκίτρινον, τὸ τεφρομέλαν, τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, οὐχ ἧττον ὅμως ἔχουσιν ἐνίοτε καὶ ἄλλους χρωματι-

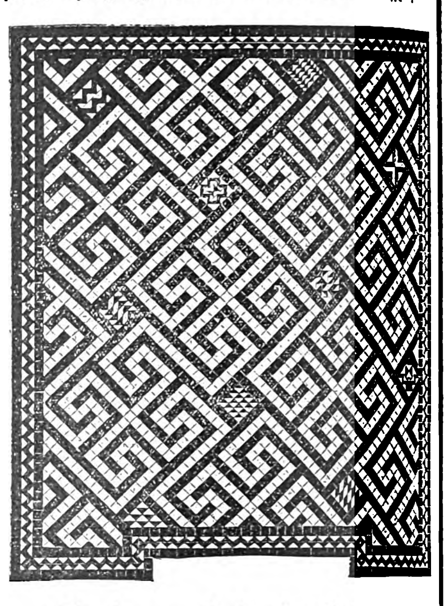

Πλακόστρωσις ἐξ ἐμαγιὲ παλαιᾶς οἰκίας τοῦ Tournai.

σμούς, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ πλακοστρώσεων, εἰς ἃς γίνεται χρῆσις μαρμάρων χρωματιστῶν μὲ ἰριδισμούς. Εἰς τὰς τεχνητὰς πλάκας δίδεται συνήθως χρῶμα λευκόν, μέλαν, ἐρυθρόν, τεφρὸν ἢ κιτρινόφαιον, πολλάκις ὅμως γίνονται αἱ πλάκες πολύχρωμοι, ἀποτυπουμένων ἐπὶ τῆς ὁρατῆς ἐπιφανείας αὐτῶν διαφόρων μορφῶν καὶ σχημάτων.

Αἱ καλῆς ποιότητος πλάκες δέον νὰ ἔχωσι μορφὴν κανονικήν, ν' ἀποδίδωσι κρουόμεναι ἦχον καθαρόν, ν' ἀνθίστανται εἰς τὰς κρούσεις καὶ τὴν τριβήν, νὰ εἶναι σκληραί, ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις καὶ ἀδιαπέρατοι ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Ἡ τελευταία ἰδιότης ἀφορᾷ τόσον τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν δαπέδων, διὰ τὴν πλύσιν αὐτῶν, ριπτόμενα ὕδατα, ὅσον καὶ τὴν ὑγρασίαν τοῦ ὑπεδάφους καὶ τὰ ὑπὸ τὸ δάπεδον ρέοντα [illegible] χὸν ὕδατα ὀχετῶν, ἅτινα θὰ καθίστων ἀνθυγιεινοὺς τοὺς πλακοστρώτους χώρους.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν πλακοστρώσεων γίνεται εἴτε ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἴτε ἐπὶ τῶν πατωμάτων, προετοιμαζομένων καταλλήλως πρὸς τοῦτο. Εἰς τὰς περιπτώσεις ἐπικαλύψεως τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους διὰ πλακῶν εἶναι προτιμότερον ὅπως μεταξὺ τῶν πλακῶν καὶ τοῦ ἐδάφους παρεμβάλλη[illegible]ται στρῶμα ἐξ ἰσχνοῦ σκυροκονιάματος, πάχους 8 ἕως 10 ἑκ. Ἡ στερέωσις τῶν πλακῶν ἐπὶ τῆς πρὸς ἐπένδυσιν ἐπιφανείας ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ κονιάματος κοινοῦ δι' ἀσβέστου, εἴτε καλύτερον διὰ σιμεντοκονίας. Τὸ πάχος τοῦ κονιάματος δὲν ὑπερβαίνει συνήθως τὰ 3 ἑκ. Λαμβάνεται πρόνοια ὅπως κατὰ τὴν παράθεσιν τῶν πλακῶν ἀφίενται ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότεροι ἁρμοί, πλὴν τῆς περιπτώσεως πλακοστρώσεών τινων, ἐπὶ ταρατσῶν ἰδίως, ὅπου ἀφήνονται ἁρμοὶ πάχους 1 ἑκ., ἀποξυόμενοι κατόπιν καὶ ἐπαναπληρούμενοι διὰ ὑλικοῦ ἀδιαπεράτου ὑπὸ τοῦ ὕδατος (διὰ καλῆς σιμεντοκονίας λ.χ. ἢ ἀσφάλτου καλύτερον). Ἡ τοποθέτησις τῶν πλακῶν εἶναι καλύτερον νὰ ἄρχεται γινομένη ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ πρὸς πλακόστρωσιν χώρου, ἐκεῖθεν δὲ νὰ προχωρῇ πρὸς τοὺς τοίχους. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατορθοῦται ἡ ἐπίτευξις πλήρους κανονικότητος καὶ συμμετρίας εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν πλακῶν, καὶ ἐπίσης ἡ διόρθωσις μικρῶν σφαλμάτων, προερχομένων ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ πάχους τῶν διαφόρων πλακῶν ἢ ἐκ τῆς [illegible]χὸν ὑπαρχούσης μικροδιαφορᾶς τῶν διαστάσεων τῶν χρησιμοποιουμένων πλακῶν, διὰ συμψηφισμοῦ οὕτως εἰπεῖν αὐτῶν, εἰς τὰ περιθώρια τῆς πλακοστρώσεων. Διὰ πᾶσαν πλακόστρωσιν περατουμένην πρὸ τοίχου τίθεται συνήθως εἰς τὸ κατώτερον μέρος αὐτοῦ ἓν ὀρθοπεριθώριον (σοβατεπὶ) προστατεῦον τὸ ἐπίχρισμα τοῦ τοίχου κυρίως ἀπὸ τῶν παντὸς εἴδους φθορῶν καὶ παρέχον συνάμα καλὴν συνένωσιν τῶν ἐπιφανειῶν τῶν τοίχων πρὸς τὰ δάπεδα.

Πολλάκις, εἰς ἐπιφανείας, ἔνθα γίνεται λίαν ἐντατικὴ κυκλοφορία, γίνεται ἐπικάλυψις αὐτῶν

Digitized by Google

ἀντὶ διὰ πλακῶν, αἵτινες δὲν θὰ εἶχον τὴν ἀπαιτουμένην ἀντοχήν, διὰ κυβολίθων. Λαμβάνονται τότε τὰ λεγόμενα *λιθόστρωτα* (βλ. λ.). Σχετικὰ πρὸς τὰς πλακοστρώσεις βλ. λ. *δάπεδον, πατώματα* καὶ λ. *ὀρθομαρμάρωσις* καὶ *τοῖχος* προκειμένου περὶ πλακοστρώσεων κατακορύφων ἐπιφανειῶν τοίχων. Α. Δ. Κ.

πλακόστρωτον (τό)· ἐπιφάνεια στρωμένη διὰ πλακῶν, οἷον τὸ πεζοδρόμιον, τὸ περιθώριον τῶν πλατειῶν (βλ. λ. *πλακόστρωσις*).

Πλακόστρωτον *[Γεωγρ.]* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κλειστῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 29. Πρότερον ἐκαλεῖτο Γκλούμ.

πλακόστρωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐστρωμένος διὰ πλακῶν: «*πλακόστρωτος αὐλή*».

πλακούντιον (τό)· μικρὸς πλακοῦς.

πλακουντῖτις, *—ιδος* (ἡ) (Placéntite). Ὅρος ἀποδιδόμενος ὑπὸ τοῦ Brachet εἰς τὴν φλεγμονὴν τοῦ πλακοῦντος. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην περιελήφθησαν καὶ περιεγράφησαν αἱ βλάβαι τοῦ φθαρτοῦ χιτῶνος, τὰ αἱματώματα τοῦ πλακοῦντος, κ.λ.π. Μ. Ν. Κ.

πλακουντοφόρα (τὰ) (Placentaria) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζῴων σπονδυλωτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θηλαστικῶν*, περιλαμβάνουσα πάντα τὰ ζῷα τοῦ ἀθροίσματος τούτου, πλὴν τῶν *μαρσιποφόρων* καὶ τῶν *μονοτρημάτων*. Καλοῦνται *πλακουντοφόρα*, διότι ἐμφανίζουσι πλακοῦντα κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν αὐτῶν ἡλικίαν. Δ. Ν. Π.

πλακούντωμα (τὸ) (placéntome). Οὕτω καλεῖται ποικιλία τις τοῦ χοριοεπιθηλιώματος (deciduum), ἀναπτυσσομένη ἐπὶ βλάβῃ καὶ δαπάναις τοῦ πλακοῦντος. Μ. Ν. Κ.

Πλακοῦρες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κουνουπιδιανὰ τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 13. Ἐνταῦθα εἶχε τὴν ἕδραν της ἡ ἐπαναστατικὴ κρητικὴ συνέλευσις κατὰ τὰ ἔτη 1897—1898. Ε. Γ.

πλακοῦς, *—οῦντος* (ὁ)· μικρὸς ἄρτος χειροπληθὴς ἢ καὶ μικρότερος, κατασκευαζόμενος μετὰ σακχάρεως καὶ ἀρωμάτων ἢ καὶ βουτύρου, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὡς *καπυρῶδες πλάσμα*, ὁποῖα εἶναι τὰ νεώτερα *βουτήματα*· || πᾶν εἶδος μικροῦ γλυκίσματος ἐκ ζύμης· || οἱ ἐλαιοπηρῆνες ὡς ἔχουσι μετὰ τὴν ἀποστράγγισιν τοῦ ἐλαίου, *ἰδίωμ.* *πίττα*· || «*πλακοῦς πυρίτιδος*» μᾶζα πυρίτιδος πεπιεσμένη καὶ πεπλατυσμένη· || τὸ κατὰ τὴν κύησιν μεταξὺ ἐμβρύου καὶ μητρικοῦ σώματος πλακουντοειδὲς ὄργανον· || *συνεκδ.*, ἡ ἐπιφάνεια ἐφ' ἧς φαίνεται προσκεκολλημένη ἡ σπερματικὴ βλάστη τῶν φυτῶν.

—[Μαιευτ.] Πλακοῦς (placénta) καλεῖται τὸ ὄργανον, ἐν τῷ ὁποίῳ τελεῖται ἡ μεταξὺ τοῦ ἐμβρύου καὶ τῆς μητρὸς ἐναλλαγὴ τῆς ὕλης, πρὸς τὴν θρέψιν τοῦ ἐμβρύου καὶ τῶν πρὸς ἀναπνοὴν αὐτοῦ ἀερίων. Ὅταν τὸ ἐν τῇ μήτρᾳ ἀφικόμενον φάριον ἐγκατασταθῇ καὶ κλεισθῇ ἐντὸς τοῦ φθαρτοῦ, περιβάλλεται ὑπὸ τῆς τροφοβλάστης, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς ἔξω στιβάδος, τοῦ συγκυτίου δηλαδὴ ἢ τῆς πλασμῳδιακῆς στιβάδος, καὶ τῆς ἔσω κυτταρικῆς καλουμένης στιβάδος ἢ τοῦ Langhaus. Ἀμφότεραι αἱ στιβάδες αὗται συνάπτονται διὰ τοῦ διαμέσου πετάλου, ὅπερ διαιρεῖται εἰς ἐπιθηλιακὰς δοκίδας, ἤτοι τὰς πρωτογενεῖς λάχνας. Ἐκ τῆς διασπάσεως δὲ τῆς ἔξω στιβάδος τῆς τροφοβλάστης σχηματίζονται σχισμαὶ πεπληρωμέναι αἵματος: οἱ πρωτογενεῖς μεσολάχνιοι χῶροι κτλ. Ὁ τετελειωμένος πλακοῦς συνίσταται ἐκ δύο μοιρῶν: τῆς *ἐμβρυογενοῦς* καὶ τῆς *μητρογενοῦς*, συναπτομένων πρὸς ἄλληλας διὰ τῆς εἰσχωρήσεως τῶν μὲν ἐντὸς τῶν δέ.

Ἡ *ἐμβρυογενὴς μοῖρα* τοῦ πλακοῦντος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ λαχνωτοῦ χορίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἔσω ἐπιφάνεια συνάπτεται μετὰ τοῦ ἀμνίου, συγκειμένη ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ, ἐν ᾧ εἰσδύονται τὰ ὀμφαλικὰ ἀγγεῖα· ἡ δὲ ἔξω ἐπιφάνεια ἐπαλείφεται ὑπὸ τῆς τροφοβλάστης, ἐξ ἧς διαπλάσσονται αἱ *λάχναι*, ἐκπορευόμεναι ἑκάστη ἐκ στελεχίου ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ χορίου καὶ ἀποσχιζόμεναι εἶτα εἰς πολλοὺς κλάδους φερομένους ἐντὸς τῶν μεσολαχνίων χώρων καὶ ἀποτελοῦντας τὰς *κοτυληδόνας*. Ἐντὸς τῶν λαχνῶν ὑπάρχει ἡ τελικὴ ὀμφαλικὴ ἀρτηρία καὶ ἡ ἐνδολάχνιος φλέψ. Ἐν αὐταῖς δὲ τελεῖται ἡ ὀξυγόνωσις τοῦ αἵματος τοῦ ἐμβρύου. Περὶ τὸ τέλος τῆς κυήσεως ἡ στιβὰς τοῦ Langhaus καὶ τὸ συγκύτιον ἀποτελοῦσι μίαν καὶ μόνην στιβάδα, τὴν συγκυτιώδη, ἥτις παρεντίθεται μεταξὺ τῶν ἀγγείων τῶν λαχνῶν καὶ τῆς μητρικῆς κυκλοφορίας. Οὕτω καθίσταται δῆλον ὅτι τὸ αἷμα τοῦ ἐμβρύου κυκλοφορεῖ ἐντὸς ἀγγειακοῦ συστήματος συνεχοῦς, πανταχόθεν κεκλεισμένου καὶ οὐδεμίαν συγκοινωνίαν ἔχοντος πρὸς τὸ μητριαῖον αἷμα.

Ἡ *μητρογενὴς μοῖρα* τοῦ πλακοῦντος ἀποτελεῖται ἐκ συμπαγοῦς στιβάδος τοῦ βασικοῦ φθαρτοῦ, μεταβληθείσης εἰς μεσολαχνίους χώρους πληρουμένους μητριαίου αἵματος ἐκ τοῦ βασικοῦ πετάλου τοῦ Winkler, ὅπερ κεῖται μεταξὺ τῶν μεσολαχνίων χώρων καὶ τῆς σπογγώδους συνδετικῆς στιβάδος. Εἰς τὸ χεῖλος τοῦ πλακοῦντος σχηματίζεται ἀνώμαλος φλεβώδης κόλπος, ὁ περιχείλιος ἢ *φλεβώδης κόλπος τοῦ Meckel* καλούμενος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπάγεται τὸ αἷμα τῶν μεσολαχνίων χώρων εἰς τὰς μητριαίας φλέβας. Εἰς τὴν μητρογενῆ ταύτην μοῖραν ὑπάρχουσι τὰ *μητροπλακούντια* ἀγγεῖα, συγκοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα διὰ τῶν μεσολαχνίων χώρων, ἐν τοῖς ὁποίοις τελεῖται ἡ μητριαία κυκλοφορία.

Ὁ πλακοῦς εἶναι σῶμα σπογγῶδες, πεπλατυσμένον, οὐχὶ στρογγύλον, παχύτερον εἰς τὸ κέντρον καὶ λεπτότερον πρὸς τὴν περιφέρειαν, φέρον δύο ἐπιφανείας: τὴν *μητρικὴν* καὶ τὴν *ἐμβρυϊκήν*. Ἡ μητρικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἐλαφρῶς κυρτή, λοβώδης καὶ βαθέως ἐρυθρὰ τὴν χροιάν, διαιρουμένη δι' αὐλάκων διασταυρουμένων πρὸς ἀλλήλας εἰς 8 ἕως 12 λοβούς, καλουμένους *κοτυληδόνας*.

Ἡ ἐμβρυϊκὴ ἐπιφάνεια εἶναι λεία, ὑπόλευκος καὶ στιλπνή, καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ χορίου καὶ τοῦ ἀμνίου καὶ διακλαδουμένη ὑπὸ τῶν ὀμφαλικῶν ἀγγείων· ἐπ' αὐτῆς δὲ καὶ εἰς τὸ κέντρον περίπου ἐμφύεται ἡ ὀμφαλὶς (ὀμφάλιος λῶρος)· εἰς τὰ χείλη δὲ ταύτης τὸ ἀμνίον, τὸ χόριον καὶ τὰ στρώματα τοῦ φθαρτοῦ ἀντλοῦσι τοὺς ἐμβρυϊκοὺς ὑμένας. Ἡ διάμετρος τοῦ πλακοῦντος περὶ τὸν 5ον μῆνα τῆς κυήσεως εἶναι 10—12 ἑκατμ., εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ 9ου μηνὸς 16—18 ἑκατμ., τὸ δὲ πάχος αὐτοῦ εἰς τὸν 5ον μῆνα 1—1 ½ ἑκατμ., καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ 9ου μηνὸς 2—2 ½ ἑκατμ. Τὸ βάρος τοῦ εἰς τὸ τέρμα τῆς κυήσεως πλακοῦντος εἶναι περίπου 500—1000 γραμμαρίων. Ὁ πλακοῦς κατὰ κανόνα ἐμφύεται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἢ προσθίας ἐπιφανείας τοῦ σώματος τῆς μήτρας, σπανιώτερον ἐπὶ τοῦ πυθμένος καὶ ὅλως ἐξαιρετικῶς ἐπὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος αὐτῆς, ὁπότε καλεῖται *πρόδρομος πλακοῦς*. Ἐκ τῆς στενοτάτης συναφείας τοῦ ἐν τοῖς μεσολαχνίοις χώροις μητριαίου αἵματος μετὰ τοῦ συγκυτίου τῶν λαχνῶν ἐπιτελεῖται διὰ διαπιδύσεως ἀνταλλαγὴ οὐσιῶν μεταξὺ τοῦ μητριαίου καὶ τοῦ ἐμβρυϊκοῦ αἵματος· τὸ ἐμβρυϊκὸν δηλαδὴ αἷμα εἰσδέχεται ἐν τῷ πλακοῦντι πλαστικὴν ὕλην, ὕδωρ, λευκώματα, σάκχαρον, ἅλατα περιεχόμενα ἐν τῷ μητριαίῳ αἵματι, καὶ ἀνταλλάσσει τὸ ἐν αὐτῷ πλεονάζον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος πρὸς τὸ ἐν τῷ μητριαίῳ αἵματι περιεχόμενον ὀξυγόνον. Ὁ πλακοῦς εἶναι τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ ἀναπνοὴ καὶ ἡ θρέψις τοῦ ἐμβρύου. Πλεῖσται δ' ὅσαι φαρμακευτικαὶ καὶ τοξικαὶ οὐσίαι μεταβιβάζονται διὰ τοῦ πλακοῦντος εἰς τὴν ἐμβρυϊκὴν κυκλοφορίαν, ὡς καὶ πλεῖστα τῶν μικροβίων· δι' ὃ πᾶσα λοιμώδης νόσος τῆς μητρὸς μεταδίδεται διὰ τοῦ πλακοῦντος εἰς τὸ ἔμβρυον. Ὁ πλακοῦς προσφύεται ἐν τῇ μήτρᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τὰ πλάγια, πρὸς τὰ κέρατα, εἴτε πρὸς τὴν προσθίαν ἢ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν καὶ σπανιώτατα πρὸς τὸν πυθμένα ταύτης. Διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ φοῦ, μετὰ τὴν ὑστεροτοκίαν, δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὸ ὕψος τῆς ἕδρας τοῦ πλακοῦντος ἐν τῇ κοιλότητι τῆς μήτρας· πρὸς τοῦτο καταμετροῦμεν τὴν μεταξὺ τῶν χειλέων τοῦ θυλακίου καὶ τῶν χειλέων τοῦ πλακοῦντος ἀπόστασιν· ἐὰν αὕτη εἶναι κατωτέρα τῶν δέκα ἑκατοστομέτρων—ἀπόστασις ἀναγομένη εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς μήτρας—συμπεραίνομεν ἐκ τούτου ὅτι ἡ τοῦ πλακοῦντος πρόσφυσις ἦτο χαμηλὴ «πρόδρομος» ἢ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς μήτρας. Παρατηρεῖται συνηθέστατα ὅτι ὁ πλακοῦς ἑδράζεται ἐπὶ τῶν πλαγίων τοῦ θυλακίου καὶ κατὰ μεγίστην ἐξαίρεσιν εἰς τὸν πυθμένα τῆς μήτρας.

Βιολογικῶς ὁ πλακοῦς θεωρεῖται ὡς ὄργανον ἐναποθηκεύσεως τῶν ὑπὸ τῆς φοθήκης καὶ τοῦ προσθίου λοβοῦ τῆς ὑποφύσεως παραγομένων ὁρμονῶν. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐνδοκρινὴς ἀδὴν ὑπολαμβάνεται, δστις, ἐν ἀρχῇ διὰ τῆς τροφοβλάστης καὶ ἀκολούθως διὰ τοῦ ἐπιθηλίου τῶν χοριακῶν αὐτοῦ λαχνῶν, παρασκευάζει τὴν τε φοθηκικὴν καὶ τὴν τοῦ προσθίου λοβοῦ τῆς ὑποφύσεως ὁρμόνην, θεωρούμενος ὡς ἀδὴν μετ' ἰδίας ἔσω ἐκκρίσεως. Ἐνεργεῖ δ' ὁ πλακοῦς καὶ προστατευτικῶς ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου, ὡς παρακωλύων, διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, τὰς αἱμορραγίας τῶν ἐν μεγίστῃ ὑπεραιμίᾳ κατὰ τὴν κύησιν διατελούντων φθαρτῶν χιτώνων τῆς μήτρας, προφυλάσσων οὕτω τὴν ζωὴν τοῦ ἐμβρύου ἀπὸ τῆς ἐπακολούθου ἀποκολλήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ ὀργανισμοῦ· πρὸς δὲ ἐξασφαλίζει τὴν ἀπρόσκοπτον αὔξησιν τοῦ ἐμβρύου οὐ μόνον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης καὶ τῶν ἀερίων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ τοῦ μετασχηματίζειν ἐν ἑαυτῷ τὰς ὑπὸ τῆς μητρικῆς κυκλοφορίας προσαγομένας θρεπτικὰς οὐσίας, εἰς ἀλλοίας κατὰ τὴν χημικὴν σύστασιν θρεπτικὰς οὐσίας, ἱκανὰς καὶ καταλλήλους πρὸς χρῆσιν ἢ θρέψιν τοῦ ἐμβρύου. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—[Βοτ.] Καλεῖται *πλακοῦς* τὸ τμῆμα τῆς φοθήκης τοῦ φυτοῦ, ἐφ' οὗ εἶναι τοποθετημένη ἡ *σπερματικὴ βλάστη*. Δ. Ν. Π.

*—πλακοῦς τοῦ **Λομπστάϊν*** (placénta de Lobstein). Οὕτω καλεῖται ἡ δικτυοειδὴς ἔμφυσις τῆς ὀμφαλίδος, ἤτοι ἡ ἔμφυσις τοῦ ὀμφαλίου λώρου ἐπὶ τῶν ὑμένων τοῦ φοῦ. Κατ' αὐτὴν τὰ ὀμφαλικὰ ἀγγεῖα μεταβαίνουσι κεχωρισμένως εἰς τὸν πλακοῦντα, διακλαδιζόμενα διὰ μέσου τῶν ὑμένων. Ἡ διάταξις αὕτη καλεῖται καὶ δικτυοειδὴς ἔμφυσις τῆς ὀμφαλίδος ἢ ἀνωμαλία τοῦ Benckiser. Μ. Ν. Κ.

*—**πλακοῦς, πρόδρομος*** (placénta praevia). Οὕτω καλεῖται ὁ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς μήτρας προσφυόμενος πλακοῦς. Καταφύεται δ' οὗτος ποικιλοτρόπως: ὅτε μὲν τὸ ἔσω στόμιον τῆς μήτρας καλύπτεται ὁλοσχερῶς ὑπ' αὐτοῦ, ὁπότε ἡ τοιαύτη κατάφυσις καλεῖται *κεντρικὴ* ἢ *ἐπιπωματικὴ* ἢ *ἐπιστόμιος*· ὅτε δὲ μέγα μέρος τοῦ ἔσω στομίου καλύπτεται ὑπὸ τοῦ πλακοῦντος (κατάφυσις *μερικὴ* ἢ *ἐπιχείλιος*)· ἄλλοτε τὸ στόμιον εἶναι ἐλεύθερον, ὁ δὲ πλακοῦς προσφύεται μέχρι τοῦ χείλους (κατάφυσις *περιχείλιος* ἢ *περιφερική*)· τέλος τὸ ἔσω στόμιον εἶναι ἐλεύθερον, ὁ δὲ πλακοῦς προσφύεται ἐπὶ τὰ πλάγια τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς μήτρας (κατάφυσις *πλαγία* ἢ *κατωτέρα*). Τὰ ἐκ τοῦ προδρόμου πλακοῦντος συμβάματα οὐδέποτε σχεδὸν ἐμφανίζονται πρὸ τοῦ ἕκτου μηνὸς τῆς κυήσεως· ἡ γυνὴ αἰτιᾶται διίδρωσιν αἵματος ἐν ἀρχῇ καὶ εἶτα αἱμορραγίας σοβαρὰς καὶ ἀφθόνους. Διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως ἀντιλαμβανόμεθα, διὰ μέσου τοῦ τοιχώματος τῆς μήτρας, μάζης μαλθακῆς ἀποκρυπτούσης τὴν ἐμβρυϊκὴν μοῖραν ἐν μέρει ἢ συνόλῳ, ὁ δὲ τράχηλος τῆς μήτρας κλίνει ἐνίοτε ἐπὶ τὰ πλάγια.

Ἐπὶ μὴ ἀφθόνου αἱμορραγίας συνιστᾶται ἠρεμία καὶ λαυδανοῦχα κλύσματα· ἀλλ' ἐπὶ μεγάλης αἱμορραγίας θέλομεν ἀποβλέψει εἰς τὸ συμφέρον τῆς γυναικός, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἐμβρύου. Ὅθεν προβαίνομεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ τοκετοῦ, διαρρηγνύοντες ἐν πρώτοις τὸν ὑμένα, ὁπότε ἡ αἱμορραγία ἐπίσχεται πολλάκις· διενεργοῦμεν τὴν τεχνητὴν διαστολὴν τοῦ στομίου τῆς μήτρας καὶ εἶτα τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ ἐμβρύου, συλλαμβάνοντες τὸν ἕνα πόδα τούτου, ὃν ἑλκύομεν πρὸς τὸν κολεόν, κατὰ τὸν χειρισμὸν τοῦ Braxton Hicks, ὅστις διὰ τῆς ἐμπεδώσεως τῶν γλουτῶν τοῦ ἐμβρύου καὶ τὴν αἱμορραγίαν καταπαύει καὶ εἰς τὴν τελείαν διαστολὴν τῆς μήτρας συντελεῖ, ὁπότε ἀποπερατοῦμεν τὸν τοκετὸν διὰ τοῦ ἐξελκυσμοῦ τοῦ ἐμβρύου καὶ διενεργοῦμεν τὴν ἄμεσον καὶ τεχνητὴν ἐξαγωγὴν τοῦ πλακοῦντος. Πολλάκις ὁ πρόδρομος πλακοῦς διαγιγνώσκεται μόνον κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τοκετοῦ, ὁπότε εἶναι ἀνάγκη τοῦ ταχέος τερματισμοῦ τοῦ τοκετοῦ, ἐπὶ ἀτελοῦς μὲν διαστολῆς διὰ τῆς διαρρήξεως τῶν ὑμένων, τοῦ μετασχηματισμοῦ (ἐπὶ κεφαλῆς προβαλλομένης) κατὰ τὸν χειρισμὸν τοῦ Braxton Hicks ὡς ἄνω, καὶ ἐξελκυσμοῦ τοῦ ἐμβρύου· ἐπὶ δὲ τελείας διαστολῆς δέον ἄνευ βραδύτητος νὰ τερματίσωμεν τὸν τοκετὸν εἴτε δι' ἐμβρυουλκίας, εἴτε διὰ μετασχηματισμοῦ, εἴτε καὶ διὰ βασιοτριψίας, ἀναλόγως τῶν ἐνδείξεων τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἐννοεῖται δ' ὅτι διὰ πάντας τοὺς χειρισμοὺς τούτους δέον νὰ ληφθῶσι πάντα τὰ ἀντισηπτικὰ μέτρα καὶ τὰ προληπτικὰ κατὰ τῆς ἐπακολουθούσης συνήθως νευροπληξίας (choc) καὶ κατερείψεως (collapsus), ὡς καὶ τὰ ἀνορθωτικὰ τῆς μεγάλης ἀπωλείας αἵματος (φυσιολογικὸς ὀρὸς ἢ γλυκωματοῦχος, καρδιοτονωτικὰ κλπ.). Μ. Ν. Κ.

Πλακοῦσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δωδεκανησιακὸν νησίον ἐν τῷ διαύλῳ τῶν Λειψῶν (πλάτ. 37°12'30" Β., μῆκ. 26°49'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalimno), προσκείμενον βορείως τῆς Λέρου καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Ἀρχαγγέλου. Σ. Ε. Λ.

Πλακουτὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Λέρου (πλάτ. 37°11'20" Β., μῆκ. 26°50'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalimnos), ὡραῖος εἰς σχῆμα ἀλλ' ἐπικίνδυνος χρήσεως λόγῳ ὑφάλου καταμεσῆς τοῦ στομίου του. Σ. Ε. Λ.

πλακοφόρα (τὰ) (Placophora) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα γαστερόποδα μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον, μὲ κόγχην ἀσβεστώδους συστάσεως ἐξ ὀκτὼ καὶ σπανιώτερον περισσοτέρων πλακῶν ἢ λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων ἀποτελουμένην, ἐλευθέρων μεταξύ των, ὥστε τὸ ζῷον νὰ δύναται ποικιλοτρόπως νὰ διαθέτῃ τὸ σῶμά του. Δ. Ν. Π.

πλάκωμα (τό)· ἡ διὰ βάρους ἐπιτιθεμένου πίεσις: «*τὰ στέμφυλα θέλουν πλάκωμα νὰ στραγγίσουν*»· || καθόλου, ἡ ἐπίθεσις βάρους.

πλακώνω· πιέζω δι' ἐπιτιθεμένου βάρους: «*πλακώνω τὰ στέμφυλα νὰ στραγγίσουν*» || πίπτων, τιθέμενος ἐπί τινος πιέζω αὐτό: «*πλάκωσε τὸ παιδί της ὁ τὸν ὕπνο καὶ τὸ 'σκασε*», «*τὸν πλάκωσαν τὰ χώματα 'ς τὸ πηγάδι*» || ἔρχομαι ἐγγύς, προφθάνω: «*μᾶς πλάκωσε ἡ βροχή*», «*ὅπου κι' ἂν εἶναι πλάκωσε*» || ἐπιβαίνω, συνουσιάζομαι.

Πλακωτὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρίτσης Δολόπων τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 161.

Digitized by Google

Πλακωτά *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Καρπασίας τῆς Κύπρου (πλάτ. 35° 33′ Β., μῆκ. 34° 11′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074 : Cyprus island), 21 μίλλ. Δ. ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Ἀνδρέας. —2) Ὕφορμος, ἐπίνειον τοῦ χωρίου Γιαλοῦσσα, ἀμέσως πρὸς Δ. τοῦ ἀκρωτηρίου. Σ. Ε. Λ.

Πλακωτή *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πατιοπούλου (πρώην Συντέκνου) τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 43.

— 2) Χωρίον τῆς ἀρχαίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 396 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Πετροβίτσα* 488. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Πλακωτή** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Κύπρου (πλάτ. 35° 33′ Β., μῆκ. 34° 11′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074 : Cyprus), κατὰ τὸ μέσον τῆς παραλίου τῆς χερσονήσου Καρπασίας, ἀπόληξις τοῦ βουνοῦ Πάμπουλος. Σ. Ε. Λ.

πλακωτής (ὁ)· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης ἐπιστρώσεως πλακῶν.

πλακωτὸ (τό). Εἶδος *ταβλίου* (βλ. λ.).

Πλακωτὸν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Ἴου (πλάτ. 36° 48′ Β., μῆκ. 25° 19′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753 : Polykandro Sikino and Nio). Λόγῳ τοῦ κωνικοῦ ἀλλὰ μικροῦ ὕψους του ὀνομάζεται καὶ Πεταλίδα διὰ τὴν ὁμοιότητά του πρὸς τὸ ὄστρακον. Σ. Ε. Λ.

—**Πλακωτὸ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σερίφου (πλάτ. 37° 09′ Β., μῆκ. 24° 32′ ½, Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Πητεινὸς καὶ Ἄσπρο. Λέγεται καὶ *Βορεινὸ-Πλακωτό*. Σ. Ε. Λ.

πλακωτός,—*ή*,—*ό*, καὶ *πλακουτός*· δημοτ., ὁ εἰς σχῆμα πλακός, πεπλατυσμένος: «μιὰ πέτρα πλακωτή».

Πλακωτὸς (***Στράτης*** ἢ ***Πιττόρος***), ***Ἱερώνυμος***. Ζακύνθιος ἁγιογράφος (1680—1728). Ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ, ἠρέσκετο δὲ εἰς τὴν ἐξεικόνισιν σκηνῶν ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Μετερχόμενος τὸν ἐμπειρικὸν ἰατρόν, προσεβλήθη ὑπὸ πανώλους καὶ ἀπέθανε, τοῦ ἐργαστηρίου του πυρποληθέντος διαταγῇ τῆς τότε διοικήσεως Ζακύνθου. Ἔργα του περιεσώθησαν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐκκλησίας Φανερωμένης. Λ. Χ. Ζ.

Πλάνα (Plana), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος-Ἀμεδαῖος, βαρῶνος*** —. Ἰταλὸς μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος (1781—1864). Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ διασήμου μαθηματικοῦ J. L. Lagrange. Εἰσελθὼν τῷ 1800 εἰς τὴν ἐν Παρισίοις πολυτεχνικὴν σχολήν, διωρίσθη τῷ 1803 καθηγητὴς εἰς τὴν ἐν Piémont σχολὴν τοῦ πυροβολικοῦ, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Τουρῖνον, ὅπου τῷ 1811 τῷ ἀνετέθη ἡ διδασκαλία τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ ἐκεῖ πανεπιστημίῳ. Τῷ 1813 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Τουρίνου. Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν τῷ ἀπενεμήθη τῷ 1848 ὁ τίτλος τοῦ βαρώνου καὶ τοῦ γερουσιαστοῦ. Τῷ 1860 ἡ Ἀκαδημία τῶν Παρισίων, ἧς ἦτο ἤδη ἀντεπιστέλλον μέλος, ἐξέλεξεν αὐτὸν ὡς ξένον ἑταῖρον. Πρὸς τούτοις ὁ Πλάνα ἦτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Τουρίνου, ἧς ἐχρημάτισε πρόεδρος, καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων. Ἐκ τῶν ἀξιολόγων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικά, προέχει εἰς σπουδαιότητα τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ «Περὶ τῆς θεωρίας τῆς κινήσεως τῆς Σελήνης», Τουρῖνον 1832, τόμ. 3). Σ. Π.

Πλανὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγάλης Παναγίας (πρ. Ρεβενικίων) τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (πρ. Λιαριγκόβης) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 76.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Βραστῶν - Πλανῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτοικοι (1928) 259.

Πλαναρία (Planaria) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Νησὶς ἐν τῷ Λιγυστικῷ κόλπῳ. —2) Μία τῶν Εὐτυχῶν (Καναρίων) νήσων, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἕνεκα τῆς ὁμαλότητος τοῦ ἐδάφους της. Ν. Σ. Λ.

Πλανασία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀρχαία ὀνομασία μικρᾶς νήσου τοῦ Ἀδριατικοῦ, παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀπουλίας, βορείως τοῦ Γαργάνου ὄρους, ἐν τῇ συστάδι τῶν Διομηδείων νήσων. Ἡ ὕπαρξίς της προκύπτει ἐξ ἐπιγραφῆς, οὐδαμοῦ ὅμως ἐν ἐπισήμοις κειμένοις γίνεται μνεία αὐτῆς. Ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν σύγχρονον *Πιανόζα* (Pianosa : πλάτ. 42°13′ Β., μῆκ. 15°45′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 199 : Brindisi to Ortona) τῆς συστάδος Τρεμίτι. —2) Νῆσος πρὸ τῆς Μασσαλίας μεταξὺ Στοιχάδων καὶ Λήρωνος *Στράβ.* Δ, 185). Κατά τινας εἶναι ἡ νῆσος Saint Honorat, κατ' ἄλλους ἡ πρὸ τῆς Μασσαλίας νησὶς *Πλανιέ*. Σ. Ε. Λ.

—**Πλανασία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σύγχρονον *Πιανόζα* (Pianosa: πλάτ. 42°37′ Β., μῆκ. 10°05′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 158: Cape Cavalloto Civita Vecchia). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξε τόπος ἐξορίας ἐπισήμων Ρωμαίων ὑπόπτων τῇ αὐτοκρατορίᾳ, σήμερον δὲ καθείρξεως βαρυποίνων καταδίκων, ἔχουσα πρὸς τοῦτο μεγάλας φυλακάς. Σ. Ε. Λ.

πλάνεμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ πλανᾷ τις, παραπλάνησις.

πλανεμπορία (ἡ). Ἐπάγγελμα ἀσκούμενον ὑπὸ διαφόρων μικροεπιτηδευματιῶν, οἵτινες εἴτε περιφέρουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἢ ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον τῆς αὐτῆς πόλεως τὰ πρὸς πώλησιν εἴδη των (*πλανόδιοι πωληταί*), εἴτε παραμένουσι στάσιμοι εἰς ὡρισμένον μιᾶς πόλεως σημεῖον (*στάσιμοι πωληταί*). Κατ' ἀρχήν, πλὴν τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ὧν ἡ πώλησις ὑπὸ τῶν πλανοδίων ἀπαγορεύεται ἀπολύτως δυνάμει τοῦ διατάγματος τῆς 8 Ἰουλίου 1931, ἡ πλανεμπορία εἶναι ἐλευθέρα, ἀσκεῖται ὅμως πάντοτε ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν καὶ συνεχῆ παρακολούθησιν τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, ἧς τὴν ἐπέμβασιν καθιστῶσιν ἀπαραίτητον αἱ τυχοδιωκτικαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνήθεις καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ εὐκολία μεθ' ἧς δύνανται νὰ φυγαδευθῶσιν εἴδη ἀμφιβόλου προελεύσεως, ἡ ἀνάγκη προασπίσεως τῶν συμφερόντων τῶν λοιπῶν ἐμπόρων ἐκ τυχὸν συναγωνισμοῦ ὑπὸ τῶν πλανοδίων καὶ ἡ ἀνάγκη ρυθμίσεως τῆς κυκλοφορίας ἐν γένει, τοὐλάχιστον διὰ τὰς μεγαλοπόλεις. Συνήθως αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ ἐπιβάλλουσι τοὺς κάτωθι περιορισμούς: ἀπαγορεύουσι τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἄνευ ἀδείας, ἐκδιδομένης παρ' αὐτῶν τῇ αἰτήσει τῶν ἐνδιαφερομένων. Ὁμοίως πρὸς πρόληψιν μεταδόσεως νόσων μεταδοτικῶν ἀπαγορεύουσι τὴν πώλησιν εἰδῶν ρουχισμοῦ πεπαλαιωμένων, ἐφόσον δὲν συνοδεύονται ὑπὸ βεβαιώσεως, ἐξ ἧς νὰ ἐμφαίνηται ἡ ἀπολύμανσίς των, καθορίζουσι τὰς διαστάσεις τῶν μεταφορικῶν μέσων ἐφ' ὧν ἐκτίθενται τὰ πρὸς πώλησιν εἴδη, τὸν τόπον σταθμεύσεως καὶ τὰ ἐξωτερικὰ τούτων γνωρίσματα. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀστυνομικῶν περιορισμῶν, καὶ ἡ ἰσχύουσα παρ' ἡμῖν κοινωνικὴ καὶ ἐργατικὴ νομοθεσία ἐπιβάλλει ὡρισμένας ἀπαγορεύσεις. Οὕτω παιδία μὴ συμπληρώσαντα τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας των δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶσιν οἱαδήποτε ἀντικείμενα εἰς τὰς ὁδούς, πλατείας ἢ δημοσίους τόπους ἐν γένει ἢ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἄνευ προηγουμένης παραγγελίας. Μετὰ τὴν 9ην ἑσπερινὴν καὶ πρὸ τῆς πέμπτης πρωϊνῆς ὥρας δὲν ἐπιτρέπεται εἰς νεαρὰ πρόσωπα, μὴ συμπληρώσαντα τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, νὰ πωλῶσιν οἱαδήποτε ἀντικείμενα εἰς τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἀναφερόμενα μέρη. Ἐξαιροῦνται οἱ ἄρρενες πωληταὶ ἐφημερίδων οἱ συμπληρώσαντες τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν (νόμ. ΔΚΔ′ ἄρθρ. 10).

Ὁμοίως ἀπαγορεύεται ἡ ὑπὸ πλανοδίων πωλητῶν πώλησις εἰδῶν πωλουμένων συνήθως εἰς καταστήματα, ἅτινα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον μένουν κλειστά, ἐπιτρεπομένης μόνον τῆς πωλήσεως βιβλίων καὶ σιγαρέττων ὑπὸ τῶν πλανοδίων πωλητῶν (Ν. Δ. 21 Σεπτεμβρίου 1926 «Περὶ χρονικῶν ὁρίων ἐργασίας») καὶ τῆς κατ' οἶκον πωλήσεως γάλακτος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγομένων εἰδῶν (Ν. Δ. 23 Νοεμβρίου 1928 «Περὶ Κυριακῆς ἀναπαύσεως»). Ἀπὸ ἀπόψεως φορολογικῆς: διὰ τοῦ ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1929 κώδικος ἀμέσου φορολογίας εἰς τὰς διὰ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ αὐτοῦ κώδικος καθορισθείσας 22 κλάσεις διαβαθμίσεως τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος, προσετέθη διὰ τοὺς πλανοδίους πωλητὰς καὶ κατωτέρα κλάσις, ἧς ὁ φόρος ὡρίσθη εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κατὰ περίπτωσιν ἐφαρμοζομένης ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ χωρίου, κωμοπόλεως ἢ πόλεως κατωτάτης κλάσεως. Οἱ κατὰ τὴν κρίσιν ὅμως τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου πλανόδιοι μικροεπιτηδευματίαι, οἱ ἀσκοῦντες μᾶλλον εὐσχημον ἐπαιτείαν, ὡς καὶ οἱ τραυματίαι πολέμου ἐξαιροῦνται, μὴ ὑποκείμενοι εἰς τὸν φόρον ἐπιτηδεύματος. Οὐδεμία ἄδεια κυκλοφορίας ἐπιτρέπεται νὰ χορηγῆται ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ἢ ἄλλων δημοσίων ἀρχῶν εἰς τοὺς πλανοδίους μικροπωλητάς, ἐφόσον δὲν ἔχουσιν οὗτοι προηγουμένως ἐφοδιασθῆ παρὰ τῆς ἐφορείας μὲ ἄδειαν ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος. Καίτοι οἱ πλανόδιοι πωληταὶ ἐνεργοῦσι, καὶ μάλιστα ἐξ ἐπαγγέλματος, πράξεις ἐμπορικάς, ἐν τούτοις ἐπεκράτησε νὰ μὴ θεωρῶνται νομικῶς ἔμποροι, ἐφόσον καὶ ἡ ἐργασία των εἶναι περιωρισμένης σημασίας καὶ τὸ ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενα κεφάλαια ἄνευ σπουδαιότητος καὶ συνεπῶς θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐμπόρου, τηροῦντες τὰ νόμιμα βιβλία, κηρυσσόμενοι εἰς πτώχευσιν κ.τ.λ. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

πλανερία (ἡ) (Planeria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδοειδῶν* ἢ *κνιδιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὸν Καύκασον χώρας, εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν. Εἶναι δένδρα δασικὰ ἢ κοσμητικά. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *πλανερία ἡ κροσσωτὴ* (Planeria crenata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Σιβηρίαν, καὶ ἡ *πλανερία ἡ ὑδροχαρὴς* (Planeria aquatica), ἀπαντῶσα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Τὸ ξύλον ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν εἶναι σκληρόν, εὐέργαστον, μεγάλης διαρκείας καὶ ποικιλοτρόπως χρήσιμον. Δ. Κ. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλανερίας* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῶν πλειοκαινικῶν τῆς Ἰαπωνίας καὶ Νοτίου Γαλλίας. Κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον καὶ μειόκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ ἓν τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν μεταξὺ τῶν τότε φυτῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ τῶν ἀρκτικῶν περιοχῶν ἦτο τὸ εἶδος *πλανέρα (ζελκόβα) Ungeri*. Τούτου ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης τῆς Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

πλανευτὴς (ὁ), θηλ. —*εύτρα*· δημοτ., ἐκεῖνος ποὺ πλανεύει, ἐξαπατᾷ, πλάνος.

πλανεύω· δημοτ., ἀποπλανῶ, ἐξαπατῶ διὰ κολακείας, δι' ὑποσχέσεων κ. τ. τ.: «μ' ἐπλάνεψε μὲ τὶς ψευτιές του»· || ἀποπλανῶ ἀφροδισιακῶς, διαφθείρω.

πλάνη (ἡ)· ἀπάτη, σφάλμα, λάθος, ἐσφαλμένη γνώμη: «ἀσύγγνωστος πλάνη»· || φρ. «καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης» (Κ. Δ.) ἐπὶ μεγάλης καὶ ἐπανειλημμένης πλάνης· || ἀρχ., περιπλάνησις, τὸ νὰ περιφέρεταί τις ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

— *[Ἀστ. Δίκ.]* Ἡ *πλάνη* περὶ τὰ αἴτια, ἡ μὴ προκληθεῖσα διὰ δόλου, οὐδόλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς συμβάσεως. Ἀλλ' ἡ πλάνη τινὸς ἢ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων δύναται νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἀποκλείῃ τὴν βούλησιν ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων ἢ τὴν συναίνεσιν ἀμφοτέρων, ἑπομένως δὲ καὶ τὴν ὕπαρξιν πραγματικῆς συμβάσεως.

Δι' ἔλλειψιν συναινέσεως εἶναι ἄκυρος ἡ σύμβασις: 1) Ὅταν ὁ εἷς ἔχῃ κατὰ νοῦν σύμβασιν ἄλλου εἴδους ἢ ὁ ἕτερος. 2) Ὅταν ἡ βούλησις ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, εἴτε διότι ἕκαστος ἔχει κατὰ νοῦν ἀτομικῶς διάφορα πράγματα ἢ πράγματα διαφόρου γένους ἢ διαφόρους ποσότητας τοῦ αὐτοῦ γένους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀσυμφωνία ἁπλῶς ὡς πρὸς τὸ ὄνομα ἢ ὡς πρὸς τὰ παρακολουθήματα τοῦ αὐτοῦ πράγματος.

Ἡ πλάνη τοῦ ἑνὸς ἢ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων δύναται, οὐσιώδης οὖσα, νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς συμβάσεως· τοιαύτη δ' εἶναι ἡ πλάνη: 1) Ὅταν ἀφορᾷ εἰς τὴν ταυτότητα τοῦ προσώπου τοῦ ἄλλου συμβαλλομένου, προϋποτιθεμένου ὅτι ἡ συνομολόγησις τῆς συμβάσεως ἐπέπειτο μόνον μετὰ τοῦ προσώπου ἐκείνου, ἀνθ' οὗ ἐξελήφθη ὁ ἄλλος. 2) Ὅταν ἡ πλάνη στρέφεται περὶ τὴν ὕπαρξιν ὡρισμένης ἰδιότητος εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς συμβάσεως, ἧς ἐλλειπούσης θὰ συγκατελέγετο τοῦτο εἰς ἄλλο εἶδος πραγμάτων καὶ οὐχὶ εἰς τὸ βουληθὲν ὑπὸ τοῦ συμβαλλομένου (π. χ. ἐναλλαγὴ μεταξὺ οἴνου καὶ ὄξους, ὀρειχάλκου καὶ χρυσοῦ, μολύβδου καὶ ἀργύρου). 3) Ὅταν ἐπ' ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων τὸ πρᾶγμα τὸ ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς μιᾶς παροχῆς ἐθεωρήθη παρ' ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων ὡς ἀκέραιον, ἐνῷ πράγματι εἶναι ἤδη κατεστραμμένον κατὰ τὸ μεῖζον μέρος.

Ἡ πλάνη περὶ τὰς ἰδιότητας ἢ τὸ ποσὸν ἀντικειμένου τινὸς ἢ ἡ κακὴ πίστις τοῦ ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων δύναται, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν περιστάσεων, νὰ στηρίξῃ τὸ δικαίωμα, ὁτὲ μὲν ἐπὶ ἀναλόγῳ μειώσει τῆς ἀντιπαροχῆς, ὁτὲ δὲ ἐπὶ διαλύσει τῆς συμβάσεως, ὁτὲ δὲ ἐπὶ παροχῇ τοῦ διαφέροντος.

— *[Ποιν. Δίκ.]* Ἡ διδασκαλία περὶ τῆς πλάνης ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ εἶναι ἡ περὶ τῆς ἐνοχῆς τοιαύτη ὑπὸ τὴν ἀντίστροφον αὐτῆς πλευράν. Συνεπῶς εἶναι συνδεδεμένη ἀρρήκτως μὲ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς *ἐνοχῆς* (βλ. λ.). Ἡ πλάνη εἶναι ἐλάττωμα τοῦ ὑποκειμενικοῦ στοιχείου τῆς πράξεως, δηλαδὴ τοῦ βουλητικοῦ γεγονότος τὸ ὁποῖον προηγήθη τῆς δράσεως, ἑνὶ λόγῳ ἡ πλάνη εἶναι ἐλάττωμα τῆς *αἱρέσεως*, εἶναι δόξα, κρίσις ψευδής. Τὸ δίκαιον ἐξετάζει δύο εἴδη πλάνης, τὴν περὶ τὸ δίκαιον καὶ τὴν περὶ τὰ πράγματα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὀρθότητος τοῦ δικαίου ἀμφότεραι αἱ πλάναι δέον νὰ ἀποκλείουν τὸν δόλον. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἡμέτερον θετὸν δίκαιον τὸν δόλον ἀποκλείει μόνον ἡ πλάνη περὶ τὰ πράγματα. Ἡ πλάνη, ὡς γεγονὸς τῆς συνειδήσεως ἐσωτερικόν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαγνωσθῇ, ἂν δὲν ἐνδυθῇ λόγον ἀναληθῆ, ἰσχυρισμὸν ψευδῆ. Ἡ πλάνη περὶ τὸ δίκαιον εἶναι ἀναληθὴς λόγος περὶ τῆς ἀξίας ἐξωτερικῆς τινος ἐμφανίσεως, ὅταν ἡ ἀξία τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης ἐμφανίσεως κρίνεται κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ δικαίου τεθὲν μέτρον τῆς ἀξιολογικῆς ἐκτιμήσεως. Ὁ πλανώμενος δύναται ἐνταῦθα νὰ ἐκτιμᾷ ἀξιολογικῶς τὸ γεγονὸς κατὰ τρόπον ἕτερον ἢ ὡς τὸ ἐκτιμᾷ τὸ δίκαιον. Χ διὰ τὸν πλανώμενον εἶναι α, διὰ τὸ δίκαιον εἶναι β. Ὁ Μ ἀφαιρεῖ ξένην ἰδιοκτησίαν, νομίζων ἐκ πλάνης ὅτι τὸ δίκαιον δὲν θεωρεῖ ὡς ἐπίμεμπτον τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ξένης ἰδιοκτησίας. Πλανᾶται, τουτέστιν ἐκτιμᾷ ψευδῶς

Digitized by Google

τὴν ἀξίαν τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ξένης ἰδιοκτησίας. Λέγει ὅτι ἡ ἀφαίρεσις τῆς ξένης ἰδιοκτησίας κατὰ τὸ δίκαιον δὲν εἶναι ἐπίμεμπτος, ἐνῷ εἶναι. Ὁ ἀναληθὴς οὗτος λόγος δὲν θὰ ἦτο τοιοῦτος, ἂν ἡ ἔνδικος τάξις δὲν εἶχε θέσει τὸ μέτρον τῆς ἀξιολογικῆς ἐκτιμήσεως τῶν τοιούτων πράξεων, ἂν δηλαδὴ δὲν εἶχε θέσει τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ξένης ἰδιοκτησίας. Οὐδέποτε δὲ ἀπαγορεύεταί τι, ἂν δὲν ἀποδοκιμάζεται. Ἂν ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη δὲν ὑφίστατο, δὲν θὰ ἠγείρετο ζήτημα πλάνης διὰ τὸ δίκαιον. Πιθανὸν ἡ ἠθική, τὰ ἤθη, ἡ θρησκεία νὰ ἰσχυρίζοντο ὅτι ἐπλανήθη ἐν σχέσει πρὸς αὐτάς, διὰ τὸ δίκαιον ὅμως οὐδεὶς λόγος περὶ πλάνης θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Ἡ πλάνη λοιπὸν περὶ τὸ δίκαιον εἶναι λόγος ἀναληθής, διότι τὸ δίκαιον ἔθεσε τὸ μέτρον τῆς ἀξιολογικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ συμβεβηκότος. Ἐὰν ὅμως ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Α πυροβολεῖ ἐναντίον ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἐξέλαβεν ὡς λύκον, ἐνταῦθα πρόκειται ἐπίσης λόγος ἀναληθής. Ὁ ἄνθρωπος ἐλέχθη λύκος. Ἀλλ' ὁ ἀναληθὴς οὗτος λόγος εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ παντὸς θεσμοῦ δικαίου. Ἡ ὀνομασία δὲν ἐτέθη ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς γνώσεως. Ἡ περὶ τοῦ ἀντικειμένου ἀντίληψις τοῦ πλανηθέντος δὲν μετρεῖται συμφώνως πρὸς θεσμόν τινα τοῦ δικαίου, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γνώσεως, οἵτινες ἐπιτάσσουν ὅπως σκεπτώμεθα καὶ λέγωμεν τοὺς ἀνθρώπους ἀνθρώπους καὶ τοὺς λύκους λύκους. Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα δὲν ὑπάρχει τοιαύτη πλάνη. Ἡ ἀφαίρεσις ξένης ἰδιοκτησίας ἐλέχθη ἀφαίρεσις ξένης ἰδιοκτησίας. Ἡ πλάνη ἀνακύπτει ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐκτιμηθῇ ἀξιολογικῶς καὶ μελετηθῇ συμφώνως πρὸς μέτρον ἀξιολογικὸν τεθὲν ὑπὸ τοῦ δικαίου. Τὸ δίκαιον λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ ἀμφοτέρας τὰς ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας πλάνας, διότι ἕνεκεν ἀμφοτέρων τῶν πλανῶν τούτων παρήχθη ἐξωτερική τις παρανομία. Εὑρεθὲν δὲ τὸ δίκαιον, ἕνεκα τῆς ἐξωτερικῆς παρανομίας, πρὸ τῶν πλανῶν τούτων, εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ τὰς σταθμίσῃ. Ἂν λάβῃ μόνον ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξωτερικὴν παρανομίαν, τὸ ἄδικον ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ πλάνης ἐπιχειρηθείσης δράσεως ἢ τὴν ἐκ πλάνης ἐπιχειρηθεῖσαν ἄδικον δρᾶσιν, θὰ σταθμίσῃ κατέραν τῶν πλανῶν τούτων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, θὰ κηρύξῃ δηλαδὴ ἀμφοτέρας ἐπιμέμπτους ἢ ἀμέμπτους. Ἀλλὰ τὸ ποινικὸν δίκαιον, εἰς ἣν βαθμίδα εὑρίσκεται σήμερον, δὲν ἐνδιαφέρεται ἁπλῶς διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον αὐτῆς, τὸ βουλητικὸν γεγονὸς τὸ ὁποῖον προηγήθη τῆς δράσεως, διὰ τὴν αἵρεσιν, καὶ ἡ αἵρεσις εἶναι ἡ προσφέρουσα αὐτῷ τὰ σταθμά. Ἐπὶ τῆς πλάνης περὶ τὰ πράγματα, ὅταν δηλαδὴ ὁ πράξας ἐξέλαβε τὸν ἄνθρωπον ὡς λύκον, ἡ σκέψις ὅτι ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ δύναται νὰ προκύψῃ θάνατος ἀνθρώπου δὲν ἀνέκυψεν ἐν τῇ αἱρέσει. Τὸ ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα τοῦ θανάτου ἀνθρώπου δὲν ἦτο συνεπῶς τὸ αἱρεθέν. Ἐπομένως διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ δόλος εἰς τὸν πράξαντα. Ἂν ἡ ἔνδικος τάξις δύναται μετὰ λόγου ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιστάσει νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ παράστασις τοῦ θανάτου ἀνθρώπου ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ ἀνακύψῃ ἐν τῇ αἱρέσει, θὰ μεμφθῇ τὸν πράξαντα ἐπὶ ἀμελείᾳ. Ἐπὶ τῆς πλάνης περὶ τὸ δίκαιον τὸ ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε καὶ τὸ αἱρεθέν. Ὁ τὴν ξένην ἰδιοκτησίαν ἀφαιρέσας ἐξέλεξε τὴν δρᾶσιν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὡς μέσον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ του. Ἐρωτᾶται: ἔχομεν ἐνταῦθα δόλον; Δόλον θὰ ἔχωμεν ἂν ἡ συνείδησις τοῦ ἀδίκου τῆς πράξεως δὲν εἶχε σημασίαν, ἀλλὰ νομικὴ μομφὴ ἐναντίον ἀνθρώπου μὴ κεκτημένου τὴν συνείδησιν τοῦ ἀδίκου καὶ μὴ δυναμένου νὰ ἔχῃ τὴν τοιαύτην συνείδησιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ. Συνεπῶς de lege ferende ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς πλάνης περὶ τὸ δίκαιον ὁ δόλος ἀποκλείεται. De lege lata ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο. Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἔπραξεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ νόμου. Κατὰ ταῦτα ἡ μὲν πλάνη περὶ τὰ πράγματα ἀποκλείει τὸν δόλον, ἡ δὲ περὶ τὸν νόμον de lege ferenda ναί, de lege lata οὐχί. Χ. Ν. Τ.

πλάνη (ἡ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως (ἐκ τῆς γαλλ. λέξ. plane) ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν λείανσιν ἐπιφανειῶν ξύλων ἢ μετάλλων, ἄλλως ῥυκάνη (βλ. λ.). Δ. Κ. Α.

πλάνης,—*ητος* (ὁ)· ὁ περιπλανώμενος, ὁ περιφερόμενος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ: «πλάνητες ἄνθρωποι» || «πλάνης βίος» τὸ νὰ ζῇ τις περιφερόμενος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Πλανησία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας μόνον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Γ, 159) ἀναφερομένη ὡς ἀποτελοῦσα συστάδα μετὰ τῆς Πλουμβαρίας. Κατὰ τοὺς Du Theil καὶ Coray εἶναι ἡ σύγχρονος Benidormi πλάτ. 38°30' Β, μήκ. 0°08' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1372: Carthagena to Cabo San Antonio) πρὸ τοῦ φερωνύμου λιμένος. Σ.Ε.Λ.

—**Πλανησία** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. λ. *Πλαγασία.*

πλανητάριον (τὸ) [*Ἀστρον.*]. Συσκευὴ χρησιμεύουσα πρὸς ἐπίδειξιν τῶν κινήσεων τῶν μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος καὶ ἑρμηνείαν τῶν συναφῶν οὐρανίων φαινομένων. Αἱ κοινότεραι τῶν τοιούτων συσκευῶν ἀποτελοῦνται ἐξ ὁριζοντίου κύκλου, παριστῶντος τὸν ζῳδιακὸν καὶ ἔχοντος εἰς τὸ κέντρον σφαῖραν, ἐμφαίνουσαν τὸν Ἥλιον. Πέριξ τῆς κεντρικῆς σφαίρας περιφέρονται διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ ἕτεραι, παριστῶσαι τὴν Γῆν μετὰ τῆς Σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ οἴκου Zeiss εἰδικὴ συσκευὴ πρὸς κινηματογραφικὴν οὕτως εἰπεῖν ἐπίδειξιν τῶν πλανητικῶν φαινομένων κατὰ τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα (βλ. λ. *οὐρανόραμα*). Τοιαῦται αἴθουσαι πλανηταρίου, δυνάμεναι νὰ περιλάβωσι μέγαν ἀριθμὸν θεατῶν, ὑπάρχουσιν ἤδη εἰς πλείστας πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ἐν δὲ τῷ γερμανικῷ μουσείῳ τοῦ Μονάχου, πλὴν τοῦ πτολεμαϊκοῦ πλανηταρίου, ὑπάρχει ἐν ἰδιαιτέρᾳ αἰθούσῃ καὶ πλανητάριον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ Ἀριστάρχου. Σ. Π.

πλανήταρος, πλανηταρούδιν [*Λαογρ.*]. Ἰδιωματικὴ ἐν Κύπρῳ ὀνομασία τῶν *καλλικαντζάρων* (βλ. λ.).

Πλανητέρου [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 519. Α. Ι. Ο.

πλανήτης (ὁ)· ὁ πλάνης, ὁ περιπλανώμενος || οὐράνιον σῶμα περιστρεφόμενον περὶ τὸν Ἥλιον (βλ. κατ.).

—[*Ἀστρον.*] Τὸ ὄνομα *πλανήτης* (πλανώμενον ἄστρον) ἐδόθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ἑπτὰ λαμπρὰ ἄστρα ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ—Ἥλιον, Σελήνην, Ἑρμῆν, Ἀφροδίτην, Ἄρην, Δία καὶ Κρόνον—τὰ ὁποῖα φαίνονται ἐκ τῆς Γῆς μεταβάλλοντα ταχέως θέσιν μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τῶν ἀπλανῶν, οἵτινες ἐθεωροῦντο ἀκίνητοι.

Ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ τῶν νεωτέρων χρόνων, ἥτις χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κοπερνίκου, τὸ ὄνομα πλανήτης παρέμεινεν, ἀλλὰ μὲ σημασίαν εὐρυτέραν. Μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν κομητῶν, πάντα τὰ ἑτερόφωτα ἄστρα, τὰ ὁποῖα περιφέρονται περὶ τὸν Ἥλιον καὶ συνοδεύουν αὐτὸν εἰς τὴν κίνησίν του ἐν τῷ διαστήματι, εἶναι πλανῆται. Συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν ἡ Σελήνη καὶ πάντες οἱ δορυφόροι τῶν πλανητῶν εἶναι καὶ αὐτοὶ πλανῆται, οὐχὶ ὅμως ὁ Ἥλιος.

Μεγάλοι καὶ μικροὶ πλανῆται. Τοὺς πλανήτας τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος διακρίνομεν εἰς *μεγάλους* καὶ *μικροὺς* ἢ *ἀστεροειδεῖς*.

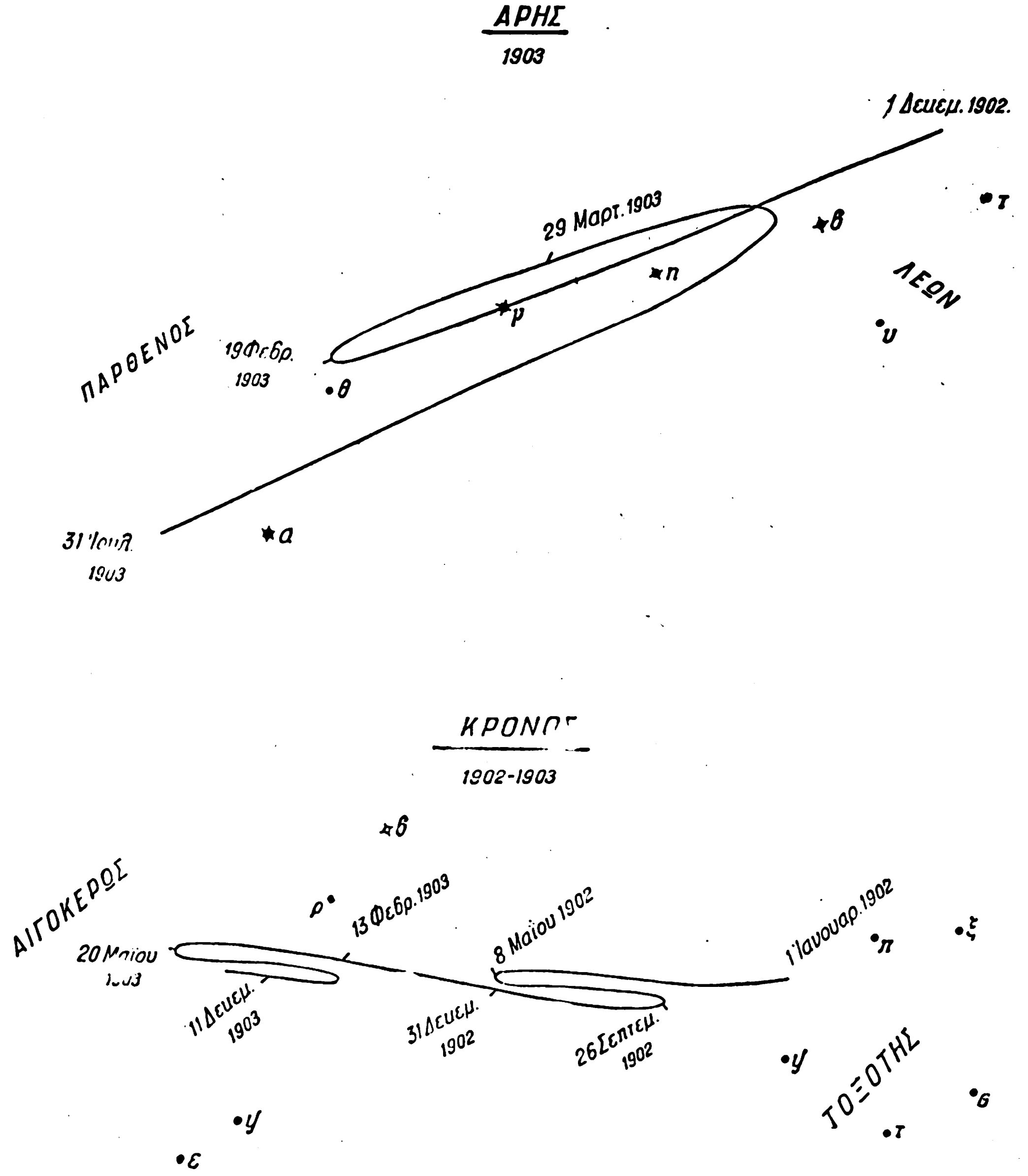

Σχ. 1.

Οἱ μεγάλοι πλανῆται, κατὰ σειρὰν ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, εἶναι οἱ ἑξῆς ἐννέα:

Ὄνομα	*Σύμβολον*	*Μᾶζα (Ἥλιος=1)*
Ἑρμῆς	☿	1 : 8.000.000
Ἀφροδίτη	♀	1 : 410.000
Γῆ	♁	1 : 331.950
Ἄρης	♂	1 : 3.085.000
Ζεύς	♃	1 : 1.047
Κρόνος	♄	1 : 3.499
Οὐρανός	♅	1 : 22.650
Ποσειδῶν	♆	1 : 19.350
Πλούτων	♇	;

Οἱ γνωστοὶ μικροὶ πλανῆται (ἢ ἀστεροειδεῖς) ὑπερβαίνουν τοὺς χιλίους καὶ περιφέρονται περὶ τὸν Ἥλιον μεταξὺ τῶν τροχιῶν τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διὸς (βλ. κατ.). Ἐκ τῶν μεγάλων πλανητῶν οἱ Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη καλοῦνται *κατώτεροι*, οἱ δὲ λοιποί, ἀπὸ τοῦ Ἄρεως καὶ πέραν, *ἀνώτεροι*.

Φαινομενικαὶ κινήσεις τῶν πλανητῶν. Αἱ κινήσεις τῶν πλανητῶν ὡς αὗται φαίνονται ἐκ τῆς Γῆς (*γεωκεντρικαί*)—ἐν εἴδει συνισταμένης ἢ συνδυασμοῦ τῆς πραγματικῆς κινήσεως αὐτῶν καὶ τῆς κινήσεως τῆς Γῆς—εἶναι πολύπλοκοι καὶ ἀνώμαλοι. Ἐὰν παρακολουθήσωμεν τὴν κίνησιν ἑνὸς πλανήτου, θὰ ἴδωμεν ὅτι οὗτος ἐφ' ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα κινεῖται ἐκ Δ. πρὸς Α. (κατὰ τὴν *ὀρθὴν φοράν*, ὡς αὕτη καλεῖται ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ). Ἡ ταχύτης τῆς κινήσεώς του δὲν εἶναι σταθερά· διερχομένη διά τινος μεγίστης τιμῆς μηδενίζεται ἐν τέλει, ὁπότε ὁ πλανήτης φαίνεται ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα σχεδὸν ἀκίνητος. Τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀκινησίας ὀνομάζεται *στηριγμός*. Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὁ πλανήτης ἀλλάσσει διεύθυνσιν κινήσεως πρὸς Δ. (*ἀνάδρομος φορά*)· κινεῖται πρὸς Δ. ἐπί τι χρονικὸν διάστημα, σταματᾷ, μεταβάλλει πάλιν διεύθυνσιν πρὸς Α. καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, διαγρά-

Digitized by Google

φων ἐν τῷ οὐρανῷ καμπύλην παρομοίαν πρὸς τὴν τοῦ σχ. 1.

Κατὰ κανόνα, τὸ ἐκ Δ. πρὸς Α. τόξον τῆς καμπύλης εἶναι μεῖζον τοῦ ἐξ Α. πρὸς Δ.· δηλαδὴ οἱ πλανῆται κινοῦνται κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν μακρότερον ἢ κατὰ τὴν ἀνάδρομον. Ἡ κίνησις αὕτη τῶν πλανητῶν εἶναι ἡ *φαινομενικὴ κίνησις* αὐτῶν σχετικῶν πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς. Ὁ Ἥλιος φαίνεται καὶ αὐτὸς μεταβάλλων θέσιν ὡς πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς, ὡς ἐκ τούτου ἡ φαινομένη κίνησις τῶν πλανητῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἥλιον καθίσταται ἔτι μᾶλλον πολύπλοκος.

Ἐξαιρέσει τῶν πλανητῶν *Ἑρμοῦ* καὶ *Ἀφροδίτης*, ἡ πρὸς Α. κίνησις πάντων τῶν λοιπῶν εἶναι πάντοτε βραδυτέρα τῆς τοῦ Ἡλίου καὶ κατὰ συνέπειαν οὗτοι μεσουρανοῦν καθ᾽ ἑκάστην ἐνωρίτερον τῆς προηγουμένης (ἔχομεν ὑπ᾽ ὄψιν τὸν κοινὸν ἡλιακὸν χρόνον). Ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη, κατὰ μὲν τὴν πρὸς Δ. (ἀνάδρομον) κίνησίν των προηγοῦνται ταχέως τοῦ Ἡλίου, καθιστάμενοι ὁρατοὶ τὴν πρωΐαν πρὸς Ἀνατολάς, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, κατὰ δὲ τὴν πρὸς Α. (ὀρθὴν) κίνησίν των ὑπερτεροῦν τὸν Ἥλιον καὶ ἐμφανίζονται τὴν ἑσπέραν πρὸς Δ. μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου.

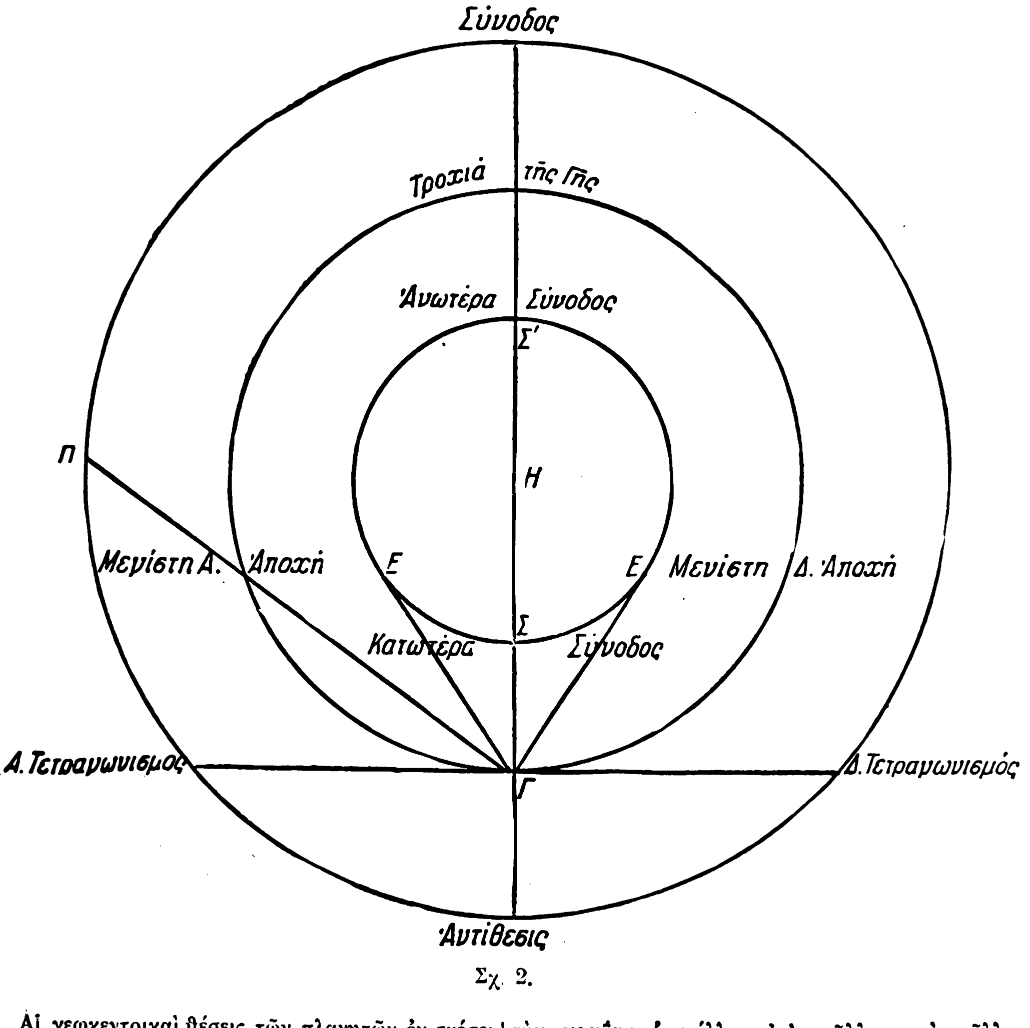

Σχ. 2.

Αἱ γεωκεντρικαὶ θέσεις τῶν πλανητῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἥλιον ἀπεικονίζονται ἐν σχ. 2, ἔνθα: Η εἶναι ὁ *Ἥλιος*, Γ ἡ *Γῆ*, Ε εἷς κατώτερος πλανήτης (ὁ *Ἑρμῆς* λ. χ.) καὶ Π εἷς ἀνώτερος (ὁ *Ζεὺς* ἐπὶ παραδείγματι). Ὁ ἐσωτερικὸς κύκλος παριστᾷ τὴν τροχιὰν τοῦ κατωτέρου πλανήτου, ὁ ἐξωτερικὸς τὴν τοῦ ἀνωτέρου καὶ ὁ ἐνδιάμεσος τὴν τῆς Γῆς. Ἡ γωνιώδης ἀπόστασις ΗΓΠ πλανήτου τινὸς Π ἀπὸ τοῦ Ἡλίου εἶναι ἡ *ἀποχὴ* (élongation) τοῦ πλανήτου. Ἡ ἀποχὴ τῶν ἀνωτέρων πλανητῶν μεταβάλλεται ἀπὸ 0°—180°. Ἡ τῶν κατωτέρων πλανητῶν μεταβάλλεται ἀπὸ τοῦ 0° μέχρις ἑνὸς ὁρίου, ὅπερ οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὰς 90° καὶ καλεῖται *μεγίστη ἀποχή*. Ἡ μεγίστη ἀποχὴ διὰ τὴν Ἀφροδίτην ἰσοῦται πρὸς 47°, καὶ διὰ τὴν Ἑρμῆν 18°—28° μόνον. Ἡ μεγίστη ἀποχὴ ἰσοῦται πρὸς τὴν γωνίαν ΗΓΕ, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἡ ἐφαπτομένη ΓΕ τῆς πλανητικῆς τροχιᾶς μετὰ τῆς γραμμῆς Ἥλιος—Γῆ. Ὅταν ἡ ἀποχὴ ἑνὸς πλανήτου ἰσοῦται πρὸς 0°, ἔχομεν *ἀπόλυτον σύνοδον*.

Ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ διακρίνομεν *σύνοδον κατὰ μῆκος* καὶ *σύνοδον κατ᾽ ὀρθὴν ἀναφοράν*, καθ᾽ ὅσον ὁ πλανήτης καὶ ὁ Ἥλιος ἔχουν τὸ αὐτὸ μῆκος ἢ τὴν αὐτὴν ὀρθὴν ἀναφοράν.

Προκειμένου περὶ τῶν ἀνωτέρων πλανητῶν διακρίνομεν: *σύνοδον* (conjunction), ὅταν τὰ μήκη πλανήτου καὶ Ἡλίου εἶναι τὰ αὐτά, *ἀντίθεσιν* (opposition), ὅταν ταῦτα διαφέρουν κατὰ 180°, καὶ *τετραγωνισμὸν* (quadrature) ἀνατολικὸν ἢ δυτικόν, ὅταν ἡ διαφορὰ τῶν μηκῶν ἀνέρχεται εἰς 90° ἢ 270°. Σύνοδος καὶ ἀντίθεσις ὁμοῦ καλοῦνται *συζυγίαι*.

Οἱ κατώτεροι πλανῆται, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ τροχιὰ εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς τροχιᾶς τῆς Γῆς, δὲν ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν ἢ τετραγωνισμόν, ἀλλὰ μόνον εἰς *ἀνωτέραν* καὶ *κατωτέραν* σύνοδον. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ πλανήτου καὶ τῆς Γῆς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὁ πλανήτης ἔχει θέσιν μεταξὺ Ἡλίου καὶ Γῆς. Ὅταν ἡ ἀποχὴ ἑνὸς πλανήτου εἶναι πολὺ μικρά, ὁ πλανήτης εὑρίσκεται ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ εἶναι συνεπῶς ἀόρατος κατὰ τὴν νύκτα.

Οἱ ἀνώτεροι πλανῆται ἔχουν κίνησιν συνεχῶς πρὸς Δ. ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἥλιον, ἡ δυτική των ἀποχὴ διαρκῶς αὐξάνει ἢ ἡ ἀνατολικὴ συνεχῶς ἐλαττοῦται. Ἡ σχετικὴ αὕτη κίνησις ὡς πρὸς τὸν Ἥλιον δὲν εἶναι ὁμαλή. Περὶ τὴν ἐποχὴν τῆς συνόδου (ὅταν ὁ πλανήτης κινῆται κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν μεταξὺ τῶν ἀπλανῶν, δηλαδὴ κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν καθ᾽ ἣν καὶ ἡ φαινομένη κίνησις τοῦ Ἡλίου) αὕτη ἔχει τὴν ἐλαχίστην τιμήν, ἐνῷ περὶ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιθέσεως (ὅταν ὁ πλανήτης κινῆται ἀναδρόμως) λαμβάνει τὴν μεγίστην τιμήν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συνόδου ὁ ἀνώτερος πλανήτης εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Ἡλίου καὶ πέραν αὐτοῦ, ὢν κατὰ συνέπειαν ἀόρατος. Μετ᾽ οὐ πολύ, προτρέχων τοῦ Ἡλίου πρὸς Δ, ἐμφανίζεται τὴν πρωΐαν ἀνατέλλων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐνωρίτερον τοῦ Ἡλίου. Ὅταν φθάσῃ εἰς τὸν Δ. τετραγωνισμόν, ἀνατέλλει τὸ μεσονύκτιον. Μετὰ τὸν τετραγωνισμὸν ὁ πλανήτης ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν, ἔχει τὴν μεγαλυτέραν αὐτοῦ λαμπρότητα καὶ ἀνατέλλει περὶ τὴν ὥραν τῆς δύσεως τοῦ Ἡλίου. Ἀκολούθως ἔρχεται εἰς τὸν Α. τετραγωνιμόν, μεσουρανῶν καθ᾽ ἣν περίπου ὥραν ὁ Ἥλιος δύει καὶ γινόμενος ὁρατὸς πρὸς Δ. ἐνωρὶς τὸ ἑσπέρας. Ἀπὸ τοῦ Α. τετραγωνισμοῦ προχωρεῖ πρὸς τὴν σύνοδον καὶ ἐξαφανίζεται ἐντὸς τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας.

Προκειμένου περὶ τῶν κατωτέρων πλανητῶν Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης τὰ πράγματα διαφέρουν. Οὗτοι, ὡς γνωστόν, λικνίζονται πρὸς Α. καὶ πρὸς Δ. τοῦ Ἡλίου, ἐμφανιζόμενοι ὁτὲ μὲν ὡς πρωϊνοί, ὁτὲ δὲ ὡς ἑσπερινοὶ ἀστέρες. Κατὰ τὴν ἀνωτέραν σύνοδον κινοῦνται πρὸς Α. ταχύτερον τοῦ Ἡλίου καὶ ἐμφανίζονται μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου εἰς τὸ Δ. ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ γωνιώδης αὐτῶν ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου αὐξάνεται μεχρις ὅτου οὗτοι φθάσουν εἰς τὴν μεγίστην ἀνατολικὴν ἀποχήν των. Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἡ φαινομένη κίνησις τοῦ Ἡλίου πρὸς Α. ὑπερτερεῖ τὴν τοῦ πλανήτου, ἐπὶ πλέον ὁ πλανήτης μετ᾽ οὐ πολὺ ἄρχεται κινούμενος ἀναδρόμως καὶ ἡ ἀποχή του ἐλαττοῦται μέχρις ὅτου οὗτος ἔλθῃ εἰς κατωτέραν σύνοδον· εὐθὺς μετὰ τὴν κατωτέραν σύνοδον κινεῖται ταχέως πρὸς τὴν Δ. ἀποχήν του καὶ ἐμφανίζεται τὴν πρωΐαν εἰς τὸν ἀνατολικὸν ὁρίζοντα πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου ὡς πρωϊνὸς ἀστήρ.

Πραγματικαὶ κινήσεις τῶν πλανητῶν. Αἱ θεωρίαι αἱ προταθεῖσαι πρὸς ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων κινήσεων τῶν πλανητῶν χρονολογοῦνται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὁλοκλήρους οἱ ἀστρονόμοι ἠσχολήθησαν εἰς τὸ νὰ συναγάγουν ἐκ τῆς φαινομένης ἢ γεωκεντρικῆς τὴν ἀληθῆ κίνησιν τῶν πλανητῶν. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι τόσῳ εὔκολον ὅσον ἴσως φαίνεται, ἡ δὲ σπουδαιοτέρα δυσκολία ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι τινὲς τῶν ἀστρονόμων τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς ἐπίστευον ὅτι ἡ Γῆ κατεῖχε τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος (ἢ μᾶλλον τὸ κέντρον τοῦ κόσμου), τινὲς δέ, ὁ Ἥλιος.

Πολλὰ ἐκ τῶν ἁπλουστέρων φαινομένων τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καὶ τῶν πλανητῶν εἶχον ἐπιμελῶς παρατηρηθῆ ὑπὸ τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων, ἐν τούτοις ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ γενίκευσις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πείρας καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν θεωριῶν ὀφείλεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος. Ἓξ καὶ πλέον αἰῶνας πρὸ τῆς χριστιανικῆς περιόδου ὁ Θαλῆς ἐκ Μιλήτου εἰσήγαγεν ἐν Ἑλλάδι τὴν ἀστρονομίαν τῶν Αἰγυπτίων. Ἕνα περίπου αἰῶνα βραδύτερον ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ μαθηταί του συνετέλεσαν σπουδαίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγον εἰς τὴν πρόοδον τῶν παρατηρήσεων. Εἰς τὴν ἀναπτυσσομένην τότε ἐπιστήμην εἰσήγαγον πλῆθος ἰδεῶν, αἵτινες, ἂν καὶ ἐσφαλμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἤγαγον εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας.

Κατὰ τὸν Πυθαγόραν (569—490 π. Χ.) ἡ Γῆ ἦτο σφαιρικὴ καὶ ἀκίνητος εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου, τὰ δὲ οὐράνια σώματα ἐκινοῦντο περὶ αὐτήν. Φαίνεται ὅτι τὰς ἰδέας τοῦ Πυθαγόρα δὲν συνεμερίσθησαν πάντες οἱ ὀπαδοί του· πράγματι ὁ Φιλόλαος, εἷς ἐκ τῶν Πυθαγορείων, φίλος καὶ διδάσκαλος τοῦ Δημοκρίτου, προέτεινε βραδύτερον νέαν ὑπόθεσιν, ὅλως διάφορον τῆς τοῦ Πυθαγόρα. Ὁ Φιλόλαος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ὑπεστήριξε τὴν ἰδέαν τῆς κινήσεως τῆς Γῆς. Κατ᾽ αὐτόν, ἡ σφαῖρα τῶν ἀπλανῶν, οἱ πέντε γνωστοὶ πλανῆται (Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Ἄρης, Ζεὺς καὶ Κρόνος), ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἀντίχθων ἐκινοῦντο περὶ κεντρικῆς πυρίνης σφαίρας, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἑστίαν τοῦ Κόσμου, οἶκον τοῦ Διὸς καὶ μητέρα τῶν θεῶν.

Ἡ κεντρικὴ Ἑστία καὶ ὁ Ἀντίχθων εἶναι ἀόρατα, διότι ἡ πλευρὰ τῆς Γῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐφαντάζετο ὅτι ζῶμεν, εἶναι πάντοτε ἐστραμμένη ἀντιθέτως πρὸς αὐτά. Ἡ θερμότης καὶ τὸ φῶς τῆς κεντρικῆς Ἑστίας ἀνακλῶνται πρὸς ἡμᾶς διὰ τοῦ Ἡλίου. Αἱ ἀποστάσεις τῶν τροχῶν ἀπὸ τῆς Ἑστίας ἠκολούθουν ἁπλᾶς ἀριθμητικὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας οἱ πυθαγόρειοι ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ των συνεδύασαν πρὸς τὰς μουσικὰς ἀνακαλύψεις εἰς τὴν περιώνυμον θεωρίαν τῆς *ἁρμονίας τῶν σφαιρῶν* (Music of the spheres). Κατὰ τοὺς πυθαγορείους, αἱ κινήσεις τῶν ἀστέρων διείποντο ὑπὸ νόμων δυναμένων νὰ ἐκφρασθοῦν διὰ τῶν ἀριθμῶν, οἵτινες δίδουν τὴν ἁρμονίαν τῶν ἤχων. Αἱ διαφοραὶ τῶν ταχυτήτων τῶν κινήσεων τῶν ἀστέρων εἶναι ἱκαναὶ νὰ παράγουν ἁρμονίαν καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ἤχους διαφόρου ὀξύτητος (*Gompers* : Greek Thinkers i, 118. Ἀγγλικὴ μετάφρασις).

Μετὰ τοὺς πυθαγορείους ἔχομεν τὸν Εὔδοξον (409—356 π. Χ.), τὸν Ἀριστοτέλη (384—322 π. Χ.) καὶ τὸν Ἀρίσταρχον (310—250 π.Χ.), οἵτινες ἐπεδίωξαν λύσιν ἐπιστημονικωτέραν, προσπαθοῦντες νὰ συμβιβάσουν τὴν θεωρίαν πρὸς τὰς παρατηρήσεις. Ὁ Ἀρίσταρχος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἀπέδειξεν ὅτι αἱ φαινόμεναι κινήσεις τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθοῦν διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ Γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της καὶ περιφέρεται συγχρόνως περὶ τὸν Ἥλιον. Ὁ Ἀριστοτέλης προέβαλε τὴν ἑξῆς ἀντίρρησιν: Ἐὰν ἡ θεωρία τοῦ Ἀριστάρχου ἦτο ἀκριβής, οἱ ἀστέρες θὰ ἐφαίνοντο κατὰ διαφόρους διευθύνσεις τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Ὁ Ἀρίσταρχος ἀπήντησεν ὅτι ὁ λόγος, δι᾽ ὃν οἱ ἀστέρες δὲν φαίνονται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὡς ἀνωτέρω, εἶναι ὅτι αἱ ἀποστάσεις αὐτῶν εἶναι ἀπείρως μεγάλαι.

Ὁ Ἀρίσταρχος ἦτο μέλος τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἱδρυθείσης Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ὁ μέγας γεωμέτρης Εὐκλείδης· ἡ ἀστρονομία τοῦ Ἀριστάρχου εἶχε τὸ κῦρος καὶ τὴν ἀκρίβειαν, ἅτινα ἐχαρακτήριζον τὴν σχολὴν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ γεωμετρία ἔφθασε τοιοῦτον βαθμὸν τελειότητος, ὥστε νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ δύο χιλιετηρίδας ἄνευ μεταβολῆς.

Τὴν ἀστρονομίαν τοῦ Ἀριστάρχου διεδέχθη ἐποχή, καθ᾽ ἣν σπουδαία σημασία ἐδόθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων ἀκριβείας. Ὁ Ἵππαρχος (180—110 π. Χ.), ὅστις ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν, θεωρεῖται παρ᾽ ὅλων ὁ μεγαλύτερος παρατηρητὴς τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Ἱππάρχου παρέμειναν ὡς ὑπόδειγμα ἀκριβείας καὶ ἐκτάσεως ἐπὶ δέκα ὁλοκλήρους αἰῶνας, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄραβος Albategnius (850—929 μ. Χ.). Ὁ Ἵππαρχος παρέβαλεν ἐπιμελῶς τὰς παρατηρήσεις του πρὸς τὰς τῶν προκατόχων του· ἀνέπτυξε τὴν τριγωνομετρίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀκριβεῖς ἀστρονομικοὶ λογισμοὶ εἶναι ἀδύνατοι, καὶ

Digitized by Google

προέτεινε τὸ εὐφυὲς σύστημα τῶν *ἐκκέντρων* καὶ *ἐπικύκλων*, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθοῦν αἱ κινήσεις τῶν πλανητῶν.

Ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος (100—170 μ. Χ.) ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος σπουδαῖος ἀστρονόμος μετὰ τὸν Ἵππαρχον καὶ ὁ τελευταῖος τῆς Ἀλεξανδρινῆς περιόδου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πτολεμαίου μέχρι τῆς τοῦ Κοπερνίκου (1473—1543 μ. Χ.) οὐδεμία πρόοδος ἐσημειώθη ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ. Ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρα μέχρι τοῦ Πτολεμαίου παρῆλθον 9 αἰῶνες, ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου μέχρι τοῦ Κοπερνίκου 14, καὶ ἀπὸ τοῦ Κοπερνίκου μέχρι τῆς παρούσης ἐποχῆς 4. Τὸ ἔργον τοῦ Πτολεμαίου, ὅπερ διεσώθη ἐν τῇ Μεγάλῃ Μαθηματικῇ αὐτοῦ Συντάξει (Almagest), ὑπῆρξε τὸ μεγαλύτερον τῆς β' περιόδου, τὸ δὲ ἔργον τοῦ Κοπερνίκου ἀπετέλεσε τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν νεωτέραν ἀστρονομίαν, ἥτις πράγματι ἤρχισεν ὑπὸ τοῦ Κεπλέρου (1571—1630) καὶ τοῦ Γαλιλαίου (1564—1642).

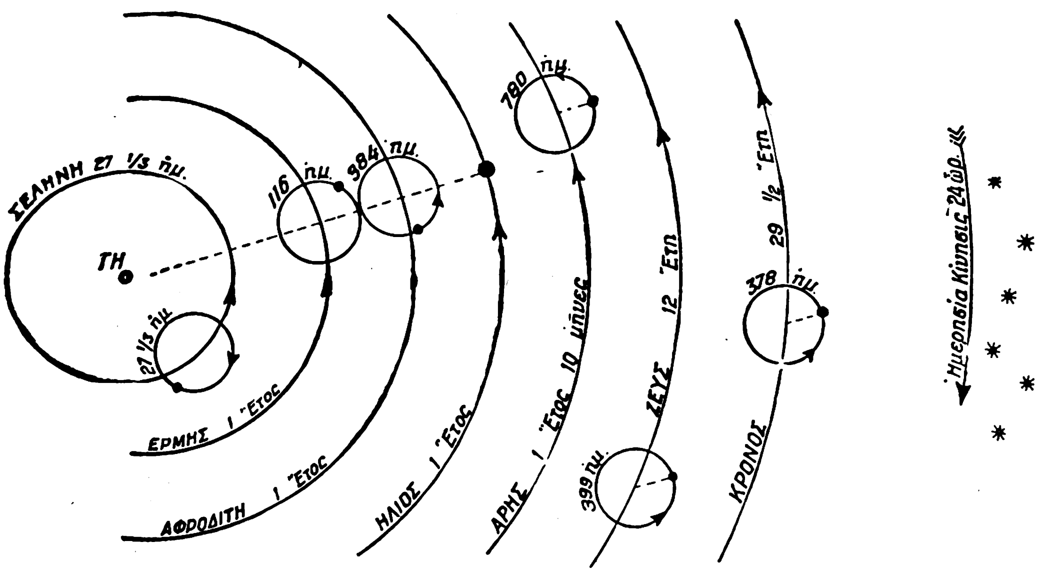

Σχ. 3.

Πτολεμαϊκὸν σύστημα τῶν πλανητικῶν κινήσεων. Τὸ σύστημα τοῦτο, μολονότι φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου, δὲν ἐπενοήθη καθ' ὁλοκληρίαν ὑπ' αὐτοῦ. Κυρίως εἰπεῖν, ὁ Πτολεμαῖος συνεπλήρωσεν, ἀνέπτυξε καὶ ἐφήρμοσε τὰς περὶ *ἐπικύκλων* καὶ *ἐκκέντρων* ἰδέας καὶ ἐργασίας τοῦ Ἱππάρχου καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου εἰς ἓν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν τελειοτέραν θεωρίαν τῶν ἀρχαίων χρόνων πρὸς ἐξήγησιν τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων. Συμφώνως πρὸς τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα (σχ. 3), ἡ Γῆ θεωρεῖται ὡς ἀκίνητος σφαῖρα εἰς τὸ κέντρον τοῦ Κόσμου. Ὁ Ἥλιος κινεῖται περὶ τὴν Γῆν ἐντὸς 1 ἔτους ἐπὶ *ἐκκέντρου* κύκλου, δηλαδὴ κύκλου, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον δὲν συμπίπτει πρὸς τὸ τῆς Γῆς. Οἱ πλανῆται διαγράφουν μικροὺς κύκλους—τοὺς *ἐπικύκλους*—, τῶν ὁποίων τὰ κέντρα διαγράφουν περὶ τὴν Γῆν ἐκκέντρους, ὡς ὁ τοῦ Ἡλίου. Ἡ ἐπινόησις τῶν ἐπικύκλων ἐσκόπει τὴν ἐξήγησιν τῶν στηριγμῶν καὶ τῶν ἀναδρομῶν τῶν πλανητῶν.

Προκειμένου περὶ τῶν ἀνωτέρων πλανητῶν (Ἄρεως, Διός, Κρόνου), αἱ ἀκτῖνες τῶν ἐπικύκλων, αἱ συνδέουσαι τὰ κέντρα αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους πλανήτας, εἶναι πάντοτε παράλληλοι πρὸς τὴν γραμμὴν τὴν συνδέουσαν τὴν Γῆν πρὸς τὸν Ἥλιον. Οἱ ἔκκεντροι κύκλοι τῶν κατωτέρων πλανητῶν, Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης, εὑρίσκονται μεταξὺ Γῆς καὶ Ἡλίου· τὰ κέντρα τῶν ἐπικύκλων διαγράφουν τοὺς ἀντιστοίχους ἐκκέντρους ἅπαξ ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, οἱ δὲ πλανῆται διαγράφουν τοὺς ἐπικύκλους εἰς χρόνους ἴσους πρὸς τὰς περιόδους αὐτῶν.

Πρὸς ἐξήγησιν ἀνωμαλιῶν τινων τῶν κινήσεων τῶν πλανητῶν, ὁ Πτολεμαῖος ἐδέχθη ὅτι καὶ οἱ ἐπίκυκλοι αὐτοὶ εἶναι ἔκκεντροι κύκλοι. Ἐπίσης, ἵνα ἐξηγήσῃ τὴν κατὰ ἐκλειπτικὸν πλάτος κίνησιν, ἐδέχθη ὅτι τὰ ἐπίπεδα τῶν ἐπικύκλων, τῶν ἐκκέντρων καὶ τῆς ἐκλειπτικῆς εἶναι κεκλιμένα πρὸς ἄλληλα κατὰ γωνίας μικράς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σελήνην, αὕτη κινεῖται ἐπὶ ἐπικύκλου κατὰ φορὰν ἀντίθετον τῆς τῶν πλανητῶν, ἐντὸς ἑνὸς ἀστρικοῦ μηνός, τὸ δὲ κέντρον τοῦ ἐπικύκλου διαγράφει τὸν ἔκκεντρον, καθ' ἣν φορὰν καὶ οἱ λοιποὶ πλανῆται, ἐντὸς ἑνὸς ἀστρικοῦ μηνὸς ἐπίσης. Ὁ ἔκκεντρος τῆς Σελήνης εἶναι ὁ ἐσώτατος πάντων καὶ ὁ πλησιέστερος πρὸς τὴν Γῆν.

Περιβάλλουσαν πάντας τοὺς ἐκκέντρους ὁ Πτολεμαῖος ἔθεσε τὴν *σφαῖραν τῶν ἀπλανῶν* καὶ πέραν ταύτης τὸ «Primum Mobile», τὴν κινητήριον δύναμιν, ἥτις στρέφει τὸ πᾶν ἐξ Α. πρὸς Δ. ἡμερησίως, ἐνῷ συγχρόνως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς οἱ πλανῆται ἐκτελοῦν τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας κινήσεις αὐτῶν.

Ἡ ἰδέα τῶν κυκλικῶν τροχιῶν ἦτο βαθέως ἐρριζωμένη ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς μεταγενεστέρους, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ Κοπερνίκου· μετὰ τὸν Κοπέρνικον ὁ Κέπλερος ἀπέδειξεν ὅτι αἱ τροχιαὶ εἶναι ἐλλείψεις. Ὁ κύκλος ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ μόνη τελεία καμπύλη, μεταφυσικῶς δὲ ἐθεωρεῖτο ἄτοπος ἡ ὑπόθεσις ὅτι οἱ πλανῆται ἠδύναντο νὰ κινῶνται ἐπὶ καμπύλων μὴ τελείων.

Κοπερνίκειον σύστημα τῶν πλανητικῶν κινήσεων. Τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα παρέμεινεν ἀδιάσειστον ἐπὶ 13 συνεχεῖς ἑκατονταετηρίδας, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Πολωνοῦ μοναχοῦ Νικ. Κοπερνίκου (1473—1545). Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας περὶ τὸ 1450 κατέστησε προσιτὰ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὁ δὲ Κοπέρνικος βαθμηδὸν ἐπείσθη ὅτι ἡ ἡλιοκεντρικὴ θεωρία τοῦ Ἀριστάρχου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου καὶ ἡ Γῆ περιφέρεται περὶ αὐτόν, ἐνῷ συγχρόνως στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της, ἐξηγεῖ ὅλα τὰ παρατηρούμενα φαινόμενα κατὰ τὸν ἁπλούστερον δυνατὸν τρόπον. Ὁ Κοπέρνικος ἀναφέρει εἰς τὰ χειρόγραφά του ὅτι ἡ ἰδέα τῶν πυθαγορείων περὶ τῆς πλανητικῆς κινήσεως τῆς Γῆς τοῦ ἔδωκε τὴν πρώτην νύξιν περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς ἡλιοκεντρικῆς ὑποθέσεως.

Ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Κοπερνίκου, ὅστις, δέον νὰ σημειωθῇ, δὲν εἶχε συγκεκριμένην ἀπόδειξιν τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς, συνίσταται εἰς τὴν λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ ἔρευναν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέτυχε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἡλιοκεντρικὴ θεωρία, μολονότι συμφωνεῖ πρὸς τὰς παρατηρήσεις μεθ' ἧς ἀκριβείας καὶ ἡ γεωκεντρική, εἶναι ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως ἡ μᾶλλον πιθανή. Τὴν θεωρίαν του ὁ Κοπέρνικος ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περίφημον βιβλίον του «De Revolutionibus Orbium Celestium». Οἱ ἑπόμενοι στίχοι ἐκ τοῦ ἐνάτου κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας:

«Ἐὰν δεχθῶμεν τὸ ἀκίνητον τοῦ Ἡλίου καὶ μεταφέρωμεν τὴν ἐτησίαν περιφορὰν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου εἰς τὴν Γῆν, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι, ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὰς παρατηρήσεις, ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις τῶν ἀστερισμῶν καὶ τῶν ἀπλανῶν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας οὗτοι καθίστανται πρωϊνοὶ καὶ ἑσπερινοὶ ἀστέρες· τοιουτοτρόπως γίνεται καταφανὲς ὅτι αἱ ὀρθαὶ καὶ ἀνάδρομοι κινήσεις καθὼς καὶ οἱ στηριγμοὶ τῶν πλανητῶν δὲν ὀφείλονται εἰς κινήσεις αὐτῶν τῶν πλανητῶν, ἀλλ' εἰς τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐκλαμβάνονται ὡς πλανητικαὶ κινήσεις. Ἐν τέλει πειθόμεθα ὅτι ὁ Ἥλιος κατέχει τὸ κέντρον τοῦ Κόσμου. Πάντα ταῦτα διδασκόμεθα ἐκ τοῦ νόμου τῆς συνεχείας, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ πράγματα ἀκολουθοῦν ἄλληλα καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ σύμπαντος, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι παρατηροῦμεν δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν».

Ὡς ἀνεφέραμεν προηγουμένως, καὶ αὐτὸς ὁ Κοπέρνικος ἦτο ὀπαδὸς τῶν κυκλικῶν τροχιῶν (ἐκκέντρων). Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου, ἡ Γῆ καὶ οἱ πλανῆται διαγράφουν περὶ τὸν Ἥλιον τροχιὰς κυκλικὰς μὲν ἀλλ' ἐκκέντρους, κειμένας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἐπιπέδου. Τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου δὲν ἐγένετο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παραδεκτόν. Ἐδέησε δὲ ὅπως παρέλθῃ ὁλόκληρος σχεδὸν ἑκατονταετία, ὁπότε τοῦτο, συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ Κεπλέρου, ἀντικατέστησεν ὁριστικῶς τὸ πτολεμαϊκόν.

Σύστημα τοῦ Τύχωνος (1546—1601). Ἄμεσος διάδοχος τοῦ Κοπερνίκου ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ ὑπῆρξεν ὁ Δανὸς εὐπατρίδης Τύχων. Οὗτος ἀπέρριψε τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου διὰ δύο λόγους: Πρῶτον, διότι τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα, ἀπορρίπτον τὴν ἀκινησίαν τῆς Γῆς, ἀντέκειτο πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἐτύγχανεν ἀφωσιωμένος ὀπαδός. Ὁ δεύτερος λόγος, ἂν καὶ ἐσφαλμένος, εἶχε φαινομενικῶς ἐπιστημονικήν τινα βάσιν. Ὁ Τύχων ἰσχυρίζετο ὅτι, ἐὰν ἡ Γῆ ἐκινεῖτο περὶ τὸν Ἥλιον, πάντες οἱ ἀπλανεῖς ἔπρεπε νὰ ἐφαίνοντο διαγράφοντες ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας ἐλλείψεις, φαινομένου μεγέθους ἴσου πρὸς τὸ τῆς γηΐνης τροχιᾶς ὁρωμένης ἐκ τοῦ ἀστέρος, δηλαδὴ ἕκαστος ἀστὴρ δέον νὰ εἶχεν *ἐτησίαν παράλλαξιν*. Παρ' ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὀργάνων, ἅτινα διέθετε, δὲν ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τὴν παράλλαξιν ταύτην, ἥτις πράγματι ὑφίσταται· ἀπέρριψε λοιπὸν τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου καὶ ἐπανέφερε τὴν Γῆν εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν.

Κατὰ τὸν Τύχωνα, ὁ Ἥλιος περιφέρεται περὶ τὴν Γῆν, ὡς ἐν τῷ πτολεμαϊκῷ συστήματι, ἐνῷ οἱ πλανῆται περιφέρονται περὶ τὸν Ἥλιον, δηλαδὴ ἡ τροχιὰ τοῦ Ἡλίου εἶναι ὁ κοινὸς ἔκκεντρος τῶν ἐπικύκλων τῶν πλανητῶν.

Τὸ σύστημα τοῦ Τύχωνος ἐξηγεῖ τὰ φαινόμενα τῶν πλανητικῶν κινήσεων, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ φαινόμενα τῆς ἀποπλανήσεως τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἐτησίας παραλλάξεως τῶν ἀπλανῶν, παρ' ὅλην δὲ τὴν συμφωνίαν του πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν, δὲν ἐγένετο δεκτὸν καὶ τοιουτοτρόπως δὲν ἐπέδρασεν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ἀστρονομίας.

Ἡ πτῶσις τῆς γεωκεντρικῆς θεωρίας. Μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τύχωνος καὶ τοῦ Νεύτωνος (1640—1727), ὅστις ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς μηχανικῆς καὶ ἰδίως τῶν πλανητικῶν κινήσεων, ἔζησαν οἱ δύο μεγάλοι ἀστρονόμοι, Γαλιλαῖος (1564—1642) καὶ Κέπλερος (1571—1630), εἰς τὸ ἔργον τῶν ὁποίων ὀφείλεται ἡ ὁριστικὴ πτῶσις τοῦ πτολεμαϊκοῦ συστήματος τῶν ἐπικύκλων καὶ τῶν ἐκκέντρων καὶ ἡ ἀνάδειξις τῆς ἡλιοκεντρικῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου.

Μία ἐκ τῶν πρώτων ἀνακαλύψεων τοῦ Γαλιλαίου, τῇ βοηθείᾳ τοῦ τηλεσκοπίου, ὅπερ κατεσκεύασεν ὁ ἴδιος, ὑπῆρξεν ἡ τῶν τεσσάρων λαμπρῶν δορυφόρων τοῦ Διός, οἵτινες ἐν τῇ κινήσει των περὶ τὸν πλανήτην Δία παρέχουν πλήρη εἰκόνα τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Κοπερνίκου. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἔσχεν, ὡς εἰκός, σπουδαῖον ἀντίκτυπον. Ἐν τούτοις πολλοὶ ἠρνήθησαν πίστιν εἰς αὐτήν, τινὲς ἐθεώρουν τὸ τηλεσκόπιον ὡς διαστρέφον τὰ συμβαίνοντα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἄλλοι ἠρνοῦντο τελείως νὰ παρατηρήσουν δι' αὐτοῦ. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου ὅταν εἷς ἐκ τῶν ἀντιπάλων του τῆς τελευταίας κατηγορίας ἀπεβίωσεν: «Ἐλπίζω τώρα, ὅτι θὰ εἶδε πλέον τοὺς δορυφόρους τοῦ Διὸς κατὰ τὴν πρὸς τοὺς οὐρανοὺς πορείαν του». Τὰς παρατηρήσεις τοῦ Γαλιλαίου ἐπὶ τῶν δορυφόρων τοῦ Διὸς ἐπηκολούθησαν αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης, εἰς τὰς ὁποίας κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ πτῶσις τῆς γεωκεντρικῆς θεωρίας.

Κατὰ τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα οἱ πλανῆται Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη, εὑρισκόμενοι πάντοτε μεταξὺ Γῆς καὶ Ἡλίου, ἔδει νὰ παρουσιάζουν πρὸς τὴν Γῆν οὐχὶ περισσότερον τοῦ ἡμίσεος τοῦ φωτεινοῦ αὐτῶν ἡμισφαιρίου, δηλαδὴ ἔδει νὰ φαίνωνται εἴτε ὡς μηνίσκοι εἴτε τὸ πολὺ ὡς ἡ Σελήνη κατὰ τὸ πρῶτον ἢ τελευταῖον τέταρτον, οὐδέποτε δὲ νὰ παρουσιάζουν τὴν ἀμφίκυρτον φάσιν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταῦτα, ὁ Κοπέρνικος προεῖπεν ὅτι ἐὰν ποτε ἡ ἀνθρωπίνη ὅρασις ἐνισχυθῇ ὥστε νὰ ἴδῃ τὴν μορφὴν τῶν πλανητῶν αὐτῶν, θὰ διακρίνῃ ὅτι οὗτοι παρουσιάζουν τὰς ἰδίας πρὸς τὴν Σελήνην φάσεις. Πράγματι ὁ Γαλιλαῖος παρετήρησε τὴν Ἀφροδίτην κατὰ τὴν ἀμφίκυρτον αὐτῆς φάσιν, ὧν δὲ ἐπιφυλακτικός, ἀνήγγειλε τὸ γεγονὸς ἐν ἀναγράμματι, τὸ ὁποῖον βραδύτερον, ὅταν παρηκολούθησε τὴν πλανήτην μέχρις ὅτου οὗτος ἔλαβε τὴν μορφὴν τοῦ μηνίσκου, μετέφρασε μεταβάλλων ἁπλῶς τὴν σειρὰν τῶν γραμμάτων. Τὸ ἀνάγραμμα εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Haec immatura a me iam frustra leguntur oy». (Ματαίως ἀναγιγνώσκω τώρα τὰ ἄωρα ταῦτα πράγματα»). Ἡ δὲ μετάφρασις, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν γραμμάτων: Cynthia figuras aemulatur mater amorum. (Ἡ μήτηρ τῶν ἐρώτων μιμεῖται τὴν μορφὴν τῆς Σελήνης).

Σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Γαλιλαίου ὑπῆρξεν ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος Κέπλερ, μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Τύχωνος. Οὗτος κατηνάλωσεν ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν προσπαθῶν νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν τῇ βοηθείᾳ τῶν παρατηρήσεων τοῦ διδασκάλου του. Πιστεύων εἰς τὴν λογικότητα τῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου, ἐν ἀρχῇ ἠσχολήθη μὲ ἀριθμητικὰ ζητήματα σχετικὰ πρὸς τοὺς πλανήτας, ὡς λ. χ. Διατί ὑπάρχουν ἓξ μόνον πλανῆται; Τίς νόμος διέπει τὰς ἀποστάσεις των ἀπὸ τοῦ Ἡλίου; Διατί οἱ ἐξωτερικοὶ πλανῆται κινοῦνται βραδύτερον τῶν ἐσωτερικῶν; Διατί ἡ ταχύτης τῆς κινήσεως τοῦ πλανήτου εἶναι μεταβλητή; Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι ἐπέτυχε τὴν λύσιν τῶν δύο πρώτων· ἡ λύσις αὕτη προεκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Τύχωνος καὶ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ἐπαφῆς τοῦ Κεπλέρου πρὸς αὐτόν.

Ἀποδεικνύεται ἐν τῇ στερεᾷ γεωμετρίᾳ ὅτι ὑπάρχουν πέντε κανονικὰ πολύεδρα: τετράεδρον, ἑξάεδρον, ὀκτάεδρον, δωδεκάεδρον καὶ εἰκοσάεδρον. Κατὰ τὸν Κέπλερον, ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἡλιοκεντρικὴ τροχιὰ τοῦ Κρόνου εὑρίσκεται ἐπὶ σφαίρας. Ἐὰν ἐγγράψωμεν κύβον ἐντὸς τῆς σφαίρας ταύτης καὶ σφαῖραν ἐντὸς τοῦ κύβου, ἡ τροχιὰ τοῦ Διὸς θὰ εὑρίσκηται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς δευτέρας ταύτης σφαίρας. Ἐὰν ἤδη ἐγγράψωμεν ἐντὸς τῆς δευτέρας ταύτης σφαίρας κανονικὸν τε-

Digitized by Google

τράεδρον καὶ σφαῖραν ἐντὸς τοῦ τετραέδρου, ἡ τροχιὰ τοῦ Ἄρεως θὰ εὑρίσκηται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς τρίτης ταύτης σφαίρας. Ἐὰν ἤδη ἐξακολουθήσωμεν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐγγράφοντες κατὰ σειρὰν δωδεκάεδρον, εἰκοσάεδρον καὶ ὀκτάεδρον καὶ σφαίρας ἐντὸς αὐτῶν, λαμβάνομεν τὰς τροχιὰς τῆς Γῆς, Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῦ.

Αἱ ἀνωτέρω σχέσεις ὅμως δὲν ἐνεῖχον τὸν βαθμὸν ἀκριβείας, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν Κέπλερον. Οὗτος βραδύτερον ἀκολουθῶν τὰς ἰδέας τῶν πυθαγορείων περὶ τῆς «ἁρμονίας τῶν σφαιρῶν», ἐφαντάσθη ὅτι ἡ ὀξύτης τοῦ ἤχου ἑκάστου πλανήτου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως αὐτοῦ καὶ προέβη εἰς πολλὰς καὶ ἐπιπόνους ἀπο-

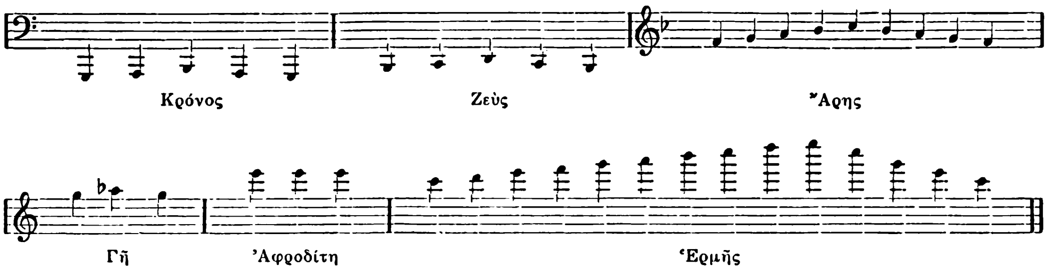

Σχ. 4.

πείρας πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν «οὐρανίων ἁρμονιῶν», ὧν τὸ ἀποτέλεσμα παρέχεται ἐν τῷ παρακειμένῳ διαγράμματι (σχ. 4) τῆς διατονικῆς κλίμακος.

Ἐν τέλει, μετὰ πολυετῆ, ἀφαντάστως ἐπίπονον, ἐργασίαν, καθ' ἣν ἐπεξειργάσθη τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν παρατηρήσεων τοῦ Τύχωνος ἐπὶ τοῦ Ἄρεως καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν, κατέληξεν εἰς τοὺς περιωνύμους τρεῖς νόμους τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς δυναμικῆς ἀστρονομίας καὶ τυγχάνουν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «νόμοι τοῦ Κεπλέρου».

Νόμος 1ος. Αἱ τροχιαὶ τῶν πλανητῶν εἶναι ἐλλείψεις, ἔχουσαι τὸν Ἥλιον ὡς μίαν τῶν ἑστιῶν αὐτῶν.

Νόμος 2ος (ἢ νόμος τῶν ἐμβαδῶν). Ἡ ἐπιβατικὴ ἀκτὶς ἑκάστου πλανήτου (ἤτοι ἡ γραμμὴ ἡ συνδέουσα τὸ κέντρον τοῦ Ἡλίου πρὸς τὸ κέντρον τοῦ πλανήτου) διαγράφει ἴσα ἐμβαδὰ εἰς ἴσους χρόνους.

Νόμος 3ος (ἢ ἁρμονικὸς νόμος). Τὰ τετράγωνα τῶν χρόνων τῶν ἀστρικῶν περιόδων τῶν πλανητῶν εἶναι ἀνάλογα πρὸς τοὺς κύβους τῶν μεγάλων (ἡμι)αξόνων τῶν τροχιῶν αὐτῶν (ἢ πρὸς τοὺς κύβους τῶν μέσων ἀποστάσεων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου).

(Σημ. Συνήθως τοὺς μεγάλους ἡμιάξονας καλοῦμεν μέσας ἀποστάσεις τῶν πλανητῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς θεωρήσεμεν ὡς τὸν μέσον ὅρον τῶν ἀποστάσεων, ὅταν ὁ χρόνος εἰσέρχηται ὡς ἀνεξάρτητος μεταβλητή).

Ὁ τρίτος οὗτος νόμος ὑπῆρξεν ὁ προσφιλέστερος τοῦ Κεπλέρου: «Ὁ κύβος ἐρρίφθη, ἔγραψεν ὁ Κέπλερος, καὶ τὸ βιβλίον ἐγράφη, ἀδιάφορον ἐὰν θ' ἀναγνωσθῇ τώρα ἢ ὑπὸ τῶν ἐρχομένων γενεῶν. Μήπως ὁ Θεὸς δὲν ἀνέμεινεν ἑξακισχιλίους ἐνιαυτοὺς δι' ἕνα παρατηρητήν;».

Ὅπως βλέπομεν, εἰς τὸν πρῶτον νόμον ὁ Κέπλερος εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἀστρονομίαν ἀντὶ τῶν ἐκκέντρων κύκλων τὴν *ἔλλειψιν*, καμπύλην τῆς ὁποίας τὰς ἰδιότητας εἶχον ἀνακαλύψει καὶ μελετήσει ὁ Ἀπολλώνιος καὶ οἱ Ἕλληνες μαθηματικοί. Τοὺς δύο πρώτους νόμους ὁ Κέπλερος ἀνεκάλυψε τῷ 1605, τὸν δὲ τρίτον τῷ 1618, δεκατρία ἔτη βραδύτερον.

Θεωρία τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν. *Ὁ νόμος τῆς παγκοσμίου ἕλξεως.* Ἡ θεωρία τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον εἶναι πρόβλημα τῆς *οὐρανίου μηχανικῆς*, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι εὔκολος. Μολονότι ὁ Κέπλερος ἀνεκάλυψε τοὺς νόμους τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον, ἐν τούτοις ἐπὶ 50 ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτήν, δηλαδὴ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεύτωνος, ἡ *αἰτία* τῆς τοιαύτης κινήσεως τῶν πλανητῶν παρέμεινεν ἄγνωστος καὶ μυστηριώδης. Ἐν τέλει ὁ Νεύτων ἀπέδειξεν ὅτι αἱ κινήσεις αὗται εἶναι συνέπειαι τοῦ νόμου τῆς *παγκοσμίου ἕλξεως*, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον «πάντα τὰ σώματα ἕλκουν ἄλληλα μετὰ δυνάμεως ἀναλόγου πρὸς τὸ γινόμενον τῶν μαζῶν αὐτῶν καὶ ἀντιστρόφως ἀναλόγου πρὸς τὸ τετράγωνον τῶν ἀποστάσεων αὐτῶν».

$$F = G.\frac{M.M'}{\varrho^2}$$

ἔνθα F παριστᾷ τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν, M καὶ M' τὰς ἑκατέρωθεν μάζας, ρ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν καὶ G τὴν σταθερὰν τῆς ἕλξεως, ἥτις ἰσοῦται πρός: 6.673×10^{-8} (C. G. S.).

Ἐὰν οἱ πλανῆται ἦσαν σώματα τελείως σφαιρικά, συνιστάμενα ἐκ συγκεντρικῶν στιβάδων, τῶν ὁποίων ἡ πυκνότης βαίνει συνεχῶς μεταβαλλομένη ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν, αἱ ἀμοιβαῖαι ἕλξεις θὰ ἦσαν αἱ αὐταί, ὡς ἐὰν ἡ μᾶζα ὁλόκληρος εὑρίσκετο συγκεντρωμένη εἰς τὸ κέντρον βάρους. Ὡς γνωστὸν ὅμως οἱ πλανῆται ἔχουν μορφὴν ἐλλειψοειδῆ· ἐν τούτοις αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἡλίου εἶναι τόσον μεγάλαι, ὥστε εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις δυνάμεθα νὰ τοὺς θεωρήσωμεν ἄνευ αἰσθητοῦ σφάλματος, ἔχοντας μορφὴν σφαιρικήν, τὰς δὲ ἑλκτικὰς δυνάμεις ἐφηρμοσμένας ἐπὶ τοῦ κέντρου βάρους αὐτῶν· δηλαδὴ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὰς μάζας αὐτῶν συγκεντρωμένας εἰς ἓν σημεῖον, τὸ κέντρον βάρους.

Θεωρήσωμεν νῦν τὴν ἁπλουστέραν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἔχομεν δύο σώματα, τὸν Ἥλιον καὶ ἕνα πλανήτην.

Πρόβλημα τῶν δύο σωμάτων. α') Κίνησις τοῦ κέντρου βάρους. Ἔστωσαν m_1 καὶ m_2 αἱ μᾶζαι τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ πλανήτου, $M = m_1 + m_2$, καὶ r ἡ ἀπόστασις τῶν κέντρων βάρους. Θεωρήσωμεν σύστημα ὀρθογωνίων συντεταγμένων ἐν τῷ διαστήματι, $m_1\,(\xi_1, \eta_1, \zeta_1)$ καὶ $m_2\,(\xi_2, \eta_2, \zeta_2)$.

Αἱ διαφορικαὶ ἐξισώσεις τῆς κινήσεως τῶν δύο αὐτῶν σωμάτων, συναγόμεναι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τῆς κινήσεως καὶ τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, εἶναι αἱ ἑπόμεναι:

$$\left.\begin{aligned}
m_1\frac{d^2\xi_1}{dt^2} + k^2 m_1 m_2 \frac{(\xi_1-\xi_2)}{r^3} &= 0\\
m_1\frac{d^2\eta_1}{dt^2} + k^2 m_1 m_2 \frac{(\eta_1-\eta_2)}{r^3} &= 0\\
m_1\frac{d^2\zeta_1}{dt^2} + k^2 m_1 m_2 \frac{(\zeta_1-\zeta_2)}{r^3} &= 0\\
m_2\frac{d^2\xi_2}{dt^2} + k^2 m_2 m_1 \frac{(\xi_2-\xi_1)}{r^3} &= 0\\
m_2\frac{d^2\eta_2}{dt^2} + k^2 m_2 m_1 \frac{(\eta_2-\eta_1)}{r^3} &= 0\\
m_2\frac{d^2\zeta_2}{dt^2} + k^2 m_2 m_1 \frac{(\zeta_2-\zeta_1)}{r^3} &= 0
\end{aligned}\right\}(1)$$

Αἱ δώδεκα σταθεραὶ ὁλοκληρώσεως τῶν δευτεροβαθμίων τούτων διαφορικῶν ἐξισώσεων προσδιορίζονται τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀρχικῶν συνθηκῶν, ἤτοι τῶν συντεταγμένων καὶ τῶν συνιστωσῶν τῆς ἀρχικῆς ταχύτητος ἑκάστου τῶν δύο σωμάτων.

Ἐκ τῶν ἐξισώσεων αὐτῶν λαμβάνομεν:

$$\left.\begin{aligned}
m_1\frac{d^2\xi_1}{dt^2} + m_2\frac{d^2\xi_2}{dt^2} &= 0\\
m_1\frac{d^2\eta_1}{dt^2} + m_2\frac{d^2\eta_2}{dt^2} &= 0\\
m_1\frac{d^2\zeta_1}{dt^2} + m_2\frac{d^2\zeta_2}{dt^2} &= 0
\end{aligned}\right\}$$

καὶ ὁλοκληροῦντες:

$$m_1\frac{d\xi_1}{dt} + m_2\frac{d\xi_2}{dt} = \alpha_1 \qquad m_1\frac{d\eta_1}{dt} + m_2\frac{d\eta_2}{dt} = \beta_1 \qquad m_1\frac{d\zeta_1}{dt} + m_2\frac{d\zeta_2}{dt} = \gamma_1$$

Ὁλοκληροῦντες ἐκ νέου:

$$\begin{aligned}
m_1\,\xi_1 + m_2\,\xi_2 &= \alpha_1\,t + \alpha_2\\
m_1\,\eta_1 + m_2\,\eta_2 &= \beta_1\,t + \beta_2\\
m_1\,\zeta_1 + m_2\,\zeta_2 &= \gamma_1\,t + \gamma_2
\end{aligned}$$

Ἐὰν Ξ, Η, Ζ εἶναι αἱ συντεταγμέναι τοῦ κέντρου βάρους (μάζης) τοῦ συστήματος:

$$\begin{aligned}
M\Xi &= m_1\xi_1 + m_2\xi_2 = \alpha_1 t + \alpha_2\\
MH &= m_1\eta_1 + m_2\eta_2 = \beta_1 t + \beta_2 \qquad (2)\\
MZ &= m_1\zeta_1 + m_2\zeta_2 = \gamma_1 t + \gamma_2
\end{aligned}$$

Αἱ ἐξισώσεις αὗται δηλοῦν ὅτι: τὸ κέντρον μάζης κινεῖται μεθ' ὁμαλῆς ταχύτητος (ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, αἱ συντεταγμέναι αὐξάνουν ἀναλόγως τοῦ χρόνου).

Λαμβάνοντες τὰς παραγώγους, ὑψοῦντες εἰς τὸ τετράγωνον καὶ ἀθροίζοντες κατὰ μέλη:

$$M^2\left[\left(\frac{d\Xi}{dt}\right)^2 + \left(\frac{dH}{dt}\right)^2 + \left(\frac{dZ}{dt}\right)^2\right] = \alpha_1^2 + \beta_1^2 + \gamma_1^2$$

ἢ

$$V = \frac{\sqrt{\alpha_1^2 + \beta_1^2 + \gamma_1^2}}{M}$$

ἤτοι ἡ ταχύτης V τῆς κινήσεως τοῦ κέντρου βάρους εἶναι σταθερά. Ἐν τέλει ἐκ τῶν ἐξισώσεων (2) ἔχομεν:

$$\frac{M\Xi - \alpha_2}{\alpha_1} = \frac{MH - \beta_2}{\beta_1} = \frac{MZ - \gamma_2}{\gamma_1}$$

ἤτοι *ἐξίσωσιν εὐθείας γραμμῆς.*

Τὸ τελικὸν συμπέρασμα τῶν ἐξισώσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι: τὸ κέντρον βάρους (μάζης) τοῦ συστήματος τῶν δύο σωμάτων κινεῖται εὐθυγράμμως καὶ ἰσοταχῶς.

β') Σχετικὴ κίνησις πλανήτου περὶ τὸν Ἥλιον.

Ἐὰν τὰ δύο σώματα δὲν διαφέρουν μεγάλως ὡς πρὸς τὰς μάζας, δέον νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν κίνησιν ἑκάστου περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους· εἰς αὐτὸ δὲ κυρίως ἀποβλέπει ἡ γενικὴ λύσις τοῦ προβλήματος τῶν δύο σωμάτων. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ σώματα διαγράφουν περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους, ὡς ἑστίας, κωνικὰς τομὰς ὁμοίας κατὰ τὸ σχῆμα, ἐχούσας διαστάσεις ἀντιστρόφως ἀναλόγους πρὸς τὰς μάζας τῶν σωμάτων.

Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Ἡλίου καὶ ἑνὸς ἐκ τῶν πλανητῶν, ἡ μᾶζα τοῦ πλανήτου εἶναι τόσον μικρά, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἡλιακήν, ὥστε τὸ κοινὸν κέντρον βάρους τοῦ συστήματος εὑρίσκεται πολὺ πλησίον τοῦ κέντρου βάρους τοῦ Ἡλίου. Τούτου ἕνεκεν ἡ κίνησις τοῦ Ἡλίου περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους εἶναι σχεδὸν μηδαμινὴ καὶ ἐρευνᾶται ἡ κίνησις τοῦ πλανήτου ὡς πρὸς τὸ κέντρον βάρους τοῦ Ἡλίου.

Κατὰ ταῦτα ὁ πλανήτης (μάζης m_2) κινεῖται ὡς πρὸς τὸν Ἥλιον (μάζης m_1) ὡς ἂν ἐκινεῖτο περὶ σῶμα ἔχον μᾶζαν $m_1 + m_2$.

Ἐὰν θεωρήσωμεν νέον σύστημα ὀρθογωνίων συντεταγμένων παραλλήλων πρὸς τὸ πρῶτον καὶ διερχομένων διὰ τοῦ κέντρου τοῦ Ἡλίου, αἱ διαφορικαὶ ἐξισώσεις (1) καταλήγουν εἰς τάς:

$$\begin{aligned}
\frac{d^2x}{dt^2} + K^2M\frac{x}{r^3} &= 0\\
\frac{d^2y}{dt^2} + K^2M\frac{y}{r^3} &= 0 \qquad (3)\\
\frac{d^2z}{dt^2} + K^2M\frac{z}{r^3} &= 0
\end{aligned}$$

ἔνθα x, y, z εἶναι αἱ συντεταγμέναι τοῦ κέντρου τοῦ πλανήτου m_2 ὡς πρὸς τὸ κέντρον τοῦ Ἡλίου m_1. (Σημ. Ἡ μετάβασις ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἐξισώσεων (1) εἰς (3) δύναται νὰ νοηθῇ εὐχερέστερον, ἐὰν ἐκ τῶν ἀρχικῶν ἀξόνων συντεταγμένων μεταβῶμεν εἰς ἄξονας διερχομένους διὰ τοῦ κοινοῦ κέντρου βάρους καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς ἄξονας διερχομένους διὰ τοῦ κέντρου βάρους τοῦ Ἡλίου).

Ἡ ὁλοκλήρωσις τῶν ἐξισώσεων (3) ἀπαιτεῖ 6 ὁλοκληρώματα καὶ συνεπῶς τὸν προσδιορισμὸν 6 σταθερῶν ὁλοκληρώσεως, αἵτινες καθορίζουν πλήρως τὴν κίνησιν τοῦ πλανήτου περὶ τὸν Ἥλιον.

Ἐκ τῶν ἐξισώσεων αὐτῶν ἔχομεν:

$$\left.\begin{aligned}
x\frac{d^2y}{dt^2} - y\frac{d^2x}{dt^2} &= 0\\
y\frac{d^2z}{dt^2} - z\frac{d^2y}{dt^2} &= 0\\
z\frac{d^2x}{dt^2} - x\frac{d^2z}{dt^2} &= 0
\end{aligned}\right\}\ \text{καὶ δι' ὁλοκληρώσεως.}\quad
\begin{aligned}
\frac{x.dy - y.dx}{dt} &= c_1\\
\frac{x.dz - z.dx}{dt} &= c_2 \qquad (4)\\
\frac{y.dz - z.dy}{dt} &= c_3
\end{aligned}$$

καὶ ἐξ αὐτῶν:

$$c_1 z - c_2 y + c_3 x = 0$$

ἔνθα c_1, c_2, c_3 εἶναι *σταθεραὶ τῆς ὁλοκληρώσεως.*

Ἡ ἐξίσωσις αὕτη, ἐπαληθευομένη ὑπὸ τῶν συντεταγμένων τοῦ πλανήτου, παριστᾷ ἐπίπεδον διερχόμενον διὰ τοῦ κέντρου τοῦ Ἡλίου, ἤτοι: ὁ πλανήτης κινεῖται ἐπὶ ἐπιπέδου διερχομένου διὰ τοῦ κέντρου τοῦ Ἡλίου.

Πολλαπλασιάζοντες τὴν πρώτην τῶν ἐξισώσεων (3) ἐπὶ 2.dx, τὴν δευτέραν ἐπὶ 2.dy καὶ τὴν τρίτην ἐπὶ 2.dz, ἀθροίζοντες κατὰ μέλη καὶ ὁλοκληροῦντες, λαμβάνομεν:

$$\frac{dx^2 + dy^2 + dz^2}{dt^2} - \frac{2K^2M}{r} + h = 0 \qquad (5)$$

$(r^2 = x^2 + y^2 + z^2)$ καὶ $(r.\,dr = x.dx + y.dy + z.dz)$

ἔνθα: h εἶναι σταθερὰ τῆς ὁλοκληρώσεως.

Ἐκ τῶν ἐξισώσεων (4) ἔχομεν ἐπίσης, θέτοντες $c_1^2 + c_2^2 + c_3^2 = 4f^2$

$$r^2\frac{dx^2 + dy^2 + dz^2}{dt^2} - \frac{r^2dr^2}{dt^2} = 4f^2 \qquad (6)$$

Ἐὰν παραστήσωμεν διὰ dv τὴν ἀπειροστὴν γωνίαν, ἣν σχηματίζουν αἱ ἐπιβατικαὶ ἀκτῖνες r καὶ r+dr, ἔχομεν:

$$dx^2 + dy^2 + dz^2 = dr^2 + r^2dv^2$$

($dx^2 + dy^2 + dz^2$ εἶναι τὸ τετράγωνον τοῦ ἀπειροστοῦ τόξου τοῦ γραφομένου ὑπὸ τοῦ πλανήτου). Συνεπῶς:

$$r^2dv = 2fdt \qquad (7)$$

r^2dv εἶναι τὸ διπλάσιον τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ γραφομένου ὑπὸ τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος εἰς χρόνον dt καὶ f παριστᾷ τὴν *ἐπιβατικὴν* ταχύτητα.

Ἡ γωνία v καλεῖται *ἀληθὴς ἀνωμαλία.*

Ὁ τύπος (7) δεικνύει ὅτι: τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος γραφόμενα ἐμβαδὰ εἶναι ἀνάλογα τοῦ χρόνου (ἤτοι ἐπανευρίσκομεν τὸν 2ον νόμον τοῦ Κεπλέρου).

Ἐκ τῶν ἐξισώσεων (5) καὶ (6) ἔχομεν:

$$dt = \frac{r.\,dr}{\sqrt{2rK^2M - hr^2 - 4f^2}} \qquad (8)$$

καὶ δι' ἀντικαταστάσεως εἰς τὴν (7)

$$dv = \frac{2f.dr}{r\sqrt{2rK^2M - hr^2 - 4f^2}} \qquad (9)$$

Digitized by Google

ντεῦθεν πρὸς εὕρεσιν τῆς μεγίστης καὶ τῆς ἐλαστης τιμῆς τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος r:

$$\frac{dr}{dv} = \frac{r\sqrt{2rK^2M - hr^2 - 4f^2}}{2f} = 0$$

στε:

εγίστη τιμὴ τῆς r: $\frac{K^2M}{h} + \sqrt{-\frac{4f^2}{h} + \frac{K^4M^2}{h^2}}$

αχίστη » » » $\frac{K^2M}{h} - \sqrt{-\frac{4f^2}{h} + \frac{K^4M^2}{h^2}}$

Τὰ σημεῖα τῆς τροχιᾶς τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς ὰς τιμὰς ταύτας τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῆς καλοῦνται *ψῖδες*. Τὸ σημεῖον τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἐλαίστην τιμὴν τῆς r εἶναι τὸ *περιήλιον*, τὸ δὲ ἀντιτοιχοῦν εἰς τὴν μεγίστην τὸ *ἀφήλιον*.

Παριστῶντες τὰς τιμὰς ταύτας διὰ a (i—e) καὶ (i+e), ἔχομεν:

$$= \frac{K^2M}{a}, 4f^2 = aK^2M(i-e^2) = K^2pM, \text{ἔνθα } p = a(i-e^2).$$

ἰσάγοντες τὰς τιμὰς ταύτας εἰς τὴν ἐξίσωσιν (9):

$$dv = \frac{\sqrt{p}\,.\,dr}{r\sqrt{2.r - \frac{1}{a}r^2 - p}} = \frac{\frac{p}{e}.d\frac{1}{r}}{\sqrt{1 - \left(\frac{p}{e}.\frac{1}{r} - \frac{1}{e}\right)^2}}$$

αἰ ὁλοκληροῦντες:

$$v = w + \text{συν.}^{-1}\frac{1}{e}\left(\frac{p}{r} - 1\right)$$

νθα w=σταθερὰ τῆς ὁλοκληρώσεως.

$$\frac{1}{e}\left(\frac{p}{r} - 1\right) = \text{συν.}(v - w)$$

αὶ

$$r = \frac{p}{1 + e.\,\text{συν}\,(v - w)}$$

Ἡ ἐξίσωσις αὕτη εἶναι *ἐξίσωσις κωνικῆς τομῆς* ἰς πολικὰς συντεταγμένας, τοῦ πόλου εὑρισκομένου εἰς τὴν ἑστίαν (p ἰσοῦται πρὸς τὴν ἡμιπαάμετρον καὶ e πρὸς τὴν ἐκκεντρότητα).

Ἐὰν ἡ γωνία v—w μετρηθῇ ἀπὸ τοῦ περιηλίου, v=0 καὶ

$$r = \frac{p}{1 + e.\,\text{συν}\,v} \qquad (v = \text{ἀληθὴς ἀνωμαλία})$$

Τὸ συμπέρασμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω τύπων εἶναι ὅτι ἡ τροχιὰ πλανήτου κινουμένου περὶ τὸν Ἥλιον εἶναι κωνικὴ τομὴ ἔχουσα τὸν Ἥλιον ὡς μίαν τῶν ἑστιῶν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν πλανητῶν οἱ ἀρχικοὶ ὅροι εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε τὸ e (ἐκκεντρότης) εἶναι μικρότερον τῆς μονάδος καὶ συνεπῶς ἡ κωνικὴ τομὴ εἶναι ἔλλειψις.

Εὕρεσις τῆς περιόδου. Εἰσάγοντες εἰς τὸν τύπον 8) τὰς τιμὰς h καὶ $4f^2$ καὶ ὁλοκληροῦντες λαμβάνομεν:

$$= \frac{\alpha^{\frac{3}{2}}}{K\sqrt{M}}\left[\text{συν}^{-1}\left(\frac{\alpha - r}{\alpha e}\right) - e\sqrt{1 - \left(\frac{\alpha - r}{\alpha e}\right)^2}\right] + c$$

Εἰς τὸ περιήλιον r=α (i—e), καὶ τὸ ὁλοκλήρωμα καταλήγει εἰς τὸ

$$t' = c \qquad (9\alpha)$$

Ὅθεν ἐὰν καλέσωμεν t_0 τὸν χρόνον διαβάσεως τοῦ πλανήτου διὰ τοῦ περιηλίου, ἔχομεν:

$$t_0 = \frac{\alpha^{\frac{3}{2}}}{K\sqrt{M}}\left[\text{συν}^{-1}\left(\frac{\alpha - r}{\alpha e}\right) - e\sqrt{1 - \left(\frac{\alpha - r}{\alpha e}\right)^2}\right]$$

Εἰς τὸ ἀφήλιον r = α (1 + e), ὥστε ὁ χρόνος, ὃν δαπανᾷ ὁ πλανήτης ἵνα μεταβῇ ἀπὸ τοῦ περιηλίου εἰς τὸ ἀφήλιον $\frac{1}{2}P = t_0$, ἰσοῦται πρός:

$$\frac{1}{2}P = \frac{\alpha^{\frac{3}{2}}}{K\sqrt{M}}\pi \quad \text{ἢ} \quad P^2 = \frac{4\pi^2\alpha^3}{K^2M} \qquad (10)$$

ἔνθα P εἶναι ἡ περίοδος περιφορᾶς τοῦ πλανήτου περὶ τὸν Ἥλιον καὶ α ὁ μέγας ἡμιάξων τῆς τροχιᾶς (ἡ μέση ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου). Ἐὰν θεωρήσωμεν δεύτερον πλανήτην m_3 ($M' = m_1 + m_3$).

$$P'^2 = \frac{4\pi^2\alpha'^3}{K^2M'}$$

καὶ

$$\frac{M\,P^2}{M'P'^2} = \frac{\alpha^3}{\alpha'^3}$$

Ἐὰν αἱ μᾶζαι τῶν πλανητῶν εἶναι πολὺ μικραὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Ἥλιον, M= M′ καὶ

$$\frac{P^2}{P'^2} = \frac{\alpha^3}{\alpha'^3}$$

δηλαδὴ τὰ τετράγωνα τῶν χρόνων περιφορῶν τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον εἶναι ἀνάλογα πρὸς τοὺς κύβους τῶν μεγάλων ἀξόνων τῶν τροχιῶν (3ος νόμος τοῦ Κεπλέρου).

Ταχύτης κινήσεως ἐπὶ τῆς τροχιᾶς: Καλοῦντες V τὴν ταχύτητα κινήσεως τοῦ πλανήτου ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του, λαμβάνομεν ἐκ τῆς ἐξισώσεως (5)

$$V^2 = K^2M\left(\frac{2}{r} - \frac{1}{\alpha}\right) \qquad h = \frac{K^2M}{\alpha} \qquad (11)$$

Εἰς τὸ περιήλιον, r ἔχει τὴν ἐλαχίστην τιμὴν καὶ συνεπῶς ἡ ταχύτης εἶναι μεγίστη. Τοὐναντίον εἰς τὸ ἀφήλιον.

Ἐκ τῆς ἐξισώσεως (10) συνάγομεν ὅτι ἡ περίοδος P ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ μεγάλου ἄξονος ἤ, συνεπείᾳ τῆς ἐξισώσεως (11), ἡ περίοδος ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἀποστάσεως τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ἑστίας καὶ τῆς ἀρχικῆς ταχύτητος, οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς διευθύνσεως τῆς κινήσεως.

Ἐὰν ἡ τροχιὰ εἶναι κύκλος, r=α καὶ

$$V = K\sqrt{\frac{M}{r}}, \text{ἐὰν ἡ τροχιὰ εἶναι παραβολή}, \alpha - \infty \text{ καὶ}$$

$$V = K\sqrt{\frac{2M}{r}}$$

Διὰ τὴν αὐτὴν τιμὴν τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος r, ἡ ταχύτης ἐν ἐλλειπτικῇ τροχιᾷ εἶναι μικροτέρα ἢ ἐν παραβολικῇ. Προκειμένου περὶ ὑπερβολικῆς τροχιᾶς τὸ α εἶναι ἀρνητικὸν καὶ ἡ ταχύτης μείζων τῆς παραβολικῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν παραβολῆς (καὶ ὑπερβολῆς) τὸ κινούμενον σῶμα οὐδέποτε ἐπανέρχεται, διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν ἡ *παραβολικὴ ταχύτης* καλεῖται καὶ *ταχύτης ἐκφυγῆς*.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ προηγουμένου τύπου δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ταχύτητα ἐκφυγῆς ἑνὸς σώματος—βλήματος λ. χ.—ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἑνὸς πλανήτου. Παραλείποντες εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τὴν μᾶζαν τοῦ σώματος, ὡς μηδαμινὴν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ πλανήτου, ἔχομεν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Γῆς:

$$M = 5.97 \times 10^{27} \text{ γραμμάρια}$$
$$r = 6.37 \times 10^{8} \text{ ἑκατοστόμετρα}$$
$$K^2 = 6.67 \times 10^{-8} \text{ δῦναι}$$

καὶ

$$V = 11\,3\ \frac{\text{χιλιόμετρα}}{\text{δευτερόλεπτον}}$$

Πίναξ τῶν ταχυτήτων ἐκφυγῆς διὰ τοὺς διαφόρους πλανήτας.

(*Moulton:* Celestial Mechanics σελ. 48)

Γῆ..	11.3 χιλιόμ./δευτερ.	Ἄρης.........	5.2 χιλιόμ./δευτερ.
Σελήνη	2.4	Ζεὺς...... ...	61.1
Ἥλιος.......	618.2	Κρόνος	37 8
Ἑρμῆς.......	3.2	Οὐρανὸς	23.2
Ἀφροδίτη....	10.5	Ποσειδῶν.....	20 8

Σῶμα ἀναχωροῦν ἐκ τῆς Σελήνης μὲ ἀρχικὴν ταχύτητα 2.4 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, ἐκφεύγει τῆς σεληνιακῆς ἕλξεως καὶ οὐδέποτε ἐπανέρχεται εἰς τὸν δορυφόρον ἡμῶν. Ἡ ἔλλειψις ἀτμοσφαίρας ἀπὸ τῆς Σελήνης πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὸν λόγον αὐτόν.

Σημασία τῶν σταθερῶν τῆς ὁλοκληρώσεως. Στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς. Ἐὰν καλέσωμεν i τὴν γωνίαν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς πρὸς τὸ ἐπίπεδον xy (ἐκλει-

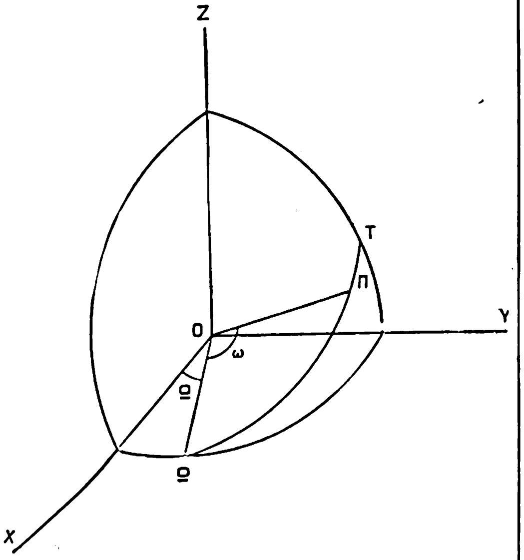

Σχ. 5.

πτική) καὶ Ω τὴν γωνίαν τοῦ ἄξονος τῶν x πρὸς τὴν τομὴν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς μετὰ τοῦ ἐπιπέδου xy, αἱ γωνίαι i καὶ Ω (σχ. 5) καθορίζουν τὴν θέσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς ἐν τῷ διαστήματι. Αἱ σταθεραὶ c_1, c_2, c_3 (ἐξίσωσις (4)) ἰσοῦνται πρὸς τὸ διπλάσιον τῶν προβολῶν τῆς ἐπιβατικῆς ταχύτητος f ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων τῶν συντεταγμένων xy, xz καὶ yz.

Συνεπῶς:

$$c_1 = 2f\ \text{συν}\,i$$
$$c_2 = 2f\ \text{ημ}\,i\ \text{συν}\,\Omega$$
$$c_3 = 2f\ \text{ημ}\,i\ \text{ημ}\,\Omega$$

καὶ ἀντικαθιστῶντες εἰς τὴν (4) λαμβάνομεν τὴν ἐξίσωσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς:

$$z.\text{συν}\,i - y\ \text{ημ}\,i.\ \text{συν}\,\Omega + x\,\text{ημ}\,i.\ \text{ημ}\,\Omega = 0 \qquad (12)$$

Ἐπίσης ἐκ τῶν τιμῶν τοῦ f συναρτήσει τοῦ p καὶ τῶν τιμῶν c_1, c_2, c_3, λαμβάνομεν:

$$x\frac{dy}{dt} - y\frac{dx}{dt} = K\sqrt{pM}.\ \text{συν}\ i$$
$$x\frac{dz}{dt} - z\frac{dx}{dt} = K\sqrt{pM}.\ \text{συν}\ \Omega.\ \text{ημ}\,i$$
$$y\frac{dz}{dt} - z\frac{dy}{dt} = K\sqrt{pM}.\ \text{ημ}\ \Omega.\ \text{ημ}\,i$$

Τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐξισώσεων αὐτῶν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὰ *Ω, i, p* δι' οἱανδήποτε στιγμήν, ὅταν γνωρίζωμεν τὴν μᾶζαν τοῦ πλανήτου, τὰς συντεταγμένας αὐτοῦ καὶ τὰς συνιστώσας τῆς ταχύτητός του παραλλήλως πρὸς τοὺς ἄξονας τῶν συντεταγμένων. Τὸ p εἶναι συνάρτησις τῶν σταθερῶν *α* καὶ *e*, ὥστε πράγματι εἰς τοὺς ἀνωτέρω τύπους περιλαμβάνονται *τέσσαρα στοιχεῖα* (a, e, Ω, i), τὰ δύο πρῶτα ἐκ τῶν ὁποίων ὁρίζουν τὴν μορφὴν τῆς τροχιᾶς, τὰ δὲ τελευταῖα τὴν θέσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς εἰς τὸ διάστημα.

Ἐὰν λάβωμεν ὡς ἀρχὴν τῆς γωνίας v—w τὴν τομὴν τοῦ ἐπιπέδου xy μετὰ τῆς τροχιᾶς, ἡ *σταθερὰ* w θὰ καθορίσῃ τὴν θέσιν τῆς τροχιᾶς ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου της.

Ἐν τέλει ἡ *σταθερὰ c* (9α) παριστᾷ τὸν χρόνον διαβάσεως διὰ τοῦ περιηλίου καὶ καθορίζει τὴν θέσιν τοῦ πλανήτου ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του.

Ὑπολείπεται ἤδη ἡ τιμὴ τῆς σταθερᾶς K, ἥτις προσδιορίζεται διὰ τῆς ἐξισώσεως (10)

$$P^2 = \frac{4\pi^2\alpha^3}{K^2M} \quad \text{καὶ} \quad K = \frac{2\pi\alpha^{\frac{3}{2}}}{P\sqrt{M}}$$

Ἀντὶ τῶν μονάδων C. G. S. ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ θεωροῦμεν τὰς ἑξῆς:

Μήκους: τὸν ἡμιάξονα τῆς γηΐνης τροχιᾶς α=1

Μάζης: τὴν μᾶζαν τοῦ Ἡλίου ($M = m_1 + m_2$)

m_1= μᾶζα Ἡλίου; m_2= » Γῆς + μᾶζα Σελήνης } $m_2 = \frac{m_1}{354740}$

Χρόνου: τὴν μέσην ἡλιακὴν ἡμέραν

P=365.2563835

Εἰσάγοντες τὰς μονάδας ταύτας εἰς τὸν ἀνωτέρω τύπον λαμβάνομεν:

K=0.01720209895

log. K=8.2355814414 — 10

ἡ οὕτω προσδιοριζομένη σταθερὰ K εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*σταθερὰ τοῦ Gauss*».

Ὑπολογισμὸς τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ἐρευνῶντες τὸ πρόβλημα τῶν δύο σωμάτων κατελήξαμεν εἰς 6 σταθερὰς ὁλοκληρώσεως, αἵτινες δύνανται νὰ προσδιορισθοῦν τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀρχικῶν τιμῶν τῶν συντεταγμένων καὶ τῶν συνιστωσῶν τῆς ταχύτητος, ἐκ τῶν σταθερῶν δὲ αὐτῶν συνηγάγομεν τὰ στοιχεῖα τῆς κωνικῆς τομῆς, ἣν γράφει ὁ πλανήτης περὶ τὸν Ἥλιον, δηλαδὴ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς. Κατὰ ταῦτα, ὁ προσδιορισμὸς τῆς τροχιᾶς ἑνὸς πλανήτου ἀνάγεται εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν συντεταγμένων καὶ τῶν συνιστωσῶν τῆς ταχύτητος αὐτοῦ.

Ἐφόσον, ὡς εἴδομεν, ἑκάστη τροχιὰ προσδιορίζεται δι' ἓξ στοιχείων, ἔπεται ὅτι δέον νὰ πορισθῶμεν ἐκ τῆς παρατηρήσεως ἓξ ἀνεξαρτήτους ποσότητας πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος. Ἑκάστη παρατήρησις θέσεως τοῦ πλανήτου παρέχει *δύο* ποσότητας—δύο γωνιώδεις συντεταγμένας—τὴν ὀρθὴν ἀναφορὰν *α* καὶ τὴν ἀπόκλισιν *δ*. Κατὰ συνέπειαν 3 παρατηρήσεις ἐπαρκοῦν, ἢ μᾶλλον ἀποτελοῦν τὸ κατώτερον ὅριον πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς (*Σημ.* Ἐὰν πρόκειται περὶ παραβολικῆς τροχιᾶς, ὅπως συμβαίνει εἰς περιπτώσεις κομητῶν, ἡ ἐκκεντρότης=1 καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς περιορίζονται εἰς 5. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύο πλήρεις παρατηρήσεις τῆς θέσεως τοῦ ἄστρου καὶ μία παρατήρησις παρέχουσα μίαν ἐκ τῶν συντεταγμένων (α ἢ δ) ἐπαρκοῦν).

Πρὸ πάσης ἐργασίας, πρὸς ὑπολογισμὸν μιᾶς τροχιᾶς, αἱ τρεῖς παρατηρήσεις τῆς θέσεως τοῦ πλανήτου κατ' ὀρθὴν ἀναφορὰν καὶ ἀπόκλισιν:

1) Ἀνάγονται εἰς τὸ μέσον ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους καὶ διορθοῦνται ἐκ τῆς ἐτησίας ἀποπλανήσεως διὰ τῶν τύπων: (βλ.λ. *μετάπτωσις*):

$$\alpha = \alpha_0 - f - g.\,\text{ημ}\,(G + \alpha_0)\,\text{εφ}\delta_0 - h - \text{ημ}\,(H + \alpha_0)\,\text{τεμ}\delta_0$$
$$\delta = \delta_0 - \iota.\ \text{συν}\delta - g\ \text{συν}\,(G + \alpha_0) - h\ \text{συν}\,(H + \alpha_0)\,\text{ημ}\delta_0$$

ἔνθα: α_0, δ_0 εἶναι ἡ παρατηρηθεῖσα ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἀπόκλισις· α, δ αἱ διορθωθεῖσαι τιμαὶ αὐτῶν.

2) Διορθοῦνται ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀποπλανήσεως διὰ τῶν τύπων:

$$\Delta\alpha = -0''.\,322\ \text{συνφ.}\ \text{συν}\,(\vartheta - \alpha_0)\ \text{τεμ}\delta_0$$
$$\Delta\delta = -0''.\,322\ \text{συνφ.}\ \text{ημ}\,(\vartheta - \alpha_0)\ \text{ημ}\delta_0$$

φ=γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ τόπου τῆς παρατηρήσεως.

ϑ=ἀστρικὸς χρόνος τῆς παρατηρήσεως.

Digitized by Google

3) Ἀνάγονται εἰς τὸ κέντρον τῆς Γῆς, δηλαδὴ διορθοῦνται ἐκ τῆς παραλλάξεως.

Ἡ τρίτη αὐτὴ διόρθωσις, προκειμένου περὶ σώματος οὗτινος ἡ τροχιὰ εἶναι τελείως ἄγνωστος, δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ παραλείπεται εἰς τὸν πρῶτον προσδιορισμὸν τῆς κατὰ προσέγγισιν τροχιᾶς.

Μετὰ τὸν πρῶτον προσδιορισμὸν εὑρίσκομεν τὴν ἀπόστασιν τοῦ πλανήτου, διορθοῦμεν τὰς παρατηρήσεις τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς παραλλάξεως καὶ προβαίνομεν εἰς νέον προσδιορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς. Οἱ τύποι οἱ παρέχοντες τὴν διόρθωσιν τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ἀποκλίσεως ἐκ τῆς παραλλάξεως εἶναι οἱ ἑξῆς:

$$\Delta\alpha = -\frac{\pi.\rho.\sigma\upsilon\nu\varphi'}{\Delta}\cdot \eta\mu\,(\alpha-\vartheta)$$

$$\varepsilon\varphi.\gamma = \frac{\varepsilon\varphi.\,\varphi'}{\sigma\upsilon\nu\,(\alpha-\vartheta)}$$

$$\Delta\delta = \frac{\pi.\rho.\eta\mu.\,\varphi'}{\Delta}\cdot\frac{\eta\mu.(\gamma-\delta)}{\eta\mu.\,\gamma}$$

ἔνθα:

α, δ ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἀπόκλισις.
Δ ἀπόστασις πλανήτου ἀπὸ τῆς Γῆς.
φ′ γεωκεντρικὸν πλάτος τοῦ τόπου παρατηρήσεως.
ϑ ἀστρικὸς χρόνος παρατηρήσεως.
ρ ἀκτὶς τῆς Γῆς ἀντιστοιχοῦσα εἰς πλάτος φ καὶ ἐκπεφρασμένη εἰς μέρη τῆς ἰσημερινῆς ἀκτῖνος.
π ὁριζοντία ἰσημερινὴ παράλλαξις τοῦ Ἡλίου.
γ βοηθητικὴ γωνία.

4) Αἱ οὐρανογραφικαὶ συντεταγμέναι α, δ, τῇ βοηθείᾳ τῶν κάτωθι τύπων τῆς σφαιρικῆς τριγωνομετρίας μετατρέπονται εἰς ἐκλειπτικὰς (λ=μῆκος καὶ β=πλάτος).

$$\varepsilon\varphi\ N = \frac{\varepsilon\varphi.\,\delta}{\varepsilon\varphi.\,\alpha},\quad \varepsilon\varphi.\ \lambda = \frac{\sigma\upsilon\nu\,(N-\varepsilon)}{\sigma\upsilon\nu\,N}\cdot \varepsilon\varphi\alpha \quad \kappa\alpha\grave{\iota}$$

$$\varepsilon\varphi\ \beta = \varepsilon\varphi\,(N-\varepsilon)\ \eta\mu.\ \lambda$$

Ἡ ἀκρίβεια τῶν οὕτως εὑρισκομένων τιμῶν λ καὶ β ἐλέγχεται διὰ τοῦ τύπου:

$$\frac{\sigma\upsilon\nu\,(N-\varepsilon)}{\sigma\upsilon\nu\ N} = \frac{\sigma\upsilon\nu\,\beta.\ \eta\mu\ \lambda}{\sigma\upsilon\nu\,\delta.\ \eta\mu\ \alpha}.$$

Οἱ χρόνοι τῶν παρατηρήσεων ἀνάγονται εἰς τὸν αὐτὸν μεσημβρινόν, κατὰ προτίμησιν τὸν τοῦ Greenwich.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν προκαταρκτικῶν αὐτῶν διορθώσεων προβαίνομεν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς.

Μεθόδους πρὸς προσδιορισμὸν τῶν τροχιῶν ἔχομεν κυρίως δύο: 1) τοῦ Λαπλὰς καὶ 2) τοῦ Gauss.

Ἡ πρώτη μέθοδος, παρουσιάζουσα μειονεκτήματά τινα ἐν τῇ πράξει, ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τῶν Harzer καὶ Leuschner.

Τὴν ἐποχὴν καθ᾽ ἣν ὁ Κέπλερος ἀνεκάλυψε τοὺς τρεῖς νόμους τῶν πλανητικῶν κινήσεων, ὁ νόμος τῆς παγκοσμίου ἕλξεως δὲν ἦτο γνωστός, ἵνα δὲ οὗτος ἐπιτύχῃ τὸν προσδιορισμὸν τῆς τροχιᾶς τοῦ Ἄρεως ἠναγκάσθη νὰ προστρέξῃ εἰς σχετικῶς μὲν ἁπλῆν, ἀλλὰ μακρὰν καὶ ἐπίπονον γεωμετρικὴν μέθοδον. Ἓν ἐκ τῶν σπουδαίων μειονεκτημάτων τῆς γεωμετρικῆς μεθόδου, περιγραφὴν τῆς ὁποίας εὑρίσκει τις εἰς πάντα τὰ στοιχειώδη συγγράμματα τῆς ἀστρονομίας, εἶναι ὅτι αὕτη ἀπαιτεῖ μακροχρονίους παρατηρήσεις τῆς θέσεως τοῦ πλανήτου. Ὁ Κέπλερος εἶχε τὴν τύχην νὰ εὕρῃ ἑτοίμους τὰς μακροχρονίους καὶ ἀκριβεῖς παρατηρήσεις τοῦ Τύχωνος ἐπὶ τῶν πλανητῶν καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπιτυχῶς τὴν γεωμετρικὴν μέθοδον. Γενικῶς ὅμως, σειραὶ μακροχρονίων παρατηρήσεων, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος πλανήτου ἢ κομήτου, δὲν ὑπάρχουν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ γεωμετρικὴ μέθοδος εἶναι ἀνεφάρμοστος.

Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1801 ὁ Ἰταλὸς ἀστρονόμος Piazzi, παρατηρῶν ἐν Παλέρμῳ τῆς Σικελίας, ἀνεκάλυψε τὸν πρῶτον μικρὸν πλανήτην, εἰς ὃν ἐδόθη τὸ ὄνομα Ceres (Δήμητρ). Ἀσθενήσας μετ᾽ ὀλίγον, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν παρακολουθήσῃ ἐπὶ μακρόν, ὅταν δὲ ἀναρρώσας ἐπεχείρησε νὰ τὸν ἀνεύρῃ, αἱ προσπάθειαί του ὑπῆρξαν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὁ πλανήτης προχωρήσας εἶχεν ἔλθει εἰς σύνοδον μετὰ τοῦ Ἡλίου καὶ κατέστη ἀφανὴς ἐντὸς τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, στοιχεῖα δὲ τῆς τροχιᾶς δὲν ὑπῆρχον ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἀναζητηθῇ βραδύτερον.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ πρόβλημα, ὅπερ ἐτίθετο πρὸς ἐπίλυσιν, εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Προσδιορίσαι τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς σώματος κινουμένου συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου, ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων τῆς θέσεως αὐτοῦ γενομένων ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος».

Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὸν Gauss, τότε 24ετῆ μαθητὴν ἐν Göttingen καὶ βραδύτερον ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μαθηματικῶν τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Gauss ἐπενόησε μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέτυχε νὰ ὑπολογίσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς ἑνὸς πλανήτου ἐκ τριῶν ἀκριβῶν παρατηρήσεων τῆς θέσεως αὐτοῦ (τριῶν ὀρθῶν ἀναφορῶν καὶ τριῶν ἀποκλίσεων) γενομένων εἰς διάστημα ὀλίγων ἑβδομάδων. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐφήρμοσεν ἐπὶ τοῦ ἀνακαλυφθέντος καὶ ἐξαφανισθέντος μικροῦ πλανήτου Δήμητρ καὶ ὑπελόγισε τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων οὗτος ἀναζητηθεὶς ἀνευρέθη μετὰ πάροδον ἔτους.

Ἡ μέθοδος τοῦ Gauss, τῆς ὁποίας λεπτομερὴς περιγραφὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ ἐνταῦθα, δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς πέντε διαδοχικὰ κλιμάκια:

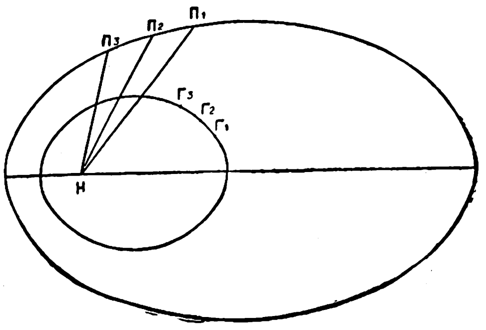

Σχ. 6.

Ἔστωσαν (σχ. 6): Η ὁ Ἥλιος, $Γ_1$, $Γ_2$, $Γ_3$ καὶ $Π_1$, $Π_2$, $Π_3$ αἱ θέσεις τῆς Γῆς καὶ τοῦ πλανήτου κατὰ τοὺς χρόνους t_1, t_2, t_3.

1) Καθορίζεται δι᾽ ἐξισώσεως τὸ ἐπίπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ πλανήτης κινεῖται περὶ τὸν Ἥλιον.

2) Ἀναπτύσσονται εἰς σειρὰς κατὰ τὰς δυνάμεις τοῦ χρόνου οἱ λόγοι τῶν ἐμβαδῶν τῶν τριγώνων $ΗΠ_1Π_2$, $ΗΠ_1Π_3$ καὶ $ΗΠ_2Π_3$.

3) Προσδιορίζονται αἱ ἀποστάσεις p_2 καὶ r_2 τοῦ πλανήτου ἀπὸ τῆς Γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δευτέρας παρατηρήσεως.

4) Προσδιορίζονται αἱ γεωκεντρικαὶ ἀποστάσεις p_1 καὶ p_3 τοῦ πλανήτου κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης καὶ τρίτης παρατηρήσεως καὶ

5) Προσδιορίζονται τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς ἐκ τῶν γνωστῶν θέσεων τοῦ πλανήτου κατὰ τὰς ἐποχὰς t_1 καὶ t_3.

Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῆς μεθόδου ταύτης, ὡς αὗται ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ διασήμου Ἀμερικανοῦ ἀστρονόμου Russell, εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ὑποθέσωμεν κατ᾽ ἀρχὰς ὅτι ἡ τροχιὰ τοῦ πλανήτου εἶναι κυκλικὴ καὶ ὅτι ἔχομεν δύο παρατηρήσεις τῆς θέσεως αὐτοῦ, γενομένας εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν. Γνωρίζοντες τὰς θέσεις τῆς Γῆς, $Γ_1$ καὶ $Γ_2$ (σχ. 7) κατὰ τὰς δύο αὐτὰς χρονολογίας, πορίζομεθα ἐκ τῶν παρατηρήσεων τὰς διευθύνσεις $Γ_1 Λ_1$ καὶ $Γ_2 Λ_2$, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ὁ πλανήτης κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς παρατηρήσεως.

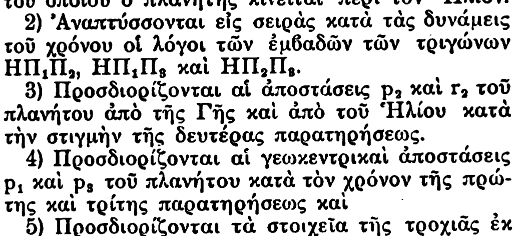

Σχ. 7.

Χρειαζόμεθα τὴν ἀπόστασιν $Γ_1 Π_1$ τοῦ πλανήτου ἀπὸ τῆς Γῆς κατὰ τὴν πρώτην παρατήρησιν, πρὸς εὕρεσιν δὲ αὐτῆς ἀκολουθοῦμεν τὴν μέθοδον τῶν διαδοχικῶν προσεγγίσεων. Δεχόμεθα δηλαδὴ μίαν ὑποθετικὴν τιμὴν διὰ τὸ $Γ_1 Π_1$. Δεχομένου ὅτι ἡ τροχιὰ εἶναι κυκλική, ἡ θέσις τοῦ πλανήτου $Π_2$ κατὰ τὴν δευτέραν παρατήρησιν προσδιορίζεται εὐκόλως ὡς τομὴ τῆς διευθύνσεως $Γ_2 Λ_2$ καὶ τοῦ κύκλου τοῦ γραφομένου μὲ κέντρον τὸν Ἥλιον καὶ ἀκτῖνα $ΗΠ_1$. Ἔχοντες τὰ σημεῖα $Π_1$, $Π_2$ εὑρίσκομεν τὴν γωνίαν $Π_1 Η Π_2$. Ἤδη ἐκτελοῦμεν τὴν πρώτην δοκιμήν, ἵνα ἴδωμεν κατὰ πόσον ἡ ἀπόστασις $Γ_1 Π_1$, ἣν ἐδέχθημεν ἐν ἀρχῇ, εἶναι ἀκριβής.

Ὁ τρίτος νόμος τοῦ Κεπλέρου παρέχει τὴν περίοδον P τοῦ πλανήτου, κινουμένου εἰς ἀπόστασιν ΗΠ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου. Ἐὰν t_1 καὶ t_2 εἶναι οἱ χρόνοι τῶν παρατηρήσεων τοῦ πλανήτου:

$$\frac{Π_2 Η Π_1}{360} = \frac{t_2 - t_1}{P}$$

Ἐὰν τὸ P ἐπαληθεύῃ τὴν ἐξίσωσιν ταύτην, ἡ ὑπόθεσις ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ πλανήτου εἶναι ἀκριβής, ἄλλως δεχόμεθα νέαν ἀπόστασιν καὶ ἐξακολουθοῦμεν κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα. Λογισταὶ πεπειραμένοι ἐπιτυγχάνουν τὴν λύσιν δι᾽ ὀλίγων μόνον δοκιμῶν.

Ἐὰν ἤδη ἀντὶ κύκλου θεωρήσωμεν ἐλλειπτικὴν τροχιάν, χρειαζόμεθα τρεῖς παρατηρήσεις τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ δύο γεωκεντρικὰς ἀποστάσεις (ἀντὶ μιᾶς), ἀντιστοιχούσας εἰς τὴν πρώτην καὶ τρίτην παρατήρησιν. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀποστάσεων καθορίζομεν τὰ σημεῖα $Π_1$ καὶ $Π_3$ καὶ προσδιορίζομεν τὴν τροχιάν.

Ἔχοντες τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς, ὑπολογίζομεν τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλανήτου, δηλαδὴ τὴν ὀρθὴν ἀναφορὰν καὶ τὴν ἀπόκλισιν αὐτοῦ, τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν δευτέραν παρατήρησιν. Ἐὰν ἡ ὑπολογισθεῖσα ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἀπόκλισις συμφωνῇ πρὸς τὴν παρατηρηθεῖσαν, τότε αἱ γεωκεντρικαὶ ἀποστάσεις, ἃς ἐθεωρήσαμεν ἐν ἀρχῇ, εἶναι ἀκριβεῖς, ἄλλως προβαίνομεν εἰς νέας δοκιμάς. Τῇ βοηθείᾳ καταλλήλων ἐξισώσεων, δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν πολὺ ταχύτερον ἢ ἂν ἀκολουθήσωμεν τὴν πρακτικὴν μέθοδον τῶν διαδοχικῶν προσεγγίσεων. Εἴς τινας περιπτώσεις, ὡς λ. χ. ὅταν ὁ πλανήτης εὑρίσκηται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐκλειπτικῆς, αἱ τρεῖς παρατηρήσεις θέσεως δὲν ἐπαρκοῦν καὶ γίνεται χρῆσις καὶ τετάρτης.

Συνήθως, ὁσάκις πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ ταχέως ἡ *κατὰ προσέγγισιν* θέσις νέου μικροῦ πλανήτου καὶ νὰ εὐκολυνθῇ ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἡ παρατήρησις αὐτοῦ, γίνεται χρῆσις τῆς κυκλικῆς τροχιᾶς. Ὁ λόγος τῆς προτιμήσεως ταύτης εἶναι ἡ ταχύτης καὶ ἡ εὐκολία, μεθ᾽ ἧς δύναται νὰ γίνῃ ὁ προσδιορισμὸς τῶν κατὰ προσέγγισιν στοιχείων.

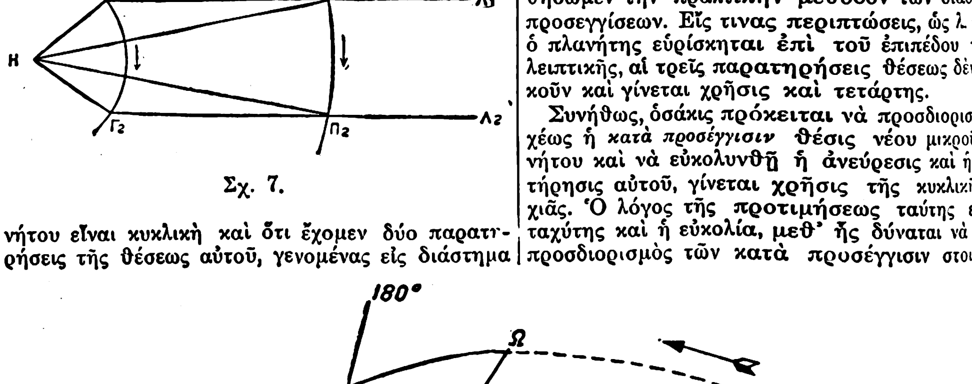

Σχ. 8.

Γεωμετρικὴ σημασία τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς. Ἡ τροχιὰ εἶναι τελείως καθωρισμένη, ὅταν δοθῶσι τὰ ἑπόμενα στοιχεῖα αὐτῆς (σχ. 8):

Digitized by Google

1) Ὁ μέγας ἡμιάξων α
2) Ἡ ἐκκεντρότης e
3) Ἡ κλίσις πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν i
4) Τὸ μῆκος τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου Ω
5) Ἡ γωνία μεταξὺ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου καὶ περιηλίου ω
6) Ἡ περίοδος P
(ἢ τὸ μέσον ἡμερήσιον κίνημα μ)
7) Ἡ ἐποχὴ Ε (δηλαδὴ τὸ μέσον ἡλιοκεντρικὸν μῆκος τοῦ πλανήτου κατά τινα στιγμήν).

Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων τὰ πέντε πρῶτα καθορίζουν τὴν τροχιὰν εἰς τὸ διάστημα καὶ τὸν προσανατολισμόν της ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου της, τὰ δὲ δύο τελευταῖα τὴν θέσιν τοῦ πλανήτου ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του.

Ὁ *μέγας ἡμιάξων* καθορίζει τὰς διαστάσεις τῆς τροχιᾶς καὶ ἐκφράζεται συνήθως εἰς ἀστρονομικὰς μονάδας (1 ἀστρον. μονὰς=μέση ἀπόστασις Ἡλίου—Γῆς).

Ἡ *ἐκκεντρότης e* ὁρίζει τὴν μορφὴν τῆς ἐκλειπτικῆς τροχιᾶς, ἰσοῦται δὲ πρὸς $\frac{\gamma}{\alpha}$, ἔνθα γ εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς τροχιᾶς. Ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ κλάσματος $\frac{\gamma}{\alpha}$ γίνεται χρῆσις βοηθητικῆς τινος γωνίας φ. e=ημ.φ.

Τὸ *μῆκος τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου Ω* καθορίζει τὴν ὄψιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς. Ἡ γωνία αὕτη κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐκλειπτικῆς καὶ μετρεῖται ἀπὸ τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου κατὰ τὴν φορὰν τῆς κινήσεως τοῦ πλανήτου. Ὁ πλανήτης διέρχεται διὰ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου μεταβαίνων ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν τῆς ἐκλειπτικῆς.

Ἡ *γωνία ω* ὁρίζει τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου ἄξονος, ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, τὸν προσανατολισμὸν τῆς τροχιᾶς. Μετρεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως τοῦ πλανήτου.

Ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια ὅπως ἀντὶ τῆς γωνίας ω, δίδεται ἡ γωνία π = Ω + ω, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *μῆκος τοῦ περιηλίου*. Κυρίως εἰπεῖν ἡ γωνία αὕτη δὲν παριστᾷ ἐκλειπτικὸν μῆκος, ἀλλ' εἶναι ἄθροισμα δύο γωνιῶν κειμένων ἐπὶ διαφόρων ἐπιπέδων.

Ἡ *περίοδος P* καὶ ἡ *ἐποχὴ Ε* καθορίζουν τὴν θέσιν τοῦ πλανήτου ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του ἐν δεδομένῃ στιγμῇ. Ἐνίοτε ἀντὶ τῆς περιόδου δίδεται τὸ μέσον ἡμερήσιον κίνημα $\mu = \frac{360}{P}$ (P εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην παρέχεται εἰς μέσας ἡλιακὰς ἡμέρας).

Ἡ ἐποχὴ εἶναι ἡ ἀφετηρία—τὸ μέσον μῆκος τοῦ πλανήτου ὁρωμένου ἐκ τοῦ Ἡλίου ἐν δεδομένῃ στιγμῇ (συνήθως τὴν πρώτην τοῦ ἔτους).

Εἰς πλείστας περιπτώσεις ἀντὶ τῆς ἐποχῆς δίδεται ἡ χρονολογία T τῆς διαβάσεως τοῦ πλανήτου διὰ τοῦ περιηλίου.

Χάραξις μιᾶς τροχιᾶς. Θεωρήσωμεν μίαν ἐκλειπτικὴν τροχιὰν ἔχουσαν τὰ ἑπόμενα στοιχεῖα:

T	1922 Ἰουν. 28	Ἡ τροχιὰ τῆς Γῆς δύναται μεθ' ἱκανῆς προσεγγίσεως νὰ παρασταθῇ ὡς κύκλος ἔχων ὡς κέντρον τὸν Ἥλιον (σχ. 9). Κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν (21 Μαρτίου) τὸ μῆκος τοῦ Ἡλίου εἶναι 0° καὶ τὸ μῆκος τῆς Γῆς ἐπὶ τῆς τροχιᾶς της ἴσον πρὸς 180°. Τούτου δοθέντος καθορίζομεν λίαν εὐκόλως τὴν θέσιν τῆς Γῆς (σχ. 9)
ω	140° 31′	
Ω	158° 14′	
i	3° 41′	
α	4. 8583	
e	0. 585	
P	10 ἔτη, 901	

ἐπὶ τῆς τροχιᾶς της δι' οἱανδήποτε χρονολογίαν (ἡ Γῆ διαγράφει 360° ἐντὸς 365 ¼ ἡμερῶν ἤ, κατὰ προσέγγισιν, 30° κατὰ μῆνα.

Αἱ τροχιαὶ τῆς Γῆς καὶ τῶν πλανητῶν εἶναι κεκλιμέναι πρὸς ἀλλήλας—εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν κατὰ 3° 41′, ἡ δὲ τομὴ τῶν δύο ἐπιπέδων καθορίζεται διὰ τοῦ Ω, *μήκους τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου* (=158° 14′). Πρὸς τοῦτο, μὲ κορυφὴν τὸν Ἥλιον καὶ πλευρὰν τὴν γραμμὴν Ηγ γράφομεν τὴν γωνίαν γΗΩ=158° 14′. Ἡ γραμμὴ ΥΗΩ εἶναι ἡ γραμμὴ τῶν συνδέσμων.

Τῇ βοηθείᾳ τῆς γωνίας ω μεταξὺ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου καὶ τοῦ περιηλίου ὁρίζομεν τὴν θέσιν τοῦ περιηλίου Π τῆς τροχιᾶς. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ω=140° 31′. Ἐὰν ἡ κλίσις i<90°, ὡς συμβαίνει ἐνταῦθα, ἡ γωνία ω μετρεῖται καθ' ἣν φορὰν καὶ ἡ Ω δηλαδὴ κατὰ τὴν φορὰν τῆς κινήσεως τῆς Γῆς. Ἐὰν i>90°, κατὰ τὴν ἀντίστροφον.

Ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ μεγάλου ἄξονος καὶ τῆς ἐκκεντρότητος εὑρίσκομεν τὴν περιηλιακὴν ἀπόστασιν ΗΠ=q=2.0405 [q=α(i—e)].

Ἡ τιμὴ αὕτη καθορίζει τὸ σημεῖον Π τοῦ περιηλίου. Ὁμοίως εὑρίσκομεν τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀφηλίου ἐκ τοῦ τύπου: q′=α(i+e). Ἐκ τοῦ μεγάλου ἄξονος καὶ τῆς ἐκκεντρότητος ὑπολογίζομεν τὸν μικρὸν ἄξονα: $\beta = \alpha\sqrt{i-e^2}$.

Τοιουτοτρόπως ἔχομεν πάντα τὰ στοιχεῖα, ἵνα χαράξωμεν τὴν ἔλλειψιν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ πλανήτης διέλθῃ διὰ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου, εὑρίσκεται πρὸς Β. τῆς ἐκλειπτικῆς, παραμένει δὲ πρὸς Β. μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὸν καταβιβάζοντα σύνδεσμόν.

Ἐν τῷ σχ. 8 τὸ τμῆμα τῆς τροχιᾶς ΩΠΥ (κατὰ τὴν φορὰν τῆς κινήσεως) κεῖται πρὸς Β. τῆς ἐκλειπτικῆς, τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς Ν. αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς οὕτω χαρασσομένης τροχιᾶς δίδονται

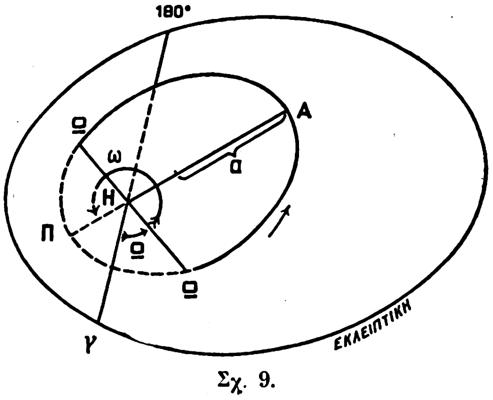

Σχ. 9.

συνήθως αἱ θέσεις τοῦ πλανήτου καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα.

Ἐὰν ἡ ἐκκεντρότης εἶναι μικρὰ (δηλαδὴ ἡ τροχιὰ διαφέρῃ ὀλίγον τῆς κυκλικῆς), δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν κίνησιν κατὰ προσέγγισιν ἰσοταχῆ καὶ νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἡμερησίαν κίνησιν τοῦ πλανήτου εἰς μοίρας (ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ περιηλίου), διαιροῦντες τὰς 360° διὰ τῆς περιόδου ἐκπεφρασμένης εἰς μέσας ἡλιακὰς ἡμέρας.

Ἐὰν ἡ τροχιὰ εἶναι πολὺ ἔκκεντρος, ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ πλανήτου ἐπ' αὐτῆς ἐν δεδομένῃ στιγμῇ εὑρίσκεται ὡς κατωτέρω (πρόβλημα τοῦ Κεπλέρου).

Λογισμὸς τῆς θέσεως πλανήτου ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του ἐν δεδομένῃ στιγμῇ. Πρόβλημα τοῦ Κεπλέρου. Πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ πλανήτου ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ τὸν λογισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς του, δέον νὰ προσδιορίσωμεν τὰ σημεῖα τῆς τροχιᾶς, εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος εὑρίσκεται καθ' ὡρισμένας στιγμάς. Γνωρίζοντες τὰ σημεῖα ταῦτα, καθὼς ἐπίσης τὰς ἀντιστοιχούσας θέσεις τῆς Γῆς ἐπὶ τῆς τροχιᾶς της, εὑρίσκομεν εὐκόλως τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ πλανήτου ἀπὸ τῆς Γῆς, δηλαδὴ τὴν ὀρθὴν ἀναφορὰν καὶ τὴν ἀπόκλισιν αὐτοῦ, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν τὸν πλανήτην ἐν ὡρισμένῃ στιγμῇ.

Τὸ πρόβλημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως ἣν ὁ πλανήτης κατέχει ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του ἐν δεδομένῃ στιγμῇ εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πρόβλημα τοῦ Κεπλέρου» καὶ δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς: «*Δοθέντων τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς, νὰ καθορισθῇ τὸ σημεῖον αὐτῆς εἰς τὸ ὁποῖον ὁ πλανήτης εὑρίσκεται ἐν δεδομένῃ στιγμῇ*».

Ἡ θέσις τοῦ πλανήτου ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του καθορίζεται διὰ τῶν συντεταγμένων r καὶ v (τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀνωμαλίας). Ὁ προσδιορισμὸς τῶν δύο τούτων ποσοτήτων, προκειμένου περὶ κυκλικῆς τροχιᾶς, εἶναι λίαν εὔκολος, διότι τὸν μὲν r εἶναι σταθερόν, ἡ δὲ v μεταβάλλεται ἀναλόγως τοῦ χρόνου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως ἐλλειπτικῆς τροχιᾶς τὰ r καὶ v μεταβάλλονται συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῶν ἐμβαδῶν καὶ ὁ ὑπολογισμὸς των παρεμβάλλει δυσκολίας.

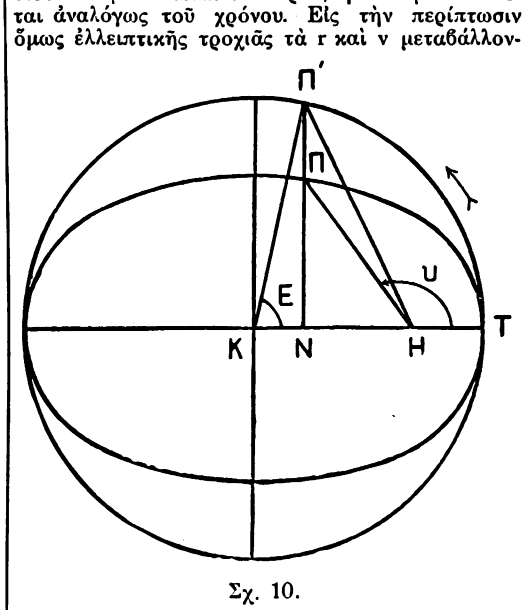

Σχ. 10.

Ἐὰν θεωρήσωμεν (σχ. 10) τὴν ἔλλειψιν τὴν παριστῶσαν τὴν τροχιὰν τοῦ πλανήτου καὶ τὸν βοηθητικὸν κύκλον, οὗτινος τυγχάνει προβολή, ἔχομεν:

ΤΗΠ = v, ἀληθὴς ἀνωμαλία
ΤΚΠ′ = Ε, ἔκκεντρος ἀνωμαλία
μ = μέσον ἡμερήσιον κίνημα τοῦ πλανήτου

$$\mu = \frac{2\Pi}{P} = \frac{K\sqrt{1+M}}{\alpha^{3/2}} \quad \begin{cases} 1 = \text{μᾶζα τοῦ Ἡλίου} \\ m = \text{μᾶζα τοῦ πλανήτου} \end{cases}$$

M=μ (t—T), μέση ἀνωμαλία—ἡ γωνία ἡ γραφομένη ὑπὸ τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος, ἐὰν θεωρήσωμεν τὴν κίνησιν τοῦ πλανήτου ὁμαλήν.

Ἐκ τοῦ νόμου τῶν ἐμβαδῶν καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ βοηθητικοῦ κύκλου ἔχομεν:

$$\frac{M}{2\Pi} = \frac{\text{ἐμβ. ΤΗΠ}}{\text{ἐμβ. ἐλλείψεως}} = \frac{\text{ἐμβ. ΤΗΠ}'}{\text{ἐμβ. κύκλου}}$$

$$\text{ἐμβ ΤΗΠ}' = \text{ἐμβ. ΤΚΠ}' - \text{ἐμβ. ΗΚΠ}' =$$

$$= \frac{\alpha^2 E}{2} - \frac{\alpha}{2} \cdot \alpha\,\eta\mu\,E$$

$$\frac{M}{2\Pi} = \frac{\alpha^2}{2}\,\frac{(E - e.\,\eta\mu\,E)}{\pi\alpha^2}$$

καὶ M=E—e. ημ E.

Ἔχοντες τὰς τιμὰς e καὶ Ε προσδιορίζομεν τὴν τιμὴν τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος διὰ τῆς ἐξισώσεως

$$r = \text{ΗΠ} = \sqrt{\overline{\text{ΠΝ}}^2 + \overline{\text{ΗΝ}}^2} = \alpha\left(1 - e\,\sigma\upsilon\nu\,E\right)$$

Ἔχοντες δὲ τὴν r, εὑρίσκομεν τὴν τιμὴν τῆς ἀληθοῦς ἀνωμαλίας v ἐκ τῆς σχέσεως:

$$r = \frac{\alpha(1-e^2)}{1+e.\sigma\upsilon\nu\,v} \text{ ἐξ ἧς: } \varepsilon\varphi.\,\frac{1}{2}\,v = \sqrt{\frac{1+e}{1-\varepsilon}}.\varepsilon\varphi\frac{1}{2}\,E$$

$$\text{καὶ } \varepsilon\varphi\,\frac{1}{2}\,v = \varepsilon\varphi\left(45^0 + \frac{1}{2}\,\varphi\right).\ \varepsilon\varphi.\ \frac{1}{2}\,E$$

Ἡ διαφορὰ v—M καλεῖται ἐξίσωσις τοῦ κέντρου. Ἡ τιμὴ τῆς ἐξισώσεως τοῦ κέντρου εἶναι θετικὴ ἀπὸ τοῦ περιηλίου εἰς τὸ ἀφήλιον, ἀρνητικὴ ἀπὸ τοῦ ἀφηλίου εἰς τὸ περιήλιον καὶ μηδὲν εἰς τὰς ἀψῖδας.

Λύσις τῆς ἐξισώσεως: M=E—e. ἡμ Ε. Ἡ δυσκολία τοῦ προβλήματος τοῦ Κεπλέρου ἔγκειται εἰς τὴν λύσιν τῆς ὑπερβατικῆς ταύτης ἐξισώσεως. Ἡ ἐξίσωσις αὕτη ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχει πάντοτε μίαν καὶ μόνην πραγματικὴν λύσιν, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς ἑκάστην τιμὴν τῶν M καὶ e, ὅταν 0≤e<1.

Μέθοδοι πρὸς ἐπίλυσιν τῆς ἐξισώσεως ταύτης ἔχουν προταθῇ διάφοροι, ἡ καλυτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ Lagrange: Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐξισώσεως εἰς σειρὰν συγκλίνουσαν τῆς μορφῆς

$$E = M + \frac{e}{1}\,\eta\mu\,M + \frac{e^2}{1.2}\,\eta\mu\,2M + \ldots$$

Ἐὰν ἡ τιμὴ τῆς ἐκκεντρότητος εἶναι μικρά, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν πλανητῶν καὶ τῶν δορυφόρων, ἡ σειρὰ αὕτη συγκλίνει ταχέως καὶ οἱ τρεῖς πρῶτοι ὅροι αὐτῆς ἀρκοῦν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς Ε. (Σημ. Οἱ ὅροι τοῦ β′ μέλους πλὴν τοῦ πρώτου εἶναι ἐκπεφρασμένοι εἰς ἀκτίνια (radians) καὶ δέον νὰ πολλαπλασιασθοῦν ἕκαστος ἐπὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀκτινίου $\frac{180^0}{2\pi}$ ἵνα ἀναχθοῦν εἰς μοίρας.) Ἑτέρα ἀναλυτικὴ μέθοδος πρὸς εὕρεσιν τῆς Ε στηρίζεται ἐπὶ τῶν διαφορικῶν διορθώσεων.

Προκειμένου περὶ τροχιῶν ἐχουσῶν μεγάλην ἐκκεντρότητα (λ. χ. διπλοῦν ἀστέριον), ἔνθα δὲν ἀπαιτεῖται ἀκρίβεια μεγάλου βαθμοῦ, γίνεται εὐρεῖα χρῆσις γραφικῆς μεθόδου.

Εὕρεσις τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ἀποκλίσεως τοῦ πλανήτου. Τὸ τελευταῖον βῆμα τῶν ὑπολογισμῶν τῶν τροχιῶν εἶναι ἡ εὕρεσις τῶν γεωκεντρικῶν συντεταγμένων τοῦ πλανήτου, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων οὗτος δύναται ν' ἀναζητηθῇ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου. Ὁ λογισμὸς οὗτος εἶναι εὐχερὴς καὶ συνίσταται εἰς σειρὰν μετασχηματισμῶν ἀλλαγῆς συστημάτων συντεταγμένων.

1) Ἐκ τῶν πολικῶν συντεταγμένων ἀναφέρομεν τὸν πλανήτην εἰς ὀρθογωνίους x_1, y_1, z_1, ἐχούσας ἀρχὴν τὸν Ἥλιον (x_1 y_1 ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς· x_1 διέρχεται διὰ τοῦ περιηλίου):

$$x_1 = r.\,\sigma\upsilon\nu\,v$$
$$y_1 = r.\,\eta\mu\,v$$
$$z_1 = 0$$

2) Μεταβαίνομεν εἰς σύστημα x_2, y_2, z_2 (x_2 y_2 ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς· x_2 διέρχεται διὰ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου: ἀρχὴ ὁ Ἥλιος).

$$x_2 = r.\sigma\upsilon\nu(v+\omega) = r.\sigma\upsilon\nu(v+\pi-\Omega)$$
$$y_2 = r.\eta\mu\,(v+\omega) = r\,\eta\mu\,(v+\pi-\Omega)$$
$$z_2 = 0$$

3) Μεταβαίνομεν εἰς σύστημα x_3, y_3, z_3 (x_3, y_3 ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς *ἐκλειπτικῆς*· x_3 διέρχεται διὰ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου· ἀρχὴ ὁ Ἥλιος).

$$\left.\begin{aligned} x_3 &= r.\,\sigma\upsilon\nu\,u \\ y_3 &= r.\,\eta\mu\,u.\,\sigma\upsilon\nu\,i \\ z_3 &= r\,\eta\mu\,u.\,\eta\mu\,i \end{aligned}\right\}\ u = v + \omega$$

4) Τελικῶς μεταβαίνομεν εἰς σύστημα ὀρθογωνίων συντεταγμένων x, y, z, ἔχον τὴν αὐτὴν ἀρχήν: (x, y παράλληλα πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ γηΐνου ἰσημερινοῦ· x διέρχεται διὰ τοῦ ἐαρινοῦ σημείου).

$$x = r\,(\sigma\upsilon\nu\,u.\,\sigma\upsilon\nu\,\Omega - \eta\mu\,u.\,\sigma\upsilon\nu\,i.\,\eta\mu\,\Omega)$$
$$y = r\,[(\sigma\upsilon\nu\,u.\,\eta\mu\,\Omega + \eta\mu\,u.\,\sigma\upsilon\nu\,i\,\sigma\upsilon\nu\,\Omega)\sigma\upsilon\nu\,\varepsilon - \eta\mu\,u.\,\eta\mu\,i.\eta\mu\,\varepsilon]$$
$$z = r\,[(\sigma\upsilon\nu\,u.\,\eta\mu\,\Omega + \eta\mu\,u.\,\sigma\upsilon\nu\,i\,\sigma\upsilon\nu\,\Omega)\,\eta\mu\,\varepsilon + \eta\mu\,u.\,\eta\mu\,i\,\sigma\upsilon\nu\,\varepsilon]$$

ε = λόξωσις τῆς ἐκλειπτικῆς.

Digitized by Google

Πρὸς εὐκολίαν τοῦ ὑπολογισμοῦ, ὁ Gauss εἰσήγαγεν 6 σταθερὰς A, B, C, a, b, c, γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σταθεραὶ τῆς Ἐκλειπτικῆς» ἢ «Σταθεραὶ τοῦ Gauss». Αἱ τιμαὶ αὐτῶν ὑπολογίζονται ὡς ἑξῆς:

$$\text{συν}\,\Omega.\ \text{συν}\, i = \eta.\text{συν}\, N$$
$$\eta.\text{ημ}\, N$$

Αἱ ἐξισώσεις αὗται παρέχουν καὶ τιμὰς τῶν βοηθητικῶν ποσοτήτων η καὶ N.

$$\text{ημ}a.\ \text{ημ}\, A = \text{συν}\, \Omega \quad\Big|\quad \text{ημ}b.\ \text{ημ}\, B = \text{ημ}\Omega.\ \text{συν}\,\varepsilon$$
$$\text{ημ}a.\text{συν}\, A = -\text{ημ}\Omega.\ \text{συν}\, i \quad\Big|\quad \text{ημ}b.\text{συν}\, B = \eta\ \text{συν}\,(N+\varepsilon)$$
$$\text{ημ}c.\ \text{ημ}\, C = \text{ημ}\Omega.\ \text{ημ}\,\varepsilon$$
$$\text{ημ}c.\ \text{συν}\, C = \eta\ \text{ημ}\,(N+\varepsilon)$$

ἐκ τῶν ὁποίων·

$$x = r\ \text{ημ}a.\ \text{ημ}\,(A+u)$$
$$y = r\ \text{ημ}b.\ \text{ημ}\,(B+u)$$
$$z = r\ \text{ημ}c.\ \text{ημ}\,(C+u)$$

Ἔχοντες τὰς *μέσας* συντεταγμένας, ὑπολογίζομεν τὰς *φαινομένας*, τῇ βοηθείᾳ τῶν τύπων (περὶ τῶν ὁποίων βλ. λ. *μετάπτωσις*).

Πρὸ παντὸς λογισμοῦ ἐφημερίδος, μεγίστη προσοχὴ δέον νὰ δοθῇ εἰς τὴν μέσην θέσιν τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς, καὶ εἰς τὴν μέσην θέσιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀναφέρωμεν τὰς ζητουμένας μέσας συντεταγμένας τοῦ πλανήτου.

Εἶναι δυνατόν, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ μὲν στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸ μέσον ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον 1925,0, ὁ δὲ ὑπολογισμὸς τῆς ἐφημερίδος νὰ ζητῆται διὰ τὸ 1921,0 ἢ 1931,0. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις συνήθως διορθοῦνται τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς, ὥστε ν' ἀντιστοιχοῦν ταῦτα εἰς τὸ ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον τῆς ἐφημερίδος.

Πίναξ στοιχείων τῶν τροχιῶν τῶν πλανητῶν.

Ὄνομα	Σύμβολον	Μέση ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου εἰς χ.μ.	Περίοδος εἰς ἀστρικὰ ἔτη	Ἐκκεντρότης	Κλίσις τῆς τροχιᾶς πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν	Μέση ταχύτης ἐπὶ τῆς τροχιᾶς χμ/δευτ.
Ἑρμῆς	☿	57.850.000	0.2408	0.20562	7° 0′ 12″	47.83
Ἀφροδίτη	♀	108.100.000	0.6152	0.00681	3 23 38	34.99
Γῆ	♁	149.450.000	1.0000	0.01674	0 0 0	29.76
Ἄρης	♂	227.720 000	1.8808	0.09333	1 5′ 1	24.11
Ζεὺς	♃	777.600.000	11.862	0.04837	1 18 28	13.05
Κρόνος	♄	1.425.600.000	29.457	0.05582	2 29 29	9.64
Οὐρανὸς	♅	2.868.100.000	84.013	0.04710	0 46 22	6.80
Ποσειδῶν	♆	4.494.100.000	164.783	0.00855	1 46 38	5.43
Πλούτων	♇	5.906.000.000	248.421	0.24864	17 8 48	4.73

Ἐὰν ἤδη X, Y, Z εἶναι αἱ ὀρθογώνιοι ἰσημεριναὶ γεωκεντρικαὶ συντεταγμέναι τοῦ Ἡλίου (αἵτινες παρέχονται ὑπὸ τῶν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων), α καὶ δ ἡ ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἡ ἀπόκλισις τοῦ πλανήτου καὶ Δ ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Γῆς, ἔχομεν:

$$\Delta.\ \text{συνδ}.\ \text{συν}\alpha = x + X$$
$$\Delta.\ \text{συνδ}.\ \text{ημ}\alpha = y + Y$$
$$\Delta.\ \text{ημδ}. \quad = z + Z$$

Οἱ τύποι οὗτοι παρέχουν τὴν *ὀρθὴν ἀναφοράν*, τὴν *ἀπόκλισιν* καὶ τὴν *ἀπόστασιν* τοῦ πλανήτου ἀπὸ τῆς Γῆς.

Ἐφημερίδες τῶν πλανητῶν. Ὁ λογισμὸς τῆς ἐφημερίδος ἑνὸς πλανήτου τοῦ ὁποίου τυγχάνει γνωστὴ ἡ τροχιά, δηλαδὴ ὁ λογισμὸς τῶν ὀρθῶν ἀναφορῶν καὶ ἀποκλίσεων αὐτοῦ (α, δ) δι' ὡρισμένας χρονολογίας, εἶναι ἀπόρροια τῶν προηγουμένων τύπων.

Ἔστω ἐπὶ παραδείγματι ὁ μικρὸς πλανήτης Ἶρις ἔχων τὰ ἑπόμενα στοιχεῖα τροχιᾶς:

$M_0 = 290^{\circ}.717$ → Ἐποχὴ 1925,0.

$\omega = 141^{\circ}\ 29'.8$
$\Omega = 260^{\circ}\ 52'.1$
$i = 5^{\circ}\ 28'$
$\varphi = 13^{\circ}\ 20'.8$
$\mu = 962''.583$
$\log a = 0.37771$

} Διὰ τὴν ἐκλειπτικὴν καὶ τὸ μέσον ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον 1921.0

Ζητοῦνται ἡ ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἡ ἀπόκλισις αὐτοῦ κατὰ τὰς χρονολογίας: 1921 Ἰουλίου 29, Αὐγούστου 6, Αὐγούστου 14..... Νοεμβρίου 10 κλπ. (*Διεθνὴς χρόνος*).

Τύποι :

1. $M = M_0 + \mu\,(t - t_0)$
2. $M = E - e.\ \text{ημ}\, E$
3. $\text{εφ}\frac{1}{2}v = \text{εφ}(45^{\circ} + \frac{1}{2}\varphi)\,\text{εφ}\,\frac{1}{2}E$
4. $r = \dfrac{a\,(1-e^2)}{1 + e.\text{συν}\, v}$
5. $x = r\ \text{ημ}\, d.\ \text{ημ}\,(A+u)$; $y = r\ \text{ημ}\, b.\ \text{ημ}\,(B+u)$; $z = r\ \text{ημ}\, c.\ \text{ημ}\,(C+u)$
6. $\Delta.\ \text{συν}\,\alpha.\ \text{συν}\,\delta = x + X$; $\Delta\ \text{ημ}\,\alpha.\ \text{συν}\,\delta = y + Y$; $\Delta\ \text{ημ}\,\delta = z + Z$

ἐξ ὧν λαμβάνομεν: α καὶ δ (μέσας).

$t_0 = 1925.0$

Ἐν ἀρχῇ δίδομεν εἰς τὸ t τὰς τιμὰς τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τὰς ἀνωτέρω χρονολογίας καὶ προσδιορίζομεν τὰς διαφορὰς $t - t_0$ εἰς μέσας ἡλιακὰς ἡμέρας (αἱ χρονολογίαι ἐκφράζονται τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἰουλιανῆς περιόδου).

1) Ἔχοντες τὸ M_0, μ καὶ $t - t_0$ εὑρίσκομεν τὰς τιμὰς τῆς μέσης ἀνωμαλίας M κατὰ τὰς ἄνω ἐποχάς.

2) Ἐκ τῆς μέσης ἀνωμαλίας καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐκκεντρότητος e ὑπολογίζομεν τὰς τιμὰς τῆς ἐκκέντρου ἀνωμαλίας E, ἐπιλύοντες τὴν ἐξίσωσιν τοῦ Κεπλέρου.

3) Ἐκ τῆς τιμῆς τῆς ἐκκέντρου ἀνωμαλίας E καὶ τῆς ἐκκεντρότητος (e=ημφ) ὑπολογίζομεν τὰς τιμὰς τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος r.

4) Τῇ βοηθείᾳ τῶν τιμῶν Ω, i, ω, e, ὑπολογίζομεν τὰς σταθερὰς τοῦ Gauss καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ x, y, z.

5) Ἔχοντες τὰ x, y, z καὶ τὰς ὀρθογωνίους ἰσημερινὰς γεωκεντρικὰς συντεταγμένας τοῦ Ἡλίου X, Y, Z, καταλήγομεν ἐν τέλει εἰς τὰς *μέσας* ὀρθὰς ἀναφορὰς καὶ ἀποκλίσεις τοῦ πλανήτου κατὰ τὰς ἄνω χρονολογίας.

Γενίκευσις τοῦ προβλήματος τῶν δύο σωμάτων. Παρέλξεις. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐθεωρήσαμεν τὴν περίπτωσιν *δύο* σωμάτων, τοῦ Ἡλίου καὶ ἑνὸς πλανήτου, κινουμένων περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους καὶ εἴδομεν τίνι τρόπῳ αἱ διαφορικαὶ ἐξισώσεις τῆς κινήσεως αὐτῶν δύνανται, εὐκόλως ὁλοκληρούμεναι, νὰ παράσχουν τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς. Ἐὰν ἤδη ἀντὶ δύο σωμάτων θεωρήσωμεν περισσότερα, π. χ. τὸν Ἥλιον καὶ δύο, τρεῖς ἢ καὶ πλείονας πλανήτας, τὸ πρόβλημα τῆς εὑρέσεως τῶν κινήσεων αὐτῶν καθίσταται ἐκτάκτως δύσκολον.

Ἐὰν οἱ πλανῆται ὑπέκειντο εἰς τὴν ἑλκτικὴν ἐνέργειαν μόνον τοῦ Ἡλίου, αἱ τροχιαὶ αὐτῶν θὰ ἦσαν ἐλλείψεις τέλειαι καὶ ὁ προσδιορισμὸς αὐτῶν εὔκολος.

Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, οἱ πλανῆται ἕλκονται ἀμοιβαίως, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἕλξεως εἶναι ἡ ἀλλοίωσις τῶν ἐλλειπτικῶν τροχιῶν, τὰς ὁποίας θὰ διέγραφον, ἂν ὑπεῖκον εἰς μόνην τὴν ἕλξιν τοῦ Ἡλίου.

Αἱ τροχιαὶ ἀπὸ ἐλλείψεων καθίστανται καμπύλαι πολυπλόκου μορφῆς, κατὰ προσέγγισιν μόνον ἐλλειπτικαί, οἱ δὲ νόμοι τοῦ Κεπλέρου, οἵτινες διέπουν μετὰ πάσης ἀκριβείας τὴν κίνησιν δύο μόνον σωμάτων (τοῦ Ἡλίου καὶ ἑνὸς πλανήτου), ἰσχύουν μόνον κατὰ προσέγγισιν.

Αἱ ἑλκτικαὶ δυνάμεις, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῶν πλανητῶν, εἶναι γνωσταὶ ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παρελκτικαὶ δυνάμεις*, τὰ δὲ ἀποτελέσματα αὐτῶν *παρέλξεις* (Perturbations, Stoerungen). Ἡ κίνησις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν παρελκτικῶν δυνάμεων καλεῖται *παρελκομένη κίνησις*. Αἱ τιμαὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐλλειπτικῶν στοιχείων συνεπείᾳ τῶν παρέλξεων καλοῦνται *ἀνωμαλίαι*.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος, ἔνθα ἡ ὁλικὴ μᾶζα τῶν πλανητῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ $\frac{1}{700}$ τῆς τοῦ Ἡλίου, αἱ δὲ ἀποστάσεις αὐτῶν εἶναι σχετικῶς μεγάλαι, αἱ παρέλξεις τῶν πλανητῶν εἶναι μικραί. Ἐὰν αἱ μᾶζαι τῶν πλανητῶν ἦσαν μείζονες τῶν πραγματικῶν, αἱ τροχιαὶ αὐτῶν κατ' οὐδὲν θὰ ὡμοίαζον πρὸς ἐλλείψεις, εἶναι δὲ ἀμφίβολον, ὅπως ἀναφέρει ὁ Moulton, ἐὰν καὶ αὐτὴ ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Νεύτωνος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ νὰ συναγάγῃ τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἕλξεως ἐκ τῶν ἐκτάκτως πεπλεγμένων πλανητικῶν κινήσεων.

Τὸ πρόβλημα τῆς παρελκομένης κινήσεως δύναται γενικῶς νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς: «Δίδονται αἱ μᾶζαι, αἱ θέσεις, ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ ταχύτης τῆς κινήσεως ν πλανητῶν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ t. Εὑρεῖν τὰς θέσεις αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον t′». Ἡ ἀκριβὴς λύσις τοῦ προβλήματος τούτου, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεύτωνος ἀπησχόλησε τοὺς μεγαλυτέρους μαθηματικούς, φαίνεται ἀδύνατος, ἡ δὲ αἰτία τῆς ἀνυπερβλήτου δυσκολίας δὲν ὀφείλεται εἰς ἀδυναμίαν τῆς μαθηματικῆς ἀναλύσεως, ἀλλὰ εἰς τὴν πεπλεγμένην φύσιν τῶν δυνατῶν κινήσεων. Θεωρήσωμεν πρὸς στιγμὴν δύο μόνον πλανήτας Π_1 Π_2 καὶ τὸν Ἥλιον. Ἡ συνεπείᾳ τῶν παρέλξεων μεταβολὴ τῶν ἐλλειπτικῶν στοιχείων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεταβολὴν αὐτῶν τῶν παρελκτικῶν δυνάμεων, αἵτινες προξενοῦν νέας παρέλξεις (β′ τάξεως). Αἱ νέαι παρέλξεις μεταβάλλουν ἐκ νέου τὰς δυνάμεις, αἱ νέαι αὗται δυνάμεις προξενοῦν νέας παρέλξεις γ′ τάξεως κ.ο.κ. ἐπ' ἄπειρον.

Εὐτυχῶς, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος αἱ μᾶζαι τῶν πλανητῶν εἶναι, ὡς εἴδομεν, μικραὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ Ἡλίου καὶ αἱ διαδοχικαὶ αὗται παρέλξεις βαίνουν ταχέως ἐλαττούμεναι.

Πρόβλημα τῶν 3 σωμάτων. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἁπλουστέραν περίπτωσιν τῆς παρελκομένης κινήσεως. Τὰ τρία ταῦτα σώματα εἶναι ὁ Ἥλιος καὶ δύο πλανῆται.

Διὰ τὸ πρόβλημα τῶν 3 σωμάτων ἰσχύουν αἱ αὐταὶ γενικαὶ σχέσεις, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ πρόβλημα τῶν 2 σωμάτων: Τὸ κέντρον βάρους τοῦ συστήματος κινεῖται εὐθυγράμμως καὶ ἰσοταχῶς. Αἱ ἀρχαὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ῥοπῆς ἀδρανείας περιστροφῆς καθὼς καὶ ὁ ἁρμονικὸς νόμος τοῦ Κεπλέρου ἰσχύουν. Ἐν τούτοις ἡ κίνησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ τελείως, δι' οὓς λόγους ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω.

Ὁ Lagrange ἐπέτυχε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα εἰς δύο μόνον μερικὰς περιπτώσεις: α) ὅταν τὰ τρία σώματα εὑρίσκωνται πάντοτε ἐπ' εὐθείας γραμμῆς καὶ β) ὅταν ταῦτα εὑρίσκωνται πάντοτε εἰς τὰς κορυφὰς ἰσοπλεύρου τριγώνου.

Εἰς τὴν γενικὴν περίπτωσιν, ἡ ὁλοκλήρωσις τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων τῆς κινήσεως καὶ ὁ ἐντεῦθεν προσδιορισμὸς τῶν σταθερῶν τῆς ὁλοκληρώσεως ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος μέχρι τοῦ 1912, ὁπότε ὁ Φινλανδὸς ἀστρονόμος K. Sundman ἐπέτυχε τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ Sundman συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς δύο θεωρήματα:

1) Ἐὰν αἱ σταθεραὶ τῶν ὁλοκληρωμάτων τῶν ἐμβαδῶν εἶναι διάφοροι τοῦ μηδενός, αἱ δύο μεγαλύτεραι ἐκ τῶν ἀποστάσεων τῶν τριῶν σωμάτων εἶναι ἀνώτεραι δεδομένου ὁρίου, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀρχικῶν συνθηκῶν.

2) Ἐὰν αἱ σταθεραὶ τῶν ὁλοκληρωμάτων τῶν ἐμβαδῶν εἶναι διάφοροι τοῦ μηδενός, αἱ ὀρθογώνιοι συντεταγμέναι τῶν τριῶν σωμάτων, αἱ ἀμοιβαῖαι αὐτῶν ἀποστάσεις καὶ ὁ χρόνος δύνανται νὰ ἐκφρασθοῦν διὰ σειρῶν συγκλινουσῶν κατὰ τὰς δυνάμεις μιᾶς βοηθητικῆς μεταβλητῆς:

$$\tau\ (-1 \leqslant \tau \leqslant +1).$$

Αἱ σειραὶ αὗται παρέχουν τὰς συντεταγμένας τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς οἱανδήποτε πραγματικὴν τιμὴν τοῦ χρόνου.

Ἡ μέθοδος τοῦ Sundman, μολονότι τυγχάνει εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πεπλεγμένη, ὥστε ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς νὰ καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατος ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἀποτελεῖ ἕνα θρίαμβον τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης.

Πρακτικὴ λύσις. Ἐν τῇ πράξει, πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς παρελκομένης κινήσεως ἀκολουθοῦμεν δύο κυρίως μεθόδους, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Ἡ πρώτη μέθοδος συνίσταται εἰς διαδοχικοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν παρέλξεων ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Προσδιορίζομεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν παρελκτικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος διὰ μίαν ἡμέραν καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ 24ώρου. Ἀκολούθως ὑπολογίζομεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν παρελκτικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς νέας θέσεως τοῦ σώματος κ.ο.κ.

Πρόδηλον ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι μακρὰ καὶ ἐπίπονος. Διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι περιωρισμένη εἰς ὀλίγας περιπτώσεις (προκειμένου π. χ. περὶ τῆς κινήσεως τοῦ 8ου δορυφόρου τοῦ Διός), εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἄλλων μεθόδων δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀκριβῆ. Ἡ δευτέρα, μᾶλλον ἐν χρήσει, μέθοδος εἶναι ἡ τῶν διαδοχικῶν προσεγγίσεων.

Παραλείπομεν ἐν ἀρχῇ τὰς παρέλξεις καὶ προσδιορίζομεν εἰς πρώτην προσέγγισιν τὴν θέσιν τοῦ πλανήτου, θεωροῦντες ὅτι οὗτος ἕλκεται μόνον ὑπὸ τοῦ Ἡλίου (πρόβλημα τῶν 2 σωμάτων). Ἀκολούθως, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν διαδοχικῶς τὰς ἕλξεις τῶν πλανητῶν, καταλήγομεν εἰς δευτέραν, τρίτην κ.ο.κ. προσέγγισιν.

Προκειμένου περὶ τῶν παρέλξεων τῶν ὀφειλομένων εἰς τοὺς μικρᾶς μάζης πλανήτας, ἡ β′ προσέγγισις ἐπαρκεῖ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μεγάλων πλανητῶν Διὸς καὶ Κρόνου συνήθως δὲν προχωροῦμεν πέραν τῆς τρίτης.

Παρέλξεις τῶν πλανητῶν ὀφειλόμεναι εἰς τὸ ἐλλειψοειδὲς αὐτῶν σχῆμα. Αἱ μεταξὺ τῶν πλανητῶν ἀποστάσεις εἶναι τοιαῦται, ὥστε πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν παρέλξεων θεωροῦμεν αὐτοὺς σφαιρικούς. Εἴς τινας ὅμως περιπτώσεις, ὡς λ. χ. προκειμένου περὶ τῶν παρέλξεων τῆς Σελήνης, ἥτις εὑρίσκεται εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασιν, τὸ σχῆμα τοῦ πλανήτου δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἡ ἑλκτικὴ δύναμις τοῦ δορυφόρου ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος τοῦ πλανήτου καὶ ἀντιστρόφως ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ἀμοιβαίας παρέλξεις.

Ἡ παρελκτικὴ ἐνέργεια τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος τῆς Γῆς ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν *μετάπτωσιν* καὶ τὴν *κλόνισιν* (βλ. λ. *μετάπτωσις*).

Ἐὰν ὁ δορυφόρος ὑπόκειται εἰς μόνην τὴν παρελκτικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος

Digitized by Google

τῆς Γῆς, ἡ περίοδος καὶ ὁ μέγας ἡμιάξων τῆς τροχιᾶς του διατηροῦνται σταθερά, ἡ δὲ ἐκκεντρότης καὶ ἡ κλίσις τῆς τροχιᾶς του πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκλειπτικῆς σχεδὸν σταθερά. Ἡ γραμμὴ τῶν ἀψίδων κινεῖται βραδέως κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, ἡ δὲ γραμμὴ τῶν συνδέσμων ἀναδρομεῖ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἰσημερινοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ποσότητα, ἐκτελοῦσα πλήρη περιστροφὴν εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, ὅστις ἰσοῦται πρός:

$$\frac{a^2}{\tau^2} \times \frac{T}{c-\frac{1}{2}\varphi}$$

φ = ὁ λόγος τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως πρὸς τὴν βαρύτητα ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ τοῦ πλανήτου·
c = πλάτυνσις·
a = μέση ἀπόστασις τοῦ δορυφόρου ἀπὸ τοῦ πλανήτου·
τ = διάμετρος τοῦ πλανήτου·
T = περίοδος τοῦ δορυφόρου.

Ἀνωμαλίαι τῶν πλανητῶν. Τὰς ἀνωμαλίας τῶν στοιχείων τῶν πλανητικῶν τροχιῶν, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν παρέλξεις, διακρίνομεν εἰς:

1) περιοδικὰς < βραχείας περιόδου / μακρᾶς περιόδου
2) αἰωνίας.

Αἱ *περιοδικαὶ ἀνωμαλίαι* ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν θέσεων τῶν πλανητῶν ἐπὶ τῶν τροχιῶν των καὶ δύνανται νὰ παρασταθοῦν ὡς ἄθροισμα περιοδικῶν ὅρων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶναι βραχείας περιόδου. Τὸ μέγεθος τῶν περιοδικῶν ἀνωμαλιῶν εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν μᾶζαν τοῦ παρέλκοντος σώματος. Εἴς τινας περιπτώσεις, ὡς ἐπὶ παραδείγματι διὰ τὸν Ἑρμῆν καὶ τὴν Ἀφροδίτην, προσδιορίζομεν τὴν μᾶζαν τοῦ παρέλκοντος πλανήτου ὅταν γνωρίζωμεν τὸ μέγεθος τῶν περιοδικῶν ἀνωμαλιῶν, τὰς ὁποίας προξενοῦν ἐπὶ ἑτέρου πλανήτου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν περιοδικῶν ἀνωμαλιῶν εἶναι μία κύμανσις τῆς τροχιᾶς ἑνὸς πλανήτου περὶ μέσην τινὰ τιμήν.

Αἱ *αἰώνιοι ἀνωμαλίαι* εἶναι καὶ αὗται περιοδικαί, ἔχουσαι περιόδους μεταξὺ 50.000 καὶ 2.000.000 περίπου ἐτῶν καὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν σχετικῶν θέσεων τῶν πλανητῶν ἐπὶ τῶν τροχιῶν των.

Πᾶσαι αἱ ἀνωμαλίαι τῶν στοιχείων τῶν τροχιῶν ἐκφράζονται ἀναλυτικῶς διὰ σειρῶν διατεταγμένων κατὰ τὰς ἀνιούσας δυνάμεις τοῦ χρόνου. Ἕκαστος ὅρος τῆς σειρᾶς παριστᾷ ἀνωμαλίαν τάξεως ἴσην πρὸς τὸν ἐκθέτην του. Κατὰ ταῦτα διακρίνομεν ἀνωμαλίας α΄ τάξεως, β΄ τάξεως, γ΄ τάξεως κλπ.

Οἱ *μεγάλοι ἄξονες* τῶν τροχιῶν καὶ αἱ *περίοδοι* ὑπόκεινται εἰς περιοδικὰς ἀνωμαλίας καὶ εἶναι ἀπηλλαγμένοι αἰωνίων ἀνωμαλιῶν α΄ καὶ β΄ τάξεως. Αἱ ἐκκεντρότητες, τὸ μῆκος τοῦ συνδέσμου, ἡ κλίσις τῆς τροχιᾶς πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν καὶ τὸ μῆκος τοῦ περιηλίου ὑπόκεινται εἰς ἀνωμαλίας περιοδικὰς καὶ αἰωνίας. Αἱ ἐκκεντρότητες κυμαίνονται ἀκανονίστως, πλὴν οὐδέποτε ἡ τιμὴ αὐτῶν καθίσταται μεγάλη. Τὰ περιήλια ἐν τῷ συνόλῳ κινοῦνται κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, μὲ μικρὰς περιόδους ἀναδρόμου κινήσεως. Οἱ σύνδεσμοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναδρομοῦν, αἱ δὲ κλίσεις πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν κυμαίνονται χωρὶς νὰ λαμβάνουν μεγάλην τιμήν.

Ὁριστικαὶ τροχιαὶ (*ἐφαπτόμεναι καὶ μέσαι*). Ὁ λογισμὸς τῶν στοιχείων τροχιᾶς, οἷος ἐξετέθη ἐν τοῖς ἀνωτέρω, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς κατὰ προσέγγισιν ἀκριβής. Πράγματι, ἐὰν τῇ βοηθείᾳ τῶν στοιχείων αὐτῶν ὑπολογίσωμεν τὴν ἐφημερίδα τοῦ πλανήτου, θὰ ἴδωμεν ὅτι αἱ λογισθεῖσαι θέσεις διαφέρουν τῶν πραγματικῶν κατὰ ποσότητας, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον μέρος ὀφείλεται εἰς τὰς παρέλξεις.

Πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς *ὁριστικῆς τροχιᾶς* αἱ παρέλξεις αὗται δέον νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν· τοῦτο γίνεται κατὰ δύο τρόπους. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μικρῶν πλανητῶν καὶ τῶν κομητῶν λογίζονται τὰ στοιχεῖα τῆς *ἐφαπτομένης τροχιᾶς*, δηλαδὴ τῆς τροχιᾶς τὴν ὁποίαν ὁ πλανήτης θὰ διέγραφεν, ἂν ἐν ὡρισμένῃ στιγμῇ πᾶσαι αἱ παρέλξεις τῶν πλανητῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐμηδενίζοντο. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μεγάλων πλανητῶν καί τινων ἐκ τῶν μικρῶν λογίζονται τὰ στοιχεῖα τῆς *μέσης τροχιᾶς*, δηλαδὴ τῆς τροχιᾶς τὴν ὁποίαν ὁ πλανήτης θὰ διέγραφεν, ἐὰν αἱ περιοδικαὶ ἀνωμαλίαι ἐμηδενίζοντο.

Εὐστάθεια τοῦ πλανητικοῦ συστήματος. Ἡ μικρὰ πλὴν βαθμιαία μεταβολὴ τῶν στοιχείων τῶν πλανητικῶν τροχιῶν ἄγει εἰς τὸ ἑξῆς ἐρώτημα: Εἶναι τὸ πλανητικὸν ἡμῶν σύστημα εὐσταθὲς ἢ μήπως σὺν τῷ χρόνῳ ἡ πορεία τῆς μεταβολῆς τῶν τροχιῶν θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς σημερινῆς εὐσταθείας αὐτοῦ;

Τὸ ἐρώτημα, ὡς τίθεται, προϋποθέτει ὅτι ἡ εὐστάθεια ἢ μὴ τοῦ πλανητικοῦ συστήματος εἶναι ἀπόρροια μόνον τῶν πλανητικῶν παρέλξεων. Νεώτεραι ἀνακαλύψεις καὶ ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος ἔφερον εἰς φῶς ὅτι ἡ μᾶζα τῶν ἀπλανῶν βαθμηδὸν ἐλαττοῦται. Ὁ Ἥλιος, τὸ κεντρικὸν σῶμα τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος, ἀκτινοβολοῦν θερμότητα καὶ φῶς εἰς τὸ διάστημα, ὑφίσταται ἀπώλειαν μάζης, ἥτις ἀνέρχεται εἰς τὸν τεράστιον ἀριθμὸν τῶν 250.000.000 τόννων κατὰ πρῶτον λεπτὸν τῆς ὥρας, ἤτοι εἰς πλέον τῶν 4.000.000 τόννων κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐπὶ πλέον, τυγχάνει γνωστὸν ὅτι ὁ Ἥλιος μεθ' ὅλης τῆς συνοδείας τῶν πλανητῶν του κινεῖται εἰς τὸ διάστημα μὲ ταχύτητα 19 χλμ. κατὰ δευτερόλεπτον. Ἡ εἴσοδος τοῦ συστήματος ἡμῶν ἐντὸς τῆς σφαίρας ἕλξεως ἑτέρου ἀπλανοῦς ἢ ἡ διάβασις αὐτοῦ διὰ νεφελοειδοῦς σκοτεινοῦ ἢ φωτεινοῦ εἶναι φαινόμενα ἴσως ἀπίθανα, πλὴν οὐχὶ ἀδύνατα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἡλικία τῶν ἀστέρων ἀνέρχεται εἰς ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων ἐτῶν καὶ πλέον. Πάντα ταῦτα δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς εὐσταθείας τοῦ πλανητικοῦ συστήματος ἀπείρως περισσότερον καὶ νὰ ἔχουν ἀποτελέσματα ἀπείρως μεγαλύτερα τῶν πλανητικῶν παρέλξεων.

Φάσματα καὶ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας τῶν πλανητῶν. Οἱ πλανῆται ὡς σώματα καθ' αὑτὸ σκοτεινὰ ἀνακλοῦν, ὅπως καὶ ἡ Σελήνη, τὸ φῶς τὸ ὁποῖον δέχονται ἐκ τοῦ Ἡλίου καὶ παρουσιάζουν φάσμα ὅμοιον πρὸς τὸ ἡλιακὸν μὲ τὰς γνωστὰς σκοτεινὰς γραμμὰς τοῦ Fraunhofer. Εἰς τὰ φάσματα τῶν μεγάλων πλανητῶν παρατηροῦνται ἐπὶ πλέον ταινίαι σκοτειναί, τῶν ὁποίων ἡ προέλευσις δὲν ἔχει εἰσέτι ἐξηγηθῆ. Πιθανὸν αἱ ταινίαι αὗται ὀφείλονται εἰς ἀπορρόφησιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ὑπὸ τῆς ἀεριοσφαίρας τῶν ἐν λόγῳ πλανητῶν.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς θερμοκρασίας τῶν πλανητικῶν ἐπιφανειῶν ἐπετεύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῇ βοηθείᾳ ἐκτάκτως εὐπαθῶν θερμοηλεκτρικῶν στηλῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων παρέχονται ἐν τῷ ἑπομένῳ πινάκι:

Ἑρμῆς	(φωτεινὸν ἡμισφαίριον)	417° C.
Ἀφροδίτη	(» »)	57°
Σελήνη	(κέντρον φωτεινοῦ ἡμισφαιρίου)	127°
Ἄρης		12°
Ζεὺς		—138°
Κρόνος.		—153°
Οὐρανὸς		<—180°

Νόμος τοῦ Bode. Ἐν ἔτει 1772, δηλαδὴ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πλανητῶν Οὐρανοῦ καὶ Ποσειδῶνος, ὁ Bode προέβλεψεν ἐμπειρικὸν κανόνα παρέχοντα τὰς κατὰ προσέγγισιν ἀποστάσεις τῶν πλανητῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου. Ὁ κανὼν οὗτος, ὅστις μολονότι φέρει τὸ ὄνομα «νόμος τοῦ Bode», ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Τιτίου ἐκ Wittenberg ἔτη τινὰ ἐνωρίτερον, συνίσταται εἰς τὸ ἑξῆς:

Ἂν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀριθμῶν τῆς σειρᾶς:

0, 3, 6, 12, 24, 48, 96, 192, 384, 768,

προσθέσωμεν τὸν ἀριθμὸν 4, λαμβάνομεν:

4, 7, 10, 16, 28, 52, 100, 196, 388, 772.

Ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν (ἐξαιρουμένων τῶν δύο τελευταίων) εἶναι κατὰ προσέγγισιν δεκαπλάσιος τῆς ἀποστάσεως τῶν πλανητῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, ἐκφραζομένης εἰς ἀστρονομικὰς μονάδας (Ἥλιος—Γῆ=1).

Παραβάλλοντες τὰς ἀποστάσεις ταύτας πρὸς τὰς πραγματικάς, βλέπομεν ὅτι ὁ κανὼν εἶναι ἀπαράδεκτος διὰ τὸν Ποσειδῶνα καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἐσφαλμένος διὰ τὸν Πλούτωνα. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἀκριβὴς καὶ ὡς πρὸς τὸν Ἑρμῆν, διότι πράγματι εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀριθμῶν 0, 3, 6, 12 . . . . . ὁ πρῶτος ἔδει νὰ ἦτο 1.5 ἀντὶ 0, ὁπότε ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἑρμοῦ θὰ ἦτο 5.5 ἀντὶ 3.9.

Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Πλούτωνος, ὁ νόμος τοῦ Bode, παρ' ὅλην τὴν διαφορὰν ἣν ἐδείκνυεν ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ Ποσειδῶνος, ἐθεωρεῖτο ὡς πηγάζων ἐκ φυσικῆς τινος αἰτίας, ἥτις θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀνακαλυφθῇ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἀνακάλυψις ὅμως τοῦ Πλούτωνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόστασις, συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα, εἶναι σχεδὸν διπλασία τῆς πραγματικῆς, καταρρίπτει τὴν ἰδέαν ταύτην.

Ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου.

	Νόμος Bode	*Πραγματική*
Ἑρμῆς	4	3.9
Ἀφροδίτη	7	7.2
Γῆ.	10	10.0
Ἄρης	16	15.2
Ἀστεροειδεῖς	28	26.5
Ζεὺς	52	52.0
Κρόνος.	100	95.4
Οὐρανὸς	196	191.9
Ποσειδῶν	388	300.7
Πλούτων	772	395.2

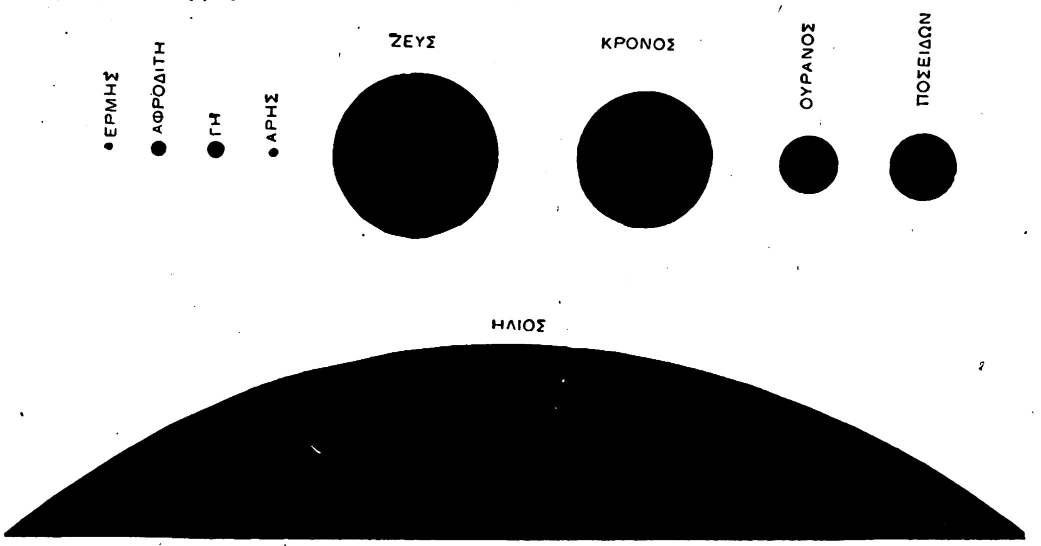

Συγκριτικὰ μεγέθη Ἡλίου καὶ Πλανητῶν.

Πίναξ τῶν στοιχείων τῶν πλανητῶν.

Ὄνομα	*Μέση Διάμετρος χ. μ.*	*Μᾶζα (Γῆ=1)*	*Ὄγκος (Γῆ=1)*	*Μέση Πυκνότης (ὕδωρ=1)*	*Χρόνος Περιστροφῆς περὶ ἄξονα*	*Πλάτυνσις*	*Μέση βαρύτης ἐπὶ ἐπιφανείας (Γῆ=1)*	*Ἀστρικὸν μέγεθος κατὰ τὴν ἀντίθεσιν*
Ἥλιος	1.390.600	331.950	1.300 000	1.41	ἡμ (1) 24,65	0.00	27.89	—26 72
Σελήνη	3.476	1:81 56	0.0203	3.33	ἡμ. ω. λ. δ. 27 7 43 115	0.0006	0.165	—12.55
Ἑρμῆς	5.000	0.04	0.06	3.8	ἡμ. 88.0	0.00	0 27	0.16*
Ἀφροδίτη	12.400	0.81	0.92	4 86	;	0.00	0.85	—4.07*
Γῆ	12.742	1.00	1.00	5 52	ω λ δ 23 56 4.09	$\frac{1}{296}$	1.00	—3.5**
Ἄρης	6.770	0.108	0.150	3.96	ω λ δ 24 37 22,58	$\frac{1}{192}$	0.38	—1.85
Ζεὺς	139.560	316.94	1312	1.34	ω λ ω λ 9 50—9 55	$\frac{1}{15.4}$	2 64	—2.23
Κρόνος	115.100	94.9	734	0.71	ω λ 10 14-10 38,5	$\frac{1}{9.5}$	1.17	+0 89— —0.18
Οὐρανὸς	51.100	14.66	64	1.27	ω 10.7	$\frac{1}{14}$	0.92	5.14
Ποσειδῶν	50.000	17.16	60	1.58	ω 15	$\frac{1}{40}$	1.12	1.65
Πλούτων	;	;	;	;	;	;	;	14.0

(1) Ισημερινὸς · * κατὰ τὴν ἀποχὴν ** δρωμένη ἐκ τοῦ Ἡλίου.

Digitized by Google

Δορυφόροι. Ἐξαιρέσει τῶν πλανητῶν Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης, πιθανὸν δὲ καὶ τοῦ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος Πλούτωνος, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα γνωρίζομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος, πάντες οἱ λοιποὶ πλανῆται ἀκολουθοῦνται ὑπὸ δορυφόρων, ἑνὸς ἢ περισσοτέρων. Οἱ δορυφόροι περιφέρονται περὶ τοὺς οἰκείους πλανήτας ἐπὶ τροχιῶν συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου. Ἡ διεύθυνσις τῆς περιφορᾶς τῶν δορυφόρων περὶ τοὺς πλανήτας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν διεύθυνσιν περιφορᾶς τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον (*ὀρθή*). Τινὲς ὅμως ἐκ τῶν δορυφόρων κατ' ἐξαίρεσιν καὶ διὰ λόγους ἀγνώστους μέχρι σήμερον ἔχουν φορὰν ἀνάδρομον.

Ἐκ τῶν πλανητῶν ἡ *Γῆ* ἔχει ἕνα δορυφόρον, τὴν *Σελήνην*, κινουμένην κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν. Ὁ *Ἄρης* ἔχει δύο, κινουμένους ἐπίσης κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν. Ὁ *Ζεὺς* ἔχει ἐννέα, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 8ος καὶ 9ος, δηλαδὴ οἱ δύο ἐξώτατοι, κινοῦνται ἀναδρόμως. Ὁ *Κρόνος* ἔχει 9, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ 9ος ἔχει ἐπίσης ἀνάδρομον φοράν. Ὁ *Οὐρανὸς* ἔχει τέσσαρας καὶ ὁ *Ποσειδῶν* ἕνα, πάντας κινουμένους κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν. Ἤτοι ἐκ τῶν 26 ἐν ὅλῳ δορυφόρων 18 κινοῦνται κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν καὶ 8 κατὰ τὴν ἀνάδρομον.

Τὸ πρόβλημα τῆς προελεύσεως τῶν δορυφόρων παραμένει ἄλυτον. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἐὰν οἱ δορυφόροι ἐσχηματίσθησαν συγχρόνως μετὰ τῶν πλανητῶν ἢ προῆλθον ἐξ αὐτῶν τῶν πλανητῶν βραδύτερον, οὐδεμία δὲ τῶν κοσμογονικῶν θεωριῶν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξηγήσῃ ἐπαρκῶς διατὶ ἐνῷ οἱ 18 δορυφόροι κινοῦνται κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, οἱ ὑπόλοιποι 8 ἀναδρομοῦν. Ἡ περίφημος θεωρία τοῦ Laplace περὶ τῆς γενέσεως τῶν πλανητῶν καὶ τῶν δορυφόρων (βλ. λ. *κοσμογονία*), ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ ἀστρονομία ἐστηρίχθη πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος, φαίνεται ὅτι ἐπὶ τέλους ὑποχωρεῖ καὶ ἀντικαθίσταται διὰ τῆς θεωρίας τῆς *τριβῆς τῶν παλιρροιῶν*, πρὸς τὴν ὁποίαν συνδέονται τὰ ὀνόματα τῶν Sir G. Darwin, Sir James Jeans, H. Jeffreys, Chamberlin καὶ Moulton.

Αἱ συνθῆκαι, αἵτινες ἐπεκράτησαν κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ οὐρανίου κατακλυσμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἥλιος ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς μάζης του τοὺς πλανήτας, εἴτε λόγῳ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως, ὡς παραδέχεται ὁ Laplace, εἴτε λόγῳ τῆς γειτνιάσεως ἀπλανοῦς, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἡλίου πελώριον παλιρροιακὸν κῦμα, ἐκ τοῦ ὁποίου τελικῶς ἀπεσπάσθησαν οἱ πλανῆται, εἶναι τελείως ἄγνωστοι.

Πίναξ στοιχείων τῶν Δορυφόρων.

Πλανήτης	Δορυφόροι	Ἀποκάλυψις	Μέση ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ πλανήτου χ. μ.	Ἀστρικὴ περιφορά	Διάμετρος χ. μ.	Μᾶζα (Μᾶζα πλανήτου=1)
				ἡμ. ω. λ. δ.		
Γῆ	Σελήνη	—	384.403	27 7 43 11.5	3476	1/81.56
				ἡμ. ω. λ. δ.		
Ἄρης	Φόβος	1887 Hall	9.380	0 7 39 13.8	15 ;	;
	Δεῖμος	» »	23.460	1 6 17 54.9	8 ;	;
				ἡμ. ω. λ. δ.		
Ζεὺς	Ἀνώνυμος 5	1892 Barnard	181 200	0 11 57 22.7	160 ;	0.000042
	Ἰὼ 1	1610 Γαλιλαῖος	421.300	1 18 27 33.5	3730	0.000025
	Εὐρώπη 2	» »	670.500	3 13 13 42.0	3150	0 000081
	Γανυμήδης 3	» »	1.069.300	7 3 42 33.4	5150	0 000022
	Καλλιστὼ 4	» »	1.881.000	16 16 32 11.2	5180	
				ἡμ.		
	Ἀνώνυμος 6	1904 Perrine	11.450.000	250.68	130 ;	;
	» 7	1905 »	11.730.000	260.06	40 ;	;
	» 8	1908 Melotte	23.500 000	738.9	25 ;	;
	» 9	1914 Nicholson	24 100 000	745.0	25 ;	;
				ἡμ. ω. λ. δ.		
Κρόνος	Μίμας 7	1789 W. Herschel	185.700	0 22 37 5.2	650 ;	1/16.340.000
	Ἐγκέλαδος 6	» »	237.900	1 8 53 6 8	800 ;	1/4.000.000 ;
	Τηθὺς 5	1684 J. D. Cassini	294.500	1 21 18 26.1	1300 ;	1/921.500
	Διόνη 4	» »	377.200	2 17 41 9.5	1200 ;	1/536.000
	Ῥέα 2	1672 »	526.700	4 12 25 12 2	1750 ;	1/250 000 ;
	Τιτὰν 1	1655 Huyghens	1.220.000	15 22 41 26.8	4200	1/4150
	Ὑπερίων 8	1848 G. P. Bond	1.480.000	21 6 38 24.0	500 ;	< 1/4.500.000
	Ἰαπετὸς 3	1671 J. D. Cassini	3.558.000	79 7 56 24.4	1800 ;	< 1/.00.000
	Φοίβη 9	1898 W. Pickering	12.9[illegible]0.000	ἡμ. 550 44	250 ;	;
				ἡμ. ω. λ. δ.		
Οὐρανὸς	Ἀριὴλ 1	1851 Lassell	191 700	2 12 29 20.8	900 ;	
	Οὐμβριὴλ 2	» »	267 000	4 3 27 36.7	700 ;	;
	Τιτανία 3	1787 W. Herschel	438 000	8 16 56 26.7	1700 ;	
	Ὀβήρων 4	» »	586 000	13 11 7 3.5	1500 ;	
				ἡμ. ω. λ. δ.		
Ποσειδῶν	Τρίτων 1	1846 Lassell	353.700	5 21 2 38.1	5000 ;	;

Μικροὶ πλανῆται (ἢ *ἀστεροειδεῖς* ἢ *πλανητοειδεῖς*). Ἡ ὕπαρξις ἑνὸς νέου πλανήτου εἰς μέσην ἀπόστασιν 2.8 ἀστρονομικῶν μονάδων ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, μεταξὺ τῶν τροχιῶν τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διός, προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ Bode. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένην ἀπόστασιν εἶχεν ἑδραιώσει τὴν πίστιν τῶν ἀστρονόμων εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ νόμου, καὶ ἔρευναι πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀγνώστου πλανήτου ἀνελήφθησαν ὑπὸ πολλῶν παρατηρητῶν. Πράγματι, τὴν 1ην Ἰουνίου 1801 ὁ Ἰταλὸς ἀστρονόμος Piazzi ἐν Σικελίᾳ ἀνεκάλυψε μικρὸν πλανήτην, τὸν ὁποῖον ὠνόμασε Ceres (*Δημήτηρ*). Ὁ πλανήτης οὗτος, ὡς εἴδομεν, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ὑπὸ τοῦ Gauss γενομένης ἀνακαλύψεως τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς τροχιᾶς ἐκ τριῶν παρατηρήσεων.

Ὁ πλανήτης οὗτος ἦτο τόσῳ μικρός, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς λοιπούς, ὥστε ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος Olbers ἐξέφρασε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ ὕπαρξις καὶ ἄλλων μικρῶν πλανητῶν εἰς τὴν ἰδίαν περίπου ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπόστασιν θὰ ἦτο πιθανή. Πράγματι, ἓν ἔτος βραδύτερον (1802), οὗτος ἀνεκάλυψε τὸν δεύτερον μικρὸν πλανήτην, εἰς ὃν ἐδόθη τὸ ὄνομα *Παλλὰς* (Pallas). Τῷ 1804 ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος Harding ἀνεκάλυψε τὸν τρίτον: *Ἥρα* (Juno) καὶ τῷ 1807 ἐκ νέου ὁ Olbers ἀνεκάλυψε τὸν τέταρτον: *Ἑστία* (Vesta). Τὰ ἑπόμενα 38 ἔτη, μέχρι τοῦ 1845, πᾶσαι αἱ ἔρευναι ὑπῆρξαν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἀπὸ τοῦ 1845 ὅμως, ὁπότε ὁ Hencke ἀνεκάλυψε τὸν πέμπτον, *Ἀστραίαν*, καὶ ἐντεῦθεν, χάρις ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν σύνταξιν λεπτομερῶν χαρτῶν τοῦ ζῳδιακοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς φωτογραφίας εἰς τὴν ἀστρονομίαν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνακαλύψεων τῶν μικρῶν πλανητῶν ηὔξησε καταπληκτικῶς. Αἱ ἀπὸ τοῦ 1891 καὶ ἐντεῦθεν ἀνακαλύψεις ἐγένοντο διὰ τῆς φωτογραφίας, ὀφείλονται δὲ αὗται κατὰ μέγα μέρος εἰς τοὺς Max Wolf ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ Palisa ἐν Βιέννῃ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1919 ὑπῆρχον 914 γνωστοὶ μικροὶ πλανῆται· ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς 1024 περὶ τὰ τέλη τοῦ 1924, εἰς 1160 τῷ 1926 καὶ εἰς 2.000 περίπου τῷ 1931. Διὰ χιλίους ἐκ τούτων αἱ τροχιαὶ ἔχουν ὑπολογισθῆ. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν *μικρῶν πλανητῶν* (ἢ *ἀστεροειδῶν*, ὡς συνήθως καὶ ἀκαταλλήλως οὗτοι καλοῦνται, διότι ἡ τηλεσκοπική των ὄψις, λόγῳ τῆς σμικρότητος αὐτῶν, εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν ἀμυδρῶν ἀπλανῶν) δὲν εἶναι γνωστός. Τῷ 1917 ὁ P. Stroobant, ἤδη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου Uccle τῶν Βρυξελλῶν, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν μέχρι τότε γνωστῶν μικρῶν πλανητῶν (807) καὶ ἐφαρμόζων μέθοδον γραφικήν, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀστεροειδῶν ἑκάστου ἀστρικοῦ μεγέθους ἰσοῦται πρὸς τὸ διπλάσιον τοῦ προηγουμένου (λαμπροτέρου). Ἤτοι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀστεροειδῶν τοῦ 15ου μεγέθους εἶναι διπλάσιος τῶν τοῦ 14ου κ.ο.κ.

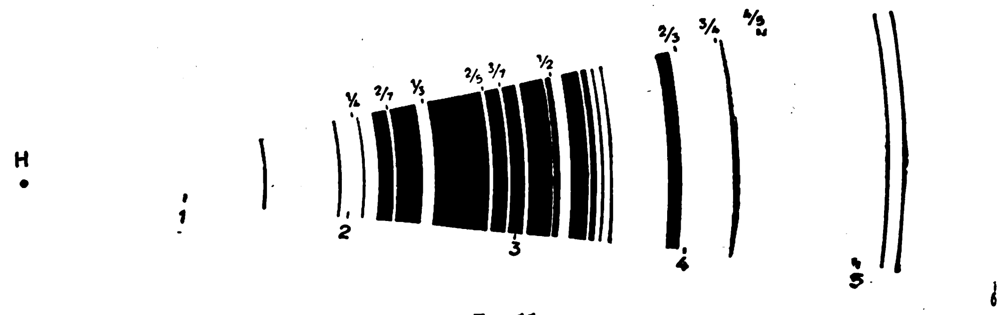

Σχ. 11.

Εὐθὺς ἀμέσως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποῖον εἶναι τὸ κατώτατον ἀστρικὸν μέγεθος τῶν ἀστεροειδῶν; Ἐὰν ὑπάρχουν ἀστεροειδεῖς 20οῦ μεγέθους, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω, δέον νὰ εἶναι 100.000. Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν. Ὁπωσδήποτε τὸ ζήτημα τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀστεροειδῶν εἶναι ἀλληλένδετον πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ὁλικῆς μάζης τῶν σωμάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ὑπερπληροῦν τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν τροχιῶν Ἄρεως καὶ Διός.

Αἱ *μέσαι ἀποστάσεις* τῶν μικρῶν πλανητῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου κυμαίνονται μεταξὺ 1·458 ἀστρονομικῶν μονάδων (Ἔρως) καὶ 5.71 (Hidalgo). Ἡ μέση ἀπόστασις τοῦ Ἄρεως ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἰσοῦται πρὸς 1.52 καὶ τοῦ Διὸς πρὸς 5.20 ἀστρονομικὰς μονάδας.

Οἱ μικροὶ πλανῆται κινοῦνται ἐπὶ *ἐλλειπτικῶν τροχιῶν* περὶ τὸν Ἥλιον. Αἱ ἐκκεντρότητες ὅμως τῶν τροχιῶν καὶ αἱ κλίσεις αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν ὑπερβαίνουν τὰς τῶν μεγάλων πλανητῶν.

Διὰ τοὺς μεγάλους πλανήτας ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐκκεντροτήτων τῶν τροχιῶν ἰσοῦται πρὸς e=0.06 καὶ τῶν κλίσεων i=2°.3. Διὰ τοὺς μικροὺς πλανήτας αἱ ἀντίστοιχοι τιμαὶ ἀνέρχονται εἰς e=0.14 καὶ i=9°54′ (μέσος ὅρος τῶν 802 πρώτων μικρῶν πλανητῶν). Ἐπὶ πλέον ὑπάρχουν ἀστεροειδεῖς ὧν αἱ κλίσεις καὶ αἱ ἐκκεντρότητες εἶναι τόσον μεγάλαι, ὥστε νὰ δύνανται κάλλιστα νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰς τῶν κομητῶν:

Ἐκκεντρότητες			*Κλίσεις*		
(887)	Alinda	e=0.53	(2)	Pallas	i=34°45′
(719)	Albert	0.54	(944)	Hidalgo	43 4
(944)	Hidalgo	0.653	(945)	Barcelona	32 51

Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἡ ἀναλογία αὕτη μεταξὺ μικρῶν πλανητῶν καὶ κομητῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας πολλοί, καὶ ἰδίως ὁ Tisserand, ἐπέμειναν, νὰ ἔχῃ σπουδαίαν κοσμογονικὴν σημασίαν.

Μολονότι, ὡς εἴδομεν, οἱ ἀστεροειδεῖς ὑπερπληροῦν τὸ μεταξὺ τῶν τροχιῶν τοῦ Ἄρεως καὶ Διὸς διάστημα, ἐν τούτοις ὁ ἀμερικανὸς Kirkwood παρετήρησε τῷ 1866, ἔχων ὑπ' ὄψιν του μόνον 88 ἀστεροειδεῖς (ἡ δὲ παρατήρησις αὐτοῦ ἐπαληθεύεται σήμερον πλήρως), ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀστεροειδεῖς ἔχοντες περιόδους ἴσας πρὸς ἁπλᾶ ὑποπολλαπλάσια τῆς περιόδου τοῦ Διός.

Ἐὰν (σχ. 11) κατασκευάσωμεν τὸ διάγραμμα τὸ παρέχον τὰς ἀποστάσεις τῶν ἀστεροειδῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὑπάρχουν κενὰ καὶ ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, εἰς τὰς ὁποίας ἐὰν ὑπῆρχον ἀστεροειδεῖς θὰ εἶχον οὗτοι περιόδους ἴσας πρὸς τὸ $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ κλπ. τῆς περιόδου τοῦ Διός.

Μαθηματικὴ ἀνάλυσις ἀπέδειξεν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλ' εἶναι ἄμεσον ἐπακολούθημα τῶν παρέλξεων τοῦ Διός. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Διὸς ἐπὶ τῶν μικρῶν πλανητῶν εἶναι γενικῶς μικρά. Προκειμένου ὅμως περὶ τῶν μικρῶν ἐκείνων πλανητῶν, οἵτινες κινοῦνται *ἐν συγχρονισμῷ* πρὸς τὸν Δία, ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπαναλαμβανομένη ἀνὰ δωδεκαετίαν (ἀκριβέστερον 11 ἔτη, 862, ἅτινα παριστοῦν μίαν πλήρη περιφορὰν τοῦ Διὸς περὶ τὸν Ἥλιον) καθίσταται ἐν τέλει ἰσχυροτάτη, ἀπομακρύνουσα τοὺς ἐν λόγῳ μικροὺς πλανήτας ἀπὸ τῶν τροχιῶν των.

Οἱ μικροὶ πλανῆται εἶναι σώματα μικρά. Ἡ Δημήτηρ, ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν, ἔχει *διάμετρον* μόνον 760 χιλιομέτρων, ἡ Παλλὰς 490 χμ., ἡ Ἥρα 180 χμ. Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐκ τῶν μικρῶν πλανητῶν ἔχουν διαστάσεις πολὺ μικροτέρας. Ἡ διάμετρος λ. χ. τοῦ Ἔρωτος ἀνέρχεται εἰς 15 χμ. μόνον, κατά τι μείζων τῆς νήσου Αἰγίνης.

Ἡ *προέλευσις* τῶν μικρῶν πλανητῶν δὲν εἶναι γνωστή. Ἀρχικῶς ὑπετίθετο ὅτι ἦσαν τὰ λείψανα

Digitized by Google

μεγάλου πλανήτου, ὅστις συνεπείᾳ τῆς ἑλκτικῆς **ἐνεργείας** τοῦ Διὸς διερράγη εἰς ἀπειρίαν μικρῶν **σωμάτων.** Ἡ θεωρία αὕτη δὲν εὑρέθη ἐν ἁρμο**νίᾳ πρὸς** τὴν μαθηματικὴν ἀνάλυσιν, συμφώνως **πρὸς τὴν** ὁποίαν ἡ παρελκτικὴ ἐνέργεια τοῦ Διὸς **δὲν ἦτο** δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ τὰς τροχιὰς τῶν **μικρῶν** πλανητῶν εἰς ἓν κρᾶμα ἀνομοιογενές, ὡς **τοῦτο** σήμερον παρατηρεῖται. Ἡ προέλευσις πάντων **τῶν ἀστεροειδῶν** ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος **ἀντίκειται** εἰς τὴν μαθηματικὴν ἀνάλυσιν. Ἐξ ἄλ**λου ὁ** Ἰάπων ἀστρονόμος K. Hirayama ἀπέδει**ξεν ὅτι** ὑπάρχουν ὁμάδες ἀστεροειδῶν («families **of asteroids**), τῶν ὁποίων ἡ κοινὴ προέλευσις δὲν **δύναται** ν' ἀμφισβητηθῇ. Τοιαύτας ὁμάδας γνω**ρίζομεν** σήμερον πέντε, ἑκάστης περιλαμβανούσης **15—44** μέλη. Ποία ὅμως ὑπῆρξεν ἡ κοινή των **ἀρχὴ** καὶ πῶς οὗτοι ἐσχηματίσθησαν, δὲν εἶναι **γνωστόν.** Ἐὰν θεωρήσωμεν τὴν πυκνότητα τῶν **ἀστεροειδῶν** ἴσην πρὸς τὴν τῆς Σελήνης, εὑρίσκο**μεν ὅτι** ἡ ὁλικὴ μᾶζα τῶν 1000 ἐξ αὐτῶν ἰσοῦ**ται πρὸς** τὸ $\frac{1}{3.000}$ τῆς γηΐνης.

Εἰς τοὺς ἀστεροειδεῖς ἔχουν δοθῆ διάφορα ὀνό**ματα,** ληφθέντα ἐκ τῆς μυθολογίας, ἱστορίας κλπ. **Ἐπεκράτησε** δὲ ἡ συνήθεια ὅπως, πλὴν τοῦ ὀνό**ματος** αὐτοῦ, ἕκαστος ἀστεροειδὴς φέρῃ καὶ τὸν **ἀριθμὸν** τὸν δηλοῦντα τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύ**ψεώς** του.

Μικροὶ πλανῆται ἰδιαιτέρας σημασίας. Τινὲς ἐκ **τῶν** ἀστεροειδῶν ἔχουν ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν **ἐν τῇ** ἀστρονομίᾳ.

Ἡ λεγομένη «Ὁμὰς τῆς Τροίας» (Troyan groupe) **ἀποτελεῖται** ἐξ 6 ἀστεροειδῶν, γνωστῶν ὑπὸ τὰ **ὀνόματα:** *Ἀχιλλεὺς* (588), *Πάτροκλος* (617), *Ἕκτωρ* **(624),** *Νέστωρ* (659), *Πρίαμος* (884) καὶ *Ἀγαμέμνων* **(911).** Πάντες οὗτοι περιφέρονται περὶ τὸν Ἥλιον **οὕτως,** ὥστε ἡ ἀπὸ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἡλίου ἀπό**στασίς** των νὰ εἶναι ἡ αὐτή. Οἱ Πάτροκλος καὶ **Πρίαμος** ἕπονται τοῦ Διός, οἱ δὲ λοιποὶ προη**γοῦνται** αὐτοῦ.

Οἱ ἀστεροειδεῖς *Ἀλβέρτος* (719) καὶ *Γανυμήδης* **(1036)** ἀμφότεροι ἔρχονται μεταξὺ τῶν τροχιῶν **Γῆς καὶ** Ἄρεως· ὁ πρῶτος εἰς τὸ περιήλιόν του **δύναται** νὰ πλησιάσῃ τὴν Γῆν εἰς ἀπόστασιν **29.000.000** μόνον. Ὁ *Hidalgo* (944) κινεῖται ἐπὶ **ἐλλείψεως,** ἥτις ἐγγίζει τὰς τροχιὰς τοῦ Ἄρεως **ἀφ'** ἑνὸς καὶ τοῦ Κρόνου ἀφ' ἑτέρου.

Ὁ περιεργότερος πάντων τῶν ἀστεροειδῶν εἶναι **ὁ πρό** τινων ἐτῶν ἀνακαλυφθεὶς ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ **ὀνομασθεὶς** *Τόκιο.* Οὗτος κινεῖται ἐπὶ ἐλλείψεως **ἐξόχως** ἐκκέντρου. Ἡ ἐκκεντρότης τῆς τροχιᾶς **του εἶναι** μεγαλυτέρα τῶν ἐκκεντροτήτων πολλῶν **ἐκ τῶν** κομητικῶν τροχιῶν.

Μεγάλου ἐνδιαφέροντος καὶ σπουδαιότητος τυγ**χάνει ὁ** ἀστεροειδὴς *Ἔρως* (433). Ἡ τροχιά του **εἶναι** λίαν ἔκκεντρος ἔλλειψις, τὸ μεγαλύτερον **τμῆμα** τῆς ὁποίας εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν τροχιῶν **τῆς Γῆς** καὶ τοῦ Ἄρεως. Ὡς ἐκ τούτου, εἰς τὸ **περιήλιον** τῆς τροχιᾶς του δύναται νὰ πλησιάσῃ **τὴν Γῆν** εἰς ἀπόστασιν 21.000.000, μικροτέραν **παντὸς** ἄλλου πλανήτου (πλὴν τῆς Σελήνης).

Αἱ προσεγγίσεις αὗται εἶναι σπάνιαι, πλὴν μεγά**λης σημασίας** ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ, παρέχουσαι τὴν **εὐκαιρίαν** πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἡλιακῆς πα**ραλλάξεως**—τὸν ἔλεγχον τῆς βάσεως τῶν ἀστρο**νομικῶν** ἀποστάσεων (ἀστρονομικῆς μονάδος)—**καὶ τὸν** προσδιορισμὸν τῆς μάζης τῆς Σελήνης. **Ἡ τελευταία** προσέγγισις τοῦ Ἔρωτος ἔλαβε χώ**ραν τὴν** 30 Ἰανουαρίου 1931, ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ **σπουδαιότερα** τῶν ἀστεροσκοπείων τῆς Γῆς ἔλα**βον μέρος** εἰς τὰς παρατηρήσεις πρὸς ὑπολογι**σμὸν** τῆς ἡλιακῆς παραλλάξεως.

Ὁ Ἔρως εἶναι εἷς ἐκ τῶν μικρῶν πλανητῶν, οἵ**τινες** δεικνύουν περιοδικὴν μεταβολὴν λαμπρότη**τος.** Ἡ περίοδος τῆς μεταβολῆς του ἀνέρχεται εἰς **5ω.16λ.** καὶ περιλαμβάνει δύο μέγιστα καὶ δύο ἐλά**χιστα.** Παρατηρήσεις ἡμέτεραι καὶ ἄλλων, γενόμε**ναι κατὰ** τὸ 1931, ἀπέδειξαν ὅτι τὸ εὖρος τῆς κυ**μάνσεως** τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ εἶναι μεταβλη**τόν.** **Τὴν** 18 Ἰανουαρίου 1931 τὸ εὖρος ἀνήρχετο **εἰς** 0.52 τοῦ μεγέθους, τὴν 21 Ἰανουαρίου 0.49, **τὴν** δὲ 16 Φεβρουαρίου 0.36.

Τὸ μέσον ἀστρικὸν μέγεθος τοῦ πλανήτου, ὅταν **οὗτος** εὑρίσκεται συγχρόνως εἰς ἀντίθεσιν καὶ εἰς **τὸ περιήλιον,** ἀνέρχεται εἰς 7.2.

Τὰ αἴτια τῆς μεταβολῆς τῆς λαμπρότητος τοῦ **Ἔρωτος** δὲν εἶναι γνωστά. Κατὰ τὰς παρατηρή**σεις τὰς** γενομένας τῷ 1931 ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ **Johannesburg** ἐν Transvaal τῆς Ν. Ἀφρικῆς, ὁ **ἀστεροειδὴς** οὗτος εἶναι σῶμα διπλοῦν· ἐν τούτοις **ἡ παρατήρησις** αὕτη δὲν ἐπεβεβαιώθη ὑπὸ ἄλλων **ἀστεροσκοπείων.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Andoyer,* Cours de Mécanique Céleste.—*J. Bosler,* Cours d'Astronomie.—*J. Bauschinger,* Bahnbestimmung der Himmelskoerper.—*G. Chambers,* Handbook of Astronomy.—*J. Duncan,* Astronomy.—*H. Jeffreys,* The Earth.—*F. R. Moulton,* Celestial Mechanics καὶ Introduction to Astronomy.—*S. Newcomb,* Compendium of Practical Astronomy. *H. Poincaré,* Leçons de Mécanique Céleste.—*Russell, Dugan* καὶ *Stewart,* Astronomy.—*F. Tisserand,* Traité de Mécanique Céleste.—*J. Watson,* Theoretical Astronomy.—*A. Ziwet,* Theoretical Mechanics.

Ι. Σ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ἀστρολ.]* Οἱ σύγχρονοι ἀστρολόγοι ἀριθμοῦσι μόνον ἑπτὰ κυρίους πλανήτας: *Ποσειδῶνα, Οὐρανόν, Κρόνον, Δία, Ἄρην, Ἀφροδίτην* καὶ *Ἑρμῆν,* εἰς οὓς προστίθενται οἱ δύο φωτεινοὶ ἀστέρες (luminaires) *Ἥλιος* καὶ *Σελήνη.* Οἱ ἀρχαῖοι ἀστρολόγοι (Αἰγύπτιοι, Χαλδαῖοι καὶ οἱ τοῦ μεσαίωνος) ἠρίθμουν, συμπεριλαμβάνοντες εἰς τοὺς πλανήτας τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην, μόνον ἑπτά, ἤτοι: Κρόνον, Δία, Ἄρην, Ἥλιον, Ἀφροδίτην, Ἑρμῆν καὶ Σελήνην. Οἱ ἑπτὰ οὗτοι πλανῆται εἶχον κατανεμηθῆ μεταξὺ τῶν 12 σημείων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, ἓξ ἀρρένων καὶ ἓξ θηλέων, κατὰ τρόπον ὥστε ὁ μὲν Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη νὰ ἐπιδρᾷ εἷς ἕκαστος ἐπὶ ἑνὸς σημείου τοῦ ζῳδιακοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ πέντε ἐπὶ δύο διαφόρων σημείων ἕκαστος, ἐφ' ὧν ἐνήργουν ἐνεργητικῶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς σημείου (θήλεος), παθητικῶς δὲ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου (ἄρρενος). Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιδράσεως ἑνὸς ἑκάστου πλανήτου ὁρίζονται ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων ὡς ἑξῆς:

Ποσειδῶν. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι θερμὴ καὶ ὑγρά. Κυβερνᾷ τὸ συναισθηματικὸν καὶ μυστικὸν μέρος τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων καὶ προΐσταται πάσης μεταβολῆς ἢ σταθερότητος καὶ τάσεως πρὸς ἐπέκτασιν. Δίδει τὴν διαίσθησιν, τὴν ἰδιότητα τοῦ προφητεύειν καὶ τὸ αἰσθητικὸν πνεῦμα.

Οὐρανός. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι ψυχρὰ καὶ ξηρά, κυβερνᾷ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ἐρευνητικὸν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ δημιουργεῖ τοὺς ἀποκρυφολόγους καὶ τοὺς μεταψυχιστάς. Προΐσταται τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Κρόνος. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι ἐπίσης ψυχρὰ καὶ ξηρά, κυβερνᾷ πᾶν τὸ σκοτεινὸν καὶ μέλαν, δημιουργεῖ τὰ ἐμπόδια, τὰς ἀργοπορίας καὶ τοὺς κινδύνους. Εἶναι τὸ ἄστρον τοῦ πεπρωμένου καὶ ἀποκαλεῖται «μέγας κακοποιός». Ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ὀστέων, τῶν μετάλλων καὶ τῆς γῆς.

Ζεύς. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι θερμὴ καὶ ὑγρά, κυβερνᾷ πᾶν τὸ πλούσιον καὶ εὐτυχὲς καὶ φέρει τὴν χαράν, τὴν τύχην καὶ τὰς τιμάς. Εἶναι πλανήτης γόνιμος, καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους φαιδρούς, συνετούς, φίλους τῆς ὁμονοίας, δίδει τὴν σοφίαν καὶ τὴν γαληνιαίαν εὐσέβειαν. Κυβερνᾷ τὸ αἷμα, τὰς φλέβας καὶ τοὺς πνεύμονας.

Ἄρης. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι θερμὴ καὶ ξηρά. Κυβερνᾷ τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν δύναμιν, τὴν βιαιότητα, ὠθεῖ πρὸς τὴν ὀργὴν καὶ προκαλεῖ τὰς ἔριδας, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ τραύματα. Εἶναι πλανήτης ἄγονος καὶ προΐσταται τῆς χολῆς, τῶν νεφρῶν καὶ τῶν ἀνδρικῶν γεννητικῶν ὀργάνων.

Ἀφροδίτη. Ἡ ἐπίδρασίς της εἶναι θερμὴ καὶ ὑγρά, κυβερνᾷ πᾶν τὸ ὡραῖον καὶ τὸ ἀξιέραστον καὶ προΐσταται τῆς χαρᾶς, τῶν ἡδονῶν τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν παθῶν. Δημιουργεῖ τὸν καλλιτέχνην, τὸν ποιητὴν καὶ τὸν εὐαίσθητον. Εἶναι πλανήτης γόνιμος, κυβερνῶν τὸν λαιμόν, τὴν κοιλίαν καὶ τὴν ἥβην τῆς γυναικός.

Ἑρμῆς. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐμετάβλητος καὶ ἀλλάσσει ἀναλόγως τῶν πλανητῶν καὶ τῶν ζῳδιακῶν σημείων, μεθ' ὧν διατελεῖ ἐν ἀλληλεπιδράσει, θερμὴ μετὰ τῶν θερμῶν καὶ ψυχρὰ μετὰ τῶν ψυχρῶν. Προΐσταται τῆς γνώσεως καὶ τῶν νοητικῶν λειτουργιῶν. Δημιουργεῖ τὸν σοφόν, τὸν ἐφευρέτην, τὸν ῥήτορα Κυβερνᾷ τοὺς νεφρούς, τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ τὴν γλῶσσαν.

Ἥλιος. Ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι θερμὴ καὶ ὑγρά, εἰς βαθμὸν ἠπιώτερον τῆς τοῦ Ἄρεως. Κυβερνᾷ πᾶν τὸ ὑψηλόν, τὸ ἰσχυρόν, τὸ εὐγενὲς καὶ τὸ μεγαλοπρεπές. Προΐσταται τῶν τιμῶν, τῶν ἀξιωμάτων, τῆς καλῆς φήμης καὶ δημιουργεῖ τοὺς εὐθεῖς, δικαίους, εὐσυνειδήτους ἀλλ' ἐν ταὐτῷ πάντοτε φιλοδόξους ἄνδρας. Κυβερνᾷ τὴν καρδίαν, τὰς ἀρτηρίας καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

Σελήνη. Ἡ ἐπίδρασίς της εἶναι ψυχρὰ καὶ ὑγρά, κυβερνᾷ πᾶν τὸ σχετιζόμενον μὲ τὴν φαντασίαν. Προΐσταται τῶν μετακινήσεων, τῶν μεταβολῶν καὶ δημιουργεῖ τοὺς ὀνειροπόλους, τοὺς ἀσταθεῖς, τοὺς ἰδιορρύθμους καὶ τὰ μέντιουμ. Κυβερνᾷ τὸν ἐγκέφαλον, τὸν στόμαχον καὶ τὰ ἔντερα.

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως ἀποκρυφολογικῆς ὁ Ἥλιος ἐκπροσωπεῖ τὸ ἐγὼ καὶ τὴν ὑψηλὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ἡ Σελήνη ἀντιπροσωπεύει τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ ἀστρικοῦ σώματος καὶ δεικνύει, ἀναλόγως τῆς σχέσεως αὐτῆς μετὰ τῶν ἄλλων πλανητῶν, τὰς ψυχικὰς ἰδιότητας, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησεν εἰς προηγουμένην ζωὴν ἢ ἐνσάρκωσιν. Ἀφ' ἑτέρου, αἱ ἰδιότητες ἑκάστου πλανήτου, ὡς ἀνωτέρω ἀναφέρονται, πολλάκις μεταβάλλονται ἀναλόγως τοῦ ζῳδιακοῦ σημείου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ὁ πλανήτης, ὅστις ὁμοίως ἀλλοιώνει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σημείου, ἐπηρεάζων αὐτὸ διὰ τῆς ἰδικῆς του ἐπιδράσεως. Ὁ ῥόλος τοῦ ἀστρολόγου συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκφέρῃ τὴν κρίσιν του, τὰς προβλέψεις του ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαβάσεως ἑνὸς ἑκάστου τῶν πλανητῶν διὰ μέσου τῶν 12 σημείων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. Η. Π. Γ.

πλανήτης τροχός. Καλεῖται οὕτως ἕκαστος τῶν δύο μικρῶν κωνικῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν τοῦ διαφορικοῦ τοῦ αὐτοκινήτου. Οὗτος στερεοῦται ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἑκάστου τῶν δύο ἡμιαξονίων τῶν ὀπισθίων τροχῶν τοῦ αὐτοκινήτου καὶ συμπλέκεται ἀντιστοίχως μὲ τοὺς δορυφόρους τοῦ διαφορικοῦ (βλ. καὶ λ. *αὐτοκίνητον*). Δ. Κ. Λ.

Πλανήτης *[Παραλ. Γεωγρ.].* Εἷς τῶν ἀρίστων φυσικῶν λιμένων τῆς Μεσογείου, μικρὸς ὅμως, διανοιγόμενος εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου Πελαγονήσι τῶν θεσσαλικῶν Σποράδων (μυχός: 39° 19′ 50″ Β., μῆκ. 24° 04′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group, port Planedhi). Εἰσπλέει τις διὰ στενοτάτου πόρου εἰς εὐρεῖαν λεκάνην βάθους 5—7 ὀργυιῶν πάντοτε γαληνιαίαν καὶ ὅταν ἀκόμη ἀγριώταται τρικυμίαι ἀπὸ Β. ἐκσπῶσιν εἰς τὸ στόμιόν του. Ἄριστα ἐν αὐτῷ ἀγκυροβόλια τὸ *Ἐνδέξιο* καὶ τὸ *Δραβί.* Σ. Ε. Λ.

— **Πλανήτης** *[Γεωγρ.].* Νησὶς παρὰ τὴν Τῆνον (βλ. *Πλανούδι* καὶ *Πλανοῦμι*). Λέγεται καὶ *Πλανήτα.* Σ. Ε. Λ.

πλανητικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πλανήτας, ὁ τῶν πλανητῶν: «πλανητικὸν σύστημα» τὸ σύνολον τῶν πλανητῶν τῶν κινουμένων περὶ ἕνα ἀπλανῆ, περὶ ἕνα ἥλιον.

— **πλανητικὰ ζῷα** (τὰ) *[Ζῳολ.].* Καλοῦνται τὰ μεταναστεύοντα ἢ ἀποδημοῦντα ζῷα εἰς διαφόρους ἑκάστοτε τόπους καὶ οὐχὶ καθ' ὡρισμένην ἐποχήν. Δ. Ν. Π.

— **πλανητικὰ θυρεοειδῆ ἀδενίδια ἢ ἐπικουρικὰ** *[Ἀνατομ.].* Ἀπαντῶσιν ἔν τινι θέσει ἀπὸ τῆς ὑπογενείου χώρας μέχρι τῆς σφαγῆς καὶ ἔτι κατωτέρω, μέχρι τοῦ ἀορτικοῦ τόξου, ἐμφανίζοντα μέγεθος μὲν ἀπὸ φακῆς μέχρι λεπτοκαρύου, ὑφὴν δ' ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος. Ὅμοια δ' ἀδενίδια παρετηρήθησαν καὶ ἐντὸς τῆς σαρκὸς τοῦ γενειογλωσσίτου καὶ τοῦ γναθοϋοειδοῦς μυός. Παριστῶσι δὲ πάντα ταῦτα διασπασθέντα μέρη τῆς καταβολῆς τοῦ θυρεογλωσσικοῦ πόρου ἢ ὑπολείμματα τοῦ πυραμοειδοῦς λοβοῦ καὶ εἶναι κατὰ τοῦτο ἀξιόλογα, ὅτι ἐκφυλιζόμενα γίνονται ἀφετηρία παθολογικῶν ὄγκων ἢ κύστεων. Ι. Π.

— **πλανητικαὶ παρέλξεις** *[Ἀστρον.].* Παρέλξεις ὀφειλόμεναι εἰς τὴν παρελκτικὴν ἐνέργειαν τῶν πλανητῶν. Αὗται μεταβάλλουσι τὰς κανονικὰς τροχιὰς τῶν μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, προκαλοῦσι τὴν πλανητικὴν μετάπτωσιν κτλ. Σ. Π.

— **πλανητικαὶ τροχιαὶ** *[Ἀστρον.].* Αἱ *τροχιαὶ* (βλ. λ.), τὰς ὁποίας διαγράφουσιν οἱ πλανῆται ἐν τῇ μεταβατικῇ κινήσει αὐτῶν περὶ τὸν Ἥλιον. Σ. Π.

— **πλανητικὴ ἀποπλάνησις** *[Ἀστρον.].* Τὸ φαινόμενον καθ' ὃ τὰ οὐράνια σώματα, τὰ ἔχοντα αἰσθητὴν ἰδίαν κίνησιν, δὲν φαίνονται εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν πραγματικῶς εὑρίσκονται, ἀλλ' εἰς θέσιν κατά τι διάφορον, συνεπείᾳ τῆς μὴ ἀκαριαίας μεταδόσεως τοῦ φωτός. Ὡς ἐκ τοῦ φαινομένου τούτου, ἡ ὄψις τοῦ οὐρανοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν θέσιν τῶν οὐρανίων σωμάτων, εἶναι διάφορος τῆς πραγματικῆς ὄψεως αὐτοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως, διότι ἐντὸς τῶν δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων ἐτῶν, αἵτινες ἀπαιτοῦνται ἵνα τὸ φῶς φθάσῃ ἀπὸ τῶν ἀπλανῶν μέχρις ἡμῶν, ἡ θέσις τῶν ἀστέρων τούτων καὶ ἡ λαμπρότης αὐτῶν ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ μεταβληθῆ (βλ. λ. *ἀποπλάνησις*). Σ. Π.

— **πλανητικὴ μετάπτωσις** *[Ἀστρον.].* Μετάπτωσις τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου, ὀφειλομένη εἰς τὰς πλανητικὰς παρέλξεις. Αὕτη προστιθεμένη εἰς τὴν σεληνοηλιακὴν παράγει τὴν λεγομένην *γενικὴν μετάπτωσιν τῶν ἰσημεριῶν.* Σ. Π.

— **πλανητικὴ μηχανή.** Καλεῖται τὸ διὰ μηχανικῆς δυνάμεως λειτουργοῦν μηχάνημα, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ ὁμοιόμορφον εἰς ὡρισμένον πάχος ἐξομάλυνσιν τῶν ἐπιφανειῶν ξύλων ἢ μετάλλων. Ἡ πλανητικὴ μηχανὴ καλεῖται ἄλλως *ῥυκανιστικὴ μηχανὴ* ἢ *ῥυκανίστρα.* Δ. Κ. Λ.

—**πλανητικὸν νεῦρον** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *πνευμονογαστρικὸν* νεῦρον ἢ πλανητικόν.

πλανητοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πλανήτην.

πλανητόραμα (τὸ) *[Ἀστρον.]*· βλ. *οὐρανόραμα* καὶ *πλανητάριον.*

Πλανία. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα τῆς *Δηλίας,* ἥτις ἐνέπνευσε τὸν Τίβουλλον.

πλανίκρω· συνηθέστερον *πλανίζω* (βλ. λ.).

Πλανιὲ (Planier) *[Γεωγρ.].* Νῆσος μικρὰ καὶ χθαμαλὴ (πλάτ. 43°12′ Β., μῆκ. 5°14′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3414: Approaches to Marseille) πρὸ τῆς Μασσαλίας καὶ εἰς 14 ½ μίλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κρουαζέτ. Ἔχει τὸν ὡραιότατον φάρον τῆς Μεσογείου ἐντάσεως 3 ἑκατομμυρίων κηρίων, ἀνεγερθέντα τῷ 1829 καὶ μετατραπέντα εἰς ἠλεκτρικὸν τῷ 1902. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

πλανίζω· ὁμαλίζω, ἐξισῶ, φέρω εἰς εὐθεῖαν ἢ εἰς ἐπίπεδον διὰ τῆς πλάνης.

Πλάνινα *[Γεωγρ.]*. Σλαυϊκὴ ὀνομασία τῆς ὀροσειρᾶς ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ, π. χ. τὸ ὄρος Σκάρδος σημειοῦται εἰς τοὺς σλαυϊκοὺς χάρτας ὡς *Σάρ-Πλάνινα*, ὁ δυτικὸς Αἷμος ὀνομάζεται *Στάρα-Πλάνινα* κτλ. Σ. Κ. Γ.

πλανιπεδία (ἡ), καὶ **πλανιπεδαρία** *['Αρχ.]*. Δευτερεῦον εἶδος κωμῳδίας παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐπειδὴ ὁ πρωταγωνιστὴς μῖμος ὀρχηστὴς ἢ παντόμιμος εἴτε ἦτο γυμνόπους (planipes), ὡς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἴτε ἔπαιζεν ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας. Εἰδικῶς οἱ ἠθοποιοὶ αὐτῆς ἔφερον τὸ ἀρχαῖον ἔνδυμα τῶν γυναικῶν τῆς Ρώμης ἢ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (ricinium). Ἐντεῦθεν ἡ κωμῳδία αὕτη ὠνομάζετο καὶ ricinata καὶ riciniata. Οἱ ὑποκριταὶ της ὠνομάζοντο καὶ *σαννίωνες* καὶ *σάνναι*, ἐξ οὗ ὀνόματος παρήχθη τὸ εἰς τὰ Ἀτελλανὰ δράματα πρόσωπον *Σαννίων*, ὅπερ παρέλαβε καὶ ἡ Comedia dell'arte τῶν Ἰταλῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Zanni καί τινες παλαιότεραι νεοελληνικαὶ κωμῳδίαι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τζανῆς* καὶ *Μισὲ Τζαννῆς* καὶ *Μισὲ Τζαννῆς ὁ Χιώτης*. Τῶν Ρωμαίων τούτων γυμνοπόδων πρόδρομοι εἶναι οἱ φαλλοφόροι μῖμοι τῶν Σικυωνίων (*'Αθηναίου ΙΔ'*, 122). Σκηνὴν πλανιπεδαρίας παριστᾷ ψηφιδωτὸν τῆς Πομπηΐας, ἐν ᾧ ὁ γυμνόπους εἰκονίζεται ὀρχούμενος πρὸς τύμπανον, παρ' αὐτὸν δὲ ὁ οἰκοδεσπότης οἱονεὶ συμμετέχει τῆς ὀρχήσεως, ἣν παρακολουθοῦσιν ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ τὸ τέκνον. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

πλάνισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πλανίζω: «θέλει πλάνισμα νὰ ἰσώσῃ».

Πλάνιτσα *[Γεωγρ.]* βλ. *Φύσκα*.

Πλανιτερέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Ἀχαΐας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 72.

Πλὰνκ (Planck), ***Θεόφιλος***. Γερμανὸς νομομαθὴς (1842—1910). Διαπρεπὴς δικηγόρος καὶ ἔπειτα δικαστής, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ κώδικος τῆς πολιτικῆς δικονομίας καὶ τοῦ ἀστικοῦ κώδικος, συντάκτης τοῦ σχεδίου τοῦ τμήματος περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Γοττίγγης ἀπὸ τοῦ 1889. Πλὴν ποικίλων νομικῶν πραγματειῶν, δημοσιευθεισῶν εἰς εἰδικὰ περιοδικά, ἐξέδωκε μετ' ἄλλων τὸν ἀστικὸν κώδικα μετὰ σχολίων. Ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1900 ἠσχολήθη περὶ τὴν σύνταξιν τῶν νέων γερμανικῶν κωδίκων, γενόμενος ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων εἰς τοῦτο συνεργατῶν. Θ. Κ.

—Πλὰνκ (Plank), ***Κάρολος-Χριστιανός***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1810—1879). Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Τυβίγγῃ, ἐν Βερολίνῳ καὶ συνῆψε σχέσεις πρὸς τὴν Ἑγελειανὴν σχολήν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς διάφορα ἐκπαιδευτήρια καὶ ὑφηγητὴς ἐν Τυβίγγῃ κατὰ τὰ ἔτη 1848—1854. Εἰς τὴν Ἑγελειανὴν σχολὴν δὲν δύναται νὰ καταχθῇ ὁ Πλάνκ, διότι ὑπῆρξεν αὐτοτελὲς πνεῦμα, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς πανθεϊστικῆς φιλοσοφίας τοῦ Schelling. Διατηρῶν δὲ τὴν πανθεϊστικὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ κόσμου, διετύπωσεν ἴδιον ἰδεοκρατικὸν σύστημα, ἐν ᾧ ἐξέθηκε τὰς σκέψεις του περὶ πάντων τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων. Τὴν σπουδαιοτέραν σημασίαν ἔχει ἡ φυσικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ φιλοσοφία. Ἡ πραγματικότης εἶναι κατ' αὐτὸν ὂν ἐξελισσόμενον πρὸς τὰ πρόσω. Καὶ ἡ ὕλη ὑπέστη ἐξέλιξιν, ἧς ἀνωτάτη βαθμὶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, δι' οὗ ἡ φύσις ἀποκαλύπτει τὸ ἐσώτατον κύτταρόν της, τὸ βαθύτατον μυστικόν της. Ἡ φιλοσοφία ὅμως εἶναι κατ' αὐτὸν καὶ πρακτικὴ ἐπιστήμη καὶ ὀφείλει νὰ συντελέσῃ καὶ αὐτὴ εἰς ἱκανοποιητικὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἐκ τοιούτων τάσεων προῆλθε τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλάνκ τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἡ διαθήκη ἑνὸς Γερμανοῦ» (1881), δι' οὗ διαγράφει λύσεις καὶ κατευθύνσεις διὰ τὰ φλέγοντα ζητήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἰδιαιτέρως δέον νὰ ἐξαρθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πλὰνκ ἀνεγνώρισε τὴν σπουδαιότητα τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ ἐξετίμησε τὴν σημασίαν τῆς ἐργασίας. Ἔγραψε: «Ψυχὴ καὶ πνεῦμα ἢ ἡ ἀρχή, ἡ οὐσία καὶ τὸ ψεῦδος τοῦ Δαρβινισμοῦ» (1872), «Σύστημα λογικῆς ὡς κριτικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν περὶ ἐπιστήμης διδασκαλίαν» (1873), «Ἀνθρωπολογία καὶ ψυχολογία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν» (1877). Σ. Ν. Λ.

—Πλὰνκ (Planck), ***Μάξ***. Σύγχρονος Γερμανὸς φυσικός, γεννηθεὶς εἰς Κίελον τῷ 1858. Τῷ 1885 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς Κίελον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1889 διατελεῖ καθηγητὴς τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ὁ Πλὰνκ εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῶν *κβάντα* (βλ. λ.), ἥτις ἀκολούθως κατεδείχθη ὅτι ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν οὐ μόνον διὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀκτινοβολίας, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα κεφάλαια τῆς φυσικῆς. Ὡς ἐκ τούτου θεωρεῖται ὡς μία τῶν σπουδαιοτέρων συγχρόνων κατακτήσεων τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς, δι' ὃ καὶ ὁ Πλὰνκ ἐτιμήθη τῷ 1919 διὰ τοῦ βραβείου Nobel τῆς φυσικῆς. Μεταξὺ τῶν

Μάξ Πλάνκ.

συγγραφῶν τοῦ Πλὰνκ ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Das Prinziep der Erhaltung der Energie», «Vorlesungen über Thermodynamik», «Vorlesungen über die Wärmestrahlung» «Einführung in die Mechanik deformierbarer Körper», «Einführung in die Theorie der Elektrizität und des Magnetismus», «Einführung in die Allgemeine Mechanik». Κ. Π.

Πλανκὲτ (Planquette), ***Ροβέρτος***. Γάλλος συνθέτης (1840—1903). Ἀρχικῶς ἠσχολήθη μὲ τὸ εἶδος τῶν ἐλαφρῶν μελῳδιῶν, εἶτα δὲ μὲ τὸ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος καὶ τῆς ὀπερέττας. Ἐκτὸς τῆς καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας, ἣν ἐσημείωσεν ἡ ὀπερέττα «Οἱ κώδωνες τῆς Κερατουπόλεως» (1877), ἐκ τῶν λοιπῶν παρεμφερῶν ἔργων τοῦ Πλανκὲτ τὰ ὡραιότερα εἶναι: «Ὁ ὅρκος τῆς κυρίας Γκρεγκουάρ», «Ὁ ἱππότης Γάστων» (1879), «Ἡ καντινιέρα», «Ρὶπ βὰν Βίνκλε» (1882), «Κολομπίνα» (1884), «Συρκούφ» (1887), «Ἡ τρίχρωμος κονκάρδα» (1892), «Τὸ φυλαχτὸ» (1893), «Πανοῦργος» (1895), «Δεσποινὶς Κὰτ' Σοῦ» (1897) καὶ ὁ «Παράδεισος τοῦ Μωάμεθ». Γ. Σ.

Πλανκέττα (Planchetta) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος Δαλματικὴ (πλάτ. 43° 02' Β., μῆκ. 16° 49' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2712: Zirona to Curzola), 4 μίλ. Β. τῆς Κούρτζολα (ἀρχ. *Μέλαινα Κόρκυρα*). Ἔχει φάρον. Σ. Ε. Λ.

Πλάνκο (Planco) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας ἄλλως *Γκουανταλαβιάρ* (βλ. λ.).

πλανοδαίμονες (οἱ). Κατηγορία δαιμόνων παρ' ἀρχαίοις, γνωστὴ μόνον ἐκ παπύρων τινῶν.

πλανόδιος, —α, —ον· ὁ πλανώμενος, ὁ περιφερόμενος εἰς τὰς ὁδούς: «πλανόδιος ἔμπορος, — λαχανοπώλης».

— πλανόδιος ἔμπορος· βλ. *πλανεμπορία*.

πλανόκερως (ὁ) (Planocerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στροβιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ὑδροβίους σκώληκας καὶ δὴ θαλασσίους, μὲ σῶμα πεπλατυσμένον καὶ φυλλοειδές. Τὰ ἐλάχιστα, σχετικῶς, εἴδη τοῦ γένους τούτου ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

πλανόρβις (ὁ) (Planorbis) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *λιμνιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων, μὲ κόγχην ἐσπειρωμένην σχεδὸν ἐπίπεδον. Τὸ γένος περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιασίου (κατωτέρας ἰουρασίου) τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἀφθονα λείψανα παρουσιάζονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα *πλανορβίδων* συνηντήθησαν πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων. Οὕτω εὑρέθησαν: α') Λείψανα τῶν εἰδῶν *πλανόρβις* cornu καὶ applanatus ἐντὸς τῶν τριτογενῶν ἀνοικτοφαιοφρινίνων ἀσβεστολίθων γλυκέων ὑδάτων, παρὰ τὸ Δαφνὶ καὶ τὸ Χαϊδάρι. β') Ἐντὸς τῶν νεογενῶν ἀσβεστολίθων γλυκέων ὑδάτων τῆς Ἀττικῆς, τῶν Ψαχνῶν Εὐβοίας, Μεγάρων, Λειβανάτων, Μεγαλοπόλεως, Χίου, Ἀλοννήσου, Μυτιλήνης, Κατσικᾶ Ἰωαννίνων καὶ ἀλλαχοῦ. γ') Τῶν εἰδῶν *πλανόρβις* solidus καὶ ludovici ἐντὸς τῶν τριτογενῶν ἀσβεστολίθων καὶ μαργῶν τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης. δ') Τοῦ εἴδους *πλανόρβις* thiollerei ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ἀλιβερίου. Γ. Κ. Γ.

πλάνος (ὁ, ἡ), καὶ **—η, —ον**· ὁ περιπλανώμενος, ἀλήτης, τυχοδιώκτης ‖ δημοτ., ὁ πλανῶν, παραπλανῶν, ὁ διὰ κολακειῶν, ὑποσχέσεων κττ. παραπείθων, γόης ‖ καθόλου, ψευδής, ἀπατηλός, ψευτικός, ἐξαπατητικός: «τὰ πλάνα σου μάτια».

πλάνος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ πτηνοῦ *αἰγοθήλης*.

Πλάνος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ζακύνθου τοῦ νομοῦ Ζακύνθου. Κάτ. (1928) 201.

Κεῖται ἐγγὺς τῆς πρωτευούσης καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα *Βανάτου*.

πλανοτοποκινησία (ἡ) (planotopocinésie). Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν ἔλλειψιν προσανατολισμοῦ ἐν τῷ διαστήματι, ἀπώλεια τῆς ἐννοίας τῶν διαδοχικῶν θέσεων τῶν ἀντικειμένων. Μ. Κ. Ε.

Πλανούδης, *Μάξιμος*. Βυζαντινὸς συγγραφεὺς καὶ μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἀκαταλήπτου, γεννηθεὶς ἐν Νικομηδείᾳ περὶ τὸ 1260. Πρὶν ἀναλάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὠνομάζετο *Μανουήλ*, διῆλθε δὲ τὸν βίον του ὡς ἀναχωρητής, ἀφιερωμένος εἰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων Μιχαὴλ Η' καὶ Ἀνδρονίκου Β', ὑφ' οὗ καὶ ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Βενετίαν τῷ 1296 μετὰ τοῦ Λέοντος Βαρδαλῆ. Κλίσεις πνευματικαὶ καὶ σχέσεις προσωπικαὶ χαρακτηρίζουσι τὸν Πλανούδην ὡς ἕνα τῶν προδρόμων τοῦ ἐν τῇ Δύσει ἀνθρωπισμοῦ. Στενότερον ὅμως τὸν συνδέει πρὸς τοῦτον ἡ γνῶσις τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας. Εἰς τὸν Πλανούδην, ὅστις ἔδρασε κυρίως ὡς θύραθεν συγγραφεύς, ἀποδίδονται πολλὰ θεολογικὰ συγγράμματα, ὡς «Περὶ ἀληθείας» κλπ., ἠγωνίσθη δὲ κατὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν τεσσάρων «Συλλογισμῶν» αὐτοῦ, οἵτινες ἀνεσκευάσθησαν ὑπὸ Γεωργίου Μετοχίτου καὶ κατόπιν ὑπὸ Δημητρίου Κυδώνη καὶ Βησσαρίωνος. Ἐξεπόνησεν ἐπίσης «Σχόλια» εἰς τὸν Θεόκριτον καὶ Ἑρμογένη, «Βίον Αἰσώπου» ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαιοτέρων πηγῶν καὶ ἐπεξεργασίαν εἰς τὸ πεζὸν τῶν αἰσωπείων μύθων, ἔμμετρον ἐγκώμιον εἰς τὸν Κλ. Πτολεμαῖον καὶ ἄλλα ποιήματα εἰς διάφορα μέτρα. Ἔγραψε πρὸς τούτοις διαφόρους ῥητορικὰς πραγματείας. Ἐκ τῶν συνερανιστικῶν ἔργων τοῦ Πλανούδη δικαιοῦται εἰς ἐξαιρετικὴν μνείαν ἡ ἱστορικὴ καὶ γεωγραφικὴ «Συναγωγὴ ἐκλεγεῖσα ἀπὸ διαφόρων βιβλίων». Αἱ διὰ τὴν κριτικὴν τῶν κειμένων λίαν ἀξιόλογοι αὗται ἐκλογαὶ εἶναι ἐκ τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Στράβωνος, Παυσανίου, Δίωνος Κασσίου, Συνεσίου, Δίωνος Χρυσοστόμου, Ἰωάννου Λυδοῦ καὶ τοῦ χρονογράφου Μανασσῆ. Ἄλλη συναγωγὴ εἶναι ἡ «Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραφῶν» καὶ τρίτη αἱ «Παροιμίαι δημώδεις». Ἐκ τῶν μεταφραστικῶν του ἐργασιῶν σπουδαιότεραι εἶναι: Τὰ «Ἀποφθέγματα» τοῦ πρεσβυτέρου Κάτωνος, αἱ «Μεταμορφώσεις» καὶ αἱ «Ἡρωΐδες» τοῦ Ὀβιδίου (ἐν πεζῷ λόγῳ), τὸ ἐνύπνιον τοῦ Σκιπίωνος τοῦ Κικέρωνος, μετὰ σχολίων τοῦ Μακροβίου, οἱ «Γαλατικοὶ πόλεμοι» τοῦ Καίσαρος, ἡ «Παραμυθία τῆς φιλοσοφίας» τοῦ Βοηθίου, ἧς τὰ ἔμμετρα χωρία μετεφράσθησαν κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον, τὸ «Περὶ τριάδος» τοῦ Αὐγουστίνου κ. ἄ., περὶ ὧν ὅμως ἡ πατρότης τοῦ Πλανούδη κρίνεται ὑπό τινων ἀμφίβολος. Συνέγραψεν ἐπίσης ὑπόμνημα εἰς τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Διοφάντου καὶ ἀριθμητικὴν κατὰ μέθοδον ἰνδικήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψηφοφορία κατ' Ἰνδούς, ἡ λεγομένη μεγάλη». Τὰ μέγιστα δ' εἰργάσθη ὁ Πλανούδης εἰς πλήρωσιν σχολειακῶν ἀναγκῶν διὰ συντάξεως «Γραμματικῆς» ὑπὸ τύπον διαλόγου μεταξὺ Παλαιτίμου καὶ Νεόφρονος. Τὴν περὶ γραμματικῆς ταύτην πραγματείαν ἠκολούθησεν ἡ «Περὶ συντάξεως», ὡς θέμα ῥητορικὸν τῆς ὁποίας ἐξέλεξε τὴν σύγκρισιν χειμῶνος καὶ ἔαρος. Τὴν περὶ τὸ γράφειν ἐπιτηδειότητα ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὴν πολυπληθῆ ἀλληλογραφίαν, διότι κατέλιπε συλλογὴν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ μιᾶς ἐπιστολῶν (τῶν πλείστων μεταξὺ 1292 καὶ 1300 συνταχθεισῶν) πρὸς Ἀνδρόνικον Β', τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον, τὸν Λέοντα Βαρδαλῆν καὶ πρὸς ἄλλους ἐκκλησιαστικοὺς καὶ πολιτικοὺς λειτουργούς. Ἀπέθανε τῷ 1310. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Πλανούδι *[Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν ΒΒΔ. ἀκτὴν τῆς Τήνου (πλάτ. 37° 39' Β., μῆκ. 25° 05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815; Tinos, Myconi, Rhenea and Delos islands) καὶ εἰς τὸ βόρειον κέρας τὸ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα τοῦ Πανόρμου. Λέγεται καὶ *Πλανίτης* καὶ *Πλανούμι* καὶ *Πλανήτα*. Ἔχει φάρον (1886) λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 12 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

— Πλανούδι *[Γεωγρ.]*. Ἄριστος λιμὴν τοῦ Πελαγονησίου τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων. Ἄλλως *Πλανίτης* (βλ. λ.).

Πλανούμι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Τήνου (βλ. *Πλανούδι*).

πλανοφόρον (τό). Μηχάνημα πτήσεως, βαρύτερον τοῦ ἀέρος, ἐπινοηθὲν τῷ 1869 ὑπὸ τοῦ Γάλλου Πενὼ (βλ. *ἀεροπλοΐα*).

Πλάντα (Planta). Εὐγενὴς ἑλβετικὴ οἰκογένεια ἀνάγουσα τὴν καταγωγήν της εἰς τὸν Πομπήϊον Planta, Ρωμαῖον πατρίκιον, ὅστις τῷ 490 ἵδρυσε τὴν πόλιν Curia καὶ ὠργάνωσε δημοκρατίαν ἀνεξάρτητον. Ἐπανεμφανισθεῖσα εἰς τὸ ἑλβετικὸν καντόνιον Γκραουμπίντεν τῷ 1139, ἔλαβε τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα προνόμια φεουδαρχικά. Ἐπισημότερα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι: —1) ***Ἰταλ.*** Συνιδρυτὴς μετὰ τοῦ *Ἰακώβου* καὶ *Ἑρρίκου Πλάντα*, τῷ 1367, τοῦ συνδέσμου τοῦ Οἴκου τοῦ Θεοῦ. —2) ***Ἰωάννης***. Νομικὸς καὶ ἀρχηγὸς τῶν καθολ-

Digitized by Google

.ῶν. Ἀξιώσας τῷ 1571, δυνάμει βούλλας τοῦ πάπα, ὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὑπὸ τοῦ πάπα δημευθεισῶν πειουσιῶν τῶν ἐκκλησιῶν, παρεπέμφθη εἰς δίκην καὶ :αταδικασθεὶς εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν ἐθανατώθη. —3) *Πομπήϊος*. Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου 1569—1621). Σύμβουλος τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐιτρίας Μαξιμιλιανοῦ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ζούρ, κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Γένατς καὶ ἄλλων διαιαρτυρομένων κληρικῶν, αὐτὸς καὶ ὁ πρεσβύτερος ιδελφός του Ροδόλφος, ἐκηρύχθησαν ὑπὸ τοῦ δι:αστηρίου προδόται, ὡς φίλοι τῆς Ἱσπανίας, καὶ δημεύθησαν αἱ περιουσίαι των. Βραδύτερον οἱ ιύο ἀδελφοί, βοηθείᾳ ἱσπανικῶν στρατευμάτων, ιπηλευθέρωσαν τὸ Βέλτλιν (τὴν σημερινὴν ἰταλι:ὴν Βαλτολλίνα), τὸ δὲ ἀνώτατον συμβούλιον, μεσολαβήσει τοῦ Πομπηΐου, συνῆψε συνθήκην μετὰ ῆς Ἱσπανίας. Ἐδολοφονήθη ἐν Βέλτλιν ὑπὸ οπαιῶν τοῦ Γένατς, τούτου ἡγουμένου. —4) *Μαρτῖνος*. Ιαιδαγωγὸς καὶ φυσικὸς (1727—1772). Μετὰ σπουιὰς θεολογίας, φιλολογίας καὶ φυσικομαθηματικῶν, εροκήρυξ ἐν τῇ προτεσταντικῇ γερμανικῇ ἐκκληιία τοῦ Λονδίνου καὶ ἔπειτα ἐν Τσίτσερ τῆς Ἑλιετίας, ὅπου ἐπανῆλθεν. Ἐκεῖ ἵδρυσε πρότυπον κπαιδευτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσε τὰς ἰδικάς ου ἠθοπλαστικὰς μεθόδους πρὸς μόρφωσιν καὶ ιαπαιδαγώγησιν τῆς νεότητος. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο, ιεταφερθὲν βραδύτερον εἰς Χαλντενστάϊν, ἐγένετο τερίφημον ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόιειγμα παιδαγωγικοῦ σχολείου. Ὁ Πλάντα, ὡς ρυσικός, εἶναι ὁ ἐφευρετὴς τῆς μετὰ περιστρεφοιένων δίσκων ἠλεκτρικῆς μηχανῆς. θ. κ.

Πλανταγενέται (οἱ) (Plantagenet). Παρώνυμον ιοθὲν εἰς τὴν δυναστείαν τῆς Ἀνδηγαυΐας, ἥτις βασίλευσεν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1154 μέχρι τοῦ .485. Κατὰ πρῶτον παρωνομάσθη οὕτω ὁ κόμις *Γοδεφρεῖδος* τῆς Ἀνδηγαυΐας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἑρρίκου Β', διότι, λέγεται, ἔφερε συνήθως εἰς τὸν πῖλον :ου κλάδον σπάρτου (Planta genista). Βασιλεῖς ἐκ :ῆς δυναστείας ταύτης τῶν Πλανταγενετῶν ὑπῆρ;αν: *Ἑρρῖκος Β'*, *Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος*, *Ἰωάν- ·ης ὁ Ἀκτήμων*, *Ἑρρῖκος Γ'*, *Ἐδουάρδος Α'*, *Ἐιουάρδος Β'*, *Ἐδουάρδος Γ'*, *Ριχάρδος Β'*, *Ἑρρῖκος Δ'*, *Ἑρρῖκος Ε'*, *Ἑρρῖκος ΣΤ'*, *Ἐδουάρδος Δ'*, *Ἐιουάρδος Ε'*, *Ριχάρδος Γ'*. θ. κ.

πλανταγμένος, —*η*, —*ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *πλαντάζω* (βλ. λ.).

πλαντάζω, ἀόρ. *ἐ)πλάνταξα*· αἰσθάνομαι ἰσχυιὰν στενοχωρίαν ἐξ ὀργῆς, σκάζω ἀπὸ τὸ κακό ιου, σκάζω: «ἐπλάνταξε ἀπὸ τὴ ζήλεια», «νὰ σκάσῃς :αὶ νὰ πλαντάξῃς».

Πλανταμοὺρ (Plantamur), *Αἰμίλιος*. Ἑλβετὸς ἀστρονόμος καὶ μετεωρολόγος, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1882. Τῷ 1839 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ :ὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοτείου τῆς Γενεύης καὶ καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς πατρίδος του. Συνέγραψε πλείστας ἀξιολόγους πραγματείας, ἀφορώσας κυρίως εἰς τοὺς ἀστεροειδεῖς, τοὺς κομήτας καὶ θέματα τῆς μετεωρολογίας. Ἠσχολήθη ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν γεωδαισίαν, ἐκτελέσας μετὰ τοῦ Burnier τὴν χωροστάθμησιν τοῦ Μεγάλου Ἁγίου Βερνάρδου. Ὡς μέλος τῆς ὁμοσπονδιακῆς γεωδαιτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐξετέλεσεν ὁλόκληρον σειρὰν προσδιορισμῶν τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους διαφόρων σημείων καὶ πολλὰς παρατηρήσεις δι' ἐκκρεμοῦς. Ἐκ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσε, κυριώτερα εἶναι: «Ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις γενόμεναι ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Γενεύης» (1841), «Ἀποτελέσματα μαγνητικῶν παρατηρήσεων γενομένων ἐν Γενεύῃ» (1844 κ. ἑξ.), «Ὁ κομήτης Mauvais τοῦ 1844» 1847), «Τὸ κλῖμα τῆς Γενεύης» (1863—1876), «Πειράματα δι' ἐκκρεμοῦς ἐν Γενεύῃ» (1866 κ. ἑξ.). σ. π.

Πλαντὰντ (Plantade), *Κάρολος-Ἑρρῖκος*. Γάλλος μουσουργὸς (1764—1839). Ἡ μελῳδία του: «Νὰ σ' ἀγαπήσω, ἀγαπητή μου Ζελία» κατέστησε τὸ ὄνομά του δημοφιλέστατον. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων (1802), βραδύτερον δὲ ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Ναπολέοντος τῆς Ὁλλανδίας. Ἐπανελθὼν ἐν Παρισίοις ἀνέλαβε διαφόρους θέσεις ἐν τῷ μελοδράματι, ᾠδείῳ κ.λ.π. Ἔγραψε πλεῖστα μελοδράματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐσημείωσαν ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν τά: «Ζωή, ἢ ἡ πτωχὴ μικρά», «Πάλμα», καὶ «Ὁ σύζυγος τῆς περιστάσεως», ἐπίσης ἐν «Ρέκβιεμ», ἐν Te Deum, λειτουργίας, μοτέττα κ.λ.π. Τὴν φήμην του ὅμως ἐκέρδισε κυρίως χάρις εἰς τὰς εὐκόλους καὶ δημοφιλεῖς μελῳδίας του. γ. σ.

Πλαντὲ (Planté) *Ραϋμόνδος-Λουδοβῖκος-Γάστων*. Γάλλος φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1834 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1854. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων ἐργασιῶν του εἶναι ἡ πραγματοποίησις ὑπὸ τούτου τῶν ἠλεκτρικῶν συσσωρευτῶν (accumulateur). Ἐδημοσίευσε πολλὰ ὑπομνήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν φυσικήν. κ. π.

—Πλαντὲ (Planté), *Φρανσέ*. Γάλλος δεξιοτέχνης κλειδοκυμβαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1839. Πρῶτον βραβεῖον τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων, διετέλεσε μέλος τοῦ «Τρίο» Ἀλὰρ καὶ Φρανσόμ. Ὡς συνθέτης ἐγένετο γνωστὸς διὰ μικρῶν ἔργων καὶ διασκευῶν διὰ κλειδοκύμβαλον. γ. σ.

Πλαντὲν (Plantin), *Χριστόφορος*. Γάλλος τυπογράφος (1514—1589). Ἵδρυσε τῷ 1550 ἐν Ἀμβέρσῃ τυπογραφεῖον, ὅπερ κατέστη περίφημον ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τὰς καλλιτεχνικὰς αὐτοῦ ἐκδόσεις. Διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Β', προσληφθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν ὡς πρῶτος τυπογράφος. Ἀπέκτησεν ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεών του κολοσσιαίαν περιουσίαν, ἣν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔφθειρε διὰ τῶν τεραστίων δαπανῶν τοῦ τυπογραφικοῦ του ἀριστουργήματος, τῆς περιφήμου πολυγλώσσου βίβλου «Biblia sacra hebraice, chaldaice, graece et latine» (1569—1573). Συνέθεσε κατάλογον τῶν ἐκδοθέντων ὑπ' αὐτοῦ βιβλίων, συνειργάζετο δὲ ὡς λόγιος εἰς τὸν «Θησαυρὸν τῆς τευτονικῆς γλώσσης» τοῦ Κίλιαν. θ. κ.

Πλαντὲν-Μορέτους *μουσεῖον* (Plantin-Moretus). Εὑρίσκεται ἐν Ἀμβέρσῃ τοῦ Βελγίου, εἶναι δὲ ἡ οἰκία τῆς οἰκογενείας τοῦ τυπογράφου *Χριστοφόρου Πλαντὲν* καὶ τοῦ συνεχίσαντος τὴν ἐπιχείρησιν γαμβροῦ του *Μορέτους* καὶ περιέχει τὴν πλουσίαν συλλογήν, ἣν εἰς τρεῖς αἰῶνας συνέλεξαν οὗτοι. Ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἀντίτυπα τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ τυπογραφείου βιβλίων, τὰ χειρόγραφα καὶ ἀλληλογραφίαν μεγάλων ἀνδρῶν, ὧν τὰ ἔργα ἐξετυπώθησαν, ἐνενήκοντα προσωπογραφίας τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἔργα τῶν ἐνδοξοτέρων ζωγράφων (Ροῦμπενς, Βὰν Ντάϊκ κλπ.), πλῆθος ξυλογραφιῶν, στοιχείων καὶ ἄλλων ὁμοίων εἰδῶν. Τὴν συλλογὴν ἠγόρασεν ὁ δῆμος Ἀμβέρσης τῷ 1877 μετὰ τῆς οἰκίας. θ. κ.

πλανῶ (*—άω*)· ἀπατῶ, κάμνω τινὰ νὰ πιστεύῃ ἀναλήθη: «μὲ πλανᾷ μὲ ψευδεῖς ὑποσχέσεις»· || συνήθ. παθ. *πλανῶμαι*· σφάλλομαι, ἀπατῶμαι, ἔχω σχηματίσει ψευδῆ γνώμην: «πλανῶνται πιστεύοντες ὅτι...», || περιφέρομαι ἐδῶ κι' ἐκεῖ, περιπλανῶμαι: «πλανᾶται ἀσκόπως», «ποῦ πλανᾶται ὁ νοῦς σου».

πλάξ, —*ακὸς* (ἡ)· σχιστόλιθος, κοιν. *πλάκα*: «πλὰξ μαρμαρίνη, — κοινή», «αἱ πλάκες τοῦ πεζοδρομίου»· || πλὰξ μεταλλίνη, ἔλασμα: «χρυσὸς κατατεθειμένος εἰς πλάκας»· || «πλὰξ ὡρολογίου» δίσκος ἐφ' οὗ σημειοῦνται αἱ ὧραι· || «φωτογραφικὴ πλάξ» πλὰξ ὑαλίνη, ἐφ' ἧς ἀποτυποῦται ἀρνητικῶς τὸ φωτογραφούμενον ἀντικείμενον (βλ. καὶ *πλάκα*).

— *[Ἐγκυκλ.] Πλὰξ* καλεῖται πᾶν στερεὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου αἱ δύο διαστάσεις εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτεραι τῆς ἑτέρας. Τὰ ὑλικά, ἐκ τῶν ὁποίων λαμβάνονται ἢ κατασκευάζονται αἱ διὰ τὰς διαφόρους ἀνάγκας χρησιμοποιούμεναι πλάκες, εἶναι πολλά, ἀναλόγως δὲ τοῦ ὑλικοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρχονται αὗται, λαμβάνουσι χαρακτηριστικὸν καὶ δηλωτικὸν ὄνομα· οὕτω λ. χ. ἔχομεν πλάκας μαρμαρίνας, ξυλίνας, σιδηρᾶς, πλάκας ἑτερνίτου, ἐξ ὀπτῆς γῆς, ὑαλίνας, ἐκ κονιάματος (μωσαϊκάς), ἢ ἐκ σκυροκονιάματος ὡπλισμένου ἢ οὔ, ἐκ γραφίτου κλπ. Αἱ τελευταῖαι, χρησιμοποιούμεναι διὰ τὰ ἀβάκια τῶν μαθητῶν, εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ἁπλοῦν ὄνομα *πλάκες*. Πολλάκις, ἀντὶ τοῦ ὑλικοῦ, αἱ πλάκες χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ τόπου προελεύσεως (π. χ. πλάκες Τήνου, μαλτέζικες κλ.), ἢ ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν, ὡς πλάκες κυκλικαὶ (κοιν. στρογγύλαι), τετραγωνικαί, ὀρθογωνικαί, πολυγωνικαὶ κλπ. Πλάκες μικρῶν διαστάσεων φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *πλακίδια* ἢ ἐνίοτε *πλακέττα* (γαλλ. plaquette). Αἱ πλάκες χρησιμοποιοῦνται πρὸς ποικιλωτάτους σκοπούς, ἀναλόγως τῶν ὁποίων καὶ ὀνομάζονται, ὡς *ἄβακες*, *πλίνθοι*, *πλάκες πλακοστρώσεων*, *φωτογραφικαί*, *τυπογραφικαί*, *λιθογραφικαί*, *ὡρολογίων*, *ἀντικειμενοφόροι*, αἵτινες εἶναι ὑάλινα πλακίδια χρησιμοποιούμενα πρὸς ἐπίθεσιν τῶν πρὸς μικροσκοπικὴν ἐξέτασιν οὐσιῶν, *ἐπικαλυπτρίδες* ἢ ἁπλῶς *καλυπτρίδες*, αἵτινες εἶναι ἐπίσης ὑάλινοι, διαστάσεως 2 ἑκ. περίπου καὶ λεπτόταται, χρησιμοποιούμεναι δι' ἐπικάλυψιν τῶν ἐπὶ τῶν προαναφερθεισῶν πλακῶν τιθεμένων πρὸς ἐξέτασιν οὐσιῶν χάριν προφυλάξεως ἀπ' αὐτῶν τῶν φακῶν τοῦ ἀποφθαλμίου, *ἑδράσεως*, αἵτινες εἶναι σιδηραῖ συνήθως, χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν ἕδρασιν ἢ στήριξιν μικρῶν κατασκευῶν, *πατωμάτων* κλπ. Τὰς πλάκας δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν καὶ στατικῶς, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς στηρίξεως αὐτῶν, ὁπότε ἔχομεν: *πλάκας παντοστηρίκτους*, ἑδραζομένας ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μιᾶς ὄψεως αὐτῶν, ὅπως αἱ πλάκες ἐπιστρώσεων δαπέδων, αἱ ἐπὶ τοῦ ὕδατος πλάκες τοῦ πάγου κλπ., *ἀμφιερείστους*, ἑδραζομένας ἐπὶ τῶν δύο ἑκατέρωθεν αὐτῶν πλευρῶν, *τετραστηρίκτους* ἢ *γυρωστηρίκτους*, στηριζομένας ἐπὶ πάντων τῶν ἄκρων αὐτῶν, ὅπως αἱ συνήθεις πλάκες τῶν πατωμάτων, *πεπακτωμένας* κατὰ τὸ ἓν ἄκρον αὐτῶν καὶ ἐλευθέρας κατὰ τὰ ἄλλα, ὅπως αἱ πλάκες πολλῶν ἐξωστῶν, *μυκητοειδεῖς*, στηριζομένας εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτῶν μεμονωμένα κλπ. Ὁ στατικὸς ὑπολογισμὸς τῶν πρὸς μεταβίβασιν φορτίων πλακῶν γίνεται συνήθως διὰ παραδοχῶν διαφόρων, καθὼς καὶ δι' ἐμπειρικῶν οὕτως εἰπεῖν τύπων, καὶ οὐχὶ διὰ τῆς γενικῆς θεωρίας τῶν πλακῶν, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ εἶναι πολύπλοκος, δύσκολος καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεφάρμοστος, δὲν χρησιμοποιεῖται παρὰ σπανίως. Α. Κ.

—*[Φωτογρ.]* Αἱ εἰς τὴν φωτογραφικὴν χρησιμοποιούμεναι φωτοπαθεῖς *πλάκες* ἀποτελοῦν τὸ μέσον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνομεν κατὰ τὴν φωτογράφησιν τὴν προσήλωσιν τῶν ἐν τῷ φωτογραφικῷ θαλάμῳ προβαλλομένων εἰκόνων. Ἡ φωτογραφικὴ πλὰξ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὑποστρώματος, τῆς κυρίως δηλαδὴ πλακός, ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ὕαλος, κελλουλοΐτης ἢ ἄλλο διαφανὲς μέσον ἢ ἀκόμη καὶ χάρτης, καὶ ἐκ τοῦ φωτοπαθοῦς στρώματος, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται δι' ἐπιστρώσεως τῆς μιᾶς ἐπιφανείας τῆς κυρίας πλακὸς διὰ φωτοπαθοῦς βρωμιαργυρούχου γαλακτώματος. Αἱ φωτοπαθεῖς πλάκες, διὰ νὰ δίδουν καλὰ ἀποτελέσματα, δέον νὰ εἶναι εὐπαθεῖς, τουτέστι νὰ προσβάλλωνται καὶ ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης ποσότητος φωτὸς καὶ νὰ μὴ παρουσιάζουν τὸν λεγόμενον πέπλον. Ἐπίσης πρέπει ἡ ἐπ' αὐτῶν ἀποτύπωσις τῶν φωτεινῶν καὶ σκιερῶν μεταπτώσεων νὰ γίνεται κλιμακηδόν. Αἱ φωτογραφικαὶ πλάκες, ὡς πρὸς τὰ διάφορα εἴδη των, διακρίνονται: 1) εἰς τὰς κοινὰς ζελατινοβρωμιαργυρούχους πλάκας, 2) εἰς τὰς ὀρθοτονικὰς ἢ χρωμοπαθεῖς, 3) εἰς τὰς ἀπηλλαγμένας τοῦ ἐξ ἀνακλάσεως ἐλαττώματος, τοῦ προκαλοῦντος τὴν ἅλων τῶν φωτογραφικῶν πλακῶν, ἤτοι τὰς ἀντιαλωϊκὰς πλάκας, καὶ 4) εἰς τὰς αὐτοχρώμους πλάκας. Αἱ συνήθεις κοιναὶ ζελατινοβρωμιαργυροῦχοι πλάκες διακρίνονται πάλιν εἰς: 1) πλάκας μικρᾶς εὐπαθείας ἢ βραδείας, 2) εἰς πλάκας μέσης εὐπαθείας καὶ 3) εἰς πλάκας ὑπερτάτης εὐπαθείας. Τὰ διάφορα ταῦτα εἴδη τῶν πλακῶν καὶ αἱ διάφοροι ποικιλίαι των ἐνδείκνυνται εἰς διαφόρων εἰδῶν φωτογραφήσεις. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπόστρωμα τῶν πλακῶν, τὸ μᾶλλον ἀξιοσύστατον εἶναι ἡ ὕαλος, καθὸ μὴ ἐπηρεάζουσα τὸ φωτοπαθὲς στρῶμα. Αἱ φωτοπαθεῖς πλάκες δέον νὰ φυλάσσωνται μακρὰν ὑγρασίας καὶ παντὸς ἴχνους φωτός. κ. γ. μ.

— ***πλάκες λεμφώδεις*** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. ***παϋέρειοι*** πλάκες.

— ***πλάκες σχολείων***. Σχολικὰ ὄργανα ἐν εἴδει μικρῶν πινάκων, ἐφ' ὧν γράφουσιν οἱ ἀρχάριοι συνήθως μαθηταί, ἀντικαταστήσαντα τὴν ἄμμον τῶν ἀρχαίων, ἐφ' ἧς οἱ παῖδες ἐχάρασσον γράμματα καὶ ἀριθμούς. Ἡ *πλὰξ* ἢ *ἀβάκιον* ἢ *ἄβαξ* παρασκευάζεται διὰ τῆς βιομηχανίας ἐκ μέλανος σχιστολίθου (ἀρδωσίας) καὶ λαμβάνει τετράπλευρον σχῆμα, πλαισιοῦται δὲ διὰ ξυλίνης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρυφῆς, ἥτις προφυλάττει τὴν πλάκα ἀπὸ τοῦ νὰ θραύηται εὐκόλως. Ἐπὶ τῆς πλακὸς γράφουσι διὰ κονδυλίου, ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης κατεσκευασμένου, γράμματα εὐχερῶς ἐξαλειφόμενα διὰ σπόγγου βεβρεγμένου καὶ ἀνηρτημένου διὰ θώμιγγος εἰς τὸ πλαίσιον τῆς πλακός. Ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, ἡ σχολικὴ πλὰξ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀξιοσύστατος. Διότι οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἔχουσι συνήθως τὸ ἐλάττωμα νὰ σβήνουν τὰ γραφόμενα διὰ τῆς γλώσσης ἢ διὰ τῶν δακτύλων, ἐπανειλημμένως βρεχομένων διὰ σιέλου. Ἕκαστον παιδίον δέον οὐ μόνον νὰ ἔχῃ ἰδίαν πλάκα, ἣν μηδέποτε νὰ μεταχειρίζηται ἄλλο, ἀλλὰ καὶ ἴδιον σπόγγον. Ἡ πλὰξ καταπονεῖ ὡσαύτως τοὺς ὀφθαλμούς, ἕνεκα τοῦ δυσδιακρίτου φαιοῦ τοῦ κονδυλίου χρώματος. Ἡ στιλπνότης αὐτῆς εἶναι ἐπίσης λίαν ἐπιζήμιος εἰς τὴν ὅρασιν. Ἡ ἐπὶ τῆς πλακὸς δὲ γραφὴ γίνεται ἔτι μᾶλλον δυσδιάκριτος, ὅταν μετὰ μακρὰν χρῆσιν ἡ πλὰξ καταστῇ ρυπαρὰ καὶ λιπαρά, ἥτις τότε μόνον, διὰ σάπωνος ἐπιμελῶς καθαριζομένη, προσηκόντως ἐκπληροῖ τὸν σκοπόν της. Κατὰ τὰ πειράματα τοῦ Horner, ἡ σχέσις τοῦ κονδυλίου πρὸς τὸ μολυβδοκόνδυλον εἶναι 7:8, τοῦ δὲ μολυβδοκονδύλου πρὸς τὴν γραφίδα 3:4. Ἐντεῦθεν ὁ Horner ἀπέβαλε τὰς πλάκας ἐκ τῶν σχολείων, παρέχων τοῖς μαθηταῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μελάνην καὶ γραφίδα. Κατεσκευάσθησαν καὶ πλάκες λευκαὶ (Σαξωνία, προτιμώμεναι ὑπὸ τοῦ Cohn) ἢ ἐξ ὑέλου διαφόρων χρωμάτων ἢ ἐξ ἀδροχάρτου (Buhl, 1885) ἢ ἐκ λευκοσιδήρου μετὰ λευκοῦ μίλτου, τέλος δὲ ἐκ κυτταρίνης (Lange καὶ Schwegler). σ. γ. σ.

— ***πλὰξ κρανίου*** *['Ανατομ.]*. Λεπτὴ στιβὰς συμπαγοῦς (ὀστεΐνης) οὐσίας, ἐξ ἧς συνίστανται ἰδιαιτέρως τὰ ὀστᾶ τοῦ θόλου τοῦ κρανίου ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν. Καὶ ἡ μὲν τὴν ἔξωθεν ἐπιφάνειαν σχηματίζουσα συμπαγὴς στιβὰς καλεῖται *ἔξω πλάξ*, ἡ δὲ τὴν ἔσωθεν *ἔσω πλὰξ* ἢ *ὑαλοειδής*, εὐθραυστοτέρα οὖσα τῆς ἔξω. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο πλακῶν παρεμβάλλεται λεπτὴ στιβὰς σπογγώδους ἀγγειοβριθοῦς οὐσίας, ἥτις ἐνταῦθα καλεῖται *διπλόη*. ι. π.

— ***πλὰξ λευκὴ τῶν καπνιστῶν*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *λευκοπλακία*.

— ***πλὰξ ὀδοντικὴ*** *['Οδοντιατρ.]*· βλ. λ. ***ὀδοντικὴ*** πλάξ.

—***πλὰξ περιστροφικὴ*** ἢ ***ἀλλαγῆς τροχιᾶς*** *[Σιδηροδρ.]*. Καλεῖται ἡ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐντὸς κυκλικοῦ ἀνοίγματος μικροῦ βάθους ἐγκαθισταμένη εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ πρὸ τῶν μηχανοστασίων ἢ ἁμαξοστασίων μεταλλικὴ πλάξ,

Digitized by Google

διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ μετάβασις τῆς ἀτμαμάξης ἢ ἄλλου σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος ἀπὸ μιᾶς τροχιᾶς εἰς ἑτέραν, σχηματίζουσαν γωνίαν μὲ τὴν πρώτην. Ἡ πλὰξ αὕτη φέρει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας της, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὴν στάθμην τοῦ ἐδάφους, σιδηροδρομικὴν τροχιὰν ὁμοίαν μὲ τὰς δύο ὑπὸ γωνίαν τοιαύτας, δύναται δὲ νὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της, καθόσον φέρεται ἐπὶ τροχῶν, οἵτινες περιστρέφονται περὶ κυκλικὴν τροχιὰν ἐγκατεστημένην ἐντὸς τοῦ ὡς ἄνω κυκλικοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἐδάφους. Ἡ περιστροφὴ τῆς πλακὸς ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ τῆς χειρὸς ἀπ' εὐθείας, διὰ μοχλῶν οἵτινες ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῆς πλακὸς περιφερειακῶς, εἰς δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα σημεῖά της, ἢ διὰ συστήματος ὀδοντωτῶν τροχῶν, εἴτε διὰ μηχανικῆς δυνάμεως. Ἡ μετάβασις τοῦ ὀχήματος ἀπὸ τῆς μιᾶς τροχιᾶς εἰς τὴν ἄλλην διενεργεῖται ὡς ἀκολούθως. Περιστρέφεται κατὰ πρῶτον ἡ πλάξ, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀλλαγῆς τῆς διευθύνσεως τῶν δύο τροχιῶν κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ ἐπ' αὐτῆς τροχιὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς τροχιᾶς ἐφ' ἧς τὸ ὄχημα, ὁπότε τοῦτο μεταβαίνει ἐπὶ τῆς πλακός. Μετὰ ταῦτα περιστρέφεται ἡ πλὰξ μετὰ τοῦ ὀχήματος, ὥστε ἡ τροχιά της νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἑτέρας τροχιᾶς, ὁπότε καὶ τὸ ὄχημα ἔρχεται εἰς τὴν τροχιὰν ταύτην. Δ. Κ. Α.

Πλάουεν (Plauen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Σαξωνίᾳ, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ζύρα καὶ Λευκοῦ Ἔλστερ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λειψίας - Χόφ. Κάτ. 111.436 (1928). Εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων πόλεων τῆς Σαξωνίας, παράγουσα παντοειδῆ εἴδη εἰς 1177 ἐργοστάσια, ἀπασχολοῦντα 36.367 ἐργάτας, κυρίως δὲ ὑφάσματα ποικίλα (τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς), μετάλλινα σκεύη, μηχανάς, αὐτοκίνητα, σύρματα, χημικὰ προϊόντα, ὀπτοπλίνθους, εἴδη χαρτοποιίας κτλ. Θ. Κ.

πλαουράϊτια (Plowrightia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *δοτιδιιδῶν*. Οἱ ἀσκοὶ φέρουν ᾠοειδῆ σπόρια μὲ ἓν διάφραγμα, ὑελώδη. Τὰ πλεῖστα εἴδη εἶναι τυπικῶς βλαστόβια. Τὸ εἶδος P. morbosa προσβάλλει τὴν δαμασκηνέαν καὶ τὴν κερασέαν καὶ προκαλεῖ ἐπὶ τῶν κλάδων των τὴν ἀνάπτυξιν φυματίων μέχρις ἑνὸς ἑκατοστοῦ διαμέτρου, καθ' ὁμάδας, χρώματος ὑπομέλανος. Οἱ ὄγκοι οὗτοι αὐξάνουν κατὰ μέγεθος ἀπὸ ἑνὸς ἔτους εἰς ἔτος καὶ τέλος ἀποσυντιθέμενοι ἀφήνουν ἐπὶ τῶν κλάδων πληγὰς ἐν εἴδει καρκινώματος. Ἐνδείκνυται ἡ κλάδευσις καὶ καῦσις τῶν προσβεβλημένων κλάδων καὶ ἡ χρῆσις τοῦ βορδιγαλλείου πολτοῦ κατὰ Μάϊον—Ἰούνιον. Τὸ εἶδος P. berberidis προσβάλλει τὴν βερβερίδα καὶ τὸ P. ribesia τὸ ριβήσιον. Ε. Τ. Ε.

Πλαπούτας. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Γορτυνίας, ἀναφανείσης κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ἐκ ταύτης προῆλθον οἱ ἔνδοξοι ἐκ Παλούμπα τῆς Ἡραίας κλέφται καὶ ὁπλαρχηγοί.

—**Πλαπούτας, *Ἀθανάσιος*.** Υἱὸς τοῦ *Κόλλια Πλαπούτα* ἐκ τῆς Λιόσας. Ἀκολουθῶν πάντοτε τὸν Δημ. Πλαπούταν μετέσχεν ὅλων ὅπου καὶ ἐκεῖνος μαχῶν, ἀνδραγαθήσας ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν πρὸ τῶν Πατρῶν μάχην τῆς 9ης Μαρτίου. Γ. Θ. Δ.

—**Πλαπούτας, *Γεωργάκης*.** Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ *Κόλια Πλαπούτα*. Μετασχὼν τοῦ Ἀγῶνος ἀπέθανεν ἐκ συγκοπῆς κατὰ τὴν πρὸ τῆς μάχης τοῦ Πούσι συμπλοκήν, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι τοῦ Λάλα ἐνίκησαν τοὺς Ἕλληνας. Γ. Θ. Δ.

— **Πλαπούτας, *Δημήτριος*.** Υἱὸς τοῦ *Κόλια Πλαπούτα* ἐκ τῆς Κυράτσως. Ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Παλούμπᾳ, ὅπου ἐδιδάχθη ὀλίγην ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Τὸν Μάϊον 1803 ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Κολοκοτρώνη Στεκούλαν. Τῷ 1808 μετέβη εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα ὑπηρέτησεν ὡς ὑπαξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, προαχθεὶς τῷ 1810 εἰς ἑκατόνταρχον καὶ πολεμήσας κατὰ τῶν Γάλλων εἰς τὴν μάχην τῆς Ἁγίας Μαύρας. Τῷ 1812 ἐπανῆλθεν εἰς Παλούμπαν καὶ ἐκεῖθεν ἔφυγε πάλιν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1818. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν μάχην Λεβιδίου, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοπέδου τῆς Πλιάνας, ἔπειτα δέ, ἀδιακόπως μαχόμενος εἰς Βαλτέτσιον, Λάλα, Πούσι, παρέμεινεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τρικόρφων ἐπὶ κεφαλῆς 1.500. μέχρις οὗ ἐκυριεύθη ἡ Τρίπολις, ὁπότε, διαταγῇ τοῦ Κολοκοτρώνη, συνώδευσε τοὺς Ἀλβανοὺς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα. Παρακολουθῶν τὸν Κολοκοτρώνην ἐπὶ κεφαλῆς ἰδίου σώματος ἀνδρῶν, μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων Κορίνθου, Ἄργους καὶ τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν, ὅπου ἰδιαιτέρως διεκρίθη. Πλειστάκις ἀντικατέστησεν εἰς τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τὸν Κολοκοτρώνην. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, ἐπὶ κεφαλῆς 2.000 ἀνδρῶν, ἐπολέμησε γενναιότατα παρὰ τὴν θέσιν Ἄκοβα τοῦ Παλαιοκάστρου τοῦ Ἄργους, πεσόντος δὲ τοῦ Παλαμηδίου διωρίσθη ἐπί τινα χρόνον φρούραρχος Ναυπλίου. Τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1833 κατεδικάσθη μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς θάνατον, κατηγορηθεὶς ἐπὶ στάσει κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Τυχὼν χάριτος ἀποκαταστάθη εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς αὐτοῦ βαθμοὺς καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, διορισθεὶς βραδύτερον καὶ γερουσιαστής. Γ. Θ. Δ.

—**Πλαπούτας, *Κόλιας*.** Ἐγεννήθη τῷ 1736 εἰς χωρίον τῆς Τριφυλίας, ὁπόθεν, φονεύσας ἐν Σουλιμᾷ Τοῦρκον βασανίζοντα Χριστιανόν, κατέφυγεν εἰς Παλούμπα. Διακρινόμενος διὰ τὸν σιδηροῦν ὀργανισμὸν τοῦ σώματός του, τὸ ἀτρόμητον, βίαιον καὶ ἀτίθασον τοῦ χαρακτῆρός του, ἤρχισεν ἀδιάλειπτον κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ὀρλώφ, συνέτεινεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ δι' ἀτρύτων ἀγώνων περιώρισε τοὺς Τούρκους τοῦ Λάλα ἐκεῖθεν τοῦ Ἐρυμάνθου, μὴ τολμῶντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν περιφέρειαν Καρυταίνης, ἧς διωρίσθη κατ' ἐπανάληψιν «κάπος» καὶ «καμπόμπασης». Πολιορκουμένης τῆς Τριπόλεως μετεκομίσθη ἐπὶ φορείου καὶ ἔδιδε γνώμας τῷ Κολοκοτρώνῃ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ταχυτέρας ἐκπορθήσεως τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραήμ, μετεκομίσθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Δημιτσάναν μονὴν τοῦ Προδρόμου, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1827. Ὁ Κόλιας ἀπέκτησεν ἐκ μὲν τῆς νομίμου συζύγου του Κυράτσως (ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Τζωρτζαίων) τούς: *Γεωργάκην* καὶ *Δημητράκην*, ἐπονομασθέντας καὶ *Κολιοπούλους*, ἐκ δὲ τῆς παλλακῆς του Λιόσας, τὸν *Ἀθανάσιον* καὶ *Παρασκευᾶν*. Γ. Θ. Δ.

— **Πλαπούτας *Παρασκευᾶς*.** Υἱὸς τοῦ *Κόλια Πλαπούτα* ἐκ τῆς Λιόσας. Ἀθλητικῶν διαστάσεων, ἄγριος πολεμιστής, ἀτρόμητος πρὸ τῶν κινδύνων, ἥρπασεν, ὡς λέγεται, ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου εἶχε καταφύγει μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Γεωργάκη καὶ Δημητράκη, ταῦρον μαινόμενον καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν ἀκίνητον πρὸ τοῦ καταπλήκτου Ἄγγλου ἁρμοστοῦ, σώσας τοὺς διαβάτας. Ἐπανελθὼν εἰς Πελοπόννησον μετέσχεν ὅλων σχεδὸν τῶν μαχῶν, ἀτρομήτως ἐφορμῶν ἢ κυλίων γιγαντιαίους λίθους κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Θανόντος τοῦ Γεωργίου Πλαπούτα, οἱ ὁπλαρχηγοὶ τοῦ τμήματος Λειοδώρας ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ἀρχηγὸν μέχρις ἀναλήψεως τῆς γενικῆς ἀρχιστρατηγίας τῶν κατὰ Λάλα στρατευμάτων ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Πλαπούτα. Γ. Θ. Δ.

Πλαρινός· βλ. *Πυλαρινός*.

Πλασένθια (Plasencia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χέρτε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαδρίτης—Λισσαβῶνος. Κάτ. (1920) 9.458. Ἔχει περίφημον ὑδραγωγεῖον ἐκ 53 τόξων, τείχη τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος, καὶ παράγει ἔλαιον, μέταξαν καὶ εἴδη δερμάτινα καὶ ἐκ φελλοῦ. Θ. Κ.

Πλασιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καστρίου τῆς ἐπαρχίας Ἀγυιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 120. Ἀπέχει 23 χλμ. ἀπὸ τῆς Λαρίσης. Π. Ν. Π.

πλασιὲ (ὁ)· ἐμπορικὸς μεσίτης φροντίζων πρὸς διάθεσιν εἰς τὴν ἀγορὰν διαφόρων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων.

Πλασίμης, *Σαμουήλ*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Σκαζῆς*. Ἐλλόγιμος ἐξ Ἀμονακλειοῦ τῆς Ἄνδρου κληρικός, γεννηθεὶς κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Παιδευθεὶς ἐν Πάτμῳ καὶ κατόπιν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ, διετέλεσε τὸ πρῶτον διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἶτα ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀνήγειρεν ἐν Κορθίῳ ἰδίαις αὐτοῦ δαπάναις λαμπρὰν σχολὴν μὲ εὐρείας αἰθούσας διὰ τὴν διδασκαλίαν, βιβλιοθήκην καὶ ἄλλα διαμερίσματα καὶ θαλάμους, ὀνομασθεῖσαν «Σχολὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος» λόγῳ τῆς ἐν τῷ περιβόλῳ της συγχρόνως ἐγερθείσης ἐκκλησίας, τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς Τριάδος. Ἡ σχολὴ σῴζεται μέχρι σήμερον, μεταβληθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων εἰς γεωργικὴν τοιαύτην (βλ. *Δ. Π. Πασχάλη* «Ἡ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἄνδρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας σχολὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος» ἐν «Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος» καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, ἐν Ἀθήναις 1928). Δ. Π. Π.

πλάσιμο (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ πλάττειν, πλάσις: «τὸ πλάσιμο τοῦ ψωμιοῦ».

πλάσις, —εως (ἡ), κοιν. ***πλάση***· ἡ ἐνέργεια τοῦ πλάττειν, πλάσιμο: «ἡ πλάση τοῦ ψωμιοῦ» || πᾶν ὅ,τι ἔπλασεν ὁ Θεός, ἡ δημιουργία, ἡ κτίσις, τὸ σύμπαν.

Πλασκαβίτσα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μακεδονίας, κλάδος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Μάλες. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς πόλεως Στὶπ καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Στρυμόνος. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του ἔχει ὕψος 1.350 μ. Τ. Β.

πλάσμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πλάττειν, τὸ πεπλασμένον, τὸ λαβὸν μορφήν, ὁμοίωμα: «πλάσμα πηλοῦ, — κηροῦ» || «πλάσμα τῆς φαντασίας» ὅ,τι φαντάζεταί τις χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ πραγματικότητι || τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πλασθέν, δημιούργημα, κτίσμα: «κι' αὐτὸς πλάσμα τοῦ θεοῦ εἶναι» || ἐπὶ ὡραίας γυναικός: «εἶναι πλάσμα», «ἐξαίσιον πλάσμα» || «πλάσμα αἵματος» τὸ κυρίως ρευστὸν μέρος τοῦ αἵματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται τὰ αἱμοσφαίρια.

—*[Φιλοσ.] Πλάσματα* (fictio), ἢ *πλασματικαὶ ὑποθέσεις* καλοῦνται ἐπινοήσεις, δημιουργήματα τῆς φαντασίας ἡμῶν, ἐκδοχαὶ φανταστικαί, περὶ τῆς μὴ πραγματικότητος καὶ τοῦ ἀδυνάτου τῶν ὁποίων ἔχομεν ἀπόλυτον πεποίθησιν, ἀλλὰ τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα κατ' ἀνάγκην πρὸς διευκόλυνσιν τῆς νοήσεως καὶ πρὸς πρακτικοὺς σκοπούς. Δυνατὴ ἀποβαίνει ἡ πλασματικὴ ὑπόθεσις ἕνεκα τῆς μερικῆς ὁμοιότητος ἢ ἀναλογίας δύο ἀντικειμένων, ὅτε ἡ σύγκρισις ὁδηγεῖ εἰς τὴν ταύτισιν αὐτῶν καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν γενίκευσιν μερικοτήτων, ἥτις εἶναι σκόπιμος διὰ θεωρητικοὺς καὶ πρακτικοὺς σκοπούς. Διὰ τῶν πλασματικῶν δηλαδὴ ὑποθέσεων δεχόμεθα κατὰ συνθήκην τι μὴ ὑπάρχον καὶ μὴ δυνατόν, ὡσεὶ ὑπῆρχε καὶ ἦτο δυνατόν, ἵνα διευκολυνθῶμεν καὶ εἰς τὴν σκέψιν ἡμῶν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν. Τοιαῦται πλασματικαὶ ὑποθέσεις ὑπάρχουσιν εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας. Οὕτω π.χ. ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁρμώμενος εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξ οἰκονομικῶν ἐλατηρίων μόνον, εἶναι ἔννοια πλασματική. Ὅμοια εἶναι καὶ τὰ παντοῖα ἰδεώδη, παραπλήσιαι δὲ καὶ αἱ ὑποθέσεις τῶν οὐτοπιῶν ἢ πολιτικῶν μυθιστοριῶν, ὡς ἡ πλατωνικὴ πολιτεία καὶ αἱ συμφώνως πρὸς αὐτὴν γραφεῖσαι, ἡ τοῦ Θωμᾶ Μώρου, τοῦ Καμπανέλλα, τοῦ Βάκωνος, τοῦ Harrington, τοῦ Cabet, τοῦ Bellamy καὶ ἄλλαι. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν γενικωτάτην χρῆσιν τῶν πλασματικῶν ὑποθέσεων, εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας ἡ πλασματοκρατία (Fictionalismus), ἡ ἐκδοχὴ δηλαδὴ πασῶν τῶν ἐννοιῶν ὡς πλασμάτων, εἶναι θεωρία ἀστήρικτος. Σ. Ν. Λ.

—*[Νομ.] Νομικὸν πλάσμα* (fictio juris) ὑπάρχει ὅταν ὁ νόμος ὁρίζῃ ὅτι γεγονός τι θέλει ἐπιφέρει τὰ ἔννομα ἀποτελέσματα, ἅτινα θὰ ἐπήρχοντο, ἂν ὑπῆρχέ τι, ὅπερ δὲν ὑπάρχει, ἢ ἂν μὴ ὑπῆρχέ τι, ὅπερ ὑπάρχει. Τίθενται δηλονότι νομικοὶ ὁρισμοί, ὡσεὶ τὰ δι' αὐτῶν ρυθμιζόμενα ἦσαν ἄλλα καὶ ὄχι ὅ,τι ὄντως εἶναι. Κατὰ τὴν κρατήσασαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ φρασιολογίαν τοῦ E. Bekker, τὸ ὄντως ὑπάρχον, ὅπερ ὁ νόμος ρυθμίζει, καλεῖται «βάσις τοῦ πλάσματος» (Fiktionsbasis), «πλαττόμενον» δὲ (ἢ «πλασματούμενον», Fictum) ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ νομοθέτης, παρὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐκδέχεται ὡς ὑπάρχον. Τὸ «πλαττόμενον» δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἁπλῶς πραγματικὸν γεγονός· δύναται τοῦτο νὰ εἶναι καὶ ἔννομος σχέσις, ἢ καὶ ἔννομον ἀποτέλεσμα.

Τὸ πλάσμα εἶναι συγγενὲς πρὸς τὴν *ἀναλογίαν* κατὰ τοῦτο, ὅτι δι' ἀμφοτέρων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐφαρμογὴ κανόνος τινὸς δικαίου καὶ ἐπὶ περιπτώσεων, ἃς ὁ κανὼν οὗτος οὐδαμῶς προὐτίθετο νὰ ρυθμίσῃ, ὅτε ἐτέθη. Πρέπει δὲ νὰ μὴ συγχέωνται τὰ πλάσματα πρὸς τὰ *νόμιμα τεκμήρια*. Ἡ πρακτικὴ διαφορὰ μεταξὺ πλάσματος καὶ μαχητοῦ νομίμου τεκμηρίου ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι προκειμένου νομικοῦ πλάσματος, ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ, ἀποτελοῦντος συνειδητὴν καὶ σκόπιμον ἐκδοχὴν τοῦ ψευδοῦς ὡς ἀληθοῦς, δὲν ἐπιτρέπεται ἀπόδειξις ὅτι τὸ «πλαττόμενον» (fictum) δὲν ἐπραγματοποιήθη (π. χ. ὅτι ὁ ἀσκήσας τὴν Πουβλικιανὴν ἀγωγὴν δὲν εἶναι κύριος τοῦ πράγματος, διότι δὲν συνεπλήρωσε τὸν χρόνον τῆς χρησικτησίας), ἐνῷ προκειμένου νομίμου τεκμηρίου, ἀποτελοῦντος κανόνα μορφωθέντα οὐχὶ μετὰ σκοπίμου αὐθαιρεσίας, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ συνήθως συμβαίνοντος, συγχωρεῖται ἀνταπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ τεκμαρτὴ ἀλήθεια ἐν συγκεκριμένῃ τινὶ περιπτώσει δὲν εἶναι ὄντως ἀλήθεια.

Δύο ὑπῆρξαν αἱ αἰτίαι τῆς ἐν παλαιοτέραις ἐποχαῖς, καὶ δὴ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ, συχνῆς χρήσεως τῶν πλασμάτων: ἡ διὰ ταύτης οἰκονομία νομοθετικῶν μέσων καὶ ὁ συντηρητικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἀρχαίου δικαίου, ὅπερ, προσκεκολλημένον εἰς τὴν παράδοσιν καὶ μετὰ δέους ἀποστέργον τοὺς νεωτερισμούς, προέκρινε τῆς δημιουργίας νέων κανόνων κατὰ πάντα προσαρμοστέων πρὸς τὴν ἀξιοῦσαν ρύθμισιν νέαν κατάστασιν, τὴν διὰ λογικῆς αὐθαιρεσίας ἔστω κήρυξιν τοῦ παλαιοῦ κανόνος ἐφαρμοσίμου ἐπὶ τῆς νέας καταστάσεως, καίπερ πολλάκις οὔσης οὐσιωδῶς διαφόρου τῶν πραγμάτων, ἅτινα ἐρρύθμιζεν ὁ πατροπαράδοτος νόμος. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἐπετύγχανεν ὁ πραίτωρ διὰ παροχῆς ἰδίᾳ τῶν πλασματικῶν ἀγωγῶν. Εἰς τὴν δημιουργίαν πλασμάτων συνέβαλον ἐπίσης καὶ οἱ νομοδιδάσκαλοι διὰ τῶν γνωμοδοτήσεων (responsa) αὐτῶν.

Ἐν τῷ συγχρόνῳ νομικῷ βίῳ οὔτε ἀνάγκη οἰκονομίας νομοθετικῶν μέσων ὑπάρχει, οὔτε προσκόπτει ἡ θέσις νέων κανόνων δικαίου εἰς ὑπερβάλλουσάν τινα συντηρητικότητα. Ὅθεν ἡ χρῆσις πλασμάτων ἐν τοῖς νόμοις ἐξυπηρετεῖ σήμερον ἁπλῶς τὴν νομοθετικὴν τεχνικήν, παρέχουσα τῷ νομοθέτῃ εὐκολίας ὁρολογικῆς καὶ φραστικῆς κυρίως φύσεως καὶ μέσον βραχυλόγου διατυπώσεως ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐπιτυγχανόμενον διὰ τῆς χρήσεως τῆς παραπομπῆς εἰς διατάξεις τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου νόμου.

Ἐνῷ ὅμως ἀναγνωρίζεται γενικῶς τὸ σκόπιμον

Digitized by Google

ιάντως δὲ τὸ ἀκίνδυνον τῆς ὑπὸ τοῦ νομοθέτου .ελογισμένης χρήσεως πλασμάτων καὶ πλασματι-ιῶν ἐκφράσεων, δεινὸς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ ἠγέρθη ἀγὼν κατὰ τῆς ὑπὸ τῆς νομικῆς ἐπιστή-ιης χρήσεως αὐτῶν. Καὶ συγχωρητὴν μὲν καὶ ἰναγκαίαν κρίνουσι τὴν ἔν τε τῷ θετῷ δικαίῳ καὶ ἐν ταύτῃ χρῆσιν αὐτῶν οἱ Demelius, Thering, Unger, Bierling, Hölder, Windscheid, Stammler ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ θετοῦ δικαίου), A. Fischer, Demogue (ἐφιστῶν ὅμως τὴν προσοχὴν εἰς τοὺς ἐκ τῆς καταχρήσεως καὶ παρερμηνείας τούτων κινδύνους) Saleilles, Geny. Ἀποδοκιμάζουσι δὲ τὴν χρῆσιν πλασμάτων οἱ O. Bülow, Sturm, Kohler, Crome, ὁ δὲ Weigelin φρονεῖ ὅτι κατὰ κανόνα (ὑποκείμενον καὶ εἰς ἐξαιρέσεις) τὰ πλάσματα πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ, ἀφοῦ αὕτη ὀφείλει νὰ τείνῃ εἰς ἐμπέδωσιν τῆς ἀληθείας καὶ σόβησιν τῶν ἀπατηλῶν φαινομένων, οὐχὶ δὲ νὰ συσσωρεύῃ καὶ ἄλλας εἰς τὰς ἤδη ὑπαρχούσας «ψευδαληθείας». Ὁ Crome θεωρεῖ ταῦτα καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἀποφευκτέα. Ὁ Somlò θεωρεῖ τὰ νομικὰ πλάσματα οὐχὶ γνήσια πλάσματα, ἀλλ' ἁπλᾶς φραστικὰς καὶ ὁρολογικὰς διευκολύνσεις τοῦ νομοθέτου, ἃς ἡ ἐπιστήμη δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀκολουθήσῃ ἢ μή, οὐσιαστικῶς μήτε ὠφελουμένη μήτε ζημιουμένη ἐκ τούτων. Ὁ δὲ Bülow, καίπερ κρίνων τὴν ἐν τοῖς νόμοις χρῆσιν πλασμάτων λυσιτελῆ, εἶναι ὁ σφοδρότατος πολέμιος τῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ χρήσεως αὐτῶν, θεωρῶν τὸ ἐπιστημονικὸν πλάσμα ὡς «contradictionem in abjecto», ἀποτελοῦσαν «κήρυξιν τῆς ἐπιστήμης ἐν χρεοκοπίᾳ».

Μεγάλως ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν καθόλου περὶ πλασμάτων διδασκαλίαν, κυρίως δ' εἰπεῖν ἀνεστάτωσαν αὐτήν, τὰ φιλοσοφήματα τοῦ H. Vaihinger, ὅστις ἀνήγαγεν εἰς φιλοσοφικὸν σύστημα τὴν περὶ πλασμάτων καὶ ὑποθέσεων («Als Ob») διδασκαλίαν αὐτοῦ. Εἰς τὰ νομικὰ πλάσματα ὁ Vaihinger ἀφιεροῖ ἴδιον, πλείστου λόγου ἄξιον, κεφάλαιον τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Πρὸς ἔρευναν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Als Ob, τῆς μεθόδου αὐτῆς καὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐφαρμογῆς της, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Vaihinger καὶ τοῦ R. Schmidt ἐν Λειψίᾳ ἀπὸ τοῦ 1919 ἴδιον περιοδικόν, τὰ «Annalen der Philosophie», ἐνῷ συνεργάζονται φιλόσοφοι καὶ ἐπιστήμονες παντὸς κλάδου, ἐν οἷς καὶ κορυφαῖοι νομικοὶ (Kelsen, Krückmann κ. ἄ.).

Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὰ πλάσματα διεμορφώθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ jus sacrum, ἔνθα ἐκράτησεν ὁ κανὼν in sacris simulata pro veris accipiuntur, ἀφορῶν ἰδίᾳ εἰς τὰς καὶ τοῖς Ἕλλησι γνωστοτάτας πλασματικὰς πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίας. Εἶτα τὰ πλάσματα εἰσέδυσαν καὶ εἰς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον, ἰδίας δ' ἐκ τούτων μνείας ἄξια εἶναι: 1) Τὸ περιλάλητον πλάσμα τοῦ Κορνηλίου νόμου (fictio legis Corneliae). Ἡ ἐν πολέμῳ αἰχμαλωσία περιῆγε τὸν Ρωμαῖον πολίτην εἰς νομικὴν θέσιν ὁμοίαν τῇ τοῦ δούλου. Ὅθεν, ἂν οὗτος ἤθελεν ἀποθάνει ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ (in potestate hostium), ἡ καθ' ὃν χρόνον ἦτο ἐλεύθερος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ συνταχθεῖσα διαθήκη θὰ ἦτο ἄκυρος, οὐδ' ἐξ ἀδιαθέτου δὲ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ κληρονομηθῇ οὗτος, ἀφοῦ ὁ δοῦλος δὲν εἶναι νομικῶς δυνατὸν νὰ κληρονομῆται, ὅθεν τὰ περιουσιακὰ αὐτοῦ δικαιώματα θὰ ἔμενον ἄνευ φορέως καὶ θὰ ἀπεσβέννυντο, ἂν μὴ ὑπῆρχε τὸ ἀνωτέρω πλάσμα (κληθὲν οὕτως ἐκ τοῦ Κορνηλίου Σύλλα), καθ' ὃ (δημιούργημα τοῦ κλασσικοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου), ἀποθνήσκοντος Ρωμαίου τινὸς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἐθεωρεῖτο ὡσεὶ οὗτος μὴ εἶχεν αἰχμαλωτισθῇ, ἀλλ' ἀποθάνει κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς αἰχμαλωσίας του, ἤτοι ὅτε ἐκέκτητο ἔτι πλήρη τὰ πολιτικὰ καὶ ἀστικὰ αὐτοῦ δικαιώματα. 2) Τὰ ἐν ταῖς πλασματικαῖς ἀγωγαῖς (actiones ficticiae, περὶ ὧν διαλαμβάνουν αἱ «Εἰσηγήσεις» τοῦ Γαΐου IV §§ 34—38). Διὰ τῆς χορηγήσεως τούτων ὑπὸ τοῦ πραίτωρος ἐπεβάλλετο τῷ δικαστῇ νὰ δικάσῃ ὡσεὶ ὑπῆρχε πραγματική τις κατάστασις ἢ γεγονός τι πράγματι μὴ ὑπάρχοντα, ἀπαραίτητα δ' ὅμως πρὸς θεμελίωσιν ἀγωγῆς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου (actio civilis). Τοιαύτη ἀγωγὴ εἶναι ἡ *Πουβλικιανὴ* (*Γαΐου* «Εἰσηγ.» IV, 36). 3) Τὸ ἐν ταῖς περιπτώσεσι τῆς πλασματικῆς νομῆς. Ὁ τὴν διεκδικητικὴν ἢ τὴν περὶ κλήρου ἀγωγὴν ἐγείρων νομιμοποιεῖται παθητικῶς, ἐνάγων οὐ μόνον τὸν πραγματικὸν νομέα τοῦ πράγματος ἢ τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον, ὅστις, καίπερ μὴ νεμόμενος, ἐμφανίζει ἑαυτὸν ὡς νομέα τοῦ πράγματος ἢ τοῦ κλήρου (qui liti se obtulit), ὡς καὶ ἐκεῖνον, ὅστις δολίως (ἵνα ἀποφύγῃ τὰς συνεπείας τῆς καταδίκης του) ἐπαύσατο νὰ νέμηται τὸ πρᾶγμα κλπ. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὸ ρωμαϊκὸν (καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον) δίκαιον μεταχειρίζεται τὸν ἐναγόμενον ὡσεὶ ἐνέμετο καὶ οὗτος (πλασματικὸς νομεύς), καταδικάζεται εἰς ἀπόδοσιν τοῦ πράγματος κλπ. 4) Τὸ πλάσμα, καθ' ὃ ὁ κυοφορούμενος λογίζεται γεννηθεὶς ἤδη ὡς πρὸς τὰ περιουσιακὰ δικαιώματα, ἅτινα θὰ ἔχῃ, ἂν γεννηθῇ ζῶν (Πρβλ. Γερμανικοῦ Ἀστ. Κώδ. § 1923 ἐδάφ. 2). 5) Τὸ πλάσμα, καθ' ὃ ἡ διαθήκη τοῦ μηδὲν καταλιπόντος εἰς τοὺς δικαιουμένους νομίμου μοίρας κληρονόμους του συνετάχθη ὑπὸ παράφρονος. 6) Τὸ ἐν ταῖς καλουμέναις πλασματικαῖς δηλώσεσι βουλήσεως, οἷαι αἱ ἐν τῷ πλασματικῷ ἐνεχύρῳ, τῇ πλασματικῇ ἐκχωρήσει κλπ. Καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους δὲ κώδικας γίνεται χρῆσις πλασμάτων, ἐξ ὧν τινα εἶναι: α) Τὸ ἐν ἄρθρῳ 867 ἀριθ. 5 (νέος) πολιτικῆς δικονομίας (πλασματικὴ ἐκχώρησις). Ἡ πλασματικὴ δήλωσις βουλήσεως τῆς β' περιόδου τοῦ (νέου) 2 ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 882 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, περιόδου ληφθείσης ἐκ § 894 τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς δικονομίας (κατὰ χαρακτηρισμοῦ πλάσματος ἐνίστανται οἱ Kohler καὶ Wurzer). γ) Τὸ ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 4/9 Σεπτεμβρίου 1925 «περὶ τῆς ἐν μέρει καταργήσεως τῆς ἐρημοδικίας», ἐν ᾧ ὁ νομοθέτης, πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀνακοπῆς κατ' ἀποφάσεως ἐκδοθείσης μετὰ τὴν πρώτην τῆς ὑποθέσεως συζήτησιν, ὁρίζει ὅτι ἐν ταῖς ὑστέραις ταύταις στάσεσι τῆς δίκης «ἡ συζήτησις προβαίνει ὡς ἐὰν ἦσαν πάντες οἱ κληθέντες παρόντες».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν ἄλλων γενικῶν ἔργων φιλοσοφίας καθόλου καὶ φιλοσοφίας τοῦ δικαίου, γενικῆς θεωρίας τοῦ δικαίου, γενικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου κλπ. πρβλ.: *G. Demelius*, «Die Rechtsfiktion in ihrer geschichtlichen und dogmatischen Bedeutung» (Weimar 1858).—*E. Bierling*, «Juristische Prinzipienlehre» (τόμ. I 1894, σελ. 101 ἑπομ.).—*R. Thering*, «Geist des römischen Rechts» (μέρος III, τμῆμα A. § 58 ἐν τέλει).—*O. Bülow*, «Zivilprozessualische Fiktionen und Wahrheiten» (ἐν Archiv für die civilistische Praxis, τόμ. 62 (1879), σελ. 1—96). — *Leonhard*, «In wie weit gibt es nach den Vorschriften der deutschen Zivilprozessordnung Fiktionen?» (Berlin 1880). — *E. Hölder*, «Die Einheit der Correalobligation und die Bedeutung juristischer Fiktionen» (ἐν Archiv für die civilistische Praxis, τόμ. 69 (1886), σελ. 203 ἑπομ., εἰδικῶς σελ. 22·—231).—*F. Bernhöft*, «Zur Lehre von den Fiktionen» (Weimar 1907).—*R. Demogue*, «Les notions fondamentales du droit privé» (Paris 1911, σελ. 2·8—251.—*L. Lecocq*, «De la fiction comme procédé juridique, thèse de doctorat» (Paris 1913—1914).—*Vaihinger* (*Hans*), «Die Philosophie des Als Ob-System der theoretischen, praktischen und religiösen Fiktionen der Menschheit auf Grund eines idealistischen Positivismus» (α' ἐκδ. 1911, 7—8 ἐκδ. (ὑπὸ *R. Schmidt*) 1922, Leipzig, καὶ τὴν ὑπὸ *Pagel* ἐμβριθῆ κριτικὴν ἀνάλυσιν τούτου ἐν «Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft», τόμ. 53 (1916), σελ. 163—180).—*P. Krückmann*, «Wahrheit und Unwahrheit im Recht» (ἐν Annalen der Philosophie, τόμ. I (1919) σελ. 114—190).— *H. Kelsen*, Zur Theorie der juristischen Fiktionen» (αὐτόθι σελ. 630—658). — *Salomon* (*Max*), Die Rechtswissenschaft und die Philosophie des Als Ob» (ἐν Archiv für Rechts-und Wirtschaftsphilosophie, τόμ. XIII (1919), σελ. 227—233).—*H. A. Fischer*, «Fiktionen und Bilder in der Rechtswissenschaft» (ἐν Archiv für die civilistische Praxis (τόμ. 117 (1919), σελ. 143—192).—*A. Baumgarten*, «Die Wissenschaft von Recht und ihre Methode» (τόμ. I (1920, Tübingen), σελ. 376 ἑπ., 384 ἑπ.).—*F. Geny*, «Science et techniqne en droit privé positif» (τόμ. III, Paris 1921, ἀνατύπ. 1925, σελ. 360—447). — *E. Weigelin*. «Über rechtliche und sittliche Fiktionen» (ἐν Archiv für Rechts-und Wirtschaftsphilosophie, τόμ. XVIII, σελ. 23—29).—*Somlò* (*Felix*), «Juristische Grundlehre» (ἐκδ β' 1927, ἀμεταβλ. Leipzig, § 143, σελ. 524—529).—Ἄρθρον Fiktion ἐν «Wörterbuch der philosophischen Begriffe» τοῦ *Rudolf Eisler* (ἐκδ. 4η, τόμ. I (1927), σελ. 431—435).

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

— *[Φυσιολ.]* Τὸ αἷμα ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐμμόρφων στοιχείων (ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ αἱμοσφαίρια, αἱμοπετάλια) καὶ τοῦ *πλάσματος*, ὅπερ εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, συγκείμενον ἐκ τοῦ ὀροῦ καὶ τοῦ ἰνωδογόνου καὶ ὅπερ τῇ ἐπιδράσει τῆς θρομβίνης μετατρέπεται εἰς ἰνῶδες. Τοῦτο μετὰ τῶν ἐμμόρφων στοιχείων σχηματίζει, μετὰ τὴν πῆξιν τοῦ αἵματος, τὸν πλακοῦντα. Ἡ σύστασις τοῦ αἵματος σχηματικῶς δύναται νὰ παρασταθῇ οὕτω:

αἷμα { ἔμμορφα στοιχεῖα } πλακοῦς
αἷμα { πλάσμα { ἰνωδογόνον (ἰνῶδες) } πλακοῦς
πλάσμα { ὀρὸς

Ν. Α. Μ.

— **πλάσμα** (τὸ) (Plasma) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ πυριτίου μορφῆς κρυπτοκρυσταλλικῆς. Εἶναι ἀδιαφανὲς καὶ ἰσχυρῶς χρωματισμένον, ἀποτελεῖ δὲ τοιουτοτρόπως παραλλαγὴν τοῦ ἰάσπιδος, χαρακτηριζομένην ἀπὸ τὸ γλυκὺ πράσινον αὐτῆς χρῶμα. Θεωρεῖται περιζήτητος διακοσμητικὸς λίθος. Γ. Β.

— **πλάσμα τοῦ** *Quinton*. Οὕτως ὀνομάζεται τὸ ἐκ τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους ληφθὲν ἀσηπτικῶς θαλάσσιον ὕδωρ, ὅπερ καταστὰν ἰσότονον χρησιμοποιεῖται εἰς ἐνέσεις. Ν. Α. Μ.

πλασμάζη (ἡ). Ἔνζυμον τῆς τάξεως τῶν θρομβανῶν. Δι' αὐτοῦ θρομβοῦται τὸ ἐν τῷ πλάσματι τοῦ αἵματος τῶν σπονδυλωτῶν περιεχόμενον *φιβρινογόνον* (*ἰνωδογόνον*) πρὸς *φιβρίνην* (*ἰνῶδες*). Σ. Γ.

πλασματικός, *—ή, —όν·* ἀρχ., μιμητικός, δραματικός· || πλαστός, ἀναληθής, ψευδής.

— *[Ἰατρ.]* *Πλασματικὰ* καλοῦνται κύτταρά τινα κοῖλα τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἀποτελοῦντα διὰ τῶν ἀναστομώσεων αὐτῶν δίκτυον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κυκλοφορεῖ ὁ λέμφος. Ἡ ὕπαρξις ὅμως τῶν κυττάρων τούτων καὶ τοῦ δικτύου αὐτῶν δὲν εἶναι πλέον ἀποδεκτὴ τὴν σήμερον, κατόπιν νεωτέρων ἱστολογικῶν ἐρευνῶν. Μ. Ν. Κ.

—**πλασματικοὶ** ***λόγοι***. Αἱ τῶν σοφιστῶν, ἰδίᾳ κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν Ἀντωνίνων, αὐτοσχέδιοι ρητορικαὶ ἐπιδείξεις παντογνωσίας, ὀνομασθεῖσαι οὕτως, ἐπειδὴ περιεῖχον ἐπιτήδευσιν καὶ καλλωπισμοὺς τοῦ ὕφους πρὸς κάλυψιν τῶν ἄλλων ἐλλείψεων. Ἐλέγοντο καὶ *ἀκροάσεις ἐπιδεικτικαὶ* καὶ *θρόνοι σοφιστικοί*. Ν. Σ. Λ.

πλασματοκύτταρον (τό)· βλ. λ. *πλασμώδη κύτταρα*.

πλασμῖναι (αἱ) *[Μικροβιολ.]*. Διὰ τῆς ἀναμείξεως μικροβιακῶν καλλιεργειῶν μετ' ἄμμου ἐκ quartz καὶ ἐγχυματογενοῦς γῆς, λειοτριβήσεως καὶ ὑποβολῆς τῆς ληφθείσης μάζης ὑπὸ πίεσιν πολλῶν ἀτμοσφαιρῶν (500 περίπου) λαμβάνεται οὐσία τις, ἥτις ἐκλήθη *πλασμίνη*. Ἔνεσις τοιαύτης πλασμίνης, προελθούσης ἐκ μικροβίων χολέρας ἢ τύφου, προκαλεῖ, κατὰ τοὺς Buchner καὶ Hahn, ἀσηπτικὰς φλεγμονάς, ἀσηπτικὸν πυρετὸν καὶ γενικὴν ὑπερλευκοκυττάρωσιν. Αἱ οὐσίαι αὗται ὑπάγονται εἰς τὰς ἀνοσοποιητικάς. Ν. Α. Μ.

πλασμογαμία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται ἡ συνένωσις δύο ἢ περισσοτέρων ἀτόμων εἰς ἕν, χωρὶς ὅμως νὰ συνενωθῶσι καὶ οἱ πυρῆνες τούτων. Ἡ πλασμογαμία παρατηρεῖται εἰς τοὺς κατωτέρους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς καὶ κυρίως εἰς τὰ πρωτόζωα. Δ. Ν. Π.

πλασμογονία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται ὁ ἐνδιάμεσος κρίκος ὁ διαχωρίζων τοὺς ἀνωτέρους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς ἀπὸ τοὺς κατωτέρους τοιούτους. Εἰς τὸν ἐνδιάμεσον τοῦτον κρίκον, ὅστις συνδέει τὰ ἀνώτερα μὲ τὰ κατώτερα ζῷα, ὁ μὲν Ναῖγκελ κατέταξεν ἀοράτους τινὰς μικροσκοπικοὺς ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ὁ δὲ Χαῖκελ τὰ *μονήρη*, ἤτοι τοὺς ἁπλουστάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀπυρήνων πρωτοζῴων. Δ. Ν. Π.

πλασμογόνον (τὸ) (Plasmogonum) *[Βοτ.]*. Γένος κρυπτογραφικῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυκήτων περονοσποροειδῶν* ἢ *περονοσποριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσκοπικῶν παρασιτικῶν μυκήτων, ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ *πλασμογόνον τὸ τῆς ἀμπέλου* (Plasmogonum vitis), γνωστότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *περονόσπορος τῆς ἀμπέλου*. Δ. Ν. Π.

πλασμοθεραπεία (ἡ). Ὅρος σημαίνων τὴν θεραπευτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς πρωτοπλασματικῆς οὐσίας. Μ. Ν. Κ.

πλασμολυσία (ἡ). Ἐὰν ἐμβυθίσωμεν εἰς πυκνὸν ἁλατοῦχον διάλυμα μικρὸν τεμάχιον φυτικῆς οὐσίας, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ πρωτοπλασματικὴ μᾶζα, ἥτις φυσιολογικῶς καταλαμβάνει ὅλον τὸν χῶρον τοῦ φυτικοῦ κυττάρου, δὲν συνδέεται ὅμως μετὰ τῆς περικλειούσης αὐτὴν μεμβράνης, συστέλλεται καὶ ἀποχωρίζεται ἐκ τοῦ κυτταρικοῦ τοιχώματος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα *πλασμολυσία*, προκαλεῖται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ὠσμωτικῆς πιέσεως, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ πρωτοπλάσματος τοῦ κυττάρου καὶ τοῦ ἁλατούχου διαλύματος, ὅπερ τὸ περιβάλλει. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δύναται νὰ παρατηρηθῇ καὶ εἰς τὰ μικρόβια, ὅταν ἡ ὠσμωτικὴ πίεσις τῆς μάζης τοῦ μικροβιακοῦ κυττάρου καταστῇ μικροτέρα τῆς τοῦ ὑγροῦ τοῦ περιβάλλοντος τὸ μικρόβιον (πυκνὰ διαλύματα ἁλάτων, γλυκερίνη κτλ.). Κατὰ τὴν πλασμολυσίαν τῶν μικροβίων, τὸ πρωτόπλασμα, συστελλόμενον καὶ σχηματίζον μικρὰ σωμάτια διαθλῶντα τὸ φῶς, ἀποχωρίζεται τῆς περιβαλλούσης αὐτὸ μεμβράνης καὶ εἴτε θνήσκει εἴτε διαστελλόμενον μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἀφαιρούσης τὸ ὕδωρ οὐσίας καταλαμβάνει πάλιν τὸν πρότερον χῶρον. Ἡ πλασμολυσία εἶναι ἀντίδρασις τοῦ ζῶντος πρωτοπλάσματος καὶ ἑπομένως παρατηρεῖται εἰς τὰ ζῶντα μικρόβια, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἀφήνει ποιάν τινα βλάβην, ἥτις τὰ καθιστᾷ εὐαίσθητα εἰς ἑτέρας βλαβερὰς ἐπιδράσεις. Ν. Α. Μ.

πλασμόνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *καζεΐνη*.

πλασμόπαρα (ἡ) (Plasmopara) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς τάξεως τῶν *φομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περονοσποροειδῶν*. Προκαλεῖ τὸν περονόσπορον τῆς ἀμπέλου καὶ τὸν περονόσπορον τῶν σκιαδανθῶν. Ε. Τ. Ε.

πλασμοπόρα (ἡ) (Plasmopora) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἡλιολιτιδῶν κοιλεντερωτῶν*. Τὸ κοινέγχυμα τῶν ζῴων τούτων συνίστατο ἐξ ἀκανονίστων, ἀτελῶς περιοριζομένων, μὲ ἐγκάρσια φύλλα πεπληρωμένων σωλήνων. Τὸ τοίχωμα τῶν κυρίων κυττάρων ἦτο παχύ, τὰ 12 διαφράγματα καλῶς ἀνεπτυγμένα, ὑπὲρ τὸ τοίχωμα προεξέχοντα καὶ ἡνωμένα δι' ἐξωτερικοῦ ἐξωθηκικοῦ τοιχώματος. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *διπλοιπόρα*. Γ.Κ.Γ.

πλασμοπτυσία (ἡ). Ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ ὠσμωτικὴ πίεσις κυττάρου τινὸς καταστῇ μεγαλυτέρα τῆς τοῦ περιβάλλοντος διαλύματος, παρατηρεῖται τοιαύτη διόγκωσις τοῦ πρωτοπλάσματος, ὥστε τοῦτο, καταβάλλον τὴν ἀντίστασιν τῆς περιβαλλούσης αὐτὸ μεμβράνης, ἐξέρχεται δίκην μικροῦ στίλβοντος σφαιριδίου, ὅπερ μεγεθυνόμενον ἀποχωρίζεται ἐν τέλει τοῦ κυττάρου καὶ ἐπιπλέει ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ ἀποκτῶν βραδύνειον κίνησιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, καλούμενον *πλασμοπτυσία*, εἶναι ἀντίθετον τῆς πλασμολυσίας καὶ προκαλεῖται ἐπὶ ἀποτόμου μεταφορᾶς τῶν κυττάρων ἐκ πυκνῶν δια-

Digitized by Google

λυμάτων εἰς ἀραιὰ τοιαῦτα καὶ ἐνίοτε τἀνάπαλιν. Ἡ πλασμοπτυσία ἐπιφέρει μεγαλυτέρας βλάβας εἰς τὸ μικροβιακὸν κύτταρον τῶν τῆς πλασμολυσίας.
Ν. Α. Μ.

πλασμορρηξία (ἡ). Οὕτω νοεῖται, κατὰ τὸν Klebs, ἡ ἐξαφάνισις τῆς κυτταρικῆς μεμβράνης καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀπελευθέρωσις τῶν κοκκιάσεων τοῦ πρωτοπλάσματος. Ἡ τοιαύτη κατάστασις εἶναι τὸ ἔσχατον τέρμα τῆς κυτταρικῆς ἐκφυλίσεως.
Μ. Ν. Κ.

πλασμώδη *κύτταρα*, ἢ ***πλασματοκύτταρα***. Κύτταρα συνδετικοῦ ἱστοῦ σχήματος στρογγύλου ἢ ᾠοειδοῦς καὶ ἀποτελούμενα ἐκ πυρῆνος, οὗ ἡ χρωματίνη τάσσεται ὡς αἱ ἀκτῖνες τοῦ τροχοῦ, τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν εἶναι κοκκοβριθέστερον τῶν λοιπῶν συνδετικῶν κυττάρων καὶ χρώννυνται ὑπὸ τῶν βασικῶν χρωμάτων. Τὰ κύτταρα ταῦτα πληθύνονται κατὰ τὰς χρονίας φλεγμονὰς καὶ τάσσονται καθ' ὁμάδας. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὴν σημασίαν αὐτῶν.
Γ. Κ.

πλασμωδιακός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς πλασμώδια.

πλασμώδιον (τὸ) *[Μικροβιολ.]*. Πρωτόζῳον, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *αἱμοσποριδίων* καὶ ἀνακαλυφθὲν τῷ 1880 ὑπὸ τοῦ Laveran. Τὸ πλασμώδιον ἢ *αἱματοζῳάριον* εἶναι τὸ παθογόνον αἴτιον τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν. Τοῦτο ζῇ ἐντὸς τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὴ ἐντὸς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων αὐτοῦ, καταστρέφον δὲ τὴν αἱμοσφαιρίνην παράγει κοκκία μελαίνης χρωστικῆς (μελανίνη). Διὰ νύξεως ἑλονοσοῦντος ἀνθρώπου τὸ παράσιτον τοῦτο παραλαμβάνεται παρὰ τοῦ κώνωπος καὶ δὴ τοῦ θήλεος ἀνωφελοῦς. Τὸ μεμολυσμένον ἔντομον μολύνει εἶτα ὑγιεῖς ἀνθρώπους, νύσσον αὐτοὺς καὶ ἐνοφθαλμίζον οὕτω τὰ νεαρὰ παράσιτα. Τὸ αἱματοζῳάριον ἢ πλασμώδιον τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν δὲν ζῇ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἀλλὰ μόνον ἐντὸς τοῦ αἵματος τοῦ ἑλονοσοῦντος ἀνθρώπου. ὡς καὶ ἐν τῷ σώματι τοῦ θήλεος ἀνωφελοῦς κώνωπος. Ἡ γνῶσις τοῦ γεγονότος τούτου κέκτηται μεγίστην πρακτικὴν σημασίαν, καθότι προφύλαξις ἀπὸ τοῦ νύγματος τῶν κωνώπων ἀρκεῖ ὅπως προφυλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς προσβολῆς ἑλειογενῶν πυρετῶν. Τὰ αἱματοζῳάρια πολλαπλασιάζονται διὰ σχιζογονίας μὲν ἐν τῷ αἵματι πασχόντων ἀνθρώπων, διὰ σπορογονίας δὲ ἐντὸς τοῦ στομάχου τοῦ ἀνωφελοῦς κώνωπος. Ὁ κύκλος τῆς σχιζογονίας ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀνθρώπου τελεῖται ὡς ἑξῆς: Καθ' ἣν στιγμὴν τὰ ἑλώδη παράσιτα εἰσδύονται καὶ ἐγκαθίστανται ἐντὸς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μικρὰ καὶ ἔχουσι σχῆμα δακτυλιοειδὲς ἢ δισκοειδές. Βαθμηδὸν δέ, μεγεθυνόμενα, καταλαμβάνουσιν ὁλόκληρον τὸ ἐρυθρὸν αἱμοσφαίριον, δεικνύοντα ἀρκούντως ζωηρὰν ἀμοιβαδοειδῆ κίνησιν, παραλαμβάνοντα δὲ τὴν αἱμοσφαιρίνην τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων μεταβάλλουσι ταύτην εἰς μελανίνην. Εἶτα τὸ παράσιτον διαιρεῖται εἰς ἀριθμόν τινα νεαρῶν παρασίτων, ἅτινα καλοῦνται *μεροωζῷδια*, τὰ ὁποῖα, ῥηγνυμένου τοῦ περιέχοντος ταῦτα ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου, προσκολλῶνται ἐπὶ ἑτέρων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, μετατρεπόμενα εἶτα εἰς *σχιστὰ* καὶ διατρέχουσιν ἐκ νέου τὸν αὐτὸν διὰ σχιζογονίας κύκλον, ὅστις καλεῖται καὶ ἄγαμος. Ἐκτὸς ὅμως τῶν σχιστῶν τούτων ἀναπτύσσονται ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἕτεραι μορφαί, οἱ λεγόμενοι *γαμέται*, οἵτινες εἶναι προωρισμένοι διὰ τὸν ἐντὸς τοῦ σώματος τῶν θηλέων ἀνωφελῶν κωνώπων πολλαπλασιασμόν. Διακρίνομεν ἄρρενας γαμέτας ἢ μικρογαμετοκύτταρα καὶ θήλεις γαμέτας ἢ μακρογαμέτας. Οἱ γαμέται οὗτοι δὲν ἐξελίσσονται περαιτέρω ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ στομάχῳ τῶν θηλέων ἀνωφελῶν κωνώπων, παραλαμβανόμενοι ὑπὸ τούτων διὰ νύξεως τοῦ δέρματος πάσχοντος ἀνθρώπου. Ὁ ἐν τῷ στομάχῳ τῶν θηλέων ἀνωφελῶν κωνώπων διὰ σπορογονίας ἢ διὰ συνευρέσεως τῶν φύλων πολλαπλασιασμὸς τελεῖται ὡς ἑξῆς: Ἐν τῷ στομάχῳ τοῦ θήλεος ἀνωφελοῦς κώνωπος οἱ ἄρρενες γαμέται ἐκπέμπουσι μαστιγοειδεῖς ἀποφύσεις, αἵτινες δίκην σπερματοζωαρίων εἰσδύουσιν ἐντὸς τῶν θηλέων γαμετῶν καὶ γονιμοποιοῦσι τούτους. Οἱ γονιμοποιηθέντες γαμέται, εἰσδύοντες εἶτα εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ στομάχου τοῦ κώνωπος, μεταβάλλονται εἰς τὰς *φυκίστεις*, διὰ τῆς πολλαπλῆς δὲ διαιρέσεως αὐτῶν παράγονται τὰ *σποροζωΐδια*, ἅτινα εἰσερχόμενα εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ κώνωπος φθάνουσιν εἰς τοὺς σιελογόνους ἀδένας αὐτοῦ καὶ μεταδίδονται εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς νύξεως καὶ τοῦ ἐμβολισμοῦ τοῦ παρασιτοφόρου σιέλου. Τὰ ἐμβολισθέντα παράσιτα διατρέχουσι κατόπιν ἐν τῷ αἵματι τοῦ μολυνθέντος ἀνθρώπου τὸν διὰ σχιζογονίας κύκλον τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν, προκαλοῦντα τὰ φαινόμενα τῆς ἑλονοσίας. Ἵνα ἀναπτυχθῇ ἑλώδης πυρετὸς ἐπὶ μολυνθέντος διὰ νύξεως ἀτόμου, δέον ὁ ἀριθμὸς τῶν παρασίτων νὰ εἶναι ἀρκούντως μέγας. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μετὰ ἐπώασιν 10—15 ἡμερῶν περίπου ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς νύξεως. Διακρίνομεν τρία εἴδη αἱματοζῳαρίων ἢ πλασμωδίων τοῦ Laveran. α) Τὸ πλασμώδιον τοῦ καλοήθους τριταίου πυρετοῦ ἢ ζωηρὸν πλασμώδιον (plasmodium vivax). β) Τὸ πλασμώδιον τοῦ τεταρταίου πυρετοῦ (plasmodium malariae). γ) Τὸ πλασμώδιον τῶν τροπικῶν πυρετῶν ἢ πρόωρον πλασμώδιον (plasmodium praecox) ἢ μηνοειδὲς (falciparum) ἢ πλασμώδιον τῶν ἀτάκτων καὶ κακοήθων πυρετῶν. Τὸ πλασμώδιον τοῦ καλοήθους τριταίου ἐν ἀρχῇ εἶναι μικρὸν δακτυλιοειδὲς σωμάτιον, ὅπερ βαθμηδόν, μεγεθυνόμενον καὶ πληρούμενον ὑπὸ μελανίνης, λαμβάνει μορφὴν ἐλαφρῶς ἀνώμαλον μὲ κυματοειδὲς χεῖλος δίκην ἀμοιβάδος, τὰ δὲ περιέχοντα τὰ πλασμώδια ταῦτα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια διογκοῦνται καὶ καθίστανται ὑπερδιπλάσια τὸ μέγεθος. Τὸ πλασμώδιον τοῦτο συμπληροῖ τὸν κύκλον τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς 48 ὡρῶν, προκαλεῖ δὲ τὸν ἁπλοῦν τριταῖον πυρετόν, ὅστις ἐπέρχεται ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν, ἤτοι μεταξὺ δύο πυρετικῶν παροξυσμῶν μεσολαβεῖ μία ἡμέρα ἀπυρεξίας. Ἂν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἑλονοσοῦντος ἀνθρώπου ὑπάρχουσι δύο γενεαὶ παρασίτων, ἐξελισσόμεναι 24 ὥρας ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, τότε ἔχομεν τὸν διπλοῦν τριταῖον ἢ ἀμφημερινὸν πυρετόν, καθότι τὴν μεσολαβοῦσαν ἡμέραν τῆς ἀπυρεξίας καταλαμβάνει ὁ πυρετικὸς παροξυσμός, ὁ παραγόμενος ἐκ τῆς 24 ὥρας βραδύτερον ἐξελισσομένης ἑτέρας γενεᾶς. Τὸ πλασμώδιον τοῦ τεταρταίου ἐν τῇ τελείᾳ ἀναπτύξει αὐτοῦ δὲν εἶναι κυκλικὸν ἀλλὰ ἐπίμηκες ταινιοειδές, χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι τὰ περιέχοντα τὸ παράσιτον ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια οὐδόλως ἀλλοιοῦνται κατὰ τὸ μέγεθος, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ τοῦ πλασμωδίου τοῦ τριταίου. Τὸ πλασμώδιον τοῦτο συμπληροῖ τὸν κύκλον τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ εἰς 72 ὥρας, παράγει δὲ τὸν ἁπλοῦν τεταρταῖον διαλείποντα πυρετόν, ὅστις χαρακτηρίζεται ἐκ πυρετικῶν παροξυσμῶν προερχομένων κατὰ τὴν πρώτην, τετάρτην, ἑβδόμην ἡμέραν καὶ οὕτω καθεξῆς, ἤτοι μεταξὺ δύο παροξυσμῶν μεσολαβοῦν δύο ἡμέραι ἀπυρεξίας. Ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἑλονοσοῦντος δύο γενεαὶ παρασίτων τεταρταίου, ἐξελισσόμεναι 24 ὥρας ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, τότε ἔχομεν τὸν διπλοῦν τεταρταῖον, ὅστις χαρακτηρίζεται εἰς δύο συνεχεῖς ἡμέρας, μεθ' ὃ μεσολαβεῖ μία ἡμέρα ἀπυρεξίας. Ἐὰν δ' ὑπάρχωσι τρεῖς γενεαὶ τεταρταίου, ἐξελισσόμεναι διαδοχικῶς ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, κατὰ διαστήματα ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων 24 ὥρας, τότε ἔχομεν καθ' ἑκάστην ἀνὰ ἕνα πυρετικὸν παροξυσμόν, ἤτοι τύπον ἀμφημερινόν. Τὸ δὲ πλασμώδιον τῶν τροπικῶν πυρετῶν ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πυρετοῦ ὑπὸ μορφὴν μικρῶν ὑαλοειδῶν δακτυλίων μετὰ ζωηρᾶς ἀμοιβαδοειδοῦς κινήσεως, περὶ τὸ τέλος δὲ τῆς ἀκμῆς λαμβάνει μέγεθος ἴσον σχεδὸν πρὸς τὸ $^1/_3$ τοῦ ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου. Οἱ ἐν τῷ αἵματι ἀναπτυσσόμενοι γαμέται τοῦ παρασίτου τούτου ἔχουσι σχῆμα ἡμισεληνοειδές. Τὸ πλασμώδιον τοῦτο ἐμφανίζεται ἐν σχετικῶς μικρῷ ἀριθμῷ ἐν τῷ περιφερικῷ αἵματι ἑλονοσούντων, τοὐναντίον δ' εὑρίσκεται εἰς μέγαν ἀριθμὸν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα καὶ ἰδίως τὸν σπλῆνα, ἐγκέφαλον καὶ μυελὸν τῶν ὀστῶν, ἔνθα τελεῖται καὶ ἡ σχιζογονία αὐτοῦ, ἥτις συμπληροῦται ἐντὸς 24 ἢ 48 ὡρῶν. Τὸ παράσιτον τοῦτο παράγει πυρετοὺς ἀτάκτους, τῶν ὁποίων τὰ τρία κλασσικὰ στάδια εἶναι πολλάκις δύσκολον νὰ διακριθῶσιν· οὕτω τὸ στάδιον τῆς ἐφιδρώσεως εἶναι ἐνίοτε ἐλάχιστα ἐκσεσημασμένον, οἱ δὲ πυρετικοὶ παροξυσμοὶ εὑρίσκονται τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διακριθῶσι, παραγομένου οὕτω εἴδους συνεχοῦς πυρετοῦ. Τὸ πλασμώδιον τῶν τροπικῶν πυρετῶν παρατηρεῖται συχνότατα καὶ παρ' ἡμῖν, παράγον τὰς διαφόρους μορφὰς τῶν συνεχῶν, ὑφεσίμων καὶ κακοήθων πυρετῶν, οἵτινες συχνάκις εἶναι δυσδιάγνωστοι, ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν συμπτωμάτων, ἅτινα συνοδεύουσι τούτους (νευρικά, ἐντερικὰ φαινόμενα κ. τ. τ.).
Ι. ΚΑΤΣΑΡΑΣ

—*[Ζῳολ.]* Καλεῖται *πλασμώδιον* τὸ πολυπύρηνον κύτταρον, ἤτοι ἡ αὐτοτελὴς ζωϊκὴ μᾶζα, ἥτις ἐκτελεῖ ἀμοιβαδοειδεῖς κινήσεις καὶ ἔχει κυτταροφαγικὰς ἰδιότητας. Ἐν τῇ γενικῇ ζῳολογίᾳ *πλασμώδιον* καλεῖται ἡ σύνθλιψις τῶν γεννητικῶν στοιχείων, ἅτινα παρουσιάζουσιν ἀμοιβαδοειδεῖς κινήσεις, τῶν κατωτέρας ὀργανικῆς συνθέσεως ζῴων, ὡς τῶν *σπόγγων* κτλ., ἧς ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῶν σπορίων.
Δ. Ν. Π.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *πλασμώδιον* ἡ πρωτοπλασματικὴ μᾶζα, ἥτις ἐκτελεῖ ἀμοιβαδοειδεῖς κινήσεις, εὐκρινέστερον ἐμφανιζομένη εἴς τινα εἴδη μυκήτων καὶ ἰδίως εἰς τοὺς μύκητας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυξομυκήτων*. Τὸ πλασμώδιον προέρχεται ἐκ τῆς συνενώσεως μικροτέρων πρωτοπλασματικῶν σωματίων, ἐχόντων μικρὸν πυρῆνα· ἕκαστον τῶν σωματίων τούτων καλεῖται *μυξαμοίβη*.
Δ. Ν. Π.

πλασμωδιοφόρος (ὁ) (Plasmodiophora) *[Ζῳολ.]*. Γένος *μυξομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλασμωδιοφοροειδῶν*. Προσβάλλουσι τὰς ῥίζας τῶν σταυρανθῶν καὶ ἰδίᾳ τὸ λάχανον καὶ τὸ γογγύλιον μὲ ἀποτέλεσμα τὸν σχηματισμὸν ἐπ' αὐτῶν ἀκανονίστων ὑπερτροφιῶν (δι' ὃ καὶ ἡ νόσος καλεῖται ... *κήλη τῶν λαχάνων*). Αἱ προσβεβλημέναι ῥίζαι ... τουργοῦν πλημμελῶς καὶ σήπονται, τὸ δὲ ... μαραίνεται καὶ ἀποθνήσκει. Ἐντὸς τῶν ὑπερτροφιῶν ἀνευρίσκεται τὸ παράσιτον ὑπὸ μορφὴν πρωτοπλάσματος ἄνευ μεμβράνης, βραδύτερον δὲ τὸ πλασμώδιον μεταβάλλεται εἰς πλῆθος μικρῶν σπορίων, διαχεομένων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν σῆψιν τῶν ῥιζῶν, ὅπου δύναται νὰ ζήσῃ ἐπὶ ... ἔτη. Ἡ νόσος παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰ ... ἐδάφη καὶ πολλάκις προξενεῖ σοβαρὰς ζημίας. Ἐνδείκνυται ἡ ἔγκαιρος ἐκρίζωσις καὶ καῦσις ... προσβεβλημένων φυτῶν, ἡ ἀλλαγὴ καλλιεργείας διὰ 5—6 ἔτη καὶ ἡ προσθήκη ἀσβέστου πέριξ ... λαχάνων.
Ε. ...

πλασμωχίνη (ἡ) (Plasmochinum) *[Φαρμ. Χ...]*. Οὕτω καλεῖται ἅλας ἐκ τῆς ἀλκυλαμινομεθ... νολίνης συνθετικῶς λαμβανόμενον. Κόνις ... κιτρίνου χρώματος, ἄγευστος, διαλυτὴ εἰς ... λην, ἐλάχιστα δὲ διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ πλασμωχίνη δρᾷ ὡς ἡ κινίνη ἀντιπυρετικῶς, καὶ ... τῶν πλασμωδίων. Ἀπεδείχθη ὡς φάρμακον ... λιμώτατον ἐπὶ περιπτώσεων, καθ' ἃς ἐξ ἰδιοσυγκρασίας δὲν γίνεται ἀνεκτὴ ἡ κινίνη. Αἱ ... ρεύουσαι δράσεις τῆς κινίνης (βόμβοι τῶν ὤτων, ἴλιγγος κλπ.) δὲν παρουσιάζονται διὰ τῆς πλασμωχίνης. Ἡ ἀνοχὴ τοῦ ὀργανισμοῦ πρὸς τὸ φάρμακον εἶναι γενικῶς καλή, μεγάλαι δὲ μόνον δόσεις δύνανται νὰ προκαλέσουν εἰς εὐπαθεῖς ἢ ἐξησθενημένους ὀργανισμοὺς κυάνωσιν κλπ. Ἀπὸ ἡλικίας 10 ἐτῶν δύναται νὰ χορηγῆται τὸ φάρμακον εἰς τοὺς παῖδας εἰς δόσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς χορηγουμένας εἰς ἐνηλίκους. Ἡ χορήγησις τοῦ φαρμάκου γίνεται ἐπὶ 5 ἡμέρας καὶ εἶτα γίνεται διακοπή. Ἡ διάρκεια τῆς θεραπείας διαρκεῖ 4— ἑβδομάδας. Εἰδικῶς διὰ τὴν τροπικὴν ἑλονοσίαν χορηγεῖται καὶ σύνθετος πλασμωχίνη (Plasmochinum compositum), ἥτις εἶναι συνδυασμὸς πλασμωχίνης καὶ κινίνης.
Κ. Γ. ...

Πλάσνα *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ... τὴν ἐπαρχίαν Γιαννιτσῶν χωρίου *Κρύα Βρύσι* ...

πλαστοριά (ἡ)· δημοτ., ὄργανον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν πλάσιν τῆς ζύμης εἰς φύλλα ἢ ... κούντια κ. τ. τ.

Πλαστήρας, ***Νικόλαος***. Ἀντιστράτηγος, γεννηθεὶς ἐν Καρδίτσῃ τῷ 1883. Ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ γενετείρᾳ του, καταταγεὶς δὲ εἰς τὸν στρατὸν εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν, ὁπόθεν ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ κατόπιν τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ταγματάρχην. Τῷ 1916 προσχωρήσας εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τάγματος τῆς μεραρχίας Ἀρχιπελάγους καὶ μετέσχεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μοναστηρίου, εἶτα δὲ εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ, μεθ' ἣν προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ. Ἀκολούθως ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας ὡς διοικητὴς τοῦ 5/42 συντάγματος εὐζώνων, προήχθη δέ, καὶ πάλιν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, εἰς συνταγματάρχην, μεθ' ὃ μετέσχε εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, γενόμενος μέλος τῆς τριανδρίας τῆς Ἐπαναστάσεως 1922, εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ διηύθυνε ταύτην μετὰ τοῦ Στυλ. Γονατᾶ. Ἀπὸ τῆς 14ης Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, τοῦ Γονατᾶ γενομένου πρωθυπουργοῦ, ἐμερίμνησε δὲ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἕβρου, πρὸς παρεμπόδισιν ἐνδεχομένης ἐκεῖθεν προσβολῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ καὶ διευκόλυνσιν τῶν διεξαγομένων μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγματεύσεων ἐν Λωζάννῃ. Μετὰ τὸ πέρας αὐτῶν προεκήρυξε (Νοέμβριος 1923) ἐκλογὰς συνελεύσεως. Ὡς συνῆλθεν αὕτη, παρέδωκε τὴν ἐξουσίαν καὶ ὑπέβαλεν αἴτησιν ἀποστρατεύσεως. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις κατόπιν τὸν προήγαγεν εἰς ἀντιστράτηγον καὶ τὸν ἀνεκήρυξε ταυτοχρόνως «ἄξιον τῆς πατρίδος». Ἔκτοτε ἀποσυρθεὶς τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, ἰδιωτεύει.
Ε. Σ.

πλαστήρι (τό)· δημοτ., σανὶς δισκοειδής, ἐπὶ τῆς ὁποίας πλάττεται ἡ ζύμη εἰς ἄρτους, εἰς πλακούντια κ.τ.τ., ἄλλως *πλαστοριά*.

Πλαστήρια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γενησαίας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 338.
Π. Κ. ...

πλάστης (ὁ)· ὁ πλάττων, ὁ διὰ τῆς πλάσεως δίδων μορφήν, ὁ κατασκευαστὴς πηλίνων ἢ χαλκίνων πραγμάτων· || ὁ κατ' ἐξοχὴν πλάστης, ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ὁ Θεός· || δημοτ., ῥάβδος κυλινδρική, διὰ τῆς ὁποίας πλάττουν τὴν ζύμην εἰς φύλλα.

πλάστιγξ, *—ιγγος* (ἡ)· ὁ δίσκος τοῦ ζυγοῦ ὁ ἐ... χόμενος εἴτε τὸ ζυγιζόμενον εἴτε τὰ σταθμά ...

Digitized by Google

γός, ἡ ζυγαριά· || δημοτ., *πλάστιγγα* (ἡ)· ζυγὸς πρὸς γισιν μεγάλων βαρῶν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς *καντάρι* ἢ *στατέρι* (στατῆρα).

—*[Φυσ.]* Βλ. λ. *ζυγός*.

—**«Πλάστιγξ»**. Πολιτικὴ καὶ δικαστικὴ ἐφημερίς, δοθεῖσα ἐν Ἀθήναις ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος ; σχῆμα 4ον ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου 1868 μέχρις 20 πριλίου 1876.

πλαστίδιον (τὸ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται τὸ πρωτο-ασματικὸν ἔγχρουν σωμάτιον, ὅπερ εὑρίσκεται τὸς τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν φυτικῶν κυττά-ον. Δ. Ν. Π.

πλαστικὰ (τὰ) (Plastica) *[Φαρμακ.]*. Καλοῦνται ἴτως αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι, αἵτινες ἐνδείκνυνται ἐπὶ αταραχῶν τῆς θρέψεως ἢ ἐξασθενήσεως τοῦ γανισμοῦ. Τὰ πλαστικὰ διακρίνονται εἰς τὰ ιεσα, τὰ πεπτικὰ καὶ τὰ πικρά. Τὰ ἀμέσως ῶντα πλαστικὰ διακρίνονται εἰς ἀνόργανα καὶ γανικὰ τοιαῦτα. Τὰ ὀργανικὰ πλαστικὰ συμ-πτουν πρὸς τὰ θρεπτικά. Σπουδαῖον ρόλον παί-ουν αἱ ἀνόργανοι οὐσίαι, αἵτινες εἶναι κανονικὰ συ-ατικὰ τοῦ σώματος καὶ ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι νήθους χρήσεως, ὡς τὰ ἅλατα τοῦ ἀσβεστίου ι ραχίτιδος καὶ ὀστεομαλακίας. τὰ ἅλατα τοῦ ιλίου ἐπὶ σκορβούτου, ὁ σίδηρος ἐπὶ χλωρώσεως λ.π. Τινὲς τῶν οὐσιῶν αὐτῶν δρῶσιν ἐμμέσως ' ἐνισχύσεως τῆς πέψεως, ἀποτελοῦν δὲ οὕτως ύται τὸ ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑποδιαι-ρέσεων τῶν πλαστικῶν. Τὰ πεπτικὰ πλαστικὰ πε-λαμβάνουν τὰς ἐν τῷ ἐντέρῳ σχηματιζομένας σίας, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν πέψιν, ς ἡ πεψίνη, ἡ παγκρεατίνη, ἡ χολὴ καὶ διάφορα λλα ἔνζυμα δρῶντα ἀναλόγως (παπαΐνη, δια-τάση). Τὰ πικρὰ πλαστικὰ περιλαμβάνουν ὅλα τὰ ικρὰ φάρμακα, τὰ δρῶντα εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς πέ-εως. Κ. Γ. Μ.

πλαστικὴ (ἡ). Καλεῖται οὕτω κυρίως ἡ τέχνη τοῦ λάστου, τοῦ κατασκευάζοντος εἰδώλια ἢ ἀγάλ-ατα ἐκ διαφόρων ὑλῶν. Αἱ ὗλαι αὗται εἶναι ὁ ηρός, ὁ πηλός, τὸ ξύλον, ὁ πῶρος λίθος, ὁ ἀσβε-τόλιθος, ὁ χαλκός, τὸ μάρμαρον κλπ. Τοιουτο-ρόπως ἔχομεν *κηροπλαστικήν*, *πηλοπλαστικήν*, *χαλ-οπλαστικὴν* κλπ. Τὰ πλαστικὰ ἔργα ἀποδίδουν οὐ όνον τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λλην μορφήν, ἀπαντῶσι δὲ μεμονωμένα ἢ ἐν συμ-λέγμασιν. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ ὅρος *πλα-τικὴ* ἐταυτίσθη μετὰ τοῦ ὅρου *γλυπτικὴ* (βλ. λ.).

— *[Ἰατρ.]* Βλ. λ. *ἀναπλαστική*. Ι. Μ. Π.

πλαστικός, —*ή*, —*όν*· ἐπὶ ἀνθρώπου, ὁ ἐπιτή-ειος, ὁ δεξιὸς εἰς τὴν πλάσιν· || ἐπὶ ὕλης, ἡ κατάλ-ηλος πρὸς πλάσιν: «πλαστικὸς πηλός, — κηρός», μέταλλον πλαστικόν»· || «πλαστικὸν σῶμα» τὸ καλῶς, ομψῶς διαπεπλασμένον || «πλαστικαὶ εἰκόνες» ἀνα-αραστάσεις εἰκόνων ὑπὸ ἀνθρώπων· || *πλαστικὴ* ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ πλάσσειν, τοῦ διδειν μορφὰς εἰς ὐπλάστους ὕλας, οἷον εἰς τὸν πηλὸν ἢ τὸν κηρόν· | συνεκδ., ἡ γλυπτική, ἡ ἀγαλματοποιία.—Ἐπίρρ. *ιλαστικῶς*.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Πλαστικαὶ* καλοῦνται αἱ γαῖαι, αἱ ποῖαι μετὰ ἀναλόγου ποσοῦ ὕδατος ἀποτελοῦν ιάζαν φυραματώδη, ἐλαστικὴν καὶ εὔπλαστον, ἡ ποία δι' ἰσχυρᾶς θερμάνσεως καθίσταται σκληρὰ αὶ ἀνθεκτική. Αἱ γαῖαι αὗται καλοῦνται καὶ *πη-οί*, τὰ δὲ χημικὰ αὐτῶν συστατικὰ εἶναι τὸ ἀργίλ-λον καὶ τὸ πυριτικὸν ὀξύ, μετὰ μικρῶν ποσοτή-ων σιδήρου, μαγγανίου, ἀσβέστου, μαγνησίας καὶ λκαλίων. Ἀποτελοῦνται δηλαδὴ ἐκ πυριτικοῦ ἀρ-γιλλίου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καθαροῦ. Ἡ με-γάλη ἢ μικρὰ πλαστικότης καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἀξία τῆς πλαστικῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς καθαρότητος αὐτῆς. Ὅσον ἡ εἰς καθαρὸν πυριτικὸν ἀργίλλιον περιεκτικότης αὐτῆς εἶναι με-γαλυτέρα, τόσον πλαστικωτέρα εἶναι αὕτη. Αἱ πλα-στικαὶ γαῖαι χρησιμοποιοῦνται ἀναλόγως τῆς χη-μικῆς συνθέσεως καὶ τῆς καθαρότητος αὐτῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς πορσελλάνης, τῶν φαβεντια-νῶν σκευῶν (faïence), τῆς κεραμοποιίας, πλινθο-ποιίας κτλ., καθὼς καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν πρὸς κα-τασκευὴν προπλασμάτων.

Ὁ καολίνης ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν καθαρὰν πλαστικὴν γῆν καὶ τὴν κυριωτέραν πρώτην ὕλην εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς πορσελλάνης καὶ τῶν φα-βεντιανῶν. Ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώ-πης καὶ τῆς Ἀσίας εἰς κατάστασιν κατὰ τὸ μᾶλ-λον ἢ ἧττον καθαράν, ἀποτελοῦν ἐκτεταμένα κοι-τάσματα ἀπὸ λευκὴν καὶ εὔθρυπτον γῆν. Τὸ χα-ρακτηριστικὸν τοῦ καολίνου, πλὴν τῆς πλαστικότη-τος, εἶναι ὅτι δὲν ἀναβράζει διὰ τῆς ἐπιδράσεως ὀξέων καὶ ὅτι προσκολλᾶται ἐλαφρῶς ἐπὶ τῆς γλώσ-σης. Μεγάλα κοιτάσματα καολίνου καὶ περίφημα διὰ τὴν ποιότητα αὐτῶν εὑρίσκονται: ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν Limoges, χρησιμοποιούμενα πρὸς κατα-σκευὴν τῆς ὁμωνύμου πορσελλάνης, καθὼς καὶ τῆς περιφήμου πορσελλάνης τῶν Σεβρῶν, ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὴν Cornwall, ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὸ Aue καὶ Morl, ἐν Βαυαρίᾳ εἰς τὸ Passau, ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὸ Tretto, καθὼς καὶ εἰς τὴν Σιβηρίαν, Ἰαπωνίαν καὶ Κίναν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ κοιτάσματα καολίνου, ὄχι ὅμως ἐντελῶς καθαροῦ, καθότι πε-ριέχει ἀρκετὴν ποσότητα ἐλευθέρου πυριτικοῦ ὀξέος καὶ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ καολίνης τῆς Μήλου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀρκετὰ κα-θαρός. Ἡ ἐφυδάτωσις τοῦ καολίνου, δηλαδὴ ἡ πε-ριεκτικότης αὐτοῦ εἰς χημικῶς ἡνωμένον ὕδωρ, φαίνεται ὅτι παίζει σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ποιό-τητα αὐτοῦ. Λέγεται ὅτι ἡ ἐξαιρετικὴ ποιότης τῆς κινεζικῆς πορσελλάνης ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αὕτη κατασκευάζεται ἐκ καολίνου ἀποθηκευμένου ἀπὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν ἐντὸς ὑπογείων δεξαμενῶν πλήρων ὕδατος καὶ ἀποκτήσαντος ἕνεκα τούτου με-γάλην ἐφυδάτωσιν. Τὸ συνήθως χρησιμοποιούμε-νον μεῖγμα πρὸς κατασκευὴν τῆς πορσελλάνης εἶ-ναι: καολίνης (100 % πυρ. ἀργιλλίου) 25—65 %, Feldspath (6. $SiO^2Al^2O_8.K_2O$) 20—40 %, ἄμμος (SiO^2) 15—45 %, ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον ($CaCO^3$) 0—5 %. Α. ΔΣ

—*[Ὀδοντ.]* Καλοῦνται *πλαστικὰ* τὰ ὑλικά, τὰ ὁποῖα εἴτε διὰ τῆς προσμείξεως μετ' ἄλλων, εἴτε διὰ τῆς πυρακτώσεως, εἴτε διὰ τῆς καταλλήλου χειραγωγήσεως καθίστανται εὔπλαστα, δύνανται δὲ ὡς τοιαῦτα νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὰς κοιλό-τητας τῶν ὀδόντων πρὸς ἔμφραξιν αὐτῶν. Ὡς πλαστικὰ ὑλικὰ χρησιμοποιοῦνται νῦν τὰ διάφορα ἀμαλγάματα, αἱ κονίαι διαφόρων εἰδῶν καὶ ἡ γου-ταπέρκη. Τὸ ἀμάλγαμα εἶναι κρᾶμα δύο ἢ περισ-σοτέρων μετάλλων, ὧν τὸ ἓν ἀπαραιτήτως εἶναι ὁ ὑδράργυρος. Τὰ νῦν ἐν χρήσει ἀμαλγάματα περι-έχουσιν ἄργυρον, κασσίτερον, χαλκόν, χρυσόν, πλα-τίνην κλπ. καὶ ὑδράργυρον. Τὸ τελειότερον ὅμως ἀμάλγαμα δι' ὀδοντικὴν χρῆσιν περιέχει ἄργυρον $72^1/_2$ μέρη καὶ κασσίτερον $27^1/_2$ μετὰ ὑδραργύρου. Διὰ τῆς προσμείξεως δ' αὐτῶν ἐπέρχεται ἡ ἀμαλ-γάμωσις, ἤτοι καθίστανται εὔπλαστα. Αἱ κονίαι (κοινῶς σιμέντον) εἶναι ἕτερον πλαστικὸν ὑλικὸν πρὸς ἔμφραξιν τῶν ὀδόντων καὶ διὰ διαφόρους ἄλλας ἐπεμβάσεις ἐπ' αὐτῶν. Εἶναι δὲ αὗται τριῶν εἰδῶν, ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος αὐτῶν: ἤτοι ἡ τοῦ ὀξυχλωριούχου ψευδαργύρου, ἡ τοῦ ὀξυ-φωσφορικοῦ ψευδαργύρου καὶ ἡ τοῦ ὀξυφωσ-φορικοῦ χαλκοῦ. Καὶ τὸ μὲν ὀξὺ τοῦ ψευδαργύ-ρου εἶναι κόνις, τὸ δὲ φωσφορικὸν ἢ χλωριοῦχον εἶναι ὑγρὸν καὶ διὰ τῆς προσμείξεως καὶ καταλλή-λου χειραγωγήσεως καθίσταται πλαστικὸν πρὸς χρῆσιν. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κονιῶν ὑπάγον-ται καὶ αἱ καλούμεναι συνθετικαὶ πορσελλάναι, αἱ πρὸς ἔμφραξιν μόνον τῶν προσθίων ὀδόντων χρη-σιμοποιούμεναι. Ἡ γουταπέρκη διὰ μικρᾶς πυρα-κτώσεως καθίσταται πλαστικὴ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς προσωρινὴν ἔμφραξιν τῶν ὀδόντων καὶ μό-νιμον τοιαύτην τῶν ριζικῶν σωλήνων αὐτῶν. Ὡς ἐκ τοῦ δυσθερμαγωγοῦ αὐτῆς χρησιμοποιεῖται εὐ-ρέως πρὸς ἀπομόνωσιν τοῦ πολφοῦ τῶν ὀδόντων ἀπὸ τὰς θερμικὰς ἐπηρείας τῶν ὑπὲρ τὸν πολφὸν μεταλλικῶν ἐμφρακτικῶν ὑλικῶν. Ν. Γ. Π.

—**πλαστικαὶ *ἐγχειρήσεις*** *[Χειρουργ.]*· βλ. *αἰσθη-τικὴ* τοῦ δέρματος (τόμ. β', σ. 858α).

— **πλαστικὴ *μεταμόρφωσις*** *[Γεωλ.]*· βλ. *δυναμο-μεταμόρφωσις*.

πλαστικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πλα-στικοῦ: «ἡ πλαστικότης τοῦ πηλοῦ, — τοῦ κηροῦ»· || «ἡ πλαστικότης τοῦ σώματος» ἡ εὐρυθμία τῶν γραμ-μῶν τοῦ σώματος.

πλαστίνη (ἡ). Λευκωματώδης οὐσία μὴ πεπτο-μένη ὑπὸ τῆς πεψίνης οὔτε ὑπὸ τῆς θρυψίνης καὶ ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ μείγματος τῶν λευκωμα-τοειδῶν οὐσιῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται χημικῶς τὸ πρωτόπλασμα τῶν κυττάρων. Τὸ μεῖγμα τοῦτο τῶν λευκωματωδῶν οὐσιῶν εἶναι ἴδιον εἰς ἕκαστον εἶδος ὀργανισμῶν, ἀποτελοῦν τὴν καλουμένην ἰδιο-συστασίαν τῶν ἀτόμων. Γ. Κ.

πλαστογράφημα (τό)· τὸ πλαστογραφηθέν, τὸ ἐκ πλαστογραφίας προερχόμενον, πλαστογραφία.

πλαστογραφία (ἡ)· πλαστὴ γραφή, ἡ κατὰ παραποίησιν προελθοῦσα, ἡ δολία ἀπομίμησις ἀλ-λοτρίας γραφῆς, ἐπὶ σκοπῷ κέρδους: «κατηγορεῖ-ται ἐπὶ πλαστογραφίᾳ».

—*[Ποιν. Δίκ.]* Τὰ τῆς *πλαστογραφίας* ρυθμίζει ὁ ἡμέτερος ποινικὸς νόμος ἐν τῷ δωδεκάτῳ κεφα-λαίῳ αὐτοῦ (ἄρθρ. 247—261), δίδει δὲ τὸν ὁρι-σμὸν αὐτῆς ἐν ἄρθρῳ 247, ὥστε πανταχοῦ ὅπου εἰς τὰ ἑπόμενα ἄρθρα γίνεται λόγος περὶ πλαστο-γραφίας νοοῦνται αἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ 247 περιγρα-φόμεναι πράξεις. Κατὰ ἄρθρον τοῦτο πλαστογρα-φίαν πράττει ὅστις: 1) ἐκδίδει ἔγγραφα ἐν ὀνό-ματι ἄλλου ὡς νὰ ἦσαν παρ' αὐτοῦ τούτου ἐκδε-δομένα, ἢ 2) ὅστις μιμεῖται εἴς τι ἔγγραφον τὴν ὑπογραφὴν ἢ τὴν σφραγῖδα ἄλλου, ἢ 3) καταχρᾶ-ται ταύτας εἰς νόθον τι ἔγγραφον μὴ ἐκδεδομένον παρ' ἐκείνου, ἢ 4) ὅστις παραμορφώνει τὴν ἔννοιαν γνησίου τινὸς ἐγγράφου, μεταβάλλων, προσθέτων ἢ ἐξαλείφων λέξεις, γράμματα, ἀριθμοὺς ἢ σημεῖα στίξεως. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ πλαστογράφος διεγείρει τὴν ψευδῆ ἐντύπωσιν ὅτι ὡρισμένον τι πρόσωπον ἐδήλωσε δι' ἐγγράφου τι τὸ ὁποῖον τὸ πρόσωπον τοῦτο εἰς τὴν πραγματι-κότητα δὲν ἐδήλωσεν. Ἔγγραφον (Urkunde) γενικῶς εἶναι σῶμά τι, πρᾶγμα (χάρτης, λίθος, ξύλον) ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται κεχαραγμένη μὲ ποιάν τινα διάρκειαν δήλωσίς τις, ἐκδήλωσις σκέψεως, βου-λήσεως. Ὁ νόμος διαιρεῖ τὰ ἔγγραφα εἰς δημόσια καὶ ἰδιωτικά. Τὰ δημόσια ἔγγραφα, τῶν ὁποίων ἡ πλαστογράφησις τιμωρεῖται βαρύτερον, ἀπαρι-θμοῦνται περιοριστικῶς ἐν τῷ ἄρθρῳ 248, ἔνθα γί-νεται καὶ ἡ διάκρισις ἐὰν ἐγένετο χρῆσις ἢ οὒ τοῦ πλαστογραφουμένου δημοσίου ἐγγράφου. Ποινὴ ἐπιβάλλεται εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ τῶν προσκαίρων δεσμῶν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἡ τῆς εἱρκτῆς. Ἐν ἄρθρῳ 249 τιμωρεῖται ἠπιώτερον ἡ πλαστογραφία διαβατηρίων, ἀδειῶν ὁδοιπορίας κλπ. Ἐν ἄρθρῳ 250 τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως ἑνὸς μηνὸς μέχρις ἑνὸς ἔτους ὁ ὑπὸ πλαστὸν ὄνομα λαμ-βάνων διαβατήριον παρὰ δημοσίας ἀρχῆς. Ἐν ἄρ-θρῳ 251 προβλέπεται ἢ τιμωρεῖται δι' εἱρκτῆς ἡ περίπτωσις πλαστογραφίας δημοσίου ἐγγράφου (ἄρθρ. 249) ἀπὸ δημοσίους ὑπαλλήλους. Ἐν ἄρθρῳ 252 τιμωρεῖται ἡ ὑπὸ δημοσίου ὑπαλλήλου ἔκδο-σις διαβατηρίου κλπ. εἰς ξένους, τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζει προσωπικῶς. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει κατὰ τὸ ἄρθρον 253 καὶ διὰ τοὺς συμβολαιογράφους, οἵ-τινες ἐκδίδουν ὑπὸ πλαστὸν ὄνομα ἔγγραφα πρὸς ξένους, τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζουν προσωπικῶς.

Τὸ ἄρθρον 254 τιμωρεῖ μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ ἓξ μηνῶν ἐκεῖνον, ὅστις κάμνει χρῆσιν τῶν εἰς τὰ ἄρθρα 249—253 ἀναφερομένων γνησίων ἢ μὴ νενο-θευμένων ἐγγράφων δι' ἄλλους ἀνθρώπους καὶ σκο-ποὺς παρ' ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους ἐξεδόθησαν. Τὸ ἄρθρον 255 τιμωρεῖ μὲ εἱρκτὴν τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, οἵτινες παραμορφώνουν τὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα συντάσσουν ἢ φυλάττουν. Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο προσετέθη ἐδάφιον ἀφορῶν τοὺς δικαστι-κοὺς κλητῆρας ἢ ταχυδρομικοὺς ὑπαλλήλους. Τὸ ἄρθρον 256 προβλέπει τὴν πλαστογραφίαν τῶν ἰδιωτικῶν ἐγγράφων, ἅτινα ὁρίζονται περιοριστικῶς καὶ εἰς τὰ ὁποῖα προστίθενται καὶ τὰ ἔγγραφα ξένων δημοσίων ἀρχῶν, ἐφόσον ταῦτα δὲν ἐπε-βεβαιώθησαν ἀπὸ ἐγχωρίους δημοσίους ὑπαλλή-λους. Ἡ πλαστογραφία ἰδιωτικῶν ἐγγράφων τιμω-ρεῖται μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον τριῶν μηνῶν, ἐὰν δὲν ἔγινε χρῆσις τοῦ πλαστογραφημένου ἐγγρά-φου, μὲ εἱρκτήν, ἂν ἔγινε χρῆσις, καὶ μὲ πρόσκαιρα δεσμά, ἐὰν ἡ πλαστογραφία ἐγένετο εἰς ὀπισθογρα-πτέας συναλλαγματικὰς ἢ εἰς πιστωτικὰς ἐπιστο-λὰς καὶ ἂν ὁ ἔνοχος ἢ ἔπραξε τρεῖς τοὐλάχιστον τοιούτου εἴδους πλαστογραφίας τιμωρητέας ἐν ταὐτῷ ἢ ὑπέφερε ἤδη ἅπαξ τὴν ποινὴν ἕνεκα τοιαύτης πλαστογραφίας. Τὸ ἄρθρον 257 προβλέ-πει τὴν πλαστογραφίαν ἰδίως μαρτυρικῶν, πιστο-ποιητικῶν ἢ ἐπιστολῶν, ἐὰν ὁ πλαστογράφος ἔπραξε τὴν πλαστογραφίαν ἐκ προθέσεως καὶ πρὸς ὄφε-λος ἑαυτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἢ πρὸς βλάβην ἄλλου. Τὸ ἄρθρον 258 τιμωρεῖ ὡς τὴν πλαστογραφίαν τὴν ἐν γένει ὑπὸ τρίτου γενομένην χρῆσιν πλαστοῦ ἢ νοθευμένου δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου. Τὸ ἄρθρον 259 τιμωρεῖ μὲ πρόσκαιρα δεσμὰ τὸν πλαστογραφήσαντα ἀποδεικτικὰ χρέους ἢ ἐνεχύρου, ἐκδεδομένα παρ' ἐγχωρίου ἢ ξένου δημοσίου τα-μείου. Τὸ ἄρθρον 260 προβλέπει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων 238—243 καὶ 245 καὶ εἰς τὴν παρα-ποίησιν ἢ νόθευσιν τῶν δημοσίων ἀποδεικτικῶν χρέους ἢ ἐνεχύρου. Χ. Ν. Τ.

—*[Στρατ. Ποιν. Δικ.]* Τὸ ἄρθρον 246 τοῦ στρα-τιωτικοῦ ποινικοῦ νόμου προβλέπει ἴδιον εἶδος πλαστογραφίας, φέρον τὸν τίτλον «πλαστογραφία κατὰ τὴν στρατιωτικὴν διαχείρισιν». Τοιαύτην πλα-στογραφίαν διαπράττει πᾶς στρατιωτικὸς (ὡς καὶ πᾶς ἐξομοιούμενος πρὸς στρατιωτικὸν) καὶ πᾶς στρατιωτικὸς διαχειριστής, κατὰ τὴν στρατιωτικὴν διαχείρισιν, ὅστις: α') Ἐν γνώσει ἤθελεν ἐγγράψει εἰς τοὺς ἐλέγχους, εἰς τὰς καταστάσεις τῆς δυνά-μεως ἢ τῆς ἐπιθεωρήσεως ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἵππων ἢ ἡμερῶν παρουσίας ἀνώτερον τοῦ πραγματικοῦ. ἢ ἐν γνώσει αὐξήσει τὸ ποσὸν τῶν καταναλώ-σεων. β') Ὅστις ἤθελε πράξει εἰς τοὺς λογαρια-σμούς του οἱανδήποτε ἄλλην πλαστογραφίαν (ἧς τὴν ἔννοιαν λαμβάνομεν ἐκ τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου). Στοιχεῖον τοῦ ἀδικήματος τούτου εἶναι ἡ δολία προαίρεσις, δὲν λαμβάνεται δὲ ποσῶς ὑπ' ὄψιν ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἐτελέσθη τοῦτο. Ἑπομένως ἡ πρᾶξις θεωρεῖται τετελεσμένη. ἀδιαφόρως τοῦ ἐὰν ἐπῆλθεν ἢ οὒ τὸ δι' αὐτῆς σκοπούμενον ἀπο-τέλεσμα, καὶ ἀδιαφόρως τοῦ ἐὰν ἐγένετο χρῆσις τοῦ πλαστοῦ ἐγγράφου. Ἡ ποινὴ τῆς πράξεως ταύτης εἶναι πρόσκαιρα δεσμά, ἐν περιπτώσει δὲ ὑπάρξεως ἐλαφρυντικῶν περιστάσεων ἡ ποινὴ με-ταβάλλεται εἰς εἱρκτὴν ἢ φυλάκισιν δύο ἕως πέντε ἐτῶν, κατὰ πᾶσαν δὲ περίπτωσιν ὁ ἔνοχος ἀξιω-ματικὸς τιμωρεῖται καὶ μὲ ἔκπτωσιν. Πᾶσα ἄλλη πλαστογραφία, διαπραττομένη παρὰ στρατιωτικοῦ, μὴ φέρουσα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα τῆς πλαστο-γραφίας κατὰ τὴν στρατιωτικὴν διαχείρισιν, θὰ κριθῇ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νό-μου (ἄρθρα 247—260). Χ. Π.

πλαστογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ πλαστὴν γραφὴν ἀπερ-γαζόμενος, ὁ δολίως μιμούμενος ἀλλοτρίαν γρα-φὴν ἐπὶ σκοπῷ κέρδους.

Digitized by Google

πλαστογραφῶ (*—έω*)˙ εἶμαι πλαστογράφος, μιμοῦμαι δολίως ἀλλοτρίαν γραφὴν ἐπὶ σκοπῷ κέρδους: «ἐπλαστογράφησε δημόσιον ἔγγραφον,—ξένην ὑπογραφὴν κττ.».

πλαστομενῖτις,—*ιδος* (ἡ). Ἄκαπνος πυρῖτις κυνηγίου, βάσιν ἔχουσα τὴν ζελατινοποιημένην νιτροκυτταρίνην. Ἀποτελεῖ φαιὰν κερατοειδῆ λίαν εὐσταθῆ μᾶζαν καὶ συνίσταται ἀπὸ 70 % νιτροκυτταρίνην, 23 % νιτρικὸν βάριον, 2 % χρωμικὸν κάλιον καὶ 5 % τρινιτροτολουόλιον. Σ. Γ.

πλαστοπροσωπία (ἡ)˙ τὸ νὰ ἐμφανίζεταί τις ἀντὶ ἄλλου ἐπὶ σκοπῷ ἀθεμίτου κέρδους, τὸ ὑποδύεσθαι ἀλλοτρίαν ταυτότητα.

—*[Ποιν. Δίκ.] Πλαστοπροσωπία* εἶναι ἡ *ἀπάτη* (βλ.) περὶ τὸ πρόσωπον.

πλαστός, *—ή, —όν*˙ ὁ πρὸς ἀπάτην πλασθείς, ψευδής, νόθος: «πλαστὴ ὑπογραφή», «πλαστὸν ἔγγραφον»˙ || ὁ ἐπινοηθείς, ὁ μὴ ὑπάρξας ἐν τῇ πραγματικότητι: «κλοπὴ πλαστή».

πλαστότης,—*ητος* (ἡ)˙ τὸ γνώρισμα τοῦ πλαστοῦ, ἔλλειψις γνησιότητος, νοθεία: «ἡ πλαστότης τῆς ὑπογραφῆς, — τοῦ ἐγγράφου».

Πλαστουνοφσκάγια (Plastunowskaja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ Βορείῳ Καυκάσῳ. Κάτ. 12.348. Κατοικεῖται ὑπὸ Κοζάκων ἀσχολουμένων περὶ τὴν χειροτεχνίαν καὶ τὴν κεραμουργίαν. Θ. Κ.

πλαστούργημα (τό)˙ ἔργον πλαστόν, ψευδές, νόθον˙ || τὸ ἔργον τοῦ πλάστου, δημιούργημα.

πλαστουργὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)˙ ὁ πλαστά, ψευδῆ ἔργα ἐπινοῶν˙ || ὁ πλάστης τοῦ κόσμου, ὁ δημιουργός.

πλαστουργῶ (*—έω*)˙ εἶμαι πλαστουργός, πλάστης, πλάττω, δημιουργῶ.

Πλὰτ (Platt), ***Ὄρβιλ-Χίτσκοκ.*** Ἀμερικανὸς πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1827—1905). Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνεμείχθη ἀπὸ τοῦ 1861, ἐκλεγεὶς βουλευτὴς καὶ κατόπιν γερουσιαστὴς ἐπανειλημμένως καὶ γενόμενος ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τὴν περίφημον τροποποίησιν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς τὸ νομοσχέδιον τῆς 25 Φεβρουαρίου 1901, δι' οὗ ἐκανονίζοντο αἱ σχέσεις μεταξὺ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς Κούβας καὶ ἥτις προσηρτήθη εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Κούβας ὡς παράρτημα αὐτοῦ. Τὸ παράρτημα τοῦτο φέρει ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ τὸ ὄνομά του, ἀφορᾷ δὲ τὴν προστασίαν, τὴν ὁποίαν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς παρέχουν εἰς τὴν Κούβαν ἐγγυώμεναι τὴν ἀκεραιότητά της, καθ' ὃν περίπου τρόπον ἠγγυῶντο ἄλλοτε αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, περὶ τοῦ Βελγίου, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἑλβετίας. Μ. Δ. Β.

Πλάτα, ***Ρίο ντὲ λὰ*** — (Rio de la Plata) *[Γεωγρ.]*˙ βλ. λ. *Λὰ Πλάτα.*

πλαταγὴ (ἡ)˙ ὁ ἐκ τῆς συγκρούσεως κρότος, κροτάλισμα || εἶδος ἀθύρματος ποιοῦντος κρότον.

—*[Ἀρχ.] Πλαταγὴ* ἢ *πλαταγώνιον* (λατιν. crepitaculum, crepitacillum) ἐκαλεῖτο παιδικὸν ἄθυρμα κροτοῦν διὰ τῆς κινήσεως τοῦ κρατοῦντος αὐτὸ βρέφους ἢ παιδός. Συνίστατο ἀπὸ μεταλλίνην στεφάνην ἐκ κωδωνίσκων, περιστρεφομένην ἐπὶ λαβῆς, ἢ ἀπὸ δίσκον μετάλλινον ὁμοίως περιστρεφόμενον καὶ κροτοῦντα διὰ τῶν περὶ τὴν περιφέρειάν του μικρῶν κινητῶν δακτυλίων˙ ἄλλοτε ἦτο ἁπλοῦν πήλινον δοχεῖον (κουμπαρᾶς) ἢ κοῦφον εἰδώλιον, ἐν ᾧ ἐκρότουν μικραὶ ψῆφοι (βλ. εἰκόνας ἐν λ. *παίγνια παιδικά*). Π. Ν. Π.

Πλαταγή, ἢ ***Παταγὴ*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς *Ἀμοργοῦ.* Σ. Ε. Λ.

πλατάγημα (τό)˙ κρότημα, κροτάλισμα, πλαταγή.

πλαταγίζω˙ ἄλλως *πλαταγῶ* (βλ. λ.).

πλατάγισμα (τό). Καλεῖται ὁ παραγόμενος ἦχος ἐκ δύο ἀλληλοσυγκρουομένων ἀντικειμένων˙ οὕτως ἔχομεν: τὸ *πλατάγισμα τῶν ὀδόντων* καὶ τῆς γλώσσης ἐνίοτε, εἰς τὰς μεγάλας συγκινήσεις, τὸν τρόμον, εἰς τὰς ἰσχυρὰς ψύξεις, εἰς τὴν περίοδον τοῦ ρίγους κατὰ τὴν εἰσβολὴν πυρετοῦ, ἰδιαιτέρως δὲ τοὺς διαλείποντας πυρετούς, εἰς τὴν πνευμονίαν, εἰς τὴν οὐραιμίαν, τὸν ἐπιλόχειον πυρετόν. Τὸ *τενοντῶδες πλατάγισμα,* ὅπερ παράγεται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ρήξεως τοῦ μικροῦ πελματικοῦ μυός, δίκην μαστιγώσεως. Τὸ *βαλβιδικὸν πλατάγισμα,* ὅπερ εἶναι ἦχος παραγόμενος διὰ τοῦ πλήγματος τῶν σιγμοειδῶν βαλβίδων τῆς ἀορτῆς καὶ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς διαστολῆς. Μ. Ν. Κ.

πλαταγῶ (*—έω*)˙ κάμνω κρότον, κροταλίζω.

πλαταγώνιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. **—1)** Παιδιὰ τῶν ἀρχαίων μέχρι τοῦ νῦν διασῳζομένη ὑπὸ ποικίλα ὀνόματα (*χτυπαριές, κλακέττα, τράκες* κττ.). Ὁ παίκτης, κλείων τὴν ἀριστεράν του χεῖρα, ἐπὶ τοῦ σχηματιζομένου δακτυλίου διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου, ἐτοποθέτει πέταλον μήκωνος (παπαρούνας), τὸ ὁποῖον ἀποτόμως ἔπληττε διὰ τῆς δεξιᾶς παλάμης, παραγομένου τοιουτοτρόπως κρότου ἐκ τῆς ἀποτόμως ἐπερχομένης συμπιέσεως τοῦ ἀέρος καὶ διαρρήξεως τοῦ πετάλου. Παραλλαγὴ τοῦ τρόπου τούτου ἦτο ἡ παραγωγὴ κρότου διὰ κρίνου, τοῦ ὁποίου ἐφουσκώνετο ὁ κάλυξ καὶ εἶτα ἐπλήσσετο ἐπὶ τῆς παλάμης˙ ἀμφότεροι οἱ τρόποι ἐπετυγχάνοντο καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου πλήξεως τοῦ ἄνθους ἢ τῆς συμπιέσεως αὐτοῦ ὑπὸ τὴν μασχάλην. Ἡ παιδιὰ τοῦ πλαταγωνίου ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρύτατα μεταξὺ τῶν ἐρώντων πρὸς πρόγνωσιν τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐρώτων των, θεωρουμένης ὡς κακοῦ οἰωνοῦ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν οὐδόλως παρήγετο κρότος.

—2) Παιδικὸν ἄθυρμα, ἄλλως καὶ *πλαταγὴ* (βλ. λ.).

Πλάταια *[Ἀρχ. Παρ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν τῆς *Πάρου,* ἣν μετ' ἐπιφυλάξεως δέχεται Στέφανος ὁ Βυζάντιος (σελ. 796 στ. β', 7 Meineke). Σ. Ε. Λ.

— **Πλάταια,** ***Πλαταιαί,*** ἢ ***Πλάτεια*** *[Γεωγρ.]*˙ βλ.λ. *Βόμβας κόλπος* καὶ *Ἐμμαχαέ.*

Πλαταία *[Μυθολ.]*. Νύμφη, θυγάτηρ τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, ἐρασθεῖσα τοῦ Διός. Ἀπ' αὐτῆς, ὡς λέγεται, ὠνομάσθη ἡ πόλις τῶν *Πλαταιῶν,* ὅπου ὑπῆρχε ἡρῷον πρὸς τιμήν της, παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς (*Παυσ.* IX, 2, 7). Α. Θ. Σ.

Πλαταιαὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς μεσημβρινῆς Βοιωτίας, μνημονευομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β'. 504) μὲ τὸν τύπον *Πλάταια,* κτισθεῖσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀσωποῦ *Πλαταίας.* Ἔκειτο κατὰ τὰ ὅρια τῆς Ἀττικῆς, πρὸς Β. τοῦ Κιθαιρῶνος, κατὰ τὸν ἄνω ροῦν τῆς Ὠερόης (νῦν Λιβαδόστρου) καὶ πρὸς Δ. τῶν ἀρχαίων Ἐρυθρῶν. Τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Πλαταιῶν σῴζονται κατὰ χώραν ἐπί τινος ὀροπεδίου ἔχοντος σχῆμα ριπιδίου, μήκους 1 ½ περίπου χιλιομέτρου (ἀπὸ Β. πρὸς Ν.) καὶ πλάτους μεγίστου 1 χιλιομ., παρὰ τὴν σημερινὴν κοινότητα *Πλαταιαὶ* (πρώην *Κόκλα*). Εἰς τὸν περίβολον τῶν τειχῶν τῆς πόλεως (περιφερείας 4 χιλιομέτρων), ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου Β', παρατηροῦνται καὶ ἐπισκευαὶ μεταγενεστέρων χρόνων. Εἰς τὰ τείχη δὲ τῆς ἀκροπόλεως, τῶν ὁποίων ἓν τμῆμα κατὰ τὸν Λὴκ ἀνέρχεται εἰς τοὺς χρόνους τῶν περσικῶν πολέμων, παρατηροῦνται καὶ οἱ δύο τρόποι τοιχοδομίας, καὶ ὁ πολυγωνικὸς καὶ ὁ ἰσοδομικός. Ἀμφότερα δὲ τὰ τείχη ἔχουν κατὰ διαστήματα τοὺς πύργους των. Ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως διεσώθησαν τὰ ἐρείπια ἀρχαίου βυζαντινοῦ ναοῦ, ἐντὸς δὲ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τὰ ἐρείπια 12 βυζαντινῶν ναῶν. Πλὴν τῶν εἰρημένων ἐρειπίων, καὶ τινων σαρκοφάγων, ἐγκατεσπαρμένων μεταξὺ αὐτῶν, διεσώθησαν καὶ νομίσματα τῶν ἀρχαίων Πλαταιῶν, δύο περιόδων˙ ἓν ἀργυροῦν νόμισμα, ἀνῆκον εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 387—372 π.Χ. χρόνους, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως φέρει βοιωτικὴν ἀσπίδα, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ κεφαλὴν Ἥρας φερούσης στέφανον καὶ τὰ γράμματα ΠΛΑ, καί τινα χαλκᾶ τῶν χρόνων 338—315 π. Χ., φέροντα βοιωτικὴν ἐπίσης ἀσπίδα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως καὶ τὰ ἴδια γράμματα ἐπὶ τῆς ἑτέρας.

— *[Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Αἰολέων Βοιωτῶν κατάκτησιν τῆς χώρας, ἥτις ἀπ' αὐτῶν ἐπωνομάσθη Βοιωτία, αἱ Πλαταιαί, αἱ Θεσπιαὶ καὶ ἐν γένει οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ κωμῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, Ἴωνες ὄντες τὴν φυλήν, ἀντετάχθησαν μετὰ πείσματος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Θηβαίων νὰ συνενωθοῦν μετὰ τῶν ἄλλων βοιωτικῶν πόλεων εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὰς Θήβας, διότι εἶχον ἔμφυτον τὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των Ἀθηναίους. Ὁ ἐναντίον τῶν Θηβῶν ἀγὼν μάλιστα τῶν πόλεων τούτων εἶχε φθάσει εἰς ὀξὺ σημεῖον, καθ' ὃν χρόνον ἐπολιορκεῖτο ἐν Σάρδεσιν ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος ὑπὸ τοῦ Κύρου (516 π. Χ.) καὶ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἔντρομοι ἐζήτουν τὴν συνδρομὴν τῶν μητροπόλεών των. Βραδύτερον, κατὰ τὸ 519 π. Χ., ὅτε ἡ Σπάρτη ἐβοήθει τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κόρινθον εἰς τὸν ἐναντίον τῆς Αἰγίνης καὶ Θηβῶν πόλεμόν των, οἱ Πλαταιεῖς ἐξέφρασαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένη Α', εὑρισκόμενον παρὰ τὰ ὅρια τῆς χώρας των, τὴν ἐπιθυμίαν των νὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης (πελοποννησιακήν). Ὁ Κλεομένης ὅμως συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν (ἴσως καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ ἀδιάλλακτον τὸ μεταξὺ Θηβῶν καὶ Ἀθηνῶν μῖσος). Οἱ Πλαταιεῖς εὐχαρίστως ὑπήκουσαν εἰς τὴν σύστασιν (διότι συνέπιπτεν αὕτη μὲ τὴν ἐπιθυμίαν των) καὶ ἀρχόντων ἔτι ἐν Ἀθήναις τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀπεδέχθησαν εὐχαρίστως τὴν προσφορὰν τῆς συμμαχίας καὶ δὲν ἐδίστασαν καὶ νὰ ἐπέλθουν ἐναντίον τῶν Θηβαίων καὶ νὰ ἐπεκτείνουν τὰ ὅρια τῆς χώρας τῶν νέων συμμάχων των, μετὰ νικηφόρον πρὸς τοὺς ἐχθρούς των σύγκρουσιν, μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀσωποῦ. Εὐγνώμονες διὰ τὴν προστασίαν αὐτὴν οἱ Πλαταιεῖς, μόνοι ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἔσπευσαν αὐθορμήτως νὰ παράσχουν τὴν συνδρομήν των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (δι' ἀποστολῆς 1000 ὁπλιτῶν) κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, καταστήσαντες οὕτω κοινὴν ἐφεξῆς τὴν τύχην τῆς πόλεώς των μετὰ τῆς τῶν Ἀθηνῶν (ἰδιαίτερος τότε τάφος, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐκάλυψε τοὺς πεσόντας γενναίους Πλαταιεῖς). Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου αἱ Πλαταιαὶ καὶ αἱ Θεσπιαί, μόναι ἐκ τῶν βοιωτικῶν πόλεων, δὲν ἐμήδισαν, ταχθεῖσαι μετὰ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων φατρίας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐνεπρήσθησαν (*Ἡροδ.* VIII, 50) ἀμφότεραι ὑπὸ τούτου. Κατὰ δὲ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ των συναφθεῖσαν ἔνδοξον καὶ ἀποφασιστικὴν τῶν Ἑλλήνων μάχην κατὰ τῶν Περσῶν (479 π. Χ.) ἐπολέμησαν γενναιότατα 600 ὁπλῖται Πλαταιεῖς. Διὰ τὴν γενναιότητά των ταύτην, καὶ κυρίως διότι ἐν τῇ χώρᾳ τούτων συνήφθη ἡ κοσμοϊστορικῆς σημασίας ἐκείνη μάχη (βλ. κατ.), ἔτυχον οὗτοι ἐξαιρετικῶν τιμῶν ὑπὸ τῶν συναγωνιστῶν των. Τὸ ἔδαφος τῆς πόλεώς των ἐκηρύχθη χῶρος ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος, τοῦ ὁποίου ἡ ἄμυνα ἐπεβάλλετο ὡς ἱερὸν καθῆκον ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἡ πόλις των ἀνεκτίσθη πανελληνίῳ σχεδὸν δαπάνῃ καὶ πρὸ τῆς πύλης αὐτῆς ἱδρύθη πανελλήνιον ἱερὸν τοῦ Ἐλευθερίου Διός, ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ὁποίου ἐτελεῖτο κατ' ἔτος εὐχαριστήριος καὶ ἐπινίκιος ἑορτὴ (μετ' ἀγώνων καὶ ἄθλων κατὰ τετραετίαν). Ἐδόθη εἰς αὐτοὺς τὸ τιμητικὸν προνόμιον νὰ ἐπιμελῶνται τῶν τάφων τῶν πεσόντων κατὰ τὴν μάχην καὶ νὰ τελῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν προσήκουσαν ἐτησίαν ἐπιμνημόσυνον δέησιν. Ἀνεγράφη δὲ καὶ τούτων τὸ ὄνομα εἰς τὸ βάθρον ἀφιερωθέντος ἐπὶ τῇ νίκῃ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα χρυσοῦ τρίποδος. Ἀλλ' ὅμως τὸ ἔδαφος τῶν Πλαταιῶν ἦτο χῶρος ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος διὰ τοὺς ἀποτελέσαντας τὴν ἐθνικὴν φατρίαν Ἕλληνας, δὲν εἶχε τὰ προνόμια ταῦτα καὶ διὰ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Πλαταιέων Θηβαίους, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι παρουσιάσθη ἡ εὐκαιρία τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῆς ὑπερηφάνου πόλεως νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν βοιωτικὴν συμμαχίαν, ὅτε ἐκηρύχθη ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος συνεκέντρωνεν εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου τὸν μέλλοντα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν συμμαχικὸν στρατόν. Ἡ ἐπιβουλὴ τῆς ἐλευθερίας τῶν Πλαταιῶν ἔγινε κατόπιν συνεννοήσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικῆς φατρίας Εὐρυμάχου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Λεοντιάδου, μετὰ τῶν ὀλιγαρίθμων ἐν Πλαταιαῖς ὀλιγαρχικῶν. Ἀφοῦ παρεσκευάσθη δύναμις 300 ὁπλιτῶν, ὡδηγήθη αὕτη ὑπὸ δύο βοιωταρχῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 431 π. Χ., ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εἰσῆλθε διὰ τῆς εὑρεθείσης, ἐκ προδοσίας ἀνοικτῆς πύλης, ἐνῷ οἱ πολῖται ἥσυχοι εἶχον παραδοθῆ εἰς τὸν ὕπνον, καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν ἀγοράν. (Ἡ κυρία στρατιωτικὴ δύναμις θὰ προσήρχετο κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἀκολούθου ἡμέρας.) Μετὰ ταῦτα προεκάλεσαν τὴν ἀφύπνισιν τῶν πολιτῶν καὶ προσεπάθησαν νὰ πείσουν τούτους διατελοῦντας ἐν φόβῳ καὶ ταραχῇ, νὰ προσχωρήσωσιν ἑκόντες εἰς τὴν βοιωτικὴν συμμαχίαν, ἐπιδιώκοντες νὰ ἐμφανίσουν τὴν ὕπουλον ἐπιδρομήν των ὡς γενομένην κατόπιν προσκλήσεως τῶν Πλαταιέων, οἵτινες δῆθεν ἐκαραδόκουν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν διὰ ν' ἀποσπασθοῦν τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Πλαταιεῖς ἦλθον τῷ ὄντι ἐν ἀρχῇ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς ἐπιδραμόντας πολεμίους, ἀλλ' ὅτε ἀντελήφθησαν τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν, ἐπέπεσαν κατὰ τούτων καὶ ἱκανοὺς μὲν ἐφόνευσαν, 180 δὲ συνέλαβον αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους καὶ ἔσφαξαν. Ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων, ἕνεκα τῆς πεσούσης κατὰ τὴν νύκτα ραγδαίας βροχῆς καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης πλημμύρας τοῦ Ἀσωποῦ, ἔφθασε πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Πλαταιῶν ὅτε τὰ πάντα εἶχον τελεσθῆ. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ τρίτου ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε ὁ λοιμὸς ἐλυμαίνετο τὰς Ἀθήνας, οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον, εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν τῶν Πλαταιῶν. Ὁ Ἀρχίδαμος, ἀπορριφθείσης τῆς προτάσεώς του, καθ' ἣν θὰ ἠδύναντο ν' ἀποχωρήσουν τῆς πόλεώς των καὶ οἱ 400 μένοντες ἐν αὐτῇ πολῖται (πάντες οἱ ἄλλοι εἶχον μεταναστεύσει μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἰς τὴν Ἀττικήν), παραδίδοντες εἰς αὐτὸν τὴν πόλιν των καὶ τὴν περιουσίαν των μὲ τὴν ὑπόσχεσίν του ὅτι θὰ παραδώσῃ ταύτην, καταγραφομένην, ἀμείωτον κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου (*Θουκ.* II, 72), ἤρχισεν οὗτος τὴν τακτικὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἥτις διήρκεσε δύο περίπου ἔτη καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν πάντα τὰ ἕως τότε γνωστὰ ἐπιθετικὰ καὶ ἀμυντικὰ πολιορκητικὰ μέσα. Ἔληξε δὲ αὕτη ὅτε παντελῶς ἐξέλιπον τὰ τρόφιμα, διὰ παραδόσεως (427 π. Χ.) τῶν πολιορκουμένων διακοσίων Πλαταιέων (ἐλάχιστοι εἶχον διαφύγει εἰς Ἀθήνας, διαλαθόντες τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν) καὶ εἴκοσι πέντε Ἀθηναίων, οἵτινες ἐφονεύθησαν πάντες μετὰ μακρὰν διαδικασίαν κατὰ τὴν ὁποίαν περιεφρονήθη πᾶσα ἀρχὴ δικαίου, ἐνώπιον πέντε δικαστῶν ἀποσταλέντων ἐ

Digitized by Google

Σπάρτης, διότι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀπαντήσουν καταφατικῶς εἰς τὸ ἐρώτημά των «εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσὶν» (*Θουκ.* III, 68, 1). Αἱ ὀλίγαι συμπαραδοθεῖσαι γυναῖκες ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ ἡ πόλις, παραδοθεῖσα προσωρινῶς πρὸς ἐνοίκησιν εἰς τοὺς Μεγαρεῖς καί τινας ὀλιγαρχικοὺς Πλαταιεῖς, κατεστράφη, πλὴν τῶν ἱερῶν, ἐκ θεμελίων. Ἀνακτισθεῖσα ἡ πόλις διὰ τῆς εἰς αὐτὴν συρροῆς τῶν ἁπανταχοῦ (ἰδίως εἰς Σκιώνην τῆς Μακεδονίας) τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου διεσπαρμένων Πλαταιέων καὶ ἀνακτήσασα τὴν αὐτονομίαν της μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην (387 π. Χ.), κατεστράφη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Θηβαίων (374—373 π. Χ.), εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὁποίων αὕτη ἦτο κάρφος, ὡς σύμμαχος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπιτραπέντος μόνον εἰς τοὺς κατοίκους της ν' ἀπέλθουν ἐλευθέρως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν ἔμελλον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ πατήσουν τὸ ἔδαφος τῆς Βοιωτίας (*Παυσ.* IX, 1, 8). Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνεκτίσθησαν αἱ Πλαταιαί, διαταγῇ τοῦ Φιλίππου Β', μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην (338 π. Χ.), συμβαλόντος εἰς τὴν πλήρη ἀνοικοδόμησίν της βραδύτερον (331 π. Χ.) χρηματικῶς καὶ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἡ πόλις διετηρήθη μετὰ ταῦτα καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ, ὡς καὶ τοὺς τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τοὺς βυζαντινούς, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἐπεσκευάσθησαν τὰ τείχη της ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.

Αἱ Πλαταιαὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς των. Οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς ταύτης βοιωτικῆς πόλεως, μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι καὶ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ἐφρόντισαν νὰ καταστήσουν τὴν πατρίδα των, διὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνεγερθέντων ἱερῶν καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τελουμένων ἑορτῶν, ἀνταξίαν τῆς φήμης της. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως εἶχον ἀνεγερθῆ οἱ τάφοι τῶν ἐν Πλαταιαῖς πεσόντων (εἷς κοινὸς πάντων τῶν κατ' αὐτὴν φονευθέντων Ἑλλήνων, ἰδιαίτερος διὰ τοὺς πεσόντας Λακεδαιμονίους καὶ ἰδιαίτερος διὰ τοὺς Ἀθηναίους), ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον χαραχθῆ ἐξυμνητικὰ τῆς ἀνδρείας τῶν πεσόντων ἐλεγεῖα τοῦ Σιμωνίδου. Παρ' αὐτοὺς εἶχεν ἐγερθῆ ὁ καλλιμάρμαρος τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς βωμὸς καὶ τὸ μαρμάρινον ἐπίσης ἄγαλμά του, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων εἰς τοὺς νικητὰς τῶν Ἐλευθερίων (δρόμου ἐνόπλου), ἅτινα ἐτελοῦντο μετὰ μεγάλης μεγαλοπρεπείας ἕκαστον πέμπτον ἔτος, καὶ πλησίον τοῦ βωμοῦ τούτου τὸ ἡρῷον τῆς ἐπωνύμου τῆς πόλεως ἡρωΐδος Πλαταίας. Εἰς ἄλλον χῶρον τῆς πόλεως ἔκειτο τὸ ἱερὸν τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος καὶ τὸ μνῆμα τοῦ Ληΐτου, τοῦ μόνου ἐπανελθόντος ἐκ Τροίας ἐκ τῶν κατ' αὐτῆς στρατευσάντων Βοιωτῶν ἀρχηγῶν, κατὰ τὴν παράδοσιν. Περίδοξα ὅμως διὰ τοὺς Πλαταιεῖς ἦσαν δύο κυρίως ἱερά των, τὸ τῆς Ἥρας, ἥτις ἦτο καὶ πολιοῦχος τῶν Πλαταιέων θεά, καὶ τὸ τῆς Ἀρείας Ἀθηνᾶς. Εἰς τὸ Ἡραῖον, ἀξιοθέατον ναόν, κατὰ τὸν Παυσανίαν (IX.2.7), διά τε τὸ μέγεθός του καὶ τὸν κόσμον τῶν ἀγαλμάτων του, εἶχον ἀφιερωθῆ τὸ ἄγαλμα τῆς Τελείας Ἥρας, τὸ σύμπλεγμα Ῥέας παραδιδούσης ἐσπαργανωμένον λίθον εἰς τὸν Κρόνον, ἀμφότερα ἔργα τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἄγαλμα Ἥρας νυμφευομένης, ἔργον τοῦ Καλλιμάχου. Εἰς δὲ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρείας Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐκ τῶν λαφύρων τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης καὶ εἶχε διακοσμηθῆ διὰ τοιχογραφιῶν τοῦ Πολυγνώτου, μὲ θέμα τὴν μνηστηροκτονίαν τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ τοῦ Ὀνασίου, μὲ θέμα τὴν ἐναντίον τῶν Θηβῶν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργείων ὑπὸ τὸν Ἄδραστον, τὸ ἐπίχρυσον ξόανον τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἐκ τῶν ἄλλων τελουμένων ἐν Πλαταιαῖς ἑορτῶν ἦσαν Δαίδαλα τὰ μικρὰ καὶ Δαίδαλα τὰ μεγάλα. Εἰς ἀπόστασιν δὲ 3 περίπου χιλιομέτρων τῆς πόλεως εἶχον ἀναγείρει οἱ Ἕλληνες τὸ μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν τρόπαιόν των κατὰ τῶν Περσῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Leake*, «Travels in Northern Greece» (τ. Β').— *Hauvette*, «Rapport sur une mission scientifique en Grèce. Marathon, Salamine, Platées». — *Ἀν. Σκιᾶ* (ἐν «Πρακτικοῖς Ἀρχαιολ. Ἑταιρ». 1899).—*Fritzsche*, «Geschichte Platääs» κ. ἄ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Πλαταιῶν** ***μάχη***. Ἡ ἀποτελεσματικωτέρα τῶν μαχῶν τῶν περσικῶν πολέμων, ἡ τερματίσασα τὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν. Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ὁ μὲν Ξέρξης ἔφυγε μετὰ τοῦ στρατοῦ του πανικόβλητος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὁ δὲ Μαρδόνιος ἔμεινε κατ' αἴτησίν του ἐν Θεσσαλίᾳ, μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου του νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του στρατὸν ἐκ 300 χιλ. ἐπιλέκτων ἀνδρῶν τῆς περσικῆς στρατιᾶς, καὶ 50 χιλ. ἐπικούρων Ἑλλήνων (τῶν μηδισάντων). Τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ του ἐπεδίωξεν ὁ Μαρδόνιος ἐν ἀρχῇ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, χρησιμοποιήσας πρὸς τοῦτο τὸν ὑποτελῆ εἰς τοὺς Πέρσας βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον Α', τὸν ἐπικληθέντα βραδύτερον Φιλέλληνα, φίλον ἰδιαίτερον τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τούτου, ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἐκ τοῦ πολέμου δυστυχίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰς μεταξὺ τούτων καὶ Σπαρτιατῶν ἔριδας, ἐπεδίωξε ν' ἀποσπάσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων φατρίας, ὑποσχεθεὶς ν' ἀνακτίσῃ τὴν κατεδαφισθεῖσαν πόλιν των καὶ τὰ ἐμπρησθέντα ἱερά των καὶ νὰ εὐρύνῃ τὰ ὅρια τοῦ κράτους των καὶ νὰ σεβασθῇ τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ γίνουν σύμμαχοί του. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀριστείδου, ἔδωσαν ἀπάντησιν, ἥτις θὰ μείνῃ ἀξιομνημόνευτος: «Δὲν θὰ πωλήσωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας, εἶπον, ἀντὶ πάντων τῶν θησαυρῶν τῆς γῆς, καὶ δὲν θὰ συμμαχήσωμεν μετὰ τῶν Περσῶν ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος πορεύεται τὴν αὐτὴν. ὁδὸν» (*Ἡροδ.* VIII, 143). Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξεκίνησεν ὁ Μαρδόνιος ἐκ τῆς Θεσσαλίας καὶ διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπέδραμε τὴν Ἀττικήν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι νέαι προτάσεις του, ἀποστελλόμεναι μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, θὰ γίνουν εὐπρόσδεκτοι. Ὅτε δὲ καὶ αὗται ἀπερρίφθησαν, ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα διαλλαγῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἠρήμωσε τὴν χώραν των, ὅτε ἔμαθε παρὰ τῶν Ἀργείων ὅτι σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐπήρχετο ἐναντίον του, καὶ διὰ τῆς Δεκελείας ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, διὰ νὰ συνάψῃ μάχην εἰς χώραν φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένην καὶ κατάλληλον δι' ἱππομαχίαν. Ἐκεῖ ἔπηξε τὸ στρατόπεδόν του, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀσωποῦ, παρὰ τὰ ὅρια τῆς χώρας τῶν Πλαταιῶν, ἔχων ὄπισθέν του μὲν τὰς Θήβας διὰ τὰς ἐφοδιοπομπάς του, ἔμπροσθέν του δὲ τὰ εἰς Ἀττικὴν καὶ Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἄγοντα στενά, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπήρχοντο οἱ Ἕλληνες.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατός, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀποχώρησιν τοῦ Μαρδονίου, συνηθροίσθη εἰς τὴν Ἐλευσῖνα, ἀπετελεῖτο δὲ ἐξ 110 χιλιάδων περίπου ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ βαρέως ὡπλισμένοι φαίνεται ὅτι δὲν ὑπερέβαινον τὰς 25 χιλιάδας (5 χιλ. Σπαρτιᾶται, 5 χιλ. περίοικοι τῆς Λακωνικῆς, 8 χιλ. Ἀθηναῖοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς ἐθνικῆς φατρίας) ἢ τὰς 37 χιλιάδας, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀποδεχομένων μεγαλύτερον ἀριθμὸν τῶν ὁπλιτῶν. Τῆς ὅλης στρατιᾶς ἀρχιστράτηγος ἦτο ὁ Παυσανίας, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Πλειστάρχου, ἔχων παρ' ἑαυτῷ συμβούλιον ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν στρατευμάτων τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπερεῖχεν ὁ Ἀθηναῖος Ἀριστείδης.

Οἱ Πέρσαι, ἂν καὶ ἐπλεονέκτουν εἰς ἀριθμὸν μαχητῶν, ἐν τούτοις ἐκ μαρτυριῶν τοῦ Ἡροδότου φαίνεται ὅτι καὶ ἕνεκα τῆς προηγηθείσης ἐν Σαλαμῖνι ἥττης των καὶ ἐκ κακῶν προαισθήσεων δὲν εἶχον ἀκμαῖον τὸ ἠθικόν των, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον τοῦ στρατοῦ των, ἀνερχομένου μόλις εἰς τὸ τρίτον τῆς περσικῆς στρατιᾶς (ἐνισχυμένης καὶ ἐκ τῶν ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως μηδισάντων Ἑλλήνων), εἶχον τοῦτο ἐν ἀκμῇ καὶ διότι ἐμάχοντο ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας καὶ διότι ἐκ τῆς πείρας τῶν προηγηθεισῶν μαχῶν εἶχον διδαχθῆ ὅτι ὁ τελειότερος ὁπλισμός των (τὸ δόρυ ἀπέναντι τοῦ τόξου) καὶ ἡ ἀνωτέρα ἄσκησις τῶν σωμάτων των ἐξουδετέρωνον τὴν ἀνωτέραν ἀριθμητικὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἠνώχλει ὅμως τούτους πολὺ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ. Αὗται ἦσαν αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις τῶν ἀντιπάλων, αἵτινες θὰ διημφεσβήτουν μεταξύ των τὴν νίκην, καὶ αὕτη ἦτο ἡ ἠθικὴ κατάστασις ἀμφοτέρων τῶν στρατιῶν πρὸ τῆς μάχης. Ἡ ἑλληνικὴ στρατιά, ἀφοῦ ἔδωκε κοινὸν ἐν Ἐλευσῖνι ὅρκον, μεστὸν πατριωτικοῦ φρονήματος, ἐβάδισε πρὸς τὴν Βοιωτίαν διὰ τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Κιθαιρῶνος διόδων καὶ κατέλαβε τὰς κλιτῦς τῆς ἑνούσης τὰ ὄρη ταῦτα βουνοσειρᾶς παρὰ τὰς Ἐρυθράς, ἔνθα τὸ ἔδαφος ἦτο ἀκατάλληλον πρὸς δρᾶσιν τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ. Ἐκεῖ παρατεταγμένοι ἐδέχθησαν τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν Περσῶν.

Ἡ προσβολὴ ἤρχισε μὲ ἐπίθεσιν τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ κατὰ τῶν προφυλακῶν τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, τὰς ὁποίας ἀπετέλουν οἱ Μεγαρεῖς, οἵτινες ἀντέσχον μὲν μὲ θάρρος, ἀνήγγειλαν ὅμως εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον ὅτι ἔπρεπε ν' ἀντικατασταθοῦν διὰ νὰ μὴ ἐξολοθρευθοῦν. Ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι τότε εὑρέθησαν πρόθυμοι νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ἐκείνην θέσιν 300 λογάδας Ἀθηναίους μετά τινων τοξοτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γενναίου Ὀλυμπιοδώρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Λάμπωνος. Ἡ τύχη ηὐνόησε τοὺς ἀνδρείους· καὶ ὅτε αἱ ἴλαι τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ μετὰ χλευασμοῦ ἔκαμαν τὴν ἐπέλασίν των, τὰ δεξιὰ τοξεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπλήγωσαν εἰς τὰ πλευρὰ τὸν χρυσοφάλαρον ἵππον τοῦ ὁρμητικοῦ Μασιστίου, ὅστις ἀνετίναξε τὸν ἀναβάτην του. Περὶ τὸν φονευθέντα τότε ὑπὸ τῶν προσδραμόντων Ἑλλήνων συνήφθη πεισματώδης μάχη, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἄτακτος φυγὴ τῶν Περσῶν καὶ ἡ τόνωσις τοῦ ἠθικοῦ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς. Ἐνῷ δὲ εἰς τὸ περσικὸν στρατόπεδον ἐθρηνεῖτο μὲ ἀγρίας ἐκρήξεις πένθους ὁ γενναῖος Πέρσης ἵππαρχος, ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ μετεκινήθη δυτικώτερον διὰ τῶν Ὑσιῶν πρὸς τὴν Γαργαφίαν πηγὴν καὶ διὰ νὰ ἔχῃ ἄφθονον ἐξ αὐτῆς ὕδωρ (τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο ἐν τῇ προτέρᾳ θέσει της) καὶ διὰ νὰ ἔχῃ ἀσφαλῆ τὰ νῶτά της ἀπὸ τῆς ὄπισθεν τῆς παρατάξεώς της ὀχυρᾶς πόλεως τῶν Πλαταιῶν. Ἐκεῖ παρετάχθησαν οἱ μὲν Σπαρτιᾶται εἰς τὸ δεξιὸν κέρας, ἔχοντες ἀπέναντί των τοὺς Πέρσας (μετὰ τὴν μεταστρατοπέδευσιν τῶν Ἑλλήνων μετεστρατοπέδευσε καὶ ὁ Μαρδόνιος, ταχθεὶς ἀπέναντί των παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀσωποῦ, ὅστις ἐχώριζε τὰ δύο στρατόπεδα), οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸ ἀριστερόν, μετὰ ἀμφισβήτησιν πρὸς αὐτοὺς τῆς τιμητικῆς ταύτης θέσεως ὑπὸ τῶν Τεγεατῶν, ἔχοντες ἀπέναντί των τοὺς ἐπικούρους τῶν Περσῶν Ἕλληνας, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, Εὐβοεῖς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες εἰς τὸ μέσον, ἔχοντες ἀντιμετώπους των τοὺς Μήδους, Βακτρίους καὶ Ἰνδούς.

Ἡ μάχη. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἔμειναν ἀντιμέτωποι οἱ δύο στρατοὶ ἐπὶ δέκα ὅλας ἡμέρας, διότι οἱ μάντεις ἑκατέρας τῶν στρατιῶν προέλεγον νίκην εἰς τὴν στρατιάν, ἥτις, ἀμυντικὴν στάσιν τηροῦσα, δὲν θὰ διέβαινε τὸν Ἀσωπὸν πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἄλλης. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦτο ὁ Μαρδόνιος ἐπεδίωξε, κατὰ προτροπὴν τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Περσῶν συμβούλων του, τὴν διάλυσιν τῆς ἀντιπάλου στρατιᾶς διὰ διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων καὶ δεκασμοῦ, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν ἄκαρποι. Κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἡ περσικὴ στρατιὰ εἶχε μίαν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν, γενομένη κυρία 500 ὑποζυγίων (καὶ τῶν συνοδευόντων αὐτὰ ἀνδρῶν), ἅτινα μετεκόμιζον τρόφιμα ἐκ Πελοποννήσου εἰς τὴν ἑλληνικὴν στρατιάν, διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ της καταλήψεως, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Θηβαίου Ἑρπύου τοῦ Τιμηγενίδου, τῆς στενῆς διαβάσεως τοῦ Κιθαιρῶνος «Τρεῖς κεφαλαί» (Δρυὸς κεφαλαὶ κατὰ τοὺς Ἀθηναίους), διὰ τῆς ὁποίας ἐπεκοινώνει ὁ ἐν Πλαταιαῖς ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ τὴν Πελοπόννησον. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην δὲν ἔπαυσεν ἡ διὰ νέων ἐπικουριῶν ἐνίσχυσις τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ὁ Μαρδόνιος συνεβουλεύθη τὸν Ἀρτάβαζον, ὅστις εἶχε τὸ μεγαλύτερον μετ' αὐτὸν ἐν τῇ περσικῇ στρατιᾷ κῦρος περὶ τοῦ πρακτέου. Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην ὁ μὲν Ἀρτάβαζος ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ περσικοῦ στρατοῦ εἰς Θήβας, ἔνθα εἶχον συναχθῆ ἄφθονα διά τε τὸν στρατὸν καὶ τὰ κτήνη του τρόφιμα καὶ θὰ ἦσαν ἐν ἀσφαλείᾳ ἐντὸς τῶν τειχῶν της, ἐκεῖθεν δὲ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς προσπαθείας των πρὸς διάλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ δεκασμοῦ τῶν ἀρχόντων τῶν διαφόρων πόλεων, οἵτινες θὰ ἐμερίμνων ν' ἀνακληθοῦν τὰ οἰκεῖα τμήματα τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ἀποφεύγοντες πάσῃ θυσίᾳ νὰ διακινδυνεύσουν τὴν τύχην τῆς περσικῆς στρατιᾶς μὲ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὴν γνώμην ὅμως τοῦ Ἀρταβάζου, μὲ τὴν ὁποίαν συνεφώνουν καὶ οἱ Θηβαῖοι, δὲν ἀπεδέχθη ὁ Μαρδόνιος, φρονῶν ὅτι συνέφερεν εἰς τοὺς Πέρσας, πλεονεκτοῦντας τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀριθμητικὴν δύναμιν, νὰ συνάψουν μάχην πρὸ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἀντιπάλων διὰ νέων ἐπικουριῶν, καὶ ἀπεφάσισε τὴν κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἀκολούθου ἡμέρας ἐπίθεσιν, ἑρμηνεύσας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ πάντα χρησμὸν καὶ πᾶν περὶ Περσῶν «λόγιον». Κατὰ τὴν βαθεῖαν νύκτα τῆς κρισίμου ἐκείνης ἡμέρας ὁ φίλος τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄκων ἀκόλουθος τῶν Περσῶν βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος προσῆλθεν εἰς τὰς προφυλακὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τούτους τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μαρδονίου. Ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτῶν Παυσανίας εὗρε τότε σκόπιμον, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πεῖραν τοῦ τρόπου τοῦ μάχεσθαι τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ τῶν Περσῶν ἐκ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ν' ἀνταλλάξουν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἐν τῇ παρατάξει τῆς στρατιᾶς θέσιν των, διὰ νὰ εἶναι ἀντιμέτωποι τῶν Περσῶν οἱ Ἀθηναῖοι. Οὗτοι ἀπεδέχθησαν προθύμως τὴν πρότασιν καὶ μὲ τὸ λυκαυγὲς ἔγινεν ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν θέσεων, τὴν ὁποίαν ὅμως, γνωσθεῖσαν ὑπὸ τῶν Θηβαίων εἰς τὸν Μαρδόνιον, ἐπηκολούθησαν μετακινήσεις τοιαῦται καὶ εἰς τὴν περσικὴν στρατιάν, ὥστε ἀντιμέτωποι τῶν Λακεδαιμονίων εὑρέθησαν πάλιν οἱ Πέρσαι. Ὁ Παυσανίας ἠναγκάσθη τότε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὴν προτέραν θέσιν των, ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ Μαρδόνιος διὰ τοὺς Πέρσας καὶ οὕτω καὶ πάλιν ἀντιμέτωποι ἦσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ Πέρσαι. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἐπαρθεὶς ἐκ τῶν μετακινήσεων τούτων τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς ὁ Μαρδόνιος, προεκάλεσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πολεμήσουν κατ' ἀλλήλων, ἴσοι πρὸς ἴσους, Σπαρτιᾶται καὶ Πέρσαι, καὶ ἐκ τῆς νίκης ταύτης νὰ κριθῇ ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων στρατιῶν ἀγών, ἀλλ' οὗτοι οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔδωσαν εἰς τὴν πρόκλησιν ταύτην (*Ἡροδ.* ἔνθ. ἀνωτ. 48).

Α' φάσις τῆς μάχης. Ἡ μάχη ἤρχισεν, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀψιμαχίαν τῶν προφυλακῶν, μὲ ἐπίθεσιν ἐπιτυχῆ τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ, κατορθώσαντος νὰ συγχώσῃ τὴν Γαργαφίαν πηγὴν καὶ νὰ φέρῃ εἰς δυσχερῆ θέσιν τὴν ἑλληνικὴν στρατιάν, ἥτις ὑδρεύετο πᾶσα ἐξ αὐτῆς, διότι καὶ οἱ μακρὰν τῆς Γαργαφίας ἐστρατοπεδευμένοι ἐξ αὐτῆς ἐλάμβανον τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ, ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ τῶν τοξοτῶν τῆς περσικῆς στρατιᾶς νὰ ὑδρεύωνται ἐκ τῶν ῥείθρων τοῦ Ἀσωποῦ. Ἡ δυσχέρεια αὕτη προεκάλεσε τὴν ἀπόφασιν περὶ μετασταθμεύσεως τῆς στρατιᾶς εἰς τὴν περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα (10 σταδίους) ἀπέχουσαν τοποθεσίαν «Νῆσον», οὕτω

Digitized by Google

καλουμένην ἀπὸ τοῦ σχήματός της, διότι περιεβάλλετο πανταχόθεν σχεδὸν ἐκ τῶν χυνομένων εἰς τὴν Ὠερόην ρυάκων καὶ τῶν ρείθρων ταύτης, ἐν ᾗ περιπτώσει τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Πέρσαι περιωρίζοντο, ὡς καὶ συνέβη, εἰς μόνον τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἱππικοῦ των. Ὅτε ἐπῆλθεν ἡ νύξ, μετεσταθμεύσαν πρῶτα τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα τοῦ κέντρου, ἅτινα ὅμως προεχώρησαν πέραν τῆς ὁρισθείσης θέσεως, σταθμεύσαντα εἰς τὸ Ἥραιον τῶν Πλαταιῶν. Ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς μετασταθμεύσεως τῶν Λακεδαιμονίων, ἀντέστη ὁ λοχαγὸς τοῦ Πιτανάτου λόχου Ἀμομφάρετος ὅστις «οὐκ ἔφη τοὺς ξένους (Πέρσας) φεύξεσθαι, οὐδὲ ἑκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην». Ἡ ἄρνησις αὐτὴ τοῦ Ἀμομφαρέτου ἐπεβράδυνε τὴν μετασταθμευσιν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων (οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Ἀμομφάρετον μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των θὰ ἠναγκάζετο νὰ τοὺς παρακολουθήσῃ) καὶ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐξεκίνησαν περὶ τὸ λυκαυγές, βαδίζοντες οἱ μὲν πρῶτοι παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος, οἱ δὲ δεύτεροι διὰ τῶν πεδινωτέρων μερῶν, μὲ χάσμα μεταξύ των δύο περίπου χιλιομέτρων.

Β' φάσις τῆς μάχης. Ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν τῆς μετασταθμεύσεως τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς ὁ Μαρδόνιος, ἐξέλαβε ταύτην ὡς φυγὴν καὶ διέταξεν αὐθωρεὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τὴν καταδίωξιν ταύτης. Οὕτως ἡ μάχη ἤρχισε διὰ τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας τῶν συνθηκῶν, διότι προσεβλήθησαν ἐν πορείᾳ καὶ ἀταξίᾳ εὑρισκόμενοι καὶ μὲ τὰς τρεῖς μοίρας τῆς στρατιᾶς των διεσπασμένας ἀλλήλων. Ἀλλ' ὡς ἔλειψεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἑνότης, οὕτως ἔλειψεν αὕτη καὶ εἰς τοὺς Πέρσας, ἀτάκτως ἐπιτεθέντας, διότι τὴν μετασταθμευσιν εἶχον ἐκλάβει, ὡς προελέχθη, ὡς φυγήν. Ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν ἐστράφη κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οὗτοι δὲ πιεζόμενοι ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ κατὰ τούτων εἶχον ἐπιτεθῇ οἱ πεντηκοντακισχίλιοι Βοιωτοὶ καὶ ἄλλοι ἐπίκουροι τῶν Περσῶν, ὥστε οὐδεμίαν συνδρομὴν ἠδύναντο νὰ παράσχουν. Διὰ τοῦτο Σπαρτιᾶται καὶ Τεγεᾶται ἀντέστησαν μόνοι κατὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες κατετόξευον αὐτούς, ἀποτελέσαντες περὶ ἑαυτοὺς διὰ τῶν πλεκτῶν ἀσπίδων των φράκτην, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτοὺς ἐφόνευσαν. Ἐν ἀρχῇ Σπαρτιᾶται καὶ Τεγεᾶται ἐτήρησαν ἀμυντικὴν στάσιν, διότι καὶ αἱ θυσίαι δὲν ἀπέβαινον ὑπὲρ αὐτῶν· ὅτε ὅμως τὰ σφάγια ἐφάνησαν χρηστὰ καὶ οἱ μαχηταὶ ἔλαβον διαταγὴν νὰ ἐπιτεθοῦν, ἡ ὁρμή των ἦτο τόση, ὥστε ὁ φράκτης τῶν ἀσπίδων κατέπεσε. Τὸν πρῶτον τοῦτον πεισματώδη ἀγῶνα ἐπηκολούθησε δεύτερος παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος, ὅστις ἦτο μακρός, ἐπίμονος, ἀμφίρροπος ὠθισμός, διότι οἱ Πέρσαι, μὴ ὑπολειφθέντες εἰς γενναιότητα τῶν ἀντιπάλων, ἐλάμβανον διὰ τῶν χειρῶν των τὰ δόρατα τούτων καὶ τὰ ἔθραυον. Τὴν κρίσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ἔδωκεν ὁ φόνος τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἱππεύων ἐπὶ λευκοῦ ἵππου ἦτο μὲ τοὺς περὶ αὐτὸν χιλίους ἐπιλέκτους Πέρσας ἡ ψυχὴ τῆς περσικῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ἡρωϊκῶν τῆς Σπάρτης τέκνων. Ὅτε δὲ ἔπεσεν οὗτος, βληθεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἀειμνήστου (Ἀριμνήστου κατὰ Ἡρόδοτον), ἡ μὲν μετὰ τοῦ Μαρδονίου μαχομένη περσικὴ στρατιὰ πανικόβλητος ἔφυγεν ἐν ἀταξίᾳ πρὸς τὸ περιχεχαρακωμένον περσικὸν στρατόπεδον, ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ συγκρατήσῃ τοὺς φεύγοντας καὶ συνάψῃ νέαν παρὰ τὸν Ἀσωπὸν μάχην μετὰ τῶν τεσσαρακοντακισχιλίων ἀνδρῶν του, οἵτινες ἀκούραστοι εὑρίσκοντο εἰς τὰ νῶτα τῆς ἡττηθείσης περσικῆς στρατιᾶς, ἔφυγε μετ' αὐτῶν πρὸς βορρᾶν, σπεύδων νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸ τῆς ἀγγελίας τῆς ἥττης τῶν Περσῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Τεγεᾶται καταδιώκοντες τοὺς φεύγοντας Πέρσας ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον τούτων καὶ ἤρχισαν ἐκεῖ νέον ἄγριον ἀγῶνα κατὰ τῶν Περσῶν, ἀμυνομένων ἀπὸ τῶν πύργων τοῦ χαρακώματος. Μετ' ὀλίγον κατέφθασαν ἐκεῖ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀπείρων εἰς τειχομαχίας Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην οἱ Ἀθηναῖοι, καταγαγόντες ἐξ ἴσου περιφανῆ πρὸς τὴν τῶν Σπαρτιατῶν νίκην κατὰ τῶν μετ' ἀπεγνωσμένου θάρρους πολεμησάντων κατ' αὐτῶν Θηβαίων καὶ ἄλλων ἐπικούρων τῶν Περσῶν Ἑλλήνων. Αἱ πύλαι τοῦ στρατοπέδου τότε ἐξεβιάσθησαν καὶ τὴν ἀγρίαν τειχομαχίαν διεδέχθη ἀγριωτέρα ἐντὸς τοῦ χαρακώματος σφαγὴ τῶν Περσῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις διεσώθησαν περὶ τοὺς τρισχιλίους. Οὕτως ἐκ τῶν 300 χιλιάδων Περσῶν, οἵτινες παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πρὸς τὸν Μαρδόνιον διὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐξωλοθρεύθησαν περὶ τὰς 250 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐνῷ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς εὗρον ἔνδοξον θάνατον 91 Σπαρτιᾶται, 16 Τεγεᾶται καὶ 52 Ἀθηναῖοι ὁπλῖται (δὲν ἐγίνετο, συνήθως, μνεία τῶν φονευομένων τοξοτῶν). Ἐκτὸς τούτων ὅμως ἐφονεύθησαν καὶ περὶ τοὺς 600 Μεγαρεῖς καὶ Φλιάσιοι, οἵτινες ἐν ἀταξίᾳ προσέτρεξαν νὰ μετάσχουν τῆς τιμῆς τῆς νίκης τῶν ὁμοφύλων των, ὅτε ἔμαθον ὅτι ἡ νίκη εἶχε στέψει τὰ ὅπλα των, ἀλλ' ἐνέπεσον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱππικοῦ τῶν Θηβαίων, τὸ ὁποῖον συνέτριψε τούτους. Ἡ μάχη αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ περιφανεστάτη τῶν μαχῶν τῶν περσικῶν πολέμων καὶ ἔσχε κοσμοϊστορικὴν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα σημασίαν, διότι μετ' αὐτὴν ἡ Ἑλλάς, ἀπερίσπαστος ἀπὸ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐνθουσιώδης διὰ τὰς περιφανεῖς νίκας της, μετωχέτευσεν ὅλην τὴν δραστηριότητά της εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἀθανάτων ἐκείνων προϊόντων τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὡς κυριωτέρους συντελεστὰς καὶ τῆς περιφανοῦς ταύτης νίκης τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν, ὡς καὶ πασῶν τῶν ἄλλων κατὰ τοὺς μακροὺς μεταξύ των ἀγῶνας, ἀνευρίσκει ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος τὴν ἀνωτερότητα τῶν Ἑλλήνων εἰς ὁπλισμόν, στρατιωτικὴν ἄσκησιν καὶ πνευματικὴν εὐστροφίαν, διότι «λήματι καὶ ῥώμῃ οὐκ ἥσσονες ἦσαν οἱ Πέρσαι» (IX, 62).

Τὰ μετὰ τὴν μάχην. Μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν ὁποίαν ὑπερέβαλον πάντας, κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικόν, εἰς ἀνδρείαν οἱ Σπαρτιᾶται, ἰσάξιοι δὲ ἀνεφάνησαν μετ' αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Τεγεᾶται, διεξεδίκησαν τὰ ἀριστεῖα τῆς νίκης οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἠπειλεῖτο δὲ ῥῆξις μεταξύ των, ἥτις θὰ ἠμαύρωνε τὴν λάμψιν τῆς κοινῆς νίκης, ἂν δὲν προελάμβανε ταύτην ἡ σύνεσις τοῦ Ἀριστείδου, εἰσηγησαμένου τὴν ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως τοῦ Κορινθίου Κλεοκρίτου, ὅπως τὸ ἀριστεῖον δοθῇ εἰς τοὺς Πλαταιεῖς, διότι καὶ μετὰ γενναιότητος πολλῆς ἐπολέμησαν οὗτοι ἐν Μαραθῶνι, Ἀρτεμισίῳ καὶ Πλαταιαῖς, καὶ διότι εἰς τὴν χώραν των ἐκερδήθη ἡ περιφανεστάτη τῶν νικῶν. Τὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων ἐπηκολούθησεν ἡ διανομὴ τῶν πλουσιωτάτων λαφύρων, ἡ πανηγυρικὴ ταφὴ τῶν νεκρῶν καὶ τὰ πρὸς αἰωνίαν ἀνάμνησιν τῆς νίκης ψηφίσματα. Διὰ τῶν ψηφισμάτων τούτων ἐκηρύχθη χῶρος ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος ἡ χώρα τῶν Πλαταιῶν, ἀπεφασίσθη ἡ πρὸ τῆς πύλης αὐτῶν ἀνέγερσις ἱεροῦ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς καὶ ἡ εἰς τὸν βωμὸν αὐτοῦ τέλεσις ἐτησίας εὐχαριστηρίου καὶ ἐπινικίου ἑορτῆς καὶ ἀνενεώθη ἡ ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου ὁμαιχμία, ὁρισθείσης συμμαχικῆς δυνάμεως ἐκ 16 χιλιάδων πεζῶν, 1000 ἱππέων καὶ 100 τριήρων, ἑτοίμου πάντοτε πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Τελευταία πρᾶξις τῶν νικηφόρων στρατευμάτων, συγκροτησάντων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς δόξης των ἐθνικὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων, ἦτο ἡ κοινὴ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Θηβῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἅλωσιν ἐπέτυχον μετὰ πολιορκίαν 20 ἡμερῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς μηδισάσης ταύτης πόλεως συνελήφθησαν, πλὴν τοῦ ἀποδράσαντος Ἀτταγίνου, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Θηβαίων καὶ ἐφονεύθησαν, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ὡς προδόται τῆς πατρίδος (βλ. καὶ λ. *Μαρδόνιος, Μηδικοὶ πόλεμοι, Παυσανίας* καὶ *Ἀριστείδης*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκ τῶν νεωτέρων συγγραφέων: *Hauvette*, «Hérodote historien des guerres médiques».—*Σπ. Λάμπρου*, «Ἡ ὑστεραία τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης» (ἐν Ἱστορ. μελετήμασι).—*Wassner*, «De heroum cultu κ. ἄ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Πλαταιαὶ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος πρὸ τῆς Λιβύης ταύτης οἱ πολῖται *Πλαταιεῖς* (*Στεφ. Βυζ.* 527, 1). Εἶναι ἡ *Πλατεῖα* τοῦ Σταδιασμοῦ καὶ *Πλατέα* (βλ.λ.) τοῦ Ἡροδότου, ἡ σύγχρονος *Ζεζιρὰτ ἐλ Μαρακέμπ* (πλάτ. 32° 30' Β., μῆκ. 23° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derma to Mersa Matruh). Σ. Ε. Λ.

—**Πλαταιῶν** *Καπαρέλι [Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας βλ. *Καπαρέλι* Πλαταιῶν).

πλαταίνω, ἢ **πλατένω**, ἀόρ. *ἐπλάτυνα*· δημοτ. γίνομαι πλατύς, ἐκτείνομαι εἰς πλάτος.

πλαταλέα (ἡ) (Platalea) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* ἢ *καλοβαμόνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μικροχλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ μὲ πόδας ὑψηλούς, ράμφος πλατύ, πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀκανόνιστον καὶ μακρὸν καὶ λαιμὸν γυμνὸν πτερῶν. Ἐκ τῶν 8 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πλαταλέα* ἡ *λοφιοφόρος* (Platalea cristata), ἥτις ἔχει μῆκος 80 περίπου ἑκτοπ. καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλούς. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων καὶ ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ὑδάτων. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων. Τὰς φωλεὰς των κατασκευάζουσιν ἐν μέσῳ τῶν ὑδροβίων φυτῶν. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας καὶ θηρεύονται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας των. Δ. Ν. Π.

Πλαταμώδης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Πυλίας πρὸς τὸν Κυπαρισσήεντα κόλπον. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Μάραθος* (πλάτ. 37° 03' 30" Β., μῆκ. 21° 34' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Westcoasts of Morea, from Castro Tornese to Venetico). Σ. Ε. Λ.

πλαταμών, —ῶνος (ὁ) (κοιν. *ἀμπασσαδοῦρα*) *[Ἀκτογρ.]*. Ἀκτὴ συστάσεως βραχώδους, λείας ἢ ρικνῆς, ἀργιλλώδους ἢ γαιώδους, ὡς ὁ βορείως τοῦ θεσσαλικοῦ Πηνειοῦ *Πλαταμών*. Σ. Ε. Λ.

Πλαταμὼν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τῆς Πιερίας (πλάτ. 39° 57' Β., μῆκ. 22° 44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of ... sandra), ἀπέχον 3 μιλ. βορείως τῆς ἐκβολῆς ... Πηνειοῦ. Εἰς 6 μιλ. Δ.ΒΔ. αὐτοῦ ὑπάρχει ... φρούριον, ἀποτελοῦν σπουδαῖον διὰ τοὺς ... πλέοντας γνώρισμα· ἐβομβαρδίσθη τοῦτο κατ' ... νάληψιν ὑπὸ τοῦ στόλου κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ... Ἐκεῖ που τὸ ἀρχαῖον Δῖον. Σ. Ε.

— **Πλαταμὼν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ... Β. Ἠπείρου (πλάτ. 42° 16' Β., μῆκ. 18° 47' ... χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu ... φερώνυμον ὑπ' αὐτὸ ἀγκυροβόλιον κατὰ τῆς ... Εἶναι ἅμα καὶ ΒΔ. κέρας τοῦ κόλπου τῆς ... τουα (Budua) τῆς Βουθόης τοῦ Σκύλακος (... § 24). Σ. Ε.

— **Πλαταμὼν** *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (πρώην Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 1.108. Περιλαμβάνει τὸ ... *Ἅγιον Παντελεήμονα* (κ. 919), ἕδραν τῆς κοινότητος, καὶ τὸν προσφυγικὸν συνοικισμὸν *Ἁγίου Παντελεήμονος* (κ. 189) καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Πλαταμώνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας· τὸ πρότερον καλούμενον *Ὀλατζακ*. Κάτ. (1928) 385. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν-τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ κοινότης (κάτ. 881) περιλαμβάνει καὶ ... χωρία *Ἀνωχώρι* (πρώην Κιοσελὲρ-Ζεΐρ), *Ἀγ...* (Ἀχανλῆ), *Καλαθᾶς* (Σεπετζιλέρ), *Κατωχώρι* (Κιοσελὲρ - Μπαλιά), *Κυνηγὸς* (Ἰμρενλῆ), *Λυκιά* (Κ... τσαλὰρ) καὶ *Πυργίσκος* (Κουλατζίκ). Παράγει καπνὸν καὶ σιτηρά.

Πλάτανα *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πολίχνη τοῦ Πόντου εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας δυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος. Κεῖται πλησίον τῆς ἀρχαίας Ἑρμωνάσσης, τῆς ὁποίας σῴζονται μερικὰ ... πια. Ἔχει δὲ καὶ φυσικὸν λιμένα ἀσφαλῆ (πλάτ. 41° 02' Β., μῆκ. 39° 36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2...: Cape Yasun to Fort Anakria). Ἡ χώρα παράγει ἔλαιον καὶ καπνόν, ὅστις εἶναι μὲν κατώτερος τοῦ καπνοῦ τῆς Ἀμισοῦ, ἀποτελεῖ ὅμως ἀντικείμενον ἐκτεταμένου ἐμπορίου, ἀποστελλόμενος εἰς Ρωσίαν καὶ Εὐρώπην. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἄλλοτε μὲν Ἕλληνες ὄντες καὶ εἰς 2.000 περίπου συμποσούμενοι, ηὐδοκίμησαν πολὺ καὶ συνετήρουν ... σχολεῖα. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν Τραπεζοῦντος, κατοικεῖται δὲ σήμερον ὑπὸ Τούρκων τῶν Ἑλλήνων ὑπαχθέντων εἰς τὴν ἀνταλλαγήν. Α. Α.

πλατάνα (ἡ)· δημοτ., πλάτανος.

Πλατάνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ... κῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Σκοπέλου (πλάτ. 39° 10' ... Β., μῆκ. 23° 37' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: S... pelos group), ἐπίνειον τοῦ ὁμωνύμου χωρίου (βλ. κατωτ.).

— **Πλατάνα** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 86. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 2 ... τικὰ ἐλαιοτριβεῖα.

—2) Μεταγενεστέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου τῆς Σκοπέλου *Γλῶσσα* (βλ. λ.).

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Ποτα... τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 140.

— 4) Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 256. Ἡ κοινότης (κάτ. 392) περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ζαγάνον*, ἔχουσα ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πλατανάκι(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 202. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν· τὸ πρότερον καλούμενον *Σιούγκοβα*. Κάτ. (1928) 1... Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Πλατανέλλα, ἢ **Πλατάνι** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΝΔ. Σικελίας, ὁ *Κάμικος* τῶν ἀρχαίων κατὰ τ... Α. Ε.

Πλατανὲς (ὁ) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀκουμίων τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) ... Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Παρὰ τοῦτο συνεκροτήθη ἡ τελευταία καταστρεπτικὴ μάχη (Δεκέμβριος 1868) τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, καθ' ἣν ... θησαν καὶ διεσκορπίσθησαν οἱ Ἕλληνες, πλείστων φονευθέντων.

— 2) Χωρίον ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ρεθύμνης τῆς Κρήτης. Κάτ. (1928) 142, πρόσφυγες. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

— 3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιῶν Ρ...

Digitized by Google

άτων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων ·ρήτης. Κάτ. (1928) 79. Ἐνταῦθα ἡττήθη ὁ Ἀλη-αρχὸς πασᾶς ἐν μάχῃ συγκροτηθείσῃ τὸν Ἰούνιον 1867.

— 4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιοχώρας ῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 30. Ε. Γ.

— **Πλατανὲς** (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος, 4 χιλιόμετρα περίπου πρὸς Α. τῆς πόλεως Ρεθύμνης Κρήτης, συνάγων τὰ ὕδατα τῆς μεγάλης κοιλάδος τῶν Ἰοταμῶν, τῶν παραποταμίων *Πατσώτη* καὶ *Γενιώτη* καὶ διερχόμενος διὰ μεγάλης ἀποτόμου χαράδρας (Πρασανὸ φαράγγι), προσλαμβάνει ρύακας τῶν βορείων κλιτύων τοῦ Βρύσινα καὶ χύνεται εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος. Διὰ τὴν ἐγγύτητα πρὸς τὸ Ρέθυμνον ὑπῆρξε τὸ θέατρον πλείστων μαχῶν κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας, ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ ἑξῆς. Ἡ πρώτη τοῦ 1866 συμπλοκὴ πρὸς τοὺς Τούρκους ἐγένετο ἐνταῦθα (Αὔγουστον) ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ἀμαρίου Διογένη Μοσχοβίτην. Ὁμοίως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1878. Κατὰ τὰς ἀνακωχὰς ὁ χείμαρρος ἐτίθετο ὅριον. Ε. Γ.

Πλατάνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φλαμουριᾶς (τέως Πόδου) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Πρότερον ὠνομάζετο *Γιαρβόιανη* ἢ *Γιαβόρενη*. Κάτ. (1928) 322. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Βερμίου, Ν. τῆς Ἐδέσσης. —Π.

πλατάνι (τό)· δημοτ., μικρὰ πλάτανος· || πλάτανος οἱαδήποτε.

Πλατάνι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Νικολάου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας. Κάτ. (1928) 132.

—2) Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 248. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὑδρομύλους ἐπὶ τοῦ Πλατανίτικου ποταμιοῦ τοῦ ἀρχ. Βολιναίου).

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Εὐζώνων (τέως Ματσικόβου) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, τὸ πρότερον καλούμενον *Μπαγιάλτσα*. Κάτ. (1928) 282. Ὑπῆρξε θέατρον στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων (περὶ ὧν βλ. λ. *Μπαγιάλτσα*).

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Δάφνης τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 66.

— **Πλατάνι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου. Κάτ. περὶ τοὺς 300 Μωαμεθανοί. Α. Κ. Α.

Πλατάνι (Platani) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ. Πηγάζει εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. Ν.Δ. τῆς Λεκκάρα καὶ μετὰ ροῦν 100 περίπου χλμ. χύνεται παρὰ τὸ Λευκὸν ἀκρωτήριον, πρὸς τὰ νότια τῆς νήσου. Μ. Δ. Β.

Πλατάνι (Platani) ***Ραφαήλ***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1649—1715). Διεκρίθη κυρίως ὡς λυρικὸς χρησιμοποιήσας μεγάλην ποικιλίαν καὶ πρωτοτυπίαν μέτρων. Ὑπῆρξε προστατευόμενος τῶν δουκῶν τῆς Φερράρας καὶ τῆς Ἀόστης καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἐπιθαλάμια», «Ὠδαί», «Ἡ εὔθυμη ἅρπα» (1690) κλπ. Μ. Δ. Β.

Πλατάνια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, νῦν καλούμενον *Ἀχόμαυρος* (βλ. λ.).

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀττάλης τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 107.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Γερακαρίου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, τὸ πρότερον καλούμενον *Γουλά*. Κάτ. (1928) 208.

—4) Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κατ. (1928) 451. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—5) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) 294. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κεῖται ἐντὸς χαράδρας τῆς Ἴδης, ἐπικρέμανται δ' αὐτοῦ ὑψηλοὶ καὶ ἀπότομοι κρημνοί. Εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀπόστασιν εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὁ περιβόητος Τοῦρκος Ναζὶφ καὶ ἡ θέσις ὀνομάζεται «στοῦ Ναζίφη τὸ μνῆμα». ΒΑ. ἐπὶ τῆς Ἴδης εἶναι τὸ σπήλαιον τοῦ Πανός, κοινῶς στὴν Ἧνα λεγόμενον. Ε. Γ.

Πλατάνια (Platania), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1828—1907). Διετέλεσε διευθυντὴς τῶν ᾠδείων Παλέρμου (1863) καὶ Βενετίας (1887) καὶ διεκρίθη κυρίως ὡς συνθέτης μελοδραμάτων σοβαροῦ ὕφους. Τὰ σημαντικώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ματθίλδη Μπεντιβόλιο» (1852), «Πικκάρδα Ντονάτι» (1857), «Σλαυϊκὴ ἐκδίκησις» (1865) καὶ «Σπάρτακος» (1891), ἡ μεγαλυτέρα του ἐπιτυχία. Ὁ Πλατάνια ἔγραψεν ἐπίσης μίαν πένθιμον συμφωνίαν εἰς μνήμην τοῦ Πατσίνι, μίαν συμφωνικὴν ᾠδὴν πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου (1878), «Πλήρη μέθοδον κανόνων καὶ φυγῶν» (1872) κλ. Γ. Σ.

Πλατανία (Platania) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ. Κάτ. 7.220. Ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπάρχουν ὑπολείμματα ἑλληνικῶν φράσεων, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι οὗτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς ἐξ Ἑλλάδος μεταναστεύσαντας κατὰ τοὺς μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάληψιν αἰῶνας, ἢ ὅτι ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἄλλων ἐν Καλαβρίᾳ καὶ Ἀπουλίᾳ Ἑλλήνων μεταναστῶν. Μ. Δ. Β.

Πλατανιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Παραβόλας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 113.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουζλοῦ-κιοΐ*. Κάτ. (1928) 945. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Δράμας—Ξάνθης καὶ 26 χλμ. ἀπὸ τῆς πρώτης. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Θαμνωτὸν* (Πουνατζίκ), *Κόψις* (Κλεμποτσάρ), *Λιμνίσκι* (Κιολελή), *Μαυροκορδᾶτον* (Λιμποτέν), *Μικρόλοφος*, *Πελεκητὴ* (Μπαλτατζηλάρ), *Σαχίνης* (Προβαλάρ), καὶ ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Πλατανιᾶς. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἀλευρομύλους.

—3) Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Βοΐου τοῦ νομοῦ Κοζάνης· τὸ πρότερον καλούμενον *Μπουμπούτσι*. Κάτ. (1928) 213. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Προμυρίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 50. Παρ' αὐτὸ ὁ ὁμώνυμος λιμὴν (βλ. *Πλατανιᾶς λιμήν*).

— **Πλατανιᾶς** *λιμὴν* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἐπίνειον τῆς κοινότητος Προμυρίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 61. Κεῖται ἐγγὺς τοῦ χωρίου Πλατανιὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Μαγνησίας, κατέναντι τοῦ ὑφάλου Εὐβούλος.

— **Πλατανιᾶς** ***σιδηροδρομικὸς σταθμὸς*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς ὁμωνύμου κοινότητος τοῦ νομοῦ Δράμας, ἐπὶ τοῦ 258ου χιλιομέτρου τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως. Κάτ. (1928) 31.

Πλατανιᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 643. Ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, γραφεῖον Τ.Τ.Τ., ὑποσταθμὸν χωροφυλακῆς. Τῷ 1822 ἦτο ἐπί τινα χρόνον ἕδρα τοῦ ἁρμοστοῦ καὶ τῶν πασάδων κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις, ὁσάκις ἐξεδιώκοντο οἱ ἐπαναστάται εἰς τὰ ὄρη. Τῷ 1897 ἐχρησίμευσεν ὡς πρῶτος τοῦ Βάσσου καταυλισμός, ὅτε κατέλαβε τὴν Κρήτην. Ἀπιθάνως τοποθετεῖται ὑπό τινων ἐνταῦθα ἡ ἀρχαία Πέργαμος. Ε. Γ.

— **Πλατανιᾶς** *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος πρὸς Δ. τῶν Χανίων Κρήτης, μὴ ξηραινόμενος κατὰ τὸ θέρος. Εἶναι πιθανῶς ὁ *Ἰάρδανος* τῶν ἀρχαίων. Σχηματίζεται ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν βορειοδυτικῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν Ὀρέων παρὰ τὰ Μεσκλά, ὅπου ὀνομάζεται *Κερίτης*, καὶ τῶν τῆς Ἁγιᾶς καὶ διαφόρων ρυάκων καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Χανίων παρὰ τὴν νησῖδα Θοδωροῦ. Ἡ ὀνομασία ἐδόθη ἐκ τοῦ ἄλλοτε ὑπάρχοντος παρωχθίου δάσους πλατάνων (Σαβαρῆς), τὰς ὁποίας ὁ τουρκικὸς μάλιστα στρατὸς ἐξηφάνισε τῷ 1866 ὁλοσχερῶς. Ε. Γ.

— **Πλατανιᾶς** *[Γεωγρ.]*. Χείμαρος τῆς Λοκρίδος, ὁ ἀρχαῖος *Βοάγριος* (βλ. λ.).

— **Πλατανιᾶς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΒΑ. (Ἱστιαίας) Εὐβοίας (πλάτ. 39° 02' 15" Β., μῆκ. 23° 18' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels), 1 $^1/_2$ μίλ. Δ. τοῦ Ἀρτεμισίου ἀκρωτηρίου. Εἰς τὸν ὅρμον τοῦτον ἔφθασε, κολυμβήσας ὀγδοήκοντα στάδια ἀπὸ τοῦ λιμένος τῶν Ἀφετῶν, «εἰ τὰ λεγόμενά ἐστιν ἀληθέα» Σκυλλὶς ὁ Σκιωναῖος «δύτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἄριστος. . . .» ὅπως, εἰδοποιήσῃ τοὺς Ἕλληνας περὶ τῆς ναυφθορίας τῶν περσικῶν νεῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς ἄλλων διὰ τοῦ περίπλου τῆς Εὐβοίας (*Ἡροδότ*. 8,8). Σ. Ε. Λ.

— **Πλατανιᾶς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Σκιάθου (πλάτ. 39°08'30" Β., μῆκ. 23°26'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group). Εἰς τὸν μυχόν του ἐκβολὴ ὁμωνύμου χειμάρρου. Σ. Ε. Λ.

πλατανίδαι (οἱ) (Platanidae) *[Βοτ.]* βλ. λ. *πλατανοειδῆ*.

Πλατάνιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Βοιωτίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Πτῴου ὄρους ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον. Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του ἀπόστασιν ἔκειντο αἱ *Ἁλαί*, τὸ τελευταῖον ἐπὶ τῆς θαλάσσης πόλισμα τῶν Βοιωτῶν. Α. Θ. Σ.

Πλατανίσκια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ. Κάτ. 350. Α. Κ. Α.

Πλατανισσὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου. Κάτ. 400. Α. Κ. Α.

Πλατανιστᾶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία πλησίον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῶν ἀφθόνως ἐκεῖ φυομένων πλατάνων καὶ χρησιμεύουσα πρὸς ἄσκησιν τῶν ἐφήβων. Περιεβάλλετο ὑπὸ τάφρου πλήρους ὕδατος, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ὑπῆρχον δύο γέφυραι. Εἰς τὴν μίαν τούτων ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ τοῦ Λυκούργου. Π. Α. Ρ.

Πλατανιστάσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. 500. Ὀφείλει τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ὕπαρξιν πολλῶν πλατάνων καὶ φαίνεται ὅτι προϋπῆρχε τῆς ἐν Κύπρῳ φραγκοκρατίας. Α. Κ. Α.

πλατανιστὴς (ὁ) (Platanista) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κητῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δελφινιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς δελφῖνας κήτη, μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ

Πλατανιστής.

ἰσχυρόν, κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ρύγχος, μὲ πολυπληθεῖς αἰχμηροὺς ὀδόντας. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶδος εἶναι ὁ *πλατανιστὴς ὁ γιγάντειος* (Platanista giganteus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 230 ἑκατοστ. καὶ ἀπαντᾷ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἰδίως τῶν Ἰνδιῶν. Τρέφεται ἐκ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων, ὀρύζης κλπ. Τὸ λίπος τοῦ ἰχθύος τούτου οἱ ἰθαγενεῖς τῶν μερῶν ἐκείνων μεταχειρίζονται ὡς φάρμακον κατὰ τῆς παραλυσίας καὶ τῶν ἐκ πάσης παθήσεως πόνων. Δ. Ν. Π.

Πλατανιστῆς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βραχώδης παραλία τῆς Κιλικίας, τερματίζουσα τὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Ἄνδρικλος (εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην σημειοῦται ὡς Table Mountain 6.000 ποδ.) μεταξὺ Χαραδροῦντος (Καραντράν) καὶ Ἀνεμουρίου ἀκρωτηρίου (Ἀναμούρ). Ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἦτο καὶ ὅρμος *Πλατανοῦς*, ὁ σύγχρονος *Μέλισσες* (πλάτ. 36°05' 45" Β., μῆκ. 32°36' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnù to Karadash Burnù) τοῦ καζᾶ Μεμορινὲ τῆς Καραμανίας (Ἀλάϊα). Σ. Ε. Λ.

Πλατανιστὸ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παντανάσσης τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 20.

Πλατανιστὸς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.027. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Βουρκωτῆς τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 34.

—**Πλατανιστὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς παραλίας τῆς Καρυστίας τῆς ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Καφηρέως (πλάτ. 38°00'15"Β, μῆκ. 24°34'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Pelalii gulf), ἐπίνειον φερωνύμου χωρίου. Σ. Ε. Λ.

Πλατανιστοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν Τριφυλίᾳ τῆς Ἠλείας, κείμενον ΒΔ. τοῦ Λεπρέου καὶ ΝΔ. τοῦ Κωτυλίου ὄρους. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ *Μάκιστος* ἢ *Μάκιστον*, κατείχετο δὲ ὑπὸ τῶν Καυκώνων ἱδρυτῶν αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

—**Πλατανιστοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου τῶν Κυθήρων, ἀντικρύζον τὴν ἄκραν τῆς ἠπείρου τὴν καλουμένην Ὄνου Γνάθος. Ἐκ περικοπῆς τοῦ Παυσανίου (Γ, κγ, 1), ἀποδεικνυούσης ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη τότε ἀποχωρισθῆ ἡ Ἐλαφόνησος ἀπὸ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἕλους, προκύπτει ταυτότης τοῦ Πλατανιστοῦντος πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Μουδάρι* ἢ *Σπαθὶ* (πλάτ. 36°22' Β., μῆκ. 22°57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Kolpos Lakonikos), βορείαν τῶν Κυθήρων ἐσχατιάν. Σ. Ε. Λ.

Πλατανιστῶν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀρκαδίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Λυκαίου ὄρους καὶ διερχόμενος πρὸς Δ. τῆς Λυκοσούρας ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Γαστρίτσα*. Α. Θ. Σ.

Πλατανίτι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μέρμπακα τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1828) 140.

Digitized by Google

Πλατανίτικο *ποτάμι [Γεωγρ.]*. Χείμαρρος τῆς Ἀχαΐας, ὁ ἀρχαῖος *Βολιναῖος* (βλ. λ.).

Πλατανίτσα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀγραμπέλων (πρώην Πορετζοῦ) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, πρότερον καλούμενον *Γερμοτζάνη*. Κάτ. (1928) 181.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Μολυκρείου τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1828) 123.

Πλατανιώτης, Ἀνδρέας. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ναυπακτίας (βλ.λ. *Ἰωάννου*, Ἀνδρέας).

—**Πλατανιώτης, *Δημήτριος*.** Ὑδραῖος ἀγωνιστὴς (βλ. *Γαρδελῖνοι*).

Πλατανιώτισσα (πρώην ***Κλαπατσοῦνα***) *[Γεωγραφ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Δίγελα*. Κάτ. (1928) 185, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων παραχειμάζουν εἰς τὸ χωρίον Γαρδενὰ τοῦ Αἰγίου. Τὸ χωρίον ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐγγὺς κειμένου ναϊδίου τῆς Παναγίας τῆς Πλατανιωτίσσης, εὑρισκομένου ἐντὸς κοιλώματος (3,65×3,65 μ. ὑψ. 3,50 μ.) ἱστορ.κῆς πλατάνου, ἐχούσης περίμετρον παρὰ τὴν βάσιν 16 μ. Ἐντὸς τοῦ κοιλώματος τούτου ὑπάρχει κοίλη τις ἐπιφάνεια (0,37×0,37 μ.), εἰς ἣν σχηματίζονται διάφορα φυσικὰ κοιλώματα, παριστῶντα τὴν Θεοτόκον βρεφοκρατοῦσαν. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς πλατάνου παραμένει νεκρὸν καὶ ἀναλλοίωτον παρὰ τὴν πέριξ σαρκοφυΐαν. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ εἰκὼν αὐτὴ ἐσχηματίσθη ἐκ θαύματος τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ εἰκόνος τοῦ Λουκᾶ, ἣν οἱ μοναχοὶ μεταφέροντες καὶ διανυκτερεύσαντες ἐνταῦθα ἐκρέμασαν ἐντὸς τοῦ κοιλώματος τῆς πλατάνου. Τὴν πρωΐαν, εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ εἶχεν ἀναρτηθῆ ἡ εἰκών, εὑρέθη ἀπότυπωμα αὐτῆς. Ἔκτοτε τὸ κοίλωμα ἐκεῖνο μετεβλήθη εἰς ναΐσκον, ἑορτάζοντα τῇ 8 Σεπτεμβρίου. Τὰ σῳζόμενα ἐκεῖ παλαιὰ κτίσματα μαρτυροῦν τὴν ὕπαρξιν ἄλλοτε μικρᾶς μονῆς ἢ μετοχίου.

Α. Ι. Ο.

Πλατανόβρυση *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 407. Ἔχει 3 ἐλαιοτριβεῖα, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μέντζενα*.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 248. Πρότερον ἐκαλεῖτο Ὀλᾶ. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Δρυμότοπος* (πρώην *Ὀβατζίκ*), *Μυρσινιὰ (Τσαλῆ-Μαχαλέ)*, *Παλιάμπελα (Χασὰν-Μπαλάρ)*, *Πρινόλοφος (Γκοκτσελέρ)*, *Σκληρόπετρα (Μπεκτάς)*, *Τεφρωθέα (Καραμανλῆ)* καὶ *Χαμοκέρασα (Τιλεκλέρ)*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— 3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 344. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 2 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πολαίνα*.

πλατανοειδῆ, ἢ ***πλατανίδαι*** (τά, οἱ) (Platanaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα μεγάλα δασικὰ καὶ μακρόβια δένδρα, κοσμητικὰ ἢ βιομηχανικῶς χρήσιμα. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τῆς οἰκογενείας ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *πλάτανος* (βλ. λ.).

Δ. Ν. Π.

Πλατανόρρευμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, τὸ πρότερον καλούμενον *Ὀρτὰ-κιόϊ*. Κάτ. (1928) 182. Παράγει σιτηρὰ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

πλάτανος (ὁ) (Platanus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πλατανοειδῶν* ἢ *πλατανιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλα δένδρα, ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 30 ἕως 40 μέτρων μὲ ἀλλεπαλλήλως διατεταγμένους κλάδους. Ὁ κορμὸς φέρει φλοιὸν τεφροϋποπράσινον, ὅστις ρυτιδοῦται κατὰ διαστήματα καὶ σχηματίζει ἀκανονίστους ρωγμάς, προερχομένας ἐκ τῆς διανοίξεως αὐτοῦ· τὰ φύλλα εἶναι ἐναλλασσόμενα, φέρουσι μίσχον καὶ εὔπτωτα φυλλάρια. Τὰ ἄνθη δὲν φέρουσι περιάνθιον. Τὰ ἄρρενα δὲν εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου μετὰ τῶν θηλέων καὶ εἶναι διατεταγμένα κατὰ σφαιροειδεῖς βότρυς. Αἱ ἄρρενες βότρυες περιέχουσι μέγαν ἀριθμὸν ἀνθήρων ἀναμὶξ μετὰ πληθώρας λεπιδωτῶν ἐκφύσεων. Αἱ θήλειαι βότρυες ἀποτελοῦνται ἐκ πλήθους καρποφύλλων. Ὁ καρπὸς εἶναι ἀχαίνιον στηριζόμενον ἐπὶ ἰσχυροῦ στύλου καὶ περικλείει ἐπίμηκες καὶ κυλινδρικὸν σπέρμα. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἓξ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Αἱ πλάτανοι καλλιεργοῦνται εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πλάτανος ἡ ἀνατολικὴ (Platanus orientalis), κοινῶς παρ' ἡμῖν καλουμένη *πλάτανος* ἢ *πλατάνι*. Εἶναι δένδρον μεγάλου ἀναστήματος, κοινότατον ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς πάσας τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας καὶ ἀναπτύσσεται κυρίως παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ ἐν γένει παρὰ τὰς πηγάς, τὰς ἐκβολὰς καὶ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Εἶναι ἰσχυρότατον, πανύψηλον καὶ μακροβιώτατον δένδρον, τὸ δὲ πυκνὸν καὶ μέγα αὐτοῦ φύλλωμα προσφέρει ὑπὸ τὰ δένδρα ταῦτα ἄσυλον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῷα ἐν καιρῷ βροχῆς ἢ θυέλλης, ὡς καὶ καταφύγιον κατὰ τὰς καυστικὰς ὥρας τοῦ θέρους. Παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι πολλαὶ πλάτανοι, ἀριθμοῦσαι μακρῶν αἰώνων βίον. Διάσημος ὑπῆρξεν ἡ γνωστὴ εἰς τὴν ἀρχαιότητα πλάτανος *Μενελαΐς*, φυτευθεῖσα παρὰ τὰς Καρύας ὑπὸ τοῦ Μενελάου κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς Τροίαν στρατείας. Ὁ Θεόφραστος ἀναφέρει πλάτανον, ἥτις καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἔτι ἦτο γηραιά, φυτευθεῖσα εἰς τοὺς Δελφοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, σῳζομένη δὲ καὶ σήμερον. Ἐν τῇ Ἰλιάδι (Β, 305) ἀναφέρεται ὅτι παρὰ τὴν κρήνην τῆς Αὐλίδος καὶ ὑπὸ τὴν παρὰ ταύτην εὑρισκομένην πλάτανον οἱ Ἕλληνες ἐτέλεσαν θυσίας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των διὰ τὴν Τροίαν. Κατὰ δὲ τὸν Παυσανίαν τὸ ξύλον τῆς πλατάνου ταύτης ἐφυλάσσετο ὡς ἱερὸν εἰς τὸν ἐν Αὐλίδι ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου Παυσανίου, οἱ ἀρχαῖοι ἐφύτευον πλατάνους εἰς τὰ ἄλση, εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς παραδείσους· καὶ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ του ὁ Πλάτων ἐδίδασκε κάτωθεν μεγάλης πλατάνου. Ἡ ἐν τῇ νήσῳ Κῷ καὶ περὶ τὸ κέντρον τῆς δημοσίας πλατείας ὑπάρχουσα πλάτανος, ἧς οἱ μεγάλοι κλάδοι καταλλήλως στηρίζονται, θεωρεῖται ἀρχαιοτέρα τοῦ Ἱπποκράτους. Κατὰ τὸν Ὀρφανίδην ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν τρεῖς μεγάλης ἡλικίας καὶ ἀναστήματος πλάτανοι. Ἡ πρώτη εὑρίσκεται παρὰ τὸ Αἴγιον ἐντὸς βαθείας κοιλάδος καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλαπατσοῦνα*. Ἡ δευτέρα ἀπαντᾷ κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγίου, ἔχει διάμετρον 4 περίπου μέτρων, ὁ δὲ κορμός της φέρει τόσον μεγάλας κοιλότητας, ὥστε λέγεται ὅτι ὁ Ἀνδρέας Λόντος ἔθετεν ἐντὸς αὐτῶν τοὺς εἰς περιορισμὸν τιμωρουμένους στρατιώτας του. Ἡ τρίτη εὑρίσκετο εἰς τὸ Ναύπλιον, ὑπ' αὐτὴν δ' ἐδέχετο κατὰ τὸ Πάσχα ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας τοὺς προὔχοντας τοῦ τόπου. Αὕτη ἀπεξηράνθη κατὰ τὸ 1860. Ἱστορικὴ θεωρεῖται ἡ ἐν Δαμασκῷ τῷ 634 φυτευθεῖσα πλάτανος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀποδοχῆς ὑπὸ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται ὡς ἱερὰ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν. Ἐπίσης γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ παρὰ τὸ Μπουγιούκ-ντερὲ (Μέγα ρεῦμα) τοῦ Βοσπόρου ὑπάρχουσα πλάτανος, ἥτις ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖται *Γενὶ-καρντάς* (=ἑπτὰ ἀδέλφια), διότι ἔχει ἑπτὰ κορμούς.

Πλάτανος ἡ ἀνατολική.

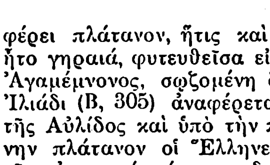

Κλάδοι πλατάνου.

Ἡ πλάτανος ἔχει ξύλον μαλακὸν καὶ εὐέργαστον, χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐσωτερικὴν διακόσμησιν τῶν οἰκοδομῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν. Ἐκ τῶν κλάδων τῆς πλατάνου κατασκευάζονται ποιμνιοστάσια καὶ καλύβαι τῶν χωρικῶν εἰς πολλὰ μέρη παρ' ἡμῖν. Ὁ φλοιὸς τοῦ δένδρου τούτου ἀποδερματοῦται κατ' ἔτος, δι' ὃ καὶ προφυλάσσεται ὁ κορμός του ἀπὸ τὴν προσβολὴν πλείστων ξυλοφάγων ἐντόμων. Τὸ ἐκ τοῦ φλοιοῦ τούτου λαμβανόμενον ἀφέψημα, τιθέμενον ἐπὶ ἀποστημάτων (διὰ διαβρόχου λινοῦ ὑφάσματος) ἢ ἐγκαυμάτων, θεραπεύει ἐνίοτε ταῦτα. Τὸ αὐτὸ ἀφέψημα θεωρεῖται καὶ ὡς αἱμοστατικόν. Ὁ φλοιὸς κονιοποιούμενος χρησιμεύει πολλάκις διὰ τὴν νόθευσιν τοῦ πυρέθρου καὶ τῆς κίνας. Ὁ χνοῦς τῶν φύλλων τῆς πλατάνου ἐπὶ τοῦ δέρματος παράγει ἐρεθισμόν, πίπτων δ' ἐντὸς τῶν ὤτων προκαλεῖ κώφωσιν.

Πλάτανος ἡ δυτικὴ (Platanus occidentalis). Μέγα δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, θεωρούμενον ὑπό τινων ὡς ἁπλῆ ποικιλία τοῦ προηγουμένου. Καλλιεργεῖται πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἶναι εὐθυτενεστέρα καὶ παρέχει περισσοτέραν σκιὰν λόγῳ τῶν μεγαλυτέρων καὶ πολυπληθεστέρων φύλλων της.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Δασολ.]* Ἡ ***πλάτανος***, φυομένη ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἐπιφανείας σχεδὸν τῆς θαλάσσης μέχρι περίπου τοῦ ὁρίου τῆς δασικῆς βλαστήσεως, εἰς οὐδεμίαν δασικὴν κλιματικὴν ζώνην ἀνήκει. Τὸ ξύλον της εἶναι μετρίως σκληρόν, ὡς περίπου τῆς φλέξου καὶ τῆς πτελέας, ἀλλὰ λίαν δύσχιστον· χρησιμοποιεῖται εἰς συνήθεις ξυλουργικὰς ἐργασίας, διὰ σάγματα, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *συκομορέα* μετὰ προηγουμένην κατεργασίαν δι' ἀτμοῦ, ἢ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *πλάτανος καυκάσου*. Μεγάλην σημασίαν κέκτηται ἡ πλάτανος φυομένη ἐντὸς ἢ παρὰ τὰ ρεύματα, ὡς σύνοφος προστατευτικὸν κατὰ τῶν ἐκ τῶν χειμάρρων ζημιῶν, δημιουργοῦσα μηχανικὸν ἐμπόδιον κατὰ τῶν παρασυρομένων λίθων, βράχων κλπ., ἢ προασπίζουσα τὰς ὄχθας πεδινῶν ποταμῶν ἀπὸ τῆς διαβρώσεως, διὸ καὶ ἡ ὑλοτομία τῶν πλατάνων εἰς πλάτος 30—50 μ. ἑκατέρωθεν τῆς κοίτης τῶν ρευμάτων ὑπάγεται εἰς αὐστηρὰς διατυπώσεις.

Α. Ε. Ι.

—*[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλατάνων* συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, Εὐρώπην καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ ἀρχαιοτάτη μορφὴ εἶναι ἡ *πλάτανος* ***primaeva***, εὑρισκομένη ἐντὸς κρητιδικῶν στρωμάτων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

Γ. Κ. Ι.

Πλάτανος (Platano καὶ Platanos) *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν πολλὰ χωρία καὶ μικροὶ ποταμοὶ τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Οἱ κυριώτεροι τῶν ποταμῶν τούτων εἶναι ὁ ἐν τῇ πολιτείᾳ Ταμπάσκο τοῦ Μεξικοῦ, ὁ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ τῆς Γουατεμάλας καὶ ὁ ἐν Νικαράγουα δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Κουκονίνα. Τῶν δὲ χωρίων τὸ ἐν Ἀργεντινῇ καὶ εἰς ἀπόστασιν 28 χλμ. τοῦ Μπουένος Ἄϋρες καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ Τσιάπας τοῦ Μεξικοῦ.

Μ. Δ. Σ.

Πλάτανος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φοινίκης κειμένη, κατὰ τὸν Πολύβιον (Ε 68), ἐπὶ τοῦ Ταμύρα ποταμοῦ (νῦν Νάχρ-ἐλ-Νταμούρ).

Α. Θ. Σ.

—**Πλάτανος** *[Γεωγρ.]*. —1) Κώμη τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 715. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Παράγει μαύρην σταφίδα, ἔλαιον καὶ οἶνον. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Πατρῶν (χλμ. 169,6).

Α. Ι. Ο.

—2) Χωρίον τῆς ἀρχαίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 910. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δασονομεῖον, εἰρηνοδικεῖον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βονώρτα* καὶ *Διασελάκι* ἢ *Σέλτσα*.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Καλυβίων, τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος, τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 67.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Κομπηγαδίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 157.

—5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1.245. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, ἀλευρόμυλον, ἐλαιοτριβεῖον, ἐργοστάσια σούμας καὶ παράγει σταφίδα.

—6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 1.191. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀλία* (πρώην *Μπακάλι*), *Καστράκι* (*Καρατζὰν-Νταγλῆ*) καὶ *Σοῦδες*. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, καὶ παράγει καπνόν, σιτηρὰ καὶ βάμβακα. Ὁ Πλάτανος ὑπέστη δὶς καταστρεπτικὰς πυρκαϊάς, τῷ 1854 κατὰ τὴν θεσσαλικὴν ἐπανάστασιν καὶ τῷ 1878 ὑπὸ τῶν βασιβουζούκων. Μεταξὺ τοῦ χωρίου καὶ τοῦ Ἁλμυροῦ πηγάζει ὁ ποταμὸς Κεφάλωση

Digitized by Google

ρχ. Ἄμφισσος), παρὰ τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας *Ἄλου*.

—7) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰκλαίνης τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 11.

—8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 76. Παράγει ἄφθονον ἔλαιον. Ὁ Πλάτανος μετὰ τοῦ Βαθυακοῦ ἀπετέλει ἐπὶ τουρκοκρατίας τὴν ἀιτίαν τοῦ γενιτσαρισμοῦ.

—9) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 298. Πλησίον τοῦ χωρίου ἀνέσκαψεν ὁ Ξανθουδίδης (1904—1906) δύο θολωτοὺς τάφους πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς μὲ πλούσια κτερίσματα, κείμενα εἰς τὸ μουσεῖον Ἡρακλείου. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἤδρευον ἐνταῦθα οἱ γενίτσαροι Μπαρμπαρέζοι. Τῷ 1830 ἐνέπεσον εἰς ἐνέδραν (Τρυπητή) οἱ Κρῆτες καὶ κατεστράφη τὸ σῶμα αὐτῶν, ἐφονεύθη ὁ ὁπλαρχηγὸς Κ. Λέκας, ὁ δὲ Ν. Μαλικούτης, παραδοθεὶς ἐνόρκως, ἐφονεύθη παρασπόνδως μὲ μαρτυρικὸν θάνατον. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 οἱ ἀντεπαναστατικοὶ ἐδολοφόνησαν ἐνταῦθα τὸν ὁπλαρχηγὸν Μαγεώργιν καὶ τὸν Παππαχατζάκιν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Πέρι* καὶ *Τρυπητά*.

—10) Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 58. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία καὶ οἱ συνοικισμοί: *Ἅγιοι Πάντες* (κάτ. 56), *Ἅγιος Κωνσταντῖνος*, *Ἀκτή*, *Βρύσες*, *Καπετανιανά*, *Κασταπιανά*, *Λουπασιανά*, *Πόρρω-Μεσόγεια*, *Ρατιανά*, *Σχουλιανά*, *Σφηνάρι* καὶ *Τερεζιανά*. Εἰς τὴν πλησίον παραλίαν τῆς περιοχῆς ἔκειτο ἡ ἀρχαία *Φαλάσαρνα*.

—11) Ἱστορικὴ τοποθεσία παρὰ τὸ Θέρισον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ὅπου τὸν Ἰούλιον τοῦ 1867 συνεκροτήθη νικηφόρος κατὰ τῶν Τούρκων μάχη. Π. Ν. Π.—Ε. Γ.

— **Πλάτανος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Σάμου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, ὑψηλότερον καὶ ὡραιότερον χωρίον τῆς νήσου, κείμενον εἰς ὕψος 520 μ., μὲ ρίζοντα ἐξόχως μαγευτικόν. Κάτ. (1928) 884. Παράγει οἶνον, καπνόν, ἔλαιον, δασικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ν. Ι. Ζ.

—**Πλάτανος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς προσκειμένη εἰς τὴν ΒΔ. ἄκραν τῆς νήσου τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36°18'10" Β., μήκ. 22°54'00" Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) καὶ ἀποτελοῦσα τὴν ΒΔ. ἄκραν τοῦ κολπίζοντος ὅρμου Παλικάρι. Σ. Ε. Λ.

Πλατανότοπος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 324. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἰσιρλή*.

Πλατάνου παραλία *[Γεωγρ.]* βλ. *Παραλία* Πλατάνου.

Πλατανούλια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δένδρων τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 295. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καταλάρ*.

Πλατανοῦς, ἢ **Πλατανιστοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ κόλπου τῆς Ἀτταλείας, ἀπέχουσα κατὰ τὸν Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης θαλάσσης (198) 35 μίλλια ΒΔ. τοῦ Ἀνεμουρίου ἄκρου (νῦν Ἀναμούρ) καὶ ἄλλα τόσα περίπου ΝΑ. τοῦ ὅρμου καὶ τοῦ ὁμωνύμου πολίσματος Χαράδρου ἢ Χαραδροῦντος (Καραντράν). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον *Μέλισσα*. Α. Θ. Σ.

Πλατανοῦσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1.005. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ἄνω Ἀράχθου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραψίστα*.

Πλατανοχώρι *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Μαραθούσης τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1828) 105. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντερέ*.

πλατανών,—ῶνος (ὁ)· τόπος ὅπου φύονται πολλαὶ πλάτανοι.

Πλατανών, ἢ **Πλάτανος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὡραιότατον προάστειον τῆς Ἀντιοχείας, κείμενον ἐπὶ τῆς εἰς Κιλικίαν ἀγούσης ὁδοῦ. Παρὰ τὸ προάστειον τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἀνεκαίνισε τὴν παλαιὰν ὁδόν, ἥτις περιεσφίγγετο ὑπὸ ὀρέων καὶ σχεδὸν εἶχεν ἐξαφανισθῆ ὑπὸ τῶν χειμάρρων, καὶ τὴν κατέστησε μεγάλην ἁμαξιτόν, ἐκτελέσας ἐκτομὰς τῶν ὀρέων καὶ «ἐν γένει ἅπαντα νενικηκὼς τὰ ἀμήχανα» (*Προκ.* Περὶ Κτισμ. 5, 5, 1—3).

Τὸ προάστειον τοῦτο δέον νὰ μὴ συγχέηται πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Ὁδοιπορικῶν ἀναφερομένην πόλιν *Πλάτανον*, κειμένην ἐπὶ τῆς πρὸς Λαοδίκειαν ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

πλάταξ (ὁ) (Platessa) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνακάνθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἀσύμμετρον καὶ δισκοειδῶς πεπιεσμένον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ νήχωνται ἐκ τῆς μιᾶς μόνον πλευρᾶς, μὲ κεφαλὴν μᾶλλον μικρὰν καὶ ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς. Δὲν ἔχουσι νηκτικὴν κύστιν καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς τὸ βάθος τῶν θαλασσῶν. Πολλάκις φθάνουσιν εἰς μέγα μῆκος καὶ ζυγίζουσι πολλὰς ὀκάδας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πλάταξ ἡ λιμάνδη* (Platessa limanda), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 40 περίπου ἑκατοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα εἰς μὲν τὴν δεξιὰν πλευρὰν φαιὸν μὲ μελανὰς κηλῖδας, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν λευκόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν καὶ τὴν Μεσόγειον, ἁλιεύεται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα καὶ εἶναι περιζήτητος διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀμφίβολα λείψανα *πλατάγων* συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸν Λίβανον. Ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὅμως διαπλάσεως (εἰς τὸ ὄρος Bolca) καὶ ἐντεῦθεν συναντῶνται ἀσφαλῆ λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων. Γ. Κ. Γ.

Πλαταριά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 156. Κεῖται εἰς τὸν μυχὸν ὁμωνύμου κόλπου. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βρύση* καὶ *Σκεπεσό*.

—**Πλαταριά** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Νοτίας Ἠπείρου κατὰ τὴν Κερκυραϊκὴν θάλασσαν (πλάτ. 39°27' Β., μήκ. 20°16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) μεταξὺ τῶν λιμένων Μούρτο καὶ Γουμενίτσας. Διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἁγιονήσι καὶ Ἱερονήσι, ἀντικρύζων τὴν Λευκίμμην τῆς Κερκύρας. Πιθανῶς εἶναι ἡ *Καλαμινὴ* ἢ *Καλαμωνία* τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου ἢ καὶ *Ἀλμίνη* τοῦ Πτολεμαίου διὰ τὸ φέρεσθαι αὐτὴν νοτίως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Θυάμιος καὶ βορείως τοῦ λιμένος Σύβοτα. Σ. Ε. Λ.

Πλάτε (Plate), **Λουδοβῖκος**. Γερμανὸς ζῳολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Καθηγητὴς ἐν τῇ γεωργικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου καὶ ἀπὸ τοῦ 1909 ἐν Ἰένᾳ, ἐπεχείρησε μακροχρόνια ταξίδια εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, Ἀραβίαν, Ἐρυθρὰν θάλασσαν, Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ ἔγραψεν: «Ἀρχαὶ ἐπιλογῆς καὶ προβλήματα τῆς δημιουργίας τῶν εἰδῶν» (4 ἔκδ. 1913), «Ἡ διδασκαλία τῆς καταγωγῆς» (1920), «Γενικὴ ζῳολογία καὶ θεωρία τῆς καταγωγῆς» (1920). Κ. Θ.

Πλατέα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Κρητικοῦ πελάγους μεταξὺ Καρπάθου καὶ Κρήτης. Ἡ ὀνομασία τῆς νήσου *Ἐλάσης* (πλάτ. 35°16' Β., μήκ. 26°21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia Western portion) καὶ ὡς *Πλατείας* καθιστᾷ πιθανοφανῆ τὴν ταυτότητα, καίτοι ἡ νῆσος αὐτή, ὀνομαζομένη *Λευκὴ* παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι, ἔσχε μεταγενέστερα ὀνόματα *Λάσση* καὶ *Μορένο*. Σ. Ε. Λ.

—**Πλατέα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Μεσογείου προσκειμένη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Λιβύης (βλ. λ. *Πλατεῖα*). Σ. Ε. Λ.

—**Πλατέα, Πόρτο**—*[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστακοῦ (πλάτ. 38°29' Β., μήκ. 21°05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1939: Draghamesti and approaches). Σχηματίζεται κατὰ τὴν χερσονησώδη γλῶσσαν Γλῶσσα-Πωγωνιᾶς καὶ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὡς ὁρμητήριον μοίρας τοῦ στόλου γυμνασίων. Σ. Ε. Λ.

πλατεῖα (ἡ)· τόπος πλατύς, ἐκτεταμένος ἐντὸς τῶν πόλεων, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰς ὁδοὺς (πρὸς τὰς ῥύμας καὶ τὰ στενὰ κατὰ τὸν μεσαίωνα) || ὁ πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου ἢ τῆς ὀρχήστρας πλατὺς χῶρος τῶν θεατῶν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ θεωρεῖα, τὸν ἐξώστην καὶ τὸ ὑπερῷον.

— *[Ὑγιειν.]* Κατὰ τὴν ἵδρυσιν πόλεώς τινος ἢ συνοικισμοῦ πρέπει κατὰ διαστήματα νὰ ἀφίενται χῶροι ἐλεύθεροι, οἵτινες θὰ χρησιμεύσωσιν ἄλλοι μὲν ὡς πλατεῖαι, ἄλλοι δὲ ὡς κῆποι. Οἱ τοιοῦτοι χῶροι, ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τοὺς κατοίκους, διευκολύνοντες τὴν ἐν ἀνοικτῷ χώρῳ διαμονὴν αὐτῶν. Καλὸν ἐπίσης εἶναι, ὅπως οἱ χῶροι οὗτοι περιέχωσιν ἰδιαίτερον μέρος προοριζόμενον διὰ τὰς παιδιὰς τῶν παίδων, ὡς καὶ καθίσματα διὰ τὴν ἀνάπαυσιν. Προτιμότερον δὲ εἶναι νὰ ὑπάρχωσι τοιοῦτοι πολλοὶ καὶ μικροὶ παρὰ ὀλίγοι καὶ μεγάλοι, ἵνα οἱ περίοικοι προσέρχωνται εὐκολώτερον. Ν. Α. Μ.

— *[Φορολ.]* Ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πεζοδρομίων τῶν ὁδῶν καὶ τῶν *πλατειῶν* τῶν πόλεων, ἤτοι τῆς ἐπ' αὐτῶν τοποθετήσεως καθισμάτων, τραπεζῶν, προθηκῶν ἢ ἐκθεμάτων, ὡς καὶ τῆς προσκαίρου ἢ σταθερᾶς ἀποθέσεως παντὸς εἴδους κινητῶν, ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς δήμους καὶ τὰς κοινότητας νὰ ἐπιβάλωσι τέλος, ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ ἢ κοινοτικοῦ συμβουλίου διὰ πράξεως αὐτοῦ ἐπὶ τριετίαν ἑκάστοτε κατὰ τετραγωνικὰ μέτρα, κατὰ τὸ ἄρθρον 221 καὶ ἑξῆς τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1926 (κώδικος νομοθεσίας περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων) (βλ. καὶ λ. *πεζοδρόμιον*). Γ. Ν. Κ.

Πλατεῖα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Μαρμαρικῆς μεταξὺ Βατράχου (τανῦν Minqar Ain el Gafulla) καὶ Παλιούρου (Temmineh). Παρ' Ἡροδότῳ *Πλατέα*, καὶ *Πλάτεα*, παρὰ δὲ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ *Πλαταιαί*, εἶναι ἡ σύγχρονος *Βόμβα* ἢ ὡς γνωστότερα *Ζεζιρὰτ ἐλ Μαρσκέμπ* (πλάτ. 32°30' Β., μήκ. 23°15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh) τῆς Κυρηναϊκῆς κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Βόμβας. Σ. Ε. Λ.

— **Πλατεῖα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 208. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Χαραυγή* καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀλανλή*.

Πλατειά *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς κοινότητος Πανόρμου Τήνου τῆς ἐπαχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 162.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Δραγωγίου τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 78. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μποϊκά*.

— **Πλατειά** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων νησίδων τοῦ Αἰγαίου, διὰ τὸ ἐπίπλατυ τοῦ σχήματός των. —1) Παρὰ τὴν Αἴγιναν (πλάτ. 37°48'50" Β., μήκ. 23°23'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), 3½ μίλλ. Β.ΒΔ. τοῦ φάρου Ἁγίων Ἀποστόλων τῶν Πλακακίων, μεταξὺ Στακτορρόης καὶ Λαγούσας. —2) Τοῦ Μυρτῴου πελάγους, ἐν εὐθυγραμμίᾳ πρὸς τὸ Πετροκάραβο καὶ τὸν φάρον Μονῆς, οὗ αἱ ἐρυθραὶ ἐκλάμψεις τὴν καλύπτουν, ἀπέχουσαν 1½ μίλλ. Β.ΒΑ. τῆς χερσονησίδος Ἀχέρδο τοῦ Πόρου. —3) Μία τῶν *Διαπορίων* τοῦ Σαρωνικοῦ. —4) Ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ (πλάτ. 37°30'00" Β., μήκ. 22°55'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Gulf of Nauplia), 2 μίλλ. νοτίως τοῦ λιμένος Χαϊδαρίου. —5) Τοῦ δυτικοῦ Σαρωνικοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Κεγχρεῶν (πλάτ. 37°51' ½ Β., μήκ. 23°05' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Athens to Isthmus), 2½ μίλ. δυτικῶς τῆς νήσου Ὀβριός. —6) Ἐν τῷ διέκπλῳ Χίου—Μικρασίας (πλάτ. 38°27' Β., μήκ. 26°23'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and gulf of Smyrna) κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τοῦ λιμένος τῶν Ἐρυθρῶν. Εἶναι ἡ *Πηλοῦς* τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. —7) Κατὰ τὴν ΒΑ. ἐσχατιὰν τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°16' Β., μήκ. 26°21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern sheet), ἡ ἄλλως *Ἔλασα*. —8) Μικρὸν νησίον τοῦ Ἰονίου (πλάτ 39°44'25" Β., μήκ. 19°31'45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), κατὰ τὰ ΒΔ. τῆς Κερκύρας, ἀπόθραυσμα τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου Μαθράκης τῶν Ὀθωνῶν. Σ. Ε. Λ.

πλατειάζω· ἀρχ., προφέρω, ἀπαγγέλλω οἱονεὶ πλατεῖ τῷ στόματι· ὡς πλατειάζοντες ἐσκώπτοντο οἱ Δωριεῖς || νεώτ., πλατύνω τὸν λόγον, λέγω πολλὰ ἄνευ ἀνάγκης, περιττολογῶ, πολυλογῶ.

Πλατειὰ Ἄμμος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΒΑ. ἐσχατιᾶς τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36° 21' 10" Β., μήκ. 22° 58' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), 1½ μίλλ. ΝΑ. τοῦ φάρου Μουδάρι. Εἰς τοὺς παλαιοὺς χάρτας σημειοῦται ὡς Porto Makri. Σ. Ε. Λ.

Πλατειὰ Μέση *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Αἰτωλικοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ (1928) 7.

Πλατειὰ Ράχη *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς νήσου Σίφνου, ἀποτελῶν πλόκαμον τοῦ ὄρους τῆς Προφήτης Ἠλίας, χωροῦντα πρὸς Δ. καὶ εἰς τρία χιλ. ἀπὸ τῆς ὑψηλοτέρας (2280 π.) τῆς νήσου κορυφῆς. Σ. Ε. Λ.

πλατειασμὸς (ὁ)· ἀρχ., τὸ πλατειάζειν ἐν τῇ προφορᾷ || νεώτ., πλάτυνσις τοῦ λόγου, περιττολογία, πολυλογία.

Πλατειὲς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βαλεριάνου τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 37.

πλατέλμινθες, ἢ **πλατυέλμινθες** (οἱ) (Platelminthes) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ζωνοσκωλήκων*. Ἔχουσι σῶμα πεπλατυσμένον, πεπτικὴν συσκευὴν ἀμοιροῦσαν ἕδρας, στεροῦνται δὲ κυκλοφορικῆς καὶ ἀναπνευστικῆς συσκευῆς. Πάντες σχεδὸν εἶναι ἑρμαφρόδιτοι. Τινὲς ζῶσιν ἐλεύθεροι καὶ τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ κινητικῶν βλεφάρων, ἄλλοι δ' ἐνδιαιτῶνται παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ζῴων, προσκολλώμενοι ἐπ' αὐτῶν στερεῶς. Ἡ κατηγορία αὐτὴ περιλαμ-

Digitized by Google

βάνει τρεῖς ὑποκατηγορίας, τοὺς *κερατώδεις*, *νημερτεῖς* καὶ *τρηματώδεις*. Δ. Ν. Π.

Πλάτεν-Χαλλερμύνδε (Platen Hallermünde), ***Αὔγουστος***, *κόμις φὸν* —. Γερμανὸς λυρικὸς καὶ δραματικὸς ποιητὴς (1796—1835). Γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ὅπερ ἐγκατέλειψεν ἐνωρίς, ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Βύρτσμπουργκ καὶ τοῦ Ἐρλάγγεν, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν Σέλλινγκ καὶ ἄλλους διακεκριμένους σοφούς. Κατόπιν ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Περσῶν λυρικῶν, τῶν ὁποίων ἦτο βαθὺς γνώστης, συνέθεσε τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν του, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1821 ὑπὸ τὸν τίτλον «Στροφαί». Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσίευσε καὶ δεύτερον τόμον ποιημάτων του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Λυρικὰ φύλλα». Τὰ «Ἀνάμεικτα τραγούδια», ἡ τρίτη ποιητικὴ συλλογή του, εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τῷ 1822. Ἀκολούθως συνέγραψε τὸ δρᾶμα «Γυάλινο γοβάκι», τὸ θέμα τοῦ ὁποίου ἐξεμεταλλεύθη βραδύτερον μὲ πρόθεσιν σατιρικὴν εἰς τὸ «Μοιραῖον πιρούνι» (1828) καὶ τὸν «Ρωμαντικὸν Οἰδίποδα» (1829), θεατρικὰ ἔργα στερούμενα σκηνικῆς πλοκῆς καὶ δράσεως, πάντως ὅμως διακρινόμενα διὰ τὴν γλωσσικὴν καὶ στιχουργικὴν ἀρτιότητά των. Τὰ «Ἐνετικὰ σονέττα», ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν πρώτην ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν περιήγησίν του, ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1825. Εἰς τὴν Ἰταλίαν μετέβη ἐκ νέου τῷ 1826, ὅπου ἐγκατεστάθη πλέον μονίμως. Δὶς μόνον ἐπέστρεψεν ἔκτοτε διὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπως ἐπιμεληθῇ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ποιημάτων» του καὶ ἑνὸς τόμου θεατρικῶν ἔργων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Δράματα» (1828). Τῷ 1833 ἐδημοσίευσε τὸ τελευταῖον δραματικὸν ἔργον του «Ἡ ἕνωσις τοῦ Καμπραί» καὶ τὸ ἱστορικὸν πόνημά του «Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ τοῦ 1414 μέχρι τοῦ 1443». Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1835 ὁ Πλάτεν, θέλων νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τῆς χολέρας, ἐζήτησε καταφύγιον εἰς τὴν Σικελίαν, προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ ἀπέθανεν ἐν Συρακούσαις. Τὸ τελευταῖον ἔργον του ἦτο οἱ «Ἀβασσίδαι», ἐπικὸν ποίημα εἰς ἐννέα ᾄσματα, ἐν τῷ ὁποίῳ διεκτραγῳδοῦνται αἱ περιπέτειαι τοῦ υἱοῦ τοῦ χαλίφου Χαροὺν ἀλ Ρασὶδ καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἐθεώρει ὡς τὸ ἀριστούργημά του. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Στουττγάρδῃ (1838) τὰ «Ἅπαντά» του, ἓν ἔτος δὲ βραδύτερον εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὡρισμένα λυρικὰ καὶ ἄλλα ἔργα του, τῶν ὁποίων ἡ τότε ὑφισταμένη λογοκρισία εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν δημοσίευσιν. Ἡ ἀξία τοῦ Πλάτεν ἔγκειται κυρίως εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀρτιότητα τῆς γλώσσης καὶ τὴν αὐστηρὰν καὶ περίτεχνον μορφὴν τῶν ἔργων του. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Γερμανοὶ ποιηταὶ ἤρχισαν παραμελοῦντες τὴν μορφήν, ὁ Πλάτεν ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος τῆς γλώσσης χειριστὴς καὶ ἀριστοτέχνης τοῦ στίχου καὶ τῆς ποιητικῆς μορφῆς. Κατηγορήθη ἐπανειλημμένως διὰ τὴν ψυχρὰν ἀκαμψίαν καὶ τὴν μαρμαρίνην λειότητα τῶν στίχων του, εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι ἐθυσίασε συχνάκις τὸ αἴσθημα καὶ τὴν πηγαίαν συγκίνησιν χάριν τῆς μορφῆς. Ἐν τούτοις αἱ «Ἐκλογαὶ καὶ εἰδύλλια», ἰδίᾳ δὲ αἱ «Ὠδαὶ καὶ ὕμνοι» του δονοῦνται ἀπὸ ἀληθῆ ποιητικὸν παλμόν. Ὡσαύτως τὰ «Σονέττα» του θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας. Ὡς δραματικὸς ὑπελείφθη κατὰ πολὺ τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὴν ἀριστοφάνειον σατιρικὴν προσπάθειάν του τὸ «Μοιραῖο πιρούνι», καθὼς εἰς τὸν «Ρωμαντικὸν Οἰδίποδα» καὶ εἰς ἄλλα σκηνικὰ ἔργα του ἠθέλησε νὰ καυτηριάσῃ τὸν ψευδορρωμαντισμὸν καὶ τὰ ποιητικὰ παραπτώματα τῶν συγχρόνων του δραματικῶν ποιητῶν, τοῦ Μύλλνερ, τοῦ Κοτσεμποὺε, τοῦ Ἵμμερμαν καὶ τοῦ Χάϊνε, ἰδίᾳ δὲ τοῦ τελευταίου, ἡ πρὸς τὸν Πλάτεν ἀντίθεσις τοῦ ὁποίου εἶχε προσλάβει χαρακτῆρα ἐμπαθοῦς προσωπικῆς ἐχθρότητος. Πλὴν ὅμως οὐδόλως προήγαγεν ὁ Πλάτεν τὴν δραματικὴν ποίησιν τῆς πατρίδος του, εἰς οὐδὲν τῶν θεατρικῶν ἔργων του κατορθώσας νὰ δώσῃ συνθετικήν τινα εἰκόνα τῆς ζωῆς. Τέλος, ὁ Πλάτεν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὡς πρόδρομος τῆς ὀνομασθείσης βραδύτερον πολιτικῆς ποιήσεως, δεδομένου ὅτι πρῶτος αὐτὸς εἰς τὰ «Πολωνικὰ ᾄσματα» καὶ εἴς τινας τῶν «Ὠδῶν» του ἠσχολήθη μὲ τὰ πολιτικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1859 ἀνηγέρθη χάλκινος ἀνδριὰς αὐτοῦ ἐν τῇ γενετείρᾳ του Ἄνσμπαχ, ἕτερος δὲ τοιοῦτος τῷ 1869 ἐπὶ τοῦ ἐντὸς κήπου τῆς Βίλλα Λαντολίνα ἐν Συρακούσαις τάφου του. Λ. Κ.

πλατεοσαυρίδαι (οἱ) (Plateosauridae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν *θηριοπόδων σαυρισχίων δεινοσαυρίων ἑρπετῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν εὐμεγέθη ἕως μεγάλα, εἶχον ὀστᾶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοῖλα, ἀμφικοίλους σπονδύλους καὶ δικεφάλους πλευρὰς (ἐξαιρέσει τῶν δύο πρώτων). Οἱ ὀδόντες των ἦσαν ὀξεῖς ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν καὶ ἔφερον ἐγκοπάς. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πλατεόσαυρος*, ὁ *γρυπῶνυξ*, ὁ *παχύσαυρος*, ὁ *τερατόσαυρος*, ὁ *σελλόσαυρος*. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πλατεόσαυρος (ὁ) (Plateosaurus H. v. Meyer) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλατευσαυριδῶν θηριοπόδων σαυρισχίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μῆκος 6 καὶ πλέον μέτρων καὶ ἦσαν πιθανῶς φυτοφάγα. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κεϋπερίου (ἀνωτέρας τριασίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Πλάτερ (Plater), ***Αἰμιλία***. Ἡρωῒς Πολωνὶς (1806—1831). Ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καταγομένη καὶ τυχοῦσα λαμπρᾶς μορφώσεως, μετημφιέσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 εἰς ἄνδρα καὶ μετά τινων νέων ἐσχημάτισεν ἐπαναστατικὸν σῶμα, προσέβαλε τὸ φρούριον Ντύναμπουργκ καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ρώσους νὰ ὑποχωρήσουν. Κατόπιν ἠνδραγάθησεν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης ὑπὸ τὸν Ζολούσκω καὶ προήχθη εἰς λοχαγόν. Ἀπέθανεν ἐκ τοῦ καμάτου τοῦ ἀγῶνος. Θ. Κ.

πλατέσσα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀνακάνθων τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν* (βλ. λ. *πλευρονήκτης*).

πλατζιάριοι (οἱ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται ἐνίοτε οἱ δημόσιοι κήρυκες, οἱ ἀπεσπασμένοι εἰς τὰς ἐν Ἀνατολῇ ἀποικίας τῶν Βενετῶν. Ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς praecones ἢ placerii τῶν λατινικῶν ἐγγράφων. Ἐλάμβανον, ὡς φαίνεται, μέρος εἰς τὰς δημοπρασίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐπίσης γνωσταὶ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *διαλαλημοί*. Τοιοῦτοι πλατζιάριοι ἀναφέρονται εἰς χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Γ' Κομνηνοῦ τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὲρ τῶν Βενετῶν (1364) καὶ εἰς ἀθηναϊκὸν ἔγγραφον τοῦ 1357. Δ. Α. Ζ.

Πλατζιώτισσα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βοιωτίας, ἡ ἀρχαία *Δίρκη* (βλ. λ.).

πλάτη (ἡ)· ἀρχ., τὸ πλατὺ μέρος τῆς κώπης καὶ συνεκδοχικῶς ὅλη ἡ κώπη· ‖ νεώτ., ἡ ὠμοπλάτη, ἰδίᾳ τῶν σφαγίων: «κοιτάζει—, διαβάζει τὴν πλάτη» μαντεύεται ἐκ τοῦ ὀστοῦ τῆς ὠμοπλάτης, «τοῦ 'σπασε τὴν πλάτη»· ‖ καθόλου, τὰ νῶτα, ἡ ράχις, ὅπου τις δέχεται τὸ βάρος: «ἔχει πλάτες γερές»· ‖ φρ. «κάμνω πλάτες» ἢ «— πλάτη» ὑποβοηθῶ πρὸς ἐκτέλεσιν κακῆς τινος πράξεως· ‖ τὸ πεπλατυσμένον μέρος οἱουδήποτε πράγματος: «πλάτη συσφιγκτῆρος»· ‖ (ναυτ.) τὸ πλατὺ μέρος τῆς κώπης, ὅπερ παρουσιάζει σημεῖον στηρίξεως ἐπὶ τῆς ὑδατίνης μάζης, ὅταν ἕλκηται τὸ ἐγχειρίδιον τῆς κώπης πρὸς πρόωσιν τῆς λέμβου. Σ. Ε. Λ.

—*[Ἀκτογρ.]* Καλεῖται *πλάτη* εἶδος ὑφάλου τῆς κατηγορίας τῶν *στηθῶν*, ἔχουσα τὴν ἄνω ἐπιφάνειάν της ἐν χρῷ τῆς θαλάσσης καὶ τόσον ἐπίπεδον καὶ ὑπὸ γλοιώδους θαλασσίας χλωρίδος κεκαλυμμένην, ὥστε τὰ κύματα κατὰ τὰς ἐλαφρὰς ἀποθαλασσίας νὰ λείχωσιν αὐτὴν ἠπίως χωρὶς νὰ ρήγνυνται. Τοιούτων ὑφάλων τύπος εἶναι καὶ τὰ *ρραχέα*, τὰ παρὰ τὴν νησῖδα Παξιμάδι, ΝΔ. τῆς Μήλου ἐσχατιάν. Σ. Ε. Λ.

—*[Γεωγρ.]* Βλ. λ. *ντάμκα*.

Πλάτη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σπηλαίου τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου, κείμενον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἄρδα ποταμοῦ. Κάτ. (1928) 524. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαδιρλί*. Α. Θ. Σ.

— **Πλάτη** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ψυχροῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 361. Τὸν Μάϊον τοῦ 1867 συνήφθη παρ' αὐτὸ τριήμερος μάχη, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐθελοντῶν Δημ. Πετροπουλάκις. Τῷ 1913 ἐνήργησεν ἡ ἐν Ἀθήναις ἀγγλικὴ σχολὴ ἀνασκαφὰς ἐπὶ τῶν πλησίον τῆς Πλάτης ἐρειπίων πόλεως μινωϊκῆς τῆς τελευταίας περιόδου, ἀλλὰ τὰ εὑρήματα ὑπῆρξαν πενιχρά.

—2) Τοποθεσία εἰς Μεσκλὰ Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ὅπου ὑπάρχουν ἑλληνικὰ ἐρείπια, πιθανῶς τῆς ἀρχαίας *Ριζηνίας*. Ε. Γ.

Πλάτη, ἢ ***Πλατὺς*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ τουρκιστὶ καλουμένη *Γιασὺ Ἀντὰ* νῆσος τῆς Προποντίδος, Λ.ΝΔ. ἐν τῇ συστάδι τῶν Πριγκιπονήσων (πλάτ. 40°51'30'' Β., μῆκ. 28°59'40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2286: Princes islands), 2 ½ μίλ. Δ. τῆς Ἀντιγόνης. Ἐχρησίμευσε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὡς τόπος ὑπερορίας ἐπικινδύνων πολιτικῶν προσώπων καὶ ὡς ἐνδιαίτημα μοναχῶν, «φαίνονται δὲ μέχρι τοῦδε, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νησιδίου, αἱ κατάγειοι φυλακαὶ διῃρημέναι εἰς ἓξ θολωτὰ δωμάτια, ὅπου κατεκλείοντο οἱ ἐπισημότεροι τῶν στασιαστῶν καὶ ὑπόπτων, οἷον ὁ πατρίκιος Βασίλειος, ὁ υἱὸς Ρωμανοῦ τοῦ Σκληροῦ, ὁ μάγιστρος Προυσιᾶνος, ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βουλγαροκτόνου, ὁ πατρίκιος καὶ ἀνθύπατος Κωνσταντῖνος Δαλασσηνός, ὁ πατὴρ τῆς διασήμου βασιλίσσης Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης, συζύγου τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα καὶ Ρωμανοῦ τοῦ Διογένους κλπ.» (*Σκαρλ. Βυζαντίου*, Ἡ Κωνσταντινούπολις Β' 319). Ὑπῆρχε δὲ πλησιέστατα τοῦ κέντρου τῆς νήσου ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τιμώμενος καὶ εὐκτήριον τῆς Θεοτόκου. Σ. Ε. Λ.

— **Πλάτη** *[Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον τῇ [illegible]τικῇ πλευρᾷ τῆς νήσου Ἄνδρου (πλάτ. 37°51' [illegible] Β., μῆκ. 24° 44' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: [illegible]dros island and Doro channel) ἐν τῇ προ[illegible] λιμένος Γαυρείου συστάδι τῶν Γαυρειονησίων. Σ. Ε. Λ.

Πλατηΐς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρασιατικὴ προσκειμένη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Λυκίας. Τὸ ἐθνικὸν *Πλαταιεύς*. Πρόκειται περί τινος τῶν περὶ τὸ Καστελλόριζον νησίδων, μὴ καθωρισμένης [illegible] ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

Πλατῆς, ***Ἀνδρέας***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1865, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 συμμετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 1ης ταξιαρχίας, κατὰ δὲ τοὺς Βαλκανικοὺς 1912—1913, ὡς διοικητὴς τάγματος. Τῷ 1914 διετέλεσεν ὑποδιοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Τὸν Νοέμβριον 1920 ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον ἀπεστάλη εἰς τὴν στρατιὰν Μικρᾶς Ἀσίας, παρ' ᾗ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 7ης μεραρχίας, συμμετασχὼν μετὰ ταύτης τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Μαρτίου καὶ τοῦ θέρους 1921. Τὸ θέρος 1922 διετέλεσε στρατιωτικὸς διοικητὴς Σμύρνης. Προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1923. Ν. Ε.

— **Πλατῆς,** ***Ἰωάννης***. Καλλιτέχνης ἐκ Τήνου (18[illegible]—1898). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις σχολὴν καλῶν τεχνῶν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν χαρακτικήν, διακριθεὶς ὡς ξυλογράφος καὶ χαλκογράφος. Εἰργάσθη ἰδίᾳ ἐπὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τοῦ κύκλου τῶν θρησκευτικῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ παραδόσεων. Τὸ τάλαντόν του ὑπῆρξεν εὔστροφον, ἰσχυρὸν καὶ ἀκριβὲς εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν λεπτομερειῶν. Τὸ σημαντικώτατον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Ἁγία Τριάς», βραβευθεῖσα εἰς πλείστας ἐκθέσεις. Ἡ ἀπεικόνισις αὕτη περιβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, ἔτι δὲ ὑπὸ δέκα ἓξ συνθέσεων ἐμπνευσμένων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σ. Μ.

Πλατιάνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 514. Κεῖται ἐπὶ νοτίου παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ, παράγει ρητίνην καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δασοκομικὸν σταθμόν. Παρὰ τὴν Πλατιάναν ὑψοῦται τὸ βουνὸν *Ἑλληνικό*, ἐφ' οὗ ἀρχαῖα ἐρείπια ταυτιζόμενα μὲ τὴν πόλιν *Αἶπυ*.

Πλατιὰ νησιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Ἄλλη ὀνομασία τῶν *Κασίων* νησίδων τῆς Δωδεκανήσου. —2) Συστὰς νησίδων τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου (πλάτ. 38[illegible] Β., μῆκ. 26°50' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Chandarli), τῶν *Ἅγιος Γεώργιος*, *Πλατύ*, *Κ*[illegible], *Ἀντασί*, *Πράσσο*, *Γκισλέρ*. Σ. Ε. Λ.

Πλατιὲς *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πλατειές*.

πλάτινα (ἡ), ἢ ***πλατίνα***, καὶ ***πλατίνη*** *[Χημ.]* βλ. *λευκόχρυσος*. Σ. [illegible]

Πλατίνα (Platina), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰταλὸς ἱστοριογράφος (1423—1481). Εἶναι γνωστὸς καὶ ὡς *Βαρθολομαῖος ντεῒ Σάκκι*. Διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ τοῦ πάπα Σίξτου Δ', τῇ εἰσηγήσει τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῶν παπῶν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου μέχρι Σίξτου Δ'», ἐκτιμωμένην διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ πνεύματος, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐγράφη καὶ διὰ τὰς πολυτίμους πληροφορίας, τὰς ὁποίας παρέχει, ἰδίᾳ διὰ τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν τῶν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰώνων. Ἡ ἱστορία αὕτη ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ λατινιστὶ τῷ 1479, κατόπιν δὲ μετεφράσθη καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας γλώσσας. Ἐκ τῶν ἄλλων πολυαρίθμων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἡγεμόνος», «Περὶ τοῦ ψευδοῦς καὶ τοῦ ἀληθινοῦ ἀγαθοῦ» κ. λ. π. Μ. Δ. Ξ.

πλατινιρίδιον (τὸ) (Platiniridium) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτόν, εὐγενὲς καὶ πολύτιμον μέταλλον. Συνίσταται ἀπὸ αὐτοφυῆ λευκόχρυσον, μὲ σημαντικὴν περιεκτικότητα εἰς ἰρίδιον ὑπὸ μορφὴν μεταλλικοῦ κράματος. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ λευκοχρύσου. Γ. Ε.

πλατινίτης (ὁ) *[Μεταλλ.]*. Κρᾶμα 46 μερῶν νικελίου καὶ 64 χάλυβος. Ἔχει διαστολὴν ἴσην πρὸς τὴν τῆς ὑάλου καὶ διὰ τοῦτο ἀντικαθιστᾷ τὰ κράματα λευκοχρύσου (πλατίνης), ἅτινα, ὡς ἔχοντα καὶ αὐτὰ ἴσην διαστολὴν πρὸς τὴν ὕαλον, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸ νὰ διαπερῶσι τὴν ὕαλον εἰς τὰς βάσεις τῶν νημάτων πυρακτώσεως τῶν ἠλεκτρικῶν λυχνιῶν. Θ. Ι.

Digitized by Google

πλατινοτυπία (ἡ) *[Φωτογρ.]*. Μέθοδος λήψεως ...τικῶν φωτογραφημάτων (φωταντιτύπων) τῇ βοη...ίᾳ τῶν ἁλάτων τοῦ λευκοχρύσου. Ἡ πλατινοτυ...ι εὑρίσκει λίαν περιωρισμένην ἐφαρμογὴν σήμε...ν λόγῳ τῆς ὑψηλῆς τιμῆς τοῦ λευκοχρύσου. Βά...; τῆς πλατινοτυπίας εἶναι ἡ ἀναγωγή, τὴν ὁποίαν ...ίστανται αἱ ὀξαλικαὶ σιδηριενώσεις πρὸς σιδη...ενώσεις καὶ ἡ ὑπὸ τούτων παρουσίᾳ καὶ ὀξαλι...ῦ καλίου ἀναγωγὴ τῶν ἁλάτων τοῦ λευκοχρύ...υ πρὸς μεταλλικὸν λευκόχρυσον. Οἱ πλατινοτυ...κοὶ χάρται διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: 1) ...ς τοὺς *δι' ἐμφανίσεως*. Οὗτοι ἐνέχουν σιδηριο...λικὸν ἅλας καὶ ἅλας λευκοχρύσου, εὐθὺς δὲ μετὰ ...ν τύπωσιν ἐμφανίζονται εἰς διάλυμμα ὀξαλικοῦ ...λίου θερμὸν ἢ ψυχρόν. 2) Εἰς τοὺς *ἄνευ ἐμφα...ίεως* πλατινοτυπικοὺς χάρτας. Εἰς τοὺς χάρτας ...ύτους ὁ ἐμφανιστής, ὀξαλικὸν κάλιον ἢ ὀξαλι...ν νάτριον, συμπροστίθεται μετὰ τῶν σιδηριοξα...ῶν καὶ πλατινικῶν ἁλάτων εἰς τὸ φωτοπαθὲς ...ῶμα τοῦ χάρτου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἁπλο...ιεῖται ἡ ἐπεξεργασία, καθότι μετὰ τὴν τύπωσιν ...ς εἰκόνος δὲν ἀπαιτεῖται παρὰ ἁπλῆ ἔκπλυσις ...ὕδατος. Ἐκ τῶν δύο τούτων εἰδῶν χαρτῶν πλα...οτυπίας εὑρίσκει πρακτικὴν ἐφαρμογὴν κατὰ τὸ ...είστον τὸ πρῶτον εἶδος. Ἡ στερέωσις τῶν πλα...οτυπιῶν γίνεται εἰς τὸ ἀκόλουθον διάλυμα: 10 ...ἑ. ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, 800 κ. ἑ. ὕδατος. Εἰς ...διάλυμα τοῦτο ἐξακολουθεῖ ἡ ἔκπλυσις μέχρις ...ἐξαφανισθῶσι καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς κιτρι...ῆς χροιᾶς τοῦ χάρτου. Μετὰ χρησιμοποίησιν ...—5' τὸ διάλυμα ἀπορρίπτεται. Κ. Γ. Μ.

πλατινῶ (—όω) ἐπικαλύπτω, ἐπενδύω διὰ πλα...ης.

πλατίτσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία (ἐπίσης ...*πλατυκλάρι*) τῆς *δρυὸς τῆς πλατυφύλλου*.

Πλατ-Μὐλ' *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότη...ς Ἁγίου Βασιλείου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ ...μοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 67.

Πλάτνερ (Platner), *Ἐρνέστος*. Γερμανὸς ἰατρο...λόσοφος καὶ ἀνθρωπολόγος, υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου-...χαρία Πλάτνερ*, γεννηθεὶς ἐν Λειψίᾳ (1744—1818). ...δάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς, διωρί...η ἐν Λειψίᾳ τῷ 1770 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ...ρικῆς, τῷ 1780 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φυ...λογίας καὶ τῷ 1801 τῆς φιλοσοφίας. Διετέλεσε ...ύτανις τῆς ἰατρικῆς σχολῆς (1810) καὶ δέκαρχος ...ῦ πανεπιστημίου. Μαθητὴς τοῦ Leibniz καὶ ...ollf, εἰς οὓς παρέμεινε πιστὸς ὡς πρὸς τὴν θεω...ιν τῆς γνώσεως, ἀπέκλινε τούτων εἰς τὰ μετα...υσικὰ ζητήματα, διδάσκων θεϊσμὸν ἀνάμικτον ...τὰ τῆς θεωρίας τῶν Σκεπτικῶν καὶ δεχόμενος ...ὸς συστήματος ἐκλεκτικοῦ, οὗτινος τὴν βάσιν ...μόρφουν αἱ ἰδέαι τοῦ Leibniz. Ὑπῆρξεν εἷς ...ν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς φιλοσοφίας τοῦ ...αφωτισμοῦ. Ἀντίπαλος δὲ τοῦ Κὰντ ἐν τῇ φιλοσο...ᾳ, ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἰατρικῇ εἷς ἐκ τῶν τελευταίων ...αδῶν τοῦ Stahl, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ψυχισμοῦ. ...γραψε λατινιστὶ καὶ γερμανιστί. Τὰ κυριώτερα ...ν ἔργων του εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα: Τὸ σύγγραμμα ...ς ἀνθρωπολογίας του «Anthropologia für Ae...e u. Weltweise» (Λειψία 1772), τὸ δίτομον ἔργον ...υ τῶν φιλοσοφικῶν ἀφορισμῶν «Philos. Apho...men» (Λειψία 1776, 1773, 1800), «Lehrbuch ...r Logik u. Metaphysik» (1795) κλπ. Ἐπίσης ...'alaeophysiologia de inspiratione principii vita...» (Λειψ. 1780), «Repetitio brevis et assertio do...rinae stahlianae de motu vitali» (Λειψ. 1781), ...rogramma in quo partium corporis humanii ...nera definintur» (1789), «Quaestiones medici...e forensis» (1797, 1817) «Quaestiones physio...gicarum libri duo κλπ.» (1794) κλπ. Ο. Ρ.

— **Πλάτνερ** (Platner), *Ἰωάννης-Ζαχαρίας*. Γερ...νὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1694 καὶ ἀποθα...ν τῷ 1747. Τῷ 1721 ἔλαβεν ἔκτακτον ἕδραν ...ατομικῆς καὶ χειρουργικῆς ἐν Λειψίᾳ, ἀπὸ δὲ ...ῦ 1724 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς, χει...ουργικῆς, φυσιολογίας, παθολογίας καὶ θεραπευ...κῆς. Συνέβαλεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς χειρουρ...κῆς ἐν Γερμανίᾳ, τὰ δὲ ἔργα του εἶναι ἀξιοση...είωτα διὰ τὴν καλλιέπειαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν ...αὐτοῖς γνώσεων. Ἰδιαιτέραν ἐκτήσατο φήμην ἐκ ...ῶν ἔργων του: «Institutiones chirurgica ratio...ales» (Λειψία 1745—1783—1786) καὶ «Opuscula ...irurgica et anatomica» (2 τόμ., Λειψία 1749). Ο. Ρ.

πλατομαντήλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ...ῦ φυτοῦ *νυμφαία ἡ λευκή*.

πλατομαντηλίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ...ῦ φυτοῦ *ἄρκειον*.

Πλατονήσια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία ...ῶν *Κασονησίων* τοῦ Καρπαθίου πελάγους. Σ. Ε. Λ.

Πλατόνωφ, *Σέργιος Θεοδώροβιτς*. Σύγχρονος ...ῶσος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ ...860. Ἐσπούδασεν ἐν Πετρουπόλει, εἶτα εἰς Βερο...ίνον καὶ Παρισίους, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ρωσίαν ...ατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ρωσικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως, τῷ δὲ 1907 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς πόλεως ταύτης. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς Ρωσίας», «Εἰκόνες ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ταραχῶν τοῦ μοσχοβιτικοῦ κράτους τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος», «Ἰβὰν ὁ Τρομερός», «Περίοδος κυκεῶνος», «Βόρις Γκοντουνώφ», «Σοφία Παλαιολόγου», «Πέτρος ὁ Μέγας» κτλ. Θ. Β.

— **Πλατόνωφ**, *Γιλιάρωφ*. Ρῶσος δημοσιογράφος (βλ. *Γιλιάρωφ*-Πλατόνωφ).

πλάτος, *—ους* (τό)· μία τῶν τριῶν διαστάσεων τῶν στερεῶν παρὰ τὸ βάθος καὶ τὸ μῆκος, φάρδος: «τὸ πλάτος τοῦ τοίχου, —τῆς οἰκίας, —τῆς ὁδοῦ, — τοῦ ποταμοῦ, — τοῦ ὑφάσματος κλπ.» || «γεωγραφικὸν πλάτος» (βλ. κατωτ.)· || φιλοσ., ὅ,τι ἡ ἔννοια περιλαμβάνει ὑφ' ἑαυτήν: φρ. «κατὰ βάθος καὶ πλάτος» κατὰ πᾶσαν ἄποψιν τῆς ἐννοίας, καὶ ὡς περιεχομένου καὶ ὡς περιέχοντος.

— *[Μαθημ.]* Καλεῖται *πλάτος* μία τῶν διαστάσεων ὀρθογωνίου, συνήθως ἡ μικροτέρα, π. χ. τοῦ

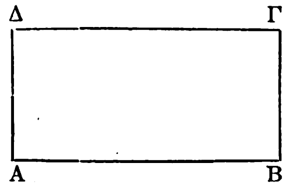

ὀρθογωνίου ΑΒΓΔ πλάτος λαμβάνεται ἡ διάστασις ΑΔ.

Πλάτος ὁλοκληρώματος $\int_{\alpha}^{\beta} \varphi(x)dx$ καλεῖται ἡ διαφορὰ τῶν ὁρίων του, ἤτοι ἡ διαφορὰ β-α. Ν. Γ.

— *[Λογοτ.]* Τὴν ἔκτασιν ἢ τὸ *πλάτος* ἑκάστου λογοτεχνικοῦ ἔργου χαρακτηρίζουσι τὰ ἑξῆς: α') ἡ ἀποφυγὴ περιττολογιῶν καὶ ἐπαναλήψεων· β') ἡ διατύπωσις τῆς ἐκφράσεως κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε αἱ ἔννοιαι, αἱ κρίσεις καὶ οἱ συλλογισμοὶ νὰ ἐμφανίζουν σύνολον ἁρμονικὸν καὶ ὡραῖον· γ') τὸ μὲν προοίμιον πρέπει νὰ εἶναι σύμμετρον, σύντομον καὶ εὔληπτον, τὸ δὲ κύριον μέρος νὰ ἐξαντλῇ τὸ θέμα, ὁ δ' ἐπίλογος, ἂν ὑπάρχῃ, νὰ μὴ ἔχῃ μείζονα τῆς τοῦ προοιμίου ἔκτασιν. Ν. Σ. Λ.

—**πλάτος ἀστέρος** *['Αστρον.]* βλ. *ἐκλειπτικαὶ συντεταγμέναι* (τόμ. Θ', σ. 812 α').

—**πλάτος** *γεωγραφικόν*. Ἡ ἑτέρα τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων σημείου τινὸς τῆς ὑδρογείου· εἶναι δὲ ἡ ἀπόστασις τοῦ σημείου τούτου ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ, μετρουμένη, εἰς μοίρας καὶ ὑποδιαιρέσεις της, ἐπὶ τοῦ τόξου τοῦ μεσημβρινοῦ, ὅστις διέρχεται διὰ τοῦ θεωρουμένου σημείου. Μετροῦνται δὲ τὰ πλάτη ἀπὸ τὸν ἰσημερινόν, ὡς ἀφετηρίαν χρησιμεύοντα καὶ ἔχοντα διὰ τοῦτο πλάτος 0° 00' 00", πρὸς τοὺς πόλους, ὧν ἕκαστος ἔχει πλάτος 90°. Ἐπειδὴ ὅμως δύο τόποι συμμετρικῶς ὡς πρὸς τὸν ἰσημερινὸν κείμενοι ἀπέχουν ἰσάκις αὐτοῦ καὶ συνεπῶς ἔχουν πλάτος διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ὁριζόμενον, διακρίνομεν τὰ πλάτη τῶν σημείων τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ὡς *βόρεια* καὶ τὰ τῶν τοῦ νοτίου ὡς *νότια*· οὕτω τὸ πλάτος τοῦ βορείου πόλου εἶναι 90° Β., τὸ τοῦ νοτίου πόλου 90° Ν. Πάντως, οἱ τόποι οἱ ἔχοντες τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος κεῖνται ἐφ' ἑνὸς παραλλήλου κύκλου τῆς γῆς, ἀπέχοντος τοῦ ἰσημερινοῦ ὅσον τὸ πλάτος, πρὸς βορρᾶν δὲ ἢ πρὸς νότον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ πλάτους. Τὸ γεωγραφικὸν πλάτος παντὸς τόπου ἰσοῦται μὲ τὸ ἔξαρμα τοῦ ἄνω πόλου, δηλαδὴ τὸ ὕψος αὐτοῦ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα, ὡς ἄνω πόλου λογιζομένου ἐκείνου, ὅστις πρόσκειται εἰς τὸ ζενὶθ τοῦ τόπου. Δύο εἰδικοὶ χαρακτηρισμοὶ τόπων ἐχόντων τὰ αὐτὰ πλάτη ἀλλ' ἀντιθέτων ἐπωνυμιῶν εἶναι οἱ *ἀντίσκιοι* ἢ *ἄντοικοι*, ἔχοντες τὸ αὐτὸ μῆκος, καὶ οἱ *ἀντίποδες* ἔχοντες τὰ αὐτὰ μήκη, ἀλλ' ἀντιθέτων ἐπωνυμιῶν. Πᾶς χάρτης, ἀσχέτως τρόπου ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἔχει τὰς διαιρέσεις τῶν πλατῶν, κατὰ τὸ ἀριστερὸν καὶ δεξιὸν αὐτοῦ περιθώριον. Εἰς τοὺς ναυτικοὺς ὅμως χάρτας, καθ' οὓς αἱ ἀπεικονίσεις τῶν τε μεσημβρινῶν καὶ τῶν παραλλήλων εἶναι εὐθεῖαι, καθέτως πρὸς ἀλλήλας τεμνόμεναι, παράλληλοι δὲ πρὸς τὰ οἰκεῖα πλαίσια, ἡ κλῖμαξ τῆς βαθμονομήσεως τῶν πλατῶν δὲν εἶναι ἰσομερής, ἀλλὰ αὐξομερής· πάντως ὅμως εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας τὸ μῆκος 1' ἰσοῦται πρὸς 1 ναυτικὸν μίλ., τὸ τῶν 3' πρὸς μίαν ναυτικὴν λεύγαν καὶ τὸ 1° πρὸς 60 ναυτικὰ μίλια.

Πρὸς εὕρεσιν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τόπου τινὸς σημειουμένου ἐν τῷ ναυτικῷ χάρτῃ χαράσσομεν εὐθεῖαν διερχομένην διὰ τοῦ δοθέντος σημείου καὶ παραλλήλως πρὸς τὸ ἄνω ἢ πρὸς τὸ κάτω πλαίσιον αὐτοῦ καὶ ἀναγιγνώσκομεν τὴν διαίρεσιν καθ' ἣν θὰ τάμῃ ἡ τοιαύτη παράλληλος τὸ πλάγιον τοῦ χάρτου πλαίσιον· ἀντιστρόφως, διὰ νὰ χαράξωμεν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ χάρτου παράλληλον ὡρισμένου πλάτους, φέρομεν ἐκ τῆς οἰκείας διαιρέσεως τοῦ πλαγίου τοῦ χάρτου πλαισίου παράλληλον πρὸς τὸ ὁριζόντιον πλαίσιον. Εὔκολον εἶναι νὰ ἀντιληφθῇ τις ἂν χάρτης τις ἀφορᾷ εἰς ἔκτασιν ἀνήκουσαν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον ἢ εἰς τὸ νότιον· διότι, κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ βαθμονόμησις τῶν πλατῶν εἰς τὰ πλάγια πλαίσια χωρεῖ αὐξόντως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω (βόρεια πλάτη), κατὰ δὲ τὴν δευτέραν χωρεῖ φθινόντως κατὰ τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ πλάτους κατὰ θάλασσαν παίζει σπουδαῖον μέρος εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ στίγματος, στηρίζεται δὲ ἀφ' ἑνὸς εἰς ὑπολογισμὸν ἀναμετρήσεως, ὁπότε θὰ ἔχωμεν διὰ τὸ στίγμα μας *πλάτος ἐξ ἀναμετρήσεως*, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμούς, ὁπότε θὰ ἔχωμεν *πλάτος ἀστρονομικόν*· εἰς τὴν δευτέραν ταύτην κατηγορίαν διακρίνομεν ὑπολογισμοὺς διά: *πλάτος μεσημβρινόν, πλάτος παραμεσημβρινόν, πλάτος κατὰ γνωστὴν ὥραν* καὶ *πλάτος διὰ τοῦ πολικοῦ*.

Πλάτος ἐξ ἀναμετρήσεως. Τοῦτο ὑπολογίζεται ἐξευρισκομένων ἀπὸ τῶν ἐν τῷ λοξοδρομικῷ πίνακι διαρμάτων καὶ ἀληθῶν πλεύσεων, τῶν διαφορῶν πλάτους. Ἀθροίζονται κατόπιν αὗται, χωριστὰ αἱ βόρειαι καὶ χωριστὰ αἱ νότιαι, μεθ' ὃ ἀφαιρεῖται τὸ μικρότερον τῶν ἀθροισμάτων τούτων ἀπὸ τοῦ μεγαλυτέρου, οὗτινος ἐπικρατεῖ ἡ ἐπωνυμία, Β. ἢ Ν. Ἂν τότε ἡ τελικὴ «διαφορὰ πλάτους» προκύψῃ ὁμώνυμος πρὸς τὸ πλάτος τοῦ ἀφετηρίου στίγματος (ἢ τοῦ στίγματος τῆς τελευταίας τετραωρίας), προστίθεται αὕτη, ἂν δὲ ἑτερώνυμος, ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτοῦ, ἐπικρατούσης εἰς τὸ τοιουτοτρόπως ὑπολογιζόμενον *πλάτος ἀναμετρήσεως* τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ὑπολοίπου.

Πλάτος μεσημβρινόν. Ὁ ἁπλούστερος ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων ἀστρονομικῶν κατὰ θάλασσαν ὑπολογισμῶν. Τὸ μεσημβρινὸν πλάτος Λ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῆς κατὰ τὴν ἄνω μεσουράνησιν τοῦ ἀστέρος ζενιθιακῆς του ἀποστάσεως Ν, ηὐξημένης κατὰ τὴν κλίσιν του Κ διὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεσουρανήσεώς του, ἤτοι $Λ = Ν + Κ$. Λαμβάνεται ὅθεν διὰ τοῦ ἐξάντος τὸ μεσημβρινὸν ὕψος τοῦ ἀστέρος, διορθοῦται ὅπως καταστῇ «ἀληθές», τοῦτο δὲ ἀφαιρεῖται ἀπὸ 90°, ὅπως προκύψῃ ἡ ζενιθιακὴ ἀπόστασις Ν, εἰς ἣν δίδομεν τὴν ἐπωνυμίαν τῆς βορείας ἢ τῆς νοτίας, ἐκ τοῦ ἐὰν κατὰ τὴν παρατήρησιν ἔστρεφεν ὁ παρατηρητὴς τὰ νῶτά του πρὸς βορρᾶν ἢ πρὸς νότον. Ὑπολογίζεται κατόπιν ἡ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεσουρανήσεως τοῦ ἀστέρος κλίσις αὐτοῦ Κ, τούτων δὲ τῶν στοιχείων εὑρεθέντων ἐφαρμόζεται ὁ ἀκόλουθος πρακτικὸς κανών: Ἐὰν ἡ κλίσις καὶ ἡ ζενιθιακὴ ἀπόστασις εἶναι τῆς αὐτῆς ἐπωνυμίας, τὸ κατὰ τὴν ἄνω μεσουράνησιν πλάτος εἶναι ἴσον τῷ ἀθροίσματι αὐτῶν καὶ τῆς αὐτῆς ἐπωνυμίας· ἐὰν δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι διαφόρου ἐπωνυμίας, τὸ πλάτος εἶναι ἴσον τῇ διαφορᾷ των καὶ ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ μεγαλυτέρου. Ἐὰν ὅμως ἡ παρατήρησις ἐγένετο κατὰ τὴν κάτω διάβασιν τοῦ ἀστέρος διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ, τὸ πλάτος Λ τῆς μεσημβρίας ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τοῦ ἀληθοῦς ὕψους Υ τῆς κάτω μεσουρανήσεως καὶ τῆς πολικῆς ἀποστάσεως Δ τοῦ ἀστέρος.

Πλάτος κατὰ γνωστὴν ὥραν. Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ πλάτους κατὰ τὴν μεσουράνησιν τοῦ παρατηρηθέντος ἀστέρος δὲν ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν χρῆσιν χρονομέτρου. Ἀντιθέτως, ἡ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως σύγχρονος ὥρα τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ εἶναι ἀπαραίτητος, ὅταν ἐλάβομεν τὸ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ πλάτους ὕψος ἐκτὸς τοῦ ὁρίου τῶν παραμεσημβρινῶν ὑψῶν. Ὑπολογίζομεν τότε διὰ τοῦ ἐξ ἀναμετρήσεως μήκους καὶ τοῦ κατὰ ταύτην ἀληθοῦς χρόνου τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ τὴν πολικὴν γωνίαν Π τοῦ ἀστέρος, οὗτινος ὑπολογίζομεν καὶ τὴν διὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως πολικήν ἀπόστασιν Δ, διορθοῦντες ἅμα καὶ τὸ διὰ τοῦ ἐξάντος ληφθὲν ὕψος του, ὅπως τὸ καταστήσωμεν ἀληθὲς Υ. Τούτων τῶν στοιχείων ἐξευρεθέντων ὑπολογίζομεν λογαριθμικῶς τοὺς τύπους:

$$\text{ημ}\,(Λ+φ) = \frac{\text{ημ}\,Υ\,\text{ημ}\,φ}{\text{ημ}\,Δ\,\text{συν}\,Π}$$

καὶ $$\text{εφ}\,φ = \text{εφ}\,Δ\,\text{συν}\,Π$$

ἔνθα Λ τὸ κατὰ γνωστὴν ὥραν πλάτος καὶ φ βοηθητικὴ γωνία, προσδιοριζομένη διὰ τῆς ἐφαπτομένης της. Προφανὲς εἶναι ὅτι ἂν ἐξαγάγωμεν τὰς τιμὰς τοῦ Λ+φ καὶ τοῦ φ καὶ ἀφαιρέσωμεν τὴν δευτέραν ἀπὸ τὴν πρώτην, ἔχομεν τὸ κατὰ γνωστὴν ὥραν πλάτος. Ἡ εὐνοϊκὴ περίπτωσις πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ πλάτους εἶναι τόσον αἰσθητοτέρα ὅσον παρατηροῦμεν τὸν ἀστέρα πλησιέστερον πρὸς τὸν μεσημβρινόν του· ἐὰν ὁ ἀστὴρ παρατηρηθῇ ἐγγὺς τοῦ πρώτου καθέτου, τὸ ἐξαγόμενον ἐπηρεάζεται δυσμενέστατα ὑπὸ τῶν ἀναποφεύκτων κατὰ τὴν παρατήρησιν σφαλμάτων εἰς τὸ ὕψος καὶ περὶ τὸ κατ' ἐκτίμησιν μῆκος.

Πλάτος διὰ παραμεσημβρινῶν. Ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφώδης καὶ προβλέπωμεν ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν τὸ μεσημβρινὸν ὕψος, δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸ πλάτος μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας, λαμβάνοντες τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου ὀλίγον πρὸ τῆς διαβάσεως διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ ἢ μετ' αὐτήν. Ἂν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι ἐφαρμόσιμος ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ *πλάτους κατὰ γνωστὴν ὥραν*, τὸ μικρὸν τῆς τιμῆς τῆς πο-

Digitized by Google

λικῆς γωνίας ἐπιτρέπει τὴν ἁπλούστευσιν τῶν ἐργασιῶν ἐφαρμοζομένου εὐκολωτέρας χρήσεως τύπου

$$Λ = Λ_0 - A \frac{2\ ημ^2 \frac{1}{2} p}{ημ.\ 1''} - B \frac{2\ ημ^4 \frac{1}{2} p}{ημ\ 1''}$$

ἔνθα Λ εἶναι τὸ ζητούμενον πλάτος, $Λ_0 = N + K$, ἔνθα N ἡ παραμεσημβρινὴ ζενιθιακὴ ἀπόστασις (βλ. *παραμεσημβρινὸν ὕψος*), K ἡ κλίσις τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν παραμεσημβρινὴν παρατήρησιν, A καὶ B δύο συντελεσταί, ὧν τοὺς λογαρίθμους παρέχουν οἱ ναυτικοὶ πίνακες 42 καὶ 43 τοῦ Caillet. Πρέπει ὅμως ἀπαραιτήτως, νὰ ληφθῇ τὸ παραμεσημβρινὸν ὕψος ἐντὸς τοῦ «ὁρίου τῶν παραμεσημβρινῶν», ὅπως τὸ λάθος ὅπερ θέλει γίνει μὴ ὑπερβῇ τὸ 1΄ τῆς μοίρας.

Πλάτος διὰ τοῦ πολικοῦ. Ἐὰν ὁ πολικὸς ἀστὴρ ἔκειτο ἀκριβῶς εἰς τὸν πόλον, τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὕψος θὰ ἔδιδε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ τόπου, ὅπερ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πολικὸς δὲν κεῖται ἀκριβῶς εἰς τὸν πόλον, τὸ ὕψος του δὲν δύναται ἀπ' εὐθείας νὰ μᾶς παράσχῃ τὸ πλάτος. Ἐν τούτοις ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι καταλληλότατος καὶ πρὸς παρατήρησιν, ὢν δευτέρου μεγέθους, καὶ πρὸς ὑπολογισμόν, διότι καὶ τὸ ἀζιμούθιόν του κυμαίνεται μεταξὺ στενοτάτων ὁρίων καὶ ἡ πολικὴ ἀπόστασίς του εἶναι μικροτάτη, 1° 18΄ περίπου, ὁπότε σφάλμα περὶ τὴν πολικὴν γωνίαν του ἐπηρεάζει ἐλάχιστα τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ πλάτους. Ἀνάπτυξις τοῦ βασικοῦ τύπου, κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ Μακλωρίνου, δίδει ὡς τύπον ὑπολογισμοῦ τοῦ πλάτους Λ, συναρτήσει τῆς πολικῆς ἀποστάσεως Δ, τοῦ μετρηθέντος ἀληθοῦς ὕψους Υ καὶ τῆς πολικῆς γωνίας Π τοῦ πολικοῦ ἀστέρος, τὸν

$$Λ = Υ - ΔσυνΠ + \frac{1}{2} εφΥ\ (ΔημΠ)^2\ ημ\ 1''$$

εἰς ὃν τύπον ὅλα εἶναι ἐκπεφρασμένα εἰς δεύτερα μοίρας. Ὁ τελευταῖος ἐν τούτοις ὅρος, καὶ εἰς τὰ ὑπερβόρεια πλάτη ἀκόμη, δίδει μικρὰν διόρθωσιν, μόλις φθάνουσαν τὰ 3΄ διὰ πλάτος 73°. Διὰ τοῦτο ὁ τύπος τοῦ πολικοῦ δύναται νὰ καταστῇ ἁπλούστατος εἰς τὰ κάτω τῶ 60° Β. πλάτη, περιοζόμενος εἰς τὸν Λ=Υ—ΔσυνΠ. Εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀθέατος ὁ πολικός, δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν ὁ κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην προσδιορισμὸς τοῦ πλάτους. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον δέον νὰ ἀποφεύγεται ἡ μέθοδος αὕτη διὰ πλάτη μικρότερα τῶν 10°, διότι ἕως εἰς τὸ ὕψος τοῦτο τοῦ ἀστέρος, ἡ ἀβεβαιότης τῶν διαθλάσεων εἶναι μεγάλη. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—πλάτος ἐννοίας. Καλεῖται *πλάτος ἐννοίας* κατὰ τὴν λογικὴν πᾶν ὅ,τι ἡ ἔννοια περιλαμβάνει ὑφ' ἑαυτήν, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῶν παραστάσεων ἐκ τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθη ἡ ἔννοια. Αἱ παραστάσεις αὗται εἶναι τὰ ἀντικείμενα πρὸς ἃ ἀναφέρεται, δι' ὃ καὶ καλοῦνται ταῦτα ὑπάλληλα, ὑποκείμενα, ὑποβεβηκότα, ὑποτεταγμένα, π. χ. τῆς ἐννοίας ὀργανικὸν ὂν πλάτος εἶναι τά: *φυτόν, ζῷον*. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνομάσθη *σφαῖρα* τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας. Μόνα τὰ λεγόμενα ἄτομα (individua) ἔχουσι τὸ πλάτος των περιωρισμένον ἐν ἑαυτοῖς. Κατὰ τὸ πλάτος αἱ ἔννοιαι εἶναι: α΄) *ἀτομικαὶ* (individuales), δηλαδὴ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἄτομα αὐτά, π.χ. τὸ καναρίνιον τῆς οἰκίας μου· β΄) *εἴδους* (species), δηλαδὴ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς ἐννοίας, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐξ ἀτομικῶν ἐννοιῶν ἄνευ ἐνδιαμέσου, π. χ. ἡ ἔννοια *καναρίνιον*· γ΄) *γένους* (genus), δηλαδὴ αἱ ἀποτελεσθεῖσαι ἐξ ἐννοιῶν εἴδους, ἤτοι ἐμμέσως περιλαμβάνουσαι τὰς ἀτομικὰς ἐννοίας, π. χ. ᾠδικὸν πτηνόν. Αἱ ἔννοιαι γένους δυνατὸν νὰ σχηματίσωσι καὶ ἔννοιαν ὑπερκειμένην, ἥτις λέγεται *γένος γενικώτατον*. Αἱ ἀτομικαὶ λέγονται καὶ *εἴδος εἰδικώτατον*, ἐπειδὴ δὲν ἔχουσιν ἑτέραν, ὑποκειμένην εἰς αὐτάς, ἔννοιαν (πρβλ. λ. *βάθος*). Ν.Σ.Λ.

Πλατούμιστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου τοῦ νομοῦ Κοζάνης, νῦν καλούμενον *Σταυροδρόμιον* (βλ. λ.)

Πλατουράδα, ἢ **'Εβραιονήσι** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ἡ ἀρχαία *Ἀσπὶς* (βλ. λ.).

πλάτουρος (ὁ) (Platurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροφιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μήκους ἰοβόλους ὄφεις ἐντὸς τῶν θαλασσῶν ἐνδιαιτωμένους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πλάτουρος ὁ φρικαλέος* (Platurus horridus), ὅστις

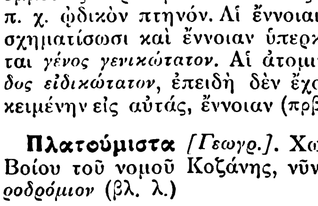

Πλάτουρος ὁ φρικαλέος.

φθάνει εἰς μῆκος 150 ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα κυλινδρικόν, ἀρκετὰ χονδρόν, κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, ὀδόντας πολυπληθεῖς, αἰχμηρούς, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους καὶ χρῶμα μελανοπρασινίζον, μὲ πρασίνας τριγωνικὰς κηλῖδας. Ἐνδιαιτᾶται παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὰ δήγματά του εἶναι θανατηφόρα. Δ. Ν. Π.

Πλατρειθιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 86.) Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιοι Σαράντα, Κολλιερή, Λαχώ, Μάρμακα, Μεσοβουνὸ* καὶ *Φρίκες* καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν καὶ τελωνειακὸν σταθμὸν (εἰς Φρίκες), ταχυδρομικὸν γραφεῖον, 2 δημοτικὰ σχολεῖα καὶ 8 ἐλαιοτριβεῖα.

Πλάτρες, ('Α)πάνω — *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ. Κάτ. 300 περίπου Ἕλληνες. Μετὰ τὴν ἀγγλικὴν κατοχὴν κατέστη πολυσύχναστον καὶ κοσμικὸν θέρετρον. Ἔχει ἀνωτέραν σχολὴν ξένων γλωσσῶν. Α. Κ. Α.

— **Πλάτρες, Κάτω** — *[Γεωγρ.]* βλ. *Τορνάριδες*.

Πλάτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 568. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Λοσνά*, ἔχουσα εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ 7 ἐλαιουργεῖα.

Πλατσέϊκα *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ συνοικισμοῦ *Ἴσωμα* Μέγα (βλ. λ.).

πλάτσετ (Placet ἢ placetum regium) *['Εκκλ. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἐπικαλοῦνται τινὲς τῶν πολιτειῶν οὐ μόνον νὰ λαμβάνουν γνῶσιν καὶ θεωρῶσι τὰς παπικὰς καὶ ἐπισκοπικὰς διατάξεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγκρίνουν αὐτάς, μὴ δυναμένας ἄλλως νὰ ἔχωσιν ἰσχὺν ἐν αὐταῖς. Ἤδη κατὰ τὸν μεσαίωνα τινὲς τῶν πολιτειῶν ἐν τῇ Δύσει εἶχον ἐξαρτήσει τὴν ἐν αὐταῖς δημοσίευσιν καὶ ἰσχὺν παπικῶν διατάξεων ἐκ τῆς προτέρας ἐγκρίσεως αὐτῶν. Ἡ ἀρχὴ ὅμως καθ' ἣν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις πρὸς τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἔχρῃζον τῆς ἐγκρίσεως τοῦ κράτους καθιερώθη οὐχὶ πρὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος καὶ δὴ τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, εἶτα δὲ καὶ ἐν τοῖς γερμανικοῖς κράτεσι καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸ νεώτερον δίκαιον τὸ κράτος δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἐν αὐτῷ ἰσχὺν τῶν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διατάξεων, ἐφόσον οὗτοι ὑπερβαίνουσι τὰ ὑπ' ἐκείνου κεχαραγμένα ὅρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας. Πρὸς ἐφαρμογὴν δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης ποιοῦνται τινὰ τῶν κρατῶν χρῆσιν τοῦ *πλάτσετ*. Χρήζουσι δὲ τῆς κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως ἔν τισι μὲν χώραις πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις, ἐν ἄλλαις μόνον αἱ ἐπισκοπικαί, ἐν ἄλλαις μόνον αἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐκδοθεῖσαι, ἐν ἄλλαις δὲ μόνον αἱ θίγουσαι ἀστικὰς σχέσεις. Ἡ τοιαύτη κυβερνητικὴ ἔγκρισις παρέχεται ἔν τισι μὲν χώραις κατὰ τὴν δημοσίευσιν, ἐν ἄλλαις δὲ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν λαμβάνουσι δ' οὕτω ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν μόνον μετὰ τὴν κυβερνητικὴν ἔγκρισιν, ἥτις ἔν τισι χώραις δέον νὰ μνημονεύηται κατὰ τὴν δημοσίευσιν. Πρὸς τὴν διὰ τὸ κράτος ἰσχὺν τῶν παπικῶν διατάξεων ἔν τισι μὲν χώραις ἀπαιτεῖται ἵνα ἡ δημοσίευσις αὐτῶν γίγνηται διὰ τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου, ἐν ἄλλαις δὲ διά τινος ἐπιτοπίου πνευματικῆς ἀρχῆς. Τὸ *πλάτσετ* δύναται νὰ ἀνακληθῇ ἔν τισι μὲν χώραις ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐν ἄλλαις δὲ μόνον ὁσάκις ἐδόθη ὡς πρὸς διάταξιν θίγουσαν ἀστικὰς σχέσεις. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τούτων ἐπακολούθημα ἔχει τὴν ἀκυρότητα τοῦ νόμου ἔν τισι μὲν χώραις ἐπὶ τε τοῦ πολιτικοῦ πεδίου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, ἐν ἄλλαις δὲ μόνον ἐπ' ἐκείνου. Ἠδύνατο δὲ νὰ ἀσκηθῇ ἔν τισι χώραις, ὡς ἐν Γαλλίᾳ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ, τὸ λεγόμενον Appel comme d'abus, ἐν ἄλλαις, ὡς ἐν Βαυαρίᾳ, στέρησις μισθοῦ, ἐν ἄλλαις, ὡς ἐν Σαξωνίᾳ, ἀναγκαστικὴ διοικητικὴ ἐκτέλεσις καὶ ἐν Ἔσσῃ ἡ ἐπιβληθῇ ποινὴ ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ.

Τὸ πλάτσετ ὑφ' οἱανδήποτε μορφὴν ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ὁ πάπας, ὡς τὴν ὑπερτάτην κεκτημένος νομοθετικὴν ἐξουσίαν, δύναται νὰ ἐκδίδῃ διατάξεις εἴτε καθολικῆς ἰσχύος εἴτε μερικῆς, μὴ δεσμευόμενος ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ πλάτσετ (βλ. συλλάβους πλανῶν ἀρ. 28, 41—49 καὶ Βατικανῆς συνόδου de eccles. c. 3). Κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου 1889 διάταξιν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Γ΄, ἠπειλήθη κατὰ τῶν διαταττόντων τὸ πλάτσετ, ὡς καὶ κατὰ τῶν μετεχόντων κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀφορισμὸς (excommunicatio latae sententia), ἀφ' οὗ μόνον ὁ πάπας δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν τούτῳ ὑποβληθέντα. Παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἀπὸ 23 Ἰουλίου 1883 βασιλικὸν διάταγμα, ὅπερ ἐπιγράφεται καὶ Διακήρυξις περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ τὸ ἄρθρον 9 αὐτοῦ ὡς πρὸς πάντα τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σύνοδος θὰ ἐνήργει ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας· ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τοῦ κράτους προσῆκεν ἡ κυριαρχικὴ ἐποπτεία ἐφ' ὅλων τῶν ἐν τῷ κράτει πράξεων, συμβεβηκότων καὶ σχέσεων, θὰ ἐδικαιοῦτο ἡ κυβέρνησις νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς διαπραγματεύσεως· διὸ πρὸ τῆς αἰτήσεως τῆς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐγκρίσεως, οὐδεμία συνοδικὴ ἀπόφασις θὰ ἠδύνατο νὰ κοινοποιηθῇ ἢ νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἐν δὲ τῷ προοιμίῳ τῆς ἐκδόσεως τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως ἔδει ἀείποτε νὰ ἀναγράφηται ἡ αἰτηθεῖσα καὶ δοθεῖσα ἔγκρισις. Ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν δημοσιευομένας διατάξεις, τὸ ἄρθρον 498 τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου ἠπείλησε ποινὴν φυλακίσεως τὸ πολὺ δύο ἐτῶν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀρχαῖς καὶ καθόλου τοῖς κληρικοῖς, οἵτινες, καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν, δημοσιεύουσι παρὰ τὰς κειμένας διατάξεις διατάγματα ἄνευ τῆς βασιλικῆς συνεπικυρώσεως ἢ ἄνευ κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως. Ὅθεν δὲν ὑποβάλλονται τῇ ποινῇ αἱ ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐντὸς τῆς ἑαυτῶν ἁρμοδιότητος καὶ μὴ ἀντικείμεναι τῇ πολιτικῇ νομοθεσίᾳ ἐκδιδόμεναι ἄνευ κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως διατάξεις, οἷαί εἰσιν αἱ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀντικειμένων διατάξεις καὶ ἐγκύκλιοι τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῶν ἐπισκόπων.

Κατὰ τὸ ἄρθρον ΙΑ΄ τοῦ ἀπὸ 2 Ἰουλίου 1852 καταστατικοῦ νόμου, ἡ ἱερὰ σύνοδος ἠδύνατο μὲν νὰ ἐκδίδῃ διατάξεις περὶ ἐκπαιδευτικῶν, περιθαλπτικῶν καὶ σωφρονιστικῶν καταστημάτων διὰ τοὺς ἐκ τοῦ κλήρου, ἀλλὰ μετὰ προτέραν ἔγκρισιν τοῦ βασιλέως, ἧς ἄνευ οὔτε διὰ τὴν πολιτείαν οὔτε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἠδύναντο αὗται νὰ ἔχωσι κῦρος. Ἀπαιτεῖται δ' ἡ βεβαίωσις τῆς δοθείσης ἐγκρίσεως διὰ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς διατάξεως μνείας: «Ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγκρίσει καὶ τοῦ βασιλέως κλπ.».

Ὡς πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος αἱ ὑπὸ τῆς ἐκτάκτου εἰκοσαμελοῦς δισενιαυσίας συνάξεως ψηφιζόμεναι τῷ καταστατικῷ δὲ τοῦ Ἁγίου Ὄρους χάρτῃ μὴ ἀντικείμεναι κανονιστικαὶ διατάξεις, κοινοποιούμεναι τῷ διοικητῇ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κυροῦνται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, πλὴν τῶν εἰς ὅλως πνευματικὰ ἀφορωσῶν, αἵτινες ἀνακοινοῦνται πρὸς ἔγκρισιν τῷ Οἰκουμενικῷ πατριαρχείῳ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ περὶ κυρώσεως τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους νομοθετικοῦ διατάγματος. [Πρβλ. *Friedberg*, «Lehrbuch des Kirchenrechts» (6η ἔκδ. 19.., σελ. 297 ἑπ.).—*Κ. Μ. Ράλλη*, «Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1907).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἐγχειρίδιον ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου» (τεῦχος Α΄ 1927, σελ. 19—90).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Πλάτσης, *Γεώργιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ τοῦ χωρίου Μουρίου τῶν Σφακίων. Οὗτος τῷ 1828, πολιορκουμένου τουρκικοῦ πύργου τῶν Λιθινῶν Σητείας, ἔθηκεν εἰς τὰ θεμέλια τούτου λάγηνον πλήρη πυρίτιδος καὶ ἀνῆψεν αὐτήν. Ἐκ τούτου δὲ προῆλθε πυρκαϊά, τῆς ὁποίας ὁ καπνὸς ἀπέπνιξε τοὺς πολιορκουμένους, 140 ἄνδρας καὶ 200 γυναικόπαιδα. Ε. Γ.

Πλάτσιδος, *δὸν* — (***Εἰρηναῖος - Καρυοφύλλης***) Λατῖνος ἱερεύς, ἐφημέριος τοῦ ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου (σημερινοῦ Σπλάντζας). Διὰ τῶν «Κρητικῶν Γάμων» τοῦ Ζαμπελίου ἔγινε περιβόητος κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐνετοκρατίας ἐπανάστασιν τοῦ Κανταναλέου (1570). Διὰ τῆς ἰησουϊτικῆς πονηρίας του, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ Ἐνετοῦ τιμαριούχου τοῦ Ἀλυκιανοῦ Δαμολίνου, κατώρθωσε, διὰ προτάσεως εἰς τὸν Κανταναλέον γάμου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πέτρου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαμολίνου Σοφίας, συνδεομένων ἄλλως τε διὰ σφοδροῦ ἔρωτος, νὰ ἐξαπατήσῃ τοῦτον νὰ δεχθῇ τέλεσιν τοῦ γάμου εἰς Ἀλυκιανοῦ, προσερχομένου τοῦ Δαμολίνου εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Κανταναλέου ἐναρκώθησαν κατὰ τὸ γαμήλιον δεῖπνον μὲ δηλητήριον, ὁ δ' ἐνετικὸς στρατὸς ἐπελθὼν ἔδεσεν αὐτούς. Ἀπηγχονίσθησαν πάντες καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐπαναστατῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐργάτης τῆς καταστροφῆς Πλάτσιδος ἐδολοφονήθη εἰσηγήσει τῶν ἐξυπηρετηθέντων ὑπ' αὐτοῦ. Ε. Γ.

Πλατσμπέκερ (Platzbecker), ***Ἐρρῖκος-Αὔγουστος***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 18... Ἠσχολήθη μὲ τὸ ἐλαφρὸν εἶδος, ἀναβιβάσας κατὰ καιροὺς τὰς ὀπερέττας «König Lustick» (1886), «Jenenser Studenten» (1891), «Der Wahrheitsmund» (1899), «Der Hochverräter» (1903), «Papa Schwerenröter (1907), «Der Brautvater» (19..) κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης χορῳδίας καὶ διετέλεσε μουσικὸς συνεργάτης διαφόρων περιοδικῶν. Γ. Σ.

πλατσομύτης (ὁ), θηλ.—*μύτα*· ὁ ἔχων τὴν ρῖνα πλατεῖαν, σιμήν, ὁ ἀνάσιμος.

Πλάττ (Platte) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀμερικῆς, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μισσουρῆ, μήκους 505 χλμ. Ἡ κοίτη αὐτοῦ εἶναι ἀνώμαλος καὶ πετρώδης καὶ κατὰ τὸ θέρος ξηρά. Ἐπανέρχεται εἰς τὸν Μισσουρῆ παρὰ τὴν Νεβράσκαν. Θ. Κ.

Πλάττενζε (Plattensee) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐν Οὐγγαρίᾳ (βλ. λ.) *Μπαλατὸν λίμνη*.

Πλάττερ (Platter), **Θωμᾶς**. Ἑλβετὸς λόγιος (1499—1582). Λιγοβοσκὸς κατ' ἀρχάς, ἀνετράφη παρά τινος ἱερέως καὶ μετὰ περιπετειώδη καὶ πλήρη θεληματικότητος ζωὴν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βασι-

Digitized by Google

...είας, καὶ κατόπιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ παιδαγωγικῇ σχολῇ. **Θ. Κ.**

Πλάττερ (Platter), *Φῆλιξ*. Ἑλβετὸς ἰατρὸς (1536—1614), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν Βασιλείᾳ καὶ κατόπιν ἀνατομικὴν ἐν Μομπελλιέ. Διετέλεσεν ἀρχίατρος καὶ καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας, δράσας ἐπὶ 54 συναπτὰ ἔτη. Πρῶτος ἐποιήσατο ἀνατομάς, ἀναταμὼν ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὑπὲρ τὰ 300 πτώματα, ἵδρυσε βοτανικὸν κῆπον καὶ ἀνατομικὸν ἀμφιθέατρον, κατὰ δὲ τὴν ἐπιδημίαν τῆς πανώλους (1564—1610) ἀφωσιώθη ὁλοψύχως εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν. Ἔγραψε: «De partium corporis humani structura et usu libri III» (1583—1603), «Praxis medicae tomi III» (1602—1625) κ. ἄ. Ὁ ἀδελφός του *Θωμᾶς* (1547—1628) διετέλεσεν ἐν Βασιλείᾳ καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς, βοτανικῆς καὶ πρακτικῆς ἰατρικῆς. Ὁ ἀνεψιός του *Φῆλιξ* (1605—1671) διετέλεσεν ἐν Βασιλείᾳ καθηγητὴς τῆς λογικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. **Ο. Ρ.**

Πλάττνερ (Plattner), *Κάρολος*. Γερμανὸς χημικὸς μεταλλουργὸς (1800—1858). Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τεχνολογικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τῶν μετάλλων καὶ κυρίως τοῦ ἀργύρου, κοβαλτίου καὶ νικελίου καὶ εἰσήγαγε τὴν διὰ τοῦ καμινευτῆρος αὐλοῦ ἔρευναν τῶν μεταλλευμάτων. **Σ. Γ.**

πλαττνερίτης (ὁ) (Plattnerit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ὀξείδιον τοῦ μολύβδου PbO_2. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα σπανίως ὑπὸ μορφὴν αὐτοτελῶν κρυστάλλων, συνήθως εἰς συσσωματώματα. Ἔχει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα 5—5 ½, εἰδικὸν βάρος 8,5—9,4, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον. Ἀποτελεῖ μετάλλευμα μολύβδου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Shottland καὶ τὸ Idaho. **Γ. Β.**

Πλάττ-ντόϋτς. Οὕτως ὀνομάζεται παρὰ τοῖς Γερμανοῖς (Plattdeutsch=πεδινὴ ἢ κάτω γερμανικὴ) ἡ γλῶσσα, ἡ ὁποία ὁμιλεῖται εἰς τὴν Κάτω Σαξωνίαν καὶ εἰς τὴν βόρειον τὴν καὶ πεδινὴν Γερμανίαν καὶ ἡ ὁποία διαφέρει κατὰ πολύ, ἰδίως δὲ εἰς τὴν προφοράν, ἀπὸ τὴν εἰς τὴν νότιον ὀρεινὴν Γερμανίαν ὁμιλουμένην γερμανικὴν γλῶσσαν (γερμ. Hochdeutsch). Τὰ ὅρια τῆς Πεδινῆς (ἢ Κάτω) γερμανικῆς ἀπὸ τὴν Ὀρεινὴν (ἢ Ἄνω) γερμανικὴν ἀποτελεῖ νοητὴ γραμμὴ τέμνουσα τὴν Γερμανίαν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ διερχομένη διὰ τῆς Aix-la-Chapelle, τοῦ Kassel, τοῦ Nordhausen, τοῦ Wittenberg καὶ Schwiebus. Τὸ Πλάττ-ντόϋτς διεκρίθη ἀπὸ τὴν Ἄνω ἢ Ὀρεινὴν γερμανικὴν διὰ τῆς κατὰ τὰ μέσα τῆς Α΄ μ. Χ. χιλιετηρίδος ἀναπτυχθείσης δευτέρας φθογγικῆς μετακινήσεως (βλ. λ. *Γερμανία* τ. Η΄, σ. 238 α). Ἡ Πεδινὴ γερμανικὴ διακρίνεται εἰς πολλὰ καὶ ποικίλα ἰδιώματα, διαφέροντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς τὴν προφοράν, εἰς τὴν κλίσιν, τὸ λεξιλόγιον κλπ. Πρὸς τὴν Κάτω ἢ Πεδινὴν γερμανικὴν στενῶς συνδέονται ἡ Ὀλλανδική, ἡ ἐν Βελγίῳ λαλουμένη Φλαμανδικὴ καὶ ἡ Ἀγγλική. Τὸ παλαιότερον γραπτὸν μνημεῖον τῆς Πεδινῆς γερμανικῆς ἀποτελεῖ τὸ γνωστὸν ποίημα Heliand (=Σωτήρ), ἤτοι βιογραφία τοῦ Ἰησοῦ, ποιηθεῖσα κατὰ τὸν Θ΄ μ.Χ. αἰῶνα εἰς στίχους ὁμοιοκαταλήκτους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Otto Behagel*, Geschichte der deutschen Sprache (=*H. Paul*, Grundriss der germanischen Philologie, ἔκδ. 3η).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die deutsche Sprache⁴ (Leipzig-Prag 1904).—*Wrede*, Deutsche Dialekt-geographie (Marburg 1908 κ.ἑξ.).—*Grimme*, Plattdeutsche Mundarten (=Sammlung Göschen, No 461).—*Hans Reis*, Die deutschen Mundarten². Berlin-Leipzig (Sammlung Göschen) 1920.
Γ. Π. Α.

πλάττω, καὶ *—σσω*, δημοτ. *πλάθω*, ἀόρ. *ἔπλασα*—*ἐπλάσθην*, παθ. μετχ. *πεπλασμένος*, δημοτ. *πλασμένος*· δίδω μορφήν, σχῆμα, σχηματίζω, διαμορφῶ: «πλάττω τὸν χηρόν, — τὴν ζύμην, — τὸν πηλόν», «πλάθω τὸ ψωμί, — τὶς κουλλοῦρες» ‖ ἐπινοῶ, δημιουργῶ ψευδεῖς φήμας: «ἔπλασε ὁλόκληρο παραμύθι» ‖ «ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον» ἔκτισεν, ἐδημιούργησεν.

πλατυ—· θέμα τῆς λ. *πλατὺς* ὡς πρώτου συνθετικοῦ: *πλατύγλωσσος*, *πλατύγναθος*, *πλατυλέσχης* (ὁ λίαν φλύαρος), *πλατυλόγος* (ὁ ἐκθέτων τι διὰ μακρῶν), *πλατυμέτωπος*, *πλατυπρόσωπος*, *πλατύσωμος*, *πλατύφυλλος* κλπ.

Πλατὺ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Γιδᾶ τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 744. Εἶναι σταθμὸς διακλαδώσεως τῶν σιδηροδρόμων Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης καὶ Θεσσαλονίκης—Φλωρίνης—Κρεμενίτσης (36 χλμ). Ἔχει νεοϊδρυθέντα προσφυγικὸν συνοικισμόν.

—2) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 553. Κεῖται ἐν ἀσφαλεῖ ὅρμῳ (*Πόρτο-Πλατύ*), ὁριζομένῳ ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων Τηγάνι καὶ Διαβάτης, καὶ ἔχει τελωνειακὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.082. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, 3 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ 3 ἐλαιοτριβεῖα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπάστα*.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκώνας (πρῴην Πόπλης) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 253. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στέρκοβο*.

— **Πλατὺ** [*Γεωγρ.*]. —1) Εὐβοϊκὸν νησίον (πλάτ. 38° 39′ ¾ Β., μῆκ. 24° 09′ ¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro channel to gulf of Saloniki), 4 μίλλ. ἀπεγγὺς παράπλου, πρὸς Β. τοῦ λιμένος τῆς Κύμης, καὶ 5 μίλ. πρὸς Δ. ἀκριβῶς τοῦ φάρου Πρασσούδας.

— 2) Νησίον τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37° 51′ 20″ Β., μῆκ. 24° 44′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), μία τῶν πρὸ τοῦ λιμένος Γαυρίου *Γαυριονήσων*.

— 3) Νησίον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 45′ 30″ Β., μῆκ. 24° 35′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), παρεμβαλλόμενον, οἱονεὶ ὡς κυματοθραύστης, εἰς τὸ νότιον στόμιον τοῦ λιμένος Τρεῖς Μπούκες.

— 4) Μία τῶν πέντε νησίδων, αἱ ὁποῖαι πρόσκεινται (πλάτ. 38° 51′ ½ Β., μῆκ. 26° 53′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Chandarli) εἰς τὸ νότιον καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρας τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

— 5) Νῆσος τοῦ Καρπαθίου πελάγους, πρὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τῆς Δωρίδος (πλάτ. 36° 38′ Β., μῆκ. 27° 52′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi).

— 6) Νησὶς τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Σύμης, ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Βολπὲ (πλάτ. 36° 36′ Β., μῆκ. 28° 00′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi) καὶ πρὸ τοῦ κολπίσκου τοῦ ὅρμου Σαράντα.

—7) Νησίον τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 35° 21′ 50″ Β., μῆκ. 26° 51′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Kasso and Skarpanto), ἀπέχον ἥμισυ μίλλιον τῆς δυτικῆς τῆς Κάσου ἐσχατιᾶς. Ἄσχετον πρὸς τὰ Πλατονήσια.

— 8) Νησὶς τοῦ Ἰκαρίου πελάγους ἐν τῇ συστάδι τῶν Κορσιῶν (πλάτ. 37° 51′ ½ Β., μῆκ. 27° 01′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni island) παρὰ τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς νήσου Φοῦρνοι.

— 9) Νησίον τοῦ Ἰκαρίου πελάγους (πλάτ. 36°56′ Β., μῆκ. 27°08′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalymnos, Kappari and Kos channels) μεταξὺ τῆς νήσου Ψερίμου καὶ τῆς ΝΑ. ἄκρας τῆς Καλύμνου.

— **Πλατὺ** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. —1) Ἡ βορειοτάτη τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος ἐσχατιὰ (πλάτ. 40° 27′00″ Β., μῆκ. 24°00′45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), 60-ρεία ἐσχατιὰ χερσονησώδους προβολῆς, κλειούσης ἐκ ΝΑ. τὸν κόλπον τῆς Ἱερισσοῦ. Λέγεται καὶ *Κάβ' Ἀράπης*.

—2) Ὡραῖος λιμὴν φυσικὸς ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς αὐτῆς χερσονησίδος, 1 μίλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Πλατύ, ἀτενίζων τὸ ἀκρωτήριον Μισὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἱερισσοῦ.

—3) Ἡ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς τῆς Λέσβου ἀκτή (πλάτ. 39° 05′ ½ Β., μῆκ. 25°06′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mytileni island), ἣν προεκτείνει ἄβαθὴς ἔξαρσις τοῦ βυθοῦ, *Πλατὺ* ὡσαύτως ὀνομαζομένη καὶ στενοῦσα τὸν πόρον τοῦ εἴσπλου.

—4) Ὡραῖος λιμὴν φυσικός, πλὴν μικρός, κατὰ τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς Λήμνου (πλάτ. 39°51′ Β., μῆκ. 25°04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) νοτίως τοῦ Κάστρου-Λήμνου. **Σ. Ε. Λ.**

πλατυασμός· ἀντὶ *πλατειασμὸς* (βλ. λ.).

πλατύβαθρον (τό). Καλεῖται τὸ πεπλατυσμένον βάθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγκαθίσταται μηχάνημά τι ἢ μηχανή.

Πλατυβόλα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 452. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Πλατυβόλα*, *Ἀλωνάκι*, *Θυμιά*, *Σκουραχλάδα*, *Σπηλιάρια* καὶ *Τσιχλοπήγαδο*. **Ε. Γ.**

πλατυβραχιόνιος μῦς [*Ἀνατομ.*]. Καλούμενος καὶ *μακρὸς ἀγκωναῖος μῦς*, εἶναι δεσμὶς υπερράθμιος τοῦ πλατέος ῥαχιαίου μυὸς ἐκφυεται ἐκ τοῦ ἔξω χείλους τοῦ μυὸς τούτου ἢ ἐκ τοῦ τένοντος αὐτοῦ καὶ καταφύεται εἰς τὴν βραχιόνιον περιτονίαν ἢ εἰς τὸν ἀγκῶνα ἢ εἰς τὴν περιτονίαν τοῦ πήχεως. Ἀπαντᾷ 10%. Νευροῦται δ' ὑπὸ τοῦ κερκιδικοῦ νεύρου. **Ι. Π.**

Πλατυγιάλι [*Γεωγρ.*]. Ὁ ὡραιότερος τῶν φυσικῶν λιμένων τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰονίου Στερεᾶς Ἑλλάδος, διανοιγόμενος ἐν τῇ ἀκαρνανικῇ ἀκτῇ τῇ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστακοῦ (πλάτ. 38°28′ Β., μῆκ. 21°06′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3485: Scropha point to Cape Kamilafka) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κάρλο Γλῶσσα καὶ Στενὴ Γωνιά. Εἴσοδον ἐπὶ 2 χλμ. καὶ εὖρος 1 χλμ. χρησιμοποιεῖται συχνότατα ὡς χειμερινὸν ὁρμητήριον τῶν βρεττανικῶν στόλων γυμνασίων, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἐν πάσῃ ἀνέσει 5 θωρηκτὰ τῆς γραμμῆς καὶ πλῆθυν μικροτέρων· πλεῖστα ἀλεώρια, κτισθέντα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, διευκολύνουν τὰς ἐνδείξεις τῶν θέσεων ἀγκυροβολίας. Ἐπίσης πλεῖστα ἔργα ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τῇ ἀδείᾳ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ψυχαγωγίαν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν πληρωμάτων καὶ προσδίδοντα ζωὴν εἰς τὸ ἔρημον ἐκεῖνο μέρος, ἐξαφανιζόμενα ἅμα τῷ πέρατι τῆς περιόδου τῶν γυμνασίων καὶ τῷ ἀπόπλῳ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. **Σ. Ε. Λ.**

Πλατύγιαλος [*Γεωγρ.*]· βλ. *Πλατὺς Γιαλός*.

πλατυδάκτυλος (ὁ) (Platydactylus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας *τῶν σαυριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σαύρας, ὧν τὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πλατυδάκτυλος ὁ γραμμωτὸς* (Platydactylus lineatus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν δυσανάλογως πρὸς τὸ σῶμά του μεγάλην, πόδας μετρίου μεγέθους μὲ πλατυτάτους δακτύλους, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, οὐρὰν μακροτάτην καὶ χρῶμα πρασινοκίτρινον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ κιτρινόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. **Δ. Ν. Π.**

Πλατυδάκτυλος ὁ γραμμωτός.

πλατύδερος (ὁ) (Platyderus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ εἰς τὰς Καναρίους νήσους. **Δ. Ν. Π.**

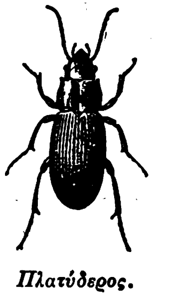

Πλατύδερος.

πλατύδεσμος (ὁ) (κοιν. *ἴσα λιγαδοῦρα*). Ναυτικὸς δεσμὸς χρησιμεύων ὅπως συνδέῃ ὁμοῦ δύο σχοινία ἢ δύο κλάδους σχοινίων, τῇ βοηθείᾳ σχοινίου λεπτοτέρου. Χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς δεύτερος καὶ τρίτος ἐπίδεσμος ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ἐξαρτίων, οἷον τῶν ἐπιτόνων, τῶν παρατόνων κτλ. Δύναται δὲ νὰ εἶναι ὁ πλατύδεσμος καθ' αὑτὸ *στραγγαλόδεσμος μετὰ* ἢ *ἄνευ διαδέσμου* (κοιν. *λιγαδοῦρα*, *τσαπράζι μὲ* (ἢ *χωρὶς*) *κρούζα*) ἢ ἁπλοῦς *πλατύδεσμος μετὰ διαδέσμου* ἢ ἁπλοῦς *πλατύδεσμος ἄνευ διαδέσμου*. **Σ. Ε. Λ.**

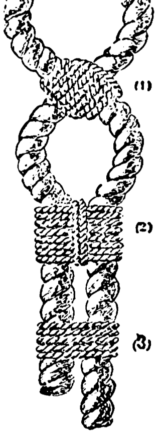

Πλατύδεσμος.
[1 = πλατύδεσμος στραγγαλοδέσμου, 2 = πλατύδεσμος μετὰ διαδέσμου, 3 = πλατύδεσμος ἄνευ διαδέσμου.]

πλατύεδρα (τὰ) (Platyedra) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γελεχιδῶν*. Προσβάλλουσι διὰ τῶν καμπῶν των τὸν βάμβακα μὲ μεγίστας ζημίας. Τὸ ἀκμαῖον εἶναι φαιόχρουν μὲ μελανὰς κηλῖδας ἐπὶ τῶν προσθίων πτερύγων. Ἡ κάμπη του, κατ' ἀρχὰς λευκή, λαμβάνει κατόπιν ῥόδινον χρῶμα, ἐξ οὗ καὶ *ῥόδινος σκώληξ* καλεῖται. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 12 χιλιοστόμετρα. Ἡ θήλεια γεννᾷ περὶ τὰ 300 ᾠὰ ἐπὶ τοῦ βάμβακος καὶ κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν καψῶν. Αἱ κάμπαι εἰσχωροῦν ἐντὸς τῶν καψῶν καὶ κατατρώγουν τοὺς σπόρους. Αἱ ζημίαι δύνανται νὰ φθάσουν μέχρις 60%. Ἐνδείκνυται ἡ συλλογὴ καὶ καῦσις τῶν καψῶν καὶ βαμβακοφύτων κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ ἡ ἀπολύμανσις τοῦ σπόρου δι' εἰδικῶν κλιβάνων εἰς 55—60° Κ ἐπὶ 3—5' ἢ δι' ἀσφυκτικῶν ἀερίων. **Ε. Τ. Ε.**

Πλατύκαμπος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 2.023. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης—Βόλου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀλευρόμυλον καὶ συνεταιρισμὸν γεωργικὸν πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τοπουσλάρ*.

πλατυκαρύα (ἡ) (Platycarya) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα δασικὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰς καρύας. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. **Δ. Ν. Π.**

πλατυκερκίδαι (οἱ) (Platycercidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη ψιττακῶν

Digitized by Google

ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Τὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουσι μέγεθος ποικίλλον ἀπὸ 40 ἑκατ. μέχρις ἑνὸς μέτρου, σῶμα εὔρωστον, ράμφος ἰσχυρὸν καὶ παχὺ καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Εἶναι περιζήτητα διὰ τοὺς θαυμασίους χρωματισμούς των. Ἀξιολογώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πλατύκερκος* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

πλατυκερκόμυς (ὁ) (Platycercomys) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ***τρωκτικῶν*** τῆς οἰκογενείας τῶν *μυΐδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου ἢ καὶ μικροῦ μεγέθους μῦς, διακρινομένους διὰ τὴν πλατεῖαν οὐράν των, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πλατυκερκόμυς ὁ δίχρους* (Platycercomys bicolor), ὅστις ἔχει μικρόν, σχετικῶς, μέγεθος, κεφαλὴν ἀρκούντως μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ καὶ ἀμβλὺ ρύγχος, περιβαλλόμενον ὑπὸ σκληρῶν ἐπιμήκων τριχῶν ἐν εἴδει μύστακος, προσθίους πόδας ἀρκετὰ χονδροὺς καὶ βραχεῖς, ὀπισθίους δὲ λεπτοὺς καὶ καταφανῶς ἐπιμηκεστέρους, οὐρὰν μακράν, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὴν βάσιν της καὶ πλατεῖαν καὶ τριχωτὴν κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ χρωματισμὸν φαιοκαστανὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ λευκόφαιον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀσίαν. Δ. Ν. Π.

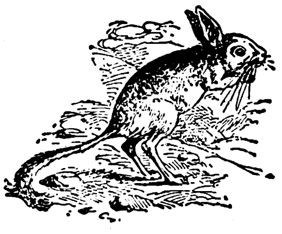

Πλατυκερκόμυς ὁ δίχρους.

πλατύκερκος (ὁ) (Platycercus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πλατυκερκιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις ψιττακούς, ἰθαγενεῖς τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Μαλαισίας, διακρινομένους διὰ τὸ λαμπρὸν ποικιλόχρουν πτέρωμα καὶ τὴν πλατεῖαν οὐράν των. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πλατύκερκος ὁ θαυμάσιος* (Platycercus mirabilis), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 70 περίπου ἑκτστμ. Ὁ χρωματισμός του κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τὰς πλευρὰς εἶναι κυανοῦς, κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν οὐρὰν πορφυροῦδης μὲ χρυσοκυανᾶ ποικίλματα, κατὰ τὴν ράχιν κυανότεφρος μὲ φαιὰς γραμμώσεις καὶ μελανὰς κηλῖδας καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν κυανοπράσινος. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἐξημεροῦται εὐκόλως. Δ. Ν. Π.

Πλατύκερκος ὁ θαυμάσιος.

πλατυκεφαλία (ἡ) *[Ἀνατομ.]*. Ἀνώμαλος σχηματισμὸς τοῦ κρανίου, καθ' ὃν τοῦτο εἶναι ἀποπεπλατυσμένον ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἕνεκα τῆς προώρου ἀποστεώσεως τῆς στεφανιαίας ραφῆς. Ι. Π.

— *[Κρανιολ.]* Ἡ *πλατυκεφαλία* εἶναι διαφόρου βαθμοῦ, ἐπὶ ἐντόνου δὲ τοιαύτης τὸ μέτωπον καὶ ὁ θόλος ἐν γένει ἐμφανίζονται, ἐκ τῶν πλαγίων ὁρωμένου τοῦ κρανίου, λίαν πεπιεσμένα καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω τείνοντα, ἐνθυμίζοντα τὸ κρανίον πιθήκων.

Αἴτια ταύτης δύνανται νὰ εἶναι πρόωρος συνοστέωσις ραφῶν τοῦ κρανίου, παθολογικαὶ καταστάσεις, καθὼς καὶ τεχνητὴ πίεσις κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, ἐκ τῆς κορυφῆς καὶ ἐκ τοῦ μετώπου συγχρόνως (τουλούζιος παραμόρφωσις, χαμηλή). Θὰ θεωρήσωμεν δὲ ὅτι πρόκειται περὶ πλατυκεφαλίας, ὅταν ὁ δείκτης μήκους - ὕψους τοῦ κρανίου, ἢ τῆς κεφαλῆς, κατέρχηται κάτω τῶν συνήθων κατωτάτων ὁρίων τῶν φυσιολογικῶν ἀνθρώπων, τῶν χαμαικεφάλων δηλαδὴ φυλῶν π. χ. κατὰ τὸν δείκτην μήκους-ὠτοβρεγματικοῦ ὕψους (καθ' ὃν ἔχομεν :X—57.9=χαμαικρανίαν, 58.0—62.9=ὀρθοκρανίαν καὶ 63,0—X=ὑψικρανίαν) πρέπει οὗτος νὰ εἶναι τοὐλάχιστον 53 καὶ κάτω, διὰ νὰ ὁμιλῶμεν περὶ πλατυκεφαλίας παθολογικῆς ἢ τεχνητῆς. Μεγάλην πλατυκεφαλίαν (*χαμαικεφαλίαν*), φυσιολογικὴν ὅμως, δεικνύουν, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸν πιθηκάνθρωπον τὸν ὀρθόν, τὰ παλαιοντολογικὰ κρανία τοῦ ἀνθρώπου, νεαντερταλίου τύπου, δι' ἃ ἀποτελεῖ αὕτη ἓν τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, διαμέσων μεταξὺ τῶν λοιπῶν πρωτευόντων καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσης χαμαικεφαλίαν σχετικὴν δεικνύουν οἱ σύγχρονοι βόρειοι τῆς Εὐρώπης, οἱ χαρακτηριζόμενοι διὰ δολιχοκεφαλίας, οἱ Αὐστραλοί, Γκουάνσαι τῶν Καναρίων νήσων καὶ οἱ Μογγόλοι (οὐχὶ οἱ Ἰάπωνες καὶ Κινέζοι). Πλὴν τοῦ δείκτου μήκους - ὕψους, χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ σχέσις πλάτους - ὕψους διὰ τὸν καθορισμὸν τούτου. Τὴν χαμηλότητα τοῦ θόλου καλοῦσι τότε *ταπεινοκεφαλίαν* (ταπεινὸν καὶ πλατὺ κρανίον). Οἱ δύο δεῖκται εἶναι σχετικοὶ εἰς τὰς πλείστας φυλάς. Πάντως, πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ χαμηλοῦ πράγματι κρανίου δέον νὰ λαμβάνωνται καὶ οἱ δύο ὑπ' ὄψιν, δηλαδὴ νὰ μελετῶνται τὰ κρανία καὶ ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν. Μετὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ μήκους τοῦ κρανίου μειοῦται τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος. Ἡ βραχυκεφαλία λοιπὸν συνδέεται μετὰ ὑψικεφαλίας καὶ ἡ δολιχοκεφαλία μετὰ χαμαικεφαλίας. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι κανών, διότι ἔχομεν βραχυκεφάλους Μογγόλους μὲ χαμαικεφαλίαν καὶ βραχυκεφάλους Ἰάπωνας καὶ Ἀλπείους μὲ ὑψικεφαλίαν κλπ. Ι. Γ. Κ.

πλατυκέφαλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τὴν κεφαλὴν πεπλατυσμένην.

πλατυκέφαλος (ὁ) (Platycephalus) *[Ζῳολ.]* Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πλατυκεφαλιδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *πλατυκέφαλος ὁ στικτὸς* (Platycephalus maculatus). Οὗτος ἔχει μῆκος 50 περίπου ἑκατσμ., σῶμα στενόν, ἐπίμηκες καὶ σχεδὸν τριγωνικόν, καλυπτόμενον ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ μικρῶν λεπίων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι σκοτεινόφαιος κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδικὰς θαλάσσας καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ πυθμένος. Δ. Ν. Π.

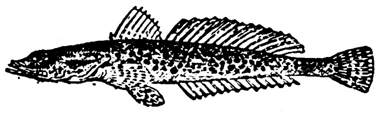

Πλατυκέφαλος ὁ στικτός.

πλατυκήριον (τὸ) (Platycerium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτερίδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυποδιδῶν*, περιλαμβάνον πτέριδας μὲ καυλὸν πλατύτατον, ἀκέραιον, δίμορφον, ἀπολήγοντα εἰς φύλλα ἐπιμήκη, βαθέως ἐσχισμένα, λεῖα καὶ γλοιώδη. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πλατυκήριον τὸ ἀλκίκορνον* (Platycerium alcicornum), ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς νήσου Μαδαγασκάρης, ὅπερ θεωρεῖται ἐκ τῶν διακοσμητικωτέρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Πλατυκήριον τὸ ἀλκίκορνον.

πλατύκλεις (ὁ) (Platycleis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λοκουστιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀκρίδων, ὧν πλεῖστα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *πλατύκλεις ὁ φαιὸς* (Platycleis cinereus), ὅστις ἔχει χρῶμα φαιόν. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν δασῶν. Δ. Ν. Π.

πλατυκλινὴς (ἡ) (Platyclinis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Μαλαισίαν, ὧν πλεῖστα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

πλατυκνημία (ἡ) *[Ἀνατομ.]*. Ἀνωμαλία τοῦ κνημιαίου ὀστοῦ, καθ' ἣν τὸ ἄνω τριτημόριον αὐτοῦ εἶναι οὕτως ἀποπεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, ὥστε ἡ ὀπισθία αὐτοῦ ἐπιφάνεια μετατρέπεται εἰς χεῖλος. Ἀπαντᾷ ἐπὶ φυλῶν ὀρεινῶν ἢ ἀγρίων, ἐπί τινων πιθήκων καὶ ἐπὶ προϊστορικῶν σκελετῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ὀφείλεται δὲ κυρίως εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκνημιδίου μυός. Ι. Π.

—*[Ἀνθρωπολ.]* Κατὰ τὴν *πλατυκνημίαν*, ὁ κνημικὸς δείκτης, δηλαδὴ ἡ σχέσις τῆς ἐγκαρσίας διαμέτρου πρὸς τὴν οβελιαίαν, τῆς τομῆς τῆς διαφύσεως (κατὰ τὸ ὕψος τοῦ τροφοφόρου τρήματος), κατέρχεται. Ἀνέρχεται δ' ἐφόσον ἡ τομὴ γίνεται μᾶλλον τρίγωνος (εὐρυκνημία). Αὕτη καὶ ἡ τρίγωνος κνήμη εἶναι αἱ συνηθέστεραι ἐκ σειρᾶς μορφῶν, καθ' ἃς ποικίλλει ἡ τομή.

Ἡ πλατυκνημία ἀπαντᾷ εἰς τὰς κατωτέρας φυλὰς συχνότερον. Δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ραχίτιδα, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς ποῦ ὀφείλεται· τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ἡ ἐμφάνισις ταύτης σχετίζεται μὲ ταχύ, ἔντονον βάδισμα καὶ τὴν παρατεταμένην ὀκλάζουσαν θέσιν τῶν κατωτάτων τούτων φυλῶν, ἐξ ἧς προέρχεται προβολή τις καὶ κάμψις τῆς κνήμης πρὸς τὰ πρόσω. Πάντως ἀπέδωσαν ταύτην εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀπισθίου κνημιαίου μυὸς (Manouvrier). Ὁ κνημικὸς δείκτης ἐπὶ τῶν Εὐρωπαίων εἶναι ὑψηλὸς (70—74), ἐπίσης ἐπὶ τῶν Νέγρων (72.3), εἰς τοὺς Μαλαίους 66.6, τοὺς Μελανησίους 64.7, εἰς τοὺς Νεγρίτας 64.5, τοὺς Ἀμερικανοϊνδοὺς 62.5, τοὺς Βέντα 60.5, δηλαδὴ βαθμηδὸν βαίνομεν πρὸς τὴν πλατυκνημίαν. Ἐπίσης ἐμφανίζουσι τοιαύτην οἱ Αὐστραλοί. Πλατυκνημία ἐπὶ τῶν ἰσχνῶν φυλῶν εἶναι σπανιωτέρα (7 τοῖς %). Εἰς τὰς προϊστορικὰς φυλὰς ἔχομεν πλατυκνημίαν ἐπὶ τῶν Ἀϊνοῦ τῆς Ἰαπωνίας (59.3), τῶν νεολιθικῶν σκελετῶν τῆς Εὐρώπης (62—65). Ὁ δείκτης ἀνέρχεται ἐπὶ τῶν παλαιοντολογικῶν Κρομανιονίων (64.5) καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων Νεαντερταλίων 65.8—71.3 καὶ εἰς τὸν σκελετὸν Λὲ-Μουστιὲ 87.1. Γένους διαφορὰ εἶναι ἐλαχίστη, κατά τινας δὲ ἀνύπαρκτος. Ἐπίσης ἄσχετον τὸ ἀνάστημα (Mendes Corrêa). Ἡ τῆς ἡλικίας εἶναι μεγάλη, τῆς παιδικῆς κνήμης οὔσης ὑποστρογγύλου, διαμορφουμένης δὲ μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν μυῶν. Οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι ἐμφανίζουν πλατυκνημίαν, πλὴν τοῦ ὀραγγουτάνου. Οἱ κατώτεροι πίθηκοι καὶ οἱ ἡμιπίθηκοι ἔντονον ἀποπλάτυνσιν, ὅπως ὅλα τὰ πηδητικὰ μὲ τὴν ἰσχυρὰν ἀνάπτυξιν τοῦ προσθίου κνημιαίου μυός. Τὴν πλατυκνημίαν τοῦ οὐραγγουτάνου πρέπει νὰ σχετίσωμεν πιθανῶς μὲ τὴν ὀλίγην μικρὰν ἀνάπτυξιν τῶν γαστροκνημιαίων μυῶν καὶ τὴν ἀτροφικήν των ἐμφάνισιν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἁδροτάτην ἀνάπτυξιν τοῦ σώματός του. Γενικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀποπλατύνσεως τοῦ ὀστοῦ τῆς κνήμης δὲν ἔχει διασαφηνισθῆ ἀκόμη, οὔτε φυλογονικῶς οὔτε ἐκ τῆς φυσιολογίας. Ὁ Ferreira ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ ἐκ τῆς μελέτης 4 πλατυκνημιῶν μεταξὺ 64 πορτογαλικῶν σκελετῶν συγχρόνων, σαφῆ φυλετικὴν διάκρισιν ἀπὸ πλείστων ἄλλων χαρακτηριστικῶν (ὀγκώδους κεφαλῆς, μεγάλου ἀναστήματος κλπ.). Ι. Γ. Κ.

πλατυκορία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*· βλ. λ. *κορεκτασία*.

πλατυκύμινο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἱππομάραθρον τὸ λοφιωτόν*.

πλατυκώδων (ὁ) (Platycodon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν καὶ τῆς βορείου Ἀσίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πλατυκώδων ὁ μεγανθὴς* (Platycodon grandifloris), ὅστις φύεται εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον καὶ διὰ τῆς ρίζας του, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀνθελμινтικόν. Δ. Ν. Π.

πλατύλοφος (ὁ) (Platylophus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκραγότων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου ἢ ἀρκετὰ μεγάλου μεγέθους πτηνά, ἰθαγενῆ τῆς Μαλαισίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πλατύλοφος ὁ στικτὸς* (Platylophus maculatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 45 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει χρῶμα φαιοτεφρὸν μὲ σκοτεινοτέρας ἀποχρώσεως πτέρυγας, κοσμουμένας διὰ μελανῶν στιγμάτων. Δ.Ν.Π.

Πλατύλοφος ὁ στικτός.

πλατυμάγουλον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ἐκαλεῖτο ἐν τῷ βυζαντινῷ ναυτικῷ τὸ πεπλατυσμένον στῆθος τοῦ πρῳραίου κριοῦ τῶν πλοίων, ἅμα δὲ καὶ ἐπίθεμά τι ἰσχυρὸν ἐπὶ τοῦ ξοάνου τούτου. Ν. Σ. Α.

πλατυμηρία (ἡ) *[Ἀνατομ.]*. Ἀποπλάτυνσις τοῦ ἄνω τριτημορίου τοῦ μηριαίου ὀστοῦ ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω. Συνήθως συνυπάρχει μετὰ τῆς πλατυκνημίας καὶ ἀπαντᾷ λίαν ἀνεπτυγμένη ἐπὶ μηριαίων ὀστῶν τῆς λιθίνης ἐποχῆς, ἐνίοτε δ' ὅμως καὶ ἐπὶ ὀστῶν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς· ὀφείλεται δ' εἰς τὴν ὑπερενέργειαν τοῦ τετρακεφάλου μηριαίου μυός. Ι. Π.

— *[Ἀνθρωπολ.]* Ἡ *πλατυμηρία* εἶναι δυνατὸν νὰ ὀφείλεται, ὡς δεικνύουν τὰ σχετικὰ καταφυτικὰ πεδία, εἰς μυϊκὴν ἀνάπτυξιν καὶ δὴ τοῦ πλατέος μηριαίου καὶ τοῦ μεγάλου γλουτιαίου μυός, ἑπομένως εἰς τοὺς ὀκλάζοντας ἀνθρώπους καθ' ἕξιν καὶ τοὺς ὀρεινούς. Πιθανώτερον ὅμως ἔχει σχέσιν μὲ τὴν κάμψιν πρὸς τὰ πλάγια τοῦ αὐχένος τοῦ μηροῦ, δηλαδὴ εἶναι στατική.

Ἐκ τῆς σχέσεως τῆς προσθιοπισθίας διαμέτρου πρὸς τὴν ἐγκαρσίαν, τοῦ τμήματος τούτου τοῦ μηροῦ, ἔχομεν τὸν σχετικὸν δείκτην (δ. *πλατυμηρίας*). Κατ' αὐτὸν βλέπομεν ὅτι τὸν χαμηλότερον δείκτην (δηλαδὴ τὴν μικροτέραν προσθιοπισθίαν διάμετρον) καὶ ἑπομένως πλατυμηρίαν (X—84.9) ἔχουν οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι· λεπτομερέστερον ὅμως ἄκραν πλατυμηρίαν (—75) ἐμφανίζουν οἱ Μαόρι (64.3), οἱ τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, οἱ Πολυνήσιοι, οἱ Ἀμερικανοϊνδοὶ γενικῶς, οἱ Ἀϊνοῦ κλπ. οἱ Ἰάπωνες. Ἐλαφροτέραν δὲ οἱ Μαλαῖοι, οἱ Νέγροι κλπ. Ἀσθενῆ δὲ αἱ λευκαὶ (Εὐρωπαϊκαὶ) φυλαὶ (ἄνω τοῦ 82), Ἑλβετοὶ 85.9 κλπ. Ἡ στενομηρία ἢ καὶ ἡ στρογγυλομηρία φαίνεται ἀτομικὸν

Digitized by Google

αρακτηριστικόν. Ἐπὶ τῶν προϊστορικῶν σκελε-ῶν εὑρίσκομεν εἴς τινας πλατυμηρίαν (Σπῦ 69.8—4.3, Λὰ Φερρασσὶ 74—76 κλπ.), εἰς ἄλλους δὲ οὐχί. Ο κρομανιόνιος ἐμφανίζει δείκτην 72,2. Εἰς τοὺς εολιθικοὺς ἔχομεν πλατυμηρίαν 71—76. Πάντως πλατυμηρία ἐμειώθη ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ρόνων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ὁμάδας. Αἱ γυναῖκες μφανίζουν σχετικῶς μείζονα τάσιν πρὸς τὴν πλα-υμηρίαν, ὅπερ ἐπεβεβαίωσεν ὁ Pittard διὰ τοὺς Ὀττεντότους, Μπουσμάνους καὶ Γκρίκας, ὡς καὶ ἀριστερὸς μηρός, ἐπίσης ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν εξιόν. Ἡ πλατυμηρία αὐξάνει μὲ τὴν ἡλικίαν. Ἐκ τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων ὁ ὑλοβάτης, ὁ ορίλλας καὶ ὁ χιμπαντζῆς ἐμφανίζουν τὴν μικρο-έραν προσθιοπισθίαν ἀποπλάτυνσιν τοῦ μηροῦ 82.8, 82.8, 81.0). Μόνον ὁ ὀραγγουτάγγος εἶναι κρως πλατύμηρος (71.2).

Κατὰ κανόνα συμβαδίζει μετὰ τῆς ἀποπλατύν-εως τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ μηροῦ καὶ ἡ μείωσις ῆς προβολῆς τῆς τραχείας γραμμῆς τῆς διαφύ-εως ὅλης· δηλαδὴ ὁ σχηματισμὸς στυλοειδοῦς κρολοφίας ταύτης (Pilaster, κατὰ τὸν Broca) συμ-αδίζει συνήθως μετὰ τῆς στενομηρίας, ἡ ἐγκαρ-ίας πλατύνσεως τοῦ μηροῦ. Ἐμφάνισις στυλοει-οῦς ἀκρολοφίας ἐπὶ ἐχσήμου πλατυμηρίας εἶναι κ τῶν σπανιωτέρων. Γενικῶς, δυνάμεθα νὰ εἴπω-ιεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀποπλάτυνσις τοῦ μη-οῦ, ἡ ἐμφάνισις στύλου (στυλοφόρος μηρός), καὶ ι κύρτωσις τῆς διαφύσεως, λίαν σχετικὰ πρὸς ἄλ-ηλα καὶ διαφοροτρόπως συνδυαζόμενα, ἔχουν με-άλην σχέσιν πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεγάλων υῶν τοῦ μηροῦ καὶ τῆς πυέλου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τατικοὺς λόγους, ἰδίᾳ ὁ στῦλος πρὸς τὴν κύρτω-ιν τῆς διαφύσεως καὶ ἡ πλατυμηρία πρὸς τὴν λαγίαν τῆς ἐπιφύσεως κύρτωσιν τοῦ αὐχένος. Ἀ-ριβῶς ἡ ἀπόθεσις ὀστεΐνης οὐσίας εἰς τὰ μέρη ῆς συναντήσεως τῶν γραμμῶν ἕλξεως, πρὸς ὑπο-τήριξιν τῆς στερεότητος τοῦ ὀστοῦ, παράγει τὸν τῦλον, τὴν πλατυμηρίαν κλπ. Τὸ ζήτημα τῶν υῶν εἶναι δευτερεῦον, ὡς φαίνεται. Ι. Γ. Κ.

πλατύνη (ἡ) (Platyna) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ιπτέρων τοῦ ἀθροίσμα-ος τῶν *νωτακάνθων* τῆς ἰκογενείας τῶν *στρατο-υειδῶν*, περιλαμβάνον εἴ-η τινὰ ἰθαγενῆ τῆς Γουϊ-έας. Ἐκ τῶν ἀξιολογω-έρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πλα-ύνη ἡ μακρόκερως* (Pla-yna longicornis), ἧς ὁ ρωματισμὸς εἶναι φαιο-εφρὸς μὲ μικρὰν λευκὴν κηλῖδα κατὰ τὴν ρα-ιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ θώρακος καὶ εὐμεγέθη λευ-ὴν κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

Πλατύνη ἡ μακρόκερως.

— *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πεντα-ιεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφά-ων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβά-ον περὶ τὰ 30 εἴδη μικροσώμων κανθάρων, ὧν ὰ πλεῖστα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

πλατυνόπτερος (ὁ) (Platynopterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τε-τραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροί-σματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκο-γενείας τῶν *κληριδῶν*, περιλαμβά-νον περὶ τὰ 7 εἴδη μετριοσώμων ἢ ἱκανοῦ μεγέθους κανθάρων, ἰθα-γενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέ-ρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πλατυνόπτερος ὁ γραμμωτὸς* (Platynopterus linea-tus), οὗτινος ὁ χρωματισμὸς εἶ-ναι φαιομελανὸς μὲ λευκὰς ἐπι-μήκεις λεπτὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῶν πτερύγων καὶ λευκήν, ἀρκετὰ εὐρεῖαν, ταινίαν, διακοπτομένην ὑπὸ ἐπιμήκων ῥαβδώσεων. Δ. Ν. Π.

Πλατυνόπτερος ὁ γραμμωτός.

πλάτυνσις, —*εως* (ἡ)· ἡ εἰς πλάτος ἐπέκτασίς τινος, πλάτυσμα.

—**πλάτυνσις τοῦ οὐρανοῦ** *[Ἀστρον.]*. Φαινόμε-νον καθ' ὃ ὁ οὐρανὸς παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἐντύπω-σιν θόλου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀκτὶς βαίνει ἐλαττουμένη ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος πρὸς τὴν κατακόρυφον. Σ. Π.

πλατυόφθαλμον (τὸ) *[Ὀρυκτολ.]*· βλ λ. *ἀντι-μονίτης*.

Πλατυπέραμα, ἢ *Γιόφυρος [Γεωγρ.]*. Χείμαρ-ρος εἰς τὰ σύνορα τῶν ἐπαρχιῶν Μαλεβιζίου καὶ Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Πηγάζων ἐκ τῶν ΝΑ. κλιτύων τῆς Ἴδης συνάγει κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὕδατα τῶν δύο ἐπαρχιῶν καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἡρακλείου, πρὸς Δ. τῆς πόλεως. Εἶναι ὁ *Θηρὴν* ἢ *Τεθρὶν* τῶν ἀρχαίων. Ε. Γ.

Πλατυπόδης, *Βάρδας*. Βυζαντινὸς στρατηγὸς (βλ. *Βάρδας* Πλατυπόδης).

Πλατυπόδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νικηθιανοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 99. Ε. Γ.

πλατυποδία (ἡ), ἡ *πλατύπους*. Ἰσοπέδωσις τῆς καμάρας τοῦ ποδός, ἐξ ἧς δυσχέρειαι οὐ μόνον εἰς τὴν ὀρθοστασίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βάδισιν, διότι κατ' αὐτὴν πιέζονται τὰ πελματικὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ νεῦρα. Ι. Π.

—*[Ἰατρ.]* Ἡ *πλατυποδία* εἶναι σπανίως συγγε-νής, συνηθέστερον εἶναι ἐπίκτητος καὶ προσβάλλει τοὺς ἐφήβους 12—18 ἐτῶν, τοὺς ἐξασκοῦντας ἐπαγ-γέλματα ἀπαιτοῦντα πολύωρον ὀρθοστασίαν ἢ πα-ρατεταμένας πορείας (ὑπάλληλοι ἐδωδιμοπωλείων, καφεζυθεστιατορίων, νοσοκόμοι κλπ). Κατὰ προ-τίμησιν δὲ προσβάλλονται οἱ ἔχοντες συνήθως ἀνά-στημα ὑψηλόν, σκέλη μακρὰ καὶ μῦς λεπτούς. Ὀφείλεται δ' εἰς ῥῆξιν τῆς ὑπαρχούσης ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν μυῶν τοῦ ποδὸς λόγῳ ἐξασθενήσεως αὐτῶν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας τὰ ὀστᾶ τοῦ ταρσοῦ μὴ συγκρατούμενα ἐπαρκῶς ὑπ' αὐτῶν ὑποχωροῦ-σιν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ βάρους τοῦ σώματος καὶ ἀφίστανται ἀλλήλων, διατείνοντα συνάμα τοὺς ἀρ-

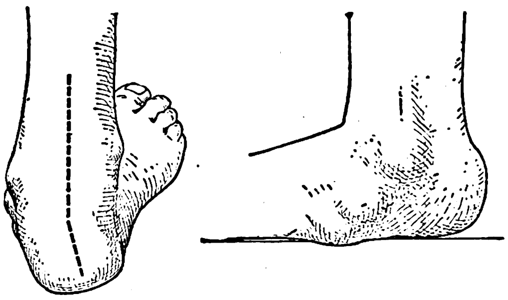

Πλατυποδία ἀγομένη ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ ἐκ τοῦ ἔσω χείλους τοῦ ποδός.

θρικοὺς θυλάκους καὶ συνδέσμους. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀρχικὴν περίοδον (α' βαθμὸς τῆς πλατυποδίας) παρατηροῦμεν μόνον ἐλαφρὰν ἐξάλειψιν τῆς κα-μάρας καὶ ὀλίγους πόνους ἢ μᾶλλον αἴσθημα κα-μάτου, ἰδίως κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ἅτινα ὅμως παρέρχονται μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς νυ-κτός. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως (β' βαθμὸς πλατυποδίας) τὰ φαινόμενα ταῦτα γίνονται ἐντονώτερα, ἐπιμο-νώτερα καὶ καταλήγουσι τέλος (γ' βαθμὸς πλατυ-ποδίας), ὥστε ἡ παραμόρφωσις τῆς πλατυποδίας νὰ εἶναι μόνιμος καὶ στερεά. Συνυπάρχει δὲ συχνὰ ἡ πλατυποδία μετὰ τῆς *βλαισοποδίας*, ἥτις μάλιστα προηγεῖται πολλάκις ταύτης. Ἐπίσης συνυπάρχει αὐτῇ συχνὰ καὶ μετ' ἄλλων παθήσεων, ὡς τὸ βλαι-σὸν γόνυ, ἡ σκολίωσις, τὸ ῥαιβὸν ἰσχίον κλπ. Ἐκτὸς ὅμως τῆς πλατυποδίας τῶν ἐφήβων ὑπάρχει καὶ ἡ πλατυποδία τῶν παιδίων, ἥτις εἶναι ῥαχιτικῆς φύ-σεως καὶ παρέρχεται εὐκόλως διὰ τῆς ἀντιρραχιτι-κῆς θεραπείας καὶ λοιπῆς ὑγιεινῆς ἀγωγῆς. Τέλος ὑπάρχει καὶ ἡ λεγομένη πλατυποδία τῶν ἐνηλίκων, ἥτις προσβάλλει κυρίως τὰς ἐγγύους καὶ τοὺς πα-χυσάρκους καὶ ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπερβολικὴν αὔξησιν τοῦ βάρους τοῦ σώματος, ὅπερ μεταβιβά-ζεται εἰς τοὺς πόδας τῶν πασχόντων. Ἡ θερα-πεία συνίσταται: α') Εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς κα-ταπονήσεως τῶν ποδῶν διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῶν μακρῶν πορειῶν, τῆς παρατεταμένης ὀρθοστα-σίας καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῆς ἐκλογῆς ἐπαγγέλμα-τος ἐπιτρέποντος τὴν κάθισιν. 6') Εἰς τὴν ἀνάπτυ-ξιν καὶ δυνάμωσιν τῶν μυῶν διὰ τῶν μαλάξεων, τῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν ἠλεκτρισμῶν. γ') Εἰς τὴν διατήρησιν τῆς καμάρας τοῦ πέλματος διὰ τῆς προσθήκης ἐντὸς τῶν ὑποδημάτων εἰδικῶν ὀρθο-πεδικῶν πελμάτων. δ') Εἰς τὴν ὑπὸ ἀναισθησίαν διόρθωσιν τῆς δυσμορφίας ἐπὶ συσπάσεως καὶ τὴν ἐφαρμογὴν γυψίνου ἐπιδέσμου. Τῆς ἐγχειρή-σεως ὅμως ἐπὶ τῶν ὀστῶν τοῦ ταρσοῦ δὲν γίνεται χρῆσις παρὰ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ καὶ δὴ εἰς τὰς βαρείας ἐκείνας καταστάσεις, ὅπου ὁ πούς ἐξακο-λουθεῖ, παρ' ὅλα ταῦτα, νὰ εἶναι ἐπώδυνος καὶ ἀκατάλληλος πρὸς βάδισιν. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

—*[Στρατολ.]* Οἱ φέροντες *πλατυποδίαν* μεθ' ὑπερ-μέτρου προεξοχῆς τοῦ ἀστραγάλου καὶ τοῦ σκα-φοειδοῦς κάτωθεν τοῦ ἔσω σφυροῦ καὶ μετὰ κα-ταφανοῦς ῥοπῆς τοῦ ποδὸς πρὸς τὰ ἔξω, ὡς καὶ οἱ φέροντες ἔκδηλον μὲν πλατυποδίαν ἀλλ' ἥσσο-νος ἐντάσεως, κρίνονται βοηθητικοὶ κατὰ τὸ διάταγμα περὶ σωματικῆς ἀνικανότητος τῆς 24ης Αὐγούστου 1927 (ἀριθ. Β 141). Ἡ ἁπλῆ ἐξάλειψις τῆς κυρτότητος τοῦ πέλματος καθιστᾷ τὸν ἄνδρα, κατὰ τὸ αὐτὸ διάταγμα, ἱκα-νὸν διά τε τὴν ἐνεργὸν καὶ τὰς βοηθητικὰς τοῦ στρατοῦ ὑπηρεσίας. Ἀπὸ ἰατροδικαστικῆς δ' ἀπό-ψεως ἡ πλατυποδία ἔχει σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ταυτότητος ἀτόμου τινὸς ὡς καὶ διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἰχνῶν κακοποιῶν στοιχείων. Α. Κ.

πλατυποδίδαι (οἱ) (Platypodidae) *[Ζῳολ.]* Οἰ-κογένεια ἐντόμων τῆς τάξεως τῶν *κολεοπτέρων*, πε-ριλαμβάνουσα εἴδη ξυλοφάγα τῶν τροπικῶν χω-ρῶν. Ἐν Εὐρώπῃ ἡ οἰκογένεια ἀντιπροσωπεύεται δι' ἑνὸς μόνον εἴδους. Ε. Τ. Ε.

Πλατύπορον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 432. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Εἰς τὴν κοι-νότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κατάκωλον*. Πρό-τερον ἐκαλεῖτο *Ἀβαρῖκος*.

πλατύπους, —*οδος* (ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τοὺς πόδας πλατεῖς, ὁ πάσχων πλατυποδίαν.

πλατύπους (ὁ) (Platypus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντό-μων κολεοπτέρων τετραμεροῦς συμ-μετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξυ-λοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκο-λυτιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη κανθάρων, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικὴν πλὴν ἑνὸς ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἶναι ὁ *πλα-τύπους ὁ κυλινδρικὸς* (Platypus cy-lindrus). Ὁ χρωματισμὸς του εἶναι φαιομελανὸς καὶ φέρει κατὰ τὴν ῥάχιν λευκὰς ἐπιμήκεις ῥαβδώσεις. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν δένδρων. Δ.Ν.Π.

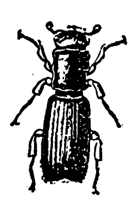

Πλατύπους ὁ κυλινδρικός.

πλατύπτερος (ὁ) (Platypterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη μικροσώ-μων κανθάρων ἀπαντώντων εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐ-ρώπην. Δ. Ν. Π.

πλατυπτιλία (ἡ) (Platyptilia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων (μικρολεπιδοπτέρων) τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροφοριδῶν*. Αἱ κάμπαι κατὰ Μάϊον—Ἰούνιον προσβάλλουν τὰ ἄνθη καὶ ἐνίοτε τοὺς βλαστοὺς τῆς ῥοδῆς. Ε. Τ. Ε.

πλατυρραμφῆ (τὰ) (Lamellirostres) *[Ζῳολ.]*. Κα-τηγορία πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν*, περιλαμβάνουσα πτηνὰ εὐμεγέθη μὲ ῥάμφος ἰσό-μηκες σχεδὸν πρὸς τὴν κεφαλήν, πεπλατυσμένον καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ λεπτοῦ κηρώματος. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ῥάμ-φους ὑπάρχει ἀμβλεῖά τις ὀνυχοειδὴς ἀπόφυσις, ἥτις κατὰ τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῆς τοιχώματα φέ-ρει μικρὰς ὀδοντώσεις. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ προτί-μησιν εἰς παραθαλασσίους τόπους ἢ παρὰ τὰ ῥέοντα ἢ στάσιμα ὕδατα, τρέφονται δὲ ἐκ κόκκων, φυτῶν καὶ διαφόρων μαλακοστράκων καὶ ὑδρο-βίων ζῴων. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τὰς οἰκογενείας: *νησσίδαι, χηνίδαι, λαρίδαι, πελεκανίδαι, ἀελλωδίδαι, πυγοποδίδαι*. Δ. Ν. Π.

πλατύρραμφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τὸ ῥάμ-φος πλατύ.

πλατυρρινία (ἡ). Ἡ μορφὴ τῆς ἐξωτερικῆς ῥι-νός, καθ' ἣν τὸ πλάτος εἶναι δυσαναλόγως μέγα ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὕψος ἢ καὶ μεγαλύτερον. Ἡ μορφὴ τῆς ῥινὸς μελετᾶται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (μετὰ τῶν μαλακῶν μορίων) καὶ ἐπὶ τοῦ κρανίου. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν δίδει ταύτην ἡ σχέσις τῶν δύο διαμέτρων, λαμβανομένων τοῦ μὲν ὕψους, με-ταξὺ ὑπερρινίου καὶ ὑπορρινίου, τοῦ δὲ πλάτους μεταξὺ τῶν δύο πτερυγίων, δηλαδὴ τῶν πλέον ἀφε-στώτων σημείων τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς (ῥινικὸς δείκτης ἐπὶ τοῦ ζῶντος). Κατὰ τὴν δευτέραν περί-πτωσιν ἡ σχέσις τῶν δύο διαμέτρων, λαμβανομέ-νων τοῦ μὲν ὕψους μεταξὺ ὑπερρινίου καὶ ῥινα-κανθίου (κατωτέρου χείλους τοῦ ἀπιοειδοῦς τρή-ματος), τοῦ δὲ πλάτους μεταξὺ τῶν πλέον ἀφε-στώτων σημείων τοῦ ἀπιοειδοῦς τρήματος ἐγκαρ-σίως (ῥινικὸς δείκτης ἐπὶ τοῦ κρανίου). Ἡ μορφὴ τῆς ῥινὸς ἐπὶ τοῦ ζῶντος εἶναι βεβαίως σχετικὴ πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ ἀπιοειδοῦς τρήματος καὶ τῶν ὀστῶν καθόλου, καὶ ἑπομένως οἱ δύο δεῖκται εἶναι σχετικοί. Ἐκ τοῦ κρανίου κατὰ κανόνα δύναταί τις νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῆς μορφῆς τῆς ῥινὸς ἐπὶ τοῦ ζῶντος. Ἀποτελεῖ δ' ἓν τῶν πολυμορφοτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ῥύγχους τῶν λοιπῶν πρωτευόντων. Ἐξαρ-τᾶται δ' ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὅλου προσωπι-κοῦ σκελετοῦ, κυρίως τῶν ὀστῶν τῶν ἄνω γνά-θων, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο ῥινικῶν ὀσταρίων, τῆς ὕνεως καὶ τῆς ῥινικῆς προβολῆς τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ ἀκόμη, τέλος, ἐπὶ τοῦ ζῶντος, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἀναπτύξεως τῶν ῥινικῶν χόν-δρων τοῦ τε διαφράγματος ὡς καὶ τῶν πτερυ-γίων καὶ καθόλου τῶν μαλακῶν μορίων, ἅτινα ἀποτελοῦν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος καὶ δίδουν τὸν χαρακτηριστικὸν τύπον. Οὕτως, ὡς πρὸς τὴν ἀνά-πτυξιν καὶ τὴν προβολήν, εἶναι ἀνθρώπινον χαρα-κτηριστικόν, προοδευτικὸν δηλαδή, ἕνεκα πιθανῶς τῆς ἀνυψώσεως τῆς γνάθου καὶ τῆς ὀπισθοχωρή-σεως τῆς φατνιακῆς ἀποφύσεως. Ἐκ τῆς πεπλα-τυσμένης καὶ πλατείας ῥινός, μὲ ῥώθωνας βλέπον-τας πρὸς τὰ πρόσω, μεταβαίνομεν βαθμηδὸν εἰς τὸν στενόν, ὑψηλὸν καὶ μακρὸν τύπον μὲ τοὺς πρὸς τὰ κάτω βλέποντας ῥώθωνας, δηλαδὴ τὴν ἀνθρω-πίνην ἐξωτερικὴν ῥῖνα. Ἀκριβῶς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἔχομεν διαφόρους βαθμοὺς τῆς σχέ-σεως ὕψους—πλάτους, οὓς διαιροῦμεν εἰς τρεῖς με-γάλας ὁμάδας, κατὰ τὸ κλασσικὸν σύστημα ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ. Οὕτως ἔχομεν *λεπτορρινίαν* (X—69,9 ἐπὶ ζῶντος καὶ X—46,9 ἐπὶ κρανίου), *μεσορ-*

Digitized by Google

ρινίαν (70,0—84,0 ἐπὶ ζῶντος, 47,0—50,9 ἐπὶ τοῦ κρανίου) καὶ *πλατυρρινίαν* (85,0—99,9 ἐπὶ ζῶντος καὶ 51,0—57,9 ἐπὶ τοῦ κρανίου). Ἄνω τῶν ἀριθμῶν τούτων δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ *ὑπερπλατυρρινίας*, καθὼς καὶ ἐπὶ λίαν στενῆς ρινὸς περὶ *ὑπερλεπτορρινίας*. Πολλάκις ὑπὸ τῶν ξένων χρησιμοποιεῖται ἀδιαφόρως ὁ ὅρος *πλατυρρινία* ὡς συνώνυμος τῷ ὅρῳ *χαμαιρρινία*, ὅπερ φέρει σύγχυσιν. Αἱ τρεῖς ὡς ἄνω μεγάλαι διαιρέσεις ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς τρεῖς μεγάλας φυλετικὰς διαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ στενορρινία πρὸς τὸν λευκὸν τύπον, ἡ μεσορρινία πρὸς τὸν κίτρινον καὶ ἡ πλατυρρινία πρὸς τὸν μέλανα. Πλατυρρινία χαρακτηρίζει ἐν πρώτοις τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γενικῶς. Καὶ τῶν πλέον λεπτορρίνων φυλῶν τὰ παιδία ἔχουν πεπλατυσμένην ρῖνα καὶ πλατυτέραν (ὅπως τὰ μικρὰ τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων) καὶ βαθμηδὸν μεταβαίνουν διὰ τῆς μηκύνσεως τοῦ προσώπου εἰς τὸν χαρακτηριστικὸν τύπον των. Ἐπίσης τὸ θῆλυ εἶναι ἐλαφρῶς πλέον πλατύρρινον τοῦ ἄρρενος. Τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου τὰ κρανία χαρακτηρίζονται διὰ πλατυρρινίας, ἥτις μεταβάλλεται καὶ εἰς λεπτορρινίαν εἰς τὸν νεοπαλαιοντολογικὸν ἄνθρωπον (κρομανιόνιον, σανσελάντιον κλπ.). Φυλετικῶς χαρακτηρίζει τὸν μέλανα κόσμον καὶ δὴ πρώτιστα τὰς νεγροειδεῖς φυλάς. Ἡ ὑπερπλατυρρινία δὲ τοὺς Μπουσμάνους καὶ Ὀττεντότους. Οἱ Ζουλοῦ, οἱ Αὐστραλοί, οἱ Μαλαῖοι, οἱ Παπούαι κτλ. τῆς Ἰνδοκίνας, οἱ Πολυνήσιοι, οἱ Μογγόλοι, ἀκόμη δὲ καί τινες Ἀμερικανοϊνδοὶ καὶ Ἰνδοὶ ἀνήκουν εἰς τοὺς πλατυρρίνους ἀνθρώπους. Αἱ τελευταῖαι ὁμάδες μεταβαίνουν βαθμηδὸν εἰς τοὺς μεσορρίνους.
Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

πλατύρρινοι (οἱ) (Platyrrhini) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων*. Ἅπαντες οἱ ἀντιπρόσωποι της κατηγορίας ταύτης ἀνήκουσιν εἰς τοὺς λεγομένους *πιθήκους τοῦ νέου κόσμου*. Φθάνουσιν εἰς μῆκος 70—80 ἑκατοστομέτρων, τὸ ρινικὸν αὐτῶν ὀστοῦν εἶναι πλατὺ καὶ οἱ ρώθωνες κεῖνται πλαγίως. Ἔχουσιν 6 τραπεζίτας εἰς ἑκάστην σιαγόνα. Πάντες φέρουσιν οὐράν, οὐχὶ ὅμως καὶ γναθοθυλάκους. Ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς δασῶν. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει δύο ὑποκατηγορίας, τοὺς *γυμνούρους* καὶ τοὺς *τριχούρους*.
Δ. Ν. Π.

πλατύρρινος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τὴν ρῖνα πλατεῖαν.

πλατύς, *—εῖα, —ύ*· ὁ ἔχων πλάτος, ἄλλως *φαρδύς*, ἀντίθ. *στενός*: «πλατεῖα ὁδός» || ὁ ἔχων τὸ πλάτος ὡς κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα: «πλατὺ μέτωπον» «πλατεῖα ρίς,—κεφαλή» || κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ στενός: «ἡ πλατεῖα πλευρὰ τοῦ λίθου» || μεταφ. «πλατὺς γέλως» μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα, δυνατός, ἀθρόος || **πλατεῖα** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. *πλατέως*· εὐρέως, ἐν ἐκτάσει: «ἐξητάσθη τὸ ζήτημα πλατέως».

— **πλατεῖς μύες** *[Ἀνατομ.]*. —1) *Πλατεῖς μηριαῖοι μύες*· οὗτοι ἀποτελοῦσι τὰς τρεῖς κεφαλὰς τοῦ τετρακεφάλου μηριαίου μυὸς καὶ διαστέλλονται εἰς ἔσω, μέσον καὶ ἔξω πλατὺν μῦν. —2) *Πλατὺς ραχιαῖος μῦς*· μῦς τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ κορμοῦ λίαν πλατὺς καὶ τρίγωνος, οὗ ἡ μὲν βάσις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ κάτω ἥμισυ τῆς νωτιαίας ἀκάνθης, ἡ δὲ κορυφὴ εἰς τὴν μασχάλην. Ἐκφύεται δι' ὀδοντωμάτων ἐκ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων τῶν 5—6 κατωτέρων θωρακικῶν σπονδύλων, ἐξ ὅλων τῶν ὀσφυϊκῶν καὶ ἐκ τῆς ἱερᾶς ἀκάνθης, ἔτι δ' ἐκ τοῦ ὀπισθίου τριτημορίου τοῦ ἔξω χείλους τῆς λαγονίου ἀκρολοφίας καὶ ἐκ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῶν 3—4 κατωτέρων πλευρῶν. Φέρεται δὲ πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἄνω, ἐπικαλύπτει τὴν κάτω γωνίαν τῆς ὠμοπλάτης καὶ διὰ πλατέος τένοντος καταφύεται εἰς τὸ βραχιόνιον ὀστοῦν, καὶ δὴ εἰς τὸν πυθμένα τῆς αὔλακος τοῦ δικεφάλου μυός. Ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ βραχίονος, ὃν ἀνηρημένον μὲν φέρει πρὸς τὰ κάτω, κρεμάμενον δὲ ἕλκει πρὸς τὰ ὀπίσω, στρέφων ἅμα αὐτὸν πρὸς τὰ ἐντός· οὕτως, ὥστε ἡ ὀπισθία αὐτοῦ ἐπιφάνεια βλέπει πρὸς τὰ ἔξω· ἀκινητοῦντος δὲ τοῦ βραχίονος ἀναίρει τὰς πλευράς, ὡς κατὰ τὴν εἰσπνοήν.
Ι. Π.

—**πλατεῖς** *σύνδεσμοι τῆς μήτρας [Ἀνατομ.]*. Δύο ὄντες ἑκατέρωθεν τῆς μήτρας, δεξιὸς καὶ ἀριστερός, ἀποτελοῦνται ἐκ πτυχῆς τοῦ περιτοναίου, ἐκτεινομένης ἀπὸ τῶν πλαγίων χειλέων τῆς μήτρας, ἔνθα συνέχονται μετὰ τοῦ περιμητρίου, μέχρι τῶν πλαγίων τοιχωμάτων τῆς πυέλου. Μεταξὺ τῶν δύο πετάλων τῆς περιτοναϊκῆς πτυχῆς παρεμβάλλονται: 1) ἀγγεῖα καὶ νεῦρα· 2) ὁ φαγωγός· 3) ὁ στρογγύλος σύνδεσμος· 4) τὸ ἐπωοθήκιον καὶ τὸ παρωοθήκιον. Ἑκάτερον δὲ τῶν πετάλων σχηματίζει προσεκβολὰς ἢ πτυχάς, δι' ὧν περιενδύονταί τινα τῶν ὀργάνων τούτων καὶ αἵτινες καλοῦνται *πτερύγια τῶν πλατέων συνδέσμων*. Ἐφ' ἑκατέρου πλαγίου συνδέσμου, τετραγώνου ὄντος, διακρίνομεν δύο ἐπιφανείας, τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν, καὶ τέσσαρα χείλη, τὸ ἄνω (ἐλεύθερον), τὸ κάτω (βάσις ἢ προσπεφυκός), τὸ ἔσω (μητριαῖον) καὶ τὸ ἔξω (πυελικόν). Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τὸ ὀρογόνον πέταλον ἀναίρεται εἰς πτυχήν, τὸ *μεσωοθήκιον*, ἧς τὰ δύο πέταλα πρὸς μὲν τὰ ἐντὸς περιβάλλουσι τὸν ἴδιον σύνδεσμον τῆς ᾠοθήκης, πρὸς δὲ τὰ ἐκτὸς προσφύονται εἰς τὸ πρόσθιον χεῖλος τῆς ᾠοθήκης. Ἐκ τῶν χειλέων τοῦ πλατέος συνδέσμου τὸ μὲν ἔσω ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ πλάγιον χεῖλος τῆς μήτρας καὶ ἐγκλείει τὰ μητριαῖα ἀγγεῖα καὶ νεῦρα· τὸ δ' ἔξω ἢ πυελικὸν ἀντιστοιχεῖ ὀλίγον ἔμπροσθεν τῆς ἔσω λαγονίου ἀρτηρίας· τὸ δὲ κάτω χεῖλος ἐπίκειται ἐπὶ τοῦ πυελικοῦ ἐδάφους, ἐπικαλεῖται δὲ καὶ *πύλαι τοῦ πλατέος συνδέσμου*, διότι δι' αὐτοῦ εἰσδύονται τὰ μητριαῖα ἀγγεῖα, τὰ μητροκολεϊκὰ καὶ ὁ οὐρητήρ· τὸ δ' ἄνω χεῖλος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν φαγωγὸν μέχρι τοῦ κώδωνος, ἔνθα μεταβαίνει εἰς τὴν πτυχὴν τοῦ κρεμαστῆρος συνδέσμου τῆς ᾠοθήκης.
Ι. Π.

Πλατὺς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Σχηματίζεται ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς Σαμίτου, τῶν βορείων κλιτύων τοῦ Κεδρίου καὶ τῶν νοτίων τῆς Ἴδης, τῶν συναγομένων εἰς τὰς δύο κοιλάδας τῆς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας καὶ ἀρδεύει καὶ εἰς ἑκατέραν τῶν ὁποίων ἔχει ἀρχικὴν διακλάδωσιν. Ὀνομάζεται ἐκ τῶν μερῶν, διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται, *Σμηλιανός*, *Ἀσωμαθιανός*, *Λαμπιωθιανός*. Ἐκεῖ ὅπου ἑνώνεται καλεῖται *Λυγιώτης*, διὰ τὰς παροχθίους λύγους. *Πλατὺς* δὲ ὀνομάζεται παρὰ τὰς ἐκβολάς του εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος, παρὰ τὸν Ἅγιον Γαλήνην. Εἶναι ἐξευγμένος μὲ λιθίνας γεφύρας εἰς τέσσαρα μέρη.
Ε. Γ.

Πλατὺς Γιαλός, ἢ *Πλατύγιαλος [Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀπολλωνίας τῆς νήσου Σίφνου τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 52. Ὁ φερώνυμος ὅρμος, κατὰ τὴν ΝΑ. τῆς νήσου ἐσχατιὰν (πλάτ. 36°55 1/2 Β., μῆκ. 21°44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Siphano island) σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καμινάκι καὶ Ἀμμόνι. Ἄριστον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς δι' ὅλους τοὺς ἀνέμους πλὴν τῶν ἀπὸ ΝΑ.—ΝΑ.
Σ. Ε. Λ

— **Πλατὺς Γιαλὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΝΔ. ἐσχατιᾶς τῆς Κέω (πλάτ. 37°32' Β., μῆκ. 24°17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ταμέλου καὶ Μαῦρο Βουνί.
Σ. Ε. Λ

—**Πλατὺς Γιαλὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σερίφου (πλάτ. 37°08' Β., μῆκ. 24°28' Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho island), μεταξὺ Χαλάρων καὶ Στέλι, μυχὸς τοῦ κολπίσκου ὅρμου Κουταλᾶς.
Σ. Ε. Λ.

— **Πλατὺς Γιαλὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου Ἀργοστολίου (πλάτ. 38° 10' Β., μῆκ. 20° 29' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λαρδηγὸς καὶ Μηνιές. Ὀλίγον νοτίως τοῦ μέσου τῆς ἀπορρὼξ πέτρα (233 ποδ.) λευκή, *Ἄσπρος Βράχος* ὀνομαζομένη.
Σ. Ε. Λ.

πλατύσκαλο (τό)· δημοτ., πλατὺ σκαλοπάτι, πλατύτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα, τοποθετούμενον εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῆς διευθύνσεως τῆς κλίμακος ἢ πρὸ τῆς εἰσόδου ἑκάστου πατώματος.

πλάτυσμα (τό)· τὸ πεπλατυσμένον: «τὸ πλάτυσμα τοῦ φύλλου» ἄλλως *ἔλασμα*· || πλάτυνσις, ἐπέκτασις εἰς πλάτος.

— *πλάτυσμα ἑνωτικόν*. Καλεῖται τὸ πεπλατυσμένον τεμάχιον τμημάτων μηχανῆς ἢ σιδηρᾶς κατασκευῆς, ἔχον μορφὴν κυκλικήν, ἐλλειπτικήν, τετραγωνικὴν κτλ., διὰ τοῦ ὁποίου συνδέονται διὰ κοχλίων τὰ τμήματα ταῦτα μεταξύ των. Τὸ ἑνωτικὸν πλάτυσμα καλεῖται καὶ *ὠτίς*.
Δ. Κ. Α.

— **πλάτυσμα** *μυῶδες [Ἀνατομ.]*. Μῦς πεταλοειδής, κείμενος ἐν τοῖς πλαγίοις τοῦ τραχήλου καὶ τῷ προσθίῳ μέρει αὐτοῦ, μεταξὺ τοῦ ὑποδερματίου συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ τῆς ἐπιπολῆς τραχηλικῆς περιτονίας. Ἐκφύεται δ' ἐκ τοῦ ὑποδερματίου ἱστοῦ τῆς ὑποκλειδίου καὶ δελτοειδοῦς χώρας δι' ἀραιῶν δεσμίδων, αἵτινες ὑπεράνω τῆς κλειδὸς πυκνότεραι γινόμεναι συντάσσονται εἰς μυῶδες πέταλον, ὅπερ φέρεται λοξῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔσω μέχρι τῆς κάτω γνάθου, ἔνθα αἱ μὲν ἔσω δεσμίδες αὐτοῦ καταφύονται εἰς τὸ κάτωθεν τοῦ γενείου δέρμα, χιαζόμεναι μετὰ τοῦ ἀντιθέτου πλατύσματος, αἱ δὲ λοιπαὶ χωροῦσιν ἐπὶ τὰ ἄνω καὶ καταφύονται ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν ἔξω λοξὴν γραμμὴν τῆς κάτω γνάθου, εἰς τὴν παρωτιδομασητηρίου περιτονίαν, ἐν μέρει δὲ συμφύονται μετὰ τῶν μυῶν τοῦ κάτω χείλους καὶ τῆς γωνίας τοῦ στόματος (ἤτοι μετὰ τοῦ τριγώνου, τοῦ τετραγώνου καὶ τοῦ γελαστηρίου μυός). Τὰ ἔσω χείλη τῶν δύο πλατυσμάτων, συγκλίνοντα πρὸς τὰ ἄνω, ἑνοῦνται κάτωθεν τῆς κάτω γνάθου πρὸς ἄλληλα καὶ ἀφορίζουσι τρίγωνον χῶρον, οὗ ἡ κορυφὴ πρὸς τὸ γένειον καὶ ἡ βάσις πρὸς τὸν θώρακα. Συνέλκει τὸ δέρμα τοῦ τραχήλου, ρυτιδοῦν αὐτὸ ἐγκαρσίως· καθέλκει τὴν κάτω γνάθον καὶ τὸ κάτω χεῖλος τοῦ στόματος, συνεπικουρῶν οὕτω εἰς μιμικὰς κινήσεις τοῦ προσώπου. Νευροῦται δ' ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ νεύρου.
Ι. Π.

πλατυσμάτιον *ἀσφαλείας*. Καλεῖται ἐν τῇ τεχνολογίᾳ τῶν ἀτμολεβήτων, μικρόν, λίαν πεπλατυσμένον, βλῆτρον, κατασκευαζόμενον ἐξ εἰδικοῦ κρατερώματος, μὲ περίβλημα ἐξ εὐκτήκτου ὕλης καὶ κοχλιούμενον εἰς εἰδικὰς ὀπὰς τοῦ ἀτμολέβητος ἄνωθεν τῆς ἑστίας αὐτοῦ. Τὸ πλατυσμάτιον τοῦτο, εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ ἀτμολέβης ὑπερθερμανθῇ λόγῳ ἀνελλιποῦς τροφοδοτήσεώς του δι' ὕδατος ἢ ἄλλης αἰτίας, τήκεται, τότε δὲ ὁ ἀτμὸς τοῦ ἀτμολέβητος ἐκφεύγει ἐκ τῆς ὀπῆς καὶ σβήνει τὴν πυρὰν τῆς ἑστίας. Τὸ ἐν λόγῳ πλατυσμάτιον ἀσφαλείας καλεῖται πολλάκις καὶ *ἀσφαλιστικὴ συρίκτρα*, καθόσον κατὰ τὴν ἔκφυσιν τοῦ ἀτμοῦ διὰ τῆς ὀπῆς του προκαλεῖται συριγμός, διὰ τοῦ ὁποίου εἰδοποιεῖται ὁ ἐπιβλέπων τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀτμολέβητος περὶ τῆς ὑπερθερμάνσεως αὐτοῦ.
Δ. Κ. Α.

πλατυσμὸς (ὁ)· πλάτυνσις, ἐπέκτασις εἰς πλάτος· || ἀρχ., μεγαλαυχία, μεγαλορρημοσύνη.

— *[Ρητορ.] Πλατυσμὸς* ἢ *αὔξησις* καλεῖται τὸ σχῆμα λόγου, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς μεγαλοποίησιν τοῦ θέματος καὶ συγκίνησιν τοῦ ἀκροατοῦ· τοῦτο δὲ ἐπιδιώκει ὁ ρήτωρ ὁρμητικῶς καὶ ἐμπαθῶς ἀγανακτῶν, ἐλεῶν, ἐλέγχων. Ὁ πλατυσμὸς δὲν συνίσταται εἰς λεξιθηρίαν καὶ ἄκριτον λογόρροιαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ δαψίλειαν τῶν ἰδεῶν, εἰς τὴν τάξιν καὶ συλλογιστικὴν δύναμιν, εἰς τὴν κατὰ πλάτος καὶ βάθος λογικὴν ἐξέτασιν καὶ ἐπεξεργασίαν ἑκάστης ἰδέας ἢ ἐπιχειρήματος, ἵνα φανῶσιν ἀνώτερα ἢ πολυπληθέστερα τῶν ἤδη ρηθέντων. Ἐν γένει ὁ σκοπὸς τοῦ πλατυσμοῦ εἶναι νὰ δίδῃ τὴν καλυτέραν μορφὴν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ἢ τὰ γεγονότα, τὰ ἀναδεικνύῃ τὸ μέγεθος καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ νὰ κινῇ τ' ἀνάλογα πάθη. Ὁ πλατυσμὸς συντελεῖ οὕτως εἰς τὸ νὰ ἑλκύῃ τὴν εὔνοιαν τῶν ἀκροατῶν ἐν τῷ προοιμίῳ· νὰ προδιαθέτῃ διὰ τῆς πειστικότητος ἐν τῇ διηγήσει· νὰ ἐνισχύῃ τὰ ἰσχυρότερα καὶ νὰ ἐξασθενῇ τὰ τῶν ἐναντίων ἀποδεικτικὰ μέσα· νὰ κινῇ τὰ πάθη ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. Πᾶν τοῦτο πρέπει νὰ προχωρῇ κατ' ἐπίτασιν ἢ κατ' ἐπίβασιν κατὰ τὸν Λογγῖνον, δηλαδὴ ἀπὸ τῶν μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλύτερα, διότι ἄλλως ἐκπίπτει. Διὰ νὰ μὴ εἶναι δὲ φορτικὸς καὶ διὰ νὰ βοηθῇ τὰ συλλογιστικὰ ἡμῶν μέσα, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ δύναμιν καὶ χάριν· δύναμιν μὲν διὰ τὸ σύντομον, χάριν δὲ διὰ τὴν καλλιέπειαν καὶ τὰ ἄλλα καλολογικὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους. Ἐλαττώματα τοῦ πλατυσμοῦ εἶναι: 1) Ἡ ματαιοσπουδία, ἤτοι τὸ ἐκτιθέναι λεπτομερείας μηδαμινὰς καὶ ἀνωφελεῖς, αἵτινες προσκρούουν εἰς τὴν εὐαισθησίαν τοῦ ἀκροατηρίου. 2) Τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ἄγονον, ὅπερ ἂν προέρχηται ἐκ φυσικῆς τοῦ νοὸς ἀφυΐας, εἶναι δυσθεράπευτον· ἂν ὅμως προέρχηται ἐξ ἐλλείψεως πνευματικῆς καλλιεργείας, τότε θεραπεύεται διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἕξεως εἰς τὸ σκέπτεσθαι. 3) Ἡ πολυλογία, διότι ἐκ ταύτης ἐξασθενοῦσι τὰ ἐπιχειρήματα καὶ πνίγονται τὰ οὐσιώδη περιστατικὰ καὶ γεγονότα. Ὁ πλατυσμὸς γίνεται κυρίως ἐκ συναθροίσεως, ἐξ *ἀπαριθμήσεως τῶν μερῶν*, ἐκ τῶν *ἀντικειμένων*, ἐκ *παραθέσεως*, ἐκ τῶν περιστατικῶν.
Ι. Ε. Σ.

πλατύστερνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πλατὺ στέρνον, εὐρύστερνος.

Πλατύστομον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 328. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς οἰνοποιητικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 590. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸν μικροσυνοικισμὸν τῶν Λουτρῶν καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἡ σύστασις τῶν ὑδάτων τῶν ἰαματικῶν πηγῶν τῆς κοινότητος εἶναι ποικίλη. Αἱ πηγαὶ ἀναβλύζουν ἐκ διαφόρων τοποθεσιῶν, ἐντὸς χαράδρας παρὰ τὰς ὑπωρείας λόφου τινός. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι εἶναι σιδηροῦχοι, ἄλλαι θειοῦχοι, ἄλλαι ἀλκαλικαί, ἄλλαι ὀξυανθρακικαί. Ἡ θερμοκρασία των κυμαίνεται μεταξὺ 26°—36°. Ἐνδείκνυνται κατὰ τῶν χρονίων ρευματισμῶν, ἀρθριτισμῶν, νευραλγιῶν, ψωριάσεων καὶ δερματικῶν παθήσεων. Ἡ λουτρικὴ περίοδος διαρκεῖ ἀπὸ Ἰουνίου—Σεπτεμβρίου.

Πλατυτέρα. Ἡ ἐκ τῶν εἰκόνων τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς κεντρικῆς κόγχης τοῦ Ἁγίου Βήματος ζωγραφουμένη πάντοτε εἰκών. Ἀπεικονίζεται δὲ αὕτη ἐπὶ θρόνου καθημένη καὶ φέρουσα εἰς τὰς ἀγκάλας της τὸ παιδίον Ἰησοῦν. Ἡ ὀνομασία Πλατυτέρα ὀφείλεται ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου: «Χαῖρε, σκέπη τοῦ κόσμου πλατυτέρα νεφέλης».
Β. Λ. Κ.

— **Πλατυτέρα**. Μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν Κερκύρᾳ εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν. Ἱδρύθη τῷ 1714 ὑπὸ τῶν μοναχῶν Νεκταρίου καὶ Νικοδήμου, κοσμεῖται δὲ ὑπὸ ἀξιολόγων βυζαντινῶν εἰκόνων τῶν ζωγράφων Κουτούζη καὶ Καντούνη. Ἐν τῇ μονῇ ὑπάρχουν οἱ τάφοι τοῦ Κυβερνήτου

Digitized by Google

οάννου Καποδιστρίου, τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύου καὶ τοῦ ἥρωος τοῦ Σουλίου Φώτου Τζαβέλλα. μοναχοί, ζῶντες κοινοβιακῶς κατὰ τὸ ἁγιορειτὸν σύστημα, ἀνέρχονται σήμερον εἰς 14. π. θ. ε.

Πλατύφυλλον *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γερδελῆ.*

πλατύφυλλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πλατέα ιλλα: «πλατύφυλλος βασιλικός», ἀντίθ. *στενόφυλλος.*

Πλατὼ (Plateau). —1) ***Ἰωσὴφ-Ἀντώνιος-Φερνάνδος.*** Βέλγος φυσικὸς (1801—1883). Ἐχρημάσε καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φυσικῆς καὶ τῆς τρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γάνδης καὶ ετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν. φεῦρε τὸ ἀνορθοσκόπιον καὶ ἔγραψε: «Πραγματία περὶ τῶν ἐντυπώσεων τῶν προκαλουμένων ὑπὸ ῦ φωτὸς ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ ὀργάνου», «Στατιστικὴ ωρητικὴ καὶ πειραματικὴ περὶ τῶν ὑγρῶν ὑπὸ τὴν ίδρασιν τῆς μοριακῆς δυνάμεως», «Περὶ τῶν ἐγχρωον ἀντικειμένων». —2) ***Φήλιξ-Αὔγουστος.*** Βέλγος σιοδίφης (1841—1883). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. ετέλεσε καθηγητὴς τῆς ζωολογίας ἐν τῷ πανεστημίῳ τῆς Γάνδης. Αἱ σπουδαιότεραι ἔρευναι ὶ μελέται αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐντομογίαν. θ. κ.

Πλάτωμα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τὸ ὑπὲρ τὸ ἀκρωιον τῆς Ὀχθωνιᾶς τῆς Εὐβοίας ὑψίπεδόν του. Σ. Ε. Λ.

ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΠΛΑΤΩΝ
Α' *Βίος τοῦ Πλάτωνος.*
Β' *Συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος.*
α') Γενικά.
β') Χρόνος τῆς συγγραφῆς καὶ χρονολόγησις τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων.
1. Αἱ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρίαι.
2. Ὑπαινιγμοὶ εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς συγχρόνου του ἱστορίας.
3. Σχέσις τοῦ Πλάτωνος πρὸς φιλοσόφους καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς ἄνδρας τῶν χρόνων του.
4. Ἀναφορὰ συγγραμμάτων τοῦ Πλάτωνος εἰς ἄλληλα.
5. Τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῶν διαλόγων.
6. Ἡ καλλιτεχνικὴ τῶν διαλόγων διάρθρωσις.
7. Ἡ γλῶσσα.
8. Χρονολογικαὶ κατατάξεις.
γ') Ἀνάλυσις τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος.
δ') Πλατωνικὸν ὕφος.
Γ' *Πλατωνικὸν ζήτημα.*
ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
Α' *Ὁ Πλάτων καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ.*
1. Παλαιαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν.
2. Ἡ ἐκ τοῦ Σωκράτους ἐπίδρασις.
3. Ὁ Πλάτων καὶ οἱ πυθαγόρειοι.
Β' *Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος.*
Γενικά.
1. Ἡ περὶ ἰδεῶν διδασκαλία.
2. Ἡ περὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου φιλοσοφία.
3. Ἡ ἀπάρνησις καὶ ἡ κάθαρσις τοῦ κόσμου.
4. Ὁ ἀνθρώπινος βίος.
α' Ἡ θρησκεία.
β' Σχέσεις θρησκείας καὶ πολιτείας.
γ' Ἡ πολιτεία.
δ' Ἡ τέχνη.
ε' Ἡ ἐπιστήμη.
Γ' *Γενικὴ ἀνασκόπησις.*
Παράδοσις, χειρόγραφα, ἐκδόσεις τοῦ Πλάτωνος.
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Πλάτων. Ἕλλην φιλόσοφος καὶ συγγραφεύς. **Α'. *Βίος τοῦ Πλάτωνος.*** Ὁ Πλάτων ἐγεννήθη ν Ἀθήναις (δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐγεννήθη ν Αἰγίνῃ) τὴν 26ην ἢ 27ην Μαΐου (Θαργηλιῶος) τοῦ 427 ἢ κατ' ἄλλας εἰδήσεις τὴν 5ην ἢ 6ην Ἰουνίου τοῦ 428 π. Χ. ἤτοι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431—404 π.Χ.), τοῦ ὑψίστου τούτου σημείου τῆς ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὅπερ περιεῖχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν παρακμὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ *Ἀρίστων* ἀνῆγε τὸ γένος του εἰς τὸν Κόδρον, ἡ μήτηρ δὲ αὐτοῦ *Περικτιόνη* εἰς τὸν Σόλωνα. Πρὸς μητρὸς ἦτο συγγενὴς πρὸς τοὺς Κριτίαν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν Τριάκοντα καὶ ἔξοχον σοφιστὴν καὶ ποιητήν, καὶ Χαρμίδην ἐπίσης, καὶ δὴ ὁ μὲν Κριτίας ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος, ὁ δὲ Χαρμίδης ἕνας τῶν Τριάκοντα, ἀδελφὸς τῆς μητρός του. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ Πλάτωνος ἦτο τὸ τοῦ πάππου του, τουτέστι *Ἀριστοκλῆς*, *Πλάτων* δὲ ὠνομάσθη, ὡς λέγεται, διὰ τὸ ἔχειν πλατέα τό τε στέρνον καὶ τὸ μέτωπον. Ἂν καὶ ἡ γέννησίς του συμπίπτει πρὸς ἐπιφανεστάτην ἐποχὴν τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας, δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἀκριβῶς πολλὰς λεπτομερείας τοῦ βίου του, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ περὶ πλείστων ἄλλων ἐνδόξων συγγραφέων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Αἱ Ἀθῆναι εἶναι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ κέντρον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ βίου· ζωηρὰ κίνησις ἐπικρατεῖ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς πόλεως βίῳ, ἡ νίκη τῆς δημοκρατίας εἶχεν ἐξασφαλισθῆ, ἀκριβῶς ὅμως ἕνεκα τούτου ὀξύνονται αἱ ἀντιθέσεις τοῦ πλούτου καὶ τῆς πενίας, τῶν ὀλίγων καὶ τοῦ ὄχλου. Ἐκ τῆς ἀναπτυχθείσης ταύτης ζυμώσεως παράγονται τὰ ὕψιστα δημιουργήματα τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ δραματικὴ ποίησις ἀνυψοῦται εἰς τὸ ἐπιφανέστατον σημεῖον τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, ἡ δὲ πόλις βρίθει λαμπρῶν ἀγαλμάτων καὶ ἐνδόξων τεχνουργημάτων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Περικλῆς εἶχεν αὐτὴν διακοσμήσει. Ἡ ρητορικὴ τέχνη ἐν τῷ νέῳ πολιτεύματι ἐξελίσσεται καὶ τελειοποιεῖται, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ ἡ πεζογραφία. Κατὰ τοὺς χρόνους ἀκριβῶς τούτους τοῦ πολέμου ὁ Θουκυδίδης συνέγραψε τὸ μέγα ἱστορικὸν ἔργον του. Εἶναι ἤδη μικρὸς παῖς ὁ Πλάτων κατὰ τὸ 421 π. Χ. ὅτε συνήφθη εἰρήνη μὲ τὴν Σπάρτην, καὶ ἀναφώσκει πάλιν ἡ ἐλπὶς εὐημερίας τινὸς διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ ἐν Ἀθήναις δὲν ὑπάρχει στιβαρά τις χείρ, ἥτις νὰ διευθύνῃ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως ἐν συνειδήσει τῆς εὐθύνης ἣν ἀναλαμβάνει. Παρασύρεται διὰ τοῦτο ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς τὸ ἀπαίσιον τόλμημα τῆς Σικελικῆς ἐκστρατείας, ἥτις ἀνάπτει ἐκ νέου τὸν πρὸς τὴν Σπάρτην ἀγῶνα καὶ ἐπέρχεται ἡ καταστροφὴ τῆς δυνάμεως τῆς ὑπερηφάνου πόλεως (413). Ὁ Πλάτων ἔχει ἤδη ἡλικίαν τινὰ ἡ ὁποία ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ βαθεῖαν ἀνάμνησιν τῆς μεταστροφῆς ταύτης τῆς πόλεώς του. Ἔφηβος γενόμενος ὁ Πλά-

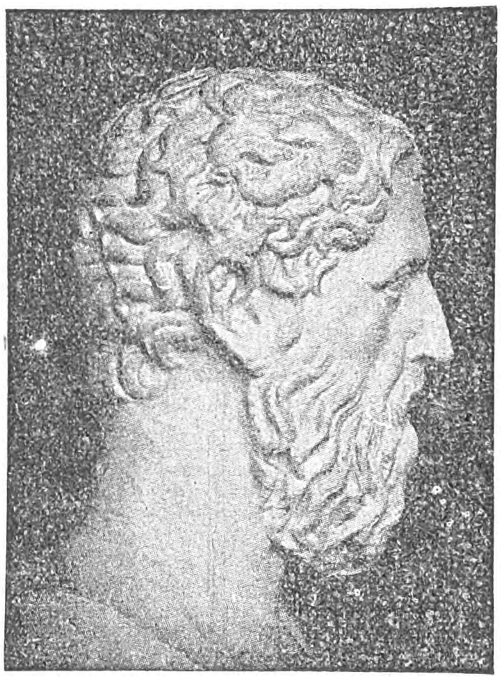

Πλάτων.
[Κατὰ τὴν ἐν Holkam Hall προτομήν.]

των θὰ ὑπηρέτησε πάντως στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἂν καὶ δὲν ἔχομεν περὶ τούτου βεβαίας εἰδήσεις (ὡς τοῦτο ἀσφαλῶς γνωρίζομεν διὰ τοὺς δύο ἀδελφούς του Γλαύκωνα καὶ Ἀδείμαντον. Πολιτ. 368, α). Πιθανώτατον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Πλάτων μετέσχε τῆς μεγάλης ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίας (406 π. Χ.). Ὀλίγα ἔτη πρότερον φαίνεται ὅτι ἐγνώρισε τὸν Σωκράτη, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζεν ἤδη ὁ περίφημος θεῖός του Κριτίας ἐξ ἰδιωτικῶν προφανῶς οὗτος κέρδος διὰ τὰ σχέδιά του ἐκ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ φιλοσόφου διδασκαλίας.

Πολλοὶ ἀναφέρονται οἱ διδάσκαλοι τοῦ νεαροῦ Πλάτωνος· ὁ ἐν τῷ διαλόγῳ «Ἐρασταῖς» ἀναφερόμενος Διονύσιος, φέρεται ὅτι ἐδίδαξεν αὐτὸν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, Ἀρίστων ὁ Ἀργεῖος γυμναστικήν, ὁ Δράκων ὁ μαθητὴς τοῦ Δαίμονος, καὶ ὁ Μέτελλος (ἢ Μέγιλλος) ὁ Ἀκραγαντῖνος μουσικήν. Φαίνεται ὅτι πρὸ τοῦ Σωκράτους εἶχε διδαχθῆ ὑπὸ τοῦ Κρατύλου τὰ τῆς ἡρακλειτείου φιλοσοφίας. Καὶ πρὸς τὸν Σωκράτη δὲ ἀναστρεφόμενος φαίνεται ὅτι δὲν παρημέλησε καὶ ἄλλας φιλοσοφικὰς διδασκαλίας νὰ γνωρίσῃ, οὕτω δὲ ἰδίαν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὁδὸν βαδίζων νὰ προβῇ εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ ἰδίων ὅλως φιλοσοφημάτων, ὡς εἶναι μεταξὺ ἄλλων ἡ περίφημος περὶ *ἰδεῶν* διδασκαλία του, ἥτις κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἶναι ἐπιγέννημα τῶν διδαγμάτων τῆς ἡρακλειτείου καὶ σωκρατικῆς φιλοσοφίας.

Ὁ Πλάτων λοιπὸν ἔτυχε τῆς ἐπιμεμελημένης ἐκείνης ἀγωγῆς, τῆς ὁποίας ἐτύγχανον οἱ υἱοὶ πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν ἀθηναϊκῶν οἰκογενειῶν, φέρεται δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἐβραβεύθη εἰς γυμναστικοὺς καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας. Περαιτέρω παραδίδεται ὅτι κατεγίνετο καὶ μὲ τὴν ποίησιν (διὰ πεζογράφον διαμορφώσαντα ἴδιον εἶδος λόγου καὶ τυχόντα γνησίας ἀθηναϊκῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι τοῦτο ἀπίθανον) καὶ ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ διαγωνισθῇ καὶ κατὰ τὰ Διονύσια διὰ τραγῳδιῶν. Ἡ γνωριμία του ὅμως, εἰκοσαετοῦς ἤδη, μὲ τὸν Σωκράτη καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προελθοῦσα ἐπίγνωσις τῆς ἀνεπαρκοῦς διὰ τὴν ποίησιν παρασκευῆς του, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπόσχῃ τῆς ποιήσεως καὶ νὰ καύσῃ (ὡς λέγεται) τὰ ποιήματά του («Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε· Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει»). Ὁ ζωηρὸς καὶ εὐφάνταστος νεανίας θὰ ᾐσθάνθη ὡς εὐεργέτημα τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποβάλῃ τὴν φαντασίαν του εἰς τὴν αὐστηρὰν τῆς σωκρατικῆς λογικῆς κρίσιν, ἡ δ' ἐπ' αὐτὸν ἐπίδρασις τοῦ Σωκράτους θὰ συνετέλεσε πάντως εἰς τὸ νὰ ἀπόσχῃ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν Τριάκοντα, πρὸς δύο τῶν ὁποίων, ὡς εἴδομεν, στενώτατα ἐσυγγένευεν. Ὅτι καὶ ζῶντος τοῦ Σωκράτους συνέγραψε διαλόγους τινὰς περιγράφοντας τὰ τῆς δράσεως καὶ διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους εἶναι λίαν πιθανόν, καὶ συνῳδεῖ πληρέστατα πρὸς τὰς γνωστὰς ἀποπείρας του πρὸς συγγραφὴν ποιημάτων πρὶν ἢ γνωρίσῃ τὸν Σωκράτη. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Τριάκοντα ἴσως πρὸς στιγμὴν νὰ ἐσκέφθη νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του, ἡ ἐπελθοῦσα ὅμως κατηγορία καὶ καταδίκη τοῦ Σωκράτους, ὃν δὲν ἠδυνήθη αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι του νὰ σώσωσιν, ἔτρωσε τὴν ἠθικήν του συναίσθησιν, οὕτως ὥστε ἀπέσχε πάσης συνεργασίας πρὸς τοὺς δολοφόνους τοῦ διδασκάλου του. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του γίνεται πολλαχοῦ καταφανὴς ὁ βαθὺς σεβασμὸς ὃν ᾐσθάνετο πάντοτε πρὸς τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα καὶ πρὸς τὴν ἄδολον προσπάθειαν τοῦ διδασκάλου του δι' ἀληθῆ γνῶσιν. Ἡ δὲ χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τῶν νόμων τῆς πόλεως ἐγκαρτέρησις τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν θάνατον, παρέμειναν ἀνεξάλειπτα ἐν τῇ μνήμῃ του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους (399) ἦλθε μετ' ἄλλων μαθητῶν τοῦ ἀποθανόντος φιλοσόφου εἰς Μέγαρα πρὸς τὸν Εὐκλείδην. Ἐκ Μεγάρων ἐπανῆλθε πιθανῶς μετ' οὐ πολὺ πάλιν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ ἐπὶ μικρὸν παρέμεινε διδάσκων πάντως ἐν στενῷ κύκλῳ μαθητῶν. Μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι διεκόπτοντο διὰ προσκαίρου πάλιν διατριβῆς ἐν Ἑλλάδι, ὡς πιθανώτατα συνέβη κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (395/394) ὅτε ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὰ ταξίδιά του ταῦτα, εἰς τὰς περὶ τῶν ὁποίων μαρτυρίας τῶν παλαιῶν συνυφαίνονται καὶ μυθεύματα μὲ τὴν ἱστορίαν, ἦλθε πιθανώτατα εἰς Αἴγυπτον (πάντως κατὰ τὸ 395 π. Χ. μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου), ἔνθα ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἱστορίαν, μαθηματικὰ καὶ ἀστρονομίαν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ εἰς Κρήτην καὶ Κυρήνην, ἔνθα ἴσως ἐγνώρισε τὸν μαθηματικὸν Θεόδωρον. Ἀκριβέστερον γνωρίζομεν μόνον τὰ κατὰ τὸ ταξίδιόν του (περὶ τὸ 389 π. Χ.) εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, τὸ ὁποῖον μεγίστην ἐπίδρασιν ἔσχεν ἐπὶ τὴν μετὰ ταῦτα πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ φιλοσόφου. Τί ἀκριβῶς παρεκίνησε τὸν Πλάτωνα νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ ἴδῃ τὰς χώρας ταύτας, δὲν γνωρίζομεν. Ἀμφιβόλου ἀξίας εἶναι ἡ εἴδησις τῶν παλαιῶν ὅτι ἤθελε νὰ ἴδῃ τὰ ἡφαίστεια τῶν χωρῶν τούτων. Ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἐγνώρισε τὰ τῶν Πυθαγορείων, ἐμυήθη δὲ περισσότερον καὶ εἰς τὰ τῶν Ὀρφικῶν, οἵτινες βαθεῖαν ἔσχον ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος· ἴσως μάλιστα ἡ ἐπὶ τὸ μεταφυσικώτερον, ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ, τροπὴ τοῦ πνεύματός του, ὡς τοῦτο ἐν ὡρισμένοις συγγράμμασιν αὐτοῦ καταφαίνεται, ἔλαβεν ἐντεῦθεν τὴν πρὸς τοῦτο ὤθησίν της, ὅπως πάλιν ἀφ' ἑτέρου εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἐκαρποφόρει παρὰ τῷ φιλοσόφῳ ἐὰν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἐκ φύσεως αὕτη ἡ θρησκευτικὴ καὶ μεταφυσικὴ ἢ καὶ μυστικὴ αὐτὸ τοῦτο τάσις. Ἐν Σικελίᾳ ἐγνώρισε καὶ προσηταιρίσθη νεανίαν, εὐγενῶν καὶ ὑψηλῶν φρονημάτων καὶ σχεδίων, τελείως ἀφοσιωθέντα εἰς αὐτόν, τὸν Δίωνα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀδελφὴν Ἀριστομάχην εἶχε σύζυγον ὁ τύραννος Διονύσιος. Τοῦ Διονυσίου ἀφ' ἑτέρου θυγατέρα ἐκ προτέρου γάμου εἶχε σύζυγον ὁ Δίων. Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ αἰτία τῆς προσελεύσεως τοῦ φιλοσόφου εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Συρακουσῶν. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη παράδοσις νὰ ἐπισκέπτωνται, καλούμενοι ἢ αὐτόκλητοι, τὴν Σικελικὴν χώραν ἐπιφανεῖς Ἕλληνες σοφοὶ καὶ συγγραφεῖς, ὡς τοῦτο ἔπραξεν ὁ Σιμωνίδης, ὁ Βακχυλίδης, ὁ Πίνδαρος, ὁ Αἰσχύλος καὶ εἴ τις ἄλλος. Βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ τῶν σωκρατικῶν ἦλθον εἰς Σικελίαν ὁ Ἀρίστιππος καὶ ὁ Αἰσχίνης. Διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Δίωνος ἦλθεν εἰς πολιτικὴν συνδιάλεξιν καὶ συζήτησιν ὁ ἰσχυρὸς καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν ἀξιόλογος ἡγεμὼν (ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότατος ἡγεμὼν τῶν μεταξὺ τοῦ Περικλέους καὶ Φιλίππου χρόνων) πρὸς τὸν σχεδὸν ὁμήλικα φιλόσοφον (ὁ Πλάτων ἦγε τότε τὸ 40όν, ὁ Διονύσιος τὸ 43ον ἔτος τῆς ἡλικίας του) παρευρισκομένου καὶ τοῦ εἰκοσαετοῦς Δίωνος.

Ἡ συνδιάλεξις ὅμως αὕτη ἔσχεν ἀπροσδόκητα καὶ θλιβερὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸν Πλάτωνα, διότι ἀπεπέμφθη οὗτος σκαιῶς καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποπλεύσῃ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' εἴτε τυχαίως εἴτε τῇ ὑποκινήσει τοῦ Διονυσίου (ἴδε τὰ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Δίωνος ἱστορούμενα) συνελήφθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ πειρατῶν καὶ ἐπωλήθη ἐν Αἰγίνῃ (πολεμούσῃ τότε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους) ὡς δοῦλος. Εὐτυχῶς ἐξηγόρασεν αὐτὸν ὁ ἐκ Κυρήνης πλούσιος Ἀννίκερις, ὅστις ἤδη ἐγνώριζε τὸ ὄνομα τοῦ Πλάτωνος (ἦτο λοιπὸν ἤδη διὰ τῶν συγγραμμάτων του γνωστὸς) καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν

Digitized by Google

ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, χωρὶς νὰ δεχθῇ ἐπιστροφὴν τῶν λύτρων, ἅτινα ἀμέσως συνέλεξαν οἱ φίλοι τοῦ Πλάτωνος, λέγων ὅτι εἶναι ὑπερήφανος διότι ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὸν ἄνδρα. Τὴν χρονολογίαν τοῦ γεγονότος τούτου (εἶναι ἡ μόνη σχεδὸν χρονολογία ἐκ τοῦ βίου τοῦ Πλάτωνος, τὴν ὁποίαν μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν) γνωρίζομεν ἀσφαλῶς· εἶναι τὸ ἔτος 388 π. Χ. Μὲ τὰ χρήματα ταῦτα ἠγόρασε τότε ὁ Πλάτων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἥρωος Ἀκαδήμου (Ἑκαδήμου) χῶρον ἢ κῆπόν τινα πρὸς ἵδρυσιν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἣν εἶχε ἀποφασίσει νὰ ἱδρύσῃ. Καὶ ὁ τόπος οὗτος, εὑρισκόμενος περίπου ἐν τῇ σημερινῇ τοπωνυμίᾳ Καθήμεια, διασκευασθεὶς μετὰ ταῦτα διὰ οἰκιῶν καὶ διδακτικῶν ἱδρυμάτων καὶ δι' οἰκονομικῶν μέσων ἐξασφαλισθεὶς, ἐγένετο ἡ μόνιμος ἑστία τῆς πλατωνικῆς σχολῆς ἐπὶ ἐννεακόσια καὶ πλέον ἔτη, τουτέστι μέχρι τοῦ 529 μ. Χ., ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐξεδίωξε καὶ τὰ τελευταῖα μέλη τῆς σχολῆς ταύτης, ἅτινα κατέφυγον εἰς τὴν Περσίαν. Ἐν τῷ νέῳ ἱδρύματί του ἔζησεν ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε σχεδὸν ἔτη ὁ Πλάτων, ἀπέχων ἑκουσίως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, καὶ μόνον περὶ ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ζητήσεις μετὰ φίλων καὶ πολυαρίθμων μαθητῶν ἀσχολούμενος. Αἱ συζητήσεις αὗται ἐν τῇ πλατωνικῇ Ἀκαδημείᾳ δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς συζητήσεις ἀποσκοποῦσαι συστηματικὴν ὀργάνωσιν πασῶν τῶν ἐπιστημονικῶν ἡμῶν γνώσεων εἰς ἑνιαῖον ὅλον, κατὰ τὰ σημερινὰ Πανεπιστήμια ἢ Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Παρεῖχον μὲν ἄφθονον ὕλην πρὸς συζήτησιν ἢ ἐπεξεργασίαν (καὶ ἐκ τούτων πάντως ὁ Ἀριστοτέλης απεκόμισε τὰς γνώσεις ἃς βραδύτερον συστηματικῶς ἐπεξειργάσθη καὶ κατέγραψε), ἀλλὰ δὲν ἐσκόπουν τὴν συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν μιᾶς ἑνότητος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν.

Τῷ 367 π. Χ. ἀποθανόντος τοῦ τυράννου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου («προτέρου») προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ νέου ὁμωνύμου πρὸς τὸν πατέρα του τυράννου Διονυσίου Β', τριακονταετοῦς περίπου (πάντως τῇ συμβουλῇ τοῦ θείου αὐτοῦ Δίωνος, ἀποβάντος ἤδη ἐξόχου πολιτικοῦ καὶ διπλωμάτου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Πλάτων καθ' ὅλον τὸν μεταξὺ χρόνον θὰ εἶχε πάντως ἐπικοινωνίαν, εἰ καὶ τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται ῥητῶς), νὰ ἔλθῃ εἰς Συρακούσας ἵνα διαρρυθμίσῃ τὰ πράγματα κατὰ τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχάς του. Παρακινούμενος πρὸς τοῦτο ὑπὸ φίλων καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τοῦ Δίωνος, ἀνέλαβε, διστάζων ὅμως περὶ τῆς ἐπιτυχίας, τὸν νέον πλοῦν, ὁ ἤδη ἑξηκοντούτης Πλάτων καὶ ἦλθε πάλιν εἰς Συρακούσας. Οὐ μόνον δὲ ἕνεκα τῆς ἡλικίας του ἀμφεταλαντεύθη ὁ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ἐπιγνώσεως ἣν εἶχεν ὅτι μετέβαινε εἰς τὴν τυραννίδα καὶ ἐξουσίαν νεαροῦ ἡγεμόνος, αὐτὸς ὁ ἤδη μέγα κῦρος ἔχων καὶ τοὺς ἄλλους συμβουλεύων, ἔθετε δὲ εἰς κίνδυνον οὕτω καὶ τὰς φιλοσοφικάς του περὶ πολιτείας δοξασίας καὶ τὴν ἄλλην εὐχάριστον αὐτοῦ ἀσχολίαν («καταλιπὼν τὰς ἐμαυτοῦ διατριβάς, οὔσας οὐκ ἀσχήμονας» Ἐπιστ. Ζ'). Ἐκτὸς τούτων δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι καταπολεμήσει, ὡς ἤθελε, τὰ συστήματα τῆς ἀρχαιοτέρας φιλοσοφίας. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι πρέπει νὰ ἔχῃ τις ὑπ' ὄψιν. Ἡ ἀρχικὴ γνωριμία τοῦ φιλοσόφου μὲ τὸν Δίωνα εἶχε διανοίξει εἰς αὐτὸν νέους ὁρίζοντας ἐφαρμογῆς τῶν περὶ πολιτείας θεωριῶν του, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ὁ Δίων δὲν θὰ ἀνελάμβανέ ποτε τὴν ὑψίστην ἀρχήν. Ἀλλ' ὅμως ὁ Δίων ἐφαντάζετο ὅτι θὰ ἠδύνατο καὶ οὕτω νὰ διευθύνῃ τὰς τύχας τῆς Σικελίας καὶ δὴ κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ φίλου καὶ φιλοσόφου διδασκάλου του. Ἀφ' ἑτέρου πόθος τοῦ Πλάτωνος θὰ ἦτο νὰ ἐφαρμόσῃ ποτὲ ἐπὶ τέλους τὰς θεωρίας του καὶ ἐν τῇ πράξει, διὰ νὰ μὴ χαρακτηρίζηται ὡς μὴ πρακτικὸς φιλόσοφος, κενοὺς λόγους διακηρύττων καὶ ἀνεφάρμοστα ὅλως πρεσβεύων. Ὑπεράνω τῶν τελευταίων εἴκοσιν ἐτῶν τοῦ γηράσκοντος Πλάτωνος ἐπιφαίνεται μέγα φῶς, ἀλλὰ καὶ πυκνὴ ἔπειτα σκιά, ἕνεκα τῶν πολυειδῶν παθημάτων του, ἅτινα οὐ μόνον ἐπὶ τὴν συγγραφικὴν αὐτοῦ τέχνην ἐπέδρασαν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸν ψυχικὸν βίον του. Παραδώσας λοιπὸν τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς του εἰς τὸν Εὔδοξον ἀπέπλευσε τὸ δεύτερον, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 356, εἰς Σικελίαν. Εἰς τὸν Τάραντα, φαίνεται, ἐγνώρισε καὶ συνεδέθη διὰ στενῆς καὶ ἀναλλοιώτου φιλίας μὲ τὸν φιλόσοφον μαθηματικὸν καὶ πολιτικὸν Ἀρχύταν (τὸν φίλον ἤδη τοῦ ἀποθανόντος Διονυσίου Α') ὅστις κατ' οὐσίαν διῴκει τὰ τῆς ἰσχυρᾶς πόλεώς του.

Γενόμενος δεκτὸς ἐν Σικελίᾳ κατ' ἀρχὰς μετὰ τιμῶν πολλῶν δὲν ἐβράδυνε μόλις μετὰ τέσσαρας μῆνας νὰ ἴδῃ ἑαυτόν τε καὶ τὸν Δίωνα πάλιν ὑπὸ τῶν αὐλικῶν ὑπονομευόμενον, τὸν Δίωνα μάλιστα καὶ ἐκδιωκόμενον εἰς Ἰταλίαν. Ἐξορισθέντος τοῦ Δίωνος (ὁ Δίων ἦλθε μετὰ ταῦτα μετά τινων ὀπαδῶν του εἰς Ἑλλάδα) ἐζήτησεν ὁ Πλάτων τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ ταύτην ὁ Διονύσιος, φοβούμενος τὴν κοινὴν χλεύην ὅτι συνεχρόνισεν ἀμέσως πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ὁποῖον μετεκάλεσε διὰ νὰ θεωρηθῇ αὐτὸς ὡς ἡγεμὼν φιλοσοφῶν, ἠρνεῖτο νὰ παράσχῃ· τοὐναντίον ἐπεδαψίλευσε περισσοτέρας ἀκόμη τιμὰς εἰς τὸν φιλόσοφον. Πιθανὸν εἶναι μάλιστα ὅτι καὶ φιλία τις στενωτέρα καὶ εἰλικρινεστέρα ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἐπιδεικνυομένης φιλομαθείας, κατὰ βάθος ὅμως δὲν ἠδύνατο ὁ σύνδεσμος οὗτος νὰ ἔχῃ πολλὰ ἀποτελέσματα, διότι ὁ μὲν Πλάτων δὲν ἠδύνατο νὰ φανῇ ἄπιστος εἰς τὸν ἐξόριστον Δίωνα, ὁ δὲ Διονύσιος γνωρίζων ἢ καὶ αἰσθανόμενος τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαχθῇ αἰσθήματός τινος φιλυποψίας πρὸς τὸν Πλάτωνα, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε καὶ οἱ σύμβουλοί του δεξιῶς ὑπεδαύλιζον. Πολεμικαὶ περιπλοκαὶ ἐν Ἰταλίᾳ διηκόλυναν εἰς τὸν Πλάτωνα τὴν οἴκαδε ἐπιστροφήν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς Σικελίαν παρελθόντος τοῦ πολέμου, ὅτε, ὡς ὑπισχνεῖτο ὁ Διονύσιος, καὶ ὁ Δίων θὰ μετεκαλεῖτο ἐκ τῆς ἐξορίας. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ δύο ἄνδρες ἀπεχωρίσθησαν ἀλλήλων ὡς φίλοι, ἀφοῦ ἄλλως τε ὁ Πλάτων διηυκόλυνε συμμαχίαν τοῦ Διονυσίου πρὸς τὸν Ἀρχύταν. Ἀλλὰ καὶ τὸ διάστημα τῆς ἀπομονώσεως τοῦ Πλάτωνος ἐν Συρακούσαις δὲν παρῆλθεν ἀχρησιμοποίητον διὰ τὸν φιλόσοφον. Ἡ ἄμεσος, ἔστω καὶ θεωρητική, παρακολούθησις τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους, καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ δύναμις τῆς τυραννίδος εἶναι μεγάλη καὶ ἀποτελεσματική, ἀρκεῖ μόνον νὰ καθοδηγῆται ὑπὸ ὀρθῆς θελήσεως καὶ ὑπὸ φρονήσεως, θὰ παρέσχεν εἰς αὐτὸν πολὺ φιλοσοφικὸν ὑλικόν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἦλθεν εἰς ἀμεσωτέραν συνάφειαν πρὸς τοὺς Πυθαγορείους καὶ τὰ φιλοσοφήματά των.

Εἰς Ἀθήνας ἐπανελθὼν ἀνέλαβε πάλιν τὴν διοίκησιν τῆς σχολῆς του καὶ ἐχρησιμοποίησε τὰ ποικίλα διδάγματα τοῦ ταξιδίου του (ἐν τοῖς διαλόγοις «Σοφιστῇ» καὶ «Πολιτικῷ»). Ὁ Δίων ἔζη τοὺς χρόνους τούτους ἐν Ἀθήναις ὡς ἀληθὴς ἡγεμών, ἔχων τοὺς πόρους τῶν ἐν Σικελίᾳ κτημάτων του, καὶ πολυειδῶς ἐκδηλῶν τὴν μεγάλην πρὸς τὸν Πλάτωνα καὶ τὴν Ἀκαδήμειαν εὐνοίαν του. Περιελθὼν τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐτύχεν πλείστων τιμῶν, ἐν Σπάρτῃ μάλιστα ἀνεκηρύχθη καὶ ἐπίτιμος πολίτης, ἥτις τιμή, ὡς γνωστόν, σπανιώτατα ἀπενέμετο, καὶ ἐν Ἀθήναις ἀπέκτησε πολλὰ δικαιώματα. Πάντα ταῦτα ὅμως καθίστων τὸν Διονύσιον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φιλύποπτον διὰ τὰς διαθέσεις τοῦ Δίωνος.

Μετὰ πάροδον πέντε ἐτῶν ἐθεώρησεν ὁ Πλάτων (δεσμευόμενος διὰ τῆς ὑποσχέσεώς του καὶ ἐξ ἄλλων πρὸς τούτοις λόγων) ἀναγκαῖον νὰ ἐπιχειρήσῃ πάλιν νέαν, τρίτην (361 π. Χ.) ἀποδημίαν («ἐλθεῖν ἐμὲ τὸ τρίτον εἰς τὸν πορθμὸν τὸν περὶ τὴν Σκύλλαν 'ὄφρ' ἔτι τὴν ὀλοὴν ἀναμετρήσαιμι Χάρυβδιν», ὡς λέγεται ἐν τῇ περιφήμῳ ἑβδόμῃ ἐπιστολῇ του). Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου τῇ 12 Μαΐου 361 εὑρίσκετο ἤδη ἐν Συρακούσαις. Ἡ ἀποτυχία ὅμως τοῦ σκοποῦ τῆς νέας ταύτης ἀποδημήσεως τοῦ φιλοσόφου δὲν ἐβράδυνε νὰ φανῇ ἀμέσως. Εἰς φιλοσοφικὴν συζήτησιν περὶ τῶν ὑψίστων λόγων τῆς φιλοσοφίας ἐξέθηκεν ὁ Πλάτων τὰς ἐνδομύχους καὶ ἀσαλεύτους αὐτοῦ περὶ τῆς φιλοσοφίας πεποιθήσεις, ἐν τῇ ἐλπίδι νὰ ἐξεγείρῃ ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀφοσίωσιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ τυράννου. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων συνεκίνησε τὸν τύραννον. Ἡ ῥῆξις ἔγινε καταφανὴς ὅτε ὁ Πλάτων ὑπερεμάχησε θερμῶς παρὰ τῷ τυράννῳ τῆς μετακλήσεως τοῦ Δίωνος. Ὁ Διονύσιος εἶχεν ἤδη πρότερον ἀποπειραθῇ νὰ δηλητηριάσῃ τὴν πρὸς τὸν Δίωνα φιλίαν τοῦ φιλοσόφου. Ὁ Πλάτων ὅμως παρέμεινε πιστὸς καὶ συνεβούλευε τοὐναντίον τὸν Διονύσιον λέγων ὅτι μόνη ἡ δικαιοσύνη καθιστᾷ πάντα τινά, καὶ ἰδίως τοὺς ἄρχοντας, εὐδαίμονας, ἄδικος δὲ καὶ τυραννικὴ ἀρχὴ ἀπομονώνει τὸν τύραννον καὶ ἀφαιρεῖ αὐτὸν πᾶσαν ἐν τῷ βίῳ χαράν. Προέβη δ' ἔτι περαιτέρω ὁ Πλάτων ἐλέγχων τὰς πράξεις τοῦ τυράννου καὶ ὑπερασπίζων φίλους τοῦ Δίωνος. Κατέστη λοιπὸν ὕποπτος. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἀρχύτου, ὅστις εἶχεν ἐγγυηθῆ εἰς τὸν φιλόσοφον τὴν προσωπικήν του ἀσφάλειαν καὶ ἄλλων Πυθαγορείων ἐσώθη ὁ αἰχμάλωτος καὶ περὶ τῆς ζωῆς ἤδη κινδυνεύων Πλάτων («ἐγὼ μὲν ἔξω βλέπων ἔζων, καθάπερ ὄρνις ποθῶν ποθὲν ἀναπτέσθαι») καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας λήγοντος τοῦ θέρους τοῦ 360 π. Χ., ἐπιθέσας ὁριστικὸν τέρμα εἰς τὰς περιπλανήσεις του ἀνὰ τὴν Σικελίαν. Ὁ ἐν Ἑλλάδι ἐξόριστος Δίων ἔμαθεν ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ Πλάτωνος τὰ διατρέξαντα, στερηθεὶς δὲ τῆς περιουσίας του καὶ ἀτιμασθεὶς πρὸς τούτοις ἐν τῷ προσώπῳ τῆς συζύγου του (ἀδελφῆς τῆς συζύγου τοῦ τυράννου Διονυσίου Β'), ἥτις ἠναγκάσθη νὰ συζευχθῇ ξένον ἄνδρα, προσέλαβε μισθοφόρους καί, τρία ἔτη μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ φιλοσόφου, τῷ 357, ἐξεδίωξε τὸν ἀνεψιόν του καὶ τύραννον, κλονούμενον ἤδη ἐν τῷ θρόνῳ του, ἐκ τῶν Συρακουσῶν. Εἰς τὰς κατὰ τοῦ Διονυσίου ἐνεργείας τοῦ Δίωνος ὁ Πλάτων δὲν ἠθέλησεν οὐδόλως νὰ μετάσχῃ, δοκιμάσας μέχρι τοῦδε ἀρκετὰς ἀπογοητεύσεις καὶ πικρίας καὶ θέλων εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μείνῃ ἀμέτοχος τῆς περαιτέρω ἐν Σικελίᾳ πολιτικῆς διαμάχης μεταξὺ τοῦ Διονυσίου καὶ Δίωνος. Ὁ Διονύσιος ἄλλωστε παρὰ τὰ τυραννικά του φρονήματα εἶχε φεισθῆ τῆς ζωῆς τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐπὶ τετραετίαν ἐπισυμβάντας ἀγῶνας τοῦ Δίωνος πρὸς τὸν ἐξοσθέντα τύραννον, ἔπεσεν ὁ Δίων θῦμα τῷ 353 τῆς δολοφονικῆς χειρὸς τοῦ Ἀθηναίου Καλλίππου, συμμαθητοῦ του ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ. Ὁ θάνατος τοῦ Δίωνος κατελύπησε τὸν Πλάτωνα περισσότερον καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους. Ὁ μὲν Σωκράτης ἀπέθανε γέρων ἐκπληρώσας τὸν σκοπὸν τοῦ βίου του, ἐνῷ ὁ Δίων ἐχάθη ἀκριβῶς ὅτε παρεῖχε πολλὰς ἐλπίδας ὅτι θὰ ἐπετύγχανε τοῦ ὑψίστου σκοποῦ του, καὶ θὰ ἐδίδετο οὕτω ἀφορμὴ καὶ εὐκαιρία εἰς τὸν Πλάτωνα νὰ πραγματοποιήσῃ ἐπὶ τέλους καὶ μακρόθεν, τὰ ἀπὸ δεκαετηρίδων ἰδεώδη του ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ φιλοσοφούντων ἀρχομένην πολιτείαν, καὶ δὴ ἄνευ ἀγώνων καὶ αἱματηρῶν συγκρούσεων. Τὸ τυχὸν οὕτω ἐπιτυγχάνον παράδειγμα τῆς ἰδεώδους πολιτείας θὰ ἠδύνατο μετὰ ταῦτα νὰ τύχῃ μιμήσεως καὶ παρ' ἄλλων καὶ νὰ διαδοθῇ εὐρύτερον.

Σήμερον διὰ τῶν περὶ τὸν Ἀριστοτέλη ἐρευνῶν (*W. Jaeger,* Aristoteles, σ. 105 ἑξ.) δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ἀπέτυχον πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι πραγματώσεως τῶν πλατωνικῶν περὶ πολιτείας διδαγμάτων. Δύο μαθηταὶ τοῦ Πλάτωνος, ὁ Ἔραστος καὶ ὁ Κορίσκος, οἱ ὁποῖοι διέπρεπον ἐν τῇ πόλει των Σκήψει (τῆς Τρῳάδος) μετεκλήθησαν ὑπὸ Ἑρμείου (Ἑρμίου) τοῦ τυράννου τοῦ ἐν Αἰολίδι τῆς Μ. Ἀσίας Ἀταρνέως, ἵνα συμβουλεύσωσιν αὐτὸν ἐν τῇ διατάξει τῆς πολιτείας. Ὁ Ἑρμείας ἀνέθηκεν εἰς τοὺς δύο τούτους πλατωνικοὺς ἄνδρας τὴν κατὰ φιλοσοφικὰς ἀρχὰς σύνταξιν τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας του, ἵνα ἡ τυραννὶς καταστῇ ἠπιωτέρα. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τοῦ Ἑρμείου ἦτο ὅτι πολλαὶ γειτονικαὶ πόλεις ἑκουσίως ἔθεσαν ἑαυτὰς ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἑρμείου, ὅστις χαριζόμενος εἰς τοὺς δύο συνεργάτας του, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν Ἄσσον τῆς Τρῳάδος. Ἐνταῦθα ἐδίδαξεν τὸ δεύτερον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ξενοκράτης καὶ ἡ Ἄσσος ἀπέβη δευτέρα Ἀκαδήμεια. Δύναταί τις λοιπὸν κατὰ ταῦτα νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ πλατωνικαὶ περὶ πολιτείας θεωρίαι ἔτυχον καὶ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς τινος.

Ἐὰν ῥίψωμεν ἤδη ἓν πρόωρον βλέμμα εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, παρατηροῦμεν ὅτι πάντα ἔχουσι ἀναφοράν τινα πρὸς τὰ πολιτικὰ ταῦτα γεγονότα. Ἐνῷ πάντες οἱ διάλογοι τῆς πρώτης περιόδου τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς ἠθικὰ πολιτικὰ καὶ θεωρητικὰ ζητήματα, βλέπομεν ὅτι πολιτικὰ καὶ καθαρῶς θεωρητικὰ συγγράμματα διακρίνονται ἀλλήλων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον.

Τὸ κύριον πολιτικὸν καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Πλάτωνος, ἡ «Πολιτεία» δεικνύει ἐν μεγαλειώδει καὶ συστηματικῇ τελειότητι τὰς πολιτικάς του ἰδέας. Μετὰ τὴν «Πολιτείαν» ἔρχεται ὁ «Πολιτικὸς» καὶ τὸ ἀτελὲς καὶ ἴσως εἰς διαφόρους ἐποχὰς ἀνῆκον ἔργον «Νόμοι», τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ὁ μαθητής του Φίλιππος ὁ Ὀπούντιος. Ἐὰν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ ὅλα ἔτη τὰ ὁποῖα παρεμπίπτουσι μεταξὺ τοῦ πρώτου ταξιδίου εἰς Σικελίαν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δίωνος, βλέπει ὅτι ἡ «Πολιτεία» καὶ οἱ «Νόμοι» δὲν δεικνύουσι πρὸς ἄλληλα τὴν αὐτὴν σχέσιν ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τοῦ καθ' ὅλου συστήματος τῆς μορφῆς τῆς πολιτείας, καὶ μόνον αἱ παιδαγωγικαὶ θεωρίαι εἰς ἀμφότερα τὰ ἔργα παρέμειναν αἱ αὐταί. Ἡ ὅλη «Πολιτεία» θὰ ἐσχεδιάσθη πάντως κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Δίωνα, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὰ καθαρῶς θεωρητικὰ μέρη, ἅτινα ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς αὕτη ἐδέσποζε τῶν σκέψεων καὶ πράξεων τοῦ Σωκράτους. Δὲν ἐξετάζεται μάλιστα ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» τὸ πῶς θὰ πραγματωθῇ ἡ ἰδεώδης πολιτεία, οὐδὲ ἂν αὕτη ἔχῃ κορυφὴν μοναρχικὴν ἢ ἀριστοκρατικήν. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ Πλάτων ἀναμφιβόλως εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸν νεώτερον Διονύσιον καὶ ἐφαντάζετο ὅτι ἠδύνατο νὰ προσεταιρισθῇ αὐτὸν διὰ τὰς φιλοσοφικάς του περὶ πολιτείας ἀντιλήψεις, ἐπὶ τοσοῦτον θὰ ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ διὰ μιᾶς ἡ τελεία πολιτεία δι' ἡγεμόνος ἀπολυταρχικοῦ, θέλοντος τοῦτο ἢ μὴ τῶν ὑπηκόων του. Τὸ ζήτημα τῆς τοιαύτης εἰσαγωγῆς ἐξετάζεται ἐν τῷ «Πολιτικῷ», ὁ ὁποῖος ἐχαρακτηρίσθη ὡς περιέχων πρόγραμμα καισαρισμοῦ. Τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡγεμόνος ἐν αὐτῷ διαβλέπεται εἰς τὸ νὰ καταλύῃ οὗτος ἐξ ἀνάγκης τοὺς καταγεγραμμένους νόμους (τοῦτο δὲ φαίνεται καὶ ἐν τῷ «Φαίδρῳ»), ἢ νὰ προσαρμόζῃ αὐτοὺς πρὸς τὰ ἑκάστοτε γινόμενα (ὅπως τοῦτο γίνεται καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις). Βεβαίως δὲν παραβλέπονται οὐδὲ παραγνωρίζονται καὶ οἱ κίνδυνοι οἱ ἐνυπάρχοντες ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ. Πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δίωνος ἀπέθανε καὶ ὁ Πλάτων τῷ 347 (ἢ 348) ὑπερογδοηκοντούτης. Μέχρι τελευτῆς διετήρησεν ἀκμαίας τὰς πνευματικάς του δυνάμεις (scribens mortuus est, κατὰ τὸν Κικέρωνα), ἀπολαύων ἀμερίστου ἀγάπης καὶ τιμῆς παρὰ τῶν μαθητῶν του. Κατ' εὐτυχῆ ἀνακάλυψιν ἐν τῷ Herculanum ἀποσπάσματος τοῦ καταλόγου τῶν Ακαδημαϊκῶν τοῦ Φιλοδήμου (ἴδ. περιοδ. Hermes, 34,381) γνωρίζομεν τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ φιλοσόφου. Ὁ τελευταῖος ἐπισκέπτης του ἦτο ἀνὴρ Χαλδαῖος. Γυνή τις ἐκ Θρᾴκης ἀνέκρουε μουσικὸν ὄργανον ἀλλὰ μὲ παραφωνίας, ὁ Πλάτων

Digitized by Google

ων, πυρέσσων ἤδη, ὑπεδήλωσε τοῦτο διὰ τῆς ειρός. Ὁ Χαλδαῖος παρετήρησεν ὅτι μόνον οἱ Ἕλληνες γνωρίζουσι καλῶς μέτρα καὶ ρυθμούς. ὴν ἑπομένην νύκτα ὁ πυρετὸς τοῦ φιλοσόφου πεδεινώθη καὶ πιθανῶς τὴν νύκτα ἐκείνην ἐξένευσεν.

Ἡ κηδεία του, φαίνεται, ἐγένετο ἄνευ ἰδιαιτέρας ινὸς πομπῆς. Ἡ πόλις ἐν ᾗ ἔζησε καὶ ἣν διὰ άντας τοὺς αἰῶνας ἐδόξασε φαίνεται ὅτι δὲν υνεκινήθη καὶ πολὺ ἐκ τοῦ θανάτου του. Τοῦτο υνάγομεν ἐκ τῆ σιωπῆς τῆς παραδόσεως. Καὶ ερὶ τοῦ τάφου του γνωρίζομεν μόνον ὅτι εὑρίκετο οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἀκαδημίας. Πάντα τὰ ερόμενα ἐπιγράμματα ἐπὶ τοῦ τάφου του εἶναι εταγενέστερα καὶ πλαστά. Ὁ τρόπος τοῦ θανάου καὶ τῆς ταφῆς του συνᾴδει ἀκριβῶς πρὸς τὴν ιλοσοφίαν του, καθ' ἣν ὁ θάνατος ἦτο ἀπελευέρωσις τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος. Τοῦτο ἂν αὶ ὁ ἴδιος (Νομ. 947, 6) προδιαγράφει τὴν μεαλοπρεπῆ νεκρώσιμον τελετὴν τῶν ἀρχόντων τῆς Ιολιτείας, τοιαύτης ὅμως ὁ φιλόσοφος ὁ ἀποθαὼν ἐν μονώσει δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ. Ὁ Σπεύιππος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐγένετο διάδοχος ἐν τῇ χολῇ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Πλάτωνος ἐθεώρουν αὐὸν «εὐδαίμονα», ἀλλ' αὐτὸς βεβαίως δὲν θὰ εἶχε ερὶ ἑαυτοῦ τὸ συναίσθημα τοῦτο, διότι ἡ ζωὴ ἶχε διαψεύσει τὰς ἐλπίδας του.

Β'. ***Συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος.*** α' *Γενικά.* Ὡς ρὸς τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος παρατηρηέον ὅτι κατὰ μοναδικὴν τῆς τύχης εὐμένειαν καέχομεν αὐτὰ πλήρη, δυνάμεθα λοιπὸν νὰ γνωρίωμεν τὴν φιλοσοφίαν του καλύτερον παρ' ὅσον νωρίζομεν τὰ φιλοσοφήματα τῶν ἄλλων Ἑλλήων φιλοσόφων. Καὶ ὑπὸ ἔποψιν κριτικῆς τοῦ ειμένου παραδόσεως, τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάωνος εὑρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν (ἡ μαρὰ τῆς πλατωνικῆς σχολῆς διάρκεια συνετέλεσε άντως εἰς τοῦτο), οὕτως ὥστε εἰς ἐλάχιστα σημεῖα δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν ἀμφιβολίαι περὶ ῆς ἀκριβοῦς γραφῆς καὶ ἐννοίας τοῦ κειμένου. Κατωτέρω ἐξετάζω τὸ μέγα ζήτημα τῆς χρονοογικῆς διατάξεως τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάων, περὶ τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶαι τὸ αὐτὸ μὲ τὴν χρονολογικὴν ἐξέλιξιν τῆ ριλοσοφικῆς αὐτοῦ διανοήσεως Σήμερον καταάσσονται κατό τιν τῆς γενομένης ἀκριβοῦς παραηρήσεως, οὐχὶ τόσον τῶν ἀναφερομένων ἐλαχίτων ἱστορικῶν γεγονότων, ὅσον τοῦ φιλοσοφιοῦ περιεχομένου καὶ κυρίως τῆς γλώσσης τοῦ Πλάτωνος, τὰ γνήσια συγγράμματα αὐτοῦ συνήθως εἰς ἓξ μεγάλας σειρὰς (ἴδ. καὶ κατωτέρω), ουτέστιν εἰς ἓξ χρονικὰς περιόδους τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Πλάτωνος ἐξελίξεως: Εἶναι αὗται:

Α' «Ἱππίας ἐλάσσων», «Λάχης», «Πρωταγόρας», «Χαρμίδης».

Β' «Εὐθύφρων», «Ἀπολογία», «Κρίτων», «Γοργίας».

Γ' «Ἱππίας μείζων», «Εὐθύδημος», «Κρατύλος». «Μένων», «Μενέξενος».

Δ' «Λύσις», «Συμπόσιον», «Φαίδων».

Ε' «Πολιτεία», «Φαῖδρος», «Θεαίτητος», «Παρμενίδης».

ΣΤ' «Σοφιστής», «Πολιτικός», «Τίμαιος», «Κριτίας», «Φίληβος», «Νόμοι». Πρὸς δὲ καὶ αἱ «ἐπιστολαὶ» αὐτοῦ 3η, 7η καὶ 8η.

Νοθευόμενα συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρει πολλὰ ἡ Ἀρχαιότης, τούτων τινὰ μὲν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς (ὡς λ χ τοὺς «Ὅρους», καὶ τοὺς διαλόγους «Περὶ δικαίου» καὶ «Περὶ ἀρετῆς»), ἅτινα ἤδη ὁ πλατωνικὸς Θράσυλλος, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Α' μ. Χ αἰῶνος ἐνόθευεν, ἄλλα δὲ ἀπώλοντο. Ἀλλὰ καί τινα τῶν ὑπὸ τοῦ Θρασύλλου εἰς τετραλογίας καταταχθέντων ἐθεώρει ἤδη ἡ Ἀρχαιότης νόθα, ὡς τὸν δεύτερον «Ἀλκιβιάδην», τὸν «Ἵππαρχον», τοὺς «Ἐραστὰς» καὶ τὴν «Ἐπινομίδα». Ὁ νεοπλατωνικὸς δὲ Πρόκλος ἀπέρριπτεν ἐκτὸς τούτου καὶ τὰς «Ἐπιστολὰς» καὶ τοὺς «Νόμους» καὶ αὐτὴν τὴν «Πολιτείαν». Νεώτεροι κριτικοὶ ὑπερηκόντισαν τοὺς παλαιούς, καὶ ἄλλοι ἄλλα τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος αὐθαιρέτως ἐνόθευον, οὕτως ὥστε ἐκ τῶν τετραλογιῶν τοῦ Θρασύλλου μόνον πέντε ὑπελείφθησαν ἀπρόσβλητα! Ἡ κριτικὴ σήμερον διαπνεομένη ὀρθῶς ὑπὸ ἄκρως συντηρητικοῦ πνεύματος, ἐξετάζει μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιφυλάξεως τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων, δύναταί τις δὲ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπικρατεῖ σήμερον παρὰ τοῖς φιλολόγοις καὶ φιλοσόφοις ὁμοφωνία ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τῶν σπουδαιοτάτων τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος γνησίως ἀποδιδόντων συγγραμμάτων.

Πέντε εἶναι τὰ *κριτήρια* ἐφ' ὧν βασιζόμεθα σήμερον εἰς ἀποδοχὴν τοῦ γνησίου ἢ μὴ πλατωνικοῦ τινος συγγράμματος.

1. Ἡ *παράδοσις.* Πᾶν σύγγραμμα παραδεδομένον ὡς πλατωνικὸν δὲν δύναται κατὰ βούλησιν νεωτέρου τινὸς νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ πλατωνικόν, ἐκτὸς ἐὰν λόγοι ἀναντιρρήτως ἀποδεικτικοὶ ἀπαιτῶσι τοῦτο. Δὲν πρέπει τις βεβαίως πάλιν νὰ ὑπερτιμᾷ τὴν παράδοσιν (ὡς πράττουσιν οἱ Grote καὶ Chaignet) λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ πλατωνικὴ Ἀκαδημία διετηρήθη ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας, καὶ ὅτι ἔργα μαθητῶν του εἴτε ἐσφαλμένως εἴτε καὶ ἐκ προθέσεως ἦτο δυνατὸν νὰ προσλάβωσι τὸ ὄνομα τοῦ φιλοσόφου. Οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Περγάμῳ γραμματικοὶ δὲν θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ διακρίνωσι νόθα καὶ μή, ἡ δὲ πρώτη ἀπόπειρα χρονολογικῆς κατατάξεως εἰς τετραλογίας (κατὰ πρότυπον τῶν δραμάτων) τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, ἀνάγεται εἰς τὰ μέσα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ἐγένετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀμισοῦ (Σαμψοῦντος) τοῦ Πόντου καταγομένου γραμματικοῦ Τυραννίωνος· ἀπέχει λοιπὸν ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἔτη τῶν χρόνων τοῦ θανάτου τοῦ φιλοσόφου. Σπουδαιότερος εἶναι ὁ δεύτερος λόγος. 2) *Αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων.* Οἱ ἀρχαῖοι, κείμενοι ἐγγύτερον πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος, ἠδύναντο καὶ εὐκολώτερον νὰ διαπιστώσωσι τὴν γνησιότητα τῶν ἔργων του. Ὑπὲρ πάντας ὁ ἐπὶ εἰκοσαετίαν πρὸς τὸν Πλάτωνα ἀναστραφεὶς Ἀριστοτέλης. Ὁ Ἀριστοτέλης πολλάκις εἴτε ἀναφέρει ὀνομαστὶ τὸ πλατωνικὸν ἔργον καὶ τὸν Πλάτωνα (ὡς κάμνει τοῦτο συχνὰ διὰ τὴν «Πολιτείαν», τοὺς «Νόμους», ἐνίοτε διὰ τὸν «Τίμαιον», «Φαίδωνα») εἴτε μόνον τὸ ἔργον ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πλάτωνος (ὡς γίνεται διὰ τὸν «Φαῖδρον», «Μένωνα», «Τίμαιον» κτλ.) εἴτε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πλάτωνος δὲν προστίθεται τὸ ὄνομα τοῦ ἔργου εἰς ὃ ἀποβλέπει (ὡς τοῦτο συμβαίνει πολλάκις διὰ τὴν «Πολιτείαν», «Τίμαιον», «Θεαίτητον», «Σοφιστήν», κτλ. εἴτε ἀναφέρει φασί, οἴονται, νομίζουσί τινες, καὶ οἱ τινὲς· οὗτοι εἶναι ὁ Πλάτων ἀναμφιβόλως ἢ ἐνίοτε μόνον πιθανῶς (ὡς γίνεται τοῦτο διὰ τὴν «Πολιτείαν», «Νόμους», «Φαίδωνα», ἐλάσσονα ἢ μείζονα «Ἱππίαν», «Ἀπολογίαν» «Φίληβον», «Σοφιστήν», «Πολιτικόν», «Κρ τύλον» κτλ.· ἰδὲ περὶ τούτου τὸν πίνακα τοῦ Bonitz ἐν σ. 598—599). Καὶ δὲν ἔχουσι μὲν ἀπόλυτον κῦρος αἱ μνεῖαι αὗται, ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ εἰς αὐτὰς μεγίστην πιθανότητα. Δὲν εἶναι δὲ βεβαίως ἀπόδειξις μὴ γνησιότητος συγγράμματός τινος πλατωνικοῦ ἡ περὶ αὐτοῦ σιωπὴ τοῦ Ἀριστοτέλους. 3) *Τὸ περιεχόμενον συγγράμματός τινος.* Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος γνωρίζομεν κυρίως ἐκ τῶν ἔργων του καὶ ἐν ἀσυγκρίτως ἐλάσσονι βαθμῷ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραφέων. Ἐκ τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἀναντίρρητόν τινα κανόνα τῶν γνησίων πλατωνικῶν συγγραμμάτων, καὶ πρὸς τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόμενον τούτων νὰ παραβάλωμεν ἄλλα περὶ ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον ἀμφιβολία τις. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δέον νὰ ὑπάρχωσι χρονικὰ ὅρια, καθ' ἃ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξελιχθῇ φιλοσοφικόν τι διανόημα, κατ' ἄλλην διεύθυνσιν ἀπὸ ἐκείνης ἣν ἐν τῷ κανόνι ἔχομεν. Ἐὰν ὅμως περιέχῃ σύγγραμμά τι διδασκαλίαν οὐχὶ πλατωνικήν, τότε δικαιολογεῖται ἡ νοθεία. Ἀναφέρω ἓν τοιοῦτον παράδειγμα. Ἐν τῷ «Ἀλκιβιάδῃ Β'» (139, c) ἀναφέρεται φιλοσόφημα ὅλως διόλου στωϊκόν: «πάντας οὖν ἂν φάντες, ὦ Ἀλκιβιάδη, τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι ὀρθῶς ἂν φαίημεν» ἔχομεν λοιπὸν ἀπόδειξιν μὴ γνησιότητος τούτου τοῦ συγγράμματος. Ὅταν δὲ καὶ ἔργου τινὸς πλατωνικοῦ ἡ γλῶσσα ἢ τὸ ὕφος ἴδ. κατ.) ἐγείρωσιν ὑπόνοιάν τινα, τότε πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τὸ περιεχόμενον, ἐὰν δηλαδὴ τοῦτο εὑρίσκηται ἐντὸς τῶν ὁρίων δυνατῆς πλατωνικῆς διανοήσεως ἢ ἐὰν τοῦτο ὑπολείπηται πολὺ τῶν πλατωνικῶν φιλοσοφημάτων. Τέλος τὸ περιεχόμενον ἔργου τινὸς καθίσταται ὕποπτον ἐὰν περιέχῃ ἐν ἑαυτῷ καταφανεῖς ἀντιφάσεις, ἀναξίας μεγάλου συγγραφέως ὡς ὁ Πλάτων. Ἐν τῷ «Θεάγῃ» π. χ. (128, d) λέγεται περὶ τοῦ δαιμονίου τοῦ Σωκράτους, ὅτι ἀποτρέπει μόνον «ἔστι γάρ τι θείᾳ μοίρᾳ παρεπόμενον ἐμοὶ ἐκ παιδὸς ἀρξάμενον δαιμόνιον· ἔστι δὲ τοῦτο φωνή, ἣ ὅταν γένηται, ἀεί μοι σημαίνει, ὃ ἂν μέλλω πράττειν, τούτου ἀποτροπήν, προτρέπει δὲ οὐδέποτε· καὶ ἐάν τις μοι τῶν φίλων ἀνακοινῶται καὶ γένηται ἡ φωνή, ταὐτὸν τοῦτο, ἀποτρέπει καὶ οὐκ ἐᾷ πράττειν». Ἀλλ' ὀλίγον κατωτέρω (129, e) ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ δαιμονίου παρίσταται καὶ ὡς προτρέπουσα «ἡ δύναμις αὕτη τοῦ δαιμονίου τούτου καὶ εἰς τὰς συνουσίας τῶν μετ' ἐμοῦ συνδιατριβόντων τὸ ἅπαν δύναται. Πολλοῖς μὲν γὰρ ἐναντιοῦται, καὶ οὐκ ἔστι τούτοις ὠφεληθῆναι μετ' ἐμοῦ διατρίβουσιν, ὥστε οὐχ οἷόν τέ μοι συνδιατρίβειν· πολλοῖς δὲ συνεῖναι μὲν οὐ διακωλύει, ὠφελοῦνται δὲ οὐδὲν συνόντες· οἷς δ' ἂν συλλάβηται τῆς συνουσίας ἡ τοῦ δαιμονίου δύναμις οὗτοί εἰσιν ὧν καὶ σὺ ᾔσθησαι». 4) *Ἡ καλλιτεχνικὴ παράστασις.* Καὶ ὡς συγγραφεὺς ὁ Πλάτων ἀνήκει εἰς τοὺς μεγίστους συγγραφεῖς πασῶν τῶν ἐποχῶν. Ἔργα λοιπὸν τὰ ὁποῖα ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν παρουσιάζουσι πολλὰ καὶ καταφανῆ ἀσθενῆ σημεῖα, δέον νὰ θεωρῶνται ὕποπτα, ὡς ἀνάξια τοιούτου μεγάλου συγγραφέως. Ἀλλὰ ἐν τούτῳ πρέπει πολλὰ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν. Ὅσα τῶν ἔργων του ἔγραψεν ὁ Πλάτων ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ, ἐλέγχουσι χαλάρωσίν τινα τοῦ παραστατικοῦ ὕφους, πολλοὶ δὲ τῶν ὁμολογουμένως γνησίων διαλόγων τῆς προηγουμένης ἐποχῆς δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔν τε τῇ σκηνικῇ οὕτως εἰπεῖν διακοσμήσει καὶ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ διαλόγου. Βεβαίως τοῦτο εἶναι ὑποκειμενικὸν μόνον ἐν πολλοῖς τεκμήριον, καὶ ἄλλοι ἄλλως περὶ τοῦ αὐτοῦ δύνανται νὰ κρίνωσι. Ἀλλὰ δύναταί τις πολλάκις νὰ διίδῃ καὶ διακρίνῃ ἀναντιρρήτως τὴν ἐργασίαν τοῦ βαναύσου μιμητοῦ ἀπὸ τοῦ γνησίου συγγραφέως, συνήθως δὲ τὰ τοιαῦτα τεκμήρια εἶναι πλείονα τοῦ ἑνὸς καὶ ἡ ὑποψία φαίνεται δεδικαιολογημένη. Τοῦτο καταφαίνεται εἰς τὸν «Θεάγην» ἀντιγράφοντα ἀτέχνως τὸν «Λάχητα», καὶ εἰς τοὺς «Ἐραστὰς» μιμουμένους παλαιὰ πρότυπα, τὸν «Χαρμίδην», «Λύσιν» καὶ «Εὐθύδημον». Ἡ ὑπόνοια καθίσταται βασιμωτέρα ὅταν ὑπάρχῃ ἀρχαία μαρτυρία περὶ τῆς νοθείας ἢ νεώτεραι γλωσσικαὶ ἀποδείξεις (πρβλ. *Διογ. Λαέρτ.* 9,37 καὶ *C. Ritter*, Untersuch. σελ. 90). 5) *Ἡ γλωσσικὴ χρῆσις.* Ἡ ἀπόδειξις αὕτη καὶ ἡ ἀριστοτελικὴ ἀποτελοῦσι τὰς σχετικῶς ἀσφαλεστάτας ἐνδείξεις περὶ τῆς γνησιότητος ἢ μὴ πλατωνικῶν ἔργων. Καὶ γεννᾶται μὲν ἡ ἀπορία πόθεν ἄλλοθεν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν γνησίαν γλῶσσαν ἢ γλωσσικὴν χρῆσιν τοῦ Πλάτωνος παρὰ ἐκ τῶν συγγραμμάτων του, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς πρέπει πρῶτον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὡς γνήσια διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ἀληθῆ πλατωνικὴν γλῶσσαν. Ἢ καὶ ἐὰν ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ γνωρίζωμεν τὴν γνησιότητα ὡρισμένων πλατωνικῶν ἔργων, ἐπὶ πόσον εἰς κρινόμενόν τι ἔργον (ἂν εἶναι γνήσιον ἢ μὴ) δυνάμεθα νὰ ἀπομακρυνθῶμεν τοῦ λεκτικοῦ ἢ καὶ τοῦ διανοητικοῦ περιεχομένου τῶν γνωστῶν ἔργων διὰ νὰ μὴ θεωρήσωμεν ἐσφαλμένως τὸ γνήσιον ὡς νόθον. Ἐὰν τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον παρέχῃ λαβὴν εἰς διαφωνίαν γνωμῶν, τότε τὸ λεκτικὸν ὕφος παρέχει τὴν μεγίστην δυνατὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐλέγχου. Ὁ νοθευτὴς εἴτε μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου ἦτο εἴτε μή, ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ ἀκριβέστατα τὰ ποικίλα διανοήματα τοῦ φιλοσόφου διὰ νὰ μὴ ἀπομακρύνηται αὐτῶν. Καὶ προκειμένου περὶ μικρῶν θεμάτων τοῦτο ἦτο δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν χρῆσιν τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο καὶ τόσον εὔκολον. Βεβαίως θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν γραμματικήν, τὸ λεξιλόγιον καὶ τὸ ὕφος τοῦ φιλοσόφου, ἀλλὰ ὑπάρχουν ἀπόψεις τινὲς τῆς ἀτομικῆς γλωσσικῆς χρήσεως, τὰς ὁποίας ὁ νοθευτὴς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀντιληφθῇ, διότι αὗται ἀπαιτοῦσι μικρολόγον καὶ ἐπισταμένην παρατήρησιν, μακρὰν ἄσκησιν καὶ ἐσωτερικὴν οὕτως εἰπεῖν τῆς γλώσσης αἴσθησιν. Τοιαῦτά τινα εἶναι π. χ. ἡ συχνὴ ἢ μὴ χρῆσις τῶν προθέσεων, συνδέσμων καὶ ἄλλων γραμματικῶν μορίων, αἱ τυπικαὶ μορφαὶ τοῦ διαλόγου ἐν τῇ ἀπαντήσει, καταφάσει ἢ ἀρνήσει, αἱ λεπτομέρειαι τῶν τεχνικῶν ὅρων, ἡ συχνὴ ἢ σπανία χρῆσις τῆς χασμωδίας κτλ. Ἡ σημερινὴ ἔρευνα κατώρθωσε διὰ ἐπιμόχθων καὶ λεπτομερεστάτων στατιστικῶν παρατηρήσεων νὰ ἐξακριβώσῃ πάντα ταῦτα, παρασχοῦσα οὕτω εἰς ἡμᾶς ἀσφαλὲς μέσον ἀνωτέρας κριτικῆς. Τὸ μέσον τοῦτο διὰ τοῦτο ἐν τῇ πλατωνικῇ ἰδίως ἐρεύνῃ τελεσφορεῖ, διότι κατωρθώθη νὰ ὁρίσωμεν τὰς διαφορὰς τῆς χρήσεως κατὰ τὰς καθ' ἕκαστον περιόδους τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ Πλάτωνος. Ὁ νοθευτὴς φωρᾶται νοθεύων καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου ἀρκετὰ ἀκριβῶς διατηρεῖ τὸν πλατωνικὸν γλωσσικὸν χαρακτῆρα, διότι δὲν γνωρίζει τὰς περιόδους ταύτας (πρβλ. τὰ τοῦ *C. Ritter*, Untersuchungen σελ. 88 ἑξ.).

Ἐάν τις ἐπισκοπήσῃ τὰ ἀνωτέρω βλέπει ὅτι οὐδὲν μὲν σχεδὸν τῶν ἀνωτέρω κριτηρίων καθ' ἑαυτὸ δύναται νὰ ἀποδείξῃ εἰς ἡμᾶς τὴν γνησιότητα πλατωνικοῦ τινος ἔργου, ταῦτα ὅμως ὑποστηρίζουσι ἢ συμπληροῦσι πολλάκις ἄλληλα, τότε δὲ ὁ βαθμὸς τῆς πιθανότητος, ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεως ἡμῶν, καθίσταται, ὡς εἰκός, πολὺ ἀνώτερος.

Αἱ ὑπὸ τοῦ Θρασύλλου καθορισθεῖσαι τετραλογίαι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Α' «Εὐθύφρων», «Ἀπολογία», «Κρίτων», «Φαίδων».

Β' «Κρατύλος», «Θεαίτητος», «Σοφιστής», «Πολιτικός».

Γ' «Παρμενίδης», «Φίληβος», «Συμπόσιον», «Φαῖδρος».

Δ' «Ἀλκιβιάδης α'», «Ἀλκιβιάδης β'», «Ἵππαρχος», «Ἐρασταί».

Ε' «Θεάγης», «Χαρμίδης», «Λάχης», «Λύσις».

ΣΤ' «Εὐθύδημος», «Πρωταγόρας», «Γοργίας», «Μένων».

Ζ' «Ἱππίας μείζων», «Ἱππίας ἐλάσσων», «Ἴων», «Μενέξενος».

Η' «Κλειτοφῶν». «Πολιτεία», «Τίμαιος» «Κριτίας» καὶ

Θ' «Μίνως», «Νόμοι», «Ἐπινομίς», «Ἐπιστολαί».

Εἰς τὴν θρασύλλειον ταύτην διανομὴν δὲν περιέχονται οἱ «Ὅροι», «Περὶ δικαίου», «Περὶ ἀρετῆς», «Δημόδοκος», «Σίσυφος», «Ἀλκυών», «Ἐρυξίας», «Ἀξίοχος»· πάντα ταῦτα εἶναι νόθα. Νόθα ἐπίσης θεωροῦνται καὶ ἐκ τῶν προμνημονευθέντων οἱ «Ἐρασταί», ὁ «Θεάγης», κατά τινας δὲ καὶ ὁ «Ἀλκιβιάδης β'». Ἀμφίβολα φαίνονται ὁ «Ἀλκιβιάδης α'», ὁ «Ἵππαρχος», ὁ «Κλειτοφῶν» καὶ ὁ «Μίνως».

β') *Χρόνος τῆς συγγραφῆς καὶ χρονολόγησις τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων.* Διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς φιλοσοφικῆς ἐξελίξεως τοῦ Πλάτωνος σπουδαιότατον εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ χρόνου τῶν καθ' ἕκαστα συγγραμμάτων του. Τούτου

Digitized by Google

καθοριζομένου θὰ ἔχωμεν καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα ποικίλας σχέσεις αὐτῶν. Ἄλλως π. χ. κρίνεται ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος ἐὰν προτάξωμεν τὸν «Παρμενίδην» καὶ «Σοφιστὴν» τοῦ «Συμποσίου», «Φαίδωνος», «Πολιτείας» καὶ «Φαίδρου» καὶ ἄλλως ἐὰν ἐπιτάξωμεν αὐτούς. Πρὸς λύσιν τινά, κατὰ προσέγγισιν πάντοτε, τοῦ ἐπιμάχου καὶ ἐπιμόχθου τούτου ζητήματος, δέον νὰ ληφθῶσι τὰ ἑξῆς ὑπ' ὄψιν:

1) Αἱ ἐκ τῆς Ἀρχαιότητος μαρτυρίαι. Αὗται εἶναι ὀλίγαι. Ὁ Ἀριστοτέλης π. χ. μαρτυρεῖ (Πολιτικ. Β' 6 σ. 1264. β, 27) ὅτι οἱ «Νόμοι» ἐγράφησαν μετὰ τὴν «Πολιτείαν» («σχεδὸν δὲ παραπλησίως καὶ περὶ τοὺς νόμους ἔχει τοὺς ὕστερον γραφέντας»). Οὕτω λοιπὸν ἐπικυροῦται ἡ εἴδησις ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Φίλιππος ὁ Ὀπούντιος πρῶτος ἀντέγραψε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος τοὺς «Νόμους». Τὰ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ (3. 35) λεγόμενα ὅτι ὁ «Λύσις» ἐγράφη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους, ὁ «Φαίδων» καθ' οὓς χρόνους ὁ Ἀριστοτέλης ἐμαθήτευεν ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ, ὁ δὲ «Φαίδων» καὶ ὁ «Γοργίας» καθ' οὓς χρόνους ἔζων οἱ ἄνδρες οὗτοι, εἶναι μᾶλλον ἀνεκδοτικαὶ διηγήσεις. Σπουδαιοτέρα φαίνεται ἡ εἴδησις (*Διογ. Λαερτ.* 3, 38) ὅτι ὁ «Φαῖδρος» εἶναι ὁ παλαιότατος τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, τοῦτο δὲ δικαιολογεῖται μόνον διά τινων τεκμηρίων ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ («καὶ γὰρ ἔχει μειρακιῶδές τι τὸ πρόβλημα») καὶ ἐκ τοῦ διθυραμβικοῦ αὐτοῦ ὕφους. Σήμερον ὅμως δυνάμεθα διὰ τῶν γλωσσικῶν ἡμῶν παρατηρήσεων νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι εἶναι ἐκ τῶν γεροντικῶν ἔργων τοῦ φιλοσόφου, καὶ αἱ παρατηρούμεναι ἐν τῇ συνθέσει τοῦ διαλόγου ἐλλείψεις συμφωνοῦσι πλήρως πρὸς τὴν κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἐπελθοῦσαν ἀδιαφορίαν τοῦ φιλοσόφου διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν παράστασιν. Βασιμωτέρα φαίνεται ἡ παρὰ Πλουτάρχῳ μνημονευομένη (Σόλων 32) εἴδησις, ὅτι ὁ Πλάτων δὲν προέφθασεν ἀποθανὼν νὰ συμπληρώσῃ τὸν «Κριτίαν».

2) Ὑπαινιγμοὶ εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Οὗτοι εἶναι ἐλάχιστοι καὶ ἀναφέρονται συνήθως εἰς χρονικὸν ὅριον μεθ' ὃ ἐγένετό τι (terminus post quem). Ἐν τῷ «Μένωνι» (90, α) ἔχομεν ὑπαινιγμὸν εἰς τὸν γνωστὸν δεκασμὸν τοῦ Θηβαίου δημαγωγοῦ Ἰσμηνίου διὰ περσικῶν χρημάτων «ὥσπερ ὁ νῦν νεωστὶ εἰληφὼς τὰ Πολυκράτους χρήματα Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος»· διὰ τῶν λέξεων ὅμως «νῦν νεωστὶ» δὲν ἀναγκαζόμεθα μὲν νὰ συνάψωμεν τὴν συγγραφὴν τοῦ διαλόγου ἀμέσως πρὸς τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἡ ἀνάμνησις ὅμως πάντως θὰ ἦτο πρόσφατος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὡς χρόνον συγγραφῆς τοῦ «Μένωνος» πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὸν χρόνον περὶ τὸ 390 π. Χ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν μνείαν τοῦ αὐτοῦ Ἰσμηνίου εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς «Πολιτείας» (336 α). Σαρκαστικῶς συνδέεται ἐκεῖ τὸ ὄνομά του πρὸς ἄλλα ἐμφανῆ ὀνόματα, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ τίνος ἦτο ἡ ῥῆσις «τὸ φάναι δίκαιον εἶναι τοὺς μὲν φίλους ὠφελεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς βλάπτειν»: «Οἶμαι, ἔφη, αὐτὸ Περιάνδρου εἶναι ἢ Περδίκκου ἢ Ξέρξου ἢ Ἰσμηνίου τοῦ Θηβαίου ἤ τινος ἄλλου μέγα οἰομένου δύνασθαι πλουσίου ἀνδρός». Ἡ δηκτικὴ μνεία θὰ γίνηται εἰς χρόνους καθ' οὓς τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο πρόσφατον. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου (395) ἀναφέρονται τὰ ἐν «Ἴωνι» (541, c) λεγόμενα περὶ τῆς Ἐφέσου ὡς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀρχομένης («ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα, ὦ Σώκρατες, πόλις ἄρχεται ὑπὸ ὑμῶν καὶ στρατηγεῖται καὶ οὐδὲν δεῖται στρατηγοῦ»). Τὸ τέλος τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου ἀποτελεῖ τὸν terminus post quem διὰ τὸν «Μενέξενον» ἐν ᾧ ἀναφέρεται (245 e) ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς ἀνταλκιδείου εἰρήνης (386 π. Χ.). Διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλάτωνος εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον πολυτιμότεραι αἱ ἐν ὑπαινιγμοῖς αὗται εἰδήσεις, ἐφ' ὅσον τὰ ἀναφερόμενα ἐν αὐτοῖς γεγονότα ἐγένοντο βραδύτερον. Τοῦτο ἰσχύει π. χ. διὰ τὴν σχέσιν τῆς τρίτης πλατωνικῆς ἐπιστολῆς (καὶ ἐμμέσως καὶ τῶν «Νόμων») πρὸς τὰ νομοθετικὰ σχέδια τοῦ τυράννου Διονυσίου, καθὼς ἰσχύει τοῦτο καὶ περὶ δύο ἱστορικῶν μνειῶν ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» (142, α ἑξ. μάχαι Κορινθίων καὶ Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Χαβρίαν κατὰ τὸ 369, καὶ 175, α ἔνθα ἔχομεν πάντως τὸ ἔτος 371 π. Χ: «ἀλλ' ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι καταλόγῳ προγόνων σεμνυνομένων καὶ ἀναφερόντων εἰς Ἡρακλέα τὸν Ἀμφιτρύωνος ἄτοπα αὐτῷ καταφαίνεται τῆς σμικρολογίας, ὅτι δὲ ὁ ἀπ' Ἀμφιτρύωνος εἰς τὸ ἄνω πεντεκαιεικοστὸς τοιοῦτος ἦν, οἷα συνέβαινεν αὐτῷ τύχη»). Ἐξ ἱστορικῶν ἐπίσης λόγων δυνάμεθα σήμερον νὰ ἀποδεχθῶμεν διὰ τὸν «Κρίτωνα» ὡς χρόνον συγγραφῆς τὸν χρόνον πρὸ τοῦ 395 π. Χ., διὰ τὴν 7ην καὶ 8ην ἐπιστολὴν ὡς πιθανὸν χρόνον τὰ ἔτη 353/352 καὶ διὰ τοὺς «Νόμους» νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πολὺ ἀργὰ ἐξεπονήθησαν. Ἀπὸ τοῦ «Κρίτωνος» δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποχωρίσωμεν πολὺ τὴν «Ἀπολογίαν». Ὡς πρὸς τὸν «Χαρμίδην» παρατηρητέον ὅτι ὑπεστηρίχθη ὅτι ἐγράφη κατὰ τὸ 403 π. Χ. ἐπειδὴ ἐπαινεῖται ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ (155 a καὶ 157 d ἑξ.) ὁ Χαρμίδης, ὁ θεῖος τοῦ Πλάτωνος. Θὰ ἠδύνατο λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς νεκρολογία ἐκείνου.

3) Σχέσεις τοῦ Πλάτωνος πρὸς φιλοσόφους καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς ἄνδρας τῶν χρόνων του. Τὸ κυριώτατον πρόσωπον ἐν τοῖς πλατωνικοῖς διαλόγοις εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ Σωκράτης. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ φιλοσόφου μνημονευόμενοι ἄνδρες εἶναι μᾶλλον τοῦ Σωκράτους ἢ τοῦ Πλάτωνος ὁμήλικες. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Πλάτων τὰ φιλοσοφήματά του κρύπτει ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σωκράτους, τὰ πρόσωπα δὲ μεθ' ὧν ὁ Σωκράτης συνομιλεῖ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόσωπα τοῦ πλατωνικοῦ κύκλου· ἀφ' ἑτέρου εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Πλάτων ἀσχολεῖται πολλάκις μὲ συγχρόνους του, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ αὐτοὺς ὀνομαστί. Ὡς χρονολογικὸν σημεῖον πρὸς κατάταξιν τῶν διαλόγων δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ θέσις, ἣν ἐν τῷ διαλόγῳ ἑκάστοτε λαμβάνει ὁ Σωκράτης. Ὁ Θράσυλλος ἐθεώρει (*Διογ. Λαέρτ.* 3, 58) τὴν τετραλογίαν «Εὐθύφρονα», «Ἀπολογίαν», «Κρίτωνα» καὶ «Φαίδωνα» ὡς τὴν πιστὴν παράστασιν τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου (πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου), ἡ τοιαύτη δὲ σύναψις τῶν διαλόγων τούτων δὲν ἔχει μὲν ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψίν τι τὸ ψεκτόν, ἀλλὰ ὑπὸ ἔποψιν χρονολογικὴν τῆς συγγραφῆς τῶν διαλόγων τούτων δὲν εἶναι πιθανή. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι συγγραφαὶ ὡς ὁ «Εὐθύφρων» (ὡς νομίζω ὅτι ἀπέδειξα περὶ τοῦ διαλόγου τούτου), ἡ «Ἀπολογία» καὶ ὁ «Κρίτων» δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χωρισθῶσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀνακτέαι εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς συγγραφικῆς τοῦ Πλάτωνος δράσεως. Τὸ αὐτὸ δύναται, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς, νὰ λεχθῇ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν συγγραμμάτων ἀπολογητικὸν χαρακτῆρα ἐχόντων ὡς πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορίαν, ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους, καὶ τοιαῦτα εἶναι ὁ «Πρωταγόρας», «Λάχης», «Χαρμίδης» καὶ «Λύσις». Ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν ἐν Ἀθήναις σοφιστῶν, ῥητόρων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰ πλατωνικὰ συγγράμματα, παρατηρητέον ὅτι αὕτη εἶναι σχέσις μᾶλλον ἐξωτερικὴ καὶ μόνον ἐπιπολαία. Ἐν τῷ «Φαίδρῳ» (278, e) ἐπαινεῖ ὁ Σωκράτης τὸν νεαρὸν Ἰσοκράτη (τὸ ἐγκώμιον τοῦτο μεταφράζει καὶ ὁ Κικέρων, Orat. 13) λέγων ὅτι μαντεύεται περὶ αὐτοῦ «ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους τὰ τῆς φύσεως, ἔτι τε ἤθει γενικωτέρῳ κεκρᾶσθαι» καὶ δὲν θὰ ἦτο διόλου παράδοξον, προχωρούσης τῆς ἡλικίας του, «εἰ περὶ αὐτούς τε τοὺς λόγους, οἷς νῦν ἐπιχειρεῖ, πλέον ἢ παίδων διενέγκοι τῶν πώποτε ἁψαμένων λόγων, ἔτι τε εἰ αὐτῷ μὴ ἀποχρῆσαι ταῦτα, ἐπὶ μείζω δέ τις αὐτὸν ἄγοι ὁρμὴ θειοτέρα· φύσει γάρ, ὦ φίλε, ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ». Ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι δι' ἡμᾶς πολύτιμος διὰ τὴν ἀμφισβητουμένην καὶ συζητουμένην ἀκόμη διαρκῶς χρονολόγησιν τοῦ «Φαίδρου». Ὑπεστηρίχθη ὅμως (*H. Gomperz,* Wiener Studien, τόμ. 27 καὶ 28) καὶ ἡ ἀντίθετος γνώμη, ὅτι τὸ περὶ τοῦ Ἰσοκράτους χωρίον τοῦτο τοῦ «Φαίδρου» εἶναι vaticinium post eventum, καὶ ὅτι κατὰ ταῦτα ἐγράφη ὅτε ἤδη ὁ Ἰσοκράτης εἶχε δώσει διὰ ἐπιδεικτικῶν καὶ πολιτικῶν λόγων, πρὸ πάντων διὰ τοῦ «Βουσίριδος», δείγματα οὐ μόνον τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ διανοήσεως («ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ»). Καὶ ἄλλαι ἐνδείξεις ἀμοιβαίας ἀναφορᾶς Ἰσοκράτους καὶ Πλάτωνος φέρονται (π. χ. *Ἰσοκρ.* 13, 17 πρὸς *Πλάτ.* Εὐθύδ. 304, d), ὑπερτιμηθεῖσαι ὅμως ἢ καὶ ἀπιθάνως ὅλως συνδεθεῖσαι. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ Πλάτων ἐθεώρησεν ἑαυτὸν προσβεβλημένον διὰ τοῦ ἀνωτέρω λόγου («κατὰ τῶν Σοφιστῶν») τοῦ Ἰσοκράτους, καὶ ἐν τῷ «Εὐθυδήμῳ» (304, e) ἐπέκρινεν αὐτὸν δριμέως, οὐδέποτε δὲ πλέον αἱ σχέσεις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸν ῥήτορα ὑπῆρξαν φιλικαί, ἂν καὶ ἡ ἀμοιβαία ἀποστροφὴ διέτρεξε ποικίλα στάδια. Ὁ «Φαῖδρος» ἄρα ἐγράφη πρὸ τοῦ λόγου τοῦ Ἰσοκράτους, τὸ βραδύτερον λοιπὸν περὶ τὸ 390, καὶ ὁ «Εὐθύδημος» οὐχὶ πολὺ βραδύτερον μετὰ τὸν λόγον τοῦτον.

Ἄλλος σύγχρονος τοῦ Ἰσοκράτους ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἀναφερόμενος εἶναι ὁ Ἀριστοφάνης. Ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ «Βουσίριδι» (§ 17) παρατηρεῖ ὅτι οἱ φιλόσοφοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἠσχολήθησαν μὲ τὴν θεωρίαν τῆς πολιτείας «πρὸς τὴν σύνταξιν δι' ἧς τήν τε βασιλείαν καὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν διαφυλάττουσιν» οὗτοι συνήθως ἐπαινοῦσι «τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πολιτείαν, καὶ Λακεδαιμονίοις μέρος τι τῶν ἐκεῖθεν μιμουμένους ἄριστα διοικεῖν τὴν αὐτῶν πόλιν». Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ (§ 15 ἑξῆς) περιγράφεται οὕτω ἡ πολιτεία τῶν Αἰγυπτίων, ὥστε ἡ περιγραφὴ αὕτη ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς τὰ ἐν τῇ πλατωνικῇ «Πολιτείᾳ» λεγόμενα. Παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Ἀριστοφάνη, ὅστις ἐν ταῖς «Ἐκκλησιαζούσαις» του (στίχ. 590 ἑξ. παρασταθείσαις τῷ 391 ἢ 390) ἐκθέτει εἰς ἡμᾶς τοιοῦτον κομμουνιστικὸν πρόγραμμα τῆς διοικήσεως τῶν τῆς πολιτείας, ὥστε τοῦτο νὰ ἐνθυμίζῃ ἡμᾶς τὴν ἰδεώδη τοῦ Πλάτωνος πολιτείαν. Πιθανώτατα ὑπάρχει συγγένεια τῶν πηγῶν ἤ, ἂν μὴ τοῦτο, ἄμεσος ἐπίδρασις κοινῇ συζητουμένων ἐννοιῶν, ἐπίδρασις τοῦ φιλοσόφου ἐπὶ τὸν κωμικόν, ὅστις ἴσως νὰ ἐγνώρισεν ἐν τῷ πρώτῳ σχεδίῳ τὴν «Πολιτείαν» τοῦ Πλάτωνος ἢ προφορικῶς περὶ αὐτῆς ἀκριβέστερον νὰ ἤκουσε. Πρὸ τοῦ 390 λοιπὸν θὰ εἶχε σχηματίσει ὁ Πλάτων τὴν περὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων νέαν καὶ ἐ[...] πολλοῖς ἀνατρεπτικὴν θεωρίαν του.

Ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν ἐζητήθη νὰ π[...]σταθῇ ὅτι ὁ Πλάτων ἐνιαχοῦ ὑπαινίσσεται καὶ τ[...] Ἀντισθένη ὡς π. χ. ἐν τῷ «Εὐθυδήμῳ» («ὡς οὐκ ἔ[...]στιν ἀντιλέγειν» πρβλ. 285, d), καὶ ἐν τῷ «Σοφιστ[ῇ]» (251, β): «ὅθεν γε, οἶμαι, τοῖς τε νέοις καὶ τῶν γε[...]ρόντων τοῖς ὀψιμαθέσι θοίνην παρεσκευάκαμεν· εὐ[...] γὰρ ἀντιλαβέσθαι παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τὰ [...] πολλὰ ἓν καὶ τὸ ἓν πολλὰ εἶναι, καὶ δήπου χαίρου[σιν] οὐκ ἐῶντες ἀγαθὸν λέγειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ [μὲν] ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄνθρωπον» (πρβλ. σχετικῶς πρὸς τὸ χωρίον καὶ *Ἀριστοτέλ.* Μετ[αφ.] Δ. 29, 1024 β 34). Φανερώτερος ὑπαινιγμὸς εἶ[ναι] τὸ κατωτέρω χωρίον (259, d) «τὸ δὲ ταὐτὸν ἕτ[ερον] ἀποφαίνειν ἁμῇ γε πῃ καὶ τὸ θάτερον ταὐτὸν καὶ τ[ὸ] μέγα σμικρὸν καὶ τὸ ὅμοιον ἀνόμοιον, καὶ χαίρειν οὕ[τω] τἀναντία ἀεὶ προφέροντα ἐν τοῖς λόγοις, οὔτε τις ἔλ[εγ]χος οὗτος ἀληθινὸς ἄρτι τε τῶν ὄντων τινὸς ἐφαπτο[μένου] δῆλος νεογενὴς ὤν». Ἐν πάσῃ περιπτώσει κ[...]κτηται χρονολογικήν τινα ἀπόδειξιν τῆς παραδε[...]δεγμένης σήμερον μέχρι τοῦ διαλόγου «Γοργί[ου]» (συμπεριλαμβανομένου καὶ τούτου) σειρᾶς τῶν πλα[...]τωνικῶν διαλόγων τὸ γεγονὸς ὅτι, μέχρι τοῦ δια[...]λόγου τούτου δὲν ὑπάρχουσιν ὑπαινιγμοὶ κατὰ το[ῦ] Ἀντισθένους. Ἐν τῷ «Γοργίᾳ» μάλιστα συχνά[κις] γίνεται καὶ μνεία δοξασιῶν πλησιαζουσῶν π[ρὸς] εἰς ἀντισθένεια διδάγματα, ἀπὸ τοῦ «Εὐθυδήμου» ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν, ἂν καὶ εἰς χρονικὰ δια[...]στήματα μακρότερα ἀλλήλων ἀπέχοντα, ὑπαινιγμοὺ[ς] πιθανώτατα ἐναντίον του ἀναφερομένους. Ὡς «γέ[ρων] ὀψιμαθὴς» θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ Ἀντι[...]σθένης (ἰδ. *Ἰσοκρ.* Ἑλένην ἐν ἀρχῇ) περὶ τὸ 385 π. Χ. Τοῦτο ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπικ[υ]ροῖ πως τὴν καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων ἐπιβεβαιου[...]μένην σειρὰν τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων μέ[...]χρι τοῦ διαλόγου «Γοργίου», ὅστις διάλογος, ὡς ἐ[...]χθη, περιέχει τινὰ συνδεόμενα πρὸς τὴν ἀντισθέ[...]νειον διδασκαλίαν. Πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμ[ὸν] τῆς χρονολογίας τοῦ «Γοργίου» ἔχομεν λαβὴν τ[...] ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ Πολυκράτους ἐναντίον τ[οῦ] Σωκράτους (ὡς ἀπέδειξαν οἱ *A. Gercke* καὶ *H. Gomperz*), ἥτις πάντως ἐγράφη κατὰ τὸ 393/392 π. Χ. Ὅτι ὁ Γοργίας εἶναι ἀπάντησις κα[ὶ] τοῦ φυλλαδίου τούτου, ἂς εἴπωμεν οὕτω, τοῦ Πολυκράτους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀν[αν]τιρρήτως ἀποδεικνυόμενον. Ἄλλοι θεωροῦσι τ[ὴν] κατηγορίαν τοῦ Πολυκράτους ὡς τὸ ἀρχαιότε[ρον] καὶ τὸν «Γοργίαν» ὡς τὴν ἀνταπάντησιν αὐτῆς. Ὁ Βιλαμόβιτς θεωρεῖ τὸν «Γοργίαν» ὡς πρότε[ρον] συγγραφέντα.

4) Ἀναφορὰ συγγραμμάτων τοῦ Πλάτωνος εἰς ἄλληλα. Τὰ συγγράμματά του ἐξέδωκεν ὁ Πλάτ[ων] ὑπὸ μορφὴν αὐτοτελῶν, ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτή[...]των, ἔργων. Ἕνεκα τούτου δὲν εἶναι δυνατὸν ν[ὰ] ἀναμένῃ τις πολλὰς παραπομπὰς τοῦ ἑνὸς εἰς τ[ὸ] ἄλλο. Χωρία τινὰ ὅμως φέρουσι καταφανῶς τ[ὸν] χαρακτῆρα παραπομπῆς, ὅπως π. χ. τὸ χωρ[ίον] τοῦ «Φαίδωνος» (72, e), ἔνθα λέγεται ὅτι τὸ μα[ν]θάνειν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀνάμνησις, δύναται ν[ὰ] θεωρηθῇ ὡς ἐκ τοῦ «Μένωνος» (81, d ἑξ.) εἰλη[μ]μένον ἢ εἰς αὐτὸ ἀναφερόμενον. Ἐπίσης οἱ φιλ[οσοφικοὶ] λόγοι τοὺς ὁποίους ὁ Σωκράτης ὡς νεανίας ἤκουσ[ε] παρὰ τοῦ ἤδη ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ εὑρισκομέ[...]νου Παρμενίδου, ἀναφέρονται εἰς τὸν ὁμώνυμ[ον] πρὸς τοῦτον διάλογον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ ἐν αὐτ[ῷ] (127, β ἑξ.) λεγόμενα, συνέβη καθ' ὃν χρόνον ο[ἱ] ἄνδρες οὗτοι εἶχον τὴν προμνημονευθεῖσαν ἡλι[...]κίαν. Ὁμοίως τὰ ἐν «Κρατύλῳ» (386 d) λεγόμε[να] «ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατ' Εὐθύδημόν γε, οἶμαι, σοὶ δοκ[εῖ] πᾶσι πάντα ὁμοίως εἶναι ἅμα καὶ ἀεὶ» ἠδύναντο ν[ὰ] θεωρηθῶσιν ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐν «Εὐθυδήμῳ» (293, β ἑξ.) κττ. Εἰς δύο περιπτώσεις δ[υ]νάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Πλάτων ἔκα[με] σαφῆ ἀναφορὰν διαλόγων πρὸς ἀλλήλους. Οἱ δ[ιά]λογοι «Θεαίτητος», «Σοφιστὴς» καὶ «Πολιτικὸς» ἀπο[...]τελοῦσιν ἕνα, οὕτως εἰπεῖν, διάλογον, γενόμενο[ν] ἀμέσως, ἂν καὶ οὗτος διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρα[ς]. Ἡ σχεδιασθεῖσα συνέχεια διὰ τετάρτου διαλόγ[ου] ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φιλόσοφος» δὲν ἐξετελέσθη. Ἐν τ[ῷ] «Πολιτικῷ», (284 β), «καθάπερ ἐν τῷ σοφιστῇ π[ροσ]ηναγκάσαμεν εἶναι τὸ μὴ ὂν» καὶ δεύτερον ἐν 2[...] χαρακτηρίζεται ὁ «Σοφιστὴς» αὐτὸ τοῦτο ὡς σύγ[...]γραμμα. Βεβαίως δὲν δύναταί τις καὶ ὡς ἀποδ[ε]δειγμένον νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡ τριλογία αὕτη συν[...]ετάχθη ἀλληλοδιαδόχως, ἢ ὅτι εἰς τὰ τρία ταῦτ[α] ἔργα δὲν παρενέπεσεν ἡ σύνταξις ἄλλων πλατω[...]νικῶν συγγραμμάτων (μεταξὺ τοῦ «Θεαιτήτου» κα[ὶ] «Σοφιστοῦ» παρεμβάλλεται ὁ «Παρμενίδης»), ἢ ὅ[τι] π. χ. δὲν συνετάχθη ὁ «Σοφιστὴς» πρὸ τοῦ «Θεαι[...]τήτου» καὶ εἶτα μεταγενέστερον ἐτροποποιήθη ο[ὕ]τως ὡς ἔχομεν αὐτὸν σήμερον προσηρμοσμέν[ος] πρὸς τοὺς ἄλλους διαλόγους. Ἄλλη συνεχὴς ἐν εἴδει τριλογίας σειρὰ εἶναι ὁ «Τίμαιος» καὶ [ὁ] «Κριτίας», ὡς πρῶτον δὲ μέρος αὐτῆς εἰκάζε[ται] (ἐκ τῶν ἐν Τιμ., 17, c. ἑξ. λεγομένων) ἔργον τ[ι] συγγενὲς πρὸς τὴν ἣν ἔχομεν «Πολιτείαν», ἀλλ' οὐ[...]δαμῶς συμπῖπτον πρὸς αὐτήν. Περὶ τοῦ τελευ[...]ταίου τούτου ἔχομεν σαφεῖς ἀποδείξεις.

5) Τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῶν διαλόγων. Ε[ἰς] τὸ τεκμήριον τοῦτο ἀπεδίδετο μέχρι πρὸ ὀλίγ[ων] ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν μεγίστη σημασία. Ἀλ[λ' ...]

Digitized by Google

καὶ τοῦτο νῦν ἀπεδείχθη ἐπισφαλές, καὶ ὀλίγα μόνον σχετικῶς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ θεωροῦνται σήμερον βέβαια. Οἱ πλατωνικοὶ διάλογοι παρέχουσι ποικιλωτάτας πρὸς ἀλλήλους ἀναφορὰς νοημάτων, συμφωνούσας ἢ διαφωνούσας πρὸς ἀλλήλας, οὐδαμῶς δὲ εἶναι εὔκολον νὰ ὁρίσωμεν τὴν ἑκάστοτε προσιδιάζουσαν εἰς αὐτὰς ἀξίαν ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν σειράν. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παρουσιάζεται ἀλλαχοῦ μὲν ὥς τι βέβαιον καὶ ἀποδεδειγμένον, ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ὡς ἀποτέλεσμα μακρᾶς συζητήσεως. Ποῦ ὑπάρχει ἐνταῦθα ἡ προτεραιότης; Εἶναι ἐκεῖνο διισχυρισμός τις ἁπλοῦς, ἢ καὶ ἐπανάληψις, τὸ δὲ δεύτερον μεταγενεστέρα τις ἀπαγωγικὴ ἐργασία ἢ καὶ διεξοδικὴ συζήτησις; Εἰς ταύτας καὶ ἄλλας παρομοίας ἐρωτήσεις δύνανται νὰ δοθῶσιν ἀπαντήσεις ἔχουσαι μόνον ατομικὴν ἢ προσωπικὴν σημασίαν. Τινὲς (Schleiermacher) διισχυρίζονται ὅτι ἡ μυθικὴ ἢ εἰκονικὴ παράστασις διδασκαλίας τινὸς προηγεῖται πάντοτε τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς ἐκθέσεως (ὁ «Φαῖδρος» κατὰ ταῦτα θὰ εἶναι παλαιότερος τῶν ἄλλων διαλόγων, ἐν οἷς ἐξετάζεται ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία καὶ ἡ τριττὴ διαίρεσις τῆς ψυχῆς ἄνευ εἰκόνων. Ἄλλοι πάλιν (K. Fr. Hermann) διατείνονται ὅτι αἱ ἀρνητικαὶ κριτικαὶ καὶ διαλεκτικαὶ συζητήσεις προηγοῦνται τῶν θετικῶν καὶ ἐποικοδομητικῶν ἐκθέσεων. Κατὰ ταῦτα ὁ «Θεαίτητος», «Σοφιστής», «Πολιτικὸς» «Παρμενίδης», προηγοῦνται τοῦ «Φαίδρου» καὶ τῆς «Πολιτείας». Ἀμφότεραι αἱ γνῶμαι ἀναιροῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων πλατωνικῶν ἐρευνῶν. Τρίτη γνώμη (Lutoslawski) εἶναι ὅτι λογική τις ἰδέα ἅπαξ κτηθεῖσα δὲν δύναται νὰ θυσιασθῇ πλέον εἰς τὰς ἀσαφεῖς καὶ εὐμεταβόλους μεταφυσικὰς θεωρίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὕτη δύναται νὰ ἀποπλανήσῃ ἡμᾶς, διότι δὲν γνωρίζομεν ἂν λογικόν τι σφάλμα πρέπῃ νὰ ἀναχθῇ εἰς ἄγνοιαν τοῦ φιλοσόφου ἢ εἰς συνειδητὸν καὶ προμεμελετημένον σκοπόν. Τὸ πέμπτον ὅμως τοῦτο κριτήριον δύναται ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλα νὰ παράσχῃ εἰς ἡμᾶς πολυτιμοτάτην βοήθειαν, ἐνίοτε δὲ καὶ μόνον του ἀρκεῖ διὰ νὰ ἔχωμεν μέγαν βαθμὸν χρονολογικῆς πιθανότητος. Πρὸ παντὸς δὲν πρέπει ἐν αὐτῷ νὰ λησμονῇ τις, ὅτι ὁ συγγράφων τοὺς διαλόγους αὐτοὺς Πλάτων ἦτο καὶ συγγραφεὺς καὶ ἀρχηγός, τουτέστι διευθυντής, τῆς σχολῆς. Ὑπαρχούσης δὲ τοιαύτης συνδέσεως μεταξὺ τῆς σχολῆς καὶ τῶν διαλόγων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβωμεν ἀσφαλῆ τινα ἰδέαν τῆς ἐξελίξεως τῶν διανοημάτων. Ἐκ παιδαγωγικῶν λόγων θὰ ἠναγκάζετο ἴσως ὁ φιλόσοφος παλαιὰ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὑπὸ νέαν διάφορον μορφήν, ἢ νὰ ἀντικρούῃ ἄλλας γνώμας αἵτινες ἐπέκρινον ἰδικάς του. Οὕτω λοιπὸν δὲν δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ ἀπολύτως ἀσφαλῆ ἄλυσιν τῶν διαλόγων. Μόνον διὰ ὡρισμένα συγγράμματα ἔχομεν ἀσφαλῆ ἐξαγόμενα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου των· οὕτω ἔχομεν λόγου χάριν ἀσφαλῆ σειρὰν «Πολιτείας», «Πολιτικοῦ» καὶ «Νόμων». Μὲ τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὴν ἑνωτικὴν σειράν: «Θεαίτητος», «Παρμενίδης», «Σοφιστής», «Πολιτικός», «Φίληβος», «Τίμαιος», «Κριτίας» καὶ «Νόμοι». Ἐντὸς πάλιν τῆς σειρᾶς αὐτῆς συνδέονται ἰδιαιτέρως ὁ «Παρμενίδης», «Σοφιστὴς» καὶ «Πολιτικὸς» ἕνεκα τῆς ἀναφορᾶς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐλεατικὴν διαλεκτικήν. Ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία χωρίζει πάλιν τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους εἰς διαλόγους τῆς νεαρᾶς ἡλικίας τοῦ Πλάτωνος, καὶ εἰς διαλόγους τῆς μέσης αὐτοῦ ἡλικίας καὶ τοῦ γήρατος. Ἡ περὶ ψυχῆς ἀντίληψις ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» καὶ ἐν τῷ «Φαίδρῳ» ὡς τριμεροῦς (*λογιστικόν, ἐπιθυμητικόν, θυμοειδές*), ἐν δὲ τῷ «Φαίδωνι» ὡς ἑνιαίας οὐσίας, δὲν ἐπιτρέπει τὸν χωρισμὸν τῶν δύο πρώτων ἔργων διὰ τοῦ «Φαίδωνος». Τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα παρ' ὅλην τὴν μεγάλην αὐτῶν πιθανότητα δὲν ἔτυχον ὅμως οὐδὲ αὐτὰ ἀκόμη κοινῆς παρὰ τῶν ἐρευνητῶν ἀποδοχῆς. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ δι' ἀποπείρας τινὰς ἵνα ὡρισμένα συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος θεωρήσωμεν ὡς προγραμματικὰ τῆς ἱδρυθείσης Ἀκαδημείας. Ὡς τοιαῦτα π. χ. θεωροῦνται ὁ «Φαῖδρος» (κατὰ τὸν Pohlenz) καὶ ὁ «Μένων» (κατὰ τὸν Βιλαμόβιτς, ὅστις τοποθετεῖ αὐτὸν εἰς τὸ ἔτος 384). Τὴν «Πολιτείαν» τοποθετεῖ πιθανῶς ὁ Βιλαμόβιτς (Platon Α', 515 καὶ Β' 235) εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ φιλοσόφου, καὶ τὸ ἐσπευσμένον τέλος τοῦ «Θεαιτήτου» δικαιολογεῖ ἐκ τοῦ ἐπικειμένου δευτέρου σικελικοῦ πλοῦ (367/366) τοῦ φιλοσόφου. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς συνεγράφη ὁ «Τίμαιος», τουτέστι συνεγράφη πιθανώτατα μετὰ τὸν τρίτον σικελικὸν πλοῦν τοῦ φιλοσόφου (361/360).

6) Ἡ καλλιτεχνικὴ τῶν διαλόγων διάρθρωσις. Ὁ ἀναγιγνώσκων τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ἀνευρίσκει ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην μεγάλην διαφοράν. Τινὲς τῶν διαλόγων δεικνύουσι διάταξιν διαγεγραμμένην μετὰ ποιητικῆς δυνάμεως καὶ μετὰ ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης. Πρόσωπα καὶ τόποι εἶναι πολλάκις μετὰ θαυμαστῆς παραστατικότητος ἐζωγραφημένα. Ὁ διάλογος ἔχει μὲν ὡς κύριον πρόσωπον τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ φάσεις καὶ στροφὰς χαρακτηρίζεται διὰ τῆς συμμετοχῆς πολλῶν ἄλλων προσώπων, καὶ παρ' ὅλον τὸ ἀφῃρημένον τοῦ ζητουμένου θέματος ἐπιζητεῖται πάντοτε ἵνα μὴ ἐξαφανίζωνται ἐκ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἀναγνώστου τὰ ζωηρὰ πρόσωπα, διά τε τῶν προσωπικῶς χρωματιζομένων ἐρωτήσεων, ἀπαντήσεων, καὶ ἀντικρούσεών των, καθὼς καὶ διὰ εὐθυμολόγων ἢ σατυρικῶν χαριεντισμῶν. Διάλογοι οἷοι ὁ «Πρωταγόρας», «Εὐθύδημος», «Συμπόσιον», «Φαίδων» κλπ. εἶναι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην καλλιτεχνήματα ἀνεφίκτου τελειότητος. Ἐν ἄλλοις πάλιν πλατωνικοῖς ἔργοις δὲν εὑρίσκονται τοιαῦτά τινα καλλιτεχνικὰ τοῦ ἔργου κοσμήματα. Πάντως ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸ δογματικὸν τοῦ διαλόγου περιεχόμενον. Τοῦ διαλόγου γίνεται χρῆσις ὡς τοῦ πατροπαραδότου εἴδους τῆς φιλολογικῆς συζητήσεως. Τὰ σκηνικὰ μέσα, τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν προσώπων καὶ οἱ ἀμοιβαῖοι διάλογοι, οἱ ὁποῖοι συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ ζωντανεύουν τὸ ἔργον καὶ νὰ τὸ καθιστῶσιν ἀληθινὸν δρᾶμα, ἐλλείπουσι σχεδὸν ἐντελῶς. Σποραδικῶς μόνον διαφαίνεται τὸ καλλιτεχνικὸν πνεῦμα κατά τινας ἰδιαιτέρας ὅλως περιστάσεις. Πᾶν ὅ,τι διὰ τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας διαλόγους θὰ ἦτο ἀδύνατον, θὰ ἠδύνατο εὐκολώτατα νὰ γίνῃ διὰ τὸν «Παρμενίδην», «Σοφιστήν», «Πολιτικόν», «Φίληβον», «Τίμαιον», «Κριτίαν» καὶ ἐν μέρει ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς «Νόμους». Τουτέστι νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τὸ διαλογικὸν περίβλημά των καὶ νὰ ἐκτεθῇ αὐτὸ εἰς ἀφῃρημένην, καὶ συνεχῆ παράστασιν. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὅτι πάντα ταῦτα τὰ διὰ κοινῶν τυπικῶν χαρακτηριστικῶν συνδεόμενα ἔργα, πλησιάζουσι καὶ χρονικῶς πρὸς ἄλληλα, ἡ δὲ παρακμὴ αὕτη τῆς καλλιτεχνικῆς ὀρέξεως καὶ δυνάμεως τοῦ Πλάτωνος ἀνακτέα εἰς τὰ ἔτη τοῦ γηράσκοντος φιλοσόφου. Τὰ ὑπὸ μορφολογικὴν λοιπὸν ἔποψιν τελειότερα ἔργα ἀνήκουσιν ἀσφαλῶς εἰς τὰ ἔτη τῆς σχετικῶς νέας καὶ τῆς ὡρίμου αὐτοῦ ἡλικίας. Οὐδεμία πιθανότης δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀκμῆς τοῦ Πλάτωνος διεκόπη ποτὲ δι' ἔργου τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ παρακμῆς. Καὶ πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην συμφωνεῖ πληρέστατα τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ «Νόμοι» καθ' ὅλας τὰς εἰδήσεις καὶ ἀποδείξεις ἀνάγονται εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν τοῦ φιλοσόφου, καὶ μὲ τοὺς «Νόμους» καὶ οἱ ἄλλοι μορφολογικῶς ὅμοιοι διάλογοι παρέχουσι σπουδαιοτάτους ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ περιεχόμενον λόγους, ἀναγκάζοντας ἡμᾶς νὰ τοποθετήσωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν γεροντικὴν περίοδον τοῦ φιλοσόφου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως δυνάμεθα ἐκ τῆς διαλογικῆς μορφῆς νὰ συμπεράνωμεν χρονολογικὰς ἐνδείξεις. Ἐν τισι διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος, ἐκ τῶν καλυτέρων μάλιστα ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, ἀνακοινοῦται πολλάκις τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς γενομένης συνδιαλέξεως ὑπό τινος (τρίτου) προσώπου. Εἰς τὸ «Συμπόσιον» μάλιστα, εὑρίσκεται ἐν τοιαύτῃ ἀνακοινώσει καὶ ἄλλη τις τρίτη ἀνακοίνωσις παρεμβεβλημένη. Ἡ μέθοδος αὕτη φυσικὸν εἶναι νὰ ἄγῃ εἰς συχνὴν χρῆσιν τοῦ ἔφη, εἶπεν, συνέφη καὶ τῶν τοιούτων, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» κατακρίνονται (143 c) καὶ ἀντ' αὐτῶν ζητεῖ ὁ φιλόσοφος καταφυγὴν εἰς ἀνάγνωσιν τῆς γενομένης συζητήσεως. Ἀπὸ τοῦ «Θεαιτήτου» ἄρα καὶ ἑξῆς ὁ Πλάτων ἀποφεύγει τὴν τοιαύτην μέθοδον τὴν ἐκθέτουσαν ἁπλῶς τὰ γινόμενα (οἱονεὶ Referat), καὶ οἱ διάλογοι οὗτοι οἱ συγγραφέντες κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν («Σοφιστής», «Πολιτικός», «Φίληβος», «Τίμαιος» κλπ.) περιέχουσι μόνον διαλόγους ἐν εἴδει δράματος προβαίνοντας, ἐξαιρουμένου τοῦ «Παρμενίδου», ὁ ὁποῖος ἔχει ὅλως ἴδιον καὶ περίπλοκον ἐκ συγγενικῶν λόγων (Ἀντιφῶν) ὁρισθέντα τρόπον τῆς ἐκθέσεως.

7) Ἡ γλῶσσα. Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ λεπτομερέστερον ἐκτίθεται, ἀπὸ 50 περίπου ἐτῶν οἱ φιλόλογοι ἐζήτησαν πρὸς καθορισμὸν τῆς σειρᾶς τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων νὰ ἐξετάσωσι καὶ ἐξακριβώσωσι τὴν γλωσσικὴν χρῆσιν τοῦ φιλοσόφου. Ὅσον καὶ ἂν αἱ μεθοδικαὶ ἀρχαὶ αἵτινες καθοδηγοῦσι τοὺς διαφόρους ἐρευνητὰς ὑπῆρξαν διάφοροι, οὐχ ἧττον πάντες συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ὅλης ἐρεύνης. Ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι νὰ ἀνεύρωμεν τὴν γλωσσικὴν ἐξέλιξιν τοῦ συγγραφέως διὰ ἀκριβοῦς παρατηρήσεως ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικῶν γλωσσικῶν χρήσεων, οὕτω δὲ ἐκ τῶν προκυπτουσῶν συμφωνιῶν ἢ διαφορῶν νὰ καθορισθῇ ἡ ἐγγύτης ἢ ἡ ἀπόστασις τῶν ἔργων πρὸς ἄλληλα. Ἐπὶ τῇ βάσει εἶτα τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς συνεχῆ, εἰ δυνατόν, σειρὰν τὰ πλατωνικὰ ἔργα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὡς βοηθητικοῦ μέσου τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ «Νόμοι» ἀναμφισβητήτως εἶναι ἔργον τοῦ γέροντος ἤδη Πλάτωνος. Ἡ μέθοδος αὕτη θεωρεῖται σήμερον σπουδαιοτάτη. Ὡς πρὸς τὰ ἐξεταζόμενα θέματα παρατηρητέον ὅτι ταῦτα δὲν παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς πάντοτε, τὴν ἣν ἐπιθυμοῦμεν βοήθειαν. Συνδέσεις διανοημάτων σπανίως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀσφαλῆ χρονολογικὰ τεκμήρια.

Ἡ σκέψις ἢ τὸ διανόημα εἶναι πάντοτε ῥευστόν τι καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καθ' ἅς τις μεταχειρίζεται αὐτὸ εὐμετάβλητον, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορίσῃ τις ἀκριβῶς ἐγγύτητα ἢ ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ ἄλλου. Ἀφ' ἑτέρου ἡ γλωσσικὴ χρῆσις παρέχει ἐντελῶς ἄλλα ἐχέγγυα, ὡς μὴ ἐξαρτωμένη ἐκ προθέσεως ἢ σκέψεως, ἀλλὰ ἔκ τινος συνηθείας μὴ συνειδητῆς. Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς διὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παρέχῃ ποτὲ μὲν ταύτην ποτὲ δὲ ἐκείνην τὴν ἔκφρασιν, παρέχει οὕτω εἰς τὸν σημερινὸν ἐρευνητὴν γεγονός τι ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον, ἐκ συλλογῆς δὲ πολλῶν τοιούτων περιπτώσεων δύναται νὰ συλλεχθῇ ὑλικόν τι ἐφ' οὗ νὰ δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν στατιστικὴν πρὸς ἐπιτευξιν ἐπιστημονικῶν πορισμάτων. Περαιτέρω δυνάμεθα νέα πολύτιμα διὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν στοιχεῖα ν' ἀνεύρωμεν ἐκ τῆς παρατηρήσεως π. χ. τοῦ φαινομένου τῆς χασμωδίας ἐν συγγράμμασι τῶν χρόνων μὲν τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ οὐχὶ πλατωνικοῖς, ἢ ἐξ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ φιλοσόφου· οὕτω π. χ. ὁ Dittenberger ἐπειράθη νὰ ἀποδείξῃ καὶ μετὰ μεγάλης πιθανότητος σχεδὸν ἀπέδειξεν, ὅτι εἰς ἐπίδρασιν ἐξωτερικὴν μετὰ τὸ πρῶτον εἰς Σικελίαν ταξίδιον τοῦ φιλοσόφου ἀνακτέα ἡ χρῆσίς τοῦ τί μήν; διὰ βεβαιωτικὴν ἀπάντησιν, καὶ ἡ συχνοτάτη χρῆσις τοῦ γε μὴν καὶ ἀλλὰ-μήν. Αὐτονόητον εἶναι ὅτι καὶ τὸ ἕβδομον τοῦτο τεκμήριον δὲν παρέχει εἰς ἡμᾶς μαθηματικῶς ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ἀλλ' ὡς γίνεται σήμερον τῆς μεθόδου ταύτης λογικὴ χρῆσις, παρέχεται εἰς τὴν ἔρευναν μεγίστη καὶ ἄλλοθεν ἀδύνατος νὰ προσκομισθῇ βοήθεια.

Δὲν εἶναι πολλῆς ἀξία προσοχῆς ἡ ἀντίρρησις, ὅτι δυνατὸν νὰ ἀλλοιώσῃ τὸν γλωσσικὸν χαρακτῆρα ἔργου τινὸς νέα ἔκδοσις αὐτοῦ. Τοιαῦται ἐκδόσεις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραμματείᾳ δὲν εἶναι πολλαί, ἡ ἀντίρρησις ἄλλως τε αὕτη θὰ ἴσχυε πολὺ περισσότερον καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην μέθοδον χρονολογικοῦ προσδιορισμοῦ. Διότι ἡ γλωσσικὴ στατιστικὴ θὰ δύναται συνήθως νὰ προσδιορίζῃ εἴτε τὴν πρώτην ἔκδοσιν (ὡς συμβαίνει διὰ τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς «Πολιτείας») εἴτε τὴν δευτέραν (ὡς τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν διὰ τὴν δευτέραν ἐπεξεργασίαν τοῦ «Φαίδρου»), ἐνῷ ἡ ἀπόπειρα χρονολογήσεως ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τοῦ περιεχομένου ἢ ἄλλων ἐνδείξεων στερεῖται πάντοτε ἀσφαλοῦς καὶ ἀδιαφιλονικήτου ἐρείσματος. Αἱ δυσκολίαι αἵτινες συνοδεύουσι παρ' ὅλα ταῦτα τὴν γλωσσικὴν στατιστικήν, δὲν εἶναι πάλιν ἀφ' ἑτέρου καὶ ὀλίγαι ἢ μικραί. Δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ἑκάστοτε περὶ τοῦ τί θὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν μὴ συνειδητὴν γλωσσικὴν συνήθειαν καὶ τί εἰς τὸν προμεμελετημένον σκοπόν. Ὁ συγγραφεὺς δυνατὸν νὰ παρεκκλίνῃ τῆς συνήθους τότε γλωσσικῆς χρήσεως, παρασυρόμενος εἴτε ὑπὸ τοῦ θέματος ὃ πραγματεύεται, εἴτε ὑπὸ τῶν προσώπων τοῦ διαλόγου τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ χαρακτηρίσῃ, εἴτε τέλος ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν οὓς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν κτλ. Ἀλλὰ καὶ μὴ συνειδητὴ γλωσσικὴ χρῆσις δύναται νὰ ὑποστῇ ἐπιδράσεις ἐκ διαφόρων αἰτίων, ὡς π. χ. ὑπὸ νέου περιβάλλοντος, ὑπὸ τυχαίας ἀναγνώσεως παλαιοτέρων συγγραμμάτων κτλ. Θὰ ἔπρεπεν ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐντελῶς παράδοξος σύμπτωσις ἐὰν συνέτρεχον τόσαι ἰδιαίτεραι ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν περιπτώσεων, ὥστε νὰ δώσωσι παλαιοτέραν ψευδῆ εἰκόνα ὡς πρὸς τὸν χρόνον συγγράμματός τινος. Τὸ πολὺ-πολὺ θὰ ἐγεννᾶτο οὕτω συγκεχυμένη τις καὶ ἀσαφὴς γλωσσικὴ εἰκὼν τοῦ σχετικοῦ συγγράμματος, ὥστε νὰ δυσχεραίνηται ἡ ἀπόφανσις ἡμῶν περὶ τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ ὄψεως. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σπανίᾳ ταύτῃ περιπτώσει θὰ ἠδυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τινα πιθανὸν ὁρισμὸν τῶν χρόνων, ἐξευρίσκοντες καὶ ἐξαίροντες τὰς κυριωτάτας γλωσσικὰς ἐκδηλώσεις τὰς μὴ δυναμένας εὐκόλως νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ἰδιαιτέρας ἐπιδράσεις.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι ἡ γλωσσικὴ στατιστικὴ ἐξαρτᾶται ἑκάστοτε ἐκ τοῦ ἐξεταστέου συγγραφέως καὶ ἡ πεῖρα θὰ καθοδηγῇ ἡμᾶς ἑκάστοτε διὰ νὰ ὁρίζωμεν κατὰ πόσον εἰς τὴν στατιστικὴν ταύτην θὰ ὑποτάσσηται ἡ ὕλη ἣν ἔχομεν νὰ ἐπεξεργασθῶμεν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς στατιστικῆς ταύτης μεθόδου παρὰ Πλάτωνι ὑπῆρξαν ὑπὲρ πᾶσαν προσδοκίαν εὐχάριστα. Αἱ ἔρευναι εἰς τὰς ὁποίας πολλοὶ ἐρευνηταί, διαφόρους ὁδοὺς βαδίζοντες, κατέληξαν, φέρουσι τοὺς διαλόγους «Σοφιστήν», «Πολιτικόν», «Φίληβον», «Τίμαιον», «Κριτίαν» καὶ «Νόμους» ὡς συγγραφέντας ἀσφαλῶς κατὰ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν τοῦ φιλοσόφου, καὶ δὴ κατὰ ὡρισμένην σειράν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς διαλόγους ἐκείνους, οἵτινες πρὸ τῆς μνημονευθείσης σειρᾶς ἐγράφησαν κατὰ τὰ γονιμώτατα ἀνδρικὰ ἔτη ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ γήρατος τοῦ φιλοσόφου, κατέληξαν αἱ ἔρευναι, αἱ αὐτοτελῶς ὅλως γενόμεναι καὶ ἐπὶ διαφόρων βάσεων στηριχθεῖσαι, εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ μέρη ἔγινεν ὑπὸ πάντων ἀποδεκτόν. Κατὰ ταῦτα τὰ βιβλία 2—10 τῆς «Πολιτείας», ὁ «Φαῖδρος» «Θεαίτητος» καὶ «Παρμενίδης» ἀνήκουσιν εἰς τὴν σειρὰν ταύτην (μόνος ὁ Natorp χρονολογεῖ διαφόρως τὸν «Φαῖδρον» καὶ «Θεαίτητον»), καὶ μόνον ὁ «Φαῖδρος» τοποθετεῖται ἐν τῇ ἀνωτέρω σειρᾷ διαφόρως ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν. Δὲν εἶναι πολλῆς σπουδαιότητος ποῦ ἀκριβῶς θὰ τοποθετήσῃ τις τὸν «Φαίδωνα» καὶ τὸ «Συμπόσιον», εἰς τοῦτο τὸ σύμπλεγμα τῶν διαλόγων ἢ εἰς ἄλλο προηγούμενον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα

Digitized by Google

κεῖνται ἀμέσως ἢ πλησιέστατα πρὸς τοὺς διαλόγους τούτους. Οἱ διάλογοι τῆς νεαρᾶς τοῦ φιλοσόφου ἡλικίας ἢ οἱ τῆς μεταβάσεως πρὸς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν δὲν παρέχουσιν ἔδαφος εὐνοϊκὸν διὰ τὴν στατιστικὴν ἔρευναν. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης παρέσχον τὴν ἀπόδειξιν ὅτι οἱ διάλογοι «Γοργίας», «Μένων», «Εὐθύδημος» καὶ «Κρατύλος» ἀνήκουσιν εἰς θέσιν πλησίον εὑρισκομένην πρὸς τὸ «Συμπόσιον» καὶ «Φαίδωνα». Ἀληθῆ θρίαμβον ἔσχεν ἡ γλωσσικὴ στατιστικὴ ἐν τῷ Πλάτωνι μὲ τὸ νὰ διορθώσῃ θεμελιώδη γνώμην, ἥτις ἴσχυεν ὡς πρὸς τὴν συγγραφικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τοῦ Schleiermacher, K. Fr. Hermann καὶ Zeller. Ἀπεδείχθη δηλαδὴ ὅτι οἱ διάλογοι «Θεαίτητος», «Παρμενίδης», «Σοφιστής», «Πολιτικὸς» καὶ «Φίληβος» δὲν πρέπει νὰ καταταχθῶσιν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀνυψώσεως τοῦ φιλοσόφου εἰς τὰ ὕψιστα κατορθώματά του ἐν τῷ «Συμποσίῳ», «Φαίδωνι» καὶ «Πολιτείᾳ», ἀλλὰ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τούτων εἰς τὰ ὀψιαίτατα ἔργα του «Τίμαιον», «Κριτίαν» καὶ «Νόμους».

8) *Χρονολογικαὶ κατατάξεις.* Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν συνάγονται τὰ ἑξῆς ὡς πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἢ σχετικὴν χρονολόγησιν τῶν πλατωνικῶν ἔργων. Τὴν βάσιν παρέχει ἡ γλωσσικὴ ἐξέτασις τῶν συγγραμμάτων, παρ' αὐτὴν δὲ ἔχομεν τὰς μνημονευθείσας ἐνδείξεις ὑπ' ἀριθμὸν 1 — 6. Αἱ ἐνδείξεις αὗται εἶναι πολλάκις κατ' ἐξοχὴν χρήσιμοι, ὅταν ἡ γλωσσικὴ στατιστικὴ διὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον λόγον δὲν ἄγῃ εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα, οὐχὶ δὲ σπανίως αἱ ἐνδείξεις αὗται δίδουσιν εἰς ἡμᾶς τὰ ὁρόσημα ἐν τῇ συγγραφικῇ δράσει τοῦ φιλοσόφου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ὑπηρεσίαν προσφέρουσιν εἰς ἡμᾶς· δυνάμεθα δηλαδὴ δι' αὐτῶν νὰ προσδιορίζωμεν τὴν ὑπάρχουσαν σχέσιν μεταξὺ τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ βίου. Καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη ἐκ τῶν ἐρευνητῶν, οἵτινες δὲν διέκειντο ἢ δὲν διάκεινται εὐμενῶς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γλωσσικῆς στατιστικῆς, ἀπεδέχθησαν τὰ πορίσματα αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ταξινόμησιν τῶν διαλόγων τῆς μέσης καὶ γεροντικῆς ἡλικίας τοῦ Πλάτωνος, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδεὶς διάλογος εἰς οἱανδήποτε τῶν προτεινομένων σειρῶν καὶ ἂν ἤθελε τοποθετηθῆ, παρέχει ἀφορμὴν ριζικῆς διαφωνίας ὡς πρὸς τὴν πορείαν τῆς συγγραφικῆς καὶ δογματικῆς ἐξελίξεως τοῦ φιλοσόφου. Ἡ μεγίστη ἀμφιβολία ἐπεκράτει διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ σπουδαιοτάτου διαλόγου «Φαίδρου», ἀλλ' ἤδη οἱ ἐρευνηταὶ συμφωνοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν κυρίαν περίοδον τοῦ φιλοσόφου καὶ δὴ εἰς τὰ τελευταῖα αὐτῆς ἔτη. Οὕτω λοιπὸν ἔχομεν κατὰ τὰς ἐκτενεστάτας γλωσσικὰς στατιστικὰς καὶ ἄλλων μὲν ἀλλὰ κυρίως τοῦ Carl Ritter καὶ H. von Arnim τὴν ἑξῆς χρονολογικὴν ταξινόμησιν, εἰς ἣν κατ' ἐξαίρεσιν προτάσσομεν ἡμεῖς τὸν «Εὐθύφρονα» νομίζοντες ὅτι ἀπεδείξαμεν (ἰδὲ βιβλιογραφίαν) διὰ νέων τινῶν παρατηρήσεων τὴν προτεραιότητα τοῦ ἐν εἴδει δοκιμίου συγγραφέντος διαλόγου τούτου. Ἄλλοι τοποθετοῦσιν αὐτὸν μετὰ τὸν «Χαρμίδην». Ἔχομεν λοιπὸν 1) «Εὐθύφρων», 2) «Ἀπολογία», 3) «Κρίτων», 4) «Λάχης», 5) «Πολιτείας» Α', 6) «Λύσις», 7) «Χαρμίδης», 8) «Γοργίας» (περὶ τὸ 393 — 389 π. Χ.). 9) «Μένων», 10) «Εὐθύδημος», 11) «Ἱππίας Β'», 12) «Κρατύλος», 13) «Ἱππίας Α'» (παρεμπίπτει νῦν ὁ πρῶτος εἰς Σικελίαν πλοῦς, ἐξ οὗ ἐπανῆλθεν ὁ Πλάτων τὸ βραδύτερον τῷ 387), 14) «Μενέξενος», 15) «Συμπόσιον» (περὶ τὸ 385/384 π. Χ ἢ βραδύτερον), 16) «Φαίδων», 17) «Πολιτείας» Β'-Ι' (μετὰ τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὰ προειρημένα), 18) «Θεαίτητος» περὶ τὸ 369—367 π. Χ. (παρεμπίπτει ὁ δεύτερος εἰς Σικελίαν πλοῦς 366—365 π. Χ.), 20) «Παρμενίδης», 21) «Σοφιστής», 22) «Πολιτικός», 23) «Φίληβος», 24) «Τίμαιος», μετὰ τὸν τρίτον εἰς Σικελίαν πλοῦν 361—360 π. Χ, 25) «Κριτίας», 26) «Νόμοι» [καὶ «Ἐπινομίς»], 27) Ἡ ἑβδόμη καὶ ὀγδόη ἐπιστολὴ (τῷ 353/352 π. Χ. μετὰ τὸν κατὰ τὸ 353 ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Δίωνος).

Ὁ von Arnim δέχεται τὴν ἑξῆς σειράν: 1) «Ἴων», 2) «Πρωταγόρας», 3) «Λάχης», 4) Πολιτείας» Α', 5) «Λύσις», 6) «Χαρμίδης», 7) «Εὐθύφρων», 8) «Εὐθύδημος», 9) «Γοργίας», 10) «Μένων», 11) «Ἱππίας Ἐλάττων», 12) «Κρατύλος», 13) «Συμπόσιον», 14) «Ἱππίας μείζων», 15) «Φαίδων», 16) («Κρίτων»), 17) «Πολιτείας» Β'-Ι', 18) «Θεαίτητος», 19) «Παρμενίδης», 20) «Φαῖδρος», 21) «Σοφιστής», 22) «Πολιτικός», 23) «Φίληβος», 24) «Νόμων» Α, 25) «Ἐπιστολαί».

Ἀνάλυσις τῶν Πλατωνικῶν συγγραμμάτων. 1. Ἐν τῷ «Εὐθύφρονι» ἔχομεν, ὡς προσεπαθήσαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀποδείξωμεν (Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 1930), τὴν πρώτην συγγραφικὴν ἀπόπειραν τοῦ νεαροῦ Πλάτωνος. Ὑποτίθεται γινόμενος ὁ διάλογος πρὸ τῆς Βασιλείου Στοᾶς, ἔνθα ὁ Εὐθύφρων συναντᾶται μέλλων νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἴδιον πατέρα ἐπὶ ἀνοσιότητι, πρὸς τὸν ἐρχόμενον ἐκεῖσε Σωκράτη. Μετ' ἀπορίας ἐρωτᾷ ὁ Εὐθύφρων τί ζητεῖ ἐκεῖ ὁ Σωκράτης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ ἥσυχος, μανθάνει δὲ μετ' ἐκπλήξεως τὸν λόγον τῆς προσελεύσεως τοῦ φιλοσόφου. Ἀβιάστως ἐξελίσσεται ἡ **περὶ ὁσίου** συζήτησις, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐπικειμένων δύο δικῶν, δίδονται πέντε ὁρισμοὶ αὐτοῦ ἀλλὰ χωρὶς νὰ εὑρεθῇ ὁ ὀρθὸς ὁρισμός, ὥστε ὁ διάλογος φαίνεται μὴ καταλήγων εἰς θετικόν τι ἀποτέλεσμα, διότι ὁ παραζαλισθεὶς ἐκ τῆς συζητήσεως Εὐθύφρων φεύγει ἔχων ἐπείγουσαν ἐργασίαν καὶ ἀναβάλλων οὕτω τὴν περαιτέρω συζήτησιν («εἰσαῦθις, ὦ Σώκρατες, νῦν γὰρ σπεύδω ποι, καί μοι ὥρα ἀπιέναι»).

2. «Ἱππίας ἐλάσσων». Τὴν γνησιότητα τοῦ διαλόγου ὑποστηρίζει μαρτυρία τοῦ Ἀριστοτέλους (Μεταφ. 1025, α, 6). Ὁ σοφιστὴς Ἱππίας, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐπιδειχθῆ ἑρμηνεύων ἠθικῶς τὸν Ὅμηρον, φωρᾶται ἐντελῶς πλανώμενος εἰς τὴν βαθυτέραν συζήτησιν, ὅταν ὁ Σωκράτης προέβαλεν εἰς αὐτὸν τὸ ἐρώτημα: «Τί λέγεις ἡμῖν περὶ τοῦ Ἀχιλλέως τε καὶ Ὀδυσσέως; πότερον ἀμείνω καὶ κατὰ τί φῄς εἶναι;». Ὁ Σωκράτης κηρύσσεται ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσέως, ὡς οὐχὶ ἄκοντος ἀλλ' ἑκόντος ψευδομένου, διότι οὕτω ἀποδεικνύεται ὡς ὁ ἄριστος καὶ δυνάμενος ἐν ἀνάγκῃ νὰ εἴπῃ καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς ὁ δρομεὺς ἐκεῖνος εἶναι ὁ ἀμείνων «ὁ ἑκὼν βραδέως θέων», ὁ πράττων λοιπὸν «κακὸν καὶ αἰσχρὸν» ἑκουσίως καὶ οὐχὶ ὁ δρομεὺς ἐκεῖνος ὅστις τρέχει βραδέως, διότι δὲν δύναται νὰ τρέξῃ ἄλλως. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν «ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστιν ἑκόντα ἀδικεῖν, κακοῦ δὲ ἄκοντα» καὶ «ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων καὶ αἰσχρὰ καὶ ἄδικα ποιῶν—οὐκ ἂν ἄλλος εἴη ἢ ὁ ἀγαθὸς» (πρβλ. καὶ *Ξενοφ.* Ἀπομν. 4, 2, 20).

3. Ἐν τῇ «Λάχητι» ἐξετάζεται ἡ οὐσία καὶ ἔννοια τῆς ἀνδρείας (πρβλ. καὶ *Ξενοφ.* Ἀπομν. 4, 6). Περὶ τοῦ διαλόγου τούτου ὑπάρχει καὶ ἡ γνώμη ὅτι ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ «Πρωταγόρου». Ὁ ὁπλομάχος Στησίλεως εἶχε κάμει ἐπίδειξιν τῆς τέχνης του, εἰς ἣν παρευρέθησαν οἱ Λυσίμαχος (ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου Ἀριστείδου) καὶ Μελησίας (υἱὸς τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Περικλέους) μετὰ τῶν παίδων των (Ἀριστείδου καὶ Θουκυδίδου), προσκληθέντες δὲ ὑπ' ἐκείνων καὶ οἱ ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάχης. Ὁ Λάχης προσκαλεῖ ὡς σύμβουλον καὶ τὸν Σωκράτη ὡς δυνάμενον κάλλιστα νὰ ὁμιλῇ περὶ ἀνδρείας, διότι εἶδεν αὐτὸν ἐν τῇ παρὰ τὸ Δήλιον μάχῃ (424 π. Χ.), ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, «τὴν πατρίδα ὀρθοῦντα» διὰ τῆς ἀνδρείας του. Αἱ ἐν τῷ διαλόγῳ πρῶται ἀπόπειραι ὁρισμοῦ περὶ τῆς ἀνδρείας («ἀνδρεῖός ἐστιν ὁ ἐθέλων ἐν τῇ τάξει μένειν καὶ ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους» ἢ «ἀνδρεία καρτερία (φρόνιμος) τῆς ψυχῆς») ἀποτυγχάνουν, καὶ ὁ ὁρισμὸς δὲ αὐτῆς «ἐπιστήμη τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων» δὲν ἱκανοποιεῖ. Ἡ ἀνδρεία εἶτα ἐξετάζεται ὡς μέρος τῆς ἀρετῆς, δὲν καταλήγει δὲ φαινομενικῶς καὶ ὁ διάλογος οὗτος εἰς ἀποτέλεσμα καὶ ὁ Λάχης τελευτῶν συμβουλεύει τοὺς πατέρας νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τὸν Σωκράτη «τῶν μειρακίων ἐπιμελεῖσθαι». Περὶ τοῦ νεαροῦ τούτου Ἀριστείδου ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» ὁμιλεῖ ὡς περὶ «πρῳαίτερον τοῦ δέοντος ἀπελθόντος» (ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους) «καὶ τά τε λοιπὰ ἐξαμβλώσαντος διὰ πονηρὰν συνουσίαν καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ μαιευθέντα—ἀπολέσαντος, ψευδῆ δὲ εἴδωλα περὶ πλείονος ποιησαμένου τοῦ ἀληθοῦς».

4. Ὁ «Πρωταγόρας», εἷς τῶν ἀρίστων καὶ τεχνικωτάτων τοῦ φιλοσόφου διαλόγων, περιέχει ἰσχυρὰν ἀναίρεσιν τῆς σοφιστικῆς τάσεως τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σοφιστικοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας, εἶναι τρόπον τινὰ φιλοσοφικόν τι δρᾶμα ἀντιτιθέμενον πρὸς ἄλλο παρόμοιον, τὰς «Νεφέλας» τοῦ Ἀριστοφάνους, εἰς τὰς ὁποίας διεκωμῳδεῖτο ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους, παριστανομένου ἐκεῖ καὶ αὐτοῦ ὡς ἑνὸς τῶν σοφιστῶν. Ἐν τῷ προκειμένῳ λοιπὸν διαλόγῳ θέλει ὁ Πλάτων οἱονεὶ νὰ δείξῃ καὶ εἴπῃ: τοιοῦτοι εἶναι οἱ σοφισταί, τοιοῦτος εἶναι ὁ Σωκράτης. Ἐν αὐτῷ ἔχομεν παραστατικὴν εἰκόνα τῆς κινήσεως τῶν σοφιστῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Καλλίου. Δὲν παρουσιάζεται δὲ μόνον ἐν αὐτῇ ὁ Πρωταγόρας, τὸ κύριον τοῦ διαλόγου πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι σοφισταί, ὡς ὁ Πρόδικος καὶ ὁ Ἱππίας (ὁ Γοργίας δὲν ἀναφέρεται, διότι περὶ αὐτοῦ θὰ ἐπραγματεύετο ὁ Πλάτων βραδύτερον χωριστά). Ὁ Πρωταγόρας παρίσταται ἐνταῦθα ὡς ὁ θαυμαζόμενος διδάσκαλος, ὁ γενικοῦ σεβασμοῦ τυγχάνων, καὶ οἱ ἐν τῷ διαλόγῳ λόγοι του καθ' ἑαυτοὺς λαμβανόμενοι περιέχουσιν ἀληθῶς πολλὴν ὡραιότητα καὶ ἀλήθειαν. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ διαλόγου εἶναι νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἐσφαλμένη διδακτικὴ μέθοδος τῶν σοφιστῶν, καὶ ἡ ἐπίκρισις τοῦ ὅλου αὐτῶν συστήματος. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πρωταγόραν παρουσιάζεται κατ' ἀρχὰς ὁ Σωκράτης ζητῶν, οὕτως εἰπεῖν, νὰ διδαχθῇ παρ' αὐτοῦ, εἶτα ὅμως διὰ τῶν ἐρωτήσεών του ἀντιστρέφονται οἱ ὅροι καὶ ἡ ἐπιδεικτικὴ ρητορικὴ τοῦ Πρωταγόρου ὑποχωρεῖ εἰς τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τοῦ Σωκράτους. Δύο στενῶς πρὸς ἄλληλα συνδεόμενα προβλήματα ἐξετάζονται, τὸ διδακτὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ ἑνότης αὐτῆς. Ὁ Σωκράτης κατ' ἀρχὰς ἀρνεῖται τὸ διδακτὸν αὐτῆς. Λέγει λοιπὸν ὅτι βλέπει ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι «συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν», ὅταν μὲν πρόκειται νὰ πράξῃ ἡ πόλις τι «περὶ οἰκοδομίας» μεταπέμπονται τοὺς οἰκοδόμους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν περὶ ναυπηγίας τοὺς ναυπηγοὺς κλπ. Ἀλλ' ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ σκεφθῶσι περὶ τῆς διοικήσεως τῶν τῆς πόλεως συμβουλεύει ἀνιστάμενος περὶ τούτου ὁμοίως ὁ τέκτων, ὁ χαλκεύς, ὁ σκυτοτόμος, «ἔμπορος, ναύκληρος, πλούσιος, πένης, γενναῖος, ἀγενής» καὶ τούτους δὲν ἐπιτιμᾷ τει κανεὶς διὰ τοῦτο «ὅτι οὐδαμόθεν μαθών, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ». Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσαν ἀρετὴν δὲν θεωροῦν διδακτόν τι. Καὶ οἱ πολιτικοὶ δὲ ἄνδρες, ἐνῷ τὰ ἄλλα πράγματα διδάσκουσιν ἐπιμελῶς τὰ τέκνα των, τὴν πολιτικὴν τέχνην οὔτε αὐτοὶ διδάσκουσιν αὐτά, οὔτε δι' ἄλλων ποιοῦσι τοῦτο. Ἐν τῇ περαιτέρω συζητήσει ὁ μὲν Πρωταγόρας πειρᾶται νὰ ἀναιρέσῃ ταῦτα διὰ ἐπικλήσεως μύθου περὶ τῆς δίκης (δικαιοσύνης) καὶ αἰδοῦς, ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει τὴν τάσιν ταύτην τῶν σοφιστῶν ὡς εἰς οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα ἄγουσαν. Φιλοσοφικωτέραν τροπὴν λαμβάνει τὸ ζήτημα διὰ τῆς αἰφνιδίου, ἀλλὰ δεξιᾶς μεταβολῆς του εἰς τὸ «πότερον ἓν μέν τί ἐστιν ἡ ἀρετή, μόρια δὲ αὐτῆς ἐστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὁσιότης, ἢ ταῦτ' ἐστιν ἃ νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντα ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ ἑνὸς ὄντος». Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα προσετέθησαν καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία. Ἡ μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἀρετῶν τούτων συζήτησις καταλήγει εἰς τὸ νὰ δεχθῇ ὁ Πρωταγόρας ὅτι αἱ τέσσαρες ἀρεταὶ εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτὸ καὶ μόνον ἡ ἀνδρεία εἶναι διάφορος αὐτῶν «καὶ τὰ μὲν τέτταρα αὐτῶν ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστί, ἡ δὲ ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρον πάντων τούτων». Ἡ περὶ τούτου συζήτησις καταλήγει εἰς τὸ νὰ ὁμολογήσῃ ὁ Σωκράτης ὅτι ἀμφοτέρων αἱ ἀντιλήψεις ἐκ διαμέτρου ἤλλαξαν. Θὰ ἠδύνατο λοιπὸν τρίτος τις νὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς: («ἄτοποί γ' ἐστέ, ὦ Σώκρατές τε καὶ Πρωταγόρα· σὺ μὲν λέγων ὅτι οὐ διδακτόν ἐστιν ἀρετὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῷ τἀναντία σπεύδεις, ἐπιχειρῶν ἀποδεῖξαι ὡς πάντα χρήματά ἐστιν ἐπιστήμη, καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, ᾧ τρόπῳ μάλιστ' ἂν διδακτὸν φανείη ἡ ἀρετή. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἦν ἢ ἐπιστήμη ἡ ἀρετή, ὥσπερ Πρωταγόρας ἐπεχείρει λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδακτόν· νῦν δ' εἰ φανήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ Σώκρατες, θαυμάσιον ἔσται μὴ διδακτὸν ὄν. Πρωταγόρας δ' αὖ διδακτὸν τότε ὑποθέμενος, νῦν τοὐναντίον ἔοικεν σπεύδοντι ὀλίγον πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· καὶ οὕτως ἂν ἥκιστα εἴη διδακτόν». Ἕνεκα τούτου προτείνει νὰ ἀναβάλωσι τὴν τελικὴν συζήτησιν περὶ τοῦ ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὸν ἢ ὄχι, φαινομενικῶς μόνον, διότι φαίνεται ἐκ τοῦ ὅλου διαλόγου ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις.

5. Ἄλλοτε προετάσσετο ὁ «Χαρμίδης» τοῦ «Πρωταγόρου», σήμερον γενικῶς σχεδὸν ἐπιτάσσεται αὐτοῦ. Ὁ Χαρμίδης ἦτο ἀδελφὸς τῆς μητρὸς τοῦ Πλάτωνος Περικτιόνης, ἕνεκα δὲ τῶν ἐν αὐτῷ ἐπαίνων τοῦ Χαρμίδου (155, 157) ἠκάσθη ὅτι θὰ εἶναι νεκρολογία τοῦ ἀποθανόντος Χαρμίδου, θὰ ἐγράφη ἄρα μετὰ τὸ 403. Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ἐξετάζεται τὸ ζήτημα τί εἶναι σωφροσύνη. Ὑπὸ τὸν ἀμετάφραστον αὐτὸν ὅρον νοεῖται ἡ μετριότης, ἐγκράτεια, πειθαρχία, ἠθικότης, τιμιότης, ἁγνότης καὶ μετριοφροσύνη. Ὁ Κικέρων μετεχειρίσθη τέσσαρας ὅλας λέξεις πρὸς ἀπόδοσιν αὐτοῦ (moderatio, modestia, temperantia καὶ frugalitas). Ὁ Χαρμίδης ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς ἐννοίας δίδει πέντε ὁρισμοὺς ἀλληλοδιαδόχως, ὁ φαινόμενος δὲ ἐπὶ τέλους πληρέστερος, ὁ πέμπτος, εἶναι «τὸ γιγνώσκειν ἑαυτὸν» τουτέστι τὸ γνῶθι σαυτόν. Λεπτομερῶς ἐν αὐτῷ ἐξετάζεται ἡ ἔννοια τῆς ἐπιστήμης ὡς γνώσεως, διαφαίνεται δὲ ἐν αὐτῷ ἤδη καὶ ἡ ἐπιστήμη ὡς ὅρος μὲ τὴν σημερινὴν τῆς λέξεως ἔννοιαν.

6. «Ἀπολογία». Τὸ μόνον φιλοσοφικὸν ἔργον τοῦ Πλάτωνος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι διάλογος· περιέχει τὸν ἀπολογητικὸν λόγον τοῦ Σωκράτους πρὸς τοὺς δικαστὰς διὰ τὰς ἐναντίον του κατηγορίας τοῦ Ἀνύτου, Λύκωνος καὶ Μελήτου. Ἡ κατηγορία του ἦτο: «Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ οὐράνια καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν». Διαιρεῖται εἰς τρία μέρη (τὴν κυρίως ἀπολογίαν πρὸ τῶν δικαστῶν, τὸ μέρος περὶ τῆς ἐπιβλητέας αὐτῷ ποινῆς, καὶ τὴν πρὸς τοὺς δικαστὰς προσφώνησιν μετὰ τὴν καταδίκην). Ἡ ἀπολογία διεξάγεται ἄνευ ρητορικοῦ πάθους, ἀλλὰ μετὰ ἀνυπερβλήτου ἐν τῇ ἁπλότητί του ἤθους, εἶναι δὲ ἐξύμνησις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Σωκράτους ἐναντίον τῶν κατ' αὐτοῦ διασπειρομένων γνωμῶν ὅτι εἶναι ἄθεος καὶ διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν νέων. Ὁ χαρακτὴρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἀντικατοπτρίζεται ἐν αὐτῇ διὰ τῶν παρεμβαλλομένων διαλόγων πρὸς πολιτικούς, ποιητὰς καὶ δημιουργούς, τοὺς ὁποίους πάντας, νομίζοντας ὅτι ἐπίστανταί τι, ἀπεδείκνυε πράγματι ἀδαεῖς. Ἡ «Ἀπολογία» περιέχει τὴν ὑψηλοτέραν ἀλήθειαν τῆς καλλιτεχνικῆς τοῦ προσώπου τοῦ Σωκράτους περιγραφῆς, δὲν εἶναί τι δικαστικὸν πρωτόκολλον αὐστηρῶς τῶν δικαστικῶν τύπων ἐχόμενον. Τὸ ὕφος τῆς «Ἀπολογίας» εἶναι βεβαίως πλατωνικόν, οὐχὶ σωκρατικόν.

7. Ὁ «Κρίτων» περιέχει διάλογον τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸν φίλον καὶ μαθητὴν αὐτοῦ Κρίτωνα προσπαθοῦντα νὰ πείσῃ τὸν ἤδη καταδικασθέντα

Digitized by Google

καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ εὑρισκόμενον Σωκράτη νὰ δραπετεύση. Κατ' ἄλλην παράδοσιν τοῦτο ἐπεχείρησεν ὁ Αἰσχίνης ὁ σωκρατικὸς νὰ πράξῃ, πρὸς ὃ συμφωνοῦσι καὶ τὰ ἐν τῷ «Φαίδωνι» (115, d) λεγόμενα. Ὁ Σωκράτης ἀποκρούει τοῦτο καὶ δικαιολογεῖ αὐτὸ ἐκ τῆς ὀφειλομένης εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ κελεύσματα τῆς πατρίδος ὑποταγῆς. Οἱ νόμοι προσωποποιοῦνται, θαυμασία δὲ εἶναι ἡ σκηνὴ τοῦ διαλόγου, ἐν ᾗ παρίστανται οὗτοι λαλοῦντες (50 ἑξ.).

8. Εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων διαλόγων τοῦ φιλοσόφου εἶναι ὁ «Γοργίας», ἐν ᾧ ἐξετάζεται τὸ ζήτημα τί εἶναι ῥητορικὴ (449, α, ἑξ.) («ἡ ῥητορικὴ περὶ τί τῶν ὄντων τυγχάνει οὖσα») καὶ περὶ τῆς ἀξίας αὐτῆς (466, β, ἑξ.). Τοῦ διαλόγου μετέχουσι, πλὴν τοῦ Γοργίου, τοῦ Λεοντίνου σοφιστοῦ, καὶ τοῦ Σωκράτους, ὁ Καλλικλῆς (παρ' ᾧ κατέλυεν ὁ Γοργίας), ὁ Χαιρεφῶν καὶ ὁ Πῶλος. Ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ῥητορικῆς ὁ Σωκράτης, καταπολεμεῖ αὐτὴν καὶ ἐκφράζει τὴν θερμὴν ἐπιθυμίαν περὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ κόσμου διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς ἐπιστήμης εἰς πολιτικὴν τέχνην. Ἡ ῥητορική, ἡ ἄνευ γνώσεως μετερχομένη, δὲν εἶναι τέχνη, ἀλλὰ μόνον ἐμπειρία (465) καὶ τριβή, διότι «οὐκ ἔχει λόγον οὐδένα ὧν προσφέρει ὁποῖ' ἄττα τὴν φύσιν ἐστίν, ὥστε τὴν αἰτίαν ἑκάστου μὴ ἔχειν εἰπεῖν». Μὲ πικρὰν δὲ εἰρωνείαν κατατάσσει αὐτὴν εἰς τέχνας, οἷαι ἡ ὀψοποιική, κομμωτικὴ κ.τ.τ. Ὁ Πῶλος ἀποδίδει τὴν σπουδαιότητα εἰς τὴν ἣν προσπορίζει εἰς τὸν ἔχοντα δύναμιν («οἱ ῥήτορες οὐχ, ὥσπερ οἱ τύραννοι, ἀποκτεινύασίν τε ὃν ἂν βούλωνται, καὶ ἀφαιροῦνται χρήματα καὶ ἐκβάλλουσιν ἐκ τῶν πόλεων ὃν ἂν δοκῇ αὐτοῖς;» 466). Τεχνικώτατα περιστρέφεται εἶτα τὸ ζήτημα εἰς τὸ πῶς πρέπει νὰ κάμνῃ τις χρῆσιν τῆς δυνάμεώς του, δικαίως ἢ ἀδίκως, καὶ λέγει τὸ περίφημον ἐκεῖνο ὁ Σωκράτης (469, c): «εἰ δ' ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, ἑλοίμην ἂν ἀδικεῖσθαι». Οἱ δημαγωγοὶ καταδικάζονται αὐστηρῶς ἐν τῷ διαλόγῳ καὶ συνιστᾶται εἰς αὐτοὺς εἰς τοῦτο καὶ μόνον νὰ προσέχωσιν: «ὅπως τοῖς πολίταις δικαιοσύνη μὲν ἐν ταῖς ψυχαῖς γίγνηται, ἀδικία δὲ ἀπαλλάττηται καὶ σωφροσύνη μὲν ἐγγίγνηται, ἀκολασία δὲ ἀπαλλάττηται καὶ ἡ ἄλλη ἀρετὴ ἐγγίγνηται, κακία δὲ ἀπίῃ». Ἡ ἀληθινὴ ῥητορικὴ ἐξαίρεται (517, α) καὶ μετά τινος ἀπροσδοκήτου συναισθήματος ἀκούομεν τὸν Σωκράτη ὁμολογοῦντα ὅτι «μετ' ὀλίγων Ἀθηναίων, ἵνα μὴ εἴπω μόνος, ἐπιχειρῶ τῇ ὡς ἀληθῶς πολιτικῇ τέχνῃ καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ μόνος τῶν νῦν». Οὕτω λοιπὸν ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ἔχομεν τὸν ἀγῶνα τῆς σοφιστικῆς ῥητορικῆς πρὸς τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν, τὸν ἀγῶνα τοῦ ἡδέος πρὸς τὸ ἀγαθόν, τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τέλους τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Σωκράτη· φοβερὰ εἶναι ἡ λογικὴ δύναμις τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Σωκράτους, δι' ὧν ἀναγκάζει εἰς τὰ τρία μέρη τοῦ διαλόγου ἀλληλοδιαδόχως τὸν Γοργίαν, Πῶλον καὶ Καλλικλῆ εἰς ὁμολογίαν ὅτι ἡ ῥητορική, ὡς μὴ ἀποβλέπουσα εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀλλὰ εἰς τὸ ἡδύ, ἀσκεῖ ὀλεθρίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐπίδρασιν. Ὁ διάλογος οὗτος περιέχει τὴν πρώτην φανερὰν ἔκρηξιν τῆς ὀργῆς τοῦ Σωκράτους κατὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν Ἀθήναις συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπογοήτευσίν του διὰ τὸ δύσκολον τῆς ἐπὶ τὰ βελτίω τροπῆς. «Δεινὸς ὁ βίος» ἡ ζωὴ εἶναι ἀνυπόφορος, λέγει ὁ Σωκράτης, καὶ ἀναφέρει τὸν περίφημον ἐν τῷ Πολυΐδῳ στίχον τοῦ Εὐριπίδου «τίς δ' οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν, τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν».

9. Παρομοίαν περιγραφὴν ἔχομεν ἐν τῷ «Μείζονι Ἱππίᾳ» τῆς ὑπερηφάνου τῶν σοφιστῶν συμπεριφορᾶς (ἀναφέρονται καὶ οἱ σοφισταὶ Γοργίας, Πρόδικος καὶ Πρωταγόρας), καὶ τῶν «καλῶν ἐπιτηδευμάτων» (286), τὰ ὁποῖα ἐπεζήτουν νὰ διδάσκωσι. Ἐκτενέστερος λόγος γίνεται περὶ τοῦ «ὅ,τι ἐστὶ τὸ καλὸν» καὶ ἂν τοῦτο εἶναι «τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἡδύ».

10. Ὁ «Εὐθύδημος» εἶναι διάλογος μεταξὺ τοῦ Κρίτωνος καὶ Σωκράτους περὶ τῶν διαλεκτικῶν συζητήσεων δύο ἀντιπροσώπων τῆς σοφιστικῆς πολυμερείας τοῦ Εὐθυδήμου καὶ Διονυσοδώρου μὲ τὸν νεαρὸν Κλεινίαν. Ἐν τῷ διαλόγῳ σατιρίζεται ἡ ἐριστικὴ τέχνη τῶν σοφιστῶν (γίνονται ὑπαινιγμοὶ καὶ διὰ τὸν ἀντίπαλον τοῦ Πλάτωνος Ἀντισθένη), οἵτινες ἐγνώριζον νὰ καταπλήσσουν τοὺς ἀφελεστέρους διὰ κομψῶν φράσεων καὶ περιτέχνων ἐρωτήσεων. Ὁ διάλογος γίνεται ἐν εἴδει διηγήσεως τῶν διατρεξάντων μεταξὺ τοῦ Εὐθυδήμου καὶ Διονυσοδώρου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ νεαροῦ Κλεινίου ἀφ' ἑτέρου, ὅστις «ἐπιθυμῶν σοφὸς γενέσθαι» περιήρχετο εἰς διαρκῆ ἀπορίαν ἐκ τῶν διδαγμάτων καὶ παρατηρήσεων τῶν δύο σοφιστῶν. Ὁ Σωκράτης ἀνακράζει εἰς τὸ τέλος: «ὦ φίλε Κρίτων οὐκ οἶσθα ὅτι ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι οἱ μὲν φαῦλοι πολλοὶ καὶ οὐδενὸς ἄξιοι, οἱ δὲ σπουδαῖοι ὀλίγοι καὶ παντὸς ἄξιοι;». Πολλοὶ τῶν ἑρμηνευτῶν ἀποδέχονται ὅτι ὑπάρχουσιν ὑπαινιγμοὶ καὶ κατὰ τοῦ Ἰσοκράτους (305 ἑξ.) ἐν τῷ διαλόγῳ, ἐν ᾧ ὁ Πλάτων ὑπερασπίζει τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, ἥτις «ἐὰν φαίνηται πρᾶγμα οἷον οἶμαι αὐτὸ ἐγὼ εἶναι», δέον τις θαρρῶν νὰ διώκῃ καὶ ἀσκῇ. Ὁ Πλάτων μὲ τὸ νὰ εἰσάγῃ τὸν Σωκράτη νὰ διηγῆται τὸν διάλογον, κατορθοῖ νὰ ἐμβαπτίσῃ τὸ ὅλον εἰς ἀτελεύτητον παίγνιον εἰρωνειῶν, καὶ ἡ ἀνάμειξις δὲ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Κρίτωνος ἀντιπαραθέτει θαυμασίως τὴν σωκρατικὴν διαλεκτικὴν πρὸς τὴν σοφιστικὴν ἐριστικὴν τέχνην. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς «Σοφιστῶν ἐλέγχοις» ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸν διάλογον τοῦτον τοῦ Πλάτωνος.

11. Ὁ ἕτερος τῶν εὐθύμων τούτων διαλόγων τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ «Κρατύλος». Ἐν αὐτῷ ἐξετάζονται μεταξὺ τοῦ Σωκράτους, Κρατύλου καὶ Ἑρμογένους αἱ γλωσσικαὶ ἐκεῖναι καὶ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι, ἐν αἷς συνεζητεῖτο ἐὰν αἱ λέξεις ἢ τὰ ὀνόματα συνέχωνται κατὰ τὰς σημασίας φύσει πρὸς τὰ πράγματα αὐτά, τὰ ὁποῖα παριστῶσιν ἢ νόμῳ (θέσει) τουτέστι κατὰ συνθήκην μόνον καὶ ὁμολογίαν («καὶ μὴν ὦ Σώκρατες—λέγει 384 ὁ Ἑρμογένης—πολλάκις δὴ καὶ τούτῳ διαλεχθεὶς καὶ ἄλλοις πολλοῖς, οὐ δύναμαι πεισθῆναι ὡς ἄλλη τις ὀρθότης ὀνόματος ἢ συνθήκη καὶ ὁμολογία»). Ὁ Κρατύλος ἦτο ὀπαδὸς τοῦ Ἡρακλείτου, ἐκπροσωπεῖ δὲ τὴν γνώμην ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι φυσικόν τι προϊὸν (τὸ ἀντίθετον ἐδέχετο ἤδη ὁ Δημόκριτος), ἀντίληψις ἥτις ἀναιρεῖται φιλοσοφικῶς διὰ τῆς τῶν πάντων ῥοῆς (439) καὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς γνώσεως, ἥτις ἐρείδεται εἰς τὸ βέβαιον καὶ μόνιμον («ἅμα γὰρ ἂν ἐπιόντος τοῦ γνωσομένου ἄλλο καὶ ἀλλοῖον γίγνοιτο, ὥστε οὐκ ἂν γνωσθείη ἔτι ὁποῖόν γέ τι ἐστιν ἢ πῶς ἔχον· γνῶσις δὲ δήπου οὐδεμία γιγνώσκει, ὃ γιγνώσκει μηδαμῶς ἔχον»). Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ἔχομεν τὰ σπέρματα γλωσσικῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Αἱ φθογγολογικαὶ μεταβολαί, ὡς λέγομεν σήμερον, προεικάζονται, καλοῦνται δὲ «εὐστομίαι» (404) καὶ δικαιολογοῦσι τὴν σκωπτικὴν τοῦ Βολταίρου γνώμην περὶ τῆς ἐπιστήμης, ἐν ᾗ τὰ μὲν φωνήεντα οὐδὲν ἰσχύουσι, τὰ δὲ σύμφωνα ἐλάχιστον. Ὁ Dümmler (Kl. Schrift. I, 137) τοποθετεῖ τὸν διάλογον μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην (387) ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ χωρίου 133,α, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας συνήντων ἐν Αἰγίνῃ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν περιεφέροντο ἀργὰ τὴν νύκτα ἔξω τῆς πόλεως («ἵνα μὴ ὀφλῶμεν ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγίνῃ νύκτωρ περιιόντες ὀψὲ ὁδοῦ»), καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου συνάγει ὅτι αἱ τότε σχέσεις τῆς Αἰγίνης καὶ Ἀθηνῶν ἦσαν ὁμαλαὶ ἢ καὶ φιλικαί.

12. Αἱ πρῶται λέξεις τοῦ «Μένωνος» (σπουδαιοτάτου διαλόγου διὰ τὸν βίον τοῦ Πλάτωνος) περιέχουσι τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅλου διαλόγου: «ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἆρα διδακτὸν ἡ ἀρετή;». Εἶναι διάλογος μεταξὺ τοῦ Μένωνος, τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Ἀνύτου. Ὁ Μένων, υἱὸς τοῦ Ἀλεξιδήμου, παρουσιάζεται ἐκεῖ ὡς Θεσσαλὸς ἔχων σχέσεις πρὸς τὸν Λαρισαῖον Ἀρίστιππον καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρὸς τὸ περίφημον γένος τῶν Ἀλευαδῶν. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Γοργίου, διατρίβοντος τότε ἐν Λαρίσῃ, ὁ Πλάτων δὲ στρέφει ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ εἰς τὸν Γοργίαν, ἵνα φέρῃ ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἀγνοίας τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς πολυμαθείας, ἥτις ἕνεκα τοῦ Γοργίου ἐβασίλευε τότε ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἡ παρουσία τοῦ Ἀνύτου, ἑνὸς τῶν κατηγόρων τοῦ Σωκράτους, ἐν τῷ διαλόγῳ καὶ ἡ διαρκὴς σχεδὸν σιωπὴ αὐτοῦ (τὸ 99 e «οὐδὲν μέλει ἔμοι γε» λέγει ὁ Ἄνυτος, οὐχὶ ὁ Σωκράτης) προσδίδει εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν μέλλοντα δυσοιώνιστον χαρακτηρισμόν του. Τὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ διαλόγου ἐρώτησιν τοῦ Μένωνος, ἐὰν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτόν, δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Γοργίου. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Σωκράτους εἶναι σαρκαστική· οἱ Θεσσαλοὶ λέγει τώρα φαίνεται ὅτι εὐδοκιμοῦσιν οὐχὶ μόνον «ἐφ' ἱππικῇ τε καὶ πλούτῳ» ἀλλὰ «καὶ ἐπὶ σοφίᾳ», ἐνῷ ἐν Ἀθήναις «αὐχμός τις σοφίας γέγονε» καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν γνωρίζουν ὄχι μόνον τὸ διδακτὸν ἢ μὴ διδακτὸν αὐτῆς, ἀλλὰ «οὐδὲ αὐτὸ ὅτι ποτ' ἐστὶ τὸ παράπαν ἀρετή» (71, α). Ἡ μνεία (90, α) τοῦ Θηβαίου Ἰσμηνίου τοῦ «νεωστὶ εἰληφότος τὰ Πολυκράτους χρήματα», ἄγει ἡμᾶς εἰς ἀσφαλεστέραν χρονολόγησιν τοῦ διαλόγου, εἰς τὸν μετὰ τὸ 395 χρόνον. Ἐν τῷ «Μένωνι» λοιπὸν ἐπαναλαμβάνεται τὸ ζήτημα κατὰ τὴν ἣν εἶχεν ἐν τῷ «Πρωταγόρᾳ» γενικὴν μορφήν. Αἱ ἀπόπειραι ὁρισμοῦ τῆς ἀρετῆς ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν ἀστοχοῦσι πᾶσαι, γίνεται ἀναγωγὴ αὐτῆς εἰς τὴν «ζήτησιν» (81) καὶ ἐπάγεται ὁ Σωκράτης (81, c) «ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων οἷόν τ' εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναμνησθῆναι, ἅ γε καὶ πρότερον ἠπίστατο» καί: «τὸ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν ἀνάμνησις ὅλον ἐστίν». Πρὸς πίστωσιν τούτου καλεῖται εἷς τῶν ἀκολούθων τοῦ Μένωνος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδεικνύεται (82, β ἑξ.) ἐπὶ μαθηματικοῦ ἢ μᾶλλον γεωμετρικοῦ προβλήματος ἡ δύναμις τῆς μαθήσεως ὡς καθαρᾶς ἀναμνήσεως. Καὶ ὁ διάλογος οὗτος δὲν φαίνεται νὰ λήγῃ εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα (ὅπως ὁ Σωκράτης ἐνόει αὐτό), ὁμολογεῖται δὲ ὅτι πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ζητηθῇ ὁ ὁρισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς καθ' ἑαυτὴν (100, β: «ἐπιχειρήσωμεν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ζητεῖν τί ποτ' ἔστιν ἀρετή»).

13. Τὴν γνησιότητα τοῦ «Μενεξένου» οὐδεὶς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἠμφεσβήτησε, ἐθεωρήθη μάλιστα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τεχνοκριτῶν ὡς τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως ὑπόδειγμα τοῦ πλατωνικοῦ ὕφους. Ὁ Ἀριστοτέλης γνωρίζει τὸν λόγον τοῦτον καὶ δὶς ἀναφέρει αὐτὸν ἐν τῇ «Ῥητορικῇ» του, χωρὶς νὰ ὀνομάζῃ τὸν συγγραφέα του (1367, β καὶ 1415, β). Σήμερον πλέον θεωρεῖται ὑπὸ πάντων ὁ λόγος γνήσιος καὶ ἐγκατελείφθησαν αἱ γνῶμαι τοῦ Ast. (σελ. 499) καὶ E. Schwartz (Hermes, 35), αἵτινες ἐφάνησαν ἐκ πρώτης ὄψεως δεδικαιολογημέναι ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ Σωκράτης, ὁ ἐχθρὸς τῶν ὡραίων λόγων καὶ τῆς ὡς εἶχε τότε κρατικῆς διατάξεως, ἐκφωνεῖ τῷ 386 (13 ὅλα ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του) λόγον ὑπὲρ τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον διὰ τοὺς νεκροὺς της ἡμέραν. Ὁ ἐπιτάφιος λόγος ἄρχεται μετὰ σύντομον διάλογον τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Μενέξενον, προβάλλεται δὲ ὡς ἐπιτάφιος λόγος, τὸν ὁποῖον ὁ Σωκράτης ἔμαθε παρὰ τῆς Ἀσπασίας (236, α) «ἤκουσε γὰρ—ἡ Ἀσπασία—ἅπερ σὺ ἔλεγες ὅτι μέλλοιεν Ἀθηναῖοι αἱρεῖσθαι τὸν ἐροῦντα». Ἡ γνώμη ὅτι ὁ «Μενέξενος» εἶναι μόνον σατιρικὴ πολεμικὴ κατὰ τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους παρὰ Θουκυδίδῃ εἶναι μονομερὴς καὶ ὑπερβολική. Ὁ ἔπαινος τῶν πεσόντων ἄρχεται, ὡς συνήθως εἰς τοὺς ἐπιταφίους, δι' ἐπαίνου τῆς εὐγενοῦς αὐτῶν καταγωγῆς («ἀγαθοὶ δὲ ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν»), μεταβαίνει ἔπειτα εἰς τὴν χώραν, τὴν μητέρα καὶ τροφὸν τῶν αὐτοχθόνων Ἀθηναίων. Οἱ μῦθοι περὶ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν μνημονεύονται συντόμως, ἡ ἔρις τῶν θεῶν διὰ τὰς Ἀθήνας, τὰ θεῖα δῶρα τῶν σιτηρῶν καὶ τῆς ἐλαίας. Οἱ θεοὶ διδάσκουσι τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα, καθὼς καὶ τὴν πολεμικήν. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Ἥφαιστον καὶ Προμηθέα (τὰ ὀνόματά των δὲν μνημονεύονται). Ὁ Ποσειδῶν δὲν ἀναφέρεται· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀποστροφήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Πλάτων πρὸς τὴν «ναυτικὴν ἀκοσμίαν». Ἡ πρὸς τὴν γῆν τῶν Ἀθηνῶν ὑπερήφανος ἀγάπη του ἐκφράζεται διὰ τῆς παρατηρήσεώς του ὅτι ἡ γῆ αὕτη μόνον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοὺς μὴ ἐπήλυδας εἶναι «χώρα μήτηρ», εἰς τοὺς ἄλλους εἶναι μητρυιά. Εἰς τὸν ἔπαινον τῆς κοινῆς καταγωγῆς (ἰσογονία) ἀκολουθεῖ ὁ ἔπαινος τῆς ἰσονομίας, τῆς ἰσότητος πρὸ τοῦ νόμου. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι λαὸς «ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ τεθραμμένος». Εἰς τὸν ἔπαινον τῶν νεκρῶν καὶ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων τῶν Ἀθηναίων κατά τε τοὺς πρὸς τοὺς Πέρσας ἢ καὶ πρὸς ἄλλους Ἕλληνας πολέμους ἀκολουθεῖ εἶτα (246, c—247, c) ἔπαινος τῶν ζώντων καὶ γενικαί τινες παραμυθίαι καὶ συμβουλαὶ διὰ τὸ μέλλον. Ὁ Μενέξενος, ἀκούσας τὸν ἐπιτάφιον τοῦτον λόγον, ἀναφωνεῖ: «Νὴ Δία, ὦ Σώκρατες, μακαρίαν γε λέγεις τὴν Ἀσπασίαν, εἰ γυνὴ οὖσα τοιούτους λόγους οἵα τ' ἐστὶ συντιθέναι». Τοῦτο λέγεται διότι ἐπιζητεῖται ὁ ἐκφαυλισμὸς τῆς Ἀσπασίας, ἀλλ' ὁ ἐπιτάφιος αὐτὸς λόγος ἔχει καὶ πολιτικὴν σημασίαν. Ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ (386) περὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς των, κρίνων τὸ παρελθὸν καὶ διαφωτίζων τὸ παρόν. Διὰ τοῦ λόγου τούτου (ὅστις περιέχει πλείστους ἑκουσίους ἀναχρονισμοὺς) θέλει ὁ Πλάτων νὰ μετρηθῇ μὲ τοὺς δημοσιογράφους τῆς ἐποχῆς του, τοὺς ῥήτορας, διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ δύναται νὰ ὑπερβάλῃ αὐτούς. Ἀλλ' ἡ σημασία τοῦ λόγου διὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι μόνον ἐπεισοδιακή, διότι οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔσχεν ἐπὶ τὴν δημοσίαν γνώμην.

14. Περὶ τοῦ «Λύσιδος» παραδίδει ὁ Διογένης (3, 35) ὅτι ἐγράφη ζῶντος ἔτι τοῦ Σωκράτους. Ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται ἔν τινι παλαίστρᾳ, ὁ δὲ λόγος ὡρμήθη ἐκ τοῦ ἔρωτος τοῦ Ἱπποθάλους, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἱερωνύμου, πρὸς τὸν καλὸν Λύσιν. Ὁ λόγος τρέπεται εἶτα εἰς τὸ ζήτημα τῆς φιλίας καὶ ὁ Σωκράτης παρορμᾷ (205, α) τὸν Ἱπποθάλη «καί μοι ἴθι ἐπίδειξαι ἃ καὶ τοῖσδε ἐπιδείκνυσαι, ἵνα εἰδῶ εἰ ἐπίστασαι ἃ χρὴ ἐραστὴν περὶ παιδικῶν πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς ἄλλους λέγειν». Ἡ βάσις τῆς φιλίας ἢ καὶ γνωριμίας εἶναι τὸ «ἀεί τοι τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον», «ὑμεῖς ἄρα εἰ φίλοι ἐστὸν ἀλλήλοις, φύσει πῃ οἰκεῖοι ἐσθ' ὑμῖν αὐτοῖς» (221, e). Ὑπὸ τὴν φιλίαν κρύπτεται ὁ παιδικὸς ἔρως, ἡ συγγένεια δὲ τοῦ διαλόγου ὡς πρὸς τοῦτο μὲ τὸ «Συμπόσιον» εἶναι προφανής.

15. Τὸ «Συμπόσιον» ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ὕψιστον ἔργον τῆς καλαισθητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸ μέγιστον τῶν καλλιτεχνικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Ἔν τινι συμποσίῳ, δοθέντι ὑπὸ τοῦ τραγικοῦ Ἀγάθωνος διὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ νίκην (τῷ 416), συναντᾶται ὁ Σωκράτης μὲ ἐξόχους τινὰς τῶν Ἀθηνῶν σοφοὺς (τὸν Ἀριστόδημον, τὸν Φαῖδρον, τὸν Παυσανίαν, τὸν ἰατρὸν Ἐρυξίμαχον καὶ τὸν ποιητὴν Ἀριστοφάνη). Παρὰ τὸν εὐχάριστον πότον καὶ τὸν ζωηρὸν διάλογον ἀποφασίζουσι καὶ οἱ ἓξ νὰ εἴπῃ ἕκαστος τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τοῦ ἔρωτος, ἢ μᾶλλον νὰ ἐγκωμιάσωσι τὸν θεὸν τοῦτον. Ἕκαστος τῶν λόγων τούτων χαρακτηρίζει καὶ τὸν λέγοντα αὐτὸν καὶ διαφωτίζει συγχρόνως καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ νέας ἀπόψεως. Ἡ τελειωτικὴ λύσις τοῦ προβλήματος περιέχεται ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Σωκράτους (198 ἑξῆς), ἢ μᾶλλον ἐν τῷ διαλόγῳ αὐτοῦ πρὸς τὴν Διοτίμαν, τὴν ἐκ Μεγάρων σοφήν. Ὁ ἔρως, λέγει ὁ Σωκράτης, ζητεῖ τὸ κάλλος, εἶναι λοιπὸν τούτου ἐνδεὴς («ἐνδεὴς ἄρ' ἐστὶ καὶ οὐκ ἔχει ὁ Ἔρως κάλλος»), καὶ καθόσον καὶ τὸ ἀγα-

Digitized by Google

θὸν εἶναι ὡραῖον, ζητεῖ καὶ τὸ ἀγαθόν. Ὁ Ἔρως λοιπὸν «δι' ἔνδειαν τῶν ἀγαθῶν καὶ καλῶν ἐπιθυμεῖ αὐτοῦ τούτου οὗ ἐνδεής ἐστιν» (202, d). Ἕνεκα τούτου ὅμως δὲν εἶναι αἰσχρὸς (=ἄσχημος), οὐδὲ κακός, ἀλλὰ ἵσταται δαίμων μέγας, ἂν καὶ οὐχὶ θεὸς ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ (ἀσχήμου), τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἔρως οὔτε πλουτεῖ οὔτε ἀπορεῖ (203, e), εὑρίσκεται καὶ μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμαθίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἔρως εἶναι ἔρως περὶ τὸ καλόν, ἀναγκαῖον οὗτος νὰ εἶναι φιλόσοφος («φιλόσοφον δὲ ὄντα μεταξὺ εἶναι σοφοῦ καὶ ἀμαθοῦς»). Οἱ σοφοὶ δὲν φιλοσοφοῦσι (διότι εἶναι ἤδη σοφοί), ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ἀμαθεῖς δὲν πράττουσι τοῦτο, οὐδὲ θέλουσι «σοφοὶ γενέσθαι», διότι δὲν ἔχουσι συνείδησιν τοῦ ἐλαττώματός των (πρβλ. Λύσιν 218 α ἑξ. καὶ Μένωνα 85, c. 98, α). Ὁ μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμαθίας εὑρισκόμενος ἔχει ὀρθὴν παράστασιν ἢ γνώμην («τὰ ὀρθὰ δοξάζειν ἄνευ τοῦ ἔχειν λόγον δοῦναι—οὔτε ἐπίστασθαί ἐστιν—οὔτε ἀμαθία»), διότι σοφία εἶναι γνῶσις αἰτίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἱκανότης τοῦ «λόγον δοῦναι». Ὢν ὁ ἔρως πόθος τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι συγχρόνως καὶ πόθος τῆς εὐδαιμονίας («οὕτω τοίνυν καὶ περὶ τὸν ἔρωτα τὸ μὲν κεφάλαιόν ἐστι πᾶσα ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμία καὶ τοῦ εὐδαιμονεῖν ὁ μέγιστός τε καὶ δολερὸς ἔρως παντί» 205, d). Ἡ χρῆσις ὅμως προσάπτει εἰς τὴν λέξιν ἔρωτα στενωτέραν τινὰ σημασίαν. Ἔρως κατὰ ταῦτα εἶναι ἡ ἐπιθυμία πρὸς εὐδαιμονίαν, ἥτις ἐπιθυμία ἀποβλέπει εἰς τὸν σκοπόν της δι' ὡρισμένης ὁδοῦ, τουτέστιν ἀποβλέπει γέννησιν ἐκ τοῦ ὡραίου σωματικῶς τε καὶ ψυχικῶς («τόκος ἐν καλῷ καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν» 206, 6). Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἔρως εἶναι πόθος πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἐπιζητεῖ καὶ τὴν ἀπεριόριστον καὶ διαρκῆ κατοχήν του. Τοιαύτη κατοχὴ εἶναι ἀδύνατος διὰ τὸ ἄτομον, διότι τοῦτο ἔχει πεπερασμένην ζωήν. Ἐξοικονομεῖται διὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς διαρκείας τοῦ γένους. Συμβαίνει δὲ τοῦτο διὰ τῆς κυήσεως καὶ γεννήσεως, ἥτις ἐξυπηρετοῦσα τὸ ἀθάνατον, τουτέστι τὸ θεῖον, δύναται μόνον ἐν τῷ ὡραίῳ (καλῷ) νὰ συμβαίνῃ, διότι μόνον τὸ καλόν, τουτέστι τὸ ὡραῖον, εἶναι «ἁρμόττον» εἰς τὸ θεῖον (206, d). Ἡ ἐπιθυμία δὲ τῶν ἀνθρώπων πρὸς «ἀθάνατον κλέος» εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ μορφή τις τοῦ πόθου τῆς ἀθανασίας. Οἱ ἐγκύμονες λοιπὸν κατὰ τὰ σώματα, τουτέστιν οἱ δυνάμενοι νὰ γεννήσωσι, τρέπονται μᾶλλον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ διὰ παιδογονίας (208, e) πορίζονται ἀθανασίαν, διαρκῆ μνήμην καὶ εὐδαιμονίαν.

Ὡς πρὸς τὸ ψυχικὸν μέρος τῆς γεννήσεως, τὰ τέκνα κληρονομοῦσι παρὰ τῶν γονέων αὐτῶν «φρόνησιν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν». Ἡ μεγίστη δὲ καὶ καλλίστη φρόνησις εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ τις διὰ τὴν διοίκησιν («διακοσμήσεις») πόλεων καὶ οἰκήσεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ταύτην καλοῦμεν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην (209, α). Ὅτον λοιπόν τις εἶναι ἐγκύμων τούτων καὶ ἔχῃ ἔλθει εἰς τὴν προσήκουσαν ἡλικίαν, ἐπιθυμεῖ ἤδη «τίκτειν τε καὶ γεννᾶν» καὶ ζητεῖ πρὸς τοῦτο «περιιὼν τὸ καλόν», ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ γεννήσῃ. Ὅταν δὲ εὕρῃ ὡραῖα πρὸς τοῦτο σώματα (διότι «κυῶν τὰ καλὰ μᾶλλον ἢ τὰ αἰσχρὰ ἀσπάζεται» 209) καὶ ἐντύχῃ καὶ ἐν αὐτοῖς «ψυχὴν καλὴν καὶ γενναίαν καὶ εὐφυᾶ», ἀρχίζει τὴν ῥητορικήν του δεινότητα «πρὸς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον εὐθὺς εὐπορεῖ λόγων περὶ ἀρετῆς καὶ οἷον χρὴ εἶναι τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν καὶ ἃ ἐπιτηδεύειν, καὶ ἐπιχειρεῖ παιδεύειν! ἁπτόμενος γὰρ τοῦ καλοῦ καὶ ὁμιλῶν αὐτῷ, ἃ πάλαι ἐκύει, τίκτει καὶ γεννᾷ». Τὸ γεννηθὲν ἐκτρέφουσι καὶ οἱ δύο αὐτὸ γεννήσαντες, ὥστε οἱ γονεῖς τούτου ἔχουσιν ἔπειτα πολὺ μεγαλυτέραν κοινωνίαν, τουτέστιν οἰκειότητα καὶ φιλίαν πρὸς ἀλλήλους, παρ' ὅσον ἔχουσι τὰ τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς των (209, c.). Ἐὰν δέ τις μετέρχηται ὀρθῶς τὴν ἐρωτικὴν τέχνην, θὰ ἔχῃ νὰ διατρέξῃ τὰς ἑξῆς βαθμῖδας: Νέος μὲν ὢν δεῖ αὐτὸν «ἄρχεσθαι ἐπὶ τὰ καλὰ σώματα ἰέναι» καὶ δὴ κατ' ἀρχὰς «ἑνὸς μόνου σώματος ἐρᾶν καὶ ἐνταῦθα γεννᾶν καλοὺς λόγους», ἔπειτα δέ, ἐν τῇ ἐπιγνώσει ὅτι τὸ κάλλος τοῦ ἑνὸς σώματος εἶναι ἀδελφὸν τοῦ κάλλους τοῦ ἄλλου σώματος «καταστῆναι πάντων τῶν καλῶν σωμάτων ἐραστὴν» (210, 6). Ὁ τοιοῦτος πρέπει μετὰ ταῦτα νὰ θεωρήσῃ τὸ «ἐν ταῖς ψυχαῖς κάλλος» τιμιώτερον τοῦ σωματικοῦ, οὕτως ὥστε «καὶ ἐὰν ἐπιεικὴς (τουτέστι μέτριος) ὢν τὴν ψυχήν τις καὶ σμικρὸν ἄνθος ἔχῃ, ἐξαρκεῖν αὐτῷ, καὶ ἐρᾶν καὶ κήδεσθαι καὶ τίκτειν λόγους τοιούτους ζητεῖν, οἵτινες ποιήσουσι βελτίους τοὺς νέους». Ἡ παιδευτικὴ αὕτη δρᾶσίς του θὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ εὕρῃ ἔπειτα τὸ καλὸν εἰς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, εἰς τοὺς νόμους καὶ περαιτέρω καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐπιστήμας, ὅτε θὰ διανοιχθῇ πρὸ τῶν ὀμμάτων του ὁλόκληρον πέλαγος κάλλους «ἵνα ἀναγκασθῇ αὖ θεάσασθαι τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τοῖς νόμοις καλὸν καὶ τοῦτ' ἰδεῖν ὅτι πᾶν αὐτὸ αὑτῷ ξυγγενές ἐστιν, ἵνα τὸ περὶ τὸ σῶμα καλὸν σμικρόν τι ἡγήσηται εἶναι· μετὰ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγαγεῖν, ἵνα ἴδῃ αὖ ἐπιστημῶν κάλλος καὶ βλέπων πρὸς πολὺ ἤδη τὸ καλὸν μηκέτι τῷ παρ' ἑνί, ὥσπερ οἰκέτης, ἀγαπῶν παιδαρίου κάλλος ἢ ἀνθρώπου τινὸς ἢ ἐπιτηδεύματος ἑνός, δουλεύων φαῦλος ᾖ καὶ σμικρολόγος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τετραμμένος τοῦ καλοῦ καὶ θεωρῶν πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγαλοπρεπεῖς τίκτῃ καὶ διανοήματα ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ, ἕως ἂν ἐνταῦθα ῥωσθεὶς καὶ αὐξηθεὶς κατίδῃ τινὰ ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην, ἥ ἐστι καλοῦ τοιοῦδε»). Ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τέλους θὰ φθάσῃ εἴς τι ὕψιστον ὅραμα· θὰ ἴδῃ ἐξαίφνης «θαυμαστὸν τὴν φύσιν καλόν», τὸ ὁποῖον εἶναι «ἀεὶ ὂν καὶ οὔτε γιγνόμενον, οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε αὐξανόμενον, οὔτε φθῖνον».

Τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλοτε μὲν καλὸν ἄλλοτε δὲ αἰσχρόν, τουτέστιν ἄσχημον, οὐδὲ ὡς πρὸς τοῦτο μὲν εἶναι καλόν, ὡς πρὸς δὲ τὸ ἄλλο αἰσχρόν· εἶναι καλὸν τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρασταθῇ ἢ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν δι' αἰσθήσεων, οὐδὲ εἶναι λόγος τις ἢ ἐπιστήμη τις, τὸ ὁποῖον δὲν εὑρίσκεται εἰς ἄλλο τι ζῶν ὄν, ἢ ἐν τῇ γῇ ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἀλλαχοῦ που «ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὑτὸ μεθ' αὑτοῦ μονοειδὲς ἀεὶ ὄν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ τοιοῦτον, οἷον γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων μηδὲν ἐκεῖνο μήτε τι πλέον μήτε ἔλαττον γίγνεσθαι μηδὲ πάσχειν μηδὲν» (211, α—6). Τὸ καθ' ἕκαστον καλὸν ἔχει πρὸς τὸ θεῖον τοῦτο καλὸν σχέσιν εἰδώλου, καὶ μόνον ἡ θέα τούτου τοῦ ἀληθοῦς καλοῦ δύναται νὰ παραγάγῃ ἀληθῆ ἀρετὴν καὶ ὄχι μόνον εἴδωλα ἀρετῆς (211, e ἑξῆς). Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα ἐφαρμογὴν τῆς περὶ ἰδεῶν θεωρίας τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ. Ἡ τοιαύτη ἰδέα τοῦ καλοῦ εἶναι οὐσία ὑπεράνω πάσης διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεως, ἑνιαία, ἀνεξάρτητος παντὸς ἄλλου καὶ ἀμετάβλητος, εἰς ἣν ὀφείλουσι τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα, τὰ αὐτῆς μετέχοντα ἢ ταύτην εἰκονίζοντα, τοῦτο ὅπερ εἶναι. Εἶναι λοιπὸν ἡ εἰς ὑπόστασιν ἀνυψωθεῖσα ἔννοια ἡ πηγὴ τῶν ὑπ' αὐτὴν καθ' ἕκαστον πραγμάτων, ἀλλὰ αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος αὐτῶν. Ἐκ τῆς λογικῆς λοιπὸν ἀντιλήψεως τῆς ἰδέας τῶν παλαιοτέρων πλατωνικῶν διαλόγων ἐξειλίχθη ἡ ὀντολογικὴ ἢ μεταφυσικὴ ἰδέα αὐτῆς. Σημειωτέον ὅτι ἡ μαρβούργιος σχολὴ Natorp κτλ.) παραδέχεται ὅτι εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν μόνον λογικὴ καὶ οὐχὶ μεταφυσικὴ σημασία προσιδιάζει. Ὁ λόγος τῆς το αυτης λογικῆς ἑρμηνείας τῶν ἰδεῶν εἶναι ὅτι θεωρεῖται ὡς ἀντίφασις ἤ τι ἀνόητον ἡ γνώμη ὅτι αἱ ἰδέαι ζῶσι καθ' ἑαυτὰς καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν πραγμάτων, ἐνῷ τὰ πράγματα ὀφείλουσι τὸ εἶναι αὐτῶν εἰς τὰς ἰδέας ταύτας. Κατὰ τὸν Νάτορπ αἱ ἰδέαι δὲν εἶναι πράγματα, ἀλλὰ μέθοδοι καὶ διὰ τοῦτο βάσεις πρὸς ἔρευναν τῶν φαινομένων (πρβλ. πλείω παρὰ *Ueberweg-Praechter*, ἐκδ. 12 σελ. 263).

Τὸ τέλος τοῦ «Συμποσίου» ἀποτελεῖ ἡ περίφημος σκηνή, ἥτις γεννᾶται διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἐξετάζεται εἶτα ἡ γεννωμένη ἐρωτικὴ σχέσις ἀνδρὸς πρὸς ἄνδρα. Ἡ ὑλικὴ μεῖξις ἐν τῇ τοιαύτῃ σχέσει δὲν ἀπορρίπτεται, ἀλλὰ χρησιμεύει ὡς βάσις πρὸς ἀνωτέραν τινὰ καθαρὰν πνευματικὴν σχέσιν, ἐν ᾗ εὑρίσκει τὴν κάθαρσίν της. Ἡ τοιαύτη ἐκτίμησις τῆς αἰσθητικότητος ἐν τῷ «Συμποσίῳ» ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ κύριον βιβλίον τῆς αἰσθητικῆς θεωρίας τοῦ κόσμου κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Τὸ ὕψιστον ἡμῶν κατὰ τοῦτο καθῆκον συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίζωμεν καὶ προάγωμεν τὸ ἰδεῶδες καλὸν τοῦ περὶ ἡμᾶς κόσμου. Εἶναι λοιπὸν τοῦτο προαγωγὴ καὶ χαρὰ διὰ τὴν ζωήν. Ἐν τῇ περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίᾳ τοῦ «Συμποσίου» δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζηται τὸ χάσμα τὸ ὑπάρχον μεταξὺ τοῦ ἀρχετύπου καὶ τῶν εἰδώλων αὐτοῦ· ἡ σχέσις αὐτῶν δὲν εἶναι θετική, ἀλλὰ ἀρνητική, γεννᾶται λοιπὸν εἶδός τι δυϊσμοῦ, ὅστις περιέχει τὴν ἀντίθεσιν τοῦ κόσμου τῶν σωμάτων τῶν αἰσθητικῶν πρὸς τὰς ὅλας πνευματικὰς ἰδέας.

16. Ἐν τῷ «Φαίδωνι» ἢ «Περὶ ψυχῆς» περιέχεται ἡ δραματικὴ διήγησις τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ Σωκράτους. Ἐν αὐτῷ ἐπαναλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ Σωκράτους αἱ παλαιαὶ αὐτοῦ δοξασίαι περὶ τῆς μικρᾶς ἀξίας τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν καὶ ἐξαίρεται ἡ θρησκευτικὴ βάσις τῶν τοιούτων πεποιθήσεων. Τὴν ἀφετηρίαν πρὸς τὰς σκέψεις ταύτας παρέχει ἡ ἤρεμος διαγωγὴ τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν ἐπικείμενον θάνατον. Ἡ ψυχὴ εὑρισκομένη ἐν τῷ σώματι εὑρίσκεται ὡς «ἔν τινι φρουρᾷ» (62, 6) οἱ δὲ φιλόσοφοι ἐθέλουσι «ῥᾳδίως ἀποθνήσκειν» ἵνα ἡ ψυχὴ ἀπαλλαγεῖσα τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος ἔλθῃ εἰς τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Τὸ σῶμα εἶναι ἐμπόδιον περὶ τὴν τῆς φρονήσεως κτῆσιν (65, α), μόνον δὲ ὅταν ἡ ψυχὴ παύσηται νὰ εἶναι «συμπεφυρμένη μετὰ τοιούτου κακοῦ» (66, 6) θὰ ἀποκτήσῃ ἐκεῖνο οὗ ἐπιθυμεῖ. Οὕτω γεννᾶται τὸ ζήτημα τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἐπιχειρεῖται δὲ ἡ λύσις αὐτοῦ διὰ τριῶν ἀποδείξεων, αἵτινες συνδέονται στενῶς πρὸς τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν τοῦ φιλοσόφου. Ἡ πρώτη τῶν ἀποδείξεων εὑρίσκεται ἐν 70, α ἑξ. («ἀναγκαῖον τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναί που»), ἡ δευτέρα 78, 6 ἑξ. καὶ ἡ τρίτη ἐν 103, c ἑξ. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι νέαι ἠθικαὶ ἰδέαι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ διαλόγῳ. Οὐχὶ ἀληθῆ, ἀλλὰ ψευδῆ ἀρετὴν ἐπιτηδεύεται ἐκεῖνος, ὅστις τὸν θάνατον θεωρεῖ κακόν, καὶ ὑπομένει αὐτὸν μόνον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ διαφύγῃ ἄλλο χειρότερον αὐτοῦ κακόν, ἢ ἐκεῖνος ὅστις ἀποφεύγει ἡδονάς τινας μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ παραβλαφθῶσιν οὕτω ἄλλαι ἡδοναί, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ἀνωτέρας καὶ ἑλκυστικωτέρας· διότι δὲν εἶναι ἡ ὀρθὴ ὁδὸς τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ἀρετῆς ἐάν τις ἀφήνῃ ἡδονὰς χάριν ἄλλων ἡδονῶν, ἢ λύπας ἀντὶ ἄλλων λυπῶν, ἢ φόβον ἀντ' ἄλλου φόβου ἀνταλλάσσῃ (69, α), καθὼς τις ἀνταλλάσσει μεγαλύτερα νομίσματα ἀντὶ μικροτέρων. Μᾶλλον δὲ ἓν καὶ μόνον νόμισμα ὑπάρχει, ἀντὶ τοῦ ὁποίου δέον τις ὅλα τὰ ἄλλα νὰ ἀφήνῃ («ἀλλ' ... οὗ δεῖ ἅπαντα ταῦτα καταλλάττεσθαι»), τοῦτο δὲ εἶναι ἡ φρόνησις. Μόνον ὅταν τις διὰ ταύτης ἢ μετὰ ... μὲ αὐτὴν ἀγοράζῃ τι ἢ πωλῇ, ἔχει καὶ τὴν ἀληθῆ ἀρετήν, ἀνδρείαν, σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην, καὶ συλλήβδην πᾶσαν ἀρετήν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἐκ τούτου προέρχωνται ἡδοναὶ ἢ λῦπαι ἢ ἄλλο τι τοῦ εἴδους τούτου. Ὅπου δέ τις ἄνευ φρονήσεως διαπραγματεύεται τοιαύτας ἀξίας, ἐκεῖ μόνον εἰκονική τις ἀρετὴ ὑπάρχει, οὐδὲν ὑγιὲς καὶ ἀληθὲς ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα, καὶ ἀναξία ἐλευθέρου ἀνδρός. Ἀληθῶς εἰπεῖν ἡ σωφροσύνη, δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία, συνίσταται εἰς τὴν κάθαρσιν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐξωτερικῶν αἰσθητικῶν ἐρεθισμῶν καὶ αὐτὴ ἡ φρόνησις εἶναι κάθαρσις. Ἡ φρόνησις ἐνταῦθα ἐγκωμιάζεται ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἡ κτῆσις τοῦ ἀληθοῦς μαργαρίτου. Μόνη ἡ ἀληθὴς κτῆσις τῆς φρονήσεως καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἀληθινὴν ἀρετήν. Ἄνευ ταύτης ἡ ἀρετὴ εἶναι μικρολογία καὶ προσποίησις. Συντομώτερον ταῦτα ἐκφράζονται διὰ τῆς περιφήμου σωκρατικῆς ῥήσεως ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι γνῶσις, ἀλλὰ γνῶσις τοῦ ἀληθοῦς ἀγαθοῦ, ἡ γνῶσις ἐκείνη, ἥτις καθησυχάζει τὸν ὕψιστον τοῦ ἀνθρώπου πόθον καὶ παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. Μόνον μία ἀξία ἔχει ἀπόλυτον κῦρος καὶ τιμήν, ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι ἀξίαι ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτῆς καὶ ἔχουσι σχετικὸν μόνον κῦρος.

Ἀμφίβολον εἶναι ἂν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπόλυτος γνῶσις τοῦ ἀληθῶς ἀγαθοῦ ἐν τῷ ἐπιγείῳ ἡμῶν βίῳ, τῷ συνδεδεμένῳ πρὸς τόσας ἐπηρείας τῶν αἰσθήσεων καὶ ἐπιδράσεις ἐξ αὐτῶν. Πρέπει μᾶλλον ἡμεῖς νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ νὰ μαντεύσωμεν μόνον αὐτό. Ἐν τῷ «Φαίδωνι» (ὅπως καὶ ἐν τῷ μύθῳ τῷ εὑρισκομένῳ ἐν τῷ τέλει τοῦ «Γοργίου») φαίνονται ἀναμεμιγμέναι καὶ ὀρφικαὶ ἢ πυθαγόρειοι παραστάσεις (περὶ τῆς ψυχῆς ὡς ἁρμονίας, περὶ μετὰ θάνατον βίου, καθ' ὃν αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν μυστηρίων καθαίρονται τοῦ γηΐνου ῥύπου.

17. «Πολιτεία». Περὶ τοῦ ἐκτενεστάτου τούτου συγγράμματος δύνανται ἐδῶ κεφαλαιώδη μόνον νὰ λεχθῶσι. Τὸ πρῶτον τῶν δέκα βιβλίων τοῦ ἐκτενοῦς τούτου πλατωνικοῦ ἔργου (τὸ νῦν συνήθως καλούμενον Θρασύμαχος) περιλαμβάνει τὸ περὶ δικαιοσύνης ζήτημα. Τὸ ὅλον ἔργον ἔχει μορφὴν διαλόγου γενομένου ἐν τῇ ἐν Πειραιεῖ οἰκίᾳ τοῦ Κεφάλου, ἔνθα παρευρίσκονται, πλὴν αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν του, ὁ Σωκράτης, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Πλάτωνος Γλαύκων καὶ Ἀδείμαντος, ὁ ῥήτωρ Θρασύμαχος καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὸν Γέλλιον ἐξεδόθησαν κατ' ἀρχὰς μόνον τὰ δύο πρῶτα βιβλία τοῦ ὅλου ἔργου, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει καταφανῆ τὰ ἴχνη τῆς βαθμιαίας αὐτοῦ συστάσεως. Τὸ πρῶτον βιβλίον περιλαμβάνει τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν ἔρευναν περὶ τοῦ ζητήματος τί εἶναι δικαιοσύνη καὶ τί δίκαιον. Τὰ βιβλία Β'—Δ' περιλαμβάνουσι τὴν ἵδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς πολιτείας ἐκείνης, ἐν ᾗ ἐφαρμόζεται ἀπολύτως ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Β' βιβλίου ἄρχεται διάλογος τοῦ Σωκράτους πρὸς νέα πρόσωπα, οὗ σκοπὸς εἶναι ἡ οἴκησις τῆς νέας πολιτείας. Τοῦτο ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ Δ' βιβλίου. Τὸ σπουδαιότατον φιλοσοφικὸν σημεῖον ἀποτελεῖ ἐν αὐτοῖς ἡ διδασκαλία περὶ τῆς θέσεως τῆς ψυχῆς μεταξὺ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων (ὅπως ταῦτα γνωρίζομεν ἐκ τοῦ «Φαίδρου» καὶ «Συμποσίου»). Ἐν τῷ μέρει τούτῳ κύριον θέμα ἀποτελεῖ ἡ παιδεία τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας ταύτης, τουτέστιν ἡ μουσικὴ (διὰ τὸν νοῦν) καὶ ἡ γυμναστικὴ (διὰ τὸ σῶμα). Ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ταῦτα ἐξετάζονται ἐν τῷ Δ' βιβλίῳ αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐν καλῶς ὠργανωμένῃ πολιτείᾳ ἕνεκα τῆς παιδείας τῶν πολιτῶν, τουτέστιν ἡ φρόνησις ἀνδρεία, σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη. Τὸ τρίτον μέρος ἀποτελοῦσι τὰ βιβλία Ε'—Ζ', ἔνθα ἐξετάζονται αἱ κακαὶ ἢ ἡμαρτημέναι πολιτεῖαι καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς ταύτας ζητήματα τῆς κοινωνίας τῶν παίδων καὶ γυναικῶν, τὰ τῆς παιδείας τῶν ἐπιλέξων ἀρχόντων. Τὰ προτελευταῖα βιβλία Η'—Θ' ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ε' βιβλίου, πραγματεύονται δὲ περὶ τῶν τεσσάρων εἰδῶν τῶν κακῶν ἢ ἡμαρτημένων πολιτειῶν, τῆς τιμοκρατίας (ἢ τιμαρχίας), ὀλιγαρχίας, δημοκρατίας καὶ τυραννίδος. Ὁ φιλόσοφος ἐκ τούτου μεταβαίνει εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἧς μετέχει ἐν τῇ πολιτείᾳ μόνον ὁ δίκαιος. Ἐπίμετρον ἢ συμπλήρωμα τοῦ ὅλου ἔργου ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον, δέκατον, βιβλίον, ἔνθα πραγματεύεται περὶ ποιήσεως (καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῆς ἀγωγῆς πάσης μιμητικῆς ποιήσεως τοῦ Ὁμήρου, τραγῳδίας κτλ. 598, d). Ἐν τέλει ἐξετάζεται πάλιν ἡ θεωρία περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ γίνεται ἀναφορά τις εἰς τὰ πέραν τοῦ κόσμου μεγαλοπρεπεστέρα καὶ συγκινητικωτέρα τοῦ τέλους τοῦ «Γοργίου». Τὸ ὅλον τῆς «Πολιτείας» παρὰ τὰ ποικίλα θέματα, ἃ ἐν αὐτῇ ἐξετάζονται, ἔχει χαρακτῆρα ἑνιαίου καὶ ἀληθοῦς καλλιτεχν...

Digitized by Google

ατος, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Πλάτων ἐπὶ πλεῖστα ἔτη ἰργάζετο εἰς τοῦτο τὸ μεγαλοπρεπέστατον καὶ πουδαιότατον τῶν συγγραμμάτων του.

18. Ὁ «Φαῖδρος» ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ μαθητοῦ οῦ Σωκράτους Φαίδρου, ὁ ὁποῖος καὶ ἐν τῷ Συμποσίῳ» εὑρίσκεται καὶ ἐγκωμιάζει καὶ αὐτὸς ατ' ἴδιον τρόπον τὸν Ἔρωτα. Ὁ Φαῖδρος γίνεαι «κατὰ τὸν Ἰλισόν»· ἐκεῖ μεταβαίνει ὁ Σωκράης καὶ Φαῖδρος διὰ νὰ συνδιαλεχθῶσι περὶ αὐοῦ «ῥᾷστον οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχουσι τοὺς όδας ἰέναι, καὶ οὐκ ἀηδές, ἄλλως τε καὶ τήνδε τὴν ›ραν τοῦ ἔτους τε καὶ τῆς ἡμέρας» (299, α). Ὁ διάογος συνάπτεται πρὸς ἐρωτικόν τινα λόγον τοῦ υσίου, ἐν ᾧ οὗτος ἐπραγματεύετο τὸ θέμα ἂν ρέπῃ τις νὰ χαρίζηται εἰς τὸν ἐρῶντα μᾶλλον ἢ ὶς τὸν μὴ ἐρῶντα (235, e). Τὸν λόγον τοῦτον ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει ὡς ῥητορικὸν μόνον δηιούργημα, ἀντιτάσσει δὲ δύο ἰδίους λόγους, ὧν μὲν εἷς εἶναι ῥητορικὴ μελέτη, ὁ δὲ ἄλλος φαερώνει σύμπαν τὸ βάθος τῆς φιλοσοφικῆς διαοίας, ἀποδεικνύων τὸν Ἔρωτα ὡς ὀρεγόμενον οῦ ἀληθοῦς καλοῦ καὶ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Η φιλοσοφικὴ λοιπὸν θεωρία ὑπερέχει τῆς ῥητοικῆς τέχνης καὶ γίνεται εἶτα ἐξέτασις τῆς λογοραφίας ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν. Ὁ πολεμικὸς οὗτος ιάλογος εἶναι ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων τοῦ Πλάωνος, καταλήγει δὲ μὲ τὴν προσευχὴν τοῦ Σωράτους: «ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι θεοί, δοῖτέ μοι αλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν· ἔξωθεν δὲ ὅσα ἔχω, τοῖς ντός εἶναί μοι φίλια· πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν».

Περὶ τῆς χρονολογήσεως τοῦ διαλόγου τούτου ›πάρχει μεγάλη ἀκόμη διαφωνία μεταξὺ τῶν φιολόγων καὶ φιλοσόφων. Πάντως μόνον μετὰ τὸν Φαίδωνα» εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγράφη. Τὸ ἐν τῷ ιαλόγῳ τούτῳ νέον εἶναι τὸ θέμα κατὰ πόσον ἡ ητορικὴ δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιήσεις τῆς ἐπιστήμης. Ἐὰν παραβάλῃ τις τὸν Φαῖδρον» πρὸς τὸν «Γοργίαν», διαβλέπει ἀμέσως ὴν ἐν τῷ θέματι τούτῳ γενομένην πρόοδον, διότι ὁ φιλόσοφος ἐπιζητεῖ ἐνταῦθα τὴν διὰ τῆς ἐπιστήμης ἐξέτασιν πάσης πνευματικῆς ἐκδηλώσεως, ατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ τῆς ῥητορικῆς. Διὰ τὴν αθαρῶς βεβαίως φιλοσοφικὴν συζήτησιν ἡ ἐν τῷ ευτέρῳ τοῦ διαλόγου μέρει παρεχομένη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους διδασκαλία περὶ τοῦ ἔρωτος εἶναι ατὰ πολὺ σπουδαιοτέρα, δογματικῶς δὲ τὰ ἐν ὐτῇ παρεχόμενα κατὰ πολὺ ἀνώτερα τῶν ἐν τῷ Συμποσίῳ».

Καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ καὶ πρότερον ἐν τῷ Συμποσίῳ» συνδέεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ καλοῦ ἢ ὡραίου στενότατα ὁ ἔρως. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ιαλόγοις διδάσκεται ὅτι ὁ ὑλικὸς ἢ σαρκικὸς ἔρως αὶ ἡ μετ' αὐτοῦ συνδεομένη παράστασις τοῦ ραίου περιέχει εὐγενῆ ἐν ἑαυτῷ πυρῆνα. Διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν γενῶν τὰ ζῷα μετέχουσι τῆς ἰωνιότητος, κατορθοῦται λοιπὸν ἡ διαιώνισίς των. Ὅσῳ καθαρώτερος εἶναι ὁ ἀρχικὸς τύπος τοῦ αθ' ἕκαστον ὄντος, τόσῳ οὗτος καὶ ὡραιότερος αὶ ἀγαπητότερος εἶναι. Ἀλλὰ ὁ ἁγιασμὸς οὗτος ῆς ὡραιότητος δὲν εἶναι ὁ ὕψιστος. Ὑπεράνω τῆς σωματικῆς γεννήσεως ἵσταται ἡ πνευματική, ὑψηλότερον τῆς ὡραιότητος τοῦ σώματος ἵσταται ἡ ραιότης τῆς ψυχῆς, ὑπεράνω τοῦ γηΐνου Ἔρωτος ἵσταται ὁ οὐράνιος. Ὁ ἀληθὴς ἔρως ἀνέρχεται ἀπὸ τὰ ὡραῖα σώματα εἰς τὰ ὡραῖα φρονήματα. αὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὰς ὡραίας γνώσεις μέχρις οῦ φθάσῃ εἰς τὸ καθ' αὑτὸ καλὸν ἢ ὡραῖον, καὶ ὁ ἀγαπῶν δυνηθῇ οὕτω, ἀντὶ τῶν ἀντιτύπων τῆς ἀρετῆς, νὰ παραγάγῃ καὶ ἀναθρέψῃ αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀγαπηθεὶς οὕτως ὑπὸ τῶν θεῶν νὰ γίνῃ ἀθάνατος. Ὅσον καὶ ἂν ὁ Πλάτων ἐνταῦθα ἀνυψοῦται ἐν τῇ περὶ ἔρωτος ἀντιλήψει του ὑπεράνω τῆς κοινῆς τότε περὶ αὐτοῦ ἐκδοχῆς, δὲν κατορθοῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἐντελῶς τῆς χαλαρᾶς ἠθικῆς τῶν χρόνων του. Διότι καὶ εἰς τοὺς δύο τούτους διαλόγους ἀναφέρει πλείστας γενετησίους ἐκτροπὰς τῶν χρόνων ἐκείνων, οὐχὶ ὡς βδελυρὰ ἁμαρτήματα, ἀλλ' ὡς συνήθη καὶ γνωστὰ γεγονότα. Τὸ προαύλιον λοιπὸν τοῦ ὑψηλοῦ πλατωνικοῦ ἔρωτος εἶναι πλῆρες ῥύπου ἐξ ἔρωτος χυδαιοτάτης κατὰ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν μορφῆς.

19. Ὁ «Θεαίτητος» εἶναι διάλογος διαλεκτικὸς τοῦ Σωκράτους, Θεαιτήτου καὶ Θεοδώρου περὶ ἐπιστήμης, τὸν ὁποῖον διηγεῖται ἐν εὐθεῖ λόγῳ ὁ Εὐκλείδης ὁ Σωκρατικός. Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ καταπολεμοῦνται αἱ ἀντίθετοι γνῶμαι τοῦ Πρωταγόρου, Ἡρακλείτου καὶ πάντως καὶ τοῦ Ἀντισθένους· δὲν λύεται ὅμως τὸ ζήτημα περὶ τῆς οὐσίας τῆς ἐπιστήμης, τὸ ὁποῖον μόνον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν δύναται νὰ λυθῇ. Ἀναιροῦνται πρὸς τούτοις καὶ αἱ δοξασίαι τῶν πυθαγορείων. Ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ δόξης ἀνερχόμεθα εἰς τὴν «ἀληθῆ δόξαν» καὶ εἰς τὴν «ἀληθῆ δόξαν μετὰ λόγου». Ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀφηρημένου θέματος γίνεται ζωηροτέρα διὰ τῆς παρεμβολῆς εἰκόνων καὶ παραβολῶν, ὅπως τὸ περὶ τῆς μαιευτικῆς τέχνης τοῦ Σωκράτους (149—151) καὶ τὸ περὶ τῆς ψυχῆς, ὡς περὶ περιστερεῶνος τῶν ἰδεῶν 197, c: «ὅρα δὴ καὶ ἐπιστήμην εἰ δυνατὸν οὕτω κεκτημένον μὴ ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις ὄρνιθας ἀγρίας, περιστερὰς ἤ τι ἄλλο, θηρεύσας οἴκοι κατασκευασάμενος περιστερεῶνα τρέφοι· τρόπον μὲν γὰρ ἄν πού τινα φαῖμεν αὐτὸν αὐτὰς ἀεὶ ἔχειν, ὅτι δὴ κέκτηται». Ὁ ἀπότομος τρόπος δι' οὗ περατοῦται ὁ «Θεαίτητος», δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Σωκράτης ἔπρεπε νὰ μεταβῇ «εἰς τὴν τοῦ βασιλέως στοὰν ἐπὶ τὴν τοῦ Μιλήτου γραφήν», ὁρίζεται δὲ ἡ προσεχὴς πρωΐα ὡς συνέχεια τοῦ διαλόγου («ἕωθεν δέ, ὦ Θεόδωρε, δεῦρο πάλιν ἀπαντῶμεν»). Τοῦ διαλόγου τούτου συνέχεια εἶναι ὁ «Σοφιστὴς» καὶ «Πολιτικός», ὧν ἡ συγγραφὴ φαίνεται ὅτι ἔγινεν ἔτη τινὰ βραδύτερον.

20. Ὁ «Παρμενίδης» εἶναι περίεργος διάλογος τοῦ νεαροῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ ἤδη πρεσβύτου ἀρχηγοῦ τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς Παρμενίδου, διηγεῖται δ' αὐτὸν ὁ Ἀντιφῶν, ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς τοῦ Πλάτωνος, ὅστις πάλιν ἤκουσεν αὐτὸν παρὰ τοῦ Πυθοδώρου καὶ ἀπεμνημόνευσεν αὐτόν. Διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιτίθεται ὁ Παρμενίδης κατὰ τῆς περὶ ἰδεῶν θεωρίας, ὁ δὲ Σωκράτης φαίνεται τόσον κλονηθεὶς ἐκ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης (πρβλ. καὶ *Ἀριστοτέλους* Μεταφ. Α, 9), ὥστε ἀπορεῖ ἂν ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ὄντως δυνατὸν νὰ θεμελιωθῇ διαλεκτικῶς. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τοῦ Πλάτωνος ἐνταῦθα (καὶ ἐν τῷ «Σοφιστῇ» λεπτομερέστερον) κατὰ τῶν ἰδίων θεωριῶν, διὰ τῆς ἀπορρίψεως τῶν ἰδεῶν, εἶναι μόνον φαινομενικὴ (βλ. *Wilamowitz*, Platon Β', σελ. 244). Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ διαλόγου, σχεδὸν ἄσχετον πρὸς τὸ πρῶτον, εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ ἑνὸς καὶ πολλοῦ, ἐν ᾧ παρέχονται δείγματα τῆς ἐλεατικῆς καὶ μεγαρικῆς διαλεκτικῆς, τῆς δι' ἀντινομιῶν ἐργαζομένης.

21. Ὁ «Σοφιστὴς» καὶ «Πολιτικὸς» παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» ἀπορητικῶς τεθὲν ζήτημα τῆς ἀληθοῦς αἰσθήσεως καὶ δόξης. Ὁ «Σοφιστὴς» ὡς πρὸς τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ μέρος ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα, εἰς ἣν καὶ ὁ «Θεαίτητος» καὶ «Πολιτικός», τετραλογίαν δὲ τοῦ διαλόγου τούτου θὰ ἀπετέλει ἡ συγγραφὴ σχεδιασθέντος διαλόγου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φιλόσοφος», μὴ πραγματοποιηθεῖσα. Θὰ ἐξητάζοντο οὕτω καὶ θὰ καθωρίζοντο αἱ ἔννοιαι σοφιστής, πολιτικὸς καὶ φιλόσοφος. Νεώτεροι πλατωνικοὶ ἄνδρες παραδέχονται ὅτι ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Σοφιστῇ» ὑπαινίσσεται τὴν μεγαρικὴν σχολὴν ἢ (F. Dümmler) τὸν Ἀντισθένη. Τὸν «Σοφιστὴν» διηγεῖται «ξένος ἐξ Ἐλέας», ὃν εἰσάγει ὁ Θεόδωρος, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ Σωκράτους ἀποτελοῦσι τὰ κύρια τοῦ διαλόγου πρόσωπα. Ὁ Ἐλεατικὸς ξένος περιπλέκεται ἐν τῷ διαλόγῳ εἰς τοιαύτας δυσκολίας μὲ τὴν λεπτολογίαν τῶν ὀξέων τούτων ἀναλυτικῶν διαλεκτικῶν καὶ τὴν διηνεκῆ διχοτομίαν τῶν ἀλλεπαλλήλων ὑποδιαιρέσεων, ὥστε ἐγκαταλείπει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παρμενίδου καὶ γίνεται πλατωνικός. Ὅτι ὁ «Πολιτικὸς» εἶναι συνέχεια τοῦ «Σοφιστοῦ», ἔχομεν ἀπόδειξιν ἐν αὐτῷ τῷ διαλόγῳ (266, d): «νῦν γάρ, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνό ἐστι καταφανὲς μᾶλλον τὸ ῥηθὲν τότ' ἐν τῇ περὶ τὸν σοφιστὴν ζητήσει—ὅτι τῇ τοιᾷδε μεθόδῳ τῶν λόγων οὔτε σεμνοτέρου μᾶλλον ἐμέλησεν ἢ μή, τόν τε σμικρότερον οὐδὲν ἠτίμακε πρὸ τοῦ μείζονος, ἀεὶ δὲ καθ' αὑτὴν περαίνει τἀληθέστατον» (πρβλ. Σοφιστ. 227, α «ὅτι τῇ λόγων μεθόδῳ κτλ.—χαυνότερον). Ὁ Πλάτων προτίθεται νὰ διακρίνῃ τὸν σοφιστὴν ὡς ἀντίθετον πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτικόν, ὡς εἰκονίζει ἐν τῷ ὁμωνύμῳ διαλόγῳ. Ἐν τῷ «Σοφιστῇ» ὁ Πλάτων ἐφαρμόζει τὴν νέαν μέθοδον, δι' ἧς ἐζήτησε νὰ συλλάβῃ πνευματικῶς τὸ σύνολον τῶν πραγμάτων, τουτέστιν ἐφαρμόζει τὴν διαίρεσιν ἢ τὸ «κατ' εἴδη διαιρεῖσθαι» (Πολιτείας 454, α, ἐν Σοφ. 253, d λέγεται: τὸ κατὰ γένη διαιρεῖσθαι καὶ μήτε ταὐτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι, μήτε ἕτερον ὂν ταὐτὸν μῶν οὐ τῆς διαλεκτικῆς ἐπιστήμης φήσομεν εἶναι;). Διὰ τῆς διαλεκτικῆς ταύτης μεθόδου τοῦ «διαιρεῖσθαι» καὶ «συνάγειν» καταληγούσης εἰς τὴν «συμπλοκὴν» πολλῶν κατηγορουμένων («εἰδῶν») εἰς μίαν παράστασιν ὑποκειμένου («ἄτομον εἶδος»), δίδεται εἰς τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χαρακτὴρ λογικῆς καὶ θεωρίας τῆς γνώσεως. Ο διάλογοι «Σοφιστὴς» καὶ «Πολιτικός», ἀναφερόμενο («διαιρέσεις») ἐν τῇ 13ῃ πλατωνικῇ ἐπιστολῇ, ἐγράφησαν πάντως περὶ τὸ 364 π. Χ.

22. Ὁ ἐν τῷ «Τιμαίῳ» περιγραφόμενος διάλογο τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν πυθαγόρειον Τίμαιον, τὸν ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος καταγόμενον, τὸν Κριτίαν καὶ Ἑρμοκράτη ἐγένετο, κατὰ τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου παριστανόμενα τὴν ἐπομένην ἡμέραν μετὰ τὴν «Πολιτείαν». Ἐκ τούτου ὅμως βεβαίως δὲν συνάγεται ὅτι ὁ «Τίμαιος» ἐγράφη καὶ εὐθὺς μετ' αὐτήν. Κατὰ τοῦτο μόνον συνδέεται μὲ τὴν «Πολιτείαν», καθότι ὁ Σωκράτης, μὴ ὢν εὐχαριστημένος μὲ τὴν ἰδεώδη πολιτείαν, ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ πάντα ταῦτα καὶ ἐν ἐφαρμογῇ (19, 6 «ἡδέως ἂν του λόγῳ διεξιόντος ἀκούσαιμ' ἂν ἄθλους, οὓς πόλις ἀθλεῖ, τούτους αὐτὴν ἀγωνιζομένους πρὸς πόλεις ἄλλας πρεπόντως, εἴς τε πόλεμον ἀφικομένην καὶ ἐν τῷ πολεμεῖν τὰ προσήκοντα ἀποδιδοῦσαν τῇ παιδείᾳ καὶ τροφῇ κατά τε τὰς ἐν τοῖς ἔργοις πράξεις καὶ κατὰ τὰς ἐν λόγοις διερμηνεύσεις πρὸς ἑκάστας τῶν πόλεων»). Ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη γίνεται κατὰ μυθιστορηματικὸν τρόπον εἰς παλαιοτάτην τινὰ πόλιν Ἀθήνας, περιγράφεται ὅμως ὅλη οὐχὶ ἐν τῷ «Τιμαίῳ» πλέον, ἀλλ' ἐν τῷ «Κριτίᾳ», οὕτως ὥστε ὁ Τίμαιος ἀπὸ τοῦ πέμπτου κεφαλαίου καὶ ἐντεῦθεν (27, c) δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παρέκβασίς τις ἐκ τοῦ θέματος. Ὁ Πλάτων, ὁ καταφρονητὴς τῆς «φύσεως», πράγματος «μὴ ὄντος», ἐπανέρχεται εἰς ταύτην διδάσκων ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ὃν οἱ μεταγενέστεροι ἐκάλουν «φυσικὴν φιλοσοφίαν», θεωρίαν περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπὸ θείου δημιουργοῦ, περὶ τῆς ἐν τῷ Παντὶ ἐνοικούσης ψυχῆς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πρὸς «ὑποδοχὴν» τῶν μορφῶν ἢ ἰδεῶν ἁρμοδίου ἀπείρου χώρου, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν στοιχείων καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἐνταῦθα κόσμου, περὶ διαμορφώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

Οὕτω θεμελιώνει ἐν τῷ «Τιμαίῳ» τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικήν του ἐπὶ κοσμικῆς βάσεως, ὡς ὁ Δημόκριτος εἶχεν ἀρχίσει (τὰ διδάγματά του ἔχουν ἐπιδράσει τὸν παρόντα διάλογον τοῦ Πλάτωνος) καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐξηκολούθησεν. Ἐπιζητεῖται λοιπὸν κατὰ ταῦτα ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ἵνα καὶ ὁ κόσμος τῶν φαινομένων ἐξηγηθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ἀλλ' ἐπειδή, παρ' ὅλα ταῦτα, ὁ Πλάτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ καὶ ἐνταῦθα ὅτι ὑπάρχει ἀληθὴς γνῶσις ἐν τῇ εἰς ἀδιάλειπτον ῥοὴν καὶ μεταβολὴν εὑρισκομένῃ «φύσει», ἐκθέτει ταύτην τὴν φυσικήν του διδασκαλίαν κατὰ μυθολογικὴν μᾶλλον μορφήν. Διηγεῖται λοιπὸν ὁ Κριτίας (21, α) πῶς εἶχον κατὰ παλαιὰς διηγήσεις τοῦ Σόλωνος αἱ παλαιαὶ Ἀθῆναι, αἱ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Δευκαλίωνος ἀκμάσασαι. Ὁ Τίμαιος (27, c) ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἀρχίζει, «ἅτε ὢν ἀστρονομικώτατος», τὸν μακρότατον λόγον του ἀκόμη παλαιότερον, «ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, τελευτᾷ δὲ εἰς ἀνθρώπων φύσιν». Ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν καὶ ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων εὑρίσκονται ἐν τῷ «Τιμαίῳ» παραλλήλως πρὸς ἀλλήλους. Τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων δημιουργεῖ ὁ «δημιουργὸς» τῇ βοηθείᾳ τῶν καθ' ἕκαστον θεῶν, καθ' ὑπόδειγμα τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Καθόλου εἰπεῖν ἡ ὅλη τοῦ διαλόγου φυσικὴ διδασκαλία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀληθείας τῆς φρονήσεως ἐν τῇ διαλεκτικῇ, γίνεται κατὰ πιθανολογίαν μόνον («εἰκὼς λόγος» 29, b, c, d. 48, d, κτλ.), διατηρεῖται ὅμως ὁ χωρισμὸς τῆς «ἐπιστήμης» καὶ «ὀρθῆς δόξης», καὶ τῶν δύο πεδίων αὐτῶν, τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων. Ὁ διάλογος οὗτος, ὡς ἔχομεν αὐτὸν σήμερον, φαίνεται ὅτι πειρᾶται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐκ τῶν προηγηθέντων διαλόγων διασαλευθεῖσάν πως θεωρίαν τῶν ἰδεῶν.

Μετὰ τὴν κοσμολογίαν ἐπιπροσθέτει ὁ Τίμαιος ἐν τῷ τέλει πραγματείαν τινὰ περὶ ἰατρικῆς καὶ ζῳολογίας. Τὸ συγγραμμάτιον «Τιμαίῳ Λοκρῷ περὶ ψυχᾶς κόσμω καὶ φύσιος» τὸ ὁποῖον ὁ Πρόκλος προτάσσει τοῦ ὑπομνήματός του εἰς τὸν Τίμαιον εἶναι νόθον καὶ μεταγενέστερον (τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων) σύγγραμμα νέου τινὸς πυθαγορείου. Ἡ ὅλη εἰκὼν τοῦ σύμπαντος, ὡς ταύτην μεγαλοπρεπῶς ἐξελίσσει ἐνταῦθα ὁ Πλάτων, ἐπέδρασεν ἰσχυρότατα κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἐπὶ τὴν γενικὴν μόρφωσιν, ὁ Κικέρων μετέφρασεν αὐτὸν λατινιστί, πλεῖστοι δὲ ἄλλοι (Ἐρατοσθένης, Ποσειδώνιος, Πλούταρχος κλπ.) ἠσχολήθησαν μὲ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐν αὐτῷ. Ὁ Πρόκλος ἐθεώρει αὐτὸν τὸν σπουδαιότατον τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνεγινώσκετο ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πλατωνικὸν σύγγραμμα· καὶ οἱ Ἄραβες δὲ ἠσχολοῦντο πολὺ μὲ αὐτόν. Καὶ ὁ Ραφαὴλ θέτει τὸν «Τίμαιον» εἰς τὰς χεῖρας τοῦ φιλοσόφου ἐν τῇ «Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν».

23. Ὁ «Κριτίας» προέκειτο μετὰ τῆς «Πολιτείας» (ὡς πρώτου διαλόγου), τοῦ «Τιμαίου» (ὡς δευτέρου) καὶ τοῦ «Ἑρμοκράτους», (ὡς τετάρτου) νὰ σχηματίσῃ τετραλογίαν τινά. Ὁ Πλάτων δὲν ἠθέλησε ἢ ἴσως καὶ νὰ μὴ προέφθασε νὰ συγγράψῃ τὸν «Ἑρμοκράτη», τὸν δὲ «Κριτίαν» ἀφῆκε ἡμιτελῆ (*Πλουτάρχου*, Σόλων 32). Ὥστε δικαίως ὁ Πλάτων οἱονεὶ συμβολικῶς ἀρχίζει τὸν διάλογον τοῦτον «ὡς ἄσμενος, ὦ Σώκρατες, οἷον ἐκ μακρᾶς ἀναπεπαυμένος ὁδοῦ, νῦν οὕτως ἐκ τῆς τοῦ λόγου διαπορείας ἀγαπητῶς ἀπήλλαγμαι! τῷ δὲ πρὶν μὲν πάλαι ποτ' ἔργῳ, νῦν δὲ λόγοις ἄρτι θεῷ γεγονότι προσεύχομαι, τῶν ῥηθέντων ὅσα μὲν ἐρρήθη μετρίως, σωτηρίαν ἡμῖν αὐτὸν αὐτῶν διδόναι, παρὰ μέλος δὲ εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιτιθέναι».

Περιγράφεται ἐν τῷ διαλόγῳ μέγα τι βασίλειον ἐν τῇ νήσῳ Ἀτλαντίδι, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις θὰ κατεστρέφετο ὑπὸ ἄλλου μικροῦ κράτους συντεταγμένου κατὰ τὴν πλατωνικὴν περὶ πολιτείας ἀντίληψιν. Τὰς περὶ τοῦ κράτους τούτου ἐν τῇ Ἀτλαντίδι εἰδήσεις παρίσταται ὁ Κριτίας μαθὼν ἐκ τοῦ προγόνου αὐτοῦ Σόλωνος εἰς τὸν ὁποῖον πάλιν τὰς εἶπον Αἰγύπτιοι ἱερεῖς ἐν Σάει τῆς Αἰγύπτου.

Ἔν τε τῷ «Τιμαίῳ» (24, e) καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ (108, e) γίνεται λόγος περὶ τῆς μεγάλης νήσου Ἀτλαντίδος «ἣν δὴ Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζον νῆσον οὖσαν ἔφαμεν εἶναί ποτε (τ. ἔ. ἐν τῷ Τιμαίῳ) νῦν δὲ ὑπὸ σεισμῶν δῦσαν ἄπορον πηλὸν τοῖς ἐνθένδε ἐκπλέουσιν ἐπὶ τὸ πέραν πέλαγος ὥστε μηκέτι πορεύεσθαι κωλυτὴν παρασχεῖν». Περὶ τῆς νήσου ταύτης πλεῖστα ὅσα εἰκάζονται καὶ λέγονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν (βλ *Berger*, ἐν *Pauly-Wissowa*, RE τόμ. Β' 6. 2116 ἑξ.).

Digitized by Google

24. Ὁ «Φίληβος», εἶναι διάφορος τῶν τριῶν ἐλεατικῶν, οὕτως εἰπεῖν, διαλόγων τοῦ φιλοσόφου («Παρμενίδου», «Σοφιστοῦ», καὶ «Πολιτικοῦ»). Ἤδη ἐξωτερικῶς δηλοῦται τοῦτο, διότι ὁ Σωκράτης εἶναι τὸ κύριον τοῦ διαλόγου πρόσωπον (τὰ δύο ἄλλα εἶναι ὁ Πρώταρχος καὶ ὁ Φίληβος, περὶ οὗ ἀμφισβητεῖται ἂν εἶναι πραγματικὸν πρόσωπον), καὶ γνησίως σωκρατικὸν εἶναι καὶ τὸ θέμα του τί εἶναι ἀγαθὸν («πότερον ἡδονὴν τἀγαθὸν δεῖ λέγειν ἢ φρόνησιν ἤ τι τρίτον ἄλλο εἶναι» 14, β). Ἤδη ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» (505, β ἑξ.) ἐδόθησαν δύο ἀπαντήσεις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Ἀγαθὸν εἶναι ἡδονὴ καὶ ἀγαθὸν εἶναι φρόνησις. Ἐκ τούτων ὁρμᾶται ὁ Φίληβος, ἀμφότεραι δὲ αἱ ἀποκρίσεις αὗται (ἡ μὲν πρώτη ἦτο τοῦ Ἀριστίππου, ἡ δὲ δευτέρα τῶν Μεγαρικῶν) ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκεῖς. Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ συζητοῦνται μεταφυσικῶς τὰ ζητήματα ἐκεῖνα περὶ τῶν θεωριῶν τῆς ἠθικῆς, τὰ ὁποῖα καὶ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ», «Γοργίᾳ» καὶ «Πρωταγόρᾳ» ἀναφέρονται. Ἡ μικρὰ λογικὴ καὶ διαλεκτικὴ συζήτησις περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ πολὺ (14, c—19, α) εἶναι μόνον ἐπεισόδιον τοῦ κυρίου θέματος τοῦ διαλόγου. Τὸ κύριον θέμα του εἶναι τὸ μνημονευθὲν ἠθικόν, τὸ ὁποῖον ζητεῖ τώρα νὰ λύσῃ τῇ βοηθείᾳ τοῦ πυθαγορικοῦ δόγματος περὶ τοῦ πέρατος καὶ ἀπείρου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ δόγματα τῆς συγχρόνου διδασκαλίας τῶν κυνικῶν, κυρηναϊκῶν καὶ τοῦ Εὐδόξου. Ἡ περὶ τῆς τέχνης (μουσικῆς, τραγικῆς, κωμικῆς καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ῥητορικῆς) κρίσις εἶναι κατὰ πολὺ ἠπιωτέρα τῶν ἐν «Γοργίᾳ» λεχθέντων. Ὁ διάλογος δὲν ἐνέχει ἐν τῇ ὀντολογίᾳ καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς γνώσεως οὐδεμίαν ἀντίφασιν πρὸς τὰ ἔργα ἐκεῖνα τοῦ Πλάτωνος, ἐν οἷς ἐκτίθεται ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία.

25. Οἱ «Νόμοι», ἐκ δώδεκα βιβλίων, εἶναι τὸ δεύτερον μετὰ τὴν «Πολιτείαν» μέγα ἔργον τοῦ Πλάτωνος. Ἔχομεν πολλὰς ἀποδείξεις ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ τοῦ γέροντος ἤδη Πλάτωνος, ἐξεδόθη δὲ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλοσόφου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου. Ἠσχολεῖτο λοιπὸν ἐν τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ, ὡς καὶ ὁ Κάντιος, μὲ ἠθικὰ ζητήματα. Φαίνεται ὅτι ὁ φιλόσοφος συνιδὼν τὸ ἀδύνατον τῆς ἐφαρμογῆς πολλῶν τῶν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» διατυπωθεισῶν γνωμῶν του (τὰς θεμελιωδεστάτας κρατεῖ καὶ ἐν τοῖς «Νόμοις»), ἀπέβη συγκαταβατικώτερος πρὸς τὴν πραγματικότητα «ἀνθρώποις γὰρ διαλεγόμεθα ἀλλ' οὐ θεοῖς» (732. c). Ἀπὸ βασιλείας κατεχομένης ὑπὸ φιλοσόφων γίνεται συγκατάβασις πρὸς ἀνάμειξίν τινα μοναρχίας καὶ δημοκρατίας (691, d ἑξ.) ἐρειδομένης ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ κοινότης τῶν κτημάτων ἐγκαταλείπεται («τοῦτ' οὖν εἴτε που νῦν ἔστιν εἴτ' ἔσται ποτέ, κοινὰς μὲν γυναῖκας, κοινοὺς δὲ παῖδας, κοινὰ δὲ χρήματα ξύμπαντα, καὶ πάσῃ μηχανῇ τὸ λεγόμενον ἴδιον πανταχόθεν ἐκ τοῦ βίου ἅπαν ἐξῄρηται— τούτων ὑπερβολῇ πρὸς ἀρετὴν οὐδείς ποτε ὅρον ἄλλον θέμενος ὀρθότερον οὐδὲ βελτίω θήσεται — ἣν δὲ νῦν ἡμεῖς ἐπικεχειρήκαμεν, εἴη τε ἂν γενομένη πως ἀθανασίας ἐγγύτατα καὶ ἡ μία δευτέρως· τρίτην δὲ μετὰ ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ, διαπερανούμεθα» 739, c καὶ ἑξ.), καθὼς καὶ ἡ κατὰ τάξεις διαίρεσις τῶν ἐπαγγελμάτων. Ὁρίζονται τὰ κατὰ τὴν διανομὴν τῆς γῆς καὶ οἰκίας («μὴ κοινῇ γεωργούντων, ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον μεῖζον ἢ κατὰ τὴν νῦν γένεσιν καὶ τροφὴν καὶ παίδευσιν εἴρηται»), καὶ ἀναγράφονται περιορισμοὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν. Ἡ ποίησις δὲν ἐξοστρακίζεται ἐκ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ ὑπάγεται εἰς ἠθικοπλαστικάς τινας ἀρχὰς μετὰ ἐποπτείας εἰς αὐτὴν τῆς πολιτείας ἢ μᾶλλον τῆς θρησκείας. Ἡ ἀθεΐα τιμωρεῖται διὰ θανάτου. Ὁ γάμος δὲν ἀποκλείεται, καθὼς δὲν αἴρεται καὶ ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία, ἀλλὰ ἀμφότερα καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα τοῦ κοινοῦ βίου, παιδεία, διανομὴ τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων, ἐκλογὴ τῶν ὑπαλλήλων, ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, θρησκεία τοῦ κράτους, στρατιωτικὴ πειθαρχία κτλ., κανονίζονται δι' αὐστηρᾶς καὶ λεπτομερεστάτης ἀστυνομικῆς νομοθεσίας, ἥτις καὶ αὐτὴν τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν περιορίζει (πρβλ. περὶ τῆς τελευταίας ταύτης βιβλ. 10ον κεφ. 15 καὶ 16). Εἰς τὸν διακανονισμὸν τῶν ἀνωτέρω λαμβάνονται πολλαχῶς ὑπ' ὄψιν τὰ ἰσχύοντα εἰς τὰς διαφόρους ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἰδίᾳ τὰ ἐν Ἀθήναις νενομοθετημένα. Ἐκ τῶν περὶ παιδείας καὶ ἀνατροφῆς τῶν μελλόντων νὰ διευθύνουν τὴν πολιτείαν φιλοσόφων («Πολιτείας» βιβλία 6ον καὶ 7ον), οἱ «Νόμοι» ἐπιτρέπουσι τώρα πλέον (βιβλ. 10ον, κεφ. 15 καὶ 12ον, 6 ἑξ. καὶ 11 ἑξ.) μόνον τὰς νυκτερινὰς συναθροίσεις («τὸν νύκτωρ συλλεγόμενον ξύλλογον»).

Ἡ ἐπιστημονικὴ ὅμως ἀξία τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας ἐξαίρεται περισσότερον ἢ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ», ὑποτιμᾶται δὲ ἡ ἀξία τῆς ἀνδρείας, ἕνεκα τῆς ἀγριότητος, ἥτις ὑπόκειται ἐν αὐτῇ. Εἰς δύο δὲ ὁμολογίας πίστεως καταλήγει ὁ γέρων φιλόσοφος· ἡ πρώτη αὐτῶν εἶναι ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπερέχει τοῦ σώματος καθ' ἡλικίαν καὶ ἀξίαν· καὶ ἡ δευτέρα, ἡ πεποίθησις περὶ τοῦ παγκοσμίου κύρους πασῶν τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς, ὡς τὸ κῦρος τοῦτο ἐπιστημονικῶς συνάγεται ἐκ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας.

Ἀφορμὴν τοῦ διαλόγου παριστᾷ ὁ Πλάτων τὴν ἵδρυσιν ἐν Κρήτῃ νέας τινὸς πόλεως, ἧς τὴν διοργάνωσιν ἐκλήθη νὰ ἀναλάβῃ Κλεινίας ὁ Κνώσιος. Ὁ διάλογος ὑποτίθεται γινόμενος ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ ἐκ Κνωσοῦ εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον καὶ ἱερόν, ἥτις ἦτο «ἱκανή, καὶ ἀνάπαυλαί εἰσι κατὰ τὴν ὁδόν, πνίγους ὄντος τὰ νῦν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδρεσιν σκιαραί». Ὁ Κλεινίας ἀναπτύσσει ὅτι ὁ νομοθέτης τῆς Κρήτης πάντα τὰ νόμιμα συνέταξεν ἔχων ὑπ' ὄψιν του τὸν πόλεμον, ὁ Ἀθηναῖος ὅμως (τουτέστιν ὁ Πλάτων) τὸν πόλεμον θεωρεῖ ὡς νόσον καὶ ὡς πρῶτον ἀγαθὸν τὴν φρόνησιν. Τὸ τρίτον ἐν τῷ διαλόγῳ πρόσωπον εἶναι ὁ Μέγιλλος ὁ Λακεδαιμόνιος.

Ὁ Σωκράτης ἐλλείπει ἐκ τῆς σκηνῆς, ὑποτιθεμένης ἐν Κρήτῃ. Ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χωρίου (739, e) συνάγεται ὅτι ὁ Πλάτων ἐσκόπει ἢ ἤθελε νὰ συντάξῃ καὶ τρίτην πολιτείαν (πρώτη ἦτο ἡ «Πολιτεία», δευτέρα οἱ «Νόμοι»), ἀλλὰ τὸ «ἂν ὁ θεὸς ἐθέλῃ» δεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἐθεώρει πλέον τοῦτο πιθανόν. Τὴν τυχὸν ἀπορίαν διατί ὁ Πλάτων ἠσχολεῖτο τόσον συντόνως μὲ τὰ πολιτεύματα καὶ νομοθεσίας, δικαιολογεῖ ἡ πιστευτὴ παράδοσις ὅτι εἶχε παρακληθῆ ὁ ἴδιος ὑπό τινων πόλεων (Κυρήνης, Θηβῶν κτλ.) νὰ συντάξῃ δι' αὐτὰς νόμους καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν του, ὡς ὁ Ἀριστώνυμος, Φορμίων, Μενέδημος, ὑπῆρξαν ὄντως νομοθέται. Σημειωτέον, ἐν παρόδῳ, ὅτι καὶ ὁ Κικέρων μιμούμενος τὸν Πλάτωνα, πρῶτον ἔγραψε τὸ «De republica» καὶ εἶτα τὰς «Leges».

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Πλάτωνος περιέχει ἐν πολλοῖς τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν ἐλπίδων τοῦ φιλοσόφου, ἃς ἔτρεφεν ὅτε ἦτο νέος. Τὸ τέλος τοῦ Δίωνος καὶ τοῦ Καλλίππου ἐδίδασκεν αὐτὸν ἤδη περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δυνάμεως τοῦ κακοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἀναλαμβάνει, ἀργὰ ὅμως ἤδη, νὰ μελετήσῃ ὑπὸ νέαν ἔποψιν τοὺς νόμους τῆς ἰδίας πατρίδος καὶ ἀνερίσκει ἐν αὐτοῖς πληθὺν ὀρθῶς κειμένων. Ἐμβαθύνει εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πραγματικῆς ζωῆς, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μικροτάτας, ὡς περὶ τῶν σχολείων τῶν μικρῶν παίδων καὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων των, περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν, φυτεύει δένδρα καὶ περιβάλλει διὰ τοίχων πηγὰς καὶ ἀπαγορεύει τὸ ἁλιεύειν καὶ τὸ κυνηγέσιον τῶν πτηνῶν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ὑψίστων διανοεῖται: Τὴν καγκόσμιον ἱστορίαν θεωρεῖ ὡς διαρκῶς προχωροῦσαν ἐξέλιξιν καὶ ἐπισκοπεῖ αὐτὴν καὶ ἐκ τῆς ἀπόψεως τῆς θέσεως καὶ τοῦ οἰκισμοῦ τῶν δρωσῶν πόλεων, ἀποκαλύπτονται δὲ εἰς αὐτὸν (Νομ. ΙΒ' 966) τὰ δύο αἴτια τῆς θρησκείας ἢ λατρείας τῶν θεῶν, ἤτοι τὸ μέγα πρόβλημα τοῦ ψυχικοῦ βίου καὶ τὸ θαῦμα τῆς κανονικότητος καὶ ἁρμονίας τῶν φυσικῶν φαινομένων. Καὶ ἐξακολουθεῖ μὲν γράφων, ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον τὴν δύναμιν τῆς τεχνικῆς καὶ ἑνιαίας τῶν σχεδίων τούτων διαμορφώσεως καὶ αἱ συγγραφικαὶ διὰ τοῦτο ἐλλείψεις τῶν «Νόμων» δὲν εἶναι ὀλίγαι. Ἡμεῖς ὅμως τιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ γέροντος ὡς κληροδοτηθεῖσαν ἱερὰν διαθήκην. Εἰς τὰ ἅλματα, ἀντιφάσεις, παραδοξολογήματα, διακρίνομεν τὸν γέροντα, ὅστις ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα προσφέρει ἀκόμη πολὺν διανοητικὸν χρυσόν. Ἀλλ' ὁ Πλάτων ὁ δεικνύων εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν οὐρανὸν εἶναι ὁ Πλάτων τῆς «Πολιτείας» καὶ οὐχὶ τῶν «Νόμων».

26. Ἀμφίβολα ἢ νόθα συγγράμματα. Ἐκ τῶν ὑπολειπομένων συγγραμμάτων ἐθεωροῦντο ἤδη ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος νόθα ὁ «Ἀξίοχος», «Περὶ δικαίου», «Περὶ ἀρετῆς», «Δημόδοκος», «Σίσυφος», «Ἐρυξίας» καὶ «Ἀλκυών». Ἡ σημερινὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη θεωρεῖ καὶ τὸν δεύτερον «Ἀλκιβιάδην», τὸν «Ἵππαρχον», τοὺς «Ἐραστὰς» καὶ τὸν «Θεάγην» (ἀπομίμησιν τοῦ «Λάχητος»), πρὸς δὲ καὶ τὸν «Μίνω» καὶ τὸν «Κλειτοφῶντα». Τὴν γνησιότητα τοῦ πρώτου «Ἀλκιβιάδου» (ἢ «Περὶ ἀνθρώπου φύσεως») ὑπεστήριξεν ἀποτελεσματικῶς ὁ P. Friedländer («Der grosse Alkibiades. Ein Weg zu Platon» 1921). Ἡ «Ἐπινομίς», οὖσα συμπλήρωμα τῶν «Νόμων», φαίνεται συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου ὅστις, ὡς ἐλέχθη, ἐξέδωκε τοὺς «Νόμους» τοῦ Πλάτωνος. Μνημονευτέοι καὶ οἱ «Ὅροι» τ. ἔ. ὁρισμοὶ φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν, διδασκαλικόν τι ἀπάνθισμα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ φιλοσόφου. Σπουδαιότερον ζήτημα εἶναι τὸ περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Πλάτωνος. Σῴζονται 13 ἢ μᾶλλον 12 ἐπιστολαὶ ἀποδιδόμεναι εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ περιέχουσαι τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Σικελίᾳ τυράννους. Ἐκ τούτων πιθανώτατα εἶναι γνήσιαι ἡ 6η καὶ 8η καὶ πρὸ παντὸς ἡ περίφημος 7η, ἥτις, ἀπευθυνομένη εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δίωνος, περιέχει τὰ τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ταραχῶν τῆς ἐν Συρακούσαις αὐλῆς. Ὁ Κικέρων, Πλούταρχος, Αἴλιος Ἀριστείδης ἐθεώρουν πάσας ταύτας τὰς ἐπιστολὰς γνησίας.

δ') *Πλατωνικὸν ὕφος*. Τὸ ὅτι αἱ Ἀθῆναι παρέμειναν, καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πολιτικῆς των ἐλευθερίας, τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, χρεωστεῖται εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καλλιεργηθεῖσαν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Παρὰ τὸν Ἰσοκράτην, ὑπὸ ἔποψιν ὕφους, ἵσταται ὁ Πλάτων, ὁ μέγας οὗτος Ἀθηναῖος, Ἕλλην διανοητὴς καὶ ποιητής. Ὁ Πλάτων ἔδειξεν εἰς τὸν κόσμον ... ἀληθῆ ὁδὸν τῆς παιδείας τῶν ἀνθρώπων, ἡ ... δ' αὕτη ἦτο ἡ ἀνατροφὴ διὰ τῆς ἐπιστήμης ... ἐλεύθερον ἄνθρωπον. Συνέγραψε δὲ ἔργα, ... ὑπὸ καλλιτεχνικὴν μόνον ἔποψιν ἐξεταζόμε... ἦσαν ἰσάξια πρὸς τὰ ἰσοκράτεια, ὡς καλλιτε... χνικαὶ δὲ ἀξίαι ἦσαν καὶ εἶναι ἀκόμη ἡ τελει... τάτη ποίησις ἐν πεζῷ λόγῳ. Τὴν μεγίστην ἐπίδ... σίν των ἔχουσιν ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἡ κατανόη... των εἶναι προχειροτάτη. Τὸ πλατωνικὸν ὕφος ... ναται, ὡς διεμορφώθη ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου, ... χρησιμεύσῃ πρὸς ἔκφρασιν τραγικῶν ἢ κωμικ... παθητικῶν ἢ εἰρωνικῶν ψυχικῶν καταστάσε... Ἀλλὰ τὸ ὕφος αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀληθινὴ ποίησις κ... ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου δὲν φαίνεται νὰ ἐνέχῃ ἄλλο ... ἢ συνδιάλεξίν τινα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἢ ... ἁπλῆν παρακολούθησιν διανοήματός τινος. ... Πλάτων δὲν παρέχει δυσκολίαν μόνον, ἤδη ἀπ... τοῦ μαθητοῦ του Ἀριστοτέλους, εἰς τοὺς θέλον... τας νὰ προσδιορίσωσι καὶ διαγράψωσι τὴν φιλο... σοφίαν αὐτοῦ ὡς σύστημα—τὸ σύστημα ἄλλως τε ... τοῦτο θὰ περιεῖχεν ἐπιστήμην καὶ ὅπου αὕτη δὲν ... ἐξήρκει πλέον ποίησιν—ἀλλὰ καὶ ὡς συγγραφεύς, ... ὅστις ἐπὶ δύο γενεὰς ἀνθρώπων ἐφιλοσόφει καὶ ... ἐδημιούργει, ἔχει πολλὰς ἐν τῷ ὕφει αὐτοῦ μεταλλαγὰς καὶ ἀνομοιότητας. Ὡς μέγας χειριστὴς τοῦ ὕφους, ὕφους τὸ ὁποῖον δὲν ἐδιδάχθη, ἀλλὰ ἐξή... γεν ἐκ τῆς ἰδίας μεγαλοφυΐας, δὲν ἦτο ὁμοιομερ... ἀλλὰ γηράσκων συμπαρέσυρε καὶ τὸν λεκτικὸ... τρόπον του εἰς μεταβολήν. Ἦτο ἀρχηγέτης κα... δημιουργὸς ὄχι μόνον νέου λογοτεχνικοῦ εἴδους ... τοῦ διαλόγου (ἔσχε πλείστους μιμητάς, μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Λουκιανόν, τὸν Πλούταρχον, τὸν Κικέρωνα, τὸν Diderot, τὸν Λέσιγγ κλπ.), ἀλλὰ κα... νέου ὕφους, νέας γλωσσικῆς τέχνης, ἥτις μετεβάλλετο ... ὡς μεταβάλλεται ἡ τέχνη κατὰ τὰς διαφόρους περιό... δους της παρὰ τῷ Τιτιανῷ καὶ Ῥέμπραντ. Πάντες οὗ... τοι οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι ἢ λογοτέχναι γηράσκοντες ... ἀνευρίσκουσι νέον ὕφος οὐχὶ πλέον διὰ τοὺς συγχρό... νους των κατάλληλον, ἀλλὰ διὰ τὴν αἰωνιότητα, εἰς ... ἣν καὶ μόνον ἀποβλέπουσι. Εἶναι δὲ περίεργον ... τὸ συγγραφικὸν τοῦτο ὕφος δὲν μετεχειρίσ... διόλου ὁ μέγας μαθητής του Ἀριστοτέλης, ὃν ... προσωπικότης τοῦ διδασκάλου, καθὼς καὶ τὸν Εὔ... δοξον καὶ Ἡρακλείδην, εἶχε θέλξει καὶ δεσμεύσει. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οὗτος ἔδωκεν εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του ... διάλογον, διαλέγεται λοιπὸν πρὸς ἑαυτὸν ἐν τοῖς συγγράμμασί του, ἴσως διότι δὲν εἶχε δραματικὴ... φλέβα. Ὁ Κικέρων πολὺ βραδύτερον ἐπιχειρεῖ τὸ... διάλογον ἐν τῇ μεγαλειώδει πεποιθήσει ὅτι ἦτο ... διὰ τὸν λαόν του Πλάτων συγχρόνως καὶ Δημοσθένης.

Συντόμως εἰπεῖν ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς ... Πλάτων ἔφθασεν εἰς ὕψος λογοτεχνικόν, εἰς ὃ δὲ... ἀνῆλθεν ἄλλος Ἕλλην πεζὸς συγγραφεύς. Οὐδε... μίαν παρ' ὅλα ταῦτα ῥητορικὴν παίδευσιν ἔσχεν ... φιλόσοφος. Χρεωστεῖ τὰ πάντα εἰς τὴν ἐκλεκτὴ... ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν, εἰς ἣν ἀνῆκεν, εἰς τὸν διδάσκαλόν του Σωκράτην, εἰς τοὺς ποιητάς, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἔξοχον φυσικήν του ἰδιοφυΐαν. Διότι αὕτη πρὸ παντὸς ἐβοήθει τὴν τέχνην το... Ἀφ' ἑνὸς ὀξυτάτη ἀντίληψις τοῦ ἀφῃρημένου ... εἰς οἱονδήποτε βαθμὸν καὶ ἂν ἦτο τοῦτο, ἀφ' ἑτέρου βαθὺ βλέμμα εἰς τὸν κόσμον τῆς πραγματικότητος τῶν αἰσθήσεων.

Οὐδεμία γραμμή, οὐδὲν χρῶμα τῆς φύσεως διαφεύγει αὐτόν· ἡ γοητεία τῆς φύσεως, τὸ φυσικὸ... καὶ πνευματικὸν περιβάλλον, ἡ ποικιλία τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτήρων καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους των, εἰς τὰς κινήσεις, εἰς τὰς πράξεις ... φέρονται παρ' αὐτῷ μετὰ μεγίστης σαφηνεία... Ἠδύνατο νὰ γίνῃ μέγας ποιητής, ζωγράφος καὶ μουσικός. Ὡς συγγραφεύς, ὑπὸ λεκτικὴν ἔποψιν ... συγκαταλέγεται μετὰ τοῦ Ἰσοκράτους καὶ Δημοσθένους εἰς τοὺς ἐπισημοτάτους χειριστὰς τῆς καθαρᾶς ἀττικῆς γλώσσης.

Γ'. ***Πλατωνικὸν ζήτημα.*** Ἑκατὸν καὶ πλέον παρῆλθον ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ Schleiermacher ἐπεχείρησε τὸ μέγα ἔργον τῆς μεταφράσεως τοῦ Πλάτωνος, διὰ τοῦ ὁποίου ἤρχισε νέα ἐποχὴ ἀναγεννήσεως τῶν πλατωνικῶν σπουδῶν, διαρκοῦσα μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἐπιταθεῖσα μάλιστα ἀρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἤδη ἡ ἐποχὴ τοῦ ἰταλικοῦ Humanismus ὑπῆρξε διὰ τὸν Πλάτωνα ἐποχὴ μεγάλης λατρείας, ἐκδηλωθείσης πολλαχ... ὡς βλέπομεν π. χ. τοῦτο ἐν τῇ κεντρικῇ θέσει, ἣν κατέχει ὁ φιλόσοφος (μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους) ἐν τῇ περιφήμῳ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Ραφαήλ, εἴτε εἰς τὰ σονέττα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου εἴτε ἐν τῇ ἱδρύσει τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ τῶν Μεδικείων ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἀλλὰ οἱ αἰῶνες τῆς διαφωτίσεως εἶναι ξένοι πρὸς τὸν μυστικὸν πανθεϊσμὸν ταύτης τῆς νεοπλατωνικῆς μᾶλλον ἢ πλατωνικῆς κινήσεως, καὶ τὸ πολὺ πολὺ εἰς αἰσθητικοὺς ἰδεαλιστὰς ὡς ὁ Shaftesbury ἢ θεολόγους ὡς ὁ Cudworth ἐν Ἀγγλίᾳ διαφαίνονται ἴχνη τινὰ διανοητικοῦ βίου συνεχίζοντος τὸν νεοπλατωνισμὸν τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ προσαρμόζοντος αὐτὸν εἰς τὰς νέας ἀνάγκας. Ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπηρεαζομένη ἐκ τοῦ ἀνα...

Digitized by Google

ωπυρηθέντος ἐνδιαφέροντος δι' ἱστορικὰς μελέ-ας, ἔχει μὲν νὰ δείξῃ ἐκτενῆ ἔργα περὶ τοῦ Πλά-ωνος (Brucker, Tennemann). ἀλλὰ ταῦτα δεικνύ-ουσιν ὅτι ἡ ὀρθολογιστικὴ αὕτη περίοδος δὲν εὗρε ὴν ὀρθὴν ὁδὸν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ φιλοσόφου. Ιαρέχεται ἢ μᾶλλον ἐπιζητεῖται ἡ συγκρότησις υστήματος πλατωνικῆς φιλοσοφίας, διότι μόνον ὲ τοιοῦτον σύστημα θεωρεῖται δυνατὴ ἡ κατα-όησις φιλοσοφημάτων ἔστω καὶ προκειμένου ερὶ φιλοσόφου οἷος ὑπῆρξεν ὁ Πλάτων.

Διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ Πλάτωνος διήνοιξε νέαν δὸν ὁ γερμανικὸς ρωμαντισμὸς καὶ ἡ νέα ἔννοια οῦ τύπου ἢ τῆς μορφῆς ὡς τῆς ψυχῆς τοῦ τε-νουργήματος, ὡς τὴν ἔννοιαν ταύτην διετύπωσεν Φρειδερῖκος Schlegel, ὅστις εἶχε παρορμήσει σχυρῶς καὶ τὸν Schleiermacher εἰς τὸ μέγα πλα-ωνικὸν ἔργον του. Διότι ὁ Schleiermacher ἐπρέ-βευε δικαίως ὅτι πάσης ἄλλης ἐπιτομῆς ἢ φιλο-οφικῆς συστηματικῆς περιλήψεως προτιμότερον ἶναι νὰ λαλῇ ὁ Πλάτων κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ρόπον πρὸς τοὺς ἀναγνώστας του. Ἐν τούτῳ δὲ κριβῶς τῷ τρόπῳ ὑπάρχει ἡ οὐσία τῆς πλατω-ικῆς φιλοσοφίας, ὅταν δηλαδὴ ὁ ἀναγνώστης ετατίθεται μετὰ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκείνης δυνά-εως, ἣν ὁ Πλάτων γνωρίζει νὰ ἐξευρίσκῃ, εἰς οὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας τῶν χρόνων ἐκείνων, πως τούτους ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων ἀντελήφθη προσ-λθὼν πρὸς τὸν Σωκράτη. Μόνον παρὰ τῷ Σω-ράτει μὲ τὰς φαινομενικῶς ἁπλᾶς ἐρωτήσεις του, ἵτινες ὅμως ἔθετον εἰς κίνησιν καὶ ἔντασιν σύμ-ασαν τὴν δεσμευομένην οὕτω διάνοιαν, ἠδύνατο ὰ σχηματισθῇ ἡ περὶ τῆς φιλοσοφίας ἐκείνη ἔν-οια, ἥτις ταύτην ἐχαρακτήριζεν ὡς διανοεῖσθαι αὶ ζῆν («λόγος καὶ βίος»), ὡς ζωήν, ἥτις καὶ αὐ-όν τὸν θάνατον δὲν ἐφοβεῖτο χάριν τῆς ἅπαξ ναγνωρισθείσης ἀληθείας. Τόσον δὲ πολὺ ὁ Πλά-ων ἐθεώρει τὸ ἴδιον εἶναι καὶ διανοεῖσθαι ὡς πίδρασιν τοῦ Σωκράτους, ὥστε καὶ τὰ διανοή-ατά του, τὰ ὁποῖα βεβαίως ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῆς σωτερικῆς διαλεκτικῆς σωκρατικῶν διανοημάτων αὶ πεποιθήσεων, ἐξήνεγκε ἐν τοῖς ἔργοις του διὰ οῦ στόματος τοῦ διδασκάλου του, ὡς ἐὰν ἦσαν οῦ διδασκάλου ἴδια φιλοσοφήματα Τοῦτο βε-αίως συμβαίνει ἐν περιωρισμένῳ μόνον βαθμῷ, λλ' ἐξ ἰσχυρᾶς αἰτίας, ὡς δὲν δύναταί τις νὰ αντασθῇ δένδρον ἀναπτυχθὲν καὶ ὑπάρχον ἄνευ ροηγηθέντος σπέρματος. Ἀλλὰ ἡ ἀναβλάστησις ῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἐκ τοῦ σωκρατικοῦ πέρματος εἶναι διὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ἀποτέλε-μα τῆς γνωριμίας του πρὸς τὸν Σωκράτη, καὶ παράστασις τοῦ γεγονότος τούτου ἐν τῇ ἐσωτε-ικῇ αὐτοῦ συνοχῇ καὶ ἐν τῇ μεθοδικῇ προόδῳ πὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα, εἶναι τὸ μόνον μέσον να ὁ ἀκροατὴς ἢ ἀναγνώστης, ὁ ἤδη συγκεκινη-ένος ἐκ τοῦ ἤθους τοῦ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος περι-ραφέντος Σωκράτους, ὁδηγηθῇ ἐκεῖ ἔνθα ὑπὸ οῦ Σωκράτους ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων διὰ τοῦ λόγου δηγήθη Οὕτως ὁ Schleiermacher ἀντιλαμβάνε-αι τὴν ὅλην συγγραφικὴν τοῦ Πλάτωνος δρᾶσιν ς ἓν μεγαλοπρεπὲς καὶ μονοφυὲς σχέδιον, ἐν ᾧ ὸ ἓν μέρος συνδέεται πρὸς τὸ ἄλλο καὶ προϋ-οθέτει τοῦτο διὰ νὰ προετοιμάσῃ πάλιν τὸ ἄλλο. Τὸ σχέδιον τοῦτο εἶναι καὶ διδακτικὸν καὶ τελεο-ογικὸν ἐν τῇ συλλήψει καὶ ἐκθέσει του, διότι ροχωρεῖ ἐκ τῶν στοιχειωδῶν καὶ τυπικῶν δύνα-αί τις νὰ εἴπῃ ἔργων τοῦ φιλοσόφου εἰς τὰ συνθε-ικὰ καὶ παραστατικά. Ἐπέθεσε δὲ ὁ Schleierma-her κορωνίδα εἰς τὸ ἔργον του διὰ τῆς ὑπ' αὐ-οῦ εἰκαζομένης διαιρέσεως τῶν πλατωνικῶν ἔργων ἰς μεθοδικὰ συμπλέγματα, οὕτω δὲ ἐγένετο ὁ ἀρχη-έτης τῆς ὑπὸ τῶν νεωτέρων εἰς τὸν Πλάτωνα ποδοθείσης σπουδαιότητος, ἥτις αἴρει τὸν φιλό-οφον ὑπὲρ πᾶν κόμμα καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀντίρρη-ιν, καὶ ἀναδεικνύει αὐτὸν ὡς τὸν αἰώνιον ὁδηγὸν ρὸς τὸ φιλοσοφεῖν. Ὀρθῶς ἐλέχθη ὅτι ἡ με-άφρασίς του ἔχει διὰ τὸν Πλάτωνα τὴν αὐτὴν πουδαιότητα ἣν ἔχει διὰ τὴν φιλολογίαν ἡ ὑπὸ τῶν ν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν γενομένη ὁμηρικὴ ἐρ-ασία. Ὅπως οἱ γραμματικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας βασάνισαν τὴν μέθοδόν των ἐν τῷ κολοσσιαίῳ ργῳ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου, ὕτω καὶ ἐν τῷ Πλάτωνι ἐγεννήθη διὰ τῶν ἐργα-ιῶν τοῦ Schleiermacher ἡ ἰδέα τῆς φιλολογικῆς ρμηνείας ἐν νέῳ πνεύματι. ἕνεκα τῶν προβλη-άτων τὰ ὁποῖα παρέχει ἢ θέτει τὸ πολύπλοκον αὶ μεγαλοφυὲς πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου. Ὅ,τι εώτερον πνεῦμα δύναται καθ' ὅλου να κατορθώσῃ ν τῇ ἑρμηνείᾳ ἀρχαίου συγγραφέως, πρὸς ὃν ἔχει ρυσικὴν πνευματικὴν συγγένειαν. τοῦτο θὰ δει-νύηται ἴσως πάντοτε διὰ τοῦ Schleiermacher καὶ Πλάτωνος. Διότι ἐν τούτῳ πρόκειται παρὰ τὴν διάρθρωσιν ἔργου τινὸς νὰ καταδειχθῇ καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς σύμπαν τὸ ἔργον τοῦ συγγρα-φέως, ἵνα οὕτω δυνηθῶμεν ὀρθῶς νὰ ἀντιληφθῶ-μεν τὴν ὅλην παραγωγικὴν συγγραφικὴν δρᾶσιν τοῦ φιλοσόφου. Τὸν Πλάτωνα ἐφαντάσθη ὁ Schleier-macher ὑπὸ φιλοσοφικὴν ἔποψιν πλήρη καὶ ἀπο-τετελεσμένον, ὅταν ἀνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς μετα-φράσεως καὶ παραστάσεως πάντων τῶν σωκρατι-κῶν διαλόγων. Καὶ εἶχε μὲν ὁ Πλάτων ἀρξάμενος τοῦ συγγράφειν τὴν πρὸς τοῦτο ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ ἡ ἄλλη ἀνάπτυξις, ἣν ὁ ἀναγνώστης τῶν πλατω-νικῶν ἔργων διορᾷ ἐν αὐτοῖς, δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν προσωπικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φιλοσόφου, ἀλλὰ εἶναι μεθοδικὴ πρόοδος πρός τινα ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένον σκοπόν. Τὴν αὐστηρὰν ἔννοιαν τοῦ ὀργανικῶς ἢ τελεολογικῶς συμπληρωθέντος ἔργου, ἡ νεωτέρα ἔρευνα ἀνῄρεσε καὶ κατέστρεψε. Αὕτη φαντάζεται τὴν δημιουργίαν συγγραφέως τινὸς ἀλματικήν, στιγμιαίαν καὶ ἐκ διαθέσεων ἐξαρτωμένην. Πρὸ παντὸς ὅμως αἱ νεώτεραι ἔρευναι ἐπεζήτησαν νὰ ἐξακριβώσωσι οὐ μόνον τὰ συγγραφικὰ κατορθώματα τοῦ Πλάτωνος ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ προσώπου του μετὰ τῶν πνευματικῶν τυχῶν καὶ περιπετειῶν ἃς τοῦτο διῆλθε. Τὸ ἔργον του ἐθεώρησαν ὡς ἐνδιαφέροντα τρόπον ἢ τύπον ἐκφράσεως ὑποκειμενικῆς προσωπικότητος, οὐχὶ ὡς ὑποκειμενοποίησιν ἑνὸς ἐγώ, τὸ ὁποῖον κρύπτεται ὄπισθεν τῶν ἰδίων δημιουργημάτων. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ἀντίληψις ἐντελῶς τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ ἀρχαιότης δὲν εἶχε τὸ πρὸς τοῦτο ψυχολογικὸν ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ ἂν καὶ ἡ ψυχολογικὴ καὶ βιογραφικὴ περιέργεια ἡμῶν δὲν ἱκανοποιῆται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, διότι οὗτοι ἐλάχιστα περὶ ἑαυτῶν ἐν τοῖς συγγράμμασί των ἔλεγον, ἐθεωρήθη ὅτι ὁ Πλάτων ἀκριβῶς κάμνει ἐξαίρεσίν τινα, καὶ ὅτι ἐν τοῖς διαφόροις συγγράμμασί του ἔχομεν μνημεῖα τῆς ἰδικῆς του ἀναπτύξεως καὶ ἐξελίξεως, μὲ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ψυχικῶν καταστάσεων ἐν τοῖς διαφόροις συγγράμμασί του, μὲ τὴν σκηνικὴν παραστατικότητά των, καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀντίφασιν τῶν γνωμῶν του περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰς τὰ διάφορα συγγράμματά του. Καθίσταται λοιπὸν πάντοτε πολυπλοκώτερον τὸ ἔργον ἡμῶν διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἑκάστοτε συγγραφικῶν τοῦ φιλοσόφου προθέσεων, ἀφοῦ καὶ ἡ προσοχὴ καὶ αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν πρέπει διαρκῶς νὰ ἐντείνηται εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἑκάστοτε οὐχὶ ἀπὸ σκοποῦ ἐναλλασσομένης ἀπόψεως, μεθ' ἧς ὁ φιλόσοφος ἐξετάζει τὸ ζήτημά του.

Ἀπὸ τοῦ 1833, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ K. Fr. Hermann ἐξέφρασεν ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ καὶ συστήματι τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας» τὴν γνώμην περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Schleiermacher ἐκράτησεν ἡ ἔρις ἐπὶ δεκαετηρίδας περὶ τοῦ πῶς καὶ ἐπὶ πόσον δυνάμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν νέαν ἀρχὴν καὶ τὸ νέον δόγμα τῆς ἑρμηνείας τῶν τοῦ φιλοσόφου. Τὸ πρῶτον κτύπημα κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Schleiermacher ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Hermann περὶ τῆς ὀψίμου συγγραφῆς τοῦ «Φαίδρου», τὸν ὁποῖον ὁ Schleiermacher ἐθεώρησεν ὡς ἓν ἐκ τῶν νεανικῶν ἔργων τοῦ φιλοσόφου, περιέχον μάλιστα τὸ πρόγραμα τῆς μελλούσης συγγραφικῆς δράσεώς του. Τὸ δεύτερον πλῆγμα κατέφεραν οἱ Ἄγγλοι μὲ τὴν χρονολογίαν τῶν διαλεκτικῶν καλουμένων διαλόγων «Θεαιτήτου», «Παρμενίδου», «Σοφιστοῦ», «Πολιτικοῦ» μετὰ καὶ τοῦ «Τιμαίου», «Κριτίου» καὶ «Φιλήβου». Προέκειτο λοιπὸν περὶ ἀληθοῦς πλέον ἀναστατώσεως ἐν τῇ πλατωνικῇ ἐρεύνῃ. Τοὺς διαλόγους τούτους, οἵτινες φαινομενικῶς ἀσχολοῦνται μὲ στοιχειώδη λογικὰ προβλήματα καὶ οἱονεὶ ὑποδηλοῦσιν ὅτι οὕτω κατατακτέοι πρὸς τυπικὴν ἄσκησιν ἐν τῇ διαλεκτικῇ. εἶχε θέσει ὁ Schleiermacher ὡς εἰσαγωγικὸν σύμπλεγμα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παιδαγωγικῆς κατατάξεώς του καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς τῆς συγγραφικῆς τοῦ Πλάτωνος δράσεως. Ἀλλὰ διὰ τῶν νεωτέρων γλωσσικῶν ἐρευνῶν περὶ τοῦ πλατωνικοῦ ὕφους ἀπεδείχθη ὅτι οἱ διάλογοι οὗτοι ἀνήκουσιν, ὡς καὶ οἱ «Νόμοι», εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ γέροντος ἤδη Πλάτωνος. Ὁ Πλάτων λοιπὸν γηράσκων ἐνεβάθυνε πάντοτε περισσότερον εἰς τὰ ἀφῃρημένα ταῦτα προβλήματα, ἅτινα εἶχον ἀναπτυχθῆ ἐκ τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίας του, τὰς ἐρεύνας δὲ ταύτας ἐξηκολούθησεν εἶτα ὁ Ἀριστοτέλης. Ἡ εἰκὼν τοῦ Πλάτωνος, ἣν τὰ νεώτερα τῆς ἐπιστήμης πορίσματα δίδουσιν εἰς ἡμᾶς μεταβάλλεται μὲν πολλαχῶς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ φανερᾶς προόδου τοῦ ζητήματος. Μετὰ τὴν ἀνακίνησιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς Schleiermacher, ὅστις οὔτε κυρίως φιλόσοφος, οὔτε κυρίως φιλόλογος ἦτο, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἀντίθεσίν τινα πρὸς ἀμφότερα ταῦτα εὑρίσκετο, οὐχ' ἧττον ὅμως διὰ τῆς εὐρύτητος τοῦ βλέμματός του καὶ διὰ νέου μοναδικοῦ τρόπου, συνήνου ἐν ἑαυτῷ φιλοσοφικὴν καὶ φιλολογικὴν παρατήρησιν εἰς μίαν ὑψηλοτέραν ἑνότητα, τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἡσύχασε πλέον. Ἡ φιλολογία κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ καὶ τοῦ Schlegel ὡς ἑρμηνεία πνευματικὴ καὶ ἐπιστήμη τοῦ πνευματικοῦ τύπου, παραμένει ἀκόμη τὸ ἰδεῶδες καὶ ἀνέφικτον διὰ τοὺς μετὰ ταῦτα φιλολόγους.

Ἡ καθ' ἕκαστον φιλογογικὴ ἔρευνα ἤρχισε μετὰ ταῦτα δραστηρίως, καὶ εἰς ταύτην χρεωστοῦμεν τὴν σημερινὴν περὶ τοῦ Πλάτωνος ἀντίληψιν τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης. Ἡ νέα μετὰ ταῦτα χρονολόγησις τῶν γεροντικῶν ἔργων τοῦ φιλοσόφου καὶ ἡ ἐκ τούτου ἐπελθοῦσα νέα φιλοσοφικὴ ἑρμηνεία καὶ παρακολούθησις τῆς περὶ ἰδεῶν θεωρίας του, ἔθεσε τὴν ὅλην πλατωνικὴν ἔρευναν πρὸ νέων μεγάλων καὶ δυσεπιλύτων προβλημάτων. Ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος τῆς λογικῆς ἐξελίξεως τοῦ Πλάτωνος τὸ ὁποῖον, νεώτεροι φιλόσοφοι (ἰδίᾳ ὁ Natorp) ἐπεχείρησαν μετ' ἐπιμονῆς νὰ διαλευκάνωσι, δύναται νῦν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐγκαταλειφθεῖσα, ἴσως διότι δὲν εἶναι εὔκολον ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ νὰ ἀνευρεθῇ ἡ ἀπαιτουμένη φιλοσοφικὴ καὶ ἱστορικὴ εὐφυΐα. Ἀλλ' αὗται αἱ ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀξεῖαι ὑπὸ λογικὴν ἔποψιν ἐπισκοπήσεις τοῦ συνόλου τῶν ζητημάτων συνετέλεσαν εἰς τὴν βαθυτέραν ἀντίληψιν καὶ ὀρθὴν θέσιν τῶν προβλημάτων, συνδυασθεῖσαι καὶ πρὸς τὴν ἐπιτελεσθεῖσαν μετὰ ταῦτα ἔξοχον φιλολογικὴν ἐργασίαν, κυρίως ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν στατιστικήν, ἥτις ὅσον καὶ ἂν ἀποκρούηται ὑπό τινων γνωστῶν ἄλλως τε νῦν φιλολόγων, παρέσχε καὶ παρέχει μεγίστην βοήθειαν. Ἡ στατιστικὴ αὕτη χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1867, ὅτε ὁ Ἄγγλος φιλόλογος Lewis Campbell ἐξέδωκε τὸν «Σοφιστὴν» καὶ «Πολιτικόν». Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξηκολούθησε ὁ Γερμανὸς Ditterberger (περιοδικὸν «Hermes» τόμ. 16 τοῦ 1881), ὁ Carl Ritter, ἐν πολλοῖς ἐπιπόνοις συγγράμμασι ὁ Πολωνὸς Wincenty Lutoslawski καὶ ἄλλοι. Ἀντετάχθησαν κατ' αὐτῆς ἢ καὶ μόνον ἐζήτησαν νὰ τὴν ὑποτιμήσωσι ἀξιόλογοι ἐρευνηταὶ ὡς ὁ E. Zeller, P. Natorp, O. Immisch, A. Gercke, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ Werner Jaeger. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ διανοητικώτερον, οὕτως εἰπεῖν, λεκτικὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως, τὸ περιέχον τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας καὶ κρίσεις, δὲν παρέχει καὶ πολλὴν βοήθειαν εἰς τὴν στατιστικὴν ταύτην, ἀλλὰ μόνον ἡ ζήτησις καὶ ἀνεύρεσις μορίων τινῶν (τί μήν; γε μήν, καὶ μήν, ὄντως—τῷ ὄντι, ὥσπερ—καθάπερ, ὡς ἀληθῶς—ἀληθῶς, δῆλον ὅτι—δῆλον ὡς κτλ.) βοηθεῖ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξιαι κρίνονται αἱ ἐκφράσεις αἱ δηλοῦσαι κατάφασιν, εἶτα δὲ καὶ αἱ ἀρνητικαὶ ἀπαντήσεις. Ἡ χρῆσις τούτων γινομένη διὰ τὸν λαλοῦντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνευ ἰδιαιτέρας προσεκτικῆς ἐκλογῆς περὶ τὴν ἔκφρασιν, ἀλλὰ ὁρμεμφύτως οὕτως εἰπεῖν καὶ ἄνευ πολλῆς, βασάνου, σύμφωνος ὅμως οὖσα πάντοτε διὰ τοὺς ἑκάστοτε χρόνους πρὸς τὰ τότε κρατοῦντα, δύναται τὰ μέγιστα νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς εἰς πιθανὴν χρονολόγησιν τῶν διαφόρων διαλόγων. Περὶ τὴν τοιαύτην γλωσσικὴν στατιστικὴν ἔρευναν παρὰ τῷ Πλάτωνι, ἠσχολήθη ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις (1896—1931) ὁ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀποθανὼν ἐπιφανὴς καθηγητὴς τοῦ ἐν Βιέννῃ πανεπιστημίου Hans von Arnim μετὰ τοιαύτης αὐστηρᾶς μεθόδου καὶ λογικῆς ἀκολουθίας ὥστε νὰ ὁμολογῆται σήμερον ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς φιλολογικῆς ἐξετάσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελειοποιηθῇ περισσότερον.

Ἐπὶ τῆς γλωσσικοστατιστικῆς ταύτης μεθόδου ἑδράζονται αἱ περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος ἐκθέσεις τοῦ Th. Gomperz, Hans Raeder, Const. Ritter καὶ ἄλλων (πρβλ. *Ἰω. Καλιτσουνάκιν*, ἐν Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1930, σ. 405 ἑξ.). Ἀπὸ τῶν τελευταίων εἴκοσι ἐτῶν ἐπετέλεσεν ἡ πλατωνικὴ ἔρευνα νέας μεγάλας προόδους, διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν Wilamowitz, J. Stenzel καὶ P. Friedländer. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ τρίτος ἐξέδωκαν (1919 καὶ 1928 ἑξ.) δίτομα περὶ Πλάτωνος ἔργα, ὁ J. Stenzel ἐξέδωκε (1917) τὴν «Ἱστορίαν τῆς γενέσεως τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς». Ὁ Stenzel πειρᾶται νὰ λύσῃ (καὶ ἐν πολλοῖς κατορθοῖ τοῦτο ἐπιτυχῶς) τὰ προβλήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνεφάνησαν ἀφ' ὅτου ἡ λογικὴ ἐξέτασις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἀνέτρεψε τὴν χρονολογίαν τῶν γεροντικῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος (οἱ ὁποῖοι ὑπελαμβάνοντο ὡς νεανικὰ ἔργα). Ἡ ἐργασία τοῦ ἀνδρὸς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀποκαλύπτει τὰς φιλοσοφικὰς ἐκείνας πλάνας καὶ παρανοήσεις, αἵτινες ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσοφημάτων, τῶν ὁποίων αἱ ἔννοιαι καὶ τὰ διανοήματα προϋπετίθεντο ἀταλαιπώρως ὡς ὑπάρχοντα καὶ εἰς τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἡ τάσις δὲ τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Πλάτωνος ἐξελίξεως ἐπεζητεῖτο νὰ ἐξευρεθῇ καὶ ἀμέσως κατανοηθῇ ἐκ τῆς θέσεως τῶν ἰδίων νεωτέρων φιλοσοφικῶν ζητημάτων. Ὁ Stenzel διὰ συνδυασμοῦ φιλοσοφικῆς ἑρμηνείας τῶν μεθοδολογικῶν παρὰ Πλάτωνι ἀποφάνσεων πρὸς λεπτὴν ἑρμηνείαν τῆς προσωπικῆς ἑλληνικῆς ἀποχρώσεως καὶ σημασίας των, μὴ παρορωμένων καὶ τῶν φιλολογικῶν δυσχερειῶν τῶν καθ' ἕκαστα κειμένων, ἔφθασεν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς κατευθύνσεως (Richtungssinn) τῶν παρὰ Πλάτωνι ἐξελισσομένων λογικῶν προβλημάτων, καὶ ἀνασυνέστησε οὕτω τὴν πνευματικὴν πορείαν ἐν κεντρικῷ πεδίῳ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Πάντα ταῦτα μάλιστα ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ ἰδέα τῆς φιλοσοφικῆς ἐξελίξεως τοῦ Πλάτωνος, ἐξ ὑπαιτιότητος ἴσως μόνον τῶν φιλολόγων, εἶχεν ἀρχίσει νὰ κινδυνεύῃ ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν της ὡς ἑρμηνευτικῆς μεθόδου καὶ ἀρχῆς, καὶ ἐγίνετο ἤδη αἰσθητὴ ἡ ἀντίδρασις διὰ προβολῆς τοῦ ἐρωτήματος περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἑνότητος ἐν τῇ διανοήσει τοῦ Πλάτωνος. Πῶς ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ἑνότης δύναται νὰ νοηθῇ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ζωντανὴν καὶ ἀληθῶς ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἰδίου ἐγὼ τοῦ Πλάτωνος κατέδειξε ὁ Stenzel εἰς τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν.

Διὰ τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ πρὸ ὀλίγου ἐκλιπόντος Wilamowitz βοηθούμεθα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἢ πνευματικὴν κατάληψιν τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος διὰ τῆς ἀναπαραστάσεως τῆς πρα-

Digitized by Google

γματικότητος ἐν ᾗ ταῦτα ἐγένοντο. Τοῦτο μόνον η διανοια καὶ ἡ γραφὶς τοῦ Wilamowitz ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνάλυσις τῶν συγγραμμάτων ὡς αὐτὸς παρέχει ταύτην δὲν εἶναι μόνον ἀνάλυσις τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου των, ἀλλ' εἶναι εἰκόνες ζωνταναὶ εἰλημμεναι ἐκ τοῦ τότε βίου, ἀποπνέουσαι δροσερότητα καὶ ζωτικότητα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι σπουδαιότατον διὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος κατώρθωσε τὸ βιβλίον τοῦ Wilamowitz. Ἡ συγκέντρωσις τῆς πλατωνικῆς ἐρεύνης τῶν τελευταίων ἐτῶν περὶ τοὺς ὀψίμους διαλόγους καὶ περὶ τὸ πρόβλημα τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν, ἦτο μεθοδικῶς δεδικαιολογημένη, καὶ ὑπῆρξε καὶ καρποφόρος (ὅπως ἀπέδειξαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Stenzel). Διότι ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς δυνατὴν τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ φιλοσόφου, τότε ἡ ἐξέλιξις αὕτη μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐκείνου εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνευρεθῇ, εἰς ὃ ἄγει ἡμᾶς ἡ περὶ τούτου μαρτυρία τοῦ ἀμέσου τοῦ Πλάτωνος μαθητοῦ, τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ δὲ περιορισμὸς τῆς παρατηρήσεως τῶν συμπτωμάτων τῆς ἐξελίξεως τοῦ φιλοσόφου ἐπὶ τῶν καθαρῶς λογικῶν προβλημάτων, ὡς αὕτη διαφαίνεται δι' ὅλων τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐλπίζωμεν σήμερον βασιμώτερον ὅτι θὰ κατορθωθῇ ποιε ὁ καθορισμὸς ὡρισμένων σταθμῶν ἐν αὐτῇ, καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς ἑνιαίας καὶ καθολικῆς εἰκόνος τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ καὶ παλαιά τις προκατάληψις συνετέλεσεν ἵνα τὸ περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν μέρος τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας παρουσιάζηται πάντοτε ὡς τὸ κυριώτατον. Ἡ προκατάληψις αὕτη εἶναι ἡ ἀντίληψις, ἣν ἡ νεωτέρα εἰδικὴ φιλοσοφία εἶχε περὶ ἐξισώσεως τοῦ λογικοῦ μέρους πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὸν κύριον πυρῆνα τῆς φιλοσοφίας, τοῦ λογικοῦ ὡς αὕτη ἀντιλαμβάνεται αὐτό, ἀφαιρουμένης τῆς ὀντολογικῆς πλευρᾶς καὶ τῆς ἑνότητος μετὰ τοῦ ἠθικοῦ, διὰ νὰ ληφθῇ οὕτω τὸ καθαρῶς λογικόν. Κατὰ τῆς τοιαύτης νεωτέρας καὶ τόσον στενῆς ἀντιλήψεως τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος ἀπετέλεσε τὸ βιβλίον τοῦ Wilamowitz μὲ τὴν ἐν αὐτῷ παράστασιν τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου ὡς οὐσιώδους ἐκφράσεως τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου σωτήριον ἀντίδρασιν, ἐπενεγκοῦσαν τὴν διαφύλαξιν τοῦ Πλάτωνος διὰ τὸν νεώτερον ἀνθρωπισμόν. Ὅσον καὶ ἂν εἶναι πολύτιμος ὁ Πλάτων διὰ τὴν εἰδικὴν φιλοσοφίαν τῶν χρόνων ἡμῶν ἢ διὰ μίαν εἰδικὴν αὐτῆς σχολὴν παρουσιαζόμενος ὡς ἀρχηγέτης αὐτῆς διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐπαφῆς τῶν ἐννοιῶν ἀμφοτέρων, ἔχει ὅμως πολὺ περισσοτέραν σημασίαν λαμβανόμενος ὡς μέτρον διορθωτικὸν ἢ συγκεραστικὸν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, καὶ τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ, τουτέστιν ὡς ἀνύψωσις καὶ συμπλήρωσις τῆς σημερινῆς εἰκόνος τῆς φιλοσοφίας. Καὶ οὕτως ἑρμηνεύεται διατὶ σήμερον ὅλα λογίων ἀνδρῶν περὶ αὐτὸν σήμερον ἀσχολοῦνται καὶ λόγος γίνεται περὶ ἀληθοῦς «ἀναγεννήσεως» τοῦ Πλάτωνος.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Α. Ὁ Πλάτων καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ. **1**: *Παλαιαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν.* Ὁ Ἀριστοτέλης (Μεταφ. Α' 6, 1—4 987α ἑξ.) ἐξετάζων τὰ τῆς ἰωνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἰταλικῶν παρατηρεῖ ὅτι εἰς ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ φιλοσοφία («πραγματεία») τοῦ Πλάτωνος ἀκολουθοῦσα εἰς πλεῖστα αὐτῆς σημεῖα τὴν πυθαγόρειον καὶ ἡρακλείτειον φιλοσοφίαν. Πρὸς ταύτην εἶχε προσαχθῆ διὰ τοῦ διδασκάλου του Κρατύλου, ἐγνώριζε λοιπὸν ὅτι τὰ πράγματα εὑρίσκονται ἐν διαρκεῖ μεταβολῇ («τὰ πάντα ῥεῖ») διὸ καὶ δὲν εἶναι δυνατὴ μόνιμος καὶ σταθερὰ αὐτῶν γνῶσις. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Σωκράτους ἔτρεψε τὴν προσοχὴν ἐκ τῆς φύσεως εἰς τὸ ἠθικὸν μέρος· ἐζητήθησαν λοιπὸν ἐνταῦθα γενικαὶ ἔννοιαι («περὶ τὸ καθόλου») καὶ «ὁρισμοί», ὁ δὲ Πλάτων ἠκολούθησε τοῦτον ἐν τῇ ζητήσει τῶν γενικῶν· ἀλλὰ διὰ τούτου ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ὁρισμοὶ ἀναφέρονται οὐχὶ εἰς αἰσθητὰ πράγματα, ἀλλὰ εἰς διάφορα τούτων, διότι τὰ αἰσθητὰ ὡς ὑποκείμενα εἰς διαρκῆ μεταβολὴν δὲν παρέχουσι συνολικὴν ἔννοιαν («κοινὸν ὅρον»). Τὰ «τοιαῦτα τῶν ὄντων» ἐκάλεσεν ὁ Πλάτων «ἰδέας» τὰ δὲ αἰσθητὰ ἐθεώρησεν ὡς ὑπάρχοντα παραλλήλως πρὸς ταῦτα («παρὰ ταῦτα») καὶ ἐν ἀπομιμήσει τούτων («κατὰ ταῦτα»). Ἐδίδαξε προσέτι ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ὁμωνύμων πραγμάτων ὑπάρχουσι διὰ συμμετοχῆς, «κατὰ μέθεξιν», πρὸς τὰ εἴδη ταῦτα, ὡς φορεῖς τῶν πραγμάτων.

Νέον λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρξεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ ὁ ὅρος «μέθεξις», διότι οἱ πυθαγόρειοι ἔλεγον ὅτι τὰ πράγματα ἑδράζονται ἐπὶ τῆς «μιμήσεως» τῶν ἀριθμῶν («μιμήσει τὰ ὄντα εἶναι τῶν ἀριθμῶν».) Ἐν τῇ θεμελιώδει λοιπὸν ταύτῃ παρατηρήσει τοῦ Ἀριστοτέλους διὰ τὴν πλατωνικὴν διδασκαλίαν, ἔχομεν τρία τινά. Πρῶτον μὲν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἡρακλείτειον φιλοσοφίαν, εἶτα τὴν μεταστροφὴν τοῦ Πλάτωνος πρὸς ἠθικὴν κατεύθυνσιν (τὴν ὁποίαν εἶτα προήγαγεν εἰς μεταφυσικὴν) καὶ τέλος τρίτον συμφωνίαν τινὰ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸν πυθαγόρειον ἰδεαλισμόν. Τοῦτ' αὐτὸ λοιπὸν εἶπε καὶ ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (3, 8) περὶ τοῦ Πλάτωνος ὅτι ἐπεχείρησε μεῖξιν τῶν ἡρακλειτείων καὶ πυθαγορείων καὶ σωκρατικῶν διδαγμάτων. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τὸν Ἡράκλειτον ὡς τὸν ἀρχηγέτην τῆς θεωρίας τοῦ «τὰ πάντα ῥεῖ», ἀλλὰ ὁ Πλάτων πρὸ αὐτοῦ παρετήρησε (Θεαίτ. 152) ὅτι τοῦτο παρεδέχοντο ἤδη ὅλοι κατὰ σειρὰν οἱ σοφοὶ πλὴν τοῦ Παρμενίδου («πάντες ἑξῆς οἱ σοφοί, πλὴν Παρμενίδου, συμφερέσθων») καθὼς καὶ οἱ μέγιστοι ποιηταὶ («καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι τῆς ποιήσεως ἑκατέρας»), ἀναφέρει δὲ ἰδίᾳ τὸν Ὅμηρον εἰπόντα ὅτι πάντα «ἔκγονα ῥοῆς τε καὶ κινήσεως». Ἀλλαχοῦ ὁ φιλόσοφος (Κρατύλ. 402) καὶ ἐν ἄλλῃ συναφείᾳ θεωρεῖ τὸν Ὀρφέα ὡς εἰπόντα ὅτι ὁ ὠκεανὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς· ἔχομεν λοιπὸν τὴν ἐκ τῶν μυστηρίων προελθοῦσαν περὶ τοῦ ὕδατος ἡρακλείτειον διδασκαλίαν ὡς συμβολίζοντος τὴν γηΐνην φθαρτικότητα καὶ μεταβολήν. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῶν ἔργων του δεικνύεται ἐχόμενος ἡρακλειτείων μυστικῶν δογμάτων, π. χ. ἐν «Φαίδωνι» (69, d) καὶ «Φαίδρῳ» (249, d καὶ 270, α), ἔνθα καλεῖ τὸν γνησίως φιλόσοφον («οἱ πεφιλοσοφηκότες ὀρθῶς») «βάκχον» καὶ τοὺς ἀληθῶς φιλοσοφοῦντας «τελέους ἀεὶ τελετὰς τελουμένους», τὴν δὲ φιλοσοφίαν τὴν ἱερουργίαν ἐκείνην, ἥτις τὰ πάντα ἐκτελεῖ («πάντη τελεσιουργόν») Ἡ ἐν τῷ «Φαίδρῳ» ὑμνηθεῖσα προΰπαρξις τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἐν τῷ «Φαίδωνι» ἀποδειχθεῖσα ἀθανασία αὐτῆς, εἶναι ἀξιώματα τῶν μυστηρίων, καὶ βαθεῖαι πεποιθήσεις τοῦ Πλάτωνος, ὡς βλέπομεν ἔν τε τοῖς μνημονευθεῖσι διαλόγοις καὶ ἐν τῷ «Γοργίᾳ», «Τιμαίῳ» καὶ «Πολιτείᾳ» (621, c—d). Ἡ μυστικὴ διδασκαλία τῆς προϋπάρξεως τῆς ψυχῆς εἶναι κατὰ τὸν Πλάτωνα αἰτία τῆς ἑρμηνείας τῆς γνώσεως ὡς «ἀναμνήσεως» τοῦ ὀφθέντος ἐν τῇ καθαρᾷ ὑπάρξει τῆς ψυχῆς, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε πυθαγόρειον δόγμα· πρὸς τὴν μυστικὴν ἄρα θεολογίαν εἶχεν ὁ Πλάτων καὶ ἄμεσον σχέσιν, οὐχὶ διὰ τῶν πυθαγορείων δογμάτων μεταβιβαζομένην. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι βραδύτερον τὴν πλατωνικὴν διδασκαλίαν ἤρχιζον (*Διογ. Λαέρτ.* 3, 67) διὰ τοῦ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγματος. Θεμελιώδης σκέψις τοῦ φιλοσόφου ἦτο ὅτι μετέχομεν οἱ ἄνθρωποι αἰωνίας τινὸς οὐσίας, διότι μετέχομεν τῆς γνώσεως. Ὁ πόθος αὐτοῦ πρὸς τὴν αἰωνίαν πατρίδα ἀνεπτέρωνε τὸ πνεῦμά του καὶ παρώρμα αὐτὸ νὰ ζητῇ ἔν τε τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ ξένῃ (Φαίδ. 78) τὸν ἐπῳδόν, τὸν παρηγορητήν, οὕτω δὲ ὁ φιλόσοφος ἐκίνησε τὸν αἰώνιον θαυμασμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ μυστικῇ θεολογίᾳ ἔχουσιν ἴσως καὶ αἱ ἰδέαι του τὰς κυριωτάτας ῥίζας των, εἰς τοὺς σωκρατικοὺς δὲ ὅρους, καὶ τὴν πυθαγόρειον μίμησιν τὰς δευτερευούσας. Ὁ Ἀπόλλων-Πὰν ἔχει τὴν «σφρηγῖδα τυπῶτιν». Ὁ Πλάτων τὰς ἰδέας καλεῖ «τύπους» τουτέστι τὰ πρότυπα, ἡ δὲ ὕλη ἡ κατ' αὐτοὺς διαμορφουμένη λέγεται «ἐκμαγεῖον» καὶ τὸ διαμορφώνειν αὐτὴν «τυποῦν» (Τίμ. 50). Πρὸς τὴν ἀρχὴν συνδέεται ὁ τύπος «ἀρχή τε καὶ τύπος τις τῆς δικαιοσύνης» (Πολιτ. 443), ἥτις λέξις κεῖται καὶ ἀντὶ τοῦ «νόμος»: «τύποι περὶ θεολογίας, παιδείας τε καὶ τροφῆς» (Πολιτ. 379 ἑξ. 412, β) Ἔν τισι χωρίοις παρὰ τῷ φιλοσόφῳ αἱ ἰδέαι ὑπομιμνήσκουσιν ἡμᾶς «τοὺς νόμους ὑψίποδας ἐν αἰθέρι τεκνωθέντας» τοῦ Σοφοκλέους (Οἰδ. Τυρ 866). Συχνάκις συνδέει ὁ Πλάτων τὸ ῥῆμα «ἐπισφραγίζεσθαι» μὲ τὸ «ἰδέα» «ἰδέαν αὐτῇ μίαν ἐπισφραγίσασθαι» (Πολιτικ. 258 c), ἢ μὲ τὸ γένος «ὅμως δ' ἐπισφραγισθέντα τῷ τοῦ μᾶλλον καὶ ἐναντίου γένει ἓν ἐφάνη» (Φίληβ. 26, d). Ἐν τῷ «Φαίδωνι» (75, d) γίνεται χρῆσις τοῦ ῥήματος ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀναγνωρίσεως ἑνὸς χαρακτηριστικοῦ τοῦ ὅλου εἴδους «καί, ὅπερ λέγω, περὶ ἁπάντων οἷς ἐπισφραγιζόμεθα τοῦτο, ὃ ἐστι». Σφραγὶς σημαίνει αὐτὸ τοῦτο ἔννοια (ἐν Θεαιτ. 12) «ὃ μὴ οἶδε, μηδ' ἔχει αὐτοῦ σφραγῖδα». Τοιαῦται ἐκφράσεις (ὡς καὶ αἱ λέξεις παράδειγμα, δημιουργὸς κττ.) δεικνύουσιν ὅτι ὁ Πλάτων εὗρεν ἤδη ἑτοίμους τὰς τοιαύτας γλωσσικὰς χρήσεις. Τὸ πλατωνικὸν «ζῷον παντελές, ἀΐδιον», τοῦ «νοητοῦ θεοῦ» (Τίμ. 31, 40 καὶ 92) εἶναι ἄμεσον δάνειον ἐκ τῆς περὶ μυστηρίων διδασκαλίας, συμφωνούσης πρὸς τὰς ἀνατολικὰς δοξασίας ὡς πρὸς τὰ ἀρχέτυπα τῶν πραγμάτων, τὰ πηγάζοντα ἐκ τοῦ ἑνὸς τοῦ περιέχοντος τὴν ὅλην ἔννοιαν τῆς ἀληθείας καὶ καθαρότητος, τοῦ προϋπάρχοντος τῆς πραγματικότητος (πρβλ. Τιμ. 33 ἑξ.). Καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Τιμαίῳ» θεωρεῖ τὸν κόσμον τὸ ἀπείκασμα μιᾶς αἰωνίας καὶ νοητῆς μορφῆς ζωῆς καὶ φωτός, ἀκριβῶς ὅπως ὁ χρόνος εἶναι ἀποτύπωσις τῆς αἰωνιότητος (37, d: «εἰκὼ δ' ἐπινοεῖ κινητόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι, καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκαμε» πρβλ. καὶ 38, c.).

Ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία τοῦ φιλοσόφου συνδέεται ἀμέσως, ὡς τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται, καὶ πρὸς τὸ δόγμα τῆς ἀθανασίας. Αἱ ψυχαὶ εἶναι τὸ αἰώνιον ἐν τοῖς ἀνθρώποις, αἱ ἰδέαι εἶναι τὸ αἰώνιον ἐν τοῖς πράγμασι. Ἀμφότεραι κατάγονται ἐξ ἀνωτέρου τινὸς κόσμου. Ἐκ τοῦ κόσμου τούτου κατῆλθον αἱ ψυχαὶ εἰς τὴν γῆν· αἱ ἰδέαι εἶναι διὰ τὴν γῆν ἡ πηγὴ φωτὸς καὶ τάξεως. Ἀμφότεραι εὑρίσκοντο ἐν τῷ «ὑπερουρανίῳ» κόσμῳ ὁμοῦ· «ἐκεῖ» αἱ ψυχαὶ εἶδον τοὺς πρώτους τούτους τύπους καὶ ἐκ τῆς ὄψεως καὶ ἀναμνήσεώς των ταύτης ζ[...] μετὰ ταῦτα «ἐνταῦθα» ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ (Φαιδ. 247 ἑξ. 251 α) Τοιαῦτά τινα καὶ ἄλλα ἀκόμη («κρατῆρες») ἐν οἷς ἡ τοῦ παντὸς ψυχὴ ἀναμίγνυται Τιμ. 41, d, «οἱ ἄλυτοι δεσμοί» Τιμ. 43, ἡ «καταγειος καὶ σπηλαιώδης οἴκησις» (ἴδε καὶ κατ.) Πολιτ. 514, κτλ.) χαρακτηρίζουσι ἐναργῶς τὴν ἐκ τῶν μυστηρίων ἐπίδρασιν τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας.

2. *Ἡ ἐκ τοῦ Σωκράτους ἐπίδρασις.* Ὁ Πλάτων παρέλαβε παρὰ τοῦ Σωκράτους τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐν τῇ γνώσει πρέπει νὰ ὑπάρχῃ σταθερόν τι, ὅπως ἐζήτει νὰ ἀποδείξῃ ὁ Σωκράτης, ἐλέγχων τοὺς σοφιστάς. Ὁ Πρωταγόρας εἶχεν ἤδη διακηρύξει, ὅτι «πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος». Ἡ προσπάθεια τοῦ Σωκράτους ἦτο νὰ ἀποκτήσῃ τις πνευματικά τινα περιεχόμενα ἢ σκέψεις ἐχούσας ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀξίαν των, καὶ ἐὰν ἀκόμη αὗται ἐφαίνοντο ὅτι ἐσκοτίζοντο ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν γνωμῶν ἐκλονοῦντο. Ἐζήτει ἀντικειμενικόν τι νοητόν, [...] μέτρον τοῦ ὑποκειμενικοῦ διανοεῖσθαι, διότι τότε μόνον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀληθείας καὶ πλάνης· ὁ ἄνθρωπος δὲ δὲν δύναται νὰ στερηθῇ τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία ἀναποσπάστως συνδέεται πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὸ ἀγαθόν. Οἱ σοφισταὶ εἶχον οἱονεὶ ἀρνητικήν τινα μεταφυσικήν, ἀρνητικὴν καθ' ὅσον μενούσης τῆς ἀποδείξεως τῆς αὐτῆς ἔν τινι ζητήματι, μετέβαλλον εἰς τὸ ἀντίθετον τὰς μὴ ἐκφρασθείσας πνευματικὰς αὐτῆς βάσεις, ὁ «νοῦς» δὲ ἐγίνετο μόνον ὑποκειμενικὴ ἑκάστου συνείδησις. Ἀρνητικὴν μεταφυσικὴν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶχε καὶ ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ κατὰ τρόπον διάφορον τῶν σοφιστῶν. Παρὰ τοῖς σοφισταῖς ἐπεκράτει ἐγκατάλειψις ἢ κατάρριψις μεγάλων προβλημάτων ὑπαρχόντων ἢ τότε ἐξευρισκομένων, ἢ συνέβαινε ἀκόμη τι χειρότερον, ἡ φαινομενικὴ μόνον αὐτῶν λύσις. Τοὐναντίον ὁ Σωκράτης εἶχε μεγίστην συνείδησιν τῆς εὐθύνης του διὰ πᾶν τιθέμενον πρόβλημα, διὸ καὶ ἀμφέβαλλεν ἂν ἠδύνατο θεωρητικῶς νὰ λύσῃ τὰ ζητήματα παρ' ὅλα δ' ὅμως ταῦτα εἶχε τὴν σταθερὰν θέλησιν νὰ ζῇ καὶ συζητῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τεθέντος προβλήματος. Ἐὰν ἡ σοφιστικὴ ἦτο ἡ ἀνεπαρκὴς περὶ τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία, ὁ Σωκράτης ἦτο τὸ παράδειγμα ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καθιστᾷ δυνατὸν εἰς τὸν κατάλληλον παρατηρητὴν νὰ εὕρῃ ἐκ νέου τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου. Οὐδέποτε ἐπιγής τις ἄνθρωπος ἔσχε τοιούτους βιογράφους ὡς ὁ Σωκράτης. Κατὰ πρώτιστον βεβαίως λόγον νοοῦμεν τὸν Πλάτωνα. Μὲ τὸν Σωκράτη ἀρχίζει ἡ ἑλληνικὴ μεταφυσικὴ νὰ συγκεντρώνηται εἰς τὸ κυριώτατον καὶ στενώτατον ὑποκείμενον, περὶ [...] δέον νὰ περιστρέφηται, περὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ Πλάτων παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ ὑποκείμενον τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον καὶ πλουσιώτατον τῆς μεταφυσικῆς πρόβλημα, καὶ εἰς τοῦτο δύνανται πάντα τὰ μέχρι τοῦδε προβλήματα [...] τῆς νὰ ἀναχθῶσι. Διότι τὸ κύριον ζήτημα εἶναι οὐχὶ τὸ τί ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ τί ὀφείλω ἐγὼ νὰ [...]μνω. Ἡ ὑπὸ τοῦ Καντίου λοιπὸν δηλωθεῖσα [...]οις τοῦ μεταφυσικοῦ προβλήματος εὕρηται οὕτω ἐνταῦθα προεκπεφρασμένη. Ὁ Πλάτων τὰ καθ' ἕκαστον διανοητικὰ περιεχόμενα συνήγαγεν εἰς μίαν ὁλότητα, καὶ ἐνῷ ὁ Σωκράτης περιωρίζετο εἰς τὴν σύλληψιν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐννοίας ἑνὸς πράγματος, ὁ Πλάτων ἐξετέλεσε τὸ μέγα βῆμα τῆς συζητήσεως περὶ τῆς γνώσεως. Ὁ Σωκράτης προεχώρει ἀναλυτικῶς, πεπεισμένος ὢν ὅτι ἡ ἔννοια εἶναι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ζητήσεως, ἐνῷ ὁ Πλάτων προεχώρησε συμπληρῶν τὴν ἀναλυτικὴν ταύτην μέθοδον συνθετικῶς, διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἐννοίας τῆς μεθέξεως, δι' οὗ ἑρμηνεύεται πῶς αἱ ἰδέαι ἐξαπλώνουσι τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν αὐτῶν ἐπὶ τὰς καθ' ἕκαστον οὐσίας καὶ φαινόμενα. Ὁ Πλάτων δὲν περιώρισε τὴν ζήτησίν του μόνον εἰς τὸ ἠθικὸν μέρος, ὡς ὁ Σωκράτης, ἀλλ' ἐπεξέτεινεν αὐτὴν εἰς ἐξήγησιν ὅλου τοῦ κόσμου, περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην φιλονικίας τινὸς πρὸς τοὺς ἕως τότε φιλοσόφους, τὰς συζητήσεις δὲ καὶ διαστάσεις ταύτας, καὶ ὡς πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως τοῦ Πρωταγόρου, τὴν ἡρακλείτειον διδασκαλίαν του «τὰ πάντα ῥεῖ», τὸν ὑλισμὸν τῶν φυσικῶν, τὰς σωκρατικοελεατικὰς δοξασίας τῶν μεγαρικῶν καὶ αὐτὴν τὴν ἐλεατικὴν φιλοσοφίαν, ἔχομεν ἐν τοῖς διαλόγοις «Θεαιτήτῳ» «Σοφιστῇ» καὶ «Παρμενίδῃ».

Οὕτω λοιπὸν παρατηρεῖ ὡς πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως, ὅτι οὐχὶ αἱ ἀνθρώπιναι ἔννοιαι καὶ σκέψεις εἶναι τὸ μέτρον τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδέαις (ἃς θεωρεῖ ὡς τὴν βάσιν καὶ στήριγμα πάσης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης) ὑπάρχουσα οὐσία τῶν πραγμάτων, εἶναι τὸ μέτρον τῶν ἀνθρωπίνων σκέψεων. Ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐπιστήμη ἀνατρέπει τὰ διδάγματα τῶν σοφιστῶν, δι' ὧν ἐπεζητήθη νὰ παρασταθῇ πᾶσα γνῶσις ὡς ὑποκειμενικὴ μόνον ἐντύπωσις. Οὕτω λοιπὸν προάγει ὁ Πλάτων διὰ τελειοτέρων μέσων τὸ σωκρατικὸν ἔργον. Κατὰ τῆς διδασκαλίας τῆς αἰωνίου τῶν πάντων ῥοῆς τοῦ Ἡρακλείτου, ἥτις διδασκαλία αἴρει πᾶσαν ἀληθῆ οὐσίαν καὶ πᾶν τὸ ἐν ἑαυτῷ ἠρεμοῦν διαλύει, ἀντιτάσσει τὰς ἰδέας ὡς «τὸ ὄντως ὄν», «τὸ παντελῶς ὄν». Εἰς τὴν δι-

Digitized by Google

σκαλίαν περὶ τῆς παροδικότητος τῶν γηίνων καὶ τῆς ἐν τῇ γῇ κινήσεως, ἀντιτάσσει τὰς ἰδέας ὡς «ἀϊδίους οὐσίας» καὶ ἀπέναντι τῆς μείξεως καὶ τοῦ πολλαπλοῦ τῶν πάντων, ἀντιτάσσει αὐτὰς ὡς «τὸ εἰλικρινὲς ὂν» καὶ τὸ «ἓν ἐπὶ πολλῶν» (κατὰ τὴν ἀριστοτελικὴν ἔκφρασιν). Αἱ ἰδέαι ἐπίσης εἶναι τὸ μονοειδές, «τὸ αὐτὸ καθ' αὑτὸ» (ἐν ἀντιπαραθέσει πρὸς τὰς ἀναφορὰς καὶ συνδυασμοὺς τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων), τὸ «εἶδος», «γένος» καὶ τὰ «παραδείγματα».

Αἱ ἰδέαι ἀποτελοῦσι τὸ στήριγμα τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν, ὅπως ἀποτελοῦσι τὸ στήριγμα καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν γνώσεων. Ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων ὡς ἀσταθὴς καὶ πλήρης ἀντιφάσεων, εἶναι ὑποκείμενον μόνον τῆς γνώμης ἡμῶν, τῆς «δόξης» καὶ οὐχὶ τῆς γνώσεως.

Ὡς πρὸς τοὺς ὑλιστάς, οἵτινες πάντα «ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου εἰς γῆν ἕλκουσι» (Σοφιστ. 246, a) καὶ εἰς βράχους καὶ δρῦς τρόπον τινὰ ἀναρριχῶνται («ταῖς χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρῦς περιλαμβάνοντες») παρατηρεῖ ὁ Πλάτων ὅτι, ἐλλείπει παρ' αὐτοῖς πλήρως ἡ ἠθικὴ αἴσθησις, τοὺς τοιούτους δὲ πρέπει τις μᾶλλον νὰ βελτιώνῃ ἢ νὰ καταπολεμῇ διὰ λόγων (246, d: «μάλιστα μέν, εἴ πῃ δυνατὸν ἦν, ἔργῳ βελτίους αὐτοὺς ποιεῖν· εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἐγχωρεῖ, λόγῳ ποιῶμεν») ὡς κύριον δὲ λόγον κατ' αὐτῶν ἀναφέρει (247, d-e) ὅτι ὑπάρχει ἀχωρίστως πρὸς τὰ σώματα συνδεδεμένον «ξυμφυὲς γεγονὸς» στοιχεῖόν τι μὴ ὑλικόν, τουτέστιν ἡ δύναμις καὶ ὑπό τινα ἔποψιν τὸ ὑπάρχον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ δύναμις. Ἀπέναντι λοιπὸν τοῦ κόσμου τῶν σωμάτων αἱ ἰδέαι εἶναι «δυνάμεις», ἀπέναντι τοῦ «αἰσθητοῦ» εἶναι αὗται «νοητόν».

Ὡς πρὸς τοὺς Μεγαρικούς, τοὺς φίλους τῶν ἰδεῶν («τοὺς τῶν εἰδῶν φίλους» ἰδὲ *Wilamowitz*, Platon, τ. Β', σ. 238 ἑξ.) τονίζει ὁ Πλάτων ἰδιαιτέρως τὴν δύναμιν τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἔχουσι κίνησιν, ζωήν, ψυχὴν καὶ φρόνησιν (=συνείδησιν), καὶ δὲν πρέπει νὰ νοῶνται ὥς τι ἀκίνητον σεμνὸν καὶ ἅγιον, στερούμενον λόγου ἢ συνέσεως («σεμνὸν καὶ ἅγιον, νοῦν οὐκ ἔχον, ἀκίνητον ἑστὸς εἶναι» 248, e).

Ὡς πρὸς τοὺς Ἐλεάτας, πρὸς τὴν μυστικὴν τῶν ὁποίων διδασκαλίαν πλησιάζει ὁ Πλάτων, ἐξαίρει οὗτος τὴν πολλότητα τῶν ἰδεῶν, παρατηρῶν ὅτι ἐν τῷ ἑνὶ συνυπάρχει ἡ διπλῆ ἔννοια, τῆς ὑπάρξεως ἢ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ἑνός, δὲν εἶναι ἄρα αὐστηρῶς τοῦ πράγματος ἐξεταζομένου μόνον μία ἔννοια. Περὶ τοῦ Παρμενίδου ὁ Πλάτων λέγει διὰ τοῦ στόματος τοῦ Σωκράτους (Θεαίτ. 183) ὅτι «Παρμενίδης δέ μοι φαίνεται, τὸ τοῦ Ὁμήρου, αἰδοῖός τέ μοι εἶναι ἅμα δεινός τε». Συναναστράφην, ἐξακολουθεῖ, τὸν ἄνδρα πάνυ πρεσβύτην πάνυ νέος ὤν, «καί μοι ἐφάνη βάθος τι ἔχειν παντάπασι γενναῖον. φοβοῦμαι οὖν μὴ οὔτε τὰ λεγόμενα (τοῦ Παρμενίδου) ξυνίωμεν, τί τε διανοούμενος εἶπε, πολὺ πλέον λειπώμεθα» τουτέστι πολὺ πλέον δὲν δυνάμεθα νὰ εἰσχωρήσωμεν εἰς τὸν νοῦν τῶν ὅσων εἶπεν. Ἐν τῷ διαλόγῳ «Παρμενίδῃ» ὁ πρεσβύτης φιλόσοφος ἐγείρει εἰς τὸν νεαρὸν Σωκράτη ἀντιρρήσεις κατὰ τῶν ἰδεῶν, ἃς ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν ἀναιρεῖ. Ὁ διάλογος οὗτος τοῦ Πλάτωνος (σ. 130—135) δεικνύει ὅτι αἱ ἰδέαι εἶναι ἀχώριστοι ἀπὸ τῶν πραγμάτων, ἀνευρίσκονται δὲ εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ὑποκειμένου, ὥστε δὲν κατέχουσι μέσην τινὰ θέσιν. Δὲν πρέπει δέ τις νὰ ἀλαζονεύηται διὰ τὴν τελειότητά των, διότι παρὰ τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ, δικαίου καὶ ἀγαθοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ ἰδέα τῆς τριχός, τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ ῥύπου (130, β: «ἦ καὶ τὰ τοιάδε, εἰπεῖν τὸν Παρμενίδην, οἷον δικαίου τι εἶδος αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ πάντων αὖ τῶν τοιούτων;».—130, c: «ἦ καὶ περὶ τῶνδε, ὦ Σώκρατες, ἃ καὶ γελοῖα δόξειεν ἂν εἶναι, οἷον θρὶξ καὶ πηλὸς καὶ ῥύπος, ἢ ἄλλο τι ἀτιμότατόν τε καὶ φαυλότατον, ἀπορεῖς εἴτε χρὴ φάναι καὶ τούτων ἑκάστου εἶδος εἶναι χωρίς, ὂν ἄλλο αὖ ὧν ἡμεῖς μεταχειριζόμεθα εἴτε καὶ μή;»). Ἡ μετοχή, «μεταλαμβάνειν», τῶν αἰσθήσεων εἰς τὰς ἰδέας εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν κατανομὴ τούτων εἰς ἐκείνας. Ἡ ἰδέα εἶναι ἐξηπλωμένη ὑπέρ τι ὅλον ὡς ἱστίον τι ὑπὲρ πολλὰ πρόσωπα (131, a: «πότερον οὖν δοκεῖ σοι ὅλον εἶδος ἐν ἑκάστῳ εἶναι τῶν πολλῶν ἓν ὄν, ἢ πῶς;». b: «Ἓν ἄρα ὂν καὶ ταὐτὸν ἐν πολλοῖς χωρὶς οὖσιν ὅλον ἅμα ἐνέσται, καὶ οὕτως αὐτὸ αὑτοῦ χωρὶς ἂν εἴη».—«Ἡδέως γε, ὦ Σώκρατες, ἓν ταὐτὸν ἅμα πολλαχοῦ ποιεῖς, οἷον εἰ ἱστίῳ καταπετάσας πολλοὺς ἀνθρώπους φαίης ἓν ἐπὶ πολλοῖς εἶναι ὅλον»), τὰ «εἴδη» λοιπὸν εἶναι «μεριστὰ» καὶ «τὰ μετέχοντα αὐτῶν μέρους ἂν μετέχοι, καὶ οὐκέτι ἐν ἑκάστῳ ὅλον, ἀλλὰ μέρος ἑκάστου ἂν εἴη» (131, c). Αἱ ἰδέαι ὅμως δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσι δι' ὁρίων ἀπὸ τῶν αὐθαιρέτως ὑπό τινος ὑποκειμένου σχηματιζομένων ἐννοιῶν (133, β «ὅτι ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδέπω ἅπτει αὐτῆς ὅση ἐστὶν ἡ ἀπορία, εἰ ἓν εἶδος ἕκαστον τῶν ὄντων ἀεί τι ἀφοριζόμενος θήσεις»). Ἐὰν τὸ ὄμμα ὂν ἐστραμμένον πρὸς τὸ μέγεθος σχηματίζῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ «μεγέθους», εἶναι πάλιν δυνατὸν τὸ μέγεθος καὶ τὸ μέγα νὰ περιληφθῶσιν ὑπὸ μίαν νέαν ἰδέαν κτλ., γεννῶνται λοιπὸν οὕτω ἔννοιαι («νοήματα») αἵτινες εἶναι ἡμέτερον προϊὸν καὶ ἀφορῶσι πάλιν εἴς τι ὑπάρχον καὶ ὂν (132, a «ἄλλο ἄρα εἶδος μεγέθους ἀναφανήσεται, παρ' αὐτό τε τὸ μέγεθος γεγονὸς καὶ τὰ μετέχοντα αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τούτοις αὖ πᾶσιν ἕτερον, ᾧ ταῦτα πάντα μεγάλα ἔσται· καὶ οὐκέτι δὴ ἓν ἕκαστόν σοι τῶν εἰδῶν ἔσται, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος») κτλ. Τὸ ὑποκειμενικὸν τῶν ἰδεῶν δεικνύεται καὶ ἐν τούτῳ ὅτι αἱ ἀναφοραὶ αὐτῶν εἶναι ἄλλαι ἢ αἱ τῆς πραγματικότητος (133, d «ὅσαι τῶν ἰδεῶν πρὸς ἀλλήλας εἰσὶν αἵ εἰσιν, αὐταὶ πρὸς αὑτὰς τὴν οὐσίαν ἔχουσιν ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν εἴτε ὁμοιώματα εἴτε ὅπῃ δή τις αὐτὰ τίθεται, ὧν ἡμεῖς μετέχοντες εἶναι ἕκαστα ἐπονομαζόμεθα· τὰ δὲ παρ' ἡμῖν ταῦτα ὁμώνυμα ὄντα ἐκείνοις, αὐτὰ αὖ πρὸς αὑτά ἐστιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ εἴδη, καὶ ἑαυτῶν ἀλλ' οὐκ ἐκείνων ὅσα αὖ ὀνομάζεται οὕτως»). Δεσποτεία καὶ δουλεία συνέχονται πρὸς ἄλληλα διαφόρως ἢ ὡς ὁ δοῦλος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἰδίου δεσπότου. «Οἷον, φάναι, τὸν Παρμενίδην, εἴ τις ἡμῶν του δεσπότης ἢ δοῦλός ἐστιν, οὐκ αὐτοῦ δεσπότου δήπου, ὅ ἐστι δεσπότης, ἐκείνου δοῦλός ἐστιν, οὐδὲ αὐτοῦ δούλου, ὅ ἐστι δοῦλος, δεσπότης ὁ δεσπότης, ἀλλ' ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπου ἀμφότερα ταῦτά ἐστιν· αὐτὴ δὲ δεσποτεία αὐτῆς δουλείας ἐστὶν ὅ ἐστι, καὶ δουλεία ὡσαύτως αὐτὴ δουλεία αὐτῆς δεσποτείας, ἀλλ' οὐ τὰ ἐν ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνα τὴν δύναμιν ἔχει, οὐδὲ ἐκεῖνα πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὃ λέγω, αὐτὰ αὑτῶν καὶ πρὸς αὑτὰ ἐκεῖνά τέ ἐστι, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ὡσαύτως πρὸς ἑαυτά». Ἡ πλατωνικὴ διαλεκτικὴ ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ λογικὴν διδασκαλίαν βοηθουμένη ὑπὸ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Σωκράτους προεργασιῶν. Ὀφείλομεν ὅμως ἐν τούτοις νὰ παραδεχθῶμεν καὶ πυθαγόρειον συμβολὴν εἰς τοῦτο. Ὁ Πλάτων παρενείρων μαθηματικὰς συζητήσεις δὲν ἔχει ὑπόδειγμα τὸν Σωκράτη, καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς μάλιστα τοὺς ὁρισμοὺς τοὺς ὁποίους δίδει, δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὸ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχον ποσὸν ἐκ πυθαγορείου ἐπιδράσεως. Ὁ Πλάτων συνεπλήρωσε τὴν σωκρατικὴν ἐπαγωγὴν καὶ ὁρισμὸν διὰ τῆς παραγωγῆς καὶ διαιρέσεως, ταύτην μάλιστα καὶ ἀνήγαγε εἰς ἰδιαιτέραν τοῦ λογίζεσθαι μορφήν. (Πολιτείας 285 a κατ' εἴδη μέχρι τοῦ ἀτμήτου τέμνειν πρβλ. καὶ Φαῖδρ, 265 ἑξ. 270, d καὶ 277, b). Σπουδαιοτάτη ἐπίσης ὑπῆρξε ἡ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐπιχειρηθεῖσα περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ σωκρατικοῦ πραγματισμοῦ, καὶ δὴ οὕτως, ὥστε νὰ ἀναγάγῃ εἰς ὀργανισμοὺς τὰ διανοητικὰ περιεχόμενα. Οὕτω πραγματεύεται ἐν τῷ «Φαίδρῳ» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην περὶ τοῦ λόγου ὃν θεωρεῖ ὡς ζῷον ἔχον κεφαλὴν καὶ πόδας καὶ μέλη (264, c «δεῖν πάντα λόγον ὥσπερ ζῷον συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὑτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι μήτε ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν καὶ ἄκρα, πρέποντ' ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα»). Ὁ λόγος τοῦ ἐπισταμένου τι, τουτέστι τὸ γνήσιον τοῦτο πνευματικὸν προϊόν, εἶναι ζῶν καὶ ἔμψυχος καὶ ἡ διὰ τῆς γραφῆς παράστασις αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀφαιρῇ οὐδὲν τοῦ ὀργανικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ νὰ παρέχῃ μόνον μνημονικὰ σημεῖα διὰ τὴν διατήρησίν του (276, c). Τοιοῦτόν τι ἔργον εἶναι σπέρμα τὸ ὁποῖον φυτρώνει εἰς καρποφόρα πνεύματα καὶ γίνεται φυτὸν τὸ ὁποῖον πάλιν φέρει σπόρους. Ἵνα δὲ τοῦτο κατορθωθῇ πρέπει νὰ συλλέγῃ τις περὶ μίαν ἰδέαν σφόδρα διεσπαρμένον ὑλικὸν («εἰς μίαν ἰδέαν συνορῶντα ἄγειν τὰ πολλαχῇ διεσπαρμένα, ἵν' ἕκαστον ὁριζόμενος δῆλον ποιῇ, περὶ οὗ ἂν ἀεὶ διδάσκειν ἐθέλῃ» 265 d). Τὸ πνευματικὸν ἔργον εἶναι ἑνιαῖον ὡς καὶ ἡ ἰδέα καὶ ὅμως περιέχει πολλὰ καθ' ἕκαστον πράγματα («ἓν καὶ ἐπὶ πολλὰ πεφυκὸς» 266, b), ὁ θέλων δὲ νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸ πρέπει νὰ φροντίσῃ ἵνα διατηρηθῇ ἡ συναρμογὴ αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ τέμνῃ αὐτὸ ἄλλως ἢ κατὰ φύσιν (Κρατ. 387), ὅπως ἀκριβῶς τέμνονται τὰ θυόμενα εἰς τοὺς θεοὺς ζῷα. Τὸ περὶ πνευματικοῦ τινος ἔργου ἰσχῦον, ἰσχύει καὶ δι' ἐπιστήμας καὶ τέχνας ὅλας. Ἡ ἰατρικὴ δὲν εἶναι γνῶσις τῆς ἐνεργείας διαφόρων φαρμάκων, ἀλλὰ ἡ γνῶσις τῶν σχέσεων τῆς θεραπείας. Ἐκεῖνο εἶναι τὰ «πρὸ ἰατρικῆς», τοῦτο δὲ τὰ «ἰατρικά». Ἡ τραγῳδία δὲν εἶναι σύμπλεγμα μέσων πρὸς σχηματισμὸν παθῶν, ἀλλὰ ὅλον τι, τὸ ὁποῖον πρὸς ταῦτα διάκειται οὕτως ὡς ἡ ἁρμονία πρὸς τοὺς διαφόρους τόνους καὶ κατασκευάζει τὰ «τραγικά», ἐνῷ ἐκεῖνα εἶναι μόνον τὰ ἐξωτερικὰ τῆς τραγῳδίας, τὰ «πρὸ τραγῳδίας» (Φαῖδρος 268, d ἑξῆς). Αἱ ἀνώτεραι ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι («ὅσαι μεγάλαι τῶν τεχνῶν» Φαιδρ. 270, a) ἔχουσι καὶ ὑψηλοτέραν τινὰ ἀμοιβαίαν συνάρτησιν καὶ μεταχειρίζονται ἀνωτέραν τινὰ συζήτησιν διὰ τὴν μελέτην ὑψηλοτέρων σφαιρῶν τῆς φύσεως («ἀδολεσχίας καὶ μετεωρολογίας φύσεως πέρι»), διότι μόνον ἐκεῖθεν δύναται νὰ παραχθῇ ἡ ὑψηλὴ διανόησις καὶ ἡ τὰ πάντα συντελοῦσα τελεσφορία ἢ ἀποτελεσματικότης («τὸ ὑψηλόνουν καὶ πάντῃ τελεσιουργόν»). Ὁ Πλάτων συζητεῖ συχνὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν διαφόρων ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Σωκράτους, θεωρῶν αὐτὰς ὡς ἓν ὀργανικὸν καὶ ἀλληλοσυνδεόμενον ὅλον.

Τοῦτο βλέπομεν ἐν τῷ «Πολιτικῷ» προκειμένου περὶ τῆς πολιτικῆς τέχνης καὶ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» προκειμένου περὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σχεδίου. Οὕτω λοιπὸν εἰς τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν τοῦ φιλοσόφου προσέρχεται καὶ νέα τις συμπλήρωσις. Διὰ τὰ πράγματα ὑπάρχει ὡς βάσις νοητόν τι (αἱ ἰδέαι), ἀλλὰ καὶ πνευματικόν τι, ὡς π. χ. πνευματικόν τι ἔργον ἢ ἐπιστήμη, εἶναι καί τι νοητόν, τὸ ὁποῖον δὲν γεννᾶται ἐξ αὐθαιρέτου συλλήψεως ἐννοιῶν, ἀλλὰ περιέχει ἐν ἑαυτῷ νόμους καὶ ὀργανικὴν ἀρχήν. Παρὰ τὰς ἰδέας καὶ ἀρχὰς τῶν πραγμάτων, ἔχομεν λοιπὸν τὰ ἰδεώδη, τ. ἔ. τὰ καθορίζοντα τὴν συνείδησιν, δηλαδὴ τὰς «λογικὰς δυνάμεις» τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ παράστασις αὕτη ἐθεμελιώθη παρὰ τῷ Πλάτωνι οὐσιωδῶς διὰ τῆς σωκρατικῆς διαλεκτικῆς, καὶ στρέφεται κατὰ τῆς σοφιστικῆς καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς προελθούσης ῥητορικῆς, ἥτις τὰ ἀνωτέρω ἰδεώδη ἐθεώρει ὡς αὐθαίρετα κατασκευάσματα.

3. *Ὁ Πλάτων καὶ οἱ πυθαγόρειοι.* Τὰ ταξίδια τοῦ Πλάτωνος ἔφερον αὐτὸν εἰς στενὴν συνάφειαν πρὸς τοὺς πυθαγορείους, καὶ ἰδίᾳ τοὺς περὶ τὸν Ἀρχύταν ἐν Τάραντι, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις ἔφθανε μέχρι τῆς Σικελίας. Ἐν Σικελίᾳ ἤκμαζε τότε ἡ ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Φιλιστίωνος, ἥτις εἶχε πολλαχῶς ἐπίδρασιν καὶ ἐκτὸς τῆς Σικελίας καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας, ἀφοῦ π. χ. εἰς αὐτὴν δέον νὰ κατατάξωμεν ὑπὸ πνευματικὴν ἔποψιν τὸν περίφημον ἐκ Καρύστου τῆς Εὐβοίας συγγραφέα καὶ ἰατρὸν (τὸν νεώτερον Ἱπποκράτη κληθέντα) Διοκλέα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ ὁποίου ἀτυχῶς ἐλάχιστα μόνον ἀποσπάσματα ἔχομεν. Ὁ Πλάτων πάντως εἶχε πρὸς τὸν Φιλιστίωνα τοῦτον σχέσιν, ὅπως πειθόμεθα ἐκ τῆς δευτέρας λεγομένης πλατωνικῆς ἐπιστολῆς καὶ ἴσως μάλιστα αὐτὸς εἶναι ὁ «ἰατρὸς Σικελᾶς ἀπὸ γᾶς», ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐθεώρει τόσον ἀνιαρὰς τὰς λεπτεπιλέπτους περὶ ἐννοιῶν συζητήσεις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ. Διαβλέπομεν λοιπὸν τὴν διάφορον ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος περὶ ἐπιστήμης, ἀπὸ ἐκείνης ἥτις ὑπῆρχεν ἐν Ἰωνίᾳ καὶ Σικελίᾳ. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐν τῷ «Τιμαίῳ» ἐκτίθενται τὰ νεώτατα ἀποτελέσματα τῆς ἰατρικῆς, μαθηματικῶν καὶ ἀστρονομίας, δὲν πρέπει νὰ παραπλανῶσιν ἡμᾶς ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ Πλάτων ἐν τῇ μεγαλειώδει δυνάμει του μεταχειρίζεται τὴν ὕλην ἐκείνην, ἐξ ἧς σχηματίζει ἐκεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Εἰς τὸν Πλάτωνα εὑρισκόμενον ἐν Σικελίᾳ ἡ πυθαγόρειος φιλοσοφία παρουσιάζεται ὡς πρόβλημα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε σωκρατικὰ διδάγματα περὶ ἃ ἠσχολεῖτο τὸ πνεῦμά του. Τρία καθόλου εἰπεῖν μεγάλα ζητήματα ἀντιπαρίστανται κατὰ τῆς σωκρατικῆς διδασκαλίας, τελείως διάφορα αὐτῆς ὄντα. Πρῶτον τὸ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ μετεμψυχώσεως δόγμα, δεύτερον τὰ μαθηματικὰ ὡς ὀντολογικὴ ἐπιστήμη καὶ τρίτον ὁ στερρῶς ἡνωμένος ἠθικοθρησκευτικὸς σύνδεσμος τῶν πυθαγορείων, ὅστις ἐξωτερικῶς ἀνέπτυσσε καὶ ἰσχυρὰν πολιτικὴν δρᾶσιν. Οὐδὲν τούτων ἠδύνατο νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας, ἣν μέχρι τοῦδε εἶχε. Ἔπρεπε πάντα ταῦτα νὰ ἀναχωνευθῶσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν σωκρατικὴν παιδείαν καὶ νὰ ἀναχθῶσιν εἶτα εἰς ἑνότητά τινα.

Ἐν τῷ «Φιλήβῳ» (σ. 14 ἑξ.) ἔχομεν καθαρὰν πυθαγόρειον διδασκαλίαν περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ κόσμου, καὶ δὴ περὶ τῆς τετρακτύος ἐκείνης, τῆς ῥίζης καὶ πηγῆς πάντων τῶν πραγμάτων («ῥίζωμα παγὰ ἀενάου φύσεως» κατὰ Πίνδαρον). Ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» (510 ἑξ.) καλεῖται «ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ» τὸ ἐν τῷ «Φιλήβῳ» καλούμενον «αἴτιον» ἢ «Ζεύς». Ἐνταῦθα τὸ «πέρας» εἶναι τὸ «νοητὸν γένος», τὸ ἀναμεμιγμένον εἶναι τὸ «αἰσθητὸν γένος». Τὸ «ἄπειρον» δὲν συζητεῖται ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ. Ἐν τῷ «Τιμαίῳ» τὸ ὕψιστον εἶναι ὁ «δημιουργός», τὸ «πέρας» ὡς ἑνότης, ὁ «νοητὸς θεὸς» ἢ τὸ «παντελὲς ζῷον» ὡς περιληπτικὴ ἔννοια πολλότητός τινος, ἢ «τὸ ἀεὶ ὄν, γένεσιν οὐκ ἔχον», τὸ δὲ ἀναμεμιγμένον «τὸ γιγνόμενον μὲν ἀεί, ὂν δὲ οὐδέποτε». Εἰς τὸ ἄπειρον ἀντιστοιχεῖ ἡ ὕλη ἢ ὁ χῶρος. Τυπικῶς χαρακτηρίζονται αἱ τρεῖς τελευταῖαι ἀρχαὶ ὡς τὸ ὅθεν, τὸ ὃ καὶ τὸ ἐν ᾧ (50, c. «ἐν δ' οὖν τῷ παρόντι χρὴ γένη διανοηθῆναι τριττά, τὸ μὲν γιγνόμενον, τὸ δ' ἐν ᾧ γίγνεται, τὸ δ' ὅθεν ἀφομοιούμενον φύεται τὸ γιγνόμενον»). Ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου δὲν εἶναι ἡ τετάρτη ἀρχή, ἀλλὰ μόνον ἡ βιολογικὴ ἀντίληψις τοῦ πέρατος, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ μέρη νοεῖται μαθηματικῶς, ὡς ἐναλλαγὴ τοῦ ὀργανικοῦ καὶ γεωμετρικοῦ, ὅπως ἔπραττον καὶ οἱ πυθαγόρειοι. Ὁ Πλάτων τὸ ἀόριστον καλῶν «μέγα καὶ μικρὸν» ἐκφράζει τὴν πυθαγόρειον «ἀόριστον δυάδα» διὰ ποσότητος ἢ χωρητοῦ, τουτέστιν διὰ τῆς ὕλης. Ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Ξενοκράτης ἐκφράζει σαφέστερον τὰς θεολογικὰς ταύτας παραστάσεις. Οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι θεότητες εἶναι ἡ μονὰς καὶ ἡ δυάς, ἐκείνη μὲν ἐν τάξει πατρὸς οὖσα, βασιλεύουσα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ Ζεὺς ἢ περιττὸν ἢ καὶ νοῦς καλουμένη, καὶ ὁ πρῶτος θεὸς οὖσα. Ἡ δὲ δυάς, ἡ θήλεια, ὡς μήτηρ τῶν θεῶν, προϊσταμένη ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦ φθαρτοῦ, καὶ ἡ «ψυχὴ τοῦ παντὸς» οὖσα· μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐτοποθέτει τοὺς ἀριθμούς, οὓς ἐθεώρει ἴσους καὶ ὁμοίους πρὸς τὰς πλατωνικὰς ἰδέας. Τοῦτο λοιπὸν τὸ μεσάζον μέλος («μέσον») ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πέρας· ἡ διαφορὰ μόνον εἶναι ὅτι ἐνταῦθα ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου εἶναι οὐχὶ πρὸς αὐτὸ ἀλλὰ πρὸς τὴν ὕλην συνδεδεμένη. Τὸ τέταρτον παρὰ τῷ Ξενοκράτει ἀποτελοῦσιν ὁ οὐρανός, οἱ ἀστέρες καὶ τὰ ὑλικὰ στοιχεῖα, καλούμενα (Ἥρα), Ποσειδῶν καὶ Δημήτηρ, τουτέστιν ὁ ὁρατὸς κόσμος.

Εἰς τὸ πέρας περιλαμβάνονται στενῶς συνδεόμενα ἡ ἰδέα καὶ ὁ ἀριθμός, καὶ τοῦτο καὶ ὁ Πλά-

Digitized by Google

των καταφανῶς λέγει ἐν «Φιλήβῳ» (16, d—17). Ὑπὸ τοιοῦτο δὲ πνεῦμα παρατηρεῖ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (Μετὰ τὰ φυσικ. 987, β. 20 ἐξ. καὶ περὶ ψυχῆς 404, β, 16 ἑξῆς) ὅτι ὁ Πλάτων ἔθεσεν ὡς ἀρχὴν μὲν τῆς ὕλης τὸ μέγα καὶ μικρόν, ὡς μορφωτικὴν δὲ ἀρχὴν τὸ ἕν, καὶ ἐκ τούτου εἶτα ἐξῆγε τὰς ἰδέας ὡς ἀριθμούς, καὶ δὴ διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν πρὸς τὸ ἓν («ὡς μὲν οὖν ὕλην τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν εἶναι ἀρχάς, ὡς δ' οὐσίαν τὸ ἕν· ἐξ ἐκείνων γὰρ κατὰ μέθεξιν τοῦ ἑνὸς τὰ εἴδη εἶναι [τοὺς ἀριθμούς]. Τὸ μέντοι γε ἓν οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν γέ τι ὂν λέγεσθαι ἕν, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε, καὶ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας ὡσαύτως ἐκείνοις»). Ἡ σύνδεσις ἰδέας καὶ ἀριθμοῦ καθίσ(τ)ατο τούτου ἕνεκα εὐκόλως δυνατή, διότι οἱ Πυθαγόρειοι ἐθεώρουν τὸν ἀριθμὸν ὡς πρότυπον, καὶ ὁ Πλάτων τὴν ἰδέαν ἀντελαμβάνετο ὡς ἀρχὴν συγκροτοῦσαν ἢ κατασκευάζουσαν. Ἐν τῷ ὀργανικῷ πεδίῳ ἐφηρμόσθη ἐπίσης ὁ ἀριθμός, καὶ τὸ πέρας ἐθεωρήθη τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου. Οὕτω προπαρεσκευάσθη ἡ ἀντίληψις τῆς ἰδέας ὡς πρωτοτύπου τῶν γεννήσεων ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἀριθμοῦ.

Ὁ Πλάτων διέκρινε τοὺς κοσμικοὺς ἢ ἰδεώδεις μόνον ἀριθμοὺς οὓς ταυτίζει πρὸς τὰς ἰδέας, καὶ οἵτινες φθάνουσι μέχρι τοῦ δέκα καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς τὰς ἀριθμητικὰς μεταβολάς, ὀνομάζονται δὲ «ἀσύμβλητοι» ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀριθμῶν τῶν «συμβλητῶν» καλουμένων. Ἐν τῷ «Τιμαίῳ» καταφαίνεται πολλαχοῦ ἡ πυθαγόρειος ἐπίδρασις, καθὼς καὶ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» ἔνθα (σ. 546) χαρακτηρίζει ἐποχὰς τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου διὰ πλείστων ἀριθμητικῶν ὅρων. Ὁ Πλούταρχος (Συμποσ. 8, 2) παραδίδει εἰς ἡμᾶς τὸ περίφημον πλατωνικὸν «Θεὸς ἀεὶ γεωμετρεῖ» τουτέστιν ὁ Θεὸς αἰωνίως κατασκευάζει, δι' οὗ ὁ Πλάτων ἐχαρακτήρισε τὴν πυθαγόρειον κοσμολογίαν καιριώτερον καὶ τῶν Πυθαγορείων ἀκόμη. Εἰς δὲ τὸ ἐρώτημα διατί ὁ ἄνθρωπος ἀξιοῖ νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτὸν τὰ ἄλλα ζῷα, ἀπαντᾷ: διότι μόνος δύναται νὰ ἀριθμῇ («Διὰ τί ἀνθρώπῳ πειστέον μᾶλλον ἢ ἄλλῳ ζῴῳ; πότερον ὥσπερ Πλάτων Νεοκλεῖ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀριθμεῖν μόνον ἐπίσταται τῶν ἄλλων ζῴων;» *Ἀριστοτέλ.* Προβλημ. 30, 6). Ὁ πυθαγορισμὸς οὗτος τοῦ φιλοσόφου, ὅστις δὲν συνέδεσεν ἀποχρώντως τὰς ἰδέας πρὸς τοὺς ἀριθμούς, δὲν εἶναι γεροντική τις ἀδυναμία, καὶ ἡ ἀριθμητικὴ συμβολική του δὲν εἶναι ἰδιοτροπία τις. Ὁ Πλάτων παρέζευξεν εἰς τὴν πυθαγόρειον τὴν σωκρατικὴν παρατηρητικότητα, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν μεγεθῶν διδασκαλίαν παρέθεσε τὴν περὶ τῶν ἐννοιῶν. Ἦτο λοιπὸν σύνδεσίς τι τῆς συνθετικῆς μεθόδου, δι' ἧς ἐπεζητεῖτο ὁ σχηματισμὸς δικτύου γενικωτάτων ὁρισμῶν ἐκ τῶν ἐννοιῶν τοῦ μεγέθους, πρὸς τὴν ἀναλυτικήν, ἥτις ἐπεξειργάζετο ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τὸν ἐσωτερικὸν ἡμῶν βίον ὡς ἀντικείμενον τῆς διανοουμένης γνώσεως.

Καὶ διὰ τὸν Πλάτωνα ὡς καὶ διὰ τὸν Πυθαγόραν σοφία καὶ ἀλήθεια εἶναι οἱ δύο πόλοι τῆς παρατηρήσεως ἢ θεωρίας. Ἡ σοφία λέγει εἶναι μόνον τοῦ θεοῦ ἴδιον (Συμπόσ. 203, c «θεῶν οὐδεὶς φιλοσοφεῖ οὐδ' ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἔστι γάρ»). εἰς δὲ τὸν ἄνθρωπον προσήκει ἡ φιλοσοφία, οὗ μεῖζον δῶρον διὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ὑπῆρξεν οὐδὲ θὰ ὑπάρξῃ («φιλοσοφίας γένος, οὗ μεῖζον ἀγαθόν, οὔτ' ἦλθεν οὔτε ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν» ἐν Τιμ. 47, β). Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ «μεγίστη μουσικὴ» τέχνη διότι ἀποδίδει ἐν ταῖς ἐννοίαις τὴν ἁρμονίαν ἐκείνην ἥτις διατρέχει τὸ Σύμπαν (Φαίδ. 61, d Πολιτ. 432. Νομ. 689 d καὶ ἀλλαχοῦ). Τὴν ἀλήθειαν, ἧς κυνηγὸν ὠνόμαζεν ἑαυτὸν ὁ Πυθαγόρας καλεῖ ὁ Πλάτων πατρίδα τῆς ψυχῆς («ψυχὴ μένουσα ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ» Πρωταγ. 356, ε), τὸ πάντων προσφιλέστατον, εἰς ὃ αὕτη ἀφιερώνει τὴν δύναμίν της («ἀλλ' εἴ τις πέφυκε τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμις ἐρᾶν τε τοῦ ἀληθοῦς καὶ πάντα ἕνεκα τούτου πράττειν» Φιληβ, 58, d). τέρψιν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται (Πολιτ 475) «φιλοθεάμονες». Οὐδὲν τόσον ὅσον ἡ ἀλήθεια ἰδιάζει τῇ σοφίᾳ, ἀμφότεραι δὲ καλοῦνται τὰ πρῶτα τῶν ἀγαθῶν. Περιεχόμενον τῆς ἀληθοῦς γνώσεως εἶναι τὸ ὄντως ὄν. Ὄντως σημαίνει ἐνταῦθα ἀληθῶς καὶ ὂν σημαίνει ἀληθές. Πᾶς δὲ ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀληθής, ἐὰν ἀφορᾷ εἰς πράγματα ὑπάρχοντα, ψευδὴς δὲ ἐὰν εἰς πράγματα μὴ ὑπάρχοντα: «λόγος ὃς ἂν τὰ ὄντα λέγῃ ὡς ἔστιν ἀληθής· ὃς δ' ἂν ὡς οὐκ ἔστι, ψευδής» (Κρατύλ. 385). Ὁ μὲν Πυθαγόρας τὴν ἀλήθειαν ἐθεώρει ὥς τινα ἀπόρροιαν τῆς μαθηματικῆς, ὁ δὲ Σωκράτης τῆς λογικῆς ἀκριβείας· ὁ Πλάτων συνενοῖ ἀμφότερα ταῦτα. Ἐν τῷ «Τιμαίῳ» ἔχομεν τὴν πυθαγόρειον φυσικήν, καὶ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» του ἀναμιμνῃσκόμεθα συχνάκις τὰ τοῦ πυθαγορείου συνδέσμου («Πυθαγορείων»). Ἐν τῇ περὶ γλώσσης θεωρίᾳ του ἐν τῷ «Κρατύλῳ» (387, e ἐξ.) λέγει ὅτι αἱ λέξεις ἢ τὰ ὀνόματα εἶναι ἀπομιμήσεις τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, καὶ μόνον ἐκεῖναι αἱ λέξεις ἢ τὰ ὀνόματα εἶναι ὀρθαί, αἱ ὁποῖαι ἐμφαίνουσι τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ἀπομιμοῦνται λοιπὸν ταύτην ἐν τῇ φωνητικῇ ἐκδηλώσει. Καὶ ὁ Πυθαγόρας εἶχεν ὑποδηλώσει ὅτι ὑπάρχει μυστικός τις δεσμὸς μεταξὺ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου καὶ τῶν φθόγγων. Ὁ Πλάτων ὅμως ὁμολογεῖ (Κρατυλ. 435, d) ὅτι ὁ δεσμὸς οὗτος δὲν εἶναι πάντοτε εὐδιάγνωστος, διότι κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς γλώσσης δὲν ἐπέδρασε πάντοτε μόνη ἡ σοφία ἀλλὰ καὶ ἡ πλάνη («εἰ οὖν ἐκεῖνος μὴ ὀρθῶς ἡγεῖτο ἔθετο δὲ οἷα ἡγεῖτο, τί οἴει ἡμᾶς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ πείσεσθαι; ἄλλο τι ἢ ἐξαπατηθήσεσθαι» 436, β) καὶ δὲν δύναταί τις πάντοτε νὰ ζητῇ ἐν τοῖς «ὀνόμασιν» διδασκαλίαν περὶ τῶν «πραγμάτων» ὅπως ἔκαμνον οἱ περὶ τὸν Ἡράκλειτον. Ἐκ τῶν γραμματικῶν κατηγοριῶν ἔχομεν παρὰ Πλάτωνι τὸν ἀριθμὸν (Σοφιστ. 237, δ: «ἑνὸς γὰρ δὴ τό γε τὶ φήσεις σημεῖον εἶναι, τὸ δὲ τινὲ δυοῖν, τὸ δὲ τινὲς πολλῶν»), τὴν διάθεσιν τοῦ ῥήματος (Σοφιστ. 219, β: «πᾶν ὅπερ ἂν μὴ πρότερόν τις ὂν ὕστερον εἰς οὐσίαν ἄγῃ, τὸν μὲν ἄγοντα ποιεῖν, τὸ δὲ ἀγόμενον ποιεῖσθαί πού φαμεν»), καὶ τὸν χρόνον αὐτοῦ (Παρμ. 151, e: «τὸ δὲ εἶναι ἄλλο τί ἐστιν ἢ μέθεξις οὐσίας μετὰ χρόνου τοῦ παρόντος, ὥσπερ τὸ ἦν μετὰ τοῦ παρεληλυθότος καὶ αὖ τὸ ἔσται μετὰ τοῦ μέλλοντος οὐσίας ἐστὶ κοινωνία;»). Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ διάκρισις, τὴν ὁποίαν κάμνει περὶ τῶν δύο στοιχείων τῆς ὁμολογίας περὶ τοῦ πράγματι ὑπάρχοντος, περὶ τοῦ πραγματικοῦ, «περὶ τὴν οὐσίαν δηλώματα» (Σοφιστ. 261, e κ.ἑξ). ὡς τοιαῦτα δὲ ἀναφέρει τὸ ὄνομα καὶ ῥῆμα, ἅτινα δηλοῦσι τὰ πράττοντα καὶ τὰς πράξεις, τουτέστιν ὑποκείμενον καὶ κατηγόρημα συγχρόνως δὲ καὶ κατὰ τὰ κυριώτατα οὐσιαστικὸν καὶ ῥῆμα. Ὁ Πλάτων ἔδωκεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς (ἑλληνικῆς) γλώσσης τὴν κατεύθυνσιν ἐκείνην, τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν καὶ ἐξηγητικὴν τῶν Ἰνδῶν. Καὶ ἐν τῇ παρατηρήσει ταύτῃ ἔχομεν ἀνάμειξιν σωκρατικῶν πρὸς πυθαγόρεια διανοήματα. Τὰ μαθηματικὰ ἐτίμα ὁ Πλάτων σφόδρα καὶ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐν τῷ βίῳ καὶ διὰ τὴν παιδευτικὴν αὐτῶν θέσιν ἐν τῇ παρατηρήσει («πρὸς νόησιν ἄγειν»), καὶ διὰ τὴν μεταστροφὴν («περιαγωγήν»), τοῦ πνεύματος ἐκ τῶν ὑλικῶν πρὸς τὰ νοητὰ (Πολιτείας 522 ἐξ.). Ἡ ἀνύψωσις τῶν μαθηματικῶν εἰς ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ προπαρασκευαστικὸν τῆς «θεωρίας» ἀρξαμένη διὰ τοῦ Πυθαγόρου συνετελέσθη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ ἀστρονομία ἦτο διὰ τὸν Πλάτωνα ὅ,τι καὶ διὰ τοὺς πυθαγορείους: ἀστροθεολογία. Τὴν γνῶσιν τῆς οὐρανίου κινήσεως τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀριθμῶν ἐθεώρει (Τίμ. 47) ὡς ἀγαθὸν «οὗ μεῖζον οὔτ' ἦλθεν οὔτε ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν». Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθητοῦ του Ξενοκράτους ὅτι οἱ ἀστέρες εἶναι θεοὶ ἦτο καὶ τοῦ διδασκάλου πίστις. Διότι καλεῖ αὐτὰ (Τίμ. 40) «θεοὺς ὁρατοὺς καὶ γεννητούς». Εἶναι ὑπόδειγμα διὰ τὸν ἄνθρωπον ὅστις δύναται νὰ διδαχθῇ παρ' αὐτῶν καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ τὰς ἀτάκτους κινήσεις τῆς ψυχῆς του πρὸς τὴν ἀμετάβλητον περιφορὰν αὐτῶν (47. β «θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαί τε ὄψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ κατιδόντες τοῦ νοῦ περιόδους χρησαίμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως, ξυγγενεῖς ἐκείναις οὔσας»).

Τὰς δύο θεωρίας, αἵτινες εὑρίσκονται ἐν τῇ πυθαγορείῳ σχολῇ, τὴν γεωκεντρικὴν καὶ ἡλιοκεντρικήν, εὑρίσκομεν καὶ παρὰ Πλάτωνι χωρὶς ὅμως νὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν εἰς ποίαν τούτων ἀπέκλινεν ὁ φιλόσοφος. Ἐν τοῖς «Νόμοις» (822 ἔχομεν χωρίον τὸ ὁποῖον φαίνεται ὑπὲρ τῆς ἡλιοκεντρικῆς θεωρίας: «οὐ γάρ ἐστι τοῦτο τὸ δόγμα ὀρθὸν περὶ σελήνης τε καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων, ὡς ἄρα πλανᾶταί ποτε, πᾶν δὲ τοὐναντίον ἔχει τούτου—τὴν αὐτὴν γὰρ αὐτῶν ὁδὸν ἕκαστον καὶ οὐ πολλὰς ἀλλὰ μίαν ἀεὶ κύκλῳ διεξέρχεται, φαίνεται δὲ πολλὰς φερόμενον—τὸ δὲ τάχιστον αὐτῶν ὂν βραδύτατον οὐκ ὀρθῶς αὖ δοξάζεται, τὸ δ' ἐναντίον ἐναντίως». Κατὰ τὸν Θεόφραστον (παρὰ *Πλουτ.* Πλατ. ζητημ 8, 1) ὁ Πλάτων γέρων ὢν (ὅτε συνέγραψε τοὺς «Νόμους») μετενόει ὅτι δὲν ἔθεσε τὴν γῆν εἰς τὸ κέντρον τοῦ παντός («ὡς οὐ προσήκουσαν ἀποδόντι τῇ γῇ τὴν μόνην χώραν τοῦ παντός»).

Ἡ περὶ τῆς μουσικῆς διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος ἔχει χαρακτῆρα κοσμικὸν καὶ ἠθικόν. Θεωρεῖται ὡς τὸ ἀντίστοιχον τῆς ἀστρονομίας («ἀδελφαὶ ἐπιστῆμαι» Πολιτ. 530), διότι παρακολουθεῖ τὴν κίνησιν τοῦ ἤχου, ὡς ἡ ἀστρονομία τὴν ὁρατὴν κίνησιν «ὡς οἱ πυθαγόρειοί φασι καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν». Ἡ ἁρμονία τῶν τόνων ἔχει ὅμως καί τινα «φορὰν» (Τίμ. 47 ἐξ.) ἥτις εἶναι συγγενὴς πρὸς τὰς κινήσεις («περιόδους») τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καὶ πᾶς ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὰς Μούσας ὄχι πρὸς ἄνευ λόγου ἡδονὴν ἀλλὰ μετὰ περισκέψεως («τῷ μετὰ νοῦ προσχρωμένῳ Μούσαις οὐκ ἐφ' ἡδονὴν ἄλογον») γνωρίζει ὅτι ἡ ἁρμονία ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν Μουσῶν ὡς σύμμαχος, ἵνα τὰς μὴ ἁρμονικὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς ἡμῶν φέρωμεν εἰς τάξιν καὶ συμφωνίαν («ἀλλ' ἐπὶ τὴν γεγονυῖαν ἐν ἡμῖν ἀνάρμοστον ψυχῆς περίοδον εἰς κατακόσμησιν καὶ συμφωνίαν ἑαυτῇ σύμμαχος ὑπὸ Μουσῶν δέδοται»). Ἀληθὴς μουσικὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις κατορθώνει ἐν τῷ βίῳ νὰ ἔχῃ ἁρμονίαν τῶν «λόγων πρὸς τὰ ἔργα» (Λάχ. 188, πρβλ. καὶ 193) κατὰ τὴν δωρικὴν ἁρμονίαν, ἥτις εἶναι «μόνη ἑλληνικὴ ἁρμονία». Τὴν ἰατρικὴν ὁ Πλάτων πραγματεύεται ἐν ἀρχαϊκῷ πυθαγορείῳ πνεύματι. Αὕτη πρέπει νὰ ἀνακαινισθῇ κατὰ τὴν νεωτέραν ἰατρικήν, οὖσαν «παιδαγωγικὴν τῶν νοσημάτων» (Πολιτ. 406, α). Οἱ παλαιότεροι ἄνθρ… ὡς τώρα οἱ χειρώνακτες, «δημιουργοί», δὲν ἐ… ἀσθενεῖς διότι δὲν εἶχον πρὸς τοῦτο καιρὸν (… εἶπεν ὅτι οὐ σχολὴ κάμνειν»). Ἡ δὲ τέχνη τῆς … τοκυβερνήσεως σώματος καὶ ψυχῆς συντελεῖ … τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις ἀνάγκην τῶν ἰατρῶν καὶ … στῶν. Αἱ ἀσθένειαι τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς ἐ… τῶνται ἀπ' ἀλλήλων, ἡ δὲ μεγίστη νόσος εἶναι … ἀμάθεια, τουτέστιν ἡ ἀσυνεσία ἢ ἀφροσύνη … 88: «τὴν μεγίστην νόσον ἀμαθίαν ἐναπεργάζονται…

Β. ***Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος.*** Ὁ ὁρισμὸς τῆς περὶ τοῦ κόσμου θεω… (κοσμοθεωρία) τοῦ Πλάτωνος παρουσιάζει πλ… δυσχερειῶν, διότι ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ φι… σόφου ἀνευρίσκονται πολλάκις ὅλως διάφοροι γ… μαι ἢ αὐτὸ τοῦτο ἀντιθέσεις. Πρὸ παντὸς ὁ … λων νὰ μελετήσῃ τὸν Πλάτωνα πρέπει νὰ γνω… ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ ὑπέροχον διανοητήν, ὅ… μετὰ μεγάλης πνευματικῆς δυνάμεως διεισδ… διὰ τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων καὶ εἰκόνων π… τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ἣν δὲν δύναταί τ… νὰ ἀντιληφθῇ διὰ τῶν αἰσθήσεων, εἰς τὰς ζητή… του δὲ ταύτας συνεξετάζει καὶ παραβάλλει πρ… ἀλλήλους κόσμους ὅλους, κινεῖ λίαν εὐχερῶς μ… ζας θεωρουμένας ἀκινήτους, καὶ τὰς ἰσχυροτά… ἀντιθέσεις ἐξομαλύνει καὶ οἱονεὶ ρευστοποιεῖ. … διανοητὴς οὗτος εἶναι ἐν ταὐτῷ καὶ καλλιτέχ… ἀνέφικτος, διαρκῶς ἐπιζητῶν νὰ παρατηρῇ κ… παριστάνῃ, τοῦ ὁποίου ἡ φαντασία περιβάλλει κ… ὑφαίνει διὰ λαμπρῶν εἰκόνων τὸν κόσμον τῶν δ… νοημάτων του, ἡ διανόησίς του δὲ ἀνυψοῦται α… τοῦτο εἰς δημιουργίαν. Ἐν ταύτῃ τῇ ποιήσει κ… διανοήσει ἀνευρίσκομεν τὸν Πλάτωνα ὡς ἰσχ… ἠθικὴν προσωπικότητα τὰ πάντα ἐξετάζουσαν κ… καθαίρουσαν. Γνήσιον καὶ πολύτιμον εἶναι δι' … τὸν πᾶν ὅ,τι προάγει τὴν ψυχὴν ἑδραιῶνον, κ… θαῖρον καὶ ἐξευγενίζον αὐτήν: «Πᾶς ὅ τ' ἐπὶ γ… καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος» (Νομ …

Ὑπεράνω πασῶν τῶν καθ' ἕκαστον κινήσεων ἵ… ται τὸ ὅλον μεγάλης καὶ δημιουργικῆς προσωπικό… τητος. ἥτις πανταχοῦ ἔνθα ἐργάζεται γεννᾷ ζωή… ἥτις δύναται θαυμασίως νὰ ζωγραφῇ, καὶ τὰ δημι… ουργήματά της παρουσιάζει ἐνεργέστατα πρὸ τ… ὀφθαλμῶν μας. Ὡς ἐξ ἀκενώτου πηγῆς ἐξάγοντα… βαθεῖαι καὶ καρποφόροι σκέψεις καὶ διανοήμα… Ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ μεγαλεῖον τῆς προσωπικότη… δυσχεραίνει τὴν κατανόησιν τοῦ ἔργου της. Τὰ κ… ἕκαστον διανοήματά του εἴτε εἶναι τόσον αὐτοτ… ὥστε δυσκόλως ὑποτάσσονται εἰς τὰ ἄλλα εἴτε κ… λύουσι καὶ διασταυροῦσιν ἄλληλα ὥστε καθιστῶ… πολλάκις τὴν ἑρμηνείαν τοῦ συνόλου δυσχερῆ. Ἡ … ποικιλία αὕτη τῶν κινήσεων ἔχει πρὸς τούτοις τὸ … σάρεστον ὅτι καθιστᾷ τὴν ἀβεβαιότητα, τὴν ὁπ… ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶ… ὅτι ἔχομεν ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τ… πλατωνικῶν συγγραμμάτων, ἀκόμη περισσότερ… αἰσθητήν, καθὼς καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν π… σεων διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξ… τοῦ φιλοσόφου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι … γείρονται ἐν τῇ συγγραφικῇ αὐτοῦ δράσει … σμένα τινὰ σημεῖα ὑψηλότερον τῶν ἄλλων, ὅ… ποῦ δέον νὰ τεθῶσι τὰ ὁροθετήματα, ποῦ αἱ με… ταβάσεις εἰς τὰς διαφόρους μεγάλας ἐποχά… δυναμένας νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν φιλοσοφικὴν ἐξέ… λιξιν αὐτοῦ, καὶ τί ἐθεώρει αὐτὸς οὗτος ὡς … τελοῦν τὸ τέλος τῆς μακρᾶς αὐτοῦ φιλοσοφικ… ἐργασίας, πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν δυν… μεθα παρ' ὅλην τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν τ… νεωτέρων ἐρευνητῶν περὶ τὸν Πλάτωνα νὰ ὁρίσ… μεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος καὶ ἄνευ τολμη… ρῶν ὑποθέσεων νὰ εἴπωμεν. Τὴν μεγίστην δύνα… μίν της ἔχει ἡ φιλοσοφία του εἰς τὴν περὶ τ… «ἰδεῶν» θεωρίαν· εἰς ταύτην φαίνεται τὸ δημιουργι… κὸν πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου, καὶ διὰ ταύτης … σώτερον ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐπέδρασεν. Ἡ … ροὴ πρὸς τούτοις τοσούτων διαφόρων ὠθήσεων … τῷ βίῳ τοῦ φιλοσόφου, καὶ ἡ ἀδιάλειπτος … ψωσις αὐτῶν δίδει εἰς τὸ ἔργον του μοναδικὸν τ… μεγαλεῖον.

1. *Ἡ περὶ ἰδεῶν διδασκαλία.* Ἡ περὶ τοῦ ἀ… κειμένου τούτου ζήτησις τοῦ Πλάτωνος πηγά… ἐκ βαθείας δυσαρεσκείας του πρὸς τὸ κοινωνι… περιβάλλον τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἀθηναϊκὴ δημ… κρατία ἐξοργίζει αὐτόν, καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν «π… λῶν», οἵτινες ἄνευ σοβαρότητος καὶ φρονήσε… ἀποφασίζουσι περὶ τῶν σπουδαιοτάτων πραγ… των μετὰ ἀμφιταλαντευομένην ψυχικὴν διάθεσι… ἀποκρύπτοντες μάλιστα εἰς τοὺς ἐρευνῶντας … πράγματα διὰ θορυβωδῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐκδηλώ… σεων τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς αὐτῶν, ἐγείρει ἰσ… ρὰν ἀγανάκτησιν παρὰ τῷ φιλοσόφῳ. Ἀλλὰ … ἀνάγκη αὕτη τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ στενοτέ… κύκλου τῶν γνωρίμων του, μεταβάλλεται διὰ … φιλόσοφον καὶ διευρύνεται εἰς γενικὸν πρόβ… παντὸς τόπου καὶ πάσης ἐποχῆς. Πᾶσα ἀνθρω… πίνη πρᾶξις, ἥτις προώρισται ἑαυτῇ μόνον … ἀρέσκῃ, ἀποδειλιᾷ δὲ τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς εἰς ἀ… τέραν τινὰ τάξιν, εἶναι κατὰ τὸν Πλάτωνα μα… καὶ διεστραμμένη. Ἐξουσιαζομένη αὕτη μόνον ἐκ … τοῦ φαινομένου, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔ… χουσα ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν, ἤ, ἂν τοῦτο γί… νηται, εἶναι μόνον ἐπίπλαστον καὶ ψευδές.

Digitized by Google

Οὕτως ὁ Πλάτων ὡς διανοητὴς ἀποχωρίζεται ὂν ἀνθρώπων καὶ καταφεύγει εἰς τὸ Πᾶν, παραιέπει τὰς πράξεις τοῦ καθημερινοῦ βίου μὲ τὸν ϑόνον καὶ τὸ μῖσος τὰ ὁποῖα συνοδεύουσιν αὐτάς, ιὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν αἰωνίαν ἐκείνην καὶ πάσης)ικίας ἀλλοτρίαν τάξιν, τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς ι ὄμματα ἡμῶν τὸ στερέωμα. Ἡ πρὸς τὴν τάξιν ιύτην σύνδεσις ἡμῶν καθιστᾷ τὸν βίον ἡμῶν εὐ)ιερον καὶ ἀληθέστερον, καθαρώτερον καὶ διορ:στερον. Εἶναι τοῦτο προσπάθεια νὰ ἐξέλθη τις ȷς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἶναι τάσις καὶ τροπὴ ς τὸ Πᾶν τ. ἔ. εἰς βίον ἀληθῆ καὶ παγκόσμιον. Ἀλλὰ ἡ νέα ζωὴ προσκόπτει ἀμέσως εἰς ἐμπό.ον τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀκατανίκητον, ὁ κόσμος ῶν αἰσθήσεων διεσαλεύθη διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ ελύθη, κυρίως δὲ ἀνεγνωρίσθη σαφῶς ἡ ἀδιάκο)ς αὐτοῦ μεταβολὴ καὶ ὁ ἀκανόνιστος αὐτοῦ)ῦς. Οὕτω λοιπὸν οὗτος δὲν δύναται νὰ παράςῃ ἀληθὲς στήριγμα εἰς τὸν βίον ἡμῶν καὶ εἰς ὰς τάσεις του. Ἐὰν κατὰ ταῦτα τὸ κράτος ῶν αἰσθήσεων ἀποτελῇ τὸν μοναδικὸν κόσμον,)τε ἡ τροπὴ πρὸς τὸ Πᾶν δὲν δύναται νὰ παάσχῃ εἰς τὸν βίον σταθερότητα. Ἀλλὰ μήπως εἶιι δυνατὸν παρὰ τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ὑπὲρ)ῦτον νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἄλλη τις πραγματικότης ἢ ραγματικὸς κόσμος; Ἡ περὶ τοῦ συλλογίζεσθαι ιὶ περὶ τῶν ἐννοιῶν διδασκαλία τοῦ Σωκράτους, χεν ἤδη τοιούτους τινὰς ὁρίζοντας διανοίξει. Ἐν ιῖς ἐννοίαις ἀνευρίσκετο πάντοτε διαρκές τι καὶ όνιμον καὶ γενικῶς ἰσχῦον, ἀπέναντι τῶν διαφόων καὶ κυμαινομένων γνωμῶν ἢ ἀντιλήψεων. Ὁ ωκράτης βεβαίως περιώριζε τοῦτο μόνον ἐντὸς τοῦ ύκλου τῶν ἰδίων ἡμῶν σκέψεων. Ἀλλ' ὁ Πλάτων ὁ ζων τὸ πνεῦμά του ἐστραμμένον μᾶλλον πρὸς ὸ μακρινὸν καὶ παγκόσμιον, προχωρεῖ καὶ εἰς)ῦτο πολὺ περαιτέρω. Ἡ ἔννοια κατὰ τὸν Πλάωνα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀληθής, δὲν δύναται ὰ ἔχῃ λόγον τινὰ ἐὰν μὴ ὑπερβαίνουσα τὰ ἀνρώπινα ὅρια ἀποδίδῃ ἢ ἀνταποκρίνηται εἰς πραματικότητά τινα.

Τοῦτο ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸν τρόπον)ῦ συλλογίζεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, στις δὲν χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ κόσμου, ὐδὲ ἀντιτάσσει ἐκεῖνον εἰς τοῦτον, ἀλλὰ συνδέει ὸν ἄνθρωπον στενῶς πρὸς τὸν κόσμον, τὴν δρᾶιν πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐν τῷ ψυχικῷ λοιπὸν βίῳ νευρίσκει ἀνακοίνωσίν τινα περὶ τῶν πραγμάτων.) μικρὸς βίος ἐνταῦθα ἀκολουθεῖ τὸν μέγαν, ιότι ὡς ὁ Πλάτων λέγει (Φίληβ. 29, β ἑξ.), δὲν νάπτεται τὸ πῦρ τοῦ παντὸς οὐδὲ συντηρεῖται)ῦτο ἐκ τοῦ ἐν ἡμῖν πυρός, ἀλλὰ ἐξ ἐκείνου τοῦ υρὸς παραλαμβάνει τοῦτο τὸ πῦρ παντὸς ζῶντος ῶν ζώντων ὅ,τι ἔχῃ. Ἀφοῦ δὲ ἐξαρτώμεθα τόσον ολὺ ἐκ τῶν πραγμάτων, καὶ ἡ ψυχὴ χρεωστεῖ τὸ εριεχόμενον αὐτῆς εἰς τὸ Πᾶν, κατ' ἀνάγκην τότε κ τοῦ μικροῦ κόσμου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὴν ὕπαρξιν τοῦ μεγάλου. Ὁ Πλάτων ἐπρέσβευεν ρισμένως ὅτι ἀπέναντι ἢ ἐκτὸς τῶν ταλαντευομέων γνωμῶν, ὑπάρχει γνῶσίς τις περιέχουσα σταθεὰς ἐννοίας. Ἀσφαλῶς λοιπὸν θὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ Ιαντὶ πραγματικοτης τις ἀμετάβλητος, μὴ προσπίτουσα εἰς τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις, κόσμος τις εγάλων ἐννοιῶν ἐπέκεινα τοῦ ἀσταθοῦς καὶ ῥέονος κόσμου τῶν αἰσθήσεων.

Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἔρχεται ὁ Πλάτων εἰς τὸ ύριον σημεῖον, εἰς τὸν πυρῆνα οὕτως εἰπεῖν, τῆς ιλοσοφικῆς αὐτοῦ διανοήσεως, τὴν περὶ «ἰδεῶν» εωρίαν, ἥτις διαφαίνεται εἰς ὅλα τὰ συγγράμματά του καὶ χαρακτηρίζεται ὡς τὸ αἰώνιον ζήτημά του «τὰ θρυλούμενα ἀεὶ» (Φαίδ. 76). Εἰς τὴν εωρίαν ταύτην καταλήγουσι τὰ ἠθικά, πολιτικὰ αὶ ἀνθρωπολογικὰ ζητήματα τῶν περισσοτέρων ιαλόγων του, διότι αὕτη δίδει τὴν κλεῖδα τοῦ κάστοτε προβλήματος Ἡ λέξις ἰδέα σημαίνουσα ρχικῶς ἐξωτερικὴν ὄψιν, εἰκόνα, μορφήν, καὶ εὔρηστος οὖσα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ πρὸ τοῦ Πλάωνος, προσλαμβάνει δι' αὐτοῦ ἔκτοτε εἰδικὴν ἢ εχνικὴν τινα σημασίαν, δηλοῦσα τὸ ἀντίστοιχον ῆς ἐννοίας ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πραγμάτων τουτέτιν ὕπαρξίν τινα περιέχουσαν οὐσίαν ἀμετάβλητον καὶ μόνον εἰς τὴν διανόησιν προσιτήν.

Ἡ λέξις ἰδέα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μορφή, τύος εὑρίσκεται ἤδη παρὰ τῷ Ἀναξαγόρᾳ καὶ Δηιοκρίτῳ (ὅστις τὰ ἄτομα ἐχαρακτήριζεν ὡς ἰδέας). Ἰδέα (εἶδος) εἰς τοὺς πρώτους διαλόγους τοῦ Πλάωνος δηλοῖ μόνον τὴν κοινὴν ὄψιν καὶ διαμόρωσιν τῶν ὑπὸ μίαν ἔννοιαν συλλαμβανομένων αθ' ἕκαστα ἀντικειμένων. Ἡ λέξις περιέχει τὴν ἰκονικὴν δήλωσιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας. Ἐκ τῆς καθαρῶς λογικῆς ταύτης σημασίας ἀναραίνεται ἀπὸ τοῦ «Συμποσίου» καὶ ἑξῆς (ἀποδεδειμένως τοῦτο) ἡ ὀντολογικὴ ἢ μεταφυσικὴ αὐτῆς ημασία. Ἡ ἔννοια ἢ ἡ παράστασις αὕτη προσαμβάνει οὕτω ὑπόστασιν, ἐξ ἁπλοῦ γεννήματος ῶν ἐννοιῶν γίνεται πραγματικὴ οὐσία, εἰς ἣν ὀφείουσι τὸν ὁρισμὸν τῆς οὐσίας αὐτῶν τὰ ἀντικείιενα τὰ ὑπ' αὐτὴν ὑπαγόμενα. Ἡ οὕτω λοιπὸν ἰς αὐτοτελῆ ὕπαρξιν καὶ ὑπόστασιν ἀναχθεῖσα ννοια εἶναι ἡ ἰδέα. Ἀντὶ τῆς ἑνότητος τῆς ἐνοίας, ὑφ' ἣν ὑπήγοντο τὰ καθ' ἕκαστον πολλά, ἰσάγεται οὕτω ἡ ἀντικειμενικῶς πραγματικὴ νότης, ἥτις ἑκάστοτε ἀπονέμει εἰς τὰ πολλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν αὐτῶν. Ὁ πλατωνικὸς Ξενοκράτης ὁρίζει αὐτὴν ὡς τὴν «αἰτίαν παραδειγματικὴν τῶν κατὰ φύσιν ἀεὶ συνεστώτων». Ἡ ἰδέα λοιπὸν δὲν εἶναι ὑποκειμενικὴ ἔννοια («λόγος») ἀλλὰ ὑφίσταται καθ' ἑαυτὴν καὶ ἔχει οὐσίαν («αὐτὸ καθ' αὑτὸ μεθ' αὑτοῦ» Συμπόσ. 211). Αἱ ἰδέαι εἶναι τὰ ἀρχέτυπα καὶ ὑποδείγματα ὅλων τῶν πραγμάτων («παραδείγματα»), τὰ πράγματα εἶναι τὰ φαινόμενα ἢ ἀπομιμήσεις αὐτῶν («μιμήσεις») μετέχουσι δὲ μόνον («μέθεξις») τῶν ἰδεῶν.

Αἱ ἰδέαι εὑρίσκονται κεχωρισμέναι («χωρὶς») τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, εὑρισκόμεναι «ἐν ὑπερουρανίῳ τόπῳ». «Τὰ μὲν εἴδη ταῦτα ὥσπερ παραδείγματα ἑστάναι ἐν τῇ φύσει, τὰ δὲ ἄλλα τούτοις ἐοικέναι καὶ εἶναι ὁμοιώματα· καὶ ἡ μέθεξις αὕτη τοῖς ἄλλοις γίγνεσθαι τῶν εἰδῶν οὐκ ἄλλη τις ἢ εἰκασθῆναι αὐτοῖς» (Παρμενίδ. 132). Αἱ ἰδέαι ὑπάρχουσιν αἰωνίως, ἀμετάβλητοι, ἄφθαρτοι, οὐχὶ ἀντιληπταὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων («ἀναίσθητοι» Τίμ. 51), νοηταὶ μόνον («νοούμενα· τὰς δὲ ἰδέας νοεῖσθαι μὲν ὁρᾶσθαι δ' οὔ» Πολιτ. 507.—«κατὰ ταῦτα εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο πως ἰόν, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν» Τιμ. 52). Τὰς ἰδέας ταύτας ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δύναται νὰ συλλάβῃ «ἁπτόμενος» ἢ «ἐφαπτόμενος» αὐτῶν (Πολιτείας 508, α ἑξ.). Τοιαῦται ἰδέαι ὑπάρχουσι περὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως καὶ τέχνης (τραπεζῶν, κλινῶν κτλ.), περὶ πάντων τῶν καλῶν καὶ κακῶν, ὡραίων καὶ ἀσχήμων πραγμάτων («εἶδος γάρ πού τι ἓν ἕκαστον εἰώθαμεν τίθεσθαι περὶ ἕκαστα τὰ πολλά, οἷς ταὐτὸν ὄνομα ἐπιφέρομεν» Πολιτ. 596, ἰδὲ καὶ Παρμενίδ. 130, Θεαίτ. 186, a). Αἱ ἰδέαι αὗται ἔχουσιν ἐνέργειαν, ζωὴν καὶ φρόνησιν (Θεαίτ., Φαίδων, Φίληβος). Εἶναι γνωστὸν τὸ ἐν τῷ «Σοφιστῇ» περίφημον χωρίον (248, e) ἔνθα ἀποδίδεται εἰς τὰς ἰδέας ζωὴ καὶ πνεῦμα· εἶναι δυνατόν ποτε, λέγεται ἐκεῖ, νὰ πεισθῶμεν εὐκόλως ὅτι κίνησις, ψυχὴ καὶ φρόνησις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑπάρχον («τῷ παντελῶς ὄντι»), καὶ ὅτι αὐτὸ δὲν ζῇ καὶ δὲν σκέπτεται («φρονῇ»), ἀλλὰ στερούμενον νοῦ ἵσταται μόνον ἀκίνητον, σεμνὸν καὶ ἅγιον; Αἱ ἰδέαι ὑποτάσσονται εἰς ἀλλήλας, ὡς ὑποτάσσονται ἀλλήλαις αἱ λογικαὶ τῶν ἐννοιῶν σχέσεις. Ὅλαι δὲ αἱ ἰδέαι ὑποτάσσονται εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῶν, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἥτις ὡς τελικὴ αἰτία («οὗ ἕνεκα» Φίληβ. 54) εἶναι ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ εἶναι καὶ τῆς γνώσεως (Πολιτ. 508), καὶ ὡς θεότης τὰ πάντα ὁδηγεῖ καὶ κανονίζει. Ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» (597) λέγεται ὅτι αἱ ἰδέαι εἶναι θεῖαι ἔννοιαι, διακρίνονται ἐκεῖ π. χ. προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τῆς κλίνης τριτταὶ κλῖναι· «μία μὲν ἡ ἐν τῇ φύσει οὖσα, ἣν φαῖμεν ἄν, ὡς ἐγῷμαι, θεὸν ἐργάσασθαι», ἡ ἄλλη ἣν ὁ κλινοποιὸς κατασκευάζει, εἶναι λοιπὸν ἡ αἰσθητὴ αὐτῆς εἰκών, καὶ τρίτη ἣν ἡ τέχνη («ὁ ζωγράφος») παριστᾷ «τρεῖς οὗτοι ἐπιστάται τρισὶν εἴδεσι κλινῶν». Ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν διδασκαλία ἰσχυροποιεῖ καὶ καθιστᾷ ἀντικειμενικὰς τὰς ἡμετέρας ἐννοίας, τολμηρὰ λογικὴ φαντασία μεταφέρει ταύτας πέρα τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὸ Πᾶν, καὶ σωματοποιεῖ αὐτὰς εἰς αὐτοτελεῖ μεγέθη. Ὁ διανοητικὸς δὲ κόσμος, ὅστις οὕτω συνίσταται, θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς δεσπόζων πάσης πραγματικότητος καὶ ὡς φορεὺς τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς κόσμου. Τοῦτο εἶναι μεγίστη ἀνατροπὴ καὶ ἀξιολογικὴ μεταβολή. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δὲν ἀναφέρει ἄλλην μεγαλυτέραν. Ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων, μέχρι τοῦδε ἡ ἀσφαλὴς κοιτὶς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπομακρύνεται οὕτω καὶ ὡς Πρῶτον, Βέβαιον καὶ ἀμέσως Παρὸν θεωρεῖται κόσμός τις προσιτὸς μόνον εἰς τὴν διανόησιν. Ἡ ἐγγύτης καὶ γνωριμότης τῶν πραγμάτων μετρεῖται τώρα οὐχὶ κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν αἰσθήσεων ἀλλὰ κατὰ τὴν διανοητικὴν διαφάνειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ αἰσθητικὴ ὕπαρξις, ἡ ἐντὸς χώρου περιεχομένη, δὲν δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς καθαρὰς ἐννοίας, μένει παρ' ὅλην τὴν ἐκδηλότητα αὐτῆς ἐν θολῇ καὶ σκοτεινῇ ὑπάρξει, ἐνῷ αἱ ἰδέαι δύνανται εὐκόλως νὰ διαφωτισθῶσι καὶ φανῶσι. Κατὰ τὴν τοιαύτην μετατροπὴν ἡ μὲν ψυχὴ ἡμῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ οὐσίαν, τὸ δὲ σῶμα εἶναι ἁπλῶς ἐξάρτημα, καὶ αὐτὸ τοῦτο ξένον τι καὶ κατώτερον. Δέον λοιπὸν διαρκῶς νὰ τείνωμεν πρὸς τὰ ἄνευ αἰσθήσεων ἀγαθά.

Εἰς τὸν ἀνώτερον τοῦτον πνευματικὸν κόσμον δίδει ἰδιατέραν τινὰ χροιὰν ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία ἢ δύναμις τῆς γνώσεως. Μόνον ἡ γνῶσις, ὁ ὀφθαλμὸς οὗτος τοῦ πνεύματος διὰ τὸν ἀόρατον κόσμον, ὁδηγεῖ ἀπὸ τὰ φαινόμενα τῶν αἰσθήσεων εἰς τὸ βασίλειον τῆς οὐσίας. Τοῦτο δὲ τὸ βασίλειον τοῦ οὐσίαν ἔχοντος «εἶναι» θεωρεῖ ὁ Πλάτων ὡς τὸ «ἀγαθόν», τὸ καθ' ἑαυτὸ ἀξίαν ἔχον, ἐξ οὗ τὰ πάντα προέρχονται καὶ ὅπερ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὡς *ἀγαθὸν* τιμᾶται. Γεννᾷ δὲ ἰδίαν τινὰ ὅλως εἰς ἡμᾶς πίστιν ὅτι ἡ πραγματικότης ἑδράζεται ἐπὶ τῆς φρονήσεως ἡ σύμπτωσις αὕτη τοῦ οὐσιώδους πρὸς τὸ ἀγαθόν, διότι οὕτω τὰ πράγματα γίνονται ἐπὶ τοσοῦτον ἀνώτερα καὶ ὑψηλότερα ὅσον περισσότερον μετέχουσι τῆς ἀληθοῦς καὶ γνησίας οὐσίας. Ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται ὁλόκληρος ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἐσωτερικότης τοῦ βίου ἡμῶν, αὐστηρῶς δὲ τοῦ πράγματος ἐξεταζομένου ἔπρεπε νὰ ἀποτελῇ αὕτη καὶ τὸ μόνον περιεχόμενον αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἔχομεν πλήρη μεταβολήν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸν κίνδυνον ἀδρανούσης τινὸς μονομερείας. Διότι ἐὰν ὁ βίος ἀπέκλινεν ἐντελῶς πρὸς ταύτην τὴν κατεύθυνσιν, τότε ὁ πόθος πρὸς ὕπαρξίν τινα ἄνευ αἰσθήσεων καὶ ἄνευ μεταβολῆς, θὰ κατέστρεφε πᾶσαν τὴν ποικιλίαν τῆς πραγματικότητος. Ἀλλ' ὁ Πλάτων συνδυάζει τὴν ἀπαίτησιν ταύτην πρὸς σταθερὰν καὶ ἀληθινὴν ὕπαρξιν, πρὸς ἄλλο τι χαρακτηριστικὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον οὐσιῶδες, τὸν πόθον πρὸς ἀλήθειαν καὶ πρὸς ὡραιότητα. Μόνον ἡ ἕνωσις ἀμφοτέρων τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτήσεων καθιστᾷ πλήρη καὶ τελείαν τὴν περὶ ἰδεῶν διδασκαλίαν. Ἡ ἄνευ αἰσθήσεων οὐσία τῶν πραγμάτων φαίνεται συγχρόνως καὶ ὡς καθαρὰ μορφή, μορφὴ ἥτις κατὰ ἐσωτερικήν τινα δύναμιν συνέχει τὰ στοιχεῖα ἀπέναντι πάσης γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν καθ' ἕκαστα εἰδῶν, διαμένει πάντοτε αἰωνίως νέα, καὶ διαμορφοῖ πάντοτε ἐκ νέου καὶ τὴν αἰσθησιολογικὴν ὕπαρξιν. Τὴν ἐνέργειαν τοιαύτης τινὸς μορφῆς ἀνευρίσκει ὁ Πλάτων ἐν πάσῃ ἐκδηλώσει τῆς πραγματικότητος ἐν τῷ μεγάλῳ καὶ ἐν τῷ μικρῷ κόσμῳ, ἐν τῇ φύσει, ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ. Οὕτω λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ πρῶτον τὸ διανοεῖσθαι οἰκειοῦται τὸ παγκόσμιον φαινόμενον τῆς μορφῆς, καὶ συγχρόνως παρέχεται φιλοσοφικὴ αἰτιολογία τῆς ὑψηλῆς καὶ αὐστηρὰς μορφὰς ἐχούσης τέχνης, αἰτιολογία ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ συγχρόνως ἐκ τῆς μεταβολῆς ταύτης προέρχεται νέα ἐκτίμησις τῶν πραγμάτων. Ἡ μορφὴ δὲν εἶναι μόνον διαρκής, ἀλλ' εἶναι καὶ εὐάρεστος καὶ ὡραία, τὸ ἀληθῶς Ὂν ἀποδεικνύεται συγχρόνως ὡς τὸ Καλὸν καὶ Πρότυπον, ὁ κόσμος τῆς οὐσίας ὡς κόσμος τῶν ἀξιῶν. Τοῦτο παρέχει εἰς τὴν ἄμεσον πραγματικότητα συμπαθεστέραν τινὰ ὄψιν. Διότι οὕτω γίνεται αὕτη ἀποτύπωμα τοῦ τελείου ἀρχετύπου, μία διαρκὴς ἀναφορὰ εἰς τοῦτο, καὶ μία ἀδιάκοπος τάσις πρὸς τὰ ὕψη.

Ἡ ἕνωσις αὕτη ἀληθείας καὶ ὡραιότητος διατρανοῖ πίστιν εἰς τὴν παγκόσμιον δύναμιν τῆς φρονήσεως. Ἐκεῖ ἔνθα τὸ οὐσιῶδες ἰσχύει ὡς ὡραῖον καὶ ἀγαθόν, ὅπου τὰ πράγματα, ὡς ἐλέχθη, φαίνονται τόσον ὡραιότερα ὅσον μᾶλλον μετέχουσι τῆς ἀληθοῦς ὑπάρξεως, ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν ἀναντιρρήτως ὑπερέχει, ἐκεῖ τοῦτο ἐξουσιάζει τὸν κόσμον. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει θέσις διὰ ῥιζικὸν κακόν, διὰ παραλύουσαν ἔμφυτον πονηρίαν. Καθ' ὅλην τὴν ζωήν του ὁ Πλάτων ἐπρέσβευεν ὅτι οὐδεὶς ποιεῖ ἑκὼν τὸ κακὸν (Τίμ. 86, d «κακὸς ἑκὼν οὐδείς, διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίγνεται κακός»). Ὅσον καὶ ἂν τὸ ταπεινὸν καταβιβάζει καὶ παραμορφώνει, δὲν δύναται ὅμως νὰ διαστρέψῃ καὶ νὰ ἀφανίσῃ. Μὲ τοιαύτην τινὰ μεταβολὴν ἐξευγενίζεται καὶ αἰτιολογεῖται ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν ζωήν, καὶ ἐκδηλοῦται χαρά τις τῆς ψυχῆς ἐν μέσῳ πάντων τῶν κινδύνων καὶ ἀγώνων.

Τὴν σημασίαν τῶν Ἰδεῶν διὰ τὴν σύνδεσιν τοῦ φυσικοῦ πρὸς τὸν ἠθικὸν κόρμον διεῖδεν ὁ Πλάτων πλήρως καὶ ἔδωκε πρὸς τοῦτο ὁρισμούς τινας. Αἱ Ἰδέαι εἶναι ἠθικαὶ καὶ μεταφυσικαὶ ἔννοιαι, εἶναι τὸ τέλειον, τὸ Ὄν, τὸ κέντρον καὶ ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ. «Μέθεξις» ἐξ αὐτῶν δίδει ὕπαρξιν καὶ τελειότητα συγχρόνως. Αἰτία τῆς ὑπάρξεως εἶναι μέθεξις ἢ κοινότης τις πρὸς τὸ πρότυπον, ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ πρότυπον εἶναι καθῆκον ἡμῶν. Ἐν τοῖς «Νόμοις» καλοῦνται (645, α) ἡ ἐν τῇ ψυχῇ «χρυσῆ ἀγωγὴ τοῦ λογισμοῦ», τὰ «εἴδη» καὶ «ἤθη» συνδέονται πρὸς ἄλληλα, (Πολιτ. 435, β) κατὰ προτίμησιν δὲ ἀναφέρονται αἱ ἀρεταὶ ἵνα διασαφηνηθῇ ἡ οὐσία τῶν «Ἰδεῶν». Αἱ Ἰδέαι εἶναι συγχρόνως, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐλέχθη, ἀγαθά, ὁ δὲ Θεὸς εἶναι τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ διδαχθῇ, τὸ «μέγιστον μάθημα» (Πολιτ. 505). Αἱ Ἰδέαι πρὸς τούτοις εἶναι καὶ σκοποί, ἔσχατοι λόγοι, οὕτω δὲ ἔχομεν καὶ νέον σύνδεσμον τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς. Ἐν τῷ «Φαίδωνι» λέγεται πρὸς ἀντίκρουσιν γνωμῶν τοῦ Ἀναξαγόρου (97, c) περιοριζομένου ἁπλῶς εἰς τὰς ἐνεργούσας αἰτίας ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ κόσμου ἀπαιτεῖ πανταχοῦ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀρίστου «ἐκ δὲ δὴ τοῦ λόγου τούτου οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ καὶ περὶ ἐκείνου καὶ περὶ ἄλλων, ἀλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον». «Τὸ εἶδος τῆς αἰτίας» ἀναφέρεται εἶτα εἰς τὴν συμμετοχὴν (100, β «ἔρχομαι γὰρ ἐπιχειρῶν σοι ἐπιδείξασθαι τῆς αἰτίας τὸ εἶδος ὃ πεπραγμάτευμαι καὶ εἶμι πάλιν ἐπ' ἐκεῖνα τὰ πολυθρύλητα καὶ ἄρχομαι ἀπ' ἐκείνων, ὑποθέμενος εἶναί τι καλὸν αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ ἀγαθὸν καὶ μέγα καὶ τἆλλα πάντα—φαίνεται γάρ μοι, εἴ τί ἐστιν ἄλλο καλόν, οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο καλὸν εἶναι ἢ διότι μετέχει ἐκείνου τοῦ καλοῦ· καὶ πάντα δὴ οὕτως λέγω»). Τὸ ἀγαθὸν ὡς θεία δύναμις δύναται μόνον «ξυνδεῖν καὶ συνέχειν» (99, c). Πᾶσα γένεσις ἀναφέρεται ὡς εἰς σκοπὸν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἢ τὸ εἶναι («τὴν γένεσιν οὐσίας ἕνεκα φῶμεν». Φίληβ. 54 α).

Εἰς τὸ περίτεχνον τοῦτο κατασκεύασμα περὶ τῶν ἰδεῶν, δυνατὸν νὰ ἀνεύρῃ τις καὶ τινας ξένας (ἀνατολικὰς) ὁμοιότητας, διότι αἱ ἰδέαι ἐν τῷ ὑπερουρανίῳ ἐκείνῳ τόπῳ των δὲν εἶναι μόνον ἁπλᾶ ἀπει-

Digitized by Google

κάσματα οὐσίας, ἀλλὰ οὐσίαι, δαιμόνια πνεύματα, οἱ Feruer τῶν ψυχῶν ἐκ τῆς θέας τῶν ὁποίων αὗται λαμβάνουσι ζωὴν καὶ δύναμιν. Πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ταύτας δοξασίας περὶ πνευμάτων ὁμοιάζουσι καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ ἰδέαι οἱονεὶ φέγγουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τῷ «Φαίδρῳ» λέγεται 255, c) ὅτι ἐὰν ψυχή τις ἐν τῇ προϋπάρξει αὐτῆς ἔχῃ πληρώσει ἑαυτὴν μὲ τὴν αἰωνίαν ὡραιότητα, προσκτᾶται ἀνταύγειάν τινα ταύτης ἥτις προσέρχεται αὐτῇ ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἐρώμενος καὶ αὐξάνει εἰς αὐτὴν τὰς πτέρυγας δι' ὧν δύναται νὰ πετάξῃ εἰς τὴν αἰωνίαν πατρίδα εἶναι τοῦτο συνοδία τις ἐκ τῶν ὑπερκοσμίων, ἀληθὴς ἀντανάκλασις τοῦ ὑψίστου φωτός, ἀνώτερόν τι ἐγώ. Αἱ ἰδέαι ἔχουσι κατὰ τὸν Πλάτωνα ζωὴν καὶ πνεῦμα, δύναταί τις λοιπὸν νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι κατ' οὐσίαν ψυχαί (Σοφιστ. 248, e). Ὁ φιλόσοφος διαβλέπει τὴν ἑνότητα τῆς συνειδήσεως ἐν τούτῳ, ὅτι ὅλαι αἱ αἰσθήσεις συντρέχουσιν («ξυντείνει») εἰς μίαν ἰδέαν ἢ ψυχὴν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο. Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόλυτος συνταύτισις ἰδέας καὶ ψυχῆς. Οἱ μετὰ ταῦτα πλατωνικοὶ ἐπίστευον ὅτι αἱ ἰδέαι ὑφίστανται «ἐν τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς φαντασίαις τοῦ θεοῦ, τουτέστι τοῦ νοῦ» (*Πλούταρχ.*), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης λέγει (Μεταφ. I, 6, 15) ὅτι «τὰ εἴδη τοῦ τί ἐστιν αἴτια τοῖς ἄλλοις» (τουτέστιν εἶναι ἡ αἰτία τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων) «τοῖς δὲ εἴδεσι τὸ ἕν» δι' οὗ δηλοῦται ὅτι αὗται πηγάζουσιν ἐκ τοῦ θεοῦ. Σημειωτέον ὅτι οἱ μυστικοὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς προχωροῦσιν ἐν τῇ προσωποποιήσει τῶν ἰδεῶν ἀκόμη περισσότερον, θεωροῦντες αὐτὰς ὡς νοερὰς δυνάμεις. Ὁ Φίλων μάλιστα καλεῖ αὐτὰς δορυφορούσας δυνάμεις τοῦ θεοῦ.

Ἐὰν κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ ἔννοιαι ἢ ἰδέαι αὗται αἱ ὁποῖαι εἶναι συγχρόνως καὶ αἱ ὕψισται ἀξίαι, χαρακτηρισθῶσιν ὡς τὸ ἀληθῶς ὄν, δίδουσιν εἰς τὴν ταλαντευομένην ἐν τῷ φαινομένῳ γένεσιν τοῦ αἰσθητοῦ τριπλοῦν τι τέλος. Πρῶτον μὲν παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς ἀσφαλῆ γνῶσιν, ἥτις δὲν ἀναλύεται, ὡς ἡ ἐμπειρικὴ γνῶσις, εἰς τὴν ἀντίθετόν της. Ὡς τοιαῦται εἶναι τόσον ἀσφαλεῖς ὅσον τὰ ἀξιώματα τῶν μαθηματικῶν. Ὡς ὕψισται ἀξίαι εἶναι τὰ ὕπατα κατευθυντικὰ σημεῖα τοῦ πράττειν, σκοποὶ ἀναντιρρήτως μέγα κῦρος ἔχοντες, καὶ αἴροντες τὸ ἠθικὸν ἀπὸ τῶν ὁρμῶν τοῦ αἰσθητοῦ. Καὶ τρίτον τέλος εἶναι ὅτι αὗται ἀποτελοῦσι τοὺς κανόνας δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Ταῦτα μὲ τὰς ἀδιαλείπτως κυμαινομένας ἰδιότητας αὐτῶν ζητοῦσι νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς τὰς ἰδέας, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κατορθώνωσι τοῦτο. Ὁ πνευματικὸς κόσμος τίθεται ἐνταῦθα ὑπὲρ τὸν ἐμπειρικὸν κόσμον ὡς ἰδεώδης εἰκών. Γιγνώσκειν, πράττειν καὶ εἶναι, εὑρίσκουσι διὰ τούτων τὴν τελειοποίησίν των.

Ἡ δόξα τοῦ Πλάτωνος συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίαν του. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν καὶ θαυμαστῶν αὐτοῦ θεωροῦσι τὰς Ἰδέας ὡς κατὰ βάθος οὐδὲν ἄλλο οὔσας ἢ γέννημά τι τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ φύσεως, ὡς προϊὸν τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ θεωρίας, ὡς ὑψηλὰ μὲν ἀλλὰ φανταστικὰ ἀραβουργήματα περὶ τὴν εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ὡς πλάσματα αἰωρούμενα καὶ ἐξαφανιζόμενα ἐν τῷ ὁρίζοντι τῆς πραγματικότητος. Ἀλλὰ πραγματικῶς αἱ ἰδέαι εἶναί τι ἀνώτερον τούτων, καὶ ὁ Πλάτων εἶναι οὐχὶ μόνον ποιητὴς ἀλλὰ καὶ ἀρχιτέκτων, θέλων νὰ οἰκοδομήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον οἰκοδόμημά τι ἐν ᾧ οὗτος νὰ στεγάζῃ τὰς πολυτίμους παρακαταθήκας ἃς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὸ θεῖον. Καὶ ἐάν τις τὴν περὶ ἰδεῶν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος θεωρήσῃ ὡς προβληματικήν, παρέχει ὅμως αὕτη εἰς ἡμᾶς ἀναντιρρήτως θεμελιώδη ἀλήθειαν, ἥτις δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ ἐγκαταλειφθῇ. Εἶναι τοῦτο ἡ πεποίθησις, ὅτι ὑπάρχει κράτος τι τῆς ἀληθείας πέρα τῶν ἀνθρωπίνων διαθέσεων, ὅτι αἱ ἀλήθειαι ἰσχύουσιν οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἡμετέρας συγκαταθέσεως, ἀλλὰ ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτῆς, ὅτι ἡ ἔκτασις καὶ περιοχὴ αὐτῶν εἶναι οὐράνιον ὅσον ἀνώτερον τῶν ἀνθρωπίνων γνωμῶν καὶ δυνάμεων. Ἄνευ τοιαύτης τινὸς πεποιθήσεως δὲν ὑπάρχει αὐτοτέλεια τῆς ἐπιστήμης, οὐδὲ ἐποικοδόμησις τοῦ πολιτισμοῦ. Μόνον ἐκείνη ἡ ἀνωτέρα ἀλήθεια δύναται νὰ παράγῃ νόμους καὶ κανόνας, οἵτινες ἐξυψοῦσι τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν δεσμεύοντες καὶ διευθύνοντες αὐτήν. Ὁ παραδεχόμενος τοῦτο πρέπει πάντοτε νὰ προσφεύγῃ πρὸς τὸν Πλάτωνα.

2 *Ἡ περὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου φιλοσοφία.* Ἡ πλατωνικὴ ἀντίληψις τῆς ζωῆς ὡς αὕτη ἐξάγεται ἐκ τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίας εἶναι ἁπλῆ καὶ σαφής. Ὁ πνευματικὸς βίος ἑδράζεται ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, ταύτης δὲ ἀφιστάμενος παρακμάζει καὶ καταστρέφεται. Ἐν τῇ λεπτομερεστέρᾳ του διαμορφώσει ὁ βίος οὗτος τείνει εἰς καλλιτεχνικὸν τύπον, εἰς πλαστικὴν συμμετρίαν καὶ καθαρὰν ἁρμονίαν. Οὕτω λοιπὸν ἑνώνονται τελεσφόρως ἐνταῦθα καὶ προάγουσιν ἀλλήλας αἱ δύο κύριαι κατευθύνσεις τοῦ ἑλληνικοῦ βίου: ἡ ἀπαίτησις πρὸς σαφῆ γνῶσιν καὶ πρὸς ἐξωτερικὴν ἐποπτικὴν μορφήν. Ὁ Πλάτων οὕτως ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον σημεῖον τοῦ διανοητικοῦ βίου τοῦ λαοῦ του. Ἴδιον καὶ νέον ὅλως προσθέτει ὁ φιλόσοφος τὰ μεγάλα φρονήματα ἑαυτοῦ καὶ τὴν βαρύτητα τῆς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς, αὐτὸ τοῦτο μεγαλειώδους, προσωπικότητός του. Ἐν πάσῃ ὡραιότητι καὶ ἀληθείᾳ ζητεῖ ἡ ψυχή του ὡς τελικὸν σκοπὸν τὸ ἀγαθόν, τὸ εὐγενὲς καὶ ἐξευγενίζον καὶ τὸ ἀνυψοῦν τὴν ἡμετέραν ὀντότητα. Ὁδηγὸς τοῦ βίου γίνεται ἡ ἐπιστήμη· διὰ ταύτης πρέπει πάντα νὰ γίνωνται καὶ οὐδὲν εἶναι γνήσιον καὶ ἀληθὲς ἐὰν μὴ διέλθῃ διὰ τοῦ κριτηρίου ταύτης. Μόνον ἡ φρόνησις παράγει ἀληθινὴν ἱκανότητα. Διότι αὕτη μόνον ἀπελευθεροῖ ἡμᾶς τῆς συνήθους καὶ φαινομένης μόνον ἀρετῆς, παράγει ἀληθῆ ἀρετὴν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μεταβάλλει ταύτην εἰς ἐλευθέραν πρᾶξιν αὐτοῦ. Διότι ὅ,τι συνήθως καλεῖται ἀρετὴ δὲν διακρίνεται κατ' ἀλήθειαν οὐδόλως τῶν σωματικῶν ἡμῶν δεξιοτήτων, καὶ εἶναι μᾶλλον ἀπόρροια τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀσκήσεως ἢ ἰδία ἡμῶν πρᾶξις καὶ ἀπόφασις. Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἱκανότης τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ προσῆκον εἰς αὐτὴν ἔργον («ψυχῆς ἔστιν τι ἔργον, ὃ ἄλλῳ τῶν ὄντων οὐδ' ἂν ἑνὶ πράξαις» Πολιτ. 353) καὶ πάντα ὅσα δι' αὐτῆς γίνονται ἔχουσι μεγίστην τάξιν, καὶ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ τέλος καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν (Πολιτ. 601).

Καὶ τὸ ὡραῖον πρέπει νὰ διέλθῃ διὰ τῆς σκέψεως, ἵνα ἀπελευθερωθῇ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐπὶ τῆς κατωτέρας ἡδονῆς ἑδραζομένου στοιχείου. Διότι οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβληθῇ ἐξ αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὸν ἐρεθισμὸν καὶ ἀπόλαυσιν, μόνη δὲ ἡ ἐκ τοῦ ὡραίου ἀπομάκρυνσις παντὸς σωματικοῦ ἀποδίδει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Οὕτω ἡ τάσις πρὸς τὸ καλὸν ἢ ὡραῖον ἀναφαίνεται καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, καὶ γίνεται δύναμις καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην.

Οὕτω λοιπὸν ἡ πνευματικὴ ἐργασία λαμβάνει σπουδαίαν νέαν ὤθησιν πρὸς τὰ πρόσω. Ἡ πρὸς τὸ ἀληθὲς τάσις συνδυάζεται καὶ πρός τινα ἀκμὴν καὶ ζωηρότητα, τὸ δὲ περιεχόμενον τοῦ κόσμου τῶν σκέψεων ἀποβαλὸν πᾶν τὸ ὠμῶς αἰσθητικὸν διατηρεῖ σταθερότητά τινα καὶ πραγματικότητα.

Ἡ γνῶσις ἢ τὸ γιγνώσκειν φαίνεται ὡς διαρκὴς προσήλωσις εἰς σταθερόν τι ἀντικείμενον, γεννᾶται δ' οὕτω ἡ ἔννοια πνευματικῆς τινος παρατηρήσεως ἢ ἐποπτείας, προσλαμβάνουσα καὶ περαιτέρω διαμορφοῦσα τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην καὶ ὅλως ἑλληνικὴν ἔννοιαν τῆς θεωρίας. Παρατηρεῖν ἐνταῦθα δὲν σημαίνει μόνον τὴν παθητικὴν ἀντίληψιν ξένου ἀντικειμένου, ἀλλὰ τὴν σύνδεσιν ἐνεργείας καὶ ἀντικειμένου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γεννᾶται ζωντανή τις ἐπαφὴ μετοχετεύουσα ζωὴν ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνηται ἐὰν μὴ ὑπῆρχε συγγένεια τῆς οὐσίας· διότι ὁ ὀφθαλμός μας π. χ. ἀνάγκη νὰ συγγενεύῃ πρὸς τὸν ἥλιον, ἵνα δύναται νὰ βλέπῃ ἐν τῷ ἡλίῳ πράγματα, ὁ νοῦς ἢ ἡ φρόνησις ἡμῶν πρέπει νὰ συγγενεύῃ πρὸς τὰ αἰωνίως ὑπάρχοντα, ἵνα αὕτη δύναται ἐν τῷ φωτὶ τῶν ἰδεῶν νὰ διακρίνῃ τὸ αἰώνιον.

Ὑπὸ τοιούτους τινὰς ὅρους ἡ θεωρία ἢ ἡ παρατήρησις τῆς ἀγάπης πλησιάζει πρὸς τὸν ἔρωτα. Ἡ τάσις πρὸς γνῶσιν περιέχει ζήτησίν τινα τοῦ κατ' οὐσίαν συγγενοῦς· μόνον ἐν τοιούτῳ τινὶ συνδυασμῷ, μόνον ἐν ἀμοιβαίᾳ ἐμψυχώσει δύναται ὄν τι, τὸ ὁποῖον τείνει πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του καὶ νὰ τύχῃ τῆς αἰωνιότητος. Οὕτω ἡ ζήτησις καταντᾷ πνευματικὴ δημιουργία. Νοῦς καὶ ἀλήθεια δὲν προσέρχονται ἕτοιμα πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ γεννῶνται διὰ τῆς ἐπαφῆς τῆς τάσεως ἢ ζητήσεως ἡμῶν πρὸς τὸν νοῦν τοῦ Παντός. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ὡς αὕτη διανοίγεται οὕτω εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἐμφυτεύεται ἡ τέχνη τῆς ζητήσεως ἢ ἐρεύνης, καὶ ἐπισφραγίζεται στενὴ συμμαχία ἀληθείας καὶ ὡραιότητος.

Ὅπως δὲ τὸ ὡραῖον οὕτω καὶ τὸ ἀγαθὸν συνδέεται στενώτατα πρὸς τὴν ζήτησιν. Διὰ τὸν Πλάτωνα ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι μόνον θεωρία τις κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἔννοιαν, ἀλλὰ ἀνέγερσις τῆς ὅλης δυνάμεως ἢ οὐσίας ἡμῶν, ἀνύψωσίς τις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ φαινόμενα ἐξωτερικῶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀφύπνισίς τις ἀπὸ τοῦ ὕπνου τοῦ καθημέραν βίου καὶ ἀποβολὴ πάσης ὑλικότητος ἢ φιληδονίας. Ἡ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τάσις γίνεται ἄμεσός τις ἠθικὴ πρᾶξις. Διότι εἶναι ἡ ὁρμὴ τῆς φιλαληθείας, ἥτις ἀποκρούει τὰ φαινόμενα καὶ ζητεῖ μόνον τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν. Κατὰ τοῦτο δὲ ἀληθὲς καὶ καλὸν εἶναι συνόμοια καὶ ἀνήκουσιν εἰς ἄλληλα, καθόσον τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν εἶναι ἀναλλοίωτον, τὸ ἀναλλοίωτον δὲ τοῦτο μόνον ἡ ζήτησις ἢ ἔρευνα διανοίγει εἰς ἡμᾶς.

Ἐσωτερικωτέρα εἶναι ἡ σύνδεσις ἀγαθοῦ καὶ ὡραίου. Τὸ καλὸν ἢ ὡραῖον ἀντιλαμβάνεται ὁ Πλάτων οὕτως, ὥστε καὶ ἐν αὐτῷ δεικνύεται ἀληθὲς τέκνον τοῦ λαοῦ του καὶ τῶν χρόνων του. Διότι δίδει φιλοσοφικὴν διατύπωσιν τοῦ κλασσικῶς ὡραίου, τὸ ὁποῖον τότε εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς τελειότητός του. Τὸ καλὸν εἶναι ἐνταῦθα μᾶλλον πλαστικῆς φύσεως ἀπαιτεῖ αὐστηρὸν χωρισμὸν πάσης ποικιλίας, σαφῆ ἀνάπτυξιν παντὸς μέρους, καὶ ἰσχυρὰν σύλληψιν καὶ κεφαλαίωσιν πρὸς τὸ ὅλον. Ἐκεῖ ἔνθα ἐπιζητεῖ τις ἓν ὅλον, ἐκεῖ πρέπει τὰ μέρη νὰ φεύγωσιν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ χάους, ἕκαστον νὰ ἀναλαμβάνῃ ἰδιαίτερόν τι καθῆκον ἢ ἔργον, καὶ νὰ διαφυλάττῃ ἐπακριβῶς τὰ ὅριά του πρὸς τὰ ἄλλα μέρη. Εἶτα δὲ ἡ ποικιλία αὕτη πρέπει νὰ τακτοποιῆται, νὰ διαβαθμίζηται καὶ νὰ καταλήγῃ εἰς περίτεχνόν τι ἔργον, ἢ τεχνούργημα, τοῦ ὁποίου ἡ συμμετρία καὶ ἁρμονία νὰ παρέχῃ ἁγνὴν καὶ ἐξευγενίζουσαν χαράν. Ἡ τάξις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν ἔξωθεν νὰ ἐπιβληθῇ, ἀλλὰ παρασκευάζεται ἐκ τῶν ἔσω· ἡ πρὸς τὸ καλὸν μόρφωσις πηγάζει ἐκ τοῦ ἰδίου ἡμῶν βίου καὶ τῶν τάσεών του, παρ' ὅλην δὲ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀταραξίαν του τὸ τεχνούργημα εἶναι συγχρόνως καὶ οἱονεὶ ἔμψυχός τις ὀργανισμός. Τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ ἢ ὡραίου πραγματεύεται ὁ Πλάτων κυρίως ὡς σύνδεσμον τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς τὸ ἠθικόν. Τὸ καλὸν εἶναι μέρος τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ἀγαθὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ κάλλος, συμμετρίαν καὶ ἀλήθειαν (Φιλ. 65, α). Τοιαύτη εἶναι ἡ διανοητικὴ εἰκὼν τοῦ κλασσικῶς ὡραίου, ὡραίου σταθερῶν καὶ αὐστηρῶν σχέσεων καὶ σαφοῦς συμμετρίας, ὡρισμένης καὶ διαφανοῦς μορφῆς, συγχρόνως ὅμως καὶ πλήρους ἐσωτερικῆς ζωῆς.

Τοιοῦτόν τι καλὸν ἢ ὡραῖον διακρίνει τὸ ὄμμα τοῦ ἐρευνητοῦ διὰ μέσου παντὸς θολοῦ φαινομένου, εἴτε τῷ μεγάλῳ κόσμῳ, καθὼς καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις. Πανταχοῦ προσπίπτουσιν εἰς τὸ ὄμμα τοῦτο ὅρια καὶ τάξις, συμμετρία καὶ ἁρμονία. Τοῦτο βλέπομεν εἰς τὸν οὐράνιον θόλον μὲ τὴν ἀμετάβλητον ἐν αὐτῷ διαμονὴν τῶν ἄστρων παρ' ὅλην τὴν ἀδιάλειπτον αὐτῶν ταχύτητα, τοῦτο βλέπομεν ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ συναρμογῇ τῆς φύσεως, συναρμογῇ ἣν ὁ Πλάτων διατάσσει κατ' αὐστηρῶς μαθηματικὰς σχέσεις. Ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ εὑρίσκεται ἐν ἀσφαλεῖ ἐνεργείᾳ, τοῦτο παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ γίνεται ἀπαίτησις καὶ πρᾶξις. Ἡ σπουδαιοτέρα πασῶν τῶν ἁρμονιῶν, εἶναι ἡ ἁρμονία τῆς ζωῆς, πρὸς ἣν κατ' ἐξοχὴν ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις φέρεται, καὶ ἧς τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιδιώκει. Καὶ ἡ ἰδία ἡμῶν οὐσία μὲ τὰς πολλὰς αὐτῆς ὁρμὰς ἔχει ὅρια φυσικὰ καὶ τάξιν. Ἀλλὰ πρὸς πλήρη ἐμψύχωσιν τῆς ποικιλίας ταύτης καὶ ἀποκατάστασιν τῆς συμμετρίας ὑπάρχει ἀνάγκη ἰδίας ἡμῶν ἐργασίας, ἥτις μόνον ἐξ ὀρθῆς γνώμης ἢ φρονήσεως δύναται νὰ προέλθῃ. Διὰ τῆς βοηθείας τῆς φρονήσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ κατανικήσωμεν τὴν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν τῶν ὁρμῶν, νὰ διαμορφώσωμεν πᾶσαν τὴν δύναμιν ἥτις ἐνυπάρχει ἐν ἡμῖν, νὰ διαχωρίσωμεν αὐστηρῶς τὴν ἐν τῇ δυνάμει ταύτῃ εὑρισκομένην ποικιλίαν, καὶ τέλος νὰ συνενώσωμεν εἰς ἓν καλῶς συνηρμοσμένον ἔργον τῆς ζωῆς ἡμῶν πάντα τὰ κατορθώματα καὶ ἐπιτεύγματα ἡμῶν. Πᾶν τὸ ἀπεριόριστον καὶ ἀόριστον ἐνταῦθα ἀπαγορεύεται, πᾶσα κίνησις ἀποβλέπει εἰς ἕνα σταθερὸν σκοπόν, διότι καὶ αἱ δυνάμεις δὲν δύνανται νὰ αὐξάνωνται ἀτελευτήτως. Ἐὰν ἕκαστος ἐν ᾧ ἐτάχθη ἐκτελῇ τὸ ἴδιον ἔργον του, τότε εὐημερεῖ καὶ τὸ ὅλον, καὶ ἡ ζωὴ γίνεται ὡραία καὶ παρέχει εἰς ἡμᾶς ἀληθῆ χαράν. Εἰς τοιαύτην τινὰ πεποίθησιν ἀντιστοιχεῖ ἰδανικόν τι ἰδανικὸν παιδείας. Ὁ ἄνθρωπος ἂς μὴ θέλῃ νὰ μορφώνηται καὶ ἐκπαιδεύηται δι' ὅλα καὶ πάντα νὰ πράττῃ, ἀλλὰ ἂς ἀποβλέπῃ εἰς ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν καὶ εἰς τοῦτον ἂς ἀφιερώνῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις. Ἀσυγκρίτως καλύτερον εἶναι νὰ ἐκτελῇ τις ἓν μόνον ἔργον ἀλλὰ καλῶς, ἢ νὰ πράττῃ πολλὰ ἀνεπαρκῶς. Ἄγνοια εἶναι καλυτέρα τῆς πολυμαθείας. Καὶ οὕτως ἔχομεν ἀριστοκρατικόν τι εἶδος παιδείας καὶ μορφώσεως, ἐν ἰσχυρᾷ καὶ συνειδητῇ ἀντιθέσει πρὸς τὴν δημοκρατικὴν ἀπαίτησιν τῆς μορφώσεως πάντων διὰ πάντα, μορφώσεως λοιπὸν ὅσον τὸ δυνατὸν πολυμεροῦς καὶ ὁμοιομόρφου.

Γινομένης λοιπὸν οὕτω τῆς ἁρμονίας τῆς ζωῆς ἡμετέρου ἔργου διὰ τῆς προσαγωγῆς εἰς αὐτὴν τῆς ἡμετέρας βουλήσεως καὶ διαθέσεως, προάγεται αὕτη εἰς ἠθικὸν ἔργον, εἰς τὴν ἀρετὴν τουτέστι τῆς δικαιοσύνης. Ἐκεῖνο δηλαδὴ εἶναι τὸ δίκαιον, ὅπερ ποιεῖ ἵνα τις τὸ ἑαυτοῦ ποιῇ καὶ εἰς τὸν ἄλλον δίδῃ τὸ ἰδικόν του. Ἀντὶ νὰ ἰδιοποιῆται ξένα, ἀφιεροῦται μόνον εἰς τὸ ἔργον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φύσις καὶ τύχη προώρισαν δι' αὐτόν. Ἡ δικαιοσύνη κατὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ εἰς τὴν ἰδίαν βούλησιν προσληφθεῖσα ἁρμονία, καὶ ὡς τοιαύτη γίνεται διὰ τὸν διανοητήν, ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὸν ἴδιον λαόν του, ἡ κεντρικὴ ἔννοια τοῦ ἠθικοῦ βίου, ἡ καθολικὴ ἀρετὴ («ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι» Θέογνις). Πέραν τῶν ἀνθρωπίνων ὁρίων ἐνεργεῖ αὕτη ὡς ἠθικὴ ἐν τῷ κόσμῳ τάξις: πρὸς τὰς πράξεις μας τέλος ἀντιστοιχεῖ καὶ ἡ ἡμετέρα τύχη ἢ διάθεσις· θᾶττον ἢ βραδύτερον, ἐὰν μὴ ἐν τούτῳ ἀλλ' ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ θὰ λάβῃ τὸ ἀγαθὸν τὴν ἀμοιβήν του καὶ τὸ κακὸν τὴν τιμωρίαν του.

Ἐὰν λοιπὸν κατὰ ταῦτα συνίσταται ἡ ἀρετὴ εἰς τὴν ἐμψύχωσιν καὶ ἁρμονικὴν διαμόρφωσιν τῆς ἰδίας ἡμῶν οὐσίας, τότε ἡ τάσις πρὸς ταῦτα γίνεται διαρκὴς ἐπασχόλησις πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν ἡμῶν βίον, ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῆς πιέσεως τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ πίεσις αὕτη βαρ-

Digitized by Google

ει λίαν τοὺς λαοὺς τοῦ Νότου, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα νεφάνησαν διάφορα ἐπιφανέστατα πρόσωπα μὲ δίαν ὅλως πορείαν, ἅτινα ἐπέφεραν μεγάλην κατὰ ούτου ἀντίδρασιν. Μὲ τὴν ἐσωτερικοποίησιν, οὕως εἰπεῖν, τοῦ ἔργου τούτου γεννᾶται ὡς κύριος κοπὸς τὸ νὰ ἀρέσκῃ τις πρωτίστως εἰς ἑαυτὸν αὶ οὐχὶ εἰς ἄλλους, οὐχὶ τὸ νὰ φαίνηταί τις καλός, λλὰ ὄντως νὰ εἶναι. Ἡ μεταστροφὴ αὕτη πρὸς ὸ ἴδιον ἡμῶν εἶναι, καθιστᾷ τὸν βίον ὄντως αὐτοελῆ καὶ ἀληθινόν, καὶ διανοίγει εἰς αὐτὸν ἀσυγρίτως ἀνωτέραν εὐτυχίαν καὶ γνησίαν χαράν. Ὁ Ιλάτων, φύσις ἰσχυρὰ καὶ θαρραλέα δὲν παραιεῖται οὐδαμῶς τῆς εὐτυχίας, ἀλλὰ ζητεῖ αὐτὴν ὐχὶ ἐκεῖ ἔνθα οἱ πολλοὶ αὐτὴν ζητοῦσι, τουτέτιν εἰς γεγονότα καὶ ἐπιτυχίας ἐξωτερικῆς φύσεως. ητεῖ αὐτὴν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ δράσει, πρᾶγμα περ διανοίγει μέγα ἔργον τῆς ζωῆς ἐν τῇ ψυχικῇ ρεύνῃ. διότι ἐπιζητεῖται κατὰ πρῶτον ἡ ἐμψύχωις τῶν περὶ ἡμᾶς κύκλῳ εὑρισκομένων και εἶτα μεταβολὴ τῆς ὅλης ποικιλίας εἰς μίαν ἁρμονίαν. ἰς τὴν ἐπιτυχίαν τούτου συνίσταται ἡ ἐπιτυχία ἢ ποτυχία τῆς ὅλης ἡμῶν ζωῆς, καὶ συγχρόνως ἡ εὐυχία ἢ δυστυχία ἡμῶν. Διότι κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐνεργῶν διακρίνει καθαρῶς καὶ ἰσχυρῶς καὶ δόλως αἰσθάνεται τὴν ἑκάστοτε ὑπάρχουσαν ἁρονίαν ἢ δυσαρμονίαν. Οὕτω λοιπὸν ἐκδηλοῦται αφῶς ἡ πραγματικὴ τῆς ψυχῆς κατάστασις ἐν χαρᾷ λύπῃ, ἡ δὲ δικαιοσύνη παράγει συγχρόνως μετὰ ῆς ἁρμονίας αὐτῆς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἢ μακαιότητα, εὐτυχίαν ὑπερέχουσαν ἄπειρον ὅσον πάσης ἄλλης, ἡ δὲ κακία μὲ τὴν δυσαρμονίαν της αὶ τὴν διάσπασιν καὶ ἔχθραν τῆς ἰδίας ἡμῶν φύεως προξενεῖ φοβερὰν βάσανον.

Ἡ ἀδιάσπαστος αὕτη σύνδεσις δράσεως καὶ εὐαιμονίας ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην σοφίαν λαοῦ δυαμένου νὰ ζήσῃ. Εἶναι τοῦτο καὶ τὸ ἰδεῶδες τῆς λληνικῆς φιλοσοφίας, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου αὕτη ὑπερμάχησε μέχρι τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς αὐτῆς. ζατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἡ εὐδαιμονία εἶναι υσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ πράττειν, οὐχὶ δὲ τὸ λατήριον αὐτοῦ. Ἐξαφανίζεται δὲ οὕτω πᾶς μιροπρεπὴς μόχθος δι' ἀνταμοιβήν, ἐκεῖ ἔνθα τὸ γαθὸν φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀξίαν του, ἐν τῇ ἐσωερικῇ του ὡραιότητι, ἧς ἡ θέα τέρπει καὶ γοηεύει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ θεμελίωσις αὕτη τῆς εὐαιμονίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ βίῳ, σημαίνει τὴν καανίκησιν τῆς δυνάμεως τῆς τύχης ἐπὶ τοῦ ἀνθρώου. Οἱαδήποτε πενιχρότης ἢ ἀντίδρασις τῶν ἐξωερικῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ μεταάλῃ τὴν διὰ τῶν ἰδίων πράξεων δημιουργουμένην κατάστασιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἡμῶν βίου, ἡ ἀντίθεσις μάλιστα αὕτη καθιστᾷ ἰσχυροτέραν καὶ φανερωτέραν τὴν ὑπεροχὴν καὶ αὐτάρκειαν τῆς καταστάσεως ταύτης. Ὁ κακὸς εἶναι πάντοτε ἄθλιος, ἀν δὲ ἔχῃ εὐνοϊκὴν τὴν τύχην γίνεται ἀκόμη ἀθλιώτερος, ὡς δυνάμενος εὐκολώτερον νὰ κάμνῃ ὸ κακόν. Ὁ δὲ ἀγαθὸς διαβλέπει τὴν λαμπρότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ βίου εἰς πάσας τὰς υσκολίας καὶ πάθη τῆς ζωῆς. Ἐκ τοιαύτης τινὸς ιαθέσεως ὁρμώμενος ὁ Πλάτων παριστᾷ εἰς ἡμᾶς αυμασίως τὴν εἰκόνα τοῦ πάσχοντος δικαίου, ὅστις αταδιώκεται μέχρι τοῦ θανάτου του συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιφάσεως τῆς ἀδικίας, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ἐσωτερικὸν μεγαλεῖον διαλάμπει καθ' ὅλους ὑτοῦ τοὺς διωγμούς. Εἶναι εἰκών, ἥτις πλησιάζει ριστιανικὰς ἀντιλήψεις, ἀλλ' ἐξωτερικῶς μόνον, ιότι ἐν αὐτῇ διαφαίνεται ἀκριβῶς ἡ ἐσωτερικὴ πόστασις τῶν δύο κόσμων.

3. *Ἡ ἀπάρνησις καὶ κάθαρσις τοῦ κόσμου.* Ὁ Ιλάτων διακρίνει δύο κόσμους. Μεταξὺ τοῦ βαιλείου τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ τῆς ἀμέσου ὑπάρξεως πάρχει μέγα χάσμα, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ λαττώσῃ ἡ ἱστορικὴ δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου. Ὅσον τερισσότερον ὁ διανοητὴς ἐπιμένει ὡς πρὸς τὸ αὐτοελὲς καὶ ἀσύγκριτον τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, όσον πειστικώτερον βλέπει ὅτι τὰ τῆς ἀμέσου παρξεως σχηματίζουσι κόσμον ἐλάττονος ἀληθείας καὶ τελειότητος ἀπέναντι τοῦ κόσμου ἐκείνων. Τί λοιπὸν ποιητέον ἐκ τοῦ τοιούτου ἀπούμου χωρισμοῦ; Δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν ἐν τῇ δράσει ἡμῶν ἀμφοτέρους τοὺς κόσμους ἢ τρέπει νὰ ἀφιερωθῶμεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ψηλότερον; Τοῦτο μόνον φαίνεται τὸ ὀρθόν. Διότι πρὸς τί νὰ κατανέμωμεν τὰς δυνάμεις ἡμῶν ὅταν ὁ κόσμος τῆς οὐσίας ἀπαιτεῖ ὅλην ἡμῶν τὴν ἀφοσίωσιν καὶ καρτερίαν, διατὶ τὸ περὶ τὰ παροδικὰ καὶ τὰ ἀπεικάσματα διατρίβειν, ἐὰν δυνάμεθα νὰ ἀσχολώμεθα πρὸς τὰ αἰώνια καὶ ἀρχέτυπα. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Πλάτωνος καὶ ὁ πόθος κατευθύνεται πρὸς τὸ ἔχον οὐσίαν Εἶναι. Τοῦτο καὶ μόνον ἔχει αἰωνιότητα καὶ ἁπλότητα, τὰ δὲ τῶν αἰσθήσεων καταπίπτουσιν εἰς μόνον ἀπατηλὰ φαινόμενα. Οὕτω λοιπὸν τὸ σπουδαιότατον ἔργον ἡμῶν εἶναι νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὸ φαινόμενον καὶ νὰ ἀφιερωθῶμεν μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης εἰς τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἀναλλοίωτον Εἶναι. Ἔχομεν λοιπὸν πρὸ ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐγκατάλειψιν καὶ ἄρνησιν τῶν ἐγκοσμίων.

Ἐκ τοῦ ὕψους τούτου φαίνεται καταφανῶς ἡ μηδαμινότης καὶ φαινομενικότης τοῦ βίου, ὃν ζῶμεν. Δὲν εἶναι μόνον ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἐλλιπής, ἀλλὰ καὶ ἐν συνόλῳ μέχρι τῶν ριζῶν αὐτοῦ ἐσφαλμένος καὶ ἄστοχος. Ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐν ᾧ αἱ αἰσθήσεις ἄρχουσι, δὲν εὑρίσκεται οὐδαμοῦ καθαρά τις εὐδαιμονία· πᾶν τὸ εὐγενὲς ἀλλοιοῦται καὶ διαφθείρεται, σύμπασα ἡ προσπάθεια καὶ ὁ κόπος τῶν ἀνθρώπων ἀποβλέπει οὐχὶ εἰς τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ εἰς τὸ φαινόμενον, ἡ εὐμετάβολος ροὴ τῶν ἀνθρωπίνων δὲν γνωρίζει διαρκές τι ἀγαθόν. Εἰς τὰ σκοτεινὰ σπήλαια τῆς αἰσθητικότητος, ὅπου εἴμεθα ἐξωρισμένοι, ρίπτει ὁ φωτοβόλος κόσμος τῆς ἀληθείας μόνον ἐπιπόλαια καὶ σκιερὰ εἴδωλα (Πολιτεία 514 α). Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἡμετέρα διάνοια δεικνύῃ εἰς ἡμᾶς δρόμον τινὰ πρὸς ἔξοδον καὶ ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης, δὲν ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτὸν χαίροντες καὶ νὰ ἀποβάλωμεν πᾶν ὅ,τι συνέχει ἡμᾶς καὶ συγκρατεῖ πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἁπλῶν φαινομένων; Ἀλλὰ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον κρατεῖ ἡμᾶς προσδεδεμένους πᾶν ὅ,τι ἐπαινεῖται: Ὡραιότης, πλοῦτος, σωματικὴ δύναμις, ἐπιφανεῖς συγγενεῖς κτλ. Ἀπὸ τούτων πάντων πρέπει ὁ φίλος τῆς ἀληθείας νὰ ἐλευθερωθῇ. Ἡ ψυχὴ εὑρίσκεται ἐν τῷ σώματι ὡς ἐν εἱρκτῇ («φρουρᾷ» Φαιδ. 62) ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο ὡς ἐν τάφῳ. Ἐκ τούτων δύναται νὰ σώσῃ αὐτὴν ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας, ἀπὸ παντὸς πόνου καὶ φόβου. Διότι ταῦτα τὰ πάθη προσκολλῶσιν αὐτὴν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν κάμνουν νὰ ἐκλαμβάνῃ τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων ὡς τὸν ἀληθῆ κόσμον. Τὰ πάθη ὅμως δὲν δύναται ἡ ψυχὴ νὰ ἀποβάλῃ, ἐφ' ὅσον συγκινοῦσι καὶ ἐρεθίζουσι ταύτην αἱ συνήθεις τύχαι. Πρέπει νὰ ἀνέλθῃ εἰς πλήρη ἀδιαφορίαν πρὸς ταύτας καὶ νὰ τοποθετήσῃ τὴν εὐτυχίαν της ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν, τουτέστιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς οὐσίας ἢ τοῦ οὐσιώδους, τ. ἔ. τοῦ ἔχοντος οὐσίαν. Ὅλα τὰ πλήγματα τῆς τύχης δὲν δύνανται νὰ πλήξωσι ψυχὴν σοφὴν καὶ ἀνδρείαν, ἡ ὁποία ἔχει πεῖραν ἀγαθῶν ἀναλλοιώτων καὶ ἀμεταστάτων. Τὸ ἄριστον, λέγει, εἶναι ἐν καιρῷ δυστυχιῶν νὰ μείνῃ τις ἥσυχος καὶ νὰ μὴ συγκινῆται (Πολιτ. 604 d), διότι οὔτε ἐν τούτοις εἶναι φανερὸν τί εἶναι ἀγαθὸν καὶ τί κακόν, οὔτε ὁ ὑπερβολικὰ λυπούμενος ἔχει τι νὰ κερδίσῃ, οὔτε καὶ γενικῶς τι τῶν ἀνθρωπίνων ἀξίζει μεγάλην σπουδήν. Ἐπίσης καὶ κατὰ τὰς δυστυχίας τῶν ἄλλων δὲν πρέπει τις γυναικωδῶς νὰ θρηνωδῇ, ἀλλὰ νὰ βοηθῇ ἀνδροπρεπῶς τὸν ἀσθενοῦντα καὶ νὰ ἀνεγείρῃ τὸν καταπεσόντα. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ χωρίον τῆς Πολιτείας Ι' 604, d: «προσπταίσαντας μὴ καθάπερ παῖδας ἐχομένους τοῦ πληγέντος ἐν τῷ βοᾶν διατρίβειν ἀλλ' ἀεὶ ἐθίζειν τὴν ψυχὴν ὅτι τάχιστα γίγνεσθαι πρὸς τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὸ πεσόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφανίζοντα». Τοιαύτην τινὰ νίκην αἴρει μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σύμπαντα τὸν συναισθηματικὸν βίον ἀπέβαλε καὶ ἀνυψοῖ ἑαυτὸν ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων τῆς χαρᾶς καὶ λύπης. Ὁ ἀπαλλάσσων τὸν βίον του τῶν αἰσθήσεων, χάνει πάντα φόβον διὰ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος οὕτω γίνεται ἀπελευθέρωσις ἀπὸ πάσης πλάνης καὶ ἀφροσύνης καὶ φόβου καὶ ἀγρίων παθῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων κακῶν. Μόνον εἰς τὴν οἱονεὶ ἀσώματον ψυχὴν διανοίγεται ἡ πλήρης ἀλήθεια, διότι μόνον καθαροὶ καὶ ἁγνοὶ δύνανται νὰ ἅπτωνται καθαροῦ καὶ ἁγνοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ εἶναι ἡ προπαρασκευὴ πρὸς τὸν θάνατον, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ κύριον ἔργον τῆς φιλοσοφίας. Τοῦτο εἶναι ἀληθινὴ ἀφύπνισις ἀπὸ βαρὺ ὄνειρον πρὸς φωτεινὴν διαύγειαν καὶ καθαρότητα, ἐπιστροφὴ ἐκ τῆς ξένης εἰς τὴν πατρίδα.

Ταῦτα πάντα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ καθαρὰ ἄρνησις τῶν τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ μεταξὺ τῆς τοιαύτης πλατωνικῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς ἀρνήσεως τῶν τοῦ κόσμου κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπάρχει μεγίστη ἀπόστασις καὶ διαφορά. Παρὰ Πλάτωνι ἐπιζητεῖται ἡ ἐγκατάλειψις μόνον τοῦ αἰσθητοῦ εἶναι, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν γένει τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ἐπιζητούμενον εἶναι δὲν ὑπάρχει πέρα τοῦ κόσμου ὡς ἀντικείμενον εὐπίστου ἐλπίδος, ἀλλὰ περιλαμβάνει τὴν ὁμοιοειδῆ ψυχὴν καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τῷ ἀμέσως παρόντι. Δίδεται δὲ καὶ οὐχὶ ὑπὸ ἀνωτέρας δυνάμεως ὡς δωρεὰ ἐλέου, ἀλλὰ κατορθοῦται δι ἀγώνων τῆς ἰδίας ἡμῶν δράσεως. «Ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀντιλήψει παραμένει ἡ ἀπότομος ῥῆξις πρὸς τὴν ἄμεσον ἡμῶν θέσιν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐνταῦθα ὁ διανοητὴς ἵσταται μονήρης ἐν δυσθεωρήτῳ ὕψει καὶ ὁ περὶ αὐτὸν κόσμος γίνεται μονότονος. Ἡ ζῶσα ὕπαρξις ἡμῶν ἀποβάλλουσα πάντα πόνον καὶ πᾶσαν χαράν, πᾶσαν φροντίδα καὶ πάντα σκοπὸν τῆς ἀνθρωπότητος, κινδυνεύει νὰ χάσῃ πᾶν ζωντανὸν περιεχόμενον καὶ ἐνέργειαν καὶ ὁ πλοῦτος τῶν πραγμάτων κινδυνεύει νὰ καταβυθισθῇ εἰς μίαν ἄμορφον αἰωνιότητα».

Εἰς τὴν ἄρνησιν ταύτην τοῦ κόσμου ἔχομεν τὸν γνήσιον καὶ ἑαυτῷ ἀκόλουθον Πλάτωνα, ἀλλ' οὐχὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῶν γνωμῶν του. Ἡ κατεύθυνσίς του αὕτη τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἐγκοσμίων ὑπέστη μεταβολήν τινα, διότι ὑπὲρ τὸ ἄτομον δὲν ἐλησμόνησε τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι καὶ ἂν ὁ φιλόσοφος ἀφήσῃ ὄπισθέν του τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἡ ἀνθρωπότης δὲν δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον τοῦτον. Τὸν Πλάτωνα ἄλλως τε συνέδεον καὶ ὡς Ἕλληνα καὶ ὡς φίλον ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐφευρετὴν τοῦ καλοῦ ἢ τῆς ὡραιότητος πλεῖστοι ὅσοι δεσμοὶ πρὸς ταύτην τὴν πραγματικότητα, καὶ παρεκίνουν αὐτὸν καὶ ἐν ταύτῃ νὰ εὕρῃ καλόν τι. Ὁ Πλάτων λοιπὸν κατ' ἴδιον τρόπον προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ μεσάζον τι μεταξὺ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ πνευματικοῦ καὶ αἰσθητοῦ, τοῦ οὐσιώδους καὶ μηδαμινοῦ, τοῦ αἰωνίου καὶ παροδικοῦ, τὸ ὁποῖον νὰ σῴζῃ τὴν διάσπασιν καὶ διαρροὴν τῆς ζωῆς. Διὰ ταῦτα παρουσιάζεται ὥς τι μεσάζον μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου καὶ τῆς αἰσθητῆς φύσεως ἡ ψυχή, λαμβάνουσα μὲν ἐξ ἐκείνου τὰς αἰωνίας ἀληθείας, εἰς ταύτην δὲ φέρουσα ζωήν. Οὕτω δὲ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῇ ἵσταται μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς αἰσθητικότητος τὸ θάρρος, ἡ ἰσχυρὰ σπουδή, ἐν τῇ γνώσει δὲ μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμαθείας ἡ ὀρθὴ γνώμη. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, αἱ ἀντιθέσεις δηλαδὴ συνδέονται πρὸς ἀλλήλας διὰ μεσαζόντων τινῶν μελῶν καὶ ἡ ποικιλία σχηματίζει οὕτω διαβαθμίσεις τινάς. Τέλος τὸ καλὸν ἢ ὡραῖον γίνεται συνδετικὸν μέλος τῆς καθαρᾶς πνευματικότητος πρὸς τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων, ταῦτα δὲ ἀμφότερα συνδέονται διὰ τάξεως, μέτρου καὶ ἁρμονίας, καὶ εἰς τὸ κατώτερον παρέχουσι μετοχὴν εἰς τὸ θεῖον. Καὶ ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων εἶναι κόσμος ὡραῖος καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐχὶ ἀπορρίψιμος. Τὸ ὕψιστον ὄν, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει φθόνον κατεσκεύασε τοῦτον ὅσον ἦτο δυνατὸν τέλειον, κατὰ τὸ αἰώνιον ἀρχέτυπον. Ἐν τῇ ἀντιλήψει ταύτῃ ὁ Πλάτων ὀνομάζει τὸν κόσμον τοῦτον τὸν «μονογενῆ» υἱὸν τοῦ θεοῦ (Τίμ. 31, b καὶ 92, c)

Ἐκ τοιαύτης διανοημάτων ἀλληλουχίας προήχθη ἡ ἰδέα τοῦ μεσάζοντος καὶ διαβαθμίζοντος ἥτις βραδύτερον ἐγένετο πανίσχυρος, καὶ ἔκτοτε μέχρι τῆς σήμερον ἀσκεῖ μεγίστην δύναμιν καὶ ἐπιρροήν. Αἱ προϋποθέσεις καὶ οἱ λόγοι της εἶναι παρὰ Πλάτωνι φανεροί. Ἀπότομος καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους λόγους της ἀκατανίκητος ἀντίθεσις, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἰσχυρὰ ἐπιθυμία πρὸς ἐξομοίωσιν, καὶ πρὸς ἐξεύρεσιν συνοχῆς τινος. Οὐδὲν ἄλλο δύναται ἐνταῦθα νὰ φανῇ χρήσιμον ἢ ἀποδοχὴ καὶ ἀντίληψις μεσαζουσῶν δυνάμεων. Κατὰ ταῦτα ἐγεννήθη καὶ ἐν τῷ παντὶ ἱεραρχική τις διαβάθμισις, οἵα ὑπάρχει καὶ παρ' ἀνθρώποις. Αὕτη ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καὶ τῆς μεσαιωνικῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι λοιπὸν κατὰ ταῦτα ἡ διαβάθμισις αὕτη πλατωνικῆς μᾶλλον ἢ χριστιανικῆς ἀρχῆς.

Αὕτη ἡ παρὰ Πλάτωνι εὑρισκομένη σύνδεσις τοῦ ὑψηλοτέρου πρὸς τὸ ταπεινότερον, συμβαίνει οὐχὶ μόνον διά τινος ἐπαφῆς καὶ μεταδόσεως ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου πρὸς τὸ ταπεινότερον, ἀλλὰ καὶ δι' ἰδιαιτέρας τάσεως τοῦ αἰσθητοῦ καὶ ἀνθρωπίνου πρὸς τὸ θεῖον. Καὶ ὁ ἡμέτερος κόσμος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ μετάσχῃ καθ' οἱονδήποτε τρόπον πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ αἰώνιον ἵνα καταστῇ καὶ αὐτὸς ἀνώλεθρος. Ἡ ἀγάπη, ὁ ἔρως δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ τάσις πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἡ τοιαύτη τάσις ἀποκορυφοῦται ἐν τῇ ἐρεύνῃ καὶ ζητήσει, ἥτις κατορθοῖ τὴν πλήρη ἕνωσιν πρὸς τὸ ἀληθὲς καὶ αἰώνιον. Ἀνερχομένη δὲ διαρκῶς ὑψηλότερον διεισδύει διὰ τοῦ παντός. Συγκεχυμένην τινὰ ὁρμὴν πρὸς αἰωνιότητα δεικνύει καὶ ἡ ὑπὸ τὸν ἄνθρωπον εὑρισκομένη φύσις, ἐν τῇ γενετησίῳ δηλαδὴ ὁρμῇ τῶν ὄντων, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ μετὰ τὴν ἰδίαν φθορὰν νὰ ἐξακολουθῶσι νὰ ζῶσιν εἰς τὰ ἐπίγονα. Ἀθανασίαν ἐπιδιώκει ὁ ἥρως ἐπιζητῶν δόξαν, ἀθανασίαν ἡ δρᾶσις τῶν ποιητῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν. Καὶ ἡ ἀγάπη ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον ἀποσκοπεῖ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ ἐξαγωγὴν τοῦ αἰωνίου ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἐπικοινωνίᾳ μέχρις οὗ κατορθωθῇ τὸ κορύφωμα ἐκεῖνο τῆς θεωρίας καὶ ἰδιοποιήσεως τοῦ τὴν οὐσίαν περιέχοντος εἶναι. Διὰ τοῦτο ὁ ἔρως ἢ ἡ ἀγάπη καλεῖται δαιμονία ἢ θεία δύναμις, θεῖον πρὸς τὸ ἀνθρώπινον συνδέουσα καὶ τὸν ψυχικὸν ἡμῶν βίον ὑπὸ ἀλληλοσυγκρουομένας συγκινήσεις θέτουσα. Εἶναι τέκνον πλούτου καὶ πτωχείας, διότι μόνον ἐν τῇ πρὸς ἄλλους ἐπικοινωνίᾳ διανοίγεται καὶ διαγιγνώσκεται τὸ βάθος καὶ τοῦ ἰδίου ἡμῶν ἐγὼ ἐν τῷ πλούτῳ καὶ τῇ πενίᾳ του, ἐν τῇ κτήσει καὶ στερήσει του. Ἐν τῇ περὶ χῇ ταύτῃ τοῦ ἔρωτος εἶναι καὶ δι' ἡμᾶς ἡ σύνδεσις πνεύματος καὶ φύσεως αὐτονόητος.

Τοιαῦται μεταβολαὶ αὐξάνουσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀμέσου πρὸς ἡμᾶς κόσμου πρὸς δὲ καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ἡμετέρου βίου. Ἡ γνῶσις δὲν ἀποτελεῖ πλέον τὸ ἀποκλειστικὸν αὐτοῦ περιεχόμενον, ἀλλὰ μόνον τὸ ὑπερέχον ὕψος, ἐξ οὗ διαχύνεται πανταχοῦ φῶς καὶ φρόνησις. Τὸ κατώτερον ὅμως εἶναι κατὰ τοῦτο δι' ἡμᾶς πολύτιμον, διότι διὰ τούτου μόνον ὡς διὰ ἀπαραιτήτου βαθμίδος ἀνερχόμεθα εἰς τὰ ὑψηλότερα, διότι μόνον βαθμηδὸν δύναται νὰ συνηθίσῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν εἰς τὸ φῶς τῶν ἰδεῶν. Ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἁρμονίας ἀνυψοῖ τὸ κατώτερον, ἐπισυνάπτουσα καὶ προσαρμόζουσα αὐτὸ ὡς μέλος εἰς τὸ ὅλον, καὶ θέτουσα αὐτὸ πρὸ ἰδίου ζητήματος, τοῦ ὁποίου ἡ λύσις συντελεῖ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου. Τοῦτο συμβαίνει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ. Τὸ κακὸν ἐπέρχεται μόνον διαταρασσομένης τῆς τάξεως καὶ παραγκωνιζομένου τοῦ ὑψηλοτέρου. Διὸ καὶ

Digitized by Google

τὸ αἰσθητιτὸν δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ μεμπτόν, ἀλλὰ μόνον ὅτ.ιν ὑπάρχῃ ἐν ὑπερμέτρῳ βαθμῷ.

Εἰς ταῦτα ἀντιστοιχεῖ καὶ ἄλλη τις προσωπικὴ σχέσις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς τότε δὲν δύναται πλέον νὰ παρακολουθῇ ἀπὸ τοῦ ὕψους του ὑπερηφάνως καὶ ψυχρῶς Πολὺ περισσότερον μετέχει τῆς κοινῆς πάντων τύχης, πράττων τοῦτο μὲ βαθὺ συναίσθημα· πᾶν ἀγαθὸν χαροποιεῖ καὶ πᾶν κακὸν λυπεῖ αὐτόν. Ἀναγκάζεται λοιπὸν νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ. Ὁ διανοητής, ὁ ἀνώτερος τοῦ κόσμου, γίνεται τώρα τολμηρὸς καὶ ἐμπαθὴς ἀναμορφωτής, ἐπινοεῖ ριζικὰ σχέδια πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης θέσεως καὶ δὲν ἀποδειλιᾷ πρὸ πάσης ἀποτόμου ἀνατροπῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πρότερον ἐπετάσσετο καταστολὴ τῶν παθῶν, τώρα ὅμως ὁμολογεῖται ὅτι ἄνευ εὐγενοῦς ὀργῆς οὐδὲν ἄξιον λόγου κατορθοῦται. Ἐδῶ ὁ διανοητὴς γίνεται δραστήριος μαχητής, τὸν ὁποῖον συγκινεῖ εὐχαρίστως ἡ ἔντασις τοῦ ἀγῶνος, καὶ δὴ ἐπὶ τοσοῦτο μᾶλλον, καθόσον κατὰ τὴν πεποίθησίν του τὸ θεῖον συμμαχεῖ πρὸς ἡμᾶς. Οὕτω λοιπὸν ὁ πλατωνικὸς διανοητικὸς κόσμος περιλαμβάνει ἄρνησιν τοῦ κόσμου καὶ μεταβολὴν ἐπὶ τὸ λαμπρότερον, οἱονεὶ κάθαρσίν τινα, τῶν τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη πηγάζει ἐκ τοῦ κόσμου τῶν Ἰδεῶν, ἐκ ταύτης προέρχεται καὶ πᾶν τὸ ἀγαθὸν ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ. Οὕτω λοιπὸν ὁ βίος παρὰ τὸν χωρισμὸν κατευθύνεται πάντοτε εἰς ἕνα καὶ μόνον κύριον σκοπόν, πᾶν ἀγαθὸν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ εἶναι πνευματικῆς φύσεως, πάντοτε δὲ καὶ πανταχοῦ ἐπιζητεῖται τὸ γνήσιον Εἶναι. Καὶ δὲν ἔχουσι μὲν ἐξομαλισθῆ τὰ πάντα, παραμένουσι δὲ καὶ ποικίλαι τάσεις ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ. Ἀλλὰ ἴσως δὲν πταίει μόνον ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἀντίφασιν ταύτην, ἀλλὰ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνθρώπινος βίος καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις περιέχει τοιαύτας τάσεις ἀντιθέτου φορᾶς. Βαθύτερον δὲ εἰργάσθησαν καὶ περισσότερον ὠφέλησαν οὐχὶ οἱ διανοηταὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔσπευδον πρὸς ἑνότητα καὶ ἠσφαλίζοντο ἐν αὐτῇ κατὰ πάσης περιπλοκῆς, ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἵτινες (καὶ εἰς τούτους συγκαταλέγεται καὶ ὁ Πλάτων) ἐξηκρίβωναν πλήρως τὰς ἀντιθέσεις ταύτας καὶ ἀντιπαρέτασσον αὐτὰς σκληρῶς πρὸς ἀλλήλας Διότι τοῦτο ἐπιφέρει εἶτα ἀνύψωσιν καὶ ἐσωτερικὴν τοῦ βίου διατήρησιν.

4. *Ὁ ἀνθρώπινος βίος*. Ἐν τῇ καθολικῇ εἰκόνι τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως διαφαίνονται ὅλαι αἱ κύριαι κατευθύνσεις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Τὴν ἀντίθεσιν τῶν παρὰ Πλάτωνι δύο κόσμων ἔχει καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἀποτελούμενος ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς. Κατ' ἀλήθειαν ὅμως ὁ ἄνθρωπος μόνον ἐκ ψυχῆς ἀποτελεῖται καὶ μόνη ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ τὸ ἐγὼ ἡμῶν, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ σῶμα ἐξωτερικῶς μόνον προσκολλᾶται. Ἡ ψυχὴ μετέχει τοῦ κόσμου τοῦ αἰωνίου εἶναι καὶ τῆς αἰωνίας ὡραιότητος, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὸ σῶμα καταβιβάζει ἡμᾶς εἰς τὸ κράτος τῶν αἰσθήσεων καὶ εἰς τὰς μεταβολάς, εἰς ἃς ὑπόκειται τοῦτο. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς φιλοσοφήμασι τούτοις θεωρεῖται ὡς ἀπολύτως βεβαία. Διότι ἐὰν τὸν πυρῆνα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀποτελῇ τι εὑρισκόμενον πέρα πάσης χρονικῆς γενέσεως καὶ πάσης σχέσεως πρὸς τὸ περιβάλλον ἡμῶν, ἡ ἀμεταβλησία δὲ ἀποτελῇ τὴν κυριωτάτην ἰδιότητα τοῦ πνευματικοῦ βίου, πρέπει ἡ ψυχή, ἡ καθ' ἕκαστον ψυχὴ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὰς αἰωνίως ὑπαρχούσας ὑποστάσεις. Οὐδέποτε ἐγεννήθη καὶ οὐδέποτε δύναται νὰ ἀπολεσθῇ. Ἡ πρὸς τὸ σῶμα σύνδεσις αὐτῆς φαίνεται κατὰ ταῦτα ὥς τι ἐντελῶς παροδικὸν καὶ πρόσκαιρον τοῦ βίου αὐτῆς, ὥς τι «πνευματικὸν προπατορικὸν ἁμάρτημα» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Rohde. Ἐκ τῶν ἐπακολουθημάτων τοῦ ἁμαρτήματος τούτου πρέπει νὰ ἀπελευθερώσῃ αὐτὴν εὐσυνείδητος καθ' ὅλον τὸν βίον ἐργασία καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτήν, ἔστω καὶ διὰ προσκαίρων περιοδειῶν εἰς ἄλλα σώματα, εἰς τὸν ὑπὲρ τὰς αἰσθήσεις εὑρισκόμενον κόσμον. Τοιαύτας πεποιθήσεις αὐτοῦ ὑποστηρίξας ἰσχυρῶς ὁ Πλάτων ἐπέδρασε βαθύτατα ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐλάχιστοι τῶν συγχρόνων του ἐδελεάσθησαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὰ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδάγματά του. Διότι πάντας ἢ τοὺς πλείστους συνεῖχεν ἀκόμη ἡ ἀρχαία περὶ τῆς ψυχῆς ἀντίληψις, ὅτι αὕτη μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ καὶ ζῇ ἐν σκιώδει καταστάσει ἐν τῷ Ἅδῃ (ἀντίληψις βεβαίως πάντῃ διάφορος τῶν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διδασκομένων), καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σωκράτης τὰ περὶ τῆς ψυχῆς ἐνόμιζεν ὡς διαρκές τι καὶ ἄλυτον πρόβλημα. Ὅσον δὲ καὶ ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχον ἤδη πρὸ τοῦ Πλάτωνος φιλόσοφοί τινες ἢ θρησκευτικοὶ ἄνδρες οἵτινες παρεδέχοντο ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, οὐχ ἧττον πρῶτος ὁ Πλάτων συνέπλεξε τὸ δίδαγμα τοῦτο εἰς ἕνα ὁλόκληρον κόσμον Ἰδεῶν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸ διὰ τούτου μεγάλην ἀξίαν Διὰ τούτων πάντων ἐδόθη καὶ ἡ τελικὴ κατεύθυνσις εἰς τὴν ὅλην ἐργασίαν. Πᾶσα ἡ μέριμνα καὶ φροντὶς ἡμῶν περιστρέφεται περὶ τὸν ἐσωτερικὸν πλέον ἄνθρωπον, πρὸς καθαρμὸν καὶ ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀθανάτου ἤδη ψυχῆς. Χρειάζεται ὅμως ἰσχυρὰ δύναμις πρὸς μεταστροφὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον ὁ σωματικὸς ἢ αἰσθητὸς κόσμος περιβάλλει ἡμᾶς πάντοτε μὲ τὴν φαινομενικὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι κατακεχωσμένη καὶ τεθαμμένη ἡ δύναμις δὲ τῆς γνώσεως διὰ τῆς αἰσθητικότητος ἐξησθενημένη καὶ τεθολωμένη. Πρέπει νὰ γίνῃ τελεία μεταβολή. Ἐν ἀποτόμῳ ῥήξει πρὸς τὴν πρώτην θέσιν στρέφει ὁ ἄνθρωπος τὸ διανοητικὸν αὐτοῦ βλέμμα καὶ συγχρόνως τὴν ὅλην ὀντότητα αὐτοῦ ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σκότους πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Ἡ κίνησις τῆς ζωῆς, καθὼς πᾶσα παιδεία καὶ ἀνατροφή, δὲν ἀναπτύσσεται μόνον ἐκ τῆς ἁπλῆς πείρας, καὶ ἡ ἐπίδοσις δὲν προέρχεται ἐκ τῆς συναφείας τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ ἡ ἐργασία εἶναι ἐνθύμησις ἢ ἀναπόλησις τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος, εἶναι ἀνάλυσις τῆς γνησίας καὶ πάντοτε ὑπαρχούσης, μόνον δὲ σκοτισθείσης πως φύσεως. Ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἔχῃ φέρει μεθ' ἑαυτῆς εἰς τὸν βίον τοῦτον πνευματικήν τινα βάσιν ὡς ἀναφαίρετον αὐτῆς κτῆμα. Κατὰ ταῦτα ἑρμηνευτέα καὶ ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἀναμνήσεως καὶ τῶν ἐμφύτων εἰς ἡμᾶς ἐννοιῶν· πᾶς λοιπὸν γνήσιος βίος εἶναι μόνον ἀνάπτυξις τοῦ ἰδίου ἡμῶν εἶναι, πᾶν δὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἢ ἔξωθεν προερχόμενον δύναται νὰ παροτρύνῃ καὶ προαγάγῃ μόνον τὴν διανοητικὴν ἡμῶν ἐργασίαν οὐχὶ δὲ νὰ γεννήσῃ ταύτην. Ὁ Πλάτων φρονεῖ ὅτι τὸ νὰ ζητῇ τις νὰ παράσχῃ εἴς τινα ὀρθὴν φρόνησιν καὶ ἀρετὴν δι' ἀσκήσεως μόνον καὶ συνηθείας, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νά, θέλῃ τις εἰς τυφλὸν νὰ ἐμβάλῃ ἔξωθεν τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του. Πᾶσα γνῶσις ἀντλεῖ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ ἐκ τῆς αἰωνίας οὐσίας τοῦ πνεύματος. Τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα εἶναι παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ἀναμιμνήσκουσιν ἡμᾶς τὰς γενικὰς ἐννοίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ πραγματικὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται αἱ ἔννοιαι αὗται. Πρὸς τοιαύτην τινὰ διατύπωσιν περὶ τοῦ ἔργου τῆς ζωῆς συνδέονται παρὰ Πλάτωνι στενώτατα πεποιθήσεις περὶ τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ φιλοσόφου ἡ τροπὴ ἐκείνη πρὸς τὸ ἀληθὲς εἶναι, γίνεται ὑπ' ἐλαχίστων μόνον. Καὶ ὑπάρχει μὲν ἀληθὴς καὶ γνησία ἀρετὴ καὶ παρ' ἀνθρώποις (τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ἀπεδέχοντο), ἀλλ' οὗτοι εἶναι ἐλάχιστοι καὶ ἀποτελοῦσι μόνον ἐξαιρέσεις, τὸ δὲ πολὺ πλῆθος μένει ἐν κατωτέρῳ τινὶ κόσμῳ καὶ δὲν ἔχει αἴσθησίν τινα ἀγαθοῦ (πρβλ. Φαίδ. 69.c). Ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακόν, τοῦ ἱκανοῦ πρὸς τὸν μὴ ἱκανὸν γίνεται μᾶλλον αἰσθητὴ καὶ γεννᾷ πληθὺν προβλημάτων καὶ περιστάσεων, φαίνεται μάλιστα ἀπαραίτητος καὶ φανερὰ διάκρισις τῶν γενναίων τὴν ψυχὴν (φιλοσόφων) ἀπὸ τῶν ἀγενῶν, ἵνα διατηρηθῇ τὸ ἀγαθὸν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχει δὲ καὶ κίνδυνος πλήρους καὶ διαρκοῦς διαιρέσεως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἰς δύο στρατόπεδα, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ μέγα πλῆθος μὲ τὴν τάσιν του πρὸς τὰς ὀρέξεις τῶν αἰσθήσεων, πλησιάζει τὸν τρόπον τοῦ ζῆν τῶν θηρίων, τοὐναντίον δὲ ὁ φιλόσοφος παρατηρῶν τὸν αἰώνιον κόσμον διάγει βίον ὅμοιον πρὸς τὸν βίον τῶν θεῶν. Ὅπως ἐν τῷ Παντὶ οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ σχέσις ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ παραμένει εἰς τὰ κυριώτατα σημεῖα ἀμετάβλητος. Τὸ αἰσθητὸν ἢ αἰσθητικόν, ἡ πηγὴ καὶ ἡ ῥίζα πάσης ἐπισχέσεως καὶ κωλύσεως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφανισθῇ, ἡ δὲ ἀπότομος ἀντίθεσις ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ, παροδικῆς γενέσεως καὶ ἀναλλοιώτου εἶναι, δὲν ἐπιτρέπει νὰ συλλάβωμεν ἐλπίδα τινὰ δι' ἐπικράτησιν τοῦ ἀγαθοῦ. Τοῦτο δὲν σημαίνει ἀρνεῖσθαι πᾶσαν κίνησιν καὶ μετακίνησιν εἰς τὰς ἡμετέρας συνθήκας. Ὁ Πλάτων ἑρμηνεύει ἐκείνην (ὡς καὶ ἄλλοι παλαιότεροι φιλόσοφοι) διὰ τῆς ἀποδοχῆς κυκλικῶν περιόδων χρόνου, μεγάλων παγκοσμίων ἐποχῶν, ἀποδοχῆς, ἥτις κατάγεται ἐξ ἀστρονομικῶν ἀντιλήψεων ἐκ τῶν Βαβυλωνίων προελθουσῶν. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς κυκλικῆς αὐτῶν διαδρομῆς ἐπανέρχονται τὰ πράγματα πάλιν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν, διὰ νὰ ἐπαναλάβωσιν ἐκ νέου τὴν κυκλικὴν ταύτην κίνησιν. Ἡ ἱστορικὴ κίνησις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀτελεύτητος ἀλληλουχία κύκλων παρομοίου περιεχομένου. Ἡ ἐν τῇ ἐναλλαγῇ τάξις φαίνεται ὡς ἀποτύπωσις τῆς αἰωνιότητος. Ἐλλείπει λοιπὸν οὕτω ἐν τῇ ἱστορίᾳ κοσμοϊστορική τις πορεία μὲ τὰς προσδοκίας καὶ ἐλπίδας της, καὶ συγχρόνως δὲν ὑπάρχει ἡ πιθανότης τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς ἀθλιότητος τοῦ παρόντος καὶ ἀποκτήσεως καλυτέρου τινὸς μέλλοντος.

Εἰς τὴν πλατωνικὴν ταύτην διδασκαλίαν περὶ κατευθύνσεως τοῦ βίου ἐλλείπουσί τινες παρορμήσεις, αἱ ὁποῖαι διὰ νεώτερον ἄνθρωπον εἶναι αὐτονόητοι Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀμφιβολίαι τινὲς καὶ μέριμναι, διὰ πᾶσαν δὲ ἔλλειψιν καὶ ἀνεπάρκειαν τῆς συνήθους καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει ἀντισήκωμα εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν καὶ εἰς τὴν ὁμοιότητα τῆς οὐσίας του πρὸς τὸν θεόν. Τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῶν ἀνθρωπίνων συνθηκῶν δύναται ὁ ἀγαθὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ, καὶ νὰ στρέψῃ τὰ ὄμματά του πρὸς τὸ φῶς τῆς αἰωνίου ἀληθείας. Ἐάν τις καταβάλῃ πρὸς τοῦτο ἰσχυρὰν προσπάθειαν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ὑψηλὸν τοῦτον σκοπόν. Διότι διὰ τὸν Πλάτωνα δὲν ὑπάρχει χάσμα μεταξὺ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐπιζητοῦντός τι καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ δὲν ὑπάρχει πλάνη διὰ τὸν ζητοῦντα τι μετὰ σπουδῆς καὶ σοβαρότητος. Ἐὰν ἡ μέθοδος τῆς ζητήσεως εἶναι ὀρθή, ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἐξησφαλισμένη. Ὅπως δὲ ἐντατικὴ καὶ θαρραλέα διανόησις διανοίγει εἰς ἡμᾶς τὸ βάθος τῶν πραγμάτων, οὕτω δεσπόζει αὕτη καὶ τοῦ πράττειν ἡμῶν καὶ ἀνυψοῖ τὴν ὅλην ζωὴν ὑπεράνω τῶν κατωτέρων ἀνθρωπίνων στρωμάτων. Ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς καταβαλλομένης ἐνεργείας καὶ δράσεως· ἡ δρᾶσις ὅμως παρ' ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ τὸν ζῆλον ὃν δέον νὰ ἔχῃ δέον νὰ εἶναι ἐλευθέρα πάσης συγκινήσεως βιαίας σπουδῆς, διότι πᾶσα ἀνθρωπίνη ζήτησις προέρχεται ἐκ συγγενείας ἡμῶν πρὸς τὸ αἰώνιον εἶναι καὶ τὸ τέλειον καλόν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀσφαλῶς διευθύνεται.

Ἐξεταστέαι τώρα αἱ πεποιθήσεις αὗται τοῦ φιλοσόφου κατὰ τὰς κυριωτάτας ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

α') *Ἡ θρησκεία*. Ἡ παραδοχὴ θεότητος, ὁ θεϊσμός, ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας ἰσχυρότατα. Ἐν τῇ Ἀρχαιότητι παρεδέχθησαν τὴν ἀντίληψιν ταύτην ὁ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ὁ Θωμᾶς Ἀκυνάτης, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Καρτέσιος, Λεϊβνίτιος, Κάντιος, Ἕρβαρτος, Λότσε καὶ ἄλλοι. Ἡ αἰτιολογία τῆς τοιαύτης θεωρίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν μεταφυσικῶν γνωμῶν ἑκάστου φιλοσόφου, διὸ εἶναι ἑκάστοτε ἄλλη εἰς τοῦτον καὶ ἄλλη εἰς ἐκεῖνον (ὀντολογική, κοσμολογική, τελεολογική, λογική, ἠθική). Ὁ Πλάτων μᾶλλον τὴν κοσμολογικὴν ἀπόδειξιν δέχεται, τουτέστι συνάγει ἐκ τῆς πραγματικότητος τοῦ σύμπαντος τὴν ὑψίστην αἰτίαν, τουτέστι τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ («causa sui» ...). Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ Πλάτων ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μέγιστος θεολόγος, τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὡς διάδοχος τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ παραστατικώτερον θεολογήσαντος Ὁμήρου. Ἡ φιλοσοφία του βεβαίως ἐν πλείστοις βρίθει θεολογικῶν διανοημάτων καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πεποίθησίς του ὅτι ἡγεμονικός τις νοῦς τὸ πᾶν διευθύνει ἦτο θεμελιώδους δι' αὐτὸν σημασίας. Πόσον δὲ ὁ Πλάτων ᾐσθάνετο ἑαυτὸν περιβαλλόμενον ὑπὸ ἐπιδράσεως θείας δυνάμεως καὶ ζῶντα ἐν κόσμῳ ἐξαρτωμένῳ ἐξ αὐτῆς, ἀποδεικνύει ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἥτις γέμει ἐκφράσεων εἰλημμένων ἐκ τῆς θρησκείας καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς λατρείας τῶν θεῶν. Αἱ μεγάλαι συζητήσεις τῶν χρόνων ἐκείνων πρὸς ἐσωτερίκευσιν τῆς θρησκείας ἐπέδρασαν ἰσχυρῶς καὶ ἐπὶ τὴν γλωσσικὴν διαμόρφωσιν τῶν διανοημάτων του. Ἡ θρησκεία ὅμως τοῦ Πλάτωνος παραμένει πάντοτε θρησκεία Ἕλληνος διανοητοῦ καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Χριστιανικῆς χάσμα μέγα ἐστήρικται. Διότι παρ' αὐτῷ ἡ θρησκεία δὲν εἶναι σωτηρία ἐκ μεγάλης ἀνάγκης, δὲν εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς διαταραχθείσης ἢ καὶ καταστραφείσης ἑνότητος πρὸς τὸ ὕψιστον ὄν, δὲν εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀβοηθήτων ψυχῶν. Πολὺ περισσότερον δὲν ... εἶται ἐν αὐτῇ ἡ ἀρχικὴ σύνδεσις ἀνθρωπίνου καὶ θείου διὰ μέσου ὅλων τῶν πλανῶν ὡς τόσον ... νισθεῖσα, ὥστε νὰ μὴ δύναταί τις πάλιν οὐδέποτε ὥραν δι' ἰδίας πράξεως νὰ ἀποκαθιστᾷ αὐτήν. Οὕτω λοιπὸν συνοδεύει ἢ καὶ πληροῖ ἡ θρησκεία πᾶσαν ἐργασίαν ἡμῶν, καθιστᾷ τὸν ... εἰς τὸν ἄνθρωπον σπουδαῖον καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐξαρτᾷ ἐξ ἀδήλων ἐπιρροῶν καὶ σχέσεων. Ἡ συνείδησις ὅτι ὁ θεὸς προστατεύει ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου ὑποστηρίζει ἡμᾶς, πληροῖ τὴν ψυχὴν τοῦ φιλοσόφου βαθυτάτης εὐλαβείας. Ἀλλ' ἡ θρησκεία αὕτη δὲν παράγει νέον ἴδιον κόσμον καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον κύκλον ἀπέναντι τῆς ἄλλης ζωῆς, οὐδὲ γεννᾶται ψυχική τις συγγένεια μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἢ οἱαδήποτε ἄλλη προσωπικὴ σχέσις, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ νέαν ζωήν.

Οὕτω λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων δὲν παρίσταται ἀνάγκη ἰδιαιτέρας τινὸς ἱστορικῆς ἀποκαλύψεως πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ ἐν τῷ Παντὶ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲ θρησκευτικῆς τινος διδασκαλίας ἢ θεολογίας. Μὲ τὴν εὐσέβειαν συμφωνεῖ κάλλιστα καθαρὰ παράστασις καὶ συνείδησις τῆς ὑπαρχούσης μεγάλης ἀποστάσεως μεταξὺ τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Τὸ ἀναλλοίωτον καὶ καθαρὸν δὲν δύναται νὰ καταβιβασθῇ εἰς τὴν μὴ καθαρὰν σφαῖραν τῆς αἰσθητῆς γενέσεως. Μόνον διὰ διαμέσων βαθμίδων δύναται τοῦτο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὰ κατώτερα· ὁ θεὸς δὲν ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω διατυποῖ κάλλιστα τὴν πεποίθησίν του ὁ φιλόσοφος ὅτι τὸ νὰ εὕρῃ τις τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ παντὸς εἶναί τι δυσχερές, καὶ ἐὰν δὲ ἀνεύρῃ αὐτόν, εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν ἀνακοινώσῃ ἢ μεταδώσῃ εἰς ἄλλους: Τίμ. 28 c, «τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν». Ἡ θρησκεία ὅμως ... τοῦ ὑγιοῦς, δραστηρίου καὶ ἰσχυροῦ ἀνδρὸς ... θεῖ ἐν τῇ περαιτέρῳ ἐκθέσει της τὴν διπλῆν κατεύθυνσιν τῆς πλατωνικῆς διανοήσεως. Διὰ τὸ μεταφυσικὸν αὐτὴ ἡ ἔρευνα καὶ μόνη αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς θρησκεία. Θεὸς σημαίνει τὸ αὐτόχρημα

ἀναλλοίωτον καὶ ἁπλοῦν ὄν, ἐξ οὗ προέρχεται πᾶν τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἁπλοῦν, καὶ ἐξ οὗ συγχρόνως πηγάζει πᾶσα ἀλήθεια· ὁ θεὸς εἶναι τὸ μέτρον πάντων τῶν πραγμάτων (Νόμ. 716, c). Μόνον ἡ τροπὴ ἐκ τοῦ ποικιλοχρώμου φωτὸς πρὸς τὴν ἀρχικὴν καὶ καθαρὰν πηγὴν παντὸς φωτός, ὁδηγεῖ τὸν βίον ἐκ τοῦ φαινομενικοῦ εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Κατὰ τὴν δευτέραν κατεύθυνσιν ὁ θεὸς εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς ἠθικῆς τελειότητος, ὁ τελείως δίκαιος καὶ ἄνευ φθόνου ἀγαθὸς θεὸς (Τίμ. 29, e: «ἀγαθὸς ἦν ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος»). Ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸν θεὸν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ νὰ εἶναί τις μετὰ φρονήσεως δίκαιος καὶ εὐσεβής. Ἡ εὐσέβεια ὅμως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ δικαιοσύνη πρὸς τὸ θεῖον, ἡ πλήρωσις πάσης ὑποχρεώσεως, ἥτις ὀφείλεται εἰς αὐτό. Τὸν πυρῆνα τῆς πίστεως ἀποτελεῖ ἐνταῦθα ἡ ἰδέα τῆς ἠθικῆς τοῦ κόσμου διατάξεως, τῆς δικαίας ἀνταποδόσεως ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Ὁ σημερινὸς φιλόσοφος δὲν δύναται νὰ προσοικειωθῇ τὴν θεμελιώδη ταύτην ἔννοιαν τῆς θρησκευτικῆς πεποιθήσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ χωρὶς νὰ διευρύνῃ καὶ βαθύνῃ ταύτην. Διότι ἡ κοινὴ γνώμη ἀνέμενε τότε τὴν ἀνταπόδοσιν ἤδη ἐν τῷ ἐνταῦθα κόσμῳ, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀτόμοις, ἀλλ ὅμως πάντως ἐν τῷ γένει αὐτοῦ. Καὶ ὁ Πλάτων ἀποδέχεται δικαιοσύνην ὑπάρχουσαν ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ, τὴν πλήρη ὅμως ὑπερίσχυσίν της προσδοκᾷ μόνον ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ. Ἐκθέτει δὲ εἰς ἡμᾶς εἰκόνα δικαστηρίου νεκρῶν, τὸ ὁποῖον κρίνει ἀδεκάστως περὶ τῆς ψυχῆς, ὅταν καταπέσῃ πᾶν τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα. Μὲ τὴν διεισδυτικὴν παραστατικότητα τῆς ἐκθέσεώς του ἐνετύπωσεν αὐτὸ ἀνεξιτήλως εἰς τὴν μνήμην τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ δὲν θέλει διὰ τούτου νὰ διευθύνῃ κυρίως τὰ διανοήματα τοῦ ἀνθρώπου πέρα τοῦ τάφου. Διοτι λέγει ὅτι περὶ τῶν νεκρῶν πρέπει νὰ σκεπτώμεθα ὅτι ἀπῆλθον ἐκτελέσαντες καὶ συμπληρώσαντες τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον των. Ημεῖς δὲ τώρα οἱ ζῶντες πρέπει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὸ παρόν.

Ἡ δικαιοσύνη τῆς πλατωνικῆς θρησκείας δὲν εἶναί τις σκληρότης· συνδυάζεται πρὸς μαλακότητα καὶ ἔλεον. Ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη ὑπερισχύει ἐνταῦθα τῆς ἀγάπης, καὶ τὸ ἠθικὸν κράτος παρουσιάζεται ὡς κράτος παγκόσμιον καὶ θεῖον. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἔσχε βαθυτάτην ἐπίδρασιν κατὰ τοὺς ἑπομένους χρόνους κυρίως δὲ κατὰ τὸν Χριστιανισμὸν τοῦ Μεσαίωνος. Βλέπομεν λοιπὸν οὕτω, ὅτι ὁ Πλάτων παρ' ὅλην τὴν ὑπεράσπισιν ἑνότητός τινος θείας δεσποζούσης τοῦ κόσμου, δὲν ἐγκαταλείπει καὶ τὴν πληθὺν τῶν θείων δυνάμεων, ἀλλὰ μετὰ τῆς ζωηρότητος τῆς φύσεώς του, τὴν μυθολογικὴν παράστασιν μεταβιβάζει εἰς τὸ ἔδαφος τῆς φιλοσοφίας. Ἀναλαμβάνει δὲ ἐκεῖ μόνον φανερὸν ἀγῶνα, ὅπου αἱ λαϊκαὶ ἀντιλήψεις ἀποκρούουσι ἢ ἀντιλέγουσι πρὸς τὰς καθαρὰς ἐννοίας τῆς φιλοσοφίας. Ἀπορρίπτει πᾶν τὸ ἀνάξιον καὶ μὴ καθαρὸν ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ θεοῦ, καὶ καταδικάζει ἀνηλεῶς πᾶσαν θρησκείαν, ἥτις δι' ἐξωτερικῶν τύπων καὶ σημείων (θυσιῶν κτλ.) ἐκπίπτει εἰς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν ἀντὶ δι' ἔργων καὶ ἱκανότητος νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ θεῖον. Ὀλίγοι καὶ ἀσθενεῖς μόνον ἄνθρωποι θὰ ζητήσωσι νὰ βαδίσωσι τὸν δρόμον τοῦτον. Ἀληθῶς δὲ μόνον ὁ δραστήριος δύναται νὰ προσδοκᾷ μετὰ βεβαιότητος τὴν θείαν βοήθειαν, ἡ δὲ σκέψις ὅτι ὁ θεὸς θὰ ἐμβάλλῃ πάντοτε φόβον εἰς τὸν κακόν, πληροῖ αὐτὸν τῶν ἀρίστων ἐλπίδων.

Αἱ θεμελιώδεις βάσεις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας εἶναι κατὰ ταῦτα ἐν μεγάλῳ βαθμῷ θρησκευτικαὶ καὶ θεολογικαί, καὶ οὐδεμία ἄλλη φιλοσοφία ἐπέδρασε τόσον ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν ὅσον ἡ πλατωνική. Εἰς ταύτην ἐζήτησε στήριγμα σωτηρίας ἡ ἐκλείπουσα εἰδωλολατρεία. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὴν χριστιανικὴν σκέψιν ἐπέδρασεν ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία καὶ ἀμέσως καὶ ἐμμέσως διὰ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ προάγουσα ταύτην, ἐκεῖ ἔνθα ὁ Χριστιανισμὸς τὰ διδάγματά του τροποποιῶν ἀφωμοίωνε, ἢ παραπλανῶσα αὐτήν, ὅταν αὐθαίρετοι αἱρετικαὶ δοξασίαι εἶχον διαφθείρει τὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα φύσεις μυστικοπαθεῖς καὶ θρησκευτικαὶ ἔλαβον μεγάλην ἐπίδρασιν ἐκ τῆς πλατωνικῆς θεολογίας καὶ θεωρίας τοῦ κόσμου, καὶ πολλαχῶς συνεχώνευσαν χριστιανικὰ πρὸς πλατωνικὰ διδάγματα. Δένδρον τὸ ὁποῖον ἀνέδωκε τοιούτους καὶ τοσούτους κλάδους πρέπει πάντως νὰ εἶχε βαθείας καὶ εὐρείας ῥίζας. Φιλοσοφικὴ θεωρία, ἥτις τόσον ἐπὶ τὴν πίστιν καὶ θρησκείαν ἐπέδρασε, ἤντλει τὴν δύναμίν της οὐχὶ ἐξ οἱωνδήποτε ἐπιπολαίων ἐξωτερικῶν φαινομένων καὶ παρατηρήσεων, ἀλλ' ἐκ στοιχείου ἐσωτερικοῦ τὴν φύσιν τοῦ κόσμου περιέχοντος.

β) Ἡ πολιτεία. Ὁ Πλάτων ἀπαρνούμενος τὸν κόσμον ἔδει καὶ τὸ κράτος ἢ τὴν πολιτείαν νὰ ἀποκρούῃ γενικῶς καὶ ἀποδοκιμάζῃ. Ἀφοῦ ὁ πλησιέστατα πρὸς ἡμᾶς κείμενος κόσμος ὑπόκειται τελείως εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ ἀλλαγήν, καὶ ἀφοῦ πᾶς ὁ διὰ διανοητικῆς ἐργασίας ἐμβαθύνων εἰς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀπορρίπτει πᾶν κοινωνικὸν περιβάλλον, δύναταί τις εὐλόγως νὰ μὴ ἀναμένῃ παρὰ τοῦ φιλοσόφου κλίσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ κράτος ἢ τὴν πολιτείαν καὶ συνεργασίαν πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ. Ἀλλ' ὁ Πλάτων ἀσχοληθεὶς τόσον συντόνως πρὸς αὐτὴν καὶ μὲ τὰ ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύει τρανῶς πόσον παρακινεῖται ἵνα ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεών του δράσῃ καὶ διὰ τὰ περὶ αὐτὸν εὑρισκόμενα. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ παράγουσι διάφορα ἀλλήλων ἰδεώδη αἱ δύο κύριαι κατευθύνσεις του. Ἡ τελευταία πραγματεία ἣν ἐν τοῖς «Νόμοις» ἔχομεν, ἀνάγκη νὰ μὴ τύχῃ πολλῆς προσοχῆς διότι παρ' ὅλας τὰς σοφὰς ἐν αὐτῇ σκέψεις δὲν ἀπαρτίζεται ὅλον τι αὐτοτελὲς καὶ συγκεκριμένον. Τοὐναντίον πρέπει ν' ἀπασχολήσωσιν ἡμᾶς αἱ δύο εἰκόνες τῆς πολιτείας, ὡς αὗται διαγράφονται ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» του. Καὶ περιλαμβάνει μὲν βεβαίως ἀμφοτέρας ταύτας ἓν καὶ μόνον ἔργον, τὸ ὁποῖον διεμόρφωσεν εἰς τυπικήν τινα ἑνότητα ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ συγγραφέως διάνοια, ἀλλ' ἐσωτερικῶς εἶναι ἀμφότεραι πολὺ διάφοροι καὶ ἀντιφατικαί, ὥστε νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἠδύνατο νὰ σχεδιασθῶσι καὶ ἐκτελεσθῶσιν μὲ ἕνα καὶ μόνον τύπον. Φιλόσοφος ὅστις τόσον τὰς ἀνθρωπίνας καταστάσεις περιφρονεῖ καὶ τόσον ἑαυτὸν ἀνώτερον τούτων αἰσθάνεται, ὅσον ὁ Πλάτων τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς «Πολιτείας», δὲν δύναται μετὰ τοιούτου ζήλου καὶ σπουδῆς νὰ ἐπινοῇ πολιτικοκοινωνικὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδια, καὶ νὰ ἐκθέτῃ τόσον ἐπιμελῶς τὰς λεπτομερείας αὐτῶν ὅπως ὁ Πλάτων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς «Πολιτείας». Ἐν τῇ πρώτῃ βαθμίδι εὑρίσκομεν τὸν Πλάτωνα ὡς ἕνα δραστήριον μεταρρυθμιστὴν τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας κατὰ τὰ σωκρατικὰ διδάγματα ἐπεκτεινόμενα ὅμως πολὺ περισσότερον. Ἡ πολιτεία ἐνταῦθα (ἐν διαρκεῖ παραλληλισμῷ πρὸς τὴν καθ' ἕκαστον ψυχὴν) παρίσταται ὡς τὸ ἰδεῶδες τῆς δικαιοσύνης ἐν μεγάλῳ βαθμῷ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρέπει πᾶσαι αἱ συνθῆκαι καὶ σχέσεις νὰ διαμορφῶνται κατ' αὐστηρὸν ἠθικὸν τρόπον, πρὸ παντὸς δὲ ἡ παιδεία ἡ ἀγωγὴ τῶν νέων. Αἱ κύριαι λειτουργίαι τῆς κοινωνίας πρέπει συμφώνως πρὸς τὰς βαθμίδας τοῦ ψυχικοῦ βίου νὰ διακρίνωνται ἀλλήλων σαφῶς καὶ νὰ ἀποτελῶσι στερεὰς κοινωνικὰς τάξεις. Πᾶς τις πρέπει μετ' ἀφοσιώσεως νὰ ἐκτελῇ τὸ ἴδιον ἔργον, ὅλοι δὲ νὰ ἑνώνωνται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν μεμορφωμένων εἰς ἀποτέλεσιν ἑνὸς ἔργου ἢ μιᾶς πράξεως. Ἵνα δὲ μὴ ἀπομακρύνωνται τῆς πρὸς τὸ ὅλον τοῦτο ὑπηρεσίας δι' ἰδιοτελῶν σκοπῶν, πρέπει τὰ μέλη τῶν ὑψηλοτέρων κοινωνικῶν τάξεων νὰ μὴ ἔχωσιν ἰδιωτικὴν περιουσίαν καὶ νὰ μὴ σχηματίζωσιν οἰκογένειαν. Ἰδιόρρυθμος κομμουνισμὸς ἐξ ἠθικῶν οὐχὶ ἐξ ὑλικῶν λόγων ἀποτελεῖ ἐνταῦθα τὸ κορύφωμα τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας.

Ἡ πολιτεία λοιπὸν γίνεται οὕτω ἠθικόν τι περίτεχνον ἔργον, κράτος τῆς ἀρετῆς ἑδραζόμενον ἐπὶ τῆς φρονήσεως. Ἡ εἰκὼν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως μὲ τὴν ἰσχυρὰν ἔκφρασιν τῶν χαρακτηριστικῶν της ὡς ἐντελῶς ξένη τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ ἀκριβεστέρα παρατήρησις δεικνύει τὰς τολμηρὰς τοῦ διανοητοῦ θεωρίας, καὶ τὰς ἑλληνικὰς συνθήκας συνδεδεμένας πρὸς ἀλλήλας διά τινων νημάτων. Ἐνταῦθα ἐλπίζει ἀκόμη ὁ Πλάτων ἐπὶ τὴν μεταρρύθμισιν βασικῶν ὅρων τῆς ἀνθρωπίνης καὶ ἰδίᾳ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Τὸ μετὰ ταῦτα ὅμως σχέδιόν του δὲν ἐνέχει πλέον τὴν τοιαύτην ἐλπίδα. Ὁ πόθος πρὸς κράτος τι ἔνθα αἱ οὐσίαι παραμένουσιν ἀμετάβλητοι ἀπεξένωσεν ἐνταῦθα αὐτὸν πλήρως τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ἐπιστρέφων εἰς αὐτὴν δὲν ἐπιστρέφει εὐχαρίστως, πράττει δὲ τοῦτο μόνον χάριν τῶν ἀδελφῶν καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐλπίδα ἐπιτυχίας ἀλλὰ μόνον ἵνα διακηρύξῃ τὰς αἰωνίας ἀληθείας. Τὸ κράτος ὅπως παρουσιάζεται ἐνταῦθα εἶναι ἵδρυμά τι πρὸς ἀνατροφὴν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸν ἀόρατον κόσμον. Ἐνταῦθα πρόκειται ἡ ψυχὴ διὰ διαρκοῦς αὐτῆς καὶ τακτικῆς ἀνυψώσεως νὰ ἀποχωρισθῇ ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ μὴ ἔχον αἰσθήσεις. Ὁ ὅλος βίος γίνεται αὐστηρὰ ἀγωγή, διανοητική τις κάθαρσις. Ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἀνυψώνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν ἄνθρωπον εἰς ἕνα κόσμον, ὅστις δὲν περιέχει διόλου βίον πολιτικόν. Διὰ τῆς πολιτείας λοιπὸν γίνεται ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀτόμου ἐκ τῆς σφαίρας, εἰς ἣν ἀκριβῶς ἡ πολιτεία ἀνήκει.

Τοιαύτης λοιπὸν οὔσης τῆς διαφορᾶς καὶ ἀσυμφωνίας τῶν δύο τούτων τύπων, παραμένουσιν οὐχ ἧττον ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσει καὶ κοινά τινα σπουδαῖα χαρακτηριστικά, ἅτινα προσδίδουσιν εἰς τὴν πλατωνικὴν περὶ τῆς πολιτείας διδασκαλίαν ἑνιαῖόν τινα χαρακτῆρα. Καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ ἡ πολιτεία εἶναι ἐν μείζονι ὅ τι εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐν ἐλάσσονι βαθμῷ, αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ὑπερέχοντας κατὰ τὴν φρόνησιν, τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἀγαθὰ ἀποτελοῦσι τὸ κύριον τοῦ βίου περιεχόμενον, τὸ ἄτομον δὲ προσαρμόζεται τελείως εἰς τὸ ὅλον. Ἄνευ ἀποκλεισμοῦ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ἀποκαταστάσεως ἀδιασαλεύτου τάξεως δὲν δύναται ἡ πολιτεία νὰ ἀποβῇ τὸ κράτος τῆς φρονήσεως. Ἀλλὰ ὁ διανοητὴς Πλάτων ἀπαιτεῖ τοιαύτην ἐμμονὴν καὶ τοιαύτην διαβεβαίωσιν(?), καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν οὗτος τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα ἀπολύει καὶ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ κράτους ἢ τῆς πολιτείας, κρίνει καὶ κατακρίνει θεμελιωδῶς τὰς παραδεδομένας καταστάσεις καὶ ἐπινοεῖ τὰ τολμηρότατα σχέδια πρὸς ὁλοσχερῆ τῶν πάντων μεταβολὴν καὶ μετατροπήν.

Αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι τοῦ Πλάτωνος ἔχουσιν ἀναντιρρήτως πολλὰ καὶ τρωτά, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ ἀνέπτυξεν ὁ φιλόσοφος ἰδέας τινὰς διαρκῆ ἀξίαν ἐχούσας καὶ ἔδωκε νύξεις αἵτινες πάντοτε θὰ φαίνωνται χρήσιμοι. Αὐτὸς πρῶτος ἐδίδαξε τὴν ἀνάγκην μονίμων ἐπαγγελματιῶν, ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας, ἔδωκε πλήρη δικαιώματα εἰς τὰς γυναῖκας κ.τ.λ. Περαιτέρω διαφαίνεται ἀνέφικτον μεγαλεῖον ἐν τῷ τρόπῳ καθ' ὃν πραγματεύεται πολιτικά, κοινωνικὰ ἢ παιδαγωγικὰ ζητήματα συνδέων ταῦτα πρὸς τὰ πολιτεύματα, τὸν ψυχικὸν χαρακτῆρα τῶν πολιτευμάτων ἐξ ὧν διαμορφοῦνται καὶ οἱ ἀτομικοὶ χαρακτῆρες. Ὁ τρόπος οὗτος ἐκδηλοῦται περαιτέρω ἔν τι τῇ καταδείξει τῆς ὑπάρξεως ἐσωτερικῆς τινος κινήσεως ἐν τοῖς πολιτεύμασι, καὶ ἐν τῇ διαμορφώσει λεπτοτάτων παιδαγωγικῶν παρατηρήσεων δεικνυουσῶν τὴν μεγάλην αἴσθησιν τοῦ φιλοσόφου διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς καὶ τὴν πλημμυροῦσαν αὐτὴν ζωήν, καὶ ἐν ἄλλοις. Ὁ Πλάτων ἐμφαίνει ἐν πᾶσι τούτοις τὴν ἀπαράμιλλον πνευματικὴν δύναμίν του εἰς τὸ νὰ συνδέῃ τὴν ὑπὲρ τὸν κόσμον πτῆσίν του μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσιν ἀκριβῶς τὰς μορφὰς τοῦ κόσμου τούτου.

γ) Σχέσεις θρησκείας καὶ πολιτείας. Ὁ Πλάτων κατενόησεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται ἵνα καταστῇ εὐδαίμων ὡς αὐτὸς ἤθελε, δύο τινά: νέαν θρησκείαν καὶ νέαν διάταξιν τῆς πολιτείας· ἀμφότερα ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χωρισθῶσι. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀνέκαθεν ἡ πολιτικὴ κοινότης ἐκδηλοῦται ἐν τῇ κοινῇ λατρείᾳ τῶν θεῶν. Ὁ Πλάτων διεῖδεν ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη ὀλίγοι τινὲς νὰ σχηματίσωσι θρησκείαν καὶ νὰ μείνωσιν ἀπομεμονωμένοι ἢ καὶ νὰ ἐξαφανισθῶσι εἰς τὸ ἄλλο πλῆθος, ἀλλὰ ὅτι ἡ πολιτεία ἔδει νὰ ἀνασυνταχθῇ ὅλως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας ταύτης θρησκείας. Ἦτο τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παρατηρήσεών του ἐν τῇ ὀλιγαρχικῇ τυραννίδι καὶ ἐν τῇ παλινορθώσει τῆς δημοκρατίας, πρὸς δὲ διαρκὴς ἐντύπωσις ἐκ τοῦ συγκλονητικοῦ δι' αὐτὸν γεγονότος τοῦ ἀδίκου θανάτου τοῦ Σωκράτους. Ὁ Πλάτων ὡς ἀνεψιὸς τοῦ Κριτίου ἦτο ἐκ καταγωγῆς προωρισμένος νὰ γίνῃ πολιτικὸς ἀνήρ. Τοῦτο δὲν ἐλησμόνησε δι ὅλης τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ ὑπὸ ἄλλην ὅμως ἔννοιαν. Διὰ τοῦτο δέον νὰ ἐξετάζηται οὐχὶ μόνον ὡς φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικός. Ἐν τῷ «Γοργίᾳ» ἀναδεικνύει τὴν σωκρατικὴν ἠθικότητα, καταφεύγει δὲ εἰς τὴν ποίησιν καὶ τοὺς μύθους ὁσάκις πρόκειται περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἀποδείξῃ. Παραλαμβάνει (523 ἑξ.) ἐκ τῶν λαϊκῶν μύθων τὸ δικαστήριον τῶν νεκρῶν ἀλλὰ εἰσάγει τὸ νέον ὅτι «γυμνοὺς κριτέον ἁπάντων τούτων· τεθνεῶτας γὰρ δεῖ κρίνεσθαι· καὶ τὸν κριτὴν δεῖ γυμνὸν εἶναι». Περὶ τῆς ψυχῆς δὲν εἶχε τότε ἀκόμη βαθύτερον διανοηθῆ, παραλαμβάνει δὲ περὶ αὐτῆς τὰς ἐπικὰς δοξασίας, καθ' ἃς αἱ ψυχαὶ ἦσαν οἱ ἐν τῷ Ἅδῃ ἐξακολουθοῦντες νὰ ζῶσιν ἄνθρωποι. Ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ λοιπὸν ὁ Πλάτων εἶδε τότε ὅτι πρέπει ἀκόμη πολλὰ νὰ διδαχθῇ καὶ μάθῃ καὶ οὕτως ἐξηγοῦνται τὰ πολλὰ ταξίδιά του. Ἐκ τῶν πυθαγορείων, διδάσκεται τὸν σχηματισμὸν κοινότητος ἐρειδομένης ἐπὶ κοινῆς θρησκείας ἢ πίστεως, κοινότητος μάλιστα, ἥτις ἔσχεν ἄλλοτε καὶ πολιτικὰς ἐπιτυχίας. Τοῦτο μεταποιεῖ ὁ Πλάτων κατ' ἀρχὰς καὶ ἀπομιμεῖται κατ' ἴδιον τρόπον διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς του, ἐν ᾗ οἱ μαθηταὶ ζῶσιν ὁμοῦ καὶ ἐρευνῶσι κατὰ τὴν σωκρατικὴν μέθοδον, Σχολῆς ἥτις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπισκιάσῃ τὰς ῥητορικὰς σχεδὸν μόνον σχολὰς τοῦ Ἰσοκράτους καὶ Ἀντισθένους. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἡ Ἀκαδημία σκοπὸν νὰ μορφώνῃ πολιτικοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ ἡ ἐκεῖ προσκτωμένη μόρφωσις καθιστᾷ τοὺς μαθητάς της ἱκανοὺς πρὸς πολιτικὴν ἀρχηγίαν. Ἡ Σχολὴ βοηθεῖ καὶ τὸν Δίωνα, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ φιλοσοφία συχνάκις δὲν παράγει ἄνδρας πολιτικῆς δράσεως μεγάλης. Ὁ Πλάτων γράφων τὴν «Πολιτείαν» φαντάζεται ἀκόμη ὅτι δύνανται αἱ περὶ ταύτης σκέψεις του νὰ πραγματοποιηθῶσι (499, d: «ὅταν ἡ μοῦσα πόλεως ἐγκρατὴς γένηται· οὐ γὰρ ἀδύνατος γενέσθαι, οὐδ' ἡμεῖς ἀδύνατα λέγομεν· χαλεπὰ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ὁμολογεῖται») καὶ ἡ διάψευσις τῶν ἐλπίδων του ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἀπεθάρρυνεν αὐτόν, διότι ἔχομεν τοὺς «Νόμους», εἰς οὓς εἰργάζετο μέχρι τοῦ θανάτου του καὶ οἱ ὁποῖοι ἐξεδόθησαν ὡς ἡ πολιτικὴ διαθήκη του (ἴδ. ἀν.). Περιορίζεται εἰς σχηματισμὸν ὑπὸ ἀποίκων μικρᾶς πολιτείας, ἡ ὁποία νὰ εἶναι κατὰ πάντα αὐτάρκης. Εἰς τοὺς «Νόμους» προβαίνει εἰς πολλὰς παραχωρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἦσαν δι' αὐτὸν ἀδύνατοι. Ἀλλὰ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ μένουν αἱ αὐταί, ὥστε δυνάμεθα παραλλήλως ἀμφότερα τὰ ἔργα νὰ ἀναγνώσωμεν. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ὀψίας πλατωνικῆς διαλεκτικῆς ὡς γνωρίζομεν αὐτὴν ἐκ τῶν διαλόγων «Θεαιτήτου», «Σοφιστοῦ», «Πολιτικοῦ», «Παρμενίδου» καὶ «Φιλήβου».

Digitized by Google

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ 369 καὶ ἑξῆς. Χαρακτηριστικὸς διάλογος τοῦ συμπλέγματος τούτου εἶναι ὁ «Θεαίτητος» **(γραφεὶς ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον, 369, τοῦ περιφήμου μαθηματικοῦ, εἰς οὗ καὶ τὴν μνήμην εἶναι ἀφιερωμένος) κυρίως διὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τότε πνεῦμα (ἐμαθήτευεν ἤδη ἐν αὐτῇ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης) καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ (ὡς καὶ ἐν τῷ** «Σοφιστῇ» **καὶ** «Πολιτικῷ») **παρατηρουμένην ἀθόρυβον ἐργασίαν τῆς Ἀκαδημίας, ἐργασίαν ἥτις ἀπέναντι τῶν τότε ὑπαρχόντων ἄλλων μεγάλων κλασσικῶν ἔργων σχεδὸν ἐξηφανίζετο. Ὁ Σωκράτης δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ διὰ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Θεαίτητος ὅμως τουναντίον καλεῖ τὴν φιλοσοφικὴν ψυχήν, ψυχὴν γεωμετροῦσαν καὶ ἀστρονομοῦσαν (173, ε καὶ ἑξῆς). Ὅ,τι εἶναι πλησίον, εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν ταύτην ἀδιάφορον, περιφρονεῖ δὲ τὴν πρακτικὴν δρᾶσιν τ. ἔ. ἀκριβῶς τὴν ζωὴν τῶν ἀκροατῶν τοῦ Σωκράτους ὅπως οὗτος αὐτοὺς ἐπεζήτει Εἶναι οἱ χρόνοι τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθηματικῶν,** «ἀρχιτεκτονοῦντος καὶ τὰ προβλήματα διδόντος τοῦ Πλάτωνος» **κατὰ τὸν Φιλόδημον. Εἶχε λοιπὸν ἡ μέθοδος τῆς ἐργασίας ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ ἄλλα ἐδάφη οὐχὶ μόνον τὰ θρησκευτικὰ καὶ πολιτικά.**

Ἡ πολιτεία ὁρμᾶται ἐκ τῆς δικαιοσύνης, ἐκ τῆς σχέσεως λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Διὰ τὸν Πλάτωνα ἡ πολιτεία εἶναι ζωντανόν τι ὄν, καὶ αἱ διάφοροι τάξεις της, εἶναι τὰ διάφορα μέλη τοῦ ὄντος τούτου. Ὁ Πλάτων δὲν θέλει τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι παρ' αὐτῷ εἰς φιλοσόφους (ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κατὰ τὰς γνώσεις) διαμορφώνονται, νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν τύχην των, ἀλλὰ θέτει αὐτοὺς ὡς ἀρχηγοὺς τῆς πολιτείας. Διότι οὗτοι διεκρίνοντο ἀπὸ τῆς μάζης τοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀνατροφὴν ἢ ἀγωγὴν καὶ κατὰ τὸν λοιπὸν βίον. Ἦτο λοιπὸν ἀναλογία τις ἀλλὰ ὑπὸ διάφορον ἀντίληψιν πρὸς τὰ ἐν Σπάρτῃ συμβαίνοντα, ἔνθα οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ στρατιωτικὴ τουτέστι τάξις ἵστατο παρὰ τοὺς περιοίκους καὶ εἵλωτας μεμονωμένη μέν, ἀλλὰ εὐχαριστημένη ἐκ τῆς θέσεώς της. Ὁ Πλάτων ἔγραφε τὴν «Πολιτείαν» **καὶ τοὺς** «Νόμους» **ὅτε ἀκόμη ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ἦτο ἄθικτος καὶ ἀκμαία, καὶ ὁ Σπαρτιάτης ἐθεωρεῖτο ἀνώτερός τις καὶ περίβλεπτος ἀνήρ. Ἡ ἀνωτέρα κατὰ Πλάτωνα τάξις ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔπρεπε νὰ ἀναλαμβάνῃ καὶ τὸ ἔργον τῆς προασπίσεως τῆς πατρίδος παραιτουμένη τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ γάμου. Δὲν ἦτο λοιπὸν ἀριστοκρατική τις τάξις καρπουμένη καὶ ἀπολαύουσα μόνον, ἀλλὰ συμβοηθοῦσα καὶ συντρέχουσα τὸ ὅλον. Ἐν τῷ ἐγωϊσμῷ ὁ Πλάτων διαβλέπει μέγα τῆς πολιτείας καὶ θεμελιῶδες ἐλάττωμα. Ἐν τοῖς** «Νόμοις» **(731, e) λέγεται τὸ περίφημον χωρίον:** «φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τ' ἐστὶ καὶ ὀρθῶς ἔχει τὸ δεῖν εἶναι τοιοῦτον· τὸ δὲ ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων διὰ τὴν σφόδρα ἑαυτοῦ φιλίαν αἴτιον ἑκάστῳ γίγνεται ἑκάστοτε. τυφλοῦται γὰρ περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν, ὥστε τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ καλὰ κακῶς κρίνει, τὸ αὑτοῦ πρὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀεὶ τιμᾶν δεῖν ἡγούμενος».

Ἡ φιλοσοφία κατὰ Πλάτωνα φέρει ἡμᾶς εἰς γνῶσιν τῆς ἀληθινῆς θεότητος, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ λατρείαν τινά. Παρὰ τὴν θεότητα ταύτην παραμένουσιν ἀναγκαίως καὶ οἱ ἄλλοι θεοί, καὶ ἡ λατρεία των εἶναι διὰ πάντας ὑποχρεωτική, διότι αὕτη εἶναι ὁ συνεκτικὸς τῆς φυλετικῆς κοινότητος δεσμός. Ἐν τοῖς «Νόμοις» **ἀποδίδεται μεγάλη σημασία εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν, εἰς τὰς μαντείας τοῦ Ἀπόλλωνος, ξένοι θεοὶ δὲν πρέπει νὰ εἰσάγωνται, ἡ ἀθεΐα τιμωρεῖται βαρύτατα καὶ δὴ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνατον. Ὁ Πλάτων οὐδέποτε ἐπεχείρησε τὴν ἐν θεολογικῷ πνεύματι ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν τῶν μύθων ἢ τὴν κριτικὴν αὐτῶν, ἀνέφερε δὲ πάντοτε μετὰ σεβασμοῦ τοὺς θεοὺς (ἐν Φιληβ. 12, c, λέγει:** τὸ δ' ἐμὸν δέος ἀεὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα οὐκ ἔστι κατ' ἄνθρωπον ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φόβου). **Ἦσαν ἐπιδράσεις τοῦτο ἐκ τῆς εὐσεβοῦς ἀγωγῆς, ἧς ἔτυχε κατὰ τοὺς νεανικούς του χρόνους. Ἡ καρδία εἶχε νικήσει καὶ παρ' αὐτῷ τὰς τυχὸν ἀμφιβολίας τοῦ πνεύματός του, ἐν δὲ τῷ** «Τιμαίῳ» **(40, d) ἀναγνωρίζει τὴν παραδεδομένην ὁμηρικὴν καὶ ἡσιόδειον γένεσιν καὶ σειρὰν αὐτῶν** «καίπερ ἄνευ τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων» **λεγομένων.**

δ') *Ἡ τέχνη.* **Ἐάν τις παραβάλῃ τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τέχνῃ διδάγματα καὶ κατορθώματα τοῦ Πλάτωνος, εὑρίσκει ἐν αὐτοῖς ἀντίθετα ὅλως ἀποτελέσματα. Ἐν μὲν τῇ πολιτείᾳ ὁ Πλάτων κατέβαλε μέγιστον κόπον πρὸς διάταξιν αὐτῆς, ἐνῷ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ δὲν ἦτο τόσον ἠσκημένος καὶ δυνατός. Ἀντιθέτως δὲν ἔδωκε ἱκανοποιητικὴν ἐπιστημονικὴν ἔκφρασιν τῶν περὶ τῆς τέχνης γνωμῶν του, ἐνῷ ἀκριβῶς αὕτη ἀπετέλει ἓν τῶν βαθυτάτων χαρακτηριστικῶν τῆς ὅλης αὐτοῦ προσωπικῆς δράσεως. Ὁ φιλόσοφος μάλιστα, ὅστις ἦτο συγχρόνως διανοητὴς καὶ καλλιτέχνης, ἐκατηγόρησε πολυειδῶς τὴν τέχνην. Διότι ἐναντίον αὐτῆς συνεμάχησαν αἱ μεταφυσικαὶ καὶ αἱ ἠθικαὶ δυνάμεις τοῦ προσώπου του. Ἡ τέχνη ὡς ἁπλῆ μίμησις τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ὡς εἰκὼν μιᾶς ἄλλης εἰκόνος καὶ αὐτῆς, ἀπομακρύνεται σφόδρα τοῦ ἔχοντος οὐσίαν εἶναι. Προσκρούει ὁ Πλάτων εἰς τὰς ποικίλας καὶ ἐναλλασσομένας μορφάς, ἃς παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς ἡ τέχνη, καὶ ἰδίᾳ τὸ δρᾶμα. ἀφοῦ ἕκαστος ἡμῶν ἀρκετὰ ἔχει νὰ δοκιμάσῃ καὶ διέλθῃ ἐν τῇ ζωῇ, προσκρούει ἐπίσης καὶ εἰς τὸ βορβορῶδες περιεχόμενον τῆς ὑπὸ μυθολογικῶν παραστάσεων δεσποζομένης ποιήσεως (διὸ καὶ τὸν Ὅμηρον ὡς καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται, ἀποκλείει ὡς παιδευτικὸν μάθημα ἐκ τῆς πολιτείας του, Πολιτ. 378 καὶ 607), καθὼς καὶ εἰς τὰς ἰσχυρὰς διεγέρσεις τοῦ συναισθηματικοῦ βίου, ὅπως ταύτας κατὰ τοὺς χρόνους του ἐπεδίωκεν ἡ τέχνη. Εἰς πάντα ταῦτα ἐλλείπει συναισθηματική τις ἐκτίμησις τῆς τέχνης ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἴσως εἰς τοῦτο νὰ συνετέλεσαν ἰδιαίτερά τινα χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης τῶν χρόνων του. Οὕτω λοιπὸν ἐπέρχεται ἡ σύγκρουσίς του πρὸς τὴν τέχνην παρ' ὅλην τὴν πρὸς αὐτὴν προσωπικὴν συμπάθειάν του, καὶ πρέπει πᾶν νὰ ἀποβληθῇ ὅπερ προσκρούει πρὸς τὸ ἠθικὸν καλόν. Ὁλόκληρα τῆς τέχνης εἴδη, ὡς τὸ δρᾶμα, ἀπορρίπτονται, ὅ,τι ἀπομένει πρέπει αὐστηρῶς νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς. Ἡ τέχνη οὕτω ἀγωνιζομένη πρὸς τὴν ἠθικὴν ἡττᾶται. Ἡ ὑποταγὴ ὅμως αὕτη τῆς τέχνης εἰς τὴν ἠθικὴν δὲν σημαίνει διὰ τὸν Πλάτωνα καὶ ἀπόρριψιν τοῦ ὡραίου. Ἐκ τῆς ἀθλιότητος τῶν ἀνθρωπίνων καταστάσεων ὁδηγεῖ αὐτὸν μία ὁδὸς πρὸς τὴν ὡραιότητα τοῦ παντός. Ὅπως ὅμως ἐν τῷ κόσμῳ ἢ σύμπαντι ἀδελφοῦται τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ καλὸν ἢ ὡραῖον, ἀλλὰ τὸ ἁγνὸν καὶ αὐστηρὸν ὡραῖον οὕτω προσλαμβάνει καὶ ἡ τάσις πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τουτέστιν ἡ ἐργασία τῆς ἐπιστήμης, καλλιτεχνικήν τινα μορφήν. Ἡ ἐπιστήμη λοιπὸν ἐνταῦθα γίνεται τὸ ὕψιστον καὶ γνησιώτατον καλλιτεχνικὸν ἔργον.**

ε') *Ἡ ἐπιστήμη.* Ἡ πλατωνικὴ ἐπιστήμη εἶναι ἐντελῶς τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης διάφορος. Δὲν ἀποβλέπει δηλαδὴ αὕτη εἰς τὴν συλλογὴν μικρῶν στοιχείων, ἵνα συνδέουσα καὶ συνδυάζουσα ταῦτα ἀνοικοδομήσῃ τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ἐπισκοπεῖ ἐκ τῶν προτέρων πᾶσαν διαφορὰν καὶ ποικιλίαν μὲ ἓν καὶ μόνον βλέμμα. Ἡ ἑρμηνεία προχωρεῖ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πρὸς τὰ μικρότερα, ἐκ τοῦ ὅλου πρὸς τὸ μέρος, ἡ σύνθεσις λοιπὸν προηγεῖται τῆς ἀναλύσεως. Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ἔργον τοῦ διανοητοῦ εἶναι νὰ ἐπισκοπῇ τὰ πράγματα ὁμοῦ «εἰς μίαν ἰδέαν συνορῶντα ἄγειν τὰ πολλαχῇ διεσπαρμένα» (Φαῖδρ. 265), καὶ νὰ ἀνευρίσκῃ τὰς συγγενείας των. Ἡ δημιουργικὴ ἐνόρασις ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότατον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ.

Ἡ πλατωνικὴ ἐπιστήμη ἐπίσης δὲν εἶναι ὅπως ἡ νεωτέρα, ἡ μετατροπὴ τῶν τοῦ κόσμου εἰς ἓν σύστημα βαθμιαίας διαμορφώσεως, τουτέστι κατανόησις τῆς πραγματικότητος ἐκ τῆς γενέσεως αὐτῆς, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ῥοῦ τῶν μεταβολῶν αἴρει τὸ αἰώνιον εἶναι καὶ προσδιορίζει τὰ συστατικά του διὰ παντός. Ἡ τροπὴ πρὸς τὸ ὂν δὲν γίνεται διὰ μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου ἐργασίας, ἀλλὰ διὰ μιᾶς ὀξείας ἐνεργείας, δι' ἑνὸς οὕτως εἰπεῖν κτυπήματος, δύναται διανοητικὴ δύναμις νὰ γίνῃ ἀλήθεια. Ἡ ἐπιστήμη δὲν γνωρίζει παρὰ τῷ φιλοσόφῳ ἐκείνην τὴν αἰωνίως δάκνουσαν ἀμφιβολίαν, ἥτις τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπιστήμης προσβάλλει καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ῥίζας της. Οὕτω λοιπὸν δύναται ἡ ἐπιστήμη παρὰ Πλάτωνι νὰ βαστάζῃ ἀσφαλῶς τὴν ζωὴν καὶ νὰ πληροῖ ταύτην εὐχαρίστου βεβαιότητος.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη τῆς γνώσεως τονίζει ἰδιαιτέρως τὰ ζητήματα τῶν ἀρχῶν καὶ θεωρεῖ τὰς καθ' ἕκαστον ἐπιστήμας ἁπλῶς ὡς ὁδοὺς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Μόνον τὰ μαθηματικὰ ἐκτιμῶνται περισσότερον ὡς ἡ ἐπιστήμη, ἥτις ὁδηγεῖ ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν, πᾶσα δ' ὅμως ἄλλη ἀσχολία μὲ τὸ ποικίλον περιεχόμενον τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου φαίνεται μικρᾶς ἀξίας, καὶ πᾶς περὶ αὐτοῦ διϊσχυρισμὸς ὡς γνώμη μόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πιστευτή. Πᾶσα ἑρμηνεία τῆς φύσεως γίνεται ἐκ τῆς ψυχῆς, ἐκ ταύτης πηγάζει πᾶσα κίνησις καὶ τάξις ἐν τῷ σύμπαντι. Τοιαύτας γνώμας προβαλὼν ὁ Πλάτων ἔβλαψεν ἀναμφιβόλως ἰσχυρῶς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Περιβαλὼν δίκτυον ἀνθρωπίνων ἐννοιῶν περὶ τὴν πραγματικότητα, καὶ κωλύσας τὴν ἀπροκατάληπτον τῶν πραγμάτων ἐκτίμησιν, συνετέλεσεν ὥστε αἱ πρῶται βάσεις τῆς ἀκριβοῦς τῆς φύσεως ἐξετάσεως καὶ κατανοήσεως, ὡς βλέπομεν αὐτὰς ἐν τῇ προσωκρατικῇ φιλοσοφίᾳ, νὰ καταστραφῶσι διὰ πλείστους αἰῶνας. Ἡ ἰσχὺς τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἔγκειται ἐν τῇ καθαρᾷ φιλοσοφίᾳ τῶν ἐννοιῶν, ἐν τῇ διαλεκτικῇ, ἥτις δὲν προσλαμβάνει τι ἔξωθεν καὶ περὶ τῶν ἰδίων βάσεων δίδει σαφῆ λόγον. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀνέρχεται τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς τελειότητος αὐτῆς ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν γενικωτάτων ἀντιθέσεων: ἠρεμία καὶ κίνησις, ἑνότης καὶ πολλότης. Ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν τὰ καθ' ἕκαστον μέλη ἀναπτύσσονται καὶ ἐξ ἀλλήλων ἐξαρτῶνται, συνδυαζόμενος πρὸς τὴν ἐπισκόπησιν μακροτάτων σειρῶν καὶ τὴν συγκράτησιν ἀντιθέτων κινήσεων, πρὸς τὴν ἀσφαλῆ περιοδείαν ἐν τῷ βασιλείῳ μεγεθῶν μὴ ὑποπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις, πρὸς φαιδρὰν παιδιὰν τῶν διανοημάτων προκειμένου τοῦ λόγου περὶ μεγίστων καὶ σοβαρωτάτων προβλημάτων, ἀποτελεῖ τὴν ἔνδειξιν τῆς τελειοτάτης δράσεως καὶ εὐκινησίας τοῦ ἑλ-
ληνικοῦ πνεύματος. **Ἐνταῦθα ἐπιτυγχάνεται ἐ…**
νής τις **ἀπελευθέρωσις τοῦ** διαλογίζεσθαι …
παντὸς **ὑλικοῦ περιεχομένου, καὶ** ἐπιφέρεται …
τοπεποίθησίς τις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων …
πράξεως **καὶ ἐνεργείας εἰς νίκην** μόνον ἀγο…
Ἰδιαιτέραν **δύναμιν παρουσιάζει** ὁ Πλάτων …
δέων ἀντιθέσεις **πρὸς ἀλλήλας** ἢ ἐξάγων ἀντ…
σεις ἐξ ἄλλων **ἀντιθέσεων. Οὕτω** π. χ. προ…
νου περὶ **τοῦ ἔρωτος συνδέει ἐν αὐτῷ** τὴν κτ…
πρὸς τὴν **στέρησιν, γεννᾷ ἡδονὴν** ἐκ τῆς λ…
καὶ λύπην **ἐξ ἡδονῆς, οὕτω, ἀποδεικνύει** ὅτι …
πολιτεύματα **καταστρέφουσιν ἑαυτὰ** διὰ τῆς ἐ…
σεώς των, **καὶ ὅτι αἱ ἀντιθέσεις** τῶν αἰσθ…
ἀναγκάζουσιν **ἡμᾶς νὰ ἐξέλθωμεν ἐκ** τῶν …
τούτων καὶ **πολλὰ ἄλλα ἐκ τοῦ πλήθους** τῶν …
τημάτων τοῦ **βίου, βίου πλήρους** νεανικοῦ σφρ…
καὶ ζωτικότητος. **Ὁ Πλάτων ἐκάλεσε** (Πολιτ. …
c) τὴν διαλεκτικὴν **μέθοδον** «δῶρα θεῶν» καὶ τὸ …
τοῦ Προμηθέως. **Τοιαύτη ἐκτίμησις** δικαιότ…
καὶ ἀληθέστατα **δύναται νὰ κριθῇ** δικαία καὶ …
αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν **φιλόσοφον.**

Γ. Γενικὴ ἀνασκόπησις. **Δύσκολον** εἶναι …
συλλάβῃ **καὶ ἐκτιμήσῃ τις δεόντως τὸ** σύνολον τ…
φιλοσοφικῆς **τοῦ Πλάτωνος ἐνεργείας,** ὅσον καὶ …
εἶναι σαφὴς **ἡ διανόησις αὐτοῦ εἰς κύρια,** χαρακ…
ριστικὰ **δι' αὐτόν, φιλοσοφήματα.** Πάντοτε εἰ…
καὶ ἀναμιγνύεται **καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ** παρατη…
τοῦ, οὕτως **ὥστε ἐλέχθη ὅτι ἕκαστος** σχηματ…
τὸν ἰδικόν **του Πλάτωνα. Δὲν εἶναι κατὰ** πάντα …
θὸν τὸ νὰ **θεωρῇ τις αὐτὸν ὡς φύσιν** κατ' ἐξο…
θεωρητικήν, **εἰρηνόφιλον καὶ πλήρη** μακαρίας …
χίας. Εἶναι **γνωστὸν πῶς οὕτω χαρακτηρίζει** αὐ…
ὁ Goethe καὶ **ἔστω καὶ ἐνταῦθα ἀναγραφῇ** …
ὁ χαρακτηρισμὸς **οὗτος:** «ὁ Πλάτων συμπεριφέρε…
πρὸς τὸν κόσμον, **ὡς μακάριον πνεῦμα** τὸ ὁπ…
ἀρέσκεται νὰ μείνῃ **ἐν τῷ κόσμῳ ἐπί τινα** χρόνον. …
ἐπιζητεῖ τόσον νὰ **γνωρίσῃ τὸν κόσμον** τοῦτον, …
προϋποθέτει αὐτόν, **ὅσον νὰ ἀνακοινώσῃ** εὐμενῶς …
αὐτόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον **φέρει μεθ'** ἑαυτοῦ, …
ὁποῖον ὁ κόσμος τόσον **πολὺ χρειάζεται.** Εἰσέρχ…
εἰς τὰ βάθη, διὰ νὰ **πληρώσῃ μᾶλλον** αὐτὰ διὰ …
πλησμονῆς τοῦ νοῦ **αὐτοῦ παρὰ διὰ νὰ τὰ** ἐξερευ…
Κινεῖται πρὸς τὰ **ὕψη μὲ πόθον νὰ** ἐξεύρῃ τὴν …
τῆς γενέσεως **αὐτοῦ. Πᾶν ὅ,τι ἐκδηλώνει** ἀναφέρετ…
τι αἰωνίως ὅλον, **ἀγαθόν, ἀληθὲς** καὶ ὡραῖον, …
ὁποίου τὴν **προαγωγὴν ἐπιζητεῖ νὰ** ὑπεκκαύσῃ εἰς …
στήθη παντός! **Ὅ,τι ἐκ τῶν καθ'** ἕκαστα προσ…
ἐκ τῶν ἐπιγείων **γνώσεων, ἐξατμίζεται** ἐν τῇ μ…
του καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει **του». Ἡ τελείωσις** τοῦ εἰ…
ἡ τῆς μορφῆς **παρὰ τῷ Πλάτωνι καὶ** ἡ καθ…
της τῆς διαμορφώσεως **συνετέλεσαν** ὥστε νὰ …
φεύγῃ οὕτως **εἰπεῖν τινα τὸ συγκινοῦν** τὸ ὅλ…
ἔργον τῆς ζωῆς **τοῦ φιλοσόφου** πάθος. Ἡ γοητ…
καὶ χάρις τῆς **ὡραιότητος ἐξηυγένιζε** καὶ τοὺς …
τάτους ἀγῶνας, **καὶ κάμνει ἡμᾶς** νὰ λησμον…
τὴν δεινότητα **αὐτῶν. Δὲν πρέπει** νὰ παραβλ…
μεν ὅτι ὁ Πλάτων **δὲν εὗρεν** ἑτοίμην ἀλλὰ αὐ…
ὁ ἴδιος ἐπειράθη **νὰ ἐπιφέρῃ τὴν** μεταβολὴν κ…
ἀνατροπὴν τῆς **ὅλης τοῦ κόσμου** εἰκόνος καὶ τ…
ἐκ νέου κατ' ἀξίαν **κατάταξιν τῶν** ἀγαθῶν τ…
βίου. Τοῦτο δὲν **ἠδύνατο νὰ γίνῃ** χωρὶς β…
συγκινήσεις καὶ **ἰσχυροτάτας διεγέρσεις,** καὶ …
ἠδύνατο νὰ **κατορθωθῇ χωρὶς** νὰ ὑπερνικ…
σκληρόταται **ἀντιστάσεις καὶ νὰ** ἀποδειχθῇ …
ἐπιχειρῶν ταῦτα **εἶχε γιγαντώδη** δύναμιν. Εἰ…
τις καὶ ἄλλη **προσωπικότης** ὁ Πλάτων ἀνήκει …
τὰ πρόσωπα **ἐκεῖνα τῆς ἀποχωρισθείσης** δια…
σεως, ἀλλὰ καὶ **τῆς τὴν ὅλην** οὐσίαν περιλα…
νούσης δράσεως. **Εἰς ποίαν** ψυχικὴν κατάστ…
θὰ ἐκλυδωνίζετο, **ὅταν ἐγέννα** συγκινήσεις …
ὁποῖαι ἐπὶ **χιλιετηρίδας ὅλας** ἀναστατοῦσι τ…
ἀνθρώπους καὶ **παρορμῶσι διαρκῶς** αὐτοὺς …
ἀγάπην ἢ μῖσος.

Ἀλλὰ σπουδαιότατον **χαρακτηριστικὸν** τοῦ Πλ…
τωνος ἀντιδρῶν **εἰς τὰς συγκινήσεις** ταύτας …
ἡ εὐγένεια τῆς **ψυχικῆς αὐτοῦ** διαθέσεως …
ἑδράζεται ἐπὶ **τῶν ἐσωτερικῶν** ἀναγκῶν καὶ …
τῶν αἰωνίων **ἀληθειῶν, αἵτινες** ἐνταῦθα βα…
ζουσι τὴν ζωήν, **καὶ ἐπὶ τοῦ** κόσμου τῶν ἰδ…
τοῦ ἀνωτέρου πάσης **ἀνθρωπίνης** βίας καὶ αἱ…
ρεσίας. Ἐνταῦθα **χωρίζεται καὶ** κεχωρισμένο…
σης ἀνθρωπίνης **ἐπικοινωνίας** ὑφίσταται κόσ…
ἀληθειῶν ἀνωτέρων **πάντων τῶν** ἀγώνων, καὶ συ…
νήσεων καὶ **διεγέρσεων, τὰς ὁποίας** αὕτη μεθ' ἑ…
τῆς φέρει, **τὸ ἀνώτερον δὲ** περιεχόμενον τοῦ …
κόσμου τούτου **ἐν ταῖς αἰωνίαις** αὐτοῦ τάξεσιν …
ρέχει διὰ πάντα **τὸν χρόνον. Οὕτω** τὸ ἔργον τ…
ἐνέχει θαυμαστήν **τινα ἰσορροπίαν** συναισθημ…
δυνάμεως καὶ **σεβασμοῦ, χαρᾶς καὶ** σοβαρότητ…
ἐλευθερίας καὶ **δεσμεύσεως, αὕτη** δὲ ἡ ἰσορρ…
καταφαίνεται καὶ **ἐν τῇ προσωπικότητι** τοῦ ἀνδ…
Ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς **σπουδῆς καὶ** ἐφέσεώς του δὲν …
τὸ ἄγριον πάθος **τοῦ Αὐγουστίνου,** παρ…
τὴν ὑποταγὴν **αὐτοῦ εἰς τὰς** αἰωνίας ἀληθ…
οὔτε τὴν ἄβουλον **resignation** τοῦ Σπιν…
Οὕτω λοιπὸν **ὁ Πλάτων,** ἡνωμένος κατά τε …
πρόσωπον καὶ **τὸ ἔργον του εἰς** ἕν, ἔτερ…
ἡμᾶς μετὰ τοιαύτης **ἁρμονίας,** οἵαν δὲν εὑρ…
μεν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ **ἐν τῇ** φιλοσοφίᾳ καὶ …
αὐξανομένου ὡς **νῦν τοῦ** περιπλόκου τῶν συν…
κῶν καὶ τῆς ὀξύτητος **τῶν** ἀντιθέσεων, οὔτε …

Digitized by Google

σι δυνατὸν πλέον νὰ ἀναφανῇ. Ὡς πρὸς τὰ κατορθώματά του εἶναι βεβαίως τὸ σπουδαιότατον καὶ ἑαυτῷ τὰ μάλιστα ἀκόλουθον ἡ θεμελίωσις πάσης ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ σύμπαντος τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης· οὕτως ὥστε ἡ ὅλη ἡμῶν ὕπαρξις ἑδραιοῦται ἐσωτερικῶς καὶ οὐσιωδῶς ἀνυψοῦται. Ἀλλὰ συγχρόνως βλέπομεν ὅτι ἡ τοιαύτη τῆς ἐπιστήμης ἐκτίμησις οὐδαμῶς σημαίνει τὴν μείωσιν τῆς ἄλλης διανοητικῆς ἡμῶν ζωῆς, τοὐναντίον μάλιστα διὰ τούτου ἀκωλύτως ἀναπτύσσονται καὶ ἀμοιβαίως προάγονται καὶ ἀνυψοῦνται ὅλαι αἱ κύριαι κατευθύνσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Ὅπως ἡ ἰσχυρὰ καὶ μεγάλη τοῦ φιλοσόφου προσωπικότης περιέβαλλε καὶ περιελάμβανε πᾶσαν ποικιλίαν, οὕτως αὕτη καὶ διαιρουμένη καὶ ἀποχωριζομένη ἔτεινε πάλιν εἰς συνένωσιν, ἵνα ἀποτελέσῃ ἓν καὶ ἡνωμένον τὸ ὅλον ἔργον τῆς ζωῆς του.

Ὁ Πλάτων ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ὅλης ἑλληνικῆς διανοητικῆς ἐργασίας, καθ' ὅτι ἐν αὐτῷ συνηνώθησαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐκαρποφόρησαν θαυμασίως αἱ δύο κυρίαι τάσεις αὐτῆς, ἡ ἐπιθυμία τῆς γνώσεως καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς διαμορφώσεως, τ. ἔ. ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη. Ἡ κοσμοθεωρία του ἔδωκεν ἐν σαφεῖ ἐκφράσει καὶ διατυπώσει τὸν ἰδιόρρυθμον τύπον ἢ μορφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Ἐν τῇ μορφῇ ταύτῃ συμπλέκονται ἀρρήκτως αἱ πεποιθήσεις αὐτοῦ ὅτι εἰς τὴν θαρραλέαν ἐργασίαν τοῦ πνεύματος διανοίγεται νέος τις κόσμος ἀληθινῆς οὐσίας καὶ πραγματικῆς εὐτυχίας, ὅτι ὁ κόσμος οὗτος διαρκῶς προσκρούει πρὸς τὴν ἄμεσον πραγματικότητα τοῦ κόσμου ἐν ᾧ ζῶμεν, καὶ δὲν δύναται μὲν νὰ καταβάλῃ τελειωτικῶς τὴν ἀντίστασιν ταύτην, ἀλλ' ὁ κόσμος οὗτος ὁ νέος εἶναι ἀνώτερος ὅλων τῶν ἐναντίον του κατευθυνομένων ἐπιθέσεων, ἕνεκα τοῦ ἐν ἑαυτῷ θεμελιουμένου βίου του· διὰ δὲ τῆς καθαρᾶς ἀληθείας καὶ ὡραιότητός του ἐξαίρει ἀσφαλῶς τὸν ἄνθρωπον ὑπεράνω τῶν ἀγώνων καὶ παθημάτων. Ἡ ἠθικὴ τοῦ Πλάτωνος ἑδράζεται, ὡς εἴδομεν, ἐπὶ τῆς θρησκείας ἀλλὰ θρησκείας ὡς αὐτὸς ἐννοεῖ ταύτην. Εἶναι δηλαδὴ φιλοσοφική τις μονοθεΐα, ἐν ᾗ ἡ θεότης συμπίπτει πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ πίστις ἐπὶ τὴν θείαν πρόνοιαν συμπίπτει πρὸς τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἔργον τῆς φρονήσεως καὶ ἀπείκασμα τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν, ἡ δὲ λατρεία τῶν θεῶν οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, ἢ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν (πρβλ. Νομ. c. 903, β. ἑξ. 907, d. ἑξ. Τιμ. 40, β.). Τοιαύτη διδασκαλία εἶναι ἀπαραγνωρίστως συγγενὴς πρὸς τὰ βραδύτερον παρουσιασθέντα διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ ἀπέχει αὐτοῦ κατὰ πολύ, ἂν καὶ ἐν κοινῷ πάντοτε πλαισίῳ ἀμφότεραι αἱ διδασκαλίαι εὑρίσκονται. Καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ διδασκαλίᾳ ἐπιζητεῖται ἡ ἀπόκτησις νέου τινὸς κόσμου, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν πλατωνικὴν διδασκαλίαν κατορθοῖ τοῦτο ἡ ὀρθὴ γνῶσις, κατὰ δὲ τὴν χριστιανικὴν ἡ μεταβολὴ τῆς καρδίας. Κατ' ἀμφοτέρας ἐπενεργεῖ ἐφ' ἡμᾶς θεία τις δύναμις· ἀλλὰ παρὰ μὲν τῷ Πλάτωνι ἐνεργεῖ αὕτη ὁμοίως εἰς πάντας τοὺς τόπους καὶ κατὰ πάντα τὸν χρόνον, ἐν τῇ φύσει ὡς καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἐνῷ ὁ Χριστιανισμὸς ἀποκορυφοῖ τὴν διδασκαλίαν του εἰς ἓν μόνον σημεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ ἱστορικοῦ βίου καὶ ἀποδέχεται συγχρόνως καὶ παγκόσμιόν τινα δίκην, τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων δὲν γνωρίζει ἢ ἐὰν ἐγνώριζε θὰ ἀπέκρουε.

Ἡ ἀνεξάντλητος ἐπίδρασις τοῦ Πλάτωνος προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀρχικοῦ βίου, ὅστις ἐμψυχώνει ὅλην τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κινήσεων, αἵτινες ἐλευθέρως παρ' αὐτῷ ἀναπτύσσονται καὶ εἰς μέγεθος αὐξάνονται. Οὕτως ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία συνετέλεσε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἱστορίας εἰς ἀφύπνισιν καὶ προαγωγὴν τῶν πνευμάτων, ἀντέστη ἀποτελεσματικῶς εἰς πᾶσαν παρακμὴν καὶ κατάπτωσιν εἰς τὸ σχολαστικὸν καὶ μικρολόγον, καὶ ἔστρεψε τὰς αἰσθήσεις ἐκ τοῦ μικροῦ εἰς τὸ μέγα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ στενοῦ εἰς τὸ μακρὰν καὶ εὐρύ. Ὁ πλοῦτος τῆς φιλοσοφίας ταύτης ἔδωκεν ἄλλα εἰς ἄλλας ἐποχάς. Ἡ δὲ κοσμοϊστορικὴ σημασία αὐτῆς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη ἀπὸ τῆς γενέσεώς της μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐξέλιπεν. Ὑπέστη μὲν ἐν αὐτῇ τῇ παλαιᾷ Ἀκαδημίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ της μεταβολάς τινας, οὐσιώδεις δὲ τροποποιήσεις εἶτα παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ ἐν τῇ περιπατητικῇ σχολῇ καὶ ὑπεχώρησεν ὁ ἰσχυρὸς αὐτῆς δυϊσμὸς μὲ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ θεοῦ καὶ κόσμου, πνεύματος καὶ ὕλης, ψυχῆς καὶ σώματος, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἀναφανῇ πάλιν ἀργότερον ἐν τῇ ἑλληνιστικῇ—ἰουδαϊκῇ φιλοσοφίᾳ, μετά τινων περιορισμῶν παρὰ τῷ Ποσειδωνίῳ, καὶ ἰσχυρῶς ἐν τῇ νέᾳ πυθαγορείῳ καὶ ἐν τῇ νέᾳ πλατωνικῇ σχολῇ. Παραλαβοῦσα ἡ παλαιὰ πλατωνικὴ φιλοσοφία, ἡ ἀληθὴς αὕτη θρησκεία τοῦ πνεύματος, τὸν δυϊστικὸν αὐτῆς μυστικισμὸν ἐκ τῶν ὀρφικῶν καὶ τῆς πυθαγορείου αἱρέσεως ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν περιεχόμενον αὐτοῦ εἰς νικηφόρον φιλοσοφικὸν δόγμα. Τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου δόγματος ἀρχικὴ βάσις δύναται νὰ θεωρηθῶσι μόνον θρησκευτικαὶ δοξασίαι, αἱ ὁποῖαι οὕτως ἐπεξετάθησαν εἰς γενικὴν περὶ τῶν τοῦ κόσμου θεωρίαν. Ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία εἰσῆλθεν εἰς εὐρύτατα στρώματα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· ὅπου βραδύτερον γίνεται λόγος τις περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἐκεῖ ἀναφαίνεται πάντοτε ἡ φιλοσοφία αὕτη, καὶ οὕτως ἑρμηνεύεται ὅτι ἀπέβη αὕτη ἰσχυρότατον στήριγμα τῶν χριστιανικῶν δοξασιῶν. Ἐν τῇ ὀψιαιτέρᾳ ἀρχαιότητι ἐχρησίμευσεν ὁ Πλάτων ὡς ὁδηγὸς εἰς τοὺς θέλοντας νὰ δικαιώσωσι τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν πεποιθήσεις διὰ τῆς φιλοσοφίας, θεωρηθεὶς ὡς κῆρυξ τῆς σοφίας ἐκείνης, ἥτις τὸν ἄνθρωπον ἐλευθερώνει ἀπὸ τοῦ ἀπατηλοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων καὶ καθοδηγεῖ τὰ διανοήματά του εἰς τὴν αἰωνίαν πάντων πατρίδα. Ἀλλ' ὁ αὐτὸς φιλόσοφος καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐτιμᾶτο ἐθεωρεῖτο δὲ βραδύτερον καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀγαπητὸς διανοητὴς τῆς ἀναγεννήσεως μὲ τὸ πλῆθος τῶν διδαγμάτων τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα παρεῖχε, μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν μαγείαν τοῦ λόγου του καὶ μὲ τὴν νεανικὴν χαράν του διὰ τὸ ὡραῖον. Πλεῖστοι τῶν σοφῶν τῆς ἀναγεννήσεως ἐκάλουν ἑαυτοὺς μαθητάς του. Γνωρίζομεν καὶ ἐλέχθη καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι μὲ τὸ ὄνομά του ἠθέλησε ὁ Μαρσίλιος Φικῖνος νὰ κοσμήσῃ τὴν ἱδρυθεῖσαν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀκαδημίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν ἤρξαντο ἐπιδρῶσαι καὶ καρποφοροῦσαι καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ αὐτοῦ δοξασίαι. Ἡ πυθαγόρειος καὶ πλατωνικὴ ἀστρονομία ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸν Κοπέρνικον καὶ Γαλιλαῖον, ἡ ἰδεώδης πολιτεία του παρεκίνησε τὸν Θωμᾶν Morus εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς «Οὐτοπίας» του καὶ τὸν Βάκωνα εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς «Νέας Ἀτλαντίδος» καὶ τὸν Καμπανέλλαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς «Civitas solis». Ἡ πλατωνικὴ θεωρία τῆς γνώσεως καὶ μεταφυσικὴ ἐπέδρασε ἐπὶ τὰ νεώτερα φιλοσοφικὰ συστήματα εἴτε θετικῶς εἴτε ἀρνητικῶς. Καὶ ἄνδρες ὡς ὁ Winckelmann, ὁ Schleiermacher, ὁ A. Böckh, ὁ Wilamowitz καὶ ἄλλοι δεικνύουσιν ὅτι ὁ Πλάτων ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον ἐπιδρῶν γενικώτερον ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ ἀληθῶς θεῖος οὗτος ἄνθρωπος, ὁ ὑπέροχος ἐκπρόσωπος πασῶν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἀρετῶν, θὰ παραμείνῃ ἀθάνατος ἀρχηγὸς τῶν ἀληθῶν ἐργατῶν τοῦ πνεύματος. Εὐνοηθεὶς ὑπὸ τῆς τύχης καὶ τοῦ θεοῦ ὃν ἐλάτρευεν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ ὑγιὴς εἰς βαθὺ γῆρας καὶ νὰ ἀποταμιεύσῃ τὴν εἰς ὀλύμπια ὕψη ἀνερχομένην φιλοσοφίαν του εἰς ἔργα περὶ τὰ ὁποῖα πάντοτε ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἀσχολῆται χωρὶς φόβον ὅτι θὰ ἐξαντληθῶσι τὰ περὶ αὐτὰ θέματα. Οὕτω τὸ ἔργον τῆς ζωῆς του ἐξύφανε δεσμοὺς ἰσχύοντας διὰ πάντα χρόνον καὶ διὰ πᾶσαν ἐποχήν. Εἶναι εἷς τῶν κορυφαίων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ εἷς τῶν ἡρώων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ.

Δ' Παράδοσις-Χειρόγραφα-Ἐκδόσεις τοῦ Πλάτωνος. Τὰ πλατωνικὰ συγγράμματα παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Θρασύλλου, τοῦ αὐλικοῦ ἀστρολόγου τοῦ Τιβερίου, ὁρισθείσας τετραλογίας. Ἀλλ αὐτὸς ὁ Θράσυλλος ὁμολογεῖ (*Διογέν.* 3, 56) ὅτι ὁ Πλάτων ἐμιμήθη εἰς τὸν ὁρισμὸν τῶν τετραλογιῶν του τοὺς τραγικούς, εὗρεν ἄρα καὶ αὐτὸς ὁ Θράσυλλος τὴν διαίρεσιν ταύτην ἤδη ὑπάρχουσαν κατὰ τοὺς χρόνους του. Πλὴν αὐτοῦ αἱ τετραλογίαι ἀπεδίδοντο καὶ εἰς τὸν παλαιότερόν του Δερκυλλίδαν. Ἡ παραδοθεῖσα αὕτη διαίρεσις τῶν τετραλογιῶν ἐπέδρασεν ἀσυναισθήτως λίαν εἰς τὴν χρονολόγησιν τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων, ἀφοῦ οἱ μὲν «Νόμοι» ἐτίθεντο εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, εἰς δὲ τὴν ἀρχὴν τὰ συγγράμματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν δίκην καὶ καταδίκην τοῦ Σωκράτους. Καὶ ἐγὼ δὲ ὑπεστήριξα τὴν γνώμην ὅτι ὁ «Εὐθύφρων» εἶναι τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ Πλάτωνος, συγγραφὲν μάλιστα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δίκης τοῦ Σωκράτους. Αἱ τετραλογίαι αὗται παλαιότερον φέρονται ὡς τριλογίαι, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου. Πολλοὶ τῶν διαλόγων, ὡς παρετηρήθη καὶ ἀλλαχοῦ, ἐθεωροῦντο ἤδη καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα νόθοι ὡς οἱ «Ἀντερασταὶ» κτλ., ὁ ἐλάσσων μάλιστα «Ἀλκιβιάδης» ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ξενοφῶντα (*Ἀθήναιος* L. 506 c) Ἡ ὕπαρξις τόσων νόθων συγγραμμάτων παρὰ τῷ Πλάτωνι ἔχει ἀνάλογον μόνον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Δημοσθένους, ὅπως ἔχομεν ἡμεῖς αὐτήν. Ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἰσοκράτους οὐδὲν νόθον ἔχει. Οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ δὲν ἠσχολήθησαν πολὺ περὶ τὸν Πλάτωνα ὡς συγγραφέα, ἀλλὰ μόνον οἱ φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ἡρμήνευον αὐτόν. Μόνον τὸ ἀττικὸν γλωσσικὸν ὕφος του ἐξεμεταλλεύθησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους. Ὁ κλασσικισμὸς μὲ τὴν δουλικὴν ἀπομίμησιν τῆς ἀττικῆς γλώσσης ἐπέτεινε τὴν συλλογὴν τῶν ἀττικῶν λέξεων καὶ φράσεων, ὡς ἔχομεν ταύτην ἐν πλείστοις ἄρθροις εἰς τὰ λεξικὰ τὰ ὁποῖα συνέγραψαν οἱ Βυζαντινοί. Γραμματικὰ σχόλια εἰς τὸν Πλάτωνα δὲν ἔχομεν, καθὼς καὶ οὐδὲν ἀρχαῖον σχόλιον. Διότι τὰ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἡμῶν ὑπάρχοντα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σημειώσεις ἐν τοῖς περιθωρίοις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν λογίων τοῦ Θ' καὶ Ι' αἰῶνος, οἱ ὁποῖοι μετεχειρίζοντο πρὸς τοῦτο ἔργα οὐδὲν πρὸς τὸν Πλάτωνα κοινὸν ἔχοντα, ὡς τὸν Πολυδεύκην, τὸν Ἡσύχιον τὸν Μιλήσιον, τὴν «Βιβλιοθήκην» τοῦ Ἀπολλοδώρου, τὸ «Λεξικὸν» τοῦ Διογενιανοῦ κτλ. Τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου ἐλάχιστα βοηθοῦσι αἱ σημειώσεις αὗται, καθὼς καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν νεοπλατωνικῶν, ἅτινα οὐδὲ γραμματικὰς παρατηρήσεις περιέχουν.

Ὑπομνήματα συνέγραψεν ὁ *Ἁρποκρατίων* (εἰς 24 βιβλία), ὁ *Ποτάμων* (πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου) εἰς τὴν «Πολιτείαν», ὁ *Καλβίσιος Ταῦρος* (Β' αἰὼν) εἰς τὸν «Γοργίαν», ὁ *Ἀττικὸς* εἰς τὸν «Φαῖδρον», ὁ *Πλούταρχος* («Πλατωνικὰ ζητήματα» καὶ «Περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχολογίας», ὁ *Γαληνὸς* εἰς τὸν «Τίμαιον» καὶ «Φίληβον», ὁ *Ὀνόσανδρος* εἰς τὴν «Πολιτείαν», ὁ *Λογγῖνος* εἰς τὸν «Φαίδωνα» καὶ «Τίμαιον». Κατὰ τὸν Δ' καὶ Ε' μ. Χ. αἰῶνα ἦσαν οἱ κύριοι ὑπομνηματισταὶ ὧν σῴζονται τὰ ὑπομνήματα, ὁ *Ἑρμείας* (οὗ ἔχομεν μακρὸν ὑπόμνημα εἰς τὸν «Φαῖδρον») ὁ *Πρόκλος* (ὑπομνήματα εἰς «Ἀλκιβιάδην» «Κρατύλον» «Παρμενίδην» καὶ «Πολιτείαν»), ὁ *Ὀλυμπιόδωρος* (ὑπομνήματα εἰς «Ἀλκιβιάδην», «Γοργίαν» «Φαίδωνα», «Φίληβον») ὁ *Δαμάσκιος* (εἰς «Παρμενίδην») καὶ ἄλλοι. Ὁ *Τίμαιος* (Δ' αἰὼν) συνέγραψε «Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι λέξεων κατὰ στοιχεῖον».

Ὁ σκοπὸς τῆς σημερινῆς recensio τοῦ πλατωνικοῦ κειμένου εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τῆς γνησίας γραφῆς τῆς πρώτης ἐκδόσεως. Συγγραφεῖς ὅπως ὁ Μένανδρος, Ἄρατος, Καλλίμαχος, Πολύβιος ἐξέδιδον οἱ ἴδιοι τὰ ἔργα των, καὶ ταύτης τῆς ἐκδόσεώς των συνέχεια καὶ μετάδοσις εἶναι αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις των. Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα διὰ τὸν Πλάτωνα, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐν πάσῃ περιπτώσει κεῖται μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεώς του καὶ τῆς πρώτης μετὰ ταῦτα ἐκδοθείσης ἐκδόσεως χρονικὸν διάστημα μιᾶς καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδος. Τίνα ὄψιν εἶχε τὸ πλατωνικὸν κείμενον τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως δυνάμεθα λίαν ἀμυδρῶς πως νὰ φαντασθῶμεν ἐκ τῶν παπύρων τῆς Ἀρσινόης, ἐφ' ὧν ἀνευρέθησαν τεμάχια τοῦ «Φαίδωνος» καὶ «Λάχητος» καὶ ἐκ τῶν παπύρων Flinders Petri. Καὶ ἐν τούτοις ὅμως δέον τις νὰ προσέχῃ εἰς τὸ νὰ πιστεύῃ καὶ ἀπορρίπτῃ. Ὅ,τι συμβαίνει παρ' Ὁμήρῳ, τοῖς δραματικοῖς καὶ τῷ Πινδάρῳ, ὡς πρὸς τὰ ἡμέτερα χειρόγραφα καὶ τὰς ἀλεξανδρινὰς τῶν συγγραφέων τούτων ἐκδόσεις (μεταξὺ δηλαδὴ τούτων τῶν δύο εἶναι διάφοροι σταθμοὶ οὓς διέτρεξε τὸ κείμενόν των ἐκδιδόμενον ὑπὸ γραμματικῶν) τοῦτ' αὐτὸ πιθανὸν νὰ συμβαίνῃ καὶ διὰ τὸν Πλάτωνα. Οἱ Βυζαντινοὶ διώρθωσαν ἀρκετὰ τοῦ Πλάτωνος. Μετ' αὐτοὺς ὁ πρῶτος ἐκδότης ὑπῆρξεν ὁ Κρὴς Μᾶρκος Μουσοῦρος. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ὑπὸ τοῦ Μάρκου Μουσούρου ἐγένετο ἐν Βενετίᾳ 1513 παρὰ τῷ Ἄλδῳ, εἰς δύο τόμους, μεγάλου σχήματος φύλλου, προτάσσεται δ' αὐτῆς ᾠδὴ εἰς τὸν Πλάτωνα ἐξ 150 διστίχων. Ἡ δευτέρα ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1534 ὑπὸ τοῦ Σίμωνος Grynaeus καὶ Ἰωάννου Oporin. Μετ' αὐτοὺς ἦλθεν ὁ H. Stephanus καὶ ὁ I. Cornarius. Αἱ σημεριναὶ παραπομπαὶ εἰς τὸ πλατωνικὸν κείμενον γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις πολλὰ προσέφερον εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ ὀρθοῦ κειμένου οἱ τὴν ἀττικὴν γλῶσσαν ἀκριβώσαντες Ὀλλανδοί, ἡ σχολὴ τοῦ Cobet, ὁ Herwerden, ὁ Γερμανὸς Hirschig καὶ ὁ Ἄγγλος Badham, ὁ ὁποῖος δὲν διώρθωσε μὲν καὶ ὑπερμέτρως πολλά, ἀλλ' ἐνεβάθυνε διορθώνων οὐ μόνον εἰς τὰς λέξεις ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νόημα τοῦ συγγραφέως. Ἡ κριτική του ἐργασία εἶναι διδακτικὸν παράδειγμα διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ ἐκδίδωσι τὸ πλατωνικὸν κείμενον. Ἡ ἐπιστημονικὴ γραμματικὴ ἑρμηνεία ἄρχεται μὲ τὸν L. F. Heindorf, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν μεγαλοφυᾶ φιλοσοφικὴν ἑρμηνείαν τοῦ Schleiermacher, ὅστις ὅμως καὶ πολλὰς κριτικὰς διορθώσεις ἔκαμε. Ὁ Immanuel Bekker παρέχει τὴν πρώτην ἔκδοσιν (ἐν Βερολίνῳ 1816—1818) τὴν δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιστημονικὴ τοῦ κειμένου βάσις. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἔχει καὶ κριτικὰς σημειώσεις, τὰ παλαιὰ σχόλια καὶ ὑπὸ τὸ πλατωνικὸν κείμενον τὴν θαυμασίαν μετάφρασιν τοῦ Μαρσιλίου Φικίνου, ἥτις ἐξεδόθη τῷ 1483, τριάκοντα ἔτη πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ Πλάτωνος. Ἕπονται αἱ ἐκδόσεις τοῦ Baiter-Orelli-Winckelmann (ἐν Ζυρίχῃ, τόμ 1—4 1839—1841, ἔκτοτε πολλάκις ἀνετυπώθη), τοῦ C. Fr. Hermann παρὰ τῷ Teubner (εἰς ἓξ τόμους Λειψίᾳ 1877—1880) καὶ ἡ νεωτάτη τοῦ J. Burnet ἐν τῇ Bibliotheca Oxoniensis (1905—1910). Μνημονευτέα ἡ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bekker ἐλθοῦσα ἔκδοσις τοῦ F. Ast (11 τόμοι, Λειψίᾳ 1819—1832) καὶ τοῦ G. Stallbaum (12 τόμοι ἐν Λειψίᾳ 1821—1825). Ἀξιόλογος, καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἀπαραίτητος, εἶναι ἡ μετὰ λατινικῶν κριτικῶν καὶ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων ἔκδοσίς του (Γόθα 10 τόμ. 1827—1860) ἡ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπὸ ἄλλων (Wohlrab, Kroschel κτλ.) ἐπανεκδιδομένη. Πλατωνικὸς κριτικὸς ἀξιόλογος καὶ διὰ τὴν ὀρθογραφίαν πολλὰ συντελέσας εἶναι ὁ Γερμανὸς Μαρτῖνος Schanz (1875—1887), ὁ καὶ καταδείξας τὴν σημασίαν τοῦ Τ ἐνετικοῦ κώδικος, μὴ δυνη-

Digitized by Google

θεὶς ὅμως νὰ ἐκδώσῃ πάντα τὰ ἔργα τοῦ φιλοσόφου (ἴσως διότι συνεῖδεν ὅτι ἐπλανήθη ἔν τισι χειρογράφοις). Μνημονευτέα εὐφήμως ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τῆς «Πολιτείας» ὑπὸ τοῦ Chr. Schneider (Λειψία 1833 τόμ. 3). Οἱ Ἄγγλοι ἐπετέλεσαν μεγάλα κυρίως περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ φιλοσόφου ἀπὸ τοῦ Jowett καὶ Campbell μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Στερούμεθα καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκδόσεως τοῦ πλατωνικοῦ κειμένου, λαμβανούσης ὑπ' ὄψιν ἐπιμελῶς πάντα τὰ ὑπάρχοντα χειρόγραφα καὶ παπύρους καὶ τὰς εἰς τὸν Πλάτωνα παραπομπὰς τῶν παλαιῶν συγγραφέων, παρεχούσης δὲ καὶ ἐπαρκῆ καὶ ὀρθὴν συλλογὴν καὶ ἐπιλογὴν τῶν νεωτέρων εἰκασιῶν. Ἐκ τῶν παπύρων ἔχομεν ὡς ἐλέχθη, ἀποσπάσματα τοῦ «Λάχητος» καὶ «Φαίδωνος» (πολλαχῶς τῆς παραδόσεως διάφορα) ἐκ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος ἐν «The Flinders—Petri Papyri with transcriptions, commentary and index» τοῦ John P. Mahaffy (Δουβλῖνον μέρος α' 1891, μέρος β' 1893). Νεώτερα ἐκ παπύρων ἀποσπάσματα ἔχομεν τοῦ «Γοργίου», «Πολιτείας», «Νόμων» καὶ τῶν αὐτῶν «Λάχητος» καὶ «Φαίδωνος». Τοῦ «Συμποσίου» ἐκτενὲς ἀπόσπασμα (200, e—213, e) ἐν «The Oxyrhynchos Papyri» (Part. 5 ἔκδ. ὑπὸ Grenfell καὶ Hunt, Λονδῖνον 1908), καθὼς καὶ μικρότερα ἐκ τοῦ «Λύσιδος», «Εὐθυδήμου» καὶ «Φαίδρου». Λεπτομερῆ κατάλογον τῶν ἐκ τοῦ Πλάτωνος παπύρων παρὰ W Schubart, «Einführung in die Papyruskunde» (Βερολῖνον 1918, σελ 483 ἰδὲ καὶ Wilamowitz, Platon, τόμ. β' ἔκδ. δευτέρα σελ. 68, 362 ἑξ. καὶ 366).

Οἱ ἄριστοι τῶν κωδίκων εἶναι: 1) Ὁ *Κλαρκιανὸς* ἢ *Βοδληιανὸς* (B) γραφεὶς περὶ τὸ 895 μ. Χ. καὶ ἄλλοτε μὲν ἐν Πάτμῳ νῦν δὲ ἐν Ὀξφόρδῃ ἐν τῇ Βοδληϊανῇ βιβλιοθήκῃ ἀποκείμενος. Ὁ Bekker ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ σημεῖον τοῦ γοτθικοῦ A, ὁ δὲ Schanz τὸ ἀνωτέρω ἀναγραφὲν γράμμα B. Περιέχει τὰς ἓξ πρώτας τετραλογίας 2) Ὁ *Παρισινὸς* 1807 (A) τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων. Περιέχει τὰς δύο τελευταίας τετραλογίας 3) Ὁ *Ἐνετικὸς* (G) (Append. Class. 4, Cod. 54) τοῦ ΙΒ' αἰῶνος (ὁ Λ τοῦ Bekker). Ὁ κύριος κῶδιξ τῆς δευτέρας οἰκογενείας τῶν ἓξ πρώτων τετραλογιῶν. 4) Ὁ *Ἐνετικὸς* T (Cod. Venetus Append. Class. 4, cod. I, ὁ t τοῦ Bekker 5) Ὁ *Βιενναῖος* κῶδιξ 54 (Suppl Phil gr). 6) (W) ὁ Vind I τοῦ Stallbaum. 6) Ὁ *Κρουσιανὸς* ἢ *Τυβίγγιος* (C). Ὁ παρὰ τῷ Stallbaum μὲ τὸ γοτθικὸν T σημειούμενος. 7) Ὁ *Ἐνετικὸς* κῶδιξ 185 (D) Ὁ παρὰ Bekker μὲ τὸ ἑλληνικὸν κεφαλαῖον Π ἀναφερόμενος. 8) Ὁ *Βιενναῖος* κῶδιξ 109 (V) Ὁ παρὰ Bekker Φ Ὁ Schanz παρέβαλε καὶ περιώρισε τὰς σημειώσεις του μόνον εἰς τοὺς ὑπ' ἀριθμ. 1, 2 καὶ 3 ἀναφερομένους ὁ χαλκέντερος Bekker παρέβαλε 52 ὅλους πλατωνικοὺς κώδικας περιέχοντας διάφορα πλατωνικὰ ἔργα καὶ εὑρισκομένους ἐν Γαλλίᾳ (κατὰ τὸ πλεῖστον Ὁλλανδίᾳ, Ἰταλίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Βαυαρίᾳ. Ἐκτενῆ τῶν πολλῶν πλατωνικῶν κωδίκων σύγκρισιν καὶ ἐκτίμησιν δίδει καὶ ὁ Wilamowitz, ἐν «Platon» (τ. Β' σ 329 καὶ ἑξῆς) Συνοπτικὴν ἔκθεσιν τῶν βραχυγραφιῶν τοῦ χειρογράφου (ὡς ταῦτα ἐχαρακτήρισαν οἱ ἐκδόται Bekker, Stallbaum Schneider, Schanz καὶ Burnet) βλέπε παρὰ Alline σελ. 323.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Περὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τοῦ Πλάτωνος ἠσχολήθησαν ἐπιφανεῖς φιλόλογοι ὡς ὁ *J. Bekker*, *K. Fr. Hermann*, *M. Schanz*, *O. Apelt*, *M. Wohlrad*, *Usener*, *Wilamowitz*, *O. Immisch*, *J. Burnet*, *St. Jones* κλπ. Ἐκ τῶν ἡμετέρων πλὴν τοῦ ἀοιδίμου *Μάρκου Μουσούρου* ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις οἱ *E. T. Κούσης* (Ἑρμ. εἰς «Πρωταγόραν» Ἀθηνᾶ τόμ. Β'), ὁ *Μιλτ. Πανταζῆς* (Περὶ τοῦ νόθου τῶν Πλάτωνος Νόμων, Ἀθηνᾶ, τόμ. Η', ΙΑ' καὶ ΙΓ' ἄνευ σπουδαίων ἐπιχειρημάτων), ὁ *Γ. Παπαβασιλείου* (Ἑρμηνευτικὰ εἰς «Φαίδωνα» Ἀθηνᾶ τόμ. ΙΒ'), ὁ *Γ. Γαρδίκας* (Ἡ παρὰ Πλάτωνι τροπικὴ λέξις, Ἀθηνᾶ τόμ. ΙΖ'), *Ἰω. Καλιτσουνάκις* (Ad Timaei Glossarium, εν Mnemosyne τόμ. 15), καὶ ἄλλοι διὰ φιλοσοφικὰ ἢ φιλολογικοφιλοσοφικὰ πλατωνικὰ ζητήματα περὶ ὧν βλέπε τὴν ἀλφαβητικὴν βιβλιογραφίαν. Πλὴν τῆς μνημονευθείσης μετὰ λατινικῶν ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων παλαιωθείσης πλέον ἐκδόσεως τοῦ Stallbaum δὲν κατωρθώθη ἀκόμη ἄλλη ἔκδοσις τοῦ ὅλου συγγραφέως μετὰ σημειώσεων, κριτικῶν ἑρμηνευτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀναλόγως πρὸς τὴν σημερινὴν πρόοδον τῆς πλατωνικῆς ἐρεύνης. Φιλοσοφικαὶ ἐκδόσεις τῶν καθ' ἕκαστα διαλόγων τοῦ Πλάτωνος ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι, οὐδὲ εἶναι εὔκολον νὰ ἀναγραφῶσιν ἐνταῦθα. Μνείας ἀξία εἶναι ἡ σειρὰ τῶν πλατωνικῶν ἔργων ἅτινα ὑπὸ τοῦ *M. Croiset*, *Auguste Dies*, *A. Rivaud*, κτλ. ἐκδίδονται ἐν τῇ «Collection Budé» διὰ τὰς εἰσαγωγὰς καὶ σαφεῖς καὶ γλαφυρὰς μεταφράσεις αἵτινες συνοδεύουσι τὸ ἑλληνικὸν κείμενον. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς ἐκδόσεις τοῦ Πλάτωνος γενομένας ὑπὸ Ἑλλήνων χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς οὐδὲν τῶν πλατωνικῶν ἔργων ἐξέδωκε. Ἐκ τῶν μετὰ τὸν Κοραῆν ὁ *Γ. Μιστριώτης* ἐξέδωκε τὸν «Γοργίαν», «Πρωταγόραν», «Ἀπολογίαν», «Κρίτωνα», «Λάχητα», «Μενέξενον», «Χαρμίδην» καὶ «Φαίδωνα», (ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1872 ἀρξάμενος), ὁ *Γ. Κωνσταντινίδης* τὸν «Εὐθύφρονα», «Ἀπολογίαν» καὶ «Κρίτωνα» (Ἀθῆναι 1890), ὁ *Γ. Ζηκίδης* τὴν «Ἀπολογίαν» καὶ τὸν «Κρίτωνα» (Ἀθῆναι 1898), ὁ *Π. Κουπιτώρης* τὸν «Κρίτωνα» καὶ ὁ *Ν. Καραβᾶς* τὸν «Πρωταγόραν» (Ἀθῆναι 1904). Ὁ *Σπυρίδων Μωραΐτης* ἐξέδωκε ἐν τῇ Ζωγραφείῳ βιβλιοθήκῃ τρεῖς τόμους τοῦ Πλάτωνος μετὰ εἰσαγωγῆς καὶ κριτικῶν καὶ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων. Ὁ Α' τόμος ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις 1905 καὶ περιέχει τὴν «Ἀπολογίαν» «Κρίτωνα» καὶ «Γοργίαν» καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ τὴν φιλοσοφίαν του· ἐν σελ. 154—195 ἀναγράφονται καὶ ἐξετάζονται τὰ χειρόγραφα τοῦ Πλάτωνος. Ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς πλατωνικῆς κυρίως ὀρθογραφίας τοῦ τόμου τούτου ἔγραψεν ὁ *Γ. Ν. Χατζιδάκις* ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 18 σελ. 433—437 «ἀδίκου μομφῆς ἔλεγχος»). Περὶ τῶν κρίσεων τοῦ Α' τούτου τόμου τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πλάτωνος βλέπε τὸν Β τόμον τοῦ Μωραΐτου σελ. θ' τοῦ προλόγου καὶ ἑξῆς. Ὁ δεύτερος τόμος τῆς ἐκδόσεως ταύτης τοῦ Πλάτωνος ἐξεδόθη τῷ 1908 ἐν Λειψίᾳ, ἔνθα εἰργάζετο διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ὁ Μωραΐτης ὅπερ, ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας, ἀποθανὼν ἐκεῖ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τρίτου τόμου. Ὁ δεύτερος τόμος περιέχει τὸν «Εὐθύφρονα», «Λάχητα» «Ἱππίαν μείζονα» «Ἱππίαν ἐλάττονα» «Ἴωνα» «Χαρμίδην» «Πρωταγόραν» καὶ «Εὐθύδημον». Τέλος ὁ τρίτος τόμος τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ 1913 καὶ περιέχει τὸν «Θεαίτητον» «Φίληβον» «Μένωνα» καὶ «Μενέξενον». Οἱ σχεδιασθέντες ὑπὸ τοῦ Μωραΐτου πέντε ἀκόμη τόμοι δὲν ἐξεδόθησαν, διότι δὲν ἐπήρκει ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἰς τοῦτο. Παρὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς κατατάξεως τοῦ ἔργου καὶ πολλάκις καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων τοῦ ἐκδότου, τὸ βιβλίον εἶναι κυρίως διὰ τοὺς Ἕλληνας χρήσιμον. Ἐκ τῶν ξένων ἐκδόσεων μνημονεύω ἐνταῦθα ὀλίγας τινὰς καὶ προχείρως μόνον διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν. Καὶ δὴ ἐξεδόθη ὁ «Πρωταγόρας» μετὰ γερμ. σημ. ὑπὸ *W. Nestle* (7η ἔκδοσις 1931), ὁ «Εὐθύφρων», «Κρίτων», καὶ «Ἀπολογία» μετὰ γερμ. σημ. ὑπὸ *M. Schanz* (Λειψία 1888), ἡ «Ἀπολογία» καὶ «Κρίτων» μετὰ γερμ σημ. ὑπὸ *Struck—Cron—Uhle* (Λειψία 1929), ὁ «Γοργίας» μετὰ γερμ. σημ. ὑπὸ *A. Gercke* (Βερολῖνον 1897) καὶ ὑπὸ *Deuschle—Cron* (Λειψία 1896), ὁ «Μένων» μετὰ ἀγγλ. σημ. ὑπὸ *E. S. Thompson* (Λονδῖνον 1901), ὁ «Μένων» καὶ «Ἱππίας ἐλάσσων» μετὰ γερμ. σημ. (φιλοσοφ. ἑρμηνεία) ὑπὸ *B. J. H. Ovink* (Ἀμστελόδαμον 1931), τὸ «Συμπόσιον» ὑπὸ *G. F. Rettig* (μετὰ γερμ σημ.) τόμ. 1—2 (Χάλλη 1875—1876), ὑπὸ *Hug—Schöne* (Λειψία 4η ἔκδ.), καὶ ὑπὸ *O. Jahn* καὶ *H. Usener* (Βόννη 1875), ὁ «Φαίδων» μετὰ γερμ. σημ. ὑπὸ *M. Wohlrab* (Λειψία 1908), ἡ «Πολιτεία» ὑπὸ *B. Jowett* καὶ *L. Campbell* μετὰ ἀγγλ. σημ. καὶ essays εἰς τρεῖς τόμους (Ὀξφόρδη 1891), καὶ ὑπὸ *James Adam* εἰς δύο τόμους (Κανταβριγία 1902), ὁ «Φαῖδρος» κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ *I. C. Vollgraff* (Λούγδουνον 1912), ὁ «Θεαίτητος» μετὰ ἀγγλ. σημ. ὑπὸ *Lewis Campbell* (Ὀξφόρδη 1883), καὶ γερμ. μετάφρ. μετὰ σημειώσεων ὑπὸ *O. Apelt* (Λειψία 1910), ὁ «Παρμενίδης», «Φίληβος» γερμ. μεταφρ. μετὰ σημ ὑπὸ *O. Kiefer* (Ἰένα 1920), ὁ «Σοφιστὴς» καὶ «Πολιτικὸς» μετὰ ἀγγλ. σημ. ὑπὸ *Lewis Campbell* (Ὀξφόρδη 1867), ὁ «Τίμαιος» ἐκτενῆ ὑπομνήματα (ἄνευ τοῦ κειμένου) ὑπὸ *A. E. Taylor* (Ὀξφόρδη 1928), ὁ «Φίληβος» μετὰ ἀγγλ. σημ. ὑπὸ *Robert Gregg Bury* (Κανταβριγία 1897), οἱ «Νόμοι» μετὰ ἐκτενοῦς γερμ. ἀναλύσεως (ἰσοδυνάμου πρὸς μετάφρασιν) καὶ σημειώσεων ὑπὸ *C. Ritter* τόμ. δύο (Λειψία 1896), καὶ αἱ «Ἐπιστολαὶ» μετὰ λατιν. σημ. ὑπὸ *Fr. Novotny* (Παρίσιοι 1930). Ἐκτὸς τούτων πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ *L. F. Heindorf* ἐξέδωκε ἀπὸ τοῦ 1802—1810 τὸν Λύσιν», «Χαρμίδην», «Ἱππίαν μείζονα», «Φαῖδρον», «Γοργίαν», «Θεαίτητον», «Κρατύλον», «Παρμενίδην», «Εὐθύδημον», «Φαίδωνα», «Σοφιστήν», «Πρωταγόραν μετὰ ἀξιολόγων λατινικῶν παρατηρήσεων, ὡς τὰ πολλὰ γραμματικῶν. Τινὰς αὐτῶν ἐπανεξέδωκε ὁ Φίλιππος *Buttmann*. Ὁ δὲ *C. Schmelzer* ἐξέδωκε τὸν «Φαῖδρον», «Γοργίαν», «Φαίδωνα», «Ἀπολογίαν», «Κρίτωνα», «Συμπόσιον», «Μένωνα», «Εὐθύφρονα», «Πολιτείαν» (Λειψία 1882—1884) εἰς ἔκδοσιν μετὰ συντόμων σημειώσεων παρακολουθουσῶν τὴν λογικὴν τοῦ διαλόγου πορείαν καὶ ἐξέλιξιν. Αἱ σημειώσεις του αὗται εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιαι. *Μεταφράσεις.*— Ἐκ τῶν μεταφράσεων μνημονεύω ἐνταῦθα (παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν ἤδη λατιν. τοῦ Μαρσιλίου Φικίνου) τὴν κλασσικὴν γερμ. μετάφρ. τοῦ *Schleiermacher* εἰς τρεῖς τόμους (1804—1810) ἄνευ «Τιμαίου», «Κριτίου» καὶ «Νόμων» πολλάκις ἀνατυπωθεῖσαν, τὴν τοῦ *Ἱερωνύμου Müller* ἔκδ. ὑπὸ *K. Steinhart* (9 τόμοι Λειψία 1850—1866 μετὰ εἰσαγωγῶν καὶ τινων σημειώσεων) καὶ τὴν τοῦ *O. Apelt* εἰς 7 τόμους ἐν Λειψίᾳ 1919 ἑξ., τὴν γαλλικὴν τοῦ *V. Cousin*, εἰς 12 τόμ. (Παρίσιοι 1822—1830), καὶ τὴν ἀγγλικὴν τοῦ *Jowett*, τόμ. 1—5. (Clarendon). Ἐκ τῶν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν μεταφράσεων μνημονευτέαι τινές: ἡ τοῦ «Εὐθυδήμου» καὶ «Πολιτείας» ὑπὸ *Ἰω. Γρυπάρη*, τοῦ «Μένωνος» ὑπὸ *Χ. Παπαντωνίου*, τῶν «Νόμων», «Φιλήβου» καὶ «Ἐπιστολῶν» ὑπὸ *Κ. Ζάμπα*, τοῦ «Παρμενίδου» καὶ «Τιμαίου» ὑπὸ *Γ. Γρατσιάτου*, τοῦ «Γοργίου» ὑπὸ *Ἀ. Φιλαδελφέως*, τοῦ «Κριτίου» ὑπὸ *Ἀρ. Χαροκόπου*, καὶ τοῦ «Μενεξένου» ὑπὸ *Ἰω. Ζερβοῦ*. —Ἡ πληρεστέρα καταγραφὴ τῆς ἀτελευτήτου πλατωνικῆς βιβλιογραφίας εὑρίσκεται ἐν τῇ τελευταίᾳ (12η) ἐκδόσει τῆς «Philosophie des Altertums» τοῦ *(Fr. Ueberweg)—Karl Praechter* (Βερολῖνον 1926) σ. 178—194 καὶ ἐν σ. 65—100 τοῦ βιβλιογραφικοῦ τοῦ βιβλίου παραρτήματος.—*Henri Alline* Histoire du texte de Platon Παρίσιοι 1915· ἐξετάζονται λεπτομερῶς καὶ μετ' ἐπιστασίας τὰ τῆς ἱστορίας τοῦ πλατωνικοῦ κειμένου ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐν τοῖς παπύροις, ἡ ἔκδοσις Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ τὰ βυζαντιακὰ χειρόγραφα μετὰ τῶν σχολίων των). — *Χρ. Ἀνδρούτσου*, Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτωνι. 1) Ἔννοια τοῦ κακοῦ (Ἀθῆναι 1896), 2) Ἀρχὴ τοῦ κακοῦ (Κωνσταντινούπολις 1897).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ τοῦ Πλάτωνος θεωρία τῆς γνώσεως (Ἀθῆναι 1902).—*O. Appelt*, Platonische Aufsätze (Λειψία 1912, σειρὰ ἀξιολόγων μονογραφιῶν περὶ πλείστων Πλατωνικῶν θεμάτων).—*Hans von Arnim*, Die Verwertbarkeit der sprachstatist. Methode zur chronol. Schlüssen (ἐν «Zeitschr. für d. österr. Gymn.» 51, 1900, 481—492).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Sprachliche Forschungen zur Chronologie der Platonischen Dialoge (ἐν τοῖς Πρακτικοῖς Ἀκαδημίας Βιέννης, Φιλολογικὴ τάξις 1912, τόμ. 169, διατριβὴ 3 σελ 1—231). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Platon's Jugenddialoge, und die Entstehungszeit des Phaedros (Λειψία 1924· ἐν αὐτῷ ζητεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ διὰ θεωρητικῶν καὶ φιλοσοφικῶν λόγων τὰ ἐκ τῆς γλωσσικῆς στατιστικῆς ἐξαγόμενα).—*F. Ast*, Platons Leben und Schriften (Λειψία 1816. Περιέχει τὰς ἀδικαιολογήτους ἀθετήσεις πλείστων πλατωνικῶν συγγραμμάτων).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Lexicon Platonicum, sive vocum platonicarum εἰς δύο τόμους (Λειψία 1835—1836, δευτέρα αὐτοῦ ἔκδοσις (Anast. Neudruck) εἰς τρεῖς τόμους ἐν Βερολίνῳ 1908 (εἰς 310 ἀντίτυπα). Σπουδαιότατον βιβλίον διὰ τὴν μελέτην τοῦ Πλάτωνος).—*F. Blass*, Ueber die Zeitf. von Pl. letzten Schriften (ἐν «Apophoreton» Βερολῖνον 1903). —*H. Bonitz*, Plat. Studien εἰς δύο τόμους 1858—1860. γ ἔκδ. ἐν Βερολίνῳ 1886 (ἀναφέρεται εἰς Γοργίαν, Θεαίτητον, Εὐθύδημον, Σοφιστήν, Λάχητα, Εὐθύφρονα, Χαρμίδην, Πρωταγόραν, Φαῖδρον καὶ Φαίδωνα). Ἐξετάζεται ἡ λογικὴ ἔκθεσις, ἡ διάρθρωσις τῶν διαλόγων καὶ διὰ τούτου ἐπιδιώκεται ὁ καθορισμὸς τοῦ σκοποῦ, ὃν ἕκαστος διάλογος ἐπιδιώκει. Ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιόλογον ἔργον.— *Θεοφ. Βορέα*, Das weltbildende Princip in der platonischen Philosophie (Λειψία 1899).—*W. Christ*, Plat. Studien (Διατριβὴ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημίας 1886).—*Sh. Demel*, Platons Verhältnis zur Mathematik (Λειψία 1929).—*Émile Faguet*, Pour qu'on lise Platon (Paris ἄ. ἔ. Βιβλίον διὰ τοὺς πολλούς, ἀλλ' εὐσύνοπτον, σαφὲς καὶ ζωηρῶς γεγραμμένον, ἐκθέτει ἐν 12 κεφ. τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος).—*G. C. Field*, Plato and his contemporaries (Λονδῖνον 1930).— *Erich Frank*, Plato und die Sogenannten Pythagoreer (Χάλλη 1923· ἐξετάζει κυρίως τὰ μαθηματικὰ τῶν πυθαγορείων δηλ. ἀριθμητικήν, γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν καὶ μουσικήν, οὐχὶ δὲ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας) —*Walther Freymann*, Platons Suchen nach einer Grundlegung aller Philosophie (Λειψία 1930).—*P. Friedländer*, Platon (2 τόμοι, Λειψία 1928—1930). (Α' Eidos, Paideia Dialogos — Β Die platonischen Schriften). Ἐκτενὲς καὶ βαθυστόχαστον βιβλίον.—*P. Frutiger*, Les mythes de Platon. Étude philosophique et littéraire (Παρίσιοι 1930).— *Hans-Georg Gadamer*, Platos Dialektische Ethik (Phänomenologische Interpretationer zum «Philebos»), (Λειψία 1931).— *H. Gomperz*, Platons Selbstbiographie (1928).— *G. Grote*, Platon and the other Companions of Socrates (β' ἔκδ. ἐν Λονδίνῳ 1885).— *Η. Γρηγοριάδης*, Περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα (Ἀθῆναι 1880).— *K. Hemel*, Vindiciæ Platonicæ (Βερολῖνον 1906, ἀξιόλογον διὰ τὸ κείμενον τοῦ Θεαιτήτου καὶ Πολιτικοῦ).— *K. F. Hermann*, Geschichte und System der platonischen Philosophie, Μέρος Α' (τὸ καὶ μόνον ἐκδοθέν). Die historische Grundlegung (Ἀϊδελβέργη 1839), ἐσημείωσεν εἰς […] χρόνους του ἐποχήν.— *Ernst Hoffmann*, Der Gegenwärtige Stand der Platonforschung (δημοσιευθὲν ὡς παράρτημα εἰς τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας» τοῦ *E. Zeller*). Ὁ αὐτὸς ἔχει δημοσιεύσει πλείστα Berichte περὶ τοῦ Πλάτωνος ἐν τοῖς «Jahresberichte des Phil. Vereins zu Berlin» 1909 ἑξ., ἅτινα ὁμοῦ μὲ τὰ […] ἄλλων (C. Ritter, κλ.) παρὰ *Bursian* ἀποτελοῦσι θεμελι[…] βοήθειαν διὰ τὰς πλατωνικὰς ἐρεύνας).—*M. Hoffmann*, Zur Erklärung Plat. Dialoge (ἐν τῷ περιοδικῷ Ztschr. f. d. Gymnasialw. 1903, Λάχης καὶ Χαρμίδης,—1904 Εὐθύφρων, Ἱππίας μείζων καὶ ἐλάσσων, Γοργίας, Μένων.—1905 Φαῖδρος, Μενέξενος).—*F. Horn*, Platonstudien (Βιέννη 1893).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Platonstudien. Neue Folge (Κρατύλος, Παρμενίδης, Θεαίτητος, Σοφιστής, Πολιτικός, Βιέννη 1904).—*Ch. Huit*, La vie et l'œuvre de Platon (τόμ. 2, Παρίσιοι 1893).— *Werner Jæger*, Platos Stellung im Aufbau der Griechischen Bildung (Βερολῖνον καὶ Λειψία 1928, […] καὶ Antike τόμ. Ε').—*O. Immisch*, Philologische Studien zu Platon I.—II. (ἐν Β' σελ. 64, δίδεται κατάλογος […] χειρογράφων τοῦ Πλάτωνος).—*Ἰω. Καλιτσουνάκις*, 1) Ἡ παρὰ Πλάτωνι μνεία τοῦ Ὀρφέως, ἐν Πρακτ. Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν 1927. 2) Ἡ ἐν τῷ Εὐθύφρονι πλατωνικὴ ἐκδοχὴ τοῦ […] καὶ ἡ χρονολόγησις τοῦ διαλόγου, Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 1930.—*Hans Leisegang*, Die Platondeutung der Gegenwart (Καρλσρούη 1929. Δίδει ἀξιόλογον περίληψιν τῶν νεωτέρων θεωρητικῶν ἑρμηνειῶν τῶν πλατωνικῶν συγγραμμάτων).—*Κωνστ. Ι. Λογοθέτου*, Ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος (Ἀθῆναι 1908).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος (Ἀθῆναι 1913).—*Heinrich Maier*, Sokrates (Τυβίγγη 1913). Περίφημον βιβλίον.—*H. Meyer*, Platon und die aristotelische Ethik (Μόναχον 1919).—*J. Mitchell*, Index Græcitatis Platonicæ. Acc. indices historici et geographici (τόμ. 2, Ὀξφόρδη 1832).—*Σπυρ. Μωραΐτου*, Ἡ κατὰ Πλάτωνα τροφὴ καὶ παιδεία (Ἀθῆναι 1871).—*Paul Natorp*, Platos Ideenlehre. Eine Einführung in den Idealismus (Λειψία 1903, β' ἔκδ. 1921 (ἐκ ταύτης ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐν Ἀθήναις 1929 ὑπὸ *M. X. Τσα[…]δοῦ*) Ἡ β' ἔκδοσις ηὐξήθη διὰ παραρτήματος περὶ λόγου ψυχῆς καὶ ἔρωτος. Τὸ βιβλίον τοῦ Natorp εἶναι λίαν ἀξιανάγνωστον παρ' ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις ἃς ἐγείρει.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Vorlesungen über praktische Philosophie, ἐκδοθεῖσαι μετὰ θάνατον ὑπὸ *Hans Natorp*. (Ἐρλάγγη 1925 σ. 7 ἑξ. […] ἑξ. 222 ἑξ.).—*Ι. Ὀλυμπίου*, Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος εἰς σύστημα ἑρμηνευομένη. Τόμος Α'. Ἡ διαλεκτικὴ τῶν ἰδεῶν ἢ ἡ καθαρὰ ἰδεολογία. (Μυτιλήνη 1910).—*Ι. Πανταζίδης*, Τὰ περὶ γυναικὸς παρὰ Πλάτωνι φιλοσοφούμενα 1903 (Diss.).—*Χ. Παπαμάρκου*, Περὶ τῶν τριττῶν εἰδῶν τῆς ψυχῆς παρὰ Πλάτωνι (Λειψία 1875).— *W. Pater*, Platon and Platonism. (Λονδῖνον 1893). —*E. Pfleiderer*, Socrates, Platon und ihre Schüler (Τυβίγγη 1896).—*Max Pohlenz*, Aus Platos Werdezeit (Βερολῖνον 1913, ἀξιόλογον ἔργον).—*Hans Raeder*, Platons philosophische Entwicklung (Λειψία 1905, ἀξιόλογον ἔργον, ἐξετάζει τὸ πλατωνικὸν ζήτημα, καὶ τὸ περιεχόμενον καὶ σειρὰν τῶν […]λῶν διαλόγων).—*K. Reinhardt*, Platons Mythen (1927).—*Const. Ritter*, Untersuchungen über Platon (Στουττγάρδη 1888, ταξινομεῖ τοὺς διαλόγους κατὰ τὰς γλωσσικὰς ἐνδείξεις). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Platos Gesetze εἰς δύο μέρη: 1) Darstellung des Inhalts. (Λειψία 1896). 2) Kommentar zum Griechischen Text (Λειψία 1896).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Platons Dialoge. Inhaltsdarstellungen. 1) Der Schriften des späteren Alters. (Παρμενίδης, Σοφιστής, Πολιτικός, Φίληβος, Τίμαιος καὶ Κριτίας) (Στουττγάρδη 1903). 2) Der Schriften des reifen Mannesalters (μέρ. α' ἡ Πολιτεία, Στουττγάρδη 1909).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Platon, Sein Leben seine Schriften seine Lehre (τόμοι 2, Μόναχον 1910—1923. Συνολικὴ παράστασις τῆς πλατωνικῆς ἐρεύνης, κυρίως τῆς χρονολογικῆς διατάξεως τῶν συγγραμμάτων. Θεμελιῶδες ἔργον).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Neue Untersuchungen über Platon (Μόναχον 1910. Ἀξιόλογον ἔργον. Ἐξετάζει Σοφιστήν, Πολιτικόν, Φίληβον, Τίμαιον, γλωσσικὴν στατιστικὴν ἐπὶ Πλάτωνος καὶ Γκαῖτε. Εἶδος καὶ ἰδέα κλπ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die Kerngedanken der platonischen Philosophie (Μόναχον 1931).—*Léon Robin*, La théorie platonicienne des idées et des nombres d'après Aristote (Παρίσιοι 1908).— *G. Rohr*, Platons Stellung zur Geschichte (Βερολῖνον 1932).—*E. Sachs*, De Theaiteto Atheniensi mathematico (Diss. Βερολῖνον 1914, θεμελιώδης ἐργασία περὶ τοῦ διαλόγου τούτου) — *K. Schaarschmidt*, Die Sammlung der platonischen Schriften zur Scheidung der echten von den unechten untersucht. (Βόννη 1866, ἀθετεῖ ἄνευ λόγου προφανοῦς πολλά).—*Schäffer*, Quæstiones Platonicæ Στρασβοῦργον Diss. 1908).—*René Schaerer*, Ἐπιστήμη καὶ τέχνη. Étude sur les notions de connaissance et d'art d'Homère à Platon (Macon 1930).—*M. Schanz*, Über den Platocodex des Marcusbibliothek in Venedig (Λειψία 1877).—*H. Schöne*, Platon's unvollendete Tetralogien (Βερολῖνον 1900).—*J. Shorey*, The Unity of Platon's thougat (Σικάγον 1901. Ζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὰς ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ φιλοσόφου ἀναλλοιώτους παραμεινάσας σκέψεις καὶ θεωρίας). —*Julius Stenzel*, Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik von Socrates zu Aristoteles (Βρεσλαυία 1917).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Platon, der Erziehr (Λειψία 1928).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Metaphysik des Altertums (Μόναχον καὶ Βερολῖνον 1931. Σπουδαῖα ἔργα μὲ πολλὰς νέας νύξεις περὶ τοῦ Πλάτωνος).— *Fr. Susemihl*, Die genetische Entwicklung der platonische Philosophie, 2 μέρη (Λειψία 1855—1860).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Neue platonische Forschungen (Greifswald 1898).—*G. Teichmüller*, Die plat. Frage (Γόθα 1876, ἐναντίον τοῦ *Zeller*).— *F. Ueberweg*, Untersuchungen über die Echtheit und Zeitfolge Platonischer Schriften (Βιέννη 1861). —*Ch. Waddington*, La philosophie ancienne et la critique historique (Παρίσιοι 1904).—*N. Wecklein*, Plat. Studien (Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Μονάχου. Φιλολογικὴ τάξις 1901).—*U. von Wilamowitz-Moellendorff*, Platon τόμος Α' Leben und Werke, τόμος Β' Beilagen und Textkritik (Βερολῖνον 1919—1920. Θεμελιῶδες βιβλίον. Ἐξετάζεται ὁ φιλόσοφος οὐχὶ μόνον ὡς δογματικὸς φιλόσοφος ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος μὲ τὰ γενικώτερα καὶ εἰδικώτερα (καλλιτεχνικὰ) αὐτοῦ διαφέροντα, καὶ μὲ τὴν σχέσιν του πρὸς τὸ τότε ἑλληνικὸν περιβάλλον. Ἐν τῷ ἔργῳ καταδεικνύεται πῶς τὰ συγγράμματα καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος πηγάζουσι ἐκ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως, περιέχεται δὲ ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ φιλολόγου συνάφεια πρὸς τὸν φιλόσοφον, ἀποκτηθεῖσα ἐκ μακρᾶς μελέτης τῶν συγγραμμάτων του. Παρέχει θαυμάσια μεταφραστικὰ καὶ κριτικὰ σημειώματα).—*W. Windelband* Platon 7η ἔκδ. Στουττγάρδη 1923, ἐν τῇ συλλογῇ «Frommans Klassiker der Philosophie» τόμ. 9φ. Εὐσύνοπτον καὶ σαφῶς γεγραμμένον βιβλίον.—*Ernst Karl Winter*, Platon. Das soziologische in der Ideenlehre (mit einem ikonographischen Exkurs: Das Platonbild σελ. 119—139, Βιέννη 1930).—*M. Wundt*, Platons Leben und Werke (Ἰένα 1914).—*Ed. Zeller*, Platonische Studien (περὶ τῶν Νόμων, Μενεξένου καὶ ἐλάσσονος Ἱππίου, Παρμενίδου καὶ περὶ τῆς παρ' Ἀριστοτέλει πλατωνικῆς φιλοσοφίας) (Τυβίγγη 1839). Ὁ Zeller, ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας» ἔδωκε συστηματικὴν παράστασιν τοῦ ὅλου φιλοσοφικοῦ κόσμου τοῦ Πλάτωνος ὑπὸ ἑγελιανήν πως ἐπίδρασιν, χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὴν διευκρίνησιν τῶν διαφόρων φάσεων τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ὡς πράττουσιν οἱ σημερινοὶ φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι.

Ι. Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

Digitized by Google

Εἰκονογραφία. Ἐκ τῶν σῳζομένων παραστάσεων ͻῦ Πλάτωνος μνημονευτέαι ἡ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ ;ατικανοῦ φυλασσομένη προτομή, ἥτις ἀνάγεται ς τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα, καὶ ἑτέρα ἀποκειμένη ἐν ῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸν ' ἢ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα. Εἶναι, ἑπομένως, ἔργα ατασκευασθέντα εἰς ἐποχὴν πολὺ μεταγενεστέαν τοῦ εἰκονιζομένου φιλοσόφου, πιστεύεται δὲ ὅτι μφότερα ἐγένοντο κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ἀθηαίου ἀνδριαντοποιοῦ καὶ χαλκοπλάστου Σιλανίωος, περὶ οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι ζῶντος τοῦ Πλάωνος εἶχε κατασκευάσει χαλκῆν τούτου προτομὴν ιὰ τὴν Ἀκαδημίαν. Ἐκ τῶν δύο τούτων προτοῶν, ἡ τοῦ Βερολίνου, φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν Πλάτων», ἐγένετο γνωστὴ κατὰ τὴν προτελευταίαν εκαετηρίδα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Καστελλάνι, ἐκ τῆς συγκρίσεως δὲ ;ρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ἐσχηματίσθη ἡ γνώμη ὅτι ἡ ;ρχαιοτέρα προτομή, ἡ τοῦ Βατικανοῦ, παρὰ τὴν πιγραφὴν «Ζήνων», ἥτις θεωρεῖται μεταγενεστέρα, ἰπεικονίζει τὸν Πλάτωνα. Ἐν τούτοις ἡ προτομὴ οῦ Βερολίνου χαρακτηρίζεται διὰ τῆς τελείας γαήνης τοῦ προσώπου, ἐνῷ ἡ τοῦ Βατικανοῦ ἔχει κφρασιν σκυθρωπήν, βαθεῖα δὲ ὁριζοντία ῥυτὶς ;ωρίζει τὴν ῥῖνα ἀπὸ τοῦ μετώπου.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο εἰκόνας τοῦ Πλάτωνος ;ροσθετέαι καὶ δύο ἄλλαι προτομαὶ αὐτοῦ, ἡ ἐν ῷ μουσείῳ τοῦ Cambridge καὶ ἡ ἐκ Σμύρνης ;ροερχομένη, ἀποκειμένη δὲ νῦν ἐν τῷ μουσείῳ ;οῦ Λούβρου, ὡς καὶ τὸ ἐν Torre Anunnciata εὑ;εθὲν μωσαϊκόν, ἀπεικονίζον τὸν φιλόσοφον. Ἀλλὰ ;ᾶσαι αὗται, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀρίστη πασῶν ;ροτομὴ ἐν τῷ Βατικανῷ, εἶναι, κατὰ τὸ μᾶλλον ; ἧττον, ἀσήμαντα καὶ κακότεχνα ἔργα ῥωμαϊκῶν ;ρόνων, μὴ ἀποδίδοντα τελείως τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ φιλοσόφου, ὡς τὰ περιγράφουν ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀθήναιος καὶ ἄλλοι ;ρχαῖοι συγγραφεῖς. Κατὰ Benndorf, προτομή, ;ἥτις ἀποδίδει τελείως τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Πλάτωνος, εἶναι ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βιέννης μαρμαρίνη, ἡ περιελθοῦσα εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ μουσείου τούτου δι' Ἀθηναίου ἀρχαιοκαπήλου. Ἡ ἐργασία αὐτῆς εἶναι ἀττικὴ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος καὶ συνεπῶς ἡ παριστανομένη μορφὴ ἀποδίδει καλύτερον πάσης ἄλλης τὴν πραγματικὴν καὶ οὐχὶ ἰδεατὴν εἰκόνα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Οἱ τεχνῖται τῆς ἀναγεννήσεως ἀναπαρέστησαν τὸν Πλάτωνα ἐν εἴδει πωγωνοτρόφου Διονύσου, ἔχοντες ὡς πρότυπον τὴν εἰκόνα, ἣν ἔδωσεν ὁ Φούλβιος Ὀρσίνι ἔκ τινος δακτυλιολίθου, καὶ τελοῦντες ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν αἵτινες ἐκράτουν περὶ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων ζωγράφων, οἵτινες κατέγιναν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ Πλάτωνος, μνημονευτέοι οἱ: Ραφαῆλος, Ρούμπενς καὶ Ρέμπραντ· περίφημος ἰδίᾳ εἶναι ἡ τοῦ πρώτου «Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν» (βλ. *Ἀθηνῶν σχολή*), ἔνθα ἀπεικονίζονται συνδιαλεγόμενοι ὁ Πλάτων, μὲ μορφὴν Μωϋσέως καὶ δεικνύων τὸν οὐρανόν, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μὲ μορφὴν Χριστιανοῦ ἀποστόλου δεικνύοντος τὴν γῆν. Τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα ἐπαραλληλίσθησαν ὑπὸ πολλῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Otto Benndorf*, Porträtkopf des Platon (ἐν «Jahreshefte» 1899) καὶ *E. K. Winter*, Platon. Das soziologische in der Ideenlehre, ἔνθα καὶ εἰκονογραφικὸν ἐπίμετρον. —Ω.

— **Πλάτων.** Κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς κωμῳδίας. Ἀρξάμενος τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ σταδίου συγχρόνως τῷ Ἀριστοφάνει καὶ παρατείνας αὐτὸ μέχρι τοῦ 389 π. Χ. καὶ πλέον, κατεῖχε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐξαίρετον θέσιν ἐπὶ τῆς κωμικῆς σκηνῆς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Αἱ κωμῳδίαι αὐτοῦ ἀπετέλεσαν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς κωμῳδίας εἰς τὴν μέσην, διότι ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ ὀκτώ, ἃς ἐποίησε, τινὲς μέν, ἐμφορούμεναι ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, εἶχον πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐστρέφοντο κατὰ τῶν πολιτικῶν νεωτερισμῶν, ὡς ὁ «Ὑπέρβολος», ὁ «Κλεοφῶν» καὶ ἡ «Συμμαχία», αἱ πλεῖσται δ' εἶχον τὸ πνεῦμα τῆς μέσης καὶ λαβοῦσαι καὶ ὑποθέσεις ἐκ τῆς τέχνης, τῆς θρησκείας κλπ. ἦσαν παρῳδίαι, ὡς οἱ «Ποιηταί», οἱ «Σοφισταί», ὁ «Δαίδαλος», ὁ «Ἄδωνις», ἡ «Εὐρώπη», ὁ «Λάϊος», οἱ «Κέρκωπες» καὶ ὑπὲρ πάσας ὁ «Φάων». Ε. Δ. Κ.

— **Πλάτων** *μάρτυς.* Οὗτος κατήγετο ἐξ Ἀγκύρας καὶ ἦτο ἀδελφὸς τοῦ μάρτυρος Ἀντιόχου. Ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 296. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 18 Νοεμβρίου. Κ. Ι. Δ.

— **Πλάτων** *Μόσχας.* Ὁ κατὰ κόσμον *Πέτρος Λέβσιν*, γεννηθεὶς τῷ 1737 εἰς τὰ πέριξ χωρία τῆς Μόσχας. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ σεμινάριον καὶ ἔπειτα τὴν θεολογικὴν ἀκαδημίαν τῆς Μόσχας. Τῷ 1757 διωρίσθη διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ῥητορικῆς ἐν τῇ θεολογικῇ ἀκαδημίᾳ καὶ τῷ 1750 τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ πλησίον τῆς Μόσχας κειμένῃ μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο μοναχός, μετονομασθεὶς *Πλάτων*. Τῷ 1762 ἐγένετο ἱεροκῆρυξ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ παιδαγωγὸς τοῦ διαδόχου τοῦ ῥωσικοῦ θρόνου Παύλου, πρὸς διδασκαλίαν τοῦ ὁποίου τῷ 1765 συνέγραψε τὴν «Ὀρθόδοξον διδασκαλίαν ἢ ἐπιτομὴν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας» τὴν μεταφρασθεῖσαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐν αἷς καὶ τὴν ἑλληνικὴν (τῷ 1786). Τῷ 1775 ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Μόσχας, ὡς τοιοῦτος δ' ἐτελεύτησε τῷ 1812. Ὁ Πλάτων, ὅστις διεκρίθη ὡς ῥήτωρ καὶ ἱστορικός, συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἅτινα τῷ 1779 —1807 ἐξεδόθησαν εἰς γενικὴν ἔκδοσιν ἀποτελουμένην ἐξ εἴκοσι τόμων. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα σύντομος ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ῥωσίας εἶναι ἡ πρώτη ἐν τῇ ῥωσικῇ γλώσσῃ συστηματικὴ ἔκθεσις τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥωσίας, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ θαυμάζονται μέχρι τῆς σήμερον, παραβαλλόμενοι πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Βοσσουέτου. Κ. Ι. Δ.

— **Πλάτων,** ἡγούμενος *Σακκουδίων*. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων αὐτοῦ Σεργίου καὶ Εὐφημίας, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, διανείμας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἐγένετο μοναχὸς εἰς τὰ μέρη τοῦ Ὀλύμπου ὑπό τινα Θεόκτιστον, ὃν θανόντα διεδέχθη γενόμενος ἡγούμενος. Ἐλθὼν ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκίνησε διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ συνέσεώς του τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐκεῖ, οἵτινες προέτειναν αὐτῷ τὴν ἐπισκοπὴν Νικομηδείας, ἣν ὅμως ἐκ ταπεινοφροσύνης ἀπέκρουσε. Τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ ἐπιταφίου «Εἰς Πλάτωνα τὸν ἔκτον, πνευματικὸν πατέρα» τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου (Migne, 99, 804 ἑ.), τοῦ ἐκ μητρὸς ἀνεψιοῦ αὐτοῦ. Κ. Ι. Δ.

— **Πλάτων** (*Φραγκιάδης*), μητροπολίτης *Χίου*. Οὗτος, *Παντελῆς* κατὰ κόσμον καλούμενος, ἐγεννήθη τῷ 1775. Τῷ 1803 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠκροάσατο ἀνωτέρων μαθημάτων ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ μέχρι τοῦ 1807, ἧς διωρίσθη τῷ 1804 καὶ βιβλιοφύλαξ, εἶτα δὲ διευθυντὴς αὐτῆς (1807—1809). Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐδίδασκε μέχρι τοῦ 1817, ὅτε προεχειρίσθη μητροπολίτης Χίου. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Πλάτων μετὰ τῶν προϋχόντων τῆς νήσου συλληφθεὶς καὶ φυλακισθεὶς ἀπηγχονίσθη μετ' αὐτῶν τῇ 23 Ἀπριλίου 1822. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξεβράσθη ἐν Οἰνούσαις. Τ. Ε. Ε.

«Πλάτων». Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ὄργανον τοῦ ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου, ἱδρυθὲν τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1877 καὶ ἐκδοθὲν μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1891.

Πλάτων *[Ἀστρον.]*. Περίφρακτος πεδιὰς τῆς Σελήνης, κειμένη ἐγγὺς τοῦ βορείου πόλου αὐτῆς, μεταξὺ τῆς θαλάσσης τοῦ Ψύχους καὶ τῆς θαλάσσης τῶν Ὄμβρων. Ἔχει διάμετρον 96 περίπου χιλιομέτρων (βλ. *Σελήνη*). Σ. Π.

πλατώνι (τό)· εἶδος ἐλάφου.

πλατωνίζω· μιμοῦμαι τὸν Πλάτωνα

Πλατωνικοί (οἱ). Ἐκλήθησαν οὕτω οἱ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Πλάτωνος διανοητῶν καὶ φιλοσόφων ὑποστάντες ἐκδηλον τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεταφυσικῶν, ἠθικῶν, πολιτειακῶν κλπ. θεωριῶν αὐτοῦ καὶ διδάξαντες ὁπωσδήποτε κατὰ τὸ πνεῦμα του. Σπουδαιότεροι ἐκ τῶν Πλατωνικῶν εἶναι ὁ Σπεύσιππος, ὁ Ξενοκράτης, ὁ Πολέμων, ὁ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, ὁ Κράντωρ, ὁ Πλούταρχος, ὁ Μάξιμος, ὁ Ἀπουλήϊος, ὁ Νουμήνιος, ὁ Φίλων, ὁ Ἀμμώνιος Σακκᾶς, ὁ Λογγῖνος, ὁ Πλωτῖνος, ὁ Πορφύριος, ὁ Ἰάμβλιχος, ὁ Πρόκλος, κλπ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡρμήθησαν ὁ Ἰ. Σκῶτος Ἐριγένης, ὁ Βερνάρδος ἐξ Ἄρτρης, ὁ Ἀβελάρδος, ὁ Βερνάρδος ἐξ Κλαιβρώ, ὁ Οὔγων ὁ ἐξ Ἁγίου Βίκτωρος κλπ. Ἐκ τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως περίφημοι πλατωνικοὶ ὑπῆρξαν ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, ὁ Μαρσίλιος Φικῖνος, ὁ Βησσαρίων, ὁ Πῖκος Μιράνδολας, ὁ Φραγκῖσκος Πατρίτιος, ὁ Θωμᾶς Μῶρος, ὁ Ἰορδάνης Μπροῦνο κλπ. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτάτους ἀκόμη χρόνους ἱκανοὶ φιλόσοφοι θεωροῦν καὶ διακηρύσσουν ἑαυτοὺς Πλατωνικούς.

— **πλατωνικοὶ τοῦ** *Καίμπριτζ.* Φιλοσοφικο-θρησκευτικὴ σχολὴ ἀκμάσασα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ (βλ. λ. *Καίμπριτζ, πλατωνικοὶ τοῦ—*).

πλατωνικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πλάτωνα, ὁ τοῦ Πλάτωνος: «πλατωνικὴ φιλοσοφία» || «πλατωνικὴ σχολή» ἡ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφικὴ σχολή· || ἰδεώδης, ἁγνός, ἀνύπαρκτος ἐν τῇ πραγματικότητι: «πλατωνικὸς ἔρως».—*Ἐπίρρ. πλατωνικῶς.*

Πλατώνιος. Μεταγενέστερος Ἕλλην γραμματικός, γράψας πραγματείας: «Περὶ διαφορᾶς κωμῳδιῶν», καὶ «Περὶ διαφορᾶς χαρακτήρων». Τούτων ἐρανίσματα εὑρηνται εἰς πλείονας κώδικας τοῦ Ἀριστοφάνους, συνεκδίδονται δὲ συνήθως μετὰ τῶν εἰς τὸν Ἀριστοφάνην σχολίων ἐν ταῖς κριτικαῖς αὐτοῦ ἐκδόσεσιν (*Meineke*, Hist. Crit. Comic. Graec. Epim. 2. 531 ff.—*Th. Bergk*: «Aristophanis Comoediae» Leipzig 1907, Προλεγομ. σ. 29). Ε.Δ.Κ.

Πλατωνίς, *μάρτυς.* Πιθανῶς ἐν Ἀσκάλωνι τῆς Παλαιστίνης μετὰ δύο ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρικὸν ὑποστᾶσα θάνατον, ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 6 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

πλατωνισμός (ὁ)· ἄκρα ἰδεολογικὴ τάσις· || ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ ὠνομάσθη *πλατωνισμὸς τοῦ πνεύματος* προσκόλλησις εἰς μίαν ἰδέαν ἐκ τῶν προτέρων, τόσον ἰσχυρά, ὥστε νὰ ἐπιπροστῇ εἰς τὴν ἐλευθέραν ἔρευναν πάσης ἄλλης ἐκτιμωμένης ἐν σχέσει πρὸς αὐτὴν (βλ. καὶ *μονοϊδεασμός*).

Πλατωνόσφακι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ μεγάλου τῆς Ὀδησσοῦ κυματοθραύστου καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μεγάλου φάρου προσγειώσεως.

πλατωσιά (ἡ)· μέρος πλατύ, ἄλλως *πλάτωμα.*

Πλάτωφ, *Ματθαῖος Ἰβάνοβιτς.* Ρῶσος στρατηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τῶν Κοζάκων τοῦ Ταναΐδος, γεννηθεὶς ἐν Ἀζὼφ τῷ 1751 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1818. Διεκρίθη κατὰ τοὺς ῥωσοτουρκικοὺς πολέμους τοῦ 1780 καὶ τῆς Κριμαίας τοῦ 1782, καθ' ὃν κατέλαβε τὸ Ὀτσακόβ, τὸ Ἄκερμαν καὶ τὸ Ἰσμαΐλιον, τῷ δὲ 1801 διωρίσθη ἀρχηγὸς πάντων τῶν Κοζάκων τοῦ Ταναΐδος. Τῷ 1805 κατέλαβε τὸ Χίρσοβο καὶ τὴν Κουστατζέ, συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὸν Τοῦρκον στρατηγὸν Μαχμοὺτ πασᾶν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1812, διοικῶν στρατιὰν Κοζάκων ἐξ 22 συνταγμάτων, ἀπετέλεσε τὴν πρωτοπορίαν τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ, προσέβαλε τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βεστφαλίας εἰς Μίρ, τὸν τοῦ πρίγκιπος Μπωαρναί εἰς Μποροντῖνο καὶ τὸν τοῦ στρατάρχου Νταβοῦ εἰς Πολότζκ. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς μεγάλης στρατιᾶς τοῦ Ναπολέοντος ἐκ Μόσχας κατήγαγε τὴν περιφανῆ νίκην μεταξὺ Βίλνας καὶ Κόβνο, καθ' ἣν συνέλαβεν αἰχμαλώτους 70.000 ἀνδρῶν μετὰ 500 τελεβόλων καὶ πολυαρίθμων σημαιῶν. Ἀκολουθῶν τὸν ὑποχωροῦντα γαλλικὸν στρατὸν ἐνίκησεν εἰς Ἄλτενμπουργ τὸν στρατάρχην Λεφέβρ (28 Μαΐου 1813) καὶ τῷ 1814 εἰσελθὼν εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν κατέλαβε τὸ Νεμοὺρ καὶ τὰς Βερσαλλίας. Θ. Β.

Πλαῦις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, ὁ νῦν *Πιάβε.*

Πλαυκία *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Πλειάδων κατὰ τὴν μυθολογίαν. Ν. Σ. Λ.

Πλὰ ὓ Ντενιέλ (Pla y Deniel), *Νάρκισος.* Ἱσπανὸς νομομαθὴς καὶ κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἵδρυσεν ἐν Βαρκελώνῃ τὴν «Νομικὴν Ἐπιθεώρησιν τῆς Καταλωνίας», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραψε πλείστας μελέτας καὶ τὴν «Ἀκαδημίαν Καλασάνθια», τῆς ὁποίας ἐγένετο πρόεδρος· βραδύτερον ἐγένετο πρόεδρος καὶ τῆς νομικῆς καὶ νομοθετικῆς ἀκαδημίας τῆς Βαρκελώνης, πρόεδρος τῆς λαϊκῆς κοινωνικῆς δράσεως τῆς Βαρκελώνης, τῷ δὲ 1911 προήδρευσε τοῦ συνεδρίου τῆς «Κοινωνικῆς Ἑβδομάδος», ὅπερ εἶχε συνέλθει ἐν Βαρκελώνῃ πρὸς συζήτησιν ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῶν ὅρων τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν. Ἀνεμείχθη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν κίνησιν τῶν συνδικάτων καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν ἑνώσεων καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν θερμοτέρων ὑπερασπιστῶν τῆς καταλανικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Συνδικᾶτα καὶ ἐπαγγελματικαὶ ἑνώσεις» (1912), «Ὁ νόμος τῆς προόδου», «Ἡ νομικὴ θέσις τῆς γυναικός» κτλ. Μ. Δ. Β.

Πλαυτία, *Οὐργουλανίλλα.* Πρώτη σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου Α' (41—54 μ. Χ.) ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς οἴκου Urgulanilla, τὴν ὁποίαν διεζεύχθη ἕνεκα τῆς αἰσχρᾶς διαγωγῆς της καὶ διότι ὑποπτεύθη αὐτὴν ὡς συνένοχον δολοφονίας τινός. Ἐξ αὐτῆς ἀπέκτησε δύο τέκνα: τὸν Δροῦσον, ἀποθανόντα νέον ἔτι ἐν Πομπηΐᾳ καὶ τὴν Κλαυδίαν, σύζυγον τοῦ Πομπηΐου. Α. Θ. Σ.

Πλαυτίλλα (Plautilla) *ἁγία.* Εὐγενὴς Ρωμαία, μήτηρ τῆς ἁγίας Δομετίλλης. Ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τῷ 67 ἀποθανοῦσα ἑορτάζεται ὡς ἁγία ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 20 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Πλαύτιος, (Plautius), *Μᾶρκος.* Ποιητὴς κωμῳδιῶν, ὅστις διὰ τῆς γενικῆς Plauti, ἥτις εἶναι καὶ τοῦ Πλαύτου καὶ τοῦ Πλαυτίου, ἐξηπάτα τοὺς Ρωμαίους ὅτι τὰ ἔργα του εἶναι ἔργα τοῦ Πλαύτου, διὸ καὶ ἐδημιούργησε σύγχυσιν περὶ τῶν γνησίων ἔργων τοῦ τελευταίου. Ὁ Πλαύτιος οὗτος εἶναι γνωστὸς καὶ διότι ὁ κοσμήσας διὰ ζωγραφημάτων τὸν ἐν Ἀρδέᾳ ναὸν Ἥρας τῆς βασιλίσσης. Ν. Σ. Λ.

Πλαῦτος (Plautus) *Τίτος Μάκκιος* ἢ *Μᾶρκος Ἄκκιος.* Ὁ ὕψιστος τῶν Λατίνων κωμῳδιογράφων, γεννηθεὶς ἐν Σαρσίνᾳ περὶ τὸ 254—250 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ τῷ 184 π. Χ. Νεώτατος ἐγένετο ὑπηρέτης θιάσου καὶ ἠθοποιὸς κωμικός, εἶτα δὲ μικρέμπορος, μεθ' ὃ, ἀπολέσας τὰς ὀλίγας οἰκονομίας του, ὑπηρέτησε παρὰ μυλωθρῷ. Περὶ τοῦ βίου του οὐδὲν ἄλλο διέσωσεν ἡ παρά-

Digitized by Google

δοσις. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἔγραψε τὰς πρώτας κωμῳδίας του «Saturio», «Addictus», καὶ τρίτην, ἣν δὲν ἀναφέρουσιν ὁ Αὖλος Γάλλιος (III, 3, 14) καὶ ὁ κριτικός του Μᾶρκος Τερέντιος Οὐάρρων ὁ Ρεατῖνος. Πᾶσαι αἱ κωμῳδίαι τοῦ Πλαύτου εἶναι ἑλληνικῆς ὑποθέσεως καὶ εἰλημμέναι, κατὰ διασκευὴν ἢ μετάφρασιν, ἀπὸ τὰς ἀντιστοίχους τῶν ποιητῶν Ἀλέξιδος, Ἀναξανδρίδου, Ἀντιφάνους, Ἀρχίππου, Δημοφίλου, Διφίλου, Ἐπιχάρμου, Εὐπόλιδος, Θεογνήτου, Μενάνδρου, Ποσειδίππου, Φιλήμονος, εἶναι δ' αὗται τὰ ἀρχαιότατα γραπτὰ μνημεῖα τῆς ρωμαϊκῆς γραμματολογίας. Ἡ ἐπιτυχία τῶν τριῶν πρώτων κωμῳδιῶν του καὶ ἡ ἀπὸ τούτων χρηματικὴ ἀνακούφισίς του τὸν ἐνεθάρρυναν ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν συγγραφὴν κωμῳδιῶν. Γνήσιαι τοῦ Πλαύτου κωμῳδίαι περιεσώθησαν 21, πᾶσαι πλήρεις σχεδόν, ὀνομάζονται δ' αὗται «ὁμολογούμενα δράματα τοῦ Πλαύτου» καὶ «Πλαυτιανικώταται» καὶ «Οὐαρρωνιαναί», ἐπειδὴ μόνας ταύτας ἀνεγνώρισε γνησίας ὁ Οὐάρρων. Ἑτέρας 19 ὁ αὐτὸς κριτικὸς ὠνόμασεν «ἀντιλεγομένας», τὰς δὲ λοιπάς, περίπου 90, «νόθας». Αἱ γνήσιαι τοῦ Πλαύτου κωμῳδίαι εἶναι: Amphitruo. Τὴν ἐμιμήθη ὁ Μολιέρος καὶ ὁ Ἰταλὸς Dolce. «Menaechmi», ἣν ἐμιμήθησαν ὁ Firenzuola, ὁ Trissino, ὁ Rotrou, ὁ Regnard καὶ ὁ Tristan Bernard. «Miles gloriosus», ἣν ἐμιμήθη ὁ Dolce. Παράλληλος πρὸς τὸν τύπον τοῦ στρατιώτου τούτου ὁ ἡμέτερος Λεονταρῆς καὶ ὁ Matamore τῆς ἱσπανικῆς κωμῳδίας, ὅμοιοι πάντες πρὸς τὸν Θράσωνα τοῦ Μενάνδρου. «Aulularia», ἡ κωμῳδία τοῦ φιλαργύρου. Τὴν ἐμιμήθη ὁ Μολιέρος καὶ οἱ Ἰταλοὶ Lorenzino καὶ Gelli. «Truculentus», ἡ κωμῳδία τῆς μεταμορφώσεως ἀγροίκου καὶ ἐναρέτου χωρικοῦ εἰς ἀργόσχολον ὑπηρέτην ἐν τῇ πόλει. «Bacchides». Τὴν ἐμιμήθη ὁ Ἰταλὸς Domenichi. «Pseudulus», ἡ ἀρίστη πασῶν μὲ ὑπόθεσιν τὴν δι' ὡραίου ψεύδους λύτρωσιν κόρης ἀπὸ τῶν χειρῶν χυδαίου μαστροποῦ, καὶ μὲ ἰδιαιτέραν δύναμιν καὶ εὐφυΐαν περὶ τὴν δραματικὴν ἐκτέλεσιν. «Curculio», «Persa», ἡ κωμῳδία τῶν ραδιουργιῶν τῶν κατωτέρων ἀνθρώπων, «Poenulus», «Rudens», «Vidularia», τῆς ὁποίας ἐσώθησαν ἀποσπάσματα, «Cistellaria», «Epidicus». Τὴν ἐμιμήθη ὁ Ἰταλὸς Croto «Asinaria», «Casina». Τὴν ἐμιμήθη ὁ Μακκιαβέλλι. «Ἔμπορος». Τὴν ἐμιμήθησαν ὁ Giannotti καὶ ὁ Croto. «Mostellaria» Τὴν ἐμιμήθη ὁ Bentivoglio. «Stichus» (ὄνομα δούλου). Τὴν ἐμιμήθησαν πολλοὶ Ἰταλοί, Γάλλοι, Ἱσπανοί. «Captivi». «Trinummus» ἐκ τῶν δαψιλεστέρων ἔργων τοῦ Πλαύτου. Τὴν διεσκεύασαν εἰς τὰς γλώσσας των ὁ Lessing, ὁ Ἰταλὸς Cecchi, ὁ Γάλλος Destonches.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Πλαύτου εἶναι δημώδης, πλουσία καὶ ζωηρά, πλήρης λογοπαιγνίων καὶ αἰσχρολογιῶν, διὸ καὶ ἦτο ὁ ποιητὴς προσφιλὴς εἰς τὸν ρωμαϊκὸν λαόν. Ἡ μετρική του εἶναι θαυμασίως ποικίλη, καὶ δὴ εἰς τὰς μονῳδίας, ἐπειδὴ ὁ Πλαῦτος ἦτο ἐπιδέξιος τεχνίτης εἰς τὰ μέτρα, δεικνύων ἐξαιρετικὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ προσαρμόζῃ τὰ ἑλληνικὰ μέτρα, πρὸς ἃ ἔγραφεν, εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ὁμιλουμένης Λατινικῆς. Ὡς κωμικὸς ποιητὴς ὁ Πλαῦτος χαρακτηρίζεται ἔχων τὸ «ἰταλικὸν ὄξος», οὐχὶ δὲ τὸ «ἀττικὸν ἅλας», καὶ ἐστερημένος μὲν πρωτοτυπίας, ἀλλ' εὐφάνταστος καὶ ἱκανὸς ζωγράφος τῶν περὶ αὐτόν, συνεχῶς δεικνύων αὐξάνουσαν δημιουργικὴν δύναμιν καὶ ἀκαταπόνητον διάνοιαν. Ἡ πλαυτιανὴ κωμῳδία οὐδέποτε ἐνεφάνισε πολιτικὸν χαρακτῆρα, παρὰ τοὺς συχνοὺς ὑπαινιγμοὺς πόλεων, Ρώμης, ἀρχόντων, καθηκόντων αὐτῶν, νόμων, ἔργων καὶ πράξεων ἀρχόντων, συγκλήτου, τραπεζῶν κ.τ.τ. Αἱ κωμῳδίαι τοῦ Πλαύτου εἶναι πλήρεις εἰκονισμοῦ χαρακτήρων, ὅστις δὲν εἶναι μὲν πάντοτε τεχνικός, ἀλλ' εἶναι ζωηρός. Ὁ Μόμσεν εὑρίσκει πολλὰς ὁμοιότητας τοῦ Σαῖξπηρ πρὸς τὸν Πλαῦτον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ribbeck—Σακελλαροπούλου*, «Ἱστορ. τῆς ρωμ. ποιήσεως» (Α', 85 κ.ἑ.).—*Christ.*, «Ἱστορ. Ἑλλ. Λογ.» (Α', 562 κ.ἑ., 570 κ.ἑ.).—*Σ. Κ. Σακελλαροπούλου*, «Συν. Ἱστ. Λατ. Γραμμ.» (1915, 41 κ.ἑ.).—*Ε. Καστόρχη*, (ἐν «Ἀθηναίου» Ε' 219 κ.ἑ. καὶ «Κοινωνίᾳ» 58).—*Θ. Κακριδῆ*, «Barbara Plautina» (1904).—*L. Tonelli*, «Il teatro Italiano» (1924).

Ν. Σ. Λ.

—**Πλαῦτος.** Στωϊκὸς φιλόσοφος, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ (ἐν 10, 1, 124). Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

Πλέβε, ***Βατσελὰβ Κωνσταντίνοβιτς.*** Ρῶσος πολιτικὸς (1846—1904). Διατελέσας πολλάκις ἀνώτατος λειτουργὸς τοῦ κράτους, ἀνέλαβε τῷ 1902 τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἐζήτησε νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐκδηλουμένην ἐξέγερσιν τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, προβὰς πρὸς τοῦτο εἰς καταδιώξεις καὶ ἐξορίας. Μεταβαίνων εἰς Τσάρσκογιε-Σέλο πρὸς συνάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β' ἐφονεύθη διὰ ριφθείσης κατ' αὐτοῦ βόμβας εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν. Θ. Β.

Πλέβλιε, ἢ ***Τάσλιτζα*** (Plevlje, ἢ Tasldja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν Νόβι-Παζάρ. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τσεοτίνα, παραποτάμου τοῦ Δρίνου. Κάτ. 6.000. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ στρατηγοῦ Καϊβελ. Πλησίον τοῦ Πλέβλιε κεῖται τὸ σερβικὸν μοναστήριον *Τρόϊτσα*. Γ. Ι. Β.

Πλέβνα (Plevna) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. ***Πλεῦνα.***

πλεγεροτυπία (ἡ) (Playertypia) *[Γραφ. Τέχν.]*. Μέθοδος λήψεως φωτογραφημάτων ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ φωτογραφικοῦ θαλάμου. Ἡ πλεγεροτυπία εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ J. Hort Player κατὰ τὸ 1897, βασίζεται δὲ ἐπὶ τῆς ἀκολούθου ἀρχῆς. Ἐὰν ἐπὶ σχεδίου τινὸς ἢ ἐν γένει ἐντύπου εἰκόνος ἐπιτεθῇ φύλλον βρωμιαργυρούχου φωτοπαθοῦς χάρτου καὶ εἶτα ἐκτεθῶσιν ἀμφότερα εἰς τὸ φῶς, εἰς τρόπον ὥστε τὸ φῶς νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ φωτοπαθοῦς χάρτου, τότε ἡ εἴσοδος τοῦ φωτὸς ἐπιτυγχάνεται δι' ἐκείνων τῶν θέσεων τοῦ φωτοπαθοῦς χάρτου, αἵτινες ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ λευκὰ μέρη τοῦ ἐντύπου. Τοῦτο συμβαίνει διότι τὸ φῶς εἰς ἐκείνας τὰς θέσεις ἀνακλᾶται καὶ ἐκεῖθεν αἱ ἀνακλώμεναι ἀκτῖνες δρῶσιν ἐπὶ τοῦ φωτοπαθοῦς στρώματος ἰσχυρότερον, ἐνῷ ἐξ ἀντιθέτου ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ σχεδίου, αἵτινες εἶναι μελαναὶ καὶ αἵτινες ἀπορροφοῦν τὸ φῶς, δὲν γίνεται ἀνάκλασις καὶ δὲν προσβάλλεται συνεπῶς τὸ φωτοπαθὲς στρῶμα. Ἡ μέθοδος τῆς πλεγεροτυπίας τελεῖται ὡς ἀκολούθως: Φωτοπαθὴς βρωμιαργυροῦχος χάρτης φέρεται ἄνωθεν τοῦ σχεδίου τοῦ πρὸς ἐκτύπωσιν, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ πρωτοτύπου τίθεται φύλλον μελανοῦ χάρτου ἢ μετάξης πρὸς παρακώλυσιν τῆς εἰσδύσεως φωτὸς ἐκ τῶν ὄπισθεν λόγῳ τῆς διαφανείας τοῦ πρωτοτύπου. Μετὰ τὴν εἰς τὸ φῶς ἔκθεσιν ἡ εἰκὼν ἐμφανίζεται εἰς τὸ ἀκόλουθον διάλυμα: 1 μ. ὑδροκινόνης, 2 μ. ἰωδιούχου καλίου, 12 μ. θειώδους νατρίου καὶ 400 μ. ὕδατος, περιέχοντα μικρὸν ποσὸν καυστικοῦ νάτρου. Ἡ λαμβανομένη εἰκὼν εἶναι ἀρνητικὴ ἐλαφρῶς κεκαλυμμένη διὰ φαιοῦ πέπλου. Παλαιότερον διὰ τὴν δι' ἀνακλάσεως φωτογραφικὴν ταύτην μέθοδον ἐχρησιμοποιεῖτο κάτοπτρον φέρον ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως φωτοπαθὲς στρῶμα. Μέθοδοι ἀνάλογοι πρὸς τὴν πλεγεροτυπίαν εἶναι: ἡ *λουμινογραφία*, *καταφωτογραφία*, *μανυλοτυπία* (Manuldruck). Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι παραλλαγὴ τῆς μεθόδου εἰς ἣν ἀντὶ φωτοπαθοῦς βρωμιαργυρούχου χάρτου χρησιμοποιεῖται φωτοπαθὴς χρωμικὴ ζελατίνη (ζελατίνη περιέχουσα χρωμικὰ ἅλατα). Κ. Γ. Μ.

πλέγμα (τό)· τὸ πεπλεγμένον, ἔργον πλεκτικῆς, οἷον δίκτυον, καλάθιον κττ.

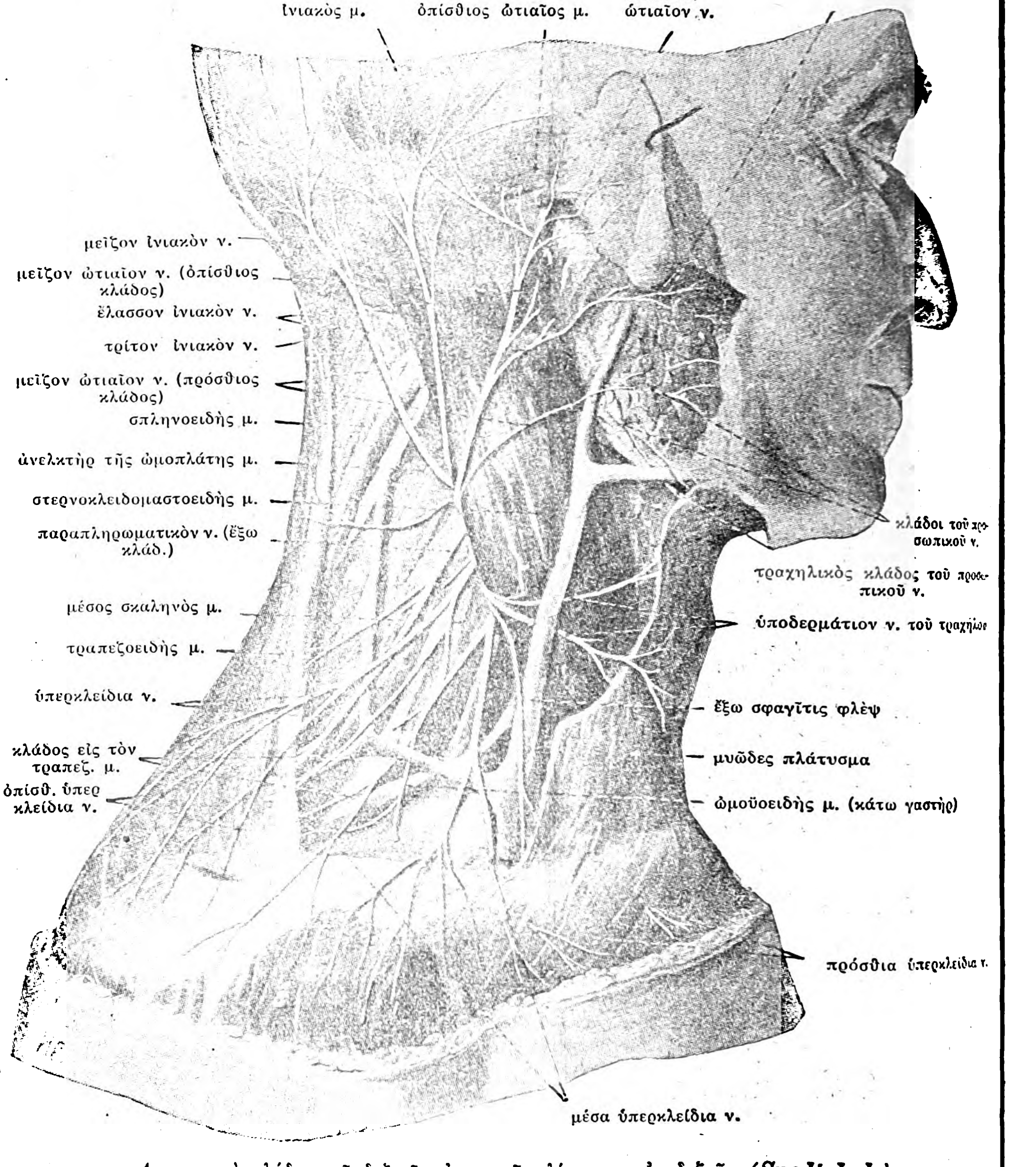

Δερματικοὶ κλάδοι τοῦ δεξιοῦ αὐχενικοῦ πλέγματος, ἐκ δεξιῶν **(Spalteholz).**

—*[Γραφ. Τέχν.]*· βλ. λ. *ράστερ.*

—*[Ἀνατομ.] Πλέγμα* ***αἰδοιικόν.*** Τοῦτο ἀπαρτίζεται κυρίως ἐκ τοῦ 3ου καὶ 4ου ἱεροῦ νεύρου· κεῖται δὲ παρὰ τὸ κάτω χεῖλος τοῦ ἀπιοειδοῦς μυὸς καὶ ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ κοκκυγικοῦ μυός, προσκεκολλημένον δίκην προσαρτήματος εἰς τὸ οὐραῖον ἄκρον τοῦ ἱεροῦ πλέγματος. Οἱ κλάδοι αὐτοῦ διανέμονται οἱ μὲν εἰς τὰ τοιχώματα τῆς πυέλου (τοιχικοί), οἱ δὲ εἰς τὰ ἐν αὐτῇ σπλάγχνα (σπλαγχνικοί).

Πλέγμα αὐχενικόν. Σχηματίζεται ἐκ τῶν προσθίων κλάδων τῶν 4 ἀνωτέρων αὐχενικῶν νεύρων, ἀναστομουμένων κατὰ κάθετον δι' ἀγκυλῶν. Κεῖται ἐν τῇ προσθιοπλαγίᾳ μοίρᾳ τῶν ἀνωτέρων αὐχενικῶν σπονδύλων καὶ ἀναστομοῦται: 1) μετὰ τοῦ παραπληρωματικοῦ νεύρου· 2) μετὰ τοῦ στελέχους τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου καὶ τοῦ κατιόντος κλάδου αὐτοῦ· 3) μετὰ τοῦ ἄνω αὐχενικοῦ γαγγλίου τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ τοῦ στελέχους αὐτοῦ· καὶ 4) ἐνίοτε μετὰ τοῦ ὀζώδους γαγγλίου τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Ἐκπέμπει δὲ κλάδους δερματικοὺς (4) καὶ μυϊκοὺς (2), ὧν οἱ μυϊκοὶ διανέμονται εἰς τε τοὺς ἐν τῷ βάθει κειμένους αὐχενικοὺς μῦς καὶ εἰς τοὺς λοιπούς.

Πλέγμα βασικόν. Πλέγμα φλεβικόν, ὅπερ ἐξαπλοῦται ἐπὶ τοῦ ἀποκλίματος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ (τοῦ κρανίου), ἀποτελούμενον ἐκ δικτύου φλεβωδῶν κόλπων· ἀναστομοῦται δὲ πρὸς μὲν τὰ πρόσω μετὰ τῶν σηραγγωδῶν καὶ τῶν κάτω λιθοειδῶν κόλπων, πρὸς δὲ τὰ ὀπίσω μετὰ τῶν ἔσω σπονδυλικῶν πλεγμάτων. Ι. Π.

Πλέγμα ἡλιακὸν ἢ ***κοιλιακόν***· βλ. λ. *ἡλιακὸν πλέγμα.*

Πλέγμα καρδιακόν· βλ. λ. ***καρδιακὸν πλέγμα.***

Πλέγμα νευρικὸν ἢ ***ἰσχιακόν***· βλ. λ. *ἱερὸν πλέγμα.*

Πλέγμα κοκκυγικόν· βλ. λ. *κοκκυγικὸν πλέγμα.*

Πλέγμα σαντορίνειον. Πλέγμα φλεβικόν, εἰς ὃ ἐκβάλλουσιν αἱ φλέβες τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων τοῦ πέους.

Πλέγμα σπερματικόν. Παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἡ σπερματικὴ φλὲψ (=ὀρχική) ἄρχεται ἀπὸ φλεβώδους δικτύου ὄπισθεν τοῦ ὄρχεως διὰ πολλῶν φλεβῶν, αἵτινες ἀναστομούμεναι ἀποτελοῦσι τὸ φλεβῶδες *σπερματικὸν πλέγμα*· τοῦτο δέ, διερχόμενον τὸν βουβωνικὸν πόρον, ἐλαττοῦται ἀνωτέρω εἰς 3—2 καὶ τέλος εἰς 1 στέλεχος, τὴν *σπερματικὴν φλέβα* τοῦ ἀνδρός.

Digitized by Google

Πλέγμα φαρυγγικόν. Σχηματίζεται ἐκ τῶν φαρυγγικῶν κλάδων τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, ἐκ τῶν φαρυγγικῶν κλάδων τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ καὶ ἐκ τοῦ συμπαθητικοῦ· διανέμεται δ' εἰς τὸν μέσον σφιγκτῆρα μῦν τοῦ φάρυγγος.

Πλέγμα φωθηκικόν. Παρὰ τῇ γυναικὶ ἡ σπερματικὴ (φωθηκικὴ) φλὲψ ἀθροίζεται ἐκ τῶν κατὰ τὰς πύλας τῆς φωθήκης ἀναδυομένων φλεβῶν, ἀναστομουμένων μετὰ μητριαίων καὶ ἄλλων φλεβῶν, ἐξ ὧν πασῶν γεννᾶται τὸ *φλεβῶδες φωθηκικὸν πλέγμα*, ὅπερ διῆκον πρὸς τὰ ἄνω ἐλαττοῦται εἰς 3—2 καὶ τέλος εἰς 1 στέλεχος, τὴν *σπερματικὴν φλέβα τῆς γυναικός*.

Πλέγματα τοῦ Auerbach *καὶ τοῦ* Meissner. Δύο πλέγματα νευρικά, τὸ *μυεντερικὸν* ἢ τὸ τοῦ Auerbach, καὶ τὸ *ὑποβλεννογόνιον* ἢ τὸ τοῦ Meissner, ἅτινα σχηματίζονται ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ λεπτοῦ καὶ τοῦ παχέος ἐντέρου ἐκ νευρινίων, ἐκπορευομένων ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ πλέγματος (διὰ τὸ λεπτὸν ἔντερον) ἢ ἐκ τούτου καὶ ἐκ τοῦ ἀορτικοῦ καὶ τοῦ ὑπογαστρίου (διὰ τὸ παχὺ ἔντερον).

Πλέγματα νευρικὰ στεφανιαῖα. Ταῦτα, δύο ὄντα, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, σχηματίζονται ἐκ νεύρων, ἅτινα ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸ ἀορτικὸν τόξον κειμένου καρδιακοῦ πλέγματος φέρονται πρὸς τὰ κάτω κατὰ μῆκος τῆς ἀνιούσης ἀορτῆς εἰς τὰς δύο στεφανιαίας ἀρτηρίας τῆς καρδίας, ἔνθα σχηματίζουσι τὰ καρδιακὰ πλέγματα.

Πλέγματα σπονδυλικὰ φλεβώδη. Σχηματίζονται ἐκ τῶν φλεβῶν τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ διακρίνονται εἰς *ἔξω σπονδυλικὰ πλέγματα* καὶ εἰς *ἔσω*. Καὶ τὰ μὲν ἔξω ἐπίκεινται τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς σπονδυλικῆς στήλης, διαιρούμενα εἰς *πρόσθια* καὶ *ὀπίσθια*· τὰ δ' ἔσω ἐξαπλοῦνται ἐντὸς τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος μεταξὺ τοῦ περιοστέου καὶ τῆς σκληρᾶς μήνιγγος καὶ διαιροῦνται ὡσαύτως εἰς πρόσθια καὶ ὀπίσθια, συναπτόμενα πρὸς ἄλληλα δι' ὁριζοντίων κλάδων.

Πλέγματα χοριοειδῆ. Ταῦτα, σκηνοῦντα ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου, εἶναι κυρίως σπειράματα αἱμοφόρων ἀγγείων, ἐφηπλωμένα ἐπὶ τῶν χοριοειδῶν ἱστίων (πτυχῶν τῆς χοριοειδοῦς μήνιγγος). 1) Ἐν ταῖς πλαγίαις κοιλίαις τὸ χοριοειδὲς πλέγμα ὑπάρχει μόνον ἐν τῇ κεντρικῇ μοίρᾳ αὐτῶν καὶ ἐν τῷ συστοίχῳ κροταφικῷ κέρατι· ἔχει σχῆμα ἀγκύλης καὶ διὰ τοῦ μεσοκοιλιακοῦ (μορροείου) τρήματος μεταβαίνει εἰς τὸ χοριοειδὲς πλέγμα τῆς 3ης κοιλίας· συνίσταται δ' ἐκ πετάλου ἐπιθηλιακοῦ, ἐκ χαλαροῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ δικτυωτοῦ καὶ ἐξ ἐσπειραμένων ἀγγείων. 2) Τὸ δὲ χοριοειδὲς πλέγμα τῆς 3ης κοιλίας, διφυὲς ὄν, ἀποτελεῖται ἐκ δύο σμικρῶν καὶ στενῶν ταινιῶν ἀγγειωδῶν σπειραμάτων, ὧν τὰ πρόσθια πέρατα ἀνακάμπτοντα φέρονται ἑκατέρωθεν διὰ τοῦ μεσοκοιλιακοῦ τρήματος εἰς τὰ πλάγια χοριοειδῆ πλέγματα (τῶν πλαγίων κοιλιῶν). 3) Τὰ δὲ πλέγματα τῆς 4ης κοιλίας γεννῶνται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ χοριοειδὲς ἱστίον ἐκπέμπει εἰς τὰς ἐντὸς τῆς κοιλίας λαχνοειδεῖς προσεκβολάς, μεστὰς αἱμοφόρων ἀγγείων· ἑδράζονται δ' ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος (ὀροφῆς) τῆς κοιλίας καὶ διακρίνονται εἰς δύο μέσα, διήκοντα παρὰ τὴν μέσην γραμμήν, καὶ εἰς δύο πλάγια, παριστῶσι δὲ δεσμίδας ἀγγειοβριθεῖς. Ι. Π.

πλεγματοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὅμοιος πρὸς πλέγμα.

— **πλεγματοειδὲς *γάγγλιον*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *γάγγλιον σφαγιτιδικόν*.

πλέθρισμα (τό). Παρ' ἀρχαίοις ἀγὼν δρόμου μήκους ἑνὸς πλέθρου, ἄλλως καὶ *δρόμημα*.

πλέθρον (τό)· (ἀρχ.) μονὰς μετρήσεως μήκους καὶ ἐπιφανείας παρ' ἀρχαίοις· || ἀγωνιστικὸς χῶρος τῶν ἀρχαίων μήκους ἑνὸς πλέθρου καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἐκτελούμενος ἀγὼν δρόμου.

— *[Μετρολ.]* Τὸ *πλέθρον* ὡς μονὰς μήκους κατὰ τοὺς κλασικοὺς ἤδη χρόνους ἀντεστοίχει πρὸς 10 ἀκαίνας ἤτοι 100 ἀρχαίους πόδας, δηλαδὴ πρὸς τὸ 1/6 τοῦ σταδίου. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἦτο ἀγροτικὴ μονὰς ἀσταθοῦς τιμῆς κατὰ τόπους καὶ ἐποχὰς (ἔτι καὶ ἅμα τῇ εἰσόδῳ της εἰς τὸ σταθερὸν μετρικὸν σύστημα) ἀπαντῶσα παρ' Ὁμήρῳ ὑπὸ τὸν παλαιότερον αὐτῆς τύπον *πέλεθρον*, ἀγνώστου ἐτυμολογίας. Ἐχρησιμοποιήθη εἰς μετρήσεις ὑπαιθρίων ἀποστάσεων, ἀστικῶν ὁδῶν, ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων κ.ἄ., μικρότερον δὲ αὐτοῦ ὑποπολλαπλάσιον γνωστὸν εἶναι τὸ *ἡμίπλεθρον* καὶ μεγαλύτερον τὸ *δεκάπλεθρον*· παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος *ἀπέλεθρον* δηλωτικὸς τοῦ ἀπείρου. Ὡς μονὰς μετρήσεως ἐπιφανειῶν (συνήθως ἀγρῶν καὶ δὴ ἀμπελώνων) ἰσοῦτο πρὸς τὸ τετράγωνον τοῦ πλέθρου (ἤτοι 10.000 πόδας). Π. Ν. Π.

πλειάς, —*άδος* (ἡ)· ὁμὰς ἀστέρων, ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ταύρου, κοιν. *πούλια*· || μεταφ. σύνολον ἐκλεκτῶν προσώπων: «ἡ πλειὰς τῶν συγγραφέων».

—*[Ἀστρον.]* Αἱ *Πλειάδες* εἶναι περίφημον ἀστρικὸν σμῆνος κείμενον ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ταύρου. Εἰς τοὺς οὐρανίους χάρτας εἰκονίζονται ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ βορειοδυτικῶς τοῦ λαμπροῦ ἀστέρος Λαμπαδίου (Ἀλδεβαρὰν) καὶ τῶν παρ' αὐτῷ Ὑάδων. Κανονικοὶ ὀφθαλμοὶ βλέπουν εἰς τὸ σμῆνος τῶν Πλειάδων πέντε ἢ ἓξ ἀστέρας, ὀξυδερκεῖς ὅμως παρατηρηταὶ διακρίνουν ὀκτὼ ἕως δέκα. Ἡ χρῆσις κοινῶν διόπτρων τοῦ θεάτρου ἀναβιβάζει τοὺς ἀστέρας τοῦ σμήνους εἰς 20—50, ἰσχυρὸν δὲ τηλεσκόπιον ἀναλύει αὐτὸ εἰς πλείονας τῶν 100 ἀστέρων. Οἱ πρόοδοι ἐν τούτοις τῆς ἀστρονομικῆς φωτογραφίας ἀπεκάλυψαν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων τῆς συστροφῆς τῶν Πλειάδων εἶναι πολὺ μεγαλύτερος. Οὕτως ὁ C. Wolf ἠρίθμησε περὶ τοὺς 570, ὁ Rayet καὶ ὁ E. Becker (1879—1883) πολὺ περισσοτέρους, κατὰ δὲ τὰς νεωτέρας παρατηρήσεις, ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν πάντες οἱ ἀστέρες μόνον μέχρι 17ου μεγέθους, οὗτοι συμποσοῦνται εἰς 2.500 περίπου.

Αἱ νεώτεραι ἀστρονομικαὶ ἔρευναι ἀπέδειξαν τὴν ὕπαρξιν φυσικοῦ τινος δεσμοῦ μεταξὺ τῶν ἀστέρων τοῦ σμήνους τῶν Πλειάδων, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ἔχουσι κοινὴν καταγωγήν. Ἀπόδειξις τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι κατὰ τὰς ἐρεύνας διαφόρων ἀστρονόμων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Hertzsprung πολλοὶ ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ σμήνους ἔχουσι κοινὴν ἰδίαν κίνησιν, διακρινόμενοι διὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας τῆς αὐτῆς περιοχῆς. Προσέτι ἡ φωτογραφία ἀπεκάλυψεν ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Πλειάδων τὴν ὕπαρξιν νεφέλης, ἡ ὁποία πιθανῶς περικλείει ἐν ἑαυτῇ ὅλους τοὺς ἀστέρας τῆς συστροφῆς, ἀποτελοῦσα ἓν εἶδος ἀραιᾶς κονιορτώδους οὐσίας. Αἱ Πλειάδες εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος 325 περίπου ἐτῶν φωτός, πάντες δὲ οἱ λαμπροὶ ἀστέρες αὐτῶν φασματοσκοπικῶς ἀνήκουσιν εἰς τοὺς θερμοτάτους ἀπλανεῖς τύπου B. Σ. Π.

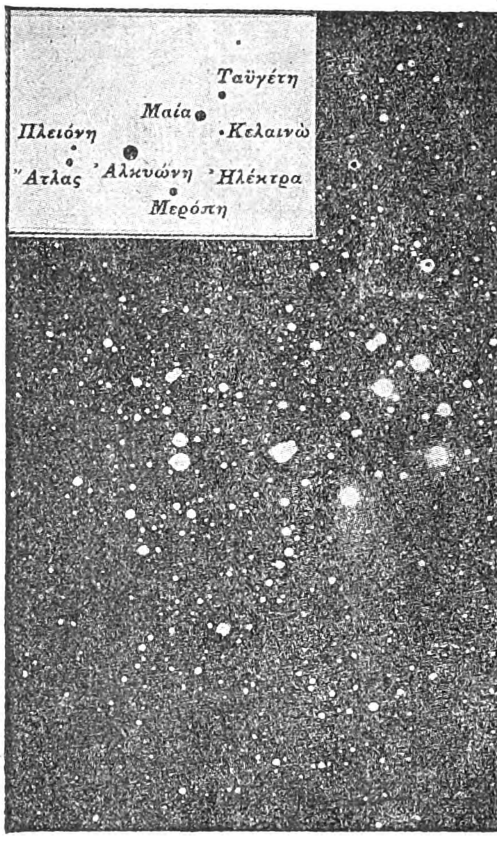

Ἄνω: αἱ Πλειάδες ὡς περίπου φαίνονται διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ.
Κάτω: ὡς ἐμφανίζει ταύτας ἡ φωτογραφικὴ πλάξ.

— *[Μυθολ.]* Αἱ *Πλειάδες* ἐθεωροῦντο θυγατέρες τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῆς Πληϊόνης (θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ) καὶ ἀδελφαὶ τῶν Ὑάδων (ἐλέγοντο καὶ θυγατέρες τοῦ Ἐρεχθέως ἢ τοῦ Κάδμου ἢ τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων). Ἦσαν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἔγιναν πᾶσαι, πλὴν τῆς Μερόπης, σύζυγοι ἢ ἐρωμέναι θεῶν ἢ ἡρώων. Ἐξ ὅλων ὡραιοτέρα ἦτο ἡ *Μαῖα*, ἡ πρεσβυτέρα, ἥτις ἐκ τοῦ Διὸς ἔγινε μήτηρ ἐπὶ τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄρους Κυλλήνης τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ, μετ' αὐτὴν δὲ ἡ *Ταϋγέτη*, ἥτις ἔγινε μήτηρ, ἐπίσης ἐκ τοῦ Διός, τοῦ Λακεδαίμονος, καὶ ἡ *Ἠλέκτρα* τρίτη, ἡ ἐκ τοῦ Διὸς γενομένη μήτηρ τοῦ Δαρδάνου καὶ τοῦ Ἰασίωνος. Δύο ἄλλαι, ἡ *Κελαινὼ* καὶ ἡ *Ἀλκυόνη*, ἔγιναν ἐρωμέναι τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ μὲν πρώτη ἔγινε μήτηρ τοῦ Λύκου, ἡ δὲ δευτέρα τοῦ Ὑριέως, τοῦ Ὑπερήνορος καὶ τῆς Αἰθούσης. Ἡ *Στερόπη* συνεζεύχθη τὸν Οἰνόμαον καὶ ἡ *Μερόπη* τὸν Σίσυφον, γενομένη ἐξ αὐτοῦ μήτηρ τοῦ Γλαύκου. Παρὰ τὴν εὐτυχίαν των ὅμως ταύτην, αἱ Πλειάδες ἦσαν ἀπαρηγόρητοι διὰ τὸ πάθημα τοῦ πατρός των, ὅστις εἶχε καταδικασθῇ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς ὤμους του τὸν οὐράνιον θόλον, ἢ τὸν θάνατον (κατ' ἄλλον μῦθον) τῶν ἀδελφῶν των *Ὑάδων*, αἵτινες εἶχον γεννηθῆ θνηταὶ καὶ οὐχὶ ἀθάνατοι ὡς αὐταί. Διὰ τοῦτο ὁ Ζεὺς ἐξ οἴκτου διὰ τὴν λύπην των μετεμόρφωσεν αὐτὰς εἰς ἀστέρας. Κατὰ βοιωτικήν τινα ὅμως παράδοσιν ὁ καταστερισμὸς τῶν Πλειάδων προῆλθεν ἐξ ἄλλης αἰτίας. Αἱ φίλαι τῆς Ἀρτέμιδος Πλειάδες κατεδιώκοντο ἐπὶ πέντε ἔτη μετὰ τῆς μητρός των ἐπὶ τῶν ὀρέων ὑπὸ τοῦ Γίγαντος κυνηγοῦ Ὠρίωνος, ὅστις εἶχεν ἐρασθῆ αὐτῶν, ἀσθμαίνουσαι δὲ ἀπὸ τὸν δρόμον καὶ ἐξηντλημέναι ἀπὸ τὸν κόπον ἐπεκαλέσθησαν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των τὴν βοήθειαν τοῦ Διός, ὅστις, εὐσπλαχνισθεὶς ταύτας, τὰς μετέφερεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ταύρου, ἔνθα ἀπετέλεσαν τὸ ἄθροισμα τῶν ἀστέρων, ὅπερ ἐπωνομάσθη *Βότρυς*, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ αἱ Πλειάδες, ἀστέρες γενόμεναι, καταδιώκονται ὑπὸ τοῦ μεταμορφωθέντος εἰς τὸν ὁμώνυμόν του ἀστερισμὸν Ὠρίωνος. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ὅμως καταστερισθεισῶν Πλειάδων αἱ ἓξ μόνον ἐπιδεικνύουν τὸ κάλλος των ἐν τῷ οὐρανῷ μὲ τὸ λαμπρὸν φῶς των, ἡ ἑβδόμη μένει εἰς κάποιαν ἀφάνειαν, μόλις γινομένη ὁρατὴ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Εἶναι αὕτη ἡ Μερόπη, κρυπτομένη ἀπὸ ἐντροπήν, διότι μόνη αὕτη ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν, συνεζεύχθη θνητόν, ἢ διότι μόνη αὕτη ἐγεννήθη (κατ' ἄλλον μῦθον) θνητή. Κατὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου, πρὸ τοῦ καταστερισμοῦ των αἱ Πλειάδες μετεμορφώθησαν εἰς περιστεράς, ὅτε καὶ κατεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ Ὠρίωνος καὶ διὰ νὰ διαφύγουν τὰ βέλη του κατηστερίσθησαν. Ἡ ἀνατολὴ τῶν Πλειάδων (κατὰ τὸ τέλος Μαΐου) συμπίπτει ἐν Ἑλλάδι μὲ τὴν ὡρίμανσιν τῶν σιτηρῶν καὶ τὴν προσέγγισιν τῆς συγκομιδῆς των, ἡ δὲ δύσις των (κατὰ τὸ α΄ δεκαπενθήμερον τοῦ Νοεμβρίου) μὲ τὴν λῆξιν τῆς φθινοπωρινῆς σπορᾶς καὶ τὴν ἔναρξιν τῶν βροχῶν καὶ τῶν καταιγίδων (*Ἡσιόδ.* Ἔργα καὶ Ἡμέραι, στ. 384, 615). Εἰς τὴν σχέσιν των ταύτην μὲ ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους (τὸ θέρος καὶ τὸν χειμῶνα) ὠφείλετο ἡ δημιουργία καὶ πλείστων ἄλλων, ἐκτὸς τῶν προρρηθεισῶν, δημωδῶν παραδόσεων κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὡς καὶ ἡ ὀνομασία ἑκάστης αὐτῶν. Ἡ Ἠλέκτρα, ἡ ἐρωμένη τοῦ Διὸς (τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ), καὶ ἡ Στερόπη μὲ τὰ ὀνόματά των ὑπενθυμίζουν τὴν λάμψιν τοῦ ἀστερισμοῦ κατὰ τὴν θερινὴν ἀνατολήν των, καὶ ἡ Κελαινὼ καὶ ἡ Ἀλκυόνη, αἱ ἐρωμέναι τοῦ Ποσειδῶνος, ὑπενθυμίζουν τὸ σκοτείνιασμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης μὲ τὰς βροχὰς καὶ τρικυμίας κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν δύσιν των. Εἰς τὴν νεοελληνικὴν μυθολογίαν *Πούλια*, ὡς καλοῦνται αἱ Πλειάδες (καλούμεναι καὶ *Πλειά*, *Πιλειά*, *Ὀπλειά*, *Ἀπλειά*, εἴς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἅτινα ὀνόματα μαρτυροῦσιν ἴσως προέλευσιν τούτων ἐκ τῆς λέξεως Πλειάδες, καὶ *Ἑφτάστερο* ἢ *Ἑξάστερο*, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποτελούντων τὸν ἀστερισμὸν ἀστέρων), ἦτο μιὰ Κλῶσσα (διὰ τοῦτο καλοῦνται αἱ Πλειάδες καὶ *Κλωσσαριὰ*) μὲ ἑπτὰ πουλιά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔζησε μόνον ἓν καὶ τὰ ἄλλα ἔγιναν ἀστέρια.

Ἡ ἡμερομηνία τῆς μεσουρανήσεως τῶν Πλειάδων κατὰ τὸ μεσονύκτιον (περὶ τὴν 17ην Νοεμβρίου) ἑωρτάζετο ὑπὸ τῶν Περσῶν, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς οὐδεμίαν χάριν ἠρνεῖτο νὰ παράσχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν τούτων. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας ἐπίσης ἤρχιζον παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις αἱ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἴσιδος. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἤρχιζε τὸ ἔτος διαφόρων ἀρχαίων λαῶν, ὧν τινες συνεδύαζον τοὺς Πλειάδας πρὸς τὰ ἑπτὰ ἀγαθὰ πνεύματα τῶν Βενδῶν καὶ τῆς Ζενδαβέστας ἢ ἐτοποθέτουν ἐντὸς τοῦ ἀστρικοῦ τούτου σμήνους τὸ κέντρον τοῦ Σύμπαντος καὶ τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν. Τοιαῦται δοξασίαι σῴζονται μέχρι σήμερον εἴς τινας φυλὰς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Πολυνησίας, ὅπου εἰδικῶς τιμῶνται οἱ «Ἑπτὰ Ἀστέρες». Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **πλειάδες** *[Φυσικοχ.]*. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀκτινεργῶν ἢ ῥαδιενεργῶν στοιχείων παρετηρήθη ὅτι πλεῖστα τούτων, ἔχοντα τὰς αὐτὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας, ἀλλὰ διάφορον μᾶζαν μόνον, δι' οὐδενὸς χημικοῦ μέσου δύνανται νὰ διαχωρισθῶσι καὶ ὑπήχθησαν συνεπῶς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θέσιν τοῦ περιοδικοῦ συστήματος. Τοιαῦται ὁμάδες στοιχείων ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Fajans *πλειάδες*. Ὀλίγον βραδύτερον τὸ φαινόμενον ἐξηγήθη καὶ καθωρίσθη πλήρως διὰ τῆς ἰσοτοπίας. Κ. Δ. Ζ.

Digitized by Google

Πλειὰς *['Αρχ. Λογοτ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῷ ἀλεξανδρεωτικῷ κώδικι ὁμὰς ἑπτὰ τραγικῶν ποιητῶν, ἐπιφανεῖσα καὶ ἀκμάσασα ἐν 'Αλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 284 π. Χ., ὅτε τὸ δεύτερον ἤνθησεν ἡ τραγικὴ ποίησις ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἱδρύσαντος, κατὰ μίμησιν τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, καὶ ἀγῶνας δραματικούς, τελουμένους μετὰ πομπῆς καὶ μεγαλοπρεπείας ἡγεμονικῆς. Τὴν ἐν λόγῳ Πλειάδα ἀπετέλουν *Λυκόφρων ὁ Χαλκιδεύς, 'Αλέξανδρος ὁ Αἰτωλός, Σωσιφάνης ὁ Συρακόσιος, Σωσίθεος ὁ 'Αλεξανδρεὺς* ἐκ τῆς τρωϊκῆς 'Αλεξανδρείας, *Διονυσιάδης ὁ ἐκ Ταρσοῦ, Ὅμηρος ὁ Βυζάντιος*, γράψας τεσσαράκοντα πέντε τραγῳδίας, καὶ *Φιλίσκος ὁ Κερκυραῖος*, ἐκτελέσας, κατὰ τὴν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου γενομένην πομπήν, τὰ καθήκοντα τοῦ ἱερέως τοῦ Διονύσου. 'Αλλ' ἡ αἴγλη τῶν ποιητῶν τούτων τῆς Πλειάδος ἠμαυρώθη ταχέως καὶ αἱ τραγῳδίαι αὐτῶν περιῆλθον εἰς λήθην πλὴν τινων ὀνομάτων καὶ ἐνίων ἀποσπασμάτων.

Ε. ΔΙ. Κ.

«Πλειάς». Πλοῖον τῆς ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας τῶν φάρων, εἰδικῶς διεσκευασμένον διὰ τὴν τροφοδότησιν τῶν πυρσῶν τοῦ κράτους διὰ φωτιστικοῦ ὑλικοῦ, διὰ τὴν κατὰ χώραν ἐπισκευὴν τῶν μηχανημάτων των καὶ διὰ τὴν θεραπείαν διαφόρων ἀναγκῶν τοῦ φωτιστικοῦ δικτύου. 'Εναυπηγήθη ἐν 'Ιταλίᾳ τῷ 1926 καὶ ἔχει ἐκτόπισμα 520 τόννων, μῆκος 50 μέτρα, πλάτος 8,25, βύθισμα 3,85. 'Ενδεικτικὴ ὑποδύναμις 1000 ἵπποι ἀπὸ μηχανῆς παλινδρομικῆς τριπλῆς ἐκτονώσεως, δύο λέβητες, μία ἕλιξ, γαιάνθρακες 90 τόννοι, ταχύτης 14 $^1/_2$ μιλλίων. 'Εζητήθη ὡσαύτως καὶ ἐπετεύχθη, ὅπως ἡ «Πλειάς» δύναται νὰ χρησιμοποιῆται ὡς ρυμουλκὸν ὠκεανοῦ (rimorchiatore di alto mare) καὶ ἐν πολέμῳ ὡς ναρκοθέτις.

Σ. Ε. Λ.

—**«Πλειάς».** Περιοδικὸν ἐν Ἑρμουπόλει, ἱδρυθὲν κατὰ 'Ιούλιον τοῦ 1874.

πλειογύνιον (τὸ) (Pleiogynium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιοειδῶν* ἢ *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, πάντα δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας, καλλιεργούμενα διὰ τὸν ἐδώδιμον καρπόν των.

Δ. Ν. Π.

πλειοδοσία (ἡ)· δόσις πλειόνων, προσφορὰ περισσοτέρων χρημάτων, ὑπερθεματισμός: «πωλῶ —, ἐκθέτω εἰς πλειοδοσίαν».

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *πλειστηριασμός*.

—*[Ρωμ. 'Αρχ.]* 'Εν Ρώμῃ οἱ δημόσιοι φόροι ἐξεμισθοῦντο ὑπὸ τῶν τιμητῶν εἰς τὸν πλειοδότην, μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν τῶν τιμητῶν ἡ δικαιοδοσία τῆς ἐκμισθώσεως ταύτης περιήρχετο εἰς τοὺς ὑπάτους, τοὺς ταμίας, τοὺς ἀγορανόμους καὶ τοὺς ὑπὸ τῆς συγκλήτου ὁριζομένους πρὸς τοῦτο εἰδικοὺς ἄρχοντας. Τὰ ἀπὸ τῆς *πλειοδοσίας* δικαιώματα τοῦ πλειοδότου ἐτέλουν ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ τιμητοῦ κτλ., δυναμένου νὰ τερματίσῃ αἰφνιδίως καὶ ἰδίῳ δικαίῳ τὰς μεταξὺ τῶν φορολογουμένων καὶ τῶν εἰσπρακτόρων τῶν φόρων ἀντεγκλήσεις.

Ν. Σ. Λ.

πλειοδότης (ὁ)· ὁ πλειοδοτῶν, ὁ προσφέρων τὰ περισσότερα, ὑπερθεματιστὴς (συνήθως ἐν πλειστηριασμῷ): «ὁ τελευταῖος πλειοδότης».

πλειοδοτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς πλειοδοσίαν, ὁ τῆς πλειοδοσίας: «πλειοδοτικὴ δημοπρασία», ἄλλως *πλειστηριασμός*.—'Επίρρ. ***πλειοδοτικῶς***.

πλειοδοτῶ (*—έω*)· εἶμαι πλειοδότης, ποοσφέρω τὰ περισσότερα, ὑπερθεματίζω: «οἱ πλειοδοτοῦντες ἐν πλειστηριασμῷ».

πλειόκαινος *ὑποδιάπλασις* (Pliocène, Pliozän) *[Γεωλογ.]*. Ἡ τελευταία καὶ νεωτέρα ἐκ τῶν πέντε ὑποδιαπλάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ τριτογενὴς διάπλασις τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ ὑποδιάπλασις αὕτη ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν πλειόκαινον ὑποπερίοδον τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Τὰ πετρώματα εἶναι κυρίως μάργαι, ἄργιλλοι, ἄμμοι, ψαμμῖται, κροκαλοπαγῆ, ἀσβεστόλιθοι κλπ., σχηματισθέντα ἐντὸς θαλασσίων ἢ γλυκέων ἢ ὑφαλμύρων ὑδάτων. Κοιτάσματα λιγνιτῶν ἐπίσης συνοδεύουν τὰ πλειόκαινα στρώματα, ὡς ἐπίσης καὶ χερσαῖα πετρώματα. Στρώματα τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως συναντῶνται εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους λίαν ἐξηπλωμένα.

Γ. Κ. Γ.

—***πλειόκαινος ὑποπερίοδος*** *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν πέντε ὑποπεριόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ τριτογενὴς περίοδος τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς προϊστορίας τῆς γῆς.

Κατὰ τὴν ὑποπερίοδον ταύτην σημαντικαὶ μεταβολαὶ ἐγένοντο εἰς τὴν διανομὴν τῆς χέρσου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἰδίᾳ ἐν Εὐρώπῃ. Μόλις ἐτελείωσεν ἡ προηγουμένη μειόκαινος ὑποπερίοδος, ἐγένετο ἐπανειλημμένη ὀπισθοχώρησις τῆς θαλάσσης. Εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης μόνον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Νοτίου 'Αγγλίας καὶ μικρὰ τμήματα τῆς Ὁλλανδίας, Βελγίου καὶ Βορείου Γαλλίας ἐκαλύπτοντο ὑπὸ θαλάσσης, ἐνῷ εἰς τὰ νότια ἡ θάλασσα ἐξηκολούθει νὰ κατέχῃ σημαντικὴν ἔκτασιν. Ἡ ἐκτεταμένη σαρμάτιος θαλασσία περιοχὴ κατέστη ἤδη ξηρά, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἰς γιγαντιαίαν τινά, ἀκόμη ὅλως ἐλαφρῶς ὑφάλμυρον, λεκάνην ἔζη πανὶς κογχυλίων συγγενὴς πρὸς τὴν τῆς σημερινῆς Κασπίας θαλάσσης. Ὁ πορθμὸς τῆς Μάγχης δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη, ἀλλ' ἡ 'Αγγλία ἦτο ἡνωμένη διὰ ξηρᾶς μὲ τὴν Γαλλίαν. 'Εκ τῆς χώρας ταύτης πιθανῶς μία γέφυρα χέρσου ἐξετείνετο ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς πλειοκαίνου πρὸς τὴν 'Ισλανδίαν, Γροιλανδίαν καὶ Βόρειον 'Αμερικήν. Ὁ σημερινὸς πορθμὸς τῶν Δαρδανελλίων δὲν ὑπῆρχεν. 'Εκ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου εὐρεῖα μᾶζα ξηρᾶς, ἡ Αἰγηΐς, ἐξετείνετο πρὸς τὴν Μικρὰν 'Ασίαν καὶ ἐσχημάτιζε χώρισμα μεταξὺ τῆς μεγάλης ποντιο-κασπικῆς ἐνδογείου θαλάσσης πρὸς Β. καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης πρὸς Ν. Ὁ πορθμὸς τοῦ Γιβραλτὰρ ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πλειοκαίνου ὑποπεριόδου διὰ τῆς ἐγκατακρημνίσεως τοῦ μεταξὺ Ἄτλαντος καὶ Σιέρρας Νεβάδας ἐνδιαμέσου τμήματος χέρσου. Πρότερον ὑφίσταντο δύο σύνδεσμοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης μὲ τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανόν, εἷς βόρειος ὑπὲρ τὸ βύθισμα τοῦ Γουαδαλκιβήρου καὶ εἷς νότιος, νοτίως τοῦ Ρίφ, ἐκ τῶν ὁποίων ἔκλεισε κατ' ἀρχὰς ὁ βόρειος καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέραν πλειόκαινον σειρὰν καὶ ὁ νότιος. 'Εν ἀντιθέσει ἡ σημερινὴ Σικελία καὶ ἡ Μάλτα ἦσαν κατὰ τὴν πλειόκαινον ὑποπερίοδον κατὰ χρονικὰ διαστήματα ἀκόμη τμήματα τῆς 'Αφρικανικῆς ἠπείρου, ἀπὸ τ[...] ὁποίαν ἀπεσπάσθησαν μονίμως πλέον κατὰ τὴν δ[...]κειαν τῆς πλειστοκαίνου ὑποπεριόδου. 'Επίση[ς ἡ] σημερινὴ 'Ερυθρὰ θάλασσα ἐσχηματίσθη διὰ [με]γάλων ταφροειδῶν ἐγκατακρημνίσεων τεμάχω[ν τὸ] πρῶτον περὶ τὰ τέλη τῆς πλειοκαίνου, καὶ κατ' [ἀρ]χὰς ἡνώθη μὲ τὴν Μεσόγειον, ἀποχωρισθεῖσα [πά]λιν ἀργότερον. Παρόμοια φαινόμενα ἐγένοντο [αἰ]τία νὰ σχηματισθῶσιν ὁ κόλπος 'Ακάμπα καὶ [ἡ] τάφρος τῆς κοιλάδος τοῦ 'Ιορδάνου.

Ὁ ζωϊκὸς κόσμος τῆς ὑποπεριόδου ταύτης χ[α]ρακτηρίζεται διὰ τῆς ἀφθονίας τῶν προβοσκιδωτῶν, τοῦ *δεινοθηρίου* δηλαδὴ (τοῦ *γιγαντείου*) καὶ τοῦ *μαστόδοντος* (τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ εἴδη longirostris, arvernensis, angustidens). 'Επίσης διὰ τοῦ γένους *ἱππαρίου* τῶν ἱππιδῶν, διὰ πολυαρίθμων *ρινοκερώτων, ἐλάφων, ἀντιλοπῶν, καμηλοπαρδάλεων* κλπ. Τὸ πρῶτον κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑποπεριόδου ἐμφανίζονται ὡς πολὺ χαρακτηριστικὰ εἴδη ὁ ἐλ[έ]*φας ὁ μεσημβρινὸς* καὶ ὁ *ἐλέφας ὁ ἀρχαῖος*, ὁ ἵππ[ος] Stenonis, ὁ *ἱπποπόταμος* major, ὁ *ρινόκερως* ὁ [...]*πτόρρινος* καὶ ὁ *μεγαλόρρινος* καὶ ὁ *μαχοιρόδους* ὁ *πλειοκαινικός*. Πλῆθος ἐπίσης χαρακτηριστικῶν μορφῶν ζῇ ἐκ τοῦ κόσμου τῶν διθύρων ἐλασμοτοβραγχίων. Αἱ θαλάσσιαι μορφαὶ τῶν ζώων το[ύ]των εἰς τὴν Νότιον Εὐρώπην προσήγγιζον πολὺ πρὸς τὰ σημερινὰ εἴδη τῆς Μεσογείου, ἐνῷ εἰς τὴν Βόρειον Εὐρώπην ὑπῆρχον εἴδη βορειότερ[α]

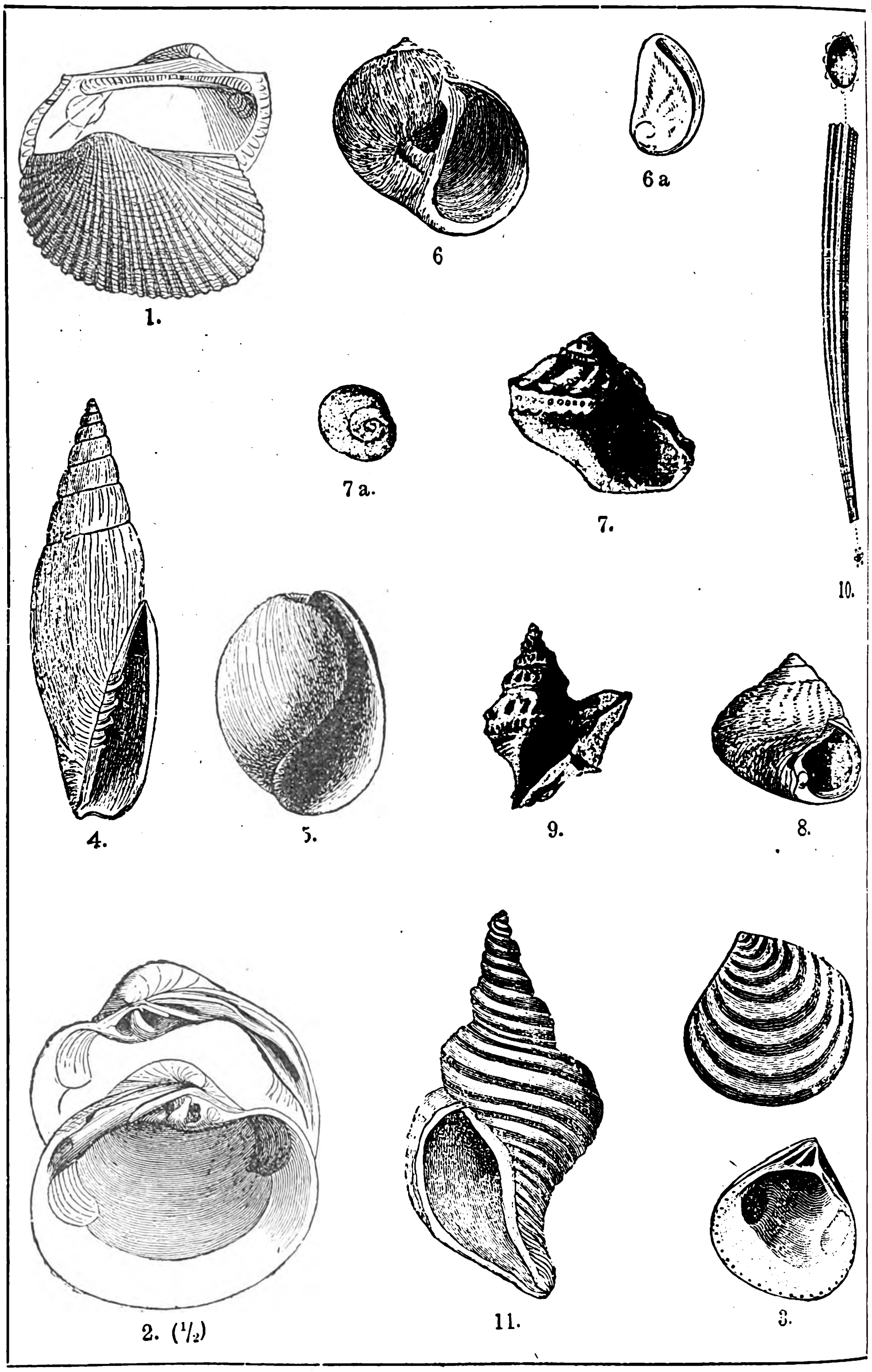

'Αποληθώματα τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως.

[1=ἄρκη (κιβωτὸς) diluvii· 2=κυπρίνη tumida 3=ἀστάρτη omalii· 4=μήτρα fusiformis· 5=βούλλα ampulla· 6=νατίκη millepunctata· 7=στρόβιλος (Turbo) rugosus 8=τροχὸς Brochii· 9=ἀπορραΐς pes pelicani· 10=ὀδοντῶδες sexangulare 11=φοῦζος· antiquus ποικιλ. striatus.]

που, ὡς π. χ. πολυάριθμα εἴδη ἀσταρτῶν. Ἀ- οπαρατήρητον εἶναι ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους ιόνους τῆς πλειοκαίνου ἐμφανίζονται οὐ μόνον Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μεσογείῳ πλῆθος βο- ίων τύπων, ὡς ἡ *κυπρίνη ἢ ἰσλανδική*, ἡ *πανο- ιία ἢ νορβηγική* κ. ἄ., γεγονὸς πεῖθον ὅτι αὔξουσα ῦξις τοῦ κλίματος ἐγίνετο εἰς ὅλην τὴν Εὐρώ- ην περὶ τὸ τέλος τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Ζῶ- ν ἐπίσης πολλὰ εἴδη γαστεροπόδων μαλακίων ῶν γλυκέων καὶ θαλασσίων ὑδάτων, ὡς καὶ χερ- ιίων τοιούτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ζῶσι ιὶ σήμερον.

Ἡ χλωρὶς τῆς πλειοκαίνου ὑποπεριόδου δεικνύει νικῶς στενὴν συγγένειαν πρὸς τὴν σημερινήν. ν τούτοις οἱ *φοίνικες*, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν προη-

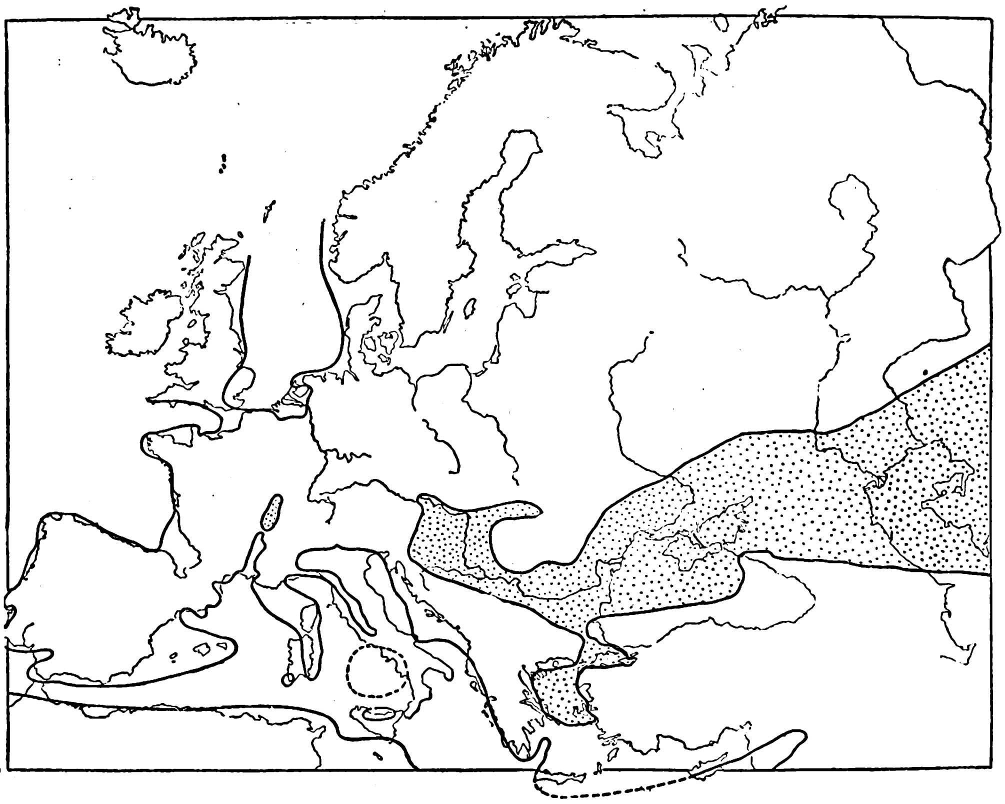

Ἐξάπλωσις τῶν θαλασσῶν εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν μέσην πλειόκαινον ἐποχήν.
[Αἱ ἐστιγμέναι ἐπιφάνειαι παριστῶσι λεκάνας γλυκέων ἢ ὑφαλμύρων ὑδάτων.]

ιυμένην μειόκαινον ὑποπερίοδον ἦσαν ἀκόμη ικετὰ ἐξηπλωμένοι ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ, ιη σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν τελείως. Μόνον εἰς ιν νότιον Γαλλίαν εὑρέθησαν τὰ δύο γένη *χα- ιίρωψ* καὶ *σάμπαλ*. Ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἀκόμη ιρὰ βορειοαμερικανικῶν-ἀνατολικοασιατικῶν τύ- ων, ἂν καὶ εἰς πολὺ ἠλαττωμένον ἀριθμὸν ἐν σχέ- ι μὲ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς πλειοκαίνου ιοπεριόδου εἰς ἡλικίας, ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀσυμ- ωνία μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων. Ἡ μᾶλλον κρα- ιῦσα διαίρεσις εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

	Ἐποχαὶ	*Βαθμῖδες*	
.ειόκαι- ς ὑπο- ρίοδος	ἀνωτέρα πλειόκ.	ἄστιος	3η μεσογειακὴ τοῦ Suess
	μέση »	πλακέντιος	
	κατωτέρα »	ἀνατολική	

Περὶ τῆς γεωμορφολογίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν .ειόκαινον ὑποπερίοδον βλ. λ. *Ἑλλὰς [Γεωλογ.]*.
γ. κ. γ.

Πλειόνη, ἢ ***Πληϊόνη*** *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, σύζυγος τοῦ Ἄτλαντος, τὸ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν ἐν Κυλλήνῃ τῆς Ἀρ- ιδίας τὰς *Πλειάδας* (βλ. λ.). α. θ. σ.

— *[Ἀστρον.]* Ἡ *Πλειόνη* ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν στέρων τοῦ σμήνους τῶν *Πλειάδων* (βλ. λ.) με- θους 6ου περίπου. σ. π.

πλειονότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι πλείονες λλων, ὁ μεγαλύτερος ἀριθμός, οἱ περισσότεροι: ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων».

πλειοπίθηκος (ὁ) (Pliopithecus antiquus) *[Πα- ιοζ.]*. Ὁ πρῶτος ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐ- ουάρδου Παρτὲ τῷ 1837, ἐν Sansan τῆς Γαλ- ίας, *παλαιοντολογικὸς πίθηκος* (βλ. λ.), δι' οὗ κα- ερρίφθη τὸ ἀξίωμα τοῦ Κυβιέρου ὅτι παλαιον- ολογικὸς πίθηκος δὲν ὑπάρχει. ι. γ. κ.

πλειοϋλοβάτης (ὁ) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὄνομα πα- λιοντολογικοῦ ἀνθρωποειδοῦς πιθήκου, οὗτινος ζομεν μόνον τὸ μηριαῖον ὀστοῦν, ἐκ τοῦ μειοκαί- ου τοῦ Epelsheim. Ἄλλως *παιδοπίθηκος* (βλ. *παλαιοντολογικὸς πίθηκος*). ι. γ. κ.

πλειοῦραξ (ὁ) (Pliohyrax Osborn) *[Παλαιο- ζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ἰκογένειαν τῶν *σαγαθηριιδῶν ὑρακοειδῶν ὑποπλη- φόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον εἰς τὴν κάτω σιαγόνα πλήρη καὶ ἄνευ κενῶν σειρὰν ὀδόν- των. Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πλειοῦραξ* graecus εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀποθεμάτων τῆς κα- τωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Πικέρμι καὶ τὴν Σάμον. γ. κ. γ.

πλειοψηφία (ἡ), ἢ ***πλειονοψηφία***· ἡ πλειονότης τῶν ψήφων, τῶν ὁμοψηφούντων: «κυβερνᾷ ὁ ἔχων τὴν πλειονοψηφίαν»· || αὐτοὶ οἱ ὁμόψηφοι ὡς πλείο- νες τῶν ἀντιφρονούντων: «ἡ θέλησις τῆς πλειονο- ψηφίας»· || «ἀπόλυτος πλειονοψηφία», «σχετικὴ πλειονο- ψηφία» (βλ. κατωτ.).

— *[Κοινοβουλ.]* Εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύ- ματα διακρίνονται ἐν τῷ κοινοβουλίῳ (ἐν τῇ μιᾷ βουλῇ ἢ καὶ ἐν ταῖς δύο, ὅπου ὑπάρχει καὶ διπλῆ βουλή) *πλειοψηφίαι* καὶ *μειοψηφίαι*. Ἐκεῖναι παρέ- χουν τὴν κυβέρνησιν, αὗται ἀποτελοῦν τὴν ἀντιπολί- τευσιν. Αἱ πλειοψηφίαι εἶναι δυνατὸν ν' ἀποτελοῦν- ται ἀπὸ μέλη ἀνήκοντα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πολιτικὸν κόμμα, ὅπως συμβαίνει ὅταν τὸ κόμμα τοῦτο ἐνί- κησεν ἀπολύτως εἰς τὰς ἐκλογάς, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἑδρῶν, τὰς ὁποίας ἐκέρδισεν, εἶναι μεγαλύ- τερος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑδρῶν ὅλων τῶν λοιπῶν κομμάτων. Εἶναι ὅμως δυνατὸν ν' ἀποτελῶνται καὶ ἀπὸ μέλη ἀνήκοντα εἰς πλειότερα τοῦ ἑνὸς κόμματα, συνασπισθέντα, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ὑποστη- ρίξουν βιώσιμον κυβέρνησιν, ὁσάκις ὁ ἀριθμὸς τῶς ἑδρῶν ἑνὸς ἑκάστου τῶν πολιτικῶν κομμάτων δὲν εἶναι μεγαλύτερος τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν ἑδρῶν, οὐδὲν ἑπομένως κόμμα εἶναι ἱκανόν, ἵνα ἀνεξαρτήτως τῆς βοηθείας ἄλλου κόμματος παράσχῃ βιώσιμον κυβέρνησιν.

Ἐξ ἄλλου διὰ τὴν λῆψιν ἀποφάσεων ἐν τῷ κοι- νοβουλίῳ ἀπαιτεῖται πάντοτε πλειοψηφία. Ἡ λέ- ξις πλειοψηφία χρησιμοποιεῖται ἐδῶ πρὸς δήλω- σιν τῆς πλειονότητος τῶν κατὰ τὰς ψηφοφορίας διδομένων ψήφων. Ἡ τοιαύτη πλειοψηφία δύνα- ται νὰ εἶναι εἴτε σχετική, εἴτε ἀπόλυτος, εἴτε καὶ ἰδιάζουσα πλειοψηφία, ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῆς ψηφοφορίας. *Σχετικὴ* πλειοψηφία ὑπάρχει, ὅταν ὑπέρ τινος προτάσεως ψηφίζουν οἱ ἡμίσεις πλέον ἑνὸς τῶν παρόντων μελῶν. Ἡ τοιαύτη πλειο- ψηφία λέγεται καὶ *συνήθης*, διότι δι' αὐτῆς λαμβά- νονται αἱ πλεῖσται ἀποφάσεις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Τὸ Σύνταγμα ἐν τούτῳ ἔθεσεν ἕνα πε- ριορισμόν, ὁρίσαν ἐν ἄρθρῳ 48 ὅτι «ἡ βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἥτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τοῦ $^1/_4$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν». Τοιουτοτρόπως διὰ τὴν λῆψιν ἀποφά- σεων ἀπαιτεῖται ἵνα ἡ πλειοψηφία τῶν παρόντων εἶναι ἀνωτέρα τοῦ $^1/_4$ τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, τὸ ὁποῖον τέταρτον ἀποτελεῖ τὸ κατώτατον ὅριον ἀπαρτίας. *Ἀπόλυτος* πλειοψηφία ὑπάρχει, ὅταν ὑπέρ τινος προτάσεως ψηφίζουν οἱ ἡμίσεις πλέον ἑνὸς τοῦ συνόλου τῶν μελῶν τῶν νομοθετικῶν σω- μάτων, ὄχι δηλαδὴ μόνον τῶν παρόντων μελῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπόντων. Τοιαύτην πλειοψηφίαν ἀπαιτεῖ τὸ Σύνταγμα διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέ- δρου τῆς δημοκρατίας (ἄρθρ. 67 § 1), ὡς καὶ διὰ τὴν λῆψιν ἀποφάσεως, ἂν συντρέχῃ περίπτωσις ἐκλογῆς νέου προέδρου (ἄρθρ. 68 § 3), διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς (γερουσίας) (ἄρθρ. 44 § 3), διὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴν προ- τάσεως πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος παρ' ἑκατέρου τῶν νομοθετικῶν σωμάτων (ἄρθρ. 125, § 2) καὶ διὰ τὰς περιπτώσεις τοῦ ἄρθρου 30 § 4. Τέλος, *ἰδιάζουσα* πλειοψηφία ὑπάρχει, ὅταν πρὸς λῆψιν ἀποφάσεως ἀπαιτῆται εἴτε νὰ ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς ὡρισμένα ποσοστὰ τοῦ συνόλου τῶν μελῶν ἢ εἰδικῆς ἀπαρτίας, εἴτε νὰ ὑπάρχῃ ἁπλῶς εἰδικὴ ἀπαρτία, εἴτε καὶ τὰ δύο, καὶ εἰδικὴ δηλαδὴ ἀπαρτία καὶ ὡρισμένα ποσοστὰ ὑπὲρ τῆς προτά- σεως. Οὕτως, ἵνα γίνῃ ὁριστικῶς ἀποδεκτὴ πρό- τασις πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, ἀπαι- τεῖται νὰ ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ τρία πέμπτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, συνερχομένων εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν (ἄρθρ. 125 § 2)· ἵνα γίνῃ δεκτὴ πρότασις περὶ ἐμ- πιστοσύνης ἢ δυσπιστίας κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀπαιτεῖται νὰ ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τοὐλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τῶν βουλευτῶν (ἄρθρ. 89 § 6)· ἵνα γίνῃ ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν τριῶν πέμπτων τοὐ- λάχιστον τῶν μελῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερου- σίας, συνερχομένων εἰς κοινὴν συνεδρίαν (ἄρθρ. 67 § 1)· ἵνα ἡ βουλὴ (γερουσία) προβῇ εἰς ἐκλογὴν τοῦ προεδρείου αὐτῆς, ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν ἕνδεκα εἰκοστῶν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς (ἄρθρ. 44 § 2) καὶ ἵνα ἡ τοιαύτη ἐκλογὴ εἶναι ἔγκυρος, ἀπαιτεῖται νὰ ψηφίσουν τὰ τέσσαρα πέμπτα τῆς ἀπαρτίας ταύτης διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροέδρων καὶ γραμματέων ὡς καὶ τοῦ προέ- δρου, ἐὰν ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ δὲν ἐπετεύχθη δι' ἀπο- λύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βου- λευτῶν (ἄρθρ. 44 § 3 καὶ 4).

Καὶ διὰ τὴν λῆψιν ἀποφάσεως εἰς τὰ παντὸς εἴδους συλλογικὰ σώματα (κοινοτικὰ συμβούλια, σωματεῖα, ἑταιρεῖαι κτλ.) ἀπαιτεῖται πλειοψηφία, ἡ ὁποία ἐπίσης δύναται νὰ εἶναι σχετική, ἀπόλυτος, ἢ ἰδιάζουσα, ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῆς ψη- φοφορίας. Τὰ τῆς πλειοψηφίας καθορίζει ἐδῶ ὁ νόμος ἢ τὰ καταστατικὰ τῶν σωματείων.
Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

πλειοψηφικὸν *σύστημα*· βλ. *ἐκλογικὰ* συστήματα.

Πλεισθένης *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀτρέως, ἔγ- γονος τοῦ Πέλοπος καὶ σύζυγος τῆς Ἀερόπης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Ἀγαμέμνονα, Μενέ- λαον καὶ Ἀναξιβίαν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ πατρός των ἐπωνομάζοντο *Πλεισθενίδαι*. Γνωστότεροι ὅμως εἶναι ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον *Ἀτρεῖδαι*, διότι, ἀποθανόν- τος νέου τοῦ πατρός των, ἀνέθρεψεν αὐτοὺς ὡς ἴδια τέκνα ὁ πάππος αὐτῶν Ἀτρεύς. α. θ. σ.

Πλεισταίνετος. Ἀθηναῖος ζωγράφος, ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡς εἷς τῶν διασημοτέρων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Εὐφράνωρ, ὁ Νι- κίας, ὁ Ὀλυμπιόδωρος, ζωγραφήσας μάχας καὶ ἥρωας. α. θ. σ.

Πλείσταινος. Ἠλεῖος φιλόσοφος, περὶ οὗ πα- ρεδόθη μόνον ὅτι διεδέχθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος τὸν ἱδρυτὴν τῆς ἠλειακῆς Σωκρατι- κῆς σχολῆς Φαίδωνα. ν. σ. λ.

Πλειστάρχεια, καὶ ***Πλεισταρχία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρίας ἄλλως καλουμένη *Ἡράκλεια*.
π. α. ρ.

Πλείσταρχος. —1) Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, υἱὸς τοῦ ἥρωος τῶν Θερμοπυλῶν Λεωνίδου καὶ ἐξά- δελφος τοῦ νικητοῦ τῶν Πλαταιῶν Παυσανίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπετροπεύθη ἀνήλικος ὤν. Ἐνηλικιωθείς, ὀλίγον χρόνον ἐβασίλευσεν, ἀποθα- νὼν τῷ 458 π Χ. (*Ἡροδ.* 9,10. *Θουκ.* 1,132. *Παυσ.* 3,49. 5,1). —2) Ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακε- δονίας Κασσάνδρου. Μετὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀτίγο- νον μάχην ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ Κιλικία. Ὅτε ὁ Δη- μήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἔπλεεν εἰς τὴν Συρίαν, ἵνα δώσῃ τὴν κόρην του Στρατονίκην ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχον, ἐλεηλάτησε τὴν χώραν τοῦ Πλειστάρχου, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκυρίευσε (*Πλουτ.* Δημ. 31,4. 32,3) ταύτην. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ τῆς πύ- λης τῆς Ποικίλης Στοᾶς, ὑπῆρχε τρόπαιον τῶν Ἀ- θηναίων, νικησάντων εἰς ἱππομαχίαν τὸν Πλεί- σταρχον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀνα- θέσει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἱππικοῦ του καὶ τοῦ μι- σθοφορικοῦ του στρατεύματος (*Παυσ.* 1,15,1).—3) Πατὴρ τοῦ σκεπτικοῦ φιλοσόφου Πύρρωνος.
π. α. ρ.

πλειστηριάζω· πωλῶ διὰ πλειστηριασμοῦ, ἐκ- θέτω τι πρὸς πώλησιν διὰ πλειοδοσίας: «ἐπλει- στηριάσθη ἡ οἰκία του»· || ἀρχ., πλειοδοτῶ, ὑπερθε- ματίζω.

πλειστηρίασις, —*εως* (ἡ) ἡ διὰ πλειοδοσίας πώ- λησις, ἄλλως *πλειστηριασμὸς* (βλ. λ.).

— **πλειστηριάσεως *ἐπιχείρησις***. Εἶναι ἡ ἐπιχείρη- σις ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν πραγματοποιήσεως ὡρι- σμένου κέρδους ἀναλαμβάνουσα τὴν διὰ πλειστη- ριασμοῦ ἐκποίησιν κινητῶν πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς ἰδιώτας καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐμπιστευο- μένων παρὰ τούτων εἰς αὐτήν. Ἡ ἐπιχείρησις πλειστηριάσεως εἶναι ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, οὐδε-

Digitized by Google

μίαν σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν πλειστηρίασιν τὴν διεξαγομένην ὑπὸ δημοσίου λειτουργοῦ. Ὁ νόμος περὶ ἁρμοδιότητος τῶν ἐμποροδικείων (Β. Δ. τοῦ 1835) καθιεροῖ ἐν ἄρθρῳ 2 αὐτοῦ τὴν ἐμπορικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως πλειστηριάσεως. Ἡ ἐπιχείρησις πλειστηριάσεως εἶναι συγχρόνως καὶ θεματοφύλαξ τῶν πρὸς πώλησιν παραδιδομένων εἰς αὐτὴν πραγμάτων, ὑπέχουσα τὴν ἀνάλογον εὐθύνην.

Κ. Β. Σ.

πλειστηριασμὸς (ὁ)· πώλησις διὰ πλειοδοσίας, δημοπρασία: «τοῦ 'βγαλαν τὴν περιουσία 'ς τὸν πλειστηριασμό»· || ἀρχ., πλειοδοσία, ὑπερθεματισμός.

— *[Πολ. Δικ.] Πλειστηριασμὸς* καλεῖται ἡ διαδικασία, διὰ τῆς ὁποίας ἐκποιοῦνται κινητὰ ἢ ἀκίνητα πράγματα μεμονωμένως ἢ συνολικῶς, καθισταμένου ἀγοραστοῦ τοῦ προσφέροντος τὸ μεῖζον τίμημα. Ὁ πλειστηριασμὸς διακρίνεται εἰς ἑκούσιον καὶ ἀναγκαστικόν. *Ἑκούσιος* καλεῖται ἐκεῖνος, ὅστις ἐνεργεῖται τῇ θελήσει τοῦ ἐκποιοῦντος, *ἀναγκαστικὸς* δὲ ἐκεῖνος, ὅστις ἐνεργεῖται ἀσχέτως τῆς θελήσεως ἢ μὴ αὐτοῦ.

Ὁ ἀναγκαστικὸς πλειστηριασμὸς ἀκολουθεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ κατάσχεσιν τῶν ἐκποιουμένων πραγμάτων καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τίτλου ἀποφάσεως ἢ συμβολαίου. Περὶ ἐκτελέσεως ἐν γένει προβλέπουν οἱ νόμοι ΓΦΝΔ' τοῦ 1910, ΓΦϞΓ' τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὸ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 19 Μαρτίου 1910 καὶ ὁ νόμος 263 τοῦ 1914. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐτροποποίησαν τὰ περὶ ἐκτελέσεως σχετικὰ ἄρθρα τῆς πολιτικῆς δικονομίας καὶ ἐδημιούργησαν νέον καθεστώς, οὗτινος ἡ ἑρμηνεία παρουσιάζει δυσχερείας ὡς ἐκ τοῦ ὅτι τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον ἐγένετο νόμος τοῦ κράτους στερεῖται μακρῶν καὶ ἐπαρκῶς ᾐτιολογημένων ἐκθέσεων παραπομπῆς εἰς τὰς πηγάς, ἐξ ὧν ἐλήφθη, καὶ ἐν πολλοῖς ἀπομακρύνεται τῶν παραδεδεγμένων ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει πλουσία ἐπ' αὐτοῦ νομολογία, λόγῳ τῆς παρατάσεως τῶν δικαιοστασίων, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐκτελέσεων.

Τοῦ πλειστηριασμοῦ προηγοῦνται προκηρύξεις διὰ τοῦ τύπου, ὥστε νὰ γίνῃ δημοσίως γνωστὴ ἡ μέλλουσα νὰ λάβῃ χώραν ἐκποίησις, ἵνα ἐγκαίρως προσέλθωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν πλειοδοσίαν.

Ὁ πλειστηριασμός, διευθυνόμενος ἀπὸ τὸν εἰρηνοδίκην ἢ τὸν συμβολαιογράφον, ἄρχεται τὴν 10ην ὥραν τῆς πρωΐας καὶ περατοῦται τὴν 12ην μεσημβρινήν, συνεχίζεται ὅμως ἐφόσον ὑπάρχουν προσφοραὶ ἐντὸς 3' ἀπὸ τῆς τελευταίας προσφορᾶς. Τὰ ἐκποιούμενα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἐκπλειστηριάζονται κατὰ τὴν ὁριζομένην τάξιν καὶ ὅσα ἀρκοῦν πρὸς ἐξόφλησιν τῶν δανειστῶν καὶ ἀπότισιν τῶν ἐξόδων τῆς ἐκτελέσεως. Ἀγοραστής, κατὰ τὸν πλειστηριασμόν, δύναται νὰ εἶναι οἱοσδήποτε πλὴν τοῦ ὀφειλέτου. Τὰ δὲ ἐκπλειστηριαζόμενα κατακυροῦνται εἰς τὸν τελευταῖον ὑπερθεματιστὴν μετὰ παρέλευσιν 3' ἀπὸ τῆς προσφορᾶς του, ἐφόσον δὲν ἐπλειοδότησεν ἄλλος. Τὸ σύνθημα τῆς κατακυρώσεως δίδεται διὰ σκηπανίου ἢ κώδωνος. Ἐὰν οὐδεὶς ἄλλος προσφέρῃ, τότε τὸ ἐκποιούμενον κατακυροῦται εἰς τὸν ἐπισπεύδοντα δανειστὴν ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ προσφορᾶς.

Περὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ συντάσσεται ἔκθεσις, ἐν τῇ ὁποίᾳ μνημονεύεται λεπτομερῶς ἡ γενομένη διαδικασία καὶ ὑπογράφεται παρὰ τοῦ διευθύνοντος εἰρηνοδίκου ἢ συμβολαιογράφου, τοῦ ὑπερθεματιστοῦ, τῶν διαδίκων καὶ δύο μαρτύρων. Ὁ τελευταῖος ὑπερθεματιστὴς πληρώνει ἀμέσως τὸ τίμημα. Ἐὰν δὲν πληρώσῃ αὐτὸ καὶ δὲν ἐκπληρώσῃ τὰς ἐν γένει ἐκ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑποχρεώσεις του, γίνεται ἀναπλειστηριασμός, ὅστις ἐνεργεῖται ὑπό τινος τῶν πιστωτῶν, ἔχοντος ἐκτελεστὸν τίτλον στρεφόμενον κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, καὶ στρέφεται κατὰ τοῦ ὑπερθεματιστοῦ τοῦ μὴ ἐκπληρώσαντος τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, ὅστις εἶναι καὶ κάτοχος τοῦ ἐκπλειστηριασθέντος. Κατὰ τὴν διαδικασίαν ταύτην δὲν γίνεται νέα κατάσχεσις, γίνονται ὅμως αἱ προκηρύξεις, ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης προκηρύξεως ὁ ὑπερθεματιστὴς στερεῖται τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ διαθέσῃ τὸ πρᾶγμα.

Ὁ πλειστηριασμὸς γίνεται, προκειμένου μὲν περὶ κινητῶν, κατὰ τὰ ἄρθρα 891—902, προκειμένου δὲ περὶ ἀκινήτων κατὰ τὰ ἄρθρα 965—980 τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

Ἐὰν τὸ ἐκπλειστηρίασμα, τουτέστι τὸ τίμημα τῆς ἀναγκαστικῆς ταύτης ἐκποιήσεως, ἀρκέσῃ πρὸς ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν πιστωτῶν, τότε οὗτοι λαμβάνουν παρὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπαλλήλου τὸ ὅπερ οὗτοι ἔχουν λαμβάνειν, ἐκ κεφαλαίου, τόκων καὶ ἐξόδων, τὸ δὲ τυχὸν ἀπομένον ἀποδίδεται τῷ καθ' οὗ ἡ ἐκτέλεσις ὀφειλέτῃ. Ἂν ὅμως τὸ ἐκπλειστηρίασμα δὲν ἐξαρκέσῃ, ἀκολουθεῖ ἡ καλουμένη κατάταξις δανειστῶν, ἤτοι ὁ προσδιορισμὸς τῆς τάξεως ἑκάστου δανειστοῦ ἐν τῇ διανομῇ τοῦ ἐκπλειστηριάσματος.

Ὁ ὑπάλληλος τοῦ πλειστηριασμοῦ προσκαλεῖ τοὺς ἀναγγελθέντας πιστωτὰς ὅπως καταθέσουν παρ' αὐτῷ τοὺς τίτλους καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀποδείξεις, ὡς ἐπίσης καὶ ὅλας τὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔχουν τυχὸν οὗτοι κατ' ἀλλήλων. Ταῦτα πάντα οἱ ἀναγγελθέντες, ὡς καὶ ὁ ὀφειλέτης, ὑποβάλλουν, συντασσομένης περὶ τούτων ἐκθέσεως παρὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπαλλήλου. Μετὰ τοῦτο οὗτος συντάσσει ἐντὸς προθεσμίας 8 ἡμερῶν, προκειμένου περὶ κινητῶν, καὶ 10 προκειμένου περὶ ἀκινήτων, τὸν πίνακα κατατάξεως.

Ἐπὶ κινητῶν πραγμάτων (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 940—944). Τρεῖς τάξεις δανειστῶν ὁρίζει ἡ πολιτικὴ δικονομία, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς πρώτης καὶ δευτέρας εἶναι προνομιοῦχοι. Ἡ πρώτη τάξις περιλαμβάνει: α') τὰ ἔξοδα τῆς διαδικασίας καὶ τῆς ἐκτελέσεως, ὡς καὶ τὰ δικαστικὰ τοιαῦτα· β') τὰ διὰ τὴν κηδείαν τοῦ ὀφειλέτου τῆς γυναικός του καὶ τῶν τέκνων ἀναγκαῖα ἔξοδα· γ') τὰ τῆς τελευταίας ἀσθενείας τοῦ ὀφειλέτου, τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του καὶ ὀφειλόμενα πρὸς τοὺς ἰατροὺς καὶ φαρμακοποιούς· δ') τὸν τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ τρέχοντος ἔτους μισθὸν τῶν ὑπηρετῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἡμερομισθίων· ε') τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀρτοποιῶν, τῶν κρεοπωλῶν, τῶν ξενοδόχων, ἐμπόρων καὶ ἐν γένει τῶν προμηθευτῶν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων εἰδῶν, ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας ἑξαμηνίας· στ') τὰς συνεισφορὰς πρὸς τοὺς νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους καὶ τῶν δύο τελευταίων· ζ') τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κράτους ἕνεκα καθυστερουμένων φόρων ἀμέσων ἢ ἐμμέσων τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους καὶ τῶν δύο ἀμέσως προηγουμένων· η') τὰ τῆς ἀνακρίσεως ἔξοδα, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης κατεδικάσθη ὑπό τινος ποινικοῦ δικαστηρίου εἰς τὴν πληρωμὴν αὐτῶν.

Ἡ δευτέρα τάξις περιλαμβάνει τοὺς ἔχοντας προνόμια ἐπὶ τοῦ ἐκπλειστηριάσματος ὡρισμένων πραγμάτων, ἤτοι: α) τὸν ἐνεχυριακὸν δανειστὴν ἐπὶ τοῦ ἐνεχύρου· β) τὸν δαπανήσαντα πρὸς διατήρησιν τοῦ πράγματος, ἐπὶ τούτου· γ) τὸν δαπανήσαντα σπόρον, χρήματα ἢ ἄλλα καλλιεργείας καὶ θερισμοῦ ἔξοδα, ἐπὶ τῶν παραχθέντων καρπῶν καὶ εἰδικῶς διὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος· δ) τὸν δικαιούμενον ἐνοικίων, διὰ τὸ ἐνοίκιον τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ἐπὶ τῶν ἐν τῷ μισθίῳ εὑρισκομένων πραγμάτων· ε) τὸ μίσθωμα τῶν ἀγρῶν, ἐργοστασίων, μύλων καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν καταστημάτων, διὰ τὸ τελευταῖον καὶ τὸ ἐνεστὼς ἔτος ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων εἰσέτι καρπῶν, οἰκιακῶν σκευῶν, ἐμπορευμάτων, τεχνουργημάτων, τῶν κτηνῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ· στ) τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ξενοδόχων κατὰ τῶν ὁδοιπόρων, διὰ τὰ παρὰ τούτων καταναλωθέντα εἴδη καὶ τὰς πρὸς τούτους προκαταβολὰς ἐπὶ τῶν μετ' αὐτῶν εἰσκομισθέντων καὶ εἰσέτι ἐν τῷ ξενοδοχείῳ εὑρισκομένων πραγμάτων· ζ) τὰ ἔξοδα, τοὺς ναύλους καὶ τὰ ἀγώγια τοῦ παραγγελιοδόχου, τοῦ ἀποστολέως, τοῦ πλοιάρχου ἢ τοῦ ἁμαξηλάτου ἐπὶ τῶν παραγγελθέντων ἢ μεταφερθέντων καὶ εἰς χεῖρας τούτων εὑρισκομένων εἰσέτι ἐμπορευμάτων· η) τὰς ἀπαιτήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἐδόθη ἐγγύησις, ἐπὶ τῆς καταβληθείσης ἐγγυήσεως.

Ἡ τρίτη τάξις περιλαμβάνει τοὺς καλουμένους ἐγχειρογράφους ἢ χειρογραφικοὺς δανειστάς, δηλαδὴ τοὺς μηδεμίαν ἔχοντας ἀσφάλειαν.

Κατὰ τὴν διάταξιν δὲ τοῦ ἄρθρου 942 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἐὰν συμπέσουν τὰ ἐν ἄρθροις 940 καὶ 941 προνόμια, δηλαδὴ τὰ γενικὰ καὶ εἰδικά, τότε προτιμῶνται τὰ γενικὰ προνόμια τοῦ ἄρθρου 940, ὡς ἐπικρατέστερα. Ἀλλά, ἐὰν αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἄρθρου 940 ἐξήντλουν τὸ ὅλον ποσόν, τότε διὰ τῆς προτιμήσεως ταύτης θὰ ἠδύναντο νὰ ματαιωθοῦν τὰ προνόμια τοῦ ἄρθρου 941. Τοῦτο θέλων νὰ ἀποφύγῃ ὁ νομοθέτης, καθώρισε σύμμετρον κατάταξιν, διαγορεύσας ὅτι ἐὰν τὸ ἐκπλειστηρίασμα δὲν ἀρκέσῃ κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν γενικῶν προνομίων τοῦ ἄρθρου 940 πρὸς ἐξόφλησιν καὶ τῶν εἰδικῶν προνομίων τοῦ ἄρθρου 941, τὰ τελευταῖα ταῦτα συνεισφέρουν συμμέτρως, ἤτοι κατ' ἀναλογίαν τοῦ ποσοῦ αὐτῶν, εἰς ἐξόφλησιν τῶν γενικῶν προνομίων, τοῦ ὑπολοίπου διανεμομένου μεταξύ των, κατὰ τὸ ἄρθρον 943 πολιτικῆς δικονομίας, καθ' ὅ, ἐὰν τὰ ἐν ἄρθρῳ 941 προνόμια συμπέσωσι μετ' ἀλλήλων, προτιμῶνται πάντοτε, πάντων τῶν λοιπῶν, τὰ πρὸς διατήρησιν καὶ προαγωγὴν καρπῶν ἀναγκαῖα ἔξοδα, τὰ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 941 ἀναφερόμενα (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 911—993).

2) Ἐπὶ ἀκινήτων (Πολ. Δικον. ἄρθρ. 991—993). Οἱ δανεισταὶ ἐπὶ ἀκινήτων διαιροῦνται εἰς πέντε τάξεις. Εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν ἀναγράφονται οἷοι καὶ ἐπὶ κινητῶν. Προκειμένου ὅμως περὶ ἐκπλειστηριάσματος ἐξ ἀναγκαστικῆς ἐκποιήσεως ἀκινήτου, τὸ κράτος ἔχει προνόμιον μόνον διὰ τὰς ἐξ ἀμέσων φόρων τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους καὶ δύο ἀμέσως προηγουμένων, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὰς ἐξ ἐμμέσων φόρων, δυνάμει εἰδικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 12 ἐδ. 4 τοῦ νόμου περὶ μεταγραφῶν καὶ ἐφόσον οἱ ἀξιούμενοι φόροι εἰσὶ μεταγενέστεροι τῆς ἐγγραφείσης ὑποθήκης.

Εἰς τὴν τρίτην τάξιν ἀναγράφονται οἱ ἐνυπόθηκοι δανεισταί, κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν ὑποθηκῶν των. Εἰς τὴν τετάρτην, οἱ δικαίωμα ἔχοντες ἐγγραφῆς ὑποθήκης, ὡς π. χ. ἡ σύζυγος ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ συζύγου πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἑαυτῆς προικός, μὴ ἐγγράψαντες ὅμως ταύτην. Εἰς τὴν πέμπτην δὲ πάντες οἱ ἐγχειρόγραφοι.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 992 Πολιτικῆς Δικονομίας [illegible] παντὸς εἴδους ἀπαιτήσεις, εἴτε προνομιοῦχοι εἶτε [illegible] τοιαῦται, ἐὰν μεταξὺ αὐτῶν δὲν ὑπάρχῃ τις [illegible] νόμον προτιμητέα, κατατάσσονται συμμέτρως. Κ[illegible] δὲ τὸ ἄρθρον 993, αἱ ἀπό τινος συμφωνίας ἐξ[illegible] μεναι ἢ τυχαῖαι ἀπαιτήσεις κατατάσσονται [illegible] τὴν ἣν τελοῦσι συμφωνίαν ἢ ὡς τυχαῖαι. Τυ[illegible] δὲ ἐννοεῖ ὁ νόμος τὰς ἀμφιβόλους, ὡς ἀποκ[illegible] ταύτας ὁ Οἰκονομίδης. Περατωθείσης τῆς κα[illegible] τάξεως, ὁ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλος [illegible] λεῖ τοὺς ἐπισπεύδοντα ὀφειλέτην καὶ ἀναγγε[illegible] τας πιστωτὰς ἐντὸς 5 ἡμερῶν νὰ λάβωσι γν[illegible] τοῦ πίνακος. Οὗτοι δύνανται ἐντὸς 10 ἡμερῶν [illegible] ἧς λάβωσι γνῶσιν, νὰ ἐπιφέρωσι τὰς ἀντιρρ[illegible] αὐτῶν κατὰ τοῦ πίνακος, ἀνακόπτοντες το[illegible] Ἐὰν μὲν γίνῃ ἀνακοπή, αὕτη δικάζεται ὑπὸ [illegible] πρωτοδικείου. Ἐὰν δὲ οὐδεμία ἀντίρρησις [illegible] βληθῇ, ὁ πίναξ καθίσταται τελεσίδικος καὶ ἐκ[illegible] λεῖται διὰ καταβολῆς τοῦ ἐκπλειστηριάσματος [illegible] ρωνομένων τῶν πιστωτῶν (Πολ. Δικ. ἄρθρ. [illegible]

Σ. Α. ΜΥΛΩΝΟΠΟ[illegible]

Πλειστίας ὁ *Κῷος*. Στόλαρχος Δημητρίου [illegible] Πολιορκητοῦ, νικήσας τῷ 306 π. Χ. ἐν ναυμαχ[illegible] ἔξωθι τῆς Σαλαμῖνος τὸν στόλον τοῦ βασιλέως [illegible] Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Α'.

Ε. ΔΙ.

Πλειστοάναξ, ἢ ***Πλειστῶναξ*.** Δέκατος [illegible] βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀγ[illegible] δῶν. Ἦτο ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ νικήσαντος [illegible] Πλαταιαῖς τοὺς Πέρσας Παυσανίου, διαδεχ[illegible] εἰς τὸν θρόνον τὸν ἄνευ διαδόχων ἀποθανό[illegible] θεῖόν του βασιλέα Πλείσταρχον (υἱὸν τοῦ ἡρ[illegible] κοῦ Λεωνίδα καὶ ἐξάδελφον τοῦ πατρός του) κα[illegible] τὸ 458 π. Χ. Ἀνήλικος ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόν[illegible] ἐπετροπεύθη ὑπὸ τοῦ θείου του Νικομήδους, [illegible] τοῦ Κλεομβρότου, ὅστις καὶ ἐξεστράτευσεν [illegible] αὐτοῦ κατὰ τὸ 457 εἰς τὴν Φωκίδα πρὸς βοήθε[illegible] τῶν Δωριέων. Κατὰ τὸ 446 (τὸ ἀκόλουθον ἔ[illegible] τῆς ἐν Κορωνείᾳ μάχης) ἐξεστράτευσεν αὐ[illegible] προσώπως ὁ Πλειστοάναξ ἐναντίον τῶν Ἀθην[illegible] ὅτε αὗται εὑρίσκοντο εἰς μέγαν κίνδυνον ἕνεκα [illegible] συγχρόνου ἀποστασίας τῶν βοιωτικῶν πόλεων, [illegible] πόλεων τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Μεγάρων, συνοδε[illegible] μενος διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του ὑπὸ [illegible] Κλεανδρίδα ὡς συμβούλου. Ἐπέτυχεν ὅμως [illegible] ἀπομάκρυνσιν τῆς στρατιᾶς ταύτης ὁ Περικ[illegible] τότε διὰ δεκασμοῦ τοῦ Κλεανδρίδα. Ἡ ἄνευ [illegible] βης τῆς Ἀττικῆς ἐπιστροφὴ τοῦ σπαρτιατ[illegible] στρατοῦ προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀρ[illegible] τῆς Σπάρτης, ταύτην δὲ ἐπηκολούθησεν ἡ ἐρ[illegible] εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ Κλεανδρίδα, προλα[illegible] τος νὰ φύγῃ ἐκ Σπάρτης πρὸ τῆς καταδίκης [illegible] καὶ ἡ καταδίκη τοῦ Πλειστοάνακτος εἰς βαρὺ [illegible] ματικὸν πρόστιμον (15 ταλάντων), τὸ ὁποῖον [illegible] ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ καὶ ἔφυγεν ἑκουσίως εἰς Ἀρ[illegible] καδίαν (444 π. Χ.), ἔνθα ἔζησεν ἐπὶ 19 ἔτη, [illegible] ἱκέτης τοῦ Λυκαίου Διὸς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ [illegible] ροῦ τῶν Ἀρκάδων ὄρους Λυκαίου (*Θουκ.* Ε, [illegible] Κατὰ τὸ 426 π. Χ. ἀνεκλήθη, ἀπειληθείσης [illegible] Σπάρτης ὑπὸ χρησμοῦ τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, [illegible] θὰ ἐπάθαινεν ἡ χώρα των ἐκ σιτοδείας, ἂν [illegible] κατῆγεν αὐτη ἐκ τῆς ἀλλοτρίας τὸ σπέρμα [illegible] Ἡρακλέους, τοῦ ἡμιθέου υἱοῦ τοῦ Διός. Ἀρχ[illegible] ὢν τῆς φιλειρηνικῆς μετὰ ταῦτα ἐν Σπάρτῃ [illegible] τρίας ὁ Πλειστοάναξ, ἤσκησεν ὅλην τὴν ἐπιρρ[illegible] του πρὸς συνομολόγησιν τῆς Νικιείου εἰρήνης κα[illegible] τὸ 421 π. Χ. Κατὰ τὸ 420 ἐξεστράτευσεν εἰς [illegible] Ἀρκαδίαν, ὅτε ἀπήλλαξε τοὺς Παρρασίους [illegible] εἰς τοὺς Μαντινεῖς ὑποτελείας των καὶ κατηδα[illegible] τὸ παρὰ τὰ λακωνικὰ ὅρια ἀνεγερθὲν ὑπὸ [illegible] Μαντινέων φρούριον Κυψέλην. Ὁμοίως ἐξεστρα[illegible] τευσεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν μετὰ τῶν γεροντοτέ[illegible] Σπαρτιατῶν κατὰ τὸ 418 πρὸς βοήθειαν τοῦ σ[illegible] βασιλέως του Ἄγιδος, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὴν [illegible] ραν ταύτην μετὰ τῶν $^5/_6$ τῆς ὅλης σπαρτιατ[illegible] πολεμικῆς δυνάμεως, μαχόμενος κατὰ τῶν Μαν[illegible] νείων, Ἀργείων καὶ Ἠλείων. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς Τε[illegible] γέας ὑπεχώρησε καὶ πάλιν εἰς τὴν Σπάρτην, δ[illegible] ἐκεῖ ἔλαβε τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν ὅτι ὁ Ἄ[illegible] εἶχε καταγάγει (Αὔγουστος 418) λαμπρὰν νί[illegible] κατὰ τῶν πολεμίων του περὶ τὴν Μαντίνειαν. [illegible] πέθανε κατὰ τὸ 408 π. Χ. ἐν Σπάρτῃ, καταλι[illegible] διάδοχόν του τὸν υἱόν του Παυσανίαν.

πλειστοβολίνδα (ἡ, ἐνν. *παιδιά*) *[Ἀρχ.]* [illegible] τως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἡ διὰ τῶν κύβ[illegible] πεσσῶν ἢ ἀστραγάλων φυσικῶν ἢ τεχνητῶν [illegible] διά, καθ' ἣν ἐπετύγχανε καὶ ἐνίκα ἐκεῖνος, [illegible] ἀναταράττων ἐν τῇ χειρὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ[illegible] ἐντὸς χωνοειδοῦς ἀγγείου, τοῦ κηθίου ἢ φιμοῦ [illegible] φορμίσκου ἢ ἠθμοῦ, τοὺς κύβους ἢ πεσσοὺς κ[illegible] ἀνέρριπτεν, ἔβαλε, ἤτοι ἔφερε κατὰ τύχην ἐπὶ [illegible] τῆς παιδιᾶς πεδίου ἢ ἐπί τινος ἄβακος, ἀβακί[illegible] τῆς τηλίας τὰς πλείστας μονάδας ἢ ἐφ' ἅπαξ [illegible] ἐπανειλημμένας βολάς. Οὗτος δ' ἐλάμβανε καὶ [illegible] διὰ τὴν παιδιὰν ἐπιδιακείμενον χρῆμα.

Ε. ΔΙ.

πλειστόκαινος *ὑποδιάπλασις* (Pleistozän) *[Γεωλογ.]*. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν ὑποδιαπλάσ[illegible] στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ [illegible] ταρτογενὴς διάπλασις τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσ[illegible] τος στρωμάτων τῆς γῆς. Ἡ πλειστόκαινος [illegible]

Digitized by Google

ίπλασις ὀνομάζεται καὶ *διλούβιος,* ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον τῆς προϊ-ορίας τῆς γῆς. Γ. Κ. Γ.

— πλειστόκαινος ὑποπερίοδος (Pleistozän Zeit) *ɛωλογ.].* Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν ὑποπεριόδων, τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ τεταρτογενὴς περίο-ς τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς προϊστορίας τῆς γῆς. πλειστόκαινος ὑποπερίοδος ὀνομάζεται καὶ *διλού-ις,* ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο περιελάμβανε παλαιότε-ν καὶ τὴν τελευταίως ὡς ἰδιαιτέραν ὑποπερίοδον ικριθεῖσαν *παλαιοτεταρτογενῆ ὑποπερίοδον.* Κατὰ πτώσεως μεγάλων ποσοτήτων ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων. Τρεῖς ἐπεκτάσεις *παγετώνων* ἔλαβον χώραν ἐν ὅλῳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο ὑποπεριόδων, τῆς παλαιοτεταρτογενοῦς καὶ τῆς πλειστοκαίνου, καὶ συνεπῶς τρεῖς περίοδοι παγετώνων διακρίνονται. Ἡ πρώτη κατὰ τὴν παλαιοτεταρτογενῆ ὑποπερίοδον, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη κατὰ τὴν πλειστόκαινον. Εἰς τὰς Ἄλπεις διακρίνουν τέσσαρας περιόδους, τὰς ὁποίας καὶ χαρακτηρίζουν μὲ τὸ ὄνομα *γκύντσιον, μινδέλιον, ρίσσιον* καὶ *βούρμιον.* Μεταξὺ τῶν καθ' αὐτὸ περιόδων ἐξαπλώσεως παγετώνων ἐμεσολάβουν θερμότερον ἢ ἀπέθανον ἢ μετηνάστευσαν. Τὰ χαρακτηριστικώτερα ζῷα ἦσαν τὸ *μαμοὺθ* ἢ *ἐλέφας ὁ πρωτογενής,* ὁ *ρινόκερως,* ὁ *ἱπποπόταμος* καὶ πολλὰ τρωκτικά. Τὸ μέγεθος τῆς ὑπὸ παγετώνων καλυφθείσης ἐκτάσεως φθάνει εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης τὰ 6,5 ἑκατομ. τετραγ. χλμ. Τὰ ὅρια τῆς ἐκτάσεως ταύτης διῆκον ἀνατολικῶς ὑπὲρ τὰ Οὐράλια ὄρη πρὸς τὴν Ἀσίαν, νοτίως μέχρι Μόσχας, Κιέβου, Βαρσοβίας, Βερολίνου καὶ δυτικῶς μέχρι νοτίου Ἀγγλίας. Τὸ πάχος τοῦ στρώματος τοῦ πάγου, τὸ ὁποῖον ὡμοίαζε περίπου πρὸς τὸν *ἐνδοχωρικὸν πάγον* (inlandeis) τῆς σημερινῆς Γροιλανδίας, ἔφθανε μέχρι 1.000 μ. Τὸ στρῶμα τοῦ πηλοῦ καὶ κορημάτων, τὸ ὁποῖον οἱ παγετῶνες ἐγκατέλειψαν καὶ τὸ ὁποῖον συνίσταται ἐκ κορημάτων, κροκαλῶν καὶ πλανήτων λίθων προερχομένων ἀπὸ τὰ πετρώματα τῶν βορείων χωρῶν, ἔχει πάχος παρὰ τὸ Ἀμβοῦργον 190 μ., παρὰ τὸ Βερολῖνον 125 καὶ παρὰ τὴν Λειψίαν 16. Οἱ ἀκραῖοι μετωπικοὶ σωροὶ κορημάτων τῶν πάγων διακρίνονται ἀκόμη σήμερον καθαρὰ εἰς τὸ βορειογερμανικὸν πεδίον ὡς τοξοειδεῖς σειραὶ λόφων (π.χ. βαλτικαὶ ράχεις ὑψωμάτων). Ὄπισθεν αὐτῶν ἐκτείνεται τυπικὸν τοπίον ἐκ σωρῶν κορημάτων παγετώνων μὲ λίμνας, ἐξ *ὄσαρ* (= ἐπιμήκεις τοίχων ἐξ ἄμμου καὶ κροκαλῶν) καὶ ἐκ *ντρούμλιν* (= ἐπιμήκων σωρῶν κορημάτων, τοποθετημένων κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως τῶν παγετώνων) κλπ. Ἄλλη μεγάλη περιοχὴ ἐξαπλώσεως παγετώνων ἦσαν αἱ Ἄλπεις, αἱ ὁποῖαι ἐξέπεμπον παγετῶνας, φθάνοντας πρὸς Β. μὲν μέχρι τοῦ Μέλανος Ἰούρα καὶ τοῦ Μονάχου, πρὸς Ν. δὲ μέχρι τῆς Λομβαρδίας. Εἰς τὰς ὀροσειρὰς μεσαίου ὕψους τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης (Γιγάντεια ὄρη, Βοημικὸς Δρυμός, Χάρτζ, Μέλας Δρυμός, Βόσγια) κατεδείχθησαν ἐπίσης σημεῖα ἐξαπλώσεως παγετώνων, ἡ Ἀγγλία δὲ καὶ ἡ Σκωτία εἶχον ἐπίσης καλυφθῆ ὑπὸ πάγου. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ ὑπὸ παγετώνων καταληφθεῖσα ἔκτασις ἦτο 15 ἑκατομ. τετραγωνικὰ χλμ. Τέσσαρες ἐποχαὶ ἐξαπλώσεως παγετώνων καθωρίσθησαν καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι αἱ ὑψηλαὶ ὀρειναὶ περιοχαί της (Βαρνοῦς, Βόρας, Ὄλυμπος, Παρνασσός, Γκιώνα, Βαρδούσια, Χελμός, Κυλλήνη, Ταΰγετος) ἐκαλύφθησαν ὑπὸ παγετώνων, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα ἔφθανον εἰς ὑψόμετρα 1900—2100 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Κατὰ τὴν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον παρουσιάζεται τέλος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ παρουσία του πιστοποιεῖται ἀναντιρρήτως διὰ τῶν σκελετῶν καὶ διὰ τῶν ὅπλων, ἐργαλείων καὶ ἔργων τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς γῆς.

Ἡ πλειστόκαινος ὑποπερίοδος στρωματογραφικῶς ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἀκολούθους ἐποχὰς καὶ ἡλικίας:

	Ἐποχαί	*Ἡλικίαι*	
Πλειστόκαινος (διλούβιος)	Νέα ἢ ἀνωτέρα πλειστόκαινος	Μαγδαλένιος Σολούτριος Ὠριγνάσιος	Βούρμιος, 3η περίοδος παγετώνων
	Μέση πλειστόκαινος	Μουστέριος	
	Κατωτέρα πλειστόκαινος	Ἀχελλαία Χελλαία	
		Ρίσσιος	2α περίοδος παγετώνων

Εἰς τὴν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον ἀντιστοιχεῖ ὁλόκληρος ἡ *παλαιολιθικὴ ἐποχὴ* τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπολογίας. Γ. Κ. Γ.

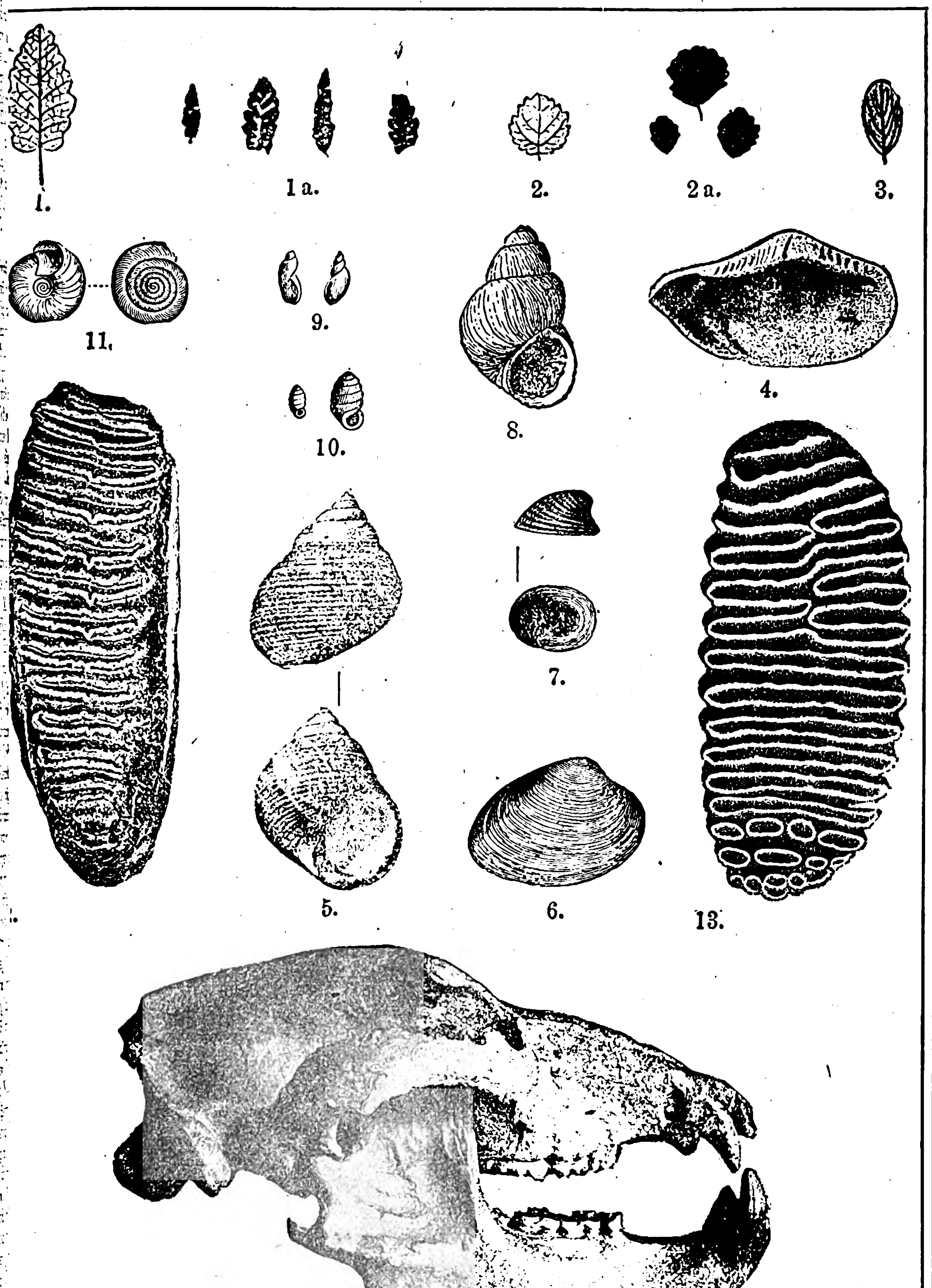

Πλειστόκαινος ὑποδιάπλασις.

[Ἀπολιθώματα τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως. 1=φύλλα τῆς δρυάδος τῆς ὀκτωπετάλου· 2=φύλλα τῆς βετούλης νάνου· 3=φύλλον τῆς ἰτέας τῆς πολικῆς· 4=ὑολδία arctica· 5=λιτορίνα litorea· 6=Tapes aureus· 7=ἀγκύλας fluviatilis· 8=πειλουδίνη diluviana· 9=σουξινέα oblonga· 10=πούπη muscorum· 11=ἕλιξ hispida· 12=τραπεζίτης ὀδοὺς τοῦ ἐλέφαντος τοῦ ἀρχαίου· 13=τραπεζίτης ὀδοὺς τοῦ ἐλέφαντος τοῦ πρωτογενοῦς· 14=κρανίον τῆς ἄρκτου τῆς σπηλαίας.]

ν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον διεμορφώθη βαηδὸν ἡ σημερινὴ ὄψις τῆς γῆς. Τὸ κυριώτερον μβὰν τῆς ὑποπεριόδου ταύτης ἦτο ὅτι δὶς εἰσέτι ιβε χώραν μεγάλη ἐξάπλωσις παγετώνων ἐπὶ τῆς ;. Κατὰ τὰς δύο ταύτας παγετώδεις ἐποχὰς ἡ Βό-ος Εὐρώπη καὶ ἡ Βόρειος Ἀμερική, ὡς καὶ τὰ πα τμήματα τῶν νοτίων ἠπείρων, ἐκαλύφθησαν παχὺ στρῶμα πάγου. Ἤδη ἀπὸ τῆς παλαιοτε-ρτογενοῦς ὑποπεριόδου εἶχεν ἀρχίσει ἡ *παγετώ-ἐποχὴ* (Eiszeit) τῆς γῆς, δηλαδὴ ἡ ἐπέκτασις ν παγετώνων ἐκ τῶν πολικῶν καὶ βορείων χω-ν πρὸς τὰς ἀπηλλαγμένας αἰωνίων πάγων εὐ-ἄτους, ὡς καὶ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τμημάτων ν ὀρέων πρὸς τὰ χαμηλότερα τοιαῦτα. Ἡ πα-ώδης ἐποχὴ χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ἐντόνου πτώ-ως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς συγχρόνου κατατεραι μεσοπαγετώδεις ἐποχαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ θερμοκρασία ἀνυψοῦτο καὶ οἱ πάγοι ἀπεσύροντο. Ἑκάστη ἐποχὴ ἐξαπλώσεως παγετώνων χαρακτηρίζεται δι' ἑνὸς στρώματος *παγετωνικοῦ πηλοῦ* καὶ *κροκαλῶν,* τὰς ὁποίας οἱ παγετῶνες ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν κατὰ τὴν κίνησίν των μεταξὺ τοῦ σώματός των καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξηπλοῦντο καὶ ἐκινοῦντο. Ὁ πηλὸς οὗτος καὶ αἱ κροκάλαι ἀπέμειναν ἐπὶ τόπου μετὰ τὴν τῆξιν τῶν παγετώνων. Ἐπίσης κατὰ τὰς μεσοπαγετώδεις ἐποχὰς τὸ ἐκ τῶν τηκομένων πάγων προερχόμενον ὕδωρ, διὰ τῆς μεταφορικῆς του ἐνεργείας, μετέφερε καὶ ἀπέθετε τὰς *ποταμιο-παγετωνικὰς* (fluvioglaziale) *ἄμμους, κροκάλας* καὶ *κορήματα.* Ὁ ζωϊκὸς καὶ ὁ φυτικὸς κόσμος ἀπετελεῖτο μόνον ἐκ μορφῶν τῶν βορείων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀργό-

Πλειστονίκης. Ἐπωνύμιον τοῦ γραμματικοῦ *Ἀπίωνος,* ὅστις ἐπὶ Τιβερίου ἐδίδασκεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ν. Σ. Λ.

Πλειστὸς *[Γεωγρ.].* Χείμαρρος τῆς Φωκίδος, κοινῶς *Ξεροπόταμος* ἢ *Ξερὸ ποτάμι.* Πηγάζει ἀνατολικῶς τῆς Ἀραχώβης ἐκ τῆς φλυσχώδους περιοχῆς τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Κίρφυος, καὶ ἰδίως ἐκ τῶν πηγῶν Μπάνι καὶ Κεφαλοβρύσου, ἀφ' ὧν ὑδρεύεται ἡ Ἀράχωβα. Ἔχει διεύθυνσιν πρὸς Δ. κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ὀρέων κοιλάδα καὶ κατέρχεται ὁρμητικῶς πρὸς τὸ Κρισαῖον πεδίον, ἐκβάλλων εἰς τὸν Κρισαῖον κόλπον παρὰ τὸ χωρίον Κίρραν (Ξεροπήγαδο). Ὑπὸ τοὺς Δελφοὺς δέχεται καὶ τὰ ὕδατα τῆς Κασταλίας πηγῆς. Ι.Ε.Σ.

Πλείστωρος *[Μυθολ.].* Ἐπιχώριος θεὸς τῶν Ἀψινθίων Θρᾳκῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐθυσίασαν οὗτοι τὸν παρ' αὐτοῖς καταφυγόντα Οἰόβαζον, Πέρσην ὕπαρχον τοῦ Ξέρξου ἐν Καρδίᾳ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, τῷ 479 π. Χ. Α. Θ. Σ.

πλείων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· συγκριτ. τοῦ *πολύς,* περισσότερος: «ἡ γνώμη τῶν πλειόνων»· || φρ. «περὶ πλείονος ποιοῦμαι» τιμῶ, φροντί[ζ]ω, ἐνδιαφέρομαι περισσότερον· || τὸ οὐδ. *πλεῖον* καὶ *πλέον* (βλ. λ.).

πλειώνη (ἡ) (Pleione) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν,* περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Μαλαισίαν, ὧν τινα καλλιεργοῦνται ὡς κοσμητικὰ διὰ τὰ ὡραιότατα ἄνθη των. Δ. Ν. Π.

πλεκτάνη (ἡ)· τὸ δι' οὗ ἐμπλέκομέν τινα, θηλειά· || σκευωρία, μηχανορραφία, παγίς, δόλος: «ἐνέπεσεν

Digitized by Google

εἰς τὴν πλεκτάνην» || «ἀρχ. καὶ πλεκτάναι τοῦ πολύποδος» οἱ πλόκαμοι τοῦ πολύποδος.

— *[Ναυτ.]* *Πλεκτάνη* (κοιν. *τουρνέλλα* ἢ *σαλαμάστρα*) καλεῖται πλεκτὸν κατασκεύασμα ἐκ σχοινίου, κατασκευαζόμενον διὰ πλοκῆς πρὸς ἄλληλα τῶν κλωσμάτων αὐτοῦ ἢ διστρόφου. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιοῦντο εὐρέως πρὸς ἔχμασιν τοῦ ἀγκυρίου κάλωος ἐπὶ τοῦ περιτρόχου, τανῦν δὲ εἰς κατασκευὴν ἐπιδέσμων ἐπὶ τῶν ἁλύσεων, διὰ τὰ καλῴδια τῶν ἀγκυρῶν, διὰ τὴν πρόσδεσιν συσπάστων ἐπὶ τῶν ἐξαρτίων, διὰ τὴν ἐπικάλυψιν τῶν ἐντονίων κλπ. Σ. Ε. Λ.

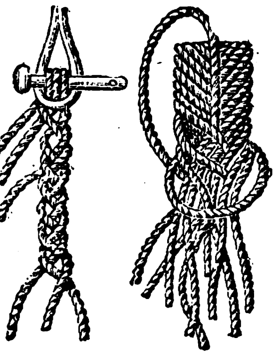

Πλεκτάναι.

πλεκτασκίδαι (οἱ) (Plectascineae) *[Βοτ.]*. Τάξις μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων*. Ἡ τάξις περιλαμβάνει 5 οἰκογενείας, ἤτοι τὰ *γυμνοασκώδη*, *ἀσπεργιλλώδη*, *ὀνυγενώδη*, *ἐλαφομυοκτώδη* καὶ *τερφεζιώδη*. Ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἀπὸ φυτοπαθολογικῆς ἀπόψεως ἐνδιαφέρουν μόνον τὰ ἀσπεργιλλώδη, ἐν οἷς περιλαμβάνονται οἱ *ἀσπέργιλλοι*. τὰ *πενικίλλια*, αἱ *θιελάβιαι* κλπ. Ε. Τ. Ε.

πλεκτὴ (ἡ)· ἀρχ., πλεκτὸν σχοινίον· || καθόλου, σχοινίον, κάλως· || θηρευτικὸν δίκτυον· || ἐννοουμένου τοῦ *σπυρίς*, ζεμπίλι.

—*[Ναυτ.]* Ἡ *πλεκτὴ* (κοιν. *μπαγιέτο*) εἶναι εἶδος *πλεκτάνης*, κατ' ἀνάλογον τρόπον πλεκομένης, ἀλλὰ πολὺ ἰσχυροτέρα ἐκείνης, διακρινομένη δὲ εἰς *πλακωτήν*, εἰς *ἀγγλικὴν* καὶ εἰς *στρογγύλην*. Χρησιμοποεῖται εἰς κατασκευὴν στελμάτων ἱστίων, δετῶν, τροπωτήρων, παρεμβασμάτων στυπειοθλιπτῶν τῆς ἀτράκτου καὶ ἕλικος κτλ. Λέγεται καὶ *πλεξίς*.

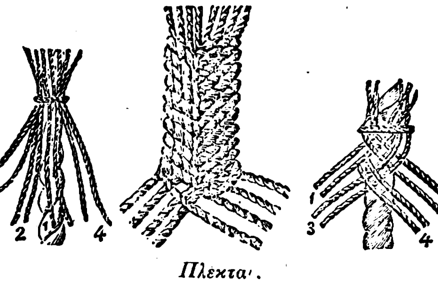

Πλεκταί.

πλεκτήριον (τὸ). Καλεῖται τὸ διαμέρισμα τῶν ἐργοστασίων κατασκευῆς ὑφασμάτων, φανελλῶν, καλτσῶν κλπ., ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται ἐγκατεστημέναι καὶ λειτουργοῦσιν αἱ πλεκτικαὶ μηχαναὶ ἐν γένει, οἷον καλτσομηχαναί, φανελλομηχαναὶ κλπ. Δ. Κ. Α.

πλέκτης (ὁ), θηλ. *πλέκτρια*· ὁ πλέκων, ὁ τεχνίτης πλεκτικῶν εἰδῶν.

πλεκτικὴ (ἡ). Ἡ χειροτεχνία ἢ βιομηχανία ἡ ἀσχολουμένη εἰς τὴν διὰ πλέξεως μετατροπὴν παντὸς νήματος εἰς πλεκτὸν ὕφασμα, δαντέλλαν, κ. τ. τ.

—*[Τεχν.]* Ἡ *πλεκτική*, ἀποτελοῦσα ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων τῆς ἐν γένει κλωστοϋφαντουργίας, ἀντικείμενον ἔχει τὸν διὰ συστροφῆς καὶ διεμβολῆς εἰς βρόγχους μετασχηματισμὸν (*πλέξιμον*) εὐκάμπτων νημάτων (βάμβακος, ἐρίου, μετάξης κ. ἄ.) ἢ ἄλλων παρεμφερῶν ὑλῶν (σχοινίων, τριχῶν, λεπτῶν συρμάτων κλπ.) εἰς πλεκτὰ ὑφάσματα (*πλεκτά, τρικό*). Τὸ ἔργον τῆς πλεκτικῆς ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς χειρὸς (*πλέξιμο τοῦ χεριοῦ*) τῇ βοηθείᾳ μιᾶς ἢ πλειόνων βελονῶν (*πλεκτοβελονῶν*) καὶ μηχανικῶς (*πλέξιμο τῆς μηχανῆς*) δι' εἰδικῶν μηχανῶν (*πλεκτομηχανῶν*), πεπροικισμένων μὲ συστήματα ὁλοκλήρων χιλιάδων βελονῶν. Κατὰ ταῦτα καὶ ἐν τῇ ἁπλουστέρᾳ μορφῇ του τὸ πλεκτὸν ὕφασμα εἶναι σειρὰ ἁλύσεων (*ἁλυσίδες*) συνεχομένων καὶ παραλλήλων πρὸς ἑαυτάς, ὡς μῆκος ἐχουσῶν τὸ πλάτος τοῦ ὑφάσματος καὶ ἀπαρτιζομένων ἐκ τῶν διὰ τῆς βελόνης διεμβαλλομένων ἐν ἀλλήλοις βρόχων (*θηλειές, μάτια, πόντοι*)· διαφέρει βασικῶς τοῦ ὑφαντοῦ κατὰ τὴν ὑφήν, ὡς ἀποτελούμενον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐξ ἑνὸς μόνου νήματος, δυναμένου νὰ συναχθῇ ἀκεραίου ἐκ νέου, ἐὰν τὸ πλεκτὸν ἤθελεν ἀποπλακῆ (ἐνῷ εἰς τὸ ὑφαντὸν γίνεται οὐχὶ διεμβολὴ ἀλλὰ κτένισμα, οὐχὶ ἑνὸς νήματος ἀλλὰ δύο συστημάτων νημάτων, τῶν *στημόνων* καὶ *ὑφαδίων*), συνεπῶς δὲ καὶ κατὰ τὰς ἰδιότητας καὶ τὴν χρησιμότητα (ὡς παρουσιάζον ἐλαστικότητα σπουδαίαν, κ. ἄ.).

Α') *Πλέξιμον τῆς χειρός*. Βελόναι. Χρησιμοποιοῦνται ἓν μόνον καὶ βραχὺ βελόνιον (*πλέξιμο μὲ βελονάκι, μὲ βελόνι, κροσὲς*) ἢ πλείονες τῆς μιᾶς καὶ μᾶλλον ἐπιμήκεις βελόναι (*πλέξιμο μὲ βελόνες*). Τὰ βελόνια εἶναι ὀβελοὶ λεπτοί, ἀπολήγοντες εἰς ἄγκιστρον ἢ κάμακα, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ διεμβολὴ τοῦ νήματος. Εἶναι ἐλεφάντινα, ὀστέϊνα, ξύλινα καὶ συνηθέστερον χαλύβδινα, ἔχοντα πάχος ποικίλον, ἀριθμούμενον («νούμερα τοῦ βελονιοῦ») κατὰ μὲν τὸ ἀγγλικὸν σύστημα ἀπὸ τοῦ 12 (παχύτερα) συνεχῶς μέχρι τοῦ 1,0 καὶ 2/0 (λεπτότερα), κατὰ δὲ τὸ ἠπειρωτικὸν ἀπὸ τοῦ 9 (παχέα) μέχρι τοῦ 14 (λεπτά)· τῶν τελευταίων τὰ ἀριθμούμενα ἀπὸ 9 ἕως 14 παρέχουν τὸ ἄγκιστρον παχὺ καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ νήματα ἐρίου ἢ χονδροῦ βάμβακος. Διάφορα τούτων εἶναι τὰ τυνησιακὰ βελόνια ἐξ ὀστοῦ, πύξου ἢ κυτταρινοειδοῦς, μήκους 18—22 ἑκατοστομέτρων καὶ πάχους ἀριθμουμένου ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 13 διὰ τῶν περιττῶν ἀριθμῶν («τυνησιακὰ μεγαθήρια») καὶ ἀπὸ τοῦ 11 μέχρι τοῦ 0, ὡς ἀκολούθως: 11 (παχέα), 9, 7, 5, 4, 3, 2, 1, 0 (λεπτά)· χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν πλέξιν εἰδικῶν ὑποδειγμάτων, ἔχουν γλυπτὴν ἢ κεφαλωτὴν τὴν ἑτέραν των ἄκραν, ἐνίοτε δὲ ἀντικαθίστανται διὰ τῶν «τριμπουλέττων», βελονίων μήκους 12—14 ἑκατοστομέτων καὶ πάχους προϊόντως μειουμένου ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ ἄγκιστρον (εἰκόνας *βελονίων* βλ. ἐν λ. *κροσέ*). Αἱ βελόναι διακρίνονται: α) εἰς βελόνας χαλυβδίνας, αἵτινες εἶναι ὀβελοὶ ἄνευ ἀγκίστρου καὶ ἐλαφρῶς αἰχμηροὶ ἑκατέρωθεν, ἔχοντες τρία συνήθη μήκη (522, 280 ἢ 190 χιλιοστομ.) καὶ πλάτος ποικίλον, ἀριθμούμενον ἀπὸ τοῦ 8 (λεπταὶ) μέχρι τοῦ 0 καὶ ἀπὸ τοῦ 1/0, 2/0 κ.ἑ. μέχρι τοῦ 12/0 (παχεῖαι)· συνήθως χρησιμοποιοῦνται αἱ ἀπὸ τοῦ 3 μέχρι 6/0 (χειρίδες περικνημῖδες)· β) εἰς περόνας χαλυβδίνας, αἰχμηρὰς κατὰ τὸ ἓν μόνον ἄκρον, μετὰ σφαιρικῆς κεφαλῆς κατὰ τὸ ἕτερον, ἐχούσας μῆκος 30 ἢ 40 ἑκατοστομέτρων καὶ πάχος ἀριθμούμενον διὰ τῶν ἀπὸ 24 (λεπταὶ) μέχρι 12 (παχεῖαι) ἀρτίων ἀριθμῶν· χρησιμοποιοῦνται ἰδίως εἰς τὴν πλέξιν μανδηλῶν καὶ κεφαλοδέσμων· γ') εἰς περόνας ὀστεΐνας, ἀμφοτέρωθεν αἰχμηρὰς ἢ κεφαλωτάς, μήκους 20 ἢ 22 ἑκατοστομέτρων, πάχους ἀριθμουμένου ἀπὸ 1 (λεπταὶ)—11 (παχεῖαι) συνεχῶς, καὶ χρησιμοποιουμένας ἰδίως διὰ μάλλινα πλεκτά· τὴν αὐτὴν ἀρίθμησιν πάχους καὶ χρῆσιν, ἀλλὰ μήκη ποικίλα, ἔχουν αἱ περόναι ἐκ κυτταρινοειδοῦς· δ') εἰς περόνας ἐκ πύξου, μετὰ κεφαλῆς, μήκους 40 ἑκατοστομέτρων, πάχους ἀριθμουμένου ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις, χρησιμοποιουμένας δὲ διὰ πλεκτὰ μεγάλων διαστάσεων (γιλέκα, μεσοφούστανα κ.τ.τ.).

Πλέξιμον διὰ βελονίου. Βάσις πάσης πλέξεως εἶναι ἡ κατασκευὴ *ἁλύσεως* (*ἁλυσιδίτσα, γαϊτανάκι*), ἐχούσης μῆκος ἴσον πρὸς τὸ πλάτος τοῦ ὑπὸ κατασκευὴν πλεκτοῦ, ἀποτελούσης τὸ θεμέλιον τῆς περαιτέρω ἐργασίας καὶ πλεκομένης ὡς ἀκολούθως: ἐντὸς ἀρχικοῦ βρόχου κατασκευαζομένου εἰς τὴν ἐλευθέραν ἄκραν τοῦ νήματος καὶ κρατουμένου διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐμβάλλει ὁ πλέκτης ἐκ τῶν ἐμπρὸς τὸ βελόνιον κρατούμενον διὰ τῆς δεξιᾶς (*βελονιά, πάτημα*), ἀγκιστρώνει τὸ ὄπισθεν τοῦ βρόχου μέρος τοῦ νήματος (*ἀγκίστρωμα, κροσετάρισμα*) καὶ κάμπτει αὐτὸ ἐν βοστρύχῳ (*μπούκλα*), ὃν σύρει ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ ἐμπρὸς μέσῳ τοῦ βρόχου (*τράβηγμα*)· ἅμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ βελονίου ἐκ τοῦ πρώτου βρόχου ἔχει ἤδη σχηματισθῆ ὁ δεύτερος βρόχος, κρατούμενος ἐπὶ τοῦ βελο[νίου], ὡς νὰ ἔχῃ γίνει ἤδη καὶ τὸ πάτημα ἐπ' αὐτοῦ [καὶ] τὸ ἀγκίστρωμα τοῦ τρίτου βρόχου, ὅστις, κ[αθὼς] καὶ οἱ λοιποί, σχηματίζεται κατὰ τρόπον ἀνάλογον (εἰκ. 1 α καὶ β). Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἁλύσεως στηρίζονται καὶ ἐν συνεχείᾳ αὐτῆς γίνονται αἱ συνήθεις διὰ βελονίου πλέξεις, ἤτοι:

α') *Κοινὴ πλέξις*. Δι' αὐτῆς πλέκεται ὕφασμα ἀποτελούμενον ἐκ συνεχῶν σειρῶν (γυρισμάτων) συνεχόμενων βρόχων. Ἑκάστη σειρὰ ἔχει μῆκος ὅσον ἡ θεμελιώδης ἅλυσις καὶ ἀφετηρίαν τὸ τέρμα τῆς προηγουμένης αὐτῆς σειρᾶς. Οἱ βρόχοι πλέκονται ὡς οἱ τῆς ἁλύσεως (πάτημα, ἀγκίστρωμα, τράβηγμα), ἕκαστος ὅμως ἔχει διπλοῦν πάτημα· [διεμ]βάλλεται δηλαδὴ τὸ βελόνιον ταυτοχρόνως ἐν τοῦ τελευταίου βρόχου τοῦ κατασκευαζομένου γυρίσματος καὶ ἐν τῷ ἀντιστοίχῳ βρόχῳ τοῦ προηγουμένου γυρίσματος, ὥστε ὁ νέος βρόχος (π.χ. ὁ τέταρτος τοῦ γυρίσματος Ε) κατὰ τὸ τράβηγμά του διεμβάλλεται ἐντὸς δύο παλαιοτέρων βρόχων, τοῦ τρίτου τοῦ γυρίσματος Ε καὶ τοῦ τετάρτου τοῦ γυρίσματος Δ), συνέχων διὰ τῆς διπλῆς του διεμβολῆς τὸ εἰς ὃ ἀνήκει γύρισμα Ε καὶ τὸ προηγούμενον τοιοῦτο Δ (εἰκ. 1 γ). Διὰ τῆς κοινῆς πλέξεως (παρουσιάζουσης διαφόρους τὰς δύο ὄψεις, τὴν μίαν ἔχουσαν ἐξεχούσας σειρὰς ὁριζοντίων βοστρύχων καὶ τὴν ἑτέραν καθέτους: *καλὴ* καὶ *ἀνάποδη*) γίνονται τὰ [πλεῖ]στα τῶν οἰκιακῶν πλεκτῶν ἐργοχείρων, ὑποκείμενα εὐκόλως εἰς μειώσεις (*στενέματα*) ἢ αὐξήσεις (*φαρδέματα*) ἑνὸς ἢ πλειόνων γυρισμάτων (σειρῶν βρόχων) ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τοῦ πλεκτοῦ. [Ἐὰν] ἡ μείωσις ἢ αὔξησις γίνεται κατὰ τὰ ἄκρα τῆς σειρᾶς, ἐπιτυγχάνεται μέσῳ ἐλαττώσεως ἢ αὐξήσεως τῶν ἀκραίων βρόχων τῆς σειρᾶς αὐτῆς· [ἐὰν] πάλιν γίνεται κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλεκτοῦ (πρὸς σχηματισμὸν παραπτυχῶν ἢ φουσκωμάτων: *ξεχύματα, μπουφφάν*), ἐπιτυγχάνεται ἡ μὲν μείωσις [διὰ] πατήματος ἑνὸς βρόχου τοῦ μειουμένου γυρίσματος ἐπὶ πλειόνων τοῦ προηγουμένου (π. χ. οἱ βρόχοι 4, 5 καὶ 6 τοῦ γυρίσματος Ε διεμβάλλονται εἰς τοὺς βρόχους 3 καὶ 4, 5 καὶ 6, 7 καὶ 8 [τοῦ] γυρίσματος Δ), ἡ δὲ αὔξησις δι' ἐπανειλημμένων πατημάτων τοῦ αὐξανομένου γυρίσματος ἐπὶ ἑνὸς μόνον βρόχου τοῦ προηγουμένου (π. χ. ἐπὶ τῶν βρόχων 7, 8 καὶ 9 τοῦ γυρίσματος Ε διεμβάλλονται, πλὴν τῶν συνήθων 7, 8 καὶ 9 τοῦ γυρίσματος [Δ], καὶ οἱ συμπληρωματικοὶ 7α καὶ 7β, 8α καὶ 8β καὶ 9 β).

β') *Πλέξεις μὲ ριξιές*. Εἶναι οὐσιώδη εἴδη πλέξεως, κατὰ τὰ ὁποῖα περιστρέφεται («ρίχνεται») ἐπανειλημμένως ἐπὶ τοῦ βελονίου τὸ νῆμα [πρὸ ἢ] μετὰ τὸ πάτημα καὶ πρὸ ἢ μετὰ τὸ ἀγκίστρωμα κλπ. Διακρίνονται *πλέξιμο μὲ μισὴ ριξιά* (ἢ ...*πόντος*), *μὲ γεμάτη ριξιά*, *μὲ διπλῆ ριξιά* κλπ. [ἀνα]λόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιστροφῶν τοῦ νήματος καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν γίνονται αὗται· [διὰ] τῶν «ριξιῶν» ἐπιτυγχάνονται διάφορα ὑποδείγματα πλεκτῶν, συνήθως ἔχοντα καθέτως πρὸς τὰς σειρὰς τῶν συνήθων βρόχων ραβδία γινόμενα [διὰ] τῶν περιστροφῶν τοῦ νήματος, καλούμενα *τραπεζόνια, ποδαράκια, μπαρέτες*, διακρινόμενα εἰς ἁπλᾶ, διπλᾶ, σταυρωτὰ κτλ. (εἰκ. 1 δ, ε, σ, τ, υ). γ') [Νευ]ρώδης ἢ *γραμμωτὴ πλέξις* (κοινῶς *λάστιχο*). Πλέκεται διὰ διπλῶν βρόχων, εἰς τὸ τέλος δὲ ἑκάστης σειρᾶς ἀναστρέφεται τὸ πλεκτὸν καὶ ἡ νέα σειρὰ διεμβάλλεται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς προηγουμένης· οὕτω παρουσιάζει ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις

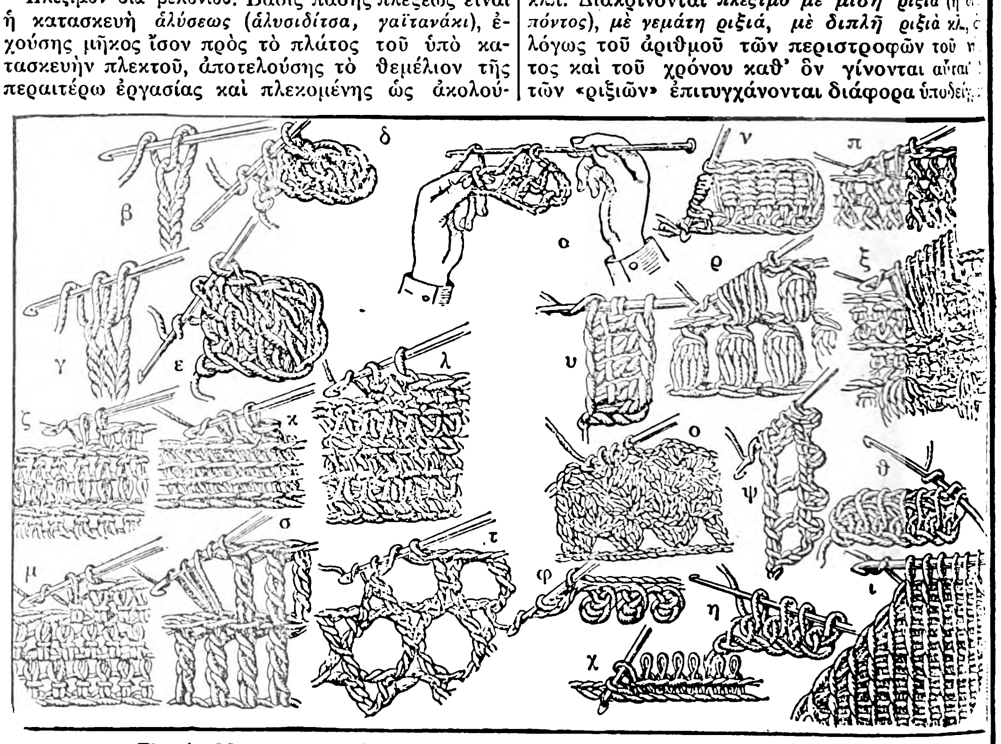

Εἰκ. 1. *Μηχανισμὸς καὶ κύρια ὑποδείγματα πλεκτῶν τῆς χειρὸς (διὰ βελονίου).*

[α=θέσις χειρῶν, β=ἅλυσις, γ=κοινὴ πλέξις, δ=γεμάτη ριξιά, ε=διπλῆ ριξιά, ζ=λάστιχο, η-θ=τυνησιακὴ πλέξις (γέμισμα καὶ ἄδειασμα), ι=τυνησιακὴ πλέξις μετ' ἀκραίας μειώσεως (ἀδρομερὴς ὄψις τῶν νευρώσεων τοῦ πλεκτοῦ), κ=λοξὴ πλέξις, λ=πλέξις σκεπασμάτων, μ=ἀναδετὴ πλέξις, ν=σπειροειδής, ξ=ἀνάγλυφος, ο=φολιδωτή, π=... πλέξις, ρ=πλέξις ἀνανᾶ, σ-υ=τραπεζόνια ἢ ποδαράκια (διπλᾶ, σταυρωτά, ἁλυσωτά), φ-ψ=ἀκρσῖα πικὸ (ἀπλεκτά, δαντέλλας, μὲ τραπεζόνια.]

Digitized by Google

ας, ἐφ' ἑκάστης τῶν ὁποίων ἐναλλάσσονται τὰ ρα», ἤτοι σειραὶ καθέτων καὶ ὁριζοντίων βοχων (*καλὲς* καὶ *ἀνάποδες* τῶν βρόχων). Παπάζει ἡ πλέξις αὕτη ἐλαστικότητα ἀνωτέτων λοιπῶν πλέξεων, κατωτέραν ὅμως τοῦ βελονῶν ἢ μηχανῆς νευρώδους πλεξίματος 1ζ). δ′) *Τυνησιακὴ πλέξις* (ἢ *κροσὲς Βικτωρίας*). ἔλιον τοῦ τυνησιακοῦ πλεκτοῦ ἀποτελοῦν μία ις καὶ μία σειρὰ συνήθους πλέξεως, ἐφ' ὧν βάλλονται κατὰ ζεύγη αἱ καθαυτὸ τυνησιασειραὶ βρόχων, πλεκόμεναι ὡς ἀκολούθως: ειρὰ τοῦ ζεύγους (*γέμισμα*): πάτημα τοῦ βεου εἰς τὸν β′ βρόχον τῆς συνήθους σειρᾶς, ιηγμα τοῦ νήματος καὶ διατήρησις τοῦ βο-

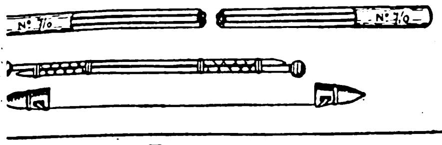

Πλεκτοβελόναι.

=πεντὰς χαλυβδίνων περονῶν, β=ζεῦγος κεφαλωτῶν εἴνων περονῶν, γ=προφυλακτὴρ τῶν αἰχμῶν. (Εἰκόνας βελονίων βλ. λ. *κροσέ*).]

χου ἐπὶ τοῦ βελονίου, ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν τοῦ β′ βρόχου τῆς ἁλύσεως, εἶτα ἐπὶ τοῦ ρόγχου τῆς συνήθους σειρᾶς καὶ ἐπὶ τοῦ γ′ ύτου τῆς ἁλύσεως, μέχρι διαπεράσεως ἐπὶ βελονίου ὅλων τῶν βρόγχων τοῦ πλάτους πλεκτοῦ (εἰκ. 1η). Β′ σειρὰ (*ἄδειασμα*): ριἐπὶ τῆς ἐλευθέρας αἰχμῆς τοῦ βελονίου τράβηγμα τοῦ νήματος διὰ μέσου τοῦ τεαίου ἐπὶ τοῦ βελονίου βοστρύχου (ὅστις οὕτω θεροῦται), νέα ριξιὰ καὶ τράβηγμα τοῦ νήμαδιὰ τοῦ προτελευταίου βοστρύχου μέχρις ὁλοιωτικῆς ἐκκενώσεως τοῦ ὅλου βελονίου (εἰκ. Καθ' ὅμοιον τρόπον πλέκονται καὶ τὰ λοιπὰ η σειρῶν τῆς τυνησιακῆς πλέξεως, διεμβαλλό. εἰς τὸ ἑξῆς κατὰ τὸ γέμισμα, ἐπὶ τῶν καθέτων ων τοῦ προηγουμένου ζεύγους. Διὰ τοῦ συνδυα-

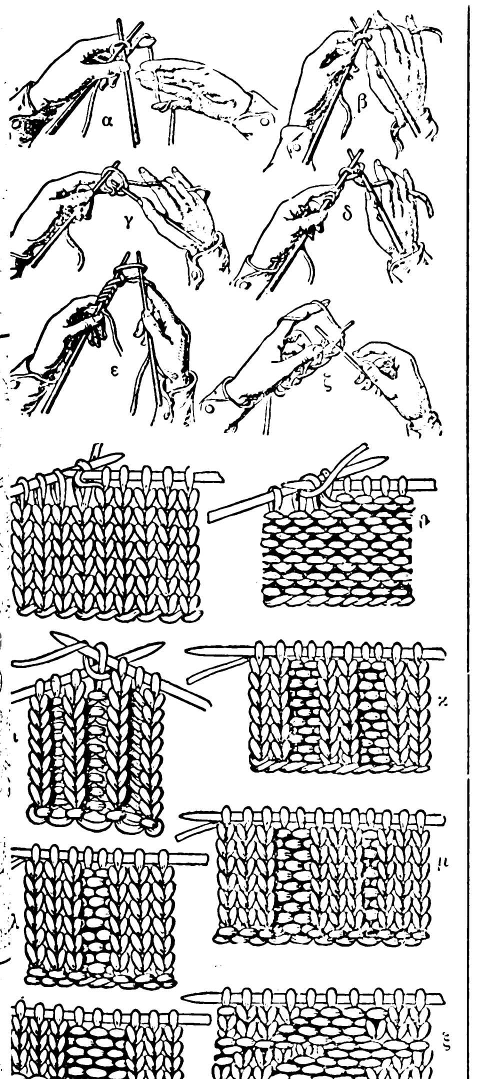

Εἰκ. 2. *Μηχανισμὸς καὶ κύρια ὑποδείγματα πλεκτῶν τῆς χειρὸς (διὰ βελονῶν).*

έσις χειρῶν: α-ε=διαδοχικαὶ κινήσεις διὰ τὸ γέμισμα ς ἀριστερᾶς βελόνης, ζ=ἔναρξις γεμίσματος τῆς δεις βελόνης. Πλέξεις: η=εὐθεῖα (ἴσια, καλή), θ=ἀντίροφος (ἀνάποδη), ι—μ=νευρώδης (διάφορα εἴδη), -ξ=γεωμετρικὰ σχήματα (καντριγιὲ καὶ τριγωνάκια.]

σμοῦ τῶν ἀνωτέρω πλέξεων ἐπενοήθησαν ποικιλόμορφοι συνθετώτεραι πλέξεις, ὡς αἱ: πλέξις τοῦ ῥόδου («πουὰν ντὲ ρόζ»), ρωσικὴ πλέξις, λοξὴ πλέξις («πουὰν μπιαιζέ»), πλέξις σκεπασμάτων («πουὰν ντὲ κουβερτύρ»), ἀναδετὴ πλέξις («πουὰν νουέ»), σπειροειδὴς («πουὰν ντὲ μινύτ»), ἀνάγλυφος («πουὰν ντὲ μούς»), φολιδωτὴ («πουὰν ντ' ἐκάγι, ντ' ἐβαντάγι»), διπλῆ, ἀνανᾶ, τρυπητὴ («ἀζουρέ»), αἱ τυνησιακαὶ παραλλαγαί, αἱ ἀκροτελεύτιοι ἄκανθαι («πικὸ») κ. ἄ. (εἰκ. 1 ι-ρ καὶ φ-ψ). Τὰ πλεκτὰ ἐπίσης ποικίλλονται διὰ κεντημάτων, ἐνυφάνσεων χρωματιστῶν νημάτων, δευτέρας πλέξεως πρὸς ἐπένδυσιν ἢ ὑπένδυσιν κ. ἄ., αἱ πλεῖσται δὲ τῶν ἀνωτέρω πλέξεων, περιγραφεῖσαι ὡς ἐν ἐπιπέδῳ γινόμεναι, δύνανται νὰ πλεχθοῦν καὶ κυκλοτερῶς, διὰ συνεχῶν δὲ αὐξήσεων καὶ μειώσεων νὰ προσλάβουν ἡμισφαιρικὰ καὶ ἄλλα στερεὰ σχήματα πρὸς κατασκευὴν καλυμμάτων τῆς κεφαλῆς, χειρίδων κτλ.

Πλέξιμον διὰ βελονῶν. Διακρίνεται ἐν γένει εἰς πλέξιμον ἐν ἐπιπέδῳ ἐπιφανείᾳ, ἐκτελούμενον διὰ ζεύγους βελονῶν, καὶ εἰς πλέξιμον κυλινδρικὸν (περικνημῖδες κττ.), ἐκτελούμενον διὰ πεντάδος βελονῶν. Εἰς τὸ πρῶτον ὁ πλέκτης, διὰ τῆς συνήθους διεμβολῆς καὶ βοηθείᾳ τῆς δεξιᾶς χειρὸς μόνης ἢ τῆς ἐν αὐτῇ κρατουμένης δεξιᾶς βελόνης, σχηματίζει ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς βελόνης τὴν «θεμελιώδη σειρὰν» βρόχων (εἰκ. 2 α—ε)· εἶτα ἀπὸ τοῦ τέρματος τῆς πεπληρωμένης πλέον ἀριστερᾶς βελόνης πλέκει διὰ τῆς δεξιᾶς τοιαύτης (εἰκ. 2 ζ) δευτέραν σειράν, ἧς ἕκαστον βρόχον κρατεῖ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς βελόνης, ἐνῷ ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς βελόνης ἀποβάλλει τὸν ἀντίστοιχον βρόχον τῆς πρώτης σειρᾶς· οὕτω, τερματιζομένης τῆς δευτέρας σειρᾶς, εὑρίσκεται πλήρης ἡ δεξιὰ καὶ κενὴ ἡ ἀριστερὰ βελόνη, γίνεται ἀμοιβαία αὐτῶν μετάθεσις ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ συνεχίζεται ὡς ἀνωτέρω τὸ πλέξιμον. Εἰς τὸ κυλινδρικὸν πλέξιμον διαρρυθμίζονται αἱ τέσσαρες βελόναι ἐν τετραγώνῳ, ἔχοντι ἀνὰ πᾶσαν αὐτοῦ γωνίαν προεκτεταμένας τὰς πλευρὰς ἔξω τῆς ἐπιφανείας του· ἐπ' αὐτοῦ πλέκεται κυκλικῶς ἡ θεμελιώδης σειρὰ καὶ εἶτα αἱ ἀκόλουθοι διὰ τῆς πέμπτης βελόνης, ἥτις πληρουμένη κατα-

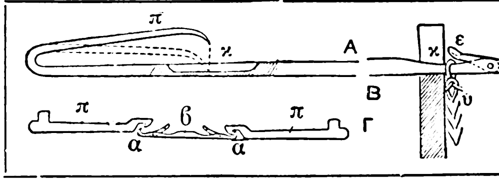

Εἰκ. 3. *Βελόναι πλεκτομηχανῆς.*

[Α. πωγονοφόρος ἢ ἐλαστικὴ (π=πώγων, κ=κοιλότης προσδοχῆς τοῦ πώγωνος). Β. μετ' ἐπιβλῆτος ἢ γλωσσωτὴ (α=ἄγκιστρον. ε=ἐπιβλής, κ=κοιλότης προσδοχῆς τῆς ἐπιβλῆτος, υ=ἕτοιμοι βρόγχοι τοῦ πλεκτοῦ). Γ. μετ' ἐπιβλῆτος διπλῆ (β=κορμὸς βελόνης, α=ἄγκιστρα βελόνης, ω=πλατῖναι).]

λαμβάνει τὴν ἐν τῷ τετραγώνῳ θέσιν τῆς κενωθείσης· ἡ τελευταία χρησιμοποιεῖται διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς πρὸς πλέξιν καὶ κένωσιν τῆς ἀμέσως ἑπομένης βελόνης τοῦ τετραγώνου, ἥτις κινουμένη χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν σειράν της πρὸς πλέξιν καὶ κένωσιν τῆς μετ' αὐτὴν βελόνης τοῦ τετραγώνου κ. οὕ. κ. Εἰς τὸ διὰ βελονῶν πλέξιμον κύριαι πλέξεις εἶναι ἡ συνήθης ἢ *δεξιὰ* (*ἴσια πλέξις*), ἐκτελουμένη διὰ πατημάτων εἰς τοὺς βρόχους ἐκ τῶν ἐμπρὸς καὶ τραβηγμάτων τοῦ νήματος ἐκ τῶν ἔνδον πρὸς τὰ ἔξω (εἰκ. 2 η), ἡ *ἀριστερὰ* (*ἀνάποδη πλέξις*) δι' ἀντιστρόφου πατήματος καὶ τραβήγματος (εἰκ. 2 θ), ἡ *νευρώδης* (*λάστιχο*) δι' ἐναλλαγῆς τῶν δύο προηγουμένων (εἰκ. 2 ι—μ), ἡ πλέξις ἐναλλασσομένων γεωμετρικῶν σχημάτων (εἰκ. 2 ν—ξ), ἐπιτυγχανομένη διὰ παραλλαγῆς τῆς νευρώδους, ἡ *ριχτὴ πλέξις* (τῇδε κἀκεῖσε διασκόρπισις ποικίλων σχεδίων ἐπὶ τοῦ πλεκτοῦ διὰ διαφόρων συνδυασμένων πλέξεων) καὶ ἄλλαι, ἀνάλογοι πρὸς τὰς τοῦ πλεξίματος διὰ βελονίου. Ἐξ ὅλων αὐτῶν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν θαυμαστήν της ἐλαστικότητα ἔχει ἡ κάθετος νευρώδης πλέξις (τὸ κυρίως «λάστιχο»), χρησιμοποιουμένη ὅμως κατὰ προτίμησιν μόνον ε ς παρυφὰς περικνημίδων, περισφύρια χειρίδων καὶ χειροκτίων κττ., λόγῳ τοῦ μεγάλου της πάχους καὶ βάρους καὶ τῆς κατὰ συνέπειαν μεγάλης καταναλώσεως νήματος. Τὸ διὰ βελονῶν πλέξιμον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ μεγάλα καὶ σοβαρὰ οἰκιακὰ χειροτεχνήματα (ἐνδύματα κττ.).

Β′) *Μηχανικὸν πλέξιμον.* Ἔχει ὡς ἀρχὴν τὴν διὰ συστήματος βελονῶν, μεσολαβούσης μιᾶς μόνης κινήσεως τῆς χειρὸς (χειροκίνητοι μηχαναὶ) ἢ μιᾶς μόνης ὤσεως τῆς δι' ἀτμοῦ δυνάμεως (μηχανοκίνητοι μηχαναὶ) παραγωγὴν βρόχων πλειόνων τοῦ ἑνός.

Βελόναι. Χρησιμοποιοῦνται δύο εἰδῶν: αἱ *πωγωνοφόροι* ἢ *ἐλαστικαὶ* καὶ αἱ *μετ' ἐπιβλῆτος* ἢ *γλωσσωταὶ* (*μὲ γλωσσίδι*). Αἱ πρῶται (εἰκ. 3 Α) εἶναι μεταλλικοὶ ὀβελοὶ λεπτοὶ κατὰ τὸ ἄνω αὐτῶν ἥμισυ, ὅπερ καμπτόμενον σχηματίζει μικρὸν κάμακα, τὸν *πώγωνα* π· τούτου ἡ αἰχμὴ πιεζομένη δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἀντίστοιχον κοιλότητα κ ἐπὶ τοῦ κυρίως κορμοῦ τῆς βελόνης, ἀφηνομένη δὲ ἐλεύθερα δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῆς κοιλότητος λόγῳ τῆς ἐλαστικότητος, ἣν προσδίδει εἰς τὸν πώγωνα ἡ καμπή του. Αἱ μετ' ἐπιβλῆτος βελόναι (εἰκ. 3 Β) ἀπολήγουν κατὰ τὸ ἓν ἄκρον εἰς τὸ ἄγκιστρον α (κλεῖον διὰ τῆς ἐπιβλῆτος ε, ἐχούσης σχῆμα κοχλιαρίου), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον, ἰδιορρύθμως συστρεφόμενον, σχηματίζουν ἀκραῖον κύρτωμα, τὸ *λοφίον*· ὅταν ἡ ἐπιβλὴς ἀφήνῃ ἀνοικτὸν τὸ ἄγκιστρον, πίπτει αὐτὸ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐν τῇ πρὸς τοῦτο κοιλότητι κ.

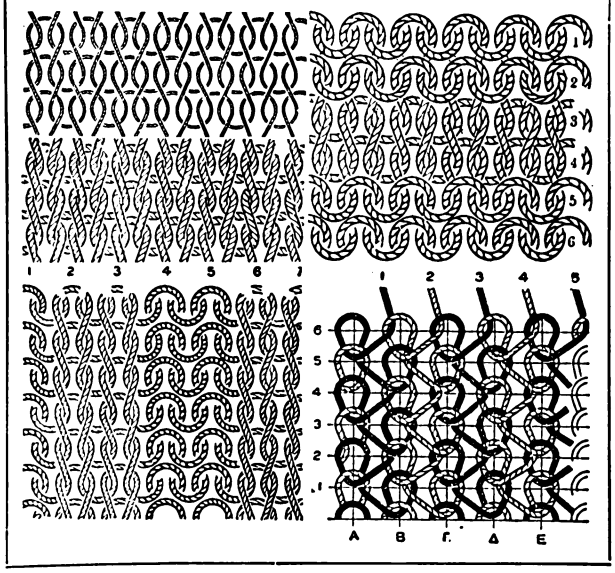

Εἰκ. 4. *Κύρια ὑποδείγματα πλεκτῶν τῆς μηχανῆς.*

[α′ στήλη (ἐκ τῶν ἄνω)=ἀραιὰ χυτὴ πλέξις, πυκνὴ χυτὴ πλέξις, νευρώδης πλέξις (1, 4, 5=ὁριζόντιοι βόστρυχοι, 2, 3 6, 7=κάθετοι βόστρυχοι). β′ στήλη = νευρώδης πλέξις (μαργαριτῶδες ὑπόδειγμα: 1, 2, 5, 6=ὁριζόντιοι καὶ 3, 4=κάθετοι βόστρυχοι) καὶ ἡμιαπλῆ ἁλυσωτὴ πλέξις (1—5=ἐναλλασσόμενα μέλανα καὶ λευκὰ νήματα, Α—Ε =θέσις νοητὴ βελονῶν πλέξεως, 1—6=σειραὶ βρόχων).]

Θεμελιώδεις πλέξεις (εἰκ. 4 καὶ 5). Τὰ μηχανόπλεκτα εἴδη διακρίνονται εἰς τὰ κυρίως πλεκτὰ ἢ *χυτὰ* καὶ τὰ ἁλυσόπλεκτα. Τὰ πρῶτα ἀποτελοῦνται, ὡς καὶ τὰ χειρόπλεκτα, ἐξ ἑνὸς μόνου νήματος διατρέχοντος ὅλας τὰς βελόνας τῆς μηχανῆς καὶ διακρίνονται βασικῶς εἰς τὰ ὁμοιόμορφα (*γεμᾶτα*), παρέχοντα δύο διαφόρους ὄψεις, ἀναλόγους πρὸς τὰς τῶν χειροπλέκτων, καὶ εἰς τὰ νευρώδη (*λάστιχα*), ὧν ἐπιφανὲς εἶναι τὸ ἀγγλικὸν *νευρῶδες πλεκτὸν τοῦ Ντέρμπυ* (Derby rib), ἐφ' οὗ ἐναλλάσσονται διαδοχικῶς ἓξ συνεχεῖς γραμμαὶ προσόψεως (*καλὲς*) μετὰ τριῶν ὀπισθίας ὄψεως (*ἀνάποδες*). Τὰ χυτὰ διακρίνονται ἔτι κατὰ πυκνότητα πλέξεως, ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς πυκνότητος τῶν βελονῶν τῆς μηχανῆς καὶ ἐκ

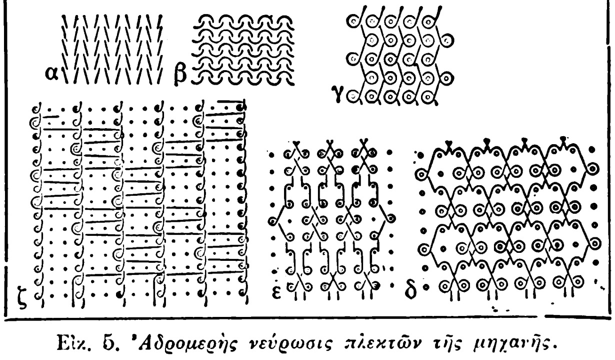

Εἰκ. 5. *Ἀδρομερὴς νεύρωσις πλεκτῶν τῆς μηχανῆς.*

[α=εὐθεῖα χυτὴ πλέξις (κάθετοι σειραὶ καθέτων βοστρύχων), β=ἀντίστροφος χυτὴ πλέξις (ὁριζόντιαι σειραὶ ὁριζοντίων βοστρύχων), γ=ἡμιαπλῆ ἢ συνήθης ἁλυσωτὴ πλέξις (σειραὶ τροχίσκων), δ—ε=τρυπηταὶ ἁλυσωταὶ πλέξεις τύπων μικροῦ γνησίου καὶ ριχτοῦ φιλὲ (διὰ τῶν στιγμάτων σημειοῦνται τὰ ἐν τῷ πλέγματι κενά).]

τοῦ πάχους τοῦ νήματος (δι' οὗ πληροῦνται αἱ ἀποστάσεις τῶν βελονῶν, δηλαδὴ τῶν ἀντιστοίχων βρόχων)· ἀριθμεῖται δὲ ἡ πυκνότης (εἰς τὰ ἀγγλικὰ μηχανόπλεκτα) διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ δηλοῦντος τὰ ζεύγη βελονῶν τὰ κατέχοντα ἐπὶ τῆς μηχανῆς ἔκτασιν 3 ἰντσῶν (0.0762 μ.), ὥστε πλεκτὸν πυκνότητος 21 θὰ περιέχῃ 42 βρόχους ἀνὰ 7 ½ περίπου ἑκατοστόμετρα. Τὰ ἁλυσόπλεκτα εἴδη κατασκευάζονται οὐχὶ δι' ἑνιαίου νήματος ἀλλὰ δι' ἑνὸς ἢ πλειόνων συστημάτων νήματος παραλλή-

Digitized by Google

λων πρὸς ἄλληλα· παρέχουν ἐπὶ τῆς ὄψεώς των τροχίσκους βοστρύχων καὶ οὐχὶ γραμμάς, ἡ δὲ βιομηχανία των συγγενεύει μὲν μετὰ τῆς ὑφαντουργίας ὡς πρὸς τὸ σύστημα τῶν νημάτων, ἀνήκει ὅμως μᾶλλον εἰς τὴν πλεκτικήν, ὡς συνέχουσα αὐτὰ οὐχὶ διὰ κτενίου καὶ ἐνυφάνσεως, ἀλλὰ διὰ βελονῶν καὶ διεμβολῆς εἰς βρόχους.

Συστήματα πλεκτομηχανῶν. Διακρίνονται αὗται, κατὰ τὸ εἶδος τῶν χρησιμοποιουμένων βελονῶν, εἰς: *πλεκτομηχανὰς μετ' ἐλαστικῶν βελονῶν* (ἀγγλ. spring needle frame, γερμ. Wirkmaschine) καὶ εἰς *πλεκτομηχανὰς μετὰ γλωσσῶν βελονῶν* (latch needle frame, Strickmaschine)· κατὰ τὴν πλέξιν: εἰς *χυτοπλεκτομηχανὰς* (knitting frame, Kuliermaschine) *καὶ ἀλυσοπλεκτομηχανὰς* (warp loom frame, Kettenmaschine)· κατὰ τὴν διάταξιν τῶν βελονῶν, εἰς: *ἐπιπέδους* (flat frame, Flachmaschine) καὶ *κυλινδρικὰς* (circular frame, Rundmaschine) καὶ κατὰ τὴν κίνησιν, εἰς: *μηχανοκινήτους* καὶ *ποδοκινήτους* ἢ *χειροκινήτους*. Οἱ ἄπειροι τύποι πλεκτομηχανῶν εἶναι συνδυασμοὶ τῶν ἀνωτέρω συστημάτων. Εἰς τὰς ἐπιπέδους πλεκτομηχανὰς αἱ βελόναι διευθετοῦνται παραλλήλως πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ (*βελονοσειρά*), καθέτῳ (τύπος μηχανῆς Cotton, κ. ἄ.) ἢ ὁριζοντίῳ (τύπος Paget, κ. ἄ.)· εἰς τὰς κυλινδρικὰς ἡ διαρρύθμισις τῶν βελονῶν γίνεται, ἐν ὁριζοντίῳ ἐπιπέδῳ, ἀκτινοειδῶς καὶ εἰς σχῆμα σταυροῦ (γαλλικὸς καὶ γερμανικὸς τύπος) ἢ ἐπὶ κυλίνδρου καὶ καθέτως πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ (ἀγγλικὸς τύπος). Ἐν τῇ ἐπιπέδῳ μηχανῇ δίδεται τόσον μῆκος εἰς τὴν βελονοσειράν, ὅσον εἶναι τὸ πλάτος τοῦ ὑπὸ πλέξιν ἀντικειμένου καὶ ἐν τῇ κυλινδρικῇ τόση περιφέρεια, ὅση εἶναι ἡ τοῦ πλεκομένου ἀντικειμένου· εἰς τὴν αὐτὴν μηχανὴν καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου δύναται νὰ αὐξομειωθῇ ἡ βελονοσειρὰ διὰ ποικίλων μέσων, αὐξομειουμένου καὶ τοῦ πλάτους ἢ τῆς περιφερείας τοῦ πλεκτοῦ.

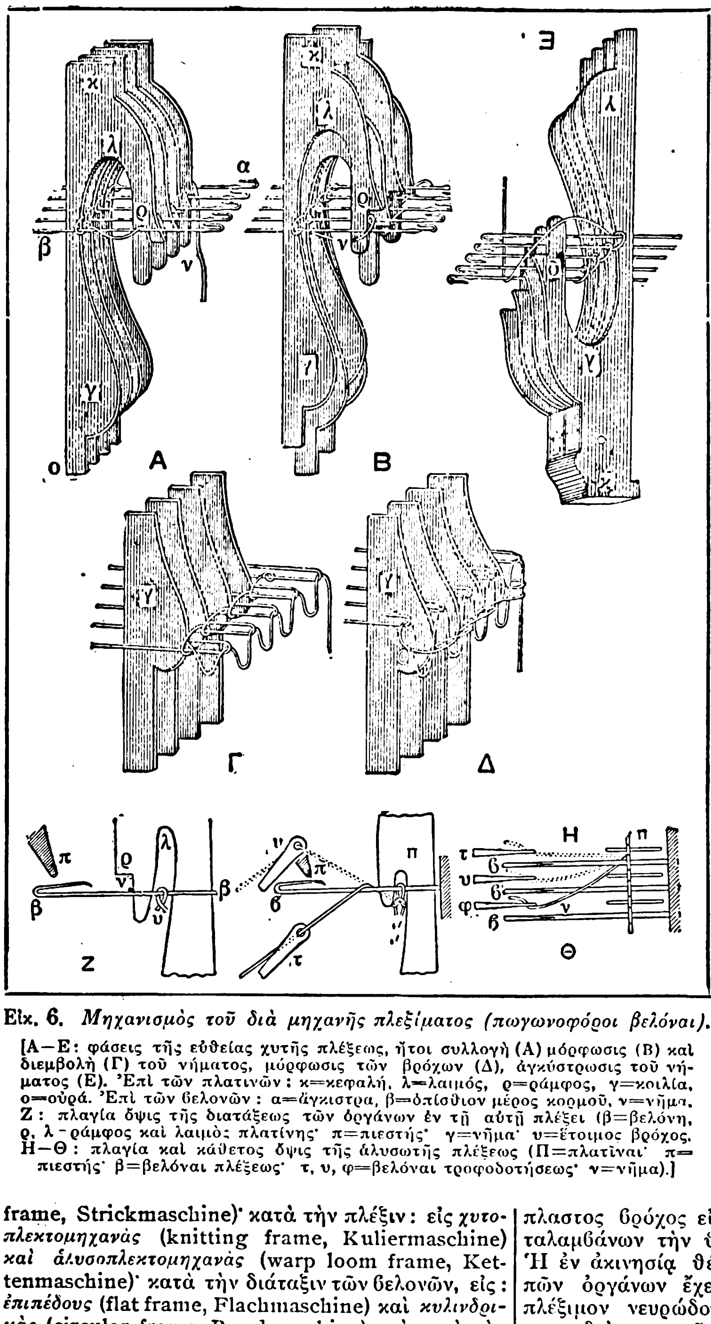

Εἰκ. 6. *Μηχανισμὸς τοῦ διὰ μηχανῆς πλεξίματος (πωγωνοφόροι βελόναι).*

[Α—Ε: φάσεις τῆς εὐθείας χυτῆς πλέξεως, ἤτοι συλλογὴ (Α) μόρφωσις (Β) καὶ διεμβολὴ (Γ) τοῦ νήματος, μόρφωσις τῶν βρόχων (Δ), ἀγκύστρωσις τοῦ νήματος (Ε). Ἐπὶ τῶν πλατινῶν: κ=κεφαλή, λ=λαιμός, ρ=ράμφος, γ=κοιλία, ο=οὐρά. Ἐπὶ τῶν βελονῶν: α=ἄγκιστρα, β=ὀπίσθιον μέρος κορμοῦ, ν=νῆμα. Ζ: πλαγία ὄψις τῆς διατάξεως τῶν ὀργάνων ἐν τῇ αὐτῇ πλέξει (β=βελόνη, ρ, λ=ράμφος καὶ λαιμὸς πλατίνης· π=πιεστής· γ=νῆμα· υ=ἕτοιμος βρόχος. Η—Θ: πλαγία καὶ κάθετος ὄψις τῆς ἀλυσωτῆς πλέξεως (Π=πλατῖναι· π=πιεστής· β=βελόναι πλέξεως· τ, υ, φ=βελόναι τροφοδοτήσεως· ν=νῆμα).]

Συστήματα πλεξίματος. Ἐκ τῶν χυτῶν μηχανοπλέκτων εἰδῶν τὰ γεμάτα πλέκονται: 1) Δι' ἐλαστικῶν βελονῶν (εἰκ. 6 Α—Ζ). Βασικὰ πλεκτικὰ ὄργανα εἶναι σύστημα πλακῶν (*πλατῖνες*), ἐν καθέτῳ ἐπιπέδῳ διερρυθμισμένων, παραλλήλων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔν τινι ἀποστάσει ἡ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης· τὰ ἐνδιάμεσα αὐτῶν κατέχουν ἀνὰ μία αἱ βελόναι τῆς ὁριζοντίου βελονοσειρᾶς. Κύριαι φάσεις μιᾶς πλεκτικῆς κινήσεως, καθοριζόμεναι ἐκ μικροτέρων κινήσεων τῶν πλατινῶν (προκαλουμένων ποικιλοτρόπως διὰ τῆς πιέσεως τῆς κεφαλῆς των κ), εἶναι αἱ ἑξῆς: ἡ συλλογὴ τοῦ νήματος (*μάζεμα τῆς κλωστῆς*), καθ' ἣν διὰ καθέτου ὤσεως τοῦ ῥάμφους ρ τῶν πλατινῶν σχηματίζονται ἐπὶ τοῦ νήματος βόστρυχοι, εἰσερχόμενοι ἀνὰ εἷς εἰς τὰ ἐνδιάμεσα τῶν βελονῶν καὶ προσδίδοντες εἰς τὸ νῆμα κυματοειδῆ ὄψιν (*φεστόνι*)· ἡ μόρφωσις τοῦ νήματος (*φορμάρισμα*), καθ' ἣν διὰ μεγαλυτέρας ὤσεως ἐναλλὰξ τῶν ἀρτίων καὶ περιττῶν πλατινῶν οἱ βόστρυχοι προσλαμβάνουν ὁριστικὸν σχῆμα, γινόμενοι ἰσομεγέθεις· ἡ διευθέτησις τοῦ νήματος (*μπάσιμο στὶς βελόνες*), καθ' ἣν δι' ὁριζοντίου πρὸς τὰ πρόσω κινήσεως τοῦ ῥάμφους ρ εἰσέρχονται οἱ βόστρυχοι ὑπὸ τοὺς πώγωνας τῶν βελονῶν· ἡ πίεσις τῶν βελονῶν (*πρεσσάρισμα*), καθ' ἣν διὰ κανόνος (πιεστοῦ, πρέσσας) κλείουν οἱ πώγωνες· εἰς τὴν διεμβολὴν τοῦ νήματος (*πέρασμα*), καθ' ἣν αἱ κλεισταὶ βελόναι δι' ὀπισθοδρομήσεως τῶν πλατινῶν εἰσέρχονται εἰς τὴν ὄπισθεν τοῦ ῥάμφους κειμένην παλαιὰν σειρὰν βρόχων· διὰ τῆς τελευταίας κινήσεως διαμορφοῦται πλέον ἡ νέα σειρὰ βρόχων, ἥτις καταλαμβάνει ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν βελονῶν τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς σειρᾶς, ἐπακολουθεῖ δὲ μηχανικῶς ἐκτελουμένη ἡ ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τῶν βελονῶν καὶ καθέτως πρὸς αὐτὰς ἄπλωσις τοῦ νήματος (*κροσετάρισμα*) διὰ τὴν κατασκευὴν νέων βρόχων. 2) Διὰ γλωσσωτῶν βελονῶν (εἰκ. 7 Α—Ζ). Βασικὸν πλεκτικὸν ὄργανον εἶναι τὸ ἐκ τριῶν τεμαχίων κλεῖστρον κ, ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς βελονοσειρᾶς, τὴν ὁποίαν κινεῖ πρὸς τὰ πρόσω ἢ ὀπίσω καὶ τῆς ὁποίας αἱ κινήσεις περιορίζονται πρὸς μὲν τὰ πρόσω διὰ τοῦ γνώμονος γ, πρὸς δὲ τὰ ὀπίσω διὰ τοῦ γνώμονος δ, ὅστις καὶ συγκρατεῖ τοὺς ἐπικρουστῆρας ω τῶν βελονολοφίων λ. Κύριαι φάσεις τῆς πλήρους πλεκτικῆς κινήσεως εἶναι: ἡ προώθησις τῆς ἀνοικτῆς βελόνης (θέσις Α ἐν τῇ εἰκόνι), ἡ ἀγκίστρωσις τοῦ νήματος καὶ ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω ἕλξις αὐτοῦ (θέσις Β), καθ' ἣν ἡ ἐπιβλὴς ε κλείεται ὑπὸ τῆς παρακειμένης χαίτης τοῦ κτενίου χ, ἥτις ἐν ταὐτῷ ἐνεργεῖ καὶ τὴν διεμβολὴν τοῦ ἀγκιστρωθέντος βοστρύχου ἐν τῷ τελευταίῳ βρόχῳ τοῦ κατεσκευασμένου πλεκτοῦ υ (θέσις Γ)· ἐπακολουθεῖ νέα προώθησις τῆς βελόνης, καθ' ἥν, ἀνοιγομένης τῆς ἐπιβλῆτος, ὁ νεόπλαστος βρόχος εἰσέρχεται ἐν τῷ ἀγκίστρῳ καταλαμβάνων τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ (θέσις Δ). Ἡ ἐν ἀκινησίᾳ θέσις τῆς βελόνης καὶ τῶν λοιπῶν ὀργάνων ἔχει ὡς ἐν τῇ εἰκόνι 7 Ε. Τὸ πλέξιμον νευρώδους ἀντικειμένου (λάστιχου) γίνεται διὰ μηχανῶν ἐχουσῶν δύο καθέτους πρὸς ἀλλήλας βελονοσειρὰς μετ' ἐπιβλῆτος, εἰσερχομένας τῆς μιᾶς εἰς τὰ διάκενα τῆς ἑτέρας (εἰκ. 7 Η—Κ). Τὸ αὐτὸ πλέξιμον ἄλλοτε ἐξετελεῖτο διὰ μηχανῶν μὲ δύο καθέτους βελονοσειρὰς ἐλαστικῶν βελονῶν κινουμένων διὰ μιᾶς πλατίνης ἀνὰ ζεῦγος καθέτου καὶ ὁριζοντίας βελόνης· τέλος, εἰδικὰ ὑποδείγματα νευρώδους πλέξεως κατασκευάζονται διὰ διπλῆς μετ' ἐπιβλῆτος βελόνης (εἰκ. 3 Γ), εἰς τῆς ὁποίας τὰ δύο ἄγκιστρα β γίνεται πλεκτικὴ ἐργασία ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ ζεύγους τῆς καθέτου καὶ ὁριζοντίας βελόνης, πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένων τῶν δύο ἰδιομόρφων πλατινῶν ω. Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἀλυσοπλέκτων εἰδῶν (εἰκ. 6 Ζ καὶ Η) χρησιμοποιεῖται ἡ ἐλαστικὴ βελόνη καὶ αἱ συνήθεις πλατῖναι, πλὴν αὐτῶν ὅμως καὶ σειρὰ ἢ σειραὶ βελονῶν τροφοδοτήσεως (*βελονόσκαλα*), ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέχονται τὰ νήματα τὰ τροφοδοτοῦντα τὰς βελόνας πλέξεως.

Κύρια ὑποδείγματα μηχανοπλέκτων. Ἐκ τῶν χυτῶν μηχανοπλέκτων εἰδῶν αἱ κυρίως ἐν τῷ ἐμπορίῳ κυκλοφοροῦσαι παραλλαγαὶ τῶν βασικῶν πλέξεων εἶναι αἱ ἑξῆς: *Ἐπένδυτα (πλακέ)*, ἔχοντα διαφόρου χρώματος ἢ ὕλης τὰς δύο ὄψεις διὰ κοινῆς χυτῆς εἰς βρόχους ἐπεξεργασίας δύο νημάτων (π. χ. βαμβακερὰ ἔσωθεν καὶ μεταξωτὰ ἔξωθεν, ἢ λευκὰ ἐπὶ κυανοῦ βάθους ἔσωθεν καὶ κυανὰ ἐπὶ λευκοῦ βάθους ἔξωθεν). *Ὑπένδυτα (φοδραριστά)*, ἔχοντα παρεμβλήτους (διὰ ποικίλων τρόπων, ἀλλ' οὐχὶ διὰ ἐπεξεργασίας εἰς βρόχους) σειρὰς νήματος λεπτοτέρου καὶ ἀνοικτοχρώμου, διηκούσας διὰ τῶν βοστρύχων τῶν βρόχων τοῦ κυρίως πλεκτοῦ [...] *λούδινα (βελουτέ)*, εἰς τὰ ὁποῖα, κατὰ τρόπον [...] λογον, διατέμνει βαθέως τοὺς βρόχους νῆμα [...] φούμενον ἐξωτερικῶς εἰς κοσύμβους (ρο[...] φιόγγους)· χρησιμοποιοῦνται μετὰ τῶν ὑπενδ[...] διὰ τὴν κατασκευὴν χειμερινῶν ἰδίως ἐσωρρ[...] *Ξαντὰ ἢ βαττώδη (βαττόν)*· παχέα πλεκτά, εἰς [...] ὁποῖα κατὰ τὸ πλέξιμον ἐμπήγνυνται διὰ κτε[...] εἰς τὰς βελόνας ἐξυφάσματα (ξέφτια) ἢ βα[...] συνυφαινόμεναι κατὰ τὴν διεμβολὴν τῶν βρό[...] *Λάστιχα* ποικίλων εἰδῶν ὡς τὰ ἑλβετικοῦ τ[...] (Σουΐς), τύπου Ζακάρ, μαργαριτώδη κ. ἄ. Ἐ[...] ποικιλομόρφου διασταυρώσεως χρωματισμῶν [...] *κτυλιωτά, ραβδωτὰ κ. ἄ.*) πλεκτὰ ὑφάσματα, δ[...] τρητα (*ἀζουρὲ*) κτλ.

Τὰ ἀλυσόπλεκτα διακρίνονται βασικῶς εἰς [...] κνὰ καὶ διάτρητα (τρυπητά). Τὰ πρῶτα [...] κλείουν: τὰ *ἡμιαπλᾶ ἀλυσόπλεκτα* ὑφάσματα (εἰ[κ. 5] γ) κατασκευαζόμενα διὰ μιᾶς βελονόσκαλας κιν[ου]μένης διαδοχικῶς πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ ἅ[παξ,] πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιὰ ἅπαξ (μία σειρὰ βρόχ[ων]), πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰ ἅπαξ, πρὸς ἄνω ἀριστ[ερὰ] ἅπαξ (ἑτέρα σειρὰ βρόχων), κ.οὕ.κ.· τὰ τύπου [...]

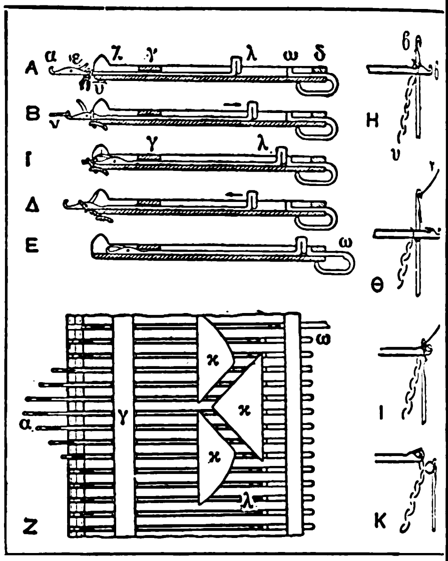

Εἰκ. 7. *Μηχανισμὸς τοῦ διὰ μηχανῆς πλεξίματος (βελόναι μετ' ἐπιβλῆτος).*

[Α—Ε. φάσεις τῆς εὐθείας χυτῆς πλέξεως (α, ε, λ=ἄγκιστρον, ἐπιβλὴς καὶ λοφίον τῆς βελόνης· χ=χαίτη κτενίου· γ, δ=πρόσθιος καὶ ὀπίσθιος γνώμων· ω=ἐπικρουστήρ· υ=ἕτοιμοι βρόχοι· ν=νῆμα). Ζ. κάτοψις τοῦ πλεκτικοῦ συστήματος ἐν τῇ αὐτῇ πλέξει (κ=τεμάχια τοῦ κλείστρου). Η—Κ. φάσεις τῆς νευρώδους πλέξεως (β, β=κάθετος καὶ ὁριζοντία βελόνη· υ=ἕτοιμοι βρόχοι· ν=νῆμα).]

τλαντος, κατασκευαζόμενα ὡς ἀνωτέρω, ἀλλὰ [...] ναλαμβανομένων τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ κινήσεων [...] πλείονας τῆς μιᾶς φορᾶς καὶ εἶτα καθ' ὅμοιον [τρό]πον ἐπακολουθουσῶν τῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ κι[νή]σεων τῆς βελονόσκαλας· τὰ *διπλᾶ ἀλυσόπλεκτα*, κ[α]τασκευαζόμενα διὰ δύο βελονοσκαλῶν κινουμ[ένων] κάτω δεξιὰ δίς, ἄνω δεξιὰ ἅπαξ, κάτω ἀριστ[ερὰ] δίς, ἄνω ἀριστερὰ ἅπαξ· τὰ *σύνθετα Ἄτλαντος*, κ[α]τασκευαζόμενα διὰ κινήσεων ὡς αἱ τῶν κο[...] Ἄτλαντος, ἀλλὰ διὰ δύο βελονοσκαλῶν· τὰ *Μ[...]νέζικα*, ἀποτελοῦντα τὸ τελειότερον ὑπόδειγμα [...]κτῶν καὶ κατασκευαζόμενα ἐκ φυσικῆς ἢ τε[χνη]τῆς μετάξης καὶ ἐκ ξαντῶν μεταξονημάτων· [τὰ] *πλεκτὰ Μαράττι*, ὅμοια πρὸς τὰ προηγούμενα ἀ[λλ'] ἀσκοειδῆ, ἔχοντα ἓν σύστημα νημάτων διὰ τὴν ἐ[ξω]τερικὴν καὶ ἕτερον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τοῦ π[λε]κτοῦ, κ.ἄ. Ἐκ τῶν διατρήτων (*πλεχτοὶ φιλέδες*), κα[...] εἴδη εἶναι οἱ *μικροὶ φιλέδες* (*φιλέδες μὲ μισὰ* [...] εἰκ. 5 δ), οἱ *γνήσιοι* (εἰκ. 5 ε) καὶ οἱ *ριχτοὶ* (εἰκ. 5 [...]). [...] ἀλυσόπλεκτα, ἀποτελοῦντα τὰ συνθετώτερα ε[ἴδη] πλεκτῶν ὑφασμάτων (τινὰ ἐξ αὐτῶν ὡς τὰ τύπου [...] χήλ, γίνονται μὲ δύο βε[λο]νοσειρὰς καὶ μέχρις ὀκ[τὼ] βελονόσκαλας), χρησιμο[ποι]οῦνται εἰς τὴν κατ[α]σκευὴν ἀνδρικῶν ἐξωγ[...]χων, ἐσαρπῶν, γραβα[τῶν,] χειροκτίων, κ. ἄ. Τὰ ἐν[...]νει ἐκ πλεκτοῦ ἐνδύμ[ατα] διακρίνονται εἰς: *Ὀ[...]φα* ἢ *μετὰ ραφῶν*, σχη[μα]τιζόμενα ἐξ ἐπιπέδων τ[ε]μαχίων, ἐπακριβῶς διὰ [...] δεδομένον ἔνδυμα κα[τα]σκευασθέντων καὶ συν[ε]ραμμένων διὰ τεχνικῆς [δι]εμβολῆς πανομοίου νή[μα]τος εἰς τοὺς ἀκραίους βρόχους τῶν τεμαχίων· κα[τὰ] τὴν κατασκευὴν τῶν τεμαχίων ὑπολογίζονται [αἱ] ἀπαιτούμεναι εἰς αὐτὰ μειώσεις καὶ αὐξήσεις, ὥ[στε] μετὰ τὴν συρραφὴν παρέχουν τὸ ἀκριβὲς σχ[ῆμα] τοῦ ἀνθρωπίνου μέλους, δι' ὃ προορίζονται. *Κ[υ]λινδρικὰ ἢ ἄρραφα*, ἀποτελούμενα ἐξ ἑνιαίου τε[μα]χίου ἔχοντος σταθερὰν μορφήν, προσεγγίζοντα [...]

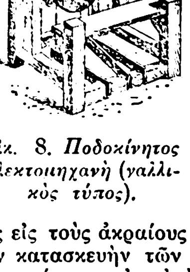

Εἰκ. 8. *Ποδοκίνητος πλεκτομηχανὴ (γαλλικὸς τύπος).*

Digitized by Google

ων τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρωπίνου μέλους καὶ προσ-
ϑάνουσαν ἀτελῶς τοῦτο διὰ μηχανικῶν πιέ-
ν, αἵτινες καθιστοῦν τὸ ἔνδυμα ἐλατωματικόν.
τά, κατασκευαζόμενα (ὡς καὶ τὰ ἐξ ὑφαντοῦ
σματος ἐνδύματα) διὰ τεμαχίων κοπτομένων
πιπέδου μεγάλου τεμαχίου (τόπι) καὶ συρρα-

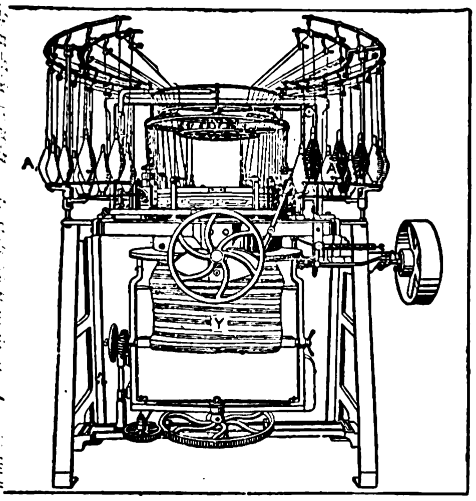

κ. 10. *Μηχανοκίνητος κυλινδρικὴ πλεκτομηχανὴ (τύπος πολυφάγου).*
[Α=ἄτρακτοι τροφοδοτήσεως, Υ=ἕτοιμον πλεκτόν.]

μένων ὡς συνήθως. Ὅλως ἰδιάζουσα εἶναι ἡ τήρησις τῶν πλεκτῶν ἐνδυμάτων. Ὑπόκεινται πλύσιν, ἀλλ' ἡ μπουγάδα χρησιμοποιεῖται μό- διὰ τὰ λευκὰ βαμβακερὰ ἐσώρρουχα. Συνή- τὰ μὲν μάλλινα πλύνονται (μόνον τρίψιμον) γλυκέος ὕδατος (μετὰ ὄξους 10%) καὶ στεγνό- ται ἐν σκιᾷ, τὰ δὲ μεταξωτὰ ὡς ἀνωτέρω, ἀλλὰ ιτιμωμένου τοῦ στεγνώματος δι' ἐξαπλώσεως ἐπὶ λευκοῦ πανίνου ἐπιπέδου (καὶ οὐχὶ ἐν ἀναρ- σει). Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀτελειῶν, ἃς ἔχουν πλεκτά, εἶναι τὰ «σχισίματα» τὰ προκαλούμενα τῆς πωγωνοφόρου βελόνης, ὅταν αὕτη σὺν τῷ νῳ διὰ τῶν πιέσεων χάσῃ τὴν ἐλαστικότητα κυλινδρικότητά της, καὶ τὰ «μουστάκια», τὰ οῖα προκαλοῦν αἱ τυχὸν ἐξοχαί, ἃς παρουσιάζει πιβλὴς τῆς γλωσσωτῆς βελόνης.

Συνηθέστεροι τύποι πλεκτομηχανῶν. Ἐκ τῶν κι- μένων δι' ἀνθρωπίνης δυνάμεως μεγάλως χρη- ιοποιοῦνται ὁ παλαιὸς γαλλικὸς τύπος (métier ṇçais) (εἰκ. 8) ποδοκινήτου μηχανῆς (πλέκει περὶ 6.000 βρόχους ἀνὰ πᾶν 1΄ τῆς ὥρας· ἀπαιτεῖ δὲ ικὸν ἐργάτην) καὶ ὁ ἀμερικανικὸς τύπος (Lamb

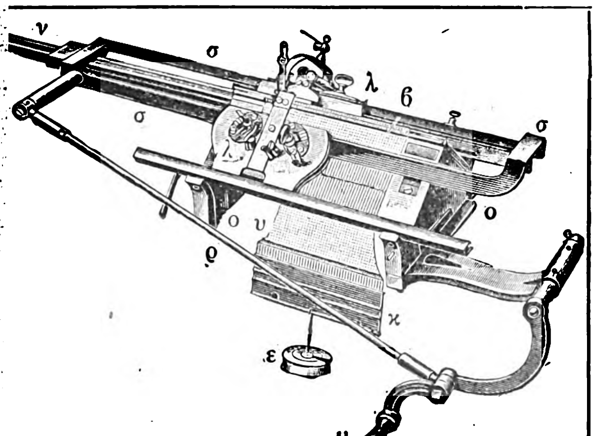

κ. 9. *Ἐπίπεδος χειροκίνητος πλεκτομηχανὴ (συνήθης οἰκιακὸς τύπος τοῦ μηχανήματος Lamb).*
[ο=ὀκρίβας, μ=στρόφαλος, ρ=ράβδος κινήσεως, σ=πλαίσιον τῶν κλείστρων, ν=νάρθηξ τοῦ πλαισίου, λ=κλεῖστρα, β=βελονοσειραί, υ=ἕτοιμον πλεκτόν, κ=ἀκραῖον κτένιον τοῦ πλεκτοῦ, ε=ἕρμα τοῦ κτενίου].

nitter) ἐπιπέδου χειροκινήτου μηχανῆς, δυναμένης κινηθῇ καὶ δι' ἠλεκτρικῆς δυνάμεως· ὁ τελευ- ῖος (εἰκ. 9) ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ στροφάλου (μα- βέλλας) μ, ὅστις κινεῖ τὴν ράβδον ρ, μεταδίδου- αν τὴν κίνησιν εἰς τὸ πλαίσιον σ, κινούμενον εὐ- έως ἐν τῷ νάρθηκι ν καὶ φέρον τὰ δύο κλεῖστρα ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου (ὀκρίβαντος) ο κεῖνται αἱ τεγοειδῶς διατεταγμέναι δύο βελονοσειραὶ β, ὑφ' ἃς ξέρχεται τὸ ἕτοιμον ὕφασμα υ, τεινόμενον πρὸς τὰ άτω διὰ τοῦ κτενίου κ, ἑλκομένου διὰ τοῦ ἕρμα- ος ε. Ἐκ τῶν μηχανοκινήτων πλεκτομηχανῶν ἐξ- χει ὁ ἐπίπεδος τύπος Cotton (δυνάμενος νὰ ἐκτελῇ ν ταυτῷ 28 ὁλομόρφους περικνημῖδας). Ἐν Ἡνω- ένais Πολιτείαις θαυμαστὸς εἶναι ὁ τύπος τῆς ολυφάγου πλεκτομηχανῆς (multi-feed machine, κ. 10) ἔχων 80 ἀτράκτους καὶ εἰς ἑκάστην στρο- ὴν τοῦ βελονοκυλίνδρου παράγων 80 σειρὰς βρό- ων. Ἁπάντων τῶν τύπων πλεκτομηχανῆς ὑπάρ- χουν καὶ ἰδιαίτεραι μορφαὶ πρὸς ἀποκλειστικὴν κατασκευὴν ἑνὸς μόνον εἴδους πλεκτῶν, ὡς περι- κνημίδων, φανελλῶν χειροκτίων κλπ.

— *[Οἰκον.]* Αἱ μεγαλύτεραι παραγωγοὶ πλεκτῶν εἰδῶν χῶραι εἶναι ἡ Γερμανία, Ἀγγλία, Ἡνωμέ- ναι Πολιτεῖαι καὶ Γαλλία, αἵτινες κυριαρχοῦν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν πλεκτομηχανῶν. Βιοτεχνικῆς μορφῆς μεγάλην παραγωγὴν ἔχουν ἡ Γερμανία (Σαξωνία) καὶ Γαλλία (Βρετάνη, Πυρηναῖα), ὅπου ἐργάζονται κατ' οἶκον ἐπὶ ἰδιοκτήτων μηχανημάτων χιλιάδες ἐργατῶν διὰ λογαριασμὸν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, αἱ Σκανδιναυϊκαὶ χῶραι, ἔνθα τὴν οἰκιακὴν πλεκτικὴν εὐνοοῦν αἱ μακρόταται νύκτες, ἔτι δὲ ἡ Ρωσία, Σκωτία, Ἰρλανδία κ. ἄ. Εἰδικῶς γνωστὰ εἶναι τὰ χειρόπλεκτα τῆς Ἰουτλάνδης (ἐκ παχέων μαλλίνων νημάτων) καὶ τοῦ Καυκάσου (ἐξ αἰγότριχος). Ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦν αἱ ἀκόλουθοι πλεκτικαὶ μηχαναί:

Πλεκτ. καὶ μηχαναὶ	*1923*	*1928*
Ἐνδυμάτων	154	447
Περικνημίδων	339	3 0
Δαντελλῶν	—	55
Σύνολον	493	892

Ἡ ἑλληνικὴ πλεκτοβιομηχανία, κύρια κέντρα ἔχουσα τὰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ μετὰ τῶν περιχώρων, τὴν Θεσσαλονίκην, Σύρον, Πάτρας καὶ Θήραν, ἐργάζεται διὰ τὴν ἐπιτόπιον κυρίως κατανάλωσιν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ ξένων ὑλῶν. Παραλλήλως διασῴζεται ἡ οἰκιακὴ παραγωγή, ἰδίως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὅπου μεγάλαι ποσότητες πλεκτῶν ἐνδυμάτων (σκεπάσματα, περικνημῖδες, φανέλλαι κ. ἄ.) κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν γυναικῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς νυκτερινῆς σχολῆς των ἢ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐνδεικτικαὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς χειροπλέκτου παραγωγῆς εἶναι αἱ εἰσαγόμεναι ποσότητες πλεκτοβελονῶν:

	1926		*1927*		*1928*	
	Χλγρ.	*Δρχ.*	*Χλγρ.*	*Δρχ.*	*Χλγρ.*	*Δρχ.*
Συνολικῶς	3.205	284.400	2.750	216.630	4.110	411.428
ἐκ Γερμαν.	2.578	264.100	2.203	192.780	3.360	338.140

Ἐπὶ τῆς συνολικῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀνωτέρω τριετίας (10.065 χλγρμ., 912.458 δρχ.), ἡ Γερμανία ἀντιπροσωπεύει τὰ 81,41% κατὰ ποσότητα (8.141 χλγρμ.) καὶ τὰ 87,12% (795,020 δρχ.) κατ' ἀξίαν. **Π. Ν. Π.**

πλεκτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πλέκειν ἢ τὸν πλέκτην, ὁ τοῦ πλέκτου: «πλεκτικὴ μηχανή»· || *πλεκτική* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ πλέκειν.

πλεκτόγναθοι (οἱ) (Plectognathi) *[Ζωολ.].* Κατηγορία ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς ποικίλου μεγέθους καὶ μορφῆς, ὧν ἡ ἄνω σιαγὼν εἶναι στερεῶς συνδεδεμένη μετὰ τοῦ μεσοσιαγονικοῦ ὀστοῦ καὶ τῆς κάτω σιαγόνος καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ τὸ στοματικὸν ἄνοιγμα εἶναι στενόν, τὸ σῶμα καλύπτεται ὑπὸ ὀστεοειδῶν πλακῶν ἐν εἴδει λεπίων καὶ ἐνίοτε ὑπὸ ἀκανθῶν. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει 2 οἰκογενείας, 17 γένη καὶ 177 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς τροπικὰς τοιαύτας. Πρώτη οἰκογένεια τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ *σκληροδερμίδαι* (Sclerodermidae), ὧν οἱ ἀντιπρόσωποι στεροῦνται ὀδόντων, ἔχουσιν ἐπίμηκες ῥύγχος καὶ σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ ὀστεοειδῶν πλακῶν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὸ γένος *ὀστρακίων* (Ostracion) καὶ ἄλλα πολλά. Δευτέρα οἰκογένεια εἶναι οἱ *γυμνοδοντίδαι* (Gymnodontidae), ἧς οἱ ἀντιπρόσωποι ἔχουσι σιαγόνας νωδάς, καλυπτομένας ὑπὸ ἐλεφαντοειδοῦς περικαλύμματος. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν γνώρισμα εἶναι ὅτι δύνανται νὰ πληρῶσιν ἀέρος τὸν εὐρύτατον αὐτῶν πρόλοβον, δηλαδὴ τὸν λαρυγγικὸν σάκκον, νὰ διογκῶσι τὸ σῶμα των καὶ νὰ περιφέρωνται ὕπτιοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Γνωστότερα γένη εἶναι ὁ *διόδους* (Diodon), *τετρόδους* (Tetrodon), *ὀρθαγορίσκος* (Orthagoriscus) καὶ ἄλλα πολλά. **Δ. Ν. Π.**

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλεκτογνάθων* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου μέχρι σήμερον. **Γ. Κ. Γ.**

πλεκτός, —ή, —όν· ὁ πεπλεγμένος, ὁ κατεσκευασμένος μὲ τὸ πλέξιμο: «πλεκτὸς κάλαθος»· || *πλεκτὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

— **πλεκτὴ ὁμοιοκαταληξία.** Καλεῖται ἡ ὁμοιοκαταληξία, ὅταν ὁ πρῶτος στίχος ὁμοιοκαταληκτῇ μὲ τὸν τρίτον, ὁ δεύτερος μὲ τὸν τέταρτον, ὁ πέμπτος μὲ τὸν ἕβδομον καὶ ὁ ἕκτος μὲ τὸν ὄγδοον. Ἔχουν δηλαδὴ τὴν ἀκόλουθον μορφήν: αβαβ γδγδ, ὡς

Ρυθμῶν καὶ Στοχασμῶν ἄθλα φτερὰ καὶ χέρια.
Τὴ λυτρωμένη τὴν ψυχή σου ἀπ' τὸ κορμί της
Τὴν πῆραν καὶ τὴν πᾶν ὁλόϊσα πρὸς τ' ἀστέρια·
Στέκετ' ἐκεῖ ἡ πομπὴ καὶ κόβει τὴν ὁρμή της.
(Κ. Παλαμᾶς)

Δ. Α. Ζ.

πλεκτουργεῖον (τό)· ἐργαστήριον πλεκτικῶν εἰδῶν.

πλεκτουργός (ὁ, ἡ)· ὁ τεχνίτης πλεκτικῶν εἰδῶν.

πλέκτριαι (αἱ) (les tricoteuses) *[Ἱστ.].* Οὕτως ἀπεκάλεσαν οἱ βασιλόφρονες κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν τὰς γυναῖκας τοῦ λαοῦ, αἵτινες ἀθρόαι παρευρίσκοντο μετὰ τῶν ἐργοχείρων των εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς συνελεύσεις καὶ δὴ εἰς τὴν συμβατικὴν συνέλευσιν καὶ τὴν λέσχην τῶν Ἰακωβίνων. Συχνότατα προεκάλουν ταραχὰς ἢ ἐπενέβαινον εἰς τὰς συζητήσεις, τασσόμεναι κατὰ κανόνα μὲ τοὺς Ὀρεινούς, τοὺς ὁποίους ἐξητωκραύγαζον. **Π. Ν. Π.**

πλέκω, ἀόρ. *ἔπλεξα—ἐπλέχθην* καὶ *ἐπλάκην*, παθ. μετχ. *πεπλεγμένος*· κάμνω πλέγμα: «πλέκω τὰ μαλλιά μου, — κάλαθον, — δίκτυον»· || μεταφ., σχεδιάζω, συνθέτω: «πλέκει ὄνειρα διὰ τὸ μέλλον του».

πλεμάτι (τό)· δημοτ., ἀντὶ *πλεγμάτιον*, πλέγμα. || πλεκτός, δικτυωτὸς σάκκος.

Πλεμενιανὰ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 160. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοί: *Γρηγοριανά, Δρῦς, Καμηλιανά, Κοντουδιανά, Κοπετοί, Μοτζιανά, Σελλιά, Φλώρια* καὶ *Ψαριανά.* **Ε. Γ.**

Πλεμονάρι *[Γεωγρ.].* Παλαιότερα ὀνομασία τῆς κοινότητος Ζακύνθου *Ἀναφωνήτρια* (βλ. λ.).

—**Πλεμονάρι** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Ζακύνθου (πλάτ. 37°51'10'' Β., μήκ. 20°38'45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico with Zante island), 6 ½ μίλλ. ΝΔ. τοῦ φάρου Σκινάρι. Φερώνυμος νησὶς 2 μίλλ. πρὸς νότον, ἀποτελοῦσα τὸ βόρειον κέρας τοῦ ὅρμου Ἅϊ-Γιάννης. **Σ. Ε. Λ.**

πλεμόνι (τό)· δημοτ., ὁ πνεύμων.

πλέμπα (ἡ). Ἡ λατινικὴ λέξις plebes καὶ plebs ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς ἐν Ρώμῃ τοὺς *πληβείους*, τὸν κατώτατον ὄχλον, παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις Λατίνοις, παρ' οἷς ἐμφανίζεται καὶ ὁ πληθυντικὸς αὐτῆς, τὸ σμῆνος μελισσῶν. Παρὰ τοῖς πρωτοχριστιανικοῖς Λατίνοις ἐσήμαινε τὸν εἰδωλολατρικὸν συρφετόν, παραδοθεῖσα δ' οὕτως εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν (plebe), μετεδόθη καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ χυδαίου ὄχλου, προφέρεται δὲ καὶ *χλέμπα*, ὧν ἐκτεταμένοι τύποι παρ' ἡμῖν *πλεμπάγια* καὶ *χλεμπάγια.* **Ν. Σ. Λ.**

πλεναργυρίτης (ὁ) (Plenargyrit) *[Ὀρυκτολ.].* βλ. λ. *ματιλδίτης.*

Πλενάριο (Plenario). Φιλέλλην ἐκ Τεργέστης, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1821. Καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων ἐφονεύθη ἐν Πέτᾳ τῇ 4 Ἰουλίου 1822. **Τ. Ε. Ε.**

Πλένερ (Plener). —1) *Ἰγνάτιος φὸν* —. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1810—1908). Διετέλεσεν ὀργανωτὴς τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ (1857), ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1860—1865), πραγματοποιήσας σπουδαίας οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις, ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου, βουλευτὴς καὶ ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ θανάτου του μέλος τῆς Ἄνω Βουλῆς.

—2) *Ἐρνέστος φὸν* —. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1841—1923), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διπλωμάτης ἀρχικῶς, ἔπειτα πολιτευόμενος, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ φιλελευθέρου γερμανικοῦ κόμματος, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1893—1895), πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου μέχρι τοῦ 1918 καὶ μέλος τῆς Ἄνω βουλῆς. Ἔγραψεν: «Ἡ ἀγγλικὴ βιομηχανικὴ νομοθεσία» (1871), «Ἀγγλικοὶ οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοί» (1873). **Θ. Κ.**

Πλένκ (Plenk), *Ἰωσὴφ-Ἰάκωβος φὸν* —. Αὐστριακὸς ἰατρὸς (1732 ἢ 1738—1807). Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ κατόπιν ἀνατομικὴν χειρουργικὴν καὶ μαιευτικὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας, εἶτα ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Tynau καὶ ἀργότερον ἐν Ofen, ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1783, ὁπότε διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας καὶ βοτανικῆς ἐν τῇ ἰατροχειρουργικῇ Ἰωσηφείῳ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βιέννης. Ἔγραψε: «Materia chirurgica κ. τ. λ.» (1771), «Primae lineae anatomes in usum praelectionum» (1775), «Bromatologia, sive doctrina de esculentis et potulentis» (1785), «Toxicologia, sive doctrina de venenis et antidotis» (1785), «Icones plantarum medicinalium etc.» (8 τόμ. 1788—1818), «Doctrina de morbis venereis» (1779), «Doctrina de morbis sexus feminei», (1808), «Doctrina de morbis cutaneis, qua hi morbi in suas classes, genera et species rediguntur» (1776) κ. ἄ. **Ο. Ρ.**

Digitized by Google

πλέντα (ἡ) (Plende) *['Ορυκτολ.]* 'Ορυκτόν, θειοῦχον μετάλλευμα τοῦ ψευδαργύρου, συνώνυμον πρὸς τὸν *σφαλερίτην*. Γ. Β.

Πλέντυ (Plenty) *[Γεωγρ.]*. Εὐρύτατος κόλπος εἰς τὰ βορειοανατολικὰ τῆς νήσου Νέας Ζηλανδίας, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τὸ ἀκρωτηρίου Ραγγουαίη μέχρι τοῦ Κορομάντελ. Θ. Κ.

πλεξάνα (ἡ)· πλέγμα σκορόδων ἢ κρομμύων, ἄλλως *πλεξίδα* ἢ *πλεξούδα*: «μιὰ πλεξάνα σκόρδα, — κρεμμύδια».

πλεξίδα (ἡ), καὶ ***πλεξούδα***· δημοτ., πεπλεγμένη κόμη, πλόκαμος, κοιν. *κοτσίδα* || πλέγμα σκορόδων ἢ κρομμύων, τροφαλίς, ἄλλως *πλεξάνα*: «μιὰ πλεξούδα σκόρδα, — κρεμμύδια».

πλέξιμο (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ πλέκειν, πλέξις, πλοκή: «τὸ πλέξιμο τῆς κάλτσας, — τῆς φανέλλας».

πλέξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πλέκειν, τὸ πλέξιμο.

πλεξίς, *—ίδος* (ἡ)· *πλεξίδα* (βλ. λ.).

— *[Ναυτ.]* Ἡ *πλεκτὴ* (βλ. λ.).

πλεξουδώνω· δημοτ., κάμνω τι πλεξοῦδες: «πλεξουδώνω τὰ σκόρδα, — τὰ κρεμμύδια».

πλέον, *—ονος* (τό)· συνήθως μόνον κατ' ὀνομ. καὶ αἰτιατ. τοῦ ἑνικοῦ, περισσότερον, πάρα πάνω: «τρώγει πλέον τοῦ δέοντος», «αὐτὰ ἔχεις νὰ λάβῃς καὶ πλέον οὔ»... καὶ τίποτε πάρα πάνω' || μετὰ τῆς προθ. ἐπί: «ἐπὶ πλέον» ἀκόμη, πλὴν τούτου: «δὲν ἀρκεῖ ὅτι εἶναι ὀκνηρός, ἐπὶ πλέον εἶναι καὶ αὐθάδης»' || μετὰ τῆς προθ. *περί*: «περὶ πλέον» ἢ «περιπλέον» πάρα πάνω, τὰ ὑπολειπόμενα: «ὅ,τι βγάνεις περὶ πλέον θὰ εἶναι ἰδικά σου»' || ἐπίρρ. ἤδη: «εἶναι πλέον ἀργά», «δὲν θέλω πλέον νὰ σὲ ἰδῶ»' || ἐνίοτε πρὸς σχηματισμὸν περιφραστικοῦ συγκριτικοῦ: «ὁ πλέον πλούσιος».

— *[Μαθημ.]* *Πλέον* καλεῖται τὸ θετικὸν σημεῖον τῆς ἀλγέβρας +. Οὕτω τὸ ἄθροισμα α+β ἀναγινώσκεται α καὶ β ἢ α σὺν β ἢ καὶ α πλέον β. Ν. Γ.

πλεονάζω· εἶμαι ἐπὶ πλέον, περισσεύω: «πλεονάζει ἔλαιον, οἶνος ἀπὸ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν»' || «ἐπλεόνασαν τὰ ἐγκλήματα» ἔγιναν πολλά, ὑπερέβησαν τὸ μέτρον.

πλεονάκις· ἐπίρρ., περισσότερες φορές: «ἅπαξ, δὶς καὶ πλεονάκις».

πλεόνασμα (τό)· ὅ,τι πλεονάζει, περίσσευμα, ἀντίθ. *ἔλλειμμα*: «τὰ πλεονάσματα τοῦ προϋπολογισμοῦ».

— *[Δημοσ. Οἰκον.]* Βλ. λ. *περίσσευμα*.

πλεονασμὸς (ὁ)· τὸ νὰ πλεονάζῃ τι' || ἰδίᾳ ὡς σχῆμα λόγου, ἡ ὕπαρξις λέξεως ἐν τῷ λόγῳ, τῆς ὁποίας ἡ ἔννοια εἴτε ὄντως περιττεύει εἴτε φαίνεται περιττεύουσα, κατ' ἀλήθειαν ὅμως συντελεῖ εἰς κάλλος ἢ ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως (βλ. κατωτ.).

— *[Ρητορ.]* *Πλεονασμὸς* καλεῖται τὸ καλολογικὸν σχῆμα, καθ' ὃ διανόημά τι ἐκφέρεται διὰ πλειόνων τοῦ δέοντος λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες δὲν προσθέτουσί τι νέον, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνουσιν ὅ,τι καὶ α· ἄλλαι λέξεις ἢ φράσεις τῆς αὐτῆς προτάσεως. Εἴδη τοῦ πλεονασμοῦ εἶναι τὰ σχήματα *παλιλλογία* ἢ *ἀναδίπλωσις* καὶ ἡ *ταυτολογία*. Αἱ νεώτεραι γλῶσσαι, ἕνεκα τοῦ ὅτι εἶναι ἀναλυτικαί, ἐκφράζουσι τὰς ἐννοίας των συνήθως κατὰ πλεονασμόν. [Πρβλ. *Π. Λιβαδᾶ*, «Συστηματικὸς ὁδηγὸς τῶν συνθέσεων» (1931, σελ. 75—90).] Ν. Σ. Λ.

πλεοναστικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ πλεονασμὸν ὑπάρχων.

πλεόναστον (τὸ) (Pleonast) *['Ορυκτ.]*. 'Ορυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν σπινελλίων, καλούμενον καὶ ***κεϋλανίτης*** (Ceylanit). 'Αποτελεῖ ἀργιλλοξείδιον μετὰ μαγνησίου σιδηροῦχον (Mg. Fe) $[(Al. FeO)_2]_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς ὁμάδος, συνήθως εἰς ὀκτάεδρα, ἀπαντᾷ ὅμως καὶ εἰς ἀκανόνιστα κοκκία. Ἔχει χρῶμα μαῦρον ἢ πρασινόμαυρον ἕως φαιόμαυρον. 'Αποτελεῖ ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν βασικῶν πυριγενῶν πετρωμάτων καὶ ἰδίως τῶν γάββρων. ἀπαντᾷ πολλάκις καὶ εἰς τοπικὰς συγκεντρώσεις παρομοίων πετρωμάτων συνεπείᾳ ἀρχικῆς διασπάσεως αὐτῶν, ὅπως ἐντὸς τοῦ ἀνορθοσίτου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Routivare τῆς Σουηδίας, τοῦ ἐλαιολιθικοῦ συηνίτου εἰς τὴν Serra de Monchique τῆς Πορτογαλίας κ. ἀ., εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐντὸς τῶν γνευσίων ὡς ὀρυκτὸν μεταμορφωσιγενές. Γ. Β.

πλεονέκτημα (τό)· τὸ πλεονεκτεῖν, ὅ,τι ὑπάρχει ἐπὶ πλέον ἄλλου τινός, προτέρημα, ὑπεροχή, ἀρετή, ἀντίθ. *μειονέκτημα*: «ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι εἶναι εὐήλιον σπίτι».

πλεονέκτης (ὁ)· ὁ θέλων, ὁ ἐπιζητῶν νὰ ἔχῃ πολλὰ ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων, ὁ ἐπιδιώκων τὸ κέρδος καὶ δι' ἀνηθίκων μέσων, αἰσχροκερδής, ἄδικος.

πλεονεκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων πλεονεκτήματα, ἀντίθ. *μειονεκτικός*: «ἡ θέσις τοῦ ἐπιτιθεμένου εἶναι πλεονεκτική»' || ὁ ῥέπων εἰς πλεονεξίαν' || ***πλεονεκτικὸν*** (τό)· ὡς οὐσ., ἡ φύσις τοῦ πλεονέκτου.— 'Επίρρ. ***πλεονεκτικῶς***.

πλεονεκτίτης (ὁ) (Pleonektit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου χλωριοῦχον. 'Αποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μιμητησίτου, περιέχουσαν καὶ ἴχνη ἀντιμονίου. 'Απαντᾷ εἰς τὸ Sjögrube παρὰ τὸ Oerebro. Γ. Β.

πλεονεκτῶ *(—έω)*· ἔχω πλέον, περισσότερον ἢ ἄλλος τις, ὑπερέχω, ὑπερτερῶ ἀντίθ. *μειονεκτῶ*: «κατ' ἄλλα πλεονεκτεῖ, κατ' ἄλλα μειονεκτεῖ», «οἱ πλεονεκτοῦντες κατὰ τὴν σωματικὴν ῥώμην».

πλεονεξία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πλεονέκτου, ἡ ἐπιδίωξις τοῦ κέρδους διὰ παντὸς τρόπου, αἰσχροκέρδεια, ἀπληστία.

πλεοσποροειδῆ, ἢ ***πλεοσπορίδαι*** (οἱ) (Pleosporaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκομυκήτων*, περιλαμβάνουσα πολυάριθμα γένη μικροτάτου μεγέθους, ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ ἑτέρων φυτῶν. Γνωστότερον γένος εἶναι τὸ *πλεόσπορον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πλεόσπορον (τὸ) (Pleospora) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη, κυρίως σαπρόφυτα. Τὰ περιθήκια εἶναι ἁπλᾶ, σφαιρικά, μεμβρανώδη. Οἱ ἀσκοὶ φέρουν παραφύσεις καὶ σπόρια μὲ πολλὰ διαφράγματα, κιτρινωπὰ ἢ καστανόχροα. Τὰ κάτωθι εἴδη παρασιτοῦν ἐπὶ διαφόρων φυτῶν: Pleospora herbarum, συνήθως σαπρόφυτον, προσβάλλει πολλάκις τοὺς βολβοὺς τῶν κρομμύων καὶ σκορόδων, οἱ ὁποῖοι σήπονται. 'Επίσης προσβάλλει καὶ τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ. Pleospora hyacinthi, προσβάλλει τοὺς βολβοὺς τοῦ ὑακίνθου, σχηματιζομένου ἐπ' αὐτῶν μελανοῦ στρώματος. Pleospora putrefaciens, τὰ φύλλα τῶν τεύτλων. Pleospora hesperidearum, τοὺς καρποὺς τῆς πορτοκαλέας κλπ. 'Εν γένει πρόκειται περὶ μὴ σοβαρῶν νόσων. Ε. Τ. Ε.

πλεούμενο (τό)· δημοτ., πᾶν πλοῖον.

πλεοῦσα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Καλεῖται οὕτω ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ ὕφαλον τοῦ σκάφους μέρος, ἡ *γάστρα*. Σ. Ε. Λ.

πλεοχρωϊσμὸς (ὁ) (Pleochroisme) *['Ορυκτολ.]*. 'Ονομάζεται οὕτω ἡ ἰδιότης ἐκείνη τῶν ὀρυκτῶν, καθ' ἣν ταῦτα, ἰδίως εἰς τὰ μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα αὐτῶν, παρουσιάζουν κατὰ ὡρισμένας διευθύνσεις χαρακτηριστικὰς ἀποχρώσεις. 'Ο πλεοχρωϊσμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα ἀπορροφήσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται τὸ φῶς, ὅταν διέρχεται διὰ τῶν ὀρυκτῶν, αἱ δὲ διευθύνσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκδηλοῦται τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὀνομάζονται ἄξονες ἀπορροφήσεως.

'Ο πλεοχρωϊσμὸς ἐμφανίζεται εἰς τὰ διαφανῆ ὀρυκτά, ἐκ τούτων δὲ πάλιν μόνον εἰς τὰ ἔγχροα. Εἶναι ἰδιότης, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰ ἀνισότροπα ὀρυκτά. Εἰς τὰ ὀρυκτὰ τοῦ ἑξαγωνικοῦ, τετραγωνικοῦ καὶ τριγωνικοῦ συστήματος οἱ ἄξονες ἀπορροφήσεως εἶναι δύο. 'Ο εἷς συμπίπτει πρὸς τὸν κρυσταλλογραφικὸν ἄξονα C, ὁ δὲ ἕτερος εἶναι κάθετος πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο εἰς τομὰς τῶν ὀρυκτῶν τούτων καθέτους πρὸς τὸν C δὲν ἐμφανίζεται τὸ φαινόμενον τοῦ πλεοχρωϊσμοῦ. Τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τομὰς πλαγίας πρὸς τὸν κρυσταλλογραφικὸν ἄξονα C καὶ ἰδίως εἰς τομὰς παραλλήλους πρὸς αὐτόν. Εἰς τὰς τομὰς ταύτας τὰ ὀρυκτὰ παρουσιάζουν δύο διαφόρους χαρακτηριστικὰς ἀποχρώσεις, μίαν ὅταν τὸ φῶς διέρχεται παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα C, καὶ ἄλλην ὅταν τοῦτο διέρχεται κατὰ ἐπίπεδον κάθετον πρὸς αὐτόν. Τὰ ὀρυκτὰ ταῦτα παρουσιάζουν *διχρωϊσμόν*. Εἰς τὰ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα κρυσταλλοῦνται κατὰ τὸ ῥομβικόν, μονοκλινὲς καὶ τρικλινὲς σύστημα, οἱ ἄξονες ἀπορροφήσεως εἶναι τρεῖς. Τὰ ὀρυκτὰ ταῦτα παρουσιάζουν *τριχρωϊσμόν*, διὰ νὰ ληφθοῦν δὲ καὶ αἱ τρεῖς χαρακτηριστικαὶ ἀποχρώσεις αὐτῶν χρειάζονται δύο διάφοροι τομαί. Εἰς τὰ ὀρυκτὰ τοῦ ῥομβικοῦ συστήματος οἱ ἄξονες ἀπορροφήσεως συμπίπτουν πρὸς τοὺς κρυσταλλογραφικούς. Εἰς τὰ ὀρυκτὰ τοῦ μονοκλινοῦς μόνον ὁ ἄξων συμμετρίας αὐτῶν, ὁ b, συμπίπτει πρὸς τὸν ἕνα ἐκ τῶν ἀξόνων ἀπορροφήσεως, εἰς δὲ τὰ ὀρυκτὰ τοῦ τρικλινοῦς συστήματος δὲν παρατηρεῖται τοιαύτη σύμπτωσις.

Εἰς μερικὰ ὀρυκτά, ὅπως εἰς τὸν τουρμαλίνην καὶ τὸν κορδιερίτην, ὁ πλεοχρωϊσμὸς ἐμφανίζεται καὶ χωρὶς τὰ μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα αὐτῶν. Πολλάκις ἡ σπουδὴ τοῦ πλεοχρωϊσμοῦ χρησιμεύει καὶ ὡς μέσον διαγνώσεως τῶν ὀρυκτῶν. Οὕτω ἀναγνωρίζεται ὁ τουρμαλίνης, ὁ βιοτίτης κ.ἄ., διακρίνεται δὲ ἡ κεροστίλβη ἀπὸ τὸν αὐγίτην. Γ. Β.

πλέριος, *—α, —ο*· δημοτ., πλήρης, τέλειος, ἀντίθ. *ἀπλερος*.

Πλέρο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ετέρα ὀνομασία τοῦ παρὰ τὴν Κρήτην νησίου *Μικρονήσι* (βλ. λ.).

Πλερόδους (Plerodon) *[Παλαιοζῳολ.]*· β... *κόσαυρος*.

πλερώνω· ἰδιωματ., ἀντὶ *πληρώνω* (βλ. λ.).

Πλέσια *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τ... χωρίου *Μελίσσι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Πλεσίβιτσα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπα... Θυάμιδος τοῦ νομοῦ 'Ιωαννίνων, ἕδρα ὁμων... κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.500. 'Επὶ τουρκοκρ... οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀν... των. Διὰ τοῦτο ἡ κωμόπολις αὕτη ἦτο κατα... γιον τῶν καταδιωκομένων ὑπὸ τῶν Τουρκαλβ... Χριστιανῶν. Τὴν 9 Νοεμβρίου 1912 ὑπέστη ἐ... θεσιν τῶν Τουρκαλβανῶν, τὴν ὁποίαν ἐρρωμ... ἀπέκρουσε. Μεταξὺ τῶν θυμάτων τῆς συγκ... σεως ταύτης καταλέγεται καὶ ὁ ἐφημέριος... κοινότητος Παπαγεώργης, καεὶς ζῶν ὑπὸ τῶν ἐ... δρομέων. Εἶναι πατρὶς τῆς κυρὰ Βασιλικῆς... 'Αλῆ πασᾶ, τοῦ ἀδελφοῦ της Γεωργίου Κίτσου-Κ... ταξῆ, πεσόντος ἐν Μεσολογγίῳ, καὶ τοῦ Οἰκου... νικοῦ πατριάρχου Τσάτσου. Εἰς τὰ ΒΑ. τῆς ... μοπόλεως σῴζονται εἰσέτι τὰ ἐρείπια τοῦ σε... γίου, ὅπερ ὁ 'Αλῆ πασᾶς εἶχε κτίσει χάριν ... Βασιλικῆς. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Πλέσιον*. Β. Ι.

Πλέσσα *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοι... τητος Λεβιδίου τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ ... μοῦ 'Αρκαδίας. Κάτ. (1928) 35.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νο... Φθιώτιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1... 951. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτ... σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *'Αμυγδαλιάν*.

Πλέσσας, ἢ ***Πλαίσας***. Ὄνομα οἰκογενείας... τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ζακύνθου, τῆς ὁποίας ... κρίθησαν πλεῖστα μέλη.

— **Πλέσσας,** ***Διονύσιος***. 'Εγεννήθη ἐν τῷ χ... Κούκιεση τῆς Ζακύνθου, τῷ 1852. 'Εσπούδ... ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου 'Α... νῶν καὶ κατόπιν, καρεὶς μοναχός, μετωνομάσθη ... *νύσιος*, ὢν κατὰ κόσμον *Δημήτριος*. Συμπλη... ἐν Γερμανίᾳ τὰς σπουδάς του, ἐπανῆλθεν εἰς Ζ... κυνθον, προεχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον καὶ ἐγ... ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. Κ... μετ' ὀλίγον εἰς Λονδῖνον ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ... νότητος, μετέβη ἐκεῖ (1886) ὡς ἀρχιμανδρίτης ... δὲ ἐχήρευσεν ὁ ἀρχιεπισκοπικὸς θρόνος Ζ... θου, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. Λάτα, ἐχειροτον... ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς (1894). Διετέλεσε πολ... συνοδικός.

— **Πλέσσας,** ***Δημήτριος 'Ιωάν***. Νομομαθὴς (1... —1859). Διετέλεσε βουλευτὴς καὶ γερουσια... Ζακύνθου.

—**Πλέσσας,** ***'Ιωάννης Δημ***. Νομικὸς (1829—1... 'Εσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν διετ... βουλευτὴς καὶ δήμαρχος Ζακύνθου. Λ. Ι.

— **Πλέσσας,** ***Μανασῆς***. Ἕλλην λόγιος καὶ δι... σκαλος ἐξ 'Ιωαννίνων, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣ... αἰῶνα. 'Εδίδαξε συνεχῶς ἀπὸ τοῦ 1543—15... τῇ παλαιοτάτῃ σχολῇ τῶν 'Αγγέλων ἐν τῷ ... ρίῳ 'Ιωαννίνων, διαδεχθεὶς τὸν Μακάριον Το... λην. 'Ανέδειξε πλείστους μαθητάς, διακριθέντας ... τὰ γράμματα, ἐν οἷς καὶ τὸν 'Επιφάνιον, ἐκ ... σχολῆς τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν ἡ χορεία τῶν λο... εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται ἡ πνευματικὴ ἀνα... νησις τῶν 'Ιωαννίνων κατὰ τοὺς μετέπειτα χ... νους. Γ. Ν.

— **Πλέσσας** (ἢ ***Νίκας***), ***Παναγιώτης***. Ζωγρ... ἐκ Ζακύνθου (1799—1867). 'Εμαθήτευσε παρὰ ... Προκοπίῳ καὶ ἐξειργάσθη μακρὰν σειρὰν ἔρ... 'Η τέχνη του φέρει ἐμφανῆ τὴν σφραγῖδα τῆς ... λικῆς ἐπιδράσεως καὶ αὗται δ' αἱ μικρογρ... εἰς ἃς μετ' ἰδιαζούσης ὅλως ἐπιτυχίας ἀφοσι... μαρτυροῦσι τὴν αἴσθησιν, ἣν προυκάλεσεν ... τὸν καλλιτέχνην ἡ ἰταλικὴ τεχνοτροπία. Ἔργα ... Πλέσσα ἀπόκεινται πολλαχοῦ, μάλιστα δ' ἐν ... πτανήσῳ καὶ Πελοποννήσῳ. Ι. Ν.

— **Πλέσσας** (ἢ ***Νίκας***), ***Παναγιώτης Κωνστ***. ... γιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1862. 'Ε... δάχθη παρὰ τοῦ ἁγιογράφου 'Ι. Ταμπάκη καὶ ἐ... λειοποιήθη διὰ τῆς κατ' ἰδίαν μελέτης. Ἔργα ... κοσμοῦσι διαφόρους ναοὺς τῆς Ζακύνθου. Λ. Ι.

Πλεσσίδι *[Γεωγρ.]*. Κοινὸν ὄνομα τοῦ ὄρ... *Πηλίου* (βλ. λ.).

Πλέσσινγκ (Plessing), ***Φρειδερῖκος - Βίκτ... Λέμπρεχτ***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1752—180... Duisburg. Τὴν ἐπιστημονικήν του σταδιοδρ... ἐνεκαίνισε διά τινος «Δοκιμίου πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ... καιότητος τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἄλγους εἰς τὰ ... καὶ λογικὰ ὄντα» (1783). Διετέλεσε καθηγητὴς ... τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Duisburg καὶ ἔγραψεν ... σιρις καὶ Σωκράτης» (1783), «'Ιστορικαὶ καὶ ... καὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ... σιῶν τῶν μᾶλλον ἀρχαίων λαῶν καὶ εἰδικῶς τῶν ... λήνων» (1785), «Δοκίμιον πρὸς ἀποκάλυψιν τ... στηρίων τῆς ἀρχαιότητος» (2 τόμ. 1787), «...

Digitized by Google

; διασάφησιν τῆς ἀπωτάτης φιλοσοφίας τῆς ἀρχαιό-ις». Πολλαὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ Πλέσσινγκ προε-εσαν ζωηρὰς ἀντιρρήσεις καὶ ἰδίᾳ ἡ γνώμη οῦ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐγένοντο δημιουργοὶ τοῦ του πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Σ. Ν. Λ.

Ιλεστσέγιεφ, ***Ἀλέξιος Νικολάγιεβιτς***. Ρῶσος ητὴς (1825—1893). Τῷ 1846 ἐδημοσίευσε τὴν στην συλλογὴν ποιημάτων του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν την ἀνεμιγνύετο εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν διὰ ποιημάτων του προσεκάλει τοὺς φίλους , ὅπως βαδίσωσιν ἐμπρὸς «πρὸς τιμωρίαν τῶν ὧν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ψεύδους». Τῷ 1849, εὑ-κόμενος εἰς τὴν Μόσχαν, συνελήφθη ὡς ἐνεχό-ος εἰς τὴν πολιτικὴν συνωμοσίαν τοῦ Πετρά-σκι, μετεφέρθη εἰς Πετρούπολιν καὶ κατεδικά-ι μετὰ εἴκοσιν ἄλλων εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ ποινὴ ἀνεστάλη τὴν τελευταίαν στιγμήν. Ὁ ποιητὴς ετάχθη ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς τὰ παραμε-ια τάγματα, στερηθεὶς ὅλων τῶν πολιτικῶν αιωμάτων. Παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ δεκαετίαν, με-χεν ὅλων τῶν ἐκστρατειῶν καὶ προήχθη εἰς ωματικόν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1857 ἀνέκτησε τὰ ιρονομικά του δικαιώματα, ἀλλὰ μόλις τῷ 1872 τράπη εἰς αὐτὸν ἡ ἐπάνοδος εἰς Πετρούπολιν. 1890 ἐκληρονόμησε πολλὰ ἑκατομμύρια ἐκ τι-; θείου του, μέγα μέρος τῶν ὁποίων διέθεσεν φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐξορίας του ἠδυνήθη νὰ γράψῃ νέα ποιή-τα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν πλέον οἱ νεανι-, ἐνθουσιασμοί. Ἡ ἐξορία καὶ τὰ δεινοπαθή-τά του ἐπέθεσαν ἐπὶ τῆς ποιήσεώς του πένθι-ν σφραγῖδα ἀπογοητεύσεως, ἀνίας καὶ πένθους. Θ. Β.

—**Πλεστσέγιεφ** ***Σέργιος***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1752 1802). Συνέγραψεν: «Ἡμερολόγιον θαλασσίου πλου ἀπὸ τῆς νήσου Πάρου μέχρι Συρίας» καὶ «Γε-ὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας». Θ. Β.

Πλέττενμπεργκ (Plettenberg) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ; Γερμανίας ἐν Βυρτεμβέργῃ. Ἀποτελεῖ μίαν ν κορυφῶν τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Ἄλμπ (ὕψος 104 μ.). Σ. Κ. Γ.

Πλέϋελ (Plevel), *Ἰγνάτιος-Ἰωσήφ*. Αὐστριακὸς υσουργὸς (1757—1831). Εἰκοστὸν τέταρτον τέκνον ωχοῦ διδασκάλου καὶ μητρὸς εὐγενοῦς καταγω-ς, ὁ Πλέϋελ μετὰ τὰς πρώτας ἐν Βιέννῃ μου-κάς του σπουδάς, ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τοῦ κόμι-ς Ἔρντετυ συνεπλήρωσε τὴν μόρφωσίν του ἐπὶ πενταετίαν, ὡς ὑπότροφος παρὰ τῷ Χάϋδν, βραδύτε-ρον δὲ ἐπὶ τετραετίαν ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τῶν διασημοτέρων μουσουρ-γῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: Παεζιέλλο, Τσιμαρόζα, Γκουλιέλμι. Τῷ 1792 με-τέβη εἰς Λονδῖνον, κληθεὶς ὑπὸ τῆς «Ἑταιρείας ἐπαγ-γελματικῶν συναυλιῶν», ἵνα ἀναμετρηθῇ πρὸς τὸν Χάϋδν. Καθ' ὅλον τὸ διά-στημα τοῦτο ἡ γονιμότης του ἦτο καταπληκτική, ὀλί-γοι δὲ μουσουργοὶ ἔσχον ζῶντες τοιαύτας ἐπιτυχίας.

Ἰγνάτιος Πλέϋελ.

Ἡ μεγίστη διάδοσις τῶν ἔρ-γων του ὤθησε τὸν Πλέϋελ ι ἱδρύσῃ ἐν Παρισίοις μουσικὸν ἐκδοτικὸν οἶκον, ιθα ἐξέδιδε τὰς ἰδίας του συνθέσεις, εἶτα δὲ καὶ ὁ ὁμώνυμον ἐργοστάσιον κλειδοκυμβάλων, ὅπερ φίσταται μέχρι σήμερον. Ὁ Πλέϋελ ἔγραψε μέ-αν ἀριθμὸν συμφωνιῶν (29), σερενάτας, κοντσέρτα ιὰ κλειδοκύμβαλον καὶ βιολίον, πλεῖστα ἔργα ουσικῆς δωματίου κ.ἄ. Ζῶν ὁ Πλέϋελ ὑπῆρξεν ὁ ουσουργὸς τοῦ συρμοῦ ὡς πρὸς τὴν ὀργανικὴν ουσικήν. Ὁ υἱός του *Κάμιλλος* (1788—1855) ἔγρα-ιεν ἐπίσης μέγαν ἀριθμὸν ἔργων, ἰδίως ὅμως ἐτε-ειοποίησε τὸ ἐργοστάσιον κλειδοκυμβάλων. Ἡ ύζυγος τούτου *Μαρία-Φελισιτὲ-Διονυσία* (1811—875) ὑπῆρξε διακεκριμένη κλειδοκυμβαλίστρια. Ινηστὴ τοῦ Μπερλιὸζ ἐπί τινα χρόνον, ἐνυμφεύθη ὸν Πλέϋελ καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ πρῶτος ἦτο ὑπότρο-ος τῆς Βίλλας τῶν Μεδίκων ἐν Ρώμῃ. Γ. Σ.

Πλευμόσιοι (οἱ), καὶ ***Πλευμόξιοι***. Λαὸς τῆς Βελ-ικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Νερ-ιανῶν. Ν. Σ. Λ.

Πλεῦνα (βουλγ. ***Πλέβεν***) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, σπουδαιοτάτη ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως, κειμένη κατὰ τὴν διασταύρωσιν πολλῶν ὁδῶν καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόφιας—Βάρ-νης. Ὁ πληθυσμός της ὑπερβαίνει (1932) τὰς 30 χιλ. κατοίκων. Εἶναι πρωτεύουσα νομοῦ (ἐκτάσεως 7.637 τετρ. χιλιομ. μετὰ 431.000 κατ.) καὶ ἔχει γυ-μνάσια ἀρρένων καὶ θηλέων, γεωπονικὴν μέσην σχολὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν καλαθοπλεκτικῆς. Ἐν Πλεύνᾳ εὐδοκιμεῖ ἡ δερματοποιία καὶ ἡ ἁμαξο-ποιία, λειτουργοῦσι δὲ καὶ ἐργοστάσια κατασκευῆς σιδηρῶν κιβωτίων, γεωργικῶν καὶ ἄλλων μηχα-νικῶν, σιδηρῶν ῥάβδων, τσιμέντων, κεραμεικῆς, βαμβακερῶν καὶ λινῶν ὑφασμάτων, ἀλεύρων, κα-πνοῦ, οἰνοπνεύματος, πρὸς δὲ ξυλουργεῖα, βαφεῖα, πλεκτήρια κτλ. Ὀνομαστὴ εἶναι καθ' ὅλην τὴν Βουλγαρίαν ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τελουμένη κατ' ἔτος ἐμποροπανήγυρις ζῴων. Αἱ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ καλλιεργούμεναι γαῖαι ἀνῆλθον (1926) εἰς 40 καὶ πλέον ἑκατομμύρια στρέμματα, ἀπασχολοῦ-σαι 224 χιλ. ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἡ πόλις ἐγέ-νετο πασίγνωστος ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἡρωϊκῆς ἀμύ-νης τοῦ Τούρκου στρατηγοῦ Ὀσμὰν πασᾶ κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878. Πρὸς ἀνάμνησιν τῶν περὶ αὐτὴν ἀγώνων ἠγέρθησαν διάφορα ἀναμνηστικὰ μνημεῖα καὶ ἐν τῇ πόλει μαυσωλεῖον, εἰς ὃ περισυνελέγησαν τὰ ὀστᾶ τῶν πεσόντων Ρώσων, καὶ μουσεῖον ἀντικειμένων προ-ερχομένων ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολέμου (ὅπλων, στο-λῶν κλπ.). Μ. Α.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ *Πλεῦνα* ἔχει σπουδαίαν στρατηγικὴν σημασίαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι εὑρί-σκεται ἐπὶ κόμβου ἁμαξιτῶν συγκοινωνιῶν, διηκου-σῶν ἀκτινοειδῶς περὶ αὐτὴν πρὸς ἁπάσας τὰς κατευθύνσεις, πρὸς Α. (Ρουχτσούκι), πρὸς ΝΔ. (Σό-φιαν), πρὸς Β. (Νικόπολιν), πρὸς ΝΑ. (Λόβτσα), ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι περιστέφεται ὑπὸ ὑψωμάτων, σχηματιζόντων διὰ τῆς καταλλήλου ὀχυρώσεως των περιοχὴν δυναμένην ἐν πάσῃ στιγμῇ ν' ἀπο-τελέσῃ περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, κατάλλη-λον δι' ἄμυναν ἐναντίον παντὸς προσπερῶντος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐπιζητοῦντος νὰ προελάσῃ πρὸς νότον. Τὰ ἐν λόγῳ ὑψώματα εἶναι πρὸς βορρᾶν μὲν τῆς Πλεύνας τὸ ἐπίμηκες ὀροπέδιον Γιανὶκ Μπαϊρέ, μήκους 10 περίπου χι-λιομέτρων, ἔχον κατεύθυνσιν ἀπὸ βορειοδυσμῶν πρὸς νοτιοανατολάς, νοτίως δὲ τὰ διαδοχικὰ ὀρο-πέδια, τὰ ἔχοντα κατεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνα-τολὰς καὶ συνεχόμενα μετὰ τῶν πρὸς δυσμὰς Πρασίνων ὀρέων. Ἐκμετάλλευσις λαμπρὰ τῆς πε-ριοχῆς τῆς Πλεύνας ἐγένετο κατὰ τὸν Ρωσοτουρ-κικὸν πόλεμον 1877—1878, καθόσον ὁ Τοῦρκος στρατηγὸς Ὀσμὰν πασᾶς ὠχύρωσε, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τούτου, τὴν ἕως τότε ἀνοχύρωτον περιοχὴν ταύτην καὶ τὴν κατέστησε φρούριον, δια-δραματίσαν σπουδαῖον ῥόλον κατὰ τὸν ἐν λόγῳ πόλεμον, καθ' ὃν διεξήχθησαν κατὰ τῆς περιοχῆς ταύτης τρεῖς μάχαι, φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα *1η, 2α, 3η μάχη τῆς Πλεύνας*, καὶ τέλος ἡ *πολιορκία τῆς Πλεύνας*, ἡ ἀπολήξασα εἰς τὴν παράδοσίν της εἰς τοὺς Ρώσους.

1η μάχη τῆς Πλεύνας (19 καὶ 20 Ἰουλίου 1877). Μετὰ τὴν προσπέρασιν τῶν Ρώσων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ὁ στρατός των προήλασε πρὸς νότον διὰ τριῶν στρατιῶν, ἐξ ὧν ἡ δεξιὰ (δυτική), ἀποτελουμένη ἐξ ἑνὸς σώματος στρατοῦ, τοῦ 9ου, καὶ μιᾶς ταξιαρχίας Κοζάκων, τελοῦσα δ' ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Κρύντενερ, εἶχεν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ τὴν Νικόπολιν καὶ τὴν γραμμὴν τοῦ ποταμοῦ Βίδ, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας προχωροῦσαν ἐκ Σόφιας πρὸς Πλεῦναν τουρκικὴν στρατιὰν τοῦ στρατηγοῦ Ὀσμὰν πασᾶ (15.000 ἄνδρας)· αὕτη ἐν τῷ μεταξύ, σπεύσασα ἐκ Σόφιας καὶ προσπε-ράσασα τὸν Βίδ, ἐγκατεστάθη τὴν 18 Ἰουλίου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πλεύνας, ἧς ἤρξατο ἐσπευ-σμένως ἡ ὀχύρωσις. Πληροφορηθεὶς ὁ Κρύντενερ τὴν πρὸς Πλεῦναν προχώρησιν τοῦ Ὀσμάν, ἠθέ-λησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς τουρκικῆς ταύτης στρα-τιᾶς πρὶν ἢ ἐγκατασταθῇ αὕτη καὶ ὀχυρωθῇ. Πρὸς τοῦτο τὴν 18ην Ἰουλίου διέταξε τὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Σίλντερ μετὰ τῆς ταξιαρχίας τῶν Κοζάκων νὰ σπεύσωσι πρὸς τὴν Πλεῦναν καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ Τούρκων. Ὄντως, τὴν ἡμέραν ταύτην προὐχώρησε τὸ ρωσικὸν τοῦτο στράτευμα διὰ δύο φαλάγγων, τῆς μὲν βορείας διὰ Βέρμπιτσας, τῆς δ' ἀνατολικῆς διὰ Γκρίβιτσα (σχ. 1), καθ' ὃν χρόνον ἡ ταξιαρχία Κοζάκων, ἑλι-χθεῖσα ἐξ ἀνατολῶν, ἠπείλει ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῶν νοτιοανατολῶν. Τὴν 19ην Ἰουλίου ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς περιοχῆς Πλεύνας, ἀλλ' ἄνευ συνδέσμου καὶ συνοχῆς μεταξὺ τῶν δύο ἐπιθετι-κῶν φαλάγγων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μὲν βορεία ἀνε-χαιτίσθη τάχιστα ὑπὸ τῶν πυρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ ὀρο-πεδίου Γιανὶκ Μπαϊρὲ Τούρκων, ἡ δ' ἀνατολική, ἐπιβραδύνασα ὑπερμέτρως τὴν προχώρησίν της, μόλις ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀνατολικῶς τῆς Γκρίβιτσας. Κατὰ τὴν νύκτα 19—20 ἐνισχύθησαν οἱ Τοῦρκοι, ἐνῷ δ' οἱ Ρῶσοι ἐγνώριζον τοῦτο, ἐν τούτοις ἠθέλη-σαν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπίθεσις καὶ κατὰ τὴν ἑπομένην, ἵνα μὴ δώσωσι καιρὸν εἰς τοὺς Τούρ-κους νὰ ὀχυρωθῶσιν. Ὄντως, ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 20 Ἰουλίου ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις· ἡ βορεία φά-

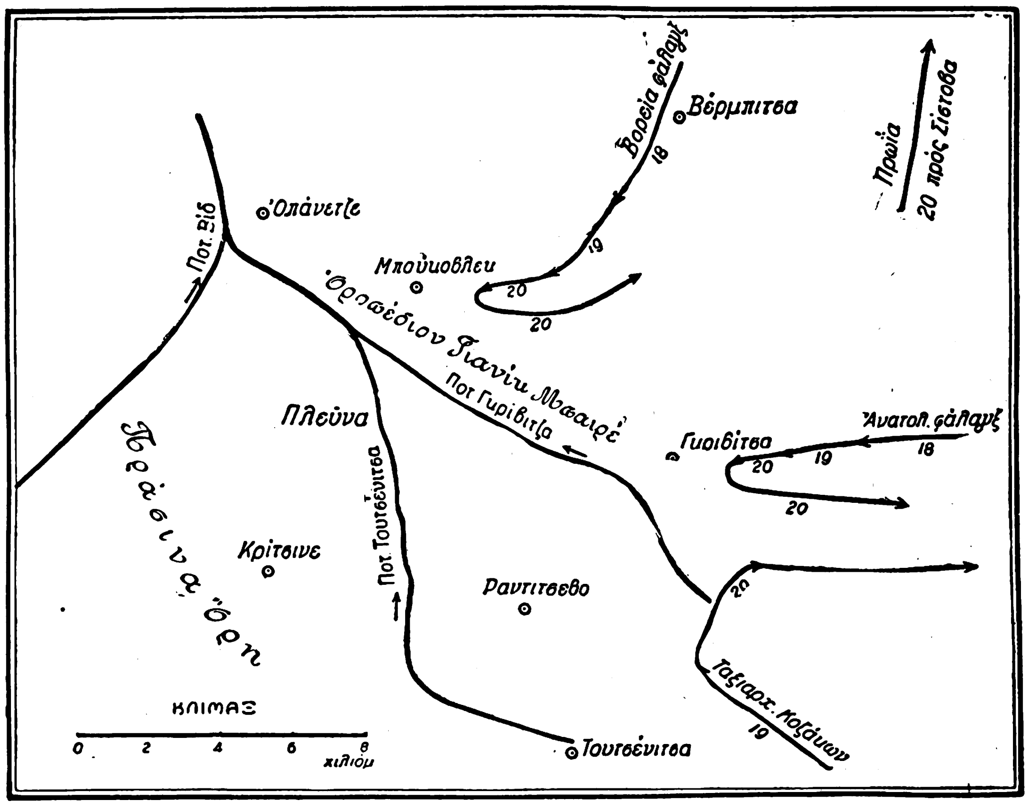

Σχ. 1. *Πρώτη μάχη τῆς Πλεύνας 19—20 Ἰουλίου 1877.*

λαγξ προὐχώρησε κατὰ τοῦ Μπούκοβλεκ, ἀλλὰ τα-χέως τουρκικὴ ἀντεπίθεσις, ἐξορμήσασα ἐκ τοῦ ὀροπεδίου Γιανὶκ Μπαϊρέ, ἐξηνάγκασε τοὺς Ρώ-σους ἐν ἀρχῇ ν' ἀνακόψωσι τὴν προχώρησιν καὶ κατόπιν νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς βορρᾶν· ἡ ἀνατο-λικὴ φάλαγξ προὐχώρησε κατὰ τοῦ Γκρίβιτσα, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς τουρκικὴ ἀντεπίθεσις, ἀφ' ἑτέρου πλευροκόπησις ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ ἐξηνάγκασε καὶ ταύτην νὰ ὑποχωρήσῃ. Οἱ Τοῦρ-κοι, ἐνῷ ὤφειλον καὶ ἠδύναντο νὰ καταδιώξωσι, δὲν τὸ ἔπραξαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἠδυνήθησαν οἱ Ρῶσοι τὴν πρωΐαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας νὰ πα-ραιτηθῶσι τῆς περαιτέρω ἐπιθέσεως καὶ νὰ ὑπο-χωρήσωσι πρὸς τὴν Σίστοβα.

2α μάχη τῆς Πλεύνας (30 Ἰουλίου 1877). Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Πλεύ-νας, ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος μέγας δοὺξ Νικό-λαος ἔκρινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῇ τὸ ταχύτερον ἐκποδὼν τὸ τουρκικὸν στράτευμα τῆς Πλεύνας, καθόσον ἀπετέλει διαρκῆ ἀπειλὴν κατὰ τοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ρωσικοῦ στρα-τοῦ, ἰδίως τοῦ παρὰ τὴν Νικόπολιν καὶ τὴν Σί-στοβα, δεδομένου ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς Πλεύνας, ἅμα ὡς ὠχυροῦτο, θὰ καθίστατο περικεχαρακωμένον στρατόπεδον καὶ λαμπρὰ βάσις ἐξορμήσεως κατὰ τῶν Ρώσων. Διὸ διέταξε τὸν Κρύντενερ νὰ ἐπα-ναλάβῃ τὸ ταχύτερον τὴν κατὰ τῆς Πλεύνας ἐπί-θεσιν, ἐνισχύσας αὐτὸν διὰ μιᾶς μεραρχίας τοῦ 4ου σώματος στρατοῦ καὶ δύο ταξιαρχιῶν τοῦ 11ου· ἡ στρατιὰ αὕτη, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 35.000 ἀνδρῶν καὶ 170 πυροβόλων, συνεκεντρώθη τὰς τε-λευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου περὶ τὸ Μπουλγα-ρένι. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Ὀσμὰν πασᾶς συνεκέντρω-σεν εἰς τὴν Πλεῦναν ἁπάσας τὰς εἰς Βουλγαρίαν τουρκικὰς δυνάμεις, συγκροτήσας στρατιὰν ἐκ

Digitized by Google

30.000 ἀνδρῶν καὶ 54 πυροβόλων (ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀριθμητικὴ μειονότης τῶν τουρκικῶν πυροβόλων ἀπέναντι τῶν ρωσικῶν ἰσοφαρίζετο κάπως διὰ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς εἰς ἀκρίβειαν καὶ εἰς βεληνεκὲς τοῦ τουρκικοῦ πυροβόλου), δι' ὧν ἐσχημάτισε τρεῖς μεραρχίας, εἰς ἃς ἀνέθεσε τὴν ἄμυναν τῆς Πλεύ-

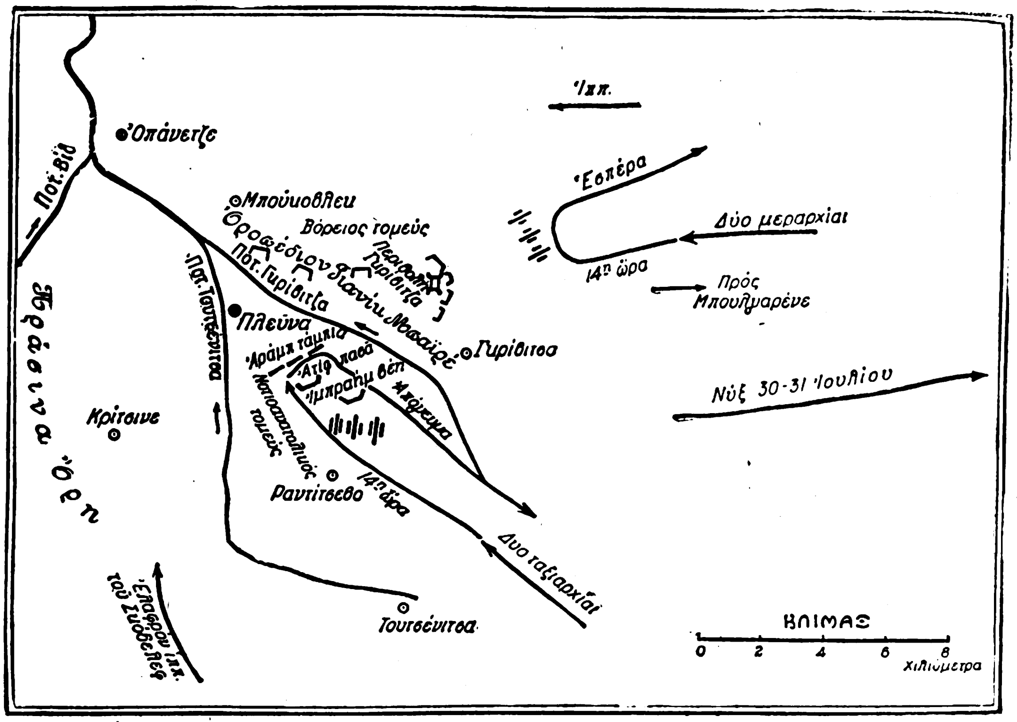

Σχ. 2. *Δευτέρα μάχη τῆς Πλεύνας 30 Ἰουλίου 1877.*

νας κατὰ τομεῖς (βόρειον, νοτιοανατολικόν), ἤρξατο δὲ συγχρόνως καὶ τῆς συστηματικῆς ὀχυρώσεως· κατασκευάσας μέχρι τέλους Ἰουλίου τὰ ἐν τῷ σχ. 2 ἐμφαινόμενα ὀχυρά. Τὴν ἑσπέραν τῆς 29ης Ἰουλίου διέταξεν ὁ Κρύντενερ, ὅπως τὴν ἐπομένην ἄρξηται ἡ ἐπίθεσις διὰ τεσσάρων φαλάγγων πρὸς τὰς ἐν τῷ σχ. 2 ἐμφαινομένας κατευθύνσεις.

Ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τούτων αἱ πρὸς Γκρίβιτσα καὶ Ραντίτσεβο ἀπετέλουν τὰς φάλαγγας τῆς κυρίας ἐπιθέσεως. Τὴν 7ην ὥραν τῆς 30 Ἰουλίου ἐξώρμησαν αἱ ρωσικαὶ ἐπιθέσεις ὑπὸ πυκνοτάτην ὁμίχλην, ἣν ὅμως δὲν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ Ρῶσοι. Περὶ τὴν 10ην π. μ., ἅμα ὡς διελύθη ἡ ὁμίχλη, ἤρχισεν ἀγὼν πυροβολικοῦ, διαρκέσας περὶ τὰς δύο ὥρας, καθ' ἃς τὸ ρωσικὸν πεζικὸν δὲν προὐχώρησεν οὐδὲ ἓν βῆμα. Τὴν 14ην ὥραν διεξήχθη ἡ γενικὴ ἐπίθεσις, καὶ τότε ἡ μὲν κατὰ Γκρίβιτσας φάλαγξ, ἐνῷ ἐν ἀρχῇ εἶχεν ἐπιτυχίας τινάς, κατέληξεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ἔχῃ ἁπάσας τὰς μονάδας της ἀνεπτυγμένας ἐπὶ ἀκροβολιστικῆς γραμμμῆς (ὁλόκληρον τὸ 9ον σῶμα ἀνεπτυγμένον ἐπὶ μιᾶς μοναδικῆς γραμμῆς), μέχρις οὗ, ἐν τέλει, καθηλώθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυρός, χωρὶς νὰ δύναται νὰ προχωρήσῃ πλέον· ἡ δὲ τοῦ Ραντίτσεβο κατώρθωσεν ἐν ἀρχῇ νὰ καταλάβῃ τὰς περιβολὰς Ἰμπραὴμ βέη καὶ Ἀτὶφ πασᾶ, ἀλλὰ κατὰ τὴν κατόπιν προχώρησιν ἐβλήθη ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ δραστικοῦ πυρὸς τῶν ὀχυρῶν Ἀρὰμπ τάμπια, μέχρις οὗ τουρκικὴ ἀντεπίθεσις ἐξηνάγκασε τὴν ἐπίθεσιν ταύτην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς προσωρινῶς καταληφθείσας τουρκικὰς γραμμὰς καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ἐν πλήρει ἀταξίᾳ. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πλευρικὰ ἀποσπάσματα (ἄκρον δεξιὸν καὶ ἄκρον ἀριστερόν, ἀμφότερα ἐξ ἱππικοῦ) οὐδένα ἀπολύτως περισπασμὸν ἐπέφερον, καθόσον ὁ Ὀσμὰν πασᾶς, καλῶς ποιῶν, τὰ παρημέλησε, μὴ διασκορπίσας τὰς δυνάμεις του. Κατὰ τὴν νύκτα 30—31 Ἰουλίου ὑπεχώρησαν οἱ Ρῶσοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μπουλγαρένι, χωρὶς νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ πλεῖστοι συγγραφεῖς φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἀποτυχία αὐτὴ τῶν Ρώσων ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἐδόθη ὑπερβολικὴ σημασία εἰς τὴν περιβολὴν Γκρίβιτσα, ἣν ἐθεώρησαν ὡς κλεῖδα τῆς ὅλης ὀχυρᾶς περιοχῆς.

3η μάχη τῆς Πλεύνας (7—12 Σεπτεμβρίου 1877). Μετὰ τὴν δευτέραν ἀποτυχίαν τῶν Ρώσων, ὁ Ὀσμὰν πασᾶς ἐξηκολούθησε δραστηρίως τὴν ὀχύρωσιν, καταρτίσας αὐτὴν ὡς ἐν τῷ σχ. 3 ἐμφαίνεται. Δυστυχῶς ὅμως διὰ τὴν Τουρκίαν δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικήν τινα ἐνέργειαν, ἥτις πιθανὸν ν' ἀπέληγεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Περὶ τὸ τέλος Αὐγούστου 1877 διετάχθη ρητῶς ὁ Ὀσμὰν πασᾶς ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ νὰ δράσῃ ἐπιθετικῶς, καθ' ὃν τρόπον θὰ ἐνόμιζε προσφορώτερον. Πρὸ πάσης ἐνεργείας ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, τὸ εὑρισκόμενον ἀνατολικῶς τῆς Πλεύνας, καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέπεμψε τοιαύτην πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ὀροπεδίου Πελισὰτ (313) τὴν 31ην Αὐγούστου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἀπέτυχεν, ἐξαναγκασθέντος τοῦ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος νὰ ἐπιστρέψῃ ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς του, ὁ Ὀσμὰν πασᾶς οὐδεμίαν ἀνέλαβεν ἔκτοτε ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν. Οἱ Ρῶσοι κατεῖδον ὅτι τοῖς ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναλάβωσι νέαν κατὰ τῆς Πλεύνας ἐπίθεσιν πρὶν ἢ ἐνισχυθῶσι σοβαρῶς. Μόνον δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1877, ὅτε ἐξῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ἡ Ρουμανία ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, ἀπεφασίσθη ἡ ἀνάληψις τρίτης ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Πλεύνας, ἀφοῦ κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσωσιν ἀνατολικῶς αὐτῆς περὶ τοὺς 100.000 πεζούς, 20.000 ἱππεῖς καὶ 350 πυροβόλα, ἐξ ὧν πλεῖστα πολιορκητικά. Συμφώνως τῷ ρωσικῷ σχεδίῳ, ἡ ἐπίθεσις ἐξετελέσθη

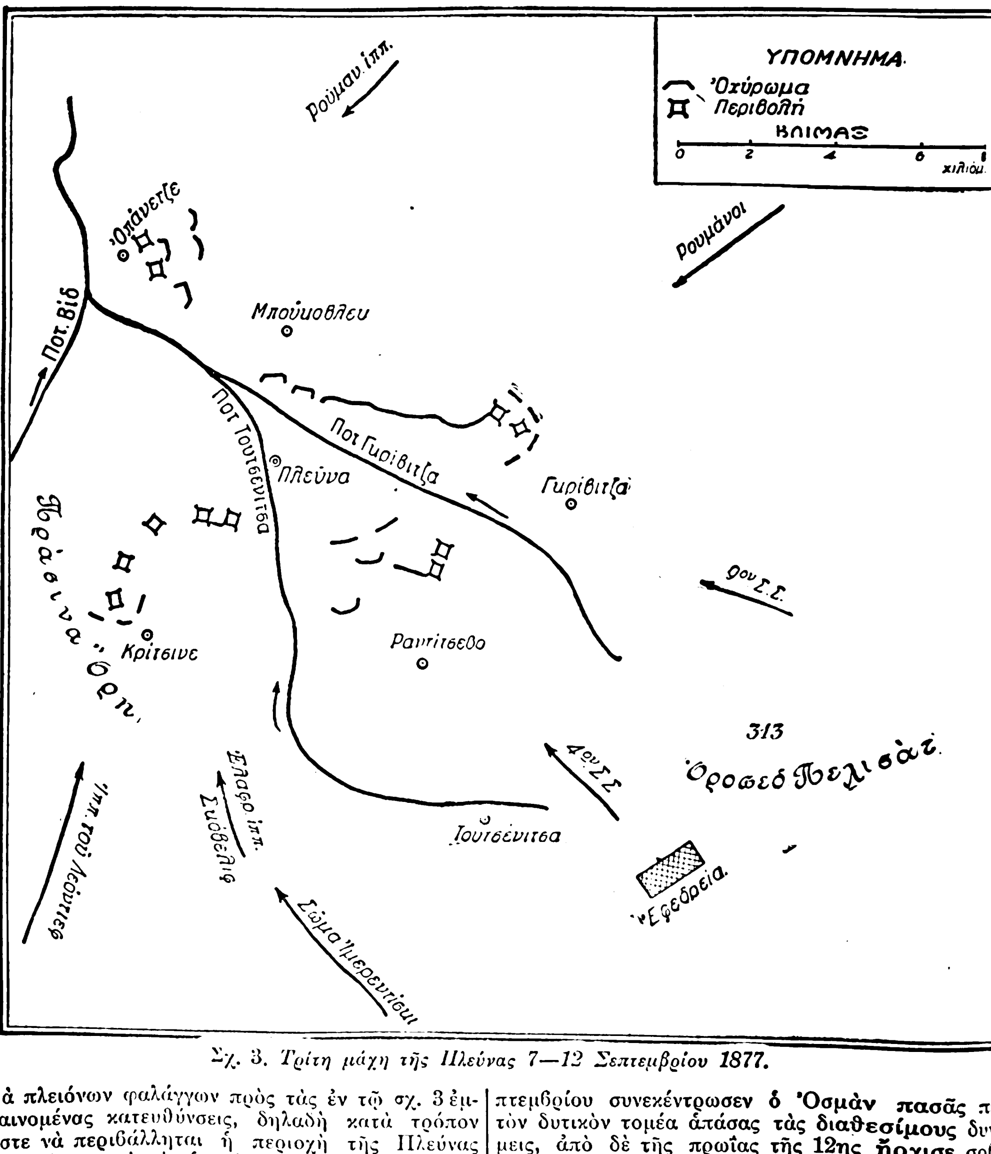

Σχ. 3. *Τρίτη μάχη τῆς Πλεύνας 7—12 Σεπτεμβρίου 1877.*

διὰ πλειόνων φαλάγγων πρὸς τὰς ἐν τῷ σχ. 3 ἐμφαινομένας κατευθύνσεις, δηλαδὴ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ περιβάλληται ἡ περιοχὴ τῆς Πλεύνας ἡμικυκλικῶς μὲ τὰ ἑκατέρωθεν ἄκρα φθάνοντα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Βίδ. Ἐπειδὴ ὅμως μεταξὺ τοῦ κέντρου καὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος παρενεβάλλετο ὡς ἐμπόδιον τὸ μικρὸν τουρκικὸν φρούριον τοῦ *Λόβτσα* (εὑρισκόμενον περὶ τὰ 40 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς Πλεύνας), ἔπρεπε προκαταβολικῶς νὰ καταληφθῇ τὸ φρούριον τοῦτο καὶ συνεπῶς ἐξουδετερωθῇ πᾶσα τυχὸν μελλοντικὴ ἐνέργεια τῶν Τούρκων ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης πρὸς τὰ νῶτα τοῦ μέλλοντος νὰ προελάσῃ ρωσικοῦ στρατοῦ. Τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συγκροτηθὲν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰμερετίνσκι κατέλαβε τὸ φρούριον Λόβτσα τὴν 3ην Σεπτεμβρίου καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς ἐν αὐτῷ Τούρκους νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς Πλεῦναν. Κατὰ τὴν νύκτα 6—7 Σεπτεμβρίου ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἐτέθη ἐν πορείᾳ ἵνα καταλάβῃ τὰς διὰ τὸ πυροβολικὸν προσδιορισθείσας θέσεις, τότε δὲ (7—10 Σεπτεμβρίου) ἐξαπελύθη ὑπὸ τῶν Ρώσων συνεχὴς βομβαρδισμὸς κατὰ τῶν ὀχυρῶν τῆς Πλεύνας, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὰ σοβαρὰς βλάβας· τὸ ρωσικὸν πεζικὸν οὐδόλως ἐπωφελήθη αὐτοῦ, ἐνῷ εἶχε ρητὰς διαταγὰς νὰ προχωρῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον προκεκαλυμμένως ἵνα εὑρεθῇ εἰς θέσεις καταλλήλους διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐφόδου. Ἐνῷ ἐπρόκειτο ἡ ρωσικὴ ἐπίθεσις νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ ἀπόγευμα τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἐπομένην, καθόσον τὰ πυρομαχικὰ τοῦ πυροβολικοῦ εἶχον ἐξαντληθῇ. Τὴν 11ην ἡ ἐπίθεσις τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ ἔσχεν ἐν ἀρχῇ καλὰς ἐπιτυχίας διὰ τῆς καταλήψεως τῆς περιβολῆς Γκρίβιτσα· ἐπειδὴ ὅμως μετ' ὀλίγον ἀντελήφθησαν οἱ Ρουμᾶνοι ὅτι ὑπῆρχεν ἑτέρα περιβολή, ἐπικρατοῦσα τῆς ἀνωτέρω, ἐδίστασαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν προχώρησίν των, ἡ δὲ κατὰ τοῦ Ραντίτσεβο ἐπίθεσις ἀπέτυχε πλήρως, λόγῳ ἐλαττωματικῆς προχωρήσεως τοῦ ρωσικοῦ πεζικοῦ (τὰ στηρίγματα ἀφίσταντο τόσον πολὺ ἀπὸ τῆς ἁλύσεως, ὥστε ἕως ὅτου φθάσωσιν εὕρισκον τὴν ἅλυσιν ἐξηντλημένην τελείως). Λαμπρὰς ἐπιτυχίας ἔσχεν ἡ ἐπίθεσις τοῦ Σκόβελεφ, κατορθώσασα νὰ καταλάβῃ ὅλας τὰς διαδοχικὰς κορυφογραμμὰς τὰς νοτιοδυτικῶς τῆς Πλεύνας καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν περιβολῶν. Τὴν 23ην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οἱ Ρῶσοι εἶχον φθάσει εἰς τὰ Πράσινα ὄρη μέχρι τῶν πυλῶν σχεδὸν τῆς Πλεύνας, καὶ πρὸς στιγμὴν ἐνόμισαν ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ κατελαμβάνετο ἡ ὀχυρὰ αὐτὴ περιοχή. Ἀλλ' ὁ Κρύντενερ, παρασυρθεὶς πολὺ ἐκ τῆς ἀξίας τῆς θέσεως τῆς περιβολῆς Γκρίβιτσα, θεωρουμένης ὡς κλειδὸς τῆς τοποθεσίας, δὲν ἐνίσχυσε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα. Κατὰ τὴν νύκτα 11—12 Σεπτεμβρίου συνεκέντρωσεν ὁ Ὀσμὰν πασᾶς περὶ τὸν δυτικὸν τομέα ἁπάσας τὰς διαθεσίμους δυνάμεις, ἀπὸ δὲ τῆς πρωΐας τῆς 12ης ἤρχισε σοβαρὰς ἀντεπιθέσεις κατὰ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων τῶν Πρασίνων ὀρέων. Ἐνῷ ἡ κατάστασις εἶχεν οὕτω πως ἐξελιχθῆ καὶ ἡ ἀπώθησις τῶν ρωσικῶν

Digitized by Google

τούτων στρατευμάτων ἐπέκειτο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, 75.000 Ρωσορρουμᾶνοι ἠδράνουν εἰς τοὺς τομεῖς ἀνατολικὸν καὶ νοτιοανατολικόν. Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οἱ Ρῶσοι ἀπωθήθησαν ἐκ τῶν Πρασίνων ὀρέων, ἐγκαταλείψαντες ἁπάσας τὰς προσκαίρως καταληφθείσας θέσεις, πρὸς δὲ ἀπολέσαντες ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος περὶ τὰς 5.000 ἄνδρας εἰς τὰ Πράσινα ὄρη καὶ περὶ τὰς 15.000 ἐν συνόλῳ. Οἱ Ρῶσοι δὲν ὑπεχώρησαν πρὸς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς των, ἀλλ' ἀποσυρθέντες κατά τι παρέμειναν εἰς θέσεις ἐγγύτατα τῶν τουρκικῶν. Ἡ ἀποτυχία τῆς 3ης ταύτης ἐπιθέσεως ἀποδοτέα ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν μὴ συντονισμὸν τῶν προσπαθειῶν τῶν διαφόρων ἐπιθέσεων.

Πολιορκία τῆς Πλεύνας (Νοέμβριος—10 Δεκεμβρίου 1877). Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῆς 3ης μάχης, ἀντελήφθησαν σαφῶς οἱ Ρῶσοι ὅτι διὰ νὰ καταληφθῇ ἡ Πλεῦνα πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ τακτικὴ πολιορκία. Πρὸς τοῦτο συνεκέντρωσαν περὶ τὰς 120.000 ἄνδρας καὶ 500 πυροβόλα, ἐξ ὧν πολλὰ πολιορκητικά, ἀνέθεσαν δὲ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τῆς πολιορκίας εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ μηχανικοῦ Τοτλέμπεν. Ἡ πλήρης περίσχεσις τῆς περιοχῆς Πλεύνας συνετελέσθη περὶ τὸ τέλος Ὀκτωβρίου 1877, εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ τῶν μεραρχιῶν τῶν γρεναδιέρων, ἔκτοτε δ' ἤρχισεν ὁ Τοτλέμπεν τὴν κατασκευὴν ἔργων τακτικῆς πολιορκίας (προσιτηρίων ὁδεύσεων, παραλλήλων κτλ.), καθ' ὃν χρόνον ὁ Ὀσμὰν πασᾶς συνεπλήρου τὴν ὀχύρωσιν τῆς Πλεύνας. Ἐπειδὴ ὅμως, περὶ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου, τὰ μὲν πυρομαχικὰ εἶχον ἐλαττωθῇ σημαντικῶς, τὰ δὲ τρόφιμα εἶχον σχεδὸν ἐξαντληθῆ παρὰ τῷ τουρκικῷ στρατῷ τῆς Πλεύνας, λόγῳ τοῦ πλήρους αὐτῆς ἀποκλεισμοῦ, ἀπεφάσισεν ὁ Ὀσμὰν πασᾶς νὰ ἐκτελέσῃ ἔξοδον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν δυσμῶν, δηλαδὴ πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ Βίδ, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι διασπάσεως τοῦ πολιορκητικοῦ κλοιοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, εἰς ἣν δὲν ὑπῆρχον σοβαραὶ ρωσικαὶ δυνάμεις. Τὴν 10ην Δεκεμβρίου ἐξώρμησεν ὁ Ὀσμὰν πασᾶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Βίδ, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς δύο μεραρχιῶν καὶ διατάξας τὴν τρίτην νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ μετά τινας ὥρας· ἐν ἀρχῇ κατώρθωσε ν' ἀπωθήσῃ τὰς πρὸς τὰ ἐκεῖ ὀλίγας ρωσικὰς δυνάμεις καὶ πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὅτι ἡ τουρκικὴ αὕτη ἔξοδος θὰ ἐστέφετο ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἀλλ' ὁ Ὀσμὰν πασᾶς ἐσταμάτησεν ἄνευ οὐδενὸς λόγου, ἀναμένων τὴν ἄφιξιν καὶ τῆς τρίτης μεραρχίας του. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ρῶσοι, πληροφορηθέντες περὶ τῆς ἐξόδου ταύτης, ἔσπευσαν ν' ἀποστείλωσιν ἁπάσας τὰς διαθεσίμους μονάδας των πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Βίδ, ὁπότε ἀπεκλείσθη πᾶσα ὁδὸς περαιτέρω προχωρήσεως τῶν Τούρκων. Εὑρεθεὶς ὁ Ὀσμὰν τελείως ἀποκεκλεισμένος καὶ στερούμενος πλέον ἁπάντων τῶν μέσων ἀμύνης, ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὴν περιοχὴν τῆς Πλεύνας τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1877 μετὰ 40.000 στρατιωτῶν καὶ 75 πυροβόλων.

Ἡ ἄμυνα τῆς Πλεύνας συνεκράτησε τοὺς Ρώσους καὶ παρεκώλυσεν εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς νότον τῶν Βαλκανίων ὀρέων προσπέρασιν ἐπὶ 6 ὁλοκλήρους μῆνας, καθ' οὓς οἱ Τοῦρκοι ἠμύνθησαν σθεναρῶς καὶ θαυμασίως, διὸ ἡ ἄμυνα τῆς Πλεύνας καταλογίζεται ὑφ' ὅλων τῶν συγγραφέων ὡς μία τῶν ἐνδοξοτέρων τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡ σθεναρὰ αὕτη ἄμυνα τῶν Τούρκων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κατισχύσῃ μέχρι τέλους, καθόσον ἡ παθητικὴ ἄμυνα οὐδέποτε δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα. Ὁ ἡρωϊκὸς Ὀσμὰν πασᾶς ἦτο πάντοτε βραδὺς εἰς τὰς ἐνεργείας του καὶ οὐδέποτε ἀπεφάσισε σοβαρῶς τὴν ἀνάληψιν καὶ τῆς παραμικροτέρας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, ἴσως καὶ λόγῳ τῆς καταπληκτικῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ρώσων. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦσιν ὅτι ἡ κατάληψις τῆς Πλεύνας οὐδὲν ἀπολύτως κατόρθωμα τῶν Ρώσων ἀποτελεῖ, ὁ δὲ Τοῦρκος συγγραφεὺς Ἰτζὲτ Φουὰτ πασᾶς γράφει («Les occasions perdues»): «Ἐὰν οἱ Ρῶσοι κατελάμβανον ἐγκαίρως (δηλαδὴ εὐθὺς ἅμα ὡς ὁ Ὀσμὰν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἀνοχύρωτον Πλεῦναν, τὸν Ἰούλιον 1877) τὰς περὶ τὴν Πλεῦναν τοποθεσίας, Πλεῦνα δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ».

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πλευρὰ (ἡ)· τὸ πλάγιον μέρος ἑκάστου σώματος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν: «τὰ πλευρὰ τοῦ ἀνθρώπου,—τοῦ ζῴου, —τοῦ σκάφους», «δεξιὰ—, ἀριστερὰ πλευρά» || πᾶν ὅ,τι χαρακτηρίζεται ὡς πλάγιον: «ἀνατολική—, δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ὄρους», «ἐσωτερική—, ἐξωτερικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου» || πᾶσα εὐθεῖα γραμμὴ γεωμετρικοῦ σχήματος: «πλευρὰ τριγώνου, —τετραγώνου, —πολυγώνου» || ἰδίᾳ, ἕκαστον τῶν πεπλατυσμένων καὶ τοξοειδῶν ὀστῶν τῶν σχηματιζόντων τὸ θωρακικὸν κύτος: «γνήσιαι—, νόθοι πλευραί» δημοτ. *πλευρό, παγίδι*.

—[*Ἀνατομ.*] Αἱ *πλευραὶ* εἶναι ὀστᾶ τοξοειδῆ, ἀποπεπλατυσμένα, ἅτινα μετὰ τοῦ στέρνου καὶ τῆς θωρακικῆς μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης σχηματίζουσι τὸν σκελετὸν τοῦ θώρακος. Αἱ πλευραὶ εἶναι 24 τὸν ἀριθμόν, 12 ἑκατέρωθεν, χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν *μεσοπλευρίων διαστημάτων* καὶ φερόμεναι φορὰν λοξὴν ἐκ τῶν ὄπισω καὶ ἄνω πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω. Καὶ τὸ μὲν ὀπίσθιον ἄκρον συντάσσεται πρὸς τὰ σώματα δύο κατὰ σειρὰν σπονδύλων, τὸ δὲ πρόσθιον συνάπτεται μετὰ τοῦ στέρνου ἢ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Καὶ αἱ μὲν 7 πρῶται πλευραὶ συνάπτονται μετὰ τοῦ στέρνου ἀμέσως διὰ τῶν *πλευρικῶν χόνδρων*, τῶν εἰς τὸ πρόσθιον ἄκρον αὐτῶν ἐμφυομένων, καὶ καλοῦνται *γνήσιαι πλευραί*, αἱ δὲ 5 κατώτεραι ἐμμέσως διὰ τοῦ χόνδρου τῆς ὑπερκειμένης πλευρᾶς καὶ καλοῦνται *νόθοι πλευραί*· ἐκ τούτων δ' ἡ 11η καὶ ἡ 12η πλευρὰ καλοῦνται *ἀσύντακτοι*, διότι τὸ πρόσθιον ἄκρον αὐτῶν καταπαύεται ἐλεύθερον ἐντὸς τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Τὸ μῆκος τῶν πλευρῶν βαίνει αὐξανόμενον ἀπὸ τῆς 1ης μέχρι τῆς 8ης πλευρᾶς, ἀπὸ δὲ ταύτης μέχρι τῆς τελευταίας ἐλαττοῦται. Τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τῶν πλευρῶν περατοῦται διὰ πεπαχυσμένου πέρατος, τῆς *κεφαλῆς*, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι δύο μικραὶ ἐπιφάνειαι, συντασσόμεναι πρὸς τὰ ἀρθρικὰ ἡμιγλήνια τῶν σωμάτων δύο γειτονικῶν σπονδύλων. Ἡ κεφαλὴ περιστέφεται ὑπὸ τοῦ *αὐχένος*, οὗ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς κεῖται τὸ *πλευρικὸν φῦμα*. Τὸ δὲ πρόσθιον ἄκρον εἶναι ὑπόκοιλον καὶ τραχύ, εἰς ὃ ἐμφύεται ὁ πλευρικὸς χόνδρος. Ἡ ἔξω δ' ἐπιφάνεια κατὰ τὴν ὀπισθίαν αὐτῆς μοῖραν, κυρτουμένη αἴφνης πρὸς τὰ πρόσω ἀποτελεῖ γωνίαν ἀμβλεῖαν, τὴν *γωνίαν τῆς πλευρᾶς*. Τῶν δὲ πλευρικῶν χόνδρων τὸ μῆκος αὐξάνεται ἀπὸ τοῦ 1ου (=2 ἑκ.) μέχρι τοῦ 7ου χόνδρου (=12—14 ἑκ.), ἀπὸ δὲ τούτου μέχρι τοῦ 12ου ἐλαττοῦνται (=6—8 χλ.). Σὺν τῷ χρόνῳ δ' οἱ πλευρικοὶ χόνδροι ὀστεοῦνται. Αἱ πλευραὶ συντάσσονται διὰ μὲν τοῦ ὀπισθίου ἄκρου αὐτῶν πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἀπεργαζόμεναι τὰς *σπονδυλοπλευρικὰς διαρθρώσεις*· διὰ δὲ τοῦ προσθίου συντάσσονται πρὸς τὸ στέρνον, ἀποτελοῦσαι τὰς *πλευροστερνικὰς ἢ χονδροστερνικὰς διαρθρώσεις*. Οἱ δὲ πλευρικοὶ χόνδροι διαρθρούμενοι πρὸς ἀλλήλους ἀποτελοῦσι τὰς *μεσοχονδρίους πλευρικὰς διαρθρώσεις*.

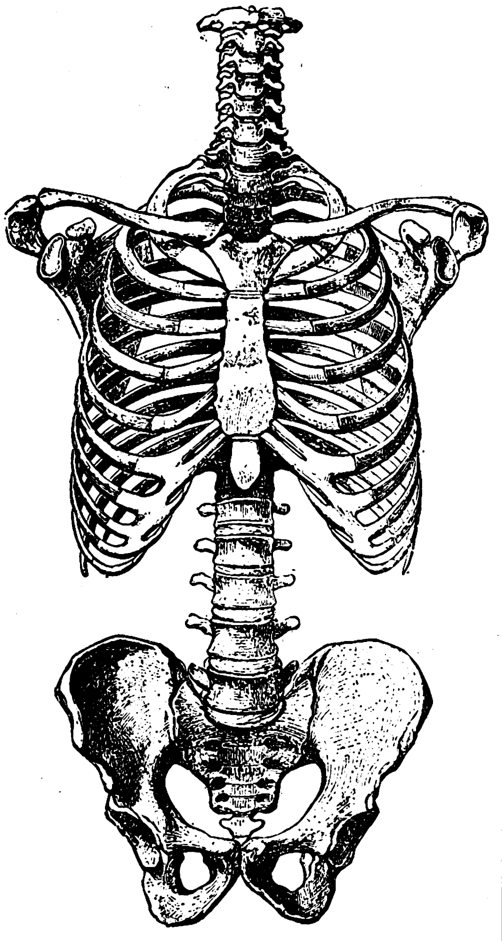

Σκελετὸς τοῦ κορμοῦ μετὰ τῆς ὠμικῆς καὶ πυελικῆς ζώνης.
[Πρόσθια ἐπιφάνεια.]

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—[*Γεωμετρ.—Μαθημ.*] *Πλευρὰ* πολυγώνου καλεῖται τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα τὸ συνδέον δύο διαδοχικὰς κορυφὰς αὐτοῦ. Οὕτω τοῦ πολυγώνου ΑΒΓΔΕΑ πλευραὶ εἶναι τὰ εὐθύγραμμα τμήματα ΑΒ, ΒΓ, ΓΔ, ΔΕ καὶ ΕΑ. Τοῦ δὲ πολυγώνου Α'Β'Γ'Δ'Α' πλευραὶ εἶναι Α'Β', Β'Γ', Γ'Δ' καὶ Δ'Α'.

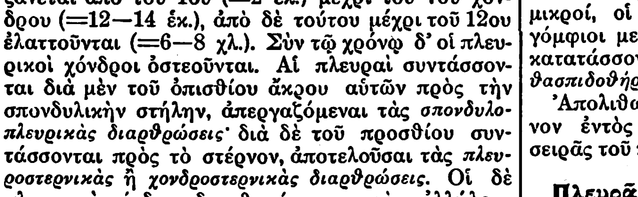

Ν. Γ.

—[*Γεωδ.*] Καλεῖται *πλευρὰ* ἡ γραμμὴ ἡ ἑνοῦσα δύο τριγωνομετρικὰ σημεῖα, ἤτοι αἱ πλευραὶ τῶν ἐν τῷ τριγωνομετρικῷ δικτύῳ σχηματιζομένων τριγώνων. Διὰ τὸν ὑπολογισμὸν κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν τριγωνομετρικῶν σημείων τῶν δι' αὐτῶν σχηματιζομένων τριγώνων, καθίσταται ἀπαραίτητον νὰ γνωρίζωμεν τὸ μῆκος μιᾶς τοὐλάχιστον πλευρᾶς τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου. Τὸ μῆκος τῶν πλευρῶν τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου εὑρίσκεται πάντοτε ἐξ ὑπολογισμοῦ, πλὴν τοῦ μήκους τῆς ἀρχικῆς πλευρᾶς τῆς βάσεως, ὅπερ εὑρίσκεται δι' ἀμέσου μετρήσεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἴτε διὰ πενταμέτρων ξυλίνων κανόνων ἢ διὰ μεταλλικῆς μετροταινίας (ἐφόσον προορίζεται δι' ἀνάπτυξιν αὐτοτελοῦς τριγωνομετρικοῦ δικτύου) εἴτε διὰ βασιμετρικῆς συσκευῆς ἀκριβείας, οἷα εἶναι ἡ συσκευὴ Μπέσελ, Ἰμπανίεφ κλπ. (προκειμένου περὶ κρατικοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου). Ἐκτὸς τῆς βάσεως τῆς ἀρχικῶς μετρουμένης καὶ χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου, μετροῦμεν καὶ ἑτέρας πλευράς, *βάσεις ἐλέγχου* καλουμένας, εἰς ἀποστάσεις 200 περίπου χιλιομέτρων μεταξύ των καὶ αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς ἔλεγχον καὶ περιορισμὸν τῶν σφαλμάτων τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπεκτάσεως. Πλευραὶ ἐπίσης ἐν τῇ κατωτέρᾳ γεωδαισίᾳ καλοῦνται αἱ γραμμαὶ αἱ ἑνοῦσαι τὰς κορυφὰς τῆς πολυγωνομετρικῆς ὁδεύσεως. Τὸ μῆκος αὐτῶν προσδιορίζεται εἴτε δι' ἀμέσου μετρήσεως (διὰ μεταλλικῆς μετροταινίας ἢ διὰ πενταμέτρων ξυλίνων κανόνων) ἐφόσον πρόκειται περὶ ἐργασιῶν μεγάλης ἀκριβείας εἴτε δι' ἐμμέσου μετρήσεως ἐκτελουμένης διὰ τῶν σταδιομετρικῶν νημάτων τῆς διόπτρας τοῦ ταχυμέτρου ἐπὶ τῶν πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένων σταδιῶν. Αἱ πλευραὶ εἶναι ἓν τῶν τριῶν στοιχείων τῆς πολυγωνομετρικῆς ὁδεύσεως, τῶν ἀπαραιτήτως μετρουμένων διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν κορυφῶν αὐτῆς. Τὰ μήκη S τῶν πλευρῶν τῆς ὁδεύσεως δέον νὰ πληρῶσι τὰς ἑξῆς ἀνισότητας: α') Δι' ἄμεσον μέτρησιν 30μ. $< S <$ 150μ. β') Δι' ἔμμεσον (ὀπτικὴν) μέτρησιν 30μ. $< S <$ 350μ.

Κ. Χ. Α.

—[*Ἀκτογρ.*] Καλεῖται *πλευρὰ* ἡ συνεχὴς ἀκτὴ νήσου ἢ χερσονήσου, ἀπὸ ἐσχατιᾶς εἰς ἐσχατιὰν ἐκτεινομένη· λ. χ. *δυτικὴ πλευρὰ* τῆς Ζακύνθου εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σκινάρι (βορεία ἐσχατιὰ) καὶ Κερὶ (νοτία ἐσχατιὰ) ἐκτεινομένη. Σ. Ε. Λ.

— [*Ναυτ.*] Καλεῖται *πλευρὰ* (κοιν. *μπάντα*): —1) Ἑκάτερος τῶν τοίχων τοῦ πλοίου καὶ δὴ τὸ μεταξὺ παρειᾶς καὶ ἰσχίου ἐπίπεδον αὐτῶν μέρος, π. χ. «παρουσιάζει πέντε πυροβόλα κατὰ πλευράν».— 2) Τὸ μεταξὺ ἀκροδετικῶν ψελλίων καὶ ποδεώνων μῆκος τοῦ ἱστίου. Οὕτως εἰς τὰ τετράγωνα ἱστία διακρίνομεν κορυφαίαν πλευράν, δύο πλαγίας καὶ πλευρὰν ποδώματος, εἰς δὲ τὰ τριγωνικὰ τὴν προσθίαν, τὴν ὀπισθίαν καὶ τὴν τοῦ πρόποδος, προστιθεμένης εἰς τὰ τραπεζοειδῆ καὶ τῆς τοῦ κέρατος. Σ. Ε. Λ.

Πλευραμὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Καππαδοκίας ἐν τῷ Γαλατικῷ Πόντῳ μεταξὺ Πιάλων καὶ Πίδας (*Πτολεμ.* Ε, στ, 9 Nobbe). Ἀπαντᾷ καὶ ὡς *Πλευμαρίς*, σημειοῦται δὲ καὶ εἰς τὸν Πευτιγγεριανὸν χάρτην ὡς Plemari μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὰ ὀνόματα Zela καὶ Egoniam σημειουμένων πολισμάτων. Εἶναι δὲ τὸ σύγχρονον χωρίον *Ἐουρέν*. Σ. Ε. Λ.

πλευρασπιδοθηριίδαι (οἱ) (Pleuraspidotheriidae) [*Παλαιοζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐκλειπάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *κονδυλάρθρων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον πλήρη ὀδοντοστοιχίαν, τῆς ὁποίας οἱ κυνόδοντες ἦσαν μικροί, οἱ κοπτῆρες κωνικοί, καὶ οἱ ἐμπρόσθιοι γόμφιοι μεμονωμένοι. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην κατατάσσονται τὰ γένη *πλευρασπιδοθήριον* καὶ *ὀρθασπιδοθήριον*.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων εὑρέθησαν μόνον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τοὺς Reims τῆς Γαλλίας. Γ. Κ. Γ.

Πλευρᾶτος. —1) Πατὴρ τοῦ Ἄγρωνος, βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας, πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Σκερδελαΐδα.

— 2) Βασιλεὺς τῆς Ἰλλυρίας, υἱὸς τοῦ Σκερδελαΐδα, μετὰ τοῦ ὁποίου συμβασιλεύσας ἐπί τινα ἔτη, διεδέχθη αὐτὸν θανόντα τῷ 204 π. Χ. Φίλος καὶ σύμμαχος τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς κατὰ Φιλίππου Γ' βασιλέως τῆς Μακεδονίας πολέμους, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ ὑπάτου Π. Σουλπικίου, ὅστις ἀπεποιήθη τὴν ἐπικουρίαν του. Μολονότι δὲ οὐδεμίαν πραγματικὴν ἀρωγὴν προσέφερεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὁ Φλαμινῖνος, ἀμείβων τὴν πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἀφοσίωσίν του, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὰς ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνακτηθείσας χώρας του Λυχνῖτιδα καὶ Παρθηνὴν τῷ 197 π. Χ. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον τῶν Ρωμαίων, τῷ 189 π. Χ.,

Digitized by Google

ἔσπευσε καὶ πάλιν εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Μ. Φουλβίου μετὰ 60 πλοίων καὶ ἐλεηλάτησε τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας. Ἀποθανόντα αὐτόν, τῷ 180 π. Χ. περίπου, διεδέχθη ὁ υἱός του Γέντιος.

— Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὀνομαζόμενος καὶ *Πλάτωρ*, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Γεντίου, δολοφονηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἵνα συζευχθῇ τὴν μετ' αὐτοῦ μνηστευθεῖσαν θυγατέρα τοῦ Μονουνίου.

— 4) Υἱὸς τοῦ Γεντίου, τελευταίου βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας, ὅστις συλληφθεὶς μετὰ τοῦ πατρός του καὶ ὅλης τῆς οἰκογενείας αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λευκίου Ἀνικίου Γάλλου, τῷ 168 π. Χ., ὡδηγήθη εἰς Ρώμην, ὅπου ἐκόσμησε τὸν θρίαμβον τοῦ νικητοῦ.

— 5) Ἐξόριστός τις ἐν Ἰλλυρίᾳ, τὸν ὁποῖον ὁ Περσεύς, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐχρησιμοποίησεν ὡς πρέσβυν παρὰ τῷ Γεντίῳ τῷ 169 π. Χ. Μετὰ ταῦτα ἀναφέρεται ὡς συναθροίζων ἐπικουρικὰ στρατεύματα ὑπὲρ τοῦ Περσέως. Α. Θ. Σ.

πλευρεκτομία (ἡ) (ἀντὶ ***πλευρεκτομή***). Ἡ ἐξαίρεσις πλευρᾶς. Ἡ πλευρεκτομὴ ἐκτελεῖται ὁτὲ μὲν ἐπὶ πασχούσης πλευρᾶς (ἐπὶ ὀστεομυελίτιδος, φυματιάσεως, νεοπλασίας κτλ.), ὁτὲ δὲ ἐπὶ ὑγιοῦς, ὡς προπαρασκευαστικὴ ἐγχείρησις πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ὑπεζωκότος καὶ πρὸς εὐρεῖαν διάνοιξιν τῆς θωρακικῆς κοιλότητος κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ ὑπεζωκότος καὶ τοῦ πνεύμονος ἐγχειρήσεις (ἐμπύημα θώρακος, ἐχινόκοκκος, ἀπόστημα, γάγγραινα, νεοπλασία πνεύμονος κττ.). Ἐπίσης πλευρεκτομία ἐκτελεῖται κατὰ τὰς πλαστικὰς ἐπὶ τοῦ θώρακος ἐγχειρήσεις, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς ἀπόκτησιν μοσχεύματος κατὰ τὰς μεταμοσχεύσεις. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐκτελεῖται κατὰ κανόνα ὑπὸ τοπικὴν ἀναισθησίαν. Ι. Κ. Κ.

Πλεύρης, *Γεώργιος* Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1835. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς ἑνὸς τμήματος τῆς ἐπαρχίας του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης καὶ Χανίων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου. Ν. ΚΛΣ

—**Πλεύρης, *Μιχαήλ***. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1790 εἰς Ἀνώγεια. Ἐκλεγεὶς ὁπλαρχηγὸς τῶν ὁμοχωρίων του ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, διεκρίθη εἰς τὰς ἀνὰ τοὺς νομοὺς Ρεθύμνης καὶ Χανίων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου 1827, σπεύσας μετὰ πολλῶν Κρητῶν, κατὰ διαταγὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἰς Ἀττικὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐκεῖ μαχομένου Γ. Καραϊσκάκη, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν Κρητῶν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Φαλήρου τῆς 23—24 Ἀπριλίου 1827. Ν. ΚΛΣ

Πλευριανὰ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαργαριτῶν τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) 249. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

πλευρίζω· δημοτ., ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ λέμβων, πιάνω 'ς τὸ πλευρὸ ἄλλου ἀτμοπλοίου, πέφτω δίπλα: «πλεύρισε ἡ βάρκα»· || μεταφ. «τὴν ἐπλεύρισε», «πλευρίζει τὶς γυναῖκες» πηγαίνει ἀπὸ δίπλα ἐνοχλητικῶς, τὴν *διπλάρωσε*.

—/*Ναυτ.*/ Ὁ ὅρος *πλευρίζω* λέγεται ἐπὶ πλοίων (κοιν. *πέφτω μὲ τὴν μπάντα*), τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦν τοὺς ἀναγκαίους χειρισμούς, ὅπως ὁρμισθῶσι κατὰ πλευρὰν εἰς προκυμαίαν, ἢ εἰς τὰς πλευρὰς ἄλλου πλοίου, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν ἀνθρακεύσεως ἀμέσου ἀπὸ ἀνθρακοφόρου. Ἐπὶ λέμβων ὅμως καὶ πλοιαρίων ἐξακολουθεῖ ἐπικρατῶν ὁ ἀντίστοιχος ἐπίσημος ὅρος *παραβάλλω*. Σ. Ε. Λ.

πλευρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ πλευρὰ ἢ τὴν πλευράν, ὁ τῶν πλευρῶν: «πλευρικαὶ κινήσεις» αἱ ἀποσκοποῦσαι τὴν κύκλωσιν τοῦ ἐχθροῦ.

—***πλευρικὰ ἡμιγλήνια*** [*Ἀνατομ.*]· βλ. *ἡμιγλήνια* πλευρικά.

—***πλευρικαὶ στοαί***. Καλοῦνται τοιουτοτρόπως, ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν σηράγγων, αἱ ὁριζόντιαι καὶ κάθετοι ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς σήραγγος στοαί, αἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν ἀερισμὸν τῆς σήραγγος, τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἐκχωμάτων κτλ. Αἱ στοαὶ αὗται χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τὰς μακρὰς σήραγγας, τὰς διανοιγομένας ἐπὶ κλιτύων ἐντὸς ἀποτόμων κοιλάδων.

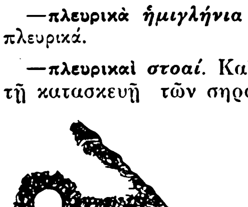

Πλευρικὴ στοὰ σήραγγος.

Ὁ ὅρος *πλευρικαὶ στοαὶ* χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν τῇ μεταλλευτικῇ καὶ καλοῦνται οὕτω αἱ στοαὶ ἐκμεταλλεύσεως, αἵτινες ἀκολουθοῦσι τὴν κλίσιν τοῦ κοιτάσματος (βλ. λ. *μεταλλεῖον*, *σῆραγξ* καὶ *στοά*). Δ. Κ. Α.

—***πλευρικὴ αὖλαξ*** [*Ἀνατομ.*]. Αὖλαξ ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῶν πλευρῶν, παρὰ τὸ κάτω χεῖλος, ἀρχομένη ὄπισθεν ἀπὸ τοῦ αὐχένος καὶ τελευτῶσα κατὰ τὸ πρόσθιον τριτημόριον, ὑποδεχομένη δὲ τὰ μεσοπλεύρια ἀγγεῖα. Ἀφορίζεται δ' ὑπὸ δύο χειλέων, ὧν τὸ μὲν ἔξω προέχον πρὸς τὰ κάτω εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ κάτω χεῖλος τῆς πλευρᾶς, τὸ δὲ ἔσω ἐμφανίζει ταπεινήν τινα ἀκρολοφίαν. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἔξω χεῖλος προσφύονται οἱ ἔξω μεσοπλεύριοι μύες, εἰς δὲ τὸ ἔσω οἱ ἔσω. Ι. Π.

— ***πλευρικοὶ φανοὶ*** [*Ναυτ.*]. Δύο φανοὶ ἀποτελοῦντες μέρος τῶν πλοϊκῶν φώτων παντὸς πλοίου. Ὁ εἷς ἐκπέμπει πράσινον σταθερὸν φῶς φωτοβολίας 2 τοὐλάχιστον μιλλίων πρὸς ἔνδειξιν ἐν νυκτὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ φέροντος αὐτὸν πλοίου, ὁ δ' ἕτερος ἐρυθρὸν τοιοῦτον πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Τὸ τόξον τῆς ὁρατότητός των, κανονιζόμενον καὶ ἐξασφαλιζόμενον μέσῳ ξυλίνου ἀλεξιφώτου, ἐκτείνεται ἄνευ διακοπῆς ἐπὶ 10 ἀνεμορρόμβους ἀπὸ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου μέχρι 2 ἀνεμορρόμβων πρύμνηθεν τοῦ ἐγκαρσίου ἐπιπέδου. Τοποθετοῦνται δὲ εἰς μὲν τὰ ἀτμόπλοια ἐπὶ ἑκατέρας τῶν πλευρῶν τῆς ἄνω γεφύρας ἢ τοῦ προστέγου, εἰς δὲ τὰ μεγάλα σχετικῶς ἱστιοφόρα εἰς ἑκάτερον τῶν ἐπιτόνων τοῦ πρυμναίου ἱστοῦ ἢ τῶν κορυφῶν τῶν μᾶλλον πρὸς πρύμναν ἐπιπέδων. Ὅταν ὅμως δὲν δύνανται νὰ μένουν σταθερῶς τοποθετημένοι εἰς τὰς θέσεις των, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ ταξιδεύοντα μὲ κακοκαιρίαν μικρὰ πλοῖα, πρέπει οἱ φανοὶ οὗτοι νὰ εἶναι ἕτοιμοι ὅπως ἐπιδειχθῶσιν ἀπὸ τὴν πλευρὰν εἰς ἣν ἕκαστος ἀνήκει, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως. Σ. Ε. Λ.

πλευρίς, —*ίδος* (ἡ)· μερὶς κρέατος ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ σφαγίου, κοιν. *μπριτζόλα*.

πλεύρισις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πλευρίζειν, τὸ ζύγωμα εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου, *κοτσάρισμα*.

πλεύρισμα (τό)· ἄλλως *πλεύρισις* (βλ. λ.)· || ναυτ., κοινὴ ὀνομασία τῆς *παραβολῆς* (βλ. λ.).

πλευριτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ τῆς πλευρίτιδος: «πλευριτικὸν ὑγρόν»· || ὁ πάσχων ἐκ πλευρίτιδος.

—***πλευριτικὸν φύσημα***. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς νόσου, ὁπότε τὸ πλευριτικὸν ἐξίδρωμα βαίνει αὐξανόμενον, ἐμφανίζεται παρὰ τὴν γωνίαν τῆς ὠμοπλάτης φύσημα παρόμοιον ἐκείνου, ὅπερ ἀντιλαμβανόμεθα εἰς τὴν περίοδον τῆς ἡπατώσεως τῆς πνευμονίας· διαφέρει ὅμως τούτου, καθόσον εἶναι ἠπιώτερον, βαθύτερον καὶ ἧττον σαφές, καὶ καθόσον καταλαμβάνει μικρὰν ἔκτασιν τῆς ἀμβλείας ζώνης, ἐνῷ εἰς τὴν πνευμονίαν τὸ φύσημα εἶναι ἀντιληπτὸν καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς ἀμβλύτητος. Μ. Ν. Κ.

πλευρῖτις, —*ιδος* (ἡ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται πάθησις ἐντοπιζομένη κατὰ τὸν θώρακα, συνισταμένη εἰς φλεγμονὴν τῶν δύο πετάλων τοῦ ὑπεζωκότος, περιτόνου καὶ περισπλαγχνίου. Ἀπὸ κλινικῆς ἀπόψεως διακρίνουσι τὴν ξηρὰν καὶ τὴν ὑγρὰν ἢ ἐξιδρωματικὴν πλευρίτιδα.

Ξηρὰ πλευρῖτις. Αὕτη δυνατὸν νὰ εἶναι πρωτοπαθής· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει εἶναι σχεδὸν πάντοτε φυματιώδους φύσεως. Ἀναφαίνεται δι' ἐντόνου πλευρωδυνίας, ἐλαφρᾶς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας, ὀλίγου ῥίγους καὶ παροξυσμῶν ξηρᾶς βηχός. Ὁ θώραξ ἀκινητεῖται πρὸς τὸ πάσχον ἡμιθωράκιον, ἡ δὲ ψηλάφησις ἀποβαίνει ἐπώδυνος. Ἀκροαστικῶς διαπιστοῦμεν τὸ πρωτεῦον κλινικὸν σύμπτωμα, τὴν τριβήν, ἦχον τραχύν, πριονώδη, ἐπιπολήν, σύγχρονον μὲ τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις, ἐντονώτερον δὲ ἰδίᾳ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν καὶ μὴ μεταβαλλόμενον ὑπὸ τῆς βηχός. Δυνατὸν νὰ συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἐλαφρᾶς ἀμβλύτητος. Ἡ ἐξέλιξις τῆς νόσου εἶναι ταχεῖα. Ὁ πυρετὸς πίπτει ἐντὸς ἡμερῶν τινων, ἡ δὲ ἀναπνευστικὴ δυσχέρεια καὶ ὁ πόνος ἐξαφανίζονται.

Συνηθέστερον ἡ ξηρὰ πλευρῖτις συνυπάρχει μετὰ ἀλλοιώσεως τοῦ πνευμονικοῦ παρεγχύματος, τῆς ὁποίας αὕτη ἔρχεται νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ὕπαρξιν. Ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχει τάσις νὰ γίνεται κατάχρησις τοῦ ὅρου «ξηρὰ πλευρῖτις» καὶ νὰ ὀνομάζουσι δι' αὐτοῦ ἐξελικτικοὺς παροξυσμοὺς φυματιάσεως καθαρῶς παρεγχυματώδους. Διὰ νὰ δυνηθῶμεν ἑπομένως νὰ θέσωμεν μετὰ βεβαιότητος τὴν διάγνωσιν πλευριτικῆς ἀντιδράσεως, ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ παρουσία τοῦ πόνου καὶ ἡ τριβή. Ἡ τοιαύτη ξηρὰ πλευρῖτις ἡ συμπαρομαρτοῦσα μετὰ πνευμονικῆς φυματιάσεως, ἐκδηλοῦται ὑπὸ διαφόρων συμπτωμάτων, ἀναλόγως τῆς ἕδρας. Οὕτω κατὰ τὴν κορυφὴν δύναται νὰ ὑποδυθῇ τὴν πνευμονικὴν φυματίασιν, δίδουσα ὑπαμβλύτητα καὶ ἐλάττωσιν τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος. Εἴς τινας περιπτώσεις συνοδεύεται ὑπὸ συνδρόμου πολυπλοκωτέρου μετὰ ὠμαλγίας, ὑπερκλειδίου ἀδενοπαθείας, ἀνισοκορίας (λόγῳ παραλύσεως τοῦ συμπαθητικοῦ). Ἡ ἀκτινοσκόπησις ἀποδεικνύει ὁμοειδῆ ἐλάττωσιν τῆς διαφανείας. Κατὰ τὴν βάσιν παρατηροῦνται ἀκτινολογικὰ σημεῖα λίαν σαφῆ: ἀκινησία, παραμόρφωσις, ἀνύψωσις ὑπέρμετρος τοῦ ἑνὸς ἡμιδιαφράγματος, σκιερότης τοῦ πλευροδιαφραγματικοῦ κόλπου. Πρόκειται περὶ συνηθεστάτης εἰκόνος παρατηρουμένης εἰς πλείστους πάσχοντας ἐκ πνευμονικῆς φυματιάσεως. Ἡ μεσολόβιος τέλος ξηρὰ πλευρῖτις ἐκδηλοῦται ὑπὸ πόνου ἐν εἴδει περιωμίου, ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς μεσαίας σχισμῆς, ὑπό τινων ἤχων τριβῆς καὶ κυρίως ἀκτινοσκοπικῶς ὑπὸ ἐγκαρσίας γραμμῆς σκιερότητος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένης, ἀναλόγως τῆς θέσεως τῆς ἀκτινοσκοπικῆς φύσιγγος. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν συμφύσεων ἡ εἰκὼν αὕτη δεικνύει τὴν ἀνύψωσιν τῆς σχισμῆς καὶ τὴν καμπύλωσιν αὐτῆς μὲ τὸ κοῖλον πρὸς τὰ κάτω.

Ἡ ξηρὰ πλευρῖτις συνηθέστερον δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον ὑγρᾶς πλευρίτιδος. Λόγῳ ὅμως τῆς βραχείας διαρκείας παρέρχεται συνήθως ἀπαρατήρητος. Εἶναι δὲ λίαν σπάνιον νὰ ἀκούσωμεν τὴν τριβὴν καὶ ὅταν πλέον ἐξετάζεται ὁ ἀσθενής τὸ ἐξίδρωμα ἔχει ἤδη ἀναπτυχθῆ. Μετὰ δὲ τὴν ἀπορρόφησιν αὐτοῦ, δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ ἐκ νέου ἡ ὑπόστροφος λεγομένη τριβή. Ξηρὰς πλευρίτιδας διακρίνομεν ἐπίσης κατὰ τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ τὴν διαδρομὴν μιᾶς ὀξείας πνευμονικῆς συμφορήσεως. Ἡ τριβὴ τότε συνδυάζεται μετὰ τῶν ὑποκειμένων πνευμονικῶν ῥόγχων.

Εἰς τοὺς νεφριτικούς, καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς κιρρωτικούς, ἰδίᾳ ἐν περιπτώσει ἡπατικοῦ ἀποστήματος, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ἑστίας ἐντετοπισμένης ξηρᾶς πλευρίτιδος, ἑδραζομένης γενικῶς κατὰ τὸν δεξιὸν διαφραγματικὸν κόλπον. Ἡ ξηρὰ πλευρῖτις διὰ τῆς χρονίας ἐξελίξεως αὐτῆς δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ πλευροπνευμονικὰς συμφύσεις, αἵτινες εἰς τὸ μέγιστον αὐτῶν σμικρύνουσι τὸ ἡμιθωράκιον. Κατ' αὐτὰς παρατηρεῖται συστολὴ καὶ μεγαλυτέρα λοξότης τῶν πλευρῶν, ἀκινησία τοῦ διαφράγματος, ἕλξις τοῦ μεσοθωρακίου διαστήματος πρὸς τὸ πάσχον μέρος. Ἡ ἀκτινολογικὴ εἰκὼν τῶν τοιούτων καταστάσεων εἶναι λίαν σαφής, μετὰ γενικῆς ἐλαττώσεως τῆς διαφανείας ὁλοκλήρου τοῦ ἡμιθωρακίου καὶ ἀκινησίας τοῦ πλευροδιαφραγματικοῦ κόλπου· ἐκτροπῆς τῆς καρδίας καὶ τῆς τραχείας. Ἐν τούτοις ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν εἶναι παθογνωμονικὴ καὶ μόνον τὸ ἀδύνατον τῆς ἐμφυσήσεως ἀέρος ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ ὑπεζωκότος δύναται νὰ βεβαιώσῃ τὴν ὕπαρξιν συμφύσεων. Ὁ πυκνὸς ὑπεζωκώς, ἀσβεστοποιηθείς, ἐνίοτε παρέχει λίαν χαρακτηριστικὴν ἀντίστασιν κατὰ τὴν δίοδον τῆς βελόνης.

Αἱ πλευριτικαὶ συμφύσεις, ὁσάκις δὲν εἶναι πολὺ προκεχωρημέναι, δύνανται νὰ ἀπορροφηθῶσιν. Ἐπιμένουσαι ὅμως παρέχουσι δυσχέρειαν εἰς τὴν κυκλοφορίαν καὶ προκαλοῦσι φαινόμενα στάσεως, τὰ ὁποῖα ἀντανακλῶσιν ἐπὶ τῆς καρδίας. Ἐνίοτε πάλιν συνδυάζονται μετὰ καρδιακῶν συμφύσεων ἢ μὲ ἰνώδη πνευμονικὴν φυματίασιν, ἥτις καὶ προεξάρχει τῆς κλινικῆς εἰκόνος.

Διάγνωσις. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ξηρᾶς πλευρίτιδος δέον νὰ συζητηθῶσιν ὅλα τὰ ἄλλα αἴτια τῆς μεσοπλευρίου νευραλγίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἕρπητος ζωστῆρος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξάνθησις δυνατὸν νὰ εἶναι φευγαλέα. Εἴς τινας περιπτώσεις λίαν προκεχωρημένων συμφύσεων τὰ συμπτώματα εἶναι τόσον σημαντικά, ὥστε νὰ φέρωσι τὴν σκέψιν πρὸς ὄγκον τοῦ πνεύμονος ἢ τοῦ μεσοθωρακίου.

Θεραπεία. Κατὰ τὴν ὀξεῖαν περίοδον δέον νὰ καταπραΰνεται ὁ πόνος καὶ ἡ βήξ, διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπισπάσεως, τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου (2—3 γραμ. ἡμερησίως) καὶ πραϋντικῶν πομάτων. Βραδύτερον δέ, δέον μετὰ προσοχῆς νὰ ἐπιβλέπωνται αἱ περιπτώσεις φυματιώδους πλευρίτιδος, νὰ συνιστᾶται δὲ εἰς τὸν πάσχοντα, ἐν ἀνάγκῃ, ὑγιεινοδιαιτητικὴ ἰδιάζουσα θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ἐν περιπτώσει ἐξελίξεως πρὸς τὴν σύμφυσιν, ἀνάγκη νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν συμφύσεων ἡ ἐπίσπασις, ἡ ἀναπνευστικὴ γυμναστική, τὰ φωτόλουτρα κτλ. Τέλος, κατὰ τῶν λίαν ἰσχυρῶν πόνων θέλομεν χρησιμοποιήσει τὰς τοπικὰς ἐνέσεις νυβοκαΐνης, ἰωδιούχου νατρίου. Ἡ συνύπαρξις πνευμονικῶν βλαβῶν ἀποτελεῖ ἀντένδειξιν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν λίαν ἐνεργοῦ θεραπευτικῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ἀσκήσεων.

Ὑγρὰ ἢ ἐξιδρωματικὴ πλευρῖτις. Κατ' αὐτὴν ἡ φλεγμονὴ τῶν δύο πετάλων τοῦ ὑπεζωκότος συνοδεύεται καὶ ὑπὸ τῆς ἀναπτύξεως μεταξὺ αὐτῶν ὑγροῦ φλεγμονώδους, οὗτινος ἡ φύσις καθορίζει καὶ τὸ εἶδος τῆς πλευρίτιδος. Οὕτω διακρίνομεν τὴν ὀξεῖαν ὀρροϊνώδη πλευρίτιδα, τὴν αἱμορραγικὴν καὶ τὴν πυώδη. Τούτων δὲ πάλιν τὰς καθολικάς, καθόσον ἡ φλεγμονὴ καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν κοιλότητα τοῦ ὑπεζωκότος, καὶ τὰς ἐντετοπισμένας, καθόσον αὕτη περιορίζεται εἰς ἓν τμῆμα αὐτοῦ.

Α) *Ὀξεῖαι ὀρροϊνώδεις* ***πλευρίτιδες***. Ἐν περιπτώσει ὀξείας ὀρροϊνώδους πλευρίτιδος τῆς μεγάλης κοιλότητος ἑνὸς ἡμιθωρακίου πρέπει πάντοτε νὰ βεβαιούμεθα: α') Ἐὰν πρόκειται ἢ ὄχι περὶ φυματιώδους φύσεως πλευρίτιδος, τῆς ὁποίας γνωστὴ εἶναι ἡ συχνότης. β') Νὰ καθορίζωμεν τὴν ποσότητα τοῦ ὑγροῦ καὶ νὰ συζητοῦμεν τὰς ἐνδείξεις ἢ ἀντενδείξεις μιᾶς ἐκκενωτικῆς παρακεντήσεως. γ') Νὰ θέσωμεν μίαν ἄμεσον ἢ ἀπομεμακρυσμένην πρόγνωσιν.

Digitized by Google

Ἀπὸ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως ἡ ὀξεῖα ὀροϊνώδης πλευρῖτις εἶναι σχεδὸν πάντοτε φυματιώδους φύσεως. Γενικῶς προσβάλλει τοὺς ἐφήβους, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ φείδεται τῶν ἐνηλίκων. Δύναται νὰ εὐνοηθῇ μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ὑπὸ περιόδου κοπώσεως ἢ ὑπὸ ἀποτόμου κρυολογήματος. Δὲν εἶναι δὲ καθόλου ἐξαιρετική, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς νέους τοὺς μετοικήσαντας ἐκ τῆς ἐξοχῆς εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ἔναρξις αὐτῆς εἶναι ποικίλη, δυναμένη νὰ ὑποδυθῇ τὴν πορείαν ἑνὸς ἐμπυρέτου νοσήματος, μιᾶς βρογχίτιδος, ἑνὸς γαστρικοῦ φόρτου. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὑπάρχει πρόδρομον στάδιον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρόν, μετὰ ἀπισχνάνσεως, γενικῆς κοπώσεως, μικρᾶς ἀπογευτινῆς πυρετικῆς κινήσεως καὶ ἰδίᾳ θωρακικῶν πόνων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐντόνων, τοὺς ὁποίους ὁ πάσχων αἰτιᾶται ἐνίοτε πολλοὺς μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πλευρίτιδος Σπανιώτερον ἡ ἔναρξις εἶναι τόσον ὕπουλος, ὥστε ἡ ἀνεύρεσις ἐνίοτε ἑνὸς σημαντικοῦ ἐξιδρώματος ἀποτελεῖ ἔκπληξιν μιᾶς ἐξετάσεως. Γενικώτερον ὅμως ἡ ἔναρξις τῆς νόσου εἶναι λίαν ἀπότομος, ἐκδηλουμένη διὰ πυρετοῦ, γενικῆς κακουχίας, ἐντόνου πλευρωδυνίας, φρικίων καὶ πρὸ παντὸς μικρᾶς ξηρᾶς βηχός, παροξυντικῆς καὶ ἐπιτεινομένης κατὰ τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις τοῦ ἀσθενοῦς.

Περίοδος τοῦ ἐξιδρώματος. Μετά τινας ἡμέρας, τὰ φρίκια, ἡ πλευρωδυνία καὶ ἡ βὴξ ἐλαττοῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ τέλος ἐξαφανίζονται. Ἐπιμένει ὅμως ἐλαφρὰ δύσπνοια καὶ πρὸ παντὸς πυρετὸς λίαν ἀκανόνιστος, ἀνερχόμενος κατὰ τὴν ἑσπέραν εἰς 38°,5 καὶ 39°. Ὁ σφυγμὸς εἶναι συχνός, ἡ ποσότης τῶν οὔρων ἐλαττοῦται. Ἡ ὄρεξις ἐλλείπει. Ἡ γενικὴ κατάστασις σχετικῶς διατηρεῖται, παρὰ τὴν ὠχρότητα καὶ τὴν κόπωσιν τοῦ ἀσθενοῦς. Τὸ πάσχον ἡμιθωράκιον παρουσιάζεται ἀκίνητον καὶ διευρυσμένον. Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἐκπτύξεως τοῦ θώρακος διὰ τῆς ἀμφιχείρου ψηλαφήσεως ἐπιτρέπει νὰ ἐκτιμήσωμεν ἔτι καλύτερον τὴν ἀκινησίαν καὶ τὴν διεύρυνσιν ἑνὸς πάσχοντος ἡμιθωρακίου, τὴν ὁποίαν καθορίζει σαφῶς ἡ καταμέτρησις τοῦ θώρακος ἐκ τῆς ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἀκανθώδη ἀπόφυσιν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ δεξιὸν ἡμιθωράκιον φυσιολογικῶς εἶναι εὐρύτερον τοῦ ἀριστεροῦ κατὰ 2 ἢ 3 ἑκατ. τοῦ μέτρου. Ἡ ἐλάττωσις τέλος ἢ ἡ ἐξαφάνισις τῶν φωνητικῶν δονήσεων κατὰ τὴν ζώνην τοῦ ἐξιδρώματος ἀποτελεῖ ἄριστον σημεῖον τῆς πλευρίτιδος. Οἱ νωτιαῖοι μύες εἰσὶ συνεσπασμένοι καὶ διατεταμένοι πρὸς τὸ πάσχον ἡμιθωράκιον (σημεῖον τοῦ Ramond). Τὸ πρωτεῦον ὅμως σύμπτωμα ἀποτελεῖ ἡ ἀμβλύτης. Αὕτη, ὑδρικὴ καὶ ἀπόλυτος, σχηματίζει κλασσικῶς παραβολικὴν γραμμὴν (Damoiseau), τῆς ὁποίας ἡ κορυφὴ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀνώτατον χεῖλος τῆς μασχάλης. Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ γραμμὴ αὕτη δυσκόλως καθορίζεται πρὸς τὰ ὄπισθεν, λόγῳ μικρᾶς ζώνης ὑπαμβλύτητος. Τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς ἀμβλύτητος συγχέεται πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ τῆς ὑπατικῆς ἀμβλύτητος· πρὸς τ' ἀριστερὰ καταλαμβάνει τὸν χῶρον τοῦ Traube, ἀφοριζόμενον πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ τοῦ πλευρικοῦ τόξου καὶ πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ κυρτῆς γραμμῆς, ἧς τὸ κοῖλον πρὸς τὰ κάτω, ἀρχομένης ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ στέρνου πρὸς τὸ κάτω ἄκρον τῆς ἐνάτης καὶ δεκάτης πλευρᾶς. Ἐνίοτε ἡ ζώνη τῆς πλευριτικῆς ἀμβλύτητος διέρχεται τὴν σπονδυλικὴν στήλην, σχηματίζουσα οὕτω τὸ παρασπονδυλικὸν τρίγωνον τοῦ Grocco, ὅπερ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν διάτασιν τῶν πλευρικῶν κοιλοτήτων, εἰς τὴν μετατόπισιν τοῦ μεσοθωρακίου, εἰς τὴν παρουσίαν μικρᾶς ποσότητος πλευρικοῦ ἐξιδρώματος. Τέλος, σημειοῦμεν ὅτι κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τὸ ἐξίδρωμα δυνατὸν νὰ παρουσιάσῃ λίαν σμικρὰν κινητικότητα, ἥτις ἐκσημαίνεται ὑπὸ ποιᾶς τινος ἀνισοπεδώσεως. Ἡ ἀνωτέρα ἀμβλύτης ἀνυψοῦται κατὰ δύο δακτύλους ὅταν ὁ πάσχων κάθηται.

Ἡ ἀκρόασις ἀποβαίνει ἧττον ἐνδιαφέρουσα. Ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ὅταν ἐξετάζεται ὁ ἀσθενὴς ἡ τριβὴ ἔχει ἤδη ἐξαφανισθῆ, τὸ δὲ ἐξίδρωμα ἔχει ἀναπτυχθῆ. Σημειοῦμεν συνήθως ἐλάττωσιν τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος, ἥτις συνοδεύεται ἐνίοτε ὑπὸ ἠπίου φυσήματος, ἀτμοϊδοῦς ἀπομεμακρυσμένου, ἐκπνευστικοῦ. Συνιστῶντες εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ ὁμιλῇ μεγαλοφώνως, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ φωνὴ αὐτοῦ λαμβάνει χαρακτῆρα τρέμοντα, διακεκομμένον καὶ μεταλλικόν, λίαν χαρακτηριστικόν. Πρόκειται περὶ τῆς λεγομένης αἰγοφωνίας, ἡ ὁποία ἐπεκτείνεται, ὅπως καὶ τὸ φύσημα, εἰς τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ ἐξιδρώματος. Ἡ ἄφωνος στηθολαλιὰ εἶναι ἐπίσης σχεδὸν σταθερά. Τέλος, ἡ ἐπίκρουσις διὰ νομίσματος ἐπὶ τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος, καθ' ὃν χρόνον ἀκροᾶταί τις εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον σημεῖον, γίνεται ἀντιληπτὴ ὑπὸ μορφὴν ἦχου σαφοῦς καὶ μεταλλικοῦ (σημεῖον τῆς δεκάρας).

Ἐπὶ ἔτη ἐπέμειναν ἐπὶ τῆς σημασίας σημείων παρατηρουμένων ἄνωθεν τοῦ ἐξιδρώματος. Εἶχον συνοψισθῆ ὑπὸ τοῦ Grancher εἰς τρεῖς σχηματικὰς περιγραφὰς καὶ ἐξῆγον συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάστασιν τοῦ ὑποκειμένου τῷ ἐξιδρώματι πνεύμονος. Ἐν τῇ πραγματικότητι αἱ ἀκτινολογικαὶ ἐξετάσεις ἀπέδειξαν τὴν σπανιότητα τῶν ἐξελικτικῶν ἀλλοιώσεων τῆς κορυφῆς, αἵτινες συνοδεύουσι μίαν πρωτοπαθῆ πλευρίτιδα καὶ δέον νὰ μὴ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τροποποιήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μόλις ἐκσημαινόμεναι τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος, κατὰ τὴν ὑποκλείδιον χώραν. Ἀντιθέτως, δέον πάντοτε νὰ ἀκροώμεθα τὸν πνεύμονα τοῦ ἀντιθέτου ἡμιθωρακίου καὶ νὰ ἀναζητῶμεν μήπως ὑπάρχουν φυσικὰ σημεῖα πνευμονικῆς ἀλλοιώσεως προηγηθείσης τῆς πλευρίτιδος.

Συνηθέστερον δὲν παρατηρεῖται παρὰ ἔντονος παραπληρωματικὴ λειτουργικὴ ἀναπνοή. Ὅταν τὸ ἐξίδρωμα ἀναπτύσσεται κατὰ πολύ, τὸ μεσοπνευμόνιον καὶ ἡ καρδία ἐκτοπίζονται, ὅπερ γίνεται ἔκδηλον ἐκ τῶν μεταλλαγῶν τῆς ἕδρας τῆς κορυφῆς. Τὸ ἧπαρ κατέρχεται ἢ ἡ ἀμβλύτης ἐπεκτείνεται πρὸς τὸν χῶρον τοῦ Traube. Εἰς τὰ λίαν ἄφθονα ἐξιδρώματα τὰ σημεῖα ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὸ μέγιστον αὐτῶν. Τὸ ἀναπνευστικὸν ψιθύρισμα ἔχει καταργηθῆ καθ' ὁλοκληρίαν. Τὸ φύσημα ἐξαφανίζεται ἢ λαμβάνει κατὰ τὴν πυλαίαν χώραν σωληνώδη χαρακτῆρα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀμφορικόν. Ὁλόκληρον τὸ ἡμιθωράκιον παρουσιάζει ἀμβλύτητα μέχρις τῆς κλειδός.

Τὰ μικρᾶς ποσότητος ἐξιδρώματα χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἐλαττώσεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος καὶ ὑπαμβλύτητος κατὰ τὴν βάσιν τοῦ θώρακος.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ βαρύνει σημαντικῶς εἰς τὴν θετικὴν διάγνωσιν καὶ ὅπερ μᾶς πληροφορεῖ ἐπὶ τῆς ποσότητος τοῦ ἐξιδρωθέντος ὑγροῦ, εἶναι ἡ ἀκτινοσκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ ἀσθενοῦς. Ὑπὸ τὸ ἀκτινοσκοπικὸν διάφραγμα ὁλόκληρον τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ ἡμιθωρακίου ἐμφανίζεται σκοτεινόν· ὁ πλευροδιαφραγματικὸς κόλπος ἀόρατος. Τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ ἐξιδρώματος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφές, διακρίνεται ἐκ τῆς φυσιολογικῆς πνευμονικῆς διαφανείας ὑπὸ γωνίας ἡμιδιαφανοῦς. Ἡ διεύθυνσις τῆς ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἀφθονίας τοῦ ἐξιδρώματος. Ὁριζοντία ἐν περιπτώσει ἐλαχίστου ἐξιδρώματος, ἀποβαίνει καμπυλόγραμμος, λοξὴ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω, ὅταν αὐξάνῃ καὶ τείνει νὰ συμπλησιάσῃ πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην ὅταν ἀποβαίνῃ λίαν ἄφθονον. Ἡ ἀκτινοσκόπησις πληροφορεῖ ἐπίσης ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὁρατῶν σημείων τοῦ πνευμονικοῦ παρεγχύματος καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου πνεύμονος. Ἐν τούτοις ἓν εἶναι τὸ ἀναμφισβήτητον σημεῖον ὑπάρξεως ὑγροῦ ἐντὸς τῆς πλευρικῆς κοιλότητος· ἡ δοκιμαστικὴ παρακέντησις, ἥτις γινομένη ἐν πλήρει ἀμβλύτητι καὶ κατὰ προτίμησιν κατὰ τὸ 6ον ἢ 7ον μεσοπλεύριον διάστημα ἐπὶ τῆς μασχαλιαίας γραμμῆς ἢ κάτωθεν τῆς γωνίας τῆς ὠμοπλάτης, δίδει ὑγρὸν ὀροϊνῶδες, οὗτινος ἡ βιολογικοχημικὴ καὶ κυτταρολογικὴ ἐξέτασις τυγχάνει μεγίστης σημασίας διὰ τὴν αἰτιολογικὴν διάγνωσιν.

Ἐξέλιξις τῆς νόσου. Τὸ ἐξίδρωμα ἐξικνεῖται εἰς τὸ μέγιστον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 10ης ἡμέρας. Ἡ περίοδος τῆς ἀκμῆς διαρκεῖ κατὰ κανόνα 5—10 ἡμέρας. Ἡ ὑποχώρησις συντελεῖται κατὰ λίαν διάφορον τρόπον, τῆς θερμοκρασίας παραμενούσης ἀκανονίστου, καὶ μὴ ἐλαττουμένης, σαφῶς παρὰ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀπορροφήσεως.

Περίοδος τῆς ἀπορροφήσεως. Αὕτη ἐξαγγέλλεται συνήθως ὑπὸ πολυουρίας καὶ ἀφθόνων ἱδρώτων. Τὰ στηθοσκοπικὰ σημεῖα μεταβάλλονται βαθμιαίως. Ὑπόστροφος δὲ τριβὴ διαδέχεται ἐνίοτε τὰ σημεῖα τοῦ ἐξιδρώματος. Ἡ ὑπαμβλύτης καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος ἐπιμένουσιν ἐπὶ μακρόν. Ἡ ὁλικὴ διάρκεια τῆς νόσου εἶναι 4—6 ἑβδομάδων· ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις δὲν εἶναι κυκλική. Εἰς τὰς σοβαρωτέρας περιπτώσεις τὸ ἐξίδρωμα ἀπορροφᾶται βραδύτατα καὶ ἐνίοτε, κατόπιν ἐπανειλημμένης ἀναπαραγωγῆς ὑγροῦ, τὴν ὁποίαν δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ μία ἔξοδος ἢ ἔγερσις, λίαν πρόωρος. Ἡ ἀνάρρωσις ἐπιβραδύνεται. Ὁ πάσχων παραμένει ἐπὶ μακρὸν μὲ μικρὸν πυρετὸν καὶ ἡ δύσπνοια ἐπιμένει. Ἐγκαθίσταται ἐλαφρὰ θωρακικὴ συστολὴ συνοδευομένη ὑπὸ πόνων. Ἐνίοτε, κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας ἢ τὰ ἑπόμενα ἔτη, παρατηρεῖται ἡ ἐξέλιξις μιᾶς πνευμονικῆς φυματιώσεως ἢ πλευρικῶν συμφύσεων. Πλευρίτιδες τινες ἀναπαράγονται ἐπ' ἄπειρον καὶ δέονται ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἢ μηνῶν ἐπανειλημμένων παρακεντήσεων. Αἱ ἀνεξάντλητοι αὗται πλευρίτιδες εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες ἔχουσι τάσιν πρὸς τὴν χυλώδη ἢ πυώδη μετατροπήν, σχετικῶς ἄλλωστε σπανίαν. Αἱ βαρεῖαι μορφαὶ δυνατὸν νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ προσβολῆς τῶν ἐν τῷ βάθει στιβάδων τοῦ ὀρογόνου καὶ συμμετοχῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀβλυχρᾶς τοῦ ὑποκειμένου πνευμονικοῦ παρεγχύματος. Αἱ ἐν τῷ βάθει αὗται πλευρίτιδες ἀντιτίθενται πρὸς τὰς ἐπιπολῆς μορφάς. Ὁ θάνατος εἶναι σπάνιος κατὰ τὰς ὀροϊνώδεις πλευρίτιδας. Ὁ αἰφνίδιος ὅμως θάνατος εἶναι πιθανὸς συνεπείᾳ μιᾶς προσπαθείας, ἀποτόμου κινήσεως, ἐνίοτε δὲ καὶ κατόπιν μιᾶς παρακεντήσεως.

Κλινικαὶ μορφαί. 1) *Πλευρῖτις δευτεροπαθὴς καὶ πνευμονικὴ φυματίωσις.* Συνηθέστερον ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν πρωτοπαθοῦς πλευρίτιδος, ἡ ἐξέλιξις ὅμως εἶναι βραδεῖα, τὸ ἐξίδρωμα ἀναπαράγεται παρὰ τὰς παρακεντήσεις, ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται εὐρύτατα, ἡ γενικὴ κατάστασις ἀποβαίνει κακὴ καὶ ἀναφαίνονται σημεῖα παρεγχυματώδη. Ἡ ἀκτινοσκόπησις ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν πυκνώσεων πνευμονικῶν, ἐξελισσομένων δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ δυναμένων νὰ ἐπιφέρωσι τὸν θάνατον τοῦ πάσχοντος. Σπανιώτερον ἡ πλευρῖτις ἀναφαίνεται κατὰ τὴν διαδρομὴν καὶ ἐξέλιξιν πνευμονικῆς φυματιώσεως, χαρακτηρισθείσης ἤδη. Εἶναι συνήθως βραδείας ἐξελίξεως καὶ ἔχει ἐνίοτε εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν, ἐνεργοῦσα διὰ συμπιέσεως, ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ὑποκειμένων πνευμονικῶν βλαβῶν.

2) *Φυματιώδης πλευρῖτις συνδεδυασμένη πρὸς τὴν κεγχροειδῆ.* Ἡ ἔναρξις εἶναι ὁμοία τῆς κοινῆς πλευρίτιδος, ταχύτατα ὅμως ἡ δύσπνοια ἀποβαίνει λίαν ἔκδηλος, δυσανάλογος πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ἐξιδρώματος, σχεδὸν πάντοτε ἐλαχίστου, συνήθως δὲ ἀμφιπλεύρου. Ἡ ἐξέλιξις βαίνει βαθμηδὸν πρὸς τὴν ἀσφυξίαν, ἀπότοκον τῆς πνευμονικῆς κεγχροειδοῦς. Ὁ θάνατος δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ συνεπείᾳ κεγχροειδοῦς μηνιγγίτιδος.

3) *Πλευρῖτις συνδεδυασμένη μετὰ τῆς περιτονίτιδος* (*Πλευροπεριτονῖτις φυματιώδης*). Γενικῶς ἡ πρωτοπαθὴς ἐντόπισις γίνεται εἰς τὸ περιτόναιον. Εἶτα, μετά τινας ἑβδομάδας, ἀναφαίνονται τὰ λειτουργικὰ καὶ φυσικὰ σημεῖα πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος. Ἡ ἀπορρόφησις δὲ τῶν δύο ἐξιδρωμάτων δύναται νὰ συντελεσθῇ ἐνίοτε δαπάναις ἐκτεταμένων συμφύσεων. Εἴς τινας περιπτώσεις ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐν μέσῳ τυφώδους καταστάσεως. Αἱ κατ' ἀρχὴν πλευριτικαὶ μορφαὶ δυνατὸν νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ περικαρδίτιδος καὶ νὰ καταλήξωσιν εἰς καρδιοπνευμονικὴν κίρρωσιν. Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς μορφὰς ἡ πιθανότης μιᾶς γενικῆς κεγχροειδοῦς ἢ μηνιγγιτικῆς εἶναι πάντοτε φοβητέα.

Ἡ πλευρῖτις τοῦ παιδὸς ἐμφανίζει ἰδιαιτερότητάς τινας, ἐνῷ εἰς τοὺς γέροντας εἶναι σπανία, μὲ συμπτωματολογίαν ἐξησθενημένην, καὶ δύναται νὰ παρέλθῃ πολλάκις ἀπαρατήρητος, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθόσον τὸ ἀναπνευστικὸν ψιθύρισμα ἐνίοτε διατηρεῖται.

Διάγνωσις. Ἐν ἀρχῇ ἀμφίβολος, ὅταν τὰ τοπικὰ φαινόμενα δύνανται νὰ ὑποδυθῶσι πνευμονίαν ἢ πνευμονικὴν συμφόρησιν. Δέον νὰ δοθῇ μεγάλη προσοχὴ εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς βηχὸς εἰς τὴν ἐντόπισιν τῆς πλευρωδυνίας καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀμβλύτητος. Ὅταν τὸ ἐξίδρωμα ἔχῃ ἀναπτυχθῆ, ἡ διάγνωσις δυνατὸν νὰ συγχισθῇ μὲ μίαν πλευροπνευμονικὴν συμφόρησιν τύπου Potain. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὰ ὅρια τῆς ἀμβλύτητος εἶναι μᾶλλον ἀκαθόριστα, τὸ φύσημα ἧττον ἐντετοπισμένον, αἱ φωνητικαὶ δονήσεις μόνον ἐξησθενημέναι. Ἡ πρωτοπαθὴς σπληνοπνευμονία καί τινες καθολικαὶ πνευμονίαι δύνανται ἐπίσης νὰ ὑποδύωνται τὴν πλευρίτιδα, ἀλλ' εἶναι σπάνιον νὰ μὴ ἀκούσῃ τις μερικοὺς λεπτοὺς τρίζοντας. Δὲν ὑπάρχει ὅμως κατ' αὐτὴν οὐδεμία ἐκτόπισις τῶν ὀργάνων.

Περικαρδίτιδές τινες μετὰ ἐξιδρώματος δύνανται νὰ ὑποδύωνται ἀριστερὰν πλευρίτιδα· ἡ διάγνωσις εἶναι κατὰ τοσοῦτον λεπτή, καθόσον αἱ δύο παθήσεις δυνατὸν νὰ συνυπάρξωσιν. Οἱ ὄγκοι, αἱ κύστεις τῆς βάσεως τοῦ πνεύμονος, ὄγκοι τινὲς ἢ κύστεις τοῦ ἥπατος δύνανται ὡσαύτως νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ἐξίδρωμα τῆς βάσεως. Ἡ διάγνωσις ἀποβαίνει κατὰ τοσοῦτον λεπτοτέρα, καθόσον ὄγκοι τοῦ πνεύμονος (καρκίνος, σάρκωμα) ἢ μία νόσος τοῦ Hodgkin δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ πρὸ παντὸς ἄλλου συμπτώματος, δι' ἐμφανίσεως μιᾶς πλευρίτιδος. Ἡ ὕπαρξις ἀδενοπαθειῶν, ἡ ἐπιμονὴ τῆς δυσπνοίας μετὰ παρακέντησιν, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀκτινολογικῆς ἐξετάσεως, ἡ κυτταροδιαγνωστικὴ θέλουσιν ἀποτελέσει τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς διαγνώσεως.

Ἐὰν ἔχῃ τις λόγους νὰ σκέπτεται μίαν κύστιν ὑδατίδα θὰ εἶναι ὀρθὸν νὰ καταφύγῃ μᾶλλον εἰς τὴν ἀκτινολογικὴν ἐξέτασιν παρὰ εἰς τὴν παρακέντησιν, ἥτις εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνος. Τέλος ἡ διάγνωσις ὀφείλει νὰ γίνῃ ἐνίοτε μετὰ ὑδροπνευμοθώρακος, οὗτινος ἡ ἔναρξις εἶναι πλέον ἀπότομος καὶ ὅστις χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ὁριζοντίου ὁρίου τῆς ἀμβλύτητος καὶ τῆς σημασίας τῆς μετακινήσεως τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὑγροῦ, ἐκ τῆς ἱπποκρατικῆς σείσεως. Ἡ δοκιμαστικὴ παρακέντησις θέλει μᾶς ἐπιτρέψει νὰ καθορίσωμεν τὴν φυματιώδη φύσιν μιᾶς πλευρίτιδος διὰ τῆς κυτταρολογικῆς ἐξετάσεως τοῦ ὑγροῦ. Τοῦτο θέλει συλλεγῆ ἐντὸς ἀπεστειρωμένου σωλῆνος, καὶ ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ ἀμέσως καλὸν εἶναι νὰ προστεθῶσι σταγόνες τινὲς κιτρικοῦ νατρίου πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ταχείας πήξεως. Κατ' ἀρχὴν ἡ λεμφοκύττωσις εἶναι τὸ οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τῶν φυματιωδῶν ἐξιδρωμάτων. Ἐν τούτοις ὑπάρχει πολυμορφοπυρήνωσις λίαν ἔκδηλος, ἥτις δὲν ἐμφανίζεται ποτὲ τελείως. Τῆς λεμφοκυττώσεως δυναμένης νὰ ὑπάρξῃ καὶ εἰς ἄλλας πλευρίτιδας μὲ ἐξέλιξιν χρονίαν, θὰ ἔπρεπεν, ὁσάκις εἶναι δυνατόν, νὰ ἀναζητηθῇ τὸ βακτηρίδιον τοῦ Koch διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ εἰς Ἰνδικὸν χοιρίδιον, ἐν ἀνάγκῃ δὲ δι' ἐμβολιασμοῦ ἐπὶ εἰδικοῦ θρεπτικοῦ ὑλικοῦ καθότι ἡ ἄμεσος ἀναζήτησις ἀποβαίνει σχεδὸν πάντοτε ἀρνητική.

Διάγνωσις τῆς ποσότητος τοῦ ὑγροῦ. Τὰ λειτουργικὰ

Digitized by Google

σημεῖα δὲν δίδουσι σαφεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ποσότητος τοῦ ἐξιδρώματος. Ἡ δύσπνοια, ἰδιαιτέρως, εἶναι μᾶλλον λειτουργία τῆς ταχύτητος τῆς παραγωγῆς τοῦ ὑγροῦ ἢ τῆς ποσότητος. Ἡ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις εἶναι ἀκριβεστέρα. Ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἐκτελέσωμεν, δέον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι κατ' ἀρχὴν τὰ μέσα ἐξιδρώματα τῶν 1000 μέχρι 1500 γρ. καταλαμβάνουσι τὴν κάτω γωνίαν τῆς ὠμοπλάτης καὶ τὰ πλέον τῶν 2 λίτρων δίδουσιν ἀμβλύτητα μέχρι τῆς ὠμοπλατιαίας ἀκάνθης καὶ τῆς ὑποκλειδίου χώρας. Θέλομεν στηριχθῇ ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἐκτοπίσεως τῆς καρδίας, τῆς ὁποίας ἡ κορυφὴ πάλλει ὄπισθεν τοῦ στέρνου κατὰ τὰ ἀριστερὰ ἐξιδρώματα τὰ φθάνοντα τὰ δύο λίτρα.

Πρόγνωσις. Εἶναι σχετικῶς καλή. Μετρία θερμοκρασία, ἧττον παρατεταμένη, ἡ διατήρησις σχετικῆς διουρήσεως καὶ τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως εἶναι καλὰ σημεῖα. Ἡ πρόγνωσις ὅμως, ἡ ἔχουσα μεγίστην σημασίαν καὶ ἡ δύσκολος εἶναι ἡ τοῦ μέλλοντος τῶν πλευριτικῶν. Ἄτομά τινα δὲν διατηροῦσι μετά τινας μῆνας οὐδὲν ἴχνος τῆς πλευρίτιδός των καὶ δὲν θέλουσι παρουσιάσει ποτὲ οὐδὲν ἐπεισόδιον φυματιῶδες. Ἄλλοι πάλιν, καὶ εἶναι ἀρκετὰ πολλοί, θέλουσι παρουσιάσει σημαντικὰς πλευριτικὰς συμφύσεις, ἱκανὰς νὰ παραμορφώσωσι τὸν θώρακα, νὰ συνοδευθῶσιν ὑπὸ πνευμονικῆς σκληρύνσεως μετὰ ἢ ἄνευ διατάσεως τῶν βρόγχων ἢ ἀκόμη περικαρδιακῆς συμφύσεως, ἐξ οὗ ἡ ἀξία τῶν κατ' ἐπανάληψιν ἀκτινολογικῶν ἐξετάσεων, αἵτινες θέλουσιν ἐπιτρέψει νὰ διακρίνωμεν ταχέως τὴν ἐπιμονὴν μιᾶς συμφύσεως πλευροδιαφραγματικῆς. Ἡ ἐν τοῖς μετέπειτα μεγάλη ἐπιπλοκὴ εἶναι ἡ φυματιοποίησις. Κυρίως δέον νὰ φοβούμεθα τὴν πνευμονικὴν φυματίασιν. Εἶναι συχνὴ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπὸ μεμακρυσμένην ἐποχήν. Δὲν ἐμφανίζεται συνήθως παρὰ μετὰ πολλὰ ἔτη καὶ δὲν προσβάλλει μόνον τὸ ὑπὸ τῆς πλευρίτιδος θιγὲν τμῆμα. Φαίνεται ὅτι τὸ τέταρτον περίπου τῶν πρώην πλευριτικῶν γίνονται φυματικοί· ἀλλ' εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ καταρτίσῃ τις ἀκριβῆ στατιστικήν. Ἡ φυματίασις αὕτη ἐξελίσσεται κατὰ κοινὸν τρόπον, συνήθως βαρείας μορφῆς. Ἡ παλαιὰ πλευρῖτις ἀποτελεῖ πάντοτε ἐμπόδιον ἀκαταμάχητον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἑνὸς θεραπευτικοῦ πνευμοθώρακος. Ἡ πρόγνωσις τῶν δευτεροπαθῶν πλευριτίδων εἰς μίαν πνευμονικὴν φυματίασιν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῶν πνευμονικῶν ἀλλοιώσεων. Ἡ πλευρῖτις δὲν εἶναι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παρὰ ἓν ἐπεισόδιον παροδικόν.

Θεραπεία. Ὁ πλευριτικὸς δέον νὰ κατακλίνεται καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ πλευριτικοῦ του ἐξιδρώματος. Ἡ τροφὴ δέον νὰ εἶναι ἐλαφρὰ καὶ ἐνίοτε ἐν ἀρχῇ ἐπί τινας ἡμέρας καθαρῶς γαλακτική. Ἡ βὴξ καὶ ὁ ἀρχικὸς πόνος δέον νὰ κατευνάζωνται διὰ τῆς ἐπισπάσεως καὶ τῶν ὀπιούχων. Δυνατὸν νὰ εἶναι λίαν ὀχληρὰ ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην ἐνίοτε ἐνέσεως μορφίνης. Οὐδεμία ἄλλη σχεδὸν θεραπεία ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς παρακεντήσεως. Ἀπό τινων ἐτῶν φαίνεται ὅτι χρησιμοποιεῖται ὀλιγώτερον παρ' ὅσον ἄλλοτε. Πρεσβεύουσι συνήθως τὴν σήμερον ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ὑγροῦ δύναται νὰ ἐπιδρᾷ ἐπωφελῶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς, ἀντιτιθεμένη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑποκειμένων ἀλλοιώσεων. Στατιστικαί τινες ἀποδίδουσι μεγαλύτερον ἀριθμὸν τῆς μετέπειτα πνευμονικῆς φυματιάσεως εἰς πάσχοντας, οἵτινες παρεκεντήθησαν παρὰ εἰς τοὺς μὴ ὑποστάντας παρακέντησιν. Εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν πρέπει νὰ κενοῦται τὸ ὑγρὸν παρὰ εἰς λίαν καθωρισμένας περιπτώσεις· κυρίως ὅταν ἡ ἀφθονία αὐτοῦ ἀποτελεῖ κίνδυνον. Οὕτω πᾶν ἐξίδρωμα ὑπερβαῖνον τὰ 1800 γρ. δέον νὰ ἐκκενοῦται, τοὐλάχιστον μερικῶς, κυρίως ἂν συνοδεύεται μὲ ἐκτόπισιν τῶν ὀργάνων. Ἐκτὸς τῆς μεγίστης ταύτης ἐνδείξεως, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἐνεργηθῇ παρακέντησις κατὰ τὴν ἐμπύρετον περίοδον. Ἐὰν ὅμως ἡ θερμοκρασία ἔχῃ φθάσει ἅπαξ εἰς τὰ φυσιολογικὰ καὶ τὸ ἐξίδρωμα ἐπιμένῃ ἐπ' ἄπειρον, δέον μᾶλλον νὰ ἐκκενωθῇ. Ἐπροτάθησαν διάφορα μέσα πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὴν παρακέντησιν. Ἐνίοτε ἀφαίρεσις κυβικῶν τινων ἑκατοστῶν ὑγροῦ ἀρκεῖ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ἐξιδρώματος, τὴν ὁποίαν διευκολύνει ἐπίσης ἡ ἐκ νέου ἔνεσις ἐκ 2—5 κ. ἑκ. πλευριτικοῦ ὑγροῦ ἐντὸς τοῦ κυτταρολιπώδους ἱστοῦ τοῦ θώρακος ἢ τοῦ μηροῦ. Ἡ τελευταία αὕτη τεχνικὴ δὲν εἶναι ἀκίνδυνος, ὡς ἔχει ἀποδείξει ἡ ἐμφάνισις φυματιωδῶν ἀλλοιώσεων εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς ἐνέσεως. Πλεῖστοι συγγραφεῖς προέτειναν τὴν ἐπανένεσιν ἐπὶ τῆς κοιλότητος τοῦ ὑπεζωκότος ἀέρος εὐθὺς μετὰ τὴν παρακέντησιν. Οὕτω συνεχίζεται ἡ συμπιεστικὴ ἐνέργεια τῆς πλευρίτιδος. Ἐπὶ πλέον ὁ εἰσαχθεὶς ἀὴρ ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἐξιδρώματος ἐν περιπτώσει ὑποτροπιαζούσης πλευρίτιδος. Διατηροῦντες ἐπί τινα χρόνον τὸν οὕτω δημιουργηθέντα ὀροπνευμοθώρακα, δυνάμεθα νὰ ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ μιᾶς λίαν πρωΐμου συμφύσεως ἢ λίαν ἐντόνου. Ἡ επανεμφύσησις ἀέρος θὰ ἐπιτρέψῃ τέλος τὰ λίαν κινδυνώδη ἐνίοτε συμβάματα, ἅτινα ἐπακολουθοῦσι τὴν ἐκκένωσιν μιᾶς μεγάλης ποσότητος ὑγροῦ, οἷα εἶναι βήξ, δύσπνοια, λευκωματοῦχος ἀπόχρεμψις, σημεῖα λειτουργικοῦ πνευμονικοῦ οἰδήματος, συνεπείᾳ ἄρσεως τῆς πιέσεως. Ἡ λίαν λογικὴ αὕτη τεχνικὴ τοῦ πλευροπνευμοθώρακος δὲν ἔδωκεν ἐν τούτοις ἀποτελέσματα διάφορα τῶν τῆς ἁπλῆς παρακεντήσεως εἰς τὸν Ravinat, ὅστις εἰς πλείστας περιπτώσεις παρετήρησεν αὐτὴν ἐντελῶς ἀλυσιτελῆ, ὅπως ἀντιταχθῇ εἰς τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ὑγροῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συμφύσεων. Τὰ ἀποτελέσματα δυνατὸν νὰ εἶναι ὠφέλιμα, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν εἶναι σταθερά.

Ἡ θεραπεία τῆς ἀναρρώσεως ἔχει πρωτεύουσαν σημασίαν, δοθέντος τοῦ φόβου τῆς μελλοντικῆς πνευμονικῆς φυματοποιήσεως εἰς πλευριτικούς. Οἱ πλευριτικοὶ ἅπαξ θεραπευθέντες δέον νὰ ἀναπαυθῶσι τελείως τοὐλάχιστον ἐπὶ δίμηνον καὶ ἐνίοτε ἔτι περισσότερον. Δέον δὲ νὰ προστεθῇ ἀεροθεραπεία ἐξοχῆς ἢ εἰς ἕνα σταθμὸν ὕψους ἢ ἀκόμη εἴς τινας σταθμοὺς θαλάσσης. Δυνατὸν ἐπίσης νὰ παρουσιασθῇ ἀνάγκη νὰ γίνῃ εἴς τινα ἄτομα θεραπεία εἰς ἓν προφυλακτήριον ἐπιβλεπόμενον ἢ ἀκόμη καὶ εἰς σανατόριον, ὅπου εὑρίσκονται συγκεντρωμένοι ἀσθενεῖς ἐλαφρῶς προσβεβλημένοι. Τέλος ὁ πλευριτικὸς δέον νὰ ἀκολουθῆται ἐπὶ ἔτη καὶ νὰ ἐξετάζηται συχνὰ ἀκτινοσκοπικῶς. Οὕτω μόνον δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρη ἀπορρόφησιν τῶν πλευριτικῶν ἀλλοιώσεων καὶ θέλομεν διαγνώσει ἐγκαίρως μίαν σύμφυσιν ἢ μίαν ἀρχομένην φυματίασιν. Ἡ ἀναπνευστικὴ γυμναστική, ἐφαρμοζομένη ἰδιαιτέρως τῇ συνηθείᾳ τοῦ σπειρομέτρου, θέλει ἀποβῆ λίαν ὠφέλιμος πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν συμφύσεων καὶ τῆς θωρακικῆς συστολῆς. Ἡ ἐπίσπασις, τὰ τοπικὰ θερμόλουτρα ἐπιτρέπουσι νὰ καταπολεμηθῶσιν ἐπίσης οἱ συνεπείᾳ συμφύσεων πόνοι. Δέον νὰ δυσπιστῶμεν εἰς τὴν ἄκαιρον ἐφαρμογὴν τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων ἢ καὶ τῆς ἡλιοθεραπείας, ἐνίοτε τόσον ἐπικινδύνων εἰς τοὺς φυματικούς, καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιῶμεν μόνον ὅταν κάθε φόβος μιᾶς ἐξελίξεως πνευμονικῆς φαίνεται νὰ ἔχῃ ἐκλείψει ἀπὸ μακροῦ. Δὲν γνωρίζομεν ἄλλως τε καλῶς διατὶ εἰς παλαιοὺς πλευριτικοὺς φυματοποιεῖται. Ὁ δὲ Ravinat ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃ πολλοὺς ἀσθενεῖς, οἵτινες, ἀφοῦ ἠκολούθησαν μίαν παρατεταμένην θεραπείαν κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς πλευρίτιδός των καὶ ἔμειναν συνεχῶς ὑπὸ ἰατρικὴν ἐπίβλεψιν, δὲν ἀπέφυγον μίαν ταχέως ἐξελιχθεῖσαν φυματίασιν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα ἔτη. Δέον ὅθεν νὰ ἔχωμεν ἐπιφυλάξεις ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῶν πλευριτικῶν, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται τελεία ἡ θεραπεία αὐτῶν.

Ὀροϊνώδης πλευρῖτις μὴ φυματιώδης. Ὀλιγώτερον σημαντικαὶ εἶναι αἱ ὀξεῖαι μὴ φυματιώδεις ὀροϊνώδεις πλευρίτιδες. Κυρίως ὁ πνευμονόκοκκος προκαλεῖ παρομοίας πλευριτικὰς ἀντιδράσεις· συνηθέστερον δὲ πρόκειται περὶ παραπνευμονικῆς πλευρίτιδος. Κατὰ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν τῆς πνευμονίας ἀναφαίνονται σημεῖα ὑγροῦ, φύσημα σπληνοπλευριτικόν, ἀπομακρύνει τὸν πνευμονικὸν ἦχον, βρογχοαιγοφωνία. Τὸ ἐξίδρωμα γενικῶς εἶναι ὀλίγον, ἑδράζεται πρὸς τὸ μέρος τῆς πνευμονίας καὶ τείνει νὰ ἐγκυστωθῇ. Τὸ πλευριτικὸν ὑγρόν, πλουσιώτατον καὶ ἰνικόν, περιέχει πολλὰ πολυμορφοπύρηνα. Αἱ ὀροϊνώδεις μεταπνευμονικαὶ πλευρίτιδες εἰσὶ σπάνιαι, γενικῶς πρόκειται περὶ τοῦ πρώτου σταδίου μιᾶς πυώδους πλευρίτιδος.

Αἱ πνευμονικαὶ συμφορήσεις, ἡ γρίππη, οἱ ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄκρων, ὁ τυφοειδὴς πυρετὸς δύνανται νὰ ἐπιπλακῶσι μὲ ὀροϊνώδη πλευρίτιδα. Αἱ τῆς γρίππης ὑπῆρξαν πολυαριθμόταται κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδημίαν τοῦ 1918—1919. Ἡ ρευματοειδὴς πλευρῖτις φαίνεται σπανιωτέρα παρ' ὅσον κλασσικῶς ἐνομίζετο καὶ τὰ ἀναμφισβήτητα περιστατικὰ εἶναι ὅλως ἐξαιρετικά. Δὲν πρέπει ἄλλως τε νὰ λησμονῆται ὅτι μία πλευρῖτις δυνατὸν νὰ εἶναι φυματιώδους φύσεως εἰς ἕνα καρδιακόν, ρευματικὸν ἢ τυφικὸν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεως. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ συμβαίνῃ μὲ ὅλα τὰ περιστατικὰ τῶν συφιλιδικῶν ἢ τραυματικῶν αἱμορραγιῶν, τοῦ τρυπονήματος ἢ τῆς θλάσεως τοῦ θώρακος συντελοῦντος εἰς ἀναζωπύρησιν μιᾶς φυματιώδους ἐπεξεργασίας, μέχρι τοῦδε λανθανούσης, μὴ ἐξελικτικῆς.

Εἰς τὰς πλευρίτιδας ταύτας δέον νὰ συμπλησιάσωμεν τὰς δεξιὰς ἐπιδιαφραγματικὰς πλευρίτιδας τῶν καρδιακῶν, ὧν τὸ ἐξίδρωμα εἶναι δυσκόλου διαγνώσεως καὶ δύναται νὰ συγχυσθῇ μὲ ὑπατικὴν ὑπερτροφίαν, ἐνῷ τὸ ἧπαρ ἔχει ἀποθηθῆ μόνον ὑπὸ τοῦ ἐξιδρώματος. Συνήθως ἡ δοκιμαστικὴ παρακέντησις δέον νὰ γίνῃ εἰς τὴν μασχάλην ἢ ἀκόμη πρὸς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ θώρακος.

Τὰ ἐξιδρώματα ταῦτα ἰδιαιτέρως λανθάνοντα εἶναι ἐνίοτε λίαν ἄφθονα καὶ ὀφείλουσι νὰ ἐκκενοῦνται πρὶν ἢ ἐγκατασταθῇ καρδιοτονωτικὴ θεραπεία. Συνήθως εἶναι συνέπεια πνευμονικῶν ἐμφράξεων. Ἡ διάγνωσις τῶν ἐξιδρωμάτων τούτων γίνεται ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν αἰτιολογικὴν νόσον, ἐκ τῆς κυτταρολογικῆς ἐξετάσεως τοῦ ὑγροῦ καὶ τῶν ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐμβολιασμοῦ.

Ἡ πρόγνωσις φυσικὰ εἶναι λίαν ποικίλη, ἀναλόγως τῆς αἰτίας. Ἡ θεραπεία εἶναι ἡ τῆς γενεσιουργοῦ νόσου καὶ γενικῶς, ἐκτὸς ἐπὶ τῶν καρδιακῶν, ἡ παρακέντησις δὲν εἶναι ἀναγκαία.

Β') ***Αἱμορραγικαὶ πλευρίτιδες.*** **Εἶναι αἱ** πλευρίτιδες τῶν ὁποίων τὸ ὑγρὸν εἶναι σαφῶς ἢ καθ' ὁλοκληρίαν κεχρωσμένον δι' αἵματος. Δὲν παρουσιάζουσι παρὰ τὰ 5 % τῆς ὁλότητος τῶν πλευριτίδων. Ἀναγνωρίζουσι δύο μεγάλας αἰτίας, τὴν φυματίασιν καὶ τὸν καρκίνον.

Συμπτώματα. Αὗται δὲν παρουσιάζουσιν ἴδια σημεῖα. Εἴς τινας περιπτώσεις, ἡ ἔναρξις εἶναι ἄτοτομος, μὲ ἔντονον πλευρωδυνίαν καὶ ἐπίμονον δύσπνοιαν. Ἐνίοτε δύνανται νὰ ὑποδυθῶσι πυώδη πλευρίτιδα μετὰ θερμοκρασίας κυματοειδοῦς, ἀπισχνάσεως καὶ οἰδήματος τῶν τοιχωμάτων. Συνηθέστατα ὅμως ἀνακαλύπτεται διὰ τῶν αὐτῶν συμπτωμάτων, δι' ὧν καὶ ἓν ἐξίδρωμα ὀροϊνῶδες καὶ ἡ ἐκκενωτικὴ παρακέντησις δίδει τὴν διάγνωσιν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ροδοχρόου ὑγροῦ καθαρῶς αἱμορραγικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις δεικνύει τὴν παρουσίαν ἀκεραίων αἱμοσφαιρίων ἢ κατεστραμμένων. Ἡ αἱμορραγικὴ πλευρῖτις δύναται νὰ διαδεχθῇ μίαν ὀροϊνώδη πλευρίτιδα καὶ ἀντιθέτως. Ἡ ἐξέλιξις εἶναι συνήθως ὕπουλος.

Διάγνωσις. Πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ συγχέωμεν τὰς αἱμορραγικὰς πλευρίτιδας μὲ τὸ αἷμα τὸ προερχόμενον ἐκ μιᾶς συμπτωματικῆς τρώσεως ἑνὸς ἀγγείου ἢ τοῦ πνεύμονος καὶ μὲ ἕνα τραυματικὸν πνευμοθώρακα, ἅτινα τὰ ἀναμνηστικὰ ἀρκοῦσι συνήθως διὰ νὰ διαφοροποιήσωσι.

Αἰτιολογικὴ διάγνωσις. 1) ***Αἱμορραγικαὶ φυματιώδεις πλευρίτιδες.*** Κλινικῶς τίποτε δὲν διακρίνει τὰς πρωτοπαθεῖς αἱμορραγικὰς πλευρίτιδας τῆς ὀροϊνώδους. Τὸ ἐξίδρωμα φυματοποιεῖ σταθερῶς τὸ ἰνδικὸν χοιρίδιον. Θεραπεύεται γενικῶς μετὰ μίαν ἢ πολλὰς παρακεντήσεις. Εἴς τινας περιπτώσεις ἐν τούτοις δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς πυώδη πλευρίτιδα. Τὴν μετατροπὴν ταύτην καθιστᾷ πιθανὴν ἡ αὐξανομένη παρουσία πολυμορφοπυρήνων κατὰ τὴν κυτταρολογικὴν ἐξέτασιν τοῦ ὑγροῦ. Ἡ δευτεροπαθὴς αἱμορραγικὴ πλευρῖτις δύναται νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἐπιφαινόμενον κατὰ τὴν διαδρομὴν τυρώδους βρογχοπνευμονίας, ἢ κεγχροειδοῦς. Τὰ γενικὰ σημεῖα ἐπαυξάνονται. Τὸ ἐξίδρωμα συχνὰ εἶναι ἀμφοτερόπλευρον. Ἡ δύσπνοια ἔντονος καὶ δυσανάλογος πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ὑγροῦ, δὲν κατευνάζεται ὑπὸ τῆς παρακεντήσεως. Ἡ ἐξέλιξις εἶναι ταχεῖα καὶ μοιραία.

Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς χρονίας πνευμονικῆς φυματιάσεως δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν λανθανούσας πλευρίτιδας, μὴ ἐκδηλουμένας παρὰ δι' ἐλαφρᾶς ἀμβλύτητος εἴς τινα βάσιν καὶ τῶν ὁποίων ἡ παρακέντησις δεικνύει τὴν αἱμορραγικὴν φύσιν. Δύνανται ἄλλως τε νὰ θεραπευθῶσιν ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελίξεως τῶν πνευμονικῶν βλαβῶν.

2) *Αἱμορραγικαὶ πλευρίτιδες καρκινωματώδεις.* Ἡ καρκινωματώδης πλευρῖτις δὲν εἶναι αἱμορραγικὴ παρὰ μία ἐπὶ τριῶν. Ἄλλοτε ἐμφανίζεται ἐπὶ ἀτόμων ἐκδήλως καρκινοπαθῶν, ἄλλοτε ἐγχειρηθέντων προηγουμένως (καρκίνος τοῦ μαστοῦ). Ἄρχεται ὑπούλως καὶ ἀφυπνίζει μίαν μετάστασιν. Ἡ διάγνωσις εἶναι σχετικῶς εὔκολος. Ἄλλοτε, ἀντιθέτως, ἐκσημαίνει τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς πρωτοπαθοῦς πλευροπνευμονοκαρκίνου. Δύναται εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας νὰ συνοδεύεται ὑπὸ θορυβωδῶν θωρακικῶν φαινομένων, βηχός, ἰσχυρῶν θωρακικῶν πόνων, ἰσχυρᾶς δυσπνοίας, δυσκόλως κατευναζομένης διὰ τῆς παρακεντήσεως. Τὸ ἐξίδρωμα ἀναπαράγεται μετὰ μεγίστης ταχύτητος. Ἡ ἐξέτασις τοῦ ὑγροῦ ἐπιτρέπει μόνον νὰ βεβαιώσωμεν τὴν διάγνωσιν, ἀποδεικνύουσα τὰ πολύμορφα καρκινοματώδη κύτταρα ἡνωμένα εἰς σωρούς, συχνὰ διατεθειμένα ἐπὶ πολλῶν ἐπιπέδων. Ἡ ἀναζήτησις ὅμως αὐτῶν ἀποβαίνει δύσκολος, ἡ παρατήρησίς των σπανία καὶ ἡ σύγχυσις αὐτῶν μετὰ στιβάδων τῶν μεγάλων ἐνδοθηλιακῶν κυττάρων πιθανή.

Ἡ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις, ἥτις δύναται νὰ δείξῃ ἐκτὸς τῆς μάζης τοῦ ὑγροῦ ἢ μετὰ πλήρη ἐκκενωτικὴν παρακέντησιν τὴν ὕπαρξιν μιᾶς ἢ πλειόνων πνευμονικῶν σκιεροτήτων μὲ περιφέρειαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῆ, εἶναι σημαντικὸν σημεῖον διαγνώσεως. Τέλος τὸ ὑγρὸν τῶν καρκινωματοειδῶν ἐξιδρωμάτων περιέχει ἐλαχίστην ἰνικήν. Ἐν τούτοις πολλάκις εἶναι λίαν δύσκολον νὰ γίνῃ ἡ διάγνωσις μεταξὺ καρκίνου καὶ φυματιάσεως. Ὁ καρκίνος δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς νεαρὰ ἄτομα καὶ ἡ ταχεῖα ἀναπαραγωγὴ τοῦ ἐξιδρώματος εἶναι κοινὴ εἰς τὰς δύο παθήσεις.

3) *Αἱμορραγικαὶ πλευρίτιδες ἄλλης φύσεως.* Ἐκτὸς τοῦ καρκίνου καὶ τῆς φυματιάσεως ἡ αἱμορραγικὴ πλευρῖτις παρατηρεῖται ἀκόμη: α) Κατὰ τὰς αἱμορροφιλικὰς νόσους ἢ κατὰ τὰς αἱμορραγικὰς μορφὰς τῶν ἐξανθηματικῶν νόσων, ὡς ἡ εὐλογία, τὸ σκορβοῦτον, ἡ αἱμοφιλία, ὁ βαρὺς ἴκτερος, ἡ πορφύρα. 6) Εἴς τινας λοιμώδεις νόσους, ὡς οἱ ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων, ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ἔνθα εἶναι ἐλαφρῶς αἱμορραγικὴ καὶ δυνατὸν νὰ ἔχῃ τάσιν ἔκδηλον πρὸς τὴν πυώδη μετατροπὴν καὶ τὰς κοινὰς πνευμονικὰς παθήσεις, ὧν ἡ γρίππη εἶναι συχνοτέρα. γ) Εἰς τὰς καρδια-

Digitized by Google

παθείας κατὰ τὸ ἀσυστολικὸν στάδιον. Πρόκειται τότε περὶ αἱμορραγικοῦ ὑδροθώρακος ὅστις ἐξελίσσεται ἄνευ πυρετοῦ καὶ πλευρωδυνίας. δ) Κατὰ τὴν ἀλκοολικὴν κίρρωσιν καὶ τὴν χρονίαν νεφρίτιδα πρέπει πάντοτε εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας νὰ δυσπιστῶμεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν φυματιώδη φύσιν αὐτῆς. ε) Κατὰ τὴν μυελοειδῆ λευχαιμίαν, ἔνθα σχεδὸν πάντοτε καταλαμβάνει τὸν ἀριστερὸν ὑπεζωκότα καὶ φαίνεται οὖσα ἐν σχέσει μὲ ἔκθυσιν περισπληνίτιδος.

4) *Πλευριτικὸν αἱμάτωμα.* Δέον νὰ συσχετίσωμεν τὰς αἱμορραγικὰς πλευρίτιδας πρὸς τὰ ἄφθονα ἐξιδρώματα, ἅτινα συνοδεύονται ὑπὸ παχύνσεως τοῦ ὑπεζωκότος καὶ ἀφθόνων ψευδομεμβρανῶν. Σπανίως παρατηρούμενα, φαίνονται ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς ἐξησθενημένης φυματιάσεως.

Θεραπεία. Δὲν ὑπάρχει εἰδικὴ τοιαύτη. Καταπολεμοῦμεν τὸν πόνον καὶ τὴν βῆχα διὰ τῆς ἐπισπάσεως καὶ τῶν ὀπιούχων. Δέον δὲ μετὰ συνέσεως νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας παρακεντήσεις τοῦ θώρακος, αἵτινες ἐπιφέρουσι ταχέως, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς φυματικοῖς, ἔντονον ἀναιμίαν. Πρέπει νὰ ἀφαιρῆται μόνον τὸ ἐπὶ πλέον τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἀντικαταστήσωμεν διὰ μετρίας ἐμφυσήσεως ἀέρος, ὅπως παρεμποδίσωμεν τὴν ἄμεσον ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἐξιδρώματος. Εἰς τοὺς καρκινοπαθεῖς ἡ δύσπνοια ἀναγκάζει πολλάκις εἰς συχνὰς ἀφαιρέσεις ὑγροῦ. Τέλος ὄγκοι τινὲς πρωτοπαθεῖς πλευροπνευμονικοὶ δύνανται νὰ θεραπευθῶσι μετ' ἐπιτυχίας διὰ τῆς ἐν τῷ βάθει ἀκτινοθεραπείας, τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ δέον νὰ προηγηθῇ μιᾶς ἐκκενωτικῆς παρακεντήσεως.

Πλευρίτιδες ἐντετοπισμέναι. Αἱ ἐντετοπισμέναι πλευρίτιδες εἰς τινα μοῖραν τοῦ ὑπεζωκότος εἶναι συνηθέστερον ξηραὶ ἢ πυώδεις· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ περιστατικά τινα ἐγκεκυστωμένης ὀροϊνώδους ἢ αἱμορραγικῆς. Παρατηροῦνται κατὰ τὸ μεσολόβιον διάστημα, τὸν διαφραγματικὸν ὑπεζωκότα ἢ τὸ μεσοθωράκιον. Τέλος ὑπάρχουσιν ἐγκεκυστωμέναι πλευρίτιδες τῆς κορυφῆς ἢ τῆς μεγάλης κοιλότητος. Ἡ διάγνωσις αὐτῶν εἶναι συνήθως λίαν δύσκολος. Δίδουσιν ὀλίγα σημεῖα πραγματικῶς πλευριτικά, ἐξ οὗ ἡ σημασία τῆς ἀκτινοσκοπήσεως καὶ τῆς παρακεντήσεως. Εἰσὶ πρωτοπαθεῖς ἢ δευτεροπαθεῖς καὶ προέρχονται ἐκ πολλαπλῶν μικροβιακῶν παραγόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων δέον νὰ σημειωθῇ ὁ πνευμονιόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, τὸ βακτηρίδιον τοῦ Koch, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀναερόβια. Γνωστὴ ἡ συχνότης τῶν πυωδῶν πλευριτίδων κατὰ τὰς ἐπιδημίας τῆς γρίππης.

Μεσολόβιος πλευρῖτις. Ἡ πυώδης πνευμονιοκοκκικὴ εἶναι ἡ συνηθεστέρα. Αὕτη δύναται νὰ εἶναι συνέχεια μιᾶς πνευμονίας, εἴτε εὐθὺς ἀμέσως, εἴτε μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀπυρεξίας (μορφαὶ μεταπνευμονικαὶ ἢ παραπνευμονικαί). Τέλος δυνατὸν νὰ εἶναι πρωτοπαθής. Δηλαδὴ ἡ ἔναρξις εἶναι ποικίλη. Ἐνίοτε ἡ ἀπουσία τῆς ἀπυρεξίας εἰς τινα πνευμονιῶντα εἶναι τὸ πρῶτον σύμπτωμα. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ ἀνάρρωσις μιᾶς πνευμονίας γίνεται κακῶς καὶ θωρακικὰ συμπτώματα ἀναφαίνονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῶς 2 ἢ 4 ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἀπυρεξίαν. Ὅταν ἡ πλευρῖτις εἶναι πρωτοπαθής, ἐκδηλοῦται ἐπί τινας ἡμέρας ὑπὸ συμπτωμάτων λίαν ἀκαθορίστων: ὑπαμβλύτητος, ὑποτριζόντων, φυσήματος, ἤχου τριβῆς. Παρουσιάζει, μέχρι τῆς πυεμεσίας, τὴν πορείαν μιᾶς ὀξείας πνευμονικῆς παθήσεως.

Περίοδος προηγουμένη τῆς πυεμεσίας. Ἡ θερμοκρασία εἶναι ὑψηλὴ καὶ κυματοειδής, τὰ οὖρα σπάνια, γενικὴ κατάστασις μετρία, μετὰ ὠχρότητος καὶ ἀπισχνάνσεως. Συγχρόνως παρατηροῦνται πόνοι θωρακικοί, βὴξ ἐπίπονος, δύσπνοια λίαν ἐκσεσημασμένη. Ἡ φυσικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει αἰωρουμένην ἀμβλύτητα ἑδράζουσαν εἰς τινα μοῖραν ἀντιστοιχοῦσαν ἐπαισθητῶς πρὸς τὴν σχισμήν. Αὕτη πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄρχεται ὄπισθεν κατὰ τὸ ἐπίπεδον τῆς τρίτης πλευρᾶς καὶ διευθυνομένη πλαγίως πρὸς τὰ ἔξω καὶ κάτω, ἔρχεται νὰ καταλήξῃ πλησίον τοῦ προσθίου ἄκρου τῆς 6ης πλευρᾶς. Πρὸς τὰ δεξιά, ἡ κατάστασις εἶναι ἐπαισθητῶς ἡ αὐτή, ἀλλ' ὁ ὁριζόντιος κλάδος τῆς σχισμῆς προβάλλει γενικῶς εἰς τὴν μασχαλιαίαν γραμμὴν κατὰ τὸ ὕψος τοῦ τετάρτου διαστήματος ἢ τῆς τετάρτης πλευρᾶς. Ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς ἀμβλύτητος ταύτης, ἥτις δυνατὸν νὰ εἶναι ὀπισθία, προσθία, μασχαλιαία ἢ ὁλική, ἡ πνευμονικὴ ἠχητικότης εἶναι ἐπαισθητῶς φυσιολογική. Κατὰ τὸ ὕψος τῆς ζώνης ταύτης παρατηροῦνται ἐπίσης ὑποτρίζοντες ῥόγχοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παχεῖς, ἐξαφάνισις τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος, ἐνίοτε σωληνῶδες φύσημα. Ἐνώπιον τῶν συμπτωμάτων τούτων δέον νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἀκτινολογικὴν ἐξέτασιν, ἥτις θέλει δείξει σκιὰν κειμένην κατὰ τὴν χώραν σχισμῆς ἐπεκτεινομένην ἐγκαρσίως καὶ καταλαμβάνουσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελείως τὸ ἡμιθωράκιον. Τὸ σχῆμα αὐτῆς εἶναι χονδροειδῶς τριγωνικὸν μὲ βάσιν πρὸς τὴν πύλην, ἡ δὲ κατωτέρα αὐτῆς περιφέρεια γενικῶς καμπύλη. Τὰ ὅρια αὐτῆς, συνήθως συγχεόμενα ὑπὸ τῆς γειτονικῆς πνευμονικῆς φλεγμονῆς, διαγράφονται καλύτερον κατὰ τὰς ἀπομεμακρυσμένας θέσεις τῆς φύσιγγος, ὅταν αἱ ἀκτῖνες διέρχωνται τὸν ἄρρωστον κατὰ πλαγίαν σύμπτωσιν. Κατὰ τὴν λοξὴν ἐξέτασιν ἡ σκιερότης διαγράφεται ἐν εἴδει περιωμίου, εἶναι ἐγκαρσία ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔτι μεγαλυτέρα πρὸς τὸ κατώτερον μέρος. Διαγράφομεν μετὰ προσοχῆς τὰ ὅρια τῆς πυώδους συλλογῆς καὶ ἐνεργοῦμεν δοκιμαστικὴν παρακέντησιν, ἥτις δυνατὸν νὰ εἶναι δυσχερὴς καὶ τὴν ὁποίαν ἐνίοτε δέον νὰ ἐνεργήσωμεν ὑπὸ τὸ ἀκτινοσκοπικὸν διάφραγμα. Τῆς διαγνώσεως γενομένης ἐπιβάλλεται ταχεῖα θεραπεία διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἢ παρακεντήσεως ἐν συνδυασμῷ μετὰ ἰατρικῆς θεραπείας.

Περίοδος τῆς πυεμεσίας. Ὅταν ἡ ἐξέλιξις ἐγκαλείπεται εἰς ἑαυτήν, ἡ πυεμεσία ἐπέρχεται μεταξὺ τῆς 20ης καὶ 40ης ἡμέρας. Ἐνίοτε ἐξαγγέλλεται διὰ κακοσμίας τῆς ἀναπνοῆς ἢ μικρᾶς αἱμοπτυσίας· δυνατὸν νὰ εἶναι ὁλική, διακεκομμένη ἢ νομισματοειδής. Μετ' αὐτὴν τὰ φυσικὰ σημεῖα μεταβάλλονται πολὺ καὶ βλέπομεν νὰ ἀναφαίνωνται σημεῖα κοιλότητος, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἀκτινικὴ ἐξέτασις δεικνύει τὴν ὕπαρξιν εἰκόνος ὑδροαερικῆς. Συγχρόνως τὰ γενικὰ σημεῖα ὑποχωροῦσι σχεδὸν πάντοτε, δυνατὸν ὅμως καὶ νὰ ἀναπαραχθῶσι καὶ μία νέα πυεμεσία ὀλιγώτερον σημαντικὴ ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἐπέρχεται μετά τινας ἡμέρας ἢ ἑβδομάδας. Εἰς τὰς βαρείας περιπτώσεις ἡ ἐκκένωσις τῆς συλλογῆς εἶναι ἀνεπαρκής, νέαι πυρετικαὶ κυμάνσεις ἀναπαράγονται καὶ ὁ ἀσθενὴς καταλήγει ἀποθνήσκων ἐκ καχεξίας ἢ ἐκ γενικεύσεως τῆς λοιμώξεώς του. Τοιαῦτα ἄτομα δυνατὸν ἐπὶ μακρὸν νὰ ὑποδύωνται κλινικὴν εἰκόνα σπηλαιώδους πνευμονικῆς φυματιάσεως.

Ἡ διάγνωσις διευκολύνεται μεγάλως ὑπὸ τῆς ἀκτινολογικῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς δοκιμαστικῆς παρακεντήσεως. Κατὰ τὴν ἀρχὴν δυνατὸν νὰ γίνῃ πρὸς μίαν πνευμονίαν, μίαν πνευμονικὴν συμφόρησιν, μίαν βρογχοπνευμονίαν, σπανιώτερον πρὸς πνευμονικὴν ἐμβολήν. Κατὰ τὴν ὀξεῖαν καὶ ὑποξεῖαν περίοδον ἡ πλέον σημαντικὴ διάγνωσις εἶναι ἡ τοῦ πνευμονικοῦ ἀποστήματος. Αἱ γνῶμαι ἐπὶ τῆς συχνότητος τούτου ἔχουσι μεταβληθῆ ἐπαισθητῶς ἀπό τινων ἐτῶν, σήμερον δὲ θεωρεῖται ὅτι τοῦτο παρατηρεῖται πολὺ συνηθέστερον ἢ ἡ μεσολόβιος πλευρῖτις. Χωρὶς νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν κλασσικὴν περιγραφὴν τοῦ Dieulafoy πλεῖστοι τῶν συγγραφέων διατείνονται ὅτι αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται παρὰ εἰς μικρὸν ἀριθμὸν περιπτώσεων καὶ ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν ἐγκεκυστωμένων διαπυήσεων μὲ πορείαν παρατεινομένην εἶναι σχεδὸν πάντοτε φύσεως πνευμονικῆς. Ἡ διάγνωσις ὅμως τῆς ἐντοπίσεως παραμένει ἀρκετὰ δυσχερής, ἀκόμη καὶ μετὰ ἀκτινολογικὴν ἐξέτασιν καὶ ἐπέμβασιν.

Εἶναι κλασσικὸν νὰ ἀναγράφεται ὅτι τὸ ἀπόστημα δίδει σκιὰν στρογγύλην εἰς τὸ μέσον ζώνης πνευμονικῆς πυκνώσεως. Ἡ ἕδρα αὐτοῦ εἶναι ἀρκετὰ συχνὰ ἐπιμεσολόβιος ἢ ὑπομεσολόβιος. Ἡ πλευρῖτις δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ πτῶσιν λίαν ἔκδηλον τῆς μεσολοβίου σχισμῆς. Ἐν περιπτώσει νομισματοειδοῦς πυεμεσίας καὶ ἐξελίξεως παρατεταμένης, ἡ διάγνωσις εἶναι λεπτὴ μετὰ τῆς πνευμονικῆς γαγγραίνης κατὰ τὴν ὑποξεῖαν μορφήν, τὴν διάτασιν τῶν βρόγχων, τὰς παρατεινομένας πνευμονικὰς διαπυήσεις καὶ τὴν σπηλαιώδη φυματίασιν· εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τῆς ἀποχρέμψεως ἢ τοῦ διὰ τῆς παρακεντήσεως ἐξαχθέντος πύου καὶ ἡ ἀκτινολογικὴ εἰκὼν ἔχουσι μεγίστην σημασίαν.

Κλινικαὶ μορφαί. Ὑπάρχουσι μορφαὶ ὀφειλόμεναι εἰς ἐπιδράσεις τοῦ στρεπτοκόκκου, πνευμονοβακίλλου καὶ τῶν ἀναεροβίων. Ἐνίοτε μία μεσολάβιος πλευρῖτις συνοδεύει τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς γαγγραίνης, πνευμονικῆς ἢ μιᾶς βρογχικῆς διατάσεως· εἰς ἄλλας περιπτώσεις πρόκειται περὶ μιᾶς ἐντοπίσεως κατὰ τὴν διαδρομὴν μιᾶς πνευμονοκοκκικῆς σηψαιμίας. Τέλος μορφαί τινες ἐπισκιάζονται ὑπὸ τῆς ἐξελίξεως μιᾶς συμπαρομαρτούσης σπληνοπνευμονίας. Ἡ ὀροϊνώδης πλευρῖτις εἶναι σπανία καὶ συνοδεύεται ἀσταθῶς ὑπὸ πόνου ἐν εἴδει περιωμίου. Ἡ ξηρὰ πλευρῖτις συνοδεύει τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς φυματιάσεως περιμεσολοβίου. Ἀνακαλύπτεται συνήθως ὑπὸ τῆς ἀκτινολογικῆς ἐξετάσεως. Τὸ μεσολόβιον προβάλλεται ὑπὸ μορφὴν σκοτεινῆς γραμμῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καμπύλης πρὸς τὰ ἄνω.

Διαφραγματικὴ πλευρῖτις. Παρουσιάζει λίαν ἰδιαιτέρους χαρακτῆρας, λόγῳ τῆς ἐπωδύνου προσβολῆς τοῦ διαφράγματος καὶ τῆς βαθείας ἐντοπίσεως τῆς ἑστίας. Αἱ κλινικαὶ μορφαὶ αὐτῆς εἶναι λίαν διάφοροι. Ἄλλοτε, μετὰ ὀλίγου ἐξιδρώματος, ἔχει τὸ διαφραγματικὸν σύνδρομον εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν, ἄλλοτε ἡ συστηματικὴ μόνον ἐξέτασις ἐπιτρέπει νὰ ἀνακαλυφθῇ ἡ πάθησις. Ἡ λειτουργικὴ συμπτωματολογία τῆς πυώδους διαφραγματικῆς πλευρίτιδος εἶναι γενικῶς λίαν ἐκσεσημασμένη. Χαρακτηρίζεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς δυσπνοίας μετὰ πολυπνοίας, ἥτις φθάνει ταχύτατα τὰς 60 ἀναπνοὰς κατὰ λεπτόν, προκαλεῖ ἐνίοτε αἴσθημα ἄγχους λίαν ἐπιπόνου καὶ κουράζει πολὺ τὸν ἀσθενῆ. Ὁ αὐθόρμητος πόνος εἶναι συνεχής, λίαν ἐπίμονος, ἑδράζεται εἰς τὴν βάσιν τοῦ θώρακος, ἐπεκτείνεται πρὸς τὸ κοῖλον τοῦ ἐπιγαστρίου καὶ τὸν ὦμον. Ἡ βὴξ εἶναι βραχεῖα, ξηρά, λίαν ἐπίπονος, ἐπέρχεται κατὰ μικροὺς παροξυσμοὺς ὅταν κινῆται ὁ ἀσθενής. Ἡ λὺγξ εἶναι ἀσταθὲς σύμπτωμα. Τὸ σύνδρομον τοῦτο ἐπιφέρει πολλάκις τὴν στάσιν τοῦ ἀσθενοῦς, ὅστις ἡμικαθήμενος, ἀνήσυχος, προσπαθεῖ νὰ ἀκινητήσῃ τὸν θώρακά του.

Φυσικὰ σημεῖα. Τὸ ἀνώτατον τμῆμα τῆς κοιλίας εἶναι ἀκίνητον. Ἡ ψηλάφησις ἐμφανίζει τὴν ὕπαρξιν φρενικῆς νευραλγίας μετὰ τῶν ἐπωδύνων αὐτῆς σημείων: σπονδυλικοῦ, στερνομαστοειδικοῦ, παραστερνικοῦ καὶ ἰδίᾳ διαφραγματικοῦ εἰς τὸ ἄκρον τῆς δεκάτης πλευρᾶς. Τὰ συνήθη σημεῖα τῶν πλευρικῶν ἐξιδρωμάτων δυνατὸν νὰ εἶναι λίαν ἀβλυχρά, ἀνευρίσκομεν ὅμως ἐλάττωσιν τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος καὶ ἀμβλύτητα, ἥτις πρὸς τ' ἀριστερὰ διήκει μέχρι τοῦ χώρου τοῦ Traube. Ἡ θερμοκρασία εἶναι ὑψηλή, ἀκανόνιστος, συνοδευομένη ὑπὸ φρικίων, ἡ γενικὴ κατάστασις μετρία, ἡ λευκωματουρία συχνή. Ἡ ἀκτινοσκόπησις ἀποδεικνύει σκιὰν ὁριζοντίαν ἐξαφανίζουσαν τὸν πλευροδιαφραγματικὸν κόλπον. Τὸ διάφραγμα εἶναι ἀκίνητον. Ἡ εἰκὼν εἶναι περισσότερον χαρακτηριστικὴ πρὸς τ' ἀριστερὰ λόγῳ τοῦ ἀεροθαλάμου τοῦ στομάχου. Ἡ δοκιμαστικὴ παρακέντησις, ἥτις δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τῶν ἀνωτέρων κοιλιακῶν ὀργάνων δέον νὰ ἐκτελῆται μετὰ καθορισμοῦ τῶν ὁρίων ἀκτινολογικῶς ἢ ἀκόμη ὑπὸ τὸ ἀκτινοσκοπικὸν διάφραγμα. Ἐὰν δὲν γίνῃ ἔγκαιρος ἐπέμβασις τὰ πράγματα ἐξελίσσονται πρὸς τὴν πυεμεσίαν. Εἶναι ὅμως λίαν σπάνιον νὰ κατορθώσῃ αὕτη νὰ προσλάβῃ μίαν ἐπαρκῆ παροχέτευσιν ὅπως ἐπιφέρῃ τὴν ἴασιν, καθόσον ἡ ἐπινέμησις τοῦ γειτονικοῦ πνευμονικοῦ παρεγχύματος εἶναι ὁ κανών.

Κλινικαὶ μορφαί. Ὑπάρχουσι περιστατικά τινα πυώδους πλευρίτιδος στρεπτοκοκκικῆς ἀναεροβίου. Δυνατὸν ἐπίσης νὰ εἶναι συνέπειαι σηψαιμίας ἢ δευτεροπαθοῦς γειτονικῆς παθήσεως θωρακικῆς ἢ κοιλιακῆς, ὡς καρκίνος τοῦ οἰσοφάγου, σκωληκοειδίτιδες. Ἡ ὀροϊνώδης πλευρῖτις χαρακτηρίζεται δι' ἀποτόμου εἰσβολῆς καὶ ἐντάσεως τῶν λειτουργικῶν καὶ γενικῶν σημείων. Ἔχει τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν οἵαν καὶ αἱ ὀροϊνώδεις πλευρίτιδες τῆς μεγάλης κοιλότητος.

Διαφραγματικὴ πλευρῖτις τοῦ καρδιακοῦ. Συνήθως κατὰ τὴν ἀσυστολὴν τὰ φυσικὰ σημεῖα εἶναι λίαν ἀβλυχρά. Ἡ ἐκκενωτικὴ παρακέντησις δέον νὰ γίνηται κατὰ τὴν μασχάλην ἢ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ θώρακος. Εἶναι συνήθως βραδεῖα καὶ δὲν εἶναι σπάνιον νὰ ἴδῃ τις τὸν ὄγκον αὐτῆς νὰ ὑπερβαίνῃ κατὰ πολὺ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐφαίνοντο νὰ δεικνύουσι τὰ φυσικὰ σημεῖα.

Διαφορικὴ διάγνωσις. Ὅταν τὰ λειτουργικὰ σημεῖα προεξάρχουσι, εὑρισκόμεθα πρὸ φρενικῆς νευραλγίας, ἧς πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν αἰτίαν. Δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν, ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως, πρὸς μίαν περικαρδίτιδα (διάγνωσις λίαν λεπτὴ ἐνίοτε, δοθείσης τῆς δυνατῆς συνυπάρξεως τῶν δύο παθήσεων), πρὸς μίαν ἡπατομεγαλίαν μετὰ περιηπατίτιδος. Ὅταν ἡ ὕπαρξις μιᾶς πυώδους συλλογῆς εἶναι βεβαία, δὲν ὑπάρχει παρὰ μία διάγνωσις· εἶναι τὸ ὑποδιαφραγματικὸν ἀπόστημα. Διαδέχεται κατὰ προτίμησιν συμπτώματα γαστρικὰ ἢ ἡπατικά. Ἡ ἀκτινοσκόπησις δεικνύει, ἐν περιπτώσει πλευρίτιδος, τὴν κάλυψιν ἢ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ πλευροδιαφραγματικοῦ κόλπου, ἐὰν ἀντιθέτως εἶναι διαπερατή, ὑπάρχουν πολλαὶ ἐλπίδες ὅτι πρόκειται περὶ ὑποδιαφραγματικοῦ ἀποστήματος· δ ον ὅμως νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι τοῦτο δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐν τῷ ὑπεζωκότι ἐξίδρωμα ἀντιδραστικόν. Ἐὰν τὰ γενικὰ σημεῖα κυριαρχῶσι, δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν πρὸς τυφοειδῆ πυρετόν, πρὸς σηψαιμίαν, πρὸς ὀξεῖαν φυματίασιν. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις οἱ πόνοι καὶ ἡ ἀλλοίωσις τῆς γενικῆς καταστάσεως δυνατὸν νὰ κάμωσι νὰ σκεφθῶμεν πρὸς ἕνα σπλαγχνικὸν καρκίνον.

Μεσοθωράκιοι πλευρίτιδες. Δυνατὸν νὰ εἶναι πρόσθιαι καὶ ὀπίσθιαι. Αἱ *πυώδεις πλευρίτιδες τοῦ προσθίου μεσοθωρακίου* χαρακτηρίζονται πρὸ παντὸς ὑπὸ τῶν γενικῶν σημείων, ἅτινα δυνατὸν νὰ στρέψωσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς μίαν πνευμονίαν ἢ πρὸς πνευμονικὴν πύκνωσιν. Παρατηροῦμεν δύσπνοιαν, προκαρδίους πόνους, ἐνίοτε κυάνωσιν. Τὰ φυσικὰ σημεῖα ἐντοπίζονται μεταξὺ τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ καὶ τοῦ στέρνου· εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο ἀνευρίσκομεν ἀμβλύτητα καὶ ἀναπνευστικὴν σιγήν. Οἱ καρδιακοὶ τόνοι εἶναι βύθιοι. Ἡ ἀκτινοσκόπησις δεικνύει σκιὰν τριγωνικὴν λίαν προσομοίαν πρὸς τὴν τῆς περικαρδίτιδος, παθήσεως συνηθέστατα συγχεομένης πρὸς μεσοθωράκιον πλευρίτιδα. Αἱ δύο ἄλλωστε παθήσεις δυνατὸν νὰ συνυπάρξωσι. Ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως ἡ ἐξέλιξις βαίνει πρὸς τὴν πυεμεσίαν ἢ τὸ ἐμπύημα.

Ἡ *πυώδης πλευρῖτις τοῦ ὀπισθίου μεσοθωρακίου* παρουσιάζει πλεῖστα συμπτώματα λειτουργικά, ἅτινα πραγματοποιοῦσι τὴν μεσοθωράκιον συνδρομὴν μετὰ δυσπνοίας, ἑλκυσμοῦ, κοκκυτοειδοῦς βηχός, δυσφαγίας, βράγχους τῆς φωνῆς. Τὰ φυσικὰ σημεῖα εἶναι λίαν ἀβλυχρά. Δέον νὰ δώσωμεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν παρασπονδυλικὴν ἀμβλύτητα, ἥτις δύναται νὰ παρατηρηθῇ μόνον

Digitized by Google

κατὰ μῆκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἢ νὰ προσλάβῃ μίαν διάταξιν ἐν εἴδει ὀρθογωνίου. Ἡ ἐπίκρουσις ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τῶν πλευροσπονδυλωτῶν αὐλάκων εἶναι ἐπώδυνος. Ἡ ἀκτινοσκόπησις τυγχάνει δυσκόλου διαγνώσεως. Λοξῶς παρατηροῦμεν ὅτι τὸ διαφανὲς μέσον διάστημα εἶναι σκοτεινόν· στρέφοντες τὸν ἀσθενῆ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ σκιὰ αὕτη ἀποσπᾶται τῆς καρδιακῆς σκιερότητος καὶ παραμένει ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην. Ἡ ἐξέλιξις κατὰ τὰς δύο μορφὰς δὲν καταλήγει γενικῶς παρὰ εἰς ἀτελῆ παροχέτευσιν καὶ ἄνευ ἐγχειρήσεως ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐντὸς βραδέος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χρόνου ἐκ σηψαιμίας μετὰ πολλαπλῶν πυωδῶν ἐντοπίσεων.

Κλινικαὶ μορφαί. Αἱ ὀροϊνώδεις καὶ ξηραὶ πλευρίτιδες σπανίως παρατηροῦνται εἰς τὸ ὀπίσθιον μεσοθωράκιον. Προκαλοῦσι γενικῶς συμπτωματολογίαν ἐξησθενημένην, ἥτις χαρακτηρίζεται κυρίως ὑπὸ δυσφαγίας. Εἰς τὸ πρόσθιον μεσοδιάστημα, αἱ ὀρώδεις πλευρίτιδες δίδουσι κεντρικὴν ἀμβλύτητα μετ' ἀπωθήσεως τῆς καρδίας. Αἱ ξηραὶ πλευρίτιδες χαρακτηρίζονται ὑπό τινων ἤχων τριβῆς καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ ταχυκαρδίας καὶ πόνων, ἐντοπιζομένων κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν.

Διάγνωσις. Αἱ πλευρίτιδες τοῦ ὀπισθίου μεσοδιαστήματος θέτουσι τὴν διάγνωσιν τῶν μεσοθωρακίων πιέσεων ἀνευρύσματος τῆς ἀορτῆς, ὄγκων τῶν γαγγλίων· ἐξ οὗ καὶ ἡ σημασία ἐν προκειμένῳ τῆς ἀκτινολογικῆς ἐξετάσεως. Εἴς τινας περιπτώσεις δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ μίαν ὀξεῖαν φυματίασιν. Αἱ πρόσθιαι μεσοθωράκιοι πλευρίτιδες δύνανται νὰ συγχυσθῶσι πρὸς περικαρδίτιδα καὶ ἔτι πρὸς καρδιακὴν στηθάγχην, λόγῳ τῶν χαρακτήρων τῶν πόνων αὐτῶν.

Πλευρίτιδες τῆς κορυφῆς. Αἱ πλευρίτιδες τῆς κορυφῆς εἶναι αἱ συνηθέστεραι. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἐντετοπισμένων πόνων, ἀμβλύτητος, συσπάσεως καὶ ἀτροφίας τῶν μαλακῶν μορίων, ἐλαττώσεως τῆς ὁμογενοῦς διαφανείας τῶν κορυφῶν κατὰ τὴν ἀκτινοσκόπησιν. Δυνατὸν νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ ὑπερκλειδίου ἀδενοπαθείας καὶ διαταραχῆς τῶν κορῶν (μυδριάσεως ἢ μύσεως). Δέον νὰ διαφοροποιοῦνται τῶν φυματικῶν διηθήσεων τῆς κορυφῆς. Αἱ πυώδεις πλευρίτιδες, αἱ ἐντετοπισμέναι εἰς τὴν κορυφήν, εἶναι σπάνιαι καὶ εὐκόλως συγχέονται μετὰ πνευμονικῆς φυματιάσεως.

Πλευρίτιδες μασχαλιαῖαι. Σπάνιαι ἐπίσης, δίδουσι συνήθως σημεῖα σαφέστερα πρὸς τὰ πρόσω παρὰ πρὸς τὰ ὄπισθεν.

Συγχέονται συνήθως πρὸς πύκνωσιν ἢ σπήλαιον φυματιῶδες. Δέον δὲ ἐν τῇ μασχαλιαίᾳ χώρᾳ νὰ ἀκροώμεθα καὶ νὰ παρακεντῶμεν. Ἡ ἀκτινοσκοπικὴ εἰκὼν παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν σκιερότητος μὲ βάσιν μασχαλιαίαν ἢ περιοριζομένη πρὸς τὰ ἐντὸς ὑπὸ κοίλου χείλους προεκτεινομένου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ τῆς πνευμονικῆς ἐπιφανείας.

Ἐντετοπισμέναι πλευρίτιδες τῆς μεγάλης κοιλότητος. Αὗται ἀποτελοῦσι συχνὴν μορφὴν τῶν πυωδῶν πλευριτίδων καὶ δίδουσι λαβὴν εἰς τὴν ὕπαρξιν πλευριτικοῦ ἐντετοπισμένου συνδρόμου. Ἡ ἀκτινοσκόπησις καὶ ἡ παρακέντησις θέλουσιν ἐπιτρέψει νὰ καθορισθῇ ἡ ἀκριβὴς ἕδρα αὐτῶν.

Θεραπεία. Κατὰ τὰς ξηρὰς ἐντετοπισμένας πλευρίτιδας θέλομεν ἀρκεσθῇ εἰς τὴν γενικὴν θεραπείαν τῆς αἰτιολογικῆς νόσου καὶ εἰς τὴν τοπικὴν ἐπίσπασιν, ὅπως καὶ ἐπὶ καθολικῆς ξηρᾶς πλευρίτιδος. Αἱ πυώδεις μορφαὶ ἔχουσιν ἀνάγκην, σχεδὸν ἅπασαι, χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ἔχομεν ὅμως συμφέρον νὰ μὴ ἐνεργοῦμεν αὐτὴν ταχύτατα καὶ νὰ προπαρασκευάζωμεν τὸν ἀσθενῆ διὰ ἰατρικῆς θεραπείας (ὀροῦ ἢ ἐμβολιοθεραπείας).

Εἰς τὰ παιδία ἰδιαιτέρως ἡ ἴασις πνευμονοκοκκικῶν πλευριτίδων συνετελέσθη ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ παρακεντήσεων. Ἐδημοσίευσαν ἐπίσης τινὲς περιστατικὰ μεσολοβίων πλευριτίδων ἰαθεισῶν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τεχνητοῦ πνευμονοθώρακος. Δύναταί τις ὅμως νὰ ἐρωτηθῇ μήπως τὰ περιστατικὰ ταῦτα δὲν ἀφεώρων ἐν τῇ πραγματικότητι πνευμονικὰς διαπυήσεις.

Γ') ***Πυώδεις πλευρίτιδες τῆς μεγάλης κοιλότητος.*** *Ὀξεῖαι πυώδεις πλευρίτιδες.* Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν πυωδῶν πλευριτίδων εἶναι συνέπειαι ὀξείας πνευμονικῆς λοιμώξεως: βρογχοπνευμονίας, πνευμονίας, ἀποστήματος πνευμονικοῦ, πνευμονικῆς γαγγραίνης. Ἄλλαι ἐπέρχονται κατὰ τὴν διαδρομὴν μιᾶς γενικῆς λοιμώξεως, οἷον ὀστρακιᾶς, ἐρισυπέλατος. Τέλος ἄλλαι προέρχονται ἐκ λοιμώξεως τοῦ ὑπεζωκότος ἐξ ἐπινεμέσεως μιᾶς ἀλλοιώσεως γειτονικῆς: καρκίνου τοῦ οἰσοφάγου, περινεφρικοῦ φλέγμονος κτλ. Ἐνίοτε ἡ ἀρχικὴ ἑστία, ἡ αἰτιολογικὴ λοίμωξις, διέρχονται ἀπαρατήρητοι καὶ ἡ πυώδης πλευρῖτις φαίνεται πρωτοπαθής. Τὰ ὑπεύθυνα μικρόβιά εἰσι πολλά: πνευμονιόκοκκος, στρεπτόκοκκος, ἀναερόβια, σταφυλόκοκκος, πνευμονοβάκιλλος. Ταῦτα δυνατὸν νὰ εὑρίσκωνται μόνα ἢ ἐν συνδυασμῷ. Αἱ ὀξεῖαι πυώδεις πλευρίτιδες δυνατὸν νὰ ἑδράζωνται εἰς ἕνα ἐλεύθερον ὑπεζωκότα. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως τοῦτο εἶναι γεγονὸς σπάνιον, τὰ δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σημειωθέντα ἐξιδρώματα εἶναι συνήθως συλλογαὶ περιωρισμέναι, ἀλλ' εὐρεῖαι, καταλαμβάνοντα τὴν ὀπισθιοκατωτέραν μοῖραν τοῦ θώρακος. Ἄλλοτε τὸ ἐξίδρωμα συλλέγεται εἰς μᾶλλον περιωρισμένον μέρος τοῦ ὑπεζωκότος, καταλαμβάνον, ὡς ἐλέχθη, τὸν μεσολόβιον ὑπεζωκότα, τὸν μεσοθωράκιον, τὸν διαφραγματικόν, τὸν τῆς κορυφῆς. Πρόκειται περὶ τῶν λεγομένων *ἐντετοπισμένων* πλευριτίδων ἢ τῶν *ἐγκεκυστωμένων*. Γενικῶς αἱ ἐντετοπισμέναι πλευρίτιδες εἶναι συνήθως πνευμονοκοκκικαί, ἐνῷ αἱ τῆς μεγάλης κοιλότητος συνήθως στρεπτοκοκκικαί. Οὐδὲν ὅμως τὸ ἀπόλυτον.

Κλινικὰ σημεῖα καὶ διάγνωσις. Οὐδέποτε πρέπει νὰ βεβαιοῦμεν τὴν διάγνωσιν πυώδους πλευρίτιδος ἄνευ ἐξαγωγῆς διὰ παρακεντήσεως πύου. Βεβαίως καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀσθενοῦς διατηρεῖ ὅλην τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Ἡ ὕπαρξις θωρακικῆς ἀσυμμετρίας, ἡ ὁλικὴ ἀκινησία ἑνὸς ἡμιθωρακίου, ἡ ἀμβλύτης αὐτοῦ, ἡ σαφὴς μέχρι διαφόρου ὕψους, εἶναι κοινὰ σημεῖα πάντων τῶν ἐξιδρωμάτων, ἀνευρισκόμενα καὶ εἰς τὰ πυώδη. Ἀντιθέτως, τὰ στηθακουστικὰ σημεῖα οὐδόλως ἔχουσι τὴν κανονικότητα τῶν ὀροϊνωδῶν. Εἶναι κλασσικὸν νὰ σημειοῦται ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος μολονότι τὸ ἐξίδρωμα εἶναι ἄφθονον. Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἀκούσωμεν ἐπιπροσθέτως ἤχους ποικίλους, παχεῖς ὑποτρίζοντας, φυσήματα σπηλαιώδη. Τὰ σημεῖα ταῦτα, προστιθέμενα εἰς τὸν ἄτακτον πυρετὸν καὶ τὴν δύσπνοιαν, δύνανται νὰ στρέψωσι τὴν σκέψιν πρὸς πυώδη πλευρίτιδα, δὲν ἐπιτρέπουσιν ὅμως νὰ τεθῇ ἡ διάγνωσις μετὰ βεβαιότητος. Ἀνευρίσκονται ἐπίσης εἴς τινας μορφὰς πνευμονικῆς πυκνώσεως καὶ σπληνοπνευμονίας ἢ κατὰ τὰς κοινὰς βρογχοπνευμονίας, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον αἱ ὀξεῖαι αὗται πνευμονικαὶ παθήσεις δυνατὸν νὰ ἐπιπλακῶσιν ὑπὸ ἐλαφρᾶς ὀροϊνώδους ἐξιδρώσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ συνήθως ὑποδειχθέντα ὡς σημεῖα διαπυήσεως (οἴδημα τῶν τοιχωμάτων, μασχαλιαία ἀδενοπάθεια, ἀπουσία αἰγοφωνίας καὶ ἀφώνου στηθολαλιᾶς) δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν. Ἡ ἀκτινοσκόπησις δίδει λίαν σοβαρᾶς πληροφορίας. Γενικῶς ἡ εἰκὼν εἶναι εἰκὼν ὑγροῦ ἐξιδρώματος καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἀμφισβητήσεις. Ἐν τούτοις δέον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὰ πυώδη ἐξιδρώματα ἔχουσι συνήθως ἀνώτερον ὅριον διάχυτον, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον εἰκόνες πνευμονικῆς πυκνώσεως συνυπάρχουσαι, δυνατὸν νὰ συγχύσωσι τὴν ἐξήγησιν. Εἰς τὰς ἐντοπισμένας πυώδεις πλευρίτιδας ἡ διάγνωσις καθίσταται ἔτι δυσκολωτέρα, ἑκάστης τῶν ἐντοπίσεων τούτων παρουσιαζούσης ἰδιάζοντα σημεῖα· εἰς τὰ μεσολόβια εἶναι ἡ αἰωρουμένη ἀμβλύτης· εἰς τὰ διαφραγματικὰ αἱ ἐπώδυνοι διακλαδώσεις πρὸς τὸν ὦμον, τὴν ὠμοπλάτην, τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ τραχήλου, ἡ λύγξ καὶ ἡ ἔντασις τῆς δυσπνοίας· εἰς τὰς μεσοθωρακικὰς πλευρίτιδας τὰ σημεῖα πιέσεως τοῦ μεσοθωρακίου. Δέον ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ σημεῖα ταῦτα τυγχάνουσι δυσκόλου ἐξηγήσεως. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἀκτινοσκόπησις μᾶς παρέχει σπουδαίας ὑπηρεσίας, δεικνύουσα τὴν σκιὰν τοῦ ἐξιδρώματος καὶ ἐπιτρέπουσα πρὸς τοῦτο νὰ γίνῃ ἡ παρακέντησις ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀκτίνων. Ὅθεν πρέπει πάντοτε νὰ ἐπανερχώμεθα εἰς τὴν ἀπαραίτητον δοκιμαστικὴν παρακέντησιν, ἥτις ἐπὶ πλέον καθορίζει τὴν ἕδραν καὶ τὴν μικροβιακὴν φύσιν τοῦ ἐξιδρώματος στοιχεῖα ἀξίας διὰ τὴν πρόγνωσιν καὶ θεραπείαν. Δέον δὲ νὰ μὴ διστάσωμεν νὰ τὴν ἐπαναλάβωμεν. Ἐὰν πρόκειται περὶ πύου λίαν πηκτοῦ, γλοιώδους, πρασινίζοντος, δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ὀφείλεται εἰς πνευμονιόκοκκον. Ἐὰν εἶναι ὀροκροκῶδες, πρόκειται ἴσως περὶ στρεπτοκόκκου· ἐὰν εἶναι καστανὸν ἢ φαιόν, κάκοσμον, πρόκειται περὶ ἀναεροβίων. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τὰ μακροσκοπικὰ ταῦτα δεδόμενα δέον νὰ ἐξελέγχωνται ὑπὸ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς καλλιεργείας.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ τεθῇ μόνον ἡ διάγνωσις τῆς πυώδους πλευρίτιδος. Δέον ἀκόμη νὰ καθορισθῇ ἡ κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου πνεύμονος. Τὰ καλύτερα τότε στοιχεῖα τοῦ καθορισμοῦ εἶναι ἡ ἀκανόνιστος πορεία τοῦ πυρετοῦ, ἡ ἔντασις τῆς δυσπνοίας, οἱ χαρακτῆρες καὶ ἡ ἀφθονία τῆς ἀποχρέμψεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀκροαστικὰ καὶ τὰ ἀκτινοσκοπικά. Τὸ προσωπεῖον ἐπίσης ἔχει μεγίστην σημασίαν. Διέκρινον δυσπνοϊκοὺς κυανοῦς, ἤτοι κυανωτικούς, παρουσιάζοντας ἔλλειψιν ὀξυγονώσεως λόγῳ ἐκτεταμένων πνευμονικῶν ἀλλοιώσεων, δυσπνοϊκοὺς λευκούς, τῶν ὁποίων ἡ ἀναπνευστικὴ δυσχέρεια εἶναι φύσεως τοξικῆς, ὀφειλομένη εἰς τὴν παρουσίαν πυώδους πλευριτικῆς συλλογῆς, χωρὶς νὰ συνυπάρχωσι πνευμονικαὶ βλάβαι ἐν ἐνεργείᾳ.

Ἐξέλιξις. Αἱ πυώδεις πλευρίτιδες τῆς μεγάλης κοιλότητος, ἀφιέμεναι εἰς ἑαυτάς, ἀπολήγουσι σχεδὸν πάντοτε εἰς θάνατον. Τὸ ἐξίδρωμα δύναται νὰ ἀποβῇ ἀρκετὰ ἄφθονον, ὥστε νὰ ἀπωθήσῃ τὰ γειτονικὰ ὄργανα, προκαλοῦν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην δύσπνοιαν, καταβιβάζον τὸ ἧπαρ καὶ ἐκτρέπον τὴν καρδίαν. Ἡ πυώδης συλλογὴ τείνει νὰ διανοιχθῇ πρὸς τὸ δέρμα, διατιτραίνουσα τὸ μεσοπλεύριον διάστημα καὶ σχηματίζουσα, συνηθέστερον πρὸς τὸ μέσον τμῆμα τοῦ θώρακος, κλυδάζουσαν προπέτειαν, ἥτις εὐκόλως διαφαίνεται διὰ τῶν τοιχωμάτων. Προκύπτει οὕτω ὁ σχηματισμὸς πλευροδερματικοῦ συριγγίου καὶ πυοπνευμοθώραξ.

Σπανιώτερον ἡ διάνοιξις τῆς πυώδους συλλογῆς γίνεται πρὸς τοὺς βρόγχους καὶ ἐκκενοῦται διὰ πυεμεσίας. Εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητα ὅμως τῶν περιπτώσεων ὁ θάνατος ἐπέρχεται λόγῳ προϊούσης καχεξίας, πρὸ πάσης αὐτομάτου διανοίξεως. Αἱ ἐγκεκυστωμέναι πλευρίτιδες γενικῶς ἔχουσι τάσιν νὰ ἐκκενοῦνται διὰ πυεμεσίας, ἥτις δυνατὸν νὰ ἐξαγγελθῇ διὰ δύο σημείων: ὑπὸ μικρῶν αἱμοπτυσιῶν καὶ ὑπὸ κακοσμίας τῆς ἀναπνοῆς. Ἡ πυεμεσία ἄλλοτε εἶναι ὁλική, τοῦ πύου ἐκκενουμένου ἀποτόμως εἰς μεγάλην ποσότητα, ἄλλοτε κλασματική, δι' ἀποβολῆς ἀφθόνων πυωδῶν πτυέλων κατ' ἐπανάληψιν, ἄλλοτε τέλος νομισματοειδής, τῆς ἐκκενώσεως συντελουμένης διὰ πτυέλων μεμονωμένων καὶ δυναμένης ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ διέλθῃ ἀπαρατηρήτου. Οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ μορφὴ τῆς πυεμεσίας, αὕτη ἀκολουθεῖται ὑπὸ ὑποχωρήσεως τῶν σημείων τῆς λοιμώξεως καὶ τῆς δυσπνοίας. Τὰ ἀκροαστικὰ καὶ ἐπικρουστικὰ σημεῖα μεταβάλλονται καὶ ἀναφαίνονται σαφῆ τοῦ αὐτοῦ κοιλότητος. Ἡ γενικὴ κατάστασις δύναται νὰ βελτιωθῇ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ νομίσῃ τις ὅτι ἡ ἴασις ἐπῆλθε. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως, μολονότι αὕτη ἐπέρχεται συχνά, δὲν εἶναι καὶ ὁ κανών. Συνηθέστατα ὁ πυρετὸς ἐπανέρχεται, ἡ ἀπόχρεμψις δὲν σταματᾷ καὶ ἡ γενικὴ κατάστασις ἄρχεται ἐκ νέου νὰ χειροτερεύῃ βαθμιαίως μέχρι τῆς τελικῆς καχεξίας, μὲ ἐναλλαγὰς κατακρατήσεως καὶ νέας πυεμεσίας. Ἕνεκα τούτου δέον νὰ εἴμεθα λίαν ἐπιφυλακτικοὶ ὡς πρὸς τὴν πρόγνωσιν, παρὰ τὴν αὐτόματον ἐκκένωσιν μιᾶς τοιαύτης ἐγκεκυστωμένης πυώδους συλλογῆς.

Θεραπεία. Διακρίνομεν δύο περιόδους, τὴν ἰατρικήν, καθ' ἣν δέον νὰ προετοιμάσωμεν τὸν ἀσθενῆ, καὶ τὴν χειρουργικήν. Πρὸ παντὸς δέον νὰ ἐνισχύσωμεν τὸν ἀσθενῆ διὰ καρδιοτονωτικῶν (δακτυλῖτις, καμφοροῦχον ἔλαιον κτλ.). Ἐὰν τὸ ἐξίδρωμα λόγῳ τῆς ποσότητος αὐτοῦ, δυσχεραίνῃ τὸν πάσχοντα, ἀνάγκη νὰ ἐκκενοῦται. Κατὰ τῆς λοιμώξεως δυνάμεθα ἐπίσης νὰ δοκιμάζωμεν τὴν ὀροθεραπείαν, ἥτις ἐξασκεῖ ἐνταῦθα ἐπίδρασιν λίαν ἐπωφελῆ. Τινὲς μάλιστα τῶν συγγραφέων ἐδοκίμασαν νὰ εἰσαγάγωσι θεραπευτικοὺς ὀροὺς ἢ ζωμοεμβόλιον ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ ὑπεζωκότος, μετὰ προηγουμένην ἐκκενωτικὴν παρακέντησιν. Ἄλλοι, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, εἰσήγαγον χημικὰ ἀντισηπτικά: κυανοῦν τοῦ μεθυλενίου, κολλαργόλην κτλ. Τοιοῦτα εἶναι τὰ μέσα, ἅτινα δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τὴν ἰατρικὴν ταύτην περίοδον. Εἰς πολλὰ περιστατικὰ ἐπιτυγχάνεται τοιουτρόπως ἡ βελτίωσις τῆς γενικῆς καταστάσεως καὶ ἡ πτῶσις τῆς θερμοκρασίας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὸ πλευρικὸν ἀπόστημα συλλέγεται καὶ ὁ πνεύμων θεραπεύεται καὶ δύναταί τις μετ' ὀλίγον νὰ ἐμπιστευθῇ τὸν πάσχοντα εἰς τὸν χειρουργόν, ὅστις, ἀναλόγως τῶν περιστατικῶν, προβαίνει εἰς τὴν πλευροτομήν, πλευρεκτομὴν ἢ τὴν ἁπλῆν διασωλήνωσιν.

Μετεγχειρητικὴ ἀγωγή. Δέον ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἀναπνευστικὴ γυμναστικὴ διὰ τοῦ σπειροσκοπίου τοῦ Pescher ἢ διὰ τῆς ἐμφυσήσεως ἐντὸς φιάλης πλήρους ὕδατος ἀνεστραμμένης ἐπὶ λεκάνης. Πρόκειται περὶ μέσων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπανεφαρμόζεται ὁ πνεύμων ἐπὶ τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος καὶ διατηρεῖ τὴν ἐλαστικότητά του. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπίσης δέον νὰ ἐπιτρέπωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ ταχύτερον τὴν βάδισιν. Φυσικὰ αἱ ἀνωτέρω ἀσκήσεις δέον νὰ γίνωνται βαθμιαίως. Ἡ διακοπὴ τῆς διασωληνώσεως δέον γενικῶς νὰ ἐπιχειρῆται πρὸς τὴν 12 ἢ 15 ἡμέραν.

Κατὰ τὰς λίαν σπανίας εὐτυχῶς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὑπάρχει διπλῆ πυώδης πλευρῖτις, δέον νὰ ἐγχειρῆται μόνον τὸ ἓν ἡμιθωράκιον, τοῦ ἑτέρου μὴ διανοιγομένου παρὰ μετὰ τὴν ἴασιν τοῦ πρώτου. Ἐν ἀναμονῇ ἀρκούμεθα εἰς παρακεντήσεις μόνον.

Ὅπως αἱ πυώδεις πλευρίτιδες τῆς μεγάλης κοιλότητος, τοιουτοτρόπως καὶ τὰ ἐγκεκυστωμένα ἐμπυήματα δέονται τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς. Ἡ δυσκολία ἔγκειται εἰς τὴν καλὴν ἐντόπισιν τοῦ ἀποστήματος, ἥτις τὰ μέγιστα διευκολύνεται, ὡς ἐλέχθη, διὰ τῆς ἀκτινοσκοπήσεως. Τὰ ἀποτελέσματα, ὡς εἰκός, ἐξαρτῶνται ἀπὸ πολλοὺς συντελεστάς, κυρίως ὅμως ἐκ τῆς βαρύτητος τῶν πνευμονικῶν βλαβῶν, αἵτινες εἶναι καὶ ἡ αἰτία τοῦ ἐμπυήματος, καὶ ἐκ τῆς ἰατρικῆς προπαρασκευῆς.

Καλῶς θεραπευόμεναι αἱ πυώδεις πλευρίτιδες δύνανται νὰ ἰαθῶσι χωρὶς νὰ ἀφήσωσιν ἴχνη. Ἐνίοτε ὅμως ἐπισυμβαίνει θωρακικὴ παραμόρφωσις, συμπίεσις τοῦ ἡμιθωρακίου μετὰ σκωλιώσεως καὶ σκλήρυνσις πνευμονική. Ἄλλοτε, τέλος, ἰδίᾳ ὁσάκις ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἐγένετο πολὺ ἀργά, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ ὁ πνεύμων καὶ ὁ ὑπεζωκὼς ἔχουσι χάσει τὴν ἐλαστικότητα αὐτῶν, τὰ τοιχώματα τῆς πλευρικῆς κοιλότητος δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν τάσιν πρὸς συμπλησίασιν. Ἕνεκα τούτου ἡ πυώδης κοιλότης ἐπιμένει καὶ διατηρεῖ τὸ πλευ-

Digitized by Google

ροδερματικὸν συρίγγιον. Πρόκειται δὲ τότε περὶ χρονίας πυώδους πλευρίτιδος, τῆς ὁποίας ἡ θεραπεία εἶναι πάντοτε δύσκολος (θωρακοπλαστική, πλευρεκτομίαι, ἀποφλοιώσεις τοῦ πνεύμονος κλπ.). Ἡ πρόγνωσις μιᾶς τοιαύτης χρονίας πλευρίτιδος εἶναι πάντοτε βαρεῖα, οὐδέποτε δὲ ἰᾶται ἡ νόσος αὐτομάτως. Πολλάκις μία ἐπισταμένη βιολογικὴ καὶ κλινικὴ ἔρευνα τοῦ ἀναμνηστικοῦ δυνατὸν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ συριγγιοποιηθεῖσα πλευρῖτις, ἡ χειρουργηθεῖσα δι' ἁπλῆν πυώδη, δὲν ἦτο παρὰ μία πλευρῖτις φυματιώδους φύσεως.

Πυώδεις φυματιώδεις πλευρίτιδες. Σχετικῶς σπάνιαι (ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες ἐπιπλέκουσιν ἕνα τεχνητὸν πνευματοθώρακα), δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς βακιλλικῆς λοιμώξεως ἢ νὰ ἐπέλθωσιν εἰς ἀσθενῆ παρουσιάζοντα χρονίαν πνευμονικὴν φυματίασιν, φέροντα κατὰ κανόνα περιωρισμένας ἀλλοιώσεις. Αἱ πυώδεις πλευρίτιδες παρουσιάζονται ὑπὸ διαφόρους μορφάς.

α) Ὡς *πρωτοπαθὴς πυώδης πλευρῖτις ἢ ξηρὸν πλευριτικὸν ἀπόστημα*. Ἐγκαθίσταται βραδέως, ἐκδηλουμένη ὑπό τινων θωρακικῶν πόνων καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ δυσπνοίας βαθμηδὸν αὐξανομένης. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς διατηρήσεως τῆς γενικῆς καταστάσεως καὶ τῆς ὑπάρξεως ἀφθονωτάτου ἐξιδρώματος εἶναι ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς φυματιώδους φύσεως πυώδους πλευρίτιδος. Αὕτη δίδει σημεῖα συνήθους ἐξιδρώματος, ἀφθονωτάτου, ἱκανοῦ νὰ προκαλέσῃ ὕδωσιν τεραστίαν τοῦ ἡμιθωρακίου καὶ νὰ μετατοπίσῃ τὰ διάφορα ὄργανα (καρδίαν, ἧπαρ). Κατὰ τὴν παρακέντησιν ἀνευρίσκομεν ὀρρώδες ὑγρὸν μὴ περιέχον οὔτε συνδεδυασμένους μικροοργανισμοὺς οὔτε βάκιλλον τοῦ Koch. Ἡ παρουσία τοῦ τελευταίου, ὡς γνωστόν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ παρὰ μόνον διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ εἰς ἰνδικὸν χοιρίδιον. Ἡ βραδεῖα ἐξέλιξις ἀρκεῖ ὅπως διαφοροποιήσῃ τὰ ἐξιδρώματα ταῦτα ἀπὸ τὰς κοινὰς πυώδεις πλευρίτιδας, τὰς ὀφειλομένας εἰς τοὺς πυογόνους μικροοργανισμούς, αἵτινες δὲν εἶναι ἐξαιρετικαὶ εἰς τοὺς φυματικούς. Ἡ νόσος διαρκεῖ ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη. Ὅταν ἡ ἀφθονία τοῦ ἐξιδρώματος μᾶς ἀναγκάζῃ νὰ παρακεντῶμεν, τὰ συμπτώματα καταπραΰνονται ἐπὶ μακρόν, τοῦ ὑγροῦ ἀναπαραγομένου βραδύτατα. Ἀναφέρονται μάλιστα καί τινα περιστατικὰ ἰαθέντα μετὰ μίαν ἢ περισσοτέρας παρακεντήσεις, δι' ἀποστεγνώσεως, ἀσβεστοποιήσεως ἢ χυλώδους μετατροπῆς τοῦ ἐξιδρώματος.

Ἐν τούτοις συνηθέστερον ἡ ἐξέλιξις βαίνει πρὸς τὴν διάνοιξιν ἐντὸς τῶν βρόγχων μετὰ σχηματισμοῦ πυοπνευματοθώρακος, ἐπιπλεκομένου ἐνίοτε ὑπὸ πνευμεοίας, ἢ πρὸς τὰ τοιχώματα διὰ συριγγιοποιήσεως ἑνὸς τῶν στομίων τῆς παρακεντήσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διανοίγεται πλέον ἡ ὁδὸς διὰ τὰς ἐπιμολύνσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἐμφάνισις ἐπιβαρύνει τὴν πρόγνωσιν. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὁ θάνατος ἐπέρχεται δι' ἀμυλοειδοῦς ἐκφυλίσεως ἢ ἐξελίξεως μιᾶς ὑποκειμένης πνευμονικῆς φυματιάσεως.

β) Ἡ πυώδης πλευρῖτις δύναται νὰ διαδεχθῇ μίαν ὀροϊνώδη, ὅταν αὕτη, ἀναπαραγομένη συνεχῶς, δεῖται ἐπανειλημμένων παρακεντήσεων. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἕπεται μιᾶς αἱμορραγικῆς πλευρίτιδος. Ἡ κυτταρολογικὴ ἐξέτασις ἐπιτρέπει ἐνίοτε νὰ προΐδωμεν τὴν πυώδη ἐξέλιξιν, τῆς λεμφοκυττώσεως μετατρεπομένης βραδέως πρὸς πολυμορφοπυρήνωσιν. Αἱ δευτεροπαθεῖς ἐπιμολύνσεις εἶναι συνηθέστεραι εἰς τὰς τοιαύτας μορφάς.

γ) Τέλος εἰς ἕνα ἤδη φυματικὸν δύναται νὰ διανοιγῶσι τυρώδεις ἀλλοιώσεις πρὸς τὸν ὑπεζωκότα καὶ νὰ δώσωσιν ἕναν πυοπνευματοθώρακα. Συνήθως μετὰ τὴν πρώτην παρακέντησιν διαπιστοῦται σαφῶς ἡ ὑδροαερικὴ συλλογή. Ἡ ἀκτινοσκόπησις βοηθεῖ πολὺ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας.

Οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ μορφὴ τῶν φυματιωδῶν πυωδῶν πλευριτίδων, δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται αὗται ὡς καλοήθεις. Ἐκτὸς τῆς βραδείας αὐτῶν ἐξελίξεως καὶ τῆς διαρκείας, ἡ μὴ ἴασίς των εἶναι ὁ κανών.

Ἡ θεραπεία περιορίζεται εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὰν ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων παρακεντήσεις, αἵτινες δύνανται ἐπωφελῶς νὰ ἀκολουθοῦνται ὑπὸ ἐπανεμφυσήσεως ἀέρος. Ἡ ἀγωγὴ δὲ ἀκριβῶς αὕτη δέον νὰ γίνεται ὁσάκις πρόκειται περὶ σταθεροποιηθέντων ἀπυρετικῶν ἐξιδρωμάτων, ἄνευ ἀλλοιώσεως σημαντικῆς τῆς γενικῆς καταστάσεως. Ἡ ἀφθονία ὅμως τοῦ ὑγροῦ ἐπιβάλλει συνήθως τὴν λίαν συχνὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ.

Αἱ ἐνέσεις τροποποιητικῶν ὑγρῶν ἢ lipiodol δὲν ἔδωκαν καλὰ ἀποτελέσματα. Τελευταίως προετείναν τὴν εἰσαγωγὴν ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ ὑπεζωκότος οὐσιῶν ὡς τὸ morrhuate d'éthyle, τὰ μεθυλικὰ ἀντιγόνα καὶ πρὸ παντὸς τὴν crissalbine. Ἐκτὸς εὐνοϊκῶν τινων ἀποτελεσμάτων, αἱ μέθοδοι αὗται δὲν ἐγενικεύθησαν. Εἰς πολὺ μεγάλην χρῆσιν ὅμως εἶναι ὁ ἐλαιοθώραξ, ἰδίᾳ ἐν περιπτώσει ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ προσβολῆς τῆς γενικῆς καταστάσεως. Τέλος αἱ χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις, θεωρούμεναι ὡς καταστρεπτικαὶ μέχρι τινός, προυτάθησαν πάλιν τελευταίως. Ἡ ἔγκαιρος πλευροτομή, ἀκολουθουμένη ὑπὸ πλύσεως καὶ διασωληνώσεως, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ ἰδίᾳ ἔνθα τὸ πύον περιέχει πυογόνους μικροοργανισμούς, ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν φυματιολόγων. Ἐν περιπτώσει ἐξιδρώματος μολυνθέντος δευτερογενῶς μετὰ ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ συριγγίου, δυνάμεθα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν θωρακοπλαστικήν, ἰδίᾳ μετὰ ἀποτυχίαν τοῦ ἐλαιοθώρακος. Ἐπὶ πλέον, ἀπαραίτητον τυγχάνει ὅπως ἡ κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου πνεύμονος μὴ ἀποτελῇ ἀντένδειξιν εἰς τὰς τοιαύτας χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις, αἵτινες παραμένουσι πάντοτε μεγίστης βαρύτητος. Γενικῶς δέον νὰ παραμένωμεν πάντοτε, ὁσάκις τοῦτο εἶναι δυνατόν, εἰς τὰς παρακεντήσεις καὶ τὴν γενικὴν θεραπείαν τῆς φυματιάσεως. Α. ΚΩΔΟΥΝΗΣ

—**πλευρῖτις γονοκοκκική**. Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ὀξείας βλεννορροίας παρουσιάζεται ὀξεῖα ἐξιδρωματικὴ πλευρῖτις, σπανιώτατα πρωτοπαθῶς, συνηθέστερον ἐν συνδυασμῷ πρὸς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, προκαλεῖται δὲ διὰ τῆς διεισδύσεως γονοκόκκων εἰς τὸ αἷμα. Τὰ συμπτώματα καὶ ἡ θεραπεία τῆς γονοκοκκικῆς πλευρίτιδος εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὴν ὀξεῖαν ἐξιδρωματικήν. Εἰς τὸ πλευριτικὸν ἐξίδρωμα ἀνευρίσκονται συνήθως οἱ γονόκοκκοι, πρῶτος δὲ ἀπέδειξε τούτους ὁ Ἰταλὸς Mazza (1894). Κ. Κ. Κ.

πλευριτόξυλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὄσυρις ἡ λευκή*.

πλευριτώνω· δημοτ., προσβάλλομαι ὑπὸ πλευρίτιδος, πουντιάζω· καὶ παθ. *πλευριτώνομαι*: «βγῆκα ἔξω γυμνὸς καὶ πλευριτώθηκα» || κάμνω τινὰ νὰ πάθῃ πλευρίτιδα, νὰ πουντιάσῃ: «ἔβγανες τὸ παιδί μου ἔξω γυμνὸ καὶ τὸ πλευρίτωσες».

Πλευρὸ *[Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Σκοπέλου (πλάτ. 39° 07' 20" Β., μῆκ. 23° 37' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group), 4 ¹/₈ μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ φάρου Ρέπι. Σ. Ε. Λ.

— **Πλευρὸ** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 37° 03' 05" Β., μῆκ. 27° 06' 35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalymno, Kappari and Kos channels), ΝΑ. ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Καλολίμνου. Σ. Ε. Λ.

πλευροβράγχια (τὰ) *[Συγκρ. Ἀνατομ.]*· βλ. *βράγχια*.

πλευρόδηλος (ὁ) (Pleurodeles) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μηκοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα ἐν τῇ Πυρηναϊκῇ χερσονήσῳ καὶ τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ καὶ ἰδίᾳ ἐν Μαρόκῳ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πλευρόδηλος ὁ κοκκοειδὴς* (Pleurodeles cocoides), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 25 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς εὐρὺ καὶ βραχὺ ῥύγχος, καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ πεπλατυσμένην. Τὸ σῶμά του καλύπτεται ὑπὸ κοκκοειδοῦς δέρματος, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Δ. Ν. Π.

Πλευρόδηλος ὁ κοκκοειδής.

πλευροδυνία (ἡ). Καλεῖται ἄλγος ρευματικῆς φύσεως, ἑδραζόμενον εἰς τοὺς μῦς τῶν μεσοπλευρίων διαστημάτων· πολλάκις ἀπαντᾷ ὡς ἀρχικὸν σημεῖον εἴς τε τὴν πλευρίτιδα καὶ εἰς τὴν πνευμονίαν. Μ. Ν. Κ.

πλευροθότονος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· (ἐκ τοῦ: *πλευρόθεν καὶ τόνος*). Οὕτω καθορίζεται ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἐνίοτε τὸ σῶμα κατὰ τὸν παροξυσμὸν τοῦ τετάνου ἕνεκα τῆς συσπάσεως ὅλων τῶν μυῶν τοῦ ἑνὸς πλευροῦ, ὁ πάσχων κυρτοῦται ἐν εἴδει τόξου κύκλου μὲ κατεύθυνσιν ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἢ ἐπὶ τ' ἀριστερά. Μ. Ν. Κ.

πλευροκοκκοειδῆ (τὰ) (Pleurococcaceae) *[Βοταν.]*. Οἰκογένεια φυκῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χλωροφυκῶν*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους μονοκυττάρους ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς ὑγροὺς τόπους ἢ ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων ζῶντας. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *πλευρόκοκκος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πλευρόκοκκος (ὁ) (Pleurococcus) *[Βοτ.]*. Γένος φυκῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευροκοκκοειδῶν*, περιλαμβάνον φύκη μὲ θαλλὸν μικροσκοπικόν, ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ ὑγρῶν τόπων ἢ ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ ὑδροβίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

πλευροκόπημα (τό)· προσβολὴ τῶν πλευρῶν στρατιωτικῆς παρατάξεως ἐν μάχῃ.

πλευροκόπησις, —εως (ἡ)· ἄλλως *πλευροκόπημα* (βλ. λ.).

πλευροκοπικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πλευροκόπησιν, ὁ τῆς πλευροκοπήσεως: «πλευροκοπικαὶ βολαί».

πλευροκοπῶ (—έω)· προσβάλλω τὰ πλευρὰ στρατεύματος, ὀχυρώματος κττ.

πλευρομελὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ τέρας χαρακτηρίζεται φέρον δύο ἐπιπρόσθετα μέλη (ἄκρα, βραχίονας) εἰς τὸ πρόσθιον τοίχωμα τοῦ θώρακος (Pictet). Μ. Ν. Κ.

πλευρομυΐδαι (οἱ) (Pleuromyidae Zitt) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *κολποφόρα δεσμόδοντα ἐλασματοβράγχια μαλάκια*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος πολὺ λεπτὸν ὁμοιόκογχον, ἐγκαρσίως ἐπίμηκες, λεῖον ἢ συγκεντρικῶς ῥαβδωτόν, κεκαλυμμένον μὲ ἐλαχίστας σειρὰς κοκκιδίων καὶ χαῖνον πρὸς τὰ ὀπίσθεν, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Τὸ κράσπεδον τοῦ κλείθρου ἦτο ἄνευ ὀδόντων ἢ ἔφερεν ἑκατέρωθεν ἐντελῶς ἀσθενῆ ἀπόφυσιν, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀντιστοίχου ἀποφύσεως τῆς ἄλλης θύρας ἢ καὶ ὑπ' αὐτήν. Ὁ μανδυακὸς κόλπος ἦτο βαθύς. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ἦσαν ἡ *πλευρομύα*, ἡ *γκρεσσλύα*, ἡ *κερομύα*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς σιλουρίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἡ κυρία ἐξάπλωσίς των συναντᾶται εἰς τὴν ἰουράσιον διάπλασιν τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πλευρὸν (τό)· τὸ πεπλατυσμένον καὶ τοξοειδὲς ὀστοῦν ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν θωρακικὴν κοιλότητα, ἄλλως *πλευρά*: «τοῦ 'σπασε τὰ πλευρά» || ἑκάτερον τῶν πλαγίων μερῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων: «ἔχω πόνο 'ς τὸ δεξί μου τὸ πλευρό» || «ἔχω 'ς τὸ πλευρό μου», ἄλλως «ἔχω δίπλα μου» ἢ «— 'ς τὴν μπάντα μου».

—*[Στρατηγ.—Τακτ.]* *Πλευρὸν* καλεῖται ἡ ἑκατέρωθεν τῶν ἄκρων τοῦ μετώπου στρατεύματός τινος περίπου κάθετος πλευρὰ αὐτοῦ, τοῦ ἐν οἱῳδήποτε σχηματισμῷ στρατεύματος θεωρουμένου ὡς ἀποτελοῦντος γεωμετρικόν τι σχῆμα, συνήθως ὀρθογώνιον, ἀδιαφόρως εἴτε μὲ τὴν μεγάλην πλευρὰν ἀποτελοῦσαν τὸ μέτωπον, εἴτε μὲ τὴν μικράν. Τὸ πλευρὸν ἀποτελεῖ εὐθικτον σημεῖον τοῦ στρατεύματος, διότι αἱ ἐν γένει διατάξεις καὶ κλιμακώσεις εἶναι διατεθειμέναι πάντοτε κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μετώπου, συνεπῶς ἡ ἀντίστασις τοῦ πλευροῦ ἐν περιπτώσει αἰφνιδιαστικῆς προσβολῆς εἶναι πάντοτε πολὺ ἀσθενής, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχει κλιμάκωσις. Πρῶτος, ὅστις διέγνωσε τὴν εὐθιξίαν τοῦ πλευροῦ εἶναι ὁ μέγας Φρειδερῖκος, ὁ καὶ πρῶτος ἐκτελέσας προσβολὴν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πλευροῦ, καθ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (περὶ τὸ 1740) ἡ συνήθης ἐπίθεσις ἦτο ἡ κατὰ μέτωπον. Διὰ τὸν λόγον τῆς εὐθιξίας πρέπει πάντοτε τὸ ἐξωτερικὸν πλευρὸν στρατεύματός τινος, δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενον εἰς ἐχθρικὴν προσβολήν, νὰ εἶναι καταλλήλως προησπισμένον διὰ πλαγιοφυλακτικοῦ τινος τμήματος, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν νὰ εἶναι ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ καὶ ἐν πλήρει ἐπαφῇ μετὰ τοῦ παραπλεύρου του τμήματος διὰ τῆς *πλαγιοφυλακῆς συνδέσμου*, ἵνα μή, συνεπείᾳ διεισδύσεως ἐχθρικοῦ τινος στρατεύματος, ἔστω καὶ μικροῦ, μεταβληθῇ τὸ ἐσωτερικὸν πλευρὸν εἰς ἐξωτερικόν. Ἡ προκάλυψις τοῦ ἐξωτερικοῦ πλευροῦ τοῦ στρατεύματος ἐξασφαλίζεται ἐν μὲν τῇ πορείᾳ διὰ πλαγιοφυλακῆς, ἐν δὲ τῇ μάχῃ διὰ τῆς καταλλήλου κλιμακώσεως διαφόρων τμημάτων, διατιθεμένων κλιμακωτῶς κατὰ ὑποκεχωρημένην τάξιν, συνεπῶς ἀλληλοϋποστηριζομένων διὰ τοῦ πυρός, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύνανται νὰ παράσχωσιν ἐν πάσῃ στιγμῇ πυρὰ κατ' ἔννοιαν παράλληλον τῷ ἀπειλουμένῳ πλευρῷ, ὡς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαίνεται.

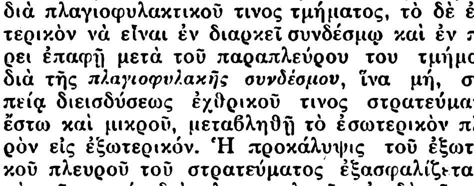

Πλαγιοφυλακτικὰ τμήματα ἐν κλιμακωτῇ τάξει, διαθέτοντα πυρὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ βέλους.

Πλαγιοφύλαξις ἐξωτερικοῦ πλευροῦ.

Ἅμα ὡς κατὰ τὴν μάχην πλευρόν τι ὑποστῇ σοβαρὰν ἐπίθεσιν, καὶ συνεπῶς ληφθῶσι κατάλληλοι διατάξεις καὶ κατάλληλοι κλιμακώσεις πρὸς αὐτό, τότε τὸ πλευρὸν τοῦτο μετεβλήθη εἰς μέτωπον, λαμβανομένου πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι διαφορὰ πλευροῦ ἀπὸ μετώπου ὑπάρχει εἰς τὸ ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πλευροῦ δὲν ὑπάρχουσι διατάξεις καὶ κλιμακώσεις σοβαραί, ἐφόσον δὲν προσβάλλεται.

Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς, καίτοι τὸ πλευρὸν ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν αὐτοῦ ἔννοιαν, ἐν τούτοις ὑπάρχει πάντοτε, προασπίζεται δ' ὁσά-

Digitized by Google

κις πρόκειται περὶ ἐξωτερικοῦ διὰ μεγάλης μονάδος, ὡς π. χ. ἔπραξεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὴν πρὸς πεδιάδα Γιαννιτσῶν προέλασίν του τὰ μέσα Ὀκτωβρίου 1912, τάξας πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν του τὴν 5ην μεραρχίαν. Τὸ ἐξωτερικὸν πλευρὸν θεωρεῖται ὡς μὴ ὑπάρχον, ὁσάκις τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ ἀνυπερβλήτου ἐμποδίου· ἀλλὰ τὸ ἀνυπέρβλητον δὲν ἐνέχει τι τὸ ἀπόλυτον, καθόσον πολλάκις παρουσιάζονται ἐκπλήξεις, ὡς π. χ. συνέβη κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904, ὁπότε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Νανσὰν τῆς 26 Μαΐου 1904 οἱ Ρῶσοι ἐθεώρουν τὸ ἀριστερὸν πλευρόν των ὡς μὴ ἐξωτερικόν, καθὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ὅμως οἱ Ἰάπωνες τοῦ στρατηγοῦ Ὄκου προσεπέρασαν εἰσελθόντες ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ὡσαύτως κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, καθ' ὃν οἱ Ρῶσοι ἐθεώρουν τὸ ἀριστερὸν πλευρόν των ὡς μὴ ἐξωτερικόν, καθὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν Ματζουριανῶν λιμνῶν, καὶ ὅμως οἱ Γερμανοὶ προσεπέρασαν διὰ τῶν ἑλῶν τόν τε Σεπτέμβριον 1914 καὶ τὸν Φεβρουάριον 1915, διαψεύσαντες τὰς ἕως τότε ἐπικρατούσας ἀρχὰς ὅτι διὰ τῶν ἑλῶν δὲν ἐκτελοῦνται σοβαροὶ ἑλιγμοί. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, πλευρὸν ἔπαυσεν ὑφιστάμενον εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπερατώθη, τὸν Ὀκτώβριον 1914, ὁ δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐστήριξαν οἱ μὲν Σύμμαχοι τὸ ἀριστερὸν πλευρόν των, οἱ δὲ Γερμανοὶ τὸ δεξιόν των ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης, τῆς ἀποτελούσης, μέχρις ὥρας τοὐλάχιστον, κώλυμα ἀνυπέρβλητον. Ν. Θ. Κ.

Πλευρὼν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μακεδονίας, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

πλευροναυτίλος (ὁ) (Pleuronautilus Mojs.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ναυτιλιδῶν ναυτιλοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον εὐρυόμφαλον μὲ διάτρητον κέντρον καὶ φέρον ἐπὶ τῶν πλευρῶν του παχείας ἐγκαρσίας πτυχὰς ἢ σειρὰς κόμβων. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων συνηντήθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα πλευροναυτίλου, πολὺ ὁμοιάζοντος πρὸς τὸν *πλευροναυτίλον aff. Narcissae Toula*, εὑρέθησαν ἐντὸς ἀμμωνιτοφόρων ἀσβεστολίθων τῆς Μαρμαροτραπέζης Χίου, ἀνηκόντων εἰς τὴν βερφένιον βαθμῖδα τῆς τριασίου διαπλάσεως. Ἐπίσης λείψανα τοῦ εἴδους *πλευροναυτίλος Mosis* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὸν λόφον Θεόκαφτα ἔναντι τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Ἐπιδαύρου. Γ. Κ. Γ.

πλευρονήκτης (ὁ) (Pleuronectes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἱκανοῦ μήκους καὶ πεπλατυσμένον.

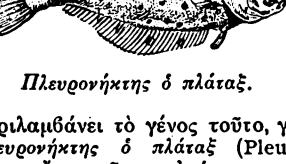

Πλευρονήκτης ὁ πλάταξ.

Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος τοῦτο, γνωστότερον εἶναι ὁ *πλευρονήκτης ὁ πλάταξ* (Pleuronectes platessa), ὅστις ἔχει σῶμα εὐρύτατον καὶ πεπλατυσμένον, κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ καὶ εὐρὺ ρύγχος, ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς. Εἰς ἑκάστην σιαγόνα φέρει ἁπλῆν σειρὰν ὀδόντων. Εὑρίσκεται εἰς τὰς βορείους κυρίως θαλάσσας καὶ ἁλιεύεται διὰ τὸ νόστιμον κρέας του. Ὁ *πλευρονήκτης ὁ ἱππόγλωσσος* (Pleuronectes hippoglossus), ἔχει σῶμα ᾠοειδὲς καὶ πλατύτατον, ἡ κεφαλή του δυσκόλως διακρίνεται τοῦ σώματος, φέρει μέγα στοματικὸν ἄνοιγμα καὶ ὀφθαλμοὺς μικροτάτους. Φθάνει εἰς βάρος 150 ὀκάδων. Δ. Ν. Π.

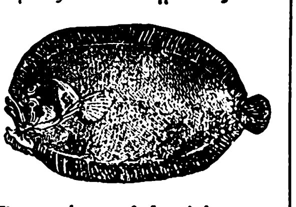

Πλευρονήκτης ὁ ἱππόγλωσσος.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλευρονηκτῶν* συνηντήθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πλευρονηκτίδαι (οἱ) (Pleuronectidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους ἰχθῦς, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ πλευρονηκτίδαι φέρουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Κεφαλὴν τελείως ἀσύμμετρον καὶ ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Τὸ τμῆμα τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι πάντοτε κεχρωματισμένον κατὰ κανόνα ὑπόλευκον. Αἱ σιαγόνες δὲν εἶναι ἴσαι καὶ ὁμοιόμορφοι, ἡ δὲ κοιλιακὴ κοιλότης εἶναι μικρά. Δὲν ἔχουσι νηκτικὴν κύστιν, διὸ οἱ ἰχθύες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐνδιαιτῶνται σχεδὸν πάντοτε εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. Νήχονται ἀδεξίως καὶ μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Τὸ κρέας τῶν πλευρονηκτιδῶν, γενικῶς, εἶναι νόστιμον. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *πλευρονήκτης* (Pleuronectes), *γλῶσσα* (Solea), *ρόμβος* (Rhombus). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλευρονηκτιδῶν* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ὠτόλιθοι ἰδίᾳ τούτων συναντῶνται ἀρκούντως ἄφθονοι ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ.Κ.Γ.

πλευρονουρὰ (ἡ) (Pleuronura Gaudry) *[Παλαιοζωολ.]*· βλ. *βραγχιόσαυρος*.

πλευροπερικαρδῖτις (ἡ). Οὕτω καθορίζεται ἡ ταυτόχρονος φλεγμονὴ τοῦ τε ὑπεζωκότος καὶ τοῦ περικαρδίου, ἐκσημαίνουσα τὴν συνύπαρξιν πλευρίτιδος ἅμα καὶ περικαρδίτιδος. Μ. Ν. Κ.

πλευροπεριτονῖτις (ἡ). Καλεῖται ἡ ταυτόχρονος φλεγμονὴ τοῦ ὑπεζωκότος καὶ τοῦ περιτοναίου, ἤτοι ἡ συνύπαρξις πλευρίτιδος καὶ περιτονίτιδος. Ι. Κ. Κ.

πλευροπνευμονία (ἡ) *['Ιατρ.]*. Ὅταν ἡ φλεγμονὴ ἑδράζεται ταυτοχρόνως εἴς τε τὸ πνευμονικὸν παρέγχυμα καὶ εἰς τὸν ὑπεζωκότα, εὑρισκόμεθα ἐνώπιον παθήσεων, καθ' ἃς ἡ συμπτωματολογία εἶναι μεικτή, προεξαρχόντων ὁτὲ μὲν τῶν σημείων πνευμονίας, ὁτὲ δὲ σημείων πλευρίτιδος, ἀναλόγως τῶν περιστατικῶν. Εἰς τὸν συνδυασμὸν δὲ τοῦτον τῶν συμπτωμάτων τῶν δύο παθήσεων πνευμονίας καὶ πλευρίτιδος ἐδόθη ὁ ὅρος *πλευροπνευμονία*. Ἡ ἐν λόγῳ πάθησις δυνατὸν νὰ ἄρχεται μετὰ σημείων πνευμονίας, ὅπερ εἶναι καὶ συνηθέστερον, εἰς ἃ ἐπιπροστίθενται βραδύτερον καὶ σημεῖα πλευρίτιδος (*μεταπνευμονικὴ* ἢ *παραπνευμονικὴ πλευρῖτις*)· ἄλλοτε πάλιν ἡ ἀρχικὴ βλάβη εἶναι πλευρῖτις, ἥτις ἐξ ἐπινεμήσεως προκαλεῖ ἀλλοιώσεις τοῦ ὑποκειμένου πνεύμονος. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ὀφείλεται συνήθως εἰς τοὺς αὐτοὺς αἰτιολογικοὺς παράγοντας εἰς οὓς καὶ αἱ ὀξεῖαι βρογχοπνευμονικαὶ παθήσεις (πνευμονιόκοκκον, στρεπτόκοκκον, ἀναερόβια κτλ. ἢ εἰς τὸ βακτηρίδιον τοῦ Koch), εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι φυματιώδους ἐπεξεργασίας, σπανιώτερον δὲ προέρχεται ἐξ ἐξωτερικῆς ἐπιμολύνσεως τραυματικῆς κττ. (βλ. *πλευρῖτις, πνευμονία*). Α. ΚΩΛΟΥΝΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Βλ. *περιπνευμονία*.

πλευρόπτερος (ὁ) (Pleuropterus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξυλοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πανσιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις κανθάρους, διακρινομένους κυρίως ἐκ τῶν ἰδιορρύθμων κεραιῶν των. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἰάβαν καὶ τὴν Κεϋλάνην.

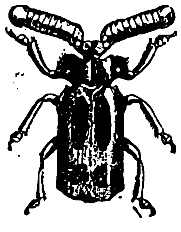

Πλευρόπτερος ὁ κεκοσμημένος.

Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πλευρόπτερος ὁ κεκοσμημένος* (Pleuropterus ornatus), ὅστις ἔχει ἱκανὸν μέγεθος, κεφαλὴν τριγωνικήν, ρύγχος ἀμβλὺ καὶ βραχύ, κεραίας μετρίως μακρὰς καὶ κερατοειδεῖς, προθώρακα βραχὺν καὶ εὔρωστον, κοιλίαν ἐπιμήκη, σχεδὸν τετραγωνικήν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανός. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κεϋλάνην. Δ. Ν. Π.

πλευρορραγία (ἡ). Ἡ ἐκ τοῦ ὑπεζωκότος αἱμορραγία, ἥτις συνήθως εἶναι μετατραυματική. Τὸ ποσὸν τοῦ ἐν τῷ πλευροδιαφραγματικῷ χώρῳ ἀθροιζομένου αἵματος εἶναι ἐνίοτε μεγάλης ποσότητος, ὥστε νὰ προκαλῇ φαινόμενα καταπτώσεως καὶ δυσπνοϊκά. Ι. Κ. Κ.

πλευρόρριζα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ φυτά, ὧν τὸ ἔμβρυον φέρει τὰ ριζίδια ἐπὶ τῶν κοτυληδόνων.

πλευρόσπερμον (τὸ) (Pleurospermum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδοφόρων*, περιλαμβάνον 6 περίπου εἴδη, ὧν τὰ 2 ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὰ ἕτερα 4 ἐν Ἀσίᾳ. Δ.Ν.Π.

πλευροσώματος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις φέρουσα τοὺς ἀκολούθους χαρακτῆρας: κοιλιοπτωσία πλαγία, καταλαμβάνουσα κυρίως τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ ὑπογαστρίου καὶ ἐπεκτεινομένη μέχρι καὶ ὕπερθεν τοῦ στήθους· ὑπάρχει ἀτροφία ἢ λίαν ἀτελὴς ἀνάπτυξις τοῦ θωρακικοῦ μέλους (ἄκρου) πρὸς τὸ πλευρὸν τὸ κατεχόμενον ὑπὸ τῆς κοιλιοπτωσίας. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τερατομορφίας βλέπομεν ὅτι ἡ ρωγμὴ ἐγκαταλείπει τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος καὶ ἀνέρχεται προϊόντως πρὸς τὸν θώρακα. Ἡ τερατογονία αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κηλοσώμων καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν αὐτοσίτων μονομερῶν τεράτων. Μ.Ν.Κ.

πλευροτομαρία (ἡ) (Pleurotomaria) *[Ζωολ.]*. Γένος γαστεροπόδων μαλακίων, τῆς τάξεως τῶν *προσωβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευροτομαριδῶν*. Τὸ κέλυφός της εἶναι κωνοειδὲς μὲ γύρους ἐλαφρῶς πεπλατυσμένους καὶ μὲ ἐντομὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν χεῖλος. Κ. Π. Κ.

Πλευροτομαρία.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα πολλῶν ἑκατοντάδων εἰδῶν *πλευροτομαριῶν* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς σιλουρίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Κατὰ τὴν νεογενῆ ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ καθίσταται ἤδη τὸ γένος τοῦτο τῶν ζῴων πολὺ σπάνιον. Γ. Κ. Γ.

πλευροτομαριίδαι (αἱ) *[Παλαιοντ.]*. Οἰκογένεια γαστεροπόδων μαλακίων τῆς τάξεως τῶν *προσωβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ζῷα, τῶν ὁποίων τὸ κέλυφος χωρίζεται διὰ μιᾶς ἐντομῆς, ἥτις διήκει καθ' ὅλον τὸ μῆκος εἰς τὸ μέσον τῶν γύρων. Ἡ ἐντομὴ αὕτη μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ζῴου πληροῦται κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀποτελοῦσα χαρακτηριστικὴν διακόσμησιν. Ἡ οἰκογένεια τῶν πλευροτομαριδῶν, ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος, εἶναι ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ὑπέστησαν τὴν μικροτέραν ἐξέλιξιν ἀπὸ τῆς καμβρίου περιόδου μέχρι σήμερον. Κ.Π.Κ.

πλευροτομία (ἡ), ἢ *πλευροτομὴ* *['Ιατρ.]*. Καλεῖται ἡ διάνοιξις τοῦ ὑπεζωκότος δι' ἁπλῆς τομῆς τῶν μαλακῶν μορίων ἑνὸς μεσοπλευρίου διαστήματος, ἀπὸ τοῦ δέρματος μέχρι τούτου, πρὸς κένωσιν πυώδους συλλογῆς, ἤτοι ἐμπυήματος. Ἡ μετέπειτα ἐκροὴ τοῦ πύου μέχρις ἰάσεως ἐξασφαλίζεται διὰ διασωληνώσεως τῆς κοιλότητος. Ἡ πλευροτομία ἐκτελεῖται ἐπὶ τῶν ὀξέων ἐμπυημάτων, ἰδίως τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, ὑπὸ τοπικὴν ἀναισθησίαν. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας ὅμως ταύτης καὶ περαιτέρω προτιμᾶται γενικῶς ἀντὶ τῆς πλευροτομίας ἡ *πλευρεκτομία* (βλ.λ.), καθόσον διὰ ταύτης ἐξασφαλίζεται ἀσφαλέστερον ἡ παροχέτευσις τοῦ πύου καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἡ βαθμιαία ἀνάπτυξις τοῦ πνεύμονος, διότι δυνατὸν πολλάκις αἱ πλευραί, πλησιάζουσαι πρὸς ἀλλήλας, νὰ ἀποφράξωσι τὸ ἄνοιγμα τοῦ θώρακος. Ι. Κ. Κ.

— *[Γεωδ.]* *Πλευροτομία* καλεῖται ἐν τῇ κατωτέρᾳ γεωδαισίᾳ ἡ *πλαγιοτομία*. Εἶναι ἡ μέθοδος τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὴν πύκνωσιν τριγωνομετρικοῦ δικτύου (εἰς τὸ δίκτυον κατωτέρας τάξεως) κατὰ τὴν μέθοδον τῆς πυκνώσεως κατὰ σημεῖον. Ἡ μέθοδος αὕτη συνήθως χρησιμοποιεῖται, ὅταν ἐκ τῶν γνωστῶν τριγωνομετρικῶν σημείων, ἐξ ὧν πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ τὸ νέον σημεῖον, ἓν μόνον ἐξ αὐτῶν εἶναι προσιτόν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μεταβαίνομεν εἰς τὸ προσιτὸν σημεῖον Β καὶ ἐκτελοῦμεν τὰς γωνιομετρήσεις, καὶ εἶτα εἰς τὸ προσδιοριστέον σημεῖον Μ. Διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος ὑπολογίζομεν

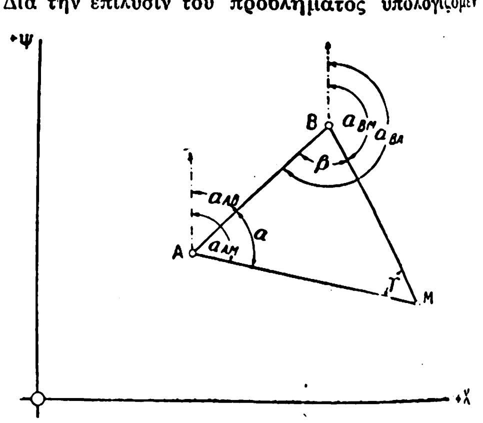

ἐν πρώτοις τὴν γωνίαν α τοῦ τριγώνου ΑΒΜ ἐκ τῆς σχέσεως $\alpha = 180^\circ - (\beta + \gamma)$, διότι αἱ γωνίαι β καὶ γ εἶναι γνωσταὶ ἐκ μετρήσεως, καὶ εἶτα διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν συντεταγμένων τοῦ σημείου Μ ἐφαρμόζομεν τοὺς γνωστοὺς τύπους τῆς μεθόδου τῆς ἐμπροσθοτομίας.

$$\left.\begin{aligned} X_M &= X_A + (AM)\ \text{ημ}\ \alpha_{AM} \\ \Psi_M &= \Psi_A + (AM)\ \text{σύν}\ \alpha_{AM} \end{aligned}\right\}\ \text{ἐκ τοῦ σημείου A.}$$

καὶ

$$\left.\begin{aligned} X_M &= X_B + (BM)\ \text{ημ}\ \alpha_{BM} \\ \Psi_M &= \Psi_B + (BM)\ \text{σύν}\ \alpha_{BM} \end{aligned}\right\}\ \text{ἐκ τοῦ σημείου B.}$$

Τὰ μήκη τῶν πλευρῶν (ΑΜ) καὶ (ΒΜ) ὡς καὶ αἱ γωνίαι διευθύνσεως α_{AM} καὶ α_{BM} προσδιορίζονται ἐκ τῆς κάτωθι σειρᾶς ὑπολογισμῶν:

Digitized by Google

1) Ὑπολογισμὸς τῆς γωνίας αAB καὶ τῆς πλευρᾶς **AB**. Ἐκ τῶν τύπων

$$\varepsilon\varphi\ \alpha_{AB} = \frac{X_{\Gamma} - X_{A}}{\Psi_{B} - \Psi_{A}}$$

$$AB = \frac{X_{B} - X_{A}}{\eta\mu\ \alpha_{AB}} = \frac{\Psi_{B} - \Psi_{A}}{\sigma\upsilon\nu\ \alpha_{AB}}$$

2) Ὑπολογισμὸς τῶν πλευρῶν (AM) καὶ (BM) καὶ τῶν γενικῶν διευθύνσεων αAM καὶ αBM. Ἐκ τῶν τύπων:

$$\left\{ \begin{array}{l} (AM) = (AB)\dfrac{\eta\mu\beta}{\eta\mu(\alpha+\beta)} \\ (BM) = (AB)\dfrac{\eta\mu\alpha}{\eta\mu(\alpha+\beta)} \\ \alpha_{AM} = A_{AB} + \alpha. \\ \alpha_{BM} = A_{BA} - \beta. \end{array} \right\}$$

Κ. Χ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

πλευροτομίδαι (οἱ) (Pleurotomidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια *προσωβραγχίων γαστεροπόδων μαλακίων*, περιλαμβάνουσα ζῷα ἀπαντῶντα εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν θερμῶν θαλασσῶν. Μερικὰ εἴδη ἐκ τούτων ζῶσι καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἡ οἰκογένεια τῶν *πλευροτομιδῶν* ἐνεφανίσθη εἰς τὴν κρητιδικὴν περίοδον, τὴν μεγαλυτέραν δὲ ἀνάπτυξιν ἐσημείωσε κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον τῆς τριτογενοῦς. Κ. Π. Κ.

πλευροτόμος (ὁ) (Pleurotomus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς τοιαύτας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πλευροτόμος ὁ κομψὸς* (Pleurotomus elegans), ὅστις ἔχει προσακτρίδας μετρίου μεγέθους, ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους ἐπὶ μικρᾶς διογκώσεως κατὰ τὴν βάσιν τῶν προσακτρίδων, στόμα ἀπολῆγον εἰς σαρκώδη προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν, πόδα ἀμβλὺν καὶ βραχύτατον, κόγχην ἀτρακτοειδῆ καὶ χρῶμα πορφυροκυανοῦν μετὰ πρασίνων κηλίδων. Δ. Ν. Π.

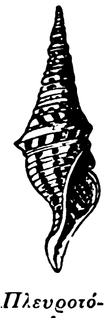

Πλευροτόμος ὁ κομψός.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλευροτόμων* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν πολλαχοῦ: α) Τῶν εἰδῶν *πλευροτόμος ramosa* καὶ *intorta* ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (IIας μεσογειακῆς) βαθμῖδος τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς κοιλάδος τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ ἐν Ἠπείρῳ. β) Τῶν εἰδῶν *πλευροτόμος monile* καὶ *dimidiata* ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Μπομπλὲν παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Ὀρφανοῦ. γ) Τῶν εἰδῶν *πλευροτόμος reticulata, multiruga, attenuata dimidiata* καὶ *Renieri* ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ληξουρίου τῆς Κεφαλληνίας. δ) Ἐντὸς τῶν πλειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Τελευταίως ὁ γεωλόγος Κάρολος Ρέντς ἀνεῦρεν ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τῆς ἀκαρνανικῆς νήσου Καλάμου λείψανα τῶν εἰδῶν *πλευροτόμος rotata-dertodenticulata, Annae, consularis, turbinata, Susannae, laevigata, saxulensis, Cocconii, de Stefanii* καὶ *Mansonii*. Γ. Κ. Γ.

πλευρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό), ἢ ***πλευροειδής***· ὅμοιος πρὸς πλευράν.

Πλεύρωμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλευρᾶς (πρώην Κάμενικ) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 136. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γενῆ-κιοϊ*.

Πλευρὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιοτάτη καὶ σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Αἰτωλίας, φερώνυμος τοῦ ἥρωος Πλευρῶνος, ἤδη γνωστὴ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς μετασχοῦσα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὑπὸ Θόαν τοῦ Ἀνδραίμονος (Ἰλιάδ. Β 638). Ἔκειτο (*Παλαιὰ Πλευρὼν*) ἐπὶ τοῦ Εὐήνου, καταστραφεῖσα δὲ τῷ 231 π. Χ. παρὰ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἀνιδρύθη (*Πλευρὼν ἡ νεωτέρα*) ἐπὶ τοῦ Ἀρακύνθου, οὐχὶ μακρὰν τῆς παλαιᾶς. Ἤδη ἐπὶ Στράβωνος εἶχε καταστῆ κώμη ἀσήμαντος. Τὰ ἐρείπια τῆς Παλαιᾶς Πλευρῶνος τοποθετοῦνται ὑπό τινων κατὰ τὴν νῦν θέσιν *Γυφτόκαστρο*. Τὰ τῆς νεωτέρας, γνωστὰ ὡς *Κάστρο τῆς Κυρὰ-Ρήνης* (ἀπὸ τῆς Εἰρήνης, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου), κεῖνται 30′ ΒΔ. τοῦ 21ου χλμ. τῶν αἰτωλικῶν σιδηροδρόμων (στάσις Ἀλυκῶν) καὶ εἰς 1 ½ ὥραν ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ σχεδὸν ἀρτίως σῳζόμενος περίβολος τῶν τειχῶν (μετὰ 30 πύργων καὶ 7 πυλῶν) εἶναι τὸ ἐπιβλητικώτερον μνημεῖον τῆς Αἰτωλίας καί, μετὰ τῶν μεσαιωνικῶν τειχῶν, ἓν τῶν διδακτικωτέρων μνημείων τῆς ἀρχαίας ὀχυρωματικῆς τέχνης. Κατὰ τὴν ἀνατολικήν του πλευρὰν κεῖται ἡ ἀγορὰ μετὰ πλήθους ἀφιερωτικῶν βάσεων, ἀνατολικῶς δὲ αὐτῆς τὰ θεμέλια μικρᾶς στοᾶς, ὑφ' ἣν ἀνάλημμα μετ' ἐπιχώσεως μήκους περίπου 145 μ. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς δυτικῆς πλευρᾶς σῴζονται ἐρείπια μικροῦ θεάτρου μετὰ τῆς σκηνῆς ἔν τινι τῶν πύργων τοῦ τείχους, βορειοανατολικῶς δὲ αὐτοῦ τὸ νῦν καλούμενον «Φυλακὲς» σύμπλεγμα οἰκοδομῶν, πελωρία δεξαμένη μετὰ τεσσάρων διαμερισμάτων, κ. ἄ. Ἡ ἀρχαία πόλις εἶχε καὶ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. [Βλ. καὶ λ. *Αἰτωλία*, τ. Β΄, σ. 897 καὶ 898.] Π. Ν. Π.—Χ. Γ. Ε.

Πλευρὼν *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τῆς Προνόης, ἀδελφὸς τοῦ Καλυδῶνος, ἱδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν Αἰτωλίᾳ πόλεως. Λαβὼν ὡς σύζυγον τὴν Ξανθίππην, θυγατέρα τοῦ Δώρου, ἐγέννησε τὸν Ἀγήνορα, Στερόπην, Στρατονίκην καὶ Λαοφόντην. Ἡρῷον τοῦ Πλευρῶνος ὑπῆρχεν ἐν Σπάρτῃ, ἀπ' αὐτοῦ δὲ κατήγοντο πρὸς μητρὸς οἱ παῖδες τοῦ Τυνδάρεω, καθόσον ὁ Θέστιος, πατὴρ τῆς Λήδας, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος. Α. Θ. Σ.

πλεῦσις, —*εως* (ἡ)· πλοῦς, ναυσιπλοΐα, πορεία διὰ πλοίου: «πλεῦσις ὀρθοδρομική, — λοξοδρομική», «γραμμὴ—, γωνία πλεύσεως»· ‖ κατ' ἐπέκτασιν, καὶ ἡ γωνία πλεύσεως καὶ τὸ διανυθὲν δίαρμα καὶ ἡ κατεύθυνσις, ὑφ' ἣν προσπίπτει ὁ ἄνεμος εἰς τὰ ἱστία τοῦ πλοίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ πλοίου, συνωνύμως δηλαδὴ πρὸς τὸ *ἱστιοδρομία*.

Πλέϋφορντ (Playford), ***Τζών***. Ἄγγλος ἐκδότης μουσικῆς (1623—1686). Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων του ἐκδόσεων περιλαμβάνονται αἱ: «A musical banquet» (1651), «Catch that catch can» (1652), «Select musical ayres and dialogues» (1652), «Breefe introduction to the skill of music» (1654), συλλογαὶ ψαλμῶν, 40 ὕμνοι καὶ ἀνθέμια κλπ. Ὁ υἱός του *Ἑρρῖκος* (1657—1720) ἐξέδωκε: «The theatre of music (1685), «Orpheus Britannicus» (1698—1702), «Amphion Anglicus» ἔργα, τοῦ Πάρσελ, τοῦ Μπλόου κ. ἄ. Γ. Σ.

Πλεχάνωφ, *Γεώργιος Βαλεντίνοβιτς*. Ἱδρυτὴς τοῦ ρωσικοῦ μαρξισμοῦ, ἐκ τῶν σημαντικωτέρων καὶ φωτεινοτέρων μορφῶν τῆς Β΄ Διεθνοῦς (1856—1918). Νεαρὸς εἰσέτι φοιτητὴς προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν ναρότνικων (=λαϊκῶν), ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ 1880 ἀπεσκίρτησε τῆς ἰδεολογίας ταύτης διὰ νὰ ἱδρύσῃ τῷ 1880 μετὰ τοῦ Π. Ἄξελροντ, Λέοντος Ντόϋτς καὶ Βέρας Ζασσούλιτς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τὴν πρώτην σοσιαλδημοκρατικὴν ὀργάνωσιν, τὴν ἐπονομασθεῖσαν «Ὁμὰδα ἀπολυτρώσεως τῆς ἐργασίας». Ὁ Πλεχάνωφ ὑπῆρξεν οὐ μόνον εἷς τῶν ἀρίστων ἐκλαϊκευτῶν τοῦ μαρξισμοῦ, ἀλλὰ καὶ βαθὺς ἐρευνητὴς καὶ ἀνεξάρτητος μαθητὴς τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς, τῶν ὁποίων τὴν διδασκαλίαν ἀνέπτυξε καὶ ὑπερήσπισε κατὰ τρόπον ἔξοχον καὶ πρωτότυπον. Κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ «ρεβιζιονισμοῦ» τοῦ Μπέρνσταϊν καὶ τῶν ὀψίμων ἀποπειρῶν συμπληρώσεως τοῦ μαρξισμοῦ, ὁ Πλεχάνωφ ὑπῆρξεν εἷς τῶν λαμπροτέρων μαχητῶν ὑπὲρ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ. Ἐπίσης ἠγωνίσθη εἰς τὰς πρώτας γραμμὰς ἐναντίον τοῦ διεθνοῦς «ὀππορτουνισμοῦ» καὶ τῆς ρωσικῆς αὐτοῦ παραλλαγῆς, τοῦ «οἰκονομισμοῦ» καὶ «στρουβισμοῦ». Ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἐκ τῶν ὀλίγων ὀπαδῶν τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ, οἵτινες κατέγιναν συστηματικῶς εἰς τὴν μαρξιστικὴν φιλοσοφίαν, αἱ δὲ ἐργασίαι του ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου θεωροῦνται καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς διεθνοῦς μαρξιστικῆς βιβλιογραφίας. Ὁ Λένιν οὐχὶ ἀδίκως συνίστα πάντοτε τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα τοῦ Πλεχάνωφ ὡς «ὑποχρεωτικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ κομμουνισμοῦ». Ἡ συνεργασία τοῦ Πλεχάνωφ μετὰ τοῦ Λένιν διήρκεσε μέχρι τοῦ Β΄ συνεδρίου τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος (1903), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἀκόμη ἡ σύμπραξίς των ὑπῆρξε στενοτάτη. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἀνῆκον ἀμφότεροι εἰς τὴν σύνταξιν τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργάνων «Ἴσκρα» (Ὁ σπινθὴρ) καὶ «Σάργια» (Ἡ αὐγή), ἅτινα εἶχον θέσει ὡς κύριον αὐτῶν σκοπὸν τὴν καταπολέμησιν τοῦ «οἰκονομισμοῦ» καὶ τὴν δημιουργίαν συγκεντρωμένου ἐπαναστατικοῦ κόμματος. Μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ Β΄ συνεδρίου ὁ Πλεχάνωφ προσεχώρησε μετά τινων δισταγμῶν εἰς τὴν παράταξιν τῶν μενσεβίκων. Ἔκτοτε οἱ δρόμοι τῶν δύο ἀνδρῶν ἐχωρίσθησαν, καὶ μόνον κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1912 χρονικὸν διάστημα ἐπλησίασε παροδικῶς ὁ Πλεχάνωφ τοὺς μπολσεβίκους, ἡγηθεὶς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Λένιν τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ ἐμπειριοκριτικισμοῦ καὶ τῶν λεγομένων «λικβινταριστῶν) (=διαλυτικῶν). Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ Πλεχάνωφ ἠκολούθησε στάσιν ἄκρως σοσιαλπατριωτικήν, τὴν ὁποίαν ἐτήρησε καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1917. Μέχρι τοῦ θανάτου του ἔμεινεν ἐχθρὸς τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας, ἠρνήθη ὅμως, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου, νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς θέσιν ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων καὶ τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας. Ἔγραψε: «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ὑλισμοῦ» (α΄ ἐκδ. 1896), «Ν. Τσερνισέβσκυ. Μελέτη ἱστορικοφιλολογική» (1894), «Ἀναρχισμὸς καὶ σοσιαλισμὸς» (1894), «Τὰ βασικὰ προβλήματα τοῦ μαρξισμοῦ» (1913). Ἐκτὸς τούτων ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα καὶ μελέτας εἰς τὸ θεωρητικὸν ὄργανον τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος «Neue Zeit». Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Δ. Ριαζάνωφ εἰς 26 τόμους (Μόσχα 1923—1925). Ι. Ι. Ι.

Πλέχελμ (Plechelm), *ἅγιος*. Ἀγγλοσάξων τὴν καταγωγήν, ἐγεννήθη ἐν Σκωτίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ζ΄ αἰῶνος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῶν ἁγίων *Οὐΐρωνος* καὶ *Ὀτγήρου* (Wiron, Otger) ἐξῆλθεν εἰς ἱεραποστολικὴν ἀποστολὴν εἰς τὰς παρὰ τὸν κάτω Ρῆνον καὶ Μόσαν χώρας, αἵτινες δὲν εἶχον εἰσέτι καθ' ὁλοκληρίαν ἐκχριστιανισθῆ. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Γουέλδρην τῆς Ὁλλανδίας πρὸς κήρυξιν καὶ ἐνταῦθα τοῦ εὐαγγελίου καὶ τελευταῖον μετέβη εἰς Ρουρεμόνδην τοῦ Βελγίου, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 732. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 15 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

πλέω, *ἀόρ. ἔπλευσα*· ταξιδεύω μὲ πλοῖον, ἀρμενίζω: «πλέω εἰς τὸ πέλαγος, — εἰς τὸν κόλπον κ.τ.τ», «— διὰ τοῦ ἀτμοῦ, —δι' ἱστίων, —διὰ τῶν κωπῶν»· ‖ δημοτ., *πλέω, ἀόρ. ἔπλεξα*· ἐπιπλέω: «τὸ λάδι πλέει εἰς τὸ νερό»· ‖ μεταφ. «τὸ πόδι μου πλέει εἰς τὸ παπούτσι» ἐπὶ λίαν εὐρυχώρου ὑποδήματος.

πληβεῖος (ὁ) πληθ. *πληβεῖοι* (οἱ)· οἱ ἀποτελοῦντες τὴν τρίτην τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ πολιτικῶν τάξεων, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς *πατρικίους*.

—*[Ρωμ. Ἀρχ.] Πληβεῖοι* (*ὀρθότ. πληβήιοι*) ἦσαν οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν γενῶν καταληφθείσης χώρας, οἱ παλαιοὶ Λατῖνοι, οἱ Λατῖνοι τῶν ἀποικιῶν, οἱ ἄνευ ψήφου πολῖται, οἱ ἰσοτελεῖς, οἱ ὑποχείριοι, οἱ ἀπελεύθεροι, οἱ ὀφειλέται, οἱ ἐπιτροπευόμενοι, οἱ ἐμπεπιστευμένοι τινί. Εἰς τὴν τάξιν τῶν πληβείων ἀπεδόθη ἐνωρὶς μεγάλη σημασία, ἐπειδὴ οἱ διαρκεῖς πόλεμοι τῆς Ρώμης, ἀναπόφευκτοι ἕνεκα τῆς θέσεώς της, ἀπῄτουν καὶ μέγαν ἀριθμὸν καὶ ἀνανέωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκλήθησαν εἰς τὴν Ρώμην πολλάκις ξένοι ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀδιαφορούντων πρὸς τὴν καταγωγὴν τῶν εἰσρεόντων. Οἱ ξένοι οὗτοι ἐπηύξανον πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν πληβείων, ὡς καὶ οἱ πρὸς ἐμπορείαν ἐγκαθιστάμενοι ἐν Ρώμῃ ξένοι, οἱ μέτοικοι, εἰς τοὺς ὁποίους δέον νὰ καταλεχθῶσι καὶ οἱ προσφεύγοντες εἰς Ρώμην δυσηρεστημένοι ἐκ τῶν πατρίδων των Σαβῖνοι, Τυρρηνοί, Λατῖνοι. Ὡσαύτως οἱ μετὰ τῆς λείας ἀπὸ ἡττηθείσης πόλεως μεταφερόμενοι εἰς Ρώμην κάτοικοι ἐκείνης, ἐξ ὧν ὅσοι δὲν ἀνῆκον εἰς γένη ἱερατικὰ καὶ πατρικιακὰ κατελέγοντο εἰς τοὺς πληβείους. Προσέτι ὁ ἐκφεύγων τοῦ γένους του Ρωμαῖος πελάτης ἐγίνετο πληβεῖος· ὁ πατρίκιος, ὁ συνάπτων ἀπηγορευμένον γάμον ἢ περιπίπτων εἰς ἁμάρτημα, συνεπαγόμενον τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, μετέπιπτεν εἰς τοὺς πληβείους· ὁ νόθος ἐξεπέμπετο εἰς αὐτούς. Οὕτως ἐμεγεθύνετο ὁσημέραι ἡ τάξις τῶν πληβείων, ἥτις, ἕνεκα τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεώς της, ἐνωρὶς ἐφιλοδόξησε νὰ θραύσῃ τοὺς φραγμούς, οἵτινες, τεθειμένοι ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἀπέκλειον τοὺς πληβείους ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Διὰ τοῦτο καὶ συνεμάχουν οἱ πληβεῖοι πρὸς τοὺς βασιλεῖς, οἵτινες εἶχον καὶ αὐτοὶ τοὺς πατρικίους ἐχθρούς, ὡς παρακωλύοντας τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐξουσίας των. Τούτου ἕνεκα ὁ Σέρβιος Τύλλιος προήγαγε μεγάλως τὴν τάξιν τῶν πληβείων διὰ νόμων ὑπὲρ αὐτῶν, ἀπονομῆς γαιῶν, ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας, δημιουργίας δικαίου κοινοῦ τῶν δύο τάξεων, συστάσεως φυλῶν καὶ ἑπομένως νομίμου ὀργανισμοῦ, ἱδρύσεως ἐπιχωρίων θεῶν (Lares) καὶ βωμῶν ἐν πάσῃ τριόδῳ, συνοικίᾳ καὶ ἀγροτικῇ περιοχῇ, οὕτω δ' οἱ πληβεῖοι ἀπέκτησαν πολιτικὴν ὑπόστασιν διὰ τῆς ὑπαγωγῆς των εἰς θρησκείαν καὶ λατρείαν. Ὁ ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Πληβειακῆς Αἰδοῦς ἦτο ἐχέγγυον τῆς τοιαύτης ἀναγνωρίσεως τῶν πληβείων. Προσέτι, μεγάλως ἐνεδυνάμωσε τὴν πολιτικὴν θέσιν αὐτῶν ἡ ὑπὸ τοῦ Σερβίου Τυλλίου κατανομή των εἰς στρατιωτικὰς ἑκατονταρχίας καὶ ἡ ὑπαγωγή των εἰς πλουτοκρατικὸν σύστημα ἀντὶ τοῦ θεοκρατικοῦ, διότι οὕτω καὶ οἱ πατρίκιοι κατετάσσοντο εἰς τὴν ἀνάλογον τάξιν καὶ οἱ πληβεῖοι ἐτέλουν τῇ πολιτείᾳ ὅσα μόνα ἠδύναντο. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν πατρικίων ὁ Σέρβιος Τύλλιος καὶ ἐξεβλήθη ὁ δεύτερος Ταρκύνιος, μεθ' ὃ καὶ ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῶν πληβείων αἱ δοθεῖσαι εἰς αὐτοὺς γαῖαι καὶ ἠκυρώθησαν πολλοὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν νόμων. Ἀλλὰ καὶ οἱ πληβεῖοι ἀφ' ἑνὸς μὲν πολλάκις συνώμοσαν πρὸς δημιουργίαν τυράννων, ἐστράφησαν δ' ἐξ ὑπαμοιβῆς πρὸς τὸν Ποπλικόλαν, τὸν Σπόριον Κάσσιον καὶ τὸν Μάνλιον, ἀφ' ἑτέρου μέχρι τοῦ νόμου τῶν ὑπάτων Οὐαλερίου καὶ Ὁρατίου (449) ἐφαίνοντο ἐπιμένοντες ἀνενδότως εἰς ὅσα ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ὅτε τῷ 494 ἀπεχώρησαν εἰς αὐτό, ὤμοσαν κατὰ τῆς αὐτοδικίας τῶν πατρικίων ἐναντίον αὐτῶν καὶ τῶν προστατῶν των. Οἱ πληβεῖοι, ἐπειδὴ ἠγωνίζοντο διὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἕνεκα τοῦ πλήθους των καὶ τῆς ἀνάγκης ἣν εἶχεν αὐτῶν ἡ Ρώμη καὶ τοῦ ὅτι καὶ οἱ ὁπλῖται καὶ οἱ λεγεωνῖται ἦσαν πληβεῖοι, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχωσι τὰ ἑξῆς ὑπὲρ ἑαυτῶν: ἀπὸ τοῦ 509 π. Χ. τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκλήσεως τῶν ὑπάτων ἐνώπιον τῆς λοχίτιδος ἐκ-

Digitized by Google

κλησίας· τῷ 495 ἀναστολὴν τῶν χρεῶν· ἀπὸ τοῦ 494 τοὺς δύο δημάρχους, τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν δύο ἀγορανόμους, τοὺς δέκα δικαστάς, τοὺς δύο δικαστὰς δικῶν ἐσχάτης προδοσίας καὶ τοὺς τρεῖς γεωδαίτας· τῷ 486 τὴν ψήφισιν τοῦ περὶ διανομῆς τῶν ἀγρῶν νόμου τοῦ Σπορίου Κασσίου· ἀπὸ τοῦ 476 τὸ νὰ συνέρχωνται εἰς νόμιμον ἐκκλησίαν, τὴν φυλέτιδα αὐτῶν, διὰ τοῦ νόμου τοῦ δημάρχου Ποπλιλίου Οὐαλέρωνος, κυρωθέντος τῷ 471· ἀπὸ τοῦ 458—457 νὰ ἐκλέγωσι δέκα δημάρχους· τῷ 551 νὰ ἐκλεγῶσιν οἱ Δέκα πρὸς σύνταξιν τῆς Δωδεκαδέλτου· ἀπὸ τοῦ 449 — 448 ν' ἀναγνωρίζηται ὑπὸ τῆς συγκλήτου εἰς τὰ ψηφίσματά των κῦρος ἴσον πρὸς τὰ τοῦ δήμου, νὰ ἐκλέγωσι δ' ἔκτοτε καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπαγορεύοντας τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης εἰς τοὺς ἡττημένους· ἀπὸ τοῦ 445—444 τὸ δικαίωμα τοῦ γάμου μετὰ πατρικίων (Κανουλήιος νόμος)· ἀπὸ τοῦ 444 νὰ ἐκλέγωσιν ἐξ ἑαυτῶν ἕνα στρατιωτικὸν χιλίαρχον μεθ' ὑπερτάτης ἐξουσίας· τῷ 443 νὰ ἐκλέγωσιν ἀμφοτέρους τοὺς μισθωτὰς ἢ καθιερωτὰς τῶν ναῶν· τῷ 421 ἕνα ταμίαν· τῷ 376 νὰ ψηφισθῶσιν οἱ ὑπὲρ αὐτῶν τρεῖς νόμοι τοῦ Λικινίου Στόλωνος καὶ τοῦ Λευκίου Σεξτίου περὶ ἀρχόντων, γῆς καὶ χρεῶν των· ἀπὸ τοῦ 367 νὰ ἐκλέγωσιν ἐξ ἑαυτῶν ἕνα ὕπατον· ἀπὸ τοῦ 364 ἕνα ἐπιδίφριον ἀγορανόμον· ἀπὸ τοῦ 362 ἓξ στρατιωτικοὺς χιλιάρχους· ἀπὸ τοῦ 356 δικτάτωρα· ἀπὸ τοῦ 351 ἕνα τιμητήν· ἀπὸ τοῦ 342 ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους καὶ τὸ νὰ μὴ διακρίνωνται τοῦ λοιποῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ· ἀπὸ τοῦ 339 ἀμφοτέρους τοὺς τιμητάς· ἀπὸ τοῦ 337 πραίτωρα· ἀπὸ τοῦ 311 δέκα στρατιωτικοὺς χιλιάρχους· ἀπὸ τοῦ 300 τὸ νὰ ἐκλέγωνται μέγιστοι ποντίφικες καὶ οἰωνοσκόποι· ἀπὸ τοῦ 290 νὰ ἐκλέγωσιν ἐξ ἑαυτῶν πολλοὺς τῆς Εἰκοσαεξανδρίας, οἵτινες ἦσαν ἄρχοντες βοηθοὶ τῶν τιμητῶν, τῶν δημάρχων, τῶν ἀγορανόμων, τῶν δικαστῶν, μεθ' ὃ καὶ τῆς ὁμοίας Τετρανδρίας· ἀπὸ τοῦ 287 ν' ἀπαλλάξωσι τοὺς νόμους των τῆς προβουλεύσεως τῆς συγκλήτου, οὕτω δὲ νὰ καταστῶσιν οὗτοι νόμοι ὅλου τοῦ λαοῦ (Ὁρτήνσιος νόμος)· ἀπὸ τοῦ 207 νὰ ἐκλέγωσιν 24 στρατιωτικοὺς χιλιάρχους· ἀπὸ τοῦ 186 νὰ ἐκλέγωσί τινας «τῆς ἐντὸς τοῦ Τιβέρεως πεντανδρίας», βοηθοὺς τῶν ἀγορανόμων· ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Γράκχων νὰ μὴ ἀναγνωρίζουν τὸ κῦρος τῆς συγκλήτου καὶ νὰ χειροτονῶσιν ἄρχοντα εἴτε ὄντα ὑποψήφιον εἴτε μή, εἴτε παρόντα εἴτε ἀπόντα. Οἱ πληβεῖοι ἐτέλουν ἀπὸ 4—18 Νοεμβρίου ἑκάστου ἔτους τοὺς ἐπιφανεῖς δημοσίους ἀγῶνας, οἵτινες ἀπ' αὐτῶν ὠνομάζοντο *Πληβήιοι*. Ν. Σ. Λ.

Πληγάδες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐνίοτε ὠνομάζοντο οὕτως αἱ *Συμπληγάδες πέτραι*.

πληγάτοι (οἱ *[Βυζ.]*. Ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ τραυματίαι πολέμου. Ν. ΚΛΣ

πληγὴ (ἡ)· τραῦμα: «πληγὴ ἀπὸ μαχαίρι, — ἀπὸ σφαῖρα» || ἕλκος, λύσις συνεχείας τοῦ δέρματος ἕνεκα νόσου: «τὸ σῶμά του εἶναι γεμᾶτο πληγές» || μεταφ., ὀδύνη, στενοχωρία, δυστύχημα: «αὐτὸ τὸ παιδὶ κατάντησε πληγὴ 'ς τὴν οἰκογένειά τους» || «ἀναξέω πληγὴν» ἀνανεώνω παλαιὰ πάθη· || ἀρχ., κτύπημα, πλῆγμα: «πληγὰς ἐμβάλλω» κτυπῶ.

—***πληγαὶ τοῦ φαραώ***· βλ. λ. δέκα πληγαί.

πληγιάζω· δημοτ., μεταβάλλομαι εἰς πληγήν, γίνομαι πληγή: «μὴν ξύνῃς τὸ σπυρί σου, γιατὶ θὰ πληγιάσῃ».

πλῆγμα (τό)· κτύπημα: «πλῆγμα διὰ ροπάλου, διὰ λίθου» || μεταφ., ἀτύχημα, περιπέτεια: «ὑπέστη ἀλλεπάλληλα πλήγματα» || «πλῆγμα κατὰ τῆς δικαιοσύνης» μείωσις τοῦ κύρους τῆς δικαιοσύνης.

— *['Ιατρ.] Πλῆγμα* ἢ *πλῆξις* καλεῖται ἡ ἀπότομος καὶ βιαία πίεσις μέρους τινὸς τοῦ σώματος ἀσκουμένη ὑπὸ ἀμβλέος ὀργάνου. Ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ πλήττοντος ὀργάνου καὶ τῆς ὁρμῆς, μεθ' ἧς τοῦτο καταφέρεται, ὡς καὶ ἀναλόγως τῆς πληττομένης χώρας, ἐπέρχονται ἀνατομικαὶ ἀλλοιώσεις ποικίλλουσαι ἀπὸ τῆς ἁπλῆς ρήξεως ὀλίγων τινῶν κατ' ἐπιπολῆς αἱματοφόρων ἀγγείων, ὁπότε παράγεται ἐκχύμωσις, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ κατάγματος τῶν ὀστῶν. Τὰ ἀπότομα πλήγματα δύνανται εἴς τινας περιπτώσεις νὰ προκαλέσωσι καὶ τὸν αἰφνίδιον θάνατον ἐξ ἀντανακλαστικῆς ἐπισχέσεως τῆς λειτουργίας. Μ. Ν. Κ.

Πληγώνιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Μυτιλήνης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 354. Ὁ φερώνυμος ὅρμος (πλάτ. 39°04'45'' Β., μῆκ. 26°36'50'' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mytileni island) ἀντικρύζει τὸ Δικελῆ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Σ. Ε. Λ.

πληγώνω· δημοτ., κάμνω πληγήν, τραυματίζω: «ἐπληγώθη 'ς τὸν πόλεμο» || μεταφ., κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ, νὰ λυπηθῇ ἰσχυρῶς: «τὰ λόγια σου μὲ πληγώνουν».

Πλήζαντ Ἄϊλαντ (Pleasant Island) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νάουρου*.

πληθαίνω, καὶ *πληθένω*, ἀόρ. *ἐπλήθυνα*· πολλαπλασιάζομαι, αὐξάνω: «τὸ κακὸ πληθαίνει» καὶ «πλήθυνε τὸ κακό».

πλήθιος (ὁ)· δημοτ., πολυπληθής, πολύς.

πλῆθος, —*ους* (τό)· τὸ γνώρισμα τῶν πολλῶν, μέγας ἀριθμός: «πλῆθος ἀνθρώπων, — δένδρων κττ.» || ὁ πολὺς λαός, ὁ ὄχλος, ἡ πληθύς: «τὸ πλῆθος παρασύρεται».

—*[Μαθημ.]* Ἡ ἔννοια τοῦ *πλήθους* εἶναι γνωστὴ καὶ ὡς τοιαύτη λαμβάνεται ἐν τῇ μαθηματικῇ ἐπιστήμῃ, μὴ καθισταμένης ἐφικτῆς τῆς ἁπλουστέρας διατυπώσεως δι' ὁρισμοῦ τινος. Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης προκύπτει ἡ ἔννοια τοῦ φυσικοῦ ἀριθμοῦ, παριστῶντος πλῆθος ἀντικειμένων. Ν. Γ.

πλήθυνσις, —*εως* (ἡ)· ἡ εἰς πλῆθος αὔξησις, ἐπαύξησις κατ' ἀριθμόν.

πληθυντικός, —*ή*, —*όν*· ὁ πληθύνων, ὁ ἱκανὸς πρὸς τὸ πληθύνειν, αὐξητικός· || γραμμ. *πληθυντικὸς ἀριθμὸς* ὁ δηλῶν πλείονα τῶν δύο ἢ καὶ τοῦ ἑνὸς παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι, μόνον τοῦ ἑνὸς παρὰ τοῖς νεωτέροις· γνώρισμα τῶν πτωτικῶν καὶ τῶν ρημάτων.—Ἐπίρρ. ***πληθυντικῶς***.

—***πληθυντικὸς ἀριθμὸς*** *[Γραμματ.]*. Καλοῦμεν *πληθυντικὸν* (λατ. pluralem) τὸν ἀριθμὸν τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου (ὀνομάτων, ἀντωνυμιῶν, ρημάτων κλ.), διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦμεν πολλὰ πρόσωπα, ζῷα ἢ πράγματα καὶ ἐν γένει πολλὰ ὄντα: ἄνδρες, γυναῖκες, βιβλία κλπ. Καὶ εἰς ἄλλας μὲν γλώσσας διὰ τοῦ πληθυντικοῦ δηλοῦνται καὶ δύο ἀκόμη πρόσωπα, πράγματα κλ. (ὅπως λ.χ. εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν, τὰς ρωμανικάς, τὰς γερμανικὰς καὶ ἄλλας γλώσσας) εἰς ἄλλας ὅμως—ὅπως λ. χ. εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν—πρὸς δήλωσιν δύο προσώπων ἢ πραγμάτων χρησιμεύει ἰδιαίτερος ἀριθμός, ὁ *δυϊκός*, δι' ὃ εἰς τὰς γλώσσας ταύτας διὰ τοῦ πληθυντικοῦ δηλοῦνται πλείονα τῶν δύο προσώπων, πραγμάτων κλ. Εἰς εὐαρίθμους δὲ τέλος γλώσσας, καὶ ἰδίως λαῶν ἀπολιτίστων, ὑπάρχουν ἰδιαίτεροι ἀριθμοὶ πρὸς δήλωσιν καὶ τριῶν καὶ τεσσάρων ἀκόμη προσώπων ἢ πραγμάτων, ἤτοι ὁ *τρικὸς* καὶ ὁ *τετρικὸς* ἀριθμός. Εἰς τὰς πλείστας ὅμως ἐκ τῶν γλωσσῶν διακρίνονται δύο μόνον ἀριθμοί: ὁ *ἑνικός*, πρὸς δήλωσιν ἑνὸς προσώπου ἢ πράγματος, καὶ ὁ *πληθυντικός*, πρὸς δήλωσιν πλειόνων τοῦ ἑνός. Ἀλλὰ τὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀριθμῶν ὅρια δὲν εἶναι σαφῶς διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, καθόσον δύνανται κάλλιστα νὰ ἐκφράζωνται πολλὰ πρόσωπα ἢ πράγματα διὰ τοῦ ἑνικοῦ (πεντάς, δεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς, μυριὰς κλπ.=πέντε, δέκα, ἑκατόν, χίλιοι, μύριοι ἄνδρες, χιλία ἵππος = χίλιοι ἱππεῖς, μυρία ἀσπὶς=μύριοι ἀσπιδοφόροι, ὁ λαός, ὁ ὄχλος, ὁ πλοῦτος=πολλὰ χρήματα ἢ κτήματα κλ.) καὶ ἀντιστρόφως ἓν μόνον πρόσωπον, πρᾶγμα κλπ. διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ: αἱ Ἀθῆναι, αἱ Θῆβαι, οἱ Παρίσιοι, οἱ Δελφοί, τὰ Ἐκβάτανα, τὰ Σοῦσα, αἱ Πασαργάδαι, τὰ Ἰωάννινα κλπ., τὰ Ὀλύμπια, τὰ Νέμεα, τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια, τὰ Ἀπατούρια, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Θεοφάνια (ἢ τὰ Φῶτα) κλπ., πρὸς δήλωσιν μιᾶς μόνης πόλεως ἢ ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως κ.οὕ.κ. Πολλὰ ὀνόματα προσέλαβον ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐν τῷ ἑνικῷ καὶ ἐν τῷ πληθυντικῷ ἀριθμῷ, ὅπως λ.χ. τὸ κτέρας=κτῆμα, δῶρον—τὰ κτέρεα=τὰ προσφιλῆ εἰς τὸν νεκρὸν καὶ εἰς τὸν τάφον του ἐκτιθέμενα, τὸ τεῦχος = ἀγγεῖον παντὸς εἴδους κλπ. (παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ποιηταῖς)—τὰ τεύχεα=τὰ ὅπλα καὶ λοιπὰ πολεμικὰ ὄργανα, ὁ ὁπλισμός, castrum=φρούριον, τεῖχος—castra=τὸ στρατόπεδον, copia—ae =ἀφθονία, εὐπορία—copiae-arum=στρατιωτικὴ δύναμις, στράτευμα κ.οὕ.κ. Τὰ κύρια δὲ ὀνόματα ἐξεφέροντο καὶ ἐκφέρονται κατὰ πληθυντικὸν πρὸς δήλωσιν προσώπων κλπ. ὁμωνύμων (σαρανταπέντε Γιάννηδες ἑνὸς κοκόρου γνῶσι) ἢ προσώπων ὁμοίων κατὰ τὴν ἀξίαν ἢ τὸν χαρακτῆρα πρὸς γνωστὸν πρόσωπον («μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους», «sint Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones= ἄνδρες οἷος ὁ Μαικήνας... ἄνδρες, οἷος ὁ Βιργίλιος Μάρων κ.οὕ.κ.). Γ. Π. Α.

πληθυντισμὸς (ὁ) (pluralismus)· βλ. *πολυαρχία*.

πληθύνω, *ἀόρ. ἐπλήθυνα—ἐπληθύνθην*· πολλαπλασιάζω, αὐξάνω τι κατ' ἀριθμόν || παθ. *πληθύνομαι*· πολλαπλασιάζομαι, αὐξάνομαι κοιν. *πληθαίνω*: «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε».

πληθύς,—*ύος* (ἡ)· πλῆθος, πλησμονή, ἀφθονία: «πληθὺς ἐμπορευμάτων».

— *[Ρωμ. 'Αρχ.] Πληθὺς* ἦτο τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν, δηλαδὴ ὁ πολιτικῶς ἀσύντακτος ὄχλος, ὅστις διὰ τοῦτο διεκρίνετο ἀπὸ τοῦ συντεταγμένου, τουτέστι τοῦ δήμου, δι' οὐδενὸς δὲ συνεδέετο πρὸς τὴν Ρώμην δεσμοῦ, ὢν κυμαινόμενος καὶ νομαδικός. Ἡ πληθὺς αὕτη δὲν κατῴκει ἀνάμικτος μετὰ τῶν πατρικίων ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου, ἀλλ' εἶχεν ἰδίαν κατοικίαν τὸν περίβολον Ἄσυλον ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ Καπιτωλίνου, ἔνθα ὁ Ρωμύλος κατῴκισε τοὺς μὴ ἔχοντας ἰδίαν ἑστίαν καὶ τόπον ἴδιον, τούτου δ' ἕνεκα ἦτο ἀδύνατος ἡ εἰς τὴν πόλιν εἴσοδος. Ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἡ πληθὺς ἐχαρακτηρίζετο μὴ ἔχουσα: α) λατρείαν, ἕνεκα τῆς διανοητικῆς ταπεινότητός της· β) πατέρας, δηλαδὴ ἀρχηγοὺς θρησκευτικῶν οἰκογενειῶν· γ) ἑστίαν, ἐπειδὴ εἰς τὴν πληθὺν ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ ἕνωσις, ἣν συνιστᾷ ἡ ἑστία· δ) ἱερὸν γάμον, ἐπειδὴ ἡ πληθὺς ἠγνόει τὰ νόμιμα· ε) οἰκογένειαν, οἵαν ἡ θρησκεία διαμορφοῖ καὶ συντάσσει (δηλαδὴ τὸ γένος)· στ) πατρικὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ὁ ὄχλος ἐκεῖνος τὴν ἁγίαν αὐθεντίαν, δι' ἧς ἡ θρησκεία, καὶ μόνη αὕτη, κατὰ τοὺς Ρωμαίους, περιβάλλει τὸν πατέρα· ζ) τὸ δικαίωμα τῆς κτήσεως, διότι πᾶσα κτῆσις ὑπὸ μόνης τῆς ἑστίας ἱδρύεται καὶ καθιεροῦται, οὕτω δὲ ἡ ὑπὸ τῆς πληθύος κατεχομένη γῆ ἐνομίζετο βέβηλος (διὰ τοῦτο μόλις κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἀνεγνωρίσθησαν κτήματα τῶν νομάδων τούτων αἱ ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου ἐκτισμέναι οἰκίαι αὐτῶν)· η) νόμον καὶ δικαιοσύνην, ἐπειδὴ ὁ μὲν νόμος ἦτο ἀπόφασις τῆς θρησκείας, ἡ δὲ διαδικασία τοῦ νόμου ἦτο σύνολον νομίμων θρησκευτικῶν· θ) τὴν θρησκείαν τῆς πόλεως, διότι οὐδεὶς τῆς πληθύος ἠδύνατο νὰ περιβληθῇ ἱερωσύνην. Οὕτως ἡ πληθὺς ἐπιστεύετο συρφετὸς περιφρονημένος, εὐτελής, ἀνόσιος, ἔξω τῆς θρησκείας, τοῦ νόμου, τῆς κοινωνίας, τῆς οἰκογενείας· ἤτοι ἦτο εἰς κατωτέραν μοῖραν τῆς τῶν πελατῶν καὶ τῶν δούλων, ἀφοῦ οὗτοι παρίσταντο εἰς τὰς ἱεροτελεστίας. Ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Σερβίου Τυλλίου ἡ πληθὺς ἐμορφώθη εἰς πολιτικὸν σύστημα διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου διὰ τοῦ δημοσίου δικαίου, εἰς ὃ ὑπήχθησαν πάντες οἱ πολῖται, αὐτεξούσιοι ἢ ὑπεξούσιοι. Εἰς τὴν πληθὺν ταύτην ὑπήχθη ἡ ἐπὶ τοῦ Καιλίου λόφου κατοικισθεῖσα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τῶν νεοπολιτῶν, ἥτις διεστέλλετο τοῦ ὅλου δήμου μέχρι τοῦ 449 π. Χ., ἐφόσον εἰσέτι ἴσχυον ἀπολύτως οἱ πατρίκιοι, οἵτινες τὴν πληθὺν ἐχαρακτήριζον καὶ ὡς ἐπέχουσαν θέσιν κτηνῶν (more ferarum) καὶ ὡς γενομένην δεκτὴν παρὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀρχήν. Ἡ πληθὺς περιελάμβανε τοὺς ἀκτήμονας (προλεταρίους), οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ἔχοντες κτηματικὴν περιουσίαν ἀξίας πρῶτον μὲν 12.500, εἶτα δὲ 11.000, εἶτα 4.000, ἐσχάτως δὲ 1.500 ἀσσαρίων. Οἱ ἀκτήμονες ἦσαν ἀπηλλαγμένοι πάσης εἰσφορᾶς, ἐν ὁμαλοῖς δὲ καιροῖς καὶ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἀλλ' οἱ πατρίκιοι οὐδεμίαν ἀνεγνώριζον ἰσχὺν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῶν νομάδων νόμους καὶ διὰ τὸ ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς θρησκείας καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ ὄχλος αὐτὸς εἶχε τὸ σαβινικὸν οἰκογενειακὸν δίκαιον, ἤθη δὲ καὶ ἔθιμα ἐναντία πρὸς τὰ ρωμαϊκά. Ἕνεκα τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως ταύτης καὶ ἐπειδὴ ἡ πληθὺς κατηναγκάζετο εἰς βαρεῖαν καὶ ὑπέρμετρον ἐργασίαν πρὸς κατασκευὴν δημοσίων ἔργων, ὁ ἀδικούμενος πάντοθεν ὄχλος οὗτος ἀδυνατῶν νὰ ὑπομένῃ τὴν τοῦ ὑπάρχοντος πολιτικοῦ δικαίου ἄκαμπτον αὐστηρότητα, συνεσωματώθη καὶ δι' ἐπαναστάσεως (τῷ 494) ἐπέβαλε τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προστατῶν του, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκε τὴν ὑπερτάτην δύναμιν νὰ κωλύωσι δι' ἐνστάσεως τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ἀνεπιεικοῦς κρίσεως τῶν ἀρχόντων. Οὕτως ἔχομεν τὴν πρώτην πολιτικὴν σύνταξιν τῆς πληθύος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ὅλης πόλεως, ἐμφανίζουσαν δ' ἄρχοντας τῆς πληθύος ἀφ' ἑνὸς μὲν παραλλήλους πρὸς τοὺς τῶν πατρικίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἱεροὺς καὶ ἀπαραβιάστους. Ἐντεῦθεν ἄρχεται οὐσιαστικῶς ἡ σταθερωτέρα πολιτικὴ μορφὴ τῆς τάξεως τῶν *πληβείων* (βλ. λ.). Ν. Σ. Λ.

πληθυσμογράφημα (τὸ) *[Πειραμ. Ψυχολ.]*. Τὸ ἐξαγόμενον ἐκ πειράματος διὰ *πληθυσμογράφου* (βλ. λ.), τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει εἰκόνα τῶν μεταβολῶν τοῦ ὄγκου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐκ τῆς εἰς τὰ αἱμοφόρα ἀγγεῖα εἰσροῆς τοῦ αἵματος ἢ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀποχωρήσεως, αἵτινες προκαλοῦνται ὑπὸ διαφόρων συναισθημάτων. Χ. Σ.

πληθυσμογραφία (ἡ). Ἡ διὰ *πληθυσμογράφου* ἐξακρίβωσις τῶν παλμικῶν κινήσεων τοῦ σώματος τῶν προκαλουμένων ὑπὸ τῶν διαφόρων συναισθημάτων. Χ. Σ.

πληθυσμογράφος (ὁ). Συσκευή, δι' ἧς ἐπιτυγχάνομεν τὸ *πληθυσμογράφημα*. Αὕτη συνίσταται ἐξ ὁριζοντίου ὑαλίνου κυλίνδρου Κ φέροντος πρὸς τὸ δεξιὸν ἄκρον ὀπήν, δι' ἧς εἰσέρχεται ἡ χεὶρ μετὰ τοῦ βραχίονος τοῦ πειραματιζομένου. Ὁ βραχίων περισφίγγεται τότε στεγανῶς ὑπὸ ἐλαστικοῦ δακτυλίου προσηρμοσμένου εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὀπῆς, οὕτως ὥστε νὰ παρακωλύηται ἡ ἔξοδος ἀέρος καὶ ὕδατος, στηρίζεται δὲ διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ ἐρείσματος Ε, κινουμένου ἐπὶ σχισμῆς τῆς ξυλίνης βάσεως, ὥστε νὰ τηρῇ σταθερὰν στάσιν. Ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου κάθετος σωλὴν Σ ἀπολήγει εἰς στενὸν σωληνάριον καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τύμπανον μετ' αὐτομάτου γραφέως, ὅστις ἐγγίζει διὰ τοῦ ἄκρου του κυμογράφον. Πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ κυλίνδρου ὑπάρχει ἄλλος σωλὴν μετὰ στρόφιγγος συγκοινωνῶν μὲ ὑδροφόρον ἀγγεῖον εὑρισκόμενον

Digitized by Google

εἰς ὑψηλότερον τοῦ κυλίνδρου ἐπίπεδον. Ἀφοῦ εἰσαχθῇ ἡ χεὶρ καὶ λάβῃ μόνιμον στάσιν ὁ βραχίων τοῦ πειραματιζομένου, ἡ στρόφιγξ ἀνοίγεται καὶ ὕδωρ χλιαρὸν εἰσέρχεται ἐκ τοῦ ἀγγείου εἰς τὸν κύλινδρον· ἀφοῦ δὲ οὗτος πληρωθῇ καὶ τὸ ὕδωρ φθάσῃ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ σωλῆνος Σ, κλείεται ἡ στρόφιγξ καὶ τίθεται ὁ αὐτόματος γραφεὺς εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν κυμογράφον. Αἱ παλμι-

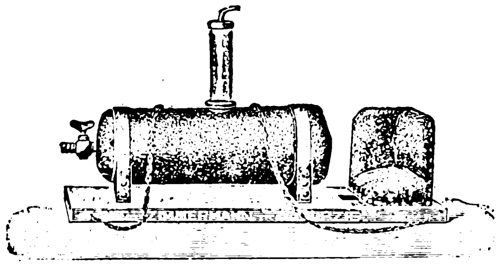

Πληθυσμογράφος.

καὶ κινήσεις τοῦ βραχίονος μεταδιδόμεναι εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ κυλίνδρου καὶ εἰς τὸν ὀλίγον ἀέρα τοῦ σωλῆνος Σ διαστέλλουν ἢ συστέλλουν τὸ τύμπανον, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ γραφέως γράφει τὰς κινήσεις ταύτας ἐπὶ τοῦ κυμογράφου. κ. ες.

πληθυσμὸς (ὁ)· τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τόπου τινός: «ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἀθηνῶν, — τῆς Ἀττικῆς, — τῆς Ἑλλάδος, — τῆς Εὐρώπης».

—*[Δημογραφ.]* Ὁ *πληθυσμὸς* ἀπετέλεσε πάντοτε ἀντικείμενον πολυσχιδῶν ἐρευνῶν, καθόσον τούτου, ὑπὸ δημογροφικὴν ἄποψιν, ἐξετάζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὸν κατοίκων, ἡ σύνθεσις αὐτοῦ κατὰ φῦλον, ἡλικίαν, οἰκογενειακὴν κατάστασιν, ἐπάγγελμα, ὡς καὶ οἱ ἐπερχόμενοι μετασχηματισμοὶ αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν γάμων, γεννήσεων, θανάτων, μεταναστεύσεως· ὑπὸ οἰκονομικὴν ἄποψιν, ὡς ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ πληθυσμοῦ μετὰ τῆς παραγωγῆς, κατανομῆς καὶ καταναλώσεως τοῦ πλούτου· ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἄποψιν, ὡς ἐκ τῆς μορφῆς τῆς διοικήσεως αὐτοῦ· ὑπὸ ἠθικὴν τέλος καὶ κοινωνιολογικὴν ἄποψιν, ὡς ἐκ τῶν ἠθῶν, ἐκπαιδεύσεως, δικαίου, ἐγκληματικότητος, κοινωνικῆς προνοίας κλπ.

Τὰ διὰ τὴν δημογραφικὴν στατιστικὴν στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ συλλέγομεν διὰ τῶν ἀπογραφῶν αὐτοῦ (βλ. λ. *ἀπογραφή*).

Διάκρισις πληθυσμοῦ. Ὁ πληθυσμὸς διακρίνεται τὸ μὲν ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ εἰς δεδομένην στιγμὴν τοῦ χρόνου, τὸ δὲ τῆς κινήσεως αὐτοῦ, δηλαδὴ τῶν διαδοχικῶν μετασχηματισμῶν τούτου. Ἡ πρώτη ἄποψις συνιστᾷ τὸ στατιστικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ δευτέρα τὸ δυναμικόν. Ἡ κατάστασις τοῦ πληθυσμοῦ συμπληροῦται ὑπὸ τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ὁ δὲ συνδυασμὸς ἀμφοτέρων παρέχει πάντα τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα διὰ τὴν καθόλου ἔρευναν τοῦ πληθυσμοῦ.

Κατάστασις τοῦ πληθυσμοῦ. Αὕτη ἐξακριβοῦται διὰ τῶν ἀπογραφῶν. Ὁ διαπιστούμενος πληθυσμὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: τὸν *ἀστικὸν* καὶ τὸν *πληθυσμὸν τῆς ὑπαίθρου*. Τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν νῦν συνιστῶσιν οἱ κατοικοῦντες εἰς πόλεις, κωμοπόλεις κλπ., τὰς ὑπὲρ τὰς 2000 καὶ πλέον ἀριθμούσας. Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς διαιρεῖται ὡσαύτως εἰς *νόμιμον* καὶ *πραγματικόν*, τὸν κατοικοῦντα δηλαδὴ ἐν ᾗ περιφερείᾳ ἀπεγράφη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν νόμιμον. Ὁ πληθυσμὸς κατανέμεται ὡσαύτως εἰς οἰκογενείας, ἀναλόγως τῶν ἀπαρτιζόντων ταύτην μελῶν, καὶ καθορίζεται ἀκολούθως ἡ μέση σύνθεσις τούτων. Ὡς οἰκογένεια δὲ νοεῖται ἡ ὑπὸ κοινὴν στέγην συμβίωσις ἀριθμοῦ τινος ἀτόμων συνδεομένων διὰ δεσμῶν τοῦ αἵματος ἢ κηδεστίας. Ἡ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν γεννήσεων ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς μετακινήσεως (ἐσωτερικὴ—ἐξωτερικὴ μετανάστευσις). Ὁ πληθυσμὸς κατανέμεται ὡσαύτως κατὰ φῦλον, ἡλικίαν καὶ ἐπάγγελμα, ἔτι δὲ κατὰ φῦλον, ἡλικίαν καὶ οἰκογενειακὴν κατάστασιν (ἄγαμος, ἔγγαμος, χῆρος, διεζευγμένος). Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀναλογίαν τῶν φύλων, ἔχει διαπιστωθῇ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν εἶναι κάτι μείζων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν (104—106 γυναῖκες ἐπὶ 100 ἀνδρῶν). Κατωτέρω παρέχομεν ὡρισμένα στοιχεῖα τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ ἄλλων κρατῶν.

Χῶραι	Ἀστικὸς πληθυσμὸς	Πληθυσμὸς ὑπαίθρου	
Γαλλία	46,4 %	53,6 %	(1921)
Μ. Βρεττανία	79,5 »	20,5 »	(1921)
Γερμανία	62,4 »	37,6 »	(1921)
Ἑλλὰς	37 »	63 »	(1920)
Ἑλλὰς	42 »	58 »	(1928)

Πληθυσμὸς κατὰ φῦλον.

Χῶραι	Ἔτος ἀπογραφῆς	Ἄρρενες	Θήλεις
Ἑλλὰς	1928	49,58	50,42
Τουρκία	1927	48,09	51,91
Βουλγαρία	1926	50,07	49,93
Ἰταλία	1921	49,31	50,69
Φινλανδία	1920	49,42	50,58
Μ. Βρεττανία	1921	47,77	52,23
Γερμανία	1925	48,38	51,62
Γαλλία	1921	47,54	52,46

Πληθυσμὸς καθ' ἡλικίαν ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Χῶραι	Ἔτος ἀπογραφῆς	Ἀναλογίαι %			
		0—14 ἐτῶν	15—39 ἐτῶν	40—59	60 καὶ πλέον
Ἑλλὰς	1928	32,17	46,71	18,17	8,95
Βουλγαρία	1920	36,25	39,80	15,46	8,49
Ἰταλία	1921	31,21	39,08	19,26	10,45
Φινλανδία	1920	31,70	40,14	19,02	9,14
Μ. Βρεττανία	1921	27,98	39,91	22,63	9,48
Γερμανία	1925	25,75	43,04	21.98	9,23
Γαλλία	1921	22,74	38,23	25,32	13,71

Πληθυσμὸς κατὰ οἰκογενειακὴν κατάστασιν (ἀμφοτέρων τῶν φύλων).

Χῶραι	Ἄγαμοι	Ἔγγαμοι	Χῆροι	Διεζευγμένοι
Ἑλλὰς	22,01 %	64,27 %	13,40 %	0.32 %
Βουλγαρία	11,83 »	76,54 »	11,41 »	0,22 »
Ἰταλία	27,25 »	61,33 »	11,22 »	0,20 »
Φινλανδία	37,43 »	52,16 »	10,17 »	0,24 »
Μεγ. Βρεττανία	28.53 »	61,87 »	9,53 »	0,07 »
Γερμανία	26,22 »	63,82 »	9,25 »	0,71 »
Γαλλία	19,16 »	67,23 »	12,89 »	0,72 »

τῶν γεννήσεων εἶναι κατώτερος τοῦ μέσου ὅρου, τὸ ἑπόμενον ἔτος θὰ εἶναι μείζων, οὕτως ὥστε νὰ ὑφίσταται οἱονεὶ συμψηφισμὸς καὶ τἀνάπαλιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων δὲν κατανέμεται ὁμοιομόρφως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, τοὐναντίον παρουσιάζει συνήθως δύο μέγιστα περὶ τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον τρίμηνον τοῦ ἔτους.

Οὕτω παρ' ἡμῖν διὰ τὸ ἔτος 1929, τὸ μονον δι' ὃ ὑφίστανται στοιχεῖα, ἔχομεν:

Τρίμηνον	Γεννήσεις ζώντων	
Α'	32,26 %	ἐπὶ τοῦ συνόλου γεννήσεων
Β'	21,67 %	»
Γ'	21,38 %	»
Δ'	24,69 %	»

ἤτοι αἱ περισσότεραι συλλήψεις ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τοὺς μῆνας Ἀπρίλιον, Μάϊον καὶ Ἰούνιον, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον εἰς τοὺς μῆνας Δεκέμβριον, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον. Ἡ ἀναλογία παρ' ἡμῖν γεννήσεων ἀρρένων καὶ θηλέων διὰ τὸ ἀπὸ 1921—1929 διάστημα ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἔτη	Ἀναλογία	
	Ἄρρενα	Θήλεα
1921	539	461
1922	539	461
1923	540	460
1924	536	464
1925	528	472
1926	528	472
1927	528	472
1928	524	476
1929	523	477

Ἔχει δὲ διαπιστωθῇ ὅτι τὸ φῦλον τῶν γεννωμένων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἡλικίας τῆς μητρός, δηλαδὴ ὅσῳ ἡ ἡλικία παρέρχεται ἐπὶ τοσούτῳ ὑπερισχύουσι τὰ ἄρρενα, ἡ μεγίστη δὲ εὑρεθεῖσα τιμὴ (Γαλλία, ἔρευνα Bertillon) εἶναι διὰ ἡλικίαν μητρὸς 42 ἐτῶν, δι' ἣν ἔχομεν 113 ἄρρενα ἐπὶ 100 θηλέων. Ἡ ἀναλογία τῶν γεννήσεων τῶν νομίμων καὶ νόθων δίδεται ὑπὸ τοῦ κάτωθι πίνακος. Οὕτω παρ' ἡμῖν διὰ τὸ ἀπὸ 1921—1929 διάστημα ἡ ἀναλογία αὕτη ἐπὶ 1000 κατοίκων ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πληθυσμὸς κατὰ ἐπάγγελμα (ἀμφοτέρων τῶν φύλων).

Χῶραι	Γεωργία ἁλιεία κλπ.	Μεταλλεῖα ὀρυχεῖα	Βιομηχανία	Ἐμπόριον	Ναυτιλία	Συγκοινωνία	Ἄμυνα τῆς χώρας
Ἑλλὰς	61,10	0,27	17,80	8,63	1,41	3,02	0,87
Βουλγαρία	82,75	0,22	7,90	2,69	0,03	1,28	1,59
Ἰταλία	56,14	0,55	24,02	6,40	4,04	—	1,98
Φινλανδία	74,39	0,01	13,80	3,61	1,04	1,82	0,22
Μεγάλη Βρεττανια	7,36	7,68	41,05	13,99	1,96	5,42	6,17
Γερμανία	30,74	3,26	38,42	11,82	0,50	4,28	0,45
Γαλλία	41,54	1,46	28,46	10,38	0,30	5,86	1,96

Ἐξυπακούεται ὅτι τὰ στοιχεῖα, ἅτινα διὰ τῆς ἀπογραφῆς συλλέγομεν καὶ ἅτινα ἀναφέρονται εἴς τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ἐπάγγελμα, δὲν εἶναι πάντοτε ἀπολύτως ἀκριβῆ, διότι πλειστάκις ἡ ἡλικία δηλώνεται μικροτέρα τῆς πραγματικῆς, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν γυναικῶν, καὶ ἐπὶ πλέον τινές, ἐκτὸς τοῦ κυρίως ἐπαγγέλματός των, ἀσκοῦσι καὶ ἕτερον συμπληρωματικόν. Μεταξὺ τῶν στοιχείων ἅτινα ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς ἀπογραφῆς εἶναι καὶ τὸ τῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ ἔποψιν ἀναστήματος κατὰ φῦλον καὶ ἡλικίαν. Τοιαύτη ἔρευνα εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς τοὺς στρατοὺς καὶ στόλους καὶ παρ' ἡμῖν ἐγένετο ἄχρι τοῦδε μόνον ἐν τῇ πολεμικῷ ναυτικῷ ἀπὸ τοῦ 1927 καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ ναυτικοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔρευνα αὕτη ἀφορᾷ μόνον τοὺς ἄρρενας, καὶ δὴ τοὺς ἄγοντας ἡλικίαν 20 ἐτῶν, ὅτε ἀκόμη δὲν ἔχει συντελεσθῇ πλήρως ἡ σωματικὴ διάπλασις τοῦ ἀτόμου. Πάντως ἐπὶ βάσει τῆς ἐρεύνης ταύτης καθωρίσθη ὅτι τὸ μὲν μέσον ἀνάστημα τοῦ Ἕλληνος εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν εἶναι 1,651, τὸ δὲ διάμεσον 1,656, ποικίλλει δὲ τοῦτο κατὰ τὰς περιοχὰς ἐξ ὧν οἱ στρατεύσιμοι ναῦται προέρχονται, τοῦ ἐπαγγέλματος, πιθανῶς δὲ καὶ ἀναλόγως τῆς διαίτης. Λόγῳ ὅμως τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν παρατηρήσεων δὲν κατέστη ἐφικτὴ ἡ μέτρησις τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐπαγγέλματος, διεπιστώθη μόνον ὅτι ἡ κατανομὴ τῶν στρατευσίμων ὑπὸ ἔποψιν ἀναστήματος ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὸν νόμον τοῦ Gauss. Ἐν τῇ καταστάσει τοῦ πληθυσμοῦ δέον νὰ μνημονεύηται καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φῦλον καὶ βαθμὸν μορφώσεως, παριστωμένη ὑπὸ ποσοστοῦ ἐκφράζοντος πόσοι ἀναλφάβητοι ἀριθμοῦνται ἀνὰ 100 κατοίκους (ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ διακεκριμένως), ἔτι δὲ καὶ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ, ἥτις παριστᾷ τὸν μέσον ὅρον τῶν ἀνὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἐπιφανείας ἐδάφους κατοικούντων.

Κίνησις πληθυσμοῦ. Αὕτη περιλαμβάνει τὰς γεννήσεις, τοὺς γάμους, θανάτους, διαζύγια, ἅτινα καταγράφονται ὑπὸ τῶν ληξιάρχων καὶ ἀποτελοῦσι τὴν *ἐσωτερικὴν* τοῦ πληθυσμοῦ κίνησιν καὶ τὴν εἴσοδον ξένων, τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν μετανάστευσιν, ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὴν *ἐξωτερικὴν* κίνησιν.

Γεννήσεις. Τὰ ὑπὸ τοῦ θανάτου προκαλούμενα κενὰ ἀναπληροῦνται διὰ γεννήσεων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ἐκφράζεται ὡς ποσοστὸν παριστῶν τὴν γεννητικότητα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὡς πρὸς σύνολον τῶν κατοίκων. Τὸ ποσοστὸν τῶν γεννήσεων ἐπηρεάζεται ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Πάντως διὰ τὰς γεννήσεις, ὡς καὶ τοὺς γάμους καὶ θανάτους, ἰσχύει ὁ καλούμενος συμψηφιστικὸς νόμος, καθ' ὅν, ἐὰν κατά τι ἔτος ὁ ἀριθμὸς

Ἔτος	Νόμιμα	Νόθα
1921	24,60	0,21
1922	22,61	0,28
1923	19,87	0,27
1924	21,11	0,26
1925	26,80	0,41
1926	30,55	0,42
1927	29,23	0,38
1928	30,43	0,38
1929	2[illegible],87	0,41

Ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων νόθων εἶναι πενταπλάσιος διὰ τὰς πόλεις ἐν σχέσει πρὸς τὸν τῆς ὑπαίθρου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θνησιγενῶν νόθων ἐν σχέσει πρὸς τὰ θνησιγενῆ νόμιμα εἶναι ἐπὶ 100 γεννήσεων νεκρῶν τὰ 5,67% (1829), διὰ δὲ τὰ τῆς ὑπαίθρου ὡς πρὸς τὰ τῶν πόλεων τὰ θνησιγενῆ νόθα εἶναι τριπλάσια. Αἱ ὡς ἄνω θεωρηθεῖσαι γεννήσεις εἶναι ἁπλαῖ. Ἔχει δὲ διαπιστωθῇ ὅτι ἐπὶ 1000 τοκετῶν οἱ 992—988 εἶναι ἁπλοῖ, οἱ 7—12 διδύμων καὶ οἱ 0,1—0,2 τριδύμων καὶ πλέον, ὑπερέχουσι δὲ κατὰ τούτους αἱ γεννήσεις τῶν ἀρρένων (ἀμφοτέρων ἐπὶ διδύμων), ἕπονται αἱ γεννήσεις ἑνὸς ἄρρενος καὶ ἑνὸς θήλεος κλπ.

Πρὸς καθορισμὸν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ χρησιμοποιοῦμεν τὸν τύπον τοῦ ἀνατοκισμοῦ $A = A_0 (1+i)^{\nu}$, ἔνθα A_0 ὁ γνωστὸς πληθυσμὸς κατά τινα ἐποχήν, i τὸ ποσοστὸν τῆς μέσης ἐτησίας αὐξήσεως αὐτοῦ (ὑπεροχὴ γεννήσεων ἐπὶ θανάτους), ν ὁ χρόνος, ὅστις ἔχει διαρρεύσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἶναι γνωστὸς ὁ πληθυσμὸς μέχρις τῆς ζητουμένης τοιαύτης. Ἡ παραδοχὴ τοῦ ἄνω τύπου προϋποθέτει ὅτι ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ Μάλθου, καθ' ὃν ὁ πληθυσμὸς ἔχει τάσιν νὰ αὐξάνῃ κατὰ πρόοδον γεωμετρικήν, προκύπτει δὲ ὁ ὡς ἄνω τύπος τοῦ ἀνατοκισμοῦ ἂν καλέσωμεν A_0 τὸν πληθυσμὸν κατά τινα ἐποχὴν t_0, καὶ A κατά τινα ἐποχὴν t μεταγενεστέραν τῆς t_0, ὅτε εἰς χρόνον dt ὁ πληθυσμὸς θὰ αὐξάνῃ ἢ θὰ ἐλαττοῦται κατὰ ποσότητα dA, ἥτις ἀναγκαίως ἔσται ἀνάλογος τοῦ τε A καὶ dt· ἐὰν δὲ ὁ πληθυσμὸς παραμένῃ στάσιμος ὑπὸ ἔποψιν ἠθικὴν κλπ, δέον ὅπως $dA = KAdt$, ὅπου K ὁ συντελεστὴς τῆς ἀναλογίας, ὅτε ἡ ἄνω σχέσις γράφεται

$$\frac{dA}{A} = Kdt$$

Digitized by Google

καὶ ὁλοκληροῦντες μεταξὺ t καὶ t_0 ἔχομεν

$$\log A = \int_{t_0}^{t} K dt = K(t - t_0) + \log a$$

ἀλλὰ $t - t_0 = \nu$, ὅθεν

$$A = ae^{k\nu}$$

καὶ θέτοντες $e^k = 1 + i$ λαμβάνομεν τελικῶς

$$A = a(1+i)^\nu \text{ ἢ } A = A_0(1+i)^\nu$$

Ἐὰν ὁ τύπος οὗτος λυθῇ πρὸς i, εὑρίσκομεν

$i = \sqrt[\nu]{\frac{A}{A_0}} - 1$, ὅπερ δίδει ἡμῖν τὸ ποσοστὸν τῆς μέσης ἐτησίας αὐξήσεως, ὅταν ὁ πληθυσμὸς εἶναι γνωστὸς διὰ τῶν ἀπογραφῶν κατὰ δύο ἐποχάς, ἀφισταμένων ἀλλήλων κατὰ ν ἔτη. Ἡ παράστασις τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῷ χρόνῳ διὰ τοῦ τύπου τοῦ ἀνατοκισμοῦ ἐνέχει τι τὸ αὐθαίρετον, διότι προϋποθέτει ὅτι αὕτη βαίνει κατὰ πρόοδον γεωμετρικήν, διό, ἐπειδὴ τυγχάνει ἄγνωστος ἡ παραστατικὴ συνάρτησις τῆς αὐξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τοῦτο ὀρθὸν εἶναι ὅπως ὡς συνάρτησιν ἐνδεικτικὴν τῆς αὐξομειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ θεωροῦμεν τὴν $y = \sigma(x)$, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ κατὰ τὸν τύπον τοῦ Taylor. Δηλαδὴ ὑποθέτομεν ὅτι ὁ παραστατικὸς νόμος τῆς αὐξομειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ μορφὴν ῥητοῦ καὶ ἀκεραίου πολυωνύμου τοῦ χρόνου χ. Ὄντως

$$y = \sigma(x) = \sigma(a) + \frac{\sigma'(a)(x-a)}{1'} + \frac{\sigma''(x-a)^2}{2'} + \frac{\sigma'''(x-a)^3}{3'} + \ldots + \frac{\sigma^{(\nu)}(x-a)^\nu}{\nu'} + \ldots$$

ὅπου $\sigma'(a)$, $\sigma''(a)$, $\sigma'''(a)$ ... αἱ πρώτη, δευτέρα, τρίτη παράγωγοι τῆς $\sigma(a)$. Ἐὰν α παριστᾷ τὸ ἔτος, τὸ $\sigma(a)$ θὰ ἐκφράζῃ τὸν γνωστὸν πληθυσμὸν κατὰ τὸ ἔτος α, $\sigma(x)$ τὸν πληθυσμὸν κατὰ τὸ ζητούμενον ἔτος, ὑποτιθέμενον γνωστόν, ὅτε κατὰ πρώτην προσέγγισιν ἐκ τοῦ ἄνω τύπου ἔχομεν

$$\frac{\sigma(x) - \sigma(a)}{x - a} = \sigma'(a)$$

κατὰ δευτέραν προσέγγισιν

$$\frac{\sigma(x) - \sigma(a)}{(x-a)^2} - \frac{\sigma'(a)}{x - a} = \sigma''(a) \text{ κλπ.}$$

ὅτε, ἂν θέσωμεν $A = \sigma(a)$, $B = \sigma'(a)$,

$$\Gamma = \frac{\sigma''(a)}{2'}, \ \Delta = \frac{\sigma'''(a)}{3'}$$

$$y = \sigma(x) = A + B(x-a) + \Gamma(x-a)^2 + \Delta(x-a)^3 + \ldots$$

ὁ ἄνω τύπος δίδει τὸν νόμον τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἀνατοκισμοῦ, προϋποθέτοντα γνωστὸν τὸν νόμον τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ πρόοδον γεωμετρικήν.

Γάμοι. Οὗτοι εἶναι ἡ πρωτεύουσα αἰτία τῶν γεννήσεων. Ἡ ἐπίδρασις τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ἐπὶ τῶν γάμων εἶναι ἄμεσος, ὡς ἐδείχθη ὑπὸ τοῦ Hooker προκειμένου περὶ τῆς Ἀγγλίας, καθόσον διεπιστώθη ὅτι ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως μεταξὺ τοῦ ποσοστοῦ τῶν γάμων καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀγγλίας ἦτο ἄμεσος (80%). Ἐπὶ τῆς συνάψεως τῶν γάμων τὰ βαρύνοντα στοιχεῖα ὑπὸ ἄποψιν πληθυσμοῦ εἶναι τὸ μὲν ἡ ἡλικία τῶν νυμφευομένων, τὸ δὲ ἡ προτέρα οἰκογενειακὴ κατάστασις αὐτῶν.

Οὕτω διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τοῦ 1926, καθωρίσαμεν ὅτι ἡ πιθανότης συνάψεως γάμου· 1) μεταξὺ ἀγάμων ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἦτο 94,7%· 2) μεταξὺ χήρου καὶ ἀγάμου γυναικὸς 58,5%· 3) μεταξὺ χήρου καὶ χήρας 41,4%. 4) μεταξὺ ἀγάμου καὶ χήρας 34,3%· ἤτοι κατ' ἀρχὴν ὁ ἄγαμος προτιμᾷ τὴν ἄγαμον, ὁ χῆρος τὴν ἄγαμον, ὁ χῆρος τὴν χήραν καὶ τέλος ὁ ἄγαμος τὴν χήραν. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν γάμων, καθ' ἣν ἔχομεν:

Ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἄγαμοι	89,66%
Χῆρος μετὰ ἀγάμου	4,98%
Ἀμφότεροι χῆροι	3,52%
Ἄγαμος μετὰ χήρας	1,84%
Σύνολον	100

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μέσην ἡλικίαν τῶν νυμφευομένων, αὕτη δίδεται διὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1921—1929 ἔτη ὑπὸ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Ἔτη	Μέση ἡλικία					
	Ἀνδρῶν		Γυναικῶν		Διαφορὰ	
1921	31 ἔτη	5 μῆνες	25 ἔτη	2 μῆνες	6 ἔτη	3 μῆνες
1922	31	6	25	4	6	2
19 3	30	2	24	2	6	—
1924	29	11	24	9	6	2
1925	29	11	24	8	5	2
1926	29	9	24	6	5	3
1927	29	6	24	4	5	2
1928	29	4	24	4	5	—
1929	29	2	24	3	4	11

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν συσχέτισιν τῆς ἡλικίας τῶν συζύγων, αὕτη εἶναι ἄμεσος, ἀνερχομένη εἰς 64% (διὰ τὸ ἔτος 1924). Οἱ γάμοι ὡς πρὸς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ ἐκφράζονται ὡς ποσοστὸν αὐτοῦ καὶ παρουσιάζουσι κατανομήν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, μορφῆς κυματοειδοῦς ἢ μᾶλλον περιοδικῆς, ὀφειλομένην ἰδίᾳ εἰς ἐποχικὰς συνηθείας. Ἡ ἀναλογία τῶν γάμων κυμαίνεται κατὰ χώρας μεταξὺ 4,5%—11% (μεγίστη, Ρωσία).

Γονιμότης. Αὕτη εἶναι συνυφασμένη πρὸς τοὺς γάμους καὶ ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἀναπόσπαστον τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ νόμιμος γονιμότης ἐκφράζεται ὑπὸ τοῦ ποσοστοῦ τῶν γεννήσεων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἔν τινι ἔτει συναφθέντων γάμων. Ἀλλὰ τὸ οὑτωσὶ ἐπιτυγχανόμενον ποσοστὸν δὲν εἶναι ἀκριβές, ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς περιλαμβάνει τοὺς ἀγόνους γάμους, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν περιέχει πάσας τὰς δυναμένας νὰ τεκνοποιήσωσι γυναῖκας, αἵτινες ἄγουσιν ἡλικίαν ἀπὸ 15—44 ἐτῶν. Κατὰ τὸν Bertillon ἡ γονιμότης πρέπει νὰ δίδεται ὡς ποσοστὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν δυναμένων νὰ τεκνοποιήσωσι γυναικῶν. Ἐὰν δὲ κατά τι ἔτος ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων εἶναι μ καὶ $\gamma_1 \gamma_2 \gamma_3, \ldots \gamma_\nu$ ἡ ἀντίστοιχος γονιμότης δι' ἕκαστον ἔτος τῆς ἀναπαραγωγικῆς περιόδου τῶν ν ἐτῶν, ὁ ἀριθμὸς N τῶν γεννηθέντων διαρκούσης τῆς περιόδου ταύτης ἔσται

$$N = \mu(\gamma_1 + \gamma_2 + \ldots + \gamma_\nu) = \mu \sum_{i=1}^{\nu} \gamma_i, \ (i = 1, 2, \ldots \nu)$$

$$\text{ἤτοι ἡ ὁλικὴ γονιμότης } \sum_{i=1}^{\nu} \gamma_i = \frac{N}{\mu}$$

$$\text{ἡ ἐτησία γονιμότης} = \sum_{i=1}^{\nu} \gamma_i : \nu$$

Ἥ τε ἀρχικὴ καὶ διαδοχικὴ γονιμότης δύναται νὰ μετρηθῇ διὰ τοῦ τύπου $F_i = \frac{F_{t\nu}}{C\varphi/2}$, ἔνθα $F_{t\nu}$ ἡ ὁλικὴ ἐκ γάμων γονιμότης τοῦ ἔτους ν, $C\varphi$ ἡ μέση περίοδος τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἱκανότητος, F_i ἡ γονιμότης τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ γάμου. Ἡ παρ' ἡμῖν γονιμότης διὰ τὰ ἔτη 1921—1929 δίδεται κατωτέρω:

Ἔτος	Γονιμότης	Ἔτος	Γονιμότης
1921	4,73	1926	3,87
1922	4,31	1927	4,61
1923	3,85	1928	2,95
1924	4,45	1929	4,02
1925	3,?0		

Διαζύγια. Ταῦτα ἐκφράζονται ὡς ποσοστὸν τῶν χορηγουμένων διαζυγίων κατ' ἔτος, διὰ τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπαρτίζουσι δὲ ἐν τῷ χρόνῳ σειρὰν δυναμικήν.

Θνησιμότης. Αὕτη παριστᾷ τὸν λόγον τοῦ πλήθους τῶν θανάτων πρὸς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι δὲ μετὰ τῆς μεταναστεύσεως ὁ κυριώτερος λόγος τῆς μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ θνησιμότης σταθερῶς ἐλαττοῦται κατ' ἔτος ὡς ἐκ τῶν προόδων τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἐκ τῆς μειώσεως τῆς γεννητικότητος τοῦ πληθυσμοῦ (ποσοστοῦ γεννήσεων). Ἡ θνησιμότης της νηπιακῆς ἡλικίας ἔτι καὶ σήμερον εἶναι μεγάλη, ἄλλοτε δὲ ἦτο τρομακτική, διὸ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θνησκόντων πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἐκαλεῖτο δεκάτη τοῦ θανάτου. Ἡ θνησιμότης παρερχομένης τῆς ἡλικίας ἐλαττοῦται καὶ προσεγγίζει τὴν μικροτέραν αὐτῆς τιμὴν περὶ τὸ 35—40ὸν ἔτος, ἵνα ἀκολούθως ἀρχίσῃ αὐξανομένη μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὁρίου τῆς ἀνθρωπίνης ἡλικίας. Καίτοι δὲ γεννῶνται πλείονες ἄρρενες, ἐν τούτοις ἡ θνησιμότης αὐτῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τῶν θηλέων, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ζωῇ γυναικῶν εἶναι μείζων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν ζωῇ ἀνδρῶν. Οἱ θάνατοι κατανέμονται κατὰ φῦλον, ἡλικίαν, οἰκογενειακὴν κατάστασιν καὶ ἐπάγγελμα. Οὕτω ἡ θνησιμότης τῶν ἀρρένων ἐπὶ 1000 θηλέων διὰ τὰ ἀπὸ 1921—1929 ἔτη εἶναι παρ' ἡμῖν:

Ἔτος	Ἀναλογία	Ἔτος	Ἀναλογία
1921	1130	1926	1083
1922	1110	1927	1073
1923	1075	1928	1019
1924	1080	1929	1088
1925	1118		

Καθ' ἡλικίαν διὰ τὸ ἔτος 1929 οἱ θανόντες κατανέμονται ὡς ἑξῆς:

Μέχρις ἑνὸς ἔτους	17,62%
1 — 14 ἐτῶν	23,29%
15 — 39 »	16,62%
40 — 69 »	23,18 %
70 καὶ πλέον	19,19 %
Σύνολον	100.

ἤτοι σχεδὸν τὸ 1/5 ἀνήκει εἰς μὴ συμπληρώσαντας τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ἡ μέση ἡλικία τῶν θανόντων τῆς ὑπαίθρου εἶναι δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα κατά τι μείζων τῆς τῶν πόλεων, δίδεται δὲ ὑπὸ τοῦ κάτωθι πίνακος διὰ τὸ ἀπὸ 1921—1929 διάστημα.

Ἔτος	Μέση ἡλικία			
	Ἀνδρῶν		Γυναικῶν	
1921	35 ἔτη	9 μῆνες	35 ἔτη	4 μῆνες
1922	35	11	35	10
1923	33	9	34	1
1924	35	5	35	11
1925	33	8	33	9
1926	34	3	31	3
1927	33	—	33	3
1928	35	—	35	2
1929	34	3	34	1

Τὸ ἐπάγγελμα ἀσκεῖ ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς θνησιμότητος, ἣν καθορίζομεν γνωρίζοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀσκούντων αὐτὸ κατά τι ἔτος, ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἀποθανόντων. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπὶ τῆς θνησιμότητος μετρεῖται διὰ τοῦ συντελεστοῦ μερικῆς ἀναλογίας. Οὕτω τὴν μικροτέραν ἐπίδρασιν τῆς θνησιμότητος ἀσκεῖ τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα καὶ ... πῶς οἱ γεωργοὶ εἶναι οἱ μακροβιώτεροι πάντων. Τοὺς θανάτους κατανέμομεν ὡσαύτως ὑπὸ ἔποψιν τοῦ προκαλέσαντος τούτους νοσήματος. Οὕτω παρ' ἡμῖν ἐπιπολάζουσιν οἱ ἐκ φυματιώσεως θάνατοι πάσης μορφῆς (197, 72 ‰) κατὰ πρῶτον λόγον, ἡ διάρροια καὶ ἐντερῖτις διὰ τοὺς κάτω τῶν 2 ἐτῶν (61, 96 ‰), ὁ ἑλώδης πυρετὸς καὶ ἑλώδης καχεξία (55, 28 ‰) κ. λ. π. Ἐκτὸς τῆς ἐκ τῶν νόσων θνησιμότητος ἔχομεν τὴν ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων τοιαύτην (ἀνθρωποκτονίαι, αὐτοκτονίαι, βίαια συμβάντα κλπ), ἥτις παρ' ἡμῖν διὰ τὸ ἀπὸ 1922—19.. διάστημα ἐμφανίζει μίαν αὔξησιν 5, 36 ‰ θανάτων.

Πίνακες θνησιμότητος. Οὗτοι δεικνύουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν κατ' ἔτος ἀποθνησκόντων ἐξ ἀριθμοῦ τινος ἀτόμων, π. χ. 100.000, γεννηθέντων τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ μέχρι τοῦ ἀκροτάτου ὁρίου τῆς ἀνθρωπίνης ἡλικίας, ἔτι δὲ καὶ τὴν πιθανότητα ἣν ἔχει ἄτομόν τι νὰ ἀποθάνῃ διαρκοῦντος ἑνὸς ἔτους ἢ πρὸ τῆς συμπληρώσεως ὡρισμένης ἡλικίας.

Ἐὰν καλέσωμεν l_0 τὸν ἀριθμὸν τῶν ζώντων εἰς ἡλικίαν μηδέν, ἢ τῶν γεννηθέντων τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ d_0 τὸν ἀριθμὸν τῶν θανόντων πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν, τότε ἡ πιθανότης νὰ ἀποθάνῃ τις ἔχων ἡλικίαν μηδὲν πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ εἶναι:

$$q_0 = \frac{d_0}{l_0}$$

ἀλλὰ ἂν κληθῶσι l_1 οἱ ἐπιζῶντες κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐκ τῶν l_0 ὁμηλίκων, θὰ ἔχωμεν

$$d_0 = l_0 - l_1 \text{ καὶ συνεπῶς } q_0 = \frac{l_0 - l_1}{l_0} = 1 - \frac{l_1}{l_0} \text{ ἢ}$$

$q_0 = 1 - p_0$, ἔνθα p_0 ἡ πιθανότης ἐπιβιώσεως ἑνὸς ἔτος ἔτι ἀτόμων ἡλικίας μηδὲν καὶ γενικῶς

$$_\nu q_x = \frac{d_{x+\nu}}{l_x} = \frac{l_x - l_{x+\nu}}{l_x}$$

παριστᾷ τὴν πιθανότητα ἵνα ἄτομόν τι ἀποθάνῃ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ x+ν ἔτους. Ἡ κατ' ἡλικίαν ὅθεν θνησιμότης δίδεται ὑπὸ μορφὴν κλάσματος, οὗτινος ἀριθμητὴς μὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν θανόντων κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, παρονομαστὴς δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιζώντων κατὰ τὴν πρώτην τοῦ θεωρουμένου ἔτους, μετὰ προσεγγίσεως ἴσης πρὸς τὴν τετραγωνικὴν ῥίζαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρατηρήσεων. Τὸ ποσοστὸν θνησιμότητος ἀναφέρεται συνήθως εἰς τὸ ἔτος, ὡς χρονικὴν περίοδον· οὐχ ἧττον δύναται ὡς ἀρχικὴ μονὰς νὰ ληφθῇ ἀντὶ τοῦ ἔτους ἀπειροστὸν διάστημα τοῦ χρόνου, ὑποτιθεμένης τῆς καμπύλης ἐπιβιώσεως l_x ὡς συναρτήσεως συνεχοῦς τοῦ χρόνου. Ἐὰν ἡ θνησιμότης $_tq_x$ δι' ἡλικίαν x καὶ χρόνου t δοθῇ ὑπὸ τοῦ λόγου τῶν ἐπελθόντων θανάτων κατὰ τὴν περίοδον παρατηρήσεως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιζώντων κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτης, ἤτοι

$$_tq_x = \frac{l_x - l'_{x+t}}{l_x}$$

ἀλλὰ ἐὰν t ἐλαττοῦται ὥστε $t = \Delta t$, τότε $_tq_x$ τείνει

$$\text{πρὸς } -\frac{dl_x}{l_x} = -\frac{l'_x}{l_x} dx$$

τῶν dl^x, l'_x οὐσῶν τοῦ διαφορικοῦ καὶ τῆς παραγώγου τῆς συναρτήσεως l_x, ὅθεν $-\frac{dl_x}{l_x}$ εἶναι ἡ πιθανότης ἵνα ὁ x ἐτῶν ἀποθάνῃ κατὰ ἀπειροστὸν χρόνον dx. Τὴν ὡς εἴρηται πιθανότητα παριστῶμεν διὰ $\mu_x dx$ καὶ καλοῦμεν τὸ μ_x στιγμιαῖον ποσοστὸν θνησιμότητος ἢ ἰσχὺν τοῦ θανάτου, ἤτοι

$$\mu_x = -\frac{l'_x}{l_x} = -\frac{dl_x}{l_x}$$

ἀλλὰ $\mu_x l_x = -dl_x = \text{ἐφ. } \Theta$. ἤτοι: ἐὰν ἡ συνάρτησις $l_x = \sigma(x)$ εἶναι γνωστή, διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ $\mu_x l_x$ ἀρκεῖ νὰ χαράξωμεν τὴν ἐφαπτομένην ταύτης ἐκ τῆς τετμημένης x, ὥστε νὰ σχηματίσῃ γωνίαν Θ μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν τετμημένων. Ἐὰν νῦν ἔχωμεν τὰ ἐτήσια ποσοστὰ τῆς θνησιμότητος δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν τὸν πίνακα ἐπιβιώσεως, διότι ὁλοκληροῦντες τὴν ἔκφρασιν

$$\mu_x dx = -\frac{l'_x}{l_x} dx = -d(\log l_x) \text{ εὑρίσκομεν}$$

$$\int \mu_x dx = -\log l_x + \log k \text{ ἢ } l_x = ke^{-\int \mu_x dx}$$

ἐὰν δὲ ὦσι x καὶ x+1 τὰ ὅρια τῆς ὁλοκληρώσεως, τότε

$$P_x = \frac{l_{x+1}}{l_x} = e^{-\int_x^{x+1} \mu_x dx}$$

$$\text{καὶ } q_x = 1 - e^{-\int_x^{x+1} \mu_x dx}$$

ἤτοι εὑρίσκομεν τὸ ποσοστὸν τῆς ἐτησίας θνησιμότητος

Digitized by Google

ότητος συναρτήσει τῆς στιγμιαίας τοιαύτης. Τὴν ιτασκευὴν τοῦ πίνακος θνησιμότητος ἐπιτελοῦεν ὑπολογίζοντες τοὺς διαδοχικοὺς ἀριθμοὺς τῶν ώντων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς παρατηρήεως καὶ ἀκολούθως συναρτήσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ώντων εἰς δύο διαδοχικὰς ἡλικίας, καθορίζοντες ὸν ἀριθμὸν τῶν θνησκόντων ὡς καὶ τὸ ποσοστὸν νησιμότητος. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ζώντων ἐν ἑκάστῃ λικίᾳ καθορίζεται τῇ βοηθείᾳ τῶν σχέσεων

$$P_0 = \frac{l_1}{l_0} \text{ ἢ } l_1 = l_0 p_0 = l_0(1-q_0),$$

$$p_1 = \frac{l_2}{l_1} \text{ ἢ } l_2 = l_1 p_1 = l_0 p_0 p_1 \text{ ἢ}$$

$_3 = l_0(1-q_0)(1-q_1)$ κ.λ.π. $l_\nu = l_0(1-q_0)(1-q_1)\ldots(1-q_{\nu-1})$

$$\left.\begin{array}{l} l_\nu = l_0 p_0 p_1 \ldots p_{\nu-1} \\ \text{ἔνθα } p_i + q_i = 1, \quad i = 0,1,2 \ldots \nu \end{array}\right\} \quad (1)$$

ος ἀρχικὸς ἀριθμὸς l_0 λαμβάνεται αὐθαιρέτως ἴτε ὁ ἀριθμὸς 1.000.000, εἴτε οἱοσδήποτε ἄλλος. Η συνηθεστέρα μέθοδος καταρτίσεως πίνακος πιβιώσεως καὶ θνησιμότητος πληθυσμοῦ τινος ἶναι ἡ τῆς *ἀπογραφῆς*. Κατὰ ταύτην γνωρίζομεν όν πληθυσμὸν κατὰ φῦλον καὶ ἡλικίαν κατά τινα ποχὴν τοῦ ἔτους, συνήθως περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ, ιετὰ ἓν ἔτος γνωρίζομεν τοὺς ἐπισυμβάντας θανάτους καὶ γεννήσεις διὰ τῶν ἐγγραφῶν τῶν ληξιαρχείων· ἐὰν νῦν ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ γεννήσεις τοῦ πρώτου ἑξαμήνου ἀνάγονται εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, αἱ δὲ τοῦ δευτέρου εἰς τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους, τότε εὐκόλως καθορίζεται τὸ κεντρικὸν ποσοστὸν τῶν θανάτων διὰ τοῦ τύπου

$$m_x = \frac{d_x}{\frac{1}{2}\left(l_x + l_{x+1}\right)} = \frac{d_x}{l_x + \frac{1}{2}}$$

ὅπου d_x ὁ ἀριθμὸς τῶν θανόντων εἰς ἡλικίαν x, ἑπομένως

$$m_x = \frac{(1-P_x)\,l_x}{\frac{1}{2}\left(1+P_x\right)l_x} = 2\,\frac{1-P_x}{1+P_x}$$

ἤτοι ἡ μὲν πιθανότης ἐπιβιώσεως $P_x = \dfrac{2-m_x}{2+m_x}$

ἡ δὲ πιθανότης θνησιμότητος $q_x = \dfrac{2\,m_x}{2+m_x}$.

Μετὰ τὴν εὕρεσιν τῶν διαφόρων τιμῶν τοῦ l_x διὰ τοῦ τύπου (1) τὰ εὑρεθέντα οὑτωσὶ ἐμπειρικὰ δεδομένα ἀντικαθιστῶμεν δι' ἄλλων ἅτινα προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς ἐμπειρικῆς καμπύλης δι' ἄλλης ἀναλυτικῶς παριστωμένης καὶ ἐκφραζούσης τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβιώσεως. Τοιοῦτος ἀναλυτικὸς τύπος εἶναι ὁ τοῦ Gompertz, καθόσον δεχόμεθα ὅτι τὸ στιγμιαῖον ποσοστὸν τοῦ θανάτου μ_x αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ χρόνου καὶ κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῷ τιμὴν εἰς τὸ ἀπειροστὸν διάστημα τοῦ χρόνου, ἤτοι

$$d\mu_x = \log c.\ \mu_x\,.\,dx$$

ἔνθα logc ὁ συντελεστὴς ἀναλογίας, καὶ γράφοντες τὴν ἄνω σχέσιν

$$\frac{d\mu_x}{\mu_x} = \log c.\ dx$$

εὑρίσκομεν μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν

$$\log \mu_x = x \log c + \log p \text{ ἢ } \mu_x = p.\ c^x$$

ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἄνω τύπον προστεθῇ καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ τυχαίου, τότε οὗτος γράφεται

$$\mu_x = bc^x + \alpha$$

$$\text{ἀλλὰ } \mu_x = -\frac{dl_x}{l_x\,d_x} = pc^x + \alpha$$

ἥτις ὁλοκληρουμένη δίδει

$$l_x = e^{-\gamma - \alpha x - \frac{bc^x}{\log c}} \qquad (\alpha)$$

$$l^x = e$$

καὶ ἂν θέσωμεν $e^{-\gamma}$, $e^{-\alpha} = s$, $e^{-\frac{bc^x}{\log c}} = g$ ὁ τύπος (α) γράφεται

$$l_x = ks^x\, g^{c^x} \qquad (6)$$

ὅστις εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τύπος τοῦ Makeham—Gompertz, προκύπτει δὲ ἐξ αὐτοῦ ὁ τύπος τοῦ Gompertz ἂν a = 0 ἢ s = 1. Πρὸς παρεμβολὴν τῶν ἐμπορικῶν δεδομένων χρησιμοποιοῦμεν τὸν τύπον (6) καθορίζοντες συναρτήσει τούτου τὰς σταθεράς, k, s, g, c.

$$\text{Πρὸς τοῦτο ἐπειδὴ } {}_1q^x = \frac{l_x - l_{x+1}}{l_x} =$$

$$= \frac{ks^x g^{c^x} - ks^{x+1} g^{c^{x+1}}}{ks^x g^{c^x}} = 1 - sg^{c^x(c-1)}$$

διὰ τοῦτο

$${}_2q_x = 1 - sg^{c^{x+1}(c-1)},\ {}_3q_x = 1 - sg^{c^{x+2}(c-1)}$$

αἱ ἄνω σχέσεις γράφονται $1 - {}_1q_x = sg^{c^x(c-1)}$,

$$1 - {}_2q_x = sg^{c^{x+1}(c-1)},\ 1 - {}_3q_x = sg^{c^{x+2}(c-1)}$$

ἐκ τούτων ἀπαλείφομεν τὸ s διαιροῦντες ταύτας ἀνὰ δύο κατὰ μέλη

$$A_1 = \frac{1 - {}_2q^x}{1 - {}_1q_x} = g^{c^x(c-1)^2} \text{ καὶ}$$

$$A_2 = \frac{1 - {}_3q_x}{1 - {}_2q_x} = g^{c^{x+1}(c-1)^2}$$

καὶ λαμβάνοντες τοὺς λογαρίθμους ἀμφοτέρων τῶν μελῶν καὶ διαιροῦντες τὰς ἰσότητας ταύτας κατὰ μέλη, ἔχομεν διαδοχικῶς

$$c^x(c-1)^2 \log.\ g = \log A_1 \qquad (3)$$

$$c^{x+1}(c-1)^2 \log.\ g = \log A_2 \qquad (4)$$

ἔχομεν

$$C = \frac{\log A_2}{\log A_1}$$

μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ c, εὑρίσκομεν διὰ τῶν σχέσεων (1) καὶ (2) ἢ (3) καὶ (4) τὴν τιμὴν τοῦ g. Πράγματι ἐκ τοῦ (3) λαμβάνομεν:

$$\log.\ g = \frac{\log A_1}{c^x(c-1)^2}$$

ἅμα τῷ καθορισμῷ τοῦ g, εὑρίσκομεν τὴν τιμὴν τοῦ s διὰ τῆς σχέσεως (α) καὶ τέλος τὴν τῆς K. Οὕτω κατὰ τὴν ἄνω μέθοδον δέον νὰ διαιρέσωμεν τὰς παρατηρήσεις κατὰ ὁμάδας ἡλικιῶν ἐκ τριῶν ἑκάστη παρατηρήσεων, ἀντιστοιχουσῶν πρὸς τρεῖς διαδοχικὰς ἡλικίας x, x+1, x+2 καὶ νὰ καθορίσωμεν δι' ἑκάστην ὁμάδα τὰς τιμὰς τῶν:

K, s, g, c. Οὕτω θὰ καθορίσωμεν τὰς $k_1\, s_1\, g_1\, c_1$, $k_2\, s_3\, g_2\, c_2, \ldots$ καὶ δι' ὁριστικὰς τιμὰς τούτων θὰ λάβωμεν τοὺς μέσους αὐτῶν, ἤτοι θὰ θέσωμεν:

$$k = \frac{\Sigma k_i}{\nu},\ s = \frac{\Sigma s_i}{\nu},\ g = \frac{\Sigma g_i}{\nu},\ c = \frac{\Sigma c_i}{\nu},\ (i = 0, 1, 2 \ldots . \nu)$$

Μεγαλυτέραν ὅμως προσέγγισιν θὰ εὕρωμεν ἂν ἐφαρμόσωμεν τὴν μέθοδον τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων καθιστῶντες τὸ $\Sigma(l_x - k\,s^x\, g^{c^x})^2$ ἐλάχιστον διὰ πάσας τὰς τιμὰς τοῦ x.

Ὁ τύπος τοῦ Makeham-Gompertz ἰσχύει διὰ τὰς ἀπὸ τοῦ 25 ἔτους καὶ πέραν παρεμβολάς. Διὰ τὴν παρεμβολὴν ἀπὸ 0—25 ἔτους χρησιμοποιοῦμεν πλήρην παρεμβολὴν 6ου βαθμοῦ. Πίνακες θνησιμότητος καὶ ἐπιβιώσεως ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ καταρτίζονται εἰς ἅπαντα τὰ κράτη μεθ' ἑκάστην ἀπογραφήν· παρ' ἡμῖν τοιοῦτοι πίνακες δὲν κατηρτίσθησαν μέχρι σήμερον. Οἱ πίνακες ἐπιβιώσεως εἶναι πολλαχῶς χρήσιμοι, ἰδίᾳ διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν προσωπικῶν κεφαλαίων ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ.

Τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς καὶ πάντα τὰ ζῷα, πολλαπλασιάζεται ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς. Οὕτω ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς εἶναι πυκνότερος ἐκεῖ ἔνθα τὸ ἔδαφος εἶναι πλέον γόνιμον, καὶ ἀντιθέτως. Ὁμοίως ἐφ' ὅσον τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον, ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιτρέπει μείζονα ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης μάζης. Ἔστιν ὅτε αἱ χῶραι ὧν ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνὸς δὲν εἶναι καὶ αἱ μᾶλλον πλούσιαι, καίτοι δὲ ἡ πυκνότης δὲν εἶναι εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τοῦ πλούτου τῶν διαφόρων χωρῶν, ἐν τούτοις ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ συνέχεται στενότατα πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ πλούτου αὐτῆς ἢ μᾶλλον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ταύτης. Οὕτω κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα διεπιστώθη ὅτι εἰς τὰς πεπολιτισμένας χώρας, ἐνῷ ηὐξήθη μεγάλως ὁ πλοῦτος, κατὰ μέσον ὅρον καὶ κατὰ κάτοικον, ἐν τούτοις τὸ ποσοστὸν τῶν γάμων, τῶν γεννήσεων καὶ τὸ τῆς θνησιμότητος ἠλαττώθησαν, ἐνῷ δὲ ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει, ἡ ἀναλογία τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ ἔχει τάσιν πρὸς μείωσιν, ἤτοι τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ἀντίστροφα ἀλλήλων. Ἡ αὔξησις τοῦ πλούτου ηὐνόησε τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ περιώρισε, πιθανῶς, τοὺς γάμους καὶ τὰς γεννήσεις, εἶχε δὲ ὡς βέβαιον ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τῆς θνησιμότητος καὶ λόγῳ τῶν προόδων τῆς ὑγιεινῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἑκουσίου τῶν ἀτόμων περιορισμοῦ πρὸς ἀναπαραγωγὴν ὡς ἐκ τοῦ αὔξοντος ὁσημέραι εὐπόρου βίου αὐτῶν. Ἡ μείωσις τῶν γάμων, ἀπότοκος τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν κατὰ μέγα μέρος, ἔχει ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς μειώσεως τῶν γεννήσεων καὶ συνεπῶς ἐπὶ τῆς μειώσεως τῆς ὁλικῆς θνησιμότητος. Ἡ τοιαύτη ὅμως μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων, ἀπότοκος τῆς μειώσεως τῶν γεννήσεων, ἔχει ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ μέσου πλούτου κατ' ἄτομον. Πάντως ἡ καλυτέρευσις τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν μιᾶς χώρας εὑρίσκεται ἐν στενοτάτῃ συναφείᾳ μετὰ τῶν φαινομένων τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτω κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος τὸ ποσοστὸν τῶν γάμων ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξηρτᾶτο κυρίως ἐκ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (νόμος τοῦ σίτου)· μετ' αὐτό, τοῦτο ἐξηρτᾶτο κυρίως ἐκ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως αὐτῆς. Ἡ μεταλλαγὴ ἐπῆλθε, καθόσον ἡ Ἀγγλία ἀπέβη κυρίως χώρα βιομηχανικὴ ἀπὸ γεωργικῆς, ὡς ἦτο ἀρχομένου τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ἐπιδρῶσι τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν γάμων, μετά τινος ἐπιβραδύνσεως ὅμως, μείζονος εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν γεννητικότητα καὶ θνησιμότητα. Μοιραίως τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ συνεπάγεται τὸ τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ καὶ τὸ τοῦ ὑποπληθυσμοῦ, οὗ ἡ ἔρευνα εἰς γενικὰς γραμμὰς δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς: Ἀδιακρίτως χώρου καὶ χρόνου τὰ προϊόντα τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἢ τὰ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς προσκτώμενα περιορίζουσι τὸν πληθυσμὸν (θεωρία τοῦ Μάλθου). Ὁ περιορισμὸς μεταβάλλεται κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ παραγομένην ποσότητα τοῦ πλούτου καὶ κατὰ τὴν μέσην στάθμην τῶν ἀτομικῶν καταναλώσεων. Ὁ πληθυσμὸς ἔχει τάσιν πρὸς αὔξησιν διὰ τῶν γεννήσεων, ὁμοίαν πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ πλούτου. Ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι γόνιμον ἢ παρουσιάζει πλεονεκτήματα, ἐκεῖ ὁ πληθυσμὸς δύναται νὰ εἶναι πολυαριθμότερος τοῦ ἐν ἀγόνῳ χώρᾳ, ὅπου δὲ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ πλούτου ἀπαιτεῖ πλείονας βραχίονας, ἐκεῖ ὁ πληθυσμὸς εἶναι πολυαριθμότερος. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς ἃς χώρας ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἔχει ἐφοδιάσει τὴν βιομηχανίαν διὰ τελειοποιημένων ἐγκαταστάσεων ἐπιδεκτικῶν δημιουργίας πλούτου. Ἐὰν ἡ παραγωγὴ τοῦ πλούτου εἶναι στάσιμος, αὐξάνει δὲ τὸ Standard of life, ἐκεῖ ἐπιβραδύνεται κατ' ἀνάγκην ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, εἴτε διὰ μεταναστεύσεως, εἴτε δι' ἑκουσίου περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων. Ἐὰν τὸ δι' ἐκχερσώσεων προκῦπτον ἔδαφος εἶναι ἀπέραντον, ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει εὐκόλως, ἐὰν τὸ κλῖμα εἶναι εὐνοϊκὸν πρὸς τοῦτο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἤδη καλλιεργημένα ἐδάφη, ὅπου πρὸς ἐπίτευξιν μείζονος ἀποδόσεως ἀπαιτεῖται μείζων ἐργασία καὶ κεφάλαιον. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ εἶναι ἀνεξάρτητος τῶν ἄνω κωλυμάτων, διότι διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων αὐτῆς δύναται νὰ παράσχῃ τὰ μέσα τῆς ἀπεριορίστου αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Γενικῶς εἰπεῖν, ὁ πληθυσμός, ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ κατανάλωσις στενότατα ἀλληλοεξαρτῶνται, καθόσον ὁ πληθυσμὸς χώρας τινὸς ἐξαρτᾶται: α΄) ἐκ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν κλιματικῶν παραγόντων, β΄) ἐκ τῆς ποσότητος τῶν κεφαλαίων, τῆς καταστάσεως τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς δραστηριότητος τῶν ἀτόμων, γ΄) ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς καταναλώσεως, ἐπιτρεπούσης ἀνταλλαγὴν προϊόντων τῆς χώρας ἔναντι τροφίμων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ δ΄) ἐκ τοῦ μέσου τῶν ἀτομικῶν καταναλώσεων, ὅστις ἐπιτρέπει τὴν συντήρησιν ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἀτόμων μετὰ ὡρισμένης ποσότητος πλούτου. Ἑπομένως ἡ αὔξησις τῆς εὐζωΐας τοῦ πληθυσμοῦ συνεπάγεται τὴν μείωσιν τῆς αὐξήσεως τούτου, καθόσον ἀπαιτεῖται μείζων ποσότης πλούτου διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων, ἡ τοιαύτη δὲ τάσις ἀποτελεῖ μίαν τῶν μᾶλλον ἐπιδιωκομένων μορφῶν τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς προόδου.

— *[Ἱστορ.]* Περὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ βλ. *ἀπογραφὴ [Στατιστ.]*.

Ὁ παλαιότερος σήμερον ὑφιστάμενος πίναξ θνησιμότητος εἶναι ὁ τοῦ λοχαγοῦ John Graunt ἐκ Λονδίνου (1620—1674). Τὴν ἐργασίαν ταύτην μετ' οὐ πολὺ ἐπεσκίασαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Ὀλλανδοῦ μαθηματικοῦ C. Huygens (1629—1695) καὶ τοῦ Ἄγγλου ἀστρονόμου καὶ μαθηματικοῦ Halley. Αἱ μελέται τῶν ἀνωτέρω, αἱ καὶ μόναι ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶχον ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, τὴν πρακτικὴν δηλαδὴ ἐφαρμογὴν τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν. Τὴν καθόλου δημογραφικὴν ἐξέτασιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς νοοῦμεν αὐτὴν σήμερον, ἐπελήφθη πρῶτος ὁ Γερμανὸς ἱερωμένος Johan Peter Süssmilch (1707—1767). Οὗτος τῷ 1741 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Die götlliche Ordung in dem Voränderungendes menschlichen Geschlechts aus der Gebunt κ. λ. π.», ἐν ᾧ θέλων νὰ ἀντικρούσῃ τὸν Montesquieu, δι' ἃς γνώμας διετύπωσε περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὡς κωλύματος εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπελήφθη τῆς στατιστικῆς ἐξετάσεως αὐτοῦ καὶ παρετήρησεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος γεννήσεων εἶναι μείζων τοῦ τῶν θανάτων, ἐπὶ πλέον ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων τῶν ἀρρένων εἶναι μεγαλύτερος τῶν γεννήσεων θηλέων κ.λ.π., τὸ δὲ ποσοστὸν τῶν πρώτων ὡς πρὸς τὸ τῶν δευτέρων ἦτο περίπου σταθερὸν διὰ μεγάλην σειρὰν ἐτῶν. Διεπίστωσε δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἦτο ἐν στενῇ σχέσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν θανάτων καὶ γεννήσεων καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, παρ' ὅλα τὰ κωλύματα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπειδὴ εἰς τὰ καθόλου φαινόμενα τούτου ἐνυπάρχει κανονικότης σταθερά, διὰ τοῦτο μόνον ἡ θεία πρόνοια θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ κυβερνᾷ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ νὰ κανονίζῃ τὴν αὔξησιν αὐτοῦ διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανάτων. Ἡ ἐπιρροὴ ἣν ἤσκησεν ὁ Süssmilch ἐπὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη. Ταυτοχρόνως σχεδὸν πρὸς τὸ βιβλίον τοῦ Γερμανοῦ ἱερωμένου ἐξεδόθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Messence τὸ «Recherches sur la population de la France» (1768) καὶ ὀλίγον βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Moheau «Recherches et considérations sur la population de la France» (1778). Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον ἀπετέλει ἀπάντησιν εἰς τὴν θέσιν τοῦ μαρκησίου Mirabeau «L'ami des hommes ou Traité de la population». Εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀσχοληθέντας

Digitized by Google

ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ καταλεκτέοι καὶ οἱ A. Deparcieux μετὰ πινακίων θνησιμότητος κατὰ πολὺ ἀκριβεστέρων τῶν τοῦ Halley, ὁ Σουηδὸς Wargentin, οἱ Γάλλοι Dupré de Saint-Maur, ὁ ἱππότης de Pommelles, ἐκδώσας τῷ 1789 τὸ «Tableau de la population et rapports des naissances, mariages et morts» καὶ ἄλλοι. Τὴν δημογραφικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἔρευναν τοῦ πληθυσμοῦ ἐπεχείρησε πρῶτος ὁ Ἄγγλος Thomas Robert Malthus, δημοσιεύσας τῷ 1788 τὸ ἔκτοτε καταστὰν διάσημον «An Essay of the Principle of Population as it affects the future improvement of Society With remarks of the speculations of M. Godwin, Condorcet and others Writers», διότι ἐν αὐτῷ τὸ πρῶτον διατυποῦται ὁ ὁμώνυμος νόμος τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἀπαιτουμένων ἀγαθῶν. Βραδύτερον ὁ Βέλγος ἀστρονόμος καὶ δημιουργὸς τῆς νεωτέρας στατιστικῆς Lambert Adolphe Jacques Quetelet (1796—1874) ἐδημοσίευσε τῷ 1825 τὴν πρώτην ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἐργασίαν αὐτοῦ «Mémoire sur les lois de Naissanses et de Mortalité à Bruxelles», τῷ δὲ 1835 τὸ «Sur l'homme et les développements de ses facultés ou Essai de Physique Sociale», ἐν ᾧ διετύπωσεν ὅτι ἡ δημογραφικὴ ἔρευνα ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ δέον νὰ ἐπιζητῇ τὸν καθορισμόν: 1) τῶν νόμων καθ' οὓς ἀναπαράγεται ὁ ἄνθρωπος καὶ αὐξάνει σωματικῶς ἢ διανοητικῶς κλπ., 2) τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τῆς φύσεως δράσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ συνέπειαν αἱ ἔρευναι αὗται θὰ τείνωσιν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ μέσου ἀνθρώπου, δηλαδὴ τοῦ ἔχοντος εἰς μέσον ὅρον πάσας τὰς φυσικάς, διανοητικάς, ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἰδιότητας καὶ ἱκανότητας καὶ χρησιμεύοντος ὡς μέτρου συγκρίσεως ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ ὁλοκλήρου τῆς γηΐνης σφαίρας. Τὸ σχέδιον Quetelet εἶναι τόσον εὐρύ, ὥστε καθίσταται ἀνεφάρμοστον, παρὰ δὲ τὴν ὑπερβολικότητα ἔν τισι τῶν γνωμῶν αὐτοῦ, συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀφορῶσι τὸν πληθυσμὸν (ἀναστήματος, κατανομῆς κατοίκων χώρας τινός, ὁμηλίκων κλπ.), καθόσον διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ στατιστικῶν σταθερῶν ἐπὶ τῆς κατανομῆς διαφόρων ἀνθρωπίνων ὁμάδων ἐπροχώρησε κατὰ πολὺ ἡ γνῶσις τοῦ πληθυσμοῦ, διότι αἱ ὡς εἴρηται σταθεραὶ ἀπαρτίζουν οἱονεὶ τὰς εἰδοποιοὺς διαφορὰς τῆς θεωρουμένης ὁμάδος. Εἰς τὸν Quetelet ἀνήκει ἡ δόξα ὅτι κατέδειξε τὴν ὕπαρξιν νόμων τάξεως ἠθικῆς καὶ φυσικῆς καὶ ὅτι ὅταν αἱ παρατηρήσεις εἶναι πολυάριθμοι, αἱ ἀτομικαὶ διαφοραὶ ἐξαλείφονται καὶ οἱ ἠθικοὶ καὶ φυσικοὶ χαρακτῆρες συσσωρεύονται πέριξ ἑνὸς μέσου. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ Βελγίου τοῦ 1846, διεξαχθεῖσα ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ Quetelet, ἀπετέλεσεν ὑπόδειγμα γενόμενον ἀποδεκτὸν ὑπὸ πλείστων κρατῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Bertillon*, «Démographie».—*M. Bloch*, «Statistique théorique et appliquée».—*Benini*, «Principii di Statistica metodologica».—*Nicefore*, «Demografia»—*Koren*, «History of Statistics».—*A. Contento*, «Teoria Statistica generale e demografica».—*K. Βαρβαρέσου*, «Θεωρία τοῦ πληθυσμοῦ».—*M. Halbwachs*, «La Théorie de l'homme moyen ou Essai sur Quetelet et la Statistique Morale».—*R. Lasvaux*, «La production et la population», «Biometrica».—*Calajani*, «Statistica e demografia» κτλ.

Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

— **πληθυσμοῦ, ἀπογραφὴ** — *[Στατιστ.]* βλ. *ἀπογραφή*.

πλήθω· εἶμαι πλήρως, γέμω: «πλήθουσα σελήνη» γεμᾶτο φεγγάρι, πανσέληνος· || ἀρχ. «περὶ πλήθουσαν ἀγοράν» ὁ χρόνος καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι εὑρίσκονται ἔξω τοῦ οἴκου, μίαν ἢ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου μέχρι περίπου τῆς ἑνδεκάτης, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν μετὰ μεσημβρίαν χρόνον, τὸν καλούμενον *δείλην* (βλ. λ.).

Πλήθων, *Γεώργιος*. Ἕλλην φιλόσοφος (βλ. *Γεμιστός*, Γεώργιος).

πληθώρα (ἡ)· πλησμονή, πλῆθος, ἀφθονία: «πληθώρα ἐμπορευμάτων, —ἰχθύων, —τροφίμων κττ.».

— *[Οἰκονομ.] Πληθώρα* καλεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν μέσων πληρωμῆς, ὁ ἐκδηλούμενος διὰ τῆς γενικῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν. Περὶ τὴν διατύπωσιν τοῦ ὁρισμοῦ ὑφίσταται διαφωνία ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τῶν μὲν παραδεχομένων τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν ὡς ἀποκλειστικὴν ἀφορμὴν τῆς πληθύνσεως τοῦ χρήματος, τῶν δὲ τὴν αὔξησιν τοῦ χαρτονομίσματος ὡς αἰτίαν ὑψώσεως τῶν τιμῶν. Οὕτως οἱ Bendixen καὶ Elster ὑποστηρίζουν ὅτι πληθώρα εἶναι ἡ ὑπέρμετρος δημιουργία χρήματος, ὁ Diehl ἀντιθέτως ὅτι τὸ κύριον σημεῖον τῆς πληθώρας ἔγκειται ἐν τῇ ὑψώσει τῶν τιμῶν, ἥτις προκαλεῖται ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν μέσων πληρωμῆς. Ἐκ τῶν συγχρόνων οἰκονομολόγων ὁ Keynes ὁρίζει αὐτὴν ὡς τὴν δημιουργίαν ὑπὸ τοῦ κράτους ἀγοραστικῆς δυνάμεως χάριν τῶν ἀναγκῶν του, ἥτις λόγῳ τῆς μὴ παραλλήλου αὐξήσεως τῆς προσφορᾶς ἐμπορευμάτων ἀποβαίνει αἰτία ὑψώσεως τῶν τιμῶν. Τέλος ὁ Σουηδὸς καθηγητὴς Gustav Cassel μεταχειρίζεται δύο ἐννοίας πρὸς χαρακτηρισμὸν αὐτῆς, τὴν τῆς εὐρείας καὶ τῆς περιωρισμένης σημασίας. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην εἶναι ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἡ αὔξησις τῆς ποσότητος τοῦ κυκλοφοροῦντος χρήματος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ποσοτικῆς θεωρίας τοῦ Ricardo, τὴν ὁποίαν οὗτος ἀκολουθεῖ, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πολλαπλασιασμὸς τῆς ποσότητος τοῦ χρήματος θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν, ἐφόσον ἀντιστοίχως δὲν ἐπέρχεται αὔξησις τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ ποσότητος τῶν ἐμπορευμάτων.

Τῆς πληθώρας διακρίνομεν δύο κατηγορίας, τὴν *πιστωτικὴν* καὶ τὴν *νομισματικήν*. Ὡς πιστωτικὴ θεωρεῖται ἡ χρέωσις τοῦ κράτους διὰ συναλλαγματικῶν καὶ δανείων, ἔχουσα τὴν αὐτὴν πληθωρικὴν ἐπίδρασιν ὅπως καὶ ἡ ἔκδοσις χαρτονομίσματος κυκλοφροροῦντος ἀκαλύπτου. Κατ' αὐτὴν ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος πρέπει νὰ ἐξετασθῇ οὐχὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ποσότητος τοῦ χαρτονομίσματος, ἀλλὰ τῆς αὐξήσεως τῆς πίστεως τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς πλασματικῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, δηλαδὴ τῶν πολλῶν δανείων του, παρασκευάζει πληθώραν πίστεως. Εἰς τὴν ὑπερένταισιν τῆς πίστεως ταύτης τοῦ κράτους, κατὰ τοὺς εἰδικώτερον ἀσχοληθέντας ἐπὶ τῆς γενέσεως καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς πιστωτικῆς πληθώρας Dallberg, Fischer, Mildschuh, Noyelle κ. ἄ., ἀποδίδεται ἡ ἀληθὴς ἀφορμὴ πάσης ἐκπτώσεως, καὶ γενικώτερον τῆς οἰκονομικῆς κακοδαιμονίας, τῆς ὁποίας μέρος μόνον ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία ἀξίας—κατὰ τὴν ἐν χρήσει ἔκφρασιν τοῦ Yves Cayot—ἤτοι τοῦ χαρτονομίσματος καὶ τῆς ἐπιταγῆς.

Ἡ νομισματικὴ πληθώρα, τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας τοῦ πιστωτικοῦ νομίσματος, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς τῆς ἀσυνέτου καὶ ἀντιοργανικῆς αὐξήσεως τοῦ ἐν κυκλοφορίᾳ χαρτονομίσματος, χωρὶς τὸ σύνολον τῶν ὑφισταμένων ἐνεργῶν καλυμμάτων νὰ ἐμφανίζῃ πλήρη ἀσφάλειαν τῆς κυκλοφορίας, ἐν ἄλλαις λέξεσι νὰ ἐξασφαλίζῃ τὸ εἰς συνάλλαγμα ἀπαιτούμενον πραγματικὸν καὶ ρευστὸν ἀπόθεμα, τὸ ὁποῖον συγκρατεῖ εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα τὴν συναλλαγματικὴν τιμήν. Εἰς τοιαύτας ἐκδόσεις χαρτονομίσματος, ἐξογκώνοντος παρὰ φύσιν τὰ κυκλοφοριακὰ ὄργανα, ἀναγκάζεται τὸ κράτος νὰ προσφεύγῃ, ὅταν αἱ δαπάναι του, λόγῳ ἀνισοσκελοῦς προϋπολογισμοῦ, μὴ αὐτάρκους ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἐκτάκτων ἰδίως περιπτώσεων (ἐπαναστάσεων, πολέμων κ. ἄ.), δὲν δύνανται νὰ ἱκανοποιηθοῦν διὰ κανονικῶν προσόδων ἐκ φόρων, ἢ διὰ ἀναγκαστικῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δανείων. Ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐκδόσεως, ἥτις, κατὰ γενικὸν κανόνα, συνοδευομένη ὑπὸ τῆς καθιερώσεως τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, εἶναι μακρὰ καὶ παγία, ἐγκαταλείπει βαθύτατα ἴχνη τῆς διαβάσεώς της ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Διαταράσσεται ὁ ὁμαλὸς ρυθμὸς εἰς τὰς συναλλαγάς, ὁ ὁποῖος μόνος ἐπιτρέπει τὴν ἰσόρροπον πρόβλεψιν καὶ δύναται ἀναμφισβητήτως νὰ θεμελιώσῃ τὰς συμβάσεις ἐπὶ αὐστηρῶς καθωρισμένων οἰκονομικῶν καὶ νομικῶν βάσεων. Αἱ τιμαὶ τῶν πραγμάτων ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πληθωρισμοῦ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἀορίστους ὑποκειμενικοὺς παράγοντας, ἡ δὲ τελεία ἐξαφάνισις τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς ζωῆς, ἐπιφέρει βεβιασμένην κίνησιν τοῦ κεφαλαίου, ἀποστεροῦσα οὕτω τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν κεφαλαίων τῶν ὁποίων ἔχουν ἀνάγκην διὰ νὰ δράσουν καὶ ἐπιτύχουν διὰ τοῦ χρόνου τὴν ἰσορρόπησιν τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν ἐργασίας—κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Cassel—πρὸς ὄφελος τῶν πενομένων τάξεων. Παύουν αὐτομάτως αἱ μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς συναλλαγαὶ καὶ ὁ τόκος, κάτοπτρον πάντοτε τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἀνέρχεται εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα, συντελῶν οὕτω εἰς τὸ ν' ἀναβιβασθοῦν τὰ γενικὰ ἔξοδα παραγωγῆς καὶ ἐπέλθῃ ἀκρίβεια τῶν χρησίμων εἰς τὴν ζωὴν πραγμάτων. Ἐπίσης σοβαρὰ εἶναι καὶ τὰ κοινωνικὰ ἐπακόλουθα τοῦ πληθωρισμοῦ. Ἐξ αὐτοῦ περισσότερον πλήττονται οἱ μισθωτοί, εἰσοδηματίαι, συνταξιοῦχοι καὶ δανεισταί, ὀλιγώτερον δὲ οἱ ἐπιχειρηματίαι καὶ οἱ ἔμποροι. Ἡ τελευταία αὕτη τάξις τότε μόνον ὠφελεῖται ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς βάρος τῶν ἄλλων τάξεων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν καταναλωτῶν, ὅταν διατηρῇ μεγάλην παρακαταθήκην πρώτων ὑλῶν καὶ ἐμπορευμάτων. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις σχηματίζονται ἀκόπως παρ' αὐτῶν τεράστιαι περιουσίαι, ἀνατρέπουσαι παντὸς εἴδους κοινωνικὴν ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην. Διὰ τῆς ἱδρύσεως πλείστων ὅσων τραπεζῶν καὶ ἀνεπισήμων χρηματιστηριακῶν γραφείων, ἄνευ τῶν ἀπαραιτήτων κεφαλαίων, ἀποβλεπόντων ἀποκλειστικῶς εἰς κέρδη, ἡ κυβεία ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος λαμβάνει τεραστίας διαστάσεις, οἱ δὲ χρηματισταὶ καὶ τραπεζῖται, κερδοσκοποῦντες ἐπ' αὐτοῦ εἰς βάρος τοῦ ἐθνικοῦ των νομίσματος ἀπολαμβάνουν ἄφθονα κέρδη ἐκ τῶν διαφορῶν τῶν ἀποτόμων καὶ μεγάλων διακυμάνσεων. Μίση μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας ἀναφαίνονται ἐξ αἰτίας τῆς ἀκριβείας τῆς ζωῆς ἕνεκεν τῆς ὑψωτικῆς κινήσεως τῶν τιμῶν. Οἱ καταναλωταὶ κατηγοροῦν τοὺς ἐπιχειρηματίας καὶ ἐμπόρους ὡς φορεῖς τῶν λίαν δυσχερῶν δι' αὐτο[ὺς] περιστάσεων, οὗτοι δὲ μετατοπίζοντες τὴν εὐθύ[νην] ἐπιρρίπτουσιν αὐτὴν εἰς τὸ κράτος, ὡς δημι[ουρ]γὸν τῆς νομισματικῆς ἐκπτώσεως, κυρίαν ἀφορ[μὴν] ὅλων τῶν δεινῶν.

Ἡ ἔκδοσις πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος ἐπ[ιφέρει] ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τ[ῶν] τιμῶν καὶ τοῦ συναλλάγματος. Προκαλεῖ ὕψ[ωσιν] τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, ἐπιτάχυνσιν τ[ῆς] νομισματικῆς κυκλοφορίας καὶ ἐλάττωσιν τῆς πρ[οσ]φορᾶς ἐμπορευμάτων. Ἰδιαιτέρως ἡ ὕψωσις τ[οῦ] ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος ἐξασκεῖ ἐπίδρασιν ἐ[πὶ] τῶν τιμῶν τῶν ἐξαγομένων καὶ ἰδίως τῶν εἰσα[γο]μένων ἐμπορευμάτων, ἅτινα αὐξάνονται ἐπεργ[ομέ]νης ὑψώσεως τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Ε[ἰς] τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν εἶναι σύμφωνος ἡ ἀρχ[αιο]τάτη ποσοτικὴ θεωρία τοῦ Ricardo, καθ' ἣν [ἡ] αὔξησις τοῦ συναλλάγματος προκαλεῖ κατὰ π[ρῶ]τον ἐπιτάχυνσιν τῆς ταχύτητος τῆς κυκλοφορίας, αὕτη δέ, οὖσα ἀνεξάρτητος ἀπὸ ἄλλης ἐπιδράσεως, ἐπιφέρει ὕψωσιν τῶν τιμῶν. Τὴν θεωρίαν ταύτ[ην] διετύπωσεν ἐπιστημονικῶς ὁ Fischer εἰς τὸ σύ[γ]γραμμα αὐτοῦ «Le pouvoir d'achat de la mo[n]naie», ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ Aftalion παραδέχεται ὅτι καὶ αἱ τιμαὶ δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῶν νο[μι]σματικῶν παραγόντων, ὅταν τὸ κράτος, ἰδί[ως] ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ μόνην τῶν τιμῶν, ἀναγκάζεται νὰ προβῇ εἰς ἔκδοσιν χαρτονομίσματος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πληθωρικῆς κυκλοφορίας τὸ νόμισμα ἀποδεικνύεται ὅτι κυκλοφορεῖ κατ' ἐπιτα[γὴν] τοῦ νόμου, πεπροικισμένον μὲ δύναμιν ὀνομαστικήν, ἐνῷ ἡ ἐσωτερική του ἀξία ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ. Κατ' ἀναπόδραστον οἰκονομικὸν νόμον ἡ ἐξα[χρεί]ωσις τοῦ νομισματικοῦ ὀργάνου δὲν δύναται εὐκόλως ν' ἀνακοπῇ, ἀλλὰ θὰ βαίνῃ ἐντεινομένη ἐφόσον τὸ κράτος, ἐθισθὲν ἐκ τοῦ φαινομενικοῦ πλουτισμοῦ τοῦ προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ πληθωρικοῦ ὄγκου, συνεχίζει ἀθρόως τὰς δαπάνας τ[ου], χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἀντίστοιχα ἔσοδα ἐπαρκῆ ἐκ πραγματικῶν κεφαλαίων. Ἡ μόνη ἐνδεικνυομένη εἰς τὰς δυσχερεῖς ταύτας περιστάσεις πολιτ[ικὴ] εἶναι ἡ κατάπαυσις τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος, ἥτις θὰ ἐπιτρέψῃ βαθμιαίαν ἀνασύνταξιν τ[ῶν] οἰκονομικῶν δυνάμεων, ὡς ἐκ τοῦ περιορισμοῦ, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ ἐξ[ω]τερικοῦ συναλλάγματος καὶ τὰς συνεχεῖς διακυμάνσεις αὐτοῦ. Ἡ θεωρία τοῦ καθηγητοῦ Afta[l]lion, κατὰ τὴν ὁποίαν οὐδεμία τιμὴ θὰ πληρώ[νε]ται εἰς ξένον νόμισμα, ὅταν ὁ πολίτης ἀποκτή[σῃ] τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἰδικόν του, εἶναι ἀληθῶς ἡ μόνη ἁρμόζουσα ἐν τῇ πράξει διὰ σώφρονα οἰκονομικὴν πολιτικήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου*, Τὸ Γαλλικὸν φρ[ά]κον, διδάγματα ἐκ τῆς πληθωρικῆς αὐτοῦ κυκλοφορίας (1926). — *Α. Διομήδους*, Ἡ νομισματική μας ἀσθένεια καὶ τὰ μέσα πρὸς θεραπείαν αὐτῆς (1928).— *Στ. Κωστοπούλου*, Τὰ Διασυμμαχικὰ χρέη (1928).— *Σ. Στεφανοπούλου*, Ἡ [ῥύθμι]σις τοῦ νομίσματος καὶ τῶν συναλλαγμάτων καὶ ἡ νο[μι]σματικὴ ἀποκατάστασις (1927).— *Γ. Κοφινᾶ*, Τὸ νομισματικόν μας πρόβλημα (1927).— *Δ. Στεφανίδου*, Οἰκονομικὰ [Ἀνα]λέκται (1928).— *Δ. Θ. Γεωργιάδου*, Ἡ πληθώρα καὶ ἡ ἐπί[δ]ρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν καὶ τῶν διακυμάνσεων τοῦ συναλλάγματος (1929).— *Z. M. Keynes*, La réforme monétaire (Paris 1924).— *G. Cassel*, La monnaie et le change après 1914 (Paris 1923).— *A. Aftalion*, Monnaie, prix et change (Paris 1927). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Les expériences monétaires récentes et la théorie quantitative [e]n Revue d' économie politique (1925, σ. 673).—*K. Diehl*, Über Fragen des Geldwesens und der Valuta (1921).— *F. Bendixen*, Währungspolitick und Geld theorie im Lichte des Welt krieges (1916).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

— *[Ἰατρ.]* Ὁ ὅρος *πληθώρα* ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν χυμοπαθητικῶν ἰατρῶν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπεραφθονίας τοῦ αἵματος ἢ τῶν διαφόρων χυμῶν καθ' ἅπαντα τὸν ὀργανισμὸν ἢ ἁπλῶς μόνον ἐν ἑνὶ τῶν τμημάτων αὐτοῦ. Ἡ θεωρία αὕτη εἶχεν ὡς μόνην θεραπευτικὴν ἔνδειξιν τὴν κένωσιν ἢ ἀραίωσιν, τουτέστι τὴν ἀφαίμαξιν.

Μ. Ν. Ο.

πληθωρικός, *—ή, —όν·* ὁ εἰς πλῆθος χρησιμοποιούμενος: «κυκλοφορία χαρτονομίσματος πληθωρική» || ὁ πάσχων πληθώραν αἵματος, λίαν αἱματώδης.

— *[Ἰατρ.] Πληθωρικὸς* καλεῖται ὁ ἔχων πληθώραν αἵματος κυρίως καὶ ἐν ἀρίστῃ φαινομενικῶς καταστάσει εὑρισκόμενος. Ὁ πληθωρικὸς φαίνεται ἀκμαιότατος καὶ ζωηρότατος, ἐξαιρέσει δὲ τινων διαταραχῶν περιοδικῶν, οἷον αἱμορροΐδων καὶ δερματοπαθειῶν, εἶναι ὑγιέστατος, τρώγει καλῶς καὶ πολύ, ἡ πέψις αὐτοῦ συντελεῖται λαμπρῶς, πίνει καὶ οὐρεῖ ἀφθόνως. Μὴ ὢν δὲ παχύσαρκος ἔχει βάρος τοῦ σώματος ἀνώτερον τοῦ φυσιολογικοῦ, εἶναι ἐνεργητικὸς καὶ δραστήριος, ἡ ἐργατικότης αὐτοῦ ἀποδίδει ποσὸν ἐργασίας ἀνώτερον τοῦ συνήθους καὶ ἐμφανίζει ἀξιόλογον ἀντοχὴν εἰς τοὺς κόπους. Ἡ καρδία του εἶναι γενικῶς ὑπερτροφής, αἱ συστολαὶ αὐτῆς εἶναι ἰσχυρότεραι, τοῦθ' ὅπερ συνεπάγεται αὔξησιν τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος. Τὸ αἷμα τοῦ πληθωρικοῦ εἶναι ἄφθονον, ἡ ἰξώδης αὐτοῦ κατάστασις μεγαλυτέρα τῆς συνήθους καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιέχει τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ηὐξημένα τὸν ἀριθμόν. Οἱ νεφροὶ αὐτοῦ ἀπεκκρίνουσιν ἄφθονα οὖρα ὑπεροξ[ινα]. Ἀλλ' ἐὰν ὁ πληθωρικὸς δὲν εἶναι καθ' αὐτὸ πάσχων, ἐν τούτοις εὑρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς παχυσαρκίας, τοῦ διαβήτου, τοῦ ἀρθριτισμοῦ, τῆς

γαμμιάσεως, τῶν προώρων ἀγγειοκαρδιακῶν σκληρύνσεων. Ἕνεκα δὲ τῆς ἐκδήλου ταύτης τάσεως τοῦ πληθωρικοῦ, δὲν πρέπει οὗτος νὰ ἐπαναπαύηται ἐπὶ τῆς παρούσης φαινομενικῶς καλῆς καταστάσεως αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐπέλθωσι βραδύτερον βλάβαι μόνιμοι καὶ ἀνεπανόρθωτοι. Ὅθεν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν πληθωρικὸν ὁ μετριασμὸς τῆς πολυφαγίας αὐτοῦ καὶ ἡ προτίμησις τῆς γαλακτοφυτικῆς διαίτης. Συνιστᾶται ἡ συχνὴ χρῆσις καθαρτικῶν ἁλατούχων καὶ αἱ συχναὶ ἀφαιμάξεις· ἀπαγορεύεται δὲ ἡ χρῆσις τοῦ οἰνοπνεύματος. Ὁ πληθωρικὸς πρέπει κυρίως νὰ πεισθῇ ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τοὺς μικροὺς τούτους περιορισμούς, καθόσον τὸ τοιοῦτον δι' αὐτὸν εἶναι γενικῶς δύσκολον καὶ οὐχὶ σπανίως ἀκατόρθωτον· καθότι ἡ πρόσκαιρος εὐεξία καὶ ἀντοχή, ἡ ἔλλειψις παντὸς ἐνοχλήματος καὶ ἐν γένει ἡ φαινομενικῶς λαμπρὰ κατάστασις τῆς ὑγείας αὐτοῦ δὲν παρέχουσιν εἰς τὸν πληθωρικὸν εὐκαιρίαν ὅπως συμβουλευθῇ τὸν ἰατρόν, ἐπὶ πλέον δὲ οὗτος περιφρονεῖ πᾶσαν σχετικὴν συμβουλήν.
Μ. Ν. Κ.

— **πληθωρικὴ** ***κυκλοφορία*** *[Οἰκονομ.]*· βλ. λ. *πληθώρα*.

πληθωρισμὸς (ὁ)· ἡ ὕπαρξις πληθώρας, ὑπεραφθονίας.

—*[Οἰκονομ.]* Βλ. λ. *πληθώρα*.

—*[Ἰατρ.]* Ὁ ὅρος *πληθωρισμὸς* ἢ *στερεωσισμὸς* ἐκφράζει, κατὰ τὸν Ἐρασίστρατον, δοξασίαν ἰατρικὴν τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχὴ πασῶν τῶν νόσων τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ ἀνάγεται εἰς μεταβολὰς καὶ διαταραχὰς τῶν στερεῶν μερῶν ἢ ἱστῶν τῆς οἰκονομίας. Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν χυμορισμὸν (humorisme). Μεταξὺ τῶν πληθωρισμικῶν (solidistes) δοξασιῶν δέον νὰ ἀναφέρωμεν τὸν *μπραουνισμὸν* (brownisme) καὶ τὸν *ραζορισμὸν* (rasorisme), προερχομένους ἐκ τῶν ὀνομάτων (Brown καὶ Rasori) τῶν ἱδρυτῶν αὐτῶν.
Μ. Ν. Κ.

Πληκάτι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀπoτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 297. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πληκτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν πλῆξιν, ἀνίαν, ἀνιαρός: «πληκτικὸ σπίτι, — δωμάτιον».

πληκτραία ***σχισμὴ*** *[Ἀνατομ.]*. Σχισμὴ ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ ἰνιακοῦ λοβοῦ· ἄρχεται ὑπὸ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ μεσολοβίου καὶ διήκει ὁριζοντίως ἐπὶ τὰ ὀπίσω μέχρις ἐγγὺς τοῦ ἰνιακοῦ πόλου. Βαθεῖα οὖσα προωθεῖ τὸ τοίχωμα τοῦ ἰνιακοῦ κέρατος τῆς πλαγίας κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, σχηματίζουσα τὸ *πτηναῖον πλῆκτρον*.
Ι. Π.

Πλήκτρανθος ὁ μικρανθής.

πλήκτρανθος (ὁ) (Pleuctranthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 70 εἴδη. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πλήκτρανθος ὁ μικρανθὴς* (Pleuctranthus parvilloris), ὅστις φθάνει εἰς ὕψος 60 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει φύλλα ἀρκετὰ μεγάλα, πολυνευρώδη καὶ ἀντίθετα καὶ ἄνθη μικρὰ καὶ εὐώδη κατὰ βότρυς διατεταγμένα. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ καλλιεργεῖται ἐν Εὐρώπῃ ἐντὸς θερμοκηπίων πρὸς κόσμον.
Δ. Ν. Π.

πληκτροδακτυλία (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ διόγκωσις τῆς τελευταίας φάλαγγος τῶν δακτύλων, προσδίδουσα εἰς τούτους τὴν ὄψιν πλήκτρου τυμπάνου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὕτη. Ὁ ὅρος ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Α. Ι. Ἀραβαντινοῦ. Συνήθως παρατηρεῖται ἡ πληκτροδακτυλία ἐπὶ βλάβης τῆς κυκλοφορίας, ὅτε ἡ φλεβικὴ στάσις ἐκδηλοῦται καὶ διὰ κυανώσεως τῶν οὕτω διωγκωμένων φαλάγγων. Πληκτροδακτυλίαν ἐπιφέρουν καί τινες χρόνιαι παθήσεις τοῦ πνεύμονος, ὡς ἡ βρογχεκτασία, σπανιώτερον δὲ ἡ φυματίωσις κλπ. Ἡ διόγκωσις τῶν τελικῶν φαλάγγων ὀφείλεται εἰς ὑπερτροφίαν τοῦ δέρματος καὶ τῶν μαλακῶν μορίων. Συνυπάρχει ὅμως ὑπερτροφία τῶν ὀστῶν ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Marie τὸ πρῶτον περιγραφείσης νόσου τῆς *πνευμονικῆς ὑπερτροφικῆς ὀστεοαρθροπαθείας*, κατὰ τὴν ὁποίαν παρατηροῦνται κυρίως βλάβαι τῶν περιφερικῶν ἄκρων τῶν μακρῶν καλουμένων ὀστῶν.
Α. Ι. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ

Πληκτροδακτυλία.

πλῆκτρον (τό)· τὸ δι' οὗ πλήσσομεν, ἰδίᾳ ἐπὶ μουσικῶν ὀργάνων: «πλῆκτρα κλειδοκυμβάλου»· || καθόλου, πᾶν δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται κροῦσις, οἷον κωδώνων κλπ.· || ἐπὶ πτηνῶν καὶ μάλιστα ἀλεκτόρων, ὄνυξ ἰσχυρὸς ὄπισθεν τοῦ ποδός, δι' οὗ πλήττει τὸν ἀντίπαλον.

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *πλῆκτρον* (γαλλ. touche) ἐπίμηκες ἐξ ἐβένου ἢ ὀστοῦ τεμάχιον, ὅπερ πληττόμενον διὰ τῶν δακτύλων θέτει εἰς κίνησιν εἰδικὸν μηχανισμόν, δι' οὗ κρούονται αἱ χορδαὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου ἢ ἀνοίγεται δίοδος εἰς τὸν ἀέρα τὸν χρησιμεύοντα εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἤχου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, τοῦ ἁρμονίου κλπ. (κοιν. *τὰ κόκκαλα* τοῦ πιάνου, τοῦ ἁρμονίου, τῆς φυσαρμόνικας). Κατὰ τὸν μεσαίωνα μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια ὅπως ἐπὶ ἑκάστου πλήκτρου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου σημειοῦται τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιστοίχου φθόγγου, ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ G (λα—σολ). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι πλῆκτρον ἦτο μικρὸν ἔλασμα ἐκ μετάλλου, ἐλεφαντοστοῦ ἢ ὀστράκου, δι' οὗ ἐκρούοντο αἱ χορδαὶ τῆς λύρας ἢ τῆς κιθάρας. Παρεμφερὲς εἶναι τὸ πλῆκτρον τοῦ σημερινοῦ σαντουρίου, ἐνῷ ἀντιθέτως σχῆμα μᾶλλον μικροῦ πτεροῦ ἐξ ὀστοῦ ἢ ταρταρούγας ἔχει τὸ πλῆκτρον τοῦ μανδολίνου. Πλῆκτρα λέγονται ἐπίσης τὰ ἐπιμήκη ἐκ σκληροῦ ξύλου, συνήθως ἐβένου, ραβδία, δι' ὧν κρούονται αἱ μεμβρᾶναι τοῦ στρατιωτικοῦ τυμπάνου κλπ. Τέλος πλῆκτρον λέγεται τὸ εἰδικὸν ρόπτρον (γλωσσίδι) τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἑνὸς κώδωνος. Τὸ πλῆκτρον τοῦτο εἰς πολλὰς κωδωνοστοιχίας εἶναι ἐξωτερικόν, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς κώδωνας τῶν Κινέζων.
Γ. Σ.

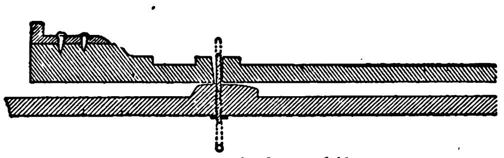

Πλῆκτρον κλειδοκυμβάλου.

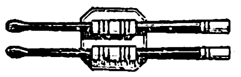

Πλῆκτρα τυμπάνου.

— **«Πλῆκτρον»** (τό). Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Καλάμαις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1872 καὶ διανεμομένη δωρεάν.

—**πλῆκτρον** ***πτηναῖον*** *[Ἀνατομ.]*. Ἐπίμηκες ὑπόκυρτον ἔπαρμα ἐπὶ τοῦ ἔσω τοιχώματος τοῦ ἰνιακοῦ κέρατος, παραγόμενον ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τούτου πιέσεως τῆς πληκτραίας σχισμῆς.
Ι.Π.

— **πλήκτρου** ***φαινόμενον*** (Klophphaenomen). Οὕτω καθορίζεται σημεῖον ἀποκαλύπτον τὴν ὕπαρξιν πνευμονικοῦ σπηλαίου κειμένου κατ' ἐπιπολῆς· τοῦτο δ' ἐπιτυγχάνομεν ὡς ἀκολούθως. Ὅταν ἐπικρούωμεν ἐλαφρῶς τὴν κορυφὴν τοῦ πνεύμονος φυματικοῦ τινος ἀτόμου, ἐκτελοῦντες πολλὰς καὶ ἐλαφρὰς πλήξεις διὰ τῆς λαβῆς μαχαιρίου, τὸ ὁποῖον κρατοῦμεν διὰ του ἄκρου τῆς λεπίδος αὐτοῦ, προκαλοῦμεν ἐνίοτε ἐπὶ τινων σημείων ἀντίδρασιν πάντοτε ὁμοίαν ἑαυτῇ. Εἰς ἑκάστην δὲ πλῆξιν ὁ πάσχων καταλαμβάνεται ὑπὸ παροξυσμοῦ βηχὸς καὶ παρευθὺς εἶτα ἀποχρέμπτεται. Ὁ χειρισμὸς οὗτος, ὅστις διευκολύνει ἅμα τὴν κένωσιν καὶ ἀποξήρανσιν τῶν σπηλαίων, συνεστήθη ὡσαύτως ὡς πρόχειρον θεραπευτικὸν ἐπιβοηθητικὸν μέσον (H. Erni).
Μ. Ν. Κ.

πληκτρόπτερος (ὁ) (Plectropterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς κατηγορίας τῶν *πλατυρράμφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ παρεμφερῆ μὲ τὰς χῆνας, μὲ ράμφος εὐρὺ καὶ πλατύ, κερατώδη ἀπόφυσιν κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, πτέρυγας μετρίως μακρὰς καὶ οὐρὰν βραχεῖαν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πληκτρόπτερος ὁ ἀφρικανικὸς* (Plectropterus africanus), ὅστις ἔχει μῆκος σώματος ἑνὸς περίπου μέτρου. Ὁ χρωματισμός του εἶναι πρασινομελανὸς μὲ λευκὰς κηλῖδας καὶ ποικίλματα. Θηρεύεται διὰ τὸ νόστιμον κρέας του καὶ ἀπαντᾷ παρὰ τὰς τελματώδεις ἐκτάσεις τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς.
Δ. Ν. Π.

Πληκτρόπτερος ὁ ἀφρικανικός.

πληκτροφανὴς (ὁ) (Pleuctrophanes) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς σπίνους πτηνά. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *πληκτροφανὴς ὁ χιονώδης* (Plectrophanes nivalis), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 23 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη, ράμφος βραχύ, ἰσχυρὸν καὶ κωνικόν, πτέρυγας μετρίως μακρὰς καὶ ὀξυλήκτους, οὐρὰν μακρὰν καὶ μᾶλλον στενὴν καὶ πόδας μετρίου μεγέθους καὶ λεπτούς. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς εἶναι ὑπόφαιος κατὰ τὴν ράχιν καὶ κατάλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν, ὁ λαιμὸς εἶναι μελανόλευκος καὶ αἱ πτέρυγες πρασινομελαναὶ εἰς τὸν ἄρρενα καὶ μὲ φαιὰ σκοτεινοῦ χρώματος ποικίλματα εἰς τὸ θῆλυ. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει μετ' ἀρκετῆς τέχνης ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τῶν βράχων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν.
Δ. Ν. Π.

Πληκτροφανὴς ὁ χιονώδης.
[Ἀριστερά: θῆλυ.—Δεξιά: ἄρρεν].

πληκτροφόρον (γαλλ. clavier, ἰταλ. tastatura) *[Μουσ.]*. Σειρὰ πλήκτρων, τὰ ὁποῖα πιεζόμενα διὰ τῶν δακτύλων θέτουν εἰς κίνησιν τὸν μηχανισμὸν τῶν *πληκτροφόρων* λεγομένων ὀργάνων, ὡς εἶναι τὸ κλειδοκύμβαλον, τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, τὸ ἁρμόνιον, ἡ βιέλλα, ἡ τσελέστα κ. ἄ. Τὸ κλειδοκύμβαλον, ὡς καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων, ἔχουσιν ἓν μόνον πληκτροφόρον, ἐξαιρέσει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, τὸ ὁποῖον κέκτηται μέχρι πέντε. Τὰ πληκτροφόρα τίθενται εἰς κίνησιν συνήθως διὰ τῶν δακτύλων τῆς χειρός· ὁσάκις ὅμως λειτουργοῦν διὰ τῶν ποδῶν, ὡς π.χ. ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργάνῳ, λέγονται *ποδόπληκτρα* ἢ *πέδιλα*.
Γ. Σ.

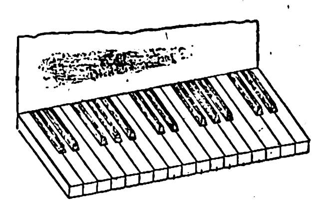

Πληκτροφόρον κλειδοκυμβάλου.

πλημμέλεια (ἡ)· ἀρχ., σφάλμα κατὰ τὸ μέλος, παραφωνία: «πλημμέλεια καὶ ἀμουσία» (*Πλάτ.*)· || συνήθως, σφάλμα οἱονδήποτε, πταῖσμα, ἁμάρτημα, παράπτωμα.

πλημμελειοδικεῖον (τό)· τὸ δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον δικάζει ὁ πλημμελειοδίκης, τὸ δικαστήριον τῶν πλημμελημάτων.

— *[Ποιν. Δικ.]* Τὸ δικαστήριον τὸ ὁποῖον δικάζει τὰ πλημμελήματα. Τὸ πλημμελειοδικεῖον συντίθεται ἐκ τριῶν τακτικῶν δικαστῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου (ἄρθρ. 363 Ποιν. Δικον.), δικάζει δὲ ὅλα τὰ πλημμελήματα, πλὴν τῶν νεωτέρων μεμονωμένων ἐξαιρέσεων, καὶ ἐκ τῶν πταισμάτων τὰ τελεσθέντα ὑπὸ προσώπων ἀπολαμβανόντων εἰδικῆς δωσιδικίας (ἄρθρ. 40 Ποιν. Δικον.) καὶ εἴ τινα ἄλλα ὑπαχθέντα ὑπὸ εἰδικῶν νόμων εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ πλημμελειοδικείου. Τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ πλημμελιοδικείου ἐξαιροῦνται τὰ πλημμελήματα τῶν ἀπολαυόντων ἰδιαζούσης δωσιδικίας προσώπων (ἄρθρ. 41. Ποιν. Δικον.), δικαζόμενα ἀνεκκλήτως ὑπὸ πενταμελοῦς ἐφετείου καὶ τῶν δικηγόρων, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τοῦ προκειμένου ἄρθρου 41 ποινικῆς δικονομίας, δικαζόμενα ὑπὸ ἐφετείου συντιθεμένου ἐκ 3 δικαστῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου (ἄρθρ. 5 νόμου 5023 τοῦ 1931). Ἐπίσης ἐξαιροῦνται τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ πλημμελειοδικείου τὰ συναφῆ πλημμελήματα πρὸς κακουργήματα πειρατείας καὶ ναυταπάτης (ν. 30 Μαρτίου 1845), δικαζόμενα ὑπὸ τοῦ ἐφετείου, τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὡς καὶ τὰ τοῦ τύπου, ὁσάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον (ἄρθρ. 100 τοῦ Συντάγματος), δικαζόμενα ὑπὸ τῶν ὁρκωτῶν δικαστηρίων κλπ.

Τὰ ἐν ἄρθρῳ 1 τοῦ ψηφίσματος τῆς Δ' συντακτικῆς συνελεύσεως τῆς 29 Δεκεμβρίου 1924 μνημονευόμενα ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ πενταμελοῦς ἐφετείου. Τὰ δὲ ἐν ἄρθρῳ 1 τοῦ νόμου 3998 τοῦ 1929 μνημονευόμενα πλημμελήματα δικάζονται ὑπὸ ἑνὸς μόνον δικαστοῦ ἢ τοῦ πταισματοδίκου.
Χ. Ν. Τ.

— **πλημμελειοδικεῖον** ***μονομελές***· βλ. λ. *μονομελὲς πλημμελειοδικεῖον*.

πλημμελειοδίκης (ὁ)· ὁ δικάζων τὰς πλημμελείας, τὰ παραπτώματα τὰ εἰδικῶς χαρακτηριζόμενα ὡς πλημμελήματα.

—**πλημμελειοδικῶν,** ***συμβούλιον*** — *[Ποιν. Δικον.]*. Τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν συντίθεται ἐκ 3 δικαστῶν, περιλαμβανομένων τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ἀνακριτοῦ, ἀπαιτεῖται δὲ ἡ παρουσία καὶ

Digitized by Google

τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ δικαστικοῦ γραμματέως (ἄρθ. 247 Ποιν. Δικον.). Αἱ συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου δὲν εἶναι δημόσιαι (ἄρθρ. 248 Ποιν. Δικον.), αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτοῦ λέγονται βουλεύματα (ἄρθρ. 249 Ποιν. Δικον.). Τὸ συμβούλιον, κατὰ πρότασιν τοῦ εἰσαγγελέως, τοῦ κατηγορουμένου, τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος ἢ κατ' αἴτησιν τοῦ ἀνακριτοῦ, ἀποφασίζει: 1) ὅταν ὁ ἀνακριτὴς νομίζῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνδώσῃ εἴς τινα πρότασιν τῶν εἰρημένων· 2) ὅταν πρόκειται νὰ κανονισθῇ δύσκολόν τι ἀντικείμενον ἐν τῇ προανακρίσει, π. χ. κατάσχεσις κλπ.· 3) περὶ ὅλων τῶν μεταξὺ τῶν διαδίκων ἐν τῇ προανακρίσει διαφορῶν· 4) περὶ τῆς ἀποπερατώσεως ἢ ἐξακολουθήσεως τῆς προανακρίσεως (ἄρθρ. 250 Ποιν. Δικον.). Ἐπίσης δύναται νὰ ἀποφαίνηται ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφορμὴ πρὸς κατηγορίαν, νὰ παύῃ πρὸς καιρὸν τὴν περαιτέρω καταδίωξιν, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν κακουργημάτων τῆς ἀνθρωποκτονίας, τῆς ληστείας καὶ τῆς κλοπῆς, νὰ διαθέτῃ τὴν περαιτέρω ἀνάκρισιν, νὰ ἀποφασίζῃ τὴν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου δικαστηρίου ἀναπομπὴν τῆς δίκης, τῇ αἰτήσει δὲ τοῦ κατηγορουμένου ἢ πολιτικοῦ ἐνάγοντος ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ διατάσσῃ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ ἐνώπιόν του (ἄρθρ. 251 τῆς Ποιν. Δικον.). Ἐπίσης ἀποφασίζει περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ ἀνακριτοῦ ἢ τοῦ εἰσαγγελέως ἐντὸς τῆς κατοικίας αὐτῶν πρὸς ἐνέργειαν ἀνακριτικῶν πράξεων (ἄρθρ. 201 Ποιν. Δικον.). Ἐπίσης κρίνει περὶ τῆς ἐπὶ ἐγγυήσει ἀπολύσεως κατηγορουμένων (ἄρθρ. 236 ἐπ. Ποιν. Δικον.).

Χ. Ν. Τ.

πλημμέλημα (τό)· σφάλμα, ἁμάρτημα.

—*[Ποιν. Δικ.] Πλημμελήματα* λέγονται «αἱ ἀθέμιτοι πράξεις καὶ ἐλλείψεις, κατὰ τῶν ὁποίων οἱ νόμοι ὁρίζουσι ποινὴν ἐπανορθωτικὴν» (ἄρθρ. 2 Ποιν. Νόμ.), τουτέστι «φυλάκισιν καὶ χρηματικὴν ποινήν» (ἄρθρ. 4 Ποιν. Νόμ.). «Τῆς φυλακίσεως ὁ μὲν ἐλάχιστος ὅρος εἶναι τρεῖς ἡμέραι, ὁ δὲ μέγιστος πέντε ἔτη» (ἄρθρ. 12 Ποιν. Νόμ.). «Ἡ χρηματικὴ ποινὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι μικροτέρα τῶν πεντήκοντα ἀλλ' οὔτε μεγαλυτέρα τῶν 5.000 δραχμῶν, ἐκτὸς ἂν ὁ νόμος διατάττῃ ῥητῶς ἄλλο τι εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις» (ἄρθρ. 13 Ποιν. Νόμ.). Καὶ τὰ πλημμελήματα, ὡς καὶ τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πταίσματα, φέρουσι τὸ κοινὸν ὄνομα *πρᾶξις* (ἄρθρ. 3 Ποιν. Νόμ.). Ἡ τριχοτόμησις τῶν ἐγκλημάτων εἰς κακουργήματα, πλημμελήματα καὶ πταίσματα εὕρηται εἰς τὸ γαλλικὸν δίκαιον καὶ εἰς τὸν βαυαρικὸν κώδικα τοῦ 1813, ὁπόθεν καὶ παρελήφθη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου. Διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐγκλήματος ὡς πλημμελήματος δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ποινή, τὴν ὁποίαν ἀπειλεῖ ὁ νόμος ἐν γένει κατὰ τῆς πράξεως, οὐχὶ δὲ ἡ ἐν τῇ εἰδικῇ περιπτώσει ἐπιβλητέα. Κλοπὴ π. χ. ἧς τὸ ἀντικείμενον ὑπερβαίνει τὰς 4.000 δραχμάς, εἶναι κακούργημα, ἔστω καὶ ἂν ὁ συγκεκριμένος κλέπτης, ἕνεκα λόγων ἀφορώντων συγκεκριμένως τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, θέλει τιμωρηθῆ μὲ φυλάκισιν.

Χ. Ν. Τ.

—**πλημμελήματα *ἠθῶν*** *[Κανον. Δίκ.]* βλ. *ἠθῶν πλημμελήματα.*

πλημμελὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ μὴ κατὰ τὸ μέλος, ὁ παραβαίνων τὸ μέλος, παράφωνος· ‖ συνήθως, σφαλερός, ἡμαρτημένος, οὐχὶ κατὰ τὸ προσῆκον, ἐλαττωματικός: «πλημμελὴς ἐκτέλεσις».—Ἐπίρρ. ***πλημμελῶς.***

πλήμμη (ἡ) *[Ὠκεανογρ.]*. Ἡ φάσις τῆς *παλιρροίας*, καθ' ἣν τὸ μέγιστον ὕψος της. Παρὰ τὸ ὅτι ἡ διατήρησις τῆς παλιρροίας εἰς τὸ ὕψος τῆς πλήμμης δὲν διαρκεῖ ἐπὶ μακρὸν (πλήμμης παλιρροιοστάσιον), ἐν τούτοις ἡ ἀκριβὴς ὥρα πλήμμης δὲν δύναται ἐπακριβῶς νὰ ὁρισθῇ ἀπ' εὐθείας, δι' ὃ λαμβάνεται ὡς τοιαύτη ὁ μέσος ὅρος τῆς ὥρας καθ' ἣν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος παύει ὑψουμένη καὶ ἐκείνης καθ' ἣν ἄρχεται ταπεινουμένη· ἐξάγονται δὲ αἱ ὧραι αὗται ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τῶν ὑπὸ παλιρροιομέτρου ἢ παλιρροιογράφου παρεχομένων στοιχείων.

Σ. Ε. Λ.

πλήμμυρα (ἡ)· ὕψωσις καὶ ἐκχείλισις τῶν ὑδάτων: «πλήμμυρα τοῦ ποταμοῦ, — τῆς λίμνης»· ‖ καθόλου, κατακλυσμὸς ὑδάτων: «πλήμμυρα τῶν ὁδῶν»· ‖ μεταφ., ἀφθονία: «πλήμμυρα ὠνίων».

— *[Ἐγκυκλ.]* Αἱ *πλήμμυραι* ὀφείλονται συνήθως εἰς κλιματολογικὰς συνθήκας, ὑποβοηθούμεναι καὶ ὑπὸ τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, σπανιώτερον δὲ εἰς ἄλλα αἴτια. Αἱ συνήθεις πλήμμυραι, αἱ εἰς κλιματολογικὰς συνθήκας ὀφειλόμεναι, ἐπαναλαμβάνονται περιοδικῶς, σχεδὸν καθ' ὡρισμένην ἐποχήν, καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ζημίαι, ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐποχή των καὶ ἡ ἔκτασίς των εἶναι γνωστή, δὲν προκαλοῦσιν, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, πολὺ σοβαρὰς ζημίας, καὶ δὴ ζημίας εἰς ἀνθρώπινα θύματα. Πλήμμυραι δημιουργοῦνται συνήθως ἕνεκα ῥαγδαίων καὶ παρατεταμένων βροχῶν (φθινοπωριναὶ πλήμμυραι), ἕνεκα ταχείας τήξεως τῶν χιόνων καὶ τῶν παγετώνων (ἐαριναὶ πλήμμυραι), εἰς παραλίους ἐκτάσεις, ἕνεκα ἀνυψώσεως τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης ἐκ παλιρροιακῶν φαινομένων, εἰς ἐκτάσεις διαρρεομένας ὑπὸ ῥεύματός τινος, δι' ὑπερεκχειλίσεως τοῦ ῥεύματος τούτου, χωρὶς νὰ προηγηθῶσι βροχαὶ ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως, ἀλλὰ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ῥεύματος, εἰς παραλίους ἐκτάσεις δι' ἐφορμήσεως τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἐξ ἰσχυρῶν σεισμῶν προκαλούντων τὰ λεγόμενα σεισμικὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἐξ ἀποτόμου ἀποφράξεως τῆς ἐξόδου τῶν ὑδάτων ἐκτάσεώς τινος κλπ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω αἰτίων, προκαλούντων σοβαρὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζημίας, διάφορα ἄλλα αἴτια δύνανται νὰ δημιουργήσωσι πλημμύρας, ἥσσονος σημασίας. Ἡ θραῦσις λ. χ. τῶν σωλήνων ὑδρεύσεως ἢ τῶν ὑπονόμων πόλεώς τινος, εἴς τινα περιοχὴν αὐτῆς, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ πλημμύρας εἰς τὰ ὑπόγεια διαμερίσματα τῶν οἰκοδομῶν τῆς περιοχῆς ταύτης. Ἐπίσης ἡ ἐκτέλεσις τεχνικῶν ἔργων (φραγμάτων λ. χ.) ἐπὶ ῥευμάτων δύναται νὰ προκαλέσῃ ὕψωσιν τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος καὶ πλήμμυραν πρὸς τὰ ἀνάντη τοῦ τεχνικοῦ ἔργου. Πλήμμυραι τοιαύτης φύσεως δὲν δύνανται νὰ εἶναι, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, καταστρεπτικαί.

Πολλάκις, χάριν ὡρισμένων σκοπῶν, δημιουργοῦνται, ἐπὶ ἐκτάσεων περιωρισμένων συνήθως, τεχνηταὶ πλήμμυραι. Τοιαῦται πλήμμυραι εἶναι αἱ προκαλούμεναι δι' ἄρδευσιν κατὰ τὸ διὰ πλημμυρισμοῦ ἢ διὰ κατακλυσμοῦ σύστημα ἀρδεύσεως.

Μέσα περιορισμοῦ τῶν πλημμυρῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι δυνατὸν νὰ διαφανῇ τὸ μέγεθος τῶν ζημιῶν, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἐπιφέρωσιν αἱ περισσότεραι τῶν πλημμυρῶν, καὶ ἡ σπουδαιότης, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἔχῃ ὁ περιορισμὸς αὐτῶν, διότι περὶ προλήψεως αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται λόγος, δεδομένου ὅτι δὲν καθίσταται ἐφικτὴ ἡ μεταβολὴ τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν. Ὁ περιορισμὸς τῶν πλημμυρῶν ἐπιδιώκεται διὰ κατασκευῆς διαφόρων ἔργων, ἐπισχετικῶν αὐτῶν. Τὰ ἔργα ταῦτα διακρίνονται εἰς ἔργα προωρισμένα νὰ συγκρατήσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ ὕδατα καὶ νὰ ἐπιβραδύνωσι τὴν ῥοὴν αὐτῶν, εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη, παρὰ τὰς πηγὰς αὐτῶν, καὶ εἰς ἔργα κατάλληλα διὰ τὴν ἀκίνδυνον μεταφορὰν αὐτῶν.

Τὸ σπουδαιότερον πρὸς συγκράτησιν τῶν πλημμυρῶν ἔργον εἶναι ἡ ἀναδάσωσις, ἂν καὶ δὲν πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὸ δάσος ἱκανότητα ἀπεριόριστον. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ δάσους καὶ πάσης ἄλλης ἐν γένει ἐπικαλύψεως τοῦ ἐδάφους ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι συγκρατεῖ εἰς τὸν κορμὸν καὶ τὰ φύλλα τῶν δένδρων ἢ τῶν θάμνων ἕνα ποσὸν ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς πιπτούσης βροχῆς, τὸ ὁποῖον ἐπαναδίδει εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐπὶ πλέον δὲ παρουσιάζει ἐμπόδια εἰς τὴν ῥοὴν τοῦ διαφεύγοντος ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἀναγκάζεται νὰ κινῆται βραδύτερον, διηθούμενον οὕτω εἰς μεγαλυτέραν ποσότητα. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐλαττοῦνται κατὰ πολὺ τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπλημμύριζον, ἂν ἡ ἔκτασις ἦτο ἀπεψιλωμένη, τὰς πρὸς τὰ κατάντη ἐκτάσεις. Ἀπὸ διαφόρους καταμετρήσεις ἔχει εὑρεθῆ ὅτι τὰ φύλλα συγκρατοῦσι τὰ 25% τῆς βροχῆς, ἰδίως δὲ τὰ τῶν πλατυφύλλων δένδρων. Ἐπίσης εὑρέθη ὅτι δάση δρυῶν ἀποδίδουσι τὰ 69% τῆς βροχῆς, κωνοφόρων τὰ 68% καὶ ὀξυᾶς τὰ 62%. Ἐκτάσεις καλλιεργημέναι συγκρατοῦσι καὶ αὗται, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βλαστήσεως, ἀρκετὸν ποσὸν ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς βροχῆς καὶ ἔχει εὑρεθῆ ὅτι φυτεῖαι βρόμης καὶ βίκου ἀποδίδουσιν 78% τῆς βροχῆς, φασολίων 75% καὶ ἀραβοσίτου 57%. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ περιορισμὸς τῶν πλημμυρῶν ὑπὸ τῆς ἐπικαλύψεως τοῦ ἐδάφους συντελεῖται μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ κορεσμοῦ τῆς ἐπικαλύψεως, καὶ ἕνεκα τούτου, μετὰ παρατεταμένας βροχάς, οὐδεμία συγκράτησις τῶν ὑδάτων γίνεται, ἢ μᾶλλον γίνεται λίαν περιωρισμένη, ὀφειλομένη εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ διηθουμένου ὕδατος.

Ἕτερον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκεται συγκράτησις τῶν πλημμυρῶν, εἶναι διάφοροι τάφροι, αἵτινες κατασκευάζονται συνεχεῖς ἢ διακεκομμέναι, παραλλήλως πρὸς τὰς χωροσταθμικὰς καμπύλας. Αἱ τάφροι αὗται, κατασκευαζόμεναι μὲ πλάτος εἰς τὸν πυθμένα 0,50 μ. μέχρις 1,00 μ. τὸ πολύ, διανέμουσι τὰ ὕδατα ἐπὶ μεγαλυτέρων ἐπιφανειῶν καὶ ἐπιτυγχάνουσι μέρος μὲν τοῦ ὕδατος νὰ ἐξατμίζεται, μέρος αὐτοῦ νὰ διηθῆται καὶ τὸ ὑπόλοιπον νὰ ἐκρέῃ ἀπὸ τῶν χειλέων τῶν τάφρων ἐπὶ ἐκτάσεως μεγαλυτέρας. Αἱ τάφροι αὗται, αἵτινες ἐπαυξάνουσι κατὰ πολὺ τὰς παροχὰς τῶν πηγῶν τῆς περιοχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν κατασκευάζονται, δὲν δύνανται νὰ κατασκευασθῶσιν ἐπὶ πάντων τῶν ἐδαφῶν. Οὕτω δὲν κατασκευάζονται εἰς ἐπικλινεῖς κλιτῦς, εἰς καλλιεργημένα ἐδάφη καὶ εἰς ἐδάφη ἀσταθῆ γεωλογικῶς.

Ἄλλο μέσον πρὸς συγκράτησιν τῶν ὑδάτων τῶν πλημμυρῶν εἶναι ἡ κατασκευὴ τεχνητῶν λιμνῶν, ἵνα εἰς ταύτας γίνηται συγκέντρωσις τῶν ὑδάτων καὶ βαθμιαία ἀπόδοσις τούτων κατόπιν. Τὰ ἔργα ταῦτα κατασκευάζονται κυρίως ἐπὶ τῶν ῥευμάτων. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα ἀφορῶσι τὴν συγκράτησιν ὑδάτων κατερχομένων ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἐκτάσεων εἰς τὰς χαμηλοτέρας. Ἐπὶ πλημμυρῶν ἐκ παλιρροιακῶν φαινομένων κατασκευάζονται κατὰ μῆκος τῆς προσβαλλομένης παραλίας ἀναχώματα ἢ καὶ ἄλλου εἴδους φράγματα, ἐμποδίζοντα τὴν κατάκλυσιν τῶν ἐ... σθεν αὐτῶν ἐκτάσεων ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης. Ὅλα τὰ περιγραφέντα μέσα περιορισ... τῶν πλημμυρῶν ἀφορῶσι τὴν συγκράτησιν τ... ὑδάτων συνήθων πλημμυρῶν, ὀφειλομένων εἰς κλιματολογικὰς κυρίως συνθήκας. Δυστυχῶς δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσι προληπτικὰ μέτρα κατὰ τ... αἰφνιδίων πλημμυρῶν, διότι οὔτε τὸν χρόνον, οὔτε τὸν τόπον, οὔτε τὴν ἔκτασιν αὐτῶν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ κά... μωμεν εἶναι νὰ προσέχωμεν ὅπως μὴ γινώμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ αἴτιοι ἐπιζημίων πλημμυρῶν, κατα... βάλλοντες προσοχὴν περὶ τὴν μελέτην ἐκτελέσ... ἔργων δυναμένων ν' αὐξήσωσι τὰς πλημμύρας (ἔργων ἀποξηραντικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν, ἔργων ἐπὶ τῶν ῥευμάτων) καὶ κυρίως ἀποφεύγοντες καὶ ἐμποδίζοντες τὴν τόσον εὐρέως συντελουμέν... παρ' ἡμῖν ἀποψίλωσιν τῶν ἐδαφῶν.

Α. Α. ΚΑΖ...

—*[Ποιν. Δίκ.]* Ἡ *πλήμμυρα* εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ποινικοῦ νόμου (ἄρθρ. 419 καὶ 420) μόνον ὅταν ἐπεδιώχθη ἢ ἐπῆλθε δι' ὡρισμένης ἐνεργείας, δηλαδὴ διὰ φθορᾶς ἢ διορύξεως προχωμάτ... Καὶ ἐφόσον μὲν τῆς τοιαύτης ἐνεργείας σκοπὸς ἦτο νὰ προξενηθῇ πλήμμυρα καὶ ἐξετέθησαν οὕτως εἰς κίνδυνον ἄνθρωποι ἢ ξένη ἰδιοκτησία, τὸ ἔγκλημα θεωρεῖται τετελεσμένον καὶ ἂν ἔτι δὲν ἐπῆλθεν ἡ πλήμμυρα καὶ τιμωρεῖται, εἰς βαθμὸν κακουργήματος ἢ πλημμελήματος, ἀναλόγως τοῦ ἐπελθόντος ἀποτελέσματος. Ἐὰν δὲ ἡ ἐνέργεια ἐγένετο ὄχι πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προξενηθῇ πλήμμυρα, πλὴν αὕτη ἐπῆλθεν ἐξ ἀμελείας τοῦ ἐνεργήσαντος, ἐπιβάλλεται φυλάκισις τὸ πολὺ τριῶν μηνῶν. Διὰ τῶν ἄρθρων 213 καὶ 214 τοῦ σχεδίου ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος τιμωρεῖται ἥ τε ἐπίτηδες καὶ ἡ ἐξ ἀμελείας προξενηθεῖσα πλήμμυρα, δι' ο... ασδήποτε ἐνεργείας.

Σ. Α. Ι.

—***πλήμμυρα τεχνητὴ*** *[Ὀχυρωτ.]* Ἀνήκει εἰς τ... κατηγορίαν τῶν τεχνητῶν κωλυμάτων τῶν ὀχυρώσεων καὶ παρασκευάζεται ὅπως δυσχεράνῃ τ... προέλασιν τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς συγκρότησιν τούτων ὑπὸ τὰ πυρὰ τῆς ἀμύνης. Αἱ πλήμμυραι ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς κατασκευῆς ἀναχωμάτων πρὸς συγκράτησιν τῶν ὑ... των ῥύακος ἢ ποταμοῦ ἢ καὶ τῆς θαλάσσης, ὅπ... τὰ ἐδάφη εἶναι χαμηλὰ ἢ παρατηροῦνται ἰσχυ... παλίρροιαι, καὶ πρὸς ἀνύψωσιν τῆς στάθμης α... τῶν πρὸς ὡρισμένα σημεῖα, ἅτινα δυνατὸν ν... εἶναι ἐκτεταμέναι ζῶναι ἢ καὶ ἐπιμήκεις τάφ... ἔμπροσθεν ὠχυρωμένων θέσεων. Ἡ στρατιωτ... ἱστορία διδάσκει ὅτι ἀνέκαθεν ἡ ἄμυνα ἀγκιστρ... ται ἐπὶ τῶν ὑδατίνων κωλυμάτων. Ἡ ἐνίσχυ... τῆς ἀμύνης διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ποτα... μίων καὶ τῶν θαλασσίων ὑδάτων ἐπεζητήθη κ... εἰς αὐτὰς τὰς μονίμους ὀχυρώσεις. Ὁ Ναπολ... εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ὀχυρώσεων σημειώσεις του ἐξ... ρει τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν τεχνητῶν πλ... μυρῶν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γαλλικὰς ὠχυρωμέ... πόλεις.

Ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν πλημμυρῶν πρωτίσ... ἐξετάζεται ἐὰν θὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ἀναγκαῖον ὕ... ὕδατος, ὅπερ εἶναι τοὐλάχιστον 1 μ. 80. Ἐὰν ... ὕψος τῶν ὑδάτων δὲν θὰ εἶναι ἐπαρκές, τότε ... τῆς ἐκτελέσεως ἐκσκάπτονται τάφροι ἐπὶ τῆς κα... ταklυστέας ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἐκτάσεως καὶ πρὸς τ... μέρος τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ β... θος τῶν τάφρων παρακωλύει τὴν διέλευσιν τ... πεζῶν, ἐνῷ τὰ ἐκ τῶν ἐκσκαφῶν ἐπιχώματα π... ρεμποδίζουσι τὴν διὰ πλωτῶν μέσων διάβασ... Ὅταν ἐπιτευχθῇ τὸ ἀναγκαῖον ὕψος στάθμης, τ... τὰ πλεονάζοντα ὕδατα ῥέουσι δι' ὀχετῶν ἐκχειλ... σεως. Τὰ ἀναχώματα ἐπισχέσεως κατασκευάζοντ... συνήθως διὰ γαιῶν καὶ δὴ ἀργιλλωδῶν. Τὸ πάχ... τούτων εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον εἶναι συνήθ... 3 μ. Ἐσωτερικῶς ἔχουσι κλίσιν $^1/_2$ καὶ ἐξωτερι... κῶς τὴν φυσικὴν κλίσιν τῶν γαιῶν. Εἰς ἐξαιρετι... κῆς σημασίας πλημμύρας, παρασκευαζομένας ἀπ... τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ἡ ἐσωτερικὴ κλιτὺς τῶ... ἀναχωμάτων ἐπενδύεται διὰ λιθοδομῆς ἢ καὶ σκ... ροδέματος. Τὰ ἀναχώματα κατασκευάζονται ε... τὰ στενότερα μέρη τῶν κοιλάδων καὶ ἐπὶ μὴ δι... περατοῦ ἐδάφους. Ἡ ἔκτασις, ἣν κατακλύζου... τὰ ὕδατα, ἀποτελεῖ τὴν λεκάνην τῆς πλημμύρα...

Τὰς τεχνητὰς πλημμύρας λέγεται ὅτι πρῶτοι ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ δὴ οἱ Σπαρτιᾶται, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Μαντινείας, ὑποσκάψαντες καὶ καταχρημνίσαντες διὰ τῶν ὑδάτων τ... τείχη τῆς πόλεως. Ὁ Καῖσαρ ἀναφέρει πλημμύρας γενομένας παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πολιορκουμένων πόλεων. Τεχνηταὶ πλήμμυραι ἐχρησιμοποιήθησαν ὁμοίως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ μεσαιωνικὴ ἐπίσης ἱστορία γέμει παραδειγμάτων τεχνητῶν πλημμυρῶν. Ἐν Ἑλλάδι ὀνομαστὸν παράδειγμα ἔχομεν τὸ τῶν Καταλανῶν, οἵτινες, ὀχυρωθέντες παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Κηφισοῦ, πλησίον τῶν καταβοθρῶν τῆς Κωπαΐδος καὶ χρησιμοποιήσαντες τὰ ὕδατα αὐτῆς, μετέβαλον τὴν π... αὐτῶν πεδιάδα εἰς ἕλος ἀδιάβατον καὶ ἐκέρδισ... λαμπρὰν νίκην. Ἡ Βόρειος Γαλλία, ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ὀλλανδία, λόγῳ τῶν χαμηλῶν πεδιάδων των, τοῦ πλήθους τῶν ποταμῶν καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν παλιρροιῶν, κατέχουσι πλεονεκ...

Digitized by Google

ἡν θέσιν ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τεχνητῶν πλημμυρῶν. Οὕτω κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμβέρσης 1584—1585) οἱ ἀμυνόμενοι ἐχρησιμοποίησαν πλημμύρας κατὰ τῶν Ἱσπανῶν ἀρχιδουκῶν Ἀλβέρτου αἱ Ἰσαβέλλας. Ὁ Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ', πολιορκήσας ἡν πόλιν Τερμόντ, ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ πρακτος λόγῳ τῶν πλημμυρῶν, ἀναφωνήσας τὸ αροιμιῶδες ἐκεῖνο: «Κατηραμένη πόλις, διατὶ νὰ μὴ ιαθέτω πρὸς ἐκπόρθησίν σου στρατὸν ἀπὸ νήσσας!»

Αἱ τεχνηταὶ πλήμμυραι ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ έγιστα ἐν Βελγίῳ καὶ Γαλλίᾳ κατὰ τὸν Παγκόμιον πόλεμον, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμβέρσης 1914) καὶ τῆς Νιεπόρ. Διὰ πλημμύρας ἐχρησιμοοιήθησαν τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν Αἲν καὶ Ὀὰζ ατὰ τὴν γερμανικὴν ὑποχώρησιν τοῦ 1917, τὰ δατα τοῦ Σὸμ καὶ τοῦ Σκὰρπ κατὰ τὰ ἔτη 1917 καὶ 918 καὶ τὰ τοῦ Λὺς καὶ τοῦ Σκάλδιος (Ἐσκὼ) κατὰ ὸ 1918. Περισσότερον ἀκόμη ἐχρησιμοποιήθησαν εχνηταὶ πλήμμυραι εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ποταμοῦ Ὑζὲρ ἀπὸ τέλη Ὀκτωβρίου 1914 μέχρι τοῦ 1918. Ζ. Ν.

—**πλημμυρῶν, πυρετὸς τῶν**— *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *ἰαιωνικὸς πυρετός*.

πλημμύρα (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *πλήμμυρα* (βλ. λ.).

πλημμυρίζω· βλ. *πλημμυρῶ*.

Πλημμύριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις ῆς ΝΑ. Σικελίας, ἀναφερομένη εἰς τὰ «Σικελικὰ» οῦ Φιλίστου (ὡς εὕρηται παρὰ Στεφάνῳ 220, 19), αὶ ἀκρωτήριον ΝΑ τοῦ λιμένος Συρακουσῶν, ὃν αὶ διαμορφοῖ (*Διοδ. Σικελ.* ΙΔ, 63), δι' ὃ καὶ ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ Νικίου (*Θουκυδ.* Ζ, 4. *Πλουτάρχ.* Νικ. 20)· ὠνομάζετο δὲ καὶ *Χερσόνησος* (*Πτολεμ.* Γ, δ, 8), πὸ δὲ τῶν Λατίνων καὶ Plemmyrium καὶ Longum Promontorium, καὶ εἶναι τὸ σύγχρονον Murro li Porco (πλάτ. 37°00' Β., μῆκ. 15°20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 182: Syracuse harbour). Νῦν ὠνόμασαν οἱ Ιταλοὶ Plemmyrium τὰς εἰς 3 μίλ. ΝΔ. ὑφάλους. Σ. Ε. Λ.

πλημ(μ)υρὶς (κοιν. *μαρέα καὶ φουσκονεριά*) *[Ὠκεανογρ.]*. Ἡ φάσις τῆς παλιρροίας, καθ' ἣν τὰ ὕδατα, λόγῳ τῆς συνδεδυασμένης ἕλξεως τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἡλίου, ὑψοῦνται μέχρι τῆς πλήμμης. Ἀφ' ἧς τὰ ὕδατα ὑπερβοῦν τὸ ὕψος τῆς μέσης στάθμης ὑψούμενα πρὸς τὴν στάθμην τῆς πλήμμης, ἡ πλημμυρὶς διανύει περίοδον ὀνομαζομένην *μεσοπλήμμην*, διερχομένη οὕτω διὰ τῆς στάθμης τῆς *ἡμιπλήμμης*, καθ' ἣν τὸ ὕψος εἶναι τὸ ἡμιάθροισμα τῶν ὑψῶν τῆς μέσης στάθμης καὶ τῆς πλήμμης. Σ. Ε. Λ.

πλημμύρισμα (τό)· ὕψωσις τῶν ὑδάτων, ὑπερεκχείλισις, πλήμμυρα: «πλημμύρισμα τοῦ ποταμοῦ».

πλημ(μ)υρόμετρον (τό). Πᾶν ὄργανον δυνάμενον νὰ παρέχῃ τὸ ἑκάστοτε ὕψος τῆς πλημμυρίδος συνεκθέσει τοῦ χρόνου. Τοιαῦτα εἶναι τὰ παλιρροιόμετρα καὶ οἱ παλιρροιογράφοι, αὐτογραφικοὶ ἢ μή. Σ. Ε. Λ.

πλημμυρῶ (*—έω*), καὶ *πλημμυρίζω*· πληροῦμαι ὕδατος, ὑπερεκχειλίζω: «ἐπλημμύρισε ὁ ποταμός, —ἡ λίμνη»· || κατακλύζομαι: «ἐπλημμύρισαν οἱ δρόμοι, —τὰ ὑπόγεια»· || μεταφ., εὑρίσκομαι ἐν ἀφθονίᾳ, πληρῶ: «πλημμύρισε ἡ ἀγορὰ ἀπὸ φροῦτα».

Πλημναῖος *[Μυθολ.]*. Ἔγγονος τοῦ Ποσειδῶνος, υἱὸς τοῦ Περάτου ἐξ Αἰγιαλείας καὶ πατὴρ τοῦ Ὀρθοπόλιδος, τὸν ὁποῖον ἀνέθρεψεν ἡ θεὰ Δήμητρα, ἐπειδὴ τὰ ἐξ αὐτοῦ τέκνα ἀπέθνῃσκον μόλις ἐγεννῶντο. Εὐγνωμονῶν ὁ Πλημναῖος ἀνήγειρεν εἰς τὴν θεὰν ναὸν ἐν Κορίνθῳ (*Παυσ.* Β, 5, 8, 11, 2). Α. Θ. Σ.

πλήμνη (ἡ)· τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ τροχοῦ, εἰς ὃ προσαρμόζονται αἱ ἀκτῖνες κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον αὐτῶν καὶ ὅπερ φέρει τὴν χοίνικα διὰ τὴν συναρμολόγησιν τοῦ τροχοῦ μετὰ τοῦ ἄξονος.

—*[Στρατ.]* Εἰς τὰ κοινὰ ὀχήματα τοῦ στρατοῦ ἡ πλήμνη κατασκευάζεται ἐκ ξύλου, ἐνισχυομένη διὰ σιδηρῶν στεφανῶν, εἰς δὲ τὰ ὀχήματα τοῦ πυροβολικοῦ, κατ' ἀρχὴν ἐκ μετάλλου, ἐξ ὀρειχάλκου ἢ ἐκ μαλακοῦ χάλυβος, τοῦ συνδέσμου τῶν μερῶν αὐτῆς ἐξασφαλιζομένου διὰ βλήτρων, διαπερώντων συγχρόνως τὰ ἄκρα τῶν ἀκτίνων. Εἰς τοὺς τροχοὺς συστήματος Ντελὸμ (Delhomme), ἡ πλήμνη διασκευάζεται κατ' εἰδικὸν τρόπον, οὕτως ὥστε, διὰ καταλλήλου καταρτισμοῦ καθίσταται ἐφικτὸν νὰ ἐξωθοῦνται κατὰ βούλησιν αἱ ἀκτῖνες πρὸς τὰ σῶτρα, τῇ βοηθείᾳ σφηνῶν σφηνώσεως, πρὸς ἐξουδετέρωσιν, εἰς πᾶσαν περίστασιν, εὐχερῶς, τῆς ἐκ τῶν φθορῶν τῆς χρήσεως ἢ ἐκ τῆς συστολῆς τῶν ξυλίνων μερῶν ἐπερχομένης χαλαρώσεως τοῦ τροχοῦ. Διὰ τοὺς μετὰ ξυλίνης πλήμνης τροχούς, πρακτικὸν μέσον, κανονικῶς ἐφαρμοζόμενον, πρὸς προφύλαξιν τῆς ἐκ τῆς ξηρασίας χαλαρώσεως τῶν τροχῶν, κατὰ τὸ θέρος, εἶναι ἡ περιτύλιξις καὶ ἐπικάλυψις τῆς πλήμνης διὰ τεμαχίων χονδρᾶς ὀθόνης, τηρουμένης διαρκῶς ὑγρᾶς. Κ. Δ.

πλημνόδετον (τό)· καλεῖται οὕτως εἰς τοὺς ἀκτινωτοὺς τροχοὺς καὶ τὰς ἀκτινωτὰς τροχαλίας, τὸ σιδηροῦν τεμάχιον, διὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται ἡ πλήμνη τοῦ τροχοῦ μὲ τὴν ἀκτῖνα αὐτοῦ.

πλημοχόη (ἡ). Ἀγγεῖον ἐν σχήματι βέμβυκος, ἤτοι σβούρας. Ἡ πλημοχόη δὲν φέρει λαβάς, τὸ δὲ πῶμά της εἶναι χαμηλὸν καὶ ἡ βάσις της λίαν ὑψωμένη καὶ ἑδραία. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον, τὸ ἀγγεῖον τοῦτο μετεχειρίζοντο οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τέλεσιν σπονδῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, διὸ καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη ἐπωνομάσθη **πλημοχόαι**. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ μύστης, κρατῶν δύο πλημοχόας πλήρεις ὑγροῦ, ὕψωνε τὴν μίαν πρὸς δυσμὰς καὶ τὴν ἑτέραν πρὸς ἀνατολάς, ἐπιλέγων δὲ τότε μυστικήν τινα ῥῆσιν, ἀνέτρεπεν αὐτὰς πρὸς ἔκχυσιν τοῦ ὑγροῦ. Κατὰ τὸν Mommsen καὶ Foucart, τὸ ἐκχυνόμενον ἐκ τῶν πλημοχοῶν ὑγρὸν ἦτο ὕδωρ, ἡ δὲ μυστικὴ ῥῆσις, κατὰ τὸν Dieterich, Foucart καὶ ἄλλους, βασιζομένους ἐπί τινος μνείας τοῦ Πρόκλου, ἦτο ἡ λέξις *ὗε*, ὅταν ἀνέβλεπον εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ *κύε*, ὅταν κατέβλεπον πρὸς τὴν γῆν. Κατὰ τὸν Πάμφιλον παρ' Ἀθηναίῳ, ἡ πλημοχόη ὠνομάζετο ἄλλως καὶ *κοτυλίσκος*, ἐκ τῆς μνείας δὲ ταύτης ἔνιοι ἀρχαιολόγοι ἐνόμισαν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ τυπικοῦ τελετουργικοῦ ἀγγείου τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων—τοῦ κέρνου. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἑρμηνεία εἶναι λελανθασμένη, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς παραστάσεως τῆς πλημοχόης ἐπὶ διαφόρων ἀναγλύφων μὲ θέμα ἐπιτυμβίους σπονδάς, παραστάσεως, ἥτις πλήρως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀθηναίου. Πολλὰ μουσεῖα καὶ συλλογαὶ κατέχουσι τοιαῦτα ἀγγεῖα. Β.Δ.Θ.

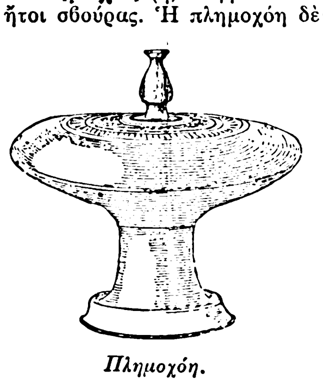

Πλημοχόη.

πλήν· πρόθ. καταχρηστική, ἐκτός, ἐξαιρέσει: «πάντες Λέριοι κακοί, πλὴν Προκλέους», «ἐργάζεται καθ' ἑκάστην πλὴν τῶν ἑορτῶν»· || εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀφαιρέσεως, ἔλαττον, μεῖον: «ὀκτὼ πλὴν δύο», «δέκα πλὴν τέσσερα» κτλ.· || πρὸς δήλωσιν προσθήκης: «πλὴν τούτου εἶναι καὶ φιλόπονος», «πλὴν τῶν συγγενῶν ἦλθον καὶ οἱ φίλοι»· || ὡς σύνδ. ἀντὶ τοῦ *ἀλλά*: «πρόθυμος πλὴν ἀνίκανος», «γενναῖος στρατὸς πλὴν ἀπειροπόλεμος».

— *[Μαθημ.] Πλὴν* καλεῖται τὸ ἀρνητικὸν σημεῖον τῆς ἀλγέβρας, τὸ συμβολίζον ἀφαίρεσιν. Οὕτω: α—β ἀναγινώσκεται α πλὴν β. Ν. Γ.

πληναργυρίτης (ὁ) (Plenargyrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοῦχον ἅλας τοῦ ἀργύρου καὶ βισμουθίου $AgBiS_2$. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 7,22, χρῶμα σιδηρόμαυρον ἢ τεφρόν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς κρυσταλλικὰ κοκκία εἰς τὸ Schaphachtal τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, περαιτέρω δὲ εἰς τὸ Περοῦ καὶ τὸ Colorado. Γ.Β.

Πληξαύρα *[Μυθολ.]*.—1) Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τυθύος (*Ἡσιόδ.*, Θεογ. 353).—2) Θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (*Ἀπολλοδ.* Α, 2, 7). Α. Θ. Σ.

— **«Πληξαύρα»**. Μία τῶν ὡραιοτέρων ἀτμοημιολιῶν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ μας, ἀδελφὴ τῆς «Πανόπης», «Ἀφροέσσης» καὶ «Σφενδόνης», ναυπηγηθεῖσα ἀντὶ 6.200 λιρῶν εἰς Γλασκόβην ὑπὸ τοῦ οἴκου Reid and Co καὶ καταπλεύσασα εἰς Ἑλλάδα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1857. Εἶχε μῆκος 33,23 μ., πλάτος 6,71, βύθισμα 3,35, ἐκτόπισμα 220 τόν., ταχύτητα 10 μιλλίων καὶ πλήρη ἐξαρτισμὸν ἡμιολίας. Ἐχρησιμοποιήθη ὑπὲρ τῶν ὀρεινῶν κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 καὶ πρὸς μεταφορὰν γυναικοπαίδων κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Ἐξετέλει τὰ τελευταῖα ἔτη της τὴν συγκοινωνίαν Πειραιῶς—Ναυστάθμου καὶ ἐξεποιήθη τῷ 1926 ὡς ἄχρηστον ὑλικόν. Σ. Ε. Λ.

πληξιγράφος (ὁ). Οὕτω καλεῖται ὄργανον ἐπικρούσεως τοῦ θώρακος καὶ τῆς καρδίας, ἀποτελούμενον ἐκ στελέχους σφαιροειδοῦς κατὰ τὸ ἓν ἄκρον αὐτοῦ, ὅπερ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ πάσχοντος, καὶ ἐπιπέδου κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ ἐπίκρουσις. Κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος αὐτοῦ ὑπάρχει κινητὸν μολυβδοκόνδυλον δερματογραφικόν, ὅπερ διὰ μέσου τοῦ διατρήτου σφαιροειδοῦς ἄκρου σημειοῖ τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται διαφοραὶ ἠχητικαὶ κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Peter. Μ. Ν. Κ.

πληξιμετρικός, *—ή, —όν*. Ὅρος ἐφαρμοζόμενος εἰς τὴν ἐπίκρουσιν, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τοῦ πληξιμέτρου ἢ ἁπλούστερον τῇ βοηθείᾳ δύο μεταλλίνων κερμάτων νομίσματος, ὧν τὸ μὲν ἓν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ σημείου ὅπερ ἐξετάζομεν καὶ τὸ ἕτερον χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπικρούστης. Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἐπικρούσεως εἶναι συνδεδυασμένη γενικῶς πρὸς τὴν ἀκρόασιν. Μ. Ν. Κ.

πληξίμετρον (τό). Ὄργανον ἐφευρεθὲν καὶ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Piorry, διὰ τὴν ἀπ' εὐθείας ἐπίκρουσιν, ἀποτελούμενον ἐκ ξυλίνης πλακός, ἐφ' ἧς ὁ ἐξετάζων ἐπικρούει διὰ τοῦ δακτύλου ἢ διὰ μικροῦ σφυρίου. Μ. Ν. Κ.

Πλήξιππος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Θεστίου καὶ τῆς Εὐρυθέμιδος, ἀδελφὸς τῆς Ἀλθαίας, μητρὸς τοῦ Μελεάγρου. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου καὶ θελήσας νὰ ἁρπάσῃ τὴν δορὰν τοῦ φονευθέντος ζῴου ἀπὸ τῆς Ἀταλάντης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε δωρήσει τοῦτο ὁ Μελέαγρος, ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του (*Ἀπολλοδ.* Α, 7, 10).

—2) Υἱὸς τοῦ Φινέως, βασιλέως τῆς ἐν Θρᾴκῃ Σαλμυδησσοῦ, ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Κλεοπάτρας, φονευθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πανδίονος ὑπὸ τοῦ πατρός του, πιστεύσαντος εἰς τὰς διαβολὰς τῆς μητρυιᾶς των Ἰδαίας (Αὐτ. Γ, 15, 3). Α. Θ. Σ.

πλῆξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πλήττειν, τοῦ τύπτειν, κτύπημα· || νεωτ., τὸ συναίσθημα τοῦ κόρου ἐκ τῶν ἐντυπώσεων, ἐκ τῆς ζωῆς, ἀνία: «δὲν ἔχει μὲ τὶ νὰ διασκεδάσῃ τὴν πλῆξη του».

—*[Ψυχολ.]* Βλ. λ. *ἀνία*.

Πληραῖοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς ἰλλυρικός, κατοικῶν κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 315) τὰ Δαλματικὰ παράλια περὶ τὸν ποταμὸν Νάρωνα (νῦν Ναρέντα) ἀπέναντι τῆς νήσου Μελαίνης Κορκύρας (νῦν Κούρτσολα, Curzola), πιθανῶς οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς Πυραίους τοῦ Πλινίου. Τούτους μετ' ἄλλων ἰλλυρικῶν λαῶν καθυπέταξεν ὁ Αὔγουστος μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην, 42 π. Χ. Α. Θ. Σ.

πληρεξούσιον (τό)· ἔγγραφον δι' οὗ παρέχεται ἐξουσία πρὸς ἐνέργειαν ὡρισμένων πράξεων διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐντολέως: «εἰδικὸν —, γενικὸν πληρεξούσιον».

πληρεξούσιος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ λαβὼν τὴν ἐξουσίαν νὰ διαχειρισθῇ ὡρισμένας πράξεις διὰ λογαριασμὸν τοῦ παρασχόντος ταύτην ἐντολέως.

πληρεξουσιότης, *—ητος* (ἡ)· ἡ ἐξουσία πρὸς ἐνέργειαν ὡρισμένων πράξεων διὰ λογαριασμὸν ἄλλου: «γενικὴ —, εἰδικὴ πληρεξουσιότης».

— *[Νομ.] Πληρεξουσιότης* καλεῖται κατὰ κανόνα ἐντολὴ πρὸς ἐπιχείρησιν νομικῶν πράξεων, ἐχουσῶν τὸ αὐτὸ κῦρος, ὡς ἂν ἐτελέσθησαν παρὰ τοῦ ἐντολέως. Ἡ ἐντολὴ γενικῶς δύναται νὰ ἔχῃ ἀντικείμενον τὴν τέλεσιν καὶ πράξεων μὴ νομικῶν (πραγματικῆς φύσεως), τυγχάνουσα οὕτως ἔννοια εὐρυτέρα τῆς πληρεξουσιότητος, ἀλλὰ καὶ ἡ πληρεξουσιότης δίδεται οὐ μόνον διὰ τῆς συμβάσεως τῆς ἐντολῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ μονομεροῦς δηλώσεως τῆς βουλήσεως τοῦ κυρίου τῶν ὑποθέσεων.

Αἱ νομικαὶ πράξεις, αἱ ἀποτελοῦσαι ὡς ἄνω ἀντικείμενον τῆς πληρεξουσιότητος, δύνανται νὰ ἀνάγωνται εἰς τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον ἢ τὸ δικονομικὸν τοιοῦτον, καὶ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης τῶν περιπτώσεων τούτων πρόκειται περὶ πληρεξουσιότητος εἰς σύναψιν δικαιοπραξιῶν καὶ ἀσχολεῖται περὶ αὐτῆς τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἡ δὲ δευτέρα, ὁρῶσα κυρίως τὴν ἐπὶ δικαστηρίου ἀντιπροσώπευσιν, καλεῖται δικαστικὴ πληρεξουσιότης καὶ ἀσχολεῖται περὶ ταύτης ἡ πολιτικὴ δικονομία.

Διὰ τῆς πληρεξουσιότητος πρὸς σύναψιν δικαιοπραξιῶν χωρεῖ ἡ ἄμεσος ἀντιπροσώπευσις τοῦ πληρεξουσιοδότου ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου, καθ' ἣν ὁ ἀντιπρόσωπος συμβάλλεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀντιπροσωπευομένου. Εἰς τοιαύτην ἀντιπροσωπείαν νομιμοποιεῖταί τις, οὐ μόνον διὰ πληρεξουσιότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ μεταγενεστέρας ἐγκρίσεως καὶ ἀμέσως δυνάμει τοῦ νόμου (νόμιμος ἀντιπροσωπεία) διὰ τοὺς ἀνικάνους πρὸς τὸ δικαιοπρακτεῖν. Ἡ πληρεξουσιότης αὕτη διακρίνεται εἰς γενικήν, τὴν ἀφορῶσαν τὴν διαχείρισιν ὁλοκλήρου περιουσίας ἢ ὡρισμένου κύκλου οἰκονομικῶν ὑποθέσεων καὶ εἰδικὴν τὴν διδομένην πρὸς ἐπιχείρησιν ὡρισμένης μόνον δικαιοπραξίας (ὡρισμένης λ.χ. ἀγοραπωλησίας) ἢ ὡρισμένης κατηγορίας δικαιοπραξιῶν (λ. χ. μισθώσεων ἀκινήτων) καὶ περατοῦται, ὡς καὶ ἡ ἐντολὴ ἐν γένει, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πληρεξουσιοδότου ἢ τοῦ πληρεξουσίου καὶ τῆς ὑπαναχωρήσεως ἑκατέρου ἐξ αὐτῶν τῆς ἀνακλήσεως, τουτέστι τῆς πληρεξουσιότητος καὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ πληρεξουσίου.

Ἡ δικαστικὴ πληρεξουσιότης, κατόπιν τοῦ νόμου περὶ δικηγόρων (ἀπὸ 5ης Μαΐου 1926), ἀποτελεῖ οὐχὶ δικαίωμα, ὡς πρότερον, τοῦ διαδίκου, ἀλλ' ὑποχρέωσιν τούτου, μὴ δυναμένου νὰ παραστῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου (καὶ τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν) εἰμὴ διὰ πληρεξουσίου δικηγόρου, ἐκτὸς ἐπὶ εἰρηνοδικειακῶν διαφορῶν ἢ πρὸς ἀποτροπὴν ἐπικειμένου κινδύνου (ἄσκησιν ἐνδίκων μέσων, διακοπὴν παραγραφῆς), ὅτε δύναται νὰ παραστῇ καὶ αὐτοπροσώπως μόνος. Παρ' εἰρηνοδικείῳ, ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ πρωτοδικείου ἑδρεύοντι, ὁσάκις δὲν ὑπάρχουσι τέσσαρες τοὐλάχιστον δικηγόροι παρ' αὐτῷ,

Digitized by Google

δύναται νὰ παραστῇ διὰ δικολάβου, παρ' εἰρηνοδικείῳ δὲ παρ' ᾧ δὲν ὑπάρχουσι διωρισμένοι τρεῖς τοὐλάχιστον δικολάβοι, δύναται νὰ παραστῇ καὶ διὰ παντὸς Ἕλληνος πολίτου ἱκανοῦ πρὸς δικαιοπραξίαν.

Ἡ δικαστικὴ πληρεξουσιότης δίδεται μόνον διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, διὰ δηλώσεως ἐπ' ἀκροατηρίου τοῦ διαδίκου καταχωριζομένης εἰς τὰ πρακτικὰ καὶ δι' ἁπλοῦ ἐγγράφου, ἐὰν πληρεξουσιοδότης εἶναι ἀρχή τις. Ὁ ἔχων μερικὴν πληρεξουσιότητα δύναται νὰ ἐνεργήσῃ πάσας τὰς πράξεις τῆς διαδικασίας τῆς δίκης, ἧς διωρίσθη πληρεξούσιος, διὰ τὴν ἐνέργειαν ὅμως ὡρισμένων πράξεων ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πληρεξουσιότης, τοιαῦται δὲ πράξεις τυγχάνουσιν ἡ παραίτησις ἀπὸ τῆς δίκης ἢ ἀπὸ ἐνδίκου μέσου ἢ ἀπὸ τῆς ὁρκοδοσίας, ὁ συμβιβασμὸς μετὰ τοῦ ἀντιδίκου, ἡ ἀνάθεσις τῆς ὑποθέσεως εἰς διαιτητάς, ἡ προσβολὴ τῆς ἀποφάσεως δι' ἀναιρέσεως ἢ ἀναψηλαφήσεως.

Ἡ νομικὴ σχέσις τοῦ πληρεξουσίου πρὸς τὸν πελάτην του πληρεξουσιοδότην εἶναι ἡ τῆς ἐντολῆς καὶ κατὰ τοὺς κανόνας αὐτῆς ρυθμίζονται αἱ ἀμοιβαῖαι τούτων ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα. Παύει δὲ καὶ αὕτη ἡ πληρεξουσιότης διὰ τῶν ἄνω μνησθέντων λόγων καὶ διὰ τῆς περατώσεως τῆς δίκης, ὡς καὶ τῆς παύσεως, ὁριστικῆς ἢ προσωρινῆς, τοῦ δικηγόρου πληρεξουσίου. Ἡ ὕπαρξις τῆς πληρεξουσιότητος μέχρι μὲν τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως τεκμαίρεται ὑφισταμένη, ἀπ' αὐτῆς δὲ δέον νὰ νομιμοποιήσῃ ἑαυτὸν ὁ πληρεξούσιος. Εἶδος πληρεξουσίου εἶναι καὶ ὁ *ἀντίκλητος* (βλ. λ.). Ἐνώπιον τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, κατὰ κανόνα, ὁ κατηγορούμενος ὀφείλει καλούμενος νὰ παραστῇ αὐτοπροσώπως, δικαζόμενος ἄλλως ἐρήμην· κατ' ἐξαίρεσιν ἡ διὰ πληρεξουσίου δικηγόρου παράστασις αὐτοῦ ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τὸν κατηγορούμενον ἐπὶ πταίσματι τιμωρουμένῳ διὰ προστίμου καὶ πλημμελήματι τιμωρουμένῳ διὰ χρηματικῆς ποινῆς, καὶ ἐὰν ἔτι ἡ καταδίκη ἔχῃ ὡς συνέπειαν τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, δυναμένου ὅμως τοῦ δικαστηρίου καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης νὰ διατάξῃ τὴν αὐτοπρόσωπον ἐμφάνισιν αὐτοῦ, δικαζομένου πάλιν ἐρήμην ἐὰν δὲν ἐμφανισθῇ (ἄρθρ. 25, 336, 358 Ποιν. Δικ.). Παρίστανται διὰ πληρεξουσίου ὑποχρεωτικῶς οἱ ἐν φυλακῇ κατάδικοι κλητευόμενοι ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐπίσης ἐνώπιον τῶν προξενικῶν δικαστηρίων ἐπετράπη ἡ διὰ πληρεξουσίου παράστασις γενικῶς τῶν κατηγορουμένων, ὅταν δὲν εἶναι προφυλακισμένοι (ἄρθρ. 209 ὀργαν. προξεν.). Καὶ ἡ πληρεξουσιότης αὕτη διέπεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω κανόνων τῆς δικαστικῆς ἐν γένει πληρεξουσιότητος. Ἰδιαιτέρας μορφῆς πληρεξούσιος εἶναι ὁ συμπαριστάμενος μετὰ τοῦ κατηγορουμένου ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ ὑπερασπιστὴς αὐτοῦ, ὁ ἀγορεύων ἀντ' αὐτοῦ, *συνήγορος* καλούμενος.

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

πλήρης (ὁ, ἡ). —*ες* (τό)· ὁ γέμων, γεμᾶτος, ἀντίθ. *κενός, ἄδειος*: «πίθος πλήρης ἐλαίου», «ποτήριον πλῆρες οἴνου»· || «ἡ ἅμαξα εἶναι πλήρης», «τὸ λεωφορεῖον εἶναι πλῆρες»· || ἄρτιος, ἀνελλιπής, ἀντίθ. *περικεκομμένος, ἠλαττωμένος*: «πλήρης μισθός», «πλήρεις ἀποδοχαί», «ἓν πλῆρες ἔτος», «πλήρης λόχος»· || γενικός, ὁλοκληρωτικός: «πλήρης ἐπιτυχία,—ἀποτυχία», «πλῆρες ναυάγιον τῶν διαπραγματεύσεων», «πλῆρες δικαίωμα»· || ὁ ἔχων τι ἐν μεγίστῳ βαθμῷ: «βιβλίον πλῆρες καλῶν διδαγμάτων», «θέμα πλῆρες λαθῶν»· || μεταφ. «ἄνθρωπος πλήρης ἀρετῶν», «πλήρης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν εὐεργέτην», «πλήρης χαρᾶς», «ἐν πλήρει πεποιθήσει»· || ἐπὶ πυροβόλου ὅπλου ἢ βλήματος, τὸ φέρον τὴν γόμωσιν: «ὅπλον —, πιστόλιον πλῆρες»· || «πλήρης ἡμερῶν, — ἐτῶν» γέρων, ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ: «ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν».

πληρότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πλῆρες.

— *[Θεοσοφ.]* Καλεῖται *πληρότης* ἡ κατάστασις τοῦ ἀτόμου, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλαι αἱ ἐν αὐτῷ δυνατότητες τῆς ζωῆς ἔχουν τὴν πλήρη καὶ ἐλευθέραν ἐκδήλωσίν των. Εἶναι ἡ κατάστασις τῆς τελειώσεως. Τὴν λέξιν χρησιμοποιεῖ κυρίως ὁ Κρισναμοῦρτι διὰ νὰ δείξῃ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀπολυτρωμένου ἀνθρώπου.

Π. Π. Χ.

πληροφορία (ἡ)· εἴδησις, γνῶσις: «ζητῶ —, παρέχω πληροφορίας», «πληροφορίαι περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ δεῖνος», «ἐζητήθησαν πληροφορίαι, ἀλλὰ δὲν ἐδόθησαν», «πληροφορία ψευδής, — ἀληθής»· || ἀρχ., πιστοποίησις, βεβαίωσις.

— *[Ἐμπορ.]* Ἐκ λόγων στοιχειώδους προνοίας ἀποβαίνει ἀπαραίτητον ὅπως, προτοῦ προέλθῃ τις εἰς συναλλακτικὰς σχέσεις μεθ' ἑνὸς νέου πελάτου, γνωρίσῃ τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ πίστεως, ἧς οὗτος τυγχάνει δεκτικός, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον λαμβάνονται κυρίως ὑπ' ὄψιν ἡ φήμη τοῦ πελάτου καὶ τῆς ἐπιχειρήσεώς του, ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις καὶ τὰ χρηματικά του μέσα, τὸ εἶδος καὶ ἡ ἔκτασις τῶν ἐργασιῶν των, ἡ τάξις περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του. Γενικῶς, κατὰ τὴν πρώτην πρὸς ἔναρξιν συναλλαγῶν ἐπαφήν, ὁ νέος πελάτης προσδιορίζει καὶ τὰ πρόσωπα (κοινῶς ρεφεράνς=references), ἅτινα δύνανται νὰ παράσχωσι πᾶσαν περὶ τούτου χρήσιμον πληροφορίαν, σπανίως ὅμως περιορίζεταί τις εἰς τὰς πηγὰς ταύτας καὶ μόνον, ἀλλὰ φροντίζει τὴν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πελάτου συμπλήρωσίν των καὶ ἄλλοθεν, κυρίως δὲ παρὰ προσώπων ἢ καὶ τραπεζικῶν οἴκων, μεθ' ὧν ὁ πελάτης ἔχει ἤδη διατελέσει εἰς συναλλακτικὰς σχέσεις. Τὰ πρὸς πληροφοριοδότησιν διαβήματα εἶναι φρόνιμον ὅπως ἀναλαμβάνωνται μετὰ περισκέψεως καὶ ἐχεμυθείας, ὥστε οὔτε αἱ ὑποψίαι τοῦ πελάτου νὰ κινηθῶσιν, οὔτε καὶ ἡ ἐμπορική του φήμη νὰ θιχθῇ. Πρὸς τοῦτο μάλιστα εἴθισται νὰ μὴ ἀναγράφηται τὸ ὄνομα τοῦ πελάτου εἰς τὰς περὶ παροχῆς πληροφοριῶν αἰτήσεις, ἀλλὰ ἐπὶ κεχωρισμένου φύλλου χάρτου ἐπισυναπτομένου. Κατ' ἀρχὴν αἱ τράπεζαι, ἐφόσον δὲν ἔχουσιν ἄμεσον συμφέρον, ἀποφεύγουσι τὴν παροχὴν πληροφοριῶν, τοὐλάχιστον ἐκτενῶν καὶ κατατοπιζουσῶν ἐπὶ τοῦ θέματος, λόγῳ τῆς εὐθύνης, ἥτις ἐνδεχομένως θὰ προκύψῃ δι' αὐτάς· δι' ὃ καὶ εἰς τὰς ὁπωσδήποτε προηγμένας οἰκονομικῶς χώρας ἔχουσιν ἱδρυθῆ εἰδικὰ γραφεῖα πληροφοριῶν, μὲ πλήρη ὀργάνωσιν, ἄφθονα μέσα καὶ πράκτορας πεπειραμένους εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ πόλεις ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ. Ἐπὶ πληρωμῇ ὡρισμένης συνδρομῆς, τὰ γραφεῖα ταῦτα παραδίδουσιν εἰς τὸν ἐγγραφόμενον βιβλιάριον ὡρισμένων διπλοπύπων δελτίων. Προκυπτούσης ἀνάγκης, ὁ συνδρομητὴς ἀποκόπτει καὶ παραδίδει εἰς τὸ οἰκεῖον γραφεῖον ἓν δελτίον, εἰς ὃ ἀναγράφει τὸ ὄνομα, διεύθυνσιν, ἐπάγγελμα τοῦ πελάτου του, καθορίζων συγχρόνως καὶ τὴν φύσιν τῶν ἀναγκαιουσῶν αὐτῷ πληροφοριῶν. Τὸ δελτίον τοῦτο, δεόντως συμπληρούμενον παρὰ τοῦ γραφείου ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος, ἐπιστρέφεται εἰς τὸν συνδρομητήν, ὑποχρεούμενον εἰς πληρωμὴν ἰδίας ἑκάστοτε προμηθείας. Κατ' ἀρχὴν εἰς τὰ δελτία ταῦτα προστίθεται ἡ ρήτρα ὅτι ἡ παροχὴ τῶν πληροφοριῶν γίνεται ἄνευ εὐθύνης τοῦ πληροφοριοδότου γραφείου, σπανίως ὅμως, τοὐλάχιστον προκειμένου περὶ σοβαρῶν γραφείων, αἱ πληροφορίαι ἀποδεικνύονται ἐσφαλμέναι. Ἄλλως τε ἡ νομολογία ἔχει ἀναγνωρίσει εὐθύνην τοῦ πληροφοριοδότου, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου ρήτρας, ἐφόσον οὗτος ἐκ προθέσεως ἢ ἐξ ἀμελείας παρέσχεν ἀνακριβεῖς πληροφορίας, αἵτινες ἐζημίωσαν τὸν συνδρομητήν. Νοεῖται οἴκοθεν ὅτι ἐνδείκνυται ἡ κατὰ χρονικὰ διάστημα ἀνανέωσις τῶν πληροφοριῶν. Ἐξαιρετικῶς, προκειμένου περὶ τῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλαγῶν, κυρίως δὲ τῶν ἐξαγωγῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πίστις ἑδράζεται ἐπὶ βάσεων ὀλιγώτερον ἀσφαλῶν καὶ τῶν ὁποίων ὁ τελικὸς διακανονισμὸς ἐπέρχεται μετὰ μακρὸν ὁπωσδήποτε χρονικὸν διάστημα, αἱ τράπεζαι ἀποκλίνουσι τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀρχῶν των καὶ ἀναλαμβάνουν τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ παραλήπτου ἀγοραστοῦ, ἔχουσαι ἄλλως τε ἄμεσον πρὸς τοῦτο συμφέρον, ἐφόσον συνήθως χορηγοῦσιν ἐπὶ τῶν ἐξαγωγῶν προκαταβολὰς ἢ προβαίνουσιν εἰς προεξόφλησιν τῶν ἐπὶ τοῦ παραλήπτου τραβηκτικῶν τοῦ ἐξαγωγέως.

Ἀνεξαρτήτως τῶν κατὰ πελάτην πληροφοριῶν, ἐπιβάλλεται τέλος γενικώτερον ὅπως γίνηται καὶ πλήρης παρακολούθησις καὶ ἐνημέρωσις ἐπὶ τῶν κρατουσῶν εἰς ἑκάστην χώραν καὶ δι' ἕκαστον εἶδος συνθηκῶν, ὥστε αἱ σχετικαὶ συναλλαγαὶ νὰ διεξάγωνται ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ. Σχετικὰς πηγὰς ἀποτελοῦσι συνήθως τὰ διάφορα περιοδικά, εἰς ἃ ἀναγράφονται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ αἱ οἰκεῖαι ἐπιστημονικαί, τεχνικαί, ἐμπορικαὶ πληροφορίαι, ὡς καὶ πᾶν τὸ ἀφορῶν τὸν συναγωνισμόν, τὴν πελατείαν, τοὺς προμηθευτὰς κλπ. Εἰς τὰς ὁπωσδήποτε ἐκτεταμένας ἐπιχειρήσεις λειτουργεῖ καὶ εἰδικὴ ὑπηρεσία, ἐπιφορτισμένη τὴν μεθοδικὴν συγκέντρωσιν τῶν πληροφοριῶν καὶ τὴν ἀσφαλῆ κατατόπισιν τῶν διευθυνόντων.

Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

—*[Στρατηγ.—Τακτ.]* Αἱ πληροφορίαι περὶ τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ πάντα στρατόν, καθόσον, διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου πάσης πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ πάσης μάχης, λαμβάνονται πάντοτε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν αἱ πληροφορίαι περὶ καταστάσεως, δυνάμεως, θέσεως κλπ. τοῦ ἐχθροῦ, δεδομένου ὅτι, ἄνευ στοιχειώδους τοὐλάχιστον γνώσεως περὶ αὐτῶν, ἡ κατάστρωσις τοῦ σχεδίου θὰ εἶναι πεπλανημένη. Ἡ ἀνάγκη πληροφοριῶν ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν, ἀλλ' ἡ ἐγγύτης τῶν ἀποστάσεων, ἀφ' ὧν διεξήγοντο παλαιότερον οἱ ἀγῶνες, ἐπέτρεπε τὴν διὰ τῆς ὁράσεως, ἐνισχυμένης κατὰ τὰς νεωτέρας κάπως ἐποχὰς διὰ διόπτρων, λῆψιν τῶν πληροφοριῶν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς αἱ ἀποστάσεις ηὔξησαν λόγῳ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ὁπλισμοῦ, ἤρχισε παρισταμένη ἀνάγκη λήψεως τῶν πληροφοριῶν πολὺ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, πρὸς δὲ ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως πληροφοριῶν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης. Αἱ διὰ τὴν μάχην πληροφορίαι κατέστησαν ἔτι περισσότερον ἀπαραίτητοι ἀφ' ἧς ἐποχῆς εἰσήχθη, περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἡ ἄκαπνος πυρῖτις, ἐξ ἧς προέκυψε τὸ γνωστὸν κενὸν τοῦ πεδίου μάχης. Αἱ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης πληροφορίαι, αἱ χρησιμεύουσαι διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γενικοῦ σχεδίου πιθανῶν μελλοντικῶν ἐπιχειρήσεων, προσπορίζονται διά τε τῶν ἐπισήμων μέσων, ὡς π. χ. τῶν διαφόρων βιβλίων, στατιστικῶν κλπ., καθὼς καὶ διὰ τῶν κεκαλυμμένων καὶ ἀφανῶν μέσων, ὡς τῆς κατασκοπείας. Αἱ ἐν καιρῷ πολέμου πληροφορίαι προσπορίζονται διὰ τῆς *κατασκοπείας* (ἀποστολῆς πρακτόρων κτλ.), διὰ τῆς ἐπιγείου καὶ ἐναερίου *ἐρεύνης* καὶ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν συλλαμβανομένων αἰχμαλώτων. Ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν ἐξειλίχθη μεγάλως διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, φθάσασα εἰς ὕψιστον βαθμὸν τελειότητος, τοῦτο δέ, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου τὰ τεχνικὰ μέσα, ὡς π. χ. ἡ λῆψις ἐναερίων φωτογραφιῶν, ἡ ραδιογωνιομετρία, τὰ ὠτακουστικὰ μηχανήματα κτλ., ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι, λόγῳ τῆς μακροχρονίου στασιμότητος, αἱ λαμβανόμεναι πληροφορίαι ἦσαν πάντοτε πρακτικῶς ἐκμεταλλεύσιμοι, τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινε κατὰ τοὺς προηγουμένους πολέμους, καθ' οὓς, ἕνεκα τῆς ταχύτητος τῆς ἐξελίξεώς των, συνεπῶς τῆς ταχίστης μεταβολῆς τῆς ἑκάστοτε στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς καταστάσεως, αἱ λαμβανόμεναι πληροφορίαι θὰ καθίσταντο ἐν πολλοῖς ἄχρηστοι. Ἐπειδὴ δ' ἀκριβῶς ἡ λῆψις πληροφοριῶν κατεδείχθη πολύτιμος, δι' αὐτὸ διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ὠργανώθη καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς παρακωλύσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου λήψεως πληροφοριῶν, ἥτις ὑπηρεσία ἀπεκλήθη *ἀντικατασκοπεία*. Ἡ τοιαύτη τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν ἐξέλιξις ἐπέφερεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὑπὸ τῶν μεταπολεμικῶν κανονισμῶν ἁπάντων τῶν κρατῶν ἀναγραφὴν εἰδικῶν κεφαλαίων περὶ πληροφοριῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ ἁπασῶν τῶν μεγάλων μονάδων ὕπαρξιν μονίμου γραφείου πληροφοριῶν (τοῦ 2ου ἐκάστης μονάδος), παρὰ δὲ τῷ συντάγματι τὴν ὕπαρξιν ἀξιωματικοῦ πληροφοριῶν. Ἅπαντες οἱ διὰ τὰς πληροφορίας ἀσχολούμενοι σήμερον ἐπιτελικοὶ ἀξιωματικοὶ παρακολουθοῦσι προηγουμένως εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν, καθιστῶσαν αὐτοὺς ἱκανοὺς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν 2ων ἐπιτελικῶν γραφείων, τμημάτων ἢ διευθύνσεων.

Ν. Θ. Κ.

—**πληροφοριῶν *ὑπηρεσίαι* ἢ *γραφεῖα*.** Πλὴν τῶν ἐν τῷ στρατῷ λειτουργούντων εἰδικῶν γραφείων ἢ ὑπηρεσιῶν πρὸς περισυλλογὴν χρησίμων δι' αὐτὸν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ τῶν πιθανῶν μελλοντικῶν τοιούτων, εἴτε ἐν εἰρήνῃ, εἴτε ἐν πολέμῳ, καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι πληροφοριῶν, ἀφορῶσαι τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, προσκεκολλημέναι εἰς τὰ οἰκεῖα ὑπουργεῖα, τὰς πρεσβείας ἢ τὰ προξενεῖα (ἐμπορικοὶ ἀκόλουθοι), τὰ ἐμπορικὰ ἢ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, τὰς τραπέζας καὶ τοὺς μεγάλους ἐν γένει οἰκονομικοὺς ὀργανισμούς, πρὸς παροχὴν πληροφοριῶν εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, σχέσιν ἐχουσῶν μὲ τὴν προμήθειαν ἢ κατανάλωσιν πρώτων ὑλῶν ἢ προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων ἐν γένει, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως διαφόρων ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν οἴκων ἢ ἐμπορευομένων.

Πληροφοριῶν γραφεῖα συνεστήθησαν κατὰ καιροὺς εἰς διάφορα ὑπουργεῖα, πρὸς παροχὴν πληροφοριῶν εἰς τοὺς πολίτας ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἐνδιαφερούσας αὐτοὺς ὑποθέσεις, τὰς ἀναγομένας εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν ὑπουργείων τούτων, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς μεγάλους δήμους, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποφυγῆς ἀμέσου ἐπαφῆς, προστριβῆς καὶ ἀπασχολήσεως τῶν ὑπαλλήλων τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Ὑπάρχουν ἐπίσης εἴς τινας μεγαλοπόλεις καὶ εἰδικὰ γραφεῖα πληροφοριῶν ὀργανούμενα παρ' ἰδιωτῶν (καλούμενα καὶ ἰδιωτικὴ μυστικὴ ἀστυνομία), παρέχοντα ἀντὶ ἰδιαιτέρου τιμήματος παντοίας πληροφορίας.

Μ. Δ. Β.

πληροφορῶ (—*έω*)· παρέχω πληροφορίαν: «σᾶς πληροφορῶ ὅτι ἡ αἴτησίς σας ἔγινε δεκτή» «θὰ σᾶς πληροφορήσω ἐγκαίρως»· || παθ. *πληροφοροῦμαι*· μανθάνω: «ἐπληροφορήθημεν τὸ εὐχάριστον γεγονός»· «εἶμαι καλὰ πληροφορημένος» ἔχω ἀκριβεῖς πληροφορίας.

πληρῶ (—*όω*), ἀόρ. *ἐπλήρωσα—ἐπληρώθην*, παθ. μετχ. *πεπληρωμένος*· καθιστῶ τι πλῆρες, γεμίζω: «πληρῶ τὸ ποτήριον,—τὴν φιάλην,—τὸν πίθον»· «πληροῦμαι χαρᾶς,—λύπης,—ὑπερηφανίας»· || «ἡ αἴθουσα ἐπληρώθη»· || μεταφ., ἀνταποκρίνομαι, εἶμαι ἀκόλουθος, καλύπτω: «πληροῖ τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς», «ἡ ἐργασία πρέπει νὰ πληροῖ τοὺς ὅρους τοῦ συμβολαίου»· || «ἐπληρώθησαν αἱ ἀνάγκαι τῆς οἰκογενείας».

πλήρωμα (τό)· τὸ δι' οὗ πληροῦταί τι, γέμισμα || «πλήρωμα πλοίου» τὸ ἀναγκαῖον προσωπικὸν διὰ τὸν πλοῦν καὶ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ πλοίου· «χριστεπώνυμον πλήρωμα» οἱ ἀσπαζόμενοι τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ· || «πλήρωμα τοῦ χρόνου» ἡ συμπλήρωσις χρονικῆς περιόδου: «ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὅταν συμπληρωθῇ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος· || δημοτ., πληρωμή, ἡ ἀπότισις τῶν ὀφειλομένων.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *πλήρωμα* (κοιν. *τσοῦρμο*, *ἀσκέρι*) τὸ σύνολον τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπιβαινόντων ἐφ' ἑνὸς πλοίου καὶ εἰδικώτερον οἱ ναῦται. Οὕτως ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων γίνεται σαφὴς διάκρισις εἰς τὰς διαταγὰς καὶ τὴν ἐν γένει ἀλληλογρα-

Digitized by Google

φίαν καὶ ὑπηρεσίαν, καθιερωθεισῶν τῶν ἀκολούθων ὀνομασιῶν καὶ τίτλων: ἀρχηγός, ναύαρχος, κυβερνήτης, ὕπαρχος, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ πλήρωμα. Διάφορος εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν πληρωμάτων τῶν διαφόρων πλοίων ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, τοῦ εἴδους καὶ τῆς κινητηρίου δυνάμεως τῶν πλοίων. Τὴν σύνθεσιν τῶν πληρωμάτων τῶν κωπήρων σκαφῶν βλ. εἰς λ. *γαλέρα*, *γαλεάσσα*, *τριήρης*, τῶν ἱστιοφόρων δὲ εἰς τὰς λ. *καραβέλα*, *δίκροτον*, *φρεγάτα*. Τῶν συγχρόνων πολεμικῶν σκαφῶν τὰ πληρώματα φθάνουσι μέχρι 1.200 ἀνδρῶν κατὰ σκάφος εἰς τὰ μεγάλα ντρέντνωτς, ἀποτελούμενα ἐκ ναυτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν διαφόρων εἰδικοτήτων, ἤτοι: ἀρμενιστῶν, πυροβοληλτῶν, τορπιλλητῶν, ἠλεκτρομηχανικῶν, σηματωρῶν, θερμαστῶν, μηχανικῶν, πυροβολομηχανικῶν, τροφοδοτῶν, νοσοκόμων, γραφέων, ραδιοτηλεγραφητῶν κτλ. Γ. Ν. Ν.

— *[Ναυτ. Δίκ.] Πλήρωμα ἐμπορικῶν πλοίων* εἶναι πάντα τὰ πρόσωπα τὰ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐν γένει τοῦ πλοίου τεταγμένα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπογεγραμμένα ὡς ἐργάται θαλάσσης καὶ κέκτηνται ὡς ἐκ τούτου ναυτικὸν φυλλάδιον. Ἐν τῷ ἐμπορικῷ νόμῳ συχνάκις γίνεται διάκρισις μεταξὺ πληρώματος καὶ πλοιάρχου, οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ὁ πλοίαρχος περιλαμβάνεται εἰς τὸ πλήρωμα. Ἡ συγκρότησις τοῦ πληρώματος γίνεται ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου. Ἡ μεταξὺ πληρώματος καὶ πλοιάρχου σύμβασις γίνεται ἐνώπιον τῆς οἰκείας λιμενικῆς ἀρχῆς, καταχωριζομένη ἐν τῷ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τηρουμένῳ ὑφ' ἑκάστου ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου ναυτολογίῳ. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀναγράφονται οἱ ὅροι καὶ αἱ συμφωνίαι μεταξὺ πληρώματος καὶ πλοιάρχου, αἱ τυχὸν τροποποιήσεις αὐτῶν, ὁ χρόνος τῆς προσλήψεως καὶ ἀπολύσεως τοῦ ναυτολογουμένου. Τὸ ναυτολόγιον ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου καὶ τῆς ἀρχῆς. Διὰ ν' ἀποτελέσῃ τις πλήρωμα ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου, δέον νὰ εἶναι ἀπογεγραμμένος ὡς ἐργάτης θαλάσσης καὶ νὰ κέκτηται, ἀναλόγως τῆς εἰδικότητος αὐτοῦ, τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπόμενα προσόντα.

Ἡ μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος καὶ πλοιάρχου συναπτομένη σύμβασις εἶναι σύμβασις μισθώσεως ὑπηρεσιῶν. Οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως καθορίζονται ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν συμβαλλομένων μερῶν, ἀποδεικνύονται δὲ ὑπὸ τοῦ ναυτολογίου. Ἐν τῇ πρακτικῇ, εἰς πλείστας ναυτικὰς χώρας οἱ ὅροι τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν θαλάσσης καθορίζονται διὰ τῶν μεταξὺ ναυτικῶν ὀργανώσεων καὶ ἐφοπλιστικῶν τοιούτων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας. Ὁ ἡμέτερος ἐμπορικὸς νόμος ρυθμίζει τὰ περὶ πληρώματος τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ἐν τοῖς ἄρθροις 337 καὶ ἑπ. αὐτοῦ. Πᾶσαι αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν μισθοδοσίαν, τὴν παλινόστησιν καὶ τὴν νοσηλείαν τοῦ πληρώματος εἶναι ἀναγκαστικῆς φύσεως, μὴ ἐπιτρεπομένης ἀντιθέτου συμφωνίας. Κ. Β. Σ.

— *[Φιλοσ.]* Οἱ γνωστικοὶ ἀντελαμβάνοντο τὸν Θεὸν ὡς τὴν ἐν ἑαυτῇ συγκεκλεισμένην καὶ ἀκατανόητον πηγὴν πάσης τελειότητος, διὰ τοῦτο δ' ἀπεκάλουν αὐτὸν «βυθόν», «ἄγνωστον», «ἀκατονόμαστον», «προαρχήν», «προπάτορα». Ἀντιμέτωπος αὐτοῦ ἵσταται ἡ ὕλη, ἐν ᾗ ἑδράζει τὸ κακόν. Τὸ ἀρχικὸν ὄν, δρῶν αἰωνίως, νοεῖ ἑαυτὸ ἑκάστοτε κατ' ἄλλην τινὰ ὄψιν, π. χ. ὡς ὂν νοοῦν, λαλοῦν, ζῶν, σοφόν, δίκαιον, ἀγαθὸν κλπ. Πᾶν ὅμως ὅ,τι νοεῖ ὡς ἐν ἑαυτῷ ὑπάρχον τὸ πρῶτον ὂν ἐκπέμπεται ἢ προβάλλεται ἐξ αὐτοῦ καὶ διαμορφοῦται εἰς ἴδιον πρόσωπον, καλούμενον «λόγος», «ζωή», «εἰρήνη», «σοφία», «δικαιοσύνη», «δύναμις» κ.λ.π. Ἕκαστον τούτων τῶν προσώπων φέρει τὸ ὄνομα «Αἰών», ὡς καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἀκατονόμαστον ὄν, διότι πάντα περιέχονται αἰωνίως εἰς τὸ ἀρχικὸν ὄν. Ὁ πρῶτος τῶν αἰώνων τούτων, ὁ καὶ τελειότατος, εἶναι ὁ λόγος, ὁ δ' ἔσχατος καὶ ἀτελέστατος ὁ Δημιουργός, ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ καὶ ἄρχων καλούμενος, ὁ ἀποτολμήσας τὸ πήδημα εἰς τὴν ὕλην. Τὸ σύνολον τῶν αἰώνων τούτων, καλουμένων καὶ ἀγγέλων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων, κατά τινας αἱρέσεις, ἀνέρχεται εἰς 365, ἀποτελεῖ τὸ *πλήρωμα*, τὸ πλῆρες δηλαδὴ περιεχόμενον τῆς θείας δυνάμεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὕλην, ἥτις, ἐφόσον δὲν ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ θεῖαι δυνάμεις, εἶναι τὸ *κένωμα* [*W. Schulz* «Documenta der Gnosis», 1910.] Σ. Ν. Λ.

πληρωμὴ (ἡ)· ἡ ἀπότισις τῶν ὀφειλομένων, συνήθως ἐπὶ ἐργατῶν: «τὴν ἡμέραν τῆς πληρωμῆς» ‖ αὐτὸ τὸ ὀφειλόμενον ποσόν: «περιμένει τὴν πληρωμή του».

— *[Λογιστ.] Πληρωμή*, γενικῶς, σημαίνει τὴν *καταβολὴν* χρηματικοῦ ποσοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ νομικῇ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ ὡς *πληρωμὴ* νοεῖται πᾶσα παροχή, γινομένη πρὸς ἐκτέλεσιν ὑποχρεώσεως. Περὶ *ἐξοφλήσεως* (βλ. λ.) τῶν χρηματικῶν ἐνοχῶν (βλ. λ. *νόμισμα*, τ. ΙΗ', σελ. 375) διέλαβον εἰδικαὶ διατάξεις, ὡς πρὸς τὰς εἰς χρυσᾶ νομίσματα ὑποχρεώσεις. Μετὰ δὲ τὴν διὰ τοῦ νόμου 5422 τῆς 26 Ἀπριλίου 1932 γενομένην ἀναστολὴν τῆς ὑποχρεώσεως τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξαργύρωσιν τῶν τραπεζικῶν γραμματίων αὐτῆς, ἐγεννήθησαν ζητήματα περὶ πληρωμῆς τῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς σταθεροποιήσεως ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων καὶ τὰ ζητήματα ταῦτα ἐρρυθμίσθησαν διὰ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου. Ὁ νόμος 5422 (ἄρθρ. 4 καὶ 6) προσεπάθησε νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν νομικῶν περὶ καταβολῆς ἀρχῶν, ἐν ταὐτῷ δὲ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν νομικὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν μειωθεῖσαν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος. Ὁ νόμος οὗτος ἔθεσε τὴν ἀρχὴν ὅτι «ἡ δραχμὴ ὡς μέσον ἐξοφλήσεως τῶν εἰς δραχμὰς ὑποχρεώσεων λαμβάνεται ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ ἀξίᾳ», καθώρισε δὲ ὅτι «ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις χρυσοῦ καὶ χρυσῶν νομισμάτων ἀσκεῖται μονοπωλιακῶς παρὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος», ὥρισε δέ: α) Ὅτι αἱ εἰς συνάλλαγμα ὀφειλαί, αἱ πληρωτέαι ἐν Ἑλλάδι, ἐξοφλοῦνται εἰς δραχμὰς «ἐπὶ τῇ τρεχούσῃ τιμῇ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξοφλήσεως», θεωρουμένης ὡς τρεχούσης τιμῆς τῆς τιμῆς, εἰς ἣν ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀγοράζει καὶ πωλεῖ συνάλλαγμα. β) Ὅτι, ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποδίδονται αἱ εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι τραπέζας καταθέσεις εἰς συνάλλαγμα. γ) Ὅτι αἱ πρὸ τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1931 καταθέσεις ὄψεως ἢ ἐπὶ προθεσμίᾳ εἰς συνάλλαγμα εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι τραπέζας δὲν καθίστανται ἀπαιτηταὶ παρὰ μετὰ παρέλευσιν τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 5422, τῆς αὐτῆς δὲ τριμήνου ἀναστολῆς ἀπολαμβάνουν καὶ αἱ πρὸς τὰς τραπέζας εἰς συνάλλαγμα ὀφειλαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ· καὶ δ) Ὅτι αἱ ὀφειλαὶ πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, αἱ ἀπορρέουσαι ἀπὸ διεθνεῖς συναλλαγάς, καταβάλλονται εἰς αὐτούσιον ξένον συνάλλαγμα, ἐφόσον ἤθελεν ἐπιτρέψει τὴν καταβολὴν ταύτην ἡ παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος ἐπιτροπὴ συναλλάγματος, ἀναστελλομένης ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τῆς δικαστικῆς ἐπιδιώξεως αὐτῶν. Ἐπίσης εἰς αὐτούσιον συνάλλαγμα καταβάλλονται αἱ καταθέσεις τῶν μονίμως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατοικούντων καὶ διακανονίζονται αἱ μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι τραπεζῶν δοσοληψίαι εἰς ξένον νόμισμα (βλ. καὶ λ. *μετρητοῖς πληρωμή*, τοῖς —, καὶ *ἰσοζύγιον πληρωμῶν*). Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

— *[Ἀστικ. Δίκ.]* Βλ. λ. *καταβολή*.

πληρώνω, ἀόρ. *ἐπλήρωσα—ἐπληρώθην*, παθ. μετχ. *πληρωμένος*· ἀποτίνω τὸ χρέος μου, καταβάλλω, δίδω τὰ ὀφειλόμενα: «πληρώνει ἀμέσως», «εἶναι γαλαντόμος, πληρώνει σὰν ἀφέντης» ‖ ἀποδίδω, ἀνταποδίδω, ἐξαγοράζω: «τὸ κακὸ ποὺ μοῦ 'καμε ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τὸ πληρώσῃ» ‖ «θὰ σὲ κάμω νὰ μοῦ τὸ πληρώσῃς ἀκριβά» ‖ παθ. *πληρώνομαι*· λαμβάνω τὸ ὀφειλόμενον: «πληρώθηκα γιὰ τὸν κόπο μου», «εἶμαι καλὰ πληρωμένος» ‖ φρ. «πληρώνω τὰ σπασμένα» πληρώνω τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἄλλοι ἔκαμαν, ἐν γένει ζημιοῦμαι ἐγὼ διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων.

πλήρωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πληροῦν*, γέμισμα: «ἡ πλήρωσις τοῦ ἀγγείου, —τοῦ δοχείου, —τῆς αἰθούσης» ‖ «πλήρωσις τῶν ὅρων τοῦ συμβολαίου, — τῶν ἀναγκῶν, — τῶν ἀπαιτήσεων».

πληρωτὴς (ὁ)· ὁ πληρώνων: «καλὸς —, κακὸς πληρωτής».

Πλησεβίτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τῆς ἐν τῷ νομῷ Φλωρίνης κοινότητος *Κολχική* (βλ.λ.).

Πλησί, καὶ *Πλισσί [Γεωγρ.]*. Νησίον μικρασιατικὸν (πλάτ. 38° 01' 35" Β., μῆκ. 26° 54' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3446: Paspargo islet to Samos strait) 1 μίλλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Μπουλμὲς (ἀρχ. Μάκρις), δυτικὸν δὲ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Λεβέδου. Σ. Ε. Λ.

πλησιάζω· προσάγω, φέρω τι πλησίον: «μὴν τὸ πλησιάζετε 'ς τὴ φωτιά» ‖ συνήθ., πηγαίνω, ἔρχομαι πλησίον, προσπελάζω: «μὴν πλησιάζετε εἰς τὸν κρημνόν» ‖ πηγαίνω πλησίον ὡς διὰ νὰ συναντήσω τινά, συναντῶ, εὑρίσκομαι εἰς σχέσεις τινάς: «δὲν μπορῶ νὰ τὸν πλησιάσω», «πλησιάζει τὸν ὑπουργό», «κανεὶς δὲν τὸν πλησιάζει» ‖ καὶ παθ. «αὐτὸς δὲν πλησιάζεται» εἶναι ἀπροσπέλαστος, δὲν ὑφίσταται οὐδενὸς τὴν ἐπιρροήν ‖ ἐπὶ χρόνου, εἶμαι πλησίον, ἐγγύς, ἐγγίζω, κοιν. *κοντεύω*: «πλησιάζει τὸ θέρος,— ὁ χειμών,—ὁ καιρὸς τῶν ἐξετάσεων», «πλησιάζουν μεσάνυχτα», «ἐπλησίασε τὸ τέλος του» ‖ ἐπὶ χρώματος, εἶμαι παραπλήσιος, σχετικός, ἔχω ὁμοιότητα: «πλησιάζει 'ς τὸ κίτρινο, — 'ς τὸ πράσινο».

πλησίαλον (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Ὅρος, πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ γαλλ. estran καὶ τοῦ ἀγγλ. over-shore, σημαῖνον δὲ τὴν λωρίδα, ἣν ἀφορίζουν ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, τὰ ἴχνη καθ' ἃ διατέμνει αὐτὸν ἡ θάλασσα, κατὰ τὴν ὑψίστην πλήμμην καὶ τὴν κατωτάτην ρηχίαν. Εἰς τόπους ἔνθα τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας εἶναι αἰσθητόν, τὸ πλάτος τῆς λωρίδος τῆς μεταξὺ τῶν ἰχνῶν τούτων περιλαμβανομένης εἶναι αἰσθητὸν ἐπίσης, ἂν μάλιστα ὁ αἰγιαλὸς εἶναι ψαμμώδης. Ἀντιθέτως, ἂν ἡ ἐκδήλωσις τῆς παλιρροίας εἶναι ὑποτυπώδης, ἡ ἀπεικόνισις τοῦ πλησιάλου ἐπὶ τῶν χαρτῶν συγχέεται πρὸς τὴν ἀκτογραμμήν. Σ. Ε. Λ.

πλησιανταπίδαι (οἱ) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια παλαιοντολογικῶν προπιθήκων τοῦ κατωτάτου ἠωκαίνου τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, συγχεομένη πρὸς τὰ ἐντομοφάγα θηλαστικά, διὸ καὶ κολοσσιαίας σημασίας διὰ τὴν φυλογονικὴν ἐξέλιξιν τῶν πρωτευόντων καθόλου (βλ. *παλαιοντολογικοὶ πίθηκοι*). Ι. Γ. Κ.

πλησίασις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ πλησιάσῃ τις, προσαγωγή, προσέγγισις πρός τι.

πλησιασμὸς (ὁ)· *πλησίασις* (βλ. λ.): «κίνδυνός ἐστι πλησιασμὸς φοβεροῦ πράγματος» (*Ἀριστοτέλ.*).

Πλησιβίτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κολχική* (βλ λ.) τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης.

πλησιοδίκερας (τὸ) (Plesiodiceras Mun.-Chalmas) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος συνώνυμον τοῦ *δικέρατος* (βλ. λ.). Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πλησιοδίκερας* **Münsteri** εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων φολιθικῶν τῶν ὀρέων Δρακόσπιλον τῆς Κεντρικῆς Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

πλησιόδους (ὁ) *[Παλαιοζωολ.]*· βλ. λ. *λεπιδωτός*.

Πλησιοί *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κιρκιζάτων τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 87.

πλησιόκορις (ἡ) (Plesiocoris) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων ἑτεροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καψιδῶν*. Τὸ εἶδος Plesiocoris rugicollis ἔχει χρῶμα πρασινοκίτρινον καὶ μῆκος 4,5—6,5 χιλιοστ. Ἐν Εὐρώπῃ προσβάλλει διάφορα ὀπωροφόρα καὶ προξενεῖ μεγάλας ζημίας εἰς τὰ φύλλα, τοὺς βλαστοὺς καὶ τοὺς καρπούς. Ἐνδείκνυται κατ' αὐτοῦ ἡ χρῆσις διαλύσεως νικοτίνης καὶ σάπωνος ὑπὸ μορφὴν ψεκασμῶν. Ε. Τ. Ε.

πλησίον· ἐπίρρ., εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἐγγύς, κοιν. *κοντά*: «οἰκία πλησίον τοῦ ποταμοῦ» ‖ «μένει πλησίον τῶν γονέων του» παρὰ τοῖς γονεῦσι ‖ μετὰ τοῦ ἄρθρου: *ὁ, ἡ, τὸ πλησίον*· ἀντὶ *ὁ κείμενος πλησίον*: «ἡ πλησίον οἰκία» ‖ «ὁ πλησίον» πᾶς ἄνθρωπος, πρβ. ἀρχ. «οἱ πέλας»: «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», «ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη» ‖ παραθ. *πλησιέστερον —έστατα* ‖ καὶ ἐπίθ. *πλησιέστερος —έστατος*.

Πλήσιος, μάρτυς. Ἐξ Αἰγύπτου καταγόμενος, ὑπέστη τῷ 305 ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ Ἀγαπίου καὶ Ἀλεξάνδρου ἐκ Γάζης, Τιμολάου ἐκ Πόντου, Διονυσίου ἐκ Τριπόλεως τῆς Φοινίκης, Ρωμύλου ἐκ Διοσπόλεως Παλαιστίνης, καὶ Ἀλεξάνδρου ἐξ Αἰγύπτου καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 15 Μαρτίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν Κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. Ἀλλ' ὁ Εὐσέβιος, ὅστις περιγράφει τὸ μαρτύριον τούτων ἐν τῷ «Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων» (γ', 2—4), οὐχὶ *Πλήσιον*, ἀλλὰ *Πάησιν* καλεῖ τὸν μάρτυρα τοῦτον. Ε. Γ. Π.

πλησιοσαύρια (τὰ) (Plesiosauria) *[Παλαιοζωολ.]*. Ὑπόταξις ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *σαυροπτερυγίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ἄκρα κωποειδῆ καὶ δέρμα γυμνόν. Ἔζησαν καθ' ὅλον τὸν μεσοζωϊκὸν αἰῶνα, ἐξηπλωμένα ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι τῶν *πλησιοσαυριδῶν*, *ἐλασμοσαυριδῶν*, *πλειοσαυριδῶν*, *πολυκοτυλιδῶν*, περιλαμβάνουσαι πολλὰ γένη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ *πλησιόσαυρος*, ὁ *θαυματόσαυρος*, ὁ *κρυπτόκλειδος*, ὁ *τρίκλειδος*, ὁ *ἐλασμόσαυρος*, ὁ *πλειόσαυρος*, ὁ *σιμολεστής*, τὸ *τριναχρόμερον*, ὁ *πολυκότυλος*, κ.τ.λ. Γ. Κ. Γ.

πλησιόσαυρος (ὁ) (Plesiosaurus Conybeare) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλησιοσαυριδῶν πλησιοσαυρίων σαυροπτερυγίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κρανίον μικρὸν μετὰ βραχέος ρύγχους. Οἱ ὀφθαλμοὶ των ἦσαν στρογγύλοι, ἔκειντο δὲ περίπου κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους τοῦ κρανίου. Τὰ

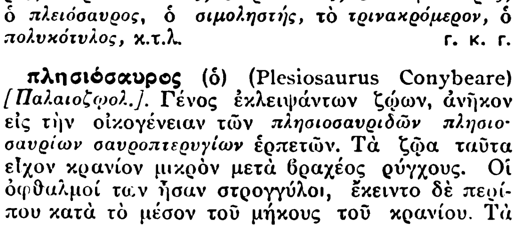

Σκελετὸς πλησιοσαύρου.

κροταφικὰ των τρήματα ἦσαν μεγάλα καὶ ἀκανονίστως τετράπλευρα. Αἱ ἐξωτερικαὶ των ρινικαὶ ὀπαὶ ἦσαν μικραὶ καὶ εὑρίσκοντο ἀμέσως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ οὐρανίσκος των δὲν ἦτο τελείως κλειστός, ἀλλ' ἔφερε κενά τινα. Οἱ ὀδόντες ἦσαν ὀξύληκτοι, κωνικοί, λιγνοὶ μὲ λεπτὰς ραβδώσεις ἢ βαθείας αὔλακας καὶ ἔκειντο ἐντὸς βαθέων φατνίων. Ὁ λαιμὸς τῶν πλησιοσαύρων ἦτο καταπληκτικῶς μακρός, ἐνίοτε φθάνων τὸ μῆκος τῆς ὑπολοίπου σπονδυλικῆς στήλης καὶ συνιστάμενος, ἀναλόγως τῶν εἰδῶν, ἐκ 30—40 σπονδύλων. Ἡ

Digitized by Google

σχετικῶς βραχεῖα πεπιεσμένη οὐρὰ εἶχε μέχρι 40 σπονδύλων. Αἱ πλευραὶ ἦσαν πολὺ ἰσχυραί. Τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα εἶχον τὸ βραχιονικὸν ὀστοῦν χονδρὸν καὶ βραχύ, πρὸς τὸ κάτω ἄκρον πεπλατυσμένον, ἵνα συναρθρωθῇ πρὸς τὴν βραχεῖαν πλακοειδῆ ὠλένην καὶ τὴν παρομοίαν κερκίδα. Ὁ καρπὸς συνίστατο ἐξ 7—10 ὀστῶν, τεταγμένων εἰς

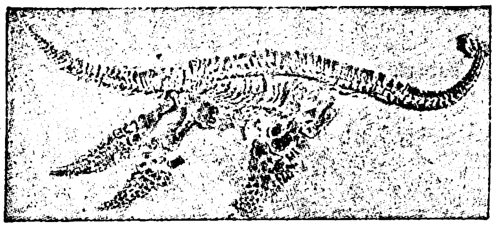

Σκελετὸς πλησιοσαύρου (τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου) εὑρεθεὶς εἰς τὸ Halzmaden τῆς Βυρτεμβέργης.

[Συνολικὸν μῆκος 3,40 μέτρ. Ἐν Μουσείῳ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τῆς Στουττγάρτης.]

δύο σειρὰς καὶ συναρθρουμένων πρὸς τὰ πέντε ἐπιμήκη λιγνὰ καὶ εἰς τὸ μέσον των λεπτυνόμενα ὀστᾶ τοῦ μετακαρπίου. Ταῦτα πάλιν ὀλίγον διέφερον τῶν ἐπακολουθουσῶν φαλάγγων, αἵτινες ἐποίκιλλον κατ' ἀριθμόν. Ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος δάκτυλος ἦσαν πάντοτε οἱ ἐπιμηκέστεροι. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα εἶχον ἀνάλογον διάταξιν πρὸς τὰ ἐμπρόσθια. Πιθανῶς τὰ ἄκρα ἦσαν περιβεβλημένα μὲ χονδρῶδες κολυμβητικὸν δέρμα. Ὁ τρόπος τοῦ ζῆν τῶν πλησιοσαύρων ἦτο πιθανῶς ἐν τῷ συνόλῳ του ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τῶν σημερινῶν φωκῶν. Ἀπο-

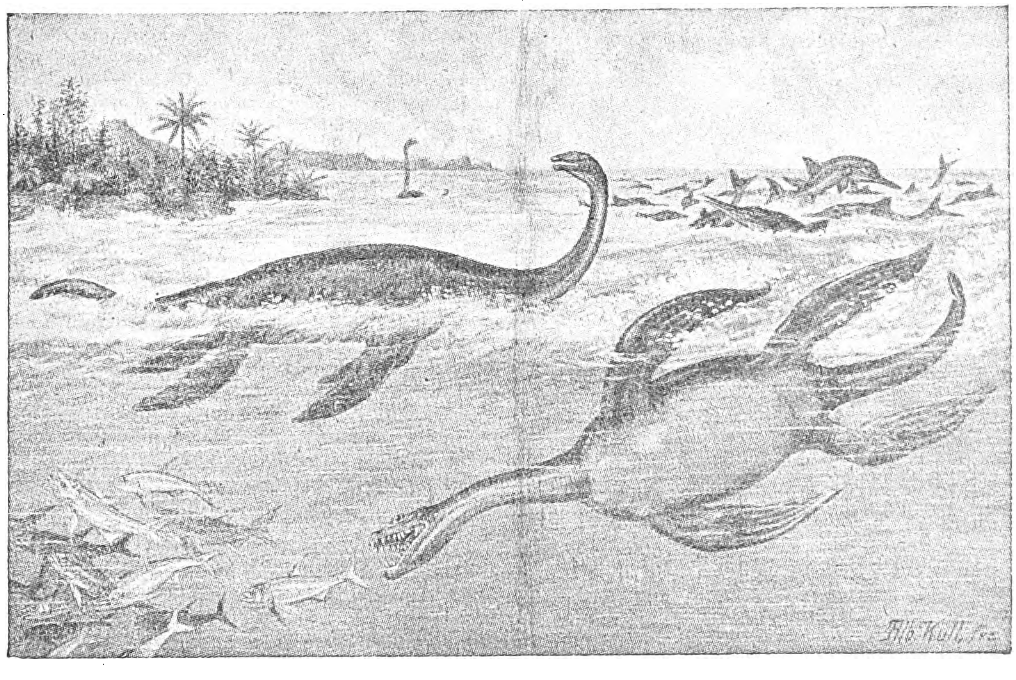

Ἀναπαράστασις πλησιοσαύρων ζώντων εἰς τὴν θάλασσαν τὴν καλύπτουσαν τὴν Νότιον Γερμανίαν κατὰ τὴν ἀνωτέραν λιάσιον ἐποχὴν (δεξιὰ εἰς τὸ βάθος ἀγέλη ἰχθυοσαύρων).

λιθωμένα λείψανα πλησιοσαύρων συναντῶνται πολλαχοῦ (Ἀγγλίᾳ, Φραγκονίᾳ, Holzmaden, Νοτίῳ Ἀφρικῇ) ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου (μέσης τριασίου) μέχρι καὶ τῆς κρητιδικῆς. Ἡ κυρία των ἐξάπλωσις ἐσημειώθη κατὰ τὴν λιάσιον ἢ κατωτέραν ἰουράσιον ὑποπερίοδον. Εἰς στρώματα τῆς κατωτέρας λιασίου σειρᾶς τοῦ Lyme Regis ἐν Ἀγγλίᾳ εὑρέθησαν θαυμασίως διατετηρημένοι σκελετοὶ τοῦ εἴδους *πλησιόσαυρος* dolichodeirus (3 μ. μήκους) καὶ τοῦ εἴδους *πλησιόσαυρος* Conybeari (5 μ. μήκους). Γ. Κ. Γ.

πλησιοσοῦχος (ὁ) (Plesiosuchus) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. *δακόσαυρος*.

πλησιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πλησίον.

πλησιόχωρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τῆς πλησίον χώρας, ὁ πλησίον κατοικῶν, γειτονικός.

Πλησίρροος. Ὑμνογράφος ἐκ Θεσσαλίας, φίλος τοῦ Ἡροδότου. Α. Θ. Σ.

πλησίστιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ πλοίων, τὸ πλέον μὲ πλήρη, μὲ φουσκωμένα τὰ πανιά, ἤτοι ταχέως: «τὸ πλοῖον πλέει πλησίστιον πρὸς τὸν λιμένα» || μεταφ., ταχέως, ἀκατασχέτως: «φερόμεθα πλησίστιοι πρὸς τὸν ὄλεθρον» || ἀρχ., ἐπὶ ἀνέμου, ὁ οἱονεὶ πληρῶν τὰ ἱστία, οὔριος καὶ ἰσχυρός, εὐνοϊκός.

πλησιφαὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πλήρης φωτός, ὁλόφωτος: «πλησιφαὴς σελήνη» πανσέληνος.

—*[Ἀστρον.]* Διὰ τοῦ ὅρου *πλησιφαὴς* δηλοῦται ὅτι ὁλόκληρος ὁ δίσκος τῆς Σελήνης ἢ καὶ τῶν παρουσιαζόντων φάσεις πλανητῶν εἶναι φωτεινὸς (βλ. *πανσέληνος*). Σ. Π.

πλήσμη (ἡ) *[Ὠκεαν.]*. Ἀρχαῖος ὅρος σημαίνων *πλημμυρὶς* καὶ *πλήμμη*. Σ. Ε. Λ.

πλησμονὴ (ἡ)· πλῆθος, ἀφθονία: «πλησμονὴ καρπῶν, — ὑδάτων κττ.».

πλήττω, *ἀόρ. ἔπληξα—ἐπλήγην, παθ. μετχ. πεπληγμένος*· τύπτω, κτυπῶ: «τὰ κύματα πλήττουσι τοὺς βράχους» || τραυματίζω, πληγώνω, κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς: «τὸν ἔπληξε εἰς τὴν καρδίαν», «ἐπλήγη θανασίμως» || καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνίας, ἀνιῶμαι, στενοχωροῦμαι, μελαγχολῶ: «ὅταν εἶναι συννεφιὰ πλήττω».

Πλιάκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γαζώρου τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 185.

—**Πλιάκος,** καὶ ***Παπλιᾶκος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ ΒΔ. μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Καρύστου (πλάτ. 37°59'40" Β., μῆκ. 24°24'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petalii gulf) ἀπόθραυσμα χερσονησίδος. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκκλησίδιον. Σ. Ε. Λ.

Πλιατσέϊκα, ἢ ***Μέγα Ἴσωμα*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Κερασόβου τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 50.

πλιάτσικο (τό)· δημοτ., λεία, λάφυρα· || διαρπαγή, λαφυραγωγία.

πλιατσικολόγημα (τό)· δημοτ., λαφυραγωγία, διαρπαγή: «οἱ ἀντάρτες ρίχτηκαν 'ς τὸ πλιατσικολόγημα».

πλιατσικολόγος (ὁ)· δημοτ., ἐκεῖνος ποὺ μαζεύει πλιάτσικο, λαφυραγωγός, ἅρπαξ.

πλιατσικολογῶ *(—έω)*· εἶμαι πλιατσικολόγος, μαζεύω πλιάτσικα, λαφυραγωγῶ.

πλίγμα (τό)· ἀρχ., βῆμα, ἡ ἀπόστασις τῶν διεστώτων ποδῶν· || παλαιστικὸν τέχνασμα, πεδίκλωμα.

πλιγούρι (τό), καὶ ***μπλιγούρι***. Σῖτος χονδροκοπανισμένος ἢ χονδροαλεσμένος, χρησιμεύων πρὸς κατασκευὴν σούπας. Τὸ πλιγούρι κατασκευάζεται ὡς ἑξῆς: ἀφοῦ κοπῇ ἢ ἀλεσθῇ ὁ σῖτος, βράζομεν αὐτὸν ἢ μὲ νερὸ καὶ ἅλας ἢ μὲ γάλα (γλυκὸς τραχανᾶς) ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν, κατόπιν ἁπλώνομεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀφήνομεν νὰ στεγνώσῃ· οὕτω παρεσκευασμένον τὸν σῖτον χρησιμοποιοῦμεν διὰ σούπαν. Θέτομεν τὸ πλιγούρι ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἰς ζωμὸν κρέατος ἢ εἰς σκέτο νερὸ καὶ τὸ ἀφήνομεν νὰ μουσκέψῃ, κατόπιν τὸ βάζομε ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ τὸ ἀφήνομε νὰ βράσῃ ἐπὶ ἡμίσειαν καὶ πλέον ὥραν καὶ ἂν μὲν ἡ σούπα γίνεται μὲ ζωμὸν ἀφοῦ βράσῃ εἶναι ἕτοιμη, ἂν γίνεται ὅμως μὲ νερό, ὅταν τὴν κατεβάσουμε, τὴν ζεματίζομεν μὲ ἀνάλογον βούτυρον. Φ. Α.

πλίθος (ὁ), καὶ ***πλίθα*** (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *πλίνθος* ὠμή.

πλίκα (ἡ) (λατ. plica=πτυχή) *[Μουσ.]*. Ἓν τῶν κυριωτέρων σημείων τῆς νευματικῆς σημειογραφίας, παρουσιαζόμενον ὑπὸ διττὴν μορφὴν εἴτε ὡς ˥, ὁπότε ἐλέγετο *ἀνιοῦσα πλίκα* (plica ascendes), εἴτε ὡς J, ὁπότε ἐλέγετο *κατιοῦσα πλίκα* (plica descendes). Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐξ αὐτῶν ὑπεδείκνυεν ἀνιοῦσαν διαδοχὴν δύο φθόγγων, ἡ δὲ δευτέρα, κατιοῦσαν δύο φθόγγων. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς νευματικῆς σημειογραφίας ἡ πλίκα παρέμεινεν ἐν τῇ ἀναλογικῇ, ὑπὸ σημασίαν προσεγγίζουσαν τὴν τῆς *ἀπποτζιατούρας*. Γ. Σ.

πλικάτουλα (ἡ) (Plicatula) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκεφάλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπονδυλιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην σκληράν, χονδρήν, ἀνθεκτικὴν καὶ ὁμοιόθυρον. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι μικρόν, ἐπίμηκες, σκωληκοειδὲς καὶ φέρει ἀτροφικὸν πόδα. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πλικατουλῶν* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἡ κυρία ἐξάπλωσίς των παρουσιάζεται κατὰ τὴν ἰουράσιον καὶ τὴν κρητιδικὴν περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους ***πλικάτουλα mytilina*** εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν θαλασσογενῶν ἄμμων καὶ κροκαλοπαγῶν τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Συνώνυμον *ἅρπαξ* (Harpax Park). Γ. Κ. Γ.

πλίκιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος συνήθους πλακουντίου.

πλίκος (ὁ)· δημοτ., δεσμὶς ἰδίᾳ χαρτονομισμάτων: «πλίκους-πλίκους εἶχε τὰ χαρτονομίσματα» || περιτύλιγμα, φάκελος (ἰταλ. plico).

πλινθάνθραξ, *—ακος* (ὁ), ἢ ***ἀνθρακόπλινθος*** (κοιν. *μπρικέττα*). Πλίνθοι διαφόρων σχημάτων, ἀποτελούμεναι ἐκ συμπιεσθείσης κόνεως καυσίμου, ἀναμεμειγμένης συνήθως μὲ συνδετικήν τινα οὐσίαν. Αἱ συνήθως χρησιμοποιούμεναι κόνεις καυσίμων εἶναι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς διαθρύψεως κατὰ τὴν ἐξόρυξιν, τὰς φορτοεκφορτώσεις καὶ τὰς μεταφορὰς τῶν λιγνιτῶν καὶ τῶν γαιανθράκων ἢ τῶν λιθανθράκων. Αἱ κόνεις αὗται, αἵτινες θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθῶσιν αὐτούσιαι πρὸς καῦσιν εἰς τὰς συνήθεις ἐγκαταστάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατεσκευασμέναι πρὸς καῦσιν μεγάλων τεμαχίων, πλινθοποιοῦνται διὰ συμπιέσεως, ὁτὲ μὲν ἐλαφρῶς, ὁτὲ δὲ ἰσχυρῶς, ἐντὸς μητρῶν. Συνήθως προηγεῖται τῆς συμπιέσεως ἀνάμειξις τῶν καυσίμων κόνεων μετὰ συνδετικῶν ὑλῶν, προωρισμένων νὰ διατηρήσωσι τὴν συνοχὴν τῶν πλίνθων ἐν ψυχρῷ μόνον, καθόσον διὰ τῆς θερμάνσεως αὐτῶν κατὰ τὴν καῦσιν ρευστοποιοῦνται, διασπωμένων τῶν πλίνθων. Ἕνεκα τούτου δέον τὸ πλινθοποιηθὲν καύσιμον νὰ περιέχῃ τὰς καταλλήλους οὐσίας, ἵνα προκαλέσῃ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ κὼκ τὴν καλὴν σύνδεσιν τῶν καυσίμων, διότι ἄλλως θὰ διαφεύγωσι ταῦτα τῶν ἐσχαρῶν, ἀχρηστευόμενα μετὰ τῆς τέφρας. Καύσιμοι κόνεις μὴ δυνάμεναι νὰ παράσχωσι μόναι των κώκ, ἀναμειγνύονται μὲ κατάλληλον κόνιν γαιανθράκων, δίδουσαι οὕτω κάλλιστον πλινθοποιήσιμον ὑλικόν. Αἱ χρησιμοποιούμεναι πρὸς διατήρησιν τῆς συνοχῆς τῶν πλίνθων οὐσίαι, εἴτε εἶναι καύσιμοι καὶ αὗται, ὡς τὸ κολοφώνιον, ἡ ξηρόπισσα κλπ., εἴτε εἶναι ἀδρανεῖς, μὴ καιόμεναι, ὡς ἡ ἄσβεστος καὶ ἡ ἄργιλλος. Αἱ τελευταῖαι αὗται ἔχουσι τὸ μειονέκτημα νὰ αὐξάνωσι τὴν τέφραν τῶν πλίνθων, ἐπιτρέπουσιν ὅμως εἰς ταύτας νὰ διατηρήσωσι τὴν μορφήν των καὶ ἐν θερμῷ. Α. Α. Κ.

πλινθεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς πλίνθων, *πλινθοποιεῖον*.

Πλινθίνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ ΝΔ. τέρματος τοῦ προσχωματικοῦ θέλους τῆς Μαρεώτιδος, μεταξὺ Ταποσείριδος, Νικίου Κώμης καὶ τοῦ ἀλεξανδρινοῦ φρουρίου Χερρονήσου (*Στράβ.* ΙΖ, 799), ἰσαπέχουσα τῆς πρώτης καὶ τοῦ τελευταίου 90 στάδια, ὡς ἀκριβῶς εἶχεν ἐκτιμήσει ὁ Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης θαλάσσης (§ 3), διότι πράγματι εὑρέθησαν ἴχνη της 8 μίλλ. ΒΔ. τοῦ πύργου τῶν Ἀράβων, ἐπέχοντος τὴν θέσιν τῆς Ταποσείριδος. Σ. Ε. Λ.

Πλινθινίτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου παραλίου τῆς Αἰγύπτου, δυτικῶς τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου (*Ἡροδ.* Β, 6), διανοιγόμενος μεταξὺ Ζεφυρίου τῆς Λιβύης καὶ Μικρᾶς χερσονήσου τῆς Ἀλεξανδρείας (*Πτολεμ.* Δ. ε, 8). Εἶναι ἡ σύγχρονος κόλπωσις *τῶν Ἀράβων* (Arabs gulf), ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας 75 μίλλ. πρὸς Δ., μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ras El Daba, ἔχουσα δὲ εἴσδυσιν 18 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

πλίνθινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ πλίνθου κατεσκευασμένος, πλινθόκτιστος: «πλίνθινος τοῖχος».

πλινθίον (τό)· μικρὰ πλίνθος· || τὸ κεχωρισμένον μέρος εἰς τοὺς κήπους διὰ τὰ φυτά, κοιν. βραγιά ||

Digitized by Google

τὸ τετράγωνον (τουρκ. *χανές*) τοῦ σατραντζιοῦ (τῆς ντάμας κτλ.)˙ || συνεκδοχικῶς ἡ σανὶς ἢ ἡ πλὰξ ντάμας κτλ., ὅθεν ἀβακίσκος, ἀβάκιον γεωμετρικὸν ἢ ἀστρονομικόν˙ || ἡλιακὸν ὡρολόγιον˙ || τετράγωνον τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζον κατὰ γῆς μὲ τὴν ράβδον των οἱ οἰωνοσκόποι, ὅταν ἔκαμνον τὰς παρατηρήσεις των, καθὼς καὶ τὰ μέρη ἢ τὰ διαστήματα, εἰς ἃ οὗτοι διῄρουν τὸν οὐρανόν˙ || μηχαν., ἡ τετράγωνος βάσις τοῦ καταπέλτου˙ || ἀριθμ., ἡ ἀναλογία τοῦ τετράκις τέσσαρα πρὸς τὰ δὶς τέσσαρα, ἤτοι 32 (παρὰ Λατ. laterculus)˙ || τακτ., ὁ σχηματισμὸς φάλαγγος εἰς τετράγωνον, πλινθοειδὴς ἢ τραπεζοειδὴς παράταξις στρατοῦ (πρβλ. *πλαίσιον*)˙ || κυρίως τὸ ξύλον, δι' οὗ πλάττουσι τοὺς πλίνθους˙ || κόσμημα πλινθοειδὲς ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος σάγου, ἤτοι στρατιωτικοῦ μανδύου˙ || ὁ ἐν εἴδει πλίνθου σχηματισμός, ὃν δίδουσιν εἰς τὴν βαμβακοπυρίτιδα κατὰ τὴν τύπανσιν. || δοχεῖον ἐκ φαιοῦ χυτοσιδήρου, συνήθως ἀνοικτὸν καὶ ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ ἄκρων, μεγάλου πάχους, χρησιμεῦον διὰ τὴν χύσιν ἐν αὐτῷ μετάλλου τινὸς πρὸς ἐπίτευξιν πλινθώματος.

Πλίνθιος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ἀθάμαντος καὶ τῆς Θεμιστοῦς, θυγατρὸς τοῦ Λαπίθου Ὑψέως, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Φρίξου, Πτώου, Σχοινέως, Λεύκωνος καὶ Πορφυρίωνος. Α. Θ. Σ.

πλινθὶς (ἡ)˙ πᾶν ἔχον τὸ σχῆμα πλίνθου, ἄλλως *πλινθίον*.

— [*Ἀρχιτ.*] Πλινθὶς (plinthis) καλεῖται παρὰ Βιτρουβίῳ ὁ ἄβαξ τοῦ τοσκανικοῦ κίονος, διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ὁμοιότητά του πρὸς τὴν τετράπλευρον βάσιν τοῦ ἰωνικοῦ κίονος (πλίνθου).

— [*Ἀρχ. Ἀστρον.*] Ἡ *πλινθὶς* ἦτο ὄργανον ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς καταμέτρησιν τῆς κλίσεως τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἦτο ἁπλοῦν ὀρθογώνιον παραλληλεπίπεδον, τοῦ ὁποίου αἱ δύο ἀντικείμεναι πλευραὶ ἦσαν τετράγωνοι. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν μίαν τῶν ὀρθῶν γωνιῶν ὡς κέντρον καὶ μὲ τὸ μῆκος τῆς πλευρᾶς τοῦ τετραγώνου ὡς ἀκτῖνα, ἐχαράσσετο τέταρτον κύκλου βαθμονομημένον καὶ ἔχον ὡς τέρατα τοῦ τόξου τὰς δύο πρὸς τὸ κέντρον παρακειμένας γωνίας. Ἡ οὕτω διαρρυθμισθεῖσα πλευρὰ τοῦ παραλληλεπιπέδου ἐτοποθετεῖτο καθέτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ δεδομένου τόπου, μὲ τὸ κέντρον τοῦ τεταρτοκυκλίου πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τετραγώνου καὶ πρὸς νότον. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐτοποθετεῖτο καθέτως πρὸς τὴν βαθμονομημένην ἐπιφάνειαν μικρὸς γνώμων, τοῦ ὁποίου ἡ μεσημβρινὴ σκιὰ ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Τὸ τόξον τὸ περιεχόμενον μεταξὺ τῶν μεσημβρινῶν σκιῶν τῶν δύο ἡλιοστασίων ἦτο τὸ τόξον τοῦ μεσημβρινοῦ τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν δύο τροπικῶν, ἰσούμενον πρὸς τὸ διπλάσιον τῆς κλίσεως τῆς ἐκλειπτικῆς. Εὑρέθη δὲ τὸ τόξον τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους, Ἱππάρχου καὶ Πτολεμαίου ἴσον πρὸς $^{11}/_{83}$ τῆς περιφερείας, ἤτοι 47° 42′ 39″ 21‴ περίπου. Π. Ν. Π.

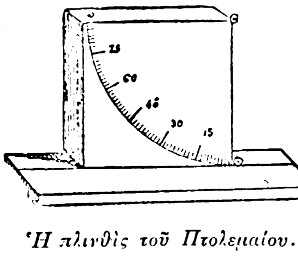

Ἡ πλινθὶς τοῦ Πτολεμαίου.

πλινθίτης (ὁ) (Plinthit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου ἔνυδρον. Ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀλλοφανοῦς, εἶναι ἄμορφον, ἔχει χρῶμα κεραμόχρουν, συνεπείᾳ μεταλλικῶν προσμίξεων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ Trapp παρὰ τὸ Cown Hill κ.ἀ. Γ. Β.

πλινθοδομὴ (ἡ). Πᾶσα κατασκευὴ ἐκ πλίνθων (βλ. λ. *ὀπτοπλινθοδομή*).

Πλινθοδομὴ δρομική. Ἡ κατασκευαζομένη διὰ χρήσεως μόνον δρομικῶν πλίνθων. Τὸ πάχος τῶν πλινθοδομῶν τούτων ἰσοῦται πρὸς ἡμίσειαν πλίνθον, ἤτοι πρὸς τὸ πλάτος τῶν πλίνθων.

Πλινθοδομὴ ὀρθία. Ἡ κατασκευαζομένη διὰ χρήσεως μόνον ὀρθίων πλίνθων. Τὸ πάχος τῶν τοιούτων πλινθοδομῶν ἰσοῦται πρὸς τὸ πάχος τῶν πλίνθων. Ὄρθιαι πλινθοδομαὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τοιχίσκους περιωρισμένων διαστάσεων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπαραιτήτως γίνεται χρῆσις ἀρίστου κονιάματος.

Πλινθοδομὴ μπατική. Ἡ κατασκευαζομένη διὰ χρήσεως διατόνων (μπατικῶν) πλίνθων. Τὸ πάχος τῶν πλινθοδομῶν τούτων ἰσοῦται πρὸς τὸ μῆκος τῶν πλίνθων. Αἱ δρομικαὶ καὶ αἱ μπατικαὶ πλινθοδομαὶ εἶναι αἱ συνήθως χρησιμοποιούμεναι. Α. Α. Κ.

πλινθόκτισμα (τό)˙ κτίσμα ἐκ πλίνθων, πλινθοδομή.

πλινθόκτιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)˙ ὁ ἐκτισμένος μὲ πλίνθους: «πλινθόκτιστος καλύβη».

πλινθομηχανὴ (ἡ). Μηχανὴ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν κατασκευὴν πλίνθων. Αἱ πλινθομηχαναὶ εἶναι σύνθετοι μηχαναί, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται: α′) Ἡ ἀνάμειξις καὶ ζύμωσις τοῦ πηλοῦ δι' ἀντιθέτως στρεφομένων κυλίνδρων, οἵτινες ἔχουσιν αὐλακωτὰς ἢ λείας τὰς ἐπιφανείας καὶ οἱ ὁποῖοι θραύουσι καὶ κατατρίβουσι συγχρόνως τὰ τυχὸν ἐν τῷ πηλῷ εὑρισκόμενα τεμάχια πετρωμάτων. β′) Ἡ μεταφορὰ τῆς ὁμοιογενῶς ζυμωθείσης καὶ ἐντὸς ὁριζοντίων ἢ κατακορύφων κυλίνδρων ἢ κώνων συγκεντρωθείσης μάζης, καὶ ἡ καθοδήγησις αὐτῆς δι' ἐμβόλων ἢ διὰ περιστρεφομένων καὶ ἑλικοειδῶς διατεταγμένων ἐλασμάτων πρὸς τὴν μήτραν. γ′) Ἡ μόρφωσις τῶν πλίνθων ἐντὸς τῶν ἀναλόγου μορφῆς μητρῶν, αἵτινες τοποθετοῦνται εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς ἐξόδου τοῦ πηλοῦ, ὁπόθεν πιεζόμενος οὗτος ἐξέρχεται ὑπὸ μορφὴν ἐπιμήκους λωρίδος ἢ ράβδου. δ′) Ἡ μεταφορὰ τοῦ ὡς ἄνω μορφωθέντος πηλοῦ, δι' ἀτερμόνων ἱμάντων ἢ ἄλλων μέσων, μέχρι τῆς ψαλίδος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ πλαισίου φέροντος εἰς καταλλήλους ἀποστάσεις τεταμένα σύρματα παράλληλα, καὶ διὰ τῆς ὁποίας κατορθοῦται ἡ κοπὴ τοῦ πηλοῦ εἰς τὰ ἐπιθυμητὰ διὰ τὰς πλίνθους μήκη. Διὰ τῶν πλινθομηχανῶν εἶναι δυνατὴ ἡ παραγωγὴ ἡμερησίως 30.000 μέχρι 40.000 πλίνθων (διὰ δεκάωρον ἐργασίαν) συνήθως, ἤτοι εἶναι δυνατὴ ἡ κατασκευὴ διπλασίας ποσότητος πλίνθων, τὴν ὁποίαν θὰ παρεῖχεν ἐργοστάσιον χειροποιήτου κατασκευῆς. Τὰ προϊόντα τῶν μηχανῶν οὐδόλως διαφέρουσι τῶν ἐπιμελῶς παραχθέντων χειροποιήτων, ἀλλ' ἀπεναντίας, διὰ μηχανῶν εἰδικῶν καὶ διὰ πιέσεως μεγαλυτέρας, εἶναι δυνατὴ ἡ παρασκευὴ καλυτέρων καὶ εὐθηνοτέρων πλίνθων, ὅταν γίνεται χρῆσις πηλοῦ πλέον ξηροῦ, παρέχοντος μικροτέραν πιθανότητα ραγίσματος αὐτῶν. Αἱ μηχανοποίητοι πλίνθοι παρουσιάζουσι κανονικωτέρας τῶν χειροποιήτων μορφὰς καὶ ἐπιφάνειαν στιλπνοτέραν, εἶναι συμπαγέστεραι, ὀλιγώτερον διαπότιστοι καὶ ὑδροπερατα, στερεώτεραι, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ βαρύτεραι τῶν χειροποιήτων. Α. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

πλινθοποιεῖον (τό)˙ ἐργαστήριον κατασκευῆς πλίνθων, *πλινθεῖον*.

πλινθοποίησις, —*εως* (ἡ). Ἡ ἐργασία τῆς συσσωματώσεως τῶν μικρῶν διαστάσεων ὑλικῶν τῶν ὀρυχείων καὶ τῶν μεταλλείων, καθὼς καὶ ἡ τυποποίησις προϊόντων μεταλλουργικῶν, ἢ καὶ ἄλλων βιομηχανιῶν, εἰς *πλακοῦντας, πλίνθους* ἢ *πλίνθια*. Ἡ σημασία τῆς πλινθοποιήσεως διὰ τὴν βιομηχανίαν ἐν γένει εἶναι σημαντική, διότι διὰ ταύτης εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις πολλῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα ἐξαγόμενα καὶ λαμβανόμενα ὑπὸ μορφὴν κόνεως ἢ μικρῶν τεμαχιδίων (ψιλῶν) ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἄλλως, καὶ ἐπὶ πλέον διευκολύνει τὴν μεταφορὰν καὶ τοὺς χειρισμοὺς ποικίλων προϊόντων τῆς βιομηχανίας, ἐρχομένων εἰς τὸ ἐμπόριον. Οὕτω λ. χ. αἱ εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα καὶ λιγνιτωρυχεῖα δημιουργούμεναι καὶ συγκεντρούμεναι μεγάλαι ποσότητες καυσίμων κόνεων καὶ συντριμμάτων θὰ ἐχάνοντο, ὡς μὴ δυνάμεναι νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς καῦσιν, ἄνευ τῆς πλινθοποιήσεως αὐτῶν εἰς τοὺς καλουμένους *πλινθάνθρακας*. Ἐπίσης πολλὰ μεταλλεῖα, παρέχοντα κατὰ μέγα μέρος τὸ μετάλλευμα αὐτῶν εἰς μικροσυντρίμματα, θὰ ἦσαν ἀνεκμετάλλευτα, ἄνευ τῆς πλινθοποιήσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ καμινευθῶσιν ἄλλως. Τὸ πλεῖστον τῶν μεταλλουργικῶν βιομηχανιῶν παρέχει τὰ προϊόντα τῆς καμινεύσεως αὐτῶν εἰς *πλινθώματα*, ἤτοι εἰς τεμάχια ὡρισμένων σχημάτων καὶ διαστάσεων, δυνάμενα νὰ μεταφερθῶσι καὶ νὰ χειρισθῶσιν εὐκόλως εἰς τὰ μεταλλοτεχνικὰ ἐργοστάσια. Ἡ πλινθοποίησις ἐπεκτείνεται εἰς πλείστας βιομηχανίας, αἱ ὁποῖαι παρέχουσι τὰ προϊόντα αὐτῶν εἰς *πλίνθους*, ὅπως οἱ πλακοῦντες τῆς ἀσφάλτου ἢ αἱ ἀσφαλτόπλινθοι, οἱ σάπωνες κ.λ.π. Α. Α. Κ.

πλινθοποιΐα (ἡ) ἢ ***πλινθουργία***. Καλεῖται ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς τῶν πλίνθων. Ἡ πλινθοποιΐα ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων ὑλικῶν, τὴν προπαρασκευὴν αὐτῶν, τὴν ἀνάμειξιν, τὴν πλαστούργησιν καὶ μόρφωσιν τῶν πλίνθων, τὴν ἀποξήρασιν αὐτῶν, τὴν ἔψησιν ἢ ὄπτησιν, ἐφόσον γίνεται τοιαύτη, καὶ τὴν μετέπειτα ψῦξιν τῶν ἑτοίμων πλίνθων. Α. Α. Κ.

πλινθοποιὸς (ὁ, ἡ)˙ ὁ κατασκευαστὴς πλίνθων.

πλινθοποιῶ (—*έω*)˙ κατασκευάζω πλίνθους.

πλίνθος (ἡ)˙ τεχνητὸς λίθος εἰς σχῆμα καὶ διαστάσεις καθωρισμένας πρὸς οἰκοδομίαν, *πλίνθος ὀπτή*, κοιν. *τοῦβλο*, *πλίνθος ὠμή*, κοιν. *πλίθα*˙ || σχῆμα ὅμοιον πρὸς πλίνθον˙ || τετράγωνος πλὰξ ὡς βάσις κίονος ἢ στήλης.

—[*Δομ.*] Ἡ εὔκολος κατασκευὴ τῶν *πλίνθων*, ἡ μικρὰ σχετικῶς τιμὴ αὐτῶν, προερχομένη ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεως εὐθηνῶν πρώτων ὑλῶν, ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων καὶ τῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς αὐτάς, καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν πλήρωσις πολλῶν δομικῶν ἀπαιτήσεων, συντελοῦν εἰς τὴν εὐρεῖαν αὐτῶν χρησιμοποίησιν, ἡ ὁποία πολλάκις αὐξάνει ἐξ αἰσθητικῶν λόγων ἢ λόγῳ συνηθείας. Αἱ κατασκευαί, εἰς τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται αἱ πλίνθοι, καλοῦνται γενικῶς *πλινθοδομαί*˙ πολλάκις ὅμως λαμβάνουσι τὸ ὄνομά των ἐκ τοῦ εἴδους τῶν χρησιμοποιηθεισῶν πλίνθων (*ὀπτοπλινθοδομαί, ὠμοπλινθοδομαί, πυρίμαχοι δομαὶ* κλπ.). Τὰ ὑλικά, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευὴν τῶν πλίνθων, λαμβάνονται, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ κόσμου. Κύριον συστατικὸν τῶν περισσοτέρων εἰδῶν τῶν πλίνθων εἶναι αἱ συνδετικαὶ ὗλαι, αἱ ὁποῖαι παρέχουσιν εἰς αὐτὰς κανονικὴν μορφὴν καὶ ἀντοχήν, καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ διάφοραι *κονίαι* κατὰ τὰ *κονιάματα*. Ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιουμένης κονίας, ὑπάρχουσι πλίνθοι προερχόμεναι ἐξ *ἁπλῶν* κονιῶν καὶ ἄλλαι ἐκ *συμπλόκων*. Αἱ πρῶται τῶν πλίνθων τούτων προκύπτουσιν ἐξ ὑλικοῦ φυσικοῦ, δι' ἀπομακρύνσεως ἀερίου τινὸς ἢ ὑγροῦ καὶ σκληρύνσεως κατόπιν ταύτης ἢ μετὰ ἐπαναπορρόφησιν τοῦ αὐτοῦ ἀερίου ἢ ὑγροῦ, ἄνευ μεταβολῆς ἐν γένει τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ πρώτου ὑλικοῦ. Αἱ δεύτεραι λαμβάνονται ἐξ ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται χημικῶς κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν πλίνθων, καὶ συνεπείᾳ τούτου αἱ πλίνθοι ἔχουσι χημικὴν σύστασιν διάφορον τῆς τῶν ὑλικῶν, ἐξ ὧν κατεσκευάσθησαν. Αἱ ἐξ ἁπλῶν κονιῶν πλίνθοι κατασκευάζονται ἐκ πηλοῦ καὶ ἀσβέστου, αἱ ἐκ συμπλόκων κονιῶν ἐξ ἀσβέστου ὑδραυλικῆς, ἐκ πορσελλάνης, ἐκ σιμέντων (κονιῶν Πόρτλανδ), σκωριοκονιῶν, ὀξυχλωριούχων κονιῶν καὶ διαφόρων ἄλλων κονιῶν φυσικῶν.

Πλίνθοι ἐκ πηλοῦ. Λαμβάνονται ἐκ πηλοῦ προερχομένου ἐξ ἀργιλλικῶν μαργῶν καὶ στρωμάτων ἐν γένει (κοκκινοχώματος κλπ.), ἅτινα ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ εὑρίσκονται ἐν τῇ φύσει καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἄργιλλον μεμειγμένην μετ' ἄμμου καὶ ἄλλων τινῶν ὑλικῶν (ὀξειδίων σιδήρου κυρίως, γύψου, ἀλκαλικῶν ἑνώσεων, ζωϊκῶν οὐσιῶν, φυτικῶν τοιούτων κλπ.). Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν πλίνθων, αἵτινες θὰ κατασκευασθῶσι, χρησιμοποιεῖται πηλὸς ἔχων τὴν κατάλληλον σύνθεσιν. Αἱ ἐκ πηλοῦ πλίνθοι διακρίνονται εἰς *ἀνόπτους* καὶ εἰς *ὀπτάς*. Διὰ τὰς ἀνόπτους πλίνθους δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβάλλεται μεγάλη προσοχὴ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν πρὸς πλινθοποίησιν γαιῶν, διὰ τὰς ὀπτὰς ὅμως ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα προσοχή. Τὰ συνήθη καὶ κύρια συστατικὰ τοῦ πηλοῦ εἶναι μέχρις 60 % ἀργίλλου καὶ μέχρι 18 % ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, πυριτίας καὶ ἑνώσεων τοῦ σιδήρου. Τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον περιέχεται ὑπὸ μορφὴν κόνεως ἢ λίαν μικρῶν τεμαχίων, ὁμοιογενῶς καταμεμερισμένων ἐντὸς τοῦ πηλοῦ. Ὕπαρξις μεγάλων τεμαχίων ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ἀποκλείεται, διότι ταῦτα, ἀσβεστοποιούμενα κατὰ τὴν ὄπτησιν, παρέχουσι πλίνθους κακῆς ποιότητος, καθότι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν γίνεται διαβροχὴ καὶ σβέσις τῶν τεμαχίων τούτων. Πηλὸς περιέχων μεγάλην ποσότητα (πέραν τοῦ 21 %) ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ἡ πυριτία περιέχεται εἰς τὸν πηλὸν ὑπὸ μορφὴν ἄμμου χαλαζιακῆς συνήθως ἢ πυριτιαλεύρου. Μικρὰ ποσὰ πυριτίας συντελοῦσιν εἰς τὴν καλὴν ὄπτησιν, μεγαλύτερα ὅμως ἐλαττώνουν τὴν συνοχὴν τῶν πλίνθων καὶ ὡς ἐκ τούτου πρέπει ν' ἀπομακρύνωνται διὰ τῆς κατεργασίας τοῦ πηλοῦ. Ἡ εἰς ὀξείδια τοῦ σιδήρου περιεκτικότης τοῦ πηλοῦ δὲν ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν λαμβανομένων πλίνθων καὶ χρωματίζει τὸν μὲν πηλὸν κεραμόχρουν ἢ κίτρινον, τὰς δὲ παρεχομένας πλίνθους μὲ τὸ ἴδιον χρῶμα ἢ καὶ ἐρυθράς. Τὸ χρῶμα τῶν πλίνθων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοστοῦ τῶν συστατικῶν, ἐκ τῆς θερμοκρασίας ὀπτήσεως καὶ ἐξ ἄλλων συνθηκῶν. Ἐκτὸς τῶν κυρίων τούτων συστατικῶν τοῦ πηλοῦ, δυνατὸν νὰ περιέχωνται καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ παρεχομένου προϊόντος. Οὕτω μικρὰ ποσὰ ἀνθρακικοῦ μαγνησίου εἶναι χρήσιμα, παρουσία ὅμως πυριτῶν εἶναι ἐπιβλαβής, διότι παρέχουσι διαλυτὸν θειικὸν μαγνήσιον. Ἡ γύψος ἀποκλείεται. Ἅλατα ἀλκαλίων ἐπίσης δέον ν' ἀπομακρύνωνται, ὡς παρέχοντα διαλυτὰς ἑνώσεις. Ἡ ὕπαρξις πυριτῶν εἶναι ἐπιζήμιος. Τεμάχια ἄνθρακος, κογχύλια, ρίζαι καὶ ἀνάλογα ὑλικὰ εἶναι καλύτερον ν' ἀπομακρύνωνται παρὰ νὰ συντρίβωνται, διότι καταλείπουσι μετὰ τὴν ὄπτησιν ἅλατα διαλυτὰ καὶ ὀπάς.

Ἄνοπτοι πλίνθοι ἐκ πηλοῦ˙ βλ. λ. *ὠμόπλινθος*.

Ὀπταὶ πλίνθοι ἐκ πηλοῦ˙ βλ. λ. *ὀπτόπλινθοι*.

Πλίνθοι δομικαὶ ἢ *ὀπτόπλινθοι*. Χρησιμοποιοῦνται διὰ τοιχοδομὰς καὶ κατασκευάζονται δι' ὀπτήσεως εἰς 900° μέχρι 1.200°, εἰς ποικίλας διαστάσεις, χρώματα καὶ ποιότητας. Συνήθεις εἶναι οἱ συμπαγεῖς ὀπτόλιθοι, εἰδικοῦ βάρους 1.900 μέχρι 2.600 χλγρ./μ.³. Κατασκευάζονται ἐλαφραὶ πλίνθοι δι' ἀναμείξεως τοῦ πηλοῦ μετὰ κόνεως λιγνίτου, πριονιδίων ξύλου, ἀπορριμμάτων βυρσοδεψείων καὶ ἀναλόγων οὐσιῶν, αἵτινες συντελοῦσιν εἰς τὴν ταχεῖαν ξήρανσιν τῶν πλίνθων, ἄνευ συστολῆς αὐτῶν, καὶ ἐπιτρέπουσι τὴν λῆψιν ὁμοιογενῶς πορωδῶν πλίνθων. Κατασκευάζονται ἐπίσης διάτρητοι πλίνθοι ἐξ ἐκλεκτοτέρου πηλοῦ δι' ὀπτήσεως εἰς 1.100° μέχρι 1.300°, ὡς καὶ διάκενοι πλίνθοι, ἀλλὰ πανταχόθεν κλεισταί, κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς

Digitized by Google

τὸν τῶν συμπαγῶν πορωδῶν. Αἱ πορώδεις καὶ αἱ διάτρητοι πλίνθοι εἶναι λίαν μονωτικαί, κατασκευάζονται δὲ καὶ πλίνθοι ἀκόμη ἐλαφρότεραι καὶ πορωδέστεραι τούτων, δι' ἀναμείξεως τριμμάτων φελλοῦ καὶ ὀρυκταλεύρου μετὰ τοῦ πηλοῦ. Αἱ τελευταῖαι αὗται πλίνθοι ἀποτελοῦσιν ἄριστον θερμομονωτικὸν μέσον καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς μόνωσιν χώρων θερμαινομένων δι' ὑπερθέρμου ἀτμοῦ (βλ. καὶ λ. *ὀπτόπλινθος*).

Πλίνθοι ὁδοστρωσίας. Χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τοῦ καταστρώματος τῶν ὁδῶν, ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου προτιμῶνται διὰ τὴν στερεότητα αὐτῶν καὶ κυρίως διὰ τὸ ἀθόρυβον τῶν δι' αὐτῶν στρωθεισῶν ὁδῶν. Κατασκευάζονται ἐξ ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα περιέχουν ἅλατα πυριτικὰ τηκτὰ ἢ ἑνώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ προκύψωσι τοιαῦτα. Διὰ καταλλήλου ὀπτήσεως τῶν διὰ τοιούτου ὑλικοῦ προπαρασκευασθεισῶν πλίνθων προκαλεῖται ἐμποτισμὸς καθ' ὅλην τὴν μᾶζαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν τακέντων καὶ ἐξυαλωθέντων ἁλάτων. Χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν πλινθίων ὁδοστρωσίας πηλοὶ περιέχοντες χαλαζιακὴν ἄμμον ἀναμεμειγμένην μετὰ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ ὀξειδίων τοῦ σιδήρου. Ποσοστὸν 4% μέχρις 7% τηκτοῦ συστατικοῦ εἶναι ἐπαρκές. Ἡ ρύθμισις τῆς ὀπτήσεως εἶναι δυσχερής, διὸ καὶ μέγα ποσοστὸν τῶν ἐν τῇ καμίνῳ πλίνθων λαμβάνεται ἄνοπτον ἢ ὑπέροπτον. Συνήθεις διαστάσεις τῶν πλίνθων τούτων εἶναι 9×10×21 ἑκ. Ἡ μόρφωσις αὐτῶν γίνεται διὰ τῆς χειρός, ἢ κάλλιον διὰ μηχανῶν. Ἡ ὄπτησις δέον νὰ γίνεται καλύτερον ἐντὸς καμίνων διακεκομμένης λειτουργίας, ὅπου διαρκεῖ 7 ἕως 10 ἡμέρας, ἡ δὲ ψῦξις πρέπει νὰ ἔχῃ μακρὰν διάρκειαν, διότι οὕτω λαμβάνονται πλίνθοι τραχύτεραι καὶ ἀνθεκτικώτεραι. Ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀνωτέρω πλίνθους λαμβάνονται δι' ἀναμείξεως συντριμμάτων ἐκ σκληρῶν πετρωμάτων, ἅτινα συνεκολλήθησαν πρὸς ἄλληλα διὰ καταλλήλου τηκτοῦ πηλοῦ, ὑπὸ ἰσχυρὰν ὑδραυλικὴν πίεσιν καὶ διὰ βραδείας ὀπτήσεως κατόπιν. Τὰ οὕτω λαμβανόμενα πλινθία (ὅπως λ. χ. τὰ vulcanol) ἔχουσι μεγαλυτέραν τῆς τῶν συνήθων ἀντοχὴν εἰς πίεσιν.

Πλινθία ἐπιστρώσεων ἢ πλάκες ἐξ ὀπτῆς γῆς (βλ. λ. *πλακόστρωσις* καὶ *πλάξ*). Χρησιμοποιοῦνται δι' ἐπενδύσεις διακοσμητικὰς καὶ προασπιστικὰς τοίχων καὶ δι' ἐπιστρώσεις δαπέδων (βλ. λ. *πλακόστρωσις*).

Πλίνθοι πυρίμαχοι· βλ. λ. *πυρίμαχος πλίνθος*.
Πλίνθοι διακοσμήσεως· βλ. λ. *τερρακόττα*.

Ἰδιότητες τῶν ὀπτῶν πλίνθων. Αἱ καλῆς ποιότητος ὀπταὶ πλίνθοι, προερχόμεναι ἐκ καλῶς ἐπεξεργασθέντος καὶ ἀναλόγου πρὸς τὸ εἶδος τῶν πλίνθων ὑλικοῦ, ἔχουσιν ἐπιπέδους ἐπιφανείας, κανονικὰς γωνίας καὶ ἀκριβεῖς διαστάσεις, σύστασιν καὶ χρῶμα ὁμοιογενῆ, ὑφὴν κοκκώδη καὶ θραύονται εἰς τεμάχια μὲ γωνιώδεις ἀκμάς, παρουσιάζοντα θραυσιγενεῖς ἐπιφανείας ὁμοιογενοῦς συστάσεως καὶ ἄνευ ὀπῶν ἢ ἐγκλεισμάτων. Ἡ σκληρότης τῶν συνήθων πλίνθων εἶναι κατά τι μικροτέρα τῆς τοῦ χάλυβος, τῶν ἐξυαλωθεισῶν δὲ ἴση ἢ ἀνωτέρα ταύτης. Καλῶς ἑψημέναι πλίνθοι ἀπορροφοῦσιν 8 μέχρι 15 % ὕδατος, μετὰ δωδεκάωρον παραμονὴν ὑπ' αὐτό, ἀναδίδουσι δὲ κρουόμεναι ἦχον μεταλλικὸν καὶ διαυγῆ. Ἡ ἀντοχὴ τῶν συνήθων χειροποιήτων πλίνθων εἰς θλῖψιν εἶναι περὶ τὰ 50 χλγ./ἑκ.², φθάνει δὲ διὰ τὰς καλυτέρας ποιότητας τῶν μηχανοποιήτων πλίνθων μέχρις 150 χλγ./ἑκ.². Διάτρητοι πλίνθοι παρουσιάζουσιν ἡμίσειαν ἀντοχὴν τῆς τῶν συμπαγῶν. Ὑπέροπτοι πλίνθοι δύνανται ν' ἀνθέξωσιν εἰς πίεσιν 300 χλγ./ἑκ², ἐξυαλωμέναι δὲ ἀπὸ 350 μέχρις 750 καὶ ἔτι πλέον. Ὡς ἐπιτρεπόμενον φορτίον λαμβάνεται τὸ $1/_{10}$ τῆς ἀντοχῆς τῶν πλίνθων.

Πλίνθοι ἐξ ἀσβεστοκονιάματος. Εἰς τόπους ἔνθα ἐλλείπουσι κοιτάσματα ἀργιλλικὰ καὶ ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἀσβεστολίθου καὶ πυριτικῆς ἄμμου, κατασκευάζονται πλίνθοι ἐξ ἀσβεστοκονιάματος, καλούμεναι *ἀσβεστοκονιόπλινθοι* (Ziegeln). Δυνατὸν ἡ πυριτικὴ ἄμμος ν' ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλου ἀδρανοῦς ὑλικοῦ, καὶ ἀναλόγως τοῦ χρησιμοποιουμένου τοιούτου ὑλικοῦ λαμβάνονται τὰ κάτωθι εἴδη ἀσβεστοκονιοπλίνθων:

Ἀσβεστοπυριτικαὶ πλίνθοι. Λαμβάνονται ἐκ μείγματος χαλαζιακῆς ἄμμου καὶ ἀσβέστου, πιεσθέντος καὶ σκληρυνθέντος ἐντὸς χώρου πλήρους ἀτμοῦ. Πλεονεκτοῦσιν ἔναντι τῶν ἐκ πηλοῦ πλίνθων, διότι ἀπαιτοῦσι μικρότερον χρόνον διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν καὶ εἶναι ὀλιγώτερον δαπανηραί, εἰς τόπους ἔνθα ἀπαντᾷ πολλὴ χαλαζιακὴ ἄμμος. Ἡ τελικὴ σύστασις τῶν πλίνθων εἶναι ἄμμος, ἔνυδρον πυριτικὸν ἀσβέστιον, παραγόμενον παρουσίᾳ τῶν ὑδρατμῶν ὑπὸ ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, καὶ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Ἄμμος ἀνισομεγέθους κόκκου παρέχει ἀνθεκτικωτέρας πλίνθους. Ἄμμος περιέχουσα μέχρι 16 % ἀργίλλου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ, διὰ μεγαλύτερον ὅμως ποσοστὸν ἀργίλλου, καθὼς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ὑπάρξεως διαλυτῶν ἁλάτων, δέον ἡ ἄμμος νὰ πλύνεται. Ἡ χρησιμοποιουμένη ἄσβεστος, δέον νὰ εἶναι παχεῖα. Ἡ ποιότης τῶν πλίνθων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν ὑλικῶν καὶ κυρίως ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναμείξεως, ἡ ὁποία καλὸν εἶναι νὰ γίνεται μηχανικῶς. Ἡ μόρφωσις τῶν πλίνθων γίνεται διὰ μηχανικῆς πιέσεως μέχρι 1000 χλγ./ἑκ², λόγῳ τῆς εὐθρύπτου συστάσεως τοῦ ὑλικοῦ. Τὰ συνηθέστερα πιεστήρια εἶναι μηχαναὶ περίστροφοι, αὐτομάτου φορτίσεως τῶν μητρῶν καὶ παροχῆς μέχρι 3.000 τεμαχίων ἀνὰ ὥραν. Ἡ σκλήρυνσις τῶν πλίνθων γίνεται ἐντὸς ἀτμοκλιβάνων, ὅπου τίθενται αὗται ἐπὶ κινητῶν ἐπιπέδων καὶ ὑποβάλλονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἀτμοῦ ὑπὸ πίεσιν. Αἱ ἀσβεστοπυριτικαὶ πλίνθοι ἔχουσι χρῶμα λευκόν, εἶναι ὁμοιογενεῖς, παρουσιάζουσι λείας ἐπιφανείας καὶ ἀκριβεῖς διαστάσεις καὶ προσφύονται καλύτερον μετὰ τῶν κονιαμάτων παρὰ αἱ ὀπταὶ πλίνθοι. Ἡ ἀντοχή των δέον νὰ εἶναι τοὐλάχιστον 140 χλγ./ἑκ², ἡ ὑδραπορροφητικότης δὲ αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 15%. Κατασκευάζονται συνήθως διάτρητοι, ἐνίοτε δὲ γίνονται καὶ ἔγχρωμοι.

Ἀσβεστοσκωριακαὶ πλίνθοι. Κατασκευάζονται εἰς τόπους ἔνθα λειτουργοῦσιν ὑψηλαὶ κάμινοι διὰ τὴν μεταλλουργίαν τοῦ σιδήρου, δι' ἀναμείξεως 4% περίπου ἀσβέστου μετὰ λειοτριβείσης σκωρίας ἐκ τῶν καμίνων καὶ προσθήκης μικρᾶς ποσότητος ὕδατος. Ἐκτίθενται κατόπιν αὗται εἰς πίεσιν ἀτμῶν 8 ἀτμοσφαιρῶν ἐπὶ μίαν ὥραν, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ὁποίας λαμβάνονται πλίνθοι ἀνθεκτικαί, ἕτοιμοι πρὸς χρησιμοποίησιν. Ἀσβεστοσκωριακαὶ πλίνθοι δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι διὰ τυποποιήσεως μάζης ἀποτελουμένης ἐκ μείγματος ἄμμου ἐκ βασικῶν σκωριῶν, ἐκ τῶν ὑψικαμίνων μετὰ 10 % ἀσβέστου καὶ 30 % περίπου ὕδατος. Μετὰ ἀερικὴν ξήρανσιν 35—40 ἡμερῶν αἱ οὕτω μορφωθεῖσαι πλίνθοι ἀποκτῶσι τὴν ἀντοχὴν τῶν ἀσβεστοπυριτικῶν πλίνθων καὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν.

Ἀσβεστοκισσηρικαὶ πλίνθοι. Δι' ἀντικαταστάσεως τῆς πυριτικῆς ἄμμου δι' ἄμμου ἢ θραυσμάτων κισσήρεως καὶ διὰ τρόπων κατασκευῆς ἀναλόγων πρὸς τοὺς τῆς παραγωγῆς ἀσβεστοπυριτικῶν πλίνθων, λαμβάνονται πλίνθοι ἐξόχως ἐλαφραί, γνωσταὶ ὡς ἀσβεστοκισσηρικοὶ πλωτοὶ λίθοι Weser.

Πλίνθοι ἐξ ὑδραυλικῆς ἀσβέστου. Δι' ἀντικαταστάσεως τῆς κοινῆς ἀσβέστου εἰς τὰς περιγραφείσας πλίνθους ὑπὸ ὑδραυλικῆς τοιαύτης, λαμβάνονται αἱ δι' ὑδραυλικῆς ἀσβέστου πλίνθοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρκετὴν ἐφαρμογὴν εὑρίσκουσιν αἱ καλούμεναι *πλωταὶ πλίνθοι τοῦ Ρήνου*, λόγῳ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτῶν ἐλαφρότητος καὶ ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἀρχικῆς προελεύσεως. Αἱ πλωταὶ αὗται πλίνθοι κατασκευάζονται δι' ἐπιμελοῦς ἀναμείξεως 7 μέχρις 9 μερῶν ὄγκου ἄμμου κισσήρεως μεθ' 1 μέρους ὄγκου γάλακτος ὑδραυλικῆς ἀσβέστου. Ἡ μόρφωσις αὐτῶν γίνεται διὰ σιδηρῶν κοπάνων ἐντὸς τύπων, ὅπου παραμένουσι 15 ἕως 20 ἡμέρας πρὸς ξήρανσιν καὶ σκλήρυνσιν. Μετὰ τὴν ἐξαγωγήν των ἐκ τῶν τύπων στοιβάζονται εἰς σωρούς, ἔνθα ὑπόκεινται εἰς ἀερικὴν ξήρανσιν διαρκείας 3 ἕως 4 μηνῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ξηράνσεως λαμβάνονται πλίνθοι ἀντοχῆς 20 χλγ./ἑκ² περίπου, ἐξόχως ἐλαφραί, πορώδεις, ἀνυδροπεραταί, δυσθερμαγωγοὶ καὶ ἀλεξίπυροι.

Πλίνθοι διὰ πορσελλάνης. Κατασκευάζονται τοιαῦται παρ' ἡμῖν, αἱ γνωσταὶ ὡς *πλίνθοι Ἄτλαντος*, ἐκ κονιάματος ἀποτελουμένου ἐκ 5—6 μερῶν ἀσβέστου, 2—3 μερῶν θηραϊκῆς γῆς καὶ 3—4 μερῶν ἄμμου.

Αἱ λαμβανόμεναι πλίνθοι ἔχουσι χρῶμα λευκότεφρον καὶ ἀντοχὴν ἀρκετήν, εἶναι ἀνυδροπεραταί, ἀλλὰ φθείρονται διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βροχῆς καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιφάνειαι αὐτῶν· διὸ καλὸν εἶναι, ὅταν χρησιμοποιοῦνται εἰς ἐξωτερικὰς τοιχοδομὰς οἰκιῶν, νὰ ἐπιχρίωνται διὰ προασπιστικοῦ στρώματος ἐξ ἀσβεστοκονιάματος.

Πλίνθοι διὰ σιμέντων. Μεγάλην ἐξάπλωσιν καὶ ἐφαρμογὴν εὑρίσκουσι τελευταίως αἱ διὰ κονιῶν Πόρτλανδ κατασκευαζόμεναι πλίνθοι, λόγῳ τοῦ εὐκόλου τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ἡ ὁποία δὲν ἀπαιτεῖ δαπανηρὰς ἐγκαταστάσεις, καὶ τῆς μεγάλης ἀφθονίας τῶν δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθῶσι προσμειγμάτων. Αἱ διὰ κονίας Πόρτλανδ πλίνθοι κατασκευάζονται διὰ πιέσεως ἢ ἄνευ τοιαύτης, δι' ἁπλῆς χύσεως τοῦ ὑλικοῦ ἐντὸς τύπων. Ὡς ὑλικὸν διὰ τὴν ἀνάμειξιν χρησιμοποιεῖται συνήθως ἄμμος ἢ ἄμμος μετὰ σκύρων ἐν ἀναλογίᾳ 1 μέρους σιμέντου πρὸς 3 ἢ 4 μέρη ἄμμου ἢ 1 μέρους σιμέντου πρὸς 2 ἢ 3 μέρη ἄμμου, ἢ πρὸς 3 ἢ 5 μέρη χαλίκων, τῶν ἀναλογιῶν λαμβανομένων κατ' ὄγκον. Διὰ προσθήκης εἰς τὸ μεῖγμα τῆς ἀναγκαίας ποσότητος ὕδατος ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπιθυμητὴ πλαστικότης ἢ ρευστότης τῆς ἑτοιμαζομένης μάζης, ἡ ὁποία τίθεται κατόπιν ἐντὸς μητρῶν, ὅπου πιέζεται ἢ καὶ ἀφίνεται πρὸς πῆξιν. Ἡ ἀνάμειξις καὶ ἡ μόρφωσις τῶν πλίνθων γίνεται διὰ τῶν χειρῶν ἢ διὰ μηχανῶν. Ἡ κατάλληλος ἀντοχὴ τῶν οὕτω λαμβανομένων πλίνθων ἀποκτᾶται μετὰ ὀκταήμερον ἢ μετὰ δεκαπενθήμερον ἀπὸ τῆς κατασκευῆς, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς χρησιμοποιήσεως ταχυπήκτων σιμέντων. Ἡ ὑδραπορροφητικότης αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 6 %, αὐξάνει δὲ αὕτη ἐὰν κατὰ τὴν ἀνάμειξιν χρησιμοποιηθῇ ὀλιγωτέρα τῆς κανονικῆς ποσότητος ὕδατος. Δι' ἀντικαταστάσεως τῶν χαλίκων μὲ θραύσματα κισήρεως λαμβάνονται πλίνθοι ἐλαφραί. Ἐπίσης πρὸς λῆψιν ἐλαφρῶν πλίνθων δύναται νὰ γίνῃ ἀνάμειξις σιμεντοκονιάματος μετὰ ὑγρανθέντων πριονισμάτων ξύλου, σκωριῶν καὶ ἄλλων ἀναλόγων ὑλικῶν. Αἱ διὰ σιμεντοκονίας λαμβανόμεναι πλίνθοι εἶναι ἀνθεκτικώτεραι τῶν συνήθων, δυσθερμαγωγοί, πυρίμαχοι καὶ ἀνυδροπεραταί. Κατασκευάζονται πλίνθοι δομικαὶ (τοῦβλα), πλινθία ἐπιστρώσεων (πλάκες) καὶ πλίνθοι διακοσμήσεως.

Διάφοροι ἄλλαι πλίνθοι. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, κατασκευάζονται καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ὑλικῶν πλίνθοι, κοιναὶ ἢ δι' εἰδικοὺς σκοπούς. Οὕτω λ. χ. ἐκ τῶν σκωριῶν τῶν ὑψηλῶν καμίνων τῆς μεταλλουργίας τοῦ σιδήρου, διὰ χύσεως αὐτῶν ἅμα τῇ ἐκ τῆς καμίνου ἐκροῇ ἐντὸς καταλλήλων τύπων, λαμβάνονται διὰ βραδείας ψύξεως πλίνθοι συμπαγεῖς καὶ βαρεῖαι, κατάλληλοι διὰ στρώσεις αὐλῶν, στάβλων, ὁδῶν μικρᾶς κυκλοφορίας κλπ. Ἐπίσης κατασκευάζονται πλίνθοι δι' ἀναμείξεως ἄμμου μετὰ μαγνησίας, κατόπιν χλωριούχου ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῶν, κατάλληλοι πρὸς δόμησιν.

Μορφὴ καὶ διαστάσεις πλίνθων· βλ. λ. *ὀπτόπλινθοι*.

Α. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

— *[Ἐμπορευματολ.]* Αἱ *πλίνθοι* διαιροῦνται: α') Εἰς *χειροποιήτους* καὶ *μηχανοποιήτους*. β') Εἰς τὰς ἐξ ἀργιλλούχου γῆς καὶ τὰς ἐξ ἄλλων ὑλῶν κατεσκευασμένας τοιαύτας (θηραϊκῆς γῆς, ἀμμωνίας, ὑδραυλικῆς ἀσβέστου κλπ.). γ') Εἰς τὰς *συμπαγεῖς* καὶ *διατρήτους* πλίνθους.

Αἱ συμπαγεῖς πλίνθοι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς ἐξωτερικὰς τοιχοποιίας, αἱ δὲ διάτρητοι, ὡς ἐλαφρότεραι, εἰς τὴν τοιχοποιίαν τῶν ἐσωτερικῶν χωρισμάτων. Ἀπὸ ἀπόψεως σχήματος, αἱ ἁπλαῖ πλίνθοι τῆς τοιχοποιίας ἔχουν σχῆμα παραλληλεπίπεδον, αἱ πλίνθοι αἱ χρησιμοποιούμεναι πρὸς κατασκευὴν θόλων, κιόνων καὶ καπνοδόχων εἶναι δύο εἰδῶν: αἱ ἔχουσαι τὰς δύο πλευρὰς συγκλινούσας καὶ ἑπομένως τὰς δύο μικρὰς πλευρὰς τραπεζοειδεῖς καὶ αἱ ἔχουσαι τὰς δύο μεγάλας πλευρὰς καμπύλας. Τέλος αἱ *διακοσμητικαὶ* λεγόμεναι πλίνθοι, αἱ χρησιμοποιούμεναι πρὸς κατασκευὴν κιονοκράνων καὶ στηθαίων, φέρουσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς μικρᾶς πλευρᾶς διάφορα φαντασιώδη γεωμετρικὰ σχήματα.

Αἱ διαστάσεις τῶν συνήθως χρησιμοποιουμένων εἰς τὰς οἰκοδομὰς πλίνθων εἶναι αἱ ἑξῆς εἰς χιλιοστόμετρα:

Πλίνθοι χειροποίητ.:	200×100×40, 220×110×55, 240×1?0×?5
» μηχανοπ.	2?0×115×?5
» θηραϊκ. γῆς	250×120×55

Αἱ καλῆς ποιότητος πλίνθοι πρέπει νὰ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τοὺς κάτωθι τεχνικοὺς ὅρους: 1) Τὸ χρῶμα αὐτῶν (διὰ τὰς ἐξ ἀργιλλούχου γῆς πλίνθους) πρέπει νὰ εἶναι βαθὺ ἐρυθρὸν καὶ ὄχι κιτρινέρυθρον. 2) Κτυπούμεναι διὰ τεμαχίου ξύλου νὰ εἶναι ἠχηραί. 3) Ἡ ἐπιφάνεια τῆς θραύσεως αὐτῶν νὰ εἶναι ὁμοειδὴς λεπτόκοκκος καὶ στίλβουσα. 4) Τεμάχιον πλίνθου παραμένον ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἐπὶ 24ωρον νὰ μὴ ἀπορροφᾷ ὑγρασίαν ὑπερβαίνουσαν τὰ 12 % τοῦ βάρους αὐτῶν. 5) Τὸ σχῆμα αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιόμορφον καὶ κανονικόν, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀκανονίστων πλίνθων νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 3 %. 6) Νὰ μὴ παρουσιάζουν σχισμὰς καὶ ρήγματα. 7) Ἡ ἀντοχὴ αὐτῶν εἰς τὴν δοκιμασίαν τῆς πιέσεως νὰ ἀνέρχεται: α') Διὰ τὰς στερεὰς πλίνθους τῆς ἐξωτερικῆς τοιχοποιίας εἰς 200 χιλιογρ. κατὰ τετραγ. ὑφεκατόμ. β') Διὰ τὰς στερεὰς πλίνθους τῆς ἐσωτερικῆς τοιχοποιίας εἰς 80 χιλ. κατὰ τετρ. ὑφεκατ. γ') Διὰ τὰς διατρήτους πλίνθους εἰς 50 χιλιόγρ. κατὰ τετρ. ὑφεκατ. δ') Διὰ τὰς ἐκ θηραϊκῆς γῆς πλίνθους εἰς 150 χιλιόγρ. κατὰ τετρ. ὑφεκατ.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἐγκαταστάσεις χειροποιήτων καὶ μηχανοποιήτων πλίνθων εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις. Αἱ σημαντικώτεραι εἶναι αἱ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης, Πατρῶν καὶ αἱ ἐν Ζακύνθῳ τοιαῦται.

Α. Ν. Σ.

— *[Ἀρχ.]* Ἡ σπουδαιότης τῆς χρήσεως τῆς *πλίνθου* ἐνωρίτατα ἐγένετο ἀντιληπτὴ εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἐξελιχθέντων πολιτισμῶν· ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Αἰγυπτίων, Βαβυλωνίων, Φοινίκων καὶ σημιτικῶν λαῶν παρέχει πλούσια δείγματα χρήσεως ὠμῶν πλίνθων, ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν ὁποίων ἦτο γνωστὴ ἡ χρῆσις τῶν τύπων (καλούπια). Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐπινόησίς των ἀπεδόθη εἰς τοὺς ἥρωας Εὐρύαλον καὶ Ὑπέρβιον (τοὺς πρώτους κατασκευάσαντας, κατὰ τὴν παράδοσιν, οἰκίας) ἢ τὸν Τόξιον (μιμηθέντα τὰς χελιδόνας ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν φωλεῶν των). Ἡ χρῆσις τῆς ὠμῆς πλίνθου ὑπῆρξε, κατὰ φυσικὸν λόγον, προγενεστέρα. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς νεολιθικοὺς συνοικισμοὺς τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὰ ἄνω μέρη τῶν καλυβῶν τοῦ πρώτου στρώματος τοῦ Ὀρχομενοῦ, κ.ἀ. Ἀλλὰ καὶ ἐπιφανέστερα ἱδρύματα κατεσκευάζοντο ἐν μέρει ἐξ αὐτῶν (σηκὸς ναοῦ Διὸς καὶ Ἡρακλέους ἐν Πάτραις) ἢ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου· εἰς τὰ τελευταῖα καταλέγονται ναοὶ ὡς οἱ ἐν Λεπρέῳ (Δήμητρος), Πανοπεῖ (ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ), Στείριδι (Δήμητρος) κ.ἄ., ἀνάκτορα ὡς τὰ ἐν Τράλλεσιν (Ἀττάλων) καὶ Σάρδεσιν (Κροίσου), ὀχυρώσεις (ἐν Μαντινείᾳ, Ἀθήναις κ.ἀ.),

Digitized by Google

…ημεῖα οἷα ἡ Κότυος στοὰ (Ἐπίδαυρος) καὶ τὸ …αυσωλεῖον τῆς Ἁλικαρνασσοῦ κτλ. Παρὰ Ρω…αίοις ἡ ὠμὴ πλίνθος (later crudus) ἦτο ἔτι μᾶλ…ον διαδεδομένη, εἴς τινα δὲ μέρη, ὡς ἐν Ἰτύκῃ, …σχεῖτο δημόσιος ἔλεγχος ἐπὶ τῶν ὠμοπλινθοδο…ῶν (opera latericina) ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς …ι μόνον αἱ πενταετεῖς πλίνθοι καὶ μετὰ νόμιμον …οκιμασίαν ἐθεωροῦντο ἀρκούντως στεγναὶ καὶ …τάλληλοι εἰς χρῆσιν. Ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐνιαχοῦ …ῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατεσκευάζοντο ἐξαίρετοι ὠμαὶ …λίνθοι, ἐλαφραί, ἀδιάβροχοι καὶ ἐπιπλέουσαι εἰς …ὸ ὕδωρ, ἀνάλογοι τῶν κατασκευασθεισῶν ἐν Νυ…εμβέργῃ τὸν ΙΔ'—ΙΕ' αἰῶνα. Ἡ ὀπτὴ πλίνθος …το ἐν Ἑλλάδι γνωστὴ ἤδη κατὰ τοὺς κρητο…υκηναϊκοὺς χρόνους, ἐν τούτοις ὅμως ὀπτοπλιν…οδομαὶ συστηματικαὶ κατεσκευάσθησαν κατὰ τοὺς …εταχλασσικοὺς χρόνους καὶ ἰδίως τὴν ρωμαϊκὴν …ερίοδον, ὅτε ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ στρογγύ…αι πρὸς κατασκευὴν κιόνων. Τὰ ἐλάχιστα δεί…ματα ὀπτοπλίνθων τοῦ μουσείου τῶν Σεβρῶν (ἐξ …θηνῶν, Σουνίου καὶ Ἐφέσου) ἀνάγονται εἰς τὴν …εταγενεστέραν ἀρχαιότητα· ἡ εἴδησις τοῦ Παυ…ανίου περὶ τῆς ἐξ ὀπτοπλίνθων κατασκευῆς τοῦ …ιλιππείου τῆς Ὀλυμπίας ἐλέγχεται ἀνακριβής, ὁ …ὲ παρὰ τοῦ ἰδίου ἀναφερόμενος ἐν Ἄργει «ναὸς …πτῆς γῆς», ἀσφαλῶς δέον νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς ρω…αϊκοὺς χρόνους. Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν …ὰς ὀπτοπλίνθους (lateres cocti, coctiles) ὡς βασι…ὸν ἀρχιτεκτονικὸν ὑλικὸν ἰδίως κατὰ τοὺς αὐτο…ρατορικοὺς χρόνους, ὅτε διέδωσαν αὐτὰς πανταχοῦ. Ἡ ἐν γένει σπουδαιότης τῆς πλινθοδομίας ἐν τῇ …ρχαιότητι καταφαίνεται ἐκ τῶν ἰχνῶν της ἐν τῇ …ρολογίᾳ καὶ αὐτῆς τῆς λιθοδομίας. Οὕτω γενι…ῶς *πλίνθοι* ἐκλήθησαν οἱ τετράπλευροι πελεκητοὶ …ίθοι τοῦ ἰσοδομικοῦ τοίχου, εἰδικώτερον *πλίνθοι* …*πικρανίτιδες* οἱ λίθοι οἱ περιστέφοντες τὸν τοῖχον …αὶ ἀντιστοιχοῦντες κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὸν διάκο…μον πρὸς τὰ κιονόκρανα τῶν κιόνων, καὶ *πλίνθοι* …*ασχαλιαῖαι* αἱ κατὰ τὰς γωνίας τῆς οἰκοδομῆς. …Εν τοῖς ρυθμοῖς *πλίνθος* ἀπεκλήθη ἡ ἁπλῆ τε…ράπλευρος βάσις τοῦ ἰωνικοῦ κίονος, *πλινθὶς* δὲ …παρὰ Βιτρουβίῳ ὁ ἁπλοῦς ἄβαξ τοῦ τοσκανικοῦ …υθμοῦ. Π. Ν. Π.

—**πλίνθος ἐπικρανῖτις** [*Ἀρχ.*] βλ. λ. *ἐπικρανῖτις πλίνθος*.

πλινθοτεῖον (τό). Τεῖον ὑπὸ μορφὴν πλίνθων …αρασκευαζόμενον ἐν Κίνᾳ ἐκ στύλων, θραυσθέν…ων φύλλων καὶ κόνεως τείου. Τὸ πλινθοτεῖον …ρησιμοποιεῖται περισσότερον ὡς λαχανικὸν καὶ …λιγώτερον ὡς εὐφραντικόν. Οὕτως ἐν Σιβηρίᾳ …αρασκευάζεται φαγητὸν διὰ βρασμοῦ τούτου μετὰ …λίπους, εἰς Θιβὲτ μετ' ἀλεύρου, λίπους ἢ τυροῦ κλπ. …Η πληροφορία καθ' ἣν εἰς τὸ πλινθοτεῖον προσ…ίθεται καὶ αἷμα ὡς συγκολλητικὴ ὕλη δὲν ἔχει …πιβεβαιωθῆ. Σ. Γ.

πλινθουργεῖον (τό)· πλινθοποιεῖον.

πλίνθωμα (τὸ) [*Μεταλλουργ.*]. Μορφὴ ἣν λαμ…άνει μέταλλον στερεοποιούμενον μετὰ τὴν χύσιν …ὶς τύπους ἐν εἴδει μεγάλης πλίνθου. Οὕτω χύ…ονται τὰ παραγόμενα εἰς τὰ μεταλλουργεῖα μέ…αλλα πρὸς περαιτέρω κατεργασίαν δι' ἐλάσεως, …σφυρηλασίας ἢ ἀνατήξεως ἐν τῷ ἐργοστασίῳ ἢ …ρὸς πώλησιν ὑπὸ ἡμικατειργασμένην μορφήν. Τὰ …χήματα καὶ τὰ βάρη τῶν πλινθωμάτων ποικίλ…ουν ἀναλόγως τῶν χρήσεων καὶ τῆς φύσεως ἑκά…του μετάλλου· π. χ. εἶναι ἐπιμήκη πρισματοειδῆ …ἡμικυλινδρικὰ προκειμένου διὰ χυτοσίδηρον, …ρυσόν, ἄργυρον κ. τ. λ. βάρους 50 χιλιογρ. περί…του, ἵνα εἶναι εὐχείριστα, καλούμενα καὶ *χελῶναι*. …Αἱ χελῶναι τοῦ μολύβδου ἴσου βάρους ἔχουσιν …μοιον σχῆμα, φέρουσαι εἰς τὰ ἄκρα ἡμισφαιρι…ὰς ὠτίδας διὰ τὸν χειρισμὸν διὰ χειρός. Οἱ τύποι, …ὶς οὓς χύνονται τὰ μέταλλα, εἶναι ἐξ ἄμμου ἢ …αὶ ἐκ μετάλλου, ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας τή…ξεως τοῦ μετάλλου. Τὰ πλινθώματα χάλυβος (ὑφ' …ἣν ὀνομασίαν περιλαμβάνεται καὶ πᾶν εἶδος ρευ…στοπαγοῦς σιδήρου) εἶναι συνήθως πολὺ μεγαλύ…τερα, βάρους 2 ἕως 3 τόννων καὶ μέχρι πολλῶν δε…κάδων τόννων διὰ μεγάλα τεμάχια, ὡς πυροβόλα, θώρακες, μέρη μηχανῶν, ἔχουσι σχῆμα κολούρου …πυραμίδος μὲ βάσιν τετράγωνον, ὀρθογώνιον ἢ πολυγωνικὴν καὶ ἐνίοτε κολούρου κώνου. Αἱ ἕδραι εἶναι πολλάκις κοῖλαι καὶ αἱ ἀκμαὶ ἀμβλεῖαι πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συστολῆς κατὰ τὴν ψῦξιν καὶ ἀποφυγὴν ἐνδεχομένου σχηματισμοῦ ρωγμῶν καὶ διευκόλυνσιν τῆς ἀφαιρέσεως τῶν τύπων. Οἱ τύ…ποι, εἰς οὓς χύνονται τὰ πλινθώματα χάλυβος, εἶναι ἐκ χυτοσιδήρου, τοποθετοῦνται κατακορύφως καὶ συνήθως ἡ βάσις αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ χωριστῆς πλακός, πρὸς εὐχερεστέραν ἀφαίρεσιν τῶν τύπων. Τὸ πυραμιδοειδὲς σχῆμα δίδεται καὶ διὰ τὸν ἄνω…τέρω λόγον καὶ ἰδίως ἵνα περιορίζεται ὁ ὄγκος τοῦ ἄνω μέρους τοῦ πλινθώματος, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν στερεοποίησιν σχηματίζεται τὸ κενὸν συμ…πτύξεως καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνομοιογενές, πρέπει νὰ ἀποκόπτεται. Τὰ πλινθώματα τῶν διαφόρων με…τάλλων χύνονται ἐκ τῶν καλυμμένων ἀπ' εὐθείας ἢ ἐκ χυτήρων, ἄλλως καλουμένων τηγάνων ἢ κάδων (γαλλ. poche de coulee), εἰς τοὺς τύπους ἐκ τῶν ἄνω (ἀπόχυσις κατιοῦσα) ἢ ἐκ τῶν κάτω διὰ σι…φωνοειδοῦς σωλῆνος (ἀπόχυσις ἐν ἀναρροῇ), ἐκ τῶν χειλέων τῶν χυτήρων ἢ ἐξ ὀπῆς τῆς βάσεως αὐτῶν κλειομένης δι' ἀτράκτου (βλ. *χυτήριον*).

Εἰς τὰ χαλυβουργεῖα, προκειμένου περὶ χάλυβος, οἱ χυτῆρες ἐξ ἐλάσματος ἐπενδεδυμένου διὰ πυρι…μάχου ὕλης, χωρητικότητος 10—30 τόννων τετηκότος με…τάλλου προερχομένου ἐκ τῶν στρόμβων μετατροπῆς ἢ τῶν καμίνων Σίεμενς-Μαρτίνου (ἢ ἠλεκτρικῶν καμινῶν κτλ.), φέ…ρονται ἐπὶ εἰδικῶν φορείων σι…δηροδρομικῆς γραμμῆς ἢ ἐπὶ ἰσχυρῶν γερανογεφυρῶν (πα…λαιότερον ὑπὸ περιστρεφομέ…νων γερανῶν). Οἱ τύποι τοπο…θετοῦνται κατὰ σειρὰν ἐπὶ βα…γονέττων καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διὰ τὴν εὐχέρειαν τῶν χειρισμῶν. Μετὰ τὴν ἀπό…χυσιν καὶ ἐξωτερικὴν στερεο…ποίησιν τοῦ πλινθώματος, οἱ τύποι ἀφαιροῦνται δι' εἰδικῆς γερανογεφύρας καὶ τὰ πλινθώματα τοποθετοῦνται ἐντὸς εἰδικῆς κα…μίνου, εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ δαπέδου, ἥτις συν…ήθως δὲν θερμαίνεται εἰμὴ δι' αὐ…τῶν τῶν λευκοερυθροπύρων πλιν…θωμάτων καὶ ὅπου ἐξισοῦται ἡ θερ…μοκρασία αὐτῶν, στερεοποιουμένου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Αἱ κάμινοι αὐ…ται καλοῦνται pits. Μετ' ὀλίγα λε…πτὰ τὸ πλίνθωμα εἶναι ἕτοιμον πρὸς ἔλασιν εἰς τὸ μέγα ἔλαστρον τοῦ χαλυβουργείου, οὗτινος α διαστά…σεις κανονίζουσι τὸ μέγεθος τῶν πλινθωμάτων. Διὰ τοῦ ἐλάστρου τούτου τὸ πλίνθωμα ἐπιμηκύνεται, μεθ' ὃ ἀποκόπτεται τὸ ἄκρον τὸ φέρον τὸ κενὸν συμπτύξεως καὶ τὸ ὑπόλοιπον κόπτεται εἰς ὀλιγάριθμα τεμάχια καλούμενα *μύδροι* (βλ. λ.). Οἱ μύδροι εἴτε ὑφίστανται περαιτέ…ρω ἐπεξεργασίαν εἰς ἄλλα ἔλαστρα, πιεστήρια, σφύρας κτλ., εἴτε μεταπωλοῦνται. Οἱ μύδροι καὶ μικρότερα ὁμοίως λαμβανόμενα δι' ἐλά…σεως τεμάχια, γνωστὰ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἀποτελοῦσι τὴν ἐμπο…ρεύσιμον ἡμικατειργα…σμένην μορφὴν τοῦ χάλυβος. Πλὴν τοῦ κε…νοῦ συμπτύξεως, τὰ πλινθώματα δύνανται νὰ παρουσιάσωσιν ἐ…λαττώματα χημικῆς συστάσεως ἐξ ἀνίσου στερεοποιήσεως, ἐγ…κλεισμάτων σκωριῶν κτλ. ἢ φυσικῆς καταστάσεως, ὡς ρωγμάς, σχισμάς, φυσαλίδας. Ἡ ἀποφυγὴ αὐτῶν βελτιώνει τὴν ποιό…τητα τοῦ μετάλλου. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

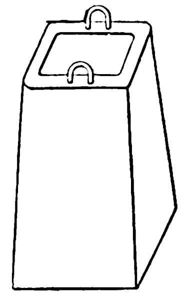
Τύπος πλινθώματος χάλυβος.

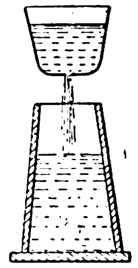
Ἀπόχυσις πλινθώματος χάλυβος κατιοῦσα.

Ἀπόχυσις ἐν ἀναρροῇ.

πλινιάκης (ὁ) (Plinian) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀρσενοπυρίτου, κρυ…σταλλουμένην κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ μο…νοκλινὲς σύστημα. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Ehrenfriedersdorf. Γ. Β

Πλίνιος (Plinius), ***Κόϊντος Σεκοῦνδος***, *ὁ Πρεσβύτερος, ὁ ἐπιλεγόμενος καὶ Μητράδελφος*. Ἐγεν…νήθη ἐν Κώμῳ, τῷ καὶ Νεοκώμῳ, τῆς Ἄνω Ἰτα…λίας τῷ 23 μ. Χ., κατὰ τινας δ' ἐν Βερώνῃ, ἔσχε πολλοὺς Ἕλληνας διδασκάλους, ἐστράτευσεν εἰς Γερμανίαν, ὑπῆρξεν ἡγεμὼν τῆς Ἱσπανίας καὶ οἱο…νεὶ ὑπουργὸς τοῦ Βεσπασιανοῦ, ἀπέθανε δὲ τῇ 24 Αὐγούστου τοῦ 79, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βεζου…βίου, ὅτε, ναυαρχῶν τοῦ παρὰ τὸ Μισηνὸν ἀκρω…τηρίου στόλου καὶ θελήσας νὰ ἐρευνήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ φυσικὸν ἐκεῖνο φαινόμενον, ἀπεβιβά…σθη εἰς Σταβίας καὶ ἐγένετο θῦμα τῆς ἐπιστημο…νικῆς του φιλομαθείας, καταπνιγεὶς ἐν τῇ τέφρᾳ καὶ τῇ λάβᾳ. Ἔγραψεν ἔργα ποικίλου περιεχομέ…νου: «Ἱστορίαν», συνεχίζουσαν τὴν τοῦ Αὐφιδίου Βάσσου, καὶ «Ἱστορίαν τοῦ βίου τοῦ Πομπωνίου Σε…κούνδου» εἰς 31 βιβλία, «Γραμματικὰ» καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ λόγου εἰς βιβλία 8, «Ρητορικὰ» καὶ «Πολεμικὴν Τακτικήν», εἰς ὃ καταλέγεται ὑπὸ τοῦ Τακίτου ἡ εἰς 20 βιβλία «Ἱστορία τῶν ἐν Γερμανίᾳ (Ρήνῳ καὶ Δανουβίῳ) πολέμων». Ἐκ πάντων τῶν ἔργων τούτων σῴζεται μόνη ἡ εἰς 37 βιβλία «Φυσικὴ Ἱστο…ρία» του, ἥτις εἶναι ἐγκυκλοπαιδικὴ συγγραφή, πε…ριλαμβάνουσα πίνακας καὶ κατάλογον τῶν πηγῶν (βιβλ. 1), μαθηματικὴν καὶ φυσικὴν περιγραφὴν τοῦ παγκοσμίου συστήματος (βιβλίον 2), γεωγρα…φίαν (βιβλία 3—6), ἀνθρωπολογίαν καὶ φυσιολο…γίαν τοῦ ἀνθρώπου (βιβλ. 7), ζῳολογίαν (βιβλία 8—11· μαστοφόρα βιβλίον 8, ἰχθύες βιβλίον 9, πτηνὰ βιβλίον 10, ἔντομα καὶ κολεόπτερα βιβλίον 11, ἅμα δὲ καὶ συγκριτικὴν ἀνατομικὴν καὶ φυσιολογίαν), βοτανικὴν (βιβλία 12—27· ἐξωτικὰ δένδρα καὶ φυτὰ βιβλία 12 καὶ 13, καρποφόρα βιβλία 14 καὶ 15, ἄγρια βιβλίον 16, γενικὴν βοτανικὴν καὶ δεν…δροκαλλιέργειαν βιβλίον 17, δημητριακὰ κτλ. βιβλία 18—19, ἰατρικὴν βοτανικὴν βιβλία 20—27), ἰατρι…κὴν ζῳολογίαν (βιβλίον 28—32), ὀρυκτολογίαν (βι…βλίον 33), ἱστορίαν τῆς καλλιτεχνίας (βιβλία 34—37), ἧς εἶναι ἡ κυριωτάτη καὶ πλουσιωτάτη πηγή. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι τὸ ἐκτενέστατον τῆς λατινι…κῆς λογοτεχνίας. Ὁ Πλίνιος ἔσχε πηγὰς περὶ τοὺς 500 Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, ἐνιαχοῦ δ' ἐλέγχεται ἄκριτος. Ἡ «Φυσικὴ Ἱστορία» του ἀνε…γινώσκετο εὐρέως κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, διὸ καὶ ἐσώθησαν 200 χειρόγραφα αὐτῆς. Ὁ ΣΤ' τόμος τῆς ἑξατόμου ἐκδόσεώς της, περιλαμβάνων τὸν ἀλφαβητικὸν πίνακα τῶν περιεχομένων, εἶναι σο…φὸν λεξικὸν καὶ εὑρετήριον πάσης συναφοῦς γνώμης τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἀρίστη ἔκδοσις ἡ τοῦ D. Detlefsen (ἐν Βερολίνῳ ἐν τῇ συλλογῇ Weidmann, 1867—1873 καὶ 1882), ἀξιόλογοι δὲ ἡ τοῦ Ém. Lit…tré ἐν τῇ συλλογῇ Nisard, Paris 1848) καὶ ἡ τοῦ Somner (Lipsiae 1778—1791).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Turze—Rezzonico*, Disquitiones Plinianæ (1763—1767).—*L. Rummler*, C. Plinii Secundi Philosophumena (Greifswald 1862).—*Friese*, Die Kosmologie des C. Plinius Secundus (Breslau 1862).—*D. Nolten*, Quæstiones Plinianæ (Bonn 1866).

— **Πλίνιος** (Plinius), ***Κόϊντος Καικίλιος Σεκοῦνδος, ὁ Νεώτερος***. Ἀνεψιὸς καὶ υἱόθετος τοῦ προτέ…ρου, γεννηθεὶς καὶ οὗτος ἐν Κώμῳ (Νεοκώμῳ), τῷ 61 ἢ 62 μ.Χ. καὶ ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ. Δεκατετραετὴς ἔγραψε τραγῳδίαν ἑλληνιστί, δεκαο…κταετὴς δὲ συνώδευσε τὸν θεῖόν του εἰς Σταβίας. Κατ' ἀρχὰς ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου μὲ ἀνταγωνιστὴν τὸν ἐπιφανῆ Ρήγουλον, εἶτα δ' ἀνέλαβε δημόσια ἀξιώματα, τῷ δ' 100 ἐγένετο ὕπατος ἐπὶ Τραϊανοῦ, ἔπαρχος δὲ τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Πόντου τῷ 111. Ἐτελεύτησε μικρὸν μετὰ τὴν εἰς τὴν Ρώμην ἐπάνοδόν του, ἀφοῦ προηγου…μένως ἐγένετο καὶ οἰωνοσκόπος, ὅπερ ἦτο ἰσό…βιον ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα. Ἔργα ἔγραψε καί τινα ποιητικά, ἐκ δὲ τῶν λόγων του σῴζεται μόνος ὁ πρὸς Τραϊανὸν πανηγυρικός, πλήρης κόμπου καὶ κατάτεχνος καὶ ὑπερβολικὸς εἰς ἐπαίνους, ὅπερ καταδεικνύει τὴν τότε κατάπτωσιν τῆς ρητορικῆς. Τερπναὶ καὶ διδακτικαὶ εἶναι αἱ «Ἐπιστολαί» του, καίπερ μὴ ἔχουσαι τὴν χάριν καὶ τὴν φυσικότητα τῶν τοῦ Κικέρωνος, ὃν ἐμιμήθη. Αὗται ἐγράφη…σαν ἀπὸ τοῦ 96—109 καὶ ἀπὸ τοῦ 111 καὶ ἐφε…ξῆς, παρέχουσι δὲ πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῶν ἐσωτερικῶν σχέσεων τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν Ρωμαίων, περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν συγχρόνων καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς, ὡς γραφεῖ…σαι οὐχὶ πρὸς παροχὴν γνωστῶν πληροφοριῶν εἰς τοὺς πρὸς οὓς ἀπευθύνονται, ἀλλὰ πρὸς δια…φώτισιν τῶν μεταγενεστέρων, ὅπως διαφαίνε…ται ἀπὸ τοῦ ὕφους των γενικῶς. Προσέτι ἐκ τού…των, περιεχουσῶν καὶ σαφεῖς καὶ πεφωτισμένας ἀποκρίσεις τοῦ Πλινίου εἰς πολιτικὰ ἐρωτήματα τοῦ Τραϊανοῦ, καταφαίνεται ἡ ἄγρυπνος περὶ πάν…των μέριμνα καὶ ὁ πολιτικὸς νοῦς τοῦ αὐτοκρά…τορος. Αἱ «Ἐπιστολαὶ» αὗται ἐκδίδονται εἰς 9 βι…βλία. Διὰ τὸν χριστιανικὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστο…ρίαν σπουδαιόταται εἶναι αἱ ὑπ' ἀρ. XCVI καὶ XCVII (96 καὶ 97) περὶ τῶν Χριστιανῶν, οὓς ὁ Πλίνιος ὀνομάζει μὲν δεισιδαίμονας, ἀλλὰ καὶ χα…ρακτηρίζει ἀκινδύνους καὶ ζῶντας κατ' ἀρετήν, δι' ὃ καὶ προτρέπει τὸν αὐτοκράτορα εἰς ἐπιεί…κειαν πρὸς αὐτούς. Τούτου ἕνεκα ὁ Τραϊανός, ὡς μέγας μὲν ποντίφιξ, ἐπέβαλλε τὸν σεβασμὸν τῶν θεῶν τοῦ κράτους, ὡς αὐτοκράτωρ δὲ τήν, συμ…φώνως πρὸς τοὺς ἀρχαίους νόμους, δίωξιν τῶν μυστικῶν συνελεύσεων, ἀλλὰ καὶ ἀπηγόρευε τὴν ζήτησιν τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ σκοπῷ πολιτικῆς καὶ ποινικῆς καταδιώξεως. Ἐξόχου ἐνδιαφέροντος ἐπι…στολὴ εἶναι καὶ ἡ XVI (16) τοῦ VI βιβλίου, ἐν ᾗ περιγράφεται ἡ κατὰ τὸ 79 μ. Χ., ἧς ἐγένετο αὐ…τόπτης, ἔκρηξις τοῦ Βεζουβίου. Ἀρίστη ἔκδοσις ἡ ὑπὸ H. Keil μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ πίνακος τοῦ Th. Mommsen (Λειψίᾳ 1870 καὶ 1896), ἀξιόλογοι δὲ αἱ ὑπὸ F. W. Müller (1903), Kukula (6' 1912), Fritsch (1805—1808), Lochner (1746).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. C. Orelli*, Historia critica epistolarum Plinii et Trajani (Ζυρίχη 1838). — *H. Schontag*, De C. Plinii moribus scriptisque etc. (Rotenburg 1863). Ἑλληνικὴ μετάφρασις τῶν ἐπιστολῶν κατ' ἐκλογὴν ὑπὸ *Γ. Κ. Γρατσιάτου* παρὰ τῷ «Συλλόγῳ πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων». Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

Πλιοῦ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Κερα…σόβου τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτω…λίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 138.

Πλίσκοβα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταβάν, ὅστις ρέων πρὸς τὸ Δορύστολον (νῦν Σιλίστρια) ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν. Ταύτην κατέλαβεν ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 971, ὅτε μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Πρεσθλάβας ἐπήρχετο κατὰ τοῦ Δορυστόλου, ὅπου εἶχεν ὀχυρωθῆ ὁ Σβιατο…σλάβος, ἡγεμὼν τῶν Ρώσων, ἐπὶ κεφαλῆς 60.000 ἀνδρῶν. Ἐπίσης κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Ἀλέξιος Κο…μνηνὸς τῷ 1088, ὅτε ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Κου…μάνων. Α. Θ. Σ.

πλισσάρισμα (τό)· ἡ κατασκευὴ πτυχῶν (πλισ…σέδων) μὲ τὴν μηχανὴν ἢ μὲ τὰς χεῖρας καὶ τὸ σί…

Digitized by Google

δερο. Διὰ νὰ κατασκευάσωμεν κανονικὸ πλισσὲ μὲ τὰς χεῖρας, δὲν πρέπει νὰ τσακίσωμεν τὴν πτυχὴν καθ' ὅλον τὸ μάκρος τοῦ ὑφάσματος, ἀλλὰ κατὰ τμήματα τὸ πολὺ 0,25—0,30 μ., πρέπει δὲ νὰ προσέχωμεν ὥστε αἱ πτυχαὶ νὰ ἔχουν τὸ ἴδιον μεταξὺ των φάρδος. Ὅταν πρόκειται περὶ πλισσαρίσματος μικροῦ τεμαχίου, ἀφοῦ κανονίσωμεν τὰς πτυχὰς μὲ τὴν χεῖρα, ἀρκεῖ ἓν ἁπλοῦν σιδέρωμα διὰ νὰ τσακίσουν καὶ διατηρηθοῦν, προκειμένου ὅμως περὶ πλισσαρίσματος ὁλοκλήρου φορέματος, τὸ σιδέρωμα ἐπαναλαμβάνεται δὶς καὶ τρὶς μὲ πολὺ θερμὸ σίδερο. Φ. Α.

πλισσὲ (τὸ) (γαλλ. plissé=πτυχωτός)· κανονικὴ πτύχωσις ὑφάσματος. Τὸ πλισσὲ σχηματίζεται εἴτε ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος τοῦ φορέματος, εἴτε ἐπὶ μικρῶν τεμαχίων ὑφάσματος, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν διὰ γαρνιτοῦρες, κατασκευάζεται δὲ διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ μηχανῆς. Τὸ πλισσὲ τῆς μηχανῆς διαρκέστερον γίνεται τετράγωνον, στρογγύλον, ῥομβοειδὲς κλπ. καὶ ἀπαιτεῖ πολὺ ὕφασμα. Φ. Α.

Πλισσὲ *[Γεωγρ.]*. Νησίον Μικρασιατικόν, δυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τῆς Λεβίδου, λεγόμενον καὶ *Ὑψηλὴ* καὶ *Πλησί*. Σ. Ε. Λ.

πλισσολοφίδαι (οἱ) (Plissolophidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ψιττακούς, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας Γουϊνέας. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *πλισσόλοφος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πλισσόλοφος (ὁ) (Plissolophus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν ἀναρριχητικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πλισσολοφιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ διακρινόμενα κυρίως διὰ τὸ ποικίλον καὶ λαμπρὸν πτέρωμά των καὶ τὸν θαυμάσιον πτερωτὸν θύσανον, ὃν φέρουσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἐντὸς τῶν πυκνῶν δασῶν τῆς Νέας Γουϊνέας καὶ τῆς Αὐστραλίας ἐνδιαιτώμενα. Δ.Ν.Π.

Πλίτβιτσα, ἢ ***Πλίβιτσα λίμναι*** *[Γεωγρ.]*. Δεκατρεῖς λίμναι τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν Κροατίᾳ. Κεῖνται ἐντὸς τοῦ στενοῦ τοῦ περιλαμβανομένου μεταξὺ τοῦ ὄρους Μικροῦ Καπέλα καὶ τῶν ὀρέων Πλιεσέβιτσα Πλάνινα. Αἱ σημαντικώτεραι τούτων εἶναι ἡ *Κόζια*, ἡ *Προτσεάνσκι* καὶ ἡ *Πλιτβίτσα*. Συνδέονται δι' ἐκροῶν τοῦ ποταμοῦ Ρέκα καὶ σχηματίζουσι πολλοὺς καταρράκτας. Γ. Ι. Β.

Πλόβντιφ (Plovdiv) *[Γεωγρ.]*. Βουλγαρικὴ ὀνομασία τῆς *Φιλιππουπόλεως* (βλ. λ.).

Πλοέστι (Ploesti) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν Βλαχίᾳ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου περιφερείας ἐν τῷ νομῷ Πράχοβας τῆς Μουντενίας (Ἀνατολικὴ Βλαχία), πρὸς Β. τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουκουρεστίου - Τσέρνοβιτς - Κεντρικῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἕδρα πρωτοδικείου, κέντρον πλουσίας περιοχῆς πετρελαιοπηγῶν, καὶ ἔχει βιομηχανίαν ξυλείας, οἰκοδομικῆς καὶ σιδηροδρομικῶν στρωτήρων. Κάτοικοι 77.325. Σ. Κ. Γ.

πλοηγεσία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ πλοηγοῦ, τοῦ πιλότου, ἡ καθοδήγησις ξένου πλοίου εἰς τμῆμα θαλάσσης ἀπαιτοῦν ἀκριβεστέρας γνώσεις τῶν ὅρων τοῦ πλοῦ· ἄλλως: *πλοηγία* (βλ. λ.).

πλοηγία (ἡ) (κοιν. *πιλοτάγιο*)· ἡ πρᾶξις τοῦ πλοηγοῦ, πρὸς εἴσπλουν εἰς λιμένα ἢ ἔκπλουν ἀπ' αὐτοῦ, ἢ πρὸς διάπλουν ἐπικινδύνων καὶ οὐχὶ γνωστῶν εἰς τὸν διαπλέοντα ἀμφιγείων || ἡ μέθοδος τοῦ πλοηγοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ κυβέρνησις τοῦ σκάφους, ὅπερ τὸν προσέλαβε, καὶ ἡ διάρκεια τῆς κυβερνήσεως ταύτης || τὸ μέρος τῆς ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλίας τὸ διδάσκον τὰς χρησιμοποιητέας μεθόδους ἵνα πλέῃ τις ἐν ὄψει ἀκτῶν, συνδυάζων κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν καλυτέραν ὁδόν, τὴν ἀποφυγὴν τῶν παρεμβαλλομένων κινδύνων καὶ τὴν συντομίαν τῶν διανυομένων διαμάτων· παλαιότερον *πλωτική*, νῦν δὲ τείνει πρὸς ἐπικράτησιν ὁ ὅρος *ἀκτοπλοΐα*. Σ. Ε. Λ.

πλοηγικός, *—ή, —όν*· ὁ τοῦ πλοηγοῦ, ὁ σχετιζόμενος πρὸς τὸν *πλοηγόν*, πρὸς τὴν *πλοηγίαν*.

—πλοηγικὴ ***ὑπηρεσία*** *[Ναυτ.]*. Ἡ τὴν διοίκησιν τοῦ σώματος τῶν πλοηγῶν καὶ τὴν ἐποπτείαν τῆς λειτουργίας τῶν πλοηγικῶν σταθμῶν ἀσκοῦσα ὑπηρεσία. Διοικητὴς αὐτῆς (νόμ. 5526, ἄρθρ. 6), ἑδρευούσης ἐν Πειραιεῖ, ὁρίζεται ἀνώτερος λιμενικὸς ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἐφεδρείᾳ. Προεδρεύει δὲ οὗτος τοῦ «Συμβουλίου τῆς πλοηγικῆς ὑπηρεσίας», οὗ μέλη εἶναι ἀρχιπλοηγοὶ καὶ πλοηγός, ἐκ τῶν ἐν Πειραιεῖ ὑπηρετούντων, διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ἀσκοῦντος ἄλλως τε γενικὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς πλοηγικῆς ὑπηρεσίας δι' ὑπουργικοῦ ἐπιτρόπου, διοριζομένου ἐκ τῶν ἐν Πειραιεῖ ὑπηρετούντων ἀνωτέρων λιμενικῶν ἀξιωματικῶν. Σ. Ε. Λ.

—πλοηγικὸς ***σταθμὸς*** *[Ναυτ.]*. Σταθμοὶ ἱδρυμένοι εἰς λιμένας, εἰς οὓς ἡ *πλοηγία* (βλ. λ.) εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ πάντα τὰ πλοῖα, εἰς εἰσπλέοντά τε καὶ ἐκπλέοντα. «Διὰ τὴν πλοήγησιν τῶν πλοίων εἰς τοὺς λιμένας, ὅρμους, πορθμούς, διαύλους, διώρυγας καὶ ἄλλους τόπους διόδου ἢ ἀγκυροβολίας πλοίων, συνιστῶνται οἱ κάτωθι πλοηγικοὶ σταθμοί: *α' τάξεως*· Πειραιῶς, Θεσσαλονίκης, Πατρῶν, Σύρου, Βόλου, Χαλκίδος. *β' τάξεως*· Διώρυγος (Κορίνθου), Ἡρακλείου, Καβάλλας, Καλαμῶν, Χίου, Λαυρείου, Σερίφου, Αἰγίου, Ἀργοστολίου, Ζακύνθου, Διώρυγος (Ἀλεξάνδρου Λευκάδος), Κατακώλου, Κέας, Λίμνης (Εὐβοίας), Στρατωνίου (Χαλκιδικῆς) καὶ Λαρύμνης» (Νόμος 5526 τῆς 8 Ἰουνίου 1932). Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ αὐτοῦ νόμου ὁρίζει τὴν εἰς πλοηγοὺς ὀργανικὴν δύναμιν ἑκάστου τῶν πλοηγικῶν σταθμῶν. Σ. Ε. Λ.

Πλοηγικὸς ***σταθμὸς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἣν ἔλαβεν ἡ ἄκρα *Θεμιστοκλέους* τῆς Πειραϊκῆς χερσονήσου (πλάτ. 37° 55' 48'' Β., μήκ. 23° 37' 42'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1520: Peiraieus and Phalerum), ἐφ' ἧς (1929), εἰς τὸ κτήριον τοῦ ποτὲ (1856) ἐκεῖ φάρου, ἐγκατέστη τὸ παρατηρητήριον τῶν πλοηγῶν τοῦ Πειραιῶς. Σ. Ε. Λ.

πλοηγὶς (κοιν. *πιλοτίνα*, ἡ *πιλοτιέρα*). Τὸ πλοῖον οὗ ἐπιβαίνει ὁ πλοηγὸς πρὸς διαπόρθμευσίν του ἐπὶ τοῦ πλοηγησομένου πλοίου. Ταυνῦν πλεῖσται πλοηγίδες εἶναι βενζινοκίνητοι ἢ ἀτμήλατο, παλαιότερον ὅμως κέρκουροι ἢ δίστηλοι ἡμιολίαι ἄνευ σταυρώσεων. Φέρει ὡς διακριτικὸν σῆμα τὸ σημεῖον P (κυανοῦν τετράγωνον εἰς τὸ κέντρον λευκοῦ τετραγώνου τοῦ διεθνοῦς κώδικος), επηρμένον εἰς τὸ ἐπίμηλον ἢ ἐζωγραφισμένον εἰς τὸ ἱστίον, τὴν δὲ νύκτα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἱστοῦ του φανὸν χρώματος φωτὸς λευκοῦ μὲν ἂν εἶναι ἱστιοφόρον, ἐρυθροῦ δ' ἂν ἀτμοπλοιον. Σχετικὸν μὲ τὰς πλοηγίδας εἶναι τὸ ἄρθρον 8 τοῦ «Διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων». Συνήθως αἱ πλοηγίδες εἴτε ἀναμένουν εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ λιμένος ἀπόστασιν, εἴτε ἐκπλέουν ἀπὸ τοῦ λιμένος, ἅμα ὡς ἀπὸ τοῦ πλοηγικοῦ σταθμοῦ ἀναγνωρισθῇ κατατπλέον πλοῖον, ἔχον ἐπηρμένον τὸ σῆμα P = «αἰτοῦμαι πλοηγόν». Εἰς τὸν ὠκεανὸν ὅμως αἱ πλοηγίδες αἱ φέρουσαι πλοηγοὺς πρὸς μακροὺς διάπλους πλοίων, ἀνάγονται δεκάδας ὅλας μιλλίων, ὡς αἱ πλοηγίδες διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρις Ὁλλανδίας πλοῦν. Σ. Ε. Λ.

πλοηγὸς (κοινῶς *πιλότος*, γαλλ. pilote, ἀγγλ. pilot) *[Ναυτ.]*. Ἐπιτυχὴς νεοελληνικὸς ὅρος, παραχθεὶς ἐκ τῶν παρὰ Στράβωνι, Ἀρριανῷ καὶ Πλουτάρχῳ ἀπαντώντων «ἡγεμὼν — ἢ καθηγεμὼν πλοῦ», μὴ δυνηθέντων νὰ ἐπικρατήσουν τῶν ὅρων *ναυηγέτης, ποδηγὸς* καὶ *ὁρμοδοτὴρ* (Παλάσκα, «Λεξ. Γαλ. Ἑλλ. Ναυτ. ὅρων»: pilote). Καλοῦνται οὕτως ἔμπειροι ναυτικοί, γνῶσται τῶν λιμένων, ὅρμων καὶ τῶν ἀγκυροβολίων, εἰς ἃ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κυβερνῶσι καὶ νὰ ἀγκυροβολῶσι τὰ καταπλέοντα ξένα πλοῖα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπὸ ἀπόψεως καιροῦ καὶ θαλάσσης ἰδιοτροπίας τῶν παράπλων τῆς ἁρμοδιότητός των, δεδομένου ὅτι ὑπάρχουν πλοηγοὶ ἀναλαμβάνοντες κυβέρνησιν προσπλέοντος πλοίου, οὐ μόνον πρὸς εἴσπλουν καὶ ἀγκυροβολίαν ἐν λιμένι, ἀλλὰ καὶ πρὸς διάπλουν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρόν, διὰ μέσου πολυδαιδάλων ἀμφιγείων, δι' ὃν δὲν ἀρκεῖ, εἰς τὸν ἀγνοοῦντα ἐμπράκτως αὐτά, τῶν χαρτῶν καὶ τῶν ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν ἡ συμβουλή. Παλαιότερον τὰ τῶν πλοηγῶν ἦσαν τελείως ἀνοργάνωτα, βασιλικοῦ διατάγματος σχετικοῦ δημοσιευθέντος τὸ πρῶτον τὴν 12 Φεβρουαρίου 1895: «Περὶ πλοηγῶν τοῦ λιμένος Πειραιῶς». Πρῶτον νομοθετικὸν διὰ τοὺς πλοηγοὺς μέτρον ὑπῆρξε τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 23 Μαρτίου 1929, ὅπερ ἐκύρωσεν ὁ νόμος 4159, ὃν πάλιν ἐτροποποίησεν εἰς πλείστας αὐτοῦ διατάξεις ὁ νόμος 5526 τῆς 8 Ἰουνίου 1932. Οὕτω κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἡ πλοηγεσία ὅπου ὑπάρχει σταθμὸς πλοηγῶν (βλ. *πλοηγικὸς σταθμός*), διὰ πᾶν πλοῖον, πλὴν τῶν ἑλληνικῶν τῆς ἀκτοπλοΐας, τῶν κάτω τῶν 100 κόρων καθαρᾶς χωρητικότητος ἱστιοφόρων, καὶ τῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν καὶ τῶν ξενικῶν τοιούτων, ἐφόσον τὰ κράτη των ἀπαλλάσσουν τῶν πλοηγικῶν τελῶν τὰ ἑλληνικὰ πολεμικά. Ὑπάρχουν δὲ τρεῖς βαθμοὶ πλοηγῶν: ὁ τοῦ *ἀρχιπλοηγοῦ*, τοῦ *πλοηγοῦ* καὶ τοῦ *δοκίμου πλοηγοῦ*. Διὰ τὸν λιμένα Πειραιῶς ὁρίζονται 2 ἀρχιπλοηγοὶ καὶ 20 πλοηγοί, διὰ τὸν τῆς Θεσσαλονίκης 1 καὶ 4, διὰ τὸν τῶν Πατρῶν 1 καὶ 3, διὰ τὸν τῆς Ἑρμουπόλεως 1 καὶ 1, διὰ τὸν τοῦ Βόλου 1 καὶ 2 καὶ διὰ τὸν τῆς Χαλκίδος 1 καὶ 2. Πάντες οἱ ἄλλοι πλοηγικοὶ σταθμοὶ ἐξυπηρετοῦνται μόνον ὑπὸ πλοηγῶν, 4 ὁ τοῦ Ἡρακλείου, 3 ὁ τῆς Καβάλλας, 2 ὁ τῶν Καλαμῶν καὶ 1 ἀνὰ εἷς τῶν λοιπῶν. Γνωμοδοτεῖ δὲ διὰ τὴν ἐν γένει διοίκησιν αὐτῶν τὸ «Τὸ συμβούλιον τῆς πλοηγικῆς ὑπηρεσίας», δυνάμενον νὰ ἐπιβάλλῃ ποινὰς ἐπιπλήξεως, προστίμου μέχρι 200 δρχ. καὶ προσωρινὴν παῦσιν μέχρι 3 ἡμερῶν, ἃς ποινὰς δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς πλοηγοὺς τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου ἡ διεύθυνσις τῆς διώρυγος. Μεγαλυτέρας ποινάς, μέχρις ἀπολύσεως, ἐπιβάλλει ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ὅστις διατάσσει καὶ τὰς μεταθέσεις καὶ ἀποσπάσεις τῶν πλοηγῶν κατόπιν σχετικῆς ἐκθέσεως τοῦ διοικητοῦ τῆς *πλοηγικῆς ὑπηρεσίας*. Σ. Ε. Λ.

πλοηγῶ (κοιν. *πιλοτάρω*)· εἶμαι πλοηγὸς μὴ ὢ[ν] κυβερνήτης πλοίου, ἀλλὰ κληθεὶς πρὸς κυβέρ[νη]σιν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἰδιοτητά μου ὡς πλοηγοῦ, κα[τ]ευθύνω αὐτὸ πρὸς εἴσπλουν ἢ ἔκπλουν ἀπὸ λιμένας, ἢ πρὸς διάπλουν διὰ μέσου δυσκόλων ἀμφιγείων, μὴ ἐπαρκῶς γνωστῶν εἰς τὸν κυβερνήτ[ην] τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

πλοητόκος *['Αρχ.]*· ὁ γεννῶν πλοῦν, ὁ κάμ[νων] καιρὸν διὰ ταξίδευμα: «πλοητόκος Ζέφυρος». Σ. Ε. Λ.

πλοιάριον (κοιν. *καΐκι* ἐπὶ ἱστιοφόρων καὶ *β[α]ποράκι* ἐπὶ ἀτμοπλοίων). Μικρῶν διαστάσεων πλ[οῖ]ον μέσον, εἰδικῶς πρὸς ναυτιλίαν ἐργαζόμενο[ν], μεταξὺ λέμβου (ἂν καὶ πολλοὶ καὶ τὴν λέμβον εἰς τὰ πλοιάρια κατατάσσουν) καὶ πλοίου, ὡς παρ' ἡμῖν αἱ *βρατσέραι*, αἱ *βομβάρδαι*, τὰ *τσερνίκια*, αἱ *μ...λοῦ* καὶ τὰ *τρεχαντήρια*. Σαφῶς τὸ ὅριον τοῦ μεγέθους τῶν πλοιαρίων δὲν καθορίζεται, ἂν καὶ ἐκ τῶν διαφόρων περὶ ἐμπορικῆς ναυτιλίας διατάξεων (λ.χ. Β.Δ. 26 Ἀπριλίου τοῦ 1882 «Περὶ διακρίσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων διὰ σημάτων τοῦ διεθνοῦς κώδικος» ἄρθρ. 2), προκύπτει μέγιστον τοιοῦτον 30 κόρων. Ἀπὸ ἀπόψεως ὅμως «Διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων» ὑπάγονται καὶ τὰ πλοιάρια εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

—[Ναυτ. Δίκ.] Κατὰ τὸ ἄρθρον 517 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, *πλοιάριον* εἶναι πᾶν σκάφος, μετ' ἢ ἄνευ καταστρώματος, χωρητικότητος καθαρᾶς κάτω τῶν δέκα κόρων, ἐνεργοῦν ἢ προωρισμένον νὰ ἐνεργῇ συνήθως ἐν θαλάσσῃ τὴν μεταφορὰν προσώπων ἢ πραγμάτων, τὴν ἁλιείαν, τὴν ῥυμούλκησιν καὶ πᾶσαν ἄλλην ναυτιλιακὴν ἐπὶ κέρδει ἐργασίαν. Διὰ τὰ πλοιάρια τηρεῖται εἰς ἕκαστον λιμεναρχεῖον ἴδιον νηολόγιον. Αἱ ἐνεργούμεναι διὰ τῶν πλοιαρίων μεταφοραὶ διέπονται ἀπὸ τὰς περὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν παραγγελιοδόχων καὶ ἀμαξηγιατῶν διατάξεις τῶν ἄρθρων 95—107 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου. Ἡ σύστασις ναυτικῆς ὑποθήκης ἐπὶ τῶν πλοιαρίων δὲν ἐπιτρέπεται. Ἡ δὲ συντηρητικὴ καὶ ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις τῶν πλοιαρίων καὶ ἡ ἐκποίησίς των εἰς δημόσιον πλειστηριασμὸν γίνεται κατὰ τὰς περὶ κατασχέσεως καὶ ἐκποιήσεως κινητῶν πραγμάτων διατάξεις τῆς πολιτικῆς δικονομίας. Μ. Ι. Υ.

πλοίαρχος (ὁ)· ὁ ἄρχων, ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, κοιν. *καπετάνιος* || βαθμὸς ἀξιωματικοῦ ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ.

—['Εμπορ. Ναυτ.] Τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον τοῦ ναυτικοῦ δικαίου μετὰ τὸν πλοιοκτήτην, μεθ' οὗ εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἐταυτίζετο. Ὁ πλοίαρχος ἐπὶ μακρὸν ἐνδιεφέρετο καὶ διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλοίου, ὡς πλοιοκτήτης ταυτοχρόνως ἢ ὡς συμπλοιοκτήτης. Εἰς τὴν σύγχρονον ὅμως ἐποχὴν τῆς ἀτμοπλοΐας ἢ ὀρθότερον τῶν μηχανοκινήτων πλοίων καὶ τῆς μεγαλοκεφαλαιστικῆς διαμορφώσεως τῆς θαλασσίας ἐπιχειρήσεως, σπανίως συναντῶμεν πλέον (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἱστιοπλοΐαν καὶ τὴν μικρὰν ἀκτοπλοΐαν) τὸν πλοίαρχον - πλοιοκτήτην. Σήμερον, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὠργανωμένης θαλασσοπλοΐας, ὁ πλοίαρχος ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ κεφαλαιοῦχος τῶν παλαιῶν ἡμερῶν, μεταβληθεὶς εἰς ἁπλοῦν ὑπάλληλον. Πάντως παρ' ἡμῖν, ὅπου ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ μικροεπιχείρησις ἐν τῇ ἐμπορικῇ ναυτιλίᾳ, ἐμφανίζεται ἔτι καὶ σήμερον, ἐν μεγαλυτέρᾳ ἀναλογίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, ἡ μορφὴ τοῦ πλοιάρχου - πλοιοκτήτου ἢ συμπλοιοκτήτου. Ὁ ἡμέτερος ἐμπορικὸς νόμος ὁμιλεῖ εἰσέτι εἰς τὰ ἄρθρα 329 καὶ 330 ... τοῦ περὶ τοῦ πλοιάρχου τοῦ κυβερνῶντος ἐπὶ μετοχῇ τοῦ φορτίου. Ὁ πλοίαρχος σήμερον εἶναι ἀπηλλαγμένος τῶν πολλαπλῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλεν ἄλλοτε εἰς αὐτὸν ἡ προκαταρκτικὴ ὀργάνωσις τῆς θαλασσίας ἀποστολῆς, ἡ φροντὶς περὶ τοῦ φορτίου εἰς τοὺς λιμένας φορτώσεως καὶ ἀφίξεως, ἡ σύναψις ναυλώσεων κ.τ.λ., τὰ ὁποῖα διὰ τῆς ἐξελίξεως μετεβιβάσθησαν εἰς διάφορα ἄλλα βοηθητικὰ τῆς ναυτικῆς ἐπιχειρήσεως πρόσωπα. Ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ὁ πλοίαρχος περιορίζεται περισσότερον εἰς τὰ καθαρῶς ναυτικά του καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ὅμως, ἐκ παραλλήλου λόγῳ τῶν τεχνικῶν προόδων τῆς θαλασσοπλοΐας, προσέλαβον μορφὴν περισσότερον τεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικήν. Ὁ πλοίαρχος δὲν ἔχει μόνον καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις, ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως, εἰς ἣν εὑρίσκεται πρὸς τὸν πλοιοκτήτην, ἐνδεχομένως δὲ καὶ πρὸς τοὺς κυρίους τοῦ φορτίου. Ὡς κυβερνήτης τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον θεωρεῖται ὡς territoire flottant (πλέον ἔδαφος) τῆς πολιτείας, ἧς φέρει τὴν σημαίαν, εἶναι ἀντιπρόσωπος αὐτῆς, ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Ὡς δημόσιος λειτουργός, ὁ πλοίαρχος εἶναι ὁ ληξίαρχος τοῦ πλοίου, συντάσσων τὰς πράξεις τῶν γεννήσεων καὶ θανάτων, ἐκτελεῖ δὲ καὶ καθήκοντα συμβολαιογράφου, προκειμένου περὶ συντάξεως διαθηκῶν διαρκοῦντος τοῦ πλοῦ ἢ ἀπογραφῆς τῶν περιουσιακῶν ἀντ...

Digitized by Google

κειμένων τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ θανόντας.

Ἡ νομικὴ σχέσις ἡ συνδέουσα τὸν πλοίαρχον μὲ τὸν πλοιοκτήτην εἶναι κατὰ κανόνα ἡ σύμβασις τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ πρόκειται καὶ περὶ καθαρᾶς ἐντολῆς ἢ καὶ περὶ ἑταιρικῆς σχέσεως. Ὁ πλοίαρχος κέκτηται ἐκ τοῦ νόμου εὐρυτάτην ἀντιπροσωπευτικὴν δύναμιν, αἱ δ' ὑπ' αὐτοῦ συναπτόμεναι συμβάσεις δεσμεύουν τὸν πλοιοκτήτην. Ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς εὐρείας ταύτης καὶ ἐκ τοῦ νόμου καθοριζομένης ἀντιπροσωπευτικῆς ἐξουσίας τοῦ πλοιάρχου, ὁ πλοιοκτήτης κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς ὁποτεδήποτε καὶ ἄνευ ἀποζημιώσεως, ἐφόσον περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει ἀντίθετος ἔγγραφος συμφωνία, ἀπολύσεως τοῦ πλοιάρχου. Πάντως δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ πλοιάρχου εἶναι διαφόρου ἐκτάσεως, ἀναλόγως ἐὰν ὁ πλοιοκτήτης ἢ ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ εὑρίσκωνται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Οὕτω π. χ. δὲν δύναται νὰ καταρτίσῃ μόνος τὸ πλήρωμα, οὔτε τὸ πλοῖον νὰ ναυλώσῃ, οὔτε εἰς ἀγορὰς τροφίμων καὶ ἐξαρτημάτων νὰ προβῇ, οὔτε χρήματα νὰ δανεισθῇ, οὔτε τέλος νὰ συνάψῃ οἱανδήποτε σύμβασιν μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος.

Μεταξὺ τῶν πολλαπλῶν καθηκόντων τοῦ πλοιάρχου, τῶν ὁριζομένων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, μνημονεύομεν τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ πρὸς τήρησιν τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πλοίου καὶ τὴν σύνταξιν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πλοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένης ἐκθέσεως. Τὸ πλοῖον ἀποτελεῖ, διαρκοῦντος τοῦ πλοῦ, μικρὸν κόσμον αὐτοτελῆ τρόπον τινά. Ὅ,τι συμβαίνει ἐπὶ τοῦ πλοίου ἔχει σημασίαν τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἰδιωτικοῦ ὅσον καὶ δημοσίου δικαίου. Ἕνεκα τούτου ἐπιβάλλεται ἡ κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ διὰ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τῆς ἐκθέσεως διατήρησις τῶν γεγονότων τούτων εἰς τὴν μνήμην. Ἐπίσης ὁ πλοίαρχος ὀφείλει, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς φορτώσεως, νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ πλοίου κατὰ τοὺς ὅρους καὶ διατυπώσεις τῶν οἰκείων κανονισμῶν, νὰ φέρῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου ὡρισμένα ἐν τῷ νόμῳ καθοριζόμενα ἔγγραφα, νὰ κυβερνᾷ αὐτοπροσώπως κατὰ τὸν πλοῦν εἰς λιμένας, ὅρμους καὶ ἐν γένει ἐπικίνδυνα σημεῖα, νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃ τὸ πλοῖον πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ πλοῦ, ἄλλως εὐθύνεται προσωπικῶς πρὸς τοὺς πλοιοκτήτας καὶ ναυλωτάς, νὰ συναποκομίζῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὰ χρήματα καὶ τὰ πολυτιμότερα πράγματα τοῦ φορτίου ἐὰν λόγῳ κινδύνου ἀποφασισθῇ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ πλοίου, καὶ ἐφόσον ἐννοεῖται τοῦτο εἶναι δυνατόν, κτλ.

Ὁ πλοίαρχος εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένων ὑπηρεσιῶν ἔχει δικαίωμα εἰς χρηματικὴν παροχὴν ἐκ μέρους τοῦ πλοιοκτήτου, ἡ ὁποία, ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε συμφωνιῶν, εἶναι μισθὸς ἢ καὶ ποσοστὰ ἐπὶ τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ πλοίαρχος ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων του εὐθύνεται πρῶτον μὲν ἔναντι τοῦ πλοιοκτήτου ἐκ τῆς συμβατικῆς σχέσεως τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν, καὶ δεύτερον ἀπέναντι παντὸς τρίτου. Τοιοῦτος δὲ εἶναι ὡς πρὸς αὐτὸν ὁ ναυλωτής, ὁ φορτωτής, ὁ παραλήπτης τοῦ φορτίου, οἱ ἐπιβάται καὶ τὸ πλήρωμα. Καὶ ἔναντι μὲν τοῦ πλοιοκτήτου εὐθύνεται ἐπὶ τῇ βάσει καὶ καθ' ὃ μέτρον ὁρίζει τὸ ἄρθρον 310 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, ἔναντι δὲ τῶν τρίτων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν περὶ ἐνοχῆς ἐξ ἀδικημάτων. Ἐν τούτοις ὅμως κατ' ἐξαίρεσιν τῶν ἀνωτέρω ὁρίζει ὁ ἐμπορικὸς νόμος ὡρισμένας περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ πλοίαρχος εἶναι καὶ προσωπικῶς ὑπεύθυνος ἔναντι τῶν μετὰ τοῦ πλοιοκτήτου διὰ τῆς συμβάσεως τῆς ναυλώσεως συνδεομένων (ἄρθρα 317, 326, 328 τοῦ Ἐμπορ. Νόμου). Ὁ λόγος τῆς τοιαύτης εὐθύνης τοῦ πλοιάρχου εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταστῇ οὗτος προσεκτικώτερος ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων του, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἔχωσιν οἱ τρίτοι καὶ ἕτερον ὀφειλέτην, εὐθυνόμενον προσωπικῶς καὶ ἀπεριορίστως, ἐνῷ ὁ πλοιοκτήτης εὐθύνεται μόνον περιωρισμένως διὰ τὰ πταίσματα τοῦ πλοιάρχου. Πλοίαρχος ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου δύναται νὰ διορισθῇ ὁ κεκτημένος τὸ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν νόμων καθοριζόμενον δίπλωμα. Δίπλωμα λαμβάνει ὅστις συνεπλήρωσε τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας του Ἕλλην καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὰς νομίμους ἐξετάσεις κατὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ ὁριζομένην διαδικασίαν. Τὰ ἀπονεμόμενα διπλώματα πλοιαρχίας, δι' ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται ὡρισμένα προσόντα, διακρίνονται κατὰ σειρὰν ὡς ἑξῆς: α) εἰς δίπλωμα πλοιάρχου ὠκεανοπλοΐας, διὰ πλοῖον οἱασδήποτε χωρητικότητος· β) εἰς δίπλωμα πλοιάρχου ἀκτοπλοΐας, διὰ πλοῖον ὁλικῆς χωρητικότητος μέχρι 1000 κόρων· γ) εἰς δίπλωμα ἀξιωματικοῦ καταστρώματος, διὰ πλοῖον χωρητικότητος μέχρι 250 κόρων· δ) εἰς δίπλωμα κυβερνήτου διὰ πλοῖον χωρητικότητος μέχρι 50 κόρων ἢ ἱστιοφόρον μέχρις 100 κόρων· καὶ ε) εἰς ἄδειαν κυβερνήτου διὰ πλοιάριον μέχρι 10 κόρων.

Κ. Β. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Πολεμ. Ναυτ.]* Βαθμὸς μαχίμου ἀξιωματικοῦ (γαλλ. capitaine de vaisseau, ἀγγλ. captain), ἀντίστοιχος πρὸς τὸν τοῦ συνταγματάρχου ἐν τῷ κατὰ γῆν στρατῷ. Εἰς τὸ ἄλλοτε ναυτικὸν ἐκυβέρνα τρίκροτον ἢ δίκροτον, ἐνίοτε δὲ καὶ φρεγάταν ἀκόμη, ἰδίως ὅταν αὐτὴ ἦτο ἐπιφορτισμένη ἀποστολὴν ἰδιαζούσης σημασίας. Νῦν κανονικῶς κυβερνᾷ θωρηκτὸν ἢ εὔδρομον μάχης. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἀρχιεπιστολεὺς στόλου ἢ μοίρας διοικουμένης ὑπὸ γενικοῦ ἀξιωματικοῦ, ἢ ἀρχηγὸς μοίρας ἀνεξαρτήτου, ὁπότε λέγεται *μοίραρχος ἀρχηγὸς* μὲν ἐὰν τὸ πλοῖον τὸ φέρον τὸ διακριτικόν του ἔχῃ ἴδιον κυβερνήτην (κυβερνήτην τῆς σημαίας ὀνομαζόμενον), *κομμοδόρος* δὲ ἂν αὐτὸς οὗτος ὁ μοίραρχος εἶναι καὶ κυβερνήτης τῆς μοιραρχίδος ἢ μοίρας ὑποτεταγμένης, ὡς δύναται νὰ ἦ ἀρχηγὸς ναυτικῆς περιοχῆς ἢ προϊστάμενος διαφόρων ὑπηρεσιῶν ξηρᾶς. Ἐπ' ἐσχάτων ἡ ὀνομασία τοῦ βαθμοῦ τοῦ πλοιάρχου ἐπεξετάθη καὶ εἰς τοὺς πρὸς τοῦτον πρότερον ἐξομοιουμένους τῶν μὴ μαχίμων κλάδων, παρατιθεμένης ὅμως τῆς ὀνομασίας τοῦ κλάδου: *πλοίαρχος ναυπηγός, πλοίαρχος μηχανικὸς* κ.τ.λ.

—*[Ἱστορ.]* Πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κολμπέρ, μὴ ὑπαρχούσης θεσπισμένης ἱεραρχίας, ἡ ἰδιότης τοῦ πλοιάρχου ἦτο πως ἀλλόκοτος. Καὶ εἰς μὲν τὰ πρὸ τοῦ μεσαίωνος ναυτικὰ ὁ ἄρχων τοῦ πλοίου ἔδει νὰ ᾖ ναυτικός, εἰς τὰ κατόπιν ὅμως, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ναυτικοῦ τῶν γαλερῶν, ἡ τοιαύτη προέλευσίς των πᾶν ἄλλο ἢ ἀπαραίτητος ἦτο, ἀντιθέτως μάλιστα προεκρίνετο διὰ τὴν θέσιν τοῦ πλοιάρχου στρατιωτικὸς ἔχων κύριον μέλημα τὴν προστασίαν τῆς σημαίας καὶ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐμβολῆς ὅσον καὶ τὴν ἀπόκρουσίν της· κατ' οὐσίαν ὅμως πλοίαρχος ἦτο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ *κομίτα-ρεάλ*, ὁ ὕπαρχός του. Ὅταν πρώτη ἡ Γαλλία, διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Κολμπέρ, ἵδρυσε τὸν βαθμὸν πλέον τοῦ πλοιάρχου «τοῦ μετὰ θεὸν κυρίου, ἐπὶ ἑνὸς τόσον μεγαλοπρεποῦς ὀργάνου μάχης, οἷον τὸ ὑψιπαγὲς πλοῖον» ὅλα τὰ ναυτικὰ κράτη, μιμούμενα ἐκείνην, ἐξέλεγον τοὺς πλοιάρχους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταξὺ τῶν ναυτικῶν. Ἐξηκολούθει ἐν τούτοις ἀραιῶς καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ἀνάθεσις τῶν καθηκόντων τοῦ πλοιάρχου εἰς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, προαχθέντας μάλιστα καὶ εἰς γενικοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ δὴ ἐνδόξους, δεδομένου ὅτι εἰς τὸ τραχὺ σχολεῖον τοῦ τότε ναυτικοῦ εἶχον ἀποκτήσει μεγίστην πεῖραν.

Σ. Ε. Λ.

—**πλοιάρχων ἐξομολόγησις** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἐξομολόγησις* πλοιάρχων.

πλοιαρχῶ (*—έω*)· κυβερνῶ πλοῖον, πολεμικὸν ἢ ἐμπορικόν, ἀδιαφόρως· ἐξασκῶ τὰ καθήκοντά μου ὡς πλοιάρχου.

Πλοιαφέσια *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τῶν ναυτικῶν, τελουμένη πρὸς τιμὴν τῆς προστάτιδός των θεᾶς Ἴσιδος κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου, ἤτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως τῆς θαλασσοπλοΐας, μετὰ τὴν μακρὰν κατὰ τὸν χειμῶνα ἀργίαν τῶν ναυτιλλομένων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐτοποθετεῖτο ἐντὸς πλοίου ἄγαλμα τῆς Ἴσιδος, ἔπειτα ἐξήρχετο τοῦτο τοῦ λιμένος ἐν πομπῇ, συνοδευόμενον ὑπὸ ἄλλων πλοίων καὶ μετὰ πλοῦν ὀλίγων ὡρῶν ἐπανέπλεεν εἰς τὸν λιμένα καὶ ἡ πομπὴ ἔληγε. Κοιτὶς τῆς ἑορτῆς ὑπῆρξεν ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἔνθα καὶ ἐθεσπίσθη αὕτη τὸ πρῶτον, ἐτελεῖτο ὅμως καὶ ἀλλαχοῦ, κατά τε τοὺς ἀλεξανδρινοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους.

πλοϊκοὶ φανοὶ (κοιν. *φῶτα τῆς γραμμῆς*), Οἱ φανοὶ τοὺς ὁποίους ὀφείλουν νὰ φέρουν ἀπὸ τῆς δύσεως μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, δυνάμει τῶν ἄρθρων 1—14 τοῦ «Διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων», πάντα καὶ πάντων τῶν ἐθνῶν θαλασσοποροῦντα ἀτμόπλοια καὶ ἱστιοφόρα, ἐμπορικά τε καὶ πολεμικά, ὅπως κατὰ τὰς συναντήσεις των καθίσταται ἀμοιβαίως γνωστὴ ἡ διεύθυνσις τῆς πλεύσεώς των, πρὸς ἀποφυγὴν *συγκρούσεων* (βλ. λ.).

Σ. Ε. Λ.

πλόϊμον *[Βυζ. Ναυτ.]*. Ὀνομασία τοῦ ἐν γένει πολεμικοῦ ναυτικοῦ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον διεκρίνετο εἰς δύο διακεκριμένας κατηγορίας, τὴν τοῦ *βασιλικοῦ πλοΐμου* καὶ τὴν τοῦ *θεματικοῦ τοιούτου*.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ὁ αὐτοκρατορικὸς οἱονεὶ στόλος, ἀπετελεῖτο ἐκ πλοίων ναυπηγουμένων καὶ ἐξοπλιζομένων ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦ Βυζαντίου, ἐπανδρουμένων δὲ δι' ἐθελοντῶν κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλλήνων, ἐν μικρᾷ δὲ ἀναλογίᾳ ἐκ ξένων καὶ δὴ Ρώσων. Οὕτω, κατὰ τὴν ἐπὶ Κρήτην στρατείαν τῷ 902, ἐν τῷ ὑπὸ τὸν Ἱμέριον στόλῳ ἐπὶ 34.200 ναυτῶν μόνον 700 ἦσαν Ρῶσοι. Πᾶσα δαπάνη σχετικὴ πρὸς τὸ βασιλικὸν πλόϊμον ἀνελαμβάνετο ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου, πραγματοποιουμένη δι' εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν, ὡς τὸ *ἀρμαμέντον* (οἱονεὶ «διεύθυνσις ἐξοπλισμοῦ», ὡς θὰ ὠνομάζετο εἰς σύγχρονον ναύσταθμόν μας), ὅπερ ἐμισθοδότει καὶ τοὺς *ἀρμενορράφους* (=«ἱστιοποιούς»), τὸ *σέκρετον τοῦ εἰδικοῦ* (=«ἐφορεία λιμένος ναυστάθμου» περίπου) καὶ τὸ *σέκρετον τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου* (= «γενικαὶ ἀποθῆκαι» καὶ «ἀποθῆκαι ἱματισμοῦ»). Ἐτέλουν δὲ οἱ στόλοι τοῦ βασιλικοῦ πλοΐμου ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν δρουγγαρίων τοῦ βασιλικοῦ πλοΐμου.

Τὰ δὲ θεματικὰ πλόϊμα ἐναυπηγοῦντο εἰς τὰ διάφορα θέματα μερίμνῃ καὶ δαπάνῃ αὐτῶν καὶ ἐξοπλιζόμενα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐτάσσοντο ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀρχηγίαν θεματικῶν δρουγγαρίων, τῶν καὶ πλοΐμων στρατηγῶν τῶν θεμάτων λεγομένων· τὰ δὲ πληρώματά των ἀπετελοῦντο ἐκ πλοΐμων στρατιωτῶν τῶν θεμάτων, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νομῆς στρατιωτικοῦ κτήματος, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ θέματι αὐτῶν ἐλάμβανον ὑπὸ τοῦ κράτους, ὑπεχρεοῦντο νὰ στρατεύωνται εἰς τὸ θεματικὸν πλόϊμον, μισθοδοτούμενοι ὅμως ὑπὸ τοῦ κράτους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς στρατεύσεώς των. Πάντως ὅμως, ὡς ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς ὑπὸ τὸν Ἱμέριον στρατείας προκύπτει, ὑπῆρχε πλήρης ὁμοιογένεια κατά τε τὸ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικὸν μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν τῶν πλοΐμων, πλὴν τῆς διαφορᾶς ὅτι τὰ θεματικὰ πλόϊμα, στόλοι τῆς ἐφεδρείας οἱονεί, ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν μέρει μὲν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐφόσον ἦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ θέματος, ἐπεστρατεύοντο δὲ ἐν πολέμῳ καὶ ἡνοῦντο πρὸς τὴν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ πλοΐμου ναυτικὴν δύναμιν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ δρουγγαρίου τῆς ὁποίας ὑπήγοντο τότε. [Πρβλ. *Κ. Ράδου*, «Τὸ ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου» (1920), *Μ. Γούδα*, «Τὸ ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου» (1903)].

Σ. Ε. Λ.

πλόϊμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς πλοῦν κατάλληλος: «τριήρεις πλόϊμοι», «ὅσα ἐκ τῶν παλαιῶν πλοίων εἶναι πλόϊμα».

— *[Ναυτ.]* Ὠκεανογραφικῶς, πόρος ἢ στενὸν τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διαπλεύσῃ πλοῖόν τι ἀσφαλῶς καὶ ἄνευ κινδύνου νὰ ἐξοκείλῃ, ἄλλως *πλωτός*. Μετεωρολογικῶς, καιρὸς εὐνοῶν ἢ ἐπιτρέπων πλοῦν κοινῶς «μανιτζέβελος καιρός».

Σ. Ε. Λ.

πλοϊμότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πλόϊμον, ἡ ἱκανότης πρὸς πλοῦν: «ἡ πλοϊμότης τῶν παλαιῶν πλοίων».

πλοιοκτησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πλοιοκτήτης, ἰδιοκτησία πλοίου.

— *[Ἐμπορ. Δίκ.]* Πλοιοκτήτης ἑλληνικοῦ πλοίου δύναται νὰ εἶναι μόνον Ἕλλην, ἀλλοδαπὸς δὲ μόνον συμπλοιοκτήτης κατὰ ποσοστὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὸ ἥμισυ. Ἡ κατὰ ποσοστὸν μεγαλύτερον τοῦ ἡμίσεος περιέλευσις ἑλληνικοῦ πλοίου εἰς ἀλλοδαπὸν συνεπάγεται τὴν ἀπώλειαν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος διὰ τὸ πλοῖον. Οἱ τρόποι κτήσεως τῆς κυριότητος ἐπὶ πλοίου πηγάζουν εἴτε ἐκ διατάξεων τοῦ δημοσίου δικαίου, εἴτε ἐκ διατάξεων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ἐκ διατάξεων τοῦ δημοσίου δικαίου καθίσταται πλοιοκτήτης ἐμπορικοῦ τινος πλοίου τὸ δημόσιον. Αἱ περιπτώσεις δὲ αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς: α') ἡ κτῆσις τῆς κυριότητος ὑπὸ τοῦ δημοσίου πλοίου καταποντισθέντος εἰς τὴν ἑλληνικὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην, μετὰ τὴν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ ναυαγίων καὶ ναυαγιαιρέσεων κήρυξιν τοῦ πλοίου ὡς ἀδεσπότου· β') ἡ δήμευσις, λόγῳ ποινῆς, λαθρεμπορικοῦ τινος πλοίου· καὶ γ') ἡ κατάσχεσις ἐχθρικοῦ τινος ἢ οὐδετέρου ἐμπορικοῦ πλοίου δικαιώματι πολέμου καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἥτις καθιστᾷ κύριον τοῦ πλοίου τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον ἀφ' ἧς ἡ γενομένη κατάσχεσις ἤθελεν ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου λειῶν. Ἐκ διατάξεων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀποκτᾶται ἡ κυριότης ἐπὶ πλοίου κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους: α') Διὰ ναυπηγήσεως τοῦ πλοίου. Ὁ ναυπηγὸς καθίσταται πρωτοτύπως κύριος τοῦ ναυπηγηθέντος πλοίου ἅμα τῇ κατασκευῇ αὐτοῦ, ὁ δὲ ἐργοδότης, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ναυπήγησις, ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ ναυπηγήματος εἰς αὐτόν. β') Διὰ χρησικτησίας. Ὁ χρόνος τῆς χρησικτησίας εἶναι πενταετὴς μὲν διὰ τὸν νεμόμενον τὸ πλοῖον ἐπὶ τῇ βάσει τίτλου τυπικῶς ἐν τάξει καὶ προσηκόντως ἐγγεγραμμένου εἰς τὸ νηολόγιον, δεκαετὴς δὲ δι' οἱονδήποτε ἄλλον νομέα, ἐφόσον δὲν συντρέχουν αἱ λοιπαὶ διὰ τὴν πενταετῆ χρησικτησίαν προβλεπόμεναι προϋποθέσεις. γ') Διὰ συμβάσεως. Τοιαῦται συμβάσεις εἶναι ἡ ἀνταλλαγή, ἡ ἀντὶ καταβολῆς δόσις, ἡ σύστασις προικός, ἡ δωρεὰ εἴτε ἐν ζωῇ εἴτε αἰτίᾳ θανάτου κλ., συνηθεστέρα δὲ ὅλων ἡ ἀγοραπωλησία. Ἡ κυριότης τοῦ πλοίου, κατ' ἐξαίρεσιν τῶν ἰσχυόντων ἐν τῷ ἀστικῷ ἡμῶν δικαίῳ προκειμένου περὶ κινητῶν πραγμάτων, μεταβιβάζεται διὰ μόνης τῆς ἐκποιητικῆς συμβάσεως, μὴ ἀπαιτουμένης πρὸς τούτοις καὶ παραδόσεως, ὡς ρητῶς ὁρίζει τὸ ἄρθρον 232 ἐδ. 3. Ἡ ἐκποιητικὴ σύμβασις ὅμως πρέπει νὰ γίνεται ἐγγράφως, διὰ νὰ εἶναι δὲ ἔγκυρος καὶ ὡς πρὸς τρίτους, πρέπει τὸ περὶ ταύτης ἔγγραφον νὰ καταχωρισθῇ ἐν περιλήψει ἐν τῷ νηολογίῳ, ἐν ᾧ εἶναι ἐγγεγραμμένον τὸ πλοῖον. δ') Διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἠσφαλισμένου πλοίου ἐκ μέρους τοῦ ἠσφαλισμένου πρὸς τοὺς ἀσφαλιστάς. Ὁ ἀσφαλιστὴς ἀποκτᾷ τὴν κυριότητα τοῦ εἰς αὐτὸν ἐγκαταλειφθέντος πλοίου, ἀφ' ἧς ἤθελεν οὗτος ἀποδεχθῇ τὴν γενομένην δήλωσιν περὶ ἐγκαταλείψεως ἢ ἀφ' ἧς αὕτη ἤθελεν ἐπικυρωθῇ δικαστικῶς· καὶ ε') Διὰ μονομεροῦς παραχωρήσεως ὑπὸ συμπλοιοκτήτου τῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου μερίδος του πρὸς τοὺς λοιποὺς συμπλοιοκτήτας. Ο λοιποὶ συμπλοιοκτῆται, πρὸς οὓς ἐγένετο ἡ παραχώρησις, καθίστανται κύριοι τῆς

Digitized by Google

παραχωρηθείσης μερίδος κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου κυριότητος αὐτῶν. Κ. Β. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

πλοιοκτήτης (ὁ)· ἰδιοκτήτης πλοίου, ἀρχ. *ναύκληρος*, κοιν. *καραβοκύρης*.

πλοῖον (τό)· τὸ δι' οὗ πλέομεν, πλωτὸν σκάφος προωρισμένον νὰ κινῆται ἐπὶ τῶν ὑδάτων πρὸς ναυτιλίαν, κοιν. *καράβι*· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *λέμβον, ἄκατον* κττ.: «πλοῖον ἐμπορικόν, —ἐπιβατικόν, —πολεμικόν», «— ἱστιοφόρον, —ἀτμήλατον». Σύνθετα: *ποταμόπλοιον, ἀτμόπλοιον, βενζινόπλοιον*.

— [ΝΑΥΤ.] Ἐν τῇ συνήθει ἀντιλήψει τὸν χαρακτηρισμὸν πλωτοῦ τινος ὡς *πλοίου* δίδει τὸ μέγεθος τοῦ *σκάφους* του. Δι' ὃ δὲν θεωροῦνται ὡς πλοῖα, κατὰ τὴν κυρίαν τοῦ ὅρου ἔννοιαν, τὰ ἐξυπηρετοῦντα τὰς πρὸς ἐπικοινωνίαν ἀνάγκας εἴτε ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον, εἴτε ἀπὸ τοιούτου πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ τἀνάπαλιν, εἴτε τὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων σημείων τοῦ λιμένος, εἴτε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τόπου ἔξω αὐτοῦ ἀλλ' ἐγγὺς τοῦ στομίου του, εἴτε μεταξὺ γειτονικῶν τόπων προσεγγίσεως· τοιαῦτα πλωτὰ εἶναι αἱ λέμβοι, τὰ ἐφόλκια καὶ τὰ πλοιάρια, εἴτε διὰ κωπῶν ἐλαύνονται ταῦτα, εἴτε δι' ἱστίων, εἴτε διὰ μηχανικοῦ προωστῆρος οἱουδήποτε τύπου ἢ εἴδους κινητηρίας δυνάμεως· αἱ *πλοηγίδες* ὅμως, ἐφόσον δὲν εἶναι λέμβοι, λογίζονται ὡς πλοῖα, χαρακτηριζόμενα ὡς πλοηγικά. Ὁ διεθνής, ἐν τούτοις, «Κανονισμὸς πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων», ἀντιθέτως πρὸς τὴν κοινὴν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου ἀντίληψιν, καίτοι ῥητὴν ποιεῖται μνείαν «κωπηλάτων λέμβων», «πλοίων κωπηλάτων», «ἀφράκτων λέμβων», «ἀτμακάτων», πλοιαρίων «κάτω τῶν 20 τόννων», θελήσας νὰ θέσῃ ὑπὲρ τῶν τοιούτων μικρῶν σκαφῶν εὐεργετικὰς διατάξεις, δὲν παύει νοῶν αὐτὰ ὡς πλοῖα. Ἀντιθέτως, οὐδ' αὐτὸς λογίζει ὡς πλοῖα τὰ πλωτά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα τοῦ «κινεῖσθαι εἰς τὸ ὕδωρ πρὸς τὸν σκοπὸν ναυτιλίας», δεδομένου ὅτι μόνον ἡ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἱκανότης κινήσεως συνιστᾷ τὸ πλοῖον. Ὥστε σκάφος κατασκευασθὲν ὅπως φέρῃ ἀντλίαν μεγάλης ἰσχύος ἢ ὑδαταποθήκην ποσίμου ὕδατος ἢ πλυντήριον ἢ ἀπολυμαντικὰ μηχανήματα, καὶ ἂν ἀκόμη δύναται νὰ κινῆται οὐχὶ διὰ ῥυμουλκίας ἀλλὰ διὰ τῶν ἰδίων του μέσων, δὲν λογίζεται πλοῖον, ἀλλὰ πλωτὸν μέσον ἁπλῶς, δεδομένου ὅτι ἡ κίνησίς του δὲν εἶναι πρὸς ναυτιλίαν, ἀλλὰ πρὸς θεραπείαν ἀναγκῶν τῶν ἐξυπηρετούντων τὴν ναυτιλίαν πλοίων· δὲν εἶναι δὲ κατὰ μείζονα λόγον πλοῖον καὶ τὸ *θυρόπλοιον* τῶν μονίμων δεξαμενῶν, παρὰ τὸ δεύτερον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματός του. Διακρίνονται δὲ τὰ πλοῖα, κυρίως ἀπὸ τῆς κινητηρίου αὐτῶν δυνάμεως, εἰς *ἱστιοφόρα*, χρησιμοποιοῦντα πρὸς πρόωσίν των τὸν ἐπὶ τῶν ἱστίων των προσπίπτοντα ἄνεμον, καὶ *ἀτμόπλοια*, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὰς κρατούσας ἀντιλήψεις, «συνιστᾷ ἡ χρῆσις πάσης ἄλλης ἢ ὁ ἄνεμος κινητηρίας δυνάμεως»· κατὰ συνέπειαν ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀτμοπλοίων καὶ πᾶν πλοῖον προωθούμενον διὰ μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως ἢ δι' ἠλεκτροκινητῆρος, δεδομένου ὅτι κατὰ τὸν «Διεθνῆ κανονισμὸν ἀποφυγῆς συγκρούσεων» «μὲ τὴν λέξιν ἀτμόπλοιον ὀνομάζεται πᾶν πλοῖον, τὸ ὁποῖον κινεῖται μὲ μηχανήν».

Πλοίου διεθνὲς διακριτικὸν σῆμα. Πᾶν ναυτικὸν κράτος τηρεῖ καὶ ἐκδίδει κατάλογον τῶν πλοίων αὐτοῦ τῶν τε πολεμικῶν καὶ τῶν ἄνω τῶν 30 τόννων ἐμπορικῶν, διῃρημένον εἰς δύο μέρη ἔχοντα στοιχεῖον εἰσόδου τὸ μὲν πρῶτον τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου, τὸ δὲ δεύτερον τὸ διεθνὲς διακριτικὸν (ἀριθμόσημον), ὅπερ πᾶν τοιοῦτον πλοῖον δέον νὰ ἔχῃ (διάταγμα 26 Ἀπριλίου 1882 «Περὶ διακρίσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων διὰ σημάτων τοῦ διεθνοῦς σηματολογίου»). Ἀποτελεῖται δὲ τὸ διεθνὲς διακριτικὸν παντὸς πλοίου ἐκ τεσσάρων σημείων, ὧν τὸ πρῶτον δέον νὰ ᾖ πάντως τετράγωνον πρὸς ἄμεσον κατανόησιν ὑπὸ τοῦ βλέποντος τοιοῦτον σῆμα, ὅτι ἀφορᾷ αὐτὸ εἰς ὄνομα πλοίου ἐγγεγραμμένου εἰς τὸν κατάλογον τοῦ κράτους, ὅπερ καταδηλοῖ ἡ σημαία τοῦ πλοίου, πρὸς ὅ, ἢ ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ἐγένετο τὸ σῆμα. Ἐγγράφονται δὲ τὰ τέσσαρα ψηφία, ἅτινα ἐδόθησαν ὡς διεθνὲς διακριτικὸν πλοίου τινός, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ *ἐγγράφου ἐθνικότητος*, τοῦ *ναυτιλιακοῦ διπλώματος* καὶ τοῦ *ναυτολογίου*, εἰς τὴν πρώτην δὲ σελίδα τοῦ *ἡμερολογίου* καὶ τοῦ *βιβλίου ναυτοδανείων* καὶ εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τοῦ πλοίου καταμετρήσεως.

Κατὰ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 27 Δεκεμβρίου 1836 «Περὶ προσθήκης εἰς τὴν ἀστυνομίαν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας», ὅταν ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα διαπλέωσι πλησίον ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ «διαβαίνουν ἀπὸ τὴν πρύμνην αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν ὑπήνεμον πλευράν· ὑψώνουν δὲ καὶ τὰ διακριτικά των σημεῖα καὶ χαιρετοῦν μὲ τὴν σημαίαν των». Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ διεθνοῦς διακριτικοῦ σήματος ἀπαγορεύεται ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, καὶ ὅταν ἀκόμη ἤθελεν ἐπιτραπῇ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος, δι' οὓς λόγους προβλέπει ὁ νόμος.

Διαίρεσις τῶν πλοίων εἰς κατηγορίας. Πᾶν πλοῖον ἀνήκει εἰς μίαν τῶν ὡς κάτωθι κατηγοριῶν: 1) Ἀναλόγως τοῦ γενικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ, εἰς *πολεμικὰ* καὶ εἰς *ἐμπορικά*, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ σημαίας εἰς *ὁμοεθνῆ* καὶ *ξενικά*. 2) Ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ τῆς ναυπηγήσεώς των εἰς *ξύλινα, μεταλλικά, μεικτὰ* (ξύλινά τε καὶ μεταλλικά), καὶ ἐκ σιδηροπαγοῦς εἰδικοῦ σκυροκονιάματος (μπετὸν ἀρμὲ εἰδικοῦ). 3) Ἀναλόγως τοῦ μέσου τῆς προώσεώς των εἰς *ἱστιοφόρα*, εἰς *τροχήλατα* μετὰ πρυμναίων ἢ πλευρικῶν ἢ ὑποβασταζόντων τροχῶν, εἰς *ἑλικοκίνητα* μονέλικα ἢ τετραέλικα καὶ διαφόρων ἄλλων μέσων, εἴτε παλαιότατα ἀναφανέντων καὶ περιπεσόντων εἰς ἀχρηστίαν (ἀτμήλατοι κῶπαι, στεγανόποδες προωστῆρες), εἴτε ἄρτι ἐμφανισθέντων καὶ μὴ κριθέντων εἰσέτι ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς σκοπιμότητος (τὰ *ρόττορ* τοῦ Φλέτνερ), καὶ τέλος εἰς *ἀμφικίνητα*, χρησιμοποιοῦντα πρὸς πρόωσιν προωστῆρα καὶ ἱστία ἀμοιβαίως ἐπιβοηθητικά. 4) Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ τῆς παρεχούσης τὸ κινητήριον ἔργον μηχανῆς, εἰς *ἀτμόπλοια* μετὰ παλινδρομικῆς μηχανικῆς ἢ μετ' ἀτμοστροβίλων, μετὰ μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως, ὡς εἶναι τὰ *βενζινοκίνητα* καὶ τὰ *πετρελαιοκίνητα*, καὶ εἰς *ἠλεκτροκίνητα*. 5) Τὰ *ἐμπορικὰ* δὲ λεγόμενα πλοῖα διακρίνονται εἰς *ἐπιβατηγά*, εἰς *ἐπιβατηγοφορτηγά*, εἰς *φορτηγὰ* γενικοῦ φορτίου ἢ εἰδικοῦ τοιούτου, ὁπότε ὀνομάζονται ἀπ' αὐτοῦ *ἀνθρακοφόρα, πετρελαιοφόρα* κτλ., εἰς *θαλαμηγούς*, εἰς *ναυαγοσωστικά*, εἰς *παγοθραυστικά*, εἰς *ῥυμουλκά*, εἰς *ἁλιευτικὰ* καὶ *τηλεγραφικά*. 6) Τὰ *κρατικὰ* περιλαμβάνουν τὰ *ταχυδρομικά*, τὰ *τελωνειακά*, ὡς αἱ ἀτμοτελωνίδες καὶ τὰ ἀντιλαθρεμπορικά, τὰ *ἀκτωρά*, τὰ *πλοῖα τῶν φάρων*, τὰ *ὑδρογραφικά*, ἐκτὸς ἂν ἀπὸ τῶν κειμένων διατάξεων λογίζωνται πολεμικά, αἱ *πυρσωρίδες* καὶ αἱ *πλοηγίδες*. 7) Εἰς τὰ *πολεμικὰ* διακρίνονται τὰ *πλοῖα μάχης*, οἷα εἶναι τὰ *θωρηκτά*, τὰ *εὔδρομα*, τὰ *ἐλαφρὰ εὔδρομα*, τὰ *ἀνιχνευτικά*, τὰ *ἀντιτορπιλλικά*, τὰ *τορπιλλοβόλα* καὶ τὰ *ὑποβρύχια*, ἀπὸ τῶν *ὑπηρετικῶν* ἢ τῶν *βοηθητικῶν*, ὡς αἱ *ναρκοθέτιδες*, τὰ *τορπιλλαλιευτικὰ* ἢ *ναρκαλιευτικά*, τὰ *ἐκπαιδευτικά*, τὰ *πλωτὰ συνεργεῖα*, τὰ *πλωτὰ νοσοκομεῖα*, τὰ πρὸς καταδρομὴν ἢ παντοίαν χρῆσιν ἐπίτακτα ἐμπορικά, τὰ *ὁπλιταγωγά*, τὰ *ἱππηγὰ* καὶ τὰ *σκευαγωγά*. 8) Τὰ *πολεμικά*, καθ' ἣν ἐποχὴν ἦσαν ἱστιοφόρα, διεκρίνοντο εἰς *ὑψιπαγῆ* καὶ *κατάφρακτα*, ὡς ἦσαν τὰ *τρίκροτα*, τὰ *δίκροτα*, αἱ *φρεγάται* καὶ ὁ *ἐπίφρακτος δρόμων*, καὶ εἰς *ἐλαφρὰ* (*δρόμων, μυοδρόμων, πάρων, μυοπάρων, ἡμιολία, κέρκουρος, βᾶρις, λιβυρνὶς* καὶ αἱ *ὁλμοφόροι* ἢ *βομβάρδαι*). Τὰ σύγχρονα ἐμπορικὰ ἱστιοφόρα διακρίνονται, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἱστῶν καὶ τοῦ ἐξαρτισμοῦ των, εἰς *κλίππερς, ὑπερδρόμωνας, δρόμωνας, μυοδρόμωνας, πάρωνας, μυοπάρωνας, ἡμιολίας, λόβερ*, ἀπὸ διστήλων ἕως πολυστήλων, καὶ εἰς μικρότερα ἄλλα, τὰ ὁποῖα θέλουν πολλοὶ νὰ λογίζουν οὐχὶ ὡς πλοῖα ἀλλ' ὡς πλοιάρια· ταῦτα παρουσιάζουν, ἀναλόγως τῶν διαφόρων ναυτικῶν κρατῶν μεγάλην ποικιλίαν, παρ' ἡμῖν δὲ εἶναι τοιαῦτα αἱ *βρατσέραι*, αἱ *βουβάρδαι*, τὰ *τσερνίκια*, οἱ *τροχαντῆρες* καὶ αἱ *μπελλοῦδες*. 9) Τὰ πολεμικὰ ἀφ' ἑτέρου, ἐν στολοδρομίᾳ εὑρισκόμενα, λαμβάνουσι διαφόρους ὀνομασίας, ἀναλόγως τῆς ἀποστολῆς των, τοῦ ἐπιβαίνοντος αὐτῶν ἀξιωματούχου καὶ τῆς ἐν τῇ τάξει πορείας τῆς ναυτικῆς δυνάμεως θέσεώς των, δυνάμενα νὰ ἀποτελοῦν μονάδας στόλου ἢ μοίρας ἢ οὐλαμοῦ· δύνανται νὰ ὦσιν ἐν τῇ πρωτοπορίᾳ, τῇ μεσοπορίᾳ ἢ τῇ οὐραγίᾳ, ὡς ναυαρχίδος ἢ μοιραρχίδος ἢ οὐλαμηγὰ ἢ ὡς ἁπλαῖ μονάδες καὶ νὰ ἔχωσι θέσιν πρωτόπλου ἢ οὐραγοῦ ἢ προπλέοντος ἢ ἐπιπλέοντος ἢ καὶ νὰ μὴ εἶναι ἐν τῇ παρατάξει ἅτε ἐκτελοῦντα εἰδικὴν ὑπηρεσίαν, προσκόπου ἢ προφυλακίδος ἢ διαδεκτῆρος ἢ διαδρομέως ἢ παραπέμποντος πλοίου.

Διαίρεσις τῶν πλοίων ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν πλοῦ. Τὰ πλοῖα διαιροῦνται εἰς *ἠγκυροβολημένα* καὶ εἰς *πελάγια*. Καὶ ἠγκυροβολημένον μὲν θεωρεῖται τὸ πλοῖον, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται δεσμός τις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξάλου ξηρᾶς ἢ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, τοιοῦτοι δὲ δεσμοὶ εἶναι ἡ ἄγκυρα μετὰ τῆς ἀλύσεώς της, τὰ σχοινία δι' ὧν προσδενόμενον τὸ πλοῖον συγκρατεῖται ἀπὸ ναυδέτου ἢ πλευρισμένον εἰς κρηπῖδα, καὶ τὰ δίκτυα πλοίου ἁλιευτικοῦ, ὅταν ταῦτα ἔχουν περιπλακῇ εἰς τὸν βυθόν· διὰ τοῦτο δέ, ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς κανονισμοῦ, θεωρεῖται ἠγκυροβολημένον καὶ τὸ *προσηραγμένον* πλοῖον. Πελάγιον δὲ θεωρεῖται τὸ πλοῖον ἀφ' ἧς στιγμῆς παύσῃ συνδεόμενόν πως πρὸς τὴν ξηρὰν ἢ τὸν βυθόν, δι' ὃ καὶ δὲν θεωρεῖται ἠγκυροβολημένον τὸ πλοῖον, ὅπερ ἐπόντισε τὰς ἀγκύρας του χωρὶς αὗται νὰ εὕρουν βυθόν. Διακρίνονται δὲ τὰ πελάγια πλοῖα εἰς *κυβερνώμενα*, εἰς *ἀκυβέρνητα* καὶ εἰς *ἐν ἀμηχανίᾳ*. Καὶ κυβερνώμενα μὲν θεωροῦνται τὰ πλοῖα, ἅτινα κατὰ τὴν στιγμὴν ἀνάγκης δύνανται νὰ θέσουν εἰς λειτουργίαν τὰ κυβερνητήρια καὶ τὰ οἰακιστήρια αὐτῶν μηχανήματα, τά τε πρὸς πρόωσιν καὶ τὰ πρὸς οἰάκισιν αὐτῶν, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ταῦτα πρὸ τῆς θεωρουμένης στιγμῆς. Ὡς ἀκυβέρνητον δὲ χαρακτηρίζεται τὸ πλοῖον, ὅπερ, ἕνεκα ἐκτάκτου ἢ ἀπροόπτου αἰτίου, ἔχει τὸ ἓν ἢ καὶ ἀμφότερα τὰ μέσα τῆς διακυβερνήσεώς του ἐν ἀχρηστίᾳ, ὡς ἀτμόπλοιον παθὸν βλάβην μηχανῆς, πλοῖον οὗ τὸ πηδάλιον ἐβλάβη, ἱστιοφόρον ἐμπεσὸν εἰς ζώνην γαλήνης καὶ ἀπνοίας. Ἂν ὅμως πλοῖον, ἔχον ἐν τάξει τὰ μέσα τῆς διακυβερνήσεώς του, δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν κινήσεων, λ. χ. ἕνεκα ὑπάρξεως πλησίον του ἄλλου πλοίου παρακωλύοντος αὐτάς, ἢ ἐξ αἰτίας ὑφάλων, ἢ ἕνεκα ἄλλων ἐξωτερικῶν λόγων, τότε τὸ τοιοῦτον πλοῖον δὲν λέγεται ἀκυβέρνητον ἀλλ' *ἀδυνατοῦν νὰ χειρίσῃ*. Τὰ ἐν ἀμηχανίᾳ πλοῖα, τὰ ἐν κινδύνῳ οἱῳδήποτε εὑρεθέντα καὶ αἰτούμενα βοήθειαν, δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὰ ἀκυβέρνητα, διότι τὸ ἐν ἀμηχανίᾳ πλοῖον δύναται νὰ μὴ εἶναι ἐστερημένον τῶν μέσων τῆς διακυβερνήσεώς του, καὶ διότι, ἐνῷ κατὰ κανόνα τὰ κυβερνώμενα πρέπει ἐπιμελῶς νὰ ἀποφεύγωσι νὰ πλησιάζωσι τὰ ἀκυβέρνητα ἐφ' ὅσον δὲν καλοῦνται εἰς βοήθειαν, ἀντιθέτως πρέπει νὰ πλησιάζουν πρὸς παροχὴν βοηθείας πᾶν πλοῖον εὑρισκόμενον ἐν ἀμηχανίᾳ· καὶ ἂν ἀκόμη τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀκυβέρνητον συγχρόνως καὶ δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸ πρὸς βοήθειάν του πλεῦσαν, ὁ χαρακτηρισμός του ὡς ἐν ἀμηχανίᾳ ὑπερισχύει τοῦ ἑτέρου (ἀκυβερνήτου), ἀρκεῖ ἡ προσέγγισις πρὸς παροχὴν βοηθείας νὰ γίνῃ μετὰ πάσης προφυλάξεως.

Πλοῖον ἐν κινδύνῳ. Ὅταν πλοῖον εὑρίσκεται εἰς κίνδυνον καὶ ἔχῃ ἀνάγκην βοηθείας ἀπὸ ἄλλα πλοῖα ἢ ἀπὸ τὴν ἀκτήν, ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ εἴτε συγχρόνως εἴτε χωριστὰ τὰ ἑξῆς σήματα: Τὴν ἡμέραν: 1) Βολὰς πυροβόλου ἢ ἄλλα ἐκρηκτικὰ σήματα κατὰ διαλείμματα ἑνὸς περίπου πρώτου λεπτοῦ. 2) Τὸ σῆμα NC τοῦ διεθνοῦς κώδικος σημάτων. 3) Τὸ σῆμα μεγάλης ἀποστάσεως, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν σημαίαν τετράγωνον συνοδευομένην ὑπεράνω ἢ ὑποκάτω ἀπὸ σφαῖραν ἢ ἀπὸ ἄλλο οἱονδήποτε ἀντικείμενον ὁμοιάζον πρὸς σφαῖραν· οἱ ναυτικοί μας μετεχειρίζοντο καὶ τὴν σημαίαν μεσίστιον καὶ δεδεμένην εἰς κόμβον. 4) Ἓν διαρκὲς ἦχημα μὲ οἱονδήποτε μηχάνημα ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ σήματα ὁμίχλης. Τὴν νύκτα: 1) Βολὰς πυροβόλου ἢ ἄλλα ἐκρηκτικὰ σήματα κατὰ διαστήματα ἑνὸς πρώτου λεπτοῦ. 2) Φλόγας ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὡς ἀπὸ βυτίου μὲ κεδρίαν κτλ. 3) Σκυταλίδας (ῥοκέτες) ἢ ῥίκτας (μπόμπες) σκορπιζούσας ἀστέρας οἱουδήποτε χρώματος ἢ εἴδους καὶ ῥιπτομένας κατὰ βραχέα διαστήματα. 4) Διαρκὲς ἦχημα μὲ οἱονδήποτε μηχάνημα σημάνσεων ἐν ὁμίχλῃ. Καὶ αἱ μὲν διατάξεις αὗται, ἃς ἐπισημοποίησεν ὁ «Διεθνὴς κανονισμὸς» (ἄρθρ. 31), οὐδέποτε θὰ παύσωσιν οὖσαι χρήσιμοι. Ἡ ἐπινόησις ὅμως τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου ἐπέφερε σωτήριον διευκόλυνσιν εἰς κινδυνεύοντα πλοῖα, δεδομένου ὅτι τὸ σῆμα ἐσχάτης ἐπικλήσεως διὰ τοῦ πομποῦ τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου ἐκπεμπόμενον, λαμβάνεται ἀπὸ δέκτας εἰς μεγάλας ἀποστάσεις εὑρισκομένους, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθίσταται δυνατὴ ἡ παρακολούθησις τῶν φάσεων τῆς ἀγωνίας τοῦ ἐν κινδύνῳ πλοίου, ἐφόσον δύναται τοῦτο νὰ ἐκπέμπῃ ῥαδιοτηλεγραφήματα. Οὕτω διὰ τοῦ ἄρθρου 21 τῆς ἀπὸ 5 Ἰουλίου (ν. ἡ.) 1912 «Ῥαδιοτηλεγραφικῆς συμβάσεως τοῦ Λονδίνου» (κυρωθείσης παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου 234 τῆς 3 Ἀπριλίου 1914) ὁρίζεται ὅτι ὁ ΡΔΤ σταθμὸς πλοίου ἐν κινδύνῳ καὶ καλοῦντος εἰς βοήθειαν ἐκπέμπει κατ' ἐπανάληψιν, διαθέτων τὸ μέγιστον τῆς ἰσχύος του, τὸ σῆμα SOS (ἀκροστιχὶς τῶν λέξεων save our souls=σώσατε τὰς ψυχάς μας), δηλαδὴ τριάδα μακρῶν ἐκπομπῶν μεταξὺ δύο τριάδων βραχείων ἐκπομπῶν, ὡς ••• — — — ••• καὶ ὅπερ ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς μὲ διακοπὴν ὀλίγων δευτερολέπτων. Ἐὰν εἰς τὴν ἐπίκλησιν ταύτην λάβῃ ἀπάντησιν ἀπό τινα ΡΔΤ σταθμόν, ἐπαναλαμβάνει τὸ SOS, εἶτα ἐκπέμπει τὸ ὄνομα τοῦ ἀπαντήσαντος σταθμοῦ καὶ μετὰ τοῦτο τὸ ἰδικόν του. Κατόπιν προβαίνει εἰς ἀνακοινώσεις περὶ τοῦ στίγματος, εἰς ὃ εὑρίσκεται, περὶ τῶν ζημιῶν του καὶ τῆς φύσεως τοῦ κινδύνου ὃν διατρέχει καὶ τέλος περὶ τοῦ εἴδους τῆς βοηθείας, ἣν ἐπικαλεῖται. Ἐὰν δὲν λάβῃ ἀπάντησιν, ἐξακολουθεῖ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ SOS μετὰ μείζονος ἐπιμονῆς. Πᾶς ΡΔΤ σταθμὸς παράκτιος ἢ ἐπὶ πλοίου, λαμβάνων τὸ SOS, ὀφείλει νὰ ἀπαντήσῃ ἀμέσως, δίδων τὸ ὄνομά του καὶ κατόπιν τὸ σῆμα QRK (=πῶς λαμβάνετε;). Εὐθὺς ὡς ΡΔΤ σταθμὸς ἀπαντήσῃ, πάντες οἱ ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τοῦ ΡΔΤ σταθμοῦ τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, οἵτινες ἔλαβον ἐξ ἴσου τὴν ἐπίκλησίν του (βλ. λ. *παρακοινωνός*), σιωποῦν παρακολουθοῦντες προσεκτικῶς τὴν συνεννόησιν μεταξὺ ΡΔΤ σταθμοῦ τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου καὶ τοῦ ἀπαντήσαντος εἰς αὐτόν. Ἐὰν ὅμως τρίτος τις παρακοινωνός, δεχόμενος εὐκρινῶς, ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ συνεννόησις αὕτη προβαίνει μετὰ δυσχερείας, ἐπωφελεῖται τῆς πρώτης εὐνοϊκῆς στιγμῆς ὅπως καλέσῃ τὸ κινδυνεῦον πλοῖον, ἐρωτῶν αὐτὸ διὰ τοῦ QRK, τότε δὲ ἅπαντες οἱ παρακοινωνοί, συμπεριλαμβανομένου καὶ ἐκείνου ἡ μεθ' οὗ συνεννόησις διεκόπη διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ ἐν λόγῳ σταθμοῦ, σιωποῦν προσέχοντες. Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἐν λόγῳ συνεννοήσεως καθίσταται ἀπολύτως ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν παρεμβάντα σταθμόν, ἐὰν οὗτος, κατόπιν τῆς λήψεως τοῦ στίγματος τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι ὁ ἐγγύτερον πρὸς ἐκεῖνο κείμενος. Ἅμα δὲ ὡς ἐξακριβωθῇ τὸ στίγμα τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, οἱ παρακοινωνοὶ εἰδοποιοῦν ἐπειγόντως τὰς ἀρχάς, αἵτινες δύνανται νὰ παράσχουν ἀμέσους βοηθείας

Digitized by Google

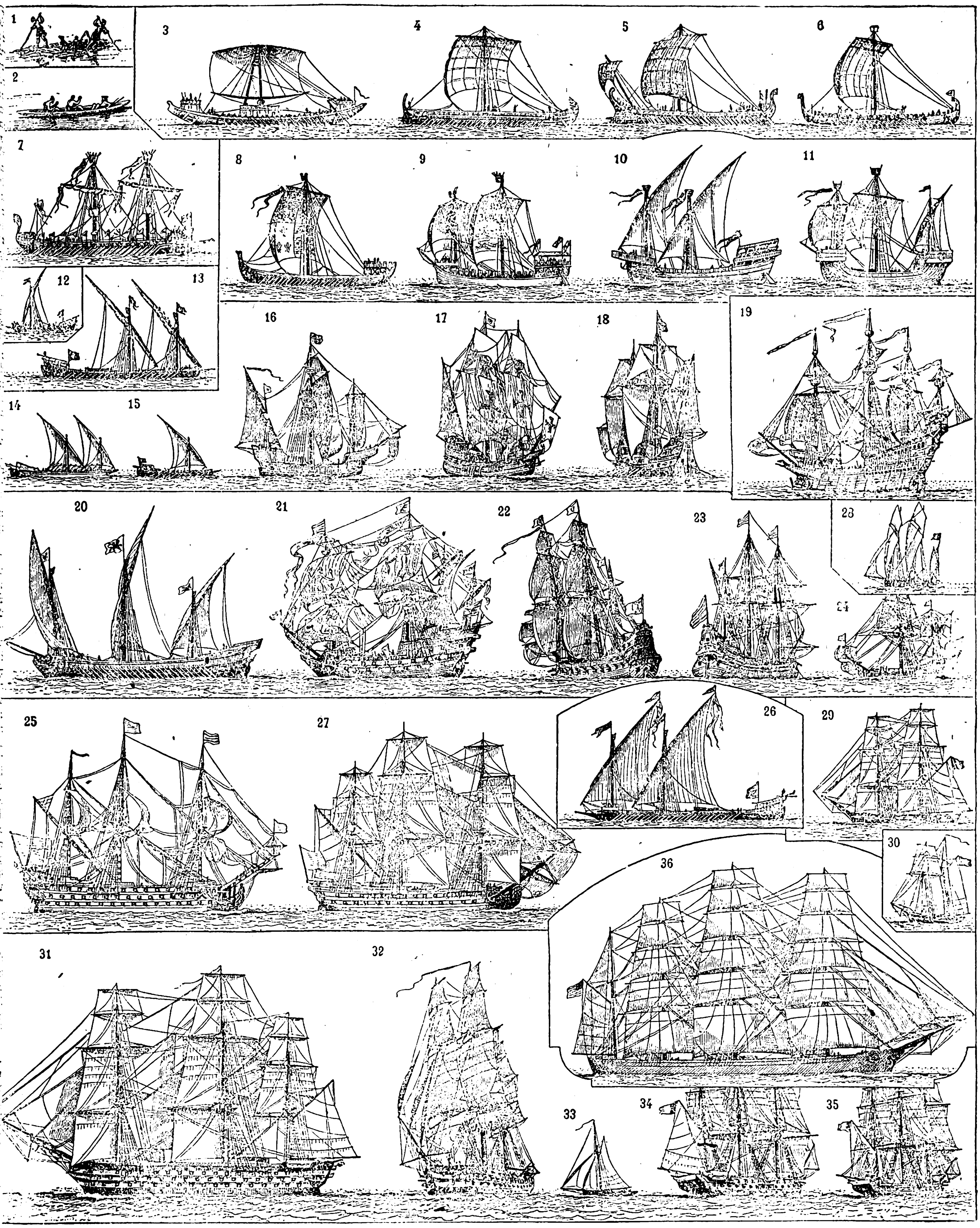

Ἐξέλιξις τοῦ πλοίου, ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῆς ἐπινοήσεως τοῦ ἀτμήρους πλοίου.

(1) Πρωτόγονος σχεδία.—2) Προϊστορικὸν μονόξυλον.—3) Βᾶρις αἰγυπτιακή.—4) Τριήρης ἑλληνική.—5) Ρωμαϊκὴ δίκροτος.—6) Δρακκὰρ Σκανδιναυϊκόν.—7) Χελάνδιον βυζαντινὸν (Ι΄ αἰών). —8) Νορμανδικὴ ναῦς (ΙΑ΄ αἰών). —9) Ποντοπόρος ναῦς (ΙΓ΄ αἰών). —10) Μασσαλιωτικὴ ποντοπόρος, ἡ «Roche Fort» (ΙΓ΄ αἰών). —11) Κόγγε ἀνσεατικὸν (ΙΔ΄ αἰών).—12) Σαΐτα (ΙΕ΄ αἰών). —13) Φοῦστα (ΙΕ΄ αἰών).—14) Πρώτη τῆς γαλέρας μορφή.—15) Ἡ πρωτόγονος φρεγάτα (ΙΕ΄ αἰών). —16) Καραβέλλα «Santa Maria» τοῦ Κολόμβου.—17) Καράκκα «San Gabriel» (1496).—18) Ράμπεργκ.—19) Μεγάλη καράκκα «Great Henry» (1520).—20) Γαλεάτσα ἐνετική (1570).—21) Νάβε (1609).—22) Γαλλιὼν (1620).—23) Φλὺτ σκευαγωγὸς ὁλλανδικὴ (1640).—24) Γαλλιώτα ὁλμοβόλος (1683). —25) Τὸ πρῶτον τρίκροτον «Soleil Royal» (1690). —26) Γαλέρα ρεάλε «La Capitana» (1700).—27) Δίκροτον τῶν 64 πυροβόλων (1780). —28) Λούγκρ καταδρομικὸν (1800). — 29) Βρίκιον τῶν 18 πυροβόλων (1810). —30) Ἡμιολία τῶν 8 πυροβόλων (1840). —31) Τὸ μέγιστον τῶν ναυπηγηθέντων τρικρότων «Valmy» (1847) 12 πυροβόλων. —32) Τὸ ἀπόγειον τῆς τελειοποιήσεως τοῦ δικρότου: 90 πυροβόλων (1849). —33) Κέρκουρος τῶν 6 καρωνάδων (1840—1850).—34) Φρεγάτα τῶν 60 πυροβόλων.—35) Κορβέττα τῶν 24 πυροβόλων. —36) Ὑπερδρόμων ἢ κλίππερ «Μεγάλη Δημοκρατία» («Great Republic» (1853).)

Digitized by Google

ή πρώτη δὲ τοιαύτη εἰδοποίησις εἶναι τοῦ τύπου: «Πλοῖον» (ἐθνικότης—ὄνομα) «Κίνδυνος»—«μίλλια» (ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ εἰδοποιοῦντος ΡΔΤ σταθμοῦ) —«Πρὸς» (ἀληθὴς ἀντιστοιχία ἀπὸ τοῦ εἰδοποιοῦντος ΡΔΤ σταθμοῦ).

Πλοῖα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων. Ἡ εἰς τὸν Π. Δ. Ρεδιάδην (Ἑρμ. διεθν. καν. πρὸς ἀποφ. συγκρ. 60 § 19) ὀφειλομένη διαίρεσις τῶν πλοίων ἀπὸ ἀπόψεως ἱκανότητος πρὸς χειρισμὸν δι' ἀποφυγὴν συγκρούσεως, διακρίνει τὰ πλοῖα: α) εἰς ἐλεύθερα πρὸς χειρισμόν, β) εἰς ἀδυνατοῦντα νὰ χειρίσωσι, καὶ γ) εἰς φευκτέα. Ὡς ἐλεύθερα πρὸς χειρισμὸν θεωροῦνται πάντα τὰ πλοῖα, ἅτινα ἄνευ εἰδικοῦ προορισμοῦ, ὡς λ. χ. ἁλιείας, πλέουσι τὰς θαλάσσας ἔχοντα πᾶσαν τὴν ἱκανότητα αὐτῶν πρὸς χειρισμὸν καὶ μὴ ἐμποδιζόμενα οὐδαμῶς πρὸς τοῦτο. Ὡς ἀδυνατοῦντα νὰ χειρίσωσι θεωροῦνται τὰ πλοῖα, ἅτινα καίτοι κέκτηνται τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ χειρίσωσιν, ἐν τούτοις δὲν ποιοῦνται χρῆσιν τῶν κυβερνητηρίων μέσων των, εἴτε ἕνεκεν τῶν συνθηκῶν τοῦ πλοῦ, εἴτε ἕνεκεν τοῦ εἰδικοῦ προορισμοῦ των. Περιλαμβάνει δὲ ἡ τάξις αὕτη τὰ ἠγκυροβολημένα, τὰ ἁλιευτικὰ ἐφ' ὅσον ἁλιεύουν, τὰ παρεμποδιζόμενα εἰς χειρισμὸν καὶ τὰ ἐν ἀμηχανίᾳ. Ὡς φευκτέα τέλος θεωροῦνται τὰ πλοῖα, ἅτινα οὐ μόνον ἀδυνατοῦν νὰ χειρίσουν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἐπιβάλλουν εἰς τὰ συναντώμενα τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἀπομακρύνωνται αὐτῶν, καθόσον δὲν εἶναι κύρια τῶν κινήσεών των. Τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ τηλεγραφικὰ ἐν ἔργῳ ὄντα καὶ τὰ ἀκυβέρνητα.

Πλοίου θεωρία. Καλεῖται οὕτω τὸ θεωρητικὸν μέρος τῆς ναυπηγίας (ναυτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς), διὰ τῶν ἐξαγομένων τοῦ ὁποίου καταλήγει ὁ ναυπηγὸς εἰς τὴν ἐνδεχομένην διόρθωσιν τῶν σχεδίων τοῦ πλοίου καὶ εἰς τὴν κατόπιν ναυπήγησιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων αὐτῆς ὑπολογίζεται ἀκριβῶς τὸ ἐκτόπισμα, τὸ κέντρον τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἐκτοπίσματος, ἡ στατικὴ εὐστάθεια, ἐγκαρσία τε καὶ διαμήκης, ἡ μεταβολὴ τῆς διαγωγῆς τοῦ πλοίου διὰ μετακινήσεως καὶ προσθαφαιρέσεως βαρῶν, ἡ εὐστάθεια τοῦ πλοίου ὑπὸ μεγάλας γωνίας κλίσεως (μετακεντρικαὶ ἐνειλιγμέναι καὶ καμπύλαι στατικῆς εὐσταθείας) καὶ ἡ δυναμικὴ εὐστάθεια. Ἐπίσης ἀντικείμενον τῆς θεωρίας τοῦ πλοίου εἶναι ἡ προμελέτη τῆς διατοιχήσεως καὶ τῆς προνεύσεως τοῦ ὑπὸ μελέτην πλοίου καὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων πρὸς προσδιορισμὸν τῆς χρονικῆς διαρκείας τῆς ἡμιπεριόδου τῆς διατοιχήσεως, ἐξελεγχομένη πρακτικῶς καὶ διὰ τοῦ πειράματος τῆς ἀδρανείας, ὅπερ ἐκτελεῖται καθ' ὃν χρόνον καὶ τὸ πείραμα τῆς εὐσταθείας, καὶ τέλος ἡ προμελέτη τῶν μηχανικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ταλαντώσεων τοῦ πλοίου καὶ τῆς «φαινομένης βαρύτητος» ἐπὶ πλοίου διατοιχουμένου.

Πλοίου καθολκή· βλ. λ. *καθέλκυσις καὶ σκάφος.*

Πλοίου μέγεθος. Τὸ μέγεθος ἐμπορικοῦ πλοίου δίδεται διὰ μὲν τὰ ἐπιβατηγὰ διὰ τοῦ ἐκτοπίσματος, ὡς καὶ τὸ τῶν πολεμικῶν, διὰ δὲ τὰ φορτηγὰ μέσῳ ἄλλου τινὸς στοιχείου, ὅπερ εἶναι γνωστὸν διεθνῶς ὡς *ντένιγουΐτ* (deadweight= νεκρὸν βάρος, *φορτίον*, ὡς οὐχὶ σαφῶς λέγεται). Εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ἀριθμὸς τόννων βάρους, ὁ προκύπτων διὰ τῆς ἀθροίσεως τῶν βαρῶν: τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος μετ' ἀποσκευῶν καὶ τροφῶν, ὁμοίως τῶν ἐπιβατῶν, τοῦ βάρους τοῦ φορτίου (τοῦ καὶ ὠφελίμου βάρους), τοῦ τῶν καυσίμων, τοῦ ἕρματος, τοῦ ὕδατος τῆς τροφοδοτήσεως τῶν λεβήτων καὶ τῶν διαφόρων ὑλικῶν κινήσεως καὶ συντηρήσεως. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἀριθμητικὸν στοιχεῖον, διότι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ὑπολογίζει ὁ πλοιοκτήτης τοὺς ναύλους καὶ τὰ κέρδη του, καὶ χρησιμεύει συνεπῶς ὡς βάσιμον δεδομένον διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τοῦ πλοίου. Πράγματι, ἐνῷ τὸ ἐκτόπισμα οὐδὲν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει διὰ τὸν ἐφοπλιστήν, τὸ ντέντγουΐτ, ἀντιθέτως, τῷ παρέχει τὸ μέτρον τοῦ βάρους τοῦ φορτίου, ὅπερ δύναται νὰ φορτώσῃ καὶ ὅπερ ἰσοῦται πρὸς DW— (α+β), ἔνθα DW τὸ ντέντγουΐτ, α τὸ βάρος τῶν καυσίμων καὶ β τὰ βάρη τὰ ἄλλα (πλήρωμα, τροφαί, ὕδωρ, ἐφόδια κτλ.) συλλήβδην. Πάντως δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται οἱ τόννοι (tons) τοῦ ἐκτοπίσματος καὶ τοῦ ντέντγουΐτ, ὄντες μονάδες βάρους, πρὸς τοὺς κόρους τῆς ὁλικῆς ἢ τῆς καθαρᾶς χωρητικότητος (register-tons) ὄντας μονάδας ὄγκου. Ἡ κοινὴ ἀγγλικὴ ὀνομασία tons, δι' ἀμφοτέρας τὰς μονάδας ταύτας, γίνεται συνηθέστατα αἰτία συγχύσεως τῆς μὲν πρὸς τὴν δέ. Πρακτικῶς, καὶ μετ' ἀρκετῆς προσεγγίσεως, δύναται διὰ τὰ φορτηγὰ πλοῖα νὰ τεθῇ ὅτι οἱ τόννοι τοῦ ντέντγουΐτ εἶναι τὰ δύο τριτημόρια τῶν τόννων τοῦ ἐκτοπίσματος. Ἄλλα στοιχεῖα, παρέχοντα ἰδέαν τοῦ μεγέθους τοῦ πλοίου, ἀπὸ ἀπόψεως διαστάσεων καὶ σχήματος, εἶναι τὸ μῆκος μεταξὺ τῶν ὀρθίων, χρησιμεῦον εἰς τοὺς ναυπηγικοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τοὺς τοῦ Λόϋδ, τὸ ὁλικὸν μῆκος (lenght over all) μεταξὺ τῶν ἀκροτάτων σημείων τῆς πρώρας καὶ τῆς πρύμνης τοῦ σκάφους μετρούμενον, καὶ τὸ μῆκος καταμετρήσεως μεταξὺ τῶν ἐσωτερικῶν ὄψεων τῶν στημάτων, μετρούμενον καὶ χρησιμεῦον διὰ τοῦ πλοίου τὰς καταμετρήσεις. Ἐπίσης τὸ πλάτος ἐπὶ τῶν νομέων, μετρούμενον εἰς τὸ ὕψος τῆς ἰσάλου χωρὶς νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς αὐτὸ τὰ ἐξωτερικὰ περιβλήματα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πλάτος μετὰ τῶν περιβλημάτων, ἅτινα ἀμφοτέρα χρησιμεύουν δι' ὑπολογισμοὺς ἐκτοπίσματος ἢ καταμετρήσεων, ὑπάρχοντος καὶ τρίτου, τοῦ μεγίστου πλάτους, περιλαμβάνον καὶ τὰ μᾶλλον ἐξέχοντα μέρη τοῦ πλοίου, χρησιμώτατον δὲ διὰ τοὺς δεξαμενισμοὺς καὶ τοὺς διάπλους διωρύγων. Τὸ μῆκος L τοῦ πλοίου κατὰ τὴν ἴσαλον, πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν ἴσαλον πλάτος C, δίδει τὸ ἐμβαδὸν τοῦ περιγεγραμμένου εἰς τὴν ἴσαλον ὀρθογωνίου E, ἐξ οὗ ἐξάγεται τὸ ἐμβαδὸν τῆς ἰσάλου S, διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ συντελεστὴν δ, γνωστὸν περίπου καὶ καθωρισμένον δι' ἕκαστον τύπον πλοίου. Δηλαδὴ

$$S=\delta.\ C.\ L=\delta.\ E$$

ἔνθα $\delta=\frac{S}{E}$ ὁ συντελεστὴς ἰσάλου, μέγας εἰς τὰς φορτηγίδας καὶ μικρὸς εἰς τὰ τορπιλλικά. Ἄλλα στοιχεῖα μεγέθους καὶ σχήματος εἶναι τὸ βύθισμα, διακρινόμενον εἰς μέγιστον, πρωραῖον, πρυμναῖον, μέσον καὶ τὸ κατὰ τὸν μέγιστον νομέα, ὅπερ τελευταῖον P, πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ τὸ μέγιστον πλάτος C κατὰ τὴν ἴσαλον καὶ ἐπὶ ἕνα συντελεστὴν f ποικίλλοντα ἐντὸς γνωστῶν ὁρίων κατὰ τὸν τύπον τοῦ πλοίου, δίδει τὸ ἐμβαδὸν Σ τῆς τομῆς τῆς γάστρας κατὰ τὸν μέγιστον τομέα, δηλαδὴ $\Sigma=f\times C\times P$. Τρίτος συντελεστής, σπουδαῖος πρὸς μελέτην τῶν ναυτικῶν ἀρετῶν τοῦ πλοίου, εἶναι ὁ συντελεστὴς τῆς γάστρας σ, ἐπὶ τὸν ὁποῖον πολλαπλασιάζοντες τὸν ὄγκον P.C.L=V, τοῦ παραλληλεπιπέδου τοῦ περιγεγραμμένου εἰς τὴν γάστραν, εὑρίσκομεν τὸ ἐκτόπισμα τοῦ πλοίου D= σ. P.C.L, ὅπερ πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ 1,026, ἐὰν αἱ διαστάσεις εἶναι εἰς μέτρα, καὶ διαιρούμενον διὰ 35, ἂν αἱ διαστάσεις εἶναι εἰς πόδας, δίδει τὸ βάρος τοῦ πλοίου εἰς τόννους. Πλοῖον ἔχον ἴσα τὰ τρία βυθίσματα (πρωραῖον, μέσον καὶ πρυμναῖον) λέγεται ἰσόζυγον, ἔμπρωρον ἐκεῖνο εἰς ὃ τὸ πρωραῖον βύθισμα εἶναι μεῖζον καὶ ἔμπρυμνον τὸ ἔχον τὸ πρυμναῖον βύθισμα μεῖζον τοῦ πρυμναίου. Σπουδαιοτάτη τέλος διάστασις τοῦ πλοίου εἶναι τὸ κοῖλον ἢ τὸ βάθος, μετρούμενον εἰς τὸ μέσον τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ ἐσωτροπίου μέχρι τοῦ καταστρώματος, καὶ ἀφ' οὗ διαστέλλομεν τὸ φρῆμποοντ (freebord=ὕψος ἐξάλων ἀπὸ ἰσάλου ἕως καταστρώματος) καὶ βάθος κύτους (depth of hold), τὸ ἀπὸ τῆς ἐντερονείας μέχρι τῆς ἄνω ὄψεως τῶν ζυγῶν τοῦ πρώτου ὑπὲρ τὸ κύτος καταστρώματος.

Πλοίου καταμέτρησις. Καλεῖται ἡ σειρὰ τῶν ἐργασιῶν πρὸς εὕρεσιν τῆς χωρητικότητος ὅλων τῶν κλειστῶν χώρων τοῦ πλοίου, διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ μετροῦντος τὴν χωρητικότητα ἀριθμοῦ *κόρων*, πρὸς πληρωμὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀριθμῶν τούτων τῶν τελῶν καὶ δικαιωμάτων. Ἰσοῦται δὲ ἡ μετρικὴ αὕτη μονάς, ὁ κόρος (ἀγγλ. register ton), πρὸς 100 κυβικοὺς πόδας ἢ 2,83 κυβικὰ μέτρα. Τὰ ἐν ἰσχύϊ συστήματα καταμετρήσεως ποικίλλουν ἀπὸ κράτους εἰς κράτος, σπουδαιότερα δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι: 1) Τὸ διεθνές, ἀνεγνωρισμένον ὑφ' ὅλων τῶν πεπολιτισμένων ναυτικῶν κρατῶν, τεθὲν δὲ παρ' ἡμῖν ὁριστικῶς ἐν ἰσχύϊ τῷ 1909 διὰ τοῦ νόμου 3315. 2) Τὸ διὰ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τῆς ἐκμεταλλεύσεως, καθορισάσης ὡρισμένας ὡς πρὸς τὴν καταμέτρησιν διατάξεις, ἐν πολλοῖς δὲ διαφόρους τῶν τοῦ διεθνοῦς συστήματος, καὶ συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον κανονίζονται τὰ διόδια τῶν ἀπὸ Μεσογείου πρὸς Ἐρυθρὰν καὶ τἀνάπαλιν διαπλεόντων πλοίων. 3) Τὸ διὰ τὴν διώρυγα τοῦ Παναμᾶ καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς ἐποπτευούσης τὴν διώρυγα δημοκρατίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς κανονισμὸν τῶν διοδίων τῶν ἀπὸ Ἀτλαντικοῦ εἰς Εἰρηνικὸν καὶ τἀνάπαλιν διαπλεόντων πλοίων. 4) Ὁ κανὼν τοῦ Δουνάβεως, παρουσιάζων διαφοράς τινας ὡς πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ὁλικῆς χωρητικότητος ἐκπιπτομένους χώρους. Εἰς τὰ συστήματα ταῦτα θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν τῶν πλοίων καταμέτρησιν διὰ σουηδικοὺς λιμένας.

Πάντως διὰ τῶν συστημάτων τούτων ἐξευρίσκεται ἡ *ὁλικὴ* ἢ *ἀκαθάριστος χωρητικότης* (gross tonnage), περιλαμβάνουσα τὸν ὑπὸ τὸ κατάστρωμα καταμετρήσεως χῶρον (underdeck tonnage), ηὐξημένον δὲ κατὰ τοὺς χώρους τῶν ὑποφραγμάτων (tween deck tonnage), τῶν κλειστῶν ὑπερστεγασμάτων (spaces on the upper-deck), τῶν στομίων τῶν κυτῶν τοῦ ἀνωτάτου καταστρώματος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκπεσθῇ τοῦ χώρου τούτου ἥμισυ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τῆς ὁλικῆς χωρητικότητος (excess of hatchways). Ἐξαιροῦνται δὲ τῆς ὁλικῆς χωρητικότητος οἱ χῶροι τῶν βοηθητικῶν μηχανημάτων, ἐφ' ὅσον δὲν εὑρίσκονται οὗτοι ὑπὸ τὸ ἀνώτατον κατάστρωμα, τῶν μαγειρείων, τῶν ἀποχωρητηρίων, τῶν ἀνοικτῶν ὑπερκατασκευασμάτων καὶ τῶν διπυθμένων, ἐφ' ὅσον χρησιμοποιοῦνται ταῦτα ὡς ἑρματοδόκαι. Γίνονται δὲ αἱ μετρήσεις αὗται κατὰ διαφόρους τρόπους (βλ. *Φραγκούλη* «Ναυτ. τεχν. γνώσεις», σελ. 134—155)· ὑπάρχει ὅμως καὶ εὐχερέστατος τρόπος καταμετρήσεως τῆς ὑπὸ τὸ ἀνώτατον κατάστρωμα χωρητικότητος V ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τύπων: $V=0{,}18.\ L\left(\frac{U+B}{2}\right)^2$ διὰ τὰ μεταλλικὰ σκάφη· $V=0{,}17.\ L\left(\frac{U+B}{2}\right)^2$ διὰ τὰ ξύλινα σκάφη, ἔνθα τὸ L μῆκος τοῦ πλοίου κατὰ τὸ διάμηκες ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς στείρας ἕως τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ποδοστήματος, B τὸ μέγιστον πλάτος τοῦ πλοίου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα καὶ U ἡ περίμετρος τοῦ μεγίστου νομέως μέχρι τῶν ὑδρορροῶν τοῦ ἄνω καταστρώματος, μετρουμένη δι' ἁλύσεως ἀρτωμένης ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, διερχομένης ὑπὸ τὴν τρόπιδα καὶ ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀνώτερον πάλιν κατάστρωμα κατὰ τὴν ὤλην πλευράν· ἐὰν αἱ διαστάσεις εἶναι ἐκπεφρασμέναι εἰς μέτρα, ἡ ὑπολογιζομένη χωρητικότης εἶναι εἰς κυβικὰ μέτρα καὶ πρέπει νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ 0,350 διὰ νὰ τραπῇ εἰς register tons (κόρους). Ἐὰν ἡ καταμέτρησις ἐγένετο εἰς πόδας, πρέπει, πρὸς εὕρεσιν τῶν κόρων, νὰ διαιρέσωμεν τὸ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν τύπων προκύπτον ἐξαγόμενον δι' 100. Μετρηθείσης οὕτω τῆς ἀκαθαρίστου χωρητικότητος τοῦ πλοίου, γίνεται ἡ μέτρησις τῆς «καθαρᾶς» τοιαύτης (net tonnage), ἐκπιπτομένων ἐκ τῆς ὁλικῆς τῶν χώρων τῶν χρησιμευόντων διὰ τὴν ἐνδιαίτησιν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ πληρώματος, διὰ τὴν στέγασιν καὶ τὸν χειρισμὸν διαφόρων μηχανημάτων βοηθητικῶν, ἐὰν ὁ χῶρος αὐτῶν δὲν εἶχεν ἤδη ἐκπεσθῆ κατὰ τὴν πρώτην καταμέτρησιν τοῦ πλοίου διὰ τὴν ὁλικὴν χωρητικότητα αἱ ὑδατοδεξαμεναὶ ποσίμου καὶ θαλασσέρματος καὶ οἱ χῶροι τοῦ λεβητοστασίου, μηχανοστασίου καὶ τῆς σήραγγος τῆς ἀτράκτου, ἀλλ' ἄνευ τῶν γαιανθρακαποθηκῶν. Παλαιότερον αἱ καταμετρήσεις τῶν πλοίων ἐγίνοντο συμφώνως πρὸς τὸ ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1834 Β.Δ. «τοῦ ἐπὶ τῆς καταμετρήσεως τῆς τῶν πλοίων χωρητικότητος πληρωτέου τέλους», κατόπιν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ΧΠΘ' τοῦ 1878 «περὶ καταμετρήσεως κατὰ τὸ σύστημα Μόνος» καὶ τὸ ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου 1879 ἐκτελεστικόν του διάταγμα (βλ. *Γοργορίνη* «Ναυτιλ. Κῶδιξ» τόμ. Α', σελ. 306—426). Πρέπει δὲ οὐ μόνον νὰ ἀναφέρεται ρητῶς ἡ κατόπιν καταμετρήσεως χωρητικότης τοῦ πλοίου εἰς ὅλα τὰ ναυτιλιακὰ ἔγγραφα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγγράφηται αὕτη «ἀνεξιτήλως, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν προσώπων τοῦ ζυγοῦ τῆς μεγάλης καθόδου» ἐγχαράκτως ἐπὶ τῶν ξυλίνων ζυγῶν καὶ διὰ μελαίνης ἐλαιοβαφῆς ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν ζυγῶν· ἡ ὀρθοτάτη αὕτη διάταξις (Διάταγ. 1879, ἄρθρ. 9) σπανιώτατα ἐφηρμόσθη.

Πλοίου κατάταξις. Ἡ κατάταξις τῶν πλοίων εἰς κλάσεις γίνεται διὰ τῶν νηογνωμόνων, κατόπιν ἐπιθεωρήσεων γενομένων καὶ αὐτεπαγγέλτως καὶ κατόπιν αἰτήσεως τοῦ πλοιοκτήτου, χαρασσομένων ἐπὶ τῶν πλευρῶν των ἐνδεικτικῶν γραμμῶν μεγίστου βυθίσματος ἀσφαλείας. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Παρακολουθήματα τοῦ πλοίου (ἐξάρτια). Καλοῦνται οὕτω τὰ αὐτοδικαίως περιλαμβανόμενα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πλοίου (λέμβοι, ἀτμάκατοι, ἱστοί, ἁλύσεις, πυξίδες, διαβῆται, ἄγκυραι, σχοινία μηχαναί, τηλεγραφικὰ μηχανήματα κ. λ. π.), μὴ ἀποτελοῦντα σῶμα μετ' αὐτοῦ, ἀπαραίτητα ὅμως διὰ τὴν θαλασσοπλοΐαν. Ὁ ἐμπορικὸς νόμος (ἄρθρ. 227) κατατάσσει ὑπὸ τὴν γενικὴν ὀνομασίαν τῶν παρακολουθημάτων τοῦ πλοίου πάντα τὰ ἀνωτέρω καὶ ἄλλα, ἤτοι τὰ ὅπλα, πολεμεφόδια καὶ προμηθείας, πράγματα τὰ ὁποῖα οὐδένα μὲν ἔχουν ὑλικὸν δεσμὸν μετὰ τοῦ σκάφους, ἀλλὰ λόγῳ τῆς χρησιμότητος διὰ τὴν θαλασσοπλοΐαν χάνουν τὴν ἀτομικότητά των καὶ περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἀτομικότητα τοῦ πλοίου. Ἐν περιπτώσει ἀμφιβολίας, παρακολούθημα θεωρεῖται πᾶν πρᾶγμα ἀναγεγραμμένον ἐν τῇ ἀπογραφῇ τῆς ἀποσκευῆς. Ὡς ἐκ τῆς σχέσεως τῆς ἐξαρτίσεως μετὰ τοῦ σκάφους, τὰ παρακολουθήματα λογίζονται περιλαμβανόμενα εἰς τὴν πώλησιν τοῦ πλοίου, εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ὑποθήκην, ἐκτὸς ἐναντίας συμφωνίας (ἄρθρ. 247), εἰς τὴν ἀσφάλειαν (ἄρθρ. 485), εἰς τὴν κατάσχεσιν, ἀκόμη καὶ ἐὰν δὲν εἰδικεύωνται καὶ δὲν περιγράφωνται ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ κλητῆρος περὶ τῆς κατασχέσεως. Οὐδὲν ὅμως ἐμποδίζει, ὅπως τὰ παρακολουθήματα, κατὰ τὴν κυρίαρχον θέλησιν τῶν συμβαλλομένων, ἐξαιρεθῶσι τῆς συμβάσεως τῆς ἐχούσης ἀντικείμενον τὸ πλοῖον, ἢ ἀποτελέσωσιν αὐτὰ καὶ μόνα ἀντικείμενον ἰδίας συμβάσεως ἀνεξαρτήτως τοῦ σκάφους. Π. ΠΑΠΑΦΩΤΕΙΝΟΣ

Ὁπλισμὸς τοῦ πλοίου. Τῶν πρώτων πλωτῶν κατασκευασμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁπλισμὸς ἦτο ὁ τῶν ἐπιβαινόντων ἀνδρῶν ὁπλισμός. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὁπλισμοῦ ἔβαινε παραλλήλως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ναυπηγίας καὶ τῆς τακτικῆς. Οὕτως ὁ ὁπλισμὸς τῶν τριήρων ἦτο τὸ *ἔμβολον* καὶ ἐκηβόλα τινά, οἱ *δελφῖνες*. Ὁμοίως μετεχειρίζοντο καὶ μικρὰ ἀγγεῖα πλήρη ἐμπρηστικῶν ὑλῶν, ἅτινα ἐξεσφενδόνιζον διὰ τῆς χειρὸς κατὰ τῶν καταστρωμάτων τῶν γεμόντων ἐπιβατῶν τῆς πολεμίας νεώς. Ἡ τακτικὴ τῶν ἐκ τριήρεων στόλων τῆς ἑλληνικῆς ἀκμῆς συνίστατο εἰς τὸν *διέκπλουν* καὶ τὴν *ἀναστροφὴν* πρὸς ἐπίθεσιν διὰ τοῦ ἐμβόλου κατὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ πολεμίου σκάφους πρὸς βυθισμὸν ἢ

Digitized by Google

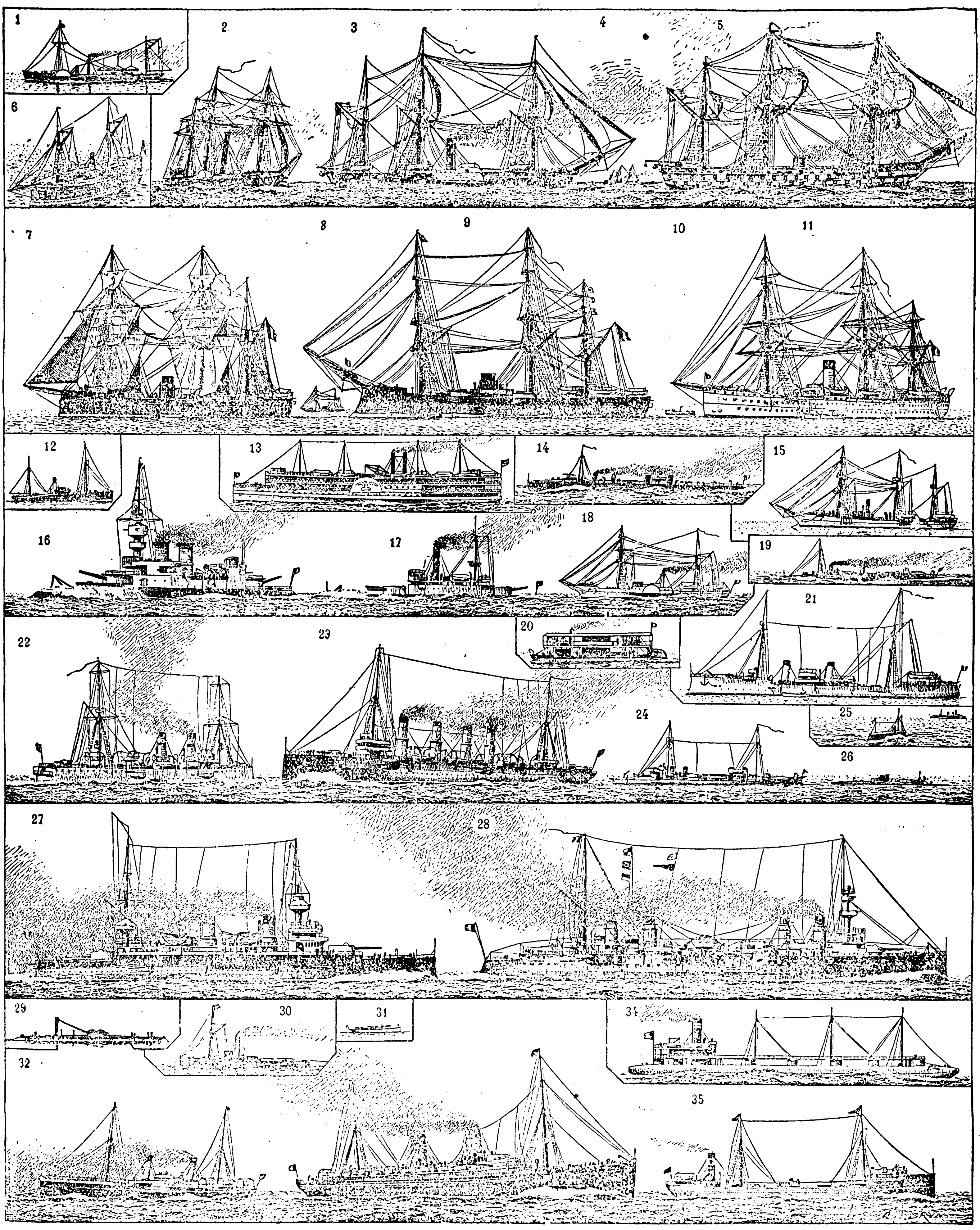

Ἡ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀτμηλάτου σκάφους ἐξέλιξις τῶν τύπων τοῦ πλοίου.

[1) Τὸ πρῶτον ἀτμήλατον πλοῖον «Clermont» (1807).—2) Τροχήλατος κορβέττα «Sphinx» (1830) 160 ἵππων.—3) Ὁμοίως τελειοποιημένον «Asmodée» (1840) 430 ἵππων.—4) Ἑλικοφόρον ταχυδρομικὸν «Peluse» (1860). —5) Ἀτμοδίκροτον «Ἀλγεσίρας» (1853) 900 ἵππων. — 6) Θωρακόβαρις «Ambuscada» (1855). — 7) Ἡ πρώτη θωρηκτὴ φρεγάτα «Gloire» (1856, ναυπηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ντυπουΐ - ντὲ - Λώμ. —8) Κανονιοφόρος μετὰ τριπόδων ἱστῶν «Hyène» (1868). —9) Θωρηκτὸν πυργωτὸν «Ocean» (1869). —10) Ἀτμάκατος. —11) Ὁπλιταγωγὸν καὶ πλωτὸν νοσοκομεῖον «Annamite» (1876). —12) Ἀτμῆρες ἁλιευτικόν. — 13) Φέρρυ - μπὼτ ἀμερικανικὸν (συρμοπορθμεῖον, πρὸς μεταφορὰν τμήματος σιδηροδρομικῆς ἁμαξοστοιχίας). —14) Ἀντιτορπιλλικὸν ἀγγλικοῦ τύπου (1895). —15) Κανονιοφόρος ἑλικοκίνητος «Comète» (1881). —16) Θωρακισμένη ἀκταιωρὸς «Valmy» (1892). —17) Μονίτωρ ἀμερικανικὸς «Monterey» (1892).—18) Ἀπόστολον τροχοφόρον «Frandon» (1883).—19) Τορπιλλικὸν ἀνοικτῆς θαλάσσης «Cyclone» (1899). —20) Κανονιοφόρος ποτάμιος τροχήλατος ἀπὸ πρύμνης «Espiègle» (1895). — 21) Ἀνιχνευτικὸν «Casabianca» (1895). — 22) Εὔδρομον ἐλαφρὸν «Lavoisier» (1897). — 23) Εὔδρομον πρώτης τάξεως «Chateaurenault» (1900). —24) Ἀντιτορπιλλικὸν γαλλικοῦ τύπου «Épée» (1900). —25) Ὑποβρύχιον τορπιλλοβόλον «Morse» (1899). — 26) Καταδυόμενον τορπιλλοβόλον «Narval» 1899). — 27) Θωρηκτὸν μάχης «Iena» (1902). —28) Θωρηκτὸν εὔδρομον «Montcalm» (1902). —29) Μεθορμιστής.—30) Ρυμουλκὸν ἑλικοκίνητον.—31) Βενζινάκατος ψυχαγωγίας.—32) Ἐπιβατηγὸν τροχοφόρον. —33) Ὑπερωκεάνιον «Lorraine» (1902). —34) Φορτηγὸν τύπου πυργωτοῦ «Whale Back» (1902). —35) Πετρελαιοφόρον.]

Digitized by Google

συντριβὴν τῶν κωπῶν τῆς μιᾶς πλευρᾶς αὐτοῦ, ἦτο τουτέστιν ἡ τριήρης εἶδος *κριοῦ*. Μετὰ τὴν ἐμβολὴν ἡ μάχη ἐσυνεχίζετο διὰ τοῦ τοξεύματος καὶ τῶν ἀγχεμάχων ὅπλων.

Αὐξηθέντος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Σικελιωτῶν καὶ Ροδίων τοῦ ἐκτοπίσματος τῶν σκαφῶν, τὰ ἔμβολα ἐγένοντο τρία, ηὐξήθη δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβαινόντων στρατιωτῶν, καθὼς καὶ τῶν δελφίνων. Βραδύτερον, εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς στόλους τῶν Πτολεμαίων καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἔτασσον στρατιώτας εἰς τρεῖς πύργους (μικρὰς ἐξέδρας), ἡγουμένους εἰς τὴν πρῶραν, τὴν πρύμνην καὶ τὸ κέντρον τοῦ σκάφους. Τὰ ρωμαϊκὰ σκάφη ἐξωπλίσθησαν ἐπὶ ὑπάτου Δουϊλίου καὶ διὰ τοῦ καλουμένου *κόρακος*. Πολεμῶν ὁ Καῖσαρ κατὰ τῶν Βενέτων τῆς Μάγχης, ἐπιβαινόντων ὑψιπαγῶν σκαφῶν, καθ᾽ ὧν ἡ ἐμβολὴ ἦτο δυσχερής, ἐφήρμοσεν ἐπὶ τῶν σκαφῶν του ὑψηλοὺς πύργους, ἀφ᾽ ὧν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐξηκόντιζον βροχὴν βελῶν καὶ παντὸς εἴδους βλημάτων κατὰ τῶν πολεμίων καταστρωμάτων. Ἐπὶ βυζαντινοῦ ναυτικοῦ ὁ ὁπλισμὸς τῶν κυρίως ἀποτελούντων τοὺς στόλους σκαφῶν, ἤτοι τῶν δρομώνων, παμφυλίδων καὶ χελανδίων, ἦτο ἀνάλογος, ἐπηυξημένος πάντοτε λόγῳ τῆς τροποποιήσεως τῆς τακτικῆς (βλ. λ. *δρόμων*). Εἰς τὰ βυζαντινὰ ταῦτα σκάφη, ἅμα τῇ σημάνσει τῆς πολεμικῆς ἐγέρσεως, κινητὴ ἐν εἴδει θωρακίου ἐξέδρα περίφρακτος, χρήσιμος διὰ τοὺς χειριστὰς τῶν ἐκηβόλων ὅπλων, ὑψοῦτο διὰ συστήματος τροχαλιῶν μέχρι τοῦ μέσου τοῦ ἱστοῦ· ἀλλὰ τὸ κύριον ὅπλον τῶν βυζαντινῶν δρομώνων ἦτο τὸ ὑγρὸν ἢ ἑλληνικὸν πῦρ, τὸ ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου ἐφευρεθέν, δι᾽ οὗ στόλους ὁλοκλήρους πολεμίων ἐνέπρησαν.

Τῶν κωπήρων ἐπίσης σκανδιναυικῶν σκαφῶν ὁ ὁπλισμὸς ἦτο παρόμοιος, χαρακτηριστικὸν δὲ τῶν σκαφῶν τούτων ἦτο ὅτι ἔφερον ἀμυντικὴν σιδηρᾶν ζώνην, καταλήγουσαν εἰς αἰχμηρὸν ἔμβολον.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς πυρίτιδος καὶ τοῦ πυροβόλου ὅπλου ἐπέφερε πλήρη ἀνατροπὴν εἰς τὸν ὁπλισμὸν τῶν σκαφῶν, ἅτινα ἐξωπλίζοντο πλέον διὰ πυροβόλων. Οὕτως ἡ γαλέρα ἐξωπλίζετο δι᾽ ἑνὸς σιδηροῦ πυροβόλου τῶν 36 τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ τὴν πρῶραν, τοῦ καλουμένου coursier, ἑκατέρωθεν δὲ τούτου ἐτοποθετοῦντο ἀνὰ ἓν τῶν 8, καλούμενον moyen, καὶ ἀνὰ ἓν τῶν 4, καλούμενον bâtard, δώδεκα δὲ λιθοβόλα ἐτοποθετοῦντο κατὰ μῆκος τοῦ περιτοναίου. Ἡ μεταξὺ τῶν γαλερῶν μάχη ἤρχιζε διὰ τοῦ πυροβόλου, ὅταν ἔφθανον ἐντὸς βεληνεκοῦς τῶν πυροβόλων τῆς ἐποχῆς, κατέληγε δὲ εἰς ἐμβολήν, καθ᾽ ἣν, ὡς φυσικόν, ὑπερίσχυον τὰ πολυπληθέστερα, μᾶλλον ἠσκημένα καὶ κάλλιον ὡπλισμένα πληρώματα. Τῆς γαλεάσσας ὁ ὁπλισμὸς ἀνήρχετο εἰς 34 ἢ καί τι πλείονα πυροβόλα καὶ 18 λιθοβόλα. Φυσικὰ ἐπὶ τῶν κωπήρων σκαφῶν τοῦ μεσαίωνος τὸ ἀρκεβούζιον ἀντικατέστησε τὸ τόξον.

Ἀφ᾽ ἧς τὸ ἱστίον ἀντικατέστησε τὴν κώπην ὡς κινητήριος δύναμις τῶν πολεμικῶν σκαφῶν καὶ οὕτως ἐπῆλθεν αὔξησις τῶν ἐκτοπισμάτων τῶν σκαφῶν καὶ τῶν ναυτικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων, καὶ ἐπενοήθη ἡ κανονιοθυρίς, ἐπιτρέπουσα τὴν κατὰ πλευρὰν τοποθέτησιν τῶν πυροβόλων, αὐξήθη ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ διαμέτρημα τῶν ἐπὶ τῶν πλοίων τοποθετουμένων πυροβόλων. Οὕτως ἐπὶ μιᾶς μεγάλης γαλλικῆς καράκας ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων, μεγάλων καὶ μικρῶν, ἔφθασε τὰ 200. Ἡ τακτικὴ δὲ καὶ ὁ ἐν γένει τρόπος τῆς μάχης τῶν ἱστιοφόρων μετέβαλε πλέον τελείως ὄψιν· ἀντὶ τῶν ἐμβόλων τῶν κωπήρων σκαφῶν ἔχομεν τὰς ὑψηλὰς πλευρὰς τῶν πλωτῶν τούτων φρουρίων, ἐξερευγομένας ἀπαύστως διὰ φοβερῶν συμπυροκροτήσεων χάλαζαν βλημάτων· ἀντὶ τῶν βασάνων τοῦ ἐρετικοῦ, ἔχομεν νῦν πολυημέρους πολλάκις ἀγῶνας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνέμου. Ἡ πάλη εἶναι «τίς θὰ πάρῃ τὸν ἀέρα τοῦ ἄλλου»· τούτου κατορθωθέντος, ὁλόκληρος ὁ προσηνεμήσας στόλος ἐπιπλέει καταπυροβολῶν, ἐνῷ συγχρόνως ἀναπετάννυται τὸ σῆμα τῆς προχωρήσεως τῶν πυρπολικῶν. Ἂν ταῦτα ἀποτύχωσι νὰ προσκολληθῶσι καὶ ἐμπρήσωσι τὸ πολέμιον σκάφος, ἐπέρχεται ἡ ἐμβολή. Αἱ ἁρπάγαι ρίπτονται, τὰ πληρώματα συμπλέκονται, ἀντιπυροβολοῦνται διὰ τῶν μουσκέτων, ἕλκουσι τέλος τὴν σπάθην, κατακόπτονται διὰ τῶν πελέκεων καὶ τῶν ἀγκαθωτῶν κορυνῶν, καταλογχίζονται διὰ τῶν ναυμάχων δοράτων. Τὰ πλοῖα τότε ὁμοιάζουσι πυριφλεγεῖς γίγαντας. Τὸ πυροβόλον, μέγα ἢ μικρόν, δὲν παύει νὰ βροντᾷ ὅταν καὶ ὅπου δύναται. Ἀποπνικτικὸς καπνὸς πληροῖ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ὁ πυροβολισμὸς κροταλίζει ἀπαύστως ἀπὸ τῶν θωρακίων καὶ τῶν ἐπιστέγων, αἱ ἐπικουρίαι τῆς ἐμβολῆς ὁρμῶσι πανταχόθεν, διολισθαίνουσι διὰ τῶν κανονιοθυρίδων, διὰ τοῦ πυροβόλου, διὰ τῶν κεραιῶν ταπεινωθεισῶν, οἱ σαλπιγκταὶ καὶ τυμπανισταί, ὄρθιοι ἐπὶ τοῦ προστέγου καὶ ἐπιστέγου, ἀνακρούουν συνεχῶς τὸ πολεμικόν. Αὐτὸς ὁ ναύαρχος προχωρεῖ ξιφήρης. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐμβαλόντων δύναται νὰ σταθῇ ὄρθιος· τὸ ἐχθρικὸν κατάστρωμα ἐγκαίρως διὰ γλοιώδους μίγματος περιλουσθὲν κατέστη ἄβατον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πολέμιος, ταπεινῶν τὰ πλατύστομα τρομπόνια μέχρι τοῦ ἐδάφους, σκορπίζει χάλαζαν μολύβδου. Πολλάκις συμπλέκονται μετέωροι ὑπὲρ τὰς ἀβύσσους, ἀνὰ μέσον τῶν πλευρῶν τῶν ἀντιμάχων πλοίων, ἐπιβαίνοντες τοῦ προβόλου, τῶν ἐπωτίδων, κρεμάμενοι ἀφ᾽ οἱουδήποτε ξύλου ἢ σχοινίου. Μόνη ἡ νὺξ θέτει τέρμα εἰς τὴν σφαγήν, ἢ τὸ ρεῦμα ἢ ἡ ἐκσπῶσα καταιγίς.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἔχομεν τέσσαρας τάξεις πλοίων τῆς γραμμῆς, διακρινομένας ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τηλεβόλων· οὕτω τὰ πρώτης τάξεως εἶναι 120 πυροβόλων, τὰ δὲ τετάρτης 64. Τὰ ἐν τοῖς πυροβολείοις πυροβόλα ἦσαν τῶν 36 τὰ μεγαλύτερα καὶ τῶν 18 τὰ μικρότερα. Αἱ φρεγάται εἶχον πυροβόλα κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν 8, αἱ δὲ μεγαλύτεραι τῶν 12, οὐχὶ δὲ πλείονα τῶν 30—34. Τὰ τοῦ ἄνω καταστρώματος ἐν τοῖς πλοίοις τῆς γραμμῆς καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐπιστέγου ἦσαν τῶν 8 καὶ 4. Αἱ κορβέτται ἔφερον 8—10 πυροβόλα τῶν 8 καὶ τῶν 4, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πάρωνες, οἵτινες ἔφθασαν νὰ ἐξισῶνται ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν πρὸς τὰς κορβέττας.

Μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀτμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως ἐπὶ τῶν πολεμικῶν σκαφῶν, ἐσημειώθη καὶ σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ πρῶτον ἀτμῆρες πολεμικὸν σκάφος, ὅπερ μετέσχε κατὰ θάλασσαν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἦτο ἡ ἑλληνικὴ τροχοφόρος κορβέττα «Καρτερία», φέρουσα ὁπλισμὸν 8 τηλεβόλων βαλλόντων σφαίρας τῶν 68 λιτρῶν, ὅπερ ἐθεωρεῖτο τότε μέγα τι. Ἦσαν δὲ αὗται ἢ ὀβίδες κοῖλαι πεπληρωμέναι ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, κατὰ τὸ σύστημα Παιξάνς, ἢ κοινὰ βλήματα πεπυρακτωμένα. Τὰ βλήματα ταῦτα ἐτοποθετοῦντο ἐν καταλλήλοις κλιβάνοις ἐπὶ ἐσχαρῶν, ἀφοῦ δὲ τὸ τηλεβόλον ἐδέχετο τὴν ἐκ πυρίτιδος γόμωσίν του καὶ εὐμάλακτον πλίνθον ἐξ ἀργιλλώδους γῆς, ἐτοποθετεῖτο τότε ἐντὸς τοῦ πυροβόλου τὸ ἤδη πυρακτωθὲν βλῆμα καὶ προὐκαλεῖτο δι᾽ ἐναύσματος ἡ πυροβόλησις. Τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν «Καρτερίαν», ἡ γαλλικὴ ἀτμήλατος κορβέττα «Σφίγξ», ὁμοίως περίπου ἐξωπλισμένη, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀλγερίου ἐπίθεσιν. Τὰ ὀβιδοβόλα τοῦ στρατηγοῦ Παιξάνς, μεταβαλόντα τὴν ὄψιν τοῦ πυροβολικοῦ, συνέτειναν βαθμηδὸν μετὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῆς ἕλικος εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ἀναμόρφωσιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Οὕτω βλέπομεν κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ Κινμπουρνοῦ τὰ τρία πλωτὰ θωρακισμένα πυροβολεῖα «Λάβαν», «Καταστροφὴ» καὶ «Κεραυνοβρόντης», δεικνύοντα πλέον καθαρῶς τὴν ὁδὸν πρὸς ἣν θὰ ἐβάδιζεν ἡ νεωτέρα ναυπηγικὴ καὶ ὁ ὁπλισμὸς τῶν πολεμικῶν σκαφῶν (βλ. λ. *θώραξ, θωρηκτόν, ντρέντνωτ*). Σὺν τῷ χρόνῳ τὸ σφαιρικὸν βλῆμα ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ἐπιμήκους τοιούτου καὶ ηὐλακώθη τὸ πυροβόλον, ἐτελειοποιήθη ὁ θώραξ, νέα δὲ ὅπλα, ὡς ἡ τορπίλλη καὶ ἡ νάρκη, ἐπενοήθησαν πρὸς ἐπίθεσιν καὶ ἄμυναν τῶν πολεμικῶν πλοίων. Εἰς τὴν ὁλονὲν αὔξησιν τῶν ἐκτοπισμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ τοῦ διαμετρήματος τῶν πυροβόλων ἦλθεν ἡ ναυτικὴ συνθήκη τῆς Οὐασιγκτῶνος νὰ θέσῃ προσκαίρως φραγμόν. Οὐχ ἧττον ὅμως εἰς τὸν ὁπλισμὸν τῶν συγχρόνων πολεμικῶν σκαφῶν δέον νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν φερόμενα ἀεροπλάνα, δυνάμεθα δὲ νὰ θεωρήσωμεν ὡς βέβαιον ὅτι ἐν προσεχεῖ πολέμῳ θὰ γίνῃ μεγάλη χρῆσις καὶ δηλητηριωδῶν ἀερίων.

Περὶ ὁπλισμοῦ ἑκάστης κατηγορίας σκαφῶν καὶ ἰδίως τῶν συγχρόνων βλ. λ. *γαλέρα, γαλεάσσα, γαλιόν, δρόμων, δρακάρ, δίκροτον, δουΐλιος θώραξ, θωρηκτόν, καράκα, καραβέλλα, κριός, Καρτερία, κορβέττα, νάβα, ναυτικόν, ντρέντνωτ, τριήρης, ὑποβρύχιον ὑγρὸν πῦρ, φρεγάτα.* Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

— *[Ἱστορ.]* Βλ. λ. *κωπήλατον σκάφος, ναυτικόν, ναυτιλία, ἱστιοφόρον, ἀτμόπλοιον, θωρηκτὸν* καὶ παραπομπὰς αὐτῶν κλπ.

— **[ΕΜΠΟΡ. ΔΙΚ.]** *Πλοῖον*, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, εἶναι πᾶν σκάφος χωρητικότητος καθαρᾶς δέκα τοὐλάχιστον κόρων, ἐνεργοῦν ἢ προωρισμένον ὅπως ἐνεργῇ συνήθως ἐν θαλάσσῃ τὴν μεταφορὰν προσώπων ἢ πραγμάτων, τὴν ἁλιείαν, τὴν ρυμούλκησιν καὶ πᾶσαν ἄλλην ναυτιλιακὴν ἐπὶ κέρδει ἐργασίαν (ἄρθρ. 226). Πᾶν σκάφος χωρητικότητος καθαρᾶς κάτω τῶν δέκα κόρων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς *πλοιάριον*, ἐπ᾽ αὐτοῦ δὲ ἔχουσιν ἐφαρμογήν, πλὴν ἐξαιρέσεών τινων, αἱ περὶ κινητῶν διατάξεις τοῦ κοινοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου διδόμενον ὁρισμόν, δὲν εἶναι πλοῖον ὑπαγόμενον εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἰδιωτικοῦ ναυτικοῦ δικαίου τὸ πολεμικὸν πλοῖον, αἱ θαλαμηγοί, τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα ἐπιστημονικοὺς πλόας, τὰ πλοῖα τὰ καταδιωκτικὰ τοῦ λαθρεμπορίου κτλ., καθὸ μὴ ἐνεργοῦντα ναυτιλιακὰς ἐπὶ κέρδει ἐργασίας. Ἐπὶ τῶν πλοίων τούτων, τῶν μὴ ὑπαγομένων εἰς τὴν νομικὴν ἔννοιαν τοῦ πλοίου ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορικοῦ δικαίου, ἐφαρμογὴν ἔχουσιν οἱ κανόνες τοῦ κοινοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Λέγοντες πλοῖον, περιλαμβάνομεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ οὐ μόνον αὐτὸ τοῦτο τὸ σκάφος, ἀλλὰ καὶ τὰ παρακολουθήματα αὐτοῦ, ὡς τὰς κινητηρίους μηχανάς, τὰς λέμβους, τὰς ἀτμακάτους, τὰ ἄρμενα, τὰ σύσκευα, τὰ ὅπλα, τὰ πολεμεφόδια καὶ ἐν γένει πᾶν πρᾶγμα προωρισμένον εἰς διαρκῆ χρῆσιν τοῦ πλοίου καὶ ὅταν εἶναι προσωρινῶς κεχωρισμένον αὐτοῦ. Τὰ πλοῖα, κατὰ τὸν νόμον, εἶναι κινητὰ πράγματα. Οὐχ ἧττον ὅμως αἱ περὶ πλοίων ἰδιαίτεραι διατάξεις τοῦ νόμου, λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς σπουδαιότητος τῶν πλοίων, ρυθμίζουν ἐν πολλοῖς τὰς ἐπὶ τῶν πλοίων σχέσεις κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰ ἐπὶ ἀκινήτων ἰσχύοντα, ὅπως π. χ. ἡ ναυτικὴ ὑποθήκη, ἡ ἐπὶ πλοίου συντηρητικὴ ἢ ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις, ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος.

Τὸ πλοῖον, καίτοι πρᾶγμα κινητόν, λόγῳ τῆς σπουδαιότητός του ἀφ᾽ ἑνός, ὡς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ μεγάλης ἀξίας, καὶ λόγῳ τῆς ἀτομικότητος ἣν κέκτηται ἀφ᾽ ἑτέρου, ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ του καὶ τῆς φύσεώς του, προσομοιάζει ἐν πολλοῖς πρὸς τὰ φυσικὰ πρόσωπα, εἶναι δὲ πολλάκις, ὡς ταῦτα, ὑποκείμενον ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων. Οὕτω ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἰδίαν κατοικίαν, τὴν τοῦ λιμένος ὅπου εἶναι νηολογημένον, ἰδίαν ἐθνικότητα κ. τ. λ. Ἐν τῷ νόμῳ (ἄρθρ. 225 ἐμπ. νόμ.) ἀναφέρονται τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ πλοίου, τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὸν ἀτομικὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ. Τοιαῦτα εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου, τὸ εἶδος τῆς κινητηρίου δυνάμεως, ἡ δι᾽ ἐπισήμου καταμετρήσεως βεβαιωμένη χωρητικότης καὶ αἱ διαστάσεις αὐτοῦ, τὸ διεθνὲς σῆμα καὶ προκειμένου περὶ πλοίου κινουμένου διὰ μηχανικῆς δυνάμεως, ἡ δύναμις τῆς κινητηρίου μηχανῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου ἐκλέγεται τῇ ἐλευθέρᾳ βουλήσει τοῦ πλοιοκτήτου. Ἡ μετονομασία εἶναι δυνατὴ μόνον κατόπιν ἀδείας τῆς διοικήσεως, προκειμένου δὲ περὶ ἐνυποθήκου πλοίου, καὶ τοῦ ἐνυποθήκου δανειστοῦ. Ἡ χωρητικότης τοῦ πλοίου, διακρινομένη εἰς ὁλικὴν (gross tonnage) καὶ εἰς καθαρὰν (register tonnage), πιστοποιεῖται ὑπὸ τῆς λιμενικῆς ἀρχῆς, εἰς τὸ νηολόγιον τῆς ὁποίας ἐγγράφεται τὸ πρῶτον τὸ πλοῖον, κατόπιν καταμετρήσεως γινομένης συμφώνως τῷ νόμῳ τοῦ 1908, ἐκδιδομένου καὶ πρωτοκόλλου καταμετρήσεως. Ἕκαστον πλοῖον ἔχει ἰδίαν ἐθνικότητα, τὴν τῆς πολιτείας ἧς φέρει τὴν σημαίαν, θεωρούμενον ὡς πλωτὸν τμῆμα αὐτῆς (territoire flottant). Τὰς προϋποθέσεις τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος ὁρίζει τὸ διάταγμα τοῦ 1836, «Περὶ ἐμπορικῆς ναυτιλίας». Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 2 τοῦ διατάγματος, ἀναγνωρίζονται ὡς ἑλληνικά: α΄) Τὰ ναυπηγούμενα ἐν Ἑλλάδι. β΄) Τὰ κυριευόμενα ἀπὸ ναυτικοὺς Ἕλληνας εἰς ἀγῶνας ὑπὲρ πατρίδος ἢ εἰς κατὰ πειρατῶν συμπλοκὰς καὶ ἀναγνωριζόμενα ὡς καλὴ λεία. γ΄) Τὰ δημευόμενα διὰ παράβασιν τῶν νόμων τοῦ κράτους. δ΄) Τὰ ναυαγοῦντα εἰς ἑλληνικὰ παράλια καί, ὡς ἀνίκανα πρὸς περαιτέρω πλοῦν, πωλούμενα καὶ ἐπισκευαζόμενα ἐντὸς τοῦ κράτους. ε΄) Τὰ ἀνήκοντα εἰς Ἕλληνα, ὅστις μεταναστεύων ἀπὸ ξένης εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν συμπαραλαμβάνει αὐτὰ εἰς τὸν νέον τόπον τῆς κατοικίας του. στ΄) Ὅσα, χωρὶς νὰ ὑπάγωνται εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἡμέραν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀπὸ 15/27 Ὀκτωβρίου 1833 διατάγματος ἀνήκοντα εἰς ὑπηκόους Ἕλληνας. ζ΄) Τὰ ἀγοραζόμενα ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ξένα πλοῖα ἀπὸ Ἕλληνας, παρακινουμένους εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην ἀπὸ λόγους οὐσιώδους συμφέροντος (βλ. καὶ κατωτ. *[Διεθν. Δίκ.]*). Συμφώνως δὲ τοῖς ἄρθροις 4 καὶ 5 τοῦ αὐτοῦ διατάγματος δὲν συγχωρεῖται εἰς ξένους νὰ γίνωνται μέτοχοι εἰς ἐθνικὰ πλοῖα πλέον τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν, πρέπει δὲ προσέτι ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ $^{3}/_{4}$ τοὐλάχιστον τοῦ πληρώματος τοῦ πλοίου νὰ εἶναι ὑπήκοοι Ἕλληνες. Εἶναι δικαίωμα ἑκάστης πολιτείας νὰ ὁρίζῃ τὰς προϋποθέσεις, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται τὸ δικαίωμα τοῦ πλοίου νὰ φέρῃ τὴν ἐθνικὴν σημαίαν. Προϋποθέσεις τινὲς τοῦ διατάγματος τοῦ 1836, ὅπως ἡ δι᾽ ἀγορᾶς κτῆσις τῆς κυριότητος ἢ ἡ ἐν Ἑλλάδι ναυπήγησις τοῦ πλοίου, ἐθεωρήθησαν ἀνέκαθεν ὡς μὴ ἀποτελοῦσαι περιοριστικὰς τοιαύτας κτήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος. Ἡ ἐθνικότης ἑνὸς πλοίου ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ ἐγγράφου ἐθνικότητος. Ἡ σημαία, τὴν ὁποίαν φέρει τὸ πλοῖον, ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἔνδειξιν περὶ τῆς ἐθνικότητος τοῦ πλοίου. Τὸ ναυτιλιακὸν δίπλωμα, τὸ ὁποῖον ἕκαστον πλοῖον φέρει ὑποχρεωτικῶς μεθ᾽ ἑαυτοῦ, πλὴν τοῦ ἐγγράφου τῆς ἐθνικότητος, ἐπέχει θέσιν διαβατηρίου τοῦ πλοίου, ἀνανεούμενον καθ᾽ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῶν λιμενικῶν καὶ προξενικῶν ἀρχῶν.

Ἡ ἀπώλεια τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος πλοίου ἐπέρχεται εὐθὺς ὡς τὸ πλοῖον περιέλθῃ εἰς ἀλλοδαπὸν κατὰ ποσοστὸν ὑπερβαῖνον τὸ ἥμισυ, εἴτε καὶ ἐκ λόγων διεθνοῦς δικαίου, ὅπως ἡ κατάσχεσις τοῦ πλοίου ὑπὸ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἑτέρας ἐμπολέμου πολιτείας ἢ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐθνικότητος ἑτέρας πολιτείας κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς δίκαιον. Παρ᾽ ἡμῖν ἡ ἐκποίησις ἑλληνικοῦ πλοίου πρὸς ἀλλοδαπὸν εἶναι ἐλευθέρα. Ἐξαιρέσει τοῦ κανόνος τούτου ὑφίστανται: α΄) Ἐπὶ συμπλοιοκτησίας, ὅπου ἡ συμβατικὴ ἐκποίησις μερίδος πλοίου κατὰ ποσοστὸν ἐπιφέρον τὴν ἀποβολὴν τῆς ἑλληνικῆς σημαίας εἶναι ἄκυρος, ἐὰν ἐγένετο ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων συμπλοιοκτητῶν. β΄) Ὁσάκις τὸ πλοῖον εἶναι ἐνυπόθηκον, ὁπότε ἐπιβάλλεται ἡ συναίνεσις τοῦ ἐνυποθήκου δανειστοῦ· καὶ γ΄) Ἐν καιρῷ πολέμου.

Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ

Digitized by Google

των, διακρίνονται εἰς *φορτηγά, ἐπιβατηγά, ναυαγοσωστικά, ρυμουλκά, ἁλιευτικὰ κτλ.* Κ. Β. Σ.

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ διακρίνονται τὰ ἐμπορικὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων λόγῳ τῶν διαφόρων κανόνων, οἵτινες ἰσχύουσι δι' ἑκάστην κατηγορίαν τούτων, ἐπίσης δὲ τὰ ταχυδρομικά, νοσοκομειακὰ κλπ., ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτῶν ἰδιαίτεροι κρατοῦσι κανόνες.

Α) ***Ἐμπορικὰ πλοῖα***. Τὸ ἰσχῦον ἐν καιρῷ εἰρήνης περὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ναυσιπλοΐας, ἀναγκαῖος δὲ πρὸς τούτοις ὅρος εἶναι ἡ ὑπαγωγὴ παντὸς ἐμπορικοῦ πλοίου εἰς τὴν ἐθνικότητα πολιτείας τινός. Ἡ ἐθνικότης τοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου διακρίνει τοῦτο τῶν πειρατικῶν καὶ προσδίδει εἰς αὐτό, ὑπό τινας περιορισμούς, περὶ ὧν κατωτέρω, τὸν χαρακτῆρα πλωτοῦ τμήματος τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἔχει τὴν ἐθνικότητα. Ἡ ἐθνικότης τοῦ πλοίου διαπιστοῦται ἐκ τῆς σημαίας, τὴν ὁποίαν τοῦτο φέρει. Ἑκάστη πολιτεία εἶναι ἐντελῶς ἐλευθέρα νὰ ὁρίσῃ τὰ τῆς ἀπονομῆς τῆς ἐθνικότητος εἴς τι πλοῖον, ὡς τοῦτο ἀνέκαθεν συμβατικῶς καὶ προηγουμένως ἐθιμικῶς ἀνεγνωρίζετο καὶ ἐβεβαιώθη διὰ τοῦ ἄρθρου 57 τῆς δηλώσεως τοῦ Λονδίνου τῆς 26 Φεβρουαρίου 1909. Ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος παρεβιάσθη διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐπειδὴ τόσον ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας ἐξηγγέλθη ὅτι πλοῖόν τι, ἂν καὶ φέρον, κατόπιν νομίμου ἀναγνωρίσεως, οὐδετέραν σημαίαν, θεωρεῖται ἐν τούτοις ἐχθρικόν, ἐφ' ὅσον θὰ ἐβεβαιοῦτο ὅτι οἱ κύριοι αὐτοῦ εἶναι ὑπήκοοι ἐχθρικῆς πολιτείας ἢ διαμένουσιν ἁπλῶς εἰς αὐτήν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐθνικότητος πλοίου τινὸς εἰς τὰ ὕδατα ξένης πολιτείας ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς τεθέντων ὅρων, οἵτινες, λόγῳ τοῦ σεβασμοῦ τὸν ὁποῖον πρὸς ἀλλήλας ὀφείλουσι νὰ ἔχωσιν αἱ πολιτεῖαι, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ παρακωλύωσι τὴν ἐλευθέραν ναυσιπλοΐαν καὶ τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, πᾶν πλοῖον ὀφείλει ν' ἀποδεικνύῃ τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ καὶ δι' ἄλλων ἐκτὸς τῆς σημαίας μέσων, ἐπειδὴ χρῆσιν τῆς σημαίας οἱασδήποτε πολιτείας δύναται εὐκόλως νὰ κάμῃ πᾶν πλοῖον, ἂν καὶ ξένης ἐθνικότητος. Ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὅτι ἡ ἐθνικότης τοῦ πλοίου πρέπει νὰ πιστοποιῆται διὰ τοῦ «ἐγγράφου ἐθνικότητος» (acte de francisation, Schiffszertifikat), ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότερον μεταξὺ τῶν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φέρῃ τὸ πλοῖον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν νομικὴν θέσιν τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ἔξω τῶν χωρικῶν ὑδάτων τῆς πολιτείας, ἧς τὴν ἐθνικότητα ἔχουσιν, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ἂν ταῦτα εὑρίσκωνται ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ἢ ἂν διαπλέουν τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην ξένου κράτους ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ἂν ναυλοχοῦσιν εἰς ξένους λιμένας. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ πολεμικά, θεωρούμενα τμήματα τῆς πολιτείας, ἧς φέρουσι τὴν σημαίαν· ἕνεκα δὲ τούτου πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἐπιτελούμενα θεωροῦνται ὡς νὰ ἔλαβον χώραν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς πολιτείας των, ὁ δὲ πλοίαρχος ἀσκεῖ, ἐκτὸς διοικητικῆς καὶ ἀστικῆς φύσεως δικαιωμάτων, καὶ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ παντὸς ἐπιβαίνοντος τοῦ πλοίου (ἄρθρ. 76 τοῦ «ποινικοῦ καὶ πειθαρχικοῦ κώδικος τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ» τῆς 13 Δεκεμβρ. 1923). Ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν πολεμικῶν τῆς ἰδίας αὐτῶν πολιτείας καὶ κατ' ἐξαίρεσιν, προκειμένου περὶ δουλεμπορίας ἢ πειρατείας, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν πολεμικῶν πλοίων πάσης πολιτείας, ἥτις, ἐπὶ πλέον, κατὰ τὴν γενικῶς κρατοῦσαν γνώμην, δικαιοῦται νὰ καταδιώξῃ καὶ ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ἐμπορικὸν πλοῖον ξένου κράτους, ἐφ' ὅσον ἐπ' αὐτοῦ διεπράχθη ἀδίκημα ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν της, ὅτε τὸ πλοῖον εὑρίσκετο ἐντὸς τῶν χωρικῶν αὐτῆς ὑδάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἤρξατο καὶ ἡ καταδίωξις.

Προκειμένου περὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων διαπλεόντων τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην ξένης πολιτείας ἢ ναυλοχούντων εἰς λιμένας αὐτῆς, γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὅτι ὑπάγονται ταῦτα εἰς τοὺς παρ' αὐτῇ ἰσχύοντας ὑγειονομικούς, λιμενικοὺς καὶ ἀστυνομικοὺς κανόνας, ἐπὶ τούτοις δὲ ὑποχρεοῦνται, ἐφ' ὅσον συμβατικῶς ἔχει ἀναγνωρισθῆ τοῦτο, νὰ καταβάλλωσι πάντα τὰ καὶ παρὰ τῶν ἐθνικῶν πλοίων εἰσπραττόμενα τέλη διὰ λιμενικὰ ἔργα κλπ. Ἀπὸ ἀπόψεως ποινικοῦ δικαίου, προκειμένου περὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν διαπλεόντων τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην ξένης πολιτείας ἢ ναυλοχούντων εἰς τοὺς λιμένας αὐτῆς, διάφοροι ἀπόψεις πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς ὑπεστηρίχθησαν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύει ὁ κανών, τεθεὶς διὰ τοῦ Waters juridiction Act τῆς 28 Αὐγούστου 1878, καθ' ὃν πᾶν ἐμπορικὸν πλοῖον εἰσελθὸν εἰς τὴν ἀγγλικὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην ὑπάγεται ipso jure εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς νόμους καὶ τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν, ἀσχέτως ἂν πρόκειται ἢ ὄχι νὰ προσεγγίσῃ εἰς ἀγγλικὸν λιμένα, ἐπίσης δ' ἀσχέτως ἂν τὸ ἀδίκημα διεπράχθη παρ' ἀλλοδαποῦ ἐναντίον ἀλλοδαποῦ, χωρὶς οὐδόλως νὰ διαταραχθῇ ἡ παράκτιος δημοσία τάξις.

Ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ αὕτη ἀρχὴ κατακρίνεται, ἐπειδὴ παρορᾷ ὅτι ὁ διάπλους δι' ὡρισμένων θαλασσίων γραμμῶν εἶναι συνέπεια τῆς ἐλευθερίας τῆς θαλάσσης. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ νομολογία ὑπῆρξε συνεχῶς ἀντίθετος, ἄλλοτε μὲν τῶν δικαστηρίων κηρυχθέντων ἀναρμοδίων νὰ δικάσωσι περὶ ἀδικημάτων διαπραχθέντων ἐπὶ ξένων πλοίων εὑρισκομένων εἰς ἰταλικοὺς λιμένας, βάσει τοῦ νομικοῦ πλάσματος ὅτι τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεται, ἀποτελεῖ προέκτασιν τῆς χώρας τοῦ κράτους τοῦ ὁποίου φέρει τὴν σημαίαν, ἄλλοτε δὲ τῶν δικαστηρίων ἐπιληφθέντων τῆς ἐκδικάσεως τοιούτων ἀδικημάτων, θεωρούντων ὅτι ταῦτα ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς ἰταλικῆς πολιτείας. Ἡ ὀρθοτέρα ἄποψις εἶναι ἡ ἐν Γαλλίᾳ διδασκομένη καὶ ἐξαγγελθεῖσα τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας διὰ τῆς περιφήμου ἀπὸ 20 Νοεμβρίου 1806 γνωμοδοτήσεώς του, καθ' ἣν γίνεται ἀποδεκτὸν τὸ γνωστὸν νομικὸν πλάσμα, ἐφ' ὅσον ἐπὶ ἀδικήματος (μᾶλλον πειθαρχικοῦ χαρακτῆρος) διαπραττομένου ἐπὶ πλοίου μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος, δὲν προσκαλοῦνται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν νὰ ἐπέμβωσιν αἱ ἁρμόδιαι ἀρχαὶ τοῦ λιμένος, εἰς ὃν εἶναι ἐλλιμενισμένον τὸ πλοῖον, οὐδέ, συνεπείᾳ τοῦ ἀδικήματος τούτου, διαταράσσεται ἡ δημοσία τάξις τῆς ξένης πολιτείας. Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀρχῆς ταύτης πᾶν τοιοῦτον ἀδίκημα κολάζεται κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, τὴν σημαίαν τῆς ὁποίας φέρει τὸ πλοῖον, ἐκτὸς ἂν τὸ ἀδίκημα διεπράχθη παρὰ προσώπου ξένου τοῦ πληρώματος ἢ εἰς βάρος τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ ἢ διεταράχθη ἡ τάξις ἢ προσεκλήθησαν αἱ ἁρμόδιαι ἀρχαὶ τῆς φιλοξενούσης τὸ πλοῖον πολιτείας, ὁπότε ἁρμοδία εἶναι ἡ τελευταία αὕτη.

Παρ' ὅλα ὅσα καὶ ἂν ἀντιτάσσωνται εἰς τὴν τοιαύτην γαλλικὴν θεωρίαν, ἰδίως ὅτι στερεῖται νομικῆς βάσεως καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς διακρίσεις, εἰς ἃς προβαίνει, φαίνεται μᾶλλον ἐπικρατοῦσα καὶ ἀποδεκτὴ γενομένη διὰ διαφόρων συμβάσεων. Χαρακτηριστικὴ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι ἡ ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου 1876 (ἄρθρ. 21 ἐδ. γ') γαλλοελληνικὴ προξενικὴ σύμβασις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁρίζεται ὅτι «αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ δὲν δύνανται νὰ παρεμβῶσιν ἢ ὁσάκις αἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου συμβᾶσαι ἀταξίαι ἤθελον εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ ταράξωσι τὴν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἢ ἐν τῷ λιμένι δημοσίαν τάξιν καὶ ἡσυχίαν, ἢ ὁσάκις πρόσωπόν τι, ἐγχώριον ἢ μή, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ πληρώματος, ἤθελεν εὑρεθῆ ἀναμεμειγμένον εἰς αὐτάς». Ἡ αὐτὴ γαλλικὴ θεωρία, προκειμένου περὶ πλοίου διαπλέοντος τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην, δέχεται ὅτι τὸ ἐπ' αὐτοῦ διαπραχθὲν ἀδίκημα ὑπάγεται εἰς τὴν πολιτείαν, τὴν σημαίαν τῆς ὁποίας φέρει τὸ πλοῖον, ἐκτὸς ἂν ἐξ αὐτοῦ διεταράχθη ἡ δημοσία τάξις τῆς παραπλεομένης ἀκτῆς τοῦ ξένου κράτους.

Διάφοροι ἐντελῶς τῶν ὡς ἄνω κανόνων ἰσχύουσι προκειμένου περὶ πλοίων πλεόντων εἰς λιμένας, εἰς τοὺς ὁποίους κρατεῖ τὸ σύστημα τῆς ἑτεροδικίας, ἐπειδὴ πᾶν ἀδίκημα διαπραχθὲν ἐπ' αὐτῶν, εἴτε δυνάμει εἰδικῶν συμβάσεων, εἴτε βάσει τοῦ ὅρου τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους, ἂν ὄχι βάσει τῶν γενικῶν περὶ ἑτεροδικίας ἀρχῶν, ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν οἰκείων προξενείων, ὡς εἶχεν ὁρισθῆ καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1855 (ἄρθρ. 5) ἑλληνοτουρκικῆς συνθήκης ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας τοῦ Κανλιτζᾶ καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων συνθηκῶν, μὴ ἰσχυουσῶν πλέον κατόπιν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τῆς 24 Ἰουλίου 1923.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐν καιρῷ πολέμου ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν δύο τινὰς περιπτώσεις, ἐκείνην καθ' ἣν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα δύνανται νὰ ὁπλισθῶσι καὶ ν' ἀμύνωνται καὶ ἐκείνην καθ' ἣν ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπικουρικά, θεωρούμενα νομίμως ὡς πολεμικὰ σκάφη. Ἀνέκαθεν εἶχε γίνει ἐθιμικῶς ἀποδεκτόν, ἀνεγνωρίσθη δ' ἐπισήμως παρὰ τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ὀξφόρδῃ σύνοδον αὐτοῦ διὰ τῆς § 3 τοῦ ἄρθ. 12 τοῦ κειμένου τῶν ἀποφάσεών του, ὅτι τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἀσχέτως ἂν ἀνήκουν εἰς τὴν ἐμπόλεμον πολιτείαν εἴτε εἰς ἰδιώτας, δικαιοῦνται ν' ἀμύνωνται κατὰ πάσης ἐχθρικῆς προσβολῆς καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ἀρχῆς ταύτης νὰ φέρωσι τὸν ἀναγκαῖον ὁπλισμὸν διὰ τὴν ἄμυναν αὐτῶν, χωρὶς δι' αὐτοῦ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ν' ἀποβάλωσι τὴν ἐμπορικὴν αὐτῶν ἰδιότητα, τούτου δ' ἕνεκα τὸ ὡπλισμένον ἐμπορικὸν πλοῖον δικαιοῦται νὰ εἰσπλέῃ εἰς τοὺς οὐδετέρους λιμένας ὑφ' οὓς ὅρους καὶ πᾶν ἄλλο ἐμπορικὸν πλοῖον, τῆς οὐδετέρας πολιτείας μὴ δικαιουμένης, ὅπως ἔπραξεν ἐσχάτως ἡ Ὁλλανδία, νὰ ἐξομοιώσῃ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τοῦτο πρὸς τὰ πολεμικά. Τὸν κανόνα τοῦτον τῆς ἀμύνης τῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν ἀπεδέχθησαν καὶ ἐφήρμοσαν ὅλαι αἱ ἐμπόλεμοι Δυνάμεις διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Τὸ ὡπλισμένον ἐμπορικὸν πλοῖον συλλαμβανόμενον παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑφίσταται τὰς συνεπείας μόνον τῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν καὶ ἡ σύλη αὐτοῦ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς καλῶς γενομένη, κατόπιν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ ἁρμοδίου συλοδικείου, λόγῳ ἁπλῶς τῆς ἐχθρικῆς αὐτοῦ ἐθνικότητος καὶ οὐχὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ὁπλισμοῦ του. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν μᾶλλον ἐν τῷ Διεθνεῖ Δικαίῳ γνώμην τὸ ὡπλισμένον ἐμπορικὸν πλοῖον ἐν περιπτώσει προσβολῆς ἀντικειμένης εἰς τὰ διεθνῆ νόμιμα, (λ. χ. ἐπὶ σκοπῷ καταβυθίσεως καὶ οὐχὶ ἁπλῆς σύλης) δικαιοῦται ἀμυνόμενον νὰ ἐπιτεθῇ καὶ πρῶτον κατὰ τοῦ προσβάλλοντος αὐτὸ πολεμικοῦ σκάφους, κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν ἐπὶ νομίμου ἀμύνης ἰσχυόντων ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ καὶ συνεπῶς νὰ προβῇ εἰς τὴν καταβύθισιν τοῦ ἐπιτιθεμένου κατ' αὐτοῦ πολεμικοῦ. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀνεγνωρίσθη εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν συμμάχων Δυνάμεων τὸ δικαίωμα τοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τῆς ἀμύνης κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πολεμικῶν πλοίων, κατόπιν τῆς ἀπὸ 4 Φεβρουαρίου 1915 γερμανικῆς ἀπειλῆς ὅτι θὰ προέβαινεν εἰς τὴν καταβύθισιν, ἄνευ ἑτέρας διατυπώσεως, παντὸς ἐμπορικοῦ σκάφους, τὸ ὁποῖον ἤθελε πλεύσει εἰς ὡρισμένας θαλασσίας ζώνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Γερμανία εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν ναυσιπλοΐαν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμοποίησιν ἐμπορικῶν πλοίων ὡς ἐπικουρικῶν παρά τινος ἐμπολέμου πολιτείας, ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ σύστημα αὐτό, προκῦψαν κατ' ἀνάγκην μετὰ τὴν ἐπίσημον κατάργησιν τῆς ἐπιδρομῆς, ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πρῶτον παρὰ τῆς Γερμανίας τῷ 1870, ἥτις προσεκάλεσεν εἰς σύμπραξιν τὸν ἐμπορικὸν αὐτῆς στόλον, ἀποκαλέσασα αὐτὸν ἐθελοντικόν. Παρὰ τὰς κατὰ τοῦ συστήματος τούτου διαμαρτυρίας τῆς Γαλλίας, ἥτις ἐν αὐτῷ προέβλεπε τὴν ἐπαναβίωσιν, ὑπὸ νέαν μορφήν, τῆς ἐπιδρομῆς, αἱ ἄλλαι Δυνάμεις, καὶ ἰδίως ἡ Ἀγγλία, οὐδόλως ἀντετάχθησαν εἰς αὐτό, ἀντιθέτως μάλιστα ἔκτοτε προέβησαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐμπορικῶν πλοίων εὐχερῶς δυναμένων, ἐν περιπτώσει πολέμου, νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς πολεμικῶν. Τὰ οὕτω μετατρεπόμενα εἰς πολεμικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καλοῦνται «ἐθελοντικὰ» ἢ «ἐπικουρικὰ» (volontaires ἢ auxiliaires). Τὸ νόμιμον τῆς μετατροπῆς ἐμπορικῶν πλοίων εἰς πολεμικὰ ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Β' συνδιάσκεψις τῆς Χάγης τῷ 1907, ἥτις διετύπωσεν ἐπὶ τούτοις καὶ τοὺς ἀκολούθους ὅρους, οἵτινες πρέπει νὰ τιμωρῶνται ἐπὶ ἀναλόγων περιπτώσεων: α') Τὸ εἰς πολεμικὸν μετατρεπόμενον ἐμπορικὸν πλοῖον πρέπει νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν, τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν εὐθύνην τῆς Δυνάμεως, τῆς ὁποίας φέρει τὴν σημαίαν. β') Νὰ φέρῃ τὰ ἐξωτερικὰ διακριτικὰ σημεῖα πολεμικοῦ σκάφους τῆς πολιτείας του. γ') Νὰ κυβερνᾶται παρὰ προσώπου διατελοῦντος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, προσηκόντως ἐντεταλμένου ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς καὶ τοῦ ὀνόματός του ὄντος ἐγγεγραμμένου εἰς τὸ μητρῷον τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. δ') Τὸ πλήρωμα αὐτοῦ νὰ ὑπόκειται εἰς τὰς διατάξεις περὶ στρατιωτικῆς πειθαρχίας. ε') Νὰ ἀκολουθῇ τὰς ἐπιχειρήσεις, τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου. στ') Νὰ σημειοῦται εὐθὺς μετὰ τὴν μετατροπήν του εἰς τὸν κατάλογον τοῦ πολεμικοῦ στόλου τῆς πολιτείας. Ἄλυτα ὅμως παρέμειναν, ἂν καὶ συζητηθέντα, παρὰ τῆς συνδιασκέψεως τῆς Χάγης: 1) Τὸ ζήτημα ἂν ἐμπορικὸν πλοῖον δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς πολεμικόν, ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ. 2) Τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τῆς μετατροπῆς τοῦ ἐμπορικοῦ εἰς πολεμικὸν πλοῖον· ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸ Ἰνστιτοῦτον τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου εἰς τὴν ἐν Ὀξφόρδῃ σύνοδον αὐτοῦ ἀπεφάνθη ὅτι τὸ ἅπαξ εἰς πολεμικὸν πλοῖον μετατραπὲν ἐμπορικὸν δὲν δύναται, διαρκουσῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προηγουμένην αὐτοῦ κατάστασιν, λόγῳ τοῦ ὅτι εὐχερῶς θὰ ἠδύνατο νὰ παραβιάζῃ τοὺς διὰ πολεμικὰ πλοῖα εἰς ἰδιαιτέρους λιμένας ἰσχύοντας κανόνας καὶ ὑπὸ τὴν ἐμπορικήν του σημαίαν νὰ ἐξασφαλίζῃ τὸν εἴσπλουν, τὴν διαμονήν του εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν ἐπισκευήν του κλπ.

Τῶν «ἐπικουρικῶν» πλοίων θεωρουμένων ὡς πολεμικῶν σκαφῶν, διακρίνονται τὰ εἰς ὑπηκόους ἐμπολέμων ἢ οὐδετέρων κρατῶν ἀνήκοντα καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐπιταχθῆ ἢ ναυλωθῆ παρὰ τῶν ἐμπολέμων Δυνάμεων πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν ὁπωσδήποτε καὶ τὰ ὁποῖα, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελον μετατραπῆ εἰς πολεμικά, ἐξακολουθοῦσι θεωρούμενα ἐμπορικὰ πλοῖα, ὡς ἐκ τούτου δὲ δὲν δικαιοῦνται νὰ ἐπιτίθενται κατ' ἐχθρικῶν πολεμικῶν πλοίων, συλλαμβανόμενα δὲ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑφίστανται ἁπλῶς τὰς συνεπείας τῆς συλλήψεως τῶν ἰδιωτικῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ κρατικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐμπολέμου Δυνάμεως δύο γνῶμαι διδάσκονται περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ἐν περιπτώσει συλλήψεως παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν μᾶλλον ἐπικρατεστέραν διδασκαλίαν τὰ πλοῖα ταῦτα, συλλαμβανόμενα, οὐδόλως περιέρχονται εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως ἄλλως τε οὐδὲ καὶ τὰ φορτία αὐτῶν, παρὰ μετ' ἀπόφασιν τοῦ ἁρμοδίου συλοδικείου, ἑπομένως ἡ καταστροφὴ αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπεται ἢ ὑφ' οὓς ὅρους καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ἐχθρικῶν ἰδιωτικῶν σκαφῶν. Κατὰ τὴν ἑτέραν γνώμην οὐδόλως εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως περιέλθῃ ἡ κυριότης τοῦ συλλαμβανομένου κρατικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου εἰς τὴν καταλαβοῦσαν πολιτείαν, ἐφαρμοζομένων ἐν προκειμένῳ τῶν καὶ ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ ἰσχυόντων κανόνων ἐπὶ ἐχθρικῆς περιουσίας. Περὶ τῆς τύχης

Digitized by Google

ἐν γένει τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ἐν καιρῷ πολέμου βλ. λ. *λεία* καὶ *σημαία [Διεθν. Δίκ.]*.

Β) ***Πολεμικὰ πλοῖα.*** Ὡς πολεμικὸν πλοῖον θεωρεῖται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ἀνῆκον εἴς τινα πολιτείαν, εἶναι ἐξωπλισμένον καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἀξιωματικοῦ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ δεόντως διωρισμένου παρὰ τῆς κυβερνήσεως, φέρει δὲ πλήρωμα ὑποκείμενον εἰς τοὺς κανόνας τῆς ναυτικῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Πρὸς δήλωσιν τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ τὸ πολεμικὸν πρέπει νὰ φέρῃ διακριτικὸν σημεῖον καλούμενον «ἐπισείων». Τὸ πολεμικὸν πλοῖον οὐδέποτε, εἴτε ἐν πλῷ ἂν διατελῇ, εἴτε ἐν καιρῷ ναυμαχίας, ἐπιτρέπεται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν σημαίαν τοῦ κράτους του δι' ἄλλης ξένης πολιτείας.

Ἡ νομικὴ θέσις τοῦ πολεμικοῦ πλοίου προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν κανόνα, καθ' ὃν τοῦτο, ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὑρίσκεται, εἴτε ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, εἴτε πλέει διὰ τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης ξένης πολιτείας, εἴτε εἶναι ἠγκυροβολημένον ἐντὸς λιμένος τινὸς ἄλλου κράτους, θεωρεῖται ὡς τμῆμα τῆς χώρας τῆς πολιτείας, ἧς φέρει τὴν σημαίαν, καὶ δὴ ὡς ἔνοπλος δύναμις αὐτῆς. Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀρχῆς ταύτης, πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτοῦ διαπραττόμενα ὑπάγονται ὑπὸ τὸ δίκαιον τῆς πολιτείας, ἧς φέρει τὸ πλοῖον τὴν σημαίαν, τῶν ἀρχῶν τοῦ ξένου λιμένος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται τὸ πλοῖον, μὴ δικαιουμένων, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, νὰ ἐπεμβῶσιν, ἔστω καὶ πρὸς σύλληψιν ἀτόμου καταφυγόντος εἰς αὐτὸ καὶ καταδιωκομένου δι' ἀδίκημα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς διαπραχθέν. Ὁ κυβερνήτης ὅμως τοῦ πολεμικοῦ δικαιοῦται, ἂν ἐν ἀγνοίᾳ του κατέφυγε τὸ ἄτομον τοῦτο ἐπὶ τοῦ πλοίου, νὰ παραδώσῃ αὐτὸ εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχάς, ἄλλως μόνον διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ δύναται ἡ καταδιώκουσα πολιτεία νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔκδοσιν τούτου. Παρὰ ταῦτα τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὑπόκεινται εἰς τὰς ἀστυνομικάς, ὑγειονομικὰς καὶ λοιπὰς λιμενικὰς διατάξεις τῆς χώρας, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας εὑρίσκονται ἐλλιμενισμένα, ἢ διαπλέουσι τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ παρὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος ἐν τῇ ξηρᾷ ξένου κράτους διαπραττόμενα ἀδικήματα, ὑπάγονται ταῦτα, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἑτεροδικίας, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πλοίου, τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν δικαιουμένων μόνον νὰ συλλάβωσι τὸν ἀδικήσαντα καὶ παραδώσωσιν εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου. Ἐξ ἄλλου, διὰ τὰ ἐλλιμενισμένα εἰς ξένον λιμένα πλοῖα ἰσχύει ἡ ὑποχρέωσις, ὅπως μὴ μετέχωσιν ὁπωσδήποτε εἰς τὰ πράγματα τῆς ξένης πολιτείας, οὐδὲ σκοπίμως ν' ἀποβαίνωσιν ἄσυλα κοινῶν ἐγκληματιῶν ἢ πολιτικῶν φυγάδων ἐν καιρῷ ἐμφυλίου πολέμου τῆς φιλοξενούσης πολιτείας.

Περὶ τοῦ ἐν καιρῷ πολέμῳ δικαιώματος τῶν πολεμικῶν πλοίων νὰ πλέωσιν εἰς οὐδετέρους λιμένας ἢ διὰ τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης οὐδετέρων κρατῶν βλ. λ. ***αἰγιαλῖτις ζώνη** [Διεθν. Δίκ.]* καὶ *οὐδετερότης*.

Τὰ πολεμικὰ πλοῖα διακρίνουσι συνήθως εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) Τὰ ***κυρίως πολεμικά***, εἰς ἃ περιλαμβάνουσι καὶ τὰ ὑποβρύχια. β) Τὰ ***ἐπιδρομικὰ πλοῖα*** (βλ. λ. ***ἐπιδρομή***) καὶ γ) Τὰ εἰς τοὺς βοηθητικοὺς στόλους ὑπαγόμενα σκάφη. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὁπλισμὸν τῶν πολεμικῶν πλοίων ἰσχύουσιν οἱ γενικοὶ ἀπαγορευτικοὶ καὶ ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ κρατοῦντες κανόνες (βλ. λ. *ὁπλισμὸς πλοίων [Διεθν. Δίκ.]*, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν ειδικῶν περὶ τῶν ὑποβρυχίων ***ναρκῶν*** (βλ. λ.) ἰσχυόντων.

Γ) Μέσην τινὰ κατηγορίαν μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν καὶ πολεμικῶν πλοίων ἀποτελοῦσιν ἕτερα σκάφη, περὶ τῶν ὁποίων ἰσχύουσιν ἰδιαίτεροι περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ἐν καιρῷ πολέμου, ἐν περιπτώσει συλλήψεως, κανόνες, καθ' οὓς δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις. Τὰ πλοῖα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') Τὰ παράκτιον ἁλιείαν ἐνεργοῦντα πλοῖα ἢ διεξάγοντα μικρὰν τοπικὴν ναυσιπλοΐαν. Περὶ αὐτῶν ἰσχύει ἡ ὑπ' ἀριθ. XI σύμβασις τῆς Χάγης τοῦ 1907, ἥτις ἐξαιρεῖ αὐτὰ τοῦ δικαιώματος τῆς σύλης, ἐπιτρεπομένης ὅμως ταύτης εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ταῦτα ὁπωσδήποτε συμμετέσχον εἰς τὰς ἐχθροπραξίας, παρὰ τὴν παρὰ τῶν συμβληθεισῶν πολιτειῶν ἀναληφθεῖσαν ὑποχρέωσιν, καθ' ἣν ἀπεδέχθησαν ν' ἀπαγορεύσωσι «τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀκινδύνου χαρακτῆρος τῶν ὡς ἄνω σκαφῶν, μὴ δικαιούμεναι νὰ χρησιμοποιῶσιν αὐτὰ διὰ στρατιωτικὸν σκοπόν, ὑπὸ τὴν εἰρηνικὴν αὐτῶν ἐπίφασιν». Ἡ ἄλλοτε ἀντίθετος ἀγγλικὴ ἰδία πρακτικὴ τείνει νὰ ἐξαλειφθῇ. Πρὸς τὰ ἁλιευτικὰ καὶ τὰ ἐκτελοῦντα παράκτιον συγκοινωνίαν εἰς μικρὰς ἀποστάσεις ἐξωμοίωσε τὸ Ἰνστιτοῦτον τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου καὶ τὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν φάρων.

β') Ἐμπορικὰ πλοῖα ταξιδεύοντα καλῇ τῇ πίστει κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἵνα μὴ εὐθὺς μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ δύο πολιτειῶν τὰ πλοῖα τῆς ἑτέρας, τὰ εὑρισκόμενα εἰς λιμένας τῆς ἀντιπάλου πολιτείας, καθίστανται λεία ταύτης, ἐπεδλήθη ἐν τῇ πρακτικῇ τὸ πρῶτον ὁ κανών, καθ' ὃν περὶ τῶν τοιούτων πλοίων πρέπει νὰ ἰσχύουσιν ἰδιαίτεραι ἀρχαί. Οὕτω, διὰ πρώτην φοράν, ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1854), ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐδήλωσαν ὅτι παραχωροῦσιν εἰς τὰ εἰς τοὺς λιμένας των εὑρισκόμενα ρωσικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα προθεσμίαν 6 ἑβδομάδων, ὅπως πλεύσωσι μετὰ τῶν φορτίων των ἐν ἀσφαλείᾳ· τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐφαρμοσθὲν καὶ τῷ 1870 ἐπὶ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου καὶ τῷ 1897 ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου καὶ βραδύτερον πάλιν, ὡδήγησεν εἰς τὴν συμβατικῶς ἀναγνώρισιν τοῦ τοιούτου προνομίου (indult) διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. IV συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1907: «Περὶ τῆς θέσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν ἐμπολέμων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν». Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν (ἄρθ. 1) ἐκφράζεται ἡ εὐχὴ ὅπως, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐχθροπραξιῶν, χορηγῆται εἰς τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον τοῦ ἀντιπάλου κράτους, τὸ ναυλοχοῦν εἰς τὸν λιμένα τῆς ἑτέρας ἐμπολέμου δυνάμεως, ἡ ἄδεια τοῦ ἀμέσου ἢ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἀπόπλου, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸ πλοῖον τὸ ὁποῖον εἰσπλέει εἰς ἐχθρικὸν λιμένα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐχθροπραξιῶν, αἵτινες ἤρξαντο μετὰ τὸν ἀπόπλουν αὐτοῦ ἐκ τοῦ τελευταίου λιμένος. Δεδομένου ὅτι ὁ ἀπόπλους δημιουργεῖται ὑποχρέωσις διὰ τὰς συμβληθείσας πολιτείας ὅταν τηρῶσιν ἀναγκαίως τὴν ἀρχὴν αὐτήν, δὲν συζητεῖται μεταξὺ τῶν συγγραφέων ἂν ἡ ἐμπόλεμος πολιτεία δικαιοῦται, μὴ χορηγοῦσα ἄδειαν ἀπόπλου, νὰ δημεύσῃ τὰ ἐχθρικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἐπειδή, κατὰ τὸ ἄρθρον 2, τὸ δικαίωμα αὐτῆς ἐκτείνεται μέχρι κατασχέσεως ἁπλῆς τοῦ πλοίου, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποδοθῇ μετὰ τὸν πόλεμον ἄνευ ἀποζημιώσεως, ἤ, ἂν τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐκτείνεται μέχρις ἐπιτάξεως, πρέπει νὰ ἐπιστραφῇ κατόπιν ἀποζημιώσεως. Τὸ ἄρθρον 2 τῆς ὡς ἄνω συμβάσεως τῆς Χάγης ὁρίζει ἐπὶ πλέον σαφῶς, ὅτι «δὲν δημεύονται τὰ ἐχθρικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἕνεκα ἀνωτέρας βίας τὸν ἐχθρικὸν λιμένα, οὐδ' ἐκεῖνα ἐπίσης, ἅτινα, ἐγκαταλείψαντα τὸν τελευταῖον λιμένα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, ἀνευρίσκονται ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ἀγνοοῦντα τὰς ἐχθροπραξίας». Ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν, κατ' ἐξαίρεσιν, ἰσχύουν ὅ,τι καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ λιμένι εὑρισκομένων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἡ ἐκφραζομένη ὅμως τοιαύτη εὐχὴ διὰ τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης οὐδόλως ἀφορᾷ πλοῖα, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἐνδεικνύει ὅτι προορίζονται νὰ μετατραπῶσιν εἰς πολεμικὰ σκάφη. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἢ τὴν μετέπειτα συμμετοχὴν εἰς αὐτὸν ἄλλων κρατῶν, οἱ ὡς ἄνω κανόνες τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, δὲν ἔτυχον ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς.

γ') Τὰ *νοσοκομειακὰ* πλοῖα (βλ. λ.).

δ') Τὰ πλοῖα τὰ κομίζοντα κήρυκας (navires de cartel), φέροντα ὑποχρεωτικῶς σήματα δηλοῦντα τὴν τοιαύτην αὐτῶν ἰδιότητα, καὶ δὴ λευκὴν σημαίαν, στερούμενα παντὸς ὁπλισμοῦ καὶ γενόμενα ὡς τοιαῦτα ἀποδεκτὰ παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πολιτείας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπισήμως ἀποστέλλονται, δὲν δύνανται νὰ συλληφθῶσιν.

ε') Πρὸς τ' ἀνωτέρω ἐξομοιοῦνται καὶ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν εἰδικὰς ἀδείας ὅπως ἐπιχειρῶσιν ὡρισμένα ταξίδια, ἐφ' ὅσον, συναντώμενα παρὰ πολεμικοῦ ἐχθρικῆς πολιτείας, ἀποδείξωσιν ὅτι ἐκτελοῦσιν ἄνευ παρεκκλίσεως τὸ ἐπιτετραμμένον εἰς αὐτὰ δρομολόγιον.

στ') Τὰ πλοῖα τὰ ἔχοντα θρησκευτικήν, ἐπιστημονικὴν ἢ φιλανθρωπικὴν ἀποστολὴν ἐξαιροῦνται ἐπίσης τῆς σύλης, δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθμὸν XI συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1907. Ὁ κανὼν οὗτος ἴσχυσε καὶ διακρίνοντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἂν καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐθεωρήθησαν ὡς καλῶς συληθέντα τὰ τοιαῦτα πλοῖα, ἐφ' ὅσον κατεδείχθη ὅτι παρεξέκλινον τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ των.

ζ') Προκειμένου περὶ τῶν ταχυδρομικῶν σκαφῶν, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως ὑπάρξεως εἰδικῶν διεθνῶν συνθηκῶν, ὑποχρεουσῶν τὰς συμβληθείσας πολιτείας, ἰσχύει ὁ κανὼν τῆς μὴ ἐξαιρέσεώς των ἐκ τοῦ δικαιώματος τῆς σύλης, ἀσχέτως τῶν ἰσχυόντων ἐπὶ ταχυδρομικῆς ἀλληλογραφίας ἢ ταχυδρομικῶν δεμάτων ἢ σάκκων.

η') Τὰ πλοῖα τὰ φέροντα μὲν ἐχθρικὴν σημαίαν, ἀνήκοντα ὅμως κατ' ἰδιοκτησίαν εἰς πρόσωπα, ἂν καὶ ἐχθρικῆς ὑπηκοότητος, ἰθαγενῆ τῆς κατασχούσης πολιτείας, πρέπει, παρὰ τὴν ἀντίθετον πολλάκις πρακτικὴν εἰς τὰς θεωρητικὰς ἀμφισβητήσεις, νὰ ἐξαιροῦνται τῆς σύλης κατὰ τὴν ὀρθοτέραν θεωρίαν.

θ') Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἅτινα λόγῳ ἀνωτέρας βίας κατέφυγον εἰς ἐχθρικὸν λιμένα, πρέπει, ὡς μᾶλλον ἀσθενῶς ὑποστηρίζεται, νὰ ἐξαιροῦνται τῆς σύλης.

Περὶ τῶν πλοίων, ἐμπορικῶν ἢ πολεμικῶν, ἐν καιρῷ πολέμου, βλ. καὶ λ. *πόλεμος [Διεθν. Δίκ.]*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν περὶ Διεθνοῦς Δικαίου συγγραμμάτων, βλέπε *Perels*, «Das internationale öffentliche Seerecht der Gegenwart» (β' ἐκδ. 1903).—*F. E. Smith*, «The Destruction of Merchand Ships under International Law» (1917).—*A. Scheurer*, «Bewaffnete Handelsschiffe im Weltkriege» (1919).—*Hans Kinzelbach*, «Der Begriff des Kriegsschiffs im modernen Völkerrecht» (1922).—*Oppenheim*, «Die Stellung der feindlichen Kauffahrteischiffe im Seekrieg» (ἐν τῷ Zeitschrift für Völkerrecht, τ. VIII 1914 σ. 151 ἑπ.).—*Triepel*, «Der Widerstand feindlicher Handelsschiffe gegen die Aufbringung» (αὐτόθι τ. VIII 1914 σ. 378 ἑπ.).—*Wehberg*, «Seekriegsrecht».—*Doehle Curtius*, «Des navires de guerre dans les eaux neutres» (1907).—*Dupuis*, «Droit de la guerre maritime» (1911).—*Feine*, «Völkerrechtliche Stellung der Staatsschiffe» (19..).—*Garner*, «International law and the world war».—*Pchédécki*, «Le droit international maritime et la grande guerre» (1916).—*Willms*, «Die Umwaudlung von Kauffahrteischiffen iu Kriegsschiffe (1912).—*H. Pohl*, «Englisches Seekriegsrecht im Weltkriege» (1917).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΥΓΙΕΙΝ.] Ὅπως πᾶς χῶρος, ἵνα εἶναι κατοικήσιμος, ὀφείλει νὰ πληροῖ ὡρισμένους ὅρους τῆς ὑγιεινῆς, οὕτω καὶ τὰ πλοῖα, ὡς χῶροι ἐν οἷς διαμένουσιν ἄνθρωποι, ὀφείλουσι νὰ πληρῶσι τοὺς στοιχειώδεις τοὐλάχιστον ὅρους τῆς ὑγιεινῆς, οἵτινες εἶναι οἱ ἑπόμενοι: 1) Ὁ κυβισμὸς τοῦ ἀέρος καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ χώρου, ὑπολογιζόμεναι ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνδιαιτωμένων εἰς τὸν χῶρον τοῦτον. 2) Ὁ ἀερισμός. 3) Ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ ὑγρασία. Εἰς τοὺς ἀνωτέρους γενικοὺς ὅρους πρέπει νὰ προστεθῶσι διὰ τὰ πλοῖα καί τινες ἄλλοι δευτερεύοντες, οἷοι εἶναι ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τοῦ ποσίμου ὕδατος, τὸ σύστημα τῶν ἀποχωρητηρίων, οἱ διὰ τὴν νοσοκομειακὴν περίθαλψιν διατεθειμένοι χῶροι καὶ τὸ πειθαρχεῖον διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα κτλ.

Κυβισμὸς τοῦ ἀέρος καὶ διαστάσεις τοῦ δι' ἐνδιαιτήρια διατεθειμένου χώρου. Οὗτος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους περιλαμβάνει ἕκαστον πλοῖον, καὶ ἐκ τῆς χωρητικότητος τοῦ πλοίου. Πάντως εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὑπολογίζεται ὅτι δι' ἕκαστον ἄτομον πρέπει ν' ἀναλογῶσι 4—5 κυβικὰ μέτρα περίπου.

Ἀερισμός. Οὗτος εἰς τὰ πλοῖα εἶναι φυσικὸς καὶ τεχνητός. Ὁ φυσικὸς ἀερισμὸς διενεργεῖται διὰ τῶν παραθύρων, τῶν παραφωτίδων, τῶν θυρῶν, τῶν διαφόρων ἀνοιγμάτων τῶν χρησιμευόντων διὰ τὴν δίοδον τῶν πληρωμάτων καὶ διὰ τῶν καπνοδοχῶν. Ὁ ἀκάθαρτος ἀὴρ τῶν μηχανοστασίων δύναται νὰ ἐξέλθῃ καὶ διὰ τοῦ διατρήτου κλιμακοστασίου, ὅπερ καταλήγει εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου. Ὁ τεχνητὸς ἀερισμὸς διενεργεῖται διὰ μηχανικῶν μέσων προκαλούντων ρεύματα προσαγωγῆς καὶ ἀπαγωγῆς τοῦ ἀέρος. Τοιαῦτα μηχανικὰ μέσα εἶναι οἱ ἀεριστῆρες, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ἀγωγῶν ἀποληγόντων εἰς τὸ ἀνώτερον κατάστρωμα. Τῶν ἀγωγῶν τούτων ὁ μὲν προσαγωγὸς τοῦ ἀέρος καταλήγει εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ πρὸς ἀερισμὸν χώρου, ὁ δὲ ἀπαγωγὸς εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος αὐτοῦ. Ἵνα δοθῇ ποιά τις ταχύτης εἰς τὸ σχηματιζόμενον ρεῦμα τοῦ ἀέρος, προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ προσαγωγοῦ χωνοειδής τις σωλὴν ἀνεμοδόχος, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια, δεχομένη τὰ προσπίπτοντα μόρια τοῦ ἀέρος, διευθύνει ταῦτα πρὸς τὸν ἀγωγὸν σωλῆνα. Τὸ μηχάνημα τοῦτο δύναται νὰ στρέφεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνέμου.

Οἱ ἀπαγωγοὶ τοῦ ἀέρος, ὑποστάντες διαφόρους τροποποιήσεις, κατέστησαν ἀληθεῖς ἀπορροφητῆρες. Εὐνόητον δὲ ὅτι ἡ λειτουργία τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου, τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου.

Οἱ ἀγωγοὶ οὗτοι, ἐπιβλεπόμενοι διαρκῶς, ἀποτελοῦσι τὸν καλύτερον τρόπον ἀερισμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα τοῦ πλοίου καὶ ἰδίως εἰς τὰ κατώτερα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἀὴρ βραδύνει ν' ἀνανεωθῇ (ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος τοῦ μηχανοστασίου ἀπαιτεῖ 1' τῆς ὥρας, τῶν βοηθητικῶν μηχανημάτων 3' καὶ τοῦ κύτους 12'—15'), διὰ τοῦτο καθίσταται ἀναγκαία ἡ προσφυγὴ εἰς ἕτερα μηχανικὰ μέσα, ἤτοι τοὺς ἀνεμιστῆρας. Οἱ ἀνεμιστῆρες οὗτοι, τοποθετούμενοι εἰς τὸν προσαγωγόν, δύνανται νὰ λειτουργήσωσιν ὡς συμπιεσταί, ἐὰν δὲ τοποθετηθῶσιν εἰς τοὺς ἀπαγωγοὺς δρῶσιν ὡς ἀπορροφητῆρες.

Θερμότης. Αὕτη εἶναι ἐξωτερική, προερχομένη ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, καὶ ἐσωτερική, προκαλουμένη ἐκ τῆς θερμότητος τῶν λεβήτων καὶ τῶν μηχανῶν τῆς κινήσεως τοῦ πλοίου. Αἱ πρῶται ἐπιδρῶσι περισσότερον ἐπὶ τῶν ἄνω διαμερισμάτων καὶ τῶν πλαγίων, ὅταν ταῦτα εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὸν ἥλιον. Θερμαίνουσαι τὰ μεταλλικὰ ἰδίως μέρη, διαδίδουσι τὴν θερμότητα καὶ εἰς τὰ ἀμέσως μετ' αὐτῶν συνεχόμενα διαμερίσματα, ἅτινα κατὰ τὸ θέρος, καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς χώρας, καθίστανται ἀκατοίκητα. Ἡ δευτέρα θερμαίνει ἰδίᾳ τὰ συνεχόμενα μετὰ τοῦ μηχανοστασίου διαμερίσματα, ὡς καὶ τὰ δι' ὧν διέρχονται οἱ σωλῆνες τοῦ ἀτμοῦ.

Διὰ τὴν ἐξωτερικὴν θερμότητα ἐφαρμόζονται τὰ σκηνώματα (τέντες), ἅτινα ἐν ἀνάγκῃ δύνανται νὰ εἶναι καὶ διπλᾶ ἢ καὶ νὰ διαβρέχωνται. Διάφορα ἄλλα μέτρα ληφθέντα κατὰ τῆς θερμότητος δὲν ἔδωκαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα (ἐπίχρισις διὰ λευκοῦ χρώματος, στρῶμα ἀέρος μεταξὺ τῶν μεταλλίνων πλακῶν καὶ τοῦ χρησιμεύοντος δι' ἐπίστρωσιν λινελαίου, φύλλα ἀμιάντου κτλ.). Ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τεχνητῆς ψύξεως μέθοδος ἐπίσης δὲν ἔδωκε τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Τὸ καλύτερον μέσον εἶναι οἱ διάφοροι μεταφερόμενοι ἠλεκτρικοὶ ἀνεμιστῆρες, οἵτινες διεδόθησαν εὐρέως.

Ὑγρασία. Ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν πλοίων, χρησιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο μεταλλίνων πλακῶν, προκαλεῖται, συνεπείᾳ τῆς νυκτερινῆς ψύξεως

παραγωγὴ δρόσου, ἥτις λείχει ἰδίᾳ τὰ ἀνώτερα τοιχώματα. Εἰς τὴν κυρίαν ταύτην πηγὴν τῆς ὑγρασίας προστίθενται καὶ ἄλλαι, ὡς τὰ ὕδατα τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς πλύσιν τοῦ πλοίου, τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἅτινα ἐνίοτε εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ πλοίου, αἱ ὀμίχλαι, ἡ ἀναπνοὴ τῶν πληρωμάτων κτλ. Ἅπασαι αἱ αἰτίαι αὗται, συνδυαζόμεναι, προκαλοῦσι ὑγρόν τι περιβάλλον, ὅπερ βεβαίως εἶναι διαφόρου βαθμοῦ εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ πλοίου καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Τὸ κακὸν τοῦτο ἐπεχείρησαν νὰ ἐλαττώσωσιν ἐπενδύοντες τὰ μετάλλινα τοιχώματα διὰ ξύλου. Τὸ μέσον ὅμως τοῦτο μόνον εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ οὐχὶ εἰς τὰ πολεμικὰ διὰ τὸν φόβον τῆς πυρκαϊᾶς. Τὰ ἄλλα μέτρα, ἅτινα ἐφηρμόσθησαν πρὸς τοῦτο, δὲν ἔδωκαν καλὰ ἀποτελέσματα (χρῶσις διὰ χρωμάτων περιεχόντων ψήγματα φελλοῦ, ἐπιστρώσεις διὰ λινελαίου κτλ.). Μόνον καλὸς ἀερισμὸς κατὰ τὸ θέρος καὶ θέρμανσις κατὰ τὸν χειμῶνα δύνανται νὰ ἐξαλείψωσιν αὐτήν.

Θέρμανσις. Ἐὰν ἡ ἐλάττωσις τῆς μεγάλης θερμοκρασίας τῶν χώρων παρουσιάζῃ δυσκολίας, ἡ προφύλαξις ὅμως τούτων ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ψύχους εἶναι εὔκολος καὶ ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ τῆς δι' ἀτμοῦ θερμάνσεως. Νῦν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ δι' ἀτμοῦ κινούμενα πλοῖα, πολεμικὰ καὶ ἐμπορικά, ἡ θέρμανσις γίνεται δι' ἀτμοῦ, ὅστις φερόμενος διὰ σωλήνων εἰς τὰ εἰδικὰ σπειροειδῆ θερμαντικὰ σώματα θερμαίνει διὰ τούτων τὰ διάφορα διαμερίσματα.

Φωτισμός. Οὗτος εἶναι φυσικός, διενεργούμενος διὰ τῶν διαφόρων παραθύρων, παραφωτίδων κτλ., καὶ τεχνητός, προκαλούμενος δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός. Εἰς τὰ μικρὰ πλοῖα χρησιμοποιοῦνται διάφορα συστήματα φωτισμοῦ (διὰ πετρελαίου, οἰνοπνεύματος, βενζίνης, ἀσετυλίνης κλπ.), ἅτινα ὅμως, ὡς δυνάμενα νὰ προκαλέσωσι πυρκαϊάς, πρέπει νὰ ἐπιτηρῶνται ἐπιμελῶς.

Συντήρησις τοῦ πλοίου. Ἐξ ὅλων τῶν καθημερινῶν φροντίδων τῶν πλοίων, αἱ ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἡ πλύσις τοῦ καταστρώματος καὶ τῶν ὑποστρωμάτων, ὁ καθαρισμὸς τῶν ἐκ μετάλλου μερῶν τοῦ πλοίου, ἡ ἀνανέωσις τῶν χρωματισμῶν καὶ ἡ καθαριότης τῶν ἀποχωρητηρίων καὶ οὐρητηρίων. Ἄλλοτε ἡ πλύσις τοῦ καταστρώματος καὶ τῶν ὑποστρωμάτων δι' ἀφθόνου θαλασσίου ὕδατος ἦτο ἐκ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων φροντίδων. Νῦν ἡ συνήθεια αὕτη ἐφαρμόζεται ἰδίως εἰς τὰ ξύλινα πλοῖα καὶ εἰς τὰ καταστρώματα τῶν πλοίων, ἅτινα δὲν εἶναι ἐπενδεδυμένα διὰ λινελαίου. Πάντως τὸ ἄφθονον θαλάσσιον ὕδωρ, ὅπερ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν πλύσιν, εἶναι ἀνθυγιεινὸν οὐ μόνον διὰ τὰ πληρώματα, ἅτινα ὀφείλουσι νὰ ἐκθέτωσι πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης τοὺς γυμνοὺς αὐτῶν πόδας καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλοῖον, προκαλουμένης ὑγρασίας λίαν ἐπικινδύνου. Ὁ καθαρισμὸς τοῦ λινελαίου ἐκτελεῖται διὰ βεβρεγμένου ὑφάσματος καὶ οὐχὶ διὰ σαρώθρου. Μετὰ τὴν πλύσιν δ' αὐτοῦ ἐπαλείφεται διὰ πετρελαίου, ὅπερ ἔχει καὶ ἰδιότητας ἀντισηπτικάς. Ἡ στίλβωσις τῶν μεταλλίνων καὶ ὀρειχαλκίνων μερῶν τοῦ πλοίου διενεργεῖται δι' εἰδικῶν ἀλοιφῶν. Καλὸν δ' εἶναι ὅπως μὴ ἐπαλείφωνται διὰ λιπαρῶν οὐσιῶν, ἵνα μὴ καθίστανται ὀλισθηρὰ καὶ ἐπομένως ἐπικίνδυνα.

Χρωματισμὸς τοῦ πλοίου. Οὗτος εἶναι ἐξωτερικὸς καὶ ἐσωτερικὸς καὶ ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν πληρωμάτων. Καὶ ὁ μὲν ἐσωτερικὸς δὲν παρουσιάζει μεγάλας δυσχερείας. Ὁ ἐξωτερικὸς ὅμως χρωματισμὸς τοῦ σκάφους πρὸς ἀποφυγὴν ἀτυχημάτων πρέπει νὰ ἐκτελῆται ὑπὸ ἀνδρῶν φερόντων σωσιβίας ζώνας. Αἱ ὑπὸ τῶν χρωστικῶν προκαλούμεναι ἄλλοτε δηλητηριάσεις νῦν ἐξέλιπον, ἀντικατασταθεισῶν τῶν ἐπικινδύνων οὐσιῶν (ὀξικὸς μόλυβδος κτλ.) δι' ἑτέρων τοιούτων ἀκινδύνων.

Πτυελίστραι. Αὗται ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν κυριωτέρων ὑγιεινῶν μέτρων, πρέπει δὲ νὰ πλύνωνται καθ' ἑκάστην καὶ νὰ ἀπολυμαίνωνται μετὰ προσοχῆς.

Ἀποχωρητήρια, οὐρητήρια, ἀκάθαρτα ὕδατα. Εὐνόητον ὅτι τὰ μέρη ταῦτα πρέπει νὰ διατηρῶνται καθαρὰ καὶ νὰ πλύνωνται πολλάκις. Ἡ ἐκκένωσις τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν εἰς τὴν θάλασσαν πρέπει νὰ εἶναι ἄμεσος, ἡ δὲ πλύσις αὐτῶν νὰ γίνεται δι' ἐκχύσεως ἀφθόνου θαλασσίου ὕδατος. Ὡσαύτως ἄμεσος πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ ἀποχέτευσις τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς, ὡς καὶ τῶν ὑδάτων τῶν χρησιμευόντων πρὸς καθαρισμὸν καὶ πλύσιν τῶν ἐνδυμάτων καὶ λινοστολῶν.

Ἰδιαιτέρα μέριμνα πρέπει νὰ λαμβάνεται διὰ τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τὰ ἀθροιζόμενα εἰς τὰ κύτη τοῦ πλοίου καὶ ἅτινα πρέπει νὰ ἀποχετεύωνται εἰς τὴν θάλασσαν ἀντλούμενα συνεχῶς.

Μέσα νοσηλείας. Πάντα τὰ πλοῖα ὀφείλουσι νὰ διαθέτωσι χῶρόν τινα ἀνάλογον τῆς χωρητικότητος αὐτῶν, προωρισμένον διὰ τὴν νοσοκομειακὴν περίθαλψιν τῶν πληρωμάτων. Ὁ χῶρος οὗτος, ἀναλόγως τοῦ πλοίου, περιέχει αἴθουσαν νοσηλείας, αἴθουσαν ἐπιδέσεων καὶ χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων, φαρμακεῖον, ἀπομονωτήριον καὶ λουτρόν. Εὐνόητον ὅτι εἰς τὰ μικρὰ πλοῖα περιορίζεται εἰς μίαν αἴθουσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται καὶ τὸ φαρμακεῖον. Τὸ ὑλικὸν τοῦ φαρμακείου, ὡς καὶ τὸ τῶν ἐπεμβάσεων, εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πληρωμάτων.

Κρατητήρια. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα διαθέτουσι καὶ χῶρόν τινα προοριζόμενον διὰ τὴν κράτησιν ἢ φυλάκισιν τῶν ἀπειθαρχούντων. Συνήθως οἱ χῶροι εἶναι λίαν ἀνθυγιεινοί· διὸ οἱ ἐγκλειόμενοι πρέπει δὶς τῆς ἡμέρας, ἐπὶ μίαν τοὐλάχιστον ὥραν, νὰ ὁδηγῶνται εἰς τὸ κατάστρωμα πρὸς ἀλλαγὴν τοῦ ἀέρος.

Κοιτῶνες. Οὗτοι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πληρωμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως, ἰδίᾳ τὰ πολεμικὰ πλοῖα, δὲν διαθέτουσιν εὐρεῖς τοιούτους, διὰ τοῦτο κατασκευάζουσιν αἰώρας μήκους 1 μ. 80 ἑκ. καὶ πλάτους 1 μ., τὰς ὁποίας ἀναρτῶσιν ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ κοιτῶνος. Αἱ αἰῶραι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ὑγιειναί, ἔχουσι καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐξουδετερῶσι τὰς κινήσεις τοῦ πλοίου, αἵτινες εἶναι λίαν ἐνοχλητικαὶ διὰ τοὺς προσβαλλομένους ὑπὸ ναυτίας. Τὰ πρὸς ὕπνον ἀντικείμενα (προσκεφάλαια, σινδόναι κ.τ.λ.) ἐπιδιορθοῦνται, πλύνονται καὶ ἀπολυμαίνονται ἐντὸς τοῦ πλοίου. Ἡ ἀπολύμανσις ἐνεργεῖται οὐ μόνον ὁσάκις ἀνήρ τις τοῦ πληρώματος νοσήσῃ ἐκ λοιμώδους τινὸς νόσου, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἀναφανῶσιν ἐνοχλητικὰ ζωΰφια εἰς τὰς στρωμνὰς αὐτῶν.

Τροφὴ καὶ ὕδωρ τῶν πληρωμάτων. Περὶ τῆς τροφῆς τῶν πληρωμάτων ὡς καὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν διαφόρων εἰδικοτήτων τῶν ἀνδρῶν (θερμαστῶν, μηχανικῶν, πηδαλιούχων κτλ.) δὲν θ' ἀσχοληθῶμεν, ὡς θεμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὑγιεινὴν τοῦ ναύτου. Τὸ μόνον ὅπερ δέον νὰ τονισθῇ εἶναι ὅτι αἱ τροφαὶ ἰδίᾳ τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων, ἅτινα ἐπιχειροῦσι μακροὺς πλόας, πρέπει νὰ περιέχωσι βιταμίνας πρὸς ἀποφυγὴν προσβολῆς τούτων ὑπὸ τῆς νόσου σκορβούτου. Τὸ πόσιμον ὕδωρ προμηθεύονται τὰ πλοῖα ἐκ τῶν ὑδραγωγείων τῶν λιμένων, τοποθετοῦντα αὐτὸ εἰς εἰδικὰς δεξαμενάς. Τὸ ὕδωρ ὅμως τοῦτο οὐ μόνον ἀλλοιοῦται ταχέως, ἀλλὰ καὶ μολύνεται εὐκόλως, ἐὰν δὲν ληφθῶσι τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς προφύλαξιν τῶν δεξαμενῶν. Διὰ τοῦτο νῦν εἰς τὰ πολεμικὰ ἰδίᾳ πλοῖα χρησιμοποιοῦσιν ὕδωρ ἀπεσταγμένον, ὅπερ παρασκευάζουσιν ἐκ θαλασσίου ὕδατος, λαμβανομένου ἐκ τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους. Τὸ ὕδωρ τοῦτο, παρασκευαζόμενον ὑπὸ εἰδικῶν ἀποστακτήρων, χρησιμοποιεῖται οὐ μόνον πρὸς πόσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς πλήρωσιν τῶν λεβήτων τῶν κινητηρίων μηχανῶν. Τοιούτων ἀποστακτήρων ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη· προτιμῶνται ὅμως οἱ δυνάμενοι νὰ παρασκευάσωσιν ὕδωρ, ὅπερ νὰ περιέχῃ τὰ ἀπαραίτητα ἀέρια, ἅτινα εἶναι χρήσιμα ὅπως καταστήσωσι τὸ ὕδωρ εὔπεπτον. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πλοίῳ ἀποστακτῆρες, καλὸν εἶναι τὸ πρὸς πόσιν ὕδωρ νὰ ἀποστειροῦται διὰ βρασμοῦ ἢ νὰ διηθῆται δι' εἰδικῶν διυλιστηρίων ἐπιμελῶς ἐπιτηρουμένων.

Ἐπιτήρησις τῆς ὑγιεινῆς τῶν πλοίων. Ἡ ἐπιτήρησις τῆς ὑγιεινῆς τῶν μὲν μεγάλων πλοίων, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πληρωμάτων, ἀνατίθεται εἰς ἕνα ἢ περισσοτέρους ἰατρούς, εἰς δὲ τὰ μικρὰ ἀνατίθεται εἰς τὸν πλοίαρχον ἢ εἰς ἕνα τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου, ὅστις ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ οὐ μόνον τοὺς στοιχειώδεις κανόνας τῆς ὑγιεινῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ πρώτας ἰατρικὰς βοηθείας. Διὰ τοῦτο ἕκαστον πλοῖον, ὁσονδήποτε μικρὸν καὶ ἂν εἶναι, ὀφείλει νὰ ἔχῃ πλήρη ὁπωσδήποτε συλλογὴν φαρμάκων ἐκ τῶν ἀναγκαιοτέρων καὶ προχειροτέρων, ὡς καὶ συλλογήν τινα χειρουργικῶν ἐργαλείων, ἐπιδέσμων, ναρθήκων κτλ.

Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1896 ἐπιβάλλεται εἰς ἕκαστον πλοῖον, ἀπερχόμενον διὰ πολύμηνον ἢ καὶ ἁπλῶς πολυήμερον ταξίδιον, νὰ φέρῃ πλήρεις τοιαύτας συλλογάς, ὡς καὶ ἐγγράφους ὁδηγίας: α) διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν φαρμάκων καὶ ὀρῶν· β) τῶν κυριωτέρων νοσημάτων, εἰς ἃ συνηθέστερον εἶναι ἐκτεθειμένα τὰ πληρώματα· γ) πρὸς παροχὴν τῶν πρώτων βοηθειῶν εἰς τοὺς διαφόρους τραυματίας, τὰ διαστρέμματα, κατάγματα, ἐγκαύματα, ἡλιάσεις, ἀσφυξίας τῶν δυτῶν κλπ.· καὶ δ) διὰ τὴν ἀπολύμανσιν τῶν ἐνδυμάτων καὶ κλινοστρωμνῶν ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως λοιμώδους τινὸς νόσου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω μέτρων, συνεχῶς ἐπιβλεπομένων, δύναται νὰ καταστήσῃ τὸ πλοῖον ὑγιεινὴν κατοικίαν διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ἐργαζομένους.

Πλοίων ἀπολύμανσις. Ἐὰν εἰς τὸ πλήρωμα πλοίου τινὸς ἀναφανῇ λοιμώδης τις νόσος, τὸ πλοῖον ἀποστέλλεται εἰς λοιμοκαθαρτήριον, ἔνθα ὑποβάλλεται εἰς ἀπολύμανσιν καὶ μυοκτονίαν. Τὰ δυσχερέστερον ἀπολυμαινόμενα μέρη τοῦ πλοίου εἶναι τὸ μηχανοστάσιον καὶ αἱ ἀνθρακαποθῆκαι. Διὰ τὴν ἀπολύμανσιν τῶν διαμερισμάτων τούτων, ἂν καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν κίνδυνος εἶναι μηδαμινός, ἐφαρμόζονται ἑκάστοτε ἀνάλογα μέσα. Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

— **πλοῖα νοσοκομειακά**· βλ. λ. **νοσοκομειακὰ** σκάφη.

— **πλοῖον ἐμπορικὸν** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἐμπορικὸν* πλοῖον.

— **πλοῖον ἐπιβατικόν,** ἢ **ἐπιβατηγὸν** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἐπιβατικὸν* πλοῖον.

— **πλοίου ἀσυλία** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. **ἀσυλία.**

— **πλοίου ἐπιδίωξις** *[Ναυτ. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐπιδίωξις* πλοίου.

— **πλοίων ὁπλισμὸς** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ὁπλισμὸς* πλοίων.

πλοκάμι (τό)· δημοτ., μικρὸς πλόκαμος· || πλόκαμος· || ἁλιευτ. *πλοκάμια* (τά)· αἱ παραφυάδες τοῦ πολυαγκίστρου, τὰ ἄλλως *παράμπολα* καὶ *παράμαλλα*· οἱ πόδες τοῦ ὀκτάποδος ἐκδερόμενοι ὅπως λευκάζοντες χρησιμεύσωσιν ὡς καλὸς δόλος (δόλωμα) τῶν χονδρῶν παραγαδιῶν. Σ. Ε. Λ.

Πλοκαμιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κούνενι τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, τῆς περιφερείας Ἐννέα-Χωρίων. Κάτ. 131. Τὸ διαμέρισμα εἶναι ὀρεινόν, κατάρρυτον, ὑγιεινὸν καὶ εὔφορον εἰς ὀπώρας, κηπευτὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ε. Γ.

—*[Παραλ. Γεωγρ.]* Ὅρμος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 20′ 00″ Β., μῆκ. 23° 31′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia Western portion), 5 μίλ. Β. τοῦ φάρου Ἐλαφονήσου. Εὐαναγνώριστος ἀπὸ τῆς ἐπὶ λόφου ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος, χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῶν χωρίων Βαραδώ, Τζιτζίφια, Πλοκαμιανὰ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. Σ. Ε. Λ.

πλοκάμιον (τὸ) (Plocamium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδιμενιοειδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους φύκη, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀπαντῶντα. Δ.Ν.Π.

πλοκαμίς, —ίδος (ἡ)· ὑποκορ. τοῦ πλόκαμος, *πλεξίδα*.

— *[Πυροβολ.]* Πλεξὶς ἐκ στυπείου χρησιμεύουσα ὡς βύσμα διαφόρων μερῶν τῶν ἐσωτερικῶν μηχανημάτων τοῦ πυροβόλου. Ν. Θ. Κ.

πλόκαμος (ὁ)· πλεκτὴ κόμη, κοιν. *πλεξίδα, κοτσίδα*· || ἕκαστος τῶν βραχιόνων τοῦ πολύποδος καὶ τῶν ἄλλων μαλακίων· || κόσμημα ἀρχιτεκτονικὸν εἰς σχῆμα πλέγματος.

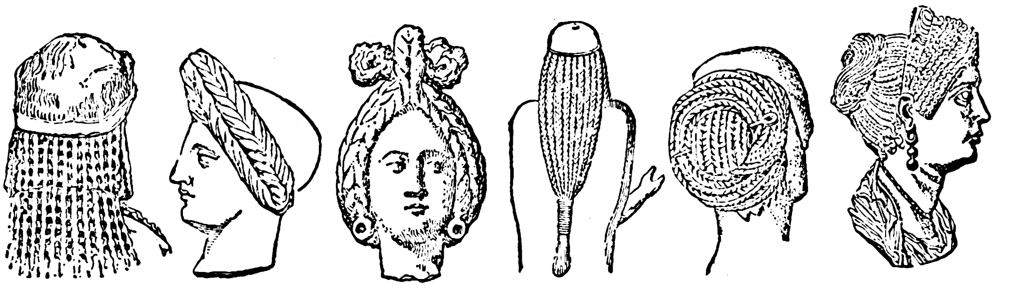

Πλόκαμοι ἑλληνορωμαϊκοί.

[1=Ἡ πτερωτὴ Ἄρτεμις τῆς Δήλου (Ζ′—ΣΤ′ π. Χ. αἰών).—2=Ἀθηναϊκὸν εἰδώλιον ἐξ ὀπτῆς γῆς.—3=Εἰδώλιον τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου.—4=Λίθινον ἀγαλμάτιον ἐκ Vulci (ἐτρουσκικοὶ πλόκαμοι).—5=Ρωμαϊκὸν ἄγαλμα εὑρεθὲν εἰς Βωκλὺζ τῆς Γαλλίας.—6=Γλυπτὸς λίθος παριστῶν τὴν θυγατέρα τοῦ Τίτου Ἰουλίαν (ἔργον τοῦ Εὐόδου).]

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *πλόκαμος* (κοινῶς καὶ *κοτσίδα*, *(μ)πουρμάδα, πλεξίδα*) εἶναι στενὸν συνήθως πλέγμα τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, κατερχόμενον ἐκ τοῦ ἰνίου πρὸς τὴν ράχιν ὡς οὐρὰ τῆς ὅλης κομμώσεως καὶ ἢ κοσμούμενον περὶ τὸ τέλος του διὰ ταινίας (φιόγγου), ἢ στεφανοειδῶς περιθέον τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ ἰνίου πρὸς τοὺς κροτάφους καὶ τὸ ἄνω τοῦ μετώπου μέρος τῆς κεφαλῆς, ἢ διαρρυθμιζόμενον ἐν σχήματι κότσου εἰς τὸ ὄπισθεν ἢ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς ἢ διχαζόμενον ὄπισθεν καὶ κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ ἰνίου διὰ τῶν ὤμων πρὸς τὰ στήθη ἐξ ἑκατέρας τῶν πλευρῶν τοῦ προ-

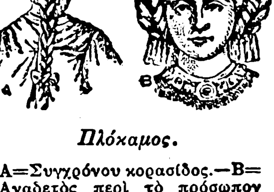

Πλόκαμος.

[Α=Συγχρόνου κορασίδος.—Β=Ἀναδετὸς περὶ τὸ πρόσωπον (ΙΕ′ αἰῶνος).]

Digitized by Google

σώπου. Ἐπ' ἐσχάτων ἡ χρῆσις τῶν πλοκάμων ἐξαφανίζεται διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ συρμοῦ τῆς βραχείας κόμης· ἐν τούτοις εἰς τὴν ὕπαιθρον οἱ πλόκαμοι ἀποτελοῦν τὴν κλασσικὴν κόμμωσιν τῶν κορασίδων ἰδίᾳ. Ἄλλοτε διὰ πλοκάμων ἐστολίζοντο καὶ αἱ οὐγγρικαὶ στρατιωτικαὶ φρουραί, καὶ οἱ οὐσσάροι, ἐξ ὧν διεδόθη ὁ συρμὸς μέχρις ἔτι τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας καὶ εἰς Γαλλίαν. Οἱ πλόκαμοι τῶν στρατιωτῶν ἦσαν τρεῖς, ὧν ὁ μεσαῖος κατήρχετο ἐπὶ τῆς ράχεως ὡς οὐρά, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν πλάγιαι παρωτίδες, ἐνίοτε διαρρυθμιζόμεναι ἐν ἡμικυκλίῳ πέριξ τῶν ὤτων πρὸς προάσπισιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν σπαθισμῶν.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οἱ πλόκαμοι ἀπετέλεσαν ἐπίσης προσφιλῆ κόμμωσιν εἰς τοὺς ἑλληνορρωμαϊκοὺς λαούς. Αἱ ἡρωΐδες τοῦ Ὁμήρου καὶ αἱ θεαὶ πάντοτε κοσμοῦνται διὰ τῶν ἐπιθέτων «εὐπλόκαμος», «καλλιπλόκαμος» κτλ., ἓν δὲ τῶν ἀρχαιοτέρων μνημείων τοιαύτης κομμώσεως ἀποτελεῖ ἡ ἐν Δήλῳ πτερωτὴ Ἄρτεμις τοῦ Ἀρχέρμου καὶ Μικκιάδου. Συνήθως οἱ πλόκαμοι διετίθεντο ἐν κρωβύλῳ ἢ κορύμβῳ (κότσος) ἢ πολλαπλοῖ καὶ παράλληλοι πρὸς ἀλλήλους κατήρχοντο ἐλευθέρως πρὸς τὴν ράχιν ἢ τέλος συνεδυάζοντο μὲ τὴν χαίτην (ξέπλεκα μαλλιά) ἢ τοὺς βοστρύχους (κατσαρά, μποῦκλες) τοῦ μετώπου καὶ τῶν κροτάφων. Παρὰ Ρωμαίοις ἄπειροι εἶναι οἱ χρησιμοποιηθέντες συρμοί, ὧν ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ἡ ἐν κρωβύλῳ ἢ διαδήματι διαρρύθμισις τῶν πλοκάμων, ὡς καὶ χρῆσις στενοῦ πλοκάμου ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ μέσου μετώπου καὶ (διὰ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς) κατερχομένου εἰς τὸ ἰνίον, ὅπου περιειλίσσετο ὡς δεσμὸς πρὸς τὴν κάτω ἄκραν τῆς βραχείας γυναικείας χαίτης (ἣν ἤδη ἔτεμνεν εἰς δύο κατὰ μῆκος εἰς τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος). [Πρβλ. καὶ τὰ ἐν λ. *κόμμωσις*.] —π.

Πλόκαμος τῆς Βερενίκης *[Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. καλούμενος συνηθέστερον *Κόμη τῆς Βερενίκης* (βλ. *Βερενίκη*). Σ. Π.

πλοκαμὸς (ὁ), καὶ *ἀποκλαμός*· δημοτ., ἕκαστος τῶν βραχιόνων τοῦ πολύποδος καὶ τῶν ἄλλων μαλακίων.

πλοκεῖδαι (οἱ) (Ploceidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φθικῶν*, περιλαμβάνουσα πολυάριθμα γένη μικροῦ μεγέθους πτηνῶν, ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς, Ἀσίας καὶ Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ὁ *πλοκεὺς* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

πλοκεὺς (ὁ) (Ploceus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πλοκεϊδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους πτηνὰ κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας ἐνδιαιτώμενα καὶ χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν λαμπρῶν χρωμάτων των. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ τρέφονται ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

πλοκὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πλέκειν*, κατασκευὴ πλέγματος· ‖ μεταφ., ἡ κατάλληλος σύνδεσις τῶν διαφόρων διηγήματος, δράματος κττ.· ‖ ναυτ., ἡ σχοινοπλοκία, ὁ τρόπος τοῦ κατασκευάζειν πρωρατικὰ εἴδη σχοίνινα, ἡ τεχνικὴ διὰ συμβολῆς ἢ ἁμματίσεως ἕνωσις σχοινίων· ‖ βυζ. μουσ., κανὼν μελοποιΐας, συνιστάμενος εἰς τὴν κατασκευὴν μουσικῆς γραμμῆς δι' ὑπερβατῆς ἀναβάσεως ἢ καταβάσεως.

πλοκόραβδος (ἡ)· βλαστοὶ ἢ κλαδίσκοι διαφόρων θάμνων ἢ καὶ δένδρων, κατάλληλοι διὰ καλαθοπλοκίαν, ὡς οἱ μονοετεῖς-διετεῖς βλαστοὶ λυγαριᾶς, σπάρτου κλπ.

πλοκὸς (ὁ)· δημοτ., φράκτης ἀποτελούμενος διὰ πλοκῆς κλάδων ἀγρίων δένδρων ἐπὶ πασσάλων, συνήθως εἰς κήπους: «ἔχει ροῦχα 'ς τὸν πλοκὸ ἁπλωμένα».

— **πλοκὸς** (ὁ)· πλεκτοὶ φράκται πρὸς ἀπομόνωσιν, εἰς ὡρισμένας περιοχάς, τῶν ἐν ἀστακοτροφείοις φυλαττομένων ἀστακῶν. Σ. Ε. Λ.

πλομβιερίτης (Plombierit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἀσβέστιον ἔνυδρον, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ζεολίθων· ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $CaSiO_3 2H_2O$. Εἶναι ἄμορφον. Σχηματίζει βοτρυοειδῆ περιβλήματα χρώματος χιονολεύκου, ὡς νεοσχηματισμὸς δὲ ἀπαντᾷ εἰς τὰς θερμὸς πηγὰς τοῦ Plombières τῆς νοτίου Γαλλίας. Γ. Β.

πλομίζω· ἀρχ., ἁλιεύω ἰχθῦς διὰ ναρκώσεως τῶν διὰ πλόμου (κοιν. *φλόμου*)· *φλομώνω*. Σ. Ε. Λ.

Πλόπι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεσοχώρας (πρώην Βιτσίστας) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 257.

πλόσκα (ἡ)· δημοτ., ξύλινον δοχεῖον οἴνου, σχήματος κυλινδρικοῦ, πεπλατυσμένου, ἄλλως *τσότρα*.

Πλόσταινα· βλ. *Πλώσταινα*.

Πλότσκ (Plock) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ τῆς Βαρσοβίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βιστούλα. Κάτ. (1921) 25.752. Κεῖται 107 χλμ. Δ.ΒΔ. τῆς πρωτευούσης, συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Κοῦτνο καὶ ἔχει βιομηχανίαν πυρείων, σακχάρεως, σάπωνος, ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ ἐξαγωγὴν σιτηρῶν. Εἶναι ἕδρα καθολικῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἀρχιεπισκοπῆς Μαριστῶν καὶ ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος (ἀνακαίνισις 1903) μὲ τάφους τῶν βασιλέων Βλαδισλάβου καὶ Βολεσλάβου. Εἶναι μία τῶν παλαιοτάτων πολωνικῶν πόλεων, καταληφθεῖσα τῷ 1915 ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων Γκάλλβιτς καὶ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1920 γενομένη θέατρον σφοδρῶν σοβιετοπολωνικῶν συγκρούσεων. —π.

Πλοτσκόϊ (ἄλλως *Νοβογεωργιέφσκ* ἢ *Κρυλώφ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας (κυβερνεῖον Κρέμεντσουγκ), παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ Δνειπέρου ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ παραποτάμου Τιάσμιν. Διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας, σιτηρῶν, δερμάτων καὶ κτηνῶν καὶ ἔχει βυρσοδεψίαν. Κάτ. (1926) 5.082. Π. Ν. Π.

πλουβιανὸς (ὁ) (Pluvianus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαραδριϊδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη ὑδρόβια ἢ ὑδροχαρῆ πτηνά. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πλουβιανὸς ὁ αἰγυπτιακός* (Pluvianus aegyptiacus), ὅστις ἀπαντᾷ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου. Εὑρίσκεται εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν κροκόδειλον, τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος τοῦ ὁποίου ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῶν διαφόρων μικροργανισμῶν. Δ. Ν. Π.

Πλουβιανός.

Πλούβιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Σαρδοῦς (*Πτολεμ.* Γ, γ, 5), νοτίως τοῦ Ἐρεβαντίου ἄκρου (νῦν Capo Testa ἢ κατ' ἄλλους τὸ ἐγγὺς Capo Monte Rossi) καὶ βορειοανατολικῶς τῆς Ἰουλιόλας πόλεως (νῦν Torre di Vignola). Εἶναι τὸ σύγχρονον παράλιον χωρίον *Λογγοσάρδο*. Σ. Ε. Λ.

Πλουγὰρ *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Πέλλης χωρίου *Λουσίας* (βλ. λ.).

Πλουγκαστὲλ - Νταουλὰς (Plougastel-Daoulas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Φινιστέρ, κειμένη ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου τοῦ κόλπου τῆς Βρέστης εἰς ἀπόστασιν 11 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Βρέστης. Ἔχει περίφημον γλυπτὴν παράστασιν τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ. Κάτ. 7.730. Χ. Δ.

Πλοῦγκετ (Plunket), **Ὀλιβιέρος**. Ἰρλανδὸς ἀρχιεπίσκοπος, γεννηθεὶς τῷ 1629. Μετὰ τὰς θεολογικάς σπουδάς του, καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐπὶ Κρόμβελ διώξεων τῶν καθολικῶν, διέμενεν ἐν Ρώμῃ ὡς ἐπίτροπος τῶν Ἰρλανδῶν ἐπισκόπων παρὰ τῷ πάπᾳ. Προαχθεὶς τῷ 1669 εἰς ἀρχιεπίσκοπον, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰρλανδίαν καὶ εἰργάσθη πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πειθαρχίας ἐν τῷ κλήρῳ, συγκαλέσας πολλὰς τοπικὰς συνόδους καὶ δημοσιεύσας τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου. Ἀρνηθεὶς νὰ ὀμόσῃ πίστιν εἰς τὸν βασιλέα ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἐφυλακίσθη καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον τῷ 1681 ἐκαρατομήθη ἐν Tyburn. Τῷ 1920, ἀνακηρυχθεὶς μακάριος (beatus) ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 1 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

πλουδοκέω· ἀρχ., προσμένω καιρὸν κατάλληλον πρὸς ἀπόπλουν.

Πλουϊταλία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἓξ Μακάρων νήσων, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ,στ, 34). Φέρεται καὶ ὡς *Ὄμβριος* κατὰ μετάφρασιν τῆς παρὰ Λατίνοις ὀνομασίας της Pluvialia insula, καὶ ὡς Embriona καὶ ὡς Membriona. Ἀκαθορίστου ταυτότητος, ἔχει ἐν τούτοις σημασίαν λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος τῆς δίδει μῆκος 0°, τοποθετῶν αὐτὴν ἐπ αὐτοῦ τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Μακάρων, ἰσως τὸ φανταστικὸ τοιοῦτος (Α, ιϐ, 11). Σ. Ε. Λ.

Πλουκὲ (Ploucquet), **Γοδοφρεῖδος**. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Στουτγάρδῃ τῷ 1716 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τυβίγγῃ τῷ 1790. Ἦτο υἱὸς ξενοδόχου, τοῦ ὁποίου οἱ πρόγονοι εἶχον ἐγκαταλείψει τὴν Γαλλίαν μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης. Ἐσπούδασεν ἐν Στουτγάρδῃ καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης, ὅπου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1740 δι' ἐναισίμου διατριβῆς περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς μετουσιώσεως. Δευτέρα διατριβή του: «Primaria monadologiæ capita» (1748), βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, τὸν κατέστησε γνωστὸν καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ διορισθῇ τῷ 1750 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης. Ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1782, ὁπότε, προσβληθεὶς ὑπὸ ἀποπληξίας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς παραδόσεις του. Τὰ τέσσαρα κύρια ἔργα του: «De substantiis et phænomenis» (1762, β' ἔκδ. 1764), «Fundamenta philosophiæ speculativæ» (1769), «Institutiones philosophiæ theoreticæ» (1772), «Elementa philosophiæ contemplativæ» (1778, ἔκδ. β' 1782), ἀποτελοῦν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτῆς ἰδέας. Ὀπαδὸς κατ' ἀρχὰς τοῦ Λεϊβνιτίου, ἀπεσπάσθη βαθμηδὸν τῆς μοναδολογίας του καὶ τῆς θεωρίας περὶ προδιατεταγμένης ἁρμονίας, διατηρήσας τὴν θεοδικίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν περὶ ἠθικῆς τελειοποιήσεως. Ἔλυε τὸ πρόβλημα τοῦ «φυσικοῦ ρευστοῦ», σχετιζόμενον πρὸς τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ὑποθέτων ἐν τῇ ψυχῇ ὕπαρξιν αἰσθητικότητος καὶ νοητικότητος. Μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν θεωρίαν του περὶ τοῦ «λογικοῦ λογισμοῦ», ἣν ἐκθέτει εἰς τὰ ἔργα του «Methodus tam demonstrandi directe omnes syllogismorum species quam vitia formæ deligendi» (1763) καὶ «Methodus calculandi in logicis» (1764). Ἐσυνέχισε τὴν ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου ἀρξαμένην προσπάθειαν τῆς «παγκοσμίου χαρακτηριστικῆς», ἐπὶ σκοπῷ νὰ ὀργανώσῃ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν μαθηματικῶν. Ἀναχωρῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι κάθε κατηγορικὴ κρίσις ἐκφράζει τὴν ταυτότητα τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ κατηγόρημα ἐπίστευε, δηλῶν τὰς ἰδέας δι' ἀλγεβρικῶν ἀριθμῶν, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιβάλῃ τύπους, οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς ἀπήλλασσον τοῦ συλλογισμοῦ. Θ. Π.

πλουκενετία (ἡ) (Plukenetia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ποωδῶν φυτῶν, ὧν τινα, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς, λαχανεύονται. Δ. Ν. Π.

Πλουμάρι *[Γεωγρ.]*.—1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Περδικίου τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 93.—2) Κωμόπολις τῆς νήσου Λέσβου (βλ. *Πλωμάριον*).

Πλουμάρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νήσου Ἰκαρίας (πλάτ. 37°39' 10" Β., μῆκ. 26°15' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nikaria island), 4 ½ μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ Κάμπου. Σ. Ε.

πλουματελλίδαι (οἱ) (Plumatellidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν βρυοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *λοφοποδιδῶν*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους ὑδροβίους ὀργανισμούς εἰς πλείστας λίμνας καὶ τέλματα τῆς Εὐρώπης ζῶντας. Δ. Ν. Π.

πλουμᾶτος, —*η*, —*ο*· ὁ ποικιλτός. Ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος τὰ πεποικιλμένα ἱμάτια τῶν δεσποινῶν. Τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ λέξις μετεδόθησαν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐξ οὗ καὶ εἰς τὴν νεοελληνικήν, ἐν ᾗ καὶ τὸ ρῆμα *πλουμίζω* καὶ τὰ *πλούμισμα, πλουμιστός*. Ν. Σ. Λ.

Πλουμβαρία (Plumbaria insula) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη τῇ ΝΔ. ἀκτῇ τῆς Σαρδοῦς ΝΑ. τῆς Accipitrum insula (San Pietro) καὶ ΝΔ. τῆς *Φικαρίας* (Figarello). Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ, γ, 8) *Μολυβώδης* καὶ κατὰ τὸν Πλίνιον Enosis εἶναι κατὰ τοὺς μὲν ἡ ὡς ἄνω San Pietro, κατ' ἄλλους δὲ ἡ ἐγγὺς Sant Antiocho. Σ. Ε. Λ.

—**Πλουμβαρία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας, μόνον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερομένη (Γ, 159), ὡς ἀποτελοῦσα σύστάδα μετὰ τῆς Πλανησίας. Κατὰ τοὺς Du Theil καὶ Coray εἶναι ἡ πρὸ τοῦ ὅρμου Σάντα Πόλα σύγχρονος *Ζαμβάρκα*. Σ. Ε. Λ.

πλουμερία (ἡ) (Plumeria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυανοειδῶν* ἢ ἀποκυνιδῶν, περιλαμβάνον θάμνους ἢ ἀειθαλῆ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 40 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν πλεῖστα κοσμητικά, γνωστότερα εἶναι ἡ *πλουμερία ἡ ἐρυθρὰ* (Plumeria rubra), ἥτις διακρίνεται διὰ τὰ ὡραιότατα πλὴν δηλητηριώδη ἄνθη της, ἡ *πλουμερία ἡ ὀξύφυλλος* (Plumeria acutifolia), ἀμφότερα πρὸς κόσμον καλλιεργούμεναι. Δ. Ν. Π.

Πλουμῆς.—1) *Ἰάκωβος*. **Κληρικὸς** καλούμενος κατὰ κόσμον *Γεώργιος*. Γεννηθεὶς τῷ 1840, κατετάχθη μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν Βοσάκου. Παρὰ τῷ ἡγουμένῳ ταύτης Χατζῆ-Μελχισεδὲκ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, εἶτα ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν τῆς Σύρου, μεθ' ὃ ἐνεγράφη εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ πρὸ τῆς λήξεως τῶν σπουδῶν του ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1878, κατὰ τὴν ὁποίαν κατελθὼν εἰς Κρήτην, ἔδρασεν ὡς ὁπλαρχηγός. Μετὰ τὴν λῆξιν ταύτης εἰργάσθη ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ρεθύμνῃ. Εἶτα τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς μονῆς Χαλέπας Μυλοποτάμου, τὴν ὁποίαν τελείως ἀνεκαίνισε. Τῷ 1896 ἐγένετο ἐφημέριος καὶ ἐπίτροπος τοῦ ἐπισκόπου Ρεθύμνης, βραδύτε-

Digitized by Google

ον δὲ ἱερεὺς τῆς Κρητικῆς πολιτοφυλακῆς. Ἀπέ-ανε τῷ 1926.

— 2) **Γεώργιος Ἐμμανουήλ.** Ἐγεννήθη τῷ 1870, ιαθεν ἐν Γαράζῳ τὰ κοινὰ γράμματα, ἐτιμήθη τὶ πολλὰς περιόδους διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ δη-άρχου, ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς συνελεύσεως οῦ 1897 καὶ βουλευτὴς τῷ 1910. Ἀπέθανε τῷ 1932. Ε. Γ.

πλουμὶ (τό)· δημοτ., κόσμημα, στολίδι, ζωγρα-ιά ἢ κέντημα, ἄλλως *πλουμίδι, στολίδι.*

Πλουμίδης. —1) *Γεώργιος Σ.* Κρὴς νομομαθὴς αὶ δικαστικὸς (1868—1913). Ἐγεννήθη εἰς Ἀντι-ύθηρα, ὅπου εἶχον καταφύγει οἱ ἐξ Ἀνωπόλεως φακίων γονεῖς του, ὡς πρόσφυγες. Νεαρώτατος ισῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν κρητικῶν δικα-τηρίων καὶ μετέσχεν ἐπιτροπῆς ἀναθεωρητικῆς ῆς ἰσχυούσης νομοθεσίας. Διετέλεσε μέλος εἰδι-ῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐκπόνησιν σχεδίων δικαστι-ῶν νόμων, ἐφέτης, πληρεξούσιος τοῦ νομοῦ Χα-ίων εἰς τὴν ϛ' τῶν Κρητῶν συνέλευσιν (1906) κλ., εθ' ὃ διωρίσθη γενικὸς εἰσαγγελεὺς Κρήτης. Ἐξε-έγη δὶς μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως 1911 καὶ 1912), μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν διετέλει ἀνα-ληρωτὴς τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ Κρήτης. Ἀπέ-ανε τῷ 1913. Ἐξέδωκεν: «Εἰδικοὶ νόμοι» μετὰ τοῦ . Γ. Φουρναράκη (τεύχη Α'—Γ', Χανιὰ 1895) καὶ ὸ μηνιαῖον νομικὸν περιοδικὸν «Νομική» (Χανιὰ 903—1904).

—2) *Μανοῦσος Γ.* Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεν-ηθεὶς ἐν Χανίοις τῷ 1913. Ἠσχολήθη μὲ βιβλιο-ραφικὰς καὶ ἱστοριοδιφικὰς ἐργασίας, ἔνιαι τῶν ποίων ἐδημοσιεύθησαν. Ν. Β. Τ.

πλουμίδι· δημοτ., ἄλλως *πλουμὶ* (βλ.λ.): «λογῆς ογῆς πλουμίδια».

πλουμίζω· κοσμῶ, στολίζω διὰ ποικιλμάτων, εντημάτων κτλ.: «πλουμισμένο μαντήλι».

πλούμισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα οῦ πλουμίζω, κόσμημα, στόλισμα, στολίδι.

Πλουμιστὲς *πέτρες [Παραλ. Γεωγρ.].* Ὑφαλοβε-ὸς ἐπικίνδυνος περὶ τὸ μέσον τοῦ διαύλου Κάσου -Καρπάθου (πλάτ. 35°26'55" Β., μήκ. 27°04'30" Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Kasso and Scarpanto), ἀπὸ ῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἀναδύουν σκόπελοι, οὓς ς Carpatho rocks σημειοῖ ὁ ἀγγλικὸς χάρτης. Σ. Ε. Λ.

πλουμιστός, *—ή, —ό·* δημοτ., πλουμισμένος, τολισμένος μὲ πλουμίδια: «πλουμιστὸ μαντήλι».

Πλουμόπουλος, *Ἰωάννης.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀ-όργιανης (βλ. λ. *Δημητρίου* (ἀγωνισταί) ἀρ. 11).

πλουμοσίτης (ὁ) (Plumosit) *[Ὀρυκτ.].* Ὀρυ-τὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ μολύβδου. Ἀπο-λεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἰαμεσονίτου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς ἐπτὰ βελονίδια, καθὼς καὶ εἰς κατάστασιν ψαθυ-ὰν ἢ στιφράν, παρὰ τὸ Neudorf εἰς τὸ Ostharz, ς τὴν Freiberg κ. ἀ. Γ. Β.

πλουμπαγίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Πικρὰ ὕλη νευρεθεῖσα εἰς τὰς ῥίζας μολυβδαίνης τῆς εὐρω-αϊκῆς. Σῶμα κρυσταλλικὸν ἐρυθροκίτρινον. Σ. Γ.

πλοὺμ-πούντινγκ. Ἐθνικὸν ἀγγλικὸν γλύκι-μα, ἄνευ τοῦ ὁποίου οἱ Ἄγγλοι δὲν δύνανται νὰ ἰσθανθοῦν Χριστούγεννα. Λαμβάνομεν 150 δρά-ια πάχος βόειον νεφρῶν, 125 δράμ. ἄλευρον, 150 ράμ. ζάχαρη ψιλή, 30 δράμ. σταφίδες ξανθές, 50 ράμ. στοφίδες μαῦρες, 30 δράμ. φρούτα κόντιτα, 50 ράμ. γαλέττα ψιλή, 4 αὐγὰ ὁλόκληρα, 1/2 ποτήρι ἄλα, 2 ποτηράκια ρούμι ἢ κονιάκ, τὴν φλοῦδαν νὸς λεμονίου ἢ πορτοκαλίου ξυστήν, ὀλίγην κα-έλλα, μοσχοκάρυδο, γαρύφαλλα κοπανισμένα, ισὸ κουταλάκι τοῦ γλυκοῦ ἁλάτι καὶ 2 ποτηράκια ονιὰκ διὰ τὸ τέλος. Καθαρίζομεν τὸ πάχος ἀπὸ ὶς τσίπες καὶ νεῦρα καὶ τὸ κόπτομεν εἰς τὴν μη-ανὴν ἢ τὸ κοπανίζομεν μὲ τὸν μπαλτᾶ, τὸ ρί-τομεν εἰς μίαν λεκάνην καὶ προσθέτομεν καὶ τὰ οιπὰ εἴδη. Τὰ ζυμώνομεν καλὰ ὥστε νὰ γίνουν ία μᾶζα, καὶ κατόπιν τὴν θέτομεν ἐντὸς πετσέτας, ὴν ὁποίαν ἐτοιμάζομεν ὡς ἑξῆς: ἁπλώνομεν τὴν ετσέταν ἐπὶ τραπέζης, τὴν ἀλείφομεν μὲ τὴν πα-άμην μας μὲ βούτυρον καὶ τὴν πασπαλίζομεν μὲ λευρον, κάμνομεν ἕνα στρογγυλὸν βῶλον τὴν ᾶζαν καὶ τὴν θέτομεν ἐντὸς τῆς πετσέτας, τὴν ποίαν κλείομεν δένοντες αὐτὴν καλῶς μὲ ἕνα πάγγον. Τὴν θέτομεν νὰ βράσῃ ἐντὸς κατσαρόλας ὲ νερὸ— τόσον ὥστε νὰ σκεπασθῇ ἐντελῶς ἡ ετσέτα—ἐπὶ 3 1/2 συνεχεῖς ὥρας τουλάχιστον, φροντ-ίζοντες ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ρίπτωμεν ὀλίγο νερὸ πρὸς ναπλήρωσιν τοῦ ἐξατμιζομένου. Τέλος, ἀφοῦ ράσῃ, ὀλίγα λεπτὰ προτοῦ παρατεθῇ εἰς τὴν τρά-εζαν, τὴν βγάζουμε ἀπὸ τὴν κατσαρόλα καὶ τὴν υθίζομεν ἐντὸς κρύου νεροῦ, τὴν ἀποσύρομεν μέσως, στίβομεν τὰς ἄκρας τῆς πετσέτας καὶ τὴν ναστρέφομεν ἐντὸς πιατέλας, τὴν περιχύνομεν μὲ ὑο ποτηράκια κονιὰκ ἢ ρούμι, τὸ ὁποῖον ἀνά-τομεν μὲ ἕνα σπίρτο καὶ οὕτω μὲ τὰς φλόγας ὴν παρουσιάζομεν εἰς τὴν τράπεζαν. Φ. Α.

Πλοῦμτρε, *Θωμᾶς, μάρτυς* (Saint Thomas Plumtree). Ἱερεὺς ὢν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Τυδὸρ καὶ ἀρνηθεὶς νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν προτεσταντισμόν, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1570 ἐν Durham καὶ ἑορτάζεται ὡς μάρτυς ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 4 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

πλουραλισμὸς (Pluralismus)· βλ. *πολυαρχία.*

πλοῦς, *—οῦ* (ὁ)· τὸ πλέειν, ταξίδι: «πλοῦς πρὸς τὴν Ἀσίαν,—πρὸς τὴν Ἀμερικήν», «—διὰ τοῦ πελάγους, —διὰ τοῦ πορθμοῦ, —τοῦ κόλπου», «— ἀνὰ τὸν ποταμόν», «ηὐθύνησε κατὰ τὸν πλοῦν» (πληθ. οἱ *πλοῖ*— καὶ ἀδοκίμως οἱ *πλόες*—τοὺς *πλόας*)· || (ναυτ.) κοιν. τὸ *τρέξιμο,* κυρίως ἡ πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν *ναυσιπλοΐα,* ἀπὸ ἀπόψεως πλεύσεως τε καὶ διάρματος, κατ' ἐπέκτασιν δὲ τὸ διὰ πλοίου ταξιδεύειν.

—**πλοῦς μικτὸς** *[Ναυτ.].* Ὁ κατὰ θάλασσαν πλοῦς, ὁ ἐν μέρει ἐπὶ τόξων μεγίστου κύκλου καὶ ἐν μέρει ἐπὶ παραλλήλου ἐκτελούμενος καὶ ἀποτελῶν νόθον οἱονεὶ ὀρθοδρομίαν. Συμβαίνει συχνάκις, ὅταν τό τε ἀφετήριον καὶ τὸ κατιτήριον σημεῖον εὑρίσκωνται εἰς μεγάλα πλάτη καὶ εἰς τὸν αὐτὸν περίπου παράλληλον, τὸ κορυφαῖον σημεῖον τοῦ δι' αὐτῶν διερχομένου μεγίστου κύκλου νὰ ἐξικνῆται πλησίον πολικῶν χωρῶν, εἰς ἃς τὸ πλοῖον δὲν δύναται νὰ χωρήσῃ, χωρὶς νὰ ἐκτεθῇ εἰς τοὺς ἀπὸ παγώνων ἢ πλωτῶν πάγων κινδύνους, καθιστῶντας λίαν ἐπίπονον καὶ πολλάκις ἀδύνατον τὸν πλοῦν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁρίζεται ἐκ τῶν προτέρων ὁ παράλληλος, ὃν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὸ πλοῖον, ὅπως δὲ ἐπωφεληθῶμεν εἰσέτι κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ὀρθοδρομίας, προσδιορίζομεν δύο τόξα ἐφαπτόμενα εἰς τὸν δεδομένον παράλληλον, ἀναχωροῦντα τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἀφετηρίου, τὸ δὲ ἐκ τοῦ κατιτηρίου σημείου· οὕτω δὲ ἐκτελεῖται ὁ πλοῦς μικτῶς, ἤτοι διὰ δύο τόξων μεγίστου κύκλου καὶ ἑνὸς τόξου παραλλήλου. Προσδιορίζονται δὲ τὰ μήκη μ τῶν σημείων τῆς ἐπαφῆς διὰ τῶν τύπων

$$\mu = 90^\circ + \alpha \text{ καὶ ημ } (M - \alpha) = \frac{\text{εφ } \Lambda}{\text{εφ } \lambda}$$

ἔνθα Λ τὸ πλάτος, Μ δὲ τὸ μῆκος τοῦ ἀφετηρίου ἢ τοῦ κατιτηρίου σημείου, καὶ λ τὸ πλάτος τοῦ παραλλήλου, ὃν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῶμεν. Προσδιορισθέντων δὲ τῶν δύο σημείων τῆς ἐπαφῆς, προσδιορίζομεν τὰ μεσολαβοῦντα σημεῖα, ὡς εἰς τὰ περὶ *ὀρθοδρομίας* (βλ. λ.) ἐξετέθη. Σ. Ε. Λ.

—**πλοῦς προαριστίδιος** *[Ἀρχ.]*· βλ. *προαριστίδιος.*

πλουσία (Plusia). Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτιδῶν.* Αἱ κάμπαι εἶναι δωδεκάποδοι, αἱ δὲ νύμφαι πλέκουν ἀραιὸν βομβύκιον. Τὸ σπουδαιότερον εἶδος εἶναι τὸ Plusia gamma, μήκους 16—18 χλστ., μὲ τὰς προσθίας πτέρυγας φαιὰς μὲ καστανόχρους γλυφὰς καὶ λευκὴν κηλῖδα ἐν εἴδει γ. Ἡ κάμπη εἶναι πρασινωπὴ μὲ 6 γραμμὰς ἀνοικτόχροους, μήκους 35 χλστ., ζῇ δὲ ἐπὶ πλείστων φυτῶν, ὡς λίνου, καννάβεως, σίτου, κριθῆς, λαχάνου, τεύτλων, γεωμήλων, καπνοῦ, ὀσπρίων κτλ. Τὸ ἔντομον ἔχει 3 γενεὰς τὸ ἔτος καὶ προξενεῖ ἐνίοτε σοβαρωτάτας ζημίας. Ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις ἁλάτων τοῦ ἀρσενικοῦ. Ἐν Καλιφορνίᾳ ὁμοίως συμπεριφέρεται τὸ εἶδος Plusia californica, τὸ ὁποῖον ὅμως προσβάλλει καὶ ὀπωροφόρα. Ἕτερα εἴδη, ὡς τὰ Plusia moneta, Plusia brassicae, Plusia simplex, Plusia orichalcea, Plusia signata, Plusia chalcites, συμπεριφέρονται καὶ καταπολεμοῦνται ὁμοίως. Ε. Τ. Ε.

Πλουσιαδηνός, *Ἰωάννης,* ὁ καὶ **Κουκουμᾶς.** Ἐπίσκοπος Μεθώνης (βλ. λ. *Ἰωσὴφ* ὁ Μεθώνης).

πλουσιοπάροχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλουσίως παρέχων, γενναιόδωρος· || ὁ πλουσίως παρεχόμενος, ἄφθονος.

πλούσιος, *—α, —ον·* ὁ ἔχων πλοῦτον, μεγάλην περιουσίαν καὶ ἄφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀντίθ. *πένης, πτωχός:* «πλούσιος ἢ πένης, δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός»· || εἰδικῶς, ὁ ἔχων πλοῦτον, ἀφθονίαν τινός: «πλούσιος εἰς βιβλία,—εἰς γνώσεις», «πλούσιος 'ς τὰ λόγια καὶ φτωχὸς 'ς τὰ ἔργα»· || ἄφθονος, δαψιλής: «πλουσία ἐσοδεία», «πλούσιον γεῦμα»· || φρ. «πλουσία τὰ ἐλέη σου!» πρὸς τὸν θεὸν ὡς ἀφθόνως παρέχοντα τὰ ἀγαθά, καὶ πρὸς πάντα τινὰ παρέχοντα δῶρα ἢ ἄλλα.—Ἐπίρρ. **πλουσίως:** «ζῇ πλουσίως».

Πλούσιος, *Γεώργιος* (Georg des Reiche)· βλ. *Γεώργιος* ὁ Πωγωνᾶτος (τόμ. Η', σ. 323 β').

Πλοῦσκωφ (Pluscof), *Βιλελμίνη.* Βαρωνίς, μεγάλη κυρία τῆς βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος Ἀμαλίας, γεννηθεῖσα ἐν Σβέριν τῷ 1794 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Βαμβέργῃ τῷ 1872. Ἠκολούθησε τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν κατελθοῦσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου της. Γυνὴ εὐρείας μορφώσεως, ἀπέφυγε πᾶσαν ἀνάμιξιν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἠσχολεῖτο κυρίως εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τῆς βασιλίσσης. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862, εὑρισκομένη ἐν τοῖς ἀνακτόροις κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν βασιλέων, ἔσχε τὴν ἑτοιμότητα τοῦ πνεύματος νὰ περισυλλέξῃ τὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν τῆς βασιλίσσης καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν, ὁπόθεν, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ ἰδίου πρέσβεως, μετέβη εἰς συνάντησιν τῶν βασιλέων ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου «Σκύλλας». Ἠκολούθησεν αὐτοὺς εἰς Μόναχον καὶ εἶτα εἰς τὴν ὁριστικὴν κατοικίαν των εἰς Βαμβέργην, ὅπου μέχρις ἐσχάτου γήρατος ἐξηκολούθει διευθύνουσα τὸν βασιλικὸν οἶκον. Εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχεν ἐπισπάσει τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν, περιέστελλε δὲ συνήθως τὰς ὑπερβολικὰς τῆς βασιλίσσης αὐστηρότητας καὶ ἀπέτρεπε τὴν κατ' αὐτῆς ἐξέγερσιν τῆς κοινωνίας. Θ. Β.

πλουταίνω, ἢ *πλουτένω, ἀόρ. ἐπλούτυνα·* δημοτ., γίνομαι πλούσιος, *πλουτίζω:* «ἐπλούτυνε ἀπὸ ἀδικίας», παροιμ. «μὲ τὸ νοῦ πλουταίνει ἡ κόρη, μὲ τὸν ὕπνο ἡ ἀκαμάτρα» ὅτι ἡ κόρη παραμένει πτωχή, φανταζομένη πλουσίαν ἀποκατάστασιν, ὅπως καὶ ἡ ἀκαμάτρα ἀποφεύγουσα τὴν ἐργασίαν.

Πλούταρχος, *μάρτυς.* Ὑπέστη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου, τῷ 203, μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ ἑπτὰ ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 28 Ἰουνίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε.Γ.Π.

— **Πλούταρχος.** Τύραννος τῆς Ἐρετρίας ἐν Εὐβοίᾳ, ἐπικαλεσθεὶς τῷ 354 π. Χ. τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ ἀντιπάλου Κλειτάρχου, βοηθουμένου ὑπὸ Φιλίππου Β' τῆς Μακεδονίας. Παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Δημοσθένους, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν στρατὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φωκίωνος, ὅστις, νικήσας τὸν Κλείταρχον παρὰ τὰς Ταμύνας, ἐξεδίωξε καὶ ἐγκατέστησεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τὸν Πλούταρχον. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν μάχην ἡ συμπεριφορὰ τούτου ἐφάνη ὕποπτος καὶ προδοτική, ὁ Φωκίων ἐξέβαλε τῆς ἀρχῆς (*Πλουτ.* Φωκ. 12, *Δημ.* Περὶ Εἰρήν. 5, *Διοδ. Σικελ.* XVI, 74, 1). Α. Θ. Σ.

— **Πλούταρχος.** Μέγας Ἕλλην βιογράφος καὶ ἠθικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας τῷ 46 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 127 μ. Χ. Ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανῆ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Χαιρωνείας οἰκογένειαν· διὸ καὶ ὡς Βοιωτὸς πολλὴν τιμὴν ἀπονέμει πρὸς τοὺς μεγάλους τῆς χώρας ἄνδρας, τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Πίνδαρον. Μετὰ τὰς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι σπουδὰς ἐδιδάχθη ἐν Ἀθήναις φιλοσοφίαν παρὰ τῷ Ἀμμωνίῳ, μεθ' οὗ παρευρέθη εἰς Δελφοὺς τῷ 66, ὅτε ὁ Νέρων, ἐπιδημήσας ἐν Ἑλλάδι, ἐπεσκέφθη τὴν ἱερὰν ἐκείνην πόλιν. Ἀποστέργων τὴν μονήρη δίαιταν τοῦ σοφοῦ, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὸν δημόσιον βίον, ἐφ' ὅσον ἡ κυριαρχία τῶν Ρωμαίων ἐπέτρεπε τοῦτο· καὶ νέος μὲν ἔτι, ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ, ἐστάλη ὑπὸ τῆς γενεθλίου πόλεως πρεσβευτὴς πρὸς τὸν ἀνθύπατον τῆς Ἀχαΐας, εἰς Ρώμην δέ, τὴν τότε πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου, μετέβη πολλάκις καὶ ἐκεῖ συνῆψε φιλίαν πρὸς πολλοὺς ἐπιφανεῖς Ρωμαίους καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Σόσσιον Σενεκίωνα, ὅστις δὶς ἐπὶ Τραϊανοῦ ὑπάτευσε, καὶ πρὸς ὃν τὰ σπουδαιότατα τῶν ἔργων αὐτοῦ προσφωνεῖ· καὶ τοῦ φιλοσόφου δὲ Φαβωρίνου, λίαν εὐδοκιμοῦντος τότε παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, ἐγένετο φίλος. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς μεγάλως ἐτιμήθη διὰ τὴν ἀμφιλαφῆ παιδείαν καὶ τὸ ἀξιάγαστον αὐτοῦ ἦθος. Ἐν Ρώμῃ ἐσπούδασε καὶ περὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, «ἀλλ' ὀψὲ καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας» ἀρξάμενος, δὲν ἔμαθεν αὐτὴν καλῶς· διὸ καὶ ἁμαρτήματα αὐτοῦ περὶ ταύτην οἱ φιλόλογοι νῦν ἀνευρίσκουσι. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα, ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς ἔδωσεν αὐτῷ τὸ τοῦ ὑπάτου ἀξίωμα καὶ προσέταξεν, ἵνα μηδεὶς τῶν κατὰ τὴν Ἀχαΐαν ἀρχόντων διαπράττῃ τι ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ φιλοσόφου τούτου. Ἀλλά, καίτοι τόσων τιμῶν ἠξιώθη ἐν Ρώμῃ, ὅμως μετὰ φιλοπάτριδος ζήλου ἀφωσίωσε τὸν βίον εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν, ἐν ᾗ καὶ τὸ τοῦ ἄρχοντος ἀξίωμα ἔλαβεν, ἴσως δὲ καὶ τὸ τοῦ βοιωτάρχου. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δέ, τιμῶντες αὐτόν, τὸ τοῦ πολίτου δικαίωμα ἔδωκαν· ἀλλὰ καὶ οἱ Δελφοὶ ἐξαιρετικῶς ἐτίμησαν αὐτόν, ὡς πάλαι ποτὲ τὸν Πίνδαρον. Ὅτε δὲ τέλος ἀπέστη τοῦ δημοσίου βίου, ἀφιερώθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ πολλὰς πυθιάδας ἐλειτούργησε τῷ θεῷ. Ἐκ δελφικῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν ὅτι περὶ τὸ 95 ἔτος ἔλαβε τὴν διὰ βίου ἱερωσύνην ἐν Δελφοῖς καὶ ταύτην εἶχε μέχρι τοῦ 120. Διὸ καὶ οἱ Δελφοὶ εὐγνωμονοῦντες ἵδρυσαν ὕστερον εἰς αὐτὸν δόγματι τῶν Ἀμφικτιόνων μνημεῖον, οὗ σῴζεται τὸ ἐπίγραμμα:

«Δελφοὶ Χαιρωνεῦσιν ὁμοῦ Πλούταρχον ἔθηκαν τοῖς Ἀμφικτιόνων δόγμασι πειθόμενοι». C. I. G. 1713.

Σύμφωνα πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ἃς ἐπρέσβευε καὶ ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ ἀπετύπωσεν, ἦτο καὶ ὁ οἰκογενειακὸς καὶ ὁ κοινωνικὸς αὐτοῦ βίος. Παρὰ τὸ τῆς ἀγαμίας καὶ τῆς ἀτεκνίας ἔθος, τὸ ἐπικρατοῦν τότε, οὗτος, λαβὼν σύζυγον τὴν Τιμοξέναν, διήγαγε βίον εὐδαίμονα καὶ ἐξ αὐτῆς ἔσχεν υἱοὺς τέσσαρας καὶ θυγατέρα μίαν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν συμ-

Digitized by Google

πολιτῶν διαβιώσας ἐν ἁρμονίᾳ, ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ δύο υἱοί, Αὐτόβουλος καὶ Πλούταρχος ὁ νεώτερος, συνεχίζοντες τὰ ἔργα τοῦ πατρός, ἐξέδωκάν τινας τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ συγγραφῶν.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Χαιρωνέως φιλοσόφου, πολυπληθέστατα ὄντα, μαρτυροῦσι τὴν ὀνομαστὴν αὐτοῦ γονιμότητα καὶ πολυμάθειαν· σῴζονται δὲ νῦν περὶ τὰ 133· ἀλλὰ κατά τινα ἀναγραφήν, ἣν συνέταξεν ὁ Λαμπρίας, λεγόμενος υἱὸς τοῦ Πλουτάρχου, ταῦτα ἀνήρχοντο εἰς 210· ὥστε οὐχὶ ὀλίγα ἀπωλέσθησαν, ὧν σῴζονται νῦν ἀποσπάσματα. Εἶναι δὲ αἱ συγγραφαὶ τοῦ Πλουτάρχου δύο εἰδῶν, ἱστορικαὶ καὶ ἠθικαί.

Α'. Ἱστορικά. Τὰ ἱστορικά του ἔργα εἶναι βιογραφίαι ἢ βίοι παράλληλοι, ἀποτελοῦντες 23 ζεύγη, ἐν οἷς περιγράφει τὸν βίον ἑνὸς ἐπιφανοῦς Ἕλληνος καὶ ἑνὸς Ῥωμαίου καὶ ἐν τέλει συγκρίνει αὐτούς· οὗτοι δὲ οἱ βίοι, οἵτινες ἐκδίδονται οὐχὶ καθ' ἣν σειρὰν χρονικὴν ἐγράφησαν, εἶναι οἱ ἑξῆς: Θησέως καὶ Ῥωμύλου, Λυκούργου καὶ Νουμᾶ, Σόλωνος καὶ Ποπλικόλα, Θεμιστοκλέους καὶ Καμίλλου, Περικλέους καὶ Φαβίου Μαξίμου, Ἀλκιβιάδου καὶ Κοριολανοῦ, Τιμολέοντος καὶ Παύλου Αἰμιλίου, Πελοπίδου καὶ Μαρκέλλου, Ἀριστείδου καὶ Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου, Φιλοποίμενος καὶ Κοϊντίου Φλαμινίνου, Πύρρου καὶ Μαρίου, Λυσάνδρου καὶ Σύλλα, Κίμωνος καὶ Λουκούλλου, Νικίου καὶ Κράσσου, Εὐμένους καὶ Σερτωρίου, Ἀγησιλάου καὶ Πομπηΐου, Ἀλεξάνδρου καὶ Καίσαρος, Φωκίωνος καὶ Κάτωνος τοῦ νεωτέρου, Ἄγιδος καὶ Κλεομένους καὶ Τιβερίου καὶ Γαΐου Γράκχου, Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ Ἀντωνίου, Δίωνος καὶ Βρούτου· σῴζονται δὲ καὶ τέσσαρες βίοι μεμονωμένοι, ὁ τοῦ Ἀράτου, Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, τῶν αὐτοκρατόρων Γάλβα καὶ Ὄθωνος. Πολλοὶ ἄλλοι ἀπωλέσθησαν, ὡς ὁ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τοῦ Λεωνίδου, τῶν δύο Σκιπιώνων, Ἀριστομένους τοῦ Μεσσηνίου. Ἐν τοῖς βίοις τοῦ Γάλβα (2) καὶ Ὄθωνος (18) ὑποδηλοῦται ὅτι εἶχε γράψει τοὺς βίους καὶ τῶν ἄλλων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Οὐϊτελλίου.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Κορνήλιον Νέπωτα, δὲν περιέλαβε καὶ βίους ἀνδρῶν διαλαμψάντων ἐν τοῖς γράμμασιν, ἂν μὴ ἦσαν πολιτευόμενοι, ὡς ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Κικέρων. Ἀλλ' ἄπορον φαίνεται πῶς δὲν ἐβιογράφησεν, ὡς ὁ Νέπως, τὸν Μιλτιάδην, τὸν Παυσανίαν, τὸν Κόνωνα· ἐβιογράφησεν ὅμως ἄνδρας παραλειφθέντας ὑπ' ἐκείνου, ὡς τὸν Φιλοποίμενα, τὸν Ἆγιν καὶ Κλεομένην, τὸν Ἄρατον, τὸν Πύρρον, περὶ ὧν, ὡς φαίνεται, εἶχε πλουσίας ἱστορικὰς πηγάς.

Ὁ παραλληλισμὸς τῶν ἀνδρῶν ἑκάστου ζεύγους ἐν τοῖς πλείστοις εἶναι ὀρθός· οὕτω λ. χ. συνδέει τὸν Δημοσθένη καὶ τὸν Κικέρωνα, ὡς τοὺς μεγίστους ῥήτορας, τὸν Λυκοῦργον καὶ τὸν Νουμᾶν, ὡς τοὺς παλαιοτέρους νομοθέτας, τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Καίσαρα ὡς τοὺς ἐξοχωτάτους στρατηγούς. Ὁ παραλληλισμὸς τῶν βίων εὐηρμόστει πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ συγγραφέως, ὅστις θαυμάζων τὸ λαμπρὸν παρελθὸν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀνεγνώριζεν ὁμοίως καὶ τὴν καθυπερτέραν δύναμιν τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας. Διὰ τῆς συγκρίσεως, ἥτις προστίθεται ἐν τέλει τῶν βιογραφουμένων ζευγῶν, καταδεικνύει τὰς ὁμοιότητας καὶ τὰς ἀπ' ἀλλήλων μικρὰς διαφορὰς τῶν βιογραφουμένων, οἵτινες οὕτω συνηνωμένοι παρίστανται ὡς διπρόσωποι στῆλαι Ἑρμοῦ. Σημειωτέον ὅτι μόνον δέκα ἐννέα ζευγῶν σῴζονται αἱ συγκρίσεις, λείπουσι δὲ αἱ Θεμιστοκλέους καὶ Καμίλλου, Πύρρου καὶ Μαρίου, Ἀλεξάνδρου καὶ Καίσαρος, Φωκίωνος καὶ Κάτωνος.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἱστοριογραφίας προσῆκεν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους· ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς ἐγένετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, καὶ ἀφοῦ ἡ Ῥώμη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δημοκρατίας ἀπέβαλε τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν, ἡ ἱστορία δὲν ἠδύνατο πολιτικὰ νὰ διδάξῃ. Ὅθεν οἱ ἐξοχώτατοι ἱστορικοὶ ἐπεδίωκον τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ βελτίωσιν τῶν ἠθῶν, ἅτινα ὁσημέραι ἐφθείροντο. Ὁ βιογράφος δὲν ὁμοιάζει κατὰ πάντα πρὸς τὸν ἱστοριοδίφην, διότι οὗτος μὲν ἀναζητεῖ τὰ γεγονότα καὶ κρίνει αὐτά, ἐκεῖνος δὲ σπουδάζει πῶς νὰ ὑποτυπώσῃ πιστὴν τὴν εἰκόνα τοῦ βιογραφουμένου καὶ διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ, ὥσπερ διὰ κατόπτρου, παιδαγωγήσῃ τὸν ἀναγνώστην καὶ πρὸς τὰς ἐκείνου ἀρετὰς ἐφελκύσῃ. Ἡ σπουδὴ καὶ τὸ ἦθος τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἱστορικοῦ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρότυπα τοῦ βίου, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀναζητεῖ πληροφορίας περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν βιογραφουμένων, παιδιὰς καὶ εὐτραπέλους ῥήσεις, δι' ὧν δύναται νὰ ἀπεικονισθῇ τὸ ἦθος αὐτῶν· διὸ καὶ δικαιολογούμενος προσέθηκεν: «οὔτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους, οὔτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δήλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιά τις ἔμφασιν ἤθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἱ μέγισται καὶ πολιορκίαι πόλεων» (Ἀλεξάνδρ. 1). Οὕτω ὁ Πλούταρχος γράφει οὐχὶ ὡς ἱστορικός, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἠθολόγος φιλόσοφος καὶ κατὰ τὸν Γάλλον Greard δὲν ἀναζητεῖ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὴν ἠθικήν.

Πηγὰς πρὸς συγγραφὴν τῶν βίων εἶχε πλείστας ἐξ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, 250 τὸν ἀριθμόν, ὧν οἱ 60 ἦσαν ἱστορικοί· ἀλλ' αἱ πλεῖσται τῶν πηγῶν τούτων ἀπωλέσθησαν· ἕνεκα δὲ τῆς ἀπωλείας ταύτης τὰ συγγράμματα τοῦ Χαιρωνέως βιογράφου κατέστησαν πολύτιμα.

Καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας καὶ παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς οἱ παράλληλοι βίοι τοῦ Πλουτάρχου εὗρον πολυαρίθμους ἀναγνώστας καὶ θαυμαστάς. Ἐγένοντο ἀνέκαθεν ἀνάγνωσμα βασιλέων, στρατηγῶν καὶ λογίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐκπλήσσεται τις διὰ τὸ μέγεθος τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ θεσπεσίου βιογράφου· δὲν εἶναι μόνον πολυμαθής, ἀλλὰ καὶ ἱλαρὸς πάντοτε καὶ εὔθυμος ἐν τοῖς χρυσοῖς αὐτοῦ ἀποφθέγμασι, παραμυθίαν παρέχων πρὸς τοὺς ἀλγοῦντας καὶ ὀδυνωμένους, φαιδρὰς ἐνστάζων ἐλπίδας πρὸς τοὺς ἀπεγνωσμένους, παντοῖα βιοτικά, πολιτικὰ καὶ ἄλλα παραγγέλματα εἰς πάντας ἐπιδαψιλεύων. Ἡ γοητεία αὐτοῦ γίνεται μείζων, ὅταν σπουδάζῃ νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἔφεσιν ἀρετῆς καὶ ἐλευθερίας, ὅταν ζωγραφῇ διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ αἶσχος τῆς κακίας. Ἑκάστη βιογραφία τοῦ Χαιρωνέως εἶναι οἱονεὶ δρᾶμα, δι' οὗ ὁ ἀναγνώστης διδάσκεται νὰ διαπλάττῃ τὸ ἦθος εὐγενὲς καὶ τὸ φρόνημα γενναῖον.

Ὡς ἐπίμετρον τῶν βίων δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ τὰ ἑξῆς ἱστορικὰ ἔργα: «Ἀποφθέγματα βασιλέων καὶ στρατηγῶν», «Ἀποφθέγματα Λακωνικά», «Ἀποφθέγματα Λακαινῶν» καὶ «Τὰ παλαιὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιτηδεύματα». Συγγενὴς κατὰ τὸ εἶδος εἶναι καὶ ἡ ἐπαγωγὸς συναγωγὴ «Γυναικῶν ἀρεταί», ἥτις προσφωνεῖται πρὸς τὴν ἐν Δελφοῖς ἱέρειαν Κλέαν, ἣν ὁ Πλούταρχος ἐγνώρισε γέρων ἤδη κατὰ τὴν ἐν Δελφοῖς διαμονὴν αὐτοῦ. Συναφὴς πρὸς τὴν ἱστοριογραφίαν εἶναι καὶ ἡ «Κεφαλαίων καταγραφή», διῃρημένη εἰς «Ῥωμαϊκὰ αἴτια» καὶ «Ἑλληνικὰ αἴτια», ἐν ᾗ ἑρμηνεύει περίεργα νόμιμα τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ δὲ πραγματεία «Περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας» θεωρητέα οὐχὶ γνησία καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀντιφάσεις καὶ ὡς ἥκιστα προσᾴδουσα εἰς τὸ ἦθος τοῦ φιλοσόφου ἱστορικοῦ. Ὡσαύτως ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης καὶ τῶν δύο πραγματειῶν: «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Ὁμήρου» καὶ «Οἱ βίοι τῶν ι' ῥητόρων».

Β' Ἠθικά. Δεύτερον ἔργον τοῦ Πλουτάρχου εἶναι τὰ «Ἠθικὰ» ἢ «Φιλοσοφικὰ» (83 πραγματεῖαι), ἐν οἷς ἐξετάζει θέματα παντοῖα, οἷον ἠθικά, θρησκευτικά, πολιτικά, φυσικά, γραμματικά. Τινὰ μὲν τούτων ἔχουσι τὸν διαλογικὸν τύπον, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Πλάτωνος, ἄλλα δὲ τὸν διδακτικόν· ἐπειδὴ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τούτων ἀναφέρονται εἰς θέματα ἠθικά, ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐπιγραφὴ «Ἠθικά».

Τῆς συγγραφῆς τῶν ἠθικῶν προτάσσεται, ὡς προεισαγωγή, τὸ «Περὶ παίδων ἀγωγῆς», τὸ «Πῶς δεῖ τὸν νέον τῶν ποιημάτων ἀκούειν» καὶ «Περὶ τοῦ ἀκούειν». Ἐφεξῆς δὲ ἀκολουθοῦσιν, ὡς συγγενεῖς, οἱ ἀκροαματικοὶ λόγοι: «Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου», «Πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐν ἀρετῇ» καὶ «Πῶς ἄν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο». Αἱ διατριβαὶ αὗται συνδυάζουσι τὸν γενικὸν διδακτικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν εὐμενῆ συμβουλὴν πρὸς φίλον.

Ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὰ περισωθέντα ἠθικὰ βιβλία τοῦ Πλουτάρχου εἶναι αἱ διατριβαί: «Ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή», «Περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς», ἐν ᾗ διδάσκει ὅτι σκοπὸς τῆς ἀρετῆς εἶναι ν' ἀφαιρῇ τὰς ἀμετρίας τῶν παθῶν καὶ πλημμελείας. Τὰ θεμελιώδη διδάγματα τῆς διατριβῆς ταύτης ἀναπτύσσουσιν αἱ ἐφεξῆς διατριβαί: «Περὶ εὐθυμίας», δηλαδὴ ψυχικῆς γαλήνης, «Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας», «Περὶ ἀοργησίας», «Περὶ ἀδολεσχίας», «Περὶ πολυπραγμοσύνης», «Περὶ φιλοπλουτίας», «Περὶ δυσωπίας», «Περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως», «Περὶ πολυφιλίας», «Εἰ αὐτάρκης ἡ κακία πρὸς κακοδαιμονίαν», «Πότερον τὰ τῆς ψυχῆς ἢ τὰ τοῦ σώματος πάθη χείρονα;». Πᾶσαι αὗται αἱ διατριβαί, ἀποτεινόμεναι πρὸς φίλους ἢ εὐεργέτας καὶ προσλαμβάνουσαι μειλιχιώτερον καὶ ἐπιχαριτώτερον ὕφος, ἀποδεικνύουσι τὸν Πλούταρχον οἱονεὶ τὸν ψυχῶν ἰατρόν· διὸ καὶ αὐτὸς παραβάλλει ἑαυτὸν πρὸς ἰατρὸν ἰώμενον ψυχικὰς νόσους καὶ ἐπαναφέροντα τὴν ψυχικὴν γαλήνην. Ἐν αὐταῖς ὁ φιλόσοφος συγγραφεὺς καινοτομῶν παρενείρει διδακτικὰ παραγγέλματα ἐκ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· φαίνεται ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε συντάξει πλουσίαν συλλογὴν ἀποφθεγμάτων καὶ διηγημάτων, ἐξ ὧν προχείρως ἤντλει ἄφθονον ὕλην πρὸς ἐπικαίρους χρήσεις.

Τὴν ἠθικὴν ὁ συντηρητικὸς συγγραφεὺς συνδέων πρὸς τὴν θρησκείαν, συνέγραψε τὸ «Περὶ δεισιδαιμονίας» κατὰ τῆς ἀθεΐας τῶν ἐπικουρείων, ὡς καὶ τὸ «Περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος», ὅπερ ἐμφαίνει τὴν σύγκρασιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν θεοσοφημάτων, ἥτις εἶχε παρεισδύσει καὶ εἰς αὐτὸ τὸ δελφικὸν ἱερόν, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ δελφικὴ θυιάς, ἡ Κλέα, πρὸς ἣν ἀφιεροῖ τὴν διατριβήν, ἦτο καθωσιωμένη εἰς τὰ ὀσιριακὰ ἱερά. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται καὶ ἡ πυθαγόρειος συμβολικὴ διατριβὴ «Περὶ τοῦ ΕΙ τοῦ ἐν Δελφοῖς», ἧς τὸ *εἶ* εἶναι ῥῆμα (=εἶσαι, θεέ μου, ὑπάρχεις ... παντός), ὅπερ ὑποτίθεται ὅτι πρὸ τοῦ ναοῦ ἀνα... νεῖ ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ ἱερόν, ἐξ ἐκπλήξεως κ... σεβασμοῦ πρὸς τὸν θεόν, ὁμολογῶν αὐτὸν ὡς ὄν... διὰ παντὸς καὶ ὑπέρτερον τοῦ φθαρτοῦ θ... Ἕτερος πυθικὸς διάλογος εἶναι «Περὶ τοῦ μὴ χρ... ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν», ἐν ᾧ ἐγκαταπλέκει ε... στάτην διδασκαλίαν περὶ τῆς ποιήσεως καὶ ... πεζοῦ λόγου (σ. 405 F), ὡς καὶ ὁ διάλογος «Π... τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων», ὅστις ἐξετάζει τ... τότε παρακμὴν τῶν μαντείων. Ὁμοίως θ... τικὸς διάλογος εἶναι «Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεί... δέως τιμωρουμένων», ὅστις ἔχει ὡς κατακλεῖδα ... ταστικὴν περιγραφὴν τῶν ἐν Ἅδου παρομ... πρὸς τὴν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος».

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ὑπάγονται τ... «Πλατωνικὰ ζητήματα» καὶ τὸ ἐλλιπὲς εἰς ἡμ... περιελθὸν ἔργον «Περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογ... Ὁ Πλούταρχος ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ εἶναι πλατ... κὸς μετά τινος ἀσιατικῆς ἀποχρώσεως· διὸ κ... ἐλέγχει τὰ τῶν στωϊκῶν καὶ ἐπικουρείων δόγμ... καὶ τὴν ἀναιροῦσαν τὸν ἀνθρώπινον βίον ἠ... τῶν ἐπικουρείων. Αἱ διατριβαὶ αὗται χρησιμε... σιν εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ὁλοσχερῶς ἀπολεσθ... των πρωτοτύπων συγγραμμάτων τῶν στωϊκῶν κ... τῶν ἐπικουρείων.

Τρεῖς λόγοι αὐτοῦ εἶναι συμβουλευτικοί, ὧν ... σύνταξιν ὑπηγόρευσε καθῆκον φιλικόν, οἱ ἑξ... «Παραμυθητικὸς πρὸς τὴν ἰδίαν γυναῖκα», δυσφ... σαν ὑπερβαλλόντως ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς θυγατ... αὐτῶν, ὁ «Περὶ φυγῆς», πρὸς φίλον εἰς ἐξορ... καταδικασθέντα ὑπὸ πολιτικῶν ἀντιπάλων κ... σχυσάντων καὶ «Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιο... φίλον δηλαδὴ ἀλγοῦντα ἐπὶ τῷ προώρῳ θαν... προσφιλεστάτου υἱοῦ.

Ἐκ τῶν φυσικῶν συγγραφῶν σπουδαιότατ... εἶναι ὁ διάλογος «Περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώ... τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης», ἐν ᾧ ἐκτίθενται αἱ θεωρ... τῶν ἀρχαίων μαθηματικῶν περὶ τῆς φύσεως τ... σελήνης, τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς καὶ τοῦ ἡλίου κ... ἡ εἴδησις περὶ τοῦ ἀστρονόμου Ἀριστάρχου τ... Σαμίου, ὅστις πρόδρομος τοῦ Κοπερνίκου ἐγέν... διδάξας ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον κα... κύκλον λοξόν, δινουμένη ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτ... ἄξονα.

Τερπνότατοι διὰ τὴν μετὰ συμπαθείας ἐξ... βωσιν τοῦ βίου τῶν ζῴων εἶναι οἱ διάλογοι: «Π... τερα τῶν ζῴων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἔν... δρα;» καὶ «Περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι», ἐ... διδάσκει ὅτι ἡ φύσις τῶν ζῴων δὲν εἶναι ἄ... ρος λόγου καὶ συνέσεως. Ἐν τῷ «Περὶ σαρκ... γίας» βλέπει τις παραδείγματα μεγάλης ὠμότητ... πρὸς τὰ ζῷα τῶν φιληδόνων ἀνθρώπων τῶν τ... χρόνων, ἅπερ δικαίως στιγματίζει ὁ φιλοικτίρ... συγγραφεύς.

Ἐν ταῖς πολιτικαῖς συγγραφαῖς, ἀποκρούων ... δόγμα τῶν ἐπικουρείων «λάθε βιώσας», διδάσ... ὡς καθῆκον τὸ πολιτεύεσθαι, ἐν τοῖς ἔργ... ἅτινα ἐπιγράφονται «Πολιτικὰ παραγγέλματα». Ἐ... αὐτοῖς βλέπει τις παραινέσεις δι' ἀνθηρῶν χρ... των λαμπρυνομένας ἐκ τοῦ βίου τῶν πολιτ... τοῦ παρελθόντος· συνιστᾷ δὲ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστο... ρίας ὡς ἀπαραίτητον ἐφόδιον τοῦ μέλλοντος ... πολιτευθῇ, ὅστις πρέπει μετὰ περινοίας καὶ σ... σεως νὰ ἐνθυμῆται τὴν ἐνεστῶσαν πολιτικὴν τ... ἔθνους κατάστασιν, καθ' ἣν ἦτο ὑπὸ Ῥωμαί... δεσπότας. Τὴν πρὸς τὰς οἰκογενειακὰς καὶ κοιν... νικὰς ἀρετὰς στοργὴν αὐτοῦ δηλοῦσιν αἱ διατ... βαὶ «Περὶ φιλαδελφίας», «Περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα ... λοστοργίας», «Περὶ πολυφιλίας», τὰ «Γαμικὰ παρα... γέλματα» καὶ ὁ «Ἐρωτικός», ἐν ᾧ ἐπαινεῖται ὁ ... ζυγικὸς ἔρως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν παρὰ φ... ἔρωτα τῶν ἀρρένων.

Ὁ φιλόσοφος οὗτος, σπουδάσας περὶ τοὺς π... τάς, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, συνεδύασε τὴν φι... φίαν καὶ τὴν λογοτεχνικὴν κριτικήν· καὶ οὐ ... νον διήνθησε πάντα τὰ ἔργα διὰ ποιητικῶν ... σεων συχνῶν, ἀλλὰ καὶ διατριβὰς ἰδίας ἐ... πρὸς ἑρμηνείαν παλαιοτέρων συγγραφέων κ... γραμματικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ τῶν μὲν ὑπομ... μάτων αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἡσίοδον, τὸν Ἄρατον κ... τὸν Νίκανδρον πενιχρά τινα λείψανα διεσώθη... ἐν τοῖς σχολιασταῖς τῶν ποιητῶν τούτων· π... σώθησαν ὅμως, «Σύγκρισις Ἀριστοφάνους καὶ Με... δρου» καὶ «Περὶ μουσικῆς», ἐν ᾧ περιέχονται ... νεῖς περικοπαὶ σπουδαίων μουσικῶν, τοῦ Ἀρι... ξένου καὶ τοῦ Ἡρακλείδου. Σῴζεται προσέτι κ... συλλογὴ «Περὶ μέτρων», ὅπερ εἶναι σύνοψις π... τικῶν μέτρων, ἀλλ' ἡ γνησιότης αὐτοῦ ἀμφισ... τεῖται.

Ἀλλὰ πάντων τῶν συγγραμμάτων τοῦ Π... τάρχου ὑπέρτερα, διά τε τὴν χάριν καὶ τὸ π... ρὲς τῆς μαθήσεως, κρίνονται τὰ «Συμποσιακὰ π... βλήματα». Τὸ ἔργον τοῦτο, συγκείμενον ἐξ ἐν... βιβλίων, ὧν ἕκαστον περιλαμβάνει δέκα πρ... ματα, εἶναι προϊὸν τοῦ ἀξιαγάστου ἔθους τ... Ἑλλήνων τοῦ νὰ συζητῶσιν ἐν τοῖς συμπο... περὶ παντοίων θεμάτων· εἰς τὴν τάξιν τῶν συμπ... κῶν διαλόγων ὑπάγεται καὶ ὁ διάλογος «Τῶν ἑπ... σοφῶν συμπόσιον», ἐν ᾧ βλέπει τις χαριέσσας ... μας καὶ ἀποφθέγματα τῶν περιωνύμων ἀρχ... ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Digitized by Google

Χαρακτὴρ τοῦ συγγραφέως. Ὁ Πλούταρχος εἶναι πολυμαθέστατος, χαριέστατος καὶ γονιμώτατος γγραφεὺς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, διὰ τῆς ραστίας πολυμαθείας αὐτοῦ ἀναπληρῶν ἐν πολ-ῖς τὰ μεγάλα κενά, ὅσα ἐπῆλθον εἰς τὰ ἑλληκὰ γράμματα τῶν κλασσικῶν καὶ τῶν ἀλεξανινῶν χρόνων· γνώστης βαθὺς τῆς κλασσικῆς λοτεχνίας καὶ τῆς ἱστορίας, ἐνστερνισθεὶς ἅμα καὶ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς παιδεύσεως καὶ ὑψηλορας μορφώσεως καὶ φιλανθρωπίας, ἐκράτυνε ῦτο λόγῳ καὶ ἔργῳ. Συνεδύασε λεπτὴν μόρφων καὶ εὐγένειαν ἤθους πρὸς τὴν αὐστηρὰν κρίν, τὴν ἱλαρὰν ἁπλότητα καὶ τὴν αἰσιόδοξον ἀνληψιν τῶν πραγμάτων, ὧν ἕνεκα ἡ ἀνάγνωσις ὸν συγγραφῶν αὐτοῦ τέρπει καὶ φρονηματίζει ια. Τὸ λεκτικὸν ὅμως αὐτοῦ ὕφος εἶναι ποικίον· ποῦ μὲν ἔχει τοῦ Θουκυδίδου τὴν πυκνότητα ιὶ βραχύτητα, ποῦ δὲ τοῦ Ξενοφῶντος τὴν ὁμαότητα καὶ χάριν, καὶ ἐνιαχοῦ τὴν Δημοσθένους ινότητα· ἀποφεύγει μὲν τὴν χασμῳδίαν, αἱ μαραὶ ὅμως περίοδοι καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀφῃρημέον ὀνομάτων οὐχὶ σπανίως ἐπισκοτίζουσι τὴν ιφήνειαν καὶ τὴν στρογγυλωτέραν ἔκφρασιν τῶν ͻημάτων. Ἀλλὰ καὶ δὲν θηρεύει τὰς ἐξεζητημέιας φράσεις, μεμφόμενος δὲ τοὺς θηρεύοντας τὸν ἐξεζητημένον ἀττικισμὸν διδάσκει: «ὁ δὲ εὐθὺς ἐξ ͻχῆς μὴ τοῖς πράγμασιν ἐμφυόμενος, ἀλλὰ τὴν λέξιν ττικὴν ἀξιῶν εἶναι καὶ ἰσχνήν, ὅμοιός ἐστι τῷ μὴ ͻυλομένῳ πιεῖν ἀντίδοτον, ἂν μὴ τὸ ἀγγεῖον ἐκ τῆς ττικῆς Κωλιάδος ᾖ κεκεραμευμένον» (μβ΄ δ΄). Ἀλλ᾽ ὅως ποτ᾽ ἂν ἔχῃ, ὁ Πλούταρχος οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ͻχαίων Ἑλλήνων ἐθαυμάζετο, ἀλλὰ καὶ παγκόμιον κῦρος ἔλαβεν. Ἐξ αὐτοῦ ἤντλησαν ὑποθέεις οὐ μόνον ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, ἀλλὰ καὶ ιλλιτέχναι, ζωγράφοι καὶ γλύπται· τὴν παγκόμιον δὲ γοητείαν αὐτοῦ ἐξασκεῖ καὶ μέχρι σήερον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις*. Τὰ σπουδαιόρα τῶν χειρογράφων τοῦ Πλουτάρχου εἶναι τὸ τῶν Πασίων 1956 (Δ), 1672 (Ε), 1675 (Β), 1955 (C), 1957 (Ε), τὸ ὑρβινατικὸν 97, τὸ Ἀμβροσιανὸν 82, τὸ Βιενναῖον 148: ἐκδόσεις τοῦ *Ἄλδου* 1509, τοῦ *Ἐρρίκου Στεφάνου* 1572, ῦ *Reiske* 1774—1782, ἡ ἐν Παρισίοις τοῦ *Διδότου* 1846—55 ἐπιμελείᾳ *Döhner* καὶ *Dübner*, *Bekker* (τόμ. 5) 1855—57, τῶν «Βίων» ὑπὸ *Κοραῆ* ἐν Παρισίοις 1809—1814 (τόμ. καὶ ἐν Ἀθήναις 1838. Ἔκδοσις κριτικὴ *Sintenis* 1839 1846 καὶ β΄ ἔκδοσις 1874—1881 (τόμ. 15). Ἐκλογὴ τῶν Βίων» ὑπὸ *Siefert* καὶ *Blass* παρὰ *Teubner*, ὑπὸ *Sintenis* ιὶ *Fuhr* παρὰ *Weidmann*. Τῶν «Ἠθικῶν» ὑπὸ *Wyttenbach* μεθ᾽ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων (Lipsiae 1796—1834, όμ. 8), κριτικὴ ἔκδοσις τῶν «Ἠθικῶν» ὑπὸ *Γρ. Βερναρ-ίκη* παρὰ *Teubner* (1888—1896, τόμ. 7) «Edition critique explicative» ὑπὸ *Weil* καὶ *Reinach* (Paris 1900), *Loeb*, ἔκδοσις μετὰ μεταφράσεως ἀγγλικῆς (1914—1926, τόμ. 11) ιὶ «Ἠθικὰ» μετὰ μεταφράσεως ἀγγλικῆς (1927). Περὶ τῶν ς συριακὴν μετάφρασιν ἔργων τοῦ Πλουτάρχου ὁ *Gildemeister* καὶ ὁ *Ryssel* ἐν «Rhein. Mus.» (τόμ. 27 σ. 520—καὶ σελ. 1—20), Indices graecitatis ἐν τῷ XI καὶ XII τόμ ἐκδόσεως *Reiske*. Λεξικὸν τοῦ Πλουτάρχου ὑπὸ *Wyttenbach* 830). Μεταφράσεις ὑπὸ *Ἀλ. Ραγκαβῆ* 1861—1866 (τόμ. 10). ιγγλικαὶ πολλαί, ὧν δημοτικωτέρα ἡ τῶν *John* καὶ *Langhorne*, γαλλικὴ ἡ κλασσικὴ τοῦ *Amyot* (1559) καὶ *Wyndham* (1895).

Γ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

—Πλούταρχος. Ἀθηναῖος νεοπλατωνικὸς φιλόσοος (350—432 μ.Χ.), υἱὸς Νεστορίου. Ἵδρυσε τὴν ν Ἀθήναις νέαν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἐτιμᾶτο ὲ λίαν ὑπὸ τῶν συγχρόνων. Ἠσχολεῖτο περὶ τὴν εουργικὴν τέχνην, ἀλλὰ κατεγίνετο καὶ περὶ τὴν πουδὴν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. ζατ᾽ αὐτὸν ἡ περὶ τὸν Ἀριστοτέλη σπουδὴ πρέπει ὰ προηγῆται τῶν τοῦ Πλάτωνος ὡς προπαιδεία ις καὶ ὁ σπουδαστὴς ὀφείλει νὰ δείξῃ τὰ θεμειώδη σημεῖα τῆς συμφωνίας τῶν δύο τούτων εγάλων φιλοσόφων, ὧν τὸν μὲν Ἀριστοτέλη κάλουν δαιμόνιον, τὸν δὲ Πλάτωνα θεῖον. Τὰ Περὶ ψυχῆς» σχόλια τούτου εἶναι σπουδαιοτάτη υμβολὴ εἰς τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους σύγγραμμα ἀπὸ ῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως, εἰς ψιστον δὲ σημεῖον τὸ κριτικὸν τοῦτο πνεῦμα φθασεν ἐν τῷ Πρόκλῳ. Σχολιαστὴς γενόμενος οῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑπὸ τὴν ἐπίρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλωτίνου, τοῦ Πορφυρίου αὶ Ἰαμβλίχου, ἐπανήγαγεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τὴν ὐθεντίαν τῆς διαλεκτικῆς καὶ καθιέρωσε τὴν θεωίαν τὴν μυστικήν. Ὁ Πλούταρχος ἐδέχετο πέντε ρχικὰς τοῦ κόσμου ὑποστάσεις, τὸν θεόν, τὸν οῦν, τὴν ψυχήν, τὸ ἔνυλον εἶδος καὶ τὴν ὕλην· στράφη πρὸς πάσας τὰς θεουργικὰς παραδόσεις ῆς σχολῆς καὶ ἐπίστευεν εἰς τὸ δυνατὸν τῆς μετὰ οῦ θείου ἐπικοινωνίας διὰ τῶν θεουργικῶν τελεών. Ἀνομοίως πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς καὶ τοὺς ῆς πρώτης Ἀναγεννήσεως συγγραφεῖς, ἐπίστευεν ιτι ἡ ψυχή, ἥτις εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τοῦ σώματος διὰ τῆς φαντασίας καὶ τῆς αἰσθήσεως, δὲν ιπόλλυται ἀποχωριζομένη τοῦ σώματος. Μαθήρια τοῦ Πλουτάρχου ἐγένετο ἡ κόρη αὐτοῦ Ἀσκληπιγένεια, ἥτις κατ᾽ ἐξοχὴν ἀσχολεῖται περὶ τὰ θεουργικὰ καὶ πολλὰ ἐκ ταύτης ἐδιδάχθη ὁ πολὺς Πρόκλος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαρίνου (ἐν β. Πρόκλου 28)· ὁ σπουδαιότατος δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Πλουτάρχου Συριανός, ὁ καὶ διάδοχος αὐτοῦ ν τῇ διευθύνσει τῆς σχολῆς, ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Πρόκλου. Ἡ νεοπλατωνικὴ αὕτη ἐν Ἀθήναις σχολὴ διετηρήθη μέχρι τοῦ 529, ὅτε κατήργησεν ιὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἔγραψε πολλά, ἀλλ᾽ οὐδὲν σῴζεται· καὶ ἡ Εὐδοκία λέγει περὶ αὐτοῦ: «ἔγραψε πολλά, ὧν τὰ πλείω οὐ σῴζεται». [Πρβλ. *Zeller*, Philosoph. d. Griech. (3, 2[4], 808, 3). *Christ, Wilhelm Schmid* καὶ *Otto Stählin*, «Griech. Literatur» (ἔκδ. 6, 1920).]

Γ. Κ. Γ.

—Πλούταρχος. Ἀλεξανδρεὺς γραμματικός, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἐν τοῖς «Δειπνοσοφισταῖς» αὐτοῦ ὡς εἷς τῶν χαριεστάτων γραμματικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, μετ᾽ αὐτοῦ δὲ μνημονεύονται καὶ οἱ γραμματικοὶ Λεωνίδας ὁ Ἠλεῖος, Αἰμιλιανὸς ὁ Μαυρούσιος καὶ Ζωΐλος· ἐπειδὴ δὲ μετέχει τῆς συμποτικῆς ὁμιλίας καὶ ὁ ἰατρὸς Γαληνός, ὁ Πλούταρχος, ὡς σύγχρονος αὐτοῦ, ἔζησε τὸν Β΄ αἰῶνα μ. Χ. Καὶ τὶ μὲν ἔγραψεν ὁ γραμματικὸς οὗτος, ἀγνοοῦμεν, ἐξ ὅσων δ᾽ εἰκονίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου λέγων ἐν τῷ λογοδείπνῳ ἐκείνῳ, φαίνεται πολυμαθὴς καὶ ἀληθῶς χαριέστατος· οὕτω λ. χ. ὁμιλεῖ διὰ μακρῶν περὶ παρασίτων (βιβλ. 6, 234 C—248 C)· διὰ μακρῶν ὡσαύτως ὁμιλεῖ περὶ ὠτίδων, τῶν πτηνῶν. Μακρότατος ἐπίσης καὶ διδακτικώτατος εἶναι ὁ λόγος αὐτοῦ περὶ ποτηρίων, πόσεως καὶ κράσεως τοῦ οἴνου. Ἐπὶ πᾶσιν ὁμιλεῖ καὶ περὶ ἔρωτος, ἀπομνημονεύσας χωρία τοῦ κωμικοῦ Ἀλέξιδος (13, 562α, πρβλ. καὶ 1, a. 3, 83 B. 117 F. 4, 158 D).

Γ. Κ. Γ.

—Πλούταρχος. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, διοικήσας ἀπὸ τοῦ 89—105. Ἀπέθανε τῷ 105 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ πρώτῳ ἐπισκοπικῷ ναῷ τοῦ Βυζαντίου, ἐν Ἀργυροπόλει.

Σ. Ε. Ε.

πλουτέλλα (Plutella). Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πλουτελλιδῶν*. Αἱ κάμπαι πλέκουν ἱστὸν εἰς τὰ φύλλα τῶν προσβεβλημένων φυτῶν. Αἱ νύμφαι κατασκευάζουν κιτρινωπά, λεμβοειδῆ βομβύκια. Τὸ εἶδος Plutella cruciferarum ἔχει τὰς προσθίας πτέρυγας καστανοχρόους, μῆκος 7 καὶ ἄνοιγμα πτερύγων 15 χιλιοστ. Ἡ κάμπη εἶναι πρασίνη μὲ μελανὴν κεφαλήν, δεκαεξάπους, ἀτρακτοειδής, 7 χιλιοστ. μήκους. Ἡ κάμπη προσβάλλει διάφορα σταυρανθῆ. Ἐνδείκνυται ἡ ἐπικονίασις διὰ νικοτινούχων κόνεων. Τὰ εἴδη Plutella porrectella καὶ Plutella armoraciae προσβάλλουν διάφορα αὐτοφυῆ φυτὰ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ.

Ε. Τ. Ε.

πλουτελλίδαι (Plutellidae). Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων (μικρολεπιδοπτέρων) μὲ κεφαλὴν τριχωτήν, κεραίας προτεταμένας κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν. Αἱ θήλειαι φέρουν ᾠοθέτην. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη.

Ε. Τ. Ε.

πλούτεοι (οἱ), ἢ **πλούτει** (ἀπὸ τοῦ λατ. pluteus, γεν. plutei=θήκη βιβλίων, πινάκιων, γραφεῖον). Ὀνομάζονται παλαιογραφικῶς οὕτως οἱ ἠριθμημένοι καὶ ἐν ὡρισμένῃ θήκῃ, γραφείῳ βιβλιοθήκης τινὸς χειρογράφων ἀρχαίων κατατεθειμένοι κώδικες.

Ν. Σ. Λ.

Πλουτὴ (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμπελούζου τῆς ἐπαρχίας Καινουργίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 127. Πλησίον τοῦ χωρίου ὑπάρχει θειοῦχος πηγὴ (ἀπυρόνερο), τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ, πινόμενον ὑπὸ τῶν προβάτων, θεραπεύει τὴν ψωρίασιν.

Ε. Γ.

πλουτίζω· κάμνω τινὰ πλούσιον: «ἐπλούτισε ὅλους τοὺς συγγενεῖς του»· || ἀμετβ. ἀντὶ τοῦ *πλουτῶ*, γίνομαι πλούσιος, πλουταίνω.

Πλοῦτις, ἢ ***Πλουτὼ*** *[Μυθολ.]*. Μήτηρ τοῦ Ταντάλου ἀπὸ τοῦ Διός, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τάφος ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιπύλου τῆς Ἰωνίας.

Α. Θ. Σ.

πλουτισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ γίνῃ τις πλούσιος, ἀπόκτησις πλούτου: «νόμιμος—, παράνομος πλουτισμός».

— **πλουτισμὸς *ἀδικαιολόγητος*** *[Ἀστ. Δίκ.]*· βλ. *ἀδικαιολόγητος* πλουτισμός.

πλουτοκράτης (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὴν πλουτοκρατίαν, ὁ ἐπιδιώκων ὅπως ἡ ἐξουσία, ἡ διοίκησις τῶν κοινῶν εἶναι ἐπιτετραμμένη εἰς τοὺς πλουσίους, ὀρθότ. *πλουτοκρατικός*.

πλουτοκρατία. Καλεῖται οὕτω τὸ κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἐκεῖνο σύστημα, ὅπως τὸ σήμερον κρατοῦν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ πλοῦτος, ἡ ἄφθονος κατοχὴ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, κατέχει ὑπερέχουσαν θέσιν καὶ δημιουργεῖ προνομιοῦχον καὶ ἄρχουσαν τάξιν ἐξ ἐκείνων, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων εὑρίσκεται. Ἐν τῷ πλουτοκρατικῷ συστήματι ἡ ἄρχουσα τάξις ἀποτελεῖ φυσικὰ ἐλαχίστην μειοψηφίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς μισθωτούς, τὴν παραγωγικὴν τάξιν. Ἡ ἔννοια πλουτοκρατία τόσον μὲ τὴν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, ὅσον καὶ μὲ τὴν σημασίαν τῆς οἰκονομικῶς ὑπερεχούσης τάξεως, ἥτις ἐν συνεπείᾳ ὑπερέχει καὶ πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς, εἶναι ταυτόσημος πρὸς τοὺς ὅρους, *ἀστοκρατία* καὶ *κεφαλαιοκρατία* (βλ.λ.).

πλουτοκρατικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πλουτοκρατίαν, ὁ τῆς πλουτοκρατίας: «πλουτοκρατικὸν πολίτευμα», «τάξις πλουτοκρατική»· || ***πλουτοκρατικὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., *πλουτοκράτης* (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***πλουτοκρατικῶς***.

πλουτολογία (ἡ). Καλεῖται ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν μέσων τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν διὰ τῆς ἐπιδιώξεως οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος, ἤτοι παραγωγῆς, ἀνταλλαγῆς, κτήσεως καὶ διαθέσεως πλούτου. Ἡ πλουτολογία ὡς κλάδος τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, ἔχουσα ἀντικείμενον τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, εἶναι περισσότερον γνωστή, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐπεκράτησε νὰ χρησιμοποιῆται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐπιστήμης τῆς *πολιτικῆς οἰκονομίας*, καίτοι ἡ ὀνομασία αὕτη, κατὰ τὴν ὁμόφωνον σχεδὸν γνώμην τῶν συγγραφέων, δὲν ἀποδίδει πιστῶς τὰ ὑπὸ ἔρευναν προβλήματα αὐτῆς. Παρ᾽ ἡμῖν ὁ πρῶτος μεταφυτεύσας τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ Ἰ. Σοῦτσος δὲν ἠκολούθησε τὸν ὅρον πολιτικὴ οἰκονομία, γνωστὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1615 ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ᾽ ἐχρησιμοποίησεν εἰς τοὺς κατὰ τὸ ἔτος 1882 ἐκδοθέντας δύο τόμους τοῦ συγγράμματός του τὸν ὅρον *πλουτολογία*. Οἱ μετὰ τὸν Σοῦτσον δημοσιεύσαντες ἔργα ἡμέτεροι οἰκονομολόγοι Ν. Καζάζης, Κ. Βουρνάζος, Ν. Γουναράκης, Δ. Καλιτσουνάκις, Δ. Στεφανίδης καὶ Κ. Βαρβαρέσσος ἀπεκάλεσαν τὴν ἐπιστήμην πολιτικὴν οἰκονομίαν, ἐπιτυχόντες ἐν Ἑλλάδι τὴν ἐπικράτησιν καὶ διάδοσιν τῆς ὀνομασίας ταύτης. Τελευταίως οἱ Ξ. Ζολώτας, Γ. Χαριτάκης καὶ Α. Ἀνδρεάδης ἀντικατέστησαν τὴν ἤδη γνωστὴν ὀνομασίαν διὰ τῶν ὅρων: *θεωρητικὴ κοινωνικὴ οἰκονομία* καὶ *θεωρητικὴ κοινωνικὴ οἰκονομικὴ* (γερμ. Volkswirtschaft ἢ Sozialoekonomie).

Δ. Θ. Γ.

πλουτολογικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πλουτολογίαν, ὁ τῆς πλουτολογίας: «πλουτολογικὴ πραγματεία, —μελέτη».—Ἐπίρρ. ***πλουτολογικῶς***.

πλοῦτος (ὁ), πληθ. *πλούτη* (τά)· μεγάλη περιουσία, ἀφθονία τῶν πρὸς τὸ ζῆν: «πλοῦτος ἀποκτηθεὶς διὰ τῆς ἐργασίας, — κληρονομηθείς»· || ἀφθονία τινός: «πλοῦτος γνώσεων», «πλοῦτος φραστικός».

— *[Πολ. Οἰκον.] Πλοῦτος* καλεῖται μεγάλη περιουσία προσώπου τινὸς ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰς ἀνάγκας του καὶ πρὸς τὰς περιουσίας ἄλλων προσώπων. Ὁ Charles Gide ὡς πλοῦτον θεωρεῖ «πᾶν ὅ,τι εἶναι κατάλληλον ὅπως ἱκανοποιήσῃ ἀνάγκην οἰκονομικῆς φύσεως». Παλαιότεροι οἰκονομολόγοι ὥριζον αὐτόν, ὡς κτώμενον ἢ ἀνταλλασσόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ὥρισε τὸν πλοῦτον «ὡς πλῆθος ὀργάνων οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν» (Πολιτ. Α, 8, 36), φαίνεται ὅτι δὲν ἀνεζήτει τὸν πλοῦτον ἐν σχέσει τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ πράγματα, ἀλλ᾽ ἐξήταζε τὰς σχετικὰς μόνον κτήσεις τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὸν Philippovich ἡ ὕπαρξις πλούτου εἶναι ἀναμφισβήτητος, ὅταν τὸ ἀπορρέον εἰσόδημα ἐκ τῆς παρακαταθήκης τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, εἴτε ἐργαζομένου τοῦ ἀτόμου, εἴτε μή, εἶναι ἐπαρκὲς διὰ τὴν ἱκανοποίησιν οὐ μόνον τῶν συνήθων, ἀλλὰ καὶ τῶν πολυτελῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν. Περὶ πλούτου ὁμιλοῦμεν πάντοτε νοοῦντες τὴν ὕπαρξιν μεγάλης περιουσίας. Κατὰ τὸν Roscher ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν περιουσιῶν τῶν ἄλλων εἶναι ἀναγκαία, διότι κυρία δύναμις τοῦ πλούτου εἶναι ἡ ἀνισότης τῶν περιουσιῶν. Ἐὰν δέ, κατ᾽ αὐτόν, ὅλοι οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωποι ἦσαν πλούσιοι, θὰ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἱκανοποιῶσι καὶ τὰς μικροτέρας ἀνά κας των δι᾽ ἰδίων μέσων καὶ προσπαθειῶν. Ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ κοινωνίᾳ καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ποιμενικὴν περίοδον πλοῦτος ἐνομίζετο τὸ πλῆθος τῶν ποιμνίων καὶ τὸ σύνολον τῶν πρὸς θήραν ἀπαραιτήτων ἐργαλείων. Κατὰ τὴν γεωργικὴν περίοδον τὸν πλοῦτον ἀπετέλουν τὰ ἀκίνητα ἀγαθά, κτήματα κ. ἄ. Ἀργότερον, κατὰ τὴν βιομηχανικὴν περίοδον, προεξῆρχον διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ πλούτου αἱ γαῖαι, αἱ οἰκοδομαὶ καὶ τὰ ἐργοστάσια. Ἐν δὲ τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ, ὁ περισσότερος πλοῦτος διατίθεται δι᾽ ἀγορὰν κινητῶν ἀξιῶν, ὁμολογιῶν, μετοχῶν κ. ἄ., ὥστε, ὀρθῶς κατὰ τὸν Sombart, νὰ δύναται νὰ συμμετέχῃ τις εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἄνευ τῆς κατοχῆς οὐδενὸς ὑλικοῦ ἀντικειμένου. Πολλοὶ συγγραφεῖς παραδέχονται ὅτι ὁ πλοῦτος ὑπὸ τὴν σημερινήν του μορφὴν ἐμφανίζεται ὡς πλοῦτος - ἀπόλαυσις καὶ ὡς πλοῦτος - δύναμις. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, ὁ πλοῦτος - ἀπόλαυσις, ὅστις δαπανᾶται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ εἰσοδήματος, προσφέρει πᾶσαν εὐκολίαν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Ὁ δὲ πλοῦτος - δύναμις προσφέρει δεσποτικὴν καὶ κυριαρχικὴν δύναμιν ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων. Ἐπειδὴ πολλάκις παρατηρεῖται σύγχυσις μεταξὺ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀξίας, ὁ Charles Gide λίαν προσφυῶς καθορίζει τὴν ὑπάρχουσαν διαφοράν. Κατ᾽ αὐτὸν «ἡ ἰδέα τοῦ πλούτου συνεπάγεται σχέσιν μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, ἐνῷ ἡ ἀξία ἐκδηλώνει σχέσιν, ἡ ὁποία ἐνσαρκοῦται εἰς τὴν ἀνταλλαγήν». Ἐξ ἄλλου ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὸ γεγονὸς περιορισμοῦ τῆς ποσότητος, μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς σπανιότητος. Κατὰ τὸν Wagner, σπουδαῖον γεγονὸς διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν προσώπου τινὸς ὡς πλουσίου εἶναι καὶ τὸ

Digitized by Google

μέρος τῆς διαρκοῦς διαμονῆς του. Ἄλλον χαρακτηρισμὸν θὰ δώσωμεν διὰ τὸν ἐν ἀπομεμακρυσμένῳ χωρίῳ κατοικοῦντα καὶ ἄλλον διὰ τὸν ἐν τῇ κωμοπόλει, ἰδίως δὲ διὰ τὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ.

Ἡ διάκρισις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν διαβαθμίσεων ἐν τῷ ἐμπορίῳ, π. χ. μεγαλεμπόριον ἐν Ἑλλάδι, τὸ ὁποῖον συνήθως εἶναι μικρεμπόριον ἐν Ἀγγλίᾳ. Κατὰ τὸν Stuart Mill ἀποτελεῖ πλοῦτον καὶ ἡ ἐργασία τοῦ δικαστοῦ, τοῦ νομοθέτου, ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων κ. ἄ., ἀρκεῖ μόνον νὰ προστατεύωσι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ παραγωγικῇ του ἐργασίᾳ καὶ οὐχὶ νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Ξ. Ζολώτα*, «Αἱ νεώτεραι τάσεις τῆς θεωρητικῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς» (1929).—*Γ. Χαριτάκη*, «Οἰκονομία καὶ οἰκονομική» (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», (1932). —*Εὐσταθ. Μπόνου*, «Περὶ παγίων καὶ κυκλοφορούντων κεφαλαίων» (1916).— *M. Ansiaux* «Traité d'économie politique» (1926).—*E. Philippovich*, «Grundriss der politischen Oekonomie erster Bank-Allgemeine volkswirtchaftslehre» (1926).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

— **πλοῦτος *ἐθνικός*.** Καλεῖται τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα διαθέτει ἐθνική τις οἰκονομία. Ἡ κυρία καὶ συνήθης μορφὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐμφανίζεται ὑπὸ τὸν τύπον τῶν πολυτίμων μετάλλων, δι' οὗ τὰ κράτη θεραπεύουσι τὰς ἀνάγκας των, ὅπως καὶ τὰ ἄτομα διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ λεγομένου ἰδιωτικοῦ πλούτου. Διὰ νὰ θεωρηθῇ ὅμως πλήρης ἡ εὐημερία ἔθνους τινός, δὲν ἀρκεῖ μόνον ὁ πλοῦτος ὁ ἐκφραζόμενος διὰ τοῦ νομίσματος, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητον ὁ πλοῦτος οὗτος νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς, ἤτοι τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας κλπ., διότι ἄλλως, ὑπάρχοντος δηλαδὴ ἀφθόνου μόνον μεταλλικοῦ νομίσματος, κινδυνεύει ὁ λαός, αὐξανομένων τῶν τιμῶν ὅλων τῶν χρειωδῶν διὰ τὴν ζωάρκειάν του, νὰ περιπέσῃ εἰς δυστυχίαν καὶ πενίαν. Τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐξηγεῖ ἡ θεωρία τοῦ Gustav Cassel περὶ τῆς ἰσορροπίας τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων. Παλαιότερος οἰκονομολόγος ὁ Τζὼν Στούαρτ Μίλλ ὑπεστήριξεν ὅτι οὐχὶ τόσον ἡ ἀφθονία τοῦ πλούτου, ὅσον ἡ καλὴ χρῆσις αὐτοῦ καὶ ἡ αὐτάρκεια εἶναι τὸ κύριον μέσον τῆς εὐημερίας ἑνὸς ἔθνους. Κατὰ τὸν Parieu κοινωνίαι κεκτημέναι τὸν αὐτὸν πλοῦτον δύνανται δι' ἐπιμεμελημένης χρήσεως νὰ διαφέρωσι μεγάλως κατὰ τὴν οἰκονομικὴν δύναμιν. Κατὰ τοὺς ἐμποροκράτας ἡ συσσώρευσις πολυτίμων μετάλλων (χρυσοηδονισμὸς) ἦτο ἡ μόνη πηγὴ κρατικοῦ πλούτου καὶ εὐημερίας· διὰ δὲ τὴν συγκράτησιν τῶν πολυτίμων μετάλλων ἔν τινι χώρᾳ προσέφευγον τακτικώτατα εἰς μέτρα ἀνελεύθερα καὶ βάρβαρα. Ἀντιθέτως, κατὰ τοὺς φυσιοκράτας πηγὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου εἶναι ἀποκλειστικῶς ἡ γεωργία, ἥτις καὶ πρέπει κατὰ διαφόρους τρόπους νὰ ἐνισχύεται. Τέλος, κατὰ τὸν Adam Smith (1725—1790), ἡ ἐργασία εἶναι πηγὴ τοῦ πλούτου ἔθνους τινός, ἥτις παράγει καὶ προσφέρει τὴν ὁλότητα τῶν προϊόντων, ἅτινα χρησιμεύουσι διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται, ὡς ἀπόλυτοι καὶ μονομερεῖς, πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρεύνῃ τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων.

Σήμερον τὰ κράτη κέκτηνται κρατικὸν πλοῦτον, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς δημοσίας καὶ ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς αὐτῶν περιουσίας. Ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία περιλαμβάνει τὰ προσοδοφόρα ἰδίως κτήματα. Ἡ κρατικὴ περιουσία ἐλαχίστην συνδρομὴν παρέχει εἰς τὰ κράτη διὰ τὰς πολλαπλᾶς των ἀνάγκας, ἐὰν δὲν τὰ συνδράμῃ ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος. Διότι τὰ κράτη ἀντλοῦν σήμερον τοὺς οἰκονομικούς των πόρους ἐκ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, περιλαμβανουσῶν τὸν ἰδιωτικὸν πλοῦτον καὶ τὸ ἰδιωτικὸν εἰσόδημα, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ καλοῦμεν ἰδιωτικὴν περιουσίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Στεφανίδου*, «Ἡ εἰσροὴ ξένων κεφαλαίων καὶ αἱ οἰκονομικαὶ καὶ πολιτικαὶ της συνέπειαι» (1930).—*Α. Ἀγγελοπούλου*, «Δημοσιονομικαὶ μελέται» (1930). —*Ι. Ζωγράφου*, «Δημοσιονομικαὶ μελέται» (1926).—*Π. Ρεδιάδου*, «Θεωρία τῆς δημοσίας οἰκονομίας» (1927).—*H. Truchy*, «Cours d'économie politique» (1919). — *C. Cassel*, «Theoretische Socialoeconomik» (1927).

Δ. Θ. Γ.

Πλοῦτος. Ἡ προσωποποίησις τοῦ πλούτου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰασίωνος, ὅστις ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ ἀρχικὸς (πρῶτος) σπορεύς, καὶ τῆς Δήμητρος (τῆς καλλιεργημένης γῆς), κατά τε τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον, καὶ εἶχε γεννηθῇ ἐν Κρήτῃ εἰς ἄγονον πρότερον ἔδαφος, τρὶς καλλιεργηθέν. Διὰ τοῦ διαφανοῦς τούτου μύθου ὑπεδηλοῦτο ὅτι ὁ πλοῦτος εἶναι προϊὸν τῆς ἐπιμεμελημένης καλλιεργείας τῆς γῆς καὶ ὅτι ὁ γεωργικὸς πλοῦτος εἶναι ὁ σταθερώτερος παντὸς ἄλλου. Ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ Πλοῦτος χθονία θεότης, ἴσως καὶ διότι ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς ἐξάγονται τὰ πολύτιμα μέταλλα. Κατὰ τὸν κωμικὸν ποιητὴν Ἀριστοφάνη καὶ τὸν ποιητὴν Τιμοκρέοντα τὸν Ρόδιον, ὁ Πλοῦτος ἦτο γέρων τυφλὸς κρατῶν εἰς χεῖρας βαλάντιον, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀπρονοήτου διανομῆς τοῦ πλούτου, εἶχεν ὅμως ἐν ἀρχῇ ὀξεῖαν ὅρασιν, ἐπειδὴ ὅμως ηὐνόει μόνον τοὺς ἐναρέτους καὶ συνετούς, ἐτυφλώθη διὰ νὰ διανέμῃ τὸν πλοῦτον ἀδιακρίτως εἰς καλοὺς καὶ κακούς, κατὰ δὲ τὸν Λουκιανὸν ἦτο καὶ χωλός. Ἐλέγετο περὶ τοῦ Πλούτου ὅτι προσερχόμενος πρός τινα ἐβάδιζε μὲ βῆμα βραδύ, ἀπερχόμενος δὲ ἔκ τινος ἀπήρχετο πετῶν, εἰς δήλωσιν ὅτι ἡ μὲν κτῆσις τοῦ πλούτου γίνεται βραδέως, ἡ δὲ ἀπώλεια ταχέως. Οἱ ποιηταὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, οἱ Γάλλοι ἰδίως (Demonstier καὶ ἄλλοι), ἐξετόξευσαν κατὰ τοῦ Πλούτου τὰ καυστικώτερα τῶν σκωμμάτων. Τὸν ἀρχικὸν τοῦ Πλούτου μῦθον διέπλασαν καὶ διερρύθμισαν βραδύτερον μυθογράφοι, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια ν' ἀπεικονίζουν τὸν Πλοῦτον ὡς παῖδα. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ Κηφισοδότου, πατρὸς τοῦ Πραξιτέλους, δημιουργία τοῦ χαλκίνου ἀριστουργήματός του, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζετο ἡ θεὰ Εἰρήνη κρατοῦσα εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρά της τὸν παῖδα Πλοῦτον. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ μεγάλου πλάστου, τοῦ ὁποίου μαρμάρινον ἀντίγραφον σῴζεται εἰς τὴν Γλυπτοθήκην τοῦ Μονάχου, ἵστατο ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν, πλησίον τῶν ἀνδριάντων τῶν ἐπωνύμων, καὶ ἀπεικόνιζε τὸν Πλοῦτον εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν κρατοῦντα τὸ «κέρας τῆς Ἀμαλθείας», σύμβολον τῆς ἀφθονίας, τὴν δὲ δεξιὰν ἐκτείνοντα μὲ παιδικὴν ἀφέλειαν πρὸς τὴν μητέρα Εἰρήνην (τὴν δημιουργὸν τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ πλούτου τῶν πόλεων), τῆς ὁποίας τὸ ὡραῖον πρόσωπον, ἐστραμμένον πρὸς τὸν παῖδα, ἐξέφραζε βαθύτατον συναίσθημα μητρικῆς στοργῆς. Ἀντίγραφον τοῦ Πλούτου μόνον μὲ μέρος τοῦ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας, εὑρεθὲν ἐν Πειραιεῖ, ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐν Θήβαις ἱερὸν τῆς Τύχης ἀπεικονίζετο ἡ θεὰ αὕτη κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην της τὸν παῖδα Πλοῦτον. Εἰς μίαν δὲ ἐρυθρόμορφον ὑδρίαν ἐκ Ρόδου ἀπεικονίζετο ὁ Πλοῦτος ὡς βρέφος παραδιδόμενον ὑπὸ τῆς τροφοῦ Γῆς εἰς τὴν Δήμητρα. Ἐκ τῶν δημιουργημάτων τῆς νεωτέρας καλλιτεχνίας ὡραιότατον εἶναι τὸ τοῦ Massoni σύμπλεγμα διὰ τὸν κῆπον τῶν Βερσαλλιῶν, ἔνθα παρίσταται ὁ Πλοῦτος ἐπὶ τοῦ Κερβέρου καθημένου ἐπὶ ἀνατραπέντων κιβωτίων, ἐκ τῶν ὁποίων διέφυγεν ὁ πλοῦτος.

ΚΑΨ.

— **«Πλοῦτος».** Ὄνομα δύο κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἡ πρώτη ἐδιδάχθη τῷ 408 π. Χ., σῴζονται δ' ἐκ ταύτης μόνον ἀποσπάσματα. Ἡ δευτέρα ἐδιδάχθη τῷ 388, περιέχει δὲ ἀλληγορικόν τινα μῦθον περὶ τοῦ θεοῦ τοῦ πλούτου. Πένης τις, ἀλλὰ χρηστὸς καὶ δίκαιος γεωργός, ὁ Χρεμύλος, ὃς κατὰ συμβουλὴν τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος προσεκολλήθη εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ τυφλοῦ Πλούτου, ἐθεράπευσε μετὰ τοῦ πονηροῦ αὐτοῦ θεράποντος Καρίωνος τὴν πήρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, μεταχειρισθεὶς πάντα τὰ εἰθισμένα τερατουργήματα, ἅτινα χαριέστατα καὶ σκώπτει. Ἀναβλέψαντος δὲ νῦν τοῦ θεοῦ καὶ βλέποντος, εἰς τίνα τὰ δῶρα αὐτοῦ χαρίζεται, ἀνετράπησαν τὰ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν δίκαιοι δηλαδὴ κολυμβῶσιν ἐν τῇ ἀφθονίᾳ, οἱ δὲ συκοφάνται καὶ αἱ γηραιαὶ ἑταῖραι περιπίπτουσιν εἰς ἔνδειαν καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐστερήθησαν τῶν λιπαρῶν θυμάτων. Ἐν τέλει δὲ καθιδρύεται εὐοιώνιστος εἰς τὴν πόλιν ὁ ἀποθεωθεὶς θεὸς ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ Παρθενῶνος, ἵνα μηδέποτε ἐπιλείπῃ τὸν φυλαττόμενον ἐκεῖ θησαυρὸν ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος. Ἡ κωμῳδία αὕτη διὰ τὸν πρᾶον αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ τὴν ἐπιτηδείως διεξαγομένην ἀλληγορίαν ἀνεγινώσκετο ἐπιμελῶς κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἐκ τῶν ὁποίων διεσώθησαν ἐκτενέστατα σχόλια.

—Π.

— **«Πλοῦτος».** Ἑβδομαδιαία οἰκονομολογικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1914 ὑπὸ Κ. Δαυλάκου, Σ. Μωραΐτου καὶ Σταμ. Μπράνια. Ἡ ἔκδοσις διεκόπη τῷ 1919, ἤρξατο δ' ἐκ νέου ἀπὸ τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1929.

Πλουτοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 349. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τόγια*.

πλουτῶ (—*έω*)· εἶμαι πλούσιος, ἔχω ἀφθονίαν τινός, ἀντιθ. *πένομαι* : «οἱ πλουτοῦντες καὶ οἱ πενόμενοι».

Πλουτὼ *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, σύντροφος τῆς Περσεφόνης.

— 2) Θυγάτηρ τοῦ Κρόνου, μήτηρ τοῦ Ταντάλου ἀπὸ τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Τμώλου καὶ μάμμη τοῦ Πέλοπος, Βροτέου καὶ Νιόβης.

Α. Θ. Σ.

Πλούτων. Θεὸς τοῦ Ἅδου τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας (βλ. λ. *Ἅδης*).

— **Πλούτων.** Ὁ ἐξώτατος ἐκ τῶν γνωστῶν μεγάλων πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ἔνατος κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου (Ἥλιος—Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Γῆ, Ἄρης, <Ἀστεροειδεῖς>, Ζεύς, Κρόνος, Οὐρανός, Ποσειδῶν, Πλούτων).

Ἀνακάλυψις. Μικραὶ ἀνωμαλίαι τῆς κινήσεως τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του, μὴ δυνάμεναι ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν παρελκτικὴν ἐνέργειαν τῶν γνωστῶν πλανητῶν, οὔτε εἰς σφ[άλματα] παρατηρήσεως, ὑπεδείκνυον τὴν ὕπαρξιν ἀγ[νώστου] πλανήτου πέραν τῆς τροχιᾶς τοῦ Ποσει[δῶνος]. Τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πλανήτου αὐτοῦ διὰ τ[ῆς μα]θηματικῆς ἀναλύσεως ἐπεχείρησαν οἱ Lowe[ll], H. Pickering Gaillot καὶ Law. Τὸ πρὸς ἐπ[ίλυσιν] πρόβλημα ἦτο, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὸ [...] πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ πρὸ 85 ἐτῶν ἔλυσαν ἐπι[...] οἱ Leverrier καὶ Adams καὶ τὸ ὁποῖον ἤγαγε[ν εἰς] τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἡ πρα[κτικὴ] ὅμως δυσκολία εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀγν[ώστου] ὑπερποσειδωνίου πλανήτου ἦτο ἀσυγκρίτως [...]τέρα τῆς τοῦ Ποσειδῶνος. Αἱ ἀνωμαλίαι τῆς τ[ρο]χιᾶς τοῦ Οὐρανοῦ, δηλαδὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τ[ῆς] ὑπολογισθείσης καὶ τῆς πραγματικῆς θέσεώς τ[ου], ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀνεκαλύφθη ὁ Π[οσει]δῶν, ἀνήρχετο εἰς 133 ὁλόκληρα δεύτερα λ[επτὰ] μοίρας, ἐνῷ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πλούτ[ωνος] μόλις ἔφθανον τὰ 5 δεύτερα λεπτὰ μοίρα[ς]. Percival Lowell, διευθυντὴς τοῦ ὁμωνύμου ἀ[στε]ροσκοπείου ἐν Flagstaff Arizona τῶν Ἡνωμ[ένων] Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, μετὰ δεκ[αετῆ] ἐργασίαν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ «Memoirs of [the] Lowell Observatory» No 1, 1915, μικρὸν πρὸ τ[οῦ] θανάτου του, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα [ὅτι] ἡ ὕπαρξις τῶν μικρῶν ἀνωμαλιῶν τῆς κινή[σεως] τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ἦτο ἀναμφισβήτητος [καὶ] ὅτι ὁ ἄγνωστος πλανήτης ἔπρεπε νὰ εὑρίσκε[ται] πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Διδύ[μων] ἢ πρὸς τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ἐν σχέσει [πρὸς] τὸν Ἥλιον. Τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς τοῦ ἀ[γνώ]στου πλανήτου ἦσαν τὰ ἑπόμενα:

Μέση ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου : 43 ἀστρο[νο]μικαὶ μονάδες (1 ἀστρονομικὴ μονὰς = 149.500[.000] χλμ.=μέση ἀπόστασις Ἡλίου—Γῆς), ἤτοι περ[ίπου] 6.500.000.000 χλμ.

Ἐκκεντρότης 0.202.

Μῆκος τοῦ περιηλίου 204°.

Περίοδος 282 ἔτη.

Μῆκος τοῦ πλανήτου τὴν 1ην Ἰαν. 1915 8[...]

Μᾶζα 6 $^1/_4$ × μᾶζα Γῆς.

Λαμπρότης 12—13 μεγέθους.

Σποραδικαὶ ἔρευναι πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ὑπ[ερ]ποσειδωνίου πλανήτου ἐγένοντο κατὰ καιροὺς [εἰς] διάφορα ἀστεροσκοπεῖα. Τὰ ἀποτελέσματα [ὑπῆρξαν, ὡς δῆ]λονότι ἀρνητικά, ἔπειθον ὅτι ὁ πλανήτης ἔδε[ι νὰ] ἦτο ἀμυδρότερος παρ' ὅ,τι ὁ Lowell ὑπέθετε. [Δέον] νὰ σημειωθῇ ὅτι πλὴν τοῦ Lowell, οἱ W. H. [Pi]ckering, Gaillot καὶ Law εἶχον ὑποδείξει δ[ιαφό]ρους θέσεις διὰ τὸν ἀναζητούμενον πλανήτ[ην· μό]νον δὲ συστηματικὴ ἔρευνα τῆς ἐκλειπτικῆς, δι[ὰ ἰ]σχυροῦ φωτογραφικοῦ τηλεσκοπίου θὰ, ἦτο δ[υνα]τὸν νὰ διευκρινίσῃ τὸ ζήτημα. Ἐν ἔτει 192[.] νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Persival Lowell, Lawre[nce] Lowell, πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Harvard (Cam[]bridge) τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐδώρησεν [εἰς] τὸ ἀστεροσκοπεῖον Lowell τὸ κατάλληλον φω[το]γραφικὸν τηλεσκόπιον (33 ἑκ. διαμέτρου καὶ 1.[..] ἑστιακῆς ἀποστάσεως), ὅπερ ἐχρησιμοποιήθη [ἰ]σως διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ἀγνώστου πλαν[ήτου]. Αἱ φωτογραφικαὶ παρατηρήσεις ἀνετέθησαν [εἰς] τὸν νεαρὸν C. W. Tombaugh, ὅστις μόλις τὸν [Ια]νουάριον 1930 προσελήφθη ὡς βοηθός. Συγκ[ρί]νων οὗτος φωτογραφίας τοῦ ὑποδειχθέντος [ὑπὸ] τοῦ Lowell μέρους τοῦ οὐρανοῦ, ληφθείσας [τὴν] 21, 23 καὶ 29 Ἰανουαρίου, ἀνεῦρεν ἐπ' αὐτῶν ἀ[μυ]δρὸν ἀστέρα, ὅστις δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποδειχθ[ῇ ὅτι] ἦτο ὁ ζητούμενος ὑπερποσειδώνιος πλανήτης, [λα]βὼν βραδύτερον τὸ ὄνομα *Πλούτων*. Ἡ ἀνακάλυ[ψις] τοῦ Πλούτωνος ἐκοινοποιήθη ἐπισήμως τ[ὴν] 13 Μαρτίου 1930, 149ην ἐπέτειον τῆς ἀνακαλύ[ψεως] τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ Sir W[il]liam Herschel. Μεταξὺ τῶν τροχιῶν τοῦ Πλούτω[νος] καὶ τοῦ Οὐρανοῦ ὑπάρχει ἡ τροχιὰ τοῦ Πο[σει]δῶνος. ἐὰν δὲ αἱ παρέλξεις τοῦ Πλούτωνος [ἐπὶ] τοῦ Οὐρανοῦ εἶναι μικραί, ἀναμφιβόλως αἱ π[α]ρέλξεις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι μεγα[λύ]τεραι καί, κατὰ συνέπειαν, θὰ ἠδύνατό τις νὰ σ[κε]φθῇ ὅτι ἡ μελέτη τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ Ποσει[δῶ]νος ἀντὶ τοῦ Οὐρανοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ ὁδηγ[ήσῃ] εἰς ἀσφαλέστερα καὶ ταχύτερα συμπεράσμα[τα]. Ἰσχυρὸς ὅμως λόγος ἐμποδίζει τοῦτο. Ἀπὸ τ[ῆς] ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεώς του (1846) ὁ Ποσει[δῶν] περιφερόμενος περὶ τὸν Ἥλιον εἰς 164.783 ἔ[τη] μόλις ἔχει διανύσει τὸ ἥμισυ τῆς τροχιᾶς του· [αἱ] ἀνωμαλίαι τῆς τροχιᾶς του, ὡς ἐκ τούτου, δὲν [εἶ]ναι ἐντελῶς γνωσταὶ καὶ συνεπῶς δὲν δύναταί [τις] νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν. Τοὐναντίον ὁ πλανήτ[ης] Οὐρανός, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεώς [του] διήνυσε τὴν τροχιάν του δίς, αἱ δὲ ἀνωμαλίαι [του] εἶναι καθωρισμέναι.

Τροχιὰ τοῦ Πλούτωνος. Προκειμένου περὶ [πλα]νήτου ἢ κομήτου κινουμένου ταχέως ἐπὶ τῆς [τρο]χιᾶς του, τρεῖς παρατηρήσεις τῆς θέσεώς του [ἐπὶ] τῆς οὐρανίου σφαίρας, κατὰ χρονικὰ διαστήμ[ατα] ἀπέχοντα ἀλλήλων 8—10 ἡμέρας, ἀρκοῦν [διὰ τὸν] ὑπολογισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς μεθ' [ἱκα]νοῦ σχετικῶς βαθμοῦ ἀκριβείας. Εἰς τὴν περίπτω[σιν] ὅμως τοῦ Πλούτωνος, ἡ κίνησίς του εἶναι τό[σον] βραδεῖα, ὥστε, διὰ νὰ ὑπολογισθῇ ἡ τροχιά του μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας, ἔδει νὰ π[α]ρέλθουν πολλὰ ἔτη, μέχρις ὅτου ὁ πλανήτης δι[...]

Digitized by Google

ψη αἰσθητὸν τόξον καὶ προσδιορισθοῦν αἱ στοτε θέσεις του. Ἡ κίνησις τοῦ Πλούτωνος ρχεται εἰς 1°.2 μόνον κατ' ἔτος, δηλαδὴ ὁ πλαης μετακινεῖται ἐτησίως κατὰ ποσὸν ὑπερβαῖ- κατά τι τὸ διπλάσιον τῆς φαινομένης διαμέυ τῆς Σελήνης. Ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων ομένων κατὰ τοὺς 3—4 μῆνας ἀπὸ τῆς ἀνακαιεώς του, ὑπελογίσθησαν τὰ κατὰ προσέγγισιν ιχεῖα τῆς τροχιᾶς καὶ συμφώνως πρὸς αὐτὸν ὁ ινήτης ἀνεζητήθη ἐπὶ φωτογραφικῶν πλακῶν ρθεισῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τοιουτοτρόπως λανήτης ἀνευρέθη ἐπὶ φωτογραφικῶν πλακῶν ρθεισῶν κατὰ τὰ ἔτη 1927, 1928 καὶ 1929· αἱ ιεις αὐτοῦ ἐμετρήθησαν ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάαὐτῶν ἡ τροχιά του προσδιωρίσθη, μεθ' ἱκα- βαθμοῦ ἀκριβείας, ὡς ἀκολούθως.

ρόνος διὰ τοῦ περιηλίου	1989 Φεβρουαρίου 27.5
ῆκος τοῦ περιηλίου	222°30′3″
ῆκος τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου	109°21′37″
λίσις τῆς τροχιᾶς πρὸς τὴν ἐκλειπτικήν	17°8′57″
Εκκεντρότης	0.251
εριόδος	249.166 ἔτη
έγας ἡμιάξων	39. 59673 ἀστρ. μονάδες
εριηλιακὴ ἀπόστασις	29. 54942 » »
έσον ἡμερ. κίνημα	0°.00396 » »

Συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω στοιχεῖα, ἡ τρο- τοῦ Πλούτωνος εἶναι ἔλλειψις, ὅπως πάντων λοιπῶν μεγάλων πλανητῶν, ἀλλὰ μὲ μεγαλυαν ἐκκεντρότητα. Συνεπείᾳ τῆς ἐκκεντρότητος ιπόστασις τοῦ πλανήτου ἀπὸ τοῦ Ἡλίου κυνεται κατὰ προσέγγισιν μεταξὺ 4.500.000.000 7.350.000.000 χλμ. Ὁ χρόνος περιφορᾶς του ι τὸν Ἥλιον ἀνέρχεται εἰς 249 ἔτη καὶ 2 μ. ιίπου. Ὁ Πλούτων ἤδη πλησιάζει τὸ περιήλιον τροχιᾶς του, δηλαδὴ τὴν μικροτέραν ἀπόστα- ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, τὴν ὁποίαν θὰ φθάσῃ τὸν ρουάριον 1989. Ἄξιον μνείας εἶναι τὸ γεγονὸς καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πλούτων θὰ εὑρίσκηται εἰς περιήλιον, ἡ ἀπόστασίς του ἀπὸ τοῦ Ἡλίου θὰ ι κατά τι μικροτέρα τῆς ἀποστάσεως τοῦ Ποδῶνος ἀπὸ τοῦ Ἡλίου. Συνεπείᾳ τῆς μεγάλης τοῦ Ἡλίου ἀποστάσεως, ὑπολογίζεται ὅτι ἡ μοκρασία ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Πλούτωνος δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τοὺς 360° Fahtenheit τὸ μηδέν.

Διαστάσεις - Μᾶζα - Δορυφόροι. Ἡ ἀπόστασις τοῦ ούτωνος ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀμυδρότητα αὐτοῦ, ὑποδεικνύει ὅτι αἱ διαισεις αὐτοῦ εἶναι μικραί. Ἐὰν ἡ ἀνακλαστικὴ αμις (albedo) τῆς ἐπιφανείας του εἶναι μεγάλη, ἡ τοῦ Ποσειδῶνος, ἡ διάμετρός του ὑπολογίαι περὶ τὰ 4.500 χλμ. (κατά τι μικροτέρα τοῦ ινήτου Ἑρμοῦ). Ἐὰν τοὐναντίον ἡ ἀνακλαστικὴ αμις εἶναι μικρά, ὡς ἡ τῆς Σελήνης, ἡ διάμες του δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 13.500 χλμ. λαδὴ κατά τι μείζων τῆς διαμέτρου τῆς Γῆς). ' ἑτέρου, ἐὰν ἡ διάμετρος τοῦ Πλούτωνος ἦτο 00 χλμ., ἡ φαινομένη διάμετρός του ἀπὸ τῆς θὰ ἦτο 0″.5, ποσότης ἥτις θὰ ἦτο δυνατὸν μετρηθῇ διὰ τῶν μετρίας ἰσχύος τηλεσκοπίων. ρατηρήσεις οὐχ ἧττον ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ φαιιένη διάμετρος τοῦ Πλούτωνος εἶναι πολὺ καέρα τῶν 0″.5, τοὔθ' ὅπερ ἄγει εἰς τὸ συμπέμα ὅτι ὁ Πλούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερνῃ τὰς διαστάσεις τῆς Γῆς. Ἡ μᾶζα ἑνὸς πλαου ἔχοντος δορυφόρους εἶναι εὔκολον νὰ ὑποισθῇ μετ' ἀκριβείας. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἐὰν ὁ ούτων ἔχει δορυφόρους. Ἀστρονόμοι, ὡς ὁ Sir nes Jeans, παραδέχονται ὅτι ὁ Πλούτων ἦτο ὁ υτος ἐκ τῶν πλανητῶν, ὅστις ἐστερεοποιήθη έως μετὰ τὸν ἀποχωρισμόν του ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ὅτι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, στερεῖται δορυων. Εἰς περίπτωσιν ὅμως ὑπάρξεως δορυφόν, ἑνὸς ἢ περισσοτέρων, οὗτοι θὰ εἶναι τόσον υδροί, ὥστε εἶναι ζήτημα ἂν θὰ εἶναι δυνατὸν φωτογραφηθοῦν ὑπὸ τοῦ μεγαλυτέρου σήμερον εσκοπίου τοῦ ἀστεροσκοπίου M[t] Wilson Καορνίας (διαμ. 2 μ. 52). Ἡ μᾶζα τοῦ Πλούτω- θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ κατὰ προσέγιν εὐθὺς ὡς λογισθοῦν ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα τροχιᾶς του καὶ αἱ παρέλξεις του ἐπὶ τῶν πλαῶν Οὐρανοῦ καὶ Ποσειδῶνος.

Ι. Σ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

«Πλούτων» («Pluton»). Γαλλικὸν δίκροτον τῶν πυροβόλων, μετασχὸν τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραλγκὰρ ὑπὸ τὸν γενναῖον πλοίαρχον Kosmaorjulien, τὸν ἐπονομαζόμενον «va-de-bon-coeur» τῶν πληρωμάτων. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκεί- καὶ μόλις ἤρχισε νὰ κοπάζῃ ἡ θύελλα ἣν ὁ λσων εἶχε προΐδει, ὁ Κοσμάο ἐσήμανε ἀπὸ τοῦ λούτωνος» νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ὅσα τῶν ἐν διξ καταφυγόντων πλοίων ἠδύναντο. Οὕτω ὁ λούτων», μολονότι εἶχε διαρροὴν ἑνὸς μέτρου θ' ὥραν, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς 2 γαλλικῶν, 2 ἰσπαῶν, 5 φρεγατῶν καὶ 2 βρικίων, ἅτινα, παρὰ τὰς ὸ τῆς ναυμαχίας βλάβας των, ἀπετόλμησαν νὰ τιμετωπίσουν τὸν στόλον τοῦ Κόλλινγκουδ. Ἠνήθησαν δὲ νὰ ἐλευθερώσουν τὸ ἰσπανικὸν τρίοτον «Santa Anna» καὶ τὸ δίκροτον «Neptuno», ὁ Κόλλινγκουδ, φοβηθεὶς νέας ἐπιθέσεις, διέξε τὴν πυρπόλησιν τῆς «Santissima Trinitad» τριῶν δικρότων, ἅτινα αἰχμαλωτίσας ἐρρυύλκει πρὸς Ἀγγλίαν.

Σ. Ε. Λ.

Πλουτώνιον. Ἄντρον τοῦ Πλούτωνος. Ὀνομαστότερα ἐκ τούτων ἦσαν τὰ ἑξῆς: 1) Δύο μικρὰ σπήλαια ἐν Ἐλευσῖνι, πρὸς τὰ δεξιὰ τῶν Μικρῶν Προπυλαίων κείμενα. Τὸ μεγαλύτερον τούτων ἐθεωρεῖτο εἴσοδος τοῦ Ἅδου καὶ εἶχεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν του ὀπήν, ἥτις ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων *Καταβάσιον*, διότι δι' αὐτῆς ἐπίστευον ὅτι κατέβη εἰς τὸν Ἅδην ἡ Περσεφόνη, ἀπαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος. Παρὰ τὰ σπήλαια ταῦτα εὑρέθη ἡ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀποκειμένη ὡραία προτομὴ τοῦ Εὐβουλέως. 2) Τὸ ἐν Καμπανίᾳ, παρὰ τὸν κόλπον Ἄορνον, πλησίον τοῦ ὁποίου ἐπιστεύετο ὅτι ὑπῆρχε τὸ νεκυομαντεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε μεταβῇ ὁ Ὀδυσσεύς. 3) Τὰ ἐν Φρυγίᾳ, ἅτινα καὶ *Χαρώνια* ἐκαλοῦντο (τὸ ἐν Ἱεραπόλει, τὸ ἐν Ἀχαράκοις τῆς Νισαΐδος καὶ τὸ περὶ Μαγνησίαν καὶ Πριήνην) ὀλεθρίας ἔχοντα ἀποφοράς. Εἰς τὸ Ἀχαράκοις ἐφοίτα πλῆθος νοσούντων, οἵτινες ἐνοσηλεύοντο ἀκολουθοῦντες τὴν θεραπείαν, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλλον εἰς αὐτοὺς ἔμπειροι ἱερεῖς κατὰ τὰ ὄνειρα εἴτε τῶν νοσηλευομένων εἴτε αὐτῶν τῶν ἱερέων, μετὰ ἐπίκλησίν των πρὸς τοὺς ἰατῆρας θεούς.

ΚΑΨ.

πλουτώνιος, *—α*, *—ον*, ἢ *—τώνειος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πλούτωνα, ὁ τοῦ Πλούτωνος· ‖ ὁ τοῦ *πλουτωνισμοῦ* (βλ. λ.).

—***πλουτώνια πετρώματα*** *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *πυριγενῆ* πετρώματα.

—***πλουτώνιοι ἐκρήξεις*** *[Γεωλογ.]*· βλ. λ. *ἡφαίστειον* (τ. ΙΒ′, σ. 406 γ′).

πλουτωνισμὸς (Plutonismus) *[Γεωλογ.]*. Ἡ θεωρία περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ γρανίτου καὶ παρομοίων πετρωμάτων ἐκ τοῦ διαπύρου καὶ τετηκότος μάγματος, ἀντίθετος πρὸς τὸν *ποσειδωνισμὸν* (βλ.λ.). Οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ πλουτωνισμοῦ καλοῦνται *πλουτωνισταί*. Ὑπό τινων πλουτωνιστῶν ἡ θεωρία τοῦ πλουτωνισμοῦ ἐπεξετάθη· κατ' αὐτοὺς ὅλα τὰ πετρώματα, καὶ αὐτὸς ὁ ἀσβεστόλιθος καὶ αἱ ἄμμοι, ἔχουν διάπυρον καὶ τετηκυῖαν καταγωγὴν καὶ γένεσιν. Σήμερον πλουτωνισμός, κατὰ τὸν Bergeat, εἶναι τὸ σύνολον τῶν κινήσεων καὶ τῶν χημικῶν καὶ φυσικῶν ἀλλοιώσεων, τὰς ὁποίας ὑφίσταται καὶ ἐπιφέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆς τὸ διάπυρον καὶ τετηκὸς ὑλικόν.

Γ. Κ. Γ.

πλουτωνιστὴς (ὁ)· γεωλόγος ἀσπαζόμενος τὸν πλουτωνισμὸν ὡς θεωρίαν γεωλογικήν.

πλουχία (ἡ) (Pluchia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ***προσωπανθῶν***, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς καὶ παρατροπικὰς χώρας τῆς γῆς.

Δ. Ν. Π.

πλοχεράω, καὶ ***πλοχερίζω***· μεταβάλλω τὴν ζύμην εἰς ἄρτους, πλάττω ἄρτους, ἀρτοποιῶ.

πλοχερίζω· βλ. *πλοχεράω*.

πλοχμὸς (ὁ)· πλόκαμος μαλλιῶν, πλεξίδα.

Πλύκκερ (Plücker), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς μαθηματικὸς καὶ φυσικὸς (1801—1868). Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Θεωρία τῶν ἀλγεβρικῶν καμπύλων», «Ἀναλυτικὴ γεωμετρία» καὶ «Νέα γεωμετρία τοῦ χώρου».

Ν. Γ.

πλύμα (τό)· τὸ ἐκ τῆς πλύσεως ἀκάθαρτον ὕδωρ, ἀπόπλυμα· ‖ δημοτ., τὸ διὰ τῆς πρώτης πλύσεως τῶν μαγειρικῶν σκευῶν καὶ πινακίων λιποβριθὲς ὕδωρ, παρεχόμενον συνήθως μετὰ πιτύρων ὡς τροφὴ εἰς τοὺς χοίρους· ‖ μεταφ., ἐπὶ ἀνουσίου, ἀναρτύτου φαγητοῦ: «αὐτὴ ἡ σούπα εἶναι πλύμα».

πλύματα (Lotiones) *[Φαρμακοτ.]*. Ὑγρὰ φαρμακευτικὰ σκευάσματα, χρήσιμα διὰ τὴν πλύσιν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος. Τὰ πλύματα εἶναι διαλύματα φαρμάκων ἢ μείγματα ἐγχυμάτων, ἀφεψημάτων, ὑγρῶν οἰνούχων, αἰθερούχων, ὀξούχων κλπ. Ἡ ἐντριβὴ τοῦ σώματος διὰ τῶν πλυμάτων γίνεται διὰ σπόγγων ἢ διὰ λινοῦ ὑφάσματος ἢ καὶ διὰ βαμβακεροῦ τοιούτου. Τὰ ἀρωματικὰ ἰατρικὰ πλύματα ἢ χρησιμοποιοῦνται διὰ νὰ ἀντικαταστήσουν ἀκριβώτερα καθολικὰ λουτρὰ (π. χ. ἰωδιοῦχα) ἢ ὡς ψυκτικὰ μέσα ἐπὶ πυρετικῶν καταστάσεων (ὡς εἶναι π. χ. τὰ ὀξοπλύματα ἐπὶ τύφου). Πραγματικὴν θεραπευτικὴν δρᾶσιν ἔχουν τὰ ἰατρικὰ πλύματα, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπενεργοῦν διὰ τῆς θερμοκρασίας των, μόνον ἐπὶ τοπικῶν παθήσεων τοῦ δέρματος, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐπιδερμὶς εἶναι ἀδιαπέρατος εἰς τὰ διαλύματα.

Κ. Γ. Μ.

Πλυμιὲ (Plumier), ***Κάρολος***. Γάλλος βοτανικὸς καὶ περιηγητὴς (1646—1706). Κατὰ τὰς ἐν Ἀμερικῇ περιηγήσεις του κατήρτισε λαμπρὰς ζῳολογικὰς καὶ βοτανικὰς συλλογάς. Ἔγραψε: «Nova plantarium americanorum genera» καὶ «Πραγματεία περὶ τῶν πτερίδων τῆς Ἀμερικῆς» (1705).

Ε. Σ.

Πλύμουθ (Plymouth) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίας αὐτῆς, ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντέβον. Κάτ. 187.300. Κεῖται ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου καὶ ἐπὶ τῆς μακρᾶς καὶ εὐρυτάτης διώρυγος, ἥτις σχηματίζεται κατὰ προέκτασιν τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Πλὺμ καὶ Ταμάρ, εἰς ἀπόστασιν 370 χλμ. ΝΔ. τοῦ Λονδίνου. Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν χωριστὰς ἄλλοτε πόλεις, ἑνωθείσας ἀπὸ τοῦ 1914: τὴν *Ντέβονπορτ*, τὴν *Στόνχαουζη* καὶ τὴν κυρίως *Πλύμουθ*, κτισμένην ἐπὶ δύο λόφων. Εἶναι πόλις παλαιά, ἱδρυθεῖσα τῷ 1439, μὲ στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πολλαὶ τῶν παλαιοτάτων οἰκιῶν της ἀντικατεστάθησαν διὰ νεοτεύκτων, διαφόρου ρυθμοῦ, καὶ ᾠκοδομήθησαν διάφορα ἐνδιαφέροντα δημόσια κτήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ δημαρχεῖον, γοτθικοῦ ρυθμοῦ, τὸ μέγαρον τοῦ ταχυδρομείου, ἡ ἀγορά, τὸ μέγα θέατρον, τὸ πολυτεχνεῖον, τὸ μουσεῖον, ἡ βιβλιοθήκη, ὁ μετεωρολογικὸς σταθμός, ὁ σταθμὸς ἀσυρμάτου κτλ. Ἐκ τῶν παλαιῶν ναῶν της κυριώτεροι εἶναι ἡ μητρόπολις τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1460, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Καρόλου τῷ 1657 κτλ. Τοῦ κόλπου κυριαρχεῖ λόφος παρὰ τὴν θάλασσαν καλούμενος *Χόε*, ἐφ' οὗ ἡ ἀκρόπολις καὶ θαυμάσιον ἄλσος κατερχόμενον κλιμακηδὸν μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ κοσμούμενον διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων. Μεταξὺ Στόνχαουζη καὶ Ντέβονπορτ σχηματίζεται στενὸς καὶ βαθὺς ὅρμος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν δύο γέφυραι. Ἐν Ντέβονπορτ ὑπάρχουν μεγάλα ναυπηγεῖα ἀπασχολοῦντα ὑπὲρ τὰς 5.000 ἐργατῶν καὶ μεγάλοι στρατῶνες.

Ἡ Πλύμουθ εἶναι ἐκ τῶν ἰσχυρότερον ὠχυρωμένων πόλεων τῆς Ἀγγλίας. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀσφαλεστέρων, ἡ δὲ εἴσοδός του προστατεύεται ὑπὸ πολλῶν φρουρίων καὶ διαφόρων ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἐσπαρμένων εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς παρ' αὐτὰ νησῖδας, μὲ ὑπερχίλια τηλεβόλα καὶ μόνιμον φρουρὰν 15.000 ἀνδρῶν. Ἡ Πλύμουθ εἶναι κυρίως γνωστὴ ὡς εἷς τῶν σπουδαιοτέρων ναυστάθμων τῆς Ἀγγλίας (ὁ δεύτερος μετὰ τὸ Πόρτσμουθ), ὅπου σταθμεύει μονίμως μέγα τμῆμα τοῦ βρεττανικοῦ στόλου. Ὁ λιμὴν αὐτῆς, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ περιλάβῃ ὑπὲρ τὰ 100 πλοῖα μεγάλης χωρητικότητος, προστατεύεται ἀπὸ τῆς κακοκαιρίας διὰ σειρᾶς λόφων, οἵτινες τὸν περιβάλλουν, καὶ ἀπὸ μέγαν κυματοθραύστην μήκους 1.554 μ., κατασκευασθέντα ἀπὸ τοῦ 1812—1840. Ὁ λιμὴν οὗτος διαιρεῖται εἰς δυτικόν, καλούμενον *Χάμοαζη*, καὶ εἰς ἀνατολικὸν ἢ *Σοῦττον Πόουλ*. Ὁ πρῶτος χρησιμοποιεῖται ὡς πολεμικὸς λιμήν, ὁ δὲ δεύτερος ὡς ἐμπορικός. Ἡ Πλύμουθ εἶναι ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Ἀγγλίας, διεξάγουσα ἐμπόριον ἰδίως μὲ τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, τὴν Νότιον Ἀφρικήν, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συνδέεται διὰ συχνῶν ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν. Εἶναι ὡσαύτως πόλις βιομηχανική, ἔχουσα, πλὴν τῶν μεγάλων ναυπηγείωνπολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν πλοίων, καὶ ἐργοστάσια ἱστίων, ναυπηγικῶν εἰδῶν, ἀλεύρων, σάπωνος, ζαχάρεως, θειικοῦ ὀξέος, χάρτου κλπ. Συνδέεται διὰ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἔχει πολεμικὸν καὶ ἐμπορικὸν ἀερολιμένα μετὰ τακτικῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας. Ἡ Πλύμουθ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σαξωνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας ἐκαλεῖτο ***Τάμεορουορθ***, βραδύτερον δὲ ***Σοῦττον***. Τὸ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα ἐδόθη εἰς αὐτὴν τῷ 1434, ἡ δὲ ὀχύρωσίς της ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1512. Τὴν 26 Αὐγούστου 1652 ὁ Ὁλλανδὸς ναύαρχος Ντὲ Ρώϋτερ κατέστρεψε παρὰ τὴν Πλύμουθ τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Ἡ ἔναρξις τῆς κατασκευῆς τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ὀχυρωματικῶν ἔργων χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1862.

Θ. Κ.

—**Πλύμουθ** (Plymouth) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ. —1) Πόλις καὶ θερινὸς κλιματολογικὸς σταθμὸς ἐν Μασσαχουσσέτῃ, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, 68 χλμ. ΝΑ. τῆς Βοστώνης. Κάτ. 13.045. Εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα ἀγγλικὴ ἀποικία ἐν Νέᾳ Ἀγγλίᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1620.—2) Πόλις ἐν Πενσυλβανίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σοσκεάνα. Κάτ. 16.500. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μηχανουργεῖα.

Θ. Κ.

Πλυμούθη (Plymouth)· ἢ *Πλύμομθ* (βλ. λ.).

— **Πλυμούθης *ἀδελφοί*.** Αἱρετικοὶ διαμαρτυρόμενοι, ἀναφανέντες μεταξὺ τοῦ 1820 καὶ 1830 ἐν Ἰρλανδίᾳ. Οὗτοι ἐκάλουν ἑαυτοὺς ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφοὺς ἐν Κυρίῳ, ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης ἐξαπλώσεως αὐτῶν ἐν Πλυμούθῃ ἐκλήθησαν ἀδελφοὶ τῆς Πλυμούθης. Μεταξὺ τῶν προσελθόντων εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἐξέχουσαν κατέλαβε θέσιν ὁ *Ἰωάννης Νέλσεν Ντάρμπυ*, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν οὗτοι *Νταρμπυσταί*. Ἡ αἵρεσις τῶν ἀδελφῶν τῆς Πλυμούθης διεδόθη ταχέως ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ἀκριβὴς ὅμως στατιστικὴ αὐτῶν δὲν ὑπάρχει. Κατὰ τὸ 1890 ὑπῆρχον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς 6.661 ἀδελφοὶ τῆς Πλυμούθης, κατὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ντάρμπυ ὑπῆρχον ἐν Ἀγγλίᾳ 750 κοινότητες αὐτῶν. Περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν βλ. λ. *Δάρβυ*.

Κ. Ι. Δ.

Πλυνέαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Νῆσος ἐν τῷ Νείλῳ, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (528,3). Τὸ ἐθνικὸν ***Πλυνεάτης***. Ταυτότης ἄγνωστος.

Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

πλυνεὺς (ὁ). Ὁ γναφεὺς παρ' ἀρχαίοις, ὁ ἄλλως καὶ *πλύτης*.

πλυνὸς (ὁ)· ἀρχ., κοῖλος λίθος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔπλυνον τὰ ἐνδύματα· || ἡ πλὰξ ἐπὶ τῆς ὁποίας τρίβουσι τὰ πλυνόμενα· || τὸ κατάλληλον μέρος τοῦ ποταμοῦ, ὅπου γίνεται ἡ πλύσις τῶν ἐνδυμάτων· || ναυτ., κοιν. *μουζλούκι* ἢ *νεροχύτης*· ὁ εἰς τὸ *πρόστεγον* ἢ παρὰ τὴν *ῥινωτηρίαν* ἢ τὸ *πρωραῖον κατάστρωμα* καὶ παρὰ τοὺς *ὀφθαλμοὺς* τῶν πλοίων, διατιθέμενος χῶρος, ὅστις, ἐπενδεδυμένος διὰ μολυβδοφύλλου, χρησιμεύει πρὸς πλύσιν ἱματίων, νίψιν τοῦ πληρώματος κλπ.· || οἱ νεροχύται τῶν μαγειρείων τῶν μεγάλων πλοίων.

Πλυνὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἐν Λιβύῃ κατὰ τὰ σύνορα τῶν Ἀδυρμαχιδῶν πρὸς τοὺς Γιλιγάμας (*Ἡρόδ.* Δ, 168) μεταξὺ Ἀρδανίδος ἄκρας καὶ Τετραπυργίας (*Στράβ.* ΙΖ, 838). Ἀπαντᾷ καὶ πληθυντικῶς *Πλυνοὶ* καὶ παροξυτόνως *Πλύνος*. Πρόκειται περί τινος τῶν παρὰ τὸ Ἀκάμπας Ἐς Σολοὺμ τῆς Αἰγύπτου ὅρμων, ἀγνώστου ὅμως ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

Πλύντεμανν (Plüddemann), ***Ἐρμᾶννος Φρᾶϊχολντ***. Γερμανὸς ζωγράφος (1809—1868). Ἀφιερώθη εἰς τὴν ἱστορικὴν ζωγραφικὴν καὶ παρήγαγε, μεταξὺ ἄλλων, μακρὰν σειρὰν ὡραιοτάτων ἐλαιογραφιῶν, ἐν αἷς ἰδίᾳ θαυμάζεται ἡ ἱκανότης του εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἱστορικῶν ἐνδυμασιῶν. Μεταξὺ τῶν ἐλαιογραφιῶν τούτων τάσσονται αἱ ἀκόλουθοι: «Ὁ θάνατος τοῦ Ρολάνδου ἐν Ρονσεβῶ», «Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος καὶ οἱ σύντροφοί του διακρίνοντες γῆν» (Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Βερολίνου), «Ὁ θάνατος τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα», «Ἑρρῖκος ὁ Δ' ἐν Κανόσσᾳ», «Ὁ Λούθηρος ἐν τῇ διαίτῃ τῆς Βορματίας», «Ὁ θάνατος τοῦ Κονραδίνου» (Μουσεῖον Στεττίνου). Ι.Μ.Π.

πλυντήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ ὄργανον δι' οὗ γίνεται ἡ πλύσις, μηχανὴ πλυντική· || καθόλου, σκεῦος χρήσιμον πρὸς πλύσιν.

— *['Εγκυκλ.]* Ὁ *πλυντὴρ* εἶναι ἡ λιθίνη, σιδηρᾶ ἢ ξυλίνη σκάφη ἢ λεκάνη, ἡ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν πλύσιν ὑφασμάτων, δερμάτων, μεταλλευμάτων, καρπῶν κλπ. Ὁ πλωτὴρ κέκτηται πολλάκις τὴν μορφὴν ξυλίνου ἢ σιδηροῦ κάδου.

«Πλυντήρια». Ἑορτὴ ἐτησία τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, τελουμένη κατὰ τὴν 25 (ἴσως ἡ ἑορτὴ διήρκει ἡμέρας τινάς, ἀρχίζουσα τὴν 21 τοῦ μηνὸς) τοῦ Θαργηλιῶνος, πρὸς τιμὴν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς. Κατ' αὐτὴν περιεσχοινίζετο τὸ Ἐρέχθειον διὰ νὰ μὴ εἰσέλθῃ τις εἰς αὐτό, οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ γένους τῶν Πραξιεργιδῶν ἱερεῖς τῆς θεᾶς, οἵτινες εἶχον καὶ τὸ τιμητικὸν προνόμιον νὰ παραθέτουν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἱερὸν ὄφιν κατὰ μῆνα τὸν ἐκ μέλιτος πλακοῦντα, ἔπλυνον τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἀφοῦ πρότερον εἶχον ἐκδύσει αὐτὸ ἐκ τῶν ὅπλων, κοσμημάτων καὶ ἐνδυμάτων του, ἅτινα ἔπλυνον εἰς τὴν θάλασσαν (πιθανώτατα) δύο εἰδικαὶ γυναῖκες, αἱ πλυντρίδες ἢ λουτρίδες καλούμεναι, καὶ μετὰ τὸν καθαρμὸν ἐκάλυπτον τοῦτο διὰ πέπλου προσωρινῶς, ἕως ὅτου περιβάλουν τοῦτο καὶ πάλιν διὰ τοῦ προτέρου του ὁπλισμοῦ καὶ ἱματισμοῦ. Ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἄγαλμα, ἐστερημένον τῆς συνήθους του στολῆς, ἦτο κεκαλυμμένον, ἐθεωρεῖτο ἀποφρὰς ἡμέρα καὶ ἡ πόλις ἦτο βυθισμένη εἰς πένθος, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἡ πολιοῦχος θεὰ ἦτο ἀποῦσα· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου δημόσιον ἔργον ἐπεχειρεῖτο κατ' αὐτήν. Ἡ τέλεσις τῆς ἑορτῆς ταύτης εἶναι συνδεδεμένη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετὰ τῆς εἰς Ἀθήνας καθόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου, κατὰ τὸ 408 π. Χ. (*Ξεν.* Ἑλλ. I. 4.12), ἥτις, γενομένη καθ' ἣν ἡμέραν τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἦτο κεκαλυμμένον, ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνου καὶ τῆς ἀδιαλλάκτου πρὸς αὐτὸν ἱερατικῆς φατρίας ὡς ἀσέβεια, τῆς ὁποίας ἡ εὐθύνη ἐπερρίφθη ὑπὸ τούτων εἰς τὸν δαιμόνιον ἐκεῖνον ἄνδρα. Κατὰ τὰ Πλυντήρια φαίνεται ὅτι ἐτελεῖτο καὶ πομπή τις ἐν Φαλήρῳ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀποτελοῦντες ταύτην ἔφερον «παλάθην» ἐξ ἰσχάδων (ὁρμαθὸν ἢ μᾶζαν ἐκ συμπεπιεσμένων σύκων). Τὰ Πλυντήρια ἐτελοῦντο εὐθὺς μετὰ τὰ Καλλυντήρια. ΚΑΨ.

πλυντήριον (τό)· τὸ παράρτημα τῆς οἰκίας, ὅπου γίνεται ἡ πλύσις, κοιν. *πλυσταριό* || ἵδρυμα μετὰ μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων πρὸς πλύσιν οἱουδήποτε: «πλυντήριον ἐνδυμάτων, —μεταλλευμάτων, —ἐλαιῶν».

—*['Εγκυκλ.—Ὑγιειν.]* Πρὸς πλύσιν τῆς λινοστολῆς καὶ τῶν λευχειμάτων ἐν γένει (σινδονῶν, προσοψίων, περιποδίων, μανδηλίων κλπ.) διατίθεται ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ ἰδιαίτερος χῶρος, ὅστις καλεῖται *πλυντήριον*. Πλὴν τῶν πλυντηρίων τούτων, κειμένων εἴτε εἰς τὰ ὑπόγεια διαμερίσματα τῶν οἰκιῶν εἴτε εἰς τὰ δώματα αὐτῶν, ὑπάρχουσιν, εἰς τὰς μεγάλας ἰδίᾳ πόλεις, καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα, ἀνήκοντα εἰς ἰδιώτας ἢ εἰς ἑταιρείας, εἰς τὰ ὁποῖα διενεργεῖται ἡ πλύσις τῶν λευχειμάτων, τῶν προερχομένων ἰδίᾳ ἐκ τῶν ξενοδοχείων καὶ ἑστιατορίων, διὰ *πλυντικῶν* μηχανῶν (βλ. λ.). Ἡ πλύσις χρησιμεύει οὐ μόνον πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἀνωτέρω ἀντικειμένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπολύμανσιν αὐτῶν. Τὰ ἐξ ὑγιῶν ἀτόμων προερχόμενα ἀντικείμενα δύνανται νὰ πλύνωνται δι' ἁπλοῦ ὕδατος καὶ σάπωνος, τὰ προερχόμενα ὅμως ἐκ νοσούντων ἀτόμων ὀφείλουσι πρότερον νὰ βράζωνται ἐντὸς λέβητος. Τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τῶν πλυντηρίων πρέπει νὰ διοχετεύωνται εἴτε εἰς τοὺς βόθρους εἴτε εἰς τοὺς κοινοὺς ὑπονόμους διὰ τῶν ὀχετῶν.

Εἰς τὰ χωρία καὶ τὰς κωμοπόλεις ἡ πλύσις γίνεται ἄλλοτε μὲν ἐντὸς τῶν διερχομένων δι' αὐτῶν ποταμῶν καὶ ρυακίων, ἄλλοτε δὲ πλησίον τῶν φρεάτων. Καὶ ἡ μὲν πλύσις ἐντὸς τῶν ποταμῶν δύναται νὰ ἐπιτραπῇ, ἐὰν τοῦ ὕδατος αὐτῶν δὲν γίνεται χρῆσις πρὸς πόσιν ὑπὸ τῶν κατοίκων ἄλλων χωρίων κειμένων πλησίον. Ἡ πλύσις ὅμως πλησίον τῶν φρεάτων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀντλεῖται τὸ πρὸς πόσιν ὕδωρ, πρέπει ν' ἀπαγορεύηται ἀπολύτως, τῶν ἐκ ταύτης προερχομένων ἀκαθάρτων ὑδάτων δυναμένων νὰ μολύνωσιν αὐτὰ εὐκόλως. Διὰ τοῦτο, ὁσάκις τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ πλυντήρια δὲν πληροῦσι τοὺς ὑγιεινοὺς ὅρους, τὰ πρὸς πλύσιν ἀντικείμενα δέον ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὰ εἰδικὰ πλυντήρια, ἔνθα χρησιμοποιοῦνται μηχανήματα καὶ μέσα ἀποκλείοντα οἱανδήποτε μόλυνσιν. Εἴς τινας μεγάλας πόλεις γίνεται συνδυασμὸς τῶν δημοσίων λουτρώνων μετὰ δημοσίων πλυντηρίων. Εἰς ταῦτα προσερχόμεναι αἱ ἄποροι γυναῖκες, ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος, πλύνουσι τὰ ἐνδύματα τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν χρησιμοποιοῦσαι τὸ θερμὸν ὕδωρ τῶν λουτρώνων καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντα συμπληρωματικὰ μηχανήματα πρὸς στέγνωσιν καὶ σιδέρωμα αὐτῶν. Ν. Α. Μ.

πλύντης (ὁ)· ὁ πλύνων, συνήθ. τὸ θηλ. *πλύντρια*. γυνὴ πλύνουσα ἐνδύματα καὶ ἔργον τοῦτο ἀσκοῦσα, κοιν. *πλύστρα*.

πλυντικὴ *μηχανή*. Καλεῖται οὕτως ὁ μηχανικὸς πλυντήρ, ὅστις λειτουργεῖ διὰ μηχανικῆς δυνάμεως. Πλυντικῶν μηχανῶν ὑπάρχουσι διάφορα συστήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν εἰδικὸν σκοπὸν τῆς χρησιμοποιήσεώς του. Αἱ πλυντικαὶ μηχαναί, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ μηχανικὰ καθαριστήρια καὶ πλυντήρια διὰ τὴν πλύσιν ἐνδυμάτων, ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς κοίλου κυλίνδρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιστρέφεται ἕτερος κοῖλος ἐπίσης ἀλλὰ διάτρητος κύλινδρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται τὰ πρὸς πλύσιν ἐνδύματα, μετὰ τοῦ ὕδατος, σάπωνος ἢ ἄλλων καταλλήλων χημικῶν οὐσιῶν. Ὁ ἐσωτερικὸς οὗτος κύλινδρος περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του διὰ συστήματος ὀδοντωτῶν τροχῶν ἢ δι' ἱμάντος ἔκ τινος ἄξονος μεταδόσεως τῆς κινήσεως, δύναται δὲ νὰ ἀποτελῆται ἐξ ἑνὸς ἢ πλειόνων διαμερισμάτων. Αἱ πλυντικαὶ μηχαναὶ ἐνδυμάτων λειτουργοῦσι πολλάκις καὶ δι' ἀτμοῦ, ὅστις διοχετεύεται εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κύλινδρον διὰ τὸν καλύτερον καθαρισμόν. Δ.Κ.Α.

Πλυντρίδες ἢ *Λουτρίδες ['Αρχ.]*. Αἱ ἐπιφορτισμέναι μὲ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἐνδυμάτων τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Πλυντηρίων* (βλ. λ.). Μετὰ τοῦ *κατανίπτου* ἀπετέλουν τὸ βοηθητικὸν προσωπικὸν τῶν Πραξιεργιδῶν.

πλυντρὶς *ἀερίων*. Ἁπλῆ συσκευὴ χρησιμοποιουμένη ἐν τοῖς χημικοῖς ἐργαστηρίοις πρὸς πλύσιν ἀερίων ἢ ἀπορρόφησιν ὡρισμένων ἐξ αὐτῶν ἐντὸς ἀναλόγων ὑγρῶν. Ἡ πλυντρὶς ἐν τῇ ἁπλουστέρᾳ αὐτῆς μορφῇ ἀποτελεῖται ἐξ ὑαλίνου κυλινδρικοῦ δοχείου φέροντος δυσδιάτρητον πῶμα. Διὰ

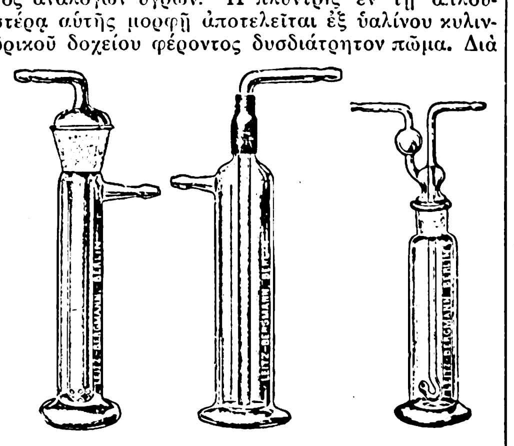

Εὔχρηστοι τύποι πλυντρίδων.

τῆς μιᾶς ὀπῆς διέρχεται σωλὴν ἐξικνούμενος σχεδὸν μέχρι τοῦ πυθμένος, δι' οὗ εἰσέρχεται τὸ πρὸς πλύσιν ἀέριον. Διὰ τῆς ἑτέρας ὀπῆς διέρχεται σωλὴν φθάνων μόλις ὑπὸ τὸ πῶμα καὶ χρησιμεύων διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀερίων. Ἐντὸς τοῦ κυλινδρικοῦ δοχείου καὶ μέχρι τοῦ $^1/_4$ ἢ $^1/_5$ τοῦ ὕψους τίθεται τὸ ὑγρόν, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν πλύσιν τοῦ ἀερίου. Ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ πρὸς καθαρισμὸν ἀερίου ἐκλέγεται καὶ τὸ κατάλληλον ὑγρὸν πλύσεως. Σ. Γ.

—*πλυντρὶς γῆ ['Αρχ.]*. Εἶδος χώματος χρησίμου εἰς τοὺς γναφεῖς διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἐνδυμάτων, ἀναφερόμενον παρὰ Θεοφράστῳ (... αἰτ. Β' 4,3). Αἱ ἀπορροφητικαὶ ἰδιότητες τῆς ...γιλλώδους γῆς ἦσαν ἤδη γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ...τητος, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ πρὸς σκοποὺς ...ρισμοῦ ποικίλα παρεμφερῆ χώματα, ὡς ἡ ... ἢ *σμηκτρίς*, κ. ἄ.

πλύνω, κοιν. *πλένω*, ἀόρ. *ἔπλυνα*—ἐπλύθηκα, ... μετχ. *πλυμένος*· καθαρίζω δι' ὕδατος: «πλύνω ... ἐνδύματα,—τὰ μαγειρικὰ σκεύη κλπ.», «πλύνω τ... ρια μου,—τὰ πόδια μου κλπ.»· || παθ. πλύνομαι: «... ἄφησε πλυμένα κι' ἄπλυτα»· || ἰδίᾳ, νίπτομαι: «... μενέ με νὰ πλυθῶ».

πλύσιμο (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ... *πλύνειν*, πλύσις: «σήμερο ἔχομε πλύσιμο», «... σιμο εἶν' αὐτὸ ποῦ ἔκαμες !».

πλύσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πλύνειν, ... θαρισμὸς δι' ὕδατος: «πλύσις τῶν ἱματίων,—... σκευῶν κττ.»· || δημοτ., *πλύση*· ἡ μπουγάδα: «... ἔχω πλύση καὶ δὲν ἀδειάζω νὰ μαγειρέψω»· || (ναυτ.) ἐργασία ἐκ τῶν ἐν τῷ πίνακι ὑπηρεσίας τῶν ...λεμικῶν πλοίων ἀναγραφομένων: «πλύσις καταστρώματος,—ἱματίων,—αἰωρῶν».

— *['Εγκυκλ.]* Ἡ *πλύσις* εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπ...δαιοτέρας οἰκιακὰς ἐργασίας. Διακρίνεται, ἀνα...γως τοῦ τρόπου τοῦ καθαρισμοῦ, εἰς τὴν λεγο...νην κοινῶς *μπουγάδα*, συνήθως γινομένην ... μῆνα, καὶ εἰς τὸ ἁπλοῦν *σαπούνισμα*, κατὰ Σά...τον ἢ κατὰ δεκαπενθήμερον. Ἡ μπουγάδα γί...ται ὡς ἑξῆς: Σαπουνίζομεν πρῶτον τὰ λευκὰ ἐ...ρουχα (τὰ χρωματιστὰ γίνονται μόνον σαπουνι... τρεῖς φορές, κατόπιν στρώνομεν μὲ σεντόνι ... κόφαν μεγάλην (πλυστοκόφινο) ἢ ἕνα κασόνι ...πημένο εἰς τὸ κάτω μέρος διὰ νὰ φεύγουν ... νερά, καὶ εἰς αὐτὴν τοποθετοῦμεν τὰ ροῦχα ...κτά· ὅταν τοποθετηθοῦν ὅλα, τὰ σκεπάζομεν ... σταχτοπάνι καὶ ἐπ' αὐτοῦ θέτομεν ἀρκετὴν ...τητα στάχτης, κατόπιν δὲ ρίπτομεν καυτὸ νερὸ ... ποσότητα ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ρ...χων. Τὴν κόφαν ἢ τὸ κασόνι στηρίζομεν ἐπὶ ... πόδων, κάτωθεν δὲ τοποθετοῦμεν ἕνα με... δοχεῖο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σταλάζει ἡ ἀλισ...

Τὰ ροῦχα μένουν μέσα εἰς τὴν κόφαν ὅλην ... νύκτα, τὴν ἑπομένην δὲ τὰ βγάζομεν, τὰ σαπου...μεν μίαν φορὰν ἀκόμη καὶ εἰς τὸ τέλος τὰ ξεβγά... Ἐκτὸς τοῦ τρόπου αὐτοῦ τοῦ πλυσίματος ὑπά... καὶ ὁ τοῦ *βρασίματος*· δηλαδή, ἀφοῦ καὶ πάλιν σα...πουνίσουμε καλῶς τὰ ροῦχα, τὰ τοποθετοῦμεν ... ἕνα καζάνι γεμᾶτο νερό, τρίβομεν μέσα καὶ ἀνα... σαποῦνι καὶ τὰ βάζομεν εἰς τὴν φωτιὰν νὰ βράσ... Ἀφοῦ βράσουν ἐπὶ δύο ἕως τρεῖς ὥρας, τὰ σαπ...ζομεν καὶ πάλιν, τὰ λουλακιάζομεν καὶ τὰ ἁπλ...μεν. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ εἰδικὰ φάρμακα ... πλύσιν, ὅπως ἡ βαρεκίνα κλπ.· αὐτὰ ὅμως τὰ ἀ...φεύγομεν, διότι καταστρέφουν τὰ ἐσώρουχα. Ὁ ...λύτερος καὶ ἁπλούστερος τρόπος πλυσίματος ε... ὁ ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἀμερικήν. εἰς τὴν ὁποίαν ...ταχειρίζονται διὰ τὴν πλύσιν εἰδικὰ αὐτόματα ...χανήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται τὰ ρο... πλυμένα καὶ στεγνωμένα, ἕτοιμα πρὸς παράδο... Τὰ μηχανήματα αὐτὰ ἤρχισαν εἰσαγόμενα καὶ ε... τὴν Εὐρώπην. Φ. Ι.

— ***πλύσις μετάλλων*** *[Μεταλλειολ.]*· βλ. μεταλ... *πλυσις*.

πλυσταριὸ (τό)· τὸ διὰ τὴν πλύσιν τῶν ἐνδυ...των παράρτημα ἢ διαμέρισμα τῆς οἰκίας, ...*τήριον*.

πλυστικὰ (τά)· δημοτ., ἡ ἀμοιβή, ἀντιμισθία ... τὴν πλύσιν τῶν ἐνδυμάτων, κλινοσκεπασμάτων κτ...

πλύστρα (ἡ)· δημοτ., πλύντρια (βλ. *πλύντη*...) λίθος ἢ σανὶς (τῆς σκάφης) ἐπὶ τῆς ὁποίας τ... βουσι τὰ πλυνόμενα.

Πλύτρα. Χωρίον τῆς κοινότητος Παπαδιάν... τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λα...κωνίας, κείμενον παρὰ τὸν ὁμώνυμον ἐπὶ τοῦ Λα...κωνικοῦ κόλπου ὅρμον, ὅστις ἔχει καταστῆ ὁ κυ...ριώτερος ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῶν προϊόντων (σι... ἰδίως) τῆς κοιλάδος τῶν Μολάων. Κάτ. (1928) ... Τὸ χωρίον ἔχει κτισθῆ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρ...χαίας πολίχνης τῶν Ἐλευθερολακώνων Ἀσω... Κ...

— **Πλύτρα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τοῦ Λα...κωνικοῦ κόλπου κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τ... χερσονήσου Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς (πλάτ. 36° 40' ... Β., μῆκ. 22° 50' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. ... Gulf of Lakonikos), σχηματιζόμενος κατὰ τὸν ... μυχὸν τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῆς Ξυλῆς, μετα... τῶν ὅρμων Σκοτεινὸς καὶ Ἄρασμα. Εἶναι πι...νῶς ὁ Ἀσωπὸς τοῦ Πτολεμαίου (I, ιστ, 9 Nob... Σ. Ε. Λ.

Πλωάδες, ἢ ***Πλωιάδες*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρ... ὀνομασία τῶν Στροφάδων νήσων (βλ. λ. *Πλωτ*... Σ. Ε. Λ.

πλωάς, καὶ ***πλωϊὰς*** *['Αρχ.]*. Βαρεῖα νεφέλη, ἐπι...καθημένη τῆς θαλάσσης, οἱονεὶ πλωτή ὡς αἱ ... πυκνούμεναι ὑπὸ νοτίου ἀνέμου ἐν τῷ γεννᾶσ... τὰ κοινῶς «σύννεφα τῆς ὄστριας».

Digitized by Google

πλωϊμ—· ἐσφαλμ. ἀντὶ *πλοϊμ—*.

Πλωμάριον (κοινῶς *Πλουμάρ*· καὶ παλαιότ. *Πο-μός*) [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς νήσου Μυτιλήνης, ρα ὁμωνύμου δήμου καὶ ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ σβου. Κεῖται ἐπὶ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς νήσου, παρὰ ς ἐκβολὰς τοῦ Σεδούντα, καὶ ἀπέχει 42 χλμ. ὁδι-ς ἀπὸ τῆς πρωτευούσης καὶ 19 μίλλια διὰ θα-σσης. Κάτ. (1928) 6.481, ὧν 528 πρόσφυγες. ιράγει μεγάλας ποσότητας ἐλαίου (μέχρι 3.200 ννων ἐτησίως) καὶ ὀπώρας (ἰδίως ἀπίδια) καὶ ναι ἕδρα γεωργικῆς ἐπιμελητείας, ἔχουσα φυτώ-ον ὀπωροφόρων καὶ καλλωπιστικῶν δένδρων. [βιομηχανία τῆς κωμοπόλεως ἀποτελεῖται (1930) . 10 ἐλαιοτριβείων (μὲ προσηρτημένους 2 ἀλευ-μύλους καὶ ἐργοστάσιον ἠλεκτροφωτισμοῦ), 2 ρηνελαιουργείων, βυρσοδεψείου, ἐργοστασίου μεντολίθων, 2 ναυπηγείων, 12 ἐργοστασίων λευ-οῦ καὶ πρασίνου καὶ 2 ἀρωματικοῦ σάπωνος, 6 νοπνευματοποιείων (παραγόντων τὸ ὀνομαστὸν τλουμαρίτικο ρακί») καὶ μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐξα-ρυγῆς καὶ ἐπεξεργασίας τάλκου («σαπουνόχωμα»).) λιμὴν τῆς κωμοπόλεως, πλουτιζόμενος ἀπὸ οεμβρίου 1928 διὰ νέων ἔργων, ἐξυπηρετεῖται ὰ τῆς γραμμῆς ΒΔ. Αἰγαίου (Πειραιῶς—Χίου—υτιλήνης—Λήμνου κ. ἑξ.), συγκοινωνῶν ἔτι μετὰ ῆς πρωτευούσης διὰ βενζινοπλοίων. Τὸ Πλωμά-ιον εἶναι ἕδρα προσωρινῆς ὁμωνύμου μητροπό-εως, ἱδρυθείσης κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1924 (18 ωρία, 17.434 κάτ., 23 ναοί, 60 ἐξωκκλήσια)· ἐπί-ης ἔχει λιμεναρχεῖον, λιμενικὸν ταμεῖον, τελω-εῖον γ' τάξεως (εἰσπρ. 1930: 2.233.744 δρχ., τησ. κίνησις 17.300 τόννοι) μὲ ἐξαρτώμενα 1 ποτελωνεῖον (Πολυχνίτου) καὶ 2 τελωνοφυλακεῖα Βατερῶν καὶ Μυρσινίων), οἰκονομικὴν ἐφορείαν αὶ ταμεῖον γ' τάξεως (ἐτήσιαι εἰσπράξεις 9.600.000 ρχ.), Τ.Τ.Τ. γραφεῖον (εἰσπράξεις 1929: 324.427 ρχ.) μεθ' ἕδρας ἀγροτικοῦ διανομέως καὶ στα-μοῦ τοῦ ὑποβρυχίου καλωδίου Χίου (Βροντάδος)—Ιυτιλήνης (Πλωμάριον), εἰρηνοδικεῖον, πταισμα-οδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον. ὑποδιοίκησιν χωρο-υλακῆς, γυμνάσιον (1930: 210 μαθηταί), δημοτι-ὸν κινηματογράφον καὶ τὸ ἀναγνωστήριον «Βε-ιαμὶν» (ἵδρυσις 1878) μὲ χειρόγραφα τῶν ἔργων οῦ Πλωμαρίτου Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου. Ἐν Πλω-αρίῳ ἑδρεύουν ἔτι ἐλαιουργικὸς συνεταιρισμός, υμναστικὸς σύλλογος, κυνηγετικὸς ὅμιλος καὶ τὰ ωματεῖα: ναυτικὸς σύνδεσμος, κυβερνητῶν ἱστιο-όρων, σαπωνοεργατῶν, ἀχθοφόρων, ναυτεργατῶν, μπορικὸς σύλλογος, σύνδεσμος ἐλαιουργείων, γεωρ-ικὸς σύνδεσμος, ἐλαιοπαραγωγῶν, κηπουρῶν κ. ἄ.

Τὸ Πλωμάριον ἤδη τῷ 1795 ἦτο ὠργανωμένη πὸ προεστῶτας μεσόγειος κωμόπολις (ἐπέχουσα ότε τὴν θέσιν τοῦ νῦν *Καμένου Χωριοῦ*), κατὰ δὲ ὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1840 ἦτο κοινότης τοῦ καζᾶ Καλλονῆς, ἀριθμοῦσα 1,403 οἰκογενείας, ἔχουσα λληνικὸν καὶ 5 δημοτικὰ σχολεῖα καὶ περιλαμβά-ουσα τὰς 14 κώμας («πλουμαρίτικες κατοῦνες»): Ἀκράσι, Δρώτα, Βαλανᾶς, Κάτω Χωριό, Κουρ-έλα, Λεύρα, Λωβοχώρι, Μηλιές, Μπορός, Πα-αιοχώρι, Πλαγιά, Ποταμός, Πλουμάρι καὶ Τρίγω-ος. Ἐπανειλημμένως πυρποληθεῖσα (1843, 1844), υνῳκίσθη παράλιος, ἔνθα ὁ Ποταμός, καὶ εἶχεν ὡς κοινότης τῷ μὲν 1859 ἑπτὰ χωρία μὲ 2.000 οἰκογενείας, τῷ δὲ 1874 (ὑπὸ τὸν καζᾶν Μυτιλή-νης) 19 χωρία (πλὴν τῶν παλαιῶν καὶ τά: Μέσ-σονα, Λιμνί, Πάνω Χωριό, Πλαστό, Κουτρούλια) μὲ 2.715 οἰκογενείας· τῷ 1912 ἦτο μουδιρλήκι μὲ 16 χω-ρία καὶ τῷ 1920 μόνη ἡ κωμόπολις εἶχεν 7.190 κατ.

Ἐκτισμένη ἐν ἐλαιοφύτῳ κοιλάδι, παρέχει ἀμ-φιθεατρικὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ὄψιν, ἔχουσα δεν-δροφυτευμένας τὰς κυρίας ὁδούς, ἠλεκτροφωτιζο-μένη ἀπὸ τοῦ 1913 καὶ ὑδρευομένη κατὰ μέγα μέ-ρος (πλὴν τῶν ὑψηλῶν συνοικιῶν) διὰ κεντρικοῦ δικτύου καὶ δεξαμενῆς (τροφοδοτουμένης παρὰ 2 πηγῶν ἐξ ἀποστάσεως 1.600 μ). Κεντρικὰς πλα-τείας ἔχει τὰς τῆς *Ἐλευθερίας* (Ἀγορᾶς), μὲ στή-λην εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ πεσόντας, καὶ τοῦ *Πλατά-νου* καὶ ναοὺς τοὺς τῶν Ἁγίων *Νικολάου* (μητρο-πολιτικός), *Ἰωάννου, Παντελεήμονος, Ἁγίας Παρα-σκευῆς* καὶ *Προφήτου Ἠλιού*. Ἐκ τῶν δημοτικῶν ἱδρυμάτων ἐξέχουν τὸ κτήριον τοῦ γυμνασίου, ἡ Παπαγεώργειος ἀγορὰ (ἔνθα στεγάζονται ἡ δημο-τικὴ λέσχη καὶ αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι) καὶ τὰ Ρε-πάνεια κτήρια (ἐκ τῶν ἐσόδων τῶν ὁποίων νοση-λεύονται οἱ ἄποροι δημόται)· ὑπὸ κατασκευὴν εἶ-ναι μεγάλη δημοτικὴ ἀγορά, ἡ Ἀντωνάκειος αἴ-θουσα δημοσίων θεαμάτων καὶ τὰ δημοτικὰ ἄλση τῶν λόφων Κουλφανίου καὶ Προφήτου Ἠλιού. Ἐκ τῶν ἐξοχῶν ἐπιφανέστεραι εἶναι ὁ *Ἅγιος Ἰσίδω-ρος* καὶ τὸ *Ἀμμουδέλι*, ὡς θέρετρα δὲ χρησιμο-ποιοῦνται τὸ ὑψηλὸν (4 χιλμ. πρὸς Β.) καὶ πευ-κόφυτον *Καμένο Χωριὸ* (Παλαιὸν Πλωμάριον) καὶ τὸ προάστειον *Μεγαλοχώρι*. ΒΔ. τῆς κωμοπόλεως εὕρηνται σημαντικαὶ σιδηροῦχοι σκωρίαι, πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ παρὰ τὸ χωρίον Μελίντα κεῖνται ἐντὸς παραλίου ἄντρου αἱ πόσιμοι καὶ ἐξω-τερικῆς χρήσεως ἰαματικαὶ θερμοπηγαὶ τῆς *Κρυ-φτῆς Παναγιᾶς* (ἁλιπηγαὶ 43°,8—44°,2 Κ.), ΝΑ. καὶ ἐγγὺς τῆς κωμοπόλεως αἱ θερμοπηγαὶ τῆς *Ἁγίας Βαρβάρας*, πρὸς τὴν αὐτὴν δὲ διεύθυνσιν καὶ Ν. τῶν χωρίων Πλαγιὰ καὶ Τρίγωνος τὸ παράκτιον ὕψωμα *Βίγλα* μὲ ἀσήμαντα μεσαιωνικὰ λείψανα.

—[*Ἱστορ.*] Τὸ Πλωμάριον, ἱδρυθὲν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. ὑπῆρξε πάντοτε ἀμει-γὴς ἑλληνικὴ κώμη, τὸ πρῶτον μνημονευομένη ἐν ἐν μυτιληναϊκῷ κώδικι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος (*Πλομάρι*). Περὶ τὸ 1812 ἐδίδασκεν αὐτόθι Φιλόθεος ὁ Σκυ-ριανός. Ἰδιαιτέρως τὸ Πλωμάριον ἀνεπτύχθη ἀπὸ τῆς νέας συνοικήσεως, ἔκτοτε καὶ μέχρι νῦν κατα-στὰν τὸ κέντρον τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας τῆς νή-σου. Ἄνω τῶν 5.000 (1930) μεταναστῶν εἶναι διε-σπαρμένοι εἰς Ἀβησσυνίαν, Αἴγυπτον, Ν. Ἀφρικήν, Νέαν Ὑόρκην καὶ Χάρτ-Φόρτ τῶν Ἡνωμένων Πο-λιτειῶν. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τὴν 10ην Νοεμβρίου τοῦ 1912 παρὰ ἀγήμστος 120 πεζοναυτῶν τῆς «Μακεδονίας» (βλ. λ. *Μυτιλήνη*).

π. ν. π.

—**Πλωμάριον** [*Προαλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Λέσβου (πλάτ. 38°58'30" Β., μῆκ. 26°22'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mytileni island), ἀπέχων 12 μίλλ. παράπλου δυτικῶς τοῦ φάρου Ἀγρελιός, ΝΑ. τῆς νήσου ἐσχατιᾶς. Ἡ θέσις του ἐπισημοτάτη διὰ τὴν ἐμπορικὴν τῆς νήσου κίνησιν.

σ. ε. λ.

—**Πλωμαρίου δῆμος** [*Γεωγρ.*]. Δῆμος τῆς ἐπαρ-χίας Πλωμαρίου τοῦ νομοῦ Λέσβου, μὲ ἕδραν τὸ *Πλωμάριον* καὶ ἐξαρτώμενα χωρία τά: *Ἅγιος Ἰσί-δωρος, Κάτω Χωριὸ* καὶ *Μέσσονα*. Κάτ. (1928) 7.176.

—**Πλωμαρίου ἐπαρχία** [*Γεωγρ.*]. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Λέσβου, κατέχουσα τὸ νοτίως τῆς γραμμῆς Πολυχνίτου-Γέρας παράκτιον τμῆμα τῆς χερσο-νήσου τοῦ Ὀλύμπου ἐπὶ τῆς νήσου Μυτιλήνης. Κάτ. (1828) 19.343, ἕδρα *Πλωμάριον*. Περιλαμβά-νει ἕνα δῆμον καὶ τὰ χωρία καὶ κώμας: *Ἅγιος Ἰσί-δωρος, Ἀκράσι, Ἀμπελικό, Βαλανᾶς, Βασιλικά, Βοῦρκος, Βρησσὰ* (*Βρυσὰ* ἐπισήμως) *Δρῶτα, Κάτω Χωριό, Κουρνέλα, Λισβόρι, Λωβοχώρι, Μεγαλοχώρι, Μελίντα, Μέσσονα, Μηλιές, Μπορὸς* (*Βορρὸς* ἐπισή-μως) *Παλαιοχώρι, Πλαγιά, Πλωμάριον, Τρίγωνος*. Ἄλλοτε περιελάμβανε καὶ τὰ νῦν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυτιλήνης χωρία *Πολυχνῖτος* καὶ *Σκάλα Πολυχνί-του* καὶ τὰ ἐκλιπόντα *Λεύρα* καὶ *Λιμνί*. Παράγει κυρίως ἔλαιον καὶ ὀπώρας, ἐλάχιστα δὲ σιτηρὰ καὶ ὄσπρια. Ἄλλοτε ἐμαστίζετο μονίμως ὑπὸ λέπρας, ἔχουσα τόπον συναγωγῆς τῶν ἀσθενῶν τὸ Λω-βοχώρι. — π.

—**Πλωμαρίου κόλπωσις** [*Γεωγρ.*] Κόλπωσις ἐπὶ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς νήσου *Μυτιλήνης* (βλ. λ. τόμ. ΙΖ', σ. 922 γ').

Πλῶμερ (Plumer), ***Ἐρβέρτος-Κάρολος-Ὄνσλω***, *βαρῶνος τοῦ—*· Ἄγγλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διεκρίθη ἐν Σουδὰν τῷ 1884 καὶ τῷ 1896 καὶ κατὰ τὸν Ἀγγλοβοερικὸν πόλεμον τοῦ 1899—1902, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου προήχθη εἰς ὑπο-στράτηγον. Ἀπὸ τοῦ 1902 μέχρι τοῦ 1914 ὑπηρέ-τησεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἐχρημάτισε καὶ μέλος τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ἐν Ὕπρ ὡς διοικητὴς τῆς πέμπτης ἀγγλικῆς στρατιᾶς, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915, μετατεθεὶς τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς τὴν δευτέραν στρατιάν, ἀπὸ δὲ τοῦ Νοεμβρίου 1917 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1918 εἶχεν ἀναλάβει τὴν διοίκησιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμά-των, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποσταλῆ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου. Βραδύτερον ἐπανῆλθεν εἰς τὸ δεύτερον ἀγγλικὸν σῶμα εἰς τὸ δυτικὸν μέτω-πον, μετὰ δὲ τὴν ἀνακωχὴν διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων κατοχῆς εἰς τὴν πε-ριφέρειαν τοῦ Ρήνου. Προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς στρατηγόν, ὠνομάσθη τῷ 1919 στρατάρχης καὶ βαρῶνος, τὸν δὲ Ἰούνιον τοῦ 1919 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Μάλτας. Ἐγένετο κυρίως ὀνομα-στὸς ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀμύνης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀργανώσει περὶ τὸν τομέα τοῦ Ὕπρ, καὶ ἐκ τῆς νίκης τὴν ὁποίαν κατήγαγε κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μεσσίν. μ. δ. β.

Πλώρα (ἡ) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουργίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτε-λοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 369. Ἔχει μονο-τάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ ἀμάρτυρος ἀρχαία πόλις *Πυλωρὸς* (ἢ *Πύλωρος*) τοποθετεῖται ὑπό τινων ἐνταῦθα, θεωρούντων τὸ ὄνομα παραφθορὰν ἐκ τοῦ ἀρχαίου. Ἐκ τῆς πλησίον τοποθεσίας Διχά-λης ἐκόπτοντο τὸ πάλαι οἱ γρανιτώδεις στῦλοι τῆς Γόρτυνος. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Κύριλλος* (159 κατ.) καὶ *Ἀπεσω-κάρι* (203 κ.) ε. γ.

πλώρη· κοινὴ ὀνομασία τῆς πρώρας τοῦ πλοίου: «πῆγε μὲ τὴν πλώρη» ἐξώκειλε κατακαθέτως πρὸς τὴν ἀκτήν. σ. ε. λ.

πλωριός· ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης ση-μαίνων τὸν πρὸς πρῶραν: «πλωριὸ ἄρμπουρο,—ἀμ-πάρι», «πλωριὸς βαρδιᾶνος» κτλ. *Πλωριὸς-κοῦντρος* καὶ *πλωριὸς-παπαφίγκος* τὸ *σιπάριον* καὶ τὸ *φω-σώνιον*. σ. ε. λ.

Πλώσταινα (καὶ *Πλόσταινα*) [*Γεωγρ.*]. Νησὶς ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ Μεσολογγίου, ἐγγὺς τῆς πόλεως, μόλις πεντήκοντα μέτρα ἀπέχουσα τῆς παραλια-κῆς ὁδοῦ Κυριαζῆ. Ἐξ αὐτῆς ἐκλήθη καὶ τὸ ὁμώ-νυμον ἰχθυοτροφεῖον. Κατὰ τὰς πολιορκίας ἦτο ὠχυρωμένη διὰ πυροβόλου. χ. γ. ε.

Πλωταὶ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία τῶν *Στροφάδων* νήσων, διὰ τὸ βαθύτατον τῆς περὶ αὐ-τὰς θαλάσσης, κατὰ δὲ τοὺς μυθογράφους τῶν ποιητῶν (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 21. Β, 285. *Βιργιλ.* Αἰν. 3,210) διότι πλέουσαι ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐχρησί-μευον ὡς κατοικίαι Ἁρπυιῶν, ἃς ἐδίωκον Ζήτης καὶ Κάλαϊς, οἱ υἱοὶ τοῦ Βορέως. σ. ε. λ.

πλωτάρχης. Βαθμὸς ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τοῦ ταγματάρχου. Εἶναι ὁ κατώτερος βαθμὸς τῶν μαχίμων ἀνωτέρων ἀξιω-ματικῶν. Τοποθετεῖται δὲ ὁ πλωτάρχης ὡς κυβερ-νήτης τορπιλλικοῦ ἀνοικτῆς θαλάσσης ἢ ἀντιτορ-πιλλικοῦ, ὡς ἀρχηγὸς μοίρας τορπιλλικῶν, ὡς ὕπαρχος πλοίου κυβερνωμένου ὑπὸ ἀντιπλοιάρχου ἢ πλοιάρχου καὶ ὡς ἀρχηγὸς ἐπιστασίας πυροβο-λικῶν ἢ τορπιλλῶν, ἢ ὡς ἀξιωματικὸς τῆς πορείας ἐπὶ μεγάλων θωρηκτῶν ἢ εὐδρόμων. Ἐπ' ἐσχάτων (1930) ὠνομάσθησαν πλωτάρχαι τῶν εἰδικῶν κλά-δων καὶ οἱ ἔχοντες βαθμὸν ἐξομοιούμενον πρὸς τὸν τοῦ πλωτάρχου μὴ μάχιμοι ἀξιωματικοί: *πλω-τάρχης ναυπηγός,—οἰκονομικός,—μηχανικὸς* κ. τ. λ.

σ. ε. λ.

Πλωτὴ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία ἣν ὁ Ὅμη-ρος μυθεύει εἰς τὴν νῆσον ἣν κατῴκει ὁ ταμίας ἢ φύλαξ τῶν ἀνέμων τοῦ Αἰόλου (Ὀδυσ. κ. 2). Ἡ τοιαύτη τοῦ ποιητοῦ ἀντίληψις ὠφείλετο, ὡς πρῶ-τος διετύπωσεν ὁ Μπεράρ (Les Phenicieus et l' Odyssée τόμ. II, σελ. 189 κ. ἑξ.), εἰς τὰς ἐπιπλεού-σας ἐλαφροπέτρας, αἵτινες ὁλόγυρα συνωθούμε-ναι πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς νήσου ἐσχημάτιζον ἔκτα-σιν περιζωννύουσαν αὐτήν, καὶ ἥτις λικνιζομένη ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν κυμάτων ἐνεποίει ἐκ τοῦ μακρό-θεν εἰς τοὺς ναυτικούς, ὧν τὰς εἰδήσεις ἀπήχησεν ἡ Ὀδύσσεια, ἐντύπωσιν, καθ' ἣν ἐπὶ ταύτης ὡς ἐπὶ σχεδίας γηΐνης, ἡδράζετο ἡ νῆσος συνεπιπλέουσα. (βλ. λ. *Πιτάνη, Αἰολίη, Στρόμπολι*). σ. ε. λ.

πλωτήρ,—ῆρος (ὁ)· ὁ πλέων, ὁ ἐπὶ πλοίου ὑπηρε-τῶν: «τῶν πλωτήρων ὁ μὲν ἐρέτης, ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ δὲ πρωρεὺς» (*Ἀριστοτέλ.*)· ‖ καθόλου, ὁ ταξιδεύων: «οἱ πλωτῆρες οἱ ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς».

—[*Τεχν.*] Ὁ *πλωτὴρ* εἶναι σῶμα ἐλαφρόν, ἐπι-πλέον ἐν ὕδατι ἢ ἄλλῳ ὑγρῷ, οὕτως ὥστε ἡ θέ-σις αὐτοῦ ν' ἀνταποκρίνεται πάντοτε εἰς τὸ ὕψος

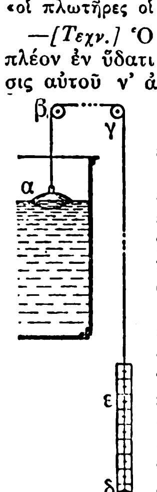

Πλωτήρ.

τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος ἐν δοχείῳ ἢ ἐν ποταμῷ, λίμνῃ κλπ. Χρησιμο-ποιεῖται συνήθως ὡς *ὑδροδείκτης* ἢ *σταθμοδείκτης*. Κατὰ τὸ σχῆμα, α εἶναι ὁ πλωτήρ, ἀνηρτημένος δι' εὐκάμπτου σύρματος ἀπὸ τῶν τρο-χαλιῶν β καὶ γ· ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ἄ-κρου τοῦ σύρματος κρέμαται τὸ βά-ρος δ, κινούμενον ἐπὶ τῆς βαθμο-λογημένης κλίμακος ε. Τὸ βάρος δ εἶ αι ἐλαφρότερον τοῦ πλωτῆρος, ὅταν οὗτος εὑρίσκεται εἰς τὸν ἀέρα, γίνεται ὅμως μεγαλύτερον ἢ ἴσον πρὸς τὸ βάρος τοῦ πλωτῆρος, ὅταν οὗτος ὑφίσταται τὴν ἄνωσιν τοῦ ὕ-δατος. Λόγῳ τῆς τοιαύτης ἀναλο-γίας τῶν βαρῶν, ὁ πλωτὴρ εὑρί-σκεται πάντοτε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος στάθμης ἀναγιγνώσκεται ἐπὶ τῆς βαθμολογημένης κλίμακος.

Χρῆσις τοῦ πλωτῆρος δύναται νὰ γίνῃ καὶ δι' αὐτόματον πλήρωσιν δεξαμενῶν ὕδα-τος· εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αἱ κινήσεις τοῦ πλω-τῆρος θέτουν αὐτομάτως, διὰ καταλλήλων συσκευῶν, εἰς κίνησιν τὴν τροφοδοτικὴν ἀντλίαν τῆς δεξαμε-νῆς, μόλις ἡ στάθμη τοῦ ἐν αὐτῇ ὕδατος κατέλθῃ κάτω ὡρισμένου ὁρίου, διακόπτουν δέ, αὐτομάτως ἐπίσης, τὴν λειτουργίαν τῆς ἀντλίας, ὅταν ἡ στάθμη ἀνέλθῃ ἄνωθεν ἑτέρου δεδομένου ὁρίου. Καὶ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ἠλεκτρικοῦ κυκλώματος, ὁ πλω-τὴρ ἀνερχόμενος δύναται νὰ κλείσῃ τὴν στρό-φιγγα τῆς προσαρμογῆς τοῦ ὕδατος, ἀποφευγομέ-νης οὕτω τῆς ὑπερεκχειλίσεως τῆς δεξαμενῆς. γ. θ. κ.

—[*Ἀεροπορ.*] Καλεῖται *πλωτὴρ* στεγανὴ λέμβος πανταχόθεν κεκλεισμένη, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἐπὶ τῆς θαλάσσης τὸ ὑδροπλάνον. Ἔχει ἀεροδυναμικὰς ἰδιότητας τοιαύτας, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ τὴν ἐλα-χίστην δυνατὴν ἀντίστασιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Φέρει εἰς τὸ ἄνω μέρος ὀπὰς ἐπι-θεωρήσεως καὶ εἶναι διῃρημένος εἰς 4 ἢ 5 στεγανὰ διαμερίσματα δι' ἐγκαρσίων κατακορύφων διαφρα-γμάτων. Ἡ παλαιοτέρα κατασκευὴ πλωτήρων ἐγίνετο δι' ἐπικαλύψεως ξυλίνου σκελετοῦ διὰ φύλλων τρι-ξύλου ἢ μαονίου. Νῦν, πρὸς ἐξοικονόμησιν βάρους, οἱ πλωτῆρες κατασκευάζονται ἐκ μετάλλου. Συνή-θως χρησιμοποιεῖται δουραλουμίνιον. Τὰ διὰ δύο ἐκ τῶν περιγραφέντων πλωτήρων ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀεροσκάφη ὀνομάζομεν *ὑδροπλάνα*.

Τὰ ἀεροσκάφη τὰ ἐπιπλέοντα οὐχὶ ἐπὶ δύο πλω-τήρων ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀτράκτου αὐτῶν, ἥτις ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἶναι στεγανὴ καὶ ὁμοίας κατασκευῆς μὲ τοὺς πλωτῆρας, ὀνομάζομεν ἀερο-

Digitized by Google

κάτους. Διὰ τὴν καλυτέραν δὲ εὐστάθειαν τῶν ἀεροακάτων ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ δὴ ἐν περιπτώσει κυματισμοῦ, τοποθετοῦνται εἰς τὰ ἄκρα τῶν δύο κάτω πτερύγων ἀνὰ εἷς μικρὸς πλωτήρ, ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν ὑδροπλάνων, ὃν καλοῦμεν *παραπλωτῆρα*.

Πλωτὴρ τοῦ ἐξαεριστῆρος εἰς τοὺς κινητῆρας ἐσωτερικῆς καύσεως καλεῖται ὁ ἐντὸς τῆς λεκάνης τοῦ ἐξαεριστῆρος ὑπάρχων κύλινδρος ἐκ μετάλλου στεγανός, ὅστις ρυθμίζει τὴν ροὴν βενζίνης ἐντὸς τῆς λεκάνης. Α. Κ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

πλωτικός, *—ή, —όν*· ὁ εἰς τὸν πλοῦν ἀναφερόμενος, ὁ ἔχων δεξιότητα εἰς τὸν πλοῦν· ‖ ***πλωτική*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία τοῦ πλέειν.

— *πλωτικὰ προβλήματα* *[Ναυτ.]*. Ὅρος σημαίνων τοὺς ναυτικοὺς ὑπολογισμοὺς τοὺς σχετικοὺς πρὸς τὰ προβλήματα τῆς ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλίας καὶ δὴ τὸν *λοξοδρομικὸν πίνακα*. Σ. Ε. Λ.

Πλωτινόπολις, ἡ ***Πλωτινούπολις*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βέννων, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ (98—117 μ. Χ.) πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ Πλωτίνης. Ταύτην ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ἀναφέρεται ὡς μία τῶν πέντε πόλεων τῆς ἐπαρχίας Θράκης, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας Αἱμιμόντου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως. Κατὰ τὸν Αὐγουσταῖον πίνακα ἔκειτο 24 μίλλια πρὸς Ν. τῆς Ἀδριανουπόλεως, κατ' ἄλλους δὲ πρὸς Β. τοῦ Διδυμοτείχου. Ὁ Μελέτιος (Γεωγρ. Γ', 102) τοποθετεῖ αὐτήν, ἀλλ' ἀορίστως, μεταξὺ Τραϊανουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως, προσθέτων ὅτι κοινῶς ἐκαλεῖτο *Πλουοδίν*. Πολὺ πιθανὸν νὰ ἔκειτο μεταξὺ Διδυμοτείχου καὶ Πυθίου (πρώην Κούλελη - Μπουργάζ), ὅπου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι τοῦ Καρακάλλα, σπανίως μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγεμόνος καὶ διαφόρων τύπων, τῶν ὁποίων ἀξιοσημείωτος ὁ ποτάμιος θεὸς Ἕβρος, ἔχων τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ αἰγείου ἀνεστραμμένου. Α. Θ. Σ.

Πλωτῖνος. Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος, ἡ μεγαλυτέρα φιλοσοφικὴ διάνοια τῶν πρώτων μεταχριστιανικῶν αἰώνων καὶ ὁ σπουδαιότερος ἐκπρόσωπος τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 204 ἐν Λυκοπόλει τῆς Αἰγύπτου. Γονεῖς καὶ πατρίδα δὲν ἤθελε νὰ ὀνομάσῃ, οὐδὲ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεώς του νὰ δηλώσῃ. Ἐφαίνετο, λέγει ὁ Πορφύριος, οἱονεὶ αἰσχυνόμενος, διότι ἦτο ἐγκαθειργμένος ἐν σώματι. Ἐν ἡλικίᾳ 28 ἐτῶν ἀφιερώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, ἀκροασθεὶς τῶν διασημοτάτων ἐκ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοσόφων. Διαψευσθεὶς ὅμως εἰς τὰς προσδοκίας του καὶ ἀπερχόμενος περίλυπος καὶ κατηφὴς ἐκ τῆς ἀκροάσεως αὐτῶν, διηγήθη τὸ πάθημά του εἴς τινα φίλον του, ὅστις ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν ἱδρυτὴν τῆς νεοπλατωνικῆς σχολῆς Ἀμμώνιον Σακκᾶν, ἐν ᾧ τέλος εὗρε τὸν διδάσκαλον, ὃν ἐζήτει («τοῦτον ἐζήτουν»). Ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη ἔκτοτε διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου, ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν προσήλωσίς του μόνον πρὸς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Σωκράτη δύνανται νὰ συγκριθῶσι. Μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ διδασκάλου ἠκολούθησε τὴν στρατείαν τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ (238—244 μ. Χ.), ἐπιθυμῶν νὰ μυηθῇ τὴν περσικὴν καὶ ἰνδικὴν φιλοσοφίαν, ἠστόχησεν ὅμως τοῦ σκοποῦ του ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκστρατείας ταύτης καὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Γορδιανοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου τοῦ Πραιτωρίου Φιλίππου τοῦ Ἄραβος καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ διασωθῇ καταφυγὼν εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ῥώμην καὶ τεσσαρακονταετὴς πλέον περίπου ἵδρυσε σχολήν. Κατ' ἀρχὰς μὲν ὀλίγης ἠξιώθη ἡ διδασκαλία του προσοχῆς, ἡ καθαρότης ὅμως τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ἱερὸς ἐνθουσιασμός, ὑφ' οὗ ἐφαίνετο ἐμφορούμενος, τὸ ὕψος τῶν διδαγμάτων του, ἡ ἐκπληκτικὴ διορατικότης του, δι' ἧς διεγίνωσκε τὰς ἀνθρωπίνας καρδίας—ἡ «περιουσία κατανοήσεως ἠθῶν», ὡς ἀποκαλεῖ ταύτην ὁ βιογράφος του Πορφύριος—αἱ στερήσεις ἃς ἐπέβαλλεν εἰς ἑαυτὸν κατὰ τὸ πυθαγόρειον ὑπόδειγμα, πάντα ταῦτα τὰ χαρακτηριστικά του προεκάλεσαν τοσαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτόν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ στενότατα μετ' αὐτοῦ συνδεόμενοι μετὰ δέους καὶ ἄκρου σεβασμοῦ ἐπλησίαζον αὐτὸν καὶ ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὰς καὶ ἀσυνήθεις διὰ κοινοὺς θνητοὺς ἰδιότητας. Ὡς ἐγκυροτάτην δὲ ἀπόδειξιν τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ φύσεως ἐθεώρουν τὴν εὐχέρειαν ἐκείνην, μεθ' ἧς οὗτος ἔφθανεν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐκστάσεως καὶ τῆς μετὰ τοῦ θείου ἑνώσεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον τέρμα τοῦ νεοπλατωνικοῦ μυστικισμοῦ. Ἀκροαταί του ἦσαν πολλοὶ ἐπιφανεῖς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ πολλοὶ τῶν συγκλητικῶν καὶ τέλος καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Γαλλιηνὸς (260—268) μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Σαλωνίνας. Παραλλήλως πρὸς τὴν δρᾶσίν του ὡς ἀρχηγοῦ σχολῆς, ἀνέπτυξεν ὁ Πλωτῖνος καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν, ἥτις εἵλκυσε πρὸς αὐτὸν τὴν ἐμπιστοσύνην εὐρυτέρων κύκλων. Ὁ οἶκός του ἦτο πλήρης παίδων, τοὺς ὁποίους οἱ γονεῖς των ἀποθνῄσκοντες ἐνεπιστεύοντο εἰς αὐτὸν καὶ δι' οὓς ὁ Πλωτῖνος ἦτο στοργικὸς καὶ προνοητικὸς κηδεμών, μεριμνῶν καὶ δι' αὐτὴν ἔτι τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας των. Ἡ δικαιοσύνη του καὶ ἡ προσήνεια τοῦ ἤθους του προεκάλουν τοσοῦτον σεβασμόν, ὥστε, εἰ καὶ πολλάκις ἐξέδωκεν ἀποφάσεις ἐπὶ διαφορῶν, τὰς ὁποίας ἄνδρες ἐπιφανεῖς, μετέχοντες ἐνεργῶς τοῦ δημοσίου βίου, προσῆγον εἰς τὴν κρίσιν του, ἐν τούτοις οὐδένα ἐξ αὐτῶν κατέστησεν ἐχθρόν του.

Ἐκ τῆς εὐνοίας, ἣν ἀπένεμεν εἰς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ Γαλλιηνός, ἐγεννήθη εἰς τὸν νοῦν τοῦ Πλωτίνου τὸ τολμηρὸν σχέδιον τῆς ἱδρύσεως ἐν Καμπανίᾳ πόλεως, ἥτις ἔμελλε νὰ ὀνομασθῇ Πλωτινόπολις καὶ εἰς ἣν ἐγκαθιστάμενος ὁ Πλωτῖνος μετὰ τῶν φίλων του θὰ ἐφήρμοζε τὰς περὶ πολιτείας θεωρίας καὶ διατάξεις τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου. «Καὶ ἐγένετ' ἂν τὸ βούλημα ἐκ τοῦ ῥάστου, εἰ μή τινες τῶν συνόντων τῷ βασιλεῖ φθονοῦντες ἢ νεμεσῶντες ἢ δι' ἄλλην τινὰ μοχθηρὰν αἰτίαν ἐνεπόδισαν». Ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῶν σχεδίων του καὶ βαρέως νοσήσας ἐγκατέλιπεν ὁ Πλωτῖνος τὴν Ῥώμην μετὰ εἰκοσαετῆ δρᾶσιν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπορεύθη εἰς Καμπανίαν, ἔνθα ἀπέθανε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ κτῆμα ἑνὸς προηγηθέντος αὐτοῦ εἰς τὸν θάνατον φίλου του Ζήθου περὶ τὸ ἔτος 269 ἢ 270 μ. Χ.

Ὁ ἀφωσιωμένος μαθητὴς τοῦ Πλωτίνου Πορφύριος ὑπῆρξε καὶ ὁ βιογράφος του καὶ ὁ ἐκδότης τῶν ἔργων του, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐννεάδες». Πρόκειται περὶ 54 πραγματειῶν τοῦ Πλωτίνου, τὰς ὁποίας συλλέξας ὁ Πορφύριος διῄρεσεν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱερότητα τῶν ἀριθμῶν 6 καὶ 9, εἰς 6 τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐκλήθη «ἐννεάς», καθόσον συνέκειτο ἐξ 9 πραγματειῶν. Ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ Πλωτίνου ἔχει καὶ τὴν ἱστορίαν της. Μέχρι δηλαδὴ τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του περιωρίζετο οὗτος εἰς προφορικὴν μόνον διδασκαλίαν. Παρακινηθεὶς ὅμως ὑπὸ πολλῶν ἤρξατο ἔκτοτε ἐκθέτων γραπτῶς τὰ ἑκάστοτε ἐν τῇ σχολῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀναπτυσσόμενα καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν συζητούμενα θέματα. Προέκυψαν οὕτω λοιπὸν ἐκ τῶν προφορικῶν παραδόσεων καὶ τῶν συζητήσεων πραγματεῖαι περὶ διαφόρων φιλοσοφικῶν θεμάτων, δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνάλογοι πρὸς τὰ διδακτικὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐκ πολλῶν δ' ἐνδείξεων—τῆς ποικιλίας τῶν ἐπιγραφῶν ἑκάστης πραγματείας, τῶν πολλῶν ἐν αὐταῖς παρεκβάσεων, αἵτινες φαίνονται ἀποτελοῦσαι ἀπαντήσεις εἰς τεθέντα ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐρωτήματα καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων—προκύπτει ὅτι αἱ πραγματεῖαι δὲν συνετάσσοντο πρὸ τῶν παραδόσεων, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι συνεγράφοντο μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν μετὰ τῶν μαθητῶν συζήτησιν. Ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Πορφύριος, ὡς ἐκδότης καὶ τελευταῖος συντάκτης, ἐπεξειργάσθη τὰς πραγματείας, δὲν δύναται ἐπακριβῶς νὰ καθορισθῇ, εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι ἠθέλησε νὰ διατηρήσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀμετάβλητον τὸ ἀρχικὸν ὕφος τῶν προφορικῶν παραδόσεων καὶ συζητήσεων, ἐξ οὗ προέκυψαν αὗται. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Πλωτῖνος, ἕνεκα ἀδυναμίας τῆς ὁράσεως, δὲν ἠδυνήθη οὐδ' ἅπαξ κἂν νὰ διέλθῃ τὰ ταχέως καταρτισθέντα χειρόγραφα. Οὕτω τὰ ἔργα ταῦτα, ἕνεκα τοῦ πλούτου καὶ τῆς πυκνότητος τῶν νοημάτων καὶ τῆς περὶ τὸ ὕφος ἀτημελείας, ἀποτελοῦσι βαρὺ ἀνάγνωσμα, ἀποζημιοῦσιν ὅμως πολλάκις τὸν ἀναγνώστην, παρέχοντα εἰς αὐτὸν τὸ θέλγητρον τῆς ἀβιάστου καὶ μυχιαιτάτης συγκινήσεως καὶ τοῦ αὐθορμήτου ἐνθουσιασμοῦ, ὑφ' οὗ βαθμιαίως κατὰ τὴν συζήτησιν κατελαμβάνετο ὁ δημιουργός των, ὅστις διαπνεόμενος ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τούτων καὶ οἰκειότητα ἔχων πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν λογοτεχνικὴν παράδοσιν, κατώρθου πολλάκις νὰ δώσῃ μορφὴν ὡραίαν εἰς τὴν ἔκθεσίν του, κοσμῶν αὐτὴν ἰδίᾳ διὰ λαμπρῶν εἰκόνων καὶ παραβολῶν.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλωτίνου καὶ τῶν νεοπλατωνικῶν ἐν γένει ἐπιδιώκει κυρίως θρησκευτικοὺς σκοπούς. Τὸ κοσμολογικόν, τὸ γνωσιολογικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν πρόβλημα ἀπησχόλησαν κατὰ σειρὰν τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχάς. Περὶ τὸ τέρμα ὅμως τῆς προχριστιανικῆς περιόδου, ὅτε ὁ πόθος τοῦ ἀρχαίου κόσμου διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας δυναμένην νὰ πηγάσῃ λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν ἔλαβε τὴν ὑψίστην αὐτοῦ ἔντασιν καὶ εὗρεν ἄφθονον τροφὴν εἰς τὰς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐκχυθείσας εἰς τὸν ἑλληνορρωμαϊκὸν κόσμον μυστηριακὰς καὶ ἀπολυτρωτικὰς θρησκείας, ἤρχισε πλέον νὰ ἐρευνᾶται ἰδιαιτέρως τὸ περὶ θεοῦ ζήτημα, τὸ ὁποῖον, ἀπό τινος ἀπόψεως, περιλαμβάνεται μὲν εἰς ἕκαστον τῶν μνημονευθέντων τριῶν προβλημάτων, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει παραμένει πάντοτε διακεκριμένον ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν. Ἡ φιλοσοφία, ὁπλισθεῖσα τότε κατὰ τοῦ κινδύνου ν' ἀπομονωθῇ καὶ νὰ περιφρονηθῇ ἐφ' ὅσον θὰ ἐδείκνυτο ἀδιάφορος πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν τότε τὰ πνεύματα ὕψιστον πρόβλημα καὶ ζητήσ[ασα] ν' ἀποφύγῃ τὴν νέκρωσιν διὰ τῆς ἐμμονῆς εἰς [τὰ] ἀρχαῖα δόγματα ἢ τὴν διάλυσιν αὐτῆς εἰς ἀ[νού]σιον ἐκλεκτικισμόν, ἀνέλαβεν ἐνσυνειδήτως τ[ὴν] ἅμιλλαν πρὸς τὰς μυστηριακὰς θρησκείας. Σκο[πὸν] αὐτῆς ἔθετο ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸν πόθον τῆς ἀν[θρω]πότητος διὰ τὴν ἐκ τοῦ κακοῦ λύτρωσιν καὶ τ[ὴν] σωτηρίαν τῆς ψυχῆς δύναται καὶ ἠδύνατο ἀ[νέκα]θεν νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ ἡ φιλοσοφία, ὅτι οἱ ἡ[γέται] τῆς φιλοσοφίας, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων καὶ [οἱ] διάδοχοι αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπουν εἰμὴ τ[ὴν] ὁδὸν ταύτην νὰ δείξωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, [ὅτι] ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τ[ὴν] ἀληθῆ θρησκείαν καὶ τὴν δι' αὐτῆς λύτρωσιν, δ[ιότι] ἡ ὑψίστη γνῶσις εἶναι ἡ περὶ θεοῦ, γνῶσις δὲ [τοῦ] θεοῦ σημαίνει συγχρόνως καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ ἕ[νω]σιν. Τοιαύτην κατεύθυνσιν λαβοῦσα ἡ φιλοσοφ[ικὴ] σκέψις, ἦτο ἑπόμενον νὰ ὁδηγηθῇ πρὸς τὸν μυστι[κι]σμόν. Τόπος τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἀκμῆς τῶν μυσ[τι]κιζουσῶν τούτων τάσεων ὑπῆρξε κυρίως ἡ Ἀλ[ε]ξάνδρεια, οἱ δὲ νεώτεροι πυθαγόρειοι καὶ ὁ Φί[λων] οἱ ἄμεσοι πρόδρομοι τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτί[νου].

Πρὸς ἐξήγησιν ὅμως τῆς γενέσεως καὶ τοῦ π[ε]ριεχομένου τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου, εἶ[ναι] ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐ[ν] τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ παρετηρήθησαν ἀνέκαθ[εν] δύο τάσεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ μονισμὸς τῆς ἰωνικ[ῆς] φιλοσοφίας, τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τῶν ἀτομικ[ῶν], ἐξ ἄλλου δ' ἑτέρα κατεύθυνσις, ἥτις διὰ τῶν π[α]λαιῶν πυθαγορείων καὶ τῶν ἐλεατῶν ὡδήγησε π[ρὸς] τὸ σύστημα τοῦ Πλάτωνος καὶ ἥτις εἶχε κυρ[ίως] δυαρχικὸν χαρακτῆρα, ἐξαίρουσα τὴν ἀντίθ[εσιν] μεταξὺ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ, πνεύματος καὶ ὕ[λης], θεοῦ καὶ κόσμου. Οἱ νεώτεροι πυθαγόρειοι κα[ὶ ὁ] Φίλων, οἱ ἄμεσοι πρόδρομοι τοῦ Πλωτίνου, ἔ[μει]μειναν εἰς τὴν δυαρχίαν ταύτην. Ἀλλ' ἡ δυα[ρχία] εἶναι θεωρία ἀντιτιθεμένη πρὸς τὸ βαθύτ[ερον] ἐλατήριον τοῦ μυστικισμοῦ, ἐφόσον οὗτος κ[α]νοεῖται ὡς πόθος πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θ[εοῦ]. Διὰ τοῦτο ἤδη οἱ νεώτεροι πυθαγόρειοι καὶ ὁ [Φί]λων προσεπάθησαν νὰ μετριάσωσι τὴν ἀντίθ[εσιν] ταύτην, δεχθέντες θείας σπερματικὰς δυνά[μεις] ἐπενεργούσας ἐν τῷ σύμπαντι ἢ μεσάζοντα ὑπ[ο]κείμενα μεταξὺ δημιουργοῦ καὶ δημιουργημά[των]. Ὁ μετριασμὸς ὅμως τῆς ἀντιθέσεως δὲν δύνα[ται] νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν μυστικισμόν, διότι οὗτος τεί[νει] πάντοτε νὰ ἄρῃ πλήρως αὐτήν, δεχόμενος ὅτι ἐ[κ] τῶν δύο στοιχείων εἶναι τὸ μοναδικόν, τὸ πρῶτ[ον], τὸ ἀρχικόν, τὸ ἀποτελοῦν τὸ πραγματικὸν εἶ[ναι], τὸ δ' ἄλλο, τὸ ἐξ αὐτοῦ προελθὸν καὶ δευτερε[ῦον], τὸ καταχρηστικῶς δυνάμενον νὰ ἐκληφθῇ ὡς [ὄν]. Ἀφοῦ δ' οὕτω διηυκρινίσθη ὅτι μοναδικὸν κ[αὶ] ἀρχικὸν εἶναι, εἶναι ὁ Θεός, τὸ δ' ἐξ αὐτοῦ π[ρο]κύπτον καὶ ἑπόμενον ὁ κόσμος, ὑπελείπετο πλ[έον] ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ κόσμος π[ροέρχεται] ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ καὶ μοναδικοῦ ὄντος. Τ[ὸ] πρόβλημα τοῦτο εἶχε χαρακτηρίσει ὁ Πλάτων [ὡς] ἀποτελοῦν τὸ ὅριον, μέχρι τοῦ ὁποίου δύναται [νὰ] φθάσῃ ἡ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐν γ[ένει] νόησις καὶ ἐπέκεινα τοῦ ὁποίου μόνον ὁ μ[ύθος] ὑπάρχει, ὅστις διατρίβει μὲν περὶ ἀντικείμενα [καὶ] θέματα ἀνώτερα τῶν ἐξεταζομένων ὑπὸ τῆς δ[ια]λεκτικῆς, ὡς σύστημα ὅμως μεθόδου καὶ ἐρεύ[νης] καὶ διατυπώσεως ὑπολείπεται κατὰ πολὺ ταύ[της]. Ὁ μυστικισμὸς λοιπὸν συνεπληρώθη καὶ ἐτελει[ώθη] ἐν τῷ Πλωτίνῳ, ὅστις, αἴρων τὸ ὅριον τοῦ[το], ἦτο πεπεισμένος ὅτι διὰ τῆς ἄρσεως ταύτης δ[ια]νοίγει τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν κατανόησιν αὐτῆς τ[ῆς] οὐσίας τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

Τοιαύτης λοιπὸν ἐξελίξεως τῆς φιλοσοφ[ικῆς] σκέψεως προϊὸν ὑπῆρξε καὶ ἐκ τοιούτων προϋ[πο]θέσεων προέκυψεν ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλωτί[νου]. Βάσιν ταύτης ἀποτελεῖ ἡ πλατωνικὴ διάκρ[ισις] μεταξὺ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ, σπουδαιότατος δ' [αὐ]τῆς κλάδος εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μεταφυσικ[ὴ ἢ] θεολογία ἢ ὀντολογία, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ γνωσιολο[γία] καὶ ἠθική. Καὶ ἡ μὲν μεταφυσικὴ περιγρ[άφει] τὴν ὁδὸν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἐξηγ[οῦσα] πῶς βαθμιαίως ἐκ τοῦ ἑνός, ἀπολύτου, ἀρχικ[οῦ], τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ περιλαμβάνοντος καὶ [...] ἔχοντος ὄντος, ἐκλάμπεται ἢ ἀκτινοβολεῖται [...] κατατμήσεως ἢ ἀναπτύξεως ἢ μετριασμοῦ ἢ [με]ταβιβάσεως τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ σύνολον τοῦ κ[ό]σμου, κατὰ πρῶτον τὰ νοητὰ καὶ μετὰ ταῦτα τ[ὰ] αἰσθητά. Ἡ δὲ γνωσιολογία καὶ ἠθικὴ δεικνύ[ουσι] πῶς δέον νὰ βαδίσῃ τις τὴν ὁδὸν ἐκ τῶν κ[άτω] πρὸς τὰ ἄνω, πῶς ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ πρέπει ν' [ἀ]νέλθῃ βαθμιαίως εἰς τὴν γνῶσιν καὶ θεωρίαν τ[οῦ] νοητοῦ καὶ ἐκ ταύτης νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μετὰ τ[οῦ] ὑπερνοητοῦ, τοῦ πρώτου καὶ ἀρχικοῦ ὄντος, ἕ[νω]σιν. Ἐντὸς τοῦ πεδίου τοῦ νοητοῦ ὑπάρχουσι τ[ρεῖς] κύριαι βαθμίδες. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ ὑπερκείμ[ενον] πάσης οὐσίας ἓν ἢ ἀγαθόν, ἡ δευτέρα, ὁ ἐξ αὐτ[οῦ] ἐκλαμπόμενος νοῦς καὶ ἡ τρίτη, ἡ ἐκ τοῦ νοῦ ἀ[κτι]νοβολουμένη ψυχή. Αὕτη, ὡς ἡ κατωτάτη βα[θμὶς] τοῦ νοητοῦ, ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν πρὸς τὸ αἰσ[θη]τόν, τὸ ὁποῖον πάλιν εἶναι ἀκτινοβολία αὐτ[ῆς]. Οὕτω τὸ πᾶν ἀποτελεῖ ἑνιαίαν κλίμακα, εἰς ἣν [πε]ριλαμβάνεται καὶ αὐτὴ ἡ ὕλη, ἡ ἀποτελοῦσα τ[ὴν] βάσιν παντὸς αἰσθητοῦ καὶ τὴν ἄκραν ἀντίθε[σιν] πρὸς τὸ ὑπεραισθητόν. Τὸ ἓν καὶ ἡ ὕλη εἶναι τ[ὰ] τελικὰ σημεῖα μιᾶς γραμμῆς, κατὰ τὴν διαδρομ[ὴν]

Digitized by Google

ἧς ὁποίας τὸ φῶς τοῦ ἑνὸς ὠχριᾷ βαθμιαίως καὶ μεταπίπτει εἰς τὴν σκοτεινότητα τῆς ὕλης. Τὸ μὴ ὂν—ἡ ὕλη—δὲν εἶναι μόνον ἀντίθεσις, ἀλλὰ καὶ ὁ προϊὸν ἐκ τοῦ ἑνός. Ἡ πλατωνικὴ δυαρχία λοιπὸν ἀποβαίνει ἑνισμός. Τὸ σύμπαν εἶναί τι ἑνιαῖον ὅλον, τὰ δὲ μέρη αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς συμπαθείας αὐτῶν, συνέχονται καὶ συγκρατοῦνται πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ἕν.) Ἐμπνεύσεις καὶ παρακινήσεις διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ Πλωτῖνος οὐ μόνον ἐκ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων συστημάτων. Ὑπῆρξεν ἐκλεκτικὸς ἐν τῇ ἀρίστῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἐκλέξας στοιχεῖα ἐξ ὅλων τῶν παρ' αὐτοῦ φιλοσοφημάτων, ἀλλὰ προσαρμόσας ταῦτα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ συστήματος αὐτοῦ. Ὁ μὲν Πλάτων, ὁ Νουμήνιος καὶ ὁ Φίλων παρέσχον εἰς αὐτὸν λαβὴν διὰ τὴν περὶ ὑποστάσεων θεωρίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν περιέλαβεν εἰς τὸ σύστημά του ἀναλλοίωτον, ἀλλὰ μετέτρεψεν οὐσιωδῶς. Ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ σπερματικοῦ λόγου διδασκαλία τῆς στοᾶς, κατά τι τροποποιημένη, ἔχει τὴν θέσιν της εἰς τὸ σύστημά του πρὸς ἐξήγησιν τοῦ τρόπου τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ εἰς τὰς κατωτέρας βαθμῖδας καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ κάλλους τοῦ παντός, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ αἰσθητοῦ. Καὶ ἡ περὶ ὕλης δὲ καὶ εἴδους ἀριστοτελικὴ διδασκαλία, καθ' ἣν ἐκείνη μὲν εἶναι τὸ μορφούμενον, τοῦτο δὲ τὸ μορφοῦν, χρησιμοποιεῖται καὶ αὐτὴ εἰς τὸ σύστημά του. Ἰδία ὅμως τοῦ Πλωτίνου ἐπίνοια εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐξηγεῖται ἡ προέλευσις τῆς ἑκάστοτε κατωτέρας βαθμῖδος ἐκ τῆς ἑκάστοτε ἀνωτέρας. Αὕτη συντελεῖται οὐχὶ διὰ δημιουργικῆς ἐνεργείας, οὐδὲ διὰ προβολῆς ἢ ἀπορροίας, ἀλλὰ δι' ἐκλάμψεως ἢ περιλάμψεως ἢ ἀκτινοβολίας.

Ἑκάστη ἀνωτέρα ὑπόστασις ἀκτινοβολεῖ ἐξ ἑαυτῆς τὴν κατωτέραν, ἄνευ μετριασμοῦ τινος τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὡς ὁ ἥλιος ἀκτινοβολεῖ ἐξ ἑαυτοῦ τὴν θερμότητα καὶ τὸ φῶς ἢ ἡ χιὼν τὸ ψῦχος. Ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ διακρίνονται τρεῖς βαθμῖδες γνώσεως. Καὶ ἀτελεστάτη μὲν τούτων εἶναι ἡ συντελουμένη διὰ τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως. Ἀνωτέρα ταύτης εἶναι ἡ ἀποκτωμένη διὰ τῆς διανοίας ἢ τοῦ λογισμοῦ, τῆς διαλεκτικῆς δηλαδὴ ἢ τῆς περὶ ἐννοιῶν ἐπιστήμης, τῆς ἀφορώσης οὐχὶ πρὸς τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ πρὸς τὰ νοητὰ καὶ ὄντως ὄντα. Ἀνωτάτη τέλος τῆς γνώσεως βαθμὶς εἶναι ἡ νόησις, διαφέρουσα τοῦ λογισμοῦ ἢ τῆς διανοίας, ὡς ταύτης μὲν οὔσης ἐνεργείας τῆς τὰ ἔξω αὐτῆς σκοπουμένης ψυχῆς, ἐκείνης δὲ τοῦ καθαροῦ καὶ ἑαυτὸν σκοπουμένου νοῦ, ἤτοι ἀμέσου γνώσεως καὶ θεωρίας ὑφ' ἑαυτοῦ αὐτοῦ τούτου τοῦ νοῦ, ὅστις νοῶν ἑαυτὸν νοεῖ ὡς ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ νῷ πάντα τὰ νοητά, νοεῖ δὲ καὶ ἑαυτὸν ὡς ἐμπεριεχόμενον ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ νοῦ καὶ τῶν νοητῶν. (Τῆς νοήσεως τέλος ὑπέρκειται ἡ ἔκστασις, ἥτις, ἀναφερομένη εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀπόλυτον ἀρχὴν τῶν ὄντων, συνεπάγεται πλήρη ἕνωσιν μεταξὺ νοοῦντος καὶ νοουμένου καὶ αἴρει τὴν συναίσθησιν τῆς διαφορᾶς μεταξὺ αὐτῶν. Τῆς ἠθικῆς τέλος τὴν βάσιν ἀποτελεῖ ἡ ἰδέα τῆς καθάρσεως τῆς ψυχῆς, τῆς ἀπαλλαγῆς δηλαδὴ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τοῦ σώματος καὶ πάσης ἐντεῦθεν προκαλουμένης ἁμαρτίας. Ἡ κάθαρσις καὶ ἡ ἄσκησις τῶν ἀρετῶν ἀποτελοῦσι τὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ κυριωτάτου ἠθικοῦ σκοποῦ, ὅστις εἶναι ἡ ὁμοίωσις τῷ θεῷ. Πέραν ὅμως ταύτης κεῖται ἡ ἄμεσος θεωρία τοῦ πρώτου ὄντος καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ ἕνωσις ἐν τῇ ἐκστάσει.

Αὗται εἶναι αἱ κύριαι γραμμαὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου. Ὑπολείπεται νῦν νὰ ἐκτεθῶσι λεπτομερέστερόν πως αἱ σπουδαιότεραι διδασκαλίαι ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς μεταφυσικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς γνωσιολογίας καὶ ἠθικῆς. Ἐν τῇ μεταφυσικῇ ἔχων κατὰ τοῦτο ὡς προδρόμους τὸν Πλούταρχον, τὸν Ἀλβῖνον, τὸν Νουμήνιον καὶ ἄλλους, ἐξαίρει ὁ Πλωτῖνος τὴν ὑπερβατικότητα τοῦ θεοῦ. (Τὸ θεῖον, ἡ ἀρχὴ τοῦ παντὸς καὶ τὸ αἴτιον πάντων, ἡ πρώτη καὶ ἀνωτάτη βαθμὶς ἐν τῇ κλίμακι τοῦ παντός, ἀποκαλεῖται συμφώνως πρὸς τὴν πλατωνικὴν μεταφυσικὴν καὶ τὰς διδασκαλίας τῶν νεωτέρων πυθαγορείων τὸ ἕν, τὸ πρῶτον, τὸ ἀγαθόν, τὸ τελευταῖον τοῦτο, οὐχὶ διότι ἡ ἀγαθότης δέον νὰ νοηθῇ ὥς τις ἰδιότης αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. (Τὸ ἓν τοῦτο ὑπέρκειται οὐ μόνον πάσης οὐσίας, ἀλλὰ καὶ πάσης νοήσεως. Οὐ μόνον σωματικαί, ἀλλ' οὐδὲ πνευματικαὶ ἰδιότητες δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτό. Ὡς εἶναι ἄνευ μορφῆς καὶ ἄνευ ὁρίων, οὕτως οὐδὲ νόησιν ἔχει, οὐδὲ βούλησιν, οὐδ' ἐνέργειαν, οὐδὲ κἂν συνείδησιν ἑαυτοῦ. Περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ οὐδεμίαν παράστασιν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, διότι εἶναι ριζικῶς διάφορον παντὸς ἡμῖν γνωστοῦ καὶ πεπερασμένου. (Ἐξ αὐτοῦ ἐκλάμπεται καὶ ἀκτινοβολεῖται ὁ νοῦς. Πῶς δέον νὰ νοηθῇ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐκ τοῦ ἑνὸς προέρχεται ὁ νοῦς καὶ ἐν γένει ἐξ ἑκάστης ἀνωτέρας ὑποστάσεως ἡ κατωτέρα αὐτῆς, ἐλέχθη ἤδη προηγουμένως. Ἡ προέλευσις δηλαδὴ τοῦ νοῦ ἐκ τοῦ ἑνὸς συντελεῖται οὐχὶ διὰ δημιουργικῆς ἐνεργείας, δι' ἧς τὸ πρῶτον θὰ ἐξήρχετο τῆς ἡσυχίας καὶ τοῦ συγκεκλεισμένου ἑαυτοῦ, οὐδὲ κατὰ προβολὴν καὶ ἀπόρροιαν οὐσίας, ἥτις θὰ συνεπήγετο μείωσιν τῆς θείας οὐσίας. Συντελεῖται μόνον κατ' ἀναγκαιότητα, ἥτις συντελεῖ ὥστε ἐκ τοῦ ἑκάστοτε τελειοτέρου νὰ προέρχεται τὸ ἧττον τέλειον. Ἐνῷ τὸ ἑκάστοτε ἡγούμενον παραμένει καθ' ἑαυτὸ ἀπαθὲς καὶ οὐδέποτε στρέφεται πρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ προερχόμενον, τοὐναντίον τὸ ἑπόμενον ἐφίεται τοῦ προηγουμένου καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ πορρωτέρω τοῦ προηγουμένου κειμένου καὶ τέλος τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ, τῆς πηγῆς τοῦ παντός. Πρὸς διασάφησιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὸ ἑκάστοτε ἡγούμενον, παραμένον ἄθικτον καὶ ἠρεμοῦν καὶ ἄνευ μειώσεως τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, προβάλλει ἐξ ἑαυτοῦ τὸ ἑκάστοτε ἑπόμενον χρησιμεύουσιν ἐκτὸς τῆς ἐκ τοῦ Πλάτωνος εἰλημμένης παραστάσεως τῆς προελεύσεως ὡς ἀπεικονίσεως ἢ ἀντικατοπτρίσεως καὶ μεταφορικαὶ ἐκφράσεις, οἷαι αἱ: περίλαμψις, ἔκλαμψις κ.τ.λ. Τὸ πλῆθος προέρχεται ἐκ τοῦ ἑνὸς δι' ἀκτινοβολίας, ὡς ὁ μὲν Ἥλιος ἀκτινοβολεῖ ἐξ ἑαυτοῦ θερμότητα καὶ φῶς, ἡ δὲ χιὼν ψῦχος, ἄνευ μειώσεως τῆς ἑαυτῶν οὐσίας. Ὁμοία εἶναι καὶ ἡ παρομοίωσις πρὸς τὸ ἐντὸς τοῦ κατόπτρου παραγόμενον εἴδωλον. Τὸ ἑκάστοτε παράγον καὶ δημιουργοῦν παρομοιάζει πρὸς ἀντικατοπτριζόμενον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον, παραμένον ἄθικτον, παράγει ἐν τῷ κατόπτρῳ τὸ εἴδωλον ἑαυτοῦ. Τὸ παραγόμενον ὅμως εἴδωλον παραμένει ἐν τῇ ὑπάρξει αὐτοῦ συνδεδεμένον πρὸς τὸ παράγον ἀντικείμενον καὶ συνδέεται ἀναποσπάστως πρὸς αὐτό. Ἡ μετάβασις ἐκ τοῦ ἑνιαίου τοῦ δημιουργοῦντος εἰς τὸ πλῆθος τῶν δημιουργουμένων καὶ ἡ ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου προέλευσις τοῦ αἰσθητοῦ διασαφηνίζεται, ἂν ὑποθέσῃ τις καὶ πλῆθος κατόπτρων, ἐν οἷς σχηματίζεται τὸ εἴδωλον τοῦ ὑπεραισθητοῦ. (Ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀκτινοβολεῖται ὁ νοῦς, ἡ πρώτη βαθμὶς εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὑποστάσεων. Ἐν τῷ νῷ κατατέμνεται τὸ ἑνιαῖον τοῦ πρώτου εἰς τὸ πλῆθος. Ἤδη ὑπάρχει ἐν αὐτῷ διττότης, ἡ διάκρισις μεταξὺ νοοῦντος καὶ νοουμένου, γιγνώσκοντος καὶ γιγνωσκομένου, συνειδήσεως καὶ τῶν ἀντικειμένων, πρὸς ἃ στρέφεται αὕτη, ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, καθόσον ἄνευ νοητοῦ, οὐδὲ νοεῖν οὐδὲ νοῦς ὑπάρχει. Ὁ νοῦς—ὁ ὁποῖος δέον νὰ νοηθῇ ὡς ὁ δημιουργὸς τοῦ πλατωνικοῦ «Τιμαίου»—ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἰδεῶν καὶ ἀποτελεῖ οἱονεὶ νοητὸν κόσμον. Αἱ ἐν τῷ νῷ περιεχόμεναι ἰδέαι εἶναι οὐ μόνον αἱ τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀτόμων. Νοῦς ὅμως καὶ νοητὸν συμπίπτουσι κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα καὶ μόνον λογικῶς δύνανται νὰ διακριθῶσιν. Εἷς καὶ ὁ αὐτὸς νοῦς ὡς ἐφησυχάζον μὲν ἀντικείμενον εἶναι νοούμενον, ὡς ἐνέργεια ὅμως κατευθυνομένη πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, νοοῦν. (Κατωτέρω τοῦ νοῦ ἵσταται ὥς τι ἔσχατον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ νοητοῦ ἡ ψυχή. Ἀνάλογος πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ παντὸς ἐν τῷ πλατωνικῷ «Τιμαίῳ» εἶναι αὕτη τὸ μέσον καὶ συνδετικὸν μέλος μεταξὺ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου, ἀνήκει ὅμως κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς εἰς τὸ ὑπεραισθητὸν καὶ θεῖον. Αὕτη ἀφ' ἑνὸς μὲν θεωρεῖ τὸν νοῦν, οὗτινος εἶναι δημιούργημα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀκτινοβολεῖ ἐξ ἑαυτῆς τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἢ μᾶλλον ὅ,τι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει πραγματικόν. Συμφώνως πρὸς τὴν μεσάζουσαν αὐτῆς θέσιν εἶναι αὕτη καὶ ἄτμητος καὶ τμητή· ἄτμητος μὲν ἐφόσον παραμένει ἐν τῷ νῷ καὶ ὡς νοητὸν δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἐν τῷ χώρῳ συντελουμένην τμητότητα· τμητὴ δὲ ἐφόσον εἰσχωρεῖ εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ εἶναι πάντοτε ἐν αὐτῷ παροῦσα, βεβαίως ὅμως πανταχοῦ ὥς τι ἑνιαῖον καὶ ὅλον καὶ οὐχὶ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ μόνον δυναμικῶς. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς ἀεὶ λεπτοτέρας καὶ ἐπανειλημμένης διαβαθμίσεως συντελεῖ ὥστε ἀντὶ τῆς μιᾶς καὶ πρὸς δύο κατευθύνσεις—τὸ νοητὸν καὶ τὸ αἰσθητὸν—στρεφομένης ψυχῆς νὰ νοηθῶσι δύο ψυχαί, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀνωτέρα, ἄνευ ἀμέσου σχέσεως πρὸς τὸ αἰσθητόν, ἵσταται ἐγγὺς τῷ νῷ, ἡ δὲ κατωτέρα οἱονεὶ ἐντολῇ τῆς ἀνωτέρας δημιουργεῖ τὸ αἰσθητὸν («λεγομένη φύσις ψυχὴ οὖσα, γέννημα ψυχῆς προτέρας»). Ἡ κατωτέρα αὕτη ψυχή, θεωροῦσα τὰς ἐν τῷ νῷ ἰδέας, ἀκτινοβολεῖ ἐξ αὐτῶν τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Αἱ ἰδέαι, καταβιβαζόμεναι ἐκ τοῦ νοῦ εἰς τὴν ψυχήν, ἀποβαίνουσι λόγοι σπερματικοί, οἵτινες ὡς δημιουργικαὶ δυνάμεις καλοῦνται καὶ γεννητικοί. (Συμφώνως πρὸς τὴν διάκρισιν τῆς ψυχῆς εἰς ἀνωτέραν καὶ κατωτέραν διακρίνονται καὶ οἱ πρῶτοι λόγοι ἀπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν παραγομένων. Γεννήματα τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου ἢ τοῦ παντὸς εἶναι αἱ μερικαὶ ψυχαὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι περιλαμβάνονται ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὑπεραισθητοῦ πᾶν τὸ νοητὸν ἀνήκει εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ νοῦ. Ἀναλόγως δὲ πρὸς τὸν διχασμὸν τῆς ψυχῆς τοῦ παντὸς εἰς ἀνωτέραν καὶ κατωτέραν, διαιρεῖται καὶ ἡ (ἀνθρωπίνη) ἀτομικὴ ψυχὴ εἰς δύο ἢ κατὰ λεπτοτέραν διαβάθμισιν εἰς τρεῖς βαθμῖδας. (Κατωτέρω τῆς ψυχῆς ἄρχεται ὡς ἀκτινοβολία αὐτῆς ὁ αἰσθητὸς κόσμος. (Ἡ σειρὰ τῶν βαθμίδων εἶναι ἄπειρος—διακρίνεται ἔτι καὶ ἡ νοητὴ ἀπὸ τῆς αἰσθητῆς ὕλης—ὅσῳ δὲ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ ἀρχικοῦ ὄντος, τόσῳ ἡ τελειότης μειοῦται. Ἡ κατωτάτη καὶ ἀτελεστάτη ἀκτινοβολία καὶ μορφὴ τῆς ἀρχικῆς θείας δυνάμεως εἶναι ἡ ὕλη, ἥτις ὅμως δὲν νοεῖται ὡς σωματική, ἀλλ' ὡς παρὰ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει ὡς τὸ ἀκαθόριστον καὶ ἄμορφον. Εἰς τὸν κόσμον τὸν αἰσθητὸν ἐμφανίζεται διχασμὸς καὶ πλῆθος ἀντὶ τῆς ἑνότητος, τὸ ἔγχρονον ἀντὶ τοῦ αἰωνίου, ἡ φαινομενικότης καὶ αἱ ἀπατηλαὶ καὶ ψευδεῖς εἰκόνες ἀντὶ τοῦ ὄντως ὄντος. Εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τούτου καὶ τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὸ μηδαμινὸν καὶ ἄνευ δυνάμεως ἔγκειται ἡ οὐσία τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναί τι αὐθύπαρκτον καὶ αὐτοτελὲς καὶ ἀντίθετον πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ δέον νὰ νοηθῇ ἁπλῶς ὡς ἔλλειψις καὶ στέρησις τούτου. (Τὸ κακὸν δηλαδὴ δὲν εἶναι ἰδιότης τῆς ὕλης, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν αὐτῆς. Ἀποτελεῖ δὲ τὴν οὐσίαν αὐτῆς, διότι αὕτη, μεμακρυσμένη τοῦ πρώτου καὶ ἀρχικοῦ ὄντος, στερεῖται τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς τελειότητος αὐτοῦ. Ἐν τούτοις, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὡς γέννημα τῆς ψυχῆς, θεωρούσης τὰς ἐν τῷ νῷ ἰδέας, παριστᾷ ἑνιαῖον ὀργανισμόν, συνεχόμενον διὰ τῆς συμπαθείας τῶν μερῶν αὐτοῦ, ἔχει κάλλος καὶ ἁρμονίαν καὶ τάξιν, ὡς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ εἷς κόσμος αἰσθητὸς καὶ ὑλικός. Συντελεῖται δ' ἡ ἁρμονία καὶ τάξις καὶ σύνδεσις τῶν μερῶν τοῦ κόσμου πρὸς ἄλληλα, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ ψυχὴ ἀκτινοβολεῖ τοῦτον θεωροῦσα τὰς ἐν τῷ νῷ ἰδέας κατὰ τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς στοᾶς, αἱ ἰδέαι αὗται νοοῦνται ὡς οἱ λόγοι ἢ ὁ λόγος, ὁ κατεσπαρμένος πανταχοῦ καὶ συνέχων καὶ συγκρατῶν τὸ σύμπαν καὶ κατεργαζόμενος αὐτὸ καλὸν καὶ ἁρμονικόν. Ἐν δυσὶ μάλιστα πραγματείαις περὶ τῆς προνοίας ἐγκωμιάζει ὁ Πλωτῖνος τὴν κατὰ δυνατότητα τελειότητα καὶ αἰωνιότητα καὶ τὸ ἑνιαῖον τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ καταπολεμεῖ τοὺς γνωστικοὺς αἱρετικούς, τοὺς διδάσκοντας τὴν καταφρόνησιν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ παντὸς δι' ἀκτινοβολίας, ἀπεικονίσεως ἢ ἀντικατοπτρίσεως εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ὕλην καὶ διαμορφοῖ αὐτήν, οὕτω καὶ αἱ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παντὸς περιεχόμεναι ἀτομικαὶ ψυχαί. (Διὰ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὕλης παράγονται τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἄτομα, ἀποτελοῦντα οἱονεὶ μικροκόσμους κατὰ παλαιὰν καὶ ὑπὸ τοῦ Δημοκρίτου τὸ πρῶτον διατυπωθεῖσαν θεωρίαν. Νοεῖται δ' οἴκοθεν καὶ προκύπτει ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπιδρῶσα ἐπὶ τὴν ὕλην δὲν ἐξέρχεται ἑαυτῆς, οὐδ' ἀποβαίνει χείρων κατὰ τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν, ἀλλ' ὅτι ἀντιθέτως τὸ σῶμα, ὡς ἐξαρτώμενον ἐξ αὐτῆς, περιέχεται ἐν αὐτῇ δυναμικῶς καὶ οὐχὶ ἀντιστρόφως. Ἐὰν μάλιστα ἀκολουθήσῃ τις τὴν συνήθη παράστασιν περὶ τῆς ἐν τῷ σώματι εὑρισκομένης ψυχῆς, δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ σῶμα ὡς ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ δύναται ν' ἀποβάλῃ, ἢ ὡς δεσμά, ἅτινα δύναται αὕτη νὰ διαρρήξῃ. Ἐμνημονεύθη ἤδη ἡ κατ' ἀναλογίαν τῆς ψυχῆς τοῦ παντὸς κατάτμησις τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς εἰς τρεῖς βαθμῖδας, ἐφόσον μεταξὺ τῆς ἀνωτέρας καὶ τῆς κατωτέρας παρεμβάλλεται καὶ μέση. (Ὅτε δὲ ἡ ἀνωτέρα ψυχή, μεμακρυσμένη πάσης σχέσεως πρὸς τὸν ὑλικὸν κόσμον, παραμένει ἐν τῷ νῷ, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ πλωτινείου συστήματος καὶ πρὸς τὴν ἀριστοτελικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ὁ νοῦς εἶναι ἀνώτερος τῆς ζωϊκῆς ψυχῆς. (Ἡ κατάτμησις δὲ τῆς ψυχῆς εἰς τρεῖς βαθμῖδας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν πλατωνικὴν διδασκαλίαν περὶ τριχοτομίας τῆς ψυχῆς (ἐπιθυμητικόν, θυμοειδὲς καὶ λογιστικὸν) καὶ τὴν ἀριστοτελικὴν διδασκαλίαν περὶ τριῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τοῦ φυτικοῦ, αἰσθητικοῦ καὶ φανταστικοῦ. Εἰς τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα περὶ τῆς προϋπάρξεως τῆς ψυχῆς, τοῦ μετὰ θάνατον βίου αὐτῆς καὶ τῆς μετενσωματώσεως ἀκολουθεῖ ὁ Πλωτῖνος τὸν Πλάτωνα, ὁμιλῶν δὲ περὶ ἀπωλείας τῶν πτερύγων καὶ πτώσεως τῆς εἰς τὴν γηΐνην περιοχὴν εἰσχωρούσης ψυχῆς μεταχειρίζεται παραστάσεις, αἵτινες διατυπωθεῖσαι ἐν τῷ πλατωνικῷ «Φαίδρῳ» ἦσαν ἔκτοτε οἰκειόταται εἰς τὴν πλατωνικὴν σχολὴν καὶ τοὺς κύκλους τῶν νεωτέρων πυθαγορείων. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἀτομικὴ ψυχὴ ἀναλογεῖ πρὸς τὴν τοῦ παντὸς καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὸν κόσμον καὶ θὰ ἔπρεπεν ὡς ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὡς ἀκτινοβολία τῆς ψυχῆς τοῦ παντός, παρίσταται ὥς τι καλὸν καὶ ἁρμονικῶς διατεταγμένον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ παραβλάψῃ τὴν οὐσίαν αὐτῆς, οὕτω νὰ νοηθῇ καὶ ἡ οὐσία τοῦ σώματος καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ σχέσις τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς, ἐν τούτοις τὸ ἠθικὸν διαφέρον καὶ ἡ ἠθικὴ ἄποψις ἐπιτάσσουσι νὰ ἐξαρθῇ ἐντονώτατα ἡ μεταξὺ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ καὶ πνεύματος καὶ ὕλης ἀντίθεσις ἐν τῇ πρὸς τὸ σῶμα σχέσει τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ναὶ μὲν παραμένει ἀβλαβὴς ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς μετὰ τῆς ὕλης ἐπαφῆς αὐτῆς, ἐν τούτοις τὸ ἐξ αὐτῆς καὶ τοῦ σώματος ἀποτελούμενον κοινὸν ἔχει ἐμπλακῇ εἰς τὸ κακόν, τὴν εὐθύνην δὲ διὰ τὴν ἐντεῦθεν προκύπτουσαν ἁμαρτίαν φέρει τὸ σῶμα. Ἐπικρατεῖ οὕτως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ δυαρχικὴ ἄποψις, δυσκόλως δυναμένη νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὸ ἑνιστικὸν πνεῦμα τοῦ ὅλου συστήματος, τὸ δὲ σῶμα παρίσταται ὡς τὸ κώλυμα ἢ τὰ δεσμὰ ἢ ὁ τάφος τῆς ψυχῆς.

Οὕτω, ἐν τῇ μεταφυσικῇ συντελεῖται ἡ κάθοδος ἐκ τοῦ αἰτίου εἰς τὸ αἰτιατόν, ἐκ τοῦ τελείου εἰς τὸ ἀτελές, ἐκ τοῦ φωτὸς εἰς τὸ σκότος. Πῶς

Digitized by Google

ὅμως συντελεῖται ἡ ἄνοδος, δεικνύουσιν οἱ δύο ἄλλοι κύριοι κλάδοι τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ γνωσιολογία. Τὰς αὐτὰς βαθμῖδας, τὰς ὁποίας ἐπέδειξεν ἡ μεταφυσικὴ κατὰ κατιοῦσαν γραμμήν, ὀφείλει νὰ διανύσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα φθάσῃ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν «ὁμοίωσιν τῷ θεῷ», μετὰ ταῦτα δὲ εἰς τὸ ὑπερκείμενον ταύτης τέλος τῆς ἑνώσεως μετὰ τοῦ ἑνός. Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνόδου ἀποτελεῖ ἡ ἄρνησις τῆς ὕλης καὶ ἡ λύσις τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν μετὰ τοῦ κακοῦ σχέσεων αὐτῆς, εἰς ἃς αὐτή, ἄθικτος καθ' ἑαυτήν, ἔχει ἐμπλακῆ ἕνεκα τῆς μετοχῆς αὐτῆς εἰς τὸ ἐξ αὐτῆς καὶ τοῦ σώματος ἀποτελούμενον «κοινόν». Ὅταν τις ἀποβάλῃ τὸ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον περιεβλήθη κατὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὸν γήϊνον κόσμον, τότε ἡ ἀνύψωσις συντελεῖται εὐχερέστατα καὶ ἀφ' ἑαυτῆς. Τὴν παρακίνησιν πρὸς ταύτην δίδει ὁ ἐν τῇ θέᾳ τοῦ καλοῦ ἀναπτόμενος ἔρως, οὗτινος ἡ βαθμιαία ἐξέλιξις ἐκ τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ νοητὰ περιγράφεται κατὰ τὰ ἐν τῷ πλατωνικῷ «Συμποσίῳ» ἐκτεθειμένα. Τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀνυψώσεως διανύεται ἐντὸς τοῦ πεδίου τῶν σχέσεων πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἔγκειται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἠθικὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῶν τεσσάρων πολιτικῶν ἀρετῶν κατὰ τὰ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» τοῦ Πλάτωνος ἐκτεθειμένα, τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀνδρείας, τῆς σοφίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Αἱ ἀρεταὶ αὗται, ὡς σκοποῦσαι τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ὕλης, καλοῦνται «καθάρσεις» καὶ ἀποτελοῦσι τὴν κατωτέραν βαθμῖδα, δὲν ὁδηγοῦσι δὲ μόναι αὗται εἰς τὴν ὁμοίωσιν πρὸς τὸν θεόν. Αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀσκήσεως ἀνωτέρου βαθμοῦ καὶ φύσεως ἀρετῶν, αἵτινες, ἀνάλογοι καὶ ὁμώνυμοι πρὸς τὰς πολιτικάς, διαφέρουσι κατὰ τοῦτο αὐτῶν, ὅτι ἡ ψυχὴ λυτρουμένη παντὸς ἐκ τῆς ὕλης ἐρεθισμοῦ στρέφεται πρὸς τὸν νοῦν καὶ θεωροῦσα αὐτὸν ἐνεργεῖ κατ' αὐτόν. Ἐν τῷ σημείῳ πλέον τούτῳ συντελεῖται ἡ ἐκβολὴ τῆς πράξεως εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τῆς ἠθικῆς εἰς τὴν γνωσιολογίαν. Τὴν κατωτάτην βαθμῖδα τῆς γνώσεως ἀποτελεῖ ἡ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψις. Ἀνωτέρα ταύτης εἶναι ὁ λογισμὸς ἢ διάνοια, ἡ γνῶσις δηλαδὴ ἡ ἀποκτωμένη διὰ τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης περὶ τῶν ἐννοιῶν. Ἐν τῇ βαθμῖδι ταύτῃ ὁ γιγνώσκων, δεχόμενος παρὰ τοῦ νοῦ σαφεῖς καὶ καθωρισμένας ἀρχὰς καὶ ἐφαρμόζων μεθοδικὴν παρατήρησιν, γίνεται κάτοχος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, γιγνώσκει δηλαδὴ τὰ πράγματα ὡς εἶναι ταῦτα τῷ ὄντι, μανθάνει τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν φύσιν αὐτῶν. Ἀνωτέρα ὅμως ταύτης εἶναι ἡ νόησις ἢ ἡ μετὰ τοῦ νοῦ ἕνωσις, ἐν ᾗ ἡ ψυχὴ «νουθεῖσα καὶ ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ γενομένη» νοεῖ καὶ θεωρεῖ αὐτὸν τοῦτον τὸν νοῦν καὶ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ νοητά. Ἐν τῇ βαθμῖδι ταύτῃ δὲν ἀφανίζεται ἡ ψυχὴ ἐν τῷ νῷ, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν μετὰ τοῦ νοῦ ἕνωσιν διασῴζει τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὕπαρξιν καὶ τὴν συνείδησιν τῆς αὐθυπαρξίας της. Ἐν τῷ νῷ φθάσασα εὑρίσκεται πλέον ἡ ψυχὴ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ὑπερκάλου. Ἀλλ' ἡ ἄνοδος δὲν περατοῦται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Χωροῦσα ἡ ψυχὴ ὑπὲρ τὸν νοῦν ἑνοῦται τέλος μετὰ τῆς ἀρχικῆς αἰτίας τοῦ παντός, μετὰ τοῦ ἑνός. Ἡ ἕνωσις εἶναι ἐνταῦθα ἐλευθέρα παντὸς περιορισμοῦ, εἰς ὃν ὑπέκειτο ἡ ψυχὴ ἐφ' ὅσον εὑρίσκετο ἐν τῷ νῷ. Ἰδία ὕπαρξις καὶ συνείδησις περὶ αὐτῆς ἀφανίζονται πλέον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καὶ ἡ ψυχὴ μεταβιβάζει ἑαυτὴν εἰς τὸ ὕψιστον ὂν καὶ εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ μετὰ τοῦ κέντρου ἐν τῷ κέντρῳ (παραβολὴ τοῦ κέντρου). Αὕτη εἶναι ἡ μακαρία κατάστασις τῆς ἐκστάσεως, ἧς ἐφικομένη ἡ ψυχή, ἀδιαφορεῖ πλέον διὰ πάντα καὶ καταφρονεῖ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπ' αὐτῆς ἄλλως ἀγαπωμένης νοήσεως, διότι αὕτη εἶναι κίνησις, ἐνῷ ἡ ψυχὴ θέλει νὰ εἶναι ἀκίνητος ὡς καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἓν εἶναι ἀκίνητον. Τοῦ τέλους τούτου τῆς ἐκστάσεως, ἣν πλειστάκις καὶ ἐνθουσιωδῶς περιγράφει ὁ Πλωτῖνος, παραβάλλων αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ νέκταρος μέθην, μόνον προσωρινῶς καὶ παροδικῶς δύναται νὰ ἐφικχθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὅσον ζῇ. Ὁ Πλωτῖνος ἔσχε πεῖραν ταύτης τετράκις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἓξ ἐτῶν, καθ' ἃ ἦτο παρ' αὐτῷ ὁ Πορφύριος. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ ψυχή, ἐλευθέρα πάσης ἀπὸ τοῦ σώματος βαρύνσεως, θὰ ἀπολαύῃ ταύτης ἀδιακόπως.

Πλειότερον παντὸς ἄλλου μεταπλατωνικοῦ φιλοσόφου ἀπέδωκεν ὁ Πλωτῖνος σημασίαν εἰς τὸ καλόν, δεχθεὶς ὅτι τοῦτο καὶ καθ' ἑαυτὸ ἔχει ἀξίαν καὶ μεγίστην ῥοπὴν ἀσκεῖ πρὸς τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς. Δύο εἴδη δὲ αὐτοῦ διακρίνει: τὸ αἰσθητὸν καὶ τὸ ὑπὲρ αἴσθησιν· ἐκεῖνο μὲν περιλαμβάνον τὰ φύσει καὶ τέχνῃ καλά, τοῦτο δὲ τὸ ἠθικὸν καλὸν καὶ τὸ νοητὸν καλόν. Αἰσθητὸν καλὸν εἶναι ὅ,τι ὡς τοιοῦτον ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεων, μάλιστα μὲν τῆς ὁράσεως, ἔπειτα δὲ τῆς ἀκοῆς. Ἡ οὐσία τοῦ καλοῦ ἔγκειται ἐν τῇ ἐπὶ τῆς ὕλης ἐπικρατήσει καὶ κυριαρχίᾳ τῆς ἰδέας (τοῦ εἴδους), οὕτως ὥστε διὰ μέσου τοῦ αἰσθητοῦ νὰ διαλάμπῃ καὶ νὰ διαφαίνεται τὸ νοητὸν καλόν, ἡ ἰδέα. Ὅπου τὸ εἶδος εἶναι ἐπικρατέστερον τῆς ὕλης, ἐκεῖ καὶ τὸ κάλλος εἶναι μεῖζον, ὅπου δ' ἡ ὕλη ἐπικρατεῖ, ἐκεῖ ἐλάχιστα τὰ ἴχνη τοῦ καλοῦ. Ἡ δὲ ὕλη, ὡς τὸ μὴ ὄν, ὡς οὐδενὸς εἴδους μετέχον, εἶναι καὶ παντάπασιν αἰσχρόν. Καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν δημιούργημα—τὸ τέχνῃ καλὸν—τότε ἔχει μεῖζον κάλλος, ὅταν ὁ καλλιτέχνης δὲν ἀπομιμῆται ἁπλῶς, ἀλλὰ δημιουργεῖ κατὰ τὰ ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὑπάρχοντα πρότυπα τοῦ καλοῦ, κατὰ τοὺς ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ περιεχομένους λόγους. Τὸ ἠθικὸν καλὸν ἔγκειται ἐν τῷ ἀγαθῷ, διότι τὸ καλὸν εἶναι ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν καλόν. Τὸ δὲ νοητὸν καλὸν ἐνυπάρχει ἐν τῷ νῷ καὶ πέραν αὐτοῦ ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ αὐτοῦ ἑνί, τὸ ὁποῖον, ὡς ὑπέρκειται πάσης οὐσίας καὶ νοήσεως, οὕτως ὑπέρκειται καὶ παντὸς καλοῦ καὶ εἶναι τὸ ὑπέρκαλον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἐξ οὗ καὶ πᾶν τὸ καλόν, διὰ τοῦτο ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν ἀμοιβαία ἕλξις καὶ ὡς τὸ καλὸν ἕλκει τὴν ψυχήν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ φέρεται πρὸς ἐκεῖνο καὶ ὁ ἔρως οὗτος δύναται οὐ μικρὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ὅταν προσηκόντως χειραγωγούμενος ἀποσπᾷ καὶ ἀναβιβάζῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν καλῶν τῶν σωματικῶν καὶ αἰσθητῶν εἰς τὰ καλὰ τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν μέχρι τοῦ πρώτου καὶ νοητοῦ κάλλους, τοῦ νοῦ αὐτοῦ.

Πρὸς τὴν λαϊκὴν θρησκείαν δὲν ἦτο δυσμενῶς διατεθειμένος ὁ Πλωτῖνος, ἀλλὰ προσεπάθει, ἀλληγορικῶς ἑρμηνεύων τοὺς μύθους καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ προσαρμόσῃ ταύτην πρὸς τὰς ἀναζωογονηθείσας τότε θρησκευτικὰς τάσεις καὶ ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς του —οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῆται τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὑφίστατο ἤδη δύο αἰῶνας πρὸ τοῦ Πλωτίνου—, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ φέρῃ ταύτην εἰς ἁρμονίαν πρὸς τὸ σύστημα αὐτοῦ. Προβάλλων μάλιστα ὡς ὑπερασπιστὴς τῆς ἀρχαίας θρησκείας, φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ κατηγορήσῃ τοὺς Χριστιανούς, διότι περιεφρόνουν τὰ μὴ κατέχοντα βεβαίως ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ σύστημά του μεσάζοντα ὄντα μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τοὺς δαίμονας δηλαδή, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατηρίθμει καὶ τοὺς ὀλυμπίους θεούς. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀπέρριπτεν ἀστρολογίαν, προφητείαν καὶ μαντικήν. Προσωπικῶς αὐτὸς ἠρκεῖτο εἰς πνευματικὴν καὶ ἐσωτερικὴν λατρείαν τοῦ θείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ ἔργα τοῦ Πλωτίνου μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ Πορφυρίου καὶ γερμανικῆς μεταφράσεως ἐξεδόθησαν ὑπὸ *H. F. Müller* (Λειψία 1878 – 1880), *R. Volkmann* (Λειψία 1883—1884), *M. Brehier* (μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως. 4 τόμ. ἐν τῇ συλλογῇ Budé). Τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν ὅρα παρὰ *F. Überweg*. Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας (ἔκδ. 12 τ. Α΄ σ. 188—190 (τοῦ βιβλιογραφικοῦ παραρτήματος). Ἐκ τῶν περὶ Πλωτίνου γραφέντων ἐκ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ περὶ ἑλληνικῆς φιλοσοφίας μεγάλα ἔργα τῶν *Brandis* (Hautbuch der griechish-römischen Philosophie. τόμ. 3, 1835 κ.ἑξ.) καὶ *Zeller* (Die Philosophie der Griechen. 1 Aufl. 1844—1852), ὡς καὶ ἡ συνοπτική, ἀλλὰ περιεκτικωτάτη ἔκθεσις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημονευθέντι κλασσικῷ ἔργῳ τοῦ *Überweg* (τ. Α. σ. 596—609). Ἐκτὸς τούτων: *A. Richter*. Neuplatonische Studien (1864 - 1867).—*H. v. Kleist*, Plotinische Studien (1883).—*A. Drews*. Plotin und der Untergang der Antiken Weltanschauung (1907).—Νεώταται δὲ πραγματεῖαι εἶναι αἱ ἑξῆς: *Fr. Steinemann*, Plotin. Forschungen über die plotinische Frage, Plotins Entwickelung und sein System (Leipzig. 1921).—*Max Wundt*. Plotin. Studien zur Geschichte des Neuplatonismus (Leipzig. 1919 Heft 1).—*Mehlis*. Plotin (1924).—*J. Theodorakopulos*, Plotins Metaphysik des Seins. (1928).—Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τέλος βιβλιογραφίας μνημονεύονται τὰ ἑξῆς: *Κ. Λογοθέτη*, Ἡ ψυχολογία τοῦ Πλωτίνου (1922).—*Γ. Βιζυηνοῦ*. Ἡ φιλοσοφία τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνῳ (1881).—*Β. Ἀντωνιάδου*, Ἱστορία τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας (1909 σ. 461—480).

Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

Πλώτιος. —1) ***Λεύκιος Γάλλος***. Ἐπιφανὴς ῥητοροδιδάσκαλος κατὰ τὸν Β΄ π. Χ. αἰῶνα ἐν Ῥώμῃ, ὅστις πρῶτος ἤρχισε νὰ διδάσκῃ λατινιστί. Ἤνοιξε πολυφοίτητον σχολὴν λατινικῆς ῥητορικῆς παρὰ τὸ ἀπαγορευτικὸν δόγμα τῶν τιμητῶν περὶ μὴ φοιτήσεως τῶν νέων εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν Λατίνων ῥητοροδιδασκάλων, ἔνθα ἐδιδάσκοντο πράγματα ἀντίθετα πρὸς ὅσα οἱ Πατέρες ἐνέκρινον.— 2) ***Κρισπῖνος***. Στωϊκὸς φιλόσοφος ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις, γράψας εἰς στίχους τὰ δόγματα τῆς Στοᾶς.

—**Πλώτιος *νόμος***. Ὁ κατὰ τὸ 89 π. Χ. ὑπὸ τοῦ δημάρχου Μάρκου Πλωτίου Σιλουανοῦ εἰσαχθείς, δι' οὗ ἐπεβάλλετο θανατικὴ ποινὴ εἰς τὸν ἀσκήσαντα ἔνοπλον βίαν. Ν. Σ. Λ.

πλωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ πλέων, ὁ ἐπιπλέων: «πλωτὴ γέφυρα»· || «πλωτὸν νοσοκομεῖον» πλοῖον χρησιμοποιούμενον ὡς νοσοκομεῖον· || ὁ πλεόμενος, ὁ ἐφ' οὗ πλέει τις: «πλωτὸς ποταμός».

— ***πλωτὰ καπηλεῖα***· βλ. λ. *καπηλεῖα πλωτά*.

— ***πλωτὰ νοσοκομεῖα***· βλ. λ. *νοσοκομειακὰ σκάφη*.

— ***πλωτὴ ἄγκυρα*** (ancre flottante) *[Ναυτ.]*· βλ. *ἄγκυρα*.

— ***πλωτὴ δεξαμενὴ*** *[Ναυτ.]*. Ἡ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *μόνιμον* δεξαμενὴ καθαρισμοῦ πλοίων, ἥτις ἐπιπλέουσα καταβυθίζεται, πληρουμένων τῶν διπυθμένων της, εἰς τόσον βάθος ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ εἰσέλθῃ μεταξὺ τῶν τειχῶν της τὸ πρὸς καθαρισμὸν πλοῖον, διὰ νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸ ὑπὲρ τὸ ὕδωρ, ἐλαφρυνομένη διὰ κενώσεως τοῦ θαλασσέρματος. Σ. Ε. Λ.

— ***πλωτοὶ πάγοι*** *[Ὠκεαν.]*. Τὰ ἄλλως *παγόβουνα* (βλ. λ. *αἴσμπεργκ*).

— ***πλωτὸν ἐπισημάνσεως*** (**κοιν.** ***γκαλετζεάνις***). Πᾶν μέσον ἐπισημάνσεως ἀβαθῶν, ἀλλὰ μὴ ὂν οὔτε σημαντὴρ οὔτε πυρσωρίς. Εἶναι πυραμίδες ξύλιναι κωδωνοφόροι, καὶ δὴ *ἀνδρείκελα* (κοιν. *μαριονέττες*), ἅτινα ὑπερέχουν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος κινούμενα ὡς μαριοννέττες κατὰ τὰς κινήσεις τοῦ ὕδατος. Τοιαῦτα πλωτὰ ἐπισημάνσεως τοποθετοῦνται εἰς ἥσυχα ὕδατα καὶ δὴ πρὸς ἐπισήμανσιν τῶν ὀχθῶν ὑφαλαύλακος, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων ἀγκυροβολοῦνται.

— ***πλωτὸν μέσον*** *[Ναυτ.]*. Ὅρος δι' οὗ χαρακτηρίζονται *πλωτά*, μὴ χαρακτηριζόμενα ὡς πλοῖα ἢ ὡς πλοιάρια, καίτοι τὸ σχῆμα τοῦ σκάφους των θὰ ἐδικαιολόγει τὸ τοιοῦτον. Τοιαῦτα εἶναι οἱ ἐπὶ σχεδίας ἢ φορτίδος ἢ παλαιοῦ σκάφους γερανοί, *ἀπολυμαντικὰ μηχανήματα, ἀτμαντλίαι, ὑδαιοδεξαμεναὶ* ποσίμου ὕδατος, καταδυτικὰ μηχανήματα ἐπιθεωρήσεως ὑφάλων, κ.α.δ. Σ. Ε. Λ.

Πνακία *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Κάτω Ὀλύμπου ἐν τῇ Β Θεσσαλίᾳ, Α. τῆς λίμνης Νεζεροῦ. Σήμερον καλεῖται *Μεταμόρφωσις* (ὕψ. 1.590 μ.). Εἰς τὸ ὕψωμα τοῦτο ἐστηρίχθη τὸ δεξιὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1897. Σ. Κ. Γ.

πνεομηχανική· βλ. *πνοομηχανική*.

πνεῦμα (τό)· κίνησις, ὤθησις τοῦ ἀέρος, ἄνεμος, πνοή, ἰδίως ὁ μέτριος τὴν ἔντασιν καὶ ὁ λεῖος τὸ εἶδος ἄνεμος: «πνεῦμα βόρειον, — νότιον, — ἑωθινόν, — ψυχρόν»· || τὸ διὰ τοῦ στόματος ε... σώμενον, ἀναπνοή· || ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς, ἡ ζωή: «Νῖνος πάλαι που ἐγενόμην πνεῦμα, νῦν δ' οὐκέτ' οὐδέν, ἀλλὰ γῆ πεποίημαι» (*Ἀθήναιος*)· || ἐν τῇ Γρ... καθόλου, ἡ πνευματική, ἡ ἠθικὴ ὑπόστασις κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σάρκα: «ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός»· || μετὰ ὀνοματικοῦ προσδιορισμοῦ ἀποτελεῖ περίφρασιν: «πνεῦμα κυρίου ἐλάλησεν ἐν ἐμοί» ἀντὶ ὁ κύριος αὐτός, καὶ «πνεῦμα συνέσεως» ἡ σύνεσις, καὶ «πνεῦμα πονηρόν, —ψευδὲς» ἡ πονηρία, τὸ ψεῦδος (Παλ. Διαθ.)· ὁμοίως: «τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, —τοῦ Κυρίου, —τὸ Ἅγιον, —τῆς ἀληθείας, —τῆς ζωῆς, —τῆς Χάριτος» (Καιν. Διαθ.)· || θεία δύναμις, χάρις: «πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω του» καὶ «... πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ» καὶ «ἐνέπλησεν αὐτὸν πνεῦμα θεῖον σοφίας»· || ἐπὶ τοῦ διαβόλου: «πνεῦμα δαιμονίου», «πνεῦμα ἀκάθαρτον, —πονηρόν, —ἄλαλον» ἡ γνώμη, ἡ βούλησις, λατ. voluntas, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν σωματικὴν δύναμιν: «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής»· || «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι» οἱ ταπεινόφρονες· || τὸ κατ' ἀλήθειαν περιεχόμενον, ἡ οὐσία, οὐχὶ ὁ τύπος ἢ ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ γράμμα: «... νωσεν ἡμᾶς διακόνους οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ» (Κορινθ. 2, 3, 6)· || ἐντεῦθεν «τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, —τῆς διατάξεως» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ γράμμα || ἡ βαθυτέρα σημασία: «τὸ πνεῦμα τῆς διατριβῆς, —τῆς ὁμιλίας», ἀντιδιαστέλλεται καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν: «ὁ λόγος τοῦ θεοῦ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος» (Ἑβρ. 4, 12)· || εὐφυΐα, νοημοσύνη, κοιν. ἐξυπνάδα: «εἶναι ἐξαιρετικὸν πνεῦμα» ἐπὶ ἀνθρώπου εὐφυοῦς· || ἡ ἑτοιμότης πρὸς ἀπάντησιν, ἡ ἀγχίνοια, πρβ. *πνευματώδης*.

— *[Φιλοσοφ.] Πνεῦμα* εἶναι ὅρος χρησιμεύων τὸ μὲν πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ψυχικῶν φαινομένων τοῦ ψυχικοῦ καθόλου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὕλην καὶ τὸ σωματικόν, τὸ δὲ διὰ νὰ σημάνῃ τὸν νοῦν, τὸν λόγον, τὴν αὐτοσυνείδητον καὶ κατὰ σκοποὺς χωροῦσαν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν καθ' ὁρμὰς βίον καὶ τὸν μηχανισμὸν τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν πανταχόθεν ὑφισταμένην διάκρισιν ταύτην μεταξὺ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ὁ ὅρος εἰσήχθη πολὺ βραδύτερον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ὁρολογίαν. Διότι πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν δυνάμεων, τῶν ἐνεργῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ τῶν καθολικὸν κῦρος κεκτημένων δεοντολογικῶν μορφῶν τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως προετίμων ἐπὶ μακρὸν ὅρους οἷοι οἱ: νοῦς, νόησις, λόγος κττ. Ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ λογικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ὁ Ἀριστοτέλης περὶ ἐνεργοῦ νοῦ, οἱ μέσοι αἰῶνες καὶ ἡ Ἀναγέννησις περὶ νοήσεως, βραδύτερον ὁ Καρτέσιος καὶ ὁ Σπινόζας. Ὁ Κάντιος ἀποφεύγει τὸν ὅρον πνεῦμα, μεταχειριζόμενος ἀντ' αὐτοῦ τὸν ὅρον λόγος, ἴσως ἐπειδὴ ἐν τῷ ὅρῳ ἐκείνῳ συνηχεῖ τι τὸ ὑπερβολικόν, τὸ μεταφυσικὸν καὶ ξένον πρὸς τὴν καθαρῶς γνωσιολογικὴν ἔρευναν. Μόλις ἀπὸ τῆς διαδεχθείσης τὴν Κάντιον φιλοσοφίας ἄρχεται νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου πνεῦμα, ὅστις ἐν τέλει ἐπικρατεῖ, μάλιστα ἀπὸ τοῦ Ἑγέλου καὶ δι' αὐτοῦ. Ἀλλὰ συγχρόνως τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εὐρύνεται εἰς μεταφυσικὸν καὶ κοσμικόν, ἐνῷ πρότερον περιωρίζετο κυρίως καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ ψυχολογικὸν καὶ τὸ ἀνθρωπολογικόν. Ἤδη ὁ Πλάτων διέκρινεν ἐν τῇ ψυχῇ κατωτέρας καὶ ἀνωτέρας δυνάμεις. Ἀλλὰ ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου ὡς τι διάφορον τοῦ ἁπλῶς ψυχικοῦ βίου, τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν ψυχικὸν βίον τῶν ζῴων δημιουργεῖται τὸ πρῶτον

Digitized by Google

ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, τουτέστιν ὑπὸ τῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἑρμηνείας τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν ὁ Χριστιανισμός. Διὰ τοῦ πνεύματος τούτου εἶναι ὁ ἄνθρωπος συγγενὴς πρὸς τὸ θεῖον πνεῦμα, ἐν τῇ περιοχῇ δὲ τοῦ πνεύματος τούτου κεῖνται οἱ ὕστατοι σκοποὶ καὶ αἱ ὕψισται ἀξίαι τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι ὁ τελικὸς προορισμός, πρὸς ὃν δέον νὰ τείνῃ. Τὸ κύριον γνώρισμα τῆς χριστιανικῆς ταύτης ἀνθρωπολογίας ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ θεῖον νόημα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν ψυχικοῦ βίου, συνιστάμενον εἰς ὑψηλότερόν τινα πνευματικὸν βίον. Τὴν διάκρισιν ταύτην μεταξὺ ψυχῆς καὶ πνεύματος ἀπαντῶμεν πρὸ πάντων παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἔννοια πνεῦμα δὲν εἶναι παρ' αὐτῷ ψυχολογικὴ κυρίως ἔννοια, ἀλλὰ σημαίνει ἐν πρώτοις πραγματικὴν θείαν δύναμιν, ἥτις κατεισδύουσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑψώνει αὐτὸν μέχρι τῆς σφαίρας τοῦ πνεύματος. 'Αλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει συναντᾷ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συγγενῆ ὑπόστασιν, διότι ὁ Παῦλος γνωρίζει καὶ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου παρὰ τὸ θεῖον ἐκεῖνο πνεῦμα. Παρὰ ταῦτα ἡ ἄποψις αὐτοῦ παραμένει μεταφυσική, οὐχὶ ψυχολογική. 'Εν τούτοις ἡ μεταξὺ τοῦ ἁπλῶς ψυχικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ διάκρισις παραμένει δυσχερής, ἡ δὲ μεταξὺ ψυχῆς καὶ πνεύματος σημασιολογικὴ διαφορὰ δὲν κατορθοῦται νὰ καθορισθῇ σαφῶς. Παραμένουσι κατὰ τὸ πλεῖστον συνώνυμα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι κοινὸν πρὸς ἄλληλα τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἁπτὸν καὶ ὁρατὸν σῶμα, τὸ ἴδιον ἑαυτῶν ἀσώματον καὶ ἀόρατον καὶ τὸν τρόπον τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν διὰ τοῦ ἀμέσου βιώματος. Ἡ γνωσιολογικὴ ἔρευνα πρὸ πάντων ὡδήγησε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ διάκρισιν ἐνεργοῦ καὶ παθητικοῦ στοιχείου, ἀτομικοῦ καὶ καθολικῶς ἰσχύοντος. Κατὰ τὸ αἴσθημα λ. χ. καὶ τὴν ἀντίληψιν ἡ ψυχὴ τελεῖ ἐν παθητικῇ καταστάσει, ἐξ ἄλλου δὲ ταῦτα ἐμφανίζουσιν ἀτομικὰς διαφοράς, ἀναλόγως τῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποκλίσεων τῶν ψυχοφυσικῶν ὀργανισμῶν. Τοὐναντίον κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν δεδομένων τοῦ ἐκτὸς κόσμου, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν ἐννοιῶν ἐκείνων, ἐμφανίζει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργὸν δύναμιν καὶ ὑψοῦται ἀπὸ τοῦ ἀτομικοῦ εἰς τὸ καθολικῶς ἰσχῦον. Διὰ μὲν τὸ παθητικὸν καὶ ἀτομικὸν ἐκεῖνο ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὅρος ψυχή, διὰ δὲ τὸ ἐνεργὸν καὶ καθολικὸν ἰσχῦον καὶ ὁ ὅρος πνεῦμα παρὰ τοὺς ὅρους νοῦς, νόησις λόγος κ. ἄ. 'Αλλ' ἡ διὰ τῶν δύο τούτων ὅρων σημανθεῖσα διαφορὰ ἀνεπτύχθη ἐνίοτε μέχρι τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ δύο ἐντελῶς διακεκριμένων ἀλλήλων οὐσιῶν. Οὕτω π. χ. ὁ Averroës καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ τὴν ἐνεργὸν νόησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκδέχονται ὡς κοσμικήν τινα δύναμιν, ἐνεργοῦσαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ διάφορον κατ' οὐσίαν τῆς ψυχῆς. 'Εναντίον τῆς γνώμης ταύτης ὑπεστήριξαν πάντοτε ἄλλοι ὅτι δὲν πρόκειται περὶ διαφόρων οὐσιῶν, ἀλλὰ περὶ διαφορῶν ἐντὸς τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συνειδήσεως, περὶ διαφόρων ἐνεργειῶν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἑνιαίῳ 'Εγώ. 'Αλλ' ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη, οὐδαμῶς προεκρίθη πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνωτέρου ἐνεργοῦ καὶ καθολικῶς ἰσχύοντος στοιχείου, ὅπερ κατὰ τὴν γνωσιολογικὴν ἔρευναν διηκριβώθη, ὁ ὅρος πνεῦμα. Ὁ Κάντιος μάλιστα ἀποφεύγει ἐπιμελῶς, πλὴν μιᾶς ἐξαιρέσεως, τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρου τούτου, προτιμῶν ἀντ' αὐτοῦ τὸν ὅρον *λόγος*. Τοὐναντίον ἀποκλειστικὴν χρῆσιν αὐτοῦ ποιεῖται ὁ Ἕγελος, ὅστις ὅμως δὲν σημαίνει πλέον δι' αὐτοῦ ψυχολογικήν, ἀλλὰ μεταφυσικὴν ἔννοιαν κοσμικοῦ περιεχομένου. Διότι τὸ πνεῦμα εἶναι δι' αὐτὸν κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἀπόλυτον πνεῦμα. Τὸ ἀπόλυτον τοῦτο πνεῦμα θεωρεῖ ὡς τὸν λόγον καὶ τὴν αἰτίαν τῆς συνόλου πραγματικότητος, τοῦ τε εἶναι καὶ τοῦ γίγνεσθαι. Πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει καὶ πᾶν ὅ,τι γίνεται εἶναι κατὰ τὸν μέγαν φιλόσοφον τρόπος καὶ μορφὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ. 'Αλλ' ὅμως ἡ φύσις ὡς διεσκορπισμένη καὶ κατατετμημένη ἐξωτερικότης, εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀτελὴς μόνον τρόπος ἐμφανίσεως τοῦ ἀπολύτου πνεύματος, τοῦ ὁποίου ἡ φύσις εἶναι καθαρὰ καὶ ἑνιαία ἐσωτερικότης. Διὰ τοῦτο γεννᾶται ἐκ τῆς φύσεως ὡς τελειοτέρα καὶ σύμμορφος πρὸς τὸ ἀπόλυτον πνεῦμα μορφὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ τὸ πεπερασμένον πνεῦμα ὅπερ διὰ μέσου μακρᾶς ἐξελίξεως καταντᾷ εἰς τὴν γνῶσιν ὅτι εἶναι ὁμοούσιον πρὸς τὸ ἀπόλυτον ἐκεῖνο πνεῦμα. Οὕτως ὁ Ἕγελος προσεγγίζει πως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἐκδεχόμενος ὅτι τὸ πνεῦμα ἀνήκει πρωταρχικῶς εἰς τὴν θείαν σφαῖραν, καταπεμπόμενον ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον. Κύριον γνώρισμα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐσωτερικότης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ διὰ τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου κατατετμημένον φυσικὸν εἶναι, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται καὶ ὁ κατώτερος ψυχικὸς βίος μετὰ τοῦ μηχανικοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων. Καθόλου δὲ ἐν τῷ γερμανικῷ ἰδανισμῷ τὸ πνεῦμα νοεῖται ὡς ἡ ὑπερβατικὴ ζωτικὴ δύναμις, ἥτις εἶναι ἡ πηγὴ παντὸς εἶναι καὶ παντὸς γίγνεσθαι. 'Εκ τοῦ πνεύματος τούτου κατάγονται τὰ πνεύματα κατὰ τὸν Σίλλερ, ὅστις προλαμβάνων τὰς θεωρίας τῶν νεοβιταλιστῶν λέγει που ὅτι τὸ πνεῦμα συναρμολογεῖ χάριν ἑαυτοῦ τὸ σῶμα. Τὸ πνεῦμα ὡς προσωπικότης εἶναι δημιουργία τοῦ Γκαῖτε, ἐνῷ ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος ὡς καθολικῆς δυνάμεως ἐν τῷ σύμπαντι ὀφείλεται εἰς τὸν Χέρδερ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποβαίνει μεταφυσικὴ ὀντότης ὑπὲρ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν ἐξαιρόμενον. 'Απὸ τοῦ μεγάλου τούτου ποιητοῦ καὶ θεολόγου κατάγεται καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ πνεύματος τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ πρότερον ὁ Κλόπστοκ ἐξῆρε τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ. 'Απὸ τῶν χρόνων τούτων ἔχομεν καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ πνεύματος εἰς πνεῦμα τῆς φύσεως, πνεῦμα τῆς ἱστορίας καὶ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ, ἐννοίας αἵτινες ἐκαλλιεργήθησαν ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ ρωμαντισμοῦ, πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν Σλάϊερμαχερ, Φίχτε, Σέλινγγ καὶ Ἑγέλου. 'Εν τῇ νεωτέρᾳ φιλοσοφίᾳ θεμελιώδη σημασίαν ἀπέκτησεν ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος διὰ τοῦ Ὄυκεν. 'Αλλ' ὁ ἐνθουσιώδης οὗτος κῆρυξ τοῦ ἰδανισμοῦ δὲν ὁρμᾶται ἀπὸ μεταφυσικῶν καὶ κοσμολογικῶν θεωριῶν, ἀλλὰ στηρίζεται, πρὸς καθορισμὸν τῆς φύσεως τοῦ πνεύματος, ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ αὐτῷ ὡς ἰδιάζοντός τινος καὶ ἰδιορρύθμου γεγονότος δεδομένων, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐν αὐτῷ ἐμφανίζεται ἰδιότυπός τις καὶ πάσης ἄλλης διάφορος πραγματικότης. 'Εν τῇ γνωστῇ ἡμῶν πραγματικότητι τὰ πάντα τελοῦσιν εἰς ἀμοιβαίαν σχέσιν ἐξαρτήσεως καὶ οὐδὲν ὑπάρχει ἄνευ τοῦ ἄλλου. 'Εν τῷ βασιλείῳ τῶν ζῴων λ. χ. τὸ ψυχικὸν ἐξυπηρετεῖ ἁπλῶς τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς ἄνευ ἄλλου τινὸς ἰδίου σκοποῦ. Τοὐναντίον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀναφαίνεται ἐσωτερικὸς βίος, ὅστις πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς ἑαυτοῦ τελεῖ εἰς σχέσιν τινά, ἀλλ' ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ καὶ εἶναι σκοπὸς ἑαυτοῦ. Ἡ ἰδέα λ. χ. τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ δὲν ἐκτιμᾶται κατὰ τὴν σημασίαν ἢ τὴν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν κέκτηται δι' ἄλλο τι ἐκτὸς αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν κέκτηται δι' ἑαυτὴν καὶ ἐξ ἑαυτῆς. 'Εντεῦθεν συνάγει ὁ Ὄυκεν ὅτι γενικώτατον γνώρισμα τοῦ πνεύματος δέον νὰ εἶναι ἡ αὐτοτελὴς ἐσωτερικότης. 'Αλλὰ τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι ἁπλῶς πραγματικότης· εἶναι συγχρόνως ἀξία, ἰδανικόν, σκοπὸς καὶ καθῆκον, καθόσον ἐκδηλοῦται οὐχὶ διὰ τῶν φυσικῶν νόμων τῆς αἰτίας, ἀλλὰ διὰ δεοντολογικῶν κανόνων, ὡς δεικνύουσιν οἱ λογικοὶ καὶ οἱ ἠθικοὶ νόμοι. 'Απὸ τοῦ δεδομένου τούτου ὁρμώμενος καταλείπει ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος τὴν ἀνθρωπολογίαν, ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν μεταφυσικήν. Ἡ φυσιοκρατικὴ πραγματικότης ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς αὐτοτελείας τοῦ πνεύματος, τοῦ ὁποίου περιεχόμενον εἶναι οἱ δεοντολογικοὶ ἐκεῖνοι νόμοι. Δεχόμενοι τὸ πνεῦμα ὡς ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου θεωρουμένου, ὁμολογοῦμεν κατὰ τὸν Ὄυκεν τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπιτεύξεως τῶν ἰδανικῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους προβάλλει τοῦτο, διότι τὸ πνεῦμα ἀποτελεῖ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μέρος τῆς φυσιοκρατικῆς πραγματικότητος, τῆς ὁποίας ἀποβαίνει ἁπλοῦν ἐπιφαινόμενον.

Τὰ πνευματικὰ ἰδανικὰ καὶ οἱ ἰδανικοὶ σκοποὶ εἶναι δυνατὸν νὰ διασωθοῦν μόνον ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος δικαιοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν παρουσίαν ἀπολύτου πνευματικοῦ βίου. Οὕτω τὸ πνεῦμα προσλαμβάνει καὶ παρὰ τῷ Ὄυκεν μεταφυσικὸν καὶ κοσμικὸν χαρακτῆρα. Κατὰ ταῦτα ὁ Ὄυκεν συνδέει τὸ πνεῦμα ὥς τι πέραν τοῦ ἀνθρώπου χωροῦν πρὸς τὴν θρησκείαν. Προβαίνων περαιτέρω ὁ Troeltsch συγκροτεῖ τὴν μεταφυσικὴν τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ἐνῷ ὁ Spranger ἐρευνᾷ τὰς μεταξὺ ὑποκειμενικοῦ, ἀντικειμενικοῦ καὶ δεοντολογικοῦ ἢ κανονιστικοῦ πνεύματος ἀμοιβαίας σχέσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ, δημιουργῶν οὕτω φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ θρησκεία θεωρεῖται ὡς ὑψίστη πολιτιστικὴ ἀξία. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν λοιπὸν ὅτι εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι καθώρισεν ἀκριβέστερον τὴν ἔννοιαν τοῦ πνεύματος καὶ ἐξεῦρεν ὡς βασικὰ γνωρίσματα αὐτοῦ τὴν ἐσωτερικότητα, τὴν αὐτοτέλειαν καὶ τὴν δεοντολογικὴν νομοτέλειαν. 'Αλλ' ὅμως, παρὰ ταῦτα, δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ ὅτι πηγὴ τῆς ἐννοίας ταύτης ἐγένετο ἡ θρησκεία, ὡς τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας, τουτέστιν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πνεῦμα καθορίζεται ἐν αὐτῇ ὥς τι πέρα τοῦ ἀνθρώπου χωροῦν καὶ ὅτι συσχετίζεται πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ θεοῦ. 'Εν τῇ κυρίως θρησκευτικῇ θεωρήσει τοῦ πνεύματος συνδέονται μετὰ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ καὶ ἄλλα τινὰ γνωρίσματα, ὡς δύναταί τις νὰ ἴδῃ πρὸ πάντων παρὰ τοῖς μυστικοῖς. Παρ' αὐτοῖς τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ μὲν ἡ φωτίζουσα ἀρχή, διὰ τῆς ὁποίας καθίσταται τὸ πρῶτον δυνατὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ κατανόησις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς θρησκευτικῆς πραγματικότητος, τὸ δὲ ἡ θεία δύναμις, ἥτις μόνη παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἱκανότητα νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν θείαν ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. Οὕτω νοούμενον τὸ πνεῦμα τελεῖ εἰς ποιάν τινα ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀνθρώπινον λόγον καὶ πρὸς τὴν αὐτόνομον ἠθικήν. 'Εξ ἄλλου ὅμως, διὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἐν τῷ πνεύματι παρέχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἄμεσος γνῶσις τῆς αἰωνίας ἀληθείας, ἀντιτίθεται ἡ ἔννοια αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐθεντίαν καὶ τὴν ἰδέαν τῆς μεσιτείας, πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν καὶ τὴν παράδοσιν. Συγγενὴς πρὸς τὴν περὶ πνεύματος ἀντίληψιν τῶν μυστικῶν εἶναι ἡ τοῦ περὶ τὸν Stefan George κύκλου. Τὸ πνεῦμα εἶναι κατ' αὐτὸν θεία ἔμπνευσις, καταπεμπομένη ἐπὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Οὕτω θρησκεία καὶ πνευματικὸς πολιτισμὸς τελοῦσιν εἰς ἀναγκαίαν καὶ ἄρρηκτον σχέσιν πρὸς ἄλληλα, πᾶσα δὲ περὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος θεωρία δύναται νὰ νοηθῇ μόνον ὡς ἰδέα ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας στηριζομένη. Ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῆς θρησκείας προεβλήθη τὸ πρῶτον καὶ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Κατὰ τὴν πραγματείαν τοῦ ζητήματος τούτου ὑπεστηρίχθη παρὰ πολλῶν καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἡ γνώμη ὅτι μόνον ἡ ἀνωτέρα πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἀθάνατος, θεωρηθέντος τοῦ κατωτέρου ψυχικοῦ βίου ὡς φθαρτοῦ καὶ παροδικοῦ, ὅπως τὸ σῶμα.

Τὸ πνεῦμα ἀποκαλύπτεται καὶ δρᾷ διὰ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, ὅστις δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς τὸ σύνολον καὶ ἡ συνάρτησις τῶν ὑψηλοτέρων ἀναγκῶν τοῦ πνεύματος καὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν. Κατὰ τοὺς περὶ αὐτὸ φιλοσοφοῦντας ἐνυπάρχει—ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ λαμβανόμενον—ἐν αὐτῇ ἤδη τῇ φύσει, διὰ δὲ τῆς ἐξελίξεως ἀποκτᾷ ἀεὶ ἀνωτέραν συνειδητότητα, ἐνεργητικότητα καὶ ἐλευθερίαν. 'Εκ τῆς δι' αὐτοῦ δημιουργουμένης ἐσωτερικῆς πραγματικότητος ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ. Τοῦτο κέκτηται σαφῆ συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν σκοπῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους κατευθύνει ἑαυτό, πραγματοποιεῖ ἀξίας καὶ διέπεται ὑπὸ ἰδεῶν. Οὕτω δημιουργεῖται ὁ πνευματικὸς βίος, ὅστις δημιουργεῖ καὶ διαμορφώνει καὶ ὅστις λαμβάνει ἀντικειμενικὴν μορφὴν διὰ τῶν πλασμάτων τοῦ πολιτισμοῦ, ἐκφραζόμενος συμβολικῶς διὰ διαφόρων μορφῶν καὶ ἀγωνιζόμενος ὅπως ἐπικρατήσῃ τῆς ἁπλῆς φυσικῆς ζωῆς διὰ νόμων καὶ κανόνων, τοὺς ὁποίους αὐτονόμως καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως τίθησιν εἰς ἑαυτόν. Εἶναι κατὰ ταῦτα φανερὸν ὅτι τὸ πνεῦμα διακρίνεται εἰς ὑποκειμενικόν, ἐφόσον περιορίζεται εἰς τὴν ἐν τῷ ἀτόμῳ ἐσωτερικότητα, καὶ εἰς ἀντικειμενικόν, ὅπερ εἶναι τὸ σύνολον τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων μιᾶς ὁλότητος ἀνθρώπων, καὶ δὴ κυρίως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ τέχνῃ, τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ θρησκείᾳ. Ταῦτα ἀποτελοῦσι μορφὰς ἢ ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος καὶ εἶναι ἀπόρροια καὶ ὑποστασίωσις ἀξιῶν, αἵτινες ἀναβλύζουν ἐκ τῶν πνευματικῶν βαθῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, φορέως τοῦ πνεύματος. 'Εκ τῶν ἀξιῶν τούτων ἀποτελεῖται ὁ ἑκάστοτε πραγματοποιούμενος πολιτισμός, ὅστις δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ἑνιαῖον σύνολον ἀξιῶν ἱστορικῶς δημιουργηθεισῶν. Τὰ προϊόντα ταῦτα τοῦ πνεύματος, τὰ εἰς διακεκριμένας ἀλλήλων ἀξιολογικὰς κατευθύνσεις ἐν τῷ πνεύματι ἐνυπαρχούσας ὀφειλόμενα, ἐρευνῶσι κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν αἱ πνευματικαὶ ἐπιστῆμαι ἢ αἱ ἐπιστῆμαι τοῦ πολιτισμοῦ, διαφέρουσαι τῶν φυσικῶν καὶ κατὰ ἄλλα καὶ κατὰ τὴν διέπουσαν αὐτὰς ἀρχήν, ἥτις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν τελολογικὸν χαρακτῆρα, ἐφ' ᾧ διακρίνεται τὸ πνευματικὸν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ. Περὶ τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν ἐπιστημῶν, ἧς ἡ διευκρίνισις προήγαγε τὴν σαφήνειαν τῆς περὶ τοῦ πνεύματος παραστάσεως, ἠσχολήθησαν καὶ ἄλλοι καὶ οἱ φιλόσοφοι Ντιλτάϋ, Βίντελμπαντ καὶ Ρίκερτ.

Ἡ σχέσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν φύσιν δύναται νὰ θεωρηθῇ κατὰ πολλαπλοῦν τρόπον, ἀναλόγως τῶν μεταφυσικῶν προϋποθέσεων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναχωροῦσιν οἱ ἐρευνηταὶ ἕκαστοι, ἀκριβῶς ὡς συμβαίνει καὶ περὶ τὸ ἐπὶ μέρους πρόβλημα τῶν σχέσεων μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς. Οὕτως, οἱ μὲν καθορίζουσι τὴν σχέσιν ταύτην ὡς ἀμοιβαίαν ἀλληλεξάρτησιν, οἱ δὲ διαβλέπουσιν ἐν τῷ σύμπαντι καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν βαθμιαίαν ἐπικράτησιν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης. Ἄλλοι θεωροῦσι τὴν φύσιν ὡς κώλυμα πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ πνεύματος καὶ ἄλλοι ὑπολαμβάνουσιν αὐτὴν ὡς ἀναγκαῖον μέσον πρὸς κατόρθωσιν τῶν σκοπῶν ἐκείνων. Ἄλλοι πάλιν θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς ἐπιφαινόμενον ἢ ὡς προϊὸν τοῦ πνεύματος, ἐνῷ ἄλλοι πιστεύουσιν, ἀντιστρόφως, ὅτι τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἐν τῷ πολιτισμῷ δημιουργήματα αὐτοῦ εἶναι ἐπιφαινόμενα τῆς ὕλης καὶ τῶν ὑλικῶν συνθηκῶν, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται καὶ ὁ ἑκάστοτε χαρακτὴρ αὐτῶν. Ἅπασαι αἱ ἐκδοχαὶ αὗται προσκρούουσιν εἰς δυσχερείας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δυσκατανικήτους. Ὡς μάλιστα δὲ ἀπίθανος ἐμφανίζεται ἡ ἐκδοχὴ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, ἀπότοκος τοῦ λεγομένου ἐπιστημονικοῦ ὑλισμοῦ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. 'Ανεξαρτήτως τῶν θεωριῶν τούτων, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἰδιοτυπία αὐτοῦ εἶναι δεδομένον, ὅπερ παρ' οὐδενὸς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφισβητηθῇ σοβαρῶς. Εἰς τοῦτο εἶναι σύμφωνοι πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι, ἂν ἐξαιρέσῃ τις καθυστερήσαντάς τινας ὀπαδοὺς τῆς μηχανοκρατικῆς σχολῆς. 'Αλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῆς φύσεως τοῦ πνεύματος, ἐπικρατεῖ ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλοσοφίᾳ ἀληθὴς κυκεὼν γνωμῶν καὶ ἀντιλήψεων, αἵτινες ἀπορρέουσι τὸ μὲν ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς ἐρεύνης, τὸ δὲ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν μεταφυσικῶν ῥοπῶν, δι' ὧν ἑρμηνεύονται καὶ συμπληροῦνται τὰ ἐμπειρικὰ δεδόμενα. Λίαν διδακτικὴ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης

Digitized by Google

θὰ ἦτο λ. χ. ἡ πρὸς ἀλλήλας σύγκρισις τῶν περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ δοξασιῶν τῶν Φίχτε, Ἑγέλου, Ντιλτάϋ, Ντρείς, Κοέν, Ὄστβαλδ, Σίμμελ, Στὲρν καὶ πλείστων ἄλλων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dreyer*, Der Begriff Geist (1908).— *Stenzel*, Zur Entwicklung des Geistesbegriffes in der griechischen Philossphie (1925).— *Leisegang*, Der heilige Geist (1919).— *Class*, Untersuchungen zur Phēnomenologie und Ontotogie des menschlichen Geistes (1896).— *Falckenberg*, Die Realität des objectiven Geistes (1916).—*Freyer*, Theorie des objectiven Geistes (1923).—*Eucken*, Der Wahrheitsgechalt der Religion (β' ἐκδ. 1905).—*Ewald*, Die Religion des Lebens (1925).—*Dilthey*, Einleitung in der Geisteswissenschaften (1883).— *Rickert*, Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft (7η ἐκδ. 1926).—*Spranger*, Lebensformen (6η ἐκδ. 1927).— *Litt*, Individuum und Gemeinschaft (γ' ἐκδ. 1926).— *Kroner*, Die Selbstentwicklung des Geistes (1929).—*Brunschwicg*, Introduction à la vie de l'esprit (β' ἐκδ. 1906).—*Bornhausen*, Die Oftenbarung (1928).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— *[Καιν. Διαθ.]* Καλοῦνται *πνεύματα* τὰ διάφορα χαρίσματα, τὰ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγούμενα (Α' Κορ. 14, 12 καὶ 32 κ. ἀ.) ὡς καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ἀποκ. 3, 1. 4, 5. 5, 6). Ἐπίσης καλοῦνται πνεύματα οἱ ἄγγελοι (Ἑβρ. 1, 14) καὶ οἱ δαίμονες (*Ματθ.* 8, 16. 10, 1. 12, 45). Κ. Ι. Δ.

— *[Ἀποκρυφ.]* Ἡ ζωή, τὸ ἀπόλυτον εἰς τὴν ἐκδήλωσίν του, ἐμφανίζεται πάντοτε ὡς μία διττότης, τὴν ὁποίαν συνήθως ὀνομάζομεν *πνεῦμα* καὶ *ὕλην*. Τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι οὐσιαστικῶς διάφορον τῆς ὕλης, ἀφοῦ καὶ τὰ δύο εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τοῦ μοναδικοῦ, τοῦ ἀπολύτου, καὶ ἀφοῦ διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ πνεύματος εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ ὕπαρξις τῆς ὕλης, ὅπως καὶ τἀνάπαλιν. Πνεῦμα καὶ ὕλη εἶναι οἱ δύο πόλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων πλέκεται τὸ δρᾶμα τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων. Πέραν ὅμως τῶν φαινομένων αὐτῶν, πέραν τοῦ χωρισμοῦ, ὑπάρχει ἡ μοναδική των καταγωγὴ καὶ αἰτία: τὸ ἀπόλυτον. Π. Π. Χ.

— *[Πνευμ.]* Τὸ *πνεῦμα* εἶναι ὂν ἐνσυνείδητον, ἀθάνατον καὶ ἀόρατον, δυνάμενον νὰ ἐκδηλωθῇ ἢ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μεθ' ἡμῶν ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας. Οἱ πνευματισταὶ καλοῦσι πνεύματα τὰς ψυχὰς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἐπὶ τῆς γῆς (ἢ καὶ εἰς ἄλλον τινὰ πλανήτην) καὶ αἵτινες διὰ θανάτου ἀπέβαλον μὲν τὸ ὑλικὸν αὐτῶν περίβλημα, τὸ σῶμα, συνεκράτησαν ὅμως τὸ *περίπνευμά* των. Τὸ πνεῦμα δηλαδὴ τῶν πνευματιστῶν εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀθάνατον «πνεῦμα ζωῆς», τὸ ὁποῖον ὁ δημιουργὸς «ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ» (Γενεσ. β, 7) διὰ νὰ τοῦ δώσῃ ζωήν. Τοῦτο, κατὰ τὴν πνευματιστικὴν θεωρίαν, δὲν μένει στάσιμον ἀλλ' ἐξελίσσεται διαρκῶς διὰ διαδοχικῶν μετενσαρκώσεων, τεῖνον πρὸς τὴν ἀνωτάτην τελειοποίησίν του. Δι' αὐτὸν δὲ ἀκριβῶς τὸν λόγον διαιροῦσιν οἱ πνευματισταί, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξελίξεώς των, τὰ διάφορα πνεύματα εἰς *ἀνώτερα καὶ κατώτερα*, εἰς *ἀγαθὰ* καὶ *πονηρὰ* κτλ. Ν. Γ. Μ.

— *[Γραμματ.]* Καλεῖται *πνεῦμα* ἡ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως φθόγγου ἐκπομπὴ ῥεύματός τινος ἀέρος. Πνευμάτων διακρίνονται δύο εἴδη: ἡ *ψιλὴ* (ἐννοεῖται προσῳδία) καὶ ἡ *δασεῖα* (λατ. spiritus lenis—spiritus asper). Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς (βλ. *Bekker*, Anecdota graeca, σελ. 792 κ.ἑξ.) «ἔστι.... ἡ μὲν ψιλὴ ποιότης συλλαβῆς, καθ' ἣν ἄκροις τοῖς χείλεσι τὸ πνεῦμα προφέρεται, οἷον Αἴας· ἡ δὲ δασεῖα ποιότης συλλαβῆς, καθ' ἣν ἀθρόον ἐκ βάθους χειλέων τὸ πνεῦμα ἐκφέρεται, οἷον ἥλιος». Ὁ ὁρισμὸς ὅμως οὗτος δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν φύσιν, ἤτοι πρὸς τὴν φυσιολογικὴν γένεσιν τῶν πνευμάτων (βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμ. Α', Ἀθῆναι 1902, σελ. 462—463). Παρὰ Φιλοδήμῳ διακρίνεται ἡ *πρόσπνευσις* (ἤτοι τὸ δασὺ πνεῦμα) ἀπὸ τὴν *ψιλότητα*. Πρὸς γραπτὴν παράστασιν τῆς δασείας—ἥτις σημειωτέον ὅτι δὲν ἦτο φωνητικῶς ἡ αὐτὴ οὔτε εἰς ὅλας τὰς χώρας οὔτε καθ' ὅλους τοὺς χρόνους—ἐχρησιμοποιήθη κατ' ἀρχὰς τὸ γράμμα Η. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἰωνίαν (εἰς τὴν ὁποίαν ἐνωρὶς τὸ δασὺ πνεῦμα ἐξησθενώθη καὶ τέλος ἀπεσιωπήθη) τὸ Η ἐχρησιμοποιήθη πρὸς δήλωσιν τοῦ μακροῦ Ε, διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰς ἄλλας χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπροφέρετο ἀκόμη ἡ δασεῖα, ἔγινε χρῆσις πρὸς παράστασιν αὐτῆς τοῦ σημείου ⊢, δηλαδὴ τοῦ «διχοτομήματος τοῦ Η τοῦ ἐπὶ τὰ ἔξω ἀπεστραμμένου». Πρὸς παράστασιν δὲ τῆς ψιλῆς ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν «τὸ διχοτόμημα τοῦ Η τὸ ἐπὶ τὰ ἔσω ἐστραμμένον», δηλαδὴ τὸ ⊣. Τὰ σημεῖα ταῦτα ἐξειλίχθησαν βαθμηδὸν ἐπὶ τὸ ταχυγραφικώτερον εἰς τὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν καὶ σήμερον, ἤτοι ʽ καὶ ʼ. Γ. Π. Α.

— *[Ὀργ. Χημ.]* Βλ. *ἀλκοόλαι*.

— *[Φαρμακοτ.]* Ὑπὸ τὸν ὅρον *πνεύματα* (Spiriti) περιλαμβάνονται ὑγρὰ φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα περιέχοντα αἰθυλικὴν ἀλκοόλην (οἰνόπνευμα), ἧς ὁ βαθμὸς ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων σκευασμάτων καὶ ἐντὸς τῆς ὁποίας φέρονται διαλελυμένα αἰθέρια ἔλαια, διάφοροι φαρμακευτικαὶ οὐσίαι ἢ χημικὰ προϊόντα κλπ. Παλαιότερον διεκρίνοντο τὰ κυρίως πνεύματα, περιέχοντα 60—80% ἀλκοόλην, ἐντὸς τῆς ὁποίας διελύοντο αἱ φαρμακευτικαὶ οὐσίαι καὶ τὰ δι' ἀποστάξεως πνεύματα (alcoholatae). Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐλαμβάνοντο διὰ τῆς καταλλήλου κατεργασίας (ἐμβροχῆς, θερμοδιαβροχῆς κλπ.) τῶν διαφόρων δρογῶν καὶ ἀποστάξεως εἶτα τῶν κατεργασμάτων. Εἰδικώτερον τὰ πνεύματα δύνανται νὰ διακριθῶσιν: 1) Εἰς τὰ διαφόρου πυκνότητος διαλύματα αἰθυλικῆς ἀλκοόλης. 2) Εἰς τὰ διαλύματα καὶ μείγματα τὰ ἀλκοολοῦχα, ἅτινα, πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν βαμμάτων, εἶναι κατὰ κανόνα ἄχροα (ὡς εἶναι τὰ Spiritus aethereus, Spiritus Sinapi κλπ.) καὶ 3) Εἰς τὰ ἀποστακτὰ πνεύματα, ἅτινα δέον νὰ ἔχωσι τὸ ἀναγραφόμενον εἰδικὸν βάρος καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν τῶν οὐσιῶν, ἐξ ὧν παρεσκευάσθησαν. Ἡ φύλαξις τούτων γίνεται εἰς τόπον ψυχρὸν καὶ σκοτεινὸν καὶ εἰς καλῶς κεκλεισμένα δοχεῖα. Ὡς ἁπλᾶ πνεύματα χαρακτηρίζονται τὰ σκευαζόμενα ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου φαρμάκου, σύνθετα δ' ἐκεῖνα, εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ὁποίων λαμβάνουν μέρος πλείονα φάρμακα. Τὰ πνεύματα, τὰ χαρακτηριζόμενα ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ γαλλικοῦ κώδικος ὡς ἀλκοόλυτα (alcoolés) ἦσαν σκευάσματα περιέχοντα σάκχαρον καὶ χημικὰς οὐσίας, τὰ δὲ τοῦ νέου κώδικος εἶναι βάμματα ἐκ προσφάτων δρογῶν, ὄξινα ἀλκοόλυτα καὶ σακχαροῦχα ἀλκοόλυτα. Τὰ πνεύματα χρησιμοποιοῦνται ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῶν εἴτε ἐσωτερικῶς, ὡς ἐπιτραπέζια ποτήματα, εἴτε ἐξωτερικῶς πρὸς ἐντριβάς, ὡς ἀντιοδονταλγικὰ κλπ. Κ. Γ. Μ.

—**Πνεῦμα, ἅγιον.** Τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, περὶ οὗ ἐδογμάτισεν ἡ Ἐκκλησία στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ καταπολεμοῦσα τοὺς πνευματομάχους, τοὺς δεχομένους τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς κτίσμα, ὅτι εἶναι Θεὸς συμπροσκυνούμενος καὶ συνδοξαζόμενος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ ἑπομένως ὁμοούσιος αὐτοῖς. Ἡ ἁγία Γραφή, ἀποδίδουσα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὡς τῷ πατρὶ καὶ υἱῷ θεῖα ὀνόματα (Πράξ. 5, 3—4), θεῖα ἰδιώματα (Α' Κορ. 2, 10—11. 12,11. *Ἰωάν.* 15,26) καὶ θείας ἐνεργείας (προφητικά, θεόπνευστα χαρίσματα πνευματικά, θεωρεῖ αὐτὸ Θεόν. Εἰ δὲ καὶ ἐνίοτε ἡ ἁγία Γραφή, ἰδίᾳ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐν γενικῇ ἐννοίᾳ, δὲν θεωρεῖ ὅμως αὐτὸ ὡς ἀφῃρημένην τινὰ ἔννοιαν τῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἢ ὡς δῶρον αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἴδιον πρόσωπον. Οὕτω παραθέτει μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα (*Ματθ.* 28,19. Β' Κορ. 13,13), ὅπερ ἐμφανίζεται κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ ὡσεὶ περιστερὰ (*Λουκ.* 3,22) καὶ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν ὡς γλῶσσαι πυρὸς (Πράξ. 2,3) καὶ διδάσκει ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα καθιστᾷ ἐπισκόπους (Πράξ. 20.28), κατοικεῖ ἐν τοῖς πιστοῖς (Α' Κορ. 3,16), καθοδηγεῖ εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν (*Ἰωάν.* 16,13), διδάσκει (*Λουκ.* 12, 12), ἐλέγχει (Πράξ. 16,8), παρηγορεῖ (*Ἰωάν.* 15,26) καὶ ἐρευνᾷ πάντα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ (Α' Κορ. 2,10). Ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δέχεται ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ πατρός, θεωρεῖ δὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς τε δυτικῆς καὶ διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ (filioqne) ὡς σφαλεράν. Τινὲς τῶν Ἑλλήνων πατέρων καὶ διδασκάλων δέχονται ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται ἢ πρόεισιν ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ἢ πέφηνε, προχέεται, ἐκλάμπει δι' υἱοῦ. Τὸ δι' υἱοῦ ὅμως διαφέρει τοῦ ἐκ τοῦ υἱοῦ, κακῶς δὲ οἱ δυτικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι νομίζουσιν ὅτι δηλοῖ τὸ αὐτό. Τὸ δι' υἱοῦ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπερβατικὴν Τριάδα, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκονομικήν, δηλοῦν σχέσιν πρὸς τὸν κόσμον, οἱ δὲ δυτικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι, δεχόμενοι τὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν, συγχέουσι καὶ ταυτίζουσι τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ πέμψιν τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν. Ἡ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ διδασκαλία ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ, ἐὰν τὰ χωρία, ἐν οἷς περιέχεται αὐτή, εἶναι γνήσια. Κυρίως εἰσήχθη αὕτη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, καὶ δὴ ἐν Ἱσπανίᾳ, πρὸς καταπολέμησιν τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου, τοῦ θεωροῦντος τὸν υἱὸν κτίσμα, ἵνα δειχθῇ τὸ ὁμοούσιον τοῦ πνεύματος, γενομένη ἔπειτα δεκτὴ καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου τοῦ Τολέδου (589). Ἀλλ' ὅτε ὁ Κάρολος ὁ μέγας ἐζήτησε παρὰ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ' νὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσθήκην αὐτῆς, οὗτος ἀπέκρουσε τὴν προσθήκην ταύτην, ἥτις μετὰ ταῦτα ἐγένετο δεκτή, ἐνῷ ἡ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ διδασκαλία ἦτο ἐν τῇ Δύσει πρὸ τοῦ σχίσματος γενικῶς ἀνεγνωρισμένη καὶ ἐγένετο, ὡς γνωστόν, μία τῶν ἀφορμῶν τοῦ σχίσματος μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας. Ἔκτοτε ἡ δογματικὴ αὕτη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἐκκλησιῶν ἐγένετο ἀντικείμενον μακρᾶς καὶ ἐπιμόνου συγγραφικῆς ἐρεύνης, οὕτω δ' ἀνεπτύχθη πλούσια πολεμικὴ φιλολογία ἀναφερομένη εἰς αὐτήν. Κατὰ τοὺς δυτικούς, διὰ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐπέρχεται ἀληθὴς σχέσις τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος πρὸς ἄλληλα. Ἄνευ τῆς ἐκπορεύσεως ταύτης θὰ ἦσαν ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα εἰς σχέσιν τινὰ καὶ μάλιστα ἑνότητος, διότι ἀμφότερα προέρχονται ἐκ τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ διαφορᾶς, ἕνεκα τῆς διαφόρου ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ προόδου αὐτῶν. Ἄλλωστε ἡ διαφορὰ μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ θὰ ἦτο διπλῆ, ἡ τῆς γεννήσεως δηλαδὴ καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀποβαίνει αὕτη ἁπλῆ, αἱ σχέσεις δὲ ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι πρέπει νὰ ὦσι κατὰ τὸ δυνατὸν ἁπλαῖ. Αἱ παρατηρήσεις αὗται τῶν δυτικῶν οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν, ἀντικείμεναι δὲ εἰς τὸ κλασσικὸν χωρίον τοῦ Ἰωάννου (ΙΣΤ' 26) δὲν δύνανται νὰ κλονίσωσι τὴν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ τὸ ἐκπορεύεσθαι δὲν δηλοῖ ὅ,τι καὶ τὸ πέμπειν, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ὑπῆρχεν ἀφόρητος ταυτολογία, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀΐδιον ἐκπόρευσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πέμπειν, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν χρόνῳ. Ἡ παραδοχὴ δὲ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ παρεισάγει ἐν τῷ Θεῷ δύο ἀρχάς, παρ' ὅλα τὰ περὶ τοῦ ἐναντίου λεγόμενα, ὡς ὀρθῶς ἐδέχθη καὶ τὸ ἐν Βόννῃ συνέδριον τῶν Παλαιοκαθολικῶν (1875). Ἡ προσθήκη τέλος ὑπὸ τῶν δυτικῶν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τῆς Νικαίας — Κωνσταντινουπόλεως τῆς ἐσφαλμένης ταύτης διδασκαλίας εἶναι καὶ κατὰ τύπον ἀξιοκατάκριτος, ἀφοῦ ἡ τρίτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ (431) ἀπηγόρευσε, διὰ τοῦ ἑβδόμου αὐτῆς κανόνος, πᾶσαν προσθήκην εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο. Κ. Ι. Δ.

— *[Τελετουργ.]* Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἄγεται κατὰ τὴν ἑπομένην τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς, ἤτοι τῇ Δευτέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, ὁπότε κατὰ τὸ Πεντηκοστάριον «αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν καὶ παντοδύναμον ἑορτάζομεν Πνεῦμα, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος Θεόν, τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁμόδοξον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ». Ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡρίσθη, κατὰ κανόνα γενικῶς τηρούμενον ἐν ταῖς μεγάλαις δεσποτικαῖς καὶ θεομητορικαῖς ἑορταῖς, καθ' ὃν τὴν ἑπομένην μιᾶς ἑκάστης τούτων γίνεται σύναξις εἰς τιμὴν προσώπου ἐν τῷ γεγονότι τῷ ἑορταζομένῳ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην κύριον μέρος λαβόντος. Οὕτω τὴν 26 Δεκεμβρίου γίνεται σύναξις εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, τὴν 7 Ἰανουαρίου σύναξις εἰς τιμὴν τοῦ Βαπτιστοῦ, τὴν 3 Φεβρουαρίου εἰς τιμὴν τοῦ Συμεὼν τοῦ θεοδόχου, τὴν 26 Μαρτίου εἰς τιμὴν τοῦ Γαβριήλ. Κατ' ἀναλογίαν καὶ τὴν εὐθὺς ἑπομένην τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ γεγονότος τῆς Πεντηκοστῆς γίνεται σύναξις εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς ταύτης, ὅστις κανονικῶς μὲν ἔδει νὰ ψάλληται τῇ Κυριακῇ τὸ ἑσπέρας, ἤδη δ' ἐπισυνάπτεται πολλαχοῦ πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς, ἵνα παρακολουθήσωσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς παριστάμενοι πιστοί, διακρίνεται τῶν λοιπῶν ἑσπερινῶν διὰ τὰς ἐκτενεῖς εὐχὰς τὰς ἐν παρατεταμένῃ γονυκλισίᾳ παντὸς τοῦ πληρώματος ἀναγινωσκομένας ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Π. Ν. Τ.

— **πνεύματα ζωτικὰ** (Spiritus animales) *[Φιλοσ.]* βλ. λ. *ζωτικὰ πνεύματα*.

—**πνεύματα τῆς φύσεως** *[Ἀποκρυφ.]*. Καλοῦνται αἱ ὀντότητες, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ δὲν εἶναι συνήθως ὁραταὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι τὰ σώματά των ἀποτελοῦνται ἀπὸ αἰθερικὴν ἢ ἀστρικὴν ὕλην. Ἐκ τούτων, τὰ κατέχοντα ἓν αἰθερικὸν σῶμα εἶναι δυνατὸν εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις νὰ γίνουν ὁρατὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀποτελοῦν δὲ τὴν σωρείαν τῶν νεραϊδῶν, συλφίδων, σαλαμάνδρων κλπ., τὰς ὁποίας ἀναφέρει συχνὰ ἡ παράδοσις. Τὰ πνεύματα τῆς φύσεως ἀνήκουν εἰς ἰδιαιτέραν γραμμὴν ἐξελίξεως, ἡ ὁποία δὲν διέρχεται διὰ τοῦ σταδίου τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν, συνήθως ὅμως χωρίζονται, ἀναλόγως τοῦ στοιχείου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσιν, εἰς πνεύματα τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος, τοῦ πυρὸς καὶ τῆς γῆς. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν αἰσθάνονται ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν νὰ παρουσιάζωνται εἰς πνευματιστικὰς συνεδριάσεις, οἰκειοποιούμενα συχνάκις ὀνόματα διασήμων ἀνδρῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν τηλεκινητικῶν φαινομένων ὀφείλονται εἰς τὴν μεσολάβησιν πνευμάτων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα ὑπακούουν εἰς τὴν θέλησιν ὡρισμένων ἀτόμων. Π. Π. Χ.

—**Πνεύματος ἁγίου τάγμα.** Τάγμα ἱδρυθὲν ὑπὸ Ἑρρίκου Γ' τῆς Γαλλίας τῷ 1578. Τὰ μέλη τοῦ τάγματος τούτου, ἅτινα κατ' ἀρχὰς δὲν ἠδύναντο νὰ ὦσι πλείονα τῶν ἑκατόν, ἔπρεπε νὰ κατάγωνται ἐξ ἀρχαίων εὐγενῶν γαλλικῶν οἴκων καὶ νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τοῦ Ἑρρίκου ὅμως τοῦ Δ' ἐπετράπη καὶ εἰς ξένους πρίγκιπας νὰ γίνωνται μέλη αὐτοῦ. Ὁ σταυρὸς τοῦ τάγματος, ὅστις ἦτο ὀκτάγωνος, ἔφερεν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς περιστεράν, τὸ σύμβολον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἡ δὲ ἅλυσις ἀπὸ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ' ἀπετελεῖτο ἐκ κρίνων μετὰ τοῦ μονογράμματος Η, ὅπερ περιεκυκλοῦτο ὑπὸ πυρίνων γλωσσῶν. Κατ' ἀρχὰς ἕκαστον μέλος τοῦ τάγματος ἐλάμβανεν ἴδιον τιμάριον, μέχρις οὗ Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ' ὥρισεν ἀπὸ τοῦ 1624 δι' ἕκαστον τῶν μελῶν μισθὸν 1000 ταλλήρων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου. Τὸ τάγμα τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ Λουδοβίκου

Digitized by Google

ΙΗ' ἤκμαζε μεγάλως, διελύθη κατὰ τὴν ἐπαιτασιν τοῦ Ἰουλίου. Κ. Ι. Δ.

— **πνεύματος ἀριστοκρατία.** Πολιτειακὸν ἰδεῶδες, ϑ' ὃ ἡ χώρα δέον νὰ διακυβερνᾶται παρὰ τῶν .στέων τῆς διανοήσεως (βλ.λ. *ἀριστοκρατία* [*'Ιστ.*]).

τνευμαθαιμία (ἡ) (pneumohémie putride) ***σηδονώδης*** [*'Ιατρ.*]. Ὅρος ἀναφερόμενος ἐνίοτε τινας μορφὰς τῆς ὑποξείας σηψαιμίας. Μ.Ν.Κ.

τνευματάνθραξ (ὁ) [*Κτηνιατρ.*]. Λοιμώδης θένεια, ὀφειλομένη εἰς εἰδικὸν μικροοργανισμὸν πρόφυτον. Προσβάλλει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ῦς καὶ μάλιστα τοὺς μόσχους, μεταδίδεται δὲ ι εἰς τὰ πρόβατα, τὰς αἶγας καὶ τοὺς χοίρους, ανιώτατα δὲ καὶ τοὺς ἵππους. Ὁ μικροοργανιὸς τοῦ νοσήματος τούτου ζῇ ἐπὶ πολὺ εἰς ἐδάφη μολυσμένα καὶ εἰσέρχεται διὰ τῆς τροφῆς εἰς ν ὀργανισμὸν τῶν ζῴων. Ἡ ἀσθένεια ἐκδηλοῦται κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων, μελαγχολίαν, ἀνορειν, διακοπὴν τοῦ μηρυκασμοῦ, τρόμον τῶν μυῶν, ρετὸν ὑψηλὸν καὶ οἰδήματα εἰς διάφορα μέρη ῦ σώματος. Τὰ οἰδήματα ἄλλως τε ταῦτα εἶναι τῶν κυριωτέρων συμπτωμάτων τῆς ἀσθενείας ύτης, ἥτις καὶ *συμπτωματικὸς ἄνθραξ* ἐνίοτε οκαλεῖται. Ὡς θεραπεία ἐνδείκνυται ἡ συμπτωτικὴ καὶ ἡ χειρουργικὴ προκειμένου περὶ οἰδητων. Δ. Π.

πνευματάρθρωσις (ἡ) (pneumoséreuse articure) [*'Ιατρ.*]. Εἴσδυσις ἀερίου τινὸς ἢ ἀτμοσφαιιοῦ ἀέρος ἐντὸς ἀρθρικῆς τινος κοιλότητος. Μ. Ν. Κ.

Πνευματικᾶτα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότος Μακρυωτίκων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ :φαλληνίας. Κάτ. (1928) 91.

Πνευματικὴ *'Αντλία* (Antlia pneumatica) [*'Αστρον.*]· βλ. ***'Αντλία.***

πνευματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς πνεῦμα, ὁ τοῦ πνεύματος: «πνευματικὰ ὄντα»· || τοῦ πνεύματος, τοῦ νοῦ: «πνευματικὴ μόρφωσις, καταπόνησις, — δύναμις»· || «πνευματικὴ ἐξουσία» ἡ ουσία τοῦ κλήρου ἐπὶ τοὺς πιστούς· || «πνευματις πατὴρ» ἢ μόνον ***πνευματικὸς*** ὡς οὐσ., ὁ ἐξομογητὴς ἱερεύς: «ἐπῆγα 'ς τὸν πνευματικὸ νὰ ἐξολογηθῶ»· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πνεῦμα, εἰς ν πνοήν, εἰς τὸ φύσημα: «πνευματικὴ ἀντλία». πίρρ. ***πνευματικῶς***, νοερῶς, διανοητικῶς: «ἐπιινωνοῦμεν πνευματικῶς».

—[*Καιν. Διαθ.*] Καλεῖται *πνευματικὸς* ὁ ἀνήκων ; τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα (Α' Κορ. 15, 46), εἰς τὸ :ῖον καὶ δὴ ἐπὶ προσώπων (Α' Κορ. 2, 15) ἢ πραιάτων (Ρωμ. 1, 11) καὶ καθόλου εἰς τὸν πνευμακὸν κόσμον ('Εφ. 6, 12). 'Εν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ γίται χρῆσις τῆς λέξεως καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ .ώσσῃ· οὕτω καλεῖται *πνευματικὸς πατὴρ* ὁ πρεϊύτερος, ὁ ἔχων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξομολογεῖν ιὶ ἐπιβάλλειν ἐπιτίμια, *πνευματικὴ συγγένεια*, ἡ ἐκ ιῦ βαπτίσματος προκύπτουσα συγγένεια, καὶ *πνευιτικὸν δικαστήριον* ἢ *συμβούλιον*, τὸ συνήθως ἐκ ῥεσβυτέρων ἀποτελούμενον ἐκκλησιαστικὸν δικα:ήριον ἢ συμβούλιον. Κ. Ι. Δ.

—**πνευματικὰ** ἢ ***λογογραφικὰ παίγνια*** [*'Εγκυκλ.*]· λ. λ. *λογογραφικὰ* παίγνια.

—**πνευματικαὶ *ἐπιστῆμαι.*** Καλοῦνται αἱ ἐπιστῆαι, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον αὐτῶν νευματικὰ φαινόμενα καὶ δημιουργήματα, ἤτοι ἡ υχολογία, ἱστορία, φιλολογία, κοινωνιολογία, θεοογία, ἠθικὴ καὶ αἰσθητική. Τὸ ἔργον αὐτῶν ἄρεται ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκείνου, ἀφ' οὗ ὁ ἄνθρωος, ὡς βουλόμενον καὶ νοοῦν ὑποκείμενον, ἀποαίνει οὐσιώδης παράγων τῶν φαινομένων (Wundt). Ὁ ἀξίωμα τῆς αἰτιότητος ἰσχύει καὶ εἰς τὰς πνευατικὰς ἐπιστήμας, συνδυάζεται ὅμως ἐν αὐταῖς ρὸς τὴν παράστασιν τοῦ τέλους (τελολογίαν) καὶ ἡν κρίσιν περὶ τῆς ἀξίας (ἀξιολογίαν). Ὁ Winelband διέκρινε τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας, ὡς ιστορικὰς ἐπιστήμας, ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἃς ὁποίας ἐχαρακτήριζεν ὡς ἐπιστήμας τῶν φυικῶν νόμων. Ὁμοίως καὶ οἱ Dilthey, Rickert, Stammler, Münsterberg καὶ ἄλλοι (βλ. λ. *ἐπιτήμη, ἱστορία, φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, πολιτισμός*). Ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ διακρίνῃ τις ἀπὸ τῶν φυικῶν τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας, ὡς ἐπιστήμας :ερὶ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. «Οὐχὶ τὸ :νεῦμα καὶ ἡ φύσις πρέπει νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ημαντικαὶ ἀντιθέσεις διὰ τὴν κατανομὴν τῶν πιστημῶν, ἀλλὰ ἡ φυσικὴ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ κοινωικὴ ἀφ' ἑτέρου ὕπαρξις» (M. Adler). 'Επειδὴ ιμως, συμφώνως πρὸς τὰς ὑλιστικὰς καὶ φυσιο:ρατικὰς θεωρίας, ὁ ἄνθρωπος μετὰ τοῦ πνεύμα:ος αὐτοῦ ἐκλαμβάνεται ὡς φυσικὸν ὂν μόνον, ιὰ τοῦτο πολλοί, ὡς ὁ Haeckel καὶ ἄλλοι, θεωροῦσι τὴν διάκρισιν τῶν ἐπιστημῶν εἰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς ὡς μὴ ὀρθήν. Δι' αὐτοὺς πᾶσα :πιστήμη εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη (βλ. καὶ λ. *φύσις, πολιτισμός, νόμος, τέλος* κτλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *M. Adler*, Kausalität und Teleologie Wien 1904).—*Becher*, Geistes und Naturwissenschaften 1921).

Σ. Ν. Λ.

—**πνευματικὴ *ἐργασία*** [*'Υγιειν.*]. Ὅπως ἡ ὑπερβολικὴ καὶ μακροχρόνιος ἐργασία ὀργάνων ἢ συστήματός τινος ἐπιφέρει ἐν τέλει διαταραχάς τινας εἰς ταῦτα, αἵτινες μεταδιδόμεναι εἰς τὰ νευρικὰ κέντρα προκαλοῦσιν ὑποκειμενικὰ φαινόμενα, ἅτινα καλοῦμεν κάματον, οὕτω καὶ τὸ πολυσύνθετον ψυχικὸν σύστημα, τὸ δρῶν κατὰ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν, προκαλεῖ ἐπὶ ἐντατικῆς λειτουργίας αὐτοῦ διαταραχὰς τοῦ νευρικοῦ κυττάρου, αἵτινες καταλήγουσιν εἰς τὰ ὑποκειμενικὰ φαινόμενα, ἅτινα καλοῦμεν πνευματικὸν κάματον. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα, εἰς ὃ μεταδίδονται τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαταραχῶν, ἐπεμβαῖνον κατορθώσῃ νὰ ρυθμίσῃ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργάνου, τὰ φαινόμενα ὑποχωροῦσι ταχέως. 'Εὰν ὅμως τὸ νευρικὸν σύστημα δὲν δυνηθῇ νὰ ἀντιρροπήσῃ ταῦτα, ἐπέρχεται ὁ ὑπερβολικὸς κάματος, ἤτοι ἡ ὑπερκόπωσις (surmenage). 'Εκ τῶν διαταραχῶν ἄλλαι μὲν ἀφορῶσι τὸ κυκλοφορικόν, τὸ ἀναπνευστικὸν καὶ μυϊκὸν σύστημα, τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης καὶ ἄλλαι τὸ νευρικὸν σύστημα. Οὕτως οἱ Gley, MacDougal, Binet καὶ Courtier παρετήρησαν ὅτι βραχεῖα καὶ ἔντονος πνευματικὴ ἐργασία διαρκείας μικροτέρας τῆς $^1/_2$ ὥρας αὐξάνει τὰς σφύξεις τῆς καρδίας ἀπὸ 5—20 κατὰ λεπτόν.

Ἡ αὔξησις αὕτη, μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐργασίας, ἄλλοτε μὲν ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη ἐπί τινα χρόνον, ἄλλοτε δὲ καταπαύει. 'Εὰν ἡ πνευματικὴ ἐργασία παραταθῇ πέραν τῆς ἡμισείας ὥρας, παρατηρεῖται βραδυκαρδία. 'Επίσης παρετήρησαν αὔξησιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ὡς καὶ ταχεῖαν αὔξησιν τοῦ ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου ὡς ἐκ τῆς ἀγγειακῆς διατάσεως. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος ἐπίδρασις τῆς πνευματικῆς ἐργασίας παρουσιάζει διαφόρους φάσεις. Πνευματικὴ ἐργασία διαρκείας 15 λεπτῶν αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναπνοῶν καὶ ἑπομένως τὸ ποσὸν τοῦ ἐκπνεομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τοῦ εἰσπνεομένου ὀξυγόνου. 'Εὰν ἡ ἐργασία παραταθῇ περισσότερον, παρατηρεῖται κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλάττωσις, εἶτα δὲ πάλιν αὔξησις τῶν ἀναπνοῶν. 'Επίσης πνευματικὴ ἐργασία διαρκείας 15—30 λεπτῶν αὐξάνει ἐλαφρῶς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος.

Λίαν ἐνδιαφέρουσαι ὡσαύτως εἶναι αἱ παρατηρήσεις τῆς ἐπιδράσεως τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἐπὶ τῶν μυῶν. Οὕτως, ἔντονος πνευματικὴ ἐργασία προκαλεῖ χαλάρωσιν τῶν μυῶν τῆς προσαρμογῆς τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διεύρυνσιν τῆς κόρης. 'Επίσης παρετηρήθη ἐλάττωσις τοῦ μυϊκοῦ ἐν γένει ἔργου, πιστοποιηθεῖσα διὰ τοῦ ἐργογράφου τοῦ Mosso. Ἡ ἐπίδρασις τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἐπὶ τῶν οὔρων ἐσπουδάσθη ὑπὸ τῶν Hammond, Buesson, Wood, Mairet. Thorion, Mosler κλπ. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, μετ' ἔντονον πνευματικὴν ἐργασίαν παρετηρήθη αὔξησις τοῦ ποσοῦ τῶν οὔρων ὡς καὶ τῶν φωσφορικογεωδῶν ἁλάτων καὶ ἐλάττωσις τοῦ εἰδικοῦ βάρους, τῶν θειικῶν ἁλάτων, τοῦ ἀζώτου καὶ τῶν ἀλκαλιφωσφορικῶν. Ὑπὸ τοῦ Buesson ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἐπερχόμεναι διαταραχαὶ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὰς προκαλουμένας ὑπὸ τῆς μυϊκῆς τοιαύτης. Ὁ Binet τέλος παρετήρησεν ὅτι οἱ ἐπὶ μακρὸν χρόνον πνευματικῶς ἐργαζόμενοι μαθηταὶ τρώγουσιν ὀλιγώτερον ἄρτον καὶ ὅτι ἐλαττοῦται τὸ βάρος αὐτῶν. Αἱ νευρικαὶ διαταραχαί, αἱ ἐπερχόμεναι ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, εἶναι ποικίλαι καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐξ αὐτῆς κοπώσεως.

Ὡς ἐλέχθη, ἡ μακρὰ καὶ ἔντονος πνευματικὴ ἐργασία ἐπιφέρει κατ' ἀρχὰς τὸν κάματον, εἶτα δὲ τὴν ὑπερκόπωσιν. Ὁ πνευματικὸς κάματος εἶναι τὸ λογικὸν καὶ ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς δράσεως. Εἶναι ὅμως δύσκολον νὰ προσδιορίσωμεν τὰ ὅρια τοῦ καμάτου καὶ τῆς ὑπερκοπώσεως. 'Απὸ φυσιολογικῆς ἀπόψεως ἡ ὑπερκόπωσις ἀναφαίνεται, ὅταν τὸ νευρικὸν σύστημα ἐπεμβαῖνον δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ τὸν κάματον. Εἷς τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τοῦ πνευματικοῦ καμάτου εἶναι ἡ ἔντασις τῆς προσοχῆς. Ἡ μηχανικὴ ἐργασία εἶναι μὲν ἐπιβλαβὴς διὰ τοῦ χρόνου, δὲν ἐπιφέρει ὅμως πνευματικὸν κάματον. Ἡ πνευματικὴ ἑπομένως ὑπερκόπωσις παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τοὺς ἐνήλικας καὶ ἐφήβους, ἔνθα ἡ θέλησις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπέμβῃ πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς προσπαθείας, ἥτις ἀπαιτεῖται ὅπως παραταθῇ ἡ πνευματικὴ ἐργασία. Τὰ κίνητρα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θελήσεως ταύτης εἶναι ἡ φιλοτιμία, ὁ φόβος ἀποτυχίας μετὰ τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν συνεπειῶν αὐτῆς, ὁ ἐπιστημονικὸς ζῆλος καὶ ὁ καλλιτεχνικὸς τοιοῦτος. Διὸ τὰ θύματα τῆς πνευματικῆς ὑπερκοπώσεως παρατηροῦνται μεταξὺ ἐφήβων καὶ ἐνηλίκων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίᾳ τῶν διαγωνισμῶν καὶ ἐξετάσεων. Τὰ ἐπακόλουθα τῆς ὑπερκοπώσεως εἶναι ἐξασθένησις τῆς μνήμης, ἐλάττωσις τῆς δυνάμεως τοῦ σκέπτεσθαι, ἀτονία, ἀδιαθεσία, ἀνορεξία, ἔμετοι μετὰ τὸ φαγητόν, διαταραχαὶ τῶν αἰσθήσεων, τῆς ἀκοῆς, τῆς ὁράσεως, τῆς ὀσμῆς καὶ τῆς ἀφῆς, ἀϋπνία, ὑπνηλία, κεφαλαλγίαι, ἀγοραφοβία, ὑποχονδρία, νευρώσεις τοῦ στομάχου καὶ τέλος ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς νευρασθενείας. Ἡ θεραπεία τῆς πνευματικῆς ὑπερκοπώσεως εἶναι ἰδίᾳ προφυλακτική. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ὑγιεινῶν διατάξεων, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ τηρῇ ὁ πνευματικῶς ἐργαζόμενος. Οὕτως ἡ πνευματικὴ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ παρατείνεται πέραν τῶν 8 ὡρῶν καὶ νὰ ἐναλλάσσηται δι' ἐλαφρῶν σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ ἰδίᾳ περιπάτου. 'Επίσης αὕτη πρέπει νὰ ποικίλληται δι' ἄλλης ἐργασίας καὶ νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνηται πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς πέψεως. Τέλος ὁ πνευματικῶς ἐργαζόμενος πρέπει νὰ ἀναπαύηται διὰ πολυώρου ὕπνου. 'Εν περιπτώσει ἐμφανίσεως δυσαρέστων συμπτωμάτων, ἐπιβάλλεται μακροχρόνιος ἀποχὴ ἀπὸ τῆς ἐργασίας, διότι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπερκοπώσεως δὲν ἀποχωροῦσιν εὐκόλως. Ν. Α. Μ.

—**πνευματικὴ *ἰδιοκτησία.*** Ἡ προστασία τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας σκοπεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν καλλιτέχνην, συγγραφέα κλπ. τὴν ἀποκλειστικὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντος ἔργου, ἔτι δὲ νὰ περιφρουρήσῃ τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ συμφέρον ὡς δημιουργοῦ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχει πάντοτε μία πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δανείζεταί τις τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει, ὥστε περὶ δημιουργίας καὶ ἀπολύτου πρωτοτυπίας τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ δὲν πρέπει κατὰ κυριολεξίαν νὰ γίνεται λόγος, ὁ τρόπος ὅμως μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνεταί τις τὴν ἰδέαν αὐτὴν καὶ μὲ τὸν ὁποῖον τὴν διατυπώνει, ὀφειλόμενος εἰς τὴν ἀτομικότητα τοῦ γράφοντος, ἀποτελεῖ τὴν πρωτοτυπίαν του. Ἡ ἰδέα ἠμπορεῖ νὰ ἀνήκῃ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλ' ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον διατυπώνεται, ὁ τύπος εἰς τὸν ὁποῖον χύνεται ἡ ἔμπνευσις καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ καλλιτέχνου ἀνήκουν ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς προστατεύονται. Ἡ πνευματικὴ ἰδιοκτησία ἤρχισε νὰ προστατεύεται κυρίως ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας καὶ χαρακτικῆς, αἱ ὁποῖαι ἐπέτρεψαν τὸν διὰ μηχανικῆς ἐνεργείας ἐπ' ἄπειρον πολλαπλασιασμὸν τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Αἱ 'Αθῆναι καὶ ἡ Ρώμη δὲν ἀνεγνώριζον εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ πνεύματος ἀποκλειστικὸν δικαίωμα πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἔργων των. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ τὸ ὅτι ἡ παραγωγὴ τῶν ἔργων τέχνης καὶ ἀντιγραφὴ τῶν χειρογράφων συνεπήγετο τότε ὑπερόγκους δαπάνας καὶ συνεπῶς ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυκλοφοροῦν ἱκανοποιητικῶς καὶ νὰ ἐξασφαλίζουν ἀρκετὰ σοβαρὸν οἰκονομικὸν συμφέρον εἰς τοὺς δημιουργούς των, ὥστε νὰ προκληθῇ νομοθετικὴ ἐπέμβασις πρὸς προστασίαν του. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ζωγράφος ἐπώλει τὴν εἰκόνα του, ὁ γλύπτης τὸ ἄγαλμά του, ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς τὸ ἔργον του καὶ ἡ πώλησις αὕτη τοῦ ὑλικοῦ ἀντικειμένου ἐξήντλει τὸ δικαίωμα τοῦ συγγραφέως ἢ καλλιτέχνου. 'Απὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Λόγῳ τῆς εὐκολίας τοῦ διὰ μηχανικοῦ μέσου πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, ἡ ὁποία τὰ κατέστησε προσιτὰ εἰς τὸ πολὺ κοινόν, ἔγιναν ταῦτα ἀντικείμενον ἀξιολόγου ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἦτο ἑπόμενον, εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ νομοθέτου. Εἶναι περίεργον ὅμως ὅτι ἀρχικῶς δὲν ἐκρίθη ἄξιος προστασίας ὁ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος ἐθεωρήθη ὅτι εἰργάζετο κυρίως διὰ τὴν δόξαν, ἀλλ' ὁ πολλαπλασιάζων τὸ ἔργον του βιβλιοπώλης-ἐκδότης, ὁ ὁποῖος διαθέτων κεφάλαια διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠφελεῖται τὸ πολὺ κοινόν, ἐθεωρήθη ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ ἀποκομίζῃ ὑλικὰ κέρδη. Οὕτως ἤρχισεν ἡ προστασία διὰ παροχῆς προνομίου ἀποκλειστικῆς ἀναπαραγωγῆς ὡρισμένων ἔργων καὶ πρώτη φέρεται ἀναγνωρίσασα τοιοῦτον προνόμιον ἡ ἑνετικὴ δημοκρατία τῷ 1469. Τὸ παράδειγμα αὐτὸ ἠκολούθησεν ἡ Γερμανία, ὅπου τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1490 ἐδόθη προνόμιον διὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἑνὸς λειτουργικοῦ βιβλίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Βαμβέργης, καὶ ἡ Γαλλία, ὅπου τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1507 ἐδόθη προνόμιον διὰ τὴν ἐκτύπωσιν μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Μόλις τῷ 1856 διετυπώθη ὑπὸ τοῦ δικηγόρου Marion ἐν Γαλλίᾳ στοιχειώδης θεωρία περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ ἔργου του, κατὰ τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος πλὴν αὐτοῦ δικαιοῦται νὰ τὸ τυπώσῃ, καὶ τῷ 1725 ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς δίκης μεταξὺ τῶν βιβλιοπωλῶν-ἐκδοτῶν Παρισίων καὶ ἐπαρχιῶν ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀρχή, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως βιβλίου τινὸς πηγάζει ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως γινομένης ἐκχωρήσεως τῆς ἐπ' αὐτοῦ κυριότητός του. 'Απόπειρα νομοθετικῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας ἔγινεν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1777, ἀλλὰ μόνον τῷ 1791—1793, ἐπὶ ἐπαναστάσεως, ἐπετεύχθη αὕτη πλήρως. Προγενεστέρως τὸ δικαίωμα τῶν συγγραφέων εἶχε προστατευθῆ ἐν 'Αγγλίᾳ διά τινος νόμου τοῦ 1710, ἐν Δανίᾳ δὲ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1741. 'Εν Γερμανίᾳ ἀνεγνωρίσθη κατὰ τὸ 1870 καὶ ἐν 'Ιταλίᾳ κατὰ τὸ 1865.

Περὶ τῆς φύσεως τοῦ δικαιώματος τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας ἐδιδάχθησαν πλεῖσται θεωρίαι, ὡς λ. χ. ἡ θεωρία τῆς κυριότητος ἐπὶ τοῦ παραχθέντος ἔργου, τῆς οἱονεὶ κυριότητος, τῆς κυριότητος sui generis, τῆς ἐπικαρπίας, τῆς προσωπι-

Digitized by Google

κότητος, τοῦ πνευματικοῦ δικαιώματος κλπ.· φαίνεται ὅμως τείνουσα νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ θεωρία, καθ' ἣν τὸ δικαίωμα τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ βιβλίου του καὶ τοῦ καλλιτέχνου ἐπὶ τοῦ ἔργου του εἶναι δικαίωμα ἰδίας φύσεως. Ἐν τούτοις αἱ πλεῖσται τῶν ξένων νομοθεσιῶν ὁμιλοῦν ἀκόμη περὶ *συγγραφικῆς ἰδιοκτησίας* (propriété littéraire), τὸν ὅρον ὅμως αὐτὸν τείνει νὰ ἀντικαταστήσῃ ὁ ὅρος *πνευματικὴ ἰδιοκτησία* (propriété intellectuelle), ὅστις καθιερώθη καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου 2387. Αἱ νομοθεσίαι τῆς Γερμανίας, Οὐγγαρίας, Βελγίου καὶ Ἰταλίας μεταχειρίζονται τὸν ὅρον *δικαίωμα συγγραφέως* (Autorrecht, Urheberrecht, diritti degli autori), ἐνῷ ἡ ἀγγλικὴ καὶ βορειοαμερικανικὴ ὁμιλοῦν περὶ playright (*δικαιώματος παραστάσεως*) καὶ copyright (*δικαιώματος ἀντιγραφῆς*). Λόγῳ τῆς ἀΰλου φύσεως τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἡ ὁποία καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν καθήλωσίν των εἰς ὡρισμένον μέρος, εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἡ ἐπ' αὐτῶν προστασία, νὰ παρέχεται συγχρόνως εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἤρχισαν νὰ συγκροτοῦνται ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διάφορα συνέδρια, τῶν Βρυξελλῶν τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1858, τῶν Παρισίων (1878), τοῦ Λονδίνου (1879), τῆς Λισσαβῶνος (1880), τῆς Βιέννης (1881), τῆς Ρώμης (1882), τῆς Βέρνης (9 Σεπτεμβρίου 1886), διὰ τῆς συμβάσεως τῆς ὁποίας συνεκροτήθη ἕνωσις πρὸς προστασίαν τῶν συγγραφέων ἐπὶ τῶν φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν αὐτῶν ἔργων, καθιερωθεισῶν μερικῶν κοινῶν ὑποχρεωτικῶν διατάξεων. Τὸ ἄρθρον 17 τῆς συμβάσεως ταύτης προέβλεπε τὴν καθ' ὡρισμένας χρονικὰς περιόδους ἀναθεώρησίν της. Συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν αὐτὴν συνῆλθε τῇ 15 Ἀπριλίου 1896 νέον συνέδριον εἰς Παρισίους, τὸ ὁποῖον συνέταξε πρόσθετον πρᾶξιν καὶ ἑρμηνευτικὴν δήλωσιν. Ἡ σύμβασις τῆς Βέρνης δὲν ἐθεωρεῖτο ἐν τούτοις ὡς τροποποιηθεῖσα ἐξ αὐτῶν. Ἐξηκολούθει ὑφισταμένη αὐτοτελῶς καὶ ἦτο συνεπῶς δυνατὸν νὰ προσχωρήσῃ εἰς αὐτὴν κράτος τι, χωρὶς δι' αὐτὸ νὰ προσχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν πρόσθετον πρᾶξιν καὶ ἑρμηνευτικην δήλωσιν τῶν Παρισίων. Ἂν ὅμως προσεχώρει εἴτε εἰς τὴν μίαν εἴτε εἰς τὴν ἄλλην, ὤφειλε νὰ τὴν ἀποδεχθῇ ἐξ ὁλοκλήρου, ἀποκλειομένης αὐτῷ τῆς διατυπώσεως ἐπιφυλάξεως ὡς πρὸς ὡρισμένα ἄρθρα αὐτῶν. Ἡ ἐξαιρετικὴ αὐτὴ αὐστηρότης περιωρίσθη εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου (1908) ἐπιτραπείσης τῆς διατυπώσεως ἐπιφυλάξεων δι' ὡρισμένας διατάξεις, ὡς πρὸς τὰς ὁποίας νὰ ἰσχύουν τὰ τέως κρατοῦντα. Τῇ 30 Μαρτίου 1914 ὑπεγράφη, πρωτοβουλίᾳ τῆς Ἀγγλίας, πρωτόκολλον πρόσθετον εἰς τὴν ῥηθεῖσαν σύμβασιν τῆς Βέρνης, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετράπη ὁ περιορισμὸς τῆς προστασίας τῆς παρεχομένης εἰς τοὺς συγγραφεῖς τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν ἕνωσιν. Ἡ σύμβασις τῆς Βέρνης ὡς ἀνεθεωρήθη ἐν Βερολίνῳ καταργηθεῖσα διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐπανήχθη ἐν ἰσχύϊ διὰ τῆς συνθήκης περὶ εἰρήνης ἀπὸ τῆς 10 Ἰανουαρίου 1920. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν, ὡς ἀνεθεωρήθη ἐν Βερολίνῳ, προσεχώρησε τῇ 27ῃ Ὀκτωβρίου/9 Νοεμβρίου 1920 ὑπὸ τρεῖς ἐπιφυλάξεις καὶ ἡ Ἑλλάς. ἥτις διὰ διακοινώσεως τοῦ ἐν Βέρνῃ πρεσβευτοῦ τῆς 10 Μαρτίου 1924 ἐδήλωσεν ὅτι ἀποδέχεται καὶ το πρόσθετον πρωτόκολλον τοῦ 1914. Αἱ ἐπιφυλάξεις, αὗται ἀφορῶσι. 1) Τὸ δικαίωμα μεταφράσεως τῶν ἔργων, δι' ὃ ἐδέχθη τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου 5 τῆς παλαιᾶς συμβάσεως τῆς Βέρνης τοῦ 1886, καθ' ἣν οἱ συγγραφεῖς δικαιοῦνται ὅπως μεταφράζουν ἢ ἐπιτρέπουν τὴν μετάφρασιν τῶν ἔργων των ἐπὶ 10 μόνον ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πρωτοτύπου. 2) Τὴν ἀνατύπωσιν τῶν ἄρθρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, δι' ἣν ἐδέχθη τὸ ἄρθρον 7 τῆς παλαιᾶς συμβάσεως τῆς Βέρνης τοῦ 1886, καθ' ἣν ἡ τοιαύτη ἀνατύπωσις ἐπιτρέπεται εἴτε ἐν πρωτοτύπῳ εἴτε ἐν μεταφράσει, ἐκτὸς ἂν οἱ συγγραφεῖς ἢ ἐκδόται τὸ ἔχουν ἀπαγορεύσει ῥητῶς, τῆς τοιαύτης ἀπαγορεύσεως μὴ δυναμένης νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ πολιτικῶν ἄρθρων ἢ ἐπὶ τῶν ἀναδημοσιεύσεων ἡμερησίων καὶ χρονογραφικῶν εἰδήσεων. 3) Τὰς δημοσίας παραστάσεις δραματικῶν ἔργων ἢ μελοδραμάτων, ὡς πρὸς τὰς ὁποίας ἔγινε δεκτὴ ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 9 τῆς συμβάσεως τῆς Βέρνης τοῦ 1886, καθ' ὃ οἱ συγγραφεῖς δραματικῶν ἔργων ἢ μελοδραμάτων προστατεύονται ἀμοιβαίως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸς μετάφρασιν ἀποκλειστικοῦ αὐτῶν δικαιώματος κατὰ τῆς δημοσίας παραστάσεως τῶν ἔργων αὐτῶν ἐν μεταφράσει μὴ παρ' αὐτῶν ἐγκριθείσῃ.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ σύμβασις αὐτὴ περιέχει τὰς ἑξῆς διατάξεις: Τὴν ἔννοιαν τῶν φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων καθορίζει ὡς περιλαμβάνουσαν πᾶν φιλολογικόν, ἐπιστημονικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν προϊὸν ὑπὸ οἱονδήποτε τύπον καὶ ἂν παρουσιάζεται, ἀναφέρει δὲ ἐνδεικτικῶς τοιαῦτα προϊόντα, ἐν οἷς καὶ χορογραφικὰ ἔργα καὶ μιμικὰς παραστάσεις, ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν γεωγραφίαν, ἀρχιτεκτονικήν, τὰς ἐπιστήμας, ἔργα φωτογραφικῆς κλπ. Ἡ ἀπόλαυσις καὶ ἐξάσκησις τῶν δικαιωμάτων τῶν συγγραφέων εἰς οὐδεμίαν ὑπόκειται διατύπωσιν, παρέχονται δὲ ταῦτα ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπάρξεως προστασίας ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα τὸ πρῶτον τὸ ἔργον εἶδε τὸ φῶς. Θεωρεῖται ὡς πατρὶς τῶν ἀνεκδότων ἔργων, καὶ τοιαῦτα θεωροῦνται τὰ μὴ ἤδη δημοσιευθέντα, ἡ πατρὶς τοῦ συγγραφέως, τῶν δὲ λοιπῶν ὁ τόπος ἔνθα τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθησαν. Ἡ διὰ τῆς συμβάσεως παρεχομένη προστασία ἐκτείνεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ συγγραφέως καὶ 50 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Οἱ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχναι, ὑπήκοοι ἑνὸς τῶν κρατῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν ἕνωσιν, ἀπολαύουσιν εἰς τὰ λοιπὰ κράτη τόσον διὰ τὰ ἀνέκδοτα, ὅσον καὶ διὰ τὰ τὸ πρῶτον ἔν τινι τῶν κρατῶν τῆς ἑνώσεως δημοσιευόμενα ἔργα των, τῶν δικαιωμάτων ἅτινα οἱ σχετικοὶ νόμοι παρέχουσιν ἤδη ἢ θὰ παράσχωσιν εἰς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ὑπηκόους ἑκάστου τῶν κρατῶν τούτων. Ἐφόσον θὰ διαρκῇ τὸ δικαίωμα τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου, μόνος οὗτος δικαιοῦται νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, πᾶν ἄρθρον αὐτῶν δύναται νὰ ἀνατυπωθῇ ἄνευ ἀδείας τοῦ συγγραφέως, ἐξαιρέσει τῶν ἐπιφυλλίδων, τῶν διηγημάτων καὶ τῶν φιλολογικῶν, ἐπιστημονικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν ἔργων. Εἰς τὴν ἀνατύπωσιν δέον ἐν τούτοις νὰ ἀναφέρεται ἡ πηγή, ἐξ ἧς ταῦτα ἐλήφθησαν. Ἡ ἐκ τῆς συμβάσεως προστασία ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ δημοσίας παραστάσεως τῶν δραματικῶν ἔργων ἢ μελοδραμάτων, ἀδιαφόρως ἂν ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἢ ὄχι, ἐπίσης δ' ἐπὶ τῆς διὰ μηχανικῶν μέσων ἀποδόσεως τῶν μουσικῶν ἔργων. Τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα προστατεύονται ὡς φιλολογικὰ ἢ καλλιτεχνικά, ὁσάκις διὰ τῆς διευθετήσεως τῆς σκηνοθεσίας ἢ τῶν συνδυασμῶν τῶν παριστανομένων ἐπεισοδίων ὁ συγγραφεὺς ἔδωκεν εἰς τὸ ἔργον χαρακτῆρα ἀτομικὸν ἢ πρωτότυπον. Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν συγγραφέα νὰ ἐξασκήσῃ τὰ δικαιώματά του εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς ἑνώσεως, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του ἐπὶ τοῦ ἔργου. Διὰ τὰ ἀνώνυμα ἢ ὑπὸ ψευδώνυμον ἔργα, ὁ ἐκδότης, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐπὶ τοῦ ἔργου, ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διαφυλάττῃ τὰ εἰς τὸν συγγραφέα ἀνήκοντα δικαιώματα. Ἡ σύμβασις δὲν ἐκανόνισε τὰ τῆς καταδιώξεως τῆς παραποιήσεως, συνεπῶς ἐφαρμόζονται περὶ ταύτης οἱ νόμοι ἑκάστου κράτους. Ἡ σύμβασις αὐτὴ ἀνεθεωρήθη ἐν Ρώμῃ τῇ 2 Ἰουνίου 1928 μετεχούσης καὶ τῆς Ἑλλάδος, μετερρυθμίσθησαν δὲ ἀρκεταὶ διατάξεις της. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν ἐπενεχθεισῶν καινοτομιῶν ὑπὸ τῆς συμβάσεως ταύτης, κυρωθείσης διὰ τοῦ νόμου 5257 τῆς 5 Αὐγούστου 1931, εἶναι αἱ ἑξῆς: Αἱ διαλέξεις, ὁμιλίαι, κηρύγματα καὶ ἄλλα ἔργα τῆς αὐτῆς φύσεως ἐθεωρήθησαν ἀπολαύοντα προστασίας, ἐπιφυλαχθέντος τοῦ δικαιώματος εἰς τὰς κατ' ἰδίαν νομοθεσίας ν' ἀποκλείσουν τῆς προστασίας τοὺς πολιτικοὺς καὶ δικανικοὺς λόγους. Ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐπροστατεύθη τὸ ἠθικὸν δικαίωμα τοῦ συγγραφέως, τὸ δικαίωμα δηλαδὴ νὰ διεκδικῇ τὴν πατρότητά του ἐπὶ τοῦ ἔργου καὶ νὰ ἀντιτάσσεται εἰς κάθε παραμόρφωσιν ἢ ἀκρωτηριασμὸν αὐτοῦ. Ἔγινε δεκτὸν ὅτι ἡ διάρκεια τῆς προστασίας ἔργου συνεργασίᾳ πλειόνων παραχθέντος, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου ἐξ αὐτῶν ἐπιζήσαντος, τέλος δὲ ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς συγγραφεῖς τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ὅπως ἐπιτρέπουν τὴν κινηματογράφησιν, ὡς καὶ τὴν διὰ ῥαδιοφώνου διάδοσιν τῶν ἔργων των, ἐπιτραπέντος εἰς τὰς κατ' ἰδίαν νομοθεσίας νὰ κανονίζουν ἔν τινι μέτρῳ τοὺς ὅρους ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος τούτου. Τὰ τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ ἀπόψεως ἑλληνικοῦ δικαίου διέπουν κυρίως οἱ νόμοι 4301 τοῦ 1929, 2387 τοῦ 1920 καὶ ΓΥΠΓ' (3483) τοῦ 1909.

Οἱ συγγραφεῖς, οἱ μουσικοὶ συνθέται, οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπται, οἱ τορνευταὶ καὶ οἱ χαράκται πρωτοτύπων ἢ ἐκ διασκευῆς ἢ ἀντιγραφῆς ἢ μεταφράσεως ἔργων, ἔχουσιν ἐφ' ὅρου ζωῆς τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως ἢ τοῦ δι ἀναπαραγωγῆς ἢ ἀντιγραφῆς πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἔργων αὐτῶν καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ὑφ' οἱονδήποτε τύπον ἢ τῆς δημοσίας ἐκτελέσεως, προκειμένου περὶ μουσικῶν θεατρικῶν ἔργων, μουσικῶν συνθέσεων, τεμαχίων ἢ ἀποσπασμάτων αὐτῶν, καὶ τῆς ἐκχωρήσεως τῶν δικαιωμάτων τούτων εἰς ἄλλους (ἄρθρ. 1 νόμ. 4301). Τὸ δικαίωμα τοῦτο μεταβιβάζεται καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους των, ἰσχῦον ἐπὶ 50 ἔτη, λογιζόμενα ἀπὸ τῆς 31 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἀπέθανον. Οἱ συγγραφεῖς ἢ ἐκδοχεῖς τῶν δικαιωμάτων των ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτρέπουν τὴν μετάφρασιν τῶν ἔργων των καὶ τὴν δημοσίαν παράστασιν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, μεθ' ἣν τὸ δικαίωμα τῆς μεταφράσεως καθίσταται κοινὸν κτῆμα. Ὁ ἀγοραστὴς αὐτογράφου ἢ πρωτοτύπου ἔργου δὲν συναγοράζει καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς αὐτῶν. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐντὸς τοῦ κειμένου ἰδίας συγγραφῆς παράθεσις ἀποσπασμάτων ἢ περικοπῶν ἐξ ἀλλοτρίων ἔργων ἢ εἰκόνων καὶ σχεδίων συνδεομένων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ἀπαγορεύεται ἡ ἄνευ ἀδείας δημοσία ἀπαγγελία καὶ ἐκτέλεσις θεατρικῶν ἔργων ἢ μουσικῶν συνθέσεων, πλὴν ἂν πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως γινομένης ἄνευ ἀμοιβῆς πρὸς ἐκπαιδευτικὸν σκοπ... ψυχαγωγίαν τοῦ κοινοῦ ἄνευ πληρωμῆς εἰσιτ... Ὁ ἐπ' ἀμοιβῇ δημοσιεύων ἔργον του εἰς ἐφημερίδα, περιοδικὸν κλπ. δὲν δικαιοῦται νὰ τὸ ... δημοσιεύσῃ ἀλλαχοῦ πρὸ τῆς παρόδου διετίας ... τῆς τοιαύτης δημοσιεύσεως. Ἡ ἐκ περιοδικ... ἐφημερίδων ἀναδημοσίευσις ὑπὸ ἑτέρας ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὸν ὅρον ... ἀναγραφῆς τῆς πηγῆς, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει ἀπαγορευτικὴ δήλωσις τοῦ συγγραφέως ἢ ἐκδότου. Τ... φωτογραφικὰ ἔργα προστατεύονται ἐφόσον φέρ... ἐπὶ παντὸς ἀντιτύπου τὸ ὄνομα τοῦ φωτογρ... ἢ τοῦ ἐκδότου, τὴν διεύθυνσίν του καὶ τὸ ἔτος ἐκδόσεως. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ἐκδοχέα τῶν δικαιωμάτων συγγραφέως ἢ καλλιτέχνου νὰ ἐπιφ... ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην μεταβολὴν ἐπὶ τοῦ ἔργ... ἄνευ τῆς συναινέσεως τούτου. Ὁ ἐν γνώσει ἢ δολίως κατὰ παράβασιν τῶν νομίμων διατάξεων ἐ... τύπως ἐκδίδων ἢ δι' ἀντιγραφῆς πολλαπλασι... ἢ δι' οἱουδήποτε ἄλλου τρόπου καὶ ὑπὸ οἱονδήποτε τύπον συγγραφὰς ἢ ἔργα τέχνης ἢ φωνογραφικοὺς δίσκους ἢ δημοσίᾳ ἄνευ ἀδείας ἐκτελ... θεατρικὰ ἔργα ἢ μουσικὰς συνθέσεις τιμωρεῖται ἐγκλήσει τοῦ παθόντος ὑπὸ τοῦ πλημμελειοδικ... διὰ φυλακίσεως μέχρι 3 μηνῶν καὶ χρηματικ... ποινῆς 1.000—10.000 δραχμῶν.

Ἡ κυκλοφορία τῶν ἐκ τῆς παραβάσεως προε... χομένων παρακωλύεται, ἀπαγορεύεται δὲ αἰτ... τῶν οἰκείων συγγραφέων ἢ συνθετῶν ἡ ἄνευ ἀδ... ἐκτέλεσις θεατρικῶν ἢ μουσικῶν ἔργων καὶ μουσικῶν συνθέσεων. Περὶ τῶν συγγραφικῶν δικαιωμάτων τῶν θεατρικῶν ἔργων προβλέπει ειδικῶς ὁ μνησθεὶς νόμος ΓΥΠΓ' (3483) τῆς 11/16 Δεκεμβρίου 1909. Ὅσαι διατάξεις αὐτοῦ δὲν κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου 2387 καὶ τοῦ τροποποιήσαντος τοῦτον νόμου 4301 ἰσχύουν ἐκ παραλ... λου μετ' αὐτῶν. Κατ' αὐτὰς ὁ συγγραφεὺς πρωτοτύπου θεατρικοῦ ἔργου καὶ ὁ μεταφραστὴς ... διασκευαστὴς θεατρικοῦ ἔργου ἔχουσι τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ ἐπιτρέπειν τὴν ἐν θεάτρῳ ... δημοσίᾳ αἰθούσῃ παράστασιν αὐτῶν. Ἡ ὑπὸ τ... συγγραφέως ἐκχώρησις θεατρικοῦ ἔργου πρὸς δημοσίευσιν δὲν παρέχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀδεί... πρὸς παράστασιν, οὐδὲ ἡ τοιαύτη ἄδεια παρέχ... τὸ δικαίωμα πρὸς δημοσίευσιν. Ἡ ἄνευ γραπτ... ἀδείας τοῦ συγγραφέως παράστασις τοῦ θεατρικοῦ ἔργου ἢ ἡ παράστασις θεατρικοῦ ἔργου δι' οἰκειοποιήσεως ἢ παραλλαγῆς τοῦ τίτλου ἢ τοῦ κ... μένου ἢ τῆς μετονομασίας τῶν ἐν αὐτῇ προσώπων, εἴτε ἡ μὴ ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως ἐν τοῖς προγράμμασι θεωρεῖται σφετερισμὸς τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου. Ἀναγγελλομένης παραστάσεως θεατρικοῦ ἔργου ἄνευ ἀδείας ἀπαγορεύεται αὕτη ... τήσει τῶν δικαιούχων παρὰ τῆς ἁρμοδίας δι... στικῆς ἀρχῆς. Ὁ παραβάτης τῶν διατάξεων τ... νόμου ΓΥΠΓ' τιμωρεῖται αἰτήσει τοῦ ἀδικη... τος ὑπὸ τοῦ πλημμελειοδικείου διὰ φυλακίσ... μέχρι τριῶν μηνῶν καὶ χρηματικῆς ποινῆς 40-4.000 δραχμῶν. Πᾶσα ἀγωγὴ ἢ μήνυσις ἐπὶ ... βάσει τῶν ἄνω διατάξεων παραγράφεται μετὰ ... ἔτη ἀπὸ τῆς κατὰ παράβασιν αὐτῶν παραστάσ... τοῦ θεατρικοῦ ἔργου. Πλὴν τῶν ἄνω καὶ ὁ νόμος 3980 τῆς 23/27 Φεβρουαρίου 1929 καὶ ὁ ὑπ' αὐ... τροποποιηθεὶς νόμος 2527 τῆς 24 Σεπτεμβρίου/... Ὀκτωβρίου 1920 προστατεύουν τὴν πνευματικ... ἰδιοκτησίαν. Ἀντικείμενον ὅμως τῆς προστασ... αὐτῶν εἶναι εἰδικῶς αἱ ἐπιδεκτικαὶ βιομηχανικ... ἐφαρμογῆς ἐφευρέσεις. Πᾶς ὅστις δολίως χρησιμοποιεῖ τοιαύτην ἐφεύρεσιν τιμωρεῖται κατ' ... τοὺς μὲ χρηματικὴν ποινὴν μέχρις 20.000 δραχμ... καὶ μὲ φυλάκισιν μέχρις 6 μηνῶν ἢ μὲ μίαν ἐ... τῶν ποινῶν τούτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gorguette d'Argœves*, Le droit moral de l'auteur sur son œuvre artistique ou littéraire (192.)—*Lepaulle*, Les droits de l'auteur sur son œuvre (...)—*H. Gabrillac*, La protéction de la personalité de l'écrivain et de l'artiste (1926).—*Escholier*, Le phonographe et le droit de l'auteur (1930).—*R. Homburg*, Le droit d'interprétation des auteurs et des artistes exécutants (1930).—*Marette*, De l'application des droits d'auteur et d'artistes aux œuvres cinématographiques et cinémaphoniques (1930).—*S. Munier*, Les droits des auteurs de découvertes ou d'inventions scientifiques (1925).—*Nettre*, Le problème de la propriété scientifique (1925).—*A. Allart*, La propriété intellectuelle au point de vue pénal (1908).—*G. ...*, Du droit moral de l'auteur sur les œuvres de littérature et d'art (1911).—*J. Charpentier*, Les droits du musicien sur son œuvre (1923).—*Dalimier*, La propriété scientifique (1923).—*Grente*, La protéction légale des œuvres dramatiques (1925).—*J. Sfetea*, De la nature personelle du droit de l'auteur (1923).—*Vigneron*, Essai sur la protéction de la propr. scientifique (1925).—Annales de la propr. industrielle, artistique et littéraire, fondés en 1855 par *J. Pataille* et continués par *Pouillet* et *Claro*.—*Röthlisberger*, Der interne und d. intern. Schutz des Urheberrechts.—*Neuberg*, Geistiges Urheberrecht Schriftstellerschutz Künstlerschutz.—*Stolfi Nicola*, Traité théorique et pratique de la propriété littéraire et artistique (γαλλικὴ μετάφρασις, 1916—1925).

Κ. Α. ΠΑΠΑΠΑΝ...

— **πνευματικὴ** ***μέτρησις*** *[Παιδαγ.]*· βλ. *τέστ.*

— **πνευματικὴ** ***ποινή***· βλ. *ποιναὶ* ἐκκλησιαστικαί.

— **πνευματικὴ** ***(ἰατρικὴ) σχολή***. Σχολή, ἣν ἵδρυσάν τινες τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν, μὴ ἱκανοποιούμενοι ἐκ τῶν κατὰ τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν ἰσχυόντων συστημάτων τῶν τριῶν μεγάλων ἰατρικῶν αἱρέσεων, δηλαδὴ τῆς δογματικῆς, τῆς ἐ...

Digitized by Google

-ῆς καὶ τῆς μεθοδικῆς. Τὸ χαρακτηριστικὸν ταύ-ς, ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Ἀθηναίου τοῦ ταλέως, ἔγκειται εἰς τὴν ἰδιάζουσαν συναρμογὴν ς στωϊκῆς φιλοσοφίας μετὰ τῶν κυρίων ἀξιω-ίτων τῆς δογματικῆς σχολῆς. Κατὰ τὰς θεωρίας ῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς παρεισάγεται ἐν τῷ ὀργανισμῷ ῦ ἀνθρώπου καὶ πέμπτον στοιχεῖον, τὸ *πνεῦμα*, ' οὗ συμφύτου ὄντος τῷ σώματι, πάντα τὰ ἐν ὀργανισμῷ συνέχονται καὶ διοικοῦνται (*Γαλ.* 698). Τοῦ πνεύματος τούτου ἀλλοιουμένου κατὰ ς δοξασίας αὐτῶν προέρχονται πάντα τὰ νοσή-ιτα. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἐκλήθησαν *ευματικοί*, μεταξὺ δὲ τούτων ὑπέροχον θέσιν :τέσχον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀθηναίου Ἀγαθῖνος, ;όδωρος καὶ Μάγνος, οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀγαθίνου [ρόδοτος καὶ Ἀρχιγένης, παρὰ τούτους δὲ καὶ Λεωνίδης, ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Περγαμηνὸς καὶ ὁ Ιλιόδωρος. ΑΡ. Π. Κ.

— «πνευματικῆς *συνεργασίας ἰνστιτοῦτον*» βλ. *Ἰνστιτοῦτον πνευματικῆς συνεργασίας*».

—**πνευματικοί** (οἱ). Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν *πνευμα-κὴν* (ἰατρικὴν) σχολὴν (βλ.λ.).

—**πνευματικὸν** *συναίσθημα [Ψυχολ.]*. Ἡ ψυχικὴ ιτάστασις, ἣν δοκιμάζομεν, ὅταν τίθενται εἰς ἐνέρ-ιαν αἱ πνευματικαὶ ἡμῶν λειτουργίαι διὰ τοῦ ινειρμοῦ τῶν παραστάσεων. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνα-ώρισις προσώπου ἢ πράγματος ἢ γεγονότος, ις συνήθως προκαλεῖ τὸν συνειρμόν, συνοδευε-ι ὑπὸ εὐαρέστου πνευματικοῦ συναισθήματος, π. χ. τὸ ἄκουσμα γνωστοῦ ὀνόματος, ποιήμα-ς, ᾄσματος ἢ ἡ θέα γνωστοῦ προσώπου ἢ τό-ου. Ἐντονώτερον εἶναι τὸ πνευματικὸν συναί-)ημα τὸ προκαλούμενον ὑπὸ συντόνου πνευματι-ῆς ἐργασίας, ὡς ὅταν καταβάλλῃ τις προσπάθειαν λύσῃ πρόβλημά τι, καθίσταται δὲ λίαν ἔντονον συναίσθημα καὶ λαμβάνει ἐξόχως εὐάρεστον ιοιάν, ὅταν ἡ πνευματικὴ ἐργασία καταλήγῃ εἰς :ιτυχὲς ἀποτέλεσμα. Ἐὰν τοὐναντίον ἡ πνευμα-κὴ ἐργασία συναντᾷ προσκόμματα καὶ δὲν κατα-ιγῃ εἰς συμπέρασμά τι, γεννᾶται κατ' ἀρχὰς τὸ ισάρεστον συναίσθημα τοῦ πνευματικοῦ καμά-υ, τὸ ὁποῖον εἶτα, μεταβιβαζόμενον κατὰ ψυχο-γικὸν νόμον εἰς πάσας τὰς σχετικὰς παραστά-ις τῆς σειρᾶς, μεταβάλλεται εἰς τὸ λίαν δυσάρε-:ον συναίσθημα τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας καὶ ολύσεως. Χ. Σ.

πνευματικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ιευματικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι πνεῦμα: «*ἡ πνευματι-της τῆς ψυχῆς*».

πνευματισμὸς (spiritisme)· ἡ πίστις εἰς τὴν ταρξιν πνευμάτων, πέραν τοῦ κόσμου τούτου, δυ-ιμένων νὰ ἐκδηλωθῶσιν ἢ νὰ ἐπικοινωνήσωσι :θ' ἡμῶν ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἀπὸ τοὺς πρώτους τῆς ἀρχαιότη-ς χρόνους οἱ ἄνθρωποι παρετήρησαν ὅτι, ἐκτὸς ὃν συνήθων φαινομένων τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ινέβαινον πολλάκις καὶ ἄλλα, ἀσυνήθη καὶ πα-ἰδοξα, τὰ ὁποῖα, μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐξηγή-ωσιν, ἀπέδωσαν εἰς μυστηριώδεις καὶ ἀοράτους ινάμεις, τὰς ὁποίας, ἀναλόγως τοῦ καλοῦ ἢ κα-οῦ ἀποτελέσματος αὐτῶν, ἐκάλεσαν θεοὺς ἢ δαί-ονας. Ἡ τοιαύτη πίστις ἀπετέλεσε τὰς βάσεις ὃν πρώτων τοῦ ἀνθρώπου θρησκειῶν. Σήμερον ἀκόμη εἰς τὰς κατωτάτας φυλὰς ἀπολιτίστων ὤν λαῶν (Γῆ τοῦ Πυρός, Τασμανία, Ὀττεντό-ι), ἡ θρησκευτικότης συνίσταται εἰς τὴν πίστιν ιθρωπομόρφων ἢ ζῳομόρφων πνευμάτων, κατοι-ιούντων τὰ ὄρη, τοὺς βράχους, τὰ σπήλαια κλπ. ραδύτερον ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἤχθη εἰς τὴν σκέ-ιν ὅτι θὰ τοῦ ἦτο, ἴσως, δυνατὴ ἡ μετὰ τῶν ιωτέρων αὐτῶν δυνάμεων ἐπικοινωνία. Καὶ μά-στα ὅτι θὰ κατώρθωνε διὰ προσευχῶν, δώρων θυσιῶν νὰ ἐξευμενίζῃ καὶ γενικῶς νὰ ἐπη-εάζῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίω-ιν του πλασθέντων θεῶν. Τότε ᾠκοδομήθη ὁ ρῶτος ναὸς καὶ ἐνεφανίσθησαν, πρόδρομοι τοῦ ημερινοῦ ἱερέως, οἱ μάγοι καὶ οἱ ἐξορκισταί, διὰ ιν ἐπίκλησιν τῶν ἀθανάτων τούτων ὄντων καὶ ιν μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίαν.

Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης πίστεως ὁ ἄνθρωπος υσικὸν ἦτο νὰ πιστεύσῃ καὶ εἰς μίαν πέραν τοῦ ίφου ζωήν· ἐπομένως καὶ εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς υχῆς του ψυχῆς. Διὰ τοῦτο δέ, ὡς γνωστόν, οἱ ρχαῖοι συνέθαπτον μὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας κάθε ιτικείμενον, τὸ ὁποῖον ἐθεώρουν χρήσιμον διὰ ιν μετὰ θάνατον ζωὴν τῶν προσφιλῶν των εκρῶν.

Ὅλαι, σχεδόν, αἱ μυθολογίαι βρίθουσιν ἀπὸ οικιλόμορφα καὶ ποικιλώνυμα εἴδη πνευμάτων, ς πολλὰ τῶν ὁποίων, διὰ τῆς παραδόσεως, ἐξα-ολουθοῦν νὰ πιστεύουν ἀκόμη καὶ σήμερον διά-οροι λαοί. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἐπίστευον ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπικοινωνήσωσι μὲ τὰς ἀοράτους υτὰς δυνάμεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέ-οντο καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν θανόντων. Ἄπειρα πα-αδείγματα μαρτυροῦσι τὴν τοιαύτην πίστιν τῶν ρχαίων Αἰγυπτίων, Χαλδαίων, Ἰνδῶν, Ἑβραίων, ωμαίων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μάλιστα, εἶχον καὶ ιαιτέραν πρὸς τιμὴν τῶν πνευμάτων τελουμένην ἑορτήν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα silicernium. Τὰ δὲ μαντεῖα καὶ οἱ χρησμοί, αἱ διοσημεῖαι καὶ οἱ οἰω-νοὶ πασιφανῶς μαρτυροῦσι περὶ τῆς τοιαύτης πί-στεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἰδίᾳ δὲ ἡ μετὰ τῶν νεκρῶν ἐπικοινωνία, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ σύγχρονος πνευματισμὸς πρεσβεύει, ἐπετυγχάνετο τῇ μεσολα-βήσει ἰδιαιτέρων τινῶν ἀτόμων «ψυχαγωγῶν» κα-λουμένων, «μέντιουμ», ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ τῶν ὁποίων πατὴρ δύναται νὰ θεωρηθῇ αὐ-τὸς ὁ Ὀδυσσεὺς (Ὀδυσ. Λ, 24). Ὁ Ἡρόδοτος ἀνα-φέρει περὶ «νεκυομαντηρίου» (=νεκρομαντηρίου, V, 92,7) τινός, ὅπου ὁ τύραννος Περίανδρος συνε-βουλεύθη τὸ πνεῦμα τῆς συζύγου του. Οἱ δὲ πυ-θαγόρειοι τοσοῦτον ἦσαν ἐξοικειωμένοι μὲ τὰ πνεύ-ματα, ὥστε ἠπόρουν, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ὁσά-κις ἤκουόν τινα νὰ λέγῃ ὅτι οὐδέποτε εἶδε τοιαῦτα.

Ἡ τοιαύτη εἰς μυστηριώδεις καὶ ἀοράτους δυνά-μεις πίστις ἐξηκολούθησε καὶ καθ' ὅλους τοὺς μετέπειτα χρόνους. Διότι καίτοι διὰ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως κατωρθοῦτο ἡ ἐξήγησις πολλῶν, τέως παραδόξων, φαινομένων (κεραυνός, ἐκλείψεις, βόρειον σέλας), ἔμενον ὅμως πολλὰ ἀκόμη ἀνεξήγητα καὶ τὰ ὁποῖα ἐπόμενον ἦτο ὁ λαὸς νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἐπεμβάσεις ὑπερφυσικῶν τινων δυνάμεων.

Ἡ ἱστορία ὅμως τοῦ νεωτέρου πνευματισμοῦ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1747, ὁπότε ἐν Ἀμερικῇ ἐλάμβανε χώραν γεγονός τι, φαινομενικῶς ἀσήμαντον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ γεννηθῇ ἡ σύγ-χρονος πνευματιστικὴ θεωρία. Εἰς Χαϊδεσβὶλ (Hydesville) δηλαδή, πλησίον τῆς Νέας Ὑόρκης, κα-τῴκει ὁ Τζὼν Φὸξ μετὰ δύο θυγατέρων ἡλικίας 12 καὶ 14 ἐτῶν. Αὗται ἀντελήφθησαν παράδοξά τινα φαινόμενα συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενα καὶ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα ἦσαν: μετακινήσεις ἐπίπλων, ἀνεξήγητοι κρότοι καὶ ἐπιψαύσεις ἀοράτων χει-ρῶν. Ὀλίγον ἀργότερον ἡ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Φὸξ ἀντελήφθη ὅτι οἱ ἀκουόμενοι κρότοι ἦσαν ἐνσυνείδητοι, ἀφοῦ εἰς ἀπευθυνομένας ὑπ' αὐτῆς ἐρωτήσεις οἱ κρότοι ἀπήντων καταλλήλως. Πρὸς τοῦτο μάλιστα ἐπενόησεν αὐτὴ συνθηματικὸν ἀλ-φάβητον, καθ' ὃ ὁ ἀριθμὸς τῶν κρότων ἀντεπρο-σώπευε τὸ ἀντίστοιχον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ προκαλοῦσα τὰ φαινό-μενα δύναμις ἀνεκοίνου ὅτι ἦτο τὸ πνεῦμα ἀν-θρώπου τινὸς δολοφονηθέντος ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, πιστοποιηθὲν καὶ ὑπὸ ἄλλων πολλῶν προσδραμόντων ἐκ περιεργείας ἐκεῖ, προ-εκάλεσεν ἐξαιρετικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ μέγαν δι-ήγειρε θόρυβον ἐν Ἀμερικῇ καὶ Εὐρώπῃ.

Οὕτως ἐγεννᾶτο ὁ σύγχρονος πνευματισμός, τοῦ ὁποίου οἱ ὀπαδοί, κατόπιν μάλιστα τῶν γενικευ-θέντων τότε πειραμάτων τῶν κινουμένων τραπε-ζῶν, ηὔξανον καταπληκτικῶς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέ-ραν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι τῷ 1852 ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἀμερικανικὴν γερουσίαν αἴτησις πρὸς διο-ρισμὸν ἐξελεγκτικῆς τῶν πνευματιστικῶν φαινο-μένων ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν 14 χιλιά-δες πνευματιστῶν.

Τὰ προαναφερθέντα φαινόμενα καὶ ὁ πέριξ αὐ-τῶν ἐγερθεὶς θόρυβος ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ παρου-σιασθῶσι πανταχοῦ ἄτομά τινα, τὰ ὁποῖα περιπί-πτοντα εἰς κατάστασιν μειώσεως τῶν αἰσθήσεων (trance) παρουσίαζον φαινόμενα ὅμοια μὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Φὸξ παρατηρηθέντα. Τὰ ἄτομα ταῦτα ἐκλήθησαν «μέντιουμ», ἤτοι «μεσάζοντες», διότι οἱ πνευματισταὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὰ ἄτομα ταῦτα ἀποτελοῦσι τοὺς μεσάζοντας, οὕτως εἰπεῖν, μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ πνευμάτων.

Τοιουτοτρόπως μὲ ἐξαιρετικὴν ταχύτητα ὁ πνευ-ματισμὸς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἐξηπλοῦτο εἰς τὴν Εὐ-ρώπην. Πολλαὶ εἰδικαὶ ὀργανώσεις ἱδρύθησαν, ἐνῷ χιλιάδες βιβλίων καὶ σεβαστὸς ἀριθμὸς περιοδικῶν ἤρχισεν ἐκδιδόμενος μὲ ἀποκλειστικὸν θέμα τὸν πνευματισμόν.

Ἡ σύγχρονος ὅμως πνευματιστικὴ θεωρία διε-μορφώθη ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Rivail, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἀλλὰν Καρντέκ, ὅστις τῷ 1857 ἐξέ-διδε τὸ πολύκροτον «Βιβλίον τῶν πνευμάτων, γρα-φὲν καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτῶν» καὶ τὸ ὁποῖον ἀπο-τελεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη διὰ τοὺς ὀρθοδόξους πνευματιστὰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεώς των. Ἀρ-γότερον (1861) οὗτος ἐξέδιδε τὸ «Βιβλίον τῶν με-σαζόντων» καὶ τὴν «Πνευματιστικὴν ἐπιθεώρησιν» (1858), ἐκδιδομένην μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ ἄνθρωπος ἀποτε-λεῖται ἀπὸ τὸ ἄϋλον καὶ ἀθάνατον «πνεῦμα», ἀπὸ τὸ ὑλικὸν καὶ ἀδρανὲς «σῶμα» καὶ ἀπὸ τὸ ἡμιϋ-λικὸν «περίπνευμα», τὸ ὁποῖον τὰ συνδέει. Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, ἤτοι κατὰ τὸν ἀποχωρι-σμὸν τοῦ πνεύματος ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸ «πνεῦμα» δὲν συναποθνήσκει μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ περιβαλλό-μενον ὑπὸ τοῦ «περιπνεύματός» του ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται, ἐπιζητοῦν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ «μετενσαρκωθῇ», ἤτοι δανειζόμενον τὴν σάρκα κάποιου νεογεννήτου νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν ζωήν. Αἱ διαδοχικαὶ αὗται μετενσαρκώσεις, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀπεριόριστος, χρησι-μεύουν διὰ τὴν ἀπαραίτητον ἐξέλιξιν τοῦ πνεύμα-τος, δι' ἧς καὶ μόνον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνω-τάτη τελειοποίησίς του. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τὸ μεσολαβοῦν μεταξὺ δύο διαδοχικῶν μετενσαρκώ-σεων, τὰ πνεύματα, διὰ τοῦ περιπνεύματός των, δύνανται νὰ ἐκδηλωθῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῇ μεσολαβήσει τῶν μεσαζόντων. Ὕπαρξις, λοιπόν, ἐνσυνειδήτων πνευμάτων, διαρκῶς μετενσαρκουμέ-νων καὶ ἐξελισσομένων, καὶ ἐπικοινωνία τῶν ἀν-θρώπων μετ' αὐτῶν ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, ἰδοὺ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῶν πνευματιστῶν, οἵτινες ἀριθμοῦνται ἤδη εἰς ἑκατομμύρια. Τινές, ἐν τού-τοις, τῶν συγχρόνων πνευματιστῶν δὲν παραδέ-χονται πλέον ὡς θέσφατα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλλὰν Καρντὲκ γραφέντα, ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ οἱ δια-μαρτυρόμενοι, οὕτως εἰπεῖν, πνευματισταί, οἵτινες ἀρνοῦνται τὸ δόγμα τῆς μετενσαρκώσεως. Τοιου-τοτρόπως, τὰ ἕως τότε ἀνεξήγητα φαινόμενα, ἐξη-γηθέντα ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας ταύτης θρη-σκείας ὡς ὀφειλόμενα εἰς ἐπέμβασιν πνευμάτων, ὠνομάσθησαν ὑπ' αὐτῶν πνευματιστικά.

Τὰ πνευματιστικὰ φαινόμενα δυνάμεθα νὰ διαι-ρέσωμεν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς τὰ φυ-σικὰ καὶ τὰ διανοητικὰ φαινόμενα ((intellectuels). Καὶ τὰ μὲν φυσικὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φαί-νονται ὡς προερχόμενα ἀπὸ κάποιαν ἀόρατον ἐνσυνείδητον δύναμιν. Τούτων τὰ κυριώτερα εἶ-ναι: αἱ μετακινήσεις καὶ ἀνυψώσεις βαρέων ἀντι-κειμένων, αἱ μετεωρήσεις, τὰ κινούμενα τραπεζά-κια, αἱ προσκομίσεις, τὰ στοιχειωμένα σπίτια, αἱ ὑλοποιήσεις καὶ ἄλλα. Τὰ δὲ διανοητικὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὡς προερχόμενα ἐκ νέας τινὸς καὶ μυστηριώδους ἰδιότητος τῆς ἀν-θρωπίνης γνώσεως, ἐξ ὑπερνοήσεως, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἀγνώστου εἰς τὴν ψυχολογίαν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται τὰ προφητικὰ ὄνειρα, τὰ προμηνύματα, ἡ τηλεπάθεια, ἡ τηλαι-σθησία, ἡ διόρασις, ἡ ξενογλωσσία, ἡ ψυχομετρία, ἡ χιαστὴ ἐπικοινωνία κ. τ. λ. Ὁ ὑπνωτισμός, ὅστις μέχρι τινὸς ἀπετέλει καὶ αὐτὸς μυστηριῶδες καὶ ἀνεξήγητον φαινόμενον, μελετηθεὶς καὶ ἐξηγηθεὶς τελείως ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, δὲν συμπεριλαμβάνε-ται πλέον εἰς ταῦτα.

Τὰ ἀναφερθέντα ἀνωτέρω φαινόμενα ἐξηγοῦν-ται βεβαίως ὅλα, ἀκόπως καὶ τελείως, ἐὰν παρα-δεχθῶμεν ἐπέμβασιν ἐνσυνειδήτων πνευμάτων, τὰ ὁποῖα τὰ προκαλοῦν. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐξήγησις τῶν πνευματιστικῶν φαινομένων δὲν ἱκανοποίησεν ὅλους ὅσοι ἠσχολήθησαν μὲ αὐτά. Μέγας ἀρι-θμὸς ἐρευνητῶν ἀπέρριπτε τὴν πνευματιστικὴν θεωρίαν, ἀναζητῶν ἀληθοφανεστέραν τῶν φαινο-μένων ἐξήγησιν, ἐνῷ ἄλλοι σοφοὶ καὶ ἐπιστήμο-νες ἐδυσπίστουν διὰ τὴν πραγματικότητα καὶ αὐ-τῶν τούτων τῶν πνευματιστικῶν πειραμάτων καὶ φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἀπέδιδον εἰς τεχνάσματα καὶ δόλους τῶν μεσαζόντων. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην τὸν ἐνισχύοντο ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι πράγματι πολλοὶ μεσάζοντες καὶ ἐκ τῶν δια-σημοτέρων, ὁσάκις εὑρίσκονται εἰς ἀδυναμίαν νὰ παραγάγουν πραγματικὰ φαινόμενα, κατέφευγον εἰς τὴν ἀπάτην. Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδισεν ἐπι-φανεῖς τινας σοφοὺς νὰ βεβαιώσουν κατόπιν ἰδίων πειραμάτων, κατὰ τὰ ὁποῖα ἀπεκλείσθη τελείως κάθε ἀπάτη, τὴν πραγματικότητα τῶν φαινομέ-νων τούτων. Μεταξὺ αὐτῶν ὀφείλομεν νὰ ὀνομά-σωμεν τὸν μέγαν Κροὺξ (Crookes), τὸν ἀνακαλύ-ψαντα τὸ θάλλιον καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς ὕλης, τὸν ἐφευρέτην τοῦ φωτομέτρου τῆς πολώσεως καὶ τῶν ὁμωνύμων σωλήνων, ὁ ὁποῖος τῷ 1863, εἰς ἡλικίαν 37 μόλις ἐτῶν, ἐβεβαίου, μὲ ὅλον τὸ βάρος τοῦ ἐπιστημονικοῦ του κύρους, τὸ ἀναμφισβήτη-τον τῶν πνευματιστικῶν φαινομένων. Πολλοὶ ἤρ-χισαν τότε συστηματικωτέραν καὶ μεθοδικωτέραν μελέτην τῶν φαινομένων τούτων, προσπαθοῦντες ὅμως νὰ ἐξηγήσωσι ταῦτα χωρὶς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πνευματιστικῆς θεωρίας. Ἵνα δὲ μὴ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ὀνομασία τῶν φαινομένων γεννᾷ εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἐρευνητῶν τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως πνευμάτων, μετωνόμασαν ταῦτα ἀπὸ *πνευματιστικὰ* εἰς *ψυχικὰ φαινόμενα*. Ἀργότερον δὲ ὁ Richet τὰ ὠνόμασε καὶ *μεταψυχικά*.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἤρχισαν, λοιπόν, τὰς ἐρεύνας των πλεῖστοι σοφοί, ἱδρύσαντες μάλιστα τῷ 1882, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, τὴν «Ἀγγλικὴν ἑταιρείαν ψυχικῶν ἐρευνῶν», τὴν ὁποίαν δύο ἔτη βραδύτερον ἠκολούθησε καὶ ἡ ἵδρυσις ἀμερικα-νικῆς ὁμωνύμου ἑταιρείας. Εἰς τὰς δύο ταύτας ἑταιρείας, αἱ ὁποῖαι ἔταξαν ὡς σκοπὸν των τὴν ἄνευ προκαταλήψεως μελέτην τῶν ψυχικῶν φαι-νομένων, ὀφείλει τὰς μεγάλας αὐτῆς προόδους ἡ *ψυχοφυσιολογία*, ὅπως ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν ἡ νέα αὕτη ἐπιστήμη. Ἐν Ἑλλάδι μόλις τῷ 1923 ἱδρύθη «Ἑταιρεία ψυχικῶν ἐρευνῶν», ἐκδίδουσα ἀπὸ τοῦ 1924 ἴδιον δημοσιογραφικὸν ὄργανον.

Οἱ ψυχοφυσιολόγοι, λοιπόν, καίτοι ἀναγνωρί-ζουσι καὶ αὐτοὶ ὡς ἀναμφισβήτητα τὰ ὑπὸ τῶν πνευματιστῶν παρατηρηθέντα φαινόμενα, διαφω-νοῦσιν ὅμως πρὸς τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. Ἀρνοῦν-ται δηλαδὴ τὴν ὕπαρξιν καὶ μεσολάβησιν «πνευ-μάτων» εἰς τὴν πρόκλησιν τῶν τοιούτων φαινομέ-νων, παραδεχόμενοι μόνον ὅτι τὰ ψυχικὰ φαινό-μενα ὀφείλονται ἀλλὰ μὲν εἰς ἐκδηλώσεις τῆς ὑποσυνειδήσεως τοῦ μεσάζοντος, ἀλλὰ δὲ εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ ἐκπομπὴν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ μεσά-ζοντος ζωϊκῆς τινος δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἀπεκά-λεσαν ψυχοδυναμισμόν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας αὐ-

Digitized by Google

τῆς θεωρίας δὲν ἠρκέσθησαν νὰ μετονομάσουν τὰ πνευματιστικὰ φαινόμενα εἰς ψυχικά, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀνομασίας πλείστων ἄλλων φαινομένων ἤλλαξαν, οὕτως ὥστε οὐδὲ πόρρωθεν νὰ ἐνθυμίζουν ταῦτα τὴν πνευματιστικὴν θεωρίαν. Οὕτω τὰ «στοιχειωμένα σπίτια» τῶν πνευματιστῶν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ψυχοφυσιολόγους ὡς φαινόμενα «τηλεκινητικά», αἱ «ὑλοποιήσεις» ὡς «ἐκτοπλάσματα» κ. ο. κ. Ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν τὸ γεγονὸς ὅτι πολλοὶ τῶν συγγραφέων, ἐν τῇ περιγραφῇ ψυχικῶν τινων φαινομένων, χρησιμοποιοῦν ἰδίας ὀνομασίας ἀντὶ τῶν ἤδη γνωστῶν, θὰ ἐννοήσωμεν διατὶ ὁ θέλων νὰ μελετήσῃ σήμερον τὰ ζητήματα ταῦτα εὑρίσκεται πρὸ ἀληθοῦς κυκεῶνος ὅρων, ὁ ὁποῖος καὶ καθιστᾷ δυσκολωτάτην τὴν κατανόησίν των. Δι' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φαινόμενον ὑπάρχουσι πολλάκις 10 διάφοροι ὅροι. Σήμερον καὶ αἱ δύο αὐταὶ παρατάξεις συγκαταριθμοῦν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν των πλείστους ἐπιφανεῖς σοφοὺς ἐπιστήμονας καὶ ψυχολόγους, οἱ ὁποῖοι δὲν παύουν νὰ μελετῶσι καὶ ἐρευνῶσι τὰ φαινόμενα ταῦτα. Ἑκάστη δὲ τούτων ἰδιαιτέρως ἔχει τὰς ἰδικάς της ἑταιρείας καὶ ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι πάλιν ἐκδίδουσι τὰ κατάλληλα βιβλία καὶ περιοδικά, διοργανοῦσι διεθνῆ συνέδρια καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ προσπαθοῦσι διὰ παντὸς μέσου νὰ διαδώσωσι τὰς ἰδέας των καὶ νὰ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν των.

Ἤδη, ἀμερολήπτως ἐξετάζων τις τὰ ζητήματα ταῦτα, εἶναι μέν, βεβαίως, ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῇ ὡς ἀληθῆ καὶ ἀναμφισβήτητον πλέον τὴν ὕπαρξιν ψυχικῶν ἢ πνευματιστικῶν φαινομένων, διστάζει ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἐξήγησίν των. Διότι ὅσον ἀφελὴς καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ εἰς τὰ πνεύματα πίστις καὶ ὅσον ἀληθοφανεστέρα καὶ ἂν παρουσιάζεται ἡ θεωρία τῶν ψυχοφυσιολόγων, εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ ὑπόθεσις δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ ὅλα τὰ γνωστὰ φαινόμενα, ἰδίως πειράματά τινα *ψυχομετρίας*.

Ἀναγνωρίζομεν λοιπὸν πρὸς τὸ παρὸν τὴν ὑπόθεσιν τῶν ψυχοφυσιολόγων ὡς ἐπιστημονικωτέραν, καίτοι αὕτη δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ πλήρως, δεχόμενοι αὐτὴν μόνον προσωρινῶς, ἐλλείψει ἄλλης καλυτέρας καὶ ἐν ἀναμονῇ νέας τινὸς ὑποθέσεως, ὁριστικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀποκρυσταλλωθῶσι τέλος αἱ διαρκεῖς προσπάθειαι καὶ μελέται τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν.

Οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὸν πνευματισμὸν καὶ τὴν ψυχοφυσιολογίαν εἶναι οἱ W. Crookes, R. Wallace, Ch. Richet, Lombroso, Zölner, F. Myers, Oliver Lodge, Aksakoff, Ochorowicz, J. Maxwell, W. James, Morselli, Botazzi, Bozzano, C. Flammarion, A. de Rochas, Driesch, Schrenck-Notzing, Cazzamali καὶ ἄλλοι.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Πολύβιον Δημητρακόπουλον, ὅστις ἐδημοσίευσε πρωτότυπον περὶ πνευματισμοῦ σύγγραμμα, περιέχον προσωπικὴν ὅλως θεωρίαν ἐξηγήσεως τῶν πνευματιστικῶν φαινομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ βιβλιογραφία τοῦ πνευματισμοῦ συνδεδεμένη οὖσα μὲ τὴν βιβλιογραφίαν τῶν ψυχικῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς χιλιάδας συγγραμμάτων καὶ εἰδικῶν περιοδικῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς αὐξάνει καταπληκτικῶς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Διὰ τοῦτο ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτερα μόνον γενικῆς φύσεως συγγράμματα, εἰς τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων εὕρηται πλουσιωτάτη βιβλιογραφία. Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν πρὸ τοῦ 1900 βιβλιογραφίαν συνιστῶμεν τὰ δύο πρῶτα τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων συγγραμμάτων: *G. J. Th. Græsse*, Bibliotheca magica et pneumatica (Λειψία 1843).—*R. Yves-Plessis*, Essai d'une bibliographie française de sorcellerie (Παρίσιοι 1900).—*Aksakoff*, Animismus und Spiritismus, Versuch einer kritischen Prüfung der mediumnistischen Phaenomene (Λειψία 1890).—*G. Delanne*, Le Spiritisme devant la Science (Παρίσιοι 1895).—*E. Bozzano*, Ipotesi spiritice et teorie scientifiche (Γένοβα 1903).—*F. Podmore*, Modern spiritualism, a history and a criticism (Λονδῖνον 1902).—*E Boirac*, L'Avenir des sciences Psychiques (Παρίσιοι 1917).—*Lambert*, Geheimnissvolle Tatsache (Occultismus und Spiritismus, (Στουττγάρτη 1921).—*Ch. Richet*, Traité de Métapsychique (β' ἐκδ. Παρίσιοι 1923).— *R. Sudre*, Introduction à la Métapsychique humaine (Παρίσιοι 1926).—*N. Mavris*, Terminologie des Sciences Psychiques (Πρακτικὰ 4ου Συνεδρίου Πειραμ. Ψυχολογίας, Παρίσιοι 1926).—*Allan Kardec*, Le livre des Esprits (Παρίσιοι 1857).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Le livre des Mediums (Παρίσιοι 1861).—Εἰς ταῦτα ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν τὰ δημοσιεύματα (Proceedings et Journals) τῆς ἀγγλικῆς καὶ ἀμερικανικῆς ἑταιρείας ψυχικῶν ἐρευνῶν καὶ τὰ κατωτέρω περιοδικά, τὰ κυριώτερα ὅλων: «Revue Métapsychique», «Psychische Studien», «Zeitschrift für Spiritismus», «Luce e ombra-Light», καὶ τὴν «Revue Spirite», τὴν ὑπὸ τοῦ *Allan Kardec* ἱδρυθεῖσαν τῷ 1858.

Ἰδιαιτέρως ἀξιοσύστατος εἶναι ὁ κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1930 ἐκδιδόμενος ἐν Ἀμερικῇ διεθνὴς ὁδηγὸς «Directory of Psychic Science and Spiritualism» καὶ ὁ ὁποῖος περιέχει ὄχι μόνον πλήρη κατάλογον βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ἀλλὰ καὶ ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἁπανταχοῦ ἀσχολουμένων μὲ τὸν πνευματισμὸν ἐρευνητῶν, ὀργανώσεων, μεσαζόντων.

Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Πρωτότυπα ἔργα ἔχομεν: *Π. Δημητρακοπούλου*, Πνευματισμὸς (Ἀθῆναι 1909).—*Σπ. Δοντᾶ*, Πνευματισμὸς καὶ Ὑπνωτισμὸς (Ἀθῆναι 1919).—Χριστιανισμὸς καὶ Πνευματισμὸς (ἐκδ. Πνευματιστικοῦ συνδέσμου Καΐρου, Κάιρον 1912).—*Σ. Βλαβιανοῦ*, Τίς ἡ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ θέσις τοῦ πνευματισμοῦ (Ἀθῆναι 1919).—*Ἠλ. Μακρῆ*, Φαινόμενα νοομαντείας γνήσια καὶ νόθα (Ἀθῆναι 1920).—*Ἠλ. Οἰκονομοπούλου*, Τὰ μυστήρια τοῦ πνευματισμοῦ (Ἀθῆναι ἄ. ἡ.).—*Ι. Παπαβασιλοπούλου*, Περὶ πνευματισμοῦ (ἐν «Νευρολογικῇ καὶ Ψυχιατρικῇ Ἐπιθεωρήσει»).—*Θ. Δομίνου*, Τὸ ἐν Παρισίοις Διεθνὲς συνέδριον τῶν πνευματιστῶν καὶ ψυχολόγων (Ἀθῆναι 1890).—*Πολ. Δημητρακοπούλου*, Ὑπερκόσμιος Παρνασσός, πνευματιστικαὶ μελέται (Ἀθῆναι 1926).—*Δ. Σαράτση*, Τὰ μεταψυχικὰ φαινόμενα (Ἀθῆναι 1928).—Πολλαὶ ἐπίσης μελέται πρωτότυποι ἢ ἐν μεταφράσει εὑρίσκονται εἰς τὴν «Νευρολογικὴν καὶ Ψυχιατρικὴν Ἐπιθεώρησιν» *Σ. Βλαβιανοῦ* (1902—1911) καὶ ἰδίως εἰς τὰς «Ψυχικὰς Ἐρεύνας» *Α. Τανάγρα* (1925 καὶ ἐφεξῆς). Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἑλληνικαὶ μεταφράσεις ξένων ἔργων, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: *Flammarion*, Τὸ ἄγνωστον καὶ τὰ ψυχικὰ προβλήματα, μετάφρ. *Γεωργιάδου* (Ἀθῆναι 1912).—*Lombroso*, Πνευματισμὸς καὶ ὑπνωτισμός, μετάφρ. *Καΐρη* (Ἀθῆναι 1914).—*Encausse*, Ἀπόκρυφος ἐπιστήμη καὶ ψυχισμός, μετάφρασις *Κουντουριώτου* (Ἀθῆναι 1912).—*Pappalardo*, Ἡ τηλεπάθεια, μετάφρ. *Καμπάνη* (Ἀθῆναι 1911).—*Figuier*, Ἡ ἐπαύριον τοῦ θανάτου, μετάφρ. *Πολυμέρη* (Ἀθῆναι 1912).

Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

πνευματιστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τοῦ πνευματισμοῦ.

πνευματιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πνευματισμόν, ὁ τοῦ πνευματισμοῦ: «πνευματιστικὰ φαινόμενα».—Ἐπιρρ. ***πνευματιστικῶς***.

πνευματῖται (οἱ) καὶ *πνευματομάχοι* (βλ. λ.).

πνευματο— βλ. *πνευμο—* καὶ *πνευμονο—*.

πνευματογραφία, ἡ ***ἄμεσος γραφὴ*** (écriture directe). Εἶναι, κατὰ τοὺς πνευματιστάς, ἡ κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῶν πνευμάτων καὶ ἄνευ ὑλικῆς ἐπεμβάσεως τοῦ μεσάζοντος γραφή.

— *[Ἐγκυκλ.]* Δύο εἴδη πνευματιστικῆς γραφῆς ὑπάρχουσιν, ἡ ***αὐτόματος*** ἢ *ἀσυνείδητος γραφὴ* (écriture automatique) καὶ ἡ *ἄμεσος γραφὴ* ἢ ***πνευματογραφία***. Ὅταν εἷς μεσάζων, εὑρισκόμενος ἐν καταστάσει μειώσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ κρατῶν γραφίδα ἢ μολυβδίδα γράφῃ ἀσυνειδήτως, ὡς παραδέχονται οἱ πνευματισταί, λέξεις τινὰς ἢ καὶ ὁλοκλήρους σελίδας, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων θεωρεῖται ὡς ἀνακοίνωσις τοῦ ὑπερπέραν, τότε λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *αὐτομάτου γραφῆς*. Διὰ τῆς αὐτομάτου γραφῆς δίδονται πολλάκις ὑπὸ τῶν μεσαζόντων λογοτεχνήματα ἢ ποιήματα, τὰ ὁποῖα οἱ πνευματισταὶ ἀποδίδουν εἰς ὑπαγόρευσιν θανόντων ποιητῶν. Ὅταν ὅμως, κατὰ μίαν πνευματιστικὴν συνεδρίασιν τεθῇ π. χ. ἐντὸς κιβωτίου τεμάχιον χάρτου καὶ μολυβδὶς καὶ κατόπιν εὑρεθῇ ὁ τέως λευκὸς χάρτης φέρων ἀνακοίνωσίν τινα ἢ ἀπάντησιν εἰς τεθὲν ἐρώτημα, μολονότι οὔτε ὁ μεσάζων οὔτε ἄλλος τις ἤγγισε τὸ κιβώτιον, τότε λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *ἀμέσου τῶν πνευμάτων γραφῆς*. Ἐνῷ δὲ ἡ αὐτόματος γραφὴ εἶναι ἓν τῶν συνηθεστέρων πνευματιστικῶν φαινομένων, τὴν ἄμεσον γραφὴν μόνον μετ' ἐξαιρετικῶν ὅλως ἐπιφυλάξεων δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Richet*, «Traité de Métapsychique» (ἐκδ. β' Παρίσιοι 1923. σελ. 84—96 καὶ 585—592).—*Πολ. Δημητρακοπούλου*, «Ὑπερκόσμιος Παρνασσὸς» (Ἀθῆναι 1929).

Ν. Γ. Μ.

πνευματοθεραπεία (ἡ) (Pneumatothérapie καὶ Pneumothérapie). Οὕτω καθορίζεται μέθοδος θεραπείας χρησιμοποιουμένη εἰς τὸ ἐμφύσημα, ἥτις συνίσταται εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ πάσχοντος, ὅπως διενεργῇ τὴν εἰσπνοὴν ἐντὸς πεπιεσμένου καὶ τὴν ἐκπνοὴν ἐντὸς ἠραιωμένου ἀέρος.

Πνευματοθεραπεία ἐπίσης καλεῖται καὶ πᾶσα δι' ἀέρος ἐνεργουμένη θεραπεία, ἤτοι ἡ *ἀεροθεραπεία* (βλ.λ.) ἐν γένει. Μ. Ν. Κ.

πνευματοκέφαλος. Καλεῖται οὕτω ἡ εἴσοδος ἀέρος εἰς τὰς κοιλότητας τοῦ ἐγκεφάλου, εἰς ἃς ὑπάρχει ὑγρὸν (κοιλίαι). Τοιαύτη εἴσοδος ἀέρος παρατηρεῖται μετὰ βαρέα κατάγματα ἢ βαρείας συνθλάσεις τοῦ κρανίου, αἵτινες ἐπιφέρουσιν ἄμεσον συγκοινωνίαν τῶν κοιλοτήτων μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Σπανιώτερον παρατηρεῖται ὁ πνευματοκέφαλος ἐπὶ συγχρόνου τραυματισμοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν κοιλοτήτων τοῦ κρανίου (προσώπου) περιεχουσῶν ἀέρα, ὡς ἐπίσης ἐπὶ ῥήξεως ἐγκεφαλικοῦ ἀποστήματος πρὸς τὸν λαβύρινθον καὶ πληρώσεως τῆς κοιλότητος τούτου δι' ἀέρος.

Ι. Κ. Κ.

πνευματοκήλη. Ὄγκος ἀεριώδης, ἐμφύσημα, ἤτοι εἴσοδος ἀέρος ἐν τῷ περὶ τὸν ἐγκέφαλον χώρῳ καὶ τῷ κρανίῳ. Τοιαῦται πνευματοκῆλαι παρατηροῦνται ἐπὶ βαρέων καταγμάτων τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ καὶ τοῦ λαβυρίνθου, καθ' ἃ ὑπάρχει καὶ ῥῆξις τῆς μήνιγγος. Ι. Κ. Κ.

πνευματοκρατία (ἡ) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ῥοπὴ ἐκείνη ἐν τῇ μεταφυσικῇ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ οὐσία τῶν ὄντων εἶναι πνευματικὴ ἢ καθόλου ψυχικὴ καὶ ἡ ὁποία θεωρεῖ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ὕλην ὡς προϊὸν ψυχικῶν παραγόντων, ὡς φαινόμενον τοῦ πνεύματος ἢ ὡς αἰσθητὴν αὐτοῦ ὑποστασίωσιν. Τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ δέχεται ἡ μεταφυσικὴ αὕτη ῥοπὴ ὥς τι ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνθρώπινον ἐγὼ καὶ διακρίνεται τὸ μὲν εἰς *ἀντικειμενικὸν ἰδανισμόν*, ἐφόσον παρὰ τὸ ἐγὼ ἀποδέχεται καὶ πνευματικὰ ἀντικείμενα ἐκτὸς τούτου ὑπάρχοντα, τὸ δὲ ὡς *ὑποκειμενικὸν ἰδανισμόν*, ἐφ' ὅσον κηρύττει τὴν ψυχὴν ὡς τὴν μόνην πραγματικὴν οὐσίαν. Τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος τῆς πνευματοκρατίας στηρίζεται κυρίως ἐπὶ γνωσιολογικῶν προϋποθέσεων, ἡ τελευταία δὲ αὐτοῦ συνέπεια θὰ ἦτο ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἰδίου ἑκάστου ἐγὼ ὡς τοῦ μόνου πραγματικῶς ὑπάρχοντος, ἐὰν μὴ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ἔθετον τελικῶς οἱ αὐτῷ στοιχοῦντες φιλόσοφοι τὸ ἀπόλυτον ἐγώ, τουτέστι τὸν Θεὸν ὡς τὸ ὄντως ὄν. Ἡ πνευματοκρατία, ὡς ἄμεσος ἀντίθεσις πρὸς τὸν ὑλισμόν, ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας πολὺ βραδύτερον τοῦ τελευταίου τούτου. Διότι ἡ καταρίθμησις τοῦ Πλάτωνος μεταξὺ τῶν θιασωτῶν τῆς πνευματοκρατίας δὲν εἶναι πλήρως δεδικαιολογημένη. Ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἐν τῷ συστήματι αὐτοῦ δὲν γίνεται σαφής διάκρισις μεταξὺ γνωσιολογικοῦ ἰδανισμοῦ καὶ μεταφυσικῆς πνευματοκρατίας, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπειδὴ αἱ πλατωνικαὶ ἰδέαι δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἀποκλειστικῶς ψυχικόν τι. Καθαρώτερον ἐμφανίζεται ἡ πνευματοκρατία ὡς μεταφυσική ῥοπὴ ἐν τῷ νεοπλατωνισμῷ. Κατὰ τὴν περὶ ἀπορροῆς θεωρίαν τῆς σχολῆς ταύτης τὸ ἓν διαφοροποιεῖται εἰς ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον, εἰς νοοῦν καὶ νοούμενον. Ἐκ τοῦ νοοῦντος, τοῦ πνεύματος, ἀπορρέει ἡ ψυχή, ἐκ δὲ ταύτης τὸ σῶμα, ὅπερ κέκτηται κατ' ἀκολουθίαν πνευματικὴν φύσιν. Ἀλλ' ὅμως οἱ νεοπλατωνικοὶ αἰτοῦσιν, ὡς ὁ Πλάτων, καὶ τὴν ὕπαρξιν τῆς ὕλης ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ μὴ ὄντος. Κατὰ ταῦτα ὡς πρῶτον κύριον ἐκπρόσωπον τῆς πνευματοκρατίας δέον νὰ δεχθῶμεν τὸν Λεϊβνίτιον, μετ' αὐτὸν δὲ τοὺς Ἕρβαρτον, Λότσε, Σοπεγχάουερ, Φέχνερ καὶ Βούντ, ὡς τοὺς ἐπισημοτέρους πνευματοκρατικοὺς φιλοσόφους καὶ θιασώτας τῆς ἐν τῇ κυρίᾳ ἐννοίᾳ μεταφυσικῆς πνευματοκρατίας, τὴν ὁποίαν ἐχαρακτηρίσαμεν ἐν ἀρχῇ ὡς ἀντικειμενικὸν ἰδανισμόν. Πάντες οὗτοι παράγουσι τὴν ὕλην ἐκ τοῦ πνεύματος, τὸ φυσικὸν ἐκ τοῦ ψυχικοῦ. Διότι τὸν κόσμον δὲν θεωροῦσιν ὡς σύστημα ὑλικῶν ἀτόμων, ἀλλ' ὡς σύστημα πνευματικῶν δυνάμεων.

Ὁ κλασσικὸς ἐκπρόσωπος τῆς κοσμοθεωρίας ταύτης Λεϊβνίτιος ἐκδέχεται τὸν κόσμον συνιστάμενον ἐξ ἐλαχίστων ἑνοτήτων, ὅπως οἱ ἀτομοκρατικοί. Αἱ ἑνότητες ὅμως αὗται, τὰς ὁποίας ὀνομάζει μονάδας, δὲν εἶναι κατ' αὐτὸν ὑλικαί, διότι τὰ ὑλικὰ ἄτομα στεροῦνται τῆς ἱκανότητος τῆς διακρίσεως, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐκφράζει ἕκαστον αὐτῶν τὴν εἰς αὐτὸ ἰδιάζουσαν μορφὴν καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸ ὡς ἴδιον καὶ ὅλως ὡρισμένον ἄτομον. Κατήντησε δὲ ὁ Λεϊβνίτιος εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἀτόμων ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι πᾶν τὸ σύνθετον, οἷον ὁ κόσμος, δέον νὰ ἀποτελῆται ἐξ ἁπλῶν μορίων. Τοιοῦτο δὲ ἁπλοῦν μόριον δὲν δύναται νὰ εἶναι ὑλικόν, ἐπειδὴ πᾶν ὑλικὸν δὲν εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀδιαίρετον. Ἐντεῦθεν συνάγει ὅτι αἱ ἁπλαῖ ἑνότητος, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ κόσμος, εἶναι κατ' ἀνάγκην ἄϋλοι, μεταφυσικὰ σημεῖα, κεκτημένα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ὑλικὰ ἄτομα, αὐτενέργειαν καὶ αὐτοτέλειαν, ἁπλαῖ τουτέστιν οὐσίαι δι' ἑαυτῶν καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ὑπάρχουσαι. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος τῆς μονάδος ὑπενθυμίζει τὸν ἐκ τοῦ Καρτεσίου καταγόμενον ὁρισμὸν τῆς οὐσίας. Ἀλλ' ἐνῷ οὗτος, ὡς καὶ ὁ Σπινόζας, μίαν μόνην οὐσίαν δέχεται, τὸν Θεόν, συνδέει ὁ Λεϊβνίτιος πρὸς τὸν ὁρισμὸν τῆς οὐσίας ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου τὴν ἀποδοχὴν ἀπείρου πλήθους οὐσιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν καταντᾷ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς ὑπάρξεως συνθέτων φαινομένων. Ἑκάστη τῶν αὐθυποστάτων τούτων οὐσιῶν, ἑκάστη τῶν ἀπείρων τούτων μονάδων κέκτηται τὴν ἱκανότητα νὰ παριστᾷ ἐν ἑαυτῇ πᾶν τὸ ἐκτὸς ἑαυτῆς ὑπάρχον. ἑκάστη αὐτῶν εἶναι κάτοπτρον τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ κατὰ τὸν διάφορον βαθμὸν τῆς εἰς ἑκάστην αὐτῶν ἰδιαζούσης σαφηνείας τῶν παραστάσεων. Ἐκ τοιούτων μονάδων ἀποτελοῦνται πάντα τὰ ὄντα τοῦ κόσμου, τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι ἐμφανίζονται ταῦτα εἰς ἡμᾶς ὡς σώματα ὀφείλεται εἰς τὴν ἀσάφειαν τῶν παραστάσεων τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Ἐν ἑκάστῳ συστήματι τοιούτων μονάδων κυριαρχοῦσα ἡ κεντρικὴ μονὰς εἶναι μία, ἡ ψυχή, ἥτις μόνη παριστᾷ σαφῶς πάσας τὰς λοιπὰς μονάδας τοῦ συστήματος. Μόνος ὁ Θεός, ὁ δημιουργὸς πασῶν ἐν γένει τῶν μονάδων, παριστᾷ σαφῶς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς μονάδας, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ σύμπας κόσμος. Ἡ συμφωνία τῶν ἐν ἑκάστῃ μονάδι παραστάσεων πρὸς τὰ συμβάματα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προδιαγεγραμμένην ἁρμονίαν, ὡς ἡ συμφωνία δύο ὁμοίων ὡρολογίων εἰς τὸν νοῦν τοῦ κατασκευάσαντος καὶ ῥυθμίσαντος αὐτὰ ὡρολογοποιοῦ. Οὕτω, κατὰ τὸν Λεϊβνίτιον, ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἀποτελεῖται ἐκ ψυχῶν ἢ ψυχοειδῶν ὄντων.

Πολλότητα οὐσιῶν δέχεται καὶ ὁ Ἕρβαρτος, καὶ δὴ ἀπολύτως ἁπλῶν, ἀΰλων καὶ ποιοτικῶς διαφόρων ἀλλήλων. Τὰ ὄντα ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς σχέσεως τῶν τοιούτων οὐσιῶν πρὸς ἀλλήλας. Μία τῶν οὐσιῶν τούτων εἶναι καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ἥτις ἐμπλέκεται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς τὸ σῶμα ἀποτελούσας παραπλησίας οὐσίας. Ἐκ τῆς ὁρμῆς πρὸς αὐτοσυντηρησίαν δημιουργεῖ κατὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην τὰς παραστάσεις, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως τῶν ὁποίων πειρᾶται ὁ Ἕρβαρτος νὰ ἑρμηνεύσῃ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὸν ψυχικὸν βίον συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς στατικῆς καὶ τῆς δυναμικῆς. Ὁ Σοπεγχάουερ, ὁρμώμενος ἐκ τῆς μεταξὺ φαινομένου καὶ πράγματος καθ' ἑαυτὸ διακρίσεως, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν εἰς τὸν Κάντιον, ἰσχυρίζεται ἐν τούτοις ὅτι ἀμφοτέρων τούτων λαμβάνομεν γνῶσιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. Διότι εἰς τὸ γινῶσκον ὑποκείμενον εἶναι δεδομένον τὸ ἐγὼ αὐτοῦ κατὰ δύο ὅλως διαφόρους ἀλλήλων τρόπους, τὸ μὲν ὡς παράστασις, τὸ δὲ ὡς βούλησις, τουτέστι τὸ μὲν ὡς σωματικὸν ἀντικείμενον, τὸ δὲ ὥς τι εἰς ἕκαστον ἀμέσως γνώριμον

Digitized by Google

δεύτερον τοῦτο, ἡ ἐν ἡμῖν βούλησις, εἶναι κατὰ ῦτα **τὸ πρᾶγμα καθ'** ἑαυτό. Ἐκ τούτου συμπε- ίνει **εἶτα** ὁ φιλόσοφος ὅτι πᾶσα ἐν τῇ φύσει εργοῦσα δύναμις εἶναι κατ' οὐσίαν ἡ αὐτὴ πρὸς ν ἐν **ἡμῖν βούλησιν, ἑρμηνεύων** ἐξ αὐτῆς, ὡς τοῦ άγματος **καθ' αὐτό,** τὸν σύνολον κόσμον τῶν ινομένων. **Τὸ πνευματικὸν** ὡς τὸ ὄντως ὂν ἀπο- χεται **καὶ** ὁ Λότσε. Καὶ ὁ φιλόσοφος οὗτος στη- ζεται ἐπὶ τῆς **ἀρχῆς** ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπειρία ει **ἡμᾶς** εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἀτόμων ὡς ἐσχά- ν σημείων, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ κόσμος. Ἀλλὰ ιραλλήλως θεωρεῖ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ὡς ιτὰ ποιὸν διάφορα τῶν ἀτόμων τούτων. Ἐπειδὴ ιως παρὰ τὴν διαφορὰν ταύτην ὑφίσταται ἀλ- λεπίδρασις μεταξὺ σώματος καὶ πνεύματος, δέον δεχθῶμεν ὅτι τὸ ἄτομα εἶναι κατ' οὐσίαν πνευ- ιτικαὶ ὀντότητες. Κατὰ ταῦτα μόνον πραγματι- ν εἶναι καὶ διὰ τὸν Λότσε, ὅπως διὰ τὸν Λεϊ- ίτιον, τὸ πνευματικόν. Ἐπάγεται ὅμως ὅτι ἡ ἀλ- λεπίδρασις μεταξὺ τῶν πεπερασμένων ὄντων εἶ- ι νοητὴ μόνον ἐφ' ὅσον θεωρήσωμεν αὐτὰ ὡς όπους καὶ μεταβολὰς μιᾶς ἑνιαίας ἀπείρου οὐσίας. ἡν ἄπειρον ταύτην οὐσίαν ὀνομάζει θεόν, τὸν τοῖον δέχεται ὡς προσωπικότητα. Ἀπὸ τοῦ γε- νότος τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ἀφορμώμενος ὁ έχνερ, δεικνύει ὅτι καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ καὶ ἀστέρες κέκτηνται ψυχήν, ὅπερ συμπεραίνει ιτὰ τὴν ἀναλογίαν, καθ' ἣν ἀποδίδομεν αὐτὴν ς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ γενικωτάτη καὶ ρυτάτη ψυχή, ἥτις περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὰς ιπάς, καὶ ἡ ὁποία ἔχει ὡς σῶμα τὸν κόσμον, ναι ὁ θεός. Μόνον ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ συνειδή- ι τῶν ψυχῶν τούτων ὑφίσταται πραγματικῶς. ὰ τοῦτο τὰ ὄντα εἶναι ἁπλᾶ φαινόμενα. Ἡ ἔν- μος τάξις, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐ- ν, τὸν λόγον αὐτῆς ἔχει ἐν τῷ γεγονότι ὅτι ίντα ἀποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον τῆς θείας συν- δήσεως. Πρὸς τὰς ἰδέας ταύτας συγγενὴς εἶναι ιὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Γουλ. Βούντ, ὅστις ἐπιστέ- ι τὴν σειρὰν τῶν θιασωτῶν τῆς μεταφυσικῆς ευματοκρατίας. Τὸ σύστημα τοῦ φιλοσόφου τού- υ στηρίζεται ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐπεξεργασίας ν πορισμάτων τῶν καθ' ἕκαστον ἐπιστημῶν καὶ ς τὴν σύνδεσιν αὐτῶν κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα ιὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ θυμικοῦ. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμ- ιρία παρέχει κατὰ τὸν πολὺν φιλόσοφον εἰς ἡμᾶς ἄτομον ὡς ἐσχάτην κατωτάτην ἔννοιαν. Τοὐ- ιντίον ἡ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία ἄγει ἡμᾶς, ὡς εἰς ιχάτην ἔννοιαν, εἰς τὴν βουλητικὴν ἑνότητα. Συ- ιετίζων νῦν ὁ Βοὺντ τὰς δύο ταύτας ἐσχάτας νοίας πρὸς ἀλλήλας, καταντᾷ εἰς τὴν ὀντολογι- ν ἔννοιαν τῆς πολλότητος τῶν βουλητικῶν ἑνο- των. Χωρῶν εἶτα περαιτέρω καθορίζει ὅτι διὰ ν τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπειρίας συνάγομεν τὴν ἕν- ιαν τοῦ κόσμου, διὰ δὲ τῆς ἐσωτερικῆς τὴν ἕν- ιαν τῆς πνευματικῆς ὁλότητος ὡς ἐσχάτης ἀνω- ίτης ἐννοίας. Τούτων ἡ μὲν πηγάζει ἐκ ψυχολο- κοῦ μονομεροῦς τρόπου θεωρήσεως, ἡ δὲ ἐξ ντολογικοῦ καὶ ἐπίσης μονομεροῦς. Ἀλλ' ἡ πρὸς ότητα ἀνάγκη τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου ἀπαιτεῖ ν συνδυασμὸν τῶν δύο τούτων τρόπων καὶ πο- ισμάτων πρὸς ἀποτέλεσιν ἀνωτέρου καὶ τῶν πάν- ων περιληπτικοῦ ἑνιαίου ὅλου. Ἐκ τοῦ συνδυα- μοῦ τούτου γεννᾶται ὡς καθολικὴ ἑνιαία ἰδέα ἡ ιέα τοῦ θεοῦ ὡς τοῦ λόγου καὶ τοῦ τέλους τοῦ αντός.

Παρὰ τὴν πνευματοκρατίαν ταύτην, ἥτις στηρί- εται ἐπὶ μεταφυσικῶν προϋποθέσεων, ἀπαντῶμεν ν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας καὶ πνευματοκρα- ίαν ἐρειδομένην ἐπὶ γνωσιολογικῶν προϋποθέ- εων καὶ συνδεομένην κυρίως πρὸς τὰ ὀνόματα ῶν Μπέρκλεϋ καὶ Φίχτε. Κατὰ τὸν πρῶτον ἡ λη, ὡς φορεὺς τῶν αἰσθημάτων ἢ ὡς ὑπερβατικὴ ιτία αὐτῶν, δὲν ὑφίσταται, ἐπειδὴ ὅ,τι καλοῦμεν ώματα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ αἰσθήματα καὶ συμ- λέγματα αἰσθημάτων. Αἱ μόναι πραγματικότητες ἶναι τὰ αἰσθανόμενα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ παρι- τάνειν κεκτημένα πνεύματα, αἱ ψυχαί. Διαφόρως ρὸς τὸν ὑποκειμενικὸν τοῦτον ἰδανισμὸν ἀφορμᾶ- αι ὁ Φίχτε οὐχὶ ἐκ τῆς προσωπικῆς συνειδήσεως, οῦ προσωπικοῦ Ἐγώ, ἀλλὰ ἐκ καθολικῆς τινος υνειδήσεως. Τὸ καθολικὸν τοῦτο Ἐγὼ ἀντιπαρα- άλλει εἰς τὸ μεριστὸν ἀτομικὸν Ἐγὼ τὸ μεριστὸν Μὴ Ἐγὼ ὡς ἐξωτερικὸν κόσμον. Ὁ Σέλλινγκ με- αβάλλει ἔπειτα τὸ οὕτω διαφοροποιούμενον ἀπό- λυτον Ἐγὼ τοῦ Φίχτε εἰς ἀπόλυτον ταυτότητα, ἐνῷ Ἕγελος ἀνυψώνει αὐτὸ εἰς ἀπόλυτον ἰδέαν.

Ἡ πνευματοκρατία, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθί- σταται φανερόν, εἶναι ἡ μορφὴ ἐκείνη τῆς μετα- φυσικῆς, ἥτις ὡς ἔσχατα στοιχεῖα τῆς πραγματι- κότητος δέχεται πνευματικὰς οὐσίας. Ἡ πίστις αὕτη, ἥτις ἱκανοποιεῖ ἀναντιρρήτως τὰς ἠθικὰς ἀνάγκας μεγάλου πλήθους ἀνθρώπων, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ πνευματικὸς ἡμῶν βίος, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συναισθήματα ἡμῶν, αἱ πα- ραστάσεις ἡμῶν καὶ ἡ βούλησις εἶναί τι τὸ πρω- ταρχικόν, τὸ ἀμέσως δεδομένον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ παραχθῇ ἐξ ἄλλου τινός. Ἐνῷ ὁ ὑλισμὸς ἀπο- δέχεται τὴν ὑλικὴν πραγματικότητα ὥς τι μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος δεδομένον καὶ προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ παραγάγῃ ἐξ αὐτῆς τὸν πνευματικὸν βίον, διαγιγνώσκει ἡ πνευματοκρατία ὅτι ἡ περὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου γνῶσις ἡμῶν εἶναι ἔμμεσος, ὅτι περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν μόνον τῇ μεσιτείᾳ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐμβάλλομεν εἰς τὸν ὑλικὸν τοῦτον κόσμον καὶ ἰδιότητας, αἵτινες γεννῶνται τῇ συνεργίᾳ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἐν τῷ ἰδίῳ ἡμῶν πνεύματι. Διὰ τοῦτο πιστεύει ἡ πνευματοκρατία ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ἀγνώριστος ὑφ' ὑμῶν κατὰ τὴν ἐσωτάτην αὐτῆς φύσιν καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀμέσως γνωστοῦ ἡμῖν, ἐκ τοῦ ἰδίου ἡμῶν ψυχικοῦ βίου. Κατ' ἀναλογίαν λοιπὸν πρὸς τοῦτον ἀποδίδει καὶ εἰς τὴν ὕλην ἐσωτερικὰς καταστάσεις καὶ καθόλου πειρᾶται νὰ ἀναγάγῃ τὴν ὕλην εἰς τὸ πνεῦμα, ἐφόσον μάλιστα τὸ ἀντίστροφον, ἡ ἐκ τῆς ὕλης παραγωγὴ τοῦ πνεύματος, ἀποκλείεται παντελῶς. Ἡ πνευματοκρατία δὲν στηρίζεται βεβαίως μόνον ὑπὸ τῶν δεδομένων τούτων· ἀλλ' ὡς συμβαίνει περὶ πᾶσαν ἑρμηνείαν τοῦ κόσμου, ὁρμᾶται καὶ ἀπὸ ἀξιολογικῶν κρίσεων, καθ' ὅσον οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἀναγνωρίζουσι τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ὡς τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀξιολογώτερα. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τόσον ὁ μονισμὸς ὅσον καὶ ὁ ψυχοφυσικὸς παραλληλισμὸς μεταπίπτουσι παρὰ πολλοῖς εἰς τὴν πνευματοκρατίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα διακρίνονται εἰς νοητικὰ καὶ βουλητικά, διακρίνεται καὶ ἡ πνευματοκρατία εἰς *νοησιαρχικὴν* (Λεϊβνίτιος, Ἕρβαρτος) καὶ εἰς *βουλησιαρχικὴν* (Σοπεγχάουερ, Βούντ), ἀναλόγως τῆς ἐξάρσεως ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κατηγορίας τῶν φαινομένων τούτων. Τινὲς ἐπεξέτειναν τὴν πνευματοκρατίαν ταύτην εἰς τὴν περὶ ἐμψυχώσεως τῶν πάντων θεωρίαν, ὡς οἱ Λότσε καὶ Φέχνερ, καὶ ἐντεῦθεν κατήντησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡς τὸν πανθεϊσμόν. Ἐν τῇ φυσικῇ φιλοσοφίᾳ ῥέπουσι πρὸς τὴν πνευματοκρατίαν ὅσοι πρεσβεύουσι τὴν δυναμικὴν περὶ τῆς φύσεως ἀντίληψιν. Διότι ὁ δεχόμενος τὰ ἄτομα ὡς κέντρα δυνάμεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς μαθηματικὰ σημεῖα, εἶναι φυσικὸν νὰ θέτῃ τὸν πλήρη καθορισμὸν αὐτῶν διὰ τῆς ἐμβολῆς εἰς αὐτὰ ψυχικῶν ποιοτήτων.

Ἡ πνευματοκρατία δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ἀνάγκης πρὸς ἑνιαίαν ἑρμηνείαν τοῦ κόσμου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δυαρχίαν καὶ τὴν ἀνεπιτυχῆ προσπάθειαν τοῦ ὑλισμοῦ. Ὡς ὑπόθεσις εἶναι ὅλως διόλου δυνατή, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Külpe, οὔτε πρὸς τὴν ψυχολογίαν οὔτε πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας οὔτε πρὸς τὴν πραγματοκρατικὴν γνωσιολογίαν εἶναι αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς ἀσυμβίβαστοι. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς πιθανότητος ὑστερεῖ ἡ κοσμοθεωρία αὕτη. Τὰ ἐπιχειρήματα, ἅπερ ὑπὲρ ἑαυτῆς προσάγει, δὲν εἶναι ἀδιάβλητα οὔτε δυνατόν τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὰ δεδομένα τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιστημῶν ὁδηγοῦσι κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πνευματοκρατικῆς περὶ τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως. Οὕτω λ. χ. ὁ ἰσχυρισμός, καθ' ὃν ὁ ψυχικὸς ἡμῶν κόσμος εἶναι εὐκολώτερον, βεβαιότερον καὶ βαθύτερον γνωριστὸς ὑφ' ἡμῶν ἢ ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος, δὲν εἶναι οὔτε πάντοτε οὔτε κατὰ πάντα ἀληθής. Ἐπίσης ἡ προϋπόθεσις περὶ τῆς μεταξὺ δυνάμεως καὶ ψυχῆς συγγενείας εἶναι αὐθαίρετος καὶ ἀναπόδεικτος. Τέλος ἡ συναγωγὴ συμπερασμάτων περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐκτὸς ἡμῶν κόσμου κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν ψυχικὸν εἶναι ἐγχείρημα λίαν τολμηρόν· ἡ καθόλου ἐμπειρία ἐμφανίζει εἰς ἡμᾶς τὴν πραγματικότητα ὡς κατὰ κλίμακα χωροῦσαν τάξιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνυπάρχουσι παρ' ἄλληλα ὄντα ἄνευ αἰσθήσεως καὶ αἰσθανόμενα ὄντα. Ἡ δὲ ἀμοιβαία ἐπ' ἄλληλα ἐπίδρασις αὐτῶν εἶναι δυνατὴ καὶ παρὰ τὴν θεμελιώδη ταύτην διαφοράν, ἥτις διακρίνει αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων. Αἱ σχέσεις τῆς πνευματοκρατίας πρὸς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, καὶ ἰδίᾳ τὴν χριστιανικήν, ἐξήρθησαν ὑπὸ πολλῶν ἐν διαφόροις χρόνοις. Πρὸ πάντων ὑπεδείχθη ὅτι διὰ τῆς πνευματοκρατικῆς διδασκαλίας περὶ τῆς φύσεως ὡς φαινομένου τοῦ πνεύματος αἴρονται αἱ δυσχέρειαι, τὰς ὁποίας παρεμβάλλει εἰς τὴν χριστιανικὴν περὶ προσωπικῆς κυβερνήσεως τοῦ κόσμου διδασκαλίαν ὁ ἀπρόσωπος τρόπος τῶν φυσικῶν φαινομένων. Αἱ δυσχέρειαι ὅμως αὗται αἴρονται καὶ ἄλλως, τουτέστι διὰ τῆς τελολογικῆς θεωρήσεως τοῦ σύμπαντος, ἥτις ἐκδέχεται τὸν ὑλικὸν κόσμον ὡς ἐξυπηρετικὸν μέλος τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ ἡ ὁποία ἤρχισε πάλιν νὰ ἐπικρατῇ εὐρύτερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς φύσεως καὶ τῇ φυσικῇ φιλοσοφίᾳ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπολύτως ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν εἶναι ἐκεῖναι μόναι αἱ μορφαὶ τῆς πνευματοκρατίας, ὅσαι ὡς οὐσίαν τῆς πραγματικότητος ἀποδέχονται τὴν τυφλὴν βούλησιν ἢ ἀσυνείδητον ἐξελικτικὴν δύναμιν ἢ ἀπρόσωπόν τινα λογικὴν ἰδέαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dumesnil*, Le spiritualisme (6' ἐκδ. 1911). — *Bergmann*, System des objectiven Idealismus (1903). — *Külpe*, Einleitung in die Philosophie (6η ἐκδ. 1913).— *Lotze*, Mikrokosmus.— *Fechner*. Die Tagesansicht gegen über der Nachtansicht. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

πνευματοκτόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κτείνων τὸ πνεῦμα, ὁ καταστρέφων, ὁ φθείρων τὴν ὑγιᾶ διανόησιν: «πνευματοκτόνα ἀναγνώσματα».

πνευματοκυστικὸς (Pneumatokystique) *['Ιατρ.]*. Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Dévé τῷ 1909, δι' οὗ ἐκσημαίνεται κοιλότης περιέχουσα ἀέρα καὶ ὀρῶδες ὑγρὸν μεμιγμένα αἵματι καὶ χολῇ, παραμένουσα ἐνίοτε μετὰ τὴν κένωσιν καὶ τὴν ῥαφὴν κύστεως ὑδατίδος τοῦ ἥπατος. Ἡ κοιλότης αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ὕπαρξις ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἀκτινογραφίας, ἐξαλείφεται βραδέως καὶ ἐκθέτει ἐπί τινα χρόνον τὸν πάσχοντα εἰς συμβάματα λοιμώξεως ἢ τοξικῆς δηλητηριάσεως. Μ. Ν. Κ.

πνευματολατρεία (ἡ). Καλεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θρησκευμάτων τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπονέμεται τιμὴ καὶ σεβασμὸς πρὸς τὰ παντὸς εἴδους πνεύματα, παρὰ τῶν ὁποίων ἐλπίζει ὁ ἄνθρωπος βοήθειαν καὶ συναρωγήν, ἢ τῶν ὁποίων τὴν ἐπέμβασιν φοβεῖται. Κυριαρχοῦν συναίσθημα εἶναι ὁ φόβος πρὸ τοῦ μυστηριώδους, τοῦ ἀσταθμήτου καὶ τοῦ αὐθαιρέτου τῶν ὄντων τούτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἠθικῶς ἀδιάφορα, τρόπον τινὰ πέρα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ μόνον βαθμηδὸν διαφοροποιοῦνται ἠθικῶς, εἰ καὶ οὐχὶ πανταχοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμόν. Ὅπου τὸ πλῆθος τῶν θεῶν συστηματοποιεῖται, ὡς ἐν τῷ πολυθεϊσμῷ, καταλαμβάνουσιν ὡρισμένην θέσιν ἐν τῷ συστήματι. Ἐν ταῖς ἀνωτέραις θρησκείαις, καὶ δὴ ταῖς μονοθεϊστικαῖς, ἀποβαίνουσι δυνάμεις ἐξυπηρετικαὶ τῶν θείων βουλῶν. Πολλάκις εἶναι αὐτοὶ οἱ θεοί, καταπεσόντες εἰς τὴν τάξιν τῶν πνευμάτων μετὰ τὴν ὑπερίσχυσιν ἑνὸς ἐκ τῶν θεῶν τοῦ πανθέου. Συνηθέστερον εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων ἢ δημιουργοῦνται διὰ τῆς προβολῆς τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως εἰς τὰ φαινόμενα καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως. Ὡς πνεύματα τῆς τελευταίας ταύτης προκαλοῦσι τὴν βροχήν, γίνονται αἰτία τῆς εὐφορίας ἢ τῆς ξηρασίας, καταπέμπουσι τὰς εὐεργετικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῆς γῆς κτλ. Ἡ φύσις καθόλου αὐτῶν ἔχει τι τὸ ἀόριστον, ἀποτελοῦσι κρᾶμά τι πραγματικοῦ καὶ ἰδεώδους, φυσικοῦ καὶ ὑπερφυσικοῦ, προσωπικοῦ καὶ ἀπροσώπου. Καίπερ ὅμως ἀόρατα, εἶναι ἐν τούτοις ὑλικὰ ὄντα. Τῶν πνευμάτων τούτων εἶναι πλήρης ἡ φύσις. Ἡ λατρεία αὐτῶν φέρει τὸ κατ' ἀρχὰς μαγικὸν χαρακτῆρα· ἐξαναγκάζονται εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν βουλήσεων τοῦ ἀνθρώπου διὰ τελετῶν, τύπων καὶ λόγων μαγικῶν. Μόλις βραδύτερον, ἀφ' ὅτου δηλαδὴ τὰ πνεύματα ταῦτα τῆς φύσεως ἐκλαμβάνουσιν ὡς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων, ἄρχεται καὶ λατρεία αὐτῶν ἐν ἀληθῶς θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ. Ἡ πνευματολατρεία ἀπὸ οὐδεμιᾶς ἀρχαίας θρησκείας ἐλλείπει, ἰδιαιτέρως ὅμως ἀνεπτύχθη ἐν Κίνᾳ, ὅπου εὗρε τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς πρὸ πάντων ἐν τῇ περὶ *Ταὸ* διδασκαλίᾳ.

[*Ν. Λούβαρι*. Ἡ εἰς πνεύματα πίστις κατὰ τοὺς περὶ Χριστὸν χρόνους, 1921.] Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

πνευματολογία (ἡ)· πραγματεία περὶ πνευμάτων ὡς μεσαζόντων μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

πνευματολογικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πνευματολογίαν.

πνευματολόγος (ὁ)· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν πνευματολογίαν.

πνευματόλυσις (ἡ) (Pneumatolyse) *['Ορυκτ.— Πετρολ.]*. Καλεῖται ἡ δρᾶσις τῶν ἀερίων, ἡ ὁποία ἐπακολουθεῖ τὴν περίοδον στερεοποιήσεως τοῦ μάγματος. Μετὰ τὴν στερεοποίησιν δηλαδὴ τοῦ τετηκότος καὶ διαπύρου ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνερχόμενον ἐκ τῶν βαθυτέρων σημείων τῆς γῆς σχηματίζει τὰ πλουτώνια ἢ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα, ἀκολουθεῖ περίοδος ἐκλύσεως ἀερίων, γνωστῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀτμίδων*. Αἱ ἀτμίδες αὗται, ἐπιδρῶσαι εἰς τὰ παρακείμενα πετρώματα, προκαλοῦν διαφόρους ἀλλοιώσεις ἐπ' αὐτῶν ἢ συντελοῦν εἰς τὸν ἐμπλουτισμόν των εἰς μεταλλοφόρα κοιτάσματα. Αἱ ἀντιδράσεις, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν, ἀποτελοῦν τὰ πνευματολυτικὰ φαινόμενα, τὰ δὲ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ἐξ αὐτῶν, καλοῦνται ἐπίσης πνευματολυτικά. Ἡ κυκλοφορία καὶ ἄνεξοδος τῶν ἀτμίδων γίνεται διὰ μέσου τῶν ῥωγμῶν τῶν πετρωμάτων, αἱ δὲ ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας αὗται ἐπιφέρουν, ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς χημικῆς των συστάσεως. Τὰ τυπικὰ πνευματολυτικὰ ὀρυκτὰ εἶναι ὁ τουρμαλίνης, ὁ ἀξινίτης, τὸ τοπάζιον καὶ ὁ φθορίτης. Ἐκ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν ἀτμίδων, αἱ ὁποῖαι πολλάκις περιέχουν χλωριούχους καὶ φθοριούχους ἑνώσεις μετάλλων, καθὼς καὶ ὑδρόθειον καὶ ὑδρατμούς, σχηματίζονται ἐντὸς τοῦ πυριγενοῦς πετρώματος ἢ εἰς τὴν ζώνην ἐπαφῆς αὐτοῦ πρὸς τὰ παρακείμενα ἰζηματογενῆ, μεταλλοφόρα ὀρυκτά, ὡς αἱματίτης, μαγνητίτης, κασσιτερίτης, κυπρίτης κ. ἄ. Γ. Β.

πνευματομάχοι (οἱ). Οἱ ἀρειανοί, οἱ ἡμιαρειανοὶ καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἡμιαρειανισμοῦ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιστρέψαντες ἐδέχοντο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς κτίσμα. Πάντες οὗτοι, ὡς ἀρνούμενοι τὴν θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκαλοῦντο *πνευματομάχοι* (*Σωζ*. 4, 27. *Φιλοστ*. 67, *Ἐπιφ*. Αἱρ. 73. 75). Ἰδίᾳ ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ περὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μακεδόνιον, τὸν δεχόμενον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς κτίσμα, οἵτινες ὠνομάζοντο

Digitized by Google

ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ *μακεδονιανοί*. Τοὺς πνευματομάχους κατέκρινεν ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ σύνοδος (381) διὰ τοῦ ὀγδόου ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, δι' οὗ ἐδογμάτισε δι' ἄλλων λέξεων τὸ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κ. Ι. Δ.

πνευματοπερικάρδιον (τὸ) (pneumopéricarde), ἡ *περικαρδιακὴ πνευμάτωσις* (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Ἐξίδρωμα ἀέρος ἢ ἀερίου ἐντὸς τοῦ περικαρδίου· τὸ τοιοῦτον συνηθέστατα εἶναι ἀπότοκον τραυματισμοῦ θωρακικοῦ, ὅστις προὐξένησε βλάβην ταυτοχρόνως εἴς τε τὸν πνεύμονα καὶ εἰς τὴν καρδίαν, ἢ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐλαφροῦ τραύματος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἐξωτερικὸς ἀὴρ εἰσδύεται ἀπ' εὐθείας ἐν τῷ περικαρδίῳ. Μ. Ν. Κ.

πνευματοπεριτόναιον (τὸ) (pneumopéritoine) [*Ἰατρ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ εἰσαγωγὴ ἀερίων (ὀξυγόνου ἢ ἀνθρακικοῦ ὀξέος) ἐντὸς τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀκτινολογικῆς ἐξετάσεως τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων ἢ ἐπὶ θεραπευτικῷ σκοπῷ, ὡς λ. χ. εἰς τὴν ἐξιδρωματικὴν φυματιώδη περιτονίτιδα. Μ. Ν. Κ.

πνευματορεκτικὸς (ὁ) (pneumatorectique) [*Ἰατρ.*]. Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Holovischiner καὶ ἀναφερόμενος ἰδίως εἰς τὴν ἀναπνοήν· καθορίζει δὲ ἀναπνοὴν βαθεῖαν καὶ συνηθέστατα ἐπιταχυνομένην, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς ἀνάγκης ὀξυγονώσεως τῶν πνευμόνων. Ὁ ἀναπνευστικὸς οὗτος τύπος παρατηρεῖται εἰς τὰς αἱμορραγίας ἐν γένει. Μ. Ν. Κ.

πνευματορραχία (ἡ) (pneumatorachie) [*Ἰατρ.*]. Οὕτω καθορίζεται ἡ ἔνεσις ἀπεστειρωμένου ἀέρος ἐντὸς τοῦ ῥαχιαίου σωλῆνος, γενομένη δι' ὀσφυϊκῆς παρακεντήσεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀκτινογραφικῆς ἐρεύνης τῶν στενωμάτων τοῦ νωτιαίου σωλῆνος καὶ τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου. Μ. Ν. Κ.

πνευματόρριζα (ἡ) [*Χημ.*]. Παλαιότερος χημικὸς ὅρος ἀντὶ τοῦ *ἀλκύλιον* (βλ. λ.).

πνευματοτύμπανον (τὸ) (pneumotympan) [*Ἰατρ.*]. Ἡ ὕπαρξις πεπιεσμένου ἀέρος εἰς τὸ μέσον οὖς· τὸ σύμβαμα τοῦτο εἶναι συχνὸν καὶ καλόηθες ἅμα εἰς τὸν ῥινικὸν κατάρρουν. Τὸ πνευματοτύμπανον ἐκδηλοῦται ἀποτόμως διὰ νύσσοντος ἄλγους ἐπερχομένου ἐντὸς τοῦ ὠτὸς κατὰ τὴν στιγμὴν προσπαθείας πρὸς ἀπόμυξιν· παρακολουθεῖται δὲ ὑπὸ κωφώσεως, βόμβων καὶ ἐνίοτε ἰλίγγου. Μ. Ν. Κ.

πνευματουρία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται ἡ ἀποβολὴ ἀερίων μετὰ τῶν οὔρων ἐκ τῆς οὐροδόχου κύστεως κατὰ τὴν οὔρησιν. Ἡ παρουσία ἀερίων ἐν τῇ οὐροδόχῳ καλεῖται *πνευμάτωσις τῆς οὐροδόχου*. Ἡ ἔξοδος τῶν ἀερίων λαμβάνει χώραν κατὰ τὸ τέλος τῆς οὐρήσεως καὶ γίνεται αἰσθητὴ δι' ἰδιαιτέρου τινὸς ἤχου συριστικοῦ καὶ διὰ σχηματισμοῦ ἀφρωδῶν φυσαλλίδων κατὰ τὸ στόμιον τῆς οὐρήθρας, ὁ δὲ πάσχων ἐνίοτε καταλαμβάνεται ὑπὸ αἰσθήματος ἐπείξεως πρὸς οὔρησιν, ὡς τῆς συνυπαρχούσης κυστίτιδος. Ἡ ὕπαρξις ἀερίων ἐν ταῖς οὐροφόροις ὁδοῖς ἐξηγεῖται κατὰ διαφόρους τρόπους. Τὰ ἀέρια ταῦτα δυνατὸν νὰ εἰσαχθῶσιν ἐν τῇ οὐροδόχῳ κατὰ τὸν καθετηρισμὸν αὐτῆς πρὸς κένωσιν, ὡς καὶ κατὰ τὴν λιθοτριψίαν. Ἐπίσης δυνατὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς συρίγγια τῶν ἐντέρων πρὸς τοὺς οὐρητῆρας καὶ τὴν οὐροδόχον κύστιν μετὰ φλεγμονώδεις ἐπεξεργασίας τῆς κοιλίας ἢ μετὰ ἀνάπτυξιν νεοπλασίας. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐν τοῖς ἰζήμασι τῶν οὔρων ἀπαντῶσιν ὑπολείμματα τροφῶν ἢ καὶ κοπρανώδεις οὐσίαι, διὰ κυστεοσκοπήσεως δὲ καὶ καθετηρισμοῦ τῶν οὐρητήρων δυνατὸν νὰ καθορισθῇ τὸ στόμιον τοῦ συριγγώδους πόρου. Τέλος τὰ ἀέρια δυνατὸν νὰ γεννῶνται ἐν τῇ οὐροδόχῳ κύστει, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται ἐπὶ σακχαρούχων ἢ λευκωματούχων οὔρων τῇ ἐπιδράσει ζυμομυκήτων ἢ ἀεριογόνων βακτηριδίων τοῦ γάλακτος. Εἰς λίαν ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις παρατηρεῖται ὑδροθειονουρία.

Τὸ ἐμφύσημα τοῦ βλεννογόνου τῆς οὐροδόχου κύστεως οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν πνευματουρίαν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς προκαλεσάσης ταύτην αἰτίας. Ι. Κ. Κ.

πνευματοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιέχων οἰνόπνευμα, οἰνοπνευματοῦχος.

Πνευματοφόρος, *Ἀρσένιος*. Ἱερομόναχος, ἀκμάσας ἐν Κρήτῃ τῷ 1500. Ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἐκανόνισε τὰ τῆς κοινωνίας τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ὁρίσας ὡς ὑποχρέωσιν τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Χριστιανοῦ διὰ νηστείας, ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, ὧν ἄνευ καὶ ὁ ἐνάρετος κολάζεται προσερχόμενος εἰς μετάληψιν. Ε. Γ.

πνευματοφωνία (ἡ) [*Πνευματ.*]. Οἱ πνευματισταὶ παραδέχονται ὅτι πολλάκις εἶναι δυνατὸν πνεῦμά τι νὰ ἐπικοινωνήσῃ μεθ' ἡμῶν δι' ἀπ' εὐθείας ὁμιλίας, χρησιμοποιοῦν πρὸς τοῦτο μεσάζοντα εὑρισκόμενον ἐν καταστάσει μειώσεως τῶν αἰσθήσεων. Συμβαίνει μάλιστα, ἐνίοτε, ἡ φωνὴ τοῦ μεσάζοντος κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν πειραμάτων τούτων νὰ εἶναι τελείως διάφορος τῆς ἐν συνήθει καταστάσει φωνῆς αὐτοῦ. Ἡ διάφορος αὕτη φωνὴ ἀποδίδεται εἰς τὴν κατέχουσαν τὸ σῶμα τοῦ μεσάζοντος ὀντότητα. Ν. Γ. Μ.

πνευματώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης πνεύματος, εὐφυής, ἀγχίνους: «πνευματώδης ἀπάντησις»· || ὁ περιέχων οἰνόπνευμα, οἰνοπνευματώδης.— Ἐπίρρ. *πνευματωδῶς*.

πνευμάτωσις (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται ἡ ἀνάπτυξις ἀερίων εἰς μεγάλην ποσότητα ἐντὸς κοιλοτήτων τοῦ σώματος φυσιολογικῶν ἢ ἐντὸς τῶν ἱστῶν. Οὕτω, πνευμάτωσις γαστρικὴ ἢ ἐντερικὴ καλεῖται ἡ κατάστασις, ἥτις παρατηρεῖται ὅταν πολλὰ ἀέρια ἀναπτυχθῶσι καὶ ἀθροισθῶσιν ἐν τῷ στομάχῳ καὶ ἐν τοῖς ἐντέροις· ἐπίσης ἡ πνευμάτωσις ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ὑποδορίῳ συνεκτικῷ ἱστῷ, ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ ὑπεζωκότος, ἐν τῷ περικαρδίῳ, ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ ἐν τῷ πνεύμονι μετὰ τραυματισμόν, λαμβάνει δὲ ἀναλόγους ὀνομασίας, *ὑποδόριον ἐμφύσημα—πνευμοθώραξ, πνευμοπερικάρδιον, μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας* καὶ *πνευμονικὸν ἐμφύσημα*. Ἐπίσης πνευμάτωσις ἀναπτύσσεται καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν τῶν ἐντέρων ἐπιφάνειαν, χαρακτηριζομένη διὰ μικρῶν κύστεων περιεχουσῶν ἀέρια, ἅτινα γεννῶνται τῇ ἐπιδράσει ἀεριογόνων βακτηριδίων. Ι. Κ. Κ.

πνευμεκτομία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, δι' ἧς ἐκτέμνεται τμῆμα πάσχοντος πνεύμονος, ἐνίοτε ἱκανοῦ μεγέθους μέχρις ἑνὸς λοβοῦ. Ἔνδειξιν πρὸς τοιαύτην ἐγχείρησιν παρέχουσιν αἱ νεοπλασίαι τοῦ πνεύμονος καὶ αἱ χρόνιαι πυήσεις, ἰδίως αἱ ὑπὸ βρογχεκτασίας συνοδευόμεναι. Τὸ πρὸς ἀφαίρεσιν τμῆμα τοῦ πνεύμονος, μετὰ ὀριστικὴν πλευρεκτομὴν ἐκτεταμένην, φέρεται πρὸς τὰ ἐκτὸς (τοῦτο ἐπιτυγχάνεται λίαν εὐκόλως διὰ τῆς χρήσεως μηχανήματος ηὐξημένης πιέσεως) καὶ ἐκτέμνεται διὰ μαχαιρίου ἢ μᾶλλον διὰ θερμοκαυτῆρος πρὸς ἀποφυγὴν ἐπικινδύνου αἱμορραγίας. Ἡ αἱμόστασις συνήθως ἐπιτυγχάνεται διὰ ῥαφῆς, μείζονα ὅμως ταύτης δυσχέρειαν παρέχουσι τὰ στόμια τῶν βρόγχων, ὧν ἡ ἀπόφραξις καὶ ἡ διακράτησις τῶν κολοβωμάτων ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν προσοχὴν πρὸς ἀποφυγὴν συριγγίων, ἐμφυσημάτων τοῦ μεσοπνευμονίου καὶ βαρειῶν λοιμώξεων. Ι. Κ. Κ.

πνευμίνη (ἡ) (Pneuminum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτως ἐκλήθη τὸ μεθυλενοκρεόσωτον. Ἕνωσις λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως φορμαλδεΰδης ἐπὶ κρεοσώτου. Ἄμορφος κιτρινωπὴ κόνις, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὴ εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὴν ἀλκοόλην. Ἀνεγράφη ἐπὶ φυματιάσεως, ὡς μὴ δηλητηριῶδες καὶ μὴ καυστικὸν ἀναπλήρωμα τοῦ κρεοσώτου. Κ. Γ. Μ.

πνευμο—· βλ. *πνευμονο—*.

πνευμοβακτήριον (τό). Καλεῖται τὸ βακτήριον, ὅπερ ζῇ φυσιολογικῶς εἰς τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα καὶ ὑπὸ διαφόρους συνθήκας καθίσταται καὶ παθογόνον (βλ. καὶ λ. *κόκκος*).

πνευμόδερμα (τὸ) [*Κτηνιατρ.*]. Ἡ συσσώρευσις ἀέρος ἀτμοσφαιρικοῦ ἢ ἄλλων τινῶν ἀερίων ὑπὸ τὸ δέρμα, εἰς τὸν ὑποδόριον δηλαδὴ ἱστόν. Διακρίνονται δύο μορφαὶ πνευμοδέρματος: ἡ συμπτωματικὴ καὶ ἡ κυρία. Τὸ συμπτωματικὸν πνευμόδερμα ὀφείλεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τραύματα τοῦ θώρακος, τῆς κοιλίας καὶ τῆς τραχείας. Κατὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα περίπτωσιν ὁ ἐκπνεόμενος ἀὴρ διοχετεύεται ταχύτερον ὑπὸ τὸ δέρμα. Κατὰ τὰς παρακεντήσεις παρατηρεῖται συχνότατα πνευμόδερμα, ἰδίως ὅταν αὗται δὲν γίνωνται μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς. Παρατηρεῖται ἐπίσης πνευμόδερμα καὶ εἰς δυσπεψίας τινὰς τῶν μηρυκαστικῶν ζῴων. Ὡς θεραπεία ἐνδείκνυται ἡ συμπτωματική. Τοπικῶς δὲ τὰ ψυχρὰ ἐπιθέματα καὶ ἡ διάνοιξις ἐν ἀνάγκῃ τῶν χειλέων τοῦ τραύματος. Δ. Π.

πνευμοθώραξ. Ὕπαρξις ἐξιδρώματος ἀέρος ἢ ἀερίων ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ ὑπεζωκότος. Διακρίνομεν τὸν αὐτόματον πνευμοθώρακα καὶ τὸν τεχνητὸν ἢ θεραπευτικὸν τοιοῦτον.

Α') ***Αὐτόματος πνευμοθώραξ***. Οὗτος παράγεται συνήθως συνεπείᾳ ῥήξεως ἑνὸς τῶν δύο πετάλλων τοῦ ὑπεζωκότος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λόγῳ πνευμονικῶν ἀλλοιώσεων. Δύναται νὰ διαδεχθῇ διαπύησίν τινα τοῦ ὑπεζωκότος, τοῦ μεσοδιαστήματος, ἢ τέλος τοῦ περιτοναίου, διανοιχθεῖσαν δευτεροπαθῶς ἐντὸς τῆς πλευρικῆς κοιλότητος. Δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν φυματίασιν καὶ εἰς ἄλλας παθήσεις ἐκτὸς αὐτῆς, ἢ τέλος εἰς τραυματισμόν.

Ὁ φυματικὸς πνευμοθώραξ εἶναι ὁ συνηθέστερος (90 % τῶν περιστατικῶν). Δύναται νὰ εἶναι τὸ πρῶτον σύμπτωμα τῆς νόσου, εἰς οἱανδήποτε δὲ περίοδον αὐτῆς καὶ ἂν ἐπέλθῃ, προκαλεῖται πάντοτε λόγῳ τῆς ὑπάρξεως προσφάτων ἐξελικτικῶν βλαβῶν. Ὁσάκις ἐπέρχεται συνεπείᾳ ῥήξεως χροῦ φυματίου ὑποκειμένου τῷ περισπλαγχνίῳ τάλῳ τοῦ ὑπεζωκότος, ἐπιφέρει διάτρησιν ἐν μεγάλῃ κοιλότητι καὶ ὁλικὸν πνευμοθώρακα. τιθέτως, ὁσάκις ἐπέρχεται εἰς παλαιοὺς φυματικούς, αἱ συμφύσεις περιορίζουσι γενικῶς τὸν ζωκότα καὶ δὲν ἐπιτρέπουσι παρὰ τὴν παραγὴν μερικοῦ πνευμοθώρακος,

Ὁ πνευμοθώραξ τῆς μεγάλης κοιλότητος ἐκλοῦται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ δραματικῶν διαχῶν. Κατόπιν προσπαθείας, παροξυσμοῦ ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας, ὁ πάσχων σθάνεται ἰσχυροτάτην πλευρωδυνίαν, πραγματικὸν αἴσθημα ἐνδοθωρακικοῦ διαξιφισμοῦ. Συγχρόνως καταλαμβάνεται ὑπὸ δυσπνοίας, ἥτις φθάνει καὶ ὑπερβαίνει μάλιστα τὰς 40 ἀναπνοὰς κατὰ 1', συνοδευομένη ὑπὸ ἀσφυξίας, κυανώσεως, ἱδρώτων, ἀναπετάσεως τῶν πτερυγίων τῆς ῥινός, ταχυκαρδίας καὶ ἀκανονιστίας τοῦ σφυγμοῦ. Σπανιώτερον ἡ ἔναρξις εἶναι ὀλιγώτερον ἀπότομος, ἡ πλευροδυνία εἶναι ὑποφερτή, ἡ δύσπνοια ἐξησθενημένη. Εἴς τινα μάλιστα περιστατικά, ἡ παραγωγὴ τοῦ πνευμοθώρακος διέρχεται τελείως ἀπαρατήρητος. Τὰ φυσικὰ σημεῖα ἀναφαίνονται σχεδὸν ἀμέσως: ἡ ἐπίκρουσις ἀποδεικνύει ὑπερηχηρότητα, πραγματικὸν τυμπανισμόν, ὅστις συνοδεύεται ὑπὸ ἐξαφανίσεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος καὶ τῶν φωνητικῶν δονήσεων. Τὰ τρία ταῦτα συμπτώματα εἶναι τὰ σημαντικώτερα. Δέον ἐπίσης νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀκινησία, ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου τοῦ προσβληθέντος ἡμιθωρακίου καὶ ἡ ὕπαρξις ἀμφορικοῦ φυσήματος, ἀντιληπτοῦ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐκπνοὴν καὶ κατὰ τὴν πύλην. Πρόκειται περὶ φυσήματος κοιλότητος, χροιᾶς συνήθως μεταλλικῆς, τοῦ ὁποίου ἡ ἔντασις δὲν εἶναι πάντοτε μεγάλη. Δέον νὰ δοθῇ μεγίστη σημασία εἰς τὴν μεταλλικὴν χροιάν, τὴν ὁποίαν λαμβάνουσι συνήθως οἱ ῥόγχοι, ἡ φωνὴ καὶ ἡ βήξ. Ὁ ἦχος ἐπίσης τοῦ κώδωνος εἶναι λίαν χαρακτηριστικός, διακρίνομεν δ' αὐτὸν ἀκροώμενοι τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ θώρακος, καθ' ἣν στιγμὴν εἷς βοηθὸς ἐπικρούει τῆς προσθίας ἐπιφανείας διὰ δύο χαλκίνων νομισμάτων. Τέλος, σημειοῦμεν ὅτι ἡ καρδία καὶ τὸ ἧπαρ συνήθως ἀπωθοῦνται. Ἐὰν ἡ κατάστασις τοῦ πάσχοντος ἐπιτρέπῃ, δύο ἔρευναι ἔρχονται νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὴν διάγνωσιν κατ' ἀπόλυτον τρόπον. Οὕτως ἡ ἀκτινοσκοπικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει θωράκιον κενόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διαγράφεται ἡ σκιὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς κλειδός, τὸ πνευμονικὸν παρέγχυμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνεσταλμένον, τὴν ἐκτόπισιν τῆς καρδίας καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων. Τέλος, βελόνη εἰσαγομένη ἐντὸς τοῦ ὑπεζωκότος καὶ συνδεομένη δι' ἐλαστικοῦ σωλῆνος πρὸς ὑδατικὸν μανόμετρον, θέλει ἐπιτρέψει νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἐνδοπλευρικὴν πίεσιν.

Ἐξέλιξις. Ὁ θάνατος δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐκ ἀπὸ τὰς πρώτας ὥρας, λόγῳ τῆς βαθμηδὸν αὐξανομένης δυσπνοίας καὶ τῆς κυανώσεως. Ὁ σφυγμὸς καθίσταται ἄρρυθμος καὶ ὁ ἀσθενὴς ἀποθνήσκει ἐξ ἀσφυξίας. Ὁ κίνδυνος εἶναι κατὰ τοσοῦτον μεγαλύτερος, καθ' ὅσον ὑφίστανται προϋπάρχουσαι ἐκτεταμέναι πνευμονικαὶ ἀλλοιώσεις. Συνηθέστερον ὁ πόνος κατευνάζεται, ἡ δύσπνοια καὶ πραΰνεται, τοὐλάχιστον ἐν μέρει, καὶ ὁ ἀσθενὴς δύναται νὰ κατακλιθῇ πρὸς τὸ πάσχον ἡμιθωράκιον. Εἴς τινα μάλιστα περιστατικὰ ὁ πνευμοθώραξ δύναται καὶ νὰ ἀπορροφηθῇ αὐτομάτως. Σχεδὸν ὅμως πάντοτε δὲν συμβαίνει οὕτως, ἀλλὰ ἐξίδρωμα ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἀέριον. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἔχει ἐγκατασταθῆ *ὑδροπνευμοθώραξ*. Ἡ πιθανότης αὕτη, ἐνίοτε πρόωρος, συμβαίνει συνήθως μεταξὺ τετάρτης καὶ ὀγδόης ἡμέρας. Δύο μεγάλα συμπτώματα ἀποκαλοῦσι τὴν ὕπαρξιν ὑδροαεριούχου ἐξιδρώματος: ἡ ἀμβλύτης, ἥτις, καταλαμβάνουσα τὴν βάσιν τοῦ ἡμιθωρακίου καὶ τὸ ἀνώτατον ὁριζόντιον ὅριον, ἀφορίζεται ἀμέσως ὑπὸ τυμπανισμοῦ, καὶ ἡ ἱπποκρατικὴ σεῖσις, ἦχος σχεδὸν προσόμοιος πρὸς τὸν ἦχον τὸν ὁποῖον δίδει κινουμένη φιάλη πεπληρωμένη κατὰ τὸ ἥμισυ ὕδατος. Ὁ ἦχος οὗτος εἶναι ἐνίοτε ἀντιληπτὸς καὶ ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. Ὅταν τὸ ἐξίδρωμα εἶναι λίαν ἄφθονον, ἡ ἱπποκρατικὴ σεῖσις γίνεται εὐκολώτερον ἀντιληπτὴ κατὰ τὴν ὀρθίαν θέσιν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην παρατηρεῖται συνηθέστερον καὶ τὸ μεταλλικὸν τιντίνισμα, ἦχος λίαν ἀσταθής. Τέλος ἡ ἀκτινοσκοπικὴ εἰκὼν εἶναι λίαν χαρακτηριστική. Οὕτω ὁλόκληρον τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ πλευροπνευμονικοῦ χώρου εἶναι σκοτεινὸν καὶ ἔντονον. Ὁ διαφραγματικὸς θόλος δὲν διακρίνεται. Τὸ ἀνώτερον τμῆμα, ἀντιθέτως, τοῦ πνευμονικοῦ πεδίου εἶναι διαφανές, ὁ διαχωρισμὸς γίνεται διὰ γραμμῆς ἀπολύτως ὁριζοντίας. Ἡ βήξ, αἱ κινήσεις τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀκόμη αἱ καρδιακαὶ συστολαὶ προκαλοῦσιν ὁρατὰς κυμάνσεις τοῦ ὑγροῦ. Εἴς τινα περιστατικὰ τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ ὑγροῦ ὑπεγείρεται κατὰ τὴν εἰσπνοήν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ μεσοπνευμονικὴ σκιὰ ἀπωθεῖται πρὸς τὸ πάσχον τμῆμα. Τὸ ἀντίθετον παράγεται κατὰ τὴν ἐκπνοήν. Τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον τοῦ Kienböck δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀπώθησιν τοῦ παραλυθέντος διαφράγματος τοῦ πάσχοντος τμήματος ὑπὸ τῆς ἐκ

Digitized by Google

κῆς μάζης. Ἡ δοκιμαστικὴ τέλος παρακέντησις δει ὑγρὸν συνήθως ὀρῶδες, περιέχον ἄφθονα ἠλιωμένα πολυμορφοπύρηνα καὶ βακτηρίδια Koch, ίοτε μάλιστα εἰς σημαντικὸν ἀριθμόν.

Ἡ ἐξέλιξις ἐφεξῆς εἶναι ὑποξεῖα ἢ χρονία, ἀναγως τῆς ἐκτάσεως τῶν πνευμονικῶν βλαβῶν. Ἡ τατροπὴ εἰς πυοπνευμοθώρακα εἶναι συνήθης. [ἀφθονία τοῦ ὑγροῦ ἐπιβάλλει συχνὰ τὰς ἐπαιλημμένας παρακεντήσεις.

Συριγγοποίησις ἐπίσης δερματικὴ δυνατὸν νὰ ισυμβῇ. Τὸ σύνηθες τέρμα εἶναι ὁ ἐκ καχεξίας ίνατος μετὰ προϊούσης ἀσφυξίας, γενικεύσεως ις φυματιάσεως, ἀμυλοειδοῦς ἐκφυλίσεως τῶν τλάγχνων. Εἴς τινας περιπτώσεις ἐν τούτοις τὸ ρὸν δὲν παράγεται ἢ ἀπορροφεῖται ταχέως, ἢ ἰλλον αἱ ὑποκείμεναι πνευμονικαὶ βλάβαι βελοῦνται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ πνευμοθώρακος προκληείσης συμπιέσεως τοῦ πνεύμονος. Πρόκειται ἐνιῦθα ἄλλως τε περὶ τῶν ἐκ θείας προνοίας λεμένων περιστατικῶν πνευμοθώρακος, τὰ ὁποῖα νετέλεσαν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας τεητοῦ θεραπευτικοῦ πνευμοθώρακος.

Κλινικαὶ μορφαί: Ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἐξ αὐῦν εἶναι ὁ ἀσφυκτικὸς πνευμοθώραξ, καθ' ἣν ἡ δοπλευρικὴ πίεσις τοῦ ἀέρος διηνεκῶς αὐξανοένη ἀπωθεῖ τὰ ὄργανα. Δυνατὸν δὲ νὰ συνοδεύει καὶ ὑπὸ ἐμφυσήματος τοῦ μεσοδιαστήματος ἢ ενικοῦ. Προκαλεῖ δὲ κυάνωσιν καὶ ἀσφυξίαν μεστου βαθμοῦ, αἵτινες ἐπιφέρουσι ταχέως τὸν θάτον. Εἰς τὴν διηνεκῆ ταύτην δύσπνοιαν ἐπιπροσθενται, μεθ' ἕκαστον παροξυσμὸν βηχός, κρίσεις νιγμονῆς. Τοιοῦτος εἶναι ὁ κλασσικὸς μετὰ διλεῖδος πνευμοθώραξ. Κατὰ τοῦ τοιούτου πνευμοώρακος ἀντεπεξερχόμεθα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μοίμου σωλῆνος (trocart) ἢ δι' ἀφαιρέσεως ἀέρος ατὰ συχνὰ διαστήματα διὰ συσκευῆς πνευμοθώακος ἢ δι' ἁπλῆς σύριγγος. Τελευταίως ἔχουσι ολλαπλασιάσει τὰς κλινικὰς μορφὰς τοῦ πνευμοώρακος.

Ὁ *αὐτόματος ἀμφοτερόπλευρος* πνευμοθώραξ εἶναι ξαιρετικός. Τὰ δύο ἡμιθωράκια δὲν προσβάλονται συγχρόνως, ἀλλὰ μετὰ διαστήματα ἡμερῶν ινων. Εἶναι σχεδὸν πάντοτε θανατηφόρος.

Ὁ *ἀθόρυβος* πνευμοθώραξ εἶναι ἐκεῖνος, καθ' ὃν ὰ φυσικὰ σημεῖα ἀναφαίνονται βραδύτατα. Ὅλα ὰ ἀκροαστικὰ σημεῖα ἐλλείπουσι καὶ μόνον ἡ κτινοσκόπησις ἢ ἡ παρακέντησις θέτουσι τὴν ιάγνωσιν.

Οἱ *μερικοὶ* ἢ *ἐγκεκυστωμένοι* πνευμοθώρακες αράγονται σχεδὸν πάντοτε παρὰ φυματικοῖς ἐν ξελίξει.

Ὁ *μεσολόβιος* πνευμοθώραξ δίδει σημεῖα περιοιζόμενα εἰς τὸ μέσον τοῦ θώρακος.

Ὁ *διαφραγματικὸς* πνευμοθώραξ συνοδεύεται ὑπὸ ίαν ἐντόνου δυσπνοίας.

Οἱ *παραμεσοδιαστηματικοὶ* πνευμοθώρακες, λόγῳ ῆς ἕδρας αὐτῶν, προκαλοῦσιν ἐντονωτάτην λειουργικὴν συμπτωματολογίαν.

Τέλος περιεγράφησαν πνευμοθώρακες κατὰ ἐπίεδα ἢ ἀεροθαλάμους. Θύλακοι ἀερώδεις περιοριόμενοι ὑπὸ ἰνωδῶν διαφραγμάτων, οἵτινες δίουσιν ἀκτινολογικὰς εἰκόνας λίαν χαρακτηριστιάς. Δυνάμεθα οὕτω νὰ παρατηρήσωμεν πολλαιλᾶς κοιλότητας ὑδροαερώδεις, τὴν μίαν ἐπὶ τῆς ίλλης, μετὰ ὑγρῶν ἐπιπέδων διαφόρου ὕψους.

Συνηθέστερον ὁ ἐντετοπισμένος πνευμοθώραξ δράζει ἐν τῇ μεγάλῃ κοιλότητι εἰς περιωρισμένην ώνην. Ἡ χώρα τῆς κορυφῆς σχετικῶς προσβάλεται ὀλιγώτερον λόγῳ τῆς συχνότητος τῶν συμρύσεων. Εἰς παλαιὸν φυματικὸν δυνάμεθα νὰ σκερθῶμεν ἐντετοπισμένον πνευμοθώρακα ἐν περιττώσει ἐξαιρετικὰ ἐντόνου θωρακικοῦ ἄλγους, ἀποόμων διακυμάνσεων τοῦ ὄγκου τῆς ἀποχρέμψεως αὶ ἰδίᾳ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ῥόγχων καὶ τῆς ἰμβλύτητος μιᾶς χώρας πνευμονικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ τροηγουμένως ὑπῆρχον σημεῖα πυκνώσεως.

Ἡ *διάγνωσις* γενικῶς εἶναι εὔκολος. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῇ τις τὸν πνευμοθώρακα Ἐν τούτοις, ἐν ἰρχῇ δέον νὰ ἀποκλεισθῇ τὸ ἄσθμα, τὸ ὀξὺ οἴδημα τοῦ πνεύμονος, αἱ πνευμονικαὶ ἐμβολαί, τῶν ὁποίων τὰ φυσικὰ σημεῖα εἶναι τελείως διάφορα. Ἡ διάγνωσις πρὸς μίαν πλευρίτιδα μετ' ἀφθόνου ἐξιδρώματος δυνατὸν νὰ εἶναι δυσκολωτέρα, δεδομένου ὅτι πνευμοθωράκων τινῶν ἡ τυμπανικότης εἶναι ἠχητικότητος ἰδιαιτέρως ηὐξημένης, δυναμένη νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὑπαμβλύτης. Δέον ἐπίσης νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι πᾶσα πλευρῖτις, τῆς ὁποίας ἡ ἔναρξις συνοδεύεται ὑπὸ γενικῶν καὶ λειτουργικῶν σημείων λίαν ἐντόνων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὕποπτος καὶ πρέπει πάντοτε εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας νὰ ἀναζητῆται ἡ ἱπποκρατικὴ σεῖσις. Τέλος, ἐὰν ἡ ἔναρξις ὑπῆρξεν ὕπουλος καὶ τὰ φυσικὰ σημεῖα ἐλλείπουσι τελείως, πᾶσα πλάνη εἶναι δυνατή. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἐξαιρετικὸν νὰ ἀνακαλυφθῇ ἀκτινολογικῶς πνευμοθώραξ παρ' ἀσθενεῖ, ὅστις ἐξελήφθη ὡς ἁπλοῦς φυματικός. Ἐὰν ὁ πνευμοθώραξ ἑδράζεται εἰς τὴν βάσιν, ἡ διάγνωσις ἀποβαίνει ἐξαιρετικὰ δυσχερὴς πρὸς ὑποδιαφραγματικὸν ἀεριῶδες ἀπόστημα. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δέον νὰ καταφύγωμεν μᾶλλον εἰς τὴν ἀκτινοσκόπησιν παρὰ εἰς τὴν παρακέντησιν. Ἡ ἐξέτασις δέον νὰ γίνῃ ἔν τε τῇ ὀρθίᾳ καὶ τῇ ὑπτίᾳ θέσει. Ἡ ὕπαρξις διαφανοῦς ζώνης, ἀπωθούσης τὸ διάφραγμα καὶ χωριζούσης αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἢ τοῦ στομάχου, εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ ὑποδιαφραγματικοῦ ἀποστήματος.

Ἡ δυσκολωτέρα διάγνωσις εἶναι ἡ τοῦ ἐγκεκυστωμένου πνευμοθώρακος μετὰ σπηλαιώδους φυματιάσεως. Ἡ ἄφωνος στηθολαλιά, οἱ παχεῖς ῥόγχοι, ἡ παραμονὴ τῶν φωνητικῶν δονήσεων, ἡ θωρακικὴ συστολὴ εἶναι μᾶλλον σημεῖα σπηλαίου, ἐνῷ τὸ ἀμφορικὸν φύσημα, τὸ μεταλλικὸν τιντίρισμα καὶ ἡ σεῖσις χαρακτηρίζουσι τὸν πνευμοθώρακα. Δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως παθογνωμονικὰ σημεῖα. Ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἀκτινοσκοπικὴ ἐξέτασις δυνατὸν νὰ ἀστοχήσῃ. Γενικῶς ἐν τούτοις τὰ σπήλαια συστέλλονται κατὰ τὴν βῆχα καὶ δὲν συνοδεύονται ποτέ, οἱοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ ὄγκος αὐτῶν, ὑπὸ ἀπωθήσεως τῶν ὀργάνων. Ὅταν διστάζῃ τις, δέον νὰ ἀναμνησθῇ ὅτι εἰς ἕνα παλαιὸν φυματικὸν τὸ σπήλαιον εἶναι ἀπείρως συχνότερον τοῦ ἐντετοπισμένου πνευμοθώρακος.

Πνευμοθώραξ μὴ φυματικός. Γενικώτερον πρόκειται περὶ πυοπνευμοθώρακος δευτεροπαθοῦς γειτονικῆς λοιμώξεως. Ἐν τούτοις ἀναφέρουσι περιστατικά τινα πνευμοθώρακος παρὰ παιδίοις κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ κοκκύτου καὶ παρὰ ἐνηλίκοις, ἐπὶ ἐντετοπισμένου ἐμφυσήματος. Πρόκειται περὶ τοῦ πνευμοθώρακος τῶν νεοσυλλέκτων καὶ τῶν ἀθλητῶν, ἐξελίξεως γενικῶς καλοήθους καὶ ἄνευ ἐπιπλοκῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ φυματίασις ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ αἰτία μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν τοιούτων πνευμοθωράκων. Ὁ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πυοπνευμοθώραξ δυνατὸν νὰ εἶναι ἀπότοκος τῆς ἐξελίξεως μιᾶς πυώδους πλευρίτιδος, εἴτε διότι αὕτη διανοίγεται ἐντὸς τῶν βρόγχων (ὡς αἱ πνευμονοκοκκικαὶ πλευρίτιδες), εἴτε διότι ἀναπτύσσονται ἐπὶ τόπου ἀναερόβια. Πιθανὸν νὰ πρόκειται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει περὶ πνευμονικῆς γαγγραίνης ἢ περὶ πρωτοπαθοῦς γαγγραινώδους πλευρίτιδος.

Αἱ διαπυηθεῖσαι ὑδατίδες κύστεις, τὸ πνευμονικὸν ἀπόστημα, αἱ κύστεις ἢ τὰ ἀποστήματα τοῦ ἥπατος, τὰ ὑποδιαφραγματικὰ ἀποστήματα, αἱ πυώδεις μεσοδιαστηματίτιδες, ἀπότοκοι ἐξελίξεως καρκίνου τοῦ οἰσοφάγου, δύνανται νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν διὰ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς πυοπνευμοθώρακος. Πρόκειται δὲ συνήθως περὶ ἐπιπλοκῆς ἀπομεμακρυσμένης, σχεδὸν πάντοτε θανατηφόρου.

Θεραπεία. Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ πνευμοθώρακος προέχει ἡ καταπραΰνσις τῆς ἀσφυξίας καὶ τοῦ ἄλγους καὶ ἡ ἄμυνα κατὰ τῆς καρδιακῆς ἐξαντλήσεως. Ἐπὶ λίαν ἐντόνου ἀσφυξίας δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς ἐνδοφλέβιον ἔνεσιν δακτυλίτιδος ἢ οὐαβαΐνης. Πολλάκις θὰ χρειασθῇ νὰ καταπραϋνθῇ ἡ δύσπνοια διὰ θωρακοκεντήσεως καὶ ἀφαιρέσεως μέρους τοῦ ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ ὑπεζωκότος ἀέρος. Ἅπαξ παρῆλθον τὰ ἀρχικὰ συμπτώματα, τὸ πᾶν πλέον εἶναι ζήτημα τῆς φύσεως τοῦ πνευμοθώρακος. Γενικώτερον δέον νὰ ἀπέχωμεν πάσης λίαν ἐνεργοῦ θεραπευτικῆς ἀγωγῆς καὶ νὰ ἀποφεύγηται πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἀνοίξῃ ἐκ νέου τὸ βρογχοπλευριτικὸν συρίγγιον.

Ἐν περιπτώσει ἑτεροπλεύρου ὑποκειμένης τῷ πνευμοθώρακι βλάβης καὶ ἀμιγοῦς πνευμοθώρακος, ἔχομεν συμφέρον νὰ διατηρήσωμεν τὸ ἀεριῶδες ἐξίδρωμα καὶ νὰ ἐνεργήσωμεν ἐπανεμφυσήσεις. Ἐν περιπτώσει ὑδροπνευμοθώρακος θὰ παρακεντήσωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐὰν τὸ ἐξίδρωμα εἶναι λίαν ἄφθονον, ἀφαιροῦντες μικρὰν ποσότητα τοῦ ὑγροῦ καὶ ἀντικαθιστῶντες αὐτὴν δι' ἀέρος. Ἐὰν ὑπάρχῃ δευτεροπαθὴς λοίμωξις ἢ παραμονὴ τοῦ πλευροπνευμονικοῦ συριγγίου, δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐλαιοθώρακα. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως εἶναι λίαν ἀβέβαια, ἰδίᾳ ἐν περιπτώσει εὐρείας διατρήσεως. Εἴς τινα ἐξαιρετικὰ περιστατικὰ δυνάμεθα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν θωρακοπλαστικήν. Συνηθέστερον, ἄλλως τε, ἡ πρόγνωσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τῆς πνευμονικῆς φυματιάσεως. Ὁ μερικὸς πνευμοθώραξ δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδεμιᾶς ἐνεργοῦ θεραπευτικῆς ἀγωγῆς.

Κατὰ τοὺς μὴ φυματικοὺς πνευμοθώρακας τῶν ἐμφυσηματικῶν, ἁπλαῖ παρακεντήσεις ἀρκοῦσι, ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ συντομευθῇ ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν αὐτόματον ἴασιν. Ἐν περιπτώσει μὴ φυματιώδους πυώδους ἐξιδρώματος, ἀνοιγέντος ἐντὸς τοῦ ὑπεζωκότος, δέον νὰ γίνῃ ἄμεσος ἐπέμβασις, ἐφ' ὅσον ἡ κατάστασις τοῦ ἀσθενοῦς τὸ ἐπιτρέπει.

Β΄) ***Τεχνητὸς πνευμοθώραξ***. Ἡ ἰδέα τοῦ τεχνητοῦ πνευμοθώρακος ἐγεννήθη ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Potain ἐπὶ τοῦ αὐτομάτου πνευμοθώρακος, τοῦ ἐπιλεγομένου *προνομιακοῦ* ἢ *ἐκ θείας προνοίας*, ὅστις, ὡς εἴδομεν, δρᾷ εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ὑποκειμένων πνευμονικῶν βλαβῶν. Δὲν εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ὁ Forlamini, ὅστις κατὰ τὸ 1888 ἐπραγματοποίησε τὸν πρῶτον θεραπευτικὸν πνευμοθώρακα, ἐγνώριζε τὰ ἀξιομνημόνευτα πειράματα τοῦ Carson. Ὁπωσδήποτε ἡ διὰ τῆς συμπιέσεως ἐν γένει θεραπεία τῆς φυματιάσεως καὶ γενικῶς ὁ τεχνητὸς πνευμοθώραξ βαθμηδὸν ἠδυνήθη νὰ θριαμβεύσῃ τῶν κριτικῶν, αἵτινες ἀντετάχθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ αἵτινες δὲν συζητοῦνται πλέον τὴν σήμερον. Ἀναμφήριστον δὲ τυγχάνει τὴν σήμερον ὅτι τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ θεραπείᾳ τῆς φυματιάσεως κατέχει ὁ τεχνητὸς πνευμοθώραξ.

Κατὰ τὸν Léon-Kindberg αἱ ἰδεώδεις ἐνδείξεις τοῦ τεχνητοῦ πνευμοθώρακος, λαμβανόμεναι ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ὅμως ἔννοιαν, εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Ἀλλοιώσεις πνευμονικαὶ συμπιέσιμοι, μονόπλευροι, μὲ ἐλεύθερον ὑπεζωκότα.

2) Γενικὴ κατάστασις ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ ὑποστῇ τὰ ἔξοδα τῆς ἰάσεώς του. Οὕτω, πρὸ πάσης ἐξελικτικῆς παθήσεως, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ τεχνητοῦ πνευμοθώρακος.

Ὑπάρχει τάσις μεταξὺ τῶν φυματιολόγων νὰ εἶναι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀλιγώτερον αὐστηροὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάστασιν τοῦ ἑτέρου πνεύμονος. Παρετηρήθη μάλιστα καὶ ἐξαφάνισις ἐλαφρῶν ἐπεκτάσεων τῶν διηθήσεων ἑνὸς πνεύμονος μετὰ τὴν θεραπείαν τῆς μεγάλης βλάβης τοῦ ἀντιθέτου. Αἱ πιθανότητες ἐφαρμογῆς ἀμφιπλεύρου πνευμοθώρακος ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐπίσης. Τὸ ἀβλαβὲς τῆς μεθόδου ἐπιτρέπει νὰ τὴν δοκιμάσωμεν εἰς τὰς βαρυτάτας τῶν περιπτώσεων. Ἐκτὸς δὲ τῆς λίαν σημαντικῆς ἀμφιπλεύρου ἐπεκτάσεως, δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς ἀντενδείξεις εἰμὴ μόνον βαρείας ἄλλας ἐντοπίσεις τοῦ βακτηριδίου τοῦ Koch, ὡς ἑλκονεκρωτικὰς λαρυγγίτιδας (διότι αἱ ἐπιπολῆς ἀλλοιώσεις ἐξαφανίζονται ἐνίοτε αὐτομάτως μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀποχρέμψεως) ἢ τὰς ἐντερίτιδας, διὰ τὰς ὁποίας αἱ αὐταὶ ἀντιλήψεις δύνανται νὰ ἰσχύσωσι (πλείονα περὶ ἐνδείξεων καὶ ἀντεδείξεων βλ. λ. *φυματίασις*).

Συσκευαί. Ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν συσκευαὶ τεχνητοῦ πνευμοθώρακος: αἱ μετὰ προσηλωμένης δεξαμενῆς, τύπου Forlamini ἢ Von Muralt, εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνει μέρος φυσητήρ, καὶ αἱ συσκευαὶ μὲ κινητὴν δεξαμενήν, ὧν τελειοτέρα καὶ λίαν ἐν χρήσει ἐν Γαλλίᾳ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ συσκευὴ τοῦ Küss.

Δημιουργία τοῦ πνευμοθώρακος. Δὲν ὑπάρχει ἐκλεκτικὴ χώρα. Δέον νὰ ἐκλέξῃ τις εἴτε ἔμπροσθεν εἴτε ὄπισθεν τὰ μᾶλλον προσιτὰ μεσοπλεύρια διαστήματα καὶ ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων νὰ ὑπεγείρωμεν τὸν βραχίονα τοῦ πάσχοντος ἢ νὰ τὸν τείνωμεν πρὸς τὰ ἐμπρός. Εἶναι καλύτερον νὰ προκαλέσωμεν πάντοτε τὴν σύμπτυξιν τοῦ πνεύμονος διὰ τῆς τριγώνου ἀκίδος (trocart) μετὰ προηγουμένην τοπικὴν ἀναισθησίαν διὰ 5—6 κ.ἑκ. νοβοκαΐνης 1 τοῖς %.

Ἀποκολληθέντος τοῦ ὑπεζωκότος, τὸ μανόμετρον δεικνύει ἀρνητικὴν πίεσιν, ἥτις ἀπορροφεῖ ἀέριον. Δέον νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ μιᾶς καὶ ἐν περιπτώσει δυσκολιῶν δέον νὰ μὴ ἐπιμένωμεν εἰς χειρισμοὺς ἀσαφεῖς. Προτιμητέον νὰ ἐπαναλάβωμεν εἰς ἕτερον σημεῖον. Ἡ ποσότης τοῦ ἐνιεμένου ἀερίου δύναται νὰ ποικίλλῃ ἀπὸ 300 μέχρις 800 κ. ἑκ καὶ ἔτι περισσότερον. Δὲν πρέπει νὰ ἀνυψοῦται παρὰ κατ' ἐλάχιστον ἡ ἀρχικὴ πίεσις. Οὔτε νὰ προκαλῆται πόνος ἢ δύσπνοια.

Διατήρησις τοῦ πνευμοθώρακος. Οὐδεὶς ἀπόλυτος κανὼν ὑπάρχει. Δέον νὰ φθάσῃ τις εἰς μίαν ἐπαρκῆ συμπίεσιν καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ· εἰς τὸν ἰατρὸν δὲ ἀπόκειται ἐν ἑκάστῃ τῶν περιπτώσεων νὰ συνδυάσῃ τὰ μανομετρικὰ δεδομένα, τὰ ἀκτινολογικὰ καὶ τὰ κλινικά.

Ἐν ἀρχῇ αἱ ἐμφυσήσεις γίνονται ἀνὰ διήμερον ἢ τριήμερον, εἶτα κατὰ διαστήματα ἀπέχοντα ἀλλήλων μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας ἑβδομάδας. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ μὴ διακόπτωνται πέραν τῶν 4 ἢ πέντε ἑβδομάδων.

Ἡ ἀνάπαυσις δέον νὰ συστηθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, μεταβαλλομένης τῆς αὐστηρᾶς ταύτης ἀγωγῆς ἀναλόγως τῶν περιστατικῶν. Τὰ ἀκροαστικὰ σημεῖα περιορίζονται σχεδὸν πάντοτε εἰς τὴν προϊοῦσαν ἀναπνευστικὴν σιγήν. Μόνη δὲ ἡ ἀκτινοσκόπησις ἐπιτρέπει τὴν ἔρευναν τῆς συμπιέσεως. Ἐὰν δὲν δύναταί τις νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κανονικὴν ἀκτινολογικὴν παρακολούθησιν ἑνὸς πνευμοθώρακος, δέον καλύτερον νὰ ἀπέχῃ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ.

Κλινικαὶ μορφαὶ τοῦ πνευμοθώρακος. Κατὰ τὰς τυπικὰς περιπτώσεις ἡ σύμπτυξις εἶναι πλήρης, ὁ δὲ πνεύμων παρουσιάζεται ὡς μικρὰ μᾶζα ἢ λεπτὴ ταινία προσκεκολλημένη εἰς τὴν πύλην. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ σύμπτυξις εἶναι ἀτελής: 1) Δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ ἀνεπαρκοῦς συστολῆς τῆς αὐξήσεως τῆς πιέσεως, μὴ ἀποληγούσης εἰς τὴν μέχρι τῆς πύλης συμπίεσιν τοῦ πνεύμονος, ὅστις φέρεται μέχρι τῆς βάσεως τοῦ μεσοδιαστήματος. Τὰ περιστατικὰ ταῦτα, συνήθως εὐνοϊκά, δύνανται ἄλλως τε νὰ τροποποιηθῶσιν ἐν τοῖς μετέπειτα, τῆς συσταλτότητος τοῦ μίσχου αὐξανομένης συγχρόνως μὲ τὴν ἐπούλωσιν τῶν φυματιωδῶν ἀλλοιώσεων. 2) Δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ συμφύσεων. Ἐὰν εἶναι ἐντετοπισμέναι, νηματοειδεῖς. οἱ πνευμοθώρακες οὗτοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τέλειοι ἢ μεγάλοι ἐντετοπισμένοι συγχέονται μὲ τοὺς τῆς πρώτης κατηγορίας. Δυνατὸν ὅμως νὰ εἶναι ἐκτεταμένοι. Οἱ μικροὶ μερικοὶ πνευμοθώρακες, ἀποτελεσματικοὶ συνήθως, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνεφάρμοστοι ἢ δὲν ἐξασκοῦσι παρὰ στιγμιαίαν ἐπίδρασιν ἀναστολῆς, λίαν πολυτίμου καὶ ταύτης. 3) Βασιζόμενοι εἰς τὰς συζητουμένας, θεωρίας ἐπεχείρη-

Digitized by Google

σαν ἐκλεκτικοὺς ἐντετοπισμένους πνευμοθώρακας. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἅπαξ συντελεσθείσης τῆς συσταλτικότητος τοῦ προσβεβλημένου λοβοῦ, δυνάμεθα διὰ βαθμιαίας ἐλαττώσεως τῆς πιέσεως νὰ ἀφήσωμεν τὸν ὑγιᾶ λοβὸν νὰ ἀναπνεύσῃ, διατηροῦντες τὴν συμπίεσιν μόνον τῶν βλαβῶν. Δέον ὅμως νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ὅτι τοιαῦτα ἀποτελέσματα δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητοῦνται συστηματικῶς. Ἡ πραγματοποίησις των δὲν εἶναι λίαν συχνὴ καὶ διαφεύγει τῆς θελήσεώς μας. Ὁ ἐκλεκτικὸς πνευμοθώραξ ὀφείλει νὰ παρακολουθῆται συχνότερον καὶ αὐστηρότερον. Πολλάκις δὲ θέλομεν εὑρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν συμπληρώσωμεν.

Ἐπιπλοκαί: α') Τὰ πλευριτικὰ ἐξιδρώματα ἀποτελοῦσι τὴν συχνοτέραν τῶν ἐπιπλοκῶν, παρατηροῦνται δὲ εἰς τὰς πλέον τῶν 50 τοῖς % τῶν περιπτώσεων. Ἡ βαρύτης ἄλλωστε αὐτῶν εἶναι λίαν περιωρισμένη. Τούτων διακρίνομεν: 1) Τὸ ἀκτινολογικὸν ἐξίδρωμα, ἁπλοῦν εὕρημα τῆς ἀκτινοσκοπήσεως, ὅπερ δυνατὸν νὰ εἶναι ἐρεθιστικῆς φύσεως. 2) Τὸ ἐξίδρωμα τύπου πλευρίτιδος, ἥς δύναται νὰ ἐμφανίσῃ ὅλην τὴν λειτουργικὴν συμπτωματολογίαν καὶ τὴν ἐξελικτικὴν πορείαν. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σύνηθες κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου μηνός. Μετὰ πυρετικὴν ἐξέλιξιν 15 ἡμερῶν μέχρις ἑβδομάδων τινῶν δύναται νὰ ἰαθῇ αὐτομάτως. Ἐὰν ἐπιμένῃ καὶ ὑπερβαίνῃ τὴν μεσότητα τοῦ ἡμιθωρακίου, ὁ Leon-Kindberg συμβουλεύει νὰ ἐκκενοῦται κατὰ προτίμησιν διὰ τῆς σύριγγος μὲ λεπτὴν βελόνην. Ἐνίοτε παρετηρήθη ἡ σύμπτωσις τῆς ἀναπτύξεως τῆς πλευρίτιδος ταύτης μὲ τὴν τελικὴν βελτίωσιν τῆς γενικῆς καταστάσεως καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν βακίλλων ἐκ τῶν πτυέλων. 3) Τὸ ἐξίδρωμα ὑπὸ μορφὴν ὑδροθώρακος δύναται νὰ διαδεχθῇ τὴν προηγουμένην ἢ νὰ ἐγκατασταθῇ ἀθορύβως. Τὰ τοιαῦτα ἐξιδρώματα, εὐθὺς ὡς ὁ ὄγκος αὐτῶν ἀρχίζει ν' αὐξάνῃ, δέον νὰ παρακεντῶνται καὶ νὰ ἀντικαθίστανται ὑπὸ ἀέρος. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὀργανοποιοῦνται αἱ συμφύσεις καὶ δύνανται προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ ἀποβῶσιν ἀπειλητικαί. 4) Τὸ πυῶδες ἐξίδρωμα, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι ἁπλῆ χρονιότης τοῦ ὑδροθώρακος, χωρὶς ἡ μετατροπὴ αὕτη νὰ ἐπαυξάνῃ τὴν βαρύτητα. Αἱ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅμως πυώδεις πλευρίτιδες, οἱ κακοήθεις πυοθώρακες εἶναι λίαν ἐπίφοβοι. Συνοδεύονται ὑπὸ πυρετοῦ καὶ τάσεως πρὸς καχεξίαν. Ἐὰν δὲν ὀφείλωνται εἰς πλευροπνευμονικὴν διάτρησιν, δύνανται νὰ καταλήξωσιν εἰς αὐτὴν καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ συμπτώματος χειρίστης προγνώσεως. Ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ τῶν τοιούτων ἐξιδρωμάτων συνεζητήθη ἐπὶ πολύ. Προυτάθη ὁ ἐλαιοθώραξ· τὸ προτιμότερον ὅμως εἶναι νὰ περιορισθῇ τις εἰς τὴν ἁπλῆν ἀπορροφητικὴν μέθοδον τῶν παρακεντήσεων τοῦ ὑγροῦ μετ' ἐπανεμφυσήσεως ἀέρος. Ἐπίσης θὰ ἠδύνατό τις νὰ δοκιμάσῃ τὰς τροποποιητικὰς ἐνέσεις, ὡς τὴν σανοχρυσίαν κλπ. Ἄλλως δέον νὰ καταφύγωμεν, μάλιστα εἰς πολὺ δυσμενεῖς περιστάσεις, εἰς τὴν θωρακοπλαστικήν.

β') Αἱ συμφύσεις τοῦ ὑπεζωκότος. Αὗται δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῶσιν ὡς συνέπεια τῶν πλευριτικῶν ἐξιδρωμάτων καὶ ὀργανοποιοῦνται πολὺ εὐκολώτερον, καθόσον ταῦτα παραμένουσιν ἀπαρακέντητα. Δυνατὸν ὅμως νὰ ἀναπτυχθῶσι καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, παρὰ τὴν ἐφαρμογὴν οἱασδήποτε συμπιέσεως. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ ἐλαιοθώραξ δύναται νὰ δώσῃ ἐπιτυχίας.

γ') Ἡ ὕπαρξις διπλῆς πνευμονικῆς παθήσεως εἶναι ἡ πλέον σοβαρὰ ἀπειλὴ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πνευμοθώρακος. Διακρίνουσι τὴν ἄμεσον διπλῆν ἐντόπισιν, λίαν ἐξελικτικῆς πορείας, καθ' ἣν ὁ δεύτερος πνεύμων ἔχει προσβληθῆ ἐκ τῆς πύλης καὶ τῆς ὁποίας ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρυτάτη. Ἡ ταχεῖα ἐπέκτασις τῶν ἀλλοιώσεων, ἡ προσβολὴ τῆς γενικῆς καταστάσεως, ἡ συχνὴ πτῶσις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως ἐλαττώνουν τὴν πιθανότητα ἐφαρμογῆς διπλοῦ πνευμοθώρακος. Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι σπανιωτάτη· συχνοτέρα εἶναι ἡ απομεμακρυσμένη διπλῆ ἐντόπισις, κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου ἔτους. Ἐνταῦθα ἡ ἐπιτευχθεῖσα ἤδη ἰσορροπία ἐπιτρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν διπλοῦ πνευμοθώρακος. Δέον νὰ διακρίνωμεν ἀλλοιώσεις ὀξείας πορείας, τὰς ὁποίας σχεδὸν δὲν ἐπιτυγχάνομεν νὰ ἀναστείλωμεν, καὶ ἀλλοιώσεις ὑποξείας ἢ χρονίας, κατὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀντιτάξωμεν, μὲ τινας ἐλπίδας ἐπιτυχίας, εἴτε τὸν ἐναλλασσόμενον πνευμοθώρακα, ἐὰν νομίζωμεν ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν πρῶτον, εἴτε τὸν διπλοῦν καὶ σύγχρονον τοιοῦτον. Πρόκειται περὶ τῶν συνηθεστέρων περιπτώσεων. Συμβαίνει μάλιστα ὥστε καὶ λίαν ἐκτεταμέναι ἀλλοιώσεις νὰ ἀναπτύσσωνται ἀθορύβως, ἄνευ κλινικῆς ἐκδηλώσεως, ἀποτελοῦσαι δυσάρεστον ἔκπληξιν μιᾶς ἀκτινοσκοπικῆς ἐξετάσεως γενομένης πρὸς ἔλεγχον.

δ') Αἱ ἄλλαι ἐπιπλοκαὶ ἀρκεῖ μόνον νὰ μνημονευθῶσιν. Οὕτως ἡ διαφραγματικὴ ὑποτονία ἢ ἡ κήλη τοῦ μεσοθωρακίου διαστήματος δέονται ἐλαττώσεως τῆς ἐνδοπλευρικῆς πιέσεως. Ἡ ἐπιληψία, πλευριτικῆς φύσεως, δὲν φαίνεται βαρυτέρα, οὔτε δύναται νὰ προβλεφθῇ, οὔτε συχνοτέρα εἶναι τῶν ἐπιπλοκῶν κατὰ τὰς συνήθεις παρακεντήσεις τοῦ ὑπεζωκότος. Ἡ ἐν μεγάλῃ μόνον κλίμακι ἐφαρμογὴ τοῦ πνευμοθώρακος ηὔξησε τὰς εὐκαιρίας τῆς ἐπιπλοκῆς ταύτης. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ δικαιώσωμεν τοὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ ἀντανακλαστικοῦ πλευριτικῆς φύσεως ἢ τοὺς τῆς ἀεριώδους ἐμβολῆς. Ἕκαστος ἄλλως τε μηχανισμὸς δυνατὸν νὰ εἶναι ὑπεύθυνος δι' ἓν μέρος τῶν περιπτώσεων. Γενικῶς τὸ δραματικὸν τοῦτο σύμπτωμα δὲν ἔχει συνεπείας.

Διάρκεια καὶ ἀποτελέσματα. Ὁ τεχνητὸς πνευμοθώραξ δέον νὰ διατηρῆται ἐπὶ μακρόν. Παραδέχονται ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνεται λόγος περὶ ἐλαττώσεως τῆς πιέσεως πρὸ τῆς παρελεύσεως τριῶν ἐτῶν. Συμπίεσις μάλιστα τεσσάρων ἐτῶν φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ καλυτέρα λύσις. Φυσικὰ πρόκειται περὶ γενικῆς ἐνδείξεως· ἐὰν τὸ ἄτομον ἐργάζεται, ἐὰν ὀφείλῃ νὰ ἐπαναλάβῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνωρὶς ἐνεργὸν ζωήν, ἔχομεν συμφέρον νὰ διατηρήσωμεν ἐπὶ μακρὸν τὸν πνευμοθώρακα.

Ἡ διὰ τοῦ τεχνητοῦ πνευμοθώρακος θεραπεία δέον νὰ συνδυάζεται μετὰ τῆς ὑγιεινοδιαιτητικῆς καὶ σανατοριακῆς. Ὁ τεχνητὸς πνευμοθώραξ ἀπὸ ἀπόψεως ἀποτελεσμάτων ἵσταται μεταξὺ τῶν ἰδεωδῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν πρακτικῶν ἀναγκῶν. Πάντως, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ τὰ μόνιμα εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα ἀνέρχονται, κατὰ τοὺς Maëndl, Leon Kindberg εἰς πλέον τῶν 60%. Εἰς σεβαστὸν ἀριθμὸν περιπτώσεων οὐδὲν σημεῖον οὔτε κλινικὸν οὔτε ἀκτινολογικὸν ἠδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν παλαιὰν βλάβην. Συνηθέστερον καταλείπεται σκλήρυνσις πλευροπνευμονικὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένη. Ἐνίοτε ἡ συσταλτότης τοῦ ἰαθέντος πνεύμονος εἶναι ἠλαττωμένη, ὑπάρχει παρέκκλισις τῆς τραχείας καὶ τοῦ μεσοδιαστήματος καὶ ὁ παλαιὸς φυματικὸς διατηρεῖ, μετὰ ἐλαφρᾶς δυσπνοίας, ἥτις δέον νὰ καταπολεμηθῇ, φυσικὰ σημεῖα, ἅτινα κατὰ τὴν ἀκρόασιν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξαπατήσωσιν ἰατρὸν μὴ προειδοποιημένον. Ἡ ἴασις ἐν τούτοις εἶναι πλήρης.

Διπλοῦς σύγχρονος πνευμοθώραξ. Γίνεται εἴτε ἐν περιπτώσει διπλῆς ἐντοπίσεως κατὰ τὴν διαδρομὴν ἑνὸς πνευμοθώρακος συντελεσθέντος ἤδη (ἡ ἔνδειξις αὕτη φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ἡ μᾶλλον εὐνοϊκή) εἴτε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς διπλᾶς ἀλλοιώσεις. Εἶναι δύσκολον νὰ κρίνῃ τις ἀκόμη ὁριστικῶς ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς. Οἱ ἐφαρμόζοντες ὅμως ταύτην πείθονται ὁσημέραι ὅτι τὰ λίαν ἐνθαρρυντικὰ ταῦτα ἀποτελέσματα δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ βελτιωθῶσι. Βεβαίως καθίσταται ἀναγκαία αὐστηροτάτη θεραπευτικὴ ἀγωγὴ καὶ ἐνδελεχὴς κλινικὸς καὶ ἀκτινολογικὸς ἔλεγχος.

Α. ΚΩΔΟΥΝΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Ὁ *πνευμοθώραξ* εἶναι παθολογικὴ κατάστασις παρουσιαζομένη εἰς πάντα τὰ ζῷα, καθ' ἣν συσσωρεύεται ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ θώρακος συνεπείᾳ τραύματος.

Ὡς θεραπεία ἐνδείκνυται ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ πνευμοδέρματος.

Δ. Π.

πνευμονεμφύσημα (τὸ) *[Παθολ.]*· βλ. *ἐμφύσημα*.

πνεύμονες (οἱ) *[Ἀνατομ.]*. Οἱ πνεύμονες, δύο ὄντες, κατασκηνοῦσιν ἐν τῷ κύτει τοῦ θώρακος, ὁ μὲν δεξιὸς ἐν τοῖς δεξιοῖς τῆς καρδίας, ὁ δ' ἀριστερὸς ἐν τοῖς ἀριστεροῖς ταύτης, περιβαλλόμενοι ἑκάτερος ὑπὸ τοῦ *ὑπεζωκότος*. Ἑκάτερος τῶν πν[εύ]μόνων ἔχει σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς κῶνον, [...] πλατυσμένον ἐκ τῶν ἔσωθεν. Καὶ ἡ μὲν κορ[υφή], ὑποστρόγγυλος, ἐναρμοζομένη εἰς τὸν θόλον [τοῦ] ὑπεζωκότος, ὑπέρκειται τῆς μὲν 1ης πλευρᾶς 3-4 ἑκ., τῆς δὲ κλειδὸς 2—3 ἑκ., φέρει δ' ἐπὶ [τῆς] ἔσω ἐπιφανείας αὐτῆς εὐρεῖαν λοξὴν αὔλακα, [τὸ] *ὑποκλείδιον*, ἐντύπωμα οὖσαν τῆς ὑποκλειδίου ἀ[ρ]τηρίας. Ἡ δὲ *βάσις* ἢ ἡ *κάτω ἐπιφάνεια* (δια[φρα])γματική) ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ διαφράγματος καὶ ὁ[ρ]ίζεται πρὸς μὲν τὰ ἔξω ὑπὸ λεπτοῦ καὶ ὀ[ξέος] χείλους, εἰς ὃ συμπίπτει μετὰ τῆς ἔξω (πλευρ[ικῆς]) ἐπιφανείας τοῦ πνεύμονος, πρὸς δὲ τὰ ἔσω ὑπ' ἀ[μ]βλέος χείλους, δι' οὗ χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἔσω (με[σοπνευ])σοπνευμονίου) ἐπιφανείας. Ἡ ἔξω ἢ *πλευρικὴ ἐπι*[*φάνεια*], ὑπόκυρτος οὖσα, ἐναρμόζεται τὸ μὲν ἐ[πὶ] τῆς πνευμονικῆς αὔλακος τῆς ὀπισθίας μοί[ρας] τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος, τὸ δ' ἐπὶ τῶν πλε[υ]ρῶν καὶ τῶν μεσοπλευρίων μυῶν. Ἡ ἔσω ἢ με[σο]*πνευμόνιος ἐπιφάνεια*, ὑπόκοιλος οὖσα, προσαρμό[]ζεται ἐπὶ μέρους ἐπὶ τῆς κυρτότητος τοῦ πε[ρι]καρδίου· φέρει δ' ἐν τῷ μέσῳ περίπου τοῦ ὕψου[ς] αὐτῆς καὶ ἐγγυτέρω τοῦ ὀπισθίου, χείλους ἢ τ[οῦ] προσθίου, τὰς *πύλας* τοῦ πνεύμονος, δι' ὧν εἰσ[έρ]χονται καὶ ἐξέρχονται τὰ ἀγγεῖα τοῦ πνεύμονος, οἱ βρόγχοι καὶ ἄλλα ὄργανα, ἅτινα πάντα, πε[ρι]βαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ὑπεζωκότος, ἀποτελοῦσι τ[ὴν] *ῥίζαν* τοῦ πνεύμονος, δι' ἧς μόνης συνάπτεται [ὁ] πνεύμων πρὸς τὴν καρδίαν καὶ πρὸς τὴν τραχεῖ[αν]. Τὸ *πρόσθιον χεῖλος* ἑκατέρου πνεύμονος φέρε[ται] ἀπὸ τῆς συστοίχου στερνοκλειδικῆς ἀρθρώσε[ως] λοξῶς ἐπὶ τὰ ἐντὸς μέχρι τῆς στερνικῆς γων[ίας] (τῆς λουδοβικείου)· κατωτέρω δὲ τὸ μὲν τοῦ δ[ε]ξιοῦ πνεύμονος διήκει εὐθὺ πρὸς τὰ κάτω μέ[χρι] τοῦ 6ου πλευρικοῦ χόνδρου, ἔνθα συμπίπτει με[τὰ] τοῦ κάτω χείλους· τὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ διήκει ε[ὐ]θέως παρὰ τὴν μέσην γραμμὴν μέχρις ἰσοΰ[ψους] τῷ 4ῳ πλευρικῷ χόνδρῳ, ἔνθα ἡ ἀρχὴ βαθε[ίας] καὶ εὐρείας ἐντομῆς, τῆς καρδιακῆς ἐντομῆς, ἀν[τι]στοιχούσης τῷ κάτω ἡμιμορίῳ τοῦ στέρνου, ἐ[ν]δεχομένης δὲ τὸ περικάρδιον μετὰ τῆς καρδ[ίας].

Τὸ *κάτω χεῖλος* (βασικὸν) ἐμφανίζει δύο μοί[ρας], ὧν ἡ μὲν ἔξω, μείζων, κυρτὴ καὶ ὀξυτέρα, [εἰσ]ρεισδύεται ἐν τῷ γωνιώδει χώρῳ μεταξὺ τοῦ δ[ια]φράγματος καὶ τοῦ πλευρικοῦ τοιχώματος, ἡ δ' ἔ[σω] ἐλάσσων, ὑπόκοιλος καὶ ἀμβλυτέρα, ἀντιστο[ιχεῖ] ἔνθα τὸ περικάρδιον συμφύεται μετὰ τοῦ διαφρ[ά]γματος. Ἑκάτερος τῶν πνευμόνων διὰ μακ[ρᾶς] καὶ βαθείας ἐντομῆς, εἰσχωρούσης δι' ὅλου τ[οῦ] πάχους τοῦ πνεύμονος μέχρι τοῦ βρόγχου, τ[ῆς] μεσολοβίου ἐντομῆς, διῄρηται εἰς λοβούς, ὁ μ[ὲν] δεξιὸς εἰς τρεῖς, τὸν ἄνω, τὸν μέσον καὶ τ[ὸν] κάτω, ὁ δ' ἀριστερὸς εἰς δύο, τὸν ἄνω καὶ τ[ὸν] κάτω. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος ἡ μεσολόβ[ιος] ἐντομὴ εἶναι ἁπλῆ, ἐκ δὲ τῶν δύο λοβῶν α[ὐ]τοῦ ὁ μὲν ἄνω ἔμπροσθεν μὲν εἶναι ὑψηλότε[ρος], ὄπισθεν δὲ βραχύτερος, ὁ δὲ κάτω ἀντιθέτως· [τὸ] δὲ πρὸς τὰ κάτω καὶ πρόσω προέχον ἄκρον το[ῦ] ἄνω λοβοῦ καλεῖται *γλωσσὶς* ἢ *γλωσσοειδὴς* [λ]. καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς καρδίας. Ἐ[πὶ] τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος ἡ μεσολόβιος ἐντομὴ κατ[ὰ] μασχαλιαίαν γραμμὴν ἀποσχίζεται πρὸς τὰ πρό[σω] εἰς δύο ἐντομάς, τὴν ἄνω ἢ ὁριζοντίαν καὶ τ[ὴν] κάτω ἢ λοξήν, αἵτινες ἀμφότεραι, ἀνακάμπτου[σαι] ἐπὶ τὴν μεσοπνευμόνιον ἐπιφάνειαν, ἀπολήγου[σιν] εἰς τὰς πύλας καὶ οὕτω περιλαμβάνουσι μετα[ξὺ] αὐτῶν τὸν μέσον λοβόν.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πνεύμονος, ὡς καλυπτομέ[νη]

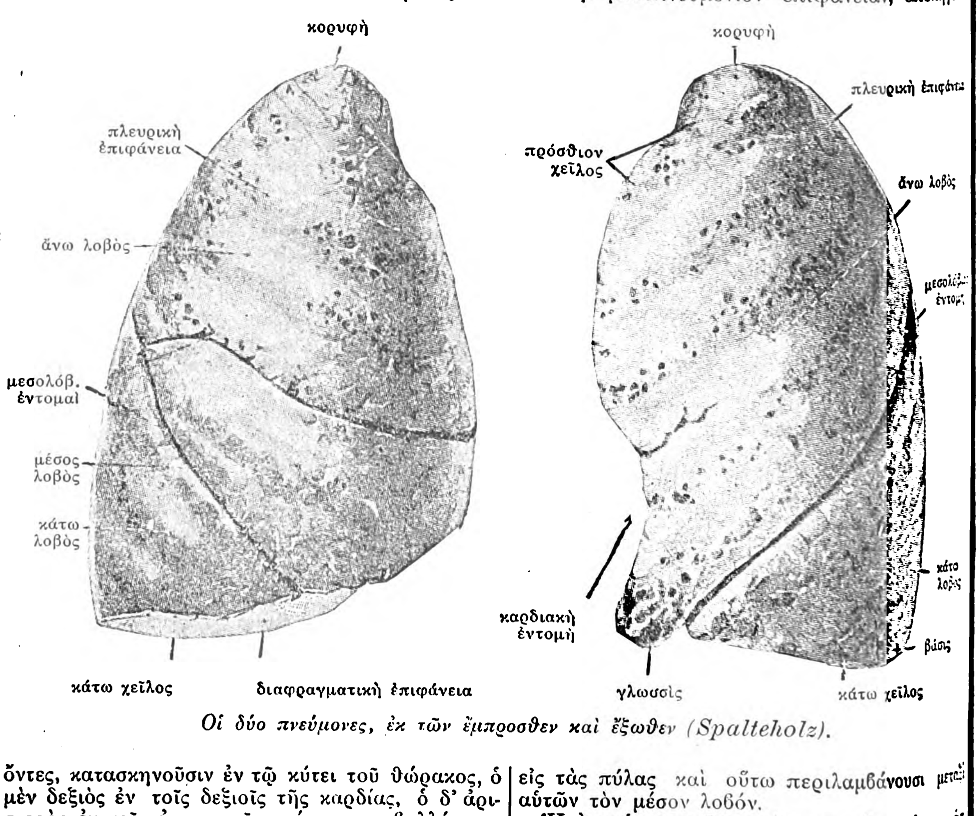

Οἱ δύο πνεύμονες, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἔξωθεν (Spalteholz).

Digitized by Google

:ὸ τοῦ ὑπεζωκότος, εἶναι λεία, ὀλισθηρὰ καὶ ιλπνή· ἡ δὲ χροιὰ διαφέρει κατὰ τὴν ἡλικίαν, νομένη ἐπὶ τοῦ τελείου φαιὰ ἢ γρανιτώδης ἕνεκα

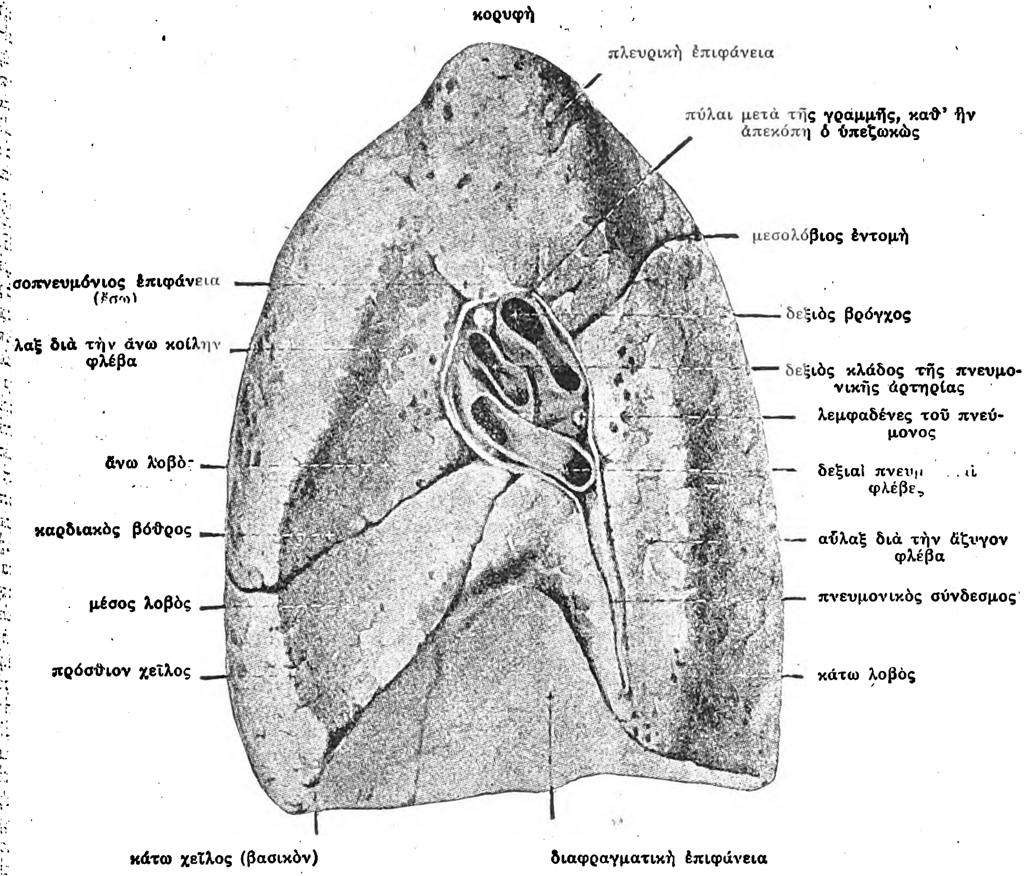

Δεξιὸς πνεύμων, ἀπὸ τῆς ἔσω ἐπιφανείας (Spalteholz).

θροιζομένης χρωστικῆς. Ὁ ἱστὸς εἶναι μαλθα-ὸς, σπογγώδης καὶ λίαν ἐλαστικός.

Οἱ πνεύμονες ἔχουσι κατασκευὴν κυψελοειδοῦς δένος· διὸ συνίστανται: 1) ἐξ ἐκφορητικοῦ μέρους, ἤτοι τοῦ *βρογχικοῦ δένδρου*, καὶ 2) ἐκ τοῦ *κριτικοῦ* ἢ *ἀναπνευστικοῦ μέρους*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν πνευμονικῶν λοβίων, ἅτινα δίκην προθαλάμων ἢ κυψελωτῶν κυστιδίων εἶναι ἀπηρτημένα κατὰ τὰ ἀκροτελεύτια πέρατα τοῦ βρογχικοῦ δένδρου.

Τὸ ἔκκριμα ὅμως τῶν πνευμόνων δὲν εἶναι ρευστόν, ἀλλ' ἀεριῶδες· ἐκκρίνουσι δηλαδὴ οἱ πνεύμονες πρὸς τὰ ἐκτὸς μὲν τοῦ σώματος ἀνθρακικὸν ὀξύ, πρὸς τὰ ἐντὸς δ' ὀξυγόνον. Ἑκάτερος πνεύμων κέκτηται δύο εἰδῶν αἱμοφόρα ἀγγεῖα: 1) τὰ *πνευμονικά*, δι' ὧν κυκλοφορεῖται τὸ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς κοιλίας τῆς καρδίας εἰς αὐτὸν πρὸς ὀξυγόνωσιν μετοχετευόμενον αἷμα· 2) τὰ *βρογχικά*, δι' ὧν τελεῖται ἡ θρέψις τοῦ πνευμονικοῦ ἱστοῦ, καθόσον τὸ αἷμα τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, ἐνδεὲς ὀξυγόνου, καθὸ φλεβικόν, εἶναι ἀκατάλληλον πρὸς θρέψιν. Τὰ βρογχικὰ ἀγγεῖα εἶναι αἱ *βρογχικαὶ ἀρτηρίαι* καὶ αἱ *φλέβες*. Καὶ αἱ μὲν βρογχικαὶ ἀρτηρίαι, 2—3, ἐκφύονται ἐκ τῆς θωρακικῆς ἀορτῆς καὶ εἰς τὰς πύλας τοῦ πνεύμονος εἰσδυόμεναι παρακολουθοῦσι τοὺς βρόγχους ἀποσχιζόμεναι μέχρι τῶν πνευμονικῶν λοβίων. Αἱ δὲ βρογχικαὶ φλέβες ἐκβάλλουσιν αἱ μὲν τῶν μικροτέρων βρόγχων εἰς τὰς μεσολοβίους πνευμονικὰς φλέβας, αἱ δὲ τῶν μειζόνων εἰς τὴν ἄζυγον καὶ τὴν ἡμιάζυγον φλέβα. Τὰ λεμφαγγεῖα, τά τε ὑποπλεύρια καὶ τὰ ἐν τῷ βάθει, ἐκβάλλουσιν εἰς τὰ βρογχοπνευμόνια λεμφογάγγλια. Τὰ νεῦρα ἐκφύονται ἐκ τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου πνευμονικοῦ πλέγματος, ἀμφοτέρων σχηματιζομένων ἐκ κλαδίων τοῦ πνευμονογαστρικοῦ καὶ τοῦ συμπαθητικοῦ. Ι. Π.

— *[Φυσιολ.]* Οἱ *πνεύμονες* χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἀναπνοήν. Γίνεται δ' αὕτη διὰ τοῦ αἵματος, τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖται διὰ τῶν τριχοειδῶν αὐτῶν ἀγγείων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἀήρ. Παραλαμβάνει δὲ τὸ αἷμα ἐκ τοῦ ἀέρος τῶν πνευμόνων τὸ ὀξυγόνον καὶ ἀποβάλλει τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἵνα ὅμως γίνεται ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγὴ τῶν ἀερίων ἐντὸς τῶν πνευμόνων, πρέπει ὁ ἐντὸς αὐτῶν ἀὴρ διηνεκῶς νὰ ἀντικαθίσταται, ὥστε νὰ εἰσέρχεται μὲν ἐντὸς τῶν πνευμόνων ἀὴρ περιέχων ἐπαρκὲς ποσὸν ὀξυγόνου, νὰ ἐξέρχηται δὲ ὁ ἀὴρ οὗτος παραλαμβάνων τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Γίνεται δὲ ἡ τοιαύτη ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος τῶν πνευμόνων διὰ τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων, τουτέστι διὰ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς. Ι. Ν. Μ.

— *[Παθολ.]* Οἱ *πνεύμονες* ὑπόκεινται εἰς πλείστας ὅσας παθήσεις, ἀφορώσας ὁτὲ μὲν τὸ πνευμονικὸν παρέγχυμα, ὁτὲ δὲ τὸ βρογχικὸν δένδρον καὶ ἄλλοτε ἀμφότερα καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τὸν ὑπεζωκότα καὶ τὸ διάφραγμα. Τοιαῦται παθήσεις εἶναι: τὸ ἀπόστημα τῶν πνευμόνων, ἡ ἀποπληξία τῶν πνευμόνων, ἡ ἀτελεκτασία τῶν πνευμόνων, ἡ βρογχῖτις, ἡ βρογχοπνευμονία, ἡ γάγγραινα τῶν πνευμόνων, τὸ ἐμφύσημα τῶν πνευμόνων, ὁ καρκίνος τῶν πνευμόνων, αἱ κύστεις ὑδατίδες τῶν πνευμόνων, ἡ κήλη τῶν πνευμόνων, τὸ οἴδημα ὀξὺ τῶν πνευμόνων, οἱ ὄγκοι τῶν πνευμόνων, ἡ πλευρῖτις, ἡ πλευροπνευμονία, ὁ πνευμοθώραξ, ἡ πνευμονία, ἡ πνευμονομυκήτωσις, ἡ φυματίασις τῶν πνευμόνων, ἡ σύφιλις τῶν πνευμόνων κλπ. Α. Δ. Κ.

πνευμονία (ἡ) *['Ιατρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται πάθησις τοῦ πνεύματος θίγουσα συνήθως τὰς κυψελίδας ἑνὸς λοβοῦ (ἐξ οὗ καὶ *λοβώδης ὑμενογόνος πνευμονία* καλεῖται), ὀφειλομένη ἰδίᾳ εἰς τὸν πνευμονιόκοκκον τοῦ Talamon καὶ Fraenkel. Πρόκειται περὶ λίαν ἰδιαζούσης νόσου, σαφῶς χαρακτηριζομένης ὑπὸ κλινικῶν, ἀνατομικῶν καὶ ἀκτινολογικῶν σημείων, κυκλικῆς ἐξελίξεως καὶ τάσεως πρὸς αὐτόματον ἴασιν. Μολονότι δὲ μικροβιολογικῶς πρόκειται περὶ εἰδικῆς παθήσεως (μικροβιαιμία μὲ εἰδικὴν ἐντόπισιν εἰς τοὺς πνεύμονας), ἀποβαίνει κλινικὴ ὀντότης πορείας πρωτεϊνικῆς φύσεως, ἐὰν θέλῃ τις νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸ αὐτὸ πλαίσιον τὰς πνευμονίας τὰς ὀφειλομένας καὶ εἰς ἕτερα μικρόβια, οἷον: βάκιλλον τοῦ Friedländer, στρεπτόκοκκον, βακτηρίδιον Koch κ.λ.π. Εἴθισται ὅμως, ὁσάκις γίνεται λόγος περὶ πνευμονίας, νὰ ὑπονοῆται κυρίως ἡ πνευμονία ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν πνευμονιόκοκκον.

Ἡ πνευμονία εἶναι κυρίως πάθησις τοῦ ἐνήλικος, τοῦ νέου ἐνήλικος, συνηθέστατα ἀθίκτου ἕως τότε ὑπὸ νοσήματος τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν. Ἡ γενεσιουργὸς αἰτία εἶναι ἡ ἀνάπτυξις ἐπὶ ἑνὸς τῶν πνευμονικῶν λοβῶν τῆς πνευμονοκοκκικῆς λοιμώξεως. Ἡ εἴσοδος τοῦ μικροοργανισμοῦ δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ τῆς βρογχικῆς ὁδοῦ, κατὰ τοὺς κλασσικούς, καὶ τότε παραδεχόμεθα ὅτι εἴς τινα ἀριθμὸν περιπτώσεων ἡ νοσηρότης ὀφείλεται εἰς τυχαίαν ἀναζωπύρησιν τῆς μιασματικότητος τοῦ μικροβίου, κοινοῦ ξένου τῶν ἀνωτέρων ἀναπνευστικῶν ὁδῶν. Ἡ εἴσοδος δυνατὸν ἐπίσης νὰ εἶναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἱματική, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ μικροβιαιμία ἡ πνευμονιοκοκκική, ἥτις δυνατὸν νὰ προηγῆται τῆς πνευμονικῆς ἐντοπίσεως. Τέλος ἔχουσιν ἐπικαλεσθῆ ἐπιβοηθητικὰς αἰτίας: γενικὴν ἐξασθένησιν, κόπωσιν, ἰδίᾳ δὲ κρυολογήματα. Τὰ αἴτια ὅμως ταῦτα ἐλλείπουσιν εἰς πλείστας τῶν περιπτώσεων. Μνημονεύομεν ἐπίσης τὴν εὐπάθειαν τῶν καταχραστῶν οἰνοπνεύματος καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ διαβήτου ἐξησθενημένων. Ἡ μεταδοτικότης εἶναι ἀβεβαία, σπανίως παρατηρηθεῖσα εἰς τοὺς θαλάμους τῶν νοσοκομείων, ἐκτὸς τῶν ἐπιδημιῶν γρίππης, καθ' ἃς ἡ τελευταία πάθησις διὰ τοῦ ἐπιδημικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος μετατρέπει τοὺς ὅρους τῆς μεταδόσεως.

Παθολογικὴ ἀνατομική. Ἴδιον τῆς πνευμονίας εἶναι νὰ καταλάβῃ ἕνα καὶ μόνον λοβόν, νὰ θίξῃ δὲ αὐτὸν καθ' ὁλοκληρίαν. Ὁ προσβληθεὶς λοβὸς εἶναι συμπαγὴς καὶ σκληρὸς κατὰ τὴν τομήν. Ὁ πνεύμων ἔχει ὑποστῆ τὴν ἠπάτωσιν. Τεμάχιον αὐ-

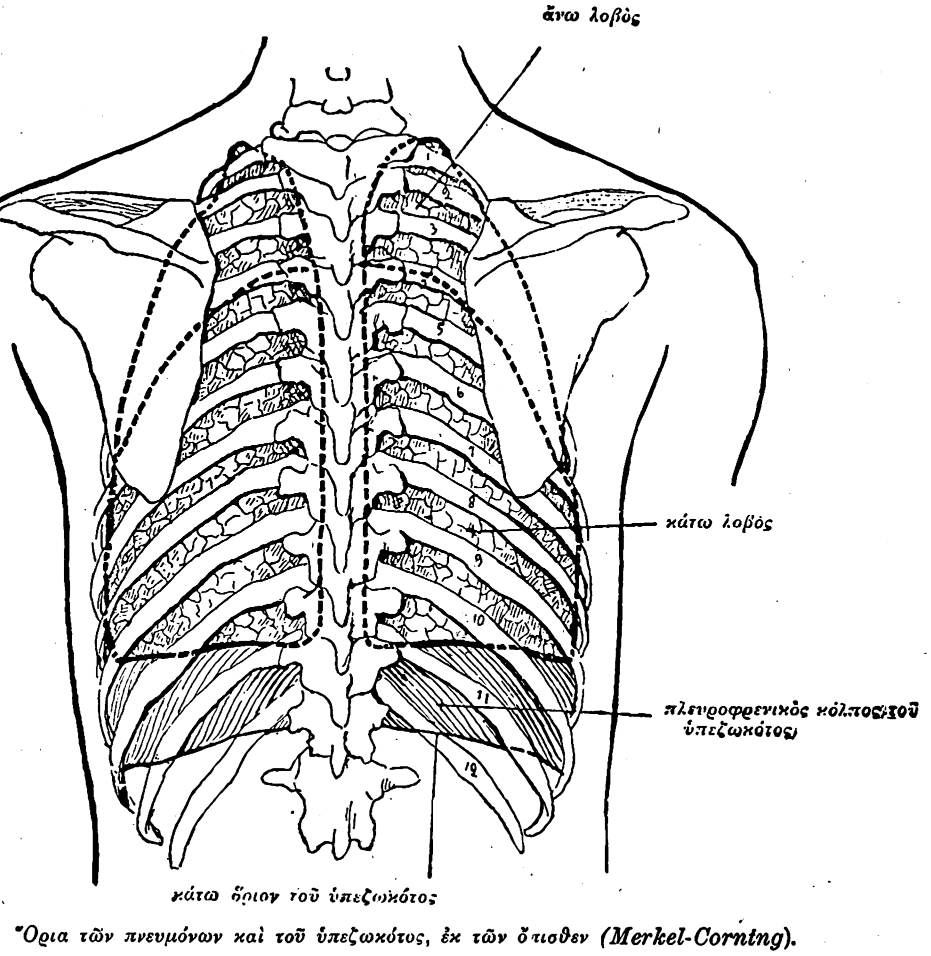

Ὅρια τῶν πνευμόνων καὶ τοῦ ὑπεζωκότος, ἐκ τῶν ὄπισθεν (Merkel-Corning).

— **πνεύμονος *κίρρωσις*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *κίρρωσις* τοῦ πνεύμονος.

— **πνεύμονος *τραύματα*** *[Χειρουργ.]*· βλ. *θώρακος* τραύματα.

— **πνευμόνων *ἐμφύσημα*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *ἐμφύσημα* (τ. ΙΑ', σ. 107 β').

τοῦ ἀφιέμενον ἐντὸς ποτηρίου πλήρους ὕδατος πίπτει εἰς τὸν πυθμένα τούτου. Ἐὰν κατὰ τύχην ὁ θάνατος ἔχῃ ἐπέλθει κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παθήσεως, κατὰ τὸ στάδιον τῆς συμφορήσεως, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ πνευμονικὸς ἱστὸς εἶναι οἰδηματώδης, χροιᾶς ἰώδους, πλήρης ὑγροῦ οἰδήματος ἐρυθρωποῦ καὶ ἀφρώδους. Κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐρυ-

Digitized by Google

θρᾶς ἡπατώσεως, δηλαδὴ τῆς συνήθους ἀνατομικῆς ἐξελίξεως, προεξάρχει κυρίως ἡ ἰνολευκοκυτταρικὴ διήθησις τῶν κυψελίδων ὁλοκλήρου λοβοῦ. Ἐὰν ἡ ἐξέλιξις βαίνῃ πρὸς τὴν φαιὰν ἡπάτωσιν, αἱ κυψελίδες εὕρηνται πεπληρωμέναι λευκοκυττάρων ἐκφυλισμένων καὶ ἡ τομὴ ἐξιδρώνει πηκτὸν ὑγρόν, γλοιῶδες, φαιοέρυθρον καὶ πυοειδές.

Κλινικὴ συμπτωματολογία. Ἡ ἔναρξις τῆς πνευμονίας εἶναι λίαν χαρακτηριστική. Ἐν πλήρει ὑγείᾳ εὑρισκόμενον τὸ ἄτομον, καταλαμβάνεται ὅλως αἰφνιδίως ὑπὸ ἐντονωτάτης πλευρωδυνίας, συνήθως κατὰ τὴν βάσιν ἑνὸς τῶν δύο ἡμιθωρακίων. Ἡ ἀναπνοὴ δυσχεραίνεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Συγχρόνως αἰσθάνεται φρίκια, συνήθως διὰ μίαν καὶ μόνην φοράν, ἀλλὰ παρατεταμένα καὶ λίαν σημαντικά, ἐνῷ ἡ θερμοκρασία ἀποτόμως ἀνέρχεται μέχρι 40° καὶ συνοδεύεται συνήθως ὑπὸ ἐμέτου καὶ γενικῆς ἐπιπόνου καταβολῆς. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν εὑρίσκομεν τὸν πάσχοντα καθήμενον ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ ὀλίγον τρέμοντα. Φυσαλίδες ἕρπητος περιβάλλουσι τὰ χείλη αὐτοῦ, ἡ γλῶσσα εἶναι πολὺ ξηρά, τὰ οὖρα σπάνια καὶ λίαν θολά. Ὁ σφυγμὸς ταχύς, ἡ θερμοκρασία διατηρεῖται συνεχῶς κυμαινομένη περὶ τοὺς 40°, ὁ ρυθμὸς τῆς ἀναπνοῆς εἶναι λίαν ηὐξημένος. Ὁ ἀσθενὴς κατατρύχεται ὑπὸ βηχός, δι' ἧς μόλις ἐξάγονται ὀλίγα πτύελα, λίαν χαρακτηριστικά: πυκνά, κολλώδη καὶ σκωριόχροα, σπανίως αἱμορραγικά, πλούσια δὲ εἰς ἰνικήν. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο περιέχουσι πολυμορφοπύρηνα σχεδὸν ἄθικτα καὶ πνευμονιοκόκκους εὐκόλως χρωματιζομένους, ὑπὸ μορφὴν ἐλυτροειδῶν διπλοκόκκων ἐν εἴδει φλογὸς κηρίου, λαμβανόντων τὴν κατὰ Gram χρῶσιν. Ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει εἴς τι τῶν δύο ἡμιθωρακίων λίαν σαφῆ σημεῖα, συνήθως εἰς τὴν βάσιν, ἔνθα ἑδράζεται ἡ πλευρωδυνία, ἥτις ἄλλωστε ἐπιμένει ἐπ' ὀλίγον μόνον. Συνήθως συγκρίνοντες τὰ δύο ἡμιθωράκια, παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ τὸ πάσχον ὑπάρχει σχετικὴ ἀκινησία τῶν μεσοπλευρίων διαστημάτων. Εἴς τινα δὲ ἐκτεταμένην ζώνην διαπιστοῦται σαφῶς ἀμβλύτης ἧττον ἔντονος τῆς ὑπὸ ὑγροῦ ἀναδιδομένης. Κατὰ τὴν ζώνην ταύτην, σημεῖον λίαν σημαντικόν, αἱ φωνητικαὶ δονήσεις εἶναι σαφῶς ηὐξημέναι, ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει κατὰ τὴν πλευρίτιδα, ἔνθα ἡ ἀμβλύτης συνοδεύεται ὑπὸ ἐλαττώσεως ἢ ἐξαφανίσεως τῶν φωνητικῶν δονήσεων. Ἡ πνευμονικὴ πύκνωσις ἀκροαστικῶς ἐκσημαίνεται διὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν τριζόντων σμικροτάτων κυψελιδικῶν ρόγχων ἀποκολλήσεως, ἐμφανιζομένων μόνον κατὰ τὴν εἰσπνοήν, ξηρῶν καὶ λίαν κανονικοῦ ρυθμοῦ. Οἱ ρόγχοι οὗτοι ταχύτατα συνοδεύονται ὑπὸ φυσήματος, ὅπερ ἀκούεται κατὰ τοὺς δύο χρόνους τῆς ἀναπνοῆς, τοῦ ὁποίου ἡ σωληνώδης χροιὰ εἶναι λίαν χαρακτηριστική, ἐν τῇ ἐντάσει δ' αὐτοῦ δύναται νὰ καλύψῃ κατὰ τὴν ἀκρόασιν ρόγχους ἠπιωτέρους. Οἱ τρίζοντες καὶ τὸ σωληνῶδες φύσημα συνοδεύονται ὑπὸ βρογχοφωνίας.

Ἀκτινοσκοπικῶς ἡ πνευμονικὴ αὕτη πύκνωσις ὑποδηλοῦται διὰ σκιᾶς μελανῆς, ὁμοειδοῦς, σαφῶς περιοριζομένης εἰς ἕνα λοβὸν μὲ σαφεῖς περιφερείας καὶ σχήματος τριγωνικοῦ, μὲ βάσιν πρὸς τὰ ἔξω, τοῦ λοιποῦ πνευμονικοῦ παρεγχύματος παραμένοντος ἀθίκτου. Ἡ αἱματολογικὴ ἐξέτασις ἀφ' ἑνὸς μὲν δυνατὸν νὰ μᾶς φέρῃ εἰς φῶς, δι' αἱματοκαλλιεργείας ἐγκαίρως γινομένης, τὸν πνευμονιόκοκκον, οὗτινος ὅμως ἡ δίοδος διὰ τοῦ αἵματος εἶναι λίαν πρόωρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ κυτταρολογικῶς ὑπερλευκοκύττωσιν μετὰ πολυμορφοπυρηνώσεως οὐδετεροφίλου. Τέλος, ἡ εἰκὼν τοῦ αἵματος ἀποδεικνύει λίαν σαφῆ αὔξησιν τῆς ἰνικῆς. Ἡ ἐξέλιξις ἁπλῶς πνευμονίας ἐξελισσομένης πρὸς ἴασιν χαρακτηρίζεται ὑπὸ ὑψηλῆς θερμοκρασίας, κυμαινομένης περὶ τοὺς 40°, καὶ ὑπὸ γενικῶν καὶ φυσικῶν σημείων, ἅτινα ἐλάχιστα τροποποιοῦνται μετὰ τὴν ἔναρξιν μέχρι τῆς 7ης ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπέρχεται ἡ πνευμονικὴ κρίσις. Ταύτης προηγοῦνται προκριτικὰ σημεῖα, ἐκδηλούμενα ὑπὸ ἐξάρσεως τῶν λειτουργικῶν σημείων, ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας εἰς 40° καὶ 41°,5 ἀκόμη, συχνότητος τοῦ σφυγμοῦ, ταραχῆς, παραληρήματος, φαινομένων τὰ ὁποῖα ἐπί τινας ὥρας εἶναι ἀνησυχαστικά. Εἶτα ἐπέρχεται ἡ κρίσις, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἀποτόμου πτώσεως τῆς θερμοκρασίας, ἥτις ἐν διαστήματι ὡρῶν τινων ἀπὸ 41° φθάνει εἰς 37° καὶ 36°,5 ἀκόμη, κατὰ μέσον ὅρον ἀποτόμως. Ἡ πτῶσις αὕτη τῆς θερμοκρασίας συντελεῖται ἐντὸς 36 ὡρῶν, ἢ σπανιώτερον, βαθμιαίως ἐντὸς ἡμερῶν τινων. Συγχρόνως ἐπέρχεται ἄφθονος ἐφίδρωσις καὶ πολυουρία μετὰ ἀποβολῆς πολλῶν λίτρων οὔρων πλουσίων εἰς χλωριοῦχα καὶ οὐρίαν καὶ τέλος κρίσις γενικὴ μετὰ ἀμέσου καταπαύσεως τῶν λειτουργικῶν διαταραχῶν. Τὰ φυσικὰ σημεῖα ἐπιμένουσιν ἐπί τινας ἀκόμη ἡμέρας, ἄφθονοι μάλιστα ὑπόστροφοι τρίζοντες δυνατὸν νὰ παρατηρηθῶσιν. Ὁ ἀσθενὴς ἔχει ἤδη ἐπανεύρει ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν τὸ αἴσθημα τῆς εὐεξίας, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐξαφανίζονται τὰ ἐλάχιστα ἀκροαστικὰ φαινόμενα, ἡ δὲ ἀκτινοσκόπησις ἀποδεικνύει πνευμονικὸν πεδίον τελείως φυσιολογικόν.

Κλινικαὶ μορφαί. Διακρίνομεν τοιαύτας: α') ***Ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως.*** 1) **Ἐκτρωτικαὶ μορφαί.** Ἡ πνευμονία δύναται εἴς τινας περιπτώσεις νὰ μὴ διαρκέσῃ πέραν τῶν 4—5 ἡμερῶν. Ἔχουσι μάλιστα περιγράψει παρὰ παιδίοις καὶ πνευμονίας μιᾶς ἡμέρας. 2) Μορφαὶ παρατεταμέναι. Ἀντὶ δηλαδὴ ἡ νόσος νὰ τερματισθῇ ἀποτόμως διὰ κρίσεως πυρετικῆς, ἐφιδρωτικῆς καὶ οὐρικῆς, δύναται νὰ ὑποχωρίσῃ διὰ λύσεως. Ἡ πτῶσις τῆς θερμοκρασίας γίνεται βαθμιαία, ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν. Ἡ ἐφιδρωτικὴ κρίσις εἶναι ἧττον ἰσχυρά, ἀλλὰ περισσότερον παρατεταμένη, καὶ ἡ πολυουρία ὡσαύτως ὀλιγώτερον σαφὴς καὶ μᾶλλον προϊοῦσα. Τὰ φαινόμενα τῆς κρίσεως ἐκδηλοῦνται οὕτω διὰ παροξυσμῶν τρόπον τινά, ἐνῷ τὰ φυσικὰ σημεῖα ἐλαττοῦνται ἐπίσης ἐντὸς ἡμερῶν τινων. 3) Μορφαὶ βαρεῖαι καὶ θανατηφόροι. Ἡ πνευμονία εἰς τοὺς ἐξησθενημένους, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς βεβαρημένον ἔχοντας τὸ ἀναμνηστικόν, καὶ κυρίως εἰς τοὺς ἀλκοολικούς, δύναται νὰ ὑποδυθῇ βαρυτάτην μορφήν. Φθάσασα εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐρυθρᾶς ἡπατώσεως, ἀντὶ νὰ ἐξελιχθῇ πρὸς τὴν λύσιν, καταλήγει πρὸς τὴν φαιὰν ἡπάτωσιν καὶ τὸν θάνατον. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ πάσχων παρουσιάζει προσωπεῖον λοιμῶδες, κοίλανσιν τῶν ὀφθαλμῶν, ξηρὰν γλῶσσαν, συχνάκις ἀφθώδη στοματίτιδα. Ὁ πυρετὸς εἶναι ὑψηλός, 40°,5—41°. Ὑπάρχει παραλήρημα καὶ διέγερσις. Ὁ πάσχων ἔχει παραισθήσεις, τρομῶδες παραλήρημα, ἢ ἀντιθέτως κατέχεται ὑπὸ ὑπνηλίας καὶ ἀδυναμίας. Ἀνευρίσκονται τὰ συνήθη σημεῖα τῆς πνευμονίας, κατὰ τὴν 5ην ὅμως ἢ 6ην ἡμέραν ἡ ἀπόχρεμψις ἀποβαίνει φαιὰ ἢ ἐρυθρά, ἐν εἴδει ὀποῦ δαμασκήνων. Ὁ πάσχων ἀπισχναίνεται ταχύτατα καὶ περιλούεται ὑπὸ ἱδρώτων. Ὁ σφυγμὸς εἶναι συχνός, 140—150, νηματοειδής, ἄνισος καὶ ἄρρυθμος. Ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις καταπίπτει. Κυάνωσις τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἄκρων δυνατὸν νὰ ἀναφανῇ, ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ καρδιακῆς συγκοπῆς. Εἴς τινας περιπτώσεις ἡ πνευμονία ὑποδύεται χαρακτῆρα ὑψίστης βαρύτητος, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐξελίσσηται θανατηφόρως. Τοιαύτη εἶναι ἡ τυφώδης μορφή. Ὁ πυρετὸς εἰς 40°, ἄνευ σπουδαίων κυμάνσεων, συνοδεύεται ὑπὸ δύθους. Ὁ σπλὴν εἶναι λίαν διωγκωμένος. Ὑπάρχει διάρροια καὶ μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας. Θὰ ἐπίστευέ τις ἀσφαλῶς ὅτι πρόκειται περὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἐὰν ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις δὲν ἀνεκάλυπτε τοὺς τρίζοντας καὶ τὸ σωληνῶδες φύσημα. Κατὰ τὴν τυφώδη δὲ ταύτην μορφὴν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν δι' αἱμοκαλλιεργείας τὸν πνευμονιόκοκκον. Ἡ σηψαιμία ἄλλωστε δυνατὸν νὰ εἶναι πρωτοπαθής, προηγουμένη τῆς ἐντοπίσεως εἰς τὸν πνεύμονα, ἢ ἀντιθέτως νὰ εἶναι δευτεροπαθὴς εἰς τὴν πνευμονίαν. Δυνάμεθα δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ παρατηρήσωμεν ἑτέρας ἐντοπίσεις τοῦ πνευμονιοκόκκου: ἐνδοκαρδίτιδας, μηνιγγίτιδας, πυαρθρίτιδας. Εἴς τινας περιπτώσεις αἱ ἐγκεφαλικαὶ διαταραχαὶ πραγματοποιοῦσι πραγματικὴν ἐγκεφαλικὴν μορφήν: συσπάσεις, συνήθως παρὰ παιδίοις, κεφαλαλγία καὶ ἔμετοι, συστολαί, δίδουσαι εἰκόνα ὀξείας μηνιγγίτιδος. Ἡ ὀσφυονωτιαία ὅμως παρακέντησις δίδει ὑγρὸν διαυγὲς καὶ στεῖρον μικροβίων, περιέχον μερικὰ ἄθικτα πολυμορφοπύρηνα. 4) Μορφαὶ μετ' ἐπιπλοκῶν. Ἡ μετατροπὴ τῆς πνευμονίας εἰς ἀπόστημα τοῦ πνεύμονος εἶναι κλινικὴ ὀντότης σπανία. Αἱ πλευριτικαὶ ἀντιθέτως ἐπιπλοκαὶ εἶναι συνήθεις. Ἀντίδρασις τοῦ γειτονικοῦ ὑπεζωκότος, ὀροϊνώδης, μετὰ πολυμορφοπυρήνων, δύναται νὰ συνοδεύῃ ἢ νὰ ἀκολουθῇ τὴν πνευμονικὴν ἀλλοίωσιν. Πρόκειται γενικῶς περὶ προσκαίρου ἀντιδράσεως. Δύναταί τις ἐπίσης νὰ παρατηρήσῃ ἄσηπτον πυοειδῆ πλευρίτιδα, ἧς ἡ πρόγνωσις εἶναι ἀγαθὴ (Widal et Gougerot). Αἱ σπουδαῖαι ἀντιδράσεις τοῦ ὑπεζωκότος εἶναι τὰ πυώδη πνευμονιοκοκκικὰ ἐξιδρώματα, ἅτινα προσβάλλουσιν εἴτε τὴν μεγάλην κοιλότητα, εἴτε κατὰ προτίμησιν τὸν μεσολόβιον ὑπεζωκότα. Αἱ πλευρίτιδες δυνατὸν νὰ ἐξελίσσωνται συγχρόνως μὲ τὴν πνευμονίαν ἢ νὰ ἐπέρχωνται μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς. Δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὡσαύτως καὶ ἐπιπλοκὰς ἐκ τῶν νεφρῶν: μικρὰς λευκωματουρίας ἢ καὶ πλήρη εἰκόνα ὀξείας νεφρίτιδος μετὰ οὐρικοῦ συνδρόμου, ἀνουρίας, αἱματουρίας καὶ κυρίως ἐπισήμου αὐξήσεως τῆς οὐρίας τοῦ αἵματος (Lemierre et Lévesque). Αἱ βαρύτεραι ὅμως τῶν ἐπιπλοκῶν εἶναι αἱ καρδιακαί: ἐξασθένησις τοῦ μυοκαρδίου μετὰ ἀδυναμίας τοῦ σφυγμοῦ, πτῶσις τῆς διαφορικῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ἀρρυθμία καὶ τάσις πρὸς συγκοπήν.

β') Μορφαὶ ἀναλόγως τῶν φυσικῶν σημείων. Κατὰ τὴν κεντρικὴν πνευμονίαν τὰ λειτουργικὰ καὶ γενικὰ σημεῖα δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, μέχρις ὅμως τῆς τετάρτης ἢ πέμπτης ἡμέρας ἡ ἀκρόασις παραμένει ἀρνητική. Λίαν δὲ βραδέως, ὅταν ἡ κεντρικὴ ἑστία φθάσῃ πρὸς τὴν φλοιώδη μοῖραν, διακρίνονται ἡ σαφὴς ἀμβλύτης, οἱ τρίζοντες καὶ τὸ φύσημα. Συχνάκις ἡ πνευμονία ἐντοπίζεται εἰς τὴν κορυφήν, ἰδίᾳ εἰς τὰ παιδία καὶ τοὺς γέροντας. Τὰ γενικὰ σημεῖα εἶναι ἐκσεσημασμένα, τὰ φυσικὰ ὅμως δυνατὸν νὰ διέλθωσιν ἀπαρατήρητα, ἐὰν δὲν φροντίσῃ τις νὰ ἀναζητήσῃ ἄνωθεν τῆς μασχάλης τοὺς τρίζοντας καὶ τὸ σωληνῶδες φύσημα. Συνήθως δὲ μόνον ἡ ἀκτινοσκόπησις δυνατὸν νὰ μᾶς δώσῃ τὴν διάγνωσιν. Περιοριζομένη γενικῶς εἰς ἕνα λοβὸν ἡ πνευμονία δυ[…] νὰ εἶναι καὶ διπλῆ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύ[…] δύο ἑστίαι ἀναφαίνονται ἀλληλοδιαδόχως. [...] τὴν 5ην ἡμέραν κανονικῆς πνευμονίας ἐπέρχετ[…] δευτέρα ἐντόπισις, ἥτις μέλλει νὰ ἐξελιχθῇ δι' [...] αὐτῆς λογαριασμόν. Ἡ διπλῆ αὕτη πνευ[…] διαρκεῖ 12—14 ἡμέρας, δύναται δὲ νὰ κατα[…] εἰς θάνατον λόγῳ ὑποσυστολῆς καὶ καρδι[…] συγκοπῆς.

γ') **Ἀναλόγως τῆς ἡλικίας.** 1) Εἰς τὰ παιδία σ[…]θως, ὡς ἐλέχθη, ἐντοπίζεται εἰς τὴν κορυφήν[…] φυσικὰ σημεῖα, ἐξαιρουμένων τῶν ἀκτινολογ[…] ἐμφανίζονται μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῆς [...]σεως τῆς θερμοκρασίας, ἥτις δυνατὸν νὰ ε[…] καὶ πρόωρος. Αἱ βραχείας διαρκείας μορφαὶ ε[…] συχναί, ἡ ἴασις ὁ κανών, ἡ μεταπνευμονικὴ [...] πυώδης πλευρῖτις συνήθης. Ἀφ' ἑτέρου τὰ ση[…] ἐνάρξεως, τὰ ὁποῖα εἶναι τόσον θορυβώδη [...] καὶ ποικίλα, δύνανται νὰ στρέψωσι τὴν διάγ[…] ὁτὲ μὲν λόγῳ τῶν συσπάσεων πρὸς μηνιγγίτ[…] ὁτὲ δὲ λόγῳ πλευρωδυνίας πρὸς τὰ κάτω κειμ[…] πρὸς σκωληκοειδίτιδα. 2) Εἰς τοὺς γέροντας [...] πνευμονία εἶναι ἀξιοσημείωτος, λόγῳ τῆς ἐξα[…]νήσεως τῶν λειτουργικῶν συμπτωμάτων. Τὰ φρ[…] ἐλλείπουσιν, ἡ πλευρωδυνία εἶναι ἧττον ἰσχυ[…] δύσπνοια ἐλαφρά, τὰ φυσικὰ σημεῖα ἢ μόλις ἐκ[…]μαίνονται ἢ εἶναι ἀσαφῆ. Ἐκεῖνο ὅπερ κυρία[…] εἶναι μεγάλη ἀδυναμία, συνοδεύουσα ὑψηλὸν [...]ρετόν, διάρροιαν, κυάνωσιν τοῦ προσώπου, σ[…]γμὸν συχνὸν καὶ μικρόν.

δ') **Ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους.** 1) Εἰς τοὺς ἀλκοολικ[…] ἡ πνευμονία ἐντοπίζεται εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἐ[…]λίσσεται γενικῶς πρὸς τὴν φαιὰν ἡπάτωσιν, συ[…]δευομένη ὑπὸ ἐντόνων νευρικῶν φαινομένων. Τ[…]μῶδες παραλήρημα μὲ θερμοκρασίαν 40° δέον [...] παράσχῃ ὑπόνοιαν πνευμονικῆς ἡπατώσεως. 2) [...] τοὺς διαβητικοὺς δὲν εἶναι σπάνιον νὰ παρα[…]ρήσῃ τις πνευμονίας ταχέως θανατηφόρους ἢ κα[…]ληγούσας κατὰ τὴν 6ην ἡμέραν εἰς πνευμον[…] γάγγραιναν, ἢ ἐκλυούσας διαβητικὸν κῶμα. 3) [...] τοὺς καρδιακοὺς ἡ πνευμονία εἶναι συνηθέστ[…] βαρεῖα καὶ δύναται νὰ προκαλέσῃ παροξυ[…] ὀξείας διατάσεως. 4) Παρὰ τῇ ἐγκύῳ δυνατὸν [...] προκαλέσῃ ἔκτρωσιν, ἢ τὸν ταχὺν θάνατον [...] παιδίου, ἐὰν ἐγεννήθῃ ζῶν. 5) Εἰς τοὺς ἐλ[…]σοῦντας ἔχει παρατηρηθῆ συχνάκις ὅτι ἡ θερ[…]κρασία, ἀντὶ νὰ παρουσιάζῃ θερμομετρικὸν [...]γραμμα συνεχές, δίδει εἰκόνα διαλείποντος τοιού[…] 6) Εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τοὺς προσβεβλημένους [...] λοιμωδῶν νοσημάτων ἡ βαρύτης τῆς νόσου α[…]νεται σταθερῶς. Δέον δὲ νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα μ[…] τῆς γριππώδους πνευμονίας ἐν περιόδῳ ἐπιδη[…] γρίππης. Προηγουμένων γενικῶν σημείων, ἡ π[…]μονία ἄρχεται ἐνίοτε εἰς δεύτερον χρόνον, ε[…] ἀποτόμως εἴτε ὑπούλως. Συνοδεύεται συχνάκις [...] ἀντιδράσεως τοῦ ὑπεζωκότος. Ἡ ἀπόχρεμψις ε[…] ἐνίοτε αἱματηρά. Ὑπάρχει δυσαναλογία μετ[…] τῆς ἐπεκτάσεως τῆς πνευμονικῆς ἑστίας καὶ [...] ἐντάσεως τῶν γενικῶν σημείων: ἀδυναμία, δ[…]πνοια, ξηρασία τῆς γλώσσης, κυάνωσις, καρδ[…] ἐξάντλησις. Ἡ ἐξέλιξις εἶναι ἀκανόνιστος. Τὰ [...]μεῖα καὶ αἱ ἐπιπλοκαὶ εἶναι ἀπρόβλεπτοι ἀπὸ [...] μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην, ἡ δὲ πρόγνωσις ἐξ[…]τᾶται περισσότερον ἀπὸ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπ[…]μίας τῆς γρίππης παρὰ ἀπὸ τὴν πνευμονίαν. [...] τραυματισμὸς ἐπίσης δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ π[…]μονίαν κατόπιν τραύματος τοῦ στήθους, μώλ[…]σεως τοῦ θώρακος κλπ.

Διάγνωσις. Εἰς ἐνήλικα νέον ἡ πνευμονία ε[…] σαφὴς καὶ εὐκόλως διαγνώσιμος. Μόλις καὶ μ[…]βίας ἐν ἀρχῇ ἡ πλευρωδυνία δύναται νὰ ἀμφι[…]λαντεύσῃ τὴν διάγνωσιν μεταξὺ πλευρίτιδος [...] πνευμοθώρακος. Ὅταν ὅμως τὰ λειτουργικὰ [...]μεῖα εἶναι σφοδρότατα, ὅπως παρὰ παιδίοις [...] λίαν ἀβληχρά, ὅπως εἰς τοὺς γέροντας, ἡ διάγ[…]σις δυνατὸν νὰ εἶναι λεπτή, ἐδῶ μὲν ἀμφισ[…]τουμένη πρὸς τὴν ἔναρξιν ἐξανθηματικοῦ νο[…]ματος ἢ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἢ μηνιγγίτιδος [...] σκωληκοειδίτιδος, ἐκεῖ δὲ πρὸς τὴν ἔκρηξιν κ[…]διακῆς ἐμπυρέτου καρδιοπαθείας. Τὸ νὰ ὑποπ[…] τις πνευμονίαν ὄπισθεν τρομώδους παραλήρ[…]τος ἢ κώματος διαβητικοῦ, νὰ τὴν ἀναγνωρίσ[…] παρὰ τὴν ἀνώμαλον ἕδραν αὐτῆς ἢ παρὰ τὰ ἀ[…]νήθη γενικὰ σημεῖα, εἰσὶ προβλήματα συν[…]τιθέμενα ἐν τῇ κλινικῇ. Ἐὰν ἡ πνευμονία δὲν ε[…] τυπικὴ λοβώδης ὑμενογόνος, δέον νὰ ἀναζητή[…]μεν τὴν γραμμὴν τῆς ἀναλογίας μεταξὺ αὐτῆς [...] τῆς βρογχοπνευμονίας, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ε[…]ξεως ἑνὸς ἀποστήματος, μεταξὺ αὐτῆς καὶ μιᾶς [...]βολῆς. Ἐὰν ἡ πνευμονία παρατείνεται, δέον [...] ἀναλυθῶσι τὰ συμπτώματα, ἅτινα συνηγοροῦ[…] ὑπὲρ φαιᾶς ἡπατώσεως ἢ μεσολοβίου πλευρίτ[…] ἢ τυρώδους πνευμονίας ἢ πνευμονικῆς γαγγραί[…] Ἡ ὄψις τῶν πτυέλων καὶ ἡ κυτταροβακτηριολο[…]γικὴ αὐτῶν μελέτη μᾶς πληροφορεῖ κάλλιον [...] ἀκτινοσκοπήσεως καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διαγ[…] ποιήσωμεν τὴν φύσιν μιᾶς πνευμονικῆς πυ[…]σεως, ὀφειλομένης εἰς ἕτερον ἢ ὁ πνευμονιό[…]κος μικροοργανισμόν, τὸν βάκιλλον τοῦ Fried[…]der. Ἡ ἀκτινοσκόπησις εἶναι πολύτιμος, ὅ[…] διαφοροποιήσῃ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὰ ἀκρ[…]στικὰ σημεῖα ἀναφαίνονται βραδύτερον ὡς π[…]

Digitized by Google

αιδίοις, καὶ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἐξέτασις τιτρέπει νὰ ὑποπτεύσωμεν ἀντίδρασιν τοῦ παρα-ξιμένου ὑπεζωκότος.

Θεραπεία. Ἡ λοβώδης πνευμονία ἔχει τάσιν πρὸς ὐτόματον ἴασιν, λόγῳ ὅμως τῶν πολλαπλῶν ἐπιλοκῶν δεῖται ἀπαραιτήτως ἰατρικῆς παρακολουήσεως. Οὐδὲν ἐμβόλιον ὑπάρχει σήμερον, οὐδεὶς ὀρὸς εἰδικός, οὗτινος ἡ θεραπευτικὴ ἀξία νὰ ἡ εἶναι ἀμφισβητήσιμος. Ἡ ἀφαίμαξις δὲν ἔχει ὰς ἡρωϊκὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας ἀπέδιδον εἰς αὐὴν παλαιότερον, ἐνδείκνυται ἐν τούτοις εἰς τὰς ορφὰς τὰς συνοδευομένας ὑπὸ κυανώσεως καὶ τισήμου δυσπνοίας. Ἡ τοπικὴ δι' αἱματηρῶν σιυῶν ἀφαίμαξις ἀποβαίνει συνήθως ἐπωφελής, καπραΰνουσα τὴν ἀρχικὴν πλευρωδυνίαν. Ἡ γεκὴ κατάστασις δέον νὰ συγκρατῆται δι' ἀφθόων πωμάτων καὶ οἰνοπνεύματος. Κατὰ τὴν λίαν ρίσιμον περίοδον, ἥτις προηγεῖται τῆς κρίεως, τονοῦμεν τὴν καρδίαν δι' ἐνέσεων καμφορούου ἐλαίου καὶ ἐν ἀνάγκῃ καφεΐνης. Εἰς τὰ παιία αἱ σιναποῦχοι περιτυλίξεις καὶ αἱ ψυχραὶ ιαῦται τοῦ θώρακος πραΰνουσι τὴν δύσπνοιαν αὶ τὴν ταραχήν. Εἰς τοὺς ἐνήλικας καὶ ἰδίᾳ εἰς ὺς γέροντας δέον πρὸ παντὸς νὰ παρακολουθῆι ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ μυοκαρδίου καὶ νὰ συνιτῶνται τὰ καρδιοτονωτικά: δακτυλιδίνη καὶ οὐααΐνη. Α. Δ. ΚΩΔΟΥΝΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Καλεῖται *πνευμονία* ἡ φλεγμονὴ τοῦ νευμονικοῦ παρεγχύματος. Εἶναι ἀσθένεια ἐκ τῶν υνηθέστερον ἐμφανιζομένων εἰς ὅλα τὰ ζῷα, ιακρίνεται δὲ εἰς *ὀξεῖαν* καὶ *χρονίαν*. Ὀξεῖα πνευονία εἶναι ἡ *ὑμενογόνος*, ἡ *πυώδης*, ἡ *καταρροϊκὴ* αὶ ἡ *μεταστατική*. Χρονία δὲ ἡ *τυρώδης* καὶ ἡ *νεολασματική*. Ἡ ὑμενογόνος πνευμονία ἀπαντᾷ ίως εἰς τὸν ἵππον καὶ σπανιώτερον εἰς τὸν βοῦν αὶ τὸν κύνα. Ἡ πνευμονία αὕτη παρουσιάζεται νίοτε ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐντερίτιδος καὶ τῆς λευρίτιδος καὶ τότε λαμβάνει τὴν μορφὴν τῆς ρίππης (*γριππώδης πνευμονία*). Κατ' αὐτὴν προσάλλεται ὁ εἷς μόνον τῶν πνευμόνων ἢ καὶ οἱ δύο υγχρόνως (*διπλῆ πνευμονία*). Ἄλλοτε προσβάλλεται ξ ὁλοκλήρου ὁ εἷς λοβός, ἄλλοτε διάφοροι, προαλουμένης οὕτω γενικῆς διηθήσεως τῶν λοβῶν. Ἡ πνευμονία προκαλεῖται συνήθως ἀπὸ ψύξεις ποτόμους, ὅταν τὸ ζῷον ἱδρωμένον ἐκτίθεται εἰς εύματα ἀέρος, ἢ καὶ ἀπὸ πληγὰς κατὰ τὴν θωακικὴν χώραν. Προκαλεῖται οὐχ ἧττον καὶ ἀπὸ ικροοργανισμούς τινας, ὅπως ὁ διπλοκόκκος τοῦ ραῖνκελ. Τὰ κύρια συμπτώματα τῆς πνευμονίας ἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα ἀνακαλύπτονται διὰ τῆς ἀκροάεως ἐπὶ τῶν θωρακικῶν πλευρῶν (ἀναπνευστικὸς ιθυρισμός). Τὰ ἄλλα, ὅπως ὁ πυρετὸς κλπ., τὰ ποῖα συνοδεύουν οὕτως εἰπεῖν τὴν πνευμονίαν, ἶναι δευτερευούσης ἀξίας. Σπανιώτατα ὁ κτηνίαρος διαγινώσκει ἐν τῇ ἐνάρξει της τὴν πνευμονίαν. υνηθέστατα τὰ πάσχοντα ζῷα προσάγονται εἰς ὴν κτηνιατρικὴν ἐπίσκεψιν, ὅταν ἡ ἀσθένεια εἶναι δη προκεχωρημένη. Πολλάκις ἡ πνευμονία ἄρχεαι μὲ συμπτώματα κωλικῶν· ὁ πυρετὸς ὅμως, ὅστις νέρχεται εἰς 40° καὶ 42°, καθὼς καὶ ἡ ἐξέτασις πὸ τοῦ θώρακος, προδίδει ἀμέσως τὴν ὕπαρξιν ῆς ἀσθενείας. Τὸ ἀσθενὲς ζῷον βήχει καὶ ἀπὸ τῶν ωθώνων αὐτοῦ ἐκκρίνεται βλέννα ἀναμεμειγμένη εθ' αἵματος, τὰ δὲ οὖρά του εἶναι ὀλίγα, ἐρυρωπὰ καὶ λευκωματώδη. Ὡς θεραπεία ἐνδείκνυναι πρὸ παντὸς τὰ θερμὰ ἐπικαλύμματα καὶ αἱ ἐντριβαὶ οὐχὶ μόνον τοῦ θώρακος, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ώματος. Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον, τὸ τῆς συμορήσεως, ἐνεργοῦμεν ἀφαίμαξιν καὶ χορηγοῦμεν σωτερικῶς τὰ ἀντιφλογιστικά, τὴν ἐμετικὴν τρύγα, ὸ ἀμμωνιακὸν ἅλας μετὰ τῆς δακτυλίτιδος. Δ. Π.

— **πνευμονίαι *χρόνιαι*** *['Ιατρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα οῦτο φέρονται σκληρυντικαὶ ἀλλοιώσεις ὀφειλόεναι εἰς τὴν φλεγμονὴν οἱουδήποτε τμήματος υτοῦ, περιλαμβανομένου μεταξὺ τῆς πύλης τοῦ νεύμονος καὶ τοῦ σπλαγχνικοῦ ὑπεζωκότος. Συνωνυμον τῆς χρονίας πνευμονίας εἶναι: *κίρρωσις πνευμονικὴ* καὶ *σκλήρυνσις πνευμονική*. Α. Δ. Κ.

πνευμονικὴ (ἡ) (Pulmonaria) *[Βοτ.]*. Γένος υτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βοραγινοειδῶν* ἢ *βοραγινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πνευμονικὴ ἡ φαρμακευτικὴ* (Pulmonaria officialis), ἥτις ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν καὶ χρησιμοποιεῖαι εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ὡς ἀντιβηχικὸν φάρμακον. Δ. Ν. Π.

πνευμονικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς ούς πνεύμονας, ὁ τῶν πνευμόνων: «πνευμονικὰ νοσήματα» || ὁ πάσχων πνευμονίαν ἢ ἄλλην ἀσθένειαν τοῦ πνεύμονος.

—**πνευμονικὰ *ἀγγεῖα*** *[Ἀνατομ.]*. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι δι' ἑκάτερον πνεύμονα ἡ *πνευμονικὴ ἀρτηρία*, προσάγουσα φλεβικὸν αἷμα, καὶ αἱ *δύο πνευμονικαὶ φλέβες*, ἐκφέρουσαι ἀρτηριακὸν αἷμα. Καὶ ἡ μὲν πνευμονικὴ ἀρτηρία ἐκφύεται ἐκ τῆς δεξιᾶς κοιλίας τῆς καρδίας (ἀριστερόθεν τῆς ἀορτῆς) καὶ φέρεται πρὸς τὰ ἄνω, ὀπίσω καὶ ἀριστερὰ μέχρις ὑπὸ τὸ κοῖλον τοῦ ἀορτικοῦ τόξου, ἔνθα διχάζεται εἰς δύο κλάδους, τὸν δεξιὸν (=δεξιὰ πνευμονικὴ ἀρτηρία) καὶ τὸν ἀριστερὸν (=ἀριστερὰ πνευμονικὴ ἀρτηρία). Καὶ ὁ μὲν δεξιός, μακρότερος (5—6 ἑκ.), φέρεται ὁριζοντίως πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ὀπίσω μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος. Ὁ δ' ἀριστερὸς κλάδος, βραχύτερος (3 ἑκ.), διήκει τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰς πύλας τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος. Ἑκάτερος τῶν κλάδων τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας εἰς τὸν σύστοιχον πνεύμονα εἰσελθὼν παρακολουθεῖ τὸν στελεχιαῖον βρόγχον μέχρι τοῦ κάτω πέρατος αὐτοῦ, ἐκπέμπων κατὰ τὴν πορείαν παραπλεύρους κλάδους, οἵτινες συμπορεύονται μετὰ τῶν κοιλιακῶν καὶ ραχιαίων κλάδων τοῦ στελεχιαίου βρόγχου. Ἐκ τῶν ἀποσχίσεων δὲ τούτων παράγονται τὰ *λοβιακὰ ἀρτηρίδια*, ὧν ἕκαστον εἰσδύεται μετὰ τοῦ συστοίχου λοβιακοῦ βρογχίου εἰς τὸ πνευμονικὸν λόβιον καὶ περαιτέρω ἀναλύεται εἰς μικρότερα κλωνία, ἐξ ὧν παράγεται τέλος πυκνότατον δίκτυον τριχοειδῶν ἀγγείων, ὅπερ ἐξαπλοῦται ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τῶν κυψελίδων. Αἱ δὲ πνευμονικαὶ φλέβες, ἀπὸ τῶν κυψελίδων ἀρχόμεναι, διὰ λεπτῶν κλωνίων ἀθροίζονται εἰς στελέχια, ἅτινα εἰς μείζονα συνενούμενα συμβάλλονται πάντα ἐν ταῖς πύλαις ἑκατέρου πνεύμονος εἰς τὰς δύο πνευμονικὰς φλέβας, αἵτινες ὄπισθεν καὶ κάτωθεν τῆς συστοίχου πνευμονικῆς ἀρτηρίας πορευόμεναι ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν ἀριστερὸν κόλπον τῆς καρδίας. Στεροῦνται βαλβίδων. Ι. Π.

— **πνευμονικὰ *νησίδια*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. ***νησίδια*** *πνευμονικά*.

—**πνευμονικαὶ *φλέβες*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *πνευμονικὰ ἀγγεῖα*.

—**πνευμονικὴ *ἀρτηρία*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *πνευμονικὰ ἀγγεῖα*.

—**πνευμονικὴ *αὖλαξ*** *[Ἀνατομ.]*. Αὖλαξ ἐν τῇ ἔσω ἐπιφανείᾳ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ θώρακος, ἐκτεινομένη ἑκατέρωθεν τῶν σωμάτων τῶν θωρακικῶν σπονδύλων, μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος, ἐν ᾗ ἐναρμόζεται τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς πλευρικῆς ἐπιφανείας (=ἔξω) τοῦ συστοίχου πνεύμονος. Ι. Π.

— **πνευμονικὴ *γάγγραινα*** *['Ιατρ.]*. Νέκρωσις τοῦ πνευμονικοῦ ἱστοῦ. Ἡ γάγγραινα τοῦ πνεύμονος ἀναπτύσσεται συνήθως ἐπὶ πνεύμονος πάσχοντος προηγουμένως, σπανίως παρατηρεῖται μετὰ πνευμονίας, συνηθέστερον δὲ μετὰ βρογχοπνευμονίαν καὶ χρονίαν σηπεδονώδη βρογχίτιδα. Ἡ μεικτὴ μόλυνσις διὰ σηψιογόνων βακίλλων ἁπλῆς πνευμονικῆς ἑστίας δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ γάγγραιναν. Ἐπίσης ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς πνεύμονας ἀλλοτρίων σωμάτων, τροφῶν, ἐμεσμάτων, φερόντων σηψιογόνους βακίλλους, προκαλεῖ ἐνίοτε γάγγραιναν τοῦ πνεύμονος. Ἡ ἀσθένεια αὕτη καταλαμβάνει συχνότερον τοὺς κατωτέρους λοβοὺς τῶν πνευμόνων, καὶ συχνότερον τὸν δεξιόν. Διακρίνομεν ταύτης δύο μορφάς, τὴν *περιγεγραμμένην* καὶ τὴν *διάχυτον*. Ἡ πρώτη ἔχει τάσιν νὰ περιορίζῃ τὸ νέκρωμα, ἐνῷ ἡ δευτέρα ταχέως καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν λοβόν. ἐνίοτε μάλιστα προχωρεῖ καὶ εἰς τὸν ἕτερον. Ἡ ἔναρξις τῆς νόσου ἐκδηλοῦται συνήθως διὰ πόνων ἰσχυρῶν, διὰ πυρετοῦ ἀτάκτου, ἐνίοτε μετὰ φρικίων δυσπνοίας καὶ βηχὸς μετὰ ἀποχρέμψεως. Ἡ σύστασις τῶν πτυέλων ἀποτελεῖ σημεῖον ἀσφαλὲς πρὸς διάγνωσιν τῆς νόσου. Ὀσμὴ διαπεραστικὴ ἐκ σηπεδόνος, λίαν δυσώδης. Ἡ ἀπόπνοια καὶ ἡ βὴξ τοῦ ἀρρώστου ἔχουσι τὴν αὐτὴν δυσωδίαν, τὸ ποσὸν τῶν πτυέλων, χρώματος φαιοχρόου, κυμαίνεται ἀπὸ 200—500 κ. ὑφ. Ἡ πρόγνωσις εἶναι πάντοτε σοβαρά. Ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐνίοτε δι' αἱμοπτύσεων καὶ γενικῆς ἐξαντλήσεως, ἄλλοτε διὰ γενικῆς λοιμώξεως καὶ ἐπιπλοκῶν ἐξ ἄλλων ὀργάνων (ἀπόστημα ἐγκεφαλικὸν κ.τ.τ.). Ὡς θεραπεία ἐνδείκνυται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις εἰς τὰς μορφάς, καθ' ἃς πρόκειται περὶ περιγεγραμμένης ἑστίας. Μετὰ πνευμονοτομὴν διανοίγεται ἡ κοιλότης, ἀφαιρεῖται τὸ νέκρωμα καὶ διασωληνοῦται αὕτη. Αἱ εἰς ἴασιν καταλήγουσαι περιπτώσεις ἐγκαταλείπουσι συρίγγιον μετεγχειρητικὸν διαρκοῦν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ι. Κ. Κ.

— **πνευμονικὴ *διστομίασις*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *διστομίασις*.

—**πνευμονικὴ *κήλη***, ἢ *πνευμονοκήλη* *['Ιατρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κατάστασις, καθ' ἣν ὁ πνεύμων προπίπτει τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος. Διακρίνομεν ταύτης δύο μορφάς, τὴν συγγενῆ, παρατηρουμένην ἐπὶ συγγενοῦς διαμαρτίας τοῦ ὀστεώδους θωρακικοῦ σκελετοῦ (ἔλλειψις στέρνου, πλευρῶν) καὶ τὴν ἐπίκτητον. Ἡ τραυματικὴ (ἐπίκτητος) ἀπαντᾷ μετὰ καταστροφὴν τῶν μεσοπλευρίων μυῶν ἢ τῶν πλευρῶν, ὡς καὶ μετὰ αὔξησιν τῆς ἐνδοθωρακικῆς πιέσεως καὶ ἐλάττωσιν τῆς ἀντιστάσεως τῶν θωρακικῶν τοιχωμάτων (βὴξ παρατεταμένη, ἰσχυρὰ καὶ σπασμωδική). Συνήθως αἱ βαθμηδὸν σχηματιζόμεναι τοιαῦται κῆλαι ἀναφαίνονται κατὰ τὸν ὑπερκλείδιον χῶρον, γενικῶς δὲ ἀποτελοῦσιν ὄγκον μαλθακὸν καὶ ἐλαστικόν. Κατὰ τὴν βαθεῖαν εἰσπνοὴν γίνεται μαλακὸς καὶ ἀνατάσσεται εὐκόλως δι' ἐλαφρᾶς πιέσεως. Προκαλεῖ τοπικοὺς πόνους καὶ βῆχα. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν εἰδικοῦ κηλεπιδέσμου, ἀποφράσσοντος τὸ στόμιον, ἢ εἰς τὴν διὰ πλαστικῆς ἐγχειρήσεως (ὀστεοπλαστικῆς) ἀπόφραξιν τούτου. Ι. Κ. Κ.

—**πνευμονικὴ *σκλήρυνσις*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. ***κίρρωσις*** *τοῦ πνεύμονος*.

— **πνευμονικὴ *συμφόρησις*** *[Παθολ.]*· βλ. *συμφόρησις*.

—**πνευμονικὴ *φθίσις*** *[Παθολ.]*· βλ. *φυματίασις*.

— **πνευμονικοὶ *ὄγκοι***. Ἐν τῷ πνεύμονι ἀναπτύσσονται ὄγκοι καλοήθεις καὶ ὄγκοι κακοήθεις. Οἱ καλοήθεις ὄγκοι εἶναι σπανιώτατοι, παρουσιάζουσιν ἐνδιαφέρον μᾶλλον ἀπὸ παθολογοανατομικῆς ἀπόψεως, μόνον δὲ ὅταν μεγεθυνθῶσιν ὑπερβαλλόντως καὶ προκαλέσωσι φαινόμενα πιέσεως καὶ στενωτικὰ τῶν βρόγχων παρέχουσιν ἔνδειξιν πρὸς ἐπέμβασιν. Τοιοῦτοι καλοήθεις ὄγκοι τῶν πνευμόνων εἶναι τὰ λιπώματα, τὰ ἰνώματα, τὰ χονδρώματα (κατὰ τὰς πύλας), τὰ ὀστεώματα καὶ τὰ ἀγγειώματα. Πρὸς τούτοις, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρετηρήθησαν αἱ πνευμονοκύστεις ἢ αἱ βρογχοκύστεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι διαμαρτίαν περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ βρογχικοῦ δένδρου. Αἱ κύστεις αὗται ὑπόκεινται εἰς διαπύησιν. Οἱ κακοήθεις ὄγκοι τῶν πνευμόνων ἀναπτύσσονται πρωτοπαθῶς, δι' ἐπεκτάσεως ἐκ τῶν πέριξ καὶ διὰ μεταστάσεως. Καὶ τοιοῦτοι ὄγκοι τῶν πνευμόνων εἶναι τὰ *σαρκώματα* καὶ τὰ *καρκινώματα*. Τὰ σαρκώματα τῶν πνευμόνων ἀπαντῶσι σπανίως, εἶναι δὲ κατ' ἐξοχὴν κακοήθη, καθόσον παρουσιάζουσι ταχεῖαν ἀνάπτυξιν καὶ λίαν ἐνωρὶς τάσιν πρὸς μεταστάσεις. Ὁ καρκίνος τοῦ πνεύμονος παρουσιάζεται ἢ ὡς ὄγκος μεμονωμένος ἢ ὡς διάχυτος διήθησις καρκινωματώδης, ἥτις δύναται νὰ καταλάβῃ τὸν ἕνα ἢ ἀμφοτέρους τοὺς λοβούς. Τὸ καρκίνωμα τῶν πνευμόνων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σάρκωμα, ἔχει βραδεῖαν ἀνάπτυξιν, λίαν ἐνωρὶς ὅμως παρουσιάζουσι μεταστάσεις εἰς τοὺς ἀδένας, εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ μακρὰ ὀστᾶ. Δι' ἐπεκτάσεως τῆς καρκινωματώδους ἐπεξεργασίας πρὸς τὸν ὑπεζωκότα γεννᾶται ἐξίδρωμα ὀροαιμορραγικόν. Οἱ δευτεροπαθεῖς πνευμονικοὶ ὄγκοι εἶναι συνηθέστεροι. Σαρκώματα τῶν θωρακικῶν τοιχωμάτων, καταλαμβάνοντα τὸν ὑπεζωκότα, εὐκόλως ἐπεκτείνονται πρὸς τὸν πνεύμονα. Ἐπίσης τὰ ἐνδοθηλιώματα τοῦ ὑπεζωκότος καὶ τὰ σαρκώματα ἔχουσι μεγάλην τάσιν πρὸς ἐπέκτασιν πρὸς τοὺς πνεύμονας. Τὰ συμπτώματα τῶν κακοήθων ὄγκων τῶν πνευμόνων κατ' ἀρχὰς εἶναι ἀόριστα, ἀποδίδονται δὲ μᾶλλον εἰς προηγηθεῖσαν πνευμονικὴν πάθησιν, βρογχίτιδα, πλευρίτιδα ἢ φυματίασιν, διὸ καὶ ἡ διάγνωσις εἶναι δύσκολος. Κατ' ἀρχὰς παραπονοῦνται οἱ ἀσθενεῖς διὰ δυσχέρειαν κατὰ τὴν ἀναπνοήν, βαθμηδὸν προϊοῦσαν, ἀναλόγως τοῦ ἐπεκτεινομένου ὄγκου, πίεσιν εἰς τὸν θώρακα μετὰ αἰσθήματος πνιγμονῆς καὶ βηχὸς λίαν κοπιώδους καὶ σπασμωδικῆς. Τὰ πτύελα εἶναι βλεννοπυώδη, αἱμόφυρτα καὶ χρώματος πηκτῆς ὡς ἀπὸ βατομόρων. Ἐπὶ τήξεως τῆς νεοπλασίας προστίθεται πυρετός. Ἡ ἀπόχρεμψις καθίσταται ἀφθονωτέρα, ἐνίοτε δὲ περιέχει τμήματα τῆς νεοπλασίας. Τέλος, τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα καθίστανται ἐντονώτερα, προστίθεται ἡ διήθησις τῶν τραχηλικῶν, μασχαλιαίων καὶ μεσοθωρακίων ἀδένων μετὰ ἀναλόγων φαινομένων πιέσεως τῶν παρακειμένων ἀγγείων καὶ νεύρων καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ καχεξία μέχρις ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀρρώστου ἀπὸ τῶν δεινῶν διὰ τοῦ θανάτου. Ἡ ἀκτινογραφία ἐπὶ καρκινωμάτων δεικνύει σκιὰν περιγεγραμμένην. Ὁ καρκίνος τοῦ πνεύμονος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρουσιάζει διπλοῦν ἐνδιαφέρον, πρῶτον διὰ τὴν συχνότητα αὐτοῦ καὶ δεύτερον διὰ τὸ δυνατὸν τῆς ἰάσεως. Ἡ χειρουργικὴ θεραπεία εἶναι δυνατὴ μόνον ἐπὶ τῶν μεμονωμένων καὶ μὴ ἐκτεταμένων ὄγκων. Τὸ δύσκολον τῆς διαγνώσεως τούτων κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον, ὡς καὶ ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις ἐξηγοῦσι καλῶς διατὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα διὰ τῆς χειρουργικῆς θεραπείας εἶναι σπάνια. Ἡ πρόγνωσις πάντως εἶναι βαρυτάτη.

Κύστεις ὑδατίδες τοῦ πνεύμονος. Αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν ἐχινόκοκκον ταινίαν, ἀναπτύσσονται δὲ ἄλλοτε μὲν ὑπούλως, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τὴν εἰκόνα βαρείας πνευμονικῆς παθήσεως, ἤτοι πόνων κατὰ τὸ πάσχον ἡμιθωράκιον, βηχὸς συνοδευομένης ἐνίοτε ὑπὸ ἀποχρέμψεως αἱμοφύρτου, δυσπνοίας ὡς ἐκ τῆς πιέσεως παρακειμένων βρόγχων, καὶ αἱμοπτύσεων. Ἡ κύστις μεγεθυνομένη δυνατὸν νὰ διαρραγῇ πρός τινα βρόγχον, ὁπότε τὸ περιεχόμενον ταύτης μετὰ τεμαχίων τῆς μητρικῆς κύστεως καὶ μικρῶν θυγατέρων κύστεων (ἐπὶ ὑπάρξεως τοιούτων) ἀποβάλλεται διὰ βηχός. Τὴν ρῆξιν τῆς κύστεως ἀκολουθεῖ ἔντονος κνίδωσις. Πλὴν τῆς ρήξεως δυνατὸν ἡ ὑδατὶς κύστις νὰ διαπυηθῇ, ὁπότε παρέχει εἰκόνα πνευμονικοῦ ἀποστήματος, ἢ τέλος νὰ διαρραγῇ πρὸς τὸν ὑπεζωκότα (πλευρῖτις). Ἡ ἐξέτασις τοῦ αἵματος ἐπὶ ὑπάρξεως ἐχινοκόκκων δεικνύει αὔξησιν τῶν ἠωσινοφίλων αἱμοσφαιρίων, ἐπίσης αἱ βιολογικαὶ ἀντιδράσεις Weinberg καὶ Casoni εἶναι θετικαί. Ἡ ἀκτινογραφία δεικνύει ὕπαρξιν ὄγκου περιγεγραμμένου σαφῶς, σφαιροειδοῦς. Ἡ πρόγνωσις εἶναι γενικῶς

Digitized by Google

σοβαρά. Ἡ παρακέντησις τῆς κύστεως τοῦ ἐχινοκόκκου εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος, πρέπει δὲ νὰ ἐκτελῆται ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς τραπέζης. Ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη θεραπεία εἶναι ἡ χειρουργική, ἤτοι πνευμοτομία μετὰ πλευρεκτομὴν καὶ ἀφαίρεσις τῆς κύστεως. Ἐν Ἑλλάδι οἱ ἐχινόκοκκοι τοῦ πνεύμονος ἀποτελοῦσι τὰ 16,1 % τῶν ἐχινοκόκκων τοῦ λοιποῦ ὀργανισμοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐντόπισιν τούτων εἰς ἑκάτερον τῶν πνευμόνων, παρ' ἡμῖν παρετηρήθησαν: 68,6 % εἰς τὸν δεξιὸν πνεύμονα, 29,8 % εἰς τὸν ἀριστερὸν καὶ 1,5 % εἰς ἀμφοτέρους. Ι. Κ. Κ.

— **πνευμονικὸν *ἀπόστημα*.** Καλεῖται οὕτως ἡ ἐν τῷ πνευμονικῷ ἱστῷ συλλογὴ πύου, περιγεγραμμένη, ὀφειλομένη συνήθως εἰς πνευμονίαν, βρογχοπνευμονίαν, ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀλκολικῶν, εἰς εἴσδυσιν ξένου σώματος ἢ τραυματισμὸν τοῦ πνεύμονος, ὡς ἐπίσης εἰς μεταστάσεις ἐκ παρακειμένης πυώδους συλλογῆς ἢ ἐμφράξεις καὶ ἐμβολὰς κατὰ τὴν πορείαν βαρέων μολυσματικῶν νοσημάτων. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρόκειται περὶ πολλαπλῶν ἀποστημάτων, ἅτινα ἔχουσι λίαν σοβαρὰν τὴν πρόγνωσιν. Πρωτοπαθῶς ἀπόστημα πνευμονικὸν ἀναπτύσσεται σπανιώτατα. Τὸ νόσημα ἄρχεται μὲ φαινόμενα πνευμονικά, διὰ πυρετοῦ ἀνωμάλου, ἐνίοτε μετὰ φρικίων, πόνων νυσσόντων κατὰ τὸ πάσχον ἡμιθωράκιον καὶ βηχός. Τὸ μέγεθος τοῦ ἀποστήματος εἶναι ποικίλον. Τὸ πνευμονικὸν ἀπόστημα δυνατὸν νὰ διαρραγῇ εἴτε πρὸς τοὺς βρόγχους καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς κοιλότητος μετὰ ἔντονον βῆχα νὰ κενωθῇ δίκην ἐμέτου (πυεμεσία), εἴτε πρὸς τὸν ὑπεζωκότα, καὶ νὰ προκαλέσῃ ἐμπύημα, εἴτε τέλος νὰ καταλήξῃ εἰς γάγγραιναν. Ἡ ἀπόχρεμψις τῶν πνευμονικῶν ἀποστημάτων εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν κακοσμίαν, ἐπέρχεται δὲ περιοδικῶς καὶ εἰς μεγάλας ποσότητας, ἰδίως κατὰ τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἀλλαγὴν θέσεως. Διὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ πνευμονικοῦ ἀποστήματος, πλὴν τῶν δεδομένων διὰ τῆς ἐπικρούσεως καὶ ἀκροάσεως, ἡ ἀκτινογραφία παρέχει σπουδαίαν ἀρωγήν.

Θεραπεία. Πλὴν τῆς δι' ὀρῶν καὶ ἐμβολίων θεραπείας, ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἤτοι ἡ διάνοιξις καὶ κένωσις τῆς πυώδους συλλογῆς παρέχει πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ ἁπλοῦ ἀποστήματος. Ἡ θνησιμότης τῶν συντηρητικῶς θεραπευομένων μεγάλων ἀποστημάτων ἀνέρχεται εἰς 60—80%, ἐνῷ τῶν διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ἤτοι πνευμονοτομίας, θεραπευομένων εἶναι 15—25%. Ι. Κ. Κ.

— **πνευμονικὸν *οἴδημα*.** Πάθησις τοῦ πνεύμονος ὀξεῖα, χαρακτηριζομένη κυρίως διὰ πληρώσεως τῶν κυψελίδων δι' ἐξιδρώματος ὀρώδους, αἱμοφύρτου, ἐκδηλουμένη δὲ διὰ δυσπνοίας ἐντόνου καὶ ἀποχρέμψεως ἀφρωδῶν καὶ αἱμοφύρτων πτυέλων εἰς μεγάλην ἐνίοτε ποσότητα. Τὸ ὀξὺ πνευμονικὸν οἴδημα, μὴ ἀποτελοῦν νοσολογικὴν ὀντότητα, ὀφείλεται κυρίως εἰς δύο αἴτια, εἰς παθήσεις τῶν νεφρῶν καὶ εἰς τὰς μεθ' ὑπερτάσεως καρδιοθεραπείας· πλὴν τούτων ὅμως ἀναφαίνεται ἐνίοτε ἐπὶ λοιμωδῶν τινων νόσων, ἐπὶ νευρικῶν τινων παθήσεων, ὡς καὶ ἐπὶ εἰσπνοῆς δηλητηριωδῶν ἀσφυξιογόνων ἀερίων. Ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρεῖα. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀρχικῆς αἰτίας. Ι. Κ. Κ.

— **πνευμονικὸς *σύνδεσμος*** *[Φυσιολ.]*· βλ. *σύνδεσμος* πνευμονικός.

πνευμονιόκοκκος (Diplococcus lanceolatus, Diplococcus pneumoniae) *[Μικροβ.]*· βλ. λ. *κόκκος*.

πνευμονοβακιλλικὴ *κερατῖτις* *[Ὀφθαλμιατρ.]*· βλ. λ. *κερατῖτις*.

πνευμονογαστρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πνεύμονα ἅμα καὶ τὴν γαστέρα: «πνευμονογαστρικὸν νεῦρον».

— **πνευμονογαστρικὸν ἢ *πλανητικὸν νεῦρον*** *[Ἀνατομ.]*. Νεῦρον τῆς 10ης ἐγκεφαλικῆς συζυγίας, μεικτόν, ἐκφυόμενον ἐκ πυρήνων κινητικῶν καὶ αἰσθητικῶν. Ἀναδύεται ἐκ τῆς ὀπισθίας αὔλακος τῆς πλαγίας ἐπιφανείας τοῦ προμήκους μυελοῦ διὰ 10—12 νηματίων καὶ ἐξέρχεται τοῦ κρανίου διὰ τῆς προσθίας μοίρας τοῦ σφαγιτιδικοῦ τρήματος, περιβεβλημένον μετὰ τοῦ παραπληρωματικοῦ νεύρου ὑπὸ κοινοῦ ἐκ τῆς σκληρᾶς μήνιγγος ἐλύτρου. Φέρεται δ' εἶτα διὰ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ θώρακος μέχρι τοῦ στομάχου, ἐμφανίζον κεφαλικήν, αὐχενικήν, θωρακικὴν καὶ κοιλιακὴν μοῖραν. Καὶ ἐν μὲν τῷ τραχήλῳ πορεύεται ἀνὰ μέσον τῆς ἔσω σφαγίτιδος φλεβὸς καὶ τῆς καρωτίδος, ἐν δὲ τῷ θώρακι κατ' ἀρχὰς ὄπισθεν τοῦ συστοίχου βρόγχου τοῦ πνεύμονος, εἶτα δὲ κατὰ μῆκος τοῦ οἰσοφάγου καὶ μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ οἰσοφαγικοῦ τρήματος τοῦ διαφράγματος κατέρχεται μέχρι τοῦ στομάχου, ἔνθα σχηματίζει μετὰ τοῦ συμπαθητικοῦ τὰ *γαστρικὰ πλέγματα* (πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον) καὶ τὸ *κοιλιακὸν πλέγμα*. 1) Κλάδοι τῆς κεφαλικῆς μοίρας εἶναι: Ὁ *μηνιγγικός*, ὅστις ἐκφυόμενος ἐκ τοῦ σφαγιτιδικοῦ γαγγλίου παλινδρομεῖ εἰς τὸ κύτος τοῦ κρανίου καὶ διανέμεται εἰς τὸν ἐγκάρσιον καὶ τὸν ἰνιακὸν κόλπον. Ὁ *ὠτιαῖος*, διανεμόμενος εἰς τὸν ἔξω ἀκουστικὸν πόρον καὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ὠτός. 2) Κλάδοι τῆς τραχηλικῆς μοίρας εἶναι: *Φαρυγγικοὶ κλάδοι*, δύο, ἐκφυόμενοι ἐκ τοῦ ὀζώδους γαγγλίου καὶ ἀπαρτίζοντες μετὰ τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ καὶ τοῦ συμπαθητικοῦ τὸ φαρυγγικὸν πλέγμα. Τὸ *ἄνω λαρυγγικόν*, ἐκφυόμενον ἐκ τοῦ ὀζώδους γαγγλίου καὶ διαιρούμενον εἰς τὸν ἔξω καὶ ἔσω κλάδον. Οἱ *ἄνω καρδιακοὶ* κλάδοι. Τὸ *κάτω λαρυγγικὸν* ἢ παλίνδρομον νεῦρον, ὅπερ, κινητικὸν ὄν, νευροῖ σχεδὸν πάντας τοὺς μῦς τοῦ λάρυγγος. 3) Κλάδοι τῆς θωρακικῆς μοίρας: Οἱ *βρογχικοί*, οἱ *περικαρδιακοὶ* καὶ οἱ *οἰσοφαγικοί*, συναπαρτίζοντες μετὰ συμπαθητικῶν κλωνίων τὸ πρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον οἰσοφαγικὸν πλέγμα. 4) Κλάδοι τῆς κοιλιακῆς μοίρας: Τὸ ἀριστερὸν πνευμονογαστρικὸν νεῦρον φερόμενον ἔμπροσθεν τοῦ οἰσοφάγου μέχρι τῆς καρδίας τοῦ στομάχου σχηματίζει μετὰ κλωνίων τοῦ συμπαθητικοῦ πλέγματος τὸ *πρόσθιον γαστρικὸν πλέγμα*, ὅπερ ἐκτείνεται ἔμπροσθεν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσσονος τόξου τοῦ στομάχου. Τὸ δεξιὸν πνευμονογαστρικὸν νεῦρον, διῆκον ὄπισθεν τοῦ οἰσοφάγου μέχρι τῆς καρδίας τοῦ στομάχου, διαιρεῖται: 1) εἰς τοὺς γαστρικοὺς κλάδους, σχηματίζοντας μετὰ συμπαθητικῶν κλωνίων τὸ *ὀπίσθιον γαστρικὸν πλέγμα*, ὅπερ ἐκτείνεται ὄπισθεν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσσονος τόξου, καὶ 2) εἰς τοὺς κοιλιακοὺς κλάδους, οἵτινες φερόμενοι ὄπισθεν τοῦ ἐπιπλοϊκοῦ θυλάκου καθήκουσιν εἰς τὸ περὶ τὴν κοιλιακὴν ἀρτηρίαν κοιλιακὸν πλέγμα τοῦ συμπαθητικοῦ, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὸ δεξιὸν κοιλιακὸν γάγγλιον (μηνοειδὲς=ἡλιακόν). Ἐκ τοῦ πλέγματος δὲ τούτου ἐκπορεύονται μεικτοὶ κλάδοι (ἐκ τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ) εἰς τὰ διάφορα σπλάγχνα τῆς κοιλίας, τὸν σπλῆνα, τὸ ἧπαρ, τὸ πάγκρεας, τοὺς νεφροὺς καὶ τὰ ἐπινεφρίδια. Αἱ *κινητικαὶ ἶνες* τοῦ πνευμονογαστρικοῦ ἐκφύονται ἐκ δύο πυρήνων τοῦ προμήκους, ἤτοι τοῦ *ραχιαίου* καὶ τοῦ *κοιλιακοῦ ἢ μεικτοῦ πυρῆνος*, κοινοῦ ὄντος μετὰ τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ νεύρου. Αἱ δ' *αἰσθητικαὶ ἶνες* ἐκφύονται ἐκ τοῦ σφαγιτιδικοῦ γαγγλίου, κατασκηνοῦντος ἐν τῷ σφαγιτιδικῷ τρήματι, καὶ ἐκ τοῦ ὀζώδους γαγγλίου, ἀμφοτέρων ὁμοίων πρὸς νωτιαῖα γάγγλια. Φυσιολογικῶς δὲ αἱ ἶνες τοῦ πνευμονογαστρικοῦ διακρίνονται εἰς κινητικὰς διὰ τὸν φάρυγγα καὶ τὸν στόμαχον, εἰς ἐκκριτικὰς διὰ τοὺς ἀδένας τοῦ στομάχου, εἰς ἀνασταλτικὰς διὰ τὴν καρδίαν, ἔτι δ' εἰς ἀγγειοκινητικὰς καὶ εἰς αἰσθητικάς. Ι. Π.

—*[Παθολ.]* Τὸ *πνευμονογαστρικὸν* ἢ *παρασυμπαθητικὸν νεῦρον* εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ ὀργανισμοῦ, διότι δι' αὐτοῦ ῥυθμίζονται αἱ ἀναπνευστικαί, κυκλοφορικαὶ καὶ τῆς θρέψεως λειτουργίαι. Τὸ νεῦρον τοῦτο ἐνεργεῖ τὴν κινητικότητα τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, τῆς οὐροδόχου κύστεως πλὴν τῶν σφιγκτήρων, τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, τὴν ἔκκρισιν τῶν ἀδένων τῶν προσηρτημένων εἰς τὸ πεπτικὸν καὶ ἀναπνευστικὸν σύστημα, ὡς καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ συσταλτικοῦ τῆς κόρης τοιούτου. Διευθύνει τὰς λειτουργίας τῆς πέψεως, τῆς ἀφομοιώσεως τῶν τροφῶν, καὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐξ αὐτῶν περιττωμάτων. Τὸ παρασυμπαθητικὸν τοῦτο νεῦρον ἀνταγωνίζεται τὸ συμπαθητικόν. Φυσιολογικῶς ὑπάρχει ἰσορροπία μεταξὺ τοῦ τόνου τοῦ πνευμονογαστρικοῦ καὶ τοῦ τόνου τοῦ συμπαθητικοῦ. Ἐὰν δι' οἱανδήποτε αἰτίαν εἷς τῶν δύο τόνων ὑπερτερήσῃ τοῦ ἄλλου, γεννᾶται παθολογικὴ κατάστασις. Μ. Ν. Β.

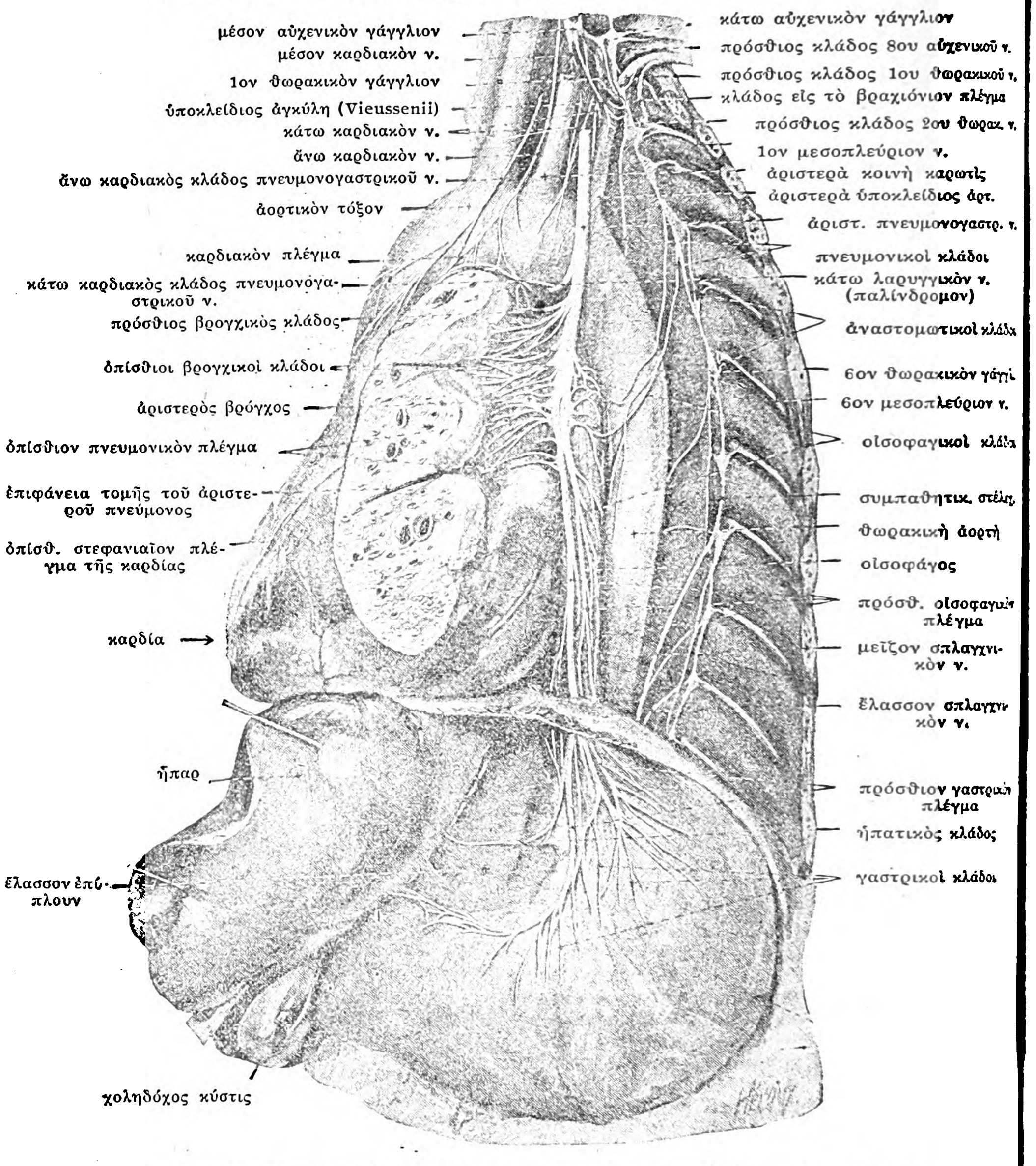

Θωρακικὴ καὶ κοιλιακὴ μοῖρα τοῦ ἀριστεροῦ πνευμονογαστρικοῦ ν. ἐξ ἀριστερῶν (Spalteholz).

— **πνευμονογαστρικὸν *λόβιον*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *λόβιον* τοῦ πνευμονογαστρικοῦ.

πνευμονογαστρικοτονία· βλ. *παρασυμπαθητικοτονία*.

πνευμονογράφημα (τὸ) *[Πειραμ. Ψυχολ.]*. Τὸ ἐπὶ τοῦ κυμογράφου ἀπεικονιζόμενον ἀποτέλεσμα τῆς διὰ τοῦ πνευμονογράφου ἐξετάσεως τῆς ἀναπνοῆς. Χ. Σ.

πνευμονογράφησις (ἡ) *[Πειραμ. Ψυχολ.]*. Ἡ διὰ τοῦ πνευμονογράφου ἀπεικόνισις τῶν κατὰ τὴν ἀναπνοὴν κινήσεων τοῦ θώρακος. Χ. Σ.

πνευμονογράφος, ἢ *πνευμογράφος* *[Πειραμ. Ψυχολ.]*. Συσκευὴ πρὸς μέτρησιν καὶ γραφικὴν παράστασιν τῶν μεταβολῶν τῆς ἀναπνοῆς κατὰ τὰς διαφόρους ψυχικὰς λειτουργίας ἢ συναισθηματικὰς καταστάσεις. Σύγκειται ἐκ σφαίρας ἐξ ἐλαστικοῦ ὀλίγον πεπιεσμένης καὶ πλήρους ἀέρος, ἡ ὁποία προσδένεται δι' ἱμάντων ἐπὶ τοῦ θώρακος τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν προσώπου. Ἐξ αὐτῆς ἐκπορευόμενος σωλήν, ἐπίσης ἐξ ἐλαστικοῦ, καταλήγει εἰς τύμπανον μετ' αὐτομάτου γραφέως, ὅστις ἐφάπτεται κυμογράφου. Κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἐξογκουμένης

Digitized by Google

ου θώρακος πιέζονται ἡ σφαῖρα καὶ τὸ τύμπανον, ἡ δὲ πίεσις αὕτη ἀπεικονίζεται διὰ τοῦ γραφέως, κινουμένου ἐπὶ τοῦ κυμογράφου. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον π.χ. ἐξετάζονται καὶ ἀπεικονίζονται ἀλλοιώσεις, ἃς ὑφίσταται ἡ ἀναπνοὴ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἢ κατὰ τὴν ἔντασιν τῆς προσοχῆς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν προσώπου. **χ. ζ.**

πνευμονοελονοσία (pneumopaludisme). Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Brun τῷ 1895, ἐκσημαίνων δὲ ἐπιπλοκὴν πνευμονικὴν τῆς ἑλειονοσίας, συνεπαμένην εἰς τὴν σκληρίαν τῆς κορυφῆς τοῦ πνεύμονος καὶ ὑποδυομένην τὴν φυματίασιν ἐν τῇ ἐνάρξει αὐτῆς. Διακρίνεται ὅμως ταύτης ἐκ τῆς ἐλλείψεως ῥόγχων, ἐκ τῆς ξηρᾶς βηχὸς καὶ ἐκ τῆς ταχείας βελτιώσεως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀλάτων τῆς κινίνης. **Μ. Ν. Κ.**

πνευμονοθώραξ *[Παθολ.]*· βλ. *πνευμοθώραξ.*

πνευμονοκοκκίασις (pneumococcie). Οὕτω καλεῖται ἡ διὰ τοῦ πνευμονοκόκκου λοίμωξις, ἥτις ἐν περιορίζεται μόνον εἰς τὸν πνεύμονα (πνευμονία), ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ἄλλα σπλάγχνα ὡς καὶ εἰς τὰ περιβλήματα αὐτῶν, οἷον τὸ ἧπαρ, τὸν σπλῆνα, τὸν ὑπεζωκότα, τὸ περικάρδιον, τὰς μήνιγγας τοῦ ἐγκεφάλου κλπ. Αἱ ψύξεις ἐντείνουσι τὴν μολυσματικότητα τῶν πνευμονοκόκκων καὶ εὐνοοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παθήσεως. Παρετηρήθησαν ἐπιδημίαι πνευμονοκοκκιάσεως ἐπὶ Ἀναμιτῶν καὶ Σενεγαλίων κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον Πόλεμον, τῶν ὁποίων τὸ αἴτιον ἐθεωρήθη τὰ μεγάλα ψύχη τοῦ χειμῶνος τῶν ἐτῶν 1916 καὶ 1917.

Τὰ συμπτώματα τῆς νόσου ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων· πλὴν τῶν συμπτωμάτων τῆς πνευμονίας, ὑπάρχουσι καὶ πολλαπλᾶ σημεῖα ἐκ τῆς ἐντοπίσεως τῆς φλεγμονῆς καὶ εἰς ἄλλα ὄργανα, ὁπότε ἐκδηλοῦνται: ἀρθρῖτις, περικαρδῖτις, ἐνδοκαρδῖτις, μηνιγγῖτις, λεμφαγγειῖτις, περιτονῖτις, ἡπατῖτις, κλπ. Ἡ πάθησις εἶναι βαρεῖα, προκαλοῦσα συνήθως τὸν θάνατον, ἰδίως ἐπὶ ἐξησθενημένων ἀτόμων.

Θεραπευτικῶς συνιστῶνται τὰ θερμὰ ποτὰ καὶ ἀντιπνευμονοκοκκικὴ ὀροθεραπεία· προληπτικῶς δὲ ἡ τακτικὴ ἀπολύμανσις τῆς ῥινοφαρυγγαίας κοιλότητος καὶ ἡ ὀροθεραπεία. **Μ. Ν. Κ.**

πνευμονοκοκκικὴ *κερατῖτις [Ὀφθαλμιατρ.]*· βλ. λ. *κερατῖτις.*

πνευμονοκονιάσεις, ἢ *πνευμονοκονιώσεις.* Ἡ εἴσοδος κονιορτοῦ εἰς τοὺς πνεύμονας προκαλεῖ διαφόρους παθήσεις, αἵτινες, ἀναλόγως τῶν συστατικῶν τοῦ κονιορτοῦ, διαιροῦνται εἰς ἀνθρακώσεις, ἀλικώσεις καὶ σιδηρώσεις. Ὁ κονιορτὸς εἰσερχόμενος ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἀναπνέοντας διὰ τοῦ στόματος ἐγκαθίσταται κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀναπνευστικὰς ὁδούς, ἀπὸ τούτων δὲ κατερχόμενος εἰσέρχεται εἰς τὸ λεμφικὸν σύστημα καὶ διὰ τούτου εἰς τὰ πλησίον τῶν κυψελίδων γάγγλια. Κατὰ τὸν Calmette καὶ ὁ διὰ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος εἰσερχόμενος κονιορτὸς δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν πνευμόνων διὰ τοῦ λεμφικοῦ συστήματος τῶν ἐντέρων. Αἱ πνευμονοκονιάσεις παρατηροῦνται ἰδίᾳ εἰς τὰ ἄτομα, ὧν τὸ ἐπάγγελμα ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς διαφόρους κόνεις.

Οὕτως ἡ *ἀνθράκωσις* παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἐργαζομένους εἰς ἀνθρακωρυχεῖα, εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν μεταφορὰν ἀνθράκων καὶ ἐν γένει εἰς τὰ ἄτομα ἐκεῖνα, ἅτινα χρησιμοποιοῦσι τὴν κόνιν τῶν ἀνθράκων εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῶν (κατασκευασταὶ ἐκμαγείων ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου κτλ.).

Ἡ *χαλίκωσις* παρατηρεῖται εἰς τοὺς λατόμους, εἰς τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὴν θραῦσιν τῶν χαλίκων, εἰς τοὺς λιθοξόους, τοὺς ἀκονιστάς, τοὺς παρασκευαστὰς πορσελλάνης κτλ.

Ἡ *σιδήρωσις* τέλος παρατηρεῖται εἰς τοὺς κατεργαζομένους τὸν σίδηρον καὶ τὴν ὕαλον κτλ. Τὰ συμπτώματα τῶν παθήσεων τούτων εἶναι περίπου τὰ αὐτά, ἤτοι ἀδιαθεσία, κόπωσις, δυσχέρεια τῆς ἀναπνοῆς, βήξ, πτύελα βλεννοπυώδη καὶ αἱματηρά, ἰσχνανσις, ἀναιμία καὶ ἐν γένει συμπτώματα ὑποδυόμενα τὴν φυματίασιν, ἥτις ἄλλωστε εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρχῃ. Ἡ θεραπεία τῶν πνευμονοκονιάσεων εἶναι μᾶλλον προληπτική. Οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τοιαύτας ἐργασίας καλὸν εἶναι νὰ φέρωσιν ἰδικὴν προσωπίδα. Ἐπίσης διηθητήρια τοῦ κονιορτοβριθοῦς ἀέρος καὶ βεβρεγμένα ὑφάσματα ἐκτεινόμενα εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐργασίας δύνανται νὰ ἐλαττώσωσι τὸν ἐκ τῶν κόνεων κίνδυνον τῶν εἰς τοιούτους τόπους ἐργαζομένων. **Ν. Α. Μ.**

πνευμονολιθίασις (pneumolithiase). Οὕτω καλεῖται ἡ ἐντὸς τῶν πνευμόνων παρουσία στερεῶν συγκριμάτων τιτανώδους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συστάσεως, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν τῷ πνευμονικῷ παρεγχύματι. **Μ. Ν. Κ.**

πνευμονόλυσις. Καλεῖται οὕτω ἡ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἐπιτυγχανομένη λύσις τῶν μεταξὺ τοῦ πνεύμονος καὶ ὑπεζωκότος ὑπαρχουσῶν συμφύσεων καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ πνεύμονος, οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ συμπίεσις τούτου διὰ πνευμοθώρακος. Ἡ πνευμονόλυσις ἐκτελεῖται δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου, τοῦ θωρακοσκοπίου, ὁμοίου τῷ κυστεοσκοπίῳ, ὅπερ εἰσάγεται καταλλήλως ἐντὸς τοῦ θώρακος, διὰ μαχαιριδίου δὲ λειτουργοῦντος δι' ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος ἐν εἴδει γαλβανοκαυτῆρος ἀποκόπτονται αἱ συμφύσεις καὶ ἐλευθεροῦται ὁ πνεύμων. Ἡ πνευμονόλυσις αὕτη καλεῖται ἐνδοπλευρικὴ (Pneumonolyse intrapleurale) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐξωπλευρικὴν πνευμονόλυσιν (Pneumonolyse extrapleurale), καθ' ἣν τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα τῆς συμπιέσεως τοῦ πνεύμονος ἐπέρχεται διὰ πιέσεως ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τοῦ ἀπελευθερουμένου ὑπεζωκότος (πλευρόλυσις) διὰ πωματισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν πνευμοθώρακος δυνατὸν διὰ τοῦ εἰσαγομένου ἀερίου νὰ ἐπέλθῃ λύσις ὑπαρχουσῶν ἐλαφρῶν συμφύσεων μεταξὺ πνεύμονος καὶ ὑπεζωκότος. **Ι. Κ. Κ.**

πνευμονομυκήτωσις. Νόσος τοῦ πνεύμονος λίαν σπανία, ὀφειλομένη εἰς εἰδικὸν παράσιτον, τὸν ἀκτινομύκητα. Ἡ πνευμονομυκήτωσις εἶναι συνηθέστερον θωρακικὴ ἀκτινομύκωσις παρὰ καθαρῶς πνευμονικὴ καὶ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς πύλας εἰσόδου αὐτῆς καὶ εἰς τὴν πορείαν τῆς παθήσεως. Συνήθως κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον οἱ ἀγρόται, ἰδίᾳ οἱ ἄνδρες, εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἀναπνοὴν κόνεων περιεχουσῶν τὰ παθογόνα παράσιτα. Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας τὸ μυκητύλιον φθάνει ἀρχικῶς εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν βρόγχων καὶ τῶν πνευμονικῶν κυψελίδων, πρόκειται δὲ τότε περὶ πραγματικῆς πνευμονομυκητώσεως, ἥτις ὅμως εἶναι σπανία. Ἐξαιρετικῶς τὸ παράσιτον δύναται νὰ λάβῃ τὴν αἱματικὴν ὁδὸν καὶ νὰ προέρχηται ἀπὸ ἑστίαν κροταφοπροσωπικήν. Ἐν τῇ πράξει, ἀντιθέτως, ὁ μύκης καταλαμβάνει τὸν πνεύμονα ὀλίγον κατ' ὀλίγον δευτεροπαθῶς, ἀπὸ τὰ γειτονικὰ ὄργανα. Συχνὰ ἡ προέλευσις εἶναι οἰσοφαγική. Ὁ ἀκτινομύκης ὅστις κατεπόθη διά τινος ὠμοῦ σιτίου, προσηλοῦται εἰς τὸν οἰσοφάγον, εἶτα δὲ διὰ τοῦ μεσοδιαστήματος καταλαμβάνει τὸν ὑπεζωκότα καὶ τὸν πνεύμονα. Συνήθως τότε ἔχομεν ἐκδήλωσιν πλευρίτιδος, ἥτις προσελκύει τὴν προσοχήν. Ἄλλοτε ἡ πνευμονομυκήτωσις εἶναι δευτεροπαθής, κατόπιν αὐχενικῆς ἢ αὐχενοπροσωπικῆς ἀκτινομυκώσεως, ἀντιπροσωπεύει δὲ τότε βαρεῖαν ἐπέκτασιν τῆς γενεσιουργοῦ ἑστίας καὶ δύναται νὰ συνοδεύηται ὑπ' ἄλλων ὁμοίων ἐκδηλώσεων ἀπομεμακρυσμένων. Ἡ ἰδιαιτέρα ὄψις τῆς ἀκτινομυκώσεως ὀφείλεται ἐπίσης εἰς τὴν ἐξελικτικὴν αὐτῆς πορείαν. Τὸ ὄντι ἡ ἐν λόγῳ πάθησις ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι προϊοῦσα, ἀφ' ἑτέρου δὲ χαρακτηρίζεται ὑπὸ διπλῆς τάσεως ὑπερπλαστικῆς καὶ διαπυητικῆς. Οὕτω δύναταί τις νὰ ἴδῃ παρὰ τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ ζῶνας μὲ ὄψεις ὄγκων καὶ ἄλλας ἐν ὁδῷ ἀποστηματοποιήσεως ἢ συριγγοποιήσεως.

Παθολογικὴ ἀνατομική. Ἀναλόγως τῆς προελεύσεως τῆς πνευμονομυκητώσεως, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο μορφάς, τὴν πνευμονικὴν καὶ τὴν θωρακικήν.

1) Ἡ *πνευμονικὴ* μορφὴ εἶναι συνήθως λοβώδης, θίγουσα σημαντικὸν τμῆμα τοῦ πνεύμονος, ὅπερ παρέχει ὅλους τοὺς χαρακτῆρας φαιᾶς ἡπατώσεως. Ἐπὶ πεδίου συμφορήσεως, ἀναμείκτου σκληρύνσεως καὶ ἀτελεκτασίας, παρατηροῦνται ὀξίδια ἀνθιστάμενα, κιτρινωπὰ ἢ λευκορρόδινα, μὲ κέντρον συνήθως παρουσιάζον σημεῖα τήξεως, ἔνθα δυνάμεθα νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸ μυκητύλιον, σπανίως ὅμως παρατηροῦμεν τυπικοὺς κιτρίνους κόκκους. Ὅταν ἐπέλθῃ ἡ τῆξις τῶν ὀζιδίων τούτων, σχηματίζονται σμικρότατα σπήλαια, ἐπιστρωννύμενα ὑπὸ ἐπιχρίσματος φαιοῦ ἢ πορτοκαλλιοχρόου, ἅτινα δύνανται νὰ συσσωρευθῶσι, χωρὶς ὅμως νὰ φθάσωσιν εἰς μεγάλα μεγέθη. Ἄλλοτε ἡ πνευμονικὴ μορφὴ τῆς ἀκτινομυκώσεως ὑποδύεται τὸν τύπον τὸν βρογχοπνευμονικόν, ἀρκετὰ διάσπαρτον, μετὰ σχηματισμοῦ ἐπίσης καὶ ἐνταῦθα σπηλαίων. Καὶ εἰς τὴν μίαν ὅμως καὶ εἰς τὴν ἑτέραν περίπτωσιν, μολονότι ἡ πνευμονικὴ σκλήρυνσις εἶναι σημαντική, δὲν κατορθώνει νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν ἐπεξεργασίαν. Ἡ ἀκτινομύκωσις καταλαμβάνει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πνεύμονος, τὸν ὑπεζωκότα καὶ τὰ γειτονικὰ ὄργανα. Συνέχεται δὲ τότε μὲ τὴν ἑπομένην μορφήν.

2) Ἡ *θωρακικὴ* μορφὴ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀκτινομύκωσιν οἰσοφαγικῆς προελεύσεως, αὐχενικῆς ἢ μεσοθωρακίου. Ἐνταῦθα ἡ πνευμονικὴ ἑστία δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἓν στοιχεῖον τῆς παθήσεως καὶ μάλιστα ἐνίοτε τὸ μικρότερον. Ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ θώρακος ἔχουσι προσβληθῆ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ διαφράγματος, καὶ κυρίως τὸ τοίχωμα. Ἡ νόσος τότε ἐκδηλοῦται ἐξωτερικῶς καὶ ἀποβαίνει εὐκολωτέρα ἡ διάγνωσις τῆς.

Συμπτωματολογία. Ἡ ἔναρξις τῆς ἐν λόγῳ παθήσεως εἶναι ἐξόχως βραδεῖα καὶ ὕπουλος. Ἀναφέρουσιν ὅτι ὑπάρχει περίοδος ἐπεκτάσεως λίαν μακρὰ εἴς τινας περιπτώσεις, μέχρι καὶ δύο ἐτῶν. Ἐπὶ πλέον πρόκειται περὶ παθήσεως κεκρυμμένης, ἥτις, ἐφόσον δὲν παρουσιάζεται ἐν τῇ ἐπισκοπήσει, ἀγνοεῖται ἢ παραγνωρίζεται, ἐκδηλουμένη ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ κοινῶν συμπτωμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀλλοιοῦσι τὴν γενικὴν κατάστασιν. Κατὰ τὴν πνευμονικὴν μορφήν, ὁ πάσχων αἰτιᾶται βῆχα ἀπὸ πολλῶν μηνῶν, παρουσιάζει ἀπόχρεμψιν βλεννοπυώδη, συχνὰ κάκοσμον, αἱματηράν, ἀλλ' ἄνευ πραγματικῶν αἱμοπτυσιῶν, ἐνίοτε δὲ γεύσεως γλυκιζούσης. Διὰ τῆς ἀκροάσεως ἀνευρίσκομεν σημεῖα πνευμονικῆς πυκνώσεως, εἴτε εἰς ἕνα καὶ μόνον λοβόν, εἴτε κατὰ διασπάρτους ἑστίας. Ἡ γενικὴ κατάστασις δὲν ἔχει ἀκόμη θιγῆ. Ἡ θωρακικὴ μορφὴ παρατηρεῖται εἴτε εἰς ἄτομον παρουσιάσαν πλευρίτιδα, εἰς ὃ βλέπομεν νὰ ἀναπτύσσεται ὄγκος κατὰ τὸ θωρακικὸν τοίχωμα, εὐρεῖα πλὰξ ἐσκληρυμμένη μετὰ ὀζιδίων προεξεχόντων, ἅτινα ἐξελκοῦνται καὶ εἶτα συριγγοποιοῦνται, δίδοντα ἔξοδον εἰς χαρακτηριστικοὺς κιτρίνους κόκκους, εἴτε εἰς ἀσθενῆ, ὑποφέροντα ἀπὸ μακροῦ ἐκ πλευρωδυνίας ἢ μεσοπλευρίου νευραλγίας, παρ' ᾧ ἀναπτύσσεται αὐχενικὴ διόγκωσις ἢ αὐχενομεσοθωρακικὴ μετὰ παρουσίας βραδύτερον πυώδους πλευρίτιδος, συχνὰ ἐγκεκυστωμένης.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐνῷ ἐπέρχονται πόνοι ἐνίοτε ἔντονοι, ἡ ἀκτινομύκωσις ἐκτείνεται εἰς ὅλον τὸν θώρακα καὶ εἶτα καταλαμβάνει τὸ τοίχωμα. Τότε, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἔναρξις, ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ ἀσθενοῦς εἶναι ἡ αὐτή.

Ἐπί τινος ἡμιθωρακίου παρατηρεῖται εὐρεῖα ἐπιφάνεια σκληρίας ξυλώδους, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁποίας κατὰ τόπους τήκονται σημεῖα, ἀναπτύσσονται συρίγγια ἅτινα δίδουσιν ἔξοδον εἰς μικρὰν ποσότητα πύου περιέχοντος κίτρινα κοκκία. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ κλινικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει τὴν προσβολὴν τοῦ πνεύμονος, τοῦ ὑπεζωκότος, τοῦ μεσοδιαστήματος, συχνὰ ἐπίσης τοῦ διαφράγματος καὶ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τῆς κοιλίας. Οἱ πόνοι εἶναι μεγίστης ὀξύτητος, ἡ καχεξία ἐπίσημος. Ἡ προϊοῦσα ἐπέκτασις τῆς νόσου καταλήγει ἀναποφεύκτως εἰς τὸν θάνατον. Ἡ πρόγνωσις ὅθεν εἶναι λίαν σκοτεινή. Ἡ διάρκεια τῆς παθήσεως εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 18 μηνῶν. Ἔχουσιν ἐν τούτοις περιγραφῇ καὶ περιστατικά τινα ἰαθέντα αὐτομάτως.

Διάγνωσις. Κατὰ τὴν πνευμονικὴν μορφὴν θέτουσι κατὰ κανόνα τὴν διάγνωσιν φυματιάσεως. Ἐν τούτοις συνήθως αἱ ἀλλοιώσεις ἑδράζονται εἰς τὴν βάσιν, ἡ γενικὴ κατάστασις εἶναι καλή, δὲν ὑπάρχει δὲ πραγματικὴ αἱμοπτυσία. Πρὸ πάντων ὅμως οὐδέποτε κατορθοῦται ἡ ἀνεύρεσις τοῦ βακτηριδίου τοῦ Koch ἐν τοῖς πτυέλοις, ἅτινα δὲν περιέχουσιν ἐπίσης καὶ ἐλαστικὰς ἶνας. Δέον ἑπομένως τότε νὰ σκεφθῶμεν τὴν πνευμονομυκήτωσιν. Ὀλίγον βραδύτερον ἓν γεγονὸς λίαν ἰδιάζον δύναται νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχήν. Ὁ σκληρυνθεὶς πνεύμων συστέλλεται καὶ παρὰ τὸ συνυπάρχον πλευριτικὸν ἐξίδρωμα ἡ θωρακικὴ περίμετρος ἐλαττοῦται, καθ' ὃν χρόνον αἱ πλευραὶ παρεμβάλλονται αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δέ.

Κατὰ τὴν θωρακικὴν μορφὴν ἡ διάγνωσις ἀποβαίνει εὐκολωτέρα. Ὀφείλομεν σήμερον νὰ δυσπιστῶμεν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκτινομύκωσιν, ὅταν ἔχωμεν ἐσκληρυμμένας πλάκας μετὰ τυροποιημένων σημείων, ἅτινα παρατηροῦμεν εἰς τὸν τράχηλον καθὼς καὶ εἰς τὸν θώρακα. Ὅταν τὸ συρίγγιον ἔχῃ διανοιχθῆ, οἱ κίτρινοι κόκκοι εἶναι λίαν χαρακτηριστικοί, ἡ δὲ ἐξέτασις τοῦ πύου ἐπιβεβαιώνει τὴν διάγνωσιν.

Θεραπεία. Τὸ ἰωδιοῦχον κάλι παραμένει καὶ ἐνταῦθα, ὅπως καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐντοπίσεις, ὁ κατ' ἐξοχὴν θεραπευτικὸς παράγων. Αἱ ἰάσεις ὅμως ἐν προκειμένῳ εἶναι σπανιώταται καὶ δὲν παρατηροῦνται εἰς πλείονας τῶν 10 % τῶν περιπτώσεων. **Α. Δ. ΚΩΔΟΥΝΗΣ**

πνευμονοπηξία. Καλεῖται οὕτω ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, δι' ἧς τμῆμά τι τοῦ πνεύμονος φέρον ἑστίαν τινὰ (ἀπόστημα, ἐχινόκοκκον, κύστιν κ.τ.τ.) χρήζουσαν ἐπεμβάσεως, στερεοῦται πρὸς τὸν πλευρικὸν ὑπεζωκότα διὰ ῥαφῶν, ἐνεργουμένων μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ περισπλαγχνίου πετάλου (πνευμονικοῦ). Διὰ τῆς συρραφῆς ταύτης, ἐνεργουμένης κυκλοτερῶς, συνάπτονται στερεῶς πρὸς ἄλληλα τὰ δύο τοῦ ὑπεζωκότος φύλλα, οὕτω δὲ τίθεται ἐλεύθερον ἐνώπιον τοῦ χειρουργοῦ τὸ πρὸς ἐπέμβασιν τμῆμα τοῦ πνεύμονος, ἄνευ κινδύνου, μετὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ ὑπεζωκότος, εἰσόδου ἀέρος ἐν τῇ θωρακικῇ κοιλότητι, ἢ ἐκχύσεως τοῦ περιεχομένου τῆς πυώδους συλλογῆς ἐντὸς τοῦ θώρακος καὶ γενέσεως ἐμπυήματος. Ἡ πνευμονοπηξία ἀφορᾷ τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, καθ' ἃς πρόκειται νὰ γίνῃ ἐπέμβασις εἰς ἕνα χρόνον καὶ δὲν ὑφίστανται συμφύσεις μεταξὺ πνεύμονος καὶ ὑπεζωκότος. Πρὸς γένεσιν τῶν τοιούτων συμφύσεων μετεχειρίζοντο πρότερον ἐρεθιστικάς τινας οὐσίας ἐπὶ τοῦ περιτόνου φύλλου τοῦ ὑπεζωκότος, π.χ. βάμμα ἰωδίου, γάζαν ἰωδοφορμίου, διάλυσιν χλωριούχου ψευδαργύρου, διὰ τῆς ἐρεθιστικῆς τῶν ὁποίων ἐνεργείας ἀνεπτύσσοντο αἱ ποθούμεναι συμφύσεις. Οὕτω δὲ εἰς δεύτερον χρόνον μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν συμφύσεων γίνεται ἡ ἐγχείρησις. **Ι. Κ. Κ.**

πνευμονορραγία (pneumorragie). Οὕτω καθορίζεται ἡ διήθησις αἵματος ἐντὸς τοῦ πνευμονικοῦ ἱστοῦ (Laënnec), ἤτοι ἡ πνευμονικὴ ἀποπληξία. **Μ. Ν. Κ.**

πνευμονόρροια· βλ. λ. *βρογχόρροια.*

πνευμονοτομία (pneumotomie). Οὕτω καλεῖται πᾶσα ἐπὶ τοῦ πνεύμονος τελουμένη τομὴ ἐπὶ σκοπῷ θεραπευτικῷ. **Μ. Ν. Κ.**

Digitized by Google

πνευμονοτυφοειδὴς ***πυρετὸς*** (pneumotyphoide fièvre ἢ pneumotyphus). Οὕτω καλεῖται ὁ τυφοειδὴς πυρετός, τοῦ ὁποίου ἡ ἔναρξις ἀποκρύπτεται ὑπὸ σημείων συμπαρομαρτούσης πνευμονίας καὶ ὅστις ἐξακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐξελίξεως τῆς πνευμονίας. Ἡ πνευμονία, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἀποδίδεται ὑπό τινων συγγραφέων εἰς τὴν λοίμωξιν τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τοῦ βακίλλου τοῦ Eberth, ὅστις εἶναι ὁ κύριος παράγων τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Σήμερον ὅμως παραδέχονται γενικῶς ὅτι ἡ πνευμονία ὀφείλεται εἰς τὸν πνευμονιόκοκκον. Μ. Ν. Κ.

πνευμονώδη (τὰ) (Pulmonata) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαστεροπόδων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια χερσαῖα ἢ ὑδρόβια εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Τὰ περισσότερα τῶν πνευμονωδῶν εἶναι ὑδρόβια κυρίως, ἐνδιαιτώμενα εἰς γλυκέα ὕδατα. Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν μαλακίων τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ἡ ἔλλειψις βραγχίων καὶ ἡ μεταμόρφωσις τῆς βραγχιακῆς αὐτῶν κοιλότητος εἰς πνεύμονας, οἵτινες διανοίγονται κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος καὶ καθορίζονται ὑπὸ τρήματος, ὅπερ καλεῖται πνευμόστομον ἢ πνευμονόστομον. Πάντα τὰ πνευμονώδη ἀναπνέουν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα. Τὰ ὑδρόβια πνευμονώδη ἀνέρχονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ὅπως ἀναπνεύσωσιν. Ὁ μοναδικὸς νεφρὸς τῶν μαλακίων τούτων παρουσιάζει ἐπιμήκη οὐρητῆρα, ὅστις διανοίγεται παρὰ τὴν ἕδραν. Τὰ αἰσθητικὰ γάγγλια εἶναι τοποθετημένα παρὰ τὸν οἰσοφαγικὸν κλοιόν. Ἰδιόρρυθμος εἶναι ἡ γεννητικὴ συσκευὴ τῶν ζῴων τούτων. Πάντα, σχεδόν, εἶναι ἑρμαφρόδιτα καὶ ἔχουσι μοναδικὸν ἀδένα. Οἱ ἀγωγοὶ τῶν γεννητικῶν στοιχείων καὶ τὰ προσφυματικὰ αὐτῶν ὄργανα παρουσιάζουσι ποικίλην διάταξιν λίαν πολύπλοκον. Ἡ ὀχεία γίνεται ἀμοιβαίως, δηλαδὴ ἕκαστον ἑρμαφρόδιτον ζῷον ἐκτελεῖ χρέη ἀδιαφόρως ἄρρενος ἢ θήλεος, οὐδέποτε δὲ τὸ ζῷον μόνον καὶ ἄνευ ἐπεμβάσεως ἑτέρου δύναται νὰ γονιμοποιήσῃ.

Τὰ χερσαῖα πνευμονώδη φέρουσι τέσσαρας προσακτρίδας, ὧν αἱ δύο, αἱ ἐπιμηκέστεραι, φέρουσι κατὰ τὰ ἄκρα των τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ προτίμησιν εἰς μέρη ὑγρά, ἀποθνήσκουν δὲ εἰς τὴν μεγάλην ξηρασίαν. Τὰ ᾠά των εἶναι λεπτόφλοια καὶ ἐναποτίθενται περιβαλλόμενα ὑπὸ λεπτοῦ περικαλύμματος ἐντὸς ὀπῶν τῆς γῆς. Τὰ ᾠὰ τῶν ὑδροβίων πνευμονωδῶν ἐναποτίθενται προσκολλώμενα δι' ἰξώδους τινὸς οὐσίας ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν.

Πνευμονώδη τινὰ εἶναι γυμνά, δηλαδὴ δὲν φέρουσι κόγχην ἢ φέρουσιν ἀτροφικὴν τοιαύτην. Τὰ χερσαῖα πνευμονώδη, κατὰ κανόνα, ἐκκρίνουσι βλεννώδη τινὰ οὐσίαν μεμιγμένην μετὰ τετανοειδῶν τινων σωματίων, ἥτις πήγνυται ὅταν τὸ ψῦχος γίνεται δριμὺ καὶ οὕτω τὸ ζῷον προφυλάσσεται ἐντὸς ταύτης. Τόσον τὰ χερσαῖα ὅσον καὶ τὰ ὑδρόβια τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι ἑλικίδαι (Helicidae), ἧς κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ ἕλιξ (Helix) ἢ *κοχλίας*, *λειμακίδαι* (Limaceae), ἧς κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *λείμαξ* (Limax), καὶ οἱ *λιμναιίδαι* (Limnaceae), ἧς κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *λιμναῖος* (Limnaeus). Δ. Ν. Π.

πνευμοπεριτόναιον (pneumopéritoine) ἢ ***πνευμασκός***. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐν τῇ περιτοναϊκῇ κοιλότητι εἰσαγωγὴ ἀερίου (ὀξυγόνου λ. χ. ἢ ἀνθρακικοῦ ὀξέος), γινομένη πρὸς ἀκτινολογικὴν ἐξέτασιν τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων, ἢ καὶ ἐπὶ σκοπῷ θεραπευτικῷ, ὡς λ. χ. εἰς τὴν ἐξιδρωματικὴν φυματιώδη περιτονίτιδα. Μ. Ν. Κ.

πνεύμων (ὁ) *['Ανατομ.]*· βλ. *πνεύμονες*.

πνευστιῶ (*—άω*)· ἀναπνέω μετὰ δυσκολίας, ἀσθμαίνω, κοιν. *λαχανιάζω*, *ἀγκομαχῶ*.

πνευστίασις, *—εως* (ἡ)· δυσκολία εἰς τὴν ἀναπνοήν, κοιν. *λαχάνιασμα*, *ἀγκομάχημα*.

—*['Ιατρ.]* Ἡ ὑπέρμετρος καὶ συνεχὴς μυϊκὴ ἐργασία προκαλεῖ μεγαλυτέραν καῦσιν τῶν ὑδατανθράκων καὶ αὐξάνει τὰς ὀξειδώσεις. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰς καύσεις ταύτας, ἀναγκάζει τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα νὰ ἐργασθῇ ἐντονώτερον. Καὶ ἐφόσον μὲν ἡ καῦσις ἀντιμετωπίζεται, ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ταχυτέρα ἀλλὰ βαθεῖα. Ἐὰν ὅμως ἡ μυϊκὴ ἐργασία παρατείνεται, ἡ ἀναπνοὴ γίνεται ταχυτέρα καὶ ἐπιπόλαιος, ἐπερχομένης τῆς *πνευστιάσεως*. Κατὰ ταύτην ἡ ἐκπνοὴ εἶναι βραχυτέρα τῆς εἰσπνοῆς, ἐξ οὗ ἐπέρχεται κατακράτησις ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τοῦτο, ἐπιδρῶν ἐπὶ τῶν τριχοειδῶν τῶν πνευμόνων, ἐπιφέρει διαφόρους ἀλλοιώσεις, δυναμένας νὰ φθάσωσι καὶ μέχρις αἱμοπτυσίας. Ἡ πνευστίασις δύναται νὰ παρατηρηθῇ καὶ ἐκ νευρικῆς αἰτίας (φόβος) ἢ καὶ εἴς τινας παθολογικὰς καταστάσεις (ὑστερία, λιποθυμία κτλ.). Ν. Α. Μ.

πνευστ·ς,—*ή*,—*όν*· ὁ ἐμφυσώμενος: «πνευστὰ μουσικὰ ὄργανα» κατ' ἀντίθ. πρὸς τὰ *ἔγχορδα*.

—**πνευστὰ** ***ὄργανα*** *[Μουσ.]*· βλ. *ὄργανα*.

πνέω, *ἀόρ.* *ἔπνευσα*· ἐπὶ ἀνέμου, φυσῶ: «πνέει ἄνεμος ἰσχυρός»· || φρ. «πνέω μένεα» εἶμαι ὠργισμένος κατά τινος.

πνιγεύς,—*έως* (ὁ)· ἀρχ., ὁ κλίβανος ὁ πανταχόθεν κεκλεισμένος καὶ κοῖλον πῶμα ἄνωθεν ἔχων, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐπειδὴ μετὰ τοῦ ὀπτωμένου περιεκλείοντο ἐν αὐτῷ καὶ οἱ ἄνθρακες, οἱονεὶ ὡς πνιγόμενοι· || φίμωτρον ἵππων· || ὑδραυλικὸν μηχάνημα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεκλείετο καὶ συνεπιέζετο ἀήρ. Ν. Σ. Λ.

— *[Μουσ.]* Μουσικὸν ἐργαλεῖον (γαλλ. sourdine, γερμ. Dämpfer, κοιν. *σουρντίνα*), ἐφαρμοζόμενον εἰς τὰ ἔγχορδα, πνευστὰ καὶ κρουστά, ὄργανα, ἵνα μειωθῇ καὶ καταπνιγῇ ἡ ἔντασις τοῦ ἤχου. Εἰς τὰ κλειδοκύμβαλα ὁ πνιγεὺς καταπνίγει τὸν ἦχον εὐθὺς ὡς ὁ δάκτυλος τοῦ ἐκτελεστοῦ ἐγκαταλείψῃ τὸ πλῆκτρον· ὑπάρχει ὅμως ταυτοχρόνως τὸ σύστημα τοῦ εἰδικοῦ ποδοπλήκτρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλαττοῦνται αἱ δονήσεις τῶν χορδῶν (ὁ τρόπος οὗτος σημειοῦται διὰ τοῦ ἐπικρατήσαντος ὅρου: una corda). Ὁ πνιγεὺς τῆς οἰκογενείας τῶν ἐγχόρδων (βιολίων, βιολῶν κλπ.) συνίσταται ἐκ μικρᾶς μεταλλικῆς ἢ ξυλίνης τριχήλου λαβίδος, ὁμοιαζούσης πολὺ πρὸς τὴν μαγάδα ἐφ' ἧς προσαρμόζεται. Διὰ τῆς προσαρμογῆς τοῦ πνιγέως ὁ ἦχος τῶν ἐγχόρδων ὄχι μόνον ἐλαττοῦται, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοῦται, γινόμενος ἔρρινος, πνιγμένος, οἱονεὶ ἐρχόμενος ἐξ ἀποστάσεως. Ὁ εἰς τὰ χάλκινα πνευστὰ ὄργανα χρησιμοποιούμενος πνιγεὺς εἶναι κῶνος ἐκ μετάλλου ἢ πεπιεσμένου χάρτου, εἰσαγόμενος εἰς τὸν κώδωνα τοῦ ὀργάνου. Οἱ πνιγεῖς οὗτοι ἀλλοιοῦσιν ἐπίσης τὴν χροιὰν τοῦ ἤχου καὶ καθιστοῦν ἐπισφαλῆ τὴν ἀκριβῆ εἰς ὀξύτητα ἀπόδοσιν τῶν φθόγγων. Εἰς τὰς σάλπιγγας καὶ ἰδίως εἰς τὰ κέρατα ἡ χεὶρ τοῦ ἐκτελεστοῦ εἰσαγομένη εἰς τὸν κώδωνα τοῦ ὀργάνου δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ χρέη πνιγέως. Εἰς τὰ κρουστὰ ὄργανα, ἀντὶ εἰδικοῦ πνιγέως, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς μὲν τὰ τύμπανανα αὐτὴ ἡ χεὶρ τοῦ ἐκτελεστοῦ, ἥτις πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τεθῇ ἐπὶ τῆς μεμβράνης, εἰς δὲ τὰ στρατιωτικὰ τύμπανα κλπ. τεμάχιον ὑφάσματος τοποθετούμενον μεταξὺ τῆς μεμβράνης καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς τεταμένης ταινίας. Γ. Σ.

1 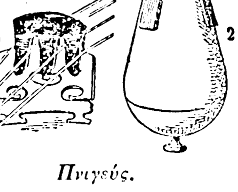 2

Πνιγεύς.

[1) ἐγχόρδων ὀργάνων· 2) χαλκίνων ὀργάνων.]

Πνιγεὺς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀφρικανικὸν ἀκρωτήριον τῆς Μεσογείου (Λιβύης) πρὸς Δ. τοῦ Πλινθινίτου κόλπου, μεταξὺ Φοινικοῦντος λιμένος καὶ Ἀντιφρῶν (*Στράβ.* ΙΖ' 799). Ὁ Πτολεμαῖος (Δ, ε, 32) τὸ τοποθετεῖ μεταξὺ Πηδωνίας καὶ Γλαυκοῦ, ὁ δὲ «Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης Θαλάσσης» (§ 12) μεταξὺ Φοινικοῦντος καὶ Πεζώνης, δίδων τὰς ἀπ' αὐτῶν ἀποστάσεις του. Πᾶσαι αἱ εἰδήσεις αὗται ταυτίζουν τὸν Πνιγέα πρὸς τὸ Ρας ἐλ Νταμπὰ (πλάτ. 31°06' Β., μῆκ 28°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Ras Bulau to Alexandria). Ἐγγὺς αὐτοῦ ἦτο ἡ Πλινθίνη. Σ.Ε.Λ.

πνιγηρός, *—ά*, *—όν*· ὁ προκαλῶν πνῖγος, πνιγμονήν, ἀποπνικτικός: «πνιγηρὰ ἀτμοσφαῖρα».

πνιγιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λάθυρος ἢ ἀφάκα*.

πνιγμονὴ *['Ιατρ.]*. Εἶδος *ἀσφυξίας* (βλ. λ.).

πνιγμὸς (ὁ)· θάνατος διὰ παρακωλύσεως τῆς ἀναπνοῆς, κοιν. *πνίξιμο*· || ὑπερβολικός, πνιγηρὸς καύσων.

πνιγμὸς *['Ιατρ.]*. Εἶδος *ἀσφυξίας* (βλ. λ.).

πνιγόεις· ἀρχ., ἄνεμος θερμότατος προκαλῶν πνῖγος, ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Λιβύης νοτιοδυτικοὶ καὶ οἱ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

πνῖγος (τό)· (ναυτ.), καιρικὴ θερμοκρασία μεταξὺ *καύματος καὶ αὐχμοῦ*. Σ. Ε. Λ.

πνίγω, *ἀόρ.* *ἔπνιξα—ἐπνίγην*, παθ. μετχ. *πνιγμένος*· προκαλῶ θάνατον διὰ παρακωλύσεως τῆς ἀναπνοῆς: «ἐπνίγη εἰς τὸν ποταμόν,—εἰς τὴν θάλασσαν», παροιμ. «ὁ πνιγμένος ἀπὸ τὰ μαλλιά του πιάνεται» ὅτι ὁ ἄπελπις καταφεύγει εἰς ματαίας προσπαθείας· || μεταφ., στενοχωροῦμαι ὑπερβολικά, δυσφορῶ: «πνίγεται ὑπ' ἀγανακτήσεως βλέπων τοιαῦτα»· || «πνίγηκα—» ἢ «εἶμαι πνιγμένος εἰς τὸ χρέος» ἔχω πολὺ χρέος· || «εἶμαι πνιγμένος 'ς τὴ δουλειὰ» ἔχω πολλὴν ἐργασίαν || φρ. «πνίγεται σὲ μιὰ κουταλιὰ νερὸ» στενοχωρεῖται ὑπερβολικὰ δι' ἀνάξια λόγου πράγματα.

Πνιέλ, ἢ ***Φανουὴλ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἀριστερὰ τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἰαβὼκ (νῦν Νὰχρ-ἐλ-Ζέρκα), κληθεῖσα οὕτω ὑπὸ τοῦ Ἰακὼβ (Γεν. λβ', 30). Κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Γεδεών, διότι οἱ κάτοικοί της δὲν ἐβοήθησαν αὐτὸν πολεμοῦντα κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν (Κριτ. η'...). Α. Ε...

πνικτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ προκαλῶν πνῖγος, πνιγηρός, ἀποπνικτικός.

πνικτόν. Οὕτω καλεῖται τὸ ζῷον, οὗτινος ἀφῃρέθη ἡ ζωὴ ἄνευ ἐκχύσεως τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὸ θνησιμαῖον δηλαδὴ καὶ θηριάλωτον. Ἤδη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀπηγορεύετο ἡ βρῶσις παντὸς θνησιμαίου ἢ θηριαλώτου ζῴου (Ἐξόδ. 22.21. Λευ. 14,21, *Ἰεζ.* 4,14), ἐὰν δέ τις ἔτρωγεν ἐξ αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ λουσθῇ καὶ πλύνῃ τὰ ἑαυτοῦ ἐνδύματα καὶ οὕτως ἔμενεν ἀκάθαρτος μέχρι τῆς ἑσπέρας (Λευ. 17,15). Ἡ βρῶσις τοῦ πνικτοῦ ἀπαγορεύεται καὶ ὑπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Πράξ. 15,20 καὶ 21,15) καὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας (Καν. Ἀποστ. ..., τῆς ἐν Γάγγρᾳ συνόδου 2 καὶ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς 67). Κ. Ι. Δ.

πνίξιμο (τό)· δημοτ., πνιγμός, θάνατος δι' ἀσφυξίας: «πνίξιμο σοῦ χρειάζεται».

πνοὴ (ἡ)· φύσημα: «πνοὴ ἀνέμου,—αὔρας»· || ἀναπνοή: «ἀκούω τὴν πνοή του», «μέχρις ἐσχάτης πνοῆς» || μεταφ., τὸ κίνητρον, τὸ ἐμπνέον αἴτιον: «ἡ πνοὴ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς παραδόσεως ἔσβησε»· || ... ὅ,τι κινεῖ, συγκινεῖ, τέρπει: «καλλιτεχνικὴ πνοή».

«Πνοή». Μηνιαῖον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1928.

Πνὸμ-Πὲν (Pnom-Penh) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ ἐν Ἰνδικίνᾳ κράτους τῆς Καμπότζης. Κάτ. 77.050 (1926). Ἡ πόλις ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 14 ... τονικῶν χωρίων ὠνομάσθη ἀρχικῶς *Χὸ-ντὸ-Λιάν...*, ὡρίσθη δὲ ὡς πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῷ 18... Τῷ 1891 ἀνωρύχθη περὶ τὴν πόλιν διῶρυξ, ἥτις κατέστη πλωτή. Ἔλαβε τελικῶς τὸ ὄνομα Πν... ἐκ τοῦ ὁμωνύμου λόφου τοῦ δεσπόζοντος αὐτῆς καὶ ἐφ' οὗ ὑπάρχει μεγαλοπρεπὴς παγόδα, κατασκευασθεῖσα τῷ 986. Διεξάγει ἐμπόριον βάμβακος καὶ δερμάτων. Ε. ...

πνοόμετρον (pnéomètre). Ὄργανον δι' οὗ καταμετρεῖται ἡ ζωτικὴ ἱκανότης τοῦ πνεύμονος, τουτέστιν τοῦ ὄγκου ἀέρος, τὸν ὁποῖον δύναται ν' ἀποβάλῃ μεγίστη καὶ παρατεταμένη ἐκπνοή, κατόπιν μεγίστης καὶ παρατεταμένης εἰσπνοῆς. Μ. Ν. Κ.

πνοομηχανικὴ (ἡ). Ἡ σπουδὴ τῶν καθαρῶς μηχανικῶν φαινομένων τῆς ἀναπνοῆς. Ἐν ταύτῃ περιλαμβάνονται τὰ κατὰ τὰς εἰσπνευστικὰς καὶ τὰς ἐκπνευστικὰς κινήσεις τῶν μυῶν τοῦ θώρακος, τοῦ διαφράγματος καὶ τῶν πλευρῶν. Ἡ ἐκπνοὴ εἶναι παθητική, τελουμένη κυρίως διὰ τῆς χαλάσεως τῶν εἰσπνευστικῶν μυῶν· μόνον ὅταν εἶναι βιαία καθίσταται ἐνεργητική, τῇ δράσει τῶν κοιλιακῶν μυῶν καὶ τοῦ διαφράγματος. Ἡ εἰσπνοὴ ὅμως εἶναι ἐνεργητική, ὀφειλομένη εἰς τὴν συστολὴν τῶν εἰσπνευστικῶν μυῶν, οἵτινες διευρύνουν τὸν θώρακα, οὕτω δ' οἱ πνεύμονες ἀναγκάζονται νὰ παρακολουθῶσιν αὐτόν. Ἐν τῇ πνοομηχανικῇ ἐξετάζεται καὶ ἡ ἐνδοθωρακικὴ πίεσις, ἥτις εἶναι ἐλάσσων τῆς ἀτμοσφαιρικῆς, ἤτοι ἀρνητική, δυναμένη νὰ γίνῃ θετικὴ ἐν τῷ ἀγῶνι. Ἡ ἐνδοθωρακικὴ πίεσις εἶναι τόσῳ ἐλάσσων τῆς ἀτμοσφαιρικῆς, ὅσῳ διευρύνεται ὁ θώραξ. Πρὸς τὴν πίεσιν ταύτην δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ἡ ἐνδοπνευμονικὴ πίεσις, ἥτις κατὰ τὴν εἰσπνοήν, ἐπειδὴ τὸ κενὸν δὲν πληροῦται ἀμέσως, εἶναι ἐλάσσων τῆς ἀτμοσφαιρικῆς, μέχρις οὗ γίνῃ ἡ ἐξίσωσις τῆς ἔσω καὶ τῆς ἔξω πιέσεως. Τοὐναντίον δὲ ἐν τοῖς πνεύμοσι συμπυκνούμενος ἀὴρ κατὰ τὴν ἐκπνοὴν δὲν ἐξέρχεται ἀμέσως, διὸ καὶ ἡ ἐνδοπνευμονικὴ πίεσις καθίσταται μείζων τῆς ἀτμοσφαιρικῆς, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἡ ἐξίσωσις. Κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἡ ἐνδοθωρακικὴ πίεσις εἶναι κατὰ ... μικροτέρα τῆς ἀτμοσφαιρικῆς, ὡς ἐκ τῆς ἐλαστικότητος τοῦ πνεύμονος. Ὅσῳ διατείνεται ὁ πνεύμων, τόσῳ καὶ ἡ ἐνδοθωρακικὴ πίεσις εἶναι μείζων. Ὑποκείμενον ἐξετάσεως τῆς πνοομηχανικῆς εἶναι καὶ ἡ ζωτικὴ λεγομένη χωρητικότης τῶν πνευμόνων, ἤτοι τὸ μέγιστον τῆς ἐν μιᾷ ἀναπνευστικῇ κινήσει δυνατῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀέρος, ὅπερ συναποτελοῦσιν ὁ ἐφεδρικὸς (1600 κ. ἑκ.), ὁ ἀναπνευστικὸς (500 κ. ἑκμ.) καὶ ὁ συμπληρωματικὸς ἀὴρ (1600 κ. ἑκμ.). Ὁ πρῶτος τούτων ἐξέρχεται μόνον ἐν τῇ βιαίᾳ ἐκπνοῇ, ὁ τρίτος εἰσάγεται κατὰ τὴν βαθεῖαν εἰσπνοὴν καὶ ὁ δεύτερος ἀποτελεῖ τὴν ἐπὶ τελείου ἀτόμου κατὰ πᾶσαν ἤρεμον εἰσπνοὴν ἀνακαινιζομένην ποσότητα ἀέρος. Σ. Γ. ...

Πνουέλ. Χωρίον τῆς Παλαιστίνης, ἄλλως Πνιὲλ ἢ Φανουὴλ (βλ. λ.).

Πνοὺψ *['Αρχ. Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Αἰθιοπίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βλεμμύων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 7, 6) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης

Digitized by Google

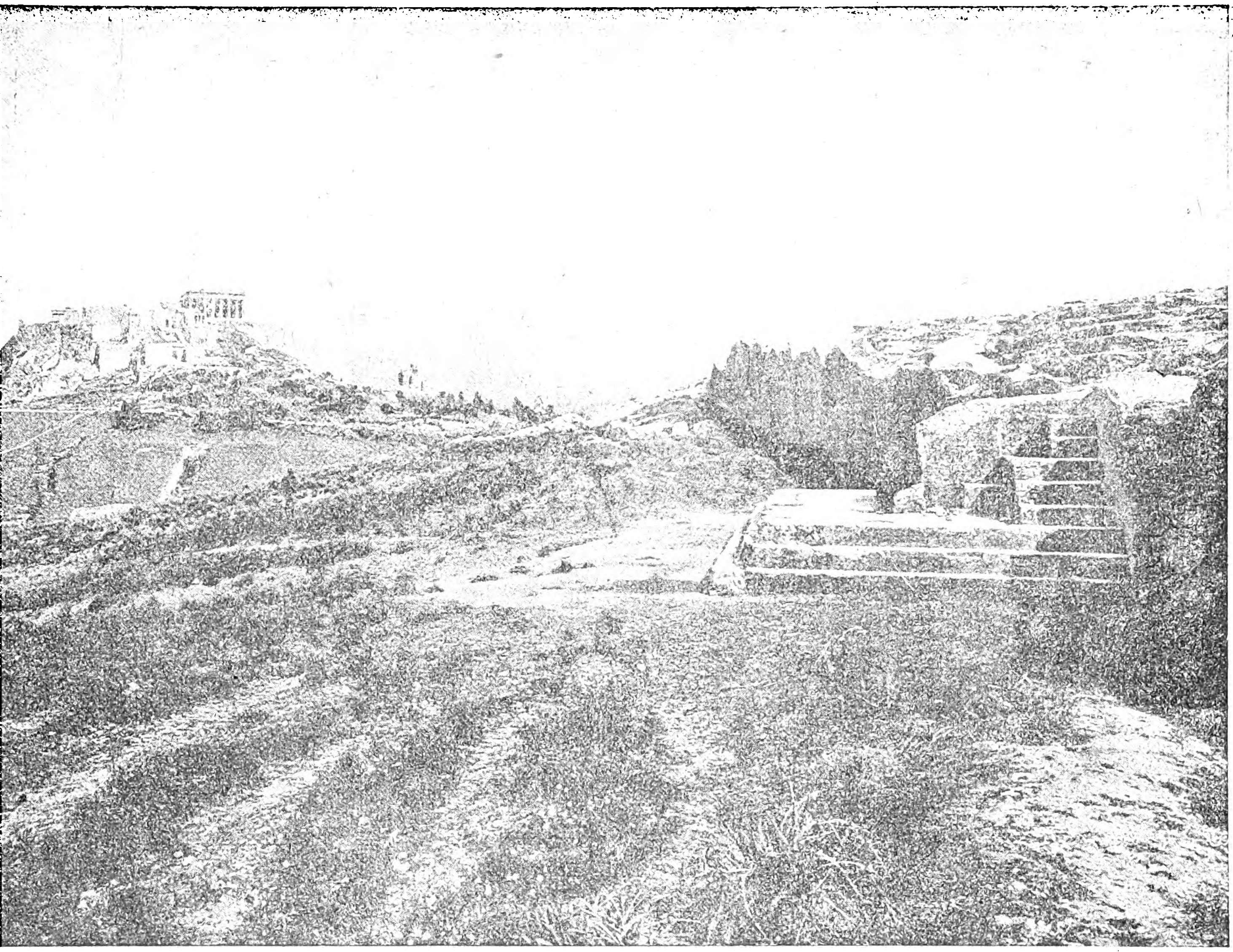

Ἄποψις τῆς Πνυκός.

τοῦ Νείλου, ἄνωθεν τοῦ δευτέρου καταρράκτου καὶ πρὸς Ν. τῆς Μικρᾶς Πρίμιος. Α. Θ. Σ.

Πνύξ. Ὁ συνήθης τόπος, ἔνθα συνήρχετο εἰς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Ὁ τόπος οὗτος εἶναι ὁ μικρός, πετρώδης λόφος, ὕψους 109 μ., ὅστις κεῖται μεταξὺ τῶν λόφων τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν Μουσῶν, ἀπέναντι δὲ τῶν Προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Κατά τινας ἀρχαίους γραμματικούς, ἡ θέσις αὕτη ὠνομάσθη οὕτω «διὰ τὴν τῶν λίθων πυκνότητα, κατ' ἄλλους δέ, «διὰ τὸ πεπυκνῶσθαι τῷ πλήθει τῶν ἐκκλινόντων ἐκεῖσε ἀνθρώπων». Ὁ λόφος τῆς Πνυκὸς σύγκειται ἐκ τοῦ ἀνωτάτου τμήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπίπεδος ἐπιφάνεια, καὶ ἐκ τοῦ κατωτάτου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡμικυκλικὴ κατωφέρεια. Καὶ ἡ μὲν ἀνωτάτη ἐπιφάνεια, καταλαμβάνουσα τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ λόφου, εἶναι ἡ μικροτέρα καὶ ὁρίζεται ΝΔ. διὰ χαμηλοῦ τοίχου λελαξευμένου ἐν τῷ φυσικῷ βράχῳ· ἡ δὲ κατωτάτη εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἐκτείνεται κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τοῦ λόφου. Ἡ χωρίζουσα τὰς δύο ταύτας ἐπιφανείας γραμμὴ εἶναι ὑψηλὸς τοῖχος λελαξευμένος καὶ οὗτος ἐν τῷ φυσικῷ βράχῳ. Κατὰ τὸ μέσον σημεῖον τοῦ βραχώδους τούτου τοίχου, ἀποτελῶν δὲ συναπτὴν προεξοχὴν τούτου, προβάλλει τετράγωνος ὀγκόλιθος. Οὗτος εἶναι τὸ περίφημον «βῆμα» ἢ ἁπλῶς «λίθος», ἐφ' οὗ ἱστάμενοι ἄλλοτε οἱ ῥήτορες ὡμίλουν πρὸς τὰ πλήθη τῶν ἐκκλησιαζόντων Ἀθηναίων, οἵτινες ἵσταντο ἐπὶ τῆς ἡμικυκλικῆς ἐπιφανείας. Τὸ βῆμα βλέπει πρὸς ΒΑ., ἤτοι πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς, καὶ ἔχει ὕψος μὲν 3.30, μῆκος δὲ 6 μέτρων. Φέρει λελαξευμένας κατὰ τὰς τρεῖς μὲν πλευρὰς αὐτοῦ τρεῖς ἀναβαθμούς, πέντε δὲ βαθμῖδας δεξιόθεν, καὶ τέσσαρας ἀριστερόθεν τῷ ἀνερχομένῳ εἰς τὸ βῆμα. Ὁ ἐμπρόσθιος ἀνώτατος ἀναβαθμὸς φέρει ἐκβαθύσματα πρὸς τοποθέτησιν στηλῶν νόμων ἢ ψηφισμάτων. Τὰ πλήθη τῶν ἐκκλησιαζόντων ἵσταντο ἢ ἐκάθηντο χαμαὶ ἐπὶ τῆς ἡμικυκλικῆς κατωφερείας, ἥτις κατήρχετο ἠπίως μέχρι τοῦ κοίλου τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς. Αὕτη, κατὰ τὸν Wordsworth, ἔχει ὡς χορδὴν τὴν γραμμὴν τοῦ λελαξευμένου βραχώδους κεντρικοῦ τοίχου, ὅπου καὶ τὸ βῆμα, ὡς μέσον δὲ τοῦ τόξου τὸ κατώτατον πρὸς τὴν Ἀγορὰν σημεῖον. Τὸ καμπύλον τοῦτο κατώτατον σημεῖον τῆς ἡμικυκλικῆς κατωφερείας πλαισιοῦται διὰ τείχους ἐκ πολυγωνικῶν πελωρίων ὀγκολίθων, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς ἀνάλημμα πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐπιχωματισμένου ἐδάφους. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς Πνυκὸς εἶναι περίπου 12.000 τετρ. μέτρων, ἠδύνατο δὲ ἀνέτως νὰ περιλάβῃ πάντας τοὺς ἐκκλησιάζοντας πολίτας τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης. Ἡ παρατήρησις τοῦ γραμματικοῦ Πολυδεύκους ὅτι ἡ Πνὺξ ἦτο διηυθετημένη κατὰ τὴν παλαιὰν ἁπλότητα, φανερώνει τὴν ἔλλειψιν καθισμάτων, ἐπιβεβαιώνει δὲ καὶ τὴν μνείαν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀναφέροντος ὅτι οἱ πολῖται ἵσταντο ἢ ἐκάθηντο χαμαὶ ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ βράχου. Ἡ Πνὺξ ἐστερεῖτο ἐπίσης καὶ οἱουδήποτε εἴδους σκιάδος, ὡς εἶχον τὰ θέατρα, διὰ νὰ προφυλάττωνται οἱ πολῖται ἀπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Διὸ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐγίνετο ἐπὶ τῆς Πνυκὸς λίαν πρωΐ. Ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Πνυκὸς ἠκούσθησαν οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Περικλέους, τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Αἰσχίνου καὶ τόσων ἄλλων. Ἡ Πνὺξ ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν ὕψιστον Δία, ὡς τοῦτο συνάγεται ἐκ πολλῶν ἐνεπιγράφων ἀναγλύφων εὑρεθέντων πλησίον τοῦ βραχώδους τοίχου τοῦ βήματος καὶ ἀποκειμένων νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ, καὶ ἐκ πολλῶν σηκῶν δι' ἀναθήματα ἐπὶ τοῦ λελαξευμένου τοίχου ἑκατέρωθεν τοῦ βήματος.

Ἡ τοποθεσία καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς σῳζόμενα καὶ περιγραφέντα ἀρχαῖα λείψανα ἀνταποκρίνονται πληρέστατα πρὸς τὰς περιγραφὰς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ Πνυκός. Ὁ Spon, ἐν τούτοις, ἐξέλαβε τὸν λόφον τοῦτον ὡς τὸν Ἄρειον Πάγον, ὁ δὲ Stuart ὡς τὸ θέατρον τῆς Ῥηγίλλης. Ὁ πρῶτος, ὅστις ἀνεγνώρισε τὴν Πνύκα εἶναι ὁ Chandler, ἀποδείξας ἐκτενῶς καὶ πειστικῶς τὴν ταυτότητα ἐν τῷ βιβλίῳ του «Travels in Asia Minor and Greece» (1765). Μετ' αὐτὸν ὁ George Earl of Aberdeen ἀνέσκαψε τῷ 1803 καὶ ἐκαθάρισε τὰ πέριξ τοῦ βωμοῦ, ἀνευρὼν καὶ τὰ ἐνεπίγραφα πρὸς τὸν ὕψιστον Δία ἀνάγλυφα. Τῷ 1862 ὁ Ernst Curtius ἠρεύνησε πληρέστερον τὸ βῆμα καὶ τὸν βραχώδη ἐν γένει τοῖχον. Ἐκτενεστέρας ἀνασκαφὰς τῆς Πνυκὸς ἀνέλαβε τῷ 1882—1883 ὁ Ἀμερικανὸς John Crow μετὰ τοῦ Clarke. Τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος καὶ ἐν γένει τὴν ἡμικυκλικὴν ἐπιφάνειαν τῆς Πνυκὸς ἀπεκάλυψε καὶ ἠρεύνησε συστηματικώτερον ἡ ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία τῷ 1910 καὶ 1916. Τέλος, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1930 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1931 συστηματικωτέρας καὶ τελειοτέρας ἀνασκαφὰς ἐνήργησεν ἡ ἀμερικανικὴ σχολὴ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ ἀρχαιολόγου H. Thompson.

Κατὰ τὰ πορίσματα τῶν γενομένων μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν, ἡ ἱστορία τῆς Πνυκὸς ἔχει ἐν συντόμῳ ὡς ἑξῆς: Ἡ βορειοανατολικὴ κατωφέρεια τοῦ λόφου τῆς Πνυκὸς ἐγένετο ὁ τόπος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως Ἀθηνῶν. Ἡ θέσις αὕτη διετέλει τότε ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς καταστάσει καὶ συνεπῶς οὐδὲν ἀρχαιολογικὸν ἴχνος αὐτῆς ὑφίσταται. Οἱ ἐκκλησιάζοντες ἐκάθηντο χαμαὶ ἐπὶ τῆς ἐπιχωματισμένης κατωφερείας τοῦ λόφου, οἱ ἐν τέλει ἐκάθηντο ἴσως ἐπὶ ξυλίνων καθισμάτων, ὁ δὲ ῥήτωρ ἵστατο ἐπὶ ξυλίνου βήματος ἢ ἐπὶ βράχου κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τοῦ πρανοῦς. Ἦτοι οἱ μὲν ἀκροαταὶ ἐκάθηντο ἄνωθεν βλέποντες πρὸς βορρᾶν, ὁ δὲ ῥήτωρ κάτωθεν, ἀτενίζων πρὸς νότον. Σὺν τῇ μεγεθύνσει ὅμως τῆς πόλεως ἤρχισε καὶ ἡ καταλληλοτέρα καὶ συνεπῶς τεχνικωτέρα διευθέτησις τῆς Πνυκός. Τὰ σῳζόμενα ἴχνη τῆς τεχνητῆς ταύτης διευθετήσεως τῆς πρώτης περιόδου ἀποδεικνύουσιν ὅτι ηὐρύνθη τότε τὸ ἀνώτατον τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῶν ἀκροατῶν δι' ἰσοπεδώσεως τῆς βραχώδους ἐπιφανείας λαβούσης τὸ σχῆμα τομῆς τοῦ χείλους ἀβαθοῦς κυπέλλου, καὶ ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸ κατώτατον μέρος τοῦ λόφου ἀναλημματικὸς τοῖχος εὐθὺς κατὰ τὸ μέσον, ἀλλὰ κεκλιμένος πρὸς νότον ἑκατέρωθεν τῶν ἄκρων του. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, πεπληρωμένῃ χώματος καὶ ἀποτελούσῃ ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν, ἦσαν τοποθετημένα τὸ βῆμα τοῦ ῥήτορος καὶ τὰ ὀλίγα καθίσματα τῶν ἀξιωματούχων τῆς πολιτείας. Τὸ ἀκροατήριον ἵστατο ἐπὶ τοῦ κατωφεροῦς βράχου καὶ τοῦ χωματώδους ἐδάφους ἄνωθεν. Οἱ πολῖται εἰσήρχοντο εἰς τὸν χῶρον τοῦτον διὰ τῆς ἀνοικτῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς αὐτοῦ. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὁ ἀστρονόμος Μέτων ἤγειρε, τῷ 433/432 π.Χ., ἡλιακὸν ὡρολόγιον, τοῦ ὁποίου ἡ λελαξευμένη ἐντὸς τοῦ βράχου βάσις ἔχει ἀφήσει τὰ ἴχνη της. Ἡ πρώτη αὕτη περίοδος περιλαμβάνει ἔργα ἀνήκοντα εἰς τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε΄ αἰῶνος τὸ ἀναλημματικὸν τεῖχος κατέπεσε καὶ νέαι ἐργασίαι ἐγένοντο πρὸς διόρθωσιν τῶν καταστραφέντων ἔργων. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς Πνυκὸς ἐκτίσθη νέον ὑψηλότερον ἀναλημματικὸν τεῖχος κατωτέρω καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ καταρρεύσαντος πρώτου. Κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο ἦτο μεγάλη καμπύλη ἀνοίγουσα πρὸς νότον. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ ἄκρον ἠκολούθει τὴν γραμμὴν τοῦ προγενεστέρου, κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν ἐξηκολούθει πέραν ἐκείνου.

Digitized by Google

Κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον ἡ θέσις τοῦ ἀκροατηρίου μετεβλήθη τελείως, ἤτοι ἡ μὲν ράχις αὐτοῦ ἔκειτο πρὸς βορρᾶν, τὸ δὲ βῆμα τοῦ ῥήτορος πρὸς νότον. Κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα ἡ Πνὺξ ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ τόπος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Ὀλίγον ὑστερώτερον ἱδρύθη ἐνταῦθα ἱερὸν τοῦ ὑψίστου Διός. Ἐπαναληφθείσης τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς Πνυκός, ἐγένοντο ἀρκεταὶ μεταρρυθμίσεις καὶ ἐπεκτάσεις. Κατὰ τὴν τρίτην ταύτην περίοδον ἐκτίσθη τὸ σῳζόμενον μέγα ἡμικυκλικὸν ἀναλημματικὸν τεῖχος καὶ ἐλαξεύθη τὸ νέον (σῳζόμενον) βῆμα. Ἄνωθεν καὶ πρὸς νότον τοῦ βήματος ἐλαξεύθη ἐπὶ τοῦ βράχου προεξέχουσα ἐξέδρα διὰ τοὺς ἐπισήμους. Ἡ κυρία εἴσοδος ἦτο πρὸς τὴν πόλιν, εἰσήρχοντο δὲ διὰ μεγάλης κλίμακος ἀκολουθούσης τὸ καμπύλον τεῖχος πρὸς τὰ βορειοδυτικά. Αἱ μεταρρυθμίσεις καὶ ἀνακαινίσεις αὗται συνετελέσθησαν κατὰ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, ἴσως ἐπὶ Ἀδριανοῦ. Ἐπὶ πόσον χρόνον διετηρήθη ἡ Πνὺξ ὡς τόπος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Ὁ ἀνώτατος δόμος τοῦ ἀναλημματικοῦ τείχους διετηρεῖτο ἀκόμη κατὰ τὸν μεσαίωνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Baumeister*, «Athen» (ἐν Denkmäler des Klassischen Altertums). — *W. Smith*, «Pnyx» (ἐν Dictionary of Greek and Roman Geography). — *H. Thompson*, «The Pnyx in Athens» (ἐν Hesperia vol. I, 1932, σ. 90 κέξ.).

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

«Πνὺξ» (ἡ). Δισεβδομαδιαία πολιτικὴ καὶ δικαστικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ 16ης Νοεμβρίου 1869 μέχρι τοῦ 1878.

—**«Πνύξ»**. Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1897 ὑπὸ Σ. Γκολφινοπούλου.

Πνυταγόρας. Βασιλεὺς τῆς ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ Σαλαμῖνος. Εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐν ἔτει 352 ἐπαναστάσεως τῶν ἐννέα πόλεων τῆς Κύπρου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐγένετο σύμμαχος αὐτοῦ καὶ ὅτε οὗτος ἔπλεε μετὰ τοῦ στόλου του ἐκ Σιδῶνος κατὰ τῆς Τύρου κατεῖχε μετὰ τοῦ Κρατέρου τὸ ἀριστερὸν κέρας τῆς παρατάξεως (*Ἀρρ*. Ἀναβ. 2, 20, 6). Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ταύτης οἱ Τύριοι, εὑρόντες κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν κυπριακῶν πλοίων καὶ κατεβύθισαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν πεντήρη τοῦ Πνυταγόρα (αὐτ. 2, 22, 2). Π. Α. Φ.

Πὸ (Po) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας (βλ. λ. *Πάδος*).

Ποα— (Poi—). Τὰ ἀπὸ τῆς γαλλικῆς λέξεως Poi— ἀρχόμενα, βλ. εἰς *Πουα—*.

πόα (ἡ) (Poa) *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς ἰθαγενεῖς τῶν βορείων καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 100 περίπου εἰδῶν τοῦ εἴδους τούτου, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν βλάστησιν τῶν λειμώνων καὶ πλείστων βουνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *πόα ἡ λειμώνιος* (Poa pratensis), πολυετὲς ποῶδες φυτόν, ἁπαντῶν πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ *πόα ἡ κοινὴ* (Poa trivialis), πολυετὴς καὶ αὐτὴ καὶ ἰθαγενὴς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἀμφότερα τὰ εἴδη καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ ὡς κτηνοτροφικά. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *Πόα ἡ πλατύρριζος* (Poa compressa), πολυετὲς φυτὸν ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. *Πόα ἡ ὄψιμος* (Poa serotina), πολυετὲς φυτόν, ἁπαντῶν εἰς τὰς χώρας τῶν βορείων καὶ τῶν εὐκράτων κλιμάτων. *Πόα ἡ ἀβησσυνιακὴ* (Poa abyssiniaca), ἐτήσιον φυτὸν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδίως τῆς Ἀβησσυνίας, χρησιμεῦον τόσον ὡς κτηνοτροφικόν, ὅσον καὶ πρὸς βρῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, διότι ἐκ τῶν ἀλευροποιουμένων σπερμάτων του παρασκευάζεται εἰς τὰς χώρας ἐκείνας ἄρτος. Δ. Ν. Π.

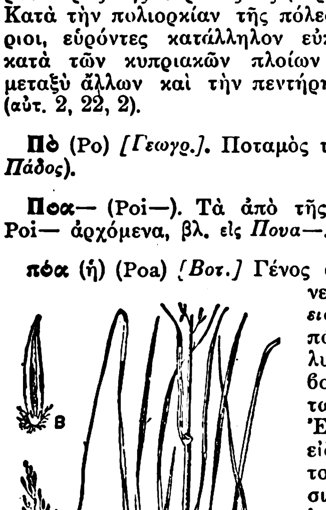

Πόα ἡ κοινή.
[Ἀνθισμένη κορυφή.— Β=Σπόρος.]

—**πόα** *βασιλικοῦ* (herba ocimi) *[Φαρμ.]* βλ. *βασιλικοῦ πόα*.

Πόα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σώστου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 179. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουγιοὺνντερέ*.

«Π.Ο.Α.Δ.Α.». Συντετμημένη ὀνομασία τῆς «Προσφυγικῆς Ὀργανώσεως Ἀμύνης Δικαιούχων Ἀνταλλαξίμων», σωματείου ἱδρυθέντος ἐν Ἀθήναις τῷ 1924, μὲ σκοπὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν περιουσιακῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος καὶ Ὀθωμανῶν τὴν ὑπηκοότητα προσφύγων, τῶν καταφυγόντων εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἀνασυγκρότησιν καὶ τὴν περιφρούρησιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταλειφθείσης ἀκινήτου περιουσίας τῶν δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀνταλλαγέντων Τούρκων τῆς Ἑλλάδος.

«Π.Ο.Α.Δ.Α.». Προσφυγικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1926 εἰς σχῆμα 2ον, ὄργανον τῆς ὁμωνύμου ὀργανώσεως.

ποάνθραξ,—*ακος* (ὁ)· εἶδος γαιάνθρακος, προελθόντος ἐξ ἀποσυνθέσεως ὑδροβίων φυτῶν, ἄλλως *τύρφη* (βλ. λ.).

Πόας (Poas) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειῶδες ὄρος τῆς Κόστα Ρίκα. Κεῖται 15 χλμ. βορείως τῆς πόλεως Ἅγιος Πέτρος (San Pedro) καὶ ἔχει ὕψος 2.711 μ. Γ. Ι. Β.

ποβελλίτης (Powellit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μολυβδαινικὸν ἀσβέστιον $CaMoO_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους ὀξεῖς πυραμιδικούς, ἔχει χρῶμα πρασινοκίτρινον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ δυτικὸν Idaho. Γ. Β.

Ποβίντα (Povinda). Μεγάλη φυλὴ τοῦ ἀνατολικοῦ Ἀφγανιστὰν (περίπου 50.000 ἄτομα). Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐγκαθίστανται, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ διεξάγουσι μετὰ χιλιάδων καμήλων μέγα μεταφορικὸν ἐμπόριον μεταξὺ Βουχάρας καὶ Ἰνδιῶν. Θ. Κ.

Πόβλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 263. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πόβουα ντὲ Βαρζὶν (Povoa de Varzim) *[Γεωγραφ.]*. Παράλιος πόλις καὶ λουτρόπολις τῆς Πορτογαλίας, ἐν τῷ νομῷ Πόρτο, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 12.362 (1920). Ἔχει σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων ἡ ἁλιεία. Θ. Κ.

Πογάνια, ἡ *Ναρέντα*. Παλαιοσερβικὴ πειρατικὴ ἡγεμονία ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἡ ὁποία ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κεττίγνη μέχρι τοῦ κόλπου Στάνιο. Κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν *Ναρεντανῶν* (= περιοίκων τοῦ ποταμοῦ Ναρέντα ἢ Ναρέτβα), τῶν ἄλλως *Πογανῶν* (= Pagani, ἐθνικοί, εἰδωλολάτραι), οἵτινες ἦσαν περίφημοι πειραταί. Ἡ ἡγεμονία αὕτη τῷ 1020 ὑπετάγη εἰς τοὺς Κροάτας, τῷ 1100 εἰς τοὺς Οὔγγρους, τῷ 1320 εἰς τὴν Βοσνίαν, τῷ 1463 εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τῷ 1646 κατὰ μέρος προσηρτήθη εἰς τὴν Ἑνετίαν. Ὁ τελευταῖος γόνος τῶν πριγκίπων τῆς Πογάνια Ἴστολ κατέφυγεν εἰς Πολωνίαν, ὅπου ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Pliszcza. —Π.

Πογγῆς ντὲ Βολέσλος (Pogus de Boleslos). Γάλλος διπλωμάτης καὶ δημοσιολόγος πολωνικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1852. Φίλος τοῦ Χαριλάου Τρικούπη καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου, ἠρθρογράφει ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων εἰς τὸ «Journal des Débats» καὶ εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Paul de Cassagnac, οὗτινος ἐτύγχανε συνεργάτης. Ἀπὸ τοῦ 1898 μέχρι τοῦ 1904 ἐξέδιδεν ἐν Βελιγραδίῳ τὴν «Correspondance de Belgrade», ἀπὸ δὲ τοῦ 1906 τὴν «Correspondance Balkanique», ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν ὁποίων ὑπεστήριξε τὴν βαλκανικὴν ἕνωσιν. Ἀπεβίωσε τῷ 1916.

— **Πογγῆς**, *Γεώργιος τοῦ Βολέσλα*. Καθηγητὴς ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, γεννηθεὶς ἐν Καλαμακίῳ τῆς Κορινθίας τῷ 1887. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἔγραψε δὲ διαφόρους κοινωνιολογικὰς καὶ νομικὰς μονογραφίας, ἐν αἷς ἡ «Περὶ συγκοινωνιακοῦ δικαίου».

Πόγγιος (Poggio). *Ἰωάννης - Φραγκῖσκος Μπρατσιολίνι*. Ἰταλὸς φιλόλογος τῆς Ἀναγεννήσεως, γεννηθεὶς ἐν Τερρανόβᾳ τῷ 1380 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1459. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου τῆς Ραβέννης καὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶ καὶ εἶτα ἀποστολικὸς γραμματεύς, οὐδαμῶς ὅμως ἀναμιγνυόμενος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἔριδας τῶν χρόνων του. Εἰς τὰς μονὰς Ραϊχενάου, Βάϊνγκαρτεν καὶ Ἁγίου Γάλλου εὗρε πλῆθος χειρογράφων τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας, τέως ἀγνώστων, καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν τὸν Πλαῦτον, τὸν Κοϊντιλιανόν, τὸν Οὐαλέριον Φλάκκον, τὸν Πλίνιον, τὸν Λουκρήτιον, τὸν Κολουμέλλαν, τὸν Σίλιον Ἰταλικόν, τὸν Βιτρούβιον, τὸν ὑπὲρ Καικίνα λόγον τοῦ Κικέρωνος, τὰ ὑπομνήματα τοῦ Πεδιανοῦ, τὸν Ἀμμιανὸν Μαρκελλῖνον, τὸν Νώνιον Μάρκελλ..., τὸν Πρῶβον, τὸν Φλάβιον Κάπρον, τὸν Εὐτύχ... τὸν Μανίλιον. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη «ἀναζ...γὸς τῶν λατινικῶν γραμμάτων». Προσέτι ἴδια ἔ... ἔγραψε: «Ρητορικὰς πραγματείας», «Λυρικὰ ...ματα» λατινιστί, «Περὶ τῆς εὐγενείας», «Ἡ δυστ... τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς», «Ἡ δυστυχία τῶν ...πων», «Ὁ εἰς μεγάλην ἡλικίαν γάμος», «Ἱστορ... Φλωρεντίας» κατὰ τὸν συγγραφικὸν τρόπον ... Λιβίου, «Εὐτραπελίας», περιεχούσας μύθους καὶ σ...τίρας τοῦ κλήρου. Κατὰ τὸ 1453 ἐγένετο καγ...λάριος καὶ ἐπίσημος ἱστοριογράφος τῆς φλωρεντινῆς δημοκρατίας. Ἄγαλμά του ὑπὸ τοῦ Do...tello καὶ ζωγραφικὴ εἰκών του ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου dell Pollajuolo σῴζονται ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐ... πάντοτε ἐτιμήθη. Τῶν ἔργων του α' ἔκδοσις ... Basle τῷ 1538. Ν. ΛΙΒ...

Πογδόρα, ἢ *Ποδγόρα [Γεωγρ.]*. Συνοικισμ... τῆς κοινότητος Πολυλόφου (Κοβίλιανης) τῆς ἐπα...χίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 71.

Πογδόριαννη, ἢ *Ποδγόριαννη [Γεωγρ.]*. Κοι...νότης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, νῦν καλουμένη *Πα...ρακάλαμος* (βλ. λ.).

Πογιάκος, *Ἰάκωβος*. Νομικὸς γεννηθεὶς ἐ... Κερκύρᾳ καὶ σπουδάσας ἐν τῷ Ἰονίῳ πανεπιστημίῳ. Διωρίσθη δικαστὴς καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν πρ...χθη εἰς ἐφέτην. Λατῖνος τὸ θρήσκευμα, ἔγρα... κατάλογον τῶν Λατίνων ἐπισκόπων. Περιηγη... τὰς Ἰονίους νήσους, συνέλεξε δημόσια ἔργα ἐκ τ... ἀρχειοφυλακείων καὶ ἐδημοσίευσε πολύτιμον σ...λογὴν ὑπὸ τίτλον: «Collezione delle leggi muni...cipali delle Isole Ionie sotto il dominio Veneto». Ἀπέθανε τῷ 1881. Λ. Χ.

Πογιάνγκ (Poyang-hu) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐ... Κίνᾳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιάνγκσί, κατὰ τὴν νοτ... ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Γιάνγκτσε Κιάνγκ, ὅστις ...νεται εἰς αὐτὴν διὰ βραχίονος μήκους 4 χλμ. Ἀ... νότου ἐπεκτείνεται διὰ τοῦ εἰς αὐτὴν ῥέοντος π...ταμοῦ Κανκιάγκ. Ἔχει ἐμβαδὸν 5.000 τ. χλμ., π...ριλαμβάνει πολλὰς νησῖδας, ἐξ ὧν μεγίστη, ἐν τ... μέσῳ, ἡ Τακουσάν, καὶ εἶναι λίαν ἰχθυοτρόφ... Ἐπὶ τῶν ὄχθῶν ἔχει πολλοὺς συνοικισμούς, ἐξ ... κύριοι ἡ κώμη Χονκοῦ καὶ ὁ λιμὴν Λάγκ Κο... ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης. Θ. Κ.

Πόγκεντορφ (Poggendorff), *Ἰωάννης Χριστιανός*. Γερμανὸς φυσικὸς καὶ χημικὸς (1796—18..). Ἐγεννήθη ἐν Ἀμβούργῳ καὶ ἐγένετο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φαρμακοποιός. Τῷ 1820 μετέβη εἰς Βερολῖνον, ἔνθα ἐσπούδασε χημείαν καὶ φυσικήν, ... σως δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσε τὴν πρώ... μελέτην του «Περὶ τοῦ μαγνητισμοῦ τῆς βολταϊκῆς στήλης», ἔνθα ἀνεπτύσσοντο διὰ πρώτην φορὰν ... ἀρχαί, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ γαλβανόμετρον καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Ἐπίσης εἰς τὸν Πόγκεντορφ ὀφείλονται ἡ ἀνακάλυψις (1826) τοῦ κατοπτρικοῦ μαγνητομέτρου, τὸ ὁποῖον περιέγραψε βραδύτε... καὶ ὁ Γκάους, καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀξιόλογοι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι, ἰδίᾳ ἐπὶ θεμάτων τῆς ἠλεκτρολογίας. Ἀπὸ τοῦ 1824 ἐξέδιδε τὰ «Χρονικὰ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας», ἀπὸ δὲ τοῦ 1834 διετέλε... καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψε δύο τόμους τοῦ «Βιογραφικοῦ καὶ βιβλιογραφικοῦ λεξικοῦ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν» (18..-1863), τὸ ὁποῖον συνεχίσθη κατόπιν διὰ δύο ἄλ... τόμων ὑπὸ τῶν Feddersen καὶ Öttingen μέχρι τ... 1904)· «Ἱστορίαν τῆς φυσικῆς» (ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ B...rentin τῷ 1879) κ. ἄ. Κ. Β.

— **Πόγκεντορφ**, *ζυγὸς [Φυσικ.]* Ὄργανον τ... πειραματικῆς φυσικῆς. Εἶναι ζυγός, ὅστις φέ... περὶ τὸν ἄξονα στροφῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς φάλαγγος, τροχαλίαν Τ. Ἐπίσης εἰς τὸ ἕτερον τῶν ἄκρ... τῆς φάλαγγος φέρει ἀντὶ πλάστιγγος ὁμοίαν τροχαλίαν Τ. Ἐ... τῶν δύο τούτων τροχαλιῶν στηρίζεται νῆμα, ἐ... τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἄκρα κρέμανται δύο ἴσα βάρη $β_1$ καὶ $β_2$. Πρὸς ἀποκατάστασιν τ... ἰσορροπίας καὶ ὁριζοντίωσιν τ... φάλαγγος τίθετ... ἐν τῇ πλάστιγγι Π τὸ ἀπαιτούμενον βάρος, ἐπ... τὸ $β_3$. Διὰ τ... ζυγοῦ τούτου, οὕτως ἰσορροποῦντος, ἐκτελεῖται τὸ ἀκόλουθον πείραμα: Εἰς τ... βάρος $β_1$ προσθέτομεν μικρόν τι βάρος $β_4$. Τότε, φυσικά, τὰ μὲν ἡνωμένα βάρη $β_1 + β_4$ ... κινηθῶσι πρὸς τὰ κάτω, τὸ δὲ βάρος $β_2$, ὡς ἐλαφρότερον, θὰ κινηθῇ ἀντιστοίχως πρὸς τὰ ἄ... Πλὴν τούτου ὅμως θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ... λαξ τοῦ ζυγοῦ θὰ κλίνῃ πρὸς τὸ μέρος τ... ὡς ἂν εἶχε γίνει τοῦτο βαρύτερον. Ἡ αἰτία τ...

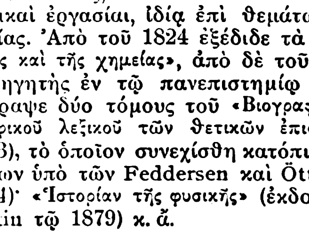

Ζυγὸς τοῦ Πόγκεντορφ.

Digitized by Google

ινομένου εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἡ ἐπιτάχυνσις, εἰς ἣν ὑκειται τὸ 6_2 κινούμενον πρὸς τὰ ἄνω, ἀντι-οιχεῖ πρὸς δυναμικὴν ἐνέργειαν ἴσην πρὸς τὸ όμενον τῆς μάζης 6_2 ἐπὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν. Εἰς ν ἐνέργειαν ὅμως ταύτην ἀντιστοιχεῖ, κατὰ τὸν ιον τῆς δράσεως καὶ ἀντιδράσεως, ἑτέρα ἴση ναμικὴ ἐνέργεια, ἥτις ἔχει ἀντίθετον διεύθυνσιν, ιι πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἥτις προστιθεμένη εἰς τὴν τοῦ 6_2 ἐνεργοῦσαν βαρύτητα προκαλεῖ τὸ φαι-ιενον. κ. β. λ.

— Πόγκεντορφ *ὀπτικὴ ἀπάτη*. Οὕτω καλεῖται ἡ τικὴ ἀπάτη, ἣν προκαλεῖ τὸ παρατιθέμενον ῆμα. Ἐκ τῶν δύο λοξῶν καὶ ϱαλλήλων γραμμῶν, αἵτινες νται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ἐπιμήκους θογωνίου, ἡ ἀνωτέρα φαίνεται ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς ἐπὶ ἀριστερὰ τοῦ ὀρθογωνίου κει-ιης λοξῆς γραμμῆς. Πράγματι ως ἡ συνέχεια τῆς τελευταίας ότης εἶναι ἡ κατωτέρα ἐκ τῶν ο παραλλήλων. Ἡ ἀπάτη αὕτη ιττοῦται, ἐφόσον ἡ λοξότης τῶν ιμμῶν ὡς πρὸς τὸ ὀρθογώ-ν ἐλαττοῦται καὶ παύει ὑπάρ-ουσα, ὅταν αὗται σχηματίζωσι ιὰ τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ὀρ-γωνίου ὀρθὴν γωνίαν. κ. β. λ.

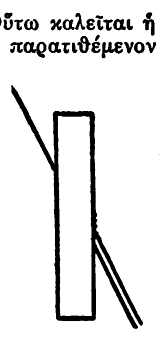

Ὀπτικὴ ἀπάτη τοῦ Πόγκεντορφ.

Πογκόντιν, ***Μιχαὴλ Πέτροβιτς.*** Ρῶσος ἱστο-ὸς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1875. νέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ ἔργα περὶ τοῦ βίου ; ἀρχαίας Ρωσίας, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: τορία τῆς Ρωσίας μέχρι τῆς ταταρικῆς κατακτή-ις», «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς προελεύσεως τῆς δουλοπα-ίας ἐν Ρωσίᾳ», «Κατηγορία τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεγάλου ρου Ἀλεξίου Πέτροβιτς», «Τὰ δέκα ἑπτὰ πρῶτα ἔτη βασιλείας Πέτρου Α'», «Μελέται ἐπὶ τῶν χρονικῶν Νέστορος» κτλ.

Ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν ἔργων συνέγραψε μίαν ιγῳδίαν, τὴν «Μάρθαν Ποζάντνιτζα», καὶ πλεῖστα ϑιστορήματα καὶ διηγήματα, πάντα λαϊκῆς ἐμ-ύσεως, εἰκονίζοντα τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἤθη τῶν ϑρώπων τοῦ λαοῦ, ἐμπόρων, μικροαστῶν καὶ ιζίκων. Τὰ ἄριστα τούτων εἶναι ὁ «Ἐπαίτης», Νύμφη εἰς τὴν ἐμποροπανήγυριν» ἢ «Ἐπιδη-» κτλ. θ. β.

Πογκράκζ, ***Στέφανος μάρτυς*** (Étienne Pon-acz). Μοναχὸς ἰησουΐτης, ὅστις μετὰ τοῦ ἐπί-; ἰησουΐτου Melchior Grodeczki καὶ τοῦ ἐν ιn τῆς Οὐγγαρίας ἐφημερίου Μάρκου Crisin στη μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν προτεσταν-ν τῷ 1619 ἐν Κροατίᾳ, ὑπὸ δὲ τοῦ πάπα Πίου ι Ι' ἐγγραφέντες καὶ οἱ τρεῖς ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ρτυρολογίῳ συνεορτάζονται τὴν 7 Σεπτεμβρίου. ε. γ. π.

Πογκρόμ. Καλοῦνται οὕτω οἱ ἀντισημιτικοὶ διω-οί, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον χώραν ἐν Ρωσίᾳ ἐπὶ ρικοῦ καθεστῶτος, ὑποκινούμενοι κυρίως ὑπὸ ἀντιδραστικῆς πατριωτικῆς ὀργανώσεως τῆς οστῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕνωσις τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ», ποία ἕδρα εἰς καθυστερημένας περιοχὰς τῆς οκρατορίας ὑπὸ τὴν ἀνοχὴν καὶ τὴν κρυφίαν οστήριξιν τῆς τσαρικῆς ἀστυνομίας. Σκοπὸς τῆς ανώσεως ταύτης, ἡ ὁποία ἐστρατολόγει τὰ η της ἐκ τῶν μικροαστικῶν καὶ τῶν ἐξαθλιω-ων στρωμάτων, ἦτο ἡ διατήρησις τοῦ τσαρικοῦ ϑεστῶτος. Τὰ πογκρὸμ ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζων-συστηματικῶς ὠργανωμένα ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐν-θεν, δηλαδὴ ἀφ' ἧς ἐποχῆς, οἱ κοινωνικοὶ ἀγῶ-ἐν Ρωσίᾳ εἰσῆλθον εἰς τὴν ὀξεῖαν φάσιν των, ιόπουν δὲ ν' ἀποτρέψουν τὴν προσοχὴν τοῦ οῦ ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς διεκδική-ς καὶ ν' ἀναζωπυρήσουν τὰ φυλετικὰ καὶ θρη-υτικὰ μίση (διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι αἴτιοι τῆς ιτούσης κακοδαιμονίας εἶναι οἱ μισητοὶ εἰς τὸν ὸν Ἑβραῖοι) πρὸς ὄφελος τοῦ τσαρικοῦ καθε-ῶτος. Διὸ καὶ τὸ τσαρικὸν καθεστὼς πάντοτε τὰς δυσκόλους στιγμάς του ἠνέχθη καὶ ὑπε-ρίζε τὴν ὀργάνωσιν τῶν πογκρόμ. Κατὰ τὰ γκρὸμ ἔνοπλοι ὀρδαὶ ἐγκληματικῶν καὶ θρη-ομανῶν στοιχείων ἐπετίθεντο ἐναντίον τῶν ἑβραϊ-ν συνοικιῶν τῶν πόλεων καὶ ἐπεδίδοντο ἀνε-λητοι εἰς σφαγάς, λεηλασίας καὶ ἐμπρησμούς. τσαρικὴ ἀστυνομία κατὰ κανόνα ἔφθανε πάν-ε μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἐγκλημάτων τούτων συνελάμβανε τοὺς ἐναπομένοντας Ἑβραίους. Τὰ γκρόμ, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν φρικτὴν μνήμην ἐν σίᾳ, ἔφθασαν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ριότητός των κατὰ τὸ 1905 καὶ 1906. Φρικα-ότερα πογκρὸμ ὑπῆρξαν τὰ τοῦ Κισίνεβ (ἐν Βεσ-ϱαβίᾳ 6—7 Ἀπριλίου 1903), τοῦ Σιέντλτσε (ἐν λωνίᾳ 26 Αὐγούστου 1906), τοῦ Μπιελοστὸκ -3 Ἰουνίου 1906) κλπ. (βλ. καὶ λ. *ἀντισημιτι-ς*). θ. π.

Πόγκσον (Pogson), ***Νόρμαν-Ροβέρτος.*** Ἄγγλος τρονόμος (1829—1891). Ἐχρημάτισεν ἀπὸ τοῦ 0 διευθυντὴς τοῦ ἐν Μαδρὰς τῶν Ἰνδιῶν ἀστε-σκοπείου, ἔνθα ἀνεκάλυψε πολλοὺς μικροὺς πλανήτας. Ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν μεταβλητῶν ἀστέρων καὶ εἰσηγήθη τῷ 1850 νέαν σταθερὰν φωτομετρικὴν κλίμακα πρὸς ἐναρ-μονισμὸν τῶν μεγεθῶν τῶν διαφόρων ἀστέρων, τὰ ὁποῖα ἐποίκιλλον ἀπὸ καταλόγου εἰς κατάλογον ἀναλόγως τῆς παρ' ἑκάστῳ χρησιμοποιουμένης φωτομετρικῆς κλίμακος. Ἐν τῇ κλίμακι, ἣν εἰση-γήθη ὁ Pogson καὶ ἡ ὁποία ἤδη εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένη, ὡς σταθερὸν μὲν λόγον ἐδέχθη τὴν πέμπτην ῥίζαν τοῦ ἑκατόν, ἤτοι τὸν ἀριθμὸν 2,512, τὸ δὲ μηδὲν τῆς κλίμακος ὥρισε κατὰ τρό-πον ἐξασφαλίζοντα τὴν καλυτέραν κατὰ τὸ δυνα-τὸν συμφωνίαν πρὸς τὸ ἕκτον μέγεθος τῆς ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς «Bonner Durchmusterung» φωτο-μετρικῆς κλίμακος τοῦ Argelander. Κατὰ τὴν κλί-μακα ταύτην ἀστήρ τις πρώτου μεγέθους εἶναι: $(2{,}512)^1$, ἤτοι 2.512 φορὰς λαμπρότερος ἑνὸς 2ου μεγέθους, $(2{,}512)^2$, ἤτοι 6,30 φορὰς λαμπρότε-ρος ἑνὸς 3ου μεγέθους, $(2{,}512)^3$, ἤτοι 15,84 φο-ρὰς λαμπρότερος ἑνὸς 4ου μεγέθους καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὰ μεγέθη τῶν διαφόρων ἀστέρων τοῦ καταλό-γου «Β. Δ». δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν ἀντιστοίχων τῆς κλίμακος τοῦ Pogson μέχρι τοῦ 8ου. Ἐφεξῆς ὅμως ἡ διαφορὰ βαίνει αὔξουσα, ἤτοι οἱ ἀστέρες 9ου μεγέθους κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Argelander εἶναι μεγέθους 9,3 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Pogson, οἱ δὲ 9,5 κατὰ τὴν πρώτην ἀντιστοιχοῦσι πρὸς 10,6 κατὰ τὴν δευτέραν. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ποδαβρός, *—ά, —όν·* ὁ ἔχων ἁβρούς, τρυφεροὺς τοὺς πόδας, μαλθακός, ἁβροδίαιτος: «Λυδὸς ποδα-βρὸς» ὁ Κροῖσος, ἔν τινι χρησμῷ τῆς Πυθίας.

ποδάγρα (podagre). Ὅρος σημαίνων τὴν ἐκδή-λωσιν τῆς ἀρθρίτιδος πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀρθρώ-σεων τοῦ ποδὸς (βλ. *ἀρθρῖτις, ἀρθριτισμὸς καὶ οὐ-ρικὴ ἀρθρῖτις ὀξεῖα*). Μ. Ν. Κ.

ποδάγρα *[Θηρευτ.]*. Εἶδος παγίδος, δι' ἧς συλ-λαμβάνεται τὸ θήραμα ἐκ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, *πο-δοπαγίς, πεδίκλα* ἢ *συρτοθηλιὰ* κοινῶς καλουμένη, ἡ *ποδοστράβη* τῶν ἀρχαίων. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ θηράματος κατασκευάζεται εἴτε σιδηρᾶ, εἴτε σχοινίνη, εἴτε ἐκ νήματος. Ἡ σιδηρᾶ χρησιμο-ποιεῖται διὰ μεγάλα ζῷα ἢ πτηνά, ὡς εἶναι ἡ ἀλώπηξ, ὁ λαγωός, ὁ λύκος κ. τ. τ., ὁ ἀετός, ὁ ἱέραξ, κ.τ.τ., καὶ στερεοῦται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀσφαλῶς ἢ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ἐναποτιθεμέ-νης τῆς προσηκούσης δι' ἕκαστον εἶδος θηράμα-τος τροφῆς εἰς τὴν πρὸς τοῦτο προβλεπομένην θέσιν, ἔχει δὲ τὸ μέγεθος τοιοῦτον, οἷον ὁ ὄγκος καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ συλληφθησομένου θηράματος ἀπαιτεῖ, καὶ τὴν μορφὴν τοῦ δοκάνου, δι' ἰσχυροῦ ἢ ἧττον ἰσχυροῦ ἐλατηρίου κλείοντος καὶ συσφίγ-γοντος τὸν πόδα ἢ τοὺς πόδας καὶ ἐνίοτε καὶ αὐ-τὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ προσελκυομένου ζῴου ἢ πτηνοῦ. Διὰ μικρὰ πτηνὰ παρέλκει ἡ στερέωσις, δι' ἃ συνήθως χρησιμοποιεῖται τὸ ἐκ νήματος, σπάγγου ἢ σχοινίου *ποδοβρόχι* ἢ ἡ *συρτοθηλιά*. Πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ θηράματος καλύπτεται ἡ ποδάγρα διὰ χώματος, φύλλων ἀχύρου ἢ τοιούτου τινός, ὥστε νὰ καθίσταται ἀφανὴς εἰς τὸ προσερ-χόμενον θήραμα. Αἱ περὶ θήρας διατάξεις αἱ κεί-μεναι ἐν Ἑλλάδι περιλαμβάνουσιν εἰς τὰ ἀπαγο-ρευόμενα μέσα θήρας καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πα-γίδος, τιμωροῦσαι τοὺς μεταχειριζομένους τοῦτο. Φ. Δ. Γ.

Ποδάγρα. —1) Ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος, ἥτις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην εἶχεν ἱερὸν ἐν Σπάρτῃ. Ἀπεικονίζετο ὡς κυνηγέτις Ἄρτεμις, γονυπετής, μὲ τοὺς πόδας δεδεμένους.

—2) Προσωποποίησις τῆς νόσου ποδάγρας. Ἡ διὰ τῆς προσωποποιήσεως τῆς νόσου πλασθεῖσα αὕτη θεὰ ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ Κωκυτοῦ καὶ τῆς Ἐρινύος Μεγαίρας ἢ τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀφρο-δίτης. Τὰ ὑπὸ τῆς τρομερᾶς ταύτης θεᾶς, τῆς εἰς τοὺς βαθυσκίους κευθμῶνας τοῦ Ταρτάρου ὑπὸ τῆς Μεγαίρας γεννηθείσης καὶ ἐκτραφείσης, προ-ξενούμενα εἰς τοὺς ἀνθρώπους δεινοπαθήματα διεκτραγῳδοῦνται εἰς τὸ εἰς τὸν Λουκιανὸν ἀπο-διδόμενον δρᾶμα «Τραγῳδοποδάγρα». ΚΑΨ.

ποδαγρικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ποδάγραν· || ὁ πάσχων ποδάγραν.

ποδάγριον (τὸ) (Podagrium) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, τετραμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυκλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαν-τῶντα εἰς τὴν Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

ποδαγρὸς (ὁ). Ὁ θηρεύων διὰ τῆς ποδάγρας καὶ γενικῶς ὁ ἄοπλος κυνηγὸς τῶν παρύδρων ἢ ὑδροβίων πτηνῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν διὰ προια-ρίων ἢ μονοξύλων καὶ δι' ὅπλου θηρεύοντα.

— *[Θηρευτ.]* Ἡ τοιαύτη θήρα ἀσκεῖται ἀόπλως καὶ κατὰ νύκτα σκοτεινὴν τῇ βοηθείᾳ κώδωνος καὶ ἰσχυροῦ φωτὸς πρὸς τὰ ἐπιπλέοντα πτηνά, ἰδίως εἰς τὰς ἀγρίας νήσσας, διευθυνομένου, ὅπερ ἕλκει καὶ ζαλίζει αὐτάς, ὅτε εὔκολον καθίσταται καὶ τῇ χειρὶ νὰ συλλάβῃ ταύτας καὶ νὰ προσδέσῃ ἐκ τοῦ ποδός, ὅταν πλείονες ὑπάρχωσι, διὰ θη-λιῶν κατὰ σειράν, ὅσας ἤθελε τυχὸν προφθάσει καὶ τότε μόνον ἀποσύρει ταύτας, διότι ἄλλως, ἂν ἀνὰ μία συλλαμβάνηται καὶ ἀποσύρηται ἐκ τοῦ ὕδατος, προκαλεῖται θόρυβος μὲ τὸ πτερύγισμά της καὶ τὴν φωνήν της, ἔχων ὡς συνέπειαν τὴν καταπτόησιν καὶ ἀπομάκρυνσιν ἀπ' αὐτοῦ τῶν ἄλ-λων. Ἀντὶ θηλιῶν γίνεται χρῆσις καὶ δικτύων, τὰ ὁποῖα, ὅπου τὰ ὕδατα εἶναι βαθέα καὶ ἀπηλλα-γμένη ἡ περιοχή των καλαμώνων, τοποθετοῦνται καθέτως, ὥστε νὰ ἐπιπλέωσιν. Ἐκ τῶν ἀντιθέτων δύο μερῶν αὐτῶν δύο λέμβοι μὲ κώδωνας καὶ πυ-ροφάνια ὠθοῦσι τὰς πρὸ αὐτῶν ἀγρίας νήσσας πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις τῶν δικτύων, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ συλλαμβάνονται προσπίπτουσαι εἰς αὐτά, ἢ καὶ ἄλλως γίνεται τοῦτο· μία λέμβος ἠρέμα κινου-μένη μὲ τὰς κώπας περιτετυλιγμένας δι' ὑφάσματος πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ θορύβου των καὶ φέρουσα εἰς τὴν πρῷραν αὐτῆς ἐσχάραν, ἐφ' ἧς τοποθετεῖ-ται ζωηρὸν πυροφάνι ἀπὸ δᾷδας, προχωρεῖ πρὸς τὰς ἀγρίας νήσσας. Αὗται εἴτε ὑπὸ περιεργείας εἴτε ἑλκυόμεναι ὑπὸ τοῦ φωτὸς πλησιάζουσι τὴν λέμβον ἢ ἀφήνουσι νὰ πλησιάσῃ αὕτη ταύτας. Ἅμα τῇ προσεγγίσει ὁ ἐν αὐτῇ θηρεύων, κρατῶν εἰς τὸν βραχίονα πεζόβολον, οἷον μεταχειρίζονται οἱ ἁλιεῖς, ἐξελίσσων ῥίπτει ἐπὶ τῶν νησσῶν τὸ κυκλικὸν τοῦτο δίκτυον μετὰ ταχύτητος καὶ κα-λύπτει αὐτάς. Ἀποσύρων εἶτα αὐτὸ περικλείει ἐντὸς αὐτάς, διότι ἡ κυκλικὴ τοῦ δικτύου περιφέ-ρεια φέρει μολύβδινα βάρη, μὴ ἐπιτρέποντα τὸ ἄνοιγμα τοῦ πεζοβόλου. Οἱ τρόποι οὗτοι τοῦ πο-δαγρικοῦ κυνηγίου ἠσκοῦντο εἰς τὸ παρελθὸν ἐν Ἑλλάδι, ἐνιαχοῦ δ' ἐξακολουθοῦσι τινὲς αὐτῶν ἀσκούμενοι καὶ νῦν, ἀλλὰ σπανίως καὶ οὐχὶ μὲ ἀποτελέσματα, οἷα κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχον, τὸ μὲν διότι τότε καὶ ἀπειροπληθῆ ἦσαν τὰ ὑδρόβια πτηνὰ ἐν τῇ χώρᾳ καὶ μᾶλλον ἄφοβα καὶ ἀπονή-ρευτα διὰ τὴν μὴ ἐντατικὴν κυνηγεσίαν καὶ διότι καὶ τὰ κυνηγετικὰ ὅπλα ἐσπάνιζον εἰς τὰς χεῖρας τῶν κυνηγούντων αὐτὰ καὶ οὐχὶ παμπληθεῖς ἦσαν οἱ κυνηγοί. Νῦν ὁλονὲν ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐκλείπει, καὶ διότι ὅπλα καὶ λοιπὰ μέσα διώξεως τῶν ὑδρο-βίων τελεσφορώτερα εἶναι ἐν χρήσει καὶ διότι πρὸ παντὸς ὁ κείμενος ἐν Ἑλλάδι περὶ θήρας νό-μος δὲν ἐπιτρέπει τὸ κυνήγιον δι' ἄλλου μέσου εἰμὴ μόνον διὰ πυροβόλου ὅπλου, ὡς μὴ προσῆ-κον εἰς τοὺς ἀληθινοὺς κυνηγοὺς τὸ δι' ἀπατηλῶν καὶ τεχνητῶν μέσων θηρεύειν, καὶ οὕτω παρέχε-ται καὶ ποιά τις προστασία εἰς τὰ θηράματα. Φ.-Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

Ποδάλεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 3, 4) ἐν Μιλυάδι τῆς Λυκίας, ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀνα-φέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 34 πό-λεων τῆς ἐπαρχίας Λυκίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησια-στικὰ χρονικὰ ἐπίσκοπος αὐτῆς: ὁ Ποδαλείας, Πο-δαλίας, Ποδαυλείας καὶ Πηδαλείας, ὑπὸ τὸν μη-τροπολίτην Μύρων. Σῴζονται συμμαχικὰ αὐτῆς νο-μίσματα καὶ αὐτοκρατορικὰ τοῦ Γορδιανοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΟΔΑΛΙΩΤΩΝ καὶ Ἀπόλλωνος μετὰ λύρας ἱσταμένου ἐπὶ κίονος. Σήμερον καλεῖται *Ποντάλια*. Α. Θ. Σ.

Ποδαλείριος. Υἱὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἠπιόνης, βασιλεὺς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης. Ὑ-πῆρξε καὶ οὗτος εἷς τῶν μνηστήρων τῆς ὡραίας Ἑλένης Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μαχάονος μετέ-σχε τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὡς ἡγεμὼν τῶν ἐκ Τρίκ-κης, Ἰθώμης καὶ Οἰχαλίας Θεσσαλῶν μετὰ τριά-

Ὁ Μαχάων καὶ ὁ Ποδαλείριος ἱστάμενοι παρὰ τὸν Ἀσκληπιόν.

[Ἀρχαῖον Ἀθηναϊκὸν ἀνάγλυφον.]

κοντα πλοίων (*Ὁμ.* Ἰλ. Β, 729—733). Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας ἀπεδείχθη γενναῖος πολε-μιστής, ἰδίως ὅμως ἔξοχος ἰατρός, καὶ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἐπανερχόμενος μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλή-νων εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρεσύρθη ὑπὸ ἐναντίων ἀνέ-μων εἰς τὰ παράλια τῆς Καρίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν Σύρνον. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ ἥρως ναυαγήσας εἰς τὴν καρικὴν παραλίαν ἐσώθη

Digitized by Google

ὑπό τινος ποιμένος, ὁ ὁποῖος τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν κύριόν του, τὸν βασιλέα Δάμαιθον. Οὗτος εἶχε θυγατέρα Σύρνον ὀνόματι, ἡ ὁποία εἶχε σοβαρῶς πληγωθῆ πεσοῦσα ἔκ τινος στέγης. Ὁ Ποδαλείριος θεραπεύσας τὴν Σύρνον ἐνυμφεύθη αὐτήν, λαβὼν ὡς προῖκα μέρος τοῦ βασιλείου τοῦ πατρός της, ἵδρυσε δὲ δύο πόλεις, τὴν Σύρνον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του ὀνομασθεῖσαν οὕτω, καὶ τὴν Βύβασσον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ σώσαντος αὐτὸν ποιμένος. Ὑπῆρχεν ἐπίσης ἱερὸν τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ εἰς τὴν Κῶν, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας ἰσχυρίζοντο ὅτι οἱ δύο ἀδελφοὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν νῆσόν των. Ἐν τῇ τέχνῃ (τῇ γλυπτικῇ ἰδίως) ἀπεικονίζοντο ὁ Ποδαλείριος καὶ ὁ Μαχάων ἐν συμπλέγματι μετὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὄρθιοι μὲν αὐτοί, καθήμενος δὲ ὁ πατήρ των. Π. Α. ΡΟΖΑΚΗΣ

ποδαλίουρος (ὁ) (Podaliurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ψυχὰς μὲ πτέρυγας εὐρείας, ὧν αἱ πρόσθιαι εἶναι τριγωνικαί, αἱ δὲ ὀπίσθιαι πτυχωταὶ καὶ κυματώδεις κατὰ τὴν περιφέρειάν των. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ποδαλίουρος ὁ κίτρινος* (Podalyurus ochra), ὅστις ἀναφαίνεται κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον εἰς τοὺς καλλιεργημένους ἀγρούς. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ὠχροκίτρινος. Δ. Ν. Π.

πόδανθος (ὁ) (Podanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ἁπαντῶντα εἰς τὰς παραμεσογειακὰς χώρας καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

ποδανιπτὴρ (ὁ)· ἀρχ., εἰδικὸν ἀγγεῖον πρὸς νίψιν τῶν ποδῶν, οὗ τὸ ὕδωρ ἐλέγετο *ποδάνιπτρον* καὶ *ποδάνιπτρα* (τά). Ν. Σ. Λ.

Ποδαράδες *[Γεωγρ.]*. —1) Χειμαρρώδης παραπόταμος τοῦ ἀττικοῦ Κηφισοῦ, ἐκβάλλων εἰς αὐτὸν παρὰ τὰ Πατήσια τῶν Ἀθηνῶν. —2) Ὁμωνύμως ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, κοινὴ ὀνομασία τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ Νέα Ἰωνία (βλ. *Ἰωνία Νέα*).

ποδαράκι (τό)· δημοτ., μικρὸ ποδάρι, κυριολεκτικῶς ἢ θωπευτικῶς.

ποδαρᾶς (ὁ), θηλ. *—αροῦ* (ἡ)· δημοτ., ὁ ἔχων μεγάλα πόδια, μεγάλους τοὺς ἄκρους πόδας.

Ποδάργεος, ἢ ***Πόδαργος*** *[Μυθολ.]*. Ὄνομα ἑνὸς τῶν ἵππων τοῦ Ἕκτορος. Ἐπίσης τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Ἱππαίμονος. Α. Θ. Σ.

Ποδάργη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Ἁρπυιῶν, γεννήσασα ἐκ τοῦ Ζεφύρου τοὺς ἀθανάτους ἵππους τοῦ Ἀχιλλέως Ξάνθον καὶ Βαλίον (*Ὁμ.* Ἰλ. Π. 149), κατὰ δὲ τὸν Στησίχορον τοὺς ἵππους τῶν Διοσκούρων Φλόγιον καὶ Ἅρπαγον. Α. Θ. Σ.

Ποδαργοὶ *[Ἀρχ.]*. Ἔθνος θρᾳκικόν, ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τινας ἐπιγραφὰς εὑρεθείσας ἐν Περίνθῳ (Ἡράκλεια), ἔνθα ἀναφέρονται ὀνόματα Ποδαργῶν Θρᾳκῶν, κατῴκουν παρὰ τὴν Προποντίδα ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως ταύτης. Α. Θ. Σ.

ποδάρι (τό)· δημοτ., ὁ πούς, ὁλόκληρον τὸ σκέλος ἀπὸ τοῦ ἰσχίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδός: «ἔχει μακριὰ ποδάρια»· || ὁ ἄκρος πούς, ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τῶν δακτύλων: «μεγάλο—, μικρὸ ποδάρι» || ὡς μονὰς μήκους, ἀρχ. *πούς*: «δυὸ ποδάρια τόπος»· || τὸ τέταρτον μέρος τοῦ σφαγίου: «ἔφερε δυὸ ποδάρια κρέας»· || φρ. «τὸν ἄφησα εἰς τὸ ποδάρι μου» τὸν ἄφησα ἀντικαταστάτην μου· || «δουλειὰ τοῦ ποδαριοῦ» ἐργασία μὴ ἀπαιτοῦσα ἐγκατάστασιν ἐν καταστήματι, οἷον τοῦ μεταπράτου, τοῦ μεσίτου. Μεγεθ. *ποδάρα* (ἡ).

ποδάρι *[Ναυτ.]*. Καλοῦνται οὕτω κοινῶς: 1) Οἱ *ἀναβολεῖς* τῶν διαβαθρῶν τῶν κεραιῶν. —2) Ὁ *ἐπάγων* παντὸς συσπάστου ἢ πολυσπάστου. —3) Τὰ *στέλματα* τῶν αἰωρῶν. Σ. Ε. Λ.

ποδάρι *τῆς γατσούλας* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἡλιοτρόπιον* τὸ λάσιον.

ποδαρικὸ (τό)· ἡ πιστευομένη καλὴ ἢ κακὴ ἐπίρρεια, ἣν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς καθόλου εὐδαιμονίας οἰκογενείας τινὸς ἢ ἐπιχειρήσεως ἡ ἄφιξις καὶ ἐπίσκεψις ἀτόμου τινος.

—*[Λαογρ.]* Κατὰ τὰς δοξασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ εἰσερχόμενος πρῶτος εἰς οἰκίαν τινὰ ἢ κατάστημα κατὰ σημαντικὰς στιγμάς, ὅπως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἡμέρας, ἡ ἀρχὴ τῆς ἑβδομάδος, ἡ ἀρχὴ τοῦ μηνὸς ἢ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους, δύναται νὰ γίνῃ ἀκουσίως του πρόξενος εὐτυχίας ἢ δυστυχίας εἰς τὴν οἰκογένειαν ἢ τὴν ἐπιχείρησιν, ἀναλόγως τοῦ ἂν εἶναι ὁ ἴδιος καλότυχος ἢ κακότυχος καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἂν ἔχῃ ἑπομένως *καλὸ ἢ κακὸ ποδαρικό*. Διὰ τοῦτο πολλαχοῦ ἐπιζητεῖται, ἰδίως κατὰ τὴν πρωτοχρονιάν, ὡς καὶ τὴν ἔναρξιν διαφόρων ἐργασιῶν, ὡς πρώτη ἐπίσκεψις ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἔχουν δεδοκιμασμένως καλὸ ποδαρικό. Τὴν περὶ ποδαρικοῦ ἀντίληψιν συναντῶμεν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παρ' Ἑβραίοις: («μικρὰ γὰρ ἦν ὅσα σοι ἐναντίον ἐμοῦ' καὶ ηὐξήθη εἰς πλῆθος' καὶ ηὐλόγησέ σε Κύριος ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου' νῦν οὖν πότε ποιήσω κἀγὼ ἐμαυτῷ οἶκον;» Γενέσ. λ., 30) καὶ παρὰ Ρωμαίοις («pessimo pede domum nostram accidit»). [Πρβλ. *Π. Παπαζαφειροπούλου*, Περισυναγωγὴ κλπ. (Πάτραι 1887), σ. 382.—*Σ. Κυριακίδου* Ἑλληνικὴ λαογραφία Α. (Ἀθῆναι 1922), σ. 200.] Θ. Π.

ποδαρικὸν (τό). Μέρος τοῦ ποδοκινήτου ὑφαντικοῦ ἱστοῦ (βλ.λ. *ἀργαλειός*).

Ποδάρκη (ἡ) *[Μυθολ.]*. Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ ἐκ τῆς Πιερίας, ἥτις νυμφευθεῖσα τὸν Οἰνέα, υἱὸν τοῦ Αἰγύπτου, ἐφόνευσεν αὐτὸν κατὰ συμβουλὴν τοῦ πατρός της (*Ἀπολλ.* II, 1, 5). Α.Θ.Σ.

Ποδάρκης (ὁ) *[Μυθολ.]*. —1) Ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ Λαομέδοντος, βασιλέως τῆς Τροίας, καὶ τῆς Στρυμοῦς ἢ Πλακίας, ὅστις διασωθεὶς μόνος κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐξόντωσιν τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Ἡσιόνης ἐπωνομάσθη *Πρίαμος*.

—2) Υἱὸς τοῦ Ἰφίκλου καὶ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Πρωτεσιλάου, ἡγεμόνος τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Φυλάκης, συνεκστρατεύσας μετ' αὐτοῦ εἰς Τροίαν καὶ διαδεχθεὶς αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατόν του (Ἰλιάδ. Β, 704).

Ποδαρούλι *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νέας Φιλιππιάδος τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1920) 27.

Ποδέας, ὁ ἐπὶ τῆς—. Ἐκκλησιαστικὸν διακόνημα, ὅπερ καταλέγεται ὑπὸ Κωδίνου τοῦ Κουροπαλάτου («Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μ. Ἐκκλησίας») ἐν τῇ ἐνάτῃ πεντάδι τῇ τάξει τέταρτον (βλ. Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων, ἐκδ. *Γ. Α. Πάλλη καὶ Μ. Ποτλῆ* τόμ. Ε', σελ. 533). Κ. Μ. Ρ.

ποδεγκέφαλος (podencéphale) *[Τερατ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ τέρας παρίσταται φέρον τὸν ἐγκέφαλον κείμενον κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῆς κρανιακῆς κάψης καὶ ὑπεράνωθεν τοῦ κρανίου, οὗτινος τὸ ἄνω τοίχωμα εἶναι ἀτελές. Κατὰ τὸν G. Saint-Hilaire εἰς τὰ ποδεγκέφαλα τέρατα ὁ καλῶς ἐσχηματισμένος κρανιακὸς θόλος ἐμφανίζει ἁπλοῦν τρῆμα συνήθως κυκλοτερές, διὰ τοῦ ὁποίου διαφεύγει ὁ ἐγκεφαλικὸς ὄγκος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διάμετρος αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ θυλάκου, ὁ ἐγκεφαλικὸς ὄγκος φαίνεται μισχωτός. Ἐπικαλύπτεται δ' ὁ ὄγκος ὑπὸ τοῦ δέρματος, ὅπερ ἐφ' ὅλης τῆς περιφερείας αὐτοῦ ὑποδύεται τοὺς χαρακτῆρας λελεπτυσμένου, ἀλλὰ κανονικοῦ, τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς. Ἐνίοτε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄγκου ἔχει τὴν ὄψιν τοιχώματος λεπτοῦ ἐστερημένου τριχῶν. Ὁ θύλακος δύναται νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸ μέγεθος κεφαλῆς ἐμβρύου (περίπτωσις τοῦ Siebold) ἢ καὶ νὰ ὑπερβῇ κατὰ πολὺ ταύτην (περιπτώσεις τοῦ Beneke καὶ τοῦ Kulmus). Δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν πλείστας ποικιλίας τοῦ ποδεγκεφάλου, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ τρήματος, δι' οὗ διαφεύγει ἡ κηλικὴ μᾶζα ἐκ διαφόρου σημείου τοῦ κρανιακοῦ θόλου. Συνηθέστατα τὸ τρῆμα ἔχει σχῆμα κυκλοτερές, διανοιγόμενον ἐπὶ τῆς ὀβελιαίας ῥαφῆς, τῆς μετωποβρεγματικῆς ῥαφῆς, κλπ. Ἐνίοτε τὸ τρῆμα ἑδράζεται ἐπὶ τῶν πλαγίων τμημάτων τῆς μεγάλης πηγῆς (οἷα ἡ περίπτωσις τοῦ Baumgartner), ἢ πρὸς τὸ μέρος τοῦ πτερυγίου τοῦ κροταφικοῦ (ὡς εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Billard καὶ Ross ἐπιδειχθείσας περιπτώσεις). Εἰς ἑκατέραν τῶν ποικιλιῶν τούτων τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς εἶναι διάφορον· μεταβάλλεται δὲ ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῆς δίκην κήλης προβαλλούσης ἐγκεφαλικῆς μάζης. Τὸ κρανίον εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πεπλατυσμένον· εἰς ἐξαιρετικὰς δὲ περιπτώσεις ὁ θόλος τοῦ κρανίου εὑρίσκεται σχεδὸν ἐφηρμοσμένος ἐπὶ τῆς βάσεως τούτου, καὶ τότε τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς ὑπομιμνήσκει τὸ σχῆμα τῆς ἐντόνου νωτιεγκεφαλίας. Τὰ τέρατα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἐξεγκεφάλων* καὶ εἰς τὴν γενικὴν οἰκογένειαν τῶν *αὐτοσίτων μονῶν τεράτων*, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Is. G. Saint-Hilaire. Μ. Ν. ΚΑΤΡΗΣ

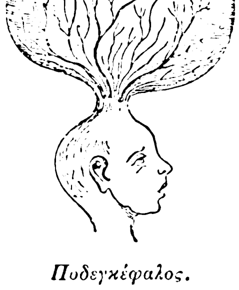

Ποδεγκέφαλος.

ποδεῖον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Οἱ περὶ τὰ σφυρὰ καὶ τοὺς ἀστραγάλους τῶν δρομέων περιελισσόμενοι δεσμοί, ταινίαι, πρὸς ἀποφυγὴν διαστρέμματος· ἐλέγοντο καὶ *πέλλυτρα* καὶ *πελλαστή*. Οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμαζον αὐτὸ pedale. Ν. Σ. Λ.

—*[Στρατ.] Ποδεῖα* καλοῦνται ἐν τῷ στρατῷ αἱ κάλτσαι.

Πόδε-Καλαμίτσι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλαμίτσι* Ἀμυγδάλι.

ποδέλαιον. Λιπαρὸν ἔλαιον ὑποκιτρίνο... ματος, λαμβανόμενον διὰ βρασμοῦ τῶν ποδ... διαφόρων μεγάλων σφαγείων. Χρησιμοποιεῖ... ἀναπλήρωμα τοῦ ὀνυχελαίου.

πόδεμα (τό)· δημοτ., τὸ ἄκρον τῆς πρύμ... πριαριοῦ, ὅπου ἵσταται ὁ προιαρτζῆς καὶ... διὰ τοῦ σταλικιοῦ τὸ προιάρι.

ποδένω· κάμνω τινὰ νὰ φορέσῃ ὑποδ... «ποδένω τὰ παιδιά μου»· || παθ. *ποδένομαι·* φ... παπούτσια μου, συνήθως, τὰ τσαρούχια μου... *ὑποδοῦμαι*: «περίμενε λίγο ὅσο νὰ ποδεθῶ».

ποδεσιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., ὑπόδησις, τὰ παπούτ... συνήθως τὰ τσαρούχια: «καινούργια ποδεσιά».

ποδεστᾶτος (podestà ἀπὸ τοῦ λατ. pote... δύναμις, ἐξουσία). Ὁ πρῶτος ἄρχων τῶν λομ... κῶν δημοκρατιῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα, δια... ἑκάστοτε ἐξουσίας· || Ἐνετὸς δικαστὴς ὡρισ... περιοχῆς· || κυβερνήτης ὑποτελοῦς εἴς τινα ἰτα... δημοκρατίαν πόλεως καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἑ... ἄλλως ἐν Ἑλλάδι κατὰ παραφθορὰν ποτ... *ποτεστᾶτος*· || ὁ ἀνώτατος δημοτικὸς ἄρχων ... σμένων σημερινῶν πόλεων τῆς Προβηγκίας ... δὲ τοῦ φασιστικοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καθεστῶτος ... βερνητικὸς ἐπόπτης τῶν ἰταλικῶν κοινοτήτων.

—*[Ἱστ.]* Οἱ *ποδεστᾶτοι* τῶν βορειοϊταλ... πόλεων, ἀρχικώτερον καλούμενοι «κυρίαρχ... σταλμένοι» (missi dominici) καθιερώθησαν ... τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα πρὸς σεβασμὸν καὶ κατοχύρωσιν ... ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ρονκαλ... διαίτης (1158). Σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἀνεξαρτ... τῶν πόλεων, οἱ ποδεστᾶτοι τύποις μὲν ἦσαν ... τοί, οὐσιαστικῶς δὲ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς ... εὐγενείας ἢ πλούτου ἰσχυροὺς ἑκάστης πό... Διοικοῦντες μετὰ τοῦ «συλλόγου τῶν ὑπάτων» ... legio dei consoli) ἦσαν οἱ ἀνώτατοι ἐν τῇ ... τητι καὶ τῷ στρατῷ ἄρχοντες, ἔχοντες δικασ... ἐξουσίαν. Ἐξελέγοντο διὰ θητείαν 6–12 μ... Ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐμφυλίων πολέμ... ποδεστᾶτοι ἦσαν ξένοι, ἐκ γειτονικῆς πόλεως ... ΙΒ' αἰῶνος), φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἰδίους ... γοὺς τῶν ὅπλων (socii), φρουροὺς (berroarii, ... rovieri), δικαστάς, γραμματεῖς κ.τ.λ., καὶ ἐγ... πολυετῆ ἢ καὶ ἰσόβιον θητείαν, καταστάντες ... πρόδρομοι τῶν μετέπειτα «σινιοριῶν» (sig... Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῶν αὐθαιρεσιῶν τοῦ ... στάτου ὑπῆρχεν ὁ «συνδικᾶτος» (sindicato), ... ἐλεγκτοῦ καὶ ἐφέτου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ... δερίκου Β' (1250) ἐδημιουργήθη ὁ ἐπίσης ... δαπὸς «ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ» (capitano del p... ἔκτοτε δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ ποδεστάτου κατέστη ... καὶ ἡ δικαιοδοσία του περιωρίσθη εἰς τὰς ... μόνον ὑποθέσεις καὶ τὴν δικαιοσύνην· ἐπι... εἶχε καὶ συμβούλους, τοὺς «ἀγαθοὺς ἄνδρας» ... homines, buonuomini). Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ... αἰῶνος ἐδημιουργήθη καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ «ἐκτελεστ... ἢ «βαργέλλου» (esecutore, bargello), κατὰ δὲ ... ΙΔ'—ΙΕ' αἰῶνας ἀφῃρέθη ἀπὸ τοῦ ποδεστ... καὶ ἡ στρατιωτικὴ δικαιοδοσία, περιορισ... μόνον εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ὁ τίτλος πα... ἐπὶ μακρὸν διὰ τοὺς δημάρχους ὡρισμένων ... βηγκιανῶν πόλεων, τῆς Τεργέστης καὶ τοῦ Τ... του, διὰ δὲ τοῦ νόμου τῆς 3ης Δεκεμβρίου ... ἔλαβον αὐτὸν οἱ παρὰ τοῦ νομάρχου διορι... κυβερνητικοὶ προϊστάμενοι τῶν κοινοτήτων ... συγκεντροῦν τὰ καθήκοντα τῶν τέως δημ... καὶ δημοτικῶν συμβούλων, ἔχοντες ἀνὰ ἕνα ... τικὸν σύμβουλον ὡς βοηθὸν εἰς τὰς ἄνω ... 20.000 κατοίκων πληθυσμοῦ ἰταλικὰς πόλεις.

ποδεών, *—ῶνος* (ὁ)· τὸ ἕτερον μέρος τῆς ... σκελίδος, τὸ ποδαρικό, ἰδιωματ. *ποδωνάρι* ... ὑποτυπῶδές τι ἔνδυμα τῶν ἀρχαίων, εἶδος ... ρινῆς ποδιᾶς, ἧς ἀνάλογον τὸ *περίζωμα* (βλ. ... (ναυτ.) κοιν. *μπούνιες*. Αἱ γωνίαι τῶν ἱστίων ... ματιζόμεναι ὑπὸ δύο παρακειμένων λωμάτων ... νήθως ὅμως αἱ κάτω γωνίαι τῶν τετραγώνων ... ἰδίως τῶν μεγάλων, καθ' ἃς καθάπτονται οἱ ... χιλοι τοῦ ποδὸς τοῦ πρόποδος καὶ τοῦ θρ... τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει αἱ δύο ἄνω τῶν ἱσ... γωνίαι δὲν λαμβάνουν ἴδιον ὄνομα ἀλλὰ κα... ται ἁπλῶς *ἀκροδέαι*· || «ποδεῶνας!» κέλευσμα ... χειρισμῶν πρὸς ἀναστροφήν, ἐκφωνούμενον ... τὸ «ἄγε δή», ὅπως ἀρθῶσιν οἱ ποδεῶνες ... θρίων, ἵνα μὴ κατὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ... των ἐμπλακῶσιν οὗτοι εἰς τὰς δέσμας ἢ ... ὑπηνέμους ἐπιτόνους· κοιν. «λέβα μπούνες!»

ποδηγέτης (ὁ)· ποδηγός, ὁδηγός, ὁ ποδη... τινα.

ποδηγετῶ (*—έω*)· εἶμαι ποδηγέτης, ὁδη... θοδηγῶ τινα· || παιδαγωγῶ, μορφώνω: «... τήθη ὑπ' ἀρίστου διδασκάλου».

ποδηλασία (ἡ) (Cyclisme). Ἄσκησις τῶν ... τέρων χρόνων, ἐκτελουμένη διὰ ποδηλάτου. ... τρὶς ἢ τετράκις ἧττον κοπιώδης τῆς ἀσκήσε... δρόμου, μετὰ δὲ τὴν πεζοπορίαν εἶναι ἡ ...

Digitized by Google

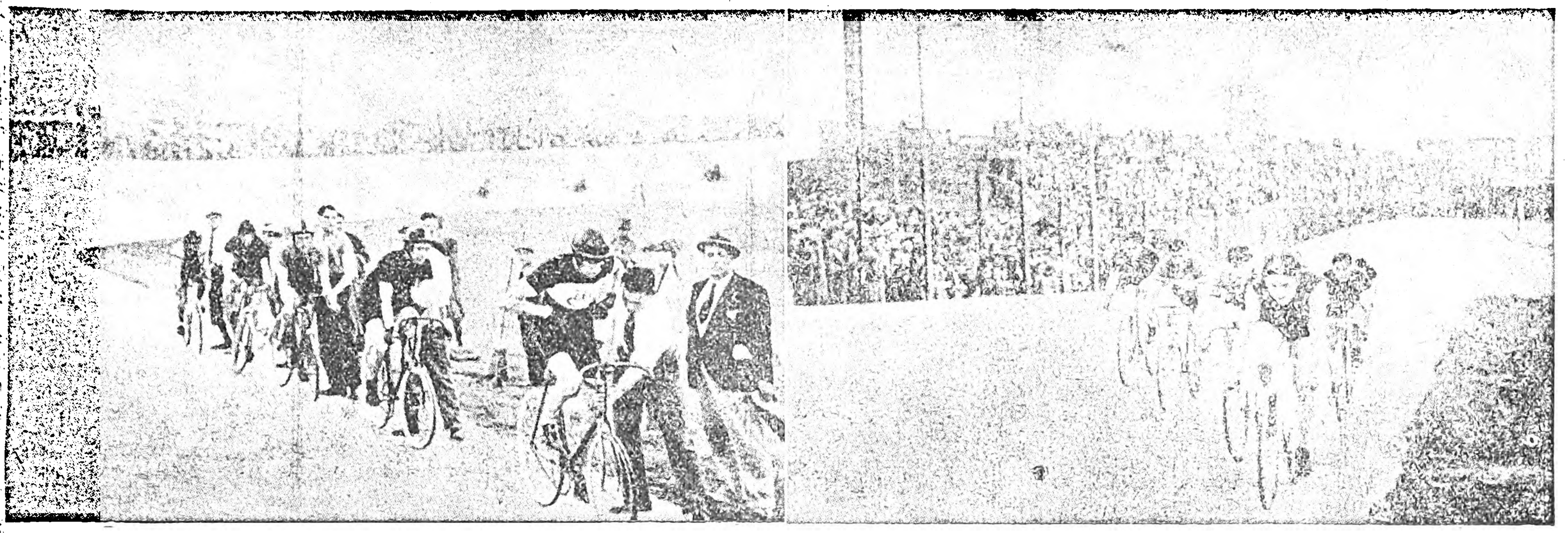

Ποδηλατοδρομία.
['Αριστερὰ='Εκκίνησις. Δεξιὰ='Επὶ τοῦ στίβου.]

ωτέρα ἄσκησις. Εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ποδηλάτου ικαίως ἀποδίδεται ἡ μεγάλη ὤθησις, ἡ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ὑπαιθρίων ἀσκήσεων συντελεσθεῖσα. Ἡ μέρα δέ, καθ' ἣν ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ μηχανικοῦ Μισὼ (Michaut) ἐφήρμοσε ζεῦγος χελωνιδοφόρων τροφάλων εἰς τὸ ἐν χρήσει τότε δίκυκλον, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔναρξις νέας ἐποχῆς διὰ τὴν δημοσίαν ὑγιεινήν. Ἡ ποδηλασία θέτει εἰς συμμετρικὴν κίνησιν μέγαν ἀριθμὸν μυῶν τοῦ σώματος. Μετὰ μακρὰν δὲ καὶ παρατεταμένην ἄσκησιν ο κάματος καταλαμβάνει τὸν τετρακέφαλον μῦν, τὴν γαστροκνημίαν καὶ τοὺς μῦς τῆς ὀσφύος. Ἡ ποδηλασία εὐρύνει τὴν ἀναπνοήν, οὕτως ὥστε οἱ ἀσκούμενοι ἐμφανίζουν μεγάλην ἀναπνευστικὴν ικανότητα. Δέον δ' ἡ ἀναπνοὴ νὰ τελῆται διὰ τῆς ινός. Ὁ ποδηλάτης ἐλαύνων μετὰ ταχύτητος, ὡς ξ ἐνστίκτου κλίνει πρὸς τὰ πρόσω τὴν κεφαλήν. Η κλίσις αὕτη φέρει τὸν ἄξονα τῶν ρωθώνων αὶ τοῦ στόματος πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ συντελεῖ εἰς ὸ νὰ θραύωνται τὰ τοῦ ἀέρος στρώματα ἐπὶ τοῦ ρέγματος καὶ τῶν ὤμων τοῦ ποδηλάτου. Τὰ στρώματα ταῦτα, ὅταν ἡ κεφαλὴ εἶναι ὑψωμένη, παρέχουν κώλυμα εἰς τὴν ἐκπνοὴν τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ μείζων εἶναι ἡ ταχύτης. Ἡ ποδηλασία ἐπιδρᾷ εὐνοϊκῶς καὶ ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, ἰδίως δὲ διὰ τῶν δονήσεων, τῶν μεταδιδομένων εἰς τὴν γαστρεντερικὴν μᾶζαν, καταπολεμεῖ αὐτὴ τὴν δυσκοιλιότητα. Ὡς πρὸς τὴν κύρτωσιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἡ ἄσκησις δὲν θεωρεῖται ἐπιβλαβής, ἅτε παραγομένη ἐκ τῆς μυϊκῆς ἐπιδράσεως· ὁ δὲ Ruffier συνιστᾷ τὴν ποδηλασίαν προσέτι καὶ εἰς παιδία φέροντα παρεκκλίσεις τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Πάντως ἡ φυσιολογικὴ στάσις τοῦ ποδηλατοῦντος εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὁ κορμὸς νὰ εἶναι ὡς οἷόν τ' εὐθὺς καὶ νὰ κλίνῃ μόλις πρὸς τὰ πρόσω. Ἡ ποδηλασία ἐπιτρέπεται εἰς πᾶσαν ἡλικίαν καὶ εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα. Τὰ παιδία ἐν τούτοις ἔχουν ἀνάγκην ἐπιβλέψεως, σύνεσις δ' ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τοὺς παρήλικας, ἀνάλογος πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν ἀρτηριῶν των. Ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα, ἡ κατάχρησις τῆς ποδηλασίας εἶναι βλαβερωτάτη εἰς τὴν γεννητικὴν αὐτῆς σφαῖραν (μητρίτιδες). Ἡ ποδηλασία ἐνδείκνυται εἰς τὰς ἀναιμίας, τὰς χλωριάσεις, τὴν νευρασθένειαν, τὴν παχυσαρκίαν, ὡς καὶ εἰς ἄτομα διάγοντα καθεστικὸν βίον ἢ ἔχοντα ἀρθριτικὴν προδιάθεσιν. Ἀντενδείκνυται δὲ εἰς ἄτομα καρδιοπαθῆ ἢ ἐμφυσηματικά, ὡς καὶ εἰς πάσχοντα ἐκ κιρσῶν, κήλης ἢ παθήσεων τῶν κοιλιακῶν ὀργάνων καὶ τῶν οὐροφόρων ὁδῶν. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ποδηλάτης (ὁ), θηλ. *—άτις, —ιδος*· ὁ διὰ τοῦ ποδηλάτου κινούμενος, μεταβαίνων που, ποδηλατιστής.

— *[Στρατ.] Ποδηλάτης* καλεῖται ὁ στρατιώτης ὁ χρησιμοποιῶν τὸ ποδήλατον ὡς μέσον μεταφορᾶς. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ μεμονωμένων ποδηλατῶν, ἐκτελούντων τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀγγελιαφόρου, οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, καθόσον οὗτοι εἶναι συνήθεις κοινοὶ ποδηλάται. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, παραλλήλως πρὸς τὴν αὐξανομένην ἔκτασιν τοῦ πεδίου μάχης, ἤρχισαν ὀργανούμεναι καὶ μονάδες ποδηλατῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐγκαίρου μεταφορᾶς πεζικῆς δυνάμεως. Αἱ μονάδες αὗται εἶναι πεζικὸν μεταφερόμενον ταχέως (ἐφεδρεία ταχυκίνητος). Ἡ ταχυκινησία τῶν ποδηλατῶν φθάνει μέχρι 15 χλμ. καθ' ὥραν, ἐὰν τὰ ἐπίσωτρα τῶν τροχῶν τοῦ ποδηλάτου εἶναι πνευματικά, συνεπῶς εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα ὄχι μόνον τῆς τοῦ ἐφίππου πεζικοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ ἱππικοῦ· ἡ ταχυκινησία ὅμως αὕτη δὲν ἀποδίδεται εἰμὴ μόνον ἐπὶ ὁδῶν καὶ δὴ καλῶς συντηρουμένων, ἐνῷ τοὐναντίον ἐπὶ φυσικοῦ ἐδάφους καὶ δὴ ἀνωμάλου ἡ ταχυκινησία κατέρχεται εἰς τὴν τοῦ πεζοῦ, δυναμένη ἐνίοτε νὰ μειωθῇ ἔτι περισσότερον, καθ' ὅσον ὁ στρατιώτης θὰ ἐπιβαρυνθῇ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ διὰ τῆς διὰ τῶν βραχιόνων προωθήσεως καὶ ἔστιν ὅτε ἀνυψώσεως τοῦ ποδηλάτου. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο ἤρθη κάπως σήμερον διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ πτυκτοῦ ποδηλάτου, τοῦ ἐν ἀνάγκῃ δυναμένου νὰ μεταφερθῇ διὰ τῆς ἀναρτήσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἀνδρός. Ἡ χρησιμοποίησις αὐτοκινητοποδηλάτου (μοτοσυκλέττας) αὐξάνει μεγάλως τὴν ταχυκινησίαν, δυναμένην νὰ ἐξιχθῇ μέχρι 40—50 χλμ. καθ' ὥραν, καθιστᾷ ὅμως τότε τὰς μονάδας τῶν ποδηλατῶν ἔτι πλέον ὑποχειρίους τῶν καλῶς συντηρουμένων ὁδῶν. Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ ἐντεῦθεν παρίστατο πολλάκις ἀνάγκη ἐνισχύσεως τοῦ ἱππικοῦ διὰ πεζικοῦ, δι' αὐτὸ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ πεζικοῦ τούτου τὰ πρόχειρα μέσα τῆς τότε ἐποχῆς, δηλαδὴ τὰ τῆς μεταφορᾶς δι' ἱπποκινήτων κάρρων, ἵνα τοιουτοτρόπως μὴ καθίσταται τὸ πεζικὸν τοῦτο τροχοπέδη εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἱππικοῦ· ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς ἡ χρῆσις τοῦ ποδηλάτου ἐγενικεύθη, περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐγένετο σκέψις περὶ ὀργανώσεως πεζικοῦ ἔχοντος ὡς μέσον μεταφορᾶς τὸ ποδήλατον καὶ τότε ὠργανώθησαν ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον, ἐν Γερμανίᾳ εὐθὺς κατόπιν, μονάδες ποδηλατῶν. Μεταπολεμικῶς καθωρίσθη ἐν Γαλλίᾳ ὅτι παρ' ἑκάστῃ ὁμάδι ἀναγνωρίσεως σώματος στρατοῦ ἢ μεραρχίας ὑπάρχει ἀνὰ εἷς λόχος ποδηλατῶν. Ἐν Ἑλλάδι παρ' ἑκάστῃ ὁμάδι ἀναγνωρίσεως ὑπάρχει ἀνὰ ἓν ἀπόσπασμα ἐφίππου πεζικοῦ ἀντικαθιστῶν τοὺς ἐν Γαλλίᾳ ποδηλάτας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

ποδηλατικός, *—ή, —όν,*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ποδηλάτην, ὁ τοῦ ποδηλάτου: «ποδηλατικοὶ ἀγῶνες».

ποδηλατιστὴς (ὁ)· ὁ χρησιμοποιῶν ποδήλατον ὡς μέσον μεταβάσεως, ποδηλάτης.

ποδηλατοδρομία (ἡ). Δρόμος ἢ ἀγὼν διὰ ποδηλάτου. Οἱ ἀγῶνες διὰ ποδηλάτου διακρίνονται εἰς *ταχύτητος* καὶ εἰς *ἀντοχῆς*. Δέον δ' εἰς τούτους νὰ μὴ μετέχωσιν ἔφηβοι ἡλικίας κάτω τῶν 18 ἐτῶν. Τῆς προπονήσεως δέον νὰ προηγηθῶσι γυμναστικαὶ ἀσκήσεις, σκοποῦσαι τὴν διεύρυνσιν τοῦ θώρακος. Ἡ δὲ προπόνησις συνίσταται εἰς τὰ ἑξῆς: Μῆνάς τινας πρὸ τῶν ἀγώνων ὁ ποδηλάτης ἐκτελεῖ ἐπὶ ἕνα μῆνα καθημερινὰς ἐκδρομὰς ἀποστάσεως 30—100 χιλιομέτρων. Μόλις δ' ἀντιληφθῇ ὅτι ἀκόπως ἐκτελεῖ τὰ 100 χλμ., ἄρχεται προπονούμενος ἐν ποδηλατοδρομίῳ, διανύων καθ' ἑκάστην ἀνὰ 10 χλμ. πρωΐαν καὶ ἑσπέραν, κανονικῶς καὶ χωρὶς νὰ κινῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ἐκτὸς τῶν ποδῶν. Ὅταν ὁ προπονούμενος κατορθώνῃ νὰ διανύῃ τὰς ἀποστάσεις ταύτας μὲ ταχύτητα 40 χλμ. καθ' ὥραν, ἄρχεται τότε ἀσκούμενος εἰς ταχύτητα 100—300 μέτρων. Πρέπει δὲ πάντοτε, ὁσάκις τρέχει δρόμους ταχύτητος ἀνωτέρους τῶν 100 μέτρων ἢ δρόμους ἀντοχῆς, νὰ μὴ ἐξαντλῇ ἀρχῆθεν τὰς δυνάμεις του, ἀλλὰ νὰ αὐξάνῃ ταύτας προοδευτικῶς μέχρι τέλους, ὅτε καὶ θέλει συναθροίσει αὐτοστιγμεὶ πάσας τὰς δυνάμεις του. Αἱ ποδηλατοδρομίαι ἐκτελοῦνται ἢ ἐν ποδηλατοδρομίῳ ἢ ἐν δημοσίᾳ ὁδῷ. Κατάλληλα ποδήλατα δι' ἀγῶνας ταχύτητος εἶναι τὰ μετὰ πολλαπλασιαστοῦ 6,60—7 μέτρων, δι' ἀγῶνας δ' ἀντοχῆς τὰ μετὰ πολλαπλασιαστοῦ 5,50—6,20 μ. Ἡ ὑπερβολή, εἴς τε τὴν προπόνησιν καὶ εἰς τὴν συμμετοχὴν εἰς ἀγῶνας δυσαναλόγους πρὸς τὰς δυνάμεις ὡρισμένων ἀτόμων, εἶναι συνήθης. Ἀλλ' εἶναι καὶ ἐξ ἴσου βλαβερά, καθόσον ἡ ὑπερβολὴ αὕτη προκαλεῖ πολλάκις σωματικῶς ἔντονον κάματον καὶ σημεῖα αὐτοδηλητηριάσεως, διανοητικῶς δὲ διάφορα φαινόμενα, ἐμφανιζόμενα ἔν τε τῇ ὑστερίᾳ καὶ τῇ μανίᾳ, ἤτοι ψευδαισθησίας, διχασμὸν τῆς προσωπικότητος, ἐμμόνους ἰδέας, φοβίας, ἀνίαν, ἠχολαλίαν, διαφόρους παρορμήσεις κλπ. Τὰ οὖρα τοῦ ἐν καμάτῳ εὑρισκομένου ποδηλατοδρόμου ἐμφανίζουν ἔντονον τοξικότητα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος, δυνάμενα εἰς ποσότητα 10 κ. ἑκτμ. νὰ φονεύσουν κόνικλον βάρους 1 χιλιογράμμου. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ποδηλατοδρόμιον (τό)· τόπος ὅπου γίνονται ποδηλατοδρομίαι.

ποδήλατον (τό). Μικρὸν ἐλαφρὸν ὄχημα, φέρον συνήθως δύο τροχούς, ἐξ ὧν ὁ εἷς περιστρέφεται ἐλευθέρως περὶ τὸν ἄξονά του, ὁ δ' ἕτερος, ὁ καὶ κινητήριος, διὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἀναβάτου.

Τὸ ποδήλατον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀκολούθων κυρίων μερῶν: ἐκ τοῦ πλαισίου του, ἐκ τῶν δύο τροχῶν, ἐκ τοῦ συστήματος μεταδόσεως τῆς κινήσεως, τῶν ποδῶν τοῦ ἀναβάτου εἰς τὸν ἄξονα τοῦ κινητηρίου τροχοῦ, ἐκ τοῦ καθίσματος τοῦ ἀναβάτου, ἐκ τοῦ πηδαλίου, ὅπερ στρέφει τὸν διευθυντήριον τροχόν, καὶ ἐκ τῆς τροχοπέδης. Τὸ πρῶτον ποδήλατον ἦτο ξύλινον, κατεσκευάσθη δὲ περὶ τὸ 1855 ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐφευρέτου Μισώ. Εἰς τοῦτο ὁ ἐμπρόσθιος τροχὸς ἦτο ὁ κινητήριος, περιεστρέφετο δὲ διὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἀναβάτου, ἀπ' εὐθείας διὰ στροφάλου, στερεωμένου ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ τροχοῦ τούτου. Τὸ ποδήλατον τοῦτο, ὅπερ ἦτο κατ' ἀρχὰς σχετικῶς βαρὺ καὶ δύσχρηστον, ἐτελειοποιήθη σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως σιδηρῶν τροχῶν καὶ τῆς ἐπικαλύψεως τῆς στεφάνης των δι' ἐλαστικοῦ, ὁπότε κατέστη ὀλιγώτερον βαρὺ καὶ περισσότερον ταχὺ καὶ εὔχρηστον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτερον, εἰς ποδηλατοδρομίας, διὰ τὴν ταχεῖαν μετάβασιν ἀγγελιαφόρων εἰς μακρὰς ἀποστάσεις κ.τ.τ., καίτοι κατ' ἀρχὰς κατεσκευάσθη μὲ δύο ἀνίσους τροχούς, τοῦθ' ὅπερ κατέστησε τοῦτο ὀλιγώτερον εὐσταθὲς καὶ ἀπήτησε μεγαλυτέραν ἐπιδεξιότητα ἀπὸ τὸν ἀναβάτην. Τὸ ποδήλατον ἐτελειοποιήθη περισσότερον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1880 ὅσον ἀφορᾷ τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως, κατὰ τρόπον ὥστε τοῦτο προσήγγισε περισσότερον πρὸς τὴν σημερινήν του μορφήν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀναβάτης δὲν ἐνεργεῖ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ κινητηρίου τροχοῦ, ἀλλ' ἐμμέσως τῇ βοηθείᾳ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ καὶ ἁλύσεως. Τὸ σύγχρονον καὶ σύνηθες ποδήλατον ἀποτελεῖται κατὰ ταῦτα ἐκ τοῦ πλαισίου του, δύο ἰσομεγέθων σιδηρῶν ἀκτινωτῶν τροχῶν, οἵτινες περιβάλλονται περιφερικῶς ὑπὸ πνευστοῦ ἐλαστικοῦ, ἐξ ὧν ὁ ἐμπρόσθιος εἶναι ὁ διευθυντήριος, ὁ δὲ ὀπίσθιος ὁ κινητήριος, ἐκ τοῦ συστήματος μεταδόσεως τῆς κινήσεως καὶ ἐκ τοῦ πηδαλίου, ὅπερ ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου διευθυντηρίου τροχοῦ καὶ τῆς τροχοπέδης. Τὸ σύστημα μεταδόσεως τῆς κινήσεως ἀποτελεῖται ἔκ τινος ἐνδιαμέσου ἄξονος, ὅστις εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ ἐμπροσθίου καὶ ὀπισθίου τροχοῦ. Ἐπὶ τούτου ἐγκαθίσταται ἀφ' ἑνὸς τὸ στρόφαλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται τὰ πέδιλα ἐφ' ὧν πατεῖ ὁ ἀναβάτης καὶ περιστρέφει διὰ τοῦ στροφάλου τὸν ἄξονα τοῦτον, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὀδοντωτὸς τροχὸς περιβαλλόμενος δι' ἀτέρμονος ἁλύσεως, ἥτις περιβάλλει ἐπίσης ἕτερον μικρὸν ὀδοντωτὸν τροχὸν ἐγκατεστημένον ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ κινητηρίου τροχοῦ. Ἡ τάσις τῆς ἁλύσεως ταύτης δύναται νὰ κανονισθῇ καταλλήλως τῇ βοηθείᾳ εἰδικοῦ κοχλίου. Τοιουτοτρόπως μόλις περιστραφῇ διὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἀναβάτου ὁ ἐνδιάμεσος ἄξων, περιστρέφεται διὰ τῆς ἁλύσεως καὶ ὁ ἄξων τοῦ κινητηρίου τροχοῦ τοῦ ποδηλάτου. Ὁ ἀναβάτης τοποθε-

Digitized by Google

τεῖται ἐπὶ μικροῦ καθίσματος, ὅπερ στερεοῦται ἐπὶ τοῦ πλαισίου δι' ἐλατηρίων, δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν χειρῶν κρατεῖ τὸ πηδάλιον ὅπερ κέκτηται πρὸς τοῦτο δύο καταλλήλους λαβάς, διατεταγμένας ἔμπροσθεν τοῦ ἀναβάτου. Παρὰ τὴν μίαν λαβὴν εὑρίσκεται ὁ μοχλὸς χειρισμοῦ τῆς τροχοπέδης. Τὸ κάθισμα τοῦ ἀναβάτου εὑρίσκεται κατά τι ὑψηλότερον τοῦ πηδαλίου τοῦ ποδηλάτου κατὰ τρόπον, ὥστε οὗτος νὰ κλίνῃ ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Διὰ τῆς στάσεως ταύτης ἐπιτυγχάνεται καλυτέρα διανομὴ τοῦ βάρους, μεγαλυτέρα ταχύτης καὶ μικρὰ κόπωσις διὰ τὸν ἀναβάτην. Πλὴν τοῦ συστήματος τῆς δι' ὀδοντωτῶν τροχῶν καὶ ἁλύσεως μεταδόσεως τῆς κινήσεως εἰς τὸν κινητήριον τροχὸν τοῦ ποδηλάτου, ὑπάρχει καὶ τὸ λεγόμενον σύστημα τοῦ ποδηλάτου - ἀκατένα, καθ' ὃ ἡ μετάδοσις αὕτη γίνεται διὰ δύο ζευγῶν γωνιωδῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν καὶ μεταλλικῆς ῥάβδου. Ἐσχάτως κατεσκευάσθησαν καὶ ποδήλατα, ἅτινα διὰ τὴν κίνησιν αὐτῶν χρησιμοποιοῦσι μικρὸν βοηθητικὸν βενζινοκινητῆρα, ἐγκατεστημένον ἐπὶ τοῦ πλαισίου τοῦ ποδηλάτου. Τὸ ποδήλατον τοῦτο, ὅπερ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ταχύτητα 30 καὶ πλέον χιλιομέτρων καθ' ὥραν, πλησιάζει πρὸς τὸν τύπον τοῦ αὐτοκινήτου - ποδηλάτου (μοτοσυκλέττας), ἔναντι τοῦ ὁποίου ὅμως μειονεκτεῖ, διὸ καὶ δὲν διεδόθη εἰσέτι εὐρέως. Γενικῶς πάντα τὰ δίτροχα ποδήλατα καλοῦνται *δίκυκλα*. Ἐκτὸς ὅμως τῶν δικύκλων κατεσκευάσθησαν καὶ τὰ λεγόμενα *τρίκυκλα*, ἅτινα φέρουν τρεῖς τροχούς, ἐξ ὧν ὁ εἷς εἶναι ἔμπροσθεν, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ὄπισθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄξονος, ὅστις εἶναι καὶ ὁ κινητήριος. Ταῦτα φέρουν εἰς τὸ μέσον ἐπίσης στροφαλοφόρον ἄξονα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στερεοῦται εἷς μεγάλος ὀδοντωτὸς τροχός, ὅστις μεταδίδει δι' ἁλύσεως τὴν κίνησιν εἰς μικρὸν ὀδοντωτὸν τροχόν, ἐστερεωμένον ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ἄξονος. Τὸ ποδήλατον τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς ἐλαφρὸν μεταφορικὸν μέσον καὶ πρὸς τοῦτο φέρει ὄπισθεν τοῦ καθίσματος τοῦ ἀναβάτου μικρὸν κάλαθον ἢ κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται ἐλαφρὰ ἐμπορεύματα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα. Πλὴν τῶν ἐν λόγῳ τρικύκλων, ὑπάρχουν καὶ τοιαῦτα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν παίδων ὡς παίγνιον. Ταῦτα διαφέρουσι κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐμπρόσθιος τροχὸς εἶναι ὁ κινητήριος, ὅστις περιστρέφεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ παιδὸς διὰ στροφάλου ἐγκατεστημένου ἀπ' εὐθείας ἐπ' αὐτοῦ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ποδηλάτων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται δι' ἕνα ἀναβάτην, κατασκευάζονται ἐνίοτε καὶ τὰ λεγόμενα *διπλᾶ*, *τριπλᾶ* ἢ *δίδυμα*, *τρίδυμα* κτλ. ποδήλατα, ἅτινα εἶναι μακρότερα καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀντὶ μιᾶς θέσεως, δύο, τρεῖς κλπ. δι' ἀνάλογον ἀριθμὸν ἀναβατῶν. Τὸ ποδήλατον χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα τόσον διὰ τὴν ταχεῖαν μετάβασιν εἰς ἀπομεμακρυσμένας ἀποστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων ὡς ἐλαφρὸν μεταφορικὸν μέσον, διὰ τὴν ταχεῖαν μεταφορὰν ἐλαφρῶν ἐμπορευμάτων, εἰς τὰ ταχυδρομεῖα κτλ., ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν ἀγγελιαφόρων, εἰς τὰς ποδηλατοδρομίας κττ. Ἐπίσης καὶ ὡς ἄσκησις συχνότατα, καθόσον εἶναι λίαν ὑγιεινή (βλ. λ. *ποδηλασία*). Τέλος χρησιμοποιεῖται εὐρέως καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας, τὰς ταχυδρομικὰς καὶ τὰς μαχίμους. Τὸ στρατιωτικὸν ποδήλατον εἶναι γενικῶς πτυσσόμενον (βλ. λ. *ποδηλάτης [Στρατ.]*). Τὸ πλαίσιον τοῦ ποδηλάτου τούτου ἀποτελεῖται ἔκ τινος σωλῆνος, ὅστις φέρει ἔμπροσθεν διχάλην καὶ τὸ στέλεχος τοῦ πηδαλίου, εἰς δὲ τὸ ὄπισθεν ἄκρον συγκολλᾶται ἐπὶ τεταρτοκυκλίου, ὅπερ περιβάλλει τὸν ὀπίσθιον τροχόν. Ἐπ' αὐτοῦ στερεοῦται ὁ ἐνδιάμεσος ὀδοντωτὸς τροχὸς τῆς κινήσεως μετὰ τοῦ στροφάλου ὡς καὶ τὸ κάθισμα τοῦ ἀναβάτου, ὅπερ τοποθετεῖται ἄνωθεν τοῦ κινητηρίου ἄξονος, ὥστε τὸ βάρος τοῦ ἀναβάτου νὰ ὑποβαστάζεται ὑπὸ τοῦ ἄξονος τούτου καὶ νὰ καταπονῆται ἐλάχιστα ὁ ἐνδιάμεσος σωλήν, ὅστις ἐξ ἄλλου, ὅταν τὸ ποδήλατον εἶναι ἀνοικτόν, εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς, ὅπου γίνεται ἡ δίπλωσις, περιβάλλεται ὑπὸ περιβλήματος συσφιγγομένου καταλλήλως, ὥστε ὁ σωλὴν νὰ ἀποκτᾷ τὴν ἀπαιτουμένην στερεότητα. Τὸ κάθισμα τοῦ ἀναβάτου εἶναι σχετικῶς χαμηλά, ὥστε οὗτος νὰ δύναται νὰ ἵσταται διὰ τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ πυροβολῇ, νὰ ἔχῃ δὲ τὸ ποδήλατόν του μεταξὺ τῶν ποδῶν του, ὥστε ἐν δεδομένῃ στιγμῇ νὰ δύναται νὰ ἐπιβῇ ἐπ' αὐτοῦ ἀμέσως καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ. Δ. Κ. Α.

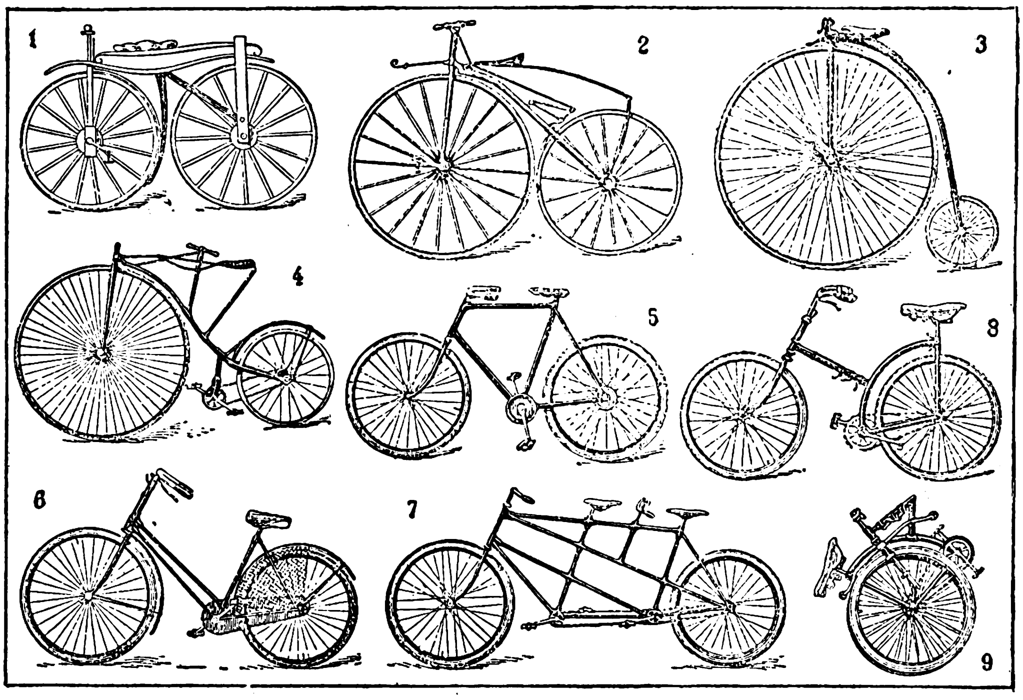

Ποδήλατα.

[1= Τὸ πρῶτον ποδήλατον Μισὼ (1842). 2= Τελειοποιημένον ποδήλατον Μισὼ (1865). 3= Μέγα ποδήλατον, ἐπιλεγόμενον «ἀράχνη». 4= Τὸ πρῶτον ποδήλατον τοῦ σημερινοῦ συστήματος (1880). 5= Σύγχρονον ποδήλατον. 6= Γυναικεῖον ποδήλατον. 7= Ποδήλατον τάντεμ διὰ δύο ἀναβάτας. 8= Στρατιωτικὸν πτυσσόμενον ποδήλατον τοῦ λοχαγοῦ Ζεράρ. 9= Τὸ αὐτὸ συνεπτυγμένον.]

ποδήλατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ διὰ τῶν ποδῶν ἐλαυνόμενος, κινούμενος: «ποδήλατος μηχανή» || *ποδήλατον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

ποδηλατῶ (*—έω*)· κινοῦμαι, μεταφέρομαι διὰ ποδηλάτου || γινώσκω τὴν χρῆσιν τοῦ ποδηλάτου: «ποδηλατεῖ καλά, — ἄσχημα».

ποδήρης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ἐπὶ ἐνδυμάτων, τὸ μέχρι ποδῶν φθάνον: «ποδήρης χιτών».

Ποδῆς (ὁ) *[Μυθολ.]*. Ἀνδρεῖος πολεμιστής, υἱὸς τοῦ Τρωὸς Ἠετίωνος καὶ φίλος τοῦ Ἕκτορος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενελάου κατὰ τὴν περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου μάχην (Ἰλιάδ. Ρ. 575). Α. Θ. Σ.

πόδι, *—ιοῦ* (τό)· ὁ πούς, τὸ ὅλον σκέλος ἀπὸ τοῦ ἰσχίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδός: «μακρὺ —, κοντὸ πόδι», «γερὰ πόδια», «τρέμουν τὰ πόδια μου ἀπὸ τὴν ἀδυναμία», «δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ 'ς τὰ πόδια του» || ὁ ἄκρος πούς ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τῶν δακτύλων: «μικρὸ—, μεγάλο—, πλατὺ πόδι» || φρ. «τοῦ 'βαλε τὰ δυὸ πόδια 'ς ἕνα παπούτσι» τὸν ἐστενοχώρησε ὑπερβολικά, τὸν κατηνάγκασε || φρ. «πατῶ πόδι» φέρομαι αὐστηρῶς || μονὰς μήκους, *πούς*: «δυὸ πόδια τόπος» || φρ. «μὲ τὰ πόδια» πεζῇ: «ἤρθαμε ἄλλοι μὲ τὰ πόδια κι' ἄλλοι καβάλλα» || φρ. «τὸ βάζω στὰ πόδια» φεύγω δρομέως || φρ. «σηκώνω 'ς τὸ πόδι» κάμνω τινὰ ν' ἀνησυχήσῃ: «μᾶς σήκωσε 'ς τὸ πόδι μὲ τὶς φωνές του» || «'ς τὸ πόδι» ὀρθός, χωρὶς νὰ καθήσῃ τις: «πήραμε κάτι 'ς τὸ πόδι», «τὴν πέρασα τὴν ἀρρώστια 'ς τὸ πόδι» χωρὶς νὰ κατακλιθῶ || «ἀφήνω 'ς τὸ πόδι μου» ἀφήνω ἀντικαταστάτην.
— *[Ἰατρ.]* Βλ. *πούς*.

Πόδι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ μέσου Αἰγαίου (πλάτ. 37° 22′ Β., μῆκ. 25° 13′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykonos, Rhenea, Delos), νοτία τῆς νήσου Ρηνείας ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

ποδιὰ (ἡ)· δημοτ., περίζωμα, ἄλλως *μπροστέλλα*: «σκουπίζομαι 'ς τὴν ποδιά μου», «ποδιὰ τοῦ σχολείου» || συνεκδ. τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ γυναικείου φορέματος, τοῦ φουστανιοῦ || φρ. «τοῦ φίλησε τὴν ποδιὰ» τὸν παρεκάλεσε μέχρις εὐτελισμοῦ || μεταφ. «ἡ ποδιὰ τοῦ βουνοῦ» ἡ κλιτύς || (ναυτ.) τὸ κύριον … τοῦ ἱστίου.

Πόδια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δύο νησῖδες, τὸ Σ… βράνο Πόδι καὶ τὸ *Σταβέντο Πόδι* (πλάτ. 38° 59′ … Β., μῆκ. 24° 29′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), 1 ½ μίλ. Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Κάρτσινα Β. τῆς Σκύρου ἐσχατιᾶς. Σ. Ε. Λ.

ποδιαῖον *οἴδημα [Ἰατρ.]*· βλ. λ. *οἴδημα* ποδιαῖον.

ποδίζω· ἐπὶ πλοίου, ἀνακόπτω τὸν πλοῦν, ὀπισθοχωρῶ, στρέφω πρὸς τὰ ὀπίσω || ἀρχ., δεσμεύω τοὺς πόδας κτήνους, οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τρέξῃ.

ποδίζω *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἐπιδίδω*.

ποδικός, *—η*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πόδα, ὁ τοῦ ποδός: «ποδικὴ ἀρτηρία» || μετρικῶς ὁ ἐξ ἑνὸς ποδὸς ἀποτελούμενος: «ποδικὸς χρόνος».
— *[Μαθημ.]* *Ποδικὴ καμπύλης* ἐπιπέδου ἀπὸ δοθέντος σημείου ἐν τῷ ἐπιπέδῳ λέγεται ἡ γραμμή, ἥτις εἶναι ὁ τόπος τῶν ποδῶν τῶν καθέτων, αἵτινες ἀπὸ τοῦ δοθέντος σημείου ἄγονται ἐπὶ τὰς ἐφαπτομένας τῆς καμπύλης· ἢ ἄλλως ὁ γεωμετρικὸς τόπος τῆς κορυφῆς ὀρθῆς γωνίας, ἧς ἡ μία τῶν πλευρῶν διέρχεται διὰ σταθεροῦ σημείου, ἡ δ' ἄλλη ἐφάπτεται καμπύλης, ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ μετὰ τοῦ σημείου κειμένης.

Ἔστω καμπύλη τις ἐπίπεδος, ἡ ΑΜ (σχ. 1). Εἰς τὸ τυχὸν σημεῖον Μ αὐτῆς ἔστω ἡ ἐφαπτομένη ΑΜ καὶ σταθερὸν σημεῖον ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τὸ Ο. Ἐὰν ἐκ τοῦ Ο φέρωμεν κάθετον ἐπὶ τὴν ἐφαπτομένην ΑΜ, τὴν ΟΑ, ὁ τόπος τοῦ σημείου Α (ὅταν ἀλλάσσῃ τὸ Μ) εἶναι καμπύλη τις, ἥτις λέγεται «ποδικὴ τῆς δοθείσης ΑΜ ἀπὸ τοῦ σημείου Ο». Ἡ διαγώνιος ΑΚ τοῦ ὀρθογωνίου ΟΚΜΑ εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν ἐφαπτομένην τῆς ποδικῆς εἰς τὸ σημεῖον Α αὐτῆς.

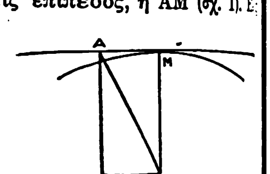

Σχ. 1.

Τῆς περιφερείας κύκλου ποδικὴ ἀπὸ τοῦ κέντρου αὐτῆς εἶναι ἡ ἰδία περιφέρεια. Ἀπὸ ἑτέρου δὲ σημείου, ἐκτὸς τοῦ κύκλου, καμπύλη τετάρτου βαθμοῦ. Ἔστω κύκλος τις Κ καὶ Ο σημεῖον ἐκτὸς αὐτοῦ· ἡ ἀπ' αὐτοῦ ποδικὴ τοῦ κύκλου εἶναι ἡ καμπύλη ΟΡΒΣΝΟΛΟ, ἧς ἡ ἐξίσωσις εἰς πολικὰς συντεταγμένας εἶναι:

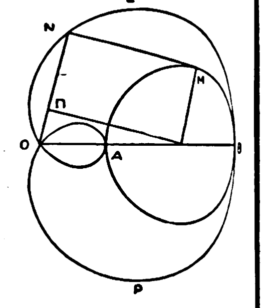

Σχ. 2.

$$\rho = \alpha + \beta \text{ συν } \vartheta$$

ἔνθα ρ εἶναι ἡ ἐπιβατικὴ ἀκτὶς ΟΝ καὶ θ ἡ γωνία ΒΟΝ, α ἡ ἀκτὶς τοῦ κύκλου, ἡ ΚΜ, καὶ τέλος ΟΚ=β. Ἡ ποδικὴ αὕτη εἶναι κογχοειδὴς τοῦ κύκλου τοῦ ἔχοντος διάμετρον τὴν ΟΚ. Ἡ ποδικὴ τῆς ἐλλείψεως ἀπὸ τοῦ κέντρου αὐτῆς εἶναι καμπύλη τετάρτου βαθμοῦ ἔχουσα ἐξίσωσιν

$$(x^2+y^2)^2 = \alpha^2 x^2 + \beta^2 y^2$$

τῶν α, β ὄντων ἀξόνων τῆς ἐλλείψεως. Ὁμοίως τῆς ὑπερβολῆς ἡ ποδικὴ ἀπὸ τοῦ κέντρου της εἶναι καμπύλη τετάρτου βαθμοῦ ἔχουσα ἐξίσωσιν

$$(x^2+y^2)^2 = \alpha^2 x^2 - \beta^2 y^2$$

Ἐὰν οἱ ἄξονες α, β τῆς ὑπερβολῆς εἶναι ἴσοι

$$\alpha = \beta$$

τότε ἡ ἐξίσωσις γίνεται $(x^2+y^2)^2 = \alpha^2(x^2-y^2)$ ἤτοι ἐξίσωσις τοῦ λημνίσκου. Ἤτοι ἡ ποδικὴ ἰσοσκελοῦς ὑπερβολῆς εἶναι λημνίσκος, οὗ κορυφαὶ αἱ κορυφαὶ τῆς ὑπερβολῆς. Ν. Γ.

— **ποδικὸς** *μῦς [Ἀνατομ.]*. Οὕτω καλοῦνται οἱ ἐπὶ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τοῦ ἄκρου ποδὸς δύο μύες, ὁ βραχὺς ἐκτείνων τοὺς δακτύλους καὶ ὁ βραχὺς ἐκτείνων τὸν μέγαν δάκτυλον, οἵτινες κατὰ τὴν ἔκφυσιν συμφύονται πολλάκις εἰς ἕνα. Ι. Γ.

ποδίκρα (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαία λακωνικὴ ὄρχησις, γινομένη πρὸς πόδα κατὰ Ἡσύχιον. Ν. Σ. Λ.

ποδίλυμβος (ὁ) (Podilymbus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κολυμβιδιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰς χῆνας, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Καρολίνας νήσους. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ποδίλυμβος ὁ δίχρους* (Podilymbus bicolor), ὅστις ἔχει κεφαλὴν μετρίου μεγέθους, ἀπολήγουσαν εἰς σχετικῶς μακρόν, χα…

Digitized by Google

:όν καὶ ἰσχυρὸν ῥάμφος, λαιμὸν ἀρκετὰ μακρόν, χρῶμα μελανὸν κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, τὸ στῆθος καὶ τὰς πτέρυγας καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὸ ἀποκάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν κοιλίαν, ἥτις κοσμεῖται ὑπὸ κυανῶν καὶ μελανῶν κηλίδων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Καρολίνας νήσους. Δ. Ν. Π.

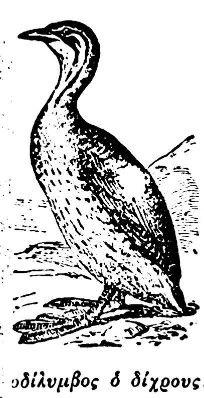

…οδίλυμβος ὁ δίχρους.

πόδιον (τό)· ἡ βάσις ἢ τὸ ὑπόβαθρον κίονος, τὸ *κρηπίδωμα* (βλ. λ.) τῶν κιόνων· || τοῖχος χαμηλὸς ἢ ἀνάλογος κατασκευὴ προωρισμένη διὰ τὴν ἐναπόθεσιν διαφόρων δοχείων, σταμνῶν κ. λ. π.· || τὸ κοινῶς *πεζούλι*· || μικρὰ στήλη ἢ τρίπους, χρησιμοποιούμενος …ὸς διακόσμησιν αἰθουσῶν, διὰ τοποθετήσεως … αὐτῶν ἀγαλματιδίων, ἀνθοδοχείων κ. τ. τ.· || …χ.). ἐν Ρώμῃ, ἡ προεδρία ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ … ἀμφιθεάτρῳ, ἡ ἐκ τῶν κάτω πρώτη σειρὰ κα…σμάτων τῶν ἐπισήμων στηριζομένη ἐπὶ θωρα…ου. Οἱ Βυζαντινοὶ τὸ ἔλεγον *κάθισμα*· || ὁ *ποδί…ος* τοῦ ἄνθους.

Πόδιος, *ἅγιος* (Saint Podius ἢ Poge). Ἐπίσκο…ς Φλωρεντίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ι' αἰῶνος, ἀπο…ινὼν τῷ 1002. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς …ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 28 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

ποδισιά, ἡ *πόδισμα* [*Ναυτ.*]· βλ. *ἐπίδοσις* (τ. …, σ. 353 γ).

ποδίσκος (κοιν. *μπάνιο*, γαλλ. l'amure de foe, …γλ. the tack) [*Ναυτ.*]. Εἶδος πρόποδος σταθε…οῦ, δι' οὗ στερεοῦται τὸ πρωραῖον κάτω μύομμα …ν τραπεζοειδῶν (ἐπιδρόμου καὶ ἡμιολίων) τῶν …αδρομικῶν (ἀρτεμόνων, προϊστίων, προτονίδων) …ι τῶν λαιφῶν, ἐπίσης τῶν λοιπάδων, τῶν ὠτο…δῶν, τῶν ψαθωτῶν καὶ τῶν λατινίων ἱστίων …ν λέμβων. Σ. Ε. Λ.

ποδίσκος (ὁ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται οὕτω ὁ μίσχος, … τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται τὸ ἄνθος καὶ ὁ καρπὸς …οιν. *οὐρά, κοτσάνι, κερατσούνι* καὶ *τσουνί*). Δ.Ν.Π.

πόδισμα [*Ναυτ.*]. Οἱ χειρισμοὶ καὶ ἡ πρᾶξις …ὸς ἐπίδοσιν πλοίου, ὅπερ δὲν δύναται πλέον νὰ …ατηθῇ εἰς τρικυμίαν ἔχουσαν τὴν διεύθυνσίν της …ὸς τὴν πλευράν, τὴν παρειὰν ἢ τὴν πρῳράν του. …κοπεῖ τὴν παράδοσιν τοῦ πλοίου τῷ ἀνέμῳ ἢ …ν καταφυγὴν εἰς ἀσφαλῆ λιμένα ἢ ὅρμον ὑπη…μως αὐτοῦ εὑρισκομένου. Σ. Ε. Λ.

πόδισμα (Podisma) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ὀρ…οπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν ἀκριδιδῶν. Αἱ πτέ…ρυγες εἶναι ὑποτυπώδεις ἢ ἐλλείπουν. Τὰ ᾠὰ ἐνα…οτίθενται κατὰ σωροὺς ἐξ 7—8 ἐντὸς τοῦ ἐδά…φους. Ἡ βιολογία των ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν λοι…ῶν ἀκρίδων. Τὰ εἴδη Podisma alpina, Podisma …edestris καὶ Podisma Schmidti ζοῦν ἐν Εὐρώπῃ …αι καταπολεμοῦνται ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ἀκρίδες. Ε. Τ. Ε.

ποδισμὸς (ὁ)· ἡ στίχου μέτρησις κατὰ πόδας …ετρικούς· || εἶδος ὀρχήσεως μὲ οἱονεὶ δεδεμένους …ὺς πόδας. Ν. Σ. Λ.

ποδιστά, ναυτ. ἐπίρρ., δι' ὑποστροφῆς: «τὰ γυ…ζω ποδιστά», «πέρνω βόλτα ποδιστά». Σ. Ε. Λ.

Ποδοβίστα [*Γεωγρ.*]. Παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς …οινότητος *Χάλαρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

ποδοβολητὸ (τό)· δημοτ., ὁ ἐκ τῶν ποδῶν κατὰ … βάδισμα προερχόμενος κρότος: «ἀκούω τὸ πο…δοβολητὸ τοῦ στρατοῦ ποὺ περνᾶ», «ποδοβολητὸ ἱππικοῦ».

ποδοβράγχια (τά) [*Συγκριτ.*'*Ανατ.*]· βλ. *βράγχια*.

Ποδ(ο)γορὰ [*Γεωγρ.*]. Κοινότης τοῦ νομοῦ …Ἀρκαδίας, νῦν καλουμένη *Πουρναριά* (βλ. λ.).

Ποδ(ο)γορᾶς [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινό…τητος Βαρετάδου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ …Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 122.

Ποδ(ο)γόργιανη [*Γεωγρ.*]. Κοινότης τοῦ νο…μοῦ Καβάλλας, νῦν καλουμένη *Ποδοχώρι* (βλ. λ.).

Ποδόγυρα [*Γεωγρ.*]. Κοινότης τοῦ νομοῦ Ἀρ…καδίας, νῦν καλουμένη *Πουρναριά* (βλ. λ.).

ποδόγυρος (ὁ)· δημοτ., τὸ κράσπεδον τοῦ γυναι…κείου φορέματος, τοῦ φουστανιοῦ, ἄλλως *φραμπα…λᾶς*· || συνεκδ., τὸ γυναικεῖον φῦλον: «τὸν ἔφαγε ὁ …ποδόγυρος» κατεστράφη ἐκ τῶν ἐρωτικῶν του περι…πετειῶν, ἐξ ἀκολασιῶν καὶ σπαταλῶν.

ποδοδερματῖτις [*Κτηνιατρ.*]· βλ. *παρωνυχία*.

ποδόδεσμα [*'Αρχ.*]· βλ. λ. *πέδη*.

ποδόδεσμος (κοιν. *τσακιστὴ* καὶ *δέσιμο τῆς σκότας*, γαλλ. le noeud d'écoute, ἀγγλ. sheet knot) [*Ναυτ.*]. Δεσμὸς διὰ τοῦ ὁποίου προσδένεται ὁ ποὺς εἰς τὸν ποδεῶνα τοῦ ἱστίου, ὅταν δὲν πρόκειται νὰ διέλθῃ διὰ τροχίλου, ὃν καθάπτομεν προηγουμένως εἰς τὸν ποδεῶνα, ὡς τοῦτο γίνεται εἰς τοὺς δόλωνας, τὰς προτονίδας καὶ τὰ μεγάλα. Οὕτω διὰ ποδοδέσμων προσδένονται οἱ πόδες τῶν φωσώνων, τῶν σιπάρων, τῆς ἀρτεμονίδος καὶ τῶν ὑψηλῶν παριστίων καὶ προϊστίων. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ποδοδέσμου, ὅστις δύναται νὰ εἶναι ἢ ἁπλοῦς ἢ διπλοῦς, εἶναι ὅτι ὅσον ἐκτείνεται ὁ ποὺς τοσοῦτον συσφίγγεται ὁ δεσμός του. Σ. Ε. Λ.

ποδοδέτης (κοιν. *καμπανέλλι* ἢ *μπαμπαδέλλι*, γαλλ. le bittons d' écoute, ἀγγλ. sheet-bits) [*Ναυτ.*]. Κιονίσκος ἐστερεωμένος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου καὶ χρησιμεύων διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ δέσιν ποδὸς ἱστίου, ἢ καὶ ἄλλου ἀγομένου, μέσῳ *κιονοδέσμου*. Σ. Ε. Λ.

ποδοκάκη (ἡ)· ἀρχ., ξύλινον κολαστήριον ὄργανον (ἄλλως *ξύλον*), ἀνάλογον πρὸς τὰς πέδας, ἐν ᾧ ἐδεσμεύοντο καὶ ἐκακοῦντο οἱ πόδες τῶν τιμωρουμένων δούλων. Πολλάκις συνεδυάζετο μὲ ἄλλα ὄργανα, ὡς ὁ *κύφων* (βλ. λ.), καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο οὐχὶ μόνον πρὸς κάκωσιν, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς πρὸς ἀτιμωτικὴν δημοσίαν ἔκθεσιν τοῦ καταδίκου. —Π.

ποδόκαρπος (ὁ) (Podocarpus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοφόρων*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ θάμνους ἀειθαλεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι ὁ *ποδόκαρπος ὁ ἐπιμήκης* (Podocarpus elongata), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ χρήσιμον διὰ τὸ εὐέργαστον ξύλον του, ὁ *ποδόκαρπος ὁ σταχυρὸς* (Podocarpus spicata), δένδρον ἀπαντῶν εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν καὶ παρέχον πολύτιμον διὰ τὴν ξυλοβιομηχανίαν ξύλον, ὁ *ποδόκαρπος ἡ τοτάρα* (Podocarpus totara), ἐπίσης ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Νέας Ζηλανδίας, κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοφυτολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους τούτου συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ποδόκαρπος* taxites εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης Εὐβοίας. Γ.Κ.Γ.

Ποδοκάτταρος, *Λουδοβῖκος*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ περὶ τὸ 1430 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1505. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, τοῦ ὁποίου ἀργότερον διετέλεσε καὶ ρέκτωρ (πρύτανις). Ἐλθὼν εἰς Ρώμην καὶ ἀποδεχθεὶς τὸν καθολικισμόν, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καπύης, εἶτα δὲ προήχθη εἰς καρδινάλιον. ΕΡ. Μ.

ποδοκίνητος, —η, —ο· δημοτ., ὁ διὰ τῶν ποδῶν κινούμενος, *ποδήλατος*.

ποδοκομία (κοιν. *πεντικιούρ*, ἐκ τοῦ γαλλ. pédicure)· ἡ περιποίησις τῶν ποδῶν γενικῶς, συνισταμένη εἰς τὴν μάλαξιν τῶν μυῶν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν τῶν ὀνύχων αὐτῶν (βλ. καὶ λ. *ὀνυχοκομία*).

ποδοκόπι (τό)· δημ., ὁ κόπος τῶν ποδῶν, ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὴν ἀποστολήν τινος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον: «νὰ μοῦ δώσῃς τὸ ποδοκόπι μου».

ποδοκρότημα (τό)· ἡ κροῦσις τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ πατώματος πρὸς δήλωσιν ἀποδοκιμασίας, ἀντίθ. *χειροκρότημα*.

ποδοκροτῶ (—έω)· κρούω, κτυπῶ τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ πατώματος, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρὸς δήλωσιν ἀποδοκιμασίας: «ὁ ρήτωρ ἐποδοκροτήθη».

ποδοκρουσία (ἡ)· ἡ κροῦσις τῶν ποδῶν, ποδοκρότημα.

ποδοκρούστης (ὁ)· ὁ κρούων τοὺς πόδας, ὁ ἀποδοκιμάζων τινὰ διὰ ποδοκρουσίας.

ποδόκτυπος (ὁ)· ὁ κτύπος τῶν ποδῶν τῶν ὑποζυγίων εὑρισκομένων ἐν στάσει.

ποδοκτυπῶ· ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων, ἀνυψῶ καὶ καταβιβάζω τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἐν στάσει.

ποδοκυλῶ, καὶ —*λάω*· δημ., κυλίω τινὰ διὰ τῶν ποδῶν, ποδοπατῶ.

ποδολεπὶς (ἡ) (Podolepis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς. Ἐκ τῶν 12 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος γνωστότερον εἶναι ἡ *ποδολεπὶς ἡ ῥυτιδοχλαμὺς* (Podolepis rhytidochlamis), πολυετὴς πόα, κοσμητικὴ συγχρόνως καὶ νομευτική, εὐχερῶς πολλαπλασιαζομένη διὰ σπορᾶς. Δ.Ν.Π.

Ποδολεπίς.

Ποδολία [*Γεωγρ.*]. Χώρα τῆς Οὐκραΐνης, κειμένη εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον αὐτῆς, ἔχουσα ἔκτασιν 34.252 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 2.839.958 (ἀπογραφὴ 1925). Τὸ πλεῖστον τοῦ ἐδάφους αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐκ πεδιάδων, αἱ τελευταῖαι δὲ μόνον παραφυάδες τῶν Καρπαθίων φθάνουσι μέχρις αὐτῆς. Ἀρδευομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Δνείστερ καὶ Μπούγκ, εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον καρποφόρων χωρῶν τῆς Ρωσίας, παράγουσα ἐν ἀφθονίᾳ δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ποικίλας ὀπώρας. Ἐν αὐτῇ, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης παραγωγῆς τεύτλων, ἀνεπτύχθη βιομηχανία σπουδαία σακχάρεως. Πρωτεύουσά της εἶναι ἡ *Κάμετς - Ποδόλσκ*. Οἱ κάτοικοί της ἀνήκουσιν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Μικρορρώσων. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ρωσίας ὡς κράτους καὶ εἶτα κατὰ τὸν διαμελισμὸν αὐτῆς εἰς διαφόρους ρωσικὰς ἡγεμονίας, ἡ Ποδολία ἠκολούθησε τὰς τύχας τῶν ἡγεμόνων της. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τατάρων, κατὰ δὲ τὸν ἑπόμενον ὑπὸ τῶν Λιθουανῶν καὶ Πολωνῶν. Τῷ 1772 τμῆμα αὐτῆς προσηρτήθη εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' τὸ ὑπόλοιπον προσεκτήθη ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Θ. Β.

ποδόλιτρον (ἀγγλ. foot pound). Μονὰς ἔργου ἐν χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, ἰσοδύναμος πρὸς τὸ παραγόμενον ἔργον ὑπὸ δυνάμεως ἑνὸς λίτρου ἀνυψούσης τὸ σημεῖον ἐφαρμογῆς της κατὰ ἕνα πόδα. Ἔργον 550 ποδολίτρων παραγόμενον εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου (1 δεύτερον λεπτὸν) ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἰσχὺν ἑνὸς ἀτμοΐππου.

Ποδολοβίτσα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Πεντάλοφος* (βλ. λ.).

ποδολόγα (ἡ)· ἰδιωματ., κουλλούρα ἀπὸ ὕφασμα τιθεμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἵνα ἰσορροπῇ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τιθέμενον βάρος.

ποδολουσία (ἡ)· ἡ λοῦσις τῶν ποδῶν, ἡ ποδονιψία.

ποδόλουτρον (τό)· τὸ λουτρὸν τῶν ποδῶν, γινόμενον χάριν καθαριότητος ἢ χάριν θεραπευτικοῦ σκοποῦ, ἐν ὕδατι ῥέοντι ἢ στασίμῳ, θερμοκρασίας ἄλλοτε ἄλλης.

—[*'Ιατρ.*] Τὸ ἐν ῥέοντι ὕδατι ποδόλουτρον ἐκτελεῖται εἰς λουτῆρας ὕψους τοιούτου, ὥστε αἱ κνῆμαι νὰ βυθίζωνται εἰς αὐτοὺς τοὐλάχιστον μέχρι τῆς μεσότητος. Διὰ καταλλήλων δὲ κρουνῶν προσαγωγευτικῶν καὶ ἀποχετευτικῶν ρυθμίζεται ἡ συνεχὴς ῥοὴ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Τὸ τοιοῦτον ποδόλουτρον διαρκεῖ ἐπὶ 5—10 λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ προκαλεῖ, μετὰ δυσάρεστόν τι αἴσθημα ἐν ἀρχῇ, αἴσθημα θερμότητος ἐν τέλει καὶ ἐρυθρότητα τοῦ δέρματος τῶν ἐμβεβαπτισμένων εἰς τὸ ὕδωρ μορῶν, εἰς ἃς ἐφαρμόζομεν ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐντρίψεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἄτομά τινα δὲν ἀνέχονται ἀμέσως τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, τὸ ποδόλουτρον δυνατὸν ν' ἀρχίσῃ καὶ διὰ θερμοῦ ὕδατος, ὅπερ μετά τινα λεπτὰ ν' ἀντικατασταθῇ διὰ ψυχροῦ. Τὸ ψυχρὸν ποδόλουτρον, ὅταν εἶναι βραχείας διαρκείας, διεγείρει τὴν τοπικὴν κυκλοφορίαν, διὸ καὶ θεωρεῖται ἀνώδυνον κατὰ τῆς καθ' ἕξιν ψύξεως τῶν ποδῶν. Ὅταν δ' εἶναι μείζονος διαρκείας, προκαλεῖ ἀγγειοσυσταλτικὰ ἀνακλαστικὰ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐλάσσονος πυέλου, δυνάμενον οὕτω νὰ δράσῃ ἐπωφελῶς κατὰ τῶν ἐμμηνορραγιῶν. Τὸ θερμὸν ποδόλουτρον (38°—40° ἐπὶ δεκάλεπτον) δρᾷ κατὰ τῶν ἀλγεινῶν συμπτωμάτων: ταρσαλγίας, νευραλγίας, ρευματικῆς ἀρθρίτιδος κλπ. Ὠφελεῖ δὲ καὶ ὡς ἐπισπαστικὸν ἢ παροχετευτικὸν τοῦ αἵματος ἐπὶ συμφορήσεων τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ θώρακος, προκαλοῦν καὶ συνάθροισιν αἵματος εἰς τὰ κοιλιακὰ σπλάγχνα ἐπὶ ἀμηνορροίας, δυσμηνορροίας κλπ. Ἐνίοτε, προκαλοῦν ἀπότομον ἀναιμίαν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπιφέρει λιποθυμίαν. Τὸ ἐν στασίμῳ ὕδατι ποδόλουτρον ἐπιφέρει τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ἄπερ καὶ τὸ ἐν ῥέοντι, ἀλλ' ἧττον ἔντονα. Αἱ ἐνδείξεις του εἶναι αἱ αὐταί, δέον ὅμως τὸ ποδόλουτρον τοῦτο νὰ διαρκῇ ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Ἐν ἀνάγκῃ ἐπαυξάνομεν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τῇ προσθήκῃ κόνεως σινάπεως ἢ μαγειρικοῦ ἅλατος ἢ ὄξεος ἢ διαλύσεως ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Μετὰ κοπιώδεις πορείας, τὸ χλιαρὸν ποδόλουτρον εἶναι ἀνακουφιστικώτατον. Ἐπίσης καὶ ἐπὶ διαστρεμμάτων τοῦ ποδός. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ποδονίφτης [*Γεωγρ.*]. —1) Κοινὴ ὀνομασία τοῦ παρὰ τὴν Ἀλυσίδαν τῶν Ἀθηνῶν τμήματος τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ

Digitized by Google

— 2) Ὁμώνυμος κοινὴ ὀνομασία τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ Νέα Φιλαδέλφεια (βλ. *Φιλαδέλφεια*, Νέα —).

ποδονιψία (ἡ). Ἡ νίψις τῶν ποδῶν τῶν ξενιζομένων κατὰ καθῆκον φιλαδέλφου φιλοξενίας, συμφώνως καὶ πρὸς τὸ τηρούμενον ἄλλοτε ὑπὸ πάντων τῶν κληρικῶν, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐπισκόπων, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀφρικῆς, Ἱσπανίας καὶ Μεδιολάνων ὡς μέρος τῆς τελετῆς τοῦ βαπτίσματος ἄλλοτε γινομένη (*August.* Epist. 118. *Isidor. Hisp.* De eccles. offic. I, 28), καθὼς καὶ ἡ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίψεως τῶν ποδῶν τῶν ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ μυστικοῦ δείπνου καθιερωθεῖσα τελετή. Ἡ ἀκολουθία τῆς τελετῆς ταύτης εὕρηται ἐν τῷ «Εὐχολογίῳ», φαίνεται δ' ὅτι ἐτελεῖτο αὕτη ἄλλοτε κυρίως ἐν τοῖς μοναστηρίοις, εὐθὺς μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Μ. Πέμπτης. Σήμερον ἡ τελετὴ αὕτη παρ' ἡμῖν μὲν μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις τελεῖται ἀνελλιπῶς, παρὰ δὲ τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ διετηρήθη γενικῶς, ἑκάστου ἐπισκόπου κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Μ. Πέμπτης πλύνοντος ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοὺς πόδας δώδεκα πτωχῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ποδονιψία αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅστις μετὰ ταύτην διανέμει καὶ χρηματικὰ βοηθήματα εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐκ τῶν παρευρισκομένων πτωχῶν. Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ποδοπάτημα (τό)· δημοτ., πάτημα πράγματός τινος διὰ τῶν ποδῶν, καταπάτησις διὰ τῶν ποδῶν.

ποδοπάτησις, -*εως* (ἡ)· *ποδοπάτημα* (βλ. λ.).

ποδοπατῶ (—*έω*)· πατῶ, καταπατῶ διὰ τῶν ποδῶν || συνήθ. μεταφ.: «ἐποδοπάτησε καὶ θρησκείαν καὶ παραδόσεις».

ποδοπέδη (ἡ). Καλεῖται οὕτω (κοιν. *ποδόφρενο*), κατὰ κυριολεξίαν, ἡ διὰ τῆς πιέσεως τοῦ ποδὸς ἐνεργοῦσα πέδη. Συνηθέστερον ὅμως καλεῖται τὸ πέδιλον ἢ πλῆκτρον τοῦ μηχανισμοῦ μεταδόσεως τῆς δυνάμεως τοῦ χειριζομένου τὴν πέδην, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατῶν τις προκαλεῖ τὴν ἐνέργειαν τῆς πέδης, δηλαδὴ τὴν πέδησιν.

ποδόπληκτρον, ἢ **πέδιλον** (γαλλ. pédale) */Μουσ./*. Σύστημα μοχλῶν ἐν τῷ κλειδοκυμβάλῳ, κινουμένων διὰ τῶν ποδῶν, ἐπιτρέπον τὴν διαβάθμισιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου. Εἰς προγενεστέρους χρόνους τὸ κλειδοκύμβαλον εἶχε πλείονα ποδόπληκτρα, ἐν τέλει ὅμως ἐπεκράτησε κυρίως τὸ σύστημα τῶν δύο· ἐκ τούτων τὸ δεξιὸν

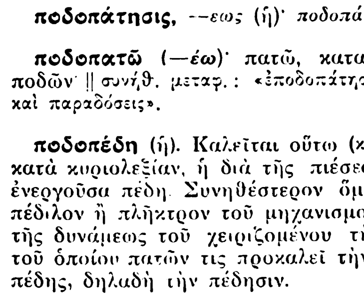

Ποδόπληκτρα.

1=μεγάλου ὀργάνου· 2=κλειδοκυμβάλου· 3=ἅρπας· 4=ἁρμονίου.]

ποδόπληκτρον, ἢ ποδόπληκτρον τοῦ *φόρτε*, τὸ κινούμενον διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός, ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἐνισχύῃ καὶ νὰ παρατείνῃ τὸν ἦχον διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν πνιγέων ἀπὸ τῶν χορδῶν. Τὸ ἀριστερὸν ἐξ ἄλλου ποδόπληκτρον, ἢ ποδόπληκτον τοῦ *πιάνο*, τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἠδεῖαν ἠχητικότητα, εἰς μὲν τὰ κλειδοκύμβαλα μὲ οὐρὰν συνίσταται ἐκ μηχανισμοῦ ἐπιτρέποντος τὴν ἐλαφρὰν πρὸς τὰ δεξιὰ μετακίνησιν ὁλοκλήρου τοῦ πληκτροφόρου, εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστον σφυρίον νὰ πλήττῃ μίαν μόνον χορδὴν καὶ τὴν κατὸ συνέπειαν μείωσιν τῆς ἠχητικότητος, εἰς δὲ τὰ ὄρθια κλειδοκύμβαλα συνίσταται εἰς σύστημα πνιγέων ἐμποδιζόντων τὴν ἐξάπλωσιν τῶν δονήσεων τῶν χορδῶν. Εἰς πλεῖστα κλειδοκύμβαλα εἰσήχθη κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον καὶ τρίτον μεσαῖον ποδόπληκτρον, ἢ ποδόπληκτρον τῆς παρατάσεως τοῦ ἤχου. Τὸ ποδόπληκτρον τοῦτο, ἀνακαλυφθὲν παρὰ τοῦ Ντεμοαὶν καὶ τελειοποιηθὲν παρὰ τοῦ Σταϊνγουαίη, ἐπιτρέπει τὴν κατὰ τὴν βούλησιν παράτασιν ἑνὸς ἤχου ἢ μιᾶς μεμονωμένης συγχορδίας, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἄλλοι ἦχοι εὑρίσκονται ἐξηρτημένοι ἐκ τῶν πνιγέων. Ἡ χρῆσις τοῦ δεξιοῦ ποδοπλήκτρου (φόρτε) σημειοῦται διὰ τοῦ συγκεκομμένου Ped, διὰ τοῦ σημείου * ἀφ' ἑτέρου ἡ στιγμὴ καθ' ἣν τὸ ποδόπληκτρον τοῦτο πρέπε νὰ παύσῃ λειτουργοῦν. Ἡ τοῦ ἀριστεροῦ ποδοπλήκτρου χρῆσις σημειοῦται διὰ τῶν λέξεων: una corda, ἐνίοτε due corde, διὰ δὲ τῶν tre corde ἡ στιγμὴ καθ' ἣν παύει ἡ λειτουργία του.

Τὰ ποδόπληκτρα τῆς ἅρπας, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ἔχουσι τὴν ἰδιότητα, χάρις εἰς τὸ σύστημα τῆς διπλῆς κινήσεως, τὸ ἀνακαλυφθὲν παρὰ τοῦ Σεβ. Ἐράρ, νὰ ἐπιβραχύνωσι τὰς χορδὰς καὶ νὰ ὀξύνωσι συνεπῶς ὁλόκληρον τὴν κλίμακα. Οὕτω, δεδομένου ὅτ ἡ ἅρπα εἶναι χορδισμένη εἰς τὸν τόνον τοῦ ντο ὕφεσις, διὰ τῆς μετακινήσεως τῶν **ἑπτὰ ποδοπλήκτρων εἰς τὴν πρώτην θέσιν, ὁλόκληρος ἡ κλῖμαξ τοῦ ντο ὕφεσις μετατίθεται κατὰ ἓν ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον, γινομένη κλῖμαξ τοῦ ντο (φυσικόν), διὰ δὲ τῆς μετακινήσεως εἰς τὴν δευτέραν θέσιν, κατὰ ἓν εἰσέτι ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον, γινομένη κλῖμαξ τοῦ ντο δίεσις.**

Τὸ ποδόπληκτρον ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργάνῳ εἶναι σύστημα μεγάλων πλήκτρων κινουμένων διὰ τῶν ποδῶν καὶ περιλαμβάνον τὰς βαρυτέρας συστοιχίας τοῦ ὀργάνου. Τὸ μῆκος, τὸ πάχος καὶ τὸ σχῆμα τῶν πλήκτρων ἔχει καθορισθῆ διὰ διεθνῶν συνεδρίων· οὕτω τὰ πλῆκτρα τῶν φυσικῶν φθόγγων γίνονται ὑψηλότερα, ἐφόσον προχωροῦν ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἢ τὸ βαρύτερον τῆς κλίμακος, ἐνῷ τὰ πλῆκτρα τῶν διέσεων αὐξάνουσιν εἰς ὕψος καὶ μῆκος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πλήκτρων τοῦ ποδοπλήκτρου εἶναι γενικῶς 30, μολονότι ὑπάρχουσιν ἐξαιρετικῶς ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα μετὰ 32 πλήκτρων. Τὸ ποδόπληκτρον χρησιμεύει ἐπίσης ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργάνῳ ὅπως συνενώνῃ μεταξύ των διάφορα πληκτοφόρα κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα ὅπως παίζοντες ἐπὶ ἑνὸς μόνον πληκτοφόρου δυνάμεθα ταυτοχρόνως νὰ θέτωμεν εἰς κίνησιν τὰ πλῆκτρα ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἀκόμη πληκτοφόρων. Ὑπάρχει ἀκόμη τὸ τρομῶδες λεγόμενον ποδόπληκτρον, τὸ ὁποῖον κάμνει τὴν ἐντύπωσιν φωνῆς μὲ πολλοὺς παλμούς, τὸ ποδόπληκτρον τῆς καταιγίδος, τὸ μιμούμενον τὸν κεραυνὸν κλπ. Τέλος ἐν τῷ ἁρμονίῳ ποδόπληκτρα εἶναι οἱ δύο φυσητῆρες, οἵτινες κινούμενοι διὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἐκτελεστοῦ προμηθεύουσιν εἰς τὸ ὄργανον τὸν ἀέρα, τὸν ἀπαραίτητον διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἤχου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Διὰ τὸ ποδόπληκτρον τοῦ κλειδοκυμβάλου: *L. Köhler*, Der Klavierpedalzug (1882). — *Hans Schmitt*, Das Pedal des Klavieres (1875).—*G. Falckenberg*, Les pédales du piano (1895).—*S. von N.*, Leitfaden zum richtigen Gebrauch des Pianoforte-Pedals. — *Quidant*, L'ame du piano, essai sur les deux pédales. Γ. Σ.

ποδοπλοκαμίδαι (Podoplocamidae) */Ζωολ./*. Οἰκογένεια ἀραχνοειδῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρθρογάστρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ γνωστὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

Πόδος */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 187. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —2) Κοινότης τοῦ νομοῦ Πέλλης, νῦν καλουμένη *Φλαμουριά* (βλ. λ.).

ποδοσιαγὼν (ἡ) */Ζωολ./*. Καλεῖται οὕτω ἕκαστον ἐκ τῶν προσαρτηματικῶν ὀργάνων, ὅπερ ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ σώματος μαλακοστράκων τινῶν καὶ ἔχει μορφὴν σιαγόνος καὶ ποδὸς ταυτοχρόνως. Ἡ ποδοσιαγὼν χρησιμοποιεῖται ὡς ὄργανον ἐπιθετικόν, ὡς συλληπτήριον τῆς τροφῆς κτλ. Δ. Ν. Π.

ποδοσκέπασμα (τό)· τὸ σκέπασμα τῶν ποδῶν, συνήθως εἰς τὰ ταξίδια.

ποδόστημα (κοιν. *ποδόσταμα*, γαλλ. étambot. ἀγγλ. the stern post) */Ναυτ./*. Ἓν τῶν ἐπισημοτέρων μελῶν τοῦ σκελετοῦ τοῦ πλοίου, ἀποτελοῦν μετὰ τῆς στείρας τὰ δύο στήματα τοῦ πλοίου. Εἶναι τεμάχιον τοῦ σκάφους, πλατὺ ὅσον καὶ ἡ τρόπις, συνδεόμενον μετὰ τοῦ πρυμναίου ἄκρου της κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον καὶ σχηματίζον

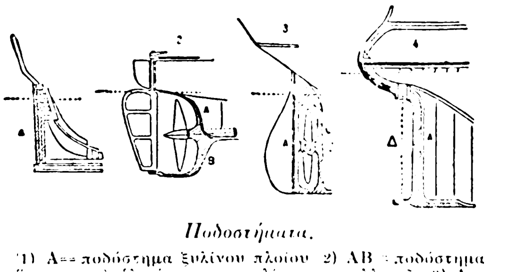

Ποδοστήματα.

1) Α = ποδόστημα ξυλίνου πλοίου 2) ΑΒ = ποδόστημα ἅμα τε καὶ ἑλικόστημα μονελίκου τορπιλλικοῦ. 3) Α = ποδόστημα, Β = ἑλικόστημα φορτηγοῦ καὶ ἐν γένει ἀτμοπλοίου ἐμπορικοῦ μονελίκου. 4) Α = ποδόστημα πλοίου διπελίκου. Δ = ὁ ἄξων πηδαλίου.]

μετ' αὐτῆς γωνίαν ἐνίοτε μὲν ὀρθήν, συχνότερον δὲ ἀμβλεῖαν. Ἐπὶ τοῦ ποδοστήματος ἑδράζεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ πλεῖστον τοῦ κατασκευάσματος τῆς πρύμνης καὶ στηρίζεται τὸ πηδάλιον, τοῦ ὁποίου ἡ πρωραία ὄψις συνάπτεται πρὸς τὴν πρυμναίαν τοῦ ποδοστήματος διὰ τῶν θαιρῶν καὶ τῶν γομφώσεων. Εἰς τὰ ἑλικοκίνητα ἀτμόπλοια τὰ διὰ περιττοῦ ἀριθμοῦ ἑλίκων κινούμενα, ἡ μόνη ἢ ἡ μεσαία ἕλιξ ἐπιβάλλει τὴν ὕπαρξιν καὶ δευτέρου ποδοστήματος, *ἑλικοστήματος* μᾶλλον πρὸς στήριξιν τῆς ἀτράκτου αὐτῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ κυρίως ποδόστημα, τὸ ὁποῖον ὁ Κανελλόπουλος (Ναυτ. ὀνοματ. λιθογρ. Σ. Ν. Δοκ., σελ. 4) ἠθέλησε νὰ ὀνομάσῃ *οἰακόστημα*, εὑρίσκεται πρὸς πρύμναν τοῦ ἑλικοστήματος καὶ ἐξακολουθεῖ βαστάζον τὸ πηδάλιον.

Ποδόστημα ἔξω. Πρόσθετον ποδόστημα ἐπιτιθέμενον τοῦ κυρίου ποδοστήματος ἐκ τῶν ἔξω καὶ συνδεόμενον πρὸς αὐτό. Ἐπὶ τοῦ ἔξω ποδοστήματος ἡλοῦνται αἱ γομφώσεις τοῦ πηδαλίου. Σ. Ε. Λ.

ποδοστημονοειδῆ (τὰ) (Podostemaceae) */Βοταν./*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀπετάλων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ φυόμενα εἰς πλείστας χώρας τῆς γῆς ἐπὶ ἢ ἐντὸς τῶν ῥεόντων ὑδάτων. Τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι πόαι ἐνιαύσιαι μὲ φύλλα ... ραια δισχιδῆ ἢ ποικίλως ἐσχισμένα καὶ ἀνδρομαφρόδιτα. Ἀπαντῶσι κυρίως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς· ἀξιολογώτερα γένη εἶναι ὁ *ποδοστήμων* καὶ ὁ *ὑδρόσταχυς* (βλ. λ.). Δ. Ν.

ποδοστράβη */'Αρχ./*· βλ. λ. *πέδη*.

ποδοστήμων (ὁ) (Podostemon) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ποδοστημονοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν τροπικὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ποδοστήμων ὁ ὑδρόβιος* (Podostemon aquaticus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ποταμοὺς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς· εἶναι μοναδελφὲς ποῶδες φυτόν, οὗ τὸ ἀνδρικὸν ὄργανον καταλαμβάνει τὴν κοιλιακὴν χώραν τοῦ ἄνθους. Δ. Ν.

ποδόσφαιρα (ἡ). Σφαῖρα χρησιμοποιουμένη κατὰ τὴν παιδιὰν τῆς ποδοσφαιρίσεως.

— */'Εγκυκλ./* Αἱ παλαιαὶ σφαῖραι ἦσαν ξύλιναι ἢ δερμάτιναι, πλήρεις ἀχύρων, πιτύρων, ἄμμου, πτίλων ἢ καὶ ἀέρος. Λέγεται μάλιστα κατὰ τοὺς ἐν Shester διοργανωθέντας ποδοσφαιρικοὺς ἀγῶνας, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, μετεχειρίσθησαν ἀντὶ ποδοσφαίρας τὸ κρανίον Δανοῦ στρατιώτου. Σήμερον ἡ ποδόσφαιρα ἀποτελεῖται ἐκ δερματίνου καλύμματος, περιβάλλοντος ἀεροθάλαμον ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως, πληρούμενον δι' ἀντλίας. Κατὰ τοὺς ἰσχύοντας διεθνεῖς κανονισμοὺς ἡ σφαῖρα δέον νὰ ἔχῃ περιφέρειαν τοὐλάχιστον 68 ἑκτμ., τὸ πολὺ δὲ 71 ἑκτμ. Τὸ βάρος της ... νὰ εἶναι 350—430 γραμμαρίων. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σφαίρας δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται τι τὸ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ κίνδυνον διὰ τοὺς παίκτας. Ἕκαστον σωματεῖον, κατερχόμενον εἰς ἀγῶνα, ὑποχρεοῦται νὰ παρουσιάσῃ ποδόσφαιραν ἐν καλῇ καταστάσει. Πρὸ τοῦ ἀγῶνος δὲ προνοεῖται ὅπως ὑπάρχῃ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς διαθεσίμων σφαιρῶν (βλ. καὶ λ. *ποδοσφαίρισις*). Σ. ...

ποδόσφαιρα (Podosphaera) */Βοτ./*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυσιβοειδῶν*. Τὸ μυκήλιον εἶναι διαρκὲς τον, ἐπιφανειακόν, ἀλευρῶδες, σχηματίζει δὲ ἐπὶ τῶν πρασίνων μερῶν τῶν φυτῶν λευκὰς κηλῖδας. Ἐν τῷ περιθηκίῳ περιέχεται εἷς μόνον ἀσκὸς μὲ ὀκτὼ σπόρια. Τὸ εἶδος Podosphaera oxyacanthae προσβάλλει διάφορα ῥοδανθῆ, τὸ Podosphaera tridactyla τὴν δαμασκηνέαν, κερασέαν, βερικοκκέαν, τὸ Podosphaera leucotricha τὴν μηλέαν. Ε. Τ.

ποδοσφαίρισις (ἡ) (foot-ball). Ὁμαδικὴ ἀθλητικὴ παιδιά, παιζομένη διὰ τῆς *ποδοσφαίρας* ἐπὶ ἀναπεπταμένου πεδίου, λίαν ἀνὰ τὸν κόσμον δεδομένη.

—*/ Ἱστορ./* Ἡ διὰ τῆς σφαίρας παιδιὰ εἶναι κοινὴ εἰς πάντας τοὺς τόπους καὶ εἰς πάσας τὰς περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ... πων συγγραφεὺς Μουσαράκι λ. χ., τῷ 1004 ... εἶχε γράψει βιβλίον, ἐν ᾧ περιγράφονται ... νοι παιδιαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ νεώτεροι ... κάλυψαν καὶ παιδιὰν παρουσιάζουσαν μεγάλης ἀναλογίας πρὸς τὴν ποδοσφαίρισιν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἠγνόουν τὴν παιδιὰν ταύτην, ἡ δ' ἀπόρραξις καὶ ὁ ἐπίσκυρος παρ' αὐτοῖς δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόδρομοι ... ρων μᾶλλον σφαιριστικῶν παιδιῶν (κρίκετ. ... σφαιρίσεως κλπ.). Πάντως ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἔτι χρόνων τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἡ τάσις, ὅπως εἰς τὰς καὶ ... τομον σφαιριστικὰς παιδιὰς προσδοθῇ ... ἡ μορφὴ ὁμαδικῶν ἀθλημάτων, διεπομένων ὑπὸ ὡρισμένων κανόνων. Παρὰ Ῥωμαίοις ἡ τάσις αὕτη ἀπέβη ἐκδηλοτέρα ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς παιδιᾶς «haspartum», συγγενοῦς πρὸς τὸν ἐπίσκυρον. Αὕτη ἐπαίζετο ὑπὸ πλήθους παικτῶν διῃρημένων εἰς δύο ὁμάδας, ὧν ἑκατέρα προσεπάθει νὰ ... πωθήσῃ τὴν σφαῖραν πρὸς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον. Βεβαίως, ὡς ἐκ τῶν ἀναποφεύκτων ... κρούσεων, ἡ παιδιὰ δὲν ἦτο τόσον εἰρηνικὴ ... ἐπαγωγὸς πάντοτε, ἡ τακτικὴ δ' αὐτῆς ἦτο ... στοιχειώδης. Ὁ ἐπίσκυρος καὶ τὸ haspartum ... ζοντο διὰ κύστεως βοός, πεπληρωμένης ... ἀέρος. Ὑπὸ τῶν κατακτητῶν Ῥωμαίων ἡ παιδιὰ εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Γαλατίαν. Ἐν τούτοις ... λαὶ γαλλικαὶ ἐπαρχίαι, ἔχουσαι νὰ ἐπιδείξουν ... τικάς τινας σφαιριστικὰς παιδιάς, ἰσχυρίζονται ἐξ αὐτῶν προῆλθεν ἡ σημερινὴ ποδοσφαίρισις. Οὕτω ἐν Νορμανδίᾳ ἐπαίζετο κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Καθαρὰν Δευτέραν τὸ «σουλ» (ἐκ τοῦ κελτικοῦ «χὼλ»=ἥλιος) διὰ σφαίρας δερματίνης, πλήρους ἀέρος ἢ πιτύρων ἢ ἀχύρου, ἣν ἔ... θουν οἱ παίζοντες διά τε τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν. Ἡ παιδιὰ ἐπαίζετο καὶ ἐν Φλάνδρᾳ, Π... δίᾳ καὶ Βρετάνῃ, προσελάμβανε δὲ καὶ ...

Digitized by Google

ν ἐνίοτε σημασίαν, θεωρουμένη ὅτι ἀπεμά-
ε τὰ πονηρὰ πνεύματα. Καθ' ὅμοιον τρόπον
Ιαρόκῳ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Βερβερίᾳ καὶ Ἄνω Ἀ-
τι, τὸ παιγνίδιον τῆς σφαίρας ἐθεωρεῖτο ὡς
ν προκλήσεως βροχῆς. Οἱ Βερβερῖνοι τὴν
ρικὴν αὐτῶν παιδιὰν ἐκάλουν «κούρα», εἰς αὐ-
δὲ μετεῖχον καὶ αἱ γυναῖκες. Τὸ «σοὺλ» διεξή-
μεταξὺ σωματείων ἢ ἐνοριῶν ἢ κοινοτήτων,
τόσης ἐνίοτε τραχύτητος, ὥστε προὐκάλει
τὴν ἐπέμβασιν τῶν
ῶν. Ἐντεῦθεν τῷ
, τῷ 1369 καὶ βρα-
ρον τῷ 1781 ἀπη-
ύθη τέλεον ἐν Νορ-
ίᾳ καὶ τῷ 1870 εἶχε
ν λησμονηθῆ, ἐξα-
σθέν. Τῷ 1550 οἱ
λοὶ ἐδημιούργησαν
τύπον ποδοσφαι-
εως, παραλλαγὴν
ιωτικοῦ τινος παι-
ίου, ἣν ὠνόμασαν
ο del calcio. Τινὲς
δέχονται ὅτι τοῦτο
ἡ ἐξέλιξις τοῦ ρω-
οῦ haspartum. Ὁ-
δήποτε, εἶναι ἀπί-
ν ἐξ αὐτοῦ νὰ προ-
τὸ ἀγγλικὸν πο-
ραιρον, καθ ὅσον,
ἐνεφανίσθη τὸ cal-
ἡ ἀγγλικὴ παιδιὰ πρὸ πολλοῦ ἀπετέλει δια-
ασιν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Τὸ calcio ἦτο χει-
νὴ παιδιά, παιζομένη ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου
ι τοῦ Μαρτίου. Κατά τινα παλαιὰν χαλ-
αφίαν, οἱ παῖκται ἑκάστης ὁμάδος τοῦ cal-
συνεποσοῦντο εἰς 27. Κατὰ τὸν ἐν Φλω-
ίᾳ διεξαχθέντα ἀγῶνα οἱ παῖκται ἦσαν ἐν-
μένοι μὲ ὡραίαν ἔγχρωμον περιβολὴν καὶ
ον πίλους κεκοσμημένους διὰ πτερῶν. Οἱ θεα-
ἵσταντο ὄπισθεν ξυλίνων φραγμάτων, οἱ δὲ
φόροι καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἑκατέρωθεν τῶν τερ-
ον, ἅτινα ἦσαν κωνικαὶ σκηναί, εἰς ἃς ἔδει νὰ
λθῃ ἡ σφαῖρα, διαμέτρου 12 πόντων καὶ βά-
; 10 οὐγγιῶν. Μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν
τυξιν τοῦ calcio κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ ἔνθερ-
φίλαθλος καὶ παίκτης τῆς ἐποχῆς
νης Giov. de Bardi, ἐργασθεὶς ὑπερ-
ρώπως πρὸς διάδοσίν του, μὲ κύριον
τὸν τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν τῆς νεολαίας·
ψε δὲ καὶ μελέτην περὶ τῆς παιδιᾶς,
ἧ δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ πολλὰ ἐκ τῶν
ερινῶν κανονισμῶν τῆς ποδοσφαιρί-
. Οἱ Μέδικοι ἀνεδείχθησαν δεξιοὶ
ιται τοῦ calcio· ἀλλὰ καὶ πάπαι τινὲς
ρξαν πρωταθληταὶ αὐτοῦ. Ἴχνη τοῦ
ο εὑρίσκομεν καὶ ἐν Λυὼν τῷ 1757.
ὁ «σοὺλ», εἰσαχθὲν εἰς Ἀγγλίαν ἐκ
τάνης ἢ Νορμανδίας, δὲν ἐγένετο εὐ-
ίστως δεκτόν, πολλάκις δ' ἀπηγορεύθη
εξαγωγή του. Μετὰ περιφρονήσεως
ράζονται περὶ αὐτοῦ οἱ Th. Elyot,
kespeare καὶ Kent. Ὁ πρῶτος τὸ ἀπο-
εῖ «βάναυσον παιδιάν», ὁ δεύτερος ἔν
τῶν ἔργων του θέτει εἰς τὸ στόμα
πρωταγωνιστοῦ ὡς σοβαρὰν ὕβριν τὰς
ις «ταπεινὲ ποδοσφαιριστά». Σὺν τῷ
νῳ ἡ παιδιὰ ἔλαβε μορφὴν ἧττον βάρ-
ον, ὥστε ἐνιαχοῦ ἐπαίζετο πλέον καὶ
γυναικῶν, ὠργανωμένων εἰς ὁμίλους·
ἐπαίζετο βεβαίως ἀκανονίστως ἐν
ἰς καὶ πλατείαις. Ἄλλοτε ἐπαίζετο ὑπὸ
ν δύο γειτονικῶν χωρίων, οἵτινες, χά-
τῆς νίκης, ἔπρεπε πολλάκις νὰ ὑπερ-
ήσουν βράχους καὶ ποτάμια καὶ μυ-
όσα νὰ ὑπερνικήσουν ἐμπόδια. Κατ' Ἀ-
λιον τοῦ 1314 ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος
ἀπηγόρευσε τὴν παιδιάν, ὡς ἐκ τοῦ
ύβου, ὃν διήγειρε. Παρόμοια ἀπαγό-
σις ἐγένετο καὶ τὸν Ἰούνιον 1349, θεω-
είσης τῆς παιδιᾶς ὡς ἀναξίας δι' εὐ-
εῖς Ἄγγλους καὶ ἠλιθίας, τεινούσης νὰ
οπίσῃ τὴν τόσῳ διὰ τὸ κράτος χρή-
ον σκοποβολίαν διὰ τόξων καὶ ἀκον-
ν. Τῷ 1680 ἡ σφαιριστικὴ παιδιὰ ἐπε-
πη πάλιν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β', ἀλλὰ
ὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
εὑρέθη πάλιν ἐν παρακμῇ. Ἀπὸ τῶν
ων τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παιδιά, κα-
μένη «ντρίμπλιγκ-γκέϊμ», ἤρξατο ἐμφα-
ομένη εἰς τὰ κολλέγια καὶ τὰ πανε-
τήμια. Συγχρόνως ἤρξατο ὀργανουμένη καὶ
νικῶς, παιζομένη ἐν ἐπὶ τούτῳ γηπέδοις καὶ
κανονισμούς, πρὸς οὓς οἱ παῖκται ἦσαν ὑπο-
ωμένοι νὰ ὑπακούουν. Ἐν Ρόγκμπυ (Rugby)
ίζετο ἐπὶ χλοεροῦ γηπέδου καὶ ἄνευ πολ-
ν περιορισμῶν. Εἰς ἄλλα σχολεῖα καὶ κολ-
ια, τὰ ὁποῖα διέθετον πλακόστρωτα καὶ περιω-
μένα γήπεδα, αἱ περιοριστικαὶ διατάξεις ἦσαν
βεβλημέναι. Ὁ ἀρχαιότερος ποδοσφαιρικὸς σύλ-
ος ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι ὁ «Σέφιλδ Γιουνάϊτεντ»,
υθεὶς τῷ 1855. Τῷ 1857 συνῆλθε συνέδριον

πρὸς ἑνοποίησιν τῶν ποδοσφαιρικῶν διατάξεων. Κατ' αὐτὸ ὅμως οἱ σύνεδροι διηρέθησαν· καὶ οἱ μὲν ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν χειρῶν πρὸς σύλληψιν καὶ μεταφορὰν τῆς σφαίρας καὶ πρὸς κράτησιν τοῦ ἀντιπάλου, οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς μὴ χρησιμοποιήσεως ὁπωσδήποτε τῶν χειρῶν. Οἱ δεύτεροι συνέπηξαν ἑταιρείαν καὶ ἐκαλλιέργησαν τὴν παιδιὰν συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις των, δημιουργηθείσης οὕτω τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς

Τρόποι λακτίσματος τῆς σφαίρας.

ποδοσφαιρίσεως. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ οἱ πρῶτοι, δημιουργηθείσης τῆς ἔτι γυμναστικωτέρας παιδιᾶς ποδοσφαιρίσεως *ῥώγκμπυ*, ἐχούσης ὅμως ἐλάσσονα τὴν διάδοσιν. Τῷ 1863 ἱδρύθη καὶ ἡ ποδοσφαιρικὴ ὁμοσπονδία καὶ ἐγένετο ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονισμῶν. Σήμερον δὲν ὑπάρχει χωρίον ἐν Ἀγγλίᾳ ἄνευ ποδοσφαιρικοῦ σωματείου. Ἐν Λονδίνῳ μόνον ὑπάρχουν ὑπὲρ τὰς 45 χιλ. παικτῶν. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου δὲ μέχρι τοῦ Μαΐου γίνονται καθ' ἑβδομάδα καθ' ὅλην τὴν χώραν 10 χιλ. συναντήσεων ποδοσφαιρικῶν. Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸν κόσμον ἡ διάδοσις τῆς παιδιᾶς εἶναι καταπληκτικὴ σήμερον, πλεῖσται δ' ὅσαι διεθνεῖς συναντήσεις διεξάγονται μετὰ φανατισμοῦ κατ' ἔτος. Ὁ πρῶτος διεθνὴς ἀγὼν ποδοσφαιρίσεως ἐγένετο τῷ 1872 ἐν Γλασκώβῃ τῆς Σκωτίας, ἀντιμέτωποι δ' ἦσαν αἱ ὁμάδες τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας, οὐδενὸς τέρματος σημειωθέντος. Ὁ ἐπαγγελματισμὸς ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1885. Τὸ μεγαλύτερον ποδοσφαιρικὸν ρεκὸρ τοῦ κόσμου κατέχει ἡ «Κουΐγκς Πάρκ» τῆς Γλασκώβης. Ἡ πρώτη ὁμὰς τοῦ συλλόγου ἐπὶ ἑπταετίαν ἀπὸ τοῦ 1867, οὐ μόνον δὲν ἔχασεν οὐδὲ ἕνα ἀγῶνα, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἓν τέρμα ἐδέχθη ἐναντίον της.

Κανόνες. Σήμερον, κατὰ κανόνας διεθνῶς παραδεδεγμένους, ἡ ποδοσφαίρισις παίζεται ὡς ἑξῆς:

Εἰς ἕκαστον ἀγῶνα μετέχουν 11 παῖκται ἑκατέρωθεν κατ' ἀνώτατον ὅριον. Τὸ γήπεδον ἔχει μῆκος 119—91 μέτρων καὶ 91—45 1/2 μέτρων, περιορίζεται δὲ διὰ τῶν γραμμῶν, ὧν αἱ τοῦ πλάτους καλοῦνται «γραμμαὶ τέρματος», αἱ δὲ τοῦ μήκους «πλάγιαι γραμμαί». Εἰς ἑκάστην γωνίαν τοῦ γηπέδου τοποθετεῖται σημαία, ἧς ὁ ἱστὸς ἔχει ὕψος 1,525 μ. Τὸ γήπεδον διχοτομεῖται διὰ τῆς κεντρικῆς γραμμῆς, τὸ δὲ κέντρον του σημειοῦται διὰ καταφανοῦς σημείου καὶ περιβάλλεται διὰ κύκλου ἀκτῖνος 9,05 μ. Τὰ τέρματα ἀποτελοῦνται ἐκ δύο στύλων ὕψους 2,44 μ., τοποθετουμένων ἐπὶ τῆς γραμμῆς τέρματος· οὗτοι ἀπέχουν ἀλλήλων κατὰ 7,32 μ. καὶ ἑνοῦνται ἄνωθεν διὰ δοκοῦ. Εἰς ἀπόστασιν 5,5 μ. ἀφ' ἑκάστου στύλου χαράσσονται δύο γραμμαὶ κάθετοι ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ τέρματος, ἑνούμεναι διὰ τρίτης, παραλλήλου πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ τέρματος. Ὁ οὕτω περιοριζόμενος χῶρος καλεῖται «περιοχὴ τοῦ τέρματος». Ὡσαύτως εἰς ἀπόστασιν 16,45 μ. ἀπὸ τῶν στύλων χαράσσονται δύο γραμμαὶ μήκους 16,45 μ., κάθετοι ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ τέρματος, αἵτινες ἑνοῦνται ἐπίσης διὰ τρίτης, παραλλήλου πρὸς τὴν γραμμὴν ταύτην. Αἱ γραμμαὶ αὗται περιορίζουν τὴν «περιοχὴν τιμωρίας» (πέναλτυ) Ἔναντι ἑκάστου τέρματος καὶ εἰς ἀπόστασιν 11 μ. ἀπὸ τοῦ κέντρου του χαράσσεται ὁρατὸν σημεῖον, καλούμενον «σημεῖον κτυπήματος τιμωρίας».

Οἱ παῖκται ἑκατέρας ὁμάδος διαιροῦνται εἰς 5 ἐμπροσθοφύλακας (κυνηγούς), ὧν προορισμὸς εἶναι νὰ ὁδηγοῦν τὴν ποδόσφαιραν πρὸς τὸ ἀντίπαλον τέρμα, εἰς 3 μέσους, παίζοντας ὄπισθεν τῶν ἐμπροσθοφυλάκων καὶ ὧν προορισμὸς εἶναι ἡ ἀπόσπασις τῆς σφαίρας ἀπὸ τῶν ἀντιπάλων ἐμπροσθοφυλάκων καὶ ἡ διαβίβασις εἰς τοὺς ἰδικούς των, εἰς 2 ὀπισθοφύλακας, παίζοντας ὄπισθεν τῶν μέσων καὶ ἀπομακρύνοντας τὴν σφαῖραν ἀπὸ τοῦ τέρματός των, καὶ εἰς 1 τερματοφύλακα, ἀποτελοῦντα παρὰ τὸ τέρμα τὴν ἐσχάτην ἄμυναν. Διὸ καὶ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν τερματοφύλακα ἡ τῶν χειρῶν χρησιμοποίησις, ἐπὶ πλέον δ' ἀπαγορεύεται ἡ κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσις, ὅταν δὲν κρατῇ τὴν σφαῖραν καὶ εὑρίσκηται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ τέρματός του. Διαιτητὴς ἐποπτεύει κατὰ τὸν ἀγῶνα τὴν τήρησιν τῶν κανόνων, ἐπιβάλλει τιμωρίας εἰς τὴν σφάλλουσαν ὁμάδα καὶ ἀνακηρύσσει τὴν νικήτριαν.

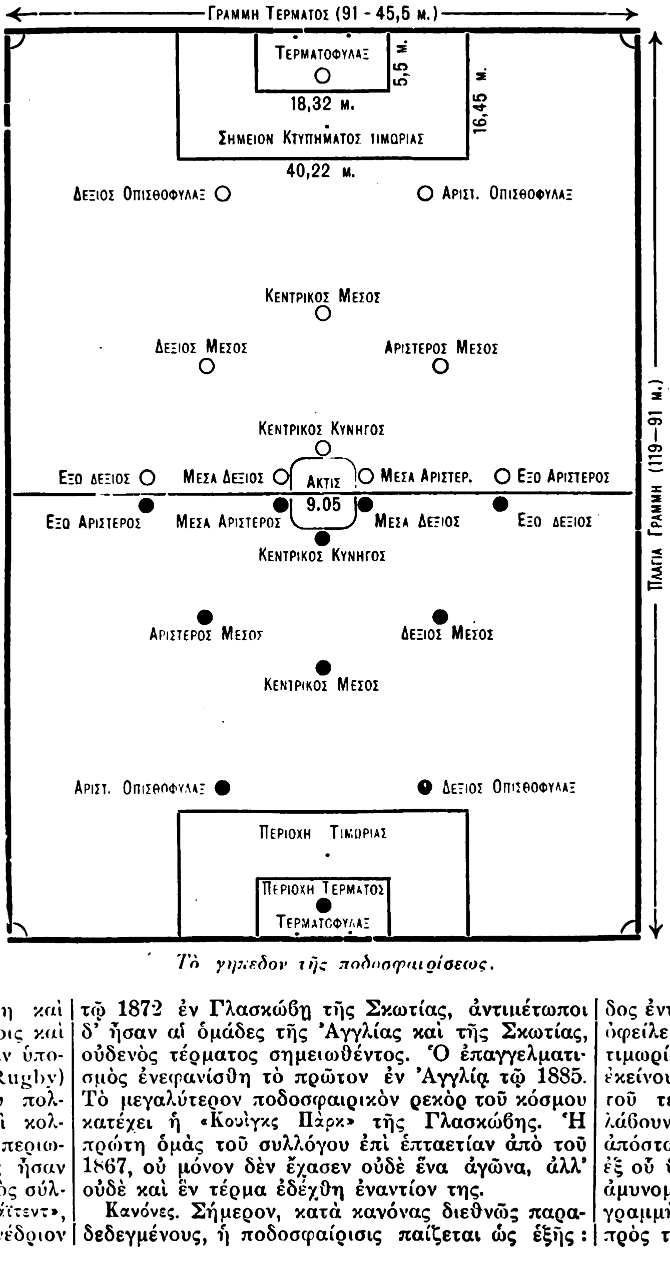

Τὸ γήπεδον τῆς ποδοσφαιρίσεως.

Ἡ διάρκεια ἑκάστου ἀγῶνος εἶναι 90' συνήθως. Τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα διαιρεῖται εἰς δύο ἡμιχρόνια ἐκ 45' ἕκαστον. Μετὰ τὸ πρῶτον ἡμιχρόνιον αἱ ὁμάδες ἀνταλλάσσουν θέσεις. Μεταξὺ τῶν ἡμιχρονίων γίνεται διάλειμμα πεντάλεπτον συνήθως. Τέρμα σημειοῦται, ὅταν ἡ σφαῖρα διέλθῃ μεταξὺ τῶν δύο στύλων τοῦ τέρματος καὶ κάτωθεν τῆς δοκοῦ. Νικήτρια θεωρεῖται ἡ ὁμάς, ἥτις ἐσημείωσε τὰ πλειότερα τέρματα. Σφαῖρα διερχομένη τὰς γραμμὰς τῶν πλευρῶν ἢ τοῦ τέρματος θεωρεῖται «ἐκτὸς ἀγῶνος», ἐπαναφέρεται δ' ὑπὸ παίκτου τῆς ἀντιθέτου ὁμάδος καὶ ρίπτεται εἰς τὸ γήπεδον, ὅτε πάλιν θεωρεῖται «ἐντὸς ἀγῶνος». Ὁ παίκτης, ὅστις ἐκτελεῖ τὴν ἐπαναφοράν, δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἀμέσως μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, πρὶν ἡ σφαῖρα ἐγγίσῃ ἄλλον τινὰ παίκτην. Διὰ τὴν ἐποπτείαν τῶν γραμμῶν ὁρίζονται δύο ἐπόπται. Ἀπαγορεύονται κατὰ τὸν ἀγῶνα οἱ ὑποσκελισμοί, τὰ λακτίσματα καὶ ἡ βιαία ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἢ τῶν ὄπισθεν ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ἀντιπάλου. Οὐδεὶς τῶν παικτῶν, πλὴν τοῦ τερματοφύλακος ἐντὸς τῆς περιοχῆς τιμωρίας, δικαιοῦται νὰ ἐγγίσῃ τὴν σφαῖραν εἴτε διὰ τῶν χειρῶν εἴτε διὰ τῶν βραχιόνων. Διὰ πᾶσαν σκόπιμον παράβασιν τῶν ἀνωτέρω ἐκ μέρους τῆς ἀμυνομένης ὁμάδος ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς τιμωρίας, ὁ διαιτητὴς ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀντίθετον ὁμάδα κτύπημα τιμωρίας. Πρὸς τοῦτο πάντες οἱ παῖκται, πλὴν ἐκείνου ὅστις θὰ δώσῃ τὸ κτύπημα τιμωρίας καὶ τοῦ τερματοφύλακος τῆς ἀντιθέτου ὁμάδος, θὰ λάβουν θέσιν ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τιμωρίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 9 τοὐλάχιστον μέτρων ἀπὸ τοῦ μέρους, ἐξ οὗ θὰ δοθῇ τὸ κτύπημα. Ὁ τερματοφύλαξ τοῦ ἀμυνομένου τέρματος δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν γραμμὴν τοῦ τέρματός του. Ἡ σφαῖρα θὰ κτυπηθῇ πρὸς τὰ ἔμπρος καὶ θὰ θεωρῆται ἐντὸς παιδιᾶς

Digitized by Google

μόλις ἤθελε δοθῇ τὸ κτύπημα. Ἡ ἐν τῷ ἀγῶνι προσπάθεια πρέπει νὰ εἶναι ὁμαδική. Οἱ ἕνδεκα παῖκται, οἵτινες ἀποτελοῦν ἑκάστην ὁμάδα, ἀπαρτίζουν ἕνα ὀργανισμόν, ἓν συγκρότημα πλῆρες καὶ τέλειον, μίαν μηχανήν, οὕτως εἰπεῖν, ἥτις λειτουργεῖ ρυθμικῶς, ἵν' ἀποδώσῃ μεθ' ἑκάστην ἐνέργειαν τὰ θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματά της.

—*[Ὑγιειν.]* Ἡ *ποδοσφαίρισις* εἶναι ἄσκησις μεικτή, συνδυάζουσα δηλονότι τὴν ταχύτητα μετὰ τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς ἐντάσεως τῆς προσοχῆς. Γίνεται ὡς ἐκ τούτου ἀφορμὴ νὰ ὀξύνηται ἡ ἀντίληψις, ἐπὶ πλέον δ' ἀναπτύσσει καὶ καλλιεργεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῆς ἀλληλοϋποστηρίξεως. Τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἀτυχήματα τῶν ποδοσφαιριστῶν δὲν εἶναι σπάνια (ἐκ πτώσεως, συγκρούσεως, λακτίσματος), ἐσημειώθησαν δὲ καί τινες θανατηφόροι περιπτώσεις. Αἱ καρδιοπάθειαι, ἔστω καὶ αἱ ἐλαφραί, αἱ παθήσεις τοῦ ἥπατος, τῶν νεφρῶν καὶ τῶν πνευμόνων (φυματίασις), αἱ κῆλαι, ἀποτελοῦν βασικὰς ἀντενδείξεις πρὸς ἐπίδοσιν εἰς τὴν ἀθλητικὴν παιδιὰν τῆς ποδοσφαιρίσεως. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ποδόσφαιρον (τό)· βλ. *ποδοσφαίρισις*.

ποδότης (ἀρχ.)· ὁ πλοηγός, ὁ κυβερνήτης πλοίου, ὁ πηδαλιοῦχος.

ποδοτρόχαλος (ὁ) *['Αρχ.]*· ὁ, συνήθως παῖς, κινῶν διὰ τοῦ ποδὸς τὸν κεραμικὸν τροχόν. Ν.Σ.Λ.

«πόδου!». Κέλευμα, ἐκτελεστικόν, πρὸς πόδωσιν ἱστίου: «εἰς πόδωσιν ἐπιδρόμου»... «πόδου!». Σ. Ε. Λ.

Ποδούκη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μέγα ἐμπόριον τῆς ἐντὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς χώρας τῶν Ἀρουάρνων, ἐν τῷ ὁποίῳ προσήγγιζον μεγάλα πλοῖα ἐκτελοῦντα τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς Λιμυρικῆς, καθὼς καὶ μεγάλα μονόξυλα ὀνομαζόμενα ὑπὸ τῶν ἐντοπίων «σάγγαρα» (*'Ανων.* Περίπλ. Ἐρυθρ. θαλ. § 60). Παρὰ Πτολεμαίῳ (Ζ', α, 14) *Πωδούκα*. Ταυτίζεται δὲ παρὰ τῶν μὲν πρὸς τὴν Palicat, κατ' ἄλλους δὲ πρὸς τὴν Pondicheri, φρονούντων ὅτι τόσον ἡ ὀνομασία της αὐτή, ὅσον καὶ ἡ ἀρχαία Ποδούκη εἶναι παραφθορὰ τῆς ἰνδικῆς Podu - Keri, σημαινούσης Νέα πόλις. Σ. Ε. Λ.

ποδουρίδαι (οἱ) (Poduridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων πηδητικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θυσανούρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μὲ ὀφθαλμοὺς συνθέτους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓξ λεῖα ὀφθαλμίδια καὶ στόμα ὑποτυπῶδες. Πάντα τὰ ἔντομα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἄπτερα, δὲν ὑφίστανται δὲ οὐδεμίαν μεταμόρφωσιν. Ὁ γενικὸς χρωματισμός των εἶναι μελανός. Ἀπαντῶσιν εἰς τόπους ὑγροὺς καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν. Τὰ περισσότερα γένη εἶναι ᾠοτόκα. Ἀξιολογώτερον γένος τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *πόδουρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πόδουρος (ὁ) (Podurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων πηδητικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ποδουριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν καὶ ἀποτελούμενον ἀπὸ ἓξ ἀρθρώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ προτελευταία φέρει κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν πηδητικὸν ὄργανον τελευτῶν εἰς δύο νηματοειδεῖς ἀποφύσεις ἀναδιπλουμένας κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πόδουρος ὁ ὑδρόβιος* (Podurus aquaticus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 5 περίπου χιλιοστομέτρων καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ ὑγρῶν μερῶν ἢ καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος, πηδῶν συνήθως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τούτου. Δ. Ν. Π.

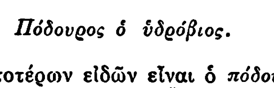
Πόδουρος ὁ ὑδρόβιος.

ποδόφθαλμα (τὰ) (Podophthalma) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία *ἀρθροπόδων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοστράκων*, περιλαμβάνουσα μαλακόστρακα, ὧν κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ὅτι ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τοὺς πόδας. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα πεπιεσμένον, ἀκανθωτὸν καὶ αἰχμηρὸν κατὰ τὰς πλευράς του. Τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος εἶναι τοξοειδές, εἰς τὸ μέσον δὲ αὐτοῦ εὑρίσκεται ἡ κεφαλή, ἥτις φέρει συνθέτους, μισχωτοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ σῶμά των διαιρεῖται εἰς εἴκοσιν ἀρθρώσεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων, πλὴν τῆς οὐραίας, φέρει ἀνὰ δύο προσαρτηματικὰς ἀρθρωτὰς κεραίας ἁπλᾶς.

Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ποδῶν καὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ σώματος διακρίνονται εἰς τρεῖς ὑποκατηγορίας: *σχιζόποδα, στοματόποδα, δεκάποδα*. Τὰ ποδόφθαλμα ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων καὶ ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας. Ἐλάχιστα γένη ἀπαντῶσιν εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερα εἶναι χερσαῖα. Δ. Ν. Π.

ποδοφλεγματῖτις *[Κτηνιατρ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τοῦ κερατογόνου ἱστοῦ τοῦ ποδὸς τῶν ζῴων, τῶν ἐχόντων ὄνυχα, καὶ ἰδίως τῶν μονωνύχων. Ἡ πάθησις αὕτη διακρίνεται εἰς *τραυματικήν, ρευματικὴν καὶ δευτερογενῆ*.

Ἡ συνηθεστέρα μορφή της εἶναι ἡ τραυματική, ἥτις ὀφείλεται εἰς τοὺς κατὰ τὰ διάφορα τοῦ ἵππου βαδίσματα βιαίους τιναγμοὺς ἐπὶ ἐδαφῶν σκληρῶν καὶ ἀνωμάλων, ὅταν μάλιστα ἡ διαμόρφωσις τοῦ πέλματος εἶναι ἐλαττωματική. Ἡ ρευματικὴ ποδοφλεγματῖτις ὀφείλεται εἰς ἀπότομον ψῦξιν· ἡ δὲ δευτερογενὴς εἶναι ἀπότοκος ἄλλων ἀσθενειῶν, ὅπως τῆς πνευμονίας, τῆς γρίππης κλπ.

Ἡ ποδοφλεγματῖτις, ἥτις καὶ *ἐνδονυχῖτις* καλεῖται, παρουσιάζεται ἀποτόμως μὲ τοπικὴν θερμότητα καὶ ἔντονον πόνον. Τὸ ἀσθενὲς ζῷον φέρει ἀμφοτέρους τοὺς ἐμπροσθίους αὐτοῦ πόδας πρὸς τὰ ἐμπρός, μεταφέρον οὕτω τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τῶν ὀπισθίων. Ἡ δὲ θεραπεία της συνίσταται εἰς δραστηριωτάτην ἀντιφλογιστικὴν τοιαύτην καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τῆς σφαγίτιδος φλεβὸς ἀφαίμαξιν. Ἀφαιροῦνται ἀμέσως τὰ πέταλα καὶ ἀφοῦ ἀποκοπῇ καὶ λεπτυνθῇ τὸ κέρας τοῦ πέλματος, ἡ ὁπλὴ ἐντίθεται ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος ἢ καὶ πηλοῦ μετ' ὄξους. Μετὰ 4—5 ἡμέρας ἡ πάσχουσα ὁπλὴ ἐπιχρίεται καθ' ἑκάστην ἑσπέραν μὲ χοίρειον πάχος, ἡ δὲ στεφάνη περιφερικῶς μὲ ὀλίγην ὑδραργυραλοιφήν. Δ. Π.

ποδόφρενον (τό)· καλεῖται οὕτω κοινῶς ἡ *ποδοπέδη* (βλ. λ.).

ποδοφύλακες (οἱ) *['Αρχ.]*. Αἱ ξυλοπέδαι, δι' ὧν ἐδεσμεύοντο ἐν Ρώμῃ οἱ πόδες τῶν κακούργων. Εὕρηται ἑλληνιστὶ καὶ μεταγραφὴ τῆς λατινικῆς λέξεως *κουσπάτορες*. Ν. Σ. Λ.

ποδοφυλλίνη (Podophyllinum) *[Φαρμακογ.]*. Οὐσία ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ρητινοειδῶν συστατικῶν τοῦ ριζώματος τοῦ φυτοῦ Podophyllum peltatum. Λαμβάνεται δι' ἐκχυλίσεως τοῦ ριζώματος δι' ἀλκοόλης, ἐξατμίσεως μέρους τῆς ἀλκοόλης καὶ καθιζήσεως εἶτα τοῦ ἀπομείναντος λεπτορρεύστου ὑπολείμματος δι' ὀξινισθέντος ὕδατος. Εἶναι κόνις ἄμορφος, κιτρινωπὴ ἢ τεφροκιτρίνη, ἰδιαζούσης ὀσμῆς, ὑπομιμνησκούσης τὴν τῆς λευκορρίζης, γεύσεως πικρᾶς, ἀδιάλυτος σχεδὸν εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ δραστικὸν συστατικὸν τῆς ποδοφυλλίνης εἶναι ἡ ποδοφυλλοτοξίνη. Συνήθως ἡ ποδοφυλλίνη νοθεύεται διὰ τῆς ἐρυθρωπῆς ρητίνης τοῦ Podophyllum Emodii, ἥτις εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὴν ἀμμωνίαν καὶ ζελατινοποιεῖται διὰ τῆς θερμότητος. Ἡ ποδοφυλλίνη δρᾷ ἐρεθιστικῶς ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν, ἡ κόνις δὲ αὐτῆς προκαλεῖ ἰσχυρὰν φλόγωσιν τοῦ ἐπιπεφυκότος. Χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον καθαρτικὸν ἐπὶ τῆς καθ' ἕξιν δυσκοιλιότητος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ὑοσκυάμου. Εἰς τὴν κτηνιατρικὴν χορηγεῖται ὡς δραστικὸν καθαρτικὸν καὶ ἀνθελμινтικόν, ὡς καὶ ἐπὶ ἀγκυλοστομιάσεως. Κ. Γ. Μ.

ποδόφυλλον (τὸ) (Podophyllum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βερβεριειδῶν* ἢ *βερβεριδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *ποδόφυλλον τὸ πελτωτὸν* (Podophyllum peltatum), κοσμητικὸν μὲ τοξικὸν καυλὸν καὶ πικρὰν ρίζαν ἐνέχουσαν ρητινώδη τινὰ οὐσίαν, τὴν *ποδοφυλλίνην* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

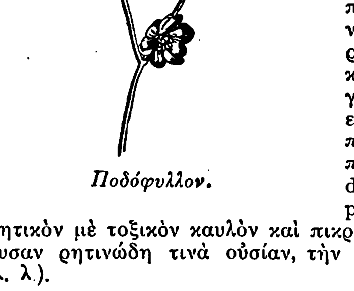
Ποδόφυλλον.

— **ποδοφύλλου** ***ρίζωμα*** (Rhizoma Podophylli) *[Φαρμακογ.]*. Προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ Podophyllum peltatum, φέρεται δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς τεμάχια κυλινδρικὰ πεπλατυσμένα μήκους 3—25 ἑκσμ. καὶ διαμέτρου 5—8 χλστμ. Περιέχει ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, ὀξικὸν ὀξύ, μὴ κρυσταλλούμενον σάκχαρον, 3 - 6% ποδοφυλλίνην, σαπωνίνην, ὀξαλικὸν ἀσβέστιον, γλισχρασματώδεις καὶ ρητινώδεις οὐσίας, βερβερίνην κτλ. Τὸ ρίζωμα τοῦ ποδοφύλλου ἀναγράφεται σπανίως ὡς καθαρτικόν, προτιμωμένης τῆς ποδοφυλλίνης ἀντ' αὐτοῦ. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω ριζώματος χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θεραπευτικὴν καὶ τὸ ρίζωμα καὶ τὰ φύλλα τοῦ Podophyllum pleianthum καὶ τοῦ Podophyllum versipelle, πρὸς ἐπικάλυψιν αἱματηρῶν ἑλκῶν καὶ κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ὄφεων. Τῷ 1820 περιελήφθη εἰς τὴν ἀμερικανικὴν φαρμακοποιίαν τὸ ρίζωμα τοῦ ποδοφύλλου ὑπὸ τὸ ὄνομα *καλοπέλας φυτικός*. Κ. Γ. Μ.

ποδοφυλλοτοξίνη *['Οργ. Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη ἀνευρεθεῖσα εἰς τὰς ρίζας *ποδοφύλλου τοῦ πελτωτοῦ*. Ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα. Σ. Γ.

ποδοχάρι (ναυτ.) βλ. λ. *πισσέψης*.

ποδόχι (τό)· ἰδιωματ., κοῖλον κατασκεύασμα δεχόμενον τὸ ἐκ τοῦ ληνοῦ ἐκρέον γλεῦκος, ἄλλως *πολήμι*.

ποδόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἴς τινας τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ ἰδίως ἐν Κεφαλληνίᾳ, τοῦ φυτοῦ *θυμελαία ἡ τραχεῖα*.

Ποδοχώρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου (Πραβίου) τοῦ νομοῦ Καβάλλας, τὸ πρότερον καλούμενον *Ποδογόργιανη*. Κάτ. (1928) 1.066. Ἡ κοινότης (κάτ. 1275) περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κοκκινοχώρι* (πρώην Σαρλῆ). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἐργοστάσιον ἐπεξεργασίας καπνῶν.

ποδόψελλον, καὶ ***χαλκότουβον***. Ἐλέγετο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ *κνημὶς* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δηλ. τὸ πρὸς προστασίαν τῶν κνημῶν τοῦ ὁπλίτου μέρος τοῦ ἀμυντικοῦ ὁπλισμοῦ. Τὰ ποδόψελλα τῶν Βυζαντινῶν κατεσκευάζοντο ἐκ σιδήρου ἢ χαλκοῦ ἢ ξύλου ἢ βύρσης ἢ καὶ ἐκ κενδούκλου, ἐφέροντο δὲ ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν καὶ ὑπὸ τῶν καταφράκτων. Ν. ΚΑΣ

Ποδυανδὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Καταονίᾳ τῆς Καπαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 22), παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Κιλικίας. Φέφεται καὶ *Παδυανδὸς* καὶ *Ποδανδός*, κατὰ δὲ τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἀντωνίνου ἀπεῖχε Ν. Α. τῶν Τυάνων (νῦν Κιλισὲ-Χισάρ) περὶ τὰ 34 μίλια ἐπί τινος παραποτάμου τοῦ Σάρου (Σεϊχούν), ὅπου τὸ νῦν χωρίον Μποζαντὶ-Χάν. Α. Θ. Σ

ποδῶ *(—όω)*· ἐντείνω τὸν πόδα τοῦ ἱστίου, τεντώνω τὸ πόδωμα.

ποδωκείη (ἡ) *['Αρχ.]*· τὸ πρῶτον ἀγώνισμα τοῦ πεντάθλου, ὁ δρόμος, ὅστις ἐλέγετο καὶ *στάδιον* καὶ *σταδιοδρομία*. Ν. Σ. Λ.

ποδώκης (ὁ, ἡ), *—ες*· ὁ ὠκὺς τοὺς πόδας, ταχύπους.

πόδωμα *[Ναυτ.]*. Τὸ κάτω λῶμα παντὸς ἱστίου, τὸ μεταξὺ τῶν δύο ποδεώνων εἰς τὰ τετράγωνα καὶ τὸ μεταξὺ τῶν ψελλίων τοῦ ποδὸς καὶ τοῦ ποδίσκου εἰς τὰ τριγωνικὰ καὶ τὰ τραπεζοειδῆ.

πόδωσις *[Ναυτ.]*. Ἡ πρᾶξις δι' ἧς συνεσταλμένον ἱστίον ἐκπετάννυται ὅπως δεχθῇ τὸν ἄνεμον πρὸς πρόωσιν τοῦ πλοίου. Ἐκφωνεῖται πρὸς τοῦτο τὸ προειδοποιητικὸν κέλευμα «εἰς πόδωσιν», (δεῖνος ἱστίου) καὶ ἐπακολουθεῖ τὸ ἐκτελεστικὸν «πόδου»! ὁπότε ἕλκονται τροχάδην οἱ πόδες, ἀντιμεθελκομένων πάντων τῶν συστολέων καὶ δὴ τῶν θρίων. Τὸ ρῆμα *ποδῶ* καὶ *ποδοῦμαι*. Σ. Ε. Λ.

ποδωτὴρ *[Ναυτ.]* κοιν. οἱ *μοῦρες τοῦ τρίγκου*. Προῶσται τιθέμενοι εἰς τὰς παρειὰς τοῦ πλοίου, ἀνὰ εἷς ἑκατέρωθεν, σχηματίζοντες γωνίαν τριῶν περίπου ἀνεμορρόμβων μετὰ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ πλοίου καὶ χρησιμεύοντες εἰς τὴν διάβασιν τῶν προτόνων τοῦ ἀκατίου, ἵνα αἱ πλάγιαι πλευραὶ τοῦ ἱστίου τούτου διατίθενται κατὰ τὸ δυνατὸν κατακορύφως. Σ. Ε. Λ.

Ποδωτήρ.
[Α. Α: Ποδωτήρ.— Β=Πρόπους τοῦ ἀκατίου. — Γ: Ἀκάτιον. — Δ=Ἐπίτονοι τοῦ ποδωτῆρος.]

Πόε (Poe, ὀρθότ. ***Πῶ***), ***Ἔδγαρ-Ἄλλαν***. Ἀμερικανὸς ποιητὴς καὶ κριτικός, γεννηθεὶς ἐν Βοστώνῃ τῷ 1809 ἐκ γονέων ἠθοποιῶν καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαλτιμόρῃ τῷ 1849. Ἀπορφανισθεὶς τῶν γονέων ἐνωρίτατα, υἱοθετήθη καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῶν συζύγων Ἄλλαν, ὑφ' ὧν καὶ ἀπεστάλη εἰς σχολεῖα ἐν Ἀγγλίᾳ, τῷ δὲ 1826 εἰς τὸ ἐν Βιργινίᾳ πανεπιστήμιον. Ἀλλά, μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῶν σπουδῶν του, περιελθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν θετὸν πατέρα του, ἀρνούμενον νὰ πληρώσῃ τὰ χαρτοπαικτικὰ χρέη του, κατέλιπε τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ κατετάχθη εἰς τὸ στράτευμα ὡς στρατιώτης πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς θητείας του. Ἀλλά, «βαρυνθεὶς τὸ καθῆκόν του τοῦτο ὁ ἐκ τέλου οἰκογενείας γόνος», συνεφιλιώθη πρὸς τὸν Ἀλ-

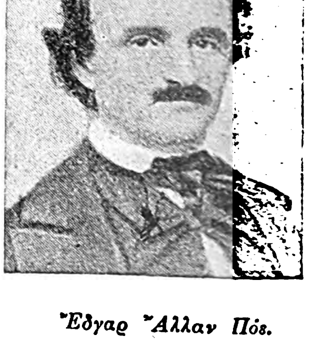
Ἔδγαρ Ἄλλαν Πόε.

Digitized by Google

λαν, ἵνα οὗτος καταβάλῃ τὸ χρηματικὸν ἀντίτιμον τοῦ ὑπολοίπου τῆς θητείας του. Τούτου γενομένου τῷ 1829, ὁ Πόε, ἀπαλλαγεὶς τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως, ἐπανέλαβε τὸν πρότερον ἄτακτον βίον, ἐδημοσίευσε δὲ καὶ ἀνεδημοσίευσε τὰ πρῶτα ποιήματά του καὶ τὰ «Ἐλ Ἀαραάφ» καὶ «Ταμερλάνον». Ἕνεκα τῆς καλῆς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεως ἠθέλησεν ὁ καπνέμπορος Ἄλλαν νὰ σώσῃ καὶ πάλιν τὸν ποιητήν, συναινέσει δ' αὐτοῦ τὸν εἰσήγαγε τῷ 1830 εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν. Ἀλλὰ τῷ 1831 ὁ ποιητὴς ἀπεβλήθη ἐξ αὐτῆς δι' ἀσυμβίβαστον διαγωγὴν πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ Ἄλλαν ἐγκατέλιπε τότε τὸν ἀδιόρθωτον νέον, ὅστις, μὴ ἔχων ἄλλον πόρον ζωῆς, ἔγραφε καὶ ἐπώλει ποιήματα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (1831—1835) συνειργάζετο εἰς δύο περιοδικά, τοῦ ἑνὸς δ' ἐγένετο ἀρχισυντάκτης ἐν Βαλτιμόρῃ, ἀναγνωριζόμενος ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων. Τῷ 1835 ἔλαβε διὰ τῆς βίας σύζυγον τὴν δεκατετραέτιδα ἐξαδέλφην του Βιργινίαν Κλέμμ, καταλιπὼν δὲ τὴν ἐργασίαν του, ἣν, ἄλλωστε, καὶ πρότερον παρημέλει, ἐγκατεστάθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὡς δημοσιογράφος. Κατὰ τὴν δωδεκαετίαν, καθ' ἣν ἔζησε μετὰ τῆς συζύγου του, τὴν ὁποίαν ἀληθῶς ὑπερηγάπα, συνησθάνετο, ὡς καὶ πρὸ τοῦ γάμου του, τὴν μόνωσιν καὶ τὴν ἀφιλίαν καὶ τὴν ὑπὸ τῆς κοινωνίας καταφρόνησιν αὐτοῦ, διὸ καὶ ἐπεζήτει τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐγώ του εἰς αἰσθηματικὰς ἀφοσιώσεις. Ἐπειδὴ πανταχοῦ συνήντα ἀποτυχίας, ἐρρίφθη μετ' ἀσυγκρατήτου ὁρμῆς πρὸς τὴν οἰνοπνευματοποσίαν, ἣν ἡ σύζυγός του διὰ συνεχοῦς καὶ ἀκάμπτου ἐπιβολῆς κατώρθωνε νὰ περιστέλλῃ. Ἀλλ' ἡ φιλοποσία του ἀνέκοψε τὴν δημοσιογραφικὴν καὶ τὴν δημοσιοϋπαλληλικὴν σταδιοδρομίαν του, εἰς ἣν δευτέραν εἶχεν καταφύγει, τῷ δὲ 1847, ὅτε, κατὰ τὸν τοκετόν, ἀπέθανεν ἡ Βιργινία, ὁ Πόε ἔπαθεν ἐγκεφαλικὴν βλάβην μετὰ παροδικῶν κρίσεων πυρετοῦ, ὅπως δ' ἔγραφεν «ἔγινε μωρὸς μὲ διαλείμματα φρικτῆς ὑγείας» καὶ ἀκατάσχετος ἐρρίφθη πρὸς τὸ οἰνόπνευμα, κατερριμμένος δὲ εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ κατάπτωσιν ἐξεδήλωνε πλατωνικὴν ἐρωτομανίαν πρὸς πολλὰς γυναῖκας, ὅλως δ' ἰδίᾳ πρὸς τὰς ἐγγραμμάτους καὶ λογίας. Ἡ κατάστασίς του αὕτη τὸν ὤθησε πρὸς τὸν πλάνητα βίον καὶ περιήρχετο πολλὰς πόλεις, ὅπου ἔκαμνε διαλέξεις ποιητικοῦ καὶ ποικίλου περιεχομένου. Ἐν Φιλαδελφείᾳ κατελήφθη ὑπὸ τρομώδους παραληρήματος, μετά τινα δὲ χρόνον, κάπως θεραπευθείς, μετέβη εἰς Ρίτσμονδ, ὅπου καὶ ἠρραβωνίσθη πλουσίαν νέαν, ἣν ὅμως μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκατέλειψεν, ἵνα μεταβῇ εἰς Βαλτιμόρην. Ἐκεῖ, ἔχων ἤδη ἐξοδεύσει καὶ τὸ τελευταῖόν του σέντς, μετέβη εἰς ἐκλογικὸν κέντρον, ἵνα πωλήσῃ τὴν ψῆφόν του, πιὼν δ' ἐν αὐτῷ ὑπερμέτρως οἰνόπνευμα κατέπεσεν ἀναίσθητος καὶ μεταφερθεὶς εἰς νοσοκομεῖον ἀπέθανε χωρὶς νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τῆς μέθης. Κατὰ τὴν ἀνώμαλον ταύτην ζωήν του ἔγραψε ποιήματα, πεζοὺς μύθους, λογοτεχνικὴν κριτικὴν ὀξεῖαν, φανταστικὰ διηγήματα, ρεαλιστικά, ἰδεαλιστικὰ λογοτεχνήματα, μυθιστορήματα μὲ δραματικὴν δύναμιν καί, ὅπως ἐκρίθη ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν, ἐνεφάνισε διὰ τῶν ἔργων του δισυπόστατον φύσιν μὲ δύο ψυχάς: τὴν μίαν ἀθάνατον καὶ μὲ οὐρανίαν λάμψιν, τὴν δ' ἄλλην θνητὴν κατὰ πάντα, πάντοτε ὅμως ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν κομψότητος καὶ χάριτος, μελῳδίας καὶ κάλλους καὶ ἀνεξιχνιάστου θελγήτρου, αἰσθηματικότητος, ἰδεαλισμοῦ καὶ μιᾶς μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως ὀνειροπολήσεως, ἀνησύχου ἀλλὰ καὶ μαγευτικῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀτμοσφαῖρα νομίζει τις ὅτι εἶναι μὲν ἐπιτάφιοι θόλοι, ἀλλὰ καὶ ἔχοντες τὴν δόξαν αἰθερίας λάμψεως. Ἡ διπλῆ αὕτη φύσις τοῦ Πόε ἐξεδηλοῦτο καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν του βίον. Τὰ συγκινητικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τά: «Εἰς τὴν Ἑλένην», «Ὁ Ὑπνιάρης», «Εὐλαλία», «Εἰς μίαν μέσα εἰς τὸν παράδεισον», «Ἐλεονώρα». Ἡ φαντασία του τὸν ὠθήγει συνεχῶς μακρὰν τῆς γῆς καὶ τοῦ ὁλικοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὑπεραίθερον κατοικίαν τῶν ἀγγέλων, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἔργα του: «Ἰσραφέλ», «Τὸ στοιχειωμένο παλάτι», «Ὁ Κόρακας», «Διὰ τὴν Ἄνναν», ἡ «Οὐλαλούμ». Ἀπὸ τὸν φανταστικὸν κόσμον φρικτῶν ὀνείρων του κατὰ τὰς ταραγμένας στιγμάς του ἐξεπήδησαν «Οἱ μῦθοι τοῦ Θανάτου» (Ὁ Κόκκινος Θάνατος, ὁ Βαλδεμάρ, Ἡ πρόωρος ταφή, τὸ Ὠοειδὲς πορτραῖτο, Ἡ σκιά), οἱ «Μῦθοι τῆς μοχθηρίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος» (Βερενίκη, Ὁ μαῦρος γάτος, Γουΐλλιαμ Γουΐλσον, Ἑωσφόρος τοῦ κακοήθους, Περικεφαλαία τοῦ Ἀμοντιλλάντο, Μυθολόγος, Καρδιά), οἱ «Μῦθοι ἐπιβιώσεως μετὰ τὴν διάλυσιν» (Λίγεια, Μορέλλα, Μέτσενγκερστάϊν), οἱ «Μῦθοι τοῦ πεπρωμένου» (Ὑπόσχεσις, Ἄνθρωπος τοῦ στέμματος). Ὁ Πόε, ὅταν δὲν ρίπτῃ τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του εἰς τοὺς ὄνυχας φοβερῶν μυστηριωδῶν δυνάμεων ἢ εἰς τὰ ἀπάτητα μονοπάτια τοῦ ὑπερπέραν, μεταχειρίζεται τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἐπερχομένου θανάτου καὶ τὰ μέσα τοῦ νὰ τρέμουν τὰ νεῦρα καὶ νὰ ἔρπῃ ἡ σάρξ («Ἐκκρεμές»). Τοιουτοτρόπως, καὶ μὲ τὴν ἐξονυχιστικὴν παρατήρησιν τῶν λεπτομερειῶν, ἐμφανίζεται καὶ ὠμὸς ρεαλιστὴς ὁ περιγράφας τοὺς φανταστικοὺς κόσμους. Ἡ δύναμις τοῦ συλλογισμοῦ του εἶναι ἰδιότροπος καὶ ἐντονωτάτη, καίτοι αὐτὸς δὲν εἶναι ἀλάνθαστος, ὅπως τὸν ἐπίστευεν ὁ ποιητής. Ἀπόδειξις οἱ «Ἀναλυτικοὶ μῦθοι», οἵτινες εἰσήγαγον «τὸ ἀναπεπταμένον λογοτεχνικὸν εἶδος καὶ ὕφος», καὶ οἱ «Μῦθοι τῆς ψευδεπιστήμης». Ὁ κριτικός του καθηγητὴς Cestre, ἐκδότης τῆς «Ἀνθολογίας τῆς ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας», λέγει ὅτι τὸ αὐτὸ διμερὲς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ βίου τοῦ Πόε καταφαίνεται καὶ εἰς τὴν τέχνην του· ὅτι ὁ ποιητής, ὡς ἦτο ἱκανὸς νὰ γράψῃ ἀγγλικὸν ποίημα μὲ ἀνωτέραν αἴσθησιν ρυθμοῦ καὶ λεκτικοῦ ἐξόχου ἢ πεζογράφημα ἐξαιρετικοῦ κάλλους, ὁμοίως ἠδύνατο νὰ γράψῃ πρόβλημα νοσώδους ψυχολογίας ἢ νὰ περιγράψῃ ἄκαμπτον συνωμοσίαν εἰς ὕφος σκληρὸν καὶ ξηρὸν καὶ μὲ φανερὰν τὴν εὐθύτητα ἀλγεβρικῆς λογικῆς· ὅτι ὁ Πόε εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ρίψῃ στερεῶς εἰς ποίημα ἢ πεζογράφημα τὴν μᾶλλον ἐντυπωσιακὴν ἑνότητα γεγονότος, ὡς ἐὰν ἐπιέζετο ὑπὸ φευγαλέας ὀπτασίας ἢ ὑπὸ ἀκαταμαχήτου δημιουργικοῦ παλμοῦ· ὅτι τότε ὁ Πόε θὰ ἐξήταζε ψυχραίμως αὐτὸ τὸ φαινομενικῶς ἀνανάλυτον σύνολον καὶ θὰ ἐδείκνυε μὲ κανόνας ὅτι αὐτὸ ἦτο συμπέρασμα τῆς μᾶλλον σκεπτικῆς καὶ τεχνικῆς τέχνης. Τὸν Πόε κατέστησαν γνωστὸν ἀνὰ τὸν κόσμον οἱ Γάλλοι Μπωντελαίρ καὶ Μαλλαρμέ, οἵτινες ὠνομάσθησαν καὶ ἐφευρέται του, ἐξαιρέτησαν δ' αὐτὸν ὡς «τὸν γόητα τῶν γραμμάτων, ὅστις εἶχε μεγάλην σχέσιν πρὸς τὰς ἀθανάτους ἀληθείας καὶ τὴν θείαν ἰδιότητα». Καὶ πράγματι, διότι, εἰ καὶ χαρακτηρίζεται ἀνισοσκελὲς τὸ ἔργον τοῦ Πόε, ὅμως ὑπὸ πάντων ἀνεγνωρίσθη ὑπέροχον κατὰ τὴν λεπτότητα τοῦ ὕφους καὶ τὸ βάθος καὶ τὴν ψυχολογικὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῆς συγκινήσεως, ἱκανώτατον δὲ πρὸς ἀφύπνισιν τῶν ὁρμῶν τοῦ ὑποσυνειδήτου. Ἐκ πάντων τῶν ἔργων τοῦ Πόε καὶ τῶν μνημονευθέντων καὶ τῶν: «Περιπέτειαι τοῦ Γόρδον Πύμ», «Εὕρηκα», «Ὁ ἐκπεσμὸς τοῦ οἴκου Ἄσερ», «Ἡ χώρα τῶν ὀνείρων», «Ἡ πόλις εἰς τὴν θάλασσαν», «Ἓν ὄνειρον εἰς ὄνειρον», «Γαμήλιος μπαλλάντα», «Ἀνναμπελ Λῆ», «Κώδωνες» καὶ ἐκ τῶν κριτικῶν του: «Φιλοσοφία τῆς συνθέσεως» καὶ «Ἡ ἀρχὴ τῆς ποιήσεως», ὑπέρτατον εἶναι τὸ πρὸς τὸν «Κόρακα». Ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Πόε ἐγένοντο πολλαί, ὑπάρχει δὲ καὶ πλουσία σχετικὴ βιβλιογραφία, ἐν ᾗ ἐξέχουν τὰ περὶ αὐτοῦ ἔργα ἢ εἰσαγωγαὶ ἐκδόσεων τῶν Baudelaire (1856), Ingram (1880), Harrison (1903), Woodberry (1909), Stedman καὶ Woodberry (1914), Mauclair (1925). Ἑλληνιστὶ ἔχουσι δημοσιευθῆ ἐν περιοδικοῖς καὶ εἰς βιβλία πολλὰ τῶν ἔργων τοῦ Πόε. Α. Ν. ΛΙΒΑΔΑ

Ποέλενμπουργκ (Poëlenburg), ***Κορνήλιος***, ὁ ἐπιλεγόμενος Il Brusco καὶ Il Satiro. Ὁλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Οὐτρέχτῃ (1586—1660). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἀβραὰμ Μπλαϊμαιρτ, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδάς του ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μετέβη τῷ 1604. Τῷ 1620 ἐπεσκέφθη τὴν Φλωρεντίαν, ἔνθα ὁ μέγας δοὺξ ἀπεπειράθη ματαίως νὰ τὸν κρατήσῃ μονίμως παρ' ἑαυτῷ. Ἐπανελθὼν εἰς Οὐτρέχτην ἀπέκτησε ταχέως μεγάλην φήμην καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ρούμπενς τὸν ἐπεσκέφθη καὶ ἠγόρασε πολλὰ ἔργα του. Βραδύτερον ἐκλήθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Α' εἰς Λονδῖνον καὶ ἐξετέλεσε τὰς προσωπογραφίας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἐπιστρέψας εἰς Ὁλλανδίαν ἐπεχείρησε μετά τινα χρόνον νέον ταξίδιον εἰς Βαυαρίαν, ἔνθα ἐξετέλεσε τὴν προσωπογραφίαν τοῦ ἐκλέκτορος Φρειδερίκου τοῦ Ε' καὶ τῆς οἰκογενείας του (μουσεῖον Δυσσελδόρφης). Ὁ Ποέλενμπουργκ εἰργάσθη ἐπὶ ποικίλων θεμάτων. Κατέλιπε προσωπογραφίας, τοπιογραφίας, θρησκευτικούς, ἱστορικοὺς καὶ μυθολογικοὺς πίνακας, ρωπογραφίας κλπ. Ἐκ πάντων τούτων μνημονεύομεν καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ Ἄρτεμις λουομένη», «Βοσκοτόπι», «Ὁ ἄγγελος ἀγγέλλων εἰς τοὺς ποιμένας τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος», «Ἡ Σάρα ὑποχρεοῦσα τὸν Ἀβραὰμ νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἄγαρ», «Γυνὴ ἐξερχομένη τοῦ λουτροῦ». Ι. Μ. Π.

Ποενσὸ (Poinsot). Γάλλος φιλέλλην, κατελθὼν εἰς Κρήτην ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869 μετὰ πεντήκοντα περίπου Γάλλων καὶ Ἰταλῶν ἐθελοντῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων συμμετέσχεν εἰς τὰς ἀνὰ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὸν ἀδιάπτωτον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου ἐνθουσιασμόν του. Κατὰ τὸ θέρος 1867 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῶν Κρητῶν νὰ μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα μετ' ἄλλων φιλελλήνων (τῶν Γάλλων Gustave Flourens, J. Desmaze καὶ Jules Ballot, τοῦ Ἰταλοῦ Achille de Grandi, τοῦ Ἄγγλου Η. Skinner, τοῦ Οὐγγρου Fr. Sotfried κλπ.), ἵνα παραστήσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τὴν ἐν Κρήτῃ κατάστασιν καὶ ἐπιλεχθῶσι τὴν ὑπὲρ αὐτῆς συνδρομήν. Ν. ΚΑΣ

Πόερ (Gough de la Poer), ***Οὐβέρτος Γκὸφ ντὲ λὰ*** —. Ἄγγλος στρατηγὸς (βλ. *Γκὸφ Οὐβέρτος*).

Ποέριο (Poerio), ***Ἀλέξανδρος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ πατριώτης (1802—1848). Ἐξορισθεὶς μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐκ Νεαπόλεως διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του, ἐπολέμησε τῷ 1821 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γουλιέλμον Πέπε κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ κατόπιν ἐξωρίσθη εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς σπουδὰς εἰς διάφορα πανεπιστήμια καὶ συνεδέθη ἐν Βεϊμάρῃ διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Γκαῖτε. Τῷ 1835 ἐπέστρεψεν εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἐδημοσίευσε διάφορα ποιήματα, ἐνῷ συγχρόνως ἀνεμιγνύετο εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1848 συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Γουλιέλμον Πέπε κατὰ τοὺς ἀγῶνάς του εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, διακριθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βενετίας καὶ ἀποθανὼν ἐκ τραύματος, ὅπερ ἔλαβεν ἐν Μέστρε. Ἐκ τῶν πολλῶν ποιημάτων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν θέρμην τοῦ πατριωτισμοῦ του, εἶναι γνωστότατον καὶ δημοφιλέστατον ἐν Ἰταλίᾳ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ παλιγγενεσία». Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ἱστορικὰς μελέτας καὶ τὸ ἔργον «Ταξίδιον εἰς Γερμανίαν», ἐκδοθὲν τῷ 1917. Μ. Δ. Β.

—**Ποέριο** (Poerio), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1775—1843). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἐνθουσιωδεστέρων πατριωτῶν τῆς Παρθενοπείου δημοκρατίας, εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ὁποίας συνέβαλε τὰ μέγιστα. Μετὰ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλὰ βραδύτερον ἀπηλευθερώθη καὶ ἐξωρίσθη, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Νεάπολιν μετὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων καὶ ἐξορισθεὶς ἐκ νέου μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων. Ἐπιστρέψας τῷ 1818 εἰς Νεάπολιν ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1820. Συλληφθεὶς κατόπιν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐνεκλείσθη ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Γκρὰτς καὶ κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸ Βέλγιον. Τῷ 1833, ἐπιστρέψας εἰς Νεάπολιν, κατέγινεν εἰς νομικὰς μελέτας, δημοσιεύσας διάφορα ἔργα καὶ διακριθεὶς διὰ τὰς φιλελευθέρας ἀρχάς του καὶ τοὺς συνεχεῖς πατριωτικούς του ἀγῶνας. Μ. Δ. Β.

—**Ποέριο** (Poerio), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ πατριώτης (1803—1867). Ἐφυλακίσθη πολλάκις λόγῳ τῆς συμμετοχῆς του εἰς διαφόρους συνωμοσίας κατὰ τῶν Βουρβώνων ἐν Νεαπόλει, ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας καὶ κατόπιν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῷ 1848. Διαφωνήσας μετὰ τοῦ βασιλέως παρῃτήθη τῆς θέσεώς του καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῇ βουλῇ. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς καὶ τὴν εἴσοδον τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὴν Νεάπολιν, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς 25 ἐτῶν εἱρκτήν, ἐγκλεισθεὶς ἁλυσίδετος μετ' ἄλλων πολιτικῶν καταδίκων ἐν τῇ ἀθλίᾳ φυλακῇ τῆς νησῖδος Νίζιντα. Μετὰ τὴν καταγγελίαν ὑπὸ τοῦ Γλάδστωνος τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ κατάδικοι, καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, ἀπεφυλακίσθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀμερικήν, δι' ἀγγλικοῦ πλοίου, ὅπερ ὅμως μετέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν ἐξελέγη τῷ 1858 βουλευτὴς ἐν Τουρίνῳ καὶ τῷ 1860 ἐγένετο ὑπουργός, τῷ δὲ 1861 ἀντιπρόεδρος τῆς βουλῆς. Μ. Δ. Β.

πόζα (ἡ)· δημοτ., στάσις ἐπιμεμελημένη, ὁποίαν λαμβάνει τις πρὸ τοῦ φακοῦ τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς· ‖ ἡ πέρα τοῦ δέοντος ἐπιμεμελημένη, ἐπιτετηδευμένη, προσποιητὴ στάσις: «μᾶς κρατάει πόζα, δὲ μᾶς καταδέχεται», «τί πόζα εἶναι αὐτὴ ποὺ βαστᾷ!» (ἰταλ. posa).

Πόζαλον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μικράλωνα* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Πόζαρ (***Ἄνω*** καὶ ***Κάτω***) *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τῶν χωρίων *Λουτράκι(ον)* Ἄνω καὶ Κάτω (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ποζάρεβατς *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πασάροβιτς*.

Ποζαρῖται *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κεφαλοχώρι* (Ἡμαθίας).

Ποζάρσκι, ***Δημήτριος Μιχαήλοβιτς***, *πρίγκιψ*—. Ρῶσος στρατηγὸς (1578—1642). Διεκρίθη κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἐναντίον τῶν λῃστρικῶν συμμοριῶν μάχας, κατὰ δὲ τὸ 1609 ἐνίκησε τὰ πολωνικὰ στρατεύματα. Ἀλλ' ἡ μάχη ἥτις ἐδόξασεν αὐτὸν ἦτο ἡ διεξαχθεῖσα παρὰ τὴν Μόσχαν κατὰ τῶν στρατῶν τοῦ Χοτζέβιτς τῷ 1613. Ἡ μάχη αὕτη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μιχαὴλ Ρωμανώφ. Ὁ Ποζάρσκι διεξήγαγε καὶ πλείστους ἄλλους πολέμους κατὰ τῶν Πολωνῶν. Εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ρωσίας ἐγείρονται ἀνδριάντες αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν Ἐρυθρὰν Πλατεῖαν τῆς Μόσχας τὸ μνημεῖον παριστᾷ τὸν Ποζάρσκι καὶ τὸν συνεργάτην του Μίνιν, τὸν ἕνα παρὰ τὸν ἄλλον, στρεφομένους πρὸς τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως. Θ. Β.

ποζάρω· δημοτ., κρατῶ πόζα, λαμβάνω στάσιν ἐπιμεμελημένην, οἷον διὰ νὰ φωτογραφηθῶ ἢ καὶ νὰ ἐπιδειχθῶ: «ποζάρει γιὰ γαμπρός»· ‖ καθόλου, σοβαρεύομαι προσποιητῶς.

Πόζεν (γερμ. Posen, πολων. Poznan) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Πολωνίας ἀπὸ τοῦ 1918, πρώην ἀνή-

Digitized by Google

κουσα εἰς τὴν Γερμανίαν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου βοϊβοδάτου, κειμένη ἐπὶ τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Βάρτε (ἐζευγμένου ἐν τῇ πόλει διὰ 5 μεγάλων γεφυρῶν, ἐξ ὧν 3 σιδηροδρομικαὶ) εἰς ὕψος 104 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Κάτ. 226.827 (1927). Ἔχει πολλοὺς ναούς, ἐξ ὧν 20 καθολικῶν, 6 διαμαρτυρομένων καὶ 2 συναγωγάς, παλαιὸν δημαρχεῖον (1300, ἀνακαινισθὲν τῷ 1550 καὶ 1911), ἀνάκτορον, ὅπερ ἀνακαινισθὲν τῷ 1905—1910 περιέχει παρεκκλήσιον καὶ χρησιμεύει νῦν ὡς κυβερνεῖον, μέγα θέατρον (1910 ὑπὸ Λίπμαν), νέα πανεπιστημιακὰ κτήρια, ὧν ἡ οἰκοδόμησις ἤρξατο τῷ 1920, πλατείας μετ' ἀνδριάντων, κήπους καὶ πάρκα. Ὑπάρχουν ἐν Πόζεν πανεπιστήμιον μετὰ 3.785 φοιτητῶν, δασικὸν καὶ γεωργικὸν ἰνστιτοῦτον, ἱερατικὴ σχολή, διάφοροι τεχνικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, βιβλιοθήκη τοῦ πανεπιστημίου (352.000 τόμοι), ἑτέρα τῆς πόλεως (100,000 τόμοι) καὶ γερμανικὴ (32.000 τόμοι). Ἔχει βιομηχανίαν ἀκμαίαν μηχανῶν, ἁτμαμαξῶν, ἀεροπλάνων, ἐπιπλοποιίας, σακχαροποιίας, χημικῶν προϊόντων, μουσικῶν ὀργάνων, κωδώνων ναῶν, δερματίνων, εἰδῶν, οἰνοπνευματοποιίας, ἐξυπηρετεῖται δὲ δι' 8 σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, καταληγουσῶν εἰς 2 σταθμούς. Ὑπάρχουν ἐπίσης σταθμὸς ἀσυρμάτου καὶ στρατιωτικὸς ἀερολιμήν.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ Πόζεν εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τοῦ πολωνικοῦ βασιλείου καὶ πρωτεύουσα τῶν πρώτων ἡγεμόνων, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τοῦ Ι' αἰῶνος ἕδρα ἀρχιεπισκόπου. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πρώσσων τὸ πρῶτον τῷ 1793. Τῷ 1808 συνεχωνεύθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Α' μετὰ τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας, καὶ μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Πρωσσίαν. Τὰ ὀχυρώματα τὰ ἀνεγερθέντα κατὰ τὴν περίοδον 1828—1870 κατηδαφίσθησαν τῷ 1902. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1918 ἐσχηματίσθη ἐν Πόζεν τοπικὴ πολωνικὴ διοίκησις, ἥτις ἠξίωσε τὴν ἄμεσον παραχώρησιν τῆς πόλεως εἰς τὴν Πολωνίαν, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

—2) Βοεβοδᾶτον ἐν τῇ δυτικῇ Πολωνίᾳ, ἔχον ἐμβαδὸν 26.528 τ. χλμ. καὶ κατ. 1.967.865 (1921), ἐξ ὧν 300.000 περίπου Γερμανοί, ἀποτελεσθὲν μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 1918 ἐκ τμημάτων τῶν γερμανικῶν ἐπαρχιῶν Πόζεν, Κάτω Σιλεσίας καὶ Βρανδεμβούργου. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μπάρτς, Ὄμπρα, Βάρτε καὶ Νέτσε, ἔχει πολλὰς λίμνας, ἐξ ὧν μεγαλυτέρα ἡ Γκόπλο, εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ εὔφορος, παράγουσα ἰδίᾳ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ὡς καὶ δασικά. Τὸ ὑπέδαφος, μᾶλλον πτωχὸν εἰς μέταλλα, παρέχει ἅλας, γύψον καὶ λιγνίτην. Βιομηχανία ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, ἰδίᾳ γεωργικῶν ὀργάνων καὶ σκευῶν. Τὸ βοεβοδᾶτον, ἀποτελοῦν παλαιότερον ἐπαρχίαν τοῦ πολωνικοῦ βασιλείου, περιῆλθεν εἰς τὴν Πρωσσίαν τῷ 1793. Τῷ 1807 ἡνώθη μετὰ τῆς Βαρσοβίας καὶ τῷ 1815 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πρωσσίαν, ἠλαττωμένον κατά τι. Θ. Κ.

ποζζο(νο)λάνη (pozzolana, pozzonolana). Εἶδος ἡφαιστειώδους κονίας (βλ. *κονίαμα* καὶ *πουζολάνη*).

Ποζὶ (Pozzi), ***Σαμουὴλ-Ἰωάννης*** (βλ. λ. *Ποτζὶ* (Pozzi), Σαμουήλ.

ποζισιόν(α). Λέξις γαλλικὴ (position=θέσις) χρησιμοποιουμένη διεθνῶς καὶ σημαίνουσα: 1) Λογιστικῶς, τὸ σύνολον τῶν χρεώσεων καὶ πιστώσεων ἑνὸς λογαριασμοῦ μὲ τὸ καταλειπόμενον χρεωστικὸν ἢ πιστωτικὸν ὑπόλοιπον. 2) Τραπεζικῶς, τὸ σύνολον τῶν εἰς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα ἀγοραπωλησιῶν μιᾶς τραπέζης. Τῶν ἀγοραπωλησιῶν τούτων συντάσσεται καθ' ἑσπέραν συγκεντρωτικὴ κατάστασις, ἐξ ἧς ἐξάγονται τὰ προκύψαντα ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἀνοίγματα ἐκ πωλήσεων ὑπὲρ τὰ διαθέσιμα ποσὰ συναλλάγματος τῆς τραπέζης, ὡς καὶ ἡ ἐπελθοῦσα ἐκ τῶν ἀγορῶν αὔξησις τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος. 3) Χρηματιστηριακῶς, τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ προθεσμίᾳ ἀγοραπωλησιῶν χρηματογράφων καὶ λοιπῶν ἀξιῶν ἑνὸς χρηματιστοῦ καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ προθεσμίᾳ χρηματιστηριακῶν πράξεων, δι' ὧν εἶναι βεβαρημένη μία χρηματιστηριακὴ ἀγορὰ ἢ ἓν χρηματιστηριακὸν κέντρον. Ι. Α. Β.

ποζιτιβισμὸς (ὁ)· φθογγογραφικὴ ἀπόδοσις, ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, τοῦ φιλοσοφικοῦ ὅρου positivisme, ὅστις κατὰ τὴν σημασίαν του ἔχει ἀποδοθῆ ἑλληνιστί: *θετικισμός, θετικοδοξία, θετικοφροσύνη* (βλ. τὰς λ.).

ποζολάνη (pozzolana)· βλ. *κονίαμα* καὶ *πουζολάνη*.

ποζο(νο)λάνη (pozzonolana)· βλ. *κονίαμα* καὶ *πουζολάνη*.

Ποιεσσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν δώδεκα ὀνοσιῶν τῆς *Ρόδου*, χαρακτηρίζουσα τὴν δαψιλῆ βλάστησιν τῆς νήσου, Σ. Ε. Λ.

ποηφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρώγων πόαν, ὁ τρεφόμενος μὲ χόρτον, χορτοφάγος: «ποηφάγα ζῷα».

ποηφίλη (ἡ) (Poëphila) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλοκιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα πτηνὰ μὲ θαυμασίους χρωματισμούς, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν δύο εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *ποηφίλη ἡ γκούλδιος* (Poëphila Gouldii), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 13 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει χρῶμα μελανὸν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ ὠτικὰ τρήματα καὶ ἰῶδες ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ θώρακος. Τὸ ἰῶδες τοῦτο χρῶμα σχηματίζει ἐπὶ τοῦ θώρακος τριγωνικὴν κηλῖδα, χλωροπρασίνην τοιαύτην κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ χρυσοκιτρίνην κατὰ τὴν κοιλίαν. Οἱ νεοσσοὶ τῶν πτηνῶν τούτων φέρουσι 2—3 σφαιρικὰς διογκώσεις ἑκατέρωθεν τῆς ὑπὸ τοῦ ῥάμφους σχηματιζομένης γωνίας τοῦ στόματος, αἵτινες ἐκπέμπουν ἀνταυγείας ἐξ ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, οὕτως ὥστε νὰ μετριάζεται τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὸ βάθος τῆς φωλεᾶς σκότος. Δ. Ν. Π.

Πόθαια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς πόλεως *Καλύμνου*. Σ. Ε. Λ.

Ποθεινὴ (ἡ). Αὐλητρὶς ἢ παλλακὴ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285—247 π. Χ.). Α. Θ. Σ.

ποθεινός, *—ή, —όν*· ὁ πρὸς ὃν στρέφεται ὁ πόθος τινός, ἐπιθυμητός, ποθητός.

Ποθεινὸς *ἐπίσκοπος, μάρτυς*. Ἐκ Μ. Ἀσίας καταγόμενος, μαθητὴς τοῦ ἐπισκόπου Σμύρνης ἁγίου Πολυκάρπου, μετέβη κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος εἰς Γαλλίαν καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Λουγδούνου. Τῷ 177, ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161—180), ἐνενηκοντούτης ὤν, συλληφθεὶς μετ' ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Λουγδούνῳ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 23 Αὐγούστου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν δὲ 2 Ἰουνίου ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (*Εὐσέβιος* ἐν Ἐκκλ. Ἱστορίᾳ ε' 1—3). Ε. Γ. Π.

πόθεν· ἐπίρρ. ἐρωτηματ., ἐκ ποίου τόπου, κοιν. *ποῦθε*: «πόθεν εἶσαι;», «πόθεν ἔρχεσαι;», «δὲν ἐννοῶ, πόθεν ἀντλεῖς τὸ τοσοῦτον θάρρος» || ἀρχ. «πόθεν τῶν δήμων;» ἀπὸ ποῖον ἐκ τῶν δήμων, «πόθεν τῆς Πελοποννήσου; — ἐκ Λακωνικῆς».

πόθεν ἔσχες; Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (2,177) ὁ Ἄμασις κατέστησε νόμον εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἀναγκάζοντα πάντα ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποδεικνύῃ ἐνώπιον τοῦ νομάρχου τὸν τρόπον καθ' ὃν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ ποινή, ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν ἠδύνατο οὗτος ν' ἀποδείξῃ ὅτι κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὸ δίκαιον ἀπέκτα τὰ μέσα τῆς ζωῆς του, ἦτο θάνατος. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι ὁ Σόλων λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τὸν νόμον τοῦτον ἔθεσε τοῖς Ἀθηναίοις «τῷ ἐκεῖνοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ». Ὁ Ἀθήναιος διέσωσεν ἡμῖν τεκμήριον ἀναλόγου περιεχομένου ἰσχῦον ἐν Κορίνθῳ. Κατὰ τοῦτον ἐάν τις ἔζη πολυτελῶς, καίτοι οὐδεμίαν πρόσοδον εἶχε, παρεδίδετο εἰς τὸν δήμιον «....Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος τοῦτον, ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει ἢ λωποδυτεῖν τὰς νύκτας, ἢ τυμβωρυχεῖν, ἢ τῶν ποιούντων ταῦτα κοινωνεῖν τισιν, ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγοράν, ἢ μαρτυρεῖν ψευδῆ. Τὸ τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος».

Εἰς τὸ δίκαιον τῆς ἀρχαίας ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἀπαντᾷ ὁ θεσμὸς τῆς *ἀπογραφῆς* (βλ. λ.) ἐφαρμοζόμενος: α') Ὅταν τις «δημόσιόν τι εἶναι παρά τινι φάσκῃ μὴ πριαμένῳ αὐτὸ παρὰ τῆς πόλεως» καὶ β') Ὅταν «δημεύεται τά τινος πρὸς τὰ ὀφλήματα ἃ ὀφείλει εἰς τὸ δημόσιον». Ἡ πρώτη τῶν περιπτώσεων τούτων ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑποβαλλομένην καταγγελίαν ὅτι κατέχει τις πρᾶγμα τοῦ δημοσίου ὅπερ δὲν ἠγόρασε παρὰ τούτου. Ἡ δευτέρα ῥυθμίζει τὸ γεννώμενον ζήτημα ὅταν ἡ περιουσία προσώπου τινὸς ἔδει νὰ περιέρχεται εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δημοσίου συνεπείᾳ χρεῶν πρὸς αὐτό. Ὁ καταγγελλόμενος ἔδει εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αὐτὰς νὰ συντάξῃ ἀπογραφὴν τῆς περιουσίας του, ἧς ἀμφισβητουμένης ἐγεννᾶτο «ἡ τῆς ἀπογραφῆς γραφή».

Ἐν Ῥώμῃ ἐὰν δὲν ἀπεδεικνύετο «πόθεν κατέχει» (unde habet) ἡ γυνή, ἐθεωρεῖτο κατὰ τεκμήριον ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν περιελθὸν ἢ ἐκ προσώπου διατελοῦντος ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ (βλ. *Μουκιανὸν τεκμήριον*). Ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸ 1925 ὑπεβλήθη εἰς τὴν Δ' Ἐθνοσυνέλευσιν πρότασις νόμου ἀναλόγου περιεχομένου «περὶ εἰδικῆς ἐξετάσεως τῆς πολιτείας ὅλων τῶν ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1923 κυβερνήσεων». Ἄλλη δὲ πρότασις περὶ τοῦ «πόθεν ἔσχες» ὑπεβλήθη καὶ ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Μοσχούλα χωρὶς αἱ προτάσεις αὗται νὰ γίνουν δεκταί.

Ἡ εἰσαγωγὴ γενικοῦ νομοθετήματος περὶ τοῦ «πόθεν ἔσχες», οὗ ὁμολογουμένως ἡ διατύπωσις εἶναι ἐκτάκτως δυσχερής, διὰ τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν ὄχι μόνον τῶν ὑπουργῶν καὶ γενικῶς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ δημοσιογράφων, ἐμελετήθη παρ' ἡμῖν καὶ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν κατὰ τὸ 1931. Ὡς βάσις αὐτοῦ ἐκρίθη ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἄσκησις ἐλέγχου πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως παντὸς πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἢ δημοσίου ὑπαλλήλου, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ διετυποῦντο ὑπευθύνως ὑπὸ πολιτῶν ὑπόνοιαι ὅτι ἀπέκτησε περιουσίαν ἐν τῇ διαχειρίσει δημοσίου λειτουργήματος. Ὁ ἔλεγχος οὗτος ἐκρίθη ὅτι θὰ ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ ἀσκῆται καὶ τῇ αἰτήσει παντὸς πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἢ δημοσίου λειτουργοῦ συκοφαντουμένου ὅτι ἐπλούτισεν ἐν τῇ διαχειρίσει δημοσίου λειτουργήματος. Σχετικὸς νόμος (οὗ ἡ ἐν τῇ πράξει ἐπιτυχία φαίνεται μᾶλλον ἀμφίβολος) δὲν ἐψηφίσθη ἀκόμη παρ' ἡμῖν. (Βλ. μελέτην περὶ τοῦ «πόθεν ἔσχες» ὑπὸ *Ν. Δημητρακοπούλου* εἰς περιοδικὸν «Δίκαιον» Ἰανουαρίου 1910.) Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟ[illegible]

ποθητός, *—ή, —όν*· ὁ ποθούμενος, ἐπιθυμητός, ποθεινός, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν μακρὰν εὑρισκομένων: «ποθητέ μοι φίλε».

Πόθοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γιαννιτσίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 133.

Ποθομπλάνκο (Pozoblanco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ τῆς Κόρδοβας. Κάτ. 14.063. Παράγει ἔλαιον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Μ. Δ. Β.

Ποθορεὺς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κρήτης, ὁ νῦν *Γαζανὸς* (βλ. λ.). Εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην ἑνὸς τῶν βραχιόνων τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Τύλισος. Ε. Γ.

πόθος (ὁ)· ἰσχυρὰ ἐπιθυμία πρός τινα, ἰδίᾳ πρὸς ἀπόντα: «ὁ πόθος μου εἶναι νὰ ἰδῶ τὰ παιδιά μου ποῦ λείπουν 'ς τὰ ξένα».

—*[Ψυχολογ.]* Ὁ *πόθος* εἶναι ἐπιθυμία, ἐν ᾗ ἐξαίρεται ἡ παράστασις τοῦ ἐπιθυμουμένου, ἐνῷ ἐξασθενεῖ τὸ συνοδεῦον ταύτην συναίσθημα. Διὰ τὸ ποθούμενον ἀντικείμενον γίνεται ἀφορμὴ ἠρέμου χαρᾶς διὰ τὸν ποθοῦντα, ἐνῷ τὸ ἀντικείμενον τοῦ πάθους ἀσκεῖ βίαν ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ του καὶ τὸν διατηρεῖ ἐν διεγέρσει καὶ ταραχῇ. Αἰτία τῆς ἠρέμου χαρᾶς εἶναι τὸ ὅτι ἐνισχύεται σπουδαίως ἡ κατὰ φαντασίαν ἀπόλαυσις τοῦ ποθουμένου, ἐνῷ ἐξασθενεῖ τὸ ἐκ τῆς μὴ θετικῆς ἐκπληρώσεως τοῦ πόθου καταθλιπτικὸν συναίσθημα. Πόθοι σταθεροὶ καὶ διαρκεῖς μεταβάλλονται εἰς ἰδανικὰ (Πρβλ. *W. Jerusalem*, «Lehrbuch der Psychologie»). Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝ[illegible]

Πόθος (λατιν. Cupido). Προσωποποίησις, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις, τοῦ πόθου ἤτοι τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀγάπης πρὸς ἀπόν[τα ἐρώ]μενον πρόσωπον. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἢ τοῦ Ζεφύρου καὶ τῆς Ἴριδος. Εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν παρίσταται ὡς ἀγένειος ὡραῖος νεανίας. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων του ἐφημίζετο τὸ τοῦ Σκόπα ἐν τῷ ἐν Μεγάροις ναῷ τῆς Ἀφροδίτης (Παυσ. Ι. 43. 6), ἐν ᾧ καὶ τὰ τοῦ Ἔρωτος καὶ Ἱμέρου (οἵτινες ὑπό τινων μυθογράφων ἀδελφοὶ τοῦ Πόθου ἐλέγοντο) ὑπῆρχον ἔργα τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου. Ἡ μορφή του κοσμεῖ πολλὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα εἰς σκηνὰς ἐρωτικάς. Ὡραία εἶναι ἡ ἀγγειογραφία ὑδρίας, ἀνευρεθείσης εἰς Vulci τῆς Ἰταλίας καὶ εὑρισκομένης νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται μετὰ τοῦ Ἔρωτος καὶ Ἱμέρου εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Πάριδος. Ἐν τῇ Κοσμογονίᾳ συνεδέετο μετὰ τοῦ Γέλωτος καὶ τῆς Ἡδονῆς. Κ[illegible]

Πόθος *Ἀργυρός*. Ἤκμασεν ἐν Βυζαντίῳ [illegible] ἦτο υἱὸς δευτερότοκος τοῦ Λέοντος Ἀργυ[ροῦ]. Πολλάκις ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ δὴ τῷ 948 κατὰ Μαγυάρων, τοὺς ὁποίους καὶ κατετρόπωσε. Τ. Ε. [illegible]

— **Πόθος *Βεστάρχης*.** Βυζαντινός, λόγιος ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Εἶχεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ψελλόν, οὗ σῴζεται ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πόθον, σπουδαιοτάτη διὰ τὰς πολλὰς κρίσεις περὶ τοῦ ὕφους ἀρχαίων συγγραφέων.

— **Πόθος *Μανουήλ*.** Βυζαντινὸς λόγιος ἔχ[ων] σχέσεις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου (1350—1425), ὅστις καὶ ἐπιστολὴν ἔγραψεν αὐτῷ, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ E. Legrand ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Τ. Ε. [illegible]

πόθος (ὁ) (Pothus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν [ἀ]ροειδῶν, περιλαμβάνον θάμνους εὐθυτενεῖς ἀναρριχητικούς ἰθαγενεῖς τῶν [νή]σων τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, πλεῖστα καλλιεργοῦνται [ἀνὰ τὸν] κόσμον, ἐξ [ὧν] ἀξιολογώτερ[οι] εἶναι ὁ πόθος ὁ *ἐπίχρυσος* (Pothus aureus) καὶ [ὁ] *κελαινόκαυλος* (Pothus ce[illegible]

Πόθος.

Digitized by Google

caulus). Τὸ πρῶτον φυτὸν εἶναι ἰθαγενὲς τῶν νήσων τοῦ Σολομῶντος καὶ τὸ δεύτερον τῆς Βόρνεο. Δ. Ν. Π.

Πόθου *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος, Λάλα τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ Κάτ. (1928) 159.

Ποθοῦλα. Οὕτω καλεῖται ἓν τῶν τεσσάρων προσώπων τοῦ ποιήματος τοῦ Μαρίνου Φαλιέρη: «Ἱστορία καὶ ὄνειρο τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος κυρίου Μαρίνου Φαλιέρου». Τὸ ποίημα, ἐν διαλογικῷ τύπῳ, ἀναφέρει τέσσαρα πρόσωπα ἀλληγορικά: τὸν *Φαλιέρην* (ἑαυτὸν δηλ. ἰδόντα τὸ ὄνειρον), τὴν *Μοῖραν*, τὴν *Ποθοῦλαν* καὶ τὴν *Ἀθοῦσαν*. Τ. Ε. Ε.

ποθῶ (*—έω*)˙ κατέχομαι ὑπὸ πόθου, ἐπιθυμῶ σφόδρα, ἰδίᾳ πρὸς τὸν ἀπόντα ἢ τὸν δυσαπόκτητον: «εἶναι δύσκολον νὰ ἐπιτύχῃ ὅ,τι ποθεῖ», «ἐπόθησα τὰ παιδιά μου».

Ποίας, *—αντος [Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Θαυμάκου, σύζυγος τῆς Μεθώνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Φιλοκτήτην. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ ἐφόνευσε διὰ βέλους τὸν γίγαντα Τάλω, κατὰ τὴν εἰς Κρήτην προσέγγισίν των, λέγεται δὲ ὅτι ἔθεσε τὸ πῦρ εἰς τὸν ἐκ ξύλων σωρὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάη ὁ Ἡρακλῆς, λαβὼν παρ' αὐτοῦ ὡς ἀμοιβὴν τὰ τόξα του (*Ἀπολλδ.* Α, 19, 25. Β, 7, 7). Α. Θ. Σ.

ποϊγκιανὴ (ἡ) (Poinciana) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον δένδρα μικροῦ μεγέθους, ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ἡ *ποϊγκιανὴ ἡ γιλλιέσειος* (Poinciana Gilliesii), ἥτις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ ἡ *ποϊγκιανὴ ἡ βασιλικὴ* (Poinciana Regia), ἀξιόλογος διὰ τὰ ὡραιότατα καὶ ζωηρῶς ἐρυθρὰ ἄνθη της, ἰθαγενὴς τῆς νήσου Μαδαγασκάρης. Δ. Ν. Π.

Ποίδικλοι, ἢ *Ποιδίκουλοι* (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Λευκανίας, οἱ ἄλλως καλούμενοι *Πευκέτιοι* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Ποίδικον (τὸ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Νωρικοῦ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 13, 3) «ὑπὸ τὸν Δουνάβιον ποταμόν», πρὸς Β. τοῦ Οὐϊρούνου. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ποιήεσσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν τεσσάρων ἀρχαιοτάτων πόλεων τῆς νήσου Κέας (*Σκύλακ.* Περίπλ. 58) ἠφανισμένη τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος, καθότι ἀπὸ μακροῦ χρόνου εἶχον μετοικήσει οἱ κάτοικοί της εἰς τὴν Καρθαίαν (*Στράβ.* Ι' 486 καὶ ἑξ. Teubner). Εἶχεν ἐγγύς της ναὸν τοῦ Σμινθέως Ἀπόλλωνος, μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐρειπίων της ἐσῴζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος τὸ ἱερὸν τῆς Νεδουσίας Ἀθηνᾶς, ὅπερ κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχεν ἱδρύσει ὁ Νέστωρ ἐπιστρέφων ἐκ Τροίας. Ὁ Τουρνεφὸρτ τοποθετεῖ αὐτὴν εἰς τὴν θέσιν *Ποῖσες* (βλ. λ.), δηλαδὴ ὑπεράνω τοῦ ὅρμου Κουντούρα τῆς Δ. πλευρᾶς τῆς νήσου, ἔνθα ἐρείπια ἀρχαίων τειχῶν˙ ἐκεῖ δὲ 3 χιλμ. Β.ΒΑ. ὁ λοφίσκος, Ἁγία Μαρίνα ἀπὸ φερωνύμου μονυδρίου, ἐπιστεφόμενος ὑπὸ ἀρχαιοελληνικοῦ φρυκτωρικοῦ πύργου. Ὁ κάτοικός της ἐλέγετο *Ποιηέσσιος* (*Στεφ. Βυζ.* 530, 8). Σ. Ε. Λ.

ποίημα (τό)˙ ἀρχ., τὸ πεποιημένον, κατασκεύασμα, κάμωμα˙ || πᾶν ὅ,τι πράττει τις, ἀντίθ. *πάθημα*˙ | καὶ νεώτ. ἔμμετρος ἔκθεσις, σύγγραμμα εἰς στίχους: «τὰ δύο ποιήματα τοῦ Ὁμήρου», «ποιήματα τοῦ Βαλαωρίτου, — τοῦ Σολωμοῦ» (βλ. καὶ *ποίησις*).

—ποίημα *συμφωνικὸν* *[Μουσ.]*˙ βλ. λ. *συμφωνικὸν ποίημα*.

—ποιήματα *μνημονικά*˙ βλ.λ. *μνημονικὰ ποιήματα*.

ποίησις, *—εως* (ἡ)˙ ἀρχ., ἡ ἐνέργεια τοῦ ποιεῖν, κατασκευή, φτιάξιμο: «ποίησις νεῶν», «ἔργον θείας ποιήσεως» θεϊκῆς κατασκευῆς, «ποίησις τοῦ κόσμου» δημιουργία˙ || καὶ νεώτ., κατασκευὴ στίχων, στιχούργησις, ἔμμετρος λόγος, ἀντίθ. *πεζὸς λόγος*: «ἀσχολεῖται εἰς τὴν ποίησιν», «δραματική —, λυρικὴ ποίησις», «ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ, — τοῦ Βαλαωρίτου»˙ | χαρακτηριστικὸν ὡραιότητος, γοητεία, μαγεία: «ἡ τελετὴ τοῦ γάμου 'ς τὸ χωριὸ εἶναι ποίησις», «τὸ ὁμιλημά της εἶναι ποίησις».

— *[Ἐγκυκλ.]* Θᾶττον ἢ βράδιον ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἔντεχνοι μορφαὶ αὐτοῦ, εἶναι δ' αὗται πρώτη ἡ *ποίησις* καὶ δεύτερος ὁ *πεζὸς λόγος*. Τῶν δύο τούτων μορφῶν ἡ προέλευσις, ἡ φύσις καὶ ἡ λειτουργία εἶναι ριζικῶς διάφοροι: τοῦ πεζοῦ λόγου ἐμφανὴς εἶναι ὁ τελολογικὸς χαρακτήρ, ἡ λειτουργία του δηλαδὴ συνάπτεται πρὸς σκοπόν τινα —τὴν ἀνεύρεσιν γενικῆς ἢ μερικῆς ἀληθείας—, ὡς ὄργανον δὲ χρησιμεύει αὐτῷ ἡ νόησις διὰ μέσου τῆς λογικῆς ὁδοῦ˙ ἐν τῇ ποιήσει ὅμως πρωτεύει χαρακτὴρ αἰτιολογικός, εἶναι δηλαδὴ ἐν αὐτῇ καταφανῆ μόνον τὰ αἴτια, ἐνῷ δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ νοηθῇ σκοπός τις ὑπὸ τὴν συνήθη σημασίαν τῆς λέξεως˙ ὄργανον δὲ πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτῆς δὲν εἶναι ἡ νόησις, ἀλλ' ἡ φαντασία. Ἀμφότερα τὰ πρῶτα αὐτῆς ταῦτα γνωρίσματα, ἤτοι ἡ ἔλλειψις σκοποῦ καὶ ἡ φαντασία, κατατάσσουσι τὴν ποίησιν μεταξὺ τῶν αἰσθητικῶν ἀξιῶν, καθορίζουσι δηλαδὴ ὅτι ἡ ποίησις εἶναι ἔκφρασις τῆς τέχνης διὰ μέσου τοῦ λόγου˙ δυνάμεθα ὅθεν νὰ ὁρίσωμεν ὅτι ποίησις καλεῖται ὁ καλλιτεχνικὸς λόγος. Τὸ ἁπλοῦν τοῦτο γνώρισμα τοῦ λόγου ἐπήρκει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρὸς δήλωσιν ὁλοκλήρου τοῦ πλάτους τῆς ἐννοίας ποίησις, καίτοι εἶναι γνώρισμα μόνον τοῦ περιεχομένου αὐτῆς˙ τοῦτο συνέβαινεν, ἐπειδή, κατὰ τὸν κλασσικὸν αὐτοῦ τύπον, ὁ καλλιτεχνικὸς λόγος συνεδέθη ἀναποσπάστως, ἀνεξαιρέτως καὶ τρόπον τινὰ φυσικῶς πρὸς τὴν ἀείποτε καθωρισμένην μορφήν, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁποίας συνωψίζοντο ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ μέτρου (νῦν στιχουργίας). Ἡ τοιαύτη δὲ εὐκρινὴς διαστολὴ μεταξὺ ποιήσεως καὶ πεζοῦ λόγου παρεῖχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν διαζευκτικὴν εὐχέρειαν πρὸς καθορισμὸν τῆς ποιήσεως εἴτε ὡς καλλιτεχνικοῦ εἴτε ὡς ἐμμέτρου λόγου. Σήμερον ὅμως δὲν ἀποτελεῖ πλεονασμόν, ἀλλ' εἶναι, τοὐναντίον, ἀναγκαία ἡ συναπαρίθμησις καὶ τῆς δευτέρας ταύτης εἰδοποιοῦ διαφορᾶς, τῆς εἰλημμένης ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ποιητικοῦ ἔργου, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ παρήχθησαν καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἔργα περιεχομένου ποιητικοῦ, πηγάζοντα δηλαδὴ ὄχι ἐκ τῆς νοήσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς φαντασίας. Κατὰ ταῦτα ἡ ποίησις ὁρίζεται ὡς καλλιτεχνικὸς ἔμμετρος λόγος, ἂν καί, πρὸς πλήρη συγχρονισμὸν τῆς ἐννοίας μετὰ τῶν ἤδη κρατούντων, θέλομεν ἀνεύρει καὶ ἑτέραν εἰδοποιὸν διαφοράν. Τὸ συγκεκριμένον ἑκάστοτε σχῆμα τοῦ ποιητικοῦ λόγου καλεῖται *ποίημα*.

Τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον. ***Ἡ ποίησις κατὰ τὴν προέλευσιν καὶ τὴν σύστασιν.*** Ἐν τῇ χρήσει τοῦ πεζοῦ λόγου ἕκαστος καὶ δύναται καὶ ὀφείλει ν' ἀσκηθῇ καὶ νὰ τελειοποιηθῇ˙ τὸ ὄργανον αὐτοῦ, ἡ νόησις, εἶναι παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις κοινόν, ἡ δὲ εὐχέρεια περὶ τὴν ἀπόδοσιν καὶ τὴν σύνδεσιν τῶν τύπων αὐτῶν δύναται νὰ καταστῇ ἐπίκτητος˙ ἀποβαίνει δὲ οὕτω καθολικὴ ἀξία. Ἀλλὰ καὶ φαντασίας δὲν στερεῖται πᾶς ἄνθρωπος, ἀφ' ἑτέρου δὲ κοινὸν κτῆμα δύναται νὰ καταστῇ καὶ ἡ μετρικὴ μορφὴ πρὸς ἔκφρασιν καὶ σύνδεσιν τῶν εἰκόνων αὐτῆς˙ εἶναι λοιπὸν καὶ ἡ ποίησις καθολικὴ ἀξία; ἤ, ἄλλως, πᾶς ἄνθρωπος δύναται νὰ νοῇ καὶ ἀσκῇ ταύτην; ἤ, καὶ ἄλλως, ἐν τίνι κεῖται ἡ διαφορὰ τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων; Ἡ διαφορὰ αὕτη εὕρηται ἐν τῇ φύσει τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ. Ἐνῷ δηλαδὴ ἡ κοινὴ φαντασία εἶναι, τρόπον τινά, ἡ δρῶσα ἡμῶν μνήμη καὶ ὁ καρπὸς τῆς πείρας ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτῆς, ἡ ποιητικὴ φαντασία ὄχι μόνον κατὰ τὴν λεπτότητα, τὸ πολυσχιδές, τὸ βάθος καὶ τὴν ἔντασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιὸν διαφέρει ἐκείνης, ἀναγομένη εἰς δύναμιν καθαυτὸ δημιουργικὴν (*ποιεῖν, ποίημα*), ἀνωτέραν πάσης ἄλλης πνευματικῆς ἡμῶν ἱκανότητος. Ὄντως ἡ ποίησις καίτοι εἶναι, μεταξὺ τῶν λοιπῶν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, ἡ ἁπλουστάτη, συγγενεστάτη μὲν πρὸς τὰ φυσικὰ τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἐκφράσεως, μὴ δεομένη δὲ καὶ τῆς μακρᾶς καὶ κοπιώδους μηχανικῆς ἀσκήσεως, οἵαν ἀπαιτοῦσιν αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι π. χ., εἶναι ὅμως ὁπωσδήποτε τέχνη, μετέχουσα ἐξ ἀδιαιρέτου τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρος τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς. Δύναται δὲ καὶ πάσας τὰς ἄλλας τέχνας νὰ περιλάβῃ, ὄχι βεβαίως ἵνα ἀμέσως ἀντικαταστήσῃ τὸ χρῶμα, τὴν πλαστικὴν ὕλην καὶ τοὺς τόνους, ἀλλ' ἵνα ἐμμέσως ὑποβάλῃ ταῦτα εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ἀκροατοῦ. Ἡ ποιητικὴ φαντασία λοιπὸν ἀποτελεῖ ἓν στοιχεῖον τῆς ποιητικῆς ἰδιοφυΐας˙ προηγεῖται δ' αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασία παθητική, εὐαίσθητος καὶ δεκτικὴ εἰς πάντας τοὺς ἐξωτερικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς (μνήμη) ἐρεθισμούς˙ τῶν ἐρεθισμῶν τούτων ἡ δρᾶσις εἶναι ἄλλοτε μὲν ἁπλῆ, δηλαδὴ ἄμεσος, ἄλλοτε δὲ σύνθετος, δηλαδὴ ἐμμέσως διαθέτουσα τὴν ἰδιοσυγκρασίαν εὐνοϊκῶς πρὸς ἐρεθισμοὺς μεταγενεστέρους (π. χ. ἡ ὑπὸ τὸ κράτος θλίψεως περιπαθὴς φυσιολατρεία, ἢ ἐξ ἀπογοητεύσεως σατιρικὴ διάθεσις)˙ ἕπεται δὲ τῆς φαντασίας ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀντίδρασιν εἰς τοὺς ἐρεθισμοὺς τούτους˙ ἀλλ' αὕτη δὲν βαίνει, ὡς εἰς πᾶσαν ζῶσαν φύσιν, κατ' εὐθεῖαν πρὸς βούλησιν καὶ δρᾶσιν εἴτε διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐπιθυμητοῦ, εἴτε διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ἀνιαροῦ˙ ἀλλ' ἀποβλέπει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὅσον ἔνεστι πληρεστέραν ἔκφρασιν τῆς καταστάσεως ταύτης (*μορφή*). Ἡ ποιητικὴ δημιουργία εὕρηται ἐκεῖθεν μὲν τοῦ ἐρεθισμοῦ, ἐντεῦθεν δὲ τῆς ἐνεργείας, τείνουσα πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἀείποτε ἀναστελλομένη, δίκην κατευθύνσεως πρὸς μαθηματικὸν ὅριον. Ἡ στατικὴ αὕτη μορφὴ ἐνεργείας, ἡ βαθεῖα δ' ἐξ αὐτῆς ἱκανοποίησις τοῦ ἀνθρώπου, καίτοι διὰ λύσεως ἀπράκτου, ἀφῃρημένης, ξένης δὲ καὶ πρὸς τὰς κυρώσεις τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, παρέχει ὄντως ἰσχυρὸν δεδομένον πρὸς μεταφυσικὴν ἀντίληψιν τῆς ποιήσεως. Περὶ αὐτήν, καθὼς καὶ περὶ τὴν τέχνην ἐν γένει, ἀνεπτύχθησαν οὕτω δύο κυρίως θεωρίαι ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Ἡ πρώτη, ἀποβλέπουσα εἰς τὰ ποιητικὰ αἴτια, θεωρεῖ τὴν ποίησιν ὄχι βεβαίως μετὰ τῆς μεγαλοπρεπείας («ἱερὰ μανία»), μεθ' ἧς ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀλλὰ πάντως ὥς τι φαινόμενον φυσικὸν καὶ ἐνστικτῶδες, πραγματικότητα αὐθύπαρκτον, αὐτοδικαίαν καὶ αὐτόνομον, ξένην πρὸς πᾶσαν ἔννοιαν ὠφελιμότητος πρακτικῆς εἴτε ἠθικῆς, ἔμφυτον καὶ ἀδίδακτον καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ καὶ παρὰ τῷ ἀκροατῇ, πρὸς δὲ τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν καὶ τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀνεπίδεκτον οἱασδήποτε σχέσεως˙ καίτοι δὲ σημειοῖ αὕτη τὴν αὐγὴν πολιτισμοῦ τινος, περιττή, ἂν ὄχι βλαβερά, θεωρεῖται μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν σύγχρονον ἀνάπτυξιν τῶν ἐν αὐτῇ λοιπῶν ἀξιῶν, τῶν θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, δι' ὃ καὶ ὁ Πλάτων ἀπέκρουε τοὺς ποιητὰς ἐκ τῆς ἰδεώδους αὐτοῦ πολιτείας˙ καὶ πράγματι, ἐνῷ πάσης ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τὰ κριτήρια εἶναι ἀπολύτως δεδομένα, τῆς ποιήσεως μόνης εὑρηνται ἑκάστοτε ἁπλῶς ἐν τῇ συμμέτρῳ ἐσωτερικῇ ἀνταποκρίσει τοῦ περιεχομένου πρὸς τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἀρτιότητα τῆς μορφῆς˙ περαιτέρω δὲ οἱ ποιηταὶ δύνανται νὰ εἶναι κακοὶ σύμβουλοι, ν' ἀντιφάσκωσι πρὸς ἀλλήλους, χωρὶς νὰ στηρίζωνται, ὡς οἱ φιλόσοφοι, ἐπὶ λογικῆς τινος σειρᾶς ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἀκόμη ν' ἀντιφάσκωσι κατὰ τὴν περίστασιν ἢ τὴν ἡλικίαν τοῦ βίου, χωρὶς τοῦτο ν' ἀποτελῇ καθαυτὸ ἔπαινον ἢ ψόγον τῆς τέχνης αὐτῶν. Ἡ ποίησις θεωρεῖται ἐπίσης ὡς ἐπιφαινόμενον ἐνοργάνου καὶ θετικοῦ πολιτισμοῦ, καθὸ ἐμφανιζομένη μὲν εἰς ἑκάστην αὐτοῦ τροχιὰν κατὰ τακτὴν ὥραν, διήκουσα κανονικὴν μορφολογικὴν ἐξέλιξιν, καὶ εἶτα σβεννυμένη, κατ' ἀντίστροφον σχέσιν πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σκέψεως τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν εἶναι ὄντως ἀσήμαντον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ φραστικὴ στοιχειολογία τῆς ποιήσεως συνδέεται στενῶς πρὸς ὡρισμένην τινὰ πληρότητα ἠθικοῦ, ἀλλ' ἰδίως τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ὁποίας ὑπερβαθείσης, ἡ ποιητικὴ γλῶσσα πήγνυται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς μεταφορὰν καὶ ἀπομένει στάσιμος, ἀδυνατοῦσα νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς νέα στοιχεῖα ἐκφράσεως˙ τοῦτο παρέχει ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γενικῆς περὶ τέχνης βιολογικῆς θεωρίας, καθ' ἣν τὸ ὡραῖον εἶναι ἡ ἐπιβίωσις χρησιμότητος ἐξασφαλισθείσης. Ἡ δευτέρα θεωρία φέρει ἀντιθέτως ὡς ἐπιχείρημα τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἀφιλοκέρδειαν τῆς ποιήσεως, ἥτις, μολαταῦτα, παράγει τὰ ὕψιστα συναισθήματα ἡδονῆς παρά τε τῷ ποιητῇ καὶ τῷ ἀκροατῇ˙ ἀσχέτως δὲ πρὸς τὴν ἐπίγειον καὶ κοινωνικὴν ἠθικήν, θεωρεῖ τὴν ποίησιν ὡς ἀποκάλυψιν ἑτέρας πλευρᾶς τῆς μεταφυσικῆς ἀληθείας καὶ κατὰ ταῦτα ὡς ἀξίαν ἰσοδύναμον, ἂν μὴ ὑπερτέραν, τῶν λοιπῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ˙ τοιαύτη δέ τις ποίησις ἀποβαίνει περαιτέρω ὁλοσχερῶς ξένη εἰς πᾶσαν παρόρμησιν πρὸς τὴν κακίαν, καὶ ἀντὶ ν' ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, μόνον νὰ προαγάγῃ ταύτας καὶ δύναται καὶ πράττει τοῦτο, εἴτε καθολικῶς ἐξευγενίζουσα τὴν ψυχήν, εἴτε ἀμέσως ἐγκολάπτουσα ἐν αὐτῇ τὰς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ. Παρὰ ταῦτα προσθετέα καὶ ἡ συνεχὴς τελειοποίησις περὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ποιητικῶς ὡραίου˙ ναὶ μὲν ἡ ποίησις παρουσιάζεται ἐν ἑκάστῳ πολιτισμῷ ὑπὸ ὀργανικὴν ἐξέλιξιν ἀντίστοιχον πρὸς τὴν τοῦ προηγουμένου, σταθερὰ ὅμως ἀναφαίνεται καὶ συλλαμβάνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ ἰδέα τῆς ποιητικῆς τελειότητος, ἡμιασυνειδήτου ἀλλὰ καταφανῶς ἐπιθυμητῆς καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις προτύποις, ἡ ἀνιοῦσα τῆς ὁποίας διέπει ἐσωτερικήν τινα ἑνότητα, μὴ περιπίπτουσαν εἰς τὴν παρακμὴν μετὰ τῶν ἑκάστοτε μορφῶν.

Εὐαισθησία, ποιητικὴ φαντασία καὶ αἰσθητικὴ ἐξωτερίκευσις αὐτῆς ἀπαρτίζουσιν ὅθεν τὴν ποιητικὴν ἰδιοφυΐαν. Οἱ στερούμενοι ἑνὸς τῶν ἀδιακρίτων τούτων στοιχείων κατέχουσι μὲν ἰδιοσυγκρασίαν ποιητικήν, δὲν δύνανται ὅμως ν' ἀποκληθῶσι ποιηταί.

Τὸ ποίημα ὡς ὀργανικὸν ἔργον τέχνης. ***Στοιχεῖα αὐτοῦ καὶ ὑποδιαιρέσεις. Ποιητική.*** Τὸ ποίημα ἀποτελεῖ τὴν ἐν τῷ λόγῳ αἰσθητοποίησιν τοῦ καλοῦ κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐσωτερικῶν καταστάσεων τοῦ ἀνθρώπου˙ καὶ αὗται μὲν ὑπάγονται εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος˙ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα ἀποτυποῖ τὴν ἔντασιν, τὴν ποικιλίαν, τὴν βαθύτητα, αἰτιώδεις συναφείας καὶ ἀπόψεις, αἵτινες προσιδιάζουσιν αὐτῇ καὶ μόνῃ˙ ἀλλ' ἰδίως ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα ἐκδηλοῦται ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἔργου, μόνον δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὴν μορφὴν γίνεται λόγος περὶ κάλλους καὶ περὶ τέχνης ἐν γένει. Τὸ σύνολον τῶν κριτικῶν ἐπὶ τῆς ποιήσεως παρατηρήσεων λέγεται, ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου συγγράμματος τοῦ πρώτου ἐν τῷ κόσμῳ κριτικοῦ, τοῦ Ἀριστοτέλους, *ποιητικὴ* (κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη*). Ἡ ποιητικὴ ἀσχολεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ποιητικοῦ περιεχομένου, ἁπλῶς ὅμως ἵνα κατατάξῃ τοῦτο εἰς διαφόρους κατηγορίας˙ ἐπὶ τῆς μορφῆς ἡ ποιητικὴ προβαίνει περαιτέρω, οὐδέποτε ὅμως δέον νὰ ἐκλαμβάνεται, καὶ διὰ τὰ ἀνωτέρω, ὡς διδασκαλία τοῦ ποιεῖν ποιήματα, ὡς ποιητικὴ ἀγωγή, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς γυμναστικὴ τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος. Αὕτη περιορίζεται εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐμπράκτως ἀνεγνωρισμένων ὡς τελείων ποιητικῶν ἔργων, διὰ τῆς μεθόδου δὲ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ

Digitized by Google

τῆς ἀναγωγῆς πορίζεται ὡρισμένα συμπεράσματα ἐκ τῶν κοινῶν στοιχείων τῶν ἐμφανιζομένων εἰς ἅπαντα τὰ τέλεια ἔργα. Ἡ ποιητικὴ ὅθεν εἶναι παράδοσις μεταδίδουσα εἰς τὸν ποιητὴν τὴν γνῶσιν τῶν προηγηθέντων αὐτοῦ ἔργων κατὰ τὰ καλλιτεχνικὰ αὐτῶν στοιχεῖα.

Ἡ μορφὴ τοῦ ποιητικοῦ ἔργου ἐξεταστέα ἐν πρώτοις ὡς φράσις (στιχουργία καὶ γλῶσσα), ἔπειτα ὡς κυρίως μορφὴ (ἐνάργεια) καὶ τέλος ὡς μορφικὴ σύστασις, τουτέστι μόνιμον μορφολογικὸν πρῖσμα, καθ' ὃ ἀποκρυσταλλοῦται καὶ μεταδίδεται ὡς κυρίως μορφή, ποικίλλον κατὰ τὸν ποιητήν, τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον (γραφικὴ ποίησις, μουσικὴ ποίησις, λυρισμός).

Ἡ φράσις. Στιχουργική. Γλῶσσα. Τὸ ἕτερον τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων τῆς ποιήσεως εἶναι τὸ μέτρον· ἀποτελεῖ τοῦτο τὴν ἐν τῷ λόγῳ αἰσθητοποίησιν τῆς ἁρμονίας, δηλαδὴ τῆς χρονικῆς συμμετρίας, τῆς ἐκδηλουμένης διὰ τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἀναλογίας· ἢ ἄλλως, τὸ μέτρον εἶναι ἡ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ ἠθελημένην σμίκρυνσιν ἀναπαράστασις τῆς κοσμικῆς ἰδιότητος τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἀπεράντου καὶ διηνεκοῦς αὐτοῦ λειτουργίας. Ἡ ἁρμονία ἐθεωρεῖτο ὡς ταυτόσημος πρὸς τὴν μουσικήν, διὸ καὶ μουσικὴ ἐθεωρήθη ἡ ἐκπόρευσις τοῦ μέτρου· ἐπ' ἐσχάτων καὶ ὄχι εἰσέτι κατηγορηματικῶς, ἀνεγνωρίσθη ἡ γνησίως πλαστικὴ φύσις ἁρμονίας καὶ μέτρου, καὶ ἔκτοτε παρὰ τῆς μουσικῆς ἐπιζητεῖται ἀκριβῶς ἡ ἀλλοίωσις, ἂν μὴ ἡ κατάργησις, πάσης ἐννοίας ἐσωτερικῆς ἀναλογίας. Οὕτως ἢ ἄλλως, τὴν ποίησιν διέπει πνεῦμα μετρικόν, αἱ δὲ ἐκδηλώσεις του ἐξετάζονται ὑπὸ τῆς μετρικῆς μὲν μέχρι τοῦ μεσαίωνος, ἐπέκεινα δὲ ὑπὸ τῆς στιχουργικῆς. Ἀμφοτέρων τούτων κοινὸν γνώρισμα εἶναι ἡ στιχουργία: ἀρχική τις συλλαβικὴ ποσότης (μέτρον) βαίνει ἀναπτυσσομένη συλλαβικῶς περαιτέρω, ὁμοιομόρφως δὲ (ρυθμός), εἰς ἡμιστιχία, στίχους καὶ στροφάς, ἐντεῦθεν δ' ὁ ποιητικὸς λόγος ὁλόκληρος σχηματίζεται εἰς διακεκριμένας συλλαβικὰς ποσότητας· ἡ ἔκτασις τούτων εἶναι ἄλλοτε τυπική, πάντως ὅμως οὐχὶ ἀπεριόριστος· πέραν δὲ ὁρίου τινὸς ἄρχεται διχαζομένη περὶ τὸ μέσον (τομή). Δεύτερον γνώρισμα διὰ τὴν ἀρχαιότητα μὲν ὑπῆρξεν ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν, δηλαδὴ ἡ χρονικὴ παράτασις ὡρισμένων ἐξ αὐτῶν, ἐκ τῆς διατάξεως τῶν ὁποίων καὶ προέρχονται τὰ διάφορα μέτρα (τόνος μουσικός, χρόνος), τυπικὰ μὲν διὰ τὸ ἔπος, τὸ δρᾶμα καὶ ὡρισμένας μορφὰς λυρικῆς ποιήσεως (ἐλεγεία), μεικτὰ δὲ διὰ τὰς λοιπὰς τῆς λυρικῆς (μελικῆς) ποιήσεως μορφάς. Διὰ τὴν νεωτέραν ποίησιν δεύτερον γνώρισμα ὑπῆρξεν ἡ ἔντασις συλλαβῶν (τόνος ἐντατικός, τονισμός), τῆς ὁποίας βεβαίως δὲν ἐστερεῖτο οὐδὲ ἡ ἀρχαία —πλουσιωτέρα κατὰ τοῦτο—, ἐκ τῆς ἐμφανισθείσης δὲ πολλαχοῦ ἀντιστοιχίας μετρικῶν καὶ τονικῶν συστημάτων, αἱ ὀνομασίαι τῶν ἀρχαίων μέτρων μετηνέχθησαν συνθηματικῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων ἡμῶν μεταγενεστέρων στιχουργικῶν μορφῶν, τινὲς τῶν ὁποίων εἶναι πιστόταται ἐκείνων ἀναπαραστάσεις (σαπφικὰ καὶ ἀλκαϊκὰ μέτρα)· ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν νεωτέρων ρυθμῶν, ὡς διεμορφώθησαν ἐν τῇ πράξει, εἶναι σημαντικῶς ἐλάσσων τῶν τῆς ἀρχαιότητος. Τρίτον στοιχεῖον, καίτοι οὐχὶ τυπικόν, τῆς νεωτέρας στιχουργίας εἶναι ἡ ἐπῳδός, τουτέστιν ἡ αὐτουσία ἐπανάληψις στίχου, συνήθως γνωμικοῦ, ἐν τῷ στιχουργήματι. Τέταρτον, καθαυτὸ χαρακτηριστικὸν τῆς νεωτέρας ποιήσεως, καίτοι οὐχὶ ἀνελλιπῶς οὐδ' ὁμοιομόρφως ἐμφανιζόμενον, εἶναι ἡ ὁμοιοκαταληξία, ἐκπορευθεῖσα ἀπὸ στοιχειώδους τινὸς μορφῆς ὁμοηχίας καὶ ἀποκρυσταλλωθεῖσα ὡς ὁμοιοτέλευτον ζεῦγος στίχων, εἴτε ἐπαλλήλων, εἴτε συμμετρικῶς ἀφισταμένων ἀλλήλων, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου τοὐλάχιστον μετρικοῦ τόνου· εἶναι ἡ διαρθρώνουσα τὸ στιχούργημα εἰς στροφάς. Προσόντα τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἐθεωρήθησαν ἀνέκαθεν τὸ ἀπροσδόκητον, ἡ φυσικότης καὶ τὸ βάθος. Ἡ στιχουργία ἐξειλίχθη ἀπὸ τῆς φυσικῆς εἰς τὴν ἔντεχνον, εἰς τὴν δευτέραν δὲ ταύτην ἀπεδόθη, κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἐφεξῆς, σημασία πρωτεύουσα καὶ περίπου ἀποκλειστική: ἀπειρία στιχουργημάτων (ballade, rondel, rondeau, vilanelle, triolet, dizain, sonnet, stance κτλ. κτλ.) διεμορφώθη τοιουτοτρόπως, ἀπορρέουσα ἐκ διαφόρων συστημάτων καὶ συνδυασμῶν εἴτε ὑποχρεωτικῆς ἐπῳδοῦ, ἁπλῆς ἢ διπλῆς, εἴτε περιωρισμένης ὁμοιοκαταληξίας, ἢ καὶ ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Λαφονταὶν (ΙΖ' αἰὼν) τὴν μορφολογίαν ταύτην ἤρχισαν ἀλλοιοῦσαι ἐλευθεριότητες εἴτε περὶ τὸ ἐν ἑκάστῳ στίχῳ ἰσάριθμον τῶν συλλαβῶν (vers libre), εἴτε περὶ τὰς τομὰς καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν (vers libéré), ἐξιχθεῖσαι τέλος κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα εἰς ὅλως ἀνειμμένας στιχουργικὰς μορφὰς καὶ εἰς αὐτὸ ἔτι τὸ εἶδος τοῦ πεζοῦ ποιήματος ἢ ρυθμικοῦ λόγου.

Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ἡ ποίησις ὑπῆρξεν ἀληθὴς μήτηρ καὶ δημιουργὸς τοῦ λόγου· ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἐδημιούργησε τὰς ὠνοματοποιημένας δίκην ἐπιθέτων λέξεις πρὸς δήλωσιν ἐξωτερικῶν φαινομένων· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων ριζῶν ἐκαλλιέργησε καὶ προσέθεσεν ἀπειρίαν νέων λέξεων, πρὸς δήλωσιν καὶ ἄλλων ἐννοιῶν. Ἡ δημιουργὸς αὕτη παράδοσις ἐσυνεχίσθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ ποιήσει ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἰδιάζοντος λεκτικοῦ, προσφυοῦς τινος καλλιεπείας, διακρινομένας ἀπὸ τοῦ πεζοῦ (ἐπιστημονικοῦ) λόγου κατὰ τὸ λεξιλόγιον μὲν διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν λέξεων, διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀπηρχαιωμένων καὶ ἐν ἀχρησίᾳ λέξεων, καὶ τέλος διὰ τῆς πρωτοτύπου καὶ ἀγχίνου συνθέσεως λέξεων, κυρίως ἐπιθέτων, ἐκ γνωστῶν παλαιοτέρων· εἶναι δ' αὕτη ἡ μόνη ὑπολειπομένη δυνατὴ καὶ θεμιτὴ μορφὴ λεκτικῆς δημιουργίας· κατὰ δὲ τὴν σύνταξιν, διὰ τῆς ἐλευθέρας χρήσεως τοῦ ὑπερβατοῦ κατὰ τὴν λεγομένην ποιητικὴν ἄδειαν (licence poétique).

Κυρίως μορφή. Ἀλλ' ἡ ποιητικὴ συγκεντροῦται κατ' ἐξοχὴν ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἐναργείας. Ἄνευ τῆς ἐναργείας ὁ φυσικὸς κόσμος δὲν δύναται ν' ἀποβῇ νοητὸς ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀκροατοῦ· κατὰ μείζονα δὲ λόγον παραμένει ἄσημος καὶ ἀπόλλυται διὰ τὸν ἀκροατὴν ἄνευ τῆς ἐναργείας ὁ φαντασιώδης καὶ ὑποκειμενικὸς τοῦ ποιητοῦ κόσμος. Ὄργανον τῆς καθαυτὸ ποιητικῆς ἐναργείας εἶναι ἡ φαντασία, ἐφ' ἧς βαίνει ἡ εἰκονικὴ δύναμις τοῦ ποιητοῦ. Ἐπικουρικῶς ὅμως, καὶ δὴ πρὸς ἐκδήλωσιν συναισθημάτων, δύναται νὰ συντρέξῃ, καίπερ γνώρισμα τοῦ πεζοῦ (ἐπιστημονικοῦ) λόγου, καὶ ἡ νόησις, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἀκοή.

Φαντασία. Κατ' εὐθεῖαν μὲν ἡ ἐνάργεια, ἡ περὶ ἔννοιάν τινα περιστρεφομένη, ἐκδηλοῦται ὡς ἀκριβολογία, ἀνέρχεται δ' εἰς τὴν κυριολεξίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ὑπερβολήν. Σπουδαιότερον ὅμως ἡ ἐνάργεια ἐκδηλοῦται ὡς: 1) ἀντικατάστασις τοῦ ἀφῃρημένου διὰ τοῦ συγκεκριμένου (εἰδικώτερον: τοῦ γενικοῦ διὰ τῶν μερικῶν, ἀθροιστικῶς· τοῦ γενικοῦ διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ, ἐνδεικτικῶς· τοῦ ἀορίστου διὰ τοῦ ὡρισμένου, ὁριστικῶς), 2) περίφρασις ἢ μερισμὸς ἐννοίας, καὶ 3) προσωποποιία, ἡ ὁποία εἶναι ἀναμφιβόλως ἐπιβίωσις τῶν συμβολικῶν καὶ ἀνθρωπομορφικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀνθρώπου. Κατ' εὐθεῖαν δὲ ἡ ἐνάργεια, περὶ εἰκόνα περιστρεφομένη, χωρεῖ ὡς 1) περιγραφὴ (χρῆσις τῶν λεπτομερειῶν ἐπὶ τοπικοῦ τινος ὅλου), καὶ ὡς 2) ποιητικὴ εἰκὼν (ἐπὶ χρονικῆς περιγραφῆς, χρῆσις παρατατικοῦ, ὅπου ὁ πεζὸς ἐπιστημονικὸς λόγος θὰ ἐχρησιμοποίει ἀόριστον).

Πλάγιαι μορφαὶ ἐναργείας εἶναι: 1) Τὸ κοσμητικὸν ἐπίθετον· τοῦτο εἶναι εἶδος τυπικοῦ μονίμου ἐπιθέτου, ἁπλοῦ καὶ εὐνοήτου, ὁπόθεν προῆλθεν ἡ ἀντονομασία ἢ τὸ κατ' ἐξοχὴν καλούμενον σχῆμα. Ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει ὅμως τὸ κοσμητικὸν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ περιστατικοῦ ἐπιθέτου, ὅπερ ἔβη ἐπὶ τὸ ἀγχινούστερον καὶ τὸ προκλητικώτερον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ τοῦ ὁποίου προσόντα θεωροῦνται τὸ καινόν, τὸ καίριον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ εὔστοχος ἐκ παλαιοτέρων σύνθεσις. 2) Οἱ τρόποι. Πρώτη ἐνταῦθα ἔρχεται ἡ μεταφορά, ἡ καὶ «βασίλισσα τοῦ παντὸς ποιητικοῦ λόγου» (Croce) ἀποκληθεῖσα, λείψανον, ὡς ἡ προσωποποιία, ἀνθρωπομορφικῶν ἀντιλήψεων, κατὰ σύμβασιν διατηρηθέν, εἶδος παρομοιώσεως συνεπτυγμένης, καὶ μορφή, ὡς τοιοῦτο, ποιητικῆς ἀδείας. Ἐξόχως ἀνεπτύχθη, κατὰ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἡ μεταφορά, καὶ δὴ ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον, τὸ ποικιλώτερον καὶ τὸ εὐρύτερον ἅμα, ἀποστᾶσα τῆς στενῆς μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ συναφείας, λανθάνουσα ἤδη καὶ προερχομένη ἐκ τρίτου καὶ οὐχὶ ἐκ δευτέρου κύκλου ἐννοιῶν, λοξῶς δέ, οὕτως εἰπεῖν, διανοίγουσα τῇ φαντασίᾳ τὴν θύραν.

Ἐκτὸς τῆς μεταφορᾶς, τρόποι εἶναι: β) ἡ συνεκδοχὴ (ἤτοι ἡ χρῆσις τοῦ γένους ἀντὶ τοῦ εἴδους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τ' ἀνωτέρω), γ) ἡ ὑπαλλαγὴ (ἤτοι ὁμοίως ἡ χρῆσις τοῦ ἀφῃρημένου ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου, καὶ τῶν πολλῶν ἀντὶ τοῦ ἑνός, καὶ ἡ ἐναλλαγὴ χρήσεως αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, ὕλης καὶ προϊόντος, γνωρίσματος καὶ ἀντικειμένου, κτήτορος καὶ κτήματος), δ) ἡ παρομοίωσις (ἤτοι ἡ σύγκρισις τοῦ παρόντος πρὸς ἀπόν, ἐπὶ σκοπῷ ὑπερβολῆς) καὶ ε) ἡ εὕρεσις (ἤτοι ἀπροσδόκητός τις νέος τρόπος ἐναργείας). Πλαγία ἐπίσης μορφὴ ἐναργείας εἶναι 3) ἡ ἐπίτασις, ἥτις διακρίνεται εἰς περιγραφήν, ὑπερβολὴν (τὸ ἓν πολλὰ εἰπεῖν) καὶ σύγκρισιν ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς εὐθείας καὶ τῆς πλαγίας μορφῆς αὐτῆς ἡ ἐνάργεια ἐκδηλοῦται καὶ δι' ὁδοῦ ἀντιθέτου. Τοιαῦται μορφαὶ αὐτῆς εἶναι: α) ἡ ἀντίθεσις (ἡ πρὸς ἔξαρσιν τῆς κυρίας εἰκόνος παράθεσις τῆς ἀντιθέτου), β) ἡ λιτότης (ἡ ἀρνητικὴ περιφραστικὴ ἔκφρασις, ἀντὶ τῆς θετικῆς μονολεκτικῆς), ἔνθα ἀνήκει καὶ ἡ σύνθεσις ἐπιθέτων μετὰ τοῦ στερητικοῦ α) καὶ γ) ἡ ἄρνησις. Τέλος, ἡ ἐνάργεια ἐκδηλοῦται ὄχι μόνον εὐθέως, πλαγίως, ἀντιθέτως, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ ἀναστροφὴ εἶναι εὕρημα, συνιστάμενον εἰς τὴν ἀναστροφὴν ὅρων συγκρίσεως ἐκ παραδόσεως δεδομένων κατά τινα σχέσιν (π. χ. ἀναστροφὴ τῶν ὅρων παρομοιώσεως). Τὸ μέσον τοῦτο τῆς ἐναργείας εἶναι ὅλως νέον καὶ ἀτελὲς εἰσέτι, διὸ καὶ ἐμφανίζεται ὡς ταυτιζόμενον πρὸς τὴν ὑπαλλαγήν.

Διὰ τοιούτων μέσων ὁ ποιητὴς μεταδίδει τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας, ὑφ' ὧν ἡ φαντασία του πληροῦται. Τὰς δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἠθικὰς τοιαύτας μεταδίδει ἰδιαιτέρως εἴτε ὑπὸ μορφὴν τοῦ συμβόλου (συμβολισμός), ὁσάκις πρόκειται περὶ ἠθικῆς ἐννοίας, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἀλληγορίας, ὁσάκις πρόκειται περὶ ἠθικοῦ γεγονότος ἐν συνεχ[illegible] ἡ δὲ ἀλληγορία ὁρίζεται ὡς συνεχὴς μεταφ[illegible] καλύπτουσα μέχρι τέλους τὴν πραγματικότητα, κ[illegible] ἐντεῦθεν ἐλαστικῶς ἐπιδεχομένη μαθηματικὰς προσαρμογὰς πρὸς πραγματικότητας ἀπεριορίστους.

Νόησις. Ἡ ἐπὶ τῆς νοήσεως στηριζομένη ἐνάργεια εἶναι: α') Ρητορική, συνισταμένη εἰς τὴν ἐν [illegible] ποιήσει ἐφαρμογὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ρητορικῶν σχημάτων καὶ τρόπων. Τοιαῦτα εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενον μὲν ἡ ἀναφώνησις, τὸ μονόλεξον καὶ λακωνισμὸς (εὐθέα), ἡ ταυτολογία, ἐπαναφορά, ἀντιστροφή, ἐπαναδίπλωσις, ἀνάκλασις, παρήχησις (πλάγια), ὁ συναθροισμός, τὸ κλιμακωτόν, ὁ πλεονασμὸς (πλάγια), τὸ ὀξύμωρον, ἡ τραγικὴ εἰρωνεία, ἡ ἐρώτησις, ἡ ἀποσιώπησις, παρασιώπησις, ὑποφορὰ καὶ ἀνθυποφορὰ (ἀντίθετα), ἡ διαπόρησις, ἐπιδιόρθωσις, προδιόρθωσις, ἡ ἀποστροφή, κατὰ δὲ τὴν σύνταξιν τὸ ὑπερβατόν, τὸ πρωθύστερον, ἡ ἔλξις, τὸ χιαστόν, τὸ ἐνθύμημα. Ἡ νοητικὴ ἐνάργεια ἀποσκοπεῖ τὴν παλινδρομικήν, ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, ψυχολογικὴν κίνησιν, στηριζομένη ἐπὶ τῶν λεκτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πάθους καὶ ἐργαζομένη πρὸς μετατροπὴν αὐτῶν ἀπὸ αἰτιατῶν εἰς αἴτια. Ἡ ἐπὶ τῆς νοήσεως στηριζομένη ἐνάργεια εἶναι: β') Δραματικὴ (ὑπὸ εὐρεῖαν ἔννοιαν), συνισταμένη δηλαδὴ εἰς ἐκμετάλλευσιν θεμάτων δραματικῶν μᾶλλον ἢ ποιητικῶν, τῶν ὁποίων, ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου, εὐχερὴς ἀποβαίνει καὶ ἡ μέχρι μυχιαιτάτων ἀνάλυσις καὶ ἡ βαθμολογία: ἡ περιπέτεια, ἡ ἀναγνώρισις, ἡ ἐξύψωσις τοῦ τραγικοῦ εἰς ὑψηλόν, ἡ τραγικὴ εἰρωνεία εἶναι ἐκ τῶν κυριωτάτων τύπων τῆς δραματικῆς ποιητικῆς μορφῆς. Ἡ νοητικὴ ἐνάργεια ἀπαντᾷ ἐξ ἴσου ἀνεπτυγμένη καὶ παρὰ τῇ φυσικῇ καὶ παρὰ τῇ ἐντέχνῳ ποιήσει καὶ στενῶς συνυφασμένη μετὰ τῆς καθαυτὸ ποιητικῆς καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς περιπτώσεις, ἐκτὸς ἴσως τῆς προδιορθώσεως καὶ τῆς ἕλξεως.

Ἀκοή. Τρίτος τρόπος ἐναργείας εἶναι ὁ διὰ τῆς ἀκοῆς, θεωρούμενος καὶ οὗτος ὡς μουσικὴ ἐκδήλωσις τοῦ λόγου. Φυσικὰ φαινόμενα παράγουσιν ὡρισμένους χαρακτηριστικοὺς ἤχους, σφοδραὶ δὲ ψυχολογικαὶ καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλοῦνται ἐπίσης τυπικῶς δι' ὡρισμένης φθογγολογικῆς μορφῆς. Ἡ ἀκουστικὴ ὅθεν ἐνάργεια ἀποσκοπεῖ ν' ἀνεύρῃ ἐν τῷ λόγῳ καὶ νὰ συνδυάσῃ μετὰ τοῦ λογικοῦ εἱρμοῦ τοὺς ἀναλόγους φθόγγους, ἵνα παραγάγῃ ἀμέσως καὶ εὐθέως διὰ τῆς στενῆς καὶ ἀρρήκτου ταύτης ἀνταποκρίσεως, τὴν ἐντύπωσιν συνδρόμων εἴτε φυσικῶν, εἴτε ψυχολογικῶν φαινομένων. Ἐν γένει ὅμως τὰ διὰ τῆς ἐναργείας ταύτης ἐπιτευχθέντα ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν ἀποτελέσματα εἶναι καὶ ἰσχνὰ καὶ ὀλιγάριθμα (ὠνοματοποιημέναι λέξεις, παρήχησις). Ἐκ πάντων βεβαίως τῶν φυσικῶν φαινομένων ὁ ἦχος εἶναι τὸ μόνον ἀμέσως ἀναπαραγώγιμον, τὰ δὲ λοιπὰ εἴτε περιγράφονται, εἴτε ὑποβάλλονται τῇ φαντασίᾳ· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τοῦτο ποιὸν εὐγενέστερος ὁ ἦχος εἶναι, οὔτε κατὰ τὸν σύνδεσμον ὁ ἀμεσώτερον συνδεδεμένος πρὸς τὴν φαντασίαν καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐνδομύχων ἡμῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀναμφιβόλως ὁρμωμένη ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις μουσικὴ δεξιότης τοῦ λόγου ἀσχέτως πρὸς τὴν συγκεκριμένην ἐνάργειαν τοῦ περιεχομένου· ἡ μουσικοποίησις αὕτη τοῦ λόγου ἀποβλέπει τὴν εἰς ἀκέραιον μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς ἀφῃρημένην ποσότητα μουσικῶν ἀξιῶν ἐντὸς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λογικοῦ εἱρμοῦ καὶ τῆς ἀλληλουχίας.

Ἕτεροι νόμοι τῆς ποιητικῆς: ποιητικὴ ἄδεια, φυσικότης. Παρὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐνάργειαν τῆς μορφῆς, ἡ ποιητικὴ ἀναγνωρίζει εἰς τὸν ποιητὴν τὴν ἐλευθερίαν, ὅπως ἐν τῇ ἀναπτύξει ταύτῃ τῆς φαντασίας ἀποστῇ τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τῆς κοινονοημοσύνης. Οὐδὲν πλέον εἶναι ὁ νόμος οὗτος εἰμὴ ἡ ἀφαίρεσις καὶ ἡ ἀναγωγὴ εἰς ἰδίαν ἔννοιαν στοιχείων ἀλλεπαλλήλως ἤδη ἀπαριθμηθέντων. Τοιαῦτα εἶναι, κατὰ τὴν γλῶσσαν μὲν ἡ ἀπεριόριστος ἄδεια τῆς συνθέσεως, τὸ ὑπερβατὸν ἐν τῇ συντάξει κλπ., κατὰ τὰς ἐννοίας δὲ ἡ παρομοίωσις, ἡ ὑπερβολή, ἡ σύγκρισις ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου κλπ. Ἕτερος νόμος τῆς ποιητικῆς εἶναι ἡ φυσικότης. Ἡ δυνάμει τοῦ νόμου τούτου κρίσις καὶ ἀπόφανσις ἐπαφίεται κατ' οὐσίαν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς ὑποκειμενικὰς ἑκάστου ἰδέας, συγκεκριμένας ἢ ἀφῃρημένας. Ὅλων τῶν ἀνωτέρω μέσων καὶ τρόπων ἡ χρῆσις δέον νὰ ἐμφανίζεται ὡς φυσικὴ καὶ ἀβίαστος καὶ ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα ἐλλόγου συμμορφώσεως πρὸς τοὺς νόμους τῆς ποιητικῆς (ὡς π. χ. ἡ λεξιθηρία). Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι ὄντως ἡ σπουδαιοτάτη τῆς ποιητικῆς· ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς μόνον θεωρητική· καθόσον ἐν τῇ πράξει διανοίγεται δι' αὐτῆς ἡ θύρα πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ ἀνατραχθεῖσαν αὐτονομίαν τῆς ποιητικῆς ἰδιοφυΐας, εἴτε περὶ ἐλέγχου, εἴτε περὶ ἐπαίνου πρόκειται, πολλάκις δ' οὕτω ἐδιχάσθησαν αἱ γνῶμαι καὶ ἐπὶ ἀριστουργημάτων.

Ἡ ρεαλιστικὴ ποίησις. Ἡ φαντασία καὶ τὸ ἔντεχνον κάλλος, περὶ τὰ ὁποῖα περιστρέφεται ἡ ποίησις, ἀντίκεινται ἐξ ὑπαρχῆς πρὸς τὴν πραγματικότητα, τῆς ὁποίας ἄλλωστε ἡ ἔννοια ἀπετέλεσε τὴν διὰ παντὸς ἄλυτον διαμάχην μεταξὺ τῶν γνωσιολογικῶν θεωριῶν. Οὐχ ἧττον ἐγένετο λόγ[illegible]

Digitized by Google

περὶ πραγματισμοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ποιήσει, ἀλλ' ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τοὺς τύπους τοῦ ψευδοκλασσικισμοῦ καὶ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ρωμαντισμοῦ, ἠθικοῦ καὶ αἰσθητικοῦ. Ἡ μεταβολὴ αὕτη δύναται ἐν πολλοῖς ν' ἀναχθῇ εἰς μερικὴν ρωμαντικὴν τεχνοτροπίαν: ἔκδηλοι εἶναι καὶ ἐν αὐτῇ αἱ πρὸς ὑπερβολὴν τῆς πραγματικότητος ροπαὶ καὶ ὁ ἰδεαλισμός, ὅστις ἀναστρέφεται εἰς τὴν μορφὴν τοῦ «σατανισμοῦ», αἱ δὲ ἀντιθέσεις σκοπίμως δημιουργοῦσι τὸ ἀποκληθὲν mauvais goût». Μετρικῶς, ἡ ρεαλιστικὴ ποίησις ἐξεδηλώθη, κατὰ τὴν ἁπλουστέραν αὐτῆς μορφήν, ὑπὸ ἐλεύθερον στίχον καὶ συχνὴν παρήχησιν (assonance) ἀντὶ ὁμοιοκαταληξίας.

Μορφικὴ σύστασις : Γραφική. Μουσική. Λυρισμός. Ὑπὸ μουσικὸν φλοιόν, διεπόμενον ὑπὸ πλαστικοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἐνάργεια, ποιητικὴ καὶ ρητορική, ἀπεργάζεται μορφικὴν σύστασιν οὐσιωδῶς πλαστικήν. Αὕτη ἀπετυπώθη, ὡς ἐπὶ προτύπων, ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς ἀλεξανδρινῆς ποιήσεως καὶ τῆς διαδόχου ταύτης ρωμαϊκῆς, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ μορφὴ ἀρχίζει νὰ γίνεται τὸ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας καλλιεργείας, συνδυάζουσα ὅμως ἤδη τὴν κλασσικὴν ἀνάγλυφον πλαστικότητα πρὸς ἔντονον χρωματικὴν εὐαισθησίαν, φανερὰν ἰδίως ἐπὶ τῶν ἐπιθέτων. Τὴν τοιαύτην μορφικὴν σύστασιν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν γραφικήν, τοῦ ὅρου μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ χρησιμοποιουμένου μεταφορικῶς.

Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τέχνης νέας κατ' οὐσίαν, τῆς πολυφωνικῆς μουσικῆς, ἡ τελειοποίησις καὶ διάδοσις τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς συμφωνίας, παρήγαγον καὶ νέα μορφολογικὰ κριτήρια, τὰ μουσικά, τὰ ὁποῖα, εἰσχωρήσαντα καὶ εἰς τὴν ποίησιν, ἐστράφησαν, ὑπὸ τὸ κράτος σφοδρᾶς ἀνταρσίας, ἐναντίον τοῦ ὑφισταμένου κλασσικοῦ καὶ νεολατινικοῦ ἰδεώδους, τοῦ ὁποίου μνημεῖον εἶχεν ἐγερθῆ ἡ «Art Poétique» τοῦ Boileau. Ρωμαντισμὸς εἶναι τὸ ὄνομα, ὑφ' ὃ ἐξεδηλώθη παταγωδῶς τὸ ποιητικὸν σχίσμα (ΙΘ' αἰών). Ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἐσχηματισμένη μουσικὴ προδιάθεσις τῶν ρωμαντικῶν ἀνεύρισκε μὲν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτι δεδομένα θετικῆς προσεδαφίσεως καὶ παραδείγματα προηγηθέντα, ἦσαν δὲ ταῦτα ἡ ποίησις τῶν βορείων λαῶν, Σαξώνων, Ἄγγλων, Γερμανῶν· κυρίως ὅμως ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ἐνώπιον αὐτοῦ μέλλον, δι' ὃ καὶ αἱ ἐφεξῆς σποράδες ποιητικαὶ δύνανται νὰ περιληφθῶσιν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα «ἐλευθέρα ποιητική», κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ἀκαδημαϊκὴν ποιητικήν, καθ' ὃ ἐλευθέρως συλληφθεῖσαι καὶ διατυπωθεῖσαι, ἀπορρίπτουσαι δὲ τὰ μέχρι τότε ὑφιστάμενα δόγματά τε καὶ ἔργα. Ἀτμόσφαιρα ἐγγενής, διάχυτος καὶ ἀντικειμενικῶς ἀσαφὴς διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ὁ ρωμαντισμός, ὡς σήμερον εἶναι ἡ ἔννοια τῆς «γνησίας (pure) ποιήσεως», δύναται ὅμως σήμερον ἤδη ἑκατέρωθεν νὰ περικλεισθῇ ἐντὸς τῆς διαμέτρου κριτικοῦ φακοῦ καὶ νὰ σπουδασθῇ εὐχερῶς. Ἀληθῶς μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Πόε, ὅστις εἰς δύο δοκίμια ἀνέπτυξε διαλεκτικῶς τὰς πλατωνικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ποιήσεως, ὁ ρωμαντισμὸς διετέλει στρατευομένη ἀντίδρασις κατὰ τοῦ μακραίωνος κλασσικισμοῦ, στερούμενος δογματικοῦ συστηματικοῦ χαρακτῆρος (doctrine). Ἐν συνειδήσει, ὄντως, δὲν προετίθετο νὰ καταλύσῃ, ἀλλὰ νὰ πληρώσῃ τὴν ὑφισταμένην ποιητικήν. Ἀνέπτυξεν ἐξόχως τοὺς τρόπους τῆς μεταφορᾶς, τῆς περιγραφῆς, τοῦ εὑρήματος, τὴν ἀντίθεσιν, τὴν ὑπερβολήν, ἐκτάκτως δ' ἐπίσης τὴν ρητορικὴν ἐνάργειαν (ἰδιαιτέρως τὴν ἐπίκλησιν, τὴν ἐπανάληψιν, τὴν ἀναδίπλωσιν κλπ.), εὐλαβούμενος καὶ τὴν καθεστηκυῖαν ὁρολογίαν. Ἔκρινεν ὅμως ὅτι ἐν πρώτοις στοιχεῖον τῆς ποιήσεως ἀποκλειστικὸν δὲν εἶναι ἡ στιχουργία, καθόσον τὰ μὲν ἔργα τῆς ἀρχαιότητος θαυμάζονται καὶ ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων τὴν μετρικὴν αὐτῶν, ὑπὸ δὲ τῶν διδαχθέντων, οὐχὶ διὰ τὴν μετρικὴν αὐτῶν, ἐξ ἐναντίας δὲ τὰ ἔργα τῆς ποιήσεως παγίας μορφῆς, καίπερ στιχουργικῶς ἀπαράμιλλα, ὑπολείπονται εἰς τὴν καθαυτὸ ποιητικὴν ἀξίαν. Ἀπὸ ἐσωτερικῆς δὲ μορφολογικῆς ἀπόψεως, ὁ ρωμαντισμὸς ἀπέρριπτε τὴν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐπικράτησιν τῆς γραφικῆς ἐναργείας, ἥτις καὶ ἐξητμίζετο τότε βαθμιαίως εἰς παρακμάζουσαν δεοντολογίαν. Ὁ ρωμαντισμὸς ἐπιδιώκει ὄντως ἐπὶ τοῦ ἀκροατοῦ ὄχι συγκεκριμένην ἑκάστοτε ἐντύπωσιν ἐκ τοῦ ποιητικοῦ θέματος, ἀλλὰ τὴν ἐκ συμπάσης τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως τοῦ ποιητοῦ τοιαύτην· τὴν ἐνάργειαν νοεῖ ὄχι ἐν τῇ ἐμφανίσει τυπικῶν στοιχείων, ἀλλ' ὡς δύναμιν ἀφῃρημένην καὶ διάχυτον, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας τὰ θέματα καὶ αἱ εἰκόνες καθίστανται ἐναργεῖς· ὄχι ὡς ἐποπτείαν προερχομένην ἐκ περιγραφῆς, ἀλλ' ὡς ἐναίσθησιν δημιουργουμένην ἐξ ὑποβολῆς ἐντυπώσεων· ἀλλὰ καὶ αἱ ὑποβαλλόμεναι ἐντυπώσεις εἶναι ἀόριστοι, ἀκαθόριστοι, βαθεῖαι, κοιναὶ κατὰ βάθος καὶ τείνουσαι πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον, τὸ τῆς ὀνειροπολήσεως καὶ τῆς πνευματικῆς μακαριότητος. Τὸ θέμα δὲν εἶναι πλέον εἰμὴ περιστατικὸν στοιχεῖον πρὸς δημιουργίαν τῆς καταστάσεως ταύτης. Ἐν μιᾷ λέξει, ὁ ρωμαντισμὸς ἀποτελεῖ μετάβασιν ἀπὸ τῆς πλαστικῆς εἰς τὴν μουσικὴν ἐνάργειαν, ἀπὸ τῆς γραφικῆς μορφικῆς συστάσεως εἰς τὴν μουσικὴν τοιαύτην. Κατήργησεν ὅθεν τήν τε ἐξωτερικὴν (forme fixe)—στιχουργικὴν—καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀναλογίαν (π. χ. τὴν κατὰ τὰς παρομοιώσεις), ἐσφόδρυνε τὸ ὑπερβατόν, ἀπὸ στενοτέρας δὲ μουσικῆς ἀπόψεως, ἔκδηλος (κατὰ τὰς περιγραφάς, τὰ ἐπίθετα κλπ.) κατέστη ἡ ἀκουστικὴ αὐτοῦ εὐαισθησία. Τετάρτη αὕτη κατὰ σειρὰν ἔννοια μουσικῆς ἐν τῇ ποιήσει (ἀπὸ ἀπόψεως δὲ περιεχομένου, ὁ ρωμαντισμὸς ἐθεώρησεν ὡς ἀπαραδέκτους εἰς τὴν καθαυτὸ ποίησιν τὴν *διδακτικὴν* (πρακτικὴν καὶ ἠθικὴν) τοιαύτην, τὴν *γνωμικὴν* καὶ τὴν *σατιρικήν*).

Ἀλλ' ἡ πολεμικὴ αὐτοῦ προέλευσις ἔτρεψεν ἀμέσως τὸν ρωμαντισμὸν πρὸς μονομέρειαν· ἡ ρητορικὴ ἐνάργεια ἐχρησιμοποιήθη ἀφειδῶς καὶ κατὰ κόρον, ἀντὶ δὲ τοῦ μέτρου τῶν κλασσικῶν ἀνεπτύχθη τυπικὸς κόμπος καὶ στόμφος, ὅστις, ἔξω τῶν κολοσσιαίων καὶ μεγαλοπρεπῶν θεμάτων, καθίστατο ἀσύμμετρος καὶ δυσαρμονικὸς πρὸς ἥσσονος πνοῆς περιεχόμενα. Εἰς τὸ μειονέκτημα τοῦτο ἀντέδρασεν, αὐθαιρέτως ἐπίσης, ὁ νεορρωμαντισμὸς (Βερλαίν), ὅστις ἐπέμεινεν ἐπίσης ἐπὶ τῆς καταργήσεως τοῦ θέματος καὶ τοῦ μετρικοῦ περιγράμματος, ἐμπνεύσας τὸν ἐλεύθερον στίχον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἁπλότητος, τῆς ρευστότητος καὶ τῆς λεπτότητος, ἣν δέον νὰ περικλείῃ ἡ ποιητικὴ διάθεσις. Ὁ νεορρωμαντισμὸς ἐν βραχεῖ ἐτράπη πρὸς τὸν δυσεξιχνίαστον συμβολισμόν, ἀνηγόμενον εἰς ἰδίαν σχολὴν ὑπὸ τοῦ Μαλλαρμέ, ἐν τῇ ἐπιδράσει τῶν μουσικῶν ἀρχῶν τοῦ Βάγνερ. Ἐπανῆλθε δὲ ἐκ νέου ὑπὸ στενοτέραν μορφολογικὴν ἔννοιαν, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «γνησία (pure) ποίησις», διὰ τοῦ Βαλερύ, μαθητοῦ τοῦ Μαλλαρμέ, καὶ τοῦ ἀββᾶ Μπρεμόν. Ὁ δεύτερος, ἀναχωρῶν ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ μυστικισμοῦ ὡς πρωταρχικοῦ ποιητικοῦ στοιχείου, περιορίζεται εἰς ἐνδείξεις τῶν πραγματοποιηθεισῶν ἐκδηλώσεων τῆς γνησίας ποιήσεως. Ὁ πρῶτος, ἀναπτύσσων τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, ὁμολογεῖ τὸ ἀνέφικτον τῆς πραγματοποιήσεώς των. Παρὰ τὸν νεορρωμαντισμὸν ἱδρύθη σωρεία ποιητικῶν τεχνοτροπιῶν, ὧν πολλαὶ συντόμως ἐξέλιπον. Οἱ δὲ ἐν μέσῳ αὐτῶν παρνασσικοί, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἐνεφανίσθη, ἐν συνειδήσει ἤδη, ἡ τελειοποίησις τῆς γραφικῆς συστάσεως, συνεχίζοντες τὴν παράδοσιν τοῦ κλασσικισμοῦ, ἀντέδρασαν οὐχὶ ἔσωθεν, ὡς οἱ νεορρωμαντικοί, ἀλλ' ἔξωθεν, πρὸς τὴν δεσποτείαν τῆς μουσικῆς ἀσυμμετρίας ἐπὶ τῆς ποιητικῆς μορφῆς. Τέλος, ἐκτὸς τῆς γραφικῆς καὶ τῆς μουσικῆς συστάσεως, ὑπάρχει καὶ τρίτη : ὁ *λυρισμός.* Περὶ τούτου ρητέα τὰ ἀκόλουθα: Καὶ ἡ ἄκρα κατεργασία τῆς μουσικῆς μορφῆς δὲν δύναται νὰ ἐξιχθῇ εἰς οὐσιαστικὴν ἀλλοίωσιν τῆς ποιότητος καὶ τοῦ τόνου αὐτῆς, ἥτις παραμένει ἡ αὐτὴ κατὰ βάθος· ἀλλ' ὁ λυρισμὸς εἶναί τι διάφορον τῆς μουσικῆς μορφῆς καὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ, ὅστις περιβάλλεται ταύτην. Ὁ λυρισμὸς προέρχεται ἐκ τοῦ κλασσικισμοῦ μᾶλλον, ὢν κρᾶμα αἰσθητικὸν τοῦ ἀρχαίου διονυσιακοῦ καὶ ἀπολλωνιακοῦ πνεύματος. Πρόκειται ὁπωσδήποτε περὶ ἐννοίας ἐν σπαργάνοις, τὴν παρουσίαν τῆς ὁποίας ἀπαντᾷ τις κατὰ πρῶτον ἐν τῇ σατίρᾳ καὶ δὴ τῇ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐν τῇ νεωτέρᾳ δ' Εὐρώπῃ ὁ Γκαῖτε διὰ τοὺς Γερμανούς, ὁ Σενιὲ καὶ ὁ Σαμαὶν διὰ τοὺς Γάλλους εἶναι ποιηταὶ κατὰ τὴν μορφολογικὴν σύστασιν λυρικοί. Ἓν ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων παραδειγμάτων εἶναι καὶ τὸ τοῦ ἡμετέρου Σολωμοῦ. Ὁ λυρισμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ καθορισθῇ δι' εἰκονικῶν συγκρίσεων· ἐν σχέσει πρὸς τὸν ρωμαντισμόν, εἶναι ὡς ἡ λάμψις πρὸς τὸ φῶς. Ἔτι περαιτέρω καὶ δι' ἀφαιρέσεων εἶναι ἀντίθετος πρός τε τὰ πολιτικὰ καὶ ρητορικὰ μέσα τῆς ἐναργείας, ἅτινα χρησιμοποιεῖ σχεδὸν ἄκων καὶ μετὰ φειδοῦς, θηρεύει τὸ μέτρον ἐν τῇ ὑπερβολῇ, τὴν ἐπιγραμματικότητα περὶ τὴν ἔκφρασιν (γνωμικοὶ στίχοι), τὴν ἁπλότητα ἐν ταῖς περιγραφαῖς καὶ τοῖς ἐπιθέτοις. Ἐνῷ τὸ μουσικὸν πνεῦμα ἐπιδιώκει τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν ἐκβάθυνσιν τῆς διαθέσεως, τὸ λυρικὸν τείνει πρὸς τὴν ἰσχυρὰν σύσπασιν καὶ τὴν ἐξύψωσιν αὐτῆς· ἀπὸ τῶν λεπτοτάτων ἰνῶν τῆς φαντασίας, τὰς ὁποίας περιορίζεται νὰ θίξῃ, βαίνει πρὸς ὅ,τι καλεῖται μονολεκτικῶς, ὅσον καὶ συνθηματικῶς, πνεῦμα. Ἀλλ' ἀληθῶς ὁ λυρισμὸς τῆς μορφῆς προχέεται ὑπὸ ὡρισμένου περιεχομένου, μεθ' οὗ εἶναι προφανὲς ὅτι συνδέεται ἀνεξαιρέτως. Ὁ λυρισμὸς εἶναι ἀληθῶς αἰσθητικὴ ἐκδήλωσις ἠθικοῦ περιεχομένου. Ἄγει ἐκ τῆς φαντασίας πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ τἀνάπαλιν, τοῦθ' ὅπερ ἐνεκολάφθη καὶ ὡς χαρακτὴρ τοῦ κλασσικισμοῦ. Εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ λόγου ἀνταπόκρισις περικλειομένων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν.

Ἡ ποίησις κατὰ τὸ περιεχόμενον. *Ἱστορία, εἴδη καὶ ὑποδιαιρέσεις.* Ἡ ποίησις ἐνεφανίσθη ὑπό τινα μορφήν, τὴν προλυρικήν, σύνθετον καὶ εὐρυτέραν τῆς σημερινῆς αὐτῆς ἐννοίας, τῆς καλλιτεχνικῆς· ἀπὸ μὲν ἀπόψεως περιεχομένου συνεχέετο πρὸς τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα, τῆς ἐκστάσεως καὶ τοῦ δέους, ὑπῆρξε δὲ κατὰ δεύτερον λόγον καὶ τὸ ἔμβρυον τῆς ἀνθρωπίνης φιλοσοφίας· ἀπὸ ἀπόψεως δ' ἐκδηλώσεως συνήπτετο ἀρρήκτως πρὸς τὴν ὄρχησιν καὶ τὸ μέλος, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐρρυθμίζετο ὁ ὁτὲ μὲν ἔξαλλος, ὁτὲ δὲ περιδεὴς πρωτόγονος αὐτοματισμὸς (Διόνυσος, Ὀρφεύς). Πᾶν τὸ θεωρούμενον ἤδη ὡς αὐτονόητον, ὑπῆρξε καρπὸς βραδυτάτης ἐξελίξεως. Αἰῶνες ὅθεν ἐδέησε νὰ παρέλθωσιν, ὅπως ἐπέλθῃ ἡ διαφοροποίησις καὶ ἀφετεροίωσις τοῦ συμμειγοῦς ποιητικοῦ φαινομένου· ἐξίκετο τότε ἡ ποίησις ἀπὸ τοῦ παιᾶνος εἰς τὸ ὑπόρχημα, ὅπερ περιέλαβε καὶ ἕτερα συναισθήματα, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν· πολὺ δὲ βραδύτερον ἡ μουσικὴ ἀπεσπάσθη τῆς ποιήσεως καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλεται ἐπιμετρικῶς, ὡς ἐν τῷ ἰαμβικῷ τετραμέτρῳ τοῦ δραματικοῦ διαλόγου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι. Τῆς προλυρικῆς ταύτης μορφῆς ἐξαιρουμένης, ἡ ποιητικὴ ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ποιητοῦ ἀναχωροῦσα, ὡς ἀπὸ διαιρετικῆς βάσεως, ὑπάγει ἅπαντα τὰ εἴδη ὑπὸ τρία θεμελιώδη : τὸ *ἔπος* ἢ *ἐποποιίαν*, τὴν *λυρικὴν* (μελικὴν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τὰς δημώδεις αὐτῆς μορφὰς) καὶ τὴν *δραματικὴν* ποίησιν. Προσθετέον ὅμως ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ὁ κατὰ τύπους τέλειος αὐτῶν ἀποχωρισμός. Πρὸς τὴν εἰδολογικὴν ταύτην διάταξιν συμπίπτει καὶ ἡ χρονολογικὴ ἐμφάνισις τῶν εἰδῶν, ὄχι ὅμως ἀντιστρόφως καὶ ἡ ἐξ ὁλοκλήρου μεταξὺ αὐτῶν διαδοχή· δηλαδὴ ἡ ἐμφάνισις εἴδους τινὸς δὲν συμβαίνει ἅμα τῇ ἐξαντλήσει τοῦ προγενεστέρου· ἡ ἐξάντλησις ἐπέρχεται πολὺ μετὰ τὴν συνύπαρξιν, μακρὰν καὶ παράλληλον, καὶ κατ' ἄλλην σειράν. Ἐν τῷ *ἔπει*, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου ἀνήκει εἰς τὴν φυσικὴν ποίησιν—ἐνῷ ὁ λυρισμὸς ἀνήκει ἐξ ἴσου εἰς τὴν φυσικὴν καὶ τὴν ἔντεχνον, ἡ δὲ δραματικὴ εἰς τὴν ἔντεχνον ἐξ ὁλοκλήρου—,ὁ ραψῳδὸς ποιητὴς ἀφηγεῖται πράξεις, γεγονότα καὶ καταστάσεις, ἔξω τοῦ ὑποκειμένου αὐτοῦ, ἀναφερόμενα πρῶτον εἰς τοὺς θεοὺς (θρησκευτικὸν ἔπος : ἡ ἰνδικὴ μυθολογία), ἔπειτα εἰς τοὺς ἥρωας (ἡρωϊκὸν ἔπος, τὸ κυρίως ἔπος : «Ἰλιάς»), τέλος δὲ εἰς τοὺς ἐραστὰς (λυρικὸν ἔπος) Θρησκευτικὴ λοιπόν, πατριωτικὴ καὶ ἐρωτικὴ ὑπῆρξεν ἐκ περιτροπῆς ἡ ἐπικὴ βάσις. Ἡ τελευταία αὕτη ἐνεφανίσθη ὑπὸ νέαν μορφήν, βραχυτέραν μὲν κατ' ἔκτασιν, τεχνικωτέραν δὲ κατὰ ποιὸν (ἐπύλλιον, μπαλλάντα, παραλογή). Τὸ ἔπος στοιχεῖ πρὸς τὴν κλασσικὴν ποιητικήν, καθόσον ἐν τῇ πράξει ἐξέλιπε πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐλευθέρας· κατὰ συνέπειαν ἡ μορφικὴ αὐτοῦ σύστασις, φυσική τε καὶ ἔντεχνος, εἶναι, ἐξαιρέσει τοῦ λυρικοῦ ἐπυλλίου, χαρακτηριστικῶς γραφική. Ἐν τῇ ποιήσει τὸ ἔπος ἀποτελεῖ μερικὸν ἐπιχείρημα τῆς θεωρίας τῆς τέχνης ἐν γένει ὡς παιγνίου. Τὸ ἔπος ἀνεπτύχθη καὶ εἰς πλάγιον τύπον, ὡς *διδακτικόν*, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν πρωτογόνων βιοτεχνικῶν ἐγκυκλοπαιδειῶν, μετέπειτα δὲ ὡς *γνωμικόν*, προβολὴν στοιχειώδους πρακτικῆς ἠθικῆς, ἔνθα ὑπάγεται καὶ ὁ *μῦθος*, ἁπτόμενος καὶ τῆς σατίρας. Ἡ *λυρικὴ* ποίησις περιέχει τὴν ἔκφρασιν τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ ποιητοῦ διανοημάτων καὶ τῶν προσωπικῶν περιπετειῶν. Ἡ βραδύτης περὶ τὴν ἀνάπτυξίν της θεωρεῖται φαινόμενον σύνδρομον πρὸς πολιτικοὺς θεσμοὺς καὶ συνδυάζεται πρὸς τὴν βραδεῖαν ἐμφάνισιν τῶν δημοκρατικῶν πολιτευμάτων· δέον ὅμως μᾶλλον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀπαιτηθέντα χρόνον πρὸς διαμόρφωσιν νέων ποιητικῶν κριτηρίων, οὐσιαστικῶν, καθόσον ἀπὸ τῆς λυρικῆς μόλις ἡ ποίησις ἄρχεται ἀποτελοῦσα γόνιμον καὶ κεφαλαιώδη ἐκδήλωσιν τέχνης, μετ' αὐτῆς δὲ ἐμφανίζονται καὶ τὰ σπέρματα ἀντιλήψεων αἰσθητικῶν. Τὰ ἀνατολικά, ἑλληνικά, λατινικὰ καὶ νεολατινικὰ φῦλα θεωροῦνται μᾶλλον ἐχθρικὰ πρὸς τὸ λυρικὸν εἶδος, ὡς χαρακτηριστικὰ δὲ παραδείγματα ἀναφέρονται τὸ τῶν Λατίνων, οἵτινες, κατ' ἀληθὲς ὀξύμωρον σχῆμα, ἐμιμοῦντο, λυρικοὶ γενόμενοι, τοὺς Ἀλεξανδρινούς, καὶ τὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες μόνον ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκτήσαντο καθαυτὸ λυρικὴν ποίησιν, καὶ ταύτην εἰσαχθεῖσαν ἀπὸ τῶν βορείων, οἵτινες θεωροῦνται καὶ πρόσφοροι πρὸς τὸ εἶδος. Ἡ διαίρεσις τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι εἰς *κυρίως λυρικήν*, *φυσιολατρικὴν* ἢ *περιγραφικήν*, *φιλοσοφικὴν* καὶ *ἐπίκαιρον*. Ἡ πρώτη ὑποδιαιρεῖται ἐπὶ διαιρετικῆς βάσεως καθαρῶς ψυχολογικῆς· οὕτω, πρὸς τὸ συναίσθημα τῆς χαρᾶς ἀντιστοιχεῖ ὁ *διθύραμβος*, πρὸς τὸ τῆς θλίψεως ἡ *ἐλεγεία*, πρὸς τὸ τῆς εὐθυμίας τὸ *βακχικὸν ᾆσμα*, πρὸς τὸ τῆς ἐκστάσεως ὁ *παιάν*, ἡ *ᾠδὴ* καὶ ὁ *ὕμνος*, πρὸς τὸ τοῦ γέλωτος ἡ *σάτιρα*, πρὸς δὲ τὰ αἰσθήματα τῆς τρυφερότητος ἐρωτικῆς ἰδίᾳ, τὸ ὑπὸ τῶν Γάλλων καλούμενον madrigal, δυνάμενον ν' ἀποδοθῇ καθ' ἡμᾶς διὰ τοῦ *ἐπιγράμματος*. Ἡ φυσιολατρικὴ ποίησις ἦτο ἄγνωστος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρουσσὼ ἡ φύσις δὲν ἐθεωρεῖτο αὐτοτελὲς ποιητικὸν θέμα, οὐδὲ ἡ θεωρία αὐτῆς ἐπαρκὲς περιεχόμενον ποιητικοῦ ἔργου. Διὰ τοῦτο ὁ Ρουσσὼ θεωρεῖται καὶ πρόδρομος τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἡ φιλοσοφικὴ ποίησις, νόθον ποιητικὸν εἶδος, δὲν θεωρεῖται ἔννομος ποιητικὴ μορφή, εἰμὴ ἐφόσον συνεμορφώθη πρὸς τὴν ποιητικὴν ἐνάργειαν. Ἡ ἐπίκαιρος ποίησις περιέλαβε τὴν ἐπιστολήν, τὴν σάτιραν καὶ τὸ ἐπίγραμμα (ἁπλοῦν, ἐπιθαλάμιον, ἐπιτάφιον, ἐπιτύμβιον), τὰ ὁποῖα ἤδη ἐξέλιπον ἐν μέρει. Εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῆς ποιητικῆς ἰδέας ἀπόκειται εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν (λυρικὰ στοιχεῖα θεωροῦνται ἐν τῷ ἔπει τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα). Τὰ ἐπικὰ ποιήματα, τεράστια κατ' ὄγκον, εἶναι ὀλίγα κατ' ἀριθμόν, ἐνῷ τῶν λυρικῶν ποιημάτων καὶ ποιητῶν ὁ ἀριθμὸς

Digitized by Google

εἶναι ἀπέραντος, αἱ ποικιλίαι πολυαριθμόταται, ἡ πνοὴ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰσχυρά, ὁμοιογενὴς καὶ βαθεῖα. Το μέλλον ἀνήκει εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν, οὕτως ὥστε ποίησις νὰ θεωρῆται ὁ καλλιτεχνικὸς λυρικὸς ἔμμετρος λόγος. Ἡ λυρικὴ ποίησις εὐδοκίμως ἐστοίχει πρὸς τὴν ἀκαδημαϊκὴν ποιητικὴν μέχρι τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, ὁ ρωμαντισμὸς ὅμως ὑπῆρξε κυρίως τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα κολοσσιαίων δυνάμεων αὐτῆς, ἀνεκμεταλλεύτων μέχρι τότε· κατὰ συνέπειαν ἡ μορφικὴ σύστασις τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι, ἐφεξῆς, μουσική, χωρὶς ν' ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἀσθενής τις καὶ διαφανὴς γραφικότης. Ἐν τῇ ποιήσει ἡ λυρικὴ ἀποτελεῖ ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς θεωρίας τῆς τέχνης ἐν γένει ὡς καθάρσεως, ἐννοεῖται ἐξαιρέσει τῆς ποιήσεως παγίας μορφῆς, λυρικῆς μόνον ὑπὸ γραμματολογικὴν ἔποψιν. Τὸ *δρᾶμα* εἶναι τρίτη μορφὴ ποιήσεως, καθ' ἣν οὐχὶ ὁ ποιητής, ἀλλὰ τρίτα πρόσωπα, συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα διὰ τῶν νημάτων ἀμοιβαίας σχέσεως, ἐξελισσομένης εἰς ὀργανικὴν πρᾶξιν, ἐκφράζουσι τὰς ἰδίας ψυχολογικὰς αὐτῶν καταστάσεις, τὰς γεννωμένας κατὰ τὴν ἐνώπιον ἡμῶν περίοδον τοῦ βίου αὐτῶν. Ἡ δραματικὴ ὅθεν ποίησις εἶναι δρῶσα ἐπική. Ἀντιστρόφως δὲ καὶ ἐν τῷ ἔπει, καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῷ ἑλληνικῷ, ὁ δραματικὸς διάλογος εἶχεν ἤδη ἐπαρκέστατα ἀναπτυχθῇ· διότι ὄχι μόνον ἡ ἔκτασίς του εἶναι ἑκάστοτε δυσαναλόγως μακρά, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀφηγηματικὴν οἰκονομίαν τοῦ εἴδους, ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδαιότης του εἶναι ἀληθῶς καιρία διὰ τὰς μετατροπὰς τῆς ἐπικῆς ὑποθέσεως, αἵτινες ἐπέρχονται ἅπασαι ἐν τῷ διαλόγῳ ἢ ἐξ αὐτοῦ. Ἡ δραματικὴ ποίησις ἅπτεται καὶ τῆς λυρικῆς, καθόσον συνήθως εἰς ἓν τῶν δρώντων προσώπων ὑπόκειται αὐτὸς ὁ δραματικὸς ποιητής. Ἀλλ' ἀντιστρόφως, ποιήματα λυρικά, ἔνθα ἄλλο πρόσωπον ὑποκαθίσταται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ποιητοῦ (π. χ. γυνή, παῖς, ἀφῃρημένη ἔννοια κλπ. κλπ.) εἶναι γραμματολογικῶς δραματικοὶ μονόλογοι καὶ οὐχὶ καθαυτὸ λυρικὰ ποιήματα, καὶ τοῦτο δὲν στερεῖται κριτικῆς σημασίας. Τὸ δρᾶμα εἶναι μορφὴ ποιήσεως δισυπόστατος, ἢ μᾶλλον, κατὰ τὰ ἤδη κρατοῦντα, νόθος, καθόσον οὐχὶ μόνον τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ καὶ ψυχολογικὰ προβλήματα, ἀτομικά, φυλετικά, ταξικὰ καὶ κοινωνικά, λαμβάνουσι μορφὴν καὶ πέρας ἐν αὐτῇ καὶ δὴ ἐν πρωτευούσῃ θέσει. Αἱ δραματικαὶ ἀρεταὶ εἶναι σαφεῖς μὲν καθ' ἑαυτάς, εὐκρινῶς δὲ διακεκριμέναι ἀπὸ τῶν ποιητικῶν· ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτάς, ἀσυλλήπτους κατὰ βάθος, εἶναι αἱ δραματικαὶ ἀρεταὶ σχηματοποιημέναι καὶ ἐν πολλοῖς τυπικαί, κατὰ συνέπειαν καὶ ἀντικειμενικῶς βαθμολογήσιμοι. Ἡ λανθάνουσα αὕτη φύσις τῆς δραματικῆς ποιήσεως εἶναι ἐκείνη, ἥτις κατέστησεν αὐτὴν εὐάλωτον στόχον εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ρεαλισμοῦ, ὅστις παρέσυρεν ἀνεπιστρεπτί, δίκην ἐπιταγῆς ἐγκειμένης ἐν αὐτῷ τούτῳ, ἅπαν τὸ θέατρον πρὸς τὰ στάδια τοῦ πεζοῦ λόγου, ὑπολειφθέντων ἔκτοτε δύο μόνον σκελῶν εἰς τὴν ποίησιν, τοῦ ἀφηγηματικοῦ καὶ τοῦ λυρικοῦ. Ἐξ ἄλλου ὅμως, δραματικὸς χαρακτὴρ εἰσέδυσε καὶ εἰς λυρικὰ ποιήματα.

Ἡ δραματικὴ ποίησις ἐνεφανίσθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ θρησκευτικὴν μορφήν. Μεθ' ὃ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἡρωϊκήν, τὴν καθαυτὸ δραματικὴν (*τραγῳδία*). Τέλος στραφεῖσα πρὸς τὴν διδακτικὴν ἀναπαράστασιν τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος, παρήγαγε τὰ εἴδη τῆς *κωμῳδίας* καὶ τοῦ *μιμιάμβου*. Ἀπὸ τοῦ διαλογικοῦ *εἰδυλλίου* ἡ ποίησις ἀνακτᾷ καὶ ἐν τῷ δράματι σημασίαν μείζονα τῆς δραματικῆς. Ὑπὸ τὴν ἑτέραν ὅμως φυσιολογικὴν αὐτοῦ λυρικὴν μορφήν, τὸ εἰδύλλιον ἀνήκει εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ἡ δραματικὴ ποίησις στοιχεῖ καθόλου πρὸς τὴν ἀκαδημαϊκὴν ποιητικήν, διότι δὲν ἐπέζησε τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐλευθέρας· ὅθεν, κατὰ τὸ ποιητικὸν μέρος, ἡ μορφικὴ αὐτῆς σύστασις εἶναι γραφική.

Προσφορώτατον ἔδαφος ἀναπτύξεως εἰς τὴν ρητορικὴν ἐνάργειαν παρέσχεν ἡ δραματικὴ ποίησις κατὰ τὸ δεύτερον, τὸ κυρίως δραματικὸν αὐτῆς μέρος, ὅπου ἐκαλλιεργήθησαν ἅπασαι αἱ ρητορικαὶ ἀρεταὶ (σχήματα λόγου καὶ σχήματα διανοίας). Ἡ δραματικὴ ποίησις, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Σοφοκλέους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, παρέχει ἐπιχείρημα εἰς τὴν θεωρίαν τῆς τέχνης ἐν γένει ὡς ἠθικῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ποιητικοὶ κύκλοι. Ἡ ποίησις εἶναι ἡ αἰσθητικῶς ἔντεχνος μορφὴ τοῦ λόγου. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐντέχνου τούτου λόγου ἡ πρώτη ἐμφάνισις εἶναι φυσική. Ἐντεῦθεν ποιούμεθα διάκρισιν μεταξὺ φυσικῆς καὶ ἐντέχνου ποιήσεως. Ἡ πρώτη προηγεῖται τῆς ἄλλης καὶ ἐκλείπει ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῆς. Τὸ ἔπος καταλαμβάνει τὸ μέγα μέρος τῆς φυσικῆς, ἧσσον ἡ λυρικὴ ποίησις, οὐδόλως δὲ τὸ δρᾶμα. Συνάπτεται δὲ αὕτη καὶ πρὸς τὸ μέλος. Ὁ ἄγνωστος ποιητὴς εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ παράγων τῆς τελειοποιήσεώς της, ραψῳδὸς λαμπρῶν κατορθωμάτων ἢ ἐρωτικῶν τραγῳδιῶν, μεταπίπτων βραδέως εἰς ἔμπορον ᾀσμάτων, περιερχόμενον, ἀντὶ τῶν αὐλῶν μεγιστάνων, τὰς ὑπαιθρίους πανηγύρεις μικροαστῶν καὶ χωρικῶν. Γνώρισμα τῆς φυσικῆς ποιήσεως εἶναι ἡ τυπολατρεία, ὁπόθεν προέρχεται ἀπειρία παραλλαγῶν τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ ἡ σχετικὴ πτωχεία τῶν θεμάτων εἰς ἀριθμόν.

Κατὰ τοὺς δύο πρωτοτύπους πολιτισμοὺς τῆς Εὐρώπης, τὸν ἑλληνικὸν καὶ τὸν μεσαιωνικόν, ἡ ποίησις διέδραμε τροχιὰν οὐχὶ ἐν πολλοῖς ὁμοίαν. Ἐνεφανίσθη μὲν ἀμφοτέρωθεν διὰ τῆς φυσικῆς μορφῆς καὶ τοῦ ἔπους, ἀλλ' ὁ μεσαίων ἐνωρὶς ἐγκατέλιπε τὴν θρησκευτικὴν ἐποποιΐαν, παρουσίασε δὲ τρεῖς νεωτέρας, τὴν λυρικήν, τὴν σατιρικὴν καὶ τὴν συμβολικήν, ὧν ἐστερεῖτο ἡ ἀρχαιότης, καίτοι μέρος τοῦ συμβολικοῦ ἔπους (Roman de la Rose, τὸ β΄ μέρος), ὑπενθυμίζει τὸ ἡσιόδειον. Λίαν ἐνωρὶς δὲ ἐνεφανίσθη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐκαλλιεργήθη μετὰ πάθους ἡ λυρικὴ ποίησις (προβηγκιανή), σύγχρονος σχεδὸν πρὸς τὸ ἔπος. Τὸ δρᾶμα ἐνεφανίσθη καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὑπὸ θρησκευτικὴν μορφὴν (μυστήρια). Περαιτέρω αἱ ὑποθέσεις αὐτοῦ ἐλήφθησαν ἐπίσης ἐκ τῆς μυθολογίας, ὡς ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ἐστερήθη καὶ τῆς σκηνικῆς οἰκονομίας (Σαίξπηρ) καὶ τῆς πλαστικότητος καὶ τῆς γοργότητος τοῦ ἀρχαίου· δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν τραγῳδίαν δὲν ἐνεφύσησέ τις ζωὴν πρωτότυπον. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

—**ποίησις *δραματική, ἐκκλησιαστική, ἐπική, λυρική, μακαρονικὴ*** κτλ. *[Λογοτ.]*· βλ. ***δρᾶμα***, *ἐκκλησιαστικὴ* ποίησις, ***ἔπος***, ***λυρικὴ*** ποίησις, ***μακαρονικὴ*** ποίησις κτλ.

ποίησις *[Ἀρχ. Δίκ.]* Βλ. λ. *υἱοθεσία*.

ποιητάρης (ὁ) *[Λαογρ.]*. Καλοῦνται *ποιητάρηδες* ἐν Κύπρῳ οἱ ἐπαγγελματίαι ποιηταί, οἱ ὁποῖοι λαμβάνοντες ὑποθέσεις ἀπὸ τὰ σύγχρονα γεγονότα (φόνους, πολέμους, ἐρωτικὰ σκάνδαλα κτλ.) στιχουργοῦν ποιήματα καὶ ᾄδουν ταῦτα εἰς τὰς πανηγύρεις, εἰς τὰ καφενεῖα καὶ εἰς ἄλλας συγκεντρώσεις καὶ κατόπιν, ἀντὶ νὰ ζητήσουν ἁπλῶς ἀμοιβὴν διὰ δίσκου, πωλοῦν εἰς τοὺς ἀκροατάς των τὰ ποιήματά των τυπωμένα εἰς φυλλάδια. [Προβλ. *Χ. Παντελίδου*: «Οἱ ποιητάριδες τῆς Κύπρου» ἐν «Λαογραφίας» τόμ. Ζ, σ. 115—120.] —Ω.

ποιητὴς (ὁ), θηλ. —*ήτρια*· ὁ ποιῶν, ὁ κατασκευάζων, κατασκευαστής, δημιουργός: «ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς» ὁ Θεός· ‖ ὁ ποιῶν στίχους, στιχουργός, ὁ εἰς ἔμμετρον λόγον διατυπῶν τὰ διανοήματά του, ἀντίθ. *συγγραφεὺς* ἢ *πεζογράφος*: «ἱστορία τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων», «ἐπικὸς—, δραματικὸς—, λυρικὸς—, σατιρικὸς ποιητής»· ‖ συνεκδ., ὁ οἱονεὶ ἐμπνεόμενος, ὁ διὰ τοῦ λόγου ἢ τῶν ἔργων αὐτοῦ προκαλῶν βαθυτέραν διανόησιν ἢ εὐγενῆ συναισθήματα.

—**ποιηταὶ *κυκλικοί*** βλ. λ. *ἐπικὸς κύκλος*.

—**ποιητὴς *ἐστεμμένος*** *[Ἱστ.]*. Ἡ παράδοσις τῆς στέψεως τῶν νικώντων ποιητῶν, συνήθης ἰδίᾳ εἰς τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρχαιότητος, διετηρήθη ὑπὸ ἐλαφρῶς διάφορον μορφὴν καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ σήμερον ἀκόμη. Οὕτω ἐστέφθησαν πανηγυρικῶς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τῆς Ρώμης ὁ Πετράρχης τῷ 1341, ὁ Τασσος κ.ἄ. Ἡ συνήθεια εἰσήχθη ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Γερμανίας, Ἱσπανίας καὶ Ἀγγλίας. Ἐν Ἱσπανίᾳ (poeta laureado) ἐστέφθησαν ὁ Κιντάνα διὰ χειρὸς τῆς βασιλίσσης δόνας Ἰσαβέλλας Β΄, ὁ Θορρίλια ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, κ. ἄ. Ἐν Γερμανίᾳ (laureat Poet) ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἐστεμμένων ποιητῶν ὑπῆρξαν ὁ Κονράδος Κέλτες (1487), ὁ Οὔλριχ φὸν Χοῦττεν κ. ἄ. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑφίσταται μέχρι σήμερον ὁ θεσμὸς τοῦ ἐστεμμένου ποιητοῦ (Poet laureate), ἱδρυθεὶς παρὰ Ἐδουάρδου τοῦ Δ΄. Οἱ ἐστεμμένοι ποιηταί, ἀρχικῶν καλούμενοι «στιχοπλόκοι τοῦ βασιλέως» (versificatores regis), λαμβάνουν ἐτησίαν τινὰ χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν παρὰ τῆς αὐλῆς, ἧς θεωροῦνται μέλη. Πρῶτος ἐστεμμένος ποιητὴς ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Keye, ἐκ τῶν μετ' αὐτὸν δὲ ἐπιφανῶν ὁ Southey, Wordsworth, Tennyson, Austin κ. ἄ. Τελευταῖος ἀπὸ τοῦ 1913 ἐστεμμένος ποιητὴς εἶναι ὁ Ροβέρτος Bridges. —π.

ποιητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ποιεῖν, εἰς τὸ διαπλάττειν (ἀρχ.)· ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ποίησιν, ὁ τῆς ποιήσεως: «ποιητικὸς λόγος» ὁ ἔμμετρος, «ποιητικὸν ὕφος»· ‖ «ποιητικὴ ἄδεια» ἡ παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐλευθερία περί τε τὴν χρονικὴν σχέσιν τῶν γεγονότων καὶ περὶ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων τῆς γλώσσης· ‖ «ποιητικὸν αἴτιον» ἐμπρόθετος ἢ ἀπρόθετος προσδιορισμὸς τοῦ ρήματος, δηλῶν πόθεν προέρχεται ἡ ἐνέργεια ἐν τῇ παθητικῇ συντάξει· ‖ *ποιητικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ ποιεῖν, ἡ θεωρία τῆς ποιήσεως (βλ. λ. *ποίησις*).—Ἐπίρρ. ***ποιητικῶς***.

—**ποιητικὰ *παίγνια*** βλ. λ. ***στιχουργικὰ*** παίγνια.

—**ποιητικὸν *αἴτιον*** (causa effiens) *[Φιλοσοφ.]*· βλ. *αἰτιότης*.

—**ποιητικὸς *νοῦς*** *[Φιλοσ.]*. Ὅρος χρησιμοποιηθεὶς κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀφροδισιάδος Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ὑπ' ἄλλων ὑπομνηματιστῶν τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς χαρακτηρισμὸν ἐκείνου τοῦ νοῦ, ὃν ὁ Ἀριστοτέλης, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν «παθητικὸν νοῦν», καλεῖ «τὸ ποιοῦν». Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ κατ' Ἀριστοτέλη, ἐκτὸς τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, **ἃς ἔχει κοινὰς** μετὰ τῶν κα-τωτέρων **αὐτοῦ ὀργανισμῶν—ἐκτὸς** τουτέστι τοῦ **θρεπτικοῦ, αἰσθητικοῦ, ὀρεκτικοῦ,** κινητικοῦ κατὰ τόπον, **φανταστικοῦ, μνημονικοῦ** καὶ θυμικοῦ— εἶναι **ἀνώτερος αὐτῶν κατὰ τοῦτο,** ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰς ψυχικὰς **ἐνεργείας** προστίθεται εἰς αὐτὸν καὶ ὁ νοῦς, **ὅστις ἐπεισέρχεται** ἔξωθεν (θύραθεν) πρὸ τῆς γεννήσεως **εἰς τὸ** ψυχικὸν σπέρμα, οὐδὲν ἔχει σωματικὸν **ὄργανον,** εἶναι δ' ἀνεπίληκτος πάθους καὶ **μεταβολῆς καὶ** οὐδόλως ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς φθορᾶς **τοῦ σώματος.** Ἐνέργεια τοῦ νοῦ εἶναι ἡ νόησις, **ἥτις εἶναι** διττή, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια. Ὁ **ἐπεισερχόμενος** δηλαδὴ θύραθεν νοῦς ἔχει ἀνάγκην **κενοῦ** (μὴ πεπληρωμένου) χώρου τῶν νοητῶν, ἑνὸς **ἀγράφου** πίνακος, ἵνα ἐνεργήσῃ. Ἡ δυνάμει **αὕτη νόησις,** ὁ κενὸς οὗτος χῶρος ἢ ὁ ἄγραφος πίναξ, **εἶναι** τὸ δεχόμενον τὴν μορφήν, ἡ δ' ἐνεργείᾳ **νόησις τὸ** δίδον τὴν μορφὴν ἢ τὸ ποιοῦν (***ποιητικὸς νοῦς***). Μόνον δ' οὗτος εἶναι αἰώνιος καὶ **ἄφθαρτος καὶ** ἀθάνατος, ἐνῷ ὁ παθητικὸς νοῦς εἶναι **φθαρτός.** Ποία ἡ σχέσις τοῦ ποιητικοῦ νοῦ ἀφ' ἑνὸς **μὲν πρὸς** τὴν ἀτομικὴν ὕπαρξιν ἑκάστου **ἀνθρώπου, ἀφ'** ἑτέρου δὲ πρὸς τὸ θεῖον, δὲν φαίνεται **σαφῶς.** Πάντοτε παραμένει ἡ δυνατότης ἀφ' ἑνὸς **μὲν πανθεϊστικῆς** ἢ φυσιοκρατικῆς, ἀφ' ἑτέρου **δὲ θεϊστικῆς** ἐκδοχῆς. Ἑκατέρα τῶν δύο ἀντιλήψεων **ἔσχε τοὺς** θιασώτας αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν **ἀρχαίαν ἐποχὴν** καὶ βραδύτερον, οὐδετέρα ὅμως **αὐτῶν ἐξάγεται** μετὰ βεβαιότητος ἐκ τῶν **ἀναφερομένων ὑπὸ** τοῦ Ἀριστοτέλους, οὐδὲ δύναται **νὰ θεωρηθῇ** ὡς μὴ ἀντιφάσκουσα πρὸς τὰ **λοιπὰ μέρη τοῦ** συστήματος αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ **τὴν ζῳολογίαν καὶ** ἀνθρωπολογίαν αὐτοῦ. Σ. Ν. Λ.

«Ποιητική». Σύγγραμμα **τοῦ** *Ἀριστοτέλους* (βλ. λ.

ποιητίσκος (ὁ)· **μικρὸς ποιητὴς** (σκωπτικῶς).

ποικιλανδρία (poecilandrie). Ὁ ὅρος οὗτος ἐκσημαίνει τὴν εἴς **τινα εἴδη ἀλεκτροειδῶν** ὕπαρξιν διαφόρων ποικιλιῶν **ἀρρένων, τῶν** μὲν ἐχόντων τὸ πτέρωμα **τοῦ ἀλέκτορος** (καλυπτροειδές, δρεπανοειδές, λογχοειδές), **τῶν δὲ** τὸ πτέρωμα τῆς ὄρνιθος. Ἡ αὐτὴ **ἀνωμαλία παρετηρήθη** καὶ εἰς τὰς χρυσαλλίδας. Μ. Ν. Κ.

ποικιλανθὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* **(τό)· ὁ ποικίλως** διηνθισμένος, ὁ στολισμένος **μὲ ποικίλα ἄνθη.**

Ποικιλασ(σ)ός, καὶ ***Ποικιλάσιον*** (=ὅρος πεποικιλμένον) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. **Πόλις τῆς** Κρήτης, μνημονευομένη ὡς κειμένη **εἰς τὴν νοτίαν** παραλίαν καὶ μεταξὺ **Συΐας καὶ Τάρρας. Τοποθετεῖται** παρὰ τὴν Τρυπητὴν Σφακίων, **εἰς τὴν θέσιν,** ἥτις σῴζει τὸ ὄνομα παρεφθαρμένον ***Βουκιλάσι*** ἢ *Βουκολιάσι*. Θεωρεῖται ὡς ὑποκειμένη **εἰς τὴν** Ἔλυρον καὶ ἐπίνειον αὐτῆς, διότι δὲν **ἦτο αὐτόνομος,** ἀφοῦ τὰ νομίσματα, ἅτινα **ἔχουσιν ἀναγεγραμμένον** ΠΟ ἀποδίδονται εἰς τὴν **Πολίχναν. Ὁ Spratt** ἀνεῦρεν ἐπιγραφήν, μαρτυροῦσαν **τὴν ἐν αὐτῇ** ὕπαρξιν ναοῦ τοῦ Σεράπιος. Ἡ πόλις **εἶναι ἀλίμενος** σήμερον ἐν τῇ εἰκαζομένῃ **τοποθεσίᾳ, ὡς συμβαίνει** καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς **δυτικῆς Κρήτης, διὰ** τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἐδάφους. **Εὑρέθησαν τάφοι** λαξευτοὶ ἐν βράχοις. Παρ' αὐτὴν **ἐλατομοῦντο λευκὰ** μάρμαρα. Εἶχε δάση **κυπαρίσσων τὸ πάλαι, ὡς** καὶ νῦν ἡ τοποθεσία. Ε.

Ποικίλη Πέτρα *[Ἀρχ. Γωγρ.]*. **Παράλιος** πολὶς τῆς Κιλικίας μεταξὺ **Κορακησίου τοῦ** Κα... (νῦν Περσιεντῆ) καὶ **τῶν ἐκβολῶν τοῦ** Καλυκάδνου ποταμοῦ (νῦν Γιοὺκ-Σοῦ), **ἔχουσα «κλίμακα** δι' ἧς... εἰς Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ **Καλυκάδνου, σταδίων** ἑξήκοντα» (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 175. ***Στράβ.*** **XIV** 670...

Ποικίλη στοά. Οὕτως **ἐκαλεῖτο** μία ἐκ τῶν πολυαρίθμων στοῶν **τῶν ἀρχαίων** Ἀθηνῶν ἐκ τῆς διὰ τοιχογραφιῶν διακοσμήσεώς **της,** ἐξ ἴσου δὲ σημμος καταστᾶσα **δι' αὐτὰς μὲ τὴν** ἐν Δελφοῖς λέσχην τῶν Κνιδίων. Ἡ Ποικίλη **στοὰ** ἐκαλεῖτο πρότερον *Πεισιανάκτιος*, διότι **εἶχε κτίσει** ταύτην ὁ Πεισιάναξ, ὁ γαμβρὸς **τοῦ Κίμωνος, καὶ** ἔκειτο ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἔχουσα πρὸ **αὐτῆς τὸν χαλκοῦν** ἀνδριάντα τοῦ Σόλωνος. Πρὸς **διακόσμησίν της** εἶχον ἐργασθῇ οἱ περίφημοι **τῶν ἀρχαίων χρόνων** ζωγράφοι Πολύγνωτος, Μίκων καὶ Πάναινος. Ὁ Πολύγνωτος εἶχε ζωγραφήσει ἐν αὐτῇ τὴν ἅλωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς Τροίας (Ἰλίου πέρσιν), εἰς τὴν ὁποίαν ἐξήροντο αἱ μορφαὶ τῶν Ἀχαιῶν βασιλέων συγκροτούντων δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν τοῦ ἐγκλήματος τοῦ Λοκροῦ Αἴαντος, ὅστις εἶχεν ἀποσπάσει βιαίως ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς τὴν Κασσάνδραν, ἥτις μετ' ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ βιαστοῦ Αἴαντος ἀπεικονίζοντο ὡσαύτως ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ. Ὁ Μίκων εἶχε ζωγραφήσει, μόνος, μίαν Ἀμαζονομαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμάχοντο κατὰ τῶν Ἀμαζόνων ὁ Θησεὺς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Παναίνου τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίνοντο τρία στάδια τῆς μάχης, ἡ πρώτη σύγκρουσις Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων μὲ τοὺς Πέρσας, ἡ φυγὴ τῶν βαρβάρων πρὸς τὴν ἑλώδη παραλίαν καὶ παρὰ τὰ πλοῖα ἀγών. Μεταξὺ τῶν μαχομένων ἐξ...

Digitized by Google

-ον αἱ μορφαὶ τοῦ στρατηγοῦ Μιλτιάδου, τοῦ πολεμάρχου Καλλιμάχου, τοῦ Κυνεγείρου (ἴσως καὶ τοῦ Αἰσχύλου), τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, τοῦ ἥρωος Ἡρακλέους, ἐν Μαραθῶνι τὸ πρῶτον, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, λατρευθέντος, τοῦ ἥρωος Θησέως, ἀνερχομένου ἐκ τῆς γῆς, τῶν ἐγχωρίων ἡρώων Μαραθῶνος καὶ Ἐχέτλου. Πλὴν τῶν τοιχογραφιῶν τούτων διεκόσμει τὴν Ποικίλην στοὰν καὶ ἡ τοιχογραφία τῆς μάχης τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Οἰνόῃ τῆς Ἀργολίδος, ἥτις, κατὰ τὸν Παυσανίαν (I. 15. 1), ἦτο καὶ ἡ πρώτη ἐν τῷ τοίχῳ (μετ' αὐτὴν ἦτο ἡ Ἀμαζονομαχία, ἠκολούθουν δὲ κατὰ σειρὰν Ἰλίου πέρσις καὶ μάχη τοῦ Μαραθῶνος). Ἐντὸς τῆς στοᾶς ταύτης ἐφυλάσσοντο καὶ ἀσπίδες τῶν Σκιωναίων, λάφυρα τῆς ἐναντίον των καὶ τῶν ἐπικούρων των μάχης τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τῶν αἰχμαλωτισθέντων κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον ἐν τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ. Ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ ἐδίκαζον ἐνίοτε δικασταὶ (τμῆμα τῆς ἡλιαίας) καὶ οἱ διαιτηταί. Ἐν ταύτῃ δὲ ἐδίδασκε καὶ ὁ φιλόσοφος Ζήνων ὁ Κιτιεὺς καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη στοὰ ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα.

Ποικίλη στοὰ ἐκαλεῖτο καὶ μία τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Ἄλτει τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας στοῶν, ἥτις ἐπεκαλεῖτο καὶ *στοὰ Ἠχοῦς*, ποικίλη μέν, διότι εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους διεκοσμεῖτο διὰ τοιχογραφιῶν, Ἠχοῦς δέ, διότι ἡ βοὴ ἀνθρώπου ἑπτάκις ἀπεδίδετο ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῆς ἠχοῦς (*Παυσ.* V. 21.17).

Ὡσαύτως ἐκαλεῖτο *Ποικίλη* καὶ μία λέσχη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ. ΚΑΨ.

«Ποικίλη Στοά». Ἐτήσιον ἐγκυκλοπαιδικὸν ἡμερολόγιον, ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις εἰς σχῆμα 8ον ὑπὸ Ἰωάννου Ἀρσένη ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι τοῦ 1914. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐκδόσεων τῆς περιόδου αὐτῆς, συγκεντροῦσα συνεργασίαν ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων λογίων. Ἀπετέλεσε σταθμὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἡμερολογιακὴν κίνησιν, ἐκτιμηθεῖσα καὶ ἐκτιμωμένη, ὡς καὶ ἐπ' ἐσχάτων (Μάϊος 1932) κατεφάνη ἐξ ἀφορμῆς ἀτυχήματος ἐπισυμβάντος εἰς τὸν ἐκδότην αὐτῆς. Π. Ν. Π.

«Ποικίλη στοὰ τῆς νεολαίας». Δεκαπενθήμερον παιδικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις εἰς σχῆμα 8ον, ἱδρυθὲν τῷ 1927.

ποικιλία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ποικίλου, τὸ πολυειδές: «ποικιλία χρωμάτων, — ἐδεσμάτων, — ἀνθέων», κοιν. «λογῆς λογῆς χρώματα κλπ.» || «χάριν ποικιλίας» χάριν μεταλλαγῆς, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὸ μονότονον τῆς ὁμοιότητος· || ὡρισμένον εἶδος γένους τινός, εἶδός τι ὑπὸ ὡρισμένην μορφήν, παραλλαγή: «ποικιλίαι τοῦ σίτου, — τῆς σταφυλῆς», «ποικιλία τῆς σταφυλῆς ὀνομαζομένη φράουλα, ροζακὶ κτλ.».
—*[Βιολογ.]* Βλ. λ. *καινογέννησις*.

ποικίλλω, *ἀόρ. ἐποίκιλα, παθ. μετχ. πεποικιλμένος*· καθιστῶ τι ποικίλον, κοσμῶ, στολίζω μὲ διάφορα εἴδη ἢ χρώματα, καλλωπίζω, κοιν. *πλουμίζω*: «ποικίλλω τὸ ἔνδυμα διὰ χρυσῶν παρυφῶν καὶ «ἔνδυμα πεποικιλμένον»» || ἀμετβ., εἶμαι διάφορος εἰδῶν, παραλλάσσω: «ἡ γλῶσσα —, ὁ βίος ποικίλλει κατὰ τόπους καὶ χρόνους» || παθ., καθίσταμαι ποικίλος, στολίζομαι: «τοιουτοτρόπως ποικίλλεται τὸ πρᾶγμα».

ποίκιλμα (τό)· τὸ δι' οὗ ποικίλλεταί τι, κόσμημα, *στολίδι, πλουμί*: «ποικίλματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου».
—*[Μουσ.]* Βλ. *καλλωπισμός*.

ποικιλογαλῆ (ἡ) (Pœcilogale) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰκτιδιδῶν*, περιλαμβάνον ἰκτίδας μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ποικιλογαλῆ ἡ ραβδωτή* (Pœcilogale striata), ἥτις ἔχει σῶμα μετρίου μήκους, κεφαλὴν ἀρκετὰ χονδρήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ρύγχος, ράχιν λίαν κυρτήν, κοιλίαν κοίλην, πόδας βραχεῖς καὶ ἰσχυρούς καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ πλατεῖαν. Ὁ χρωματισμός, πλὴν τοῦ ἄνω μέρους τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου, εἶναι μελανὸς μὲ πέντε κιτρινολεύκους γραμμώσεις, διηκούσας ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς. Θηρεύεται διὰ τὸ πολύτιμον δέρμα της. Δ. Ν. Π.

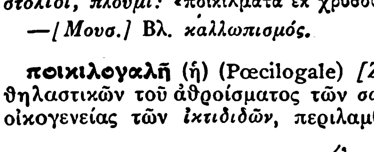

Ποικιλογαλῆ ἡ ραβδωτή.

ποικιλογονία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον τοῦ πολυμορφισμοῦ ζωϊκῶν τινων ὀργανισμῶν, καθ' ὃ αἱ προνυμφικαὶ μορφαὶ τῶν ζῴων τούτων καὶ ἰδίως ἐνίων σκωλήκων καὶ ἐντόμων παρουσιάζουσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος τοιαύτην ποικιλίαν χρωμάτων, ὥστε νὰ φαίνωνται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς δύο διάφορα εἴδη. Δ. Ν. Π.

ποικιλόγραμμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ποικίλας γραμμάς, ὁ διὰ διαφόρων γραμμῶν κεχαραγμένος.

ποικιλογράφοι. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐγεννήθη ὁ πλούσιος λογοτεχνικὸς κλάδος τῶν ποικίλης ὕλης συγγραμμάτων, ἅτινα ἐναμίλλως ἔγραφον Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι. Ἐκαλοῦντο δὲ ταῦτα *παντοδαπὴ ὕλη, ποικίλα, σύμμεικτα, ὑπομνήματα* κλπ. Κατὰ κανόνα δὲ συνεφύροντο ἐν τούτοις ἀτέχνως παρ' ἄλληλα ποικιλώτατα καὶ ἀνομοιότατα θέματα, ἅτινα ἀνεκοινοῦντο ἐν πότοις, συμποσίοις, δείπνοις καὶ καθόλου ἐν φιλομαθῶν συγκεντρώσεσιν. Οἱ δὲ τὰς τοιαύτας διαλέξεις καὶ πραγματείας ποιούμενοι καὶ συγγράφοντες ἐκλήθησαν *ποικιλογράφοι*· δύνανται δ' οὗτοι, ἔν τινι μέτρῳ, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συντάκται τῶν πρώτων ἐγκυκλοπαιδικῶν δοκιμίων ἤ, ἂν ἡ ὕλη αὐτῶν συνετάσσετο ἀλφαβητικῶς, λεξικῶν, ἅτινα, ὡς εἰκός, πόρρω ἀπέχουσι τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν ἐγκυκλοπαιδειῶν κατά τε τὴν ἐπιλογήν, τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ὕλης καὶ τὴν ὅλην ἐπεξεργασίαν καὶ διάθεσιν ταύτης. Τοιαῦτα ποικιλογραφικὰ ἔργα εἶναι ἡ «Ποικίλη ἱστορία» τοῦ Αἰλιανοῦ, οἱ «Δειπνοσοφισταί» τοῦ Ἀθηναίου, ἡ «Παντοδαπὴ ἱστορία» τοῦ Φαβωρίνου, τὸ «Ὀνομαστικὸν» τοῦ Πολυδεύκους κ. ἄ. Ε. ΔΙ. Κ.

ποικιλόθερμος (Poikilotherme). Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὰ ζῷα τὰ ἔχοντα μεταβαλλομένην ἢ ποικίλλουσαν τὴν θερμοκρασίαν, ἀδοκίμως δὲ καλούμενα *ψυχραιμα* ζῷα· ἐνῷ ἡ θερμοκρασία τῶν ζῴων τούτων ὑφίσταται τὰς αὐτὰς μεταβολάς, αἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς τὸ περιβάλλον αὐτῶν. Μ.Ν.Κ.

ποικιλόκαψος (Poecilocapsus). Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων ἑτεροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καψιδῶν*. Τὸ εἶδος Poecilocapsus lineatus ἔχει μῆκος 8 χιλιοστ., σῶμα κιτρινωπὸν καὶ πόδας, στέρνον καὶ ψευδέλυτρα πράσινα, τὰ δὲ τελευταῖα φέρουν 4 μελανὰς ραβδώσεις. Ἐν Β. Ἀμερικῇ εἶναι κοινότατον ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων (ροδῆς, δαλίας, ριβησίου κλπ.), τῶν ὁποίων ἀπομυζᾷ τοὺς χυμούς. Ἐνδείκνυνται κατ' αὐτοῦ ψεκασμοὶ δι' ἁλάτων νικοτίνης. Ε. Τ. Ε.

ποικιλοκυτταρωσία, ἡ *ποικιλοκυττάρωσις*, ἡ *ποικιλοκύττωσις*. Εἴς τινας ἀναιμίας, ἀντὶ τῶν συνήθων φυσιολογικῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, παρατηροῦνται τοιαῦτα ἔχοντα περίεργα σχήματα (ροπαλοειδές, ἀπιοειδὲς κτλ.). Ἐπίσης παρατηροῦνται τοιαῦτα μετ' ἀκανονίστων ἐπιμηκύνσεων, ὡς καί τινα λίαν μικρά. Ἡ ἀλλοίωσις αὐτὴ (*ποικιλοκυτταρωσία*), περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Guincke, εἶναι πραγματική, μὴ προερχομένη δηλαδὴ μηχανικῶς κατὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ παρασκευάσματος.

Ἡ ποικιλοκυτταρωσία, συνοδευομένη συνήθως καὶ ὑπὸ ἀνισοκυτταρώσεως, παρατηρεῖται εἰς τὴν χλώρωσιν καὶ τὰς λευχαιμίας, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰς ἀπλαστικὰς μορφὰς τῶν ἀναιμιῶν. Ν. Α. Μ.

ποικιλομορφία (ἡ)· ὁ ἔχων ποικίλας μορφάς, τὸ νὰ ἐμφανίζεται ὑπὸ πολλὰς μορφάς, ἄλλοτε ἄλλην.

ποικιλόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ποικίλας μορφάς, ὁ ἄλλοτε ὑπ' ἄλλην μορφὴν ἐμφανιζόμενος.

Ποικίλον *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα διδόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ ὄρους Αἰγάλεω, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς διόδου τοῦ Πυθίου (Δαφνίου) φθάνει πρὸς Β. μέχρι τοῦ χωρίου Καματεροῦ καὶ τοῦ αὐχένος τῶν Ἄνω Λιοσίων (ὑψ. 170 μ.), κατὰ τὸν ὁποῖον διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σ.Π.Α.Π. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ αὐτοῦ *Ζαχαρίτσα* ἔχει ὕψος 453 μ. Πλὴν τῆς διὰ μέσου τοῦ Αἰγάλεω κυρίας διόδου παρουσιάζει τὸ Ποικίλον δύο ὑπερβάσεις δι' ἀτραπῶν ἐκ τοῦ Θριασίου πεδίου πρὸς τὸ Ἀθηναϊκόν. Ἡ μία εἶναι ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ Δαφνίου, διερχομένη ἐκ τῶν θέσεων Ζάσταρι καὶ Βερδέλια καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ Χαϊδάρι, ἡ δ' ἄλλη παρὰ τὴν κορυφὴν Ζαχαρίτσα (ὑψόμ. 330), καταλήγουσα εἰς τὴν θέσιν Βέρδη καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν συνοικισμὸν Περιστέρι.

Γεωλογικῶς τὸ ὄρος σύγκειται ὑπὸ ἀνοικτοτέρων κρητιδικῶν σχιστολίθων (βλ. λ. *Αἰγάλεως [Γεωλογ.]*). Ι. Σ. Σ.

ποικιλόπτερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ποικίλα, διαφόρων χρωμάτων πτερά.

ποικιλόργανον. Ὄργανον μετὰ πλήκτρων καὶ αὐλῶν μετ' ἐλευθέρας γλωττίδος, τοῦ ὁποίου ὁ ἦχος, ἰσχυρὸς μᾶλλον εἰς τὴν κάτω περιοχήν, εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξάνῃ καὶ νὰ ἐλαττοῦται εἰς ἔντασιν. Ἔχει τὸ σχῆμα μικροῦ κλειδοκυμβάλου, μῆκος 3 ποδῶν καὶ πλάτος 2. Ἐφευρέθη παρὰ τοῦ Καβαγιὲ-Κόλλ.

ποικίλος, *—η, —ον*· ὁ διαφόρων εἰδῶν, πολυειδής, πολύμορφος: «ποικίλα ἄνθη, —χρώματα, —ἐδέσματα, —φορέματα» κοιν. «λογῆς λογῆς ἄνθη, — χρώματα κλπ.» || πλουμιστός, πολύχρωμος: «ποικίλος πέπλος, — τάπης».—Ἐπίρρ. *ποικίλως*.

ποικιλότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ποικίλον, διαφόρων εἰδῶν, τὸ νὰ ἐμφανίζεταί τι κατὰ μορφὰς παραλλασσούσας: «ἡ ποικιλότης τοῦ σίτου, —τῶν ὀσπρίων, — τῶν σταφυλῶν».
—*[Βιολ.]* Καλεῖται *ποικιλότης* ἡ μεταβίβασις τῶν προτερημάτων ἢ ἐλαττωμάτων τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, χωρὶς τὸ τοιοῦτον νὰ προϋποθέτῃ καὶ ἀπόλυτον ὁμοιότητα γεννητόρων. Δ. Ν. Π.

ποικιλότροπος (ὁ,ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κατὰ ποικίλους τρόπους ἐκδηλούμενος ἢ ὑφιστάμενος: «ποικιλότροπος λύσις τοῦ προβλήματος».

ποικιλοτρόπως· *ἐπίρρ.*, κατὰ ποικίλους, κατὰ πολλούς, διαφόρους τρόπους: «εὐηργετήθη ποικιλοτρόπως».

ποικιλόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων ποικίλα χρώματα, ποικιλόχρωμος, παρδαλός.

ποικιλοχρωμία (ἡ)· ἡ ποικιλόχροια.

ποικιλόχρωμον (paillé). Σχῆμά τι τοῦ οἰκοσήμου κεκοσμημένον διὰ διαφόρων χρωμάτων, οὐδεμίαν ἐχόντων οἰκοσημολογικὴν σημασίαν καὶ μὴ εἰδικῶς ἀναφερομένων ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ οἰκοσήμου, ὡς π. χ. προκειμένου περὶ τῶν πτερῶν τῆς ψυχῆς (πεταλούδας), ἰχθύων τινῶν κτλ. Ἐάν, ἀντὶ χρωμάτων, σχῆμά τι τοῦ οἰκοσήμου κοσμῆται διὰ διαφόρων γραμμῶν, κυκλικῶν ἢ μή, λέγεται diapré, ἤτοι πεποικιλμένον δι' ἀραβουργημάτων, ἅτινα ἐπίσης δὲν ἀναφέρονται ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ οἰκοσήμου οὐδ' ἔχουσι σημασίαν τινὰ οἰκοσημολογικήν, ὡς π. χ. προκειμένου περὶ τῶν καταυχενίων τῶν περικεφαλαιῶν τῶν ἱπποτῶν ἢ τῶν παρυφῶν τῶν χλαμύδων αὐτῶν κτλ. Ε. Ρ. Ρ.

ποικιλόχρωμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· *ποικιλόχρους* (βλ. λ.).

ποικιλόχρωσις. Νόσος τῆς ἀμπέλου χρονία, ἐμφανιζομένη διὰ κιτρινίσματος κατὰ πλάκας τῶν πρασίνων ὀργάνων καὶ δὴ τῶν φύλλων. Διακρίνεται τῆς *χλωρώσεως* ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὴν ποικιλόχρωσιν τὸ ἀποχρωματισμένον τμῆμα διαχωρίζεται ἀποτόμως ἀπὸ τὸ ἀπομεῖναν πράσινον, ὁ δὲ ἀποχρωματισμὸς ἐκδηλοῦται παρὰ τὰς νευρώσεις τοῦ φύλλου, καὶ δὴ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ἢ καὶ εἰς μέρος μόνον αὐτῆς. Ἡ νόσος μεταβιβάζεται διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ καὶ ἑπομένως εἶναι κληρονομική, ἐὰν ὅμως τὸ ἐμβόλιον εἶναι ὑγιές, τότε πιθανὸν νὰ ἐμφανισθῇ ἡ νόσος. Αἱ ὑπὸ τῆς ποικιλοχρώσεως προσβεβλημέναι ἄμπελοι ἀποθνήσκουν μετά τινα ἔτη. Ἡ νόσος παρατηρεῖται εἰς τὰ ὑγρὰ μέρη καὶ δὲν εἶναι μεταδοτική. Ὁ θειικὸς σίδηρος δὲν τελεσφορεῖ. Ἡ παθογόνος αἰτία αὐτῆς παραμένει ἄγνωστος. Ε. Τ. Ε.

ποικιλτής (ὁ)· ὁ ποικίλλων, ὁ κατασκευάζων ποικίλματα, κοσμητής, πλουμιστής.

ποικιλτικός, *—ή, —όν*· ὁ δεξιός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ποικίλλειν· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ποικιλτήν, ὁ τοῦ ποικιλτοῦ· || *ποικιλτική* (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ ποικιλτοῦ, ἡ κεντητική.

ποικιλῳδία *[Μουσ.]*· ἀντὶ *παραλλαγή* (βλ. λ.).

ποιμαίνω, *ἀόρ. ἐποίμανα*· εἶμαι ποιμήν, ὁδηγῶ τὰ ποίμνια εἰς τὴν βοσκήν, βόσκω· || μεταφ. ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν, ποδηγετῶ, καθοδηγῶ εἰς τὴν ἀρετήν.

«Ποιμάνδρης» (ἢ τὸ βιβλίον τοῦ Ποιμένος τοῦ Καλοῦ). Οὕτω καλεῖται τὸ κυριώτατον τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος» φερομένων φιλοσοφικοθρησκευτικῶν βιβλίων, διασωθέντων ἐν μέρει μὲν ἐν τῷ ἑλληνικῷ πρωτοτύπῳ, ἐν μέρει δ' ἐν λατινικῇ καὶ ἀραβικῇ μεταφράσει. Εἶναι δ' ὁ «Ποιμάνδρης» συναγωγὴ δεκαοκτὼ φιλοσοφικῶν πραγματειῶν, ἐν αἷς ὁ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, ἤτοι ὁ σεληνιακὸς ψυχοπομπὸς θεὸς τῶν Αἰγυπτίων Τεουχ ἢ Θώθ, διδάσκει τὴν θείαν σοφίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τὰτ καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀσκληπιόν. Τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου βιβλία ἐξεδόθησαν ὑπὸ Ἀδ. Τυρνὲβ (Παρίσιοι 1554). Πλείονα βλ. εἰς λ. *Ἑρμῆς Τρισμέγιστος, ἑρμητικὴ φιλοσοφία, μαγικὰ βιβλία*. Ε. ΔΙ. Κ.

ποιμανδρία (ἡ)· ὁ γαυλός, δηλαδὴ ἡ καρδάρα τοῦ γάλακτος παρ' ἀρχαίοις. Ν. Σ. Λ.

Ποιμανδρία (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τῆς ἐν Βοιωτίᾳ πόλεως *Τανάγρας*, ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Ποιμάνδρου. Α. Θ. Σ.

Ποίμανδρος (ὁ). Υἱὸς τοῦ Χαιρεσιλάου καὶ τῆς Στρατονίκης, σύζυγος τῆς Τανάγρας, θυγατρὸς τοῦ Αἰόλου ἢ Ἀσωποῦ, θεωρούμενος ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐν Βοιωτίᾳ πόλεως Τανάγρας, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο *Ποιμανδρία* (*Παυσ.* IX, 20,1). Φονεύσας ἀκουσίως ἕνα τῶν υἱῶν του, ἐξηγνίσθη ἐν Χαλκίδι ὑπὸ τοῦ Ἐλεφήνορος, βασιλέως τῶν Ἀβάντων. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Ποιμανηνοί *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Βιθυνίας, περίφημος διὰ τὰ ἰαματικά της ὕδατα καὶ τὸν παρ' αὐτὰ ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἀπετέλει σπουδαῖον στρατηγικὸν σημεῖον, διὸ καὶ συνεκροτήθησαν περὶ αὐτὴν διάφοροι μάχαι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων. Α. Α. Π.

Ποιμαντική. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ μεταφορικῶς καλεῖται ὁ Χριστὸς ποιμὴν καὶ οἱ πιστοὶ πρόβατα, ποίμνη καὶ ποίμνιον (*Ἰωάν*. 10,11.14,16. Ἑβρ. 13,20. Α' *Πετρ*. 2,25), οἱ δὲ προϊστάμενοι τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ποιμένες (Ἐφ. 4,11). Κατὰ τὴν μεταφορικὴν ταύτην ἔννοιαν ἐκλήθη *ποιμαντικὴ* τὸ θεολογικὸν ἐκεῖνο μάθημα, τὸ ἀνῆκον εἰς τὸν πρακτικὸν κλάδον τῆς θεολογίας, τὸ ὁποῖον διδάσκει ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν ποιμένων ἀπολύτως καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑαυτῶν ποίμνην. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὑπάρχουσι πλεῖσται ὑποθῆκαι πρὸς τοὺς ποιμένας (Α' *Πετρ*. 5,1—4. Πράξ. 20,16—35, πρβλ. ἰδίᾳ τὰς ποιμαντορικὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου), ὡς καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν πατέρων. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων ἀναφέρονται εἰδικῶς εἰς τὴν ποιμαντικὴν τὰ ἀκόλουθα: Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ «Λόγος ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς» (**Migne** 35,408 ἑ.), Γρηγορίου Νύσσης «Ἐπιστολὴ κανονικὴ πρὸς Λητόϊον ἐπίσκοπον Μελιτινῆς» (**Migne** 45,221 ἑ.), Ἰωάννου Χρυσοστόμου «Λόγοι περὶ ἱερωσύνης» (**Migne** 48, 623 ἑ.), Ἀμβροσίου «De officiis ministrorum» (**Migne** 16,23) καὶ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου «Liber regulae pastoralis». Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ ἐγράφησαν πολλὰ ἔργα ποιμαντικῆς, ἐξ ὧν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ τὰ ἀκόλουθα: Μεθοδίου Ἀνθρακίτου «Βοσκὸς λογικῶν προβάτων, ἤτοι περὶ τοῦ καθήκοντος τῷ πνευματικῷ ποιμένι καὶ πῶς δεῖ ποιμαίνειν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν ποίμνιον» (ἐν Ἐνετίᾳ 1708), Νικηφόρου Καλογερᾶ «Ἡ ποιμαντική» (ἐν Ἀθήναις 1883), Νεκταρίου Κεφαλᾶ «Μάθημα ποιμαντικῆς» (ἐν Ἀθήναις 1898) καὶ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Περὶ ἱερωσύνης» (ἐν Ἀθήναις 1912). Κ. Ι. Δ.

ποιμαντικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ποιμένα, ὁ τοῦ ποιμένος: «ποιμαντικὴ ῥάβδος» || *ποιμανική* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ ποιμαίνειν.

ποιμαντορία (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ ἡ ὑπὸ τοῦ ποιμένος τῆς Ἐκκλησίας καθοδήγησις τοῦ ἐμπεπιστευμένου αὐτῷ πνευματικοῦ ποιμνίου, ὡς καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πνευματικοῦ ποιμένος. Κ. Ι. Δ.

ποιμαντορικός, —*ή*, —*όν*· ὁ τῆς ποιμαντορίας, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ποιμένος τῆς Ἐκκλησίας καθοδήγησιν τοῦ ποιμνίου τῶν πιστῶν· ὁ τοῦ ποιμένος τῆς Ἐκκλησίας.

— **ποιμαντορικαὶ** *ἐπιστολαί*. Οὕτω καλοῦνται ἰδίᾳ αἱ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεον, τὸν προϊστάμενον τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας, καὶ ἡ πρὸς Τίτον, τὸν προϊστάμενον τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκκλησίας, ὡς περιέχουσαι ποιμαντικὰς ὑποθήκας, ἀναφερομένας εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας καθόλου. Αἱ ποιμαντορικαὶ αὗται ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, αἱ περιεχόμεναι ἐν τῷ κανόνι τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν ποιμαντικὴν καθόλου, ὀρθῶς δὲ ὁ Αὐγουστῖνος ἔχει παρατηρήσει ὅτι πᾶς ὁ ἀναδεχόμενος τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρέπει νὰ ἔχῃ αὐτὰς πρὸ ὀφθαλμῶν. Κ. Ι. Δ.

— **ποιμαντορικὴ** *ῥάβδος* *[Ἐκκλησ.]*. Ἡ ῥάβδος (πατερίτσα) τοῦ ἐπισκόπου, ἄλλως *δικανίκιον* (βλ.λ.).

ποιμενάρχης (ὁ)· ὁ ἄρχων τῶν ποιμένων, ὁ πρῶτος ποιμήν, ὁ ἀρχιερεύς· || καθόλου, ποιμήν.

ποιμεναρχῶ (—*έω*)· εἶμαι ποιμενάρχης· || ποιμαίνω, ὁδηγῶ τὸ ποίμνιον.

Ποιμενικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μάνης τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κατ. (1928) 521. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσοκανλῆ* καὶ ἀπετέλει ἰδίαν κοινότητα.

ποιμενικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ποιμένας, ὁ τοῦ ποιμένων: «ποιμενικὸς βίος», «ποιμενικὸν ᾆσμα».—Ἐπίρρ. ***ποιμενικῶς***.

— **ποιμενικὰ** (τὰ) *[Λογοτ.]*. Ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τῆς λέξεως καλεῖται οὕτω ποιητικὸν εἶδος, τὰ θέματα τοῦ ὁποίου εἶναι, ἐκτὸς τινων ἐξαιρέσεων, εἰλημμένα ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τῶν βουκόλων καὶ τῶν ἀγροτῶν. Τὸ ποιητικὸν τοῦτο εἶδος ἀνεφάνη ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ καὶ διετέλεσεν ὑπὸ μορφὴν δραματικήν, ἐξαιρέσει τοῦ ποιμενικοῦ πεζογραφήματος τοῦ Λόγγου, διῆκον ὡς τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ σατυρικοῦ δράματος τῶν τραγικῶν εἰς τὴν μέσην κωμῳδίαν, εἶτα εἰς τὴν τυπικὴν αὐτοῦ ἔκφρασιν, τὴν τοῦ *εἰδυλλίου*, ἀκολούθως δὲ εἰς τὴν *ἐκλογὴν* (*βουκολικά*) τῆς ρωμαϊκῆς μιμήσεως. Ἀλλ' ἡ λέξις συνάπτεται ἤδη πρὸς ἔννοιαν στενοτέραν, ἥτις περιλαμβάνει μόνον τὴν μετέπειτα ποιμενικὴν φιλολογίαν, τὴν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καὶ ἐφεξῆς. Τὰ νεώτερα ταῦτα ποιμενικὰ προῆλθον κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐκ τῆς κοινῆς κοιτίδος τῆς εὐρωπαϊκῆς ποιήσεως, τῆς Προβηγκίας (pastourelles), ἔσχον δὲ τὸν τύπον ἐπυλλίου ἢ εἰδυλλιακοῦ μονολόγου ἢ διαλόγου, τῶν θεμάτων αὐτῶν ἀναχθέντων ἤδη εἰς ἓν καὶ μόνον, τὸ τοῦ ἔρωτος, καὶ δὴ τοῦ ἀθεμίτου, φερομένου ὑπὸ ἀπειρίαν παραλλαγῶν καὶ ἀπομιμήσεων. Πρόσφορον ἔδαφος εὗρεν ἡ μετάδοσις τοῦ εἴδους ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα καὶ προσέλαβε τὴν πλήρη καὶ ἐξαιρετικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν διὰ τοῦ Ἀγγέλου Πολιτσιάνο (ΙΕ' αἰών) καὶ μετ' οὐ πολὺ διὰ τοῦ Τάσσου («Ἀμίντα»), τοῦ Γουαρίνι κ. ἄ. Ὁ διαπρεπέστερος ὅμως Ἰταλὸς ποιμενικὸς ὑπῆρξεν ὁ Σανναζάρο, καίπερ γράψας οὐχὶ ἔπος ἀλλὰ μυθιστόρημα εἰς πεζὸν λόγον (ΙΣΤ' αἰών, «Ἀρκαδία»), ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέρρευσεν ἀληθὴς ποιμενικὴ λατρεία, ἐδημιουργήθη δὲ καὶ ἰταλικὴ Ἀκαδημία βραδύτερον ὑπὸ τὸ κλασσικὸν καταστὰν τοῦτο ὄνομα. Θέμα τῶν Ἰταλῶν ποιμενικῶν παραμένει ὁ ἔρως, ἀλλά, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Προβηγκιανούς, ὀνόματα προσώπων, σκηναὶ καὶ λοιπὰ στοιχεῖα μεταφέρονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ἡ παιγνιώδης αὕτη λογοτεχνία, τυπικῶς ἐπικουρεῖον περιεχομένου, τὸ μὲν διακοσμητική, τὸ δὲ φιλολογική, ἔσχεν οὐχ ἧττον διάδοσιν ἀπέραντον καὶ ἰδιαιτέρως γόνιμον εἰς Ἰσπανίαν, Ἀγγλίαν Ἑλβετίαν (Γέσσνερ), ἐπανῆλθε δ' ὑπὸ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς ἔνδυμα εἰς Γαλλίαν («Ἀστραία» τοῦ d'Urfé), ὅπου καὶ ἐτερματίσθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Σενιέ. Ἐν Ἑλλάδι ποιμενικὰ ἔγραψε πρῶτος ὁ Σολωμός, μιμητὴς τοῦ ἀρκαδικοῦ κύκλου· ἀπαντῶσι δ' ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Ζαλοκώσταν, τὸν Χατζόπουλον καὶ τὸν Πολέμην ποιμενικά τινα· ἀντιπρόσωπος τοῦ εἴδους δύναται νὰ θεωρηθῇ τυπικῶς ὁ Κρυστάλλης, μολονότι πηγάζει ἀμέσως ἐκ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως καὶ εἶναι ξένος πρὸς πᾶσαν ἀρχαιοπρέπειαν· συγγενέστεροι δὲ πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ποιμενικὴν ποίησιν, καίτοι οὐδόλως ἐπίσης ἀρχαιοπρεπεῖς, εἶναι ὁ Ἀλ. Φωτιάδης καὶ ὁ Ν. Χατζάρας. Ποιμενικὰ ἔγραψαν ἐπίσης καὶ οἱ Χριστοβασίλης, Γκόλφης, Μαρκίνας κλπ.

Δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἡ ποιμενικὴ ποίησις εἶναι ὁ ἐν τῷ κλασσικισμῷ ἐγκείμενος πρόδρομος τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἡ φυσιολατρεία, ὡς αὐθύπαρκτος ποιητικὴ ἀξία, ὁ ἀθέμιτος ἔρως, τὸ ἀπίθανον τῶν τύπων, δημιουργουμένων καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἀριστοκρατῶν, εἶναι ρωμαντικὰ γνωρίσματα, ἀνατραπέντα κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ τῶν κλασσικῶν στοιχείων τῆς μορφῆς, ἤτοι τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκαλλιέργησαν ἰδιαζόντως, τῆς στιχουργίας, τῆς ἀναχρονιστικῆς μεταφορᾶς εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἡ ποιμενικὴ λογοτεχνία προσέδωκεν εἰς τὸ ποιητικὸν συναίσθημα νέους, τρυφεροὺς καὶ δροσεροὺς τόνους. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

— *[Μουσ.]* Εἰς τὴν ἐνόργανον μουσικὴν καλεῖται ποιμενικὸν τεμάχιον, δι' οὗ ἐπιζητεῖται ἡ μίμησις τῆς μουσικῆς τῶν βοσκῶν. Τὰ τοιούτου εἴδους ἔργα εἶναι ἁπλᾶ, μὲ ἤρεμον χαρακτῆρα καὶ εἰς ρυθμικὴν ἀγωγὴν τριμερῆ ἢ τετραμερῆ. Τὰ ὄργανα τὰ κατ' ἐξοχὴν ἁρμόζοντα εἰς παρομοίου εἴδους συνθέσεις εἶναι ὁ πλαγίαυλος, ὁ ὀξύαυλος καὶ τὸ ἀγγλικὸν κέρας. Χαρακτηριστικὸν ὑπόδειγμα συμφωνικοῦ ποιμενικοῦ εἶναι τὸ τοῦ «Μεσσία» τοῦ Χαίνδελ. Ἐκτὸς ὅμως τῶν δι' ὀργάνων ποιμενικῶν ὑπάρχουσι καὶ τὰ σκηνικὰ τοιαῦτα, ὧν ἡ ὕπαρξις χρονολογεῖται πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ μελοδράματος. Τὰ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποιμενικῆς ἢ βουκολικῆς φύσεως εἰδύλλια παιζόμενα ἀπὸ σκηνῆς. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ μοναδικοῦ ὕφους καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ μελοδράματος ἤνθησε πολὺ ὁ τύπος τοῦ σκηνικοῦ ποιμενικοῦ, οὗτινος λαμπρὰ ὑποδείγματα ἐκληροδότησεν ὁ Λουλλὺ («Αἱ ἑορταὶ τοῦ Ἔρωτος καὶ τοῦ Βάκχου», «Εἰδύλλιον τῆς εἰρήνης», «Ἄκις καὶ Γαλάτεια»). Παστορὰλ ἦτο καὶ τὸ πρῶτον ἐθνικὸν γαλλικὸν μελόδραμα τῶν Περρὲν καὶ Καμπέρ. Μικτὸν εἶδος σκηνικοῦ καὶ συμφωνικοῦ ποιμενικοῦ εἶναι τὸ ποιμενικῆς φύσεως μπαλλέττο, οἷον τό: «Δάφνις καὶ Χλόη» τοῦ Ραβέλ. Γ. Σ.

ποιμενικὸς *κύων* (ὁ) *[Ζωολ.]*. Ποικιλία κυνὸς ἀνήκοντος εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν οἰκοδιαίτων κυνῶν. Ὁ ποιμενικὸς κύων ἔχει, συνήθως, ἱκανὸν μῆκος, ὑψηλὸν ἀνάστημα, εὔρωστον καὶ ἰσχυρὸν σῶμα, κεφαλὴν εὐμεγέθη καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ πολυτριχωτὴν κατὰ τὸ ἄκρον της. Τὰ ὦτά του ἔχουσι μέτριον μῆκος καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν τμῆμα κάμπτονται αἰσθητῶς πρὸς τὰ κάτω, ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς κρεμάμενα. Χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ποιμνίων. Κοινῶς εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *τσομπάνικο σκυλὶ* ἢ *τσομπανόσκυλο*. Δ. Ν. Π.

ποιμενίς, —*ίδος* (ἡ)· κόρη βοσκός, βοσκοπούλα· || καθόλου, γυνὴ βοσκός.

ποιμήν, —*ένος* (ὁ)· βοσκὸς προβάτων ἢ καὶ αἰγῶν, δημοτ., *βοσκός*, *τσοπάνος*· || μεταφ., ἀρχηγός, ἡγεμὼν ἀνθρώπων· || προσηγορία τοῦ Χριστοῦ: (ΚΔ. 10, 14) «ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν» || ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐκαλεῖτο οὕτω ὁ τέταρτος βαθμός, τοῦ ὁποίου τὰ ἔγγραφα τὰ μαρτυρικὰ τῆς ἰδιότητος ἐκαλοῦντο *ἐφοδιαστικά*. Β.Φ.—Τ.Ε.Ξ.

Ποιμήν, *ὅσιος*. Διάσημος ἀναχωρητὴς τῆς Αἰγύπτου «πᾶσαν ἀρετὴν ἐξασκήσας, ὥστε πάντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Θηβαΐδι γέροντας πατέρα τοῦτον ἔχειν καὶ ὑπ' αὐτῶν ρυθμίζεσθαι καὶ ἐκπαιδεύεσθαι». Ἔζησεν ἐν τῇ Σκήτῃ τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ 385 μέχρι τοῦ 451 καὶ ὡς ὅσιος ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 27 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

—**Ποιμὴν ὁ** ***Καλὸς*** ***[Συμβολ.]***· βλ. λ. ***Καλὸς*** ποιμήν.

ποιμὴν (ὁ) (Pastor) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψαρίδων*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, με σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς ράμφος κωνικὸν καὶ ἀσθενῶς κεκαμμένον κατὰ τὸ ἄκρον του, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, πτέρυγας ἀρκετὰ μακράς, οὐρὰν μακρὰν καὶ πόδας ὑψηλοὺς μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ ἀνθεκτικῶν ὀνύχων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ποιμὴν ὁ δίχρους* (Pastor bicolor), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανὸν κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμόν, τὰς πλευρὰς καὶ τὴν οὐρὰν καὶ λευκὸν κατὰ τὴν κοιλίαν. Κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς φέρει θύσανον ἐκ πυκνῶν τριχῶν ἐν εἴδει λοφίου. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν ἔρχεται κατὰ τὸ ἔαρ, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς θερμότερα κλίματα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος. Τρέφεται ἐκ διαφόρων ἐντόμων καὶ ἰδίως ἀκρίδων, διὸ καὶ εἶναι ὠφελιμώτατος εἰς τὴν γεωργίαν. Δ. Ν. Π.

ποίμνη (ἡ)· πολλὰ ὁμοῦ πρόβατα ἢ ἄλλα βοσκήματα ἀποτελοῦντα σύνολον, ἄλλως *ποίμνιον*, κοιν. *κοπάδι*· || μεταφ., τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων.

Ποίμνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τοξοτῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 200. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσομπὰν-μαχαλέ*.

ποιμνιοβοσκὴ *[Ποιν. Δίκ.]*. Τὸ ἀδίκημα τῆς δι' εἰσαγωγῆς ἢ βοσκήσεως ζῴων βλάβης ἢ φθορᾶς ξένου ἀγροτικοῦ κτήματος.

Τὸ ἀδίκημα προνοεῖται νῦν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἀπὸ 20ῆς Μαΐου 1926 νομοθετικοῦ διατάγματος «Περὶ Ἀγροτικῆς Ἀσφαλείας καὶ Ἀγροφυλακῆς», εἰς τινας δὲ ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ νόμου 4491 τοῦ 1930 «Περὶ Ἀγροτικῆς Ἀσφαλείας», ἴδιον σῶμα ἀγροφυλακῆς ὀργανώσαντος. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος, τιμωρουμένου δι' ἀστυνομικῆς ποινῆς (κρατήσεως ἢ προστίμου) ὑπὸ τοῦ πταισματοδικείου ὡς πταίσματος εἶναι: Ἡ δι' εἰσαγωγῆς ἢ βοσκήσεως ζῴων φθορὰ καὶ δὴ μικρῶν καὶ μεγάλων ζῴων (αἰγῶν λ.χ., προβάτων, χοίρων ἢ ἵππων, βοῶν κλπ.), ἐπὶ δὲ καὶ πτηνῶν (ἡ φθορὰ δύναται νὰ εἶναι ὁσονδήποτε μεγάλη)· ἡ φθορὰ κτήματος ἀγροτικοῦ ἀκινήτου, μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸν βλάψαντα καὶ ἐφ' οὗ δὲν ἔχει ὁ βόσκων οἱονδήποτε ἄλλο (ἐκτὸς τῆς κυριότητος) δικαίωμα (λ. χ. ἐπικαρπίας ἢ ἐκμισθώσεως τοῦ κτήματος), καὶ ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεως τοῦ ἰδιοκτήμονος ἢ τοῦ ἔχοντος ἄλλο ἐπὶ τοῦ κτήματος δικαίωμα· ἡ τοιαύτη συγκατάθεσις, ἡ χορηγοῦσα τὸ δικαίωμα τῆς βοσκῆς ζῴων εἰς ξένον κτῆμα καὶ αἴρουσα τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀδικήματος, ἀποδεικνύεται μόνον ἐγγράφως, δι' ἐκθέσεως συντασσομένης πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ζῴων ἐνώπιον ἁρμοδίου τινὸς ὀργάνου τῆς ἀγροφυλακῆς ἢ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, ἢ δι' ἄλλου ἐγγράφου γνωστοποιουμένου εἰς τὰ οἰκεῖα ὄργανα τῆς ἀγροφυλακῆς πάντως πρὸ τῆς πράξεως. Ἐὰν δὲ δὲν συμπίπτῃ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἡ ἰδιοκτησία τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ χόρτου ἢ φυτειῶν, ἀπαιτεῖται ἡ προηγουμένη συγκατάθεσις πάντων, εἰς οὓς θὰ ἠδύνατο νὰ προξενηθῇ ζημία. Τελεῖται δὲ τὸ ἀδίκημα τοῦτο ἐκ προθέσεως ἢ ἐξ ἀμελείας, τοῦ δευτέρου τιμωρουμένου ἠπιώτερον. Καὶ μὴ ἐπελθούσης ζημίας ἡ παράνομος εἰσαγωγὴ ζῴων εἰς ξένα κτήματα ἢ εἰς ἀπηγορευμένην ζώνην τιμωρεῖται ὡς ἰδιώνυμον ἀδίκημα, αὐστηρότερον ἡ ἐκ προθέσεως καὶ ἠπιώτερον ἡ ἐξ ἀμελείας καὶ δὴ κατὰ μὲν τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τοῦ 1926 ἀπεριορίστως, κατὰ δὲ τὸν νόμον 4491 ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἀπόφασις τοῦ ἀγροτικοῦ συμβουλίου, ἀπαγορεύουσα αὐτὴν εἰς ὡρισμένην κτηματικὴν ἔκτασιν. Τὸ ἀδίκημα τοῦτο θεωρεῖται τετελεσμένον εὐθὺς ὡς τὰ ζῷα ἢ τὰ πτηνὰ διέλθουν τὰ σύνορα τοῦ ξένου ἢ τοῦ ἐφ' οὗ ἰσχύει ἡ ἀπαγόρευσις κτήματος ἢ ζώνης.

Ἡ προθεσμία παραγραφῆς τοῦ ἀδικήματος, ὅπου μὲν ἰσχύει τὸ κατὰ τὰ ἄνω νομοθετικὸν διάταγμα τοῦ 1926 εἶναι ἡ συνήθης τῶν πταισμάτων ἐν γένει (ἑνὸς ἔτους καὶ διετής, ἀνεξαρτήτως ἐπελθούσης διακοπῆς), καὶ δὴ τοῦ τε ἀδικήματος τῆς ποιμνιοβοσκῆς καὶ τοῦ τῆς παρανόμου εἰσαγωγῆς, κατὰ δὲ τὸν νόμον 4491, τῆς μὲν ποιμνιοβοσκῆς (φθορᾶς διὰ ζῴων, ἀγροζημίας) εἶναι ἐπίσης ἐνιαυσία, πλὴν διακοπείσης τῆς παραγραφῆς ὁ χρόνος αὐτῆς παρατείνεται μόνον ἐπὶ ἓξ μῆνας ἔτι, τῆς δὲ παρα-

Digitized by Google

ιμου εἰσαγωγῆς ζῴων εἰς κτήματα ἢ ἀπηγορευ-ένην ζώνην εἶναι ἑξάμηνος ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ δικήματος. Διὰ τὰς ἐπιβαρυντικὰς τοῦ ἀδικήματος τούτου εἰδικῶς περιπτώσεις, τὴν ποινικὴν καὶ στικὴν εὐθύνην ἐξ ἀλλοτρίων πράξεων, τὴν ἄσκη-ν τῶν ἐκ τοῦ ἀδικήματος πολιτικῶν ἀξιώσεων, ην ἔμπρακτον μετάνοιαν, τὴν εὐθύνην ἐν περιτώσει μὴ ἀνακαλύψεως τοῦ δράστου, τὴν βεβαίωσιν, δίωξιν καὶ ἐκδίκασιν αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν οιπῶν ἀδικημάτων, τὰ ἔνδικα μέσα κατὰ τῶν ἐπ' ὑτῶν ἀποφάσεων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔτι τῶν ἀποάσεων τούτων, κεῖνται καὶ εἰδικαὶ ἐν τῷ νόμῳ ιατάξεις τροποποιοῦσαι ἐν μέρει τὰς γενικὰς περὶ ούτων ἀρχὰς τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς ποιικῆς δικονομίας.

Ἡ παράνομος βόσκησις ζῴων ἐν ξένῳ κτήματι, ος καὶ ἡ παράνομος εἰσαγωγὴ ζῴων, γινόμεναι πὸ τοῦ ἀντιποιουμένου δικαιώματα ἐπὶ τοῦ κτήιατος εἰς ἄσκησιν τῶν δικαιωμάτων τούτων καὶ ιὴ ὡς πράξεις κατοχῆς, δύνανται νὰ στοιχειοθετῶσι ὸ πλημμέλημα τῆς αὐτοδικίας, ἐφόσον συντρέχουν καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος τούτου (βλ. *αὐτοδικία*). Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

ποίμνιον (τό)· *ποίμνη* (βλ. λ.).

Ποίμνιος. Ἓν τῶν ἐπιθέτων τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς βοσκοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Α. Θ. Σ.

ποιμνιοστάσιον (τό)· ἔκτασις ἀκαλλιεργήτου γῆς, χρησιμεύουσα πρὸς βοσκὴν ποιμνίων, ἰδιωμ. *μάντρα*· ‖ τὸ μέρος ὅπου περιορίζεται τὸ ποίμνιον, κοιν. *στάνη*, *μαντρί*.

Ποιναὶ *[Μυθολ.]*. Ὀνομασία παρὰ Ρωμαίοις τῶν *Ἐρινύων* (βλ. λ.).

ποινὴ (ἡ)· τιμωρία, κακὸν ἐπιβαλλόμενον εἴς τινα διὰ κολάσιμον πρᾶξιν: «μαθητικαὶ ποιναί»· ‖ εἰδικῶς, τιμωρία ἐπιβαλλομένη ὑπὸ δικαστηρίου: «χρηματική—, σωματικὴ ποινή»· ‖ «ἐσχάτη τῶν ποινῶν» ἡ εἰς θάνατον καταδίκη· ‖ «ἰδιωτικὴ ποινή» ποινικὴ ρήτρα.

— *[Ποιν. Δίκ.] Ποινή*, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ σημερινοῦ ποινικοῦ δικαίου, εἶναι τὸ δεινόν, τὸ ὁποῖον τὸ κράτος, πρὸς διατήρησιν τῆς αὐθεντίας αὐτοῦ, θεσπίζει ὡς ἀνταπόδοσιν κατὰ τοῦ διαπράξαντος ἀδίκημά τι (*Beling*, «Περὶ τῆς διαφωνίας τῶν Σχολῶν», βλ. λ. *ποινικὸν* δίκαιον). Συνεπῶς ποινὴ δὲν εἶναι οὔτε ἡ ποινικὴ ρήτρα οὔτε ἡ πειθαρχικὴ ποινή.

Ἐπειδὴ ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ κράτους μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως καταστήσῃ ὀδυνηρὰν τὴν ἀντίδρασίν του κατὰ τῆς ἀδίκου συμπεριφορᾶς τοῦ ἀδικήσαντος, δὲν εἶναι ποινὴ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ρυθμιζομένη ὑποχρέωσις πρὸς ἀποζημίωσιν, διότι αὕτη δύναται μὲν νὰ εἶναι ὀδυνηρὰ διὰ τὸν ὑποχρεούμενον εἰς αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ τὸν λόγον τοῦτον. Περὶ τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἀποζημίωσιν δὲν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις ὅτι δὲν εἶναι ποινή, ὡς ἐπίσης δὲν εἶναι ποινὴ οὔτε ἡ ἱκανοποίησις τοῦ παθόντος διὰ τὴν ψυχικὴν ὀδύνην. Ἀμφίβολος ὅμως ἡ φύσις ἑτέρων δικαιωμάτων τοῦ κράτους κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐξάσκησις αὐτῶν εἶναι μὲν ὀδυνηρὰ διὰ τὸν ἀδικήσαντα, ἀλλ' ὁ κύριος σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν τῆς αὐθεντίας τῆς πολιτείας. Οὕτως ἀμφισβητεῖται ἡ φύσις τῆς δημεύσεως ἢ καταστροφῆς τῶν ὀργάνων ἢ προϊόντων τοῦ ἐγκλήματος, τῆς ἀστυνομικῆς ἐπιτηρήσεως, τῆς ἀπελάσεως τῶν ἀλλοδαπῶν, τῆς δημοσιεύσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ὁ ἡμέτερος ποινικὸς νόμος ἀπαριθμεῖ τὰς ποινὰς ἐν ἄρθρῳ 4. Ὀνομάζει τοιαύτας τὸν *θάνατον*, τὰ *δεσμὰ διὰ βίου* (travaux forcés à perpetuité), τὰ *πρόσκαιρα δεσμὰ* (travaux forcés à temps), τὴν *εἱρκτὴν* (reclusion), τὴν *φυλάκισιν* (emprisonnement), τὴν *χρηματικὴν ποινήν*, τὴν *κράτησιν* (arrêt) καὶ τὸ *πρόστιμον*. Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐπιτελεῖται διὰ τυφεκισμοῦ (νόμος 3861 τοῦ 1929). Ἡ διάρκεια τῆς εἰς πρόσκαιρα δεσμὰ ποινῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰ εἴκοσιν ἔτη, οὔτε εἶναι βραχυτέρα τῶν δέκα (ἄρθρ. 8 ποιν. ν.), τῆς εἱρκτῆς ἡ διάρκεια εἶναι 5 — 10 ἐτῶν (ἄρθρ. 11 ποιν. ν.), τῆς φυλακίσεως 3 ἡμέραι ἕως 5 ἔτη (ἄρθρ. 12 ποιν. ν.). Ἡ χρηματικὴ ποινὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι μικροτέρα τῶν πεντήκοντα οὔτε μεγαλυτέρα τῶν 5.000 δραχμῶν, ἐκτὸς ἂν ὁ νόμος διατάττῃ ρητῶς ἄλλο τι εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις (ἄρθρ. 13 ποιν ν.). Ἡ διάρκεια τῆς κρατήσεως, μὴ ὑπαρχόντων μερικωτέρων νομίμων ὁρισμῶν, δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῆς μιᾶς ἡμέρας, οὔτε νὰ ὑπερβαίνῃ τὸν μῆνα (ἄρθρ. 14 ποιν. ν.). Τὸ πρόστιμον δὲν δύναται νὰ εἶναι μικρότερον τῶν 5 δραχμῶν, ἀλλ' οὔτε μεγαλύτερον τῶν 1000, ἐκτὸς ἂν ὁ νόμος διατάττῃ ρητῶς ἄλλο τι εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις (ἄρθρ. 15 ποιν. ν.).

Τὸ ἄρθρον 20 τοῦ ποινικοῦ νόμου θεσπίζει δήμευσιν τῶν μέσων ἢ τῶν προϊόντων τοῦ ἐγκλήματος (τῆς γενικῆς δημεύσεως ἀπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ Συντάγματος). Ἡ δήμευσις αὕτη δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ποινὴ κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος. Διότι τὰ ὄργανα ἢ τὰ προϊόντα τοῦ ἐγκλήματος δύναται νὰ ἀνήκωσιν εἰς ἄλλον καὶ οὐχὶ τὸν ἐγκληματήσαντα, συνεπῶς διὰ τὴν τοιαύτην στέρησιν ὁ ἐγκληματήσας οὐδεμίαν ὀδύνην θὰ αἰσθανθῇ. Ἐκτὸς τούτου τὸ κράτος ἐπιβάλλει τὴν δήμευσιν οὐχὶ ὡς ἀνταπόδοσιν, ἀλλ' ὡς ἀσφαλιστικὸν μέτρον. Δὲν εἶναι ποινὴ ἐπίσης ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 25 ποινικοῦ νόμου ὁριζομένη νόμιμος ἀπαγόρευσις (interdiction) τοῦ εἰς εἱρκτὴν ἢ πρόσκαιρα δεσμὰ καταδικασθέντος, διότι τὸ μέτρον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς συντηρήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ καταδικασθέντος, ἀδυνατοῦντος, λόγῳ τῆς ἐγκαθείρξεώς του, νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν συμφερόντων του. Δὲν εἶναι ποινὴ ἐπίσης ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 30 ποινικοῦ νόμου ὁριζομένη ἀλληλέγγυος ἐνοχὴ τῶν καταδικασθέντων εἰς τὰς ἐνδεχομένας ἀποδόσεις, τὴν ἀποζημίωσιν καὶ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα. Ποιναὶ εἶναι ἀναμφισβητήτως αἱ ἐν τοῖς ἄρθροις 21, 22 καὶ 23 ποινικοῦ νόμου ὁριζόμεναι στερήσεις δικαιωμάτων τοῦ καταδικασθέντος. Ἀμφίβολος ὅμως ἡ φύσις τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 28 καὶ 29 ποινικοῦ νόμου θεσπιζομένων δημοσιεύσεων ἐνίων καταδικαστικῶν ἀποφάσεων, τῆς ἐν ἄρθρῳ 33 ὁριζομένης ἀστυνομικῆς ἐπιτηρήσεως (κατὰ Κωστῆν ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις εἶναι ποινή· ἐν τούτοις μᾶλλον ὡς ἀσφαλιστικὸν μέτρον ἔχει νόημα), καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 37 ποινικοῦ νόμου ὁριζομένης ἀπελάσεως τῶν ἀλλοδαπῶν. Ἀμφίβολος ἐπίσης εἶναι ἡ φύσις τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ΓΩΛΣΤ' τοῦ 1911 ὁριζομένης ἐκτοπίσεως τῶν ζῳοκλεπτῶν.

Ἀναμφισβητήτως ἀσφαλιστικὰ μέτρα καὶ οὐχὶ ποιναὶ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 23 Ἀπριλίου 1924 (Ν. Δ. 13 Σεπτεμβρίου 1926) περὶ κατοχυρώσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ὁριζομένη ἀειφυγία ἢ ὑπερορία (κατ' αἴτησιν ἢ αὐτεπαγγέλτως δύνανται αἱ κατὰ τοῦ καταδικασθέντος ἀπαγγελθεῖσαι μὴ χρηματικαὶ ποιναὶ νὰ μετατραποῦν εἰς ὑπερορίαν τοὐλάχιστον 3 ἐτῶν ἢ ἀειφυγίαν), ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ΤΟΛ' περὶ καταδιώξεως τῆς λῃστείας ὁριζομένη ἐκτόπισις τῶν ὑπόπτων ὑποθάλψεως λῃστῶν, ἡ ὑπὸ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἰανουαρίου 1929 ὁριζομένη ἐκτόπισις τῶν ὑπόπτων ζῳοκλοπῆς ἢ συνεργίας εἰς ταύτην, ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου 4229 τοῦ 1929 περὶ μέτρων ἀσφαλείας τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ὁριζόμενος ἐκτοπισμὸς καὶ ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν λαθρεμπόρων (Ν. 3995 τοῦ 1929).

Τὸ σχέδιον ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ του ὁρίζει τὰς ποινὰς καὶ τὰ ἀσφαλιστικὰ μέτρα. Ποιναὶ κατὰ τὸ σχέδιον εἶναι ἡ θανατικὴ (ἄρθρ. 24), ἡ ποινὴ τῆς καθείρξεως, ἰσόβια ἢ πρόσκαιρος (5—20 ἔτη, ἄρθρ. 25), ἡ φυλάκισις (3 ἡμέραι—5 ἔτη, ἄρθρ. 26), ἡ κράτησις (3 ἡμέραι—20 ἔτη, ἄρθρ. 27), ὁ περιορισμὸς (μία ἡμέρα μέχρις ἑνὸς μηνός, ἄρθρ. 28), ἡ χρηματικὴ ποινὴ (ἐλάχιστον ὅριον μία δραχμὴ διὰ τὰ πταίσματα καὶ 15 δραχμαὶ διὰ τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πλημμελήματα, ἄρθρ. 43), ἡ ἀποστέρησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ καταδικασθέντος (ἄρθρ. 50 ἐπ.), ἡ ἀνικανότης πρὸς ἐνάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος (ἄρθρ. 55) καὶ ἡ δημοσίευσις τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως (ἄρθρ. 56). Ἀσφαλιστικὰ μέτρα εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς διαμονῆς τοῦ καταδικασθέντος (ἄρθρ. 57), ἡ ἀπέλασις τοῦ καταδικασθέντος ἀλλοδαποῦ (ἄρθρ. 58), ἡ δήμευσις τῶν ἀντικειμένων ἅτινα παρήχθησαν ἐκ τοῦ ἐγκλήματος (ἄρθρ. 59), ἡ παραπομπὴ εἰς ἐπανορθωτικὸν κατάστημα ἐργασίας (ἄρθρ. 60). Χ. Ν. Τ.

—*[Στρατ.-Ναυτ. Ποιν. Δικ.]* Ἐν τοῖς ἄρθροις 175 καὶ 176 τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας προβλέπονται αἱ ἑξῆς ποιναί: 1) Ἐγκληματικαί: ὁ *θάνατος*, τὰ *διὰ βίου δεσμά*, τὰ *πρόσκαιρα δεσμά*, ἡ *ἐν φρουρίῳ φυλάκισις*, ἡ *εἱρκτὴ* καὶ ἡ *καθαίρεσις* καὶ 2) Ἐπανορθωτικαί: ἡ *ἔκπτωσις*, τὰ *δημόσια ἔργα* καὶ ἡ *φυλάκισις*. Αἱ ποιναὶ αὗται εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου προβλεπόμεναι, ἐκτὸς τῆς ἐν φρουρίῳ φυλακίσεως, τῆς καθαιρέσεως, τῆς ἐκπτώσεως καὶ τῶν δημοσίων ἔργων, αἵτινες προβλέπονται ἐπὶ πλέον καὶ ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς στρατιωτικούς, ὡς ἰδιαιτέρως προσαρμοζόμεναι εἰς αὐτοὺς λόγῳ τῆς φύσεως τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Προβλέπονται δὲ καὶ διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς αἱ αὐταὶ ποιναὶ τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου, καθόσον τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια, καλούμενα νὰ δικάσωσι στρατιωτικούς, δὲν δικάζουσι μόνον τούτους διὰ στρατιωτικὰ κακουργήματα καὶ πλημμελήματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τοιαῦτα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου.

Ἡ διάρκεια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν δεσμῶν καὶ τῆς εἱρκτῆς κανονίζονται κατὰ τὰ ὁριζόμενα ἐν ταῖς σχετικαῖς διατάξεσι τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἡ διάρκεια τῆς φυλακίσεως εἶναι ἓξ ἡμέραι ἕως πέντε ἔτη. Ὁσάκις ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ἐκδικάζονται πταίσματα στρατιωτικῶν, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 261 στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, ἀντὶ τοῦ προστίμου, ὅπερ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς στρατιωτικούς, καταγιγνώσκεται κράτησις μιᾶς ἡμέρας μέχρι δύο μηνῶν.

Ὁσάκις οἱ μὴ στρατιωτικοὶ κηρυχθῶσιν ἔνοχοι κακουργήματος ἢ πλημμελήματος προβλεπομένου ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, καταδικάζονται οὗτοι εἰς τὰς ὑπὸ ταύτης ἐπιβαλλομένας ποινάς, ἀντὶ ὅμως τῆς ἐκπτώσεως καὶ τῶν δημοσίων ἔργων ἐπιβάλλεται φυλάκισις ἑνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν, ἀντὶ δὲ τῆς καθαιρέσεως, ὡς κυρίας ποινῆς, εἱρκτή.

Ἡ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσα ναυτικὴ ποινικὴ νομοθεσία δὲν ὥρισεν εἰδικὰς ποινάς, μόνον δὲ διὰ τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ νόμου ΧΝΘ' ἀντικατέστησε τὰς εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν ἰσχύοντας γαλλικοὺς ναυτικοὺς ποινικοὺς νόμους μνημονευομένας κακωτικὰς ποινάς, τὴν τῆς μαστιγώσεως διὰ φυλακίσεως ἓξ μηνῶν μέχρι τριῶν ἐτῶν, τὴν τῆς καταδύσεως διὰ φυλακίσεως τριῶν μηνῶν μέχρι δύο ἐτῶν, καὶ τὴν τῶν διὰ σχοινίου πληγῶν διὰ φυλακίσεως τριῶν ἡμερῶν μέχρι τριῶν μηνῶν. Ὁ χρόνος τῆς προφυλακίσεως ἀφαιρεῖται ὑπὸ τῶν στρατοδικείων καὶ τοῦ ναυτοδικείου ἐκ τῆς ἐπιβληθείσης ποινῆς.

Αἱ «περὶ ἀναστολῆς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς» διατάξεις τοῦ νόμου ΓΩΙΗ' ὡς καὶ αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 811 «Περὶ προσωρινῆς ἀπολύσεως τῶν καταδίκων ἐκ τῶν φυλακῶν», ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰς καταδίκας τὰς ἀπαγγελλομένας ὑπὸ τῶν στρατοδικείων καὶ τοῦ ναυτοδικείου.

Αἱ περὶ μετατροπῆς ὅμως διατάξεις τοῦ νόμου 3782 δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας τιμωρουμένων ἀδικημάτων καὶ τῶν διὰ ταῦτα ἐπιβαλλομένων ποινῶν ὑπὸ οἱουδήποτε δικαστηρίου.

Διάφοροι τῶν ποινῶν τοῦ στρατιωτικοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶναι αἱ πειθαρχικαὶ ποιναί, αἵτινες ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς ἕνεκα πειθαρχικῶν παραπτωμάτων, σκοποῦσι δὲ τὸν ἐξαναγκασμὸν τούτων πρὸς πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπηρεσιακῶν των καθηκόντων (βλ. *πειθαρχικαὶ* ποιναί). Χ. Π.

— *[Ἐκκλ.]* Κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ *ποιναὶ* σκοποῦσι τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου. Οὕτω ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀποκλείει ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου τὸν αἱμομίκτην καὶ παραδίδει αὐτὸν τῷ Σατανᾷ «ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ» (Α' Κορ. 5,5), ἐπελθόντος δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ, γίνεται οὗτος πάλιν δεκτὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Β' Κορ. 2,8). Τὸ χωρίον τοῦτο ἑρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος παρατηρεῖ «ὥστε κηδομένου μᾶλλον καὶ ἰατρεύοντος, οὐχὶ κόπτοντος ἁπλῶς καὶ κολάζοντος εἰκῇ καὶ μάτην». Ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παραδίδει τῷ Σατανᾷ τὸν Ὑμέναιον καὶ Ἀλέξανδρον «ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν» (Α' Τιμ. 1,20) καὶ παρτηρεῖ ἀλλαχοῦ «εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούῃ τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγῆσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφὸν» (Β' Θεσ. 3,14). Τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ στοιχοῦσα ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἐκόλαζε τοὺς ἁμαρτάνοντας πρὸς βελτίωσιν, ἧς ἐπελθούσης ἔπαυε τὴν τιμωρίαν. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς θεοσύστατον ἵδρυμα ἁγιασμοῦ, πλήρες ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας, προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ τὸν σφαλέντα καὶ ἐξιλεώσῃ αὐτὸν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπιβάλλουσα ἐν ἀνάγκῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ποινάς, ὀρθῶς δὲ ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς παρατηρεῖ «Θεὸς δὲ οὐ τιμωρεῖται· ἔστι γὰρ ἡ τιμωρία κακοῦ ἀνταπόδοσις. Κολάζει μέντοι πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τοῖς κολαζομένοις» (*Migne* 9,540). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς εἶναι ἡ βελτίωσις. Ἐκ τοῦ σκοποῦ δὲ τούτου δύναται νὰ νοηθῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποινικὸν σύστημα, ἐν τῷ ὁποίῳ, ὡς τὰ πολλά, αἱ ποιναὶ δὲν εἶναι ὡρισμέναι, ὡς ἐν τῷ πολιτικῷ ποινικῷ δικαίῳ, ἀλλ' ἀόριστοι καὶ γενικαί, προσδιοριζόμεναι ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ καὶ προσαρμοζόμεναι πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ τιμωρουμένου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἰς τὸν δυστροποῦντα νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν νὰ ἐλαττοῦται ἐνίοτε αὕτη. Οὕτως ὁ ἀπόστολος Παῦλος συγχωρεῖ τὸν ἐν Κορίνθῳ αἱμομίκτην «μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ» (Β. Κορ. 2, 7) καὶ ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος παρατηρεῖ ἐν τῷ 102 κανόνι αὐτῆς «Δεῖ δὲ τοὺς ἐξουσίαν λύειν καὶ δεσμεῖν παρὰ Θεοῦ λαβόντας σκοπεῖν τὴν τῆς ἁμαρτίας ποιότητα καὶ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος πρὸς ἐπιστροφὴν ἑτοιμότητα καὶ οὕτω κατάλληλον τὴν θεραπείαν προσάγειν τῷ ἁμαρτήματι, ἵνα μὴ τῇ ἀμετρίᾳ καθ' ἑκάτερον χρώμενος ἀποσφαλείῃ πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος» (πρβλ. ἔτι καν. 3 καὶ 5 τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου). Ἕνεκα δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου τῆς βελτιώσεως, ὃν ἐπιδιώκουσιν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ποιναί, λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ κρίσει τῶν παραπτωμάτων τοσοῦτον ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις καὶ συντριβή, ὥστε ἡ ἐξομολογουμένη ἁμαρτία τιμωρεῖται ὀλιγώτερον τῆς μὴ ἐξομολογηθείσης (*Γρηγ.* καν. 8. *Βασιλ.* καν. 6).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι σκοπὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς εἶναι ἡ βελτίωσις. Βεβαίως ὁ κύριος οὗτος σκοπὸς δὲν ἀποκλείει καὶ ἄλλους δευτερεύοντας σκοπούς, καὶ δὴ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, οἱ δευτερεύοντες ὅμως οὗτοι σκοποὶ δὲν ἀποτελοῦσι τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς, ὅστις εἶναι ἡ βελτίωσις (πρβλ. *Μέλας* Ἐκκλησ. δίκαιον κατὰ μετάφρασιν *Ἀποστολοπούλου* σ. 709. *Α. Χριστοδούλου*, Δοκίμιον ἐκκλ. δικαίου, σ. 7 καὶ 21. *Βασιλείου Σμύρνης*, ὑπόμνημα

Digitized by Google

περὶ ἐκκλ. ἀφορισμοῦ, σ. 30). Αἱ γνῶμαι τῶν δυτικῶν θεολόγων ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο πρέπει νὰ ἐξετάζωνται μετὰ προσοχῆς, καθόσον αὗται ἑδράζονται ἐπὶ τῆς σφαλερᾶς γνώμης τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν πᾶσα μεγάλη ἁμαρτία τιμωρεῖται οὐ μόνον δι' αἰωνίων ποινῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ προσκαίρων, ἱκανοποιουσῶν τὴν θείαν δικαιοσύνην, καὶ ὅτι τῆς μὲν ἐνοχῆς καὶ τῶν αἰωνίων ποινῶν ἀπαλλάσσεταί τις μετανοήσας διὰ τῆς ἀξιομισθίας τοῦ Κυρίου, τῶν δὲ προσκαίρων εἴτε ἐνταῦθα τιμωρούμενος, εἴτε μετὰ θάνατον, ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πυρί. (Πρβλ. *Κ. Ι. Δυοβουνιώτου*, Περὶ ἀφορισμοῦ, σ. 5—23.) Κ. Ι. Δ.

— **ποιναὶ *ἐκκλησιαστικαὶ*** *['Εκκλ. Δίκ.]*. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ποιναὶ διαιροῦνται εἰς ποινὰς ἐπιβαλλομένας: 1) Εἰς κληρικοὺς παντὸς ἱερατικοῦ βαθμοῦ, οἷαί εἰσιν ἡ *καθαίρεσις*, ἡ *ἀργία*, ὁ *ὑποβιβασμὸς* εἰς ὑποδεέστερον ἱερατικὸν βαθμὸν ἢ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ βαθμοῦ, ἡ *ἀνικανότης* τῆς εἰς ἀνώτερον ἱερατικὸν βαθμὸν παραγωγῆς, ἡ *στέρησις* τῶν προσόδων τοῦ ἀξιώματος. 2) Εἰς κληρικοὺς καὶ μοναχούς, οἷαί εἰσιν ἡ *δημοσία ἐπιτίμησις*, αἱ *χρηματικαὶ ποιναί*, ἡ *κάθειρξις*, ἡ *ἔκπτωσις* ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος (ὀφφικίου), ἀρχαιότερον δὲ καὶ ἡ *σωματικὴ ποινή*. 3) Εἰς μοναχούς, οἷαί εἰσιν ἡ *στέρησις σιτηρεσίου*, ὁ *κανὼν διὰ κομβοσχοινίου*, ὁ *ἀποκλεισμὸς* ἀπὸ τῶν συνεδριῶν τῆς συνάξεως, ἡ *τῆς πωλήσεως τῆς καλύβης* ἢ *τοῦ κελλίου*, ἡ *ἀποβολὴ ἀπὸ τῆς μονῆς*, ἡ *ἀποβολὴ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος*. 4) Εἰς κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς καὶ λαϊκούς, οἷαί εἰσιν ὁ *ἀφορισμὸς* καὶ ἡ *στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως*.

Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ποιναὶ ἐπιβάλλονται εἴτε ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, οἷαί εἰσιν αἱ ἐν 1—3 μνημονευθεῖσαι πλὴν τῆς ποινῆς τῆς ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποβολῆς, ἢ ἐπὶ ἀρχῶν μοναστηριακῶν (οἵα εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποβολή), ἢ συνοδικῶν (οἵα εἶναι ἡ τοῦ ἀφορισμοῦ), εἴτε ἐξ ἀμέσου διατάξεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου (οἵα εἶναι ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως). Ἐκ τούτων ἄλλαι ἐπιβάλλονται μόνον ἐν ζωῇ (οἷαί εἰσιν αἱ ἐν 1—3 μνημονευθεῖσαι), εἴτε μόνον μετὰ θάνατον (οἵα εἶναι ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως), ἄλλαι εἴτε ἐν ζωῇ εἴτε καὶ μετὰ θάνατον (οἵα εἶναι ἡ τοῦ ἀφορισμοῦ), εἴτε εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, εἴτε ἀορίστως καὶ ἀνωνύμως, (οἵα ἡ τοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνωνύμου καὶ ἀπολύτως ἀπαγγελλομένου ἐπιτιμίου), εἴτε εἰς πρόσωπα φυσικά, εἴτε εἰς νομικὰ (οἵα εἶναι ἡ τῆς στερήσεως τοῦ δικαιώματος τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῶν τοῦ νὰ πέμπωσιν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν ἱερὰν κοινότητα).

[Βλ. *Κ. Μ. Ῥάλλη*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τεῦχ. Α', 1927, σελ. 102—103 καὶ λ. *ἀργία*, *ἀφορισμός*, *καθαίρεσις*, *κηδεύσεως* ἐκκλησιαστικῆς στέρησις, *ὑποβιβασμός*, *χρηματικαὶ ποιναί*.]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—**ποιναὶ *ἐπανορθωτικαὶ*** *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐπανορθωτικαὶ* ποιναί.

—**ποιναὶ *πειθαρχικαί*** βλ. λ. *πειθαρχικαὶ* ποιναί.

—**ποινὴ *θανατικὴ*** *['Εγκυκλ.]*· βλ. λ. *θανατικὴ* ποινὴ καὶ *ἐκτέλεσις*.

—**ποινὴ *παιδαγωγική***. Διαφέρει τῆς ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐπιβαλλομένης διὰ τὰ κοινὰ ἐγκλήματα ποινῆς, κυρίως κατὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον ὑπ' αὐτῆς σκοπόν· καθόσον ἡ παιδαγωγικὴ ποινὴ ἀποβλέπει πρὸ πάντων εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος τροφίμου. Ἀποτελεσματικώτεραι παιδαγωγικαὶ ποιναὶ εἶναι αἱ *φυσικαὶ* καλούμεναι, τουτέστιν ἐκεῖναι, αἵτινες εἶναι ἢ παρουσιάζονται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τροφίμου ὅτι εἶναι φυσικὰ ἐπακολουθήματα τῶν κακῶν του πράξεων καὶ ὄχι ὡς προερχόμεναι ἐκ τῆς αὐθαιρέτου θελήσεως τοῦ παιδαγωγοῦ. Τοιαῦται φυσικαὶ ποιναὶ π. χ. εἶναι τὸ νὰ δεικνύῃ ὁ παιδαγωγὸς ὅτι παύει νὰ πιστεύῃ εἰς τοὺς λόγους τροφίμου ψευσθέντος ἢ τὸ νὰ ἐποπτεύῃ ἐκεῖνον, ὅστις δὲν ἔκαμε καλὴν χρῆσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτὸν ἐλευθερίας κτλ. Ὡς πρὸς τὰ ἀγαθὰ τοῦ τροφίμου, τὰ ὁποῖα αἱ ποιναὶ θίγουν δυσαρέστως, διαιροῦνται αὗται εἰς *ποινὰς τιμῆς*, *ποινὰς ἐλευθερίας* καὶ *σωματικάς*. Αἱ πρῶται εἶναι κατὰ κλίμακα ἄφωνος, προφορική, γραπτὴ ἐπιτίμησις, ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπίπληξις κατ' ἰδίαν, ἐπίπληξις δημοσίᾳ. Ἐλευθερίας ποιναὶ εἶναι ἀνάθεσις ἐργασίας ἐπὶ πλέον κατ' οἶκον, κράτησις ἐν τῷ σχολείῳ μετὰ τὸ μάθημα ἢ ἐν ἑορτῇ μετ' ἀναθέσεως ἐργασίας, ἀπαγόρευσις συμμετοχῆς εἰς ἐκδρομὴν ἢ ἄλλην ψυχαγωγίαν κτλ. Αἱ σωματικαὶ ποιναὶ δὲν ἐπιβάλλονται συνήθως ὡς μέτρα πρὸς βελτίωσιν, ἀλλ' εἶναι προϊὸν ἐκρήξεως ὀργῆς κακῶν παιδαγωγῶν. Χ. ΣΣ

— **ποινῆς *ἐξατομίκευσις*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *ἐξατομίκευσις* τῆς ποινῆς.

— **ποινῆς *ἐπιμέτρησις*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *ἐπιμέτρησις* τῆς ποινῆς.

—**ποινῆς *μετατροπὴ*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *μετατροπὴ* ποινῆς.

—**ποινῆς *μετριασμὸς*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *μετριασμὸς* ποινῆς.

—**ποινῆς *μέτρον*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *μέτρον* ποινῆς.

— **ποινῆς *δοῦλοι*** *['Αρχ.]*. Ἡ κατάστασις ἐκείνη τοῦ δούλου (ἐν Ῥώμῃ), καθ' ἣν οὗτος δὲν εἶχεν ἄλλον κύριον πλὴν τῆς ποινῆς, ἅμα τῇ ἐπιβολῇ αὐτῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως· οἱ τοιοῦτοι δοῦλοι ἓν μόνον μειονέκτημα τῶν κοινῶν εἶχον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνεργῶσιν ὡς ἐκεῖνοι διὰ τοὺς κυρίους των ὡς ὄργανα κτήσεως. Ν. Σ. Λ.

Ποίνηνον (τὸ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἄνω Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαλασσῶν, ἀποτελοῦν προέκτασιν τῶν Δυτικῶν Ἄλπεων, διὰ τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν Στράβωνα (IV, 208) διήρχετο ἡ πρὸς τὸ Λούγδουνον ἄγουσα ὁδός. Εἶναι αἱ σημεριναὶ *Ποίνιναι Ἄλπεις* (Alpes Pennines), ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἁγίου Βερνάρδου μέχρι τοῦ Σεμπλόν. Α. Θ. Σ.

Ποίνηνος *Ζεύς*. Ὁ Ζεὺς λατρευόμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ποινήνου ὄρους, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ ὀνομασία αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε βωμὸς (Jupiter Pœninus) ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας παρόδου αὐτοῦ, ὕψους 2.742 μ., ὅπου περὶ τὸ 982 μ. Χ. ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου ἡ περιώνυμος ὁμώνυμος μονή. Α. Θ. Σ.

ποινικολόγος (ὁ)· ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος μὲ τὸ ποινικὸν δίκαιον ἢ τὴν ἐγκληματολογίαν || δικηγόρος ἀναλαμβάνων συνήθως ὑπεράσπισιν ποινικῶν δικῶν.

ποινικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ποινήν, εἰς τὸν κολασμὸν ἀξιοποίνων πράξεων: «ποινικὸς νόμος» ἢ «— κῶδιξ» τὸ σύνολον τῶν διατάξεων τῶν ἐπιβαλλουσῶν ποινάς || «ποινικὴ δικονομία» σύνολον διατάξεων ὁριζουσῶν τὸν τρόπον τῆς ἐπιβολῆς τῶν ποινῶν || «ποινικὴ ῥήτρα» ἡ ζημία τὴν ὁποίαν ὑφίσταταί τις παραβαίνων σύμβασιν.—Ἐπίρρ. ***ποινικῶς***.

— **ποινικὴ *δικονομία***. Ἡ ποινικὴ δικονομία εἶναι τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τοῦ ποινικοῦ νόμου. Πρὸς ἀπονομὴν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐν τῷ ποινικῷ νόμῳ περιεχομένη ἀπειλὴ κατὰ τῶν παραβατῶν τῶν διατάξεων αὐτοῦ. Ἀνάγκη παρίσταται καταλλήλου ὀργανώσεως, ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐν τῷ ποινικῷ νόμῳ περιεχομένης ἀπειλῆς, τουτέστι τὴν ἐπιβολὴν ποινῆς κατὰ τοῦ διαπράξαντος ἀξιόποινον πρᾶξιν. Τελεσθέντος ἀξιοποίνου ἀδικήματος, ἀναγκαῖον ἀποβαίνει νὰ ἐπακολουθήσωσιν αἱ ἑξῆς ἐνέργειαι: νὰ βεβαιωθῇ ὑπὸ τῶν τεταγμένων πρὸς τοῦτο παρὰ τῆς πολιτείας προσώπων, ὅτι ὄντως ἐτελέσθη τοιοῦτον ἀδίκημα· νὰ ἀναζητηθῶσιν ὁ δράστης ἢ οἱ δράσται τοῦ ἀδικήματος· νὰ συλλεχθῶσιν αἱ ἀποδείξεις αἱ βαρύνουσαι αὐτούς· νὰ ἐκτιμηθῶσιν ἁρμοδίως αἱ ἀποδείξεις αὗται, τουτέστι νὰ καθορισθῇ ἂν ἐξ αὐτῶν προκύπτουσιν ἐνδείξεις ἐνοχῆς ἐπαρκεῖς πρὸς παραπομπὴν εἰς δίκην τοῦ κατηγορουμένου ἢ ἐὰν οὗτος δέον νὰ ἀπαλλαγῇ διὰ βουλεύματος τῆς ἀπαγγελθείσης κατ' αὐτοῦ κατηγορίας. Προκειμένου περὶ ἐλαφρῶν πλημμελημάτων καὶ πταισμάτων, ἡ πρὸ τῆς εἰς δίκην εἰσαγωγῆς ἐνέργεια διεξάγεται πολὺ συνοπτικώτερον τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος τρόπου.

Ἐν περιπτώσει παραπομπῆς κατηγορουμένου τινὸς εἰς δίκην, δέον νὰ ἐκδοθῇ ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου ἀπόφασις, ἀποφαινομένη ὅτι ἐτελέσθη, ἢ δὲν ἐτελέσθη, ὡρισμένον ἔγκλημα παρ' ὡρισμένου προσώπου ἢ καὶ πλειόνων προσώπων καὶ καταδικάζουσα ἢ ἀθωοῦσα τὸν κατηγορούμενον ἢ διατάσσουσα τὴν προσαγωγὴν πληρεστέρων (κρεισσόνων) ἀποδείξεων, μετὰ τὴν προσκόμισιν τῶν ὁποίων ἐκδίδεται ἡ ὁριστικὴ ἀπόφασις τῇ βάσει τῆς ἐλευθέρας πεποιθήσεως τῶν δικαστῶν. Τέλος ἡ τυχὸν ἐκδοθεῖσα καταδικαστικὴ ἀπόφασις δέον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἔργον τῆς ποινικῆς δικονομίας εἶναι ἡ ῥύθμισις πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν, ὡς καὶ τῶν διατυπώσεων ὑφ' ἃς αὗται διεξάγονται, προσέτι δὲ ὁ καθορισμὸς τοῦ κύκλου τῆς δράσεως τῶν προσώπων, ἅτινα ὑπὸ τοῦ νόμου ἐτάχθησαν εἰς ἐπιχείρησιν τῶν σχετικῶν πράξεων.

Ἡ σπουδαιότης τῆς ποινικῆς δικονομίας καταφαίνεται ἐκ τοῦ μεγίστου συμφέροντος, ὅπερ ἔχει ἡ πολιτεία εἰς ἀνακάλυψιν καὶ τιμωρίαν τῶν ἐγκληματιῶν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνακάλυψις δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερής.

Ὁ ἐγκληματίας οὐχὶ σπανίως καταβάλλει προσπαθείας ὅπως μὴ ἀνακαλυφθῇ καὶ πρὸς τοῦτο πειρᾶται νὰ δυσχεράνῃ καὶ παραπλανήσῃ τὴν δικαιοσύνην. Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις αἱ ἐνέργειαι πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ὑπαιτίου εἶναι πλήρεις δυσκολιῶν καὶ παρουσιάζουσιν ὄχι μόνον τὸν κίνδυνον νὰ μὴ ἀνακαλυφθῇ ὁ δράστης, ἀλλὰ καὶ ἄλλον μεγαλύτερον: τὸ νὰ θεωρηθῇ ἀθῷός τις ὡς ἔνοχος. Εἰς τοιοῦτον ἀποτέλεσμα δύναται νὰ ἀγάγῃ ὄχι μόνον ἡ πανουργία τοῦ ἀληθοῦς ἐνόχου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδεξιότης ἢ ὁ ὑπερβολικὸς ζῆλος καὶ ἡ σπουδὴ ἢ προκατάληψις τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων σφαλμάτων, ἐπάναγκες εἶναι ὅπως αἱ ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ διατάξεις προτίθενται ὡς σκοπὸν οὐ μόνον τὴν ἀνακάλυψιν ἐνόχων, ἀλλὰ καὶ τὴν προστασίαν ἀθῴων ἀπὸ τοῦ κινδύνου νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἔνοχοι. Ὅθεν ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ Καρράρα ὅτι ἐνῷ ὁ ποινικὸς κῶδιξ εἶναι ὁ κῶδιξ τῶν ἐγκληματι[ῶν], ἡ ποινικὴ δικονομία εἶναι ὁ κῶδιξ τῶν τιμίων ἀνθ[ρώ]πων, ἐννοῶν ἐκ τούτου ὅτι αὕτη δέον νὰ εἶναι συ[ν]τεταγμένη κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἐξασ[φα]λίζῃ τοὺς πολίτας ἀπὸ ἀδίκων καταδιώξεων, κα[τα]λείπουσα εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐλευθερίαν ὑπερασ[πί]σεως καὶ ῥυθμίζουσα προσηκόντως τὴν ἐνέργεια[ν] τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἔχουσιν ὡς ἀποστολὴν τὴν κα[τα]δίωξιν τῶν ἐγκλημάτων, τὴν διεξαγωγὴν ἀνακ[ρί]σεων πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων καὶ τὴν ἐκ[δί]κασιν τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων.

Ἡ ποινικὴ δικονομία δέον νὰ συμβιβάζῃ [...] μέχρι τινὸς ἀντίθετα, συμφέροντα. Τὸ συμφέ[ρον] τῆς κοινωνίας πρὸς ταχεῖαν τιμωρίαν τῶν δι[α]πραττόντων ἀξιοποίνους πράξεις καὶ τὸ συμφέ[ρον] τῶν κατηγορουμένων, οἵτινες δικαιοῦνται νὰ ἀπαι[τή]σωσι προσεκτικὴν καὶ πλήρη ἐξέτασιν τ[ῶν] πραγματικῶν περιστατικῶν, ἅτινα συνδέονται πρὸ[ς] τὴν ἀποδιδομένην εἰς αὐτοὺς κατηγορίαν, κα[ὶ] ἐπαρκεῖς ἐγγυήσεις πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἀθ[ωό]τητος αὐτῶν. Ἡ ἱστορία τῆς ποινικῆς δικονομ[ίας] εἶναι κυρίως ἡ ἱστορία τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τ[ῶν] δύο τούτων ἀντιθέτων συμφερόντων καὶ τῆς προ[σ]παθείας πρὸς ἁρμονικὸν αὐτῶν συμβιβασμόν. Ὅ[σῳ] τὸ πολίτευμα χώρας τινὸς εἶναι δεσποτικώτε[ρ]ον, τόσῳ θεωρεῖται ἐπικρατέστερον τὸ συμφέ[ρον] τῆς ποινικῆς καταστολῆς· ὅσῳ εἶναι φιλελευθε[ρώ]τερον, τόσῳ τὸ αἴσθημα τῆς μὴ ἀδίκου καταδιώ[ξε]σεως τοῦ ἀτόμου εἶναι ἰσχυρότερον καὶ συνεπ[ῶς] ἡ εὐρύτης τῶν μέσων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθ[ω]ότητος εἶναι μεγαλυτέρα.

Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τῆς ποινικῆς δικονομ[ίας] τρία εἶναι κυρίως τὰ δικονομικὰ συστήματα, ἅ[τινα] ἐπεκράτησαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀντιστοι[]χοῦντα καὶ ταῦτα εἰς διαφόρους τύπους πολιτευ[]μάτων καὶ κυβερνήσεων. Τὰ συστήματα ταῦ[τα] εἶναι τὸ κατηγορητικόν, τὸ ἐξεταστικὸν καὶ τὸ μικ[τόν]. Τὸ πρῶτον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι διὰ τ[οῦ] ἀδικήματος προσβάλλεται οὐχὶ ἀμέσως ἡ πολι[]τεία, ἀλλὰ κυρίως ὁ καθ' οὗ ἀπευθύνεται ἡ ἐγκλη[]ματικὴ ἐνέργεια. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ, ὅ[περ] εἶναι ἴδιον φιλελευθέρων πολιτευμάτων, ἐν δὲ τ[αῖς] ἀρχαίαις Ἀθήναις καὶ Ῥώμῃ συμπίπτει πρὸς τ[ὰς] ἐνδοξοτέρας περιόδους τῶν δημοκρατικῶν χρόνω[ν], ὁ παθὼν ἐφρόντιζε νὰ συλλέξῃ τὰς ἀναγκαί[ας] ἀποδείξεις καὶ προσαγάγῃ ταύτας ἐνώπιον τ[οῦ] δικαστηρίου· τὸ αὐτὸ δ' ἔπραττε καὶ ὁ κατηγορού[]μενος. Ὁ δικαστὴς δὲν ἠδύνατο ν' ἀναπτύξῃ πρω[]τοβουλίαν οὔτε πρὸς συλλογὴν τῶν ἀποδείξ[εων] οὔτε πρὸς καταδίωξιν τοῦ ὑπαιτίου. Πρὸ τοῦ δι[]καστοῦ διεξήγετο ἐλευθέρα προφορικὴ συζήτησ[ις] μεταξὺ κατηγόρου καὶ κατηγορουμένου, οἵτι[νες] ἀπέλαυον ἴσων δικαιωμάτων. Ἐν τῷ καλουμέ[νῳ] ἐξεταστικῷ συστήματι ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι τὰ [ἐγ]κλήματα προσβάλλουσι κυρίως καὶ οἱονεὶ ἀποκλει[]στικῶς τὴν πολιτείαν· ἑπομένως ἡ πρωτοβουλία τ[ῆς] διώξεως αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὸν ἡγεμόνα, ἐνασκεῖ[]ται δὲ ὑπὸ ὑπαλλήλων αὐτοῦ ἐνεργούντων ἐξ ἰδ[ίας] πρωτοβουλίας πρὸς δίωξιν τῶν ἐνόχων καὶ συλλο[]γὴν τῶν ἀποδείξεων. Εἰς τὸν κατηγορούμενον κα[]ταλείπεται λίαν περιωρισμένον στάδιον ὑπερασπί[]σεως. Κυρίως θεωρεῖται οὗτος ὡς μάρτυς, ἀπ[ὸ] τοῦ ὁποίου δέον νὰ ἀποσπασθῇ ἡ ὁμολογία τ[ῆς] τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐνοχῆς, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τ[οῦ] σκοποῦ τούτου γίνεται ἀφειδὴς χρῆσις σκλη[ρῶν] βασάνων. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἡ διαδικα[σία] δὲν ἦτο προφορικὴ ἀλλὰ μυστικὴ καὶ ἔγγραφ[ος]. Ὁ κατηγορούμενος ἀπελογεῖτο χωρὶς νὰ γνωρί[ζῃ] οὔτε ποῖος τὸν κατηγορεῖ, οὔτε ποῖα ἀποδεικτι[κὰ] μέσα προσήχθησαν κατ' αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἀποφά[σει] αὐτῶν οἱ δικασταὶ ἠκολούθουν πρὸ παντὸς ο[ὐχὶ] τὴν ἰδίαν αὐτῶν πεποίθησιν ἀλλὰ τὰς περὶ τ[οῦ] τρόπου τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀποδείξεων διατάξ[εις] τοῦ νόμου. Λόγου χάριν ἡ ἀξιοπιστία τῶν μαρτύ[]ρων ὡρίζετο διὰ βαθμῶν, ἀναλόγως τῆς κοινων[ι]κῆς αὐτῶν θέσεως κλπ. Διαβόητος διὰ τὴν χρῆ[σιν] τῶν βασάνων, ἐνεργουμένων μετ' ἐντέχνου σκλη[]ρότητος, ἀπέβη ἡ καλουμένη Ἱερὰ Ἐξέτασις εἰς τ[ὰς] χώρας, ὅπου ἐπεκράτει ὁ καθολικὸς κλῆρος. [Ἡ] χρῆσις αὕτη τῶν βασάνων, ἀποτελοῦσα μίαν τῶν [σκοτει]νοτέρων σελίδων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πολιτισμ[οῦ], ἐξηκολούθησεν ἐφαρμοζομένη μέχρι τῶν χ[ρό]νων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Κατὰ τῆς ἐφ[αρ]μογῆς βασάνων ἀντεπεξῆλθεν εὐγλώττως καὶ θ[αρ]ραλέως ὁ μαρκήσιος Καῖσαρ Βεκκαρίας διὰ τ[οῦ] περιφήμου αὐτοῦ συγγραφῆς «Περὶ ἀδικημάτων κ[αὶ] ποινῶν», ἐκδοθείσης τῷ 1774 ἐν Λιβόρνῳ τῆς Ἰτ[α]λίας. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρξατο ἐπι[]κρατοῦν τὸ καλούμενον μικτὸν σύστημα, καθιερω[]θὲν τὸ πρῶτον ἰδίᾳ εἰς τὸν γαλλικὸν κώδικα π[οι]νικῆς δικονομίας τοῦ 1808, ὅστις σπουδαίαν ἐ[ξά]σκησεν ἐπιρροὴν ἐν τῇ δικονομικῇ νομοθεσίᾳ τ[ῆς] ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ἐν τῷ μικτῷ τούτῳ συ[]στήματι ὅπερ καθιερώθη καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ π[οι]νικῇ δικονομίᾳ, κατεβλήθη προσπάθεια ὅπως δ[ιορ]θωθῶσι τὰ ἐλαττώματα ἑκατέρου τῶν προεκ[τε]θέντων συστημάτων. Οὕτως ἐθεωρήθη ἐσφαλμ[ένη] ἡ ἀρχὴ τοῦ κατηγορητικοῦ συστήματος, καθ' [ἣν ἡ] σχεδὸν ἀποκλειστικὴ πρωτοβουλία τῆς διώξ[εως] τῶν ἀδικημάτων δέον ν' ἀφεθῇ εἰς τοὺς ἰδιώ[τας], οἵτινες ἐκ φόβου ἢ ὑπολογισμοῦ ἠδύναντο ν[ὰ μὴ] προβῶσιν εἰς διατύπωσιν κατηγορίας, οὕτω δὲ [...]

Digitized by Google

ριπτώσεις ἀτιμωρησίας τῶν ἐγκληματιῶν ἐν τῷ ιστήματι τούτῳ ἦσαν συνήθεις. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ήρης δημοσιότης, ἡ ἐφαρμοζομένη ἐν παντὶ αδίῳ τῆς διαδικασίας, ἀπέβαινε πολλάκις ἐπι-νδυνος εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ έον ἐθεωρήθη πεπλανημένον νὰ δεσμεύεται ὁ καστὴς παρὰ τῶν αἰτήσεων καὶ προτάσεων τῶν αδίκων, ὡς γίνεται καὶ νῦν ἐν ταῖς πολιτικαῖς δί-ιις, διότι ἐν τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ πρόκειται ι προστατευθῶσιν οὐχὶ ἁπλῶς τὰ ἰδιωτικὰ τοῦ ιθόντος συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ πολύτιμα τοιαῦτα ιῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐν τῷ μικτῷ συστήματι λείπουσι τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐξεταστικοῦ συστή-ιτος καὶ ἐπικρατοῦσι συνολικῶς αἱ ἑξῆς θεμε-ιώδεις ἀρχαί, αἱ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καὶ γενικῶς πάσαις ταῖς συγχρόνοις νομοθεσίαις βασικῶς χύουσαι: 1) Ἡ πρωτοβουλία τῆς διώξεως τῶν ιικημάτων ἀνήκει κατὰ κανόνα εἰς ἰδίαν κρατι-ιν ἀρχήν, τὴν εἰσαγγελικήν. 2) Ἡ συλλογὴ τῶν τοδείξεων εἶναι ἔργον τοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλ-ιλου καὶ οὐχὶ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. 3) Ἐν ι σταδίῳ τῶν ἀνακρίσεων ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς γράφου καὶ μυστικῆς διαδικασίας. Ἡ ἀρχὴ ὅμως ιτη, ὡς πρὸς τὴν μυστικότητα, ὑπέστη κατὰ τὰ λευταῖα ἔτη ἐπαισθητὴν μείωσιν διὰ τῆς ἐν πλεί-αις ἐπικρατείαις καθιερώσεως τοῦ καὶ παρ' ἡμῖν σαχθέντος θεσμοῦ τῆς καλουμένης φανερᾶς ἀνα-ιίσεως. 4) Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ μικτοῦ συστή-ιτος εἶναι ἡ δημοσιότης καὶ προφορικότης τῆς ιρίας διαδικασίας (πρβ. Συντάγματος ἄρθρ. 98), ἡ ευθερία τῆς ὑπερασπίσεως τῶν κατηγορουμένων, διμερὴς (τουτέστι καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κα-ιγορίας καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὑπερασπίσεως) ιὶ κατ' ἀντιδικίαν ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως καὶ ἡ ιτὰ τὴν ἐλευθέραν πεποίθησιν τοῦ δικαστοῦ ἐκτί-ισις τῶν ἀποδείξεων. Ἡ παρεμβολὴ τοῦ λαϊκοῦ οιχείου ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς ἀνωτάτης ποινικῆς καιοσύνης ὑπηγόρευσε τὸν θεσμὸν τῶν ὁρκωτῶν καστηρίων, καθιερούμενον καὶ ἐν ἄρθρῳ 100 τοῦ ιντάγματος.

Ὁ ἰσχύων κῶδιξ ποινικῆς δικονομίας ἐξεδόθη τῇ ι/22 Μαρτίου 1834. Ἀπαρτίζεται ἐκ 570 ἄρθρων, ινετάγη δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ τότε μέλους τῆς ἀν-βασιλείας Μάουρερ. Πρὸς βαθμιαίαν μεταρρύ-ιισιν αὐτοῦ ἐψηφίσθησαν (ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1910 ιὶ ἐντεῦθεν) οὐκ ὀλίγοι δικονομικοὶ νόμοι. Τοῦτο περιστατικὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ κατὰ τὰς τελευ-ιίας δεκαετηρίδας διαμόρφωσις καὶ πρόοδος τῆς ιινικῆς ἐπιστήμης καθόλου, ἧς ἕνεκα ἀπαντα-ιῦ ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποκαταστάσεως ἰδίου ιματος ποινικῶν δικαστῶν, κεκτημένων εἰδικὴν ιρφωσιν, καθιστᾷ ἀναγκαίαν παρ' ἡμῖν τὴν ἐπε-ργασίαν νέου κώδικος ποινικῆς δικονομίας. Πρὸς ν ἀνωτέρω σκοπὸν ἀπὸ ἐτῶν ἀσχολεῖται εἰδικὴ ιμοπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Κωστῆ*, «Ἐγχειρίδιον τῆς ποινικῆς ιονομίας» (ἔκδ. γ', Ἀθῆναι 1897).—*Κ. Κωνσταντοπούλου*, Ἑρμηνεία τῆς ἑλληνικῆς ποινικῆς δικονομίας» (ἔκδ. γ' ὁ *Ε. Μακρυγιάννη*, τόμοι 2, Ἀθῆναι 1926). — *Κ. Τσου-λᾶ*, «Αἱ δικονομικαὶ μεταρρυθμίσεις» (Ἀθῆναι 1927).— *Γιωτοπούλου*, «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Ἰτα-ι» (Ἀθῆναι 1906, § 201—218).—*R. Garraud*, «Traité théo-ιue et pratique d' instruction criminelle et de procé-re pénale» (Paris 1907—1929).— *V. Manzini*, «Trattato diritto processuale penale Italiano» (Torino 1925).— *Beling*, «Deutsches Strafprozessrecht» (Berlin 1928).— *ιnny*, Outlines of criminal law (ιβ' ἔκδ. Cambridge 1926).

Π. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—ποινικὴ ***δίωξις*** *[Ποιν. Δικον.]*. Τὴν διάπραξιν κλήματος (πταίσματος, πλημμελήματος καὶ κα-ιυργήματος) ἀκολουθεῖ ἡ *ποινικὴ δίωξις* τοῦ δρά-ου καὶ τῶν συμμετόχων. Ἡ προανάκρισις γίνε-ι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ κατὰ παραγγελίαν τοῦ ιρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως (ἄρθρ. 17 Ποιν. κον.). Κατὰ κανόνα ἡ ποινικὴ δίωξις γίνεται ἐξ αγγέλματος (ἄρθρ. 20 Ποιν. Δικον.), κατ' ἐξαίρε-ν. Εἰς τὰς παρὰ τοῦ ποινικοῦ νόμου ἢ παρ' ἄλλων ιμων ρητὰς ὡρισμένας περιπτώσεις δὲν γίνεται ιινικὴ δίωξις αὐτεπαγγέλτως παρὰ τῶν δημοσίων αλλήλων, πλὴν μόνον κατ' ἔγκλησιν (plainte) τοῦ ιικηθέντος (ἄρθρ. 22 Ποιν. Δικον.) Χ. Ν. Τ.

—*[Στρατ.—Ναυτ. Ποιν. Δικ.]* Ἡ *ποινικὴ δίω-ς* τόσον τῶν στρατιωτικῶν ὅσον καὶ τῶν ναυτι-ιν διὰ διαπραχθείσας ὑπ' αὐτῶν ἀξιοποίνους ιάξεις προκαλεῖται κατόπιν μηνύσεως, κατόπιν κλήσεως, ὅταν ἡ πρᾶξις εἶναι ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ αν ἐπικρατῇ κοινὴ φήμη περὶ ἐκτελέσεως τῆς ιάξεως. Τὴν ποινικὴν δίωξιν διὰ διαπραττομένας ιοποίνους πράξεις ἀσκεῖ: α') τῶν στρατιωτικῶν, ὰ πράξεις τῆς ἁρμοδιότητος τῶν στρατοδικείων, ὁ οικητὴς τῆς στρατιωτικῆς μονάδος παρ' ᾗ ἵδρυ-ι τὸ στρατοδικεῖον· β') τῶν ναυτικῶν, διὰ πρά-ις τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ναυτοδικείου ὁ ὑπουρ-ς τῶν Ναυτικῶν· καὶ γ') τῶν στρατιωτικῶν καὶ ιυτικῶν, διὰ πράξεις τῆς ἁρμοδιότητος τῶν κοι-ιν ποινικῶν δικαστηρίων ἡ εἰσαγγελικὴ ἀρχή. Πᾶσα ἀρχή, ὡς καὶ πᾶς πολίτης, δύναται νὰ ὑπο-ιλῃ μήνυσιν διὰ πᾶσαν ἀξιόποινον πρᾶξιν, ἥτις ιελε πραχθῇ παρὰ στρατιωτικοῦ ἢ ναυτικοῦ, πρὸς ιν ἁρμόδιον διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ἀγω-ις ἢ καὶ πρὸς πάντα κοινὸν ἀνακριτικὸν ὑπάλλη-ιν, ὅστις θὰ τὴν διαβιβάσῃ πρὸς τοῦτον. Ὅταν ιόκειται μία ἐκ τῶν ἄνω πρὸς δίωξιν περιπτώ-ιων, τότε ἡ προϊσταμένη τοῦ στρατιωτικοῦ ἢ ναυτικοῦ ἀρχὴ ὀφείλει νὰ ἐπιληφθῇ ἀμέσως τῆς ὑποθέσεως, ἐνεργοῦσα ἔνορκον προανάκρισιν, μετὰ τὸ πέρας δὲ ταύτης δέον νὰ ὑποβάλῃ τὴν σχηματισθεῖσαν δικογραφίαν εἰς τὸν ἀσκοῦντα τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, ὅστις θὰ προβῇ εἰς τὴν δέουσαν κατὰ νόμον ἐνέργειαν.

Ἡ ποινικὴ δίωξις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δὲν κωλύει τὴν πειθαρχικὴν τοιαύτην. Χ. Π.

—ποινικὴ ***εὐθύνη*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Εἶναι ἡ ἐκ τοῦ ἐγκλήματος ἀπορρέουσα εὐθύνη. Συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἐγκληματήσαντος ὅπως ὑποβληθῇ εἰς ἀνάκρισιν καὶ δίκην ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου ποινικοῦ δικαστηρίου καὶ ἐκτίσῃ τὴν τυχὸν ἐπιβληθησομένην ποινήν.

— ποινικὴ ***ρήτρα***. Ἡ ὡς ποινή, λόγῳ μὴ ἐκτελέσεως ἢ μὴ προσηκούσης ἐκτελέσεως ὑποχρεώσεως ὑποσχεθεῖσα παροχή.

Τὸν θεσμὸν τῆς ποινικῆς ρήτρας ἔλαβον οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιβαλλομένη ἐπὶ παραβάσει τῶν συμβάσεων ποινὴ ἐλέγετο ἐπιτίμιον. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἡ ποινικὴ ρήτρα συνωμολογεῖτο δι' ἐπερωτήσεως (stipulatio poenae), εἶχε δὲ ἰδιάζουσαν πρακτικὴν σημασίαν, καθόσον δι' αὐτῆς ἦτο δυνατὴ ἡ ἱκανοποίησις ἀπαιτήσεων μὴ προστατευομένων ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Σκοπὸς τῆς ποινικῆς ρήτρας εἶναι ἡ ἐπίρρωσις τῆς ἐξουσίας τοῦ δανειστοῦ· ἐπιτυγχάνεται δὲ δι' αὐτῆς καὶ ὁ ἐκ τῶν προτέρων καθορισμὸς τοῦ ποσοῦ τοῦ διαφέροντος. Ἡ ποινικὴ ρήτρα συνομολογεῖται συνήθως ὁμοῦ μετὰ τῆς κυρίας συμβάσεως, εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ὁποίας τίθεται, δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ μεταγενεστέρα συνομολόγησις ταύτης. Προστίθεται κυρίως εἰς τὰς μεταξὺ ζώντων δικαιοπραξίας, ὡς ποινὴ δι' οἱανδήποτε τῶν συμπεφωνημένων παράβασιν. Ἐνίοτε ὅμως ἐπιβάλλεται καὶ ὑπὸ τοῦ διαθέτου κατὰ τῶν κληρονόμων, καὶ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεως.

Ἡ ποινικὴ ρήτρα δύναται νὰ προστεθῇ εἰς ἐπίρρωσιν οἱασδήποτε ὑποχρεώσεως καὶ μὴ ἀγωγίμου τοιαύτης. Ἡ ἀκυρότης ὅμως τῆς κυρίας ὑποχρεώσεως, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, συνεπάγεται καὶ τὴν ἀκυρότητα τῆς ποινικῆς ρήτρας. Οὐχ ἧττον ὅμως ὑποστηρίζεται ὅτι, ἐφόσον ὁ ὀφειλέτης ἐγνώριζε τὴν τοιαύτην ἀκυρότητα, ἡ ἐν γνώσει ταύτης συνομολογηθεῖσα ποινικὴ ρήτρα θεωρεῖται ὡς παραίτησις ἀπὸ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπικλήσεως τῆς ἀκυρότητος καὶ τὸ κῦρος τῆς ποινικῆς ρήτρας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐγκύρου ἢ μὴ τῆς τοιαύτης παραιτήσεως.

Ἡ ποινικὴ ρήτρα, ἐὰν μὲν τὸ ἐνοχικὸν δικαίωμα, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὁποίου ἐτέθη, συνίσταται εἰς παράλειψιν, καταπίπτει ἅμα ὡς ἐπιχειρηθῇ ἡ παραλειπτέα πρᾶξις. Ἐὰν δὲ συνίσταται εἰς θετικὴν ἐνέργειαν, ἐφόσον ἔχει τεθῆ ρητὴ προθεσμία, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἐπιχειρητέα ἡ πρᾶξις, καταπίπτει ἅμα τῇ παρελεύσει τῆς προθεσμίας. Ἐὰν ὅμως δὲν ἔχει τεθῆ τοιαύτη προθεσμία, ὁ χρόνος καθ' ὃν καταπίπτει ἡ ποινικὴ ρήτρα ἤρτηται ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν μερῶν· ἐν ἀμφιβολίᾳ θεωρεῖται ὅτι ἡ ποινικὴ ρήτρα καταπίπτει παραχρῆμα, καθόσον οὔτε ὄχλησις ἀπαιτεῖται, οὔτε εἶναι ἀνάγκη ὅπως περιέλθῃ ὁ ὀφειλέτης εἰς ὑπερημερίαν, ἵνα καταστῇ αὕτη ἀπαιτητή. Θεωρεῖται ὅμως ἐν πάσῃ περιπτώσει χορηγούμενος εἰς τὸν ὀφειλέτην σύμμετρος χρόνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπιχειρητέα ἡ πρᾶξις, μέχρι δὲ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης δύναται ν' ἀπαλλαγῇ πάντοτε τῆς ποινῆς ἐκπληρῶν τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ.

Ἡ περιέλευσις τοῦ ὀφειλέτου εἰς ἀναίτιον ἀδυναμίαν ἐκπληρώσεως τῆς ὑποχρεώσεως αὐτοῦ, ἐὰν δὲν εἶναι σαφῶς ἐκπεφρασμένη ἐν τῇ συμβάσει ἡ βούλησις τῶν μερῶν περὶ τῆς ἐν πάσῃ περιπτώσει εὐθύνης τοῦ ὀφειλέτου, ἀπαλλάσσει αὐτὸν τῆς καταβολῆς τῆς ποινικῆς ρήτρας. Δὲν ἀπαλλάσσει ὅμως αὐτὸν καὶ ἡ ἀναίτιος καθυστέρησις τῆς ἐκπληρώσεως τῆς συμβάσεως, εἰμὴ ἐὰν ἡ καθυστέρησις ὀφείλεται εἰς ὑπαιτιότητα αὐτοῦ τούτου τοῦ δανειστοῦ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταπτώσεως τῆς ποινικῆς ρήτρας ἤρτηνται ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων, οἵτινες δυνατὸν νὰ ἠθέλησαν: 1) μόνον τὴν καταβολὴν τῆς ποινικῆς ρήτρας· 2) καὶ τὴν καταβολὴν τῆς ποινικῆς ρήτρας καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεως, εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ὁποίας ἐτέθη ἡ ποινή· 3) τὴν κατ' ἐλευθέραν ἐπιλογὴν τοῦ δανειστοῦ, εἴτε καταβολὴν τῆς ποινῆς, εἴτε ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεως. Ἡ ἐν μέρει ἐκπλήρωσις τῆς ἐνοχικῆς ὑποχρεώσεως δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ὀφειλέτην τῆς καταβολῆς τῆς ποινῆς οὐδὲ δίδει εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα μειώσεως αὐτῆς εἰμὴ μόνον ἐὰν ρητῶς συνεφωνήθη τὸ ἐναντίον.

Ε. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ

— ποινικὴ ***ψυχολογία (ψυχολογία τοῦ ἐγκλήματος)***. Βοηθητικὴ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἐρευνῶσα τὴν ἐνοχὴν καὶ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς τοῦ πράξαντος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρὸ τοῦ ἐγκλήματος ζωῆς αὐτοῦ, ἐξετάζουσα τουτέστιν ὅλας τὰς συνθήκας καὶ τὰς περιστάσεις, αἵτινες ἤγαγον τὸν δράστην εἰς τὸ ἔγκλημα. Ἡ τοιαύτη ἐξέτασις ἀξιοῦται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐν ταῖς περὶ ἐνοχῆς καὶ ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων διατάξεσιν αὐτοῦ. Ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης τῆς ποινικῆς ψυχολογίας εἶναι οἱ κανονικοί, ὁμαλοὶ ἐγκληματίαι. Τοὺς ψυχικῶς ἀνωμάλους ἐγκληματίας ἐξετάζει ἡ ποινικὴ ψυχοπαθολογία καὶ ἡ δικαστικὴ ψυχιατρική.

Ἡ ποινικὴ ψυχολογία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τῆς βουλήσεως. Περιγράφει ἐπίσης τύπους ἐγκληματιῶν (ὄχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐκ γενετῆς ἐγκληματίου), ὡς π. χ. τοῦ ἀλήτου, τῆς πόρνης, τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ οἰνοπνεύματος ἐγκληματοῦντος, τοῦ ἐκ περιστάσεως ἐγκληματίου, τοῦ διαρρήκτου, τοῦ ἀπατεῶνος, τοῦ τυχοδιώκτου ἐγκληματίου, τοῦ προαγωγοῦ, τοῦ νεαροῦ ἐγκληματίου, κτλ. Ἐξετάζει ἐπίσης γενικῶς τὰς αἰτίας τοῦ ἐγκλήματος, ἀτομικὰς καὶ κοινωνικάς.

Χ. Ν. Τ.

—ποινικὸν δίκαιον. Καλεῖται τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ συνόλου τῆς ἐνδίκου τάξεως, ὅπερ περιέχει τὸ σύστημα τῶν κανόνων, οἵτινες ρυθμίζουν τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ποινήν, ὡς καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα. Τὸ δίκαιον τουτο τὸ ποινικόν, ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν σημασίαν τῆς λέξεως, διαιρεῖται εἰς τὸ *οὐσιαστικὸν* (matérielles) καὶ τὸ *δικονομικὸν* (formelles). Τὸ πρῶτον διαγράφει μετ' ἀκριβείας κατὰ τὴν ἀφῃρημένην αὐτῶν μορφὴν πράξεις, αἵτινες ἔχουν ὡς συνέπειαν διὰ τὸν δράστην αὐτῶν ποινὴν ἀπολύτως ἢ σχετικῶς ὡρισμένην. Τὸ δεύτερον θεσπίζει τὴν διαδικασίαν, καθ' ἣν ἐφαρμόζονται οἱ κανόνες τοῦ οὐσιαστικοῦ ποινικοῦ δικαίου, τουτέστι καθορίζεται καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ποινὴ ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει καὶ ὁρίζει τὰ ὄργανα, ἅτινα εἶναι ἁρμόδια διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην. Τὸ οὐσιαστικὸν ποινικὸν δίκαιον περιέχεται ἐν τῷ ποινικῷ κώδικι (ποινικῷ νόμῳ), τὸ δὲ δικονομικὸν ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ. Δὲν εἶναι ὅμως σπάνιον νομικός τις ποινικὸς κανὼν οὐσιαστικοῦ περιεχομένου νὰ εὑρίσκεται ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ καὶ τἀνάπαλιν. Ἐφ' ᾧ ὁ χαρακτὴρ ἑκάστου νομικοῦ ποινικοῦ κανόνος ἐξάγεται ἐκ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ (Funktion): πάντες οἱ ποινικοὶ ὁρισμοί, οἱ ἀφορῶντες εἰς τὴν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει ἐφαρμογὴν κανόνος θεσπίζοντος ποινήν, εἶναι χαρακτῆρος δικονομικοῦ. Τὸ ποινικὸν δικονομικὸν δίκαιον δὲν ἐξετάζεται ἐνταῦθα. Ἐπίσης δὲν ἀναπτύσσεται ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ τὸ στρατιωτικὸν ποινικὸν δίκαιον, τουτέστι τὸ σύστημα τῶν ποινικῶν ὁρισμῶν, οἵτινες ἀφοροῦν τοὺς στρατιωτικούς. Ὡσαύτως δὲν περιέχονται ἐν τῇ παρούσῃ ἀναπτύξει οἱ ἔξω τοῦ ποινικοῦ νόμου εὑρισκόμενοι ποινικοὶ νόμοι, οἱ ρυθμίζοντες εἰδικώτερα ἀντικείμενα (π. χ. αἰσχροκέρδεια, κατοχύρωσις τοῦ πολιτεύματος κλπ.).

Ἡ ποινὴ ἐγεννήθη ὑπὸ τὸ κράτος φυσικῆς ψυχολογικῆς ἀνάγκης. Ἡ προσβολὴ τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου δημιουργεῖ παρ' αὐτῷ τὴν ὁρμὴν τῆς ἀντιδράσεως, ἥτις δὲν ἐρείδεται ἐπὶ ἐνσυνειδήτου τινὸς σκέψεως σκοπιμότητος, ἀλλ' ἐκδηλοῦται ὡς τυφλὴ ἐκδίκησις. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη εἶναι φυσικὴ διὰ τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ὁ προηγμένος ὑπὸ παρομοίων συναισθημάτων κατέχεται. Ταῦτα τὰ συναισθήματα, ἅτινα οὐδεμία πνευματικὴ καλλιέργεια δύναται νὰ ἐκριζώσῃ, εἶναι ὑποχρεωμένη καὶ ἡ ὠργανωμένη κοινωνία νὰ ἱκανοποιήσῃ, καὶ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῶν θὰ ἦτο ἀναγκαία ἡ ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδικίας. Ἀλλ' ἡ ἀναρχία, ἥτις εἶναι ἀναγκαῖον παρακόλουθον τῆς ἀσκήσεως τῆς αὐτοδικίας καὶ ἥτις θὰ ἦγεν εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς ὀργανώσεως, ἠνάγκασε τὴν κοινωνίαν ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὴ αὕτη τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἀδίκου, τουτέστι κατὰ τῆς προσβολῆς τῶν ὁρισμῶν καὶ ἀπαγορεύσεων, αἵτινες ἀποσκοποῦν εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἀγαθῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ὠργανωμένη κοινωνία ἐκαλλιεργεῖτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πνευματικῶς, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἠθικῆς ἰδέας τῆς δικαιοσύνης, ἥτις ἀποκρούουσα τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὸ ἄμετρον ἀξιοῖ τὸ μέτριον καὶ τὸ σύμμετρον καὶ τὸ τέλειον. Οὕτως, ἐὰν ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐξεδικεῖτο τυφλῶς, ἄνευ μέτρου καὶ δικαιοσύνης, ἡ σημερινὴ πεπολιτισμένη κοινωνία, ἀναγνωρίζουσα καὶ ἱκανοποιοῦσα τὴν φυσικὴν ἐξέγερσιν κατὰ τὴν προσβολὴν τῶν ἐνδίκων ἀγαθῶν, θεσπίζει τὴν δικαίαν ἀντίδρασιν κατ' αὐτῶν. Τὸ δεινόν, ὅπερ πάσχει ὁ προσβαλλόμενος, ἀνταποδίδεται διὰ συμμέτρου δεινοῦ κατὰ τοῦ δράστου. Ἡ ποινὴ λοιπὸν εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς δικαία ἀνταπόδοσις.

Ἡ ἱκανοποίησις τοῦ συναισθήματος τῆς δικαιοσύνης θὰ ἦτο ἐπαρκὴς αἰτιολογία τῆς ποινῆς. Μεταξὺ τῶν ἐνδίκων ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἠθικὰ αὐτοῦ συμφέροντα καταλαμβάνουν τὴν ἐξέχουσαν θέσιν, αἱ δὲ πεπολιτισμέναι κοινωνίαι δὲν τὰ θυσιάζουν πρὸς ὄφελος κατωτέρων ὑλικῶν συμφερόντων. Ἀλλ' ἡ ποινή, ὡς δικαία ἀνταπόδοσις, παρακολουθεῖται ὑπὸ συνεπειῶν, αἵτινες δημιουργοῦν καὶ ἄλλας ὠφελείας διὰ τὴν κοινωνίαν. Ὁ τιμωρούμενος βελτιοῦται ἐνίοτε κατὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς του, οἱ δὲ ἄλλοι, οἵτινες βλέπουν τὸν ἐγκληματίαν δικαίως πάσχοντα διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἐκφοβοῦνται. Τοιουτοτρόπως ἡ δικαία ποινὴ

Digitized by Google

καθίσταται χρήσιμος καὶ διὰ τὴν ἀποτροπὴν μελλόντων ἐγκλημάτων. Ἐκτὸς τῆς ὠφελείας ταύτης ἡ δικαία ποινὴ στερεοῖ τὴν αὐθεντίαν τῆς πολιτείας, ἥτις ἐμφανίζεται ἀφ' ἑνὸς ὡς βασιζομένη ἐπὶ ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀφ' ἑτέρου ὡς πλήρης ἰσχύος, ἱκανὴ ὅπως πατάξῃ τὴν ἀδικίαν.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄσκοπος ἡ δικαία ἀνταπόδοσις. Ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ ἀπολύτων καὶ σχετικῶν θεωριῶν, αἵτινες ἐμάχοντο περὶ τὴν αἰτιολογίαν τῆς ποινῆς, ἀπώλεσε τὴν ὀξύτητα αὐτῆς. Ἡ ποινὴ ἀποτελεῖ, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, ὅταν εἶναι δικαία, ὄργανον πολιτικῆς κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Ἀλλ' εἰς τὸν τόπον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀντιθέσεως εἰσῆλθε νέα τις. Τὸ ὄργανον ἐκεῖνο, ὡς εἶναι διεσκευασμένον εἰς τοὺς ἰσχύοντας ποινικοὺς κώδικας, ἐθεωρήθη οὐ μόνον ὡς πεπαλαιωμένον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπικίνδυνον διὰ τὴν κοινωνίαν. Ἡ κοινωνία δεῖται προστασίας ἀποτελεσματικῆς, ἐκήρυξεν ἡ νεωτέρα σχολή, ἡ λεγομένη κοινωνιολογική. Τὴν προστασίαν ταύτην δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ ποινὴ ὡς ἔχει σήμερον. Διὰ τὴν προστασίαν ταύτην θὰ ἔδει αὕτη νὰ διαμορφωθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποτρέπῃ πράγματι μέλλοντα ἐγκλήματα. Ἐφ' ᾧ εἰς τὴν ποινὴν δέον νὰ τεθοῦν ὡρισμένοι συγκεκριμένοι σκοποί, οἵτινες θέλουσιν ἐπιτευχθῇ κυρίως κατὰ τὴν ἔκτισιν αὐτῆς. Ἔργον τῆς ποινῆς δέον νὰ εἶναι ἡ βελτίωσις, ἢ ἡ ἐκφόβησις τοῦ ἐγκληματίου, ἢ ἡ ὁριστικὴ ἀπομάκρυνσις αὐτοῦ ἐκ τῆς κοινωνίας. Ἡ ποινή, κατὰ τὴν κοινωνιολογικὴν σχολήν, δέον νὰ ἐξατομικευθῇ. Ἡ ἔννοια τῆς ἐξατομικεύσεως τῆς ποινῆς δὲν εἶναι ἐφεύρεσις τῆς κοινωνιολογικῆς σχολῆς. Οἱ περὶ τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμὸν καὶ περὶ τῆς ἐνοχῆς ὁρισμοὶ τῶν ἰσχυόντων ποινικῶν νόμων ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν ἐξατομίκευσιν τῆς ποινῆς. Ἀλλ' ἡ λέξις αὕτη προσλαμβάνει ἄλλην σημασίαν εἰς τὰ στόματα τῶν νεωτέρων κοινωνιολόγων ποινικολόγων. Κατ' αὐτούς, ἵνα ἡ ποινὴ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀτομικὰς συνθήκας τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως, πρέπει νὰ διαμορφωθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ μὲν βελτιώσιμος ἐγκληματίας νὰ βελτιωθῇ, ὁ δὲ ἀδιόρθωτος νὰ τεθῇ ἐκποδών. Σκοπὸς τῆς ποινῆς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἄσκησις δικαιοσύνης, ἐξ ἧς δύναται νὰ ἀπορρεύσῃ βελτίωσις ἢ ἐκφόβησις, ἀλλ' ἡ βελτίωσις ἢ ἡ ἐκφόβησις ἢ ἡ ὁριστικὴ ἀπομάκρυνσις δέον νὰ ἀποτελέσουν προγραμματικοὺς καὶ ἐνσυνειδήτους σκοποὺς τῆς ἀσκήσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τούτων ἡ ἀπειλὴ τῆς ποινῆς πρέπει νὰ προσλάβῃ ἄλλο σχῆμα. Οἱ ἰσχύοντες ποινικοὶ κώδικες, στηριζόμενοι εἰς τὰς ἐν τοῖς πρόσθεν ἀναπτυχθείσας ἀρχάς, διαγράφουν ποινικόν τι πλαίσιον (π. χ. εἱρκτὴν 5—10 ἐτῶν), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ βάρους τῆς πράξεως ἀντιλήψεων τῆς κοινωνίας, καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τούτου κινεῖται ἡ ἐξατομικευμένη ποινὴ κατὰ τοῦ συγκεκριμένου δράστου. Τὸ ποινικὸν τοῦτο πλαίσιον θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κοινωνιολόγων ὡς φραγμὸς λίαν δυσάρεστος διὰ τὴν ἐξατομίκευσιν τῆς ποινῆς, ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἀξιοῦν οὗτοι ταύτην. Οἱ ποινικοὶ κώδικες πρέπει νὰ καταγράφουν ἁπλῶς τὰς τυπικὰς μορφὰς τῶν ἐγκλημάτων καὶ νὰ ἀφίεται ἐλεύθερος ὁ δικαστὴς ὅπως ὁρίσῃ τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὸν συγκεκριμένον δράστην ποινήν. Ἡ ποινὴ δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλεται κατὰ τῆς πράξεως, ἀλλὰ κατὰ τοῦ πράξαντος. Καὶ ἐπειδὴ οὔτε ὁ δικαστὴς εἶναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ ἀσφαλῶς καὶ ἀμέσως ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἢ οὐ βελτιώσιμος καὶ εἰς πόσον χρόνον εἶναι ἐνδεχομένως βελτιώσιμος, οἱ πλέον προοδευτικοὶ ἐκ τῶν κοινωνιολόγων ἀξιοῦν τὸν καθορισμὸν τῆς διαρκείας τῆς ποινῆς οὐχὶ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς ὑπαλλήλου.

Ἡ κλασσικὴ σχολή, ἧς τὰ δόγματα ἀνεπτύξαμεν ἐν ἀρχῇ, οὐδεμίαν ἀντίρρησιν ἔχει νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ χρόνος τῆς ἐκτίσεως τῆς ποινῆς διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ καταδίκου, ἂν τοῦτο εἶναι δυνατὸν καὶ χωρὶς ἡ ποινὴ νὰ ἀπολέσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ δεινοῦ διὰ τὸν ἐγκληματήσαντα. Ἐπίσης οὐδαμῶς ἀντιτίθεται εἰς τὴν μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς λῆψιν ἀσφαλιστικῶν μέτρων ὑπὲρ τῆς κοινωνίας, μίαν λελογισμένην μέριμναν π. χ. ὅπως ὁ ἀπολυθεὶς κατάδικος ἐξεύρῃ ἐργασίαν (Entlessenfürsorge). Ἀλλ' ἀρνεῖται νὰ παραιτηθῇ τῆς ἰδέας τῆς δικαιοσύνης, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῶν περὶ τῆς πράξεως ἀντιλήψεων τῆς κοινωνίας, συνεπῶς δὲν παραδέχεται νὰ καταδικάζεται ὁ φονεὺς εἰς τρίμηνον π. χ. φυλάκισιν, ἂν ἡ διάρκεια αὕτη τῆς ποινῆς ἀρκῇ διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ φονέως ἐκείνου. Διὰ τὴν κλασσικὴν σχολὴν ἡ βελτίωσις τοῦ ἐγκληματήσαντος εἶναι ἐνδεχόμενον παρακόλουθον τῆς δικαίας ποινῆς, ὅπερ δύναται μὲν νὰ ἐπιτευχθῇ κατὰ τὴν ἔκτισιν αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν δύναται οὔτε τὴν διάρκειαν τῆς ποινῆς νὰ προσδιορίσῃ οὔτε τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς νὰ ἀλλοιώσῃ. Ἡ δὲ ὁριστικὴ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἐγκληματίου ἐκ τῆς κοινωνίας δὲν δύναται, κατὰ τὴν κλασσικὴν σχολήν, νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν ἀνεξαρτησίᾳ ἀπὸ τῆς σημασίας καὶ τοῦ βάρους τῆς τελεσθείσης πράξεως, ἐπὶ τῇ βάσει ἁπλῶς τοῦ ἐπικινδύνου χαρακτῆρος τοῦ πράξαντος.

Ἡ ἀντίθεσις τῆς κλασσικῆς πρὸς τὴν κοινωνιολογικὴν σχολὴν εἶναι ἀπόρροια γενικωτέρας τινὸς ἀντιθέσεως. Ἡ ποινὴ ὡς ἀνταπόδοσις προϋποθέτει ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Ἐὰν ὅ,τι πράττει τις τὸ πράττῃ κατ' ἀνάγκην, ὡς διδάσκει ἡ ἑτεραρχία (Determinismus), τότε ἡ ἀνταπόδοσις, εἴτε ὡς ἀνταμοιβὴ διὰ τὸ προηγούμενον ἀγαθόν, εἴτε ὡς ποινὴ διὰ τὸ τελεσθὲν ἄδικον, στερεῖται νοήματος. Τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν δὲν δύναται νὰ ἀνταποδοθῇ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις πράττων ὡς ἔπραξε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως. Ἡ κλασσικὴ σχολὴ δέχεται ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, ἐνῷ ἡ κοινωνιολογικὴ τὴν ἀρνεῖται. Ἐκ τῆς ἀρνήσεως ταύτης ἡ κοινωνιολογικὴ σχολὴ σύρει τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ποινῆς συνεπείας. Ἐκτὸς τῆς κοινωνιολογικῆς σχολῆς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως ἀρνεῖται καὶ ἡ θετικὴ ἰταλικὴ χολή, ἥτις ὅμως ἐκ τῆς ἀνελευθερίας ταύτης ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος ἐν γένει περὶ ἐνοχῆς (Schuld) ἐκ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἡ ἐνοχὴ ἐκ τῆς εὐθύνης δέον νὰ ἀντικατασταθῇ ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ διὰ τῆς ἐνοχῆς ἐκ τοῦ ἐπικινδύνου χαρακτῆρος τοῦ πράττοντος. Ἡ κλασσικὴ σχολή, ἐμμένουσα εἰς τὰς περὶ τῆς ποινῆς ἀνωτέρω ἀναπτυχθείσας ἀντιλήψεις της, δέχεται ὅτι εἶναι ἐπάναγκες διὰ τοὺς ἐπικινδύνους ἀνθρώπους νὰ θεσπισθῇ σύστημα ἀσφαλιστικῶν μέτρων, ἀνεξαρτήτων ἐκ τῶν προϋποθέσεων τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, καὶ λαμβανομένων παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ποινῆς, ἐκεῖ ἔνθα συντρέχουν αἱ προϋποθέσεις ἀμφοτέρων.

Τὸ ποινικὸν δίκαιον, περιεχόμενον κατὰ τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη εἰς τὸν ποινικὸν κώδικα ἑκάστης χώρας, ἐρευνᾷ καὶ ἑρμηνεύει ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἥτις συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν λεγομένων ἐπιστημῶν τοῦ πνεύματος ἢ τοῦ πολιτισμοῦ (Geisteswissenschaften ἢ Kulturwissenschaften). Διαιρεῖται δὲ τὸ ποινικὸν δίκαιον εἰς τὸ γενικὸν μέρος καὶ εἰς τὸ εἰδικόν. Εἰς τὸ γενικὸν μέρος περιέχονται γενικοὶ κανόνες ἰσχύοντες ἐπὶ παντὸς ἐγκλήματος, ἐνῷ εἰς τὸ εἰδικὸν θεσπίζονται οἱ εἰδικοὶ τύποι τῶν πράξεων, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἀπειλεῖται ποινή.

Ἡ πρᾶξις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλεται ποινὴ καλεῖται *ἔγκλημα*. *Πρᾶξις* καλεῖται ἡ ἑκουσία ἐνέργεια ἢ παράλειψις ἀνθρώπου. Ἡ κολάσιμος πρᾶξις πρέπει προσέτι νὰ εἶναι ἄδικος καὶ ἔνοχος. Ἄδικος εἶναι ἡ πρᾶξις, ἥτις, ἀντικειμενικῶς λαμβανομένη, εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔνδικον τάξιν τοῦ κράτους. Κατὰ κανόνα, ἡ πρᾶξις, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ κράτους ποινὴ (ἡ τυπικὴ πρᾶξις) εἶναι ἄδικος, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχουν λόγοι ἀποκλείοντες τὸν ἄδικον χαρακτῆρα αὐτῆς. Ὁ κυριώτερος ἐκ τῶν λόγων τούτων εἶναι ἡ ἄμυνα. Ὁ ἐν ἀμύνῃ ἀποκτείνων δὲν πράττει ἔγκλημα, διότι ἡ ἐν ἀμύνῃ ἀνθρωποκτονία δὲν εἶναι ἄδικος πρᾶξις. Ἡ ἀνθρωποκτονία ἐν γένει εἶναι πρᾶξις ἄδικος, ἀλλ' ἡ ἄμυνα τοῦ πράττοντος ἀποκλείει τὸν ἄδικον χαρακτῆρα αὐτῆς. Ἐν ἀμύνῃ πράττει, ὅστις ἀποκρούει παράνομον ἐπίθεσιν ἐκ μέρους ἀνθρώπου. Ἡ ἄδικος πρᾶξις δὲν εἶναι ἔγκλημα ἂν συγχρόνως δὲν εἶναι καὶ ἔνοχος, δηλαδὴ ἂν δὲν ἐτελέσθη ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας. Προϋπόθεσις τῆς ἐνοχῆς εἶναι ἡ ἱκανότης πρὸς καταλογισμόν. Τὰ παιδία ἢ οἱ παράφρονες δὲν δύνανται νὰ πράξουν οὔτε ἐκ δόλου οὔτε ἐξ ἀμελείας. Ἐπίσης τὴν ἐνοχὴν ἀποκλείει καὶ ἡ κατάστασις ἀνάγκης (κατ' ἄλλους ἡ κατάστασις ἀνάγκης ἀποκλείει τὸ ἄδικον τῆς πράξεως). Ἐν καταστάσει ἀνάγκης πράττει ὅστις ἀποτρέπει παρόντα τινὰ κατεπείγοντα καὶ ἀναπότρεπτον κίνδυνον ζωῆς.

Ἡ πρᾶξις, ἥτις ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὰ ἐν τῷ νόμῳ περιγραφόμενα στοιχεῖα, καλεῖται *ἔγκλημα τετελεσμένον*, ἀπόπειρα δὲ καλεῖται ἡ πρᾶξις, ἥτις περιέχει ἀρχὴν ἐκτελέσεως τοῦ ἐγκλήματος. Ὁ αὐτοπροσώπως ἐκτελῶν τὸ ἔγκλημα καλεῖται κύριος ἢ φυσικὸς αὐτουργός, ὁ ὑποκινῶν ἕτερον εἰς ἔγκλημα λέγεται ἠθικὸς αὐτουργός, ὁ δὲ βοηθήσας ἕτερον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καλεῖται συνεργός. Ὁ μεταχειρισθεὶς ἕτερον ὡς ὄργανον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐγκλήματος καλεῖται ἔμμεσος αὐτουργός. Ὁ ἠθικὸς αὐτουργός, ὁ ἔμμεσος αὐτουργὸς καὶ ὁ συνεργὸς καλοῦνται συμμέτοχοι. Ὅταν ὑπὸ ἑνὸς προσώπου πράττωνται πλεῖστα ἐγκλήματα, ἔχομεν συρροὴν ἐγκλημάτων, πραγματικὴν ὅταν ἐτελέσθησαν πλείονες πράξεις, κατ' ἰδέαν ὅταν διὰ μιᾶς πράξεως ἐπληρώθησαν αἱ τυπικαὶ μορφαὶ πλειόνων ἐγκλημάτων. Διὰ τῆς παρόδου ὡρισμένου χρόνου, ποικίλλοντος κατὰ τὰς διαφόρους νομοθεσίας, τὰ ἐγκλήματα παραγράφονται. Τὸ κολάσιμον τῆς πράξεως (κατ' ἄλλους ἁπλῶς τὸ διώξιμον) ἐξαρτᾶται ἐνίοτε ἐκ τῆς ἐγκλήσεως τοῦ παθόντος ἢ ὡρισμένων ἄλλων προσώπων.

Πάντες οἱ κανόνες οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὸ γενικὸν μέρος τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Εἰς τὸ εἰδικὸν μέρος περιέχονται τὰ καθ' ἕκαστον ἐγκλήματα. Τὰ διάφορα ἐγκλήματα διαιροῦνται ἀναλόγως τοῦ ἐνδίκου ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον προσβάλλουν. Οὕτως ὑπάρχουν ἐγκλήματα κατὰ τῆς ζωῆς (φόνος, ἀναίρεσις, ἀνθρωποκτονία ἐξ ἀμελείας), κατὰ τοῦ σώματος (σωματικαὶ βλάβαι, τραύματα), κατὰ τῆς περιουσίας (κλοπή, λῃστεία κλπ.), κατὰ τῆς τιμῆς (ἐξύβρισις κλπ.), ἐγκλήματα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, κλπ.

Κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας ἐδημιουργήθη περὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον τεραστία ἐπιστημονικὴ κίνησις, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἥτις ἀποβλέπει εἰς γενικὴν ἀναμόρφωσιν αὐτοῦ. Μολονότι ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη κίνησις εὑρίσκεται εἰσέτι ἐν πλήρει δράσει, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπεκρυσταλλώθησαν ἤδη πλεῖσται ὅσαι ἐπιστημονικαὶ διδασκαλίαι, φέρουσαι καταφανῆ τὸν χαρακτῆρα τῆς προόδου, κατέναντι ἀρχαιοτέρων περιόδων τοῦ ποινικοῦ δικαίου.

Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— **ποινικὸν μητρῷον** *[Ποιν. Νόμ.]* βλ. λ. μητρῷον ποινικόν.

— **ποινικὸς κῶδιξ** (Code Pénal, Strafgesetzbuch). Εἶναι ὁ νόμος ὅστις, διῃρημένος κατὰ κανόνα εἰς γενικὸν καὶ εἰδικὸν μέρος, περιέχει τὸ ποινικὸν δίκαιον ἑκάστης χώρας. Ποινικαὶ διατάξεις εἶναι ὅμως κατεσπαρμέναι καὶ εἰς ἄλλους νόμους ἐκτὸς τοῦ ποινικοῦ κώδικος (βλ. καὶ λ. *ποινικοὶ νόμοι*). Χ. Ν.

— **ποινικὸς νόμος.** Ὁ ἰσχύων ἑλληνικὸς ποινικὸς νόμος (*ποινικὸς κῶδιξ*) συνετάχθη ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ Ὄθωνος Γεωργίου Μάουρερ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ βαυαρικοῦ κώδικος τοῦ 1813 καὶ τῶν μεταγενεστέρων βαυαρικῶν νομοσχεδίων τοῦ 1822, 1827 καὶ 1831. Ἐδημοσιεύθη τῇ 10 Ἰανουαρίου 1834 καὶ ἤρξατο ἐφαρμοζόμενος ἀπὸ τῆς 19 Ἀπριλίου 1834. Τὸ κείμενον τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς κυβερνήσεως ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί. Κατόπιν ἐγένοντο διορθώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἐγκριθεῖσαι διὰ διατάγματος, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διετάχθη ἡ ἐκ νέου δημοσίευσις τοῦ ἑλληνικοῦ μόνον κειμένου. Ἡ δημοσίευσις αὕτη ἐγένετο εἰς τὸ φύλλον τῆς ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως τῆς ... Νοεμβρίου 1836 (παράρτημα), ἔκτοτε δὲ ἔχει ἰσχὺν νόμου μόνον τὸ ἑλληνικὸν κείμενον (ἄρθρον 2 τοῦ διατάγματος τῆς 24 Ἰουλίου 1835). Τὸ γερμανικὸν κείμενον εἶναι μὲν πολυτιμότατον βοήθημα διὰ τὴν ἑρμηνείαν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ἑλληνικὸν ἐκεῖ ἔνθα ὑπάρχουν οὐσιώδεις παραλλαγαί.

Ὁ ποινικὸς οὗτος νόμος ὑπέστη διὰ νεωτέρων νόμων πολλὰς τροποποιήσεις. Ὑπὸ δὲ χρονολογίαν 1924 ἐδημοσιεύθη καὶ σχέδιον νέου ποινικοῦ κώδικος, συνταχθὲν ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ καταρτισθείσης ἐπιτροπῆς.

Ποινικὸς νόμος λέγεται καὶ πᾶς νόμος περιέχων ποινικὰς διατάξεις. Ἐπίσης καὶ πᾶν ἄρθρον τοῦ εἰδικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ἔνθα ὁρίζεται ὅτι ὡρισμένη ἀνθρωπίνη συμπεριφορὰ παρακολουθεῖται ὑπὸ σχετικῆς ἢ ἀπολύτως ὡρισμένης ποινῆς. (Περὶ τοπικῆς ἰσχύος τῶν ποινικῶν νόμων βλ. λ. *διεθνὲς ποινικὸν δίκαιον*). Χ. Ν.

Ἀναδρομικότης ποινικῶν νόμων. Ἐπειδὴ ἡ μὲν ἔννομος τάξις δὲν μένει ἀμετάβλητος ἐν τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ εἴτε νέοι νόμοι τὸ πρῶτον τίθενται εἴτε διὰ νέων τὸ περιεχόμενον τῶν παλαιῶν μεταβάλλεται ἢ καταργεῖται, αἱ δὲ ἀνθρώπιναι πράξεις δὲν ἔχουν πάντοτε στιγμιαίαν μόνον διάρκειαν, οὐδὲ γίνεται πάντοτε ἡ περὶ τῶν νομίμων συνεπειῶν αὐτῶν κρίσις εὐθὺς ὡς αὗται λάβωσι χώραν, γεννᾶται τὸ πρόβλημα ἂν μεταβληθεισῶν τῶν ἰσχυουσῶν κατὰ τὴν διάταξιν αὐτῶν νομικῶν διατάξεων, ὑπ' ἐκείνων ἢ ὑπὸ τῶν διαδεχθεισῶν αὐτὰς νέων, θὰ ρυθμισθῶσιν αἱ συνέπειαι τῶν πράξεων. Καταργηθέντος λ.χ. τοῦ νόμου τοῦ ἀπαγορεύοντος τὴν ἀπόκτησιν ἢ διατήρησιν χασίς, ἐρωτᾶται ἂν οἱ πρὸ τῆς καταργήσεως ταύτης κατηγορηθέντες ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τούτου διὰ μὴ ἐκδικαζομένου τοῦ ἀδικήματος ἤδη, μετὰ τὴν κατάργησιν, νὰ τιμωρηθῶσι.

Φανερὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων σχετίζεται μὲν ἀλλὰ δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς λήξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὅπερ ῥυθμίζεται ὑπὸ τῶν γενικῶν κανόνων περὶ τῆς ἐνάρξεως καὶ παύσεως τῆς ἰσχύος παντὸς νόμου (παρ' ἡμῖν ἄρθρον 1 καὶ 2 τοῦ ΤΗΑ' ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ νόμου).

Θεωρία τοῦ ζητήματος ἐν γένει. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο γενικωτάτας μορφάς. Ποία ἡ ἐπιρροὴ νεωτέρου ποινικοῦ νόμου ἐπὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἐτελέσθησαν μέν, ἀλλὰ δὲν ἐξεδικάσθησαν ὑπὸ τὸ κράτος παλαιοτέρου. Ποία ἡ ἐπιρροὴ νεωτέρου ποινικοῦ νόμου ἐπὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐτελέσθησαν καὶ ἐξεδικάσθησαν ὑπὸ τὸ κράτος παλαιοτέρου ἢ παλαιοτέρων.

Α') Ὑπὸ τὴν πρώτην τῶν ὡς ἄνω μορφῶν αὐτοῦ τὸ πρόβλημα τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων εἶναι δεκτικὸν τριῶν λύσεων:

1) Οἱ ποινικοὶ νόμοι οὐδέποτε ἔχουν ἀναδρομικὴν δύναμιν, ἤτοι αἱ συνέπειαι μιᾶς πράξεως ῥυθμίζονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύοντος τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν διεπράχθη αὕτη, καὶ ὅταν ἀκόμη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὁ νόμος οὗτος ἔχῃ μεταβληθῆ ἢ καταργηθῆ.

2) Οἱ ποινικοὶ νόμοι ἔχουν πάντοτε ἀναδρομικὴν δύναμιν, ἤτοι αἱ συνέπειαι μιᾶς πράξεως ῥυθμίζονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύοντος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδικάσεως καὶ οὐχὶ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως, καὶ δὴ εἴτε τὸ πρῶτον

ουμένου τοῦ ἀξιοποίνου τῆς πράξεως διὰ τοῦ τέρου νόμου εἴτε τοῦ τελευταίου τούτου ἐπι- ͻντος ἁπλῶς οἱανδήποτε μεταβολὴν εἰς αὐτό.

Οἱ ποινικοὶ νόμοι ἄλλοτε μὲν ἔχουν, ἄλλοτε ἐν ἔχουν ἀναδρομικὴν δύναμιν, εἴτε: α΄) δεκτῆς ιμένης κατ᾽ ἀρχὴν μὲν τῆς μὴ ἀναδρομικότη- τῶν ποινικῶν νόμων, ἐξαιρετικῶς δὲ τῆς ἀνα- μικότητος μόνον τῶν ἠπιωτέρων, καθιερουμέ- δηλαδὴ ὅτι αἱ συνέπειαι μιᾶς πράξεως ρυθμί- :αι κατ᾽ ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύοντος ι τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν διεπράχθη αὕτη, ις ἂν ὁ ἰσχύων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδικά- ; τῆς πράξεως νόμος εἶναι εὐνοϊκώτερος διὰ δράστην, εἴτε β΄) δεκτῆς γενομένης κατ᾽ ἀρχὴν τῆς ἀναδρομικότητος, ἐξαιρετικῶς δὲ τῆς μὴ δρομικότητος τῶν αὐστηροτέρων ποινικῶν νό- , καθιερουμένου δηλαδὴ ὅτι αἱ συνέπειαι μιᾶς ξεως ρυθμίζονται κατ᾽ ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ νόμου, ἰσχύοντος κατὰ τὴν ἐποχην τῆς ἐκδικάσεως, ις ἂν ὁ ἰσχύων κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαπρά- ; εἶναι εὐνοϊκώτερος διὰ τὸν δράστην.

ὰς δύο ἀκόμη λογικὰς δυνατότητας λύσεως προβλήματος (κατ᾽ ἀρχὴν ἡ ἀναδρομικότης ρέσει τῶν αὐστηροτέρων νόμων, ἢ κατ᾽ ἀρχὴν δρομικότης ἐξαιρέσει τῶν ἠπιωτέρων) δὲν ἀνα- ιεν, καθ᾽ ὅσον οὐδέποτε ὑπεστηρίχθησαν ὑπό ς. Πᾶσαι τοὐναντίον αἱ ὡς ἄνω ἐκδοχαὶ ἔχουν στηριχθῆ, ἄλλαι μὲν μόνον ἐν τῇ θεωρίᾳ, αἱ σται δὲ καὶ ἐν τῇ νομοθετικῇ πράξει.

ὴν πρώτην λύσιν (ἐφαρμογὴ ἄνευ ἐξαιρέσεως νόμου τοῦ ἰσχύοντος τὴν ἐποχὴν τῆς τελέ- ; τῆς πράξεως) ὑπεστήριξαν οἱ Hälschner .αιότερον) καὶ Bekker καὶ ἐθέσπισε τὸ ἀγγλο- ρικανικὸν δίκαιον. Τὸ ἀγγλικὸν δίκαιον δὲν μὲν ρητὴν διάταξιν ἐν τῷ νόμῳ περὶ μὴ ἀνα- μικότητος, ἰσχύει ὅμως ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς κανὼν ι ἐξαιρέσεως ἡ ἀρχὴ αὕτη, καθιερωθεῖσα ἐν τῇ λογίᾳ. Ἀφ᾽ ἑτέρου, εἰς τὰ νομοσχέδια ποινικοῦ ικος τοῦ Stephen (Bill 1878) καθιεροῦται ρη- ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος. Ὁμοίως ἀρχὴν οἱ ποινικοὶ κώδικες κρατῶν τινων τῶν ωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἰδίως ὁ ποι- ς κῶδιξ τῆς Καλιφορνίας (penal code of Ca- nia 14 Febr. 1872 § 6) καὶ ὁ τῆς Νέας Ὑόρ- (penal code of the State of New York 1881 , ὡς ἐπίσης καὶ τὸ προσχέδιον ἰταλικοῦ ποι- ῦ κώδικος (1920) προκειμένου περὶ παραφρό- καὶ νεαρῶν ἐγκληματιῶν. Ἡ δὲ ἀγγλοαμερι- κὴ φιλολογία θεωρεῖ φαίνεται τὴν ἀρχὴν ταύ- ὡς τόσον αὐτονόητον, ὥστε οὐδόλως ἅπτεται ζητήματος. Ἡ νομολογία ἐν τούτοις τῶν ἀμε- ινικῶν δικαστηρίων ἐπιτρέπει ἐνίοτε ἀναδρο- τητα ἐπιεικεστέρων ποινικῶν νόμων, καθιε- σα οὕτω τὴν κατωτέρω ἀναπτυσσομένην ἀρχὴν κατ᾽ ἀρχὴν μόνον ἀπαγορεύσεως τῆς ἀναδρο- τητος. Ὁμοίως ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ὁ μὲν code al (§ 4) ἀπαγορεύει ἐν γένει τὴν ἀναδρομικό- ι, ἡ πρᾶξις ὅμως, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιορρύθμου ηνείας, ἐδέχθη τὴν ἀναδρομικότητα τῶν ἐπιει- τέρων νόμων. Τὰ ἀναπτυχθέντα ὑπὲρ τῆς λύ- ς ταύτης ἐπιχειρήματα εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς ὅσα ἴδωμεν εὐθὺς κατωτέρω ὅτι ἐχρησιμοποιή- αν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀρχῆς τῆς κατ᾽ ἀρχὴν ἀναδρομικότητος (ἀνωτέρω 3 α), μὲ μόνην τὴν ροράν ὅτι ἐνταῦθα, πρὸς ἀποκλεισμὸν καὶ τῆς ιτότητος τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ἠπιωτέρων ον νόμων, ὑπεστηρίχθη τὸ μὲν ὅτι εἶναι ἀμφί- ος ἡ ἀξία τοῦ νεωτέρου ἠπιωτέρου νόμου καὶ μένως δὲν θὰ εἶχε λόγον ἡ ἀναδρομική του ρμογὴ (*Bekker*), τὸ δὲ ὅτι τὰ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀναδρομικότητος τοῦ ἠπιωτέρου νόμου ἀνα- μενα ζητήματα εἶναι τόσον πολλά, ὡς ἐκ τοῦ νότος ὅτι εἶναι συχνάκις δυσκολωτάτη, ἂν μὴ νατος, ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἰδιότητος ταύτης, ε εἶναι προτιμοτέρα ἡ καθιέρωσις τῆς γενικῆς ῆς τῆς μὴ ἀναδρομικότητος (δικαιολογικὴ ἔκ- ις τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κώδικος τῆς Καλιφορνίας).

Ι δευτέρα λύσις (ἐφαρμογὴ ἄνευ ἐξαιρέσεως νόμου τοῦ ἰσχύοντος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ικάσεως) παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφάς. Ἀφ᾽ ; ὡς καθιέρωσις τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναδρομικό- ος καὶ ἐκείνων ἀκόμη τῶν ποινικῶν νόμων, νες καθιεροῦσι τὸ πρῶτον ἤδη τὸ ἀξιόποινον ιξεώς τινος· οὕτω λ. χ., ὑπὸ διαφόρους ἑκάστοτε ιορισμούς, τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἰδίως τῆς χῆς τῆς δημοκρατίας, τὸ δίκαιον διαφόρων ατικῶν λαῶν, καὶ ἐκ τῶν συγγραφέων ὑπὸ δια- ρους ἐπίσης ἀμέσους ἢ ἐμμέσους περιορισμούς, ὸς τοῦ Κικέρωνος, οἱ Binding, Hälschner (βρα- ερον), Geyer, Finger, Træger. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὡς ιέρωσις τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναδρομικότητος παν- ποινικοῦ νόμου ἐπιφέροντος οἱανδήποτε μετα- ήν (ἔστω καὶ εἰς βάρος τοῦ κατηγορουμένου) προϋπάρχοντα· οὕτω λ. χ. ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω γραφέων, καὶ ὅλοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἰταλι- , θετικὴν σχολήν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ferri ὸ περιορισμοὺς ὅμως τὸ ἰταλικὸν προσχέδιον 0 § 1), καὶ ἐκ τῶν παλαιοτέρων οἱ Connanus, utler, Klein, Oerstedt, Rheinhold Schmid κλπ., ἐπίσης τὸ δίκαιον τῆς Κίνας, τὸ ἀρχαιότερον μανικὸν δίκαιον, τὰ νομοθετήματα διαφόρων ετικῶν καντονίων (Obwalden 1864, ἄρθρ. 115, Schaffhausen 1859, ἄρθρ. 265, Zug 1877, ἄρθρ. 1), καὶ ὑπὸ περιορισμούς τινας τὸ τῆς Ρωσίας (ποιν. νομ. 1903 §§ 1, 14).

Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑπὲρ τῆς λύσεως ταύτης συνηγορούντων εἶναι περίπου τὰ ἑξῆς:

Οἱ νεώτεροι νόμοι εἶναι οἱ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κράτους, τοῦ μόνου ἔχοντος τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς ποινῆς, οἱ καλύτεροι καὶ δικαιότεροι, δηλαδὴ οἱ μᾶλλον ἐξυπηρετοῦντες τὸν σκοπὸν τῆς ποινῆς. Ἐξ αὐτοῦ ἄρα τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὑπαγορεύεται ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀφοῦ αὐτοὶ καὶ μόνον ἀντιπροσωπεύουν τὴν στιγμὴν τῆς ἐκδικάσεως τὴν κρατικὴν βούλησιν. Οὐδὲν δύναται ν᾽ ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς· οὔτε κεκτημένα δικαιώματα τοῦ ἐγκληματίου· ἀφοῦ ἡ σχέσις ἐγκληματίου καὶ κράτους διαφέρει καθ᾽ ὁλοκληρίαν τῆς ρυθμιζομένης ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαιου σχέσεως ἀτόμου πρὸς ἄτομον, ἴσου πρὸς ἴσον, οὖσα σχέσις ἀτόμου πρὸς ὠργανωμένον σύνολον, ἑπομένως τὸ κράτος δὲν δεσμεύεται, ὅπως ἐπὶ σχέσεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ὑπὸ τῆς σκέψεως ὅτι δίδον ἀναδρομικὴν ἰσχὺν εἰς ὡρισμένον νόμον ἀνατρέπει κεκτημένα δικαιώματα προσώπων πρὸς ἄλληλα. Ἐνταῦθα ὁ μόνος ἔχων δικαίωμα εἶναι τὸ κράτος. Περὶ δικαιώματος τοῦ ἐγκληματίου ἐπὶ τῆς ποινῆς δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος. Πολὺ ὀλιγώτερον δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ δικαιώματος ἐγκληματίου ἐπὶ ὡρισμένης ποινῆς. Ἄρα καταπίπτει ἀμέσως καὶ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ ἐγκληματίας δὲν δύναται νὰ τιμωρηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει νόμου τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζε ἢ ὁ ὁποῖος δὲν ὑφίστατο τὴν ἐποχὴν τῆς τελέσεως τῆς πράξεως.

Εἰλικρινέστερον, λέγουν, εἶναι τὸ ἐπιχείρημα ὅτι διὰ τῆς ἀπεριορίστου ἀναγνωρίσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναδρομικότητος κινδυνεύουν αἱ ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι τῶν πολιτῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ δίδεται ἡ ἀπάντησις ὅτι, ἐνῷ οὐδὲν δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς πολίτας κατὰ τῆς παρανόμου αὐθαιρεσίας ἑνὸς δικτάτορος, ὅστις, καὶ ἡ ἀντίθετος ἀρχὴ ἐὰν ἰσχύῃ, εὐκόλως δύναται νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου ἀκριβῶς διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς ἀπεριορίστου ἀρχῆς τῆς ἀναδρομικότητος ἐπιτυγχάνεται εἰς τὰς ὁμαλὰς ἐποχὰς μεγαλυτέρα βεβαιότης ὑπάρξεως δικαίων νόμων.

Αἱ τρίται λύσεις (ἐφαρμογὴ κατ᾽ ἀρχὴν τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύοντος κατὰ τὸν χρόνον τῆς τελέσεως, ἐκτὸς ἂν ὁ ἰσχύων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδικάσεως εἶναι ἠπιώτερος ἢ ἐφαρμογὴ κατ᾽ ἀρχὴν τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύοντος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδικάσεως, ἐκτὸς ἂν ὁ ἰσχύων τὴν ἐποχὴν τῆς τελέσεως εἶναι ἠπιώτερος) εἶναι δημιούργημα τῆς προσπαθείας συγκερασμοῦ τῶν δύο ὡς ἄνω ἀντιθέτων συστημάτων. «Ἀναζητοῦντες, λέγουν οἱ ὀπαδοὶ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος ἐξαιρέσει μόνον τῶν ἠπιωτέρων νόμων, τὴν ἐν τῷ κειμένῳ τῶν ποινικῶν νόμων ἐνυπάρχουσαν βαθυτέραν ἔννοιαν καὶ σημασίαν, εὑρίσκομεν ὅτι οὗτοι ἀπαγορεύουσι τοῖς πολίταις ὡρισμένας πράξεις ἢ παραλείψεις καὶ πρὸς τήρησιν τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ἀπειλοῦσι ποινὴν ἐπὶ τῇ παραβάσει αὐτῆς. Ἐξ οὗ λογικῶς ἕπεται ὅτι μόνον ὁ παραβαίνων τὴν ἐν ὡρισμένῳ ποινικῷ νόμῳ περιεχομένην ἀπαγόρευσιν ὑποπίπτει ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ὑπόκειται εἰς τὰς ἐν αὐτῷ καθωρισμένας συνεπείας τῆς παραβάσεως ταύτης. Ἀλλ᾽ ἂν ἐπεκτείνωμεν τὴν ἐνέργειαν τοῦ νέου νόμου, δι᾽ οὗ ἀπαγορεύεται ἐφ᾽ ὡρισμένῃ ποινῇ ὡρισμένη πρᾶξις ἢ παράλειψις καὶ ἐπὶ τοιούτων πράξεων ἢ παραλείψεων λαβουσῶν ὑπόστασιν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, περιπίπτομεν εἰς τὸ ἄτοπον νὰ δημιουργῶμεν εὐθύνην καὶ νὰ ἐπιβάλλωμεν ποινὴν ἐπὶ παραβάσει νόμου μὴ ὑπάρχοντος· διότι ὅτε αὗται ἐπραγματώθησαν, ἢ οὐδεὶς ὑπῆρχε νόμος ἀπαγορεύων ταύτας ἢ ἄλλος ὑπῆρχε νόμος, καὶ τούτου μόνου, οὐχὶ δὲ τοῦ νέου, ὑφίσταται παράβασις».

Διὰ τῶν λόγων τούτων ἀποκρούεται ἡ ἀναδρομικὴ δύναμις νέων ποινικῶν νόμων, δι᾽ ὧν τὸ πρῶτον νῦν ὑποβάλλονται εἰς ποινὴν πράξεις μέχρι τοῦδε μὴ τιμωρούμεναι ἢ δι᾽ ὧν αἱ ἐπιβεβλημέναι διὰ προγενεστέρων νόμων ποιναὶ ἐπιβαρύνονται. Ἀλλ᾽ οἱ λόγοι οὗτοι δὲν παρουσιάζονται ἐν ᾗ περιπτώσει πρόκειται περὶ νέου νόμου, δι᾽ οὗ πρᾶξις ὑποβεβλημένη πρότερον εἰς ποινὴν ἀπαλλάσσεται ταύτης ἢ δι᾽ οὗ ἡ ἐπιβεβλημένη ποινὴ μειοῦται. Διὰ τῆς ἀναδρομικῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ πράξεων λαβουσῶν ὑπόστασιν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προγενεστέρου νόμου, δὲν δημιουργεῖται ἐκ τῶν ὑστέρων ποινικὴ εὐθύνη ἐπὶ παραβάσει νόμου μὴ ὑπάρχοντος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ ὑπάρξασα κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως εὐθύνη ἐξαλείφεται ἢ μετριάζονται αἱ συνέπειαι αὐτῆς. Τοῦτο δέ, ἐνῷ εἰς οὐδεμίαν παραδεδεγμένην ἀρχὴν τοῦ δικαίου προσκρούει, τοὐναντίον συνᾴδει καὶ πρὸς τὸν δικαιολογικὸν λόγον τῆς ποινῆς, διότι ἡ ποινὴ τότε μόνον θὰ κριθῇ δικαία, ἂν καὶ ἐφ᾽ ὅσον κρίνεται ἀναγκαία πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ δι᾽ αὐτῆς ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ὅταν δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ ἐπιβαλὼν ταύτην νομοθέτης κρίνῃ ταύτην πάντη ἄσκοπον ἢ ὑπερβάλλουσαν τὸ ἀναγκαῖον μέτρον, ἡ ἐπὶ πλέον ἐφαρμογὴ ταύτης οὐδεμίαν εὑρίσκει δικαιολογίαν (*Ἠλιόπουλος*, *Carrara*, *Berner*).

Προσθέτοντες εἰς τ᾽ ἀνωτέρω ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων, οἵτινες ἀποκλείουν τὴν ἀναδρομικότητα λόγῳ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐπαπειλουμένων κινδύνων διὰ τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν (*Ortolan*, *Garçon*, *Garraud*, *Chauveau et Helie*, *Crivellari*, *Zuppetta*, *Treilhard*, *Kleinschrod* κλπ.), ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὅτι ὑπεστηρίχθη καὶ ἡ γνώμη ὅτι ἐξ ἁπλῶν λόγων ἐπιεικείας καὶ μόνον παρακινούμενος ὁ νομοθέτης καθιερώνει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ἠπιωτέρων νόμων (*v. Liszt*), ἔχομεν τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς ἐπιχειρηματολογίας τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐνταῦθα ἐκτιθεμένης λύσεως, ἣν ἀσπάζονται, ἐκτὸς τῶν ἄνω συγγραφέων, καὶ οἱ Κωστῆς, Berner, Weber, Goeppert, Schwarze κλπ. Τὴν ἀρχὴν δὲ αὐτὴν εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὰς νομοθεσίας καὶ τὰ νομοσχέδια τῶν περισσοτέρων κρατῶν. Οὕτω λ. χ., ἐκτὸς τοῦ ἡμετέρου, καὶ εἰς τὸν γερμανικὸν ποινικὸν νόμον (§ 2), τοὺς ποινικοὺς νόμους τῆς Ἀργεντινῆς (22 Αὐγ. 1903, § 46), τοῦ Βελγίου (8 Ἰουνίου 1867, § 2), Βουλγαρίας (2 Φεβρουαρίου 1896, § 3), Χιλῆς (12 Νοεμβρ. 1874, § 18), Δανίας (10 Φεβρ. 1866, § 306), Ἰαπωνίας (23 Ἀπριλίου 1907, § 6), Ἰταλίας (30 Ἰουνίου 1889, § 2), Μεξικοῦ (7 Δεκ. 1871, § 172), Ὁλλανδίας (3 Μαρτίου 1881, § 1), Νορβηγίας (22 Μαΐου 1902, § 3), Πορτογαλίας (10 Δεκ. 1852, Βελτ. 1884 καὶ 1886, § 6), Σουηδίας (16 Φεβρ. 1864, § 1, 5, 6), Ἑλβετίας (προσχέδιον 1903, §§ 1, 10), Ἱσπανίας (codigo penal τοῦ 1870, §§ 22, 2?), Βενεζουέλας (1903, §§ 4 καὶ 5), τὰ γερμανικὰ νομοσχέδια 1909 (§ 2), 1911 (§ 2), 1913 (§ 2), 1919 (§ 6), 1925 (§ 1), τὸ ἰταλικὸν προσχέδιον 1920 (§ 1 μὲ ποιάς τινας παραλλαγάς), τὸ προσχέδιον ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος (§ 1) κλπ.

Ἐξ ὅλως ἀντιθέτου βάσεως ὁρμώμενοι φθάνουν εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἀποτέλεσμα οἱ ὀπαδοὶ τῆς κατ᾽ ἀρχὴν ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς ἐκδικάσεως, πλὴν ἂν ὁ νόμος τῆς τελέσεως εἶναι ἐπιεικέστερος. Ἐπιχειρήματά των εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηριζόντων τὴν ἄνευ ἐξαιρέσεως ἀναδρομικότητα, τὰ ὁποῖα εἴδομεν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὰ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν φόβων περὶ ἐκμηδενίσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν δὲν συμμερίζονται, παραδεχόμενοι ὡς ἐκ τούτου τὴν μὴ ἀναδρομικότητα τῶν αὐστηροτέρων νόμων. Εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς κατατάσσονται οἱ Lassalle, Seeger, v. Bar, Abegg, Meynne, Gabba, Zachariae Bauer. Ἐκ τῆς νομοθεσίας παραδείγματα καθιερώσεως τῆς ἐν λόγῳ ἀρχῆς ἔχομεν τὸν βαυαρικὸν νόμον τοῦ 1813 (§ 2), ὡς ἐπίσης τοὺς ποινικοὺς νόμους τῆς Βυρτεμβέργης (1839, § 2), τοῦ Ἀννοβέρου (1870, § 6), τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Ἔσσης (1841, 3), τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας (1838,1), τῆς Αὐστρίας (Kundmachungs-Patent 27 Μαΐου 1872, ἄρθρ. 1), Ρωσίας (εἰσαγ. νόμος 27 Μαρτίου 1846, § 1), καὶ διαφόρων ἑλβετικῶν καντονίων.

Αἱ ὑπ᾽ ἀριθμὸν 3 λύσεις φθάνουν λοιπὸν εἰς τὸ αὐτὸ περίπου πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν δηλαδὴ τοῦ ἐπιεικεστέρου νόμου. Μόναι ὑπάρχουσαι μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐκδοχῶν διαφοραὶ εἶναι ὅτι ἐν περιπτώσει δύο νόμων ἐξ ἴσου αὐστηρῶν ἤ, ὅπερ σπουδαιότερον, ἐν περιπτώσει ἀμφιβολίας περὶ τοῦ τίς εἶναι ὁ ἐπιεικέστερος νόμος, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν θὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ παλαιός, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὁ νέος.

Λόγῳ τῆς φύσεως τῶν τελευταίων τούτων λύσεων, τῆς παραδοχῆς δηλαδὴ διακρίσεως μεταξὺ ἠπιωτέρων καὶ αὐστηροτέρων νόμων, γεννᾶται τὸ ζήτημα: τίς νόμος θὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐὰν μεταξὺ τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύσαντος κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως καὶ τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύοντος κατὰ τὴν ἐκδίκασιν αὐτῆς ἐμφιλοχωρήσῃ τρίτος, ἠπιώτερος ἀμφοτέρων τῶν ἄλλων, καταργηθείς. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐδόθησαν δύο ἐπίσης ἀπαντήσεις. Ὅσοι μὲν τὴν ἀναδρομικότητα τοῦ ἐπιεικεστέρου νόμου ὑποστηρίζουν ἐκ λόγων ἐπιεικείας, θέλουν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μεσολαβήσαντος, ἔστω καὶ καταργηθέντος, ἐν τῷ μεταξὺ ἠπιωτέρου νόμου (*v. Liszt*, *Chauveau et Helie* καὶ ὁ *Garraud*, καίτοι μὴ σαφῶς ἐκφραζόμενος, *Meyer* κλπ. καὶ ὁ *Frank*, θεωρῶν ὅτι θὰ ἦτο ἄδικον νὰ χάσῃ τὸ εὐεργέτημα ὁ ἐκ τύχης μὴ δικασθεὶς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἰσχύος τοῦ ἐπιεικεστέρου νόμου). Ὅσοι ἀφ᾽ ἑτέρου διὰ τὴν ἀναδρομικότητα τοῦ ἐπιεικεστέρου ποινικοῦ νόμου μεταχειρίζονται νομικὰ ἐπιχειρήματα, ἀποκρούουν τὴν τοιαύτην ἐφαρμογήν. Οἱ λόγοι, λέγουν οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὴν ἐκδίκασιν ἠπιωτέρου νόμου, δὲν ὑφίστανται ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, καθ᾽ ἣν ὁ μεταξὺ τῆς τελέσεως καὶ τῆς ἐκδικάσεως μεσολαβήσας ἠπιώτερος νόμος κατηργήθη ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἀντικατασταθεὶς διὰ τοῦ πρώτου ἢ δι᾽ ἄλλου αὐστηροτέρου. Διὰ τῆς καταργήσεως καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως ταύτης ἡ ποινή, ἡ κριθεῖσα πρότερον ἄσκοπος ἢ ὑπέρμετρος ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, κρίνεται καὶ πάλιν ἀναγκαία καὶ σκόπιμος, ἡ αὐτὴ ἢ μετ᾽ ἐπιτάσεως. Ὁ λόγος ἑπομένως τῆς διὰ τοῦ ἠπιωτέρου νόμου ἐκδηλωθείσης κρίσεως τοῦ νομοθέτου περὶ τοῦ ἀσκόπου καὶ συνεπῶς ἀδίκου τοῦ νόμου τῆς τελέσεως αἴρεται διὰ τοῦ νέου νόμου

Digitized by Google

τοῦ ἰσχύοντος κατὰ τὴν ἐκδίκασιν. Καὶ συνεπῶς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν δυνάμεθα ν' ἀπομακρυνθῶμεν τοῦ κανόνος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς τελέσεως τῆς πράξεως, ἂν μὴ ὁ κατὰ τὴν ἐκδίκασιν ἰσχύων εἶναι ἠπιώτερος αὐτοῦ. Ἡ ἀντίθετος γνώμη ἄγει προσέτι εἰς τὸ ἄτοπον τῆς ἐφαρμογῆς νόμου οὐδὲ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως ἰσχύσαντος, οὐδὲ κατὰ τὴν ἐκδίκασιν αὐτοῦ ἰσχύοντος. Ἐπαναφέρει τουτέστιν εἰς τὴν ζωὴν νόμον ἐκλιπόντα ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ νομοθέτου ἐκ νόμων ἁπλῶς φιλανθρωπίας (*Ἡλιόπουλος*, *Berner*, *Traeger*).

Πολλαὶ νομοθεσίαι ἔλυσαν ρητῶς τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης (λ. χ. γερμ. νόμος § 2)· αἱ περισσότεραι ὅμως σιωποῦν, δίδουσαι οὕτω ἐλευθερίαν εἰς ἐπικράτησιν τῆς δευτέρας (λ. χ. ὁ ἡμέτερος ποινικὸς νόμος).

Ζητήματα γεννῶνται ἐπίσης ἐν τῇ ἐκτιμήσει τοῦ ποῖος εἶναι ὁ ἐπιεικέστερος νόμος. Ἐνταῦθα ἰσχύει ὁ κανὼν ὅτι ἐπιεικέστερος νόμος εἶναι ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐν συγκεκριμένῃ περιπτώσει ἐφαρμογὴ δύναται νὰ ἔχῃ τὸ μᾶλλον συμφέρον εἰς τὸν δράστην ἀποτέλεσμα. Οὕτω, κατὰ πρῶτον λόγον ὁ μὴ ἐπιβάλλων ποινὴν νόμος. Ἔπειτα ἐκ τῶν ἐπιβαλλόντων ποινήν: 1) Ὁ ἀποκλείων εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν πᾶσαν καταδίωξιν (λ. χ. ἕνεκα παραγραφῆς, ἐλλείψεως ἐγκλήσεως (ἀμφισβητούμενον) κλπ.). 2) Ὁ ἔχων ἐπιεικεστέρας τὰς κυρίως ποινὰς (ἀμφισβητεῖται ἐνταῦθα ποῖον τὸ ἐπιεικέστερον εἶδος ποινῶν). 3) Ὁ ἔχων ἐπιεικεστέρας τὰς παρεπομένας ποινάς.

Εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νεώτερος νόμος εἶναι μέρος μὲν ἠπιώτερος, μέρος δὲ αὐστηρότερος τοῦ παλαιοτέρου (καθιερώνει λ.χ. μικρότερον κατώτατον καὶ μεγαλύτερον ἀνώτατον ὅριον τῆς ποινῆς) ἐφαρμόζεται ὁ εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐπιεικέστερος, ἀποκλειομένης ὅμως τῆς ἐφαρμογῆς του κατὰ τὰς διατάξεις. καθ' ἃς εἶναι αὐστηρότερος. Ἀμφισβητοῦνται ἐπίσης πολὺ τὰ ζητήματα: 1) Ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ μεταβολὴ ἑνὸς μὴ ποινικοῦ νόμου, ἔχοντος σημασίαν διὰ τὴν ὑπὸ τοὺς ποινικοὺς νόμους ὑπαγωγὴν ὡρισμένης πράξεως, ὅπως λ. χ. ὅταν γίνῃ μεταβολὴ τοῦ νόμου τοῦ ὁρίζοντος τὰς προϋποθέσεις κτήσεως κυριότητος, ὁπότε μεταβάλλονται καὶ αἱ προϋποθέσεις τοῦ χαρακτηρισμοῦ πράξεώς τινος ὡς κλοπῆς ἢ ὑπεξαιρέσεως κλπ. Ἀμφισβητεῖται ἰδίως ἡ σημασία τῶν λεγομένων *ποινικῶν νόμων ἐν λευκῷ* (Blankettstrafgesetze). 2) Τί πρέπει νὰ ἰσχύῃ, ὅταν ὁ μεταβληθεὶς ἢ καταργηθεὶς νόμος εἶχεν ἐξ ἀρχῆς περιωρισμένην χρονικὴν ἰσχὺν ἢ ἦτο ἐν γένει ἐκ τῶν «προσκαίρων» καλουμένων νόμων, κλπ.

B) Ἡ δευτέρα τῶν γενικωτάτων μορφῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων, εἶναι, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω: ποία ἡ ἐπιρροὴ νεωτέρου ποινικοῦ νόμου ἐπὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐτελέσθησαν καὶ ἐξεδικάσθησαν τελεσιδίκως ὑπὸ τὸ κράτος παλαιοτέρου ἢ παλαιοτέρων. Ἐνταῦθα δέον πάλιν νὰ διακρίνωμεν ἐὰν ὁ νεώτερος νόμος εἶναι εὐνοϊκώτερος ἢ δυσμενέστερος διὰ τὸν τελεσιδίκως καταδικασθέντα.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν αὐτονόητος θεωρεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τοῦ νεωτέρου νόμου, καθόσον αὕτη θὰ προϋπέθετεν ἀπαραιτήτως νέαν διαδικασίαν καὶ θ' ἀντέβαινεν ἑπομένως πρὸς τὴν βασικὴν δικονομικὴν ἀρχὴν ne bis in idem Ταῦτα ἐννοεῖται μόνον προκειμένου περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἅπαξ ἐξακριβωθείσης ὑπάρξεως τοῦ ποινικοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους in concreto. Τοὐναντίον ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραγραφὴν τῶν ἀνεκτελέστων ποινῶν δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος (κατά τινα γνώμην) ἀποκλεισμοῦ τῆς ἀναδρομικότητος, ἀποκλεισμοῦ δηλαδὴ τῇ δυνατότητος νὰ ἰσχύσῃ λ. χ. νόμος ἀπαιτῶν διὰ τὴν παραγραφὴν τῶν ἀνεκτελέστων ποινῶν πάροδον χρόνου μεγαλυτέραν ἀπὸ ὅ τι ὁ προηγούμενος αὐτοῦ νόμος (*Traeger*). Ἡ γνώμη αὕτη βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπάρξεως οἱουδήποτε δικαιώματος τοῦ ἐγκληματίου ἐπὶ ὡρισμένης ποινῆς καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς διαμορφωθέντων ἐπιχειρημάτων (ἀνωτέρω Α, 6).

Ἡ περίπτωσις ὅμως νεωτέρου νόμου, εὐνοϊκωτέρου διὰ τὸν τελεσιδίκως καταδικασθέντα, παρουσιάζει περισσότερα προβλήματα. Δὲν πρόκειται βεβαίως περὶ τῆς περιπτώσεως ἀναδρομικότητος νόμων σχετικῶν πρὸς τὴν παραγραφὴν ἀνεκτελέστων ποινῶν. Ἐπὶ τούτων ὑπάρχει συνεπὴς ἡ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσα γνώμη, περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τοιαύτης ἀναδρομικότητος. Αἱ δυσκολίαι ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ σημείου, ὅπου πρόκειται νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν πρέπῃ νὰ ἔχουν ἀναδρομικὴν ἰσχὺν καὶ νόμοι μεταβάλλοντες αὐτὴν ταύτην τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς δικαιώματος τοῦ κράτους. Ἐνταῦθα γεννῶνται ζητήματα ὅπως: α) Ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ πάντοτε τὸ ἠπιώτερον τοῦ μεταγενεστέρου νόμου, δοθέντος ὅτι εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ κατηργήθη ἡ ὡρισμένη διάταξις τοῦ νόμου, ἐφ' ἧς ἐβασίσθη ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις, ἀλλὰ ἡ περιεχομένη ἐν αὐτῇ ἀπαγόρευσις νὰ συνεχωνεύῃ πρὸς ἄλλας ποινικὰς διατάξεις, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἀδικία ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς. β) Ἂν δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ θυσιασθῇ ἡ ἀπόλυτος ἐκείνη δικαιοσύνη, εἰς τὴν ὁποίαν θ' ἀπέβλεπεν ἡ παραδοχὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναδρομικότητος εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιπτώσεις χάριν τῆς ἄλλης σπουδαίας, σπουδαιοτέρας, κατὰ πολλούς, ἀρχῆς τῆς ἱερότητος τοῦ ἀπροσβλήτου τοῦ δεδικασμένου, ἀρχῆς ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐννόμου τάξεως. γ) Ἂν δὲν θὰ ἦτο περιττὴ πολυτέλεια ἡ ρύθμισις τῶν τοιούτων περιπτώσεων, ἀφοῦ ὑπάρχει ἤδη ἡ δυνατότης ἀποφυγῆς οἱασδήποτε ἀδικίας δι' ἐκτελέσεως ποινῆς, λόγῳ ἀδικήματος μὴ ἢ ὀλιγώτερον τιμωρουμένου ἐπὶ τῇ βάσει νεωτέρου νόμου διὰ τῶν θεσμῶν τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀμνηστίας, οἵτινες ἀκριβῶς διὰ τὴν ἀποσόβησιν τοιούτων ἀδικιῶν ὑπάρχουν κλπ.

Ἴσως ἡ πληθὺς τῶν ἀναφυομένων ζητημάτων καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης περὶ τὸ ζήτημα εἶναι ἡ ἐμποδίσασα νὰ τύχῃ τοῦτο νομοθετικῆς ρυθμίσεως καὶ ἀφήσασα νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν νόμων. Ἐξ ὅλων τῶν κρατῶν περισσότερον ἡ Ἰταλία συνεζήτησε τὰ σχετικὰ προβλήματα προκειμένου νὰ τύχῃ νομοθετικῆς ρυθμίσεως τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν τῷ ποινικῷ αὐτῆς κώδικι (ἄρθρ. 2 ἐδ. 2 καὶ διάφοροι μεταβατικαὶ διατάξεις. Διάταγμα 1 Δεκεμβρίου 1889 ἄρθρ. 36, 39—41).

Τὰ ἰσχύοντα ἐν Ἑλλάδι. Τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Συντάγματος τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας τῆς 3 Ἰουνίου 1927 λέγει ρητῶς: «Ἀδίκημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἄνευ νόμου ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως. Βαρυτέρα ποινὴ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης λύονται πολλαὶ ὑπάρχουσαι ἀμφισβητήσεις καὶ θεσπίζεται διὰ διατάξεως ἐπηυξημένης τυπικῆς δυνάμεως, οἵα ἡ ἐν λόγῳ συνταγματικὴ διάταξις, ἡ καὶ μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἐν λόγῳ Συντάγματος ἐπικρατοῦσα ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων, ἥτις καὶ ἐκ τῶν διατάξεων τῶν §§ 1 καὶ 706 τοῦ ἰσχύοντος ποινικοῦ νόμου καὶ τῆς § 2 τοῦ ἀστικοῦ ἡμῶν νόμου συνάγεται. Τὸ ρηθὲν ὅμως ἄρθρον τοῦ Συντάγματος ἀποκλείει μὲν ρητῶς τὴν ἀναδρομικότητα αὐστηροτέρου διὰ τὸν δράστην ποινικοῦ νόμου, οὐδόλως ὅμως προβλέπει τὴν περίπτωσιν ὀπισθενεργείας ἠπιωτέρου νόμου. Οὔτε ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ Συντάγματος, οὔτε ἐξ ἄλλης τινὸς τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας θὰ ἠδύνατο λοιπὸν νὰ συναχθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναδρομικότητος τῶν ἐπιεικεστέρων ποινικῶν νόμων, ἥτις ἐφαρμόζεται ἐν τούτοις ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων. Ἐνταῦθα φαίνεται ἐπικρατοῦσα ἡ ἄλλως ἐσφαλμένη θεωρητικῶς ἀντίληψις, ὅτι νόμος ἀπαλλάσσων πάσης ποινῆς ἢ καθιερῶν ἐλαφροτέραν ποινὴν ἔχει ispo jure ἀναδρομικὴν δύναμιν (οὕτω λ. χ. παρ' ἡμῖν *Ν. Ν. Σαρίπολος*). Ὥστε ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει μέρος μὲν ἐπὶ θετικῶν τῶν νόμων διατάξεων, μέρος δὲ ἐπὶ τῆς παραδοχῆς ὡρισμένης θεωρητικῆς ἀντιλήψεως βασιζομένη ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων, ἐξαιρέσει τῶν ἐπιεικεστέρας ἀναγραφόντων διὰ τὸν κατηγορούμενον διατάξεις. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ρυθμίζεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς παραγραφῆς, συντελοῦντος εἰς τοῦτο τοῦ χωρισμοῦ τῶν περὶ παραγραφῆς διατάξεων εἰς τὰς ἀφορώσας τὴν παραγραφὴν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς, περὶ ὧν πραγματεύεται ὁ ποινικὸς ἡμῶν νόμος (ἄρθρ. 119—122) καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαρμόζεται ἡ ὡς ἄνω διέπουσα τοῦτον ἀρχή, καὶ εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ρυθμίζουν τὴν παραγραφὴν τῶν ποινικῶν ἀποφάσεων, περὶ ὧν πραγματεύεται ἡ ποινικὴ ἡμῶν δικονομία (ἄρθρ. 549—551) καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαρμόζεται ἡ διέπουσα τὰς δικονομικὰς διατάξεις ἀρχὴ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου τῆς ἐκδικάσεως τῆς πράξεως. (Νέας ἐπισκοπήσεως δεῖται ἴσως τὸ ζήτημα καθιερουμένων τῶν ἄρθρων 97 ἐπ. τοῦ σχεδίου ἑλληνικοῦ κώδικος, τοῦ περιέχοντος ἐν τῷ αὐτῷ νόμῳ καὶ τὰς περὶ παραγραφῆς ποινικῶν ἀποφάσεων διατάξεις.)

Ἱστορία τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυούσης ἀρχῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, καὶ ἡ ἐπίσης ἐν Ἑλλάδι ἰσχύουσα ἐξαίρεσις ταύτης προκειμένου περὶ ἐπιεικεστέρου ποινικοῦ νόμου ἔχει τόσον βαθείας ρίζας εἰς τὸ περὶ δικαίου συναίσθημα τοῦ λαοῦ, ὥστε ὑπάρχει λίαν διαδεδομένη ἀντίληψις περὶ τῆς θείας αὐτῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀπὸ καταβολῆς ἢ τοὐλάχιστον ἀπ' ἀρχῆς ὑπάρξεως ἐννόμου τάξεως ἐν τῷ κόσμῳ ἰσχύος αὐτῆς.

Πράγματι ὅμως ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν ποινικῶν νόμων («nulla poena sine lege praevia») τόσον ἐν τῇ ἀπολύτῳ αὐτῆς διατυπώσει ὅσον καὶ ἐν τῷ ἰσχύοντι ἐν Ἑλλάδι μετριασμῷ αὐτῆς διὰ τῆς ρηθείσης ἐξαιρέσεως, εἶναι κυρίως καθιέρωμα τῶν νεωτάτων χρόνων, ἐν τῇ ἀπολυτότητι δὲ αὐτῆς γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ φιλελευθερισμοῦ (liberalismus) καὶ τῆς φιλοσοφίας του. Καὶ ναὶ μὲν ἀπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α' (393) ὑπάρχει διάταξις περιέχουσα ἀπαγόρευσιν τῆς ἀναδρομικότητος τῶν νόμων (l. 3 C. Th. de const. 1. 1), πλὴν ἡ διάταξις αὐτή, μετριασθεῖσα ἤδη σημαντικῶς ἐπὶ Θεοδοσίου Β' καὶ Βαλεντινιανοῦ Γ' (440) (l. 7 C. 1, 14), ἐδήλου τὸ συνήθως λα[illegible]νον χώραν, οὐδόλως πηγάζουσα ἐκ τῆς ἀν[illegible]ψεως ὅτι δεσμεύεται ὁ νομοθέτης, εἴτε ἐκ [illegible] δικαιοσύνης εἴτε ἐκ λόγων ἐπιεικείας, νὰ δώ[illegible] νόμον ἀναδρομικὴν ἰσχύν. Τοῦτο ἐξάγεται [illegible]νον ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς δευτέρας τῶν [illegible] διατάξεων («...nisi nominatim de praeterito tempore adhuc pendentibus negotiis cautum [illegible] ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κωνστα[illegible] λ. χ. ἐθέσπισε τὴν ἀναδρομικότητα τῶν κατὰ [illegible] plagiarii ποινικῶν νόμων, περιεχόντων αὐστη[ροτέ]ρας ἐναντίον τούτων διατάξεις.

Ἐκ τῶν δύο ἐκείνων ἀρχῶν, τῆς ἀναδρομ[ικότη]τος δηλονότι τῶν ἐπιεικεστέρων καὶ τῆς ἀ[παγο]ρεύσεως τῆς ἀναδρομικότητος τῶν αὐστηρ[οτέρων] ποινικῶν νόμων ἡ πρώτη διεμορφώθη κατ' [illegible] εἰς τὴν ἰταλικὴν νομικὴν ἐπιστήμην, ὅπου ἐ[illegible] ἐχρειάσθησαν δύο ἐπὶ πλέον αἰῶνες διὰ νὰ [illegible] γενικῆς ἀναγνωρίσεως παρὰ τῶν Ἰταλῶν νομ[ομα]θῶν (ΙΣΤ' αἰών). Ἐκεῖθεν εἰσήχθη, ἰδίως διὰ [illegible] συγγραφῶν τοῦ Farinacius, εἰς τὴν Γερμα[νίαν] ὅπου ἀνεγνωρίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ [illegible] θεωρίας καὶ τῆς πράξεως. Ἀκόμη ὅμως δὲν [illegible]χεν ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρο[μικό]τητος ἐδέσμευε τὸν νομοθέτην. Ὅπου ἡ [illegible] αὕτη ἀνεγνωρίζετο, ἀπετέλει ἁπλῶς περιορισ[μὸν] τῶν ὑπαρχόντων νόμων, οὐδαμοῦ δὲ ἐθεω[ρεῖτο] ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶχεν ἀποκτήσει δικαίωμα [illegible] κριθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τοῦ ἰσχύο[ντος] κατὰ τὴν διάπραξιν τοῦ ἐγκλήματος.

Ἀπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς καὶ Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ πρῶτον ἀρχίζει νὰ κυριαρχῇ ἡ ἀντίλ[ηψις] ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος τῶν π[οινι]κῶν νόμων ἀποτελεῖ ἀτομικὸν δικαίωμα, ἀτο[μικὴν] ἐλευθερίαν τοῦ πολίτου, ἐξ ἧς δεσμεύεται καὶ [αὐ]τὸς οὗτος ὁ νομοθέτης.

Αἱ ἀμερικανικαὶ πολιτεῖαι, ἔχουσαι πρὸ [illegible] τὴν ἀνάμνησιν τῶν καταχρήσεων τοῦ ἀγγλικο[ῦ κοι]νοβουλίου, ἰδίως διὰ τῶν bills of attainder κα[ὶ] bills of pains and penalties, ἐθεώρησαν ο[illegible] διὰ τὴν προστασίαν τοῦ πολίτου τὴν καθι[έρωσιν] τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπαγορεύσεως ἐκδόσεως bi[lls of] attainder καὶ ex post facto laws. Πρώτη ἡ [πο]λιτεία Maryland ἐθέσπισεν ἐν τῷ Συντά[γματι] αὐτῆς τῆς 11 Νοεμβρίου 1826 τὴν ἐν λόγῳ ἀ[ρχήν].

Ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἡ βασιλεία μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν εἰς τὸ παθητικόν της ἀνα[illegible] ὑπερβασίας πρὸς τὰς τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβ[ουλίου] ἐκρίθη ἐπίσης ἀναγκαῖον νὰ ἀνακηρυχθῇ ἡ ἐ[ν ἄρ]θρῳ 8 τῆς déclaration des droits de l'homme [et] du citoyen τῆς 26 Αὐγούστου 1789 διατυπω[θεῖσα] ἀρχή, καθ' ἣν «. ...οὐδεὶς δύναται νὰ τιμωρηθ[ῇ εἰ] μόνον ἐπὶ τῇ βάσει νόμου τεθειμένου καὶ [illegible]σιευμένου πρὸ τοῦ ἐγκλήματος καὶ νομίμως ἐ[φαρ]μοζομένου». Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἡ ὑποστηριχθεῖσα [illegible] πάθους ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαν[αστά]σεως καὶ ζυμωθεῖσα μὲ τὰς κοινωνικὰς [illegible]τείας, αἱ ὁποῖαι συνώδευσαν τὴν συντελεσθ[εῖσαν] τότε ἑδραίωσιν τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, εἰ[illegible] ἔκτοτε τόσον βαθέως εἰς τὸ περὶ δικαίου σ[υναί]σθημα τῶν λαῶν, ὥστε νὰ θεωρῆται θείας ἢ [illegible] προελεύσεως. Ἡ πλήρης πάθους διατύπωσ[ις τῆς] ἀρχῆς ταύτης ἐν τῷ Συντάγματι τῆς 24 Ἰ[ουνίου] 1793 («La loi qui punirait des delits c[ommis] avant qu'elle excitât serait une tyrannie, e[t l'effet] retroactif donné à la loi serait une crime») [illegible]τεφυτεύθη ἀπὸ κράτους εἰς κράτος, ἀποτε[illegible] ἐντὸς ὀλίγου εἴτε ρητῶς (δι' ἀναγραφῆς εἰ[ς] συνταγματικὸν χάρτην) εἴτε σιωπηρῶς (ὡς [illegible]γματικὸν οὕτως εἰπεῖν ἔθιμον) ἓν τῶν θεμε[λιω]στέρων ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου [illegible] περιοριζόντων καὶ αὐτὴν τὴν νομοθετικὴν ἐξ[ουσίαν]. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν ἀρχῶν τούτων ἔφθασε κα[ὶ ἐν] Ἑλλάδι, ὅπου ἐθεσπίσθη τὸ πρῶτον διὰ τ[οῦ] δοθέντος ἐν Τροιζῆνι κατὰ Μάϊον 1827 πο[λιτικοῦ] Συντάγματος (ἄρθρ. 19) ὅτι: «Ὁ νόμος δὲν [δύνα]ται νὰ ἔχῃ ὀπισθενεργὸν δύναμιν» καὶ ἐκ[illegible] διετηρήθη μέχρι σήμερον εἰς τὰ κατὰ κα[illegible] Συντάγματα ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικότητος [τῶν] ποινικῶν νόμων ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας ἐ[ξαι]ρέσεις.

Β. Ι. ΒΛΑ[illegible]

ποινικότης, —ητος (ἡ)· τὸ εἶναί τι ποινικ[ὸν] γνώρισμα τοῦ ποινικοῦ.

ποινολόγιον (τό)· βιβλίον τηρούμενον ὑπὸ [illegible] πλοίων, τῶν σχολείων καὶ γενικῶς τῶν ὀ[ργανι]σμῶν, οἱ ὁποῖοι στηρίζονται ἐπὶ τῆς πειθ[αρχίας] καὶ χρησιμεῦον ὅπως καταγράφωνται ἐν [illegible] αἱ εἰς τὸ πλήρωμα, τοὺς μαθητὰς κτλ. ἐπι[βαλλό]μεναι ποιναί.

ποϊνσεττία (ἡ) (Poincettia) /*Βοτ.*/. Γένο[ς] τῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χοιραδιοειδῶν*, πε[ρι]βάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον [Ἀμε]ρικήν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ [ποϊν]*σεττία ἡ ποικιλόχρους* (Poincettia variegata) [illegible]τῶσα εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐ[ρώπης] καλλιεργουμένη πρὸς κόσμον. Καλλιεργεῖται [πολλα]χοῦ καὶ παρ' ἡμῖν ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ [ὄνομα] *γλῶσσα τοῦ διαβόλου*.

ποϊντερ (ἀγγλ. pointer=δείκτης). Κατη[γορία κυ]νηγετικῶν κυνῶν, τὰ κοινῶς «σκυλιὰ τῆς [illegible]

:ρίνονται εἰς κύνας «ἐρευνητικούς», εἰς τοὺς κυ- ; «δείκτας» καὶ τοὺς «φωλεοδύτας». Ἐξ αὐτῶν ιτέρως πόϊντερ καλοῦνται οἱ ἀγγλικοὶ πτηνο- αι κύνες, οἱ ἄλλως καλούμενοι καὶ «σέττερ» er) (βλ. καὶ λ. κύων).

οιὸν (τό)· ἡ τοιαύτη κατάστασις, τὸ ἐσωτερι- γνώρισμά τινος, ἡ ποιότης, ὁ χαρακτήρ τινος: γνωρίζω τὸ ποιὸν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ», «τὸ ν του εἶναι ὕποπτον».

-[*Φιλοσ.*] Ἡ *ποιότης* (qualitas) εἶναι μία τῶν ελιωδεστάτων ἐννοιῶν τῆς γνώσεως καὶ διὰ :ο περιελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ τίου μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν. Μετὰ τῆς *ποσό-* ς χαρακτηρίζει αὐτὴ τὸν ἀμεσώτατον τρόπον ἀντιλήψεως τοῦ ἀντικειμένου. Ὅτι αἱ ποιότητες πραγμάτων εἶναι ἁπλῶς καταστάσεις τοῦ γι- σκοντος ὑποκειμένου καὶ συνεπῶς ἔχουσιν ὑπο- ενικὸν μόνον κῦρος ἐδόξαζον ἤδη οἱ Ἐλεᾶται, δύτερον δ' οἱ Μπέρκλεϋ καὶ Χιοὺμ (Hume). Δημόκριτος διέκρινεν ὑποκειμενικὰς καὶ ἀντι- ιενικὰς ἰδιότητας, ὡς βραδύτερον καὶ ὁ John ke, ὅστις εἰσήγαγε τοὺς ὅρους δευτερεύουσαι πρωτεύουσαι ποιότητες. Χρώματα δηλαδή, ι, γεύσεις, ὀσμαί, θερμότης, ψῦχος, εἶναι πάντα ὰ τοῦ Locke ὑποκειμενικά, δηλαδὴ παραστά- ἐν ἡμῖν, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὄντων ἰδιότη- Τὰ ὄντα δὲν εἶναι οὔτε ἔγχρωμα, οὔτε ἠχοῦσιν, ὰ προκαλοῦσιν, ἐφ' ὅσον ἐπιδρῶσιν ἐφ' ἡμᾶς, ἐντυπώσεις τοῦ κυανοῦ ἢ τοῦ ἐρυθροῦ, τοῦ θερ- ἢ τοῦ ψυχροῦ. Τοὐναντίον, ἔκτασις καὶ μορφή, ισις, ἀδράνεια καὶ στερεότης εἶναι ἰδιότητες, τὰς ίας αὐτὰ τὰ ὄντα ἔχουσι πραγματικῶς, ἰδιότητες τόν, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ἀντικειμενικὴν πραγματι- ητα. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι τείνουσι ν' ἀναγά- ι τὰς ποιοτικὰς διαφορὰς εἰς ποσοτικάς. Ἐν τού- ὁ Κάντιος, ἐκτὸς τῆς ἐννοίας τοῦ ποσοῦ ἢ τοῦ ἔθους, ἐπενόησε καὶ ἰδιαιτέραν αὐτῆς μορφήν, ιντεταμένον μέγεθος ἢ τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν τὸν βαθμόν, δι' ὧν χαρακτηρίζεται ἡ ἔννοια ποιότητος. Κατὰ ποιὸν διαιρεῖ τὰς κρίσεις ὁ τιος εἰς καταφατικὰς (Σ εἶναι Π), ἀποφατικὰς δὲν εἶναι Π) καὶ περιοριστικὰς (Σ εἶναι ἓν οὐχὶ τῷ Π). Εἰς τὰ τρία ταῦτα εἴδη τῶν ποιοτι- κρίσεων ἀντιστοιχοῦσιν αἱ τρεῖς μορφαὶ τῆς ηγορίας τῆς ποιότητος: πραγματικότης, ἄρνη- περιορισμός. Ἀπόκρυφος ποιότης (qualitas lta) ἐκαλεῖτο ἡ ἔκδοχὴ περὶ ὑπάρξεως ἰδιαιτέ- θεμελιωδῶν ἰδιοτήτων τῶν πραγμάτων, προ- ουσῶν φαινόμενα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύνατό τις δώσῃ ἄλλην ἐξήγησιν, ὡς π. χ. τὸ ν' ἀποπει- ῇ τις νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ φαινόμενον ὅτι τὸ ὄπιον κοιμίζει διὰ τινος ἰδιαζούσης αὐτῷ ἀποκοιμι- τῆς δυνάμεως (vis dormativa). Σ. Ν. Λ.

-[*Βυζ. Μουσ.*] Καλεῖται οὕτως ἡ καταμέτρη- τῶν φθόγγων, ἡ ἀνάβασις καὶ κατάβασις, τὸ ὺ ἢ βραδὺ τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς, τὸ δυνατόν, ἀδύνατον, τὸ ἤπιον, τὸ τραχύ, τὸ χαροποιόν, τὸ υθμηρὸν καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἅτινα συνενούμενα τελοῦσι τὴν *ποιότητα*. Ν. Α. Χ.

-ποιὸν ἤχου [*Φυσ.—Μουσ.*]· βλ. λ. *ἦχος*.

:οῖος,—α,—ον· δημοτ., *ποῖος*, *ποιά*, *ποιό*· ἀντων. τημ. εἴτε ἐπὶ ποιότητος εἴτε ἐπὶ οὐσίας, ἀντι- ιχεῖ εἰς τὴν ἀναφ. *ὁποῖος*: «*ποῖος ἦλθε;*», «*δὲν ἰρω ποία εἶναι αὐτή*», «*τὸν ἐρώτησα ποιὸς εἶναι δὲν μοῦ ἀπήντησε*», «*ποιὸς θὰ πάῃ;—ὅποιος κι' εἶναι*».

:οιός,—ά,—όν· ἀντων. ἀόριστ. ἀντιστοιχοῦσα εἰς ἐρωτημ. *ποῖος* καὶ τὴν ἀναφ. *ὁποῖος*· λέγεται ον μετὰ τῆς ἀντων. *τις*: *ποιός τις* κλπ., κά- ος, ὀλίγος ἢ μικρός τις: «*παρετηρήθη ποιά τις τίωσις, — ὑπερτίμησις*».

:οιότης, —ητος (ἡ)· τὸ ποιόν τινος, τὸ ἐσωτερι- γνώρισμα, ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη κατάστασις· ιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *ποσότης*: «*ὕφασμα καλῆς — ῆς ποιότητος*», «*πρώτης —, ἐξαιρετικῆς ποιότητος*», αν ἡ *ποσότης* εἶναι μεγάλη, συνήθως εἶναι καὶ ἡ ότης καλή».

– [*Βυζ. Μουσ.*] Οὕτως ἡ *ἔκφρασις* καλεῖται ὁ πος τῆς ἀπαγγελίας, ὅστις περικοσμεῖ καὶ καλ- ει τὸ μέλος, ὅπερ ἄνευ αὐτοῦ ἤθελεν εἶναι γνὸν καὶ οἱονεὶ ἄψυχον. Ἐν γένει μὲν ἡ ποιό- ἐξήρτηται ἐκ τῆς καλαισθησίας τοῦ ᾄδοντος, ; ἧττον ὅμως ὑπόκειται καὶ εἰς κανόνας τινάς, ινες συνίστανται ὁτὲ μὲν εἰς τὴν ἰσχυροτέραν ηιωτέραν τάσιν τῆς φωνῆς, ὁτὲ δὲ εἰς ταχεῖαν ιφὴν παρακειμένων τινῶν φθόγγων μὴ σημει- ιένων ἐν τῷ κειμένῳ. Ν. Α. Χ.

– [*Ρητορ.*] Ἡ κατὰ ἢ παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας ɩαδεδεγμένους ρητορικοὺς κανόνας, τοὺς εἰδι- ς διὰ τὸ ἐκτιθέμενον διατύπωσις αὐτοῦ. Κατὰ ιορικὴν ποιότητα τὸ ὕφος εἶναι: α') *ἁπλοῦν*, ιαδὴ ἀκόσμητον καὶ ἀβίαστον, ἀκριβές, φυσι- ἀφελές, χρήσιμον εἰς τὰς συνομιλίας, διδασκα- , ἱστοριογραφίας τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐπιστολάς, ἔους· β') *ὑψηλόν*, δηλαδὴ τὸ περιέχον μεγαλο- ἐπειαν ἐκφράσεων καὶ εἰκόνων μετ' ἐνεργείας, ιρότητος, σφοδρότητος, μεγαληγορίας καὶ ἀνυ- ισεως τοῦ ἀναγνώστου· γ') *μέσον* καὶ *ἀνθηρόν*, τὸ περιέχον τὴν εὐχέρειαν τοῦ ἁπλοῦ καὶ τὴν εὐ- γένειαν τοῦ ὑψηλοῦ. Ν. Σ. Λ.

— [*Φιλοσ.*]· βλ. λ. *ποιόν*.

ποιοτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ποιόν, εἰς τὴν ποιότητα, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *ποσοτικός*: «*ποιοτικὴ ἀνάλυσις*».—Ἐπίρρ. ***ποιοτικῶς***· ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ποιότητος.

Ποϊραλὴ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετωνομάσθη εἰς *Πορειανήν*, ὑπήγετο εἰς τὴν ὑπο- διοίκησιν Βρύσεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλη- σιῶν καὶ εἶχε (1920) 684 κατ.

Ποϊσες [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Κέω (πλάτ. 37° 35' 55" Β. μηκ. 24° 17'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island), 5 μίλ. βορείως τοῦ φάρου Ταμέ- λου. Κατὰ τὸν Villoison τὰ ἔνδον τοῦ ΝΑ. μυχοῦ του ἐρείπια εἶναι τὰ τῆς ἀρχαίας *Ποιηέσσης*, τοῦθ' ὅπερ προσμαρτυρεῖ ἄλλωστε καὶ ἡ μικρὰ διὰ μέ- σου τῶν αἰώνων τῆς ὀνομασίας παραφθορά. Σ.Ε.Λ.

Ποϊτιγκερ (Peutinger), ***Κονράδος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος βλ. *Πευτίγγερος*, Κονράδος).

Ποιτόβιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Νωρικοῦ, κει- μένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 14, 4) ἐπὶ τοῦ Δραύου ποταμοῦ. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐγένετο ἕδρα τῆς δεκά- της τρίτης λεγεῶνος Gemina, ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Τραϊανοῦ ἢ Ἀδριανοῦ ρωμαϊκὴ ἀποικία. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν νῦν Pettau ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ. Α. Θ. Σ.

ποιῶ (—*έω*)· κατασκευάζω, παράγω, δημιουργῶ: «*ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*» ‖ κάμνω ὥστε: «*ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν*» ‖ ἐν γένει, κάμνω, πράττω: «*καλῶς ἐποίησε*» ‖ φρ. «*περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τινα*» πολὺ ἐκ- τιμῶ ‖ «*ποιοῦμαι λόγον*» κάμνω λόγον, ὁμιλῶ, «—*χρῆ- σιν*», χρησιμοποιῶ, «— *μνείαν*» ἀναφέρω, «— *πρό- τασιν*, — *εἰσήγησιν*» προτείνω, εἰσηγοῦμαι.

πόκα, ἢ *ἀνοιχτὸ πόκερ* (ἀγγλ. stud-poker) [*Χαρτοπ.*]. Παίγνιον διὰ παιγνιοχάρτων, ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ συνήθους (κλειστοῦ) *πόκερ* (βλ.λ.) καὶ παιζόμενον δι' ὁλοκλήρου τῆς δέσμης τῶν 52 παιγνιοχάρτων ὑπὸ 2—8 παικτῶν. Ὡς παίζεται ἐν Ἑλλάδι, διαφέρει ἀπὸ τοῦ συνήθους πόκερ κατὰ τὰ ἑξῆς: α') Διάρκεια τοῦ παιγνίου. Κατωτέρα χρονικὴ μονὰς θεωρεῖται ὁ «γῦρος» ἢ «βόλτα», δη- λαδὴ ὁ χρόνος καθ' ὃν θέλουν γίνει χαρτωσιαὶ τόσαι, ὅσοι οἱ παῖκται· δι' ἕκαστον παίκτην ὁ γῦ- ρος ἄρχεται ἀπὸ τῆς χαρτωσιᾶς, καθ' ἣν οὗτος διανέμει τὰ παιγνιόχαρτα («κάνει φύλλα»), δύναται δὲ ὁ παίκτης νὰ ἀποχωρήσῃ τοῦ παιγνίου μόνον εἰς τὸ τέλος τοῦ γύρου του καὶ ἀφοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ γύρου ἤθελε δηλώσει τοῦτο. β') Κάβα. Ὁ κερδίζων παίκτης δύναται νὰ περιορίσῃ («νὰ ξαφρίσῃ») τὸ πρὸ αὐτοῦ ποσόν, οὐχὶ ἔλαττον τοῦ ἀρχικῶς ὁρισθέντος διὰ τὴν εἰς τὸ παίγνιον συμ- μετοχὴν ποσοῦ (κάβας) καὶ μόνον εἰς τὸ τέλος τοῦ γύρου του καὶ ἀφοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ γύρου ἤθελε δηλώσει τοῦτο εἰς τοὺς συμπαίκτας του. γ') Συνδυασμοὶ φύλλων. Ἡ «κέντα» δύναται νὰ νικήσῃ τὰ «τρία ὅμοια» ἐὰν πρὸς τοῦτο συμφωνήσουν ἀρ- χικῶς οἱ συμπαῖκται. δ') Διανομὴ φύλλων. Ἀπλοῦν- ται τὰ παιγνιόχαρτα ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἀριστερὰ τοῦ διανέμοντος καὶ καθ' ὃν τρόπον γίνεται τοῦτο εἰς τὸν μπακαρᾶν, ὁ δὲ διανέμων, ἀφοῦ ἀναγ- γείλῃ τὴν διανομὴν (διὰ τῆς λέξεως «δίνω»), δίδει κατὰ σειρὰν καὶ ἐκ δεξιῶν ἀνὰ ἓν κατὰ παίκτην παιγνιόχαρτον ἀφανοῦς ἀξίας («κλειστό») καὶ εἶτα ἀνὰ ἓν ἐμφανοῦς τοιαύτης («ἀνοιχτό») ἐὰν κατὰ τὴν διανομήν, ἐξ ἀδεξιότητος τοῦ διανέμοντος ἀνα- τραπῇ ἓν κλειστὸν παιγνιόχαρτον, ὁ εἰς ὃν τοῦτο ἀνήκει παίκτης δύναται νὰ ζητήσῃ κλειστὸν ἀντὶ ἀνοικτοῦ τὸ ἑπόμενον. Οἱ παῖκται, ἀφοῦ καταλλή- λως ἴδουν τὸ κλειστὸν αὐτῶν παιγνιόχαρτον, τοπο- θετοῦν τοῦτο ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ πρὸ αὐτῶν κλειστὸν καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνεστραμμέ- νου ἀνοικτοῦ παιγνιοχάρτου των. ε') Ἄνοιγμα. Μετὰ τὴν διανομήν, ὁ διανέμων ἀναγγέλλει τὸν ἔχοντα τὸ ὑπέρτατον ἀνοικτὸν παιγνιόχαρτον (διὰ τῆς φράσεως «μιλάει ὁ τάδε», λ. χ. «ὁ ἄσσος κούπα», κττ.), ὅστις (καλούμενος: ὁ «ὁμιλῶν») δι- καιοῦται πρῶτος νὰ «ἀνοίξῃ» ἢ νὰ «πάῃ πάσσο». Κατὰ σειρὰν πρὸς τὰ δεξιά, οἱ λοιποὶ παῖκται «ἀνοίγουν» (ἐὰν οὐδεὶς πρὸ αὐτῶν ἤνοιξεν), «πάνε πάσσο», «ἀκολουθοῦν» ἢ «ρελανσάρουν», καθ' ὃν τρό- πον γίνεται τοῦτο εἰς τὸ κλειστὸν πόκερ. στ') Διανομὴ νέου φύλλου. Γενομένου ἀνοίγματος, ὁ διανέμων τοποθετεῖ τὰ παιγνιόχαρτα τῶν μὴ με- τασχόντων κλειστὰ κάτωθεν τοῦ ἀδιανεμήτου ὑπο- λοίπου τῆς δέσμης, ἀποσύρει τὸ πρῶτον αὐτῆς παι- γνιόχαρτον κλειστὸν πρὸς τὸ πρὸ αὐτοῦ μέρος («καίει χαρτί») καὶ εἶτα διανέμει εἰς τοὺς μετα- σχόντας καθ' ὃν ὡς ἀνωτέρω τρόπον ἀνὰ ἓν ἔτι ἀνοικτὸν παιγνιόχαρτον, ἀναγγέλλων σὺν τῇ ἐνάρξει τῆς διανομῆς: «καίω καὶ δίνω». Μετ' αὐτὴν ἀναγ- γέλλει τὸν παίκτην τὸν ἔχοντα τὸν ὑπέρτατον ἀνοικτὸν συνδυασμὸν (διὰ τῆς φράσεως: «μιλάει ὁ ἄσσος ντάμα», «τὰ δυὸ δεκάρια» κ.τ.τ.), ὅστις δικαιοῦ- ται πρῶτος «πάῃ πάσσο» ἢ νὰ «χτυπήσῃ». Μεθ' ὃ ὁ διανέμων καθ' ὅμοιον τρόπον ἀποσύρει τὰ παι- γνιόχαρτα τῶν μὴ ἐκ νέου μετασχόντων, καίει ἓν παιγνιόχαρτον καὶ ἐνεργεῖ τρίτην διανομὴν· τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται καὶ πάλιν, μέχρις οὗ ἕκα- στος παίκτης ἀποκτήσῃ ἀνὰ 1 κλειστὸν καὶ 4 ἀνοι- κτὰ παιγνιόχαρτα. Ἅμα τῇ διανομῇ τοῦ τετάρτου ἀνοικτοῦ, ὁ διανέμων ὑποχρεοῦται νὰ ὑπενθυμίσῃ τοῦτο (διὰ τῆς φράσεως «τελευταῖο φύλλο»), προτοῦ δὲ ἀναγγείλῃ τὸν «ὁμιλοῦντα», ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν παικτῶν ἐπὶ τοῦ τυ- χὸν ὑπάρχοντος ἀνοικτοῦ συνδυασμοῦ ἐπιδεχομέ- νου σχηματισμὸν κέντας ἢ χρώματος διὰ τῆς προσ- θήκης τοῦ ἴσως καταλλήλου πρὸς τοῦτο κλειστοῦ παιγνιοχάρτου (διὰ τῆς φράσεως: «χαρτὶ γιὰ κέντα, —γιὰ χρῶμα»). ζ') Ρελάνς. Ἕκαστος παίκτης ὀφεί- λει πρὸ τῆς λήξεως τῆς διανομῆς ἑνὸς παιγνιο- χάρτου (β', γ' ἢ δ' ἀνοικτοῦ) νὰ ἀναβλέψῃ τὸ κλει- στόν του παιγνιόχαρτον, ἐὰν δὲν ἐνθυμῆται τυχὸν τὴν ἀξίαν· τοῦτο πρᾶττον μετὰ τὴν λῆξιν τῆς δια- νομῆς, χάνει τὸ δικαίωμα τοῦ «χτυπήματος» ἢ τῆς ρελάνς. Οἱ λοιποὶ κανόνες τοῦ παιγνίου, οἱ ἀφο- ρῶντες τὰς θέσεις τῶν παικτῶν, τὸ πότ, τὴν νίκην, τὰ λάθη κ. τ. λ. εἶναι οἷοι οἱ τοῦ κλειστοῦ πόκερ.

Λόγῳ τῶν ἐπιζημίων συμμετοχῶν τοῦ παίκτου εἰς μεγάλα κτυπήματα, πρὸς ἃ συχνάκις οὗτος πα- ρασύρεται ἐκ τῆς φυσικῆς δυσπιστίας του πρὸς τὴν ἀνωτερότητα τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου κλειστοῦ φύλλου τῶν ἀντιπάλων, ἡ πόκα ἐχαρακτηρίσθη ὡς τὸ συγκλονιστικώτερον ψυχολογικῶς παίγνιον διὰ παιγνιοχάρτων· ἐν αὐτῷ ὁ παίκτης δέον νὰ συν- δυάζῃ ἄκραν ψυχραιμίαν, μεγάλην ὑποχωρητικό- τητα καὶ κυρίως σύλληψιν καὶ ὀρθὴν ἑρμηνείαν καὶ τῆς παραμικρᾶς ἔστω συσπάσεως ἢ κινήσεως τῶν συμπαικτῶν του. Εἰς τὴν πόκαν εἶναι ἀπεί- ρως περισσότεραι ἢ εἰς τὸ κλειστὸν πόκερ αἱ πε- ριπτώσεις μεγάλων «συναντήσεων» καὶ γενικῆς ἀπω- λείας ἢ πολλαπλασιασμοῦ τῶν χρημάτων τῶν παι- κτῶν. Διότι εἰς μὲν τὸ πόκερ ἡ μεγάλη συνάντη- σις δὶς μόνον τὸ πολὺ ἀντιμετωπίζεται (κατὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ μετὰ τὸ ξεσκαρτάρισμα), τὴν νίκην δὲ διεκδικοῦν παρὰ τοῦ παίκτου τρεῖς μόνον ἀντί- παλοι· ἐνῷ εἰς τὴν πόκαν αὐξάνονται οἱ ἀντίπαλοι (ἄλλὰ καὶ οἱ τὸν νικητὴν μέλλοντες νὰ πληρώσουν ἡττηθέντες), ταυτοχρόνως δὲ μία «συνάντησις» τε- τράκις ἀντιμετωπίζεται (κατὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ κατὰ τὰς τρεῖς νέας διανομάς) διὰ χτυπημάτων πρὸς πλείονας τῶν πέντε παικτῶν. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐν λέ- σχαις διεξαγωγὴ πόκας ρητῶς ἀπαγορεύεται διὰ νόμου. — Π.

ποκάμισο· δημωδ. ναυτ., τὸ ἔλυτρον ἱστίου ἢ λέμβου κ. τ. τ.

ποκάρι (τό)· δημοτ., τὸ ὅλον μαλλίον προβάτου, ὅταν κουρευθῇ, ἀρχ. *πόκος*: «*στεῖλέ μου ὀλίγα πο- κάρια μαλλί*» (*πόκος—ποκάριον*).

Ποκατέλλο (Pocatello) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Ἡ- νωμένων Πολιτειῶν, εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς πολι- τείας Ἀϊντάχο. Κάτ. 15.001 (1920). Ἔχει μεταλλω- ρυχεῖα. Θ. Κ.

Ποκελὲν (Poquelin), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Οἰ- κογενειακὸν ὄνομα τοῦ *Μολιέρου* (βλ. λ.).

πόκερ (τὸ) (poker). Ἡμιτεχνικὸν ἢ μεικτὸν παί- γνιον, κατατασσόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὰ τυ- χηρὰ *παίγνια* (βλ. λ.) καὶ παιζόμενον ὑπὸ δύο μέ- χρις ὀκτὼ ἀτόμων δι' εἰκοσιτεσσάρων μέχρι πεν- τήκοντα δύο παιγνιοχάρτων, ἀναλόγως τοῦ ἀρι- θμοῦ τῶν παικτῶν, ἑκάστου ἐξ αὐτῶν παίζοντος πάντοτε δι' ἴδιον λογαριασμόν.

—[*Ἱστορ.*] Τὸ *πόκερ* κατά τινας θεωρεῖται ἀμε- ρικανικῆς καθαρῶς προελεύσεως. Κατ' ἄλλους εἰσ- ήχθη εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἐκ τῆς Περσίας ὑπὸ μεταναστῶν, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Νέαν Ὀρλεάνην τῶν Ἡνωμένων Πο- λιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Κατ' αὐτοὺς τὸ πόκερ εἶναι παραλλαγὴ τοῦ περσικοῦ παιγνίου «Ἂς Νάς», ὅπερ παίζεται ὑπὸ τεσσάρων παικτῶν δι' 20 παι- γνιοχάρτων. Ἐπειδὴ τὸ περσικὸν ἐκεῖνο παίγνιον ὡμοίαζε πρὸς τὸ γαλλικὸν «πόκ» (poque) καὶ τὸ γερμανικὸν «πόκεν» (pochen), οἱ Γάλλοι ἄποικοι τῆς Νέας Ὀρλεάνης ὠνόμασαν αὐτὸ «πόκ», ὄνομα ὅπερ οἱ ὁμιλοῦντες τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν παῖκται παρέφθειραν εἰς «πόκερ» (poque—poker). Τὸ πόκερ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν κατὰ τὸ 1830, κατὰ δὲ τὸν ἐμφύλιον ἀμερικανικὸν πόλεμον εἶχεν ἐκτο- πίσει σχεδὸν πάντα τὰ ἄλλα τυχηρὰ παίγνια. Ἐκ τῆς Ἀμερικῆς μετεδόθη κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, καθὼς καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καταστὰν ἓν τῶν συνηθεστέρων παιγνίων καὶ παιζόμενον οὐχὶ μόνον εἰς λέσχας, ἀλλὰ καὶ εἰς οἰκίας, ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μετὰ πά- θους ἐξικνουμένων πολλάκις εἰς παντοίας ὑπερ- βολάς. Ὑπάρχουν καὶ οἱ διατεινόμενοι ὅτι πι- θανῶς τὸ πόκερ νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ παιγνίου «il frusso», ὅπερ ἐπαίζετο ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἀνάλογον παίγνιον, ἀλλ' ἁπλούστερον, ἡ «primiera», ἐπαίζετο ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, μεταδοθὲν καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὑπὸ τὸ

Digitized by Google

ὄνομα «primero». Τὸ παίγνιον τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Ραμπελαὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπὸ τὸ ὄνομα «prime». Τὸ ἴδιον τοῦτο παίγνιον, ὑποστὰν κατόπιν μεταβολάς τινας, μετεβλήθη εἰς τὸ γνωστὸν γαλλικὸν παίγνιον «ambigu» ἢ «meslé», ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ «bouillotte». Τὸ παίγνιον «prime» ἐπαίζετο καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, μεταβληθὲν βραδύτερον εἰς τὸ παίγνιον «post and pair». Ἡ συσχέτισις τοῦ πόκερ πρὸς τὰ παίγνια ταῦτα ὀφείλεται ἴσως εἰς τὴν μεγάλην ὁμοιότητά των. Γενικῶς ὅμως ἀναγνωρίζεται ὅτι τὸ πόκερ ἀνεπτύχθη καὶ ἐτελειοποιήθη κυρίως ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου παίζεται ἐπὶ τῇ βάσει κανονισμῶν, οἵτινες θεωροῦνται κλασσικοὶ καὶ ὑποχρεωτικοὶ εἰς πάσας τὰς λέσχας, συνταχθέντες ὑπὸ τοῦ Templar καὶ συμπληρωθέντες ὑπὸ τῶν Florence, Keller καὶ Schenck. Ἐπειδὴ ἡ διάδοσις τοῦ πόκερ ἐκ τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν Εὐρώπην ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῇ βάσει προφορικῆς διδασκαλίας, ἥτις διέφερε κατὰ τὰ ἄτομα καὶ κατὰ τὰς χώρας, ἀναλόγως τῶν γνώσεων καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐκμαθήσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μεταδιδόντων, τὸ παίγνιον τοῦτο ἤρχισε νὰ παίζεται κατὰ διαφόρους τρόπους εἰς τὰ διάφορα μέρη. Οὕτω δὲ ἐδημιουργήθησαν παραλλαγαὶ τοῦ πόκερ, τόσον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ εἰς ἄλλας χώρας, αἵτινες κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τείνουν νὰ ἐξαλειφθοῦν διὰ τῆς ὁλονὲν εὐρυτέρας διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως τῶν ἀμερικανικῶν κανονισμῶν.

— *[Παιγνιόχ.]* Μὲ δύο ἢ ὀκτὼ παίκτας τὸ πόκερ παίζεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς μόνον ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐν Εὐρώπῃ παίζεται συνήθως μὲ τρεῖς ἕως ἑπτὰ παίκτας. Τὸ κλασσικώτερον ὅμως παιγνίδι εἶναι μὲ πέντε παίκτας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν χρησιμοποιουμένων φύλλων εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν παικτῶν. Εἰς τοὺς τρεῖς παίκτας παίζεται μὲ 28 φύλλα, εἰς τοὺς 4 μὲ 32 καὶ εἰς τοὺς 5 μὲ 36. Ὅταν παίζουν περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι, προστίθενται ἢ ἀφαιροῦνται ἀναλόγως 4 φύλλα (ὅμοια φύλλα διαφόρου χρώματος) ἀπὸ τὰ μικρότερα. Διὰ τὸ πόκερ χρησιμοποιεῖται ἡ δέσμη (τράπουλα) τῶν 52 παιγνιοχάρτων. Ἐντὸς τῆς τράπουλας τῶν 52 χαρτιῶν ὑπάρχει καὶ πεντηκοστὸν τρίτον χαρτὶ καλούμενον «τζόκερ» (joker). Εἰς τὴν τράπουλαν τοῦ ἑλληνικοῦ μονοπωλίου παιγνιοχάρτων τὸ χαρτὶ τοῦ τζόκερ φέρει εἰς τὸ μέσον τὴν κεφαλὴν τοῦ πτερωτοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὰς λέξεις «ὁ πτερωτὸς Ἑρμῆς». Τὸ χαρτὶ τοῦτο τοῦ τζόκερ δὲν χρησιμοποιεῖται συνήθως ἐν Εὐρώπῃ. Προστίθεται κατὰ τὸ παίξιμον εἰς τὰ ἄλλα χαρτιά, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ, καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τὸν λαμβάνοντα αὐτὸ ἀντὶ οἱουδήποτε ἐπιθυμητοῦ χαρτιοῦ. Ὁ δι' αὐτοῦ ὅμως ἐπιτυγχανόμενος συνδυασμὸς θεωρεῖται ὁ μικρότερος ἀπὸ οἱονδήποτε ἄλλον ὅμοιόν του. Οὕτω τὰ τρία ἑπτὰ κερδίζουν τὸ μπρελὰν τὸ σχηματιζόμενον μὲ δύο ἄσσους καὶ ἕνα τζόκερ.

Συνήθως τὸ πόκερ παίζεται (χωρὶς τοῦτο νὰ εἶναι ὑποχρεωτικόν), μὲ δύο τράπουλες διαφόρου χρώματος, αἵτινες ἐναλλάσσονται. Ἡ ἀξία τῶν φύλλων τῆς τράπουλας τοῦ πόκερ εἶναι ἡ ἑξῆς (ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰ ἀνώτερα): δύο, τρία, τέσσαρα, πέντε, ἕξ, ἑπτά, ὀκτώ, ἐννέα, δέκα, βαλές, ντάμα, ρήγας καὶ ἄσσος. Οἱ συνδυασμοὶ τῶν φύλλων, τοὺς ὁποίους προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ἕκαστος παίκτης, ἵνα κερδίσῃ τοὺς ἄλλους, καὶ ὧν ἡ ἀξία βαίνει ἀνιοῦσα, εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) *ἓν ζεῦγος* ὁμοίων φύλλων, π. χ. δύο ἄσσοι, δύο δέκα κτλ., 2) *δύο ζεύγη*, 3) συνέχεια πέντε φύλλων ἢ *κέντα* (γαλλ. quinte ἢ séquence, ἀγγλ. straight) ἀποτελουμένη ἀπὸ πέντε φύλλα ἀκολουθοῦντα κατ' ἀξίαν τὸ ἓν τὸ ἄλλο, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶναι ὅλα τοῦ αὐτοῦ χρώματος, π. χ. ἄσσος κοῦπα, ρήγας πίκα, ντάμα καρρώ, βαλὲς σπαθὶ καὶ δέκα πίκα. Εἰς τὴν κένταν ὁ ἄσσος ὑπολογίζεται, κατὰ βούλησιν τοῦ παίκτου, πρὸ τοῦ ρήγα ἢ μετὰ τὸ μικρότερον χαρτί, 4) τρία ὅμοια φύλλα (*μπρελάν*), π. χ. τρεῖς ἄσσοι, τρεῖς ντάμες, τρία ἑπτὰ κτλ., 5) τρία ὅμοια μετ' ἄλλων δύο ὁμοίων ἢ *φοὺλ* (γαλλ. main pleine, ἀγγλ. full in hand)· τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἑνώσεως ἑνὸς μπρελὰν μεθ' ἑνὸς ζεύγους, 6) πέντε φύλλα τοῦ αὐτοῦ χρώματος ἢ *χρῶμα* (ἀγγλ. flush), τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀποτελοῦν συνέχειαν (κένταν), 7) τέσσαρα ὅμοια ἢ καρρὲ (γαλλ. brelan carré, ἀγγλ. poker), π. χ. τέσσαρες ἄσσοι, τέσσαρες βαλέδες κτλ., 8) συνέχεια τοῦ αὐτοῦ χρώματος *φλὸς ρουαγιὰλ* ἢ *κὲντ ρουαγιὰλ* (γαλλ. quinte royale, ἀγγλ. straight flush), π. χ. κοῦπα ρήγας, ντάμα, βαλές, δέκα, ἐννέα.

Ὅταν συμπέσῃ δύο ἢ περισσότεροι παῖκται νὰ ἔχουν ἀνὰ χεῖρας ἀνὰ ἕνα ὅμοιον ἐκ τῶν ἄνω ὀκτὼ συνδυασμῶν, τότε κερδίζει ὁ ἔχων σχηματίσει τοῦτον διὰ τῶν μεγαλυτέρων φύλλων· π. χ. ὁ ἔχων καρρὲ τοῦ ἄσσου κερδίζει τοὺς ἔχοντας καρρὲ τοῦ ρήγα καὶ τῆς ντάμας κλπ. Ὅταν οὐδεὶς ἐκ τῶν παικτῶν ἔχῃ ἕνα ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀκτὼ συνδυασμῶν, τότε κερδίζει ὁ ἔχων μεταξὺ τῶν πέντε διαφόρων χαρτιῶν του τὰ μεγαλύτερα κατ' ἀξίαν. Ἐνιαχοῦ ὅταν τύχῃ συνάντησις χρωμάτων (εἰς τὸ χρῶμα ἢ τὸ φλὸς ρουαγιὰλ) κερδίζει ὁ ἔχων τὸ ὡς ἀνώτερον καθοριζόμενον κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: α) κοῦπα, β) καρρώ, γ) σπαθί, δ) πίκα. Ἐπίσης διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀπόλυτος βεβαιότης ἀνωτάτου συνδυασμοῦ, καθορίζεται πολλάκις ὅτι τὸ κατώτατον κατ' ἀξίαν φλὸς ρουαγιὰλ κερδίζει τὸ ἀνώτατον τοιοῦτον, ὅπερ καλεῖται καὶ φλὸς ἐμπεριάλ, ἤτοι, ὅταν παίζουν πέντε μὲ 36 χαρτιά, τὸ φλὸς ρουαγιὰλ τοῦ ἕξ, ἑπτά, ὀκτώ, ἐννέα, δέκα πίκας κερδίζει τὸ φλὸς ἐμπεριὰλ τοῦ δέκα, βαλέ, ντάμας, ρήγα, ἄσσου κοῦπας.

Ἡ σειρὰ ὅμως τῆς ἀξίας τῶν κερδιζόντων ὀκτὼ συνδυασμῶν δὲν μένει πάντοτε ἡ αὐτή. Ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα σειρὰ εἶναι ἡ καθιερωθεῖσα ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλαχοῦ, καὶ ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἡ κέντα κερδίζει τὰ τρία ὅμοια (μπρελὰν) καὶ τὸ φοὺλ κερδίζει τὸ χρῶμα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ σειρὰ τῶν κερδιζόντων συνδυασμῶν εἶναι ἡ ἑξῆς: 1) ἓν ζεῦγος, 2) δύο ζεύγη, 3) μπρελὰν (τρία ὅμοια), 4) κέντα, 5) φλὸς (χρῶμα), 6) φούλ, 7) πόκερ ἢ καρρὲ καὶ 8) φλὸς ρουαγιὰλ ἢ συνέχεια τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Ὅταν ὅμως παίζουν τέσσαρες ἢ πέντε παῖκται μὲ 32 ἢ 36 χαρτιά, τότε καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τὰ τρία ὅμοια κερδίζουν τὴν κένταν, καθὼς ἐπίσης τὸ χρῶμα κερδίζει τὸ φούλ. Ἐνίοτε προστίθεται καὶ ἕτερος κερδίζων συνδυασμός, ἰδίως εἰς τὸ παιγνίδι μὲ 52 χαρτιά, καλούμενος *μπλαίζ* (ἀγγλ. blaze, γαλλ. blaise). Ὁ συνδυασμὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε φιγοῦρες διαφόρου χρώματος καὶ κατ' ἀξίαν εἶναι ἀνώτερος τῶν δύο ζευγῶν καὶ κατώτερος τοῦ μπρελάν.

Τὸ πόκερ παίζεται ὡς ἑξῆς: Ἐν πρώτοις ὁρίζεται προκαταβολικῶς, διὰ κοινῆς συμφωνίας μεταξὺ τῶν παικτῶν, ἡ ὥρα καθ' ἣν πρέπει νὰ τελειώσῃ τὸ παιγνίδι. Συνήθως ὁρίζεται μία ὥρα, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας, ἀφοῦ κανονισθοῦν οἱ λογαριασμοὶ καὶ εἶναι ὅλοι σύμφωνοι, δύναται τὸ παιγνίδι νὰ ἀρχίσῃ καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, διὰ μίαν ἄλλην ὥραν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τὸ κλασσικὸν ὅμως χρονικὸν ὅριον εἶναι ἡ ἡμίσεια ὥρα ἢ καὶ τὸ ἓν τέταρτον, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὁποίου, ἀφοῦ κανονισθοῦν οἱ λογαριασμοί, δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ παιγνίδι δι' ἄλλην ἡμίσειαν ὥραν ἢ ἓν τέταρτον, κατόπιν κοινῆς συμφωνίας, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁρισθέντος χρονικοῦ ὁρίου δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς παίκτας νὰ διακόψουν τὸ παιγνίδι καὶ νὰ φύγουν.

Οἱ παῖκται κάθηνται περὶ τὴν τράπεζαν εἰς θέσεις καθοριζομένας διὰ κλήρου. Ἡ κλήρωσις τῶν θέσεων ἐπαναλαμβάνεται καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης περιόδου τοῦ παιγνιδιοῦ, ὅταν πρόκειται ν' ἀρχίσῃ ἡ δευτέρα. Ἡ κλήρωσις αὕτη τῶν θέσεων γίνεται ὡς ἑξῆς: Εἷς τῶν παικτῶν λαμβάνει ἀπὸ τὴν τράπουλαν τόσα χαρτιὰ διαφόρου ἀξίας, ὅσοι εἶναι οἱ παῖκται, καὶ τοὺς τὰ παρουσιάζει κλειστά, διατεταγμένα ἐν εἴδει ἀνοικτοῦ ριπιδίου. Ἕκαστος τῶν παικτῶν λαμβάνει ἀνὰ ἓν ἐκ τῶν χαρτιῶν τούτων, τὸ δὲ ἐναπομένον κρατεῖ ὁ διανέμων δι' ἑαυτόν. Κατόπιν οἱ παῖκται ἀναποδογυρίζουν τὸ χαρτί, ὅπερ ἔλαβεν ἕκαστος. Ὁ ἔχων τὸ μεγαλύτερον χαρτὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ τὴν θέσιν του καὶ νὰ κάμῃ αὐτὸς πρῶτος χαρτί. Ἕκαστος τῶν ἄλλων παικτῶν τοποθετεῖται ἀναλόγως τῆς ἀξίας τοῦ χαρτιοῦ του, εἰς τρόπον ὥστε ὁ λαβὼν τὸ μεγαλύτερον μετὰ τὸν πρῶτον χαρτὶ κάθεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ τὰ δεξιὰ τοῦ πρώτου, συμφώνως πρὸς τὴν φορὰν καθ' ἣν διανέμονται τὰ χαρτιά· ὁ λαβὼν τὸ μεγαλύτερον χαρτὶ μετὰ τὸν δεύτερον τοποθετεῖται παρ' αὐτὸν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἡ κλήρωσις ὅμως αὕτη δύναται νὰ γίνῃ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, κοινῇ συμφωνίᾳ. Ἡ διανομὴ τῶν χαρτιῶν γίνεται ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά. Λόγῳ ὅμως τῆς διαφορᾶς τῶν συνηθειῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη, ἐπεκράτησεν ὅπως ἡ διανομὴ γίνεται κατὰ φορὰν καθοριζομένην ἐκ τῶν προτέρων κοινῇ συμφωνίᾳ.

Ὁ κάμνων χαρτί, μετὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακάτευμα καὶ τὸ κόψιμον ὑπὸ τοῦ τελευταίου λαμβάνοντος, διανέμει τὰ χαρτιά, κατὰ τὴν καθορισθεῖσαν φοράν, ἀνὰ ἓν εἰς ἕκαστον παίκτην καὶ εἰς ἕκαστον γῦρον (οὐδέποτε δὲ ἀνὰ δύο ἢ ἀνὰ τρία), μέχρις ὅτου πάντες οἱ παῖκται λάβουν ἀνὰ πέντε χαρτιά. Ἀπαγορεύεται εἰς πάντα παίκτην ὄχι μόνον ν' ἀνασηκώσῃ τὰ χαρτιά του, ἀλλ' ἀκόμη καὶ νὰ τὰ ἐγγίσῃ, πρὸ τῆς διανομῆς καὶ τῶν πέντε χαρτιῶν. Πᾶσα παράβασις τοῦ κανόνος τούτου τιμωρεῖται δι' ἑνὸς τσὶπ κατατιθεμένου ἀμέσως εἰς τὸ πότ. Ἡ διανομὴ τῶν χαρτιῶν ἐπαναλαμβάνεται ἐὰν εὑρεθῇ ἐντὸς τῆς τράπουλας ἓν χαρτὶ ἀνεστραμμένον. Ἐπίσης ἐπαναλαμβάνεται, ἐὰν ἐξ ἀπροσεξίας ἓν χαρτὶ ἀναστραφῇ κατὰ τὴν διανομήν. Ὁ παίκτης ὁ ἀντιλαμβανόμενος λάθος κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἰδικῶν του πρὸ αὐτοῦ χαρτιῶν, ὀφείλει νὰ τὸ δηλώσῃ ἀμέσως, ὁπότε ἡ διανομὴ ἐπαναλαμβάνεται. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς παίκτας νὰ δηλώνουν τὰ λάθη τὰ γινόμενα κατὰ τὴν διανομὴν τῶν χαρτιῶν εἰς τοὺς ἄλλους. Ὅταν ὁ παίκτης παρατηρήσῃ ὅτι ἐγένετο λάθος κατὰ τὴν διανομὴν (δηλαδὴ τοῦ ἐδόθησαν χαρτιὰ ὀλιγώτερα ἢ περισσότερα τῶν πέντε), ἀφοῦ ἐγγίσῃ τὰ χαρτιά του, τότε χάνει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ παιγνίδι καθὼς καὶ τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα εἶχε καταθέσει εἰς τὸ πότ, ἐνῷ οἱ ἄλλοι παῖκται ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν. Ἐὰν εἷς παίκτης, μετὰ τὴν κανονικὴν διανομήν, ἀφήσῃ, κατὰ τύχην, νὰ πέσου[ν] καὶ νὰ ἀναστραφοῦν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἕνα ἢ περισσότερα χαρτιά του, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τ[ὰ] κρατήσῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀνοικτὰ εἰς κοινὴν θέ[αν] ὅλων, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ δικαίωμα νὰ συνεχίσῃ τὸ παιγνίδι του. Ἐὰν τὰ χαρτιὰ πέσουν κατὰ γῆς ἢ εἰς τὸ πάτωμα, τότε θεωροῦνται ὡς κλειστά, ὁ δὲ παίκτης δύναται νὰ τὰ ἀναλάβῃ καὶ νὰ συνεχίσῃ τὸ παιγνίδι του.

Τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα θὰ διακυβευθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παιγνιδίου ὑπὸ ἑκάστου παίκτου ὁρίζονται ἐκ τῶν προτέρων, ἴσα δι' ὅλους καὶ ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην «κάβαν» ἑκάστο[υ]. Ἡ ἀξία τῆς κάβας κανονίζεται συνήθως εἰς ποσὸν δεκαπλάσιον ἢ εἰκοσαπλάσιον τοῦ καθιερουμένου «πότ» ἢ «τσίπ». Διὰ τῶν λέξεων τούτων ὑποδηλοῦται ἡ κατωτάτη μονάς, μὲ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἑκάστοτε τὸ παιγνίδι, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων κοινῇ συμφωνίᾳ τῶν παικτῶν. Μετὰ τὴν ἀπώλειαν μιᾶς κάβας ὁ παίκτης δύναται νὰ διαθέσῃ καὶ δευτέραν καὶ κατόπιν τρίτην καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Ὁ μοιράζων χαρτιὰ θέτει εἰς τὸ μέσον τῆς τραπέζης, καλούμενον καὶ «πότ», τὴν «μίζαν» του, τὸ ποσὸν τῆς ὁποίας ὁρίζεται ἐκ τῶν προτέρων, αὐξομειούμενον κοινῇ συμφωνίᾳ τῶν παικτῶν καὶ ἀρχόμενον συνήθως ἀπὸ ἓν τσίπ. Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν πέντε χαρτιῶν, διὰ νὰ ἀρχίσῃ καὶ νὰ συνεχισθῇ τὸ παιγνίδι, πρέπει εἷς τῶν παικτῶν, ὁ ἔχων «ἄνοιγμα», νὰ «ἀνοίξῃ». Ἄνοιγμα λέγεται ὅτι ἔχει ὁ κατέχων εἰς χεῖράς του εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἑπτὰ κερδιζόντων συνδυασμῶν τῶν χαρτιῶν, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. Ἐπίσης ὁ ἔχων δύο ἄσσους ἢ δύο ρηγάδες, εἰς ἄλλας δὲ χώρας καὶ δύο ντάμες ἢ καὶ δύο βαλέδες. Ὁ ἔχων ἄνοιγμα δηλοῖ τοῦτο διὰ τῆς λέξεως «ἀνοίγω» καὶ θέτει εἰς τὸ μέσον τῆς τραπέζης ποσόν τι ἴσον πρὸς τὸ τσίπ, ἢ διπλάσιον αὐτοῦ, ἢ διπλάσιον (κατ' ἀνώτατον ὅριον) τοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς τραπέζης ἢ τοῦ «πότ» ὑπάρχοντος ποσοῦ. Ὅσοι ἐκ τῶν ἄλλων παικτῶν θέλουν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸ παιγνίδι, ὑποχρεοῦνται νὰ θέσουν τὸ αὐτὸ ποσὸν μὲ τὸ τοῦ ἀνοίξαντος, ἐκφωνοῦντες τὰς λέξεις «βλέπω», «ἀκολουθῶ» ἢ «πηγαίνω», ἢ καὶ πλειοδοτοῦν (ρελανσάρουν). Ὅσοι δὲν θέλουν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸ παιγνίδι, διότι δὲν ἔχουν καλὸ χαρτὶ εἰς χεῖράς των καὶ δὲν ἐλπίζουν νὰ τὸ βελτιώσουν, ἐκφωνοῦν τὴν λέξιν «πάσο», καταθέτουν τὰ χαρτιά των καὶ ἀποσύρονται ἀπὸ τὸ παιγνίδι, χωρὶς ὅμως ν' ἀποσύρουν καὶ τὰ τυχὸν κατατεθέντα χρήματά των εἰς τὸ πὸτ καὶ ἀναμένουν τὸ τέλος τῆς παρτίδας, χωρὶς νὰ ἐγερθοῦν ἐκ τῆς θέσεώς των, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἑπομένην, ἐκτὸς ἐὰν καὶ πάλιν δὲν κρίνουν τοῦτο εὔλογον.

Κατόπιν οἱ παῖκται «ἀλλάζουν φύλλα», ἤτοι λαμβάνουν παρὰ τοῦ μοιράζοντος ἀνὰ ἕν, ἀνὰ δύο ἢ ἀνὰ τρία καὶ ἐνίοτε ἀνὰ τέσσαρα φύλλα κλειστὰ ἢ καὶ διόλου. Προτοῦ λάβουν ὅμως ἀνὰ χεῖρας τὰ νέα χαρτιά, ὀφείλουν νὰ πετάξουν εἰς τὸ μέσον τῆς τραπέζης κλειστὰ ἰσάριθμα ἐκ τῶν ἤδη εἰς χεῖράς των φύλλα. Οἱ μὴ λαμβάνοντες διόλου νέα φύλλα δηλοῦν ὅτι εἶναι «σερβί». Διὰ τῆς νέας αὐτῆς διανομῆς φύλλων οἱ παῖκται προσπαθοῦν, «ξεσκαρτάροντες», ἤτοι πετῶντες τὰ μὴ χρήσιμα εἰς αὐτοὺς φύλλα, νὰ ἐπιτύχουν διὰ τῶν νέων τοιοῦτων ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ἐκ τῶν κερδιζόντων συνδυασμῶν. Μετὰ τὸ ἄλλαγμα τῶν φύλλων, τὸν λόγον ἔχει πρῶτος ὁ ἀνοίξας, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ δηλώσῃ ὅτι θέτει εἰς τὸ πὸτ νέα ποσὰ ἢ νὰ ἐκφωνήσῃ τὴν λέξιν «παρόλ», χωρὶς νὰ θέσῃ τίποτε, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ὁμιλήσῃ καὶ πάλιν ἀφοῦ ὁμιλήσουν ὅλοι οἱ ἄλλοι. Οἱ ἄλλοι παῖκται ἢ ἁπλῶς ἀκολουθοῦν, θέτοντες ἴσον ποσὸν πρὸς τὸ τοῦ ἀνοίξαντος, ἢ ρελανσάρουν. Ὅσοι δὲν δεχθοῦν τὸ νέον ποσὸν ἢ τὴν τυχὸν νέαν ρελάνς «πηγαίνουν πάσο» καὶ ἀποσύρονται· ἐνῷ ὅσοι δεχθοῦν, ἤτοι δηλώσουν ὅτι «βλέπουν», «ἀκολουθοῦν» ἢ «πηγαίνουν», δείχνουν μετὰ τοῦ ἀνοίξαντος τὰ χαρτιά των καὶ κερδίζει ὁ ἔχων ἐπιτύχει ἀνώτερον συνδυασμὸν ἢ ἔχων ἐν γένει ἀνώτερα χαρτιά.

Πολλάκις, πρὸ τῆς διανομῆς τῶν χαρτιῶν, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ λάβῃ πρῶτος χαρτὶ θέτει εἰς τὸ πὸτ διπλάσιον τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος τσὶπ ἢ ἄλλου ποσοῦ καὶ δηλοῖ ὅτι εἶναι «μπλάϊντ» (ἀγγλ. blind), ἐξαγοράζων οὕτω τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλήσῃ τελευταῖος, ἀντὶ πρῶτος. Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν χαρτιῶν καὶ ἀφοῦ παρατηρήσῃ ταῦτα, ὁ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸν μπλάϊντ εὑρισκόμενος παίκτης δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ «ἰδῇ» τὸ μπλάϊντ, καταθέτων εἰς τὸ πὸτ τὸ αὐτὸ ποσὸν ἢ κατ' ἄλλους ὀφείλει νὰ διπλασιάσῃ τὸ ποσόν, ὁπότε δηλοῖ ὅτι εἶναι «ὄβερ-μπλάϊντ» (overblind). Τὸ αὐτὸ δύνανται νὰ πράξουν καὶ οἱ ἄλλοι παῖκται, διπλασιάζοντες ὁλονὲν τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον κτλ. μπλάϊντ. Τὸ ὁλικὸν ὅμως ποσὸν τοῦ μπλάϊντ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ τῆς ὁρισθείσης κάβας.

Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν πρώτων πέντε χαρτιῶν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ κανεὶς «ἄνοιγμα». Τότε ἡ διανομὴ τῶν χαρτιῶν ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τοῦ ἀμέσως ἑπόμενον παίκτην. Κατὰ τὴν περίπτωσ[ιν]

Digitized by Google

όμως ταύτην πολλαχού συνηθίζεται όπως πάντες οι παίκται θέτουν εις το πότ ίσον ποσόν προς το του μοιράζοντος τα χαρτιά. Το τοιούτον παιγνίδι λέγεται «πότ» ή «τζάκ-πότ». Εις το παιχνίδι τούτο του «τζάκ-πότ» το πότ είναι υποχρεωτικόν. Υπάρχουν όμως και άλλαι περιπτώσεις, κατά τας οποίας παίζεται επίσης το πότ, αλλ' αίτινες, διά να παιχθούν, πρέπει να καθορισθούν εκ των προτέρων κατόπιν κοινής συμφωνίας των παικτών. Ο μοιράζων τα χαρτιά είναι υπεύθυνος να παρακολουθή τους άλλους παίκτας, όπως θέτουν κανονικώς τις μίζες των εις το πότ, άνευ παραλείψεων και λαθών.

Υπάρχουν εισέτι πλείσται όσαι λεπτομέρειαι του πόκερ, τας οποίας καθορίζουν οι επίσημοι κανονισμοί, καθώς και διάφοροι παραλλαγαί αυτού, αίτινες παίζονται κυρίως εν Αμερική, ως είναι το «ουίσκυ πόκερ», κατά το οποίον, αντί χρημάτων κερδίζουν οι παίκται τρόφιμα και ποτά, και ή *πόκα* (βλ. λ.).

Λόγω της μεγάλης επιδεκτικότητος νοθειών και παραπλανήσεων, το πόκερ παίζεται μετά μεγάλης αυστηρότητος εις τας λέσχας, εις τας οποίας αι νομοθεσίαι των διαφόρων κρατών επέβαλον πλείστους όρους, ή αθέτησις των οποίων συνεπάγεται την αφαίρεσιν της αδείας του παιξίματός του. Παρά την επικρατούσαν όμως παρά πολλοίς εισέτι πεποίθησιν ότι είναι καθαρώς τυχηρόν παίγνιον, το πόκερ θεωρείται υπό των ειδικών με τούτο ασχοληθέντων πλείστων επιστημόνων και ιδίως μαθηματικών, ως κυρίως παίγνιον συνδυασμών, τους οποίους έκαστος παίκτης εκμεταλλεύεται κατά την αντίληψίν του και συνεπώς παίγνιον ικανότητος, διά το παίξιμον του οποίου υπάρχουν τόσαι μέθοδοι, όσοι σχεδόν και παίκται. Απαραίτητα προσόντα των παικτών του πόκερ είναι ή ψυχραιμία, ή αποφασιστικότης, ή ετοιμότης, καθώς επίσης και ή μεγάλη παρατηρητικότης και επιδεξιότης προς ψυχολογίαν του αντιπάλου, καθότι ή επιτυχία εις το πόκερ δεν εξαρτάται ως επί το πλείστον εκ της επιτυχίας ευνοϊκών χαρτιών, όσον εκ της ψυχολογικής παρατηρήσεως του αντιπάλου. Ένεκα τούτου αποτελεί σπουδαιότατον παράγοντα εις το πόκερ ή περίφημος «μπλόφα», ήτις συνίσταται εις την προσπάθειαν των αντιπάλων, όπως πείσουν αλλήλους ότι έχουν καλόν ή κακόν χαρτί, κατά τας περιστάσεις. Δι' αυτό υπάρχουν δύο ειδών μπλόφες: ή κανονική μπλόφα, κατά την οποίαν ο μη έχων καλόν χαρτί προσπαθεί να πείση τους άλλους ότι έχει· και ή αντίστροφος μπλόφα, κατά την οποίαν ο έχων καλόν χαρτί προσπαθεί να πείση τους άλλους ότι δεν έχει.

Εν Αμερική πολλάκις, διά να μη προδίδωνται υπό της εκφράσεως του προσώπου, περί του καλού ή κακού χαρτιού, το οποίον έχουν εις χείρας κατά την διακύβευσιν μεγάλων ποσών, οι παίκται φορούν ειδικάς προσωπίδας ή μακιγιάρουν καταλλήλως το πρόσωπόν των. Σημειωτέον ότι εν Αμερική το πόκερ παίζεται, ιδίως μεταξύ των πολυεκατομμυριούχων, και άνευ περιορισμού ή καθορισμού κάβας, ρελάνς και τσίπ, των παικτών όντων υποχρεωμένων, εάν θέλουν ν' ακολουθήσουν, να «ίδουν» οιαδήποτε ποσά, τα οποία ήθελεν εξαγγείλει ο αντίπαλος. **Μ. Δ. Β.**

Ποκζομπούτ (Poczobut), ***Μαρτίνος-Όντλάνικι*** ***ντέ***—. Πολωνός αστρονόμος, γεννηθείς εν Sloncanka παρά το Γκρόδνο τω 1729 και αποθανών τω 1810. Περιβληθείς το μοναχικόν σχήμα των ιησουϊτών παρά την θέλησιν των γονέων του τω 1745, επεδόθη εις την σπουδήν των ελληνικών και των μαθηματικών, τα οποία εδίδαξε βραδύτερον εν Βιλνα. Κατόπιν ταξίδιου εις Γερμανίαν, Γαλλίαν και Ιταλίαν, όπερ επεχείρησε δαπάναις του καγκελλαρίου Czartoryski, επανήλθεν εις Βίλναν τω 1764, όπου εδίδαξε την αστρονομίαν. Τω 1768 επεσκέφθη το αστεροσκοπείον του Greenwich, διελθών δε ακολούθως εκ Παρισίων συνεδέθη διά φιλίας μετά του Λαλάνδου και του Λακαΐγ. Κατά την εις Βίλναν επιστροφήν του τω 1773, συνέβαλε μεγάλως εις την ίδρυσιν αστεροσκοπείου εν τη πόλει ταύτη, του οποίου παρέμεινε διευθυντής χωρίς να ενοχληθή μετά την κατάργησιν του τάγματος των ιησουϊτών. Τω 1777 εξελέγη πρύτανις του πανεπιστημίου της Βίλνας, αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας των Παρισίων, μέλος της βασιλικής Ακαδημίας του Λονδίνου και της Ακαδημίας της Βαρσοβίας. Συγχρόνως τω απενεμήθη και ο τίτλος του αστρονόμου του Στανισλάου Αυγούστου. Κατά το 1807, παραιτηθείς της δημοσίας υπηρεσίας, απεσύρθη εις Δουναμπούργκ της Λιβονίας, όπου και απεβίωσεν. Εκ των επιστημονικών εργασιών του άξιαι ιδιαιτέρας μνείας είναι αι πολυάριθμοι παρατηρήσεις του Ερμού, ας τω 1787 απέστειλεν εις την Ακαδημίαν των Παρισίων και αι οποίαι εβοήθησαν τον Λαλάνδον εις την βελτίωσιν και διόρθωσιν της θεωρίας του πλανήτου τούτου και εις την έκδοσιν ακριβεστέρων αστρονομικών πινάκων αυτού. Εκ των πολυαρίθμων υπομνημάτων και πραγματειών του, αίτινες συνελέγησαν εις 34 τόμους, μνημονευτέα ή μελέτη αυτού περί της αρχαιότητος του ζωδιακού κύκλου του Δενδεράχ, κλπ. **Σ. Π.**

Ποκήπσι (Pokeepsie ή Poughkeepsie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις των Ηνωμένων Πολιτειών εν τη πολιτεία Νέας Υόρκης, επί του ποταμού Χούδσωνος. Κάτ. 35.670 (1925). Έχει βιομηχανίαν σιδήρου, οπλουργίας, αλευρομύλους και περίφημον κρατικόν φρενοκομείον. **Θ. Κ.**

Ποκόκ (Pococke), ***Εδουάρδος***. Αγγλικανός θεολόγος, επιφανής ανατολιστής, γεννηθείς εν Οξφόρδη τω 1604 και αποθανών αυτόθι τω 1691. Κατέγινε περί την έρευναν της Βίβλου και υπήρξεν εις των συνεργατών της Πολυγλώττου του Walton. Εξέδωκε και υπομνήματα εις τους προφήτας Μιχαίαν, Μαλαχίαν, Ωσηέ και Ιωήλ. **Π.Ι.Μ.**

—Πόκοκ (Pococke), ***Ριχάρδος***. Άγγλος περιηγητής, γεννηθείς τω 1704 εν Σούθαμπτον και αποθανών τω 1765. Εσπούδασε θεολογίαν, μετά το πέρας δε των σπουδών του περιηγήθη επί επταετίαν, από του 1734 μέχρι του 1741, την Ελλάδα, την Αίγυπτον, την Παλαιστίνην και την Μεσοποταμίαν. Επιστρέψας εις την Αγγλίαν εξέδωκεν εν Λονδίνω από του 1743 μέχρι του 1745 εις τρείς τόμους το έργον «A descriptiou of the East» μετά 178 πινάκων, μεταφρασθέν εις την γαλλικήν υπό τον τίτλον «Voyages en Orient» εις 7 τόμους. Βραδύτερον εγένετο επίσκοπος Ossory (Ιρλανδία) και κατόπιν Meath. **Δ. Π. Π.**

πόκος (ό)· το όλον μαλλίον ενός προβάτου ως έχει όταν κουρευθή, *ποκάρι* (βλ. λ.).

ποκούττουρος, —*η*, —*ο*· δημοτ., αντί *αποκούττορος* (βλ. λ.), τολμητίας, ριψοκίνδυνος.

Ποκρίνιον *[Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις της Κελτικής Γαλατίας, της μετά ταύτα Λουγδουνικής, κειμένη επί του ποταμού Λείγηρος και επί της από Aquae Bormonis (νυν Bourbon-Archambault) εις Αυγουστόδουνον (νυν Autun) οδού. Είναι ή σημερινή Perrigny εν τω νομώ Saône-et-Loire. **Α. Θ. Σ.**

Ποκρόβσκι, ***Μιχαήλ Νικολάγιεβιτς***. Ρώσος ιστορικός, γεννηθείς τω 1868 και αποθανών τω 1932. Εσπούδασε φιλολογίαν εν τω πανεπιστημίω της Μόσχας, τω δε 1895 διωρίσθη καθηγητής της ιστορίας, και παρέμεινεν εις την θέσιν ταύτην μέχρι του 1903. Αναμιχθείς εις την επαναστατικήν κίνησιν του 1905, ετιμήθη μετά των μπολσεβίκων και καταδιωκόμενος εξεπατρίσθη τω 1907 καταφυγών εις Παρισίους, όπου παρέμεινεν επί δεκαετίαν συνεργαζόμενος μετά του Λένιν. Μετά την επανάστασιν του 1917 επανέκαμψεν εις Ρωσίαν και εξελέγη πρόεδρος της εν Μόσχα επιτροπής των Σοβιέτ και διεπραγματεύθη την συνθήκην του Μπρεστ-Λιτόβσκ. Τω 1918 αντικατέστησε τον επίτροπον της Εκπαιδεύσεως και εξελέγη πρόεδρος της Κομμουνιστικής Ακαδημίας και είτα πρόεδρος του ινστιτούτου και διαρκής πρόεδρος αυτού. Κατά την περίοδον ταύτην εδημοσίευσε πλείστα ιστορικά έργα, εν οίς: «Ρωσική ιστορία από των αρχαιοτάτων χρόνων», «Ιστορική απεικόνισις της επαναστατικής κινήσεως εν Ρωσία κατά τον ΙΘ' και Κ' αιώνα», «Η πάλη των τάξεων και ή ρωσική φιλολογία», «Εξωτερική πολιτική των Σοβιέτ». **Θ. Β.**

Ποκρόφσκ (Pokrowsk, γερμ. Kosakenstadt) *[Γεωγραφ.]*. Πρωτεύουσα του αυτονόμου σοβιετικού ρωσικού ελευθέρου κράτους των Γερμανών του Βόλγα, επί της αριστεράς όχθης του Βόλγα, έναντι της πόλεως Σαράτωφ και επί της σιδηροδρομικής γραμμής Ποκρόφσκ — Αστραχάν. Κάτ. 34.065 (1926), εξ ών 3.500 περίπου Γερμανοί. Έχει κεντρικόν μουσείον, βιομηχανίαν ξυλουργίας, αλευρομύλους, οπτοπλινθοποιίαν και εμπόριον σιτηρών. **Θ. Κ.**

Πόλ (Pol), ***Βικέντιος***. Πολωνός ποιητής και συγγραφεύς (1807—1873). Άν και ξένης εθνικότητος, Γερμανός εκ πατρός, Γάλλος εκ μητρός, γεννηθείς όμως και ανατραφείς εν Πολωνία, υπήρξε θερμός πατριώτης και εξύμνησε τους αγώνας και την γήν της Πολωνίας. Καθηγητής της γερμανικής λογοτεχνίας εν τω πανεπιστημίω της Βίλνας, εγκατέλιπε την έδραν του διά να αγωνισθή εις την επανάστασιν του 1831, και μετά την αποτυχίαν αυτής ηναγκάσθη να φύγη εις Δρέσδην. Τότε έγραψε τα περίφημα επαναστατικά ποιήματα «Τραγούδια του Γιαννούς», εις τα οποία στιγματίζει την ανανδρίαν των ευγενών και εξαίρει τον πατριωτισμόν του λαού. Αλλά τω 1846, ότε εκ της εξεγέρσεως κατά των ευγενών εκινδύνευσε να φονευθή από τον όχλον, εμίσησε τον λαόν και εγένετο υμνητής των ευγενών. Το άριστον εκ των έργων του «Τα τραγούδι του τόπου μας», άλλα δε: «Μοχόρτ» (1855), «Στριγιάνσκα» (1861). **Θ. Κ.**

Πόλ (Pohl), ***Γεώργιος-Φρειδερίκος***. Γερμανός μαθηματικός και φυσικός (1788—1849). Καθηγητής του γυμνασίου και τελικώς καθηγητής της φυσικής του πανεπιστημίου του Μπρεσλάου. Έγραψε πλείστα έργα και πραγματείας: «Περί μαγνητισμού, ηλεκτρισμού και χημείας» (1829), «Ο ηλεκτρομαγνητισμός, θεωρητικώς και πρακτικώς» (1830), «Οι τρείς νόμοι του Κεπλέρου» (1843), «Περί του ηλεκτρισμού και της βαρύτητος» (1848).

—2) ***Ιωάννης***. Αυστριακός γεωπόνος (1842—1913). Καθηγητής από του 1895 εν τη ανωτάτη γεωπονική σχολή, εκαινοτόμησεν εις την εισαγωγήν ευφυούς συστήματος διδασκαλίας. Έγραψεν: «Οικονομία της αγροτικής ιδιοκτησίας», «Οργάνωσις της γεωργίας» και «Εγχειρίδιον της γεωργικής διπλογραφίας».

— 3) ***Ιωάννης-Εμμανουήλ***. Βοηθός φυσιοδίφης (1782—1834). Καθηγητής της φυσικής ιστορίας και της βοτανικής εν τω πανεπιστημίω της Πράγας (1808—1812), μέλος της εις Βραζιλίαν σταλείσης επιστημονικής αποστολής προς μεταλλειολογικάς και βοτανικάς μελέτας (1817—1821). Κατά την εις Βραζιλίαν αποστολήν συνέλεξε 40.000 φυτά, εξ ών 5 000 νέα. Έγραψε: «Teutamen florae bohemicae» (1814), «Ταξίδιον εις το εσωτερικόν της Βραζιλίας» (1832), «Εικόνες και περιγραφαί των φυτών της Βραζιλίας».

— 4) ***Ιωσήφ***. Αυστριακός ιησουΐτης και συγγραφεύς (1711—1786). Καθηγητής της ποιητικής εν τω κολλεγίω της Βιέννης, της ρητορικής και της ιστορίας εν τω πανεπιστημίω της Βιέννης. Εκ των έργων του κύριον το «Εισαγωγή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν» (1753—1760, 6 τ.).

— 5) ***Κάρολος-Φερδινάνδος***. Γερμανός μουσικολόγος (1819—1887). Αι μεγίστης σημασίας μελέται του επί της ζωής και των έργων του Χάϋδν και του Μόζαρτ, ως και της παραμονής αυτών εν Λονδίνω, εξεδόθησαν υπό τον τίτλον: «Mozart und Haydn in London» (1867). Μεγίστης σπουδαιότητος είναι ή παρ' αυτού επιχειρηθείσα και παρά του Μαντυτσέρσκι περατωθείσα βιογραφία του Ι. Χάϋδν. Ο Πόλ έγραψεν επίσης: Zur Geschichte der Glasharmonika» (1862) και «Die Gesellschaft der Mnsikfreunde....und ihr Konservatorium» (μεγίστης σημασίας μελέτη περί της εν Βιέννη «Εταιρείας των φιλομούσων» ής ήτο αρχειοφύλαξ και βιβλιοθηκάριος).

— 6) ***Ούγος***. Γερμανός ναύαρχος (1855—1916). Καταταχθείς εις το ναυτικόν τω 1872, υπηρέτησεν επί μακρόν εις το υπουργείον των Ναυτικών. Κατά την έναρξιν του Ευρωπαϊκού πολέμου συνώδευσε τον Κάϊζερ ως ναυτικόν μέλος του επιτελείου, αντιταχθείς ζωηρώς κατά της επιθετικής πολιτικής του ναυάρχου Τίρπιτς. Από του Φεβρουαρίου του 1915 μέχρι του θανάτου του (Φεβρουάριος 1916) υπήρξε διοικητής μοίρας εν τη αμυντική ζώνη.

—7) ***Ριχάρδος***. Γερμανός μουσικολόγος και συνθέτης (1827—1897). Έγραψε: «Akustische Briefe für Musiker und Musikfreunde» (1853), «Baireuther Erinnerungen» (1877), «Richard Wagner, Studien und Kritiken»(1883),«Franz Liszt» (1883), «Hector Berlioz, Studien und Erinnerungen» (1884). Ο Πόλ συνειργάσθη επίσης ως μουσικοκριτικός εις πλείστας εφημερίδας και περιοδικά, μετέφρασεν εις την γερμανικήν τα φιλολογικά έργα του Μπερλιόζ ως και το λιμπρέττο του «Σαμψών και Δαλιδά» του Σαίν-Σάνς και διεκρίθη ως συνθέτης δι' ωραίων μελωδιών, ενός «Abendlied» δι' ορχήστραν, διά της σκηνικής μουσικής: «Die Waldfahrt nach Kevelaar» κλπ. **Θ. Κ.—Γ. Σ.**

Πόλ (Pole). Μεγάλη αγγλική οικογένεια ευγενών, ής ο γενάρχης, πλούσιος έμπορος εν Χώλλ, απέθανε τω 1329. Επισημότερα μέλη αυτής: —1) *Μιχαήλ* (1330—1389). Ναύαρχος και πρωθυπουργός, έλαβε τον τίτλον του κόμητος του Σώφφοκ, μεταβοθέντα έρεξής εις τους απογόνους —2) *Ουΐλλιαμ*, κόμης του Σώφφοκ (1396—1450). Αρχιστράτηγος του αγγλικού στρατού κατά την πολιορκίαν της Ορλεάνης, ηττήθη και ηχμαλωτίσθη υπό της Ιωάννας Δ' Άρκ. Αφεθείς ελεύθερος επανήλθεν εις Αγγλίαν και εγένετο πρωθυπουργός. Μετά την ήτταν των Άγγλων υπό των Γάλλων κατηγορήθη επί εσχάτη προδοσία και καταδικασθείς υπό του βασιλέως επιεικώς εις πενταετή εξορίαν απήλθεν εξ Αγγλίας. Αλλά κατά τον πλούν συνελήφθη υπό πατριωτών Άγγλων ή μισθάρνων οργάνων του δουκός της Υόρκης και απεκεφαλίσθη. —3) *Εδμόνδος*, κόμης και είτα δούξ του Σώφφοκ (1472—1513). Έγγονος του προηγουμένου. Κατ' αρχάς ευνοούμενος αυλικός του βασιλέως Ερρίκου Ζ', εστασίασε και κατέφυγεν εις Γαλλίαν, διεκδικών την βασιλείαν. Συλληφθείς επανήχθη εις Αγγλίαν και έτυχε της συγγνώμης του Ερρίκου. Αλλά γενόμενος όργανον του Μαξιμιλιανού της Αυστρίας κατά του βασιλέως, συνελήφθη εκ νέου και απεκεφαλίσθη. —4) *Ριχάρδος ντε λα Πόλ* (De la Pole). Αδελφός του προηγουμένου, μνηστήρ του θρόνου, αποθανών τω 1525. Αφού συνεβοήθησε τον αδελφόν του Εδμόνδον εις την διεκδίκησιν του θρόνου, κατεδιώχθη υπό του βασιλέως και κατέφυγεν εις την Ουγγαρίαν, όπου έτυχε της προστασίας του βασιλέως Λαδισλάου ΣΤ'. Βραδύτερον επέτυχεν όπως ο βασιλεύς της Γαλλίας Λουδοβίκος ΙΒ' αναγνωρίση την δικαιώματα του επί του αγγλικού θρόνου. Μετά τον θάνατον του αδελφού του έλαβε τον τίτλον του δουκός του Σώφφοκ και συνεπολέμησε κατά των Άγγλων μετά των Γάλλων μέχρι του 1514, ελπίζων, κατά την υπόσχεσιν του Φραγκίσκου Α' της Γαλλίας, να εκστρατεύση εις Αγγλίαν

Digitized by Google

ἐπὶ κεφαλῆς γαλλικοῦ σώματος. Ἀλλ' ἐφονεύθη κατὰ τὴν μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν μάχην τῆς Παβίας (1525). θ. κ.

— **Πὸλ** (Pole), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος μηχανικὸς (1814—1900). Ἐπί τινα ἔτη καθηγητὴς τῆς μηχανικῆς ἐν Βομβάῃ, ἐκπονητὴς τῶν σχεδίων τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου τῶν Ἰνδιῶν, ἐπανῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1847 καὶ διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστημιακὸν κολλέγιον τοῦ Λονδίνου καὶ εἰς τὴν βασιλικὴν σχολὴν τοῦ μηχανικοῦ. Διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τῶν ἔργων του ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν μηχανικὴν ἐπιστήμην ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἔγραψε τὸ ἀξιόλογον ἔργον «Ἡ φιλοσοφία τῆς μουσικῆς». θ. κ.

— **Πὸλ** (Pole) ***Ρέτζιναλντ***. Ἐγεννήθη τῷ 1500 ἐν Staffordshire τῆς Ἀγγλίας. Τῇ χρηματικῇ ὑποστηρίξει τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Η', πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ὁποίου συνεδέετο ἐκ μητρὸς διὰ συγγενείας, ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ φιλολογίαν καὶ ἔπειτα ἐν Παδούῃ (1519—1526) τὰς ἀρχαίας γλώσσας καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Τῷ 1527, ὑπὸ τοῦ βασιλέως κληθείς, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ αὐλῇ ἐπικρατοῦσα ἀκολασία καὶ ἡ διαφθορὰ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου συνήργησεν ὥστε νὰ ἔλθῃ εἰς Sheen, ὅπου ἐσπούδασε θεολογίαν. Ἡ μετὰ τοῦτο ἀποστολὴ τοῦ Πὸλ εἰς Παρισίους πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του τῇ χρηματικῇ ὑποστηρίξει τοῦ βασιλέως συνεδέετο μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως αὐτοῦ ὅπως φροντίσῃ νὰ ἐκδώσῃ ἡ σχολὴ τῶν Παρισίων εὐνοϊκὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ διαζυγίου τοῦ βασιλέως. Διὰ τοῦτο ὁ Πὸλ ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον εἰς Ἀγγλίαν, ἀπεποιήθη δὲ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ York, τὴν προσφερθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1531), ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ τοῦ διαζυγίου τοῦ βασιλέως. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξέθετε τὴν βαθεῖαν πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν, ἀλλὰ μετὰ θάρρους καὶ τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχιεπισκοπήν. Τῷ 1532 ἀπεμακρύνθη πάλιν τῆς Ἀγγλίας, ὁ δὲ χωρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς παπικῆς ἕδρας καὶ τὸ διαζύγιον τοῦ βασιλέως ἐψύχραναν αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα, οὕτως ὥστε, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις τοῦ βασιλέως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὁ Πὸλ ἦλθε τῷ 1536 εἰς τὴν Ρώμην κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Γ'. Τότε ἔγραψε τὴν διατριβὴν «Pro ecclesiasticae unitatis defensione» (1536), ἐν ᾗ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, κατέκρινε δριμέως τὸ βασιλικὸν πρωτεῖον, τὴν δήμευσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ τὸ γενόμενον διαζύγιον τοῦ βασιλέως καὶ διαφωτίζων τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἐζήτει ἀπὸ τοῦ βασιλέως τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἑνότητα. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη μέλος τῆς περιφήμου Reformcommission καὶ καρδινάλιος. Ἀπὸ τοῦ 1537 περιεπλάκη εἰς ἀτυχεῖς δογματικὰς συζητήσεις ἰδίᾳ περὶ δικαιώσεως, τῷ δὲ 1545 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς τρίτος ἀπεσταλμένος αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον τοῦ Τριδέντου, ἣν ὅμως ἕνεκα ἀσθενείας καὶ μάλιστα ἀντιθέσεως γνώμης πρὸς τὰ ἀποφασιζόμενα ἐγκατέλιπε κατ' Ἰούνιον τοῦ 1546. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος τῷ 1558, ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Κανταβριγίας. κ. ι. δ.

Πόλα (Pola) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἰστρίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 54.477. Κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς καὶ παρὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας ἐν τῇ Ἀδριατικῇ θαλάσσῃ, εἰς τὸν μυχὸν εὐρέος κόλπου, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ἕνα τῶν ἀσφαλεστέρων λιμένων τῆς Μεσογείου. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Τεργέστης καὶ ὑπῆρξε μέχρι τοῦ 1918 ὁ κυριώτερος πολεμικὸς λιμὴν τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ πρώτης τάξεως φρούριον. Ἤδη ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον πολεμικὸν λιμένα τοῦ ἰταλικοῦ στόλου τῆς Ἀδριατικῆς μετὰ ναυστάθμου, ναυτικοῦ ἀεροδρομίου, σταθμοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου καὶ 28 φρουρίων εὑρισκομένων ἐπὶ τῶν περιβαλλόντων τὴν πόλιν, τὸν λιμένα καὶ τὸν κόλπον λόφων. Πρὸ τοῦ κυρίως λιμένος τῆς Πόλας ὑπάρχει ἡ συστὰς τῶν νησίδων Μπριόνι, ἥτις μετὰ τῆς ἠπείρου σχηματίζει τὸ στενὸν Φαζάνα καὶ τὸν ἐξωτερικὸν λιμένα. Ὁ κύριος λιμὴν ἔχει μῆκος 5 χλμ. καὶ ἐπιφάνειαν 8.6 τετρ. χλμ., περιλαμβάνει δὲ τέσσαρας νησῖδας. Ὁ ναύσταθμος τῆς Πόλας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπιβλητικὴν σειρὰν τελείων ἐγκαταστάσεων, ἐργοστασίων, ἀποθηκῶν κ.τ.λ., ὅπου ἀπασχολοῦνται περὶ τὰς 5.000 ἐργάται. Παρὰ τὸν ναύσταθμον τοῦτον εὑρίσκεται ἡ ναυτικὴ σχολὴ καὶ τὸ ναυτικὸν μουσεῖον. Ἡ Πόλα ἔχει σημαντικὰ παλαιὰ καὶ νεώτερα μνημεῖα καὶ κτήρια, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου, ἐν οἷς ἀμφιθέατρον, κατασκευασθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 69 καὶ 89 ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 23.000 θεατάς, παλαιὰ Ἀγορὰ καὶ ἐντὸς αὐτῆς ναὸς τοῦ Αὐγούστου καὶ τῆς Ρώμης, κτισθεὶς τὰ ἔτη 2—14 μ. Χ., μετὰ προπυλαίων ἐξ ἓξ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ κλπ.

Ἡ σημερινὴ πόλις ἔχει ἀκμαίαν ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν κίνησιν καὶ ἐξαγωγὴν διατετηρημένων ἰχθύων. Ἔχει ἐπίσης ἐργοστάσια καπνοῦ, κλείθρων, καθὼς καὶ ἐργοστάσια πυροβολικοῦ καὶ τορπιλλῶν. Ἡ Πόλα ἱδρύθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τῶν Κόλχων, οἵτινες ἀπεστάλησαν πρὸς καταδίωξιν τῶν Ἀργοναυτῶν. Κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 178 π. Χ., μετεβλήθη ὑπ' αὐτῶν εἰς στρατιωτικὴν ἀποικίαν, τὴν ὁποίαν τῷ 39 π. Χ. κατέστρεψεν ὁ Αὔγουστος, ἐπειδὴ εἶχε ταχθῆ μὲ τὸ μέρος τοῦ Πομπηΐου, ἀλλ' ἐπανῳκοδόμησε τῷ 33 π. Χ. ὑπὸ τὸ ὄνομα «Pietas Julia», ὑπὸ τὸ ὁποῖον προώδευσε μεγάλως, καταστᾶσα σημαντικὸς λιμὴν καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἰστρίας μετὰ 36.000 κατ. Βραδύτερον ἀπετέλεσε τὴν εὐνοουμένην πόλιν τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτημίου Σεβήρου, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ἔφερε τὸν τίτλον «Respublica Polensis». Εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Πόλας ἐνεκλείσθησαν τῷ 326 μ. Χ., κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ υἱός του Κρίσπος καὶ ὁ ἀνεψιός του καῖσαρ Κωνστάντιος Γάλλος, ὅπου ἐθανατώθησαν μετ' ὀλίγον. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀπέβη ἡ πρωτεύουσα τῶν μαργράβων τῆς Ἰστρίας, τῷ δὲ 1148 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν καὶ τῷ 1192 ὑπὸ τῶν Πισατῶν, ἐπανελθοῦσα πάλιν ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς τῷ 1331. Τῷ 1379 οἱ Γενουήνσιοι, νικήσαντες παρ' αὐτὴν κατὰ θάλασσαν τοὺς Βενετούς, κατέλαβον καὶ κατέστρεψαν τὴν Πόλαν, ἥτις κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας τέσσαρας περίπου αἰῶνας, καίτοι παρέμεινεν εἰς χεῖρας τῆς Βενετίας, ἀπώλεσε πᾶσαν αὐτῆς τὴν ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἀκμὴν ὁλονὲν φθίνουσα, μέχρις ὅτου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1797, ὅτε εἶχε μόλις περὶ τοὺς 300 κατ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος περιῆλθε τῷ 1815 εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἥτις κατέστησεν αὐτὴν πολεμικὸν λιμένα τῷ 1848. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν αὐτῆς ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ ἀκμάζουν.

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, Κροᾶται ναυτικοὶ κατέλαβον τὸν ἐν τῷ λιμένι τῆς Πόλας αὐστριακὸν στόλον, ἀλλ' οἱ Ἰταλοὶ ἐπῆλθον κατ' αὐτῶν μετά τινας ἡμέρας καὶ ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα τὸ μέγα πολεμικὸν «Viribus Unitis», καταλαβόντες τὴν πόλιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε σοβαρὸν ἐπεισόδιον μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Νοτιοσλαυΐας, διεκδικούσης τὴν κατοχὴν τῆς Πόλας. Ἐν τέλει ὅμως, διὰ τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ 1919, ἡ Πόλα μετὰ τῆς Ἰστρίας παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν (περὶ τῆς ἐν Πόλᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος βλ. λ. *Οὐγγαρία*).

— 2) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Ἰουλίᾳ Βενετίᾳ περιλαμβάνων τὴν χερσόνησον τῆς Ἰστρίας. Ἔχει ἔκτασιν 4.013 τ.χλμ. καὶ 306.069 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Πόλα*. Μ. Δ. Β.

Πολαίνα *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, νῦν καλουμένη *Πλατανόβρυση* (βλ. λ.).

πολὰκρ (Polacre) *[Ναυτ.]*. Εἶδος πλοίου, ἐκλιπόντος τύπου, κυρίως μὲν ἡ *πολλάκα* (βλ. λ.), ἀλλὰ καὶ εἶδος ἑρμαφροδίτων παρώνων τῆς μεσογείου καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βρετάνης, οἱ ὁποῖοι ἔφερον ἀντὶ μεγίστης καὶ ἀκατίου δύο λατινοειδῆ ἱστία οὔρς. Οἱ ἱστοί των ἦσαν ἐπίβολοι, αἱ δὲ κεραῖαι τῶν δολώνων καὶ τῶν φοσώνων των, κατὰ τὴν χάλασιν τῶν ἱστίων, ὑπεστέλλοντο ἐπὶ τῆς κατωτέρας κεραίας. Τὸ σκάφος των εἶχεν εὐρείας τὰς παρειάς, πολὺ ὑψηλοτέραν δὲ τῆς πρώρας τὴν πρύμναν των καὶ ἀβακωτήν. Σ. Ε. Λ.

Πόλα Νέγκρι (Pola Negri). Καλλιτεχνικὸν ψευδώνυμον τῆς Πολωνίδος ἠθοποιοῦ τοῦ κινηματογράφου καὶ χορευτρίας, *Ἀπολλωνίας Chalupez*, γεννηθείσης τῷ 1895. Ἐσπούδασε τὴν χορευτικὴν τέχνην εἰς τὴν ἐθνικὴν Ἀκαδημίαν χοροῦ τῆς Βαρσοβίας καὶ εἶχε γίνει κατ' ἀρχὰς γνωστὴ ὡς χορεύτρια, ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον ἐπὶ σκηνῆς θεάτρου τῷ 1917 ἐν Βερολίνῳ. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὸν κινηματογράφον, ὅπου διέπρεψε, μεταβᾶσα δὲ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ συμβληθεῖσα μετὰ μεγάλων κινηματογραφικῶν ἑταιρειῶν, μετέσχεν εἰς διαφόρους ταινίας ὡς πρωταγωνίστρια καὶ ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα. Μ. Δ. Β

Πολάνης· ὁ καὶ *Βολάνης* (βλ. λ.).

Πόλα ντὲ Λένα (Pola de Lena) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀβιέντο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάουνταλ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λεὸν-Χιζόν. Κάτ. 12.781 (1920). Θ. Κ.

Πολατικὸν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἰλλυρίας παρὰ τὴν Πόλαν (*Στεφ. Βυζαντ.* 531, 5). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Porer, τὸ ἔχον πρὸ αὐτοῦ τὴν ὕφαλον Pericolosa (πλάτ. 44° 46' Β., μῆκ. 13° 55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201 : Gulf of Venice and Trieste) ἐπισημότατον ἐν τῷ Ἀδριατικῷ, νοτία τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

Πολατλὶ *[Γεωγρ.—Στρατ. Ἱστορ.]*. Χωρίον τῆς Γαλατίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἐσκὶ Σεχὶρ—Ἀγκύρας. Κεῖται ἐπὶ λεκανοπεδίου ὕψους 828 μ. Κατέστη ὀνομαστὸν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ σφοδρῶν μαχῶν, ἃς κατ' Αὔγουστον 1921 συνῆψε πρὸς
τοὺς Τούρκους τὸ Γ' ἑλληνικὸν σῶμα στρατ[οῦ].
Τὰ περὶ τὸ χωρίον τοῦτο ὑψώματα εἶχε κατα[λά]-
βει τὸ σῶμα στρατοῦ τοῦτο, ἐκτοπίσαν ἐξ [αὐτῶν]
τοὺς Τούρκους. Καὶ τὰ μὲν ὀροπέδια τοῦ Μπασ-
ρίκιοϊ καὶ τοῦ Ἰνετζελάρ, κείμενα ἑκατέρωθεν τ[οῦ]
ποταμοῦ Γκουμουρλοῦ (δυτικῶς τοῦ Πολατλί), ε[ἶχε]
καταλάβει τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ διὰ τῆς VII [καὶ]
τοῦ μεραρχίας, τὰ δὲ τοιαῦτα τοῦ Ἐσκὶ Πολα[τλί]
καὶ τοῦ Μπαϊμποὺρτ (νοτίως τοῦ Πολατλί) [διὰ]
τῆς IX μεραρχίας του. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, συγκεν-
τρώσαντες τὸ μέγιστον μέρος τῶν δυνάμεων [αὐ]-
τῶν καὶ ἀναλαβόντες τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐνερ-
γείας, ἐπετέθησαν (28—30 Αὐγούστου 1921) κα[τὰ]
τοῦ εἰρημένου Γ' σώματος στρατοῦ ἐπὶ σκοπῷ
νὰ κάμψωσι τὴν περὶ τὸ Πολατλὶ ἐρειδομέ[νην]
ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς παρατάξεως τῆς ὅλης ἑλ-
ληνικῆς στρατιᾶς, καὶ καταλάβωσι τὰς ὀπίσω α[ὐ]-
τῆς (ἤτοι δυτικώτερον) κειμένας γεφύρας τοῦ Σαγ-
γαρίου (Μπεϋλὶκ Κιοπροῦ, παρὰ τὸ Καρὰ Ἐ[...]
παρὰ τὸ Τσανακτζί, Καβουτζὶ Κιοπροῦ) ἐξωθ[οῦν]-
τες πρὸς νότον, πρὸς τὴν Ἁλμυρὰν Ἔρημον τ[οῦ]
Τζιχὰν Μπεϋλί, ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν στρατιά[ν],
ἥτις οὕτω θὰ ἐξουδετεροῦτο ὁλοσχερῶς. Καὶ τ[οὺς]
μὲν «Διδύμους λόφους» τοῦ Μπασρίκιοϊ (ὡ[ς οἱ]
Ἕλληνες στρατιῶται εἶχον τότε ὀνομάσει τὰ ὑ[ψώ]-
ματα ταῦτα), κειμένους νοτίως τῶν ἐρειπίων τ[οῦ]
ἀρχαίου Γορδίου, κατώρθωσαν νὰ καταλάβ[ωσιν]
οἱ Τοῦρκοι, ἐκδιώξαντες ἐκεῖθεν τὸ 23ον σύ[νταγ]-
μα πεζικοῦ καὶ ἁλώσαντες 4 ἑλληνικὰ πυρο[βόλα]
Σκόντα τῆς VII μεραρχίας, χωρὶς ὅμως καὶ [νὰ]
γίνουν ἐξ ὁλοκλήρου κύριοι τοῦ ὑψιπέδου το[ύτου],
ἀλλ' ἐφ' ἅπαντος τοῦ λοιποῦ μετώπου τὸ Γ' ἑ[λλη]-
νικὸν σῶμα στρατοῦ ἐτήρησε πανταχοῦ τὰς [θέ]-
σεις αὐτοῦ, ἀποκροῦσαν νικηφόρως τοὺς Τ[ούρ]-
κους. Τὸ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 913 (ΝΔ. τοῦ Πο[λα]-
τλί) μάλιστα τεταγμένον 3/40 σύνταγμα εὐζ[ώνων]
τῆς IX μεραρχίας, ἐνισχυθέν, κατόπιν διατ[αγῆς]
τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, καὶ ὑπὸ τάγματος [τοῦ]
2/39 συντάγματος εὐζώνων, ὡς καὶ διὰ πυρο[βολι]-
κοῦ, ἀντεπιτεθὲν (29 Αὐγούστου 1921) ὑπεχρ[έωσε]
τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς ἀνατ[ολάς],
ἐνεργῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο καταδίωξιν αὐτῶν μ[έχρι]
τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Πολατλὶ συνέλ[αβε]
140 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ 3 ἀξιωματικούς. [Ἐξ]
ἄλλου δὲ πάλιν, συνεπείᾳ διαταγῆς τοῦ Γ' σ[ώμα]-
τος στρατοῦ, ἡ VII μεραρχία συγχρόνως, ἐν[ισχυ]-
θεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διὰ τῆς μείζονος δ[υνά]-
μεως τῆς III μεραρχίας, τηρουμένης ἕως τότε [ὡς]
γενικῆς ἐφεδρείας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ' σ[ώμα]-
τος στρατοῦ, τάξασα πεδινὸν πυροβολικὸν [ἐπὶ]
προκεχωρημένης θέσεως τοῦ ὀροπεδίου Ἰνε[τζε]-
λὰρ (Δ. τοῦ Πολατλί), ἀπηγόρευσε διὰ τοῦ π[υρὸς]
αὐτοῦ συγκέντρωσιν τουρκικῶν δυνάμεων ἐπὶ [τῶν]
ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν «Διδύμων λόφων» [τοῦ]
ὀροπεδίου Μπασρίκιοϊ, ὁπόθεν οἱ Τοῦρκοι π[αρε]-
σκευάζοντο νὰ ἐξορμήσωσιν ἐκ νέου πρὸς [ὁλο]-
σχερῆ κατάληψιν τοῦ ὅλου ὁμωνύμου ὀροπε[δίου]
καὶ ἄμεσον κάθοδον ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν κο[ιλάδα]
τοῦ Σαγγαρίου, ὥστε ν' ἀποκόψωσι τὰς συγκ[οινω]-
νίας πρὸς δυσμὰς τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς. [...]

πόλγη, ἢ ***πόλια*** (ἡ) (Polje) *[Γεωλογ.]*. Με[γάλα]
λεκανοειδῆ κοιλώματα τῆς ἐπιφανείας τῆς γ[ῆς ...]
ἐπίπεδον πυθμένα, εὑρισκόμενα εἰς ἀπεκαρσ[ωμέ]-
νας περιοχὰς καὶ ὀφείλοντα τὴν γένεσίν των [...]
εἰς τὴν διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ [ὕδα]-
τος κοίλανσιν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τεκτονικὰ[ς]
ταράξεις. Τυπικὴ πόλγη ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ λε[κάνη]
τῆς Κωπαΐδος. Ἡ λέξις Polje εἶναι σερβοκροα[τική],
σημαίνει δὲ κάμπον. Αἱ πόλγαι καλοῦνται [καὶ]
καρστικαὶ λεκάναι. Γ. [...]

Πόλε (Pohle), ***Λουδοβῖκος*** (1869—1926). Γ[ερ]-
μανὸς οἰκονομολόγος. Μετὰ τὸ πέρας τῶν πα[νεπι]-
στημικῶν σπουδῶν του διετέλεσεν ὑπάλληλος [τοῦ]
ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Δρέσδης (1892—1[...])
καὶ καθηγητὴς (1901—1905), κατόπιν δὲ καὶ δ[ιευ]-
θυντὴς τῆς ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας τῆς Φραγκ[φούρ]-
της. Τῷ 1918 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πολιτ[ικῆς]
οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. [Συν]-
τηρητικῶν πεποιθήσεων ὁ Πόλε, ἠγωνίσθη διὰ [τοῦ]
περιοδικοῦ «Zeitschrift für Sozialwissensch[aft]»,
τὸ ὁποῖον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Julius Wolf, ἐξ[έδωκεν]
ἐπί τι διάστημα (1910—1921), κατὰ τοῦ ἀπὸ [καθέ]-
δρας σοσιαλισμοῦ καὶ τῶν τάσεων τῆς ἱστο[ρικῆς]
σχολῆς. Ἔγραψε : «Die Kartelle der gewerbli[chen]
Unternehmer» (1898), «Frauenfabrikarbeit u. F[rau]-
enfrage» (1900), «Die neue Entwicklung [des]
Kleinhandels» (1900), Die Entwicklung des [deut]-
tschen Wirtschaftslebens im letzten Jahrhun[dert]»
(1904, 3η ἔκδ. 1912) «Die gegenwärtige K[risis in]
der deutschen Volkswirtschaftslehre», (1911, [...]
ἔκδ. 1921). [...]

Πόλεμα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τ[ῆς ...]
τίου πλευρᾶς τῆς Κῶ (πλάτ. 36°46' Β., μῆκ. [...]
Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898 : Kos, Niseros and Pis[...]
5 1/2 μίλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀντ[ιμαχείας]
(ἀρχ. Ἀντιμάχεια). Εἶναι ἅμα καὶ νοτία τοῦ ἰσ[...]
τῆς Κῶ ἄκρα. Σ. Ε. [Λ.]

πολεμαρχεῖον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Τὸ ἐν Ἀθ[ήναις]
ἀρχεῖον τοῦ ἄρχοντος *πολεμάρχου* (βλ. λ.), [...]

Digitized by Google

βραδύτερον ἐπεκαλεῖτο *ἐπιλύκειον* ἀπὸ τοῦ ἀνεγείραντος τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγίνοντο αἱ συνεδρίαι τοῦ ἄρχοντος τούτου μετὰ τῶν δύο βοηθῶν του παρέδρων. Πολεμαρχείου γίνεται μνεία καὶ ἐν Θήβαις (*Ξεν.* Ἑλλ. V. 4.6) καὶ ἐν Φιγαλείᾳ (*Πολυβ.* IV. 79). ΚΑΨ.

Πολεμάρχι *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 331. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1823 συνεκροτήθη ἐνταῦθα φονικὴ μάχη, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι κατεδιώχθησαν μέχρι Καστελλίου. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία: *Κάνεβα* (52 κάτ.), *Δέμπλα* (100) καὶ *Πλάκα* (94). Ε. Γ.

πολεμαρχία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ πολεμάρχου.

πολεμαρχικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πολέμαρχον, ὁ τοῦ πολεμάρχου.

πολέμαρχος (ὁ)· εἷς τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις διοικῶν τὰ πολεμικά· || ἀξίωμα πολεμικὸν εἰς ἄλλας ἀρχαίας ἑλληνικὰς πολιτείας.

— *[Ἀρχ.]*. Ἐν Ἀθήναις τὸ ἀξίωμα τῆς πολεμαρχίας προῆλθε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἀθην. πολιτ. 3,2), ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐπειδὴ δὲ πρῶτος πολέμαρχος ἐλέγετο, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Ἴων, προκύπτει ἡ εἰκασία ὅτι κατὰ τὴν πολιτικὴν ἕνωσιν τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Ἀθήνας ἰωνικῶν γενῶν μετὰ τῶν αὐτοχθόνων, τούτων μὲν ὁ ἀνώτατος κληρονομικὸς ἄρχων, ὁ βασιλεύς, διετήρησεν ἀμείωτον τὴν θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν του, ὁ δὲ τῶν ἰωνικῶν προσέλαβε τὴν στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τὴν μαρτυρίαν ταύτην ἐπίκουρος προσέρχεται καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Η' 44), γράφων ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἴωνος, στρατάρχου γενομένου τῶν Ἀθηναίων, ἐκλήθησαν οὗτοι Ἴωνες. Ἡ πολεμαρχία ἦτο κατ' ἀρχὰς κληρονομικὴ εἰς τὰ ἰωνικὰ γένη, ὡς καὶ ἡ βασιλεία εἰς τὰ αὐτόχθονα τῶν Ἀθηνῶν· ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μέδοντος ὅμως καταστάσεως τοῦ ἄρχοντος (ἐπωνύμου) κατέστη ἡ πολεμαρχία, ὡς καὶ ἡ τοῦ τρίτου ἄρχοντος ἀρχή, αἱρετὴ ἐκ πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις εὐπατριδῶν. Ὁ Δράκων ὥρισεν ὁ πολέμαρχος, ὡς καὶ ὁ ἄρχων, ὁ βασιλεὺς (ὅτε καὶ οὗτος ἔγινεν αἱρετὸς ἄρχων), οἱ θεσμοθέται καὶ οἱ ταμίαι νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῶν πλουσίων εὐπατριδῶν. Ὁ Σόλων κατέστησε τοὺς ἐννέα ἄρχοντας κληρωτοὺς ἐκ προκρίτων, ἤτοι ὥρισε νὰ κληροῦνται οὗτοι ἐκ 40 πλουσίων εὐπατριδῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐκλέξει αἱ 4 φυλαὶ (10 ἑκάστη)· οἱ Πεισιστρατίδαι ὅμως κατέστησαν αὐτούς, ἐξ ἰδίου πολιτικοῦ συμφέροντος ὁρμώμενοι, αἱρετούς. Κατὰ τὸ 487 αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν 9 ἀρχόντων ὡρίσθησαν καὶ πάλιν κατὰ τὸν μικτὸν τοῦ Σόλωνος τρόπον, ἤτοι ἐκληροῦντο ἐκ 500 προκρίτων τῶν 10 φυλῶν τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν πλουσίων εὐπατριδῶν· ἀπὸ τοῦ Περικλέους ὅμως οἱ πρόκριτοι ἐξελέγοντο καὶ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ζευγιτῶν καὶ οἱ 9 ἄρχοντες, κληρούμενοι ἐκ τούτων, ἦσαν ἀρχὴ ἐνιαυσία κληρωτή. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκλογῆς δὲν ἤλλαξε καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἀποτελοῦντες τὴν συναρχίαν τῶν 9 ἀρχόντων ἐτιμῶντο ἔχοντες τοὺς θρόνους των ἐν τῷ θεάτρῳ. Ὁ πολέμαρχος, ἔχων ἴδιον ἀρχεῖον, τὸ *πολεμαρχεῖον*, ἦτο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος ὁ ἀρχηγὸς ἁπάσης τῆς στρατιᾶς τῶν Ἀθηναίων ἐν πολέμῳ, πρὸ τῶν περσικῶν ὅμως ἀκόμη πολέμων εἶχε μίαν μόνον ψῆφον εἰς τὸ συμβούλιον τῶν στρατηγῶν καὶ τὴν τιμὴν νὰ ἡγῆται τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ὡς εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὁ βασιλεύς, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν στρατιωτικῶν του ἔργων. Λείψανα τῆς παλαιοτέρας του πολεμικῆς ἐξουσίας ἦσαν καὶ ἡ θυσία εἰς τὴν Ἄρτεμιν τὴν Ἀγροτέραν, εἰς μνήμην τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης, καὶ τὸν Ἐνυάλιον, ὁ διακανονισμὸς τοῦ πρὸς τιμὴν τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων ἀγῶνος καὶ ἡ πρὸς τοὺς τυραννοκτόνους Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα προσφορὰ ἐναγισμάτων. Περισσότερα ἀπὸ τὰ πολεμικά, μάλιστα μετὰ τὴν παρακμὴν τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν, ἔργα τοῦ πολεμάρχου ἦσαν τὰ δικαστικά. Ὡς μέλος τῆς συναρχίας τῶν ἐννέα ἀρχόντων, συνερχομένης εἰς τὸ θεσμοθετεῖον, συναπεφάσιζε μετὰ τῶν ἄλλων μελῶν αὐτῆς τελεσιδίκως μέχρι τοῦ Σόλωνος περὶ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν συναρχίαν ταύτην δικῶν, ἀπὸ τοῦ Σόλωνος ὅμως ἐπετρέπετο ἡ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς συναρχίας ταύτης ἔφεσις. Εἶχε δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν μετοίκων καὶ ἀπελευθέρων, εἰσάγων τὰς τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου δίκας των (ὁσάκις ὑπῆρχεν ἀμφισβήτησις κληρονομικὴ ἢ περὶ γάμου μετὰ ἐπικλήρου) καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἐν γένει πολιτειακὰς (ἀποστασίου καὶ ἰσοτελείας τῶν μετοίκων, ἀποστασίου τῶν ἀπελευθέρων κ.τ.λ.) ἢ ἰδιωτικάς, ὧν ὁ ἁρμόδιος τῶν διαφορῶν των δικαστής, ὡς ἦτο ὁ ἄρχων τῶν μεταξὺ Ἀθηναίων πολιτῶν διαφορῶν. Ἐπίσης ἔργον του ἦτο ἡ ἀνάκρισις καὶ διαδικασία πασῶν τῶν ὑποθέσεων, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἐναγόμενοι ἦσαν ξένοι (πρόξενοι, ἢ εἶχον δωσοληψίας, κατόπιν συνάψεως συμβολαίου, μὲ Ἀθηναίους πολίτας, ὡς οἱ Φασηλῖται—CIA. II. 11). Πρὸς ἄσκησιν τῶν προρρηθέντων ἔργων εἶχε βοηθοὺς δύο παρέδρους, τοὺς ὁποίους προσελάμβανε κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν καὶ οἵτινες ὑπεῖχον τὴν αὐτὴν διὰ τὰς λαμβανομένας ἀποφάσεις εὐθύνην μὲ τὸν πολέμαρχον. Ἔνδοξος ἐκ τῶν πολεμάρχων ἔγινεν ὁ Καλλίμαχος, ὅστις καὶ διὰ τῆς ψήφου του συνετέλεσε νὰ συναφθῇ ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη καὶ ἔπεσε κατ' αὐτὴν ἡρωϊκώτατα ἀγωνισθεὶς ὡς ἀρχηγὸς τοῦ δεξιοῦ κέρατος. Πολεμάρχου μετὰ δύο παρέδρων γίνεται μνεία καὶ εἰς τὴν κληρουχίαν τῶν Ἀθηναίων ἐν Ἴμβρῳ.

Ἐν Σπάρτῃ οἱ πολέμαρχοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι ἐκ τῶν ἐπιτελῶν τῶν βασιλέων (τῶν περὶ δαμοσίαν), οἵτινες διεβίβαζον τὰς διαταγὰς τούτων πρὸς τοὺς λοχαγοὺς καὶ ἐνίοτε ἀνελάμβανον καὶ τὴν διοίκησιν λόχων, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ δυσχεροῦς τινος πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως, βραδύτερον δὲ (ἀπὸ τοῦ 404 π. Χ.) ἦσαν οἱ διοικηταὶ τῶν 6 μορῶν (μοραγοὶ) τῆς στρατιᾶς τῶν Λακεδαιμόνων, ἔχοντες ἕκαστος ὑφ' ἑαυτὸν δύο λοχαγοὺς (ἀνὰ 2 λόχοι ἀπετέλουν μίαν μόραν), καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐπεμελοῦντο τῶν συσσιτίων.

Ἐν Βοιωτίᾳ οἱ πολέμαρχοι ἀπετέλουν συναρχίαν ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων τῆς Βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας, ἀπηρτίζετο δὲ ἡ συναρχία αὕτη ἀπὸ 6 (ἢ 3) μέχρι 2 μέλη. Οἱ Βοιωτοὶ πολέμαρχοι ἐμερίμνων μὲν περὶ τῆς στρατολογίας τῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεώς των καὶ περὶ τῆς συντάξεως τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων, ἐκωλύοντο ὅμως ἐκ τοῦ ἀξιώματός των ν' ἀναλαμβάνουν τὴν ἀρχηγίαν τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεώς των ἐν πολέμῳ. ΚΑΨ.

Πολέμαρχος.—1) Εὐγενὴς Σπαρτιάτης, ὅστις, φονεύσας τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Πολύδωρον (κατὰ τὰ μέσα τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος), ἐθεωρήθη ὡς τυραννοκτόνος καὶ ἐκδικητὴς τοῦ δήμου καὶ σωτὴρ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτοῦ, τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του καὶ δι' ἰδιαιτέρου μνημείου (*Παυσ.* III. 3. 2).

—2) Εὔπορος Ἀθηναῖος μέτοικος, υἱὸς τοῦ φίλου τοῦ Περικλέους Κεφάλου καὶ ἀδελφὸς τοῦ διασήμου ρήτορος Λυσίου. Ὁ Πολέμαρχος ἀπέθανε καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν 30 τυράννων νὰ πίῃ τὸ κώνειον, ὡς θιασώτης τῆς δημοκρατίας.

—3) Μαθητὴς τοῦ ἀστρονόμου Εὐδόξου, ἐκ Κυζίκου, καὶ διδάσκαλος τοῦ Καλίππου, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. ΚΑΨ.

Πολέμης. Οἰκογένεια βυζαντινῆς καταγωγῆς, ἐγκατασταθεῖσα ἐν Ἄνδρῳ ἐκ παλαιοτάτων χρόνων. Ἐκ τῆς οἰκογενείας, πλὴν ἄλλων, ἀναφέρονται ὁ *Λεονάρδος Πολέμης* καὶ ὁ νεώτερος ἐξάδελφός του *Δημήτριος*, ἀμφότεροι ἐπανειλημμένως καταλαβόντες τὸ ἀξίωμα τοῦ κοτζάμπαση ἐν Ἄνδρῳ κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καὶ τῶν ὁποίων τοὺς πύργους ἔκαυσαν, διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, οἱ Ἀλβανοὶ τοῦ Ἀρνᾶ. Εἰς τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν ἀνῆκεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρῶτον Τήνου καὶ κατόπιν Φαρσάλων *Μακάριος*, θεῖος τῶν προαναφερθέντων κοτζαμπάσηδων, ὅστις, πρὶν ἢ γίνῃ ἀρχιεπίσκοπος, κατεσκεύασεν ἰδίαις δαπάναις τὴν ἐν Ἀποικίοις τῆς Ἄνδρου μεγάλην θολωτὴν κρήνην τῆς ἰαματικῆς πηγῆς Σαρίζης, καθὼς καὶ τὴν πρὸς ταύτην ἄγουσαν λιθόστρωτον ὁδόν. Ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἑδρευούσης πάντοτε εἰς Ἀποίκια, ἦτο καὶ ὁ *Μιχαήλ*, ὅστις διετέλεσε πληρεξούσιος τῆς Ἄνδρου εἰς τὴν ἐν Ἄργει καὶ εἶτα ἐν Ναυπλίῳ Ε' ἐθνικὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων. Οὗτος εἶχε νυμφευθῇ κόρην τῆς μεγάλης χιακῆς οἰκογενείας Ψύχα. Τελευταῖος ἀπόγονος τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦτο ὁ ποιητὴς *Ἰωάννης Πολέμης* (βλ. λ.), διὰ τοῦ θάνατον τοῦ ὁποίου ἐξέλιπεν ἐξ ἀρρενογονίας ἡ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῶν Πολέμηδων (πρβλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Ἱστορία Ἄνδρου, τ. β', σ. 147, 203 κ. ἑ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Γενεαλογικὰ μελετήματα). Δ. Π. Π.

—Πολέμης, Ἰωάννης. Ἕλλην λυρικὸς καὶ δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1862 ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς, ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς νομικῆς ἐκ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀποσταλεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ἐπὶ ὑποτροφίᾳ τοῦ δήμου Ἀθηναίων εἰς Παρισίους πρὸς σπουδὴν τῆς αἰσθητικῆς (1888 — 1890), ἐπανέκαμψεν ὁριστικῶς ἀποκλίνων πρὸς τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τῆς ποιήσεως, ἣν ἐκαλλιέργησεν ἀποκλειστικῶς καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωήν. Ὁ Πολέμης μετὰ τοῦ προηγηθέντος αὐτοῦ Δροσίνη, τοῦ Παλαμᾶ, καὶ τοῦ Καμπᾶ ἀπετέλεσε τὴν τετράδα τῶν δημοτικιστῶν ποιητῶν, τὴν διαδεχθεῖσαν τοὺς καθαρεύοντας ρωμαντικοὺς ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὴν νεότητά του διετέλεσεν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἀποσπασθεὶς ἐκεῖθεν βραδύτερον ὡς ὑπογραμματεὺς τοῦ πανεπιστημίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1915 κ.ἑ. διωρίσθη γραμματεὺς τῆς σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων καὶ πρῶτος προήδρευσεν αὐτῆς. Τῷ 1918 ἔτυχε τοῦ ἐθνικοῦ ἀριστείου τῶν γραμμάτων. Ἀπέθανε τῷ 1924 ἐκ γριππώδους βρογχοπνευμονίας.

Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνεφανίσθη ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, δημοσιεύσας στιχουργήματα εἰς τὰ ἔντυπα, ἡμερήσια καὶ περιοδικά, τῆς ἐποχῆς, εἶναι δ' ἀναρίθμητα ἔκτοτε τὰ περιοδικά, ἡμερολόγια, λευκώματα, ἐφημερίδες, ποιητικαὶ συλλογαὶ καὶ ἐκλογαί, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἀνεδημοσιεύθησαν στίχοι του. Ὁμήλικος τοῦ Κ. Παλαμᾶ, ἐμερίσθη μετ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον Φιλαδέλφειον γέρας (1888), ἐβραβεύθη δ' ἐπανειλημμένως ἔκτοτε εἰς τοὺς Ἀβερωφείους δραματικοὺς διαγωνισμούς. Ἔργα τοῦ Πολέμη, λυρικὰ μὲν ἐκδοθέντα εἰς αὐτοτελεῖς τόμους, δραματικὰ δὲ διδαχθέντα ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ θεάτρου καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκδοθέντα ἐπίσης, εἶναι κατὰ σειρὰν τὰ κατωτέρω:

Προτομὴ τοῦ Ἰωάννου Πολέμη.

Πρωτότυπα: α) λυρικά: «Ποιήματα» (1883), «Χειμώνανθοι» (Φιλαδέλφειον γέρας, 1888), «Ἀλάβαστρα» (1900), «Τὸ παλιὸ βιολί» (1909, β' ἔκδ. 1912, γ' ἔκδ. 1913), «Σπασμένα μάρμαρα» (ἐθνικὸν ἀριστεῖον γραμμάτων 1917, β' ἔκδ. 1918, γ' ἔκδ. 1922), «Εἰρηνικά» (1918), «Κειμήλια» (1920), «Ἐξωτικὰ» (1921) καὶ «Ἑσπερινὸς» 1922)· β) διδακτικά: «Πρῶτα βήματα», παιδικὰ ποιήματα (1909)· γ) ἐπικολυρικά: «Ὁ Καστελλάνος» (εἰς ρυθμικὸν λόγον, 1909)· δ) δραματικά: τὰ μονόπρακτα: «Τραγουδιστής» (λυρικὸν δρᾶμα, 1893), «Τὸ ὄνειρον», «Τὸ εἰκόνισμα» (1902), «Τὸ μαγεμένο ποτήρι», «Τὸ στοίχημα», «Στὴν ἄκρη τοῦ κρημνοῦ» καὶ «Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ» (Ἀβερώφειον δραματικὸν γέρας 1924), καὶ τὰ τρίπρακτα: «Ὁ βασιλιᾶς Ἀνήλιαγος» (Ἀβερώφειον δραματικὸν γέρας 1912, ἐδιδάχθη ἀπὸ σκηνῆς τοῦ θεάτρου Κοτοπούλη καὶ ἐξεδόθη δίς, 1912 καὶ 1914), «Tu Vincas» (τοῦ ὁποίου τὰ χειρόγραφα ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίαν), «Καλλιγούλας» καὶ «Πτωχοπρόδρομος».

Μεταφράσεις: α) ἔμμετροι: Θεοκρίτου «Εἰδύλλια» (1919;), Εὐριπίδου «Ἠλέκτρα» (1918;), β) πεζαί: Μολιέρου «Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενής», Ἀλφόνσου Κὰρρ «Ὑπὸ τὰς φιλύρας» (1916). Λυρικαὶ ἀνθολογίαι κλπ. «Λύρα», ἀνθολογία νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως (1910), «Παιδικὴ λύρα», ἐκλογὴ ποιημάτων, μονολόγων, διαλέξεων πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων (πρόλογος Γ. Δροσίνη, 1914) κλπ.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ καὶ πρὸς τὸ λαϊκὸν μετρικὸν αἴσθημα προσηρμοσμένη στιχουργικὴ εὐχέρεια τοῦ Πολέμη, ποικιλωτάτη δὲ ἡ στιχουργία του, παρὰ τὴν καταφανῆ αὐτοῦ προτίμησιν πρὸς τὸν κανονικὸν δεκαπεντασύλλαβον, τὸν ὁποῖον διχάζει κατὰ τὴν τομήν. Ἡ στιχουργία του εἶναι κανονική, ἄνευ τονικῶν ἐλευθεριοτήτων· τὸ ἀπηρτισμένον τοῦ στίχου δὲν ἀμβλύνεται ὑπὸ διασκελισμῶν ἢ ὁμοιοκαταληξία, καίτοι ὑπολειπομένη συχνάκις εἰς βάθος καὶ εὕρεσιν, εἶναι πάντοτε φυσική, παρ' ὅλην ὅμως τὴν περὶ ταύτην εὐχέρειαν, ὁ Πολέμης χρησιμοποιεῖ συχνάκις καὶ δεκαπεντασυλλάβους ἀνομοιοκαταλήκτους. Ἡ ποικιλία καὶ ἡ δημοτικότης τῆς στιχουργίας τοῦ Πολέμη ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὴν δημοτικότητα τῶν θεμάτων, ὡς καὶ τὴν τοῦ τόνου ἐν γένει, ἤγαγεν εἰς μελοποίησιν πλείστων αὐτοῦ ποιημάτων ὑπὸ Ἑλλήνων συνθετῶν, ἅτινα καὶ ᾄδονται ὡς ἀνώνυμα λυρικὰ ᾄσματα φυσικῆς ποιήσεως.

Ἁπλᾶ εἶναι καὶ τὰ μέσα τῆς ἐναργείας παρὰ τῷ Πολέμη. Ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ προσωποποιία εἶναι μᾶλλον συμβατικαί, καὶ ὁ συμβολισμὸς αὐτοῦ συνήθως διδακτικός. Ἰδιάζον γνώρισμα τῆς τεχνικῆς του εἶναι ἡ ἀντίθεσις, συναισθηματική, ἠθικὴ ἢ διδακτική, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸ βάθος ἑκάστου τῶν ποιημάτων του. Ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου τὸ ἔργον του εἶναι κρᾶμα, προελθὸν ἐκ ζυμώσεως δημωδῶν ρωμαντικῶν στοιχείων, ὁ δὲ ποιητὴς ὁ τελευταῖος ἐν Ἀθήναις τυπικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ νεοελληνικοῦ ἀστικοῦ ρωμαντισμοῦ. Οὕτω, περιγραφὰς καὶ ὑποθέσεις καὶ σύμβολα ἤντλησεν ἐκ τῆς διὰ ζώσης φωνῆς φερομένης βυζαντινῆς παραδόσεως, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀντιστοίχων δημωδῶν λυρικῶν «παραλογῶν» εἰς ἄλλα ὁ τόνος ὑπενθυμίζει ἀμέσως τὰ «λιανοτράγουδα». Πολυάριθμοι ἀνώνυμοι πηγαὶ τῆς αὐτῆς φύσεως ἐπέδρασαν ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ ἔργου του· οἷαι εἶναι ἡ ἐπιστολικὴ φιλολογία τῆς ἐποχῆς του, τὰ ἔμμετρα λευκώματα, τὰ ἡμερολόγια, αἱ ποιητικαὶ ἀνθολογίαι καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ δημοσιογραφία. Ρωμαντικὰ γνωρίσματα τοῦ ἔργου τοῦ Πολέμη εἶναι ἡ κλίσις του πρὸς τὴν

Digitized by Google

ἑλληνικὴν μεσαιωνικὴν φεουδαρχίαν («ρήγισσες», «κάστρα», «καστελλάνοι», κλπ. κλπ) καὶ πρὸς τὴν δημώδη μεταφυσικὴν λαογραφίαν («φαντάσματα»), τὸ ἀπροσδόκητον καὶ θαυμάσιον τῶν λύσεων καὶ ἡ φυσιολατρεια· ἐπὶ τοῦ λεκτικοῦ δέ, αἱ πολυάριθμοι ἀναδιπλώσεις, ἐπαναλήψεις, περιφράσεις κλπ. καὶ τὰ συνήθη ρητορικὰ σχήματα. Διαφέρει ὅμως ὁ Πολέμης τοῦ προκατόχου του Παράσχου κατὰ πολλά: καὶ δὴ κατὰ τὴν μορφὴν μέν, ὁ Πολέμης εἶναι βραχύπνους, σχεδὸν ἐπιγραμματικός· κατὰ τὸ βάθος τοῦ αἰσθήματος ὑπολείπεται· εἶναι μετριοπαθέστερος καὶ μᾶλλον ἀνθρώπινος, δὲν ἀπαξιοῖ δὲ νὰ γίνεται ὄχι μόνον τρυφερός, ἀλλὰ καὶ εὐτράπελος καὶ εὐπαραμύθητος, καὶ εἰς λογοπαίγνια νὰ κατέλθῃ καὶ εὐφυΐαν νὰ ἐπιδεικνύῃ παίζων.

Ὁ Πολέμης εἶναι κυρίως λυρικὸς ποιητής. Ἐν τῷ ἔργῳ του, ὅπου, ὑπὸ παραλλαγάς, φέρεται ἐπανειλημμένως τὸ αὐτὸ θέμα, ἀνενεώθησαν ἅπαντες οἱ λυρικοὶ τόποι, κυρίως δὲ οἱ ἐρωτικοί, περὶ τοὺς ὁποίους καθ' ὁλοκληρίαν στρέφονται αἱ πρῶται συλλογαί. Ὁ ἔρως ἔχει παρ' αὐτῷ πότε τὸν παγανιστικὸν ποιμενικόν, πότε τὸν χριστιανικὸν τύπον· ἀμφοτέρωθεν εἶναι συνεσταλμένος, σεμνός, ἀνήσυχος ὑπὸ τύψεων, φειδωλὸς καὶ δειλός. Ἡ συγκατάβασις, ἡ ἐπιορκία καὶ ἡ ἐγκατάλειψις εἶναι ἐπίσης προσφιλεῖς αὐτῷ λυρικοὶ τόποι. Ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν ἀγαπᾷ, καίτοι συχνάκις ὡς πλαίσιον, ἔμβλημα ἢ ἀνάμνησιν ἔρωτος ἢ ἐρωμένης· Βραδύτερον ἐνεπνεύσθη καὶ σωρείαν θεμάτων πατριωτικῶν, ὡς καὶ θρησκευτικῶν. Περαιτέρω ὑπῆρξε ποιητὴς ἐπικολυρικός, γράψας πολυαρίθμους μπαλλάντας, ὅπου τὸ λυρικὸν αἴσθημα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ τοιοῦτον, εἶναι πάντοτε τραγικὸν καὶ ἄγει εἰς καταστροφάς. Ἐπίσης ποιητὴς περιγραφικός, κατ' ἀπομίμησιν τῶν Γάλλων παρνασσικῶν, ἐπίκαιρος, γράψας θρησκευτικοὺς καὶ ἐθνικοὺς ἐμμέτρους πανηγυρικούς, ἐπιθαλάμια καὶ ἐπιμνημόσυνα ποιήματα καὶ πολεμικὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων· ἀλλὰ καὶ ποιητὴς γνωμικός· γνωμικὰ ποιήματα τοῦ Πολέμη εἶναι πάντοτε τὰ βραχύτερα, περιλαμβάνομεν δ' ἐνταῦθα τὰ γενικὰ ἀνθρωπιστικὰ αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἄλλου τὰ πολυάριθμα παιδαγωγικά, τὰ κατασπαρέντα ἰδίως ἐν τῇ «Διαπλάσει τῶν Παίδων». Ὡς γνωμικὸς ὁ Πολέμης εἶναι ἢ κατ' εὐθεῖαν παραινετικός, ἢ ἐμμέσως διδακτικὸς διὰ μυθοπλαστίας, τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖ τήν τε ἀλληγορικὴν μορφὴν καὶ τὴν τῆς προσωποποιίας· ἄψυχα, ἔμψυχα, ζῷα καὶ ἔννοιαι μετέχουν τῶν μύθων αὐτοῦ. Τέλος ὁ Πολέμης εἶναι καὶ ποιητὴς δραματικός· τιθεμένης κατὰ μέρος τῆς «Γυναίκας», τῆς ὁποίας ἡ ἐξ ἀνατολικοῦ μύθου δέσις καὶ λύσις εἶναι εὐφυέστατα κωμικοτραγική, ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν στίχου δράματα («Βασιλιᾶς Ἀνήλιαγος», «Εἰκόνισμα») εἰλημμένα ὁμοίως ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ μυθολογικοῦ κύκλου.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

πολεμητήριον (τό)· ἀρχ., ὁ τόπος ἐξ οὗ ὁ στρατηγὸς ἐνήργει πολεμικῶς, τὸ ἀρχηγεῖον, ὁ τόπος ἔνθα ἐγίνετο ἡ πολεμικὴ ἐξάρτυσις. Ν. Σ. Λ.

Πολέμι *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Πάφου, ἔχουσα περὶ τοὺς 700 κατοίκους, ὅλους Χριστιανούς, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, δενδροκαλλιέργειαν καὶ κτηνοτροφίαν. Α. Κ. Α.

Πολεμίδια (***Πάνω***—καὶ ***Κάτω***—) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Λεμεσοῦ, ἔχουσα περὶ τοὺς 1.300 κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ 700 εἶναι Ἕλληνες, οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθωμανοί. Ἀπὸ τῆς βρεττανικῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου εὑρίσκεται παρὰ τὴν κώμην ἐγκατεστημένον τὸ στρατόπεδον τῆς ἐν Κύπρῳ ἀγγλικῆς φρουρᾶς. Α.Κ.Α.

πολεμιδιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ἐν Κύπρῳ ὀνομασία *μεσπιλέας* τῆς γερμανικῆς (βλ. λ.).

πολεμικὴ (ἡ) *[Θεολ.]*. Ἡ ἀντιαιρετικὴ ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία λέγεται ἄλλως καὶ *πολεμική*, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Εἰρηναίου καὶ Ἱππολύτου, κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος, συγγραφεῖς, οἱ ἀσχολούμενοι κυρίως περὶ τὴν καταπολέμησιν αἱρέσεων, καλοῦνται *ἀντιρρητικοὶ* ἢ καὶ *πολεμικοί*, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀπολογητῶν, ὡς ἐκλήθησαν οἱ ὑπερασπιζόμενοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔναντι ἄλλων θρησκειῶν. Καὶ ἐν τῇ διαμάχῃ μεταξὺ παπικῆς καὶ διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὅρου *πολεμική*, μεταξὺ δ' ἄλλων περίφημον εἶναι τὸ σύγγραμμα τοῦ Γερμανοῦ θεολόγου Καρόλου Hase ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγχειρίδιον τῆς προτεσταντικῆς πολεμικῆς κατὰ τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας» (Λειψία 1862 καὶ εἰς γ' ἔκδ. 1900).

Ὁ διάσημος διαμαρτυρόμενος Γερμανὸς θεολόγος Schleiermacher († 1834) ἀπετειράθη νὰ καστήσῃ τὴν πολεμικὴν ἴδιον μάθημα τῆς φιλοσοφικῆς θεολογίας (*πολεμικὴ - ἀπολογητική*), σκοποῦν νὰ καταδεικνύῃ καὶ νὰ καταπολεμῇ τὰς ἀσθενείας ἐντὸς τῆς ἐκκλησιαστικης κοινωνίας, καὶ ἔκτοτε ἐδιδάσκετο ὡς αὐτοτελὲς μάθημα ἐν ἱκαναῖς θεολογικαῖς σχολαῖς· ταχέως ὅμως κατεδείχθη τὸ περιττὸν τῆς πολεμικῆς ὡς ἰδίας ἐπιστήμης, ἐφόσον ἡ δογματικὴ καὶ ἡ συμβολικὴ ἰδίως πληροῦσι τοὺς σκοποὺς αὐτῆς ἀντικειμενικώτερον καὶ σήμερον οὐδαμοῦ διδάσκεται αὕτη. Δ. Σ. Μ.

πολεμικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πόλεμον, ὁ τοῦ πολέμου: «πολεμικαὶ μηχαναί», «πολεμικὰ πλοῖα», «πολεμικὸν συμβούλιον», «μένος πολεμικόν»· || ὁ δεξιός, ὁ ἱκανὸς πρὸς πόλεμον, ἐμπειροπόλεμος, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *φιλοπόλεμος*: «πολεμικὸς ἀνήρ, ἀλλ' ἥκιστα φιλοπόλεμος», «πολεμικὸς λαός»· || καθόλου, δεξιὸς ἀντίπαλος, ὁρμητικός: «εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀπαντήσεις του εἶναι πολεμικώτατος», «ὕφος πολεμικόν»· || *πολεμικὴ* (ἡ) ὡς οὐσ. (βλ. λ.)· || *πολεμικὸν* (τό)· δημοτ., πλοῖον πολεμικόν: «ὑπηρετεῖ 'ς τὰ πολεμικά».—Ἐπίρρ. ***πολεμικῶς***.

— ***πολεμικαὶ ἀσκήσεις*** *[Στρατ.]*· βλ. λ. *ἄσκησις*.

— ***πολεμικὴ κραυγὴ*** *[Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κραυγή, ἣν ἐκπέμπουσιν οἱ πολεμισταὶ ἐν τῇ μάχῃ, ἵνα ἐνθαρρύνωσιν ἀλλήλους καὶ συγχρόνως καταπτοήσωσι τοὺς ἀντιπάλους των, καθ' ὃν χρόνον, ἰδίᾳ, ἐκτελοῦσι τὴν τελευταίαν αὐτῶν προσπάθειαν, τὴν ἔφοδον. Ἡ συνήθεια αὕτη χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν αὐτὴν ἀλαλητὸν καὶ ἀλάλαγμα καὶ ἀλαλαγμόν, διότι ἐφορμῶντες κατὰ τῶν ἐχθρικῶν τάξεων ἐκραύγαζον: «Ἐλελεῦ! Ἐλελεῦ!» ἢ «Ἀλαλά! Ἀλαλά!», ἢ «Ἀλαλαλά! Ἀλαλαλά!» καὶ συγχρόνως ἔτυπτον τὰ δόρατα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων των. Οι Ρωμαῖοι τὴν πολεμικὴν κραυγὴν ἐκάλουν clamor, ἀπετελεῖτο δὲ αὕτη ἐξ ὀξυτάτων κραυγῶν συνοδευομένων ὑπὸ τῶν ἤχων τῶν σαλπίγγων. Ἡ ἔντασις τῶν κραυγῶν τούτων ἐδείκνυε τὸν βαθμὸν τῆς ὁρμητικότητος τῶν στρατευμάτων. Κραυγὴ ἰσχυρά, ἐκβαλλομένη συγχρόνως ὑπὸ πάντων, ἦτο χαρακτηριστικὴ τῆς μεγάλης αὐτοπεποιθήσεως καὶ ἀποφασιστικότητος τῶν στρατευμάτων, τοὐναντίον δὲ κραυγαὶ ἄτονοι, παράχορδοι καὶ δυστακτικαὶ ἐδείκνυον τὸ ἠθικὸν αὐτῶν σοβαρῶς κλονισμένον. Ὁ Βεγέτιος ἐν τῇ περὶ πολεμικῆς τέχνης συγγραφῇ του (τῇ γραφείσῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ.), λέγει ὅτι ἡ κραυγὴ αὕτη δέον νὰ ἐκπέμπηται, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀντίπαλοι ἔρχονται εἰς χεῖρας καὶ οὐχὶ πρὸ ταύτης, προστίθησι δὲ ὅτι μόνον οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἐντελῶς ἄπειροι τοῦ πολέμου κραυγάζουσιν ἀπὸ μεγαλυτέρων ἀποστάσεων.

Φοβερὰ ἦτο ὡσαύτως ἡ πολεμικὴ κραυγὴ τῶν παλαιῶν γερμανικῶν λαῶν, ἥτις ἐλέγετο barbitus ἢ barritus καὶ ἣν ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν ἤρχισαν νὰ κατατάσσωσιν εἰς τὰς λεγεῶνάς των Γερμανοὺς μισθοφόρους. Ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελῖνος λέγει ὅτι ἡ barlitus αὕτη ἤρχιζε δι' ἑνὸς χαμηλοῦ ψιθύρου, ὅστις ὑψοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐν τέλει κατέληγεν εἰς ἕνα φοβερὸν βρυχηθμόν, παρόμοιον πρὸς τὸν πάταγον, ὃν προξενοῦσι τὰ ἐπὶ βράχων θραυόμενα ἄγρια θαλάσσια κύματα.

Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ πολεμικὴ κραυγὴ τῶν Ρώσων. Ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Λέων ὁ διάκονος (Ι' αἰῶνος), ἱστορῶν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ κατὰ τῶν καταλαβόντων τὴν Βουλγαρίαν Ρώσων, λέγει ὅτι κατὰ τὴν πρὸ τῆς Πραισθλάβας μάχην (τῇ 3 Ἀπριλίου 971) οἱ Ρῶσοι ἀντεπετέθησαν «δίκην θηρίων βρυχώμενοι καὶ καινὴν καὶ ἀλλόκοτον προϊέμενοι ὠρυγήν». Παρομοίας κραυγὰς ἐξέβαλλον καὶ οἱ παλαιοὶ Τοῦρκοι καὶ λοιποὶ ἀσιατικοὶ λαοὶ κατὰ τὰς ἐπιθέσεις των.

Οἱ Βυζαντινοὶ ἐτήρουν ἀπόλυτον σιγὴν κατὰ τὴν πρὸς μάχην προέλασίν των. Μόνον καθ' ὃν χρόνον ἐξήρχοντο τοῦ στρατοπέδου των ἀνεφώνουν ἅπαξ: «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός!» Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συρράξεως ἀνεφώνουν ἅπαντες: «Σωτὴρ νενίκηκε! Σταυρὸς νενίκηκεν!» ἔτυπτον τὰ δόρατα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων των καὶ ἐξώρμων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκπέμποντες ἀγρίας ὠρυγὰς «πρὸς τὸ βαλεῖν δειλίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ διεγεῖραι ἀλλήλους» εἰς τὸν ἀγῶνα.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (τὸν μεσαίωνα) καὶ τοὺς κατόπιν αἰῶνας, ἡ πολεμικὴ κραυγὴ τῶν διαφόρων λαῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀνεγράφετο ἐνίοτε ἐπὶ τῶν σημαιῶν καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ὅπλων τῶν στρατῶν ἐκείνων, ἦτο δὲ διάφορος παρ' ἑκάστῳ ἔθνει. Οἱ Γάλλοι εἶχον τότε τὴν πολεμικὴν κραυγήν: «Mont-joie Saint Denis», ἐνῷ σήμερον ἔχουσιν: (Ἐμπρός! διὰ τῆς λόγχης) «En avant! à la baionnette».

Οἱ Ρῶσοι, οἱ Γερμανοί, οἱ Αὐστριακοί, οἱ Ἄγγλοι ἔχουσιν ὡς πολεμικὴν κραυγὴν τό: «Οὔρα! Οὔρα!», οἱ Οὔγγροι τὸ «Hai-ra» (ἀπάνω τους!) οἱ δὲ Τοῦρκοι «Ἀλάχ! Ἀλάχ! γιερούγιουν» (Θεέ! Θεέ! Ἐμπρός!).

Παρ' ἡμῖν κεκανονισμένη πολεμικὴ κραυγὴ εἶναι τὸ «Ἐμπρός! Διὰ τῆς λόγχης!» κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως πολέμους ἡμῶν (1912—1922) καθιερώθη ὑπ' αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν μας ἡ κραυγὴ «Ἀέρα!» Ν. ΚΛΣ

—***πολεμικὴ τέχνη*** *[Στρατηγ.—Τακτ.]*. Ἡ ἐπιστήμη ἢ ἡ τέχνη, ἡ ἀπὸ μὲν τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης ἐξετάζουσα τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς τοῦ πολέμου, διαρκοῦντος δὲ τούτου τὸν τρόπον τῆς κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν μάχην χρησιμοποιήσεως τοῦ στρατοῦ. Πολλὰ ἐγράφησαν καὶ πολλαὶ συζητήσεις ἐγένοντο περὶ τοῦ ἂν ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ στρατοῦ εἶναι ἐπιστήμη ἢ τέχνη. Γενικῶς παραδέχονται ὅτι εἶναι τέχνη (art, Kunst): «Ἡ πολεμικὴ τέχνη δὲν εἶναι ἐπιστήμη, ἀλλὰ τέχνη· εἶναι ἰδιοφυΐα» (*Χοχενλόε*). Ἡ πολεμικὴ τέχνη καταλεκτέα εἰς τὰς πρακτικὰς ἐπιστήμας.

Ὡς ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ καταφαίνεται, ἡ πολεμικὴ τέχνη ἀσχολεῖται διά τε τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν μάχην, δι' ὃ ἀποτελεῖται ἐκ δύο κλάδων· τοῦ τῆς *στρατηγικῆς* (βλ. λ.), τῆς ἐξεταζούσης τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, καὶ τοῦ τῆς *τακτικῆς* (βλ. λ.), τῆς ἐξεταζούσης τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν μάχην. Πάντως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῶσιν ἐπακριβῶς τὰ χωρίζοντα τοὺς δύο τούτους κλάδους τῆς πολεμικῆς τέχνης ὅρια: «Ἡ στρατηγικὴ καὶ ἡ τακτικὴ συμπληροῦσιν ἀλλήλας καὶ συχνάκις ἀναμιγνύονται» (*Balck*), «Στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ εἶναι ἔννοιαι ταυτόσημοι καὶ συγχέονται ἀκόμη αἱ δύο αὗται ἔννοιαι, ἔστω καὶ ἂν θέλωμεν χωρίσει κατὰ τοὺς κοινοὺς παραδεδεγμένους ὁρισμούς. Διότι οὔτε στρατηγικὴ ἐνέργεια δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἄνευ ταυτοχρόνου καὶ συγχρόνου δράσεως τακτικῆς ἐνεργείας, οὔτε τακτικὴ ἐνέργεια ἔχει ἀξίαν τινά, ἂν αὕτη δὲν περιλαμβάνηται ἔν τινι στρατηγικῇ ἐννοίᾳ. Ἡ τακτικὴ ἐνέργεια, ἐκτὸς πάσης στρατηγικῆς ἐνεργείας, εἶναι ἄσκοπος καὶ ματαία, ἡ δὲ στρατηγικὴ ἐνέργεια μένει ἐντελῶς ἀφῃρημένη καὶ θεωρητικὴ ἄνευ τῆς τακτικῆς ἐνεργείας» (*Δούσμανης*). Ἀμφότεροι οἱ κλάδοι τῆς πολεμικῆς τέχνης, στρατηγικὴ καὶ τακτική, ἐξετάζονται θεωρητικῶς καὶ ἐφηρμοσμένως. Κατὰ τὴν θεωρητικὴν μελέτην, ἐξετάζονται αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἀξιώματα ἐφ' ὧν βασίζεται εἷς ἕκαστος κλάδος, κατὰ τὴν ἐφηρμοσμένην μελέτην ἐξετάζονται αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἀξιώματα ἐπὶ ὡρισμένης ἑκάστοτε στρατηγικῆς ἢ τακτικῆς καταστάσεως, δηλαδὴ διὰ θεμάτων ἐκτελουμένων εἴτε ἐπὶ χάρτου εἴτε ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ ξηρὰ θεωρητικὴ διδασκαλία τῆς πολεμικῆς τέχνης, χωρὶς ἐξάσκησιν ἐπὶ θεμάτων, εἶναι ἐλαττωματική: «Ἡ διάνοια ἐξασκεῖται οὐχὶ διὰ τῆς ἐμφυτεύσεως ξένων ἰδεῶν καὶ μεθόδων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ νὰ εὑρίσκῃ αὐτὴ αὕτη ἡ διάνοια τὰς ἀναγκαίας ἰδέας καὶ μεθόδους ἐν αὐτῇ τῇ πραγματικῇ ἐφαρμογῇ τῶν ἀρχῶν τῆς πολεμικῆς τέχνης» (*Δούσμανης*). Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐξευρέσεως τῶν καταλλήλων ἰδεῶν καὶ μεθόδων ἐν πολέμῳ, καλὸν εἶναι νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ ρητὸν τοῦ στρατηγοῦ φὸν Κλάουζεβιτς: «Ἐν πολέμῳ τὰ πάντα φαίνονται πολὺ εὔκολα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁπλούστερον ζήτημα εἶναι δύσκολον». Ν. Θ. Κ.

— ***πολεμικοὶ θεολόγοι***· βλ. *ἀντιρρητικοί*.

— ***πολεμικὸν παίγνιον*** (Kriegsspiel) *[Στρατ.]*· βλ. λ. *παίγνιον* πολεμικόν.

— ***πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς*** *[Δημοσιογρ.]*· βλ. *ἀνταποκριτής*.

πολεμικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πολεμικοῦ, ἱκανότης, ἐμπειρία πρὸς πόλεμον: «ἡ πολεμικότης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ».

πολέμιος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐν πολέμῳ ἐχθρόν, ἐχθρικός: «πολεμία χώρα»· || *πολέμιος* (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ ἐν πολέμῳ ἀντίπαλος, ἐχθρός || καθόλου, ἀντίπαλος, ἀντιμαχόμενος, ἀντιφρονῶν: «οἱ πολέμιοι τῆς εἰρήνης».

Πολέμιος. Μαθητὴς τοῦ Ἀπολλιναρίου Λαοδικείας, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πολέμων*, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος. Οὗτος, δεχόμενος τὴν ἐν Χριστῷ ἕνωσιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ζωϊκῆς ψυχῆς μετὰ τῆς θεότητος εἰς μίαν φύσιν, ἀπέκρουε πᾶσαν περὶ τῶν δύο φύσεων ἐν τῷ Χριστῷ διδασκαλίαν, ἣν ἐθεώρει ὡς ἐφεύρεσιν τοῦ Ἀθανασίου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Πολεμίου ἐκλήθησαν ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ *πολεμιανοὶ* καὶ *σαρκολάτραι*, ὡς ἀποδίδοντες λατρείαν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Χριστοῦ. Ἀποσπάσματα τῶν ἔργων αὐτοῦ εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Litzmann: «Apollinaristische Schriften Syrisch» (Βερολῖνον 1904, σ. 273—276). Κ. Ι. Ι.

πολεμιστήριος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πόλεμον, ὁ τοῦ πολέμου: «πολεμιστήριον σάλπισμα».

πολεμιστὴς (ὁ)· ὁ πολεμῶν, ὁ μαχόμενος, μαχητής.

—«**Πολεμιστής, *Παλαιὸς* —**». Ἐφημερὶς ἀντιμιλιταριστικὴ ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1923.

πολεμίστρα (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Ἄνοιγμα εἰς τὰ τείχη, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου προκαλυπτόμενοι οἱ ἀμυνόμενοι ἔβαλλον κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν ὅπλων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ἑκάστοτε διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πολεμίστρας βολήν, ὠνομάσθη αὕτη εἰδικώτερον *βελοθυρίς*, *τοξική*, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους *τυφεκιοθυρίς*.

Ἡ χρῆσις τῆς πολεμίστρας ἐμφανίζεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ τὸν ΙΔ' αἰῶνα αἱ πολεμίστραι εἶναι πολυαριθμότεραι

Digitized by Google

εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν τειχῶν καὶ σπανιώτεραι εἰς τὰ κατώτερα, ἵνα μὴ προδίδωσιν εἰς τοὺς πολιορκητὰς τὰ ἀσθενῆ σημεῖα τῶν τειχῶν. Ἐν ἀρχῇ ἦσαν κατακόρυφα, ἐπιμήκη καὶ λίαν στενὰ πρὸς τὰ ἔξω ἀνοίγματα, τὸ δὲ ἐσωτερικόν των διηυρύνετο εἰς εἶδος σηκοῦ, ἔνθα ἐχώρει εἷς τοὐλάχιστον πολεμιστής. Οὕτω τὰ βέλη ἦτο δυνατὸν νὰ βάλλωνται καὶ λοξῶς ὑπὸ γωνίαν 35°. Ἡ κατωτέρα ἐπιφάνεια τοῦ ἀνοίγματος εἶχε κλίσιν ἐξωτερικῶς πρὸς τὰ κάτω, οὕτως ὥστε ὁ ἐχθρὸς ἐβάλλετο κατὰ τὸ δυνατὸν ἐγγύτερον πρὸς τὸν πόδα τοῦ τοίχου περιοριζομένης τῆς νεκρᾶς γωνίας.

Αἱ πολεμίστραι ἠνοίγοντο εἰς τὸ ὕψος τῶν δαπέδων κυκλοφορίας. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος λαμβάνουσι σχῆμα τετραγωνικόν, εἰς δὲ τοὺς διαφόρους ὀρόφους τῶν πύργων δὲν εὑρίσκονται ἅπασαι ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατακορύφου γραμμῆς. Ἐνίοτε ἀποτελοῦσι πραγματικὰ ἀριστοτεχνήματα, οἷαι εἶναι αἱ καὶ σήμερον ἀκόμη σῳζόμεναι πολεμίστραι τῶν πύργων καὶ τῶν μεταπυργίων τῶν τειχῶν τῆς γαλλικῆς πόλεως Carcassonne. Αἱ πολεμίστραι ἀντικαθίστανται ἐν πολλοῖς βραδύτερον διὰ τῶν *καταχυστρῶν*, δηλαδὴ ὁριζοντίων ἀνοιγμάτων ἐν προεξοχῇ, κυρίως ἄνωθεν τῶν θυρῶν, ὁπόθεν ἐχύνετο ζέον ἔλαιον ἢ ἐρρίπτοντο λίθοι ἐναντίον τῶν ἀποπειρωμένων νὰ παραβιάσωσι τὰς θύρας. Οἱ Ἄγγλοι κυρίως ἐχρησιμοποίησαν πολεμίστρας μὲ ἀνοίγματα ἐν σχήματι σταυροῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀφ' ἧς τὰ πυροβόλα ὅπλα ἀντικαθιστῶσι τὰ παλαιότερα μηχανήματα, αἱ πολεμίστραι ἀλλάσσουσι σχῆμα. Τὰ κατακόρυφα καὶ ἐπιμήκη ἀνοίγματα ἀντικαθίστανται διὰ στρογγύλων ὀπῶν διὰ τὴν βολὴν τῶν μουσκέτων καὶ τῶν ἀρκεβουζίων. Αἱ κυκλικῆς μορφῆς πολεμίστραι ἦσαν ἐνίοτε διπλαῖ, συνδεόμεναι μεταξύ των δι' ὁριζοντίας σχισμῆς. Ἡ τελειοποίησις τοῦ πυροβολικοῦ ἐπέφερε καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐγκατάλειψιν τῶν κυκλικῶν πολεμιστρῶν καὶ τὴν ἐκ νέου παραδοχήν, ἀφ' ἑνὸς μὲν κατακορύφων καὶ ἐπιμήκων στενῶν ἀνοιγμάτων, τῶν *τυφεκηθρῶν*, ἐπὶ τῶν τοίχων διὰ τὴν δίοδον τῆς κάννης τῶν τυφεκίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μᾶλλον εὐρέων ἀνοιγμάτων, τῶν *τηλεβολοθυρίδων* διὰ τὴν βολὴν τοῦ πυροβολικοῦ. Ζ. Ν.

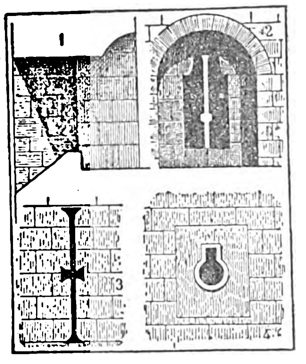

Πολεμίστρα ΙΔ' αἰῶνος.
[1=Τομή· 2=ἐσωτερική· 3=ἐξωτερικὴ ὄψις· 4=πολεμίστρα στρογγύλη ΙΣΤ' αἰῶνος.]

Πολεμίτα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μίνας τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 76.

Πολεμοκλῆς. Ρόδιος ἀποσταλεὶς εἰς Βυζάντιον μετὰ τριῶν πλοίων ὑπὸ τῶν Ροδίων, καθ' ἣν ἐποχὴν καὶ ὁ Ἀριδίκης μετὰ προτάσεων εἰρήνης, οἵτινες καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες συνωμολόγησαν εἰρήνην τῷ 220 π. Χ. Μετὰ ταῦτα ἐστάλη εἰς Κρήτην εἰς βοήθειαν τῶν Κνωσίων, συμμάχων τῶν Ροδίων κατὰ τῶν Λυκτίων ἢ Λυττίων. Α. Θ. Σ.

Πολεμοκράτης *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Μαχάονος, ἔγγονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξήνορος, διάσημος ἰατρὸς τῆς ἀρχαιότητος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Θυρεᾶται τῆς Ἀργολίδος ἀπέδωκαν θείας τιμάς. Ἱερὸν αὐτοῦ ὑπῆρχεν εἰς Εὔαν ἢ Εὐνὰς τῆς Κυνουρίας-Θυρεάτιδος, ὅπου προσήρχοντο πρὸς θεραπείαν (*Παυσ.* Β, 38, 6). Α. Θ. Σ.

«Πολεμονίκη». Λιβυρνὶς τοῦ ἄλλοτε βασιλικοῦ ναυτικοῦ μας, ναυπηγηθεῖσα ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦ Πόρου, μετ' ἄλλων τριῶν, κατὰ τὴν περίοδον 1842—1856, καὶ λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀρχαίας ἀθηναϊκῆς τριήρεως. Σ. Ε. Λ.

πολεμοπαθὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἐκ τοῦ πολέμου ἢ τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν παθών, ὁ ὑποστὰς ὑλικὰς ζημίας διὰ τὸν πόλεμον.

— *['Εγκυκλ.]* Ἐννοοῦνται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ πολῖται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, χωρὶς νὰ μετέχουν τοῦ πολέμου ὑπὸ τὰ ὅπλα, ὑπέστησαν ἐξ αὐτοῦ ζημίας. Διακρίνομεν δὲ ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τοὺς παθόντας ζημίας ἐκ τῶν συμμάχων κρατῶν, μεθ' ὧν συνεπολεμήσαμεν, καὶ τοὺς παθόντας ἐκ τοῦ ἀντιπάλου συνδυασμοῦ. Διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν πολεμοπαθῶν ἐμερίμνησαν αἱ ὑπογραφεῖσαι συνθῆκαι εἰρήνης, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν παρ' ἡμῖν: ὁ νόμος 2984 (1922) περὶ ἑλληνοαυστριακῆς καὶ ἑλληνοβουλγαρικῆς διαιτησίας, τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 30 Ἀπριλίου 1923 περὶ συστάσεως γραφείου συμμαχικῶν ζημιῶν, ὁ νόμος 3125 (1924) περὶ ἀποζημιώσεως τῶν ὑποστάντων ζημίας ἐκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὁ νόμος 3306 (1925), δι' οὗ συνεπληρώθη ὁ προηγούμενος, τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 13 Σεπτεμβρίου 1926 περὶ ὑπηρεσίας ἐπιτροπῆς ἐκδικάσεως τῶν συμμαχικῶν ζημιῶν, καὶ τέλος ὁ νόμος 4278 (1929) περὶ ἐκδόσεως δανείου μέχρις 700.000.000 δραχ. δι' ἀποζημίωσιν τῶν ὑποστάντων ζημίας ἐκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου καὶ τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου προεδρικὸν διάταγμα τῆς 22 Αὐγούστου 1929 περὶ συγχωνεύσεως τῶν παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἐπιτροπῶν πολεμικῶν ζημιῶν καὶ συστάσεως ἐπιτροπῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κατὰ τὸν νόμον 4278 ἔργου, δι' οὗ ἐπῆλθε πλήρης συγχώνευσις καὶ ἑνοποίησις τῶν διὰ τὴν παροχὴν ἀποζημιώσεων εἰς τοὺς πολεμοπαθεῖς δημιουργηθεισῶν ὑπηρεσιῶν. Μ. Ι. Μ.

πόλεμος (ὁ)· ἔνοπλος σύρραξις μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων κρατῶν: «ἄρχισε ὁ πόλεμος», «σκοτώθη 'ς τὸν πόλεμο»· || ἡ διάρκεια τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις: «περσικὸς ἢ μηδικὸς πόλεμος» ὁ ἀπὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης μέχρι τῆς ἐν Πλαταιαῖς χρόνος· || «ἐμφύλιος πόλεμος» ἔνοπλος σύρραξις μεταξὺ στρατευμάτων ἢ φατριῶν τοῦ αὐτοῦ κράτους· || καθόλου, οἱοσδήποτε ἀγών: «ὁ πόλεμος κατὰ τῆς ἑλονοσίας».

— *[Στρατηγ.]* *Πόλεμος* καλεῖται ἡ αἱματηρὰ σύρραξις ἀντιπάλων λαῶν, καθ' ἣν ἕκαστος ἐπιζητεῖ νὰ καταστρέψῃ, ἢ ἁπλῶς νὰ ἐξασθενήσῃ τὸν ἀντίπαλόν του, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ οὗτος τὴν ἀντίστασιν. Τὴν σήμερον ὁ πόλεμος ἐκτελεῖται, οὐχὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ φονευθῇ ὁ ἀντίπαλος, ἀλλ' ἐπὶ τῷ σκοπῷ καὶ μόνον τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῶσιν οἱ ἐπιζῶντες ν' ἀποδεχθῶσιν ὅτι ἡττήθησαν. Ὁ πόλεμος (βιαία λύσις τῶν μεταξὺ λαῶν ἢ κρατῶν ἀναφυομένων διαφορῶν), ἤρξατο ἀναφαινόμενος ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξατο ὁ σχηματισμὸς ἐθνοτήτων καὶ ἡ σύμπηξις κρατῶν αὐθυπάρκτων.

Ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ἡ ἰδέα καὶ ἡ πρόθεσις τῆς ἀποτροπῆς τοῦ πολέμου πολλάκις ἐγεννήθη, διὸ καὶ ἐπεζητήθη ἡ διὰ τῆς διαιτησίας ἐπίλυσις τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν διαφορῶν. Τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς συμπολιτείας, τὸ ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας λειτουργῆσαν, τοιοῦτον σκοπὸν ἐπεδίωκε διὰ τὰς μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διαφοράς. Ἀλλ' ὡς γνωστόν, οὐδέποτε κατώρθωσε ν' ἀποσοβήσῃ πόλεμόν τινα. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν ἐξερράγησαν καὶ διεξήχθησαν καθ' οὓς χρόνους τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ὑφίστατο. Ἡ γερμανικὴ ὁμοσπονδιακὴ δίαιτα (Confédération Germanique), ἡ θεσπισθεῖσα ἐν Βιέννῃ τῷ 1815 καὶ ἡ ἀποσκοποῦσα τὴν ἐπίλυσιν τῶν μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν διαφορῶν, ὄχι μόνον ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ της, ἀλλ' ἀπέκλεισεν ἐκ τῆς ὁμοσπονδίας ἓν τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν, τὴν Αὐστρίαν, εὐθὺς ὡς αὕτη ἡττήθη τῷ 1866 ὑπὸ τῆς Πρωσσίας. Αἱ ἀποτυχίαι τῶν συνεδρίων τῆς Χάγης εἶναι πασίγνωστοι. Ἡ κατάργησις τοῦ πολέμου, κατά τινας συγγραφεῖς, εἶναι καθαρὰ οὐτοπία: «Τὰ ὀνειρώδη σχέδια περὶ κοινοῦ δικαστηρίου τῶν ἐθνῶν εἶναι φαντασιοπληξίαι ἐπινοηθεῖσαι ὑπὸ ἰδεολόγων εὑρισκομένων μακρὰν τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος» (*Μπάλκ*). Ὡς πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, δέον ν' ἀναμένωμεν ὅτι αἱ προσπάθειαί της θὰ στεφθῶσι τέλος ὑπό τινος ἐπιτυχίας· ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἀτομικαῖς διαφοραῖς τῶν ἀνθρώπων ἡ χειροδικία μετριάζεται ἐφόσον ὁ πολιτισμὸς αὐξάνει, οἱ δὲ λαοὶ καθίστανται νομιμοφρονέστεροι, ἀπαραλλάκτως καὶ ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν λαῶν διαφοραῖς ὁ πολιτισμὸς ἐπιβάλλει σήμερον ὅπως ἡ διπλωματία καταβάλλῃ ἑκάστοτε μεγάλας προσπαθείας πρὸς ἐπίτευξιν εἰρηνικοῦ συμβιβασμοῦ, συνεπῶς πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ πολέμου. Δι' αὐτό, σήμερον ὁ πόλεμος εἶναι ἡ τελευταία λέξις τῆς διπλωματίας, δὲν ἀναλαμβάνεται δ' εἰμὴ ὅταν ἅπαντα τὰ διπλωματικὰ καὶ πολιτικὰ μέσα καταστῶσιν ἀνίσχυρα πρὸς ἐπίλυσιν τῆς διαφορᾶς. Βεβαίως, αἱ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἐκφρασθεῖσαι καὶ ὑποστηριχθεῖσαι ἰδέαι καὶ δοξασίαι ὅτι: «Κατὰ τοὺς πολέμους ἐκτυλίσσονται αἱ εὐγενέστεραι ἀρεταὶ τοῦ ἀνθρώπου· ἄνευ τοῦ πολέμου θ' ἀπετελματοῦτο ὁ κόσμος ἐν τῷ ὑλισμῷ» (*Μόλτκε*)· «Ὁ πόλεμος βαρύνει σπουδαίως ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ζωτικότητος τῶν λαῶν· πᾶς λαός, ὅστις ἀπαρνεῖται ἐπὶ μακρὸν τὸν πόλεμον καὶ ὅστις χάνει τὴν συνείδησιν τῆς στρατιωτικῆς του ἀξίας, περιπίπτει εἰς ἀποσύνθεσιν» (*Μέκελ*)· «Καίτοι ὁ πόλεμος εἶναι βεβαίως μία πληγὴ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, μολαταῦτα δίδει τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν, διατηρεῖ τὸ θάρρος ἑνὸς λαοῦ, τὸν πατριωτισμόν του καὶ τὴν ἀγάπην διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν του» (*Βιάλ*) κτλ., φρονοῦμεν ὅτι σήμερον δὲν εὑρίσκουσιν ἐφαρμογήν, καθόσον ὁ τελευταῖος Παγκόσμιος πόλεμος μετέτρεψε ριζικῶς τὸν ροῦν τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων.

Πᾶς πόλεμος προκαλεῖται ἢ διὰ πολιτικοὺς ἢ διὰ στρατιωτικοὺς λόγους. Πολιτικοὶ μὲν λόγοι εἶναι: ἡ ἱκανοποίησις σημαινόντων συμφερόντων ἑνὸς λαοῦ, ὡς π. χ. τὸ Πεδεμόντιον (Σαρδηνία) θελῆσαν τῷ 1859 ν' ἀποτινάξῃ τὴν αὐστριακὴν ἐπιρροήν, ἡ Πρωσσία θελήσασα τῷ 1870 νὰ ἐπιφέρῃ τὴν συνένωσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν· ἡ μὴ ὑποχώρησις ἐπὶ ζωτικοῦ τινος ζητήματος, ἐφόσον ἡ ὑποχώρησις αὕτη θὰ εἶχεν ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ κύρους τοῦ διπλωματικῶς ὑποχωρήσαντος κράτους, ὡς π. χ. ἡ Τουρκία μὴ θελήσασα τῷ 1853 νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ρωσίας, ἐπιζητούσης ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Τουρκίας, ἡ Γαλλία ἐξωθήσασα τῷ 1870 εἰς τὰ ἄκρα τὴν μὴ ὑποχωρητικότητά της· ἡ τήρησις τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἑνὸς κράτους ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ὡς π. χ. ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία τῷ 1854 θελήσασαι ν' ἀνακόψωσι τὸ κῦρος τῆς Ρωσίας, ἡ Γαλλία θελήσασα τῷ 1859 ν' ἀποκτήσῃ ἐπιρροὴν ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ Πρωσσία ἀφ' ἑνός, ἡ Αὐστρία ἐξ ἀντιθέτου ἐπιζητήσασαι ἑκάστη τῷ 1866 τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας, ἡ Ρωσία θελήσασα τῇ 1877 ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπιρροήν της, τὴν ἀπολεσθεῖσαν τῷ 1854, ὁ Παγκόσμιος πόλεμος, ἡ ἐμπορικὴ καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἐπικράτησις, ὡς π. χ. ἡ Ρωσία ἀφ' ἑνός, ἡ Ἰαπωνία ἐξ ἀντιθέτου, τῷ 1904· ἡ ἀπελευθέρωσις ὑποδούλων ἀδελφῶν, ὡς εἰδικῶς συνέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1897 καὶ τῷ 1912. Στρατιωτικοὶ δὲ λόγοι εἶναι ἡ ἐδαφικὴ κατάκτησις, ἡ βελτίωσις τῆς παραμεθορίου, κτλ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ σημερινοὶ πόλεμοι ἔχουσιν ὡς ἀποκλειστικὴν ἀφορμὴν τοὺς πολιτικοὺς λόγους, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἐπικράτησιν. Ἵνα πόλεμός τις ἐπιτύχῃ, πρὸς ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν πρέπει ν' ἀποβλέπῃ· εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ, διότι μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου κατορθοῦται ἡ ἐπιβολὴ τῆς θελήσεως τοῦ νικητοῦ. Πάντως, ἐφόσον ὑπάρχει ἀντίπαλος στρατός, δυνάμενος νὰ δράσῃ, ὁ πόλεμος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ λήξας. Ὅπως ἐκμηδενισθῇ ὅμως ὁ ἀντίπαλος στρατός, δὲν πρέπει νὰ ὑπονοῆται ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ φθαρῇ καὶ τεθῇ ἐκτὸς μάχης ἅπαν τὸ ἔμψυχον αὐτοῦ ὑλικόν, διότι συνήθως ἡ φθορὰ μέρους μόνον τῶν δυνάμεών του προξενεῖ αὐτῷ τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε ἐκλείπει ἀπ' αὐτοῦ πᾶσα ἐλπὶς καὶ παραιτεῖται τῆς πάλης, ἅτε θεωρῶν ἄσκοπον τὴν περαιτέρω τοιαύτην, δεδομένου ὅτι τὴν ἐκμηδένισιν δὲν ἐπιφέρουσι μόνον αἱ ὑλικοὶ ἀπώλειαι ἀλλὰ πρωτίστως αἱ ἠθικαὶ τοιαῦται· παράδειγμα δ' ἔστω ὁ Αὐστροπρωσσικὸς πόλεμος τοῦ 1866, καθ' ὃν ἡ μάχη τῆς Σάδοβας ἐπέφερε τὴν λύσιν τοῦ πολέμου, διότι ἐπῆλθεν ἠθικὴ κατάπτωσις τῶν Αὐστριακῶν, καίτοι αἱ ὑλικαὶ ἀπώλειαι δὲν ἦσαν μεγάλαι, ὡς δὲ γράφει που ὁ Γκόλτς, τὰ ἐκ τῶν ἠθικῶν ἀπωλειῶν ἀποτελέσματα εἶναι, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, πολὺ ὀλεθριώτερα, ἡ δ' ἧττα ἀναπόδραστος εὐθὺς ὡς ἐκλείψῃ ἡ ἐλπὶς τῆς νίκης.

Ἐνίοτε ὅμως συμβαίνει, ἂν καὶ ἐκμηδενίζεται ὁ ἀντίπαλος στρατός, ὁ πόλεμος νὰ μὴ τερματίζεται, ὡς π. χ. συνέβη κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, καθ' ὅν, καίτοι ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐξεμηδενίσθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς Σεδὰν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1870 καὶ μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Μέτς, τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1870, μολαταῦτα ἡ Γαλλία δὲν ὑπέκυψεν εἰμὴ τὴν 28ην Ἰανουαρίου 1871, ἤτοι μετὰ πέντε ὁλοκλήρους μῆνας. Καίτοι ἡ ἐκμηδένισις τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ εἶναι ὁ κυριώτερος παράγων πρὸς τερματισμὸν παντὸς πολέμου, ἡ ἐπεκτεινομένη ἐν τούτοις κατάκτησις τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, καὶ ἰδίως ἡ κατάληψις τῆς πρωτευούσης κράτους τινός, πολλάκις δ' ἡ ἀπειλὴ μόνον τοιαύτης καταλήψεως, εἶναι παράγοντες ἱκανοὶ νὰ τερματίσωσι τὸν πόλεμον· παραδείγματα δ' ἔστωσαν ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος τοῦ 1870, καθ' ὃν μόνον μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Παρισίων ὑπέκυψεν ἡ Γαλλία, ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος 1877—1878, καθ' ὃν ἡ ἀπειλὴ καὶ μόνον τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ρώσων ἤρκεσεν ἵνα τερματίσῃ τὸν πόλεμον, ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897, καθ' ὃν ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ ἀρξαμένη κατάληψις τῆς Φθιώτιδος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἤρκεσεν ἵνα τερματίσῃ τὸν πόλεμον, ὁ Ἑλληνοσερβοβουλγαρικὸς πόλεμος τοῦ 1913, καθ' ὃν ἡ ἀπειλὴ καὶ μόνον τῆς προελάσεως τῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Ρουμάνων πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Σόφιας ἐξηνάγκασε τοὺς Βουλγάρους νὰ ὑποκύψωσιν. Ἔχομεν ὅμως παραδείγματα, καθ' ἃ οὔτε ἡ ἐκμηδένισις τοῦ στρατοῦ οὔτε ἡ κατάκτησις ἐδάφους οὔτε ἡ κατάληψις τῆς πρωτευούσης ὑπῆρξαν ἱκαναὶ νὰ τερματίσωσι τὸν πόλεμον. Ἡ ὁλοκληρωτικὴ κατάληψις τοῦ Βελγίου, κατ' Αὔγουστον 1914, ἡ τῆς Σερβίας, καὶ ἡ πλήρης ἐκμηδένισις τοῦ στρατοῦ της κατὰ Νοέμβριον 1915, ἡ κατάληψις τοῦ Βουκουρεστίου κατὰ Δεκέμβριον 1916, δὲν κατίσχυσαν ἵνα ἐξαναγκάσωσι τὸ Βέλγιον, τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὰς θελήσεις τῶν νικητῶν. Καίτοι κατὰ Σεπτέμβριον 1914 καὶ κατὰ Μάρτιον 1918 ἠπειλήθη ἡ κατάληψις αὐτῶν τούτων τῶν Παρισίων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἡ Γαλλία δὲν ὑπέκυψεν.

Ὁ πόλεμος μέχρι πρό τινος διεξήγετο κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν· σήμερον διεξάγεται καὶ

Digitized by Google

ἐναερίως. Αἱ ἐν γένει πολεμικαὶ ἐνέργειαι ἀποτελοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς *ἐπιχειρήσεις* (βλ.λ.). ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν *μάχην* (βλ.λ.), καλουμένην εἰδικῶς, προκειμένου μὲν περὶ συρράξεως κατὰ θάλασσαν, *ναυμαχίαν* (βλ. λ.), προκειμένου δὲ περὶ συρράξεως ἐν τῷ ἀέρι, *ἐναέριον ἀγῶνα* (βλ. λ.). Πάντως, ἡ μάχη εἶναι τὸ μέσον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ὁ στρατηγικὸς σκοπὸς τοῦ πολέμου. Ὁ ἐναέριος πόλεμος συνίσταται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν ἐναέριον ἀγῶνα, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ διεξαγωγὴν ἀγῶνος μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἀεροποριῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἑκατέρωθεν ἐπιζητήσεως τῆς καταστροφῆς τῶν ἀντιπάλων ἀεροπλοϊκῶν ὀργάνων, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν ἐναέριον προσβολὴν κατὰ διαφόρων ἐπιγείων στόχων, ὁπότε ὁ τοιοῦτος ἀγὼν ἀποκαλεῖται συμμετοχὴ τῆς ἀεροπλοΐας εἰς τὸν ἐπίγειον ἀγῶνα.

Κατὰ τῆς ἐναερίου προσβολῆς ἐναντίον σημαινόντων σιδηροδρομικῶν σταθμῶν, ἀποθηκῶν πυρομαχικῶν καὶ ἐν γένει ἀόπλου καὶ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς ἀντιπάλου χώρας ἀντεπεξέρχονται τὰ ὄργανα τῆς ἐπιγείου *ἀντιαεροπορικῆς* ἀμύνης (βλ. λ. *[Στρατ.]*, τ. Α', σελ. 776). Συνεπῶς, ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ὁ πόλεμος τοῦ μέλλοντος δὲν θὰ διεξάγεται μεταξὺ τῶν μαχητικῶν μόνον δυνάμεων τῶν ἀντιπάλων χωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἑκατέρας τῶν χωρῶν τούτων. Καὶ τοῦτο, διότι σήμερον τὸ ἐκηβολώτερον ὅπλον εἶναι ἡ ἐναέριος βόμβα, δηλαδὴ ἡ ἀεροπλοΐα βομβαρδισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν κατηργήθη σιωπηρῶς τὸ γνωστὸν ἀξίωμα τοῦ διεθνοῦς δικαίου, καθ' ὃ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βομβαρδισθῇ ἀνοχύρωτός τις πόλις (ville ouverte), ἄτε γενομένης σιωπηρῶς σήμερον ἀποδεκτῆς τῆς ἀρχῆς ὅτι, καὶ μὲν πόλις τις ἀνοχύρωτος πρέπει νὰ εἶναι σεβαστή, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ παράσχῃ ἀντίστασιν, οὐχ ἧττον ὅμως ἐπιτρέπεται νὰ βληθῇ αὕτη, οὐχὶ βεβαίως ἐπὶ τῷ σκοπῷ καὶ μόνον τῆς ἁπλῆς καταστροφῆς της, ἀλλ' ἵνα ἐπιτευχθῇ ἡ παρακώλυσις τῶν πάσης φύσεως βιομηχανικῶν ἐργασιῶν της. Μέχρι τῆς χθὲς τοιαῦται προσβολαὶ κατὰ πόλεων, ἔστω καὶ πολὺ μακρὰν τοῦ θεάτρου τῶν ἐπιχειρήσεων κειμένων καὶ πολὺ μεσογειακῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῶσι, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν θὰ εἶχον μεγάλην σημασίαν, καθόσον οἱ πόλεμοι τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν ἦσαν βραχυχρόνιοι, συνεπῶς ἡ καταστροφὴ βιομηχανιῶν οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς χώρας, καὶ πάλιν δὲν θὰ παρείχετο ὁ χρόνος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἀποτέλεσμα ἐκ τῆς ἠθικῆς ταύτης πιέσεως, πρέπει προηγουμένως νὰ ἐπιτευχθῇ μεγίστη κατάπτωσις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ λαοῦ, δι' ἣν κατάπτωσιν ἀπαιτεῖται ἐξαντλητικὴ παράτασις τοῦ πολέμου, καὶ δὴ ὑπὸ ἐξαιρετικῶς ἀτυχεῖς ὅρους. Ἐπὶ πλέον, σήμερον ἐκτελεῖται καὶ ἐναέριος βομβαρδισμὸς δι' *ἀερίων* κατὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς ἀντιπάλου χώρας, δηλαδὴ ἐκτελεῖται ὁ φερόμενος σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀεροχημικὸς πόλεμος* (βλ. λ. *ἀέρια [Τακτ.]* καὶ κατωτ. *πόλεμος χημικός*).

Ὁ πόλεμος τοῦ μέλλοντος θὰ διεξάγεται μετὰ μεγάλης ἐντάσεως κατὰ τῶν σημαινουσῶν πόλεων τῆς χώρας, καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως τῆς εὐτυχοῦς ἢ ἀτυχοῦς ἐκβάσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἐπιγείων μαχητικῶν δυνάμεων διεξαγομένων ἐν τοῖς διαφόροις θεάτροις ἐπιχειρήσεων. Πιθανὸν νὰ ὑποστῶσιν αἱ πόλεις καὶ ὁ ἐν γένει ἄμαχος πληθυσμὸς ἐναέριον ἐπίθεσιν, δυναμένην νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ δι' ἀερίων (χημικοῦ πολέμου).

Ὁ πόλεμος περατοῦται συνήθως δι' *ἀνακωχῆς* (βλ. λ.). Ἡ ἀνακωχὴ τοῦ πολέμου εἶναι συνήθως γενική, ἰσχύουσα δηλαδὴ δι' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ θεάτρου πολέμου, ἐνίοτε ὅμως εἶναι μερική, ἰσχύουσα δι' ὡρισμένον μόνον τομέα αὐτοῦ, ὡς π. χ. τῷ 1866, ὁπότε ὁ πρωσσικὸς στρατὸς τοῦ Φαλκενστάϊν συνῆψε μερικὴν ἀνακωχὴν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Ἀννοβέρου τὴν 29ην Ἰουνίου· τῷ 1871, ὁπότε, κατὰ τὴν γαλλογερμανικὴν ἀνακωχὴν τῆς 28ης Ἰανουαρίου, ἐξῃρέθη τὸ φρούριον τοῦ Μπελφόρ· τῷ 1912, ὁπότε, κατὰ τὴν συναφθεῖσαν μεταξὺ Τούρκων καὶ Συμμάχων ἀνακωχὴν τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, ἡ Ἑλλὰς δὲν συμμετέσχεν. Ἡ πρὸς τερματισμὸν τοῦ πολέμου ἀνακωχὴ συνάπτεται εἴτε ἄνευ ὅρων, ἐπιφυλασσομένου τοῦ καθορισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, ὡς π. χ. κατὰ τὴν αὐστροπρωσσικὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1866, κατὰ τὴν ἑλληνοτουρκικὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1897, κατὰ τὴν ῥωσσοϊαπωνικὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1905, εἴτε μεθ' ὅρων, ἀποτελούντων ἐνίοτε αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, ἐν ἄλλαις λέξεσι ὅρων, ἄνευ τῆς προκαταβολικῆς ἀποδοχῆς τῶν ὁποίων τερματισμὸς τοῦ πολέμου δὲν ἐπέρχεται, ὡς π. χ. κατὰ τὴν γαλλογερμανικὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1871, κατὰ τὴν ῥωσσοτουρκικὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1878, κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν Συμμάχων καὶ τῶν διαφόρων κρατῶν τοῦ κεντρικοῦ συνασπισμοῦ ἀνακωχὰς τοῦ 1918, βουλγαρικήν, τουρκικήν, αὐστριακήν, γερμανικήν.

Ὁ τερματισμὸς τοῦ πολέμου ἐπέρχεται εἴτε διὰ μεσολαβήσεως οὐδετέρου τινὸς κράτους, ὡς π. χ. τῷ 1866 τῇ παρεμβάσει τῆς Γαλλίας, τῷ 1897 τῇ παρεμβάσει τῆς Ῥωσίας, τῷ 1905 τῇ παρεμβάσει τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεων τῶν ἀντιπάλων ἀρχιστρατήγων, ἐνεργούντων τῇ ἐξουσιοδοτήσει τῶν σχετικῶν κυβερνήσεων, ὡς π.χ. τῷ 1878, τῷ 1918.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Ναυτ.]* Οἱ γενικοὶ περὶ *πολέμου* ὁρισμοὶ καὶ ἀρχαὶ ἰσχύουσι καὶ διὰ τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον, καθόσον, δύναταί τις εἰπεῖν, ἀσφαλῶς ὅτι διὰ τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἤτοι ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἑνιαῖος.

Δοθείσης τῆς σημασίας τῶν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνιῶν, πρόδηλον εἶναι ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης εἶναι ὁ ἀποκλειστικὸς σκοπὸς ἑκάστου τῶν ἐμπολέμων· ἐπειδὴ δέ, ὅπως διὰ τὸν κατὰ ξηρὰν πόλεμον, οὕτω καὶ διὰ τὸν κατὰ θάλασσαν, αἱ κινηταὶ δυνάμεις εἶναι ὁ κύριος παράγων τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος, ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελεία ἐκμηδένισις τούτων εἶναι πάντοτε τὸ μέγιστον βῆμα πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀποκλειστικοῦ σκοποῦ καὶ τὴν τελειωτικὴν νίκην.

Ἐν τῇ πολεμικῇ βιομηχανίᾳ ἡ συνεχὴς τελειοποίησις τῶν πολεμικῶν ὅπλων καὶ ἡ ἀνακάλυψις διαρκῶς νέων τοιούτων μεταβάλλει κατὰ καιροὺς τὴν τακτικήν, οὐδέποτε ὅμως μετέβαλε τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου.

Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἡ θάλασσα εἶναι ἐλευθέρα εἰς ὅλους, ἀλλ' ἐν καιρῷ πολέμου εἰς τὸν ἰσχυρότερον ἀνήκει ἡ ἐπὶ ταύτης κυριαρχία, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεὶς μέγας πόλεμος καὶ εἰς τινας περιστάσεις οὐδὲ μικρὸς δύναται ν' ἀποβῇ ἐπιτυχής.

Τὸ «ξύλινον τεῖχος» τῆς Πυθίας (Ἡροδ. VII, 141), τὸ τόσῳ μεγαλοφυῶς ἑρμηνευθὲν καὶ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ καὶ διασώσαν ἐν Σαλαμῖνι τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν· τὸ «μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος» τοῦ Περικλέους (Θουκυδ. I, 143), τὸ ἐπιτρέψαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐφ' ὅσον εἶχον τὴν ναυτικὴν ὑπεροπλίαν· τὸ «... οἱ ἀληθεῖς τίτλοι τῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης κυριαρχίας εἶναι ἡ ἰσχὺς καὶ οὐχὶ τὸ δίκαιον» τοῦ Richelieu, τοῦ πρώτου θεμελιωτοῦ τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ, ἀρκοῦσι νὰ διαπιστώσωσι τὸν μέγαν, τὸν κύριον, δύναταί τις πολλάκις εἰπεῖν, ῥόλον, ὃν τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν διαδραματίζει εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν συρράξεις καὶ τὴν ἐν γένει σταδιοδρομίαν τῶν ἐθνῶν.

Βεβαίως, μόνη ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς τελικῆς νίκης εἰμὴ ἐναντίον κρατῶν, ὧν ἡ ζωὴ ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν θαλασσίων των συγκοινωνιῶν (ὡς ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ἑλλάς), οὐχ ἧττον ὅμως τὸ παράδειγμα τῆς ἥττης τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅπως καὶ τῆς τελικῆς καταστροφῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος σαφῶς καταδεικνύουσι τὴν μεγάλην ἀλήθειαν τοῦ περικλείου δόγματος. Πάντως τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, γενικῶς εἰπεῖν, δέον νὰ ἐπωφελῆται τις πρὸς ἐπίτευξιν γενικωτέρων κατὰ ξηρὰν ἀποτελεσμάτων, τουτέστι τοῦ τελικῶς ἐξαναγκασμοῦ τοῦ ἀντιπάλου νὰ ὑποκύψῃ.

Ἐν τῷ συγχρόνῳ πολέμῳ νέον ὅπλον εἰσήχθη, τὸ ἀεροσκάφος, ὅπερ χρησιμοποιεῖται τόσῳ ὑπὸ τῶν κατὰ ξηρὰν στρατιωτικῶν δυνάμεων ὅσῳ καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ θάλασσαν, τοῦτο ὅμως τὴν τακτικὴν τοῦ πολέμου δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ οὐχὶ ὅμως καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ.

Ἡ ἀπόκτησις τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης σκοπὸν ἔχει ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν χώραν καὶ τὸ ἐμπόριον ἐκ τῆς ἀπὸ θαλάσσης ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅπως καταστήσῃ ταύτην ἱκανὴν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἀκτῶν καὶ διακόψῃ τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸν ἔξωθεν ἀνεφοδιασμὸν αὐτοῦ, καὶ ἐν γένει τὰς θαλασσίας αὐτοῦ συγκοινωνίας, ἔτι δὲ ὅπως μεταφέρῃ στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς ἐνίσχυσιν σημείων τοῦ κατὰ ξηρὰν μετώπου τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δύο διακεκριμένοι ναυτικοὶ συγγραφεῖς, ὁ Ἀμερικανὸς ναύαρχος Mahan καὶ ὁ Γάλλος ναύαρχος Jurien de la Gravière, γράφουσι: «... Μόνον διὰ πολεμικῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης ἢ δι' ἀδιαλείπτου ἐλέγχου τῶν στρατηγικῶν κέντρων τοῦ ἐμπορίου ἡ τοιαύτη ἐπίθεσις δύναται νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία τῷ ἐχθρῷ· τοιοῦτος δ' ἔλεγχος δύναται νὰ διεξαχθῇ παρ' ἰσχυροῦ ναυτικοῦ μόνον διὰ τῆς καταπολεμήσεως καὶ τῆς ἐξολοθρεύσεως τούτου. Ἐπὶ 200 ἔτη ἡ Ἀγγλία ὑπῆρξε τὸ μέγιστον ἐμπορικὸν ἔθνος τοῦ κόσμου. Περισσότερον ἢ εἰς πᾶν ἄλλο ἔθνος ἡ εὐημερία της ἔσχεν ὡς βάσιν τὴν θάλασσαν ἔν τε καιρῷ πολέμου καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης· ἐν τούτοις αὕτη περισσότερον παντὸς ἄλλου ἔθνους ἀντέστη εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀσυδοσίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν οὐδετέρων, ἡ δὲ ἱστορία ἐδικαίωσε τὴν ἄρνησίν της, ἐὰν ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα ὑπὸ ἔποψιν πολιτικὴν καὶ οὐχὶ ζήτημα δικαίου, ἐὰν δὲ διατηρήσῃ τὸ ναυτικόν της ἐν πλήρει δυνάμει, ἀναμφιβόλως τὸ μέλλον θὰ ἐπαναλάβῃ τὸ δίδαγμα τοῦ παρελθόντος» (*Mahan*, «The influence of Sea power upon History» 1660—1773, σελ. 539). «... Νομίζω ὅτι πρὶν ἢ ἐκκαθαρίσῃ τις τὰς θαλάσσας δέον νὰ σαρώσῃ αὐτάς. Ἐφ' ὅσον τὸ σάρωθρον τοῦ Tromp ἔμενεν ἐπηρμένον ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος του, οἱ ἔμποροι τοῦ Amsterdam καὶ τοῦ **Flessingue** ἦσαν ἥσυχοι» (Ju-*rien de la Gravière*, «**La marine** d'aujourd'hui», σελ. 191). Ὡς γνωστὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Dover, καθ' ἣν ὁ διάσημος Ὀλλανδὸς ναύαρχος Tromp ἐνίκησε τὸν ὑπὸ τὸν Blake ἀγγλικὸν στόλον (30 Νοεμβρίου **1652**) καὶ κατέστη κύριος τῆς Μάγχης, ἐπῆρεν ὡς σῆμά του ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος του ἓν σάρωθρον.

Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

— **πόλεμος *βακτηριολογικός*.** Μεταξὺ τῶν μέσων, ἅτινα οἱ ἐμπόλεμοι ἐνδέχεται νὰ χρησιμοποιήσωσι κατὰ τοὺς μελλοντικοὺς πολέμους, εἶναι καὶ ἡ μετάδοσις μολυσματικῶν ἀσθενειῶν: ἄνθρακος, μάλεως, ἐξανθηματικοῦ τύφου, δαγκείου, χολέρας, δυσεντερίας, κιτρίνου πυρετοῦ, ἑλονοσίας κλπ. ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ζῴων. Ἡ ὑγιειονομικὴ ἐπομένως ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑκάστης χώρας δέον νὰ παρασκευάζεται καταλλήλως, ἵνα ἐν καιρῷ ἀντιμετωπίσῃ τὰς συνεπείας τοιαύτης προσβολῆς ἐκ βακτηρίων.

Δ. ΒΑΚΑΣ

— **πόλεμος *χημικός*.** Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ ἐμπόλεμοι, ὅταν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχωσιν ἀποτελέσματα ὁριστικὰ ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου των διὰ τῶν ἐν χρήσει ὅπλων, ἀνεζήτουν νέα μέσα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θελήσεώς των, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο δηλητηριώδη ἀέρια, ἐμπρηστικὰς οὐσίας, καπνοὺς κτλ. Ἀπὸ τὰς προσπαθείας αὐτὰς ἐγεννήθη τὸ χημικὸν ὅπλον, χαρακτηρίσαν τὸν διὰ τούτου διεξαγόμενον πόλεμον ὡς χημικόν.

Αἱ πρῶται γνωσταὶ ἱστορικῶς προσπάθειαι ἐκ-κρατήσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου διὰ δηλητηριωδῶν, ἀσφυκτικῶν ἢ ἐμπρηστικῶν ἀερίων ἐγένοντο κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὡς ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, πολιορκοῦντες τοὺς Ἀθηναίους εἰς Πλαταιὰς καὶ Δήλιον, ἐχρησιμο-

Καπνογόνος συσκευὴ ἐν λειτουργίᾳ.

ποίησαν ξύλα ἐμπεποτισμένα μὲ θεῖον καὶ πίσσαν, ἅτινα καιόμενα ὑπὸ τὰ τείχη τῶν πολιορκουμένων παρῆγον δηλητηριώδεις καπνούς, προξενοῦντες ἀσφυξίαν εἰς τοὺς ἀμυνομένους. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι ὡσαύτως, εἰς πλείστας περιπτώσεις ἐχρησιμοποίησαν διαφόρους ἀσφυκτικὰς οὐσίας. Ἐχρησιμοποιοῦντο ἐπίσης ἐμπρηστικὰ βέλη κατὰ τῶν ξυλίνων πολιορκητικῶν μηχανῶν τοῦ ἐχθροῦ. Ἓν τῶν περιφημοτέρων χημικῶν πολεμικῶν μέσων ἦτο κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ *ὑγρὸν* ἢ ἑλληνικὸν λεγόμενον *πῦρ*.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, καὶ ἰδίως τὸν ΙΘ' αἰῶνα, οἱ ἐμπόλεμοι ἐζήτησαν πλειστάκις νὰ χρησιμοποιήσουν ἀέρια. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854) ὁ λόρδος τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου ναύαρχος Dundonnald ὑπέβαλε σχέδιον χρησιμοποιήσεως ἀσφυκτικῶν ἀερίων πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς Σεβαστουπόλεως, ὅπερ ὅμως δι' ἐντιμο-κοὺς λόγους δὲν ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις. Κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ὡσαύτως, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Charleston, ἐγένοντο ἀπόπειραι χρησιμοποιήσεως ἀερίων. Ἐπίσης κατὰ τοὺς ἀγῶνας διεισδύσεως τῶν Γάλλων εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν ὁ στρατηγὸς Pelissier ἐχρησιμοποίησεν ἀσφυκτικοὺς καπνοὺς κατὰ τῶν ἀνθισταμένων ἰθαγενῶν.

Κατὰ τὰ συνέδρια τῆς Χάγης (1899 καὶ 19..) διὰ διεθνοῦς συμβάσεως ἀπηγορεύθη ἡ χρησιμοποίησις ἐν πολέμῳ μεταξὺ ἄλλων καὶ τῶν δηλητηριωδῶν ἀερίων.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον (1914-1918) ὁ χημικὸς πόλεμος μὲ τὰ χαρακτηριστικά του στοιχεῖα τοῦ δι' ἀερίων καὶ φλογῶν ἀγῶνος

Digitized by Google

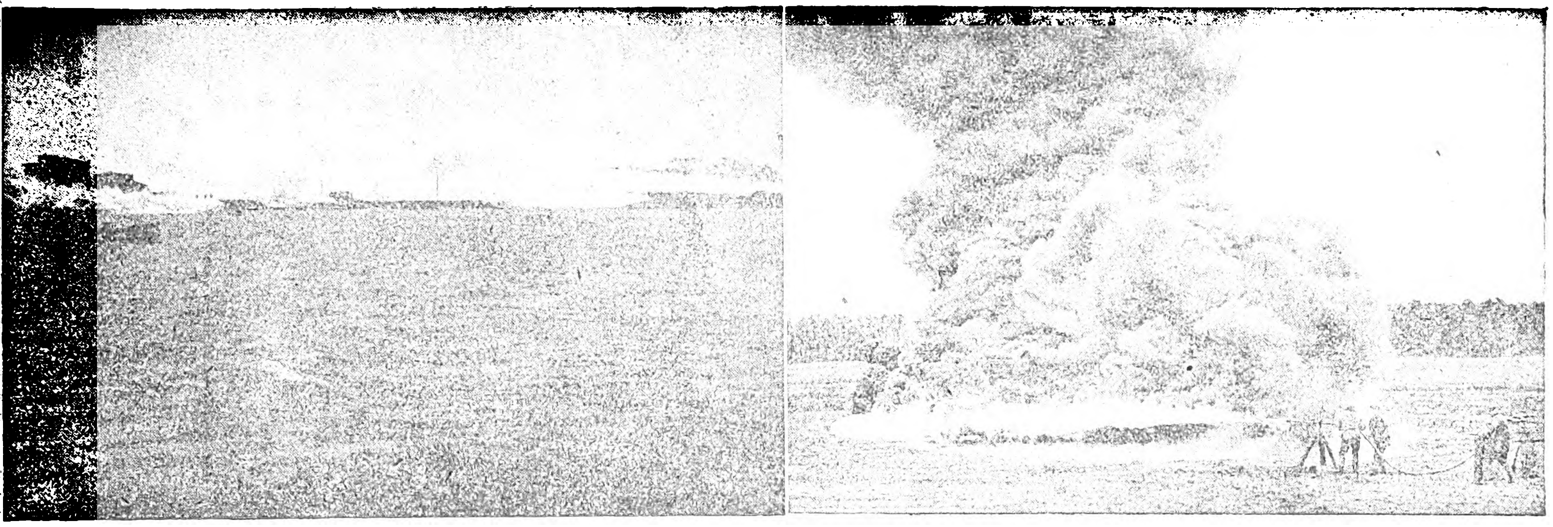

1) *Ἀσκήσεις καλύψεως διὰ καπνοῦ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου. Ἀπρίλιος 1932.* 2) *Φλογοβόλον ἐν λειτουργίᾳ.*

ιὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν καπνογόνων, ἐμπρηστικῶν κτλ. οὐσιῶν, ἀναφαίνεται ὡς συνέπεια τῆς ;ταθεροποιήσεως τοῦ μετώπου. Τὰ ἐν χρήσει γνωτὰ μέσα, τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς καταστρεπτικῆς σχύος τῶν πυροβόλων ὅπλων, ἀπεδείχθησαν ἀνίανα καθ' ὡρισμένων ἀμυντικῶν ἔργων καλῶς ὀργανωμένων καὶ προστατευομένων, ἐντεῦθεν δὲ ροῆλθεν ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ποικίλλῃ ὁ τρόπος διεαγωγῆς τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἀνάγκη ἀναζητήσεως έων μέσων πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θελήσεως τῶν μπολέμων ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου των. Πρὸ τῆς ραδαίας προόδου τῶν συνθετικῶν χημικῶν βιομηανιῶν, ἥτις ἐπετεύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα τεσσαάκοντα ἔτη, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ συστηματικὴ χρῆις τῶν νεωτέρων μεθόδων τοῦ χημικοῦ πολέμου ατὰ τρόπον ἀποτελεσματικόν.

Ἀπὸ τοῦ 1915 ἐχρησιμοποιήθησαν διάφορα δηητηριώδη ἢ ἀσφυκτικὰ ἀέρια βαλλόμενα ἐναντίον ῶν χαρακωμάτων τοῦ ἀντιπάλου διὰ διαφόρων ιέσων (βομβῶν, χειροβομβίδων, ὁπλοβομβίδων, βίδων πυροβολικοῦ καὶ τορπιλλῶν βαλλομένων πὸ ὅλμων ἢ βομβοβόλων (μιντνβέρφερ) κυμάτων ερίων ἐκπεμπομένων ἐξ εἰδικῶν συσκευῶν καὶ ερομένων ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ορπιλλῶν πλήρων ἀερίων βαλλομένων δι' εἰδιῶν μηχανημάτων ἀεριοβόλων καλουμένων, ἵνα ξαναγκασθῇ ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ χαραώματα καὶ καταφύγιά του, εὑρεθῇ δὲ οὕτω ἐκτειμένος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν συνήθων πυροβόων ὅπλων. Βραδύτερον, μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν νέων ερίων ἢ ἀερίων μὲ δύναμιν καταστρεπτικωτέραν αὶ ὅταν κατωρθώθη ἡ τελειοποίησις τῶν μέσων κτοξεύσεως τῶν ἀερίων ἐπὶ ὡρισμένων στόχων, τακτική, ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν τῶν ἀερίων, ἐπεζήτησε νὰ χρησιμοποιήσῃ ταῦτα ἵνα θέσῃ κτὸς μάχης τοὺς ἀντιπάλους ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ὅσον τὸ δυνατὸν μακρότερον ἢ τοὐλάχιστον πως τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ χρησιμοποιήσωσι καλῶς ὰ πυροβόλα ὅπλα των. Ἐν τέλει, ὅτε ἡ χημεία ὗρεν ἀέρια ἔτι μᾶλλον ἀνεξάρτητα τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ὅρων, μὲ δρᾶσιν πλέον ἐπίμονον, ὡς ὁ περίτης, ἡ τακτικὴ ἐχρησιμοποίησε ταῦτα ὄχι ιόνον ἵνα θέσῃ ἐκτὸς μάχης τὸν ἀντίπαλον, ἀλλὰ αὶ νὰ διοχετεύσῃ τὴν ἐπίθεσιν διὰ τοῦ σχηματιμοῦ ἀληθῶν διόδων ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, ιὰ τῆς δημιουργίας ζωνῶν, αἵτινες βαλλόμεναι ι' ὑπερίτου ὄχι μόνον ἦτο ἰδύνατον νὰ κρατηθῶσιν, ἰλλὰ καὶ νὰ διασχισθῶσιν τι παρὰ στρατευμάτων πὶ πολλὰς μετὰ τὴν βοὴν ἡμέρας.

Αὐτὴ ἦτο γενικῶς ἡ ὁδός, ἣν ἠκολούθησαν ἡ ημεία, ἡ πολεμικὴ βιοιηχανία καὶ ἡ τακτική, ἵτινες ἦσαν τόσον στεῶς συνδεδεμέναι κατὰ τὸν Ιαγκόσμιον πόλεμον καὶ ἵτινες θὰ μείνωσι καὶ εἰς ὸ μέλλον ἀδιάσπαστοι. Γαυτοχρόνως ὅμως μὲ τὴν ἰνακάλυψιν τῶν νέων αὐῶν μέσων ἀγῶνος ἤρχιε καὶ ἡ ἀναζήτησις τῶν ιέσων διὰ τὴν προστασίαν ἐκ τούτων.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον τόλεμον ἐδοκιμάσθησαν πὸ τῶν Γερμανῶν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1914 βλήματα ὀβιδοβόλων πυροβολικοῦ πεπληρωμένα μὲ πολὺ λεπτὴν κόνιν διανισιδίνης. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 παρόμοια βλήματα πεπληρωμένα μὲ δακρυγόνον οὐσίαν. Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἀσήμαντα λόγῳ ἐλλείψεως τεχνικῆς τελειότητος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν εἰδικῶν βλημάτων καὶ τοῦ σχετικῶς ὀλιγαρίθμου τῶν διατεθειμένων ὀβιδοβόλων, μὴ δυναμένης νὰ ἐπιτευχθῇ τοιουτοτρόπως ἱκανῆς δηλητηριώδους πυκνότητος ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ· ὡσαύτως δὲν ἦτο ἀρκετὰ γνωστὴ εἰσέτι ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν ἐπὶ τῶν ἀερίων. Ὅταν τεχνικῶς ἐπετεύχθη πρῶτον ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1916 ἡ κατασκευὴ βλήματος ἀερίου τοῦ πεδινοῦ πυροβόλου, κατέστη δυνατή, χάρις εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐλαφρῶν πυροβόλων, ἡ συστηματικὴ καὶ μεθοδικὴ χρησιμοποίησις τῆς βολῆς ἀερίων. Ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ χειροβομβίδες καὶ ὁπλοβομβίδες ἀερίων, ὡς καὶ πύραυλοι (ρουκέτες), ἀλλ' αἱ μέθοδοι αὗται, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως, εἰς ἣν ἐξετοξεύοντο ταῦτα, καὶ τῆς μικρᾶς περιεκτικότητος αὐτῶν, δὲν ἦσαν πρακτικαὶ καὶ βαθμηδὸν ἐγκατελείφθησαν. Ἐδοκιμάσθησαν τορπίλλαι βαλλόμεναι διὰ τῶν ὅλμων καὶ τῶν βομβοβόλων, ἀλλὰ τὸ μικρὸν αὐτῶν βεληνεκὲς καὶ ἡ βραδυβολία δὲν ἐπέτρεπον τὴν δημιουργίαν τῆς ἀπαραιτήτου δηλητηριώδους πυκνότητος τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐπὶ πλέον δέ, ἡ λόγῳ τοῦ μικροῦ βεληνεκοῦς ἀναγκαστικὴ αὐτῶν τοποθέτησις πλησίον τῶν πρώτων φιλίων γραμμῶν ἐδημιούργει πλείστους ὅσους κινδύνους εἰς τοὺς χρησιμοποιοῦντας αὐτάς.

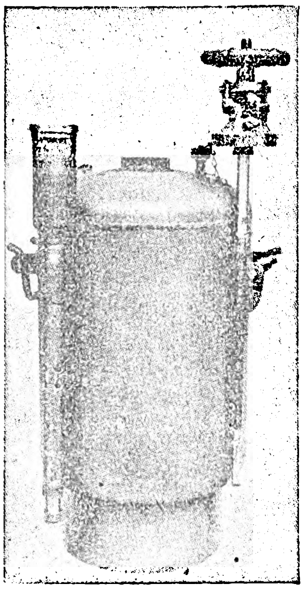

Καπνογόνος συσκευὴ ἐγκαταστάσεων ἐπιγείων.

Οἱ Γερμανοί, ἔχοντες μεγάλα ἀποθέματα χλωρίου εἰς κυλίνδρους, ἐσκέφθησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι ταῦτα καὶ ἐδημιούργησαν συστοιχίας ἐπὶ τῶν πρώτων φιλίων χαρακωμάτων, ὅταν δὲ ἔπνεεν ἄνεμος μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ μὲ ταχύτητα ἱκανήν, οἱ κύλινδροι ἠνοίγοντο, τὸ ἀέριον ἐξεχύνετο καὶ ἐφέρετο *ὡς κῦμα ἀερίων* ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν 22 Ἀπριλίου 1915 ἐγένετο ἡ πρώτη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐκπομπὴ κύματος ἀερίων ἐπὶ μετώπου 6 χιλιομέτρων. Οἱ Σύμμαχοι, αἰφνιδιασθέντες, δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιτάξωσι τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν εἰς τὰς γερμανικὰς φάλαγγας ἐπιθέσεως, αἵτινες ἠκολούθουν τὸ κῦμα ἀερίων προστατευόμεναι δι' ἀτομικῶν προσωπίδων. Ἡ καταστρεπτικὴ ἐνέργεια τοῦ κύματος ἐπεξετάθη εἰς βάθος πολλῶν χιλιομέτρων. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἀγγλογάλλων ἦσαν πολὺ βαρεῖαι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον ἐγένοντο ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων πλεῖσται ἐπιχειρήσεις διὰ κυμάτων ἀερίων, τῶν ὁποίων ἐνίοτε ἡ ἐνέργεια ἔφθανεν εἰς μέγα βάθος ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ἀντιπάλων, πολλάκις μέχρις 20 καὶ 30 χιλιομέτρων. Ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου ταύτης ἦτο συνδεδεμένη μὲ πλείστας ὅσας δυσχερείας. Τὸ κῦμα ἀερίων ἐξαρτᾶται πολὺ ἀπὸ τὸν ἄνεμον, τὴν διαμόρφωσιν, τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν. Διὰ ταῦτα οἱ ἐμπόλεμοι ἀνεζήτουν νέα πρακτικώτερα μέσα χρησιμοποιήσεως τῶν νέων αὐτῶν ἀερίων.

Οἱ Ἄγγλοι πρῶτοι, τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1917, εὗρον καὶ ἐχρησιμοποίησαν νέαν τινὰ συσκευὴν ἐκτοξεύσεως μεγάλων βομβῶν ἀερίων, ἐπιτρεπουσῶν τὴν δημιουργίαν ἀκαριαίως τῆς ἀπαραιτήτου δηλητηριώδους πυκνότητος τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ συσκευὴ αὕτη, ἀποκληθεῖσα *ἀεριοβόλον*, ἦτο σιδηροῦς ἢ χαλύβδινος σωλὴν μήκους 1 περίπου μέτρου, διαμέτρου 20 ἑκατοστομέτρων, μὲ τοιχώματα 1 ἑκατοστομέτρου, καὶ ἔρριπτε βλῆμα περιέχον περίπου 7 χιλιόγραμμα δηλητηριώδους ὑγροῦ. Διὰ τὴν ἐκτόξευσιν τοῦ βλήματος ἐχρησιμοποιεῖτο, ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως τοῦ στόχου, φυσίγγη μὲ ἀνάλογον πυρίτιδα, ἀναφλεγομένη δι' ἠλεκτρισμοῦ. Τὸ βλῆμα διερρηγνύετο διὰ διαρρηκτικοῦ γεμίσματος περιεχομένου ἐν αὐτῷ καὶ ἀναφλεγομένου διὰ καψυλίου, ὅπερ ἀνεφλέγετο κατὰ τὴν κροῦσίν του ἐπὶ τὸ σημεῖον πτώσεως. Ἡ συσκευὴ εἶχε πρωτογενὲς σκοπευτικὸν μηχάνημα μᾶλλον διὰ τὴν κατεύθυνσιν. Ὠργανοῦντο συστοιχίαι ἐκ πολλῶν ἑκατοντάδων ἀεριοβόλων, πυροδοτουμένων ἀκαριαίως, οὕτω δὲ ἐξετοξεύετο αἰφνιδιαστικῶς ἐπὶ τοῦ στόχου μᾶζα βλημάτων οὕτως, ὥστε καθίστατο δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις, ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τοῦ στόχου, δηλητηριώδους πυκνότητος ἱκανῆς νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν συνήθη ἀποτελεσματικότητα τῶν προσωπίδων ἀτομικῆς προστασίας. Ἡ μέθοδος αὕτη ὀλίγον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας. Τὸ βεληνεκὲς τῶν

Ἀεριοβόλα τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ.

Digitized by Google

ἀεριοβόλων κατ' ἀρχὰς ἦτο 1400 μέτρων περίπου, περὶ τὸ τέλος ὅμως τοῦ πολέμου ἔφθασεν εἰς 3500 μέτρα διὰ ραβδωτοῦ σωλῆνος. Τὰ ἀεριοβόλα ἐτοποθετοῦντο εἰς ταχύσκαπτα μὲ κλίσιν 45°, αἱ δὲ διάφοροι ἀποστάσεις ἐπετυγχάνοντο διὰ τροποποιήσεως τοῦ βάρους τῶν γεμισμάτων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου δὲν ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων μεγάλη χρησιμοποίησις βομβῶν, ἀερίων, καπνοῦ κτλ., λόγῳ τῆς μὴ τελειοποιήσεως τῆς ἀεροπορίας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ τὸ ἀναγκαῖον μέγα βάρος βομβῶν ἀερίων, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐφ' ἑνὸς στόχου πραγματοποίησιν τῆς ἀναγκαιούσης δηλητηριώδους πυκνότητος.

Φλογοβόλα, ἐμπρηστικαὶ βόμβαι, ὀβίδες καὶ οὐσίαι. Τοιαῦται ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, τῆς ἀεροπορίας καὶ τῶν ἀεριοβόλων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μάλιστα ἐπενοήθη καὶ τὸ τροχιογραφικὸν φυσίγγιον, ὅπερ ὑλοποίει διὰ τοῦ παραγομένου καπνοῦ τὴν τροχιάν, ἀνέφλεγε δὲ ἀσφαλῶς τὸν κινητῆρα, ἀποθήκην βενζίνης, τὸ περίβλημα ἀερίου τῶν πηδαλιουχουμένων κτλ., ὅταν ἐπετύγχανε ταῦτα. Κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον ἐπενοήθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν αἱ ἰσχυρᾶς ἐμπρηστικῆς δυνάμεως βόμβαι «Electron», περιέχουσαι τὴν οὐσίαν θερμίτην. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθησαν εἰδικαὶ συσκευαὶ *φλογοβόλοι*, αἵτινες ἐξετόξευον φλόγα μέχρις ἀποστάσεως 80 μέτρων πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἀγῶνος χαρακωμάτων καὶ ἐκκαθάρισιν τούτων. Ὡς οὐσίαι ἐμπρηστικαὶ ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ προϊόντα πετρελαίου, ἐκτὸς τοῦ φωσφόρου.

Καπνογόνα. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον αἱ καπνογόνοι οὐσίαι ἐχρησιμοποιήθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, μὲ τὸν σκοπὸν ἀποκρύψεως τῆς κινήσεως τῶν στόλων. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἰουτλάνδης ὁ γερμανικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Scheer, διέφυγε τὴν καταδίωξιν τῶν Ἄγγλων χάρις εἰς νέφη καπνοῦ. Εἰς τὸν κατὰ ξηρὰν ἀγῶνα τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου ἔγινεν ἀντιληπτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποκρύψεως διὰ καπνοῦ ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν παρατήρησιν ὡρισμένων κινήσεων, θέσεων κλπ. Χάρις εἰς τὸν καπνὸν κατέστησαν δυναταὶ αἱ κατὰ τὸ 1918 διαβάσεις τῶν ποταμῶν Μάρνη ὑπὸ τῶν Γάλλων, τοῦ Πιάβε καὶ Ἰζόντζο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

Κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἀέρια δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν. Ἀποτελεσματικώτατα ἐχρησιμοποιήθη ὁ καπνὸς καὶ εἰς τὸν μετὰ ὑποβρυχίων ἔτι ἀγῶνα.

Περὶ τῶν εἰδῶν τῶν διαφόρων πολεμικῶν ἀερίων, περὶ προστασίας ἐξ αὐτῶν καὶ περὶ τακτικῆς χρησιμοποιήσεώς των βλ. λ. *ἀέρια πολεμικά, ἀέρια [Τακτ.].*

Δ. ΒΑΚΚΑΣ

—*[Διεθ. Δίκ.]* Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ *πολέμου* δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία εἰς τὴν διεθνῆ φιλολογίαν, ἐπειδὴ κατά τινας συγγραφεῖς ἐν τῇ ἐννοίᾳ αὐτοῦ συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ ἰδιωτικὸς πόλεμος, ὁ πόλεμος δηλαδὴ μεταξὺ ἰδιωτῶν, ὡς καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν κρατῶν, ἐνῷ κατ' ἄλλους πόλεμος εἶναι μόνον ἡ ἔνοπλος ρῆξις μεταξὺ διαφόρων πολιτειῶν. Οὕτω ὁ Γρότιος ὥριζε τὸν πόλεμον ὡς τὴν κατάστασιν ἐκείνην τῶν ἀτόμων, ἅτινα λύουν τὰς διαφοράς των διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων· τὴν ἄποψιν ταύτην δεχόμενος κατὰ βάσιν ὁ Vattel διακρίνει μεταξὺ *δημοσίου πολέμου*, ὅταν οὗτος διεξάγεται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, καὶ *ἰδιωτικοῦ πολέμου*, διεξαγομένου μεταξὺ ἰδιωτῶν. Σήμερον ὅμως ὑπὸ τὸν ὅρον *πόλεμος* ὅλοι οἱ διεθνολόγοι ἐννοοῦσιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὴν μεταξὺ δύο τοὐλάχιστον πολιτειῶν ρῆξιν, ἑκάστης τούτων ζητούσης διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν ἄλλην τὰς ἀξιώσεις αὐτῆς καὶ ἐξαιρετικῶς ἀκόμη τὸν πόλεμον μεταξὺ πολιτείας καὶ ὁμάδος τινὸς ἀνθρώπων, διεθνῶς ὅμως ἀναγνωρισθείσης (ὅπως λ. χ. οἱ Τσέχοι διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.)

Τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου ἐν τῇ ἐρεύνῃ του εὗρεν ὄχι μόνον τοὺς ἐπικριτάς του, ἀλλὰ καὶ τοὺς θιασώτας του. Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ πολέμου εἶναι ἀναμφισβητήτως κατ' ἀριθμὸν περισσότεροι τῶν ἀντιπάλων των, μολονότι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀναγκάζονται νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἐν τῇ κατανομῇ τῆς Γῆς εἰς διαφόρους πολιτείας καθίσταται μοιραίως πολλάκις ἀναπόφευκτος ὁ πόλεμος μεταξύ των. Σύγχρονοι δὲ διεθνολόγοι, ὡς ὁ Funck-Bretano καὶ ὁ Sorel, παραδέχονται ὅτι «ἐπειδὴ αἱ πολιτεῖαι ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων, αἱ ἀντιθέσεις των τὰς ὑποχρεοῦσι νὰ ὑποκρίνωνται ἀμοιβαίως· τὰ κράτη εἶναι ἠναγκασμένα νὰ λαμβάνωσι ταύτας ὑπ' ὄψιν των καὶ ἐπειδὴ εἶναι μεταξύ των ἀνεξάρτητα καὶ οὐδὲν μέσον εἶναι ἱκανὸν ἐν καταστάσει εἰρήνης νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν των ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀναγκάζονται νὰ προσφύγωσιν εἰς τὴν δύναμιν. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἁπλῶς συνέπειαν τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τῇ παρούσῃ τοῦ πολιτισμοῦ καταστάσει εἶναι ἀναπόφευκτος». Εἶναι φανερὸν ὅτι, παρ' ὅλας τὰς κατὰ τοῦ πολέμου διατυπουμένας ἐπικρίσεις, θεωρεῖται οὗτος μολαταῦτα «ἀπαραίτητος» ἢ «ἀναπόφευκτος» διὰ τὰς συγχρόνους πολιτείας. Ἀπὸ τοιούτων τινῶν ἀπόψεων δικαιολογεῖται καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸ τὸ σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν δέχεται, ὡς τελευταῖον μέσον διευθετήσεως τῶν μεταξὺ τῶν πολιτειῶν διαφορῶν, τὸν πόλεμον.

Ὁ πόλεμος δὲν ἐπιτρέπεται ἐν τούτοις ν' ἀποτελῇ καθ' ἑαυτὸν σκοπόν, ἀλλὰ ὀφείλει, ἀντιθέτως, νὰ θεωρῆται ὡς μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εἰρήνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἀνώμαλον, κατὰ παρέκκλισιν, κατάστασιν διεθνοῦς ἐπικοινωνίας. Καὶ ἀπὸ τοιαύτης τινὸς ἀπόψεως ὁ πόλεμος ἀνέκαθεν ἐθεωρήθη νόμιμος, ἰδίως ὁσάκις ἐνεργεῖται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀνεξαρτησίας ἢ τῆς αὐτονομίας ἢ τῆς ἀσφαλείας ἢ τῆς τιμῆς ἑνὸς κράτους. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ὁ πόλεμος ἐξομοιοῦται πρὸς τὴν αὐτοδικίαν τῶν ἀτόμων. Ὁ Montesquieu ἔλεγε χαρακτηριστικῶς ὅτι «ἡ ζωὴ τῶν κρατῶν εἶναι ὅπως ἡ τῶν ἀνθρώπων· οὗτοι μὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ φονεύειν ἐν περιπτώσει φυσικῆς ἀμύνης, ἐκεῖνα δὲ δικαιοῦνται νὰ διεξάγωσι πόλεμον χάριν τῆς αὐτοσυντηρήσεώς των». Ὁ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ ἀντιμακκιαβέλης» λέγει ὅτι «ὅλοι οἱ πόλεμοι, οἵτινες ἀποσκοποῦσι ν' ἀπωθήσωσι τὴν ἁρπαγὴν ξένης ἐξουσίας ἢ νὰ προστατεύσωσι νόμιμα δικαιώματα ἢ ν' ἀσφαλίσωσι τὴν παγκόσμιον ἐλευθερίαν ἢ ν' ἀποκρούσωσι βιοπραγίας καὶ καταδυναστεύσεις φιλοδόξων, εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν δικαιοσύνην». Καὶ σήμερον πάντες γενικῶς οἱ συγγραφεῖς δέχονται ὅτι ὁ πόλεμος πρέπει νὰ νομιμοποιῆται ἐκ τοῦ λόγου τοῦ προκαλέσαντος αὐτόν, τῶν κρατῶν μὴ δικαιουμένων νὰ καταφεύγωσιν εἰς αὐτὸν ἄνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας. Πρόκειται περὶ παλαιᾶς, ἀληθῶς, ἀντιλήψεως, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ξενοφῶντα (Ἑλλ. Ἱστ. IV, 3, 5): «Καὶ σωφρόνων μὲν δήπου ἐστί, μηδὲ εἰ μικρὰ τὰ διαφέροντα εἴη πόλεμον ἀναιρεῖσθαι».

Ἐν τούτοις, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ νόμιμον τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν σοβαρῶς ἠμφεσβητήθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ δὴ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐξαπλώσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 313 ἡ Ἐκκλησία ἀρχίζει νὰ κλίνῃ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ πολέμου, ἐφ' ὅσον δύναται νὰ συναχθῇ τοιοῦτον συμπέρασμα ἐκ τῆς στάσεως αὐτῆς ἔναντι τῶν λιποτακτῶν, ἵνα βραδύτερον, ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεσαίωνος, καταδικάσῃ καὶ πάλιν τὸν μεταξὺ τῶν πιστῶν πόλεμον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἀρχίζει μεταξὺ τῶν συγγραφέων νὰ διδάσκεται ἡ διάκρισις μεταξὺ θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου πολέμου, οἷος, ἰδίως, ὁ κατακτητικὸς πόλεμος. Οὕτω ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ὁ Θωμᾶς Ἀκινᾶτος συμφωνοῦσι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὅτι ὁ πόλεμος ἀποτελεῖ ἀνάλογον δικαίωμα πρὸς τὸ τῆς τιμωρίας τοῦ ἀδικοῦντος ἐντὸς τῆς πολιτείας, τὸν ὁποῖον ὁ ἡγεμών, ἐὰν δὲν εὑρίσκῃ ἐντὸς αὐτῆς, δύναται διὰ τοῦ πολέμου νὰ καθυποχρεώσῃ εἰς ὑποταγήν. Ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὕτη, ἥτις ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ μέσα καὶ τοὺς ὅρους διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ διεξαχθῇ ὁ πόλεμος, δὲν ἐπέπρωτο ν' ἀσκήσῃ σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐν τῇ πράξει. Οὕτω, μέχρι τῆς λήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁ πόλεμος ἐθεωρεῖτο πρᾶξις αὐτοδικίας, ἔκτοτε ὅμως, διὰ τοῦ Συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐζητήθη νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν ὁ χαρακτὴρ ἐκτελέσεως διεθνοῦς ἀποφάσεως, τῆς αὐτοδικίας θεωρουμένης τοῦ λοιποῦ ὡς παρανόμου πράξεως. Ἀλλ' ἂν καὶ τὸ ἄρθρον 11 § 1 τοῦ συμφώνου ὁρίζει ὅτι ὁ πόλεμος, ἢ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ πολέμου ἀπειλὴ μόνον, ἔστω καὶ ἂν ἀποβλέπῃ εἰς ἓν μόνον μέλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, θεωρεῖται ὡς στρεφόμενος καθ' ὁλοκλήρου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἥτις ὀφείλει νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἐν τούτοις οὐδεμία διάταξις αὐτοῦ χαρακτηρίζει τὸν πόλεμον ὡς «ἀδίκημα». Εἶναι ὅμως ἀρκούντως σημαντικὸν ὅτι ἡ Η' συνέλευσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀπηγόρευσε τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον, χαρακτηρίσασα αὐτὸν ὡς «διεθνὲς ἔγκλημα». Βραδύτερον δέ, διὰ τοῦ συμφώνου Κέλλογκ, διεκηρύχθη παρὰ τῶν ὑπογραψασῶν αὐτὸ Δυνάμεων ὅτι ἐπιστάσης τῆς στιγμῆς ὅπως ἀποκηρυχθῇ ὁ πόλεμος ὡς ὄργανον ἐθνικῆς πολιτικῆς «καταδικάζουσι τὴν εἰς τὸν πόλεμον προσφυγὴν ὡς μέσον κανονισμοῦ τῶν διεθνῶν διαφορῶν», χωρὶς ὅμως νὰ καταδικασθῇ καὶ ὁ ἀμυντικὸς πόλεμος, ὅστις, ἀντιθέτως, κατὰ τὰς προηγηθείσας τῆς συνομολογήσεως τοῦ συμφώνου διαπραγματεύσεις, ἐθεωρήθη ὡς μὴ ἀποκλειόμενος.

Διάκρισις τοῦ πολέμου. Γενικὴ τυγχάνει ἡ προσπάθεια τῶν συγγραφέων νὰ διακρίνωσι τὸν πόλεμον εἰς διάφορα εἴδη. Ἡ διάκρισις τοῦ πολέμου εἰς *θεμιτὸν καὶ μή*, ἢ *δίκαιον καὶ ἄδικον*, πρακτικῶς οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ ὑπὸ ποίας περιπτώσεις εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται λόγος περὶ τοιούτου ἢ τοιούτου πολέμου. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Rivier, τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀπάντησις δύναται νὰ δοθῇ μόνον ἐπὶ ὡρισμένου πολέμου, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐχὶ δυσκόλως θὰ ἠμφεσβητεῖτο ἡ ὀρθότης καὶ ἡ ἀκρίβεια τῆς τοιαύτης ἀπαντήσεως. Συνήθως τὴν δικαίωσιν ἢ μὴ τοῦ πολέμου διευκολύνει ἡ αἰτία ἡ προκαλέσασα αὐτὸν καὶ μεταξὺ δύο ἐμπολέμων δυνάμεων ἡ ἑτέρα ἀσφαλῶς νομίμως ἀπεδύθη εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλ' αἱ αἰτίαι, αἱ δυνάμεναι νὰ προκαλέσωσι τὸν πόλεμον, εἶναι τόσον διάφοροι ὅσον πολυάριθμοι εἶναι καὶ αἱ μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις, οἱαδήποτε δὲ τούτων δύναται νὰ φέρῃ εἰς ἐμπόλεμον ρῆξιν, ἥτις, ἵνα πράγματι ἐπέλθῃ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐν γένει ἐκτίμησιν τῶν περιστάσεων καὶ ὅρων ὑφ' οὓς προβάλλει ἡ αἰτία, καὶ τῆς σημασίας, ἥτις θ' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοὺς διευθύνοντας τὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους. Ἴσως δὲ εἰς τοὺς λόγους τούτους ὀφείλεται καὶ τὸ ὅτι πολλοὶ διεθνολόγοι, οὐχὶ ἀδίκως, ἀποκρούουσι τὴν τοιαύτην διάκρισιν, ὑποστηρίζοντες γενικῶς, ὡς ὁ Salvioli λ. χ., ὅτι «ὁ πόλεμος κεῖται ἐκτὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ δικαίου».

Ἡ ἑτέρα διάκρισις τοῦ πολέμου εἰς *δημόσιον* ἢ *ἰδιωτικὸν* (ἀλλὰ καὶ ἀκόμη *μικτὸν*) στερεῖται σήμερον πάσης σημασίας, ἐφ' ὅσον ἐξέλιπον οἱ μεταξὺ ὁμάδων ἀτόμων δύο πολιτειῶν ἢ καὶ τῆς αὐτῆς πολιτείας ἀγῶνες καὶ σήμερον ὁ πόλεμος θεωρεῖται ὡς «ἔννομος σχέσις» δύο πολιτειῶν καὶ συνεπῶς ὡς δημόσιος. Ἡ παρά τινων διεθνολόγων διάκρισις τοῦ πολέμου εἰς ***ἀμυντικόν***, ἀποσκοποῦντα τὴν ἀποτροπὴν προσβολῆς, καὶ ***ἐπιθετικόν***, πρὸς ἱκανοποίησιν διὰ τελεσθὲν ἀδίκημα, σημασίαν ἔχουσα μόνον στρατηγικῶς, δὲν ἐνδιαφέρει ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως, ὄχι μόνον διότι οὐδεὶς τῶν ἐμπολέμων θὰ ἐδέχετο ὅτι ὑπῆρξεν ἐπιτιθέμενος, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ ἐπὶ ἀμυντικοῦ ὅσον καὶ ἐπὶ ἐπιθετικοῦ πολέμου ἐξ ἴσου δέον νὰ τηρῶνται.

Αἱ ἄλλαι διακρίσεις εἰς πολέμους ***ἐθνικοὺς*** καὶ *ἀνεξαρτησίας*, δὲν παρέχουσι πλέον πρακτικὸν ἐνδιαφέρον. Περὶ δὲ τῶν ***ἐμφυλίων*** πολέμων οὐδόλως ἀσχολεῖται τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἐκτὸς ἂν δι' αὐτοῦ θίγωνται συμφέροντα ξένων. Ὁ Wheaton ὑποστηρίζει, ἐν τούτοις, ὅτι «τὸ γενικὸν τῶν ἐθνῶν ἔθιμον θεωρεῖ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὡς δίδοντα εἰς ἑκάτερον τῶν διαμαχομένων μερῶν πάντα τὰ τοῦ πολέμου δίκαια ὄχι μόνον κατὰ τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν οὐδετέρων». Οἱ *ἀποικιακοὶ* πόλεμοι προσδιορίζονται ἀπὸ τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ οὕτω διακρίνονται τῶν ἄλλων, καὶ ἰδίως τοῦ κατακτητικοῦ πολέμου, ὅσον καὶ ἂν κατ' οὐσίαν συμπίπτουν πρὸς αὐτόν.

Ὁ πόλεμος δύναται νὰ διεξαχθῇ εἴτε κατὰ ξηράν, εἴτε κατὰ θάλασσαν, εἴτε ἐν τῷ ἀέρι. Ἐπειδὴ δὲ διάφοροι κανόνες ἰσχύουσιν ὡς πρὸς τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον διεξάγεται ὁ πόλεμος, ἀναγκαία τυγχάνει ἡ διάκρισις αὐτοῦ εἰς ***κατὰ ξηράν***, *θαλάσσιον* καὶ *ἐναέριον*. Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε πρακτικῶς δυνατή, ἐπειδὴ δὲν κρατεῖ π. χ. ὁμοφωνία ἂν πρόκειται περὶ θαλασσίου πολέμου μόνον ἐν καιρῷ ναυμαχίας μεταξὺ πολεμικῶν στόλων ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, ἢ καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν πολεμικὰ πλοῖα δρῶσι κατὰ λιμένων, πόλεων καὶ γενικώτερον ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων τῆς ἀντιπάλου πολιτείας.

Τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου. Ἂν καὶ ὁ πόλεμος εἶναι ἡ ὑποκατάστασις τῆς ἰσχύος εἰς τὴν θέσιν τῆς δικαιοσύνης, ἐν τούτοις ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσχύος δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀπεριόριστος, διότι, ὡς ὑποστηρίζεται, ἡ χρῆσις τῆς ἰσχύος διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς νίκης καὶ συνεπῶς τῆς ἥττης τοῦ ἀντιπάλου, ἐπιτρέπεται μέν, ἀλλ' ὅταν παρεκκλίνῃ ἢ ἐκτείνεται πέραν τοῦ σκοποῦ τούτου καθίσταται ἀθέμιτος, τούτου δ' ἕνεκα ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν περιορισμοί τινες, οἵτινες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παροραθῶσιν, ἀντιθέτως μάλιστα δημιουργοῦσιν ὑποχρεώσεις πρὸς τήρησιν αὐτῶν. Οἱ τοιοῦτοι περιορισμοὶ συλλήβδην ἀποτελοῦσι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου.

Οἱ κανόνες τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος· πολλοὶ τούτων ἀπαντῶσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιότητι. Οὕτω, περὶ τῶν αἰχμαλώτων, ὁ Ξενοφῶν μᾶς παραδίδει ὅτι ὁ Ἀγησίλαος «πολλάκις προηγόρευε τοῖς στρατιώταις τοὺς ἁλισκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ὄντας φυλάσσειν». Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ἐξ ἄλλου, λέγει ὅτι «δεῖ γὰρ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἔχθραν εἶναι μέχρι τῆς νίκης καὶ κολάζειν μέχρι τοῦ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων· ὁ δὲ περαιτέρω τὸν ὑποπεσόντα καὶ πρὸς τὴν τοῦ κρατοῦντος εὐγνωμοσύνην προσφεύγοντα τιμωρούμενος, οὐκέτι τὸν ἐχθρὸν κολάζει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἀδικεῖ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν» (ΙΓ', κδ'). Ἡ χρῆσις, ἐπὶ πλέον, δηλητηριωδῶν ὅπλων ἀπεδοκιμάζετο παλαιόθεν (Ὀδυσ. α. 259 ἐπ. Ἡρ. VII, 133 ἐπ.). Ὁ Πολύαινος διηγεῖται περὶ Τιμοθέου ὅτι «οὐκ ἐπέτρεπε δὲ οὔτε οἰκίαν, οὔτε ἔπαυλιν καθαιρεῖν, οὐ μὴν οὐδὲ ἥμερον δένδρον ἐκκόπτειν, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς καρποὺς λαμβάνειν». Ὥστε καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν οἰκιῶν ἐκ μέρους τῶν πολεμίων ἀνεγνωρίζετο, ὅπερ καὶ ὁ Πλάτων ἐπιβεβαιοῖ: «οὐδ' ἄρα τὴν Ἑλλάδα Ἕλληνες ὄντες κεροῦσιν, οὐδὲ οἰκήσεις ἐμπρήσουσι» (Πολιτ. ε'). Ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων (Ι') μεταξὺ Χαλκιδέων καὶ Ἐρετριέων ὑφίστατο συνθήκη ἀναγράφουσα καὶ ταῦτα: «δηλοῖ δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῇ Ἀμαρυνθίῳ στήλη τις, φράζουσα μὴ χρῆσθαι τηλεβόλοις».

Digitized by Google

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου ὑπῆρξε μᾶλλον ἀφῃρημένη, ὁ δὲ μεσαίων διακρίνεται διὰ τὴν σκληρότητα τῶν κατὰ τὸν πόλεμον χρησιμοποιουμένων μέσων. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν σημειοῦνται τάσεις περιορισμοῦ τῶν καταστρεπτικῶν καὶ ἀπανθρώπων πολεμικῶν μέσων. Ὁ Montesquieu («De l' esprit des lois», II, 3, XV, 2) ἐξεγείρεται κατὰ πάσης ἀδίκου αἱματοχυσίας, ὁ δὲ Ρουσσῶ («Contrat social» I, 4) διακηρύσσει ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου δίκαιος ἡγεμὼν «καταλαμβάνει εἰς μίαν ἐχθρικὴν χώραν ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸ δημόσιον, ἀλλὰ σέβεται τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἰδιωτῶν, διότι οὕτω σέβεται δικαιώματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων θεμελιοῦνται τὰ ἰδικά του. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τέλος τοῦ πολέμου εἶναι ἡ κατάλυσις τῆς πολεμίας ἐπικρατείας, ἔχει ὁ νικητὴς δικαίωμα νὰ φονεύσῃ τοὺς ὑπερμάχους της, ἐν ὅσῳ φέρουν τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας· ἀλλ' εὐθὺς ἅμα τὰ καταθέσουν καὶ παραδοθοῦν, παύοντες ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι πολέμιοι ἢ ὄργανα πολέμου, γίνονται πάλιν ἁπλῶς ἄνθρωποι καὶ οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ ἔχει δικαιώματα ἐπὶ τῆς ζωῆς των».

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀναφαίνονται οἱ πρῶτοι, ἐπισήμως ἐξαγγελλόμενοι, περὶ πολέμου κανόνες. Οὕτω, ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἡ Ἀγγλία καὶ Γαλλία ἐξήγγειλαν τοὺς περὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων κανόνας, τοὺς ὁποίους προτίθενται νὰ ἀκολουθήσωσιν. Ἐπίσης τῷ 1863 αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐδημοσίευσαν τοὺς παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Lieber συνταχθέντας περὶ πολέμου κανόνας, οἵτινες ἀποδίδουσιν ἐπακριβῶς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Fauchille, τὰ «αἰσθήματα καὶ τὰς ἰδέας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου». Ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος τοῦ 1870 προεκάλεσε πλεῖστα ζητήματα καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐσημειώθη ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ σημαντικὴ πρόοδος. Τὰς παραμονὰς τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877 ἡ Ρωσία, διὰ τῆς ἀπὸ 14/26 Μαΐου διακοινώσεως, ἐγνωστοποίησε τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἤθελεν ἀκολουθήσει κατὰ τὴν πολεμικὴν ταύτην περίοδον. Ἐν τῷ μεταξὺ διάφορα κράτη προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν εἰδικῶν κανονισμῶν περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ πολέμου, ὡς ἡ Ρωσία τῷ 1895 καὶ 1904, ἡ Γαλλία τῷ 1884 (ἀναθεωρηθέντος πολλάκις μετὰ ταῦτα), ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (κατ' ἐπανάληψιν ἔκτοτε ἀναθεωρηθέντος), ἡ Ἱσπανία τῷ 1882, ἡ Ἰταλία τῷ 1896 καὶ 1908, ἡ Ἑλβετία τῷ 1910, ἡ Πορτογαλία τῷ 1890, ἡ Γερμανία τῷ 1902· παρ' ἡμῖν νῦν ἰσχύει ὁ «κανονισμὸς τῆς ἐν ἐκστρατείᾳ ὑπηρεσίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ» τῆς 28 Αὐγούστου τοῦ 1926.

Τὸ ἰσχῦον περὶ πολέμου διεθνὲς δίκαιον ἔν τε τῇ ξηρᾷ, τῇ θαλάσσῃ καὶ τῷ ἀέρι, ἀποτελεῖται ἐκ γραπτῶν καὶ ἐθιμικῶν κανόνων. Πολλοὶ τῶν τελευταίων τούτων ἀποτελοῦσι σήμερον καὶ γραπτοὺς κανόνας. Τὴν βάσιν τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου ἀποτελοῦν αἱ δύο ἀρχαὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν βίας μέχρι τοῦ σημείου ὅθεν ἄρχεται ἡ ἑτέρα τούτων. Ἡ δευτέρα αὕτη ἀρχή, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, δύναται νὰ εὑρεθῇ καὶ πέραν τῶν γραπτῶν κανόνων, ἐκ τῶν ὁποίων, ὅπως ἔλεγεν ὁ Δίων, οὐδεὶς «ἐν τοῖς πολέμοις ἰσχύει· τὰ δὲ ἔθη φυλάττεται παρὰ πᾶσι, κἂν εἰς ἐσχάτην ἔχθραν προέλθωσι». Οἱ ἐπὶ χερσαίου πολέμου ἰσχύοντες κανόνες ἀπαντῶνται εἰς: α) τὴν δήλωσιν τῆς Πετρουπόλεως τοῦ 1868, β) τὰς συμβάσεις τῆς Χάγης τοῦ 1899 καὶ 1907 ἐπὶ τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, γ) τὰς συμβάσεις τῆς Γενεύης τοῦ 1864 καὶ 1906, δ) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ε) τὴν σύμβασιν τῆς Οὐασιγκτῶνος τοῦ 1922 κατὰ τῆς χρήσεως ἀσφυξιογόνων ἀερίων, στ) τὴν δήλωσιν τῆς Γενεύης τοῦ 1925 κατὰ τοῦ βακτηριολογικοῦ πολέμου, ζ) τὴν σύμβασιν τῆς Γενεύης τοῦ 1929 περὶ τῶν αἰχμαλώτων πολέμου. Προκειμένου περὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου, οἱ ἰσχύοντες σχετικῶς κανόνες περιέχονται εἰς: α΄) τὴν ναυτικὴν δήλωσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1855, β΄) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ τῆς μετατροπῆς ἐμπορικῶν πλοίων εἰς πολεμικά, γ΄) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ τῆς τύχης τῶν ἐμπορικῶν πλοίων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, δ΄) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ τοποθετήσεως ὑποβρυχίων ναρκῶν, ε΄) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ τοῦ βομβαρδισμοῦ παρὰ πολεμικῶν πλοίων, στ΄) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ τῆς ἰσχύος τῆς συμβάσεως τῆς Γενεύης καὶ ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ, ζ΄) τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907 περὶ περιορισμῶν τινων εἰς τὸ δικαίωμα τῆς σύλης εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον, η΄) τὴν σύμβασιν τῆς Οὐασιγκτῶνος τοῦ 1922 περὶ τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου καὶ τὴν σχετικὴν σύμβασιν τοῦ Λονδίνου τοῦ 1930 καὶ θ΄) τὴν σύμβασιν τῆς Γενεύης τοῦ 1929 περὶ τῶν αἰχμαλώτων πολέμου. Ἐν σχέσει μὲ τὸ δίκαιον τοῦ ἐναερίου πολέμου ἰσχύει τὸ ἄρθρ. 25 τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου (βλ. κατωτ. συμβάσεις).

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω γραπτῶν κανόνων ἐν πολέμῳ ἐφαρμόζονται καὶ ἕτεροι ἄγραφοι κανόνες, τοῦτο μὲν ἐφ' ὅσον οἱ ἐμπόλεμοι δὲν συμμετέχουν μιᾶς τῶν ὡς ἄνω διεθνῶν πράξεων, τοῦτο δὲ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν εἰς αὐτὰς δὲν ἀπαντᾷ σχετικὸς κανών. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον τῆς IV συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1907 (ὅπως καὶ τῆς τοῦ ἔτους 1899) ἀναγνωρίζει ρητῶς τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον ὡς ἑξῆς: «Ἕως οὗ καταρτισθῇ πληρέστερος κῶδιξ τῶν ἐν πολέμῳ κανόνων, τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη κρίνουσι σκόπιμον νὰ βεβαιώσωσιν ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς μὴ παρ' αὐτῶν κανονισθείσας οἵ τε πληθυσμοὶ καὶ οἱ ἐμπόλεμοι διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὸ κράτος τῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, οἷαι αὗται πηγάζουσιν ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν τεθέντων ἐθίμων, τῶν νόμων τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς δημοσίας συνειδήσεως». Ἡ τοιαύτη διάταξις, γνωστὴ ὡς ρήτρα τοῦ Martens, δικαιολογεῖται ἐν αὐτῇ τῇ συμβάσει πάλιν ὡς ἑξῆς: «Δὲν ἦτο δυνατὸν σκοπὸς τῶν ὑψηλῶν συμβαλλομένων μερῶν νὰ εἶναι, ὅπως αἱ μὴ προβλεπόμεναι περιπτώσεις, ἐλλείψει γραπτῆς διατάξεως, καταλείπωνται εἰς τὴν αὐθαίρετον ἐκτίμησιν ἐκείνων, οἵτινες διοικοῦσι τὰ στρατεύματα». Εἶναι φανερόν, ὅθεν, ὅτι οἱ ἐθιμικοὶ κανόνες συμπληροῦσι τὸ γραπτὸν τοῦ πολέμου δίκαιον.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ὡς ἄνω γραπτῶν κανόνων πολλάκις ἠμφεσβητήθη διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καθίστατο δὲ δυσχερὴς εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν, ἐπειδὴ τοῦ πολέμου συμμετέχουν καὶ κράτη, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον συμμετάσχει εἰς τὰς ἀνωτέρω διεθνεῖς πράξεις· διὰ τοῦτο ὄχι μόνον παρ' αὐτῶν δὲν ἐτηρήθησαν ἀλλὰ καὶ παρ' ἐκείνων τῶν πολιτειῶν ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐμάχοντο ἐκεῖνα, κατ' ἐφαρμογὴν ἄλλωστε τοῦ ἄρθρ. 2 τῆς εἰρημένης IV συμβάσεως τῆς Χάγης, καθ' ὅ: «Αἱ διατάξεις αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ ἐν ἄρθρ. 1 ἀναφερομένου κανονισμοῦ, ὡς καὶ ἡ παροῦσα σύμβασις ἐφαρμόζονται μόνον μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων Δυνάμεων καὶ μόνον ἐὰν πάντες οἱ ἐμπόλεμοι μετέχωσι τῆς συμβάσεως». Ἀλλὰ προκειμένου περὶ ἐμπολέμων συμμετασχόντων τῆς συμβάσεως ὑπάρχει, ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως τῶν θεσπιζομένων κανόνων, κύρωσις, προβλεπομένη διὰ τοῦ ἄρθρ. 3 τῆς αὐτῆς συμβάσεως, καθ' ὅ: «Ὁ παραβαίνων τὰς διατάξεις τοῦ ρηθέντος κανονισμοῦ ἐμπόλεμος εὐθύνεται, ἐνδεχομένως, εἰς ἀποζημίωσιν. Εὐθύνεται δὲ διὰ τὰς πράξεις τὰς ἐνεργηθείσας ὑπὸ τῶν προσώπων τῶν ἀποτελούντων μέρος τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως». Οὕτω καθιεροῦται ἡ ἀρχὴ ὅτι πᾶσα πολιτεία εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς παρὰ τὸ δίκαιον γενομένας πράξεις τῶν ὀργάνων της καὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνταποδόσεως δύναται τὸ ὑπαίτιον τοῦ διεθνοῦς ἀδικήματος πρόσωπον, ἂν συλληφθῇ αἰχμάλωτον, νὰ τιμωρηθῇ παρὰ τῆς αἰχμαλωτισάσης αὐτὸ πολιτείας.

Διὰ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων τοῦ πολέμου παρὰ τῶν ἐμπολέμων διδάσκεται, σχεδὸν γενικῶς, ὅτι ὑφίστανται πρὸς τούτοις κατάλληλα μέσα, τὰ μὲν ἐπιδρῶντα ἀπ' εὐθείας, τὰ δὲ ἐμμέσως. Καὶ εἰς ταῦτα κατατάσσονται ἀφ' ἑνὸς ἡ τήρησις, παρὰ τῆς ἑτέρας τῶν ἐμπολέμων δυνάμεων, τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ πολέμου, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀκριβὴς ἐξακρίβωσις καὶ ἀπόδειξις τῶν γενομένων παρὰ τοῦ ἀντιπάλου διεθνῶν παραβάσεων, αἵτινες θὰ στηρίξωσι διεθνῶς τὴν σχετικὴν κατηγορίαν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ ἀπ' εὐθείας δυνατὸν νὰ ληφθῇ μέτρον κατὰ τοῦ παραβαίνοντος τοὺς διεθνεῖς κανόνας καὶ τὰ διεθνῆ ἔθιμα ἀντιπάλου, τοῦτο ἔγκειται εἰς «τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν τοῦ ὑπαιτίου», ἢ ἄλλως, κατὰ τὰς περιστάσεις, εἰς τὴν «ἀνταπόδοσιν τῶν ἴσων», δηλαδὴ τὴν ἀπάντησιν δι' ἀδίκου πράξεως εἰς τὸ γενόμενον ἀδίκημα, ὥστε ὁ ἐχθρός, ἐκ φόβου ἀντιποίνων, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς μεθόδους αὐτοῦ καὶ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις. Οὕτω πως, ἡ κύρωσις περὶ τηρήσεως τῶν κανόνων καὶ ἐθίμων τοῦ πολέμου, ἔγκειται εἰς τὴν χρῆσιν ἀντιποίνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων, γενικῶς, οὐδεὶς περιορισμὸς ἰσχύει. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τῶν ἀντιποίνων χρῆσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἢ μόνον ἐναντίον τῆς πολιτείας, ἥτις παρέβη διεθνεῖς κανόνας, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τῶν ἐνδεχομένως συμμάχων της αἵτινες δὲν παρέβησαν αὐτούς.

Κήρυξις τοῦ πολέμου. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο ἀναγκαία, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου τῆς μιᾶς κατὰ τῆς ἄλλης πολιτείας. Ἡ ἐπίσημος ὅμως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κήρυξις τοῦ πολέμου ἐγίνετο μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως ἐπιρριφθῇ ἡ αἰτία τοῦ πολέμου εἰς τὸν ἀντίπαλον: «Θεωροῦντες γὰρ τὰς ἐν πολέμῳ φιλονικίας πολλὰ καὶ δεινὰ πάθη ποιούσας, οἰόμεθα δεῖν φανερὸν ποιῆσαι πᾶσι, καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, ὅτι τούτων ἥκιστα ἐσμὲν αἴτιοι» (*Διόδ. Σικελ.* ΙΓ΄, 52). Οἱ Ρωμαῖοι, προτιθέμενοι νὰ ἔλθωσιν εἰς ρῆξιν πρὸς ἄλλην πολιτείαν, ἀπέστελλον πρὸς αὐτὴν τὸν pater patratus, ἀρχηγὸν τῶν feciales, ἢ πολεμικὸν κήρυκα, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ζητήσῃ ἀνόρθωσιν τῆς προσγενομένης εἰς τὴν Ρώμην προσβολῆς. Μὴ παραχωρουμένης ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν παρὰ τοῦ προσβαλόντος τῆς αἰτουμένης ἀνορθώσεως, ὁ κήρυξ, ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρίαν τῶν θεῶν, ἐπέστρεφεν εἰς Ρώμην, ἀφοῦ ἐκήρυττεν ὅτι αὕτη θὰ ἐλάμβανε τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς ζημίας μέτρα. Οὕτω τὸ ζήτημα ὑπεβάλλετο ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς συγκλήτου, εἰς περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν ἀπεφασίζετο πόλεμος, ἐπέμπετο κῆρυξ εἰς τὰ σύνορα, ἵνα, κατὰ τὴν καθιερωμένην συνήθειαν, προβῇ εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν διήρκεσε μέχρι τῶν μέσων τῆς ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδος, ἀλλὰ διὰ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1763 αἱ πολιτεῖαι τῆς Εὐρώπης δὲν ἐθεώρησαν πλέον ἀπαραίτητον τὴν προηγουμένην κήρυξιν τοῦ πολέμου. Ἐν τούτοις αἱ περισσότεραι αὐτῶν ἐτήρησαν ἐνίοτε τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως ὅμως τῆς IV συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1907, περὶ ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, παρατηρεῖται ὅτι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν προηγήθη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κήρυξις τοῦ πολέμου, καθ' ὑποχρέωσιν ἀναληφθεῖσα διὰ τῆς ἐν λόγῳ συμβάσεως παρὰ τῶν ὑπογραψασῶν αὐτὴν Δυνάμεων, ὀφειλουσῶν, ἐπὶ τούτοις, ν' ἀναγγείλουν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὰς οὐδετέρας δυνάμεις. Οὕτω ὁ πόλεμος: Α) μεταξὺ τῶν ὑπογραψασῶν τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν πολιτειῶν κηρύσσεται εἴτε α) διὰ δηλώσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναφέρονται οἱ λόγοι, οἵτινες προκαλοῦσι τὴν ἐμπόλεμον ρῆξιν, εἴτε β) διὰ τελεσιγράφου, δι' οὗ ζητοῦνται, ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, ὡρισμέναι ἱκανοποιήσεις παρὰ τῆς πρὸς ἣν ἀπευθύνεται τὸ τελεσίγραφον πολιτείας, δηλοῦται δ' ἐν ταὐτῷ ὅτι ἐν περιπτώσει σιωπῆς (τῆς εὐθύνης βαρυνούσης ἀποκλειστικῶς τὴν ἀρνουμένην νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἀπαιτήσεις πολιτείαν), ἡ αἰτοῦσα ἤθελε πρὸς ἱκανοποίησίν της καταφύγει εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων. Β) Μεταξὺ δὲ πολιτειῶν ὑπογραψασῶν τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης καὶ ἄλλων μὴ συμμετεχουσῶν αὐτῆς, ἢ μόνον μεταξὺ πολιτειῶν αἵτινες δὲν ἔλαβον μέρος εἰς αὐτήν, ὁ πόλεμος κηρύσσεται εἴτε κατὰ ἕνα τῶν ἀνωτέρω τρόπων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ ἠτιολογημένης δηλώσεως, εἴτε διὰ τῆς ἁπλῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν παρὰ τῆς μιᾶς τῶν ἐμπολέμων Δυνάμεων ἢ καὶ παρὰ τῶν δύο ταυτοχρόνως. Ἐν τούτοις καὶ ἡ ἔναρξις τοῦ πολέμου παρά τινος τῶν ὑπογραψασῶν τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης Δυνάμεων, ἄνευ τηρήσεως τῶν περὶ κηρύξεως αὐτοῦ κανόνων, καθιστᾷ οὐχ ἧττον τὸν πόλεμον πραγματικόν, ἀποτελεῖ ὅμως διεθνὲς ἀδίκημα συνεπαγόμενον ὅλας τὰς σχετικὰς συνεπείας, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῆς restitutio naturalis. Διὰ τὰ σύμμαχα κράτη ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου εἶναι πρᾶξις res inter alios ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν ἀποβαίνουν αὐτοδικαίως ἐχθροὶ τῶν ἐχθρῶν τῶν συμμάχων των, ἀπαιτουμένης εἰδικῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὅπως καὶ ταῦτα συμμετάσχουν τοῦ ἀρξαμένου πολέμου.

Τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύττειν πόλεμον ἔχουν, κατὰ κανόνα, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κρατῶν, εἴτε ἀπεριορίστως, εἴτε κατόπιν προηγουμένης συγκαταθέσεως τοῦ κοινοβουλίου. Πάντως, τὸ ζήτημα τοῦτο ρυθμίζεται ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον ἑκάστης πολιτείας. Παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864/1911, τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύττειν πόλεμον ἀνεγνωρίζετο, κατὰ τὸ ἄρθρ. 32, εἰς τὸν βασιλέα, μὴ ἀπαιτουμένης τῆς συγκαταθέσεως τῆς βουλῆς, ἥτις μ' ὅλα ταῦτα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐμμέσως, δεδομένου ὅτι, λόγῳ τῆς ἀναγκαίας χορηγίας πιστώσεων πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, τὸ νομοθετικὸν σῶμα ψηφίζον ἢ ἀποκροῦον τὰς αἰτουμένας πιστώσεις θὰ συνεφώνει ἢ θ' ἀπέκρουε τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Κατὰ τὸ ἰσχῦον Σύνταγμα (ἄρθ. 83), τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύττειν πόλεμον ἔχει μὲν ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' εἶναι πρὸς τούτοις ἀπαραίτητος ἡ προηγουμένη «ἔγκρισις» τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα συνέρχονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς κοινὴν συνεδρίαν, ἵνα ἀποφανθῶσιν ἂν ἐγκρίνωσιν ἢ ὄχι τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Εἰς περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν παρίσταται ἀνάγκη συγκλήσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ὅτε ἡ βουλὴ ἔχει διαλυθῇ (ἄρθρ. 79), ἢ ἔχει λήξει ἡ περίοδος αὐτῆς (ἄρθρ. 38), συγκαλεῖται αὕτη, παρὰ ταῦτα, «εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον». Ἡ σημασία τῆς τελευταίας αὐτῆς διατάξεως εἶναι διττή: ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ Σύνταγμα δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιτρέψῃ, οὐδ' εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ἐλευθερίαν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας νὰ κηρύττῃ πόλεμον, οὐδ' ἄλλως νὰ δυσχεράνῃ τὴν θέσιν τῆς χώρας, ἐπειδή, μὴ ὑφισταμένης βουλῆς, ὡς διαλυθείσης ἢ παρελθούσης τῆς περιόδου αὐτῆς, δὲν θὰ ἠδύναντο τὰ νομοθετικὰ σώματα συνερχόμενα νομίμως νὰ ἐγκρίνουν ἢ ὄχι τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου παρὰ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπὶ ἀμυντικοῦ πολέμου τοιαύτη «γνωμάτευσις» τῶν βουλῶν δὲν εἶναι ἀναγκαία, ἐφόσον ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἄνευ ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ἐμπόλεμα μέρη. Ὁ πόλεμος διεξάγεται μεταξὺ τῶν πολιτειῶν καὶ οὐχὶ μεταξὺ πολιτείας τινὸς καὶ τῶν ὑπηκόων τῆς ἀντιπάλου, οὔτε μεταξὺ τῶν πο-

Digitized by Google

λιτῶν δύο κρατῶν. Κατὰ συνέπειαν τῆς ἀρχῆς ταύτης μόνον τὰ ἐμπόλεμα κράτη εἶναι μεταξύ των ἐχθροὶ καὶ ὡς τοιοῦτοι δὲν εἶναι οὔτε πρέπει νὰ θεωροῦνται οἱ ὑπήκοοι, ὡς ἄνθρωποι, οὔτε μεταξύ των οὔτε παρὰ τῆς ἀντιπάλου πολιτείας. Ἡ ἀντίθετος παλαιὰ θεωρία δὲν ἰσχύει πλέον, ἀποδοκιμασθεῖσα γενικῶς παρὰ τῶν διεθνολόγων καὶ φιλοσόφων. Οὕτω ὁ Ρουσσὼ («Contrat social» I, 4) ἐκήρυττεν ὅτι «ὁ πόλεμος δὲν εἶναι σχέσις ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πολιτείας πρὸς πολιτείαν· καὶ εἰς τὸν πόλεμον οἱ ἄνθρωποι ἰδιωτικῶς δὲν εἶναι ἐχθροὶ εἰμὴ κατὰ σύμπτωσιν, οὐχὶ ὡς ἄνθρωποι, οὐδὲ μάλιστα ὡς πολῖται, ἀλλ' ὡς στρατιῶται· οὐχὶ ὡς μέλη τῆς πατρίδος ἀλλ' ὡς ὑπέρμαχοι αὐτῆς. Οὐδεμία ἐπικράτεια δύναται νὰ ἔχῃ πολέμιον ἄνθρωπον ἀλλ' ἄλλην ἐπικράτειαν . . . ». Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ὡς ἄνω ἄποψις ἔχει γίνει ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους τῶν συγχρόνων συγγραφέων, εἰς τὴν ἀγγλοαμερικανικὴν φιλολογίαν, καὶ ἰδιαιτέρως παρὰ τῶν Mainsing, Creasy, Abdy, Woolsey, Risley, Hall, Moore, Halleck, Holland, Oppenheim, Lawrence, Barclay, ὑποστηρίζεται ἡ παλαιὰ ἀντίληψις, ἡ καλύτερον παρὰ τοῦ Γροτίου ἀναπτυχθεῖσα, καθ' ἣν ὁ πόλεμος ἐπιτρέπει τὴν καταστροφὴν πάσης ἐμπορικῆς καὶ συγκοινωνιακῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἰδίως πάσης ἐννόμου σχέσεως μεταξὺ ὑπηκόων ἐμπολέμων κρατῶν καὶ πάντων τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, ἐπίσης ὅτι ἐπιτρέπει τὸν ἀγῶνα ἀδιακρίτως ἐναντίον ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας εἴτε εὑρισκομένης ἐν τῇ θαλάσσῃ εἴτε ἐν τῇ ξηρᾷ, τοὺς πανδήμους συναγερμοὺς ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, τὸν οἰκονομικὸν καὶ ἐμπορικὸν πόλεμον, δι' ἀποκλεισμῶν πείνης, καθορισμοῦ θαλασσίων ὁδῶν, εἰς ἃς ἀπαγορεύεται ἡ ναυσιπλοΐα, συντάξεως μαύρων πινάκων, ἐλέγχου ἀσκουμένου ἐπὶ τῶν οὐδετέρων, ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, δι' «ἀναγκαστικῆς διοικήσεως» ξένων ἑταιρειῶν, δημεύσεως ἰδιωτικῶν περιουσιῶν κτλ.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας (ὁ Θουκυδίδης λ. χ. διηγεῖται ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ «γυναῖκας ἠνδραπόδισαν» (Γ,68), δὲν φαίνεται δεδικαιολογημένη· δικαιοτέρα τυγχάνει ἡ ἄλλη ἀντίληψις, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπήγασεν ἡ ἀνάγκη τῆς διακρίσεως τῆς ἐννοίας τῶν ἐμπολέμων ἀπὸ τῆς τῶν ἀπολέμων ἀτόμων. Ὡς πολεμικαὶ καὶ μάχιμοι ταυτοχρόνως δυνάμεις μιᾶς πολιτείας, παρ' ὧν ἢ καθ' ὧν διεξάγεται ὁ πόλεμος, ἐθεωρήθησαν οἱ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν τακτικοὶ στρατοί, αἱ ἐφεδρεῖαι καὶ ἐθνοφρουραί, ὡς καὶ πᾶν ὠργανωμένον ἐθελοντικὸν σῶμα. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης ἀμφισβητήσεως ἐν τῇ πρακτικῇ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὠργανωμένου ἐθελοντικοῦ σώματος, ἐζητήθη συμβατικῶς νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα πρῶτον διὰ τῆς δηλώσεως περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ πολέμου τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1875 (ἄρθ. 9 καὶ 10), κατόπιν δὲ παρὰ τῶν διασκέψεων τῆς Χάγης τοῦ 1899 καὶ 1907. Ἡ IV σύμβασις τῆς διασκέψεως τῆς Χάγης τοῦ 1907, ἐν ἄρθρῳ 1 τοῦ συναπτομένου αὐτῇ κανονισμοῦ, ὥρισεν ὅτι «οἱ νόμοι, τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐκ τοῦ πολέμου ὑποχρεώσεις ἐφαρμόζονται ὄχι μόνον εἰς τὸν στρατὸν ἀλλὰ καὶ εις τὰς ἐθνοφρουρὰς καὶ τὰ ἐθελοντικὰ σώματα, ἅτινα πληροῦσι τοὺς ἑπομένους ὅρους: α') διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν προσώπου εὐθυνομένου διὰ τὰς πράξεις τῶν ὑφισταμένων αὐτῷ, β') ἔχουσιν ὡρισμένον διακριτικὸν σημεῖον ἐξ ἀποστάσεως ὁρατόν, γ') ὁπλοφοροῦσιν ἐν τῷ φανερῷ καὶ δ') κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των τηροῦσι τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου». Ἀλλ' ὡς πολεμικαὶ μάχιμοι δυνάμεις ἐθεωρήθησαν ἀπὸ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ εἰρημένου κανονισμοῦ καὶ οἱ συμμετασχόντες τοῦ πανδήμου συναγερμοῦ μιᾶς πόλεως ἢ πολιτείας κάτοικοι πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐπερχομένου ἢ ἐπελθόντος ἐχθροῦ, ἐφόσον αὐθορμήτως ἔλαβον τὰ ὅπλα πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ, «ἀλλὰ μὴ ὀργανωθέντες ἐλλείψει χρόνου, ἐὰν φέρωσι τὰ ὅπλα καὶ τηροῦσι τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου».

Αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις μιᾶς πολιτείας δύνανται ν' ἀποτελοῦνται καὶ ἐκ μὴ μαχίμων, κατὰ τὸ ἄρθρον 3 ἐδάφιον α' τοῦ ἀνωτέρου κανονισμοῦ· τὰ μὴ μάχιμα πρόσωπα εἶναι στρατιωτικοὶ δικαστικοί, ὑπάλληλοι, ἰατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι, στρατιωτικοὶ ἱερεῖς, ἐπιμεληταί, διερμηνεῖς, στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι ξένων κρατῶν, ἀνταποκριταὶ ἐφημερίδων κλπ. Τὰ πρόσωπα ταῦτα συμπράττουσιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ πολέμου καὶ διὰ τοῦτο ἀνήκουν εἰς τὴν πολεμικὴν ἀλλ' ἄμαχον δύναμιν τῶν κρατῶν, κατὰ κανόνα δέ, τεθέντα παρὰ τοῦ ἀνωτέρω κανονισμοῦ, συλλαμβανόμενα παρὰ τοῦ ἐχθροῦ «ἔχουσι δικαίωμα ἐπὶ τῆς ὡς πρὸς αἰχμαλώτους συμπεριφορᾶς». Τῶν στρατιωτικῶν ἀκολούθων, τῶν συλληφθέντων αἰχμαλώτων, δύνανται ν' ἀφαιρεθῶσι τὰ τηλεγραφήματα καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιστολικαὶ ἀνταποκρίσεις, ἐφ' ὅσον αὗται δύνανται ν' ἀποβῶσιν ἐπιζήμιοι. Περὶ τῶν κηρύκων, οἵτινες ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὴν πολεμικὴν δύναμιν τῶν κρατῶν, βλ. λ. *κήρυξ [Διεθν. Δίκ.]*. Περὶ τῶν συμμαχιῶν βλ. λ. *συμμαχία [Διεθν. Δίκ.]*.

Συνέπειαι τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου. 1) Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐπακολουθεῖ, ἂν δὲν προηγήθη αὐτῆς, ἡ διακοπὴ τῶν *διπλωματικῶν* σχέσεων (βλ. λ.). 2) Περὶ τῶν *προξενικῶν* σχέσεων (βλ. λ.). 3) Ἐκ τῶν συνθηκῶν καὶ συμβάσεων τινὲς ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι, τινὲς δὲ ὄχι (βλ. λ. *συνθῆκαι*, *συμβάσεις*). 4) Ἐνῷ ἄλλοτε οἱ ὑπήκοοι τῆς ἀντιπάλου πολιτείας ἐθεωροῦντο, εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου, ὡς αἰχμάλωτοι τοῦ κράτους εἰς ὃ διέμενον, ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἔξοδον τῶν ὑπηκόων τοῦ ἀντιπάλου κράτους ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, ἂν δὲ οὗτοι δὲν ἀναχωρήσουν, ὀφείλει νὰ θεωρῇ τούτους οὐχὶ ὡς αἰχμαλώτους πολέμου, ἀλλ' ὡς ἀφωπλισμένους τοιούτους. Σήμερον ὅμως ἀμφισβητεῖται ἡ ὀρθότης τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως, ἐπειδὴ οἱ ἐξερχόμενοι τῆς ἀντιπάλου πολιτείας πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῶσι παρὰ τοῦ κράτους των εἰς τὸν κατ' ἐκείνης πόλεμον καὶ διὰ τοῦτο αἱ φιλοξενοῦσαι ὑπηκόους τοῦ ἀντιπάλου κράτους πολιτεῖαι δικαιοῦνται ν' ἀπαγορεύωσι τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, χωρὶς ὅμως καὶ ν' ἀναγκάζωσι τούτους εἰς ἐκτέλεσιν ἔργων ἀντικειμένων εἰς τὰς στοιχειώδεις ὡς πολιτῶν ὑποχρεώσεις των. Ἡ τελευταία αὕτη ἀντίληψις ἐπεκράτησε καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ λείψωσιν ἀντίθετοι ἐξαιρέσεις. Οὕτω, κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ἡ Γερμανία ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Γάλλους ὑπηκόους ἐλευθερίαν ν' ἀναχωρήσουν ἢ νὰ ἐξακολουθήσουν διαμένοντες εἰς Γερμανίαν, ἐνῷ ἡ Γαλλία, ἐπιτρέψασα ἐν ἀρχῇ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γερμανῶν ὑπηκόων, ἀπηγόρευσε τοῦτο εἰς αὐτοὺς βραδύτερον. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον αἱ περισσότεραι τῶν ἐμπολέμων πολιτειῶν ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἀντιπάλων κρατῶν τὴν ἀναχώρησιν, εἰς πολλὰς δὲ τούτων μάλιστα ἐτέθησαν καὶ ὡρισμένοι περιορισμοὶ διὰ τοὺς ἄρρενας ὡρισμένης ἡλικίας ναυτικούς. 5) Περὶ τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας ἐν τῇ ἐχθρικῇ πολιτείᾳ βλ. λ. *μεσεγγύησις [Διεθν. Δίκ.]*. 6) Προηγουμένως ἐδιδάσκετο ὅτι ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις μεταξὺ δύο πολιτειῶν συνεπιφέρει ἄμεσον διακοπὴν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, τὴν γνώμην δ' αὐτὴν δέχεται καὶ σήμερον ἡ ἀγγλοαμερικανικὴ φιλολογία καὶ πρακτική· ὑπεστηρίχθη ταυτοχρόνως ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ πόλεμος διεξάγεται μεταξὺ πολιτειῶν καὶ οὐχὶ ἰδιωτῶν, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μεταξὺ τοιούτων δύο ἐμπολέμων Δυνάμεων ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας εἶναι κατ' ἀρχὴν ἄδικος· ἐξετέθη δὲ καὶ τρίτη μεσαία λύσις, καθ' ἣν ὁ πόλεμος δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς διακόπτων ipso jure τὸ ἐμπόριον μεταξὺ τῶν ὑπηκόων δύο ἐμπολέμων κρατῶν, ἅτινα ὅμως δικαιοῦνται ν' ἀπαγορεύσωσι τοῦτο εἴτε γενικῶς, εἴτε δι' ὡρισμένα εἴδη, ἰδίως ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ πρόκειται νὰ ἐνισχυθῇ οἰκονομικῶς ἡ ἀντίπαλος πολιτεία καὶ νὰ ἐπιδείξῃ, τούτου ἕνεκα, μεγαλυτέραν κατὰ τὸν πόλεμον ἀντοχήν. Ἀλλ' ἡ πρακτικὴ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρξε πολιτικὴ ἀπαγορεύσεως γενικῶς παντὸς ἐμπορίου μετὰ ὑπηκόων ἐχθρικῶν κρατῶν, μὲ αὐστηροτάτας μάλιστα ποινικὰς κυρώσεις διὰ τοὺς παραβαίνοντας τὰς τοιαύτας ἀπαγορευτικὰς διατάξεις.

7) Τὸ ἄρθρον 23 § 4 τοῦ κανονισμοῦ τῆς IV συμβάσεως τῆς Χάγης ἐξήγγειλεν ὅτι ἀπαγορεύεται «ἡ κήρυξις ὡς ἀπεσβεσμένων, προσκαίρως κατηργημένων, ἢ ἀνεπιδέκτων δικαστικῆς ἐπιδιώξεως δικαιωμάτων καὶ ἀγωγῶν τῶν ὑπηκόων τοῦ ἀντιπάλου». Οὕτω, πᾶν δικαίωμα, δικαστικῶς δυνάμενον νὰ διεκδικηθῇ, ἀναστέλλεται μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς πολλὰ ἐμπόλεμα κράτη ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς ὑπηκόους ἐχθρικῶν πολιτειῶν νὰ ἐμφανίζωνται ὡς ἐνάγοντες, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς ἐναγόμενοι ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Αἱ μεταπολεμικαὶ συνθῆκαι ἐζήτησαν νὰ ρυθμίσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, ὁρίσασαι ὅτι «εἰς τὰς χώρας τῶν ὑψηλῶν συμβαλλομένων μερῶν, ὡς πρὸς τὰς μεταξὺ τῶν πολεμίων σχέσεις, πᾶσα οἱασδήποτε φύσεως προθεσμία παραγραφῆς, ἀνατροπῆς ἢ καταργήσεως διαδικασίας, λόγῳ τοῦ ἐκπροθέσμου, θεωρεῖται ἀνασταλεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, εἴτε ἤρξατο πρότερον, εἴτε μετὰ τὴν ἔναρξιν αὐτοῦ, ἵνα ἐπαναρχίσῃ τρεῖς τοὐλάχιστον μῆνας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης». Ἀλλ' ἐνῷ ἡ διάταξις αὕτη ἰσχύει διὰ τὰς νικητρίας καὶ ἡττηθείσας πολιτείας, εἰς τὰς αὐτὰς συνθήκας ἀπαντῶσιν ἐν τούτοις διατάξεις, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεγνωρίσθη μόνον εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν συμμάχων καὶ συνησπισμένων Δυνάμεων τὸ δικαίωμα νὰ φέρωσιν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων οἱανδήποτε ἀπαίτησιν αὐτῶν περὶ ἀποζημιώσεως ἐναντίον τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων, συνεπείᾳ μέτρων ἐκτελεστικῶν ληφθέντων ἐν αὐταῖς ἢ αἴτησιν ἐπανορθώσεως ζημίας, ἣν ἤθελον ὑποστῇ οἱ αὐτοὶ ὑπήκοοι παρὰ τῶν ἐχθρικῶν ὑπηκόων λόγῳ ἀποφάσεων ἐκδοθεισῶν ἢ ἐκτελεστικῶν μέτρων διαταχθέντων κατόπιν δικῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ζημιωθέντες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ συμφέροντά των.

Τὸ θέατρον τοῦ πολέμου. Ὡς θέατρον τοῦ πολέμου ἐννοεῖται ὁ τόπος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δυνατ[όν] ἐν γένει νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐχθροπραξίαι. Ἐν τ[ῷ] κατὰ θάλασσαν πολέμῳ δύναται ὡς θέατρον το[ῦ] πολέμου νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα μέχ[ρι] τῶν ὁρίων τῶν οὐδετέρων ὑδάτων, αἱ ἐσωτερικα[ὶ] θάλασσαι (ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ) κα[ὶ] αἱ χωρικαὶ θάλασσαι τῶν ἐμπολέμων κρατῶν. Ἐ[ν] τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ θέατρον πολέμου δύνατ[αι] ν' ἀποτελέσῃ ὁλόκληρος ἡ χώρα τῶν ἐμπολέμ[ων] πολιτειῶν. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς χώρας, ἀπὸ τῆ[ς] ἀπόψεως ταύτης, συμπεριλαμβάνεται οὐχὶ μόνο[ν] ἡ κυρία χώρα τῆς ἐμπολέμου δυνάμεως, ἀλλὰ κα[ὶ] αἱ ἀποικίαι, καὶ αἱ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτ[ῆς] ὑπαγόμεναι χῶραι, αἱ ἐσωτερικαὶ θάλασσαι (ἐν τ[ῇ] στενῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ), οἱ κόλποι, οἱ ὅρμ[οι] καὶ τὸ ποτάμιον ἔδαφος. Ἡ προέκτασις τοῦ θε[ά]τρου τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ οὐδετέρας πολιτείας δ[...] ἐπιτρέπεται μέν, δυσχερῶς ὅμως ἐν τῇ πρακτικ[ῇ] δύναται νὰ τιμηθῇ (βλ. λ. *οὐδετερότης*), δὲν ἀπο[κλείεται] ὅμως οἱ ἐμπόλεμοι νὰ συμφωνήσουν ὅπ[ως] ὡρισμένη χερσαία ἢ θαλασσία ἔκτασις θεωρῆτ[αι] ὡς «οὐδετέρα» καὶ συνεπῶς ὡς μὴ δυναμέν[η] ν' ἀποτελέσῃ θέατρον τοῦ πολέμου. Ὁ τοιοῦτ[ος] ἐντοπισμὸς τοῦ πολέμου πολλάκις ἐρρυθμίσθη συ[μ]βατικῶς παρὰ τῶν ἐμπολέμων δυνάμεων, ὡς λ. χ. διὰ τῆς § 11 τῆς περὶ Κονγκὸ συμβάσεως, δι' ἧ[ς] αἱ συμβαλλόμεναι πολιτεῖαι ἐδέχθησαν ὅπως ὁ πό[λεμος] μὴ ἐπεκταθῇ καὶ ἐν Ἀφρικῇ, ὅπερ ὅμ[ως] δὲν ἐτηρήθη παρὰ τῶν συμμάχων καὶ συνησπι[σ]μένων Δυνάμεων διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμί[ου] πολέμου. Περὶ τοῦ ἐναερίου πολέμου βλ. λ. ἀέ[ρος] δίκαιον *[Διεθν. Δίκ.]*.

Μέσα διεξαγωγῆς τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμο[υ]. Ὡς πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς χρήσεως ὡρισμέ[νων] καταστρεπτικῶν ὅπλων ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πο[λέ]μῳ βλ. λ. *ὅπλα [Διεθν. Δίκ.]*. Κατὰ συνέπει[αν] ἐν πολλοῖς, τῆς περὶ ὡρισμένων ὅπλων ἀπαγορεύ[σ]εως, διὰ τοῦ ἄρθρου 13 τῆς δηλώσεως τῶν Β[ρυ]ξελλῶν καὶ τοῦ ἄρθρου 23 § γ' τοῦ ἀνωτέρω κα[νο]νισμοῦ ἀπηγορεύθη ὁ φόνος ἢ ὁ τραυματισμ[ὸς] ἐχθροῦ καταθέσαντος τὰ ὅπλα, ὡς μὴ ἔχοντ[ος] πλέον τὰ μέσα τῆς ἀμύνης καὶ παραδοθέντος ἀν[ευ] ὅρων· καὶ διὰ τῆς § δ' τοῦ αὐτοῦ 23 ἄρθρου ἀπ[η]γορεύθη ἐπίσης ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου δ[ια]κήρυξις ὅτι «δὲν θὰ δίδηται χάρις εἰς τοὺς πο[λε]μίους». Ἐπίσης διὰ τῆς § β' τοῦ ἄρθρου 23 τ[οῦ] κανονισμοῦ τούτου ἀπηγορεύθη «ὁ διὰ προδοσ[ίας] φόνος ἢ τραυματισμὸς προσώπων ἀνηκόντων ε[ἰς] τὸ ἔθνος ἢ τὸν πολέμιον στρατόν», διὰ δὲ τοῦ [ἐδ.] β' τῆς § η' τοῦ αὐτοῦ 23 ἄρθρ. ἀπηγορεύθη ἐπ[ί]σης εἰς τὸν ἐμπόλεμον νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς ὑπ[η]κόους τοῦ ἀντιπάλου μέρους νὰ συμμετάσχω[σι] εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τὰς κατευθυνο[μέ]νας ἐναντίον τῆς πατρίδος των καὶ ἐὰν ἔτι ο[ὗτοι] εὑρίσκοντο τυχὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των πρὸ τ[ῆς] ἐνάρξεως τοῦ πολέμου». Ὁμοίως, διὰ τῆς § σ[τ'] ἀπηγορεύθη «ἡ παράνομος χρῆσις λευκῆς ση[μαίας], ἐθνικῆς σημαίας ἢ στρατιωτικῶν σημα[ιῶν] καὶ στολῆς τοῦ ἐχθροῦ, ὡς καὶ τῶν διακριτικ[ῶν] σημάτων τῆς συμβάσεως τῆς Γενεύης». Περὶ τ[οῦ] ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ τῶν στρατηγημάτων βλ. κατ[ὰ] *πόλεμον στρατηγήματα [Διεθν. Δίκ.]*. Περὶ τῆς κα[τα]*σκοπείας*, *ἀποκλεισμοῦ*, *πολιορκίας*, *βομβαρδισμ[οῦ]*, *αἰχμαλώτων*, *νεκρῶν*, *ἀσθενῶν* (βλ. τὰς λ.). Π[ερὶ] τῶν *τραυματιῶν* βλ. λ. καὶ *Ἐρυθρὸς Σταυρός*. Β[λ.] ἐπίσης τὰς λ. *κατάληψις*, *περιουσία*, *κατάσχ[εσις]* *[Διεθν. Δίκ.]*.

Μέσα διεξαγωγῆς τοῦ κατὰ θάλασσαν καὶ ἐνα[ε]ρίου πολέμου. Ἐν τῷ θαλασσίῳ πολέμῳ ὡς μέ[σα] διεξαγωγῆς αὐτοῦ, ἐπὶ προσβολῆς καὶ ἀμύ[νης] χρησιμοποιοῦνται τὰ πολεμικὰ σκάφη (βλ. [λ.] *πλοῖον* [Διεθν. Δίκ.]) καὶ αἱ ὑποβρύχιοι νάρκαι (βλ. [λ.]). Περὶ τοῦ βομβαρδισμοῦ παραλίων παρὰ τοῦ πο[λε]μικοῦ στόλου καὶ τῆς χρήσεως στρατηγημά[των] ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ βλ. λ. *βομβ[αρδι]σμὸς* καὶ *στρατηγήματα*. Περὶ τῆς τύχης τῶν ἐμ[πο]ρικῶν καὶ λοιπῶν μὴ πολεμικῶν πλοίων βλ. λ. *πλοῖα* [Διεθν. Δίκ.], καὶ *λεία*, *λειῶν δικαστήριον*. Π[ερὶ] τῶν ὑποβρυχίων *καλῳδίων* (βλ. λ.). Βλ. ἐπίσης [τὰ] εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον ἀναφερόμενα [λ.] *Λονδίνου δήλωσις* (1909) καὶ *περιουσία*, *νοσοκ[ομεια]πλωτά*, *νοσοκομειακὸν* καὶ *ἐπαγγελματικὸν* π[...]κὸν [Διεθν. Δίκ.], *λαθρεμπόριον* πολέμου, ἀποκ[λει]*σμός*, *ἐπίσκεψις*, *νηοψία*. Περὶ τοῦ ἐναερίου πο[λέ]μου βλ. *ἀέρος δίκαιον* καὶ λ. *βομβαρδισμός* (τὰ [...]τικὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ἐκτιθέμενα ἰσχύουσι [καὶ] ἐπὶ τοῦ ἀερίου πολέμου).

Διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων. [...] καὶ ὁ πόλεμος διακόπτει τὰς μεταξὺ τῶν ἐμπολέ[μων] σχέσεις, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται ἡ διε[ξα]γωγὴ μεταξύ των διαπραγματεύσεων, τῇ μεσ[ολα]βήσει, κατὰ κανόνα, οὐδετέρων κρατῶν, ἐπὶ ζ[ητη]μάτων γενικωτέρας φύσεως καὶ αἵτινες, ἐ[κ] τούτου, διαφέρουσι τῶν διαπραγματεύσεων, [ἃς] ὁποίας διεξάγουσιν ἀπ' εὐθείας οἱ ἐμπόλεμοι α[ὐ]τοὶ διὰ *κηρύκων* (βλ. λ.) καὶ αἵτινες ὁδη[γοῦν] εἰς τὴν συνομολόγησιν εἰδικῶν συμβάσεων περὶ *ἐκεχειρίας*, *συνθηκολογήσεως*, *ἀνακωχῆς* ([...]).

Λῆξις τοῦ πολέμου. Ἡ λῆξις τοῦ πολέμου [δύ]ναται διττῶς νὰ ἐπέλθῃ: Α') Εἴτε α) διὰ τῆς [...] παύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐκ μέρους τοῦ ἐπ[...]

Digitized by Google

τῶν ἀντιπάλων, χωρὶς νὰ ἐπαναληφθοῦν αὗται παρὰ τοῦ ἄλλου, εἴτε β) διὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης. Β΄) Διὰ τῆς πλήρους ὑποταγῆς τῆς μιᾶς τῶν ἀντιμαχομένων πολιτειῶν ὑπὸ τὴν ἐντελῆ κυριαρχίαν τῆς ἄλλης (debellatio). Δὲν εἶναι βεβαίως συνηθεστατη ἡ περίπτωσις τῆς λήξεως τοῦ πολέμου ἁπλῶς διὰ τῆς καταπαύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐν τούτοις ὅμως πλεῖστα ὅσα τοιαῦτα παραδείγματα συναντῶμεν καὶ εἰς παρελθόντας αἰῶνας καὶ τελευταίως ἀκόμη. Ὡς τοιαῦτα παραδείγματα σημειοῦμεν τὸν μεταξὺ Σουηδίας καὶ Πολωνίας πόλεμον τῷ 1716, ὅστις ἐπερατώθη διὰ τῆς καταπαύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐπίσης τὸν κατὰ τὸ 1810 πόλεμον τῆς Ἱσπανίας μετὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, ὅστις ἔληξε πράγματι τῷ 1825, ἂν καὶ ἡ μὲν Χιλὴ μόλις τῷ 1843, ἡ δὲ Βενεζουέλα, ἀκόμη βραδύτερον, τῷ 1850, ἀνεγνωρίσθη παρὰ τῆς μητροπόλεως. Τῷ 1866 ἡ Πρωσσία δὲν συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τοῦ Λιχτενστάϊν, τὸ ὁποῖον συνεπολέμησε μετὰ τῆς Αὐστρίας· ὁ κατὰ τοῦ Μεξικοῦ πόλεμος τῆς Γαλλίας τῷ 1867 ἔληξε διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν ἀνακωχῆς τὴν 26 Νοεμβρίου 1917 μεταξὺ Ρωσίας καὶ Κεντρικῶν Δυνάμεων, ὁ Τρότσκυ, ἀπορρίπτων τὴν 10 Φεβρουαρίου 1918 τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστροουγγαρίας, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ συμμετάσχῃ πλέον τοῦ πολέμου, χύνουσα τὸ αἷμα τῶν στρατιωτῶν της διὰ τὰ συμφέροντα τῆς μιᾶς τῶν ἐμπολέμων μερίδων κατὰ τῆς ἄλλης, «διὰ τοῦτο δὲ ἡ Ρωσία ἀποσύρει τὴν χώραν της καὶ τὸν λαόν της τοῦ πολέμου... διατάσσουσα τὴν ὁλοσχερῆ ἀποστράτευσιν τῶν στρατευμάτων της, τὰ ὁποῖα ἠγωνίζοντο ἐναντίον τῆς Γερμανίας, Αὐστροουγγαρίας, Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀποκρούει νὰ κυρώσῃ τοὺς περὶ εἰρήνης ὅρους. Ἡ Ρωσία ἀποσύρεται τοῦ πολέμου, εὑρίσκεται ὅμως ἠναγκασμένη νὰ παραιτηθῇ τῆς ὑπογραφῆς μιᾶς περὶ εἰρήνης συνθήκης». Ἡ οὕτω πως ἐπερχομένη λῆξις τοῦ πολέμου θεωρεῖται παρά τινων συγγραφέων ὡς «μονομερὴς σύμβασις», ἐνῷ ἄλλοι δέχονται ὅτι αὕτη ἐπέρχεται δι' ἀμφοτεροβαροῦς συμβάσεως, σιωπηρῶς καταρτισθείσης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων, ἂν δὲ βραδύτερον συνομολογηθῇ ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη, ἡ τοιαύτη σιωπηρὰ σύμβασις ἐπέχει θέσιν προκαταρκτικῆς συνθήκης εἰρήνης.

Ἡ περίπτωσις τῆς διὰ τῆς πλήρους ὑποταγῆς τῆς ἀντιπάλου πολιτείας λήξεως τοῦ πολέμου ἦτο δυνατὴ εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἀδύνατος δὲ μᾶλλον ἐμφανίζεται σήμερον. Διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς μιᾶς τῶν ἀντιπάλων πολιτειῶν παρὰ τῆς ἄλλης, δὲν ἐννοεῖται, βεβαίως, ἡ κατάληψις ἁπλῶς τῆς χώρας τῆς ἀντιπάλου παρὰ τῶν στρατευμάτων τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἡ πλήρης ἐξόντωσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ ἀντιπάλου, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς ἀνύπαρκτος πλέον, καὶ συνεπῶς νὰ ἐλλείπῃ ὑποκείμενον τοῦ διεθνοῦς δικαίου, μεθ' οὗ καθίσταται δυνατὴ ἡ συνομολόγησις τῆς εἰρήνης· δυσχερής, βεβαίως, τυγχάνει ἡ διαπίστωσις πότε πρόκειται περὶ ἐξαφανισμοῦ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον θεωρεῖται αὐτη, παρὰ τὴν ἐχθρικὴν κατάληψιν τῆς χώρας, νομικῶς ὑφισταμένη, ἑπομένως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ὑποταγῆς· παράδειγμα ἡ Σερβία, ἥτις, ἂν καὶ καταληφθεῖσα ὁλόκληρος παρὰ τῶν στρατευμάτων τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, δὲν ἔπαυσε ν' ἀποτελῇ πολιτείαν.

Κανονικῶς ὁ πόλεμος περατοῦται διὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης. Ἡ συνομολόγησις τῆς συνθήκης εἰρήνης ἀποτελεῖ σύμπτωσιν τῶν βουλήσεων τῶν δύο ἀντιπάλων κρατῶν ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς διενέξεως διηυθετήθη καὶ περατοῦται ὁ ἐξ αὐτοῦ προκληθεὶς πόλεμος. Τὴν πρωτοβουλίαν πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης δύναται νὰ ἔχῃ ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπάλων, δὲν ἀποκλείεται ὅμως αὕτη νὰ προέλθῃ καὶ ἐκ μέρους οὐδετέρων Δυνάμεων. Διὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης τερματίζονται ὁριστικῶς αἱ ἐχθροπραξίαι, ἡ μετ' αὐτὴν δὲ συνέχισις, ἐνδεχομένως, τοῦ πολέμου, ἀποτελεῖ ἐν κυριολεξίᾳ νέον πόλεμον, ἐνῷ ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐχθροπραξιῶν, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀνακωχῆς, ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ πολέμου.

Τῆς ὁριστικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης προηγεῖται, συνηθέστατα, ἡ συνομολόγησις προκαταρκτικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης, διὰ τῆς ὁποίας, ἐφ' ὅσον δὲν συνωμολογήθη προηγουμένως ἀνακωχή, τίθεται τέρμα εἰς τὰς ἐχθροπραξίας, ταυτοχρόνως δὲ ἐπιλύονται διάφορα προκαταρκτικὰ ζητήματα καὶ ὁρίζεται ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῶν πρὸς συνομολόγησιν τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεων· πολλάκις, μάλιστα, διὰ τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης λύονται τὰ σπουδαιότερα ἐκ τοῦ πολέμου ἀνακύψαντα ζητήματα, τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν ρυθμιζομένων βραδύτερον διὰ τῆς ὁριστικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης. Δὲν εἶναι σπάνιαι ὅμως καὶ αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ ὅροι τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης ἐνδιαφέρουσι καὶ ἄλλας μὴ συμμετασχούσας τοῦ πολέμου Δυνάμεις, αἵτινες ἀξιοῦσιν ὅπως τὰ ζητήματα τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης συζητηθῶσι καὶ ἐπιλυθῶσι ἐν συνεδρίῳ ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων. Οὕτω, λόγῳ τῆς στενῆς σχέσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877) μὲ τοὺς ὅρους τῆς παρισινῆς συνθήκης τοῦ 1856, ἐδικαιολόγησεν ἡ Ἀγγλία τὰς ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς προκαταρκτικῆς ρωσοτουρκικῆς εἰρήνης ἀντιρρήσεις της, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων συνεκλήθη τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, εἰς ὃ συμμετέσχον ὅλαι αἱ ἐνδιαφερόμεναι Δυνάμεις.

Τὸ ζήτημα τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν λαμβάνουν αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις ἐν τῇ συνομολογήσει τῆς εἰρήνης, συναρτᾶται ἐν πολλοῖς ἐκ τῶν ὅρων τῆς περὶ συμμαχίας συνθήκης· πάντως, κανὼν γενικὸς τυγχάνει ὅτι οὐδεμία τῶν συμμάχων Δυνάμεων δικαιοῦται νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἄνευ τῆς συναινέσεως καὶ συμπράξεως τῆς συμμάχου της πολιτείας.

Ὡς πρὸς τὰ ἁρμόδια ὄργανα ἑκάστης πολιτείας νὰ συνομολογήσωσι συνθήκας εἰρήνης, ἐπίσης δὲ ὡς πρὸς τὸν τύπον καὶ τὸ περιεχόμενον ἐν γένει αὐτῶν βλ. λ. *συνθῆκαι* εἰρήνης καὶ συμπληρωματικῶς λ. *ἐπανορθώσεις* καὶ λ. *ἀποζημιώσεις*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἔργων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων ἰδίως ἀσχολοῦνται διὰ μακρῶν μὲ τὸν πόλεμον, βλ. ἰδιαιτέρως τὰ ἑξῆς εἰδικὰ ἔργα καὶ ἐνδιαφερούσας μελέτας: *Anderson*, «The war manual» (1916).—*Andler*, «Les usages de la guerre et la doctrine de l'état-major allemand» (1915).—*Barclay*, «Law and usage ot war» (1914).—*Beer*, «Völkerrecht und Kriege» (1914).—*Boucher*, «Les conventions relatives au droit de la guerre; leur porteur pratique» (1913).—*Bragadin*, «Il diritto di guerra nelle sue fondi positive» (1915).—*Chossat*, «La guerre et la paix d'après le droit naturel chrétien» (1918).—*Combescure*, «Les déformations du droit des gens en Allemagne avant la guerre» (1918).—*Dufraisse*, «Histoire du droit de guerre et de paix de 1789 à 1815» (1867).—*Dupuis*, «Les théories anglaises sur le droit de la guerre eu générale» (ἐν τῇ Revue du droit international public, σελ. 35 ἑπ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Le droit de la guerre maritime d'après les doctrines anglaises contemporaines» (1899).—*Ebers*, «Der Krieg und das Völkerrecht» (1915).—*Fichte*, «Der Begriff des warhaften Krieges (1815).—*Focherini*, «La doctrina canonica del diritto della guerra da S. Agostino a Baltazar d'Ayala» (1912).—*Garipuy*, «Étude des actes internationaux tendant à la diminution des excès et des maux de la guerre» (1900).—*Goudy*, «La guerre et le droit international» (1916).—*Gulde*, «Die Kriegsverfassung der ersten Attische Bunde» (1888).—*Halleck*, «Elements of international law and laws of war» (1885).—*Hofer*, «L'influence de Jean-Jacques Rousseau sur le droit de la guerre» (1916).—*Laurentie*, «Les lois de la guerre» (1917).—*Lentner*, «Das Recht in Kriege» (1880).—*Letourneau*, «La guerre dans les diverses races humaines» (1895).—*Lévy*, «Beitrage zum Kriegsrecht in Mittelalter» (1889).—*Linde*, «Das Völkerrecht im Kriege» (1888).—*Lueder*, «Krieg und Kriegsrecht (1889).—*Malnoury*, «L'état de guerre et ses conséquences juridiques» (1914).—*Müller*, «Der Weltkrieg und das Völkerrecht» (1915).—*Neuberg*, «Kriegsvölkerrecht» (1915).—*Nieder*, «Der Krieg und das Völkerrecht» (1915).—*Nippold*, «Die zweite Haager Friedens Konferenz, Das Kriegsrecht» (1911).—*Nys*, «Le droit de la guerre et les précurseurs de Grotius» (1882).—*Resch*, «Das Kriegsrecht» (1890),—*Rettich*, «Zur théorie und Geschichte des Rechts zum Kriege» (1888).—*Rustow*, «Kriegspolitik und Kriegsgebrauch» (1878).—*Sartorius*, «Modernes Kriegsrecht» (1914).—*Steinmetz*, «Die Philosophie des Krieges» (1907).— *Triepel*, «Die neusten Fortschritte aus dem Gebiete des Kriegsrechts» (1894).—*Vanterpol*, «Le droit de guerre» (1911).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «La doctrine scolastique du droit de guerre» (1919).—*Wagner-Klaus*, «Krieg» (1906).—*Χατζηλουκᾶ*, «Διεθνὲς Δίκαιον τοῦ πολέμου» (τ. I, 1912).—*Zorn*, «Kriegsmittel und Kriegsführung im Landkriege nach den Bestimusungen des Haager Konferenz» (1902).—Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ *Stupp* ἐκδοθέντι «Wörterbuch des Völkerechts und der Diplomatie» τὰ ἄρθρα «Der Krieg im allgemeinen» (τ. III, σ. 962 ἑπ.), «Rriegsausbruch und Staatsvarträge» (τ. I, σ. 708 ἑπ.), «Kriegsausbruch und seine Wirkungen auf bestehende Völkerechtsverhältnisse im allgemeinen» (τ. I, σ. 711 ἑπ.). «Kriegsbeendigung» (τόμ. I, σελ. 713 ἑπ.). «Kriegsbegriff anglo-amerikanischer und Kontinentaleuropäischer» (τ. I. σ. 721 ἑπ.), «Kriegsberichterstattung und Kriegsberichterstatter» (τ. I, σ. 723 ἑπ.).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—**πόλεμοι ἱεροὶ** *[Ἱστορ.]*· βλ.λ. *ἱεροὶ* πόλεμοι.

—**πόλεμος ἑπταετής**· βλ. λ. *ἑπταετὴς* πόλεμος.

—**πόλεμος περὶ διαδοχῆς** *[Ἱστορ.]*. Τρεῖς πόλεμοι, αἴτιον ἔχοντες τὰς ἔριδας διὰ τὴν διαδοχὴν τῶν θρόνων τῆς Ἱσπανίας (1701—1713). Πολωνίας (1733—1735) καὶ Αὐστρίας (1741—1748)· βλ. *διαδοχῆς*, πόλεμος περὶ —.

— **πολέμου στρατηγήματα** *[Διεθν. Δίκ.]*. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι ἐπιβάλλουσι πολλάκις τὴν χρησιμοποίησιν διαφόρων τεχνασμάτων (*στρατηγημάτων*) πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Τὰ τεχνάσματα ταῦτα, ὧν ἡ ἐπιτυχία προσπορίζει ὠφελείας εἰς τοὺς χρησιμοποιοῦντας αὐτά, ἐπιτρέπονται τόσον ἐν τῷ κατὰ ξηράν, ὅσον καὶ ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ. Ἀποτελοῦσι δὲ μέτρον, εἰς τὸ ὁποῖον νομίμως θὰ ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ πᾶν ἐμπόλεμον κράτος, καθὰ ὁρίζει τὸ ἄρθρ. 24 τοῦ κανονισμοῦ περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, τοῦ συνημμένου εἰς τὴν ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 σύμβασιν τῆς Χάγης. Τοιαῦτα τεχνάσματα εἶναι π. χ. αἱ ἐνέδραι, οἱ αἰφνιδιασμοί, αἱ προσποιηταὶ ἐπιθέσεις ἢ ὑποχωρήσεις κλπ. Τὰ στρατηγήματα δὲν πρέπει οὔτε ν' ἀντίκεινται πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς οὔτε νὰ παραβιάζωσιν ὑποχρεώσεις ρητῶς προηγουμένως ἀναληφθείσας ἢ συμφώνους πρὸς τὰς διατάξεις τῆς διεξαγωγῆς τοῦ συγχρόνου διεθνοῦς πολέμου. Συνεπῶς, ἀπαγορεύεται ἡ παρὰ τοῦ ἐμπολέμου κράτους χρησιμοποίησις τῶν διακριτικῶν σημάτων τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ ἢ τῆς σημαίας, τῆς στρατιωτικῆς στολῆς ἢ τῶν ἐμβλημάτων τοῦ ἀντιπάλου κράτους ἢ οὐδετέρου κράτους καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐντεῦθεν ἐπέλθῃ σύγχυσις ἢ παραπλάνησις μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων. Ἡ ἀπαγόρευσις ἔχει ταύτην τὴν πρακτικὴν κύρωσιν, ὅτι, ἂν καταληφθῶσιν οἱ στρατιωτικοὶ οἱ χρησιμοποιοῦντες μὴ ἔντιμα μέσα διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου, δὲν θεωροῦνται ὡς αἰχμάλωτοι, ἀλλ' ἀποβάλλουσι πᾶν δικαίωμα πρὸς εἰδικὴν προστασίαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Μεγάλως ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, ἂν δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπιτρεπόμενον στρατήγημα ἡ χρησιμοποίησις τῶν στρατιωτικῶν σαλπισμάτων ἢ τῶν συνθημάτων τῶν ἀντιπάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, τὸ ζήτημα τοῦτο πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς. Ἡ διάδοσις ἐπίσης ψευδῶν εἰδήσεων, εἴτε προφορικῶς, διὰ ψευδῶν π.χ. αὐτομόλων, εἴτε ἐγγράφως, ὡς π.χ. διὰ τοῦ τύπου, ἀποτελεῖ νόμιμον στρατήγημα ἐν καιρῷ πολέμου.

Ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ τὸ ζήτημα ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡ ὑπὸ ἐμπολέμου πολεμικοῦ πλοίου ἀνύψωσις ἐχθρικῆς ἢ οὐδετέρας σημαίας πρὸς παραπλάνησιν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ ἐχθροῦ. λύουσι καταφατικῶς ἡ διεθνὴς πρακτικὴ καὶ οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς νηοψίας ἢ τῆς μάχης τὸ πολεμικὸν πλοῖον ὀφείλει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχῃ ὑψωμένην τὴν ἐθνικήν του σημαίαν. Τὸ ἐγχειρίδιον περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου, τὸ ὁποῖον συνέταξεν ἡ Ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ὀξφόρδῃ σύνοδον αὐτῆς (Αὔγουστος 1913), δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν ψευδοῦς σημαίας (ἄρθ. 15). Οὕτω καὶ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ ἀμερικανικοῦ ναυτικοῦ κώδικος τοῦ 1900, καταργηθέντος τῷ 1904.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Barclay*, «Law and usage of war» (1914).—*Zorn*, «Kriegsmittel und Kriegsführung in Landkriege» (1902).—*Guelle*, Précis des lois de la guerre» (1884).—*Mérignhac*, «Les lois et coutumes de la guerre sur terre» (1903).—*Strupp*, «Das intern. Landkriegsrecht» (1914).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— **πολέμου, συμβάσεις περὶ τῶν νόμων τοῦ** —. Ἡ ἔλλειψις κοινῶν καὶ γενικῶν διατάξεων, ἀναφερομένων εἰς τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὰ ἐπιτρεπόμενα ἢ ἀπαγορευόμενα μέτρα, ἤρξατο νὰ γίνηται ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος αἰσθητή. Ἔκτοτε, καὶ δὴ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, κατωρθώθη νὰ συνομολογηθῶσιν ὑπὸ τύπον κωδικοποιήσεως πολλαὶ διεθνεῖς γενικαὶ συμβάσεις, κανονίσασαι πλεῖστα ὅσα ζητήματα τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου, τόσον τοῦ κατὰ ξηρὰν ὅσον καὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν συμβάσεων τούτων εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1) Διακήρυξις ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1856 τῶν Παρισίων. Αὕτη ὑπεγράφη μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων καὶ καθορίζει: α) τὴν κατάργησιν τῆς καταδρομῆς, β) τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἐχθρικῆς περιουσίας ἐν οὐδετέρῳ πλοίῳ, ἐξαιρέσει τοῦ λαθρεμπορίου πολέμου, γ) τὸ ἀπαραβίαστον τῆς οὐδετέρας περιουσίας ἐν ἐχθρικῷ πλοίῳ, ἐξαιρέσει τοῦ λαθρεμπορίου πολέμου, καὶ δ) τὴν πραγματικότητα τῶν πολεμικῶν ἀποκλεισμῶν, οἵτινες οὕτω μόνον θὰ ἦσαν ὑποχρεωτικοί. Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς διακηρύξεως ταύτης ἔχουσι νῦν προσβῆ πάντα τὰ κράτη. Παρὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἄρνησιν, ἡ μὲν Ἱσπανία προσέβη τὴν 20 Ἰανουαρίου 1908, τὸ δὲ Μεξικὸν τὴν 13 Φεβρουαρίου 1909. Μόναι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν προσέβησαν ἀκόμη, φρονοῦσαι ὅτι ὁμοῦ μετὰ τῆς καταργήσεως τῆς καταδρομῆς θὰ ἔπρεπε ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἐχθρικῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ.

2) Συμβάσεις τῆς Γενεύης. Ἡ ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1864 σύμβασις περὶ τῆς τύχης τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν τραυματιῶν ἐν καιρῷ πολέμου ὑπεγράφη ἀρχικῶς ὑπὸ δώδεκα κρατῶν, ἀλληλοδιαδόχως ὅμως πάντα τὰ λοιπὰ κράτη προσέβησαν εἰς τὴν σύμβασιν ταύτην, συγκειμένην ἐκ 10 ἄρθρων. Τὸ ἄρθρ. 1 καθορίζει τὸ ἀπαραβίαστον τῶν νοσοκομείων καὶ τῶν φορείων. Τὸ ἄρθρ. 2 ἐξασφαλίζει τὸ ὑγειονομικὸν προσωπικόν. Ὡς διακριτικὸν σῆμα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ὀφειλομένου ἀπαραβιάστου ὡρίσθη ὁ ἐρυθρὸς σταυρὸς ἐπὶ λευκῆς βάσεως, οὐχὶ ἐκ θρησκευτικῶν λόγων, ἀλλ' ἐξ ἁβροφροσύνης πρὸς τὴν Ἑλβετίαν, τὰ συστατικὰ τῆς σημαίας τῆς ὁποίας ἀντεστράφησαν ἐν τῷ σήματι. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τῆς συμβάσεως συνωμολογήθησαν τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1868 νέα τινὰ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔτυχον ἐπισήμου ἐπικυρώσεως, ὡς καινοτομοῦντα ὑπὲρ τὸ δέον. Τὴν 6 Ἰουλίου 1906 συνήφθη νέα σύμβασις ἐκ 33 ἄρθρ. Τὸ ἄρθρ. 9 § 1 καθορίζει τὸ ὑγειονομικὸν προσωπικόν, τὸ ὁποῖον δέον νὰ τύχῃ προστασίας. Την προστασίαν τῶν ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ ἐκανόνισεν ἡ ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1899 εἰδικὴ σύμβασις τῆς Χάγης, ἀναθεωρηθεῖσα δι' ἑτέρας συμβάσεως τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1907.

3) Διακήρυξις ἀπὸ 11 Δεκεμβρίου 1868 τῆς Πετρουπόλεως. Διὰ νὰ μὴ καθίσταται ὁ πόλεμος ἀνωφελῶς σκληρότερος, ἡ συνδιάσκεψις τῆς Πετρουπόλεως ἐξέδωκε τὴν ἀνωτέρω διακήρυξιν, δι' ἧς ἀπηγορεύετο ἡ χρησιμοποίησις, τόσον κατὰ ξηρὰν ὅσον καὶ κατὰ θάλασσαν, βλημάτων βάρους κα-

Digitized by Google

τωτέρου τῶν 400 γραμμαρίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν ἐκρηκτικὰ ἢ θὰ εἶχον γόμωσιν ἐξ ὑλῶν εὐφλέκτων ἢ ἐμπρηστικῶν. Ἡ διακήρυξις, εἰς ἣν προσέβησαν πάντα σχεδὸν τὰ κράτη, ἰσχύει μόνον ἐν πολέμῳ μεταξὺ συμβληθέντων μερῶν.

4) Διακήρυξις ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1874. Τὴν 27 Ἰουλίου—27 Αὐγούστου 1874 συνῆλθε διεθνὴς συνδιάσκεψις ἐν Βρυξέλλαις πρὸς καθορισμὸν τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, ἥτις ἐξέδωκε τὴν ἀνωτέρω διακήρυξιν, ἧς τὸ 13 ἄρθρον ἀναγράφει μέτρα τινά, τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἠδύναντο οἱ ἐμπόλεμοι νὰ ποιήσωνται χρῆσιν. Ἡ διακήρυξις αὕτη σύγκειται ἐκ 56 ἄρθρων, ἀλλὰ δὲν ἔτυχεν ἐπισήμου ἐπικυρώσεως ἐκ μέρους τῶν κρατῶν, συνεπείᾳ τῆς κατ' αὐτῆς ἀντιδράσεως τῆς Μ. Βρεττανίας.

5) Πρώτη συνδιάσκεψις τῆς Χάγης. Αὕτη συνεκλήθη συνεπείᾳ τῶν ἀπὸ 24 Αὐγούστου 1898 καὶ 11 Ἰανουαρίου 1899 ἐγκυκλίων τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, σκοπὸς δ' αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ κανονισμὸς τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, ἡ πρόληψις κηρύξεως πολέμου διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν μεσιτείαν καὶ διαιτησίαν καί, ἐν τέλει, ἡ μὴ ἐνίσχυσις τῶν στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν, μάλιστα δὲ ἡ ἐλάττωσις καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτῶν. Τοιοῦτον τὸ πρόγραμμα τῆς συνδιασκέψεως, ἡ ὁποία συνεκλήθη ἐν Χάγῃ (18 Μαΐου—29 Ἰουλίου 1899) καὶ ἧς μετέσχον 26 κράτη. Ἡ συνδιάσκεψις κατήρτισεν εἰδικὸν κανονισμὸν περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, συγκείμενον ἐξ 60 ἄρθρων, ἐξέδωκε δὲ καὶ τρεῖς διακηρύξεις, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ἐπὶ μίαν πενταετίαν τῆς ἐκσφενδονήσεως βλημάτων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐξ ἀεροστάτων ἢ ἄλλων νέων ἀναλόγων μέσων. Ἡ δευτέρα ἀφεώρα εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν χρησιμοποιήσεως βλημάτων, τῶν ὁποίων μοναδικὸς σκοπὸς θὰ ἦτο ἡ διάδοσις ἀσφυκτικῶν ἢ δηλητηριωδῶν ἀερίων, καὶ ἡ τρίτη εἰς τὴν μὴ χρησιμοποίησιν σφαιρῶν διανοιγομένων ἐντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἡ πρώτη διακήρυξις, μὴ ἀνανεωθεῖσα ἐν καιρῷ, ἔπαυσεν ὑφισταμένη ἀπὸ τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1905, δὲν εἶχεν ἄλλωστε ὑπογραφῆ ὑπὸ τῆς Μ. Βρεττανίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Πορτογαλίας, ἥτις ἀπέσχεν ἐν ἀρχῇ. Αἱ δύο ἄλλαι διακηρύξεις ἰσχύουσιν ἔτι καὶ νῦν, ὡς συνομολογηθεῖσαι ἐπ' ἀόριστον χρόνον.

6) Δευτέρα συνδιάσκεψις τῆς Χάγης. Αὕτη συνεκλήθη ἐν Χάγῃ ἐπὶ τῇ ἀπὸ 29 Μαρτίου 1906 προτάσει τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, μετέσχον δὲ 44 κράτη (15 Ἰουνίου—18 Ὀκτωβρίου 1907). Τὸ ἔργον τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ὑπῆρξε σημαντικόν, διότι ἠδυνήθη νὰ καταρτίσῃ πολλὰς συμβάσεις κανονιζούσας ζητήματα τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου. Θὰ ἠδύνατό τις ἰδίᾳ νὰ ἀναφέρῃ τὰς συμβάσεις περὶ τοῦ τρόπου ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τῶν οὐδετέρων κρατῶν καὶ πολιτῶν ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ, περὶ τῆς τύχης τῶν ἐχθρικῶν ἐμπορικῶν πλοίων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, περὶ τῆς μετατροπῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων εἰς πολεμικὰ τοιαῦτα, περὶ τῆς τοποθετήσεως ὑποβρυχίων τορπιλλῶν, περὶ τοῦ ἀπὸ θαλάσσης βομβαρδισμοῦ, περὶ τῆς ἐφαρμογῆς εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον τῶν διατάξεων τῆς συμβάσεως τῆς Γενεύης, περὶ ἐνίων περιορισμῶν εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίου τῆς καταλήψεως κατὰ θάλασσαν, περὶ ἱδρύσεως διεθνοῦς δικαστηρίου λειῶν καί, ἐν τέλει, περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων τῶν οὐδετέρων κρατῶν ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ. Ἡ συνδιάσκεψις ἐξέδωκε καὶ ἰδίαν διακήρυξιν περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκσφενδονήσεως βλημάτων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐξ ἀεροστάτων, ἥτις προεκάλεσεν ἐνδιαφερούσας συζητήσεις καὶ ἥτις θὰ ἴσχυε μέχρι τοῦ τέλους τῆς συγκληθησομένης ἐν Χάγῃ τρίτης συνδιασκέψεως, ἡ ὁποία ὅμως δὲν συνῆλθε μέχρι τοῦδε.

7) Ναυτικὴ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου. Συνεκλήθη ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἐργασθεῖσα ἀπὸ τῆς 4 Δεκεμβρίου 1908—26 Φεβρουαρίου 1909. Μετέσχον δὲ ταύτης μόνον αἱ Μ. Δυνάμεις καὶ αἱ Κάτω-Χῶραι, αἵτινες προσεκλήθησαν ἁπλῶς ἐκ λόγων διεθνοῦς ἁβροφροσύνης. Ἡ ναυτικὴ διακήρυξις, εἰς ἣν προέβη, σύγκειται ἐξ 71 ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἓν σύνολον ἀδιαίρετον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ γίνῃ ἐν μέρει μόνον ἀποδεκτὸν (ἄρθρ. 65), καὶ ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸν κανονισμὸν τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου ἐν σχέσει πρὸς τὸν πολεμικὸν ἀποκλεισμόν, τὸ λαθρεμπόριον πολέμου ἀπόλυτον καὶ σχετικόν, τὴν καταστροφὴν τῶν λειῶν, τὴν νηοπομπήν, τὴν ἀντίστασιν πρὸς νηοψίαν κλπ. Δυστυχῶς, ἡ ναυτικὴ αὕτη διακήρυξις δὲν ἔτυχεν ἐπισήμου ἐπικυρώσεως παρ' οὐδενὸς ἀπολύτως κράτους συνεπείᾳ τῆς κατ' αὐτῆς ἀντιδράσεως τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Βουλῆς τῶν λόρδων, ἥτις καὶ ἀπέρριψε ταύτην (12 Δεκεμβρίου 1911).

8) Συνδιάσκεψις Γενεύης. Ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Ἑλβετικῆς κυβερνήσεως συνῆλθεν ἐν Γενεύῃ συνδιάσκεψις (1—27 Ἰουλίου 1927), ἡ ὁποία καὶ κατήρτισε δύο συμβάσεις. Ἡ πρώτη, συγκειμένη ἐκ 39 ἄρθρων καὶ ἀναφερομένη εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν ἐν καιρῷ πολέμου, θ' ἀντικαθίστα τὰς προγενεστέρας συμβάσεις ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1864 καὶ 6 Ἰουλίου 1906 (ἄρθρ. 34). Ἡ δευτέρα σύγκειται ἐξ 97 ἄρθρων καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου, θὰ συνεπλήρου δὲ τὸ β' κεφάλαιον τοῦ κανονισμοῦ περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου τῶν δύο ἀνωτέρω συνδιασκέψεων τῆς Χάγης.

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—**πολέμου σχολὴ** *[Στρατ.]*. Ἀνωτέρα στρατιωτικὴ σχολή, ἐν ᾗ ἐκπαιδεύονται λοχαγοὶ καὶ ταγματάρχαι πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν των καὶ ἀπόκτησιν πτυχίου ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας. Αἱ τοιαῦται σχολαὶ καλοῦνται εἰδικῶς ἢ *σχολὴ πολέμου*, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἑλλάδι, ἢ *ἀκαδημία πολέμου*, ὡς αἱ πάλαι ποτὲ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ρωσίᾳ. [Περὶ τῆς ἡμετέρας σχολῆς πολέμου βλ. λ. *Ἑλλὰς [Στρατός]*]. Ν. Θ. Κ.

πόλεμος (ὁ) (Polemus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δακνουσιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ πολλαχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

Πόλεμος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς φυσικὸς λιμὴν ἐπὶ τοῦ Λυκίου πελάγους (πλάτ. 36° 09' Β., μῆκ. 29° 50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236 : Rhodos to Karaburnu), σχηματιζόμενος ἐν τῷ μυχῷ τῆς πρὸς ἀνατολὰς τῆς νήσου Κάκαβα (ἀρχ. Δολιχίστη) χερσονήσου. Ὡς ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος καὶ ὑδρογράφος Spratt ἐκ τῶν κατὰ χώραν ἐπιγραφῶν διεπίστωσεν, εἶναι τὰ *Σόμηνα* τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης Θαλάσσης» (239). Σ. Ε. Λ.

«Πόλεμος» (ὁ). Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἑρμουπόλει, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1869.

—**«Πόλεμος τοῦ *1877*»**. Ἑσπερινὸν δελτίον τηλεγραφικῶν εἰδήσεων, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1878.

πολεμοφόδια, ἢ ***πολεμεφόδια*** *[Στρατ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτω κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὸ σύνολον τῶν βλημάτων καὶ φυσιγγίων τοῦ στρατοῦ. Σήμερον ὁ ὅρος οὗτος ἐξέλιπε καὶ ἀντ' αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος πυρομαχικά. Ν. Θ. Κ.

πολεμοχαρὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ χαίρων διὰ τὸν πόλεμον, ὁ ἀγαπῶν τὸν πόλεμον.

πολεμῶ (***—έω***), καὶ δημοτ., *πολεμάω*· διεξάγω πόλεμον, εὑρίσκομαι ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει: «οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ἐν Τροίᾳ δέκα ἔτη», «πολεμᾶνε σὰν λιοντάρια»· || ἀντιμάχομαι, ἀντιδρῶ, ἀντιπράττω : «πολεμεῖ πᾶσαν ἔκθεσμον ἀπόπειραν», «ἡ ἰδέα τῆς συμπράξεως ἐπολεμήθη ὑπὸ πάντων»· || δημοτ., προσπαθῶ, κοπιάζω : «τοῦ κάκου πολεμᾷς νὰ τὸν καταφέρῃς»· || μόλις κατορθώνω, ἀρχίζω νὰ ἐπιτυγχάνω τι : «πολεμάει νὰ πάρῃ ἀπάνω του», «ὅτι πολεμάει νὰ σηκωθῇ, πάλι πέφτει».

Πολέμων. Ἀξιωματικὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, υἱὸς τοῦ Ἀδρομένους. Ὕποπτος καταστὰς ὅτι μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν Ἀμύντου, Ἀττάλου καὶ Σιμμίου μετέσχε τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπιβουλῆς καὶ συνωμοσίας τοῦ Φιλώτα, ἐσώθη διὰ τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους φυγῆς καὶ ἐπανῆλθεν ἀφοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀμύντας, δικασθεὶς καὶ ἀπολογηθεὶς καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ἀπηλλάγη πάσης κατηγορίας, ὑπερασπίσας πάντας καὶ ἑαυτόν. Ἔπειτα ἐτάχθη εἰς τὴν μερίδα τοῦ Περδίκκα, ἀλλὰ συνελήφθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀττάλου (*Ἀρριαν.* Ἀλεξ. Ἀνάβ. 3.37). Ε. ΔΙ. Κ.

— **Πολέμων**. Υἱὸς τοῦ Μεγακλέους ἐκ Πέλλης τῆς Μακεδονίας, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου φρούραρχος τῆς ἐν τῷ Δέλτᾳ τῆς Αἰγύπτου ἀρχαίας πόλεως Πηλουσίου κατὰ τὴν ἐκεῖσε ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (*Ἀρριαν.* Ἀλεξ. Ἀνάβ. 3.5). Ε. ΔΙ. Κ.

— **Πολέμων**. Ἀθηναῖος φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ Φιλοστράτου, ἀκμάσας λήγοντος τοῦ Δ' καὶ ἀρχομένου τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Νέος ὢν διῆγε βίον ἄσωτον καὶ ἀκόλαστον. Ἀλλ' εἰσελθών ποτε ἐστεφανωμένος καὶ μεθύων εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀκαδημίας καὶ ἀκούσας τὴν περὶ σωφροσύνης διδασκαλίαν τοῦ Ξενοκράτους, μετετράπη τὴν διάνοιαν, καὶ τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀποβαλὼν ἐγένετο μαθητὴς τῆς σχολῆς, ἧς καὶ προέστη ἀπὸ τοῦ 314 μέχρι τοῦ 270 π. Χ. (*Ὁρατ.* Σατ. ΙΙ 3.254 καὶ *Διογ. Λαέρτ.* 4.3.1). Ἔκτοτε ἠσχολήθη περὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, θεωρῶν τὸ κατὰ φύσιν ζῆν ὡς τὸ μέγιστον ἀγαθόν, ὡς αὐτὴν τὴν ἀρετήν· ἀποδίδων δὲ μείζονα ἀξίαν εἰς τὴν ἠθικὴν πρᾶξιν, ὑπετίμα τὴν διαλεκτικὴν (*Κικέρ.* De finib 4.6 § 14). Ἀπέθανεν ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐκ φθίσεως, τῷ 270 π. Χ. Ἔγραψε πλεῖστα, ἅτινα ἐμελετῶντο καὶ ὑπεμνηματίζοντο ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ἐξ ὧν ὅμως οὐδὲν διεσώθη. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Πολέμων**. Περίφημος περιηγητὴς καὶ ἱστορικὸς τῶν ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων, υἱὸς τοῦ Εὐηγέτου, γεννηθεὶς ἐν τῇ κώμῃ Γλυκείᾳ παρὰ τὴν Τρῳάδα, δι' ὃ ἐκλήθη καὶ Ἰλιεύς. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ στωϊκοῦ φιλοσόφου Παναιτίου καὶ ἤκμασε κατὰ τὰ ἔτη 210—170 π. Χ., ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὑφ' οὗ τιμηθεὶς ἐκλήθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Περιηγηθεὶς ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, Μικρὰν Ἀσίαν, Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ Αἴγυπτον καὶ ἐπισκεπτόμενος τὰ περίφημα τῆς ἀρχαιότητος καθιδρύματα, δημόσια καταστήματα, μνημεῖα, ναούς, ἱερὰ καὶ ἱεροὺς τόπους, περισυνέλεγε χρησίμους εἰδήσεις καὶ γνώσεις περί τε τῶν καλλιτεχνημάτων καὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν ναῶν ἔκ τε τῆς αὐτοψίας καὶ ἐκ παραδόσεων καὶ περιγραφῶν συνεδύαζε μετὰ σχετικῆς τοπογραφίας καὶ ἱστορίας. Ἀντέγραφε δὲ καὶ ἡρμήνευε μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐπιγράμματα καὶ ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς, δι' ὃ φημισθεὶς ἀνὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ἐπεκλήθη *στηλοκόπας*. Πρῶτος ὁ Πολέμων συστηματικώτερον καὶ ἐπιμελέστερον ἐμελέτησε καὶ ἱστόρησεν ὅ,τι ὡραῖον καὶ ἐκλεκτὸν εἶχεν ὁ κλασσικὸς ἑλληνισμός· δι' ὃ πολλὰ ἀπ' αὐτοῦ ἤντλησαν μεταγενέστεροι συγγραφεῖς καὶ δὴ καὶ ὁ Ἀθήναιος. Συγγράμματα αὐτοῦ ἀναφέρονται πλεῖστα, ὡς : «Περιήγησις Ἰλίου», «Κτίσεις τῶν ἐν Φωκίδι πόλεων», «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἀναθημάτων», «Περὶ τῆς Ἀθήνησιν Ἀκροπόλεως» εἰς 4 βιβλία, «Περὶ τῶν μνημείων τῶν κατὰ τὴν Ἱερὰν πρὸς Ἐλευσῖνα ὁδόν», «Περὶ τῶν ἐν Σικυῶνι πινάκων», «Περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς θησαυρῶν», «Περὶ Δωδώνης», «Περὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μνημείων» καὶ κλπ. Ἔγραψε πρὸς τούτοις «Ἑλληνικὴν ἱστορίαν» εἰς 11 βιβλία, «Περὶ θαυμασίων», «Ἐπιστολάς», «Ἐριστικὰς διατριβὰς» καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα. Ἐκ πάντων ὅμως τούτων μόνον ἀποσπάσματα ἐσώθησαν, ἅτινα ἐξεδόθησαν ὑπὸ L. Preller ἐν Λειψίᾳ 18.. καὶ παρὰ Müller ἐν «Frag. Hist. Graec.» (3. 18.. σ. 108). Ε. ΔΙ. Κ.

— **Πολέμων**. Υἱὸς τοῦ ῥήτορος Ζήνωνος ἐκ Λαοδικείας, βασιλεὺς τοῦ Πόντου, γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον ***Πολέμων ὁ Α'*** (37 π. Χ.—8 μ. Χ.). Πλείστας παρασχὼν ὑπηρεσίας τῷ Ρωμαίῳ ὑπάτῳ Μάρκῳ Ἀντωνίῳ, συνέστησε, τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ, τὸ μικρὸν ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κληθὲν βασίλειον τοῦ *Πολεμωνιακοῦ Πόντου*. Πολεμήσας ἔπειτα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μάρκου Βιψανίου Ἀγρίππα, φιλτάτου τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου, ἀντίπαλόν τινα αὐτοῦ, ἀντιποιούμενον τοῦ θρόνου τοῦ Πόντου, ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτοῦ, περιλαβὼν εἰς τοῦτο τήν τε Μικρὰν Ἀρμενίαν καὶ τὸ κράτος τοῦ Βοσπόρου. Ἀλλὰ μαχόμενος κατὰ γειτόνων βαρβάρων καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐθανατώθη τῷ 1 ἢ 2 μ. Χ. Οὗτος ἢ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῷ θρόνῳ Πολέμων ὁ Β' εἶναι ὁ συγγραφεὺς ἐπιγραμμάτων, ἐξ ὧν τρία εὕρηνται ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ» ὡς ἔργα Πολέμωνος τοῦ Ποντικοῦ. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Πολέμων**. Υἱὸς τοῦ *Πολέμωνος Α'* καὶ τῆς Πυθοδωρίδος, βασιλεὺς τοῦ Πόντου, σημειούμενος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς ***Πολέμων Β'***. Τὸν Πολέμωνα Α' φονευθέντα ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐν τῇ μάχῃ διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ἡ σύζυγος αὐτοῦ Πυθοδωρίς, ἥτις ἦρξε μέχρι τοῦ ἔτους 38 μ. Χ., ὅτε ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτῆς Πολέμων Β'. Οὗτος, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Καλιγούλα, ἥνωσε πάλιν τὸ μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διασπασθὲν ποντικὸν κράτος μετὰ τοῦ κράτους τοῦ Βοσπόρου, ἀλλ' ὢν ἀδρανὴς καὶ ἀνίσχυρος ἠναγκάσθη ἐπὶ αὐτοκράτορος Κλαυδίου ν' ἀποστῇ τῷ 41 π. Χ. τοῦ κράτους τοῦ Βοσπόρου, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ Πόντου, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ρωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι. Ε. ΔΙ. Κ.

—**Πολέμων**. Ἕλλην ἱστοριογράφος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνους, ἀνήκων δ' εἰς τὴν σειρὰν τῶν εἰδικὰς ἐπιχωρίους ἱστορίας γραψάντων, οἵοι ἤκμασαν καὶ προγενέστερον, κατὰ τοὺς ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους. Ὁ Πολέμων ἔγραψε καὶ ἄλλα καὶ «Περὶ θαυμαστῶν ποταμῶν τῆς Σικελίας» (*Μακρόβ.* Saturnal. 5. 19). Ε. ΔΙ. Κ.

—**Πολέμων *Ἀντώνιος***. Περίφημος ῥήτωρ καὶ σοφιστὴς ἐκ Λαοδικείας τῆς ΝΔ. Φρυγίας. Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς καὶ πλουσίου οἴκου καὶ διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Σμύρνῃ, ὅπου ἀσκῶν τὴν ῥητορικὴν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ, Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς, ἐγένετο ἡγέτης τῆς παλαιοτέρας αὐτόθι ῥητορικῆς σχολῆς. Ὁ ῥήτωρ μᾶλλον αὐτοσχέδιος, ἀλλ' ἱκανώτατος, ἔσχε πλείστους μαθητὰς καὶ συνετέλεσε μάλιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγχρόνου αὐτῷ κοινωνίας. Φύσει δραστήριος ὢν καὶ φιλαπόδημος, ἐπεσκέφθη πλείστας πόλεις, ὡς τὴν Ρώμην, ὅπου ὑπεστήριξε τὰ συμφέροντα τῆς Σμύρνης, καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐκφωνήσας αὐτόθι τὸν πανηγυρικὸν κατὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ συντελεσθέντος ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλου περιεχομένου λόγων, οὓς ἐξεφώνησε καὶ συνέγραψεν, ἐσώθησαν οἱ δύο «Ἐπιτάφιοι λόγοι» εἰς τοὺς μαραθωνομάχους Κυναίγειρον καὶ Καλλίμαχον. Συνέγραψεν ἐπίσης «Φυσιογνωμικά», περισωθέντα ἐν ἀραβικῇ

Digitized by Google

μεταφράσει καὶ ἐν παραφράσει Ἀδαμαντίου τινός. Τοῦ πρωτοτύπου μόνον ἀπανθίσματά τινα ἐσώθησαν. Ὁ Πολέμων ἀπέθανεν αὐτοκτονήσας, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον, κατὰ τὸ 56ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ἔκδοσις τοῦ Πολέμωνος ὑπὸ Hinck (1873), τῶν «Φυσιογνωμικῶν» ὑπὸ G. Hoffmann—R. Foerster (1893). Ε. ΔΙ. Κ.

— **«Πολέμων»**. Τριμηνιαία ἀρχαιολογικὴ ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1928 καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου.

Πολεμωνιακὸς ***Πόντος*** *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τοῦ Πόντου, ἀποτελέσαν ἴδιον κράτος ἀπὸ τοῦ 37 π. Χ. μέχρι τοῦ 62 μ. Χ. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Λαοδικείας Πολέμωνος, πρώτου βασιλέως, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα. Τῷ 62 μ. Χ. μέρος μὲν τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου, τὸ πρὸς μεσημβρίαν, ὑπήχθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον ὡς προὶξ τῆς συζύγου του Πυθοδωρίδος, πρώην συζύγου τοῦ Πολέμωνος Α΄, τὸ ἀνατολικὸν πρὸς τὴν Κολχίδα μέρος ἀπετέλεσεν ἴδιον κράτος, τὸ δὲ δυτικὸν τμῆμα, τὸ καὶ μεγαλύτερον, παρεδόθη εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἐν τούτοις ὅμως τὸ ὄνομα Πολεμωνιακὸς Πόντος ἐσώθη καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὠνομάζετο οὕτω τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Πόντου, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Νεοκαισάρειαν, ἐνῷ τὸ δυτικὸν ἐκαλεῖτο *Ἑλενόποντος*, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀμάσειαν. Α. Α. Π.

— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Τὸ τμῆμα τοῦ Πόντου τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ Πόντου Γαλατικοῦ καὶ Πόντου Καππαδοκικοῦ καὶ δὴ μεταξὺ Θερμόδοντος ποταμοῦ (Τερμὲ σοὺ) καὶ Ζεφυρίου ἀκρωτηρίου (Ζεφρὲ ἢ Ζεφὺρ μπουροὺν) ὡς Πτολεμαῖος (Ε, στ. 4). Εἰς αὐτοῦ τὴν παράλιον ἐπίσημα γεωγραφικὰ σημεῖα τά: *Πολεμώνιον* (Μπουλεμών), οὗ εἶναι ἐπώνυμος ὁ κόλπος, *Κοτύωρα* (Ὀρδοῦ), *Μελανθίου ἐκβολαὶ* (Μελὲτ σού), *Βοῶν ὅρμος* (Βόνα), *Ἰασώνιον ἄκρον* (Ἰασοὺν μπουρνοῦ), *Κιλίκων νῆσος* (Κχανὲτ καλεσσί), *Φάδισσα* (Φάτσα), *Κερασοῦς*, ἡ *Ἀρετιὰς* νῆσος καὶ ἡ *Ἑρμόνασσα* (*Στράβ.* ΙΒ, 548. *Ἀρριαν.* Εὐξείνου περίπλους 23, *Ἀνων.* 32. *Σκύμν.* 177). Σ. Ε. Λ.

πολεμωνιοειδῆ, ἢ ***πολεμωνίδαι*** *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαμοπετάλων*, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι πόαι εὐθυτενεῖς, ἕρπουσαι ἢ ἀναρριχητικαί, μὲ φύλλα μονήρη, ἄνθη κανονικὰ καὶ ᾠοθήκην πενταμερῆ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *γυλία, κοβαία, κυλλομυία, πολεμώνιον* καὶ *φλόξ*. Δ. Ν. Π.

Πολεμώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ ἐκβολῶν Θερμόδοντος καὶ Ἰασωνίου ἄκρου (*Πτολεμ.* Ε, στ. 4). Ἡ πόλις ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πολέμωνος, ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Σίδης, μεταξὺ Φαρμακείας καὶ Ἀμισοῦ, ὅτε οὗτος ἔλαβε παρὰ Ἀντωνίου, δι' ἃς εἶχεν ἀναδείξει αὐτῷ ὑπηρεσίας, τὸ κρατίδιον τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου. Εἶναι ὁ σύγχρονος μυχὸς *Πουλεμὰν* (περίπου πλάτ. 40° 47′ Β., μῆκ. 35° 10′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Cape Yasun to fort Anakria). Σ. Ε. Λ.

πολεμώνιον (τὸ) (Polemonium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολεμωνιοειδῶν* ἢ *πολεμωνιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἤ, συνηθέστερον, πολυετεῖς, μὲ καυλὸν γλοιώδη, ἕρποντα πολλάκις, φύλλα βραχέα, λεπτὰ καὶ ἄνθη κατὰ κῦμα καταληκτικὸν διατεταγμένα ἢ κατὰ κορύμβους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἰθαγενὲς τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπὸ πλείστας ποικιλίας καλλιεργούμενον, εἶναι τὸ *πολεμώνιον τὸ κυανοῦν* (Polemonium caeruleum) ἢ *ἑλληνικὴ βαλεριάνα*. Αἱ ῥίζαι του καὶ τὰ φύλλα του χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Δ. Ν. Π.

Πολὲν (Polin), ***Πέτρος - Παῦλος Μαρσαλές***, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον —. Γάλλος ἠθοποιὸς (1863—1927). Διεκρίθη κυρίως ὡς τραγουδιστὴς τῶν καφὲ-κονσέρ, δημιουργήσας πλεῖστα λαϊκὰ τραγούδια καὶ καταστὰς δημοφιλέστατος. Ἔπαιξεν ἐπίσης εἰς τὸ θέατρον, διακριθεὶς εἰς τὰς κωμῳδίας «Σαμπινιόλ», «Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενὴς» κλπ. Μ. Δ. Β.

Πόλενσκε, ***διαφορικὸς ἀριθμὸς*** — *[Χημ. Τροφ.]* βλ. *διαφορικὸς ἀριθμὸς* τοῦ Polenske.

πολέντα (ἡ) *[Μαγειρ.]*. Χυλὸς κατασκευαζόμενος ἀπὸ ἄλευρον ἐξ ἀραβοσίτου. Προστιθεμένης εἰς αὐτὸν ἀναλόγου σακχάρεως καὶ μαύρης σταφίδος, χρησιμοποιεῖται διὰ γλύκισμα καὶ συνηθίζεται ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῆς Κορσικῆς, τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος.

Πολεντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μείζονος τῶν Γυμνησίων νήσων καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτῆς (*Στράβ.* Γ. 167. *Πτολεμ.* Β, στ. 78). Ἀπῳκίσθη τῷ 123 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων συγχρόνως μετὰ τῆς Πάλμας, ὡς προκύπτει ἐξ ἐπιγραφῶν (C.I.L. II, 494, 962). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Πολέντζα* ἢ *Πολένσα* (πλάτ. 39°55′ Β., μῆκ. 3°07′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3036: Polensa bay) τῆς Μαγιόρκας τῶν Βαλεαρίδων. Σ. Ε. Λ.

Πόλεντς (Polenz), ***Γουλιέλμος φὸν*** —. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1861—1903). Ἐγένετο παγκοσμίως γνωστὸς ἰδίᾳ διὰ τῶν κοινωνικῶν ψυχολογικῶν μυθιστορημάτων του, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι ἀριστουργήματα τῆς λογοτεχνίας τῆς οἰκογενειακῆς ἠθογραφίας, ὡς: «Ὁ ἐφημέριος τοῦ Μπράϊτεννторф» (1893, τ. 3), «Ὁ χωρικὸς βαρελλοποιὸς» (1893, τὸ ἄριστον ἔργον του), «Ὁ Γκραμπεναΐγκερ» (1898), «Θέκλα Λύντεκιντ» (1900), «Χωρὶς ρίζες» (1903), τὰ διηγήματα «Ἀγνότης», «Δάσος» καὶ «Ἡ χώρα τοῦ μέλλοντος», ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις ἐξ Ἀμερικῆς. Θ. Κ.

πολεοδομία (ἡ)· ἡ ἄλλως *πολεοδομικὴ* (βλ. λ.).

πολεοδομική. Τὸ αἴσθημα αὐτοσυντηρήσεως καὶ προφυλάξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ φύσει καὶ ἡ ἰδιότης του νὰ ὀργανοῦται εἰς ὁμάδας καὶ ν' ἀποτελῇ κοινωνικὸν σύνολον μὲ ἐξαιρετικὰς δυνάμεις ἀντιστάσεως καὶ ζωϊκῆς ἐνεργείας εἶναι τὸ πρωταρχικὸν αἴτιον δημιουργίας τῆς πόλεως. Ἡ τεχνικὴ διαμόρφωσις τῆς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ-ὁμάδος προέρχεται ἀπὸ τὴν τάσιν - ἀνάγκην, ἡ ὁποία ὑπάρχει ὡς νόμος ἐν τῇ φύσει, τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν τελείας λειτουργίας καὶ οἰκονομίας δυνάμεως (ἐνεργείας) τῆς ὁμάδος. Ὁ ἀνωτέρω νόμος τῆς φύσεως, τιθέμενος ὡς ἀρχή, συνταυτίζεται ἢ μᾶλλον ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως. Τὸ αἴσθημα τοῦ ὡραίου, τῆς αἰσθητικῆς διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ὀργανισμοῦ ἀνθρώπου - ὁμάδος, εἶναι κοινωνικὴ ἐνστικτώδης ἀνάγκη κάθε ὑγιοῦς ὀργανισμοῦ. Ἐκληρονομήθη εἰς μέγαν βαθμὸν ὡς θεῖον δῶρον εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς φύσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη καὶ ὅπου κάθε ὀργανισμὸς δημιουργεῖται μὲ ὑπερτάτην αἰσθητικὴν-διαμόρφωσιν τῆς τεχνικῆς του λειτουργίας. Ἡ πολεοδομική, προκύψασα ἐκ τῶν ἀνωτέρω πρωταρχικῶν νόμων, παρουσιάζει ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει διαμορφώσεις ἀναλόγως τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν νόμων τῶν κυριαρχούντων κοινωνικῶν συστημάτων, προσηρμοσμένων πρὸς τὰς κλιματικὰς καὶ τὰς ἰδιαιτέρας πνευματικὰς συνθήκας τῶν ὁμάδων. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ αἱ διέπουσαι τὴν διαμόρφωσιν τῶν πόλεων εἶναι: α΄) Ἡ ἀνάγκη προφυλάξεως -ἀντιστάσεως, ἥτις ἐπέβαλε νὰ δημιουργηθοῦν οἱ συνοικισμοὶ καὶ νὰ ἐγκλεισθοῦν ἐντὸς φρουρίων καὶ ὀχυρωματικῶν ἔργων. β΄) Ὁ προσανατολισμὸς τῶν κατοικιῶν-συνοικισμῶν πρὸς τὰς καταλληλοτέρας κλιματικὰς συνθήκας. γ΄) Ἡ ἐκλογὴ τοῦ τόπου ἀνεγέρσεως τῆς πόλεως, ἀναλόγως τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως, τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ὑπάρξεως συγκοινωνιακῶν ὁδῶν. δ΄) Ἡ ἐξασφάλισις τῆς συγκοινωνιακῆς λειτουργίας ἐντὸς τῆς πόλεως, καθὼς καὶ τῶν πλησίον καὶ μακρινῶν συγκοινωνιῶν. Τὰ ἀνωτέρω διαμορφοῦνται ἀναλόγως τῆς τεχνικῆς τελειότητος καὶ προόδου, τὴν ὁποίαν διαθέτει μία ἐποχή. Ἐν τούτοις αἱ πνευματικαὶ καὶ ἐν γένει πολιτιστικαὶ ἰδιότητες ἑνὸς λαοῦ ἀποτελοῦν τὸν μέγιστον παράγοντα καὶ χαρακτηριστικόν, διακρίνον τὰς πόλεις διαφόρων ἐποχῶν. Ἕκαστον κοινωνικὸν σύστημα ἔχει ἰδιαίτερον πνευματικὸν πολιτισμόν, ἐπιδρῶντα καὶ ἐπὶ τῆς χαρακτηριστικῆς διαμορφώσεως τῶν πόλεων. Κοινωνικόν τι σύστημα διαδεχόμενον ἄλλο ἐφαρμόζει νέας πνευματικὰς καὶ τεχνικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν δημιουργὸν δύναμιν τῆς νέας διαμορφώσεως τῶν πόλεων.

Προϊστορικοὶ καὶ ἀρχαῖοι χρόνοι. Ὡς καταλύματα ἐχρησιμοποιήθησαν τὸ πρῶτον σπήλαια, βαθμηδὸν δὲ ἐσχηματίσθησαν συνοικισμοὶ πλησίον θαλασσῶν, ποταμῶν καὶ λιμνῶν. Αἱ ξύλιναι καλύβαι ἐστηρίζοντο ἐπὶ ὑψηλῶν πασσάλων. Ἀνασυρομένης τῆς κλίμακος ἐξησφαλίζετο ὁπωσδήποτε ἀσφάλεια ἀπὸ τῶν διαφόρων προσβολῶν ἐχθρικῶν φυλῶν ἢ ἀγρίων θηρίων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐσχηματίσθησαν μεγάλοι καταυλισμοὶ-συνοικισμοὶ καὶ ἐκ τούτων αἱ πρῶται ηὐξημέναι (gewachsene) πόλεις, ἀνεγειρόμεναι ἀτάκτως πέριξ ἑνὸς κέντρου. Εἰς τοὺς πολιτισμοὺς τῶν Μεσοποταμίων (3100π.Χ.), τῶν Αἰγυπτίων (Ἡλιούπολις) καὶ τῶν Ἀσσυρίων (Βαβυλὼν) ἀνηγέρθησαν πόλεις παρουσιάζουσαι πλήρη ὀργάνωσιν τῆς λειτουργίας τῆς τότε ζωῆς μὲ κέντρον τὸν ἰδιαιτέρως ὠχυρωμένον ναὸν καὶ τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐδιδάχθησαν τὰς ἀρχὰς τῆς πολεοδομικῆς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἀσσυρίων. Αἱ πρῶται ἑλληνικαὶ πόλεις (Ἀθῆναι) εἶναι ηὐξημέναι καὶ ἄνευ ὀργανώσεως. Ὁ Πειραιεὺς εἶναι ἡ πρώτη ὠργανωμένη πόλις, ἀνεγερθεῖσα ἐπὶ Περικλέους ὑπὸ τοῦ πολεοδόμου Ἱπποδάμου ἐκ Μιλήτου (493—429). Τὸ Ἱπποδάμειον γεωμετρικὸν σύστημα ἀνεγέρσεως πόλεων (κύριαι καὶ δευτερεύουσαι ὁδοὶ τεμνόμεναι ὀρθογωνίως) κυριαρχεῖ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν ἐποχὴν (Ἀλεξάνδρεια ὑπὸ τοῦ πολεοδόμου Δεινοκράτους), καθὼς καὶ εἰς ἄλλας ἐποχάς. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐδάφους καὶ ὁ προσανατολισμὸς ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως εἶχον τελείως καθορισθῆ. Ἡ ὕδρευσις καὶ ἡ ἀποχέτευσις ἐπιμελῶς ἐξησφαλίζοντο.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα. Αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις τῆς Ἀνατολῆς διετήρησαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ γεωμετρικὸν σύστημα ἀνεγέρσεως. Τὰ ἐρείπια πολλῶν ἀνατολικῶν πόλεων καταδεικνύουν, μέχρι τῶν σημερινῶν πρωτογόνων συνοικισμῶν, τὴν διατήρησιν τοῦ γεωμετρικοῦ συστήματος ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Εἰς τὴν Δύσιν αἱ πόλεις εἶναι κυρίως ηὐξημέναι. Ἀνεγείρονται κυκλικῶς ἢ ἀκτινοειδῶς μὲ κέντρον τὸν δόμον, πύργον κυριάρχου κλπ., καὶ μὲ περιφερειακὸν ἢ ἀκτινοειδὲς δίκτυον κυκλοφορίας. Ὁλόκληρος ἡ πόλις περικλείεται ἐντὸς φρουρίων καὶ τάφρων, καταλαμβάνουσα ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν ἐπιφάνειαν. Ἕνεκα τῆς τοιαύτης συμπυκνώσεως τῶν μεσαιωνικῶν πόλεων αἱ ὑγιειναί των συνθῆκαι ἦσαν ἐλαττωματικαί.

Αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις τῆς Δύσεως, καὶ περισσότερον αἱ τῆς Ἀνατολῆς, παρουσιάζουν ἐντελῶς κολλεκτιβιστικὴν ζωήν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐμπνέονται ὑπὸ τῶν κυριαρχουσῶν πνευματικοθρησκευτικῶν ἀρχῶν, μετέχουν δ' ἐνεργῶς εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωήν. Αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις διεμορφώθησαν μὲ μοναδικὸν αἴσθημα καὶ ἁρμονίαν, ὀφειλόμενα εἰς τὸν χριστιανικὸν ἢ μωαμεθανικὸν πολιτισμόν. Αἴσθημα φανατισμοῦ, ὑπερευαισθησία καὶ ἐν γένει ἰδιότυπος ἀντίληψις περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, ἔχουν ἀποτυπωθῆ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν πόλεων μέχρι καὶ τῶν μικροτέρων λεπτομερειῶν. Ἡ πίστις πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἡ ἔμμονος προσήλωσις μεγάλων λαῶν εἰς τὴν μεταφυσικὴν κοσμοθεωρίαν, ἐδημιούργησαν ἔργα ἀπροσώπου ὁμαδικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ἰδίως μεσαίωνος (Βυζάντιον, Ἰσλάμ).

Μεταβυζαντινοὶ χρόνοι. Μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν παρακμὴν τοῦ Ἰσλὰμ χάνει ἡ Ἀνατολὴ τὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῷ πολιτισμῷ. Ἡ χριστιανικὴ τοῦ κόσμου ἀντίληψις εἶναι μεταφυσική. Ἡ Ἀναγέννησις, ἐπιζητήσασα νὰ δώσῃ ὀρθολογιστικὴν τοῦ κόσμου ἑρμηνείαν, ἐπέφερε τὸ τέλος τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ προσπάθεια συμβιβασμοῦ, ἀναμίξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν ἀναφανέντων στοιχείων τοῦ νέου πολιτισμοῦ, διέφθειρε τὰς ἐπὶ χιλιετηρίδας ἰσχυούσας κοινωνικὰς ἀρχὰς ὁμαδικῆς ἐκδηλώσεως καὶ ἔδωσε, διὰ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς ὁμάδος, ἀφορμὴν ἐμφανίσεως τῶν ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἰσχυουσῶν ἀτομικιστικῶν ἀντιλήψεων ἐν πάσῃ δημιουργίᾳ.

Ἡ Ἀναγέννησις καὶ αἱ κατόπιν ἐποχαὶ εἶναι κατὰ τοῦτο ἀντικοινωνικαί, αἱ ἀνεγειρόμεναι πόλεις παρουσιάζουν ὅλα τὰ ἀτομικιστικὰ φαινόμενα μὲ ὑπερέχοντα τὰ δείγματα τῆς ματαιοδόξου ἐπιδείξεως τῆς κυριαρχίας τοῦ ἀτόμου. Ὁ ἄνθρωπος δίδει μεγάλην, καθοριστικὴν σημασίαν εἰς ἑαυτόν. Πᾶσα δημιουργικὴ ἐκδήλωσις τῶν τελευταίων ἐποχῶν φέρει τὴν ἀτομικιστικὴν σφραγῖδα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ - πολεοδομικὴ δὲν εἶναι πλέον φαινόμενον κοινωνικόν, ἀλλὰ τεχνητόν. Μεγάλαι λαϊκαὶ ὁμάδες λαμβάνουσι θέσιν ἐν τῇ πράξει. Τοῦτο ἐπήνεγκε μεγάλην κρίσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ νεωτέρα πολεοδομικὴ καὶ αἱ τάσεις αὐτῆς. Ἡ θέσις σήμερον τῶν ἀρχῶν τῆς πολεοδομικῆς ἔναντι τῶν πρωταρχικῶν εἶναι ἐντελῶς σαφής, παρ' ὅλον τὸν πολύπλοκον ὀργανισμὸν τῆς λειτουργίας τῆς συγχρόνου πόλεως. Ἡ ἐποχή μας διαθέτει καταπληκτικὰ μέσα πρὸς τελείαν πραγματοποίησιν τῶν ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι, τόσον πολυποίκιλοι, ἐκπηγάζουν ἐκ τῶν πρωταρχικῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιστάσεως, ἡ ὁποία καθ' ὅλας τὰς παρελθούσας ἐποχὰς ὑπῆρξε βασικὸς παράγων πολεοδομικῆς, σήμερον, ἕνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς προφυλάξεως τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν καταπληκτικῶν πολεμικῶν μέσων προσβολῆς τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἐξέλιπεν.

Αἱ πόλεις εἶναι προσωπικότητες, τῶν ὁποίων ἡ φυσιογνωμία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς φύσεως τῶν κατοίκων, ἐκ τῶν πολιτικῶν, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ κυριαρχοῦντος καθεστῶτος.

Ἀλλὰ διανύομεν σήμερον κρίσιν, κρίσιν πολιτισμοῦ, κρίσιν κοινωνικήν. Νέαι πνευματικαὶ ἀνάγκαι καὶ νέα τεχνικὰ μέσα ἀπαιτοῦν νέαν τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων ὀργάνωσιν. Αἱ ἀπόπειραι συμβιβασμοῦ τοῦ παλαιοῦ συστήματος μὲ τὰς νέας ἀρχὰς μόνον εἰς ἐπίτασιν τῆς κρίσεως ὁδηγοῦν καὶ ἐπιβράδυνσιν τῆς ὀρθῆς τῶν προβλημάτων λύσεως, μολονότι σαφέστατα διαφαινομένης. Παράδειγμα αἱ σύγχρονοι μεγαλοπόλεις Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς.

Αἱ ὑγιειναὶ συνθῆκαι κατοικίας καὶ ἐργασίας τοῦ πλείστου μέρους ἐκ τῶν κατοίκων τῶν μεγαλοπόλεων τούτων εἶναι οἰκτραί. Σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Βερολίνου καταυλίζεται, κατὰ τὸν Petersen, εἰς ἀνηλίους καὶ κακῶς ἀεριζομένας κατοικίας, ἀποτελουμένας μόνον ἀπὸ ἓν δωμάτιον. Ἐλάχιστον μέρος ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν ὑγιεινῆς κατοικίας. Πόσον ἀτελεσφόρητοι εἶναι αἱ προσπάθειαι συμβιβασμοῦ τῶν ἀσυμβιβάστων ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἀνεγερθεισῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατοικιῶν παραμένουν κεναί. Αἱ θλιβεραὶ αὗται συνθῆκαι κατοικίας καὶ ἐργασίας τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγαλοπόλεων ἰσχύουν ἐπὶ τὰ χείρω ἐν Ἑλλάδι.

Δυναμικαὶ βάσεις πρὸς διαμόρφωσιν τῆς νέας πόλεως εἶναι κοινωνία ἀναμορφωμένη, ἡ ὁποία

Digitized by Google

θὰ ἐμφανίζῃ ἔντονον ζωϊκὴν δυναμικότητά της διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς πάντων εἰς τὴν ἐν κοινῷ ζωὴν καὶ τεχνικὸν ἐπίπεδον πρόσφορον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν νέων ἰδεῶν. Αἱ πόλεις θ' ἀνεγείρωνται ἐκεῖ, ὅπου ἐνδείκνυται ἐκ λόγων βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Τὸ ἔδαφος θὰ ὑποβάλλεται εἰς πλήρη τεχνικὴν ἐξεργασίαν, ἐξασφαλιζομένων ὅλων τῶν ὑγιεινοτεχνικῶν ἀπαιτήσεων. Εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ κτήρια θὰ δίδεται ὁ ἀνάλογος πρὸς τὸ κλῖμα προσανατολισμὸς καὶ εἰς ὅλα τὰ κέντρα ἐργασίας καὶ πνευματικῆς ζωῆς θὰ ἐφαρμόζωνται αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ πρόοδοι. Ἡ συγκοινωνία καὶ ἡ ἐπικοινωνία τῆς πόλεως πρὸς ὅλον τὸν κόσμον θὰ διανοίξῃ νέους ἐντελῶς ὁρίζοντας συνεργασίας τῶν λαῶν.

Ἡ μεγαλόπολις, ἡ σχηματισθεῖσα διὰ συσσωρεύσεως κατοίκων ὑπὸ τὰς ἀθλιεστάτας ὑγιεινὰς συνθήκας, ἄνευ φυσιολογικῶν λόγων, ἐπέφερε τὸ σημερινὸν χάος. Τίθεται λοιπὸν ζήτημα διαλύσεως τῶν ὑπερτροφικῶν μεγαλοπόλεων καὶ κατανομὴ τῶν κατοίκων εἰς πόλεις μικροτέρας, ὀργανικῶς ἀνεγειρομένας ὅπου ἡ παραγωγὴ τὸ ἐνδεικνύει. Ἡ πολεοδομία πλέον γίνεται χωροδομία (Candesbau). Ὁ σύγχρονος πολεοδόμος δὲν δημιουργεῖ μεμονωμένα σχέδια πόλεων, ἀλλὰ σχέδια χωρῶν. Τὸ σχέδιον-πόλεως εἶναι λεπτομέρεια τοῦ σχεδίου-χώρας. Ἡ πολεοδομία δὲν εἶναι ἀφαίρεσις, ἀλλὰ πραγματοποίησις ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀνωτέρα ἐκδήλωσις ζωῆς. Ἡ σύγχρονος πόλις, μὲ οἱανδήποτε προσωπικότητα, οἱονδήποτε χαρακτῆρα, εἶναι μονὰς οἰκονομικοπνευματική, ἐξαρτωμένη ὀργανικῶς ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ κράτος, ὅπως τοῦτο ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ἡ πρόρρησις τοῦ Bruno Taut περὶ διαλύσεως τῶν μεγαλοπόλεων πραγματοποιεῖται αὐτομάτως διὰ τῆς προόδου τῆς τεχνικῆς. Ι. Τ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

πολεολογία (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη τῶν ἑκασταχοῦ ἀναγκαίων ὅρων ἀνεγέρσεως πόλεων· ἄλλως *ἀρχιτεκτονικὴ* τῶν πόλεων, *ἀστεολογία, πολεοδομία* (βλ. λ.), *πολεοδομική*.

Πόλες [*Παράλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Κέω (πλάτ. 37° 33′ 25″ Β., μῆκ. 24° 20′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657 : Gulf of Athens and Zea island), εἰς 3 ½ μίλ. ΒΑ. τοῦ φάρου Ταμέλου. Κατὰ τὸν ΝΔ. μυχόν του τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Καρθαίας. Σ. Ε. Λ.

Πολεσία (Polesie) [*Γεωγρ.*]. —1) Βοϊβοδᾶτον τῆς Πολωνίας, κατὰ τὰ σύνορα τῆς Λευκῆς Ρωσίας καὶ τῆς Οὐκρανίας, ἐμβαδοῦ 42.286 τ. χιλμ. καὶ 880.890 κατ., ἐξ ὧν 700 000 Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ πόλις *Μπρὲστ* ἐπὶ τοῦ Μπούγκ, ἡ πρώην ρωσικὴ πόλις *Μπρὲστ-Λιτόβσκ*, περίφημος διὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς ρωσογερμανικῆς εἰρήνης. —2) Εὐρεῖα περιοχὴ παρὰ τὸν ποταμὸν Πριπέτ, δασώδης καὶ τελματοβριθής, νοτίως τῆς Λευκῆς Ρωσίας καὶ βορειοδυτικῶς τῆς Οὐκρανίας, ἔχουσα ἔκτασιν 80.000 τ. χλμ., ἐξ ὧν 30.000 τ. χλμ. τενάγη καὶ ἕλη. Ἔδαφος λίαν χθαμαλὸν (ἀνώτερον ὕψος 120 μ.). Περὶ τὴν πρωτεύουσαν Πίνσκ, ὅπου καὶ τὰ μεγαλύτερα ἕλη, ἐκτελοῦνται σπουδαῖαι ἐργασίαι ἀποξηράνσεως καὶ κατασκευῆς συστήματος διωρύγων. Θ. Κ.

πόλεων σχέδια [*Πολεοδομ.*]· βλ. *σχέδια πόλεων*.

πολζενίτης (Polzenit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενές. Συνίσταται ἀπὸ ὀλιβίνην, μελίλιθον, βιοτίτην ἢ φλογοπίτην, χαουΐνην, νεφελίνην καὶ περοβσκίτην, περιέχει δὲ καὶ μαγνητίτην, ἀπατίτην καὶ ἐν μέρει χρωμίτην. Ἡ περιεκτικότης αὐτοῦ εἰς ὀλιβίνην φθάνει μέχρι 50 % τῆς ὅλης μάζης τοῦ πετρώματος, διακρίνεται δὲ καὶ μακροσκοπικῶς. Εἴδη τοῦ πολζενίτου εἶναι ὁ βεσεκίτης (Vesecit) καὶ ὁ μοδλιποβίτης (Modlibovit). Ὁ πρῶτος περιέχει μοντικελλίτην καὶ εἶναι πτωχὸς εἰς μαρμαρυγίαν, ἐνῷ ὁ δεύτερος στερεῖται μοντικελλίτου καὶ εἶναι πλούσιος εἰς μαρμαρυγίαν. Ὁ πολζενίτης ἀπαντᾷ εἰς τὸ Polzen τῆς βορείου Βοημίας. Γ. Β.

πόλη (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *πόλις* (βλ. λ.)· ‖ κατὰ τὸ σχῆμα τὸ λεγόμενον κατ' ἐξοχήν, ἡ Κωνσταντινούπολις: «πηγαίνω 'ς τὴν Πόλη», «βλέπεις τὴν Πόλη;» (ἐκ παιδιᾶς), εὐχή: «καὶ 'ς τὴν Πόλη» καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νικητής· ‖ παροιμ. «ἀπὸ τὴν Πόλη (ἢ πόλη) ἔρχομαι καὶ 'ς τὴν κορφὴ κανέλα» ἐπὶ ἀσυναρτησιῶν.

πολήμι (τό), καὶ *πολήνι*· ἰδιωματ., τὸ ὑπὸ τὸν ληνὸν κοῖλον κτίσμα τὸ δεχόμενον τὸ γλεῦκος, ἄλλως *ποδόχι*.

Πολὶ (Poli), ***Ὀσκὰρ-Φίλιππος-Φραγκῖσκος-Ἰωσήφ***, *κόμης ντὲ* —. Γάλλος λόγιος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1838. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Γαλλοϊσπανικὸν πόλεμον καὶ διετέλεσε νομάρχης Καντάλ. Ἀναμιχθεὶς εἶτα εἰς τὴν πολιτικήν, ὑπῆρξε σφοδρὸς πολέμιος τοῦ Γαμβέττα καὶ τῶν δημοκρατικῶν. Ἔγραψεν: «Ὁ τελευταῖος τῶν Πλανταγενετῶν» (1865), «Ἡ παρθένος μὲ τὰ τριαντάφυλλα» (1865), «Οἱ στρατιῶται τοῦ πάπα» (1868), «Λουδοβῖκος ὁ ΙΗ'» (1880), «Οἱ βασιλοκτόνοι» (1884) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Πόλια (Polia) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, παραπόταμος τοῦ Πρά. Πηγάζει ἐν τῷ κυβερνείῳ Βλαδιμίρ, 20 χλμ. μακρὰν τῆς πόλεως Βλαδιμίρ, ρέει πρὸς Ν. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Σοκουρέβο, ἥτις εἶναι προέκτασις τοῦ ποταμοῦ Πρά. Ἔχει μῆκος 130 χλμ. Γ. Ι. Β.

Πολιὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐλαφοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 283. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀκ-Σακὰλ* καὶ ἀπετέλει ἰδίαν κοινότητα.

Πολίαγρος. Ἀθηναῖός τις, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ηὐτοκτόνησε, διότι διεκωμῳδήθη ἀπὸ σκηνῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (*Αἰλ.* Ποικ. Ἱστορ. V, 8). Α. Θ. Σ.

Πολιαῖος. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς (βλ. *Πολιεύς*).

Πολιάνα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 408. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Πολιάνα *Μεγάλη*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 1.000. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Πολιάνα *Μικρὴ*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 472. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πόλιανη [*Γεωγρ.*]. Κοινότης τοῦ νομοῦ Πέλλης, νῦν καλουμένη *Πολυκάρπι*· βλ. *Πολυανή*.

Πολιχνὴ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας Κάτ. (1928) 495. Πατρὶς τοῦ Γρηγορίου Παπαφλέσσα.

πολιανίτης (Polianit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ μαγγανίου $(MnO_2)_2$ Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα σπανίως εἰς κρυσταλλικὰ συσσωματώματα, συνήθως δὲ εἰς κρυσταλλοφυῆ μὲ μορφὴν ἀκτινοειδῆ, βελονοειδῆ ἢ κοκκώδη, καθὼς καὶ εἰς στιφρά. Παρουσιάζει καὶ ψευδομορφώσεις κατ' ἄλλα ὀρυκτὰ τοῦ μαγγανίου καὶ κατ' ἀσβεστίτην. Ἔχει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα 6—6 ½, συνήθως δι' ἀποσαθρώσεως καὶ μικροτέραν, εἰδικὸν βάρος 4,97—5,01. λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα χαλυβδότεφρον. Ἐμφανίζεται καὶ ἀλαμπές.

Ὁ πολιανίτης ἀποτελεῖ συνήθως καὶ σπουδαῖον μετάλλευμα τοῦ μαγγανίου. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν κυρίως οἱ αὐτοτελεῖς κρύσταλλοι καὶ τὰ κρυσταλλικὰ συσσωματώματα τοῦ διοξειδίου τοῦ μαγγανίου, τὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν εἰς σκληρότητα 6—6 ½. Αἱ ἀλλοιώσεις αὐτοῦ εἰς πυρολουσίτην παρουσιάζουν μικροτέραν σκληρότητα, ἐμφανίζονται δὲ συνήθως καὶ εἰς συσσωματώματα ἀκτινοειδῆ. Ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους μεταλλοφόρους περιοχάς, ὡς εἰς τὸ Schneeberg, Johanngeorgenstadt, Hannover κ. ἄ., ἐν Ἑλλάδι δὲ ἐμφανίζεται σπανιώτατα εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ Λαυρείου. Γ. Β.

πολιανόμοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Συρακούσαις καὶ Ἡρακλείᾳ τῆς Λευκανίας οἱ ἐντεταλμένοι τὰ ἀστυνομικὰ καθήκοντα. Ὁ θεσμὸς τῶν πολιανόμων φαίνεται ὅτι ὑφίστατο κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα. Α. Θ. Σ.

Πολιάνωφ, *Βλαδίμιρος*. Βούλγαρος διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1899. Ἐξέδωκε τὰς συλλογάς: «Ἱππόται», «Ἡ μικρούλα καὶ οἱ τρεῖς», «Ὁ κλέφτης» (1927) καὶ τὰ ρομάντζα: «Ἔσβησεν ὁ ἥλιος» (1930) καὶ «Κραυγή» (1931). Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ κοινωνικόν του περιεχόμενον καὶ τὴν ψυχολογικήν των ἀνάλυσιν. Μετεφράσθη εἰς ξένας γλώσσας, εἰς δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἡ νουβέλα του «Οἱ ἄνθρωποι ποῦ πεθαίνουν». Τ. Β.

πολίαρχος (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Παρὰ Ρωμαίοις ὁ praefectus urbis, ὢν ὑπουργὸς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας, κατὰ δὲ τὴν δημοκρατίαν ὁ παραμένων ἐν τῇ Ρώμῃ ἐπίτροπος τῶν ὑπάτων, ἔχων καὶ ἰσχὺν στρατηγοῦ· συνήθως προΐστατο τῆς κοινῆς τῶν Λατίνων πανηγύρεως (Latinae feriae), τῆς τελουμένης πρὸς τιμὴν τοῦ Λατιαρίου Διὸς ἐπὶ τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ τῶν ὑπάτων εἶχε τὸ ὕψιστον δικαίωμα τοῦ νὰ συγκαλῇ τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον καὶ τοῦ νὰ προεδρεύῃ ταύτης.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἅμα τῇ ἱδρύσει της, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος δὲν ἐγκατέστησε τὴν ρωμαϊκὴν ταύτην ἀρχήν, ὑπαγαγὼν τὰ ἔργα ταύτης εἰς τὰ τοῦ *ἐπάρχου τοῦ πραιτωρίου τῆς Ἀνατολῆς*. Τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιάρχου ἢ ἐπάρχου τῆς πόλεως ἐπανίδρυσεν ἐν τῇ Νέᾳ Ρώμῃ ὁ Κωνστάντιος τῷ 359 ἐπὶ ὑπάτων Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου, πρῶτος δὲ πολίαρχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο ὁ Ὀνωρᾶτος. Ν. Σ. Λ.

Πολίαρχος. Ἀθηναῖός τις, διαβόητος ἐπὶ τρυφηλότητι καὶ ἡδυπαθείᾳ, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ὄχι μόνον ἔθαπτε δημοσίᾳ καὶ πολ[…] λῶς τοὺς ἀποθνήσκοντας κύνας καὶ ἀλεκτρ[…] του, ἀλλ' ὅτι καὶ «ἐπιστήματα αὐτοῖς ἀναστήσας […] γράμματα κατ' αὐτῶν ἐνεκόλαπτε» (*Αἰλ.* Ποικ. Ἱ[…] VIII, 4). Α. Θ. Σ.

πολιὰς (ἡ)· ἡ προστάτις τῆς πόλεως θεὰ […] πολιοῦχος.

— [*Ἀρχ.*] *Πολιὰς* (ἄλλως καὶ *πολιᾶτις*, πολ[…] κττ.) ἐπεκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἀθ[…] ὡς κατ' ἐξοχὴν προστάτις τῶν ἀκροπόλεων (ἢ […]λεων) θεότης. Ἐν Ἀθήναις ἡ ἐπίκλησις αὕτη […] τὸ ἀρχαιότερον ἐπίθετον, ὑφ' ὃ ἐλατρεύθη […] ἤδη ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων τοῦ Ἐρεχθέως. Σ[…]νήθως ἐλατρεύετο ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ […] προστάτου τῶν ἀκροπόλεων Διὸς Πολιέως, ἐν Α[…]γιάλῃ τῆς Ἀμοργοῦ, Ἀλαλκομεναῖς, Θήβαις, […] Φθιώτιδος, Θήρᾳ, Ἰαλυσῷ (Ἀθηνᾶ Ἰαλυσία Π[…]λιάς), Ἰλίῳ, Ἴῳ, Καμείρῳ (Καμειριὰς Πολ[…] Κῷ (Πολιὰς Νίκη), Νικοπόλει ἐπὶ Ἴστρῳ […] τοῦ Διὸς Ὀλυμπίου καὶ τῆς Ἥρας Ζυγίας), Ρο[…] Τήλῳ, Τεγέᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Μόνη ἐτιμήθη […] Ἄσσῳ, Δαυλίδι, Ἐρυθραῖς (ἔνθα ναὸς αὐτῆς) Ἱερᾷ, Κυζίκῳ, Μεγαλοπόλει (ἔνθα ἱερόν), Ὀλ[…]πίᾳ, Περγάμῳ (Πολιὰς Νικηφόρος), Πομπηϊου[…]λει (Πολιὰς Λινδία), Πριανσῷ, Πριήνῃ, Συνα[…] Σχεδίᾳ τῆς Κάτω Αἰγύπτου, Τέῳ (καὶ ἱερόν), Τ[…]ζῆνι (Πολιὰς Σθενιάς), Φαλάννῃ (ναός), Φασ[…] τῆς Λυκίας κ. ἀ. Ἐπίσης ἐλατρεύθη ἐν συν[…]σμῷ μετὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ (Πολ[…] Κισσαία) καὶ μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος Δεκατοφ[…] ἐν Ἱεραπύτνᾳ τῆς Κρήτης. —

πολίδιον (τό)· ἀρχ., πόλισμα, πολίχνιον, μ[…] πόλις.

Πολιεβόϊ, *Νικόλαος Ἀλεξέγιεβιτς*. Ρῶσος […]γραφεὺς (1796—1846). Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν φι[…]λογίαν, χωρὶς νὰ λάβῃ συστηματικὴν παίδευ[…] ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπανιωτάτων παραδειγμάτων α[…]διδάκτου σοφοῦ ἀνδρός. Ἐνστερνισθεὶς μετὰ […]θους τὸν ρωμαντισμόν, ἵδρυσε τῷ 1824 τὴν φι[…]λογικὴν ἐπιθεώρησιν ὁ «Τηλέγραφος τῆς Μόσχ[…] καὶ ἐπὶ δεκαετίαν ὁλόκληρον διὰ τῶν κριτικῶν κ[…] ἱστορικῶν του μελετῶν ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ […] νέας ρωσικῆς λογοτεχνίας. Κηρυχθεὶς κατὰ τ[…] κρατοῦντος τότε εἰς τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν ψ[…]δοκλασσικισμοῦ, συνέγραψε διηγήματα καὶ δ[…]ματα ρωμαντικά, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ προεξ[…] εἶναι: «Ὁ ζωγράφος», «Ἡ Σιβηριανὴ Παρ[…] Θάνατος καὶ ἡ τιμή» κτλ. Ἀλλὰ κυρίως ἀνεδ[…] διὰ τῶν κριτικῶν του μελετῶν, εἰς ἃς ἀνέλυσε […]τερον τὸ ἀνθρώπινον ἢ τὸ ρωσικὸν ἰδεῶδ[…] προεξέχον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ ἑξάτομος «Ἱσ[…] τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ», εἰς ἣν ἀντέταξε τὰς δημοκρ[…]κάς του ἰδέας κατὰ τῶν αὐταρχικῶν τοιούτων […] ἱστορικοῦ Καραμζὶν καὶ ἕνεκεν τῶν ὁποίων ἀ[…]γορεύθη ὑπὸ τῆς λογοκρισίας ἡ ἔκδοσις τοῦ «Τ[…]γράφου τῆς Μόσχας». Μεταβὰς εἰς Πετρούπολ[…] ἔδωκε νέαν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν, τὸν «[…] τῆς πατρίδος». Τὸ ἔργον τοῦ Πολιεβόϊ διακ[…] ἁβρότης τοῦ ὕφους καὶ χάρις τῆς γλώσσης. Θ[…]

— **Πολιεβόϊ, *Πέτρος Νικολάγιεβιτς*.** Ρῶσος […]γραφεὺς (1839—1902). Συνέγραψε πλείστας ἱσ[…]ρικοκριτικὰς μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ […] Σαίξπηρ μετεφράσθη εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Ἱστορία […] ρωσικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρ[…] μέχρι τοῦ 1900». Θ[…]

Πολιεζάγιεφ, *Ἀλέξανδρος Ἰβάνοβιτς*. Ρ[…] ποιητὴς (1805—1838). Κατ' ἀρχὰς ἐφοίτησεν […] τὸ τότε ἐκπαιδευτήριον τῶν εὐγενοπαίδων τοῦ Β[…]ζάρ, βραδύτερον δὲ ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφ[…] σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Ἐκ[…] ἤρξατο δημοσιεύων ποιήματα εἰς τὸν «Εὐρ[…] Μηνύτορα», εὐμενέστατα δὲ ἐκρίθησαν αἱ μετα[…]σεις τοῦ Ὀσιανοῦ, ἡ δὲ ἑταιρεία τῆς ρωσικῆς […]λογίας ἐξέδωκε μεταφράσεις τού τινας ποιημ[…] τοῦ Βύρωνος καί τινα πρωτότυπα ἔργα του. Μ[…] ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του περιῆλθεν εἰς χε[…] τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' ἐπιλήψιμον πο[…] του κυκλοφορῆσαν ἐν χειρογράφῳ, κατὰ διατα[…] δὲ αὐτοῦ κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν πρὸς σωφ[…]νισμόν. Δραπετεύσας ἐκ τοῦ στρατοπέδου συνε[…]φθη καὶ καθῃρέθη τοῦ βαθμοῦ του, διεγράφη […] καὶ ἐκ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καταλόγου. Ἐν τῇ […]λακῇ εὑρισκόμενος ἔγραψε τὰ πλεῖστα τῶν π[…]μάτων του, ἐν οἷς τὸ «Ὅραμα τοῦ Βαλτάσαρ» […] τὸ «Τραγοῦδι τοῦ δεσμώτου», κριθέντα ὡς ἀ[…] ἀριστουργήματα. Μόλις τῷ 1833 τοῦ ἐπετρά[…] ἐπάνοδος εἰς Μόσχαν, ὅπου ἔγραψε πλεῖστα π[…]ματα ἐν οἷς καὶ τὸ ἄριστον τούτων «Τὰ μ[…]μάτια», καταστὰν δημοφιλέστατον καθ' ὅλην τ[…] Ρωσίαν. Περὶ τὸ 1837 ἐξεδηλώθη εἰς αὐτὸν φ[…]σις καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομ[…] προαχθεὶς εἰς λοχαγόν, ἐκεῖ δὲ ἔγραψε τὸ ποί[…] του «Ἀποχαιρετισμὸς τῆς ζωῆς», τρεῖς ἡμέρας […] τοῦ θανάτου του. Τὸν Πολιεζάγιεφ διακρίνει ἀ[…]νήθης δύναμις αἰσθήματος καὶ σπανία ρώμη σ[…]χουργίας. Θ[…]

Digitized by Google

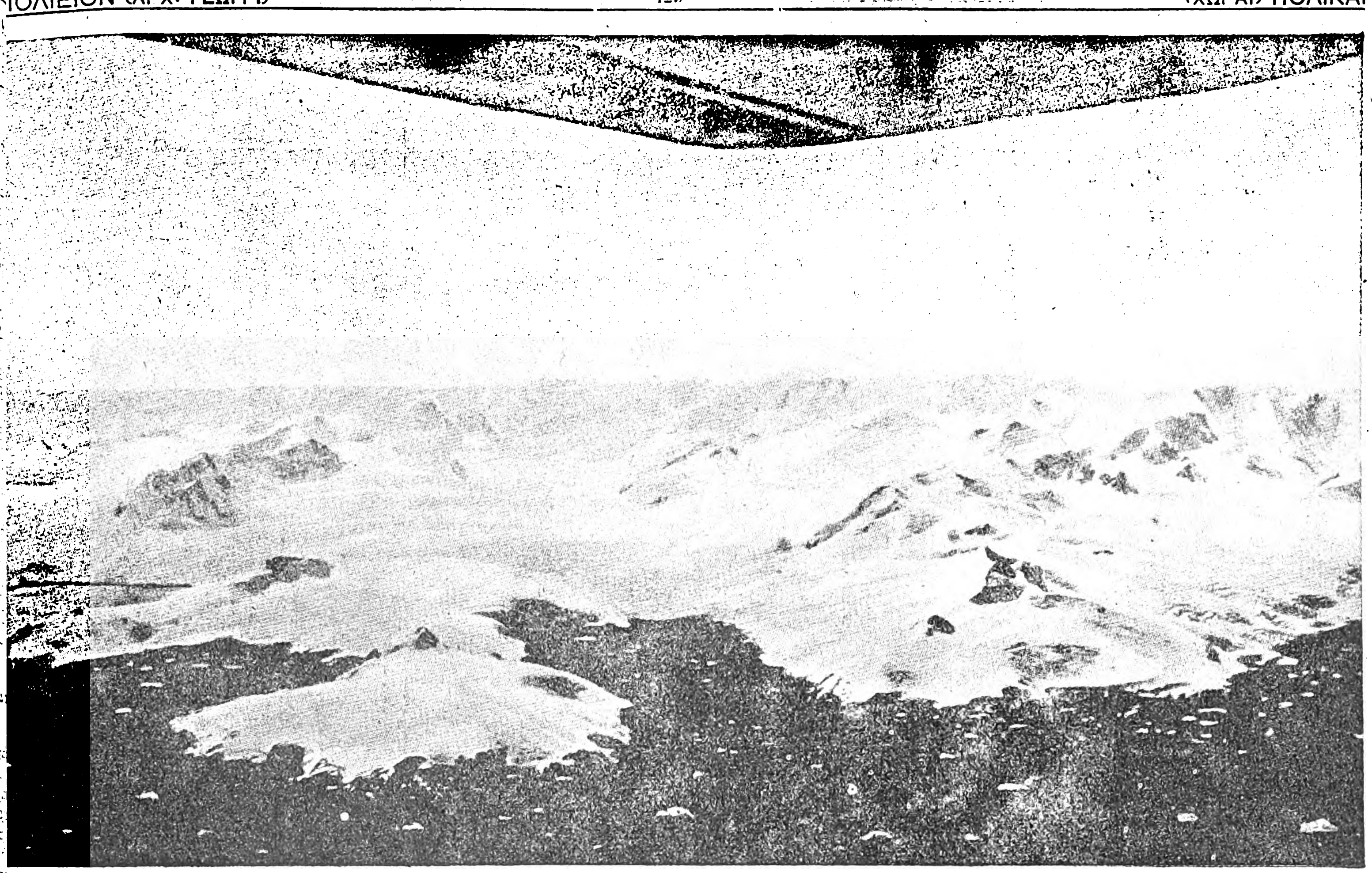

Ἡ Γῆ τοῦ Γκράχαμ, ὑπεράνω τῆς ὁποίας διῆλθον ἐπὶ ἀεροπλάνου ὁ Οὐΐλκινς καὶ ὁ Ἔλσον τῷ 1928.

Πολίειον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις ῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἐν Λευκανίᾳ, ἐπὶ τοῦ όλπου τοῦ Τάραντος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράωνος (VI, 264), ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σῖριν*, κειμένην ἐπὶ ῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Α. Θ. Σ.

πολιεὺς (ὁ), θηλ. *—ιάς*· ὁ προστάτης τῆς πόλεως εός, ὁ πολιοῦχος (βλ. καὶ λ. *πολιάς*)

— *[Ἀρχ.] Πολιεῖς* ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν ἀρχαιόητα αἱ ὡς κατ' ἐξοχὴν προστάτριαι μιᾶς πόλεως ατρευόμεναι θεότητες. Τούτων τὰ ἱερὰ ἀνιδρύοντο υνήθως ἐν τῇ ἀκροπόλει (πόλει) τοῦ ἄστεως, ἐχρηιμοποιοῦντο δὲ εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν ἱερῶν ἢ ημοσίων χρημάτων, τὴν ἀνάθεσιν τῶν ἐν ἐπιγρααῖς δημοσίων πράξεων κ.τ.τ. Εἰδικώτερον ὡς ποιεῖς ἐτιμήθησαν: ὁ Ζεὺς ἐν Ἀθήναις, τῆς λαρείας του κατασταθείσης ἀπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ Ἐεχθέως, ἐν Ἀκράγαντι, Θήρᾳ, Ἰστροπόλει, Καείρῳ, Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, Πολίῳ τῆς Λέσβου, Ῥώμῃ, Σάρδεσι καὶ Τήλῳ. Ἐν συνδυασμῷ μετὰ ῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος ἐτιμᾶτο ἐν Αἰγιάλῃ τῆς Ἀοργοῦ, Ἀλαλκομεναῖς, Ἰαλυσῷ, Ἰλίῳ, Ἴῳ, Καείρῳ, Κῷ καὶ Ῥόδῳ, ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς ινδίας ἐν Λίνδῳ καὶ Φύσκῳ τῆς Καρίας, μετὰ δὲ ῆς Ἀφροδίτης καὶ Ἥρας ἐν Παλαιπάφῳ. Π.Ν.Π.

πολίζω· κτίζω, ἱδρύω πόλιν: «πολίζω τὸ χωρίον» ιεταβάλλω τὸν ἔρημον τόπον εἰς κατοικούμενον.

Πολικάστρο ***κόλπος*** (Golfo di Policastro) *[Παλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους ιανοιγόμενος εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ἐν τῇ παραλίῳ τοῦ νομοῦ Μπαζιλικάτα ῆς Καλαβρίας, μεαξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σκαλέα Scalea) καὶ Ἰσκολλέλλι (Iscollelli), βορείως τοῦ όλπου τῆς Σάντα Ἐουφέμια (ἀρχ. Ποσειδωνιάτης) ιαὶ τοῦ κόλπου τοῦ Σαλέρνο. Εἰς τὸν μυχόν του ὸ χωρίον *Πολικάστρο* (πλάτ. 40° 04′ Β., μῆκ. 5° 31′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to Cape Bonifati) πρὸς τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ κόλπος ἐπώνυμος ιαὶ τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Πυξοῦντος (*Στράβ.* ΣΤ, 252) ἢ Βουξέντου (*Πτολεμ.* Γ, α, 8). Εἶναι ὁ *Λᾶος κόλπος* τῶν ἀρχαίων *Στράβ.* αὐτόθι). Σ. Ε. Λ.

πολικλινικὴ (ἡ· οὐχὶ *πολυκλινική*). Οὕτω καλοῦνται τὰ ἱδρύματα, εἰς τὰ ὁποῖα προσερχόμενοι οἱ ἀνὰ τὴν πόλιν ἄρρωστοι ζητοῦσιν ἰατρικὴν συμβουλὴν ἢ μικρὰν καὶ πρόχειρον χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. Αἱ πολικλινικαί, ὀνομαζόμεναι καὶ *ἀστυκλινικαί*, εἶναι ἢ ἰδιωτικὰ ἢ κρατικὰ (δημοτικά, πανεπιστημιακὰ) ἱδρύματα, περιλαμβάνοντα ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς καὶ παρέχοντα τὴν συνδρομὴν αὐτῶν τὰ μὲν πρῶτα ἐπὶ μικρᾷ ἀμοιβῇ, τὰ δὲ δεύτερα δωρεάν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα καὶ ἰδίᾳ τὰ πανεπιστημιακά, χρησιμεύουσι καὶ ὡς ἐκπαιδευτικὰ κέντρα, ἔνθα, ὡς γίνεται παρ' ἡμῖν, ἐξασκοῦνται πρακτικῶς οἱ τελειόφοιτοι τῆς ἰατρικῆς πρὶν ἢ λάβωσι τὴν ἄδειαν τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. Ν. Α. Μ.

πολικός,*—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πόλους, ὁ τῶν πόλων: «πολικαὶ χῶραι», αἱ περὶ τοὺς πόλους· || «πολικὸν φῶς ἢ σέλας» τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον σέλας· || «πολικὸς ἀστὴρ» ὁ α ἀστὴρ τῆς μικρᾶς Ἄρκτου, ὡς εὑρισκόμενος ἐγγύτατα πρὸς τὸν Βόρειον Πόλον.

— ***πολικαὶ ἐξερευνήσεις***· βλ. *πολικαὶ* χῶραι.

— ***πολικαὶ ζῶναι τῆς γῆς*** *[Γεωλογ.]*. Αἱ δύο ζῶναι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι μεταξὺ ἑκατέρου τῶν δύο πολικῶν κύκλων. Ὀνομάζονται καὶ *κατεψυγμέναι*, διακρίνονται δ' εἰς *βορείαν πολικὴν* ἢ *κατεψυγμένην* καὶ *νοτίαν πολικὴν* ἢ *κατεψυγμένην* ζώνην (βλ. *ζῶναι τῆς γῆς*). Γ. Κ. Γ.

— ***πολικαὶ χῶραι*** *[Γεωλογ.]*. Αἱ ἐκτάσεις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, αἱ κείμεναι περὶ τοὺς γεωγραφικοὺς πόλους καὶ ὁριζόμεναι οὐχὶ ὑπὸ τῶν πολικῶν κύκλων, ἀλλ' ὑπὸ ὁρίων, τὰ ὁποῖα ρυθμίζονται ὑπὸ πολλῶν παραγόντων, ἐκ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι ἡ διανομὴ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, τὸ κλῖμα, τὸ φυτικὸν κάλυμμα καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν πάγων. Αἱ πολικαὶ χῶραι εἶναι σημαντικαὶ κυρίως ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως. Ἐκ τούτων τινὲς μὲν οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, ἄλλαι δὲ μικρὰν σχετικῶς Ἄξιον ἰδιαιτέρας σημασίας καὶ προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὸν Βόρειον Πόλον ὁ ἥλιος μένει ἐπὶ ἥμισυ ἔτος ἄνευ διακοπῆς ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος, εἰς τὸν παράλληλον τῶν 80° Β. πλ. ἐπὶ 134 ἡμέρας, καὶ εἰς τὸν παράλληλον τῶν 70° Β. πλ. μόνον ἐπὶ 64 ἡμέρας. Κατ' ἀντίστροφον τρόπον κλίνει ὁ Νότιος Πόλος πρὸς τὸν ἥλιον κατὰ τὴν 22αν Δεκεμβρίου, οὕτως ὥστε ὁ ἥλιος δὲν δύει μέχρι τοῦ εἰς τὴν 66° ½ Β πλ. κειμένου νοτίου πολικοῦ κύκλου, ἐνῷ συγχρόνως δὲν ἀνατέλλει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ βορείου πολικοῦ.

Κατὰ τὴν μακρὰν χειμερινὴν νύκτα τῶν πολικῶν περιοχῶν παρουσιάζεται τὸ λαμπρὸν φαινόμενον τοῦ πολικοῦ φωτός, κατὰ τόπους πολὺ συχνὰ καὶ μὲ μεγάλην ἔντασιν. Τὰ πολικὰ φῶτα τῆς περιοχῆς τοῦ Βορείου Πόλου ὀνομάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον *βόρειον σέλας*, τὰ τῆς Νοτίου *νότιον σέλας*.

Τὸ θέρος τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς συμπίπτει τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μὲ τὸν χειμῶνα τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς σημασίας διὰ τὰς πολικὰς περιοχάς. Λόγῳ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς ἀκτινοβολίας, εἰς οὐδὲν ἄλλο τμῆμα τῆς γῆς παροχετεύεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου τόσον πολὺ θερμότης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους, ὅσον εἰς τὸν πόλον Ἐν τούτοις ἡ θερμότης αὐτὴ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ νὰ τήξῃ τὰς πελωρίας, κατὰ τὸν χειμῶνα συσσωρευθείσας, μάζας χιόνος καὶ πάγων, οὕτως ὥστε ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος ἀναγκάζεται νὰ μένῃ χαμηλή. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα εὑρίσκονται καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πάγου, συνεπείᾳ δὲ τούτου οἱ ὅροι ζωῆς δι' ἀνώτερα φυτὰ καὶ χερσαῖα ζῷα εἶναι ἄκρως δυσμενεῖς. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὰ ἡ πανίσκη τῆς θαλάσσης παρουσιάζει ἀκριβῶς εἰς τὰς πολικὰς περιοχὰς μέγαν πλοῦτον.

Ἡ ὑγρασία τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς τὴν ξηρὰν γενικῶς δὲν εἶναι μεγάλη. Τὰ ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα πίπτουν κυρίως ὑπὸ μορφὴν χιόνος. Ἡ ποσότης αὐτῆς εἶναι μικρὰ καὶ εἰς τὴν χέρσον ἀνέρχεται τὸ πλεῖστον μόνον εἰς 100—300 χιλιοστ. τὸ ἔτος. Καταιγίδες δὲν παρουσιάζονται σχεδὸν καθόλου. Κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας τῆς γῆς ἐγένοντο, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας ζώνας, σημαντικαὶ ἀλλαγαὶ τοῦ κλίματος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς πολικὰς περιοχὰς ἀνευρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα φυτῶν, τὰ ὁποῖα ὑποδεικνύουν ὅτι εἰς τὰς περιοχὰς τὰς κεκαλυμμένας σήμερον ἐντελῶς ὑπὸ πάγων ἐφύοντο ἄλλοτε πλούσια δάση καὶ ὅτι ἡ θερμότης τῆς ἀτμοσφαίρας ἦτο περίπου ὁμοία πρὸς αὐτήν, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ τώρα εἰς τὰ προτιμώμενα τμήματα τῆς περιοχῆς τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Αἱ πολικαὶ χῶραι διακρίνονται εἰς τὰς *ἀρκτικὰς* ἢ *βορείους πολικὰς* καὶ τὰς *ἀνταρκτικὰς* ἢ *νοτίους πολικὰς χώρας*.

Α′. ***Αἱ ἀρκτικαὶ πολικαὶ χῶραι.*** Αὗται περιλαμβάνουσι, κατὰ προσέγγισιν, πλὴν τῶν ἐντὸς τοῦ βορείου πολικοῦ κύκλου χωρῶν καὶ τμήματα τῶν μεγάλων ἠπείρων Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Αἱ μᾶζαι χέρσου τῶν ἀρκτικῶν πολικῶν χωρῶν εἶναι κυρίως συστάδες νήσων πολὺ διαφορετικῶν μεγεθῶν, ἀλλ' ἀρκετὰ ὁμοιογενοῦς χαρακτῆρος. Αἱ συστάδες αὗται τῶν νήσων φέρουν συχνάκις ὑψηλὰς ὀροσειράς, κεκαλυμμένας σχεδὸν ἐντελῶς ὑπὸ χιόνων καὶ πάγου παγετώνων (κρυσταλλιοπάγου). Αἱ ὀροσειραὶ αὗται συνίστανται κατὰ μέγιστον μέρος ἀπὸ ἀρχαῖα κρυσταλλοπαγῆ πετρώματα. Αἱ ἀκταὶ κολποῦνται τὸ πλεῖστον διὰ φιόρδ βαθέως εἰσχωρούντων ἐντὸς τῆς μάζης τῆς χέρσου καὶ διαμελίζονται πολλαχοῦ εἰς μικρὰς νήσους. Ἡ ποικιλία αὐτὴ τῶν σχημάτων, αἱ ἀπότομοι κλιτύες τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, αἱ ὁποῖαι προεξέχουν ἀποκρήμνως, περιβεβλημέναι μὲ τοὺς λάμποντας λευκοὺς θώρακάς των ἐκ χιόνος καὶ ἐκπροβάλλουν ἐκ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ λάμπον φῶς τοῦ ἡλίου, δίδουν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ πολύμορφα πελώρια παγόβουνα, τὰ μεγαλοπρεπῶς πλέοντα ἐντὸς τοῦ πρασίνου θαλασσίου ὕδατος, μεγαλειώδεις καὶ μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνας τοπίων, τὰς ὁποίας σπανίως συναντᾷ τις ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ ἀρκτικὴ χλωρὶς προσαρμόζεται εἰς τὰς χα-

Digitized by Google

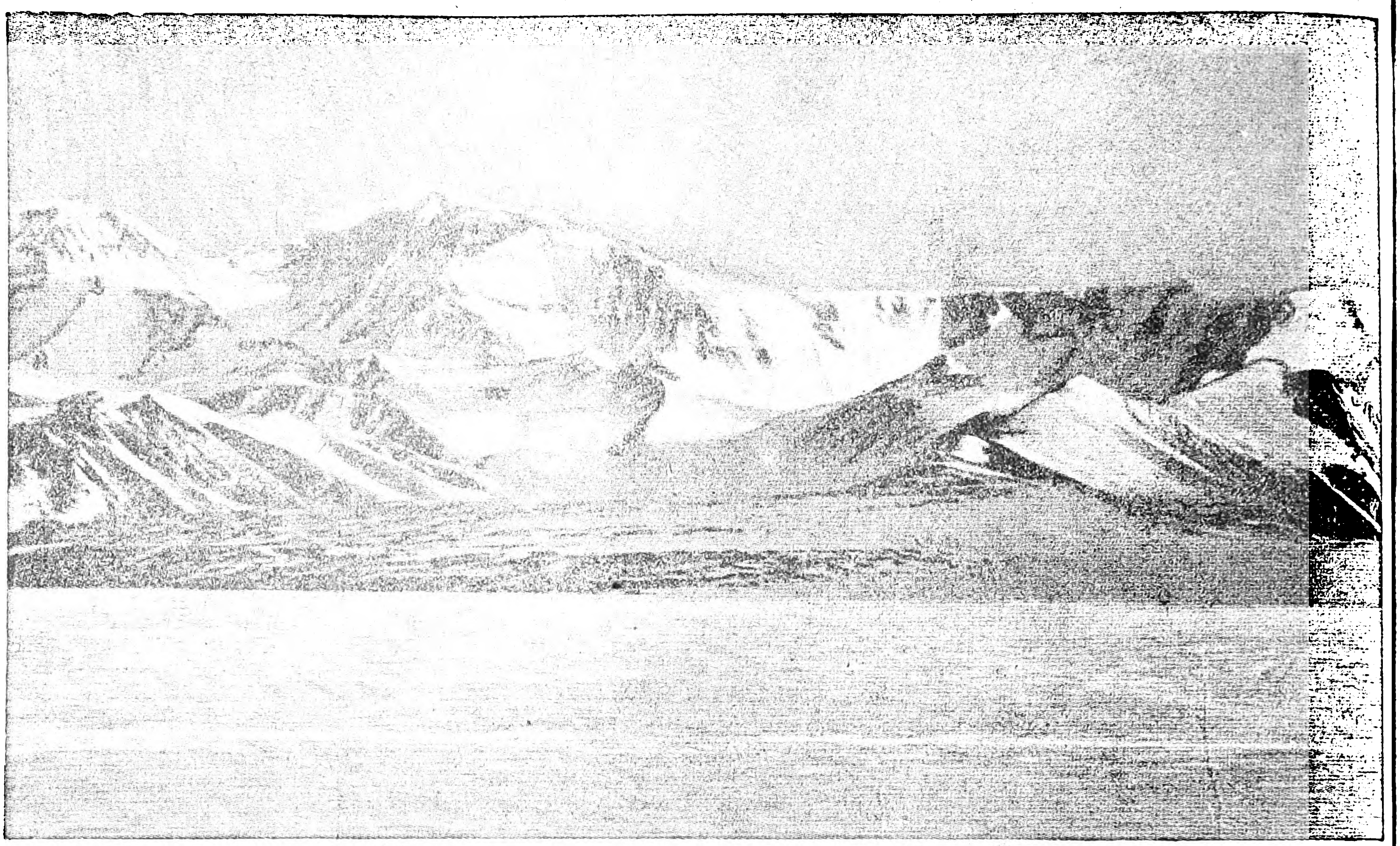

Τὸ ὄρος Λίστερ, πρὸς Ν. τῆς Γῆς τῆς Βικτωρίας, ἐν τῷ Νοτίῳ Πόλῳ.

μηλὰς θερμοκρασίας, πρὸ πάντων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὰ φύλλα καὶ ἄνθη ἀναπτύσσονται ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ θερμότης τοῦ ἰσχυροῦ θέρους. Πολλαχοῦ τοῦτο διαρκεῖ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα δύο μόνον μηνῶν, οὕτως ὥστε ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἀρκτικῶν φυτῶν εἶναι πολυετῆ φυτά, μὴ σχηματίζοντα νέα σπέρματα. Ἡ φυτικὴ ζωὴ εἶναι γενικῶς πενιχρά. Ναὶ μὲν τὸ πολικὸν θέρος μὲ τὴν μακρὰν διάρκειαν ἀκτινοβολίας αὐτοῦ γίνεται ἀφορμὴ νὰ γεννηθῶσι κατὰ τόπους πολυάριθμα ἄνθη μὲ ζωηρὰ χρώματα, ἀλλ' οὐδὲν δένδρον δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς μεγαλύτερον ὕψος καὶ χαμηλοὶ θάμνοι, βότανα, χόρτα, βρύα καὶ λειχῆνες προσδίδουν εἰς τὸ τοπίον τὸν ἰδιάζοντα πολικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ἡ τούνδρα εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα διάπλασις τῆς βλαστήσεως. Εἰς τὰ καθ' ἕκαστα παρατηροῦνται διαφοραί, αἱ ὁποῖαι ἐξαρτῶνται κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὕψους. Πολλὰ εἴδη μικροσκοπικῶν φυκῶν φύονται ἀκόμη εἰς μεγαλύτερα ὕψη ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ τῶν πάγων καὶ διακρίνονται διὰ τῶν ἐντόνων καὶ ὡραίων χρωμάτων αὐτῶν.

Ἡ πανὶς τῆς χώρας εἶναι πτωχὴ εἰς εἴδη. Ἐκ τῶν θηλαστικῶν ὑπάρχουν ἡ λευκὴ ἄρκτος, ἡ (λευκὴ) ἀλώπηξ, ὁ ρένος, ὁ πολικὸς βοῦς καὶ ὁ πολικὸς λαγωός, ἐκ τῶν πτηνῶν ἡ ὄρνις τῶν πάγων, μερικὰ ἁρπακτικὰ καί τινα ἄλλα, ἐκ τῶν ἐντόμων κυρίως χρυσαλλίδες. Ἐντὸς τῆς θαλάσσης ζοῦν φάλαιναι (πολυτιμοτάτη ἡ γιγαντιαία φάλαινα τῆς Γροιλανδίας), δελφῖνες, φυσητῆρες καὶ φῶκαι. Ἐκ τῶν θαλασσίων πτηνῶν αἱ τρεῖς ὁμάδες τῶν λάρων, τῶν θαλασσίων χελιδόνων καὶ τῶν ἀλκῶν, αἱ ὁποῖαι φωλεύουν πολλάκις κατὰ πολλὰς χιλιάδας παρὰ τοὺς ἀποκρήμνους βράχους τῶν ἀκτῶν. Ἡ θάλασσα εἶναι πλουσία εἰς ἰχθῦς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πολικὸς καρχαρίας, ὁ γάδος καὶ αἱ ἀρίγγαι εἶναι ἰδίως συχνοί. Λίαν μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαλακίων ἐντὸς τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει μὲν παρουσιάζονται ὡς πλαγκτόν, ἐν μέρει δ' εἶναι σταθερῶς προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ πυθμένος.

1. *Ἡ Βόρειος Πολικὴ θάλασσα.* Τὸ μέγιστον μέρος τῆς περιοχῆς τῶν ἀρκτικῶν πολικῶν χωρῶν καταλαμβάνει ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανός, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ ὡς ἀρκτικὴ Μεσόγειος θάλασσα αὐτοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 13.000.000 τ. χλμ. περίπου, περιβάλλεται δὲ σχεδὸν ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν ἀπὸ χέρσον. Μόνον διὰ τοῦ μεταξὺ τῆς Γροιλανδίας καὶ Νορβηγίας χαίνοντος χάσματος 1.500 χλμ. περίπου εὑρίσκεται εἰς εὐρὺν σύνδεσμον μὲ τὸν ἀνοικτὸν ὠκεανόν. Πέριξ τῆς μέχρι 4.000 μ. βαθείας θαλάσσης, τῆς πυκνῶς κεκαλυμμένης καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους μὲ πλέοντα ὄρη πάγων, ἐκτείνονται αἱ βόρειαι ἀκταὶ τῶν τριῶν μεγάλων ἠπείρων, τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς.

Ἡ ἐξερεύνησις τῆς ἀφιλοξένου αὐτῆς θαλάσσης, τῆς τόσον ἐπικινδύνου διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν, λόγῳ τῶν πιέσεων τῶν πάγων, ἤρξατο ἤδη πρὸ 4 ἑκατονταετηρίδων, διότι ἠλπίζετο τότε ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς βορείως περὶ τὴν Ἀσίαν (*βορειοανατολικὸς διέκπλους*) ἢ περὶ τὴν Ἀμερικὴν (*βορειοδυτικὸς διέκπλους*), παρὰ διὰ τῆς πολὺ μακροτέρας θαλασσίας ὁδοῦ περὶ τὸ νότιον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς. Πραγματικῶς ἡ ταχυτέρα ὁδὸς ἀπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης εἰς τὸν Βερίγγειον πορθμόν, τὴν βόρειον εἴσοδον τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ὁδηγεῖ κατ' εὐθεῖαν ὑπὲρ τὸν Βόρειον Πόλον. Ἡ διάβασις διὰ τῶν δύο διέκπλων ἐδυσχεραίνετο πάντοτε τόσον ὑπὸ τῶν πελωρίων μαζῶν πάγων, ὥστε πρῶτον ὁ Σουηδὸς Α. Ε. Nordenskiöld ἐπέτυχε τῷ 1878—1879 νὰ ἐκβιάσῃ τὸν βορειοανατολικὸν διέκπλουν, ἐνῷ ὁ Νορβηγὸς Ρ. Ἀμοῦνδσεν τῷ 1903—1906 διέπλευσε διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ πλοίου τὸν βορειοδυτικὸν διέκπλουν. Ἄλλο ἐλατήριον ὤθουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ πόλου, ὑπῆρξεν ὁ πλοῦτος εἰς ζῷα δίδοντα μηλωτὰς καὶ ἄλλας ὕλας (λευκὰς ἄρκτους, φώκας, φαλαίνας), ὁ ὁποῖος ἐξησφάλιζεν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας μεγάλα κέρδη εἰς τὰ ἁλιευτικὰ πλοῖα. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ ὁρμὴ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ ἡ ἀθλητικὴ καὶ ἐθνικὴ φιλοδοξία, κορυφούμεναι εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς κατάκτησιν τοῦ Πόλου, ἐπετάχυναν τὴν ἐξερεύνησιν τῆς Ἀρκτίδος.

Ὁ Βόρειος Πόλος καλύπτεται ἀπὸ θάλασσαν. Διὰ πρώτην φορὰν ἔφθασαν εἰς αὐτὸν δύο Ἀμερικανοί, τὴν 21 Ἀπριλίου 1908 ὁ F. A. Cook καὶ τὴν 7 Ἀπριλίου 1909 ὁ R. E. Peary. Ὁ Ἀμερικανὸς R. E. Byrd μετέβη ἐπὶ ἀεροπλάνου ἀπὸ τὴν Σπιτζβέργην τὴν 9ην Μαΐου 1926 εἰς τὸν Πόλον καὶ τἀνάπαλιν, μετὰ τοῦτον δ' ἀμέσως ὁ Νορβηγὸς Ρ. Ἀμοῦνδσεν ἐπὶ ἀεροπλοίου τὴν 11—14 Μαΐου 1926 ἀπὸ τὴν Σπιτζβέργην ὑπὲρ τὸν Πόλον εἰς τὴν Ἀλάσκαν. Μετὰ ταῦτα, τὴν 24 Μαΐου 1928, ὁ Ἰταλὸς ἀεροπόρος Νόμπιλε ἔφθασεν ἐπὶ τοῦ ἀεροπλοίου «Ἰταλία» εἰς τὸν Β. Πόλον, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὅμως κατέπεσε παρὰ τὴν Σπιτζβέργην, καταστραφέντος καὶ τοῦ ἀεροπλοίου. Τέλος, κατὰ τὸ 1931, ἐπεχείρησαν νὰ φθάσουν εἰς τὸν Β. Πόλον ὁ δόκτωρ Ἔκκενερ μὲ τὸ ἀερόπλοιον «Κόμις Ζέππελιν», καὶ ὁ Χ. Οὐΐλκινς διὰ τοῦ ὑποβρυχίου «Ναυτίλος», μὴ ἐπιτυχόντες ὅμως τοῦτο. Τὰς σπουδαιοτάτας γνώσεις τῆς Βορείου Πολικῆς θαλάσσης ὀφείλομεν εἰς τὸν Νορβηγὸν Φ. Νάνσεν, ὁ ὁποῖος διέσχισε διὰ πρώτην φορὰν τὸν παγωμένον ὠκεανὸν μὲ τὸ πλοῖον «Fram» τῷ 1893—1896 καὶ τὴν 7 Ἀπριλίου 1895 εἰσεχώρησε μέχρι τῆς 86° 4′ Β. πλ.

Ἡ μέση θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαίρας ὑπὲρ τὴν θάλασσαν τοῦ Πόλου ἦτο, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Νάνσεν εἰς τὴν 82° ½ Β. πλ., κατὰ Φεβρουάριον —36°, κατὰ τὸν Ἰούλιον —0°, τὸ δ' ἐτήσιον μέσον —19°. Ὡς κατωτάτη θερμοκρασία ἐμετρήθησαν —52° τὴν 12 Μαρτίου 1894, ὡς ὑψίστη δὲ 3° ½ τὴν 15 Ἰουλίου 1894.

2. *Αἱ βορειοαμερικανικαὶ πολικαὶ χῶραι.* Τὸ μεταξὺ τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Ἀμερικῆς κείμενον τμῆμα τῆς ἀρκτικῆς πολικῆς περιοχῆς περιλαμβάνει 17 μεγαλυτέρας καὶ πολυαρίθμους μικροτέρας νήσους. Πολιτικῶς ὑπάγονται αὗται εἰς τὸν Καναδᾶν. Τὸ ὁλικὸν ἐμβαδόν των εἶναι 1.400.000 τ. χλμ. Ἡ μεγίστη εἶναι ἡ *Μπάφφιν γῆ* μὲ 564.500 τ. χλμ. Τῶν πλείστων νήσων εἶναι γνωσταὶ μόνον αἱ ἐξωτερικαί, πολλαχοῦ ἰσχυρῶς διαμελισμέναι, ἀκταί. Τὸ ἐπικρατοῦν πέτρωμα εἶναι κρυσταλλοπαγῆ πετρώματα τῶν θεμελιωδῶν ὀροσειρῶν, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι κεκαλυμμένα κατὰ τόπους ἀπὸ στρωσιγενῆ πετρώματα ἀρκετὰ μεγάλης γεωλογικῆς ἡλικίας. Ἀπολιθωμένα λείψανα φυτῶν πληροφοροῦν περὶ ὑπάρξεως θερμοτέρου κλίματος κατὰ τὸ γεωλογικὸν παρελθόν. Αἱ ἀνατολικαὶ νῆσοι ἔχουν ὕψη μέχρι 2.000 μ. περίπου καὶ εἶναι πολλαχοῦ κεκαλυμμέναι ὑπὸ παγετώνων. Ὑπάρχουν ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν νήσων ἐρημικὰ γυμνὰ πετρώδη πεδία καὶ λοφώδης χώρα μικροῦ ὕψους.

Τὸ κλῖμα εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς θαλάσσης, οὕτως ὥστε τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος δὲν εἶναι ὑπερμέτρως βαρὺ καὶ ἡ χαμηλοτάτη θερμοκρασία μετατίθεται ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον εἰς τὸν Φεβρουάριον. Τοὐναντίον τὸ θέρος εἶναι ἀρκετὰ ψυχρόν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου προκύπτει πολὺ χαμηλὴ ἐτησία μέση θερμοκρασία. Αἱ νῆσοι κατοικοῦνται ἀπὸ 4.000 περίπου, τὸ πλεῖστον νομάδας Ἐσκιμώους, καὶ δὴ τῆς φυλῆς τῶν κεντρικῶν Ἐσκιμώων, τῆς μονίμως ἐπίσης ἐγκατεστημένης εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἤπειρον.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος Ἄγγλοι κυρίως θαλασσοπόροι διέπλευσαν πολλάκις τὴν ἀμερικανικὴν Παγωμένην θάλασσαν, ἀναζητοῦντες τὸν βορειοδυτικὸν διέκπλουν. Τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Davis (1585—1587), Hudson (1610) καὶ Baffin (1612—1616) εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς περιοχῆς, ὑπενθυμίζουν σήμερον ἀκόμη τὰ ὀνόματα πορθμὸς Davis, κόλπος Hudson καὶ κόλπος Baffin. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀναζητούμενος διέκπλους δὲν εὑρέθη, αἱ ἐπιχειρήσεις περιῆλθον εἰς στασιμότητα καὶ ἀνελήφθησαν πάλιν τὸ πρῶτον, ὅταν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις διέθεσεν ἔπαθλον 400.000 μάρκων διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ βορειοδυτικοῦ διέκπλου.

Ἰδίως τὰ ταξίδια τοῦ Peary ἀπὸ τοῦ 1818 ἕως τὸ 1825 ηὐνοήθησαν ὑπὸ τῆς τύχης. Οὗτος εἰσεχώρησε πρὸς Δ. μέχρι τῆς Banksland καὶ ἀνεκάλυψε τὰς πλείστας νήσους τοῦ κατ' αὐτὸν ὀνομαζομένου βορειοδυτικοῦ τμήματος τοῦ Ἀρχιπελάγους. Τοιουτοτρόπως διηνοίχθη ἡ μέχρι τότε ἄγνωστος θάλασσα εἰς τὴν φαλαινοθηρίαν καὶ ἐγένετο αὕτη ταχέως τόπος συναθροίσεως ἁλιευτικῶν πλοίων, παρ' ὅλον ὅτι οἱ κίνδυνοι τῆς πιέσεως τῶν πάγων ἦσαν τόσον μεγάλοι, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1820 ἕως τὸ 1850 συνετρίβησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν πάγων πλέον τῶν 200 πλοίων. Ἡ «Victory», ὑπὸ τὴν διαταγὴν τοῦ John Ross, ἐχρησιμοποιήθη ὡς πρῶτον ἀτμόπλοιον εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Πόλου. Τέσσαρας χειμῶνας ἠναγκάσθη ἡ ἀποστολὴ νὰ διέλθῃ πα-

Digitized by Google

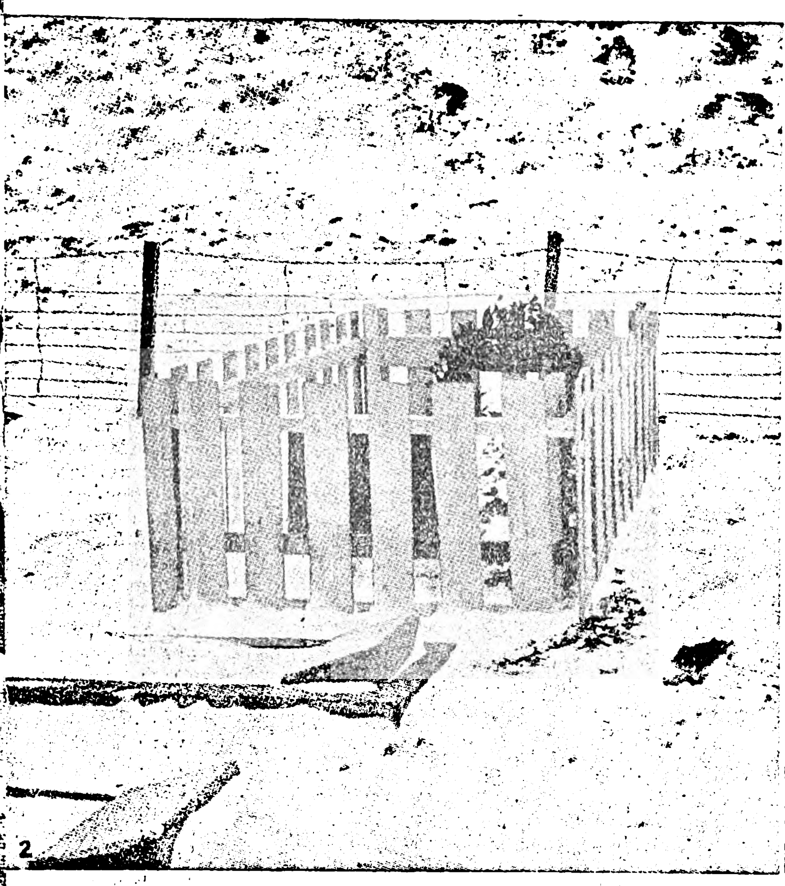
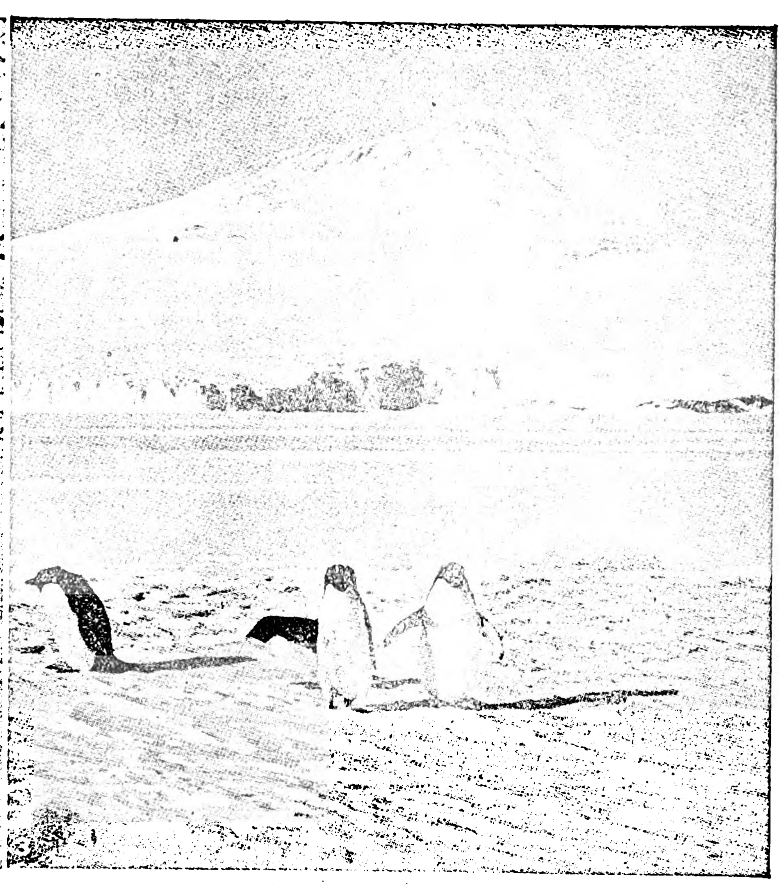

1) Ὁ τάφος τοῦ σὲρ Ἐρνέστου Σάκλετον, ἐν Γκρύτβικεν, ἐπὶ τῆς νήσου Νοτίου Γεωργίας, ὅπου ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1922 κατὰ τὸ τρίτον αὐτοῦ ἐξερευνητικὸν ταξίδιον εἰς τὸν Νότιον Πόλον. 2) Τὸ ὄρος Ἔρεβος, ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Ρώς, ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Ρώς, φωτογραφηθὲν ἐξ ἀποστάσεως 25 χλμ. Τὰ πρὸ αὐτοῦ πτηνὰ εἶναι πιγκουῖνοι.

ιίον τῆς χερσονήσου Boothia Felix, τῆς βορειοάτης ἀποφυάδος τῆς ἀμερικανικῆς ἠπείρου. Ἐν ούτοις ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἀρχηγοῦ James Clark Ross ατώρθωσε νὰ καθορίσῃ ἐπὶ τῆς χερσονήσου ταύης τὸν βόρειον μαγνητικὸν πόλον τῆς γῆς εἰς ὴν 70° 5′ Β. καὶ 96° 45′ Δ. Νέαν περίοδον εἰς τὴν ξερευνητικὴν ἱστορίαν ἤνοιξεν ὁ John Franklin, ὁποῖος εἰσεχώρησε τῷ 1845 πρὸς δυσμὰς μὲ ύο πλοῖα, ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ τολμηὸν ταξίδιόν του. Πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ μετέησαν κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη 40 περίπου πλοῖα, λλὰ τῷ 1859 ἐγνώσθη τὸ πρῶτον μετὰ βεβαιότητος ἡ καταστροφὴ τῆς ἀποστολῆς. Σημαντικαὶ μως ἐπιτυχίαι τῶν ἀναζητησάντων τὸν Franklin σαν αἱ πολυάριθμοι νέαι ἀνακαλύψεις καὶ τέλος πίσης ἡ ἀνεύρεσις τοῦ βορειοδυτικοῦ διέκπλου. ατὰ τὴν 6ην Ἀπριλίου 1853 τὰ μέλη ἀποστολῆς πὸ τὸν Mc Clure, προχωρησάσης ἐκ τοῦ Βεριγείου πορθμοῦ πρὸς ἀνατολάς, συνηντήθησαν μὲ ὰ μέλη ἑτέρας ἐξ ἀνατολῶν ἐρχομένης ἀποστοῆς ὑπὸ τὸν Mc Clintock καὶ οὕτω διεπιστώθη ἡ παρξις ἀδιαλείπτου θαλασσίας ἑνώσεως βορείως ερὶ τὴν Ἀμερικήν.

Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς περιοχῆς ἐξηρεύνησεν ὁ ουηδὸς Sverdrup τῷ 1898—1902 μὲ τὸ πολικὸν λοῖον τοῦ Νάνσεν «Fram». Αὐτὸς ἀνεκάλυψε ορειοανατολικῶς τῆς ὁμάδος Parry πολλὰς νήους, αἱ ὁποῖαι συνοψίζονται ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀρχιέλαγος τοῦ Sverdrup. Μὲ ἓν τῶν μικροτέρων λοίων, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρέτησάν ποτε τὴν ἐξερεύησιν τοῦ Πόλου, δηλαδὴ μὲ τὸ 48 μόνον τόννων εγάλον ἁλιευτικὸν πλοῖον «Gjöa», ἐπεσκέφθη ὁ Ἰορβηγὸς P. Ἀμοῦνδσεν τῷ 1903—1906 τὴν πειοχὴν τοῦ μαγνητικοῦ πόλου, διὰ νὰ καθορίσῃ κριβέστερον τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν θέσιν υτοῦ. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου του εταίδευσε περαιτέρω πρὸς δυσμὰς καὶ ἔφθασε διὰ οῦ Βεριγγείου πορθμοῦ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεαόν. Οὕτω διεπλεύσθη διὰ πρώτην φορὰν ὁ βοειοδυτικὸς διέκπλους ὑφ' ἑνὸς πλοίου.

Τῷ 1915 ὁ V. Stefánson ἀνεκάλυψεν εἰς τὰ υτικὰ τοῦ ἀρχιπελάγους Parry μερικὰς νήσους, εγονὸς ἄγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ἀμερικανικαὶ πολικαὶ νῆσοι ἐκτείνονται ἀκόμη μακρότερον ἀφ' ὅσον ὑπετίθετο μέχρι τοῦδε. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀμερικανοῦ Harris, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς πορείας τῆς μπώτιδος καὶ πλημμυρίδος παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βορείου Πολικῆς θαλάσσης ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, τι μεταξὺ τοῦ Βορείου Πόλου καὶ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐκτεταμένη τις, μέχρι οῦδε ἄγνωστος, χώρα τραπεζοειδοῦς μορφῆς, τῆς ποίας ὑπολογίζει τὸ ἐμβαδὸν εἰς 1.300.000 τ.χλμ. ουναντίον ὁ Νορβηγὸς Sverdrup νομίζει ὅτι, ἐπὶ ῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τῆς παλιρροίας κατὰ ὰ ἔτη 1918 ἕως 1922, πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ ἡ πόθεσις περὶ ὑπάρξεως μεγαλυτέρων χερσαίων αζῶν εἰς τὴν πολικὴν θάλασσαν.

3. *Γροιλανδία.* Ἡ Γροιλανδία, ἀρχαία βόρειος ἀποικία, εἶναι ἡ μεγίστη ὅλων τῶν βορείων πολικῶν χωρῶν (βλ. λ. *Γροιλανδία*).

4. *Αἱ εὐρωπαϊκαὶ πολικαὶ χῶραι.* Σημαντικῶς μικρότεραι τῶν μέχρι τοῦδε περιγραφεισῶν χωρῶν εἶναι αἱ εἰς μεγάλα πλάτη βορείως τῆς Εὐρώπης κείμεναι νῆσοι. Μακρότερον πρὸς δυσμὰς εὑρίσκεται εἰς τὴν 71° Β. καὶ 8° ἕως 9° Δ. ἡ μικρὰ ἐντελῶς ἡφαιστειογενὴς νῆσος Jan Mayen, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὁλλανδοῦ θαλασσοπόρου, ὁ ὁποῖος καθώρισε πρῶτος τῷ 1611 ἀκριβῶς τὴν θέσιν της. Ἡ 60 χλμ. μακρὰν καὶ 370 τ. χλμ. καταλαμβάνουσα νῆσος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα 300 μ. μόνον ὑψηλόν, καὶ ἀπὸ τὸ ὄρος Beeren, ὕψους 2.545 μ., συνδεόμενον πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα δι' ἐπιπέδου γλώσσης χέρσου. Τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦτο ὄρος εἶναι ἡφαίστειον, ἐξ αὐτοῦ δ' ἐκτείνονται παγετῶνες μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ νῆσος εἶναι ἐντελῶς ἀκατοίκητος καὶ σπανιώτατα ἐπισκέπτεταί τις αὐτήν. Ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1883 εὑρίσκετο ἐδῶ ὁ αὐστροουγγρικὸς πολικὸς σταθμός, ὁ ὁποῖος καθώρισε μέσην θερμοκρασίαν —10° (ὑψίστη 2°, ἐλαχίστη —22°).

Ἡ ὁμὰς νήσων τῆς Σπιτζβέργης εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς 76° 20′ καὶ 80° 40′ Β. καὶ 10° μέχρι 30° Α. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 5 μεγαλυτέρας καὶ πολλὰς μικροτέρας νήσους καὶ ἔχει ὁλικὸν ἐμβαδὸν 64.000 τ. χλμ. περίπου. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1596 ὑπὸ τοῦ Ὁλλανδοῦ Barents, μεθ' ὃ ἐχρησίμευσεν, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς θαλασσινοὺς ὡς σταθμὸς διὰ τὴν τότε πολὺ προσοδοφόρον φαλαινοθηρίαν. Ἱδρύθησαν δ' υλιστήρια ἰχθυελαίου καὶ εἰς τὴν 80° Β. ἀνεπτύχθη θερινὴ πόλις, τὸ Smeerenburg, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκοντο ἐνίοτε 300 πλοῖα καὶ 15.000 ἄνθρωποι. Ἐπειδὴ ἡ Σπιτζβέργη εὑρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σχετικῶς θερμοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου, τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦτο εἶναι εὐκολώτερον προσιτὸν κατὰ τὸ θέρος ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων πολικῶν χωρῶν, ἰδίως εἰς τὴν ἀπὸ μεγάλα φιὸρδ ἰσχυρῶς διαμελισμένην δυτικὴν ἀκτὴν αὐτοῦ. Ἐσχάτως ἐπιχειροῦνται ταξίδια ἀναψυχῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τὸ ὕψιστον ὄρος, ἡ κορυφὴ Newton, φθάνει τὰ 1.730 μ. Τελεία ἐξάπλωσις παγετώνων ὑπάρχει μόνον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὀλίγον γνωστῆς βορειοανατολικῆς χώρας. Κατὰ τὰ λοιπὰ οἱ παγετῶνες δὲν ἔχουν σημαντικὸν μέγεθος. Διὰ τοῦτο εἰς μέρη ὅπου ἐκβάλλουν εἰς τὴν θάλασσαν δὲν σχηματίζονται πραγματικὰ παγόβουνα. Ἐνῷ ἄλλοτε ἤρχοντο εἰς τὴν Σπιτζβέργην μόνον φαλαινοθῆραι καὶ κυνηγοὶ ζῴων διὰ μηλωτάς, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀπετέλεσεν αὕτη πολλάκις τὸ πεδίον ἐργασίας ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν. Κυρίως Σκανδιναυοί, ἀλλὰ καὶ Γερμανοί, συνέβαλον πολὺ εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς χώρας. Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Γερμανία διετήρει γεωφυσικὸν σταθμὸν εἰς τὴν Σπιτζβέργην. Τελευταίως ἡ ἐκμετάλλευσις ἐμφανίσεως ἀνθράκων εἶχεν ὡς ἐπακολούθημα τὴν μόνιμον ἐποίκησιν ἀνθρακωρύχων εἰς τὸ Longyear City. Ἐπίσης ὑπάρχει σήμερον ραδιοτηλεγραφικὸς σταθμός. Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Σπιτζβέργη ἐθεωρεῖτο ὡς χώρα μὴ ἀνήκουσα εἰς οὐδένα. Τώρα ἀνήκει εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Svalbard.

Νοτίως τῆς Σπιτζβέργης εὑρίσκεται, εἰς τὴν 74 ½° Β., ἡ τῷ 1596 ὑπὸ τοῦ Barents ἀνακαλυφθεῖσα *Νῆσος τῶν Ἄρκτων*, ἀκατοίκητος, γυμνὴ βραχώδης νῆσος, 10 χλμ. περίπου διαμέτρου, μὲ τὸ 536 μ. ὑψηλὸν ὄρος Misery. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν παγετώνων ἡ νῆσος ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ παγετώνων· σήμερον κατὰ τὸ θέρος εἶναι σχεδὸν ἐλευθέρα χιόνος.

Μακρότατα πρὸς Β ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν πολικῶν χωρῶν ἐκτείνεται ἡ ἀκατοίκητος καὶ δυσκόλως προσιτὴ *Χώρα τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ*, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1873 ὑπὸ τῶν Weyprecht καὶ Payer. Ἑξήκοντα περίπου νῆσοι, ἰσχυρῶς κεκαλυμμέναι ὑπὸ παγετώνων, μὲ ὁλικὸν ἐμβαδὸν 20.000 τ. χλμ. περίπου, ἐκτείνονται μεταξὺ τῆς 80° καὶ 82° Β. καὶ ἔχουν τὴν ὑψίστην κορυφήν των εἰς τὸ 1.580 μ. ὑψηλὸν ὄρος Richthofen. Εἰς τὴν διπλῆν νῆσον *Νόβαγιαν Ζέμλιαν* (Νέαν Γῆν) προσήγγισε τὸ πρῶτον τῷ 1594 ὁ Barents, περιπλεύσας ἐπίσης αὐτήν. Νοτιοδυτικῶς τῆς Νοβάγιας-Ζέμλιας, εἰς τὴν 60° Β. εὑρίσκεται ἡ νῆσος Kolgujew, ἔχουσα ἐμβαδὸν 3.500 τ. χλμ., ἡ ὁποία συχνάζεται ἐκ τῆς γειτονικῆς ρωσικῆς χώρας διὰ κυνήγιον.

5. *Αἱ ἀσιατικαὶ πολικαὶ χῶραι.* Βορείως τῆς ἀρκτικῆς ἀκτῆς τῆς Σιβηρίας εὑρίσκονται πλήθος μεγάλων καὶ μικρῶν ἀκατοικήτων νήσων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πλησίον τῆς ἠπείρου κείμεναι δὲν συμπεριλαμβάνονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν βόρειον πολικὴν περιοχήν, παρὰ τὸ βόρειον πλάτος αὐτῶν, καθότι θεωροῦνται ἁπλῶς ὡς ἀποσπασθέντα τμήματα τῆς ἠπείρου. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν νήσων αὐτῶν ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1711 μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν· φαίνεται δ' ὅτι ἐπίκειται καὶ ἐδῶ ἀκόμη, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀμερικανικὴν πολικὴν περιοχήν, ἡ ἀνεύρεσις καὶ νέων νήσων. Τὴν μεγίστην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ὁ πρῶτος διάπλους διὰ τοῦ βορειοανατολικοῦ διέκπλου ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ A. E. F. von Nordenskiöld ἐπὶ τοῦ πλοίου «Vega» τῷ 1878—1879. Αἱ νῆσοι εἶναι λίαν δυσκόλως προσιταί, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶναι γενικῶς ὀλίγον γνωσταὶ καὶ ἔχουν ἐξερευνηθῆ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Ὡς στήριγμα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν θερμοκρασίας δύνανται νὰ χρησιμεύσουν αἱ παρατηρήσεις τοῦ σταθμοῦ Sagastyr παρὰ τὴν ἀσιατικὴν βόρειον ἀκτήν, εἰς τὸ δέλτα τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Lena, εἰς 73 ½° Β: ἐτήσιον μέσον —17°, Ἰανουάριος —36°, Ἰούλιος 5° ἐλαχίστη θερμοκρασία —53°, ὑψίστη 13°. Ἡ ποσότης τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων εἶναι μόνον 82 χιλιοστ.

Εἰς ἓν ταξίδιόν του κατὰ μῆκος τῆς βορείου

Digitized by Google

σιβηρικῆς ἀκτῆς μὲ δύο παγοθραυστικὰ πλοῖα ὁ Ρῶσος Wickitzki ἀνεκάλυψε τῷ 1913 τὴν *νῆσον τοῦ Cesarewitsch Atexej* καὶ τὴν μεγαλυτέραν *Χώραν τοῦ Νικολάου τοῦ Β'*. Καὶ αἱ δύο ἀποτελοῦν τὴν βόρειον συνέχειαν τῆς χερσονήσου Taimyr καὶ ἡ πρώτη νῆσος χωρίζεται μόνον διὰ θαλασσίου πορθμοῦ πλάτους 25 χλμ. ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Τσελγιοῦσκιν, τὴν βόρειον δηλαδὴ ἄκραν τῆς Ἀσίας. Ἡ ἔκτασις τῶν νέων ἀνακαλυφθεισῶν χωρῶν πρὸς Β. καὶ Δ. δὲν ἔχει καθορισθῆ μέχρι τοῦδε ἀκόμη. Ὀλίγον περισσότερον γνωσταὶ εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ Ljächow τῷ 1770 διὰ πρώτην φορὰν ἀνακαλυφθεῖσαι *Νέαι σιβηρικαὶ νῆσοι*, ὁμὰς νήσων κειμένη ΒΑ. τοῦ δέλτα τοῦ Λένα καὶ συγκειμένη ἀπὸ τέσσαρας μεγαλυτέρας καὶ πολλὰς μικροτέρας, τὸ πλεῖστον ἐκ γρανίτου συνισταμένας, νήσους, αἱ ὁποῖαι ἔχουν συνολικὴν ἐπιφάνειαν 28.000 τ. χλμ. περίπου. Ἐπ' αὐτῶν εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ ἐδάφους λείψανα πάγων (λιθοπάγου) ἐκ τῆς περιόδου τῶν παγετώνων, πάχους μέχρι 22 μ. Αὐτὸς ὁ λιθόπαγος περιέχει πολλὰ ἀπολιθωμένα ὀστᾶ, πρὸ πάντων δ' ἐπίσης χαυλιόδοντας τοῦ ἐξαφανισθέντος μαμμούθ, οἱ ὁποῖοι, ὡς ὁ ἀπολιθωμένος ἐλεφαντόδους, ἔχουν μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν.

Περαιτέρω πρὸς Α. εὑρίσκεται εἰς τὴν 71° Β. ἡ ὑπὸ τοῦ Long τῷ 1867 παρατηρηθεῖσα *Νῆσος τοῦ Βράγγελ*, βουνώδης, ἐκ γρανίτου κατεσκευασμένη νῆσος, ὕψους μέχρις 910 μ., ἐπιφανείας δὲ 4.680 τετρ. χλμ.

Β. Ἡ νότιος πολικὴ περιοχή. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βόρειον πολικὴν περιοχήν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν μίαν σχεδὸν θάλασσαν, περιβαλλομένην γύρωθεν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ περιέχουσαν πολλάς, ἐν μέρει πολὺ μεγάλας, νήσους, ἡ νότιος πολικὴ περιοχὴ συνίσταται ἀπὸ μίαν μεγάλην ἤπειρον, ἡ ὁποία περικλείεται ὑφ' ἑνὸς κύκλου θαλάσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν μερικαὶ μόνον μικραὶ νῆσοι.

Ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς ἀνταρκτικῆς ἠπείρου εἶναι γνωσταὶ μέχρι τοῦδε μόνον τὸ ἥμισυ περίπου. Αὕτη ἐκτείνεται ἐκ τοῦ Νοτίου Πόλου πρὸς Β. ἐπὶ τῆς ἀτλαντικῆς, ἰνδικῆς καὶ αὐστραλιανῆς πλευρᾶς μέχρι τοῦ νοτίου πολικοῦ κύκλου περίπου, ἐπὶ δὲ τῆς πλευρᾶς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὄχι ἐντελῶς τόσον μακράν, πιθανῶς μέχρι τῆς 70° Ν. περίπου. Δύο βαθεῖαι ἐγκολπώσεις τῆς θαλάσσης εἰσχωροῦν εἰς αὐτὴν τὴν κεκλεισμένην ἠπειρωτικὴν μᾶζαν, ἐπὶ τῆς ἀτλαντικῆς πλευρᾶς τὸ πέλαγος Weddel μέχρι τῆς 77 $^{3}/_{4}$° καὶ νοτίως τῆς Νέας Ζηλανδίας ἡ θάλασσα Ross μέχρι τῆς 85° Ν. Ἀναλόγως τῶν μικρῶν γνώσεων ἡμῶν περὶ τῆς χώρας, τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 14.000.000 τετρ. χλμ. περίπου. Ἡ βορειοτάτη ἀποφυὰς αὐτῆς ἐκτείνεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χώρα τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου*, νοτίως τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, πρὸς Β. μέχρι τῆς 63° Ν. σχεδόν. Ἐδῶ καταλήγει μία ἐκ τοῦ ἀγνώστου ἐσωτερικοῦ ἐρχομένη ὀρεινὴ ἅλυσις, ἡ ὁποία ἔχει τὴν συνέχειάν της εἰς τὰς προκειμένας νήσους. Λόγῳ τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς πρὸς τὰς Ἄνδεις τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ ὀροσειρὰ αὐτὴ ὀνομάζεται Ἀνταρκτικαὶ Ἄνδεις. Ἡ διαδρομὴ δευτέρας ὑψηλῆς ὀροσειρᾶς μὲ κορυφὰς ὕψους πλέον τῶν 4.500 μ. παρηκολουθήθη ἐπὶ τῆς εἰρηνικῆς πλευρᾶς ἀπὸ τῆς 70° μέχρι τῆς 80° Ν. Δὲν κατέστη ἀκόμη δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν ἡ ὀροσειρὰ αὕτη εἶναι ἡ συνέχεια τῶν Ἀνταρκτικῶν Ἄνδεων. Ὁλόκληρος ἡ λοιπὴ ἤπειρος φαίνεται ὅτι εἶναι μία ὑψηλὴ ἐπιφάνεια, ἡ ὁποία εἰς τὸ μέσον ἔχει ὕψος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν 3.000 μ., πρὸς τὴν ἀκτὴν δὲ καταπίπτει ἐν μέρει ἀποκρήμνως καὶ ἐν μέρει ὁμαλῶς, καλύπτεται ὅμως ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ πάγου. Ὁ ἀνταρκτικὸς ἐνδοχωριακὸς πάγος προχωρεῖ εἰς εὐρὺ μέτωπον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τῆς Γροιλανδίας. Ἡ κίνησις τοῦ πάγου εἶναι πολὺ βραδυτέρα ἢ εἰς τὴν Γροιλανδίαν, διότι ἡ μεγάλη πίεσις πίπτει ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ ὁ πάγος διατηρεῖ τὴν ἀρχικήν του στρῶσιν. Διὰ τοῦτο, τὰ ἀποσπώμενα παγόβουνα ἔχουν τὸ σχῆμα κανονικῶν τραπεζῶν πάγου καὶ οὐχὶ τὰς ποικίλας μορφὰς τῶν παγοβούνων τοῦ Βορείου Πόλου. Ἰδιαιτέρα μορφὴ τοῦ πάγου εἰς τὴν νότιον πολικὴν περιοχὴν εἶναι τὸ φράγμα τῶν πάγων, εἰς τὸ ὁποῖον συντίθενται τὰ εἰς τὴν θάλασσαν πλέοντα ἄκρα πολλῶν παγετώνων. Σχηματίζονται οὕτω πλέουσαι τράπεζαι πάγου, σχεδὸν ἐντελῶς ἐπίπεδοι, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς πιπτούσης χιόνος, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεγίστη εἶναι περίπου 300.000 τετρ. χλμ. καὶ καλύπτει ὁλόκληρον τὸ νότιον τμῆμα τῆς θαλάσσης τοῦ Ross ἀπὸ τῆς 78° μέχρι τῆς 85° Ν. Ἐπίσης ἡ νότιος πολικὴ μᾶζα πάγου, ἡ ὁποία ἔφθανεν ἄλλοτε πολὺ μακρότερον πρὸς Β., πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς λείψανον περιόδου παγετώνων. Ὁ Ἄγγλος J. Cook διέβη διὰ πρώτην φορὰν τὸν νότιον πολικὸν κύκλον κατὰ τὸ δεύτερον ταξίδιον αὐτοῦ τῆς γῆς τῷ 1773. Τῷ 1821 ἀνεκάλυψεν ὁ Ρῶσος v. Bellingshausen τὴν πρώτην ξηρὰν τοῦ Νοτίου Πόλου. Τῷ 1840 ὁ Ἀμερικανὸς Wilkes παρετήρησε μακρὰν ἔκτασιν ἀκτῆς νοτίως τῆς Αὐστραλίας, λαβοῦσαν τὸ ὄνομά του καὶ τῷ 1841—1842 ὁ Ἄγγλος ἐξερευνητὴς τοῦ Βορείου Πόλου J. Clark Ross ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὴν νότιον πολικὴν περιοχήν. Οὗτος ἀνεκάλυψε τὴν χώραν τῆς Νοτίου Βικτωρίας, τὸ 4000 μ. ὑψηλὸν ἐνεργὸν ἡφαίστειον Ἔρεβος καὶ τὸ μέγα φράγμα πάγου εἰς τὴν νότιον θάλασσαν τοῦ Ross. Περὶ τὴν τροπὴν τοῦ αἰῶνος εἰργάσθησαν, κατόπιν κοινοῦ σχεδίου, μία γερμανικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν E v. Drygalski, μία ἀγγλικὴ ὑπὸ τὸν Σκῶττ καὶ μία σουηδικὴ ὑπὸ τὸν O. Nordenskiöld. Βελγικαί, γαλλικαί, ἀγγλικαί, γερμανικαὶ καὶ αὐστραλιαναὶ μεμονωμέναι ἀποστολαὶ συνεπλήρωσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς διεθνοῦς ἐκείνης συνεργασίας. Ἡ θέσις τοῦ νοτίου μαγνητικοῦ πόλου τῆς γῆς καθωρίσθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Νοτίας χώρας Βικτωρίας ἀπὸ δύο ἀποστολάς. Ὁ Νορβηγὸς R. Amundsen ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὴν 15ην Δεκεμβρίου 1911 καὶ ὁ Ἄγγλος Σκῶττ τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1912 εἰς τὸν Νότιον Πόλον, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς ὕψος περίπου 3.000 μ. ἐπὶ τῆς ἐντελῶς ἀπὸ παγετῶνας κεκαλυμμένης κεντρικῆς ὑψηλῆς ἐπιφανείας. Ὁ Σκῶττ ἀπέθανε μετὰ τῶν συντρόφων του κατὰ τὴν ἐπιστροφήν. Μεγίστης ἐπιστημονικῆς σημασίας ὑπῆρξεν ἡ τελευταία κατὰ τὸ ἔτος 1929 ἐξερευνητικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν R. E. Μπὲρντ (Byrd), ἡ ὁποία παρέμεινεν ἐκεῖ καθ' ὅλην τὴν πολικὴν νύκτα. Ὁ Μπὲρντ ἐπέταξε καὶ δι' ἀεροπλάνου καὶ ἐξηρεύνησε τὸν Νότιον Πόλον τῆς γῆς καὶ τὴν νοτίαν πολικὴν περιοχήν.

Τὸ κλῖμα εἶναι ἄκρως παράδοξον καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας κατὰ τόπους πολὺ μεγάλη. Ἡ σουηδικὴ ἀποστολὴ τοῦ Νοτίου Πόλου (εἰς 64 $^{1}/_{2}$° Ν.) παρετήρησε π. χ. τὸν Αὔγουστον τοῦ 1902 τὴν μεγίστην θερμοκρασίαν ὅλου τοῦ ἔτους (9°) καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ ἐπομένου ἔτους τὸ μέγιστον ψῦχος (—41°). Ὁ Ἀμοῦνδσεν εὗρεν εἰς τὸν σταθμὸν διαχειμάσεως αὐτοῦ παρὰ τὸ κράσπεδον τοῦ φράγματος πάγων τῆς θαλάσσης τοῦ Ross (78 $^{1}/_{2}$°) τὴν ἐλαχίστην ποτὲ ἐπὶ γῆς μετρηθεῖσαν μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν (—24°). Ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου (κατὰ τὸν νότιον χειμῶνα) ὅλαι αἱ μηνιαῖαι θερμοκρασίαι ἦσαν κάτω τῶν —30° καὶ τὸν Αὔγουστον τὸ θερμόμετρον κατῆλθε μέχρι —59°. Ἀλλὰ τὸ πλέον ἀφιλόξενον κλῖμα, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν τώρα ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξηκρίβωσεν ὁ Αὐστραλὸς Mawson εἰς τὴν Wilkesland. Ἐκεῖ ἐπεκράτει σχεδὸν διαρκῶς μεγάλη θύελλα, μὲ βαρὺ ψῦχος, πολλαχοῦ δὲ ἔπνεε τυφῶν μὲ ἀπίστευτον δύναμιν καὶ διάρκειαν. Ἡ μέση ταχύτης τοῦ ἀνέμου ἑνὸς ἔτους ἦτο 22 μ. τὸ δευτερόλεπτον, τὴν δὲ 15 Μαΐου 1912 τὸ μέσον 24 ὡρῶν παρατηρήσεων ἀπέδωσε μέσην ταχύτητα ἀνέμου 40 μ. τὸ δευτερόλεπτον.

Ἡ χλωρὶς ἀντιπροσωπεύεται πολὺ ἀραιῶς. Μόνον δύο ἀνθοῦντα φυτὰ εἶναι γνωστά, τὰ ὁποῖα ὅμως εὑρέθησαν βορείως τοῦ πολικοῦ κύκλου. Ἐντὸς τῆς νοτίου πολικῆς ζώνης ὑπάρχουν μόνον μερικὰ βρύα καὶ λειχῆνες. Ἀνευρέσεις ἀπολιθωμένων φυτῶν ἐπὶ τῶν νοτίων πολικῶν νήσων ὑποδεικνύουν ἐν τούτοις ὅτι κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον πρέπει τὸ κλῖμα νὰ ὑπῆρξε πολὺ θερμότερον. Δάση ὀξύας, μάλιστα καὶ ὑποτροπικὰ φυτά, ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φύονται σήμερον εἰς τὴν νότιον Βραζιλίαν, ἠδύναντο τότε νὰ εὐδοκιμοῦν. Ἀντιθέτως, τὰ ζῷα εἶναι πολυπληθέστατα εἰς μερικὰς περιφερείας. Ἀλλὰ ἡ πανίσκη περιορίζεται εἰς φαλαίνας, φώκας καὶ θαλάσσια πτηνά. Μεταξὺ τῶν τελευταίων παρουσιάζονται κατὰ τόπους εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων οἱ πιγγουῖνοι κυρίως. Ἀνθρώπιναι οἰκήσεις ὑπάρχουν μόνον ὀλίγοι μεμονωμένοι σταθμοὶ φαλαινοθηρίας, οἱ ὁποῖοι ἱδρύθησαν ἐπὶ μερικῶν, ἔξω τῆς νοτίου πολικῆς ζώνης κειμένων, νήσων τῆς ὁμάδος τῆς νοτίου Shetland καὶ τῶν νοτίων Orkney εἰς τὰ νότια τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν τούτοις μεγάλαι περιοχαὶ τῆς Ἀνταρκτικῆς ἔχουν ἤδη διαιρεθῆ πολιτικῶς. Τοιαῦται ὑποανταρκτικαὶ νῆσοι εὑρίσκονται, μεμονωμέναι ἐπίσης, καὶ εἰς ἄλλα τμήματα τῆς νοτίου πολικῆς περιοχῆς. Κεῖνται εἰς τὴν ἐλευθέραν Νότιον θάλασσαν, ἡ ὁποία περιβάλλει ἐν εἴδει δακτυλίου τὴν νότιον πολικὴν ἤπειρον, καὶ διακρίνεται διὰ τοὺς ἀνέμους, τοὺς πνέοντας μὲ μεγάλην σταθερότητα, τὸ πλεῖστον θυελλώδεις, τοὺς χαρακτηριζομένους μὲ τὸ ὄνομα ἰσχυροὶ δυτικοὶ ἄνεμοι. (Χάρτην τῶν πολικῶν χωρῶν βλ. ἐν λ. *πόλος*.)

Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

—***πολικαὶ χῶραι τοῦ Ἄρεως*** [*Ἀστρον.*]. Λευκαὶ περιοχαί, παρατηρούμεναι περὶ τοὺς πόλους τοῦ πλανήτου Ἄρεως. Ἡ ἔκτασις αὐτῶν παρουσιάζει ἀξιοσημείωτον κανονικότητα ἐν τῇ περιοδικῇ αὐτῆς μεταβολῇ, ἀναλόγως τῆς ἐν τῷ οἰκείῳ ἡμισφαιρίῳ τοῦ πλανήτου ὥρας τοῦ ἔτους. Περὶ τῆς φύσεως τῆς λευκῆς οὐσίας, ἥτις ἀποτίθεται περὶ τοὺς πόλους τοῦ Ἄρεως, ἐγένοντο διάφοροι ὑποθέσεις. Οὕτω τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι πρόκειται περὶ πεπηγότος στρώματος διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ἄλλοι ἐφαντάσθησαν ἄγνωστόν τινα οὐσίαν. Τὸ πιθανώτερον ἴσως θὰ ἦτο νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πρόκειται περὶ χιόνων ἢ πάγων καλυπτόντων τὰς πολικὰς χώρας τοῦ πλανήτου, ὅπως συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἄλλωστε ὁ Ἄρης παρουσιάζει μεγάλην ἀναλογίαν φαινομένων (βλ. *Ἄρης*).

Σ. Π.

— ***πολικὴ ἀπόστασις*** [*Ἀστρον.*]. Ἡ ἀπόστα[σις] οὐρανίου σώματος ἀπὸ τοῦ Βορείου Πόλου τῆς [οὐ]ρανίου σφαίρας, μετρουμένη ἐπὶ τοῦ ὡριαίου κύκλου τοῦ διερχομένου διὰ τοῦ σώματος τούτου. Ἡ πολικὴ ἀπόστασις μετρεῖται πάντοτε θετικῶς ἀπὸ 0°—180°, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Βορείου πρὸς τὸν Νότιον πόλον, καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρὸς 90° συμπλήρωμα τῆς ἀποκλίσεως. Ἡ χρῆσις τῆς πολικῆς ἀποστάσεως ἀντὶ τῆς ἀποκλίσεως, προτιμᾶται ἐν τῇ χαράξει τῶν διαιρέσεων τῶν κύκλων τῶν ἀστρονομικῶν τηλεσκοπίων, διότι οὕτως ἀποφεύγονται ἡ χρῆσις ἀλγεβρικῶν σημάτων κατὰ τὰς σκοπεύσεις καὶ ἡ χάραξις αὐτῶν ἐπὶ τῶν κύκλων.

Σ. Π.

— ***πολικὴ διάμετρος*** [*Ἀστρον.*]. Μία ἐκ τῶν διαμέτρων τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης ἢ τῶν πλανητῶν, ἥτις ἄγεται καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς περιστροφῆς αὐτῶν, ἤτοι ἡ εὐθεῖα καθ' ἣν προβάλλεται ἐπὶ τοῦ δίσκου τῶν σωμάτων τούτων ὁ ἄξων περιστροφῆς αὐτῶν. Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς διευθύνσεως τῆς πολικῆς διαμέτρου τῇ βοηθείᾳ νηματούχου μικρομέτρου παραλληλίζομεν ἓν ἐκ τῶν νημάτων αὐτοῦ πρὸς τὴν διεύθυνσιν περιστροφῆς τοῦ σώματος (προκειμένου λ. χ. περὶ τοῦ Διὸς πρὸς τὰς σκοτεινὰς ταινίας ἢ τὰς φωτεινὰς ζώνας αὐτοῦ) καὶ ἀκολούθως στρέφομεν τὸ ἴδιον νῆμα κατὰ 90°, μετροῦντες τὴν γωνίαν στροφῆς τῇ βοηθείᾳ τοῦ κύκλου θέσεως. Ἡ νέα θέσις τοῦ νήματος εἶναι ἡ ζητουμένη διεύθυνσις τῆς πολικῆς διαμέτρου. Ἔχοντες οὕτω τὴν διεύθυνσιν, δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν καὶ τὸ μῆκος τῆς πολικῆς διαμέτρου. Πρὸς τοῦτο κρατοῦμεν, τῇ βοηθείᾳ καλῶς λειτουργοῦντος ἀστροστάτου, τὸ ἓν χεῖλος τοῦ δίσκου ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἀκινήτου νήματος τοῦ παραλλήλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν περιστροφῆς τοῦ σώματος καὶ φέρομεν τὸ παράλληλον αὐτῷ κινητὸν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀπέναντι χείλους. Ἡ ἀπόστασις τῶν δύο νημάτων, μετρουμένη εἰς στροφὰς τοῦ μικρομετρικοῦ κοχλίου, παρέχει τὸ ζητούμενον μῆκος τῆς πολικῆς διαμέτρου. Εἰς τοιαύτας μετρήσεις προκειμένου περὶ τῶν μεγάλων πλανητῶν, ἀντὶ τῆς μεθόδου τῶν συμπτώσεων προτιμᾶται ἡ ὑπὸ τοῦ O. Stru[ve] ὑποδειχθεῖσα μέθοδος τῶν διπλῶν ἀποστάσεων.

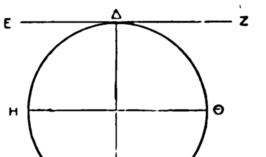

Πολικὴ διάμετρος.

[ΑΒ=ἀκίνητον νῆμα παράλληλον πρὸς τὴν διεύθυνσιν περιστροφῆς τοῦ σώματος ΗΘ, ἐν ἐπαφῇ εἰς τὸ χεῖλος Γ. ΕΖ=κινητὸν νῆμα παράλληλον τῷ ΑΒ, ἐν ἐπαφῇ εἰς τὸ χεῖλος Δ. ΓΔ= διεύθυνσις καὶ μῆκος τῆς πολικῆς διαμέτρου.]

Σ. Π.

—***πολικὴ εὐθεῖα***· βλ. *πόλωσις*.

—***πολικὴ ἡμέρα*** [*Ἀστρον.*]. Τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ὁ Ἥλιος παραμένει συνεχῶς ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος παρατηρητοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ πόλου. Τὸ διάστημα τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ λήγει κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν προκειμένου περὶ τοῦ βορείου πόλου, προκειμένου δὲ περὶ τοῦ νοτίου περιλαμβάνεται μεταξὺ φθινοπωρινῆς καὶ ἐαρινῆς ἰσημερίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑξαμήνου ἡμέρας τοῦ πόλου τὸ ὕψος τοῦ Ἡλίου αὐξάνει ἀπὸ 0° μέχρις 23°½, ἀπὸ δὲ τοῦ μεγίστου τούτου, εἰς τὸ ὁποῖον φθάνει κατὰ τὸ ἡλιοστάσιον, ἐλαττοῦται πάλιν μέχρι 0°. Συνεπῶς, κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολικῆς ἡμέρας ὁ Ἥλιος εἶναι ἐπὶ ἑξάμηνον περίπου ἀειφανὴς ἀστήρ, ὅστις ἐντὸς τοῦ εἰκοσιτετραώρου διέρχεται διαδοχικῶς ἀπὸ τὰ τέσσαρα κύρια σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, κινούμενος ἐπὶ ἑλικοειδοῦς τροχιᾶς, ἧς αἱ σπεῖραι, διευθυνόμεναι σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὸν ὁρίζοντα, βαίνουσιν ἀπὸ τῆς ἰσημερίας ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀπομακρυνόμεναι τοῦ ὁρίζοντος μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ ἡλιοστασίου, ὁπότε ὁ Ἥλιος διαγράφει τὸν τροπικὸν κύκλον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἡλιοστασίου αἱ σπεῖραι τῆς ἑλικοειδοῦς τροχιᾶς τοῦ Ἡλίου ὁλονὲν πλησιάζουσι πρὸς τὸν ὁρίζοντα μέχρι τῆς ἰσημερίας, καθ' ἣν τὸ ἀστρον τῆς ἡμέρας διαγράφει τὸν κύκλον τοῦτον. Ἐπομένως, κατὰ τὰς ἰσημερίας σημειοῦται ἡ ἀρχὴ τῆς πολικῆς ἡμέρας εἰς τὸν ἕνα πόλον, ἐνῷ συγχρόνως σημειοῦται ἡ ἀρχὴ τῆς νυκτὸς εἰς τὸν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον. Πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν χρόνων τῶν φαινομένων τούτων δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ φαινομένη διάμετρος τοῦ Ἡλίου καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀτμοσφαιρικῆς διαθλάσεως, ἥτις αὐξάνει τὸ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ὕψος τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ διάφορα ἄλλα φαινόμενα.

Σ. Π.

—***πολικὴ νὺξ*** [*Ἀστρον.*]. Τὸ ἑξάμηνον περίπου χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ὁ Ἥλιος παραμένει συνεχῶς κάτωθεν τοῦ ὁρίζοντος παρατηρητοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ πόλου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συμβαίνουσι τὰ ἀντίθετα τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολικῆς ἡμέρας (βλ. λ.).

Σ. Π.

— ***πολικὴ ταλάντωσις*** [*Ἀστρον.*]. Ἡ μετάθεσις τῶν γηΐνων πόλων περὶ τὴν μέσην θέσιν αὐτῶν

νεπεια τῆς μεταθέσεως τοῦ ἄξονος περιστροφῆς ς Γῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς. Πρὸς κατανόη- ν τοῦ φαινομένου τούτου φαντασθῶμεν τὴν Γῆν ; τὸ κέντρον τῆς οὐρανίου σφαίρας, περιστρεφο- νην περὶ τὸν ἄξονα τῆς τελευταίας ταύτης, ἀλλὰ ιτὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε ὁ ἰσημερινὸς τῆς Γῆς ι μὴ σχηματίζῃ πάντοτε σταθερὰν γωνίαν πρὸς ν οὐράνιον ἰσημερινόν. Τότε εἶναι προφανὲς ὅτι ῷ ὁ ἄξων τοῦ κόσμου θὰ ἔχῃ σταθερὰν διεύ- νσιν ἐν τῷ χώρῳ καὶ συνεπῶς οἱ δύο πόλοι τοῦ ρανοῦ θὰ μένωσιν ἀκίνητοι, τὸ ἐν τῷ ἐσωτε- κῷ τῆς Γῆς τμῆμα τοῦ ἄξονος τοῦ κόσμου, περὶ ν ὁποῖον περιστρέφεται ὁ ἡμέτερος πλανήτης τὸς ἑνὸς εἰκοσιτετραώρου, δὲν θὰ διατρυπᾷ τὴν τιφάνειαν τῆς Γῆς πάντοτε εἰς τὰ αὐτὰ σημεῖα, λλ' οἱ στιγμιαῖοι πόλοι αὐτῆς θὰ μετατίθενται υνεχῶς ἐπὶ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, διαγράφοντες τ' αὐτῆς ἀκανόνιστον καμπύλην πέριξ τῆς μέσης έσεως αὐτῶν. Ἄμεσος συνέπεια τῆς πολικῆς τα-

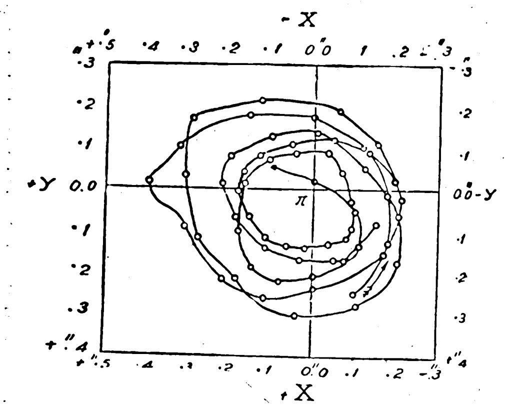

Ακανόνιστος καμπύλη δεικνύουσα τὰς διαδοχικὰς θέσεις τοῦ στιγμιαίου πόλου ἀνὰ δέκατον τοῦ ἔτους ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1918.

[Τὸ σημεῖον Π παριστᾷ τὴν μέσην θέσιν τοῦ γηΐνου πόλου. Ἡ ἑκάστοτε θέσις τοῦ στιγμιαίου πόλου εὑρίσκεται διὰ τοῦ τύπου τοῦ Kostinsky Δφ = X συν λ + Yημ λ + Z, ἔνθα λ παριστᾷ τὸ γεωγραφικὸν μῆκος τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος πλάτος φ, X καὶ Y τὰς συνιστώσας τῆς κινήσεως τοῦ γηΐνου ἄξονος καὶ Z ὅρον ἀνεξάρτητον τοῦ λ, προστεθέντα ὑπὸ τοῦ Kimura.]

λαντώσεως εἶναι ἡ μεταβολὴ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων, ἤτοι τοῦ πλάτους καὶ τοῦ μήκους τῶν διαφόρων σημείων τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἀκριβῶς δὲ ἡ μελέτη τῶν τιμῶν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ ἡ παρατήρησις περιοδικῶν αὐξομειώσεων αὐτοῦ ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ φαινομένου τῆς πολικῆς ταλαντώσεως. Περιοδικαὶ κυμάνσεις τοῦ πλάτους μὲ εὖρος 0",25 παρετηρήθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων ἀπὸ τοῦ 1856, ἀπεδόθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Villarceau (1866) καὶ ὑπὸ τοῦ Gaillot (1878) εἰς τοπικὰ αἴτια, ἤτοι εἰς ἀνωμαλίας τῆς διαθλάσεως καὶ μεταβολὴν τῆς διευθύνσεως τῆς κατακορύφου. Παρόμοιαι κυμάνσεις τοῦ πλάτους παρετηρήθησαν τῷ 1888 καὶ ὑπὸ τοῦ Küstner ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Βερολίνου. Ἔκτοτε τὸ φαινόμενον ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῶν ἀστεροσκοπείων τοῦ Στρασβούργου, τοῦ Πότσδαμ καὶ τῆς Πράγας, ἔνθα ἐγένοντο ἐπὶ τούτῳ παρατηρήσεις πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Horrebow-Talcott. Αἱ παρατηρήσεις τῶν ἀστεροσκοπείων τούτων ἀπέδειξαν ὅτι ὄντως τὸ πλάτος αὐτῶν παρουσίαζε κύμανσιν κατὰ 0",5 μὲ μέγιστον κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον—Αὔγουστον 1889 καὶ ἐλάχιστον κατὰ τὸν Φεβρουάριον 1890. Διὰ νὰ ἀποκλεισθῇ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς προελεύσεως τοῦ φαινομένου ἐκ τοπικῶν αἰτίων καὶ ἰδίᾳ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς διευθύνσεως τῆς κατακορύφου εἰς τὰ σχετικῶς ἐγγὺς ἀλλήλων εὑρισκόμενα ἀστεροσκοπεῖα ταῦτα, ἐγένοντο παρατηρήσεις καὶ ἐν Honolulu εἰς ἀπόστασιν 171° περίπου κατὰ γεωγραφικὸν μῆκος ἀπὸ τοῦ Βερολίνου. Αἱ παρατηρήσεις τῶν δύο τελευταίων τούτων σταθμῶν ἀπέδειξαν ὅτι τὰ πλάτη αὐτῶν παρουσίαζον μεταβολὰς ἴσας καὶ ἀντιθέτους, ὅπερ δὲν δύναται νὰ συμβαίνῃ εἰμὴ μόνον συνεπείᾳ μεταθέσεως τοῦ γηΐνου ἄξονος. Βραδύτερον ὁ Chandler, μελετήσας μακρὰς σειρὰς μεσημβρινῶν παρατηρήσεων, γενομένων πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ πλάτους ἀπὸ τοῦ 1790 καὶ ἑξῆς, ἐπεκύρωσε τὴν περιοδικότητα τοῦ φαινομένου καὶ προσδιώρισε τὴν περίοδον αὐτοῦ. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1900 λειτουργοῦσιν ἓξ εἰδικοὶ σταθμοὶ ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ, διανεμημένοι ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τῶν +39°8'. Οἱ σταθμοὶ οὗτοι, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ὁ διὰ διεθνοῦς συνεργασίας προσδιορισμὸς τῶν μεταβολῶν τῶν γεωγραφικῶν πλατῶν, ἔχουσιν ἐγκατασταθῆ ἐν Mizusawa τῆς Ἰαπωνίας, ἐν Tschardjui τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστάν, ἐν Carloforte τῆς βορείου Σαρδηνίας, ἐν Gaithersburg τῆς Μερυλάνδης, ἐν Cincinnati τοῦ Ὀχάϊο καὶ ἐν Ukiah τῆς Καλιφορνίας. Βραδύτερον ἱδρύθησαν ἕτεροι δύο σταθμοὶ ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ, ὁ εἷς μὲν ἐν Bayswater τῆς Αὐστραλίας, ὁ ἄλλος δὲ ἐν Oncativo τῆς Ἀργεντινῆς.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ φαινομένου ἀπεδείχθη ὅτι ἡ φαινομένη κίνησις τοῦ γηΐνου πόλου εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυασμοῦ δύο κυρίως κινήσεων τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὴν μέσην θέσιν αὐτοῦ. Ἀμφότεραι αἱ κινήσεις αὗται γίνονται κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, ἤτοι ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά· καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἔχουσα περίοδον ἀκριβῶς ἑνὸς ἔτους, συντελεῖται ἐντὸς ἐλλείψεως συνεχῶς μεταβαλλούσης θέσιν καὶ ἐχούσης μέγαν ἄξονα δέκα περίπου μέτρων, ἡ δὲ δευτέρα συντελεῖται ἐντὸς κύκλου ἔχοντος διάμετρον ὡς ἔγγιστα 8,6 μέτρων καὶ ἔχει περίοδον 431 ἡμερῶν περίπου. Ἡ περίοδος αὕτη, ἡ ὁποία καλεῖται συνήθως περίοδος τοῦ Chandler, ἐκ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτήν, ἐπηληθεύθη ἐσχάτως καὶ ἐκ παρατηρήσεων τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐτησία κίνησις εἶναι πιθανώτατα ἀποτέλεσμα μετεωρολογικῶν καὶ γεωλογικῶν αἰτίων, ἤτοι ὀφείλεται εἰς τὴν διάφορον κατὰ διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους διανομὴν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων, βροχῶν, χιόνων, πάγων καὶ ἐν γένει εἰς μεταβολὰς ἐν τῇ διανομῇ τῆς μάζης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς. Ἡ δεκατετράμηνος κίνησις δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι τὸ γήϊνον σφαιροειδὲς δὲν εἶναι τελείως ἀνένδοτον, ὁ δὲ ἄξων περιστροφῆς αὐτοῦ δὲν συμπίπτει μεθ' ἑνὸς τῶν κυρίων ἀξόνων ἀδρανείας. Ὁ Euler, ὑποθέσας τὴν Γῆν ἐντελῶς ἀνένδοτον, ἀπέδειξεν ὅτι ἐὰν ὁ ἄξων περιστροφῆς αὐτῆς δὲν συμπίπτῃ μετὰ τοῦ κυρίου ἄξονος ἀδρανείας, ὁ πρῶτος θὰ γράφῃ περὶ τὸν δεύτερον κῶνον μετὰ κυκλικῆς βάσεως ἐντὸς 305 ἡμερῶν. Ἡ περίοδος αὕτη ἐκλήθη *εὐλήρειος κύκλος*. Βραδύτερον ὁ Newcomb, παραδεχθεὶς τὴν Γῆν ὡς ἐλαστικὸν σῶμα, ἔχον τὴν ἐλαστικότητα τοῦ χάλυβος, εὗρε περίοδον 441 ἡμερῶν. Νεώτεραι ἔρευναι ἤγαγον εἰς περίοδον 432 ἡμερῶν, ἤτοι πρόκειται περὶ τῆς εὐλήρείου περιόδου, ἐπιμηκυνομένης συνεπείᾳ ἐλαστικότητος τῆς γηΐνης μάζης.

Ἕτερον ἀποτέλεσμα τῆς πολικῆς ταλαντώσεως εἶναι ἡ μεταβολὴ τῶν γεωγραφικῶν μηκῶν τῶν διαφόρων τόπων, ἥτις εἶναι τόσον αἰσθητοτέρα, ὅσον ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ στιγμιαίου πόλου ἀπὸ τῆς μέσης θέσεως αὐτοῦ εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ὅσον τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ θεωρουμένου σημείου τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς εἶναι μεῖζον. σ. π.

— πολικοὶ κύκλοι *['Αστρον.]*. Δύο κύκλοι τῆς γηΐνης σφαίρας παράλληλοι πρὸς τὸν ἰσημερινὸν αὐτῆς καὶ κείμενοι εἰς ἀπόστασιν περίπου 23° 27' ἀπὸ τοῦ ἐντὸς αὐτῶν περικλειομένου πόλου. Ἐκ τῶν κύκλων τούτων ὁ περικλείων τὸν βόρειον πόλον τῆς Γῆς καὶ τερματίζων τὴν βορείαν κατεψυγμένην ζώνην αὐτῆς καλεῖται *βόρειος πολικὸς κύκλος* ἢ *ἀρκτικός*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *νότιον πολικὸν κύκλον* ἢ *ἀνταρκτικόν*, ὅστις περικλείει τὸν νότιον πόλον τῆς Γῆς καὶ τερματίζει τὴν νοτίαν κατεψυγμένην ζώνην αὐτῆς. Πάντες οἱ τόποι, οἱ ὁποῖοι κεῖνται ἐπὶ τοῦ βορείου πολικοῦ κύκλου, κατὰ μὲν τὴν θερινὴν τροπὴν ἔχουσιν ἡμέραν ἐπὶ 24 ὥρας συνεχῶς, κατὰ δὲ τὴν χειμερινὴν τροπὴν 24 ὡρῶν νύκτα. Τὰ ἀντίστροφα συμβαίνουσιν εἰς τοὺς τόπους, οἱ ὁποῖοι κεῖνται ἐπὶ τοῦ νοτίου πολικοῦ κύκλου (βλ. *ζῶναι τῆς Γῆς*). σ. π.

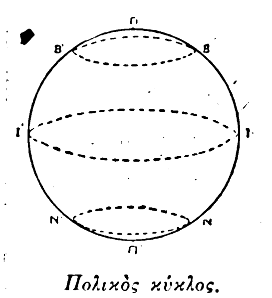

Πολικὸς κύκλος.

[Π=βόρειος πόλος, Π'=νότιος πόλος, BB'=βόρειος πολικὸς κύκλος, ΒΠΒ'=βορεία κατεψυγμένη ζώνη, ΓΓ'=ἰσημερινός, ΝΠΝ' = νοτία κατεψυγμένη ζώνη, ΝΝ' = νότιος πολικὸς κύκλος.]

— πολικοὶ πάγοι *['Εγκυκλ.]*. Ὄγκοι πάγου καλύπτοντες τὴν ξηρὰν καὶ τὰς θαλάσσας τῶν πολικῶν χωρῶν. Οἱ πολικοὶ πάγοι διακρίνονται εἰς πάγους γλυκέος ὕδατος ἢ πάγους ξηρᾶς, ἀποτελοῦντας τὸν ἐνδοχωρικὸν καλούμενον πάγον (Binnen ἢ Inlandeis· βλ. *παγετών*) καὶ εἰς πάγους ἁλμυροῦ ὕδατος ἢ πάγους θαλάσσης. Οἱ πάγοι γλυκέος ὕδατος ἢ ξηρᾶς εἶναι ἐξηπλωμένοι εἰς τὰς πολικὰς νήσους καὶ τὰς πολικὰς ξηράς. Τυπικοὶ τοιοῦτοι πάγοι παρουσιάζονται εἰς τὴν Γροιλανδίαν, εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὁποίας ὑψοῦνται σχεδὸν ὁμοιομόρφως μέχρι 3.000 μ. καὶ πλέον. Οἱ πολικοὶ πάγοι ἁλμυροῦ ὕδατος καλύπτουν τὰς πολικὰς θαλάσσας καὶ μέχρι τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανὸν παρατηροῦνται ἐνίοτε μέρη ἐλεύθερα πάγου. Ὁ πάγος οὗτος εἶναι ὀλιγώτερον σκληρὸς καὶ ὀλιγώτερον ἀνθεκτικὸς ἀπὸ τὸν πάγον τοῦ γλυκέος ὕδατος. Τὸ πάχος τοῦ σχηματιζομένου κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς χειμῶνος πάγου εἶναι μικρότερον τῶν τριῶν μέτρων, ἐὰν δὲ δὲν ταχῇ κατὰ τὸ θέρος, δυνατὸν νὰ φθάσῃ τὰ 10 μέτρα. Θραύσματα πάγου σχηματίζουσι, λόγῳ τῆς πιέσεως, μεγάλην ζώνην πάγου συμπαγοῦς, ἐμποδίζουσαν τελείως τὴν ναυσιπλοΐαν. γ. κ. γ.

— πολικὸν ἔτος *[Ιεωγρ.]*. Ἡ σημασία τῆς ἐρεύνης τῶν γεωφυσικῶν ἰδιοτήτων τῶν πολικῶν χωρῶν ἐνωρὶς εἶχεν ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ἀλλὰ αἱ τεχνικαὶ δυσκολίαι, ἃς παρουσίαζε τὸ πρόβλημα τοῦτο, καὶ ἡ τότε κατάστασις τῆς ἐπιστήμης, δὲν ἐπέτρεπον τὴν συντονισμένην μελέτην τοῦ ζητήματος. Τῷ 1875 ὁ Αὐστριακὸς λοχαγὸς Κάρολος Βεϋπρέχτ (Weyprecht) ἔρριψε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς ἐφαρμογῆς ἑνὸς προγράμματος ἐπιστημονικῶν συγχρόνων παρατηρήσεων ἐπὶ διαφόρων τόπων τῶν πολικῶν χωρῶν καὶ συγκρίσεως εἶτα τῶν συμπερασμάτων τῶν παρατηρήσεων εἰς μέγα σχετικῶς χρονικὸν διάστημα, τοὐλάχιστον ἑνὸς ἔτους.

Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ Weyprecht περὶ τοῦ διεθνοῦς πολικοῦ ἔτους ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὴ τότε ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, καθ' ὅσον ἡ μικρὰ ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν συμπερασμάτων ἐκ τῶν ἐρευνῶν τῶν διαφόρων μέχρι τότε πολικῶν ἐξερευνητικῶν ἀποστολῶν ὠφείλετο εἰς τὸν μεμονωμένον χαρακτῆρα τῶν ἐρευνῶν τούτων. Ἐγένετο δὲ δεκτὸν ὅπως αἱ ἀποστολαὶ ἐργασθῶσιν ἐπὶ ὁμοιομόρφου σχεδίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ληφθῶσι συγχρόνως γεωφυσικαὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔτους καὶ εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μέγαν ἀριθμὸν θέσεων εἰς τὰ ἀνώτερα πλάτη.

Ὁ Weyprecht ἀπέθανεν, ἀλλ' ἡ πρότασις αὐτοῦ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον πολικὸν ἔτος διήρκεσεν ἀπὸ Αὐγούστου 1882 μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1883. Εἰς τὸ πολικὸν ἔτος 1882—1883 ἔλαβον μέρος 14 ἐπιστημονικαὶ ἐξερευνητικαὶ ἀποστολαὶ—12 εἰς τὰς ἀρκτικὰς περιοχὰς καὶ 2 εἰς τὰς ἀνταρκτικάς—, ἠσχολήθησαν δὲ μὲ τὴν ἐκτέλεσιν κυρίως μετεωρολογικῶν καὶ μαγνητικῶν παρατηρήσεων. Εἰς τὰς ἄνω ἀποστολὰς ἀντεπροσωπεύθησαν 12 χῶραι: ἡ Αὐστρία, ἡ Δανία, ἡ Ἀγγλία, ὁ Καναδᾶς, ἡ Φινλανδία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ρωσία, ἡ Σουηδία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι.

Τὰ πρακτικὰ ὠφελήματα καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα τοῦ πρώτου διεθνοῦς πολικοῦ ἔτους ὑπῆρξαν ἀνώτερα τῶν προσδοκιῶν τῶν ἐπιστημόνων, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸν γήϊνον μαγνητισμόν. Τότε τὸ πρῶτον ἐγένετο συστηματικὴ παρακολούθησις τῆς μεταβολῆς τῶν μαγνητικῶν στοιχείων ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς περιοχῆς τοῦ βορείου μαγνητικοῦ πόλου, ἐνῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἁπλῶς μόνον μεμονωμέναι τιμαὶ τῶν μαγνητικῶν στοιχείων ἦσαν γνωσταί, μὴ δυνάμεναι νὰ συγκριθῶσι μεταξὺ των ἐλλείψει δεδομένων ἐπὶ τῆς αἰωνίας μεταβολῆς τῶν μαγνητικῶν στοιχείων τῶν μεγαλυτέρων γεωγραφικῶν πλατῶν. Οἱ ὑπάρχοντες σήμερον ἐν χρήσει μαγνητικοὶ χάρται βορείως τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου στηρίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ πολικοῦ ἔτους 1882—1883.

Ἀπὸ μετεωρολογικῆς ἀπόψεως τὰ συμπεράσματα τοῦ πολικοῦ ἔτους 1882—1883 ἦσαν ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἐξετελοῦντο ἀκόμη καὶ ὑπὸ πλοίων εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ βορείου Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων συνετάσσοντο ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις συνεκέντρωνεν αὐτάς, ἡμερησίως συνοπτικοὶ χάρται καιροῦ, διὰ μίαν λίαν ἐκτεταμένην περιοχήν, ἀπὸ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς μέχρι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ εἰσερχομένην βαθέως ἐντὸς τῶν μεγαλυτέρων γεωγραφικῶν πλατῶν. Οἱ χάρται οὗτοι ἀπετέλεσαν βραδύτερον τὴν βάσιν μελετῶν σχετικῶς μὲ τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, παρέσχον δὲ ἡμῖν καὶ εἰκόνα ἐπὶ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῆς ἀτμοσφαίρας τῶν ὑψηλοτέρων πλατῶν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πρώτου πολικοῦ ἔτους ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐπιστημῶν ὑπῆρξε ραγδαία, πολλὰ δὲ προκύψαντα νέα ζητήματα ἀναμένουσι τὴν λύσιν των διὰ τῆς ἐκτελέσεως νέων παρατηρήσεων. Τὰ ὄργανα καὶ αἱ μέθοδοι παρατηρήσεως ἔχουσι σήμερον διάφορον βαθμὸν τελειοποιήσεως. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως πάντων, ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν ἡμῶν, εἶναι ὅτι τὸ πεδίον ἐρεύνης ἔχει μετατεθῆ σήμερον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀσυρμάτου τηλεπικοινωνίας ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἠλεκτρισμὸν τῶν μεγάλων ὑψῶν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν φαινομένων τοῦ σέλαος, ὅπερ ὡς γνωστὸν στενότατα συνδέεται μετὰ τῶν μαγνητικῶν καλουμένων θυελλῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἓν ἐκ τῶν θεμελιωδῶν προβλημάτων τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ.

Τόσον τὸ σέλας ὅσον καὶ αἱ μαγνητικαὶ θύελλαι παρατηροῦνται εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη, διὰ τὴν μελέτην τῶν ὁποίων αἱ μεμονωμέναι πολικαὶ ἐξερευνητικαὶ ἀποστολαί, διὰ τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν, εἶναι ἀνεπαρκεῖς καὶ τὰ συμπεράσματα αὐτῶν μικρᾶς ἀξίας, ἐφόσον δὲν ἐξάγονται ἐκ μιᾶς συγχρόνου καὶ συντονισμένης συνεργασίας μεγάλου ἀριθμοῦ παρατηρητῶν τοποθετημένων ἐπὶ ὡρισμένων σημείων ἀμφοτέρων τῶν πολικῶν περιοχῶν καὶ χρησιμοποιούντων τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ μεγάλης ἀκριβείας ὄργανα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου πολικοῦ ἔτους 1882—1883 αἱ

Digitized by Google

μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις εἶχον περιορισθῆ παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶχον μελετηθῆ ἐπαρκῶς οὔτε ἀναπτυχθῆ ἀρκούντως αἱ μέθοδοι καὶ τὰ ἀναγκαῖα ὄργανα διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἀνέμων, τῶν θερμοκρασιῶν καὶ ἐν γένει τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας, ἐνῷ σήμερον ἡ ἔρευνα αὕτη — ἥτις ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων τῆς μετεωρολογίας, τὴν ἀερολογίαν—εἶναι τὸ κύριον μέρος τῆς ἐν δράσει μετεωρολογίας. Οὕτως αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας τῆς εὐρωπαϊκῆς περιοχῆς καὶ τῶν εὐκράτων κλιμάτων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς μεγάλως ἐπλουτίσθησαν διὰ τῶν ἐρευνῶν τῆς ἀερολογίας, ἐνῷ ἐλάχιστα γνωρίζομεν περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας τῶν ἀρκτικῶν καὶ ἀνταρκτικῶν περιοχῶν. Μία τοιαύτη γνῶσις ἀποτελεῖ τὸ οὐσιῶδες μέρος πλείστων ἐπιστη-

συνέδριον τῶν διευθυντῶν τῶν μετεωρολογικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Κοπεγχάγης 1929. Τοῦτο ἀπεφάσισε τελικῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος, συνεκρότησε δὲ καὶ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ διεθνοῦς πολικοῦ ἔτους 1932—1933, ἥτις ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἡ ἀνωτέρω διεθνὴς ἐπιτροπή, λαβοῦσα πλήρη τὴν ἐξουσιοδότησιν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τῶν διευθυντῶν καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας τῆς Δανίας D. L. Cour, συνῆλθεν ἐν Λένινγραδ τῆς Ρωσίας τὸν Αὔγουστον 1930 καὶ ἐν Ἴνσμπρουκ τῆς Αὐστρίας τὸν Σεπτέμβριον 1931 καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις μιᾶς τελείας ὀργανώσεως τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολικοῦ ἔτους.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀνωτέρω διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τοῦ πολικοῦ ἔτους 1932—1933 καὶ τὰ διάφορα κράτη, ἅτινα συμμετέχουσιν εἰς τὴν διεθνῆ μετεω-

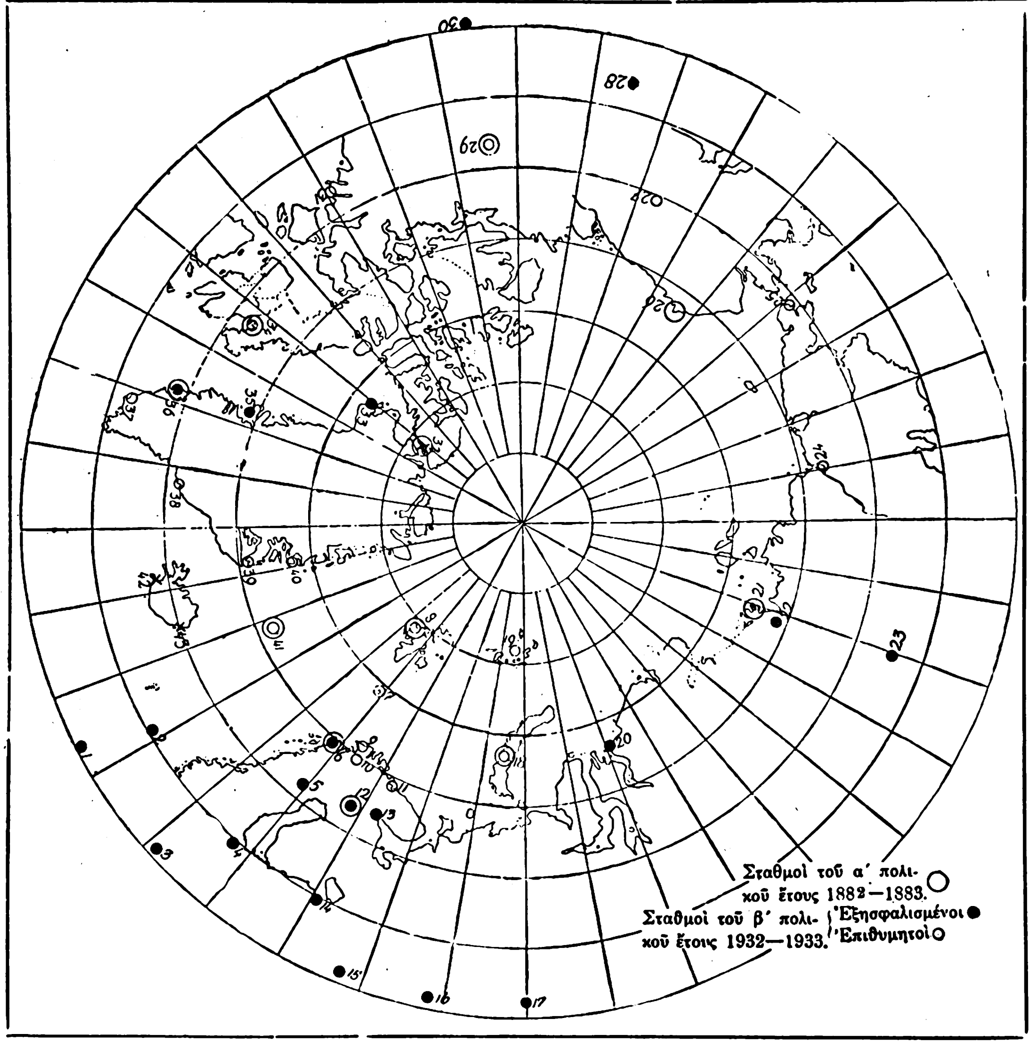

Χάρτης δεικνύων τὰς θέσεις τῶν προταθέντων σταθμῶν διὰ τὸ πολικὸν ἔτος 1932 καὶ 1933 ἄνω τῶν 55° πλ.

[1=Eskdalemuir, 2=Lerwick, 3=Rude Skor (Κοπεγχάγη), 4=Lovö (Στοκχόλμη), 5=Abisco, 6=Bossekop-Troms, 7=Bear Island, 8=Cape Thorsden, 9=Hammerfest, 10=Kantokeino, 11=Petsamo, 12=Sodankylä, 13=Kandalaksha, 14=Slutsk, 15=Kutchino, 16=Kazan, 17=Sverdlovsk, 18=Matochkin Shar, 19=Hooker Island, 20=Dickson, 21=Month of the Lena River, 22=Bulun, 23=Jakutsk, 24=Nijni Kolymsk, 25=Yellen (East Cape), 26=Point Barrow, 27=Fairbanks, 28=Sitka, 29 Fort Ræ, 30=Meanook, 31=Chesterfield, 32=Fort Conger (Lady Franklin Bay), 33=Cape York (Thule), 34=Kingua Fiord, 35=Gohhavn, 36=Godthaab, 37=Ivigtut, 38=Angmagssalik, 39=Scoreslysonnd, 40=Myggbukta, 41=Jan Mayen Island, 42=Reykjavik, 43=Seydisfiord.]

μονικῶν ζητημάτων, ὅπως εἶναι π. χ. ἡ συμπλήρωσις τῆς εἰκόνος τῶν τροχιῶν τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἥτις θὰ δώσῃ σοβαρὰν ὤθησιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ καὶ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἀεροπορικῶν συνθηκῶν τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ.

Ἀναγνωρισθείσης ὑπὸ πάντων τῆς ἀνάγκης νέας συγχρόνου ἐρεύνης τῶν πολικῶν περιοχῶν ἐπὶ διεθνοῦς προγράμματος καὶ κατόπιν προτάσεως τοῦ ναυάρχου A. Dominik, διευθυντοῦ τῆς γερμανικῆς μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας, ὅπως συμπέσῃ τὸ δεύτερον διεθνὲς πολικὸν ἔτος μετὰ τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ πρώτου, ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου 1932 μέχρι τῆς 31ης Αὐγούστου 1933 ὀνομασθῇ δεύτερον πολικὸν ἔτος 1932—1933. Οἱ πρακτικοὶ λόγοι τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἶναι προφανεῖς· ἡ παροῦσα κατάστασις τῆς μετεωρολογίας ἐπιτρέπει καλυτέραν ὀργάνωσιν τῶν πολικῶν ἐρευνῶν, συγχρόνως δέ, λόγῳ τοῦ διαρρεύσαντος μεγάλου σχετικοῦ διαστήματος ἀπὸ τοῦ πρώτου, θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιμελεστέρα ἐξακρίβωσις τῆς μεταβολῆς τῶν μαγνητικῶν στοιχείων τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ.

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ δευτέρου πολικοῦ ἔτους ἐμελετήθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ ἐπιτροπῆς διασήμων ἐπιστημόνων, ἥτις ὑπέβαλε τὰς πρώτας σκέψεις αὐτῆς περὶ τοῦ τρόπου ὀργανώσεως πρὸς τὸ διεθνὲς

ρολογικὴν ὀργάνωσιν, ἵδρυσαν τὰς ἐθνικὰς οὕτως εἰπεῖν ἐπιτροπὰς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πολικοῦ ἔτους ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ἐν γένει τῶν ἀποφάσεων τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς. Οὕτως ὑπάρχουσι σήμερον ἐν ἐνεργείᾳ ἐθνικαὶ ἐπιτροπαὶ τῆς Ἀργεντινῆς, Αὐστραλίας, Γερμανίας, Βελγίου, Βραζιλίας, Ἀγγλίας, Βουλγαρίας, Ἰσπανίας, Καναδᾶ, Δανίας, Ἐσθονίας, Γαλλίας, Ἰαπωνίας, Ὁλλανδίας, Νέας Ζηλανδίας, Νορβηγίας, Φινλανδίας, Οὑγγαρίας, Αὐστρίας, Πολωνίας Σουηδίας, Ρωσίας, Ἰσλανδίας, Ἰταλίας, Μεξικοῦ, Κάτω Χωρῶν, Πολωνίας, Ἑλβετίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Αἱ ἔρευναι τοῦ πολικοῦ ἔτους 1932—1933 θὰ ἀναφέρωνται εἰς τὰ πεδία ἐρεύνης τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ καὶ τοῦ σέλαος, τῆς μετεωρολογίας καὶ τῆς ἀερολογίας. Κατὰ τὸ πολικὸν ἔτος 1932—1933 θὰ λειτουργήσωσι περὶ τοὺς 43 σταθμοὶ εἰς τὴν ἀρκτικὴν περιοχήν, ὧν αἱ θέσεις καθωρίσθησαν ἤδη, καὶ περὶ τοὺς 5 ἐν τῇ ἀνταρκτικῇ, ἐκτὸς τοῦ μονίμου ὀργανωθέντος ὑπὸ τῆς ἀργεντινῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ South Orkneys. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πολικοῦ ἔτους μεγίστη εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς Ρωσίας (26 σταθμοὶ καὶ 19 ὑπὸ ἵδρυσιν) καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. θ. θ. φ.

— ***πολικὸν κύτταρον*** (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐν ἐκ τῶν τεσσάρων μικρῶν κυττάρων, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται τὸ γόνιμον ᾠάριον. Τὸ πολικὸν κύτταρον σχηματίζεται διὰ τῆς καταλλήλου κατατμήσεως τοῦ πυρῆνος καὶ καταλαμβάνει τὸν ἕτερον τῶν πόλων τοῦ ᾠαρίου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Δ. Κ.

— ***πολικὸν ρεῦμα*** *[Ὠκεανογρ.]*. Ρεῦμα διερχόμενον πλησίον τοῦ πόλου. Τοιαῦτα εἶναι τὸ ἀρκτικὸν πολικόν, ὅπερ ἐχρησιμοποίησεν ὁ Νάνσεν πρὸς πλησίασιν τοῦ «Φρὰμ» πρὸς τὸν πόλον, ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τῶν ναυαγίων τῆς «Jeannette», καὶ τὸ ἀνταρκτικὸν πολικόν, τὸ μεταφέρον τὰ παγόβουνα εἰς τὰ εὔκρατα πλάτη, καθιστάμενον κατόπιν, ὡς «ρεῦμα τῶν Φάλκλαντ», λίαν ἰχθυόεν. Σ. Ε. Λ.

— ***πολικὸν ὕψος*** *[Ἀστρον.]*. Τὸ ὕψος, ἤτοι τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα τοῦ παρατηρητοῦ, δηλαδὴ ἡ γωνία, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ὁ ἄξων τοῦ κόσμου μετὰ τοῦ ὁρίζοντος ἐν ἑκάστῳ τόπῳ. Ἡ γωνία αὕτη ἰσοῦται πρὸς τὴν σχηματιζομένην μεταξὺ τῆς κατακορύφου τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἰσημερινοῦ, μετρεῖ δὲ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος ἑκάστου τόπου. Τὸ πολικὸν ὕψος εἶναι μηδὲν ὅταν ὁ παρατηρητὴς εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, αὐξάνει δὲ μέχρις 90°, ὅσον ὁ παρατηρητὴς πλησιάζει πρὸς τὸν πόλον (βλ. πλάτος). Σ. Π.

— ***πολικὸς ἄξων*** *[Ἀστρον.]*. Ὁ ἄξων τοῦ ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου, ὁ ὁποῖος διευθύνεται παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, ἤτοι κεῖται ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ σχηματίζει πρὸς τὸν ὁρίζοντα τοῦ παρατηρητοῦ γωνίαν ἴσην πρὸς τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ τόπου. Ὁ ἄξων οὗτος εἶναι στρεπτὸς περὶ ἑαυτὸν ἐντὸς δύο ἀκινήτων ἑδράνων, κειμένων εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ, καὶ φέρει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ἄξονα ἀποκλίσεων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ σωλὴν τοῦ τηλεσκοπίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν κύκλον τῶν ὡριαίων γωνιῶν καὶ τὸν παράλληλον πρὸς αὐτὸν ὀδοντωτόν, εἰς ὃν μεταδίδεται δι' ἀτέρμονος κοχλίου ἡ κίνησις τοῦ ἀστροστάτου πρὸς συνεχῆ ἐν τῷ πεδίῳ παραμονὴν τοῦ παρατηρουμένου οὐρανίου σώματος (βλ. *τηλεσκόπιον*). Σ. Π.

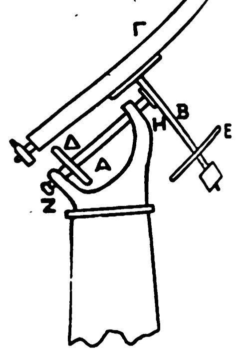

[Α=πολικὸς ἄξων, Β=ἄξων ἀποκλίσεων, Γ=σωλὴν τηλεσκοπίου, Δ=κύκλος ὡριαίων γωνιῶν, Ε=κύκλος ἀποκλίσεων, Ζ, Η=ἀκίνητα ἕδρανα.]

— ***πολικὸς ἄξων*** *[Ἀστρον.]*. Νοητὴ εὐθεῖα, συνδέουσα τοὺς δύο πόλους ἑκάστου οὐρανίου σώματος, περὶ τὴν ὁποίαν περιστρέφεται τοῦτο ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος. Ἡ διεύθυνσις τοῦ πολικοῦ ἄξονος σώματός τινος, ὅστις καλεῖται συνηθέστερον *ἄξων περιστροφῆς* αὐτοῦ, δύναται νὰ προσδιορισθῇ, ὅταν τοῦτο ἔχῃ αἰσθητὴν φαινομένην διάμετρον, ἐπὶ δὲ τοῦ δίσκου αὐτοῦ διακρίνονται μετατιθέμεναι σὺν τῷ χρόνῳ σκοτειναὶ ἢ φωτειναὶ περιοχαί, ἐκ τῆς κινήσεως τῶν ὁποίων ἐμφαίνεται ἡ φορὰ περιστροφῆς τοῦ ἄστρου. Οὕτως ἐκ παρατηρήσεων τῶν ἡλιακῶν κηλίδων δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἡ περιστροφὴ τοῦ Ἡλίου περὶ τὸν πολικὸν ἄξονα αὐτοῦ, ὅστις μετὰ τοῦ ἄξονος τῆς ἐκλειπτικῆς σχηματίζει γωνίαν 7° περίπου. Ἐκ τῶν πλανητῶν ὁ Ἑρμῆς ἔχει περιστροφὴν περὶ τὸν ἄξονά του ἰσόχρονον πρὸς τὴν περιφοράν του περὶ τὸν Ἥλιον, ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του λεπτομέρειαι δὲν εἶναι σαφεῖς καὶ εὐδιάκριτοι, ἡ κλίσις τοῦ πολικοῦ ἄξονος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ἐκλειπτικῆς δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀγνοοῦμεν τόσον τὸν χρόνον, ὅσον καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τῆς Ἀφροδίτης. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τοὺς δύο ἀπωτάτους πλανήτας, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Πλούτωνα. Προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν, εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἄρης στρέφεται ἐντὸς 24ω περίπου περὶ ἄξονα, ὅστις μετὰ τοῦ ἄξονος τῆς ἐκλειπτικῆς σχηματίζει γωνίαν 25°—27° περίπου. Ὁμοίως ὁ Ζεὺς περιστρέφεται ἐντὸς 10ω περίπου περὶ τὸν ἄξονά του, ὅστις μετὰ τοῦ ἄξονος τῆς ἐκλειπτικῆς σχηματίζει γωνίαν 4°,5 περίπου. Ἐπίσης ὁ ἄξων, περὶ τὸν ὁποῖον περιστρέφεται ὁ Κρόνος ἐντὸς 10ω5' περίπου, σχηματίζει πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ἐκλειπτικῆς γωνίαν ὡς ἔγγιστα 29°. Τέλος ὁ ἄξων τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὸν τῆς ἐκλειπτικῆς σχηματίζει γωνίαν 81° περίπου.

Ὁ πολικὸς ἄξων τῆς Γῆς σχηματίζει πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ἐκλειπτικῆς γωνίαν 23° 27' περίπου, αὐξομειουμένην περιοδικῶς λόγῳ τῆς κλονήσεως μέχρις 9'',21, ἡ δὲ ἐν τῷ χώρῳ διεύθυνσις αὐτοῦ μεταβάλλεται συνεχῶς λόγῳ τῆς συνδεδυασμένης ἐπιδράσεως τοῦ φαινομένου τούτου καὶ τοῦ φαινομένου τῆς μεταπτώσεως. Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης κινήσεως τοῦ πολικοῦ ἄξονος τῆς Γῆς, ἑκάτερος τῶν οὐρανίων πόλων διαγράφει περὶ τὸν ὅμων

Digitized by Google

ον πόλον τῆς ἐκλειπτικῆς ἐντὸς 26.000 ἐτῶν περίπου κυματοειδῆ καμπύλην, μετατιθέμενος μεταξὺ ῶν παραπολίων ἀστερισμῶν. Ἐντεῦθεν μεταβάλεται διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὁ ἑκάστοτε πολικὸς στήρ. Οὕτως, ἐνῷ σήμερον πολικὸς εἶναι ὁ α Μικρᾶς Ἄρκτου, πρὸ 4.600 ἐτῶν ἦτο ὁ α Δράκοντος, μετὰ 5.600 ἔτη θὰ εἶναι ὁ α Κηφέως καὶ μετὰ 2.000 ἔτη ὁ α Λύρας (βλ. λ. *μετάπτωσις* καὶ *κλόνησις*).

Ἀσχέτως πρὸς τὴν τοιαύτην κίνησιν, ὁ ἄξων περιστροφῆς τῆς Γῆς ὑφίσταται καὶ ἄλλην κίνησιν ν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς (βλ. *πολικὴ ταλάντωσις*), συνεπαγομένην τὴν περιοδικὴν μεταβολὴν τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τῶν διαφόρων σημείων ῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Προκειμένου τέλος περὶ ῆς Σελήνης, ὁ ἄξων περιστροφῆς αὐτῆς σχηματίζει γωνίαν 6°45′ μετὰ τοῦ ἄξονος τῆς τροχιᾶς ης, ὅστις πάλιν σχηματίζει μετὰ τοῦ ἄξονος τοῦ κόσμου γωνίαν κυμαινομένην μεταξὺ 18° 18′ καὶ 18° 36′. Σ. Π.

— πολικὸς ἄξων *[Ἀστρον.]*. Νοητὴ εὐθεῖα συνδέουσα τοὺς δύο πόλους τῆς οὐρανίου σφαίρας. Περὶ τὴν εὐθεῖαν ταύτην, ἥτις καλεῖται καὶ *ἄξων οῦ κόσμου*, φαίνεται περιστρεφομένη ἡ οὐράνιος σφαῖρα ἐντὸς εἰκοσιτετραώρου ἐξ Α. πρὸς Δ. συνεπείᾳ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὸν αὐτὸν ἄξονα ἐκ Δ. πρὸς Α. Σ. Π.

— πολικὸς ἀστὴρ *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ ἐγγὺς τοῦ οὐρανίου πόλου εὑρισκόμενος ἀστὴρ καὶ εἰδικώτερον ὁ α Μικρᾶς Ἄρκτου, ὅστις, ὡς ἀστὴρ δευτέρου περίπου μεγέθους (2, 12), ὢν λίαν εὐδιάκριτος, χρησιμεύει ὡς δείκτης τῆς θέσεως τοῦ βορείου πόλου τῆς οὐρανίου σφαίρας (βλ. λ. *Ἄρκτος* Μικρά). Σ. Π.

— *[Ναυτ. Ἀστρον.]* Συχνοτάτη γίνεται χρῆσις τοῦ ἀστέρος τούτου, ὑψομετρουμένου μὲν πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τοῦ πλοίου, διοπτευομένου δὲ πρὸς ἄμεσον εὕρεσιν τῆς παραλλαγῆς. Ἡ μικρὰ τοῦ ἀστέρος τούτου πολικὴ ἀπόστασις 1°08′ μεγάλως εὐκολύνει τὸν ὑπολογισμὸν καὶ ἡ παρατήρησίς του θὰ ἦτο γενικωτάτης χρήσεως ἂν δὲν ἀπῄτει εὐνοϊκὰς ὁπωσοῦν συνθήκας καθαρότητος τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ ὁρίζοντος.

Πλάτος διὰ τοῦ πολικοῦ. Ἐὰν ὁ πολικὸς ἀστὴρ εὑρίσκετο ἀκριβῶς εἰς τὸν πόλον, τὸ ἀληθὲς του ὕψος Υ θὰ μᾶς ἔδιδε τὸ πλάτος Λ τοῦ τόπου, διότι τὸ πλάτος οἱουδήποτε τόπου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα τοῦ τόπου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πολικὸς ἀστὴρ ἔχει πολικὴν ἀπόστασιν Δ, μικροτάτην ὅμως, τὸ πλάτος ἔσται συνάρτησις καὶ ταύτης καὶ τοῦ ὕψους καὶ τῆς πολικῆς γωνίας Π.

Ὁ θεμελιώδης τύπος ἐκ τοῦ τριγώνου τῆς θέσεως:

$$\text{ημ Υ} = \text{ημΛ συνΔ} + \text{συνΛ ημΔ συνΠ}$$

ἀναπτυσσόμενος κατὰ τὰς αὔξουσας δυνάμεις τοῦ Δ καὶ κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ Μὰκ Λωρέν, δίδει, ὅλα ἐκπεφρασμένα εἰς δεύτερα μοίρας:

$$\text{Λ} = \text{Υ} - \text{Δ συν Π} + \tfrac{1}{2}\ \text{εφ Υ (Δ. ημ Π)}^2\ \text{ημ}\ 1'' + \ldots$$

ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας ὅμως συνθήκας παρατηρήσεως εἰς πλάτος (=Υ πολικοῦ, περίπου) 70°, ὁ τρίτος ὅρος τοῦ δευτέρου μήκους τῆς ἐξισώσεως ἐλάχιστα ὑπερβαίνει τὰ 2′, δι' ὃ παραλείπεται, ἀπομένοντος πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ τύπου Λ=Υ—Δ συνΠ, ὅπου ὁ δεύτερος ὅρος τοῦ δευτέρου μέλους εἶναι προσθετικὸς ἐὰν $\Pi > 6$ ὡρῶν, καὶ ἀφαιρετικὸς ἐὰν $\Pi < 6$ ὡρῶν. Ὑπολογίζεται δὲ ἡ πολικὴ γωνία Π ἀπὸ τῆς ὡριαίας γωνίας τοῦ πολικοῦ, ἥτις πάλιν εὑρίσκεται, ἐὰν εἰς τὸν μέσον χρόνον τοῦ πλοίου προσθέσωμεν τὸν κατὰ μέσην μεσημβρίαν ἀστρικὸν χρόνον καὶ ἀπὸ τοῦ ἀθροίσματος ἐκπέσωμεν τὴν ὀρθὴν ἀνάβασιν τοῦ πολικοῦ ἀστέρος.

Παραλλαγὴ διὰ τοῦ πολικοῦ. Εἰς τὰ μικρά, βόρεια ὡς εἰκός, πλάτη, ὁ πολικός, εὑρισκόμενος εἰς μικρὸν ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ὕψος, διοπτεύεται εὐκόλως καὶ μὲ ἀκρίβειαν, ἅμα δὲ καὶ ἐλάχιστα απομακρύνεται πρὸς Ἀπηλιώτην ἢ πρὸς Ζέφυρον ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ. Καὶ τὸ μὲν χρονολόγιον παρέχει τὸ ἀληθὲς ἀζιμοὺθ Ζλ τοῦ πολικοῦ συναρτήσει τῆς ὡριαίας του γωνίας καὶ τοῦ πλάτους τοῦ τόπου, ἡ δὲ διόπτευσις τὸ κατὰ πυξίδα ἀζιμοὺθ Ζπ, ὁπότε ἡ παραλλαγὴ παρέχεται ὡς ἀλγεβρικὴ διαφορὰ Ζλ—Ζπ, ἀνατολικὴ μὲν ἡ δεξιά, ἂν προκύψῃ θετική, δυτικὴ δὲ ἡ ἀριστερά, ἂν προκύψῃ ἀρνητική, παντὸς ΒΑ. ἀζιμοὺθ θεωρουμένου θετικοῦ καὶ παντὸς ΒΔ. ἀρνητικοῦ. Συνήθως ὅμως ἐν τῇ πράξει δὲν ἔχομεν ἀνάγκην προσφυγῆς εἰς τὸ χρονολόγιον. Ἐπειδὴ ἡ ὀρθὴ ἀνάβασις τοῦ πολικοῦ εἶναι ἴση πρὸς τὸ ἡμιάθροισμα τῶν ὀρθῶν ἀναβάσεων τῶν ἀστέρων ε καὶ η τῆς Μεγάλης Ἄρκτου, ἠλαττωμένων κατὰ 12 ὥρας, ἕπεται ὅτι ὁ πολικὸς ἀστὴρ διέρχεται τὸν μεσημβρινόν, ὅταν ὁ κάθετος αὐτοῦ κύκλος διέρχεται μεταξὺ τῶν δύο προμνησθέντων ἀστέρων· ἐὰν ὅθεν ἐκλέξωμεν στιγμὴν πρὸς παρατήρησιν ἐγγὺς τῆς τοιαύτης συσχετικῆς θέσεως τῶν τριῶν ἀστέρων πρὸς τὸν ὁρίζοντα, τὸ ἀληθὲς ἀζιμοὺθ τοῦ πολικοῦ εἶναι Βορρᾶς, δηλαδὴ 0°, καὶ ἡ ἀντιστοιχία του ἔσται ἡ παραλλαγή. Ὅταν ἡ νοητὴ γραμμὴ πολικοῦ καὶ μέσου ἀστέρων ε καὶ η εἶναι ὁριζοντία, τὸ μέγιστον τοῦ πολικοῦ εἶναι 1° ⅕ διὰ πλάτη 10°—30° καὶ 1° ½ διὰ πλάτη ἕως 50°, τοῦ πολικοῦ ὄντος πρὸς δυσμάς, ἂν οἱ ἀστέρες εἶναι πρὸς ἀνατολάς του, καὶ ἀντιστρόφως. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄκρων συσχετικῶν θέσεων, ἐκτιμῶντες τὸ ἀζιμοὺθ μεταξὺ 0° καὶ 1° ½ ἐξ ὄψεως, θὰ ἔχωμεν τὴν παραλλαγὴν μὲ ἀρκοῦσαν διὰ τὰς ναυτιλιακάς μας ἀνάγκας προσέγγισιν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

«Πολικὸς Ἀστήρ». Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ναυτικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν τῷ 1842. Ἱδρυτὴς καὶ συντάκτης του ὑπῆρξεν ὁ σημαιοφόρος Γεράσιμος Ζωχιός. Τὰ θέματα τῆς ὕλης του ἦσαν σχετικὰ πρὸς τὴν ναυτικήν, τὴν κυβερνητικήν, τὰ ναυτικὰ γυμνάσια, τὴν ναυτικὴν νομοθεσίαν, τὴν ναυτικὴν γλῶσσαν, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ναυτικὸν βασιλικὰ διατάγματα καὶ τὰς σπουδαιοτέρας πράξεις τῆς «Γενικῆς Ἑταιρείας τῶν Ναυαγίων». Μόνον ἐννέα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐξεδόθησαν. Μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του συγκατελέγετο καὶ ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης. Σ. Ε. Λ.

Πολικὸς Ἀστήρ, ἢ *Ἀστὴρ τοῦ Βορρᾶ*. Μέγας ἀδάμας εὑρεθεὶς ἐν Βραζιλίᾳ (1853) καὶ νῦν ἀνήκων εἰς τοὺς θησαυροὺς Ἰνδοῦ τινος ἡγεμόνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος γνωστὸς βραζιλιανὸς ἀδάμας, ἀρχικοῦ βάρους 254,5 καρατίων, μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν του ζυγίζων μόνον 125,5 καράτια.

Πολινιὰκ (Polignac), *Ἀρμάνδος-Ἰούλιος-Ἡράκλειος, δοὺξ ντὲ* —. Γάλλος στρατιωτικὸς (1771—1847). Μεταναστεύσας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789, μετέσχε τῶν μαχῶν τῶν Γάλλων πριγκίπων εἰς Ρῆνον, εἶτα δὲ κατέφυγεν εἰς Ρωσίαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπί τινα ἔτη, καὶ εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Αὐγούστου. Ἐγένετο συνένοχος τῆς ἐναντίον τοῦ Βοναπάρτου συνωμοσίας τοῦ Πισεγκρὶ καὶ τοῦ Καντουντάλ. Συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ὁ Βοναπάρτης μετέβαλε τὴν ποινήν του εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ τὸν ἐνέκλεισεν εἰς φρενοκομεῖον, ὁπόθεν ἠδυνήθη νὰ δραπετεύσῃ. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ἐγένετο γερουσιαστής, ἀρνηθεὶς δὲ τῷ 1830 νὰ ὁμόσῃ τὸν νενομισμένον ὅρκον εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον-Φίλιππον, ἀπεβλήθη τῆς γερουσίας. Θ. Β.

— Πολινιὰκ (Polignac), *Αὔγουστος-Ἰούλιος, πρίγκιψ ντὲ* —. Γάλλος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1780 — 1847). Καταστὰς ὕποπτος, ὡς μετέχων τῆς συνωμοσίας τοῦ Πισεγκρί, ἐφυλακίσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρμάνδου καὶ ἐδραπέτευσε μετ' αὐτοῦ. Εἰσῆλθεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς Παρισίους μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ′ εἰς Ρώμην παρὰ τῷ πάπᾳ, ὅστις ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ Ρωμαίου πρίγκιπος. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους διωρίσθη μέλος τῆς βουλῆς τῶν ὁμοτίμων καὶ κατόπιν πρεσβευτὴς εἰς Βιέννην καὶ Λονδῖνον, ὅπου ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῆς ἀποστολῆς γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς απομάκρυνσιν ἐκεῖθεν τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων. Τῷ 1829 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ προεδρία τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ι′, ἤρξατο δὲ διαπραγματευόμενος τὴν συμμαχίαν μετὰ τῆς Ρωσίας. Ἀλλ' αἱ δοθεῖσαι παρ' αὐτοῦ διαταγαὶ κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἰουλίου 1830 προεκάλεσαν τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Καρόλου Ι′. Συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἀλλὰ τῷ 1836 ἠμνηστεύθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐπιστρέψας μετά τινα χρόνον εἰς Παρισίους ἐδημοσίευσε τὰ ἀπολογητικά του ἀπομνημονεύματα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Reponse à mes adversaires». Θ. Β.

Αὔγουστος-Ἰούλιος Πολινιάκ.

— Πολινιὰκ (Polignac), *Μελχιὸρ ντὲ* —. Γάλλος κληρικός, διπλωμάτης καὶ φιλόλογος (1661—1742). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον Κλερμόν, προσελήφθη δὲ ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Μπουγιόν, μεταβάντος εἰς Ρώμην, ὅπως μετάσχῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου Η′. Ἐν Ρώμῃ ἠδυνήθη ὁ Πολινιὰκ νὰ προσφέρῃ σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν γαλλικὸν κλῆρον, προσελκύσας ἐκ τούτου τὴν ἐκτίμησιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΔ′, ὅστις διώρισεν αὐτὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας εἰς Πολωνίαν τῷ 1689. Συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Σομπιέσκι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος τούτου κατώρθωσε νὰ ἐκλεγῇ βασιλεὺς ὁ πρίγκιψ ντὲ Κοντί, ὅστις ὅμως, μὴ μεταβὰς ἐγκαίρως εἰς Πολωνίαν, ἀπώλεσε τὸν θρόνον. Ἀνεκλήθη ἕνεκα τούτου καὶ περιωρίσθη εἴς τινα μονὴν ἐν Μπὸν-Πόρ, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1702. Ἀνακληθεὶς ἐκεῖθεν ἀπεστάλη αὖθις εἰς Ρώμην, ὅπως ἐνισχύσῃ τὸν καρδινάλιον La Tremouille εἰς τὰς μετὰ τοῦ πάπα διαπραγματεύσεις του. Ἐπεφορτίσθη ἔκτοτε μὲ διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς καὶ τῷ 1613 προήχθη εἰς καρδινάλιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑταιρείαν τῆς δουκίσσης ντὺ Μαίν, χαρακτηρισθεῖσαν ὡς ἐπικίνδυνον συνωμοσίαν, διὸ ἐξωρίσθη ἐπὶ τρία ἔτη (1718—1721). Ἡ μεγάλη ὅμως διπλωματική του ἱκανότης ἠνάγκασε τὸν ἀντιβασιλέα νὰ τὸν ἀποστείλῃ ἐκ τρίτου εἰς Ρώμην, ὡς πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας παρὰ τῷ πάπᾳ Βενεδίκτῳ ΙΓ′ καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ του πάπᾳ Κλήμεντι ΙΒ′. Ἐπιστρέψας μετὰ ἑπταετίαν εἰς Γαλλίαν, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κλήρου. Ἡ εὐγλωττία τοῦ Πολινιὰκ ἦτο νευρωδεστάτη. Ὡμίλει συνήθως λατινιστὶ καὶ οἱ λόγοι του εἶχον τὴν μορφὴν τῶν δημηγοριῶν τοῦ Κικέρωνος. Τῷ 1704 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός, τῷ 1715 μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῷ 1717 τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνέθεσε τὸ περίφημον «Anti-Lucretius», πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ «De rerum natura» τοῦ Λουκρητίου. Τὸ ποίημα τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς νεωτέρας λατινικῆς ποιήσεως, ἐξεδόθη δὲ πολλάκις. Θ. Β.

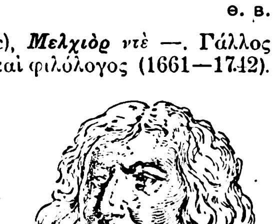

Μελχιὸρ Πολινιάκ.

Πόλινο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ σύγχρονος κοινὴ ὀνομασία τῆς ἀρχαίας *Πολυαίγου* (τῶν Κυκλάδων). Εἶναι δὲ μεταγενεστέρα ἡ μετονομασία της αὐτὴ καὶ ὑπὸ τῶν ξένων ἀκόμη (Polino), δεδομένου ὅτι παλαιότερον ἐκαλεῖτο κοινῶς Πελαγοῦσα (*Μελέτ.* Γεωγρ. 1807, Γ, 23). Σ. Ε. Λ.

Πολιντόρι (Polidori), *Εὐγένιος*. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1851. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς διάφορα κολλέγια καὶ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ καθολικὸς πολιτισμός». Ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα κριτικῆς ἐπὶ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ ἀπολογητικῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ συγγραφεὺς τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου» (1903), «Ἡ νέα ἀπολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1905), «Ἡ ἀληθινὴ θρησκεία», «Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐν Ρώμῃ» κ. τ. λ. Μ. Δ. Β.

— Πολιντόρι (Polidori), *Ὁρτήνσιος*. Ἰταλὸς συνθέτης, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ χοροῦ διαφόρων μητροπόλεων καὶ ἰδίως ἐν Πέζαρο καὶ ἔγραψε πολλὰ μουσικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Λειτουργικὸν εἰς 5 καὶ 8 φωνάς» (1631), «Ψαλμοὶ εἰς 5 φωνάς» (1634) καὶ διάφορα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, λίαν ἐκτιμηθέντα κατὰ τὴν ἐποχήν του. Μ. Δ. Β.

— Πολιντόρι (Polidori), *Φίλιππος-Λουδοβῖκος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1801 — 1865). Εἶναι γνωστὸς κυρίως ὡς ἐκδότης πλείστων κλασσικῶν ἔργων μετὰ σημειώσεων, προλεγομένων καὶ διορθώσεων, διὰ λογαριασμὸν διαφόρων ἐκδοτικῶν οἴκων ἐν Ἰταλίᾳ. Αἱ ἐκδόσεις αὐτοῦ ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ἐπὶ μακρὸν συνηγωνίζοντο τὰς γερμανικάς. Μ. Δ. Β.

Πολιντόρο (Polidoro), *Βιργίλιος*. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1470—1555). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν Βολωνίᾳ καὶ κατόπιν ἀπεστάλη, ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ, ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου ΣΤ′ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἀπέκτησε τὰς συμπαθείας τοῦ Ἐρρίκου Ζ′ καὶ Ἐρρίκου Η′, παραμείνας ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1550, μελετήσας ἐκ τῶν πηγῶν τὴν ἀγγλικὴν ἱστορίαν καὶ γράψας «Ἀγγλικῆς ἱστορίας βιβλία ΚΣΤ′» (1534). Μ. Δ. Β.

— Πολιντόρο (Polidoro). *Φρειδερῖκος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1845. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς μουσικῆς αἰσθητικῆς ἐν τῷ ὠδείῳ τῆς Νεαπόλεως, μέλος τῆς ἀκαδημίας Ποντίνα. Διεκρίθη ἰδίως ὡς μουσικὸς κριτικὸς καὶ ἔγραψε μελέτας περὶ Μπετόβεν καὶ Βάγνερ. Συνέθεσε διάφορα «Τραγούδια», αἱ δὲ μουσικαὶ κριτικαί του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Μουσικαὶ κριτικαί». Μ. Δ. Β.

πολιοανθὲς (τὸ) (Polioanthes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλοειδῶν* ἢ *ἀμαρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πολιοανθὲς τὸ κονδυλόρριζον* (Polioanthes tuberosum), ὅπερ ἔχει βραχὺ κονδυλῶδες ῥίζωμα κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ κάτω διευθυνόμενον καὶ εἶναι πολλαχοῦ καλλιεργούμενον πρὸς κόσμον καὶ διὰ τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν ἀνθέων της, ὅπερ ἐνιαχοῦ, καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, εὐρέως χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μυρεψικήν. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *διατσίντο, τουμπερόρριζα* καὶ *τεμπέρι*. Δ. Ν. Π.

πολιοεγκεφαλῖτις (ἡ) *[Νευρολογ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ προσβολὴ τῆς φαιᾶς οὐσίας τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους. Ἡ πολιοεγκεφαλῖτις διακρίνεται

Digitized by Google

εἰς ἄνω πολιοεγκεφαλίτιδα, ὡς καλεῖται **ἐκείνη, εἰς ἣν ἔχομεν προσβολὴν τῆς ἀνωτέρας γεφυρικῆς χώρας** καὶ τῆς παρὰ τὸν ὑδραγωγὸν τοῦ Sylvius τοιαύτης, καὶ εἰς *κάτω* πολιοεγκεφαλίτιδα, ὡς καλεῖται ἐκείνη, εἰς ἣν ἔχομεν προσβολὴν τῆς κάτω γεφυρικῆς χώρας καὶ τοῦ προμήκους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φαιὰ οὐσία τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους καθόλου ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν ἐγκεφαλικῶν κινητικῶν πυρήνων, ἡ πολιοεγκεφαλῖτις ἐκδηλοῦται διὰ φαινομένων παραλύσεως τῶν νεύρων, ὧν οἱ πυρῆνες οἱ κινητικοὶ εὑρηνται ἐν τῷ στελέχει. Συνεπῶς, εἰς μὲν τὴν ἄνω πολιοεγκεφαλίτιδα ἔχομεν παράλυσιν τῶν κινητικῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ νεύρων, ἤτοι ὀφθαλμοπληγίαν, εἰς δὲ τὴν κάτω ἔχομεν χειλογλωσσολαρυγγικὴν παράλυσιν, ἤτοι παράλυσιν τῶν μυῶν τῶν κινούντων τὰ χείλη, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν λάρυγγα, ἐξ ὧν δυσκαταποσία, ἀνάρροια τῶν σιτίων ἀπὸ τῆς ῥινός, δυσαρθρία κ.τ.τ. Ἡ πολιοεγκεφαλῖτις ἀπαντᾷ εἴτε ὡς ἰδία νόσος, εἴτε συνυπάρχει μετὰ πολιομυελίτιδος, εἰς ἣν ἀκολουθεῖ, ἢ ἀποτελεῖ μέρος νόσου ἔτι περισσότερον ἐκτεταμένης, ὡς ἡ νόσος τοῦ Charcot, ἥτις ἄρχεται ἢ ἀπολήγει εἰς πολιοεγκεφαλίτιδα.

Καὶ ὡς ἰδία μὲν νόσος ἀπαντᾷ εἴτε ὡς ὀξεῖα, εἴτε ὡς χρονία. Ἡ *ὀξεῖα* πολιοεγκεφαλῖτις, καλουμένη καὶ νόσος τοῦ Wernicke, ἀποτελεῖ μέρος τῶν ὀξειῶν καθόλου ἐγκεφαλιτίδων τῶν αἱμορραγικῶν, διακρινομένη εἰς τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω ὀξεῖαν πολιοεγκεφαλῖτιδα. Ὀφείλεται εἰς τὸ οἰνόπνευμα καὶ διάφορα ἄλλα τοξικὰ ἢ λοιμώδη αἴτια. Οὐχὶ σπανίως συνυπάρχει ἄνω καὶ κάτω πολιοεγκεφαλῖτις, ἢ τὴν μίαν ἀκολουθεῖ ἡ ἑτέρα, ἐπεκτεινομένων τῶν ἀλλοιώσεων. Ἡ χρονία πολιοεγκεφαλῖτις, ἀγνώστου αἰτιολογίας, εἶναι βραδείας ἐξελίξεως νόσος τῶν κινητικῶν πυρήνων τοῦ στελέχους. Διακρίνεται καὶ αὕτη εἰς τὴν ἄνω, ἥτις καλεῖται καὶ προϊοῦσα πυρηνικὴ ὀφθαλμοπληγία, καὶ εἰς τὴν κάτω, ἥτις καλεῖται καὶ πυρηνικὴ χειλογλωσσολαρυγγικὴ παράλυσις. Ἡ ὡς ἰδία νόσος ἀπαντῶσα πολιοεγκεφαλῖτις, εἴτε ὀξεῖα εἴτε χρονία, δέον νὰ διακρίνεται τῶν αὐτῶν ἐντοπίσεων, ὅταν αὗται ἀποτελοῦσι μέρος ἄλλης νόσου. Οὕτως ὡς χρονία πολιοεγκεφαλῖτις δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἡ νόσος τοῦ Charcot· εἶτα ἐπινεμομένη τὸν νωτιαῖον μυελόν, καὶ τἀνάπαλιν, ἀρχίζουσα ἀπὸ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἀπολήγει εἰς κάτω πολιοεγκεφαλῖτιδα, δι' ἧς καὶ τελευτᾷ ὁ πάσχων λόγῳ παραλύσεως τοῦ προμήκους. Ὁμοίως ἡ ὀξεῖα πολιομυελῖτις δύναται νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τοῦ στελέχους καὶ νὰ παραχθῇ οὕτως καὶ πολιοεγκεφαλῖτις. Ἔτι δὲ καὶ ἡ ὑπεροξεῖα ἀνιοῦσα παράλυσις (ἡ πυρηνικὴ ἢ μυελικὸν σύνδρομον Landry) φθάνει πολλάκις εἰς τὸν προμήκη, προκαλοῦσα πολιοεγκεφαλῖτιδα καὶ θάνατον ἐκ παραλύσεως τοῦ προμήκους συνεπῶς.

Ἡ πρόγνωσις τῆς μὲν ὀξείας βαρεῖα, ὡς πρὸς τὴν κάτω πολιοεγκεφαλῖτιδα, λόγῳ προσβολῆς ἐκεῖ τοῦ πυρῆνος τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, ὅπερ νευροῖ καρδίαν καὶ ἀναπνοήν, τῆς ἄνω βαρεῖα ὡς πρὸς τὴν ζωήν, μόνον ἂν γίνῃ καὶ κάτω. Τῆς χρονίας ἡ πρόγνωσις οὐχὶ τόσον βαρεῖα διὰ τὴν ζωήν. Ἡ θεραπεία συμπτωματικὴ (ἠλεκτροθεραπεία καὶ ἐνέσεις στρυχνίνης). Τ. Α. ΖΗΣ

πολιομυελῖτις (ἡ) *[Νευρολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ προσβολὴ τῆς φαιᾶς οὐσίας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ὑπὸ φλεγμονῆς ἢ ἐκφυλίσεως, ὡς νοεῖται αὕτη εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα. Ἡ πολιομυελῖτις εἶναι ὀξεῖα, ὑποξεῖα καὶ χρονία. Ἡ *ὀξεῖα* πολιομυελῖτις, ἡ καὶ νόσος τοῦ Heine Medin καλουμένη, εἶναι λοίμωξις, ἐπιδημικῶς ἐπερχομένη, εἰσβάλλουσα διὰ πυρετοῦ ὑψηλοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου, τὰς πρώτας ἡμέρας, ἐπέρχεται παράλυσις χαλαρά, ἧς τὸ ὕψος εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν προσβληθεῖσαν μοῖραν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Συνήθως παρουσιάζεται ἄνευ αἰσθητικῶν καὶ ὀρθοκυστικῶν διαταραχῶν. Ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀκριβῶς φαινομένων ἄλλων, ἐκτὸς τῶν ἀπὸ τῶν προσθίων κερῶν, θεωρεῖται πάθησις συστηματικὴ αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόλυτον, διότι ἡ ἐντόπισις τῶν ἀλλοιώσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐδάφους. Ἂν καὶ εἰς τὰ γειτονικὰ συστήματα κυττάρων ἡ ἰνὼν τοῦ νευρικοῦ συστήματος παρέχεται ἔδαφος πρόσφορον πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ μικροοργανισμοῦ, ἡ νόσος ἐμφανίζεται ὡς οὐχὶ συστηματική. Συνηθέστερον παρατηροῦνται σπασμωδικὰ φαινόμενα, καὶ δὴ σημεῖον Babinski, διότι ἡ νόσος εἶναι μᾶλλον συστηματικὴ τῶν κινητικῶν κυττάρων καὶ συνεπῶς προσβάλλει καὶ τὴν κινητικὴν ζώνην τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς καὶ τοὺς πυρῆνας τῶν ἐγκεφαλικῶν νεύρων ἐν τῷ στελέχει, ἐξ οὗ ἔχομεν τότε καὶ πολιοεγκεφαλῖτιδα, ὅτε ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ παραλύσεως τοῦ προμήκους.

Ἡ καθαρῶς δὲ νωτιαία μορφὴ καλεῖται νωτιαία παράλυσις τῶν παίδων. Μετά τινας ἡμέρας, ἂν δὲν φθάσῃ μέχρι τοῦ προμήκους, ἡ παράλυσις περιορίζεται εἰς μέρος τῶν ἀρχικῶς προσβληθέντων ὑπὸ τῆς παραλύσεως μυῶν, εἰς οὓς ἐγκαθίσταται ὁριστικῶς. Μακρὰ θεραπεία κατόπιν βελτιώνει ἢ καὶ θεραπεύει ταύτην, ἂν εἶναι ἐλαφρά. Ἡ νωτιαία αὕτη παράλυσις εἶναι νόσος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, συχνότατα ἐμφανιζομένη κατὰ μεγάλας ἐπιδημίας εἰς τὰς σκανδιναυϊκὰς χώρας, ἐν Ἑλλάδι δὲ ἐμφανισθεῖσα τῷ 1929—1930 ἐν μικρᾷ ἐπιδημίᾳ. Ἡ παράλυσις τῶν μυῶν τάχιστα ἀκολουθεῖται ὑπὸ ἀτροφίας ἐκφυλιστικῆς, ἥτις, ἂν δὲν γίνῃ ἔγκαιρος ἠλεκτροθεραπεία, ἄγει εἰς πλήρη ἐξαφάνισιν τῶν μυῶν καὶ ἰνώδη ἐκφύλισιν αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἀκινησίας γεννῶνται, λόγῳ ἀγκυλώσεως τῶν ἀρθρώσεων κλπ., πλημμελεῖς θέσεις τῶν τμημάτων τῶν ἄκρων, ὡς π. χ. ῥαιβοποδία κτλ. Ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς διακρίνουσι μορφὴν παραπληγικήν, μονοπληγικήν, διπληγικήν, τετραπληγικὴν κττ., ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς παραλύσεις. Ἡ πρόγνωσις καλὴ διὰ τὴν ζωὴν ἂν μὴ προσβληθῇ ὁ προμήκης, ὁπότε μένει πάντοτε ὑπόλοιπον τῆς παραλύσεως τῶν μυῶν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἐφαρμογὴν διαθερμίας, ἀκτινοθεραπείας ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας μόλις παύσῃ ὁ πυρετός, καὶ ἠλεκτροθεραπείας, ἐντριβῶν καὶ παθητικῶν κινήσεων.

Ἡ *ὑποξεῖα* μορφὴ εἶναι νόσος τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, εἰσβάλλουσα μετὰ ἐλαφροῦ πυρετοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἐπέρχεται χαλαρὰ παράλυσις, οὐχὶ τόσον βαρεῖα. Καλεῖται δὲ νόσος τοῦ Duchenne de Boulogne καὶ δὲν εἶναι συνήθης, οὐδὲ ἐπέρχεται κατ' ἐπιδημίας.

Ἡ *χρονία* πολιομυελῖτις εἶναι νόσος τῆς μέσης ἡλικίας χρονιωτάτη, συστηματικὴ μὲν τῶν προσθίων κερῶν, ὅταν εἶναι ἰδιοπαθής, ψευδοσυστηματικὴ δέ, ὅταν εἶναι ἀπότοκος λοιμώξεως ἢ τοξικῆς καταστάσεως, ὡς λ. χ. τῆς οἰνοπνευματώσεως. Ἐκδηλοῦται διὰ τῆς καλουμένης ἀτροφίας τύπου Aran Duchenne, ἥτις ἄρχεται συμμετρικῶς ἀπὸ τῶν μυῶν τῶν ἄνω ἄκρων, προχωροῦσα βαθμιαίως μέχρι τῶν κεντρικῶν τμημάτων αὐτῶν καὶ τοῦ κορμοῦ καὶ γενικευομένη. Ἐμφανίζει ἰνικὰς συστολὰς καὶ ἠλεκτρικὴν ἐξέλιξιν. Εἶναι μοιραία τὴν ἐξέλιξιν, ἀλλὰ μετὰ μακρὰ ἔτη ἐπέρχεται ὁ θάνατος ἐκ διαταραχῶν ἀναπνοῆς ἢ φυματιώσεως, λόγῳ ἀνεπαρκείας ἀναπνοῆς ἐκ τῆς παραλύσεως τῶν μυῶν. Ἡ δευτερογενὴς ἐξ ἄλλης νόσου εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνασταλῇ, ἂν γίνῃ ἔγκαιρος αἰτιολογικὴ καὶ συμπτωματικὴ θεραπεία. Τ. Α. ΖΗΣ

Πόλιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἢ ἁπλῶς θέσις ἐν Λέσβῳ, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ὡς ἔχουσα ἡρῷον τοῦ Ταντάλου καὶ ἱερὸν τοῦ Διὸς Πολιέως. Οὐδὲν αὐτῆς ἴχνος διεσώθη, πλὴν ἴσως ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κωνικοῦ παρὰ τὸ Πλουμάρι λόφου *Πόλι*. — Π.

πολιόπλασμα (τὸ) *[Βιολ.]*· βλ. λ. *κοκκιόπλασμα*.

πολιορκητής (ὁ)· ὁ πολιορκῶν πόλιν ἢ φρούριον, ὁ ἀποκλείων ἰδία τὴν εἰσκομιδὴν τροφίμων καὶ ἄλλων ἐφοδίων.

πολιορκητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολιορκίαν, ὁ τῆς πολιορκίας: «*πολιορκητικαὶ μηχαναί*» ‖ ***πολιορκητική*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ πολιορκεῖν ἢ τοῦ ἀμύνεσθαι κατὰ τῶν πολιορκούντων.

— **πολιορκητικαὶ** ***μηχαναί***. Ἐλέγοντο οὕτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αἱ μηχαναὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι κατὰ τὰς πολιορκίας τῶν τετειχισμένων πόλεων. Τῶν τοιούτων μηχανῶν οἱ μὲν ἀσιατικοὶ λαοὶ (Ἰουδαῖοι, Φοίνικες κλπ.) ἐποιοῦντο χρῆσιν ἀπὸ χιλίων καὶ πλέον ἐτῶν π. Χ., οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 429 π. Χ., ὅτε τὸ πρῶτον ἀναφέρεται χρῆσις κριῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου. Ἔκτοτε αἱ μηχαναὶ αὗται ἐτελειοποιήθησαν ὑπὸ τῶν μηχανικῶν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου (Δ' αἰῶνος), τῶν τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος καὶ τῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του, καθὼς καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Βυζαντινῶν, παρὰ τῶν ὁποίων παρέλαβον αὐτὰς οἱ λοιποὶ λαοὶ τοῦ μεσαίωνος μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅτε ἡ ἀνακάλυψις τῶν βλητικῶν ἰδιοτήτων τῆς πυρίτιδος καὶ ἡ κατασκευὴ βαρέων πυροβόλων ὅπλων ἔθεσεν εἰς ἀχρηστίαν τὰς παλαιὰς ἐκείνας πολεμικὰς μηχανὰς καὶ ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων τὴν πολεμικὴν τέχνην, καὶ δὴ τὴν τακτικὴν τῶν πολιορκιῶν.

Ἐκ τῶν παλαιῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν ἄλλαι μὲν (ὡς οἱ *κριοὶ* καὶ οἱ *λιθοβόλοι*) ἐχρησίμευον πρὸς διάσεισιν καὶ καταστροφὴν τῶν τειχῶν, ἄλλαι δὲ (*χελῶναι, τρύπανα*) πρὸς διόρυξιν αὐτῶν, ἄλλαι δὲ (*ἑλεπόλεις, ἐπιβάθραι, κλίμακες, σαμβῦκαι, αὐλοὶ*) πρὸς ἀνάβασιν ἐπὶ τῶν προσβαλλομένων τειχῶν, ἄλλαι δὲ (ὡς οἱ *καταπέλται, λιθοβόλοι, βαλίστραι, γαστραφέται, χειροβαλίστραι κλπ.*) ἵνα πλήττωσι τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν τειχῶν καὶ ἐξαναγκάζωσιν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰς θέσεις των, καὶ τέλος *ἄλλαι* (ὡς οἱ *σκοποί*) ἵνα κατοπτεύωνται τὰ ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως (βλ. σχετικὰς λ.).

Πλὴν τῶν μηχανῶν τούτων, οἱ πολιορκηταὶ μετεχειρίζοντο καὶ πλεῖστα ἄλλα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των: διώρυσσον ὑπονόμους ἵνα εἰσέλθωσιν ἐντὸς τῆς πολιορκουμένης πόλεως, ὑπενόμευον τὰ τείχη, ἀνήγειρον χώματα, δηλαδὴ λοφίσκους ἐκ γαιῶν, ἵνα ἀνέλθωσιν εἰς τὸ ὕψος τῶν προσβαλλομένων τειχῶν κλπ. (βλ. καὶ *πολιορκία, ὑπόνομοι, χώματα*). Ν. ΚΛΕ

—πολιορκητικοὶ ***πύργοι*** *[Στρατ.]*· βλ. πύργος.

—πολιορκητικὸς ***πόλεμος***. Εἰδικὸς κλάδος τῆς πολεμικῆς τέχνης πραγματευόμενος τὴν προσβολὴν καὶ τὴν ἄμυναν τῶν μεμονωμένων καὶ συνεχῶν ὑποκειμένων εἰς κύκλωσιν ὀχυρῶν θέσεων. Ὁ πολιορκητικὸς πόλεμος δὲν ἔχει ἰδίαν τακτικήν, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦνται κατ' αὐτὸν μόνον εἰδικαὶ μέθοδοι, λόγῳ συγκεντρώσεως μέσων κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρων τῶν τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως τῶν ἐν στρατείᾳ μονάδων. Συνεπῶς ἡ διαφορὰ τῶν μεθόδων βαίνει ἐλαττουμένη, ἐφόσον ἐνισχύονται καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ παρὰ τῶν ἐν ἐκστρατείᾳ στρατευμάτων χρησιμοποιούμενα μέσα. Οὕτω, λόγῳ τοῦ προικισμοῦ τῶν στρατευμάτων ἐκστρατείας δι' ἰσχυροτάτων, εὐκινήτων καὶ πολυαρίθμων μέσων καὶ τῆς ἐκ τούτων ἐπακολουθησάσης ἀνάγκης εὐρυτέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους, αἱ τακτικαὶ μέθοδοι ἐξελίχθησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, προσεγγίσασαι πρὸς τὰς τοῦ πολιορκητικοῦ πολέμου. Ἡ μελέτη τῆς προσβολῆς καὶ ἀμύνης τῶν ὠργανωμένων θέσεων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ὑπάγεται πλέον εἰς τὴν ὀχυρωτικὴν ἀλλ' εἰς τὴν τακτικήν.

Ἡ πεῖρα τοῦ πολέμου κατεδίκασεν ἐπὶ πλέον τὴν χρησιμοποίησιν τῶν περικλείστων ὀχυρώσεων, προκρινομένων τῶν ἐπιμήκων ὠργανωμένων τοποθεσιῶν. Συνεπῶς αἱ μέθοδοι τοῦ πολιορκητικοῦ πολέμου ἀνάγονται σήμερον εἰς τὴν τακτικὴν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀμύνης τῶν ὠργανωμένων τοποθεσιῶν. Ζ. Λ.

—πολιορκητικὸς ***στέφανος*** *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *στέφανος*.

πολιορκία (ἡ)· ὁ διὰ στρατοῦ ἢ στόλου ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων ἀποκλεισμός, ἰδίᾳ εἰσκομιδῆς τροφίμων καὶ ἄλλων ἐφοδίων εἰς πόλιν ἢ φρούριον πρὸς ἐξαναγκασμὸν εἰς παράδοσιν: «πολιορκία τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν», «λύσις τῆς πολιορκίας» ἢ δι' οἱονδήποτε λόγον ἄρσις τοῦ ἀποκλεισμοῦ· ‖ μεταφ. «εἰς τοὺς φούρνους ἐγίνετο πολιορκία».

—*[Στρατ.]* Τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν γινομένων πρὸς κατάληψιν ὠχυρωμένης θέσεως ἀποκλεισθείσης προηγουμένως διὰ στρατοῦ ἢ διὰ στρατοῦ καὶ στόλου.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἡ πολιορκία περιωρίζετο εἰς ἁπλῆν περίσχεσιν τῆς πόλεως πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ἐφοδιασμῶν αὐτῆς ἢ τῆς ἐνισχύσεώς της ἔξωθεν εἰς ἄνδρας μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ παρουσιάζετο εὐνοϊκή τις εὐκαιρία πρὸς ἅλωσιν, εἴτε διὰ δόλου, εἴτε δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως κατὰ ἀνακαλυφθέντος ἀσθενοῦς σημείου. Οὕτω διεξήχθη ἡ πολιορκία τῆς Τροίας, ἥτις ἐκυριεύθη διὰ δόλου μετὰ δεκαετῆ περίσχεσιν. Πρῶτοι οἱ Πέρσαι ἐχρησιμοποίησαν τὰ διορύγματα καὶ τὰς ὑπονόμους καὶ ἀνθυπονόμους κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ἐν Κυρηναϊκῇ Βάρκης, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Τὰς μεθόδους ταύτας, ὡς ἀναφέρει ὁ Πολύβιος, ἐχρησιμοποίησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐν Πάλῃ τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἐν Θήβαις. Ἡ μέθοδος προσβολῆς τῶν ὀχυρῶν θέσεων παρὰ τοῖς Ἕλλησι συνίστατο εἰς τὴν περὶ τὴν πόλιν κατασκευὴν διπλοῦ ἀναχώματος, προασπίζοντος ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τῶν ἐξόδων τῶν πολιορκουμένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐναντίον ἄλλου ἐπικουρικοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐρχομένου πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων. Τότε ἐφευρέθησαν ἢ ἐτελειοποιήθησαν αἱ πολιορκητικαὶ μηχαναί, τὰς ὁποίας, ὡς πιστεύεται, οἱ Ἕλληνες ἐδανείσθησαν παρὰ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι βραδύτερον ἐτελειοποίησαν τὰ μέσα τῆς προσβολῆς, ἰδίως τὰ χωματουργικὰ ἔργα καὶ τὰς διαφόρους μηχανάς, ἐξυψώνοντες τὸ τεχνικὸν μέρος τῶν πολιορκητικῶν μεθόδων. Ὡς παράδειγμα τῆς τεχνικῆς ταύτης τῶν Ῥωμαίων ἔχομεν τὴν πολιορκίαν τῆς Καρχηδόνος καὶ τὴν τῆς Ἀλεσίας. Κατὰ τοὺς φεουδαλικοὺς χρόνους ἐν τῇ προσβολῇ τῶν φρουρίων χρησιμοποιεῖται κυρίως ἡ ὑπόνομος. Διάφοροι ἀμυντικαὶ διατάξεις ἔχουν ἐπινοηθῆ εἰδικῶς κατὰ τῆς μεθόδου ταύτης προσβολῆς. Κανονικαὶ πολιορκίαι ἐξετελέσθησαν παρὰ τῶν σταυροφόρων πρὸς ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Νικαίας, διὰ τῆς διαθέσεως πολυαρίθμων στρατευμάτων καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ῥωμαϊκῶν μεθόδων. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ πολιορκηταὶ προσεγγίζουσι πρὸς τὰ τείχη τῆς πολιορκουμένης πόλεως ἐκσκάπτοντες διορύγματα. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα τὸ σχέδιον προσβολῆς ἑνὸς φρουρίου περιλαμβάνει τὴν κατασκευὴν γραμμῆς περιταφρευτικῆς κατὰ τῶν ἐξόδων τῆς πολιορκουμένης φρουρᾶς καὶ γραμμῆς ἀντιπεριταφρευτικῆς κατὰ τῶν ἔξωθεν ἐπικουρικῶν στρατευμάτων. Διάφορα ὀρύγματα καὶ πυροβολεῖα συμπληρώνουν τὰ πολιορκητικὰ ἔργα. Ὁ Γάλλος ὀχυρωτικὸς Βωμπάν, ὁ διευθύνας 53 πολιορκίας καὶ συγγράψας πραγματείαν ἐπὶ τῆς προσβολῆς καὶ τῆς ἀμύνης τῶν ὀχυρῶν θέσεων, ἐτελειοποίησεν ἔτι μᾶλλον τὰς πολιορκητικὰς μεθόδους. Κατ' αὐτὸν ἔδει νὰ γίνηται κανονικὴ πολιορκία, τῶν πολιορκητῶν προσεγγιζόντων βαθμιαίως πρὸς τὰ τείχη δι' ἀνορύξεως διαδοχικῶν παραλλήλων καὶ ὀρυγμάτων ἑλικοειδοῦς χαράξεως, τῶν διορυγμάτων συνδεομένων

Digitized by Google

τὰς παραλλήλους μεταξύ των. Αἱ παρὰ τοῦ Βωμπὰν τεθεῖσαι ἀρχαὶ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς πολιορκίας παρέμειναν ἀναλλοίωτοι, ἰσχύουσαι μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870—1871.

Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ μέθοδος προσβολῆς τῶν ὀχυρῶν θέσεων ἦτο κανονικὴ ἢ ἀκανόνιστος. Ἡ ἀκανόνιστος μέθοδος συνίστατο εἴτε εἰς βιαίαν προσβολήν, εἴτε εἰς προσβολὴν δι' αἰφνιδιασμοῦ, εἴτε εἰς βομβαρδισμὸν ἢ καὶ ἀποκλεισμὸν δυνάμενον νὰ ἐπιφέρῃ τὴν παράδοσιν ἐλλείψει τροφίμων καὶ ἐφοδίων. Ἡ βιαία προσβολὴ ἐπιχειρεῖται ἐναντίον ὀχυρᾶς θέσεως ἀνεπάφου, τῆς ὁποίας ἐπιζητεῖται ἡ κατάληψις πάσῃ θυσίᾳ, ἄνευ ἐξαντλήσεως ὅλων τῶν διαδοχικῶν φάσεων τῆς κανονικῆς πολιορκίας. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφαρμόζεται ἐναντίον θέσεως ἀτελῶς ὠργανωμένης, εὐκόλου προσπελάσεως, διαθετούσης ὀλιγάριθμον φρουρὰν καὶ δὴ μὲ ἠθικὸν καταπεπτωκός. Ἡ προσβολὴ προπαρασκευάζεται διὰ σφοδροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ. Ἡ δι' αἰφνιδιασμοῦ προσβολὴ ἐπιτυγχάνει ἐπὶ μικρῶν ὀχυρῶν θέσεων καὶ κακῶς φρουρουμένων. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν προπαρασκευάζεται διὰ πυροβολικοῦ. Ἐφόσον ὁ ἀμυνόμενος ἀνθίσταται, ἡ ἐπιχείρησις συνεχιζομένη μεταπίπτει εἰς τὴν βιαίαν προσβολήν. Ἡ διὰ βομβαρδισμοῦ μέθοδος περιλαμβάνει βομβαρδισμὸν αἰφνίδιον ἢ κανονικόν. Ὁ αἰφνίδιος βομβαρδισμὸς ἐκτελεῖται διὰ μόνου τοῦ πυροβολικοῦ ἐκστρατείας, ἐνῷ ὁ κανονικὸς διὰ πολιορκητικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ βομβαρδισμὸς δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν παράδοσιν δι' ἐκφοβισμοῦ ἢ καὶ πιέσεως ἐκ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ. Τοιοῦτος βομβαρδισμὸς ἐγένετο ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς ὀχυρᾶς θέσεως τῶν Παρισίων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871. Ἡ κανονικὴ πολιορκία ἀπαιτεῖ τὴν χρησιμοποίησιν πολυαρίθμων μέσων, καὶ δὴ πυροβολικοῦ, τὴν ἐκτέλεσιν σημαντικῶν ἔργων καὶ πάροδον χρόνου (βλ. λ. *ὀχυρωτική*). Οὐδεμία περίκλειστος ὀχυρὰ θέσις κατώρθωσε νὰ ἀντιστῇ ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ χρησιμοποίησις συνεπῶς αὐτῶν θὰ εἶναι σπανία εἰς τὸ μέλλον, ὅπως σπάνιαι θὰ εἶναι καὶ αἱ πολιορκίαι. Ἀντὶ τούτων θὰ ἔχωμεν τακτικοὺς ἀγῶνας ἐναντίον ἀνοικτῶν ὠχυρωμένων τοποθεσιῶν.

Αἱ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον σπουδαιότεραι πολιορκίαι, κατὰ χρονολογικὴν σειράν, εἶναι αἱ κάτωθι:

Πολιορκία τῆς Τροίας (1270 π. Χ.). Ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν γνωστῶν πολιορκιῶν, διαρκέσασα ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ δόλου.

Πολιορκία τῆς Βαβυλῶνος (528 π. Χ.). Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου παρὰ τοῦ Κύρου κατά τινα νύκτα ἑορτῶν.

Πολιορκία τῆς Σελινοῦντος (τῆς ἐν Σικελίᾳ, 410 π. Χ.). Ἐκυριεύθη παρὰ τοῦ Ἀννίβα κατὰ δὲ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ἐφονεύθησαν 16.000 Σελινούντιοι.

Πολιορκία τῆς Ῥώμης (390 π. Χ.). Ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Κατὰ τὴν ἅλωσιν ταύτης καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν λύτρων ὁ Βρέννος ἀνεφώνησε τὸ παροιμιῶδες ἐκεῖνο «Οὐαὶ τοῖς ἡττημένοις».

Πολιορκία τῆς Τύρου (327 π. Χ.). Εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων πολιορκιῶν τῆς ἀρχαιότητος. Διήρκεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ὁλοκλήρους μῆνας, κυριευθεῖσα ἐν τέλει τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου.

Πολιορκία τῶν Συρακουσῶν (212 π. Χ.). Ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Τὴν πόλιν ἐκυρίευσεν ὁ ὕπατος Μάρκελλος. Διὰ τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως εἰργάσθη σπουδαίως ὁ Ἀρχιμήδης, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἅλωσιν.

Πολιορκία τῆς Καρχηδόνος (147—146 π. Χ.). Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος Αἰμιλιανοῦ (Ἀφρικανοῦ τοῦ νεωτέρου).

Πολιορκία τῆς Νουμαντίας (τῆς Ἰσπανίας). Διήρκεσεν ἐπὶ δέκα πέντε μῆνας, κυριευθεῖσα ἐν τέλει τῆς πόλεως, κατὰ τὸ 133 π. Χ., ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὡς ἄνω Σκιπίωνος, ἐπικληθέντος διὰ τοῦτο καὶ Νουμαντίνου.

Πολιορκία τῆς Ἀλεσίας (52 π. Χ.). Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μετὰ πολύμηνον πολιορκίαν, παραδοθέντων τέλος τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ἐπαναστατῶν Γαλατῶν. Εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων πολιορκιῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Πολιορκία τῆς Ἱερουσαλὴμ (70 μ. Χ.). Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ἀπωλέσθησαν 1.100.000 περίπου ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Τίτου καὶ κατεστράφη.

Πολιορκία τῆς Ῥώμης (410 μ. Χ.). Ἐκυριεύθη παρὰ τῶν Γότθων τοῦ Ἀλαρίχου. Τὴν ἅλωσιν ἐπηκολούθησε λεηλασία, διαρκέσασα ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας.

Πολιορκία τῆς Ἱερουσαλὴμ (1099). Ἡ πόλις ἐπολιορκήθη παρὰ τῶν σταυροφόρων καὶ ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, μετὰ κανονικὴν πολιορκίαν 38 ἡμερῶν.

Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204 μ. Χ.).

Πολιορκία τοῦ Καλαί. Γενομένη παρὰ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' τῆς Ἀγγλίας (1346—1347).

Πολιορκία τῆς Ὀρλεάνης (1429). Ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ἡ πόλις ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῆς Ἰωάννας Ντ' Ἄρκ.

Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453 μ. Χ.). Αὕτη, ἀρξαμένη τὴν 7ην Ἀπριλίου, ἔληξε τὴν 29ην Μαΐου, ὁπότε ἡ πόλις ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Πολιορκία τῆς Γρενάδας (1492 μ. Χ.). Ἡ πόλις ἐκυριεύθη παρὰ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Καθολικῆς.

Πολιορκία τῆς Ῥόδου (1522 μ. Χ.). Οἱ Ἰωαννῖται παρέδωσαν τὴν πόλιν τὴν 23ην Δεκεμβρίου εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους.

Πολιορκία τῆς Ῥώμης (1527). Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ Ε', συλληφθέντος αἰχμαλώτου καὶ τοῦ πάπα.

Πολιορκία τῶν Παρισίων (1589—1594). Ἡ πόλις ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ ἐκ τῆς πείνης, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Ἐρρῖκος ὁ Δ' ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τετράκις τὴν πολιορκίαν.

Πολιορκία τῆς Ῥοσσέλλης (1627). Ἐγένετο ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ῥισελιέ.

Πολιορκία τοῦ Μαγδεμβούργου (1631). Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου.

Πολιορκία τῆς Βιέννης (1683). Κατὰ ταύτην οἱ Τοῦρκοι, πολιορκήσαντες διὰ δευτέραν φορὰν τὴν πόλιν, ἐξεδιώχθησαν παρὰ τοῦ Σοβιέσκυ.

Πολιορκία τῆς Μαγεντίας (1793). Εἰς τὴν πόλιν ἀπεκλείσθη ἡ στρατιὰ τοῦ Ῥήνου.

Πολιορκία τῆς Τουλῶνος (1793). Ὀνομαστὴ ἐκ τοῦ ὅτι κατ' αὐτὴν ἤρχισεν ἡ σταδιοδρομία τοῦ Ναπολέοντος.

Πολιορκία τῆς Σαραγόσης (1808 καὶ 1809). Κατ' αὐτὴν οἱ πολιορκούμενοι, γενναίως καὶ πεισμόνως ἀγωνισθέντες κατὰ τῶν Γάλλων, παρεδόθησαν ἐν τέλει μετὰ πλήρων τιμῶν.

Πολιορκία τοῦ Δάντσιχ (1812—1813). Εἰς τὴν πόλιν ἐνεκλείσθησαν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μόσχας. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ῥώσων τὴν 2 Ἰανουαρίου 1814.

Πολιορκία τῆς Σεβαστουπόλεως (1854—1855). Εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων πολιορκιῶν. Ἡ πόλις ἐπολιορκήθη ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων. Εἰς τὴν ἄμυναν σπουδαίως συνετέλεσεν ὁ ὀχυρωτικὸς στρατηγὸς Τοτλέμπεν. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη μετὰ πολιορκίαν ἑνὸς ἔτους, κατόπιν γενικῆς ἐπιθέσεως ἰδιαιτέρως ἐκδηλωθείσης κατὰ τὸν πύργον Μαλακώφ.

Πολιορκίαι τοῦ Στρασβούργου, Μὲτζ καὶ Παρισίων. Ὀνομασταὶ καὶ αἱ τρεῖς διὰ τὴν παράδοσιν πολυαρίθμων γαλλικῶν φρουρῶν κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον (1870—1871).

Πολιορκία τοῦ Μπελφὸρ (1870—1871). Ὁμοίως ὀνομαστὴ πολιορκία κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον. Ἡ πόλις ἀντέστη ἡρωϊκῶς ἐπὶ 98 ἡμέρας χάρις εἰς τὴν γενναιότητα καὶ τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου συνταγματάρχου Ντανφὲρ Ῥοσσρῶ. Ἡ πόλις παρεδόθη, τέλος, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς, τῆς φρουρᾶς ἐξελθούσης μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν τοῦ πολέμου.

Πολιορκία τῆς Πλεύνας (1877). Οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Ὀσμὰν πασᾶν, πολιορκηθέντες στενῶς ὑπὸ τῶν Ῥώσων καὶ τῶν Ῥουμάνων, παρέδωσαν τὴν πόλιν τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1877.

Πολιορκία τοῦ Πὸρτ - Ἄρθουρ (1904 — 1905). Κατ' αὐτὴν οἱ Ῥῶσοι, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στα̈ισελ, ἀντέστησαν γενναίως ἐπὶ 6 μῆνας εἰς τὸν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀποκλεισμὸν τῶν Ἰαπώνων. Ἡ πόλις παρεδόθη τὴν 2αν Ἰανουαρίου τοῦ 1905.

Πολιορκία τῆς Ἀδριανουπόλεως (1912 — 1913). Γνωστὴ ἀπὸ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον. Οἱ Τοῦρκοι, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σουκρῆ πασᾶν, ἀντέστησαν ἐπὶ πεντάμηνον κατὰ τῶν Βουλγάρων τοῦ στρατηγοῦ Ἰβανώφ, ἐνισχυθέντων ἐν τέλει διὰ σερβικοῦ στρατοῦ. Ἡ πόλις παρεδόθη τὴν 26ην Μαρτίου τοῦ 1913.

Πολιορκία τῶν Ἰωαννίνων. Κατ' αὐτὴν ὁ τουρκικὸς στρατός, ὑπὸ τὸν Ἐσσὰτ πασᾶν, ἠμύνθη ἡρωϊκῶς. Ἡ πόλις παρεδόθη, κατόπιν γενικῆς ἐπιθέσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, διοικουμένων παρὰ τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου, τὴν 21ην Φεβρουαρίου τοῦ 1913.

Ἐν τέλει πολιορκίαι διεξήχθησαν πολλαὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Τούτων ὀνομαστότεραι εἶναι αἱ τῆς *Λιέγης*, τῆς *Ναμύρ*, τῆς *Ἀμβέρσης*, τῆς *Μωμπέζ*, τοῦ *Νόβο-Γεωργιέφσκ*, τοῦ *Πρζεμύσλ*, τοῦ *Ἰβαγκορὸντ* κλπ.

Ζ. Ν.

— *[Διεθν. Δίκ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *πολιορκία* ἐννοεῖται τὸ σύνολον τῶν στρατιωτικῶν καὶ τεχνικῶν ἑτοιμασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας προβαίνει στράτευμά τι ὅπως προσβάλῃ ὠχυρωμένην τινὰ θέσιν καὶ καταλάβῃ αὐτήν, προηγουμένου ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ κατὰ τῶν ὀχυρῶν καὶ μὴ σημείων αὐτῆς. Διὰ τοῦτο τὸ ζήτημα τῆς πολιορκίας, ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως, συμπίπτει ἐν πολλοῖς μὲ τ' ἀναφερόμενα εἰς τὸν *βομβαρδισμὸν* (βλ. λ.) ζητήματα, πλὴν ὅμως τὰ ἀφορῶντα εἰδικῶς τὰς πολιορκίας δέον ἐνταῦθα νὰ ἐξετασθῶσιν ἰδιαιτέρως. Ἐν πρώτοις ἡ πολιορκία διαφέρει τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἐπειδὴ ἐκείνη ἀναφέρεται γενικῶς εἰς τὰς πόλεις, τὰς πολεμικὰς θέσεις, τὰ κατὰ ξηρὰν φρούρια, ὧν ἡ τοποθεσία καθιστᾷ δυνατὸν τὸν πανταχόθεν περιστοιχισμὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐνδιαφέρει, κυρίως, τὸ κατὰ ξηρὰν ἐν πολέμῳ διεθνὲς δίκαιον. Ἐν περιπτώσει πολιορκίας δύο πρὸ παντὸς ζητήματα ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ ὁ πολιορκητής: πρῶτον μὲν ἐν σχέσει μὲ τὸν ἄοπλον πληθυσμὸν καὶ δεύτερον ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ξένους διπλωμάτας, τοὺς προξένους καὶ τοὺς ξένους ὑπηκόους. Ἐπειδὴ ὁ πολιορκῶν πόλιν τινὰ στρατὸς ἀποκλείει πᾶσαν μετ' αὐτῆς συγκοινωνίαν, δικαιούμενος καὶ τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν νὰ μεταβάλῃ, καὶ καταστρέψῃ τὰς πηγὰς ὑδρεύσεως (ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν δηλητηρίασιν τοῦ ποσίμου ὕδατος), ν' ἀπαγορεύσῃ ἰδίως πᾶσαν μεταφορὰν εἰς τὴν πόλιν τροφίμων ἢ ἄλλων εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τῆς πείνης ἐξαναγκάσῃ τοὺς πολιορκουμένους εἰς παράδοσιν, ὑποστηρίζεται παρὰ πολλῶν συγγραφέων ὅτι οἱ πολιορκηταὶ ὀφείλουν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τὰ παιδία, τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας, τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς τὸν ἄμαχον δηλαδὴ πληθυσμόν, νὰ ἐξέλθουν τῆς πολιορκουμένης ζώνης καὶ ἀπαλλαγῶσι τῶν ἐκ τῆς πολιορκίας κινδύνων, ἐφ' ὅσον ἡ ἔξοδος τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, κατ' ἀρχήν, οὐδόλως ἤθελε ζημιώσει τοὺς πολιορκητάς. Ἀλλὰ τοιαύτην τινὰ ὑποχρέωσιν δὲν ὑπέχουν οἱ πολιορκηταί, οὐδενὸς διεθνοῦς κανόνος ὑποχρεοῦντος αὐτοὺς νὰ ἐνεργήσουν οὕτω, ἂν καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτέθη ἐπὶ τάπητος τῷ 1874 ἐν Βρυξέλλαις, χωρὶς νὰ ληφθῇ οὐδεμία σχετικὴ ἀπόφασις. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη κατ' ἐπανάληψιν ἐτηρήθη ἐν τῇ πρακτικῇ, ὡς τῷ 1870 παρὰ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Στρασβούργου. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς πολιορκουμένης πόλεως, καὶ ἂν δοθῇ ἡ τοιαύτη ἄδεια παρὰ τῶν πολιορκητῶν, δικαιοῦνται ν' ἀπαγορεύσωσι τὴν ἔξοδον ὡρισμένων ἢ καὶ ὅλων τῶν κατοίκων ταύτης, ἐφ' ὅσον νομίζουν ὅτι ὑφίσταται κίνδυνος μεταδόσεως εἰς τὸν ἐχθρὸν μυστικῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως, ὅπως συνέβη τῷ 1904 κατὰ τὴν παρὰ τῶν Ἰαπώνων πολιορκίαν τοῦ Πὸρτ Ἄρθουρ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ῥώσων ἀπαγορεύσαντος, παρὰ τὴν ἄδειαν τῶν Ἰαπώνων, τὴν ἔξοδον τοῦ ἀπολέμου πληθυσμοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ξένους διπλωμάτας καὶ προξένους, ἂν καὶ οὐδεὶς κανὼν ὑποχρεοῖ τι σχετικῶς, ὑποστηρίζεται, καὶ δικαίως, ὅτι ὁ πολιορκῶν ὀφείλει νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἔξοδον αὐτῶν (ὄχι ὅμως καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν γένει), τούτων δ' ἀρνουμένων καὶ παραμενόντων ἐντὸς τῆς πολιορκουμένης πόλεως, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναγνωρισθοῦν αὐτοῖς προνόμια, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο ν' ἀπολαῦν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ πολιορκοῦντος. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεφάνη, κυρίως, κατὰ τὴν παρὰ τῶν Γερμανῶν πολιορκίαν τῶν Παρισίων τῷ 1870, ὅτε ὁ Βίσμαρκ δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ εἰς τοὺς ξένους, ἐντὸς τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, διπλωμάτας νὰ ἐπικοινωνῶσι μετὰ τῶν κυβερνήσεών των κρυπτογραφικῶς. Ἀνάλογον ζήτημα ἀνεφάνη καὶ κατὰ τὴν παρὰ τῶν Βουλγάρων πολιορκίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῷ 1912, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ προξένους.

Η. Γ. Κ.

— **πολιορκίας κατάστασις.** Ἐξαιρετικὴ κατάστασις τῆς πολιτείας, δημιουργουμένη συνεπείᾳ ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ γενικῶς ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἐπιστρατεύσεως, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται ἡ λῆψις ἐκτάκτων μέτρων, εἴτε προληπτικῶς, εἴτε κατασταλτικῶς, πρὸς προστασίαν καὶ διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας. Κατὰ παρέκτασιν τὸ σύνολον τῶν λαμβανομένων ἐκτάκτων μέτρων ἐν περιπτώσει ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ γενικῶς ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἐπιστρατεύσεως πρὸς προστασίαν καὶ διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Ἤδη πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914—1918) πολιτεῖαί τινες εἶχον εἰδικῶς προβλέψει τὴν κατάστασιν πολιορκίας καὶ εἶχον ἀναγράψει εἰς τὰ Συντάγματά των τοὺς ὅρους καὶ τὰς προϋποθέσεις, ὑφ' ἃς ἐπετρέπετο εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας νὰ κηρύσσῃ διὰ διατάγματος ὁλόκληρον τὴν πολιτείαν ἢ τμῆμα αὐτῆς εἰς κατάστασιν πολιορκίας καὶ ν' ἀναστέλλῃ ὡρισμένα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, ἀφορῶντα τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας. Τὴν ἀνάγκην ταύτην κατέστησε μᾶλλον ἐπιτακτικὴν ἡ πεῖρα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καὶ αἱ πλεῖσται μεταπολεμικαὶ δημοκρατίαι περιέλαβον εἰς τὰ Συντάγματά των ἀναλόγους διατάξεις.

Παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, δὲν προεβλέπετο ἡ περίπτωσις τῆς κηρύξεως τῆς πολιτείας εἰς κατάστασιν πολιορκίας, δὲν ἐπετρέπετο ἑπομένως καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ κινδύνῳ ἡ λῆψις ἐκτάκτων μέτρων, ἡ ὁποία ἐν πάσῃ περιπτώσει ἦτο ἀντισυνταγματική. Ἀλλ' ὁ πόλεμος τοῦ 1897 ἐδίδαξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νομοθέτας τὴν ἀνάγκην τῆς συνταγματικῆς ῥυθμίσεως τοῦ ζητήματος, κατὰ τὴν γενομένην δὲ ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος τῷ 1911 παρὰ πάντων ἀνωμολογήθη ἡ ἀνάγκη «τῆς ἐν μέτρῳ περιστολῆς τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν χάριν τοῦ ὑπερτάτου συμφέροντος τῆς χώρας». Οὕτω, διὰ τοῦ ἄρθρου 91 τοῦ ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ 1864, προεβλέπετο εἰδικὸς νόμος, δι' οὗ ἀνεστέλλοντο ὡρισμέναι διατάξεις, ἀφορῶσαι τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας, παρείχετο δὲ ἡ ἐξουσιοδότησις εἰς τὸν βασιλέα, ἵνα ἐν περιπτώσει ἀνάγκης καὶ ὑφ' ὡρισμένους ὅρους ἐκδίδῃ, ἀπούσης τῆς βουλῆς, ἀναγκαστὸν διάταγμα, δι' οὗ τίθεται εἰς ἐφαρ-

Digitized by Google

μογὴν ὁ εἰδικὸς οὗτος νόμος περὶ καταστάσεως πολιορκίας. Τὰς διατάξεις ταύτας τοῦ ἄρθρου 91 τοῦ ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ 1864 παρέλαβε, μέ τινας παραλλαγάς, τὸ νέον Σύνταγμα τοῦ 1927 ἐν ἄρθρῳ 97, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχονται εἰδικῶς αἱ προϋποθέσεις, ὑφ' ἃς ἐπιτρέπεται ἡ κήρυξις τῆς πολιτείας εἰς κατάστασιν πολιορκίας, καθορίζεται τὸ ὄργανον τὸ δικαιούμενον νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν εἰδικὸν νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ τέλος αἱ ἐκ τῆς κηρύξεως ταύτης συνέπειαι. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 97: «Εἰδικὸς νόμος θέλει κανονίσει διὰ τὴν περίπτωσιν ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ γενικῶς ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἐπιστρατεύσεως τὰ τῆς προσωρινῆς ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀναστολῆς τῆς ἰσχύος τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18 καὶ 100, τὰ τῆς κηρύξεως τῆς καταστάσεως πολιορκίας καὶ τὰ τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας ἐξαιρετικῶν δικαστηρίων. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ μεταρρυθμισθῇ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου συγκαλουμένης βουλῆς. Τίθεται δὲ κατὰ πάσας ἤ τινας μόνον διατάξεις αὐτοῦ εἰς ἐφαρμογὴν καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἢ μέρος αὐτῆς διὰ διατάγματος, ἀδείᾳ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας ἐκδιδομένου. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας μεταξὺ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων συνέρχονται ταῦτα εἰς κοινὴν συνεδρίαν καὶ ἀποφασίζουν. Ἐν ἀπουσίᾳ τῶν βουλῶν ὁ νόμος δύναται νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν καὶ ἄνευ ἀδείας, διὰ διατάγματος προσυπογεγραμμένου ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος αὐτοῦ συγκαλοῦνται αἱ βουλαὶ ἐντὸς πέντε ἡμερῶν, καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος τῆς βουλῆς ἢ διελύθη αὕτη, ὅπως διὰ πράξεως αὐτῶν ἀποφασίσουν τὴν διατήρησιν ἢ ἄρσιν τῶν ὁρισμῶν τοῦ διατάγματος. Ἡ βουλευτικὴ ἀσυλία τοῦ ἄρθρου 56 ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος τούτου. Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀνωτέρω διαταγμάτων, προκειμένου μὲν περὶ πολέμου, δὲν ἐπεκτείνεται πέραν τῆς λήξεως αὐτοῦ, προκειμένου δὲ περὶ ἐπιστρατεύσεως, αἴρεται αὐτοδικαίως μετὰ δίμηνον, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν παραταθῇ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἀδείᾳ πάλιν τῶν βουλῶν. Οὐδέποτε τὰ τελεσθέντα ἀδικήματα πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος, διὰ τοῦ ὁποίου τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν ὁ στρατιωτικὸς νόμος, δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν συνιστωμένων ἐξαιρετικῶν δικαστηρίων». Αἱ διὰ τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 97 τοῦ Συντάγματος εἰδικοῦ νόμου ἀναστελλόμεναι διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἀναφέρονται εἰς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν (ἄρθρα 11 καὶ 12), εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι (ἄρθρ. 13), εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι (ἄρθρ. 14), εἰς τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας (ἄρθρ. 15), εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου (ἄρθρ. 16), ὡς τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν, τηλεγραφημάτων καὶ τηλεφωνημάτων (ἄρθρ. 18) καὶ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ὁρκωτῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 100). Εἰδικὸς νόμος, καθορίζων τὰ τῆς καταστάσεως πολιορκίας, δὲν ἔχει ἐκδοθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρου 97 τοῦ νέου Συντάγματος, ἔχει ὅμως ἐκδοθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρου 91 τοῦ ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ 1864 ὁ εἰδικὸς περὶ καταστάσεως πολιορκίας ͵ΔΞΟ' νόμος τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1912, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύῃ καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νέου Συντάγματος ἐφ' ὅσον ὑπ' αὐτοῦ δὲν ἔχει μεταβληθῆ, ὡς πρός τινας διατάξεις, τὸ ἄρθρον 91 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864. Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τοῦ νόμου ͵ΔΞΟ' ἔχουν ὡς ἑξῆς: Ἡ κατάστασις πολιορκίας κηρύσσεται διὰ διατάγματος, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ὁποίου πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ἀστυνομίαν, μεταβαίνουν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀρχήν. Αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἐξακολουθοῦν ἐν τούτοις τὴν ἄσκησιν τῶν ἐξουσιῶν ἐκείνων, αἵτινες δὲν ἀπεσπάσθησαν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς, ἐν αἷς καὶ τῆς δικαστικῆς ἀστυνομίας ἐπὶ τῶν μὴ ὑπαχθέντων εἰς τὴν στρατιωτικὴν δικαιοδοσίαν ἀδικημάτων (ἄρθ. 3). Τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια ἐπιλαμβάνονται τῆς καταδιώξεως πάντων τῶν κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους, τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ εἰρήνης ἀδικημάτων, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ἰδιότης τῶν αὐτουργῶν ἢ συνεργῶν (ἄρθ. 4). Ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἔχει τὸ δικαίωμα ἰδίως: α') νὰ ἐνεργῇ κατ' οἶκον ἐρεύνας ἡμέρας τε καὶ νυκτός· β) ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς ὑποστάντας καταδίκην ἐπὶ κακουργήματι ἢ πλημμελήματι ἐκ τῶν τοῦ ἄρθρου 22 τοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας κατοικίαν ἐν τῷ ὑπὸ κατάστασιν πολιορκίας τόπῳ· γ') νὰ διατάσσῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων καὶ ἐφοδίων καὶ νὰ προβαίνῃ εἰς ἀναζήτησιν καὶ ἀφαίρεσιν αὐτῶν· δ') νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν πρᾶξιν σκοποῦσαν τὴν ἄμυναν καὶ ἀσφάλειαν τῆς χώρας, ἐπὶ τούτῳ δὲ προβαίνει εἰς συλλήψεις καὶ ἄνευ τῶν διατυπώσεων τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ Συντάγματος (ἄρθρον 11 ν. Συντάγματος)· ε') ν' ἀπαγορεύῃ καὶ διαλύῃ οἱανδήποτε συνάθροισιν καὶ πάντα συνεταιρισμόν· στ') ν' ἀπαγορεύῃ τὴν ἀνακοίνωσιν ἢ δημοσίευσιν πληροφοριῶν, καθ' οἱονδήποτε τρόπον, καὶ διὰ τοῦ τύπου, καὶ νὰ προβαίνῃ εἰς κατάσχεσιν ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν, εἴτε πρὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν εἴτε καὶ μετ' αὐτὴν (ἄρθ. 9). Ἡ ἀπείθεια εἰς τὰς διαταγὰς τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς κατὰ τὰς περιπτώσεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην διαταγὴν ἐντὸς τῆς κατὰ τ' ἀνωτέρω ἁρμοδιότητος αὐτῆς ἐκδιδομένην, ἐὰν δὲν φέρῃ τὰ στοιχεῖα βαρυτέρας ἀξιοποίνου πράξεως, τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως, ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων. Τὴν αὐτὴν ποινήν, ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ὁμοίως ἐπιβαλλομένην, ἐπισύρουν, ἐὰν δὲν φέρουν βαρύτερον ἀξιόποινον χαρακτῆρα, δημοσιεύματα τοῦ τύπου, ἐξ ὧν ἐκτίθεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἐν καταστάσει πολιορκίας τόπου ἢ διασαλεύεται ἡ αὐτόθι δημοσία τάξις, καὶ ἅτινα διεγείρουσι πρὸς ἀδικήματα ὑπαγόμενα εἰς τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 5 (ἄρθρ. 10). Οἱ πολῖται, διαρκούσης τῆς καταστάσεως πολιορκίας, ἐξακολουθοῦν ν' ἀσκῶσι πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀσφαλιζόμενα δικαιώματα, ὧν ἡ ἀπόλαυσις δὲν ἀνεστάλη ῥητῶς δυνάμει τῶν ἀνωτέρω διατάξεων (ἄρθρ. 11). Ὁ νόμος ΔΞΘ' ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1917 εἰς ὡρισμένα μέρη τῆς ἐπικρατείας, ἐτέθη ἐπίσης εἰς ἐφαρμογὴν τῷ 1921 καὶ τῷ 1922, ὅτε διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 28 Σεπτεμβρίου: «Περὶ θέσεως εἰς ἐφαρμογὴν καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἤπειρον, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ ἁπάσας τὰς νήσους τοῦ νόμου ΔΞΘ' περὶ καταστάσεως πολιορκίας», ἀνεστάλη ἡ ἰσχὺς ἁπασῶν τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἃς ἀνέφερε τὸ ἄρθρον 91 § 2 αὐτοῦ. Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

πολιορκῶ (—*έω*)· ἀποκλείω πόλιν, φρούριον κ.τ.τ. διὰ στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἐμποδίζω τὴν εἰσκομιδὴν τροφίμων καὶ ἄλλων ἐφοδίων πρὸς ἐξαναγκασμὸν εἰς παράδοσιν.

πολιός, —*ά,* —*όν*· ἐπὶ τριχῶν, ὑπόλευκος, κοιν. *ψαρός*: «πολιὰ κόμη», «πολιὸν γένειον» ‖ ἐπὶ ἀνθρώπου, ὁ ἔχων πολιὰς τρίχας: «πολιὸς τὴν κόμην, — τὸ γένειον», κοιν. *ψαρός*.

πολιοσαυρίδαι (οἱ) (Poliosauridae Case) *[Παλαιόζωολ.].* Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *πελυκοσαυρίων ἀνομοδοντίων θηριομόρφων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον χθαμαλὸν κρανίον, ἐπίμηκες καὶ ὀξύληκτον. Ἡ σειρὰ τῶν ὀδόντων των ἦτο εὐθεῖα καὶ ἡ οὐρά των μακρά. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται πολλὰ γένη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ *πολιόσαυρος*, ὁ *βαρανόσαυρος*, ὁ *βαράνωψ*, ὁ *μυκτηρόσαυρος*, κ.τ.λ.

Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς περμίου καὶ τῆς περμιολιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ.Κ.Γ.

πολιόσαυρος (ὁ) (Poliosaurus Case) *[Παλαιοζωολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πολιοσαυριδῶν πελυκοσαυρίων ἀνομοδοντίων θηριομόρφων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μῆκος 70 ἑκατοστομ. περίπου.

Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας περμίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ Τεξάς. Γ. Κ. Γ.

πολιότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πολιοῦ, τὸ νὰ εἶναί τις πολιός.

πολιοῦμαι (—*όομαι*)· γίνομαι πολιός: «μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν ζῴων πολιοῦται».

πολιοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ὁ προστατεύων τὴν πόλιν, ἐπὶ θεοῦ, ἁγίου, ἥρωος: «ἡ πολιοῦχος τῶν Ἀθηνῶν Ἀθηνᾶ».

—*[Ἀρχ.] Πολιοῦχοι* ἢ *πολίοχοι* (καὶ διαλεκτικῶς «πολισσοῦχοι», «πολίαχοι», «πολιάοχοι») ἀπεκλήθησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς κατ' ἐξοχὴν προστάται τῆς πόλεως, αἱ ἀκόλουθοι θεότητες καὶ ἥρωες: ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Ἀθήναις (βλ. *Πολιάς*), Ἀμοργῷ, Ἄργει («πολιοῦχος καλλίμαχος»), Βυζαντίῳ, Γόρτυνι, Δρηρῷ, Ἐρυθραῖς, Ἰλίῳ, Καμαρίνῃ («πολιοῦχος παλλάς»), Κῷ, Λαρίσῃ, Λίνδῳ (ὁπόθεν ἡ λατρεία της διεδόθη εἰς Ἀκράγαντα καὶ Γέλαν), Μαγνησίᾳ ἐπὶ Μαιάνδρῳ, Μεγαλοπόλει, Πάρῳ, Πριήνῃ, Σπάρτῃ (καὶ «χαλκίοικος», ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος Ἀσφαλίου τιμωμένη), Τεγέᾳ, Τροιζῆνι καὶ Χίῳ (ἔνθα ἐκ τοῦ ἱεροῦ της ἐγένετο ἡ παράτυπος ἔκδοσις τοῦ Πακτύου εἰς τοὺς Πέρσας)· ὁ Ἄρης ἐν Ἀναζάρβοις ὁμοῦ μετὰ τοῦ Διὸς καὶ Ἥρας πολιούχων· ἡ Ἄρτεμις ἐν Θήβαις καὶ Ἰωλκῷ· ἡ Ἀτάγαρτις εἰς πλείστας ἀσιατικὰς πόλεις, παριστamένη διὰ τοῦτο ὡς πυργοστεφὴς θεότης καὶ ἐπικαλουμένη «πυργοφόρος»· ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Μεσσήνῃ ὁμοῦ μετὰ τῆς Ὑγείας, ἀμφοτέρων ἐπικαλουμένων «πολιούχων σωτήρων»· ἡ Ἀφροδίτη ἐν Κορίνθῳ· ὁ Ζεὺς ἐν Ἀθήναις (βλ. *Πολιεύς*), Ἀναζάρβοις (μετὰ τοῦ Ἄρεως καὶ Ἥρας πολιούχων), Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ Ὀρόντῃ, Καισαρείᾳ (ἔνθα καὶ ναός) καὶ Πέργῃ· ἡ Ἥρα ἐν Ἀναζάρβοις (μετὰ τοῦ Ἄρεως καὶ Διός) καὶ Ἄργει· ὁ Ἡρακλῆς ἐν Τύρῳ· ὁ Ἴδμων ἐν Ποντοηρακλείᾳ· ὁ Ἰδομενεὺς ἐν Κνωσῷ· ὁ Ποσειδῶν ἐν Τροιζῆνι, ἐπικαλούμενος καὶ «...τάλμιος» καὶ «βασιλεύς»· ἡ θεοποιηθεῖσα Ῥώμη ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πόλει· καὶ ὁ Σάραπις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἄλλως καὶ «Πολιεὺς» ἐπικαλούμενος. —Π.

πόλις, —*εως* (ἡ)· «ἡ γενῶν καὶ κωμῶν κοινωνία ζωῆς τελείας καὶ αὐτάρκους, κοινωνία τῶν ὁμοίων ἕνεκεν ζωῆς τῆς ἐνδεχομένως ἀρίστης»· «ἡ πόλις συνέστηκε τοῦ εὖ ζῆν ἕνεκα»· «ἀδύνατον εὖ οἰκεῖσθαι πόλιν ἄνευ ἀρετῆς, ἐλευθερίας, πλούτου, εὐγενείας» (*Ἀριστοτέλ.*), ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *χωρίον* ἢ τὴν *κώμην*: «πόλις μεσόγειος, — παράλιος, —πολυάνθρωπος, — μεγάλη, — μικρά» ‖ συνεκδ., οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, οἱ πολῖται ὡς σύνολον, πρβ. ὁ δῆμος: «ἡ πόλις πανηγυρίζει τὴν νίκην».

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ σύμπηξις μονίμων συνοικισμῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἤρχισε νὰ ἐπιτελῆται ἀφ' ὅτου τὸν πλάνητα βίον διεδέχθη μονιμωτέρα ἐγκατάστασις, ἡ δὲ γεωργία κατέλαβε πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ παραγωγῇ τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὴν ζωὴν ἀγαθῶν. Ἀποτέλεσμα καὶ προϊὸν τῆς μεταβολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἡ κοινωνικὴ διαφοροποίησις, τὴν ὁποίαν ἐβάθυναν ἔτι μᾶλλον αἱ πολεμικαὶ ἀνάγκαι τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου. Ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ φυλῇ ἐδημιουργήθη εἶδός τι ἱεραρχίας, ἧς τὰς ἀνωτέρας βαθμῖδας κατέλαβον οἱ συγκεντροῦντες ἀναμφισβητήτως τὴν χρήσιμον διὰ τὴν ὁλότητα πεῖραν καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετήν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς ἀπετέλεσε τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν πραγματικὸν ἄξονα αὐτῆς. Πέριξ τῆς κατοικίας αὐτοῦ συνεσπειρώθησαν αἱ κατοικίαι τῶν ἄλλων μελῶν τῆς φυλῆς, ὁ ὅλος δὲ συνοικισμὸς περιεβλήθη ὑπὸ τείχους. Αἱ πόλεις τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος παρουσίαζον τὴν ὑποτυπώδη ταύτην εἰκόνα, ἐχρειάσθη δὲ νὰ μεσολαβήσῃ πάροδος πολλῶν αἰώνων διὰ νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν συνοικισμὸν περιπλοκωτέρων καὶ πολυανθρωποτέρων πόλεων. Κατ' ἀρχὰς οἱ σκοποί, τοὺς ὁποίους ἐξυπηρέτει μία πόλις, ἦσαν ἡ ἐξασφάλισις ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων καὶ ἡ συνεργασία. Τοιαῦται π... εἶναι, παρ' ὅλον τὸ πολυδαίδαλον καὶ πολυτελὲς τῶν ἀνακτόρων των, αἱ πόλεις τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς ἐν Κρήτῃ, ἰδίᾳ δὲ ἡ Κνωσὸς καὶ ἡ Φαιστός. Βάσιν αὐτῶν ἀπετέλει τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως περιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν οἰκιῶν τῶν ὑπηκόων.

Αἱ πρῶται μεγάλαι πόλεις ἐδημιουργήθησαν ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα ἤκμασαν ἐπὶ μακρὸν ἡ Μέμφις καὶ αἱ Θῆβαι. Τὰς αἰγυπτιακὰς πόλεις, ὅπως καὶ τὰς πόλεις ἄλλων χωρῶν, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς δύο κατηγορίας: εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ προϊούσης ἐπεκτάσεως, καὶ εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει προκαθωρισμένου σχεδίου. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν ἰδίᾳ αἱ μεγάλαι πρωτεύουσαι. Πέριξ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ μονάρχου ἐκτίζοντο πολυπληθεῖς ναοὶ καὶ δημόσια ἱδρύματα. Τὸ σύστημα δὲ τούτων τῶν οἰκοδομημάτων ἀπετέλει κατόπιν τὸ κέντρον, περὶ ὃ ἡπλοῦτο, ἄνευ σχεδίου καὶ κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας, νέα πόλις. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνῆκον αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι, προικιζόμεναι μὲ φορολογικὴν ἀσυδοσίαν, ἕνεκα ἰδιοτροπίας τοῦ μονάρχου ἢ ἄλλων βασιμωτέρων λόγων, προωρίζοντο νὰ κατοικηθῶσιν ὑπὸ πληθυσμοῦ, ὅστις μετηνάστευεν ἀναγκαστικῶς ἐξ ἄλλης περιοχῆς. Βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν αἰγυπτιακῶν πόλεων ἦσαν ἡ εἰδίκευσις τῶν συνοικιῶν, ὁ προσανατολισμένος χαρακτὴρ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ τὸ εὐθύγραμμον τοῦ σχεδίου.

Παρόμοιαι ἦσαν καὶ αἱ πόλεις τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῆς Ἀσσυρίας. Ἡ Βαβυλών, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Α, 178 κ. ἑξ.), ἀπετέλει τεράστιον τετράγωνον, ἑκάστη πλευρὰ τοῦ ὁποίου εἶχε μῆκος 120 σταδίων (22 χλμ.), εἶχε δ' ἑπομένως ἐμβαδὸν 500 περίπου τ. χλμ. Περιεβάλλετο ὑπὸ βαθείας, εὐρείας καὶ πλήρους ὕδατος τάφρου καὶ ὑπὸ τείχους ἔχοντος πλάτος μὲν πεντήκοντα βασιλικῶν πήχεων, ὕψος δὲ διακοσίων. Αἱ οἰκίαι της ἦσαν (Α, 1...) τριώροφοι καὶ τετραώροφοι, αἱ δὲ ὁδοὶ εὐθεῖαι, σχηματίζουσαι ὀρθὰς γωνίας καὶ διευθυνόμεναι πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Κα... διαστήματα, ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπῆρχον μεγάλα κενά, ὡς στρατόπεδα, ὅπου ἐστρατοπέδευον τὰ ἐν ὥρᾳ πολέμου συρρέοντα στρατεύματα.

Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἢ ἐγεννῶντο αὐτομάτως λόγῳ τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, ὃν κατελάμβανον, ἢ ἐκτίζοντο εἴς τι μέρος ὑπὸ ἀποίκων ἄλλης πόλεως, κατόπιν ἐκλογῆς. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν τὰ ἀρχαιότερα κέντρα τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως αἱ Ἀθῆναι, τὰ Μέγαρα, τὸ Ἄργος, αἱ Θῆβαι, ἡ Σπάρτη, εἰς δὲ τὴν δευτέραν αἱ ἀποικίαι, αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ὑπὸ μεταναστῶν ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, καθὼς καὶ αἱ ἀποικίαι τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Τὴν πλήρη διαμόρφωσίν των ἤρχισαν λαμβάνουν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἀπὸ τοῦ Ζ' ... π. Χ. αἰῶνος, ὁπότε ἤρχισε καὶ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἐν τῶν πόλεων ἔζων οἱ ἐλεύθεροι πολῖται (οἱ ὁποῖ...

Digitized by Google

ς τὴν πλειονότητά των ἦσαν ἄεργοι εἰσοδηματ αι) μετὰ τῶν οἰκιακῶν των δούλων καὶ οἱ τε ῖται (ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι), ἐκτὸς δὲ αὐτῶν οἱ ικρογεωργοὶ καὶ οἱ δοῦλοι. Τὸ κέντρον τῆς πόεως ἀπετέλει ἡ ἀγορὰ (τετράγωνος στοὰ μὲ σειὰς κιόνων) καὶ οἱ περὶ αὐτὴν ναοὶ μὲ τὰ δημόα οἰκοδομήματα, πολυτελῆ πάντοτε καὶ μεγαλορεπῆ. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι, πλὴν σπανίων ἐξαιρέεων, δὲν διεκρίνοντο οὔτε διὰ τὴν πολυτέλειάν των, ὔτε διὰ τὰς ἀνέσεις των. Πόλεις, ὅπως αἱ Ἀθῆναι, Κόρινθος, ἡ Σπάρτη κλπ., αἱ ὁποῖαι διεδραμάτιαν σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ, δὲν εἶχον καμμίαν ρυμοτομίαν καὶ οὔτε ἐπλήουν τοὺς στοιχειώδεις κανόνας ὑγιεινῆς διὰ τοὺς καοίκους των. Ὅλη ἡ πολυτέλεια, ἡ μεγαλοπρέπεια αὶ ἡ φροντὶς ἐξηντλεῖτο εἰς τὰ δημόσια οἰκοδοήματα καὶ τοὺς ναούς. Κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν κτίιν πόλεων ἐπροτιμῶντο τοποθεσίαι φύσει ὀχυαί (Ἀκρόπολις, Ἀκροκόρινθος, Καδμεία κλπ.), τὶ τῶν ὁποίων συνεκεντροῦντο τὰ ἱερά, τὰ δηόσια ἱδρύματα καὶ αἱ οἰκίαι τῶν πλουσιωτέρων. ραδύτερον ὅμως, καίτοι οἱ λόγοι ἀσφαλείας δὲν ξέλιπον, ἡ ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς καὶ ἡ οἰκονομικὴ ρόοδος κατέστησαν σημαντικωτέρας τὰς τοποθεσίας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν παραθαλάσσιαι ἢ εὑρίσκοντο ς κεντρικὰ σημεῖα ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος ἐπιτελεῖται εγάλη ἐπανάστασις εἰς τὴν ρυμοτομίαν τῶν ἑληνικῶν πόλεων διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἱπποδάμου, στις τῷ 479 π. Χ. ἀνῳκοδόμησεν, ἐπὶ νέου ἰδικοῦ ου ἀρτίου σχεδίου, τὴν Μίλητον, βραδύτερον δὲ αὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ εὐθείας καὶ εὐρείας ὁδούς, λάτους μέχρι 30 μ. Λεπτομερείας, δυστυχῶς, τοῦ χεδίου τοῦ Ἱπποδάμου, τὸ ὁποῖον τόσον ἐπηνέθη ατὰ τὴν ἀρχαιότητα, δὲν ἔχομεν, πλὴν ἑνὸς παινιώδους χωρίου τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὄρνιθ. 1004 . ἑξ.) καὶ τῶν πολεοδομικῶν ἰδεωδῶν τὰ ὁποῖα ροβάλλουν ὁ Πλάτων (Νόμ. 778 Ε—779 D.) καὶ Ἀριστοτέλης (Πολιτικ. Χ. 2), τὰ ὁποῖα προφαῶς εἶναι ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὸ ἱπποδάμειον σχέιον. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἡ πόλις πρέπει νὰ ἶναι κανονικῶς ρυμοτομημένη, μετρία κατὰ τὸ έγεθος, ἐν καλῇ τοποθεσίᾳ, μὲ ἄφθονον ὕδωρ, ὔκολον ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν νδοχώραν καὶ πολλοὺς δημοσίους χώρους, πλαείας δηλαδή, ἀγοράς, γυμναστήρια κλπ.

Κατὰ τὸν Ε' καὶ τὸν Δ' αἰῶνα αἱ μεγαλύτεραι όλεις τῆς καθαυτὸ Ἑλλάδος (κατὰ τοὺς ὑπολογιμοὺς τοῦ Beloch) ἦσαν: αἱ Ἀθῆναι μὲ 110.000 ατ., συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Πειραιῶς, ἡ όρινθος μὲ 70.000, αἱ Θῆβαι μὲ 50.000, ἡ Σπάρτη ὲ 40—50.000, τὸ Ἄργος μὲ 40—50.000, ἡ Ἦλις, Κέρκυρα, ἡ Μεγαλόπολις, ἡ Ὄλυνθος (40—0.000 κατ.) καὶ τὰ Μέγαρα, τῆς Ἰωνίας ἡ Ἁλιαρνασσὸς καὶ ἡ Ἔφεσος (10.000 κατ.), τῆς Μεάλης Ἑλλάδος αἱ Συράκουσαι μὲ 100.000 κατ. ηχοῦσαι πιθανῶς ἐπὶ τοῦ τυράννου Ἱέρωνος καὶ 00.000 κατ.), ὁ Ἀκράγας (40—50.000 κατ.) κλπ.

Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ἓν τῶν κυιωτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ημιουργία μεγάλων, ἰσχυρῶν, ἐκτεταμένων καὶ μοιογενῶν μοναρχιῶν, μὴ συνδεδεμένων πρὸς τὸ αρελθὸν διὰ δεσμοῦ συνεχοῦς παραδόσεως, αἱ όλεις διετήρησαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τὴν ὐτονομίαν των, ἥτις δὲν ἐξήρχετο τῶν τειχῶν ων, ὁ δὲ μονάρχης ἐθεωρεῖτο ὁ κοινὸς ἀρχηγὸς ιᾶς ἑκάστης ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸν Μόμμσεν, ἡ μιᾶς μοσπονδίας κρατῶν, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς βασιικῆς περιοχῆς καὶ τῶν αὐτονόμων πόλεων. Κατὰ ὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ πόλις ἀποτελεῖ κυρίαρχον ργανισμόν, ὁ ὁποῖος παραμένει τοιοῦτος καὶ εἰς εριπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πόλις εἶναι ὑποχρεωμένη εἰς τὰς ἐξωτερικάς της σχέσεις νὰ εἰσέλθῃ ἰς τὴν σφαῖραν δράσεως ἄλλης πόλεως ἢ ἡγεμόος, ὅπως συνέβαινε μὲ τὰς πόλεις, αἵτινες ἀνῆκον ἰς τὴν πελοποννησιακὴν ὁμοσπονδίαν, ἤτοι εἰς ὰς ἑλληνιστικὰς πόλεις, αἵτινες ἐξηρτῶντο ἐξ ἑνὸς ονάρχου.

Ἡ μεγαλυτέρα δημογραφικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἑληνικῆς πόλεως ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ἑλληνιστιὴν ἐποχήν, καθ' ἣν αἱ πολυανθρωπότεραι πόλεις πῆρξαν ἡ Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου (μὲ 500.000 ατοίκων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διαδόχων καὶ ἔτι ιεγαλύτερον πληθυσμὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὐγούστου), ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος (μὲ 00.000 περίπου) ἡ Ἔφεσος (μὲ 200.000 περίπου πὶ Αὐγούστου), ἡ Πέργαμος (μὲ ὑπὲρ τὰς 120.000 λπ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πόλεις ἀριθμοῦσαι ερὶ τὰς 100.000 κατοίκων ἦσαν πολυάριθμοι.

Αἱ ἐτρουσκικαὶ πόλεις ἦσαν δώδεκα, ἀποτεοῦσαι τὴν καλουμένην δωδεκάπολιν. Σχεδὸν εἰς ίλας τὰς πόλεις ταύτας διεσώθησαν τὰ ἐρείπια ῶν ἰσχυρῶν τειχῶν. Παρὰ τὴν Βολωνίαν καὶ λησίον εἰς τὸ χωρίον Μουρτσαμπόττο ἀνεκαλύθη ἡ καλύτερον διατηρουμένη ἐτρουσκικὴ πόλις, γνώστου ὀνόματος. Αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἐτρουίας εἶναι γενικῶς ἐκτισμέναι ἐπὶ ὑψωμάτων, τινὰ ῶν ὁποίων εἶχον τεχνητῶς ἰσοπεδωθῆ καὶ ὡς ἐπὶ ὸ πλεῖστον προστατεύονται ὑπὸ τοῦ ροῦ δύο συμάλλόντων ποταμῶν. Πλὴν τῆς Populonia οὐδεμία ὑρίσκεται πλησίον τῆς θαλάσσης, πρᾶγμα τὸ ποῖον ἐδημιούργησε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ οἱ Ἐτροῦσκοι δὲν ἦσαν λαὸς ναυτικός, ἢ ὅτι ἐλθόντες ἐκ τῆς θαλάσσης ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ θέσεων, τὰς ὁποίας κατεῖχον ἤδη οἱ ἰθαγενεῖς λαοὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Τὰ σχέδια τῶν ἐτρουσκικῶν πόλεων ἦσαν θεωρητικῶς τετραγωνικά, ἐν τῇ πράξει ὅμως προσηρμόζοντο πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, ἕνεκα δὲ τούτου αἱ ὁδοὶ των πολλάκις ἦσαν στεναὶ καὶ σκολιαί. Ἐν τῇ κυριωτέρᾳ αὐτῶν ὁδῷ ὑπάρχει καὶ πεζοδρόμιον, ἐκ λιθίνων πλακῶν, πλάτους 0,60 μ., ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει τάφρος. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπῆρχον ὁδοὶ πλάτους 15 μ. Εἰς τὰς κεντρικωτέρας τῶν ὁδῶν τούτων, τὸ κεντρικὸν τμῆμα, πλάτους 5 μ., ἦτο προωρισμένον διὰ τὰ ὀχήματα, ἀνὰ πέντε δὲ μέτρα εἰς ἑκάστην πλευρὰν ἐσχημάτιζον τὰ πεζοδρόμια, ἐστρωμένα διὰ λίθων καὶ ἀνυψωμένα κατὰ 0,20 μ. ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ. Τὸ τμῆμα τῆς ὁδοῦ τὸ προωρισμένον διὰ τὰ ὀχήματα ἦτο ἐστρωμένον διὰ λίθων, ἀνὰ κανονικὰ δὲ διαστήματα καὶ εἰς τὰς διασταυρώσεις ὑπῆρχον καὶ κάθετοι ἐπὶ τῶν ὁδῶν πλακοστρώσεις, διὰ τὴν διέλευσιν τῶν πεζῶν.

Αἱ πρῶται ὑποτυπώδεις πόλεις τῶν Λατίνων ὑπῆρξαν τὰ χωριά, τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν λόφων τοῦ Λατίου. Ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἀνεπτύχθησαν κατόπιν αἱ πόλεις, τὰς ὁποίας οἱ Λατῖνοι κατεσκεύασαν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἐτρούσκων, οἵτινες ὑπῆρξαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ πρῶτοι ἱδρυταὶ πραγματικῶν πόλεων. Ἡ πόλις τῆς Ρώμης κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο εἰμὴ τὸ ὠχυρωμένον κέντρον τῶν λατινικῶν συνοικισμῶν, οἵτινες εἶχον σχηματισθῆ ἐπὶ τῆς ὁμάδος ἐκείνης τῶν λόφων, οἵτινες ἐγείρονται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, ὀλίγον νοτιώτερον τῆς συμβολῆς τοῦ Ἀνιένε. Ἑκάστη πόλις, πλὴν τῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν της περιοχῆς, εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της καὶ ἑτέραν μᾶλλον ἐκτεταμένην καὶ ἀναπεπταμένην περιοχήν, διαφόρου μεγέθους. Ἡ τῆς Ρώμης, καλουμένη Ager Romanus, εἶχεν ἔκτασιν περίπου 150 τ. χλμ. Αἱ πόλεις, αἵτινες περιήρχοντο ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἢ ἱδρύοντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, προσεπάθουν νὰ ἐξομοιωθοῦν πρὸς τὴν Ρώμην ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, ἐφοδιαζόμεναι μὲ πᾶν ὅ,τι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατορίας καθίστων ἀναγκαῖον. Οὕτω αἱ ρωμαϊκαὶ πόλεις εἶχον πᾶσαι τὴν ἀγοράν των καὶ τὰ μετ' αὐτῆς συνδεόμενα κτήρια, ναόν, βῆμα ρητόρων, βασιλικὴν κτλ., καθὼς καὶ θέρμας, κρήνας, ὑπονόμους, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως ὁδούς, γεφύρας, ὑδραγωγεῖα κτλ. Ἐκ τῶν ἀξιοσημειωτέρων καὶ μᾶλλον διατηρηθέντων σχεδίων ρωμαϊκῆς πόλεως εἶναι τὸ τῆς Πομπηίας, ὅπου αἱ κεντρικαὶ ὁδοὶ ἔχουν πλάτος οὐχὶ ἀνώτερον τῶν 7 μ., συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πεζοδρομίων, αἱ δὲ ἄλλαι 4 μ. Αἱ ὁδοὶ δὲν εἶχον στοὰς καὶ περιστύλια, αἱ δὲ οἰκίαι δὲν εἶχον παράθυρα ἐπὶ τῶν ὁδῶν. Οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν ἦσαν πλήρεις ἐπιγραφῶν καὶ ζωγραφιῶν, ἐκλογικῶν ἢ ἐμπορικῶν, καθὼς καὶ ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὴν «Αἰνειάδα» τοῦ Βιργιλίου, γεγραμμένων ὑπὸ μαθητῶν. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν κατελάμβανον ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, δὲν κατέστρεφον αὐτάς, διὰ νὰ ἀνεγείρουν νέας, κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν ρυθμόν, ἀλλὰ προσέθετον πέριξ αὐτῶν νέα κτήρια, νέας συνοικίας καὶ νέα τείχη. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον ἐγένετο καὶ ἡ ἐκρωμαΐκευσις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως μαρτυροῦν αἱ νέαι Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ, ἡ θαυμασία πύλη τῆς Ἀτταλείας, ὁ ναὸς τοῦ Διὸς Φιλίου καὶ τὸ Τραϊάνειον τῆς Περγάμου, ὁ κολοσσιαῖος ναὸς τῆς Κυζίκου κτλ. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν νέων πόλεων οἱ Ρωμαῖοι ἠκολούθουν τὸ σχέδιον τῶν Ἐτρούσκων, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ κλῖμα. Αἱ πόλεις αὗται παρουσιάζον πρωτόγονόν πως χαρακτῆρα καὶ μονότονον, ἄνευ καλλιτεχνικῆς ἀξίας, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ γίνῃ ἄλλως, διότι αὗται ἐκτίζοντο ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν, οἵτινες δὲν εἶχον πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν τοὺς ἀπαραιτήτους εἰδικοὺς καὶ ἠναγκάζοντο νὰ περιορισθοῦν εἰς τὸ μᾶλλον ἁπλοῦν σχέδιον. Ἡ ἁπλότης αὕτη καὶ τὸ τετραγωνικὸν σχῆμα εἶχον φθάσει μέχρι τοιούτου σημείου κανονικότητος ὁδῶν καὶ τετραγώνων, ὥστε ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἱδρυθεῖσα πόλις Ἀντινόη, εἰς μνήμην τοῦ γνωστοῦ εὐνοουμένου του, παρουσιάζει τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὀδικὸν διάγραμμα, ὅπερ ἔχουν σήμερον ἡ Μανχάϊμ καὶ ἡ Νέα Ὑόρκη. Πράγματι ἡ Ἀντινόη τὰ τέσσαρα μεγάλα τετράγωνα, τὰ σχηματιζόμενα ὑπὸ τῶν κεντρικῶν καθέτων ὁδῶν, καθωρίζοντο ὑπὸ τῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου α,β,γ,δ, ἐνῷ τὰ διὰ τῶν πολυαρίθμων παραλλήλων ὁδῶν πρὸς τὰς κεντρικὰς καθέτως ἐσημειοῦντο δι' ἀριθμῶν βαινόντων προοδευτικῶς, εἰς τρόπον ὥστε ἓν τῶν ἄνω γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, συνοδευόμενον ὑπὸ ἑνὸς ἀριθμοῦ, ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν θέσιν ἑνὸς κτηρίου.

Αἱ ρωμαϊκαὶ πόλεις ἦσαν ἐφωδιασμέναι μὲ ἐπιβλητικὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ κτήρια, ἅτινα ἀπετέλουν ἓν τῶν κυριωτέρων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν. Αἱ σπουδαιότεραι αὐτῶν εἶχον ἐπιβλητικὰς πλατείας, μὲ στοάς, ἀναθηματικὰς στήλας, κρήνας, ἀγάλματα, μακροτάτας ὁδοὺς πλαισιουμένας διὰ περιστυλίων, διακοπτομένων ἀπὸ ἁψῖδας θριαμβευτικάς, ἀπὸ πύλας, ἀπὸ ναούς, βασιλικάς, θέατρα. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον καταρτίσει ἐπίσης πλήρη νομοθεσίαν ἀφορῶσαν τὰς πόλεις, τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν, τοὺς ὅρους τῆς οἰκοδομήσεως, τὸ ὕψος τῶν κτηρίων, τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀρόφων, τὸν περιορισμὸν τῆς οἰκοδομήσεως ἐντὸς ὡρισμένου σχεδίου καὶ εἶχον συντάξει κτηματολόγια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων εἶχον γίνει οἱ πρῶτοι χάρται πόλεων, κατ' ἀρχὰς ἐπὶ Αὐγούστου, μὲ κλίμακα 1 : 500 καὶ κατόπιν, ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου, διὰ τῆς χαράξεως αὐτῶν ἐπὶ μαρμάρου.

Κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐποχὴν αἱ ρωμαϊκαὶ πόλεις δὲν ἦσαν ἐξαιρετικῶς πολυάνθρωποι. Ὑπῆρχον πόλεις πλούσιαι καὶ ἀκμάζουσαι παντοιοτρόπως, ἀλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εἶχε μέγαν πληθυσμόν. Ὑπολογίζεται ὅτι ὑπερέβαινον τὰς 100.000 κατοίκων μόνον ἡ Καπύη καὶ οἱ Ποτεόλοι, ὅτι εἶχον μεταξὺ 50.000 καὶ 100.000 κατοίκων ἡ Ὀστία, ἡ Πάδουα, ἡ Ραβέννα, ἡ Βολωνία, ἡ Βερώνη, τὸ Μιλᾶνον καὶ ἡ Μοδένη, ἐνῷ ἄλλοι τάσσουν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην μόνον τὴν Ὀστίαν καὶ ἀποδίδουν εἰς τὰς ἄλλας πληθυσμὸν μὴ ὑπερβαίνοντα τὰς 20 ἕως 25.000 κατοίκων, ὑπολογίζοντες τὴν Νεάπολιν μὲ 30 ἢ 40.000. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν ρωμαϊκῶν πόλεων ἦτο ἡ Ρώμη μὲ ὑπὲρ τὸ ἓν ἑκατομμύριον κατοίκων. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀνεπτύχθησαν μεγάλως καὶ αἱ ἐπαρχιακαὶ πόλεις, ἰδίως αἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, αἵτινες ὑπῆρξαν ἐποχαί, κατὰ τὰς ὁποίας συνηγωνίζοντο τὴν Ρώμην εἰς τὸν πληθυσμόν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου εἶχεν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων· ἄλλους τόσους κατοίκους ὑπελογίζετο ὅτι εἶχεν ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος, ἐνῷ ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου δὲν ὑπελείπετο σημαντικῶς εἰς αὐτάς· ἡ Ἔφεσος κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὑπελογίζετο μὲ 200.000 κατοίκους, ἡ δὲ Πέργαμος μὲ 150.000.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ πόλεις ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ ὅλως νέων βάσεων. Αἱ διάφοροι ἐπιδρομαὶ ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν πόλεων, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἐνεφανίσθησαν τρεῖς κυρίως τύποι αὐτῶν: 1) πόλεις ἀναπτυχθεῖσαι ἐπὶ ρωμαϊκῶν πόλεων, 2) πόλεις δημιουργηθεῖσαι αὐτομάτως καὶ 3) πόλεις κτισθεῖσαι ἐπὶ ὡρισμένων σχεδίων. Πολλαὶ ρωμαϊκαὶ πόλεις, μὴ οὖσαι ὠχυρωμέναι καὶ εὑρισκόμεναι ἐπὶ πεδιάδων, κατεστράφησαν ἐντελῶς κατὰ τὰς εἰσβολὰς τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς ὀχυρώτερα μέρη, ὅπου κατεσκεύασαν νέους ὠχυρωμένους συνοικισμούς. Πολλαὶ ὅμως ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν πόλεων ἐξηκολούθησαν νὰ κατοικοῦνται καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, μὴ ὑποστᾶσαι ριζικὰς καταστροφάς. Κατ' ἀρχὰς ὁ πληθυσμὸς περιωρίζετο, μετὰ τὴν καταστροφήν, εἰς μικρότερον τμῆμα τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως, βραδύτερον ὅμως ἐδημιουργοῦντο ἐκτὸς τῶν παλαιῶν τειχῶν καὶ προάστεια ἢ συνοικίαι νέαι πέριξ ἀγορῶν, ἐκκλησιῶν, φρουρίων ἢ μονῶν. Κατόπιν κατεσκευάζετο νέον τεῖχος, εὐρύτερον τοῦ παλαιοῦ ρωμαϊκοῦ, ὅπερ περιελάμβανε τὴν παλαιὰν πόλιν καὶ πάντα τὰ νέα προάστεια καὶ τὰς συνοικίας.

Ἓν τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ μεσαίωνος εἶναι ἡ ἵδρυσις πολυαρίθμων νέων πόλεων καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην διὰ λόγους ἐμπορικούς, στρατηγικοὺς ἢ θρησκευτικούς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ μεγαλύτερος οἰκοδομικὸς ὀργασμὸς παρετηρήθη κυρίως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, διὰ τῆς ἱδρύσεως πολυαρίθμων φρουριακῶν συνοικισμῶν καὶ μονῶν, πέριξ τῶν ὁποίων συνεκεντροῦντο διάφοροι ἄποικοι εἰς ἐλευθέρας πόλεις, διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων. Βραδύτερον, οἱ διάφοροι στρατηγοί, μεγιστᾶνες καὶ μεγαλοκτηματίαι ἤρχιζον νὰ κτίζουν καὶ αὐτοὶ νέας πόλεις διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γαιῶν των καὶ διὰ λόγους στρατηγικούς. Τινὲς τῶν μονῶν εἶχον πλουτήσει τεραστίως διὰ λίαν ἐκτεταμένων κτημάτων, καὶ ἀπετέλουν ἀληθινὰ κρατίδια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ ἡγούμενος ἐθεωρεῖτο πραγματικὸς ἡγεμών, ὅπως ἦσαν αἱ μοναὶ τοῦ Μοντεκασσίνο καὶ τῆς Φάρμας. Ἄλλη ἀφορμὴ εἰς τὸ νὰ κτισθοῦν νέαι πόλεις κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπῆρξαν οἱ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν διαφόρων μερίδων τῶν ὑπαρχουσῶν μεγαλοπόλεων, οἵτινες ἐξηνάγκαζον τοὺς ἐξοριζομένους ἐξ αὐτῶν νὰ καταφεύγουν εἰς ἰσχυρὰ σημεῖα καὶ νὰ ἱδρύουν νέας ὠχυρωμένας πόλεις.

Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης τῶν νέων πόλεων τοῦ μεσαίωνος εἶναι τὸ ἀκτινοειδὲς τοῦ σχήματος τῶν σχεδίων των καὶ ἡ κυκλοτερὴς διάταξις τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ὁδῶν πέριξ ἑνὸς φρουρίου, μιᾶς μονῆς, ἑνὸς ναοῦ, μιᾶς ἀγορᾶς κτλ. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ τὰ γραμμικὰ σχέδια, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ νέαι πόλεις ἀνεπτύσσοντο περὶ μίαν κεντρικὴν ὁδόν, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας διηνοίγετο μία πλατεῖα. Αἱ πόλεις τοῦ μεσαίωνος ἐν Εὐρώπῃ ἐπηρεάσθησαν μεγάλως καὶ ἀπὸ τὰς μουσουλμανικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, χαρακτηριστικὸν τῶν ὁποίων εἶναι τὸ πολύπλοκον σύστημα τῶν ὁδῶν, ἡ δαντελλοειδὴς διακόσμησις τῶν προσόψεων καὶ αἱ ἀδιέξοδοι ὁδοί. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρατηρεῖται ἡ ὁ διπλασιασμὸς ἢ ἡ διχοτόμησις τῶν πό-

Digitized by Google

λεων εἰς δύο τμήματα, διὰ τῆς ἱδρύσεως, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μιᾶς, νέας πόλεως, τελείως ἀποχωρισμένης ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπ' αὐτῆς, ὅπως ἐν Ἀμβούργῳ, ἐν Μαγδεμβούργῳ, ἐν Χίλντεσχαϊμ, ἐν Βρουνσβίκῃ κτλ.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς διατάξεως αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις χαρακτηρίζονται καὶ διὰ τῆς εἰδικεύσεως τῶν διαφόρων τμημάτων αὐτῶν. Οὕτως ἔχομεν τὴν εἰδίκευσιν τῶν διαφόρων πλατειῶν, εἰς τρεῖς χαρακτηριστικοὺς τύπους, τὰς θρησκευτικὰς πλατείας, τὰς ἀστικὰς καὶ τὰς πλατείας τῆς ἀγορᾶς· τὴν εἰδίκευσιν τῶν συνοικιῶν, εἰς ἐθνικάς, διὰ τῆς δημιουργίας ἑλληνικῶν, τουρκικῶν, τοσκανικῶν, ἑβραϊκῶν συνοικιῶν, χαρακτηριστικώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι τὰ περίφημα γκέττο τῶν Ἑβραίων, καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν εἰδίκευσιν, διὰ τῆς δημιουργίας συνοικιῶν καὶ ὁδῶν διαφόρων ἐπαγγελματιῶν. Ὑπῆρχον ἐπίσης κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς πλείονας πόλεις καὶ ἰδιαίτεραι συνοικίαι διὰ τοὺς οἴκους ἀνοχῆς, περιωρισμέναι δι' ἰδιαιτέρου τείχους μετὰ πυλῶν.

Αἱ ὁδοὶ τῶν πόλεων τοῦ μεσαίωνος εἶχον πλάτος ἀπὸ 7—8 μέτρων αἱ κεντρικαί, ἀπὸ 5—6 αἱ δευτερεύουσαι καὶ ἀπὸ 2—2,5 αἱ λοιπαί. Μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκιῶν ἀφίνετο συνήθως χῶρος 0,30—0,50 τοῦ μέτρου πρὸς ἀποφυγὴν πυρκαϊῶν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ πόλεις ἐσημείωσαν μεγάλην πρόοδον ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς, καθὼς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως προστασίας τῶν κατοίκων, διὰ τῆς καθιερώσεως πλείστων κανονισμῶν καὶ νόμων μετὰ εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν ἐπιβλέψεως διὰ τὴν ἀσφάλειαν, τὴν καθαριότητα καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ὁδῶν, τῶν κτηρίων κτλ

Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν διεκόπη σχεδὸν τελείως ἡ δημιουργία νέων πόλεων εἰς τὰς ἄλλας χώρας, πλὴν τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις ἢ παρέμειναν ὅπως εἶχον, ἄνευ τινὸς μεγεθύνσεως ἢ ἐξελίξεως, ὡς στρατηγικὰ ἢ οἰκονομικὰ κέντρα δευτερευούσης σημασίας, ἢ ἐξειλίχθησαν καὶ μετερρυθμίσθησαν κατὰ τρόπον ἁλματώδη. Οἱ διάφοροι ἡγεμόνες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην προσεπάθουν νὰ καταστήσουν τὰς πρωτευούσας των ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας καὶ μεγαλοπρεπεστέρας, ἕνεκα δὲ τούτου τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι ἡ μεταρρύθμισις μᾶλλον ἢ ἡ δημιουργία νέων πόλεων. Μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν πόλεων κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἔσχε καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῶν πυροβόλων ὅπλων, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν ἀνάγκην τῆς κατασκευῆς νέων τειχῶν, ἱκανῶν ν' ἀντιστοῦν εἰς τὰς ἐπιθέσεις δι' αὐτῶν. Οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς Ἀναγεννήσεως προσεπάθησαν νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὰς πόλεις κυρίως τὸν τύπον τοῦ τετραγωνικοῦ σχεδίου καὶ νὰ περιορίσουν τὴν ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν τεραστίων καὶ ἐπιβλητικῶν κτηρίων ἀρρυθμίαν, φροντίζοντες κυρίως διὰ τὴν εὐρυθμίαν τῶν κτηρίων, τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ὁδῶν, ἐνῷ συγχρόνως ἡ φροντὶς διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ὑγιεινὴν ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ κατεδαφίζουν συνοικίας ὁλοκλήρους πρὸς δημιουργίαν νέων ἀρτηριῶν καὶ πλατειῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνεπτύχθη μεγάλως καὶ τὸ σύστημα τῶν ὑπονόμων καὶ τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς θαλάσσας, οἱ δὲ κανονισμοί, τοὺς ὁποίους οἱ διάφοροι ἡγεμόνες ἐπέβαλλον διὰ τὸν ἐξωραϊσμὸν τῶν πόλεων, ἔφθανον πολλάκις μέχρις ὑπερβολῶν.

Τὸν χαρακτῆρα τῶν νεωτέρων πόλεων ἐπηρέασε κυρίως ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν συγκοινωνιῶν, ἰδίως δὲ τοῦ σιδηροδρόμου, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον μετεβλήθη μεγάλως ἡ σημασία παλαιῶν πόλεων καὶ ἀνεπτύχθησαν ἄλλαι πρότερον ἀσήμαντοι, ἐνῷ συγχρόνως ἐδημιουργήθησαν καὶ νέαι, αἵτινες ἐμεγεθύνθησαν ἁλματωδῶς. Ἐπίσης ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀτμηρους ναυτιλίας προεκάλεσε τὴν δημιουργίαν νέων λιμένων καὶ τὴν τεραστίαν μεγέθυνσιν πολλῶν ἐκ τῶν παλαιῶν, ἐνῷ ἐνέκρωσε τελείως ἄλλους, οἵτινες εἰς τὸ παρελθὸν ἐγνώρισαν ἡμέρας δόξης καὶ πλούτου. Χάρις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν βιομηχανιῶν, παρέστη ἀνάγκη δημιουργίας νέων συνοικιῶν εἰς τὰς παλαιὰς πόλεις ἢ τῆς δημιουργίας νέων ἐντελῶς πόλεων. Αἱ νέαι αὗται συνοικίαι καὶ αἱ νέαι πόλεις ἐκτίσθησαν συνήθως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τετραγωνικοῦ σχεδίου, ὅπερ ἀνεπτύχθη κυρίως ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐπεκράτησε κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ΄ εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν κόσμον. Τὸ τετραγωνικὸν τοῦτο σχέδιον, μὲ παραλλήλους καὶ καθέτους ὁδοὺς καὶ λεωφόρους, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, κρινόμενον οὐχὶ ἄμεμπτον ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ ἀκατάλληλον δι' ὅλα τὰ κλίματα καὶ τὰς θέσεις τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενον πλέον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν νέων πόλεων. Ἀντ' αὐτοῦ τείνει νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ μεικτὸν σχέδιον, μὲ διαγωνίους καὶ κυκλικὰς ἀρτηρίας.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐδημιουργήθησαν ἐπίσης καὶ αἱ εἰδικαὶ πόλεις, ὅπως εἶναι αἱ γεωργικαί, αἱ βιομηχανικαί, αἱ ἐμπορικαί, αἱ ἁλιευτικαί, αἱ ἐκπαιδευτικαὶ ἢ πανεπιστημιακαὶ πόλεις, ἀναλόγως τῆς προεχούσης κινήσεως ἐν αὐταῖς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπικρατεῖ ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὸς ρυθμός, μὲ ἰδιαιτέρως ἀνεπτυγμένα κτήρια, κέντρα, ἐργοστάσια, καταλλήλους χώρους. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔχομεν καὶ τὰς κηπουπόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαραιτήτως ἑκάστη οἰκία πρέπει νὰ περιβάλλεται ὑπὸ κήπου καθὼς καὶ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῶν κήπων καὶ κηπαρίων καὶ δενδροφυτειῶν ἐντὸς τῶν πόλεων. Εἰς τὰς συγχρόνους μεγάλας πόλεις ἐδημιουργήθησαν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον, καὶ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὰς ἄλλας μεγάλας καὶ αἱ εἰδικαὶ συνοικίαι, αἵτινες εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐμφανίζωνται ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος, ἰδίως δὲ αἱ ἐργατικαὶ καὶ πανεπιστημιακαὶ τοιαῦται, μὲ ἰδιαίτερα κτήρια καὶ παντοειδῆ κέντρα διὰ τοὺς ἐργάτας, τὰς οἰκογενείας των καὶ τοὺς φοιτητάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Perrot - C. Chipier* Histoire de l'art dans l'antiquité (Paris 1881 κ. ἑξ.).—*E. Kornemann* Polis und urbs, (ἐν «Klio» V. 1905, σ. 77 κλπ.).—*A. v. Gerkan* Griechische Städtanlagen κλπ. (Berlin-Leipzig 1924).—*G. Glotz* La cité grecque (Paris 1928).—*J. Beloch* Griechische Geschichte (β΄ ἔκδοσ. I, 2. Strassburg 1912).—*P. Lavedan* Histoire de l'urbanisme (Paris 1927).—*J. Stübben* Städteban (Leipzig 1924).—*P. Wolf* Städteban (Leipzig 1925).—*J. Gantner* Grundformen des europaïschen Stadt Wien 1928).—*M. Pöete* Introduction à l'urbanisme (Paris 1929).

Θ. Π.—Μ. Δ. Β.

— *[Οἰκον.]* Ἡ *πόλις* εἶναι ἐκτεταμένος συνοικισμός, οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου, μὴ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους, προμηθεύονται ἔξωθεν τὰ διὰ τὴν συντήρησίν των ἀναγκαιοῦντα γεωργικὰ προϊόντα. Ἡ ἵδρυσις ἀστικῶν συνοικισμῶν ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως συντελεῖται εἴτε κατ' ἀκολουθίαν τοῦ προαγομένου κοινωνικοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς προκυπτούσης ἀνάγκης συνενώσεως εἰς πόλεις τῶν αὐτοτελῶν καθισταμένων ἐπαγγελματιῶν τῆς ὑπαίθρου, εἴτε ὡς συνέπεια συναθροίσεως καταναλωτῶν περὶ τὸν πυρῆνα κρατικῆς διοικήσεως. Ἡ ἐν τῷ ἀστικῷ κέντρῳ διενεργουμένη κατανάλωσις γεωργικῶν προϊόντων τροφοδοτεῖται διὰ προμηθειῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπ' ἀνταλλάγματι ἀντικειμένων ἐκ τῶν ἀστικῶν βιομηχανιῶν ἢ ἐκ τοῦ ἀστικοῦ ἐμπορίου προερχομένων ἢ γενικώτερον πάσης φύσεως ὑπηρεσιῶν παρὰ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων παρεχομένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ἀντικρύσματος τῶν εἰς τὰς ἐν τῇ πόλει ἑδρευούσας πολιτικάς, στρατιωτικὰς ἢ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ὀφειλομένων καταβολῶν φόρων. Ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν εἰσοδημάτων τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν ἐξαρτᾶται τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους δεδομένος ἀστικὸς συνοικισμὸς δύναται νὰ περιλάβῃ.

Προαγομένων τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν καὶ ἀναπτυσσομένων ἰδίως τῶν κλάδων τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐν γένει παροχῆς παντοειδῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς διεθνεῖς ἐπικοινωνίας, ἐπεκτείνεται ἡ συναλλακτικὴ περιοχὴ τῆς πόλεως, εἰς τρόπον ὥστε αὕτη, εἰς τὴν περίπτωσιν ὡρισμένων μεγαλοπόλεων, κεντρικὴν κατεχουσῶν θέσιν εἰς τὴν παροχὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν καὶ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, συνταυτίζεται μετὰ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας. Λαμβανομένου ἤδη ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ εἰς τὴν παροχὴν πιστωτικῶν διευκολύνσεων καὶ λοιπῶν ὑπηρεσιῶν ἀνάγκαι τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κεκορεσμέναι, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον αὗται αὐξάνουν σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου. καὶ δὴ ταχύτερον ἢ ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ πληθυσμοῦ, φανερὸν εἶναι ὅτι τὰ εἰς τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις πανταχόθεν συρρέοντα εἰσοδήματα καθιστοῦν δυνατὴν τὴν διαρκῆ ἐπέκτασιν τῶν ἐνταῦθα δημιουργουμένων μεγίστων ἀστικῶν κέντρων.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως τῶν ἀστικῶν συνοικισμῶν, δέον νὰ διακριθῶσι τὰ ἀποτελοῦντα τούτους πρόσωπα, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δικαιούχων τῶν εἰσρεόντων εἰσοδημάτων, διὰ τῶν ὁποίων τροφοδοτεῖται ἡ ἐν τῇ πόλει κατανάλωσις, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐργατῶν, ὑπαλλήλων, ὑπηρετῶν καὶ λοιπῶν ἀποτελούντων τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν, οἱ ὁποῖοι, παροικοῦντες ἐν τῷ ἀστικῷ συνοικισμῷ, ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν προσώπων τῆς πρώτης κατηγορίας, τῶν καὶ κυρίως οἰκιστῶν τῆς πόλεως· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐμπόρων, καθ' ὃ μέτρον οὗτοι διαθέτουν τὰ προϊόντα των ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ συνοικισμοῦ.

Α. Α. Τ.

— *[Ὑγιειν.]* Ἡ στενὴ ἐπαφὴ τῶν ἀτόμων, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀνοικοδομήσεως οἰκιῶν εἰς περιωρισμένον σχετικῶς χῶρον, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς προκαλεῖ τὸν καταμερισμὸν τῶν ἐκ τῆς ἀλληλεπιδράσεως προερχομένων ἀγαθῶν, ἀφ' ἑτέρου πολλαπλασιάζει τὰ ἐκ ταύτης δυσάρεστα, ἤτοι τὸν ἀνεπαρκῆ καὶ κακὸν ἀερισμόν, τὴν δυσκολίαν τῆς διανομῆς τοῦ ποσίμου ὕδατος, τὴν ἀποκομιδὴν τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν κτλ. Κατὰ τῶν δυσαρέστων τούτων ὀφείλουσι ν' ἀγωνισθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινότητος. Ἵνα δ' ὁ ἀγὼν καταστῇ ἑνιαῖος, ὀφείλουσι ν' ἀναθέσωσι τοῦτον εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινότητος, ἤτοι εἰς τὴν τοπικὴν διοίκησιν. Αὕτη, ἐφαρμόζουσα εἰδικὰ μέτρα, ἅτινα ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ἀποτελοῦσι σύστημά τι, προστατεύει καὶ προάγει τὴν ὑγείαν τ... κατοίκων.

Τὰ μέτρα, ἅτινα ἐφαρμόζονται διὰ τὸν ἀ... σκοπόν, ἀποβλέπουσιν ἰδίᾳ εἰς τὴν βελτίωσιν τ... ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος, ἤτοι τῶν ἐξωτερικ... συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων. Τοῦτο δὲ διότι αἱ ἔμφυτοι ἱκανότητες λαοῦ τινος, μόνον ἐν... εὐνοϊκοῦ περιβάλλοντος δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσι.

Αἱ συνθῆκαι αὗται, ὡς ἡ πεῖρα τοῦ χρόνου ἀπ... δειξεν, ἀνευρίσκονται ἰδίᾳ εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον, ἔνθα συναντῶνται αἱ κυριώτεραι προϋποθέσεις τ... ὑγιεινῆς διαβιώσεως, ἤτοι ὁ ἀραιὸς οἰκισμὸς καὶ μακροτέρα ἀπασχόλησις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τ... ὕπαιθρον χωρὶς ν' ἀναφέρωμεν τὰς δευτερευ...σας τοιαύτας, ἤτοι τὴν νωπὴν καὶ ἀνόθευτον τροφήν, τὴν καλυτέραν ὕδρευσιν κτλ. Ὅσον ἀπο...κρυνόμεθα τοῦ βίου τούτου, τόσον αἱ συνθῆκαι τ... περιβάλλοντος γίνονται ἀνθυγιεινότεραι. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ βίος τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, ὡς ἀπ... μακρυνόμενος τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, εἶναι ἀνθυγιεινότερος. Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν τ... μέτρα, ἅτινα ἐφαρμόζονται διὰ τὴν προστασί... τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, εἶναι μέτ... ἐξυγιάνσεως, ἤτοι θεραπευτικά, τείνοντα, οὕτ... εἰπεῖν, νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τοὺς κατοίκους τ... πόλεων τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς τῶν ἀγροτῶν.

Ἡ ὑγιεινὴ τῶν πόλεων περιλαμβάνει διαφόρ... κατηγορίας μέτρων, τεινόντων εἰς τὴν ὑγιειν... διαβίωσιν τῶν κατοίκων αὐτῶν. Οὕτω μία τῶν κα...τηγοριῶν τούτων περιλαμβάνει τὰ ἐξυγιαντικὰ ... γόμενα μέτρα, ἤτοι τὰ σχέδια τῶν πόλεων, τ... ρυμοτομίαν αὐτῶν, τοὺς δρόμους, τὰς πλατεί... τοὺς δενδροφύτους χώρους, τὴν ὕδρευσιν, τὰ λ...τρά, τὴν ἀποχέτευσιν τῶν περιττωματικῶν οὐσ... καὶ ἀκαθάρτων ὑδάτων, τὰ σφαγεῖα, τὰ νεκροταφεῖα καὶ τὰ ἄλλα ἱδρύματα, ὡς νοσοκομεῖα, σ...λεῖα, στρατῶνας, φυλακὰς κτλ. Τὰ μέτρα τῆς κα...τηγορίας ταύτης εἶναι γενικά, ἐξυπηρετοῦσι τ... τε δημοσίαν ὑγείαν καὶ αἰσθητικὴν τῶν κατοί... καὶ ἔχουσι προληπτικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἐφαρμ... τῶν μέτρων τούτων ἀνήκει εἰς τὴν μηχανικὴν ... ἀρχιτεκτονικὴν ὑπηρεσίαν, ἂν καὶ εἶναι στε... συνδεδεμένη πρὸς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς ὑγ...νῆς. Ἑτέρα κατηγορία μέτρων περιλαμβάνει τ... καταπολέμησιν τῶν λοιμωδῶν νόσων, τὴν κα...ριότητα τῶν ὁδῶν, τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος, τ... ἔλεγχον τῶν τροφίμων, τὴν ἐποπτείαν τῶν διαφ...ρων ἐπαγγελμάτων κτλ. Τὰ μέτρα τῆς κατηγορ... ταύτης, ἔχοντα κατασταλτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀ...βλέποντα εἰς τὴν ἄρσιν τῶν ἀνθυγιεινῶν συν...κῶν, εἶναι γενικὰ ἢ μερικὰ καὶ ἐφαρμόζονται ὑ... τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, βοηθουμένων ὑπὸ τ... ἀστυϊάτρων, κτηνιάτρων, ἀστυχημικῶν κτλ. Τ... τέλος κατηγορία περιλαμβάνει τὰ εἰς τὴν ἰατ...κὴν περίθαλψιν ἀνήκοντα μέτρα, τά τε διαγνωσ... καὶ θεραπευτικά, ὧν ἐπωφελοῦνται ἰδίᾳ οἱ ἐ...στεροι τῶν κατοίκων. Τὰ μέτρα ταῦτα, ἔχοντα π...ληπτικὸν καὶ θεραπευτικὸν χαρακτῆρα, ἐφαρμ...ζονται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν.

Ν. Α. Κ.

—**πόλις ἐλευθέρα** *['Εγκυκλ.]*. Πρότυπον τοια... πόλεως ἀποτελεῖ νῦν τὸ Δάντσιχ, τὸ ὁποῖον ὁ...στη ὡς ἐλευθέρα πόλις διὰ τῶν ἄρθρων 100–... τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Διὰ τοῦ ἄρ... 101 συνιστᾶτο τριμελὴς ἐπιτροπή, ἥτις θὰ δ...ζετο ὑπὸ τῶν προεχουσῶν συμμάχων καὶ συν...σμένων Δυνάμεων πρὸς καθορισμὸν τῶν συν... τῆς ἐλευθέρας πόλεως, ὡς ταῦτα διαγράφονται ... ἄρθρῳ 100. Τῆς ἐπιτροπῆς θὰ μετεῖχον ἀντ...σωποι τῆς Γερμανίας καὶ Πολωνίας. Τὸ ἄρ... 102 ὑπεχρέου τὰς προεχούσας Δυνάμεις τῆς Σ...νοήσεως, ὅπως σχηματίσωσιν ἐν Δάντσιχ ἐλευ... πόλιν, ἥτις θὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν προστασία... Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ὁ καταστατικὸς χ... τῆς ἐλευθέρας πόλεως θὰ κατηρτίζετο, ἐν συν...ήσει μετὰ τοῦ ὑπάτου ἐπιτρόπου τῆς Κοιν... ὑπὸ τῆς βουλῆς τῆς ἐν λόγῳ πόλεως καὶ ... θετο ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐ... τῆς ὁποίας ὁ ὕπατος ἐπίτροπος θὰ ἀπε... πρωτοδίκως ἐπὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες ... θ' ἀνέκυπτον μετὰ τῆς Πολωνίας ἐν σχέσει ... τὴν ἑρμηνείαν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλ... τῶν μεταγενεστέρων συμφωνιῶν. Τὸ ἄρθρο... προέβλεπε τὴν συνομολόγησιν συμβάσεως, ... ὅρους θὰ διεπραγματεύοντο αἱ προέχουσαι Δ...μεις, μεταξὺ τῆς ἐλευθέρας πόλεως τοῦ Δάν... καὶ τῆς Πολωνίας, πρὸς ἐξασφάλισιν εἰς τὴν τε...ταίαν ταύτην πολιτείαν τῆς ἐλευθέρας χρη...σιμοποιήσεως πάντων τῶν ἔργων, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ... ἐλευθέρας πόλεως, τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὸ ...λωνικὸν εἰσαγωγικὸν ἢ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. ... Πολωνία θὰ εἶχε τὸν ἔλεγχον ἐπὶ τοῦ ποτ... Βιστούλα, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν σιδη...μικῶν γραμμῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευ... πόλεως, ἐκτὸς τῶν χρησιμοποιουμένων ἀ...στικῶς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως ταύτης. ... διαχείρισις τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων τῆς ἐ...θέρας πόλεως τοῦ Δάντσιχ, ὡς καὶ ἡ προσ... τῶν πολιτῶν αὐτῆς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, θὰ ἐξη...ζοντο ὑπὸ τῆς Πολωνίας. Συμφώνως πρὸς ... διατάξεις τοῦ ἄρθρου 105, οἱ Γερμανοὶ πολῖ... κατοικοῦντες ἐν τῷ ἐδάφει τῆς ἐλευθέρας π...

Digitized by Google

ι ἀπέβαλλον αὐτοδικαίως τὴν γερμανικὴν ἰθαγέ-ιαν. γινόμενοι πολῖται τῆς ἐλευθέρας πόλεως, ι εἶχον ὅμως δικαίωμα ἐπιλογῆς ὑπὲρ τῆς γερμα-ιῆς ἰθαγενείας (ἄρθρ. 106). Ἡ ἐλευθέρα πόλις ῦ Δάντσιχ θ' ἀνελάμβανεν ἀνάλογον μέρος ἐκ ιν οἰκονομικῶν βαρῶν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς ϱωσσίας, τὸ ὁποῖον θὰ καθωρίζετο ἐπὶ τῇ βάσει ῦ ἄρθρου 254 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐλευθέρας πόλεως ἀνήρχετο ; 383.995 κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1924. Τὸ Σύν-γμα ταύτης ἐξεδόθη τὴν 11 Αὐγούστου 1920, λ' ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν μόνον ἀπὸ τῆς 11 Αὐ-ύστου 1922. Ἡ βουλὴ σύγκειται ἐξ 120 μελῶν, λεγομένων διὰ μίαν τετραετίαν. Τὴν κυβέρνησιν ;οτελεῖ ἡ γερουσία καὶ σύγκειται ἐκ τοῦ προέ-ου καὶ ἑπτὰ γερουσιαστῶν. Ἡ ἐπίσημος ἀνακή-ξις τῆς ἐλευθέρας πόλεως τοῦ Δάντσιχ ἐγένετο ν 15 Νοεμβρίου 1920. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐλευ-ρα αὕτη πόλις δὲν ἀποτελεῖ μέλος οὔτε τῆς ινωνίας τῶν Ἐθνῶν οὔτε τῆς διεθνοῦς ὀργα-ισεως τῆς ἐργασίας. Διὰ τῆς ἀπὸ 26 Αὐγούστου 30 γνωμοδοτήσεώς του τὸ ἐν Χάγῃ μόνιμον δι-στήριον διεθνοῦς δικαιοσύνης ῥητῶς ἀπεφάνθη ι ἡ ἐλευθέρα πόλις, ὡς διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐξάρ-σιν τῆς Πολωνίας καὶ μὴ κεκτημένη πλήρη ἐλευ-ρίαν ἐν τῇ ρυθμίσει τῶν διεθνῶν της σχέσεων, ν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ἀνωτέρω ;θνοῦς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pfeiffer*, Die völkerrechtliche Stellung r freien Stadt (Danzig, 1921).—*Keyser*, Danzigs Entwie-ıng (1924).—*Jürgensen*, Die freie Stadt Danzig (1925). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

«Πόλις» (ἡ). Καθημερινὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ;ρυθεῖσα τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1894.

Πόλις, ἡ *Πόλλις*. Διάσημος γλύπτης τῶν ρω-ϊκῶν χρόνων, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου XXIV, 19, 40), ἀγνώστου πατρίδος καὶ ἐποχῆς. Α. Θ. Σ.

Πόλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῶν Ὑαίων ἐν Ὀζολαίᾳ Λοκρίδι, τὴν ὁποίαν, κυριεύσας κατὰ ν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὁ Εὐρύλοχος, στρα-γὸς τῶν Λακεδαιμονίων, τῷ 426 π. Χ., ἐξηνάγ-σε τοὺς Ὑαίους νὰ παραδώσωσιν ὁμήρους εἰς τὸν καὶ να συμμαχήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων *ουκ.* Γ, 101). Α. Θ. Σ.

—Πόλις *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὡραῖος φυσικὸς λιμὴν ; δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ βορείου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης λάτ. 38° 26′ Β., μηκ. 20° 39′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203 : nta Maura, Ithaka, Cephallonia), 2 ³/₄ μίλλ. νο-ος τοῦ ἀκρωτηρίου Ὀξωή, ἀντικρύζων δὲ τὴν σίδα *Δασκαλειό*, τὴν λεγομένην Ἀστερίδα. Κατὰ ν Victor Bérard (Phéniciens et l'Odyssée, ἔκδ. 08) εἶναι ὁ λιμὴν τῆς πόλεως τοῦ Ὀδυσσέως. ·πος ἀποβιβάσεως πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐγγὺς τῶν ιικῶν ἐρειπίων. Σ. Ε. Λ.

—Πόλις *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον τῆς ρειοδυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κύπρου (πλάτ. 35° 01′ ³/₄ , μηκ. 33° 25′ ¹/₄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074 : Cyprus and) εἰς τὸν νότιον μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Χρυ-σοῦς, ἐπίνειον φερωνύμου κώμης. Εἶναι ἡ τῶν χαίων *«Μάρ ον*, ἡ μετονομασθεῖσα *Ἀρσινόη»* *εφ. Βυζ.*, *Σχόλ.* 108, *Διοδ.* ΙΓ, β, 3. *Σταδ. Μεγ.* λ. 309. *Πτολεμ.* Ε, ιδ, 4. *Ἱεροκλ.* 707). Σ. Ε. Λ.

—Πόλις *Κάστελλον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον ; Μοισίας παρὰ τὸν Δούναβιν, ἀναφερόμενον ὁ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 11) τὸ ὁποῖον εκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

— Πόλις *τῆς Χρυσοχοῦς* *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ; Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου καὶ τῷ διαμε-ρίσματι τῆς Χρυσοχοῦς. Κάτ. 1.200, ἐξ ὧν 500 ρίτου εἶναι Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. ναι ἐκτισμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς λάσσης, παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως ρσινόης. Ἔχει δημαρχεῖον καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἐμ-ρικὸν κέντρον τοῦ διαμερίσματος.

Πολισινὲλ *[Θεατρ.]*. Πρόσωπον κωμικὸν τῶν λλικῶν νευροσπάστων, ἕλκον τὴν καταγωγὴν ἐκ ῦ *Πουλτσινέλλα* τῆς νεαπολιτάνικης φάρσας. ταχθὲν εἰς τὴν Γαλλίαν προσέλαβε τὴν μορφὴν ϱοσπάστου φέροντος πῖλον δίκωχον, καμπούραν ροσθεν καὶ ὄπισθεν καὶ φόρεμα ποικιλόχρω-ν, ὡς τὸ τοῦ Ἀρλεκίνου. Ἔχει μύτην μεγάλην, ινὴν ἔρρινον, διαπεραστικήν, προκαλουμένην μὲ ρὸν τεμάχιον ξύλου ἢ μετάλλου λεπτοῦ τιθε-νου εἰς τὸ στόμα. Ὁ Πολισινὲλ εἶναι εὔθυμος, ὁπτης, θορυβοποιός, μέθυσος, φιλόνικος, φλυά-; καὶ ἀκριτόμυθος. Π. Α. Κ.

πόλισμα (τό)· κτίσμα πόλεως, πόλις.

πόλισμαν (ὁ)· ἀστυφύλαξ (ἀγγλ. policeman).

πολισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πολίζειν, ἵδρυσις λεως, πολεοδομία.

Πολίστενα (Polistena) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς αλίας ἐν τῷ νομῷ Ρηγίου τῆς Καλαβρίας. Κάτ. 972. Κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῶν Καλα-κῶν Ἀπεννίνων καὶ παράγει ὀπώρας καὶ σιτηρά. Μ. Δ. Β.

πολιστὴς (ὁ) (Polistes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*, περιλαμβάνον σφῆκας πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀπαντώσας. Οἱ πολισταὶ ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς ἰδιορρύθμων φωλεῶν, παρεμφερῶν πρὸς τὰς φωλεὰς τῶν μελισσῶν. Ἡ γονιμοποιηθεῖσα θήλεια κατὰ τὸν χειμῶνα κατασκευάζει τὰς πρώτας κηρήθρας καὶ κατὰ τὸ ἔαρ ἐναποθέτει ἐκεῖ τὰ ᾠά της. Τὰ πρῶτα γεννηθέντα ᾠὰ δίδουσιν ἀγόνους θηλείας ἢ ἐργάτιδας. Εἶτα ἀναφαίνονται οἱ ἄρρενες, οἵτινες παράγονται διὰ παρθενογενέσεως. Δ. Ν. Π.

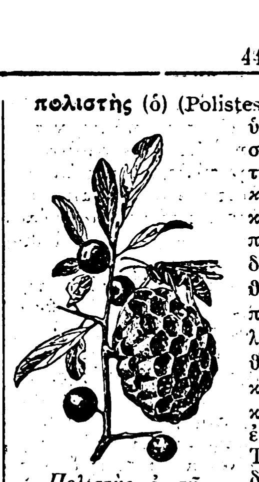

Πολιστὴς ἐν τῇ φωλεᾷ του.

Πολίτα *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πυξίτου (Δαρνοπόταμος), κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 100 καὶ πλέον ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ δημοτικὴν σχολήν. Ε. Ι. Χ.

πολιτάρχαι (οἱ). Ἀρχή, τὴν ὁποίαν μετήρχοντο καὶ πάλαι ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ κοτσαμπάσηδες, ἤτοι οἱ δημογέροντες τῶν κοινοτήτων κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα, περιβεβλημένοι καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἐπὶ Καποδιστρίου ἦσαν οἱ διευθυνταὶ τῆς ἀστυνομίας ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν, ὁ δὲ τοῦ Ναυπλίου, πρωτευούσης τοῦ κράτους, ἦτο ὁ σπουδαιότερος. Τ. Ε. Ε.

πολιτεία (ἡ)· τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν, δι' ὧν κυβερνᾶται εἷς τόπος ἢ εἷς λαός, ἄλλως *πολίτευμα*: «Ἀθηναίων—, Λακεδαιμονίων—, Ρωμαίων πολιτεία», «τρία εἶναι τὰ μόρια ἑκάστης πολιτείας, τὸ βουλευόμενον, τὸ δικάζον καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχάς» (*Ἀριστοτελ.*) || «μετέχω τῆς πολιτείας, — τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων», «μεταδίδωμί τινι τῆς πολιτείας» || ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινῶν, administratio publica: «ἡ πολιτεία τοῦ Δημοσθένους, — τοῦ Αἰσχίνου» || καθόλου, ὁ τρόπος τοῦ ζῆν, ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ δρᾶσις, συνήθως ἐπὶ κακοῦ: «βίος καὶ πολιτεία τοῦ δεῖνος» ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ, βίου: «βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου» || «ἡ πολιτεία τοῦ δεῖνος ὑπῆρξεν ἡ ἀρίστη» || μορφὴ πολιτεύματος: «ἡ Πλάτωνος πολιτεία», ὡς ἐφαντάσθη τὸ ἰδεῶδες πολίτευμα ὁ Πλάτων || δημοτ., πόλις, ἄλλως *χώρα*.

— [ΚΟΙΝΩΝΙΟΛ.] Τὸ πρόβλημα τῆς *πολιτείας* δὲν ἔχει μέχρι τοῦδε ἀπασχολήσει, ὅσον θὰ ἔπρεπε, τὴν κοινωνιολογίαν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς λόγους συνδεομένους πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος ἐν γένει. Ἡ πολιτεία, ἀφ' ὅτου ἤρξατο ὁ ἄνθρωπος σκεπτόμενος καὶ διατυπῶν συστηματικῶς τὰς σκέψεις του, ὑπῆρξε προσφιλὲς ἀντικείμενον ἐρεύνης τῶν φιλοσόφων, ἱστορικῶν καὶ ἐν γένει τῶν διανοουμένων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν συνδυαζομένην τὴν φιλοσοφίαν πρὸς τὴν πολιτειολογίαν, καὶ δὴ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτικήν, τὴν τέχνην τοῦ πολιτεύεσθαι. Τοῦτο ἰσχύει ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς τούτους τοὺς προσωκρατικοὺς φιλοσόφους, πρὸς τὴν ἰωνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τοὺς Ἐλεάτας. Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ περὶ τῶν πολιτικῶν σχεδίων τοῦ Θαλοῦ καὶ περὶ τῶν νομοθετικῶν κατευθύνσεων τοῦ Παρμενίδου. Αὐτὸς οὗτος ὁ Ἡράκλειτος, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτηρίσθη ἀγνοῶν τὴν πολιτείαν, δὲν ὑπῆρξε τελείως ξένος πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἤντλησε τὰς περὶ φύσεως εἰκόνας του ἐν πολλοῖς ἀπὸ τοῦ δημοσίου τῶν ἀνθρώπων βίου. Οἱ σοφισταὶ τέλος ἐπέδειξαν ἰδιαιτέραν κλίσιν εἰς τὴν μελέτην τοῦ προβλήματος τῆς πολιτείας, ἡ δὲ σημασία τῶν ἐρευνῶν των θὰ ἦτο μεγάλη, ἐὰν δὲν ἐπεσκιάζοντο αὗται ὑπὸ τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Πλάτωνος. Οἱ σοφισταὶ δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ φθάσουν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἰδέας τῆς πολιτείας. Ταύτην ἐνεσάρκωσεν ὁ Σωκράτης καὶ ἀνέπτυξεν ὁ Πλάτων. Ἡ πολιτεία τούτου δὲν ἀποτελεῖ οὐτοπίαν, ἀλλ' ἰδέαν, κριτήριον τῆς πραγματικότητος, ἀξίαν. Ὁ Πλάτων ἀνήγαγε τὴν πολιτείαν εἰς ἀντικείμενον φιλοσοφικῆς ἀξιολογίας. Ἡ σχέσις τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς τὴν πολιτείαν ἐν τοῦ Πλάτωνος, συνδεομένη στενῶς πρὸς τὴν σχέσιν τῆς ἀριστοτελικῆς ἐννοίας τοῦ «τέλους», πρὸς τὴν πλατωνικὴν ἔννοιαν τῆς «ἰδέας», δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῇ ἐνταῦθα. Ἀρκεῖ νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ σχέσις ἢ μᾶλλον ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς πολιτείας, τὰς ὁποίας παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ δύο οὗτοι φιλόσοφοι, δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ἀντίθεσιν τῶν ὡς πρὸς τὰς λύσεις, ἃς ἔδωκαν οὗτοι εἰς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τοῦ συνόλου πρὸς τὰ ἀπαρτίζοντα τοῦτο μέρη, ἐν τῷ προκειμένῳ τῆς πολιτείας πρὸς τὸ ἄτομον. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Πλάτωνα, ὁ Ἀριστοτέλης κλίνει ἐν μέρει πρὸς τὸν ἀτομικισμόν, ἢ μᾶλλον ζητεῖ, δύναται τις νὰ εἴπῃ, νὰ συμβιβάσῃ τὸν ἀτομικισμὸν τῶν σοφιστῶν πρὸς τὸν πολιτειακὸν οἰκουμενισμὸν τοῦ Πλάτωνος, διδάσκων ὅτι ἀναγκαῖον εἶναι νὰ συσχετίζωνται τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν.

Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις ἀρκεῖ διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθουν αἱ περὶ πολιτείας ἔρευναι τῶν ἀρχαίων. Αὗται ἐνεπνέοντο πρωτίστως ὑπὸ διαθέσεως πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἦσαν ὄχι μόνον πολιτειολόγοι, ἀλλὰ καὶ (ἢ μᾶλλον κυρίως) πολιτικοί, νομοθέται, γνήσιοι κληρονόμοι τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Κλεισθένους. Ἡ διάθεσίς των ὑπῆρξεν οὐχὶ ἁπλῶς θεωρητική, ἀλλὰ καὶ πρακτική, παιδαγωγική, πολιτική. Τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἐκληρονόμησαν καὶ πάντες σχεδὸν οἱ μετὰ τὸν Πλάτωνα (ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα, συγκεκριμένως μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος) περὶ τὴν πολιτείαν ἀσχοληθέντες διανοούμενοι.

Ὅταν λοιπὸν ἤρξατο ἀποκρυσταλλουμένη ἡ κοινωνιολογία ὡς ἰδιαιτέρα ἐπιστήμη, εὗρεν ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς πολιτείας βαρυτάτην καὶ πολύμορφον κληρονομίαν. Τῆς κοινωνιολογίας εἶχε προηγηθῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος ἡ πολιτειολογία (κυρίως ὡς τμῆμα φιλοσοφικῶν συστημάτων). Ἀλλ' ὅ,τι σπουδαιότερον: ἡ κοινωνία ἀνεκαλύφθη ἐννοιολογικῶς κατὰ τὸν ΙΗ' μόλις αἰῶνα καὶ ἀνεκαλύφθη ὡς ἀρχὴ ἀντίθετος πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς πολιτείας, ὡς μέσον ἀντιπολιτεύσεως, ὡς ὄργανον ἀγῶνος, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ἡ ἀστικὴ τάξις. Τοιουτοτρόπως ἀντιπαρετάχθη ἐπὶ μακρὸν μοιραίως καὶ ἡ κοινωνιολογία εἰς τὴν πολιτειολογίαν. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ πολιτείας καὶ κοινωνίας ἤρξατο βεβαίως αἰσθητῶς ἀμβλυνομένη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δὲν ἐξηλείφθη ὅμως τελείως. Ἐξακολουθεῖ εἰς τὴν συνείδησιν πολλῶν κοινωνιολόγων διατηρουμένη, καὶ ἐὰν ἀπώλεσε τὸν πολιτικόν της χαρακτῆρα καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ὀξύτητά της, ἐκδηλοῦται πάντως ὑπὸ τὴν παράδοξον καὶ ἐπιστημονικῶς ἀδικαιολόγητον μορφὴν τῆς παραμελήσεως ὅλων τῶν πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς πολιτείας συνδεομένων προβλημάτων. Καὶ ἐὰν ὑπάρχουν κοινωνιολόγοι ἀσχοληθέντες καὶ περὶ τὸ πρόβλημα τῆς πολιτείας, οἱ πλεῖστοι τούτων ἀφιερώθησαν εἰς ἱστορικὰς μᾶλλον περὶ αὐτῆς ἐρεύνας ἢ καὶ εἰς μελλοντικὰς ἐν σχέσει πρὸς αὐτὴν προβλέψεις (εἰς ἔργα ξένα κατ' ἀρχὴν πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν), χωρὶς νὰ εἴπουν τί εἶναι ἡ πολιτεία, πῶς ὑπάρχει καὶ λειτουργεῖ, τίνος νοήματος ἐκδήλωσιν ἀποτελεῖ αὕτη. Ὁ Hermann Heller παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι οἱ κοινωνιολόγοι ἐρευνοῦν συχνότατα καὶ τὰς μᾶλλον ἐπουσιώδεις ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἀφήνουν ἀπαρατήρητον μίαν τῶν κυριωτέρων αὐτῆς μορφῶν, τὴν πολιτείαν.

Τοιουτοτρόπως, ἡ μόνη ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη ἀσχολουμένη περὶ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας, ἐγκαταλείψασα τὸ πατροπαράδοτον σύστημα τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς μᾶλλον ἀντιμετωπίσεως τῶν πρὸς αὐτὴν συνδεομένων προβλημάτων, ὑπῆρξε κατ' ἀνάγκην ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου. Μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ὡρισμένων ἐξαιρέσεων, ἡ νεωτέρα πολιτειολογία βασίζεται ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἐμφανίζεται μάλιστα ἐν πολλοῖς ὡς ἁπλοῦς κλάδος αὐτῆς. Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀδικαιολόγητον. Ἡ σχέσις πολιτείας καὶ δικαίου εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐπεβάλλετο εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου νὰ ἀναγάγουν ταύτην εἰς ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐρεύνης. Καὶ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἢ λογικοῦ (φιλοσοφικοῦ) προβλήματος τῆς προτερότητος τοῦ δικαίου ἢ τῆς πολιτείας, προβλήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθησαν μέχρι τοῦδε τρεῖς περίφημοι λύσεις: ἡ τοῦ Georg Jellinek, καθ' ἣν ἡ πολιτεία προηγήθη χρονικῶς τοῦ δικαίου, ἡ τοῦ Rudolf Stammler, καθ' ἣν τὸ δίκαιον προηγεῖται λογικῶς τῆς πολιτείας, τέλος δὲ ἡ τοῦ Hans Kelsen, καθ' ἣν δίκαιον καὶ πολιτεία εἶναι ἔννοιαι ταυτόσημοι, μηδεμιᾶς τούτων προηγουμένης λογικῶς τῆς ἄλλης. Πρόκειται κυρίως περὶ τοῦ προβλήματος τῆς πολιτείας ὡς καθαρῶς νομικῆς ἐννοίας, προβλήματος, εἰς τὴν λύσιν τοῦ ὁποίου προέβη οὐχὶ μόνον ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ νομικὴ ἐπιστήμη, ἰδίᾳ ἡ ἐπιστήμη τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου.

Ἡ πολιτεία, ὡς ἔννοια νομική, ἐχαρακτηρίσθη ὑπό τινων μὲν ὡς ἀντικείμενον δικαίου (συγκεκριμένως ὡς ἰδιοκτησία τοῦ ἄρχοντος), ὑπ' ἄλλων ὡς σχέσις δικαίου (τουτέστιν ὡς σχέσις ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων), τέλος δὲ ὑπὸ τῶν πλείστων ὡς ὑποκείμενον δικαίου, ὡς νομικὸν πρόσωπον. Εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως συνέβαλον ἰδιαιτέρως αἱ ἔρευναι τῶν Laband, Georg Jellinek, G. Meyer καὶ Gerhard Anschütz. Σήμερον ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἐργάζεται μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας ὡς νομικοῦ προσώπου.

Ἄλλοτε (συγκεκριμένως ἐκεῖ ὅπου ἡ θεωρία εἶχεν ὡς ἀντικείμενα ἐρεύνης κράτη ἀπολυταρχι-

Digitized by Google

κῶς κυβερνώμενα) ἡ ἀναγνώρισις τῆς πολιτείας ὡς ἰδίου νομικοῦ προσώπου δὲν ἦτο βεβαίως ἀναγκαία. Ὁ Ἰωάννης Bodinus, ὁμιλῶν περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους (ἧς τὴν ἔννοιαν αὐτὸς πρῶτος συνέλαβεν), ἠννόει, ὡς γνωστόν, τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, τοῦ βασιλέως. Ὡς ἀμέσως ἀντιληπτὸς φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐνεφανίζετο ἓν μόνον φυσικὸν πρόσωπον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐταυτίζετο καὶ ἡ ἔννοια τοῦ κράτους. Καὶ εἰς τοὺς ἔτι νεωτέρους χρόνους πολιτειολόγοι ἀντιδραστικῶν φρονημάτων, ὡς ὁ Max von Seydel, ἐθεώρησαν τὸν μονάρχην ὡς τὸ μόνον ὑποκείμενον τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἀντιπαρατάξαντες εἰς αὐτὸν τὴν πολιτείαν, συγκεκριμένως «τὴν χώραν καὶ τὸν λαόν», ὡς ἁπλᾶ ἀντικείμενα τῆς ἐξουσίας του. Πάντα ὅμως τὰ θεωρητικὰ αὐτὰ κατασκευάσματα ἦσαν δυνατὰ καὶ δεδικαιολογημένα, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐνεφανίζετο (ἔστω καὶ ἁπλῶς ἐξωτερικῶς) ἐξηρτημένη ἀπὸ ἑνὸς καὶ μόνου φυσικοῦ προσώπου, τοῦ μονάρχου. Σήμερον ὅμως ἡ νομικὴ θεωρία ὤφειλε, κατ' ἀνάγκην, νὰ μεταβιβάσῃ τὴν περὶ νομικοῦ προσώπου διδασκαλίαν ἀπὸ τοῦ ἀστικοῦ εἰς τὸ συνταγματικὸν δίκαιον καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας ὡς ἰδίας προσωπικότητος. Ἐάν, παρασυρθέντες ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ταύτης τῶν πραγμάτων, κατέληξαν πολιτειολόγοι τινὲς εἰς νέαν περὶ κράτους μυθολογίαν (τμῆμα τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ἡ θεωρία, καθ' ἣν φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ πολιτεία), τοῦτο, ὅπερ ἐμποδίζει βεβαίως τὸν ἐρευνητὴν ἀπὸ τοῦ νὰ ἴδῃ καὶ νοήσῃ τὴν πολιτείαν ὡς κοινωνικὴν πραγματικότητα, δὲν προσβάλλει πάντως κατ' ἀρχὴν τὸ θεμιτὸν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πολιτείας ὡς ἰδίου νομικοῦ προσώπου. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη, περιοριζομένη εἰς τὸ πλαίσιον εἰς τὸ ὁποῖον περιορίζεται καὶ ἡ ἀναγνώρισις σωματείου τινὸς ὡς νομικοῦ προσώπου, ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ ἔννομος τάξις ἔχει ἀνάγκην νὰ δημιουργῇ πλάσματα προσώπων διὰ νὰ ρυθμίζῃ τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ οἱουδήποτε ἄλλου σχέσεις.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἐπόψεως ἡ ἀναγνώρισις τῆς πολιτείας ὡς νομικῆς προσωπικότητος εἶναι ἀναγκαία: ἀπὸ ἐπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Ἐὰν δὲν ἀνεγνωρίζετο εἰς τὴν πολιτείαν ἰδία προσωπικότης, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεμελιωθῇ ἡ στοιχειώδης νομικὴ ἀρχή, καθ' ἣν αἱ πολιτεῖαι δεσμεύονται ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ ὑπὸ τῶν διεθνῶν συμβάσεων, ἀνεξαρτήτως τῆς μεταβολῆς, ἡ ὁποία ἐπέρχεται (καὶ ἐπέρχεται μοιραίως) εἰς τὰ ἑκάστοτε ἀπαρτίζοντα τὴν κυβέρνησίν της πρόσωπα; Εἴτε ὁρμηθῶμεν ἀπὸ τῆς θεωρίας τῶν Georg Jellinek καὶ Franz von Liszt, καθ' ἣν ἡ ὑπαγωγὴ τῶν πολιτειῶν ὑπὸ τὸ διεθνὲς δίκαιον ὀφείλεται εἰς αὐτοπεριορισμὸν τῆς κυριάρχου βουλήσεώς των, εἴτε ἐγκαταλείψωμεν ἐν σχέσει πρὸς αὐτὰ ταῦτα τὰ κράτη, ἅτινα ἀποτελοῦν ὑποκείμενα τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὴν περὶ κυριαρχίας θεωρίαν καὶ ἰσχυρισθῶμεν (ἀκολουθοῦντες ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ παράδειγμα νεωτέρων τινῶν νομομαθῶν καὶ δὴ Ἑλλήνων διεθνολόγων, ὡς ὁ Στ. Σεφεριάδης καὶ ὁ Ν. Πολίτης) ὅτι ἡ κυριαρχία δὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς πολιτείας, εἴτε τέλος καταλήξωμεν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Kelsen ὁρμωμένην θεωρίαν τοῦ Verdross, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου πηγάζει ἡ ἑνότης ἐν γένει τῆς ἐννόμου τάξεως, καὶ δὴ αὐτοῦ τούτου τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας περιπτώσεις ἀπαιτεῖται, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τις ὡς ἀναγκαῖον τὸ πλάσμα ἀπροσώπου τινὸς πολιτειακοῦ ὄντος, τὸ ὁποῖον δεσμεύεται καὶ δεσμεύει, τηρεῖ τὰς ὑπὸ τῶν χθεσινῶν ὀργάνων του ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις, τὸ ὁποῖον ζῇ καὶ κινεῖται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως λοιπὸν ταύτης ἡ νομικὴ ἔννοια τῆς πολιτείας, ὡς ἰδίας προσωπικότητος, εἶναι ἀναγκαία καὶ πλήρως δεδικαιολογημένη.

Ἐρωτᾶται ὅμως ἤδη: Λύεται διὰ τῆς νομικῆς περὶ πολιτείας θεωρίας τὸ πρόβλημα περὶ τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας ἐν γένει; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δέον νὰ ἀπαντήσῃ τις ἀρνητικῶς. Ἡ νομικὴ θεωρία δὲν πρέπει κἂν νὰ ἐμφανίζεται ὡς ἀποβλέπουσα εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Richard Thoma, εἰς ὃν ὀφείλομεν μίαν τῶν ἀρίστων περὶ πολιτείας πραγματειῶν, ἡ περὶ προσωπικότητος τῆς πολιτείας θεωρία ἔχει ἀξίαν μόνον διὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην· προσθέτει δὲ ὅτι ἡ κοινωνιολογική, ἱστορικὴ καὶ πολιτικὴ ἔρευνα, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν πραγματικότητα τῆς πολιτείας, πρέπει νὰ ἀπαλλάξῃ ταύτην τοῦ πέπλου τῆς προσωπικότητος.

Ἡ προσωπικότης τῆς πολιτείας ἀποτελεῖ ἁπλοῦν πλάσμα τοῦ δικαίου, πλάσμα ὅμως, τοῦ ὁποίου ἔχει πράγματι ἀνάγκην ἡ ἔννομος τάξις διὰ νὰ ρυθμίζῃ κατὰ τρόπον σαφῆ, ἑνιαῖον καὶ γενικὸν τὰς σχέσεις, εἰς ἃς εὑρίσκεται ἡ πολιτεία εἴτε πρὸς ἄλλα πρόσωπα εἴτε πρὸς πράγματα. Ἐγκαταλείποντες λοιπὸν ἤδη τὴν νομικὴν τῆς πολιτείας ἔννοιαν, δὲν θὰ ἀνταλλάξωμεν (ὡς ἐπεχείρησεν ὁ Duguit) ταύτην δι' ἄλλης τινὸς ἐννοίας, δὲν θὰ τὴν ἀπορρίψωμεν ὡς ἐσφαλμένην, ἀλλά, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Max Weber καὶ ἀφήνοντες αὐτὴν νὰ ἰσχύῃ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, θὰ χωρήσωμεν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς κοινωνιολογικῆς ἐννοίας της. Ἡ κοινωνιολογικὴ ἔννοια τῆς πολιτείας, εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ὁποίας συνέβαλε βεβαίως ἐν πολλοῖς καὶ ὁ Duguit, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, οὔτε πρόκειται νὰ δημιουργηθῇ ἐπὶ θυσίᾳ τῆς νομικῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας.

Ὅ,τι κυρίως ἐνεφανίσθη μέχρι τοῦδε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς κοινωνιολογικῆς περὶ πολιτείας θεωρίας, δὲν ἀφορᾷ κατὰ βάθος τὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ τὸ τί εἶναι ἡ πολιτεία, ἢ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως αὐτῆς. Αἱ κυριώτεραι τῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι, ὁρμηθεῖσαι ἀπὸ τῆς γενεσιουργικῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου τῆς πολιτείας, διεξεδίκησαν τὸν τίτλον τῆς κοινωνιολογικῆς θεωρίας, εἶναι πρωτίστως δύο: ἡ πολιτειολογικὴ θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ καὶ ἡ εἰς τὸν Saint-Simon ἀναγομένη θεωρία τοῦ Franz Oppenheimer. Συγγενεῖς αἱ θεωρίαι αὗται εἰς τὰ συμπεράσματά των, ὁρμῶνται πάντως ἐκ διαφόρων ἀρχῶν.

Εἰς τὸ «κομμουνιστικὸν μανιφέστον» τονίζεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐντονώτερον ἡ ὑπὸ τοῦ Marx καὶ εἰς τὴν «Ἀθλιότητα τῆς φιλοσοφίας» διατυπωθεῖσα ἄποψις, καθ' ἣν «ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι ἡ ὠργανωμένη ἐξουσία τάξεώς τινος πρὸς καταπίεσιν ἄλλης τάξεως». Ὁ Engels ἐπεχείρησε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Marx, νὰ θεμελιώσῃ τὴν θεωρίαν ταύτην ἐπὶ παρατηρήσεων ἀναφερομένων εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐγεννήθη ἡ πολιτεία. Αἱ παρατηρήσεις αὗται εὕρηνται εἰς τὸ ἔργον του περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς οἰκογενείας, τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς πολιτείας.

Ἡ ἀνθρωπότης ἔζησε, κατὰ τὸν Engels, ἐπὶ μακρόν, χωρὶς νὰ γ ωρίσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν «πολιτείαν». Ἡ ἀνθρωπότης ἐγνώρισε κοινωνίας, αἵτινες, ἂν καὶ ἦσαν ὠργανωμέναι, δὲν ἀπετέλουν πολιτείας, δηλαδὴ ἐστεροῦντο πολιτικοῦ χαρακτῆρος. Ὡς τοιαύτας κοινωνίας χαρακτηρίζει ὁ Engels ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἔζησαν ὑπὸ τὸ λεγόμενον «καθεστὼς τῶν γενῶν». Τὴν ὕπαρξιν τοῦ καθεστῶτος τούτου πιστοποιεῖ ὁ Engels, οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν Ἰροκέζων τῆς Β ρείου Ἀμερικῆς, ἐφ' ὧν κυρίως ἐβασίσθησαν καὶ αἱ ἔρευναι τοῦ Morgan καὶ ὧν τὰ γένη ἀποτελοῦν, κατὰ τὸν Engels, πρότυπα προπολιτειακῶν ὀργανώσεων, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Ρωμαίων, Κελτῶν καὶ Γερμανῶν. Ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ καθεστῶτι τῶν ἡρωϊκῶν ἑλληνικῶν χρόνων ἀπαντᾷ πλήρως ἡ ὀργάνωσις τῶν γενῶν, ὀργάνωσις ἐστερημένη πολιτικοῦ χαρακτῆρος καὶ βασιζομένη ἐπὶ τοῦ αἵματος καὶ μόνον ἐπὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ προκυπτούσης συγγενείας. Τὸ καθεστὼς ὅμως τῶν γενῶν προϋποθέτει ἐξαιρέτως περιωρισμένην παραγωγήν. Δεδομένου ὅτι τοῦτο εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν χρηματικὴν οἰκονομίαν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τὸ χρῆμα νικᾷ τὸ καθεστὼς τῶν γενῶν. Ὅσον περισσότερον ἀναπτύσσονται αἱ ἐπὶ τοῦ χρήματος βασιζόμεναι καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ διακρινόμεναι ἀπ' ἀλλήλων τάξεις, τόσον περισσότερον ἐξασθενοῦν καὶ τέλος διαλύονται οἱ ἐπὶ τοῦ αἵματος βασιζόμενοι κοινωνικοὶ ὀργανισμοί.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Κλεισθένους εἶναι, κατὰ τὸν Engels, χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν μετάβασιν τῆς κοινωνίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ καθεστῶτος τῶν γενῶν πρὸς τὸ καθεστὼς τῆς «πολιτειακῆς» ὀργανώσεως τοῦ λαοῦ. Ὁ Κλεισθένης, ἀγνοήσας τὰς τέσσαρας παλαιὰς ἐπὶ γενῶν καὶ φατριῶν βασιζομένας φυλάς, διήρεσε τοὺς Ἀθηναίους οὐχὶ ἀναλόγως τῆς ὑπαγωγῆς των ὑπὸ συνδέσμους αἵματος, ἀλλ' ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των, οὐχὶ συγγενειακῶς, ἀλλὰ συνοικιακῶς. «Οὕτω διῃρέθη οὐχὶ ὁ λαός, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος, οἱ δὲ κάτοικοι κατέστησαν πολιτικῶς ἁπλοῦν ἐξάρτημα τοῦ ἐδάφους». Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι προεκάλεσαν τὴν διάλυσιν τοῦ «προπολιτειακοῦ» καθεστῶτος τῶν γενῶν, προεκάλεσαν καὶ τὴν γένεσιν τῆς πολιτείας. Ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ καθεστῶτος τῶν γενῶν ἐκπηδᾷ ἡ πολιτεία, χρησιμοποιοῦσα ὡς βάσιν αὐτῆς τὰς ἀντιθέσεις τῶν τάξεων, αἵτινες, ἀναπτυχθέντων τῶν ὅρων παραγωγῆς ἐδημιουργήθησαν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ πλαισίῳ τοῦ ἀσυμβιβάστου πρὸς αὐτὰς καταστάντος συστήματος τῶν γενῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ βασίζεται ἐπὶ τῆς φυσικῆς οὕτως εἰπεῖν κοινότητος πάντων, ἡ πολιτεία, προϊὸν τῆς ἀντιθέσεως τῶν τάξεων, γεννᾶται ἐκ τῆς ἀνάγκης, ὅπως ἡ οἰκονομικῶς κρατοῦσα τάξις συγκρατῇ ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῆς τὴν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέραν τάξιν. Αὐτὴ αὕτη ἡ καθαρὰ δημοκρατία, ἥτις ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Engels, τὴν «ὑψηλοτάτην μορφὴν πολιτεύματος» καὶ δὴ τὴν μορφήν, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ διεξαχθῇ ὁ τελικὸς ἀγὼν μεταξὺ προλεταριάτου καὶ ἀστικῆς τάξεως, χρησιμεύει ἁπλῶς καὶ ὑπάρχει ὡς ὄργανον ἐκμεταλλεύσεως τῆς μισθωτῆς ἐργασίας ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου. Ἡ πολιτεία, γεννηθεῖσα ἀκριβῶς ἐκ τῆς διασπάσεως τῆς κοινωνίας εἰς κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων τάξεις, θὰ πέσῃ μόνον ὅταν ἡ κοινωνία ἀνακτήσῃ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑνότητα, ἐξαφανιζομένων τῶν τάξεων καὶ αἰρομένων τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων. Αὐτὴ εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Μαρξισμοῦ. Ὁ Franz Oppenheimer δὲν διίσταται κατ' ἀρχὴν πρὸς τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξαν οἱ Marx καὶ Engels. Καὶ ὁ Oppenheimer (ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι) παραδέχεται ὅτι ἡ πολιτεία εἶναι συνδεδεμένη (καὶ δὴ ὄχι μόνον ἱστορικῶς, ἀλλὰ καὶ λογικῶς) πρὸς τὸν ἀνταγωνιστικὸν χαρακτῆρα τῆς κοινωνίας. Τὸ σημεῖον, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον διίσταται ἡ θεωρία τοῦ Oppenheimer πρὸς τὴν ἐπίσημον σοσιαλιστικὴν θεωρίαν, εὕρηται ἀλλοῦ. Τόσον οἱ Μὰρξ καὶ Ἔνγκελς, ὅσον καὶ ὁ Oppenheimer, θεωροῦν τὴν πολιτείαν ὀφειλομένην εἰς τὴν ὕπαρξιν τῆς ἀντιθέσεως τῶν τάξεων, δηλαδὴ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος. Ἐνῷ ὅμως οἱ Μὰρξ καὶ Ἔνγκελς (ἢ μᾶλλον κυρίως ὁ δεύτερος, διότι ὁ Μὰρξ ἐμφανίζεται ἐν πολλοῖς κλίνων πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Saint-Simon δοθεῖσαν λύσιν τοῦ προβλήματος) θεωροῦν τὴν γένεσιν τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος ὡς ὀφειλομένην εἰς τὸ φαινόμενον τῆς πρωτογενοῦς συσσωρεύσεως τοῦ πλούτου, κατὰ τὸν Oppenheimer ἡ καταγωγὴ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς πολιτείας, δὲν εἶναι «ἐνδογενής», ἀλλ' «ἐξωγενής». Δὲν ὑπάρχει, κατ' αὐτόν, πρωτογενὲς οἰκονομικὸν φαινόμενον συσσωρεύσεως τοῦ πλούτου. Δὲν ὑπάρχει κοινωνικὴ ἀνισότης πηγάσασα ἐκ τῶν κόλπων λαοῦ τινος πρωτογενῶς καὶ ἄνευ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐπεμβάσεως. Τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα προεκάλεσε παντοῦ ἡ κατάκτησις λαοῦ τινος ὑπὸ ἄλλου ἰσχυροτέρου λαοῦ. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸν Saint-Simon, ἐνῷ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἔνγκελς ἀναπτυχθεῖσα ἀντίθετος θεωρία εἶχεν ἤδη διατυπωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἄδαμ Σμίθ. Ἡ θεωρία τοῦ Ἔνγκελς, παραληφθεῖσα ἐκ τῆς κλασσικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, μετεβίβασεν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν ἐπιστήμην τὴν ἰδεολογίαν τοῦ ἀστοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ καὶ δὲν θέλει νὰ φαντασθῇ ὅτι ὑπῆρξεν ἄλλος τρόπος γενέσεως τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος πλὴν τοῦ προκληθέντος διὰ τῆς ἐνδογενοῦς οἰκονομικῆς ἀναδείξεως τῶν ἰσχυρῶν, ἐπιμελῶν, οἰκονόμων καὶ εὐφυῶν εἰς βάρος τῶν ἀδυνάτων, νωθρῶν, σπατάλων καὶ ἀνοήτων. Ἡ θεωρία ἀντιθέτως τοῦ Oppenheimer βασίζεται ἐπὶ τῆς ἰδεολογίας, ἡ ὁποία διέπει ἐν γένει τοὺς θεωρητικοὺς τῶν «φυλῶν» καὶ ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ (ὅπως ἔπραξε τοῦτο κυρίως ὁ Ludwig Gumplowicz) ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τῆς σημειουμένης μεταξὺ τῶν φυλῶν καὶ λαῶν ἐπιλογῆς.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐξετασθῇ καθαρῶς ἱστορικῶς ποία τῶν δύο θεωριῶν εἶναι ἡ ὀρθοτέρα. Τὸ ἀληθὲς βεβαίως εἶναι ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Oppenheimer βασίζεται ἐπὶ σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πορισμάτων τῆς προϊστορίας καὶ ἐθνολογίας. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ γενικευθῶσι μέχρι τοιούτου σημείου τὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν του, ὥστε νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ τῆς ἐξωγενοῦς καταγωγῆς τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος ὡς περὶ νόμου ἀπολύτου. Τοιαύτη γενίκευσις προσκρούει ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐθνολόγοι τοῦ κύρους τῶν Wilhelm Schmidt καὶ W. Koppers καὶ ἱστορικοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς ὁ Eduard Meyer, ἐξακολουθοῦν ὑποστηρίζοντες τὴν θεωρίαν περὶ ἐνδοφυλετικῆς καταγωγῆς τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, χαρακτηρίζοντες μάλιστα τοὺς κτηνοτρόφους ὡς τὸν κύκλον ἐκεῖνον πρωτογενοῦς πολιτισμοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνεπτύχθη ἀφ' ἑαυτῆς ἡ διάκρισις μεταξὺ πλουσίου καὶ πτωχοῦ. Οὔτε εἶναι ὅμως ἐν τῷ προκειμένῳ ἀνάγκη νὰ λυθῇ τὸ καθαρῶς ἐθνολογικὸν καὶ προϊστορικὸν τοῦτο πρόβλημα. Ἀσχέτως πρὸς τὰς ἀρχάς, ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν οἱ Ἔνγκελς καὶ Oppenheimer, τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν των συμπίπτουν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον ὅτι ἡ πολιτεία ὑπῆρξε προϊὸν τῆς δημιουργηθείσης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ ὅτι μέχρι σήμερον ἡ ἔννοιά της συνδέεται πρὸς τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ κρατοῦσα τάξις διατηρῇ τὴν ὑπεροχήν της, δηλαδὴ συνδέεται πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων. Τοῦτο ἔχει κυρίως σημασίαν ἐνταῦθα.

Ὁ Hans Kelsen, εἰς ἰδιαιτέραν περὶ σοσιαλισμοῦ καὶ πολιτείας πραγματείαν του, ἐν ᾗ ἐρευνᾷ τὴν πολιτικὴν θεωρίαν τοῦ Μαρξισμοῦ, προβαίνει εἰς ἐπιτυχῆ κριτικὴν τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας, ἣν ἐδημιούργησαν οἱ Μὰρξ καὶ Ἔνγκελς. Ὅσα διδάσκει ὁ Kelsen ἐν σχέσει πρὸς αὐτήν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἰσχύσουν καὶ διὰ τὴν περὶ πολιτείας θεωρίαν τοῦ Franz Oppenheimer.

Ὁ Μὰρξ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐπέμεινε θεωρητικῶς εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς πολιτείας ὡς ἁπλῶς κοινωνικοῦ φαινομένου, χαρακτηρισμόν, οὗτινος ἡ ὀρθότης, κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν Kelsen, δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ ἀμφισβητηθῇ. Ἡ πολιτεία, ὡς ἐξωκοινωνικὸν φαινόμενον, ὡς φαινόμενον ἀρυόμενον τὴν ὑπόστασίν του ἐκ βουλήσεως κειμένης ἔξω τῆς κοινωνίας, δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ νοηθῇ. Ὁ Kelsen μάλιστα συμφωνεῖ πλήρως πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν κριτικήν, ἣν ἤσκησεν ὁ Μαρξισμὸς κατὰ τῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἡ πολιτεία ἀποτελεῖ οὐχὶ μόνον νομικήν, ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν ἑνότητα. Ἡ ἑνότης τῆς πολιτείας ὑπάρχει μόνον κατὰ πλάσμα καὶ δὲν ἀποτελεῖ

Digitized by Google

ἑνότητα πραγματικῶν συμφερόντων, πραγματικῶν περιεχομένων βουλήσεως. Ὁ λαός, ὡς στοιχεῖον τῆς πολιτείας, στερεῖται, κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν Kelsen, τῆς ἑνότητος, ἣν προϋποθέτει ἡ δημοκρατικὴ ἰδεολογία. Σχετικῶς ἀποφαίνεται καὶ ὁ Ἀλ. Σβῶλος, εἰς ὃν ὀφείλομεν πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν κρατουσῶν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ δημοκρατικῇ ἰδεολογίᾳ ἀντινομιῶν. Ἀπὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ μέχρι τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασαν οἱ Μὰρξ καὶ Ἔνγκελς, ὅταν ἰσχυρίσθησαν ὅτι πολιτεία εἶναι ἁπλῶς ἡ ἐκδήλωσις τῆς κυριαρχίας τῆς μιᾶς τάξεως ἐπὶ τῆς ἄλλης, ὑπάρχει ἀπόστασις μεγίστη. Ὀρθῶς τονίζει ὁ Kelsen ὅτι ἡ πολιτεία οὔτε ὡς ἡ πραγματικότης τῆς ἠθικῆς ἰδέας, ὡς διδάσκουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀστικῆς θεωρίας, οὔτε ὡς ἡ πραγματικότης τῆς ἀδικίας, ὡς διδάσκουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς προλεταριακῆς θεωρίας, εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ. «Ἀσφαλῶς, λέγει ἐν ἄλλῃ περὶ Μὰρξ καὶ Λασὰλ πραγματείᾳ αὐτοῦ ὁ Kelsen, εἶναι δυνατὸν ἡ νεωτέρα πολιτεία νὰ θεωρηθῇ ὡς μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς μιᾶς τάξεως ὑπὸ τῆς ἄλλης. Ἐσφαλμένον ὅμως θὰ ἦτο, ἐὰν ἤθελέ τις νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν ἢ τὴν διατήρησιν τῆς ἀντιθέσεως τῶν τάξεων ὡς τὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας ἐν γένει». Ἡ πολιτεία, ὡς τοιαύτη, δὲν ὑπάρχει κατ' ἀρχὴν δι' ὡρισμένους καὶ πάντοτε τοὺς αὐτοὺς σκοπούς· ἡ ὑπόστασίς της δὲν εἶναι ἐξηρτημένη ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὡρισμένων σκοπῶν. Τοῦτο (ὅπερ μάλιστα παραβλέπει καὶ ὁ Kelsen) τονίζεται ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Siegfried Marck. Οὗτος, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ Max Weber, ὅστις ἐδίδαξεν ὅτι ἡ πολιτεία προσδιορίζεται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ σκοποῦ της, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἰδιάζοντος εἰς αὐτὴν μέσου τῆς εἰς χεῖράς της «μονοπωλουμένης φυσικῆς ἐξουσίας», ἀντικρούει τὴν περὶ πολιτείας θεωρίαν τοῦ Marx διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι, ἐὰν εἶναι ἡ πολιτεία τὸ μέσον, οὗτινος ποιεῖται χρῆσιν τὸ δίκαιον πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἐπιταγῶν του, ἐὰν εἶναι αὕτη ὁ καταναγκασμὸς ὡς τοιοῦτος, τότε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτίζεται πρὸς ἔννομον τάξιν ὡρισμένου περιεχομένου, πρὸς καταναγκασμὸν ἐξυπηρετοῦντα ἁπλῶς τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Ὁ θέλων λογικῶς νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξουσίας, ἥτις λέγεται πολιτικὴ (καὶ «πολιτικὴ» εἶναι ἡ ἐξουσία, εἰς χεῖρας τῆς ὁποίας μονοπωλοῦνται πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐξουσίαι), δὲν ἔχει ἀνάγκην ἢ μᾶλλον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις προϋποθέτει βεβαίως ἐξουσίαν καὶ δὴ συνήθως πολιτικήν, ἡ πολιτικὴ ὅμως ἐξουσία, ἥτις ἐξυπηρετεῖ τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀποτελεῖ ἔννοιαν πολὺ στενοτέραν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐν γένει.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα, καὶ δὴ ἐν ἀμέσῳ συνδυασμῷ πρὸς αὐτά, θὰ ἦτο δυνατὸν μάλιστα νὰ προστεθῇ καὶ τοῦτο: Αἱ κοινωνικαὶ ὁμάδες, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν πρὸς ἐπιδίωξιν καὶ ἱκανοποίησιν τῶν συμφερόντων ἢ καὶ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἰδεῶν των, δὲν εἶναι πάντοτε προσανατολισμέναι εἰς τὰ συμφέροντα ὡρισμένων κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐν γένει ζωὴ εἶναι περισσότερον πολύπλοκος ἢ ὅσον φαντάζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νὰ ἐξηγήσουν τὰ πάντα δι' ἑνὸς καὶ μόνου σχήματος, ἐν τῷ προκειμένῳ διὰ τοῦ ἀγῶνος τῶν τάξεων. Δὲν θὰ ἀντικρούσωμεν βεβαίως τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ πολιτεία ἀποτελεῖ ἁπλῶς τὸ ὄργανον, δι' οὗ ἡ μία τάξις καταπιέζει τὴν ἄλλην, διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τάξεις δὲν ὑπῆρχον πάντοτε καὶ ὅτι ἐσφαλμένως χαρακτηρίζονται ὡς τάξεις αἱ «καταστάσεις» (κατάστασις=status, état, Stand) καὶ «κάσται». Τοῦτο θὰ ἀπετέλει, ἐὰν ὄχι σοφισμόν, ἐν πάσῃ περιπτώσει σχολαστικισμόν. Δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως διὰ λέξεων νὰ ἀποκρουσθῇ ἡ θεωρία τοῦ Μαρξισμοῦ. Κατ' ἀρχὴν μάλιστα δὲν πρέπει νὰ ἀρνῆταί τις εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην τὸ δικαίωμα ὅπως χρησιμεύῃ πρὸς ἑρμηνείαν πολλῶν πρὸς τὴν πολιτείαν συνδεομένων φαινομένων. Ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἀποβλέπωμεν, εἶνοι τοῦτο: νὰ περιορισθῇ ἡ ἰσχύς της ἐκεῖ, ὅπου ἡ πραγματικότης περιορίζει ταύτην.

Πρωτίστως δέον νὰ ἐξετασθῇ τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως, εἰς ἣν εὑρίσκονται τὰ πολιτικὰ κόμματα πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων. Ἐὰν ὁρμηθῶμεν ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ πολιτικοῦ κόμματος, ὡς διεμόρφωσε ταύτην ὁ Μαρξισμός, πρέπει, ἀκολουθοῦντες τὸν ὁρισμὸν τοῦ Eduard Bernstein ἢ καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ Franz Oppenheimer, νὰ εἴπωμεν ὅτι πολιτικὸν κόμμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἡ ὠργανωμένη ἐκπροσώπησις κοινωνικῆς τινος τάξεως. Ὁ ὁρισμὸς ὅμως οὗτος εἶναι μονομερής. Δὲν ὑπάρχει βεβαίως ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὴν δημιουργίαν παντὸς σχεδὸν πολιτικοῦ κόμματος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς πολιτείας, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὁποίας ἀποβλέπουν τὰ πολιτικὰ κόμματα, συμβάλλουν ἰδιαιτέρως (ἀδιάφορον ἐὰν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως) τὰ συμφέροντα τῶν τάξεων. Ἀποτελοῦν ὅμως τὰ συμφέροντα αὐτὰ τὸν μόνον ρυθμιστικὸν παράγοντα τῆς ὑπάρξεως τῶν κομμάτων; Δὲν ἐπηρεάζουν ἆρά γε τὴν ζωὴν τῶν κομμάτων καὶ παράγοντες ἄλλοι, ὡς π. χ. μεταφυσικαί, θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ θέσεις ἢ (καὶ ἐὰν ἀκόμη θελήσωμεν τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος «θέσεις» νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡσαύτως ὡς ἐπικαλύμμματα ταξικῶν ἐλατηρίων) δὲν κινεῖ τὴν ζωὴν τῶν κομμάτων πολλάκις (ἰδίᾳ ἐκεῖ, ὅπου τὰ κόμματα εἶναι προσωπικὰ) ὁ κατ' ἀρχὴν εἰς οὐδὲν ταξικὸν ἐλατήριον ἀναγόμενος παράγων τῆς ἀτομικῆς φιλοδοξίας καὶ τῶν ἀτομικῶν βλέψεων καὶ συμφερόντων τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν σχηματιζομένου κύκλου τῶν στενοτέρων καὶ εἰς τὴν κατάληψιν π. χ. θέσεων ἀποβλεπόντων φίλων; Ὁ Max Weber, ὁ ὁποῖος ἠρεύνησε μετὰ μεγάλης ὀξυδερκείας τὸ φαινόμενον τῶν πολιτικῶν κομμάτων, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πολιτικὰ κόμματα δέον νὰ διακριθοῦν εἰς τρεῖς «ἰδανικοὺς» τύπους: εἰς τὰ κοσμοθεωρητικῶς προσανατολισμένα κόμματα, εἰς τὰ κόμματα τάξεων καὶ εἰς τὰ προσωπικὰ κόμματα. Ἐὰν ὀνομάζωμεν τοὺς τύπους τούτους «ἰδανικούς», τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι (κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν Max Weber) οὐδὲν σχεδὸν κόμμα ἐκπροσωπεῖ ἀπολύτως καθαρῶς οἱονδήποτε τῶν τύπων τούτων καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν πραγματικότητα ἄλλα μὲν κόμματα κλίνουν ἁπλῶς μᾶλλον πρὸς τὸν ἕνα, ἄλλα δὲ πρὸς τὸν ἄλλον τύπον. Πάντως, τὰ κόμματα δὲν εἶναι ἁπλῶς προϊόντα τῆς ἐπιδράσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ ταξικοῦ παράγοντος, ἀλλ' ὀφείλουν τὴν γένεσιν καὶ ζωήν των εἰς τὴν ἀλληλεπίδρασιν διαφόρων παραγόντων, ἐπικρατοῦντος βεβαίως συνήθως ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εἰς βάρος τῶν ἄλλων. Τὴν περὶ κομμάτων θεωρίαν τοῦ Max Weber υἱοθέτησε καὶ ὁ Walter Sulzbach, χρησιμοποιήσας καὶ νέα στοιχεῖα πρὸς θεμελίωσιν αὐτῆς.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ πολιτεία (κυρίως ἡ νεωτέρα πολιτεία) κινῆται καὶ συντηρῆται ὑπὸ τοῦ διεξαγομένου μεταξὺ τῶν κομμάτων ἀγῶνος καὶ ἐάν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἡ ὕπαρξις τῶν κομμάτων δὲν εἶναι προσανατολισμένη ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰ συμφέροντα τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἡ ἔννοια τῆς πολιτείας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ προσδιοριζομένη μόνον ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος τῶν τάξεων. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀπόψεως ταύτης δέον μάλιστα ἰδιαιτέρως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ σημασία τοῦ γραφειοκρατικοῦ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἰδίᾳ πολιτείᾳ παράγοντος. Ἡ γραφειοκρατία, ἡ ὁποία κυβερνᾷ πολλάκις κατ' ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὰς ταύτας τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κρατοῦντος κόμματος, καί, ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ τεκμήριον τῆς εἰδικῆς τῶν ζητημάτων γνώσεως, θραύει πολλάκις καὶ τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν κυβερνητῶν τὴν θέλησιν, δὲν εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὰ συμφέροντα ὡρισμένης τάξεως. Οἱ ἀπαρτίζοντες τὸν γραφειοκρατικὸν ὀργανισμὸν τοῦ κράτους δημόσιοι ὑπάλληλοι στρατολογοῦνται ἀπὸ διαφόρων τάξεων. Ἡ γραφειοκρατία συμβολίζει κατ' ἐξοχὴν (τοῦτο ἴσχυε μάλιστα ἐν σχέσει καὶ πρὸς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τσαρικὴν Ρωσίαν) τὴν ἐπιπέδωσιν (τὸ nivellement) τῶν τάξεων. Τοῦτο ὀφείλεται ὄχι εἰς τὸ ὅτι οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν γραφειοκρατικὸν ὀργανισμὸν ἐγκαταλείπουν τὴν συνείδησιν τῆς τάξεως, ἐξ ἧς προέρχονται (τοῦτο συμβαίνει βεβαίως πολλάκις, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ κἂν κανόνα), ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι αἱ εἰς ὡρισμένας (ἀλλὰ διαφόρους) τάξεις προσανατολισμέναι συνειδήσεις τῶν φορέων τῆς γραφειοκρατίας ἐξουδετεροῦσι κατ' ἀνάγκην ἀλλήλας, προκύπτοντος τοιουτοτρόπως, ἐκ τῆς αὐτομάτου ταύτης ἐξουδετερώσεως, ἀχρωματίστου τινὸς στοιχείου.

Τὸ στοιχεῖον τοῦτο συνιστᾷ τὴν πολιτείαν πολλάκις περισσότερον ἢ ἡ θέλησις καὶ ἡ φιλοδοξία τῶν κυβερνητῶν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος κόμματος τυχὸν ἐκπροσωπούμενον συμφέρον τάξεώς τινος. Οἱ κυβερνῆται, ἀφ' οἱασδήποτε πολιτειακῆς μορφῆς καὶ ἐὰν ἀρύωνται τὴν ἐξουσίαν των, εἶναι πολλάκις, καὶ δὴ κατ' ἀρχήν, ἀνίκανοι νὰ ἀντιδράσουν εἰς τὴν δύναμιν τῆς γραφειοκρατίας, διότι ἐμφανίζονται (ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Max Weber) ὡς «ἐρασιτέχναι» ἀπέναντι τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς «εἰδικῶν».

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ ζωὴ τῆς πολιτείας προσδιορίζεται ὑπὸ διαφόρων παραγόντων καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἀναγομένη ἁπλῶς καὶ μόνον εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων. Καὶ ἐὰν ἀκόμη θεωρήσωμεν ὡς ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον γεγονὸς τὸ ὅτι ἡ πολιτεία ἐγεννήθη παντοῦ καὶ πάντοτε ὡς ὄργανον καταπιέσεως τῆς μιᾶς τάξεως ὑπὸ τῆς ἄλλης, ὡς μέσον νομιμοποιήσεως τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, καὶ πάλιν δὲν δικαιούμεθα, συγχέοντες τὴν γένεσιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας, νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ, εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς περιπτώσεις καὶ ἐκδηλώσεις, τὴν νομικὴν οὕτως εἰπεῖν ἀποκρυστάλλωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν τάξεων. Ὄχι μόνον ἡ ἔννοια αὐτῆς ὡς τοιαύτη, ἀλλὰ καὶ αἱ διάφοροι μορφαί, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἡ πολιτεία ἑκάστοτε καὶ αἱ ὁποῖαι διακρίνουν τὰς πολιτείας ἀπ' ἀλλήλων (καὶ δὴ ὄχι μόνον χρονικῶς, ἀλλὰ καὶ τοπικῶς), ἐξαρτῶνται ἐν πολλοῖς ἐκ παραγόντων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ξένοι πρὸς τὴν οἰκονομίαν καὶ πρὸς τὸν προκαλούμενον ὑπ' αὐτῆς ἀγῶνα τῶν τάξεων. Περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὸ νὰ τονίσωμεν τὸν παράγοντα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φυσιοκρατικῶς (νατουραλιστικῶς) προσανατολισμένης πολιτειολογίας, ὡς ὁ πρῶτος ἰδιαιτέρως ἐκτιμηθεὶς παράγων. Ἐννοοῦμεν τὸ στοιχεῖον τοῦ γεωγραφικοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον κυρίως ὁ Montesquieu, ἐν πολλοῖς ὅμως καὶ ὁ Herder, ἀνήγαγον εἰς τὸν μόνον προσδιορίζοντα τὴν ἰδιορρυθμίαν τῶν κρατῶν παράγοντα. Ὁ Friedrich Katzel ἀργότερον ἐδημιούργησε καὶ ὁλόκληρον εἰδικὴν ἐπιστήμην, βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἀποκλειστικῆς σχεδὸν ἐκτιμήσεως τοῦ παράγοντος τούτου, τὴν «πολιτικὴν γεωγραφίαν» ἢ «γεωπολιτικήν», τὴν ὁποίαν ὁ Rudolf Kjellèn ζητεῖ σήμερον νὰ ἐκλαϊκεύσῃ. Ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὸν Μοντεσκιέ, θὰ ἴδωμεν ὅτι οὗτος («De l'esprit des lois») προσπαθεῖ νὰ ἀναγάγῃ εἰς τὴν φύσιν τοῦ κλίματος καὶ τῆς γῆς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν λαῶν ζωήν. Τὸ ὅτι ἡ πολιτεία ἐμφανίζεται ἀλλοῦ μὲν ὑπὸ μορφὴν δεσποτικήν, ἀλλοῦ δὲ ὑπὸ μορφὴν φιλελευθέραν, τὸ ὅτι ἀλλοῦ μὲν εὐνοεῖται, ἀλλοῦ δὲ ἀποκηρύσσεται ἡ δουλεία, πάντα ταῦτα ὀφείλονται, κατὰ τὸν Μοντεσκιέ, εἰς διαφορὰς κλιματολογικὰς καὶ γεωγραφικάς, προκαλούσας θεμελιώδεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ χαρακτῆρός των διαφοράς.

Ἡ ὑπερτίμησις τοῦ γεωγραφικοῦ παράγοντος, δι' ἧς ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος ὡς ἁπλοῦν καὶ τυφλὸν ὄργανον τῆς φύσεως καὶ δὴ ἁπλῶς τῆς γεωγραφικῶς ἐκδηλουμένης φύσεως, εἶναι βεβαίως ἐξ ἴσου ἀδικαιολόγητος, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη ἀναγωγὴ μεμονωμένων παραγόντων εἰς ἀπολύτους μόνους ρυθμιστὰς τῆς πολιτικῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς. Μόνον ὅταν ἀπαλλαγῇ τις πάντων τῶν μονομερῶν κατευθύνσεων, δι' ὧν κατὰ βάθος (ἀδιάφορον ἐὰν συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως) ἀνάγεται ὁ γεωγραφικὸς ἢ ἡ οἰκονομικός, ὁ ψυχολογικὸς ἢ ὁ ἀνθρωπολογικὸς παράγων εἰς ἀπόλυτον μεταφυσικὸν ὄν, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ συλληφθῇ ἡ πολιτεία, ὅπως πράγματι εἶναι. Τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντος ὑπερτίμησιν ἀποτελεῖ π. χ. ὄχι μόνον ἡ σχετικῶς πρὸς τὴν πολιτείαν ἀναπτυχθεῖσα θεωρία τοῦ Gabriel Tarde, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ θεωρία τοῦ Auguste Comte, καθ' ἣν ἡ ὕπαρξις θεσμῶν, ὡς ἡ πολιτεία, ὀφείλεται εἰς τὴν ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον τάσιν ὅπως ὑπακούῃ ἢ διατάσσῃ. Διὰ τοιούτων γενικῶν «λύσεων» δὲν λύονται πράγματι τὰ πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν συνδεόμενα προβλήματα. Πρὸς κοινωνιολογικὴν σύλληψιν τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας πρέπει μάλιστα νὰ ἀποφύγῃ τις νὰ βασισθῇ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ τρόπου τῆς γενέσεώς της (ἔστω καὶ ἐὰν ἐμφανίζεται οὗτος ἑνιαῖος καὶ ὁμοιόμορφος) καὶ ἐπὶ τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ὡρισμέναι πολιτεῖαι ἐπιδιώκουν. Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος σκοποὶ ὑπῆρξαν καὶ εἶναι πολλοί, ποικίλλουν δὲ ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τῶν ἐποχῶν.

Ἡ πολιτεία δέον πρωτίστως νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὡρισμένος τύπος ἀνθρωπίνης συμβιώσεως, ὡς ὡρισμένος σύνδεσμος. Ὁ Hermann Heller παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος σύνδεσμος δὲν ἀποτελεῖ ἑνότητα ἁπλῶς διεπομένην ὑφ' ὡρισμένων κανόνων ἐφ' ὡρισμένης τάξεως, ἀλλὰ βασιζομένην ἐπὶ «ὠργανωμένης τάξεως». Ἡ διάκρισις, εἰς ἣν προβαίνει ὁ Heller, μεταξὺ ὠργανωμένης καὶ μὴ ὠργανωμένης τάξεως, ἔχει μεγίστην σημασίαν. Τάξιν ἀποτελοῦν καὶ οἱ κανόνες τοῦ δικαίου (ἀφ' ἑαυτῶν θεωρούμενοι) ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας, ἠθικῆς, τοῦ συρμοῦ κλπ. Ἡ πολιτεία ὅμως βασίζεται οὐχὶ ἁπλῶς ἐπὶ τοιαύτης τάξεως, ἀλλ' ἐπὶ ὠργανωμένης τάξεως. Θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω τί ἀκριβῶς σημαίνει τοῦτο.

Ὁ μὴ ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς διακρίσεως τοῦ Heller θὰ ταυτίσῃ βεβαίως τὴν πολιτείαν πρὸς τὴν τάξιν ἐν γένει τοῦ δικαίου. Τοῦτο ἔπραξε συνειδητῶς καὶ ἐπεχείρησε νὰ θεμελιώσῃ συστηματικῶς ὁ Hans Kelsen. Ἡ ἄποψις ὅμως αὕτη δικαιολογεῖται (ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Richard Thoma) μόνον ἐφ' ὅσον ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἐρευνητοῦ εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνον νομικὴ καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη ζητεῖ νὰ δημιουργήσῃ καθαρὰν τοῦ δικαίου θεωρίαν, ἀγνοοῦσα ἢ καὶ σκοπίμως παραβλέπουσα πᾶν ὅ τι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ δικαίου, δηλαδὴ πάντα τὰ ἐκτὸς τῆς σφαίρας ταύτης κινούμενα φαινόμενα καὶ προβλήματα τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ὁρίζων ὁ Kelsen τὴν πρὸς τὸ δίκαιον ταυτιζομένην ὑπ' αὐτοῦ πολιτείαν, ὡς «τὴν ἑνότητα συστήματός τινος κανόνων, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν ὑπὸ τίνας ὅρους δέον νὰ ἀσκῆται ὡρισμένος τις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καταναγκασμός», ὁρίζει ταύτην κατὰ τρόπον, ὅστις δίδει εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι θεωρεῖ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος «ὡρισμένον τινὰ καταναγκασμόν», ὡς κείμενον ἔξω τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας. Κατ' ἀνάγκην δὲ ὁρίζει οὕτω τὴν πολιτείαν, ἐφ' ὅσον ζητεῖ νὰ ταυτίσῃ τὴν πολιτείαν πρὸς τὸ δίκαιον. Τὸ ὅτι δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ στοιχεῖον τῆς «χώρας», ὅπερ ἐμφανίζεται συνήθως εἰς τοὺς νομικοὺς τῆς πολιτείας ὁρισμοὺς ἰδιαιτέρως μνημονευόμενον. τοῦτο εἶναι πλήρως δεδικαιολογημένον. Ἡ χώρα ἀποτελεῖ, ὡς ρητῶς τονίζει ὁ Kelsen, οὐχὶ στοιχεῖον τῆς πολιτείας, ἀλλὰ τὴν ἁπλῆν ὕλην, τὴν

Digitized by Google

ἁπλῆν φύσιν, τὴν ὁποίαν προϋποθέτει ἡ πολιτεία, καθ' ὃν τρόπον προϋποθέτει καὶ ἡ ἱστορία ἐν γένει τὴν φύσιν, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν γῆν. Ὅ,τι ὁ Kelsen, ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοῦ ταυτισμοῦ πολιτείας καὶ ἐννόμου τάξεως, ἐλάχιστα ὑπελόγισε καὶ ἀνεπαρκῶς ἐξετίμησε, εἶναι τὸ στοιχεῖον τοῦ καταναγκασμοῦ. Τοῦτο ὅμως ἀκριβῶς εἶναι τὸ διακρίνον, συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Heller, τὴν ὠργανωμένην ἀπὸ τῆς μὴ ὠργανωμένης τάξεως. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος καταναγκασμὸς εἶναι προϊὸν τοῦ ἰδιάζοντος εἰς τὴν πολιτείαν (καὶ εἰς τὴν πολιτείαν) ἐξουσιαστικοῦ χαρακτῆρος. Ἡ πολιτεία εἶναι πρωτίστως ἡ κυριωτέρα μορφή, ὑφ' ἣν ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ φαινόμενον τῆς ἐξουσίας. Ἐξουσία δὲ εἶναι ἡ πιθανότης ὅπως ἐπιβάλλῃ τις ὑπακοήν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ὁ ὑπακούων συμφωνῇ ἢ ὄχι ἐσωτερικῶς πρὸς τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς αὐτὸν συμπεριφοράν. Ἡ πολιτεία μάλιστα χαρακτηρίζεται ἰδιαιτέρως διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι μονοπωλεῖ ἢ τείνει νὰ μονοπωλήσῃ εἰς χεῖράς της πᾶσαν ἐν γένει φυσικὴν βίαν. Τοῦτο, ὅπερ ἐτόνισε κυρίως ὁ Max Weber, δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὸ ὑπὸ πολλῶν πιστοποιούμενον γεγονὸς τῆς ἀδυναμίας τῆς πολιτείας, ὅπως ἐπιβάλλῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν θέλησίν της. Ἡ κοινωνιολογία ὀφείλει βεβαίως νὰ λάβῃ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπ' ὄψιν. Ὁ Arthur Salz παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ θέσῃ ἡ πολιτειολογία ἐκείνη, ἡ ὁποία δὲν θέλει νὰ ἀγνοῇ τὴν πραγματικότητα, εἶναι τὸ πρόβλημα: Ποία εἶναι ἡ θέσις τῆς πολιτείας ἐντὸς τῆς κοινωνίας; Εἶναι κατ' ἀρχὴν δεδικαιολογημένη, καὶ μέχρι τίνος σημείου, ἡ ὑπακοή, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ πολιτεία εἰς τοὺς ὑπηκόους της, ἢ μᾶλλον μέχρι τίνος σημείου ἐπιτρέπει ἡ πραγματικότης τὴν ἀπαίτησιν τῆς ὑπακοῆς; Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἔχουν κυρίως σημασίαν σήμερον, ὁπότε ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπεμακρύνθη, ὅσον ἴσως οὐδέποτε ἄλλοτε, ἀπὸ τῆς πολιτείας, σήμερον ὁπότε, ἐνῷ ἡ νομικὴ θεωρία χαρακτηρίζει αὐτὸν τοῦτον τὸν νομοθέτην ὑποτεταγμένον εἰς τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον δημιουργεῖ, ἡ πολιτικὴ πραγματικότης ἐμφανίζει τὸν ἄνθρωπον ἀνήκοντα καὶ ὑπακούοντα πολλάκις εἰς ἄλλους, ξένους πρὸς τὴν πολιτείαν ὀργανισμοὺς περισσότερον ἢ εἰς τὴν πολιτείαν. Τοῦτο εἶναι ἀλήθεια μὴ ὑποκειμένη εἰς ἀμφισβήτησιν. Ἡ θεωρία τοῦ Μὰξ Βέμπερ, ὅτι ἡ πολιτεία χαρακτηρίζεται κυρίως διὰ τοῦ μέσου τῆς εἰς χεῖράς της μονοπωλουμένης φυσικῆς βίας, δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν πιστοποιουμένην ἀδυναμίαν τῆς πολιτείας, ὅπως ἐπιβάλλῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν θέλησίν της. Πρωτίστως δέον νὰ τονισθῇ ὅτι τὴν φυσικὴν αὐτῆς βίαν δὲν μονοπωλεῖ ἡ πολιτεία εἰ μὴ μόνον πρὸς τὰ ἔσω καὶ οὐχὶ πρὸς τὰ ἔξω, ἢ μᾶλλον μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐξουσιαζόμενον ὑλικόν. Πρὸς τὰ ἔξω, δηλαδὴ ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας πολιτείας, δὲν ἐμφανίζεται κατὰ κανόνα ἡ πολιτεία μὲ ἀξιώσεις μονοπωλήσεως τῆς φυσικῆς βίας. Τὸ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας (ἰδίᾳ ἐν τῇ νεωτέρᾳ αὐτῆς μορφῇ) ἀνταποκρινόμενον καθεστὼς τῶν διεθνῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεων εἶναι τὸ καθεστὼς τῆς ἰσορροπίας καὶ ὄχι τῆς κοσμοκρατορικῆς μονοπωλήσεως τῆς φυσικῆς βίας μιᾶς καὶ μόνης πολιτείας. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ἡ πολιτεία μονοπωλεῖ τὴν φυσικὴν βίαν μόνον πρὸς τὰ ἔσω· τὸ μονοπώλιόν της δὲ τοῦτο δὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἀδυναμίαν της, ὅπως ἐπιβάλλῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν θέλησίν της ἐπὶ τοῦ ἐξουσιαζομένου ὑπ' αὐτῆς ὑλικοῦ· διότι ἡ ἀδυναμία αὕτη ἐκδηλοῦται συνήθως οὐχὶ ὡς ἀποτέλεσμα ἀντιδράσεως προκαλουμένης ὑπὸ φυσικῆς βίας, συναγωνιζομένης τὴν φυσικὴν βίαν τοῦ κράτους, ἀλλ' ὡς ἀποτέλεσμα ψυχολογικῆς βίας, ἡ ὁποία (καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζεται ὠργανωμένη, ὅπως εἶναι ἡ ἀσκουμένη πολλάκις ὑπὸ ὠργανωμένων ὁμάδων ψυχολογικὴ βία) δὲν προσβάλλει (ἐξωτερικῶς τοὐλάχιστον καὶ ἀμέσως) τὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους. Ἀλλὰ καὶ ὅταν συναγωνίζεται τὴν πολιτείαν βία ἐκδηλουμένη ὡσαύτως φυσικῶς (ἡ βία π. χ. ληστρικῆς τινος συμμορίας), τὸ κράτος δὲν προσβάλλεται, διότι ἡ συναγωνιζομένη τοῦτο φυσικὴ βία (καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν θραύεται) δὲν διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ δικαίωμα, ὅπως μονοπωλήσῃ πᾶσαν ἐν γένει φυσικὴν βίαν, ἀλλ' ἀντιδρᾷ ἁπλῶς εἰς τὴν «πιθανότητα», τὴν ὁποίαν ἔχει μόνον τὸ κράτος, ὅπως, καταστέλλουσα ταύτην, ἐπιβληθῇ καὶ ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας προσβάλλεται ἀποτελεσματικῶς μόνον ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἔκβασις εἶναι ἐπιτυχής. Ἡ θριαμβεύουσα ὅμως ἐπανάστασις σημαίνει ἐξουσίαν διαδεχομένην τὴν ὑπ' αὐτῆς προσβληθεῖσαν καὶ καταλυθεῖσαν καὶ ὄχι ἐξουσίαν παραλλήλως πρὸς τὴν τοῦ κράτους ὑφισταμένην. Ἡ ἐπανάστασις, θριαμβεύουσα, ἀποβαίνει αὐτὴ πλέον κράτος. Ὡς καταλυόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπικρατούσης ἐπαναστάσεως δέον μάλιστα νὰ θεωρῶνται μόνον οἱ «ἐμπειρικοὶ» οὕτως εἰπεῖν φορεῖς τῆς ἐξουσίας του, οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε καὶ ἄνευ ἐπαναστάσεως πέπρωται διαρκῶς νὰ μεταβάλλωνται, ἀνανεούμενοι.

Συμφώνως πρὸς ὅσα ἐλέχθησαν, πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ λοιπὸν ἡ πολιτεία: α') Ὡς σύνδεσμος συνιστῶν κατ' ἀρχὴν σχέσιν ἐξουσιαστικήν. β') Ὡς σύνδεσμος, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου μονοπωλεῖται ἢ ζητεῖται νὰ μονοπωληθῇ πᾶσα ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐξουσιαζόμενον ὑλικὸν φυσικὴ βία· καὶ γ') Ὡς σύνδεσμος, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ δίκαιον προσδίδει τὴν ἰδιότητα τῆς νομικῆς προσωπικότητος καὶ ὁ ὁποῖος κατ' ἀκολουθίαν ἐμφανίζεται διαρκῶς (ἢ μᾶλλον μέχρι τῆς διαλύσεώς του) ἀνανεούμενος ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀφῃρημένην μορφήν.

Τὸ ὅτι εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦτον δὲν περιλαμβάνομεν τοὺς σκοπούς, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει ἡ πολιτεία, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ σκοποὶ οὗτοι δὲν εἶναι πάντοτε οἱ αὐτοί, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐμπειρικῶν πολιτειῶν καὶ δὲν συνδέονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας ὡς τοιαύτης. Ἐὰν ὁ Edgar Lœning χαρακτηρίζῃ ὡς στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων της, τοῦτο προέρχεται ἐξ ἀδικαιολογήτου ἀναμίξεως εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας τῶν ἰδεολογικῶν πόθων, τοὺς ὁποίους συνδέει τις πρὸς αὐτήν.

Ὁ ἀνωτέρω δοθεὶς ὁρισμὸς ἀποτελεῖ λοιπὸν τὴν μόνην δυνατὴν διατύπωσιν τῶν νοημάτων, τὰ ὁποῖα συνδέονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας. Τὸ μόνον, ὅπερ ὑπολείπεται, εἶναι νὰ ἐπεξηγήσωμεν τοῦτον ἔτι περισσότερον ἀπὸ ἐπόψεως κοινωνιολογικῆς, συγκεκριμένως δὲ νὰ ἐρωτήσωμεν εἰς ποίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Ferdinand Tönnies καὶ τοῦ Herman Schmalenbach ὁρισθεισῶν τριῶν θεμελιωδῶν μορφῶν ἀνθρωπίνης συμβιώσεως ἀνήκει ὁ πολιτειακὸς σύνδεσμος; Ἀνήκει οὗτος εἰς τὸν τύπον τῆς «κοινότητος», τῆς «κοινωνίας» (ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ) ἢ τοῦ «δεσμοῦ»; Ἀποτελεῖ οὗτος σύνδεσμον θεμελιούμενον ἐπὶ νοημάτων συγκροτουμένων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς αἰσθηματικῆς ἐσωτερικότητος τοῦ ἀνθρώπου (κοινότης καὶ δεσμός) ἢ ἀποτελεῖ οὗτος «κοινωνίαν» ὡς προϊὸν λογικῶν ὑπολογισμῶν, σκέψεων καὶ σκοπιμότητος; Καὶ ἐὰν δὲν ἀποτελῇ ἡ πολιτεία «κοινωνίαν» ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ ἐννοίᾳ, βασίζεται αὕτη ἐπὶ θεμελιωτικοῦ αἰσθήματος ὑπαγορευομένου ὑπὸ τῆς ἁπλῆς φύσεως καὶ ἐμφανίζεται ὡς «κοινότης», ἢ βασίζεται ἐπὶ θεμελιωτικοῦ αἰσθήματος ὀφειλομένου εἰς σύμπτωσιν πνευμάτων καὶ ἐσωτερικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀποτελεῖ «δεσμόν»; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα δὲν χρησιμεύει ἁπλῶς πρὸς συμβατικήν, οὕτως εἰπεῖν, ταξινόμησιν τοῦ φαινομένου τῆς πολιτείας, ἀλλὰ θὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ λύσωμεν καὶ ἄλλα οὐσιώδη πρὸς τὴν πολιτείαν συνδεόμενα προβλήματα.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ πολιτεία δὲν ἀποτελεῖ «δεσμόν». Ὁ δεσμὸς εἶναι κατ' ἀρχὴν ξένος πρὸς πάντα σύνδεσμον, βασιζόμενον ἐπὶ βίας φυσικῶς ἐκδηλουμένης. Ἐξ ἄλλου ὁ δεσμὸς ὑπάρχει μόνον ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει ἐσωτερικὸς ἐνθουσιασμός. Εἰς τὴν πολιτείαν ἀντιθέτως ἀνήκει (καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικόν της) καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν θέλησίν του ὑπακούει εἰς τὰς ἐπιταγάς της. Ἀποτελεῖ μήπως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ πολιτεία «κοινότητα»; Ἡ κοινότης διακρίνεται ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ κυρίως ὡς πρὸς τὸ ἑξῆς σημεῖον: ἐνῷ, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ἀμφότεροι οἱ τύποι συνιστοῦν συνδέσμους θεμελιουμένους ἐπὶ αἰσθημάτων, ἡ κοινότης, ἀντιθέτως πρὸς τὸν δεσμόν, συνιστᾷ εἰδικῶς μόνον τοὺς συνδέσμους ἐκείνους, ὧν τὸ θεμελιωτικὸν αἴσθημα στηρίζεται ἐπὶ παραδόσεως ὀφειλομένης εἰς κοινότητα αἵματος ἢ τόπου. Κοινότητες κατ' ἐξοχὴν εἶναι ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ γειτονία. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ πολιτεία δὲν ἀποτελεῖ κοινότητα, δηλαδὴ σύνδεσμον θεμελιούμενον ἐπὶ αἰσθήματος ὑπαγορευομένου ὑπὸ τῆς φύσεως. Τοῦτο μάλιστα, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν καὶ ἰδιαιτέρως τονιζόμενον, εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τὸ καθαρώτερον κριτήριον πρὸς διάκρισιν τῆς πολιτείας ἀπὸ τῶν συνδέσμων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν συνήθως προπολιτειακούς. Ἐκεῖνο, ὅπερ ὀνομάζουν ὁ Ἔνγκελς καὶ ἄλλοι πολλοὶ «καθεστὼς τῶν γενῶν», δὲν γνωρίζει πολιτείαν, διότι βασίζεται ἐπὶ συνδέσμου ἁπλῶς καὶ μόνον «κοινοτικοῦ». Ἡ ἄποψις αὕτη ἐνισχύει μάλιστα καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Franz Oppenheimer ὑποστηριζομένην θέσιν, καθ' ἣν ἡ πολιτεία ἐγεννήθη διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς ἡττηθείσης φυλῆς ὑπὸ τὴν νικήσασαν φυλήν, διὰ τῆς προκαλουμένης δηλαδὴ ὑπὸ τῆς συγχωνεύσεως ἑτερογενῶν στοιχείων ἄρσεως τῆς συγγενείας τοῦ αἵματος καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς βασιζομένης κοινότητος τῶν προπολιτειακῶν ὀργανισμῶν. Ἐάν, διαφωνῶν τις ὁρολογικῶς, θελήσῃ νὰ ὀνομάσῃ (ὡς πράττει π. χ. αὐτὸς οὗτος ὁ Eduard Meyer) καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους «πολιτείας», τοῦτο, χωρὶς νὰ ἀποτελῇ βεβαίως διαφωνίαν οὐσιώδη, εἶναι ἱκανὸν ὅμως νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς πολλὰς συγχύσεις. Ἡ κοινωνιολογία ὀφείλει (διὰ νὰ ἀρθῇ ἀκριβῶς ὁ κίνδυνος πάσης συγχύσεως) νὰ διακρίνῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τῶν ὀργανισμῶν ἐκείνων (ὡς τὰ γένη, αἱ φυλαί, αἱ πατριαί), οἱ ὁποῖοι βασίζονται ἐπὶ αἰσθήματος ὑπαγορευομένου ὑπὸ τῆς φύσεως. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Oppenheimer, πολιτείαν δὲν ἀποτελεῖ κἂν ὁ σύνδεσμος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος (ὡς συνέβαινεν ἄλλοτε συχνότατα) ὀφείλεται εἰς αἰσθηματι[κὴν] σχέσιν μεταξὺ στρατιωτικοῦ τινος ἀρχηγοῦ κ[αὶ] τῆς εἰς αὐτὸν ἀποκλειστικῶς προσκεκολλημέ[νης] ἀκολουθίας του. Ὁ σύνδεσμος οὗτος ἀποτε[λεῖ] «δεσμὸν» καὶ δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν πολιτεί[αν]. Ἡ ἀρχηγία καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν ἀντιστοιχοῦσα ἀκολουθία εἶναι διάφορος τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀντιστοιχούσης ὑπηκοότητος.

Ἡ πολιτεία λοιπὸν οὔτε εἰς τὸν τύπον τῆς κοινότητος, οὔτε εἰς τὸν τύπον τοῦ δεσμοῦ ἀνήκει. Αὕτη ἀποτελεῖ «κοινωνίαν» ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ, ὑπὸ τοῦ Ferdinand Tönnies ὁρισθείσῃ, ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, δηλαδὴ ἀποτελεῖ σύνδεσμον, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὴν καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν βασίζεται ἐπὶ νοημάτων ὑπαγορευομένων ὑπὸ τῆς αἰσθηματικῆς ἐσωτερικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀδιάφορον ἐὰν εἰς πολλὰς περιπτώσεις συμβάλλῃ καὶ ὁ αἰσθηματικὸς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν διατήρησιν τῆ[ς] ἑνότητος τῆς πολιτείας καὶ ἐνισχύῃ ταύτην. Τοῦ[το] δὲν συμβαίνει κατ' ἀρχήν, οὔτε συνιστᾷ ἀναγκαί[ως] τὴν πολιτείαν. Αὕτη βασίζεται ἐπὶ νοημάτων, τ[ὰ] ὁποῖα (ἀδιάφορον ἐὰν εἶναι ἢ ὄχι παρόντα ε[ἰς] τὴν συνείδησιν πάντων τῶν ἀπαρτιζόντων πολιτείαν τινὰ ἀνθρώπων) ὀφείλονται (ὅπου καὶ ὅτα[ν] ἐκδηλοῦνται καὶ δροῦν) εἰς ὑπολογισμούς, σκοπιμότητας, εἰς λογικῶς καὶ ὄχι συναισθηματικ[ῶς] δρῶντα ἐλατήρια. Ἡ πολιτεία εἶναι εἶδός τι συ[ν]λόγου ἢ ἑταιρείας, πρὸς τὴν ὁποίαν συνδέεται τ[ις] ἐπὶ τῇ βάσει λογικῶς καθωρισμένων προϋποθέ[]σεων, ἐπὶ τῇ βάσει τυπικῶς ἰσχύοντος κανονισμ[οῦ] ἐπὶ τῇ βάσει συμφωνίας, ἡ ὁποία (καὶ ὅταν εἶ[ναι] ἄγραφος καὶ σιωπηρὰ) δύναται λογικῶς κάλλισ[τα] νὰ προϋποτεθῇ ὡς ὑπάρχουσα. Ὡς ἁπλῶς καὶ μόνον λογικῶς προϋποτιθεμένην ἐθεώρησε τὴν συμφωνίαν ταύτην τὸ «κοινωνικὸν συμβόλαιον», κα[ὶ] τὸ νόημα τῆς πολιτείας πληρέστερον παντὸς ἄλ[λου] συλλαβὼν Ρουσσώ. Οὗτος, ὡς καὶ πάντες οἱ ὁπο[ι]δήποτε τὴν ἔννοιαν τοῦ πολιτειακοῦ συμβολαί[ου] ὀρθῶς χρησιμοποιήσαντες (οὕτω κατ' ἐξοχὴν ὁ [Del] Vecchio), δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ συμβολαίου τού[του] ὡς περὶ ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένου ἢ καὶ ἱστο[ρι]κῶς ἐξακριβωσίμου γεγονότος, δὲν ἐννοεῖ δηλ[αδὴ] τοῦτο ἐμπειρικῶς. Ὁ Ρουσσὼ ἐννοεῖ τὸ ἱδρῦ[ον] τὴν πολιτείαν κοινωνικὸν συμβόλαιον μόνον λο[γι]κῶς. Ὑπῆρξαν βεβαίως καί τινες ἐρευνηταί, [οἱ] ὁποῖοι ὑπεστήριξαν, ἀβασίμως, καὶ τὴν ἱστορικ[ὴν] καταγωγὴν τῆς πολιτείας ἀπὸ συμβάσεων καὶ σ[υμ]φωνιῶν. Ὁ Kant, ὁ ὁποῖος ἐβασίσθη ἐπὶ τ[οῦ] Ρουσσώ, ἀνήγαγε τὸ κοινωνικὸν συμβόλαιον ἀ[πὸ] ἁπλῶς λογικοῦ κριτηρίου τῆς πολιτείας εἰς ἠθικ[ὸν] καὶ πρακτικὸν κριτήριον ταύτης, διδάξας συγ[κε]κριμένως ὅτι, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐφ' ὡρισμέ[νης] τινὸς πολιτείας ἡ κριτικὴ τοῦ λόγου, πρέπει [νὰ] θέτῃ τις τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ἄνθρωποι λογικοὶ κ[αὶ] σώφρονες, ἐλεύθεροι ὄντες εἰς τὰς ἀποφάσ[εις] των, θὰ κατέληγον εἰς τὴν διὰ συμβολαίου ἵδρυ[]σιν τοιαύτης τινὸς πολιτείας. Ἐὰν ἀργότερο[ν ὁ] Hegel κατεπολέμησε τὴν λογικὴν ἢ καὶ ἠθικ[ὴν] ὑπόθεσιν τοῦ πολιτειακοῦ συμβολαίου, αὐτὰ ταῦ[τα] τὰ ὑπολείμματα τῆς θεωρίας τοῦ πολιτειακ[οῦ] συμβολαίου, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν εἰς τὴν φι[λο]σοφίαν τοῦ Fichte, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν λόγ[ον] ὅτι, ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοῦ ταυτισμοῦ ἰδέας καὶ πρα[]γματικότητος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεχθῇ τὴν ἔ[ν]νοιαν τοῦ πολιτειακοῦ συμβολαίου ὡς κριτη[ρίου] (ἀδιάφορον ἐὰν λογικοῦ ἢ ἠθικοῦ) τῆς πραγματι[]κότητος, ὡς κριτηρίου ἐν πάσῃ περιπτώσει εὑρ[ισκο]μένου ἐκ σφαίρας κειμένης ἔξω τῆς πραγματικ[ότη]τος. Οὕτω πως κατέληξεν εἰς τὸ νὰ θεωρήσῃ τ[ὴν] πολιτείαν ὡς αὐτὴν ταύτην τὴν «πραγματικότη[τα] τῆς ἠθικῆς ἰδέας», δώσας ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ χ[α]ρακτηρισθῇ ἡ θεωρία του ὡς ἡ ἀστικὴ περὶ π[ο]λιτείας θεωρία, δι' ἧς ζητεῖται ἡ ἐξιδανίκε[υσις] τῆς καλυπτομένης ὑπὸ τὴν ἀστικὴν πολιτείαν κ[οι]νωνικῆς ἀδικίας. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Hegel (θετι[]κῶς καὶ ἀρνητικῶς) ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥσ[τε] αἱ περὶ τὴν πολιτείαν ἔρευναι, ἀπομακρυνθεῖσ[αι] ἀποτόμως ἀπὸ τῆς σφαίρας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶ[χον] τοποθετήσει ταύτας οἱ Ρουσσὼ καὶ Kant, ἔλα[βον] τροπὴν παρεμποδίσασαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ὀρ[θὴν] ἐκτίμησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ρουσσὼ κυρίως διαμορ[φω]θείσης ἰδέας τοῦ πολιτειακοῦ συμβολαίου κα[ὶ ἐν] γένει τὴν ψυχρὰν καὶ ἀντικειμενικὴν παρατήρ[ησιν] τοῦ πολιτειακοῦ φαινομένου. Ὁ Lorenz von Ste[in], ὢν καὶ μαθητὴς τοῦ Hegel, ἐπεχείρησε νὰ σώ[σῃ] τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τῶν βαρυτάτων συνεπειῶν, τ[ὰς] ὁποίας θὰ εἶχεν ἡ διάδοσις τῆς περὶ πολιτείας θε[ω]ρίας τοῦ Hegel, τροποποιήσας ταύτην αἰσθη[τῶς] καὶ διδάξας ὅτι ἡ πολιτεία ὡς ἰδέα μὲν ἐκπρο[σω]πεῖ ἀπόλυτον ἀξίαν, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμ[ως], δηλαδὴ ὡς «ἐμπειρικὴ πολιτεία», εἶναι ὑποτε[τα]γμένη εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὰς πηγαζού[σας] ἐξ αὐτῆς ἀντιθέσεις. Ἡ ὑπὸ τοῦ Lorenz v[on] Stein ὅμως γενομένη οὐσιώδης τροποποίησις ἐ[]μειώθη οὕτως εἰπεῖν ἀργά. Ἡ θεωρία τοῦ He[gel] εἶχε δημιουργήσει ἤδη μοιραίως τοιαύτην ἀντί[θε]σιν, ὥστε ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου κα[τέ]ληξεν εἰς τὸ ἀντίθετον. Μόνον ὁ Lassale κα[τώρ]θωσε νὰ ἐμφανίσῃ συμβιβαζομένην τὴν ὑπὸ [τοῦ] Hegel διαμορφωθεῖσαν ἰδέαν τῆς πολιτείας [πρὸς] αὐτὴν ταύτην τὴν ἐργατικὴν σοσιαλιστικὴν ἰδε[ο]λογίαν. Ὁ Μάρξ, ἀντιθέτως, ὁ ὁποῖος εἰς νεαρ...

Digitized by Google

ι σύγγραμμά του έχαρακτήρισε τὴν πολιτείαν, υμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Hegel, «ὡς ἐκρροσωποῦσαν αὐτὸν τοῦτον τὸν λόγον ἐν τῇ ὑψηστάτῃ αὐτοῦ ἐκδηλώσει», κατέληξεν ἀργότερον, ξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ πρώην διασκάλου του, εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν πολιείαν ὡς τὴν στεγνὴν καὶ σκληρὰν ἐκείνην πραματικότητα, δι' ἧς ἐμφανίζεται σταθεροποιημένη αἰ νομιμοποιουμένη ἡ κοινωνικὴ ἀδικία. Τοῦτο τήρξε φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐπιδράσεως, τὴν ποίαν ἤσκησε καὶ κατ' ἀνάγκην προεκάλεσεν ἡ ερὶ πολιτείας θεωρία τοῦ Hegel. Οἱ μὲν τὴν καπολεμοῦν ὡς ἐξιδανικεύουσαν τὴν κοινωνικὴν δικίαν, ἄλλοι δὲ προσφέρουν ὅπλα εἰς αὐτούς, ρησιμοποιοῦντες ταύτην (ὡς πράττει π. χ. ὁ Gentile) ὡς ἰδεολογικὴν βάσιν τοῦ Φασισμοῦ.

Οἱ ρωμαντικοί, ἰδίᾳ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἱστοικῆς τοῦ δικαίου σχολῆς, συνδυάζοντες τὴν ἰδέαν ῆς πολιτείας πρὸς στοιχεῖα ἄλογα, μυστικὰ καὶ υναισθηματικά, πρέπει νὰ ἐλεγχθοῦν συγχέοντες ὴν πολιτείαν πρὸς ἄλλα φαινόμενα, ἰδίᾳ πρὸς τὸ αινόμενον τοῦ ἔθνους ἢ καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ λαοῦ, ς ἀσχέτου πρὸς πᾶσαν πολιτειακὴν ἑνότητα «κοινοικοῦ» ὄντος. Ἡ ἐπιστήμη ὅμως σήμερον διακρίνει ἀς ἐννοίας ταύτας θεμελιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων. Οὔτε ὸ ἔθνος, οὔτε κἂν ὁ λαὸς εἶναι στοιχεῖον τῆς πολιείας. Ὁ λαὸς συγκεκριμένως ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν πάσης πολιτείας οὐχὶ ὡς τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς πολιτειακὸς» οὕτως εἰπεῖν λαός, ὡς τὸ σύνολον ῶν ὑπηκόων πολιτείας τινός, σύνολον, τοῦ ὁποίου ὰ μέλη δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνέχωνται πρὸς ἄλληλα δι' ἄλλου τινὸς γνωρίσματος πλὴν τοῦ τεικοῦ γνωρίσματος τῆς ὑπηκοότητος. Ἕτερον λοιὸν χαρακτηριστικὸν τῆς πολιτείας εἶναι τὸ καθαρῶς τεχνικὸν καὶ κατ' ἀκολουθίαν λογικὸν κριτήιον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὁρίζεται ἡ ἰδιότης ινὸς ὡς μέλους τῆς πολιτείας, ὡς μέλους τοῦ ποιτειακοῦ λαοῦ. Ἡ οἰκογένεια π. χ., κατ' αὐτὸ οῦτο τὸ ὑπερνικηθὲν ἱστορικῶς στάδιον τῆς ἐξεξεώς της, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ὑπ' αὐτῆς ἀσκουένη φυσικὴ βία ἦτο ἀκόμη πρωτογενής, δηλαδὴ ὲν ἐξηρτᾶτο ἐκ παραχωρήσεως ἢ ἔστω καὶ ἀνοῆς κρατικῆς, δὲν ἀπετέλει πολιτείαν. Κατὰ ταῦτα, ἀνωτέρω δοθεὶς ὁρισμὸς τῆς πολιτείας δύναται ὰ συμπληρωθῇ ὡς ἑξῆς: Πολιτεία εἶναι ἐκεῖος ὁ διὰ νομικῆς προσωπικότητος περιβεβλημένος καὶ διὰ τῆς εἰς τὰς χεῖράς του μονοπωλουμένης υσικῆς βίας χαρακτηριζόμενος ἐξουσιαστικὸς σύνεσμος, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη διακρίνονται διὰ γνωίσματος τεχνικοῦ. Π. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

—[Διεθν. Δίκ.] Ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου ιαφέρει ἡ *πολιτεία*, ὡς οὖσα τὸ μόνον ὑποκείμενον αὐτοῦ, δυναμένη ν' ἀναδεχθῇ δικαιώματα καὶ ποχρεώσεις καὶ νὰ ἐνεργήσῃ διεθνῶς κατ' ἔγκυον τρόπον. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀποδίδει πλήρως τὸν ινόνα ὅτι τὸ διεθνὲς δίκαιον διέπει σχέσεις μόον μεταξὺ διαφόρων πολιτειῶν. Κατὰ συνέπειαν ὸν ἀνωτέρω δὲν θεωροῦνται ὑποκείμενα τοῦ διεοῦς δικαίου, ὡς μὴ παριστῶντα πολιτείαν: α') Ἡ καθολικὴ 'Ἐκκλησία' παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώην ἐπιφανῶν συγγραφέων, ὡς τοῦ Pasquale Fiore, rétien καὶ Pillet, ἡ πλειοψηφία τῶν διεθνολόγων ἀπορρίπτει τὸν ἄποψιν ταύτην, στηριζομένη ς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ διεθνὲς δίκαιον δὲν ρυθμίει σχέσεις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν αφόρων κρατῶν καὶ ὅτι μόνον τὸ ἐσωτερικὸν μόσιον δίκαιον ἑκάστης πολιτείας ρυθμίζει τὰ καιώματα καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα πρέπει ν' ἀαγνωρισθοῦν εἰς αὐτήν. Δεδομένου ὅτι ἡ καθοκὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ὑποκείμενον τοῦ διεθνοῦς καίου, κατὰ μείζονα λόγον τοιαύτη τις ἐκδοχὴ ν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ διὰ τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας. β') Ὁ πάπας, ἂν καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον, ς συνήθως λέγεται, ἀναγνωρίζει αὐτῷ ἰδιαιτέραν ἔσιν. γ') Οἱ λαοί, ὡς τοιοῦτοι καὶ ἀσχέτως πρὸς ἴσαν πολιτειακὴν ὀργάνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας καὶ όνης ἠμπορεῖ λαός τις ν' ἀποβῇ ὑποκείμενον τοῦ καίου, ἔχων ἰδίαν ἔννομον βούλησιν καὶ ἱκανόητα. δ') Οἱ κατ' ἰδίαν ἄνθρωποι, διὰ τοὺς ὁποίους, ρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην πολλῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ effter, τὸ διεθνὲς δίκαιον οὐδεμίαν παρέχει ἐν ἀλλοδαπῇ προστασίαν ὡς τοιούτους, *ἀλλὰ* μόν ὡς ὑπηκόους δεδομένης πολιτείας, ἀπέναντι τῆς οίας οὐδεμίαν ἐγγυᾶται, ἐξ *ἄλλου*, ἐξασφάλισιν. ατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηγεῖται ἡ θεωρία, καθ' αἱ διεθνεῖς ὑποχρεώσεις ἢ τὰ διεθνῆ δικαιώιτα τῆς πολιτείας δὲν ἀποτελοῦσι ταυτοχρόνως οχρεώσεις καὶ δικαιώματα τῶν κατ' ἰδίαν ἀτόον, παρὰ μόνον ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ πολιτεία ζησῃ ἐξ αὐτῶν νὰ δημιουργήσῃ ἴδιον ἐσωτερικὸν δίκαιον, βάσει τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ὑποεωθῇ ἢ στηρίξῃ δικαιώματα τὸ ἄτομον. Κατ' αλογίαν, διεθνῆ δικαιώματα ἢ διεθνεῖς ὑποεώσεις δὲν δημιουργοῦνται ἀμέσως ἔναντι ἄλς πολιτείας, ἢ τὰ ὄργανα αὐτῶν, ἐπειδὴ αἱ πράξεις τῶν θεωροῦνται ὡς πράξεις τῆς πολιτείας, ἥτις ναι καὶ ὑπεύθυνος, ἔστω καὶ ἂν τὰ ὄργανα δι' ὧν ἐνεργεῖ, κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἀντίληψιν, ῶσιν ἐν ὀνόματι αὐτῶν καὶ οὐχὶ τῆς πολιτείας ν. ε') Αἱ συνεταιριστικαὶ ἑνώσεις καὶ ἰδιαιτέρως αἱ ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι, αἵτινες ἐξισοῦνται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πρὸς τὰ ἄτομα. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν εἰσέτι καθ' ἣν ἡ πολιτεία ἐξουσιοδοτεῖ ὡρισμένην ἐν τῇ ἀποικίᾳ της ἑδρεύουσαν ἑταιρείαν (ὡς λ. χ. ἡ τῷ 1858 διαλυθεῖσα ἀγγλικὴ ἑταιρεία τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν κλπ.) ν' ἀσκῇ ἐν αὐτῇ ὡρισμένα κυριαρχικὰ δικαιώματα, δὲν παράγεται νέον ὑποκείμενον τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀλλ' ἁπλῶς ἡ περὶ ἧς λόγος ἑταιρεία προσλαμβάνει τὸν χαρακτῆρα πολιτειακοῦ ὀργάνου. Ἄλλο, βεβαίως, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς συστάσεως παρὰ τῆς ἐν λόγῳ ἑταιρείας μιᾶς πολιτείας, ὅ,τι ἐξομοιοῦται, κατὰ βάσιν, πρὸς τὴν παρ' ἀνθρώπων ἵδρυσιν ἐπὶ ἀκατοικήτου ἐδάφους νέου κράτους. στ') Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ὡς ἐπίσης ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Δουνάβεως, αἱ μειονότητες, περὶ τῶν ὁποίων, ἂν καὶ ἀντιμάχονται εἰσέτι οἱ συγγραφεῖς, εἶναι ὀρθότερον, κατὰ τὴν μᾶλλον διαδεδομένην γνώμην, νὰ μὴ τὰς παρομοιάζωμεν πρὸς τὰς πολιτείας. ζ') Αἱ ἀποικίαι, ἡ θέσις τῶν ὁποίων οὐδόλως μεταβάλλεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὗται δικαιοῦνται ἐνίοτε νὰ συνομολογῶσι διεθνεῖς συμβάσεις μετ' ἄλλων πολιτειῶν ἄνευ τῆς ἀμέσου συμπράξεως τῆς μητροπόλεως, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται νὰ ρυθμίσῃ τὸ τοιοῦτον δικαίωμα τῶν ἀποικιῶν της. Ὅπου ὅμως αἱ ἀποικίαι συμπράττουσιν εἴς τινα σύμβασιν, ὡς αὐτοτελῆ συμβαλλόμενα μέρη, παραλλήλως πρὸς τὴν πολιτείαν ὑφ' ἧς τὴν «κυριαρχίαν» ὑπάγονται (ὡς λ. χ. εἰς τὴν παγκόσμιον ταχυδρομικὴν ἕνωσιν τῆς 26 Μαΐου 1906, ἄρθρ. 27, ἢ εἰς τὸ σύμφωνον τῆς Κ. Τ. Ε., τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει ὄχι μόνον τὸν Καναδᾶν, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νότιον Ἀφρικήν, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν καὶ τὰς Ἰνδίας ὡς μέλη τῆς Κ. Τ. Ε, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐν τῷ μέλλοντι εἰς αὐτὴν εἴσοδον ὁμοίας διεθνοῦς καταστάσεως χωρῶν), ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ θεωρήσωμεν καὶ ταύτας ὡς ὑποκείμενα τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Διάκρισις τῶν πολιτειῶν. Ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διάκρισις τῶν πολιτειῶν: ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως αὐτῶν, ὁπότε ἔχομεν ἁπλᾶς καὶ συνθέτους πολιτείας, περὶ τῶν ὁποίων ἀσχολεῖται καὶ ἡ γενικὴ πολιτειολογία, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κυριαρχίας. Ἀπὸ τῆς δευτέρας ταύτης ἀπόψεως διακρίνομεν, κατὰ τὴν συνήθη φραστικὴν διατύπωσιν:

1) Τὰς κυριάρχους πολιτείας, ὡς εἶναι αἱ πλεῖσται τῶν συγχρόνων πολιτειῶν. Ὡς κυρίαρχοι πολιτεῖαι ἀνεγνωρίσθησαν διὰ τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν καὶ αἱ δι' αὐτῶν ἱδρυθεῖσαι νέαι πολιτεῖαι τῆς Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, ἐπίσης δὲ αἱ ἐντὸς τῶν νέων αὐτῶν ὁρίων παλαιαὶ πολιτεῖαι τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας καὶ ἐπὶ πλέον ἡ Φινλανδία, ἡ Ἐσθονία, ἡ Λεττονία, ἡ Λιθουανία, ἡ Οὐκρανία, ἡ Γεωργία καὶ ἡ Ἀρμενία—παρὰ τὴν εἰσέτι ἀβεβαίαν τῶν δύο τελευταίων ὕπαρξιν— καὶ τέλος ἡ ἐλευθέρα πόλις τοῦ Φιοῦμε μετὰ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους.

2) Τὰς προστατευομένας πολιτείας, αἵτινες καλοῦνται οὕτω, ἐπειδή, ὡς ἀσθενεῖς, ἐδέχθησαν νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ προστασίαν ἰσχυροτέρων πολιτειῶν, δυνάμει εἰδικῶν μεταξὺ των καταρτισθεισῶν συμβάσεων. Διὰ τὰς ὑπὸ προστασίαν διατελούσας πολιτείας δύσκολος εἶναι ἡ καθιέρωσις γενικῶν κανόνων ἰσχυόντων γενικῶς δι' ὅλας, καθόσον, πολλάκις, οὗτοι εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, ὑφ' ἃς παρήχθη ἡ τοιαύτη σχέσις τῆς προστασίας. Αἱ ὑπὸ προστασίαν διατελοῦσαι πολιτεῖαι δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, ἐκείνην α) εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται αἱ πολιτεῖαι ἐκεῖναι, αἵτινες, παρὰ τὴν πρὸς ἄλλην πολιτείαν προστατευτικήν των σχέσιν, διατηροῦσι πλήρη τὴν διεθνῆ αὐτῶν προσωπικότητα καὶ διὰ τοῦτο θεωροῦνται ὡς ἁπλῶς ὑπὸ προστασίαν διατελοῦσαι πολιτεῖαι. Σύγχρονον παράδειγμα παρέχει ἡ δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μαρίνου σχετικῶς μὲ τὴν Ἰταλίαν. Παλαιότερα παραδείγματα παρέχουν ἡμῖν τὸ Μονακὸ ἔναντι τῆς Γαλλίας, δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Perona τοῦ 1641, καὶ ἀπὸ τοῦ 1815—1817 ἔναντι τῆς Σαρδηνίας μέχρι τοῦ 1861, ὁπότε ἀνεγνωρίσθη ὡς κυρίαρχος πολιτεία, ἡ Παραρρήνιος Ἕνωσις ἔναντι τοῦ Ναπολέοντος Α', ἡ δημοκρατία τῆς Ἀνδόρας, ἥτις ἐτέθη «sous la protection indivise de la France et de l'évêque d'Urgel», ἂν καί τινες τῶν συγγραφέων θεωροῦσι ταύτην ὡς προτεκτοράτον, ἐνῷ ἄλλοι δὲν ἀναγνωρίζουσιν εἰς αὐτὴν πολιτειακὴν ὕπαρξιν. Διὰ τοῦ ἄρθρου 102 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἡ ἐλευθέρα πόλις τοῦ Δάντσιχ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἂν καὶ δὲν πρόκειται, κυρίως εἰπεῖν, περὶ προστασίας ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν. Εἰς τὴν ἑτέραν β) κατηγορίαν ὑπάγονται αἱ πολιτεῖαι, αἵτινες δὲν κοινωνοῦσι τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἢ μέσῳ τῶν κυριάρχων πολιτειῶν, καλούμεναι συνήθως προτεκτοράτα.

3) Τὰς ὑποτελεῖς πολιτείας, ὡς καλοῦνται αἱ ἔχουσαι μειωμένην κυριαρχίαν, ἐπειδὴ ὑπάγονται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἄλλης πολιτείας, τῆς κυριάρχου, καὶ διὰ τοῦτο διατελοῦσιν ἀπέναντι αὐτῆς εἰς σχέσιν ὑποτελείας. Ὁ θεσμὸς τῆς ὑποτελοῦς πολιτείας ἀποτελεῖ κατὰ κανόνα μεταβατικὸν σταθμόν, ὁδηγοῦντα εἰς τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῆς ἐν λόγῳ πολιτείας, ἥτις καθίσταται πλέον ἐντελῶς ἀνεξάρτητος, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς κυριάρχου, ἀπέναντι τῆς τέως ἐπικυριάρχου, ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ αὐτὸς θεσμός, πλούσιος ἄλλοτε εἰς παραδείγματα, τείνει ὁλονὲν νὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς. Παραδείγματα τοιούτων ὑποτελῶν πολιτειῶν εἰς ὡρισμένας ἐποχὰς παρέχουν: α') ἡ Αἴγυπτος, β') ἡ Βουλγαρία μέχρι τοῦ 1908, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου τῆς 13 Ἰουλίου 1878 (ἄρθ. 1, 3, 8, 9 καὶ 12), ἥτις ἐν τούτοις τῷ 1899, εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Χάγης, ἀντεπροσωπεύθη ἰδιαιτέρως, ἀλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς δὲν ὑπέγραψαν τὸ κείμενον τῆς συμβάσεως κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τοῦ ὀνόματος τῆς πολιτείας των, ἀλλ' ἐν τέλει, μετὰ τὰς ὑπογραφὰς ὅλων τῶν ἄλλων ἀντιπροσώπων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Χάγης τοῦ 1907, ὁπότε οἱ Βούλγαροι ἀντιπρόσωποι ὑπέγραψαν κανονικῶς εἰς τὴν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τοῦ ὀνόματος τῆς πολιτείας των, ἕνεκα δὲ τούτου ἡ Τουρκία ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν τελικὴν πρᾶξιν τῆς συνδιασκέψεως. Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶναι ἀρκούντως χαρακτηριστικὰ διὰ τὴν διεθνῆ ἱκανότητα τῶν ὑποτελῶν πολιτειῶν. γ') Ἡ Κρήτη ἀπὸ τοῦ 1899. δ') Ἡ Ἑλλάς, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 6 Ἰουλίου 1827 καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 22 Μαρτίου 1829, δι' ὧν ἐπεβλήθη αὐτῇ ὡς ὑποχρέωσις νὰ πληρώνῃ φόρον ὑποτελείας πρὸς τὸν σουλτάνον. ε') Αἱ ἡγεμονίαι τῆς Μολδαβίας, Βλαχίας, Μαυροβουνίου καὶ Σερβίας, δυνάμει τῶν ἄρθρων 22 καὶ 28 τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 30 Μαρτίου 1856, μέχρι τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου τῆς 13 Ἰουλίου 1878 (ἄρθ. 43, 34 καὶ 26). στ') Ἡ Σάμος ἀπὸ τοῦ 1832 διὰ σουλτανικοῦ φιρμανίου.

4) Τὰς ὑπὸ ἐντολὴν διατελούσας πολιτείας (βλ. λ. *ἐντολή*).

Συνηθεστάτη εἶναι ἐπίσης μεταξὺ τῶν συγγραφέων ἡ διάκρισις τῶν πολιτειῶν καὶ εἰς ἡμικυριάρχους, δι' οὗ ὅρου θέλουσι νὰ παραστήσωσι τὰς πολιτείας ἐκείνας, αἵτινες, χωρὶς νὰ εἶναι συνηνωμέναι μετ' ἄλλης πολιτείας, ἐξαρτῶνται ἐν τούτοις ἀπ' ἄλλης πολιτείας ἐν τῇ ἐνασκήσει ἑνὸς ἢ περισσοτέρων δικαιωμάτων των, οὐσιωδῶν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς κυριαρχίας. Ὡς παραδείγματα ἡμικυριάρχων πολιτειῶν φέρουσιν οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς τὴν πολιτείαν τῶν Ἰονίων Νήσων μέχρι τῆς ἑνώσεώς της μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν Κρήτην πρὸ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου 1913, τὴν Βουλγαρίαν πρὸ τοῦ 1908, τὴν Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1878, τὸ Μαυροβούνιον πρὸ τοῦ βερολινίου συνεδρίου τοῦ 1878, τὴν Αἴγυπτον πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ ἀγγλικοῦ προτεκτοράτου καὶ τέλος τὴν ἐλευθέραν πόλιν τοῦ Δάντσιχ. Ἀλλ' ὁ ὅρος ἡμικυρίαρχος πολιτεία ἀποκρούεται παρὰ τῶν περισσοτέρων συγγραφέων. Τὰ δὲ ἀναφερθέντα παραδείγματα ἀνήκουν, ἐπ' ἀκριβέστερον ἐξεταζόμενα, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑπὸ προστασίαν διατελουσῶν πολιτειῶν, εἴτε εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑποτελῶν τοιούτων.

Ἕτεραι διακρίσεις τῶν πολιτειῶν, ὡς εἰς ναυτικὰς καὶ ἠπειρωτικὰς πολιτείας ἢ εἰς μεγάλας ἢ δευτερευούσας, δὲν κέκτηνται ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ἡ πρώτη διάκρισις, ἀνταποκρινομένη εἰς πραγματικὴν κατάστασιν καὶ ἐνδιαφέρουσα διὰ τὰς ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ σχέσεις τῶν πολιτειῶν, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας, αἵτινες μεγάλην σπουδαιότητα ἔχουν διὰ τὴν διεθνῆ θέσιν τῶν πολιτειῶν. Ἡ δὲ δευτέρα διάκρισις, σημαντικὴ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, οὐδόλως μεταβάλλει τὸν νομικὸν χαρακτῆρα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτειῶν, ἀσχέτως τοῦ μεγέθους καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν.

Ἀναγνώρισις τῶν πολιτειῶν. Τῆς δημιουργουμένης νέας πολιτείας ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἀναγνώρισις παρὰ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἀναφαίνεται ἡ ἐξωτερικὴ κυριαρχία της καὶ ἐπιτυγχάνει αὕτη ν' ἀποτελέσῃ μέλος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ἡ ἀναγνώρισις νέας πολιτείας δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν αὐτῆς. Ὑπάρχουν ἄλλωστε σουλτανᾶτα καὶ βασίλεια, ὡς τοῦ Baghirni, τοῦ Bornow καὶ τοῦ Sokoto, ὑφιστάμενα πρὸ δεκαετηρίδων ὅλων ὡς κράτη, χωρὶς ν' ἀναγνωρισθοῦν παρὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἀλλὰ ταῦτα οὐδόλως μετέχουσι τῶν παρὰ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀναγνωριζομένων προνομίων καὶ δικαιωμάτων καὶ ζῶσιν ἐκτὸς τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως δὲν προσδίδεται διεθνὴς προσωπικότης εἰς τὴν ἀναγνωριζομένην πολιτείαν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπιβεβαιοῦται ἡ ὕπαρξις αὐτῆς· ἡ πολιτεία ἀφ' ἧς ἐδημιουργήθη κατέστη πάντως ἐμμέσως ὑποκείμενον τοῦ διεθνοῦς δικαίου, πλὴν ὅμως μόνον μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὰ πλεῖστα ἐκ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀπορρέοντα δικαιώματα. Ἡ νεοδημιουργηθεῖσα πολιτεία δὲν δικαιοῦται νὰ ἀξιώσῃ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς παρὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν κρατοῦσαν μᾶλλον θεωρίαν (Oppenheim κλπ.)· τὸ τοιοῦτον δὲ τότε μόνον θὰ ἦτο δυνατόν, ἂν τὸ διεθνὲς δίκαιον, ὅπως ἐδέχετο ὁ Bluntschli, ἦτο ἀνθρώπινον δίκαιον, ὄργανα τοῦ ὁποίου θὰ ἦσαν

Digitized by Google

αἱ πολιτεῖαι, ὁπότε θὰ ἠδύνατο νὰ νοηθῇ ἡ ὕπαρξις ὑπερπολιτειακοῦ δικαίου ἀναγνωρίζοντος εἰς τὰς πολιτείας τὸ δικαίωμα ν' ἀξιώσουν τὴν ἀναγνώρισίν των. Ἀλλ' ἂν πολιτεία τις δὲν δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγνώρισίν της, πᾶσα πολιτεία εἶναι ἐλευθέρα νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ἄλλης πολιτείας, δημιουργηθείσης κατόπιν ἀποσπάσεως ὡρισμένης χώρας μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ λαοῦ παρ' ὑφισταμένης ἄλλης πολιτείας. Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη, ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, εἰς τὰς μεταξὺ τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἀνταλλαγείσας διακοινώσεις, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Γαλλία προέβη εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (1778), δικαιολογοῦσα τοῦτο ὄχι μόνον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὗται ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπέβησαν πράγματι ἀνεξάρτητοι τῆς Ἀγγλίας, μὴ δυναμένης πλέον νὰ ὑποτάξῃ καὶ πάλιν αὐτάς. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀρκοῦσιν ὡς δικαιολογητικὰ στοιχεῖα τῆς ἀναγνωρίσεως μιᾶς πολιτείας παρά τινος ἄλλης, ταύτης ἰδίως ὑποχρεωμένης οὔσης νὰ ἐξετάσῃ τὴν νομιμότητα τῆς δημιουργίας τῆς νέας πολιτείας. Ἐπὶ πλέον, ἡ Γαλλία ὑπενθύμιζεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὅτι καὶ αὕτη εἶχε προβῇ τῷ 1588 εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Κάτω Χωρῶν, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας ἀπόσπασιν αὐτῶν, ἐνῷ ἡ ἀναγνώρισις αὐτῶν παρὰ τῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως ἐγένετο μόλις τῷ 1648. Τὸ αὐτὸ ζήτημα ἀνεκινήθη καὶ πάλιν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως παρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Αἱ ὑποστηριχθεῖσαι δὲ τότε γνῶμαι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐπικρατήσουν καὶ σήμερον, ὁπότε γενικῶς διδάσκεται ὅτι ἑκάστη πολιτεία δικαιοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν νέας πολιτείας. ἐφόσον αὕτη εἶναι «πράγματι ἀνεξάρτητος», ἢ καὶ ἐφόσον αὕτη ὑφίσταται τῇ «συγκαταθέσει τῶν κυβερνωμένων». Ἀναγνώρισις γενομένη πρὶν ἢ ἡ νέα πολιτεία καταστῇ «πράγματι ἀνεξάρτητος», θεωρεῖται ὡς προσβολὴ κατὰ τῆς παλαιᾶς πολιτείας, ἀφ' ἧς πρόκειται νὰ δημιουργηθῇ ἡ νέα, ἐκτὸς ἂν εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόσπασιν-δημιουργίαν τῆς νέας πολιτείας συγκατατίθεται ἐκείνη· οὕτω διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μπρὲστ-Λιτὸφσκ αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις ἀνεγνώρισαν τὴν πολιτείαν τῆς Οὐκρανίας πρὶν καταστῇ «πράγματι ἀνεξάρτητος», κατόπιν τῆς δηλώσεως τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν.

Τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν νέων πολιτειῶν προηγεῖται ἐνίοτε ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἐπαναστατῶν, ἤτοι τοῦ τμήματος ἐκείνου τοῦ λαοῦ δεδομένης πολιτείας, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν νομίμων ἀρχῶν ὡρισμένης χώρας καὶ ζητεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ν' ἀποτελέσῃ δηλαδὴ ἰδίαν πολιτείαν. Ἂν ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἐπαναστατῶν ἐγένετο παρὰ τῆς πολιτείας, καθ' ἧς στρέφεται ἡ ἐπανάστασις, ἐπακολουθοῦν ὡρισμέναι συνέπειαι· οὕτως οἱ ἐπαναστατήσαντες δὲν θεωροῦνται συλλαμβανόμενοι ὡς πειραταὶ ἢ προδόται, ἀλλ' ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου, αἱ δὲ πράξεις των οὐδόλως βαρύνουσι τὴν ἀμυνομένην τέως πολιτείαν των, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους. Ἂν δὲ ἡ ἀναγνώρισις αὐτῶν ἐπέλθῃ καὶ παρὰ ξένων πολιτειῶν, τότε αὗται ὑποχρεοῦνται νὰ τηρήσωσι τοὺς περὶ οὐδετερότητος κανόνας, ἀλλὰ καὶ δικαιοῦνται ν' ἀξιώσωσι τὸν σεβασμὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν ὑπηκόων των παρὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Εἰς περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν ἐξεγερθέντων καὶ τῆς νομίμου ἐξουσίας συνεχίζεται ἐπὶ μακρὸν καὶ ἀμφίβολος ἀποβαίνει ἡ ἐπικράτησις τῆς ἑτέρας τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων, τὰ ξένα κράτη δύνανται νὰ θεωρήσωσι ταύτας ὡς ἴσας ἀπέναντι ἀλλήλων, ἀναγνωρίζοντα αὐτὰς ὡς ἐμπολέμους. Σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἀναγνωρίσεως εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἐπαναστατῶν ν' ἀναγνωρίσωσι τὰ δίκαια καὶ προνόμια τὰ ἐκ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀπορρέοντα καὶ ὅλα τὰ διὰ πᾶν κράτος ἐν καιρῷ πολέμῳ ὑφιστάμενα καθήκοντα. Ἀλλὰ διὰ τῆς τοιαύτης ἀναγνωρίσεως καὶ ἡ πολιτεία καθ' ἧς στρέφεται ἡ ἐπανάστασις ὀφείλει ἀπέναντι τῶν ἐπαναστατῶν νὰ συμπεριφερθῇ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τούτων ἐξ ἄλλου δυναμένων νομίμως νὰ ἐνεργῶσιν ἀποκλεισμόν, νὰ ἀσκοῦν καταδρομήν, νὰ προβαίνουν εἰς τὴν σύλληψιν πλοίων ἐχθρικῶν, ν' ἀσκοῦν τὸ δικαίωμα τῆς νηοψίας, νὰ συνιστῶσι συλοδικεῖα κλπ. Ὡς πρῶτον παράδειγμα τοιαύτης ἀναγνωρίσεως ἀναφέρεται ἡ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1824 παρὰ τῆς Ἀγγλίας γενομένη ρητὴ ἀναγνώρισις τῶν ἐπαναστατημένων κατὰ τῆς Τουρκίας Ἑλλήνων ὡς ἐμπολέμων, ἥτις μεγάλως διηυκόλυνε τὸν ἀγῶνά των. Ἐκτὸς ὅμως τοιούτων ἀναγνωρίσεων ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἀνέκυψαν περιπτώσεις ἀναγνωρίσεως διαφόρων «ἐθνῶν» παρὰ τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Τὸ νέον τοῦτο εἶδος ἀναγνωρίσεως προέκυψεν ἐκ τῆς ἀνάγκης, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀναγνώρισις οὔτε ὡς ἐπαναστατῶν, οὔτε ὡς ἐμπολέμων τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Αὐστροουγγαρίας λαῶν, οἵτινες δὲν εἶχον ἐπαναστατήσει κατὰ τῆς κρατούσης πολιτικῆς τάξεως, ἀλλὰ διὰ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ δὴ εἰς τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἐμάχοντο κατὰ τῆς ἀψβουργικῆς μοναρχίας, εὑρισκομένων ὁμοεθνῶν των συνεκρότησαν στρατιωτικὰ σώματα ἐναντίον αὐτῆς, μὲ τὴν ἐλπίδα, ἐν περιπτώσει νίκης των, νὰ συστήσωσιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἡττημένης Αὐστροουγγαρίας ἰδίαν ἐθνικὴν πολιτείαν. Εἰς ἐνθάρρυνσιν τῶν τοιούτων τάσεων τῶν Τσεχοσλοβάκων καὶ Πολωνῶν αἱ Δυνάμεις τῆς Ἀντὰντ προέβησαν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὡς ἐθνῶν («nations»), καθιερωθέντος οὕτω νέου εἴδους ἀναγνωρίσεως, ὁρολογικῶς τοὐλάχιστον ἀστόχου, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς δὲν θὰ καθίστατο δυνατὸν νὰ διακριθῶσι τὰ δικαιώματα τῶν ἀνεγνωρισμένων ἀπὸ τῶν μὴ τοιούτων ἐθνῶν.

Ἡ ἀναγνώρισις μιᾶς πολιτείας παρὰ τῶν ἄλλων, δι' οὗς δημιουργεῖται μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνης διεθνὴς ἐπικοινωνία, διακρίνεται συνήθως εἰς de facto καὶ de jure ἀναγνώρισιν. Πρόκειται περὶ de facto ἀναγνωρίσεως ὅταν ἁρμόδια ὄργανα μιᾶς ἢ περισσοτέρων πολιτειῶν ἐπικοινωνῶσι μὲ ὄργανα τῆς ὑπὸ ἀναγνώρισιν πολιτείας, ἰδίως ὅταν ἡ νέα πολιτικὴ ἐξουσία δὲν παρέχῃ ἐντύπωσιν σταθερότητος καὶ διαρκείας, ὡς καὶ ὅταν τὰ ὅρια τῆς νέας πολιτείας δὲν ἔχωσιν εἰσέτι ἐπακριβῶς καθορισθῆ. Ἀντιθέτως πρόκειται περὶ de jure ἀναγνωρίσεως, ὅταν μία ἢ περισσότεραι πολιτεῖαι προβαίνωσιν εἰς τὴν περὶ ἀναγνωρίσεως δήλωσιν ἀπέναντι τῆς νέας πολιτείας, ἢ ἀρχίζωσι νὰ συνάπτωσι μετ' αὐτῆς σχέσεις τοιαύτας, δηλούσας πρόθεσιν διαρκοῦς ἐπικοινωνίας (συνομολόγησις συνθηκῶν, ἀποστολὴ μονίμων διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων κ.λ.π.). Πάσης ἀναγνωρίσεως προηγοῦνται, κατὰ κανόνα, σχετικαὶ διπλωματικαὶ ἐνέργειαι τῆς ἐνδιαφερομένης ν' ἀναγνωρισθῇ πολιτείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀπάντησις τῆς πρὸς ἣν ἀναφέρεται πολιτείας δύναται νὰ συνίσταται εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως συνάψῃ μετὰ τῆς αἰτούσης πολιτείας ὡρισμένας μόνον σχέσεις, ὁπότε ὁ λόγος εἶναι περὶ περιωρισμένης ἀναγνωρίσεως, εἴτε νὰ προέλθῃ εἰς πλήρη μετ' αὐτῆς διεθνῆ ἐπικοινωνίαν, ὁπότε γίνεται λόγος περὶ πλήρους ἀναγνωρίσεως. Δυνατὸν δὲ ἡ ἀναγνώρισις νὰ γίνῃ εἴτε ὑπὸ τύπον προσωρινότητος (προσωρινὴ ἀναγνώρισις), εἴτε ὡς διαρκὴς (διαρκὴς ἀναγνώρισις), ἀσχέτως ἂν εἶναι περιωρισμένη ἢ πλήρης ἡ γενομένη ἀναγνώρισις Πρόκειται περὶ περιωρισμένης καὶ προσωρινῆς ταυτοχρόνως ἀναγνωρίσεως εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν αἱ δύο ἐμπόλεμοι πολιτεῖαι συμφωνήσουν περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλώτων, μετὰ τὴν ὁποίαν παύει πᾶσα διεθνὴς ἐπικοινωνία. Πρόκειται, ἀντιθέτως, περὶ περιωρισμένης ἀλλὰ διαρκοῦς ἀναγνωρίσεως ὅτε νέα τις πολιτεία ἀναγνωρισθῇ μὲν παρ' ἄλλης, ἀλλὰ δὲν θεωρεῖται ταυτοχρόνως ὡς ἰσότιμον μέλος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ἡ προσωρινὴ ἀναγνώρισις γίνεται εἴτε διὰ διακοινώσεως τῆς ἀναγνωριζούσης πρὸς τὴν ἀναγνωριζομένην, εἴτε διὰ προφορικῆς δηλώσεως ἁρμοδίου ὀργάνου, ὁπότε ἔχομεν τὴν λεγομένην ἄλλως ρητὴν ἀναγνώρισιν, εἴτε τέλος διὰ τῆς ἐνάρξεως ἁπλῶς διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τῆς νέας πολιτείας, ὁπότε διακρίνομεν τὴν σιωπηρὰν ἀναγνώρισιν. Ἡ διαρκὴς ἀναγνώρισις ἐνεργεῖται εἴτε διὰ διακοινώσεως, εἴτε διὰ συνθήκης ἐκ μέρους τῆς ἀναγνωριζούσης πολιτείας (λ. χ. τῆς Τσεχοσλοβακίας παρὰ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων διὰ τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν), εἴτε διὰ τῆς συνάψεως σταθερῶν διπλωματικῶν σχέσεων.

Ἡ ἀναγνώρισις νέας πολιτείας δύναται νὰ γίνῃ εἴτε ἰδιαιτέρως παρὰ μιᾶς ἑκάστης τῶν ἄλλων πολιτειῶν, ὁπότε χρονικῶς ἑκάστη ἀναγνώρισις δὲν συμπίπτει μετὰ τῆς ἄλλης, εἴτε κατὰ συλλογικὸν τρόπον, τουτέστι ταυτοχρόνως παρὰ πολλῶν πολιτειῶν, ὅπερ ἀποτελεῖ συχνότατα ἀπαντωμένην περίπτωσιν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα. Οὕτω ἔχομεν συλλογικὰς ἀναγνωρίσεις τῆς Ἑλλάδος τῷ 1832, τῶν βαλκανικῶν κρατῶν τῷ 1878, τῶν πολιτειῶν τοῦ Κονγκὸ τῷ 1885, τῆς Ἀλβανίας τῷ 1913, τῆς Αὐστρίας τῷ 1919. Ὁ θεσμὸς οὗτος τῆς συλλογικῆς ἀναγνωρίσεως ἐπαγιώθη, δύναταί τις εἰπεῖν, διὰ τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ ἀποδοχὴ ὡς μέλους τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πολιτείας τινὸς νέας, ἢ ἄλλης μὴ συμμετεχούσης προηγουμένως εἰς αὐτήν, καθ' ἃ γενικῶς σήμερον διδάσκεται, συνεπάγεται καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς παρ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς εἰσόδου εἰς αὐτὴν ὅλαι αἱ συμμετέχουσαι εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν πολιτεῖαι ἄρχονται διπλωματικῶν μετὰ τοῦ νέου μέλους-πολιτείας σχέσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν εἴσοδος τῆς νέας πολιτείας εἶναι διαρκής, ἕπεται ὅτι καὶ ἡ ἐπερχομένη ἀναγνώρισις εἶναι ἐπίσης διαρκής. Ἐνδεχομένη ἀναγνώρισις τῆς πολιτείας ταύτης παρ' ἄλλων, πρὸ τῆς εἰσόδου της εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἔχει τὴν ἑξῆς ἰδιαιτέραν σημασίαν, ὅτι δηλαδὴ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἐν λόγῳ πολιτείας ἐκ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἡ τοιαύτη ἀναγνώρισις ἐξακολουθεῖ, ἐνῷ ἡ διὰ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ἐπελθοῦσα ἀναγνώρισις, δύναται νὰ λήξῃ διὰ τῆς ἐξόδου ἐξ αὐτῆς.

Δεδομένου ὅτι πᾶσα πολιτεία εἶναι ἐλευθέρα ν' ἀναγνωρίσῃ ἢ ὄχι ἄλλην, δικαίως ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀναγνώρισις ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ὑπὸ ὅρους, ὅπως τῆς Σερβίας, τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς Β... γαρίας καὶ Ρουμανίας ἀπὸ τὰς συμμετασχού... τοῦ συνεδρίου τοῦ Βερολίνου Δυνάμεις, καὶ ὅτι ... ἀναγνωρίζουσα πολιτεία δύναται ν' ἀξιώσῃ τ... ἐκπλήρωσιν τῶν ὅρων τούτων, ὄχι ὅμως, κατὰ τ... κρατοῦσαν θεωρίαν, καὶ ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀ... γνώρισιν. Πάντα τὰ ζητήματα ταῦτα εἶναι σχετ... πρὸς τὴν ἑκάστοτε διδομένην περίπτωσιν.

Διάφορος τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πολιτείας εἶ... ἡ ἀναγνώρισις τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ ἀναγ... σις πολιτεύματος. Κατὰ κανόνα, γενικῶς πα... δεγμένον, αἱ κυβερνητικαὶ καὶ πολιτειακαὶ μετα... λαί, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν δὲν μεταβάλλεται ἡ διεθ... τῶν πολιτειῶν κατάστασις, οὐδόλως εἶναι ἀπα... τητον ν' ἀναγνωρισθῶσιν, ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς, καθ'... πᾶσα πολιτεία ἔχει ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ ἐκλ... τὸ ἴδιον αὐτῆς πολίτευμα καὶ τὰ πρόσωπα δι'... ἐπιθυμεῖ νὰ κυβερνηθῇ· ἐν τούτοις ὅμως ἐπεκ... τησεν ἡ συνήθεια ἀναγνωρίσεως τῆς νέας κυβε... νήσεως ἢ τοῦ νέου πολιτεύματος παρὰ τῶν ξέ... πολιτειῶν. Τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ἐπὶ ἀνεγ... ρισμένης ἤδη πολιτείας, διότι ἄλλως θὰ ἐπρόκει... περὶ διπλωματικῆς ρήξεως, εἴτε περὶ ἐξωτερικ... πιέσεως καὶ ἐπεμβάσεως, ἀντιθέτου πρὸς τὰς ὑπ... γορεύσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Διεθνὴς ἱκανότης τῶν πολιτειῶν. Ἐν τῇ ἐξετάσ... τῆς διεθνοῦς ἱκανότητος τῶν πολιτειῶν, ἢ... τῆς ἱκανότητος αὐτῶν νὰ παραγάγωσι δι' ἰδ... πράξεων διεθνεῖς ἐννόμους συνεπείας, ἀπαραί... τος εἶναι ἡ διάκρισις τῆς τοιαύτης διεθνοῦς ἱκα... νότητος ἀναλόγως τῶν μεταξὺ τῶν πολιτειῶν ὑ... σταμένων διακρίσεων. Κανὼν εἶναι ὅτι πλήρη δι... θνῆ ἱκανότητα ἔχουσι μόνον αἱ λεγόμεναι κυρ... χοι πολιτεῖαι. Κατὰ συνέπειαν, κατὰ γενικὴν ἀ... χήν, πλήρη διεθνῆ ἱκανότητα ἔχουσιν αἱ ἀ... καλούμεναι πολιτεῖαι. Ἐπὶ ἑνώσεως πολιτειῶν ... ἀποτελοῦσαι τὴν προσωπικὴν ἕνωσιν καὶ τὴν ... λιτικὴν ὁμοσπονδίαν ἀπολαύουσιν ἐπίσης πλή... διεθνοῦς ἱκανότητος. Ἐπὶ πραγματικῆς ἑνώσε... αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὴν πολιτεῖαι δυνατὸν νὰ ἔ... σιν ὡρισμένην μόνον διεθνῆ ἱκανότητα, ἐπε... ἐξωτερικῶς ἐμφανίζονται ὡς μία πολιτεία, ἡ... ἔχει διεθνῆ ἱκανότητα, κατὰ κανόνα πλήρη. ... ἡ πολιτικὴ ὁμοσπονδία δὲν ἀποκλείεται μεν... ἔχῃ διεθνῆ ἱκανότητα, πλὴν ὅμως αὕτη εἶναι ... ριωρισμένη. Ἐν τῇ ὁμοσπονδιακῇ πολιτείᾳ μό... αὕτη, κατ' ἀρχήν, ἔχει διεθνῆ ἱκανότητα, αἱ ... ἀποτελοῦσαι αὐτὴν πολιτεῖαι, ὁτὲ μὲν δὲν ἀπολ... ουσι διεθνοῦς ἱκανότητος, ὅπως αἱ πολιτεῖαι ... Βραζιλίας (Σύντ. 1892) καὶ τῆς Βενεζουέλας (Σ... 1904), ὁτὲ δὲ ἀπολαύουσι μόνον τοῦ δικαιώμ... νὰ συνομολογῶσιν ὡρισμένου περιεχομένου σ... θήκας μετ' ἄλλων πολιτειῶν, ὅπως αἱ πολιτ... τοῦ Μεξικοῦ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1857, ... συνθῆκαι αὗται ὑπόκεινται ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν ... ὁμοσπονδίας, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ καντόνια ... Ἑλβετίας (Σύντ. 1874), τὰς πολιτείας τῆς Ἀρ... τινῆς (Σύντ. 1860), τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Σ... 1787), τῆς Γερμανίας (Σύντ. 1919)—κατ' ἀντίθ... πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1871, τὸ ὁποῖον ἀνεγν... ζεν ὡρισμένην διεθνῆ ἱκανότητα εἰς τὰς κατ' ἰδ... πολιτείας—καὶ τῆς Αὐστρίας προκειμένου ... νον περὶ συνθηκῶν συνομολογουμένων μετ... τῶν ὁμοσπόνδων καὶ οὐχὶ μετ' ἄλλων τρίτων ... λιτειῶν.

Προκειμένου περὶ τῶν διαρκῶς οὐδετέρων ... λιτειῶν, ὑπεστηρίχθη μὲν ἡ ἄποψις ὅτι οὐδ... ἐπηρεάζεται ἡ διεθνὴς αὐτῶν ἱκανότης ἐκ τῆς ... ταστάσεως τῆς διεθνοῦς αὐτῶν οὐδετερότ... ἀλλὰ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν περ... σιν, καθ' ἣν ἡ νεωτέρα πολιτεία, παρὰ τὰς ... αὐτῆς ἀναληφθείσας διεθνεῖς ὑποχρεώσεις ... δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐνέργειαν πράξεων ... σῶν ὡρισμένας ἐννόμους συνεπείας, ἐνῷ εἶναι ... γονὸς ὅτι ἐντὸς τῶν ἀνειλημμένων αὐτῆς ... χρεώσεων ἡ διαρκῶς οὐδετέρα πολιτεία ἔχει ... μένην διεθνῆ ἱκανότητα προκειμένου περὶ ... μολογήσεως συνθηκῶν, κηρύξεως πολέμου, ἢ ... ἀναλάβῃ τὴν ἐγγύησιν ὑπ' αὐτῆς ἄλλης πολιτ... πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἁπλῶς ὑπὸ προστασίαν ... τελούσας πολιτείας, μᾶλλον ἐπικρατεστέρα φαί... ἡ ἄποψις ὅτι αὗται, ὡς καὶ προηγουμένως, ἐξ... λουθοῦν νὰ κοινωνοῦν ἀμέσως τῶν διεθνῶν ... νων, ἔχουσαι πλήρη, κατὰ συνέπειαν, διεθνῆ ... νότητα. Ἀντιθέτως, αἱ ὑπὸ προτεκτοράτα ... μεναι πολιτεῖαι δὲν δύνανται νὰ συνάπτωσι ... θήκας μετὰ ξένων πολιτειῶν καὶ νὰ διατη... ἰδίαν διπλωματικὴν καὶ προξενικὴν ἐπικοιν... μετ' αὐτῶν (οἱ δὲ εἰς τὰς τοιαύτας ὑπὸ προτ... ρᾶτα διατελούσας πολιτείας διαπεπιστευμένοι ... πλωματικοὶ καὶ προξενικοὶ ἄλλων κρατῶν ... ληλοι, εἶναι διαπεπιστευμένοι παρὰ ταῖς ἁρμ... ἀρχαῖς τοῦ προστατεύοντος κράτους), οὔτε νὰ ... ξάγωσιν αὐτοτελῶς πόλεμον. Ὡς πρὸς τὰς ὑποτ... πολιτείας, παρατηρητέον ὅτι αὗται ἔχουσι ... μένην τὴν διεθνῆ των ἱκανότητα, τοῦτο δ' ἐξ... ται εἴτε ἐκ τῶν συνθηκῶν, βάσει τῶν ὁποίων ... ρήχθη ἡ διεθνής των κατάστασις, εἴτε ἐκ τῆς ... γένει καταστάσεως, στρατιωτικῆς καὶ ἐκπολιτ... κῆς, αὐτῶν.

Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτειῶν. Πε...

Digitized by Google

λιτεία ὡς νομικὸν πρόσωπον δύναται νὰ ἔχῃ καιώματα καὶ ν' ἀναλαμβάνῃ ὑποχρεώσεις ἔναντι λων πολιτειῶν, κατ' ἀνάλογον τρόπον ὅπως ὁ θρωπος ἢ καὶ πᾶν ἄλλο νομικὸν πρόσωπον ωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου δύναται νὰ ἀναλαμ-ίνῃ ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα. Πολλοὶ συγγρα-εῖς ἐζήτησαν ποικιλοτρόπως νὰ διακρίνωσι τὰ καιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν πολιτειῶν εἰς ρωτογενῆ ἢ διαρκῆ ἢ θεμελιώδη καὶ εἰς ἐπίκτητα παροδικὰ ἢ δευτερεύοντα, ἄλλοι δὲ εἰς ἄλλας ροέβησαν διακρίσεις. Ἀλλὰ τόσον ἐκεῖναι ὅσον καὶ ῦται, ἂν δὲν εἶναι ἀνεπιτυχεῖς, πάντως δὲν δύνανται θεωρηθοῦν σκόπιμοι. Αὗται ἄλλωστε αἱ δια-ρύξεις α) τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ εθνοῦς δικαίου τῆς 6 Ἰανουαρίου 1916, β) τῆς εθνοῦς νομικῆς ἑνώσεως τῆς 11 Νοεμβρίου 1919 ιὶ γ) τοῦ διεθνοῦς ἰνστιτούτου τῆς 7 Ὀκτωβρίου)21 (κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ de Lapradelle) περὶ ῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων τῶν ἐθνῶν ἀπέ-υγον πᾶσαν τοιαύτην ἢ ἀνάλογον διάκρισιν.

Α) Κυρίως εἰπεῖν πρόκειται περὶ ἑνὸς δικαιώ-ατος τῶν πολιτειῶν, τοῦ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, τὸ τοῦ ὁποίου ἀπορρέει τὸ δικαίωμα τῆς αὐτο-ντηρήσεως, τὸ τῆς ἐλευθερίας, ἐξ οὗ ἀπορρέει ἅλιν τὸ δικαίωμα τῆς αὐτονομίας ἢ τῆς ἐσωτερι-ῆς κυριαρχίας ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ δικαίωμα ῆς ἀνεξαρτησίας ἢ ἐξωτερικῆς κυριαρχίας. Ἐκ τοῦ λευταίου τούτου δικαιώματος ἐκπηγάζει: α) τὸ ρὸς πόλεμον δικαίωμα, β) τὸ δικαίωμα τῆς ἀντι-ροσωπεύσεως ἢ πρεσβεύσεως, γ) τὸ δικαίωμα τοῦ υνθηκολογεῖν· ἐπὶ τούτοις δὲ 1) τὸ δικαίωμα τῆς ότητος, 2) τὸ δικαίωμα τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ ιὶ 3) τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ἐπικοινωνίας ἢ ιμιξίας.

1) Τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος τῶν πολιτειῶν με-ιξύ των, τοὐλάχιστον νομικῶς, ἀποτελεῖ ἀρχὴν ναμφισβήτητον, πηγάζουσαν ἐκ τοῦ δικαιώματος ῆς αὐτοσυντηρήσεως τῶν πολιτειῶν, καὶ ἑδραίαν άσιν αὐτοῦ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τὴν τοιαύτην ρχὴν τῆς ἰσότητος ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ὡς ἄνω ακηρύξει τῆς διεθνοῦς νομικῆς ἑνώσεως, κατὰ ὸ ἄρθρον 3 τῆς ὁποίας αἱ πολιτεῖαι εἶναι ἴσαι ώπιον τοῦ δικαίου. Ἡ κατὰ τὸ δίκαιον ἰσότης ιιβάλλει ὁμοίαν συνεργασίαν ἐν τῷ διακανονισμῷ ῶν συμφερόντων τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, χωρὶς ναγκαίως ν' ἀπονέμῃ ἴσην συμμετοχὴν εἰς τὸν ργανισμὸν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν ὀργάνων τῶν κα-ουμένων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐν λόγῳ συμφε-όντων. Τὸ διεθνὲς ἰνστιτοῦτον, ἐν τῇ ἐπίσης ἀνω-ρω μνημονευθείσῃ διακηρύξει του, ἀνεγνώριζεν ρθ. 2) ὅτι πολιτεῖαι διατελοῦσαι ἐν ἴσῃ μοίρᾳ λιτισμοῦ, ἄνευ διακρίσεως ἐθνότητος, θρησκείας δυνάμεως, εἶναι ἐλεύθεραι καὶ νομικῶς ἴσαι. λλ' ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου τῆς διακηρύξεως τῆς διεθνοῦς νομικῆς ἑνώσεως, νομικῶς ἀναγνωριζομένη ἰσότης τῶν πολιτειῶν ν ἀποκλείει τὰς ἐν τῇ πραγματικότητι ὑπαρχού-ς διαφοράς, ἰδίως ἐν τῇ ἐμπράκτῳ διεκδικήσει ῶν δικαιωμάτων μιᾶς ἑκάστης τούτων, τῆς μι-ιᾶς καὶ ἀσθενοῦς πολιτείας εὑρισκομένης, ἀπὸ ῆς ἀπόψεως ταύτης, εἰς ἥσσονα μοῖραν τῆς ἰσχυ-ᾶς καὶ μεγάλης πολιτείας. Εἶναι μοιραῖον ὅπως νομικὴ ἰσότης τῶν πολιτειῶν ἐλέγχεται ἀνεπαρ-ῆς ὅπως ἐπιβάλλῃ τὴν κατ' ἴσον λόγον συμμετο-ὴν ὅλων τῶν πολιτειῶν εἰς τὴν κοινὴν διοίκησιν ῶν συλλογικῶν συμφερόντων, ἐπειδὴ εἰς τοιαύ-ην περίπτωσιν λαμβάνεται κατ' ἀνάγκην ὑπ' ὄψιν πληθυσμός, ἡ ἔκτασις τῆς χώρας, ὁ δημόσιος ούτος, ἡ παραγωγικὴ ἱκανότης καὶ ὁ βαθμὸς ῦ πολιτισμοῦ ἑκάστης δεδομένης πολιτείας. Ἡ μικὴ ἰσότης ἐπιβάλλει τὴν ἴσην συμμετοχὴν εἰς ὴν σύστασιν καὶ τὸν διακανονισμόν, ἀλλ' ὄχι καὶ ὴν λειτουργίαν τῶν διεθνῶν ὀργανώσεων· οὕτω χ. πάντα μὲν τὰ κράτη ὀφείλουν νὰ συμπρά-ουν εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἑνὸς διεθνοῦς δικαστη-ου, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως πάντα ἀν-ροσωπεύωνται εἰς αὐτὸ κλπ.

Ἡ τοιαύτη ἔμπρακτος ἀνισότης τῶν πολιτειῶν ημιουργεῖ ὡρισμένην ἱεραρχίαν μεταξύ των, ἀνε-ωρισμένην ἐκ τῶν πραγμάτων, μὴ ὡρισμένας ὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου συνεπείᾳ. Ὁ περὶ ραρχίας ἀγὼν μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτειῶν, ωστὸς ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, διήκει μέχρι καὶ τοῦ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παρὰ τὰς ἐκ μέρους ὡρι-ένων παπῶν καταβληθείσας προσπαθείας, ὅπως θιερώσουν ὡρισμένην ἱεραρχίαν μεταξὺ τῶν ιστιανικῶν κρατῶν. Ἀνέκαθεν ὅμως ὑφίστατο ιὶ σήμερον ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ τῶν κυ-άρχων καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Εἶναι χαρα-ηριστικὸν ὅμως ὅτι ἡ πρακτικὴ ἀνισότης τῶν λιτειῶν προὐκάλεσεν ἀναγκαστικῶς καὶ ὡρισμέ-ς νομικὰς συνεπείας, μία τῶν ὁποίων εἶναι ἡ άκρισις μεταξὺ πολιτειῶν ἀπολαυουσῶν βασιλικῶν ιῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν στερουμένων αὐτῶν, ὡς τῆς διακρίσεως δὲ ταύτης ἡ πολιτεία, ἡ ἀπο-ύουσα βασιλικῶν τιμῶν, προηγεῖται, θεωρεῖται λαδὴ ἐν ἀνωτερότητι ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ουσα, ἐπὶ πλέον, τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἐν τῷ οσήμῳ τὸ βασιλικὸν στέμμα (τοῦ ἀνωτάτου δὲ χοντος αὐτῆς δικαιουμένου νὰ προσαγορεύεται: δελφός) καὶ ν' ἀποστέλλῃ πρέσβεις πρώτου βα-ιοῦ (ἂν καὶ οὐχὶ ὅλαι αἱ τοιαῦται πολιτεῖαι κά-μνουσι χρῆσιν τοῦ τοιούτου δικαιώματός των). Εἰς τὰς πολιτείας, αἵτινες ἀπολαύουσι βασιλικῶν τι-μῶν, ἀνήκουσιν αἱ αὐτοκρατορίαι, τὰ βασίλεια, τὰ δουκᾶτα καὶ αἱ μεγάλαι δημοκρατίαι, μεταξὺ δὲ τῶν πολιτειῶν τούτων μόνον οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς δικαιοῦνται νὰ φέρουν τὸν τίτλον τοῦ Μεγαλειοτάτου. Ἐκ τῆς πρακτικῆς πάλιν ἀνέκυ-ψεν ἡ ἑτέρα μεταξὺ τῶν πολιτειῶν διάκρισις εἰς Μεγάλας Δυνάμεις καὶ μὴ καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι πράγματι ἐκ μέρους τῶν ἰσχυρῶν δυνάμεων ἠσκήθη πάντοτε εἶδός τι ἐπιβολῆς-ἡγεμονίας ἐπὶ τῶν μικροτέρων, ὡς ἐκ μέρους τῶν ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν κρατῶν, Αὐστρίας, Πρωσσίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας (Πενταρχίας). Εἰς τὰς ἐν λόγῳ Μεγάλας Δυνάμεις προσετέθη τῷ 1867 καὶ ἡ Ἰταλία, βραδύτερον δὲ προσετέθησαν καὶ δύο ἄλλαι, μὴ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ἰαπωνία. Ἀνάλογον πρὸς τὴν παρὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐπὶ τῶν μικρῶν ἀσκηθεῖσαν ἢ ἀσκουμένην (Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ) ἡγεμονίαν ἐν Εὐρώπῃ, ἀσκοῦσι σήμερον καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀμερικανικῶν, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ δόγματος τοῦ Μονρώ.

Πρακτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν ὑφισταμένης ἱεραρχίας ἀπαντῶμεν εἰς τὰ συνέδρια, εἰς ἐπισήμους δεξιώσεις, εἰς στέψεις ἡγεμόνων καὶ τέλος κατὰ τὴν ὑπογραφὴν διεθνῶν συμβάσεων κτλ. Προκειμένου περὶ τῆς προεδρίας τῶν συνεδρίων κλπ. δὲν κρατεῖ γενικὸς κανών, ὁτὲ μὲν τῆς προεδρίας ἀνατιθεμένης εἰς ὄργανον τῆς πολιτείας, ἐντὸς τῆς ὁποίας συνέρχεται τὸ συνέδριον, ὁτὲ δὲ εἰς πρόσωπον τῆς πολιτείας, ἥτις ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκλήσεως αὐτοῦ. Ἐν τῇ ὑπογραφῇ τῶν συμβάσεων κρατεῖ πολλάκις ἡ ἀρχὴ τῆς ἐναλλαγῆς (alternat), ἑκάστη δὲ πολιτεία προηγεῖται τῆς ἄλλης μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀντίγραφον, τὸ ὁποῖον θὰ κρατήσῃ αὐτή, συμφώνως πρὸς τὴν συμβατικῶς τὸ πρῶτον μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τῷ 1546 καθιερωθεῖσαν ἀρχήν. Τελευταίως ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τῆς κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν (κατὰ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν) τοῦ ὀνόματος ἑκάστης πολιτείας ὑπογραφῆς τῶν διεθνῶν πράξεων, τηρουμένης οὕτω τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν διαφόρων πολιτειῶν μεταξύ των.

2) Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ. Πᾶσαι αἱ πολιτεῖαι, νομικῶς ἴσαι ἀπέναντι ἀλλήλων, ὑπέχουν ὑποχρέωσιν νὰ σέβωνται ἀμοιβαίως αὐτὰς ὡς μέλη τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Μόνον ἐν περιπτώσει διακοπῆς τῶν εἰρηνικῶν σχέσεων δύναται νὰ ἀρθῇ καὶ ὁ ὀφειλόμενος ἀμοιβαῖος σεβασμός, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως διατυπούμενον σημαίνει ὅτι, ὅταν ἐλλείπῃ ἀμοιβαῖος μεταξὺ τῶν πολιτειῶν σεβασμός, πρόκειται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, περὶ ἐμπολέμου καταστάσεως. Ὁ τοιοῦτος ὀφειλόμενος σεβασμὸς κατὰ τρεῖς τρόπους δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ: α) Δι' ἀποφυγῆς πάσης πράξεως δυναμένης νὰ προσβάλῃ τὴν ἑτέραν πολιτείαν καὶ συνεπῶς διὰ τῆς ὑποχρεώσεως ἀπονομῆς ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων τιμῶν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἄλλων κρατῶν, τόσον κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς, ὅσον καὶ τὰς ὑπηρεσιακὰς ἐπικοινωνίας, ἐπίσης εἰς τὴν σημαίαν καὶ τὰ ἐμβλήματα ἑκάστου κράτους. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων πράξεων-προσβολῶν, ἡ νομοθεσία ἑκάστου κράτους (παρ' ἡμῖν ἄρθ. 145 ἐπ. τοῦ Π.Ν.) προέβλεψε διὰ τὴν τιμωρίαν πάσης κατὰ ξένων κρατῶν προσβολῆς. β) Διὰ τῆς μὴ ἐναντιώσεως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἄλλου κράτους, δι' ἀποκλεισμοῦ ἐμπορικοῦ (boycottage) ἐναντίον πολιτειῶν ἢ τῶν προϊόντων αὐτῶν, καίτοι τοῦτο ἀποτελεῖ συνηθέστατον φαινόμενον, παρὰ τὰς ὑφισταμένας ἐμπορικὰς συνθήκας. γ) Διὰ τοῦ σεβασμοῦ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου κράτους, ἐφ' ὅσον τοῦτο, ὡς νομικὸν πρόσωπον, δικαιοῦται νὰ συναλλάττηται ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν ἄλλων πολιτειῶν τόσον συμφώνως πρὸς τὰς διεθνεῖς αὐτῆς ἀνάγκας, ὅσον καὶ ἐντὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δικαιουμένης πάντως τῆς ἑτέρας πολιτείας νὰ ὑποβάλλῃ ὑπὸ εἰδικοὺς περιορισμούς, μὴ ἀπαιτουμένους διὰ τὰ «ἴδια αὐτῆς» νομικὰ πρόσωπα τοῦ δημοσίου δικαίου, οἱασδήποτε κτήσεις ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν της, καὶ νὰ περιορίζῃ διὰ νόμου τὴν ἱκανότητα τοῦ κτᾶσθαι τοιαῦτα δικαιώματα κυριότητος, ὅπως ἀπεφάνθη τὸ διεθνὲς ἰνστιτοῦτον τῷ 1897 κατὰ τὴν ἐν Κοπεγχάγῃ σύνοδον αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πολλάκις προέκυψαν ζητήματα διάφορα ἐν τῇ πρακτικῇ, ὅπως λ. χ. ἡ ὑπόθεσις Ζάππα μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς μαρκισίας Plessis-Bellière.

3) Τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ἐπικοινωνίας, ἀπόρροια τοῦ μεταξὺ τῶν κρατῶν συνδέσμου, ἀποτελοῦντος αὐτὴν τὴν βάσιν καὶ τὴν πηγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, στηρίζεται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν διαφόρων πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν προϊόντων των, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἡ ἀνθρωπίνη φύσις χάριν τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀναπτύξεως. Παρὰ τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν διδαχθεῖσαν γνώμην ὅτι πᾶσα πολιτεία, κατὰ συνέπειαν τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας, δύναται ν' ἀναχαλέσῃ τὸ δικαίωμα τὸ παρ' αὐτῆς εἰς ἄλλην πολιτείαν ἀναγνωρισθὲν τῆς ἐλευθέρας ἐπικοινωνίας, σήμερον, ἀντιθέτως, ὄχι μόνον θεωρητικῶς ἀποκρούεται τοιαύτη τις ἐκδοχή, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ἐζητήθη νὰ κατοχυρωθῇ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ἐπικοινωνίας τῶν πολιτειῶν μεταξύ των δι' εἰδικῶν συμβάσεων διεθνῶν συγκοινωνιῶν καὶ διαμετακομίσεως, ἐν αἷς ὡς σημαντικώταται δύνανται νὰ θεωρηθοῦν αἱ περὶ ὑποβρυχίων καλωδίων τοῦ 1884, 1886 καὶ 1887, περὶ διεθνοῦς κυκλοφορίας αὐτοκινήτων (1909), τεχνικῆς ἑνότητος τῶν σιδηροδρόμων (1886), διεθνοῦς ποταμοπλοΐας, ἐλευθέρας χρήσεως τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ (1888) κτλ.

Β) Ἐπὶ τῶν διὰ τὰς πολιτείας ὑφισταμένων ὑποχρεώσεων ζητεῖται ἡ διάκρισις εἰς ἠθικὰς καὶ νομικάς, ἂν καὶ ἐν τῇ διακρίσει ταύτῃ παραβλέπεται ὅτι δυνατὸν ἡ θεωρουμένη σήμερον διά τινα πολιτείαν ὡς ἠθικὴ ὑποχρέωσις ν' ἀναφανῇ αὔριον ὡς νομική, ἐπειδὴ πλέον ρυθμίζεται διὰ κανόνων δικαίου, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἴσως ἡ ἀνωτέρω μνημονευομένη διακήρυξις τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀποφεύγει νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ἠθικῶν ὑποχρεώσεων τῶν πολιτειῶν, ἡ δ' ἑτέρα διακήρυξις τῆς διεθνοῦς νομικῆς ἑνώσεως δὲν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ ἠθικῶν καὶ νομικῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν.

Πάντως, ὡς ἠθικαὶ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτειῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν: α) Ἡ ὑποχρέωσις πάσης πολιτείας νὰ δέχηται εἰς τοὺς λιμένας αὐτῆς τὰ ὑπὸ ξένην σημαίαν ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα, τὰ καταφεύγοντα εἰς αὐτοὺς ὅπως ἐπιδιορθώσωσι ζημίας προξενηθείσας ἐκ τρικυμίας, ἢ πρὸς προμήθειαν τροφίμων, καυσίμου ὕλης κλπ. β) Ἡ ὑποχρέωσις πάσης ναυτικῆς πολιτείας νὰ ὀργανώσῃ ναυαγοσωστικὴν ὑπηρεσίαν. γ) Ἡ ὑποχρέωσις τῆς ρυθμίσεως κατὰ τοιοῦτον τρόπον τῆς ἀστικῆς καὶ ποινικῆς νομοθεσίας, ὥστε αἱ ἁρμόδιαι ἀρχαὶ τῆς πολιτείας νὰ δύνανται, τῇ αἰτήσει ξένης πολιτείας, νὰ ἔλθουν ἐπίκουροι αὐτῇ ἐν τῇ διώξει τῶν ἐντὸς τῆς ἰδίας των χώρας ἐγκληματιῶν κλπ. δ) Ἡ ὑποχρέωσις πάσης πολιτείας, ὅπως, ἀπὸ συμφώνου μετ' ἄλλων, λαμβάνῃ μέτρα καταστολῆς πάσης ἐπιδημικῆς ἀσθενείας, ἐπικινδύνου διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑγείαν κλπ. ε) Ἡ ὑποχρέωσις, ἣν ἀνέλαβον αἱ συγκροτήσασαι τὰς συνδιασκέψεις τῆς Χάγης τοῦ 1899 καὶ 1907 Δυνάμεις, ὅπως, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὀξεῖά τις διαφορὰ θὰ ἠπείλει νὰ προκαλέσῃ ῥῆξιν μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων πολιτειῶν, ὑπενθυμίζωσιν εἰς αὐτὰς ὅτι δύνανται νὰ προσφύγουν εἰς τὸ διεθνὲς δικαστήριον. Ἄλλοι συγγραφεῖς εἰς τὰς ἠθικὰς ταύτας ὑποχρεώσεις προσθέτουσι καὶ ἄλλας, ὅπως λ. χ. τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα πᾶσα πολιτεία ἐξασφαλίζῃ δικαίους καὶ ἀνθρωπίνους ὅρους ἐργασίας κλπ.

Ὡς πρὸς τὰς νομικὰς ὑποχρεώσεις μιᾶς πολιτείας, μεγάλη διαφωνία κρατεῖ μεταξὺ τῶν συγγραφέων, ἂν καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα συναντῶνται οὗτοι πολλάκις. Κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τῆς διακηρύξεως τῆς διεθνοῦς νομικῆς ἑνώσεως αἱ πολιτεῖαι ὑπέχουν τὰς ἑξῆς ὑποχρεώσεις: α) Νὰ διατηρῶσι φανερῶς διεθνεῖς σχέσεις ἐρειδομένας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐθύτητος. β) Νὰ τηρῶσιν ἐπακριβῶς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου. γ) Νὰ ἐκτελῶσι καλῇ τῇ πίστει τὰς παρὰ τῶν διαιτητικῶν δικαστηρίων ἐκδοθείσας ἀποφάσεις. δ) Νὰ σέβωνται ἐπακριβῶς τὰς συνθήκας. ε) Νὰ μὴ προστρέχωσιν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων πρὶν ἐξαντλήσωσιν ὅλα τὰ μέσα εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διαφορῶν. στ) Νὰ συνενῶσι τὰς προσπαθείας των ὅπως προλαμβάνωσι, παρακωλύωσι καὶ ἐνδεχομένως ἀναχαιτίζωσι τὸν πόλεμον· καὶ ζ) Νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὴν ἵδρυσιν, λειτουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν παντὸς διεθνοῦς ὀργανισμοῦ.

Εὐθύνη τῶν πολιτειῶν. Ἐφ' ὅσον αἱ διάφοροι πολιτεῖαι διατελοῦσιν εἰς διεθνῆ ἐπικοινωνίαν μεταξύ των, ρυθμιζομένην παρὰ διεθνῶν κανόνων, ἑπόμενον εἶναι νὰ ἀξιοῦν ὅπως οἱ κανόνες οὗτοι τηρῶνται καὶ παρὰ τῶν ἄλλων καὶ συνεπῶς νὰ εὐθύνωνται εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μὴ τηρήσεως, δηλαδὴ παραβιάσεως τῶν κανόνων τούτων. Εἶναι δὲ σημαντικὸν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν συνδιάσκεψιν τῆς Χάγης αἱ ἐν αὐτῇ ἀντιπροσωπευόμεναι δυνάμεις διεκήρυξαν διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τῆς IV συμβάσεως ὅτι ὁ παραβαίνων τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου ἐμπόλεμος εὐθύνεται, ἐνδεχομένως, εἰς ἀποζημίωσιν. Εὐθύνεται δὲ διὰ πάσας τὰς πράξεις τὰς ἐνεργηθείσας ὑπὸ τῶν προσώπων τῶν ἀποτελούντων μέρος τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς εὐθύνης τῶν πολιτειῶν καὶ ἐν καιρῷ πολέμου καθιστᾷ μᾶλλον ἀναμφισβήτητον τὴν ἐκδοχὴν ὅτι κατὰ μείζονα λόγον ἐν καιρῷ εἰρήνης δέον νὰ εὐθύνωνται αἱ πολιτεῖαι, τῶν ἀδικηθεισῶν δυναμένων νὰ ζητήσωσιν ἱκανοποίησιν διὰ πᾶσαν παράβασιν τῶν διεθνῶν κανόνων καὶ ἐνδεχομένως διὰ τὰς ὡς ἐκ τούτου ἐπελθούσας εἰς αὐτὰς ζημίας.

Διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διεθνοῦς εὐθύνης τῆς πολιτείας ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐνέργεια ὡρισμένης πράξεως ἢ παραλείψεως ἀντικειμένης εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἡ ὕπαρξις δηλαδὴ διεθνοῦς ἀδικήματος κατὰ τὴν νεωτέραν ὁρολογίαν. Κατὰ συνέπειαν, ἂν πολιτεία τις ἀποβῇ ἐν τῇ διεθνεῖ τις κοινωνίᾳ πρόξενος ζημίας εἴς τινα ἄλλην, χωρὶς

Digitized by Google

νὰ παραβῇ κανόνα τινὰ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, οὐδεμίαν ὑπέχει τούτου ἕνεκα εὐθύνην (qui suo jure utitur nemini facit injuriam). Οὕτω δὲν εὐθύνεται ἡ πολιτεία, ἥτις ἐν καιρῷ πολέμου κατεβύθισεν ἐχθρικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον διὰ τὸ ἐπ' αὐτοῦ εἰς οὐδετέρους ἀνῆκον ἐμπόρευμα, ἢ ἐν περιπτώσει ἐφαρμογῆς κατ' ἄλλης πολιτείας ἀντιποίνων κλπ. Ἡ πολιτεία, ἐμφανιζομένη ἐξωτερικῶς διὰ τῶν ἁρμοδίων αὐτῆς ὀργάνων, εὐθύνεται ἐξ ἴσου διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅσον τὸ ὄργανον ἐνεργεῖ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἁρμοδιότητος αὐτοῦ, ἄλλως, ἐν περιπτώσει δηλαδὴ καθ' ἣν ἀναρμοδίως ἐνεργεῖ, οὐδεμία εὐθύνη δημιουργεῖται διὰ τὴν πολιτείαν, διότι αἱ ἀναρμόδιαι πράξεις τῶν ὀργάνων δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πράξεις τῆς πολιτείας. Ἀλλ' εἰς τὴν θεωρητικὴν ταύτην ἀντίληψιν ἀντιτάσσεται πολυχρόνιος καὶ συνεχὴς ἀντίθετος πρακτική, καθ' ἣν καὶ διὰ τὰς ἀναρμοδίους πράξεις τῶν ὀργάνων της εὐθύνεται ἡ πολιτεία ἐξ ἴσου, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κανόνα. Συμφώνως πρὸς τὴν μᾶλλον διαδεδομένην ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γνώμην, ἵνα καταλογισθῇ εὐθύνη εἴς τινα πολιτείαν, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ δόλος, ἐνῷ κατ' ὀρθοτέραν ἴσως ἀντίληψιν τὸ στοιχεῖον τοῦ δόλου δυνατὸν ν' ἀπαντᾶται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ πολιτεία ἠμέλησε νὰ λάβῃ τ' ἀναγκαῖα μέτρα ἢ ἀποφεύγει νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἰδιώτην-ὑπήκοόν της, ὅστις ἠδίκησε τὴν ξένην πολιτείαν, δὲν συντρέχει ὅμως, τοὐλάχιστον πάντοτε καὶ γενικῶς, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ διεθνὲς ἀδίκημα προεκλήθη ἐκ πράξεως τοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου, ἂν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁμοίως εὐθύνεται ἡ πολιτεία. Τὸ στοιχεῖον, συνεπῶς, τοῦ δόλου δὲν ἀπαντᾷ εἰς ἑκάστην περίπτωσιν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προκειμένης καὶ δεδομένης ὑποθέσεως, τῆς κατηγορούσης πολιτείας ὑποχρεουμένης ν' ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν δόλου, τοῦ βαρύνοντος τὴν κατηγορουμένην πολιτείαν. Ἐκ τῆς διεθνοῦς εὐθύνης τῆς πολιτείας πηγάζει τὸ καθῆκον αὐτῆς ὅπως λαμβάνῃ πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο ν' ἀποκρουσθοῦν προσβολαὶ ἐκ μέρους ἰδιωτῶν κατὰ τῆς ξένης πολιτείας καὶ ἰδιαιτέρως ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους αὐτῆς προετοιμάζονται πράξεις στρεφόμεναι κατ' ἄλλου γείτονος κράτους κλπ. Πάντως, ἡ πολιτεία εὐθύνεται διὰ πράξεις ἰδιωτῶν, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν ἀξιοποίνων πράξεων τούτων δύναται νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν προσβληθεῖσαν ἡ ἑτέρα πολιτεία, ἑπομένως οὐχὶ καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν παράφρων τις πυροβολήσῃ καὶ φονεύσῃ τὸν πρέσβυν ξένης πολιτείας, διότι αὕτη δὲν δύναται ν' ἀξιώσῃ ἱκανοποίησιν. Ἐπίσης οὐδεμία εὐθύνη δύναται νὰ βαρύνῃ τὴν πολιτείαν, ἂν ἰδιῶται αὐτῆς ὀφείλουσι καὶ δὲν ἐξοφλῶσι τὰ χρέη των εἰς τοὺς ὑπηκόους ξένης πολιτείας, οὔτε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ ἐντὸς αὐτῆς διατελοῦντες ὑπήκοοι ξένης πολιτείας, καλούμενοι παρ' αὐτῆς ὅπως ἐκπληρώσουν τὴν στρατιωτικήν των ὑπηρεσίαν, ἀρνοῦνται νὰ προσέλθουν, τῆς φιλοξενούσης αὐτοὺς πολιτείας μὴ ὑποχρεουμένης νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Εὐθῦναι διά τινα πολιτείαν δημιουργοῦνται ἐν περιπτώσει προσβολῆς κατὰ τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας, τοῦ ἰσχύοντος πολιτεύματος ἢ ἀποπείρας ἐκθρονίσεως τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἄλλης πολιτείας ἢ προσβολῆς κατὰ τῆς πολιτείας, ὡς τοιαύτης, ἢ τῶν διεθνῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ὀργάνων της, ἢ τῶν συμβούλων της ἢ τῶν ἐν τῇ ἑτέρᾳ πολιτείᾳ διατελούντων ὑπηκόων της, διὰ τοὺς ὁποίους αὕτη ἀναλαμβάνει τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς περιουσίας καὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν, παραλείπουσα δὲ τοῦτο ἐνεργεῖ παρανόμως καὶ εὐθύνεται ἀπέναντι τῆς πολιτείας, ἧς οὗτοι εἶναι ὑπήκοοι. Ἀλλ' ἡ ἀπέναντι ἄλλης πολιτείας χάριν τῶν ὑπηκόων της εὐθύνη τῶν ἄλλων κρατῶν δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ἡ φιλοξενοῦσα πολιτεία εὐθύνεται διὰ ζημίας ἢ ἄλλας προσβολὰς προσγενομένας αὐτῇ συνεπείᾳ ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ ἐμφυλίου πολέμου παρὰ τοῦ ὄχλου τότε μόνον, ὅταν ἐξ ἀμελείας παρέλειψε νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς προστασίαν αὐτῶν, ἢ ὅταν, μετὰ τὴν παῦσιν τῶν ταραχῶν, δὲν προέβη εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ὑπαιτίων. Ἡ ἀντίθετος γνώμη, ἥτις δὲν φαίνεται νὰ ἀριθμῇ πολλοὺς ὑπερμάχους, καθ' ἣν ἡ πολιτεία καὶ πάλιν εὐθύνεται διὰ τοιαύτας ζημίας, δὲν δικαιώνεται οὐδὲ πρακτικῶς, ἀντιθέτως δὲ συνεπὴς καὶ δικαία εἶναι ἡ ἀντίληψις, καθ' ἣν ἡ πολιτεία ὑποχρεοῦται ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς παθόντας, ἀλλ' αὕτη μέχρι σήμερον δὲν φαίνεται νὰ ἐγένετο καὶ πρακτικῶς ἀποδεκτή, ἐνῷ, ἐξ ἄλλου, θὰ ἠδύνατο νὰ ὁδηγήσῃ ἐν τῇ πράξει εἰς πλεῖστα ὅσα ἄτοπα. Προκειμένου περὶ τῆς εὐθύνης ἕνεκεν τῶν πράξεων τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν μιᾶς ὁμοσπονδιακῆς πολιτείας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπικρατοῦσα ἡ γνώμη ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τοιαύτας πράξεις βαρύνει τὴν ὁμοσπονδίαν, προκειμένου δὲ περὶ διεθνῶν ἀδικημάτων, γενομένων παρὰ πολιτειῶν διατελουσῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν ἄλλων (προτεκτοράτων) ἢ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν ἄλλων (ὑποτελῶν), διδάσκεται γενικῶς ὅτι εὐθύνεται διὰ ταῦτα ἡ ἐνασκοῦσα τὴν προστασίαν ἢ τὴν ἐπικυριαρχίαν πολιτεία.

Ἡ εὐθύνη τῆς πολιτείας συνίσταται εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ προσβληθέντος δικαιώματος, οὐδέποτε δὲ εἰς ποινήν. Ἡ φύσις δὲ τῆς ἐπανορθώσεως δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ κατὰ τρόπον γενικόν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἑκάστοτε συγκεκριμένης περιπτώσεως καὶ τῆς γνώμης ἀξιώσεως τῆς προσβληθείσης πολιτείας, ἐφ' ὅσον τὸ ὅλον ζήτημα δὲν ἐλύθη διαιτητικῶς καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν ἐξαρτᾶται νὰ θεωρήσῃ ἢ ὄχι τὴν γενομένην ἱκανοποίησιν ὡς ἀρκετὴν ἢ μή. Ἐνίοτε δύναται νὰ ζητηθῇ καὶ ἀποζημίωσις, ἥτις εἶναι πάντοτε βάσιμος ἐπὶ ζημίας προσγενομένης εἰς ξένους ὑπηκόους καὶ δύναται νὰ περιλαμβάνῃ τήν τε θετικὴν καὶ ὑποθετικὴν ζημίαν ὅσον καὶ τὸ διαφυγὸν κέρδος, ἐφ' ὅσον τοῦτο δύναται νὰ πιστοποιηθῇ. Ἡ μὴ ἱκανοποίησις-ἀποζημίωσις ἢ ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ ἐπιτευχθῇ συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο πολιτειῶν, ἐπιτρέπει εἰς τὴν προσβληθεῖσαν νὰ λάβῃ ἐν πρώτοις ὅλα τὰ μὴ πολεμικὰ παρὰ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐπιτρεπόμενα μέσα ἐξαναγκασμοῦ καὶ τελικῶς, μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν ὅπλων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Crane*, L'État en droit constitutionnel et en droit international (1907).—*Brie*, Theorie der Staatenverbindungen (1896).—*M. Posener*, Bundesstaat und Staatenbund in geschichtlicher Entwicklung (1902).—*Svéreff*, Les bases de la classification des États, en relation avec la doctrine générale de la classification (1883).—*Sirmagieff*, De la situation des États mi-souverains (1889).—*Heilborn*, Des völkerrechtliche Protektorat (1891).—*Sadoul*, De la guerre civile en droit des gens. Reconnaissance de belligérance (1905).—*Le Normand*, La reconnaissance internationale et ses diverses applications (1899).—*Moore*, International law (1906 τ. I.).—*Cordenav*, Des droits et des devoirs des États entre eux (1888).—*Pillet*, Recherches sur les droits fondamentaux des États κλπ. ἐν Revue de Droit intern public τ. V καὶ τ. IV.—*Anzilotti*, Teoria generale della responsabilità dello Stato (1902).—*Schoen*, Die völkerrechtliche Haftung der Staaten aus unerlaubten Handlungen (1917).—*Strupp*, Des völkerrechtliche Delikt (1920).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Σχέσις πολιτείας καὶ ἐκκλησίας. Αὕτη ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφάς· τὴν τῆς ἑνώσεως ἢ ἑνότητος, ἐφ' ἧς πολιτεία καὶ Ἐκκλησία διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐνεργείας καὶ τῶν αὐτῶν ὀργάνων ἐπιδιώκουσι τὸν αὐτὸν σκοπόν, καὶ τὴν τοῦ χωρισμοῦ, ἐφ' ἧς ταῦτά εἰσι διάφορα. Καὶ ἡ μὲν μορφὴ τῆς ἑνώσεως διετυπώθη εἰς δύο συστήματα, τὸ ἱεροκρατικὸν καὶ τὸ πολιτειοκρατικόν, ἡ δὲ μορφὴ τοῦ χωρισμοῦ εἰς τρία συστήματα, τὸ τῆς ὁμοταξίας, τῆς νόμῳ κρατούσης πολιτείας καὶ τοῦ τελείου χωρισμοῦ πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας. Περὶ νομικῆς σχέσεως πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γένηται λόγος ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει πρὸ τοῦ ἀπὸ 313 Μεδιολανίου ἐδίκτου, διότι ἡ μὲν χριστιανικὴ θρησκεία ἀπηγορεύετο ὡς religio peregrina, αἱ δὲ χριστιανικαὶ κοινότητες ὡς ἀθέμιτα σωματεῖα καὶ ἡ τέλεσις τῆς χριστιανικῆς λατρείας ὡς ἔγκλημα καθοσιώσεως. Τῷ 380 Θεοδόσιος ὁ Α' ἐκήρυξε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν θρησκείαν τοῦ κράτους, τὴν δ' Ἐκκλησίαν, Ἐκκλησίαν τοῦ κράτους. Τῆς ἐν τῷ δυτικῷ κράτει διαμορφώσεως τῆς σχέσεως πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ὅλως διάφορος ἡ ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει.

Μορφὴ ἑνώσεως ἢ ἑνότητος. Ἡ μορφὴ αὕτη διετυπώθη εἰς δύο συστήματα: εἰς τὸ *ἱεροκρατικόν*, καθὸ ἡ πολιτεία ὑπόκειται τῇ Ἐκκλησίᾳ (βλ. λ. *ἱεροκρατικὸν σύστημα*), καὶ εἰς τὸ *πολιτειοκρατικόν*, ἤτοι τὸ ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος κρατῆσαν σύστημα τῆς εἰς τὴν πολιτείαν ὑποταγῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ συστήματος τούτου, ὡς ἐκ τῆς διαφόρου βουλήσεως τῶν διαφόρων πολιτειῶν, ἐλλείπει, ὡς εἰκός, τὸ ἑνιαῖον καὶ συνεπές, τὸ χαρακτηρίζον τὸ ἱεροκρατικὸν σύστημα, ἐφ' οὗ τὰ πάντα διέπει ἡ βούλησις τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι μία καὶ ἡ αὐτὴ βούλησις, τὰς αὐτὰς ἀείποτε προβάλλουσα ἀξιώσεις πρὸς πάσας τὰς πολιτείας. Τὸ πολιτειοκρατικὸν σύστημα ἐμφανίζεται ὑπὸ τρεῖς μορφάς, καὶ δὴ τὴν τοῦ *καισαροπαπισμοῦ* (βλ. λ.), τὴν τοῦ *τερριτοριαλισμοῦ* τῶν προτεσταντικῶν κρατῶν, καὶ τὴν τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων πολιτικῆς ἀπολυταρχίας τῶν καθολικῶν κρατῶν.

Δευτέρα μορφὴ τοῦ πολιτειοκρατικοῦ συστήματος ὑπῆρξεν ἡ τοῦ ἐν ταῖς προτεσταντικαῖς χώραις τερριτοριαλισμοῦ, καθ' ὅν, λήγοντος ἤδη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ ἐξουσία ἦτο ἡνωμένη, τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν δίκαιον παρήγετο διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἡ Ἐκκλησία ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ πολιτικῶν ὑπαλλήλων, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἐξηναγκάζοντο εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν καθηκόντων ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἥτις καθόλου εἶχεν ὑποτεταγμένην εἰς ἑαυτὴν τήν, ἵδρυμα τοῦ κράτους γενομένην, προτεσταντικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις τῶν πραγμάτων δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μεταρρυθμίσεως, καθ' ἃς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπάρχουσι δύο ξίφη, ἤτοι δύο ἐξουσίαι κεχωρισμέναι ἀλλήλων, ἡ πνευματική, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ κήρυγμα καὶ καθόλου ἡ διδασκαλία, ὡς καὶ ἡ τέλεσις τῶν μυστηρίων, καὶ ἡ κοσμική, ἥτις ὀφείλει, χριστιανικὸν καὶ δὴ εὐαγγελικὸν χαρακτῆρα φέρουσα (διότι ὁ Λούθηρος οὐδεμίαν εἶχεν ἰδέαν ἰσονόμου, ἤτοι ἀνεξιθρήσκου κοσμικῆς ἐξουσίας),
νὰ μεριμνᾷ πρὸς τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν [...]
ὅμως ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς πίστεως καὶ συνει[...]
σεως) καὶ περὶ τῆς ἑνότητος τῆς διδασκαλίας [...]
κυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ὀφείλει νὰ [...]
ται κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτης, διότι τῶν πνευματι[...]
πνευματικὴ μόνον πρέπει νὰ εἶναι ἡ διεύθυνσις.

Τρίτη μορφὴ ἐμφανίσεως τοῦ πολιτειοκρατι[...]
συστήματος ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ [...]
λιτικὴ ἀπολυταρχία τῶν καθολικῶν κρατῶν, μά[...]
λιστα δὲ τῆς Γαλλίας, Βαυαρίας καὶ Αὐστρίας.

Ἐν Γαλλίᾳ ἤρξατο παρασκευαζόμενον τὸ [...]
φος πρὸς τὴν τοιαύτην μορφὴν τοῦ πολιτειοκρα[...]
τικοῦ συστήματος ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ [...]
τῷ 1306 διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς βούλλας [...]
sanctam, τῷ 1438 διὰ τῆς πραγματικῆς κυρώσ[...]
Καρόλου τοῦ Ζ', τῷ 1594 διὰ τῆς ὑπὸ Πέτρου [...]
θηρα συστηματοποιήσεως τῶν γαλλικανικῶν ἐλ[...]
θεριῶν, καὶ τέλος διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς δη[...]
μοσιεύσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς Τριδεντίνης συ[...]
δου. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πολ[...]
ἀπολυταρχία ἠσκήθη λίαν ἔντονος ἐπὶ Λουδο[...]
τοῦ ΙΔ' (1643—1715), διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐ[...]
ναγκασμοῦ, ὃν ἤσκησε διὰ τῆς τῷ 1685 κατα[...]
σεως τοῦ ἐδίκτου τῆς Νάντης καὶ διὰ τῆς εἰς [...]
πολιτικὴν ἰδέαν ὑπαγωγῆς πάντων τῶν ἐκκλη[...]
στικῶν. Ἠξίωσε δὲ Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' ταύτη[...]
τῇ πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν ΙΑ' ἔριδι (1676—1[...]
πρὸς ἣν σχετικὴ ὑπῆρξεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκβιασ[...]
ἀπὸ 19 Μαρτίου 1682 δήλωσις τῶν προτ[...]
τοῦ γαλλικανικοῦ κλήρου.

Ἐν Βαυαρίᾳ ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν π[...]
τικὴ ἀπολυταρχία ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον μὲν [...]
ἀλλ' ἐξ ἴσου ἔντονος τῆς ἐν Γαλλίᾳ. Οὕτω [...]
Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α' (1595—1651) καὶ τοῦ Μ[...]
μιλιανοῦ-Ἰωσὴφ (1745—1777) αὐστηρῶς ἐπόπτ[...]
ἡ πολιτεία οὐ μόνον τὴν τῆς Ἐκκλησίας νομ[...]
σίαν, τὴν διοίκησιν καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξου[...]
ἐν τελευταίῳ ἐξετάζουσα βαθμῷ τὰς ποινικὰς [...]
πειθαρχικὰς ἀποφάσεις ταύτης, ἀλλὰ καὶ [...]
ἔτι τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον τῶν πολιτῶν.

Διάφορον τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βαυαρίᾳ μορφῆς [...]
βεν ἐν Αὐστρίᾳ ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν [...]
γμάτων πολιτικὴ ἀπολυταρχία ἐπὶ τῆς Μαρία[...]
ρεσίας, μάλιστα δ' ἐπὶ Ἰωσὴφ τοῦ Β'. Καὶ [...]
ρωσε μὲν οὗτος τῷ 1781 τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεξ[...]
σκείας διά τε τῆς πρὸς τοὺς προτεστάντας [...]
τέρων τῶν ὁμολογιῶν καὶ τοὺς ὀρθοδόξους [...]
χῆς τοῦ exercitium religionis privatum, ὡς [...]
τῆς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐπιεικείας καὶ εὐ[...]
ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνεξιθρησκεία αὐτοῦ ὑπῆρξεν [...]
ἰδιόρρυθμος καὶ ἀσυνεπής, διότι καθιέρωσε μὲν [...]
περὶ τὴν λατρείαν ἐλευθερίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ [...]
ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ὡς δῆλον γίνετα[...]
τῶν περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ θρησκεύματος δ[...]
ξεων αὐτοῦ καὶ τῶν κατὰ αἱρετικῶν καὶ σ[...]
τικῶν ἀπειληθεισῶν ποινῶν, μάλιστα δ' ἐκ τῆς [...]
τάξεως, δι' ἧς ὑπεχρέωσε τοὺς νοσοῦντας [...]
στάντας ἵνα δέχωνται τὴν ἐπίσκεψιν καθο[...]
ἐφημερίου. Οὐδεμία μορφὴ πολιτειοκρατικοῦ [...]
στήματος ἀποτελεῖ μείζονα σύγχυσιν τῶν ὁρίων [...]
λιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, τῆς [...]
κλησιαστικῆς τοῦ Ἰωσὴφ πολιτικῆς, ἣν χαρα[...]
ρίζει ἡ αὐθαιρεσία, ἡ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀσάφε[...]
ἀστάθεια καὶ ὁ ἐξ ἰδίας πείσμονος πρωτοβο[...]
δεσποτισμός, ὁ τὰ πάντα, μηδ' αὐτῶν τῶν [...]
ἀξίων λόγου λεπτομερειῶν ἐξαιρουμένων, ρυθ[...]
καὶ διέπων.

Μορφὴ χωρισμοῦ ἢ διακρίσεως. Ἡ μορφὴ [...]
διετυπώθη εἰς τρία συστήματα καὶ δή, τὸ τῆς [...]
ταξίας, τὸ τῆς νόμῳ κρατούσης πολιτείας καὶ τοῦ [...]
τελείου χωρισμοῦ πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας.

Σύστημα ὁμοταξίας εἶναι τὸ σύστημα [...]
καθ' ὃ οὔτε ἡ πολιτεία ἀσκεῖ ἐξουσίαν τινὰ [...]
πτείαν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὔτε καὶ [...]
ὀφείλει ὑποταγήν τινα ἐκείνῃ. Τὰ ὅρια τῆς δι[...]
δοσίας πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας κυριάρχων [...]
ὁμοταγῶν ὄντων ὁρίζονται διὰ συμβάσεως [...]
κονκορδᾶτον). Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ὁμο[...]
ἔτυχεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ τῆς ἐν τῷ κοινο[...]
ὑποστηρίξεως τοῦ καθολικοῦ κέντρου, οὗ καὶ [...]
τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτι[...]

Σύστημα τῆς νόμῳ κρατούσης πολιτείας. Κ[...]
τίθεσιν πρὸς τὸ σύστημα τῆς ὁμοταξίας [...]
χθη ἀπὸ τῆς προϋποθέσεως τῆς διαφορᾶς [...]
τείας καὶ Ἐκκλησίας τὸ σύστημα τῆς νόμῳ [...]
τούσης πολιτείας, ὅπερ καὶ ἐκράτησεν ἐν ταῖς [...]
μοθεσίαις τοῦ ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνος. Κατὰ τ[...]
στημα τοῦτο, ἐπειδὴ πολιτεία καὶ Ἐκκλησία [...]
τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ τὸν προορισμόν, εἶναι δι[...]
ἀνάγκη νὰ χωρισθῶσι καὶ νομικῶς ὡς πρὸς [...]
ἁρμοδιότητα αὐτῶν. Ὁ χωρισμὸς οὗτος δὲν [...]
ται διὰ συμβάσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς νομοθεσίας [...]
πολιτείας. Ἡ πολιτεία κατὰ τὸ σύστημα το[...]
θιεροῖ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἐλευθερίας τῆς [...]
σκευτικῆς συνειδήσεως καὶ ἀσκεῖ τὴν ἐπο[...]
αὐτῆς μόνον ὡς πρὸς τὰ λεγόμενα ἐξωτερικὰ [...]
χομένη πάσης ἐπεμβάσεως ὡς πρὸς τὰ ἐσ[...]
ἐσωτερικά. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πολιτειο[...]
κὸν σύστημα, τὸ ὑπαγαγὸν εἰς τὴν πολιτεία[...]
τὰ ἐκκλησιαστικά, τὸ τῆς νόμῳ κρατούσης [...]
τείας αὐστηρῶς διακρίνει τῆς πολιτικῆς ἐξ[...]

Digitized by Google

ν ἐκκλησιαστικήν, δεχόμενον οὕτω εὐρὺ πεδίον, ᾧ ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζεται ἐλευθέρα πρὸς θμισιν τῶν ἑαυτῆς. Ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἃ ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ ἀπέχῃ πάσης εμβάσεως, εἶναι μάλιστα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ γμα, εἰς τὰ τῆς θείας λατρείας, εἰς τὰ τῶν κακόντων τῶν κληρικῶν, εἰς τὰ τοῦ θείου κηρύατος, εἰς τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, εἰς τῶν χειροτονιῶν, εἰς τὰ τῆς καθιερώσεως τῶν ῶν. Τὸ σύστημα τῆς νόμῳ κρατούσης πολιτείας δηλοῦται τριχῶς καὶ δή, διὰ τῆς ὑπὸ τῆς πολιας κηρύξεως Ἐκκλησίας τινὸς ὡς ἐπικρατούς, ἀναγνωρίσεως δὲ καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν ινοτήτων ὡς νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ ἢ μοσίου δικαίου, διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐποπτείας καὶ ι τῆς παροχῆς ὑποστηρίξεως καὶ προστασίας τῇ κκλησίᾳ. Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τοῦ στήματος τούτου παρ' ἡμῖν, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ τὸ ἄρθρον 14 ἐδάφιον 3 τοῦ διατάγματος ρὶ καθηκόντων νομαρχῶν, νέαι θρησκευτικαὶ ινωνίαι θὰ ἱδρύοντο διὰ βασιλικοῦ διατάγμα; τῇ προτάσει τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ουργοῦ, μετὰ προτέραν ἐξέτασιν τῶν τε θρηευτικῶν δογμάτων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανιοῦ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ὅστις θὰ ὤφειλε μεριμνᾷ περὶ τῆς μὴ ἱδρύσεως νέων θρησκευῶν κοινωνιῶν ἄνευ βασιλικοῦ διατάγματος, νὰ ιῆται δὲ τὰ προσήκοντα κατὰ τῶν διοργανούν τοιαύτας κοινωνίας, ὡς καὶ κατὰ τῶν ὑποστηόντων αὐτὰς καὶ τῶν μετεχόντων αὐτῶν. Κατὰ τὸ θρον 14 ἐδάφιον 15 τοῦ αὐτοῦ διατάγματος, ὁ ιάρχης ὤφειλε νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς τηρήσεως ν διατάξεων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰς βασιλικῇ ιᾳ ἱδρυομένας θρησκευτικὰς κοινωνίας καὶ ἄλλα ησκευτικὰ ἱδρύματα καὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν σχέσεις καὶ νὰ διαφυλάττῃ τὸ δικαίωμα τῆς κυνήσεως τοῦ συμπράττειν εἰς πᾶσαν νέαν περὶ αὐν διάταξιν. Ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ικηρύσσεται ὡς ἐπικρατοῦσα ἐν Ἑλλάδι θρηεία, τὰ τῆς λατρείας δὲ πάσης ἄλλης θρησκείας οῦνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη. Αἱ ἰσραηλιτικαὶ κοινότη, αἵτινες δύνανται νὰ ἱδρυθῶσι διὰ διατάγμα; εἰς ἃς πόλεις κατοικοῦσι μονίμως πλείονες ν εἴκοσιν ἰσραηλιτικῶν οἰκογενειῶν καὶ λειτουρσυναγωγή, ἀναγνωρίζονται ὡς νομικὰ πρόπα δημοσίου δικαίου (βλ. λ. *ἰσραηλιτικαὶ κοινόες*). Νομικὰ πρόσωπα ἀναγνωρίζονται καὶ αἱ *σουλμανικαὶ κοινότητες* (βλ. λ.).

Ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀσκουμένην πτείαν τῆς πολιτείας, παρατηρητέον τὸ ἑξῆς: ἐποπτείᾳ τῆς πολιτείας παρ' ἡμῖν ὑπόκεινται λειτουργοὶ τῆς τε ἐπικρατούσης θρησκείας καὶ τῶν λοιπῶν θρησκευμάτων. Τὴν ἐποπτείαν αὐἀσκεῖ ἡ πολιτεία ἐπὶ τῶν καὶ αὐτὴν ἐνδιαφετων ἐκκλησιαστικῶν. Οὕτω ὁ παρὰ τῇ ἱερᾷ συῳ ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας παρίσταται ἄνευ ρου ἐν πάσαις ταῖς συνεδρίαις τῆς ἱερᾶς συου καὶ προσυπογράφει τὰ πρωτότυπα τῶν ὑπ' ῆς ἐκδιδομένων ἀποφάσεων καὶ πράξεων. Πᾶσα ὅμως πρᾶξις ἢ ἀπόφασις τῆς ἱερᾶς συνόδου ι ἔγκυρος καὶ ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως προσυγραφῆς τοῦ ἐπιτρόπου, ἐφόσον βεβαιοῦται ὅτι ος παρέστη κατὰ τὴν συνεδρίαν· ἐπὶ δὲ τῶν τὴν πίστιν καὶ λατρείαν ἀφορώντων, ἡ πρᾶξις ι ἔγκυρος καὶ ἂν ἔτι κληθεὶς ὁ ἐπίτροπος δὲν έστη. Ὁ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ἐπίτροπος εἶ τοιοῦτος καὶ παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἱεραρχίας. κρίνονται διὰ διατάγματος πράξεις τῆς ἱερᾶς όδου ἀφορῶσαι εἰς ἐπισκόπων ἐκλογήν, μετάιν ἢ παραίτησιν ἀπὸ τῶν καθηκόντων ἢ διὰ ον ἀπαλλαγήν. Ἐπὶ τῶν εἰς τὴν περιουσίαν Ἐκκλησίας ἀφορώντων, ὁ ἐπὶ τῶν Θρησκευων ὑπουργὸς ἀσκεῖ τὴν ἀνωτέραν ἐποπτείαν τοῦ ὀργανισμοῦ διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστι περιουσίας, παρέχει δὲ τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ ς ἀνέγερσιν, μετασκευὴν ἢ ἐπισκευὴν ναῶν, εκκλησίων, ἐκκλησιαστικῶν καὶ μὴ κτηρίων ἔργων ἀνηκόντων εἰς ναοὺς ἢ ἐκκλησιαστικὰ όλου ἱδρύματα, ὡσαύτως πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ριακῶν ναῶν ἀποδοχὴν ἢ ἀποποίησιν δωρεᾶς ὑπὸ ν, κληρονομίας καὶ κληροδοσίας, ὡς καὶ πρὸς εὰν ἀνωτέραν τῶν πεντηκοντακισχιλίων δραν, καὶ δωρεὰν ἀκινήτου ἢ κατὰ δωρεὰν σύσιν πραγματικοῦ ἐπὶ ἀκινήτου δικαιώματος ἢ αίτησιν ἀπὸ ὑφισταμένου τοιούτου, ἔτι δὲ πρὸς ομολόγησιν δανείου ὑπερβαίνοντος τὰς πεντητακισχιλίας δραχμάς· ὡσαύτως δ' ἀποφαίνεται προσφυγῇ κατὰ τῶν ἀκυρωτικῶν ἀποφάσεων μητροπολιτικοῦ συμβουλίου διὰ λόγους νομιητος. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποφαίνεται ἐπὶ ἐφέσεων κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ριακῶν ναῶν καὶ τῶν μονῶν καταλογιστικῶν ἀποεων τοῦ μητροπολιτικοῦ μὲν συμβουλίου ὡς πρὸς νους, τοῦ δὲ συμβουλίου τοῦ ὀργανισμοῦ διοιεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὡς πρὸς τους. Οἱ νόμοι περὶ δημοσίων ὑπολόγων ἐφαρονται καὶ ἐπὶ τῶν μελῶν τῶν μοναστηριακῶν βουλίων. Ὡς πρὸς τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐν τῷ τει ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν παρατηρητέον τὰ ;: Κατὰ τὸ ἄρθρον 497 τοῦ ποινικοῦ νόμου τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως τὸ πολὺ δύο ἐτῶν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ καὶ οἱ κληρικοί, οἱ ἔχοντες δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἢ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἀλληλογραφίαν, ἢ ἄλλην σχέσιν πρὸς ἐξωτερικὴν δύναμιν, ἢ ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν περὶ ἀντικειμένων τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Καὶ νῦν ἡ ἱερὰ σύνοδος ἀλληλογραφεῖ πρὸς πάσας τὰς ἐκτὸς τοῦ κράτους Ἐκκλησίας καὶ ἀρχὰς διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Θρησκευμάτων. Καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 50 τοῦ Κρητικοῦ Καταστατικοῦ οὐδεμίαν ἀλληλογραφίαν πρὸς ξένας ἐκκλησιαστικὰς ἢ πολιτικὰς ἀρχὰς δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ἱερὰ σύνοδος ἢ ὁ μητροπολίτης ἢ οἱ ἐπίσκοποι, εἰμὴ διὰ τῆς ἁρμοδίας πολιτικῆς ἀρχῆς. Πρὸς δὲ τὰς ἐν τῷ κράτει ἀρχὰς ἡ ἱερὰ σύνοδος ἀλληλογραφεῖ ἀπ' εὐθείας. Ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν δημοσιευομένας διατάξεις, τὸ ἄρθρον 498 τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀπειλεῖ ποινὴν φυλακίσεως τὸ πολὺ δύο ἐτῶν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τοὺς κληρικούς, τοὺς καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν δημοσιεύοντας, παρὰ τὰς κειμένας διατάξεις, διατάγματα ἄνευ κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως (placet).

Ὡς πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος αἱ ὑπὸ τῆς ἐκτάκτου εἰκοσαμελοῦς δισενιαυσίας συνάξεως ψηφιζόμεναι, τῷ καταστατικῷ δὲ τοῦ Ἁγίου Ὄρους χάρτῃ μὴ ἀντικείμεναι κανονιστικαὶ διατάξεις, κοινοποιούμεναι εἰς τὸν διοικητήν, κυροῦνται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, πλὴν τῶν εἰς ὅλως πνευματικὰ ἀφορωσῶν, αἵτινες ἀνακοινοῦνται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν προσωπικοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἐπιτρεπομένην νῦν μόνον καθ' αἱρετικοῦ, ἀναγκαία εἶναι ἡ ἔγκρισις τοῦ ὑπουργείου τῶν Θρησκευμάτων.

Προστασίας δικαίωμα (Jus advocatiae) καλεῖται ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας δι' ὑποστηρίξεως τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνώρισις τῆς σπουδαιότητος ταύτης ὡς πρός τε τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς πολίτας. Ἡ τοιαύτη προστασία ἀποτελεῖ οὐχὶ ὑποχρέωσιν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ δικαίωμα ταύτης, καὶ δή, δικαίωμα οὐχὶ παράγωγον, ἤτοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας παραχωρηθὲν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ πρωτότυπον, αὐτῆς μόνης, κατ' ἰδίαν αὐτῆς γνώμην, ὁριζούσης τὸν τρόπον καὶ τὰ ὅρια τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρεχομένης προστασίας. Τῆς προστασίας τοῦ κράτους ἀπολαύουσι παρ' ἡμῖν καὶ τὰ λοιπὰ θρησκεύματα. Ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας παρεχομένη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑποστήριξις ἐκδηλοῦται μάλιστα: 1) Διὰ τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀναγνωρίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων ὡς δημοσίων. Οἱ ἐπίσκοποι παρ' ἡμῖν, καίπερ φέροντες δημόσιον ἀξίωμα, δὲν δύνανται νὰ λογισθῶσι δημόσιοι ὑπάλληλοι, πολὺ δ' ὀλιγώτερον δύνανται νὰ λογισθῶσι δημόσιοι ὑπάλληλοι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι ὡς τοιοῦτοι. Κατὰ ρητὴν ὅμως διάταξιν τοῦ νόμου λογίζονται δημόσιοι ὑπάλληλοι οἱ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐν τῷ κράτει μητροπόλεσι πρωτοσύγκελλοι, γραμματεῖς, γραφεῖς καὶ κλητῆρες, καὶ πάντες οἱ ὑπάλληλοι (καὶ οἱ κληρικοὶ ἄρα), ἔχοντες πάντα τὰ προνόμια τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑποβαλλόμενοι εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τούτων καὶ ἰδιαζούσας εὐθύνας, ἀστικὰς καὶ ποινικάς. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐφημερίους τὰ περὶ ἀδειῶν καὶ μισθοδοσίας αὐτῶν διαρκούσης τῆς ἀδείας ρυθμίζονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἀδειῶν καὶ μισθοδοσίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων νόμου, καὶ ἡ μισθοδοσία αὐτῶν κατάσχεται διὰ διατροφήν, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν κατάσχεσιν μισθοδοσίας δημοσίων ὑπαλλήλων. Τὰ ὑπὸ τῶν πρὸς δημοσίους ὑπαλλήλους ἐξομοιουμένων ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν ἐκδιδόμενα ἔγγραφα ἔχουσιν ἰσχὺν δημοσίων ἐγγράφων. Οὕτω, ρητῶς ὁρίζεται ὅτι τὰ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν μοναστηριακῶν καθόλου ἀρχῶν συντασσόμενα ἔγγραφα, ἰδίως δὲ τὰ πληρεξούσια γράμματα ὑπὸ τῆς ἐπιστασίας ἐπικυρούμενα ἔχουσιν ἰσχὺν δημοσίων ἐγγράφων ἐνώπιον πασῶν τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους. 2) Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας πρὸς ἐκδίκασιν περιουσιακῶν διαφορῶν, ἀλλ' ἐφ' ὡρισμένων, ὡς εἰκός, θεμάτων. Οὕτως, αἱ ὡς πρὸς τὰς ὀφειλομένας εἰς τοὺς μοναχοὺς παροχὰς ἔριδες λύονται ὑπὸ τοῦ μοναστηριακοῦ συμβουλίου, ἐπὶ προσφυγῇ δ' ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου ἀνεκκλήτως. 3) Διὰ τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐγκρίσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων. Ἡ πολιτεία ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις καὶ μὴ χριστιανικῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν, καὶ δὴ τοῦ μουσουλμανικοῦ καὶ τοῦ ἰσραηλιτικοῦ (βλ. λ. *ἰσραηλιτικαὶ* κοινότητες, *μουσουλμανικαὶ* κοινότητες καὶ *μουφτῆς*). 4) Διὰ τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας παροχῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑλικῆς ἐπικουρίας καὶ δή: α') Διὰ τῆς κατὰ τὰς διατάξεις τῶν νόμων περὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων εἰσπράξεως τῶν ὀφειλομένων εἰς τὸν ὀργανισμὸν διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ὡς καὶ παντὸς καθυστερουμένου ἐσόδου ἐνοριακῶν ναῶν ἐκ βαπτίσεων, γάμων, κηδειῶν, μνημοσύνων καὶ ἐκ τῆς ἐτησίας εἰσφορᾶς τῶν ἐνοριτῶν, τοῦ τὴν εἴσπραξιν ἐντεταλμένου ἔχοντος τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις δημοσίου εἰσπράκτορος. β') Διὰ τοῦ πρὸς τὴν μισθοδοσίαν τῶν ἐφημερίων τῶν ἐνοριακῶν ναῶν καθορισμοῦ πόρων. γ') Διὰ φορολογικῶν προνομίων. δ') Διὰ τῆς διατάξεως, καθ' ἣν ἡ ἀθέτησις οἱουδήποτε τῶν ὅρων τῶν ὑπὲρ τῶν μονῶν, ἢ τοῦ ὀργανισμοῦ διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἢ τῶν ἐνοριακῶν ναῶν διατασσομένων ὡς τηρητέων εἰς τὰς συμβάσεις καὶ τὰς δικαιοπραξίας καθόλου ἐπάγεται τὴν ἀκυρότητα αὐτῶν, ἣν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσι μόνον ἡ μονή, ἢ ὁ ὀργανισμὸς διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἢ ὁ ἐνοριακὸς ναός. Ἀκυρωθεισῶν δὲ τῶν συμβάσεων ἢ δικαιοπραξιῶν καθόλου, τῇ προτάσει τῶν εἰρημένων νομικῶν προσώπων, οὐδεμία ἀγωγὴ χωρεῖ περὶ ἀποζημιώσεως κατ' αὐτῶν. Ὑλικὴ ἐπικουρία παρέχεται καὶ εἰς μὴ χριστιανικὰ θρησκεύματα, καὶ δὴ εἰς τὸ μουσουλμανικὸν καὶ εἰς τὸ ἰσραηλιτικὸν (βλ. λ. *ἰσραηλιτικαὶ* κοινότητες, *μουσουλμανικαὶ* κοινότητες καὶ *μουφτῆς*). 5) Διὰ τῆς εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐνέργειαν τῆς Ἐκκλησίας παρεχομένης ἐπικουρίας καὶ δή: α') Διὰ τῆς διατάξεως καθ' ἣν τὸ κείμενον τῶν ἁγίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον, τῆς εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀποδόσεως αὐτοῦ ἐπιτρεπομένης μόνον μετὰ προτέραν ἔγκρισιν τῆς ἐκκλησίας. β') Διὰ τῆς διατάξεως καθ' ἣν ὁ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους τελῶν γάμος, ὡς πρὸς τὸ πνευματικόν, ὑπάγεται εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς. γ') Διὰ τῆς διατάξεως καθ' ἣν ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας καὶ οἱ βουλευταὶ ὁρκίζονται εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος. δ') Διὰ τῶν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς Κυριακῆς καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν διατάξεων, δι' ὧν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας περιορίζονται ἢ καὶ ὅλως ἀπαγορεύονται πράξεις τινές. ε') Διὰ τῆς καταστάσεως ἱερέων εἰς τὰς φυλακὰς ὡς καὶ εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον. Τὴν τοιαύτην ἐπικουρίαν παρέχει ἡ πολιτεία καὶ τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς καὶ τῷ μωαμεθανικῷ καὶ ἰσραηλιτικῷ θρησκεύματι. στ') Διὰ τῆς καταστάσεως διδασκάλων καὶ καθηγητῶν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, ὡς καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως σχολῶν ἱερατικῶν καὶ θεολογικῶν. ζ') Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἐξομολογήσεως. η') Διὰ τῆς περὶ τῶν ἠθῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς μερίμνης, δι' ἧς ἐπιδιώκεται μὲν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἡ ἱκανοποίησις ζωτικῆς χρείας αὐτῆς, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἐπιρρώννυται καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐπιβολὴ τῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῷ λαῷ. Οὕτω δύνανται, κατ' ἐξαίρεσιν, νὰ ληφθῶσι προληπτικὰ μέτρα ὡς πρὸς τοὺς κινηματογράφους πρὸς προστασίαν τῆς νεότητος, ὡς καὶ νὰ ἐπιτραπῇ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἕνεκα προσβολῆς κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένας περιπτώσεις, ἕνεκεν ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ. 6) Διὰ τῆς προστασίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ προσβολῆς τῶν δικαίων αὐτῆς. Οὕτως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ἐφόσον δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν καθηκόντων αὐτῆς, δύναται νὰ αἰτῆται τὴν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, αἵτινες, ἀποδειχθείσης προσβολῆς τῶν δικαίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὀφείλουσι νὰ προστατεύωσι καὶ ὑποστηρίζωσιν αὐτὴν κατ' αἴτησιν αὐτῆς. 7) Διὰ διαφόρων ποινικῶν διατάξεων (βλ. λ. *βλασφημία*, *διατάραξις* θρησκευτικῶν συναθροίσεων, *δογμάτων* προσβολή, *ἱεροσυλία*, *τυμβωρυχία*).

Σύστημα τοῦ τελείου χωρισμοῦ πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας. Εἶναι τὸ σύστημα ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἡ πολιτεία, θεωροῦσα τὴν μὲν θρησκείαν οὐχὶ δημοσίαν ἀλλ' ἁπλῶς ἰδιωτικὴν ὑπόθεσιν τῶν ταύτην πρεσβευόντων, τὴν δ' Ἐκκλησίαν ἵδρυμα οὐχὶ ὁμοταγὲς πρὸς αὐτὴν (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ σύστημα τῆς ὁμοταξίας), οὐδὲ κἂν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ σωματεῖον ἰδιωτικοῦ δικαίου κατ' οὐδὲν παραλλάσσον τῶν λοιπῶν ἰδιωτικῶν σωματείων, δὲν ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὡς τοιούτου σωματείου ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐποπτείαν, μηδεμίαν παρέχουσα εἰς αὐτὴν εἰδικὴν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν. Ἀπέχεται δ' ὡς εἰκὸς ἡ πολιτεία καὶ πάσης νομοθετικῆς ρυθμίσεως οὐ μόνον τῶν λεγομένων ἐσωτερικῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν λεγομένων ἐξωτερικῶν (βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, «Ἐγχειρίδιον ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου» τεῦχ. Α' 1927, σελ. 1—43).

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— πολιτείας ἐπικράτεια *[Συντ. Δίκ.]*· βλ. λ. **ἐπικράτεια**.

— πολιτειῶν ἕνωσις *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. **ἕνωσις** κρατῶν.

— πολιτειῶν ἰσορροπία *[Διεθν.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ πολιτικὸν σύστημα, καθ' ὃ διὰ συνδυασμοῦ καὶ ἀντιθέσεως τῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων κρατῶν ἐξασφαλίζεται ἐξίσωσις αὐτῶν, ἐξουδετεροῦσα καταλλήλως ταύτας καὶ προλαμβάνουσα διατάραξιν τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος ὡς καὶ τάσεις πρὸς ἡγεμονίαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κράτους. Ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ πληθυσμὸς ἢ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία δεδομένου κράτους αὐξάνει, δὲν θὰ ἠδύνατο βεβαίως ἄλλο ἐνδιαφερόμενον κράτος ν' ἀντιστῇ νομίμως εἰς τοῦτο. Θὰ ἠδύνατο ὅμως νὰ λάβῃ πᾶν

Digitized by Google

ἐνδεικνυόμενον μέτρον ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἐντεῦθεν κινδύνου, ἂν ἡ αὔξησις γίνῃ διὰ προσαρτήσεως ἐδάφους. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἐξίσωσιν τῶν δυνάμεων, αἵτινες διὰ τῆς γενομένης προσαρτήσεως μετεβλήθησαν εἰς βάρος του. Διὰ τῆς ἐξισώσεως τῶν δυνάμεων θ' ἀπεσοβεῖτο ἡ ὑπεροχὴ καὶ ἡ ἡγεμονία κράτους τινὸς ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι, ὡς καὶ ἡ σύστασις ἑνὸς ἀχανοῦς καὶ πανισχύρου κράτους, ἐπικινδύνου διὰ τὰ λοιπά, ὡς π. χ. ἡ γαλλικὴ αὐτοκρατορία Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐξίσωσις αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ διὰ προσαρτήσεως ἢ διανομῆς ἐδαφῶν, διὰ διαμελισμοῦ κράτους τινός, διὰ συνάψεως ἀμυντικῶν συμμαχιῶν, δι' ἀντισταθμισμάτων ποικίλης φύσεως καὶ ἐκτάσεως ἢ καὶ κατ' ἄλλους τρόπους ἀκόμη. Τελικὸς δὲ σκοπὸς τῆς τοιαύτης πρακτικῆς εἶναι ἡ περαιτέρω διατήρησις τῆς εἰρήνης ἐν τῇ διεθνεῖ κοινωνίᾳ τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν καὶ ἡ ἐξασφάλισις αὐτῶν διὰ τῆς ἐξισώσεως καί, κατὰ συνέπειαν, πλήρους ἐξουδετερώσεως τῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων κρατῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς ἰσορροπίας ἐνέπνευσε προφανῶς τὰς ἑνώσεις τῶν κρατῶν πρὸς καταπολέμησιν τῶν κατακτητικῶν σχεδίων Καρόλου τοῦ Ε', Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', Ναπολέοντος τοῦ Α' καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου τοῦ Β'. Ὀρθότατα, ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπόψεως, ἔλεγεν ὁ Ταλεϋράνδος ἐν τῇ ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1814 ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν πρίγκιπα τοῦ Μέττερνιχ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων ἀποτελεῖ τὴν ἐγγύησιν τῶν δικαιωμάτων ἑνὸς ἑκάστου καὶ τῆς ἡσυχίας πάντων. Ἡ ἐπέλευσις ὅμως τῆς τοιαύτης ἰσορροπίας ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκην τῆς συνεχοῦς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικὰ πράγματα τῶν λοιπῶν κρατῶν. Διὰ νὰ παρακαμφθῶσι δὲ οἱ ἐκ παρεμφεροῦς ἐνεργείας, γενομένης μονομερῶς, σοβαροὶ κίνδυνοι ἐν τῇ διεθνεῖ κοινωνίᾳ, ἐφευρέθη, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' ἰδίᾳ αἰῶνος, ἕτερον πολιτικὸν δόγμα, τὸ τῆς *εὐρωπαϊκῆς συναυλίας*, καθ' ὃ αὕτη, συγκειμένη ἐκ τῶν προεχουσῶν ἑκάστοτε μεγάλων Δυνάμεων, θὰ ἐκανόνιζεν ἀπὸ κοινοῦ ὡς ἀνώτατον, τρόπον τινά, πολιτικὸν διευθυντήριον πάντα τὰ ἀναφυόμενα διεθνῆ προβλήματα. Προκειμένου περὶ ἰσχυροῦ κράτους, ἡ συναυλία θὰ ἐνήργει ἰσοτίμως, προκειμένου δὲ περὶ ἀσθενοῦς τοιούτου, ἐπιτακτικῶς.

Τὸ δόγμα τῆς πολιτικῆς ἰσορροπίας ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, κατώρθωσε δὲ πολλάκις νὰ παγιώσῃ τὴν ἐν αὐτῇ κατάστασιν, οἵα εἶχεν ἑκάστοτε διαμορφωθῆ διὰ τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν. Πάντως, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ἐξηκολούθει νὰ διευθύνῃ και νὰ καθοδηγῇ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν.

Ἡ ἀρχαιότης δὲν ἠγνόει τὸ δόγμα τοῦτο, ἐφαρμοσθὲν τόσον ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς συστάσεώς του. Ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικῇ αὐτοῦ σημερινῇ σημασίᾳ, τὸ δόγμα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἤρξατο ν' ἀνακύπτῃ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα μεταξὺ τῶν τότε ὑφισταμένων πέντε ἐν Ἰταλίᾳ κρατῶν, ἅτινα ἐσκέφθησαν νὰ ἐγκαταστήσωσι μεταξύ των σύστημα πολιτικῆς ἰσορροπίας καὶ ἐξισώσεως τῶν δυνάμεων, ἵνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποφευχθῇ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐπὶ προφανεῖ ἐντεῦθεν κινδύνῳ τῶν λοιπῶν. Αἱ περίφημοι ἀπὸ 24 Ὀκτωβρίου 1648 συνθῆκαι περὶ εἰρήνης τῆς Βεστφαλίας, συγκείμεναι ἐκ δύο συνθηκῶν, ἐξ ὧν ἡ μία ὑπεγράφη ἐν Μοῦνστερ καὶ ἡ ἑτέρα ἐν Ὀσναβρίκ, μετὰ τριετεῖς ἐν ὅλῳ διαπραγματεύσεις, ἔδωκαν νέαν ὤθησιν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δόγμα. Διότι, τεθέντος τέρματος εἰς τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον, ἔνια μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης, ὡς π. χ. ἡ Γερμανία, μεταβαλόντα τὴν σύνθεσίν των, ἀποκατέστησαν ἐπὶ ἑδραίων πλέον θεμελίων τὴν πραγματικὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν κυριαρχίαν. Ἕτερα δέ, ὡς ἡ Ἑλβετία καὶ αἱ Κάτω Χῶραι, ἀνεγνωρίσθησαν διεθνῶς ὡς ἴδια ἀνεξάρτητα κράτη. Ἀπὸ τῶν συνθηκῶν δὲ τούτων τῆς Βεστφαλίας ἤρξατο νὰ σχηματίζηται ἡ καλουμένη διεθνὴς κοινωνία καὶ ν' ἀναπτύσσηται ἡ ἰδέα τῆς ἀνάγκης τῆς διατηρήσεως ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων κρατῶν. Μεταγενέστεραί τινες συμμαχίαι καὶ συνθῆκαι ἐπεβεβαίωσαν τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἰδίᾳ δ' αἱ συνθῆκαι διανομῆς, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸν διακανονισμὸν τοῦ ζητήματος τῆς διαδοχῆς εἰς τὸν ἱσπανικὸν θρόνον, αἵτινες συνωμολογήθησαν τῷ 1698 καὶ τῷ 1700 μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Κάτω Χωρῶν. Ἐν τούτοις, παρὰ τὰ συμπεφωνημένα, ἡ Γαλλία ἀπεδέχθη τὴν διαθήκην τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Καρόλου τοῦ Β', θανόντος ἀτέκνου (1700), καὶ δι' ἧς οὗτος ἐξέλεγεν ὡς διάδοχόν του τὸν δοῦκα τοῦ Ἀνζού, ἔγγονον τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἡ ἀποδοχὴ αὕτη, θεωρηθεῖσα ὡς δυναμένη ν' ἀνατρέψῃ τὴν ὑφισταμένην τότε εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν ἰσορροπίαν διὰ τῆς προσεγγίσεως τῆς Ἱσπανίας πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἐπροκάλεσε μακρὸν πόλεμον, τερματισθέντα διὰ τοῦ συνεδρίου τῆς Οὐτρέχτης, συγκληθέντος τὴν 29 Ἰανουαρίου 1712. Διὰ τῆς ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1713 συνθήκης, ἥτις ἐτερμάτισε τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου, ἀνεγνωρίσθη μὲν ὁ δοὺξ ὡς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, ὡρίσθη ὅμως, ἐν τῷ συμφέροντι τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας, ὅτι οὐδέποτε τὰ στέμματα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας θὰ ἡνοῦντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς. Εἰς πολιτικὸν ὡσαύτως ἀντιστάθμισμα τῆς τοιαύτης γαλλικῆς ἐπιτυχίας, παρεχωρήθη εἰς τὴν Αὐστρίαν τὸ Βέλγιον καί, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βάδης, ἡ Λομβαρδία καὶ ἡ Νεάπολις. Ἡ Ἀγγλία ἐλάμβανε τὸ Γιβραλτάρ. Τὸ 2 ἄρθρον τῆς μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Ἀγγλίας συνθήκης τῆς 13 Ἰουλίου 1713 ἐποιεῖτο διὰ πρώτην φορὰν λόγον περὶ justum potentiæ aequilibrium. Διὰ τοῦ τοιούτου πολιτικοῦ συνδυασμοῦ, τῆς ἐξισώσεως τῶν δυνάμεων δι' ἀντισταθμισμάτων, ἐξησφαλίσθη ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν ἡ ἰδέα τῆς εἰρήνης ἐν Εὐρώπῃ. Ἔκτοτε πολλάκις ἐφηρμόσθη τὸ δόγμα ἐν τῇ πρακτικῇ, ἀποτελέσαν τὴν βάσιν πασῶν τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων, αἵτινες προσεπάθησαν νὰ μὴ παρεκκλίνωσι τούτου, καθόσον εἰς αὐτὸ μόνον διέβλεπον τὸ δυνατὸν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης καὶ ἐν γένει τῆς ἡσυχίας τῶν κρατῶν.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὑπεγράφη τὴν 1 Μαρτίου 1814 ἐν Σωμὸν ἡ μεταξὺ Αὐστρίας, Ἀγγλίας Πρωσσίας καὶ Ρωσίας συνθήκη τῆς κληθείσης τετραπλῆς συμμαχίας, δι' ἧς τὰ συμβληθέντα μέρη, ὡς διευθύνουσα τετραρχία, ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ἂν αὕτη ἀπέρριπτε τοὺς περὶ εἰρήνης ὅρους τῶν συμμάχων. Τοῦτο δὲ πρὸς συνομολόγησιν τελικῆς εἰρήνης, δι' ἧς θ' ἀποκαθίστατο ἐξίσωσις τῶν δυνάμεων ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καθ' ἃ διετυποῦτο, καὶ θὰ ἐξησφαλίζοντο τὰ δικαιώματα ἀνεξαρτησίας πάντων τῶν κρατῶν. Εἰς τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην τῶν Παρισίων τῆς 30 Μαΐου 1814 ἐδήλουν τὰ αὐτὰ κράτη ὅτι θὰ ἐγκαθίστων ἑδραίαν εἰρήνην ἐν Εὐρώπῃ, στηριζομένην ἐπὶ δικαίας κατανομῆς τῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων κρατῶν. Ἡ ἀπὸ 12 Μαρτίου 1854 συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐνδιελάμβανεν ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῆς ὅτι τὰ συμβαλλόμενα μέρη εἶναι πλήρως πεπεισμένα ὅτι ἡ διατήρησις τῆς ὡς ἄνω αὐτοκρατορίας εἰς τὰ παρ' αὐτῆς κεκτημένα ὅρια ἀποτελεῖ οὐσιώδη ὅρον πρὸς ἰσορροπίαν τῆς πλάστιγγος μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πλεῖσται ὅσαι κυρώσεις ἐπηκολούθησαν τοῦ δόγματος τῆς πολιτικῆς ἰσορροπίας, συνωμολογήθησαν δὲ καὶ ὁμάδες ἔτι διεθνῶν συμμαχιῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑφισταμένης ἰσορροπίας δυνάμεων καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ καθεστῶτος. Οὕτω, τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1879 συνωμολογήθη ἐν Βιέννῃ μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας συμμαχία, εἰς ἥν, τηρηθεῖσαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον μυστικήν, συμφώνως πρὸς τὸ 3 αὐτῆς ἄρθρον, προσέβη ἡ Ἰταλία τὴν 20 Μαΐου 1882, ἀπαρτισθείσης τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν ταύτης, στρεφομένης κατὰ τῆς Ρωσίας κυρίως (ἄρθρ. 1), συνήφθη τὴν 23 Αὐγούστου 1897 ἐν Πετρουπόλει συμμαχία μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσίας. Διὰ δὲ τῶν ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1904 γαλλοαγγλικῶν συμφωνιῶν διηυθετήθησαν ἐκκρεμῆ τινα μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ζητήματα καὶ διηυκολύνθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ προσέγγισις τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν, ἀπαρτισθείσης οὕτως τῆς κληθείσης Τριπλῆς Συνεννοήσεως. Αἱ δύο αὗται συμμαχίαι, ὧν τὰ πολιτικὰ συμφέροντα πολλάκις ἀντεκρούοντο, ἠδυνήθησαν, λόγῳ τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων, ν' ἀποτρέψωσι μονομερεῖς καὶ αὐθαιρέτους ἐπεμβάσεις ἢ ἐνεργείας τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐξασφαλίσωσιν ἐπὶ μακρὸν τὴν εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην. Ὅταν ὅμως διὰ τῆς ἥττης, ἣν ὑπέστη ἡ Ρωσία ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ, ἡ Τριπλῆ Συνεννόησις, ἐφάνη ἐξασθενήσασα, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστροουγγαρία ἐθεώρησαν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς περιστάσεως, ὅπως ἐπιβληθῶσιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων. Ἡ τοιαύτη δ' ἀντίληψις, προελθοῦσα ἐκ τῆς διαταράξεως τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων, δὲν ἐβράδυνε νὰ προκαλέσῃ τὸν μέγαν πόλεμον τοῦ 1914—1918.

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δόγματος ὑπῆρξε βεβαίως νόμιμος καὶ ἐπιβεβλημένη ἐν τῷ συμφέροντι τῆς ἀσφαλείας τῶν κρατῶν, δι' ἃ κέκτηται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μεγίστην σημασίαν καὶ βαρύτητα. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, παρεκτραπέντος τοῦ δόγματος ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἐγένετο προσφυγὴ εἰς τοῦτο ὅπως δικαιολογηθῶσιν ἐδαφικαὶ ἐπεκτάσεις τῶν διαφόρων κρατῶν ὅλως παράνομοι, ὀφειλόμεναι εἰς προσωπικὰς φιλοδοξίας τῶν μονάρχων των, ἢ ὅπως διατηρηθῶσι κράτη, ὡς ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ὧν ὁ διαμελισμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ διεθνῆ ζητήματα. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας περιπτώσεις τὸ δόγμα προὐξένησε βλάβην μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν ἐν τῇ διεθνεῖ κοινωνίᾳ, καθόσον ἀνέκοψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐθνικῆς ἢ ἄλλης ἐξελίξεως τῶν διαφόρων λαῶν. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἔνιοι συγγραφεῖς παραδέχονται τοῦτο ἀπολύτως, ἕτεροι μετ' ἐπιφυλάξεων καὶ περιορισμῶν, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἀποκρούουσι καὶ ἀποδοκιμάζουσι τοῦτο.

Πάντως, τὸ δόγμα δὲν εἶναι δόγμα διεθνοῦς δικαίου, τουτέστιν ὑποχρεωτικὸν ἐν ταῖς διατάξ... αὐτοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς δόγμα διεθνοῦς πολιτικῆς, οὗ ἡ ἐφαρμογὴ θὰ ἐξηρτᾶτο μόνον ἐκ τοῦ ἐν το... ὑπάρχοντος ἑκάστοτε πολιτικοῦ συμφέροντος. Ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *δόγμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας*, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις θὰ ἔδει νὰ καλῆται δό... *τῆς πολιτικῆς ἰσορροπίας*, διότι δὲν εἶναι ἡ Εὐρώ... ὡς ἄλλοτέ ποτε, τὸ ἀποκλειστικὸν στάδιον τ... ἐφαρμογῆς του. Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι ὁ πρ... εδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Οὐΐλσων, διὰ τ... ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1916 καὶ 22 Ἰανουαρίου 19... διακοινώσεών του, κατέκρινε τὸ σύστημα τῆς πο... λιτικῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων, διετύπωσε ... τὴν γνώμην ὅτι, διὰ νὰ καταστῇ διαρκὴς καὶ μ... νιμος ἡ μέλλουσα νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ πολέμου ε... ρήνη, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ αὕτη ἐπὶ παρε... φεροῦς συστήματος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῆς ὠρ... γανωμένης ἀνθρωπότητος, τουτέστιν ἐπὶ τῆς ἰδέ... τῆς κοινωνίας τῶν κρατῶν. Εἰς τὸ ὑφιστάμεν... σύστημα τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων θὰ ἔ... νὰ ὑποκατασταθῇ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν π... ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης καθ' ὅ... λον τὸν κόσμον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gentz*, «Fragmente der neuesten Ge... chte des politischen Gleichgewichts in Europa» (18...). — *Danewski*, «De l'équilibre politique» (1882). — *Carn... Amari*, «Sull'equilibrio politico degli Stati» (1880). — *... nadieu*, «La théorie de l'équilibre» (1901). — *Nys*, «Les ... gines du droit international» (1894). — *Dupuis*, «Le pr... cipe de l'équilibre et le concert européen» (1909). — *... sal*, «The balance of Powers» (1898). — *Kalber*, «Die ... des europäischen Gleichgewichts» (1907). — *Tardieu*, «... France et les alliances» (1910). — *Nys*, «La théorie de ... quilibre européen» (ἐν τῇ «Revue de droit internat... et de législation comparée», τ. XXV, σελ. 34). Δ. ...

«Πολιτεία». Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: ... Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις ἱδρυθεῖσα τὴν 12ην Μ... 1873 καὶ ἐκδοθεῖσα μέχρι τοῦ 1875 —2) Καθ... ρινὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις ἱδρυθεῖσα τὴν ... Νοεμβρίου 1917 ὑπὸ Θ. Νικολούδη καὶ Σ. Ἀ... μπέρτη. Μέχρις Αὐγούστου 1919 ἐξεδίδετο παρ' ... φοτέρων καὶ εἶτα ὑπὸ μόνου τοῦ πρώτου, δι... πεῖσα δὲ τὴν 30 Ἰουλίου 1920 συνεπείᾳ τῶν «... λιανῶν». Ἐπανεξεδόθη τὴν 12 Αὐγούστου ... ἔτους. Διακοπεῖσα καὶ πάλιν κατὰ τὸ ἐπανασ... κὸν κίνημα τοῦ 1923 τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1... ἐπανεξεδόθη ἀρχικῶς μὲν τὴν 18 Νοεμβρίου 1... ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἡ Χώρα», εἶτα δὲ (29 Ἰανουα... 1924) ὑπὸ τὸν παλαιὸν αὐτῆς τίτλον. Διεκόπη ... νέου τὴν 3 Αὐγούστου 1929 καὶ ἐπανεξεδόθη ... τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1931. Ἐφημερὶς γνώμης ... καλοῦ κόσμου, κατώρθωσε πάντοτε νὰ δια... ὑπὸ τὴν πλέον ἀδιάλλακτον προβολὴν μιᾶς ... σμένης ἐν παντὶ συντηρήσεως φιλόκοσμον ε... πειαν εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ τὸ ὕφος.

πολιτειακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς ... πολιτείαν, εἰς τὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος, ὁ ... διαστέλλεται πρὸς τὸ *πολιτικός*: «ὁ θεσμὸς τῆς ... σιλείας ἢ τῆς δημοκρατίας εἶναι ζήτημα πολιτει... —Ἐπίρρ. ***πολιτειακῶς***.

— ***πολιτειακὴ μυθιστορία***, ἢ ***μυθιστόρημα πο... τικὸν*** (Staatsromane). Καλεῖται οὕτω πᾶν β... εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ διηγηματικὸν τρόπον περι... φεται, εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας της, ἰδανικ... πολιτεία. Εἰς τὰ βιβλία τοιούτου περιεχομένου ... λάκις δὲν ἐρευνᾶται ἢ μόνον τὸ οἰκονομικὸν ... βλημα γενικῶς τῆς φανταστικῆς ταύτης πολι... Ἄλλοτε ἐξαντλῶνται οἱ συγγραφεῖς των ε... ν' ἀναπαραστήσουν τὴν πολιτικὴν κατάστασ... πάσης ἀπόψεως, τὴν διοίκησιν τῆς πολιτεί... τὰ τοῦ βίου τῶν ἐν αὐτῇ ζώντων ἀνθρώπων. Τ... νικὸν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν βιβλίων ... τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν εἶναι ὅτι τὰ δι... τολμηρὰ σοσιαλιστικὴ ἢ καὶ κομμουνιστικ... λογία. Τοιαῦτα εἴδη πολιτικοῦ μυθιστορ... ἦσαν γνωστὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιότητι ... Πλάτων εἰς τὸν «Κριτίαν» προβαίνει εἰς πε... σιν τῶν κατὰ τὴν θρυλικὴν νῆσον Ἀτλ... (βλ. λ.), τῶν προϊόντων αὐτῆς, τῶν βασιλέω... καὶ τῶν μεγάλων ἔργων των, τῆς πολιτικῆς κ... στάσεως τῆς χώρας, τῆς ὀργανώσεως ἐν γένει ... τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως αὐτῆς κλπ. Ἀλλὰ ... εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους τῆς ἐποχῆς ... Πλάτωνος τοιαῦτα ἔργα δὲν ἦσαν σπάνια· τὰ ... μαντικώτερα τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Οὐτοπία» (1... τοῦ *Θωμᾶ Μώρου*, «Ἡλίου πολιτεία» τοῦ μον... *Θωμᾶ Καμπανέλλα* (βλ. λ.), «Rei publicae Chr... nopolitanae» (1619) τοῦ Andreae, τὸ ὁποῖον ε... κονίζει τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν κατὰ τὰ δ... ἐντελῶς τῶν εὐαγγελιστῶν, «Νέα Ἀτλαντὶς» (N... Atlantis, 1626) τοῦ *Βάκωνος*, «Argenis» (1621) ... *Ἰωάννου* Barclay, «Ὠκεανία» (1700) τοῦ *Ἰακώβου ... ριγκτων*, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε πολὺν θ... καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς κριτικὰς καὶ συζητ... «Περὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Ὀφείρ» (1699), ἀγνώστου ... μανοῦ συγγραφέως, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ δὲν δια... τόσῃ ποιητικὴ χάρις, ὅπως τὰ προηγούμενα, ε... ρεῖ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀμείωτον τ... διαφέρον· τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ προσκυνητ... δεία εἰς τὸν Ἅδην τοῦ Νικολάου Κλὶμ», τοῦ Λ... *βίκου* Holberg, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλάχιστα γίνετ...

Digitized by Google

ος περὶ πολιτείας κλπ., «Ὁ Κῶδιξ τῆς φύσεως» ου Morelly, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, κατὰ τοὺς κριτικούς του, τὸ πρῶτον κομμουνιστικὸν βιβλίον, 'Ἀνασκόπησις ἀπὸ τοῦ ἔτους 2000 μέχρι τοῦ 1887» οῦ *Ἐδουάρδου* Bellamy.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Kleinwaechter* «Die Staatsromane» 891).—*A. Bogt*, «Die sozialen Utopien» (1906).—*R. Pö'mann*, «Geschichte der sozialen Frage und des sozianus in der antiken Welt» (1912 τ. 1-2· ἰδίως ὁ δεύτερος ομος περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀρχαιότητι πολιτικοῦ μυθιστορήματος) καὶ τὸ ἀνωνύμως ἐκδοθὲν τοῦ καθηγητοῦ *v. Kirchenim*, «Schlaraffia politica, Geschichte der Dichtungen em besten Staate» (1892). Η. Γ. Κ.

πολιτειοκρατικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἡν πολιτειοκρατίαν· || ὡς οὐσ., ὁ ἀσπαζόμενος τὴν ολιτειοκρατίαν ὡς δόγμα πολιτικόν.

—**πολιτειοκρατικὸν *σύστημα*.** Τὸ σύστημα, καθ' ὃ Ἐκκλησία εἶναι ὑποτεταγμένη τῇ πολιτείᾳ (βλ. λ. *ολιτεία*—σχέσις πολιτείας καὶ ἐκκλησίας).

πολιτειολογία (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς πολιτείας καθόλου.

—*[Ἐγκυκλ.] Ἡ πολιτειολογία* διαιρεῖται εἰς τὴν *νικήν*, ἥτις ἐξετάζει γενικῶς τὴν πολιτείαν ὡς οινωνικὸν φαινόμενον, τὰ χαρακτηριστικά της, ὸ ἔργον ὅπερ ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ τὰς μορφὰς πὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται κατὰ τὰς διαφόρους ποχὰς καὶ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, καὶ εἰς τὴν *δικὴν πολιτειολογίαν*, ἥτις ἐξετάζει εἰδικῶς ἑκάστην τῶν πολιτειακῶν μορφῶν ἢ καὶ μίαν ὡρισμένην πολιτείαν (βλ. καὶ λ. *πολιτεία*).

πολίτευμα (τό)· τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν, κατὰ οὺς ὁποίους κυβερνᾶται ἓν κράτος, πολιτεία: «πολίτευμα δημοκρατικόν, — ἀριστοκρατικόν, — ἀπολυαρχικόν».

—*[Συνταγμ. Δίκ.]* ***Ἔννοια καὶ εἴδη πολιτευμάτων.*** Πολίτευμα εἶναι ἡ ἐν ἑκάστῃ πολιτείᾳ ἰδιάζουσα τάξις, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ρυθμίζεται ἡ ὀργάνωσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ ἐν αὐτῇ καὶ πρὸς αὐτὴν θέσις τῶν πολιτῶν. Ἤ, ἄλλως, πολίτευμα εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι καθορίζουν: ποῖα εἶναι τὰ ἄμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας, τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς των, τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις των καὶ τὸν κύκλον τῆς ἁρμοδιότητός των, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν σχέσιν τῶν νόμων πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν.

Πολιτεύματα ὑπάρχουν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὑπάρχουν αἱ πολιτεῖαι, ἡ δ' ἐπ' αὐτῶν ἔρευνα ἀνάγεται εἰς τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς χρόνους, ἀναπτυχθεῖσα καὶ τελειωθεῖσα κυρίως ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὁποίου αἱ πλεῖσται περὶ πολιτείας ἐν γένει θεωρίαι ἐξακολουθοῦν ἔτι καὶ νῦν νὰ κρατοῦν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἠσχολήθησαν καὶ ἄλλοι μὲ τὰ πολιτεύματα, ἰδίως δὲ ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐξήτασε μεθοδικῶς τὰς διαφόρους μορφὰς τῶν πολιτευμάτων, διακρίνας ἐν τῇ ἱστορίᾳ του τρία εἴδη τοιούτων: τὴν μοναρχίαν, τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν ἢ ἰσονομίαν, ὅπως ἀπεκάλει τὴν δημοκρατίαν (*Ἡρόδ.* Γ, 80—83). Μοναρχία καλεῖται, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ ὁ μονάρχης ἐπιτρέπεται ἀνευθύνως καὶ αὐθαιρέτως νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει. Ὀλιγαρχία εἶναι τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸ ἀπάνθισμα τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν. Τέλος δημοκρατία (ἰσονομία) εἶναι τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ αἱ ἀρχαί, ὑπεύθυνοι οὖσαι, καταλαμβάνονται διὰ κλήρου, αἱ δὲ ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων τῆς πολιτείας λαμβάνονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Τὴν αὐτὴν περίπου διάκρισιν τῶν πολιτευμάτων κάμνουν καὶ οἱ Ξενοφῶν (Ἀπομνημ. 4, 6, 12), Ἰσοκράτης (Παναθ. 259—260) καὶ Πλάτων (Πολιτικός, 291, 292). Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συστηματικώτερον παντὸς ἄλλου ἠσχολήθη μὲ τὰ πολιτεύματα, εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης, συγγράψας τὰ πολιτεύματα 158 πολιτειῶν, ὧν ἐσώθη μόνον ἡ «Ἀθηναίων πολιτεία». Πρῶτος αὐτὸς ἔδωκε τὸν ὀρθὸν καὶ μέχρι σήμερον κρατοῦντα ὁρισμὸν τοῦ πολιτεύματος, ὁρίσας αὐτὸ ὡς «τὴν τάξιν ταῖς πόλεσι τὴν περὶ τὰς ἀρχάς, τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολιτείας, καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστὶ» (Πολιτικ. Δ, 2). Πρῶτος ἐπίσης αὐτὸς διέκρινε τὰς διαφόρους μορφὰς τῶν πολιτευμάτων ὄχι ἐκ τοῦ διαφόρου τρόπου τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὅπως τοῦτο μᾶλλον πράττει ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων, εἰς ἃ εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία: «Πολίτευμα δ' ἐστὶ τὸ κύριον τῶν πόλεων, ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ ἕνα, ἢ ὀλίγους ἢ τοὺς πολλούς» (Πολιτικ. Γ, 5). Κατὰ ταῦτα, ὅταν ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολιτείας εἶναι ἓν πρόσωπον, τότε τὸ πολίτευμα λέγεται μοναρχία· ὅταν εἶναι πλειότερα τοῦ ἑνὸς προσώπου, ἀλλ' ὄχι καὶ πολλά, λέγεται ἀριστοκρατία, εἴτε διότι τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, εἴτε διότι ἀποβλέπουν εἰς τὸ ἄριστον τῇ πόλει· καὶ τέλος, ὅταν ἀνώτατον ὄργανον εἶναι τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν, τὸ πολίτευμα λέγεται δημοκρατία. Τὰ τρία ταῦτα πολιτεύματα τότε μόνον εἶναι ὀρθά, κατ' Ἀριστοτέλη, ὅταν ἀποβλέπουν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἄλλως δὲν εἶναι πολιτεύματα, ἀλλὰ παρεκβάσεις αὐτῶν. Αἱ παρεκβάσεις αὗται εἶναι τῆς μὲν μοναρχίας ἡ τυραννίς, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ μοναρχοῦντος, τῆς δὲ ἀριστοκρατίας ἡ ὀλιγαρχία, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τῶν εὐπόρων, καὶ τῆς δημοκρατίας ἡ ὀχλοκρατία, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τῶν ἀπόρων.

Εἰς ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων πολιτευμάτων διακρίνει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὑποδιαιρέσεις, ἀναλόγως τῆς καθ' ἕκαστον λειτουργίας των. Οὕτω διακρίνει πέντε εἴδη μοναρχίας: α') τὴν βασιλείαν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἐλευθέρως ἀναγνωρισθεῖσαν καὶ περιωρισμένην εἰς ὡρισμένας ἁρμοδιότητας, καθότι ὁ βασιλεὺς εἶναι στρατηγός, δικαστὴς καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος· β) τὴν βαρβαρικὴν βασιλείαν, ἀπόλυτον, κληρονομικὴν καὶ ἔχουσαν ὡς βάσιν τὸν νόμον· γ') τὴν αἰσυμνητείαν βασιλείαν, τυραννίδα αἱρετήν· δ') τὴν λακωνικήν, ἡ ὁποία εἶναι κυρίως στρατηγία κληρονομικὴ καὶ ἰσόβιος· καὶ τέλος ε') τὴν παμβασιλείαν, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς εἶναι κύριος τῶν πάντων καὶ ἀσκεῖ τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν ὑποθέσεων. Ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων τῆς μοναρχίας διακρίνονται κυρίως αἱ δύο, ἡ λακωνική, ἡ ὁποία εἶναι κατ' ὄνομα μοναρχία, καὶ ἡ παμβασιλεία, ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν σημερινὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν, αἱ δὲ λοιπαὶ κυμαίνονται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκροτήτων. Ἐπίσης καὶ τῆς δημοκρατίας διακρίνει ὁ Ἀριστοτέλης πέντε εἴδη: α') τὴν δημοκρατίαν, ἡ ὁποία ἔχει ὡς βάσιν τὴν ἰσότητα, τόσον δὲ οἱ πλούσιοι ὅσον καὶ οἱ πένητες δὲν ἔχουν ἰδιαίτερα πολιτικὰ προνόμια, οὔτε οἱ μὲν εἶναι κύριοι τῶν δέ, ἀλλ' ἀμφότεροι μετέχουν ἐξ ἴσου τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· β') τὴν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ αἱ ἀρχαὶ καθίστανται ἀπὸ μικρῶν σχετικῶς τιμημάτων, ἐφ' ὅσον δὲ ἔχει τις τὸ τίμημα τοῦτο, μετέχει τῆς ἐξουσίας, παύει δὲ νὰ μετέχῃ ταύτης, ὅταν στερηθῇ αὐτοῦ· γ') τὴν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ οἱ μὲν ἄμεμπτοι πολῖται μετέχουν τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὁ δὲ νόμος κυβερνᾷ· δ') τὴν δημοκρατίαν, ὅπου πάντες ἀδιακρίτως οἱ πολῖται μετέχουν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὁ δὲ νόμος πάλιν κυβερνᾷ· καὶ τέλος ε') τὴν δημοκρατίαν ὅπου κατὰ τὰ ἄλλα διατηροῦνται οἱ ἴδιοι ὅροι, κυβερνᾷ ὅμως τὸ πλῆθος καὶ ὄχι ὁ νόμος· τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν τὰ ψηφίσματα ὑπερέχουν τῶν νόμων. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο εἶδος ἐκφεύγει τοῦ ὀρθοῦ πολιτεύματος τῆς δημοκρατίας καὶ εἶναι ὀχλοκρατία· διότι, ὅπου δὲν κυβερνοῦν οἱ νόμοι δὲν ὑπάρχει δημοκρατία: «δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων, τῶν δὲ καθ' ἕκαστα τὰς ἀρχάς, καὶ τὴν πολιτείαν κρίνειν» (Πολιτικ. Δ, 5).

Τέλος, καὶ ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ διακρίνονται διάφορα εἴδη, ἔχοντα ὡς βάσιν κυρίως τὸν τρόπον τῆς καταλήψεως τῶν ἀρχῶν. Οὕτως, ἓν εἶδος ἀριστοκρατίας εἶναι ἐκεῖνο, καθ' ὃ αἱ ἀρχαὶ καταλαμβάνονται παρ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πληρώνουν ὡρισμένον τίμημα, τὸ τίμημα δὲ τοῦτο εἶναι τοσοῦτον, ὥστε οἱ ἄποροι, καίπερ περισσότεροι, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ τὸ πληρώσουν, δὲν μετέχουν τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἄλλο εἶδος εἶναι ἐκεῖνο, καθ' ὃ αἱ ἀρχαὶ καταλαμβάνονται ἐπὶ τῇ βάσει μικροῦ τιμήματος, ὅσοι δὲ ἔχουν τοῦτο, ἐκλέγουν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρχὰς μεταξὺ τῶν μὴ ἐχόντων τὸ τίμημα τοῦτο· καὶ ἂν μὲν ἡ ἐκλογὴ γίνεται ἀδιακρίτως μεταξὺ πάντων τῶν πολιτῶν, τότε τὸ πολίτευμα εἶναι μᾶλλον ἀριστοκρατικόν, ἂν δὲ ἡ ἐκλογὴ γίνεται μεταξὺ ὡρισμένων πολιτῶν, τότε εἶναι μᾶλλον ὀλιγαρχικόν. Τρίτον εἶδος ἀριστοκρατίας εἶναι, ὅταν εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ υἱοὶ διαδέχωνται τοὺς γονεῖς. Τέλος, τέταρτον εἶδος ὑπάρχει, ὅταν τὸ ἴδιον συμβαίνῃ, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ ὁ νόμος, ἀλλ' οἱ ἄρχοντες. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ὀλιγαρχικὸν καὶ λέγεται δυναστεία, εἶναι δὲ ἀνάλογον πρὸς τὴν τυραννίδα τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος καὶ πρὸς τὴν ὀχλοκρατίαν τοῦ δημοκρατικοῦ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους γενομένη τριμερὴς διαίρεσις τῶν πολιτευμάτων παρελήφθη κατ' οὐσίαν καὶ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Ἐπειδὴ ὅμως τόσον ἡ δημοκρατία ὅσον καὶ ἡ ἀριστοκρατία ἔχουν τὸ τυπικὸν γνώρισμα κοινόν, ἐν αὐταῖς δηλαδὴ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μοναρχίαν, ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὰς χεῖρας μιᾶς ἑνότητος προσώπων καὶ ὄχι ἑνὸς μόνον φυσικοῦ προσώπου, ἡ τριμερὴς διαίρεσις τῶν πολιτευμάτων ἡπλουστεύθη εἰς διμερῆ, τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἀριστοκρατίας ὑπαχθεισῶν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μορφὴν πολιτεύματος, τοῦ μὴ μοναρχικοῦ. Τὴν διμερῆ ταύτην διαίρεσιν τῶν πολιτευμάτων ὀφείλομεν εἰς τὸν Machiavelli, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἔκαμε τὴν διάκρισιν μεταξὺ μοναρχικῶν κρατῶν καὶ μὴ μοναρχικῶν τοιούτων· ἐκεῖνα ὠνόμασε principate, αὐτὰ res publicae. Ὑπὸ τὰ δεύτερα ὅμως διέκρινε δύο ὑποδιαιρέσεις, τὴν ἀριστοκρατίαν (stato d'optimati) καὶ τὴν δημοκρατίαν (stato popolari). Παρακολουθῶν δ' ἐν τούτῳ τὸν Ἀριστοτέλη, διέκρινε καὶ παρεκβάσεις ἑκάστου τῶν πολιτευμάτων: τὴν τυραννίδα (stato tirannico), τὴν ὀλιγαρχίαν (stato di pochi) τὴν ὀχλοκρατίαν (stato licenzioso).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Machiavelli διμερὴς διαίρεσις τῶν πολιτευμάτων κατίσχυσε τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους τριμεροῦς διαιρέσεως αὐτῶν ἐν τῇ σημερινῇ ἐπιστήμῃ, οὕτω δὲ ἔχομεν δύο εἴδη πολιτευμάτων: τὰ μοναρχικὰ καὶ τὰ μὴ μοναρχικὰ ἢ πολυαρχικά.

Μοναρχικὸν πολίτευμα εἶναι ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολιτείας, ἤ, κατ' ἄλλην ἐγκαταλειφθεῖσαν θεωρίαν, φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, εἶναι ἓν μόνον φυσικὸν πρόσωπον, πολυαρχικὸν δὲ πολίτευμα εἶναι ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολιτείας δὲν εἶναι ἓν φυσικὸν πρόσωπον, ἀλλ' ἑνότης προσώπων, ἓν collegium. Τὸ κριτήριον κατὰ ταῦτα τοῦ πολυαρχικοῦ πολιτεύματος εἶναι ἀρνητικὸν καὶ ὄχι θετικόν: ἡ ἔλλειψις ἑνὸς φυσικοῦ προσώπου, ὡς ἀνωτάτου ὀργάνου τῆς πολιτείας, δίδει τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ πολυαρχικοῦ πολιτεύματος. Τὸ collegium ὅμως αὐτό, εἰς ὃ ἐν τῷ πολυαρχικῷ πολιτεύματι ἀνήκει ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχεται εἴτε ἐκ μιᾶς προνομιούχου τάξεως τῶν πολιτῶν, εἴτε ἐκ τοῦ συνόλου αὐτῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ πολυαρχικὸν πολίτευμα χαρακτηρίζεται ὡς ἀριστοκρατικόν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ὡς δημοκρατικόν. Σαφῶς ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι μεταξὺ τῆς τριμεροῦς διαιρέσεως τῶν πολιτευμάτων ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς διμεροῦς ὑπὸ Machiavelli, ἥτις καὶ ἐπεκράτησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ, δὲν ὑπάρχει οὐσιαστικὴ διαφορά. Δυνάμεθα ὅθεν ἔτι καὶ σήμερον νὰ διακρίνωμεν τρία εἴδη πολιτευμάτων: τὴν μοναρχίαν, τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ δύο τελευταῖα ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πολυαρχικοῦ πολιτεύματος, ὡς ἔχοντα τὸ τυπικὸν γνώρισμα κοινόν, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τὰ δύο ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὰς χεῖρας ἑνότητος προσώπων καὶ ὄχι ἑνὸς μόνον φυσικοῦ προσώπου, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ μοναρχίᾳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τυπικὰ γνωρίσματα κυρίως δίδουν τὴν βάσιν τῆς νομικῆς διακρίσεως τῶν πολιτευμάτων, ἡ ὀρθὴ διαίρεσις αὐτῶν, ὑπὸ ἔποψιν νομικήν, εἶναι ἡ διμερὴς καὶ ὄχι ἡ τριμερής, ὅπως ταύτην ἐδίδαξεν ὁ Ἀριστοτέλης.

Καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην, ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διακρίνεται πλῆθος ὑποδιαιρέσεων ἑκάστου τῶν πολιτευμάτων. Αἱ ὑποδιαιρέσεις αὗται ἔχουν ὡς βάσιν εἴτε λόγους ἱστορικούς, εἴτε πολιτικούς, εἴτε νομικούς. Οὕτως ἡ μοναρχία ὑποδιαιρεῖται εἰς διάφορα εἴδη, εἴτε λόγῳ τῆς διαφορᾶς τοῦ τρόπου καταλήψεως τοῦ θρόνου, εἴτε λόγῳ τῆς διαφορᾶς τοῦ εἴδους τῆς ἐν αὐτῇ κυβερνήσεως. Ὑπὸ τὴν πρώτην ἔποψιν ὑποδιαιρεῖται εἰς κληρονομικὴν μοναρχίαν καὶ εἰς αἱρετήν, ὑπὸ δὲ τὴν δευτέραν εἰς ἀπόλυτον ἢ ἀπεριόριστον καὶ εἰς περιωρισμένην μοναρχίαν. Κληρονομικὴ μοναρχία εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν τὸ στέμμα περιέρχεται διαδοχικῶς, μεθ' ἑκάστην χηρείαν τοῦ θρόνου, εἰς τὰ μέλη τῆς ἰδίας οἰκογενείας, ἀδιάφορον ἂν διὰ τὴν τοιαύτην πλήρωσιν τοῦ θρόνου καλοῦνται μόνον τὰ ἄρρενα μέλη, ἢ κατὰ πρῶτον λόγον τὰ ἄρρενα καὶ κατὰ δεύτερον τὰ θήλεα, καὶ ἀδιάφορον ἂν προτιμῶνται οἱ κατ' εὐθεῖαν τῶν ἐκ πλαγίων συγγενῶν. Αἱρετή, τοὐναντίον, μοναρχία εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ μονάρχης ἐκλέγεται ἐξ ὡρισμένων ὀργάνων τῆς πολιτείας μεθ' ἑκάστην χηρείαν τοῦ θρόνου. Ὁ τοιοῦτος αἱρετὸς μονάρχης ἔχει τὴν ἰσοβιότητα καὶ τὸ ἀνεύθυνον τοῦ κληρονομικοῦ, καθίσταται δὲ καὶ κυρίαρχος, ὡς καὶ ὁ κληρονομικός, διὰ μόνης τῆς πράξεως τῆς ἐκλογῆς του. Ἐκ τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς μοναρχίας τὸ πρῶτον εἶναι τὸ συνηθέστερον.

Ὑπὸ τὴν ἄλλην ἔποψιν, ἀναλόγως δηλαδὴ τοῦ εἴδους τῆς κυβερνήσεως, ἡ μοναρχία ὑποδιαιρεῖται εἰς ἀπόλυτον ἢ ἀπεριόριστον καὶ εἰς περιωρισμένην. Ἐν τῇ ἀπολύτῳ μοναρχίᾳ ὁ μονάρχης εἶναι τὸ μόνον ἄμεσον ὄργανον τῆς πολιτείας, συγκεντρώνων ἐν ἑαυτῷ ὁλόκληρον τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, χωρὶς νὰ περιορίζεται ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἐξουσίας ταύτης ὑφ' οἱουδήποτε νομικοῦ περιορισμοῦ. Ἡ τοιαύτη μοναρχία εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν δεσποτείαν, ὁ δὲ μονάρχης, ὡς μὴ δεσμευόμενος ὑπὸ περιορισμοῦ τινος, κυβερνᾷ κατὰ βούλησιν καὶ συνήθως ἄνευ Συντάγματος, ὅπου δὲ ὑπάρχει τοιοῦτο, εἶναι δημιούργημα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ἐκφράζει τὴν ἀποκλειστικὴν θέλησίν του, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ ὄργανα τοῦ κράτους εἶναι ὄργανα τῆς ἀπολύτου θελήσεώς του, περιοριζόμενα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μόνον τῶν διαταγῶν του. Ἀπόλυτος μοναρχία ἦτο ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος, ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1843. Σήμερον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μοναρχίας σχεδὸν ἐξέλιπεν, ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τῆς μοναρχίας ἢ τῆς περιωρισμένης μοναρχίας. Ἡ περιωρισμένη μοναρχία ἔχει κοινὸν γνώρισμα μὲ τὴν ἀπόλυτον, ὅτι καὶ ἐν ἐκείνῃ, ὅπως καὶ ἐν ταύτῃ, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς ἓν μόνον πρόσωπον, τὸν μονάρχην, οὗτος ὅμως ἐν τῇ περιωρισμένῃ μοναρχίᾳ, ἵνα ἐγκύρως ἀσκήσῃ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἰδίᾳ ἐπὶ νομοθετικῶν ζητημάτων, ἔχει ἀνάγκην τῆς συνεργασίας ὡρισμένων προσώπων, τῶν ὁποίων ἡ γνώμη ὁτὲ μὲν φέρει συμβουλευτικὸν χαρακτῆρα, ὁτὲ δὲ ἐπιτακτικόν. Οὕτως ὁ μονάρχης ἐν τῇ περιωρισμένῃ μοναρχίᾳ, καίτοι φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, περιορίζεται κατὰ τὴν ἐνάσκησιν ταύτης. Τὸ εἶδος τοῦ περιορισμοῦ εἶναι ἀδιάφορον διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς περιωρισμένης μοναρχίας,

Digitized by Google

ἔχει ὅμως σημασίαν διὰ τὰς περαιτέρω ὑποδιαιρέσεις αὐτῆς. Τοιαῦται ὑποδιαιρέσεις εἶναι ἡ φεουδαλικὴ μοναρχία, ἡ συνταγματικὴ καὶ ἡ κοινοβουλευτική.

α') Ἡ φεουδαλικὴ μοναρχία εἶναι ἡ πρώτη μορφὴ τῆς περιωρισμένης μοναρχίας καὶ ἀνεφάνη κατὰ τὸν μεσαίωνα, πρὸς συμβιβασμὸν τῆς μεταξὺ τῆς ἡγεμόνος καὶ τοῦ λαοῦ ἀναφυείσης ἀντιθέσεως. Ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἐνήργουν κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ κράτει ὡς ἀνε άρτητοι ἀπέναντι ἀλλήλων δυνάμεις, ὧν αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις ἐρρυθμίζοντο διὰ συνθήκης. Δυνάμει τῆς συνθήκης ταύτης ἵστατο παραπλεύρως τοῦ βασιλέως συμβούλιον προσώπων, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰς κυβερνητικὰς πράξεις, ἰδίως προκειμένης ἐπιβολῆς φόρων, εἶχε κατὰ τὴν λῆψιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποφάσεων ψῆφον συμβουλευτικὴν ἢ ἐπιτακτικήν. Ἡ σύνθεσις τοῦ συμβουλίου τούτου ἦτο διάφορος εἰς τὰ διάφορα κράτη καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, συνετίθετο δὲ εἴτε ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κληρικῶν, εἴτε τῶν ἱπποτῶν, εἴτε τῶν κυρίων (seigneurs), εἴτε τῶν στρατηγῶν, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἀγροτῶν. Ἐπίσης διάφορος ἦτο καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ στέμματος, διότι ἄλλοτε ὑπερεῖχον αἱ γνῶμαι τῶν τάξεων καὶ ἄλλοτε αἱ τοῦ στέμματος. Ἡ σχέσις τῶν τάξεων τούτων πρὸς τὸν μονάρχην δὲν ἦτο σχέσις ὀργάνου τῆς πολιτείας πρὸς ἕτερον ὄργανον, ἀλλὰ σχέσις δύο ἐξ ἴσου πρωτογενῶν καὶ ἐξ ἴσου ἀνεξαρτήτων ὑποκειμένων δικαίου, ρυθμισθεῖσα διὰ συνθήκης. Ὅπως δὲ ὁ μονάρχης, οὕτω καὶ αἱ ἑνώσεις τῶν τάξεων ἐνήργουν ἐν τῷ κράτει ἐξ ἰδίου δικαίου καὶ ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν συμφερόντων τῆς τάξεως, ἣν ἀντεπροσώπευον. Ἦσαν κράτος ἐν κράτει καὶ ὅπως ἠδύναντο νὰ συνθηκολογοῦν μετὰ τοῦ μονάρχου, οὕτως ἠδύναντο καὶ νὰ πολεμοῦν. Εἶχον ἰδίαν διοίκησιν, ἰδίαν στρατιωτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἰδίους ἀντιπροσώπους παρὰ ταῖς ξέναις αὐλαῖς. Ἡ φεουδαλικὴ μοναρχία, κυριαρχήσασα γενικῶς ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐξέλιπε βαθμηδόν, τεθεῖσα ἐκποδὼν κυρίως ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ παρεχώρησε τὴν θέσιν της εἰς τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν.

β') Ἡ συνταγματικὴ μοναρχία, ἀναπτυχθεῖσα καὶ ἐξελιχθεῖσα κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, παριστᾷ τὸν τύπον τοῦ ἑνιαίου κράτους κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φεουδαλικὴν μοναρχίαν, ἔνθα ὁ μονάρχης καὶ αἱ τάξεις μὲ τὰ πρωτογενῆ καὶ αὐθύπαρκτα δικαιώματά των ἐχώριζον τὸ κράτος εἰς δύο ἡμίση. Αἱ τάξεις μετεμορφώθησαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ὄργανα τῆς πολιτείας, δρῶντα ὄχι αὐτοδυνάμως, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ρητῶς ἐκανόνιζε τὴν ἁρμοδιότητα καὶ αὐτῶν καὶ τοῦ μονάρχου. Ἐν τῇ συνταγματικῇ μοναρχίᾳ καθιερώθη ἡ ἀρχή, καθ' ἣν ὁ μονάρχης ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας περιορίζεται ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τῆς πολιτείας, ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, ἀδιάφορον δὲ ἂν τοῦτο συνετάγη ὑπὸ τοῦ μονάρχου ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, εἴτε ὑπὸ τοῦ μονάρχου μόνον. Ὁ περιορισμὸς τοῦ μονάρχου ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ὡρισμένας λειτουργίας τῆς πολιτείας δὲν ἀσκεῖ μόνος, ἀλλ' ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων ὀργάνων τῆς πολιτείας, καὶ δὴ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν. Παρὰ τῷ μονάρχῃ, ὅστις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἄμεσον ὄργανον τῆς πολιτείας, ἵστανται καὶ ἄλλα ἄμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας, τὰ ὁποῖα ἀρύονται τὰ δικαιώματά των ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Συντάγματος. Τὰ ὄργανα ταῦτα, προκειμένων ἰδίᾳ νομοθετικῶν ζητημάτων, ἔχουν ἀποφασιστικὴν ψῆφον εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ μονάρχου καὶ ἀσκοῦν γενικῶς ἔλεγχον ἐπὶ τῆς ὅλης διοικήσεως. Ἐν τῇ συνταγματικῇ μοναρχίᾳ ἰσχύει ὡς θεμελιώδης βάσις ἡ ἀρχή, καθ' ἥν, ἵνα αἱ κυβερνητικαὶ πράξεις τοῦ μονάρχου ἔχουν νομικὴν ἰσχύν, πρέπει νὰ συνοδεύωνται πάντοτε μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, καλύπτοντος δι' αὐτῆς τὸ ἀνεύθυνον τοῦ μονάρχου καὶ ἀναλαμβάνοντος τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων αὐτοῦ. Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπουργῶν ἀνήκει εἰς τὸν μονάρχην, οἱ ὑπουργοὶ ὅμως εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των ἀπέναντι τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Ὅπως περιωρίσθη ὁ μονάρχης ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, οὕτως, ἐξ ἄλλου, περιωρίσθη καὶ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς δικαστικῆς τοιαύτης. Ἡ δικαιοσύνη, ἀπονεμομένη ἄλλοτε ὑπὸ ὀργάνων τοῦ μονάρχου καὶ κατ' ἐπιλογὴν αὐτοῦ, κατέστη ἤδη αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος, τὰ δὲ δικαστήρια ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἀνεξάρτητα ἀπὸ πάσης ἐπιδράσεως τοῦ μονάρχου, ἀποτελέσαντα χωριστὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐξουσίαν.

Παρ' ὅλους ἐν τούτοις τοὺς περιορισμοὺς τούτους, ἐξακολουθεῖ ὁ μονάρχης νὰ ἔχῃ ὑπερέχουσαν θέσιν ἀπέναντι τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας καὶ νὰ εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολιτείας, ἔχων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λαϊκὴν ἀντιπροσωπείαν, ἧς τὰ δικαιώματα ρητῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὁρίζονται, ὄχι μόνον ἐκεῖνα τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀνεγνωρίσθησαν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ρητῶς δὲν ἐδόθη τῇ ἀντιπροσωπείᾳ τοῦ λαοῦ· ὑπάρχει δηλαδὴ τεκμήριον ὑπὲρ τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ μονάρχου. Ὑπὸ συνταγματικὴν μοναρχίαν ἐκυβερνήθη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1863, ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1841 καὶ τὰ πλεῖστα κράτη τῆς πρῴην Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

γ') Τελευταῖον εἶδος περιωρισμένης μοναρχίας, ἀλλὰ μᾶλλον κατ' ὄνομα μοναρχία, εἶναι ἡ κοινοβουλευτική, γνωστὴ ἄλλως ὡς δημοκρατικὴ βασιλεία ἢ βασιλευομένη δημοκρατία. Αὕτη παρουσιάζει τὴν τελευταίαν ἐξέλιξιν τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος καὶ διεμορφώθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς κυβερνήσεως Melbourne. Κατὰ τ' ἄλλα ταυτιζομένη ἡ κοινοβουλευτικὴ μετὰ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ἔχει ἓν χαρακτηριστικόν, τὸ ὁποῖον μεταβάλλει οὐσιαστικῶς τὴν μοναρχικὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος, καὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ ὑπεροχὴ τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς νὰ εἶναι καταφανής. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο εὑρίσκει τις εἰς τὴν θέσιν τῶν ὑπουργῶν ἀπέναντι τοῦ κοινοβουλίου, ἡ ὁποία θέσις ἀπαιτεῖ καὶ ὡρισμένην ἐνέργειαν ἐκ μέρους τοῦ μονάρχου. Ἐνῷ δηλαδὴ ὁ μονάρχης ἐν τῇ συνταγματικῇ μοναρχίᾳ ἐλευθέρως ἐκλέγει τοὺς ὑπουργούς του καὶ ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ, ἵνα ἑπομένως οἱ ὑπουργοὶ διατηρήσουν τὰς θέσεις των χρῄζουν τῆς ἀποκλειστικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχου, ἐδῶ εἶναι ὑποχρεωμένος κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπουργῶν νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν γνώμην τοῦ κοινοβουλίου καὶ μάλιστα τοῦ ἐν αὐτῷ πλειοψηφοῦντος κόμματος. Τὸ ἑκάστοτε πλειοψηφοῦν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ κόμμα, καὶ ἰδίᾳ ὁ ἀρχηγός του, ἐπιβάλλει εἰς τὸν μονάρχην τὸν διορισμὸν ὡρισμένων προσώπων ὡς ὑπουργῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχου, ἀλλὰ τῆς ἀποκλειστικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοβουλίου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ ὑπεύθυνοι. Ὑπὸ ἔποψιν νομικὴν ἡ θέσις τοῦ μονάρχου δὲν μεταβάλλεται οὐσιωδῶς ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ μοναρχίᾳ· ἐξακολουθεῖ καὶ ἐν ταύτῃ ὁ μονάρχης νὰ εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων, νὰ διορίζῃ καὶ παύῃ τοὺς ὑπουργούς, νὰ μετέχῃ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ νὰ ἀντιτίθεται εἰς τὰς ἀντισυνταγματικὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως. Ὑπὸ ἔποψιν ὅμως πολιτικήν, ἡ τάσις τοῦ μονάρχου εἶναι τελείως παθητική, τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀσκουμένης πραγματικῶς ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτοῦ. Ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ μοναρχίᾳ ὁ μονάρχης δὲν μετέχει ἐνεργῶς εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἐκτελεῖ τὰς θελήσεις τῶν ὑπουργῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἀπολαύουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς· βασιλεύει ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ, κατὰ τὸ περίφημον διάγραμμα τοῦ Thiers: «le roi regne et ne gouverne pas». Ἡ μετάπτωσις αὕτη τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος, ἡ ὁποία παρατηρεῖται ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ μοναρχίᾳ, ἐξηγεῖται κυρίως ἐκ τῆς ἐπαναστατικῆς προελεύσεως τοῦ εἴδους τούτου τοῦ πολιτεύματος. Ὁ λαὸς ἐπαναστάτησε κατὰ τοῦ μονάρχου καὶ ἐρρύθμισε μόνος τὸν τρόπον τῆς κυβερνήσεώς του, ὥρισε δὲ εἰδικῶς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ μονάρχου, χωρὶς ὅμως νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν, ἣν ἐπεφύλαξεν εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν, ἐπικρατεῖ ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ μοναρχίᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας· ἐδῶ ὑπάρχει τεκμήριον ὑπὲρ τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι ὑπὲρ τοῦ μονάρχου, ὅστις ἔχει ἐκεῖνα μόνον τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ρητῶς ἀνεγνώρισεν αὐτῷ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἔργον τοῦ μονάρχου ἢ τούτου καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς ἔργον τοῦ λαοῦ. Κοινοβουλευτικὴ μοναρχία ἦτο ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, σήμερον δὲ ἅπαντα σχεδὸν τὰ μὴ δημοκρατικὰ κράτη.

Πολυαρχικὸν πολίτευμα. Τοῦ πολυαρχικοῦ πολιτεύματος ὑπάρχουν δύο ὑποδιαιρέσεις: ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἡ δημοκρατία. Ἀριστοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν προνομιούχων προσώπων. Διαφέρει, τοιουτοτρόπως, ἡ ἀριστοκρατία τῆς μοναρχίας, ἐφ' ὅσον ἡ πολιτικὴ ἐξουσία δὲν ἀνήκει εἰς ἓν φυσικὸν πρόσωπον, καὶ τῆς δημοκρατίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν. Ἡ ἀριστοκρατία παρίσταται κυρίως ὡς κυριαρχία μιᾶς τάξεως τοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ἀναλόγως δὲ τῆς κυριαρχούσης τάξεως λαμβάνει καὶ ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν· ἐὰν λ. χ. ἡ τάξις αὕτη εἶναι ἡ τῶν εὐγενῶν, ὁμιλοῦμεν περὶ ἀριστοκρατίας εὐγενῶν—ἀδιάφορον ἐὰν ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν χαρακτηρίζεται οὕτω λόγῳ γεννήσεως ἢ ἐπαγγέλματος ἢ καὶ λόγῳ ὡρισμένου βαθμοῦ μορφώσεως—· ἐὰν εἶναι ἡ τῶν κληρικῶν, ὁμιλοῦμεν περὶ θεοκρατίας, καὶ ἐὰν εἶναι ἡ τῶν πλουσίων, ὁμιλοῦμεν περὶ τιμοκρατίας ἢ πλουτοκρατίας. Αἱ ἀριστοκρατίαι ἐξηφανίσθησαν πρὸ πολλοῦ ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐν χρήσει πολιτευμάτων, τὰ δὲ τελευταῖα ὑπολείμματα αὐτῶν, ὡς ἡ ἀριστοκρατία τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης, ἔλαβον τέλος διὰ τῆς Γαλλικῆς, ἰδίᾳ, Ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἐκ ταύτης κυριαρχησασῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν, τὸ ἕτερον εἶδος τοῦ πολυαρχικοῦ πολιτεύματος, ἡ δη[μο]κρατία, ἐξηπλώθη καταπληκτικῶς κατὰ τὴν τε[λευ]ταίαν περίοδον καὶ κατέστη τὸ κυριαρχοῦν π[ολί]τευμα τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ ἐκεῖναι ἀκόμη [τῶν] μοναρχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔτι ὑφίστανται, ἀπέ[βαλον] κατ' οὐσίαν τὴν μοναρχικὴν ἀρχὴν καὶ ἐποτί[σθη]σαν μὲ τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς. Ἡ τοιαύτη ὑπ[ε]ροχὴ τῆς δημοκρατίας, χρονολογουμένη ἀπὸ [τῆς] Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐνισχύθη καὶ ἐπα[υξήθη] διὰ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁ ὁποῖος, πλὴν ἄ[λλων], κατέδειξε καὶ τοῦτο, ὅτι τὴν ἰσχὺν ἑνὸς κρά[τους] δὲν παρέχει ἡ ἀπολυταρχικὴ διοίκησις α[ὐτοῦ], ἀλλ' αἱ ἠθικαὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας τοῦτο π[ερι]κλείει καὶ αἱ ὁποῖαι ἀναγνωρίζονται καὶ π[ροά]γονται μᾶλλον εἰς τὰ δημοκρατούμενα ἢ τὰ μο[ναρ]χικὰ κράτη.

Δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ ἡ π[ο]λιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον τῶν πολι[τῶν], ἢ τὸ πολίτευμα, ἐν ᾧ ἀνώτατον ὄργανον ἐν τῇ π[ο]λιτείᾳ ἀναγνωρίζεται ὁ λαός. Δι' αὐτοῦ ὅμως [δὲν] πρέπει νὰ νοηθῇ ὅτι ἀδιακρίτως εἰς ὅλους τ[οὺς] πολίτας ἀνήκει ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, ἀλλὰ μόνον [εἰς] τοὺς κατὰ τὸ Σύνταγμα ἀπολαύοντας τῶν πο[λιτι]κῶν δικαιωμάτων. Οὕτως ἀποκλείονται οἱ ἀ[νήλι]κοι, οἱ δυνάμει ὡρισμένων διατάξεων στερηθέ[ντες] τῶν πολιτικῶν των δικαιωμάτων, καὶ εἰς τινας [πο]λιτείας καὶ αἱ γυναῖκες, κατὰ δὲ τὴν ἀρχαιότ[ητα] ἀπεκλείοντο καὶ οἱ δοῦλοι. Ὥστε κυρίως ἡ π[ολι]τικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐνε[ργῶν] πολιτῶν.

Τῆς δημοκρατίας διακρίνονται διάφοροι [ὑπο]διαιρέσεις, ὧν ἡ μία ἔχει ὡς βάσιν τὸν τρ[όπον] τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐ[ξου]σίας, ἐφόσον δὲ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκλ[ογῆς] ἀσκεῖ ἰδιάζουσαν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς ἀ[ρχῆς] τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν, ἡ τοιαύτη ὑποδι[αίρε]σις συνδέεται στενῶς καὶ μὲ τὴν ἀρχὴν ταύτη[ν· ἡ] ἄλλη ὑποδιαίρεσις ἔχει ὡς βάσιν τὸν τρόπον [τῆς] ὀργανώσεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας· καὶ τ[ὴν] ἄλλη, ἡ καὶ σπουδαιοτέρα, ἔχει ὡς βάσιν τὴν [σχέ]σιν τῶν ἐνεργῶν πολιτῶν πρὸς τὴν νομοθε[σίαν]. Ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχ[ηγοῦ] τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, διακρίνονται δύο [εἴδη] δημοκρατίας, καθόσον εἶναι δυνατὸν ὁ ἀνώτ[ατος] ἄρχων νὰ ἐκλέγεται εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λ[αοῦ] εἴτε ἐμμέσως ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ. Π[ρό]τυπον τοῦ πρώτου εἴδους εἶναι ἡ δημοκρατία [τῶν] Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερ[ικῆς], πρότυπον τοῦ δευτέρου ἡ γαλλικὴ δημοκρ[ατία]. Ἡ τοιαύτη ὑποδιαίρεσις εἶναι, ἀπὸ πολιτικῆ[ς ἐπό]ψεως, κατὰ τοῦτο οὐσιώδης, διότι ὁ ἀμέσως [ὑπὸ] τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενος πρόεδρος, ὡς ἀρυόμενο[ς τὰ] δικαιώματά του ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ λαοῦ, [ἔχει] μείζονα αὐθεντίαν ἀπέναντι τοῦ κοινοβουλ[ίου], ὁ ἐμμέσως διὰ τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ [δὲ] ὡς τοιοῦτος, ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν ταύτη[ς, ἐξ] ἧς ἐξαρτᾶται καὶ ἡ θέσις του. Ἐν τῇ πρώτ[ῃ πε]ριπτώσει καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ν[ομο]θετικὴ προέρχονται ἀμέσως ἐκ τοῦ λαοῦ κ[αὶ ἐκ] τοῦ λόγου τούτου ἡ ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐ[ξου]σιῶν εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σταθερά· [ἐν] ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἡ ὑπεροχὴ τῶν ν[ομο]θετικῶν σωμάτων εἶναι καταφανὴς καὶ ἐν μ[έρει] δικαιολογημένη, διότι μόνον ταῦτα ἀντιπρ[οσω]πεύουν ἀμέσως τὴν θέλησιν τοῦ κυριάρχου [λαοῦ] καὶ ὄχι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ὁ ὁ[ποῖος] ἐκλέγεται ὑπ' αὐτῶν. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου [ἡ νο]μοθετικὴ ἐξουσία δὲν ἀρκεῖται μόνον νὰ ν[ομο]θετῇ, ἀλλὰ ἐπιδρᾷ καὶ εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς ἐκ[τελε]στικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία πράγματι συγκεντ[ροῦ]ται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλ[ίου, τὸ] ὁποῖον πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνη[ς τοῦ] κοινοβουλίου. Δὲν ὑπάρχει, ἑπομένως, ἐδῶ [χωρι]σμὸς τῶν ἐξουσιῶν, ἀλλὰ σχετικὴ σύγχυσ[ις αὐ]τῶν, προκαλουμένη ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ κ[οινο]βουλίου. Τὴν δημοκρατίαν ταύτην ὀνομάζ[ομεν] κοινοβουλευτικήν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν π[ρώτην], ὀνομαζομένην προεδρικήν.

Ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ὀργανώσεως τῆ[ς ἐκ]τελεστικῆς ἐξουσίας, διακρίνομεν ἐπίσης δύο [εἴδη] δημοκρατιῶν, καθόσον εἶναι δυνατὸν ἡ ἐκ[τελε]στικὴ ἐξουσία ν' ἀνατίθεται εἰς ἓν μόνον π[ρόσω]πον, τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας, ἢ εἰς π[λείο]τερα τοῦ ἑνός, εἰς ἕνα σύλλογον προσώπ[ων. Ἐν] τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁμιλοῦμεν περὶ δη[μοκρα]τίας μὲ τὸ προεδρικὸν σύστημα ἐν τῇ ὀργ[ανώσει] τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐν δὲ τῇ δευτέρ[ᾳ περὶ] δημοκρατίας μὲ τὸ συλλογικὸν σύστημα. Τ[ο]δημοκρατία μὲ συλλογικὸν σύστημα ἐν τῇ ὀ[ργα]νώσει τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἦτο πρὸ τ[οῦ με]γάλου πολέμου ἡ Ἑλβετία, μετὰ δὲ τὸν πόλ[εμον] διεμορφώθησαν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτῆς κ[αὶ αἱ] πλεῖσται γερμανικαὶ χῶραι.

Ἀναλόγως, τέλος, τῆς σχέσεως τῶν ἐνεργ[ῶν πο]λιτῶν πρὸς τὴν νομοθεσίαν, ἡ δημοκρατία ὑπ[οδιαι]ρεῖται εἰς ἄμεσον, εἰς ἔμμεσον ἢ ἀντιπροσ[ωπευτι]κήν, καὶ εἰς μικτὴν δημοκρατίαν. Ἄμεσος δ[ημο]κρατία ὑπάρχει, ὅταν ὁ λαὸς ἀπ' εὐθείας [ἀσκῇ] τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἰδίως τὴν νομοθε[τικὴν], ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ τὴν δ[ικαστι]κήν. Ἡ τοιαύτη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἄμεσος ἄ[σκησις] τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας λαμβάνει χώραν δ[...]

Digitized by Google

ἰκῶν συνελεύσεων, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τὸ ἀνώτον ὄργανον τῆς πολιτείας. Καθ' ὡρισμένα χροὰ διαστήματα καὶ εἰς ὡρισμένους τόπους συνέρχαι ὁ λαὸς εἰς συνελεύσεις καὶ ἐκεῖ συζητεῖ καὶ οφασίζει περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων· ἐκεῖ νοθετεῖ, ἐκεῖ ἐκλέγει ὡρισμένους ἀνωτάτους ὑπαλλους, ἐκεῖ ἀποφασίζει περὶ πολέμου καὶ εἰρή; καὶ ἐκεῖ ἐνίοτε δικάζει. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ λαοῦ, νοοῦμεν μόνον ὺς ἐνεργοὺς πολίτας. Ἡ ἄμεσος δημοκρατία αι ἡ ἀρχαιοτέρα μορφὴ τῆς δημοκρατίας, εἶναι μοναδικὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑφ' ὃ ἐκυρνήθησαν αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις, καὶ ἰδίως Ἀθῆναι, εἰς ἃς προτύπως ἐφηρμόσθη. Ἡ ἀγορὰ ν ὁμηρικῶν χρόνων, ἡ ἀπέλλα τῆς Σπάρτης, ἡ ἐκησία τοῦ δήμου ἐν Ἀθήναις καὶ τὰ comitia τῆς ὁμης παρέχουν φωτεινὴν εἰκόνα ἐφαρμογῆς τῆς έσου δημοκρατίας. Τὴν ἄμεσον δημοκρατίαν ώρισαν ἐπίσης καὶ οἱ ἀρχαῖοι γερμανικοὶ λαοί, τὰ τὴν νεωτέραν δὲ ἐποχὴν ἔλβετικά τινα καννια καὶ αἱ ἀποικίαι τῆς Β. Ἀμερικῆς. Σήμερον εἶδος τοῦτο τῆς δημοκρατίας σχεδὸν ἐξέλιπεν, ἴγα δὲ βορεινὰ καντόνια ἐξακολουθοῦν νὰ ἐφαρζουν τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου δημοκρατίας, ἀλλὰ ἰ τοῦτο συγκεκερασμένον μετὰ στοιχείων τῆς τιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας. Λόγοι οἰκονομιἰ καὶ πολιτικοὶ καθιστοῦν τὴν ἀπόλυτον ἐφαργὴν τῆς ἀμέσου δημοκρατίας πρακτικῶς ἀδύναν. Ἐφ' ὅσον ἡ πολιτεία ἐταυτίζετο μὲ τὴν πόἰ, ἦτο ἑπομένως ἀρκετὰ συγκεκριμένη, ἵνα ἐπιέπῃ εἰς τοὺς πολίτας εὐκόλως νὰ συναθροίζωνι καὶ εὐκόλως νὰ ἀκούωνται, ἦτο ἐν μέρει δυτὴ ἡ ἐφαρμογή της· ἐφ' ὅσον μὲ τὴν μεγέθυνἰ τῶν πολιτειῶν αἱ προϋποθέσεις αὗται ἤρχιν νὰ ἐκλείπουν, ἤρχισε καὶ ἡ ἄμεσος δημοκραι νὰ ἐμφανίζεται ἀπὸ τὰς συγχρόνους πολιτείας. λλωστε τ' ἀπασχολοῦντα τὴν σημερινὴν πολιαν κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα εἶναι τόν πολύπλοκα, ὥστε διὰ τὴν λύσιν τούτων ἀπαιῦνται εἰδικαὶ γνώσεις, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα εὕρωμεν εἰς τὸ πολὺ πλῆθος, οὔτε δυνάμεθα ἀπαιτήσωμεν ἀπ' αὐτό. Δι' ὃ σήμερον εἶναι ἐν ήσει οἱ δύο ἄλλοι τύποι τῆς δημοκρατίας, ἡ ἔμσος ἢ ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ ἡ μικτὴ δημοατία.

Ἔμμεσος δημοκρατία ὑπάρχει, ὅταν ὁ λαός, εἰς ἀνήκει ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, δὲν ἀσκῇ ταύτην ἀμές, ἀλλ' ἐμμέσως, δι' ὀργάνων, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐκλέ. εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου, εἴτε ἐν μέρει, καὶ τὰ ὁποῖα ἀοῦν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ. Τοιτα ὄργανα εἶναι κυρίως τὰ νομοθετικὰ σώματα, πρόεδρος τῆς δημοκρατίας καὶ τὰ δικαστήρια. ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία, τῆς ὁποίας τὸ λούστερον παράδειγμα παρέχει ἡ γαλλικὴ δημοατία, εἶναι ὁ συνήθης τύπος τῶν νεωτέρων δηκρατιῶν.

Μικτή, τέλος, δημοκρατία εἶναι ὁ τύπος ἐκεῖνος ῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, καθ' ὃν συνδυάται τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα μετὰ θεῶν τῆς ἀμέσου δημοκρατίας. Καὶ ἐδῶ ἡ πολιτὴ ἐξουσία ἀσκεῖται κατὰ κανόνα ὑπὸ τῆς λαϊς ἀντιπροσωπείας, ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὡρισμέι περιπτώσεις, καθ' ἃς αὕτη ἀσκεῖται ἀμέσως ὸ τοῦ λαοῦ. Προκειμένης ἰδίᾳ λύσεως συνταγματιν ζητημάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ νομοθετικῶν καὶ οικητικῶν, λαμβάνει χώραν ἄμεσος λαϊκὴ ἐπέμσις, ἡ ὁποία ὁτὲ μὲν εἶναι ὑποχρεωτική, ὁτὲ δὲ οαιρετική. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐπέμβασις δὲν ἐκλοῦται ἐδῶ, ὅπως ἐν τῇ ἀμέσῳ δημοκρατίᾳ, διὰ συγκροτήσεως τοῦ λαοῦ εἰς λαϊκὰς συνελεύς, ἀλλ' εἰς τὰς κάλπας, διὰ τοῦ λεγομένου δηψηφίσματος. Τὸν τύπον τοῦτον τῆς δημοκρατίας ὁ μὲν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συναντῶμεν εἰς κατ' ἰδίαν πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, εἰς γλικάς τινας κτήσεις καὶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν, μετὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστρίαν, ν Ἐσθονίαν, τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν τῆς Ἰρνδίας, τὴν Λεττονίαν, τὴν Λιθουανίαν καὶ τὴν ιεχοσλοβακίαν. Ἡ Ἑλλάς, ὑπὸ ἔποψιν ἐκλογῆς ῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ όους τῆς κυβερνήσεως, ἀνήκει εἰς τὰς κοινοβουτικὰς δημοκρατίας, καθιερώνει ἐν τῷ ὀργανῷ ι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τὸ προεδρικὸν σύημα. καὶ ὑπὸ ἔποψιν τοῦ εἴδους τῆς συμμετος τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξους ἀνήκει εἰς τὰς ἀντιπροσωπευτικὰς δημοατίας.

Κριτικὴ τῶν πολιτευμάτων καὶ μετάπτωσις ιτῶν. Ἡ ἀξία ἑνὸς οἱουδήποτε πολιτεύματος ναι πάντοτε σχετική, ἐφόσον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ρακτῆρος καὶ τῆς παραδόσεως ἑνὸς λαοῦ, ἐκ ῦ μεγέθους τῆς πολιτείας καὶ ἐκ τῶν βιωτικῶν ιι κλιματολογικῶν ἀκόμη ὅρων μιᾶς κοινωνίας. πάρχουν ἐν τούτοις γενικὰ χαρακτηριστικά, ἐπὶ βάσει τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἧττον ἀντικειμενικὴ κριτικὴ ἐπ' αὐτῶν. Πρῶτος Ἡρόδοτος, ἐξετάζων τὴν φύσιν ἑνὸς ἑκάστου ὸν τρίων τύπων τῶν πολιτευμάτων, παρέχει καὶ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα αὐτῶν. Οὕς ἡ μοναρχία δὲν εἶναι δυνατὸν — λέγει — νὰ ναι τὸ καλύτερον τῶν πολιτευμάτων, ἐφ' ὅσον ὁ μονάρχης ἐνεργεῖ ὅ,τι θέλει ἀνευθύνως. Καὶ ὁ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν ἂν ἀνήρχετο εἰς τὴν ἀρχήν, θὰ ἐξετρέπετο τῆς εὐθείας ὁδοῦ, διότι, πλὴν τοῦ φθόνου, ὅστις ἐξ ἀρχῆς εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, γεννᾶται παρὰ τῷ μονάρχῃ ἐκ τῶν παρόντων ἀγαθῶν καὶ ὁ ἐγωϊσμός, ἔχων δὲ ὁ μονάρχης τὰ δύο ταῦτα κακά, πᾶσαν κακὴν πρᾶξιν εἶναι ἱκανὸς νὰ διαπράξῃ· «τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα, τὰ δὲ φθόνῳ»· φθονεῖ, ὅταν ὑπάρχουν ἄριστοι μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ χαίρει, ὅταν ὑπάρχουν κάκιστοι· ἀκούει εὐχαρίστως τὰς διαβολάς, λυπεῖται ἂν τις κολακεύῃ αὐτὸν μετρίως, διότι δὲν τὸν κολακεύει πολύ, καὶ ὅστις τοῦτο πράττει, αὐτὸν ὡς κόλακα περιφρονεῖ· καὶ τὸ χειρότερον πάντων καταργεῖ τοὺς νόμους, βιάζει γυναῖκας καὶ φονεύει ἄνευ δίκης. Ἀπέναντι τῶν ἐλαττωμάτων τούτων παρίσταται ἡ μοναρχία ὡς τὸ ἄριστον τῶν πολιτευμάτων, ὅταν ἄριστος εἶναι ὁ μονάρχης· διότι ὑπὸ τὴν μοναρχίαν καταπαύουν εὐκολώτερον αἱ ἐσωτερικαὶ ἔριδες ἢ εἰς τὰ λοιπὰ πολιτεύματα, ὑπάρχει δὲ ἑνότης καὶ ἁρμονία, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατος εἰς τὰ λοιπά. Ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ λ. χ., ὅπου ἕκαστος θέλει ν' ἀναδειχθῇ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γνώμην του, πολλαὶ ἐχθρότητες γεννῶνται· καὶ ὅπου ἕκαστος θέλει νὰ γίνῃ κορυφαῖος, ἐκεῖ προκαλοῦνται στάσεις καὶ ἐκ τῶν στάσεων δολοφονίαι, αὗται δὲ καταλήγουν εἰς τὴν μοναρχίαν. Ἐν τούτοις καὶ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ, ὅταν οἱ ἄριστοι κυβερνοῦν, δὲν συναντῶνται τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων πολιτευμάτων· διότι, ὅταν κυβερνοῦν ἄριστοι ἄνδρες, εἶναι ἄριστα καὶ τὰ βουλεύματα. Τέλος, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ παρουσιάζεται τὸ ἀσύνετον καὶ τὸ ὑβριστικὸν φαινόμενον νὰ κυβερνᾷ ὁ λαός, ὅστις συνήθως πράττει ἀσυνειδήτως· τοῦτο δὲ εἶναι ἑπόμενον ἐφ' ὅσον οὔτε ἐδιδάχθη, οὔτε ἐγνώρισε τὸ καλὸν καὶ τὸ ἁρμόζον. Παρὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα διακρίνεται ὅμως καὶ ἡ δημοκρατία κατὰ πρῶτον διὰ τὸ ὡραῖον της ὄνομα «ἰσονομία», κατὰ δεύτερον, διότι δὲν εἶναι ἀπεριόριστος ὡς ἡ μοναρχία· αἱ ἀρχαὶ ἐκλέγονται διὰ κλήρου καὶ ὁ λαὸς λύει αὐτὸς τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τῆς πολιτείας. Μολονότι ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἠσχολήθη εἰδικῶς μὲ τὰ προβλήματα τῆς πολιτείας, μᾶς παρέχει ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μὲ ἀρκετὴν διορατικότητα τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα ἑκάστου τῶν τριῶν πολιτευμάτων.

Ἐπίσης ὁ Ἀριστοτέλης, ἐξετάσας τὰ εἴδη τῶν διαφόρων πολιτευμάτων καὶ τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοράς, δὲν παρέλειψε νὰ κρίνῃ καὶ ποῖον θεωρεῖ ὡς τὸ καλύτερον πολίτευμα, θέτων ὡς γνώμονα τῆς τοιαύτης κρίσεώς του τὸ γενικὸν συμφέρον. Καὶ ἐρωτᾷ: πρέπει νὰ κυβερνᾷ ὁ εἷς, οἱ ὀλίγοι, ἢ οἱ πολλοί; Ἀναγνωρίζει τὴν δυσχέρειαν τῆς ἀπαντήσεως ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου καὶ τονίζει τὴν προσγινομένην ἀδικίαν ἐκ τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας οἱουδήποτε ἐκ τῶν τριῶν τούτων παραγόντων καὶ ἐκ τῆς παραβλέψεως τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Προτιμᾷ ἐν τούτοις τὴν δημοκρατίαν, διότι τὸ πλῆθος θὰ φροντίσῃ καλύτερον διὰ τὸ γενικὸν συμφέρον ἢ οἱ ὀλίγοι. Παραδέχεται ὅτι ὑπάρχουν ζητήματα, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ κρίνῃ τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἱ εἰδήμονες, ἀναγνωρίζει ὅμως ὅτι ναὶ μὲν ἕκαστον ἄτομον τοῦ πλήθους εἶναι χείρων κριτὴς τῶν εἰδότων, ἀλλ' ἅπαντες ὁμοῦ συνελθόντες θὰ κρίνουν ἢ καλύτερον ἢ ὄχι χειρότερον αὐτῶν. Ἄλλωστε ὑπάρχουν πράγματα, ὧν ὁ καλύτερος κριτὴς δὲν εἶναι πάντοτε ὁ δημιουργός των, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι ἄπειρος τῆς τέχνης του. Οὕτω, κριτὴς μιᾶς οἰκίας δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀρχιτέκτων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὅστις θὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτήν, ὁ οἰκονόμος· κριτὴς τοῦ πηδαλίου δὲν εἶναι μόνον ὁ τέκτων, ἀλλὰ καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, καὶ ὁ δαιτυμὼν θὰ κρίνῃ καλύτερον περὶ τοῦ φαγητοῦ ἢ ὁ μάγειρος. Ὅτι δὲ τὸ πλῆθος πρέπει νὰ εἶναι κύριον, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐκ τοῦ πλήθους συνίσταται ἡ ἐκκλησία, ἡ βουλὴ καὶ τὸ δικαστήριον, προσέτι δὲ τὸ τίμημα τοῦ πλήθους εἶναι μεῖζον ἢ τοῦτο τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ὀλίγων (Πολιτικ. Γ, 6).

Ἀλλαχοῦ (Πολιτικ. Γ, 10) ὁμιλῶν ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν εἰδῶν τῆς μοναρχίας, θέτει τὸ ἐρώτημα: Συμφέρει νὰ κυβερνώμεθα ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς ἢ ὑπὸ τῶν ἀρίστων νόμων; Ὅ,τι δὲν εἶναι προσιτὸν εἰς τὰ πάθη—ἀπαντᾷ—εἶναι κρεῖττον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶναι συμφυὲς μὲ αὐτά· ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος εἶναι ἀπηλλαγμένος τῶν παθῶν, πᾶσα δ' ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀναγκαίως κατέχεται ὑπ' αὐτῶν, συμφέρει νὰ κυβερνώμεθα ὑπὸ τῶν ἀρίστων νόμων καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀνδρός. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προβλέπῃ ὁ νόμος ὅλας τὰς περιπτώσεις ἢ ἐνίοτε καὶ νὰ μὴ κρίνῃ καλῶς, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποῖος τότε θ' ἀποφασίσῃ, ὁ ἄριστος ἢ οἱ πολλοί; Πάλιν τάσσεται μὲ τοὺς δευτέρους ὁ Ἀριστοτέλης, λέγων ὅτι ἀναμφιβόλως ἕκαστον ἄτομον τοῦ πλήθους, χωριστὰ λαμβανόμενον, ἔχει ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἄριστον ἄνδρα ὀλιγωτέραν ἀξίαν καὶ ἀρετήν, ἀλλ' ἡ πόλις ἅπασα, συνισταμένη ἐκ πολλῶν, ἔχει μείζονα ἀξίαν ἢ ὁ εἷς. Ὅπως ἐν γεύμα, εἰς ὃ ἕκαστος φέρει τὸ μερίδιόν του, εἶναι καλύτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον παρέχει μόνον ἓν ἄτομον, οὕτω καὶ ἡ κρίσις τῶν πολλῶν εἶναι καλυτέρα τῆς κρίσεως τοῦ ἑνός, οἱοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος. Προσέτι δὲ τὸ πλῆθος εἶναι ὀλιγώτερον διεφθαρμένον ἢ ὁ εἷς, ὅπως καὶ τὸ ὕδωρ φθείρεται τοσούτῳ δυσκολώτερον, ὅσῳ περισσότερον εἶναι. Ὅταν ὁ εἷς ἄνθρωπος κυριαρχηθῇ ὑπὸ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ πάθους, κατ' ἀνάγκην ἡ κρίσις του θὰ εἶναι διεφθαρμένη· ἀλλ' εἶναι πολὺ δύσκολον ὅλον τὸ πλῆθος νὰ καταληφθῇ ὑπὸ ὀργῆς καὶ νὰ ἁμαρτήσῃ.

Αὐτὴ εἶναι ἐν ὀλίγοις ἡ περὶ τῶν πολιτευμάτων κρίσις τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ὁποίας ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ προσθέσῃ. Τὴν ἀξίαν τῆς κριτικῆς ταύτης, ἡ ὁποία μᾶς φαίνεται νῦν τόσον ἁπλῆ καὶ λογική, τότε μόνον δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκάδων ἐτῶν ἀκόμη ἐξυμνεῖτο ἡ ἐλέῳ Θεοῦ μοναρχία, διανοούμενοι δὲ πρώτου μεγέθους διεκήρυσσον τὴν ἀρχήν: voluntas regis suprema lex.

Εἶναι ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον ὅτι ἓν πολίτευμα, ὁσονδήποτε ἄριστον καὶ ἂν εἶναι, δύναται νὰ ἀποβῇ κάκιστον ἕνεκα κακῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, εὑρισκόμεθα πρὸ μιᾶς ἀδιακόπου μεταπτώσεως καὶ ἐναλλαγῆς τῶν πολιτευμάτων. Φαίνεται ὅτι τὰ πρῶτα πολιτεύματα, τὰ ὁποῖα ἐγνώρισαν οἱ λαοί, ἦσαν αἱ ἀριστοκρατίαι. Αὗται σὺν τῷ χρόνῳ μετέπεσαν εἰς ὀλιγαρχίας, ἕνεκα δὲ τούτου καὶ ἐκ τῶν ἐπιγενομένων πολέμων ἐγεννήθησαν αἱ μοναρχίαι. Ἀλλὰ καὶ αὗται, προϊόντος τοῦ χρόνου, μετέπεσαν εἰς τυραννίδας, αἱ ὁποῖαι ἐγέννησαν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀνάγκην τῆς αὐτοκυβερνήσεως καὶ οὕτως ἐδημιουργήθησαν αἱ δημοκρατίαι. Ἐκ τῆς ἀκολασίας, ἐν τούτοις, τοῦ ὄχλου καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ νὰ γίνῃ κύριος τῶν πάντων, μετέπεσαν καὶ αἱ δημοκρατίαι εἰς ὀχλοκρατίας, ἐξ ὧν ἀνεπήδησαν αὖθις αἱ μοναρχίαι, οὕτω δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης συνεχοῦς μεταπτώσεως καὶ ἐναλλαγῆς δημιουργεῖται ἡ λεγομένη ἀνακύκλωσις τῶν πολιτευμάτων. χ. γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

— **πολίτευμα *κοινοβουλευτικόν*·** βλ.λ. *κοινοβουλευτικὸν* πολίτευμα καὶ *κοινοβουλευτισμός*.

πολιτεύομαι· μετέχω τῆς πολιτικῆς, ἀναμιγνύομαι εἰς τὰ πολιτικά: «πολιτεύεται ἡ οἰκογένειά του ἀνέκαθεν» || διαχειρίζομαι τὰ κοινά: «ἐπολιτεύθη καλῶς,—μετριοπαθῶς,—ὀξυδερκῶς» || καθόλου, ἐνεργῶ, συμπεριφέρομαι: «εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ συνοικεσίου δὲν ἐπολιτεύθη καλῶς» || ἰδιωματ. «πόσα πολιτεύεται τὸ στάρι, — τὸ κρασί, — τὸ λάδι κττ.» εἰς ποίαν τιμὴν περίπου κυμαίνεται.

πολιτευόμενος (ὁ)· ὁ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν, ὁ ἐπιδιώκων ἀρχὴν αἱρετήν, ἄλλως *πολιτευτής*.

πολιτευτής (ὁ)· ὁ πολιτευόμενος, ὁ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν, ὁ ἐπιδιώκων ἀρχὴν αἱρετήν: «ἰσχυρὸς πολιτευτής», «πολιτευτὴς ἐκ Λακεδαίμονος, — ἐξ Ἀττικῆς».

πολίτης (ὁ)· ὁ μετέχων τῆς πολιτείας, ὁ ἔχων πολιτικὰ δικαιώματα: «Ἕλλην—, Γάλλος—, Γερμανὸς πολίτης» || δημοτ., κάτοικος πόλεως, θηλ. *πολίτισσα*, κατ' ἀντίθ. πρὸς τὸ *χωριάτης—χωριάτισσα*· || *Πολίτης* (ὁ), θηλ. *Πολίτισσα*· ὁ κάτοικος τῆς Πόλης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως· || ἀρχ., συμπολίτης, συμπατριώτης· || ὁ ἰδιώτης, ὁ μὴ ἄρχων, ὅθεν οἱ *πολῖται* ἀντιδιαστέλλονται πρὸς τὰς *ἀρχάς*· || ὁ μὴ στρατιωτικὸς καὶ ὁ μὴ κληρικός: «συμπλοκὴ μεταξὺ πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν».

— *[Συνταγμ. Δίκ.]* Ἐν εὐρείᾳ σημασίᾳ, *πολίτης* καλεῖται ὁ ὑπήκοος πολιτείας τινός, πᾶν μέλος τοῦ λαοῦ τῆς πολιτείας, ἀνεξαρτήτως φύλου καὶ ἡλικίας, ἐν στενῇ ἐννοίᾳ ὁ ἀπολαύων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, δι' ὃ καὶ *ἐνεργὸς πολίτης* καλούμενος. Ἡ νομοθεσία ἑκάστης πολιτείας καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς ἀναγνωρίζεται εἴς τινα ἡ ἰδιότης τοῦ πολίτου ἔν τε τῇ εὐρείᾳ καὶ τῇ στενῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Οὕτω, παρ' ἡμῖν, ὁ ἀστικὸς νόμος τοῦ 1856 καθορίζει ἐν ἄρθροις 14 ἑπ. ποῖοι εἶναι πολῖται—ὑπήκοοι Ἕλληνες. Τοιοῦτοι εἶναι: α') ὁ ἐξ Ἕλληνος πατρὸς γεννηθείς· β') ὁ ἐξ Ἑλληνίδος καὶ ἐκ πατρὸς μὴ νομίμου· γ') ὁ ἐξ ἀδήλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐν Ἑλλάδι γεννηθείς· δ') ὁ ἐξ ἀλλοδαπῆς μητρὸς καὶ ἐκ μὴ νομίμου πατρὸς Ἕλληνος γεννηθείς, ἂν νομίμως ἀναγνωρισθῇ ὑπ' αὐτοῦ· ε') ἀλλοδαπὴ μεθ' Ἕλληνος συζευχθεῖσα. Τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἕλληνος πολίτου - ὑπηκόου δύναται νὰ λάβῃ ἐπίσης πᾶς ἀλλοδαπός, ὢν ἐνήλικος κατὰ τὸν νόμον τῆς πολιτείας, εἰς ἣν ἀνήκει, διὰ πολιτογραφήσεως. Πρὸς τοῦτο ὀφείλει νὰ δηλώσῃ τὴν περὶ τούτου θέλησίν του εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ θέλει νὰ καταστήσῃ τὴν κατοικίαν του, καὶ μετὰ τὴν δήλωσιν νὰ κατοικήσῃ ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν μὲν εἶναι ὁμογενὴς ἐπὶ δύο, ἐὰν δὲ εἶναι ἀλλογενὴς ἐπὶ τρία ἔτη· μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τῶν προθεσμιῶν τούτων καὶ πιστοποιήσαντος τοῦ ἁρμοδίου εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν ὅτι δὲν ὑπέπεσεν εἰς κακούργημα ἢ πλημμέλημα ἐκ τῶν διαλαμβανομένων εἰς τὸ ἄρθρον 22 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὀφείλει νὰ δώσῃ ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου νομάρχου τὸν ὅρκον

Digitized by Google

τοῦ Ἕλληνος. Εἶναι ἐν τούτοις δυνατὴ καὶ πρὸ τῆς παρόδου τῶν προθεσμιῶν τούτων διὰ διατάγματος πολιτογράφησις ἀλλοδαποῦ, ἐὰν οὗτος μετὰ τὴν δήλωσιν, κατοικήσας ἐν Ἑλλάδι ἓξ μῆνας καὶ ἔχων στρατεύσιμον ἡλικίαν, θελήσῃ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν στρατὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπιβεβλημένων ἢ ἐπιτρεπομένων ὑποχρεώσεων, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος στρατολογικοῦ νόμου. Τὰ γεννηθέντα τέκνα πρὸ τῆς περὶ πολιτογραφήσεως δηλώσεως καὶ ἡ σύζυγος τοῦ ἤδη πολιτογραφηθέντος μένουν ἀλλοδαποί· ἂν δὲ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πολιτογραφήσεως ἡ σύζυγος ἢ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἦσαν ἀνήλικοι, δύνανται ν' ἀποκτήσουν τὴν τοῦ Ἕλληνος πολίτου ἰδιότητα, ἐὰν ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεώς των δηλώσουν τὴν περὶ τούτου θέλησίν των εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ θέλουν νὰ καταστήσουν τὴν κατοικίαν των, κατοικήσουν ἐν Ἑλλάδι καὶ δώσουν ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου νομάρχου τὸν ὅρκον τοῦ Ἕλληνος. Ἐὰν ὅμως γεννηθοῦν τέκνα κατὰ τὸ μετὰ τὴν δήλωσιν διάστημα τῆς διετίας ἢ τριετίας, ταῦτα καθίστανται Ἕλληνες πολῖται διὰ τῆς πολιτογραφήσεως τοῦ πατρός. Δύναται ἐξ ἄλλου να πολιτογραφηθῇ διὰ νόμου ἀλλοδαπός, προσενεγκὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλας ἐκδουλεύσεις, εἰσαγαγὼν ἀξιόλογον ἐφεύρεσιν ἢ βιομηχανίαν, καθιδρύσας κοινωφελῆ καταστήματα ἢ διακριθεὶς ἐπὶ ἐξόχῳ διανοητικῇ ἱκανότητι. Τέλος δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἀθρόα πολιτογράφησις προκειμένου περὶ τμημάτων ἐδάφους ἀποσπωμένων ἀπ' ἄλλης ἐπικρατείας καὶ προσαρτωμένων διὰ συνθήκης εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν. Ὁ ἴδιος ἀστικὸς νόμος προβλέπει καὶ τὰς περιπτώσεις ἀπωλείας καὶ ἀνακλήσεως τῆς ἰδιότητος τοῦ Ἕλληνος πολίτου. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρον 23 ἀποβάλλει τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα: α) ὁ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πολιτογραφηθείς. Πρὸς τοῦτο προαπαιτεῖται ἄδεια τῆς κυβερνήσεως παρεχομένη διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ἐκτιμῶντος τὰς ὑποβαλλομένας αὐτῷ συγκεκριμένας περιστάσεις, οὐδέποτε δὲ χορηγεῖται ἄδεια, ἐὰν ὁ αἰτῶν ὑπέχῃ ἢ καθυστερῇ στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν καὶ καταδιώκεται ποινικῶς ἐπὶ πλημμελήματι ἢ κακουργήματι· 6) ὁ ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ἀναδεχθεὶς δημοσίαν ὑπηρεσίαν παρὰ ξένῃ κυβερνήσει καὶ μετ' ἀπευθυνθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιταγήν, ὅπως ἀπόσχῃ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἐμμένων εἰς αὐτήν. Ἡ σύζυγος ὅμως, ὅπως καὶ τὰ τέκνα τοῦ ἀποβαλόντος τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα, παραμένουν Ἕλληνες (ἄρθρον 24). Ἡ μετ' ἀλλοδαποῦ συζευχθεῖσα Ἑλληνὶς ἀποβάλλει τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα· ἂν δὲ ὁ σύζυγός της πολιτογραφηθῇ Ἕλλην ἢ αὐτὴ χηρεύσῃ ἢ διαζευχθῇ, δύναται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα, ἀφοῦ, εἴτε διαμένουσα ἐν Ἑλλάδι, εἴτε ἐπανελθοῦσα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, δηλώσῃ εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ θέλει νὰ κατοικήσῃ, τὴν περὶ ἀνακτήσεως τῆς ἰδιότητος ταύτης θέλησίν της (ἄρθρ. 25). Ἀνακτᾷ ἐπίσης τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα ὁ δι' ἀδείας τῆς κυβερνήσεως εἰς ξένον κράτος πολιτογραφηθείς, ἅμα, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δηλώσῃ εἰς τὴν ἁρμοδίαν δημοτικὴν ἀρχὴν τὴν περὶ ἀνακτήσεως τῆς ἰδιότητος ταύτης θέλησίν του καὶ κατοικήσῃ ἐν Ἑλλάδι (ἄρθρον 26). Ὁ ἀποβαλὼν τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα δύναται πάντοτε νὰ τὴν ἀνακτήσῃ, ἄν, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δηλώσῃ εἰς τὴν ἁρμοδίαν δημοτικὴν ἀρχὴν τὴν περὶ τούτου θέλησίν του, κατοικήσῃ ἐν αὐτῇ ἐπὶ ἓξ μῆνας καὶ δώσῃ ἐνώπιον τοῦ νομάρχου τὸν ὅρκον τοῦ Ἕλληνος (ἄρθρ. 27). Ὁ ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ἀναδεχθεὶς ξένην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν δύναται ν' ἀνακτήσῃ τὴν τοῦ Ἕλληνος ἰδιότητα, ἄν, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκπληρώσῃ, μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς κυβερνήσεως, τὰς εἰς τὸν θέλοντα νὰ πολιτογραφηθῇ ἀλλοδαπὸν ἐπιβαλλομένας ὑποχρεώσεις (ἄρθρ. 28).

Ἄλλαι προϋποθέσεις κρατοῦν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἰδιότητος τοῦ πολίτου ἐν τῇ στενῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ, ἢ ἄλλως τοῦ ἐνεργοῦ πολίτου. Περὶ αὐτοῦ ἀσχολεῖται τὸ δημόσιον δίκαιον ἑκάστης πολιτείας, καθορίζον ἰδιαίτερα προσόντα, ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὸ φῦλον καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν. Οὕτω, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἔχουν, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ἐκλογικὸν δίκαιον, οἱ Ἕλληνες πολῖται οἱ συμπληρώσαντες τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας των προκειμένης ἐκλογῆς βουλευτῶν ἢ γερουσιαστῶν (ἄρθρ. 3 Ν. 5493, ἄρθρ. 4 Ν. 3786). Προκειμένης δὲ ἐκλογῆς δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχόντων, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἔχουν καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ συμπληρώσασαι τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των (ἄρθρ. 1 τοῦ ἀπὸ 5 Φεβρουαρίου 1930 διατάγματος περὶ παροχῆς εἰς τὰς γυναῖκας δικαιώματος ψήφου κλπ.). Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχει προκειμένου περὶ προσώπων, τὰ ὁποῖα ἐστερήθησαν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἕνεκα καταδίκης, ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ στέρησις αὕτη, ἢ διατελοῦν ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι δυνάμει τελεσιδίκου βουλεύματος, ἢ ἐστερήθησαν τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των, ἢ τέλος δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων ἐστερήθησαν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Ἰδιαίτεροι κανόνες ἰσχύουν ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ εἶναί τινα ἔνορκον καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ εἶναι δεκτὸν εἰς δημοσίας θέσεις. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τοῦ δικαιώματος τοῦ εἶναί τινα ἔνορκον στεροῦνται γενικῶς αἱ γυναῖκες, ἐνῷ κατὰ κανόνα ἡ πρόσληψις εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐπιτρέπεται ἐξ ἴσου καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ διὰ τὰς γυναῖκας, ὑπό τινας μάλιστα εἰδικὰς περιπτώσεις ἐπιτρέπεται ἡ πρόσληψις εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἀλλοδαπῶν δυνάμει τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ «εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας εἶναι δεκτοὶ μόνον πολῖται Ἕλληνες, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων». Τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν πολίτης ἐν τῇ εὐρείᾳ σημασίᾳ, τῇ τοῦ ὑπηκόου, οἱ πολῖται δὲ ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ταύτην σημασίαν ἀπολαύουν πάντων τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων. Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

Πολίτης *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης, ὠκύπους καὶ γενναῖος πολεμιστής, σώσας τὸν ἀδελφόν του Δηΐφοβον καὶ φονεύσας τὸν Ἐχίον (*Ὀμ.* Ἰλ. Ο. 339, Ν. 533). Ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἰλίου ὑπὸ τοῦ Πύρρου, υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πατρός του (*Βιργ.* Αἰν. Β, 526). —2) Εἷς τῶν ὑπὸ τῆς Κίρκης εἰς χοίρους μεταμορφωθέντων ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσέως (*Ὀμ.* Ὀδυσσ. κ, 224). Δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν Βρεττίων, ἠξιώθη λατρείας παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Τεμέσης τῆς Κάτω Ἰταλίας, ὅπου ὑπῆρχεν ἡρῷον αὐτοῦ «ἀγριελαίοις συνηρεφές» (*Στράβ.* VI, 256). —3) Εἷς τῶν ἑταίρων τοῦ Μενελάου, ἀπεικονιζόμενος μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Δελφοῖς λέσχῃ τῶν Κνιδίων (*Παυσ.* Χ, 25, 3). —4) Ὀλυμπιονίκης ἐκ Κεράμου τῆς Καρίας, νικήσας εἰς ἀγῶνας δρόμου (*Παυσ.* VI, 13, 3). Α. Θ. Σ.

Πολίτης, *Ἀθανάσιος*. Χημικός, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1864. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Κερκύρᾳ, ἀξιωθείς, κατὰ τὰς ἐξετάσεις του, τοῦ ἀριστείου τῆς Ἑπτανησιακῆς πολιτείας, τῷ 1804, εἶτα δὲ ἐν Παταβίῳ ἰατρικὴν καὶ ἐν Παρισίοις (1814) χημείαν καὶ φυσικήν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Γυϊλφορδ ὡς καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Καποδιστρίου 5.000 φράγκα διὰ προμήθειαν χημικῶν ἐργαλείων. Ἐδίδαξε χημείαν, φυσιολογίαν, φαρμακολογίαν καὶ τοξικολογίαν, ἐδημοσίευσε δὲ διαφόρους μελέτας ἐν τῷ «Λογίῳ Ἑρμῇ», «Ἐγχειρίδιον ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου», «Κερκυραϊκὴν χλωρίδα», «Στοιχεῖα χημείας» καὶ ἐξέδωκεν ἐν Κερκύρᾳ, τῷ 1828, τὰ ποιήματα τοῦ Βηλαρᾶ. Λ. Χ. Ζ.

— Πολίτης, *Ἀθανάσιος*. Μητροπολίτης Κερκύρας (βλ. *Ἀθανάσιος* Κερκύρας).

— Πολίτης, *Ἀθανάσιος*. Διπλωματικὸς ὑπάλληλος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1893. Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν εἰς Παρισίους, μεθ' ὃ εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, τῷ 1917. Ὑπηρέτησεν ἐν Σόφιᾳ, Παρισίοις, Βιέννῃ κλπ., διηῦθυνε τὸ πρῶτον πολιτικὸν τμῆμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ ὀκταετίαν πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐν Καΐρῳ ἑλληνικῆς πρεσβείας. Ἔγραψε: «L'Hellénisme et l'Égypte moderne» (τόμ. 2), «Un projet d'alliance entre l'Égypte et la Grèce en 1867» (1931), «Σκέψεις τινὲς ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν μελλοντικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνισμοῦ» (1931) κλπ. Γ. Λ. Α.

— Πολίτης, *Ἰωάννης*. Ἕλλην βοτανικός, γεννηθεὶς τῷ 1886 ἐν Πειραιεῖ, ἔνθα διήνυσε τὴν τε στοιχειώδη καὶ τὴν γυμνασιακὴν παίδευσιν. Τῷ 1904 ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς φυσικομαθηματικῆς σχολῆς, μετὰ φοίτησιν δ' ἑνὸς ἔτους ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου εἰφοίτησεν ἐκ περιτροπῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια Νεαπόλεως, Ρώμης καὶ Παβίας μέχρι τοῦ 1911, ὅτε, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς τελευταίας, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1907—1908 παρηκολούθησε μαθήματα καὶ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Παρισίων καὶ Βερολίνου. Εἰργάσθη ὡς ἐπιμελητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παβίας τῷ 1911. Τῷ 1914 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ φυτοπαθολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τῷ 1917 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ δασολογικῇ σχολῇ καὶ τῷ 1918 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Ἀπὸ τοῦ 1926 διατελεῖ τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Συνέγραψεν ἰταλιστὶ τὰς ἑξῆς ἐργασίας: «Sopra speciale corpi cellulari che formano antocianine», «Sugli clajoplasti nelle Mons e Dicotiledoni», «Sulla presenza del glicogono nelle Fanerogame e sua relazione coll assalato di calcio», «Sopra uno speciale corpo cellulare trovato in due Orchidee», «Sulla presenza di Amiloide nelle cellule cristalofore del Philodendron melanochrysum e del oxycardium», «Sulla flora micologica della Grecia», «Sull' origine e sull'ufficio dell'assalato di calcio nelle piante» καὶ «Una nuova malattia del Mugheto (convalaria majalis) dovuta alla Botrytis vulgaris». Ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων αἱ ἑπτὰ πρῶται ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1911 ἐν τοῖς «Atti Inst. Bot. di Pavia», ἡ δὲ ὀγδόη ἐν τῇ «Rivista di Patologia Vegetale» (V, I, 1911). Ἑλληνιστὶ ἐδημοσίευσε «Νέον παράσιτον τῆς ἀμπέλου» καὶ «Φύκη θαλάσσης τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω» (ἐν «Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι φυσικομαθηματικῆς σχολῆς πανεπιστημίου Ἀθηνῶν», 1925), ἐν δὲ τοῖς «Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν»: «Περὶ τῆς παρουσίας ἀλιφίλου τῆς παρ... λοειδοῦς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις» (1926), «... νέου μύκητος παρασιτοῦντος ἐπὶ φύλλων δορονίκου τοῦ καυκασίου» (1926), «Θαλάσσια φύκη τῆς νήσου ...» (1927), «Περὶ τῆς παραγωγῆς καρωτινώδους χρω... κῆς ἐντὸς μαραινομένων ἀνθέων» (1927), «Ἀναζητ... ἀουκοβίνης εἰς τὸ γένος οὐερβάσκον» (1928), «... ἀναζητήσεως φλαβονικῶν ἑνώσεων εἰς θαλλόφυτα κ... σπερματόφυτα» (1928), «Περὶ παρασκευῆς ἀνθο... νης ἐντὸς καρπῶν μετὰ τὴν ἀπόσπασιν αὐτῶν ἀπὸ ... μητρικοῦ φυτοῦ κτλ.» (1928), «Περὶ πικρᾶς τινος ... ἐκκρινομένης ὑπὸ ἀδένων ἐρωδιοῦ τοῦ μαλθακοειδ...» (1928), «Περὶ ἀναζητήσεως φλαβονικῶν ἑνώσεων ... ριζῶν» (1929), «Περὶ τῆς σκωρίας τῶν σιτηρῶν ... Ἀττικῇ» (1929), «Περὶ ἀναζητήσεως ἀουκοβίνης ... ἀσπερουλοσίδης εἰς τὰ σπερματόφυτα» (1929), «... τῆς παρουσίας εἰς εἴδη κυνάρας ἀδένων ἐκκρινόντων πικρὰς οὐσίας» (1932), «Περὶ τῆς θαλασσίας χλωρίδος τῆς νήσου Κρήτης» (1932), ὡσαύτως ἐν τοῖς «Comptes Rendus de l'Académie des Sciences de Paris»: «Sur les corpuscules bruns de la brunissure de la vigne» (1921), «Sur l'origine mitochondriale des pigments anthocyaniques dans les fruits» (1921), «Du rôle du chondriome dans la formation des essences dans les plantes» (1921), «Du rôle du chondriome dans la défense des organismes végétaux contre l'invasion du parasitisme» (1...), «Snr l'origine mitochondriale des pigments anthocyaniques dans les fleurs et dans les feuilles» (1923) καὶ «Étude sur la flore maritime de ... de Syra» (ἐν «Bulletin de la Commission thalassographique Hellénique») (1928) κ. ἄ. Δ. Λ.

— Πολίτης, *Ἰωάννης*. Ἕλλην διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1890. Τῷ 1911 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς διπλωματικὸς ἀκόλουθος. Ὑπηρέτησε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὡς προϊστάμενος τοῦ γραφείου τοῦ προέδρου τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ ἐν Παρισίοις συνέδριον τῆς εἰρήνης τῷ 1919. Διευθύνας ἐπὶ ... πιν ἐφ' ἱκανὸν τὸ πρῶτον πολιτικὸν τμῆμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, διωρίσθη τῷ ... πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ.

— Πολίτης, *Νικόλαος*. Κερκυραῖος ἰατρὸς καὶ ... γιος, γεννηθεὶς τῷ 1761 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1... Σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Παταβίῳ, ἐπεδόθη ... τὰ φυσικομαθηματικὰ καὶ κατέστη δόκιμος ... εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν. Ἐτιμήθη ... διαφόρων ὑπουργημάτων, ὡς μέλος δὲ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Παταβίου ἀνέγνωσε διαφόρους ... γματείας. Λ. Ι.

— Πολίτης, *Νικόλαος Γ*. Ὁ πατὴρ τῆς ἐν Ἑλλάδι λαογραφικῆς ἐπιστήμης, γεννηθεὶς ἐν Καλάμαις τῷ 1852 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1921. ... πατήρ του Γεώργιος Πολίτης ἀνῆκεν εἰς τὸν ... καστικὸν κλάδον, κατήγετο δ' ἀπὸ τὸ χωρίον ... νιτσάνικα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς ἔκαμεν ἐν Καλάμαις, ἐνωρὶς δ' ... δείγματα τῆς φιλεργίας, τῆς φιλαναγνωσίας, ... ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, τῆς τάξεως καὶ ... ἐμφύτου μεθοδικότητος, ἅτινα τόσον χαρακτηρίζουσι πάντα αὐτοῦ τὰ κατόπιν ἔργα. Τὴν ... ὤθησιν πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ σπουδὴν τῶν ... καὶ ἐθίμων, ᾀσμάτων καὶ παροιμιῶν καὶ ... λαϊκῶν μνημείων ἔλαβε παῖς ἔτι ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἐκδιδομένων τότε περιοδικῶν, ἰδίως τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Δραγούμη δημοσιευομένης «Πανδώρας». Αὕτη, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως ... (1850), ἀκολουθοῦσα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ παράδειγμα τοῦ Fauriel, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν κίνησιν, ἡ ... ἐδημιουργήθη μεταξὺ τῶν λογίων Ἑλλήνων ... ἀνατροπὴν τῶν γνωστῶν θεωριῶν τοῦ Fallmerayer καὶ ἡ ὁποία προσεπάθει νὰ στηριχθῇ ... ρίως εἰς τὰ σῳζόμενα παρὰ τῷ ἑλληνικῷ ... λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ... σιεύῃ, κατ' ἀρχὰς μὲν σποραδικῶς, ἔπειτα δὲ ... τὰς ἀποδείξεις τοῦ Ζαμπελίου ἐν τῷ ἄρθρῳ «Φιλολογικαί τινες ἔρευναι περὶ τῆς νεοελληνικῆς διαλέκτου» («Πανδώρα» Ζ' 369), καὶ συστηματικώτερον διάφορα δημώδη μνημεῖα καὶ ἰδίως ᾄσματα ... Πολίτης ἐνωρίτατα ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ δι... ἀρθρίδια ἰδίᾳ ἐν τῇ «Πανδώρᾳ», οἷον: «Περὶ ... κανθάρων» (1866), «Ἄσματα δημοτικὰ Μάνης» (...), «Περὶ παραμυθίων παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι» (...), «Νεοελληνικὰ ἀνάμεικτα» (1867) κλπ. Εἰς πάντα ... εἶναι λίαν καταφανὴς ἡ τάσις τῶν συγχρόνων ... λήνων λογίων πρὸς ἀνεύρεσιν ὁμοιότητος ... νεχείας πρὸς τὰ ἀρχαῖα: «Σκοπεύω, λέγει ... περὶ δεισιδαιμονιῶν, ἵνα καταδείξω ἐκείνας ... αἵτινες, ὡς θρησκευτικὰ ἔθιμα ἔκπαλαι θ... εἶναι αὐτόχρημα ἀπόρροιαι τῶν θρησκευτικῶν ... τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἡλικίᾳ».

Ἐν ἔτει 1868 ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Οὐδεμίαν ... αἰσθανόμενος κλίσιν πρὸς τὰς γραμματι... τας, ἐξηκολούθησεν ἀσχολούμενος περὶ τὰς

Digitized by Google

νικὸν βίον, ἐδημοσίευσε δὲ ἱκανὰς ἐργασίας εἰς ...ν «Πανδώραν» καὶ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν φιλομα-...ῶν». Λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ...λλόγου «Παρνασσοῦ», μετέσχε καὶ εἰς τὴν συστα-...ῖσαν τῷ 1870 πενταμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς συλ-...γὴν καὶ δημοσίευσιν λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καὶ ...ημοσίευσεν ἀρκετὰ εἰς τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ...ύτης ἐκδιδόμενα «Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα». Τῷ ...71 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ 1867 διὰ ...ς «Πανδώρας» προκηρυχθέντα Ροδοκανάκειον ...αγωνισμόν, τοῦ ὁποίου τὸ δεύτερον θέμα ἦτο: ...ιὰ συλλεχθῶσιν ὅσων πλείστων ἑλληνικῶν τόπων ... ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ συνήθειαι καὶ νὰ ...οαβληθῶσι πρὸς τὰ ἐν τοῖς σῳζομένοις συγγρα-...ῦσι μνημονευόμενα, ὅπως γνωσθῇ τούτων ἡ ταυ-...της καὶ διαφορά». Τὸ ὑποβληθὲν ἔργον, βρα-...υθέν, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέτη ἐπὶ ...ῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», εἰς δύο τομίδια ...871, 1874), εἶναι δέ, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ ἔρ-...ν τοῦ Schmidt («Volksleben der Neugriechen») ... πρῶτον συστηματικὸν ἔργον διὰ τὰς ἑλληνικὰς ...ραδόσεις. Καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐξακολουθεῖ ... εἶναι καταφανὴς ἡ ἐθνικιστικὴ τάσις τῆς ἀπο-...ίξεως τῆς ἀδιασπάστου συνεχείας τῆς νέας Ἑλ-...δος πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἐν τούτοις εὐρύνεται ἤδη ...ορίζων τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐξετάσεως τῶν λαο-...αφικῶν μνημείων διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῶν καὶ ...ὸς ἀνάλογα ἄλλων ἐθνῶν. Οὕτως ἔκτοτε ὁ Πο-...της ἤρχισε νὰ φέρεται πρὸς τὴν συγκριτικὴν λαο-...αφίαν, τῆς ὁποίας τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν μέθο-...ν πολὺ βραδύτερον (1902) διετύπωσεν ὁ Albr. ...ieterich. Συγχρόνως πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ἐξη-...ολούθησεν ὁ Πολίτης δημοσιεύων καὶ ἄλλας μι-...οτέρας μελέτας εἰς διάφορα περιοδικά, τὸν «Παρ-...νῶνα», τὴν «Ἀνατολικὴν Ἐπιθεώρησιν» καὶ πρὸ ...ντων τὴν «Ἑστίαν», εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ὁποίων ...τεῖχεν ἐνεργῶς.

Μετὰ τετραετεῖς σπουδὰς ἐν τῇ φιλοσοφικῇ ...ολῇ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικήν, μετὰ δὲ τὸ πέ-...ς τῶν σπουδῶν του ἐν Ἀθήναις ἀπεστάλη τῷ ...76 ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως εἰς Γερμα-...ν, ὅπου ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον, συνδεθεὶς ... στενῆς φιλίας πρὸς τὸν ἀείμνηστον βυζαντι-...λόγον Κ. Krumbacher, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε καὶ ...δάσκαλος εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν. Ἐπανελθὼν ... Γερμανίας τῷ 1880 ἀνέλαβε τὴν κατάταξιν τῆς ...βλιοθήκης τῆς βουλῆς, ἥτις διήρκεσε μέχρι τοῦ ...ρτίου τοῦ 1884, ἐξέδωκε δὲ σχετικῶς καὶ μι-...ὰν μελέτην «Περὶ κατατάξεως βιβλιοθήκης καὶ ἰδίᾳ ...ς βιβλιοθήκης τῆς βουλῆς» (1882). Συγχρόνως συν-...ργάζετο εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «Αἰῶνος», ἐδημο-...υσε δὲ πλῆθος πραγματειῶν λαογραφικῶν καὶ ...ταφράσεων. Τῷ 1882 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ἑλ-...νικῆς μυθολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ...τέσχε δὲ καὶ ἐνεργῶς εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς «Ἱστο-...ῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας», τῆς ὁποίας ἐπὶ σει-...ν ἐτῶν ὑπῆρξε γραμματεύς, δημοσιεύων εἰς τὸ ...ελτίον» αὐτῆς ἀξιολόγους λαογραφικὰς μελέτας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1884 διωρίσθη τμηματάρχης ...ς μέσης ἐκπαιδεύσεως, παραιτηθεὶς δὲ μετὰ ἓν ...ς διωρίσθη ἐκ νέου, τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ...885), γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχο-...ίων. Ὡς λειτουργὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰργάσθη ...τὰ ζήλου διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς, εἰς αὐτὸν δὲ ...είλεται ἡ εἰσαγωγὴ τῆς διδασκαλίας τῶν νέων ...ληνικῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ... ὁ καταρτισμὸς τοῦ κανόνος τῆς ἐκλογῆς τῶν ...αχίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθοῦν ... τὰ σχετικὰ διδακτικὰ βιβλία. Εἰς τὴν θέσιν αὐ-...ν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1888, ὁπότε παρῃτήθη, ... δυνάμενος νὰ ἀνέχεται τὰς πιέσεις τῶν πολι-...ομένων. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν ...λοσοφοπούλου, μεθ' ἧς συνέζησε παραδειγματι-...ν οἰκογενειακὸν βίον μέχρι τέλους τῆς ζωῆς ...υ. Ἀπομακρυνθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἀνέ-...θε τῷ 1889 μετὰ τοῦ Γ. Δροσίνη τὴν διεύθυν-...ν τῆς «Ἑστίας», εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐτῶν συνειρ-...ζετο, καθὼς καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ... Μπάρτ ἐκδιδομένου «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ». ...ν ἔτος μετὰ ταῦτα (1890) ἐξελέγη καὶ διωρίσθη ...θηγητὴς τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ...χαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Ὡς κα-...γητὴς ἐδίδαξε κυρίως πολιτικὰς καὶ σκηνικὰς ...χαιότητας, κατά τινας δὲ περιόδους καὶ ἱστορίαν ...ν θρησκευμάτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1908 καὶ λαογρα-...αν. Κατὰ τὸ 1906 ἐξελέγη πρύτανις, πρυτανεύ-...ς κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1906—1907. Ἡ ...οσφιλὴς ὅμως ἀσχολία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ λαο-...αφία. Ἀπὸ τοῦ 1899 ἤρχισε διὰ τῆς «Βιβλιοθή-... Μαρασλῆ» τὴν δημοσίευσιν σειρᾶς τόμων ὑπὸ ...ν τίτλον «Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης ...ς ἑλληνικοῦ λαοῦ», ὧν ὡς πρῶτον μέρος ἐξεδό-...ησαν αἱ «Παροιμίαι». Δυστυχῶς ἡ διακοπὴ τῆς ...ιβλιοθήκης Μαρασλῆ» διέκοψε καὶ τὴν ἔκδοσιν ...ν παροιμιῶν εἰς τὸν Δ' τόμον. Συγχρόνως ἐδη-...σίευσε καὶ δύο τόμους «Παραδόσεων», τοῦ τρίτου ...ι τελευταίου παραμείναντος ἀνεκδότου. Διὰ τῶν ...γων αὐτοῦ τούτων, ἀτελῶν δυστυχῶς παραμει-...ντων, ὁ Πολίτης ἀνεδείχθη εἷς τῶν κρατίστων ...ογράφων τοῦ κόσμου, δημιουργὸς δὲ καὶ θεμε-...ωτὴς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Εἰς τὰ ἔργα αὐτὰ ἡ ἐπιστήμη τοῦ Πολίτου παρουσιάζεται ἀνε-πτυγμένη εἰς πλήρη συγκριτικὴν ἐπιστήμην.

Τῷ 1908 ἵδρυσε τὴν «Λαογραφικὴν Ἑταιρείαν», διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ δελτίου τῆς ὁποίας, τῆς «Λαογραφίας», ὀργανοῦται πλέον ἡ ἐν Ἑλλάδι λαογραφικὴ κίνησις. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο ὑπῆρξε μέχρι τινὸς πραγματικὸν ἔργον ἰδικόν του, εἰς ἑκάστην σελίδα τοῦ ὁποίου ἀνευρίσκει κανεὶς τὴν σφραγῖδα τοῦ πνεύματός του. Ὡς εἰσαγωγὴν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Α' τόμῳ γενικὸν ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαογραφία», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκθέτει τὰς γενικὰς αὐτοῦ περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι, μολονότι ἐπηρεασμέναι ἐκ τῶν ἰδεῶν τοῦ Tylor, Albr. Dieterich καὶ Weinhold, παρουσιάζουσιν ὅμως ἀδιαφιλονίκητον προσωπικὴν αὐτοτέλειαν.

Ἀσχολούμενος ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν παραλλαγῶν τῶν ᾀσμάτων, ἐδημοσίευσε τῷ 1914 συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», ἥτις ἀποτελεῖ τὴν πρώτην προσπάθειαν συστηματικῆς κατατάξεως καὶ ἐπιστημονικῆς κριτικῆς τῶν κειμένων.

Νικόλαος Γ. Πολίτης.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Πολίτου διὰ τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῆς πολιτείας, τῇ εἰσηγήσει δὲ αὐτοῦ ἱδρύθη ἐν ἔτει 1918 τὸ «Λαογραφικὸν ἀρχεῖον» διὰ τὴν συλλογὴν καὶ τὴν δημοσίευσιν τῶν λαογραφικῶν μνημείων. Τοῦ λαογραφικοῦ τούτου ἀρχείου προέστη ὁ Πολίτης ὡς πρόεδρος μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Παρὰ τὴν λαογραφίαν, ὁ Πολίτης ἐνδιεφέρθη καὶ διὰ τὴν βιβλιογραφίαν, ἐπὶ τῆς πρυτανείας δ' αὐτοῦ ἀπεφάσισε τὸ πανεπιστήμιον τὴν κατ' ἔτος ἔκδοσιν βιβλιογραφικοῦ παραρτήματος τῆς «Ἐπετηρίδος», ἐν ᾧ νὰ ἀναγράφωνται ἅπαντα τὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐν γένει δημοσιευόμενα βιβλία καὶ πραγματεῖαι. Τῆς βιβλιογραφίας ταύτης ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία» τὸ α' τεῦχος τῷ 1909, τὸ β' τῷ 1911 καὶ τὸ γ' μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐκ τῶν καταλοίπων του ὑπὸ τοῦ Στ. Π. Κυριακίδου τῷ 1926—1932.

Ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ ἔργων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτεία» (τρία εἰσαγωγικὰ μαθήματα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀριστοτελείου συγγραφῆς κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1891—1892), «Χάρυβδις», «Τὰ Πραξιτέλεια ἀνάγλυφα τῶν Μουσῶν» καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ «Ἐγχειριδίου ἀρχαιολογίας τοῦ δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων» τοῦ Γίλβερτ, τὸ ὁποῖον ἐφωδίασε διὰ πλείστων σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ ἔργου, ὁ Πολίτης ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν λογοτεχνίαν, μεταφράσας διάφορα ξένα μυθιστορήματα, ὧν κυριώτερα εἶναι: Προσπέρ Μεριμέ «Κολόμβα» καὶ Ἀλ. Δουμᾶ «Τὸ χρῆμα». Πολὺ σπουδαιότερα ὅμως τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ διὰ τοῦ λαογραφικοῦ του ἔργου καὶ τοῦ λαογραφικοῦ του ἐνθουσιασμοῦ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν συγχρόνων λογοτεχνῶν, τῶν ὁποίων πρῶτος αὐτὸς ἔστρεψε τὴν προσοχὴν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὰ ἤθη του. Τὸ ἠθογραφικὸν διήγημα καὶ ἐν γένει ἡ πρὸς τὸν λαὸν στροφὴ τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι ἀπόρροια τῶν ἰδεῶν καὶ προσωπικῶν του παροτρύνσεων.

Ὁ Πολίτης ὑπῆρξεν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἔνθερμος καὶ ζωηρὸς πατριώτης καὶ δημοκράτης, τοῦ ὁποίου ἰδεῶδες ἦτο ἡ ἀθηναϊκὴ δημοκρατία. Εἰς τὰ 1878, διακόψας τὰς ἐν Γερμανίᾳ σπουδάς του, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δομοκοῦ, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρείας», χάριν τῆς ὁποίας μετέβη καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας. Κατὰ τὸν ἐσωτερικὸν διχασμὸν τοῦ 1916 ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῶν φιλελευθέρων, ὅθεν καὶ συνελήφθη καὶ ἐκρατήθη ἐπί τινας ἡμέρας. Μέχρι δὲ τοῦ τέλους τοῦ βίου του πρόθυμος ἀνελάμβανε πᾶσαν ἀνατιθεμένην εἰς αὐτὸν κρατικὴν ὑπηρεσίαν. Οὕτως ἐχρημάτισεν ἐπανειλημμένως μέλος καὶ πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἐπιτροπείας τῶν τοπωνυμιῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, τῶν «Γενικῶν ἀρχείων», τοῦ «Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ» κλπ. Ἐκτὸς τῆς «Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας» καὶ τῆς «Λαογραφικῆς Ἑταιρείας», μετέσχε καὶ τοῦ συμβουλίου τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας», τῆς ὁποίας ἐχρημάτισε καὶ πρόεδρος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του.

Πλήρης κατάλογος τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν «Λαογραφίᾳ» (Ζ' κζ—να'). Αἱ μικρότεραι ἐργασίαι του, συγκεντρωθεῖσαι, δημοσιεύονται ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαογραφικὰ σύμμεικτα», ὧν μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν τρεῖς τόμοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Σ. Π. Κυριακίδου*, Ν. Γ. Πολίτης ἐν «Λαογραφίᾳ» Ζ', σ. θ'—κστ'.—*Γ.Μ. Ἀποστολάκη*, Τὰ δημοτικὰ τραγούδια, Α' 1929, σ. 274—325.

Σ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

—**Πολίτης, *Νικόλαος***. Διεθνολόγος καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1872. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν ἐν τῇ πατρίδι του, ἐνεγράφη ὡς φοιτητὴς εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, κατόπιν δὲ ἐσπούδασε πολιτικὰς ἐπιστήμας καὶ διπλωματικὴν εἰς τὴν ἀνωτάτην σχολὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν (École libre des sciences politiques). Εἰς τὸν προκηρυχθέντα, μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του, διαγωνισμὸν μεταξὺ τῶν γαλλικῶν πανεπιστημίων διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τοῦ δημοσίου δικαίου, ἐπέτυχε πρῶτος μεταξὺ ὅλων τῶν ὑποψηφίων, διορισθεὶς καθηγητὴς τῷ 1898 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Αἲξ, ὅπου ἐδίδαξε διεθνὲς δημόσιον δίκαιον μέχρι τοῦ 1903, ὁπότε μετετέθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Πουατιὲ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ αὐτοῦ μαθήματος, παραμείνας ἐκεῖ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ διορισθεὶς τῷ 1910 καθηγητὴς τῆς αὐτῆς ἕδρας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ 1914, ὁπότε, κατόπιν προσκλήσεως τῆς ὑπὸ τὸν Ε. Βενιζέλον κυβερνήσεως, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην καὶ ὑπὸ τὰς ἄλλας κυβερνήσεις τῆς ἐποχῆς 1915—1916. Προσχωρήσας εἶτα εἰς τὸ κίνημα Θεσσαλονίκης, διωρίσθη παρὰ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διετέλεσε τοιοῦτος καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ κινήματος (1916—1917) καὶ κατόπιν, διὰ τῆς μεταφορᾶς τῆς ἕδρας τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως εἰς Ἀθήνας, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος μέχρι Νοεμβρίου τοῦ 1920. Ἅμα τῇ συστάσει τῆς Κ. Τ. Ε. διωρίσθη τῷ 1920 πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος καὶ πάλιν τοιοῦτος τῷ 1923 καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1924), ἀφοῦ προηγουμένως, τῷ 1922, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐδέχθη τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν δι' ὀλίγον χρόνον. Ἀπὸ τὸ 1924 διατελεῖ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Παρισίους, ἀντιπροσωπεύσας τὴν χώραν του εἰς πλείστας συνδιασκέψεις καὶ συνέδρια, κατ' ἐπανάληψιν δὲ ἐνώπιον τοῦ διεθνοῦς δικαστηρίου τῆς Χάγης καὶ εἰς ποικίλας ἐπιτροπὰς τῆς Κ. Τ. Ε., ἐκλεγεὶς πρόεδρος ἢ ἀντιπρόεδρος πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ὁμοίως δὲ εἰς τὸ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνελθὸν συνέδριον τῆς εἰρήνης μετὰ τοῦ Ε. Βενιζέλου. Ἐδίδαξε καὶ εἰς τὴν διεθνῆ Ἀκαδημίαν τῆς Χάγης.

Ὁ Ν. Πολίτης συνέγραψε καὶ πλῆθος ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν διεθνοῦς δικαίου, πολλαὶ τῶν ὁποίων εἶναι καταχωρισμέναι εἰς περιοδικά, ὡς ἐν τῇ «Revue générale de droit international public» τῶν ἐτῶν 1897, 1898, 1901, 1902, «Le contrôle international sur les finances helléniques et ses premiers résultats» (1910), «L'avenir de la médiation» (1912, 1918), ἐν τῇ «Revue de droit international privé» (1902), ἐν τῇ «Journal de droit international privé» τοῦ 1909 («La déclaration de Londres»), ἐν τῷ «Annuaire de l'Institut de droit international» τῶν ἐτῶν 1910 καὶ 1912, ἐν «Requeil des Cours de l'Académie de la Haye» (1925 τ. I, «Le problème des limitations de la souveraineté et la théorie de l'abus des droits dans les rapports internationaux»), αὐτοτελῶς δὲ ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Les emprunts d'État en droit international» (1894), «Les triumvirs capitaux» (1894), «Le condominium franco-anglais sur les nouvelles Hebrides» (1905), «La justice international» (1924), «Les nouvelles tendances du droit international» (1927) καὶ μετὰ τοῦ de Lapradelle ἐξέδωκε τὸ «Récueil des arbitrages internationaux» (τ. I 1905, τ. II 1923), μετὰ τοῦ P. Fauchille «Manuel de la Croix Rouge», ἐπίσης δὲ μετὰ τοῦ de Lapradelle «L'arbitrage anglo-brésilien de 1904» (Paris 1905), «Εἰσήγησις ἐκ τῶν

Digitized by Google

νομοσχεδίων περὶ κυρώσεως τῶν μεταξὺ τῶν Συμμάχων καὶ συνησπισμένων Δυνάμεων καὶ τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Βουλγαρίας συνθηκῶν εἰρήνης» (Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, συνεδρία τῆς 23 Νοεμβρίου 1919) κλπ. Η. Γ. Κ.

— **Πολίτης, Φῶτος.** Συγγραφεὺς καὶ κριτικός, υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας Ν. Πολίτου, γεννηθεὶς τῷ 1890. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου παρηκολούθησε καὶ μαθήματα σκηνοθεσίας καὶ ἱστορίας τοῦ θεάτρου. Ἀναμειχθεὶς ἐνωρὶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, διετέλεσε φιλολογικὸς καὶ θεατρικὸς κριτικὸς καὶ ἀρθρογράφος πλείστων ἐφημερίδων, ὡς τῆς «Νέας Ἑλλάδος» (ταύτης καὶ ἀρχισυντάκτης), τῆς «Προόδου», τῆς «Πολιτείας», τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος», τῆς «Πρωΐας», τοῦ περιοδικοῦ «Πειθαρχία» κλπ. Τῷ 1916 ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Νέαν Ζωὴν» τῆς Ἀλεξανδρείας τὴν ἱστορικὴν τραγῳδίαν «Τσιμισκῆς», τῷ δὲ 1924 ἐξέδωκεν εἰς τόμον τὴν λυρικὴν καὶ ὑπὸ δραματικὴν μορφὴν σάτιραν «Καραγκιόζης ὁ Μέγας». Ἀξία ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἶναι ἡ συμβολή του εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου. Συνεργασθεὶς μετὰ τῆς Μ. Κοτοπούλη, ἀνεβίβασεν ἐπιτυχέστατα τὴν «Ἑκάβην» τοῦ Εὐριπίδου, ἅμα δὲ τῇ ἱδρύσει τῆς «Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς θεάτρου» διωρίσθη καθηγητὴς ἐν αὐτῇ. Μετὰ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» διωρίσθη σκηνοθέτης αὐτοῦ (1930) καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς πλεῖστα ἔργα καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Τὸ φιλολογικοκριτικόν του ἔργον καλύπτει τὴν παραγωγὴν τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας παρ' ἡμῖν, ἠσκήθη δὲ πάντοτε μὲ κύριον ἰδεοκρατικὸν αἴτημα τὴν ἐκ τῶν ἔσω ἀλήθειαν, ὡς προϋπόθεσιν ἀπαραίτητον πρὸς αὐτόφωτον αἰσθητικὴν καλλιέργειαν καὶ φιλολογικὴν ὡρίμανσιν. Θ. Π.

«Πολίτης» (ὁ). Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: —1) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 31ην Μαρτίου 1861. —2) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ 25ης Μαΐου 1871 μέχρι 14ης Αὐγούστου 1876. —3) Ἐφημερὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1881. —4) Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Ἀγρινίῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1889 καὶ ἐκδοθεῖσα μέχρι τοῦ 1893. —5) Ἐφημερὶς ἐν Τριπόλει, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1882.

Πολίτι (Politi), ***Ἀδριανός.*** Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Σιένῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διετέλεσε γραμματεὺς τῶν καρδιναλίων Καπιζοῦκι, Σὰν Τζόρτζιο καὶ Σερμπελλόνι καὶ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τὴν πολυμάθειάν του. Τῷ 1615 ἐξέδωκε τὸ «Τοσκανικὸν λεξικόν», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεσκεύαζε πολλὰ κατ' αὐτὸν λάθη τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κρούστας, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον ἐφυλακίσθη. Ἐξέδωκε καὶ πολλοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς, ἡ δὲ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Τακίτου θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων μέχρι σήμερον. Μ. Δ. Β.

— **Πολίτι** (Politi), ***Ἀλέξανδρος.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1679—1752). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς θεολογίας ἐν Γενεύῃ, βραδύτερον δὲ ἐν Πίζῃ (1733). Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα μαρτυροῦντα μεγίστην πολυμάθειαν καὶ ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, ἐκδώσας μετὰ σημειώσεων καὶ μεταφράσεων (λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς) τὰ «Σχόλια εἰς Ὁμήρου Ἰλιάδα» τῆς Εὐσταθίου καὶ τὰ «Σχόλια εἰς Διονύσιον τὸν περιηγητὴν» τοῦ ἰδίου καὶ τὰ πρωτότυπα: «Περιπατητικὴ φιλοσοφία» (1708), «Περὶ πατρίδος» (1712), «Λόγοι» (1751), «Μαρτυρολόγιον» (1751) κτλ. Μ. Δ. Β.

Πολιτιανός. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τεσσαράκοντα πέντε ἔτη (768—813). Αἱ περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις εἶναι πενιχραί. Γινώσκομεν μόνον ὅτι ἦτο λόγιος ἀνὴρ καὶ ἐπὶ τῆς εἰκονομαχίας ἀπέστειλεν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (787) τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς Ἁγίου Ἀρσενίου Θωμᾶν. Ἐγερθέντος διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τοῦ Ἄραβος χαλίφου Ἀροὺν ἀλ Ρασήδ, θέλων νὰ σώσῃ τὴν περίστασιν μετέβη εἰς Βαγδάτην καὶ ἐπιτυχὼν τὴν θεραπείαν μιᾶς τῶν συζύγων τοῦ χαλίφου, κατώρθωσε νὰ περιστείλῃ τὴν καταδίωξιν καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν Κοπτῶν κατεχομένων ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς δικαιούχους. Τ. Ε. Ε.

— **Πολιτιανὸς** (Politianus, Poliziano), ***Ἄγγελος-Ἀμπροτζίνι,*** ὁ ἐπικαλούμενος —. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ φιλόλογος ἐκ Τοσκάνης, δράσας καὶ ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ (1454—1494). Ὑπεστηρίχθη μεγάλως ὑπὸ τῶν Μεδίκων καὶ ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἑλληνικήν, λατινικὴν καὶ ἑβραϊκὴν φιλολογίαν. Καταπληκτικῆς ἐπιδόσεως, δεκατετραετὴς ἤδη ἤρξατο μεταφράζων τὸν Ὅμηρον, δεκαοκταετὴς δὲ ἐξέδωκε τὸν Κάτουλλον. Τῷ 1480 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς λατινικῆς καὶ ἑλληνικῆς ῥητορικῆς εἰς τὸ Studio τῆς Φλωρεντίας, τῷ 1484 ἐξετέλεσε διπλωματικὰς ἀποστολὰς παρὰ τῷ πάπᾳ καὶ κατέλαβεν εἶτα διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Κατέλιπε μεγάλως ἐκτιμηθέντα λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ ἐπιστημονικὰς ἐργασίας. Εἰς τὰς τελευταίας καταλέγονται τὰ εἰσαγωγικὰ εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν του διδασκαλίαν ἔμμετρα «Προαναγνώσματα» (Praelectiones), ὧν κλασσικώτερα εἶναι τὰ ἀποκληθέντα «Ἄλση» (Silvae), ἀποτελούμενα ἐκ τῆς «Μαντοῦς» (1482, εἰσαγωγὴ εἰς τὰ «Βουκολικὰ» καὶ «Γεωργικὰ» τοῦ Βιργιλίου), τοῦ «Ἀγροτικοῦ» (Rusticus, 1483, ὕμνου εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον), τῆς «Τροφοῦ» (Nutricia», 1486, εἰσαγωγῆς εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας καὶ συγχρόνου ποιήσεως) κ.ἄ. Ἐπίσης ἔγραψε «Miscellaneorum centuria prima» (1489), ἐν ᾧ συναγωγὴ τῶν σπουδαιοτέρων φιλολογικῶν του διορθώσεων καὶ ὑποθέσεων, «Panepistemon seu omnium scientiarum liberalium et mechanicarum descriptio» (1532), εἶδος φιλοσοφικῆς ἐγκυκλοπαιδείας «Priora analytica Aristotelis cui titlus Lamia» (1542). κ. ἄ. Ἐκ τῶν λατινικῶν λογοτεχνημάτων του ἐξέχουν αἱ «Illustrium virorum epistulae» (1519—1526), εἰς 12 βιβλία μὲ 141 ἰδικάς του καὶ 116 ξένας ἐπιστολάς, «Carmina», συλλογὴ ἐλαφρῶν ποιημάτων, ἐν οἷς καί τινα ἑλληνιστί, «Orationes» κ.λ.π. Ἐκ τῶν ἰταλικῶν του ἔργων διακρίνονται τὸ λυρικὸν δρᾶμα «Orfeo» (1471), γραφὲν εἰς δύο ἡμέρας ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ Γκαλεάτσο Σφόρτσα εἰς Μάντουαν, αἱ «Stanze per la giostra di Giulano de Medici» (1494) καὶ αἱ «Rime», περιέχουσαι σονέττα, μπαλλάντες, τραγούδια κ. ἄ. ἐξαιρέτου χάριτος καὶ λαϊκῶν ὑποθέσεων. Ἐπίσης μετέφρασε λατινιστὶ 5 στοιχεῖα τῆς «Ἰλιάδος» καὶ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ, Ἐπικτήτου, Ἡρωδιανοῦ, Ἱπποκράτους, Καλλιμάχου, Μόσχου, Πλάτωνος, Πλουτάρχου, κ. ἄ., ἐξέδωκε σπουδαιοτάτην παραβολὴν τῶν φλωρεντινῶν χειρογράφων τῶν «Πανδεκτῶν», τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς πρωτότυπα τοῦ Τριβωνιανοῦ, καὶ κατέλιπεν ἐνδιαφέρον ἡμερολόγιον (ἔκδ. παρὰ Wesselsky, 1927).

Ἄγγελος Πολιτιανός.

Ὁ Πολιτιανὸς εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πρωτοπόρων τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, ἀνώτερος τοῦ Ἀριόστου καὶ Τάσσου εἰς τὸν στίχον, πρῶτος ἀπομακρυνθεὶς τοῦ θρησκευτικοῦ θεάτρου. Ἐν τῇ ποιήσει ἠκολούθησε τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Σταtίου, τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Πετράρχου. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὅσον ὀλίγων συγχρόνων του. Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῶν ἁπάντων του ἐξέχουν ἡ ἑνετικὴ τοῦ Ἄλδου (1498), ἡ δίτομος παρισινὴ (1512), ἡ τρίτομος καλλιτεχνικὴ τῆς Λυῶνος (1536—1546) καὶ ἡ τῆς Βασιλείας (1554)· νεωτέρα ἡ τοῦ Bettoni (1828). Τὰ ἰταλικά του πεζογραφήματα ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Del Lungo («Prose volgari e poesie latine e greche», 1867) καὶ ἐν τοῖς «Classici Italiani» (1808), τὰ δὲ εἰς τὴν ὁμιλουμένην ποιήματά του ἐν Ἑνετίᾳ («Cose volgari», 1504), παρὰ τοῦ Carducci ἐν τῇ συλλογῇ Barbera (1863), παρὰ τοῦ Casini (1885) καὶ ἐσχάτως παρὰ τοῦ Morniphiano (1924). Π. Ν. Π.

πολιτίζω· προάγω τινὰ κοινωνικῶς, ἐκπολιτίζω· || συνήθ. παθ. μετχ. *πολιτισμένος*, —η, —ο· ὁ προηγμένος κοινωνικῶς καὶ καθόλου βιοτικῶς: «πολιτισμένος ἄνθρωπος, — λαός, — τόπος».

Πολιτικὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου Εὐβοίας. Κεῖται 2 χλμ. ἔνδον τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου. Κάτ. (1928) 1.066. Συνδέεται διὰ βενζινοπλοίων καὶ ἁμαξιτοῦ (27 χλμ.) μετὰ τῆς Χαλκίδος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμόν. Εἶναι ὡραιότατον θέρετρον, περίρρυτον, καὶ παράγει ἀφθόνους ὀπώρας καὶ εἴδη κηπευτικῆς. Εἰς τὸ μέσον τοῦ χωρίου ὑψοῦται τετράπλευρος κατοπτευτικὸς ἑνετικὸς πύργος, εἰς 20' δὲ βορειοανατολικῶς τοῦ χωρίου καὶ κατὰ τὰς βραχώδεις ὑπωρείας τοῦ Κοτυλαίου σῴζεται ὡραῖος ἐν σταυροθολίῳ ναΐσκος, ἐκτισμένος ἴσως ἐπὶ ἀρχαίου ἱεροῦ· ἐν αὐτῷ πολύτιμος τοιχογραφία τῆς Ἀποκαθηλώσεως (τοῦ 1668), ἄλλοτε δὲ καὶ ψηφιδωτὸν δάπεδον. Π. Ν. Π.

— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ὅρμος τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἐπὶ τῆς εὐβοϊκῆς ἀκτῆς (πλάτ. 38° 34' Β., μῆκ. 23° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1554: Euripo and Talanta channel), 7 ½ μίλ. βορείως τῆς Χαλκίδος. Χερσονησὶς 3 μιλ. ἐπιμήκης τὸν καθιστᾷ ἀσφαλῆ ἀπὸ δυσμῶν. Εἰς τὴν ἄκραν της φάρος Ἄγκα (1915) λευκῶν ἐκλάμψεων 9 μιλ. Σ. Ε. Λ.

πολιτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κυβερνᾶν κράτος τι, ἡ ὀργάνωσις τῆς διακυβερνήσεως τῶν κρατῶν, εἴς τε τὰς ἐσωτερικὰς καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις των: «ἡ πολιτικὴ θυσιάζει τὸ συμφέρον τῶν ἀτόμων εἰς τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου»· || ὁ τρόπος ὃν ἀκολουθεῖ κυβέρνησίς τις διὰ τὴν λύσιν εἰδικοῦ τινος προβλήματος, ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένη τακτική: «ἀποικιακὴ —, βιομηχανικὴ —, κοινωνικὴ — κλπ.»· || τὸ διὰ τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν καὶ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐνδιαφέρον: «ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικήν»· || ἡ ὑφ' ἑκάστου ἀτόμου ἀκολουθουμένη τακτικὴ εἰς τὰς ἰδιωτικάς του ὑποθέσεις ἀπέναντι ἄλλων ἀτόμων ἢ ὁμάδων: «δὲν ἀκολούθησες καλὴ πολιτικὴ σ' αὐτὴν τὴν περίσταση».

— *['Εγκυκλ.]* Ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν ἡ λέξις *πολιτικὴ* σημαίνει πᾶν εἶδος αὐτοτελοῦς κατευθυντηρίου ἐνεργείας. Οὕτως ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς πολιτικῆς τῶν τραπεζῶν ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος ἢ ἐπὶ τῶν προεξοφλήσεων, περὶ τῆς σχολικῆς ἢ φορολογικῆς πολιτικῆς μιᾶς κοινότητος, περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ προεδρείου συλλόγου τινὸς ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ, περὶ τῆς πολιτικῆς ἐργατικοῦ τινος σωματείου ἔν τινι ἀπεργίᾳ, ὡς καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ πατὴρ ἢ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἢ τῶν μαθητῶν. Ὑπὸ τὴν συνήθη ὅμως ἔννοιαν χαρακτηρίζεται ὡς πολιτικὴ τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τῆς πολιτείας ἢ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῶν πολιτῶν.

Ἡ πολιτικὴ εἶναι ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τέχνη, συνίσταται δὲ εἰς τὸν καλύτερον τρόπον ὁδηγίας τῶν μαζῶν διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν συμφερόντων αὐτῶν. Καὶ ἡ πολιτικὴ ἀποτελεῖ ἐπάγγελμα, τὸ ἐπάγγελμα τῶν πολιτικῶν ἢ τῶν ἡγητόρων, καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα, ἀλλὰ διαφέρει αὐτῶν λόγῳ τῆς εὐρύτητος αὐτῆς. Ἐπιδρᾷ ἐπὶ εὐρυτάτων κύκλων, εἰσχωροῦσα βαθύτατα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν καὶ διαθέτει τὴν μεγίστην δύναμιν. Προωρισμένη πολλάκις νὰ ὑπερνικᾷ τὰς σκληροτάτας ἀντιστάσεις, ἔχει μεγίστας ἀξιώσεις ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπαιτεῖ τὴν μεγίστην δαπάνην εἰς σωματικὰς καὶ πραγματικὰς θυσίας. Σκοπός της δὲν εἶναι μόνον ἡ βελτίωσις ὡρισμένης πλευρᾶς τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἰς ὅλας της τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις, ὁ ἄνθρωπος εἰς ὅλας του τὰς σχέσεις πρὸς τὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὴν κοινότητα, πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει. Ἀποβλέπει συνήθως ν' ἀναβιβάσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς ὑψηλοτέραν βαθμῖδα καὶ ζητεῖ νὰ μεταβάλῃ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν φύσιν του, καὶ δι' αὐτὸ ἡ τέχνη τοῦ πολιτικοῦ εἶναι ἡ σπουδαιοτάτη ὅλων τῶν τεχνῶν. Ἡ πολιτική, ὡς τέχνη, ἐκμανθάνεται βεβαίως διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς ἀσκήσεως, ἀλλὰ κυρίως εἶναι ἔμφυτος, ὅπως ἔμφυτοι εἶναι καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι. Δι' ὃ καὶ διὰ νὰ εἶναί τις καλὸς πολιτικός, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι καλὸς ἐπιστήμων ἢ καλὸς ῥήτωρ, μολονότι καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ῥητορικὴ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τοῦ καλοῦ πολιτικοῦ, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον λόγον πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ διαισθάνεται τὸ μέλλον καί, συνδυάζων τὰ ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς γνώσεως διδάγματα, νὰ λαμβάνῃ τὴν πρωτοβουλίαν ὅλων ἐκείνων τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας. «Ἰδοὺ διατὶ ἤμην πολιτικός, ἔλεγεν ὁ Lassalle, διότι προέβλεπον ὅ,τι οἱ ἄλλοι διανοούμενοι ἔμελλον νὰ ἴδουν μετὰ τινὰς μῆνας». «Ὁ πολιτικός, ἔλεγεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς βουλῆς τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1915, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ χάρισμα νὰ βλέπῃ πολὺ πρωτύτερα ἀφ' ὅ,τι βλέπουν οἱ ἄλλοι, διότι ἂν δὲν ἔχῃ τὸ χάρισμα αὐτό, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὁδηγήσῃ τὴν πατρίδα του εἰς καταστροφάς». Καὶ ὁ Rathenau ἔλεγεν ἐπιγραμματικῶς: «κυβερνᾶν σημαίνει ὁδηγεῖν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν λαμβάνειν». «Ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι ἐπιστήμη, διεκήρυττεν ἐν τῷ Reichstag ὁ Bismark, ὅπως πολλοὶ καθηγηταὶ νομίζουν, εἶναι τέχνη, εἶναι τοσοῦτον ὀλίγον ἐπιστήμη, ὅσον καὶ ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφική· δὲν εἶναι ἐπιστήμη, τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ διδαχθῇ· εἶναι τέχνη, καὶ ὅστις δὲν τὴν κατέχει πρέπει νὰ ἀπέχῃ τῆς πολιτικῆς».

Ἐν τούτοις, ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς τέχνη, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐπιστήμη. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μάλιστα ἡ πολιτικὴ ἐθεωρεῖτο ἀποκλειστικῶς ὡς ἐπιστήμη καὶ ἐταυτίζετο πρὸς τὴν πολιτειολογίαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ. Ἀλλὰ καὶ σήμερον τινὲς τὴν πολιτικὴν ὡς ἐπιστήμην ταυτίζουν πρὸς τὴν γενικὴν πολιτειολογίαν, ἐνῷ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐπιστημονικῶν κλάδων ὑπάρχουν σταθερὰ ὅρια. Ἡ γενικὴ πολιτειολογία περιγράφει τὰς πολιτειακὰς σχέσεις, ὅπως αὗται ἐν τῇ πραγματικότητι ὑπάρχουν· ἡ πολιτική, τοὐναντίον, ἀσκεῖ κριτικὴν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπιδιώκει νὰ διαμορφώσῃ ταύτας ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου τέλους· ἐξετάζει τὴν πολιτείαν ἐν ὅλῃ τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει, ὑποδεικνύει τοὺς σκοπούς, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους κινεῖται ὁ δημόσιος βίος, καὶ διδάσκει τὸν δρόμον, ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τοὺς σκοποὺς τούτους. Ἡ γενικὴ πολιτειολογία εἶναι τρόπον τινὰ ἡ ἀνατομία τῆς πολιτείας, ἐνῷ ἡ πολιτικὴ εἶναι ἡ φυσιολογία αὐτῆς. Ἡ πολιτικὴ ὡς ἐπιστήμη εἶναι εὐρυτάτη καὶ περιλαμβάνει ὅλας ἐκείνας τὰς ἐπιστήμας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν πολιτείαν, αἱ ὁποῖαι ὅμως, καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολιτικήν, ἐξετάζουν ὡρισμένας μόνον πλευρὰς τῆς πολιτείας, καὶ δι' αὐτὸ χρησιμεύουν μόνον ὡς βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι διὰ

Digitized by Google

τὴν πολιτικὴν ὡς ἐπιστήμην. Τοιαῦται μερικαί, βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι, εἶναι ἡ πολιτικὴ ἱστορία, ἡ γεωγραφία, τὸ δημόσιον δίκαιον, ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου, αἱ οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ λαϊκὴ ψυχολογία καὶ ἡ κοινωνιολογία. Ἄνευ συνολικῆς γνώσεως ὅλων τῶν βοηθητικῶν τούτων ἐπιστημῶν, ἰδίως δὲ ἄνευ βαθείας ψυχολογικῆς γνώσεως, ἡ πολιτικὴ ὡς ἐπιστήμη εἶναι ἀκατανόητος. Ἡ πολιτικὴ ὡς ἐπιστήμη σημαίνει γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἰς ὕψιστον βαθμόν. Ὅ,τι εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαούς, ὅ,τι εἶναι ἰδιάζον εἴς τινας ἐξ αὐτῶν, ἡ ἱστορία, ἡ παράδοσις, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ὁ χαρακτὴρ ἑνὸς λαοῦ, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς πολιτικῆς ὡς ἐπιστήμης.

Ἡ πολιτικὴ διακρίνεται εἰς *ἐσωτερικὴν* καὶ εἰς *ἐξωτερικὴν πολιτικήν*. Ἐκείνη ἐπιδιώκει τὴν διαμόρφωσιν δυναμικῶν σχέσεων ἔν τινι πολιτείᾳ· αὕτη ἐπιδιώκει νὰ διαμορφώσῃ τὰς σχέσεις τῆς πολιτείας πρὸς τὰς ἄλλας πολιτείας. Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ διακρίνεται περαιτέρω εἰς *πολιτικὴν τοῦ δικαίου*, εἰς *διοικητικήν*, εἰς *κοινωνικὴν* καὶ εἰς *οἰκονομικὴν πολιτικήν*. Ἡ πολιτικὴ τοῦ δικαίου ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει στρέφεται πρὸς τὸν νομοθέτην καὶ ἀξιοῖ παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας δημιουργίαν ἐννόμων σχέσεων, εἴτε διὰ τροποποιήσεως τοῦ ὑπάρχοντος δικαίου, εἴτε διὰ τῆς δημιουργίας νέου τοιούτου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει στρέφεται πρὸς τὸν δικαστὴν καὶ ὑποδεικνύει εἰς αὐτὸν πῶς ὀφείλει εἴς τινας περιπτώσεις νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του. Ἐὰν ἡ ὑπάρχουσα νομοθεσία δὲν παρέχῃ εἰς αὐτὸν διὰ θετικῶν κανόνων τὰ μέσα πρὸς μόρφωσιν γνώμης ἔν τινι συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ὁ δικαστὴς ὀφείλει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πολιτικῆς τοῦ δικαίου νὰ ἐκφέρῃ τὴν κρίσιν του συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἔθετεν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ἐὰν ἦτο νομοθέτης. Ἤ, ἐὰν ὁ νόμος ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν δικαστήν, ἵνα ἐν συγκεκριμένῃ περιπτώσει κρίνῃ κατ' ἐλευθέραν κρίσιν, ὀφείλει ὁ δικαστής, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πολιτικῆς τοῦ δικαίου, νὰ ἐξετάσῃ τὰς κεντρικὰς κατευθύνσεις τῶν νόμων καὶ νὰ κρίνῃ ὡς ἀγαθὸς ἀνήρ. Ἡ διοικητικὴ πολιτικὴ περιστρέφεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν διοικητικῶν ὀργάνων καὶ τὴν παροχὴν εἰς αὐτὰ κατευθυντηρίων ὁδηγιῶν εἴτε ὑπὸ τύπον ἐγκυκλίων, εἴτε ὑπὸ τύπον διαταγμάτων. Εἰδικώτερον, ἡ διοικητικὴ πολιτικὴ ἀποβλέπει διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ καταλλήλου καὶ ἀπαραιτήτου προσωπικοῦ καὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν εἰς τὴν δημιουργίαν καλῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων, εἰς τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ καὶ κυρίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως. Ἡ εὐρύτης τῶν ἀπαιτήσεων τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν μὲ τὴν προοδευτικὴν δημοκρατικὴν τάσιν τῶν λαῶν κατὰ τὴν τελευταίαν χρονικὴν περίοδον, ἐπέβαλον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπεμβάσεως τῆς πολιτείας εἰς ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ καταμερισμοῦ τῶν καθηκόντων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας μεταξὺ περισσοτέρων πολιτειακῶν ὀργανισμῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ τάσις τῆς συγχρόνου δικαστικῆς πολιτικῆς πρὸς καθιέρωσιν τῶν θεσμῶν τῆς ἀποκεντρώσεως καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ κοινωνικὴ πολιτική, γέννημα κυρίως τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἀπέβη ταχύτατα οὐσιώδης κλάδος τῆς πολιτικῆς τῶν πεπολιτισμένων πολιτειῶν. Περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς τὴν προστασίαν τῶν λαϊκῶν στρωμάτων ἀπὸ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξαθλιώσεως, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ὡρισμένων λαϊκῶν πράξεων ἀπὸ τῆς καταπιέσως ἄλλων τάξεων, εἰς τὴν βελτίωσιν ἐν γένει τῶν βιοτικῶν ὅρων καὶ εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐργαζομένων ἀνηλίκων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς πολλῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀθλίων βιοτικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διετέλουν, ἐγίνοντο θύματα ἐκμεταλλεύσεως ἐκ μέρους ἐνίων ἐργοδοτῶν. Ἐπεξετάθη ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν προστασίαν τῶν γυναικῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἐργατῶν, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις κατὰ τῆς ζωῆς, τῶν ἀτυχημάτων, τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀσθενείας. Πλεῖστα τῶν νεωτέρων Συνταγμάτων, ἰδίως τὸ γερμανικόν, περιέλαβον ἱκανὰς διατάξεις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Τοιαῦται διατάξεις περιέχονται καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συντάγματι, ἰδίως ἐν τοῖς ἄρθροις 22 καὶ 24, καθ' ἃ ἡ ἐργασία, ἥ τε πνευματικὴ καὶ σωματική, διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἐξυψώσεως τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν, ὑπὸ τὴν ἰδίαν δὲ προστασίαν διατελεῖ καὶ ὁ γάμος, δικαιουμένων πολυμελῶν οἰκογενειῶν εἰς εἰδικὴν μέριμναν. Ἡ οἰκονομικὴ τέλος πολιτικὴ συνίσταται εἰς τὴν συστηματικὴν φροντίδα διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς πολιτείας. Μερικώτεροι κλάδοι τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ *ἀγροτικὴ* πολιτική, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ἡ *βιομηχανικὴ* πολιτική, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν καλυτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν μεταλλείων, ἡ *ἐμπορικὴ* πολιτική, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐμπορίου, καὶ ἡ *συγκοινωνιακὴ* πολιτική, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ διατήρησιν τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων.

Ὡς πρὸς τὴν *ἐξωτερικὴν* πολιτικήν, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι αὕτη μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο διὰ τὰς πλείστας, τοὐλάχιστον, πολιτείας πολιτικὴ ἰμπεριαλιστική. Ἡ προπολεμικὴ διπλωματία ὡς κύριον καθῆκόν της ἐνόμιζε τὴν δημιουργίαν συμμαχιῶν πρὸς ἀπόκτησιν δυνάμεως, τὴν δημιουργίαν εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν συντριβὴν καὶ ὑποταγὴν ἄλλων πολιτειῶν πρὸς αὔξησιν τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ γοήτρου τῆς ἰδίας πολιτείας. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, ὁδηγήσασα εἰς τὸν καταστρεπτικὸν πόλεμον τοῦ 1914, φαίνεται ὅτι ἐγκατελείφθη, ἤδη δὲ ὡς δόγμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐμφανίζεται ἀντὶ τῆς ἐξοντώσεως τῶν λαῶν ἡ συμφιλίωσις αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ πολέμου ἡ εἰρήνη, ἀντὶ τῆς ὑποταγῆς ἡ αὐτοδιάθεσις τῶν λαῶν. Κοινωνικὴ συμφιλίωσις καὶ διεθνὴς εἰρήνη εἶναι τὸ αἴτημα τῆς συγχρόνου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τούτου ἐγένετο καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Jellinek*, «Allg. Staatslehre» (1921).—*Rehm*, «Allg. Staatslehre» (1899).—*R. Schmidt*, «Allg. Staatslehre» (1901).—*M. Weber*, «Die Politik a's Bernt» (ἐν Gesammelte politische Schriffen, 1921, σελ. 39 ἑπ.)—*R. Piloty*, «Politik als Wissenschaft» (ἐν Hand uch der Politik, τ. I 1921, σελ. 1 ἑπ.).—*Her. Onken*, «Politik als Kunst» (αὐτόθι).—*Berolzheimer*, «Methodik und Abgrenzuug der Politik» (αὐτόθι).—*F. van Calker*, «Rechtspolitik» (αὐτόθι).—*G. von Mayr*, «Verwaltungspolitik und Statistik» (αὐτόθι).—*Francke*, «Sozialpolitik und internationales Arbeitsrecht» (αὐτόθι).—*Gruntzel*, «Wirtschaftspolitik» (αὐτόθι).—*Giese*, «Selbstverwaltung im Einheitsstaat (αὐτόθι).—*Preuss*, «Die Entwicklung der communalen Selbstverwaltug in Deutschland» (αὐτόθι).—*W. von Blume*, «Communalpolitik» (αὐτόθι).—*Bernstorff*, «Grundfragen der answärtigen Politik» (αὐτόθι). Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

— πολιτικὴ ἀποικιακή, βιομηχανική, ἐμπορική, κοινωνικὴ κλπ. βλ *ἀποικιακή, βιομηχανική, ἐμπορική, κοινωνικὴ κλπ.* πολιτική.

πολιτικολογία (ἡ)· λόγος περὶ πολιτικῆς πέρα τοῦ δέοντος, ματαία καὶ ἀνόητος συζήτησις περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων.

πολιτικολόγος (ὁ)· ὁ ἀρεσκόμενος, ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ νὰ συζητῇ περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων.

πολιτικολογῶ (*— έω*)· εἶμαι πολιτικολόγος, φλυαρῶ περὶ πολιτικῆς.

πολιτικομανὴς (ὁ, ἡ),—ές (τό)· ὁ ἐμμανῶς ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν.

πολιτικομανία (ἡ)· ἡ ἐμμανής, ἡ πέρα τοῦ δέοντος ἀνάμιξις εἰς τὴν πολιτικήν.

Πολιτικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Ὀρεινῆς, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας κυπριακῆς πόλεως Ταμασοῦ. Κάτ. 300, ὅλοι Ἕλληνες Χριστιανοί. Παρὰ τὸ χωρίον εὑρίσκονται ἀρχαῖοι τάφοι, ἐρείπια καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου. Α. Κ. Α.

πολιτικοοικονομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν: «πολιτικοοικονομικὰ ζητήματα» οἷον τὰ ζητήματα τοῦ νομίσματος, τοῦ συναλλάγματος κ. τ. τ.

πολιτικός, *—ή, —όν*· ὁ τοῦ πολίτου ἢ τῶν πολιτῶν: «πολιτικὰ δικαιώματα»· || ὁ τῶν πολιτῶν κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν στρατιωτικὸν καὶ κληρικόν: «πολιτικαὶ ἀρχαί», «πολιτικοὶ ὑπάλληλοι»· || «πολιτικοὶ ἄνδρες» ἢ ὡς οὐσ. «πολιτικοὶ» οἱ ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὴν πολιτικήν, εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους, οἱ πολιτευόμενοι· || ὁ τῶν κοινῶν πραγμάτων, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ἰδιωτικός, κοινωνικὸς* κττ.: «πολιτικὴ κίνησις, — κατάστασις», «ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας», «πολιτικὸν κόμμα», «πολιτικὴ διαθήκη» παραγγελία περὶ πολιτικῶν σκοπῶν καὶ κατευθύνσεων, ἐπὶ ἡγεμόνων, πολιτευομένων κττ.· || ἐντεῦθεν, ***πολιτικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἐννοουμένου τοῦ *τέχνη* ἢ *ἐπιστήμη*, ὁ τρόπος τῆς διακυβερνήσεως τοῦ κράτους ἢ κλάδου τινός, αἱ πολιτικαὶ κατευθύνσεις: «πολιτικὴ φιλειρηνική, —πολεμική, —περισυλλογῆς», «ἡ ἐκπαιδευτική—, ἡ γεωργική—, ἡ στρατιωτικὴ —, ἡ ναυτικὴ πολιτικὴ τῆς κυβερνήσεως»· || ἡ ἐπιδίωξις ἀρχῆς αἱρετῆς, ἡ ἄμεσος συμμετοχὴ τῆς διακυβερνήσεως τοῦ κράτους: «ἐσπατάλησε τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν πολιτικήν», «μεταχειρίζεται τὴν πολιτικὴν πρὸς χρηματισμόν»· || ***πολιτικὰ*** (τά)· ὡς οὐσ., ἐννοουμένου τοῦ πράγματα, ἡ πολιτικὴ κατάστασις: «τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος, — τῆς Γερμανίας, — τῆς Ρωσίας»· || «πολιτικὴ ἀρετή»: «οἱ τὴν δημοτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες, ἣν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην» (*Πλάτ.* Φαίδων 82Α)· || δημοτικός, περιποιητικὸς τοῦ δήμου. ἐξυπηρετικός, ἀντίθ. *δεσποτικός*: «ὁ Περικλῆς ὑπῆρξε πολιτικώτερος καὶ δημοτικώτερος»· || καθόλου, δεξιός, ἐπιτήδειος: «τὸ ἐπιχείρημα ἦτο πολιτικώτερον μᾶλλον ἢ ἀληθέστερον»· || κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ποινικός*: «πολιτικὰ δικαστήρια», «πολιτικὴ ἀγωγή», «πολιτικοὶ κατάδικοι», «πολιτικὸν ἀδίκημα» (βλ. κατωτ.)· || «πολιτικὸς στίχος» ὁ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ τόνου (καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς προσῳδίας) καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπαναλαμβανόμενος γραμμὴν πρὸς γραμμήν, οἷον ὁ δεκαπεντασύλλαβος· || «πολιτικὸς μηχανικὸς» μηχανικὸς ἔργων δημοσίας ὠφελείας, οἷον ὁδῶν, γεφυρῶν, διωρύγων, οἰκιῶν κ.τ.τ., κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς μηχανικοὺς μεταλλείων, τοὺς μηχανουργοὺς κττ., κατὰ μετάφρασιν τοῦ γαλλ. ingénieur civil· || «πολιτικὴ γεωγραφία» ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν κατὰ πολιτικὰς ἑνότητας, κατὰ κράτη διαίρεσιν τοῦ κόσμου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *φυσικήν*, τὴν *μαθηματικήν*, τὴν *οἰκονομικὴν* γεωγραφίαν· || ἰδιωμ., *πολιτικὴ* (ἡ)· ἡ ἑταίρα, ἤδη ἀπὸ μέσου αἰῶνος.—Ἐπίρρ. ***πολιτικῶς***.

— πολιτικὰ δικαιώματα. Δικαιώματα ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἐνεργοὺς πολίτας, ἤ, ἄλλως, εἰς τοὺς κατὰ τὸ δημόσιον δίκαιον τῆς πολιτείας ἔχοντας ὡρισμένα προσόντα.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα συνίστανται εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ πολίτου εἰς τὴν ἄσκησιν πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς οἱανδήποτε μορφὴν αὕτη ἐκδηλοῦται. Ἀναλόγως τοῦ πολιτεύματος ἑκάστης πολιτείας ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἔκτασις καὶ ὁ τρόπος τῆς συμμετοχῆς τοῦ πολίτου εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐξαρτᾶται, συνεπῶς, καὶ ἡ εὐρύτης τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν ὁ πολίτης δύναται νὰ συμμετάσχῃ εἴτε ἀμέσως διὰ τὴν τελείωσιν καὶ ἰσχὺν τῶν νόμων, ὅπως συμβαίνει εἰς ἐκείνας τὰς πολιτείας, ἔνθα προβλέπονται οἱ θεσμοὶ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας καὶ τοῦ δημοψηφίσματος, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἐν Ἑλβετίᾳ λ. χ., ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ κτλ., οἱ πολῖται μετέχουν ἀμέσως εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας, διότι εἰς τὰς πολιτείας ταύτας ἔχει καθιερωθῆ, παραπλεύρως τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, καὶ ἡ ἄμεσος λαϊκὴ νομοθεσία. Τοὐναντίον, παρ' ἡμῖν, ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ κτλ. ἡ συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας εἶναι ἔμμεσος, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Εἰς τὰς πολιτείας ταύτας ἰσχύει τὸ καθαρῶς ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα, μὴ προβλεπομένης οἱασδήποτε ἀμέσου ἐπεμβάσεως τοῦ λαοῦ διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, «ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας», ὄχι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως μετέχει ταύτης ἐμμέσως διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Ὡς πρὸς τὴν διοικητικὴν λειτουργίαν, ὁ πολίτης δύναται νὰ μετέχῃ ταύτης εἴτε ἀμέσως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς αὐτοδιοικουμένας κοινότητας, ἔνθα αὐτοὶ οὗτοι οἱ πολῖται ἀσκοῦν ἀμέσως διοικητικὴν λειτουργίαν, εἴτε ἐμμέσως, διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν διοικητικῶν ὀργάνων. Ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἡνωμέναις Πολιτείαις κτλ. ὁ λαὸς ἐκλέγει, πλὴν ἄλλων διοικητικῶν ὀργάνων, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Πολιτικὸν δικαίωμα τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν νὰ ἀναλαμβάνουν δημοσίας θέσεις. Τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο ἀνήκει κατὰ κανόνα καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, πάντοτε βεβαίως ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων προσόντων, ὑπό τινας δὲ προϋποθέσεις καὶ εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς, κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ γενικοῦ κανόνος, καθ' ὃν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα εἶναι δικαιώματα τῶν ἡμεδαπῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, «εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας εἶναι δεκτοὶ μόνον πολῖται Ἕλληνες, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων». Τοιαῦται ἐξαιρέσεις ἐγένοντο ἤδη δι' εἰδικῶν νόμων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων καὶ ἀλλοδαποὶ ἀνέλαβον παρ' ἡμῖν δημοσίας θέσεις. Τέλος, ὡς πρὸς τὴν δικαστικὴν λειτουργίαν μετέχει ὁ πολίτης εἴτε ἀμέσως, ἐν τῇ ἰδιότητι τοῦ ἐνόρκου, εἴτε ἐμμέσως, διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν δικαστῶν. Τὸ πολιτικὸν δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς δικαστὰς εἶναι λίαν περιωρισμένον εἰς τὰς πολιτείας, ἰσχύει δὲ ἰδίως ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὄχι γενικῶς. Τοὐναντίον, τὸ δικαίωμα τοῦ εἶναί τινα ἔνορκον ἔχει διαδοθῆ εὐρύτατα εἰς τὰς πολιτείας, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀνήκει κατὰ κανόνα εἰς τοὺς ἔχοντας ὡρισμένα προσόντα ἡμεδαπούς. Παρ' ἡμῖν τὰ προσόντα τοῦ ἐνόρκου καθορίζει ὁ νεώτερος νόμος 5026 ἐν ἄρθρῳ 10 ἑπ.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν δικαιωμάτων εἶναι τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, εἶναι διοικητικὴ λειτουργία. Τὰ τῆς ἐκλογῆς ρυθμίζει τὸ ἐκλογικὸν δίκαιον ἑκάστης πολιτείας, κανονίζον τὰ προσόντα τῶν ἐκλογέων καὶ ἐκλογίμων δι' ἑκάστην ἐκλογήν. Παρ' ἡμῖν,

Digitized by Google

κατὰ τὸν τελευταῖον περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμον 5493, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἔχουν κατὰ κανόνα οἱ Ἕλληνες πολῖται οἱ συμπληρώσαντες τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των (ἄρθρον 3). Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχει, στεροῦνται ἑπομένως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος: α΄) οἱ ἕνεκα καταδίκης στερηθέντες τοῦ δικαιώματος τούτου, ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ στέρησις αὐτή, β΄) οἱ δυνάμει τελεσιδίκου βουλεύματος διατελοῦντες ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι, γ΄) οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν καὶ δ΄) οἱ κατ' εἰδικὰς διατάξεις στερούμενοι τοῦ δικαιώματος τούτου (ἄρθρον 4). Στεροῦνται ἐπίσης τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ (ἄρθρον 5), ὡς καὶ οἱ ὁπωσδήποτε ἐπὶ θητείᾳ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὴν χωροφυλακήν, καὶ οἱ ἀρχιφύλακες τῆς ἀστυνομίας πόλεων καὶ οἱ ἀστυφύλακες. Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ κρατοῦν καὶ προκειμένης ἐκλογῆς γερουσιαστῶν κατὰ τὸν νόμον 3786 «περὶ συγκροτήσεως τῆς γερουσίας», καθ' ὃν τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν εἰς ἑκάστην ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἔχουν οἱ αὐτοὶ ἐκλογεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν καὶ εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς (ἄρθρον 4). Ὅσον ἀφορᾷ τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἔχουν μόνον οἱ ἄρρενες, ὡς συμβαίνει προκειμένης ἐκλογῆς βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αἱ συμπληρώσασαι τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των (ἄρθρον 1 τοῦ ἀπὸ 5-2-30 Δ.: «Περὶ παροχῆς εἰς τὰς γυναῖκας δικαιώματος ψήφου κτλ.»).

Ἡ ὕπαρξις πολιτικῶν δικαιωμάτων παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ μὴ ἀπολυταρχικὰ κράτη, ὅσῳ δὲ εὐρύτερα εἶναι ταῦτα, τόσῳ δημοκρατικωτέρα ἡ πολιτεία. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐσημειώθη ἐν μέρει μὲν ὡς ἀξίωσις τοῦ λαοῦ ν' αὐτοκυβερνηθῇ, ἐν μέρει δὲ ὡς ἀντίδρασις αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀπολυταρχικῶν καὶ προσωπικῶν ἰδίᾳ συστημάτων. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἐξετάζονται συνήθως ἐν ἀντιθέσει ἢ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ἀστικὰ καὶ πρὸς τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα. Διακρίνονται τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν ἀστικῶν τοιούτων, διότι τὰ τελευταῖα ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῶν πολιτειῶν καὶ ἀναγνωρίζονται γενικῶς εἰς πάντας ἐν γένει τοὺς ὑπηκόους μιᾶς πολιτείας, ἀνεξαρτήτως φύλου καὶ ἡλικίας, καὶ κατὰ κανόνα καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀλλοδαπούς, πλὴν ὡρισμένων ἐξαιρέσεων, ἐνῷ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν πολιτειῶν καὶ ἀναγνωρίζονται μόνον εἰς τοὺς ἐνεργοὺς πολίτας. Διακρίνονται ἐξ ἄλλου τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, διότι ταῦτα ἀναγνωρίζονται εἰς πάντα τὰ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ διαμένοντα πρόσωπα, ἀνεξαρτήτως ἰθαγενείας, φύλου, ἡλικίας, διαμονῆς κτλ., δὲν εἶναι δὲ κυρίως δικαιώματα τῶν πολιτῶν πρὸς ἐνέργειαν πράξεώς τινος, ἀλλὰ συνιστοῦν ὑποχρέωσιν τῆς πολιτείας πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ ἐνεργείας τινός. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα παρέχουν ἐξουσίαν εἰς τοὺς πολίτας, ἐνῷ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα περιορίζουν τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ν. Σαριπόλου*, «Συνταγματικὸν δίκαιον» (τ. III, 1923, σελ. 12 ἑπ.).—*Fer. Tönnies*, «Bürgerliche und politische Freiheit» (ἐν Hard. der Politik, τ. I. 1920, σελ. 172 ἑπ.). Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

— **«Πολιτικὰ φύλλα».** Μηνιαία εἰκονογραφημένη πολιτικὴ ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἐκδιδομένη εἰς σχῆμα 4ον ἀπὸ Ἰανουαρίου τοῦ 1930 ὑπὸ Ἰ. Π. Μελᾶ.

— **πολιτικὴ *ἀγωγή*.** Καλεῖται οὕτω τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δικόγραφον, δι' οὗ ὁ ἔκ τινος παραβάσεως τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀδικηθεὶς ἐπιζητεῖ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς προξενηθείσης εἰς αὐτὸν ζημίας.

Ἡ πολιτικὴ ἀγωγὴ συνήθως συνεκδικάζεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον δικάζει τὸ ἀδίκημα ἐξ οὗ ἀπορρέει αὐτή, δυναμένη νὰ εἰσαχθῇ καὶ αὐτοτελῶς εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια. Ἐὰν ἡ πολιτικὴ ἀγωγὴ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ποινικὸν δικαστήριον καὶ ὁ κατηγορούμενος ἀθωωθῇ, δέον, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, νὰ μὴ ἐπιληφθῇ τοῦτο τῆς ἐξετάσεως αὐτῆς, μὴ ἀποκλειομένου ὅμως να εἰσαγάγῃ ὁ παθὼν τὴν ἀγωγὴν εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια.

Οὔσης τῆς βλάβης ἀναγκαίας προϋποθέσεως τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς, θὰ ἔδει νὰ ἐπιτρέπηται αὕτη εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίπτωσιν. Ἐν τούτοις ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῶν συγγραφέων καὶ τῶν δικαστηρίων ὅτι οὐχὶ κατὰ πᾶν ἀδίκημα δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ καὶ πολιτικὴ ἀγωγή (*Κωνσταντοπούλου-Μακρυγιάννη* «Ποιν. Δικον». § 83). Δύναται δὲ δυνάμει τοῦ νόμου 1699 ἄρθρ. 1—2 νὰ παρασταθῇ τις ἐνώπιον τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου ὡς πολιτικῶς ἐνάγων καὶ διὰ μόνην τὴν ψυχικὴν ὀδύνην, ἣν ὑπέστη ἐκ τοῦ ἀδικήματος. Τοιαύτην παράστασιν ὅμως, κατὰ τὴν κρατήσασαν νομολογίαν, δὲν ἔχουν τὰ νομικὰ πρόσωπα. Ἡ πολιτικὴ ἀγωγὴ παραγράφεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

Σ. Α. Μ.

—**πολιτικὴ *ἀπεργία*** *[Κοινωνιολ.]* βλ. *ἀπεργία*.

—**πολιτικὴ *γεωγραφία*** βλ. λ. *γεωγραφία*.

—**πολιτικὴ *δικονομία*.** Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν πραγματευομένων περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἰδιωτικῶν δικῶν, τῶν διαδίκων καὶ τῆς ἐκπροσωπήσεως αὐτῶν, τῆς ἁρμοδιότητος τῶν διαφόρων δικαστηρίων καὶ ἐν γένει περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς στάδια μέχρις ἐκδόσεως ὁριστικῆς καὶ τελεσιδίκου ἀποφάσεως, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως κατὰ τῶν ἀπειθούντων πολιτῶν.

Ἡ πολιτικὴ δικονομία, ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ὅ ἀσχολεῖται, ἀποτελεῖ σπουδαιότατον κλάδον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου, διότι δι' αὐτῆς ρυθμίζεται ἡ πραγμάτωσις τῶν νομικῶν αὐτοῦ διατάξεων καὶ δὴ ἡ διάλυσις τῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν, ἥτις ταχέως καὶ ἀσφαλῶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ πνεύματος δικαιοσύνης ἐπερχομένη, συντελεῖ οὐσιωδῶς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ εὐημερίας. Διὰ τοῦτο πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, δέον οὐχὶ μόνον αἱ διατάξεις αὐτῆς νὰ ὦσι πρόσφοροι ἀλλὰ καὶ ὁ χειρισμὸς τούτων νὰ γίνηται κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὸν προορισμὸν αὐτῶν. Τὴν ἀνάγκην τῆς πολιτικῆς δικονομίας καθιέρωσεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ πρὸς τὰ ἐπιτάγματα τοῦ νόμου ἀπείθεια, τοὺς δὲ κατ' ἰδίαν κανόνας αὐτῆς μακρὰ πεῖρα διεμόρφωσε κατὰ τρόπον ἀσφαλίζοντα ὅσον οἷόν τε τὴν τοῦ δικαίου ἀπονομήν.

Ἡ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσα πολιτικὴ δικονομία, κρᾶμα οὖσα γαλλικῶν καὶ γερμανικῶν θεσμῶν, εἰσήχθη παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον δημοσιευθεῖσα ἐν παραρτήματι τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 16 Ἰουνίου 1834 γερμανιστὶ καὶ ἑλληνιστί. Καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ὡρίσθη ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἀποτελεῖ ἐπίσημον μετάφρασιν, ἐθεωρήθη, ἐν διαφωνίᾳ, ἐπικρατέστερον τὸ γερμανικὸν πρωτότυπον (πρβλ. *Οἰκονομίδου* § 53 σημ. 4 καὶ *Εὐκλείδου* § 7 σημ. 1). Πλὴν ὅμως τοῦ ἀρχικοῦ τούτου κειμένου τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἐπῆλθεν ὡς συμπλήρωμα ἢ τροποποίησις αὐτοῦ πλῆθος νεωτέρων δικονομικῶν νόμων.

Αἱ διατάξεις τῆς πολιτικῆς δικονομίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον δημοσίας τάξεως, οὗ συνέπεια εἶναι ὅτι αὗται δὲν δύνανται νὰ τροποποιηθῶσιν ὑπὸ τῶν διαδίκων ἢ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον παρὰ τὸν διαγραφόμενον, ἡ δὲ ἰσχὺς αὐτῶν κατὰ τόπον καὶ χρόνον ρυθμίζεται κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις τὰς ἐπὶ τῶν λοιπῶν θεσμῶν κρατούσας. Οὐχ ἧττον, λόγῳ τῶν ἰδιαζουσῶν περιπτώσεων, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα ἐνταῦθα ἀνάπτυξις.

Α΄) *Τοπικὴ ἰσχὺς τῶν δικονομικῶν νόμων.* Κατὰ τὸν ἡμεδαπὸν νόμον κρίνεται ἡ ἁρμοδιότης τοῦ δικαστηρίου, ἡ ἐπὶ δικαστηρίου παράστασις τῶν διαδίκων (ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἱκανότης αὐτῶν, ἥτις κρίνεται κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν), ὁ τύπος τῶν διαφόρων δικαστικῶν πράξεων καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τῆς παραλείψεως αὐτῶν, τὸ συγχωρητὸν ἢ μὴ δικαστικῆς πράξεως ἢ διαδικασίας, ἡ ἀποδεικτικὴ διαδικασία καὶ ἡ δύναμις τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων, ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις· τὸ ἀγώγιμον τοῦ δικαιώματος κρίνεται, ἐὰν πρόκειται περὶ συμβάσεως ἢ δικαιοπραξίας συναφθείσης ἐν ἀλλοδαπῇ, κατὰ τὸν νόμον τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐνοχῆς, ὅστις δύναται νὰ εἶναι καὶ ὁ ἀλλοδαπός, ὅστις συνεπῶς θέλει ἐφαρμοσθῇ, ἐκτὸς ἐὰν ἀντίκειται εἰς ἡμεδαπὸν τῆς δημοσίας τάξεως (ἄρθρον 3 τοῦ ἑλλην. ἀστ. νόμου τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856).

Β΄) *Χρονικὴ ἰσχὺς τῶν δικονομικῶν νόμων.* Καὶ ἐνταῦθα ἰσχύει ὁ κανὼν ὅτι ὁ νόμος ὁ κρατῶν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν δικονομικῶν πράξεων καὶ διαδικασιῶν, ρυθμίζει ἐν γένει ταύτας καὶ τὰς συνεπείας αὐτῶν. Εἰδικώτερον τὸ βάρος καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποδείξεως ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὅστις ἴσχυε κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενέσεως τοῦ δικαζομένου δικαίου, τὸ συγχωρητὸν τῶν ἐνδίκων μέσων ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀποφάσεων ἰσχύοντος νόμου, ὡς καὶ οἱ βαθμοὶ τῆς δικαιοδοσίας, ἡ δὲ ἁρμοδιότης τοῦ δικαστηρίου ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ πινάκιον ἰσχύοντος νόμου καὶ ἡ ἐκτέλεσις ὑπὸ τοῦ νόμου, καθ' ὃν ἐνεργεῖται αὕτη.

Ἡ ἰσχύουσα παρ' ἡμῖν πολιτικὴ δικονομία, ἀριθμοῦσα ἤδη βίον ἑκατὸν ἐτῶν, ὑποστᾶσα δὲ κατὰ καιροὺς ποικίλας τροποποιήσεις καὶ προσθήκας, δὲν ἐξυπηρετεῖ, ὡς ἀπέδειξε μακρὰ πεῖρα, τὸ κατ' οὐσίαν δίκαιον. Γέμουσα τύπων ἀπείρων, ἐν πλείστοις περιττῶν, κατήντησε μηχανισμὸς πολύπλοκος καὶ βραδυκίνητος, συντελῶν εἰς τὴν παράτασιν τῶν δικῶν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς στρεψοδικίας. Ἐπιβάλλεται διὰ τοῦτο πλήρης ἡ ἀνακάθαρσις αὐτῆς, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς πληθώρας τῶν περιττῶν τύπων καὶ ἡ κατ' ἄλλον τρόπον διαρρύθμισις τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας, κατὰ τρόπον παρέχοντα ἐγγυήσεις περὶ τῆς εὐστοχωτέρας διεξαγωγῆς αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ δικάζοντος δικαστοῦ, ὅπου τοῦτο ἐστὶν ἐφικτόν, ὡς καὶ ἡ ἁπλούστευσις τοῦ περὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως τμήματος αὐτῆς, διότι καὶ ὁ τελευταῖος ΓΨΝΔ΄ νόμος περὶ ἐκτελέσεως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιτυχὼν τοῦ σκοποῦ του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐπὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ κώδικος τῆς [...]τέρας πολιτικῆς δικονομίας ἠσχολήθη πρῶτος ὁ *Β. Οἰκονομίδης*, καταλιπὼν τρίτομον ἀξιόλογον σύγγραμμα, [...]ματισθὲν εἰς διπλῆν ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ *Μιχ. Λιβαδᾶ*, [...] μετ' αὐτὸν ὁ *Σπυρ. Εὐκλείδης*. Πλὴν τῶν ἄνω [...] ἱκαναὶ ἄλλαι μελέται ἐγένοντο ἐπὶ διαφόρων μερῶν τῆς δικονομίας ὑπὸ τῶν *Γοδ. Φέδερ, Χ. Ρουσσοπούλου, Ξ. Ε[...]μίου, Δ. Ποταμιάνου, Ἰω. Σημαιτήρα, Κ. Βασιλείου, Δ. Γ[...]δοπούλου, Κ. Γ. Παπαδοπούλου. Χρ. Πράτσικα, Ἀλ. Γ[...]γοπούλου* καὶ ἄλλων. Κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— **«Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις».** Ἑβδομαδιαία κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1916 εἰς σχῆμα 8ον ὑπὸ Ἀλ. Καρα[...]νου, Ἰ. Δραγούμη καὶ Γ. Μπουσίου. Διεκόπη τῷ 1917 καὶ ἐπανεξεδόθη τῷ 1920—1921.

— **«Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις, Νέα —».** Μηνιαῖον πολιτικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1928 ὑπὸ Δ. Ἀ. Πετρακάκου εἰς σχῆμα 8ον. Ἐκ τῶν πρώτων συνεργατῶν της ὑπῆρξαν ὁ Γ. Στρέϊτ, Ἀ. Μιχαλακόπουλος, Χρ. Παπαδόπουλος, Ν. Ἐξαρχόπουλος κ. ἄ.

—**πολιτικὴ *ἡμέρα*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ μέση ἡλιακὴ ἡμέρα, ὅταν ὡς ἀρχὴ αὐτῆς λαμβάνεται τὸ μεσονύκτιον, ἤτοι ἡ στιγμὴ τῆς κάτω μεσουρανήσεως τοῦ μέσου Ἡλίου. Ἡ πολιτικὴ ἡμέρα συνεπῶς ἄρχεται 12ω πρὸ τῆς μέσης ἀστρονομικῆς ἡμέρας, ἥτις ἦτο ἄλλοτε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀστρονόμοις (βλ. λ. *ἡμέρα* καὶ *ἡμέρα* ἀστρονομική). Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ἀστρονομικῆς ἡμέρας, ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῶν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων δίδονται εἰς *πολιτικὸν χρόνον*. Σ. Π.

— **Πολιτικὴ *Κάσσα*.** Ταμεῖον συσταθὲν τῷ 18[...] ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν ἐν *Τραπεζοῦντι* (βλ. λ.).

— **πολιτικὴ *οἰκονομία*·** βλ. λ. *οἰκονομία* πολιτική καὶ λ. *οἰκονομική*.

—**«Πολιτικὴ καὶ Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρησις»,** ἄλλως καὶ «***Κυανῆ Ἐπιθεώρησις***» (La Revue Politique et Littéraire, Revue Bleue). Ἔγκριτον γαλλικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1863 ὑπὸ τοῦ Yung ὡς δευτέρα σειρὰ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν φιλολογικῶν μελετῶν» (Revue des cours littéraires).

— **Πολιτικοὶ** (Politiques). Γαλλικὸν κόμμα σχηματισθὲν μετὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου (24 Αὐγούστου 1572). Συνεκροτήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας Καρόλου Θ΄ ἐκ τῶν «δυσηρεστημένων» (mal-contents) τῶν δύο μερίδων, τῆς καθολικῆς καὶ τῆς διαμαρτυρομένης καὶ προετίθετο τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης εἰρήνης ἐκ τῶν θρησκευτικῶν πολέμων διὰ συμβιβασμοῦ τῶν δύο θρησκευτικῶν κοινοτήτων. Ἀρχηγοὶ τοῦ κόμματος τούτου ἦσαν ὁ δοὺξ Φραγκῖσκος ντ' Ἀλανσόν, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως, ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας Ἑρρῖκος, ἡ σύζυγός του Μαργαρίτα, οἱ πρίγκιπες ντὲ Κοντέ, Μονμορανσὺ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι διαπρεπεῖς ἄνδρες. Μεταξὺ ὅμως τούτων ὑπῆρχον πολλοὶ νεαροὶ τιμαριῶται μεριμνῶντες περὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων [...] καὶ ἀρεσκόμενοι εἰς τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Οὗτοι ἐξύφαναν συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Καρόλου Θ΄, δύο δ' ἐξ αὐτῶν, ὁ Λαμὼλ καὶ ὁ κόμης Κοκονᾶ, εὐνοούμενοι τοῦ δουκὸς ντ' Ἀλανσόν, συλληφθέντες ἐκαρατομήθησαν. Ἕνεκα τούτου οἱ Πολιτικοὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὅπλα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ὁ στρατὸς αὐτοῦ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου ντὲ Γυΐζ τῷ 1575 καὶ ἡττήθη ἐν Ντορμάν. Ὁ Ἑρρῖκος Γ΄ προσεταιρίσθη τοὺς κυριωτέρους τῶν Πολιτικῶν δι' εὐνοϊκωτάτων δι' αὐτοὺς ὅρων, περιληφθέντων εἰς τὴν συνθήκην τῆς Μπωλιὲ (1576), οὕτω δὲ τὸ κόμμα τοῦτο ἐφάνη διαλυθέν. Ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ἐφάνη καὶ πάλιν, ἐσχηματίσθη δὲ ἡ τεραστία πλειοψηφία, ἥτις, λαβοῦσα καθαρῶς πολιτικὸν χαρακτῆρα, ἀπέκρουε τὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου τοῦ Ἱσπανοῦ καρδιναλίου ντὲ Μπουρμπὸν ἐνισχυομένας ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου Β΄, τὰς γεννηθείσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου Γ΄. Οἱ Πολιτικοί, κηρύξαντες τὸν καρδινάλιον ξένον, ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ΄ ὁμολογήσαντος τὸν καθολικισμόν, καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτὸν βασιλέα (1794), οὕτω δὲ κατέπαυσεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη σπαράξας τὴν Γαλλίαν. Θ. Ι.

— **πολιτικοὶ *ἄρτοι*.** Οἱ ἄρτοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα, ἅτινα διενέμοντο δωρεὰν εἰς τοὺς πτωχοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὓς συνήγαγεν ἐκεῖ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Οἱ ἄρτοι οὗτοι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς «στρατιωτικοὺς» καὶ τοὺς «παλατίνους», ὠνομάζοντο καὶ «ἄρτοι τῶν ἀναβαθμῶν» (Panes gradiles), ἐπειδὴ τὰ μέρη ἐν οἷς ἐγίνετο ἡ διανομὴ αὐτῶν ὠνομάζοντο ἀναβασμοί, βαθμοὶ καὶ τόποι. Ἄλλη ὀνομασία τῶν ἄρτων τούτων ἦτο «ἄρτοι τῶν κτισμάτων» («Aedium καὶ Aedificiorum panes»). Ν. Σ.

— **πολιτικοὶ *φιλόσοφοι*.** Ἐνωρίτατα ὠνομάσθησαν οὕτως οἱ περιπατητικοὶ καὶ οἱ ἀκαδημεικοί. Ν. Σ.

— **πολιτικὸν *ἀδίκημα*** *[Νομ.]*. Τὸ κατὰ τῆς πολιτικῆς τάξεως τοῦ κράτους στρεφόμενον ἀδίκημα (βλ. λ.).

Digitized by Google

— πολιτικὸν *δίκαιον [Νομ.]*· βλ. *ἀστικὸν* δίκαιον.

— πολιτικὸν *ἔτος ['Αστρον.]*. Χρονικὴ περίοδος, τοτελουμένη ἐξ ἀκεραίου ἀριθμοῦ μέσων ἡλιαῶν ἡμερῶν. Τὸ πολιτικὸν ἔτος διακρίνεται εἰς *ιακὸν* καὶ εἰς *σεληνιακόν*. Ἐν τῷ πρώτῳ, τὸ τοῖον χρησιμοποιεῖται παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς ιοῖς, ὡς βάσις λαμβάνεται ἡ ἀρχή, καθ' ἣν ἐν ῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι δέον νὰ ἀντιστοιχῇ αὐτὸς ἀριθμὸς τροπικῶν καὶ πολιτικῶν ἐτῶν, ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παραδοχῆς ποτικῶν ἐτῶν, περιλαμβανόντων ἄνισον ἀριθμὸν μερῶν, οὕτως, ὥστε ἡ μέση τιμὴ αὐτῶν διὰ μαρὸν χρονικὸν διάστημα νὰ συμπίπτῃ ἀκριβῶς ρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ τροπικοῦ ἔτους. Ἐν τῷ ευτέρῳ, ἡ διαίρεσις τοῦ χρόνου ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς ινήσεως τῆς Σελήνης, οὕτω δὲ τὸ ἔτος περιλαμάνει 12 συνοδικοὺς μῆνας διαρκείας ἐναλλὰξ 29 αὶ 30 ἡμερῶν ἢ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι μόνον 30 ἡμεῶν. Τὸ σεληνιακὸν ἔτος ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ρχαίοις λαοῖς, Αἰγυπτίοις, Ἕλλησιν, Ἰουδαίοις, Ἄραψι κτλ., διατηρεῖται δὲ εἰσέτι παρὰ τοῖς μουσουλμανικοῖς λαοῖς, πλὴν τῶν Περσῶν, ὧν τὸ ἡμερολόγιον εἶναι ἡλιακὸν (βλ. καὶ λ. *ἔτος* καὶ *ἡμερολόγιον*). Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— πολιτικὸν *κόμμα [Πολιτ.]*· βλ. *κόμμα*.

— πολιτικὸν *λυκαυγὲς ['Αστρον.]*· βλ. *λυκαυγές*.

— πολιτικὸν *λυκόφως ['Αστρον.]*· βλ. *λυκαυγές*.

— πολιτικὸς *ἀνταποκριτὴς [Δημοσιογρ.]*· βλ. *ἀνταποκριτής*.

— πολιτικὸς *στίχος*. Πᾶς ὁ ἐπὶ τοῦ τόνου μὲν τηριζόμενος, καθ' ὅμοιον ὅμως τρόπον ἐπαναλαμανόμενος γραμμὴν πρὸς γραμμὴν στίχος· ‖ κυίως ὁ τονικὸς ἰαμβικὸς δεκαπεντασύλλαβος στίχος (◡–◡–◡–◡–' | ◡–◡–◡–◡).

— *['Εγκυκλ.]* Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ νεωτέοις ὁ πολιτικὸς δεκαπεντασύλλαβος στίχος τυγχάνει υνηθέστατος. Ἐπικρατεῖ εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς λοοτεχνίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν δημώδη ποίησιν, μέρι τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάος. Σύγκειται δ' οὗτος ἐκ δύο κώλων, ὧν τὸ μὲν ρῶτον εἶναι ἀκατάληκτον, τὸ δὲ δεύτερον καταηκτικόν· ἔχει δὲ τὴν τομὴν αὐτοῦ μετὰ τὸν 4ον όδα.

Ἀγνοεῖται πῶς καὶ πότε ἀκριβῶς παρήχθη ὁ τολιτικὸς στίχος, καὶ ἐκ τίνος ἀρχαίου μετρικοῦ ύπου. Ὁ Εὐστάθιος καὶ ὁ Μάξιμος Πλανούδης ιποπειρῶνται νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἤδη παρὰ τοῖς ραγικοῖς καὶ τῷ Ἀριστοφάνει εὑρίσκονται ἐνίοτε ιεταξὺ τῶν τροχαϊκῶν καὶ καταληκτικῶν τετραμέρων καὶ πολιτικοὶ στίχοι, ὅτι δηλαδὴ ἐκ τῶν μέρων τούτων προῆλθε σὺν τῷ χρόνῳ ὁ πολιτικὸς τίχος. Ὁ Κρουμβάχερ δίδει μεγίστην σημασίαν ἰς τὰς περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἀξιοημειώτους παρατηρήσεις τοῦ Πλανούδη, τὰς πειλαμβανομένας εἰς τὴν ὑπὸ τύπον διαλόγου γραμιατικὴν αὐτοῦ, τονίζει δὲ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναρερόμενα εἴδη τοῦ στίχου πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἐκεῖνα, ἐξ ὧν παρήχθη ὁ πολιτικὸς στίχος. Κατ' αὐτὸν ὁ πολιτικὸς δεκαπεντασύλλαβος προῆλθεν ἐκ τοῦ συμφυρμοῦ τοῦ ἰαμβικοῦ καὶ τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου, ἤτοι ἐκ τῶν ἀρχαίων δημοτικῶν μέτρων, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπιβίωσις τούτων εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημοτικὸν ᾆσμα.

Ὅσον διὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀνεφάνη ὁ πολιτικὸς δεκαπεντασύλλαβος ἐν τῇ στιχουργίᾳ, ἐπεκράτει ἄλλοτε ἡ γνώμη ὅτι οὗτος δὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς γραπτοῖς μνημείοις πρὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Σήμερον τυγχάνει γνωστὸν ὅτι ἀνευρίσκεται οὗτος ὄχι μόνον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ἀναφερομένας δημοτικὰς ἐπιφωνήσεις, ἐν τῇ «Περὶ τῆς βασιλείου τάξεως» πραγματείᾳ αὐτοῦ (Ι' αἰῶνα), ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀρχαιότερον, εἰς τὰς ὑπὸ Ἰωάννου τῆς Κλίμακος καὶ Ἰωάννου Μόσχου ἀναφερομένας διαφόρους παροιμίας, ὅπως καὶ εἰς ἐπιφώνησιν, ἥτις ἐφέρετο ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου (περὶ τὸ 600 μ. Χ.). Πιστεύεται δὲ ὅτι ὁ πολιτικὸς στίχος ἀναφαίνεται ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Β.Λ.Κ.

— «Πολιτικὸς *σύλλογος»* (ὁ). Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1886.

— πολιτικὸς *χρόνος ['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ χρόνος, ὅστις μετρεῖται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πολιτικῆς ἡμέρας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *ἀστρονομικὸν χρόνον*, τοῦ ὁποίου ὡς ἀρχὴ μετρήσεως ἐλαμβάνετο μέχρι τοῦ ἔτους 1925 ἡ στιγμὴ τῆς ἄνω μεσουρανήσεως τοῦ μέσου Ἡλίου, ἤτοι μέση μεσημβρία (βλ. *πολιτικὴ* ἡμέρα). Σ. Π.

— πολιτικῶς *ἐνάγων [Ποιν. Δικον]*· βλ. λ. *ἐνάγων* πολιτικῶς.

Πολῖτις *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀφροδίτης (βλ. *Πολιάς*).

πολιτισμογεωγραφία (ἡ)· ἕτερος ὅρος ἀντὶ τοῦ *ἀνθρωπογεωγραφία* (βλ. λ.).

πολιτισμολογία (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη τοῦ πολιτισμοῦ (μετάφρασις τοῦ γερμ. Kulturwissenschaft).

πολιτισμὸς (ὁ)· ἡμερότης ἤθους, εὐπροσηγορία, λατ. civilitas, γαλλ. civilité· ‖ καθόλου, προαγωγὴ τῶν βιοτικῶν ὅρων, ἐξευγενισμὸς τῆς ζωῆς ἐκδηλούμενος διὰ τῶν ἔργων τέχνης, διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ φιλολογίας, διὰ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν παραδόσεων κ.τ.τ. (γαλλ. civilisation).

—*['Εγκυκλ.] Πολιτισμὸς* καλεῖται ἐν τῇ γενικωτάτῃ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ τὸ σύνολον τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἢ τὸ σύνολον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας τῆς ἀποσκοπούσης εἰς τὴν χρησιμοποίησιν, τὴν κυριαρχίαν καὶ τὸν ἐξωραϊσμόν, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῶν διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπιτευχθέντων ἀγαθῶν. Κατὰ ταῦτα θὰ ἠδύνατο νὰ ὁρισθῇ καὶ ὡς ἑξῆς: τὸ ἄθροισμα τῶν σκοπῶν, οἵτινες διέπουσι τὴν ἀνθρωπίνην δρᾶσιν ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παράγονται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, ἐπιδρῶντα πάλιν ἐπ' αὐτῆς πρὸς νέας δημιουργίας. Συνίσταται δὲ ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν προδιαθέσεων κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας καὶ σκοποὺς καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν πλασμάτων καὶ καταστάσεων κεκτημένων ἀξίαν διὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῶν λεγομένων πολιτιστικῶν ἀγαθῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Διακρίνεται δὲ ὁ πολιτισμὸς εἰς *ὑλικὸν* καὶ εἰς *πνευματικόν*. Καὶ ὑλικὸς μὲν εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλει τὴν φύσιν, χρησιμοποιεῖ αὐτὴν πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἑαυτοῦ, μεταχειρίζεται τὰ ὑλικὰ της πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ καὶ ὑπερασπίζει ἑαυτὸν κατὰ τῶν ἐξ αὐτῆς κινδύνων. Πρόκειται δηλαδὴ ἐντεῦθα περὶ πολιτιστικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς φύσεως. Ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς τοὐναντίον συνδέει τὰς φύσει δεδομένας πνευματικὰς προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου, νοῦν καὶ λόγον, ἠθικὸν φρόνημα καὶ αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, συναισθήματα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐξαρτήσεως, εἰς σύστημα ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ὁρίζει ὁ φιλόσοφος Φίχτε τὸν πολιτισμὸν ὡς ἄσκησιν πασῶν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς πλήρους ἐλευθερίας, τῆς παντελοῦς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ παντός, ὅπερ δὲν εἴμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ τὸ καθαρὸν ἡμῶν Ἐγώ. Ὁ πνευματικὸς οὗτος πολιτισμὸς εἶναι λίαν διάφορος τοῦ ὑλικοῦ. Ὁ τελευταῖος ἀποτελεῖ τὴν ἐξωτερικὴν μόνον πλευρὰν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, χωρὶς νὰ σημαίνῃ ἰδίαν φάσιν ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτοῦ. Ἰσοῦται πρὸς τὰ διὰ τεχνικῶν μέσων ἐπιτευχθέντα ἤδη ὑπὸ τῶν διαφόρων λαῶν ὑπὸ τὰς ἑκάστοτε γεωγραφικὰς καὶ γεωπολιτικὰς συνθήκας καὶ περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τὰς ἐκλεπτυσμένας μορφὰς τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναστροφῆς. Ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς τοὐναντίον εἶναι μετασχηματισμὸς τῆς πραγματικότητος καὶ κατευθύνεται ὡς πρὸς ὕψιστον ἰδανικὸν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἁπλῶς κατὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ἐν ὑψηλοτέρᾳ ἐννοίᾳ ἀνθρωπίνου. Ὡς τοιοῦτος εἶναι ἑνιαῖον σύστημα ἀξιῶν, δημιουργηθεισῶν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ἥτις ἐκφράζει τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐν ἑαυτῷ φυσικῶν στοιχείων.

Ἡ ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ πραγματοποίησις τῶν ἀξιῶν τούτων ἀποτελεῖ τὸν ἱστορικῶς δεδομένον πολιτισμὸν ἑνὸς λαοῦ ἢ μιᾶς ἐποχῆς. Ἐκπηγάζουσι δὲ αἱ ἀξίαι αὗται ἐξ ἀξιολογικῶν προδιαθέσεων ἢ ἀξιολογικῶν κατευθύνσεων ἐγκεχαραγμένων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Κατὰ τὰ εἴδη δὲ αὐτῶν διακρίνεται καὶ ὁ πολιτισμὸς εἰς διάφορα στοιχεῖα ἢ περιοχάς. Ταῦτα ὁρίζουσιν ἄλλοι ἄλλως. Κατὰ τὸν Σπράγγερ, τὰ ἁπλᾶ πρωταρχικὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ πνευματικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων, εἶναι τὰ ἑξῆς ἕξ: ἐπιστήμη, οἰκονομία, τέχνη, κοινωνία, κράτος καὶ θρησκεία. Ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἐκπηγάζει ἐξ ἰδίας ἀξιολογικῆς κατευθύνσεως, τὸ δὲ ἀξιολογικὸν περιεχόμενον αὐτοῦ διακρίνεται τοῦ ἀξιολογικοῦ περιεχομένου τῶν ἄλλων. Ἡ ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ λειτουργία ἑκάστου τῶν στοιχείων τούτων εἶναι διὰ τοῦτο σαφῶς καθωρισμένη, κέκτηται ἴδιον νόημα καὶ πληροῖ ὡρισμένον σκοπόν. Οὔτε νὰ ἐκβληθῇ λοιπὸν ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ στοιχεῖόν τι εἶναι δυνατόν, οὔτε νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπ' ἄλλου. Πάντα ταῦτα τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ σημαίνουσι μετασχηματισμὸν τῆς πραγματικότητος, ἥτις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν διάσωσιν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὑψουμένου οὕτω ὑπεράνω τῆς φυσικῆς ἀναγκαστικότητος.

Ἐν τῷ πολιτισμῷ διακρίνομεν ὡς κύρια γνωρίσματα τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν συνέχειαν. Ἄλλας λέξεσιν οὐδεὶς πολιτισμὸς ἐπαναλαμβάνεται, ἐνῷ πάντες ὁμοῦ ἀποτελοῦσιν ἑνότητα. Τὸ γεγονὸς ἤδη τοῦτο δεικνύει ὅτι τὸν πολιτισμὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπαγάγωμεν εἰς τὸ σχῆμα καθολικῶν ἰσχυόντων νόμων μηδὲ νὰ ἑρμηνεύσωμεν δι' αὐτῶν. Οὔτε ὁ νόμος τῆς αἰτίας, οὔτε ὁ τῆς ἐξελίξεως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ πολιτιστικὰ πλάσματα. Τὸ πρωτότυπον ἐκεῖνο καὶ μὴ ἐπαναλαμβανόμενον δὲν ἰσχύει μόνον περὶ τῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν κυριαρχουσῶν ἐν αὐτῷ ἰδεῶν. Ἕκαστον σημεῖον ἐν αὐτῷ σημαίνει τι τὸ καινόν, ὅπερ οὔτε πρότερον ὑπῆρξε, κατὰ τὸν αὐτὸν τοὐλάχιστον τρόπον, οὔτε ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ μέλλοντι, καίπερ ἐκ τοῦ παρελθόντος προελθὸν καὶ ἐν τῇ ἔπειτα ἐξελίξει παρόν. Ἡ ὑφὴ καὶ ἡ διασκευὴ τοῦ πολιτισμοῦ ἐμφανίζεται παντελῶς διάφορος τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ ὑπερέχουσα αὐτοῦ. Διότι τὸ σύστημα τῶν ἀεὶ πρωτοτύπων καὶ δημιουργικῶν πολιτιστικῶν ἰδεῶν κυριαρχεῖ τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ χρησιμοποιεῖ αὐτὸν πρὸς ἀνωτέρους ἅπαξ τιθεμένους ὑστάτους σκοπούς. Τῶν πρωτοτύπων τούτων καὶ δημιουργικῶν ἰδεῶν φορεὺς εἶναι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐξ αὐτῶν δὲ ἀντλεῖ πάντοτε ὁ πνευματικὸς βίος τὴν δύναμιν πρὸς ἄνοδον εἰς ἀεὶ ὑψηλοτέρας βαθμίδας. Τὸ μὴ ἐπαναληπτὸν τοῦ ἑκάστοτε πολιτισμοῦ θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὸν διαρκῆ σάλον, τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὴν διασκόρπισιν τῶν πολιτιστικῶν φαινομένων, ἐὰν μὴ συνεδέετο μετ' αὐτοῦ ἡ συνέχεια ἢ ἡ ἑνότης, ἥτις διήκει διὰ πάντων τῶν πολιτιστικῶν κύκλων. Αὕτη ἐμφανίζεται σαφῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας προβάλλει καὶ πρὸς τὰς ὁποίας κατευθύνεται ὁ ἄνθρωπος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς πολιτιστικῆς ἐποχῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῇ. Ὁ πολιτισμὸς δημιουργεῖ ἀπέραντον πλῆθος ἰδεῶν, πράξεων, ἔργων, καταστάσεων, μορφῶν, ἅπερ συνέχονται πρὸς ἄλληλα διὰ τῆς ἑνότητος τῆς δημιουργίας. Ἐν τῇ δημιουργίᾳ ταύτῃ οἱ φορεῖς τῶν μορφῶν καὶ ἰδεῶν ἐκείνων, λαοί, κοινωνικαὶ καὶ πνευματικαὶ κοινότητες, προσωπικότητες, εἶναι παροδικὰ σημεῖα μεταβάσεως τῆς ἀληθοῦς πραγματικότητος τοῦ πολιτισμοῦ, δημιουργούμενα ὑπ' αὐτῆς, ἵνα μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς χρησιμοποίησιν αὐτῶν ἐναποτεθοῦν εἰς τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν τάφων τοῦ παρελθόντος. Ἐν τούτοις ἡ παροδικότης αὕτη τῶν πολιτισμῶν ἀποβάλλει τὴν τραγικότητα αὐτῆς διὰ τῆς αἰωνιότητος τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος, ὅπερ κατευθύνεται πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὑστάτων σκοπῶν διὰ σταδίων διαδεχομένων ἄλληλα ὑπὸ ἀεὶ νέας καὶ τελειοτέρας μορφάς.

Ἕκαστος πολιτισμὸς κέκτηται ἰδίαν ζωὴν ὡς ὀργανικὸν τι ὅλον καὶ χαρακτηρίζεται δι' ἰδιαιτέρας, εἰς αὐτὸν ἰδιαζούσης, ὑφῆς. Ἡ μορφὴ τῆς ὑφῆς ἢ συναρμογῆς ταύτης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαφόρου ἑκάστοτε συνθέσεως τῶν ἀποτελούντων τὸν πολιτισμὸν στοιχείων, τὸ ἐπὶ μέρους πολιτισμῶν τῶν ὁποίων συνδέεται ὡς καθολικὸν νόημα ἑκάστου πολιτισμοῦ. Ὡς δηλαδὴ ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ, οὕτω καὶ ἐν ἑκάστῳ πολιτισμῷ συνυπάρχουσι μὲν πᾶσαι αἱ ἀξιολογικαὶ κατευθύνσεις, τὰς ὁποίας ἀπηριθμήσαμεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ μία μόνον ἐξ αὐτῶν προέχει ἑκάστοτε καὶ ὑπερισχύει τῶν λοιπῶν, αἵτινες λαμβάνουσιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐξ αὐτῆς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν. Οὕτω, ἄλλοτε μὲν ὑπερισχύει ἡ κατεύθυνσις πρὸς γνωστικὰς ἀξίας, ἄλλοτε δὲ πρὸς οἰκονομικὰς καὶ τεχνικάς, ἄλλοτε πάλιν πρὸς θρησκευτικὰς ἢ πρὸς αἰσθητικάς. Ἐκ τῆς τοιαύτης μονομεροῦς ὑπερισχύσεως ἑνὸς ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ λαμβάνει οὗτος τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Οὕτω διακρίνομεν τὸν αἰσθητικὸν πολιτισμὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τὸν πολιτισμὸν τῶν μέσων αἰώνων ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τοῦτον πάλιν ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων. Εἰς τὴν μονομέρειαν ταύτην ὀφείλεται καὶ ἡ διαδοχὴ καὶ ἡ ἀνακύκλωσις τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους πολιτισμῶν. Διότι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ῥέπει πρὸς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν ἐν αὐτῷ συνυπαρχουσῶν ἀξιολογικῶν ῥοπῶν, καὶ ἐπειδὴ αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ μιᾶς καὶ συγχρόνως, στρέφεται διαδοχικῶς πρὸς τὴν πραγμάτωσιν ἑκάστης ἐξ αὐτῶν. Ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ μὲν ἡ διαδοχὴ τῶν πολιτισμῶν, τὸ δὲ ὁ διάφορος ἑκάστου αὐτῶν χαρακτήρ, ἕνεκα τῆς διαφόρου ἀξιολογικῆς ῥοπῆς, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ ἑκάστοτε ἐν τῇ διαδοχικῇ ταύτῃ σειρᾷ τῶν πολιτισμῶν. Τὸν μονομερῶς ἐπιστημονικὸν καὶ νοησιαρχικὸν πολιτισμὸν διαδέχεται συνήθως πολιτισμὸς φέρων χαρακτῆρα θρησκευτικὸν καὶ μυστικοπαθῆ, καὶ τοῦτον τεχνικὸς καὶ οἰκονομικὸς πολιτισμός, ὅστις καὶ αὐτὸς παραχωρεῖ τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς ἄλλον, οἷον τὸν αἰσθητικὸν καὶ ῥωμαντικόν. Διὰ τῆς ἀνακυκλώσεως ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας ἐπαναλαμβάνονται αἱ αὐταὶ ἀξιολογικαὶ κατευθύνσεις ἐν πολιτισμοῖς διαφόροις τῶν ἀντιστοίχων, συντελεῖται ἡ πολιτιστικὴ πρόοδος καὶ ἡ ὅλη κίνησις τοῦ πολιτισμοῦ προσλαμβάνει ὡρισμένον ῥυθμόν. Οὕτω τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, αἱ δυνατότητες τοῦ ὁποίου εἶναι ἀστάθμητοι καὶ ἀνυπολόγιστοι, χωρεῖ δι' ἐξελίξεως καὶ συνθέσεως πρὸς ἀεὶ νέους σκοπούς, τὸ μὲν διασῴζον, τὸ δὲ μετασχηματίζον τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς ἀξίας τῶν προτέρων φάσεων τοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν ὅμως ταύτην διατηρεῖ τὴν ἑνότητα αὐτοῦ, διότι ἡ ἑνιαία πολιτιστικὴ συνείδησις δὲν ἀνέχεται ἀντιφάσεις εἰς τὸ διηνεκές, ἀλλ' ἀπαλλάσσεται αὐτῶν διαρκῶς, συμφώνως πρὸς τὴν ἰδέαν ἑνιαίου καὶ ὁλοκληρωτικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς καθ' ἕκαστον πολιτισμούς, ὡς λ. χ. διὰ τὸν πολιτισμὸν ἑνὸς λαοῦ, ἐφ' ὅσον οὗτος εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἑνιαῖον σύστημα ἀξιῶν, αἵτινες ἐκπηγάζουσιν ἐξ ἀξιολογικῶν προδιαθέσεων συμφύτων τῷ ἀνθρωπίνῳ

Digitized by Google

πνεύματι, αὐτοτελῶν καὶ μὴ δυναμένων νὰ ἀντικατασταθῶσιν ὑπ' ἀλλήλων.

Ὁσάκις ἡ ἑνότης αὕτη τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ διαταράσσεται, ὁμιλοῦμεν περὶ πολιτιστικῆς νόσου. Ἐμφανίζεται δὲ αὕτη ὡς διάσπασις τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων, ὡς ἀσυμβίβαστος ἐχθρότης μεταξὺ γνώσεως καὶ πίστεως, ἠθικῆς καὶ τέχνης, θρησκείας καὶ ἠθικῆς κτλ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ὑπάρχει πλέον ἡ κεντρικὴ ἀξιολογικὴ κατεύθυνσις, δι' ἧς συγκεντροῦνται καὶ ἑνοῦνται πρὸς ἀλλήλας αἱ λοιπαί. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ ἀγών, ἡ ἀνησυχία, ὁ κλονισμὸς τοῦ κύρους τῶν ἀξιῶν καὶ ἡ σχετικότης. Ὁ πολιτισμός, ἀπομακρυνόμενος τότε τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ πλήρους πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς τελειώσεως, εἶναι δυνατὸν νὰ διαλυθῇ, ἀναλαμβανομένων τῶν δημιουργικῶν του ἰδεῶν ὑπὸ μεταγενεστέρας τινὸς φάσεως τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως. Περὶ θανάτου τῶν πολιτισμῶν ὁμιλοῦσι συνήθως οἱ λεγόμενοι φιλόσοφοι τῆς ζωῆς, εἰς οὓς ἀνήκει καὶ ὁ Σπέγκλερ. Κατὰ τὸν Γερμανὸν τοῦτον σοφόν, τελικὸς πολιτιστικὸς σκοπὸς δὲν ὑφίσταται εἰ μὴ μόνον τροχιαὶ διαφόρων ὁμάδων πολιτισμοῦ μετὰ ἰδίων μορφῶν καὶ ἰδεῶν, ἀκμὴ καὶ γῆρας πολιτισμῶν, ὧν ἕκαστος κέκτηται ἰδίαν ἔκφρασιν, ὡριμάζων, μαραινόμενος καὶ οὐδέποτε ἐπιστρέφων. Οἱ πολιτισμοὶ εἶναι ὀργανικὰ ὄντα, διανύοντα διαδοχικῶς τὰς φάσεις τῆς νεότητος, τῆς ὡριμότητος, τοῦ γήρατος καὶ τῆς παρακμῆς, ἥτις ἐκδηλοῦται ὡς μηχανοποίησις καὶ ἐξωτερικοποίησις τῆς ζωῆς. Ἀποθνήσκει, ἀφοῦ ἡ ψυχή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπήγασε, πραγματοποιήσῃ πάσας τὰς ἐν αὐτῇ λανθανούσας δυνατότητας ὑπὸ μορφὴν λαῶν, γλωσσῶν, θρησκευτικῶν δογμάτων, τεχνῶν, κρατῶν καὶ ἐπιστημῶν. Οἱ τύποι τῶν πολιτισμῶν τούτων εἶναι διάφοροι συμφώνως πρὸς τὴν διάφορον ποιότητα τῆς πολιτιστικῆς ψυχῆς, τῶν δυνατοτήτων τῆς ὁποίας εἶναι πραγματοποίησις. Τὴν ψυχὴν ταύτην διακρίνει εἰς ἀπολλώνειον, φαύστειον καὶ μαγικήν. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἐκλέγει τὸ καθ' ἕκαστον σῶμα ὡς ἰδανικὸν τύπον τοῦ ὑλικοῦ, τῆς φαυστείου πρωταρχικὸν σύμβολον εἶναι ὁ ἀπεριόριστος χῶρος. Ὁ Σπέγκλερ ἀνευρίσκει ὀκτὼ μεγάλους πολιτισμοὺς ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τῶν ὁποίων τελευταῖος εἶναι ὁ ἡμέτερος φαύστειος δυτικὸς πολιτισμός. Τοῦτον χαρακτηρίζει ὡς ἐν παρακμῇ τελοῦντα καὶ προλέγει τὴν ἐπικειμένην κατάρρευσιν αὐτοῦ.

Φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τὰ ἄτομα. Διὰ τῶν ἀντικειμενικῶν ὅμως πολιτιστικῶν πλασμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς λαμβάνει ἰδίαν αὐτοτελῆ ὑπόστασιν, ἐπιδρᾷ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ψυχῆς τῶν ἀτόμων. Οὕτω γεννῶνται σχέσεις ἀλληλεπιδράσεως μεταξὺ ἀντικειμενικοῦ καὶ ὑποκειμενικοῦ πολιτισμοῦ, μεταξὺ πραγματικοῦ καὶ προσωπικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀμφότεροι οἱ πολιτισμοὶ οὗτοι εἶναι μονομερεῖς καὶ ἐλλιπεῖς μετρούμενοι πρὸς τὸ ἰδανικὸν τοῦ πλήρους πολιτισμοῦ, ὅστις συμπίπτει πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τουτέστι τῆς πλήρους, τελείας καὶ ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων προδιαθέσεων καὶ δυνατοτήτων. Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ πλήρους πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον τῆς πολιτιστικῆς προόδου ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χέρδερ. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἰδανικοῦ τούτου σημαίνει πλήρη κυριαρχίαν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ παντὸς ὅ,τι εἶναι ἁπλῶς φυσικόν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θεωρουμένη ἡ ἱστορία, εἶναι ἀδιάκοπος ἀγὼν πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἀγὼν μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας, ὡς ἔλεγεν ὁ Γκαῖτε. Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἐξέλιξιν παρατηροῦνται συνήθως ταλαντώσεις καὶ ὑποτροπαί, μεταπτώσεις εἰς κατώτερα στάδια. Ἀλλ' ὅμως παρατηρεῖται καὶ σταθερὰ πρόοδος, τῆς ὁποίας τὰ διάφορα γνωρίσματα ἐπειράθη νὰ καθορίσῃ ὁ Ὄυκεν δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς φιλοσοφίας. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς πολιτιστικῆς προόδου ἐξαρτᾶται ὡς πρὸς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν μεταφυσικῶν ὑποθέσεων τῶν ἐρευνητῶν ἑκάστων. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ διάφοροι περὶ αὐτοῦ γνῶμαι, ἡ αἰσιοδοξία τῶν μὲν καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία τῶν ἄλλων, ἡ αὐταρχία καὶ ἡ ἑτεραρχία κλπ.

Ὁ πολιτισμὸς δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ὡρισμένα μεγάλα στάδια ἢ μορφάς, διακρινομένας ἀλλήλων διὰ χαρακτηριστικῶν τινων γνωρισμάτων. Αἱ μορφαὶ αὗται εἶναι ὁ πρωτογενὴς πολιτισμός, ὁ ἀνατολικός, ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ χριστιανικός, ὅστις ὑποδιαιρεῖται εἰς καθολικὴν μορφήν, διαμαρτυρομένην καὶ μυστικίζουσαν. Οὕτως εἰσερχόμεθα εἰς τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῶν σχέσεων μεταξὺ πολιτισμοῦ καὶ θρησκείας, ὅπερ ἐμφανίζει δύο ὄψεις, τὴν καθαρῶς θεωρητικὴν καὶ τὴν ἱστορικήν. Ἡ θρησκεία ἐμφανίζεται τὸ μὲν ὡς ἐνδοκοσμικός, τὸ δὲ ὡς ὑπερβατικὸς μυστικισμός, τὸ δὲ καὶ ὡς συνδυασμὸς ἀμφοτέρων. Ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ ἐνδοκοσμικὸς μυστικισμός, τὰ διάφορα πολιτιστικὰ στοιχεῖα θεωροῦνται ὡς ἐκφάνσεις τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ, ἡ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἐργασία καὶ ἡ προαγωγὴ αὐτῶν πιστεύεται ὡς εἶδος λατρείας τοῦ θεοῦ καὶ ὡς πραγμάτωσις τῆς θελήσεώς του δι' ἡμῶν. Ἄλλως προκειμένου περὶ τοῦ ὑπερβατικοῦ μυστικισμοῦ. **Ἐνταῦθα ὁ πολιτισμὸς ἀπορρίπτεται ὡς** ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῆς θείας φύσεως, καθῆκον δὲ τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖται ἡ ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ δράσεως ἀπαλλαγὴ αὐτοῦ. Ἐν ταῖς θρησκείαις, τέλος, ἐν ταῖς ὁποίαις πρόκειται συνδυασμὸς τῶν δύο ἐκείνων ἀκροτήτων, ὁ κόσμος καὶ ὁ πολιτισμὸς καθίστανται τὸ μέσον τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρώπου, προσλαμβάνον σχετικὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ὁ μὲν ἐνδοκοσμικὸς μυστικισμὸς ὑψώνει εἰς ἀπόλυτον, ὁ δὲ ὑπερβατικὸς ἀρνεῖται παντελῶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ οὐδεμιᾶς θρησκείας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλλείπῃ τὸ ὑπερβατικὸν στοιχεῖον, συμβαίνει ὥστε, ὁσάκις πρὸ πάντων ὁ πολιτισμὸς φαίνεται ἀπομακρυνόμενος τῶν ἀληθῶν καὶ ἐσχάτων αὐτοῦ σκοπῶν, νὰ καθίσταται ἡ θρησκεία κριτὴς αὐτοῦ, ἀπαιτοῦσα τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἰς ἀνωτέρας καὶ ἀπολύτους ἀξίας καὶ συμβάλλουσα οὕτω εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου. Τοιοῦτοι κριταὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν χρόνων των ἐγένοντο ἐπὶ παραδείγματι οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραήλ, ὡς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐν ὀνόματι τῆς φιλοσοφίας ὁ Ρουσσὼ καὶ ὁ Νίτσε. Ὁ Χριστιανισμός, ἐν τῷ ὁποίῳ συνδυάζονται ἁρμονικῶς ὁ ἐνδοκοσμικὸς πρὸς τὸν ὑπερβατικὸν μυστικισμόν, τελεῖ εἰς διττὴν σχέσιν ἔναντι τοῦ πολιτισμοῦ, ἢ ἀκριβέστερον ἔναντι τῶν λοιπῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἱστορικὰς συνθήκας τοῦ πολιτισμοῦ, ἄλλοτε μὲν δημιουργεῖ στενὸν σύνδεσμον πρὸς τὸ κράτος, τὴν κοινωνίαν, τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀπορρίπτει τὰ πολιτιστικὰ ταῦτα ἀγαθά, ἀδιαφορῶν περὶ αὐτά. Ὁ ἰσχυρισμός, κατὰ τὸν ὁποῖον διάκειται κατ' ἀρχὴν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν πολιτισμόν, εἶναι παντελῶς ἐσφαλμένος καὶ ἀστήρικτος τόσον θεωρητικῶς ὅσον καὶ ἱστορικῶς. Τοὐναντίον, οὐ μόνον ἀποτελεῖ παράγοντα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἰθύνουσαν ἐν αὐτῷ ἀρχὴν διὰ τῶν μορφῶν τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησε. Δύο μόνον ἱστορικαὶ ἐμφανίσεις αὐτοῦ διάκεινται κατ' ἀρχὴν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν πολιτισμόν, ἡ μυστικοπάθεια καὶ ἡ ἐσχατολογικὴ κίνησις. Ἀμφότερα τὰ φαινόμενα ταῦτα συνδέονται πρὸς τὴν παρακμὴν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀναφαινόμενα ὡς ἀντίδρασις τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως ἐναντίον αὐτῆς. Κατὰ ταῦτα ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῆς βασικῆς ἀντινομίας μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου, ἥτις διακρίνει τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, καὶ εἶναι τρόποι ἐξάρσεως τῆς ὑπεροχῆς τοῦ θεοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς οἱονδήποτε πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἀνεξαρτήτως δὲ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ἱστορία δεικνύει ὅτι μεταξὺ θρησκείας ἀφ' ἑνὸς καὶ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ ἀφ' ἑτέρου ὑφίστανται στεναὶ σχέσεις. Ὄχι μόνον διότι ἐν τοῖς διαφόροις κύκλοις τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς τείνει ἡ ἀνθρωπότης πρὸς πολιτιστικὴν θρησκείαν, ἐφ' ὅσον σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς φυσικῆς θρησκείας ἀπὸ τῶν ἀλόγων καὶ ἀνηθίκων αὐτῆς δεσμῶν καὶ ἡ ἔξαρσις αὐτῆς εἰς καθαρῶς πνευματικὴν μορφήν. Ἀλλὰ καὶ διότι ἐκ τῆς θρησκείας ἐγεννήθησαν καὶ διὰ τῆς θρησκείας προήχθησαν πλεῖστα στοιχεῖα τοῦ καθόλου πολιτισμοῦ, ἀπὸ τῆς γεωργίας μέχρι τῆς ἀστρονομίας καὶ ἀπὸ τῆς ὑφαντουργίας μέχρι τῆς μουσικῆς, τῆς δραματουργίας καὶ τῆς φιλολογίας, ἵνα σιωπήσωμεν περὶ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις τὰς γενναιοτέρας τῶν συλλήψεων αὐτῆς ὀφείλει εἰς τὴν θρησκείαν. Ὁ παρσισμὸς ἐμφανίζει εἰς ἡμᾶς τὸ κλασσικώτατον παράδειγμα τῆς διὰ τῆς θρησκείας προαγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι ἐντεῦθεν εὐνόητον ὅτι κατὰ τοὺς μύθους τῶν παλαιῶν οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐδίδαξαν τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Αἱ περὶ τῆς γενέσεως καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ πολιτισμοῦ θεωρίαι δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὴν θετικοκρατικὴν καὶ τὴν ἰδεολογικήν. Ἡ πρώτη, καταγομένη ἀπὸ τοῦ Comte, ἐξαρτᾷ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἱστορίαν του ἐξ ὅρων βιολογικῶν, ψυχολογικῶν καὶ οἰκονομικῶν. Παρὰ τὴν ἀπόπειραν ταύτην πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς φύσεως καὶ διὰ τῶν μεθόδων καὶ ἀρχῶν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐμφανίζεται καὶ ἰσχυρὰ ῥοπὴ πνευματοκρατική, ἐνδιαφερομένη οὐχὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅλου καὶ τοῦ νοήματος αὐτοῦ. Τὸ νόημα τοῦτο τοῦ ὅλου καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ ἐξυπηρετεῖ, πλὴν πολλῶν ἄλλων, καὶ νέα τις παιδαγωγική, συνδεομένη πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν Σπράγγερ καὶ Λίττ. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ὁ πολιτισμὸς μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς φύσεως δύναται νὰ γεννηθῇ. Ἀλλ' ὅμως ὑπερακοντίζει καὶ ὑπερβάλλει τὴν φύσιν διὰ τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἡ ἱστορία τοῦ πνεύματος τούτου εἶναι οὐσιωδῶς διάφορος τῆς ἱστορίας τῆς φύσεως, διότι συνίσταται εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν νοητικῶν καὶ βουλητικῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ· διὰ τῆς φύσεως, μετὰ τῆς φύσεως καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν. Περὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀσχολοῦνται αἱ ἐπιστῆμαι τοῦ πολιτισμοῦ, αἵτινες διαιροῦνται κατὰ τὰ κύρια στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ πολιτισμός. Ἐπὶ τῶν πορισμάτων αὐτῶν στηρίζεται ἡ φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις εἶναι γενική τις θεωρία περὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ μὲν ἐρευνῶσα τὴν φύσιν, τὰς προϋποθέσεις, τοὺς παράγοντας, τὴν ὑφὴν τοῦ πολιτισμοῦ, τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, τὰς ἐν αὐτῷ ἀξίας καὶ τὸ νόημα αὐτο… δὲ ἐκφέρουσα κρίσιν περὶ τῶν ἱστορικῶς πρα… τοποιηθέντων πολιτισμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν … στων ἰδανικῶν σκοπῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ κέντρον τῶν διαφόρων πολιτισμῶν εἶναι … λαϊκὴ ψυχή, ποικίλλουσα κατὰ φυλὰς καὶ γεω… φικὸν κλῖμα. Ἕκαστος λαὸς ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτ… ἀποστολὴν ἐν τῷ συνόλῳ πολιτισμῷ. Τοῦτο ἰσχ… καὶ δι' ἕκαστον ἄνθρωπον ὡς πρὸς τὴν διαμόρ… σιν κυρίως ἰδιαιτέρας κατευθύνσεως ἐν τῷ … τισμῷ. Ὑπάρχουσι τεχνικοί, καλλιτεχνικοί, θ… σκευτικοὶ πολιτισμοί, ὅπως ὑπάρχουσι καὶ πο… ται, σοφοί, καλλιτέχναι, ὡς διακεκριμένοι ἀλ… φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ συνειδητὴ σύνδ… ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους κύκλων τοῦ πολιτισμοῦ … ἀλλήλους ἀποτελεῖ ὅ,τι καλοῦμεν πλήρη, καθ… κὸν καὶ ὁλομερῆ πολιτισμόν. Ὁ καθολικὸς οὗ… πολιτισμός, πρὸς τὸν ὁποῖον κινοῦνται οἱ δι… ἀλλήλους διαδεχόμενοι καὶ ὅμως οὐδέποτε … διαλυόμενοι πολιτιστικοὶ κύκλοι τῆς ἀνθρωπότη… οἷος ὁ ἀσιατικός, ὁ ἀφρικανικός, ὁ εὐρωπα… αἰωρεῖται ὡς σκοπός, ὡς ἀνθρωπιστικὸν ἰδε… ἐνώπιον τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hinneberg*, Die allgemeinen Grundl… der Kultur der Gegenwart (β' ἐκδ. 1912).—*Herder*, Id… zur Geschichte der Menschheit (τὸ πρῶτον 1784).—… *mal*, Die probleme der Geschichtsphilosophie (γ' … 1907).—*Chamberlain*, Die Grundlagen des 19 Jah… derts (γ' ἐκδ. 1901).—*Schurz*, Urgeschichte der K… (1900).—*Dilthef*, Einleitung in die Geisteswissensch… (1883).—*Sternberg*, Die Geburt der Kultur aus dem G… der Religion (1925).—*Bertholet*, Kultur und Reli… (1924).—*Spranger*, Lebensformen (6η ἐκδ. 1927).—*K…* Einleitung in die Geisteswissenschaften (1920).—*Li…* dividuum und Esmeinschaft, Grundlegung der Ku… philosophie (γ' ἐκδ. 1926).

Ν. Ι. ΛΟΥΒ…

«Πολιτισμός». Τίτλος ἑλληνικῶν περιοδι… —1) Ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρ… κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1921 ὑπὸ Σπ. Μουσ… (Φ. Γιοφύλη).—2) Μηνιαῖον ἐγκυκλοπαιδικὸν πε… δικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν κατὰ Φεβρουάριον … 1932 ὑπὸ Κλεισθένους Φιλαρέτου.

πολιτογράφησις, *—εως* (ἡ)· ἡ μεταξὺ τῶν … τῶν κράτους τινὸς ἐγγραφὴ ἀλλοδαποῦ.

—*[Νομ.]* Βλ. *ἰθαγένεια.*

πολιτογραφῶ (*—έω*)· ἐγγράφω ἀλλοδαπὸν … ταξὺ τῶν πολιτῶν κράτους τινός· ‖ συνήθ. πο… *λιτογραφοῦμαι*· ἐγγράφομαι πολίτης.

πολιτοφυλακὴ (ἡ)· οἱ ἐκ πολιτῶν ἄνευ εἰδ… στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καλούμενοι ἄνδρες … ριν ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας εἰς ἐκ… κτους περιστάσεις.

— *[Στρατ. Ὀργ.]* Ἡ τελευταία κατηγορία … στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως, ἀποτελοῦσα σ… τευμα τρίτης γραμμῆς, ἐκ τῶν ἐσχάτων πόρ… ψύχου ὑλικοῦ, ὅπερ δύναται χώρα τις νὰ δια… πρὸς φρούρησιν καὶ τήρησιν τῆς τάξεως ἐν … ἐσωτερικῷ, ἐν περιπτώσει ἐκτάκτων πολ… ἀναγκῶν ἢ ἐν περιπτώσει ἐπικειμένης ἢ ἀ… νης ἤδη ἐχθρικῆς εἰσβολῆς. Ἀναλόγως τοῦ … ἰσχύϊ ἑκάστοτε στρατολογικοῦ νόμου καὶ τοῦ … γανισμοῦ τοῦ στρατοῦ, ἡ *πολιτοφυλακὴ* εἴτε … αὐτὴ αὕτη ἡ ἐφεδρεία τῆς ἐθνοφρουρᾶς, ὡς … τὸν ἑλληνικὸν στρατολογικὸν νόμον τοῦ 1904 … λουμένη ὑπὸ τὰ ὅπλα «ὁπόταν ὁ ἐχθρὸς εἰσ… εἰς τὴν χώραν ἢ ἐπίκειται ἡ εἰσβολὴ αὐτοῦ», εἴτε … κροτεῖται ἐκτάκτως, ὡς συμφώνως πρὸς τὸν … μον περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τῶν κατὰ … δυνάμεων τοῦ 1876 καθωρίσθη παρ' ἡμῖν … καθ' ὃν ἐπετρέπετο νὰ διατάσσηται παν… στρατεία ἁπάντων τῶν δυναμένων νὰ φέ… ὅπλα, ἡλικίας κατωτέρας τῶν 18 ἢ ἀνωτέρ… 50 ἐτῶν. Γενικῶς ἡ πολιτοφυλακὴ χρησιμο… ται ἐν τῇ περιφερείᾳ, ἐξ ἧς προέρχονται … αὐτὴν κατατασσόμενοι, εἰς ὅλως δὲ ἐξαιρετικ… ριστάσεις δύναται νὰ ἐξέρχηται ταύτης.

Ἡ ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Γερμανίᾳ Landst… ἀπετέλει ὠργανωμένην πολιτοφυλακήν, περι… νουσαν ὅλα τὰ ὅπλα. Τοῦ αὐτοῦ τύπου ἦτο … τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἡ garde civique τοῦ Β… γίου, ὁμοιάζουσα μᾶλλον πρὸς τὴν παλαι… ἐν Γαλλίᾳ garde nationale, ἦτο προωρισμ… καιρῷ πολέμου διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως … ἐσωτερικῷ καὶ ἐνδεχομένως πρὸς συμμετοχ… τὴν ἄμυναν τῆς χώρας. Περιελάμβανε τοὺς ἰκ… διὰ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τοῦ 21ου … τοῦ 50οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ὡς καὶ ἐθελον… ὑποδιῃρεῖτο δὲ εἰς δύο σειρὰς (bans).

Κ. Δ…

πολιτοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ἀνὴρ ἐκ τῆς … *φυλακῆς* (βλ. λ.).

πόλιτσα (ἡ)· συμβόλαιον ἀσφαλιστικῆς … ρείας, ἀσφαλιστήριον (ἰταλ. polizza).

Πόλιτσερ (Politzer), ***Ἀδάμ.*** Ἐπιφανὴς Αὐσ… κὸς ὠτολόγος τῆς Βιέννης, γεννηθεὶς ἐν … τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1835. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ … νεπιστήμιον τῆς Βιέννης, ἀναγορευθεὶς διδ… τῷ 1859. Τῷ 1861 ἐγένετο ὑφηγητής, τῷ … ἔκτακτος καθηγητής, τῷ 1873 διευθυντὴς … ὠτολογικῆς κλινικῆς τοῦ δημοτικοῦ νοσοκ…

Digitized by Google

ιέννης, τῷ 1895 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ὠτο-ογίας καὶ μετὰ τρία ἔτη διευθυντὴς τῆς πα-επιστημιακῆς ὠτολογικῆς κλινικῆς. Ἔγραψε πλεῖ-τα ἐπὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ τυμπάνου, ἐπὶ τῆς ἀνα-ομικῆς φυσιολογίας καὶ θεραπευτικῆς τοῦ ἀκου-τικοῦ ὀργάνου καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς θεραπευτικῆς εθόδου τῶν διαπυήσεων τοῦ μέσου ὠτός, ἐπὶ ῶν πολυπόδων κλπ.: «Die Beleuchtungsbilder es Trommelfells etc.» (Βιέννη 1865), «Zehn Wand-ıfeln zur Anatomie des Gehörorgans» (1873) κλ. ὸ κύριον ἔργον του εἶναι τὸ σύγγραμμά του τῆς εραπευτικῆς τῶν νόσων τοῦ ὠτὸς «Lehrbuch es Ohrenheilkunde» (Στουτγάρδη 1878—1893). Ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Die anatomi-che und histologische Zergliederung des men-chlichen Gehörorgans in normalen und kranken ustande» (1889), «Atlas der Beleuchtungsbilder es Trommelfells», μετὰ 14 χρωμολιθογραφικῶν ινάκων καὶ 392 εἰκόνων τοῦ τυμπάνου (Βιέννη 896). Κατήρτισεν ἅμα οὗτος ἐν τῇ ὠτολογικῇ λινικῇ τῆς Βιέννης πλουσίαν καὶ σπανίαν συλλο-ὴν ἀνατομικῶν καὶ ἀνατομοπαθολογικῶν παρα-κευασμάτων τοῦ ὠτός, οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἐν Εὐ-ώπῃ ἀνευρισκομένων. Πρῶτος εφήρμοσεν ἐν τῇ εραπευτικῇ τῶν ὤτων τὴν ἐμφύσησιν ἀέρος εἰς ὰς εὐσταχιανὰς σάλπιγγας δι' εἰδικῆς ὑπ' αὐτοῦ πινοηθείσης διατρήτου ἐν τῇ μεσότητί της ελα-τικῆς σφαίρας, συνδεομένης μετὰ τοῦ κυλινδρι-οῦ ἄκρου της δι' ἐλαστικοῦ σωλῆνος. Ἡ δι' ἀέ-ος αὕτη θεραπεία ἐκλήθη ἔκτοτε *μέθοδος Πόλι-ερ*. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μικρὰ τρί-ωνος μοῖρα τοῦ κάτω τμήματος τῆς μεμβράνης οῦ τυμπάνου, ἥτις παρίσταται ὡς ἡ φωτεινοτέρα οῦ λοιποῦ μέρους τῆς μεμβράνης, ἐκλήθη *φωτει-ς κῶνος τοῦ Πόλιτσερ*. **Ο. Ρ.**

Πολιτώριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰτα-ας ἐν Λατίῳ, καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ῆς Ῥώμης Ἄγκου Μάρκου (640—616 π. Χ.). **Α.Θ.Σ.**

Πολιφάδες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὴ μι-ρὰ νῆσος τοῦ Λυκίου πελάγους (πλάτ. 36°08'30" ., μῆκ. 29°39' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rho-os to Karaburnù), μία τῶν σχηματιζουσῶν τὸν μένα τοῦ Καστελλορρίζου, ἀκροτάτη δεξιᾷ τῷ σπλέοντι αὐτόν. **Σ. Ε. Λ.**

Πολίχνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία μικρὰ πόλις ῆς δυτικῆς Κρήτης ὅμορος τῆς Κυδωνίας, αὐτό-μος, ὡς φρονεῖ ὁ Σβορῶνος, ἀποδίδων εἰς αὐ-ὴν τὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὰ γράμματα πο, ενα ἄλλοι θεωροῦσιν ὡς ἀνήκοντα εἰς Πολυρ-ήνιον ἢ Ποικιλάσιον. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἡ-οδότου (Ζ', 170), λέγοντος ὅτι οἱ Κρῆτες ἐξεστρά-υσαν εἰς Σικελίαν πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ θανάτου οῦ Μίνωος «πλὴν Πολιχνιτέων τε καὶ Πραισίων». μοίως ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Β', 85), ἀναφέρον-ς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, πεισθέντες ὑπὸ τοῦ Γορτυ-ου Νικίου ὅτι θὰ κυριεύσωσι τὴν Κυδωνίαν, εμψαν 20 πλοῖα ὑπὲρ τῶν Πολιχνιτῶν, ἐλεηλά-σαν δὲ τὴν Κυδωνίαν χωρὶς νὰ κατορθώσουν λο τι. Ἄγνωστος ἡ θέσις αὐτῆς. Εἶναι ὅμως ορος πρὸς τὴν Κυδωνίαν, ὡς λέγει ὁ Θουκυδί-ης ἐπὶ λέξει: «Πολιχνίταις χαριζόμενος ὁμόροις τῶν δωνιατῶν». Ὁ Pashley νομίζει ὅτι εἶναι ἡ [illegible] (Ἀργυρούπολις). Ἄλλοι τοποθετοῦσιν εἰς τὰ εσκλά, ὅπου τοποθετεῖται ἡ Ριζηνία ἢ Κεραία, ἄλλοι παρὰ τοὺς Λάκκους. Πιθανωτέρα θέ-ς εἶναι ὁ ὑπεράνω τοῦ Βαρυπέτρου Κυδωνίας φος Κάστελλος. Ὅλα ὅμως εἶναι ἀμάρτυροι εἰ-σίαι. **Ε. Γ.**

πολίχνη (ἡ)· μικρὰ πόλις (ὑποκορ. τοῦ *πόλις*).

Πολίχνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Μεσ-νίας, κειμένη πρὸς Δ. τῆς Ἀνδανίας, ἐπὶ τῆς ὸς τὴν Κυπαρισσίαν ὁδοῦ (*Παυσ.* IV, 33, 6). **Α. Θ. Σ.**

—Πολίχνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου ου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁρμώμενος ὁ Ἱστιαῖος ἐνί-σε τοὺς Χίους εἰς τὰ λεγόμενα Κοῖλα καὶ κα-πέταξε τὴν νῆσον αὐτῶν περὶ τὸ 498 π. Χ. *Ἡροδ.* VI, 26). **Α. Θ. Σ.**

—Πολίχνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰωνίας, ἡ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Ἑρμαίου κόλ-υ (νῦν Σμύρνης), κατοικουμένη εἰς παλαιοτέραν οχὴν ὑπὸ τῶν Κλαζομενίων, πρὸ τῆς μετοική-ώς των ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησῖδος. Κατὰ τὴν ὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὑποκινηθεῖσαν ἐπανάστασιν ν Ἰωνικῶν πόλεων, πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ἀθη-ϊκοῦ ζυγοῦ, οἱ Κλαζομένιοι, φοβούμενοι τὴν ναυ-ὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, κατέφυγον ἐν αὐτῇ ἤρχισαν νὰ περιτειχίζωσιν αὐτήν. Ἐπελθόντες ως οἱ Ἀθηναῖοι τῷ 418 π. Χ. καὶ καταλαβόν-ς αὐτήν, τειχιζομένην ἔτι, ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς ἀναγνωρίσωσιν ἐκ νέου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν *ουκ.* VIII, 14 καὶ 23). **Α. Θ. Σ.**

— Πολίχνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. «Χωρίον τειχῆρες», ἐν ωάδι τῆς Μ. Ἀσίας, κείμενον ἀριστερὰ τοῦ Αἰ-που ποταμοῦ (νῦν Γκιόνεν-τσάϊ) παρὰ τὴν Παλαί-ψιν (*Στράβ.* XIII, 603 καὶ 607). **Α. Θ. Σ.**

— Πολίχνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ν. Α. παραλίας τῆς Σικελίας παρὰ τὰς Συρακούσας, τὸ ὁποῖον καταλαβόντες καὶ τειχίσαντες οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ τὴν Σικελικὴν ἐκστρατείαν (415—413 π. Χ.), ἐπολιόρκουν τὰς Συρακούσας (*Διοδ. Σικελ.* XIII, 7). Βραδύτερον κατελήφθη μετὰ τοῦ φρουρίου Δά-σκωνος ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τυράννου τῶν Συρα-κουσῶν, κατὰ τὸν Καρχηδονιακὸν πόλεμον τῷ 397 π. Χ. (*Διοδ. Σικελ.* XIV, 72). **Α. Θ. Σ.**

— Πολίχνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΑ. Λα-κωνικῆς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (IV, 36, 5). **Α. Θ. Σ.**

— Πολίχνη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Σταθμοῦ (Χαρμὰν-κιόϊ) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης· τὸ πρότερον καλούμενον *Καραϊσίν*. Κάτ. (1928) 451. —2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 510. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἐλαιοτριβεῖον.

πολίχνιον (τό)· ἀρχ. ὑποκορ. τοῦ *πολίχνη*.

Πολίχνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὸν φρού-ριον τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, κείμενον ἐπὶ λόφου πρὸς Β. τοῦ Ἱεροῦ τῶν Βυ-ζαντίων (νῦν Ρούμελη Καβάκ). Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἀνήγειρε πιθανῶς φρούριον τῷ 1628 Μουρὰτ ὁ Δ', ἐρειπωθὲν ἔκτοτε. **Α. Θ. Σ.**

Πολιχνῖτος *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς νήσου Λέσβου (βλ. *Πολυχνῖτος*).

Πόλιχος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Λυ-κάονος, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, τοὺς ὁποίους, ἐπειδὴ «πάντας ἀνθρώπους ὑπερέβαλλον ὑπερηφανίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ», κατεκεραύνωσεν ὁ Ζεύς, πλὴν τοῦ νεω-τέρου ἀδελφοῦ των Νυκτίμου (*Ἀπολλδ.* III. 8, 1). **Α. Θ. Σ.**

πολίωσις, —εως (ἡ)· τὸ πολιοῦσθαι, τὸ νὰ γίνῃ τις πολιός.

— *[Ἀνατομ.]* Ἡ *πολίωσις* τῶν τριχῶν προκα-λεῖται κυρίως ἐκ τῆς εἰσβολῆς φυσαλλίδων ἀέρος εἰς τοὺς μεσοκυτταρίους χώρους τῆς τριχὸς καὶ ἐντὸς τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων αὐτῆς. **Ι. Π.**

— *[Δερματολ.]* Ὁ ἀποχρωματισμὸς ἢ ἡ λεύ-κανσις τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος δύναται νὰ εἶναι συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος, γενικὴ ἢ μερική. Ἡ ἐπίκτητος πολίωσις εἶναι φυσιολογικὴ ἢ παθολογική, γενικὴ ἢ μερική. Φυσιολογικὴ εἶ-ναι ἡ λεύκανσις τῶν τριχῶν πέραν ὡρισμένης ἡλικίας, παθολογικὴ δὲ ἡ παρουσιαζομένη εἰς νεαρὰ ἄτομα, πιθανῶς ἐκ κληρονομικῆς προδια-θέσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ διαφόρων ψυχολογικῶν αἰ-τίων, ὡς ἐξαιρετικὸς τρόμος κτλ. Εἰς τὸ ἐρώτημα, ἐὰν αἱ τρίχες εἶναι δυνατὸν νὰ λευκανθοῦν ἐξαί-φνης, οἱ ἐπιστήμονες δίδουν ἀντιθέτους ἀπαντή-σεις. Σοβαροὶ ἐπιστήμονες, ὡς οἱ Brown Sequard, Vulpian, Mosler περιέγραψαν περιπτώσεις, καθ' ἃς πράγματι αἱ τρίχες ὁλόκληροι καὶ εἰς βραχὺ χρο-νικὸν διάστημα ἐλευκάνθησαν. Ἡ ἀπόπειρα ὡρι-σμένων ἐπιστημόνων νὰ ἐμποδίσωσι τὴν λεύκαν-σιν τῶν τριχῶν διὰ τῆς χορηγήσεως ἐσωτερικῶν φαρμάκων, θείου καὶ σιδήρου, ἀπέτυχον. **Κ. Κ. Κ.**

Πὸλκ (Polk), *Ἰάκωβος - Νόξ*. Πρόεδρος τῶν Ἡ-νωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Πὼκ* Ἰάκωβος-Νόξ).

πόλκα (ἡ)· εἶδος γυναικείου ἐνδύματος, τὸ ὁποῖον, φθάνον ἕως τὴν μέσην καὶ κομβωνόμενον ἐπὶ τοῦ στήθους διὰ σειρᾶς κομβίων, κατασκευάζεται συνή-θως ἀπὸ χονδρὸ μερινὸ ὕφασμα, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἀπὸ λεπτότερα ὑφάσματα, ὅπως τὸ τσίτι κτλ., ἀνοι-κτοῦ χρώματος, καὶ φέρεται συνήθως ὑπὸ ἡλι-κιωμένων γυναικῶν ‖ μουσ., χορὸς γυριστὸς προελ-θὼν ἐκ τοῦ ἀρχαίου σκωτικοῦ χοροῦ (σότις, schot-tisch), συντεθειμένος ἐπὶ μέτρου 2/4 καὶ ἔχων ἀγω-γὴν γοργήν, ὀλίγον τι βραδυτέραν τῆς τοῦ γκα-λὸπ (104= ♩) ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Βοημίᾳ τῷ 1830.

Πολκόφσκι (Polkowski), *Ἰγνάτιος*. Πολωνὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1833. Εἰκοσιτετραετὴς πε-ριεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν πολωνικὴν κίνησιν, ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ, διαμείνας ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Ῥώμην καὶ Παρισίους. Εἶτα, ἐγκατασταθεὶς εἰς Λαμπιστσίν, ἐν πύργῳ χωροδεσπότου τῆς πρωσσικῆς Πολω-νίας, ἤρχισε καταγινόμενος εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Κάρολος Ἀντωνίεβιτς» (1860), «Σιγισμοῦνδος Φελίνσκι» (1865), «Νικόλαος Κοπέρνικος» (1873), «Ἱστορία τοῦ Λαμπιστσίν» (1878) κ. ἄ. **Γ. Ι. Β.**

Πόλλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἰνδικοῦ πε-λάγους (βλ. λ *Πάλλα*).

Πολλαγιουόλο (Pollaiuolo), *Ἀντώνιος ντέλ —*. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων, ζωγράφος, γλύπτης καὶ χα-ράκτης ἐκ Φλωρεντίας (1426—1498). Ἐγένετο τὸ πρῶτον εὐφήμως γνωστός, ὅτε ὁ διάσημος Γκιμ-πέρτι τῷ ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς τῶν διακο-σμητικῶν περιθυρωμάτων τοῦ βαπτιστηρίου τῆς Φλωρεντίας, ἀφοσιωθεὶς δ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν χρυσοχοΐαν ἐξετέλεσε τὰ τρία θαυμάσια ἀρ-γυρᾶ ἀνάγλυφα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου («Ὁ χορὸς τῆς Ἡρωδιάδος», «Τὸ συμπόσιον τοῦ Ἡρώδου», «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής»). Βραδύτερον κατέ-λιπε τὴν τέχνην ταύτην, διὰ ν' ἀφιερώσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἔνθα ἐπεδείξατο γόνιμον καὶ ἰδιότυπον τάλαντον, ὅπερ ἐνίσχυσε διὰ τῆς διδα-σκαλίας τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου, μεθ' οὗ ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα συνειργάσθη. Τὸ πρῶτον ἔρ-γον, ὅπερ παρουσίασεν, ἀφ' ἧς ἤρξατο αὐτοτελῶς ἐργαζόμενος, εἶναι ἡ ἀριστουργηματικὴ προσωπο-γραφία τοῦ Poggio, ἡ ἀποκειμένη ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας καὶ ἐκτελεσθεῖσα τῷ 1472. Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ἐξετέλεσεν ἕνα «Ἅγιον Σεβαστια-

Α. Πολλαγιουόλο: Δαυΐδ.
[Μουσεῖον Βερολίνου.]

νὸν» διὰ τὸ παρεκκλήσιον Pucci, εἶτα δ' ἐξειργά-σθη τὸν περίφημον, ἐξαφανισθέντα ἤδη, «Ἅγιον Χριστόφορον» τοῦ Σὰν Μινιάτο, ὃν καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἐμιμήθη ἐν τῷ ἀγάλματι τοῦ Δαυΐδ. Ὡς ζωγράφος καὶ γλύπτης ὁ Ἀντώνιος ντὲλ Πολλαγιουόλο ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν διδασκά-λων τοῦ ρεαλισμοῦ· ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ντονατέλλο καὶ τοῦ Οὐτσέλλο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἤσκησε βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Μποτι-τσέλλι καὶ τοῦ Βερόκκιο. Εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον θαυ-μαζομένων πινάκων του εἶναι «Ὁ Τωβίας καὶ ὁ ἄγ-γελος» (Μουσεῖον Τουρίνου). Ὡς ἀρχιτέκτων ἐκλήθη εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Η', διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸ περίφημον μαυσωλεῖον τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ'. Ἐπὶ πλέον ἐξετέλεσε καὶ τὰ σχεδιαγράμματα τοῦ Μπελβεντέρε. Ὡς χαράκτης ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν χαρακτικὴν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως· δυστυχῶς μόνον τέσσαρα σχετικὰ ἔργα του διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν: «Ὁ Ἡρακλῆς φέρων κίονα», «Ἡ ἁγία Οἰκογένεια», «Ὁ Ἡρακλῆς καταβάλλων τὸν Ἀνταῖον» καὶ «Ξιφομαχία τεσσάρων γυμνῶν ἀνδρῶν», περίφημος, ὑπὸ τὸν τί-τλον «Gli Ignudi». Ἄξιον ἀναγραφῆς εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ Ἀντώνιος ντὲλ Πολλαγιουόλο συνεπλή-ρωσε διὰ τῶν δύο βρεφῶν (τοῦ Ῥωμύλου καὶ Ῥώ-μου) τὴν ὀνομαστὴν «Λύκαιναν», τὸ ἱερὸν ζῷον τῆς Ῥώμης, ἔργον ἐτρουσκικὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., ἄνηκον πιθανῶς εἰς τὴν σχολὴν τῶν Βηίων καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ Καπιτωλίνῳ μου-σείῳ τῆς Ῥώμης. **Ι. Μ. Π.**

—Πολλαγιουόλο (Pollaiuolo), *Πέτρος ντὲλ —*. Ἰτα-λὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος ἐκ Φλωρεντίας (1443 —1496). Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσ-σονται ὁ «Galeazzo Maria Sforza» (Πινακοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντία) καὶ «Ἡ στέψις τῆς Θεοτόκου» (ἐν San Gimignano, παρὰ τὴν Φλωρεντίαν). Συν-ειργάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀντωνίου, οὗ ὑπῆρξε καὶ διδάσκαλος, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πλείστων ἔργων, ἐν οἷς: «Ὁ Τωβίας καὶ ὁ ἄγγελος» (Μουσεῖον Τορίνου), οἱ «Τρεῖς ἅγιοι» καὶ αἱ «Ἀρεταί» (Πινα-κοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντία). **Ι. Μ. Π.**

— Πολλαγιουόλο (Pollaiuolo), *Σίμων ντὲλ —*, ὁ ἐπιλεγόμενος Il Cronaca (ὁ ἀρχαιολόγος). Ἰταλὸς ἀρ-χιτέκτων ἐκ Φλωρεντίας (1457—1508). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἐπισημοτέρων ἐκπροσώπων τοῦ ἀρχαίου πνεύματος ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τῆς ἰταλικῆς ἀνα-γεννήσεως. Τὸ περιφημότερον τῶν ἔργων του εἶ-ναι τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ παλάτιον Στρότσι (Strozzi),

Digitized by Google

ὅπερ ἤρξατο οἰκοδομῶν ὁ Μπενεντέττο ντὰ Μαγιάνο τῷ 1489 ἐπὶ ἰδικῶν του σχεδίων ἤ, πιθανῶς, ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ἰουλιανοῦ ντὰ Σανγκάλλο. Παρὰ τὴν Φλωρεντίαν ἵδρυται καὶ ἕτερον ὀνομαστὸν ἔργον τοῦ Cronaca, ὁ ναὸς τοῦ San Salvatore al Monte, οἰκοδόμημα πλῆρες ἀφελοῦς χάριτος, ὅπερ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος προσφυῶς ἀπεκάλεσε «Bella Villanella» (Ἡ ὡραία χωρική). Ὁ Cronaca ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὰς πολιτικὰς ἔριδας τῆς ἐποχῆς του, ὑπῆρξε δ' εἷς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σαβοναρόλα. Ι. Μ. Π.

πολλακιουρία, ἡ *πολλακισουρία*· βλ. *συχνουρία*.

πολλάκις· ἐπιρρ., πολλὲς φορές, ἐπανειλημμένως: «τὸν ἐζήτησα πολλάκις» || «πολλάκις τοῦ μηνός, — τοῦ ἔτους κλπ.».

πολλάκ(κ)α (ἰταλ. polacca, γαλλ. polacre, ἀγγλ. pole-mast-rigged) *[Ναυτ.]*. Κυρίως πλοῖον τρίστηλον ἢ δίστηλον μὲ ἱστοὺς ἐπιβόλους. Παρ' ἡμῖν ὅμως ὠνομάζοντο κατὰ τὸν Ἀγῶνα τρίστηλα τοιαῦτα τῶν ὁποίων οἱ ἱστοί, ὁ ἀκάτιος καὶ ὁ μέγας, δὲν ἔφερον σιπάρους, ὁ δὲ ἱστὸς τοῦ ἐπιδρόμου ἔφερεν ἀντὶ ἐπιδρόμου *οὖρος*, οὐδὲν δὲ ἱστίον ἄλλο πλὴν δολωνίδος· τὸ σκάφος του ἦτο ὡς τὸ τῶν δρομώνων. Πλεῖσται τοιαῦται πολλάκαι ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ἡμερολόγια τῶν πλοίων τοῦ Ἀγῶνος. Σ. Ε. Λ.

Πολλὰ Νερὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαρίνας (Σερμαρινόβου) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρότερον καλούμενον *Φέτιτσα*. Κάτ. (1928) 340.

πολλαντίνη (Pollantin) *[Φαρμακογ.]*. Ὀροεμβόλιον λαμβανόμενον ἐκ τοῦ ὀροῦ ἵππων ἐμβολιασθέντων κατὰ τῆς γυρεοτοξίνης τῶν ἀγρωστωδῶν, τῆς προκαλούσης τὸν χορτοπυρετόν. Ὁ ἐμβολιασμὸς γίνεται διὰ κατεργάσματος τῆς γύρεως τῶν ἀγρωστωδῶν. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται ὁ ὀρὸς ὡς κόνις ἢ ὑγρόν, ἐπίσης καὶ ὡς ἀλοιφὴ ἢ φύραμα. Ὁ ξηρὸς ὀρὸς φέρεται εἰς τεμάχια μεγέθους κεφαλῆς καρφοβελόνης. Ἐκ τοῦ ὑγροῦ ὀροῦ ἐνσταλάζονται 1—2 σταγόνες εἰς τὴν βλεννομεμβράναν τῆς ῥινός. Ἡ διάρκεια τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὀροῦ εἶναι λίαν παροδική, ὥς ἐκ τούτου δέον νὰ χρησιμοποιῆται 2—3 φορὰς ἡμερησίως. Κ. Γ. Μ.

πολλαπλασιάζω· καθιστῶ τι πολλαπλάσιον, ἐπαναλαμβάνω πολλάκις: «πολλαπλασιάζω τὸ δέκα ἐπὶ πέντε» ἐπαναλαμβάνω τὸ δέκα ἐπὶ πέντε || καθόλου, αὐξάνω καταπληκτικῶς: «ἐπολλαπλασίασε τὴν περιουσίαν του», «θὰ πολλαπλασιάσω τὰς προσπαθείας μου».

πολλαπλασίασις, —εως (ἡ)· *πολλαπλασιασμός* (βλ. λ.).

πολλαπλασιασμὸς (ὁ)· αὔξησις ποσοῦ τινος πολλάκις ἐπαναληφθέντος: «ὁ πολλαπλασιασμὸς τῆς περιουσίας τινός» || καθόλου, αὔξησις δι' ἀναπαραγωγῆς, πλήθυνσις: «πολλαπλασιασμὸς τῶν βοσκημάτων» || ἀριθμητικὴ πρᾶξις, καθ' ἣν ποσόν τι ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις, δηλούμενον διὰ νέου ἀριθμοῦ.

— *[Ἀριθμητ.]* Μία ἐκ τῶν τεσσάρων θεμελιωδῶν πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς. Εἶνε δὲ—ἐπὶ φυσικῶν ἀριθμῶν—πρόσθεσις ἴσων ἀριθμῶν. Π. χ. ἡ πρόσθεσις 5+5+5+5+5+5+5, ἔχουσα ἴσους προσθετέους, καλεῖται πολλαπλασιασμὸς τοῦ 5 (δηλαδὴ ἐπανάληψις ἑνὸς ἐξ αὐτῶν). Ὁ ἐπαναλαμβανόμενος ἀριθμὸς καλεῖται *πολλαπλασιαστέος*· ὁ ἀριθμὸς ὅστις δηλοῖ ποσάκις ἐπαναλαμβάνεται ὁ πολλαπλασιαστέος (δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς ὁ δηλῶν τὸ πλῆθος τῶν προσθετέων, ἤτοι εἰς τὸ παράδειγμα ὁ 7) καλεῖται *πολλαπλασιαστής*, ὁ δ' ἀριθμὸς ὁ προκύπτων ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως ταύτης (τὸ ἄθροισμα τῆς προσθέσεως) καλεῖται *γινόμενον* τοῦ πολλαπλασιαστέου ἐπὶ τὸν πολλαπλασιαστήν. Σημειοῦται δὲ συντόμως ἡ σχέσις πολλαπλασιαστέου, πολλαπλασιαστοῦ καὶ γινομένου ὡς ἑξῆς: 5×7=35.

Τὸ σημεῖον × (ἀναγινωσκόμενον «ἐπί») εἶναι σύμβολον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ἀριστερὰ τοῦ ὁποίου γράφεται ὁ πολλαπλασιαστέος καὶ δεξιὰ ὁ πολλαπλασιαστής.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν ἔχει τὴν σπουδαίαν ἰδιότητα, καθ' ἣν τὸ γινόμενον δὲν μεταβάλλεται ἐὰν ὁ πολλαπλασιαστὴς γίνῃ πολλαπλασιαστέος καὶ ὁ πολλαπλασιαστὴς πολλαπλασιαστέος· δηλαδὴ εἶναι:

$$5\times7=7\times5$$

ἕνεκεν τούτου ἀμφότεροι, πολλαπλασιαστέος καὶ πολλαπλασιαστής, λέγονται *παράγοντες* τοῦ γινομένου. Ἡ ἰδιότης αὕτη—τῆς μεταθέσεως τῶν παραγόντων ἄνευ βλάβης τοῦ γινομένου—λέγεται *νόμος ἀντιμεταθετικός*. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι ἐκτελοῦμεν πολλαπλασιασμὸν δύο ἀριθμῶν (χωρὶς νὰ ὁρίζωμεν τίς ὁ πολλαπλασιαστέος καὶ τίς ὁ πολλαπλασιαστής), ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀφῃρημένων ἀριθμῶν· ἐὰν ὅμως ὁ πολλαπλασιασμὸς ἀφορᾷ εἰς συγκεκριμένους ἀριθμούς, ὡς εἰς τὰ προβλήματα τῶν συμμιγῶν ἀριθμῶν, τότε εἶναι ἀνάγκη πρὸς ἐκτέλεσίν του νὰ διακρίνωμεν τὸν πολλαπλασιαστέον, τὸ εἶδος τῶν μονάδων τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ εἶδος τῶν μονάδων τοῦ γινομένου, ἐνῷ ὁ πολλαπλασιαστὴς—καίτοι τυχὸν συγκεκριμένος—θὰ λογίζηται ὡς ἀφῃρημένος.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως τοῦ πολλαπλασιασμοῦ (ἐν τῷ δεκαδικῷ συστήματι γραφῆς τῶν ἀριθμῶν) ἔχομεν τὸν πίνακα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, τὸν *πυθαγόρειον* λεγόμενον· ἤτοι τὸν πίνακα τῶν γινομένων ἀνὰ δύο τῶν 9 μονοψηφίων ἀριθμῶν.

Πίναξ πολλαπλασιασμοῦ.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ τὸ γινόμενον δύο ἀριθμῶν μονοψηφίων, εὑρίσκεται εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν σειρῶν, αἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν τούτων. Π. χ. τὸ γινόμενον τῶν ἀριθμῶν 5 καὶ 8 εὑρίσκεται εἰς τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁριζοντίας σειρᾶς, ἥτις ἔχει ἀρχὴν τὸν 5 καὶ τῆς καθέτου, ἥτις ἔχει ἀρχὴν τὸν 8 ἢ καὶ ἀντιστρόφως. Ἤτοι τὸ γινόμενον 40 εἶναι δὶς γεγραμμένον ἐν τῷ πίνακι· τοῦτο συμβαίνει δι' ὅλα τὰ γινόμενα. Ἕνεκεν τούτου τὸ τετράγωνον σχῆμα τοῦ πίνακος εἶναι συμμετρικὸν ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, μὲ γραμμὴν συμμετρίας τὴν διαγώνιον 1, 4, 9, 16, 25, 36, 49, 64, 81, εἰς τὰ ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας μέρη τοῦ πίνακος, εἰς ἴσας ἀποστάσεις, ὑπάρχουσι γεγραμμένοι ἴσοι ἀριθμοί. Ἡ διαγώνιος αὕτη περιέχει τὰ τετράγωνα 1^2, 2^2, 3^2, 4^2, 5^2, 6^2, 7^2, 8^2 καὶ 9^2, τῶν 9 μονοψηφίων ἀριθμῶν. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ μηδενὸς 0 ἐπὶ οἱονδήποτε ἀριθμόν, καὶ ἀντιστρόφως, δίδει γινόμενον μηδέν. Ἐὰν ἐνθυμώμεθα τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν 5 μόνον πρώτων ἀριθμῶν 1, 2, 3, 4, 5, δυνάμεθα προχείρως (ἄνευ χρήσεως γραφῆς) νὰ εὕρωμεν ἀμέσως τὸ γινόμενον δύο ἀριθμῶν μονοψηφίων μεγαλυτέρων τοῦ 5 ὡς ἑξῆς: Κλείομεν ἐκ τῆς μιᾶς χειρὸς τόσους δακτύλους ὅσαι μονάδες ὑπολείπονται τοῦ ἑνὸς δοθέντος ἀριθμοῦ ἀπὸ τοῦ 10· ὁμοίως καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας. Εἶτα πολλαπλασιάζομεν τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κλειστῶν δακτύλων (οἵτινες ἀριθμοὶ θὰ εἶναι μικρότεροι τοῦ 5) καὶ εἰς τὸ γινόμενον προσθέτομεν τόσας δεκάδας, ὅσοι εἶναι οἱ ἀνοικτοὶ δάκτυλοι καὶ τῶν δύο χειρῶν. Παράδειγμα: Ἔστω ὁ πολλαπλασιασμὸς 6×9. Κλείομεν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς 4 δακτύλους (=10—6) καὶ ἕνα δάκτυλον ἐκ τῆς δεξιᾶς (1=10—9), ὅτε σχηματίζομεν τὸ γινόμενον 1×4=4, εἰς ὃ προσθέτομεν τόσας δεκάδας ὅσοι εἶναι οἱ ἀνοικτοὶ δάκτυλοι, δηλαδὴ 5, ἤτοι προσθέτομεν 50, ὅτε εὑρίσκομεν: 6×9=54.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς οἱουδήποτε ἀριθμοῦ (φυσικοῦ) ἐπὶ 10, 100 . . . ἐν γένει ἐπὶ ἀριθμὸν γραφόμενον διὰ τῆς μονάδος ἀκολουθουμένης ὑπὸ μηδενικῶν γίνεται ἂν εἰς τὸν πολλαπλασιαστέον ἀριθμὸν γράψωσιν εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ (δεξιὰ) τόσα μηδενικά, ὅσα μηδενικὰ ἔχει ὁ πολλαπλασιαστής. Π. χ. 83×1000=83.000. Γνωρίζοντες τὸν πολλαπλασιασμὸν διὰ τοὺς δέκα μονοψηφίους ἀριθμοὺς 0, 1, 2 . . . 9, ἐκτελοῦμεν τοῦτον ἐπὶ πολυψηφίων ὡς ἑξῆς: Πολλαπλασιάζομεν ἕκαστον ψηφίον τοῦ ἑνὸς παράγοντος ἐπὶ ἕκαστον ψηφίον τοῦ ἄλλου καὶ ἀθροίζομεν τὰ προκύπτοντα μερικὰ γινόμενα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων γράφομεν δεξιὰ τόσα μηδενικά, ὅσα εἶναι τὰ μηδενικὰ τῶν δεκαδικῶν μονάδων τῶν ψηφίων, ὧν εἶναι γινόμενον. Π. χ. διὰ νὰ ἐκτελέσωμεν τὸν πολλαπλασιασμὸν 834 × 62 ἐκτελοῦμεν τοὺς πολλαπλασιασμοὺς

α 2×4= 8
β 2×3= 6
γ 2×8=16
δ 6×4=24
ε 6×3=18
ζ 6×8=48

Εἰς τὸ α γινόμενον δὲν προσθέτομεν μηδενικά, διότι δὲν παριστῶσι δεκαδικὰς μονάδας, εἰς τὸ β θὰ προσθέσωμεν ἓν μηδενικὸν (διότι τὸ 3 παριστᾷ δεκάδας) εἰς τὸ γ θὰ προσθέσωμεν δύο μηδενικά, εἰς τὸ δ ἕν, εἰς τὸ ε δύο καὶ εἰς τὸ ζ τρία· οὕτω θὰ ἀθροίσωμεν τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς:

8
60
1600
240
1800
48000
―――
51708

Ἡ μακρὰ αὕτη ἐκτέλεσις συντομεύεται κατὰ π… διὰ τῆς ἑξῆς διατάξεως τῆς πράξεως τοῦ πολ… πλασιασμοῦ:

Γράφομεν τὸν περισσότερα ψηφία ἔχοντα ἀ… θμόν, τὸν 834 τοῦ παραδείγματος, ὑπεράνω τ… ἄλλου:

834
62
―――
1668
5004
―――
51708

Εἶτα προβαίνομεν λέγοντες 2×4=8, γράφε… τοῦτο, 2×3=6 γράφεται τοῦτο ἀριστερὰ τοῦ ἄ… λου καὶ οὕτω καθεξῆς σχηματίζομεν τὸν ἀριθ… 1668 ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς ἐκ τοῦ πολλαπλασιασ… τοῦ ἄνω ἀριθμοῦ ἐπὶ τὸ ψηφίον 2 τοῦ πολλαπ… σιαστοῦ. Εἶτα κάτωθι τῆς γραμμῆς ταύτης σχ… ματίζομεν ἄλλον ἀριθμὸν ἐκ τοῦ πολλαπλασιασ… τοῦ 834 ἐπὶ 6. Τὸ γινόμενον τοῦτο τὸ γράφ… κατὰ μίαν θέσιν ἀριστερώτερα τοῦ πρώτου 1… καὶ τέλος ἀθροίζομεν ταῦτα.

Οἱ Ἰνδοὶ καὶ Ἄραβες τὸ πάλαι, πρὸς ἀποφυ… λάθους ἐκ τῆς λήθης τῶν κρατουμένων, ἅτινα … μεθα ὑποχρεωμένοι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ π… λαπλασιασμοῦ νὰ συγκρατῶμεν ἐν τῇ μνήμῃ, … τεχειρίζοντο τὴν ἑξῆς διάταξιν τῆς πράξεως:

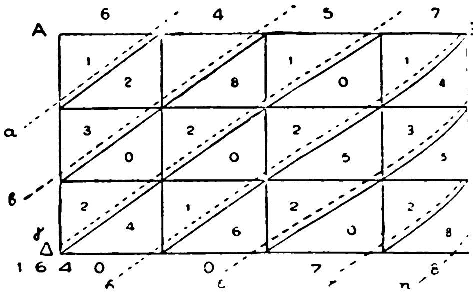

Ἔστω ὁ πολλαπλασιασμὸς 6457×254. Γρά… ὁ εἷς τῶν ἀριθμῶν, ὁ 6457, ἐπὶ τῆς πλευρᾶς … ὀρθογωνίου πίνακος καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλ… ΒΓ γράφεται ὁ ἕτερος ἀριθμὸς 254. Εἶτα σχ… τίζομεν τὸ γινόμενον 2×7=14, ὅπερ γράφετα… τὸ τετραγωνίδιον τὸ κάτωθι τοῦ 7 καὶ ἀρισ… τοῦ 2· τοῦ διψηφίου τούτου ἀριθμοῦ 14 τὰ ψ… γράφονται κεχωρισμένως ἑκατέρωθεν τῆς δι… νίου τοῦ τετραγωνιδίου, ὁμοίως ποιοῦμεν καὶ τὰ λοιπὰ γινόμενα. Τὸ γινόμενον 6457×254 … ρίσκεται ἂν ἀθροισθῶσιν οἱ μονοψήφιοι ἀρ… οἱ γεγραμμένοι εἰς τὰς ἐστιγμένας σειρὰς α, β, … δ, ε, ζ, η. Οὕτω γράφομεν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς … τὸν ἀριθμὸν 1640078, ὅστις εἶναι τὸ γιν… νον. Ἡ διάταξις αὕτη τῆς πράξεως τοῦ πο… πλασιασμοῦ, προφανῶς μὴ πρόχειρος, δὲν εἶχε … χρήσει.

Πρὸς ἔλεγχον ἐὰν ἡ πρᾶξις τοῦ πολλαπλα… σμοῦ ἔγινεν ἄνευ λάθους μεταχειρίζονται συν… τὴν ἑξῆς μέθοδον, καλουμένης *βάσανον* τοῦ π… *πλασιασμοῦ* ἢ *μέθοδον τοῦ σταυροῦ*. Γράφουσι … σταυρὸν +· εἰς τὴν πρώτην ἀριστερὰ ἄνω ὀ… γωνίαν γράφουσι τὸ ψηφίον, τὸ ὁποῖον θὰ π… κύψῃ ἐκ τῆς προσθέσεως τῶν ψηφίων τοῦ … παράγοντος, εἰς τὴν δεξιὰ ἄνω τὸ ψηφίον τὸ π… κῦπτον ὁμοίως ἐκ τοῦ ἄλλου παράγοντος· εἶτα … δύο ταῦτα ψηφία πολλαπλασιάζουσι καὶ ἂν τὸ γι… νόμενόν των εἶναι διψήφιον προσθέτουσι τὰ ψη… φία του, εὑρισκομένου ἑνὸς ψηφίου ὅπερ γρ… ται εἰς τὴν κάτω δεξιὰ γωνίαν τοῦ σταυροῦ… τέλος εἰς τὴν κάτω δεξιὰν γωνίαν τοῦ στα… γράφουσι τὸ ψηφίον, τὸ ὁποῖον θὰ προκύψῃ … τῆς ἀθροίσεως τῶν ψηφίων τοῦ γινομένου. … ταῦτα, τὰ δύο τελευταῖα ψηφία, εἶναι τὰ … τότε συμπεραίνουσιν ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγένετο … λάθους.

Ἔστω ὁ πολλαπλασιασμὸς 421×28=11.7… παράδειγμα· ἐφαρμόζοντες τὴν μέ… ταύτην εὑρίσκομεν τὰ ἔναντι ψηφία. … μέθοδος ὅμως αὕτη δὲν εἶναι π… ἀκριβής· διότι ἐνδέχεται νὰ γίνῃ … εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ ἡ μέθοδος νὰ δίδῃ συμφ… ψηφίων. Π. χ.

7	1
7	7

287
56
―――
1722
1435
―――
145222

Ὁ πολλαπλασιασμὸς οὗτος εἶναι λανθασμέν… ἐν τούτοις ἡ μέθοδος τοῦ σταυροῦ διδει:

8	2
7	7

ἤτοι συμφωνίαν τῶν δύο τελευταίων ψηφ… Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ψηφία τὰ ἀν…

Digitized by Google

ιμενα εἰς τὰς γωνίας τοῦ σταυροῦ εἶναι ὑπό-ιπα τῆς δι' 9 διαιρέσεως τῶν παραγόντων καὶ ῦ γινομένου· ἐάν, ἑπομένως, τὸ συμβὰν λάθος ; τὴν πρᾶξιν εἶναι πολλαπλάσιον τοῦ 9, ἡ συμ-ωνία μεταξὺ τοῦ γινομένου τῶν ὑπολοίπων καὶ ῦ ὑπολοίπου τοῦ γινομένου θὰ ὑφίσταται. Ἡ ὄνη ἀσφαλὴς ὁδὸς πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας ράξεώς τινος εἶναι ἡ μετὰ προσοχῆς ἐπανάληψις ὐτῆς.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν, ιτὸς τοῦ ἀντιμεταθετικοῦ νόμου, ἔχει καὶ ἑτέραν πουδαίαν ἰδιότητα: τὸν *ἐπιμεριστικὸν* λεγόμενον όμον. Ὁ νόμος οὗτος συμβολίζεται ὡς ἑξῆς:

$$\alpha \times (\beta + \gamma) = (\beta + \gamma) \times \alpha = \alpha \times \beta + \alpha \times \gamma$$

ουτέστι δυνάμεθα νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἀριθμὸν ἰ ἄθροισμα ἢ ἄθροισμα ἐπὶ ἀριθμὸν πολλαπλα-άζοντες ἕκαστον τῶν προσθετέων ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν ῦτον καὶ προσθέτοντες εἶτα τὰ γινόμενα. Π. χ. $+ 12) \times 3 = 5 \times 3 + 12 \times 3 = 15 + 36 = 51$.

Τέλος, εἰς τοὺς φυσικοὺς ἀριθμοὺς ὁ πολλαπλα-ασμὸς ὑπόκειται εἰς τὸν *διαλυτικὸν* νόμον. Ὁ ιμος οὗτος ἐκφράζεται συμβολικῶς: $\alpha \times (\beta \times \gamma) = (\alpha \times \beta) \times \gamma$. Τουτέστιν ἀριθμός τις δύναται νὰ ολλαπλασιασθῇ ἐπὶ γινόμενον δύο ἄλλων ἐὰν πολ-ιπλασιασθῇ πρῶτον ἐπὶ τὸν ἕνα παράγοντα καὶ τα (τὸ προκῦψαν γινόμενον) ἐπὶ τὸν ἕτερον. Παρά-ιγμα: $5 \times (2 \times 9) = (5 \times 2) \times 9 = 10 \times 9 = 90$. ὁ διαλυτικὸς νόμος εἶναι συνέπεια τῶν δύο ἄλλων, ιῦ ἀντιμεταθετικοῦ καὶ τοῦ ἐπιμεριστικοῦ.

Τηροῦντες τοὺς τρεῖς τούτους νόμους τοῦ πολ-ιπλασιασμοῦ, οἵτινες χαρακτηρίζουσι τὸν πολ-ιπλασιασμὸν ὡς πρᾶξιν, δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνω-εν τὴν πρᾶξιν ταύτην καὶ εἰς ἄλλους ἀριθμούς, ιτὸς τῶν φυσικῶν. Ἀποδεικνύεται εἰς τὴν ἀρι-ιητικὴν ὅτι τὸ γινόμενον κλασματικῶν ἀριθμῶν οῦται πρὸς κλάσμα ἔχον ἀριθμητὴν τὸ γινόμε-ιν τῶν ἀριθμητῶν, παρονομαστὴν δὲ τὸ γινόμε-ιν τῶν παρονομαστῶν. Παραδείγματα:

$$\frac{3}{2} \times \frac{26}{9} = \frac{3 \times 26}{2 \times 9} = \frac{78}{18}$$

$$5 \times \frac{1}{8} = \frac{5}{1} \times \frac{1}{8} = \frac{5 \times 1}{1 \times 8} = \frac{5}{8}$$

Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου παραδείγματος βλέπο-εν ὅτι ὁ πολλαπλασιασμὸς ἑνὸς ἀκεραίου—τοῦ 5— ιὶ κλασματικὴν μανάδα $\frac{1}{8}$, κυρίως εἶναι διαίρε-ς αὐτοῦ· διότι τὸ γινόμενον $\frac{5}{8}$ εἶναι κλάσμα, ιὶ πᾶν κλάσμα εἶναι πηλίκον διαιρέσεως τοῦ ριθμητοῦ του διὰ τοῦ παρονομαστοῦ. Ἤτοι, ἐὰν ιέραιος ἀριθμὸς πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ κλασματι-ιν μονάδα ἐλαττοῦται. Ἐν γένει ἀριθμός τις θε-κός, ἐὰν πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἄλλον θετικόν, αὐ-ίνει μὲν ἐὰν ὁ πολλαπλασιαστὴς εἶναι μεγαλύ-ρος τῆς μονάδος, ἐλαττοῦται δ' ἐὰν ὁ πολλα-λασιαστὴς εἶναι μικρότερος τῆς μονάδος καὶ τέ-ος μένει ὁ ἴδιος ἐὰν ὁ πολλαπλασιαστὴς εἶναι ἡ ονὰς (ἡ θετική).

Τὰς αὐξομειώσεις ταύτας συμβολίζομεν ὡς ἑξῆς

$$\alpha \times \beta > \alpha \quad \text{ἐὰν} \quad \beta > 1$$
$$\alpha \times \beta < \alpha \quad \text{»} \quad \beta < 1$$
$$\text{καὶ} \quad \alpha \times 1 = \alpha$$

Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν δεκαδικῶν κλασματι-ῶν ἀριθμῶν εἶναι ἁπλούστερος τῶν ἄλλων κλα-ιατικῶν, καθότι γίνεται ὅπως καὶ τῶν ἀκεραίων. ἰς τὸ γινόμενον ὅμως χωρίζομεν τόσα δεκαδικὰ ηφία ὅσα ἔχουσι καὶ οἱ δύο παράγοντες ὁμοῦ.

Ἔστω ὅτι πρόκειται νὰ ἐκτελέσωμεν πολλαπλα-ασμὸν ἐπὶ τῶν δεκαδικῶν κλασμάτων

$) \times \frac{243}{100}$. Γράφομεν αὐτὰ ὡς ἑξῆς:

$$\begin{array}{r} 2{,}43 \\ 0{,}\ 7 \\ \hline 1{,}701 \end{array}$$

αὶ ἐκτελοῦμεν τὸν πολλαπλασιασμὸν ὡς ἐπὶ ἀκε-αίων, εἰς δὲ τὸ γινόμενον χωρίζομεν δι' ὑποδια-τολῆς τρία δεκαδικὰ ψηφία (διότι οἱ παράγοντες μοῦ ἔχουσι τρία δεκαδικὰ ψηφία).

Ἀνωτέρω ἐγράφη ὅτι ὁ πολλαπλασιασμὸς θετι-οῦ ἀριθμοῦ ἐπὶ κλασματικὴν μονάδα ἐπιφέρει τὴν είωσιν αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν ὲ τὸν ἀρχικὸν ὁρισμὸν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ηλαδὴ ἐπανάληψιν ἀριθμοῦ). Πρὸς ἄρσιν τῆς ντιφάσεως ταύτης, ὁ πολλαπλασιασμὸς συμμέ-ρων θετικῶν ἀριθμῶν ὁρίζεται ὡς ἑξῆς: πολλα-λασιασμὸς εἶναι ἀριθμητικὴ πρᾶξις, καθ' ἣν δο-έντων δύο ἀριθμῶν εὑρίσκεται τρίτος ἂν ἀντικα-αστήσωμεν τὰς μονάδας (ἀκεραίας καὶ κλασματι-ὰς) τοῦ ἑνὸς τῶν δοθέντων διὰ τοῦ ἄλλου ἀρι-μοῦ καὶ ἀθροίσωμεν, μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτην, τοὺς προκύπτοντας ἀριθμούς. Π. χ. πολλα-λασιασμὸς τοῦ 8 ἐπὶ $\frac{3}{7}$ σημαίνει, κατὰ τὸν ὁρι-μὸν τοῦτον, τὴν ἀντικατάστασιν ἐν τῷ ἀθροίσματι

$$\frac{3}{7} = \frac{1}{7} + \frac{1}{7} + \frac{1}{7}$$

ἑκάστης μονάδος ἑβδόμου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 8, ὅτε εὑρίσκομεν:

$$8 \times \frac{3}{7} = \frac{8}{7} + \frac{8}{7} + \frac{8}{7} = \frac{24}{7}$$

Οὕτω, κατὰ τὸν νέον ὁρισμόν, ὁ πολλαπλασιασμὸς εἶναι πάλιν πρόσθεσις ἴσων προσθετέων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ ἴσοι προσθετέοι δὲν εἶναι ἴσοι πρὸς τὸν πολλαπλασιαζόμενον ἀριθμὸν ἀλλὰ πρὸς μέρος αὐτοῦ (τὸ ἕβδομον).

Ἐὰν οἱ δοθέντες δύο θετικοὶ ἀριθμοὶ εἶναι ἀθροίσματα ἀπείρων τὸ πλῆθος μονάδων (ὧν ἑκάστη μικροτέρα τῆς ἄλλης), δηλαδὴ ἂν εἶναι ἀσύμμετροι, τότε τὸ γινόμενον αὐτῶν ὁρίζεται ὡς ἀριθμὸς συγκείμενος ἀπὸ τὰ μερικὰ γινόμενα ἑκάστης μονάδος τοῦ ἑνὸς ἐπὶ ἑκάστην μονάδα τοῦ ἄλλου. Τὸ ὅτι τὸ οὕτω προκῦπτον ἄθροισμα ἀποτελεῖ ἀριθμὸν ἀποδεικνύεται εἰς τὴν ἀριθμητικήν. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι ἐνδέχεται τὸ γινόμενον δύο ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν νὰ εἶναι σύμμετρος ἀριθμὸς (δηλαδὴ μὲ πεπερασμένον πλῆθος μονάδων). Παράδειγμα ὁ ἀριθμὸς $\sqrt[3]{4}$ εἶναι ἀσύμμετρος, πολλαπλασιαζόμενος ἐπὶ τὸν ἀσύμμετρον ἐπίσης ἀριθμὸν $\sqrt[3]{2}$, δίδει γινόμενον σύμμετρον, καὶ δὴ ἀκέραιον, ἀριθμόν, τὸν 2. Ἤτοι εἶναι:

$$\sqrt[3]{4} \times \sqrt[3]{2} = 2$$

Ὁ προρρηθεὶς γενικευμένος ὁρισμὸς τοῦ πολλαπλασιασμοῦ (δι' ἀντικαταστάσεως καὶ οὐχὶ ἁπλῶς δι' ἐπαναλήψεως) καθορίζει τοῦτον καὶ εἰς τοὺς ἀρνητικοὺς ἀριθμούς, τηρουμένων τῶν θεμελιωδῶν νόμων, ἀντιμεταθετικοῦ καὶ ἐπιμεριστικοῦ. Οὕτω εὑρίσκεται ὅτι ὁ πολλαπλασιασμὸς δύο ἀριθμῶν, ὧν εἷς ἀρνητικὸς καὶ ὁ ἕτερος θετικός, εἶναι ἀρνητικὸς ἀριθμός. Ἐὰν δ' ἀμφότεροι εἶναι ὁμοειδεῖς (θετικοὶ ἢ ἀρνητικοί), τὸ γινόμενον εἶναι θετικόν. Παραδείγματα: $(-3) \times 7 = -21$

$$5 \times (-2) = -10$$
$$2 \times 9 = 18$$
$$(-4) \times (-\tfrac{1}{2}) = 2$$

Εἰς τοὺς μιγάδας φανταστικοὺς ἀριθμοὺς τὸ γινόμενον ὁρίζεται ὡς ἄθροισμα γινομένων τῶν μερῶν αὐτῶν. Οὕτως εὑρίσκομεν τὸ γινόμενον $(7 + 2i) \times (3 + 5i) = 7 \times 3 + 7 \times 5i + 2 \times 3i + 2i \times 5i = 21 + 35i + 6i + 10i^2$ καὶ (ἐπειδὴ $i^2 = -1$) $= 21 - 10 + 41i = 11 + 41i$. Οὕτω ὁ πολλαπλασιασμὸς ὡς πρᾶξις μὲ τοὺς γνωστοὺς θεμελιώδεις νόμους αὐτῆς εἶναι τελείως ὡρισμένη ἐπὶ πάντων τῶν συνήθων ἀριθμῶν. Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐπεκταθῇ τὸ σύστημα τῶν ἀριθμῶν διὰ τῆς παραδοχῆς καὶ ἄλλων φανταστικῶν μονάδων, τότε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἰσχύωσι πάντες οἱ θεμελιώδεις νόμοι. Τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ Γερμανὸς μαθηματικὸς Weierstrass.

Ἐν τῷ συστήματι τῶν φανταστικῶν ἀριθμῶν, οὓς ἐπενόησεν ὁ Ἄγγλος Hamilton διὰ τὴν παράστασιν τῶν σημείων τοῦ χώρου τῶν τριῶν διαστάσεων, τὸ τετραδικὸν καλούμενον, δὲν ἰσχύει ὁ ἀντιμεταθετικὸς νόμος: $(\alpha \times \beta = \beta \times \alpha)$ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ.

Εἰς τὴν γεωμετρίαν ὁ πολλαπλασιασμὸς μεγέθους τινὸς Α ἐπὶ ἀριθμόν τινα ρ, θετικόν, λέγεται ἡ εὕρεσις ἑτέρου μεγέθους Β ὁμοειδοῦς τῷ Α τῇ ἐπαναλήψει τούτου καὶ τινων μερῶν αὐτοῦ, ὡς εὑρίσκεται ὁ ρ ἐκ τῆς θετικῆς μονάδος καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς. Παράδειγμα: ἔστω μέγεθός τι, ἡ εὐθεῖα ΑΒ, καὶ ἀριθμός τις

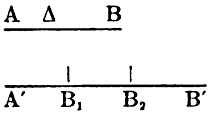

θετικός, ὁ $2\frac{3}{4}$· πολλαπλασιασμὸς τῆς ΑΒ ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν $2\frac{3}{4}$ σημαίνει τὴν λῆψιν ἐπὶ εὐθείας τῶν τμημάτων $A'B_1 = B_1B_2 = AB$ ($A'B_2$ = δὶς τὴν ΑΒ) καὶ τὴν προσθήκην τοῦ τμήματος B_2B' = τρὶς τὸ ΑΔ (τὸ τέταρτον τῆς ΑΒ). Ὡς ὁ $2\frac{3}{4}$ ἔχει παραχθῆ ἀπὸ τὴν μονάδα $\left(2\frac{3}{4} = 1 + 1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{4} + \frac{1}{4}\right)$, οὕτω προκύπτει:

$$AB \times 2\frac{3}{4} = A'B'$$

Ἐν τῷ γεωμετρικῷ τούτῳ πολλαπλασιασμῷ δὲν ἰσχύει ὁ ἀντιμεταθετικὸς νόμος· διότι τὸ γινόμενον $\rho \times A$ (ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἀριθμὸς ρ λαμβάνεται πολλαπλασιαστέος καὶ τὸ μέγεθος Α πολλαπλασιαστὴς) δὲν ἔχει ἔννοιαν. Ἰσχύει ὅμως ὁ ἐπιμεριστικός, ὑπὸ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ μορφάς:

$$(A + B) \times \rho = A \times \rho + B \times \rho$$
$$(A - B) \times \rho = A \times \rho - B \times \rho$$
$$A \times (\rho + \sigma) = A \times \rho + A \times \sigma$$
$$A \times (\rho - \sigma) = A \times \rho - A \times \sigma$$

ἔνθα Α καὶ Β ὁμοειδῆ μεγέθη, τοῦ Α ὄντος μεγαλυτέρου τοῦ Β, καὶ ρ, σ ἀριθμοί, τοῦ ρ μεγαλυτέρου τοῦ σ. Οἱ τύποι ἰσχύουσι καὶ ὅταν ὑφίσταταί τις τῶν ἰσοτήτων

$$A = B$$
$$\rho = \sigma$$

Κατὰ τοὺς τύπους τούτους: 1) Ἄθροισμα μεγεθῶν δύναται νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἀριθμὸν θετικόν, ἐὰν πολλαπλασιασθῇ ἕκαστον τῶν μεγεθῶν ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ προστεθῶσι τὰ προκύπτοντα μεγέθη. 2) Διαφορὰ μεγεθῶν δύναται νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἀριθμὸν θετικόν, ἐὰν πολλαπλασιασθῇ τὸ μειωτέον μέγεθος ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἐκ τοῦ προκύπτοντος μεγέθους ἀφαιρεθῇ τὸ προκῦπτον μέγεθος διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἀφαιρετέου μεγέθους ἐπὶ τὸν δοθέντα ἀριθμόν. 3) Μέγεθος δύναται νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἄθροισμα θετικῶν ἀριθμῶν, ἐὰν πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ ἕκαστον τῶν ἀριθμῶν καὶ προστεθῶσι τὰ προκύπτοντα μεγέθη· καὶ 4) Μέγεθος δύναται νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ διαφορὰν θετικῶν ἀριθμῶν (θετικήν), ἐὰν τὸ μέγεθος πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ τὸν μειωτέον ἀριθμὸν καὶ ἀπὸ τὸ προκῦψαν μέγεθος ἀφαιρεθῇ τὸ μέγεθος, ὅπερ θὰ προκύψῃ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ μεγέθους ἐπὶ τὸν ἀφαιρετέον ἀριθμόν. Λέγοντες γινόμενον δύο εὐθειῶν

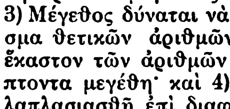

ΑΒ καὶ ΓΔ ἐν τῇ γεωμετρίᾳ, ἐννοοῦμεν τὸ ὀρθογώνιον τὸ ἔχον διαστάσεις ἴσας πρὸς τὰς εὐθείας ταύτας, ἤτοι τὸ ὀρθογώνιον Α′Β′Γ′Δ′, ἔνθα

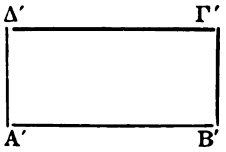

$$A'B' = AB$$
$$A'\Delta' = \Gamma\Delta$$

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλος τρόπος ὁρισμοῦ τοῦ γινομένου δύο εὐθυγράμμων τμημάτων, οὐχὶ πλέον δι' ἐπιφανείας, ὡς ἀνωτέρω, ἀλλὰ διὰ μεγέθους ὁμοειδοῦς, ἤτοι δι' εὐθυγράμμου τμήματος. Οὗτος ἐκτίθεται εἰς τὴν συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Hilbert συνταχθεῖσαν στοιχειώδη γεωμετρίαν τοῦ Halsted ἐν τῷ λογισμῷ τῶν εὐθυγράμμων τμημάτων. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν ὀρθῆς γωνίας λαμβάνεται τμῆμά τι ΟΜ σταθερὸν διὰ πάντας τοὺς ὑπολογισμοὺς (τὸ τμῆμα τοῦτο, αὐθαίρετον, καλεῖται μονὰς τῶν τμημάτων), εἶτα λαμβάνεται ΟΒ ἴσον δοθέντι τμήματι β, καὶ ΟΑ ἴσον ἑτέρῳ δοθέντι α· τέ-

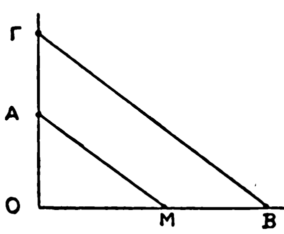

λος ἄγεται ἡ ΒΓ παράλληλος τῇ ΑΜ, τέμνουσα τὴν ΟΓ κατὰ τὸ Γ· τὸ τμῆμα ΟΓ = γ ὁρίζεται ὡς γινόμενον τοῦ τμήματος α ἐπὶ τὸ τμῆμα β· ἤτοι τίθεται: $\gamma = \alpha \times \beta$· οὕτω ἡ ἀλγεβρικὴ ἔννοια τοῦ πολλαπλασιασμοῦ λαμβάνει γεωμετρικὴν καθαρῶς μορφὴν (διότι τὰ α, β, γ δὲν παριστῶσιν ἀριθμοὺς ἀλλὰ γεωμετρικὰ μεγέθη). Ἀποδεικνύεται δ' ὅτι ὁ οὕτως ὁριζόμενος πολλαπλασιασμὸς τῶν εὐθυγράμμων τμημάτων κέκτηται τὰς τρεῖς ἰδιότητας τοῦ ἀριθμητικοῦ πολλαπλασιασμοῦ· τὸν ἀντιμεταθετικόν, ἐπιμεριστικὸν καὶ διαλυτικὸν νόμον· ἤτοι εἶναι:

$$\alpha \times \beta = \beta \times \alpha$$
$$\alpha \times (\beta \times \gamma) = \alpha \times + \alpha \times \gamma$$
$$\alpha \times (\beta \times \gamma) = (\alpha \times \beta) \times \gamma$$

Ἐν τῇ ἀλγέβρᾳ (ἧς οὐσιῶδες μέλημα ἡ διὰ συμβολισμοῦ σύντμησις τῆς γραφικῆς διατυπώσεως τῶν προτάσεων) τὸ σύμβολον × τοῦ πολλαπλασιασμοῦ παραλείπεται ἐκ τῶν γραμμάτων τῶν παριστώντων οἱουσδήποτε ἀριθμοὺς ὅταν πρόκειται νὰ πολλαπλασιασθῶσι, γραφομένων ἁπλῶς τοῦ ἑνὸς πλησίον τοῦ ἄλλου.

Οὕτω ἡ γραφὴ αβ εἶναι ἁπλούστευσις τῆς γραφῆς $\alpha \times \beta$, σημαίνουσα (ὅπως καὶ ἡ δευτέρα) τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ α ἐπὶ β. Ὁμοίως 5α σημαίνει τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἀριθμοῦ 5 ἐπὶ τὸν α. Καὶ ἡ γραφὴ αημω συμβολίζει τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ α ἐπὶ τὸ ἡμίτονον τοῦ ω. Τέλος ἡ γραφὴ $(\alpha + \beta + \gamma)(\delta + \varepsilon)$ σημαίνει τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἀθροίσματος $\alpha + \beta + \gamma$ ἐπὶ τὸ ἄθροισμα $\delta + \varepsilon$. Ἡ ἔννοια τοῦ πολλαπλασιασμοῦ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν συνόλων διακρίνεται τῆς ἐννοίας τοῦ γινομένου (αἵτινες εἶναι ἀλληλένδετοι εἰς τὴν ἀριθμητικήν). Οὕτω γινόμενον δύο συνόλων Σ_1 καὶ Σ_2 συμβολιζόμενον, ὅπως καὶ τὸ γινόμενον τῆς ἀριθμητικῆς, $\Sigma_1\Sigma_2 = \Sigma$, καλεῖται τὸ σύνολον Σ τὸ ἔχον στοιχεῖα τὰ κοινὰ στοιχεῖα τῶν Σ_1 καὶ Σ_2 καὶ μόνον ταῦτα.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ γινομένου καὶ εἰς τὴν ἄλγεβραν τῆς λογικῆς (κλάδον τῆς θεωρίας συνόλων)· οὕτω τὸ γινόμενον τῶν α, β λογικῶν στοιχείων, συμβολιζόμενον αβ, σύγκειται ἀπὸ τὰ εἰς ἀμφότερα κοινὰ στοιχεῖα. Πολλαπλασιασμὸς δύο συνόλων Σ_1, Σ_2 εἶναι ἡ εὕρεσις συνόλου Σ, ἔχοντος στοιχεῖα πάντα τὰ ζεύγη τῶν στοιχείων τῶν Σ_1 καὶ Σ_2, συνδυαζομένου ἑκάστου στοιχείου τοῦ Σ_1 μεθ' ἑκάστου στοιχείου τοῦ Σ_2. Τὸ οὕτω προκῦπτον σύνολον Σ κληθήτω σύνολον ἐκ πολλαπλασιασμοῦ (μέχρι νῦν δὲν ἔχει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ—τοὐλάχιστον—δοθῆ ὅρος ἐπιστημονικὸς τῆς ἐννοίας ταύτης). Τινὲς τῶν νεωτέρων διεθνῶν συγγραφέων καλοῦσι τὸ ἄνω λεχθὲν γινόμενον συνόλων, **τομὴν** (intersection) τῶν συνόλων, ἐνῷ τὸ σύνολον ἐκ πολλαπλασιασμοῦ γινόμενον συνόλων. Τὸ **σύνολον** ἐκ πολλαπλασιασμοῦ

Digitized by Google

ορίζει τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν δυναμικῶν ἀριθμῶν (nombres cardinaux), τουτέστι τῶν ἀριθμῶν τῶν παριστώντων τὰς δυνάμεις συνόλων.

Καὶ εἰς τοὺς δυναμικοὺς ἀριθμοὺς τούτους ὁ πολλαπλασιασμὸς κέκτηται τὰς θεμελιώδεις ἰδιότητας τῶν ἀντιμεταθετικοῦ καὶ ἐπιμεριστικοῦ νόμων. Ἤτοι ἂν l, m, n παριστῶσι δυνάμεις συνόλων, εἶναι mn=nm

$$l(m+n)=(m+n)l=lm+ln.$$ Ν. Γ.

—*[Ζῳολ.]* Βλ. *ἀναπαραγωγή*.

—*[Γεωπον.]* Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν εἶναι δύο εἰδῶν: ὁ *ἀγενὴς* καὶ ὁ *ἐγγενής*. Ἀγενὴς καλεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν, ὅταν δὲν γίνεται τῇ συμμετοχῇ τῶν ἄρρενος καὶ θήλεος γεννητικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ διαφοροτρόπως ὡς δι' *ἐμβολιασμοῦ, μοσχευμάτων, καταβολάδων, παραφυάδων* κ. τ. λ., ἐγγενὴς δέ, ὅταν λαμβάνῃ χώραν τῇ συμμετοχῇ τῶν γενῶν, ἤτοι τοῦ ἄρρενος ὀργάνου τοῦ ἄνθους, δηλαδὴ τῶν στημόνων, καὶ τοῦ θήλεος, δηλαδὴ τοῦ ὑπέρου. Δ. Ν. Π.

πολλαπλασιαστέος, —α, —ον· ὁ ἀριθμὸς ὅστις ἐπαναλαμβάνεται, αὐτὸς ἢ τὰ μέρη του, ἐν τῷ πολλαπλασιασμῷ (βλ. *πολλαπλασιασμός*).

πολλαπλασιαστὴς (ὁ)· ὁ ἀριθμὸς ὁ δεικνύων ποσάκις πρέπει νὰ ληφθῇ ἕτερος ἀριθμὸς ἢ μέγεθός τι (ὁλόκληροι ἢ μέρη αὐτῶν), ἵνα προκύψῃ τὸ γινόμενον (βλ. *πολλαπλασιασμός*).

—*[Μηχαν.]* Καλεῖται πολλαπλασιαστὴς πᾶν γενικῶς ἐργαλεῖον, μηχάνημα ἢ μηχανισμός, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιστροφῶν τροχοῦ ἢ ἄξονός τινος διὰ συστήματος ὀδοντωτῶν τροχῶν ἢ ἄλλως, ἢ ἡ αὔξησις τῆς τάσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὡς λ. χ. εἰς τὰ αὐτοκίνητα, διὰ νὰ διαβιβάζεται εἰς τοὺς σπινθηριστὰς αὐτῶν ρεῦμα μεγαλυτέρας τάσεως πρὸς παραγωγὴν τοῦ σπινθῆρος, ἢ μεγέθυνσις μικρῶν διαστάσεων ὥστε νὰ καθίστανται περισσότερον καταφανεῖς, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν κυψελῶν τῶν καλούντων εἰς τὰ τηλέφωνα συνδρομητῶν κ. τ. τ. Εἶδος πολλαπλασιαστοῦ ἀποτελοῦν καὶ ὁ λογαριθμικὸς κανών, διὰ τοῦ ὁποίου πολλαπλασιάζονται ταχέως, κατὰ προσέγγισιν, διάφοροι ἀριθμοί, ἡ ὑπὸ τῶν λογιστῶν χρησιμοποιουμένη λογιστικὴ μηχανὴ διὰ τὰς πράξεις τοῦ πολλαπλασιασμοῦ κ. τ. λ.

πολλαπλασιαστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν ‖ *πολλαπλασιαστικὰ ἀριθμητικά*· τὰ σημαίνοντα ὅτι οὐσιαστικόν τι ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν ὁμοίων μερῶν: «διπλοῦς χιτών», «διπλῆ ἑορτή» ἢ διὰ δύο λόγους ἑορταζομένη· πολλαπλασιασμὸν σημαίνουσι καὶ τὰ λεγόμενα *ἀναλογικὰ ἀριθμητικά*, ἀλλὰ ταῦτα σημαίνουν πρὸς τούτοις ἔννοιαν συγκρίσεως: «διπλάσιος χιτών» δύο φορὲς μεγαλύτερος ἄλλου τινός, «λαμβάνει διπλάσιον μισθὸν» δηλαδὴ «παρὰ ἄλλοτε» ἢ «παρὰ ἄλλος τις». Εἰς τὴν νεωτέραν γλῶσσαν τὰ πολλαπλασιαστικὰ λαμβάνονται καὶ ἀναλογικῶς.

πολλαπλάσιος, —α, —ον· ὁ πολλάκις μεγαλύτερος ἢ περισσότερος: «ἔχει πολλαπλάσια κέρδη ἢ ἄλλοτε».—Ἐπίρρ. **πολλαπλασίως**.

— *[Χημ.] Νόμος τῶν ἁπλῶν πολλαπλασίων* ἢ *νόμος τοῦ Δάλτωνος* καλεῖται ἐν τῇ χημείᾳ τὸ διὰ μυρίων πειραμάτων ἀποδειχθὲν γεγονὸς ὅτι, ὅταν ἓν στοιχεῖον δύναται ὑπὸ διαφόρους συνθήκας νὰ ἑνωθῇ μετ' ἄλλου στοιχείου κατὰ διαφόρους ἀναλογίας καὶ νὰ ἀποτελέσῃ διαφόρους ἑνώσεις, τότε μεταξὺ τῶν βαρῶν, ὑπὸ τὰ ὁποῖα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἑνοῦνται, θὰ ὑπάρχῃ ἁπλῆ σχέσις, δηλαδὴ τὸ ἓν τῶν στοιχείων θὰ ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἄλλου ὑπὸ διπλασίαν, τριπλασίαν ἢ $^2/_3$, $^3/_4$, $^2/_5$ κλπ. ἀναλογίαν. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει ὅτι εἰς τὰς πολυπλόκους, ὅπως αἱ πλεῖσται ὀργανικαί, ἑνώσεις τὰ πολλαπλάσια ταῦτα καθίστανται ἀρκούντως πολύπλοκα. Σ. Γ.

— *[Ἀριθμητ.] Πολλαπλάσιον* καλεῖται φυσικὸς ἀριθμὸς ἄλλου τοιούτου, ἐὰν προκύπτῃ ἐκ τούτου διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ φυσικὸν ἀριθμόν. Π. χ. ὁ ἀριθμὸς 60 λέγεται πολλαπλάσιον τοῦ 12· διότι προκύπτει ἐκ τοῦ 12, ἐὰν πολλαπλασιασθῇ ὁ 12 ἐπὶ φυσικὸν ἀριθμόν, τὸν 5, ἤτοι εἶναι:

$$60=12\times 5$$

Ἕκαστος φυσικὸς ἀριθμὸς ἔχει ἄπειρα πολλαπλάσια. Π. χ. ὁ 7 ἔχει πολλαπλάσια τά:

$$7\times 1=7 \quad \text{(τὸν ἑαυτόν του)}$$
$$7\times 2=14$$
$$7\times 3=21$$

καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐὰν ἀριθμός τις εἶναι πολλαπλάσιον ἄλλου, θὰ εἶναι πολλαπλάσιον καὶ παντὸς διαιρέτου αὐτοῦ. Π. χ. ὁ 60 εἶναι πολλαπλάσιον τοῦ 20, εἶναι πολλαπλάσιον ὡσαύτως καὶ τῶν διαιρετῶν τοῦ 20, ἤτοι τῶν 2, 4, 5 καὶ 10.

Κοινὸν πολλαπλάσιον δύο ἢ περισσοτέρων ἀριθμῶν καλεῖται ὁ ἀριθμός, ὅστις εἶναι πολλαπλάσιον ἑκάστου αὐτῶν. Π. χ. ὁ ἀριθμὸς 120 λέγεται κοινὸν πολλαπλάσιον τῶν ἀριθμῶν 5, 3, 8, 2, διότι εἶναι πολλαπλάσιον ἑκάστου τῶν ἀριθμῶν τούτων· ἤτοι εἶναι:

$$120=8\times 15$$
$$120=3\times 40$$
$$120=5\times 24$$
$$120=2\times 60$$

Δοθέντων ἀριθμῶν, ὡς τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος 5, 3, 8, 2, ὑπάρχουσιν ἄπειρα κοινὰ πολλαπλάσια αὐτῶν. Τοιαῦτα εἶναι οἱ ἀριθμοὶ 240, 360 καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐκ τῶν ἀπείρων τούτων κοινῶν πολλαπλασίων ὑπάρχει ἓν μικρότερον· τοῦτο καλεῖται *ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον* τῶν δοθέντων ἀριθμῶν. Εἰς τὸ παράδειγμα ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον εἶναι ὁ ἀριθμὸς 120. Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι πάντα τὰ κοινὰ πολλαπλάσια δοθέντων ἀριθμῶν εἶναι πολλαπλάσια τοῦ ἐλαχίστου κοινοῦ πολλαπλασίου αὐτῶν. Εἰς τὸ προκείμενον παράδειγμα τὰ κοινὰ πολλαπλάσια 240, 360, 480.... εἶναι πολλαπλάσια τοῦ ἐλαχίστου κοινοῦ πολλαπλασίου 120.

Τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον ἀριθμῶν πρώτων πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον αὐτῶν. Ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ δὲν εἶναι πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους, τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον εἶναι μικρότερον τοῦ γινομένου αὐτῶν.

Ἵνα εὕρωμεν τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον δοθέντων ἀριθμῶν, λαμβάνομεν τὸν μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν καὶ δοκιμάζομεν ἐὰν διαιρῆται ὑφ' ὅλων τῶν λοιπῶν ἀκριβῶς· ἐὰν συμβαίνῃ τοῦτο, τότε ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι τὸ ζητούμενον πολλαπλάσιον, εἰ δὲ μὴ διπλασιάζομεν, τριπλασιάζομεν καὶ οὕτω καθεξῆς τὸν μεγαλύτερον ἀριθμόν, ἕως ὅτου εὕρωμεν ἀριθμὸν διαιρετὸν ὑφ' ὅλων τῶν ἄλλων.

Παράδειγμα: ἔστωσαν οἱ ἀριθμοὶ 5, 3, 9, 8, 2. Λαμβάνομεν τὸν μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν, τὸν 9· ἐπειδὴ οὗτος δὲν εἶναι διαιρετὸς ὑφ' ὅλων τῶν λοιπῶν, διπλασιάζομεν τοῦτον· ἀλλὰ καὶ ὁ 18 δὲν εἶναι διαιρετός, ὁμοίως ὁ 27, ὁ 36 κ. τ. λ. Εὑρίσκομεν τέλος τὸν 9×40=360, ὅστις εἶναι διαιρετὸς ὑφ' ὅλων· ἑπομένως ὁ 360 εἶναι τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον τῶν δοθέντων ἀριθμῶν. Ἐὰν οἱ δοθέντες ἀριθμοὶ εἶναι δύο, τότε τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον αὐτῶν εὑρίσκεται συντομώτερον, ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὸ πηλίκον τοῦ ἄλλου διαιρεθέντος διὰ τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου. Ἤτοι εἶναι:

$$E=\frac{A\times B}{M},$$ ἔνθα Ε τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον τῶν δοθέντων ἀριθμῶν Α καὶ Β καὶ Μ ὁ μέγιστος αὐτῶν κοινὸς διαιρέτης. Παράδειγμα: ἔστωσαν οἱ ἀριθμοὶ 80 30, τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον εἶναι $\frac{80\times 30}{10}=240$.

Ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ εἶνε περισσότεροι τῶν δύο, τότε τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον δίδεται ὑπὸ τοῦ ἑξῆς τύπου

$$E=\frac{A_1\, A_2\, A_3\, \ldots\, A\nu}{[P_1,\, P_2,\, P_3\, \ldots,\, P\nu]}$$

Ἔνθα Ε τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον τῶν δοθέντων ἀριθμῶν A_1, A_2 ... Αν καὶ P_1,P_2, .. Ρν τὰ ν γινόμενα αὐτῶν ἀνὰ (ν—1) παράγοντας. Τὸ δὲ σύμβολον [ ] σημαίνει τὸν μέγιστον κοινὸν διαιρέτην τῶν ἐν αὐτῷ ἀριθμῶν. Ἤτοι ὁ τύπος οὗτος συμβολίζει τὸ ἑξῆς θεώρημα: Τὸ ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλάσιον ἀριθμῶν ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον αὐτῶν διῃρημένον διὰ τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου τῶν γινομένων αὐτῶν, ὧν οἱ παράγοντες εἶναι κατὰ ἕνα ὀλιγώτεροι τοῦ πλήθους τῶν δοθέντων. Ν. Γ.

— **πολλαπλάσιον διάστημα** *[Μουσ.]* βλ. *πολλαπλάσιος λόγος*.

— **πολλαπλάσιος λόγος** *[Ἀρχ.—Βυζ. Μουσ.]*. Ἀριθμητικὸς καὶ ἁρμονικὸς λόγος συμφωνιῶν, καλούμενος οὕτως ὅταν ὁ μεγαλύτερος ὅρος περιέχῃ πλεονάκις τὸν μικρότερον, δηλαδὴ ὅταν ὁ μείζων ὅρος καταμετρῆται ὑπὸ τοῦ ἐλάσσονος ἀκριβῶς, χωρὶς νὰ ὑπολείπεταί τι ἀπ' αὐτοῦ. Ἰδιαιτέρως ἕκαστος πολλαπλάσιος λόγος ὀνομάζεται ἐκ τοῦ μείζονος ὅρου ποσάκις ὑπὸ τοῦ ἐλάσσονος καταμετρεῖται, ἤτοι ἂν καταμετρῆται δίς, διπλάσιος ($^2/_1$), ἂν τρίς, τριπλάσιος ($^3/_1$), ἂν τετράκις, τετραπλάσιος (=$^4/_1$) καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπ' ἄπειρον πάντοτε ἐπὶ τὴν τῆς ἰσότητος αὔξησιν. Πολλαπλάσια διαστήματα ἔν τε τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ καὶ τῇ βυζαντινῇ μουσικῇ εἰσὶν αἱ ἑξῆς συμφωνίαι: α') ἡ διαπασῶν (μῆκος χορδῆς $^2/_1$), β') ἡ διὰ δώδεκα (μῆκος χορδῆς $^3/_1$), γ') ἡ δὶς διαπασῶν (μῆκος χορδῆς $^4/_1$), δ') ἡ διὰ δέκα ἑπτὰ (μῆκος χορδῆς $^5/_1$), ε') ἡ διὰ δέκα ἐννέα (μῆκος χορδῆς $^6/_1$), στ') ἡ τρὶς διαπασῶν (μῆκος χορδῆς $^8/_1$). Ν. Α. Χ.

πολλαπλότης,—ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πολλαπλοῦν, λογῆς-λογῆς: «ἡ πολλαπλότης τῶν κερδῶν, — τῶν ἐνδυμάτων κττ.»

— *[Μαθηματ.] Πολλαπλότης* ρίζης ἐξισώσεως λέγεται τὸ πλῆθος τῶν ἴσων πρὸς ταύτην ριζῶν τῆς ἐξισώσεως. Παράδειγμα: τῆς ἐξισώσεως $(x-\alpha)^5\,(bx+\gamma)=0$ ἡ ρίζα α ἔχει πολλαπλότητα 5. Ὡσαύτως πολλαπλότης συναρτήσεων καλεῖται ὁ ἀριθμὸς τοῦ πλήθους τῶν ἀνεξαρτήτων μετα[βλη]τῶν, ἀφ' ὧν ἐξαρτῶνται αἱ συναρτήσεις. Πα[ρά]δειγμα: ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐξισώσεων

$$\sigma_1\,(x_1,\,x_2,\,x_3,\,x_4)=0$$
$$\sigma_2\,(x_1,\,x_2,\,x_3,\,x_4)=0$$

δι' ὧν ὁρίζονται, ἐν γένει, δύο συναρτήσεις, ἑ[κά]στη τῶν οὕτως ὁριζομένων συναρτήσεων ἔχει [ἀρι]θμὸν πολλαπλότητος 2· διότι 2 εἶναι αἱ ἀνεξ[άρ]τητοι μεταβληταὶ ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται.

Ἐν τῇ γεωμετρίᾳ, κατὰ ταῦτα, αἱ γραμμαὶ [πα]ριστῶνται ὑπὸ συναρτήσεων ἁπλῶν (μιᾶς ἀνεξ[αρ]τήτου μεταβλητῆς), αἱ δ' ἐπιφάνειαι ὑπὸ τοιού[των] πολλαπλότητος 2 (δηλαδὴ δύο ἀνεξαρτήτων μετα[βλη]τῶν) καὶ τὰ σημεῖα τοῦ χώρου τῶν 3 διαστά[σε]ων ὑπὸ συναρτήσεως τριῶν ἀνεξαρτήτων μετα[βλη]τῶν· δηλαδὴ ὁ χῶρος οὗτος εἶναι πολλαπλό[τη]τος 3. Ὅταν λέγωμεν ἐν τῇ μαθηματικῇ χ[ῶρον] τῶν ν διαστάσεων (ὅπερ ἐκ τῆς ἐμπειρίας εἶναι [ἀ]κατανόητον), ἐννοοῦμεν πολλαπλότητα ν, τουτέ[στι] συνάρτησιν ν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν. Ν.

πολλαπλοῦς, —ῆ, —οῦν· ὁ ἐκ πολλῶν μερ[ῶν] ἀποτελούμενος, πολυμερής, πολυειδής: «ἔχει πολ[λαπλᾶ] λαπλᾶ κέρδη» ἐκ πολλῶν μερῶν, ἀφορμῶν πρ[οερ]χόμενα, «πολλαπλᾶ ἐνδύματα, —ὑποδήματα» ‖ μετ[αφ.] πολύτροπος, δόλιος.—Ἐπίρρ. **πολλαπλῶς**.

— ***πολλαπλαῖ γραμμαὶ ἐπιχειρήσεων*** *[Στρατ.]* Προέλασις διὰ πολλαπλῶν γραμμῶν ἐπιχειρήσεων καλεῖται ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ στρατὸς προχωρεῖ [διὰ] πλειόνων φαλάγγων, μιᾶς ἑκάστης λαμβανού[σης] ἰδίους ἐνδιαμέσους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς. [Αἱ] πολλαπλαῖ γραμμαὶ εἶναι ἢ παράλληλοι, ἢ συγ[κλί]νουσαι, ἢ ἀποκλίνουσαι, ἐν σχέσει πρὸς τὸν τε[λι]κὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ὅστις εἶναι κοινὸς [δι'] ὅλας τὰς φάλαγγας (βλ. λ. *γραμμή*). Ν. Θ.

— ***πολλαπλῆ σκλήρυνσις*** *[Ποιν. Δίκ.]* βλ. λ. *[κ]αταλογισμός*.

— ***πολλαπλοῖ ἀστέρες*** *[Ἀστρον.]* βλ. λ. ἀστ[ήρ] (τ. Ε' σ. 894 β).

— ***πολλαπλοῦν παραλήρημα*** *[Ψυχοπαθ.]*. Κα[λεῖ]ται οὕτω τὸ παραλήρημα ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἔχομεν τ[αυ]τοχρόνως ἢ ἐναλλασσομένας εἰς βραχέα χρ[ονικὰ] διαστήματα, διαφόρων μορφῶν παραληρημ[ατικὰς] ἰδέας, π. χ. ἰδέας καταδιώξεων μετὰ ὑποχονδριακ[ῶν] ὁμοῦ καὶ μετὰ μεγαλείων, ἢ καταδιώξεων μ[ετὰ] θρησκευτικῶν καὶ αἱρετικῶν κ. τ. τ. Εἰς τὰ [πολ]λαπλᾶ παραληρήματα καὶ εἰς τὰ συστηματικὰ [ἐμ]φανίζονται ψευδαισθησίαι καὶ παρερμηνεῖαι. [Τὰ] παραληρήματα ταῦτα ἢ εἶναι δευτερογενῆ εἰς [κα]ταστάσεις μανικὰς (ὡς τὰ μεγαλείων καὶ κα[ταδι]ώξεων), μελαγχολικὰς (ὡς τὰ ὑποχονδριακὰ [καὶ] ἐν γένει κοιναισθητικοῦ περιεχομένου καὶ μελ[αγχο]λικὰ) καὶ τοξικὰς (ὡς τὰ ζηλοτυπίας κττ.), ἢ ἐ[ί]ναι ἐκφυλογενῆ, ἀπαντῶντα ἐπὶ ἐδάφους ἐκφύλου.

Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ τοιαῦτα ειδικὰ [πα]ραληρήματα πολλαπλᾶ, ἰδιοπαθῆ, ὡς ψυχονε[υρώ]σεις δηλαδή, ἀποτελοῦντα τὰ καλούμενα μὴ [συ]στηματικὰ παραληρήματα, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ [τῶν] συστηματικῶν, ἅτινα περιελαμβάνοντο εἰς τὰς [πα]ρανοίας, μετὰ δὲ τὸν ἀποχωρισμὸν παρανοίας καὶ πρωτογόνου ἀνοίας, ὑπὸ τοῦ Kraepelin [πε]ριελήφθησαν εἰς τὴν παρανοϊκὴν μορφὴν τῆς [πρω]τογόνου ἀνοίας, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν, διότι ταῦτα [ἀπο]τελοῦσι διάμεσον μορφήν, διαφέρουσαν τῆς [πρω]τογόνου ἀνοίας ἀπὸ ἀπόψεως ἐξελίξεως, διότι [δὲν] ὑπάρχει διανοητικὴ ἐξασθένησις εἰς ταῦτα [ἢ θερα]πεύονται ... ἰῶνται, οὐχὶ σπανίως, ἂν δὲν ἐπέλθῃ ἐξασθένησις, ἥτις ἂν ἐπέλθῃ ἐπέρχεται μετὰ μακρὰ ἔτη. [Ἡ] πρόγνωσις εἶναι ἀνάλογος τῆς αἰτιολογίας [καὶ ὡσαύ]τως δὲν εἶναι βαρεῖα, ὡς εἰς τὰ συστηματικὰ [καὶ] τὰς παρανοϊκὰς μορφὰς τῆς πρωτογόνου ἀ[νοίας]. Τ. Α.

— ***πολλαπλοῦν τηλεγράφημα***. Τὸ πρὸς πο[λλοὺς] ἀποδέκτας διαβιβαζόμενον *τηλεγράφημα* (βλ. λ.)

Πολλαρόλο (Pollarolo), ***Κάρολος-Φραγκίσκος***· Ἰταλὸς συνθέτης (1653—1727). Διετέλεσεν ... ἐν τῷ χορῷ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας ... ὀργανοπαίκτης καὶ εἶτα δεύτερος ἀρχιμουσικὸς ... τῷ αὐτῷ ναῷ. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν γονιμωτέρων ... περισσότερον ἐκτιμωμένων συνθετῶν τῆς ἐπο[χῆς] του. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ 70 μελοδράματα, ἐν ... τὰ τιτλοφορούμενα: «Λυκοῦργος», «Ἀντ... Πομπηϊανός», «Ὁ Ἀλβοΐνος ἐν Ἰταλίᾳ», «Ἡ ... μεταξὺ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου», «Ἰμπραΐμ ὁ ... τᾶνος», «Ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς», «Ροζαμούνδη», «Ἀ]γάπη καὶ καθῆκον» κλπ. Κ. Ε.

Πολλαστρίνι (Pollastrini), ***Ἐρρῖκος***· Ἰτ[αλὸς] ζωγράφος (1817—1876). Διετέλεσε καθηγητής [καὶ] πρόεδρος τῆς καλλιτεχνικῆς Ἀκαδημίας τῆς [Φλω]ρεντίας καὶ ἐξέθεσε πολλὰ ἔργα, διακρινόμενα [διὰ] τὴν ποιότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὴν μεγάλην ἐ[κφραστι]κότητα τῶν προσώπων. Μεταξὺ τούτων εἶναι [«Ἡ] μάχη τοῦ Λενιάνο», «Ὁ θάνατος τοῦ δουκὸς Ἀλε[ξάν]δρου τῶν Μεδίκων» «Πλήμμυρα τοῦ Σέρκιο», «Οἱ [ἐξό]ριστοι τῆς Σιένης», «Πία ντέϊ Τολομέϊ» «Ἅγιος Λα[υ]ράντιος» κλπ. Μ. Σ.

πολλαχόθεν· ἐπίρρ., ἐκ πολλῶν τόπων: «[τὰ] κομιζόμεναι πολλαχόθεν».

Digitized by Google

πολλαχόσε· ἐπίρρ., εἰς πολλοὺς τόπους, ἐπὶ κατευθύνσεως: «μετέβη πολλαχόσε».

πολλαχοῦ· ἐπίρρ., ἐν πολλοῖς τόποις, ἐπὶ στάσεως: «πολλαχοῦ τῆς γῆς, — τῆς Ἑλλάδος» || εἰς πολλοὺς τόπους, ἐπὶ κατευθύνσεως, ἀντὶ *πολλαχόσε*: «μετέβη πολλαχοῦ».

πολλαχῶς· ἐπίρρ., κατὰ πολλοὺς τρόπους: «πολλαχῶς ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα».

Πολλὲ (Pollet), ***Λουδοβῖκος-Ἐδουάρδος.*** Γάλλος συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Michel Corday*, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἔγραψε: «Σκηναὶ ἐκ τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀξιωματικοῦ», «Σκηναὶ συζυγικῆς ζωῆς», «Οἱ ἡμιπαράφρονες» (1908), «Ὁ κύριος, ἡ κυρία καὶ τὸ αὐτοκίνητον» (1907) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

πολλενίτης (Pollenit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα φαιστειογενές. Ἀποτελεῖ μαρμαρυγιακὸν τραχείτην καὶ συνίσταται ἀπὸ σανίδινον, βιοτίτην, σοδάλιθον, ὀλιβίνην καὶ μελανίτην, περιέχει δὲ καὶ σβεστονατριοῦχον ἄστριον καὶ τιτανίτην. Ἔχει χρῶμα πράσινον μὲ γωνιώδη ἐγκλείσματα ἐντὸς τῆς μάζης αὐτοῦ, ἐμφανίζεται δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Vallone di Pollena, ὅθεν ἔσχε καὶ τὸ ὄνομα. Γ. Β.

Πολλένσα (Pollensa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἱσπανίας εἰς τὰς Βαλεαρίδας νήσους, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 6.277 (1910). Παράγει δημητριακά, οἶνον, ὀπώρας καὶ ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ βιομηχανίαν σαπωνοποιίας, οἰνοπνευμάτων καὶ μωσαϊκῶν. Θ. Κ.

Πολλέντας. Οἰκογένεια ἐκ τῶν *Ἐνετοκρήτων* (βλ. λ.). Ε. Γ.

Πολλεντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Μείζονος τῶν Βαλεαρίδων (*Στράβ.* Γ, 168 Teubner). Κτίσμα Φοινίκων, ἀπῳκίσθη τῷ 123 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Εἶναι ἡ σύγχρονος Pollenza (πλάτ. 39° 58′ Β., μήκ. 3° 7′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1317: Majorka and Minorka). Σ. Ε. Λ.

Πόλλης, ἡ ***Πολλῆς.*** Βασιλεὺς τῶν Ὀδομάντων ἐν Θράκῃ, τοῦ ὁποίου ἐζήτησε τὴν βοήθειαν ὁ Κλέων τῷ 422 π. Χ. κατὰ τοῦ Βρασίδα εἰς τὰς περὶ τὴν Ἀμφίπολιν ἐπιχειρήσεις του (*Θουκ.* V, 6). Α. Θ. Σ.

— **Πόλλης.** Γλύπτης τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

πολλία (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν γαστεροπόδων. Περιλαμβάνει τέσσαρα εἴδη ἀπαντῶντα ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ καὶ τῇ Μεσογείῳ: *πολλία leucozona*, *πολλία Orbignyi*, *πολλία picta* καὶ *πολλία scabra*.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν γαστεροπόδων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πολλία Orbignyi* εὑρέθησαν ἐντὸς τεταρτογενῶν στρωμάτων τῶν νησίδων Στροφάδων. Γ. Κ. Γ.

Πολλιανός. Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητὴς καὶ ἐπιγραμματοποιός, γράψας ἐπιγράμματα συμποσιακά, σκωπτικὰ καὶ ἄλλα ποικίλα, ἐξ ὧν ἐφημίζετο καὶ τὸ τοῦ πίνακος τῆς Πολυξένης, ἔργου τοῦ Πολυγνώτου ἐν τῇ λέσχῃ τῶν Δελφῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

πολλινία (Pollinia). Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκοειδῶν*. Τὸ εἶδος Pollinia pollinii προσβάλλει τὴν *ἐλαίαν*. Ἡ θήλεια ζῇ ἐντὸς σχισμῶν ... τὰς ὁποίας σχηματίζει ἐπὶ τῶν λεπτῶν κλαδίσκων τῆς ἐλαίας. Εἶναι σφαιροειδής, αἰχμηρὰ πρὸς τὸ ὀπίσθιον ἄκρον καὶ χρώματος κιτρινωποῦ. Ἔχει μῆκος 1—1,3 χιλιοστ. Αἱ κηκῖδες φέρουν πρὸς τὴν κορυφὴν ἓν λευκὸν στίγμα, κάτωθεν τοῦ ὁποίου κρύπτεται ἡ θήλεια, ἥτις ἐκκρίνει σακχαρώδεις οὐσίας προκαλούσας τὴν ἀνάπτυξιν καπνίας. Ὑπάρχουν δύο γενεαὶ τὸ ἔτος. Ἐνδείκνυται ἡ κλάδευσις καὶ ἡ καῦσις τῶν προσβεβλημένων κλαδίσκων. Ε. Τ. Ε.

Πολλίνο (Monte Pollino) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Νοτίου Ἰταλίας, μεταξὺ Βασιλικάτας καὶ Καλαβρίας. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῆς (ὕψ. 2 334 μ.) εἶναι καὶ ἡ ὑψηλοτέρα τῶν Ἀπεννίνων τῆς Νεαπόλεως. Ἡ ὀροσειρὰ αὐτὴ ἀναφέρεται εἰς τοὺς νεωτέρους χάρτας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τσιαγκόλα*. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ὀροσειρᾶς εὑρίσκεται ἡ κορυφὴ *Κάσπο ἢ Σάντα Ντολτσεντόρμε* (ὕψ. 2.271 μ.) καὶ πρὸς Ν. ἡ κορυφὴ *Σπαροϊέρε* (ὕψ. 2.124 μ.). Ἐκτείνεται ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ σχηματίζει ὡραίας δενδροφύτους κοιλάδας, ὅθεν πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Λάο, Φρίντα καὶ Σερμέντο, Σαρατσένο, Ραγκανέλλα καὶ Κοσίλε, παραπόταμος τοῦ Κράτι. Μ. Δ. Β.

Πόλλιο (Pollio), ***Ἀλβέρτος.*** Ἰταλὸς στρατηγὸς καὶ στρατιωτικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1852. Μετέλεσε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος ἐν Βιέννῃ καὶ γερουσιαστής, γράψας μεταξὺ ἄλλων: «Ναπολέων Α'» (1901), «Βατερλὼ 1815» (1906), «Γυμνάσια στελεχῶν» (1908) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Πόλλιος, ***Φῆλιξ.*** Ἐπικούρειος φιλόσοφος ἐκ Ποτιόλων, ἀκμάσας κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα, φίλος τοῦ Στατίου, ὅστις ἀφιεροῖ αὐτῷ τὸ γ' βιβλίον τῆς «Ἀχιλληΐδος» του. Τῆς ἐπαύλεως τούτου λείψανα σῴζονται ΒΔ. τοῦ Capo di Sorrento καὶ ΝΔ. τῆς πολίχνης Bagni della Regina Giovanna, τὰ δὲ καλλιτεχνικὰ ἔργα τῆς ἐπαύλεως ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς «Monumenti dei Lincei» (1920, τόμ. XXVI, σελ. 181—218). Ν. Σ. Λ.

Πόλλις. —1) Ἀργεῖός τις πεμφθεὶς μετ' ἄλλων πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ἵνα ζητήσῃ τὴν μετὰ τῶν Πελοποννησίων συμμαχίαν αὐτοῦ καὶ παροχὴν χρημάτων. Πορευόμενος μετὰ τῶν συντρόφων του πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην (430 π. Χ.), διῆλθεν ἐκ Θρᾴκης καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν Σιτάλκην, ὁ υἱὸς ὅμως τούτου Σάδοκος συλλαβὼν πάντας ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐφονεύθησαν (*Θουκ.* II, 67).

—2) Λακεδαιμόνιος ναύαρχος, ζήσας κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Τῷ 389 ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Διονύσιον Α', ὅστις παρέδωκεν εἰς αὐτόν, ἐπανερχόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν Πλάτωνα, ἵνα τὸν πνίξῃ ἢ πωλήσῃ ὡς δοῦλον. Ὁ Πόλλις φθάσας εἰς Αἴγιναν ἐπώλησεν αὐτὸν (*Πλούτ.* Δίων, V, 2, 3). Ὡς ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων, ἐνεφανίσθη ἀπροσδοκήτως ἐν τῷ πελάγει τῆς Κέω καὶ Ἄνδρου μετὰ στόλου 60 τριήρων καὶ ἠνάγκασεν ἀθηναϊκὸν στόλον σιταγωγῶν πλοίων, πλέοντα ἐξ Ἑλλησπόντου, νὰ καταφύγῃ εἰς Γεραιστόν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπειλούμενοι ὑπὸ λοιμοῦ, παρεσκεύασαν 80 τριήρεις καὶ ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ Πόλλιος μὲ ναύαρχον τὸν Χαβρίαν. Συναφθείσης παρὰ τὴν Νάξον ναυμαχίας, ὁ Πόλλις ἡττήθη, ἀπολέσας τὸ ἥμισυ τῶν πλοίων του (376 π. Χ.). Ἐφονεύθη τῷ 373 κατὰ τὴν ὑπὸ σεισμοῦ καταστροφὴν τῆς ἐν Ἀχαΐᾳ Ἑλίκης, ὅπου εὑρίσκετο μετὰ 10 πλοίων.

—3) Τύραννός τις τῶν Συρακουσῶν, ὑποτιθέμενος Ἀργεῖος τὴν καταγωγήν, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις πρῶτος, ὡς λέγεται, εἰσήγαγεν εἰς τὴν Σικελίαν τὴν καλλιέργειαν εἴδους ἀμπέλου, ἐξ ἧς παρήγετο ἐξαίρετος οἶνος, πόλλιος καλούμενος (*Αἰλ.* Ποικ. ἱστ. ΙΒ', 31, *Ἀθην.* Γ' 31). Π. Α. Ρ.

Πολλίων ***Ἀσίνιος*** (Asinius Pollio)· βλ. λ. *Ἀσίνιος* Πολλίων.

Πολλίων, ***μάρτυς*** (Saint Pollion). Ἀναγνώστης ἐν Παννονίᾳ, ἀρνηθεὶς νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνικῶν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Πρόβου καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν πυρὰν τῷ 304. Ἡ μνήμη του ὡς μάρτυρος ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 28 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

Πόλλο (Porto Pollo) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ λιμὴν τῆς ΝΔ. Κορσικῆς (πλάτ. 41° 42′ 1/2 Β., μήκ. 8° 49′ 1/8 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 429: Corsica, cape Feno to Lava bay) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Tavaria καὶ Cupabia. Εἶναι ἡ *Παύκα* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Πόλλοκ (Pollock), ***Ἐδουάρδος-Μάξουελ Κουρτεναί.*** Ἄγγλος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1877. Τῷ 1909 ἐνεκαινίασεν εἰς Λονδῖνον τὴν πρώτην ἔκθεσιν τῶν ἔργων του, μεθ' ὃ μετέβη καὶ ἐγκατεστάθη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Ἀξιολογώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μνημεῖον Φόξουελ» ἐν Βίρμιγχαμ, «Ἔαρ» ὀρειχάλκινον, προτομαὶ πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ Ἰωσὴφ Τσάμπερλαιν, τοῦ Ἐρρίκου Ἴρβιγκ, τοῦ ὑποκόμητος Νόρθκλιφ, τὸ «Τρόπαιον πολέμου» εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀκρωτηρίου (1920) κλπ. Θ. Κ.

— **Πόλλοκ** (Pollock), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1878. Δικηγόρος τὸ ἐπάγγελμα, ἐπεδόθη εἶτα εἰς τὴν φιλολογίαν. Ἔγραψεν: «Ἡ δεσποινὶς Διάνα» (1913), «Ἄννα Καρενὶν» (ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Τολστόϊ, 1913), καὶ μετέφρασε πλεῖστα θεατρικὰ ἔργα ἐκ τῆς γαλλικῆς. Θ. Κ.

— **Πόλλοκ** (Pollock), ***Τσάννιν.*** Ἀμερικανὸς λόγιος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1880. Θεατρικὸς κριτικὸς εἰς ἐφημερίδας τῆς Βασιγκτῶνος, ἔγραψεν: «Ὁ Μέγας Ναπολέων», «Ἡ μικρὰ λαΐδη», «Ὁ προδότης», «Τὸ καλύτερό μου κορίτσι», «Μία τελεία κυρία» κλπ. Θ. Κ.

— **Πόλλοκ** (Pollock), ***σὲρ Φερδινάνδος.*** Ἄγγλος νομομαθὴς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1841. Διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη μέλος τοῦ δικαστηρίου τοῦ ναυαρχείου. Βραδύτερον διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ (1882—1882) καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Ὀξφόρδῃ. Κάτοχος βαθείας φιλοσοφικῆς μορφώσεως, ἔθεσεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς J. Austin, Sir H. Maine καὶ T. E. Holland τὴν βάσιν τῆς ἐπιστημονικῆς συστηματοποιήσεως τοῦ ἀγγλικοῦ δικαίου. Ἔγραψε: «Principles of Contract» (1875, 8η ἔκδ. 1909), «Essays in juris prundence and Ethics» (1882), «Introduction to the History of the Science of Politics» (1890, 4η ἔκδ. 1902), «History of English Law before the Time of Edward I» (ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ *Maitland* 1895, 2 ἔκδ. 1898), «Spinoza, Life and Philosophy» (1880, 2α ἔκδ. 1899) κ. ἄ. Α. Α. Τ.

πολλοστημόριον (τό)· τὸ πολλοστὸν μόριον, ἤτοι μέρος ἑνὸς ὅλου, ἀντίθ. *πολλαπλάσιον*.

πολλοστός, *—ή, —όν*· ὁ ἀποτελῶν ἓν τῶν πολλῶν ὁμοίων μερῶν, εἰς ἃ διαιρεῖται ἓν ὅλον || *πολλοστὸν* (τό)· ὡς οὐσ., ἐλάχιστον μέρος ἑνὸς ὅλου: «δὲν ἔλαβεν οὐδὲ πολλοστὸν τῆς πατρικῆς περιουσίας».

πολλουκίτης (Pollucit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τῶν σκαπολίθων. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι H_2 Cs_4 Al_4 Si_9 O_{27}. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ σπανίως μὲν εἰς κρυστάλλους, συνήθως ὅμως εἰς ἀκανονίστους κόκκους. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 2,9 καὶ λάμψιν ἰσχυρὰν ὑαλώδη. Εἶναι ὀρυκτὸν σπάνιον, εὑρισκόμενον ἐντὸς γρανίτου τοῦ Val Ginf εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Γ. Β.

Πόλλουξ (Pollux). Λατινικὴ ὀνομασία τοῦ *Πολυδεύκους* (βλ. λ.).

Πολνοβάτβαμ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ὀμαντορία*.

πόλντερ (Polder καὶ Kooge). Ὡς *πόλντερ* χαρακτηρίζονται ἐν Ὁλλανδίᾳ ἐδάφη καλλιεργήσιμα, δημιουργηθέντα ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἢ τῶν λιμνοθαλασσῶν κατακλυζομένων ἐκτάσεων. Ὑπάρχουν δὲ τοιαῦτα κυρίως ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, εἰς τὴν χαμηλὴν παραλίαν τῆς Βορείου θαλάσσης. Πρὸ τῶν τελματωδῶν ἢ χαμηλῶν παρακτίων ἐκτάσεων κατασκευάζεται, πρὸς τὸ βαθύτερον μέρος τῆς θαλάσσης, ἰσχυρὸν τεῖχος ἐν ἐπιχώσει, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑπερβῇ αὐτὸ ἡ μεγίστη πλημμυρίς. Εἶτα ἡ ἔκτασις ἀποξηραίνεται ἐκχυνομένου τοῦ ἐν αὐτῇ ὕδατος εἰς τὴν θάλασσαν, εἴτε διὰ διωρύγων ἐπικλινῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀμπώτιδος, εἴτε διὰ τεχνητῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο συνεχίζονται αἱ ἐργασίαι τῆς ἀποξηράνσεως καὶ τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ ἐδάφους. Ὁλόκληροι ἐπαρχίαι ἐν Ὁλλανδίᾳ ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ πόλντερ. Αἱ πρῶται τοιαῦται ἐργασίαι ἐγένοντο κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Θ. Κ.

Πόλντι Πέτσολι (Poldi Pezzoli). Μουσεῖον ἐν Μιλάνῳ τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ παλαιὸν ὁμώνυμον μέγαρον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἱππότου Ἰωάννου Ἰακώβου Π. Πέτσολι. Εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων μουσείων τῆς Ἰταλίας εἰς ἀντικείμενα ἰδίᾳ χρυσοχοΐας, καλλιτεχνικῶν ἐπίπλων, ὡς καὶ ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς. Θ. Κ.

Πόλο, ***Μάρκο*** (Marco Polo). Ὁ σπουδαιότερος περιηγητὴς καὶ ἐξερευνητὴς τοῦ μεσαίωνος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1250 ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1323. Συνοδεύσας ἀπὸ τοῦ 1271—1275 τὸν πατέρα καὶ τὸν θεῖόν του εἰς περιήγησιν ἀνὰ τὴν Μογγολίαν, κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ χάνου τῆς Μογγολίας Κουβλάϊ, ἀνέλαβε κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ μεγάλας ἀποστολὰς εἰς τὴν Κίναν καὶ ἀλλαχοῦ, ἐγένετο δὲ καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἐπαρχίας Κιάγγ-Νάν. Ἐπανέκαμψε τῷ 1292 εἰς τὴν πατρίδα τοῦ διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, τῆς Περσίας, τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συναποκομίζων πολλοὺς θησαυρούς.

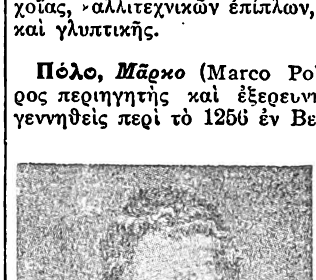

Μάρκο Πόλο.

Ἐν Βενετίᾳ ἐτιμήθη διὰ μεγάλων ἀξιωμάτων. Πολεμήσας ὕστερον κατὰ τῶν Γενουατῶν, ᾐχμαλωτίσθη τῷ 1296 ὑπ' αὐτῶν εἴς τινα ναυμαχίαν. Ὡς αἰχμάλωτος ὑπηγόρευσε τῷ 1298 εἰς τὸν ἐκ Πίζης λόγιον Ρουστιτσιάνο (Rusticiano) τὴν διήγησιν τῶν περιηγήσεών του ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Livre des merveilles du monde», ἐκδοθεῖσαν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ Pauthier μετὰ σχολίων τῷ 1865 εἰς 2 τόμους καὶ ὑπὸ Benedetto τῷ 1927 ὑπὸ τὸν τίτλον «Marco Polo il Milione». Προγενεστέρως τὸ ἔργον εἶχεν ἐκδοθῆ ὑπὸ τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων τῷ 1824 καὶ ὑπὸ Baldelli Boni ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1827 (εἰς 4 τόμους εἰς 8ον) Ἀπελευθερωθεὶς τῷ 1302 ἐγένετο μέλος τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας. Τὸ ἔργον του ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν γνῶσιν τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν, πρώτην δὲ φορὰν δι' αὐτοῦ ἔγινε γνωστὴ εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ Ἄπω

Digitized by Google

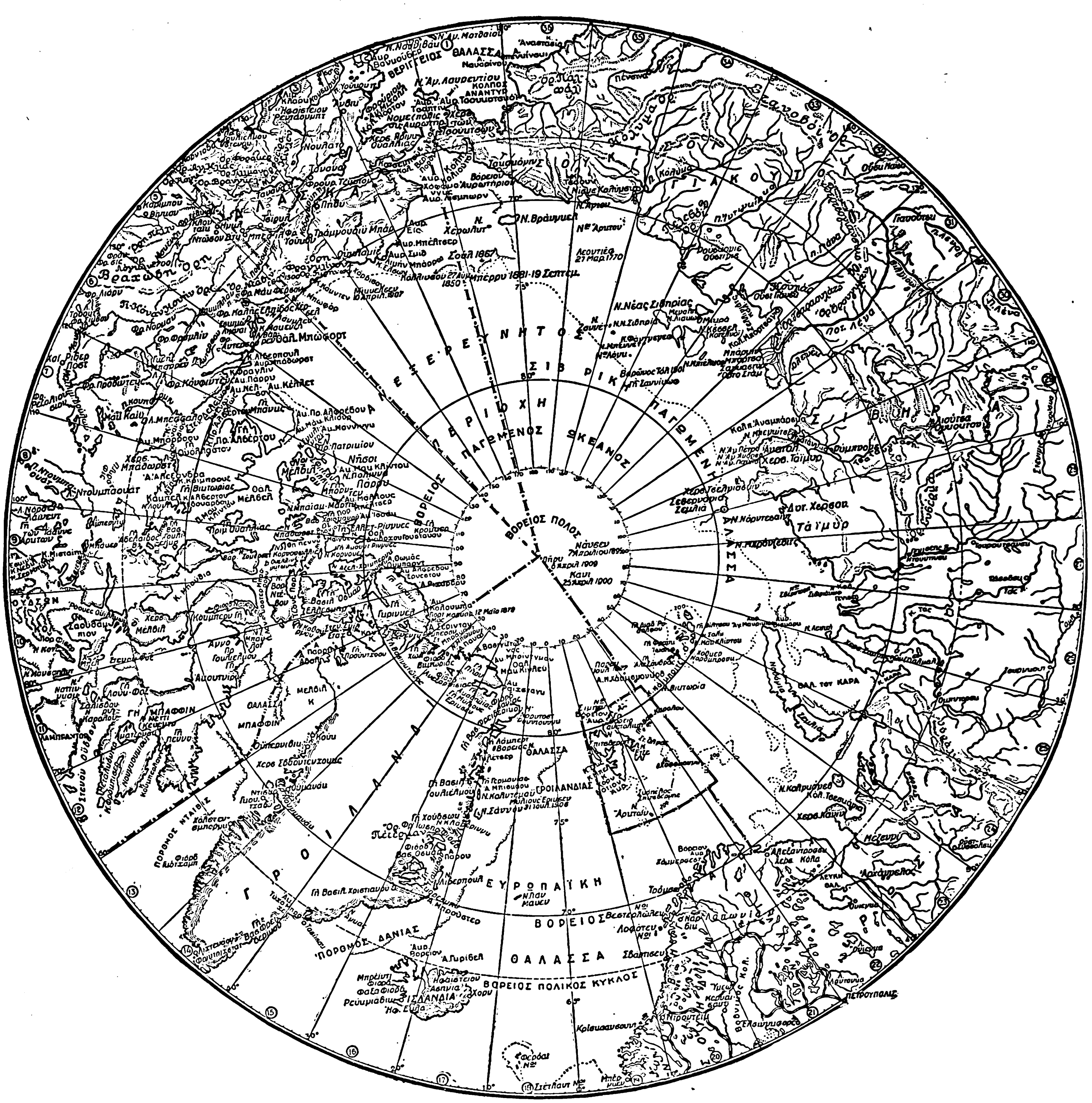

'Ανατολή. Ἡ ἀκρίβεια τῶν πληροφοριῶν του ἐπεβεβαιώθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους λαμπρῶς. Δ. Π. Π.

πόλο (ἐκ τῆς θιβετικῆς *πούλου*=σφαῖρα). Ἀγγλικὴ παιδιά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφιπποι παῖκται ἀγωνιζόμενοι προσπαθοῦν διὰ κτυπημάτων τῶν κοπάνων των νὰ μεταφέρουν σφαῖραν ἀπὸ ἑνὸς σημείου εἰς ἄλλο. Διὰ τὴν τέλεσιν τῆς παιδιᾶς ταύ-

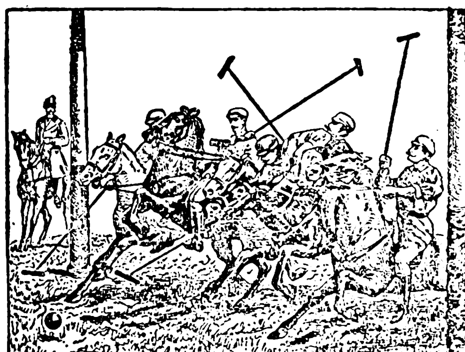

Ἀγώνισμα πόλο.

της ἀπαιτεῖται ἐδαφικὸς χῶρος μήκους 237 μ. καὶ πλάτους 146 μ. διαιρούμενος εἰς δύο μέρη, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων τοποθετεῖται ἀνὰ ἓν τέρμα πλάτους 7.2 μ. Ἑκάστη ὁμὰς ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 ἱππεῖς, ἡ δὲ ὅλη παιδιὰ διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ συμβολάς, ἑκάστην διαρκείας 8'. Τὸν ἀγῶνα διευθύνουν δύο διαιτηταί, οἱ δὲ χρησιμοποιούμενοι ἵπποι εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀγγλικοὶ τύπου πόνεϋ μὲ μέσον ὕψος 1.50 μ.

Τὸ πόλο, διαδοθὲν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1869, προῆλθεν ἐκ Περσίας. Σήμερον εἶναι διαδεδομένον εἰς τὰ περισσότερα μέρη τοῦ κόσμου.

Πολοβίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 253. Ἡ κοινότης (κάτ. 452) περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Λιαντίνα* ἢ *Πιαντίνα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 4 ἐλαιοτριβεῖα.

Πολόβτσοι· βλ. λ. *Κομᾶνοι*.

Πόλογος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μακεδονίας, τὸ ὁποῖον, κατεχόμενον ὑπὸ Μιχαὴλ Β' τοῦ Ἀγγέλου, δεσπότου τῆς Ἠπείρου, κατέλαβε μετὰ τῆς Ἀχρίδος, Πρέσπας, Καστορίας, Πριλάπου καὶ ἄλλων ὁ κατ' αὐτοῦ ὑπὸ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου ἀποσταλεὶς τῷ 1259 σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης. Κατὰ τὸν Tafel πιθανῶς νὰ ἔκειτο παρὰ τὴν Καστορίαν. Α. Θ. Σ.

πολοδείκτης. Εἶδος μικρῶν φορητῶν μαγνητικῶν *πυξίδων* (βλ. λ.), ὧν ἡ μαγνητικὴ βελόνη, φέρουσα εἰς τὸ μέσον αὐτῆς κοτύλιον ἐκ σκληροῦ λίθου (ἀχάτου) ἐπιμελῶς ἐπεξειργασμένου, στηρίζεται ἐπὶ κατακορύφου ἐκ χάλυβος στυλίσκου, δυναμένη νὰ περιστρέφηται ἐλευθέρως ἐν ὁριζοντίῳ ἐπιπέδῳ. Ὁ στυλίσκος τοποθετεῖται ἐπὶ κέντρου βεβαθμολογημένης ἄντυγος πλήρους περιφερείας, τὸ ὅλον δὲ κατασκεύασμα εὑρίσκεται ἐντὸς περιβλήματος μεταλλικοῦ κεκλεισμένου ἄνωθεν δι' ὑαλίνης πλακός. Ὅταν ἡ βελόνη φέρηται ἐντὸς ὀρθογωνίου θήκης, οὕτως ὥστε τὰ ἄκρα αὐτῆς νὰ μετακινῶνται κατὰ τινας μόνον μοίρας ἑκατέρωθεν δείκτου τινός, τότε τὸ ὄργανον καλεῖται *ἀποκλισίμετρον*. Οἱ πολοδεῖκται, ὄργανα μικρᾶς ἀκριβείας, ἀλλ' ἁπλᾶ καὶ εὐχρηστότατα, χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ ταχείας ἐργασίας μετὰ ἀνηρτημένου χαρτοφύλακος. Πολοδεικτῶν ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία ἐν τῷ ἐμπορίῳ, οἱ χρησιμοποιούμενοι ὅμως ἐν Ἑλλάδι εἶναι κυρίως ὁ πολοδείκτης Μπροσσέ, ὁ πολοδείκτης Πενιέ, ὁ πολοδείκτης Οἰκονομάκου καὶ οἱ μικροὶ πολοδεῖκται.

Πολοδείκτης Πενιέ.

Πολοδείκτου ἀκρωτήριον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀκρωτηρίου ὑφ' ὃ συνάπτονται ὁ νότιος Ἀτλαντικὸς πρὸς τὸν Ἰνδικὸν καὶ ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν νοτίαν τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐσχατιὰν (πλάτ. 34°49' 55'' Νοτ., μήκ. 20°00' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2082: Table bay to cape Agulhas, ναυτιλ. ὁδηγ. Africa Pilot, ἐκδ. 1929, τόμ. 3, 73),

Digitized by Google

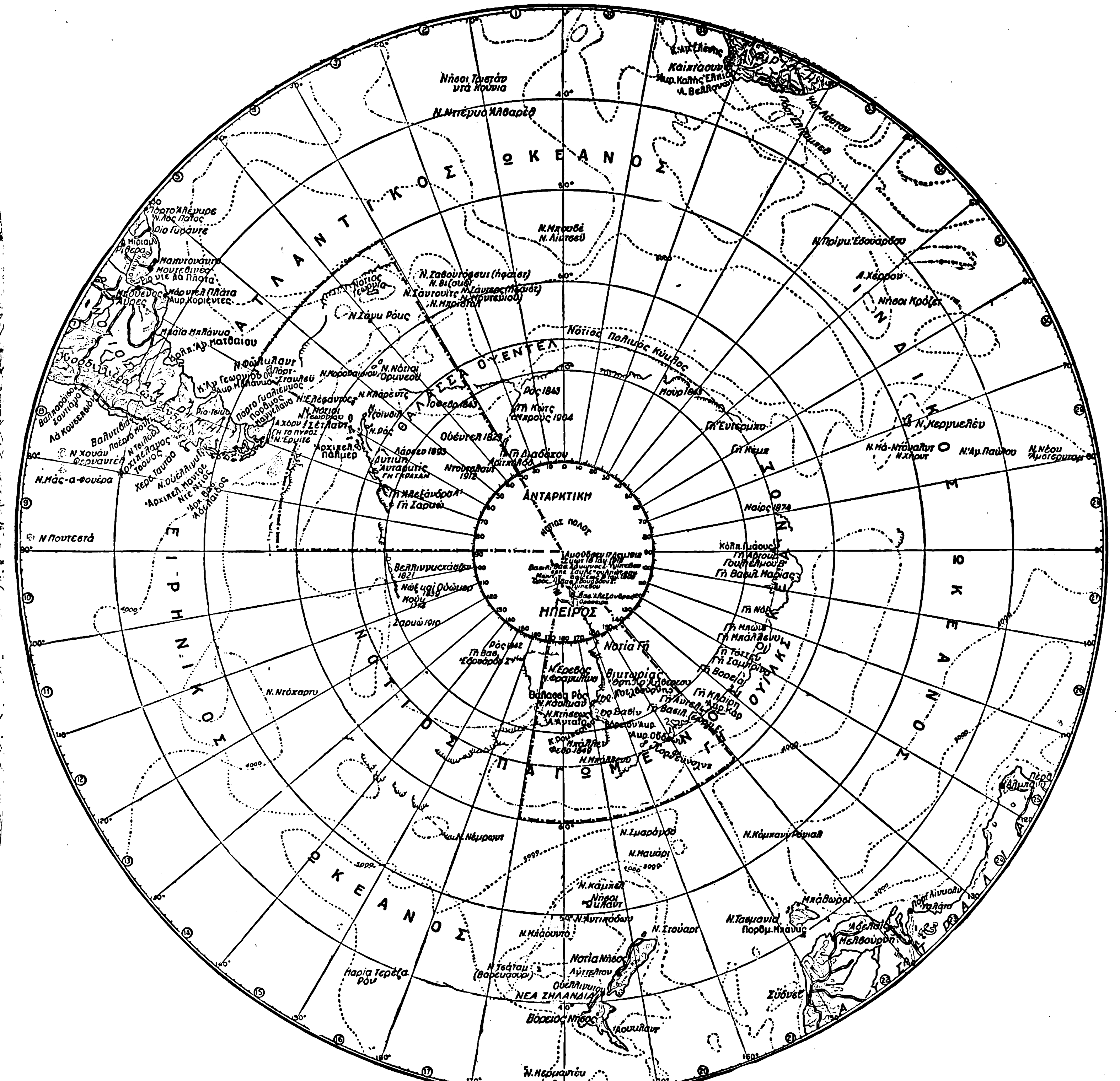

ἀπέχουσαν 82 μιλ. Ν. ΝΑ τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας. Ἔχει φάρον μεγάλης ἐντάσεως καὶ σημαφόρον Λόϋδ συνδεόμενον πρὸς τὸ παγκόσμιον τηλεγραφικὸν δίκτυον. Ἡ ὀνομασία του αὕτη, ὡς καὶ ἡ γαλλικὴ Cape des Aiguilles, ἀποτελοῦσα μετάφρασιν τῆς πορτογαλικῆς Cabo Agulhas, ἣν διετήρησαν οἱ Ἄγγλοι, ὀφείλεται εἰς δόξαν τῶν παλαιῶν θαλασσοπόρων, καθ' ἣν εἰς τὰ παραλλάσσοντα τὸ ἀκρωτήριον πλοῖα παρετηροῦντο μεγάλοι διαταράξεις εἰς τὰς μαγνητικὰς βελόνας τῶν πυξίδων. Σ. Ε. Λ.

πολοδόκη *[Ναυτ.]*. Σιδηρᾶ πλὰξ ἔχουσα κυκλικὴν ὀπὴν καὶ ὑποστηριζομένη ὑπὸ παχέος σιδηροῦ ὑποστηρίγματος, οὗ ἡ ἐπιφάνεια σχηματίζει καὶ τὸν πυθμένα τῆς ὀπῆς. Ἐν τῇ ὀπῇ ταύτῃ, σχηματιζούσῃ ὀμφαλὸν ἢ κοτύλην, ἐντίθεται ὁ πόλος ἢ ὁ ἕστωρ βαρέος ἀντικειμένου ὑποχρεουμένου νὰ λαμβάνῃ περιστροφὴν καθ' ὁριζοντίαν διεύθυνσιν, ὡς λ. χ. αἱ ἐπωτίδες τῶν λέμβων. Ἄλλοτε πάλιν, ἀντιστρόφως, ὁ πόλος εἶναι ἐπὶ τοῦ ὑποστηρίγματος σταθερός, ἡ δὲ πολοδόκη ἁπλῆ ὀπὴ ἐπὶ τοῦ κινουμένου ἀντικειμένου, ὡς αἱ μετὰ κεντρικοῦ πόλου ἐσχάραι τῶν παλαιῶν πυροβόλων. Σ. Ε. Λ.

πολοζενιθιακὴ ἀπόστασις *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς ναυτικῆς ἀστρονομίας, σημαίνων τὴν γωνιακὴν ἀπόστασιν τοῦ πόλου τῆς οὐρανίου σφαίρας ἀπὸ τοῦ ζενὶθ τοῦ παρατηρητοῦ. Οὖσα συμπλήρωμα τοῦ πλάτους, μετεφράζετο εἰς παλαιὰ συγγράμματα ναυτικῆς ἀστρονομίας διὰ τοῦ ὅρου *σύμπλατος* ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου ξενικοῦ co-latitude. Ἀποτελεῖ δὲ τὴν τρίτην πλευρὰν τοῦ σφαιρικοῦ «τριγώνου τῆς θέσεως», τὴν ἀντικειμένην εἰς τὴν γωνίαν θέσεως τοῦ ἀστέρος. Σ. Ε. Λ.

Πολόνδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἐπιφανεστέρων πόλεων τῆς Δακίας (Dacia Maluensis), κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 8, 4), ἡ αὐτὴ προφανῶς μὲ τὴν *Πελένδοβα* τοῦ Αὐγουσταίου Πίνακος, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Δροβητίδος (νῦν Τοῦρνο Σεβερῖνο) εἰς Ρωμούλαν (νῦν Ριέσκα) ὁδοῦ. Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν *Παλιτούλα*. Α. Θ. Σ.

πολον—· βλ. *πολων*.

πολονέζα (ἡ) (ὀρθότ. *πολοναίζα*)· μεταγραφὴ τοῦ γαλλ. polonaise· μουσικὴ σύνθεσις.

Πόλο ντὲ Μεντίνα (Polo de Medina), ***Σαλβατὼρ - Ὑάκινθος***. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1607—1657). Ἔγραψεν: «Ἡ εὐθυμία τῶν μουσῶν», «Ἀπόλλων καὶ Δάφνη» (1634), «Ἠθικὴ κυβέρνησις» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

πόλος (ὁ)· τὸ ἕτερον τῶν δύο νοητῶν σημείων, περὶ ἃ στρέφεται ἡ γῆ καὶ ἕκαστον τῶν οὐρανίων σωμάτων: «πόλοι, σημεῖα στερεὰ μένοντα, περὶ ἃ ὁ πᾶς κόσμος κινεῖται» (*Ἀριστ.*)· ‖ «πόλοι σφαίρας» τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἄξονος περὶ ὃν στρέφεται εἴτε πραγματικῶς εἴτε νοητῶς, «πόλοι τῆς γῆς», «βόρειος —, νότιος πόλος»· ‖ «πόλοι μαγνήτου» τὰ δύο πέρατα τοῦ μαγνήτου ‖ «πόλοι ἠλεκτρικῆς στήλης», «ἀρνητικὸς —, θετικὸς πόλος».

—*[Μαθημ.]* Καλεῖται *πόλος* κύκλου ἡ περιφέρεια τοῦ ὁποίου κεῖται ἐπὶ σφαιρικῆς ἐπιφανείας τὸ σημεῖον τῆς ἐπιφανείας ταύτης, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄκρον τῆς διαμέτρου, ἥτις εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ κύκλου. Ἕκαστος κύκλος ἔχει δύο πόλους, ἐπὶ τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ περιφέρειά του (βλ. *σφαῖρα*).

Ἐν τῇ γεωμετρίᾳ, τῆς λέξεως *πόλος* γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν τοῦ σημείου, ὅπερ εἶναι ἀντίστοιχον πρὸς εὐθεῖαν ἢ ἐπίπεδον ἐν ἐπιπέδῳ ἢ στερεᾷ πολώσει (βλ. *πόλωσις*).

Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν συναρτήσεων καλεῖται *πόλος συναρτήσεως* τὸ σημεῖον, τοῦ ὁποίου αἱ συντεταγμέναι καθιστῶσι ταύτην ἄπειρον· οὕτω ἂν ἡ ἀνεξάρτητος μεταβλητὴ z τῆς συναρτήσεως $\sigma(z)$ παριστᾷ (μιγαδικὴ ἐν γένει οὖσα) τὰ σημεῖα ἐπιπέδου τινός, τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, εἰς ἃ $\sigma(z)$ λαμβάνει τιμὴν ἄπειρον λέγονται πόλοι τῆς συναρτήσεως. Πόλοι συναρτήσεως εἶναι αἱ ῥίζαι τῆς ἀντιστρόφου αὐτῆς καί, τἀνάπαλιν, αἱ ῥίζαι τῆς συναρτήσεως εἶναι πόλοι τῆς ἀντιστρόφου. Οἱ πόλοι εἶναι ἀνώμαλα σημεῖα τῶν συναρτήσεων. Ἐὰν συνάρτησίς τις εἶναι ὁμαλὴ ἔν τινι τόπῳ τοῦ ἐπιπέδου, ἔχουσα μόνον πόλους ἀνώμαλα σημεῖα, εἰς πεπερασμένον ἀριθμόν, τότε μεταξὺ τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν πόλων αὐτῆς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὑπάρχει ἡ ἑξῆς σχέσις πλήθους αὐτῶν. Ἡ διαφορὰ τοῦ πλήθους τῶν ῥιζῶν τῆς συναρτήσεως ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλων, οἵτινες ἐγκλείονται ὑπὸ τῆς τυχούσης γραμμῆς C, κειμένης ἐν τῷ τόπῳ (εἰς ὃν ἡ συνάρ-

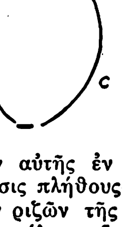

Digitized by Google

τησις κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι ὁμαλὴ) καὶ μὴ διερχομένης δι' οὐδενὸς σημείου ρίζης ἢ πόλου, ἰσοῦται πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ ὁλοκληρώματος

$$\frac{1}{2\pi i}\int_{c}\frac{\sigma'(z)}{\sigma(z)}\,dz$$

ἐὰν ἑκάστη ρίζα καὶ ἕκαστος πόλος λογίζωνται μετὰ τῆς σχετικῆς πολλαπλότητός των. Ν. Γ.

—[*Ἀστρον.*] Τὸ ἕτερον τῶν σημείων, καθ' ἃ σφαῖρα στρεπτὴ περὶ ἄξονα τέμνεται ὑπὸ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς αὐτῆς. Κατὰ τὴν περιστροφὴν τῆς σφαίρας τὰ δύο ταῦτα σημεῖα παραμένουσι προφανῶς ἀκίνητα, γνωστῆς δὲ οὔσης τῆς θέσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας, καθορίζουσι τὴν ἐν τῷ χώρῳ διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος περιστροφῆς αὐτῆς.

Ἐὰν φαντασθῶμεν τὴν Γῆν ὁμόκεντρον μετὰ τῆς οὐρανίου σφαίρας, ἐπειδὴ ἡ περιστροφὴ τῆς πρώτης παράγει τὴν ἐντύπωσιν τῆς περιστροφῆς τῆς δευτέρας κατ' ἀντίστροφον φορὰν καὶ περὶ τὸν αὐτὸν μετὰ τῆς Γῆς ἄξονα, ὡς πόλοι τῆς οὐρανίου σφαίρας δύνανται νὰ ὁρισθῶσι τὰ σημεῖα, καθ' ἃ αὕτη τέμνεται ὑπὸ τῆς προεκτάσεως τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τῆς Γῆς. Ἐκ τῶν σημείων τούτων τὸ ἕν, κείμενον ἤδη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀστέρος α Μικρᾶς Ἄρκτου, καλεῖται *ἀρκτικὸς* ἢ *βόρειος πόλος*, τὸ δὲ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον *ἀνταρκτικὸς* ἢ *νότιος πόλος* καὶ εὑρίσκεται ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ὀκτᾶντος, δὲν ἔχει ὅμως πλησίον του ὡς δείκτην τῆς θέσεως αὐτοῦ εὐδιάκριτον διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἀστέρα.

Κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τοὺς πόλους τοῦ οὐρανοῦ, καλοῦνται *βόρειος* ἢ *ἀρκτικὸς πόλος* τῆς Γῆς καὶ *νότιος* ἢ *ἀνταρκτικός*, οἱ κείμενοι πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ ἰσημερινοῦ αὐτῆς πρὸς ὃ κεῖνται καὶ οἱ ὁμώνυμοι πόλοι τῆς οὐρανίου σφαίρας.

Τὸ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα *ἔξαρμα τοῦ πόλου*, ὅπερ μετρεῖ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ τόπου, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως τοῦ παρατηρητοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Οὕτως, ἐὰν ὁ παρατηρητὴς εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, οἱ δύο πόλοι τῆς οὐρανίου σφαίρας κεῖνται ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, ἐνῷ, ἐὰν ὁ παρατηρητὴς ἵσταται ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν πόλων τῆς Γῆς, ὁ ὁμώνυμος πόλος τοῦ οὐρανοῦ θὰ ταυτίζεται πρὸς τὸ ζενὶθ τοῦ παρατηρητοῦ. Λόγῳ τῆς μεταπτώσεως καὶ τῆς κλονήσεως οἱ δύο πόλοι τῆς οὐρανίου σφαίρας μετατίθενται συνεχῶς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, διαγράφοντες κυματοειδῆ καμπύλην καὶ συνεπῶς πλησιάζοντες ἑκάστοτε διαφόρους ἀπλανεῖς, ἐνῷ συγχρόνως ἀπομακρύνονται ἄλλων. Λόγῳ τῆς τοιαύτης μετακινήσεως τῶν πόλων μεταβάλλεται σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων ὁ πολικὸς ἀστὴρ (βλ. *Ἄρκτος Μικρά*).

Ὡσαύτως καὶ οἱ πόλοι τῆς Γῆς δὲν παραμένουσιν ἀκίνητοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἀλλὰ λόγῳ μεταθέσεως τοῦ γηΐνου ἄξονος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς γηΐνης σφαίρας, παράγεται τὸ φαινόμενον τῆς πολικῆς ταλαντώσεως, ἄμεσος συνέπεια τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ περιοδικὴ μεταβολὴ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τῶν διαφόρων σημείων τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Σ. Π.

—[*Γεωγρ.*] Βλ. λ. *πολικαὶ χῶραι.*

—πόλοι τοῦ Γαλαξίου [*Ἀστρον.*]. Δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα σημεῖα τῆς οὐρανίου σφαίρας, συμμετρικὰ πρὸς τὸν γαλακτικὸν ἰσημερινόν.

Ἐπειδὴ ὁ Γαλαξίας ἀποτελεῖ εὐρεῖαν καὶ ἀκανονίστου σχήματος ζώνην, ἡ θέσις τοῦ γαλακτικοῦ ἰσημερινοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς διὰ παρατηρήσεων. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ θέσις τῶν πόλων αὐτοῦ εἶναι μόνον κατὰ προσέγγισιν ὡρισμένη. Ὡς *βόρειος πόλος* τοῦ Γαλαξίου λαμβάνεται ἤδη γενικῶς τὸ σημεῖον τῆς οὐρανίου σφαίρας, τὸ ὁποῖον ἔχει ὀρθὴν ἀναφορὰν 12ω. 40λ. καὶ ἀπόκλισιν $+28^{\circ}$. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν πόλων τοῦ Γαλαξίου εἶναι ὅτι περὶ αὐτοὺς παρατηρεῖται μεγάλη σχετικῶς συγκέντρωσις σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, οἵτινες σπανίζουσιν ὅσον πλησιάζομεν πρὸς τὸν Γαλαξίαν. Σ. Π.

—πόλοι τῆς ἐκλειπτικῆς [*Ἀστρον.*]. Δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα σημεῖα τῆς οὐρανίου σφαίρας, ὧν ἑκάτερον ἀπέχει τῆς ἐκλειπτικῆς κατὰ 90°, ἤτοι τὰ σημεῖα καθ' ἃ ἡ οὐράνιος σφαῖρα τέμνεται ὑπὸ τοῦ ἄξονος τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἑκάτερος τῶν πόλων τῆς ἐκλειπτικῆς κεῖται ἐπὶ τοῦ κολούρου τῶν ἡλιοστασίων, εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ πόλου τοῦ ἰσημερινοῦ ἴσην πρὸς τὴν λόξωσιν τῆς ἐκλειπτικῆς, ἤτοι $23^{\circ}\,27'$ περίπου· συνεπῶς ἡ θέσις τοῦ βορείου πόλου τῆς ἐκλειπτικῆς ὁρίζεται εἰς οὐρανογραφικὰς συντεταγμένας δι' ὀρθῆς ἀναφορᾶς 18ω καὶ ἀποκλίσεως $+66^{\circ}\,33'$ περίπου. Ἐγγὺς τῆς θέσεως ταύτης δὲν ὑπάρχει ἀστὴρ εὐδιάκριτος διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ (βλ. *ἐκλειπτικαὶ* συντεταγμέναι). Σ. Π.

—πόλος ἠλεκτρικὸς [*Φυσ.*]· βλ.λ. *ἠλεκτρικὸς πόλος.*

— πόλος ἠπειρωτικὸς [*Ὠκεανογρ.*]· βλ. λ. ***ἠπειρωτικὸς πόλος.***

— πόλος μαγνητικὸς [*Φυσ.*]· βλ. λ. *μαγνητικοὶ* πόλοι καὶ λ. *μαγνητισμὸς γήϊνος.*

Πόλος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Θέσις τις τῆς Βοιωτίας παρὰ τὴν Τανάγραν καὶ τὸ Κηρύκιον ὄρος, ὅπου, κατά τινα παράδοσιν, ἐγεννήθη ὁ Ἑρμῆς καὶ ὅπου καθήμενος ὁ Ἄτλας «ἐπολυπραγμόνει τά τε ὑπὸ γῆν καὶ τὰ οὐράνια» (*Παυσ.* IX, 20, 3). Α. Θ. Σ.

Πόλος (Polus, Poole ἢ Pole Matthew). Ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ὑόρκῃ τῷ 1624 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1676. Μετὰ λαμπρὰς θεολογικὰς σπουδὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Cambridge εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Συνέγραψε πεντάτομον ἔργον: «Synopsis Criticorum aliorumque Sacrae Scripturae Interpretum» (1669—1676), ὅπερ ἔπειτα ἀνετυπώθη ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1679, ἐν Οὐτρέχτῃ τῷ 1684, ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1694 καὶ πάλιν αὐτόθι τῷ 1709. Ἕτερον δ' ἔργον αὐτοῦ: «Annotations on the Holy Bible», συμπληρωθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ συναδέλφων αὐτοῦ, ἐξεδόθη εἰς 2 τόμους τῷ 1683, ἔκτοτε δ' ἀνετυπώθη πλειστάκις καὶ τελευταία ἔκδοσις αὐτοῦ ἐγένετο εἰς τρεῖς τόμους τῷ 1840. Ε. Γ. Π.

Πόλος. —1) ***Ἰωάννης.*** Ἰταλοέλλην ἐξ Ἀλποκάστρου, σπουδάσας ἐν Βυζαντίῳ καὶ εἶτα διδάξας ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

—2) ***Γεώργιος.*** Ἄρχων εὐγενὴς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Ἀπελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Γερμανίαν, ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν ἐν Βορματίᾳ σχὼν μαθητὴν καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως Ἰωάννης Δάρβουρ. Τούτου σῴζεται ἐπιστολή. κατὰ τὸν H. Hodius (de Graecis etc. Basiliae 1556, σ. 232).

—3) Πρόκριτος ἐκ Πατρῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, περὶ οὗ λαλεῖ ὁ Γεώργιος Παπαζώλης ἐν τῷ ἔργῳ: «Ἀλήθεια Κριτὴς εἰς τὰς μεγάλας διαφορὰς κλπ.» (1768). Ὁ Πόλος, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ μητροπολίτου Πατρῶν Παρθενίου τῷ 1769, ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὸ κίνημα τῆς λεγομένης ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλὼφ ἐν Πελοποννήσῳ, συμπράξας μεθ' ὅλων τῶν ἀρχιερέων καὶ δὴ τοῦ ἐν Μυστρᾷ ὑπὸ τῶν Τούρκων εἶτα φονευθέντος Ἀνανίου μητροπολίτου Λακεδαιμονίας. Ἀποτυχούσης, ὡς γνωστόν, τῆς ἐπαναστάσεως, μολονότι οἱ Ρῶσοι κατεῖχον καὶ μετ' αὐτὴν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ 1774, ὁ Πόλος οὐδαμοῦ φαίνεται καὶ ἴσως ἐφονεύθη. Τ. Ε. Ε.

Πολότσκι, *Συμεὼν Ἰβάνοβιτς.* Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κιέβῳ τῷ 1625 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1687 ἐν Μόσχᾳ. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς Κίεβον, ἀφίκετο εἰς Μόσχαν ἐπὶ βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς (1645—1676) καὶ κατέλαβε θέσιν παρὰ τῇ αὐλῇ. Ἐχρησίμευσεν ὡς γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος, ἐγένετο δὲ παιδαγωγὸς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἶτα ἡγεμόνος Θεοδώρου Ἀλεξέγιεβιτς, ἐξήσκησε δὲ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου Σοφίας. Συνέθετεν ἐπίκαιρα ποιήματα, ἐξυμνῶν τὰ διάφορα ἐν τῇ αὐλῇ συμβάντα, μετὰ τῶν στοιχείων δὲ τῆς ἐπιστήμης τῆς Δύσεως εἰσήγαγεν εἰς Μόσχαν καὶ τὴν συλλαβικὴν ποίησιν. Συνέθεσε δύο δράματα, τὸν «Ναβουχοδονόσορα» καὶ τὸν «Ἄσωτον υἱόν», ἅτινα παριστάνοντο εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ τσάρου Θεοδώρου συσταθείσας σχολὰς καὶ εἰς τὴν αὐλήν. Διὰ τῶν δύο τούτων ἔργων τοῦ Πολότσκι ἤρξαντο αἱ πρῶται θεατρικαὶ παραστάσεις ἐν Ρωσίᾳ. Θ. Β

Πολουνοτσνόε [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Κλάδος τοῦ δέλτα τοῦ Δουνάβεως, ἐκβάλλων εἰς τὸν ὅρμον Ζεμπριγιάννη (πλάτ. $45^{\circ}\,30'$ Β., μῆκ. $29^{\circ}\,38'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2835: Mouths of Danub river). Εἶναι ἄριστα ἐπισημασμένος καὶ φωτισμένος. Σ. Ε. Λ.

Πολόφτσων *φυλή*· βλ. λ. *Κουμᾶνοι.*

Πολτάβα (Poltawa) [*Γεωγρ.*]. —1) Πόλις τῆς Οὐκρανίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βόρσκλα, παρὰ τὴν συμβολὴν μετὰ τοῦ Πολτάκβκα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χάρκωβ—Κιέβου. Κάτ. 88.749 (1926). Ἔχει μουσεῖα, ἐξ ὧν ἓν τὸ λεγόμενον τοῦ Προλεταριάτου, πολλὰς πρακτικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς σχολάς, μετὰ πειραματικῶν σταθμῶν, καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν, ἰδίᾳ χυτοσιδήρου, δερμάτων, οἰνοπνευματοποιΐας, ὑφασμάτων. Εἰς ἀπόστασιν 5 χιλ. ΒΑ. κεῖται μνημεῖον εἰς ἀνάμνησιν τῆς μάχης τῆς Πολτάβας (βλ. κατωτ. [*Στρατ. Ἱστορ.*]). Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ πόλις κατελήφθη (29 Μαρτίου 1918) ὑπὸ τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς Λίνζιγκεν.

— 2) Πρώην ρωσικὸν κυβερνεῖον, γενόμενον οὐκρανικὸν ἀπὸ τοῦ 1917. Ἔκτασις 45.803 τ.χλμ. Κάτ. 3.113.315. Τῷ 1924, κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Οὐκρανίας, κατηργήθη. Θ. Κ.

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου ΙΒ', εἰσβαλόντος εἰς Οὐκρανίαν τὸν χειμῶνα 1709, ἐπῆλθεν ὁ Πέτρος ὁ Μέγας (καίτοι ὁ χειμὼν ἐκεῖνος ἦτο ἐξαιρετικῶς δριμύς), ἐξακολουθῶν τὸ σχέδιόν του τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ σουηδικοῦ στρατοῦ διὰ συνεχῶν μαχῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ὁλονὲν ὑφιστάμενος ἀπωλείας καὶ στερούμενος παντὸς ἐφοδιασμοῦ σουηδικὸς στρατὸς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐνισχυθῇ ἐκ Σουηδίας. Ὁ Κάρολος ὅμως, ἐνισχυόμενος οὐχ ἧττον ὑπὸ τῶν Κοζάκων τοῦ πρίγκιπος Μαζέππα, ἐπολιόρκησεν, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του 30.000 ἄνδρ[ας] ἐξ ὧν 18.000 μόνον Σουηδούς), τὴν *Πολτάβα*, κα[ὶ] ἀποτελοῦσαν ἀποθήκην τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἐξ ἧς θὰ ἠδύνατο νὰ τροφοδοτηθῇ καὶ νὰ ἐνδ[...] ὁ σουηδικὸς στρατὸς μετὰ τὴν ἅλωσίν της. Ἡ Πολτάβα εἶχεν ὡς μόνην ὀχύρωσιν ὀλίγα τα[...] προχώματα, ἠμύνετο δὲ διὰ 5.000 Ρώσων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρίγκιπος Μεντζικώφ. Ὑπὸ το[ὺς] ὅρους τούτους ἡ κατάληψις τῆς Πολτάβας θ[ὰ] καθίστατο ἴσως δυνατή, ἐὰν δὲν ἐσημειοῦτο [ἡ] προσέγγισις τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἐπὶ κεφα[λῆς] 70.000 ἀνδρῶν. Τὴν 27ην Ἰουνίου 1709 ἐπετ[έθη] ὁ Κάρολος, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, καθ' ὃν [...] χρόνον ἐπέστρεφεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἐτρ[αυ]ματίσθη σοβαρῶς εἰς τὸν πόδα. Τὴν 8ην Ἰου[λίου] 1709 ἐπετέθη ἐκ νέου κατὰ τῆς Πολτάβας, μὲ ἀπ[ό]φασιν ὅπως ὁριστικῶς ἐκβιάσῃ τὴν λύσιν. Πρ[ὸ] τούτο, τὴν χαραυγὴν τῆς ἡμέρας ταύτης, τεθ[εὶς] ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του (φερόμενος ἐπὶ φ[ο]ρείου), ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου του κα[ὶ] μετ' ὀλίγον διεσκόρπισε τὸ ρωσικὸν ἱππικόν, πᾶσ[αι] δ' αἱ προσπάθειαι τοῦ τσάρου, καθὼς καὶ τ[οῦ] στρατηγοῦ Μεντζικώφ, χάσαντος τρεῖς ἵππους φ[ο]νευθέντας ὑπὸ τὰ σκέλη του, εἰς οὐδὲν ἀπέληξα[ν]. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἤλπισεν ὁ Κάρολος ὅτ[ι] τὸ σουηδικὸν ἱππικὸν (5.000 ἱππεῖς), τὸ ἀπὸ τ[ῆς] νυκτὸς 7—8 Ἰουλίου σταλὲν ἵνα προσβάλῃ πλ[αγ]ίως τοὺς Ρώσους, θὰ εἶχεν ἐκτελέσει τὴν ἐντ[ο]λήν του, ἀλλὰ τὸ ἱππικὸν τοῦτο παρεπλανή[θη] καὶ τοιουτοτρόπως ἀπέμεινε μόνον ἡ κατὰ μέτ[ω]πον ἐπίθεσις ὑπὸ τοῦ σουηδικοῦ πεζικοῦ καὶ ὀ[λί]γου ἱππικοῦ. Κατώρθωσε τότε ὁ τσάρος ν' ἀν[α]συντάξῃ τὰ στρατεύματά του καὶ ν' ἀντεπιτε[θῇ] κατὰ τῶν Σουηδῶν, χρησιμοποιήσας ἰδίως τὰ [...] πυροβόλα του ἐναντίον τῶν 4 μόνον σουηδικ[ῶν] καὶ τούτων ἐστερημένων πυρίτιδος. Αἱ σουηδ[ικαὶ] γραμμαὶ ἤρχισαν ὑποχωροῦσαι. Ἡ νίκη τῶν Ρ[ώ]σων ἦτο πλέον ὁριστική. Οἱ πλεῖστοι τῶν Σου[η]δῶν συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, ὁ δὲ Κάρολος κ[α]τώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Ν. Θ. ΚΛΑ[...]

Πολταβσκάγια (Poltawskaja) [*Γεωγρ.*]. Ἐπ[οι]κισμὸς Κοζάκων ἐν τῷ ρωσικῷ νομῷ τοῦ Βορ[είου] Καυκάσου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σ[...]ρομινσκάγια — Νοβορωσίσκι Κάτ. 14.291 (19[...]) Θ. [...]

πολτοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πολτόν, πολτώδης.

πολτοποίησις, —*εως* (ἡ)· ἡ μεταβολὴ εἰς πολτόν: «*πολτοποίησις ὀπωρῶν*».

—[*Φαρμακοτ.*] Ἡ *πολτοποίησις* εἶναι φαρμακο[τε]χνικὴ ἐργασία, δι' ἧς ἀπολαμβάνονται ἐκ σαρκωδ[ῶν] χυμωδῶν καὶ χυλωδῶν πλασμάτων διαφόρων φ[υ]τικῶν μερῶν οἱ πολτοὶ αὐτῶν, οἵτινες εἶναι ἀπη[λ]λαγμένοι τῶν ἰνωδῶν καὶ ξυλωδῶν μερῶν. Ἡ ἐργασία τῆς πολτοποιήσεως τελεῖται ἐν ψυχρῷ [ἢ] ἐν θερμῷ. Κατὰ τὴν ἐν θερμῷ πολτοποίησιν λα[μ]βάνονται ὁμογενέστεροι καὶ συνεκτικώτεροι πολ[τ]οί, λόγῳ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν θέρμανσιν πήγνυντ[αι] τὰ λευκώματα. Πρὸ τῆς πολτοποιήσεως γίνε[ται] διαλογὴ καὶ κάθαρσις τοῦ προϊόντος. Κ. Γ. Ν

πολτοποιῶ (—*έω*)· μεταβάλλω εἰς πολτόν.

πολτὸς (ὁ)· ἡ χυλώδης κατάστασις οὐσίας [...]νός, χυλός: «*πολτὸς ἐξ ἀλεύρου καὶ γάλακτος*».

—[*Φυτοπαθολ.*] *Πολτοὶ* καλοῦνται χημικαὶ οὐ[σίαι] εἰς ὑγρὰν κατάστασιν, ψεκαζόμεναι δι' εἰδικῶν ἐ[ρ]γαλείων καλουμένων ψεκαστήρων ἐπὶ τῶν π[ρὸς] καταπολέμησιν ἐντόμων ἢ μυκήτων ἢ ἐπὶ τῶν π[α]ρασιτουμένων φυτῶν μὲ σκοπὸν θεραπευτικὸ[ν ἢ] προληπτικόν. Οἱ πολτοὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τ[ὰ] δρῶντα συστατικὰ (π. χ. ἀρσενικόν, χαλκός, νι[κο]τίνη, σάπων, πετρέλαιον, θεῖον κτλ.) καὶ ἀπὸ τ[ὴν] διαλυτικὴν οὐσίαν (συνήθως ὕδωρ). Ἐκτὸς τ[ῶν] ἄνω οὐσιῶν πολλάκις χρησιμοποιοῦνται καὶ διά[φο]ροι βοηθητικαὶ οὐσίαι, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν φυσικ[ῶν] ἢ χημικῶν ἰδιοτήτων των αὐξάνουν τὴν δραστικ[ό]τητα τοῦ πολτοῦ, καθιστοῦν τοῦτον εὐχρηστότερ[ον], αὐξάνουν τὴν κολλητικότητά του ἢ προσελκύ[ουν] τὰ ἔντομα πρὸς αὐτόν. Οἱ πολτοὶ διαιροῦνται ε[ἰς] τοὺς μυκητοκτόνους καὶ τοὺς ἐντομοκτόνους. Κ[αὶ] μυκητοκτόνοι μὲν εἶναι ὁ *βορδιγάλλειος* (1—2[%] θειικὸς χαλκός, 0,35—0,70% καθαρὰ ἄσβεστο[ς ἐν] ὕδατι), ὁ *βουργούνδιος* (1—2% θειικὸς χαλκός, 0,[...] —0,850% ἀνθρακικὸν νάτριον ἐν ὕδατι) κτλ. Οἱ δ' ἐν[το]μοκτόνοι ὑποδιαιροῦνται εἰς τοὺς ἐξ ἐπαφῆς (γ[α]λάκτωμα πετρελαίου, θειασβέστιον) εἰς τοὺς διὰ τ[οῦ] πεπτικοῦ σωλῆνος (ἅλατα ἀρσενικοῦ) καὶ εἰς τ[οὺς] διὰ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος (νικοτίνη) δρ[ῶν]τας. Πολλάκις χρησιμοποιοῦνται σύνθετοι πολ[τοὶ] συγχρόνως ἐντομοκτόνοι καὶ μυκητοκτόνοι πρὸς ο[ἰ]κονομίαν (βορδιγάλλειος πολτὸς μετὰ ἀρσενικο[ῦ] μολύβδου). Ε. Τ. Ε

— [*Φαρμακοτ.*] *Πολτοὶ* (Pulpes) εἶναι τὰ π[ρο]ϊόντα τῆς πολτοποιήσεως διαφόρων σαρκωδῶν [μ]ερῶν τῶν φυτῶν. Ἔχουν ὡς συστατικὰ ὀπούς, κ[ύ]ταρα καὶ ἀγγεῖα τῶν φυτῶν καὶ εἶναι ἀπη[λλα]γμένα τῶν ξυλωδῶν ἰνῶν. Τοὺς πολτοὺς δια[κρί]νουν εἰς τοὺς ληφθέντας ἐν ψυχρῷ καὶ εἰς τ[οὺς] ληφθέντας τῇ βοηθείᾳ τῆς θερμότητος. Εἰς τ[...]

Digitized by Google

ρώτους, μετὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς αρασκευῆς των, ἀποχωρίζεται ὁ φυτικὸς χυμὸς αἱ ἐπιπλέει τῶν λοιπῶν φυτικῶν συστατικῶν. Γεικῶς οἱ πολτοὶ ἔχουν λίαν πολύπλοκον σύστασιν, ξαρτωμένην ἐκ τῆς φύσεως τῶν οὐσιῶν, ἐξ ὧν αράγονται οὗτοι. Λόγῳ τῆς παρουσίας διαφόρων μωσίμων οὐσιῶν, ὡς σακχάρου, ἀμύλου κτλ., οἱ ολτοὶ εἶναι λίαν εὐαλλοίωτα σώματα, ὡς ἐκ τούου δὲ ἀκριβῶς ἔχουν καὶ περιωρισμένην ἐφαρογήν. Κυριώτεροι τῶν φαρμακευτικῶν πολτῶν ἶναι: ὁ *πολτὸς τῆς κασσίας* (Pulpa cassiae fistuιe), τῶν *βολβῶν τῆς σκίλλης* (Pulpa e bulbo cillae), τῶν *δαμασκήνων* (Pulpa Prunorum), τῆς *αρκὸς τῶν ὀξυφοινίκων* (Pulpa tamarindorum epurata). Κ. Γ. Μ.

Πόλτσερ (Polzer), ***Αὐρήλιος***. Αὐστριακὸς ποιηής, γεννηθεὶς τῷ 1848. Ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὰ ψευώνυμα *Erich Fels* καὶ *Armin Stark* τὰ ἑξῆς ργα: «Πρὸς ἄμυναν καὶ ἐπίθεσιν» (1883), «Φωνὴ πὸ τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας» (1885), «Θυελλώδης ὺξ καὶ φῶς ἡλίου» (1907) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Πολτυοβρία, καὶ ***Πολτυμβρία*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ιαλαιότερον ὄνομα τῆς θρακικῆς πόλεως *Αἴνου*, νομαζομένης οὕτως ἀπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Πόλυος, «τῆς πόλεως βρίας καλουμένης θρᾳκιστί» (*Στράβ.* 'II, 319). Α. Θ. Σ.

Πόλτυς (ὁ) *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ δελφὸς τοῦ Σαρπηδόνος, βασιλεὺς τῆς ἀπ' αὐτοῦ ληθείσης Πολτυοβρίας, φιλοξενήσας τὸν Ἡραλέα ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς Τροίας (*Ἀπολλοδ.* Β, 5,9). Α. Θ. Σ.

πολτώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πολόν, πολτοειδής.

πολυ—· πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ἐπιθ. *πολύς*: *ποναγάπητος*, *πολυάγρυπνος* (ὁ πολὺ ἀγρυπνῶν), *πολύαλος* (ὁ πολλάκις ἀθλήσας), *πολυαίνετος* καὶ *ποναινος* (ὁ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος), *πολυβαφὴς* (ὁ ολλάκις βεβαμμένος), *πολυβλαστὴς* (ὁ πολὺ βλατάνων), *πολυγάλακτος* (ὁ πολὺ γάλα ἔχων), *πολυόνατος* (ὁ ἔχων πολλὰ γόνατα, πολλοὺς κόμβους), *ολυδίδακτος*, *πολύδιψος* (διψαλέος), *πολυέργαστος* αὶ *πολυεργὴς* καὶ *πολύεργος* (ὁ πολὺ κατειργασμέος), *πολύζηλος*, *πολυηχής*, *πολυθαύμαστος*, *πολύιπος*, *πολυκατέργαστος*, *πολυλαμπής*, *πολυλιτάνευτος* ὁ πολὺ παρακληθείς), *πολυμακάριστος*, *πολυνεικὴς* ριλόνικος), *πολύομβρος*, *πολυόμματος*, *πολυόρνιθος* ὁ πολλὰ πτηνὰ ἔχων), *πολυόφθαλμος*, *πολύπικρος*, *ολυπλανὴς καὶ πολυπλάνητος* (ὁ πολὺ πλανηθείς), *ολυρρήμων*, *πολύρριζος*, *πολύρρους*, *πολυσέβαστος*, *ολυφεγγής*, *πολύχρυσος*, *πολυψάμαθος*, *πολύψωφος*, *ολυωφελής*.

πολύ· οὐδ. τοῦ ἐπιθ. *πολύς*, ὡς ἐπίρρ (βλ. *πολύς*).

πολυάγκιστρον (τὸ) *['Αλιευτ.]*. Τὸ κοινῶς καούμενον *παραγάδι* (βλ. λ.).

πολυαδελφία (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται τὸ φαινόενον, καθ' ὃ οἱ στήμονες εἶναι ἡνωμένοι κατὰ τὴν άσιν των ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας, ἀποτελοῦντες έσμας. Δ. Ν. Π.

πολυαδενία (polyadénie). Ἡ διήθησις καὶ ἡ περτρόφεια, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐμεγέθης, λειόνων ἐν ὁμαδικῇ ἐκδηλώσει λεμφικῶν γαγλίων· εἶναι δ' ἡ πάθησις αὕτη μία τῶν μορφῶν ῆς *λεμφαδενίας* (βλ. λ.). Μ. Ν. Κ.

πολυαδένωμα (polyadénome). Ὀνομασία ἀποοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Broca εἰς ἀδενώματα ἀποτελούενα ὑπὸ τῆς ταυτοχρόνου ὑπερτραφείας πλείστων δένων τῆς αὐτῆς φύσεως. Καλεῖται δὲ καὶ *ἀδένωμα πολυαδενικόν*. Ὁ δὲ Menetrier περιέγραψε ῷ 1888 *πολυαδένωμα γαστρικὸν* (polyadénome gatrique), ὅπερ εἶναι ποικιλία ὄγκου χαρακτηριζοένη ὑπὸ τῆς γαστρικῆς μεταπλαστίας ἢ προϊύσης μεταμορφώσεως τοῦ γαστρικοῦ ἐπιθηλίου εἰς ντερικὸν ἐπιθήλιον (βλ. *μεταπλαστία*). Μ. Ν. Κ.

πολυαζωχρώματα *['Οργ. Χημ.]*. Ἐκεῖνα τῶν *ζωχρωμάτων*, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν περιχουσι πλείονας φορὰς τὴν ὁμάδα — N = N —. Σ. Γ.

Πολύαιγος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ὑφ' ἣν Polyaigus) ἀναφέρει Πομπώνιος Μέλας (2,106) ίαν τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων μεταξὺ *Ἴκου* καὶ *ερωντίας*, λίαν δὲ πολύαιγον οὖσαν. Εἶναι τὸ σύγρονον *Πελαγονήσι* ἢ *Κυρὰ Παναγιά*. Σ. Ε. Λ.

— **Πολύαιγος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἔρημος οῦ Ν. Αἰγαίου, μία τῶν Κυκλάδων, χωριζομένη πὸ μὲν τῆς Μήλου διὰ τῆς πρὸς ΝΑ. διευρύνσεως οῦ διάπλου *Πόλινο* ἢ *Πολώνι*, ἀπὸ δὲ τῆς Κιμώου διὰ στενοῦ πλάτους 1.500 μέτρων, ὀνομαομένου «στενοῦ τοῦ Πυργὶ» ἀπὸ φερωνύμου ἐν ὑτῷ νησῖδος ἐχούσης φάρον. Εἶναι 3 ½ μιλ. ἐπιήκης ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ., ἐξαιρετικῶς δὲ δύσβατος αἱ ἄγονος, δι' ὃ καὶ *Μπρουζιάτα* (Isola Brusiata= αμένη) ὠνομάζετο εἰς τοὺς παλαιοτάτους ἐνετιοὺς πορτολάνους. Ἔχει λίαν ἀπορρῶγας ἀκτάς· ς τὴν ἀκρωτηριάζουσαν (138 μέτρ. ὕψ.) *Μάσκουλα* (πλάτ. 36°46'26", μῆκ. 24°39'44" 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Antimilos Milos, Kimolos, Polinos), ἀποτελοῦσαν ἐπίσημον σημεῖον τῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρείας Πειραιῶς, φάρος (1898) λευκῶν ἐκλάμψεων 26 μιλ., ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ δικτύου. Ὀνομαζομένη Polyaegus ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων, ἔτρεφε πολλὰς αἶγας. Σήμερον ἐλάχιστοι αἰπόλοι καὶ οἱ φαροφύλακες ἀποτελοῦν τοὺς μόνους κατοίκους της. Λέγεται κοινῶς *Πολύβο* καὶ *Πόλυβος* καὶ *Πόλινο*. Σ. Ε. Λ.

πολυαιμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πολύαιμος, πληθωρικός.

πολύαιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολὺ αἷμα, ὁ πληθωρικός.

πολυαιμοσφαιρία (ἡ). Εἶναι μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ ὅρου polyglobulie. Ὁ ἀντίστοιχος ἑλληνικὸς ὅρος εἶναι *ἐρυθροκυττάρωσις* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν λευκοκυττάρωσιν, αἱ ἐξ αὐτῆς δὲ προκαλούμεναι νόσοι καλοῦνται *ἐρυθραιμία* ἢ *ἐρυθροκυτταραιμία* (βλ. λ.). Ν. Α. Μ.

Πολύαινος. Ἕλλην συγγραφεὺς καὶ δικανικὸς ῥήτωρ ἐκ Μακεδονίας, διατρίψας ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λευκίου Οὐήρου κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Συνέγραψε: «Περὶ Θηβῶν», «Περὶ Τακτικῶν ἢ Τακτική», «Ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν Μακεδόνων», «Ὑπὲρ τοῦ Συνεδρίου» κ.λ.π., ἅτινα ἀπωλέσθησαν, ἐσώθησαν δὲ μόνον «Τὰ Στρατηγικὰ ἢ Στρατηγήματα» εἰς ὀκτὼ βιβλία, ἔχοντα δ' ὅμως χάσματα εἰς τὸ 6ον καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ 7ου βιβλίου. Τὸ ἔργον τοῦτο, οὗτινος τὴν ὕλην ὁ συγγραφεὺς παρέλαβε παρὰ τοῦ Ἐφόρου τοῦ Κυμαίου καὶ τοῦ Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἶναι ἀξιόλογον, διά τε τὸν θησαυρὸν τῶν ἱστορικῶν γνώσεων καὶ εἰδήσεων, διὰ τὸ κομψὸν καὶ γλαφυρὸν ὕφος καὶ τὴν τοῦ λόγου καλλιέπειαν, ἂν καὶ πολλαχοῦ διὰ τὰς συχνὰς βραχυλογίας καθίσταται δυσνόητον. Ὡς ἱστορικῆς δ' ὅμως πηγῆς πρέπει νὰ γίνηται τοῦ ἔργου τούτου χρῆσις μετὰ προσοχῆς διὰ τὸ πολλάκις ἀνεξακρίβωτον καὶ ἐπιπόλαιον τῆς τῶν εἰδήσεων ἀναγραφῆς. Τὸν Πολύαινον ἐξέδωκεν ὁ Casaubonus (Λυὼν 1589), ὁ Ἀδ. Κοραῆς (ἐν Παρισίοις 1809), διορθώσας καὶ περὶ τὰ ἑξακόσια χωρία αὐτοῦ, καὶ ὁ Βολφλὶν (ἐν Λιψίᾳ 1860). Ε. ΔΙ. Κ.

Πολύαινος ***Ἰούλιος***. Ἐπιγραμματοποιὸς ἐκ Σάρδεων, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἐπὶ Γ. Ἰουλ. Καίσαρος ζήσας ὁμώνυμος σοφιστής. Ἔγραψε: «Λόγους δικανικούς», «Δικῶν, ἤτοι συνηγοριῶν ὑποτυπώσεις», «Θρίαμβον παρθικὸν» (εἰς 3 βιβλία) καὶ *ἄλλα*. Ε. ΔΙ. Κ.

Πολύαινος, ***μάρτυς***. —1) Ὁ μετὰ *Ἑρμᾶ* καὶ *Σεραπίωνος* ἐν Ῥώμῃ ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ἐπί τινος τῶν πρώτων διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 18 Αὐγούστου. —2) Ὁ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Προύσης *Πατρικίου*, τοῦ *Ἀκακίου* καὶ τοῦ *Μενάνδρου* ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον, πιθανῶς κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 19 Μαΐου (τὴν 28 ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης. Ε. Γ. Π.

πολυαισθησία (polyesthésie). Οὕτω καθορίζεται ἡ διαταραχὴ τῆς αἰσθητικότητος, κατὰ τὴν ὁποίαν μία καὶ μόνη διέγερσις ἢ ἓν καὶ μόνον ἐρέθισμα παράγει πολλαπλᾶ συναισθήματα, ὡς λ.χ. ἡ ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐπαφὴ τῆς αἰχμῆς μαχαιριδίου καθίσταται αἰσθητὴ ὡς δύο ἢ πλείονα ταυτοχρόνως νύγματα, κλπ. Μ. Ν. Κ.

πολυάκανθος (ὁ) (Polyacanthus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαβυρινθιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἰχθῦς ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων καὶ ἀπαντῶντας εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πολυάκανθος ὁ παράδοξος* (Polyacanthus paradoxus), οὗτινος ὁ χρωματισμὸς εἶναι ἀργυρόφαιος μὲ καθέτους κυανομελανὰς λωρίδας κατὰ τὰς πλευράς. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ποταμοὺς τῶν Ἰνδιῶν. Δ. Ν. Π.

πολυαλίτης (Polyhalit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολλαπλοῦν θειικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου, καλίου καὶ ἀσβεστίου ἔνυδρον, $K_2SO_4.MgSO_4.2CaSO_4.2H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα εἰς κρυσταλλικὰ συσσωματώματα μορφῆς πρισματικῆς, συνήθως ὅμως εἰς στιφρὰς ἰνώδεις καὶ σπανιώτερον ῥαβδοπαγεῖς ἕως φυλλώδεις μάζας. Παρουσιάζει σκληρότητα 3—3 ½, εἰδικὸν βάρος 2,72—2,77, λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρόν, λευκόν, κίτρινον ἢ τεφρόν. Ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰ ἁλατωρυχεῖα τῆς Στρασσφούρτης, περαιτέρω δὲ εἰς τὸ Stebnik τῆς Γαλικίας, εἰς τὰ ἁλατοῦχα κοιτάσματα τῶν Ἄλπεων καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Β.

πολυαλλοσχήμων *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον τοῦ *βεζουβιανίτου* (βλ. λ.).

πολυαμυλόζαι *['Οργ. Χημ.]*. Κρυσταλλικαὶ δεξτρῖναι ληφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Schardinger δι' ἐπενεργείας τοῦ bacillus macerans τῆς ἀμυλοκόλλης. Ἐκ τοῦ προϊόντος αὐτοῦ τῆς ἐπιδράσεως ἀπεμονώθησαν τρία κρυσταλλικὰ σώματα, ἡ α-*ἑξααμυλόζη*, ἡ α-*τετρααμυλόζη* καὶ ἡ β-*ἑξααμυλόζη*, ἐξ ὧν αἱ δύο πρῶται χρώννυνται δι' ἰωδίου κυαναῖ καὶ ἡ τρίτη καστανέρυθρος. Τὰ σώματα ταῦτα εἶναι πολυμερῆ ἁπλουστέρων στοιχειωδῶν σωμάτων συγκρατουμένων διὰ δευτερευουσῶν μονάδων συγγενείας. Σ. Γ.

πολυανδρία (ἡ)· πλῆθος ἀνδρῶν, ἀνθρώπων, πολυανθρωπία· || τὸ νὰ ἔχῃ γυνή τις ἄνδρας πλείονας τοῦ ἑνὸς (βλ. *πολυγαμία*)· || γνώρισμα φυτῶν, ὧν τὰ ἄνθη ἔχουν πολλοὺς στήμονας.

— *[Βοτ.]* Ἐν τῇ βοτανικῇ καλεῖται *πολυανδρία* τὸ φαινόμενον καθ' ὃ τὰ ἄνθη φυτοῦ τινος εἶναι ὑπόγυνα καὶ ἕκαστον φέρει ἀπὸ 20—100 στήμονας ἤτοι ἄρρενα ὄργανα. Δ. Ν. Π.

πολυανδρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυανδρίαν, ὁ τῆς πολυανδρίας.

πολυάνδριον (τό)· (ἀρχ.) τὸ ἔχον πλησμονὴν ἀνδρῶν, τὸ νεκροταφεῖον· || «πολυάνδριον κακὸν» ἡ πορνεία· || βοτ., τὸ ἄνθος, ὅπερ ἔχει πολλοὺς στήμονας, ἤτοι πολλὰ ἄρρενα ὄργανα.

Πολυάνδρου ***πύλη*** *[Βυζαντ.]*. Ἡ ἀπὸ τοῦ Κερατίου Κόλπου πρὸς τὴν Προποντίδα δευτέρα πύλη τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὠνομάσθη οὕτω κατὰ μὲν τὸν Κωδινόν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν συνηντήθησαν οἱ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νέου ἀνακαινίζοντες τὰ τείχη ὀκτακισχίλιοι Πράσινοι ὑπὸ τὸν δήμαρχον αὐτῶν Μαγδαλᾶν ἢ Μανταλᾶν, ἀρξάμενοι τοῦ ἔργου ἀπὸ τοῦ Ῥηγίου, καὶ οἱ ἰσάριθμοι Βένετοι ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Χαρσίαν, ἀρξάμενοι ἀπὸ Βλαχερνῶν· κατὰ δὲ τὸν Φραντζῆν, ἐπειδὴ περὶ τὴν πύλην ταύτην ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν (1453) πολλοὶ ἄνδρες ἔκ τε τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων, διὸ καὶ *Πολυάνδριον* ὠνομάσθη ἁπλῶς· κατὰ δὲ τὸν Βυζάντιον ἐπειδή, κατέχουσα τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς συναφῆς τοῦ Ἑβδόμου καὶ τοῦ Ἕκτου λόφου καὶ διὰ τῆς Μέσης καλουμένης ὁδοῦ φέρουσα εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς Πόλεως, ἦτο ἀνέκαθεν ἡ πολυπληθεστάτη διέξοδος τῶν διαβατῶν. Ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ὠνομάσθη *Ἐδιρνὲ-Καπού*, ἐπειδὴ ἀπ' αὐτῆς ἦτο ἡ συνηθεστάτη πρὸς Ἀδριανούπολιν (Ἐδιρνὲ) ὁδός. Διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Μωάμεθ Β' ἀπὸ ταύτης εἰσῆλθε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Πόλιν, οἱ σουλτᾶνοι, ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει των, ἀπὸ ταύτης εἰσήλαυνον μετὰ πομπῆς, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸ τέμενός του διὰ τὴν ἐγκαθιδρυτικὴν δέησιν καὶ εὐχαριστίαν. Παρὰ τὴν πύλην ταύτην ἔκειτο ὁ ναὸς ἢ ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀνθ' οὗ οἱ Τοῦρκοι μετὰ αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἔκτισαν τὸ μεγαλοπρεπὲς τζαμίον τῆς Μίχρι-μάχ, θυγατρὸς τοῦ Σουλεϊμὰν Α'. Τὴν πύλην αὐτὴν ὑπονοεῖ ὁ Ρακίνας ἐν τῷ «Bajezid», ὀνομάζων αὐτὴν ἱερὰν διὰ τὴν πρώτην εἴσοδον ἑκάστου νέου σουλτάνου. Ν. Σ. Λ.

Πολυάνεμο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36° 56' Β., μῆκ. 23° 54' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Archipelago southern sheet), ἀνατολικὴ ἄκρα τῆς ὑπεραποκέντρου νήσου Φαλκονέρας. Ἐπὶ τῆς ἄκρας του ἀνηγέρθη (1928) φάρος Νταλὲν λευκῶν ἀναλαμπῶν 19 μιλ. Σ. Ε. Λ.

Πολυάνεμον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενον *Κόρτσιστα*. Κάτ. (1928) 249. Ἡ κοινότης (κάτ. 336) περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κορφούλα* (πρῴην *Νοσοβέλο*). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πολυανὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας τοῦ νομοῦ Πέλλης τῆς Μακεδονίας. Κάτ. (1928) 1.070. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Κοινῶς καλεῖται καὶ *Πόιανη*. Τὸ χωρίον ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὴν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης ὑπαγομένην ἐπισκοπὴν Πολυανῆς καὶ Βαρδαριωτῶν. Νῦν τὸ χωρίον μετωνομάσθη *Πολυκάρπιον*. Κατὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῷ ἀρκετοὶ πρόσφυγες. Τ. Ε. Ε.

πολυανθὲς (τὸ) (Polyanthes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδοειδῶν* ἢ *ἀμαρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, βολβορρίζους, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Μαδαγασκάρης καὶ τῆς Πολυνησίας. Ἐκ τῶν 65 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *πολυανθὲς τὸ βολβόρριζον* (Polianthes tuberosum), πόα κοσμητική, μυρεψική, μὲ ξύλον λευκόν, ἐλαφρόν, ἀλλ' ἐλάχιστα χρησιμοποιούμενον. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Δ. Ν. Π.

πολυανθὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό), καὶ *πολύανθος*, —*ον*· ὁ ἔχων πολλὰ ἄνθη, ἀνθηρός.

Digitized by Google

Πολυάνθης. Κορίνθιος ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων, ναυμαχήσας πρὸς τὸν ὑπὸ τὸν Δίφιλον στόλον τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ παρὰ τὸν Ἐρινεὸν ὅρμον τῆς Ἀχαΐας (ἐν τῇ Ρυτικῇ), τῷ 412 π. Χ., ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ διὰ τὰ δύο μέρη (*Θουκ.* Ζ, 34). Κατὰ τὸ 395 π.Χ. ἀναφέρεται ἐν Κορίνθῳ ὡς εἷς τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς δημοκρατικῆς φατρίας, τῶν δωροδοκηθέντων ὑπὸ Τιμοκράτους τοῦ Ροδίου, ἀπεσταλμένου τοῦ σατράπου Τιθραύστου, ὅπως ἐξεγείρωσι τὰς ἑλληνικὰς πόλεις κατὰ τῆς Σπάρτης, καὶ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς κατὰ τῆς Περσίας ἐκστρατείας (*Ξενοφ.* Ἑλλην. Γ, 5, 1). Α. Θ. Σ.

Πολύανθος *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἀώου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Χαονίᾳ τῆς Ἠπείρου, ὁ νῦν καλούμενος *Σουσίτσας* (βλ. *Ἀῷος*). Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸν κατὰ τὸ Τεπελένι παραπόταμον Μπέντζαν. Ι. Σ. Σ.

Πολύανθος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Ναρλῆ-κιόϊ*. Κάτοικοι (1928) 603.

πολυανθρωπία (ἡ)· ἡ ὕπαρξις πολλῶν ἀνθρώπων, πολλῶν κατοίκων.

πολυάνθρωπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς ἀνθρώπους, πολλοὺς κατοίκους: «πολυάνθρωπος πόλις».

Πολυανός, *μάρτυς*. Ἐπίσκοπος ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ὅστις μετὰ τῶν ἐπισκόπων Νεμεσίου, Φήλικος, Λουκίου, Βίκτωρος, Δατέφου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν, συλληφθεὶς ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ (252—260), ὑπέστη μετ' αὐτῶν μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 260 καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 10 Σεπτεμβρίου. Ε.Γ.Π.

Πολύανος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VII, 327) μετὰ τοῦ Τομάρου (νῦν Ὀλύτσικα), πρὸς Ν. τῆς Παμβώτιδος λίμνης (νῦν Ἰωαννίνων). Εἶναι τὸ σημερινὸν *Πολιάνα*, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ Συρράκον. Α.Θ.Σ.

Πολυάραβος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ὀρεινὸν τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου, τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου ὡρῶν ἀπὸ τῆς πόλεως Γυθείου. Κάτ. 64 (1928). Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο συνήφθη, κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1826, σημαντικὴ μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

—*[Ἱστορ.]* Ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς, κύριος σχεδὸν ὁλοκλήρου τῆς λοιπῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸ ἔτος 1826, ἀπεπειράθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Μάνην, ἐπιχειρήσας νὰ εἰσβάλῃ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἁλμυροῦ εἰσόδου αὐτῆς, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Μανιατῶν καὶ ἐν Βέργᾳ, παρὰ τὸν Ἁλμυρόν, καὶ ἐν Δηρῷ (παρὰ τὴν Ἀρεόπολιν) τῆς Μέσα Μάνης. Μετὰ τὴν διπλῆν ταύτην ταπείνωσίν του ὁ Ἰμπραὴμ ἐσκέφθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μάνην διὰ τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου αὐτῆς, τῆς τοῦ Πασσαβᾶ. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του συνεκρότησεν ἐν Τριπόλει, κατὰ τὸ τέλος Ἰουλίου, φάλαγγα στρατοῦ ἐξ 6.000 πεζῶν, μιᾶς ἴλης ἱππικοῦ καὶ 4 ὀρεινῶν πυροβόλων καὶ κατηυθύνθη εἰς τὴν Σπάρτην, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέστειλεν ἱππεῖς τινας πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους καὶ συλλογὴν διαφόρων πληροφοριῶν πρὸς τὸ Γύθειον (Μαραθονήσι). Ὅτε ὅμως εὑρίσκετο εἰς τὸ μέσον τῆς ἀπὸ Σπάρτης εἰς Γύθειον ὁδοῦ, εἰς τὸν σημερινὸν συνοικισμὸν Χάνια Ταράψης, ἐπληροφορήθη ὅτι πολλοὶ Μανιᾶται εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὸ χωρίον Πολυάραβον. Φοβηθεὶς τότε ἐπίθεσιν τούτων κατὰ τῶν νώτων τοῦ στρατοῦ του ἂν εἰσέβαλλε διὰ Πασσαβᾶ εἰς τὴν Μάνην, καὶ διαρπαγὴν τῶν ἐφοδιοπομπῶν του, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέλθῃ, πρὸ τῆς εἰς τὴν Μάνην εἰσβολῆς του, κατὰ τῶν εἰς τὸ προρρηθὲν χωρίον συγκεντρωθέντων καὶ ἀπὸ Ταράψης διὰ τῶν Μπαρδουνοχωρίων, ἅτινα ἐλαφυραγώγησε, διηυθύνθη πρὸς τὸν Πολυάραβον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον καταφύγει διὰ νυκτὸς οἱ κάτοικοι τῶν πλείστων χωρίων τῆς Μπαρδούνιας. Πρώτην ἀντίστασιν συνήντησεν ἡ πρωτοπορία τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἰμπραὴμ εἰς τὴν θέσιν Τσεσφίνα, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ἀπὸ Μπαρδουνοχωρίων εἰς Πολυάραβον ὁδός, ἀπὸ τὸν Θεοδωράκην Σταθάκον καὶ τοὺς ὠχυρωμένους εἰς τὸν ἐκεῖ πύργον του συγγενεῖς του. Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην ἀντίστασιν προεχώρησε κατὰ τῶν πρὸ τοῦ Πολυαράβου εἰς τὰ ταμπούρια των ἀναμενόντων τὸν ἐχθρόν, πρὸς τοὺς ὁποίους συνῆψε σφοδρὰν καὶ πείσμονα μάχην, ἥτις ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν καὶ ἀπέβη τέλος ὑπὲρ τῶν ἀμυνομένων, ἐνισχυθέντων ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διὰ νέων ἐπικουριῶν, οἵτινες ἐξηνάγκασαν τὸν Ἰμπραὴμ νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως καὶ νὰ ἀφήσῃ ἀνενόχλητον τὴν Μάνην. ΚΑΨ.

Πολυάρατος. Ρόδιος, εἷς τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἡγετῶν τῆς ὑπὲρ τοῦ Περσέως Β' βασιλέως τῆς Μακεδονίας μερίδος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' οὗτος, μὴ θέλων νὰ τὸν παραδώσῃ, τὸν ἀπέστειλε κρυφίως εἰς Ρόδον. Κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ κατὰ τὸν πλοῦν, κατέφυγεν εἰς τὴν Φασήλιδα καὶ Κιβύραν, ἀλλ' οἱ κάτοικοι αὐτῶν, φοβούμενοι τὴν ἔχθραν τῆς Ρώμης, τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς Ρωμαίους τῷ 169 π. Χ. Α. Θ. Σ.

πολυαργυρίτης (Polyargyrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου: $Ag_{24}Sb_2S_{15}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα. Εἶναι εὔκαμπτον, ἔχει σκληρότητα 2 $^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 6,97 καὶ χρῶμα μολυβδότεφρον ἕως σιδηρόμαυρον. Περιέχει 78 % ἄργυρον καὶ ἀπαντᾷ εἰς Wolfach τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ. Γ. Β.

πολυαρθρῖτις (polyarthrite). Φλεγμονὴ ἀρθρικὴ προσβάλλουσα συγχρόνως πολλὰς ἀρθρώσεις. Εἶναι δ' αὕτη ὀξεῖα πυρετική, ὁπότε ἀνάγεται εἰς τὸν ὀξὺν ρευματισμὸν τῶν ἄρθρων, καὶ παραμορφωτικὴ πολυαρθρῖτις, ὑπαγομένη εἰς τὸν ὀζώδη ρευματισμὸν (βλ. *ρευματισμός*). Μ. Ν. Κ.

πολύαρθρος (ὁ)· ὁ ἔχων πολλὰ ἄρθρα, πολλὰς ἀρθρώσεις: «κεράτιον πολύαρθρον».

πολυάριθμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολύν, μέγαν ἀριθμόν, πολυπληθής, ἀντίθ. *ὀλιγάριθμος* ἢ *εὐάριθμος*.

Πολύαρνον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενος *Κουζούμ-μπαση*. Κάτ. (1928) 180.

πολυαρχία (ἡ)· τὸ νὰ ἄρχωσι συγχρόνως πολλοί.

—*[Πολιτειολ.]* Τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς πλειότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα, ἢ τὸ πολίτευμα, καθ' ὃ ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολιτείας δὲν εἶναι ἓν φυσικὸν πρόσωπον, ἀλλ' ἑνότης προσώπων, ἓν collegium (βλ. λ. *πολίτευμα*). Χ. Γ. Σ.

—*[Φιλοσ.]* Καλεῖται *πολυαρχία* (λατ. pluralismus) ἡ φιλοσοφικὴ ἄποψις, καθ' ἣν ἡ πραγματικότης σύγκειται οὐχὶ ἐκ μιᾶς, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αὐτοτελῶν οὐσιῶν, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀρχαὶ ἢ ρίζαι τῶν ὄντων. Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν αὐτοτελῶν οὐσιῶν, ἐξ ὧν θεωρεῖται συνισταμένη ἡ πραγματικότης, ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη τῆς πολυαρχίας. Οὕτως ὑπάρχει πολυαρχία πνευματική, θεωροῦσα τὴν πραγματικότητα ὡς συνισταμένην ἐκ πολλῶν αὐτοτελῶν πνευματικῶν οὐσιῶν, ἢ πολυαρχία ὑλιστική, καθ' ἣν ἡ πραγματικότης συγκροτεῖται ἐκ πλειόνων αὐτοτελῶν ὑλικῶν στοιχείων. Ἡ μοναδολογία τοῦ Leibniz, καθ' ἣν ἔσχαται αἰτίαι καὶ φορεῖς τῆς ἐνεργείας παντὸς τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνοντος εἶναι ἑνιαῖα, ἄτμητα καὶ διὰ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ παριστάνειν καὶ τοῦ βούλεσθαι προικισμένα πνευματικὰ ὄντα (αἱ μονάδες), εἶναι πολυαρχία πνευματική. Ἡ ἀτομοκρατία τοὐναντίον τοῦ Δημοκρίτου, καθ' ἣν τὰ πράγματα σύγκεινται ἐκ μεμονωμένων στοιχείων (τῶν ἀτόμων), πᾶν δ' ἐν τῷ κόσμῳ συμβαῖνον προέρχεται ἐκ τῆς ἑνώσεως ἢ τοῦ χωρισμοῦ τῶν στοιχείων τούτων, εἶναι πολυαρχία ὑλιστικῆς φύσεως. Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι τοιούτου εἴδους πολυαρχίαι, θεωροῦσαι τὴν πραγματικότητα ὡς συγκειμένην ἐκ πλειόνων μέν, ἀλλὰ σχεδὸν τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ἕνεκα τούτου σχετικῶς μόνον αὐτοτελῶν οὐσιῶν, δύνανται ἄριστα νὰ συνδυασθῶσι πρὸς τὴν ἀντίθετον τῆς πολυαρχίας φιλοσοφικὴν ἄποψιν, τὸν μονισμὸν ἢ ἑνισμόν. Ἡ διαρχία ὅμως, ἐκδεχομένη τὴν πραγματικότητα ὡς συγκειμένην κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν ἐκ πνεύματος, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐξ ὕλης, εἶναι πολυαρχία ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸν μονισμὸν ἢ ἑνισμόν, ὅστις παραδέχεται μίαν μόνον θεμελιώδη μορφὴν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ πραγματικότητος, ἢ πνεῦμα μόνον ἢ ὕλην. Ὡσαύτως ἀντίθετος πρὸς τὸν μονισμὸν τῆς ἰωνικῆς φιλοσοφίας ἦτο ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐμπεδοκλέους περὶ τεσσάρων στοιχείων τοῦ εἶναι, τῆς γῆς, τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πυρός. Πολυαρχία εἶναι καὶ ἡ θεωρία τοῦ Ἑρβάρτου, καθ' ἣν ἡ πραγματικότης σύγκειται ἐξ ἁπλῶν ποιοτήτων, αἵτινες, ἐρχόμεναι εἰς σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, παράγουσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ πράγματος μετὰ πολλῶν γνωρισμάτων ἢ ἰδιοτήτων. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ πραγματικά, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ εἶναι, εἶναι ἁπλαῖ ποιότητες, δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πνευματικῆς φύσεως καὶ τότε ἡ πολυαρχία αὕτη τοῦ Ἑρβάρτου συμπίπτει πρὸς τὸν πνευματικὸν μονισμόν. Πολυαρχία εἶναι καὶ ἡ δοξασία μεσαιωνικῶν φιλοσόφων περὶ πλήθους ὑποστατικῶν μορφῶν ἐν ἑνὶ ὄντι ἢ ἡ θεωρία περὶ τῆς ὑπάρξεως πολλῶν κόσμων. Σ. Ν. Λ.

πολυαρχικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυαρχίαν, ὁ τῆς πολυαρχίας.

Πολύας. Κῆρυξ τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἀντικύρας τῆς Θεσσαλίας, χρησιμεύων ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἑλληνικοῦ στόλου καὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις ὑπὸ τὸν Λεωνίδαν ἀναμενόντω. Πρὸς τοῦτο εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον «πλοῖον κατῆρες ἕτοιμον», ἵνα ἀγγείλῃ εἰς τοὺς τελευταίους, ἐὰν ἐπλησίαζεν ὁ ἐχθρικὸς στόλος (*Ἡροδ.* VIII, 21). Α. Θ. Σ.

πολύαστρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς ἀστέρας.

πολυάσχολος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς ἀσχολίας, πολυπράγμων.

πολυβασίτης (Polybasit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χαλκοῦ $(Ag\ Cu)_9\ Sb\ S_6$, μὲ περιεκτικότητα εἰς ἄργυρον 64—72 % καὶ εἰς χαλκὸν 3—10 %. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, εἰς κρυστάλλους μορφῆς ἐξωγωνικῆς, ἔχει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα 2—2 $^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 6—6, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς φλεβῶν ἀργυρούχων μεταλλευμάτων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Freiberg, Schemnitz, εἰς τὸ Colorado, Arizona, Mexico καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Β.

Πολυβάτειον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καρὰ-Τσαλῆ*.

Πολυβιάδης. Σπαρτιάτης στρατηγός, ὅστις, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγησιπόλιδος, ἠνάγκασε τοὺς Ὀλυνθίους κατόπιν στενῆς πολιορκίας νὰ παραδοθοῦν (379 π. Χ), νὰ διαλύσουν τὴν ὁμοσπονδίαν των καὶ νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν σπαρτιατικὴν συμμαχίαν (*Ξενοφ.* Ἑλλην. V, 3, 20—26). Π. Λ.

πολύβιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺν βίον ἔχων, μακρόβιος.

Πολύβιος. Μέγας ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει τῆς Ἀρκαδίας τῷ 204 π. Χ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, ὅστις ἐγένετο εἷς τῶν τρι... μεγάλων πολιτικῶν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἀκολουθήσας τὸ πολιτικὸν στάδιον τοῦ πατρός, ... τέλαβε ταχέως σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ διά τε τὸ ἐπιφανὲς αὐτοῦ γένος καὶ τὴν ἔξοχον εὐφυΐαν, διὸ καὶ νεώτατος, τῷ 180, ἐστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, τῷ δὲ 169 ἐξελέγη ἵππαρχος τῶν Ἀχαιῶν, ὅπερ ἀξίωμα ἦτο τὸ δεύτερον τῆς συμπολιτείας. Ἀλλὰ μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος, ὅπερ ἔσχεν ὁ πόλεμος τοῦ Περσέως πρὸς τοὺς Ρωμαίους, τῇ ἐπιβολῇ τοῦ ρωμαΐζοντος Καλλικράτους χίλιοι λογάδες τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Πολύβιος, ἀπήχθησαν ὡς ὅμηροι εἰς Ρώμην. Τούτων δὲ οἱ μὲν ἄλλοι διεσπάρησαν ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς Τυρρηνίας, ὁ δὲ Πολύβιος διέμεινεν ἐν Ρώμῃ, διότι οἱ υἱοὶ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου, οὓς εἶχε γνωρίσει ἐν Ἑλλάδι, διετήρησαν αὐτὸν ὡς ξένον ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ (329). Ἐκεῖ ὁ Πολύβιος συνῆψε σχέσεις πρὸς ἐπιφανεστάτους Ρωμαίους, ἐγένετο ... καὶ διδάσκαλος Σκιπίωνος τοῦ Αἰμιλιανοῦ. Τῇ εὐνοίᾳ τοῦ Σκιπίωνος ἐπετράπη μετὰ δεκαεξαετῆ ἐξορίαν καὶ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ὁμήρους ἡ κάθοδος εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' ἐκ τούτων μόνον τριακόσιοι ἐπέζων. Οὕτω ὁ Πολύβιος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τῷ 150, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπεδήμησεν εἰς Ρώμην καὶ τῷ 148 εὑρίσκετο μετὰ Σκιπίωνος τοῦ Αἰμιλιανοῦ πρὸ τῆς Καρχηδόνος. Μετὰ τὴν φοβερὰν καταστροφὴν ὁ ἱστορικὸς ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Κόρινθος (146) εἶχεν ἤδη ὑποστῇ τὴν σκληρὰν τῆς Καρχηδόνος τύχην. Καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν ὁ Πολύβιος νὰ σώσῃ τὴν μητρόπολιν τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς ἀρχαιότητος κόσμου, ἀλλ' ὅμως διὰ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς Ρωμαίους ἐμάλαξε τὴν πρὸς τοὺς ἡττημένους σκληρότητα τῶν νικητῶν· οὕτω δὲ ἐπέτυχε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν καταδικασθέντων τὰ δημευθέντα κτήματα, ἔπεισε τοὺς Ρωμαίους ἵνα ἀνορθώσωσι τοὺς καταρριφθέντας ἀνδριάντας τοῦ Ἀράτου καὶ τοῦ Φιλοποίμενος καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν νικητῶν ἐντολήν, τῷ 145, ἵνα συντάξῃ τὰ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Καὶ ὄντως συνέταξε ταῦτα τόσον εὐστόχως, ὥστε εὐηρέστησε καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὴν σύνταξιν δὲ ταύτην, καθ' ἣν ἐρρύθμισε τὸ πολίτευμα τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, διετηρήθησαν καὶ ἐξωτερικοί τινες τύποι τῆς ἐλευθερίας τῶν ἡττημένων. Οἱ Πελοποννήσιοι τὰς εὐεργεσίας ταύτας ἀναγνωρίζοντες ἐτίμησαν αὐτὸν δι' ἀνδριάντων· ἐν Μεγάλῃ δὲ πόλει ὁ Παυσανίας (8, 30, 8) εἶδεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ καὶ ἐλεγεῖα γεγραμμένα, ἅτινα ἐδήλουν τὰ ὅσα ἔπραξε πρὸς σωτηρίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἐπῄνουν τὰς νομοθετικὰς αὐτοῦ πράξεις. Ὁ Παυσανίας μνημονεύει ἀνδριάντας αὐτοῦ προσέτι ἐν Τεγέᾳ, Παλλαντίῳ, Μαντινείᾳ καὶ Ἀκακησίῳ, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἀνάγλυφον στήλην αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐπίγραμμα: «ἐξ ἀρχῆς τε μὴ ἂν σφαλῆναι τὴν Ἑλλάδα, εἰ Πολυβίῳ τὰ πάντα ἐπείθετο, καὶ ἁμαρτούσῃ δι' ἐκείνου βοήθειαν αὐτῇ γενέσθαι μόνου». Νεωστὶ δὲ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀλυμπίας (1877) ἀνευρέθη βάθρον τιμητικοῦ μνημείου φέρον τὴν ἐπιγραφήν, «ἡ πόλις τῶν Ἠλείων Πολύβιον Λυκόρτα Μεγαλοπολίτην». Ἀλλὰ καὶ

Digitized by Google

ἐν Κλειτορίᾳ προσφάτως ἀνευρέθη στήλη ἀναγλύφου ἔχουσα τὴν εἰκόνα τοῦ ἱστορικοῦ. Ὁ Πολύβιος μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀχαιῶν ἀπεδήμησεν εἰς Ρώμην, κατόπιν δὲ διῆλθε τὸν ὑπόλοιπον βίον ἐν τῇ πατρίδι, ἔνθα συνεπλήρωσε τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 120 π. Χ. Συγγράμματα τοῦ Πολυβίου μνημονεύονται: «Τακτικὰ ἢ τῶν περὶ τὰς τάξεις ὑπομνήματα», «Φιλοποίμενος βίος ἢ ἐγκώμιον», «Περὶ τοῦ ἐν Ἰβηρίᾳ πολέμου τῶν Νουμαντίνων» καὶ «Περὶ τῆς κατὰ τὸν Ἰσημερινὸν οἰκήσεως». Ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτοῦ σύγγραμμα ἦσαν αἱ «Ἱστορίαι» ἐκ 40 βιβλίων· ἐκ τούτων ὅμως περιεσώθησαν τὰ πέντε πρῶτα βιβλία ἀκέραια, ἐκτενεῖς ἐκλογαὶ ἐκ τῶν 18 πρώτων βιβλίων καὶ λείψανα ἐκ τῆς ἐπιτόμου συλλογῆς, τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959). Ἔτι δὲ καὶ ἐν παπύρῳ τοῦ Βερολίνου ἀπόσπασμα τοῦ βιβλίου 11, 13—16 (τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ.). Τὸ μέγα τοῦτο ἱστορικὸν ἔργον διαιρεῖται, ὡς αὐτὸς ὁ Πολύβιος ἱστορεῖ ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ α' βιβλίου, εἰς τρία μέρη: α') εἰς τὴν εἰσαγωγήν, ἣν ἀποτελοῦσι τὰ δύο πρῶτα βιβλία, ἐν οἷς ὁ συγγραφεὺς πειρᾶται νὰ συναρμόσῃ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ Τιμαίου, περιέχουσαν τὰ τῆς Σικελίας, Ἰταλίας, Καρχηδόνος καὶ Ἑλλάδος μέχρι τοῦ 270 περίπου π. Χ.· οὕτω τὰ δύο πρῶτα βιβλία ἔμελλον ν' ἀποτελέσωσιν, ὡς τὸ α' βιβλίον τοῦ Θουκυδίδου, τὴν προπαρασκευὴν καὶ περιλάβωσι τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Καρχηδόνος ἀπὸ τοῦ 266—221· β') εἰς τὸ κύριον μέρος τῆς ἱστορίας, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 221, ἐν ᾧ δεικνύει πῶς, πότε καὶ διὰ τίνας αἰτίας ἐντὸς 53 ἐτῶν (221—168) κατώρθωσαν οἱ Ρωμαῖοι, ἵνα πάντα τὰ γνωστὰ τῆς οἰκουμένης μέρη ὑπὸ τὴν δυναστείαν αὐτῶν ὑπαγάγωσιν, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς ἐν Πύδνᾳ μάχης, ὅπου ἡττήθη ὁ Περσεύς· καὶ γ') εἰς τὸν ἐπίλογον, ὃν περιλαμβάνουσι τὰ δέκα τελευταῖα βιβλία, ἐν οἷς περιλαβὼν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 168—146, ἀποδεικνύει ὅτι ἦσαν ἀνωφελεῖς οἱ ἀγῶνες οἱ γενόμενοι πρὸς ἀποτίναξιν τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Καὶ τὰ μὲν δύο πρῶτα μέρη συνέταξεν ἐν Ρώμῃ πρὸ τοῦ 150 π.Χ., τὸ δὲ τελευταῖον μέρος περὶ τὸ 132 π.Χ.

Ἡ ἱστορία τοῦ Πολυβίου, διήκουσα ἀπὸ τοῦ β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου μέχρι τοῦ γ' (218—146), ὀνομάζεται *καθολική*· διότι κατ' αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα πάντα τὰ γνωστὰ μέρη τῆς οἰκουμένης συνηνώθησαν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων· διὸ περιλαμβάνει τὰ ἱστορικὰ τοῦ χρόνου τούτου γεγονότα, ὅσα συνέβησαν ἐν Ἑλλάδι, Ἀσίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Τὴν κοσμοϊστορικὴν ταύτην ὑπόθεσιν ἐπραγματεύθη ὁ Πολύβιος, ἐξετάσας ἐπιμελῶς τὸν σύγχρονον πολιτικὸν βίον, τὴν δύναμιν τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἐμπειρότατος γενόμενος τῶν πολεμικῶν πραγμάτων. Πρὸ πάντων διαλάμπει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ βαθεῖα ἔρευνα τῶν αἰτίων ἑκάστης πράξεως «πῶς καὶ διὰ τί καὶ πόθεν ἕκαστα τῶν πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει», ὅπερ ἀποδεικνύει αὐτὸν δημιουργὸν τῆς πραγματικῆς ἱστοριογραφίας. Ὡς πρὸς τὸν ὅρον τοῦτον, αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς διδάσκει: «δεῖ τῶν πραχθέντων καὶ ρηθέντων κατ' ἀλήθειαν αὐτῶν μνημονεύειν πάμπαν» (Β, 56. 10) καὶ ταῦτα γράφει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Φύλαρχον, ὅστις ζητῶν νὰ ἐκπλήττῃ καὶ ψευδολογῶν πολλὰ ἐτερατεύετο. Ὁ Πολύβιος, ἐρευνῶν μετ' ἀκριβείας τὰ αἴτια καὶ κρίνων τὰ ἀποτελέσματα, διδάσκει ἐξ αὐτῶν τὰ μέλλοντα καὶ οὕτω παρέχει διδάγματα εἰς πάντας τοὺς περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἀσχολουμένους· καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει τοῦ Θουκυδίδου, ὅστις ἐρευνῶν τὰ αἴτια καὶ περιγράφων τὰ ἀποτελέσματα καταλείπει εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἵνα ἐξαγάγῃ τὰ ἐξ ἐκείνων συμπεράσματα. Προνοῶν τὰ μέλλοντα, συμβουλεύει κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Ἕλληνας, ἵνα ὑποχωρήσαντες εἰς τὴν τύχην μὴ ἐπιχειρήσωσι νέον πόλεμον κατὰ τῆς ἀκατασχέτου δυνάμεως τῶν Ρωμαίων.

Εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ὁ Πολύβιος ὠφελήθη οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐν Ρώμῃ διατριβῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπαφῆς πρὸς τοὺς Ρωμαίους πολίτας καὶ πολιτικούς. Ὡς ὅμηρος τὸ πρῶτον εἰσελθὼν εἰς τὴν Ρώμην, διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἐπεθύμει ἐνδομύχως τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν ἢ καραδοκοῦσαν οὐδετερότητα. Ἀλλ' ἡ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας καὶ ἡ στενὴ σχέσις πρὸς τοὺς ἰσχύοντας Ρωμαίους μετέτρεψαν τὰς διαθέσεις αὐτοῦ· ἐκίνησαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ στρατός, ἡ ρωμαϊκὴ διοίκησις καὶ τὸ ἀδέκαστον τῶν πολιτευομένων· οὕτω δὲ ταχέως ἐγένετο θαυμαστὴς ἐνθουσιώδης τῆς Ρώμης καὶ συνήγορος τῆς ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας (6,56 καὶ 32,8). Σκοπὸς τῆς ἱστορίας κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ ὠφέλεια, οὐδὲν δὲ ὠφελιμώτερον αὐτῆς· δύναται μέν τις καὶ διὰ τῆς ἰδίας πείρας νὰ ὠφεληθῇ, ἀλλ' ἡ ὠφέλεια αὕτη συνδέεται μετὰ πόνων καὶ κινδύνων, ἡ δὲ διὰ τῆς ἱστορίας παραγίνεται ἄνευ βλάβης· διὸ καλλίστην παιδείαν ἡγεῖται πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας προερχομένην ἐμπειρίαν· ἡ ἐπιστήμη τῶν προγεγενημένων εἶναι καλὴ καὶ ἀναγκαία οὐ μόνον διὰ τοὺς μέλλοντας ποιεῖν τι, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εὐτυχοῦντας, ὅπως περὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλέστερον κρίνωσιν.

Ὁ πραγματικὸς ἱστοριογράφος, κατὰ τὸν Πολύβιον, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τρία ἐφόδια: α') ἀνάγνωσιν τῶν συγχρόνων καὶ προγενεστέρων ἱστορικῶν ὑπομνημάτων πρὸς συλλογὴν τῆς ὕλης· β') μελέτην τῶν ἱστορουμένων τόπων ἀκριβῆ καὶ γ') γνῶσιν πολιτικήν· ἐν τῇ συλλογῇ δὲ τῆς ἱστορικῆς ὕλης νὰ διακρίνῃ τὴν αἰτίαν, τὴν πρόφασιν καὶ τὴν ἀρχήν, ἥτις εἶναι ἡ πρώτη πρᾶξις τῶν κεκριμένων· ἂν δὲ μὴ ἐξιστορήσῃ τις τὰς αἰτίας, οὔτε τὸν εὔλογον ἔλεον δύναται νὰ κινήσῃ οὔτε τὴν ὀργὴν προσηκόντως νὰ ἐξεγείρῃ, ὡς γίνεται ἐν τῇ τραγῳδίᾳ· ἀλλά, λέγει, διαφέρει τὸ τέλος τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τραγῳδίας· διότι ἐν ἐκείνῃ μὲν ὁ ποιητὴς διὰ πιθανωτάτων καὶ πλαστῶν λόγων ἐκπλήττει καὶ ψυχαγωγεῖ πρὸς τὸ παρὸν τοὺς θεατὰς ἀπατωμένους, ὁ δὲ ἱστορικὸς διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων διδάσκει καὶ ὠφελεῖ τοὺς φιλομαθοῦντας (2,56). Ὡς ἀληθὴς δὲ ἱστορικός, ἀντλεῖ τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐξ ἀκριβῶν πηγῶν· εἰς τοῦτο δ' ὠφέλησαν αὐτὸν δύο τινά, πρῶτον ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐμπειρότατος τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ δεύτερον ὅτι συνεδέετο διὰ στενοτάτης σχέσεως πρὸς τοὺς ἰσχυροτάτους τῶν συγχρόνων, τὸν Σκιπίωνα καὶ τὸν Λαίλιον· πλὴν δὲ τούτων συνεβουλεύθη ἀρχαιοτέρους συγγραφεῖς ἐξαιρέτους παρέχοντας πηγάς, περιερχόμενος δὲ τὰς διαφόρους χώρας ἐξερευνᾷ τὰ ἀρχεῖα αὐτῶν πρὸς ἐξεύρεσιν σπουδαίων δημοσίων ἐγγράφων. Οὕτω π. χ. μετέβη εἰς Ρόδον, ἵνα ἀναγνώσῃ ἐπιστολὴν μένουσαν ἐν τῷ πρυτανείῳ (16,15)· τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀννίβου κατέγραψεν, ὡς εὗρεν αὐτὰς ἐν χαλκώματι, ὅπερ ἐκεῖνος κατέλιπεν ἐν Λακινίῳ τῆς Βρεττίας, ὅτε ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις ἀνεστρέφετο (3,33,18)· ὡσαύτως ἐξηκρίβωσε τὰς συνθήκας τοῦ α' Καρχηδονιακοῦ πολέμου (1,62,8), καὶ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀννίβου καὶ Φιλίππου βασιλέως τῆς Μακεδονίας (7,9). Ὡς ἀκριβὴς ἱστορικὸς προσέχει καὶ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς τὰ γεγονότα συμβαίνουσιν· διὸ προτιμᾷ καὶ τὴν ἀκριβεστέραν χρονολογίαν, τὴν κατ' Ὀλυμπιάδας. Οὐ μόνον δὲ εἰς τὴν ἀκριβῆ τῶν γεγονότων ἐξιστόρησιν ἀξιάγαστος ἐδείχθη, ἀλλὰ καὶ φίλος τῆς ἀληθείας ἀπεδείχθη· ὡς στωϊκὸς φιλόσοφος ἐμίσει τὸ ψεῦδος καὶ ἠγάπα τὴν ἀλήθειαν, ἥτις κατ' αὐτὸν ὀφθαλμὸς τῆς ἱστορίας εἶναι. Τὴν γεωγραφίαν θεωρῶν ἐπίκουρον τῆς ἱστορίας, ἧς ἄνευ δὲν κατανοοῦνται τὰ αἴτια καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν πολεμικῶν πράξεων, παρεσκευάσθη δεόντως καὶ πρὸς αὐτήν· διότι νέος μὲν ὢν περιῆλθεν ὡς στρατιώτης τὴν Ἑλλάδα, κατόπιν δὲ ἐγνώρισε τὴν μικρὰν Ἀσίαν· συνδεθεὶς δὲ ἐν Ρώμῃ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Παύλου Αἰμιλίου ἐγένετο συνακόλουθος τοῦ νεωτέρου Σκιπίωνος τοῦ Αἰμιλιανοῦ καὶ κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ ἀνὰ τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ κατὰ τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτίβηρας τῆς Ἱσπανίας· ὅτε δ' ἐκεῖνος ἐπολιόρκει τὴν Καρχηδόνα, λαβὼν ὁ Πολύβιος τὸν στόλον τῶν Ρωμαίων, διηρεύνα μετὰ πολλῶν κόπων καὶ κινδύνων τὰ παράλια τῆς Λιβύης, τῆς Γαλατίας, τῆς Ἰβηρίας καὶ τὴν ἔξωθεν τῶν χωρῶν τούτων θάλασσαν, ἵνα τὰ τέως ἄγνωστα ταῦτα μέρη τῆς οἰκουμένης γνώριμα τοῖς Ἕλλησι καταστήσῃ. Ἵνα δὲ κατανοήσῃ τὴν πορείαν τοῦ Ἀννίβου, ἐπεχείρησε νὰ διαβῇ καὶ αὐτὰς τὰς Ἄλπεις, ὅπερ ἦτο δυσκολώτατον ἐν ἐκείνοις μάλιστα τοῖς χρόνοις. Τὴν δὲ Αἴγυπτον ἐγνώρισε τῷ 136 συνοδεύων μετὰ τοῦ Σκιπίωνος. Διὸ καὶ διεξοδικῶς μὲν περιγράφει τὴν Ἰταλιαν (Β, 14—17) καὶ τὸν Πόντον (Δ, 39—44). χαριεστάτας δὲ εἰκόνας παρέχει τῆς Ἀρκαδίας (Δ, 20) καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὅλον δὲ τὸ Δ' βιβλίον ἀφιεροῖ εἰς ζητήματα γεωγραφικά. Διδάσκει δὲ οὐ μόνον περὶ τῆς φύσεως τῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ βίου τῶν ἐν αὐτοῖς οἰκούντων, ἐν λεπτομερείᾳ δὲ παρέχει ἀξιολόγους εἰδήσεις καὶ περὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ τροφίμων. Ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τοὺς μέχρι τότε ἱστορικοὺς χωρῶν ὑψοῦται εἰς πνευματικωτέραν τῆς ἱστορίας σφαῖραν, τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς αἰτίας ἀναζητῶν καὶ ἑρμηνεύων, διότι ἐξετάζει τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλῖμα, ὅπερ σπουδαίως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ ἦθος καὶ τὸν βίον τῶν λαῶν.

Ἐξαίρων τὴν σημασίαν τοῦ πολιτεύματος, δι' οὗ ἡ Σπάρτη ἐδοξάσθη καὶ τὸ κλέος τῶν Ἀχαιῶν ηὐξήθη (2, 38), παρατηρεῖ ὅτι ἡ Ρώμη διὰ τοῦ πολιτεύματος οὐ μόνον ἐσώθη ἡττηθεῖσα ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς νικητὰς κατεπάλαισε καὶ σύμπαντα τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς ὑπέβαλε· διὸ καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ρώμης εἶναι τὸ κέντρον τῆς ὅλης ἱστορίας τοῦ Πολυβίου, εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ ζῶσα ἑνότης, ἐξ ἧς πάντα τὰ μέρη ἀναπτύσσονται καὶ εἰς ὀργανικὸν ὅλον μορφοῦνται· ἡ ὀργανικὴ δ' αὕτη ἑνότης εἶναι τὸ ἄριστον ὅσων ἡ ἀρχαία ἱστοριογραφία παρήγαγεν. Ὁλόκληρον τὸ ΣΤ' βιβλίον ἀφιεροῦται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, ἥτις γίνεται μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, οἵαν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὑρίσκομεν. Τὴν πολιτείαν θεωρεῖ ὁ Πολύβιος ὡς δημιουργὸν τῶν ποικίλων φαινομένων τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, τὴν δὲ θρησκείαν, τὴν τέχνην καὶ τὴν ἄλλην ἐπιστήμην εἰς ἥττονα μοῖραν τάσσει. Τὴν θρησκείαν μάλιστα καθ' ἑαυτὴν οὐδενὸς ἀξίαν ἐνόμιζεν, ἐθεώρει δὲ αὐτὴν ὡς συνεκτικὸν δεσμὸν τοῦ πλήθους καὶ τῶν ἀπαιδεύτων. Μάλιστα δὲ ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ συγκροτηθῇ πολιτεία τις ἐκ σοφῶν, ἴσως οὐδ' ἀναγκαία θὰ ἦτο· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πλήθη εἶναι μεστὰ κουφονοίας καὶ ἔχουσιν ἐπιθυμίας παρανόμους καὶ βίαια πάθη, εὐλόγως οἱ φρόνιμοι νομοθέται ἐπέβαλον τὰ θρησκευτικὰ παραγγέλματα μετὰ τῆς ἐν Ἅδου κολάσεως, ἵνα διὰ τοῦ φόβου χαλιναγωγῶσι τοὺς λαούς· διὸ καὶ κακίζει ἐκείνους, οἵτινες εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας μὴ ἀποβλέποντες ἐκβάλλουσι τὴν θρησκείαν ἐκ τοῦ πολιτεύματος. Ὁ Πολύβιος περιηγεῖται πολλαχοῦ τῆς γῆς, ὡς καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ δὲν ἐνδιατρίβει, ὡς ἐκεῖνος, οὔτε παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν οὔτε ἐν τοῖς ναοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τοῖς πολεμικοῖς συμβουλίοις. Ὡς πεπαιδευμένος αἱρεῖται ὑπὲρ τὰς προλήψεις καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τοῦ πλήθους, ὅθεν παραμορφοῖ τὴν ἱστορίαν ὡς ὁ Λίβιος, διηγούμενος θαύματα καὶ τέρατα.

Τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι τινὰ μὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ προνοίας, τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς τύχης, ἧς ἡ συνδρομὴ πρὸς εὐόδωσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν εἶναι ἀπαραίτητος. Διὸ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἱστορικοῦ, ὡς δὴ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, τιμᾶται ἡ Τύχη, ἥτις κατ' ἀνεξερεύνητον σκοπὸν κυβερνᾷ τὸν κόσμον· εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτης ἀποδίδει καὶ τὸ μέγιστον συμβάν, ὅπερ ὁ κόσμος εἶδε, δηλαδὴ ἐντὸς πεντήκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν (221—168) πάντα τὰ μέρη τοῦ γνωστοῦ κόσμου νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο συνεβάλετο καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ρώμης, θεωρεῖ τὴν Τύχην οὐχὶ ἄλογόν τινα σύμπτωσιν ἢ τὸ αὐτόματον· διὸ καὶ βραβευτὴν ἀγαθὸν αὐτὴν ἀποκαλεῖ (1,58)· ἐπειδὴ δὲ αὕτη πολλάκις τιμωρεῖ καὶ τὴν ἀδικίαν, ἡ Τύχη τοῦ ἱστορικοῦ τούτου δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὴν Νέμεσιν τοῦ Ἡροδότου· διότι δὲν εἶναι μόνον φθονερὰ καὶ τιμωρός, ἀλλὰ καὶ πνευματικὸς ὁδηγὸς καὶ κυβερνήτης τῶν ἀνθρωπίνων, οὔτινος ἡ ἐνέργεια εἰς τὸ ἐρευνητικὸν βλέμμα εἶναι μὲν ὁρατή, ἀλλ' ὁ σκοπὸς διαμένει ἀνεξερεύνητος.

Ὁ Μεγαλοπολίτης ἱστορικὸς οὔτε ἐν τῇ Ἀττικῇ ἔζησεν, οὔτε ἐν ταῖς ρητορικαῖς σχολαῖς τῶν Ἀθηνῶν ἐξεπαιδεύθη· τοὐναντίον δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου διέτριψεν ἐν τῇ ξένῃ, ὅπου σπανίως ἔπληττον τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ φθόγγοι ἑλληνικοί· πλὴν δὲ τούτου συνανεστρέφετο μετὰ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἦσαν λαὸς πρακτικὸς καὶ οὐχὶ καλλιτεχνικός· διὸ καὶ κατεφρόνει τῶν ρητορικῶν καλλωπισμάτων καὶ ὠλιγώρει τῆς γλωσσικῆς μορφῆς. Εἶναι ἐκ τῶν συγγραφέων, οἵτινες, ἀποβλέποντες εἰς τὰς μεγάλας ἀληθείας, παροράσι τὸ κάλλος τοῦ λόγου, ὡς οἱ μαθηματικοί· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς ὁμολογεῖ ὅτι γράφει οὐχὶ πρὸς τέρψιν τῶν ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν αὐτῶν· διὸ καὶ οὐχὶ ἀφυῶς ἡ ἱστορία αὐτοῦ παρεβλήθη πρὸς ὀπώραν, ἥτις εἶναι μὲν γλυκεῖα, ἀλλ' ἔχει φλοιὸν τραχύν. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι ἡ καλουμένη κοινὴ διάλεκτος, ἧς εἶναι ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος· αὕτη εἶναι ἡ τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν, ἐξευγενισθεῖσα, οἵα εὕρηται καὶ ἐν πολλαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν χρόνων ἐκείνων· εἶναι μᾶλλον στρατιωτικὴ ἢ καλλιτεχνική, ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτοῦ εἶναι πρότυπον σαφοῦς, πυκνῆς, οὐσιώδους καὶ φιλοσόφου διηγήσεως. Οἱ στωϊκοὶ ἐτίμων τὸ ἄκομψον τοῦ Πολυβίου ἔργον, ὁ Ποσειδώνιος μιμεῖται αὐτὸν καὶ ὁ Ρωμαῖος Βροῦτος, ὅστις πρὸ τῆς ἐν Φαρσάλῳ μάχης ἀνεγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πολυβίου, εἶχε φιλοτεχνήσει ἐπιτομὴν αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱστορία τούτου εἶναι μᾶλλον πολιτικὴ καὶ ὡς τοιαύτη ἥρμοζεν εἰς τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τῶν Ρωμαίων, παρὰ τούτοις μᾶλλον εὗρε μιμητὰς ἢ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Ὁ Λίβιος ἐπωφελεῖται αὐτῆς, ὁ δὲ Κικέρων, θαυμάζων αὐτόν, ἀποκαλεῖ nostrum (de republ. II, 14) καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ ὁ Bossuet καὶ Montesquieu ἐτίμησαν αὐτὸν καὶ ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν διδαγμάτων καὶ τῶν παραδειγμάτων αὐτοῦ. Καθόλου δὲ εἰπεῖν τὸ ἱστορικὸν τοῦ Πολυβίου ἔργον εἶναι ὁ θριγκὸς μὲν τῆς ἑλληνικῆς, ὁ θεμέλιος δὲ λίθος τῆς ρωμαϊκῆς ἱστοριογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Σπουδαῖον χειρόγραφον τοῦ Πολυβίου εἶναι τὸ Βατικανὸν 124 τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐπὶ μεμβράνης, καὶ τὸ χειρόγραφον Οὐρβῖνον 102, τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν ὑπὸ Ursinus τῷ 1582. Τὰς ἐκλογὰς περιέχει τὸ χειρόγραφον τοῦ Πορφυρογεννήτου.— Ἐκδόσεις ὑπὸ *Casaubonus* (Paris 1609) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. *Schweighäuser* (τόμ. 8, Lipsiae 1789—1795), *Immer-Bekker* (Berlin 1844, τόμ. 7), *Dindorf-Büttner-Wolbst*, ἐν βιβλιοθήκῃ Teubner (1889—1905), *Hultsch* (Berlin β' ἔκδ. 1888—1892), *Dübner* ἐν τῇ συλλογῇ *Διδότου* μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (1839), *Paton* μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως ἐν τῇ Loeb classical Library (τόμ. 6). Μετάφρασις γαλλικὴ *Bouchot* 1847 (τόμ. 3), γερμανικὴ *Haak-Kraz* 1858—1875.— *Wunderer*, Polyb. forschungen (1898—1909) — *Bury*, Ancient Greek Historians (1909).— *Büttner-Wolst*, Beiträge z. Polyb. (Dresd. 1901). — *Cuntz*, Pol. und sein Werk (1902).— *Χαρ. Παπαμάρκου*, Αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ παιδαγωγικαὶ δοξασίαι τοῦ Πολυβίου (1898).

Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

— **Πολύβιος.** Ἕλλην γραμματικὸς καὶ τεχνογράφος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου χρόνους. Ἐκ τῶν πολλῶν, ἅτινα ἔγραψε, διεσώθησαν: «Συνταγμάτιον περὶ βαρβαρισμοῦ καὶ σολοικισμοῦ», «Περὶ ἀκυρολογίας», «Περὶ σχηματισμοῦ», «Περὶ τῶν τῆς κατασκευῆς εἰδῶν». Ταῦτα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Boissonade ἐν «Anecdota Graeca» (τόμ. 3)

Digitized by Google

καὶ ὑπὸ τοῦ Nauck εἰς τὸ «Lexicon Vindobonense» (σ. 283 ἑξ.). Ε. ΔΙ. Κ.

Πολυβίου ***νῆσοι*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος νήσων τοῦ 'Αραβίου κόλπου ('Ερυθρᾶς θαλάσσης), προσκειμένων εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν καὶ τὴν χώραν τῶν Δαιβῶν (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 43). Ὑπὸ τοῦ Πλινίου φέρονται ὡς Solanades insulæ. Εἶναι αἱ σύγχρονοι Abulat (πλάτ. 19° 55′ Β, μῆκ. 40° 15′ 'Αν., Ναυτ. ὁδηγ.: Red Sea and gulf of Aden Pilot 1921, σ. 258, χάρτ. ἀγγλ. 8c: Red Sea, sheet 3). Σ. Ε. Λ.

πολυβλάσται (οἱ) *['Ιστολ.]*. Οὕτω ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Maximoff τὰ μεγάλα λεμφοειδῆ κύτταρα μετὰ στρογγύλου πυρῆνος, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται ἐντὸς τοῦ φλεγμονώδους ἰνώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ. Κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὅτι οἱ πολυβλάσται δὲν προέρχονται (ὡς γνωρίζομεν ἤδη διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Dominici 1902, Cornilet Mari 1900, Weiderneich καὶ Schott) ἐκ τῶν δικτυοενδοθηλιακῶν κυττάρων, ἀλλὰ ἐκ τῶν λεμφοκυττάρων, διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ αὐτῶν. Β. ΦΩΤΑΚΗΣ

Πολύβλαστον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μικροῦ Δερείου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, πρότερον καλούμενος *Καρβὰν-Τσαΐρ*. Κάτ. (1928) 136.

Πολύβοια *[Μυθολ.]*. 'Αδελφὴ τοῦ Ὑακίνθου, περὶ τῆς ὁποίας ἐλέγετο ὅτι ἀπέθανε παρθένος. Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἅδου εἰς τὸν Ὄλυμπον μεταφορὰ αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της ὑπὸ τῶν Ὡρῶν καὶ Μοιρῶν παρίστατο ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ περιφήμου κολοσσιαίου χαλκοῦ ἀγάλματος τοῦ 'Απόλλωνος ἐν τῷ ἐν 'Αμύκλαις παρὰ τὴν Σπάρτην ἱερῷ αὐτοῦ (*Παυσ.* III, 19, 4). Α. Θ. Σ.

Πολύβοια, ***Μικρὰ*** — καὶ ***Μεγάλη*** — *[Γεωγρ.]*. 'Ονομασία, ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς, δύο χωρίων τῆς Α. Θράκης, τῶν: *Μικροῦ*—(1920, κάτ. 151) καὶ *Μεγάλου Τσαουσλῆ* (κάτ. 760), ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σηλυβρίας τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. — Π.

πολυβολαρχία *[Στρατ.]*. Ἡ μονὰς ἡ ἀποτελουμένη ἐν τῇ συγχρόνῳ Γαλλίᾳ, συνεπῶς καὶ τῇ Ἑλλάδι, ἐξ ἀθροίσματος 4 συνήθως διμοιριῶν πολυβόλων, δηλαδὴ ἐκ 16 πολυβόλων, ἐν δὲ τῇ συγχρόνῳ Γερμανίᾳ ἐξ ἀθροίσματος 4 διμοιριῶν βαρέων πολυβόλων, δηλαδὴ ἐκ 12 τοιούτων πολυβόλων. Εἶναι μονὰς ἀντίστοιχος πρὸς τὸν λόχον καὶ παρεμφερὴς πρὸς τὴν πυρβολαρχίαν. Ν.Θ.Κ.

πολυβόλον *[Στρατ. Τεχνολογ.]*. Πολεμικὸν μηχάνημα ἐκτοξεῦον ἐν βραχεῖ χρόνῳ μέγαν ἀριθμὸν βολίδων ὁμοίων πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν τυφεκίων βαλλομένας ἢ πρὸς ἀναλόγους τούτων. Εἶναι αὐτόματον φορητὸν ὅπλον βάλλον ἀπὸ κιλλίβαντος (τοῦ τρίποδος), τοῦ ὁποίου τὸ διαμέτρημα εἶναι μικρὸν καὶ συνήθως ἴσον τοῦ τῶν τυφεκίων καὶ τῶν ἀραβίδων.

Γενικῶς *αὐτόματα ὅπλα* καλοῦνται τὰ αὐτομάτου γεμίσεως καὶ αὐτομάτου βολῆς. Εἰς ταῦτα, τὰ ἐκ τῆς κατακαύσεως τῆς πυρίτιδος παραγόμενα ἀέρια ἀντικαθιστῶσι τοὺς μῦς τοῦ σκοπευτοῦ· ἡ διασταλτικὴ δηλαδὴ ἐνέργεια τῶν ἀερίων ἐκτελεῖ ἁπάσας τὰς διὰ τὰ τυφέκια ἀπαιτουμένας κινήσεις καὶ μάλιστα πολὺ ταχύτερον τῶν μυῶν. Ἡ διάρκεια ὅμως τῆς ἐνεργείας τῶν ἀερίων εἶναι βραχυτάτη διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ὅλην τὴν συνέχειαν τῶν ποικίλων ἐνεργειῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὅπλου, ὥστε μέρος μόνον τούτων εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἵνα λοιπὸν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι ἐκτελῶνται, ἐνεργεῖται ἀποταμίευσις μέρους τῆς ἀρχικῆς ἐνεργείας, ἥτις ἀποδίδεται ὑπὸ μορφὴν ἔργου τῇ χρήσει ἐπαναταχτικοῦ ἐλατηρίου. Πράγματι, τὰ σύγχρονα αὐτόματα ὅπλα κέκτηνται τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῆς χρησιμοποιήσεως ἐπαναταχτικοῦ ἐλατηρίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου εὑρηται συντεθλιμμένον ἢ διατεταμένον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ διάτασις ἢ σύνθλιψις ἐπιφέρει κατὰ τὴν κατάλληλον στιγμὴν τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐλατηρίου ἐσκέφθησαν νὰ συμπτύξωσι δύο αὐτόματα ὅπλα, λειτουργοῦντα ἐναλλάξ, ὁπότε ἡ ἐκπυρσοκρότησις τοῦ ἑνὸς θὰ ἐπέφερε τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου του καὶ θὰ προὐκάλει τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου τοῦ ἑτέρου, καὶ ἀντιστρόφως. Τοιαῦτα ὅμως ὅπλα δὲν εὑρηνται ἐν χρήσει.

Εἰς τὰ αὐτόματα ὅπλα ἡ δυσκολία τῆς διατηρήσεως διὰ τῶν βραχιόνων τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς περιορίζει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τῆς αὐτομάτου βολῆς, διὸ τὰ τυφέκια καὶ τὰ πιστόλια εἶναι γενικῶς αὐτομάτου γεμίσεως. Μόνον τὰ ὅπλα τὰ προωρισμένα νὰ βάλλωσιν ἀπὸ κιλλίβαντος ἢ ἀπὸ ὑποστηρίγματος εἶναι αὐτομάτου γεμίσεως καὶ αὐτομάτου βολῆς, ἤτοι τὰ ὁπλοπολυβόλα καὶ ἰδίως τὰ πολυβόλα καὶ τὰ πυροβόλα μικροῦ διαμετρήματος.

Θεωρητικῶς ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ αὐτοματισμοῦ εἰς ὅπλον συστήματός τινος δὲν αὐξάνει τὰς θεωρητικὰς ἰδιότητάς του, ἀλλ' ἁπλῶς ἀποτελεῖ τελειοποίησιν τοῦ μηχανισμοῦ του. Πρακτικῶς ἐξασφαλίζονται τ' ἀκόλουθα πλεονεκτήματα: 1) ἡ μεγάλη αὔξησις τῆς ταχυβολίας, 2) ἡ μείωσις τῆς κοπώσεως τοῦ σκοπευτοῦ, ὁπότε ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπὶ μακρότερον χρόνον διατήρησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς βολης ἐπὶ τοῦ στόχου. Ὡς ἐλαττώματα ἀναφέρονται: 1) ἡ μεγάλη κατανάλωσις πυρομαχικῶν, 2) τὸ πολυπλοκώτερον τῶν διαφόρων ὀργάνων.

Αἱ συνθῆκαι ὀργανώσεως τῶν αὐτομάτων πιστολίων εἶναι κατ' ἀρχὴν ἁπλούστεραι, διότι ἡ πίεσις τῶν ἀερίων εἶναι μικρά.

Προκειμένου περὶ πολυβόλων καὶ πυροβόλων, ὧν ἡ ὑπηρέτησις ἐκτελεῖται διὰ πολυαριθμοτέρου προσωπικοῦ, εἰδικοποιηθέντος εἰς τὸν χειρισμὸν ὅπλου βάλλοντος ἀπὸ κιλλίβαντος, εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις διαφόρου ὀργανώσεως. Αἱ μεγαλύτεραι δυσχέρειαι συναντῶνται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν αὐτομάτων τυφεκίων.

Αὐτοματισμός. Κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἀναπτύσσονται ἐν τῇ θαλάμῃ τοῦ ὅπλου ἀέρια μεγίστου ὄγκου, ἅτινα παρέχουσιν αἰτίαν γενέσεως δυνάμεων, ἐνασκουμένων ἐφ' ὅλων τῶν σημείων τοῦ κλειστοῦ ὄγκου, τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῆς θαλάμης καὶ τοῦ πυθμενίου τοῦ βλήματος. Ὑπὸ τῶν ἀερίων προκαλεῖται ἡ μετατόπισις τοῦ βλήματος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ὅπλου ἀφ' ἑτέρου, ὁπότε ἐπέρχεται ἡ ἀνάπτυξις τῆς μάζης τῶν ἀερίων καὶ ἡ μετατόπισις τῶν εἰς τὸ στόμα τῆς κάννης στρωμάτων τοῦ ἀέρος. Αἱ ποικίλαι αὗται ἐνέργειαι ἐμελετήθησαν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ αὐτοματισμοῦ τῶν ὅπλων καὶ αἱ μᾶλλον ἐν χρήσει τούτων εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀνακρούσεως (τοῦ λακτίσματος) καὶ ἡ διαφυγὴ τῶν ἀερίων. Ἡ βασικὴ αὕτη ταξινόμησις περιλαμβάνει ὑποδιαιρέσεις:

Α) 'Εκ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἀνακρούσεως διακρίνονται τ' αὐτόματα ὅπλα: 1) Δι' ὀπισθοδρομήσεως τοῦ κλείστρου. 2) Δι' ὀπισθοδρομήσεως τοῦ κλείστρου καὶ τῆς κάννης, ἥτις περιλαμβάνει τὰς κατηγορίας: α) βραχείας ὀπισθοδρομήσεως τῆς κάννης, β) μακρᾶς ὀπισθοδρομήσεως τῆς κάννης.

Β) 'Εκ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς διαφυγῆς τῶν ἀερίων καὶ ἀναλόγως τοῦ σημείου, εἰς ὃ αὕτη ἐνεργεῖται, διακρίνονται τ' αὐτόματα ὅπλα τὰ λειτουργοῦντα διὰ διαφυγῆς τῶν ἀερίων: 1) 'Απὸ σημείου τινὸς τῆς κάννης. 2) 'Απὸ τοῦ στομίου τῆς κάννης. 3) 'Απὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς θαλάμης.

'Αρχαὶ αὐτοματισμοῦ. Α) *'Ανάκρουσις*. Εἰς τὰ συνήθη ὅπλα μετὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐκτελεῖται διὰ τῆς χειρὸς τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου, ἐνῷ εἰς τ' αὐτόματα διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου χρησιμοποιεῖται ἡ ἀνάκρουσις, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται ἐπὶ τοῦ κλείστρου κατὰ τὴν ἐπιθυμητὴν ἔννοιαν μέσῳ τοῦ πυθμενίου τοῦ κάλυκος, τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἐπὶ τοῦ κοιλώματος τῆς κινητῆς κεφαλῆς.

1) *Ὅπλα δι' ὀπισθοδρομήσεως τοῦ κλείστρου*. Τὸ κλεῖστρον Ο (σχ. 1) ἐπακουμβᾷ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τομῆς τῆς κάννης Κ, μέσῳ ἐπαναταχτικοῦ ἐλατη-

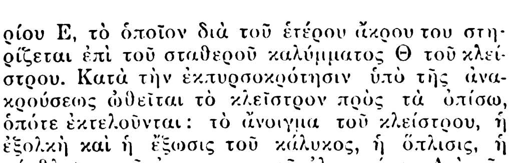

Σχ. 1.

ρίου Ε, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ἑτέρου ἄκρου του στηρίζεται ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ καλύμματος Θ τοῦ κλείστρου. Κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ὑπὸ τῆς ἀνακρούσεως ὠθεῖται τὸ κλεῖστρον πρὸς τὰ ὀπίσω, ὁπότε ἐκτελοῦνται: τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου, ἡ ἐξολκὴ καὶ ἡ ἔξωσις τοῦ κάλυκος, ἡ ὅπλισις, ἡ σύνθλιψις τοῦ ἐπαναταχτικοῦ ἐλατηρίου. Διὰ τῆς διατάσεως τοῦ ἐλατηρίου ἐπαναφέρεται τὸ κλεῖστρον πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁπότε ἐκτελοῦνται: ἡ γέμισις, τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου, ἡ ἐπίκρουσις (ἐὰν τὸ ὅπλον εἶναι ὠργανωμένον δι' αὐτόματον βολήν).

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ αὐτοματισμοῦ εἶναι ἐνδιαφέρουσα δι' ὅπλα ἐφωδιασμένα διὰ βραχείας κάννης. 'Επὶ ταύτης στηρίζεται ἡ λειτουργία τῶν πιστολίων Browning (ὑποδ. 1897 τῶν 7.65 χιλ.), Κόλτ (τῶν 9 χιλ. τοῦ ἀμερικανικοῦ ναυτικοῦ), τὸ πιστόλιον-πολυβόλον Bergmann (ὑποδ. 1918), τὸ αὐτομάτου γεμίσεως τυφέκιον Pedersen καὶ προσέτι τῶν πολυβόλων Σκόντα (ὑποδ. 1893), Schwarzlose (7/12), τὸ ἰταλικὸν Brixia (930 P).

2) *Ὅπλα δι' ὀπισθοδρομήσεως τοῦ κλείστρου καὶ τῆς κάννης*. Δι' ἃ ὅπλα ἡ κάννη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βραχυνθῇ, ἡ ταχεῖα ἀπόσπασις τοῦ κλείστρου ἀπὸ τῆς κάννης παρουσιάζει μειονεκτήματα. Συμφέρει ὅθεν νὰ ἐπιβραδύνηται αὕτη διὰ συνδέσεως τοῦ κλείστρου μετὰ τῆς κάννης ἢ τῆς ἐπεκτάσεώς της (φορέως τοῦ κλείστρου) μέσῳ συστήματός τινος ἐμφράξεως. Οὕτως ἡ κάννη κατὰ τὴν ἀνάκρουσιν ἀκολουθεῖ τὸ οὐραῖον εἰς μικρὸν τμῆμα τῆς διαδρομῆς του ἢ καὶ καθ' ὅλην.

α) *Βραχεῖα ὀπισθοδρόμησις τῆς κάννης*. Κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν τὸ σύνολον κάννη-κλεῖστρον ὀπισθοδρομεῖ. Τότε ἡ κάννη Κ (σχ. 2) συνθλίβει ἐπαναταχτικὸν ἐλατήριον Ε, ἐνῷ ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησίς της ἀναστέλλεται ὑπὸ τόρμων Ι, οἵτινες φέρονται ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ καλύμματος Θ τοῦ κλείστρου· οὕτως ἐπέρχεται ἡ ἀποσφήνωσις καὶ τότε τὸ κλεῖστρον Ο, λόγῳ τῆς κεκτημένης ταχύτητος, ἐξακολουθεῖ τὴν διαδρομήν του καὶ ἐκ-

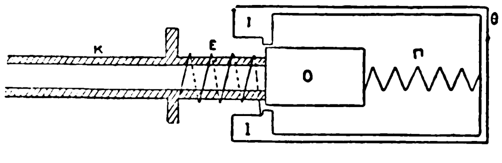

Σχ. 2.

τελεῖ τὴν ἐξολκήν, ἔξωσιν, ὅπλισιν καὶ σύνθλιψιν τοῦ ἐπαναταχτικοῦ ἐλατηρίου Π. Ἡ κάννη ἐπαναφέρεται εἰς τὴν θέσιν βολῆς ὑπὸ τοῦ ἐλατηρίου Ε καὶ τὸ κλεῖστρον πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ τῆς διατάσεως τοῦ ἐλατηρίου Π, καὶ τότε ἐκτελεῖται ἡ γέμισις, σφήνωσις καὶ ἐπίκρουσις (ἐὰν τὸ ὅπλον εἶναι ὠργανωμένον δι' αὐτόματον βολήν).

Τῶν πλείστων πολυβόλων ἡ λειτουργία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης. 'Επίσης ἡ λειτουργία τῶν πιστολίων: Mauser (ὑποδ. 1896), Borchardt-Lueger (Parabellum, ὑποδ. 1908 τῶν 9 χιλ.), καὶ προσέτι τῶν πολυβόλων: Μαξίμ, Βίκερς, Perino, Browning, Colt, Zbrojovska καὶ τὸ αὐτόματον πυροβόλον τῶν 37 χιλ. Maxim-Nordenfelt.

β′) *Μακρὰ ὀπισθοδρόμησις τῆς κάννης*. Ἡ ἀρχὴ αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τελειοποίησις τοῦ διὰ βραχείας ὀπισθοδρομήσεως συστήματος. Κατὰ ταύτην, πρὸς ἐπιβράδυνσιν τῆς ἀποσφηνώσεως τοῦ κλείστρου ἀπὸ τῆς κάννης, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπιτεύξεως τελείας ἐμφράξεως, ἡ κάννη ἀκολουθεῖ τὸ κλεῖστρον καθ' ὅλην τὴν διαδρομήν του. 'Επὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρίζεται τὸ γαλλικὸν ὁπλοπολυβόλον ὑποδ. 1915 τῶν 8 χιλ., τὸ τυφέκιον Meunier Α—6, τὸ γερμανικὸν ὁπλοπολυβόλον Madsen τῶν 7.92 χιλ.

Β) *Διαφυγὴ τῶν ἀερίων*. Κατὰ ταύτην ἀφαιρεῖται μέρος τῆς ἐνεργείας τῶν ἀερίων, δι' ἧς μέσῳ ἑτέρου τεμαχίου ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας, προκαλεῖται τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου. Ἡ κάννη εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι σταθερὰ καὶ τὸ κλεῖστρον ἐσφηνωμένον.

Διαφυγὴ τῶν ἀερίων γίνεται: —1) ***'Απὸ σημείου τινὸς τῆς κάννης***. Ἡ κάννη Κ (σχ. 3) φέρει διεκ-

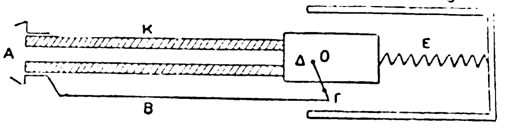

Σχ. 3.

πνοὴν Δ ἐπὶ τῆς κατωτέρας γενετείρας της, δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ κυλίνδρου Α, ἐν ᾧ δύναται νὰ κινῆται ἔμβολον σονδεδεμένον μετὰ τοῦ κλείστρου διὰ βάκτρου Β. 'Επαναταχτικὸν ἐλατήριον στηρίζεται ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ τῆς σταθερᾶς θήκης τοῦ κλείστρου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ βάκτρου. Ὅταν ἡ βολίς, κατὰ τὴν ἐν τῇ κάννῃ διαδρομήν της, ὑπερβῇ τὴν διεκπνοὴν Δ, μέρος τῶν ἀερίων εἰσδύει ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου Α καὶ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἐμβόλου, ὅπερ μετακινούμενον ἐνεργεῖ μέσῳ τοῦ βάκτρου του τὴν ἀποσφήνωσιν τοῦ κλείστρου, ὁπότε ἐπιφέρεται ἡ ἐξολκή, ἔξωσις, ὅπλισις καὶ σύνθλιψις τοῦ ἐπαναταχτικοῦ ἐλατηρίου Ε. Ἡ διάτασις τοῦ ἐλατηρίου τούτου ἐπαναφέρει τὸ κλεῖστρον πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τότε ἐκτελεῖται ἡ γέμισις, σφήνωσις καὶ ἐπίκρουσις.

Καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη αὐτοματισμοῦ εἶναι ἀρκούντως διαδεδομένη· ἐπ' αὐτῆς δὲ βασίζεται ἡ λειτουργία τοῦ πιστολίου Clair, τοῦ μεξικανικοῦ τυφεκίου Mondragou (ὑποδ. 1908, αὐτομάτου γεμίσεως), τὰ πολυβόλα Χότσκις, τὰ αὐτόματα γαλλικὰ τυφέκια (ὑποδ. 1917 καὶ ὑποδ. 1918), τὸ ἀμερικανικὸν ὁπλοπολυβόλον Browning καὶ τὸ τσεχικὸν Zbrojovska, τὸ γαλλικὸν πολυβόλον (ὑποδ. 1907 T, τὸ καλούμενον Saint-Étienne), τὸ ἀγγλικὸν Vickers-Berthier, τὸ ἰταλικῆς ἐπινοήσεως καὶ βελγικῆς κατασκευῆς Scotti.

—2) *'Απὸ τοῦ στομίου τῆς κάννης*. Τὰ ἀέρια καὶ κατὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τοῦ στομίου τῆς κάννης

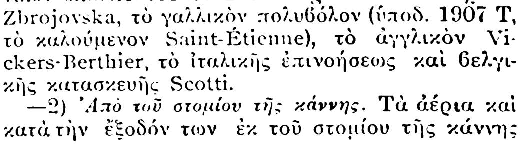

Σχ. 4.

(σχ 4) κέκτηνται ἱκανὴν ἔτι ἰσχύν. Κατὰ τὸ στόμιον τῆς κάννης περᾶται κοῖλος τετρυπημένος κάλυξ Α, ὅστις μέσῳ στελέχους Β μετατοπίζει τὸ κλεῖστρον Ο. 'Αντὶ τοῦ μοχλοῦ ΓΔ εἰς τὰ νεώτερα ὅπλα γίνεται χρῆσις ὀδοντωτοῦ κανόνος καὶ ὀδον-

Digitized by Google

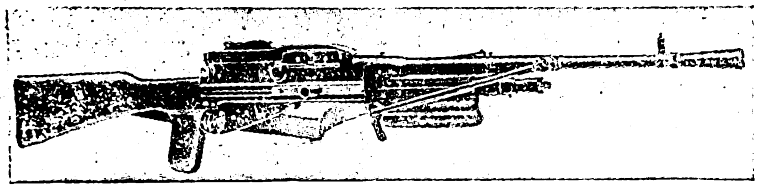

Ὁπλοπολυβόλον τῶν 6,5 χιλ. Hotchkiss. ὑποδ. 1925.

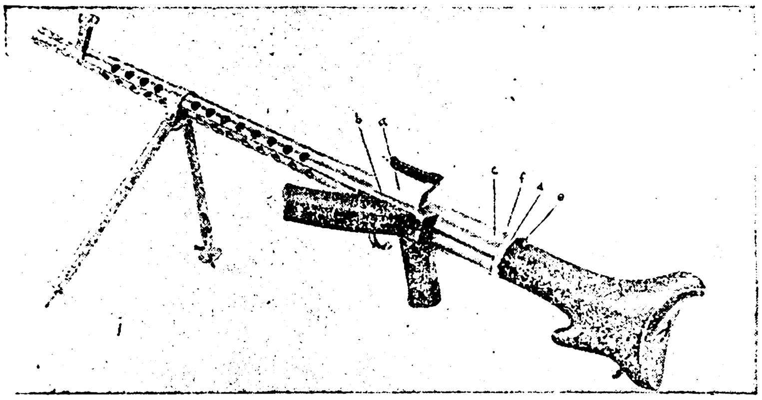

Ὁπλοπολυβόλον τῶν 7,92 χιλ. Solothurn.

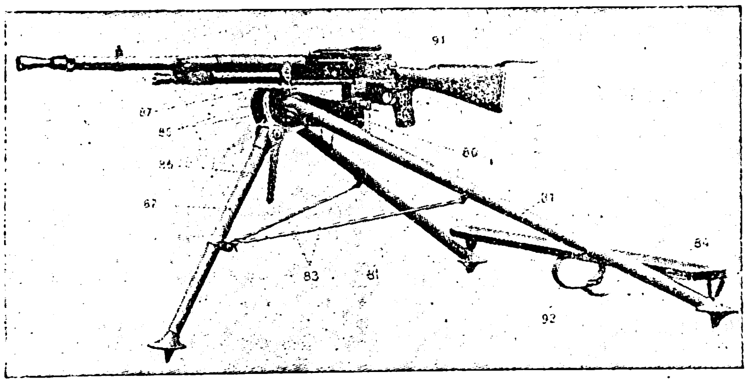

Ἐλαφρὸν πολυβόλον τῶν 7,92 χιλ. Hotchkiss ὑποδ. 1925 (ἀερόψυκτον).

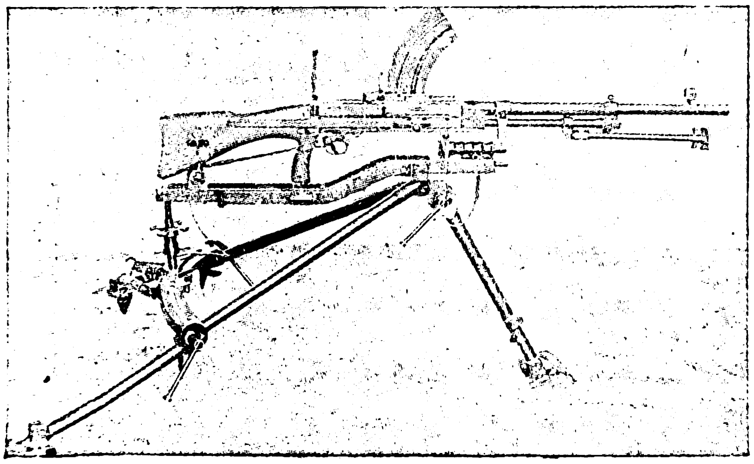

Ἐλαφρὸν πολυβόλον τῶν 7,92 χιλ. Berthier (ἀερόψυκτον).

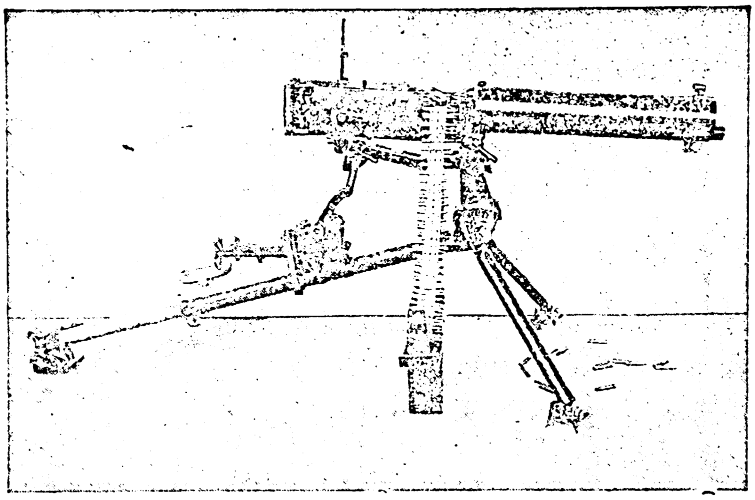

Πολυβόλον τῶν 7,92 χιλ. Strakonise (ὑδρόψυκτον).

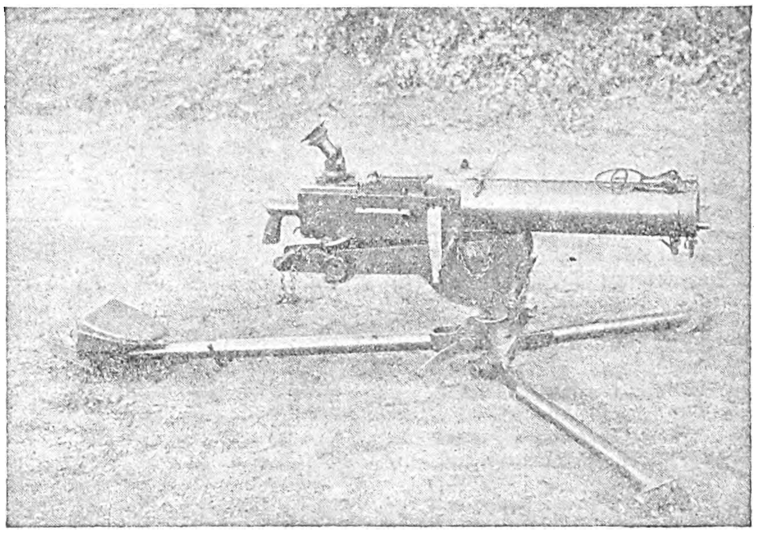

Πολυβόλον τῶν 7,92 χιλ. Vickers-Colt (ὑδρόψυκτον).

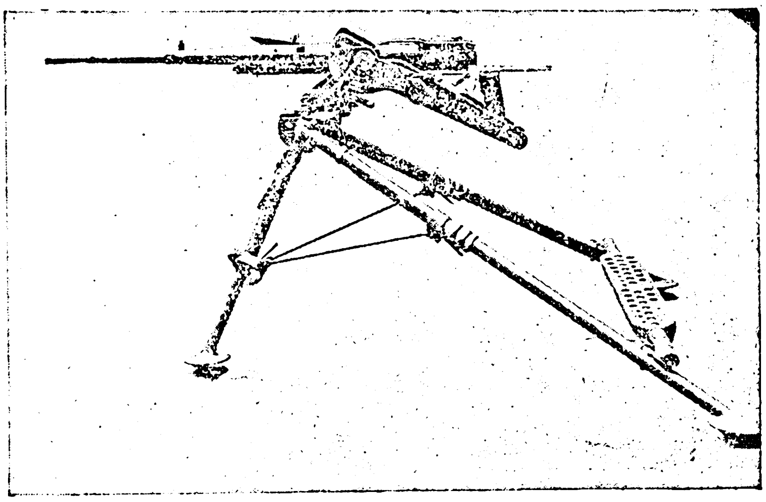

Πολυβόλον τῶν 7,92 χιλ. Hotchkiss ὑποδ. 1932 (ἀερόψυκτον).

Ὁπλοπολυβόλα καὶ πολυβόλα τάγματος.

ιωτοῦ τροχοῦ. Κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν τὰ ἀέρια φέρουσι τὸν κάλυκα πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ οὕτω ἐπέρχεται τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου κλπ. Διὰ τῆς διατάσεως τοῦ ἐπανατακτικοῦ ἐλατηρίου Ε ἐκτελεῖται τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου κλπ.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον τῷ 1903 εἰς τὸ τυφέκιον Bang καὶ ἐπ' αὐτῆς στηρίζεται ἡ λειτουργία τοῦ γαλλικοῦ πολυβόλου Puteaux (ὑποδ. 1905).

— 3ον) *Ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς θαλάμης.* Ὑπὸ τῆς πιέσεως τῶν ἀερίων (σχ. 5) ὠθεῖται τὸ πυθμένιον τοῦ κάλυκος, ἐφ' οὗ εὕρηται τὸ καψύλ-

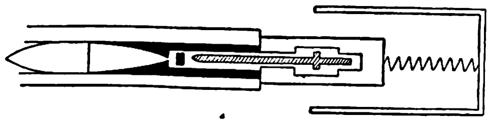

Σχ. 5.

λιον ἐπὶ τοῦ ἐπικρουστῆρος, ὁ ὁποῖος τότε ὀπισθοδρομεῖ καὶ ἀναπληροῖ τὸ βάκτρον τοῦ ἐμβόλου.

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπειραματίσθη ὁ Maxim (1884) καὶ ὁ Roth, ὅστις μάλιστα τὴν ἐφήρμοσεν ἐπὶ πολλῶν ὅπλων, ἀλλὰ γενικῶς δὲν ηὐδοκίμησεν.

Γ) *Ἄλλαι ἀρχαὶ αὐτοματισμοῦ.* Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν ἀρχῶν αὐτοματισμοῦ, τῶν βασιζομένων ἐπὶ τῆς ἀνακρούσεως καὶ ἐπὶ τῆς διαφυγῆς τῶν ἀερίων, αἵτινες παρέχουσιν, ἰδίως ἡ πρώτη, πλήρως ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα πρακτικῶς ἐφαρμόσιμα, ὑπάρχουσι καὶ αἱ κάτωθι, αἵτινες δὲν εὐδοκιμοῦσι πρακτικῶς.

1) *Διὰ σφηνώσεως τῆς βολίδος ἐντὸς τῆς κάννης.*

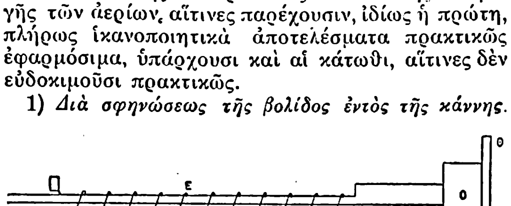

Σχ. 6.

Κατὰ τὴν δίοδον τῆς βολίδος ἐντὸς τῆς κάννης, λόγῳ τῆς ἐν ταύτῃ σφηνώσεώς της, προβάλλεται ἀντίστασίς τις εἰς τὴν προχώρησίν της. Ἐὰν ὅθεν ἡ κάννη δὲν στηρίζηται σταθερῶς, λόγῳ τῆς τριβῆς τῆς βολίδος ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κοίλου της, παρασύρεται πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὅθεν κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἡ κάννη φέρεται πρὸς τὰ ἐμπρὸς συνθλίβουσα τὸ ἐλατήριον Ε (σχ. 6), ὁ δὲ κάλυξ ἐξολκεῖται καὶ ἐξωθεῖται διὰ τῶν πρὸς τοῦτο μηχανισμῶν, τῶν φερομένων ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ κλείστρου. Ἡ διάτασις τοῦ ἐλατηρίου Ε μετὰ τὴν βολὴν ἐπαναφέρει τὴν κάννην εἰς τὴν θέσιν της, ὁπότε ἡ θαλάμη ἐφοδιάζεται διὰ τοῦ ἑπομένου φυσιγγίου. Τὸ σύστημα τοῦτο παρουσιάζει σοβαρὰ μειονεκτήματα καὶ δυσκολίας. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης βασίζεται ἡ λειτουργία ὑποδειγμάτων τινῶν πιστολίων Mannlicher.

2) *Δι' ἀδρανείας τεμαχίου τινὸς τοῦ μηχανισμοῦ.* Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἁπλῶς μνημονεύομεν, ὡς μὴ ἔχουσαν πρακτικὰς ἐφαρμογάς. Ὅπλα τινὰ κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ μηχανικοῦ Sjoegren, ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης, δὲν παρέσχον ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

3) Τὸ ἰταλικὸν πολυβόλον Brixia 930 P. χρησιμοποιεῖ τὴν σύνθλιψιν καὶ διάτασιν τοῦ ἀέρος, γινομένην ἐντὸς τῆς θήκης τοῦ κλείστρου διὰ τὸν κανονισμὸν τῶν παλινδρομικῶν κινήσεων τῆς μάζης τοῦ κλείστρου, ἐφ' οὗ φέρονται οἱ μηχανισμοί.

Μηχανισμὸς τῆς σκανδάλης. Εἰς τὰ αὐτόματα ὅπλα διὰ τῆς πρώτης ἐκπυρσοκροτήσεως ἐξασφαλίζονται αἱ λοιπαὶ ἐνέργειαι, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὁ σκοπευτὴς ἐξακολουθεῖ ἐνεργῶν διὰ τοῦ δακτύλου

Digitized by Google

ἐπὶ τῆς σκανδάλης ἢ τοῦ κομβίου. Ἡ ἐπίκρουσις δέον ὅθεν νὰ ἐνεργῆται: 1) Διὰ τῆς σκανδάλης τῇ ἐπεμβάσει τοῦ δακτύλου διὰ τὴν πρώτην βολήν. 2) Δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ὅπλου διὰ τὰς λοιπὰς βολάς. Δοθέντος δ' ὅτι ἡ ἐκπυρσοκρότησις δέον νὰ μὴ ἐπέρχηται πρὸ τοῦ πλήρους κλεισίματος τοῦ κλείστρου, διὰ τούτου δέον νὰ ἐνεργῆται ἡ ἐπίκρουσις.

Τὰ πλεῖστα τῶν αὐτομάτων ὅπλων φέρουσιν εἰδικὸν μηχανισμὸν τῆς σκανδάλης, δι' οὗ εἶναι δυνατὴ ἡ κατὰ θέλησιν ἐκτέλεσις βολῆς κατὰ βολὴν καὶ πολυβολικῶς (ἤτοι κατὰ ῥιπάς). Εἰς ἕτερα πάλιν ἡ κατάλληλος διευθέτησις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς σκανδάλης ἐπιτρέπει δύο ταχυβολίας.

Τροφοδότησις τοῦ ὅπλου διὰ φυσιγγίων. Δι' ὅπλον μεγάλης ταχυβολίας ἡ τροφοδότησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ δι' ἀποθήκης πληρουμένης διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ γεμιστῆρος μικρᾶς περιεκτικότητος εἰς φυσίγγια. Συνεπῶς διὰ τὰ ὅπλα ταῦτα τὰ φυσίγγια διατίθενται ἐπὶ γεμιστήρων μεγάλης περιεκτικότητος ἢ ἐπὶ ταινιῶν, ἵνα οὕτως ἀποφεύγωνται αἱ συχναὶ διακοπαὶ τοῦ πυρός. Διὰ μηχανισμοῦ τροφοδοτήσεως ἐξασφαλίζεται ἡ ἐκ τοῦ γεμιστῆρος ἢ τῆς ταινίας λῆψις καὶ παρουσίασις τῶν φυσιγγίων καὶ ἡ μετακίνησις τῆς ταινίας.

α') *Γεμιστῆρες.* Οἱ γεμιστῆρες τῶν αὐτομάτων ὅπλων συνήθως ἀποτελοῦνται ἐκ θήκης (ἐν εἴδει κυτίου) κατεσκευασμένης ἐκ λεπτοῦ χαλυβικοῦ ἐλάσματος, ἐν ᾗ εὕρηται ἐλατήριον, τὸ ὁποῖον διὰ πτερυγίου, ὅπερ φέρει κατὰ τὸ ἓν ἄκρον του προσηρμοσμένον, ἀπωθεῖ τὰ φυσίγγια πρὸς τὸ ἄνοιγμα τοῦ γεμιστῆρος. Ἡ χωρητικότης τῶν γεμιστήρων ποικίλλει· τοῦ πολυβόλου Solothurn εἶναι τῶν 25 καὶ 30 φυσιγγίων, τοῦ Vickers-Berthier τῶν 30, τοῦ Madsen τῶν 32, τοῦ Brixia τῶν 30 καὶ τῶν 50. Τοῦ ὁπλοπολυβόλου Lewis ὁ γεμιστὴρ εἶναι τυμπανοειδὴς καὶ ἀρχικῶς εἶχε χωρητικότητα 47 φυσιγγιων, ἥτις βραδύτερον ηὐξήθη εἰς 97.

β') *Ταινίαι.* Ταινιῶν ὑπάρχουσι περισσότερα τοῦ ἑνὸς εἴδη: 1) Ἄκαμπτοι μεταλλικαὶ ταινίαι. Αὗται κατασκευάζονται ἐκ λεπτοῦ χαλυβικοῦ ἐλάσματος καὶ φέρουσι περιωρισμένον ἀριθμὸν φυσιγγίων (ἡ τοῦ Hotchkiss τῶν 30 φυσιγγίων). Αὗται, ἐὰν δὲν ἔχωσιν ὑποστῆ παραμορφώσεις, παρασύρονται καλῶς ὑπὸ τοῦ μηχανισμοῦ τροφοδοτήσεως, πλὴν ὅμως εἶναι δυσχεροῦς συντηρήσεως. Τὸ κυριώτερον ἐλάττωμά των εἶναι ἡ μικρὰ των περιεκτικότης εἰς φυσίγγια καὶ συνεπῶς αἱ κατὰ τὴν βολὴν συχναὶ παρεμβάσεις γεμιστήρων ἀνὰ 4—6".

2) Εὔκαμπτοι ταινίαι. Σήμερον τείνουσι πρὸς τὴν παραδοχὴν τῆς ἐλαφρᾶς εὐκάμπτου ταινίας ἄνευ μεταλλικῆς συνδέσεως, ἥτις προτιμᾶται λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ φυσιγγίων, ὃν δύναται νὰ φέρῃ, καὶ τοῦ μικροῦ βάρους της. Συνήθως ἡ περιεκτικότης τούτων φθάνει τὰ 250 φυσίγγια (Schwarzlose, Vickers, Colt) καὶ ἐξαιρετικῶς τὰ 333 (πολωνικὸν P. W. U.). Αἱ ταινίαι ὅμως αὗται παρουσιάζουσι πολλὰ μειονεκτήματα καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἀεροπλοΐαν. Ῥυπαίνονται καὶ σχίζονται εὐκόλως. Χάνουσι τὴν ἐλαστικότητά των μετὰ μικρὸν συνήθως ἀριθμὸν ἀναγεμίσεων, ὁπότε τὰ φυσίγγια συγκρατοῦνται ἀτελῶς καὶ δυσχεραίνεται οὕτως ἡ τροφοδότησις. Καθ' ὃ ὑγροσκοπικαὶ συστέλλονται, ὁπότε καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἔξοδος τῶν φυσιγγίων κατὰ τὴν τροφοδότησιν. Ἡ μεγάλη ξηρασία μειοῖ τὴν ἐν αὐταῖς σύσφιγξιν τῶν φυσιγγίων, τὰ ὁποῖα ὀλισθαίνουσιν ἐν τῇ ἐγκαθίσει των. Κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι ἐνδεχόμενον τὸ ἐπ' αὐτῶν ὕδωρ πηγνύμενον νὰ τὰς καθιστᾷ ἀκάμπτους ἢ νὰ μειοῖ τὴν ἐλαστικότητά των.

3) Μεταλλικαὶ ἀρθρωταὶ ταινίαι. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν μειονεκτημάτων τῶν εὐκάμπτων ταινιῶν κατεσκεύασαν ἀρθρωτὰς μεταλλικὰς ταινίας, αἵτινες ἀπαρτίζονται, ἐκ μικρῶν ἀκάμπτων ταινιῶν. Αἱ ταινίαι αὗται εἶναι εὔθραυστοι, βαρεῖαι καὶ ὀγκώδεις. Ὁ πρῶτος πειραματισμὸς ἐπὶ τοιαύτης ταινίας ἐγένετο διὰ τὸ πολυβόλον Χότσκις τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ. Ἐνδιαφέρουσα ἀρθρωτὴ μεταλλικὴ ταινία εἶναι ἡ τοῦ τσεχικοῦ πολυβόλου Zbrojovska, ἥτις δὲν παρουσιάζει τ' ἄνω μειονεκτήματα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ μετ' ἀποσπασίμων κρίκων ταινίαι, αἱ χρησιμοποιούμεναι εἴς τινα πολυβόλα ἀεροπλάνων. Εἰς ταύτας ἕκαστον φυσίγγιον ἀποτελεῖ περόνην καὶ γιγλυμόν, δι' οὗ συγκρατοῦνται οἱ κρίκοι. Μεθ' ἑκάστην τροφοδότησιν καὶ εἰσαγωγὴν ἐν τῷ θαλάμῳ ἑνὸς φυσιγγίου ἀποσπᾶται εἷς κρίκος, ὅστις πίπτει ἐντὸς πυξίδος, ἔνθα ἅπαντες περισυλλέγονται. Τοιαύτη διάταξις, προκειμένου περὶ ἀεροπλάνων, εἶναι σημασίας, διότι ἡ περισυλλογὴ ἐπὶ τούτων τῶν μακρῶν ταινιῶν θ' ἀπῄτει εἰδικὴν συσκευὴν περιτυλίξεώς των, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι δυσεφάρμοστον προκειμένου περὶ ἀεροπλάνων, εἰς ἃ ὁ χῶρος εἶναι λίαν περιωρισμένος.

Μετακίνησις τῆς ταινίας. Εἰς τὰ χρησιμοποιοῦντα ταινίας ὅπλα εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὕπαρξις μηχανισμοῦ μετατοπίσεως μεθ' ἑκάστην βολὴν τῆς ταινίας κατὰ μῆκος ἴσον πρὸς τὸ διάστημα τὸ χωρίζον τοὺς ἄξονας δύο παραπλεύρων φυσιγγίων. Οὕτω, συστήματά τινα εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ περιστρεψίμου βικίου, φέροντος ἐπὶ τῆς περιφερείας του ὀδόντας ἐμπλεκομένους ἐπὶ τῶν φυσιγγίων. Ἡ εἰς τὸ βικίον κίνησις προσδίδεται μέσῳ μοχλῶν ὑπὸ τοῦ κλείστρου. Εἰς ἕτερα συστήματα ἡ ἐν τῷ διαδρόμῳ τροφοδοσίας μετακίνησις τῆς ταινίας ἐξασφαλίζεται διὰ κατευθυντηρίων ὁλκῶν μετ' ἀνασταλτικοῦ ἐλατηρίου· ἢ εἰς τούτους κίνησις μεταδίδεται μέσῳ μοχλοῦ καὶ λαμβάνεται ἐκ τῆς ὀπισθοδρομούσης κάννης.

Πλήρωσις τῶν γεμιστήρων ἢ τῶν ταινιῶν. Διὰ τὴν ταχεῖαν πλήρωσιν τῶν γεμιστήρων ἢ τῶν ταινιῶν

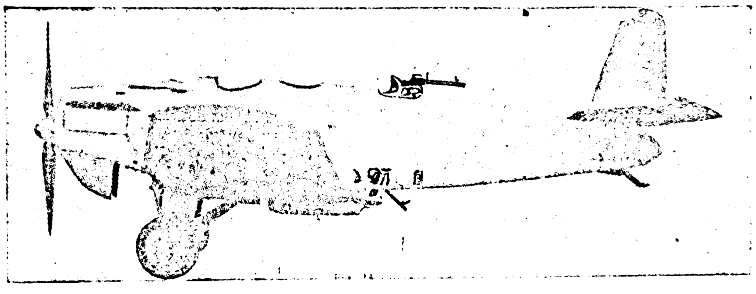

Τρόποι προσαρμογῆς πολυβόλων παρατηρητοῦ ἐπὶ ἀεροπλάνου.

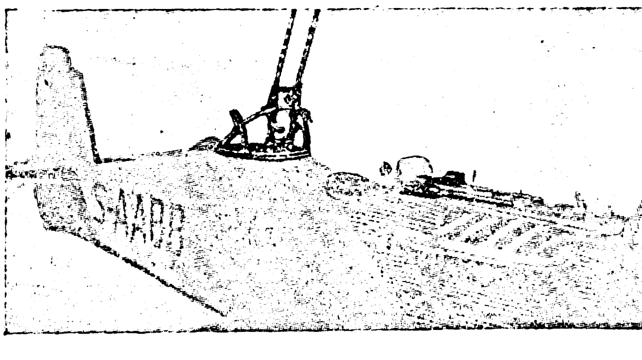

Δίδυμον πολυβόλον παρατηρητοῦ ἐπὶ πύργου.

Πολυβόλα ἀεροπλάνων.

τῶν πολυβόλων γίνεται χρῆσις εἰδικῶν γεμιστικῶν μηχανῶν κινουμένων διὰ τῆς χειρός. Ἐλλείψει τοιούτων μηχανῶν, ἢ τῆς χρησιμοποιήσεώς των μὴ καθισταμένης δυνατῆς, ἡ γέμισίς των ἐκτελεῖται καὶ διὰ τῆς χειρός.

Τρόπος ἀποψύξεως. Κατὰ τὴν βολὴν ἡ κάννη τῶν πολυβόλων ταχέως φέρεται εἰς μεγάλην θερμοκρασίαν, ὁπότε ὁ χειρισμὸς τοῦ ὅπλου καθίσταται δυσχερὴς καὶ ἐνίοτε ἐπικίνδυνος, ἡ ἀκρίβεια τῆς βολῆς μειοῦται καὶ μετὰ παρατεταμένην βολὴν ἡ κάννη ἀχρηστεύεται. Προσέτι, ὅταν ἡ θερμοκρασία φθάσῃ ὡρισμένον βαθμόν, εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται πρόξενος ἐλαττωματικῆς λειτουργίας τοῦ ὅπλου, λόγῳ ἀνομοιομόρφων διαστολῶν τῶν τεμαχίων τοῦ κλείστρου. Διὸ κατὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν αὐτομάτων ὅπλων δέον σοβαρῶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ διαστολαὶ τῶν τεμαχίων. Ἐφ' ὅσον τὰ φυσίγγια εἶναι ἰσχυρότερα (ἤτοι αἱ πιέσεις καὶ αἱ ταχύτητες), ἐπὶ τοσοῦτον ἡ θέρμανσις τοῦ ὅπλου εἶναι ταχυτέρα, ἐνῷ ἡ μείωσις ταύτης δυσκολωτέρα. Ἡ ψῦξις τῶν πολυβόλων ἐπιζητεῖται: 1) διὰ συνεχοῦς ἐμβαπτίσεως τῆς κάννης ἐντὸς θερμαπαγωγοῦ ὑγροῦ (ὕδατος συνήθως), 2) δι' ἀκτινοβολίας τῆς θερμότητος, 3) δι' ἀλλαγῆς τῶν ὑπερθερμαινομένων τεμαχίων.

Εἰς πλεῖστα τῶν πολυβόλων ἡ κάννη περιβάλλεται διὰ κυλινδρικοῦ μεταλλικοῦ δοχείου τοῦ ψυγείου, πεπληρωμένου δι' ὕδατος. Ἡ ἔμφραξις τῆς ἁρμογῆς κάννης - ψυγείου ἐκτελεῖται διὰ ψῶμιγγος ἠλειμμένης διὰ λίπους. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ψύξεως εἶναι ὁ δραστικώτερος, ἀλλὰ παρουσιάζει τὰ κάτωθι μειονεκτήματα: α') Τὸ βάρος τοῦ πολυβόλου αὐξάνει κατὰ τὸ βάρος τοῦ ψυγείου καὶ τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ ὕδατος (τὸ ὁποῖον εἶναι συνήθως 4 χλγ.). β') Εἰς συνεχῆ μακρὰν ῥιπὴν τὸ ὕδωρ ταχέως φέρεται εἰς βρασμὸν (συνήθως μετὰ 800 βολάς), ὁπότε ὁ ἀναδιδόμενος ἀτμὸς ἀποκαλύπτει τὴν θέσιν τοῦ πολυβόλου καὶ δυσχεραίνει τὴν σκόπευσιν. γ') Ὅτι μετὰ 1500 βολὰς ἀπαιτεῖται συμπλήρωσις τοῦ ψυγείου εἰς ὕδωρ, διότι ἄλλως καταστρέφεται ἡ κάννη. δ') Ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐπιβάλλεται συχνὴ πλήρωσις τοῦ ψυγείου, ἤτοι ἀπαιτεῖται ἡ ὕπαρξις ὕδατος παρὰ τὴν θέσιν τοῦ πολυβόλου. Συνήθως **εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκτελέσεως** μακρῶν ῥιπῶν τὸ ὕδωρ **ἐξατμίζεται πλήρως** μετὰ 2500 βολάς. Πρὸς μείωσιν **τοῦ νέφους** τοῦ ἀναδιδομένου ἀτμοῦ, οὗτος μέσῳ **σωλῆνος ὁδηγεῖται** ἐντὸς δοχείου πλήρους **ὕδατος χρησιμεύοντος** ὡς συμπυκνωτῆρος. ε') Ὅτι **κατὰ τὰ ἰσχυρὰ** ψύχη δέον ν' ἀντικαθίσταται τὸ ὕδωρ, **πρὸς ἀποφυγὴν** τῆς πήξεώς του, διὰ **γλυκερίνης ἢ οἰνοπνεύματος.** στ') Ὅτι ὁ διεκφεύγων **ἀτμὸς ἢ ὕδωρ** ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ μηχανισμοῦ, τὸν ὁποῖον **ὀξειδοῖ.** Ἡ δι' ὕδατος ψῦξις εὕρηται **εἰς τὰ πολυβόλα: Maxim, Vickers, Browning, Schwarzlose, Colt,** Strakonice, P.W.U.

Ἡ ἀποβολὴ τῆς θερμοκρασίας **τῆς κάννης δι'** ἀκτινοβολίας ἐπιζητεῖται δι' **αὐξήσεως τῆς ἐπιφανείας** ἀκτινοβολίας καὶ ἰδίως διὰ **πτερυγίων καθέτων** πρὸς τὸν ἄξονα τῆς κάννης (Hotchkiss, Zbrojovska) ἢ καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν **γενετειρῶν ταύτης** διευθυνομένων (Brixia). Εἴς τινα **πολυβόλα τῆς** κατηγορίας ταύτης ἡ λεπτῶν **σχετικῶς τοιχωμάτων** κάννη περιβάλλεται εἴτε **ἐξ ἀλουμινιούχου** κρατερώματος (πολυβόλον γαλλικὸν 1907 Τ), εἴτε ἐκ πτερυγωτοῦ ψυγείου ἐκ σκληραλουμινίου (Brixia, Zbrojovska). Μετὰ ῥιπὴν 600 φυσιγγίων ἡ θέρμανσις τῆς κάννης φθάνει τοὺς 350° κατὰ μέσον ὅρον. Εἰς τὰ πολυβόλα ταῦτα συνήθως **εἶναι εὐχερεστάτη ἡ ἐπὶ τοῦ πεδίου καὶ κατὰ τὸν** ἀγῶνα ἀντικατάστασις τῆς ὑπερθερμανθείσης κάννης δι' ἑτέρας **ψυχρᾶς** ἐντὸς χρόνου 15—20''. Οὕτω κατὰ τὴν μάχην **ἐναλλάσσονται δύο ἢ καὶ τρεῖς** κάνναι.

Εἴς τινα **ἐλαφρὰ πολυβόλα προβλέπεται ἡ κατὰ τὴν μάχην (ἐφ' ὅσον αἱ συνθῆκαι ταύτης τὸ ἐπιτρέπουσι)** συχνὴ ἀλλαγὴ **τῆς κάννης** μόνον (Borthier) ἢ καὶ **μετὰ τῆς θήκης τοῦ κλείστρου (Madsen, Solothurn). Ἡ** ἀντικατάστασις αὕτη **ἀπαιτεῖ κατὰ** μέσον ὅρον 12" **καὶ ἐκτελεῖται μέσῳ** λαβῆς, ἣν πρὸς **τὸν σκοπὸν τοῦτον** φέρει ἐπ' αὐτῆς ἡ κάννη. **Ἡ ἀντικατασταθεῖσα θερμὴ κάννη ψύχεται ὑπὸ** τοῦ ἀέρος ἢ ἐφ' ὅσον **εἶναι δυνατὸν** δι' ἐμβαπτίσεως **ἐντὸς ὕδατος.**

Ταχυβολία. Ἡ πρακτικὴ ταχυβολία τῶν πολυβόλων **ξηρᾶς κυμαίνεται μεταξὺ 200—450 βολῶν** διὰ τὰ ἀερόψυκτα καὶ 550—600 **βολῶν διὰ τὰ ὑδρόψυκτα, τὰ χρησιμοποιοῦντα ὑφασματίνους ταινίας μεγάλης περιεκτικότητος.**

Τὰ πολυβόλα **ἀεροπλάνων (ὁδηγοῦ ἢ παρατηρητοῦ) εἶναι μεγίστης ταχυβολίας, ἐξικνουμένης μέχρι 1200—1400 βολῶν** κατὰ 1'. **Ἡ ταχυβολία αὕτη εἶναι** ἀπαραίτητος διὰ ταῦτα, **ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς μεγάλης** ταχύτητος **τῶν ἀεροπλάνων καὶ ἀφ' ἑτέρου** λόγῳ τῶν **εἰδικῶν συνθηκῶν μάχης τῶν ἰσχυουσῶν** διὰ ταῦτα. **Ἡ ταχύτης τοῦ ἀεροπλάνου εὐνοεῖ** ἐξαιρετικῶς τὴν **ἀπόψυξιν τοῦ πολυβόλου.**

Φλογοκρύπτης. Πολλὰ ὑποδείγματα φλογοκρυπτῶν ὑπάρχουσιν. Οἱ πλεῖστοι **τούτων φέρουσι** διάφορα τοιχώματα, δι' ὧν **κυκλοφοροῦσι τὰ ἀέρια**, τὰ ὁποῖα οὕτω ψύχονται **πρὶν ἢ ἐξαπλωθῶσιν** εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐνῷ **συγχρόνως ἐκτελοῦσι** χρέη ἀποσιωπητῆρος. **Οἱ φλογοκρύπται λειτουργοῦσι** γενικῶς καλῶς, ὅταν τὸ **πολυβόλον δὲν** ἔχει θερμανθῆ, μεθ' 600 ὅμως **συνεχεῖς βολὰς παράγουσι μεγάλας λευκὰς ἐκθαμβωτικὰς φλόγας.** Ὁ φλογοκρύπτης δευτερευόντως **ἐνεργεῖ ὡς προστατευτικὸν κάλυμμα τοῦ στομίου τῆς κάννης.**

Ἀπόρριψις καλύκων. **Ἡ ἀπόρριψις τῶν καλύκων τῶν βαλλομένων φυσιγγίων ὑπὸ τῶν πολυβόλων** ἐκτελεῖται εἴτε **πρὸς τὰ κάτω (Χότσκις, Vickers, Colt, Madsen, Schwarzlose, P.W.U.,** St Étienne, Maxim, Zbrojovska, κλπ.), **εἴτε πλευρικῶς** (Solothurn, Vickers-Berthier, **Brixia, Scotti,** κλπ.). Ἡ καταχόρυφος (πρὸς τὰ κάτω) **ἀπόρριψις** παρουσιάζει τὰ ἑξῆς **μειονεκτήματα: 1) ἀποκάλυψιν τῆς θέσεως τοῦ πολυβόλου ἐκ τοῦ ἐγειρομένου** κονιορτοῦ, ὅταν τὸ **ἔδαφος εἶναι ἁπαλὸν** καὶ ξηρόν, ὁπότε θὰ **ἀπῃτεῖτο διαβροχὴ** τούτου, 2) δυσχέρειαν ὑπηρετήσεως **τοῦ πολυβόλου** ἐκ τῆς συσσωρεύσεως **τῶν ἀπορριπτομένων καλύκων.** Ἡ πλεονεκτικωτέρα **πλευρικὴ ἀπόρριψις εἶναι** πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κάτω **καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς μεγαλυτέραν ἀπόστασιν** ἀπὸ τῆς **τοῦ πολυβόλου** (3—5 μ.).

Βλητικὴ ἰσχύς. Τὸ πολυβόλον, ὡς ὅπλον κατ' ἐξοχὴν εὐθυτενοῦς **τροχιᾶς καὶ πλαγιοφυλάξεως,** δέον νὰ κέκτηται μεγάλην **ἀρχικὴν ταχύτητα.** Αἱ ἀρχικαὶ ταχύτητες **τῶν ἤδη ἐν χρήσει πολυβόλων**, τῶν ἐχόντων ὡς **κυρίαν ἀποστολὴν τὴν βολὴν κατ'** ἐπιγείων στόχων, **κυμαίνονται μεταξὺ 690 καὶ 780 μ.** Τὸ μέγιστον **βεληνεκὲς δέον νὰ ἐξικνῆται** ἀπὸ 4.000—5.000 μ. **Ἡ μεγάλη ἀρχικὴ ταχύτης,** ἡ εὐστάθεια τοῦ τρίποδος **καὶ ἡ ταχυβολία εἶναι** τρία χαρακτηριστικά, **ἅτινα δέον νὰ κέκτηνται τὰ**

Digitized by Google

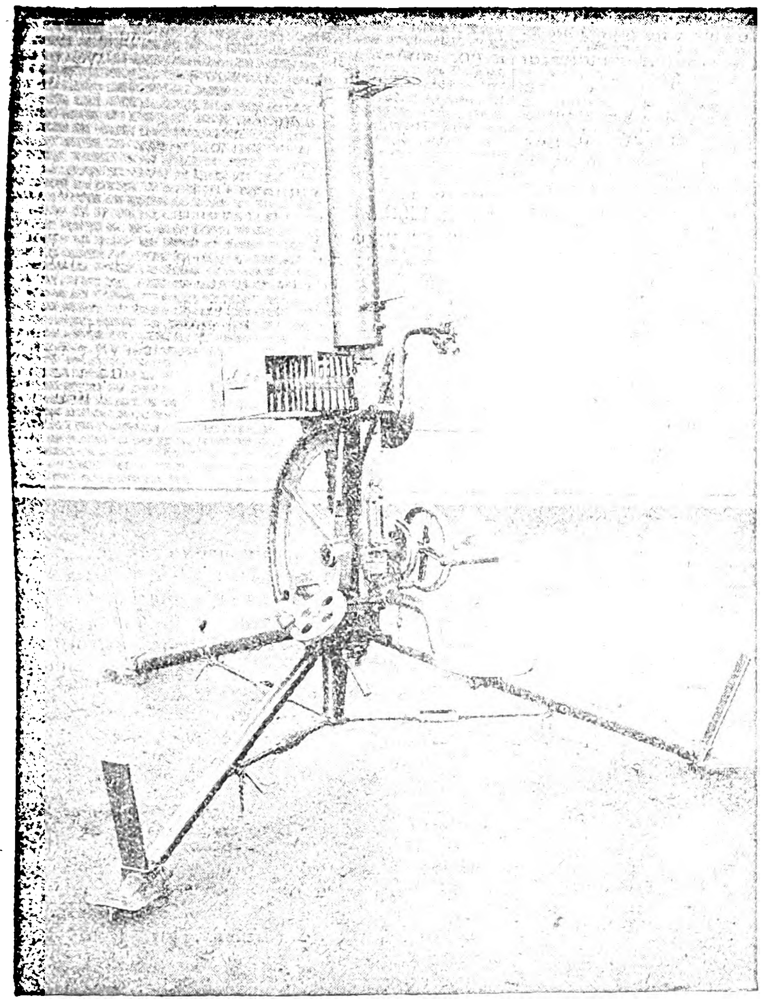

Βαρὺ πολυβόλον τῶν 12,7 χιλ. Vickers-Colt (ὑδρόψυκτον) κατ' ἀεροπλάνων καὶ ἁρμάτων μάχης.

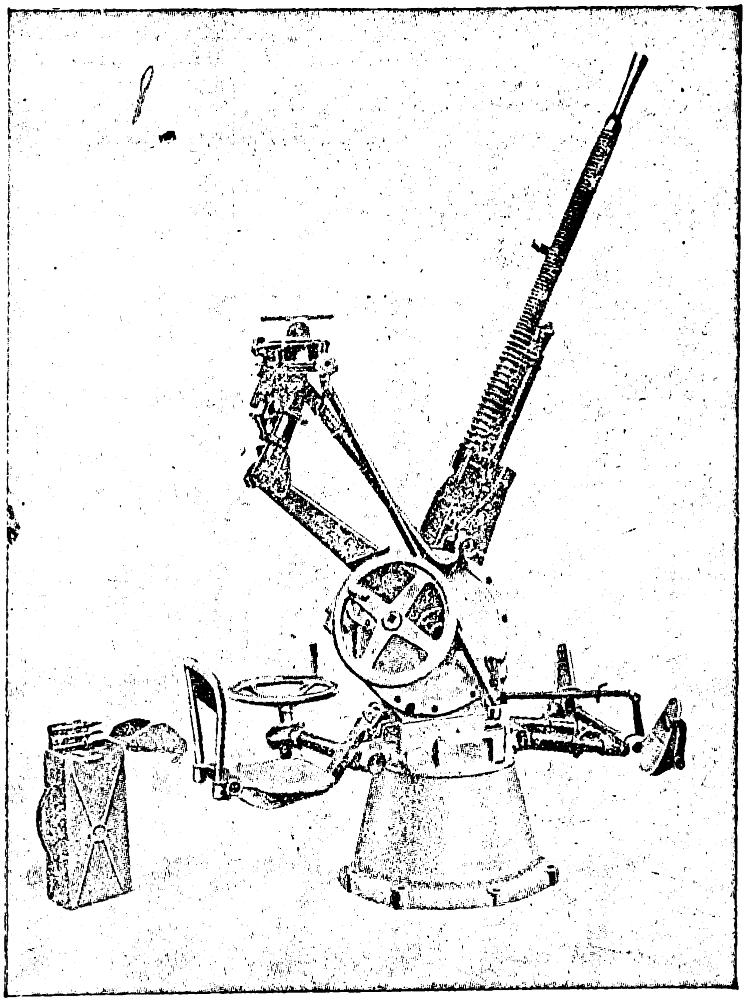

Βαρὺ πολυβόλον Hotchkiss τῶν 13,2 χιλ. (διὰ μόνιμον τοποθέτησιν ἢ πλοῖον).

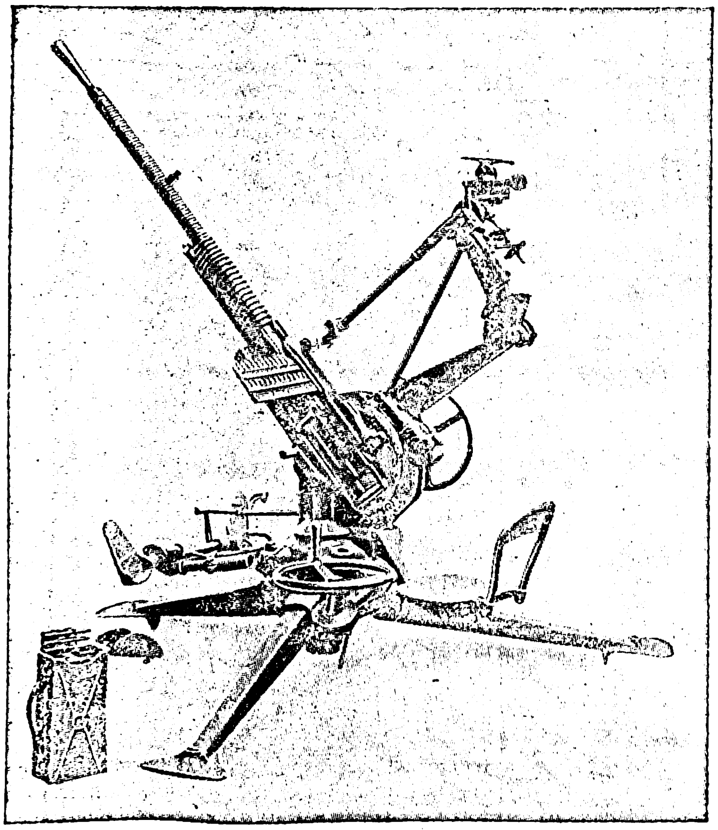

Βαρὺ πολυβόλον τῶν 13,2 Hotchkiss κατ' ἀεροπλάνων καὶ ἁρμάτων μάχης.

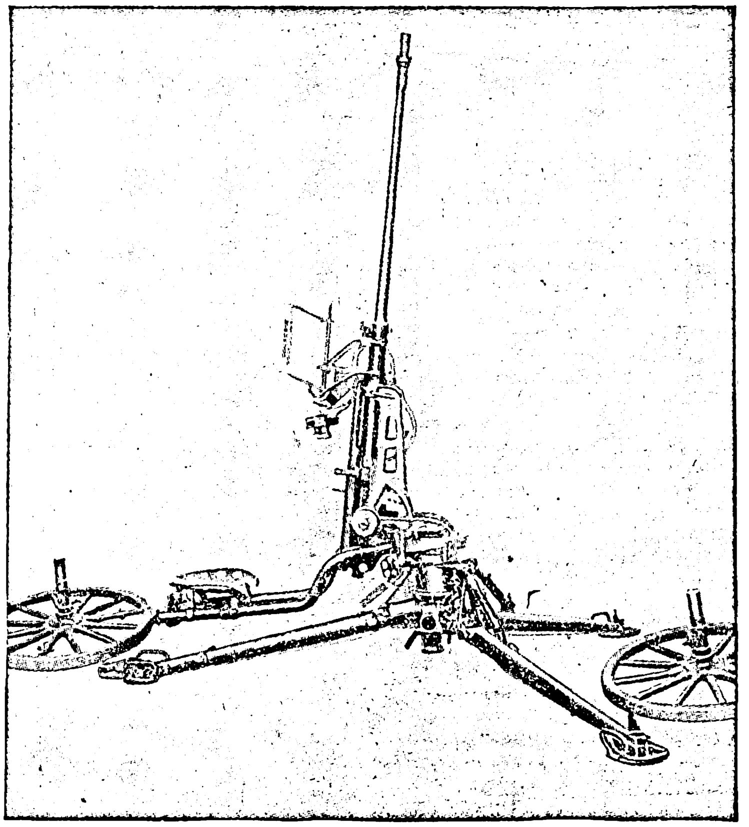

Βαρὺ πολυβόλον ἢ πυροβόλον τῶν 2 έκ. Solothurn κατ' ἀεροπλάνων καὶ ἁρμάτων μάχης.

Πολυβόλα ἀντιαεροπορικά.

πολυβόλα, ὥστε νὰ παρέχωσι μεγάλην ἀκρίβειαν καὶ μεγάλην δασύτητα πυρός.

Σκοπευτικὰ ὄργανα. Ἡ σκοπευτικὴ γραμμὴ εἰς τὰ πολυβόλα λαμβάνεται μέσῳ τῆς ἐγκοπῆς τοῦ κλισιοσκοπίου καὶ τοῦ στοχάστρου, ὡς εἰς τὰ τυφέκια.

Διὰ τὴν περίπτωσιν ἐκτελέσεως ἐμμέσου βολῆς εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ σκοπευτικοῦ μηχανήματος μετὰ χωροβάτου κλίσεων, παραπλησίου εἰς ὀργάνωσιν τῆς σκοπευτικῆς διόπτρας τῶν πυροβόλων. Διὰ τῶν μηχανημάτων τούτων εὐκολύνονται αἱ ἐπισημάνσεις καὶ αἱ νυκτεριναὶ βολαὶ καθ' ὡρισμένων ἐπισεσημασμένων σημείων ἀπὸ τῆς ἡμέρας. Διὰ τὴν ἀντιαεροπορικὴν βολὴν προσαρμόζονται ἐπὶ τῶν πολυβόλων εἰδικὰ ἐσχαρωτὰ κλισιοσκόπια.

Βάρος τῶν πολυβόλων. Ἐκ τοῦ βάρους τοῦ κυρίως πολυβόλου, ταῦτα ταξινομοῦνται εἰς ἐλαφρὰ καὶ εἰς βαρέα. *Ἐλαφρὰ* λέγονται ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὸ βάρος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 9 χλγ., ἐνῷ τῶν *βαρέων* κυμαίνεται περὶ τὰ 12—18 χλγ. Γενικῶς ἅπαντα τὰ ὑδρόψυκτα πολυβόλα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν βαρέων.

Ὁ παράγων βάρους διὰ τὰ πολυβόλα εἶναι μεγίστης σοβαρότητος, δοθέντος ὅτι μεταφέρονται ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὸν ἀγῶνα, οἵτινες δὲν πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται εἰς μεγάλην κόπωσιν, ὥστε εὐχερῶς νὰ ἐκτελῶσι τὰ ἅλματα καὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν τὸ ταχύτερον νὰ τοποθετηθῶσι καὶ νὰ χρησιμοποιῶσι τὸ πολυβόλον ἀπὸ τῆς νέας θέσεως.

Κιλλίβαντες πολυβόλων. α) Τὰ ἐλαφρὰ πολυβόλα πρακτικῶς ἀποκλείουσι τὴν ὑπὸ τῶν βραχιόνων μόνον τοῦ σκοπευτοῦ συγκράτησίν των κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πυρὸς «βολὴ κατὰ βολήν», ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τ' ἀλληλοδιάδοχα καὶ ταχέα λακτίσματα τοῦ ὅπλου ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ στρατιώτου, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν βολῆς κατὰ ριπάς, ἀποκλείουσι πλήρως τὴν διὰ τὸ εἶδος τῆς βολῆς ταύτης ἁπλῆν διὰ τῶν βραχιόνων στήριξιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅθεν τὸ μὲν ἀποφυγῆς τῆς κοπώσεως τοῦ σκοπευτοῦ, τὸ δὲ διατηρήσεως

Digitized by Google

τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς κατὰ τὴν βολήν, τὰ ἐλαφρὰ πολυβόλα βάλλουσιν ἀφ' ἁπλοῦ ὑποστηρίγματος φερομένου ἐπὶ τοῦ ὅπλου, δι' οὗ τοῦτο ὑψοῦται κατὰ 30 ἑκατ. περίπου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ὥστε γ' ἀνταποκρίνηται εἰς τὴν βολὴν ἀπὸ τῆς θέσεως πρηνηδόν.

Τὰ ὑποστηρίγματα τῶν ἐλαφρῶν πολυβόλων συνίστανται ἐκ διχαλωτοῦ ἀρθρωτοῦ δίποδος, πτυσσομένου κατὰ μῆκος τοῦ ὅπλου κατὰ τὰς μεταφορὰς (γαλλικὸν ὑποδ. 1915, Χότσκις, Μάντζεν, Σολοτούρν, Βίκερς-Μπερτιὲ κλπ.), ἢ ἐκ σταθεροῦ δίποδος ἀποσυνδεομένου τοῦ ὅπλου κατὰ τὰς μεταφορὰς (ὡς τῶν γερμανικῶν Dreyse καὶ Maxim). Διὰ τούτων τὸ ὅπλον συγκρατεῖται ἀπὸ θέσεως κειμένης ὀλίγον ἔμπροσθεν τοῦ κέντρου βάρους του· συνεπῶς ὀλίγον μετέχουσι τῶν διαμήκων ῥοπῶν τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν βολήν, αἵτινες ἀπορροφοῦνται ὑπὸ τοῦ ὤμου τοῦ σκοπευτοῦ, ἐφ' οὗ τὸ ὅπλον προσαρμόζεται διὰ τῆς προσωμίδος.

β) Τῶν *βαρέων πολυβόλων* ἡ χρῆσις μόνον ἀπὸ σταθεροῦ κιλλίβαντος εἶναι δυνατή. Οὗτος ἀντικαθιστᾷ τὸν ὦμον τοῦ σκοπευτοῦ καὶ συνεπῶς δέχεται πάσας τὰς ἐκ τῆς βολῆς ῥοπὰς καὶ ἐξασφαλίζει τὴν εὔκολον κατὰ διεύθυνσιν καὶ καθ' ὕψος σκόπευσιν. Ἡ ὀργάνωσις τῶν κιλλιβάντων τῶν πολυβόλων δέον νὰ ᾖ τοιαύτη, ὥστε ἡ προσαρμογὴ καὶ ἡ ἐγκατάστασις τούτων ἐπὶ τῶν ποικίλων ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν (ἐδαφικαὶ πτυχαί, χάνδακες καὶ ὀπαὶ ὀβίδων, βράχοι, θάμνοι κλπ.), νὰ εἶναι εὐχερὴς καὶ ταχεῖα.

Ὁ *τρίπους* κιλλίβας εἶναι ὁ μᾶλλον διαδεδομένος σήμερον καὶ πλείονες τύποι τούτου ὑπάρχουσιν (Χότσκις, Κόλτ, Βίκερς, Μπρέξια, P. W.U., Σαίντ-Ἐτιέν, Σβαρτσλόζε, Μαξίμ, Ζμπρουγιόφσκα). Οἱ ἐπὶ τοῦ τρίποδος μηχανισμοὶ σκοπεύσεως δέον νὰ καθιστῶσιν εὐχερῆ τὴν μεταφορὰν τῆς βολῆς, τὰς ἐπισημάνσεις, τοὺς θερισμούς, ἐνῷ συγχρόνως δέον νὰ ὦσιν ἁπλοῖ εἰς χειρισμόν. Προσέτι σήμερον ἐπιζητεῖται, ὅπως διὰ τῶν κανονικῶν των κιλλιβάντων ἅπαντα τὰ πολυβόλα εἶναι εἰς θέσιν ταχέως, εὐχερῶς καὶ μετ' εὐσταθείας νὰ λαμβάνωσι τὴν διάταξιν βολῆς κατ' ἀεροπλάνων, ἐξασφαλίζουσαν τὴν πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν καὶ κλίσιν ἐκτέλεσιν τῆς βολῆς, πρὸς δὲ τὴν ἄνετον διατήρησιν τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου. Οἱ πλεονεκτικώτερον πληροῦντες τοὺς ἄνω ὅρους τρίποδες εἶναι οἱ ἀστεροειδεῖς μεθ' ἕστορος, ὧν ὁ εἷς τοὺς εἶναι τηλεσκοπικός. Οὗτοι κέκτηνται ἀρίστην εὐστάθειαν τόσον κατὰ τὴν βολὴν κατ' ἐπιγείων στόχων, ὅσον καὶ κατ' ἐναερίων, καὶ προσέτι πεδίον βολῆς πλήρους ὁρίζοντος (360°).

Οἱ τρίποδες διὰ τὴν εὐχερῆ των μεταφορὰν δέον νὰ πτύσσωνται, ὥστε νὰ μειοῦται ὁ ὄγκος των καὶ τὸ βάρος των νὰ μὴ ᾖ μέγα, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ μεταφορά των διὰ βραχιόνων κατὰ τὰ ἅλματα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τρίποδες χαρακτηριζόμενοι ὡς βαρεῖς (22—26 χλγ) κατὰ τὰς διὰ βραχιόνων μεταφορὰς ἀποχωρίζονται εἰς τὸν κυρίως τρίποδα καὶ εἰς τὸν μικρὸν κιλλίβαντα, μέσῳ τοῦ ὁποίου τὸ κυρίως πολυβόλον φέρεται ἐπὶ τοῦ τρίποδος.

Αἱ νεώτεραι δοξασίαι, αἱ πρεσβεύουσαι τὴν ἀνάγκην τοῦ δυνατοῦ ἐκτελέσεως βολῆς καὶ τῶν ὁπλοπολυβόλων ἀπὸ κιλλίβαντος, εὐρύνουσι τὴν χρῆσιν τῶν ἐλαφρῶν τριπόδων τῶν ἐφωδιασμένων δι' ἑλικοειδῶν ἐλατηρίων (Μάντζεν, Σολοτούρν. Βίκερ-Μπερτιέ), δι' ὧν ἀπορροφοῦνται αἱ διαμήκεις ῥοπαὶ τῆς ἐπικρούσεως καὶ παρέχουσιν ἀπόλυτον εὐστάθειαν ἐξαιρετικήν. Διὰ τῶν τριπόδων ὅμως τούτων ἡ ἐκτέλεσις ἀντιαεροπορικῆς βολῆς εἶναι ἀδύνατος, ἐνῷ κατὰ τὴν ἐπίγειον βολὴν κέκτηνται μικρὸν εὖρος κατὰ διεύθυνσιν σκοπεύσεως (συνήθως 500 χιλ.). Τὸ βάρος τούτων κυμαίνεται μεταξὺ 8—12 χλγ.

Μεταφορά. Εἰς τοὺς στρατοὺς πεδινοῦ σχηματισμοῦ τὰ πολυβόλα μεταφέρονται ἐντὸς ὀχηματιδίων ἑνὸς ἄξονος καὶ μικροῦ μεταιροχίου, ἑλκομένου ὑφ' ἑνὸς μικροσώμου ἵππου. Εἰς τοὺς ὀρεινῆς συνθέσεως στρατοὺς τὰ πολυβόλα μεταφέρονται φορτούμενα ἐφ' ἡμιόνων. Συνήθως εἷς ἡμίονος μεταφέρει τὸ κυρίως πολυβόλον μετὰ μιᾶς ἀνταλ-

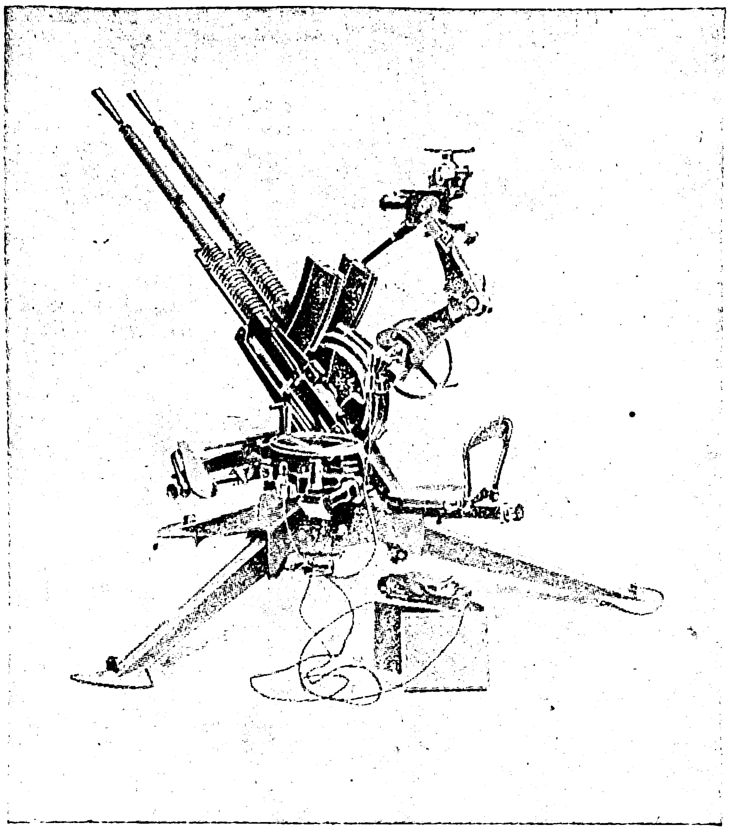

Δίδυμον πολυβόλον Hotchkiss τῶν 13,2 χιλ.

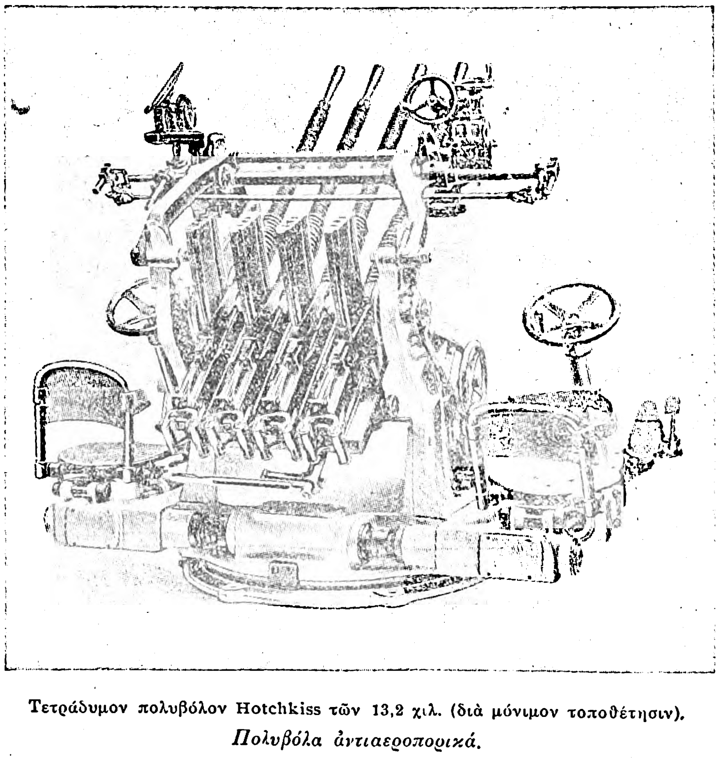

Τετράδυμον πολυβόλον Hotchkiss τῶν 13,2 χιλ. (διὰ μόνιμον τοποθέτησιν).

Πολυβόλα ἀντιαεροπορικά.

λακτικῆς κάννης (διὰ τ' ἀερόψυκτα), τὸν τρίποδα καὶ ἀριθμόν τινα κιβωτιδίων πλήρων πυρομαχικῶν. Ἐνδιαφέρων, πλὴν ὅμως ἀρκούντως βαρύς, εἶναι ὁ τρίπους τοῦ γερμανικοῦ πολυβόλου Μαξίμ, ὅστις ἐπιτρέπει ποικίλας μεταφοράς. Οὕτω δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ: ὡς φορεῖον, ὁπότε ἀπαιτεῖ διὰ τὴν μεταφοράν του δύο ἄνδρας, ὡς ἕλκυθρον, ὁπότε σύρεται ἐπὶ τῶν χιόνων ὑφ' ἑνὸς ἀνδρὸς ἢ καὶ ζεύγους κυνῶν, καὶ προσέτι μεταφέρεται φορτούμενος ἐπὶ ἡμιόνου ἢ ἐπὶ ὀχηματιδίου.

Πολυβόλα ἀεροπλάνων. Ἡ ἀεροπορία εἰς τὰς ἐναερίους μάχας, διαρκείας ἐξαιρετικῶς βραχείας, ποιεῖται χρῆσιν πολυβόλων μεγίστης ταχυβολίας, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ θέρμανσις τούτων, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς μικρᾶς διαρκείας τῆς βολῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐντατικῆς κυκλοφορίας τοῦ ἀέρος, πρὸς δὲ λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἀγῶνος, δὲν ἐξικνεῖται εἰς μεγάλον βαθμόν. Εἴς τινα μάλιστα βόρεια κράτη προβλέπεται εἰδικὴ ἠλεκτρικὴ θέρμανσις τῶν πολυβόλων ἀεροπλάνων, πρὸς ἀποφυγὴν πήξεως τοῦ λίπους καὶ ὀρυκτελαίου. Οὕτως ἡ κατὰ 1′ ταχυβολία τούτων ἔχει φθάσει τὰς 1200· τείνουσι δὲ νὰ χρησιμοποιήσωσι πολυβόλα ταχυβολίας 1400 βολῶν. Διὰ τὴν ἐπὶ πλέον ὅμως αὔξησιν τῆς ταχυβολίας εἰς τὰ ἀεροσκάφη γίνεται χρῆσις ζεύγους πολυβόλων καταλλήλως πρὸς ἄλληλα συνδεδεμένων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται *δίδυμα*. Οὕτως ἡ ταχυβολία αὐξάνει εἰς τὸ διπλάσιον. Ταῦτα βάλλουσιν εἴτε δι' ἐνεργείας ἑκατέρας τῶν χειρῶν ἐπὶ ἑκάστης σκανδάλης (Μάντζεν), εἴτε μέσῳ εἰδικῆς διατάξεως συνδεούσης ἀμφοτέρας τὰς σκανδάλας τῶν πολυβόλων (Βίκερς), τοῦθ' ὅπερ ἀπαραιτήτως ἰσχύει διὰ τὰ πολυβόλα χειριστοῦ. Τὰ τοῦ παρατηρητοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ κέκτηνται μίαν σκοπευτικὴν γραμμὴν κοινήν, ἐνδιαμέσως μεταξὺ τῶν πολυβόλων διατεθειμένην, ἢ ἕκαστον πολυβόλον νὰ φέρῃ ἰδίαν σκοπευτικὴν γραμμὴν ἢ ὄργανα σκοπεύσεως.

Ἡ ἀεροπορία χρησιμοποιεῖ τὰ πολυβόλα κατὰ δύο διαφορετικοὺς τρόπους: α′) ὡς ὅπλα τοῦ παρατηρητοῦ, β′) ὡς ὅπλα τοῦ χειριστοῦ (πιλότου). Τὸ πολυβόλον τοῦ παρατηρητοῦ προσαρμόζεται ἐπὶ πυργίσκου, ὡς οὗτος καλεῖται, ἐπιτρέποντος τὴν εὐχερῆ μετακίνησίν του δι' ἁπλοῦ χειρισμοῦ καθ' ἁπάσας τὰς διευθύνσεις καὶ κλίσεις εἴτε αὗται εἶναι θετικαὶ εἴτε ἀρνητικαί. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ὑπῆρχε πολυβόλον κατακορύφως πρὸς τὰ κάτω σταθερῶς ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου διατεθειμένον καὶ προωρισμένον διὰ τὴν κατὰ γραμμῶν τοῦ πεζικοῦ βολήν.

Τὸ πολυβόλον ἢ τὰ πολυβόλα χειριστοῦ διατίθενται σταθερῶς ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου καὶ κατ' ἔννοιαν παράλληλον τοῦ ἄξονός του, σκοπεύονται δὲ ἐπὶ τοῦ στόχου διὰ τῶν ὀργάνων διευθύνσεως τοῦ ἀεροπλάνου. Ἀρχικῶς τὰ πολυβόλα ταῦτα ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἐπιφανείας τοῦ capot, ὥστε νὰ βάλλωσιν ὑπεράνω τῆς ἕλικος· μεταγενεστέρως ἐτοποθετήθησαν πλευρικῶς τοῦ capot ἢ καὶ ἐντὸς τούτου, καὶ βάλλουσι διὰ μέσου τοῦ πεδίου τῆς ἕλικος τῇ χρήσει συγχρονιστικοῦ μηχανήματος, τὸ ὁποῖον ῥυθμίζει οὕτω τὴν βολὴν τῶν πολυβόλων, ὥστε αἱ βολίδες νὰ ἐκφεύγωσιν ὑπὸ γωνίαν 90° μέχρι τὸ πολὺ 110° σχετικῶς πρὸς τὸν ἄξονα τῶν δύο πτερύγων τῆς ἕλικος. Φυσικῶς ὅθεν ἡ ταχυβολία ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν στροφῶν τῆς ἕλικος.

Παλαιότερον ἐγίνετο χρῆσις τυμπανοειδῶν γεμιστήρων διὰ τὰ πολυβόλα ἀεροπλάνων (Λέβις), τῶν ὁποίων ἡ περιεκτικότης ἦτο τὸ μέγιστον 97 φυσιγγίων. Ἤδη προτιμῶνται αἱ ταινίαι μετ' ἀποσπασίμων κρίκων (συνδετήρων), δι' ὧν συνήθως σχηματίζεται ταινία 500 φυσιγγίων, αἵτινες φέρονται ἐντὸς πυξίδων. Οἱ ὑπὸ τοῦ πολυβόλου ἀπορριπτόμενοι κάλυκες συλλέγονται διὰ τὸ πολυβόλον παρατηρητοῦ ἐντὸς καλυκοσυλλέκτου, ἐνῷ διὰ τὸ τοῦ χειριστοῦ ἀφίενται ἐλεύθεροι καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὰ πολυβόλα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν ἀρχῶν αὐτοματισμοῦ καὶ τὴν μεγάλην ταχυβολίαν των ὀφείλουσιν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐλατηρίου ἐπανατάξεως καὶ εἰς ὁρμητικωτέραν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ κλείστρου, ἐξασφαλιζομένην δι' εἰδικῆς διατάξεως τοῦ ἐπιταχυντῆρος.

Τὰ πολυβόλα ἀεροπλάνων δέον νὰ ὦσιν ἁπλοῦ μηχανισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε αἱ τυχὸν ἐμπλοκαί των νὰ αἴρωνται δι' ἁπλῆς ὁπλίσεως ἢ δι' εὐκόλου ἀντικαταστάσεως ὁλοκλήρου τοῦ κλείστρου, ἂν τυχὸν π. χ. ὁ ἐξωστὴρ ἢ ὁ ἐξολκεὺς θραυσθῶσι· τοῦτο κέκτηται ἰδιάζουσαν σημασίαν ἰδίᾳ διὰ τὰ πολυβόλα χειριστοῦ. Προσέτι δέον νὰ εἶναι μικροῦ βάρους καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέρου ὄγκου. Ἤδη ἀποκλίνουσιν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς ἑνιαίου τύπου πολυβόλου ἀεροπλάνων, τὸ ὁποῖον κατὰ βούλησιν νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιῆται εἴτε ὡς πολυβόλον παρατηρητοῦ εἴτε ὡς πολυβόλον χειριστοῦ. Συνεπῶς τὰ πολυβόλα ταῦτα δέον ἀδιαφόρως νὰ ἔχωσι τὴν τροφοδοσίαν εἴτε ἐκ τοῦ δεξιοῦ εἴτε ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ (πολυβόλον Βικερς-Κόλτ). Ἕκαστον πολυβόλον ἀεροπλάνου εἶναι ἐφωδιασμένον συνήθως διὰ 500 μέχρις 600 φυσιγγιων.

Τὰ καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνων ὁπλίζονται εἴτε διὰ δύο πολυβόλων χειριστοῦ τῶν 7.92 χιλ., εἴτε δι' ἑνὸς τῶν 7.92 χιλ. καὶ δι' ἑτέρου τῶν 11—13 χιλ. ἢ 20 χιλ. ἔτι. Διὰ τῶν πολυβόλων τούτων βάλλονται, ἐκτὸς τῶν συνήθων βολίδων, καὶ διατρητικαί, ὡς καὶ τροχιοδεικτικαί. Τὰ γνωστότερα πολυβόλα ἀεροπλάνων εἶναι: Lewis, Vickers, Colt, Madsen, Strakonice, Hotchkiss, Maxim, Parabellum.

Πολυβόλα ἀντιαεροπορικὰ καὶ καθ' ἁρμάτων μάχης. Ἡ εὐρεῖα χρησιμοποίησις τῶν ἀεροπλάνων καὶ τῶν ἁρμάτων μάχης, φερόντων ἐλαφρὰς θωρακίσεις, ἐπέβαλε τὴν χρησιμοποίησιν εἰδικῶν πολυβόλων μεγαλυτέρου διαμετρήματος, συνήθως 12—20 χιλ. Τὰ περὶ τὸ διαμέτρημα τῶν 20 χιλ. καὶ ἄνω (οἷον 37,47 χιλ.) καλοῦνται συνήθως πο-

Digitized by Google

λυβόλα πυροβόλα. Τὰ πολυβόλα ταῦτα εἶναι μεγάλης βλητικῆς ἰσχύος (Vo κυμαινομένης μεταξὺ 800 καὶ 900 μ.) καὶ χρησιμοποιοῦσιν, ἐκτὸς τῶν συνήθων βολίδων, κυρίως βολίδας διατρητικὰς καὶ δευτερευόντως τροχιοδεικτικάς, φωτιστικὰς καὶ ἐκρηκτικάς, καὶ κέκτηνται βεληνεκὲς κυμαινόμενον μεταξὺ 6000 καὶ 7000 μ. Ἡ ταχυβολία τούτων ποικίλλει μεταξὺ 200 μέχρι 400 βολίδων κατὰ 1' καὶ ὁ αὐτοματισμός των στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐκτεθεισῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν.

Οἱ κιλλίβαντες τῶν πολυβόλων τούτων εἶναι ἐντελῶς εἰδικοί. Διὰ τῶν ἐπὶ τούτων μηχανισμῶν σκοπεύσεων εἶναι δυνατὴ ἡ εὐχερὴς καὶ ἡ ταχυτάτη μετατόπισις τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς καθ' ἁπάσας τὰς διευθύνσεις (360° εὖρος σκοπεύσεως κατὰ διεύθυνσιν) καὶ ἡ ἐκτέλεσις βολῆς ὑπὸ μεγάλας κλίσεις (μέχρις 90°), ὥστε οὕτω νὰ παρακολουθῶνται πρὸς πᾶσαν ἔννοιαν ἀνέτως οἱ φευγαλέοι στόχοι, δι' οὓς προορίζονται.

Κατὰ τὴν τάξιν πρὸς πυροβόλησιν οἱ πόδες τοῦ κιλλίβαντος, οἵτινες συνήθως εἶναι τρεῖς, διατίθενται ἀστεροειδῶς περὶ τὸν ἕστορα καὶ καρφοῦνται μέσῳ πεπλατυσμένων πτύων καὶ διὰ πασσαλοπήκτου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ ἕστορος στηρίζεται τὸ κυρίως πολυβόλον, φέρον ἕδραν διὰ τὸν σκοπευτήν, ὅστις χειρίζεται τοὺς στροφάλους σκοπεύσεως, ὥστε νὰ τηρῇ ἐντὸς τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου τοῦ εἰδικοῦ σκοπευτικοῦ ὀργάνου συνεχῶς τὸν στόχον, καὶ πυροδοτεῖ. Ὁ σκοπευτής, καθήμενος ἐπὶ τῆς ἕδρας του, περιστρέφεται κατὰ τὰς σκοπεύσεις ὁμοῦ μετὰ τοῦ κυρίως πολυβόλου. Διὰ τὰ πολυβόλα ταῦτα εὑρηνται ἐν χρήσει ἐπίσης κιλλίβαντες ἐν εἴδει τρίποδος.

Τὰ πλεῖστα τῶν πολυβόλων τούτων εἶναι ἀερόψυκτα (Hotchkiss, Solothurn, Madsen κτλ.) καὶ μόνον τὰ ἀγγλικῆς κατασκευῆς Βίκερς καὶ Κὸλτ εἶναι ὑδρόψυκτα. Ἡ μεταφορὰ τούτων ἐκτελεῖται κατὰ τρεῖς τρόπους· εἴτε σχηματίζουσιν ἐλαφρὸν ὄχημα ἐξαρτώμενα ἐπὶ προολκαίου, εἴτε φορτοῦνται ἐπὶ ὀχηματιδίων μικροῦ μετατροχίου, εἴτε φορτοῦνται ἐπὶ κτηνῶν. Συνήθως ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πολυβόλον ἐπιδέχεται καὶ τοὺς τρεῖς ὡς ἄνω τρόπους μεταφορᾶς. Διὰ τοιούτων πολυβόλων ὁπλίζονται καὶ τὰ πολεμικὰ σκάφη, ὁπότε προσαρμόζονται ἐπὶ κωνοειδῶν κιλλιβάντων ἀνὰ ἕν, δύο, τρία ἢ καὶ τέσσαρα ὁμοῦ, ἵνα οὕτως αὐξάνεται ἡ ταχυβολία καὶ συνεπῶς ἡ δασύτης τοῦ πυρός. Ὑπὸ τοιαύτην μορφὴν χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἄμυναν τῶν πόλεων, κόμβων συγκοινωνιῶν, ναυστάθμων, μεγάλων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, κτλ. (πολυβόλα Χότσκις). Τὰ σκοπευτικὰ μηχανήματα τούτων εἰσὶν ἐντελῶς εἰδικὰ (βλ. *σκόπευσις, σκοπευτικὸν μηχάνημα*).

—*[Ἱστορ.]* Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ *πολυβόλου* σχεδὸν συμπίπτει μετὰ τῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Ὅτε ἤρξαντο νὰ ἐγκαθιστῶσι τὰ πυροβόλα ἐπὶ κιλλιβάντων κυλινδουμένων, ἐσκέφθησαν νὰ συνενώσωσιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ πλείστας κάννας παραλλήλως διατεθειμένας, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καλύπτωσι διὰ μύδρων (ἤτοι βλημάτων μικροῦ διαμετρήματος, τῶν βολίδων) εὐρὺ μέτωπον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Ἀλλὰ λόγῳ τῶν πολλῶν ἀνωμαλιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον, καὶ τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους παρουσίαζον, τὰ πλεῖστα τῶν μηχανημάτων τούτων, εἰς ἃ εἶχον δοθῆ διάφορα ὀνόματα καὶ ἅτινα κατεσκευάσθησαν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ', ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὸ 1540. Ἔκτοτε τὰ ἐπανευρίσκει τις εἰς χειρόγραφά τινα, ὧν τινα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὡς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Γερμανοῦ Glogenthon. Ἔκτοτε μόλις τῷ 1862, κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν τὰ μυδραλλιοβόλα ἢ πολυβόλα συστήματος Gattling. Τούτων πλεῖστα ὑποδείγματα κατεσκευάσθησαν, ἀποτελούμενα ἐκ 4, 6, 8 ἢ 10 καννῶν, διαμετρήματος 12.7 καὶ 25.4 χιλ. Ἡ γέμισις καὶ ἡ βολὴ ἐξετελοῦντο διὰ μηχανισμοῦ, ὅστις ἐτίθετο ἐν κινήσει διὰ τῆς χειρός. Αἱ κάνναι ἦσαν κυκλοτερῶς τοποθετημέναι πέριξ κεντρικοῦ ἄξονος, πρὸς ὃν ἦσαν παράλληλοι. Ἡ περιστροφικὴ κίνησις τοῦ ἄξονος τούτου, ἐκτελουμένη μέσῳ στροφάλου, ἔθετεν ἐν κινήσει τὰς κάννας ἐν εἴδει βικίου, τὰς ἐγέμιζε καὶ μετέδιδε τὸ πῦρ. Ἡ εἰς πυρομαχικὰ τροφοδότησις ἐξετελεῖτο μέσῳ πυξίδων περιεχουσῶν 25 φυσίγγια, ἅτινα ἐτοποθετοῦντο εἰς ἓν εἶδος συρταρίου, τὸ ὁποῖον εἰς μετακινητὴς ὤθει μέχρι τῶν καννῶν. Οὕτως ἐπετυγχάνετο ἡ ταχυβολία τῶν 200—100 βολίδων κατὰ 1'. Παραπλησίας ὀργανώσεως ἦτο καὶ τὸ πολυβόλον Χότσκις, καίτοι ἔβαλλε βλῆμα πυροβολικοῦ διαμέτρων 37, 47 καὶ 53 χιλ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεζήτουν ἐν Γαλλίᾳ ὑλικὸν δυνάμενον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν χαλαζοφόρον βολὴν τοῦ πυροβολικοῦ. Δηλαδὴ τὰ βλήματα τοῦ νέου ὅπλου ἔδει ν' ἀντικαταστήσωσι τὰς βολιδοθήκας, αἵτινες δυσκόλως ἐβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἠλακωμένων πλέον σωλήνων τῶν πυροβόλων. Οὕτως ἐδημιουργήθη τὸ μυδραλλιοβόλον ἢ πολυβόλον Reffye. Τοῦτο περιελάμβανεν 25 κάννας ἐκ χαλκοῦ διατεθειμένας εἰς τετραγωνικὴν δέσμην καὶ περικαλυπτομένας διὰ χαλκίνου περιβλήματος, τοῦθ' ὅπερ προσέδιδεν εἰς τοῦτο ἐξωτερικῶς τὴν ὄψιν πυροβόλου. Αἱ κάνναι τοῦ πολυβόλου τούτου ἦσαν διαμετρήματος 13 χιλ. καὶ βάρους 54 γραμ. Ἐγεμίζετο διὰ πυξίδων περιεχουσῶν 25 φυσίγγια, οἵτινες διὰ μηχανισμοῦ κινουμένου διὰ τῆς χειρὸς εἰσήγοντο διὰ μιᾶς εἰς ἓν τῶν κλείστρων τοῦ μηχανήματος, τὸ ὁποῖον ἠνοίγετο καὶ ἐκλείετο διὰ τι-

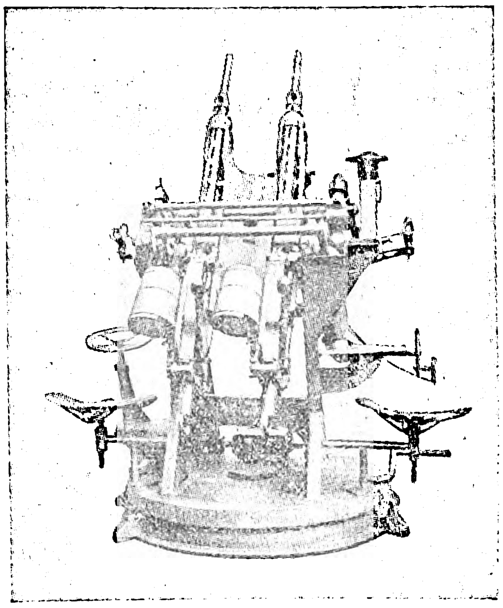

Δίδυμον πολυβόλον (ἢ πυροβόλον) τῶν 2 ἑκατ. Madsen (διὰ μόνιμον τοποθέτησιν ἢ πλοῖον).

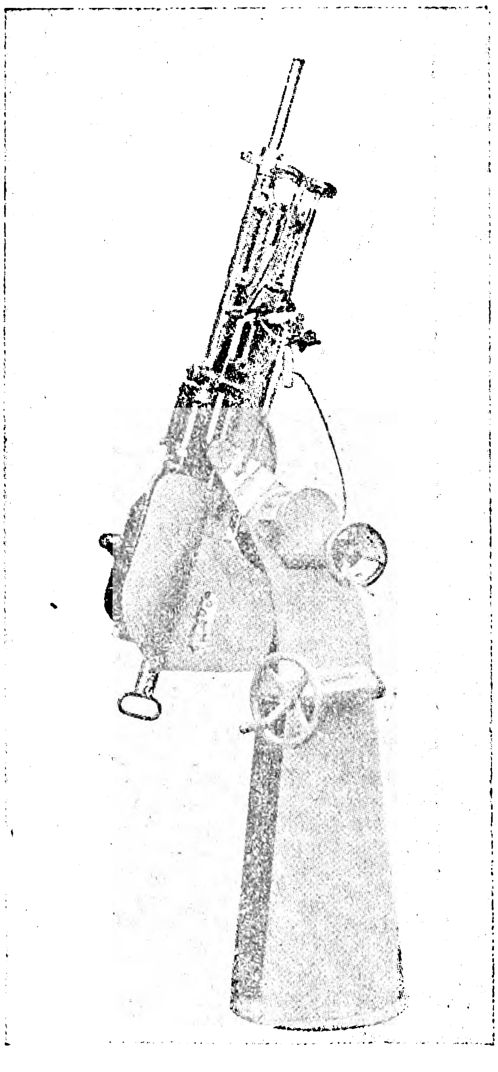

Βαρὺ πολυβόλον ἢ πολυβόλον Madsen τῶν 2 ἑκατ. (διὰ πλοῖον).

Πολυβόλα ἀντιαεροπορικά.

νος μεγάλου στροφάλου, ἐνῷ διὰ μικροτέρου τοιούτου πλευρικοῦ ἐξετελεῖτο ἡ βολὴ καὶ τῶν 25 φυσιγγίων. Οἱ ὡς ἄνω χειρισμοὶ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἑξάκις κατὰ 1' καὶ συνεπῶς ἡ ταχυβολία τοῦ πολυβόλου τούτου ἦτο 100—150 βολίδων κατὰ 1'. Τὰ μακρᾶς διαρκείας πυρὰ ἔδιδον συνήθως ἀφορμὰς εἰς δυστυχήματα. Ὁ χειρισμὸς του ἦτο δυσχερὴς καὶ τὸ βάρος του ἴσον πρὸς τὸ τοῦ πεδινοῦ πυροβόλου. Εἰδικὸς μηχανισμὸς προσέδιδεν εἰς τὸ μηχάνημα σχετικῶς πρὸς τὸν κιλλίβαντά του πλαγίαν μετατόπισιν, ἥτις παρεῖχε βολὴν θεριστικήν.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἦτο ἐφωδιασμένος διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ πυροβολαρχιῶν πολυβόλων συστήματος Reffye, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδικαίωσαν τὰς ὑπερβολικῶς μεγάλας ἐλπίδας τὰς ἐπ' αὐτῶν στηριχθείσας, διότι, ἡμολογημένα ἐπὶ βαρέων ὀχημάτων καὶ συντεθειμένα εἰς πυροβολαρχίας, ἦσαν ἐξόχως ὁρατὰ τόσον ἐν πορείᾳ, ὅσον καὶ ἐν τῇ τάξει πυροβολήσεως. Οὕτω μόλις ἐτάσσοντο πρὸς πυροβόλησιν, ἐβάλλοντο ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ καὶ κατεστρέφοντο, σχεδὸν πάντοτε, πρὶν τοὺς δοθῇ ὁ πρὸς δρᾶσιν χρόνος. Ἡ δρᾶσίς των συνεπῶς ἦτο μηδενική.

Ἔκτοτε τὰ πολυβόλα περιέπεσαν εἰς δυσμένειαν, ἥτις ἐπὶ μακρὸν διετηρήθη. Ἕτερα πολυβόλα, ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μετὰ σταθερῶν καννῶν, διατεθειμένων ἐν εἴδει δέσμης ἢ ἐν τῷ αὐτῷ ὁριζοντίῳ ἐπιπέδῳ, ἦσαν: Τὸ βελγικὸν πολυβόλον Montigny, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ δέσμης 31 καννῶν μετὰ 31 ἐμπυρίων, κινουμένων διά τινος μοχλοῦ. Τὸ σουηδικὸν πολυβόλον Palmcrantz, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ 10 καννῶν διατεθειμένων ὁριζοντίως. Τὸ πολυβόλον Gardner, ἀποτελούμενον ἐκ δύο καννῶν ὁριζοντίως διατεθειμένων. Διὰ τούτου ἦτο δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις συνεχοῦς βολῆς 400 φυσιγγίων κατὰ 1'. Τὸ πολυβόλον Nordenfelt μετὰ 4 ἢ 5 καννῶν, διατεθειμένων ὁριζοντίως, διαμετρήματος τῶν 11 χιλ.

Τῷ 1882 ἐνεφανίσθη τὸ πολυβόλον Μαξίμ. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον αὐτόματον πολυβόλον καὶ ἐχρησιμοποίει ὡς κινητήριον δύναμιν, διὰ τὰς διαφόρους κινήσεις γεμίσεως καὶ ἀνοίγματος τοῦ κλείστρου, τὰς ἐκ τῆς διασταλτικῆς δυνάμεως τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος, προερχομένης ἐκ τῆς ἐκτοξεύσεως τῆς προηγουμένης βολῆς, δημιουργουμένας ροπάς. Τὸ πολυβόλον συνεπῶς τοῦτο, ἅπαξ τεθὲν ἐν λειτουργίᾳ, ἐξακολουθεῖ βάλλον ἐφ' ὅσον εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ πυρομαχικῶν καὶ ἐφ' ὅσον τὸ πῦρ δὲν διακόπτεται ἑκουσίως ὑπὸ τοῦ σκοπευτοῦ.

Τὰ αὐτόματα πολυβόλα ἀρχικῶς ἐχρησιμοποιήθησαν εἴς τινας ἀποικιακοὺς πολέμους. Οἱ εὐρωπαϊκοὶ στρατοὶ ἐβράδυναν νὰ τὰ παραδεχθῶσι καὶ νὰ τὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸν ὁπλισμόν των. Τῷ 1898 πρώτη ἡ Ἑλβετία συνέστησε πολυβολαρχίας ἐκ πολυβόλων Μαξίμ, τὰς ὁποίας προσεκόλλησεν εἰς τὸ ἱππικόν της. Τῷ 1902 ἡ Γερμανία ἐσχημάτισε πολυβολαρχίας τινὰς διὰ πολυβόλων τοῦ αὐτοῦ ὑποδείγματος. Ἔκτοτε καὶ ἄλλα κράτη, ὡς ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ρωσία, προσεκόλλησαν πολυβόλα λίαν μικροῦ βάρους εἴτε εἰς τὸ πεζικόν, εἴτε εἰς τὰ τάγματα κυνηγῶν, εἴτε εἰς τὸ ἱππικόν. Κυρίως ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος (1904 — 1905) ἐδικαίωσε καὶ ἡδραίωσε τὴν πρὸς τὰ πολυβόλα ἐμπιστοσύνην καὶ ἔκτοτε ὅλα τὰ κράτη τὰ εἰσήγαγον εἰς τὸν ὁπλισμόν των. Εὐρυτάτη ἰδίᾳ χρῆσις τούτων ἐγένετο κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ὑπὸ πάντων τῶν μετασχόντων τοῦ πολέμου κρατῶν. Μόνον ἡ Γερμανία, συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους ἀνακωχῆς τῆς 11 Νοεμβρίου 1918, παρέδωσεν 115.101 πολυβόλα.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦτο ἐφωδιασμένος ἀρχικῶς διὰ τοῦ πολυβόλου ὑποδ. 1907, τοῦ καλουμένου Σαίντ-Ἐτιέν, ὁπότε ὑπῆρχον καί τινα πολυβόλα Χότσκις, ὑποδ. 1900, ἐν χρήσει εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὰ φρούρια, ὡς καὶ Βίκερς καὶ ἐκ λαφύρων γερμανικὰ Μαξίμ. Ἀπὸ τοῦ 1917 ὅλος ὁ στρατὸς ἦτο ἐφωδιασμένος διὰ πολυβόλων Χότσκις μὲ τρίποδας ὑποδ. 1916. Ὡς ἐλαφρὸν πολυβόλον, ἤτοι ὁπλοπολυβόλον, ἐχρησιμοποιήθη τὸ τοῦ συνταγματάρχου Chauchat, τὸ γνωστὸν ὡς ὑποδ. 1915.

Ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐχρησιμοποίησε κυρίως τὸ πολυβόλον Μαξὶμ κατ' ἀρχὰς ὑποδ. 1908—1915 καὶ εἶτα τὸ ἐλαφρότερον τούτου ὑποδ. 1908—1915. Προσέτι ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ πολυβόλα Bergmann καὶ Dreyse.

Αἱ νεώτεραι τεχνικαὶ τάσεις ἐπὶ τῶν ὅπλων τούτων ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν κατασκευὴν πολυβόλων, ἁπλοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν μηχανισμοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ μεγάλων τεμαχίων μικροῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀριθμοῦ καὶ μεγάλου ὁρίου χρήσεως, ταχείας ἐναλλαγῆς κάννης, ἰδίᾳ διὰ τὰ ἀερόψυκτα μικροῦ βάρους, μεγάλης κατὰ τὸ δυνατὸν ταχυβολίας πρὸς αὔξησιν τῆς δασύτητος πυρός, μεγάλης εὐσταθείας, ἅτινα νὰ συνδυάζωσι τὴν εὐχερῆ καὶ πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν ἐκτέλεσιν τῆς βολῆς κατ' ἐπιγείων καὶ ἐναερίων στόχων, καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἐνιαίου κλείστρου δι' ἅπαντα τ' αὐτόματα ὅπλα (τυφέκια, ὁπλοπολυβόλα, πολυβόλα).

Τὰ πολυβόλα παρ' ἡμῖν. Τὰ πρῶτα πολυβόλα μετὰ πλειόνων καννῶν τὰ εἰσαχθέντα παρ' ἡμῖν, ἦσαν τὰ Nordenfelt διαμετρήματος τῶν 11 χιλ. μετὰ πέντε καννῶν ὁριζοντίως διατεθειμένων, δι' ὧν ἐβάλλετο τὸ φυσίγγιον Gras. Τοιαῦτα πολυβόλα ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τῷ ναυτικῷ ἡμῶν, φερόμενα ἐπὶ εἰδικοῦ ὑποστηρίγματος καὶ ἐν τῇ τότε πολιορκητικῇ σκευῇ.

Τὰ αὐτόματα πολυβόλα μόλις τῷ 1912 εἰσήχθησαν εἰς τὸν ἡμέτερον στρατὸν καὶ οὕτω, κατόπιν διαγωνισμοῦ γενομένου τῷ 1911 μεταξὺ πολυβόλων Maxim, Hotchkiss καὶ Schwarzlose, προεκρίθη τὸ τελευταῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑδρόψυκτον, αὐστριακῆς ἐπινοήσεως.

Digitized by Google

Τὰ πρῶτα παραγγελθέντα πολυβόλα ἦσαν 80 τῶν 6.5 χιλ.· διὰ τούτων ἦτο ἐφωδιασμένος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ἀμέσως μετὰ τοὺς πολέμους τούτους παρηγγέλθησαν ἕτερα 400 πολυβόλα τοῦ αὐτοῦ συστήματος, ἐξ ὧν μόνον τὰ 170 παρελήφθησαν, διότι ἡ κήρυξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἐματαίωσε τὴν παραλαβὴν τῶν ὑπολοίπων. Τὰ πολυβόλα Schwarzlose εὑρηνται ἔτι καὶ σήμερον ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν. Ἐκ λαφύρων τῶν Βαλκανικῶν πολέμων (1912—1913) περιῆλθον ἡμῖν 140 πολυβόλα Μαξὶμ τῶν 7.95 χιλ. καὶ 80 πολυβόλα Schwarzlose τῶν 8 χιλ. Βραδύτερον, κατὰ τὸ 1915, ἐπρομηθεύθημεν ἐξ Ἀμερικῆς, ἐφ' ὅσον αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἀγοραὶ ἦσαν κλεισταὶ δι' οὐδέτερα κράτη, 160 πολυβόλα Κὸλτ τῶν 6.5 χιλ.

Μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τὸ 1917, οἱ Σύμμαχοι ἤρχισαν ἐφοδιάζοντες τὸν στρατὸν ἡμῶν δι' αὐτομάτων ὅπλων. Οὕτως εἰσήχθησαν παρ' ἡμῖν τὰ πολυβόλα ὑποδ. 1907, τὰ καλούμενα Σαὶντ - Ἐτιὲν τῶν 8 χιλ., τὰ ὁποῖα ἐχορηγοῦντο ἡμῖν ἀφθόνως, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀντικαθίσταντο ταῦτα ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ, λόγῳ τῶν ἀτελειῶν των, ὑπὸ τῶν πολυβόλων Χότσκις. Ἐπίσης εἰσήχθη καὶ τὸ ἐλαφρὸν πολυβόλον (ὁπλοπολυβόλον) ὑποδ. 1915 τῶν 8 χιλ. Διὰ τούτων ἦτο ἐφωδιασμένος ὁ στρατὸς ἡμῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1917—1918), τὴν ἐν Οὐκρανίᾳ ἐκστρατείαν (1918—1919), καὶ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν (1919—1922).

Κατὰ τὸ 1925 ἐγένοντο παραγγελίαι αὐτομάτων ὅπλων εἰς τὰ γαλλικὰ ἐργοστάσια Χότσκις, ἤτοι ὁπλοπολυβόλων τῶν 6.5 χιλ. βαλλόντων τὸ φυσίγγιον τοῦ τυφεκίου Mannlicher, πολυβόλων τῶν 7.92 χιλ., βαλλόντων τὴν βολίδα SS τοῦ στρατηγοῦ Γ. Σολιώτη, καὶ πολυβόλων ἀντιαεροπορικῶν καὶ καθ' ἁρμάτων μάχης τῶν 13.2 χιλ. Ταῦτα προορίζονται διὰ τὸν εἰς αὐτόματα ὅπλα ἐφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ ἐκστρατείας. Γ. Α. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

— *[Τακτ.]* Τὸ *πολυβόλον*, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀποδόσεως πυρός, ἀπεκλήθη, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ 1900 εὐρείας χρησιμοποιήσεώς του, συμπεπυκνωμένον πεζικὸν (infanterie condensée), καθόσον ὑπὸ τοῦ πολυβόλου ἀποδίδεται ἀπὸ μετώπου ἑνὸς μόνον μέτρου ὅ,τι ἀποδίδεται ἀπὸ μετώπου 100 μέτρων ἀνεπτυγμένου εἰς ἀκροβολισμὸν πεζικοῦ, καὶ δὴ τοιούτου τηροῦντος πειθαρχίαν πυρὸς μεγίστην. Κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν τὸ πῦρ τῶν πολυβόλων ἐχρησιμοποιεῖτο πάντοτε πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μετωπικοῦ πυρὸς τῶν τυφεκίων. Ἰδέα πλαγιοφυλάξεως διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων καὶ διασταυρώσεως τοῦ πυρὸς αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους ἰδέας, δὲν ὑπῆρχε τότε σαφὴς καὶ καθωρισμένη. Σήμερον, κύριαι τακτικαὶ ἀποστολαὶ τοῦ πολυβόλου εἶναι: 1) Ἡ ὑποστήριξις τῆς ἐκπομπῆς τῆς ἐπιθέσεως ἐκ τῆς βάσεως τῆς ἐξορμήσεως, ὁπότε διὰ τὴν τοιαύτην ὑποστήριξιν τὰ πολυβόλα τάσσονται ἢ ὄπισθεν τοῦ πεζικοῦ ἢ πρὸς τὸ πλευρόν του, ἐκτελοῦντα καθ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις διασταυρώσεις πυρὸς μετὰ τοῦ τῶν ὁπλοπολυβόλων. 2) Ἡ ἐκτέλεσις βολῆς ἐντὸς κενοῦ ἐπελθόντος κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς μάχης, εἴτε λόγῳ ἐκμηδενίσεως ὁμάδος τινός, ἧς ἡ ἀντικατάστασις εἶναι προσωρινῶς ἀδύνατος, εἴτε λόγῳ προσπεράσεως ὁμάδος τινός. 3) Ἡ προκάλυψις πλευροῦ μονάδος τινός, ἧς ἡ γειτονικὴ δι' οἱονδήποτε λόγον δὲν προὐχώρησεν ἐξ ἴσου. Τὴν ἐν γένει χρησιμοποίησιν τῶν πολυβόλων κανονίζει ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος, καθορίζων τὰς διμοιρίας ἢ τὰς ὁμάδας πολυβόλων, αἵτινες θὰ ὑποστηρίξωσιν ὡρισμένους λόχους, τὴν κατεύθυνσίν των, τοὺς πιθανοὺς στόχους των, καὶ ἐν γένει τὰς ἀποστολάς των, τοῦ διοικητοῦ τῶν πολυβόλων ἔχοντος μόνον τὴν τεχνικὴν χρῆσιν τῶν πολυβόλων του. Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος φροντίζει ὅπως ἐν τῷ διακανονισμῷ πάσης ἀρχικῆς διατάξεως τοῦ τάγματος τηρῇ πάντοτε πολυβόλα τινὰ ἐν ἐφεδρείᾳ, ἵνα δι' αὐτῶν ἀντεπεξέρχηται κατὰ παντὸς ἀπροόπτου (ἐπελθόντος κενοῦ, ὑποστηρίξεως πλευροῦ ἀπροόπτως ἀποκαλυφθέντος, κτλ.)· συγχρόνως φροντίζει ὅπως, εὐθὺς ἅμα τῇ λήξει τῆς ἀποστολῆς πολυβόλων τινῶν, τὰ περισυλλέγῃ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἔχῃ διαρκῶς εἰς τὴν διάθεσίν του ἐφεδρείαν πολυβόλων ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα. Οὕτω πως ἐλύθη τὸ ζήτημα. ὅπερ κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν εἶχεν ἐγερθῇ· ἂν δηλαδὴ τὰ πολυβόλα παρέμενον ἐν ἐφεδρείᾳ, ἢ θὰ ἐτήρουν ἐν ἐφεδρείᾳ ἁπλῶς τὸ πῦρ των. Μεταπολεμικῶς ἐθεσπίσθη ὅτι τὰ πολυβόλα χρησιμοποιοῦνται κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, καθόσον τὰ μὲν τοῦ κλιμακίου πυρὸς ἐφεδρεύουσι τὸ πῦρ των, ἐνῷ τὰ τῶν ὄπισθεν κλιμακίων τηροῦνται αὐτὰ ταῦτα ἐν ἐφεδρείᾳ, δηλαδὴ διαθέσιμα ἐν πάσῃ στιγμῇ. Τοιοῦτος ὅμως συνδυασμὸς δράσεων ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχήν, λόγῳ τῆς τότε μικρᾶς ἀναλογίας τῶν πολυβόλων (δύο κατὰ τάγμα).

Τὰ πολυβόλα δὲν δύνανται ν' ἀντικαταστήσωσι ποτὲ τὸ πεζικόν, διότι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ δράσωσιν εἰμὴ μόνον διὰ τοῦ πυρός των, ἐνῷ διὰ τὴν ἔφοδον καὶ τὴν κατάληψιν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων ἀπαιτεῖται ἔμψυχον ὑλικόν. Τὰ πολυβόλα εἶναι πολὺ πλέον διαθέσιμα τοῦ πεζικοῦ, ἅτε ἀφ' ἑνὸς μὲν παρέχοντα ἰσχυρότερον πῦρ (ἀπὸ τοῦ ἰδίου μετώπου), ἀφ' ἑτέρου δὲ δυνάμενα νὰ διακόψωσι τὸ πῦρ των πολὺ εὐκολώτερον ἢ ἡ ἰσοδύναμος μονὰς πεζικοῦ.

Τὸ πολυβόλον παρέχει μεγίστην συνδρομὴν εἰς τὸ ἱππικόν, ἰδίως ἂν εἶναι αὐτοκινητοπολυβόλον (auto-mitrailleuse). Ἡ τοιαύτη ἀνάγκη χορηγήσεως πολυβόλου εἰς τὸ ἱππικὸν εἶχε κατανοηθῇ ἀπὸ τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ πυρὸς τοῦ πεζομαχοῦντος ἱππικοῦ· διαρκοῦντος ὅμως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁπότε κατεδείχθη ὅτι τὸ ἱππικὸν κατὰ τὴν μάχην δρᾷ κυρίως καὶ βασικῶς πεζῇ, ἡ τοιαύτη διὰ πολυβόλου ἐνίσχυσις τοῦ ἱππικοῦ κατέστη ἐπιτακτικωτέρα, διὸ τὸ σύγχρονον ἱππικὸν εἶναι ἐφωδιασμένον δι' ἀφθόνων πολυβόλων. Εἰς ἱππικὰ προωρισμένα νὰ δράσωσιν ἐπὶ ὀρεινοῦ καὶ ἀνωμάλου ἐδάφους καὶ νὰ ἐπιζητήσωσι συχνάκις τὴν ἐκβίασιν ὀρεινῶν διαβάσεων, στενωπῶν κτλ., ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν, ἐπιβάλλεται ἡ χρῆσις ἔτι μείζονος ἀριθμοῦ πολυβόλων. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **πολυβόλον *Μαξίμ*·** βλ. λ. *Μαξὶμ* πολυβόλα.

— **πολυβόλον *ὁδηγὸν*** *[Βλητ.]*· βλ. λ. *ὁδηγὸν* πυροβόλον ἢ πολυβόλον.

πολυβόλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ βάλλων συγχρόνως πολλὰ βλήματα: «πολυβόλον ὅπλον»· || *πολυβόλον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

πολυβόλος. Ἐκαλεῖτο οὕτω ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὀξυβελής τις πολεμικὴ μηχανή, ἀνάλογος πρὸς τὰ σημερινὰ πολυβόλα, ἐπινοηθεῖσα κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρέως. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς πολυβόλου ταύτης ὑπῆρχε μία χώνη, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐτοποθετεῖτο ἀριθμός τις βελῶν. Κάτωθεν τῆς χώνης ταύτης ὑπῆρχεν εἷς ξύλινος κύλινδρος, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἐπιμήκη διατομὴν κατὰ μῆκος τῆς γενετείρας του. Ὁ κύλινδρος οὗτος, περιστρεφόμενος ὑφ' ἑνὸς τῶν χειριζομένων τὴν μηχανὴν ὁπλιτῶν (καθ' ἣν ἔννοιαν περιστρέφεται τὸ βυκίον τῶν σημερινῶν περιστρόφων), μετέφερε διαδοχικῶς ἀνὰ ἓν τὰ βέλη ἀπὸ τῆς χώνης εἰς τὴν σύριγγα τῆς κατευθύνσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξεσφενδονίζοντο τῇ ἐνεργείᾳ τῆς χορδῆς τοῦ τόξου τῆς μηχανῆς (βλ. λ. *βαλλίστρα*, *καταπέλτης* καὶ *ὀξυβελής*). Ἡ πολυβόλος ἔβαλλε βέλη μήκους 0.65 μ. εἰς ἀπόστασιν 200 μέτρων. Ν. ΚΛΣ

Πόλυβος, καὶ ***Πόλυβο*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς νήσου ***Πολυαίγου*** (βλ. λ.) τῶν Κυκλάδων. Σ. Ε. Λ.

Πόλυβος *[Μυθολ.]*. —1) Βασιλεὺς τῆς Κορίνθου, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος Περίβοια ἢ Μερόπη ἀνέθρεψε τὸν Οἰδίποδα ὡς ἴδιον τέκνον (*Ἀπολλοδ.* III, 5, 7).

—2) Υἱὸς τοῦ Ἀντήνορος ἐκ Τροίας, γενναῖος πολεμιστής, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγήνορος καὶ Ἀκάμαντος (Ἰλ. Λ. 59).

—3) Ἰθακήσιος, πατὴρ τοῦ Ἀντήνορος, ἑνὸς τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐμαίου, πιστοῦ χοιροβοσκοῦ τοῦ Ὀδυσσέως (Ὀδυσ. χ, 243).

—4) Πλουσιώτατος κάτοικος τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου, φιλοξενήσας μετὰ τῆς συζύγου του Ἀλκάνδρας τὸν ἐκ Τροίας ἐπιστρέφοντα Μενέλαον μετὰ τῆς Ἑλένης καὶ δωρήσας εἰς αὐτὸν ἀναχωροῦντα δύο λεκάνας («ἀσαμίνθους»), ἰσαρίθμους τρίποδας καὶ δέκα τάλαντα χρυσοῦ (Ὀδυσ. δ, 126—135).

—5) Υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Χθονοφύλης, βασιλεὺς τῆς Σικυῶνος, πατὴρ τῆς Λυσιανάσσης, συζύγου τοῦ Ταλαοῦ, βασιλέως τοῦ Ἄργους, καὶ πάππος τοῦ Ἀδράστου, εἰς τὸν ὁποῖον, ἐπειδὴ ἀπέθανεν ἄνευ τέκνων, ἐκληροδότησε τὸ βασίλειόν του (*Παυσ.* Β, 6, 6).

—6) Εἷς τῶν Φαιάκων ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλκινόου, κατασκευάσας πορφυρᾶν σφαῖραν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔπαιζον ὁ Ἅλιος καὶ ὁ Λαοδάμας, υἱοὶ τοῦ Ἀλκινόου (Ὀδυσ. θ. 373).

—7) Υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ, πατὴρ τοῦ ἐναλίου θεοῦ Γλαύκου ἀπὸ τῆς Ναϊάδος Εὐβοίας.

—8) Ὄνομα δύο ἐκ Ζακύνθου μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθέντων κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. 7, 29). Α. Θ. Σ.

—**Πόλυβος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἰατρός, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Ἱπποκράτους, διάδοχος τούτου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν νέων ἐν τῇ σχολῇ τῆς Κῶ καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς δογματικῆς σχολῆς. Φέρεται ὑπό τινων ὡς συγγραφεὺς ἐνίων ἔργων τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς, ἰδίᾳ δὲ τοῦ περὶ φύσεως παιδίου, τοῦ περὶ φλεβῶν ἀνατομῆς κεφαλαίου ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ τῶν περὶ διαίτης, ὑγιεινῆς καὶ περὶ χυμῶν. ΑΡ. Π. Κ.

Πολύβοτον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ πόλις τῆς μεσημβρινῆς Θρᾴκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς νῦν Κεσάνης. Ἐνταῦθα ἐστρατοπέδευσεν ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς ἐπιστρέφων τῷ 1092 ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πειρατῶν ἀγῶνος, ἑτοιμαζόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Σκυθῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐπιδραμόντες τὴν Θρᾴκην, εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Χαριουπόλεως. Κατὰ τὸ 1332 ἡ περὶ τὸ Πολύβοτον, Κισσὸν καὶ Ἀκονίτην χώρα κατεστράφη κατά τινα ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων. Α. Θ. Σ.

Πολύβοτος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῇ Μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κειμένη ΒΑ. τῶν Συννάδων (νῦν Ἀφιὸν - Καρὰ Χισάρ). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πολυγωτός*, ὡς μία τῶν 23 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Σαλουταρίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀμορίου. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ἐν τῇ νῦν *Μπολβαδὰν* τῆς Προύσης. Α. Θ. Σ.

Πολύβρυσον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενον *Μαχμουτλῆ*. Κάτ. (1928) 119. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 356. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σέσοβον*.

Πολυβώτης *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν γιγάντων, τὸν ὁποῖον καταδιώξας ὁ Ποσειδῶν κατὰ τὴν Γιγαντομαχίαν μέχρι τῆς νήσου Κῶ, κατεπλάκωσε «μέρος τῆς νήσου ἀπορρήξας, τὸ λεγόμενον Νίσυρον» (*Ἀπολλοδ.* Α, 6, 2). Κατ' ἄλλην παράδοσιν τῶν Κῴων, ὁ γίγας ἔκειτο ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον τῆς νήσου των Χελώνην, τὸ ὁποῖον ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ θεός. Ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος, ὑπῆρχεν ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος ἐφίππου, βάλλοντος τὸν γίγαντα διὰ δόρατος (*Παυσ.* Α, 2, 4). Α. Θ. Σ.

πολυγαλαϊκὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Σαπωνίνη πιθανῶς τοῦ τύπου $C_{22} H_{86} O_{10}$, ἀπαντῶσα εἰς τὰς ρίζας διαφόρων πολυγάλων. Ὑπεδείχθη ὡς ἀποχρεμπτικόν. Σ. Γ.

πολυγαλακτία. Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὑπεραφθονίαν τῆς ἐκκρίσεως τοῦ γάλακτος, ὀφειλομένης εἰς ὑπερλειτουργικότητα τῶν μαστικῶν ἀδένων, ἐνισχυομένων ὑπὸ μείζονος ζωτικότητος τοῦ ὀργανισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

— *[Κτηνιατρ.]* Ἡ *πολυγαλακτία* καθίσταται ἐπιβλαβής, ὅταν ἡ ὑπερβολικὴ ποσότης τοῦ γάλακτος παραμένῃ ἐντὸς τῶν μαστῶν. Τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰς κύνας, τὰς γαλᾶς καὶ τὰς φορβάδας. Δ. Φ. Π.

πολυγαλακτοειδῆ (τὰ) (Polygalaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διαλυπετάλων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα γενικῶς ἁπλᾶ, μεμονωμένα, ἀκέραια καὶ ἄνευ μίσχου ἢ μετὰ μικροτάτου τοιούτου καὶ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, ζυγόμορφα, πενταμερῆ μετὰ δύο σειρῶν στημόνων καὶ κατὰ στάχυς διατεταγμένα. Ὑποδιαιρέσεις ταύτης εἶναι τὰ *πολυγαλοειδῆ* ἢ *πολυγαλίδαι*, οἱ *ξανθοφυλλίδαι* καὶ οἱ *κραμερίδαι*. Δ. Ν. Π.

πολυγάλακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ γάλα παράγων, ὁ πλούσιος εἰς γάλα.

πολυγαλοειδῆ, ἢ ***πολυγαλίδαι*** (Polygallées) *[Βοτ.]*. Ὑποδιαίρεσις τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγαλακτοειδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, φρύγανα καὶ θάμνους κοσμητικούς, φαρμακευτικοὺς καὶ ἄλλως χρησίμους, ἰθαγενεῖς κυρίως τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι τὸ *πολύγαλον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολύγαλον (τὸ) (Polygalum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς ὑποδιαιρέσεως τῶν *πολυγαλοειδῶν* ἢ *πολυγαλιδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγαλακτοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ καὶ πολυετεῖς ἢ καὶ θάμνους ἰθαγενεῖς μερῶν τινων τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἰδίως τῶν παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χωρῶν. Ἐκ τῶν 200 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον, ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, εἶναι τὸ *πολύγαλον τὸ κοινὸν* (Polygalum vulgaris), ὅπερ εἶναι πόα πολυετής, νομευτικὴ καὶ φαρμακευτική, παρ' ἡμῖν σπανίως ἀπαντῶσα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τά: *Πολύγαλον τὸ βιργίνιον* (Polygalum senega), πόα πολυετὴς φυομένη εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, ἧς ἡ ῥίζα ἐνέχει σαπωνίνην καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Radix polygalum senega. *Πολύγαλον τὸ πικρὸν* (Polygalum amara), πολυετὴς πόα τῆς Ἀμερικῆς, καὶ *πολύγαλον τὸ εὐειδὲς* (Polygalum speciosa), κοσμητικὸς θάμνος τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Δ. Ν. Π.

Πολύγαλον τὸ κοινόν.

Digitized by Google

—πολυγάλου ρίζα (Radix polygalae) *[Φαρμακογ.]*. Ἡ φαρμακευτικὴ δρόγη προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ Polygala senega L. Ἡ γεῦσις τῆς ρίζης εἶναι δηκτική, δριμεῖα ὑπόπικρος, παραμένει δὲ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸν λαιμὸν καὶ προκαλεῖ βῆχα διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ σιέλου ἐπὶ τῆς γλωττίδος. Συστατικὰ τῆς ρίζης εἶναι: σενεγίνη, πολυγαλικὸν ὀξύ, πολυγαλίνη, γλίσχρασμα, λιπαρὸν ἔλαιον, ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, ρητινώδεις καὶ πεκτινικαὶ οὐσίαι. Ἡ ρίζα τοῦ πολυγάλου εἶναι φάρμακον ἀποχρεμπτικόν, διουρητικὸν καὶ ἀντιασθματικόν. Τὸ πολύγαλον εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ ἐγκαύματα τοῦ στομάχου, μὲ ἄφθονον σιελόρροιαν, ναυτίας, ἐμέτους, κωλικούς, διούρησιν, ἀφθόνους ἱδρῶτας καὶ βρογχικὰς ἐκκρίσεις. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμοποιεῖται ἡ ρίζα πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἐκχυλίσματος Extractum Senegae καὶ τοῦ σιροπίου Syrupus Senegae.

Τὰ ἐναέρια ἀνθισμένα μέρη τοῦ φυτοῦ *πολύγαλον τὸ πικρὸν* περιέχουν: μεθυλικὸν αἰθέρα, σαλικυλικὸν ὀξύ, πολυγαλαμαρίνην, πολυγαλικὸν ὀξύ, κουμαρίνην καὶ οὐσίας ρητινώδεις καὶ πεκτινικάς. Ἡ δρόγη περιλαμβάνεται εἰς τὰ πικρὰ φάρμακα καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς δημῶδες φάρμακον κατὰ τῶν χρονίων κατάρρων τῶν πνευμόνων καὶ ὡς εὐστόμαχον φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

πολύγαμα (τά) *[Ζωολ.]*. Καλοῦνται τὰ ζῷα, καὶ ἰδίως τὰ θηλαστικὰ καὶ τὰ πτηνά, ἅτινα ζῶσι καθ' ὁμάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἄρρενος καὶ περισσοτέρων θηλέων. Τοιαῦτα εἶναι π. χ. ἡ ἔλαφος, ὁ ἀλέκτωρ κ.λ.π. Δ. Ν. Π.

—*[Βοτ.]* Καλοῦνται τὰ φυτά, ἅτινα φέρουσιν ἄνθη ἑρμαφρόδιτα ἢ ἄρρενα καὶ θήλεα τοιαῦτα ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου ἢ ἐπὶ δύο διαφόρων κλάδων. Δ. Ν. Π.

πολυγαμία (ἡ)· τὸ συνάπτειν πολλοὺς γάμους συγχρόνως, τὸ νὰ συζῇ μετὰ πολλῶν ἀνδρῶν μία γυνὴ ἢ μετὰ πολλῶν γυναικῶν εἷς ἀνήρ, ἀντίθ. *μονογαμία*· || (βοταν.) τὸ φαινόμενον καθ' ὃ συνυπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ μονογενῆ ἄνθη, ἄρρενα ἢ θήλεα ἢ καὶ ἑρμαφρόδιτα τοιαῦτα.

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται οὕτω, γενικῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *μονογαμίαν*, ἡ γαμήλιος σύνδεσις ἀντιπροσώπου τοῦ ἑνὸς φύλου μετὰ περισσοτέρων ταυτοχρό ως τοῦ ἄλλου φύλου. Καὶ ἂν μὲν ἀνὴρ συνδέεται μετὰ περισσοτέρων γυναικῶν, ἔχομεν *πολυγυνίαν*, ἂν δὲ γυνὴ μετὰ περισσοτέρων ἀνδρῶν, ἔχομεν *πολυανδρίαν*. Ἡ πολυγαμία ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας ὑπεδύθησαν αἱ γενετήσιαι σχέσεις εἰς τὰς ὠργανωμένας ὁπωσδήποτε κοινωνίας, εἶναι δὲ πολὺ συνηθεστέρα παρὰ τοῖς ζῴοις καὶ ἐπομένως πολὺ φυσικωτέρα. Ἀλλά, πλὴν τῆς φύσεως, διὰ τὴν ἐμφάνισιν ἢ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς πολυγαμίας συνέτρεξαν καὶ συντρέχουν καὶ ἄλλοι λόγοι, κοινωνικοτέρου περιεχομένου (οἰκονομία, θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, κοινωνικὴ ὀργάνωσις, ἀριθμητικὴ σχέσις τῶν δύο φύλων κλπ.).

Οὕτω ἡ *πολυανδρία* ἐμφανίζεται συνήθως εἰς κοινωνίας μητριαρχικοῦ δικαίου καὶ παρατηρεῖται ἐπὶ ἐλλείψεως γυναικῶν. Οἱ ἄνδρες, ἀντὶ ν' ἀναμένουν, ἄνευ μεγάλων ἕκαστος ἐλπίδων, συνάπτουν ἀπὸ κοινοῦ καὶ κατὰ ὁμάδας ἐκ συγγενῶν στενῶν γάμον μετὰ μιᾶς γυναικός, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχουν κοινοκτημοσύνην. Ὁ Καῖσαρ ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Βρεττανοὶ εἶχον ἀνὰ δέκα ἢ δώδεκα μίαν γυναῖκα κοινὴν καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀδελφοὶ μετ' ἀδελφῶν καὶ γονεῖς μετὰ τέκνων (Bel. Gal. V. 14, 4). Σήμερον, ἀπὸ τῆς Κεϋλάνης μέχρι τοῦ Θιβὲτ πολλὰ ὑπολείμματα ἀρχαίων φυλῶν ἐφαρμόζουν τὴν πολυανδρίαν, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ βελτιωμένη καὶ νομιμοποιημένη μορφὴ τῆς πρωτογόνου κοινογαμίας, ἤτοι τῆς ἐλευθέρας ἑνώσεως πάντων μετὰ πάντων. Εἰς τοὺς Ναΐρ τῆς Μαλαμπάρ, τοὺς Τόντας τῶν λόφων τοῦ Νιλγκερρύ, τοὺς Γερκάλας τῶν νοτίων Ἰνδιῶν, τοὺς Σιγκαλέζους τῆς Κεϋλάνης κλπ. χρησιμοποιοῦνται διάφοροι μορφαὶ πολυανδρίας, αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων εἶναι συστηματοποιημένη κοινογαμία. Εἰς τοὺς Ναΐρ, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ἀνωτέραν κάσταν τῶν αὐτοχθόνων τῆς Μαλαμπάρ, ἡ γυνὴ ἔχει πέντε ἢ ἓξ συζύγους, δύναται δὲ νὰ συζευχθῇ ἐν συνόλῳ δέκα ἢ δώδεκα. Ἐνίοτε τῆς ἐλεὶ ἐπιτετραμμένον νὰ συγκατοικήσῃ μὲ ἀπεριόριστον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἀρκεῖ νὰ τηρήσῃ ὡρισμένους περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὴν φυλὴν καὶ τὴν κάσταν. Ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν συζύγων εἶναι ὡρισμένος, ἡ γυνὴ κατοικεῖ μὲ ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν κατὰ σειρὰν ἐπὶ δέκα ἡμέρας. Εἰς τοὺς Σιγκαλέζους τῆς Κεϋλάνης, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν εὔπορον τάξιν αὐτῶν, ἡ πολυανδρία εἶναι γενικὴ καὶ οἱ κοινοὶ σύζυγοι εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀδελφοί Ἡ πολυανδρία αὕτη τῶν παλαιῶν ἰνδικῶν φυλῶν συνυπάρχει ἐνίοτε μὲ τὴν ἐξωγαμίαν ἢ τὴν ἐνδογαμίαν. Εἰς τοὺς Τόντας ὑπάρχουν πέντε κοινωνικαὶ τάξεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἀπηγορευμένος ὁ γάμος. Εἰς ἄλλας πάλιν φυλὰς δὲν ἐπιτρέπεται να συζευχθῇ τις κόρην τῆς ἰδικῆς του φυλῆς. Τὴν πολυανδρίαν ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὰ βόρεια τῶν Ἰνδιῶν μεταξὺ τῶν μογγολικῆς καταγωγῆς ὀρεινῶν κατοίκων τῶν Ἰμαλαΐων καὶ τοῦ Θιβέτ, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς παλαιὰς εὐρωπαϊκὰς φυλάς, ἀσιατικῆς προφανῶς καταγωγῆς.

Συχνότερον ἀπαντᾷ ἡ *πολυγυνία* εἰς κοινωνίας πατριαρχικοῦ δικαίου καὶ συνδέεται πολλάκις καὶ μὲ οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται οὐ μόνον διὰ γενετησιακούς, ἀλλὰ καὶ διὰ παραγωγικοὺς σκοπούς, ἐξασφαλίζουσαι τὸν παρασιτισμὸν τῶν ἀνδρῶν.

Ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν ἔσχεν ἡ πολυγυνία εἰς τὰς μεγάλας καὶ πλουσίας μοναρχίας τῆς ἀρχαιότητος ἐν Ἀνατολῇ. Ὁ Σολομῶν διετήρει ἑπτακοσίας γυναῖκας, χωρὶς τοῦτο νὰ τὸν ἐμποδίζῃ νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς τὸν θεόν του. Ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ὑπάρχει τελεία ἀνοχὴ τῆς πολυγυνίας. Πλὴν τοῦ Σολομῶντος, καὶ ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰακὼβ καὶ ὁ Δαυῒδ εἶχον πολυπληθεῖς ἕκαστος γυναῖκας, διὸ καὶ ἡ αἵρεσις τῶν Μορμόνων, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς Π. Διαθήκης, θεωρεῖ ὑποχρέωσιν τῶν ἀρρένων μελῶν αὐτῆς νὰ διατηροῦν πολλὰς γυναῖκας ὡς συζύγους. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ «Κοράνιον», τὸ ὁποῖον ὑποδεικνύει ὅτι ἀρκοῦν δεκατέσσαρες γυναῖκες δι' ἕνα καλὸν καὶ μετριόφρονα πιστὸν τοῦ Ἀλλάχ. Ἡ πολυγυνία διετηρήθη μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐν Τουρκίᾳ, καταργηθεῖσα μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας. Σήμερον ἐπισήμως καὶ ἄνευ ἀπαγορεύσεως ἀσκοῦν τὴν πολυγυνίαν διάφορα ἡμιάγρια καὶ ἀπολίτιστα φῦλα, ἀνεπισήμως δὲ καὶ ἐν κρυπτῷ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς πεπολιτισμένους λαούς, διότι ἐπισήμως ἐπικρατεῖ ἡ μονογαμία, νομικῶς καὶ θρησκευτικῶς κατωχυρωμένη. Θ. Π.

—*[Ἠθικ.]* Κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, σκοπὸς τοῦ γάμου ἐξ ἠθικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν συζευγνυομένων, ἡ χαλιναγώγησις καὶ ἐξευγένισις τῆς γενετησίου ὁρμῆς καὶ ἡ ἀπόκτησις καὶ χριστιανικὴ ἀνατροφὴ τέκνων. Ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ γάμου ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐν τῇ μονογαμίᾳ, ἣν πανταχοῦ προϋποθέτει ἡ Καινὴ Διαθήκη (*Ματθ.* 19, 3 ἑ. Α' Κορ. 7, 2 καὶ 4, Α' Τίμ. 3, 2 καὶ 12, Τίτ. 1, 6). Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἀπαγορεύει τὴν σύγχρονον πολυγαμίαν εἴτε ἐν τῇ μορφῇ τοῦ λαμβάνειν ἕνα ἄνδρα πολλὰς γυναῖκας (*πολυγυνία*), εἴτε μίαν γυναῖκα πολλοὺς ἄνδρας (*πολυανδρία*) καὶ δεικνύει, τοὐλάχιστον ἡ ἀρχαία, τὴν ἀποστροφὴν αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν διαδοχικὴν πολυγαμίαν. Ἡ πολυγαμία, προερχομένη ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ζῳώδους αἰσθητικότητος, καθιστᾷ τὸν ἄνδρα ἐπιρρεπῆ πρὸς τὰς ἡδονὰς καὶ ἐξευτελίζει τὴν γυναῖκα, ἐμφανίζουσα αὐτὴν ὡς ἁπλοῦν ὄργανον ἡδονῆς καὶ ἀποξενοῦσα αὐτὴν τῆς κυρίας αὐτῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ δράσεως, τῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, ματαιοῖ δὲ καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου, ἐπιφέρουσα ἔριδας καὶ ραδιουργίας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ παρακωλύουσα τὴν ἁρμόζουσαν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων. Μόνον ἐν τῇ μονογαμίᾳ δύναται νὰ εἶναι ὁ γάμος ὅ,τι πρέπει νὰ εἶναι, ἡ εὐγενεστάτη μορφὴ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ ὁ τύπος τῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας (*Ἐφεσ.* 5, 21 ἑ.). Διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία γενικῶς, πλὴν τῆς τῶν Μορμόνων, ἀλλὰ καὶ ἡ χριστιανικὴ πολιτεία ἀπαγορεύει τὴν πολυγαμίαν. Κ. Ι. Δ.

πολυγαμικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυγαμίαν, ὁ τῆς πολυγαμίας.

πολύγαμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλοὺς συγχρόνως συνάψας γάμους, ὁ πολλὰς λαβὼν συζύγους ἐπὶ ἀνδρός, ἡ πολλοὺς λαβοῦσα συζύγους ἐπὶ γυναικός· || «πολύγαμα φυτά» (βλ. *πολύγαμα*).

πολυγαστρίδαι (οἱ) (Polygastridæ) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐγχυματικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνευτέρων*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους θαλασσίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς τὰ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

πολυγένεσις ἡ, **πολυγενισμός**, ἡ **πολυφυλετικὴ** *γένεσις*. Θεωρία, καθ' ἣν τὰ ζῶντα ὄντα, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἰδιαιτέρως, κατάγονται ἐκ πλειοτέρων τῆς μιᾶς ρίζης. Τὸ ἀντίθετον εἶναι ἡ *μονογένεσις, μονογενισμὸς ἢ μονοφυλετικὴ γένεσις* τῶν ἐμβίων ἢ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐσχάτως προσετέθη ὑπὸ τῶν Rosa-Montandon καὶ ἡ *ὁλογένεσις* βλ.λ.) ἢ ὁ *ὁλογενισμός*. Οἱ πολυγενισταὶ παραδέχονται πλείονας τινας ρίζας, μὲ διαφόρους φυσικὰ ἰδιότητας, ἐξ ὧν, δι' ἐπίσης ἀγνώστων καὶ πολυπλόκων, κατὰ τὰς διαφόρους θεωρίας, συγκεντρωτικῶν ἑνώσεων, ἐγένοντο τὰ διάφορα εἴδη κλπ. Καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ πολυγενισμὸς ὑποστηρίζεται ὑπὸ πολλῶν μεγάλων συγχρόνων ἀνθρωπολόγων. Δέχονται οὗτοι περισσοτέρας τὰς ἀρχικὰς προανθρωπείους μορφὰς κλπ., ὧν τὰ ἄτομα διὰ τῆς ἐξελίξεως ἐγέννησαν τὰς διαφόρους μεγάλας φυλάς, τοὺς τύπους τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐὰν ἀφήσωμεν τὴν φανταστικὴν θεωρίαν τοῦ Ameghino περὶ τῆς ἰδίας ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν Ἀμερικῇ, ἔχομεν π. χ. τὴν ἐκ δύο τύπων θεωρίαν τοῦ Klaatsch, ὅστις (ἐξ ἀνθρωποειδοῦς τύπου σχηματίζων γενικῶς τὴν γενεαλογίαν τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων) σχηματίζει ἐκ τοῦ ἑνός, ἰσχυροτέρου καὶ ἁδροτέρου, τὴν σειρὰν γορίλλα καὶ νεαντερταλίου ἀνθρώπου, καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου τὸν ὀραγγουτάνον καὶ ἔμφρονα ἄνθρωπον, παλαιοντολογικὸν καὶ σύγχρονον. Οὐδεὶς ὅμως πιστεύει σήμερον ὅτι ὁ τελευταῖος ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τὸν ὀράγγ ἢ ὁ πρῶτος πρὸς τὸν γορίλλαν, ἐνῷ αἱ ὁμοιότητες μεταξύ των εἶναι τοὐναντίον στενόταται. Ἡ παλαιὰ θεωρία τῆς προελεύσεως τῶν τριῶν τύπων (λευκοῦ, κιτρίνου, μέλανος) ἀνθρώπων ἐκ τριῶν ὑποθετικῶν ἀνθρωποειδῶν τύπων, τοῦ Sergi, καὶ ἡ νέα θεωρία τοῦ ἰδίου, περὶ παραλλήλου προελεύσεως τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ τῶν κερκοπιθήκων ἐκ μιᾶς ὑποθετικῆς ρίζης, θεωρία ἣν ὀνομάζει *πολυφυλετισμόν*, ἐνῷ δὲν εἶναι τοιοῦτος, στηρίζονται ἐπὶ ὑποθετικῶν ὅλως βάσεων, ὅπως καὶ αἱ πολυφυλετικαὶ θεωρίαι τοῦ Sera καὶ ἄλλων, μὴ λαμβάνουσαι πρὸ παντὸς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχομεν τόσας διαφοράς, τόσας λύσεις συνεχείας (M. Corréa).

Ἡ πολυγένεσις, νεωτέρα θεωρία, ἐκέρδιζε διαρκῶς ἔδαφος. Ἀναφέρομεν τὸν Παρακέλσον (1520) ἤδη καί τινας ἄλλους, κυρίως ὅμως τὸν J. La Peyrère, ὅστις ἐν τῷ ἔργῳ του «Les Préadamites» ὑποστηρίζει ἀληθεῖς πολυγενετικὰς ἰδέας, θεωρῶν τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν ὡς ρίζαν τῶν Ἑβραίων μόνον καὶ ἀποδεικνύων ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Βίβλος ὁμιλεῖ περὶ συγχρόνων τοῦ Ἀδὰμ ἀνθρώπων, προερχομένων ἐκ παλαιοτέρων τούτου προγόνων. Ὁ La Peyrère δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ πολυγενισμοῦ. Παρὰ δὲ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ μέχρι σήμερον ὑποστηρικτὰς τῆς μονογενέσεως, ὁ πολυγενισμός, τοῦ ἀνθρώπου ἰδίᾳ, ἀπέκτησεν ἐνθέρμους ἐπίσης ὑποστηρικτάς, ὅπως οἱ Virey, St. Vincent, Desmoulins, κ.λ.π.

Αἱ δύο αὗται θεωρίαι τῆς γενέσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπετέλεσαν ἐπομένως, κατὰ τὸ παρελθόν, θέμα ἀπείρων καὶ σφοδρῶν διαμαχῶν, δι' ἃς πρέπει νὰ τονίσωμεν ὅτι δὲν ἐνέχεται μόνον ἡ καθαρὰ ἐπιστημονικὴ πεποίθησις, ἑκάστοτε, ἀλλά, κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ οἱ θρησκευτικοὶ φανατισμοί, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ ἀκόμη συμφέροντα (πολυγενισταὶ Ἀμερικῆς, πρὸς δικαιολογίαν τῆς δουλείας).

Σήμερον, ὁ τρόπος τῆς συζητήσεως τῶν τοιούτων προβλημάτων ἤλλαξε βεβαίως, δὲν ἐπροχώρησεν ὅμως καὶ πολὺ ἡ ἐπὶ ἐπιστημονικῶν καθαρῶς βάσεων ἐρειδομένη μελέτη τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν λύσιν αὐτῆς. Ι. Γ. Κ.

Πολυγένης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἐπιφανὴς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1862. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μετέβη ἐπὶ πενταετίαν εἰς Γερμανίαν, ἐπανελθὼν δ' ἐν Ἑλλάδι τῷ 1890 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Τῷ 1891 διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1895 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντινοῦ δικαίου Τῷ 1921 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Συνέγραψε: «Περὶ δωρεᾶς» (1884), «Περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν δωρεῶν μεταξὺ συζύγων» (α' ἔκδ. 1890), «Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» (1899), «Περὶ προικός», δίτομον πραγματείαν βραβευθεῖσαν εἰς τὸν Σγούτειον διαγωνισμὸν (α' ἔκδοσις 1891, 1894). Μετέφρασεν ἐπίσης ἐκ τοῦ Δικαίου τῶν Πανδεκτῶν τοῦ Windscheid τὸ «Κληρονομικὸν» καὶ «Οἰκογενειακὸν» δίκαιον, προσαρμόσας τὸ βυζαντινορρωμαϊκὸν δίκαιον πρὸς τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν καὶ νομολογίαν. Μ. Γ. Δ.

πολυγενισμός· βλ. *πολυγένεσις.*

Πολυγέφυρον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ὀξυᾶς (Μπουκόβου) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενος *Τσατάκ*. Κάτ. (1928) 63.

Πολύγιος *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἑρμοῦ ἐν Τροιζῆνι, ἔνθα καὶ ἄγαλμα αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν Πολυγίου ἦτο ἱδρυμένον. Μυθολογεῖται ὅτι παρ' αὐτὸ ὁ Ἡρακλῆς ἀφῆκε τὸ ρόπαλόν του, ὅπερ ἀνεβλάστησεν εἰς τὸν ἐκεῖ κότινον. Ν. Σ. Λ.

πολυγλυκολίτης *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *γλυκολικὸν ὀξύ.*

πολυγλυοξάλη *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *γλυοξάλη.*

πολυγλωσσία (ἡ)· τὸ νὰ λαλοῦνται πολλαὶ γλῶσσαι: «ἡ ἐν Αἰγύπτῳ πολυγλωσσία» || ἡ γνῶσις πολλῶν γλωσσῶν.

πολύγλωσσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γνωρίζων, ὁ ὁμιλῶν πολλὰς γλώσσας: «πολύγλωσσος καὶ πολυμαθής» || «πολύγλωσσον λεξικόν» τὸ εἰς πολλὰς γλώσσας μεταφράζον τὰς λέξεις.

Πολύγλωττοι Βίβλοι (Polyglottes, Polyglotten). Οὕτω καλοῦνται αἱ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος ἐμφανιζόμεναι ἐκδόσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν πολλαῖς καὶ διαφόροις γλώσσαις. Τούτων αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ ἐν *Κομπλούτῳ* (Ἀλκαλᾷ) τῆς Ἱσπανίας μερίμνῃ τοῦ καρδιναλίου Ximenes, τετράτομος, περιέχουσα τὸ Μασοριτικὸν κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ Ταργκοὺμ τοῦ Ὀγκέλου, τοὺς Ο', τὴν Βουλγάταν, τὴν ἑλληνικὴν Καινὴν Διαθήκην, ἑβραϊκοχαλδαϊκὸν λεξικὸν μετὰ ἑβραϊκῆς γραμ-

Digitized by Google

ματικῆς κτλ. (1514—1517). 2) Ἡ τῆς *Ἀμβέρσης* (1569—1572) δαπάνῃ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Β΄, ὀκτάτομος, περιλαμβάνουσα πρὸς τῷ περ εχομένῳ τῆς Κομπλουτίου Πολυγλώττου Ταργκουμεὶμ καὶ εἰς ἄλλα (ἐκτὸς τῆς Πεντατεύχου) βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔτι δὲ καὶ τὸ συριακὸν κείμενον μετὰ μεταφράσεως κ.τ.λ. 3) Ἡ *παρισινή*, διακρινομένη τῶν ἄλλων κατὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν (1629—1645). Εἶναι δεκάτομος καὶ διαφέρει τῆς ἀμβερσηνῆς, καθόσον περιέχει καὶ τὴν σαμαρειτικὴν Πεντάτευχον, ἑβραϊκὴν μετάφρασιν τῆς Γραφῆς κτλ. 4) Ἡ *λονδίνιος*, γενομένη ὑπὸ τοῦ Brian Walton, οὗ καὶ τὸ ὄνομα συνήθως φέρει (1651—1657). Εἶναι ἑξάτομος καὶ περιέχει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αἰθιοπικὴν καὶ περσικὴν μετάφρασιν. Αἱ μεταφράσεις τῆς Γραφῆς εἶναι ἀκριβέστεραι ἐνταῦθα ἢ ἐν τῇ παρισινῇ. Εἰς αὐτὴν προσέθηκε τῷ 1669 ὁ Edm. Castle δύο τόμους, περιέχοντας λεξικὸν ἑπτὰ ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἡ Πολύγλωττος αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη καὶ ἡ τὰ μάλιστα διαδεδομένη. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἄξιαι μνείας ἡ τῶν ***Stier*** καὶ ***Theile*** ἐν Bielefeld τῆς Γερμανίας (1846—1855, ε΄ ἔκδοσις 1890) καὶ ἡ τοῦ ***Vigouroux*** ἐν Παρισίοις (1890—1909) (Πρβλ. ***Darlow-Moule***, Historical Catalogue of printed editions of Holy Scripture, 1903 II 1). Π. Ι. Μ.

πολυγναθία *[Τερατ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ τέρας χαρακτηρίζεται φέρον ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν γνάθων δυσμόρφους ὑπερμεγέθεις ὄγκους δίκην γνάθων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄμορφον μᾶζαν σαρκῶν, χόνδρων καὶ ὀστῶν, ἥτις δυσχερῶς διακρίνεται ὡς κεφαλῆς καταβολή. Μ. Ν. Κ.

πολύγναθος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς γνάθους, ἐπὶ τερατομόρφου.

πολυγνώμων, —*ονος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολλὰ γινώσκων ἢ ἐννοῶν, συνετός, πολύνους. — Ἐπίρρ. ***πολυγνωμόνως***.

πολυγνώτειος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πολύγνωτον, ὁ τοῦ Πολυγνώτου: «πολυγνώτεια ἀγγεῖα».

— **Πολυγνώτεια *ἀγγεῖα***. Οὕτως ἐκλήθη ὡρισμένη τάξις ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων, κατατασσομένων εἰς τὸ β΄ τέταρτον τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος, ἤτοι εἰς τοὺς χρόνους περίπου τοῦ Πολυγνώτου τοῦ Θασίου. Ἐκλήθησαν δ' οὕτω ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν τοιχογραφιῶν ἐκείνου, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν προοπτικὴν κατάταξιν τῶν μορφῶν καὶ τὴν παράστασιν τοῦ ἐδάφους (βλ. λ. *Πολύγνωτος*). Τὸ χαρακτηριστικώτερον τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι ὁ λεγόμενος κρατὴρ τοῦ *Ὀρβιέτο* (βλ. λ.). Τὸ ἔδαφος παρίσταται μὲ διαφόρους γραμμὰς ἀνωμάλους, αἱ ὁποῖαι δηλοῦν λοφίσκους, ὑψώματα κτλ. Ἐπ' αὐτῶν πατοῦν αἱ μορφαί, διατεταγμέναι εἰς ἐπάλληλα ἐπίπεδα καὶ κατὰ θεατροειδῆ τρόπον, δηλαδὴ αἱ πρὸς τὰ ὀπίσω ταποθετοῦνται ὑψηλότερα, χωρὶς ὅμως νὰ παρίστανται καὶ μικρότεραι. Γενικῶς ἡ προοπτικὴ αὕτη εἶναι ἀτελὴς καί, τρόπον τινά, συμβατική, δὲν δύναται δὲ νὰ χαρακτηρισθῇ εἰμὴ ὡς προσπάθεια. Χ. Μ.

Πολύγνωτος. Ἀρχαῖος ζωγράφος ἀπὸ τοὺς διασημοτέρους, ἀκμάσας κατὰ τὸ β΄ τέταρτον τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ τῆς Θάσου, ἥτις ἦτο σπουδαῖον κέντρον ἰωνικῆς τέχνης. Ὁ πατήρ του, ὁ Ἀγλαοφῶν, ἦτο καὶ αὐτὸς ζωγράφος, παρ' αὐτοῦ δὲ ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς τέχνης του. Ὁ Πολύγνωτος ἦτο καὶ πλάστης, ἀλλ' ἔργα του πλαστικῆς δὲν ἀναφέρονται. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μεγάλην λεγομένην ζωγραφικήν, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας ἦτο ἡ διακόσμησις διὰ μεγάλων ζωγραφιῶν τῶν ἐσωτερικῶν τῶν ναῶν καὶ ἄλλων δημοσίων κτηρίων. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο διέπρεψεν ὁ Πολύγνωτος ὑπὲρ πάντα ἄλλον, καταστὰς διάσημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι· καὶ ναὶ μὲν οὐδὲν ἔργον του διεσώθη μέχρις ἡμῶν, οὐχ ἧττον ὅμως γνωρίζομεν ὅλην σχεδὸν τὴν καλλιτεχνικήν του δρᾶσιν ἀπὸ τὰς πληροφορίας καὶ τὰς κρίσεις ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίως δὲ τοῦ Παυσανίου.

Ὁ Πολύγνωτος μετῴκησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔνθα εἰργάσθη χωρὶς ἀμοιβήν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐτίμησαν διὰ τῆς ἀπονομῆς τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀθηναίου πολίτου. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μίκωνος διεκόσμησε μὲ ζωγραφίας τὸ λεγόμενον Θησεῖον, παραστήσας μάχην Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν καὶ μάχην Ἀμαζόνων καὶ Ἀθηναίων.

Εἰς τὸ Ἀνάκειον, ἱερὸν κείμενον κατὰ τοὺς Β. πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐζωγράφησε τοὺς γάμους τοῦ Διοσκούρου μὲ τὰς θυγατέρας τοῦ Λευκίππου. Τρίτον οἰκοδόμημα ἐν Ἀθήναις, ὅπερ διεκόσμησεν ὁ Πολύγνωτος, ἦτο ἡ Πεισιανάκτειος στοά, ἥτις κατόπιν ὠνομάσθη Ποικίλη ἀπὸ τὰς ζωγραφίας τοῦ Πολυγνώτου. Ἐνταῦθα συνειργάσθησαν μετ' αὐτοῦ ὁ Μίκων καὶ ὁ Πάναινος. Ὁ Πολύγνωτος ἀπεικόνισε τὴν κατάληψιν καὶ καταστροφὴν τοῦ Ἰλίου ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀπὸ τὴν «Ἰλίου πέρσιν» ταύτην τοῦ Πολυγνώτου μεγάλην ἐντύπωσιν εἶχε κάμει ἡ σκηνή, καθ' ἣν ὁ Λοκρὸς Αἴας ἐδικάζετο ἐνώπιον τῶν Ἀχαιῶν ἀνάκτων διὰ **τὸ κατὰ τῆς Κασσάνδρας ἀνοσιούργημά του**. Πλὴν τῶν ἔργων τούτων τοῦ Πολυγνώτου ἐν Ἀθήναις, ἀναφέρονται καὶ δύο πίνακές του ἐπὶ ξύλου ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Ἀκροπόλεως, ἔνθα εἰκονίζοντο ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Σκύρῳ, κρυπτόμενος διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Τροίας μεταξὺ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως Λυκομήδους, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ναυαγός, συναντῶν τὴν Ναυσικᾶν εἰς τὴν γῆν τῶν Φαιάκων. Ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀρείας Ἀθηνᾶς, κατασκευασθέντι ἐκ τῶν λαφύρων τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος, ὁ Πολύγνωτος ἐζωγράφησε τὸν Ὀδυσσέα φονεύοντα τοὺς μνηστῆρας τῆς Πηνελόπης. Τέλος ὁ Πολύγνωτος εἰργάσθη μόνος του ἐν Δελφοῖς, ζωγραφήσας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς λέσχης τῶν Κνιδίων δύο μεγάλας εἰκόνας μὲ θέματα ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ ἔπους. Εἰς τὴν μίαν εἰκόνα παριστάνετο ἡ κατάληψις καὶ καταστροφὴ τοῦ Ἰλίου. Κατὰ σειρὰν εἰκονίζοντο ἡ καθαίρεσις τῶν τειχῶν καὶ ἡ σφαγὴ τοῦ Πριάμου, ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ δίκη τοῦ Λοκροῦ Αἴαντος, ἡ ἀποχώρησις τοῦ Ἀντήνορος, αἱ ἑτοιμασίαι διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ Ἑλένη καθημένη κατὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐν τῷ μέσῳ ἄλλων αἰχμαλώτων γυναικῶν. Εἰς τὴν ἄλλην εἰκόνα παριστάνετο ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὸν Ἅδην, ἔνθα κατῆλθε διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὸν μάντιν Τειρεσίαν περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα του ἐπανόδου. Εἰκονίζοντο ἐπίσης ὁ Ἀχέρων ποταμὸς καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Χάρωνος, διάφορα ἐπεισόδια ἀναφερόμενα εἰς τιμωρίας νεκρῶν, πρόσωπα γυναικῶν ἐκ τῆς μυθολογίας (Ἀριάδνη, Φαίδρα, Ἐριφύλη), οἱ ἥρωες Θησεύς, Πειρίθους, Μελέαγρος, Ὀρφεὺς καὶ ἄλλα πρόσωπα καὶ σκηναὶ ἐκ τοῦ πλουσίου μυθικοῦ κόσμου. Κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ πρόσωπα ἐδηλοῦντο δι' ἐπιγραφῶν, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ. Τὸ ἐν τῇ λέσχῃ τῶν Κνιδίων ἔργον τοῦ Πολυγνώτου ἐξετιμήθη λίαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ὁ Παυσανίας τὸ περιγράφει λεπτομερῶς εἰς ἑπτὰ ὁλόκληρα κεφάλαια (10, 25, 31 κ. ἑ.).

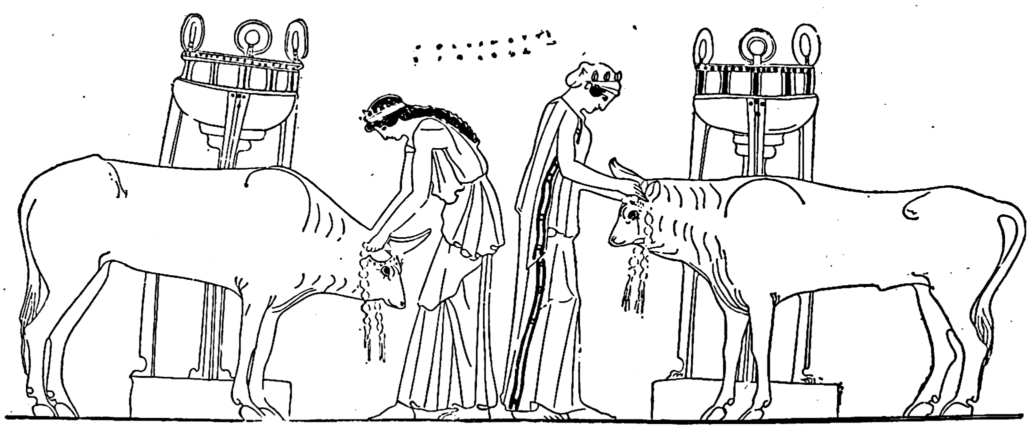

Πολυγνώτου : Προπαρασκευὴ πρὸς θυσίαν βοῶν.
[Ἀγγειογραφία ἐπὶ ἀρχαίου ἀμφορέως. Μουσεῖον Λονδίνου.]

Αἱ εἰκόνες τοῦ Πολυγνώτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων συγχρόνων του ζωγράφων, ποὺ ἠσχολήθησαν μὲ τὴν μεγάλην καλουμένην ζωγραφικήν, ἐζωγραφοῦντο ἐπάνω εἰς λεπτὸν κονίαμα καὶ ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους (φόντου). Χρωμάτων ἐγίνετο χρῆσις τοῦ μέλανος, τοῦ ἐρυθροῦ, τοῦ κιτρίνου καὶ τοῦ λευκοῦ, διὰ τῆς ἀναμίξεως τῶν ὁποίων ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθοῦν καὶ ἄλλαι ἀποχρώσεις ποικίλαι. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀπίθανον ὁ Πολύγνωτος καὶ ὁ Μίκων νὰ μετεχειρίζοντο καὶ ἄλλα χρώματα, ὡς τὸ πράσινον καὶ τὸ κυανοῦν, ὁσάκις ὑπῆρχε χρεία τούτων. Ἐπίσης φαίνεται πιθανὸν ὅτι **ὑπὸ τοῦ** Πολυγνώτου ἐγίνετο χρῆσις καὶ **τῶν βαθμιαίων μεταβάσεων ἀφ' ἑνὸς χρώματος εἰς ἄλλο**.

Τὸ μέγεθος τῶν παρισταμένων **προσώπων θὰ** ἦτο περίπου τὸ φυσικόν, ἀνάλογον πάντως πρὸς τὴν κοσμουμένην ἐπιφάνειαν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ ζωγραφίαι θὰ ὡμοίαζον πρὸς τὰς παλαιοτέρας μυκηναϊκὰς τοιχογραφίας, χωρὶς βεβαίως νὰ εἶχον σχέσιν πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν ἐκείνων.

Σπουδαία πρόοδος εἰς τὴν γραφικήν, ἐγκαινιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου, εἶναι **ἡ προοπτικὴ διάταξις τῶν μορφῶν. Πρὸ αὐτοῦ δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰμὴ μόνον αἱ δύο διαστάσεις. Ἤδη ὁ Πολύγνωτος εἰσάγει καὶ τὴν τρίτην διάστασιν, δηλαδὴ τὸ βάθος. Τὸ ἔδαφος τὸ παριστάνει ἀνώμαλον, μὲ λοφοειδῆ ὑψώματα, δηλούμενα γραφικῶς, τὰ δ' ἐπ' αὐτῶν πρόσωπα τοποθετεῖ εἰς ἐπάλληλα ἐπίπεδα κατὰ θεατροειδῆ τρόπον. Διὰ τὴν προοπτικὴν διάθεσιν ἐπενόησε, πλὴν τῶν βαθμιαίων μεταβάσεων τῶν χρωμάτων, καὶ τὰς σκιάσεις τῶν μορφῶν. Μολονότι τὰ μέσα ταῦτα δὲν ἐσυστηματοποιήθησαν, οὐχ ἧττον ἐπέδρασαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ζωγράφους, καὶ ἰδίως ἀγγειογράφους.** Ἐν τούτοις ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Πολυγνώτου δὲν ἔγκειται εἰς τὰς προόδους ταύτας ὅσον εἰς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ σαφῆ ἀπόδοσιν τῶν μορφῶν. Ἀλλ' ἡ κυριωτέρα ἀρετὴ τῶν ἔργων του, ἡ ὁποία δύναται νὰ τὸν κατατάξῃ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας καλλιτεχνικὰς προσωπικότητας τῆς ἀρχαιότητος, ἦτο ἡ ἔκφρασις τῶν προσώπων του, ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρ, τὸ «ἦθος». Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἀγαθὸν ἠθογράφον». Χ. ΜΑΚΑΡΩΝΑΣ

Πολυγνώτου : Ἡρακλῆς καὶ Δεξαμενός.
[Ἀγγειογραφία ἐπὶ ἀρχαίου στάμνου. Μουσεῖον Λονδίνου.]

— **Πολύγνωτος.** Ἀγγειογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος. Σῴζονται τέσσαρα ἀγγεῖα μὲ τὴν ὑπογραφήν του, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, ἐκ τεχνοτροπικῶν ἀναλογιῶν, καὶ ἄλλα ἀνυπόγραφα, περὶ τὰ τριάκοντα ἐν συνόλῳ. Χ. Μ.

πολυγόνατον (τὸ) (Polygonatum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *πολυγόνατον τὸ κοινὸν* (Polygonatum vulgare), ***πολυγόνατον τὸ παχνῶδες*** (Po-

Digitized by Google

lygonatum pruniosum), *πολυγόνατον τὸ πολυανθὲς* (Polygonatum multiflorum) καὶ *πολυγόνατον τοῦ Μαΐου* (Polygonatum majalis). Πάντα αὐτοφυῆ παρ' ἡμῖν καὶ κατὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Τὸ τελευταῖον εἶδος εἶναι ἐξόχως κοσμητικὸν καὶ καλλιεργεῖται διὰ τὰ ὡραιότατα λευκὰ ἄνθη του. Τὸ ρίζωμά του εἶναι ἐμετικόν. Δ. Ν. Π.

πολυγονία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πολύγονος, πολυτοκία: «*ἡ πολυγονία τῶν κονίκλων*».

πολυγονίδαι (οἱ) (Polygonaeae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀπετάλων*, περιλαμβάνουσα πόας ἢ θάμνους ξυλώδεις μὲ ἄνθη τριμερῆ καὶ καρπὸν καρυοειδῆ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πολυγόνιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολυγόνιον (τὸ) (Polygonium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγονιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντώσας. Δ. Ν. Π.

πολυγονοειδῆ (τὰ) (Polygonaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς ἢ θάμνους ἢ καὶ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς καὶ ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *κοκκόλοβος, λάπαθον, μουελεμβεκία, πολύγονον, ρῆον* καὶ *ψευδατράφαξις.* Δ. Ν. Π.

πολύγονον (τὸ) (Polygonum) *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγονοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, ἐπιμήκη, ᾠοειδῆ ἢ κολοβωμένα κατὰ τὸ ἄκρον των, μεμβρανώδη, ὠχροπράσινα καὶ μὲ ἄνθη, συνήθως, ἑρμαφρόδιτα, μονήρη ἢ πολλὰ ὁμοῦ διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς εἶναι ἀχαίνιον περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀνθεκτικῆς μεμβράνης καὶ περικλείει πολλὰ σπέρματα πλούσια εἰς θρεπτικὰς οὐσίας. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ 150 εἴδη, ἐξ ὧν τινα εἶναι βλαβερὰ ζιζάνια, ἄλλα φαρμακευτικὰ καὶ ἄλλα κοσμητικά. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι: *Πολύγονον ἢ περιπλοκὰς* (Polygonum convolvulus). Εἶναι πόα ἐτησία, ἀπαντῶσα εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς λειμῶνας καὶ γνωστὴ εἰς πλείστας νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ κυρίως εἰς τὴν Θήραν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄγρια περικοκλάδα. Πολύγονον τὸ ἄλπειον* (Polygonum alpinum). Εἶναι πόα πολυετής, ἀπαντῶσα εἰς τὰ ὄρη τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς ὕψος κυμαινόμενον μεταξὺ 1.500—2.500 μέτρων καὶ ἰδίως εἰς τὰς Ἄλπεις, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἠπείρου. Καλλιεργεῖται ἐνιαχοῦ πρὸς κόσμον ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. *Πολύγονον τὸ ἄρρεν* (Polygonum aviculare). Εἶναι πόα ἐνιαύσιος, ζιζάνιον τῶν ἀγρῶν. Τὰ σπέρματά του ἀποτελοῦσι περιζήτητον τροφὴν τῶν κοκκοφάγων πτηνῶν, ἀπαντᾷ πολλαχοῦ παρ' ἡμῖν καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *πολυγόνατο. Πολύγονον τὸ δίστροφον* (Polygonum bistorta). Εἶναι πόα πολυετής, ἀπαντῶσα εἰς ὀρεινοὺς τόπους, μὲ ἑλικοειδῆ κατὰ τὴν βάσιν της καυλόν. Τὰ ἄνθη της ἀναφαίνονται κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον, εἶναι ἐρυθρὰ καὶ κατὰ στάχυς διατεταγμένα. Αἱ ρίζαι των εἶναι τονωτικαί, ἐνέχουσαι ἀρκετὴν ποσότητα ταννίνης. Ἐνιαχοῦ καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον. *Πολυγόνατον τὸ ἱππουριδοειδὲς* (Polygonum equisetiforme). Εἶναι πολυετὴς πόα, κοινοτάτη παρ' ἡμῖν καὶ γνωστὴ ἐν Θήρᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *συναρμένη. Πολύγονον τὸ κραταιογόνον* (Polygonum persicaria). *Πολύγονον τὸ λαπαθόφυλλον* (Polygonum lapathifolium). Ἐτήσιον ζιζάνιον, ἐπιβλαβὲς εἰς τοὺς καλλιεργουμένους ἀγροὺς καὶ ἰδίως εἰς τὰς λινοφυτείας. *Πολύγονον τὸ παράλιον* (Polygonum maritimum). Εἶναι πολυετὴς πόα, φυομένη κυρίως εἰς τὰ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν παράλια τῶν μεσογειακῶν χωρῶν καὶ παρ' ἡμῖν ἐνιαχοῦ. *Πολύγονον τὸ ὑδροπέπερι* (Polygonum hydropiper), γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὡς *ἀγριοπιπεριά.*

Πολύγονον.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *Πολύγονον ὁ τριγωνόσπορος* (Polygonum fagopyrum). Εἶναι πόα ἰθαγενὴς τῆς Μαντζουρίας, χρησιμοποιουμένη εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα κυρίως διὰ τὰ σπέρματά της, ἐξ ὧν λαμβάνεται ἄλευρον χρήσιμον εἰς τὴν ἀρτοποιίαν. Τὸ εἶδος τοῦτο κατὰ τὸν μεσαίωνα μετεφέρθη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν βραδύτερον καὶ καλλιεργεῖται εἰς ἀμμοαργιλλώδη ἐδάφη ποταμόχωστα καὶ οὐχὶ λίαν ὑγρά. Σπείρεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ ἐπαρκοῦν 2—3 ὀκάδες σπέρματος κατὰ στρέμμα. Τὸ νωπὸν χόρτον τρωγόμενον ὑπὸ τῶν κτηνῶν προκαλεῖ ἐνίοτε τὴν νόσον φαγοπυρισμόν. *Πολύγονον τὸ αἰχμηρὸν* (Polygonum cuspidatum). Εἶναι πολυετὴς πόα, ἰθαγενὴς τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῶν περὶ ταύτην νήσων καὶ πολλαχοῦ καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικὸν διὰ τὰ μεγάλα καὶ αἰχμηρὰ φύλλα της καὶ τὰ πτεροειδῆ καὶ κατάλευκα ἄνθη της. *Πολύγονον τὸ ἀνατολικὸν* (Polygonum orientalis). Πόα ἐτησία, ἀνακαλυφθεῖσα πρὸ 30 περίπου ἐτῶν εἰς τὰς νήσους τῆς Σαχαλίνης. Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἰαπωνίας τρώγουσι τοὺς νεαροὺς καυλούς των ἀντὶ λαχανικῶν. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον καὶ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ὧν γνωστότεραι ἡ *ἐρυθρανθὴς* καὶ ἡ *λευκανθής*. Ἅπαξ σπαρεῖσα αὐτοπολλαπλασιάζεται ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Τὰ σπέρματά του χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφὴ τῶν κοκκοφάγων πτηνῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ᾠδικῶν. *Πολύγονον τὸ ἀμφίβιον* (Polygonum amphibium). Εἶναι πόα πολυετής, ἰθαγενὴς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, εὐδοκιμοῦσα εἰς ἑλώδεις τόπους. Ἡ ρίζα του ἐνέχει ἀρκετὴν ποσότητα δεψικῆς οὐσίας. *Πολύγονον τὸ βαφικὸν* (Polygonum tinctorium). Εἶναι ἐτησία πόα, ἰθαγενὴς τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας, καλλιεργουμένη κυρίως διὰ τὰ σπέρματά της, ἅτινα ἐνέχουσι βαφικὴν οὐσίαν. Ἀπὸ δύο περίπου αἰώνων τὸ εἶδος τοῦτο καλλιεργεῖται εἴς τινα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκ τῆς βαφικῆς τῶν σπερμάτων του οὐσίας παρασκευάζεται *ἰνδικόν. Πολύγονον τὸ ἰνδικὸν* (Polygonum indicum). Εἶναι πόα ἐτησία, ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, τῆς βορείου ἀνατολικῆς Ρωσίας, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. *Πολύγονον τὸ ταρταρικὸν* (Polygonum tartaricum), ἐτησία πόα ἰθαγενὴς τῆς Ταρταρίας, καλλιεργουμένη πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διὰ τὰ ἀμυλοῦχα, κυρίως, σπέρματά της, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται πρὸς τροφὴν διαφόρων οἰκιακῶν πτηνῶν. Δ. Ν. Π.

πολύγονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), ἢ ***πολυγόνος***· ὁ πολλὰ γεννῶν, πολυτόκος, γόνιμος, κοιν. *καρπερός.*

Πολύγονος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Πρωτέως, ἔγγονος τοῦ Ποσειδῶνος, οἵτινες, προκαλέσαντες ἐν Τορώνῃ τῆς Χαλκιδικῆς τὸν ἐκ Θάσου προερχόμενον Ἡρακλέα εἰς ἀγῶνας πάλης, ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ (*Ἀπολλοδ.* ΙΙ, 5, 9). Α. Θ. Σ.

πολυγράμματος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἀπὸ πολλὰ γράμματα.

πολύγραμμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συνιστάμενος ἀπὸ πολλὰς γραμμάς, σειράς· || ὁ διὰ πολλῶν γραμμῶν καθοριζόμενος.

πολυγραφία (ἡ)· τὸ νὰ γράφῃ τις πολλὰ εἴτε ὡς γραφεὺς εἴτε ὡς συγγραφεύς.

πολυγράφος (ὁ)· ὁ πολλὰ γράφων ἢ συγγράφων: «ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτατος τῶν Ἑλλήνων»· || μηχάνημα διὰ τοῦ ὁποίου λαμβάνει τις πολλὰ ἀντίγραφα ἐξ ἑνὸς πρωτοτύπου.

—*[Τεχνολ.]* Καλεῖται *πολυγράφος* συσκευή, δι' ἧς λαμβάνομεν πολλὰ ἀντίτυπα ἐξ ἑνὸς πρωτοτύπου. Πολυγράφων ὑπάρχουσι δύο κατηγορίαι: οἱ μηχανικοὶ καὶ οἱ διὰ ζελατίνης λειτουργοῦντες. Οἱ πρῶτοι ἀποτελοῦνται ἐκ διατρήτου περιστρεφομένου κυλινδρικοῦ τυμπάνου, ἐφ' οὗ περιτυλίσσεται λεπτὸν μάλλινον ὕφασμα διαποτιζόμενον διὰ χημικῆς μελάνης ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τυμπάνου. Ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος περιτυλίσσεται κηρόχαρτον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι κεχαραγμένον τὸ πρὸς πολυγράφησιν κείμενον. Τὰ γράμματα ἐπὶ τοῦ κηροχάρτου χαράσσονται εἴτε διὰ γραφομηχανῆς εἴτε διὰ μεταλλικῆς μολυβδίδος, καταστρεφομένου κατὰ τὰ σημεῖα τῆς χαράξεως τοῦ κηροῦ, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται ἡ δι' αὐτῶν δίοδος τῆς μελάνης. Τὸ τύμπανον περιστρέφεται ἐν ἐπαφῇ πρὸς ἕτερον κύλινδρον ἐξ ἐλαστικοῦ, μεταξὺ δὲ τῶν δύο κυλίνδρων συμπιέζεται, κατὰ τὴν περιστροφήν των, ὁ λευκὸς χάρτης, ἐφ' οὗ πρόκειται νὰ ληφθῶσι τὰ ἀντίτυπα. Διὰ τοῦ μέσου τούτου λαμβάνονται τὰ περισσότερα ἀντίτυπα. Οἱ διὰ ζελατίνης πολυγράφοι ἀποτελοῦνται ἐξ ἀβαθοῦς κιβωτίου, ἐφ' οὗ χύνεται ἐν ρευστῇ καταστάσει πάστα ἐκ ζελατίνης (θερμαινομένη πρὸς τοῦτο ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος) καὶ ἀφήνεται νὰ ψυχθῇ μετὰ προσοχῆς, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ λείαν καὶ ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν. Τὸ πρὸς πολυγράφησιν κείμενον γράφεται ἐπὶ χάρτου διὰ χημικῆς μελάνης καὶ ἐπικολλᾶται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ζελατίνης. Τὰ γράμματα ἀποτυποῦνται ἐπὶ τῆς πάστας, ἀφοῦ δὲ ἀποσυρθῇ τὸ πρωτότυπον δυνάμεθα, ἐπικολλῶντες λευκὸν χάρτην ἐπὶ τῆς ζελατίνης, νὰ λαμβάνωμεν ἀντίτυπα. Τὰ γράμματα ἐξαλείφονται διὰ σπογγισμοῦ τῆς ἐπιφανείας τῆς ζελατίνης διὰ θερμοῦ ὕδατος. Ν. Φ

—***πολυγράφου μᾶζα.*** Οὕτω καλεῖται ζελατινώδης μᾶζα, ἥτις φέρεται ἐντὸς ἀβαθῶν λευκοσιδηρῶν κυτίων καὶ χρησιμεύει, τῇ βοηθείᾳ καὶ καταλλήλου μελάνης, διὰ τὴν λῆψιν πολλαπλῶν ἐντύπων ἐκ χειρογράφου τινός. Μία ἁπλῆ καὶ καλὴ συνταγὴ παρασκευῆς μάζης πολυγράφου εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Διαλύονται ἐπὶ ἀτμολούτρου 200 γραμ. ζελατίνης εἰς ἓν λίτρον ὕδατος. Εἰς τὸ διάλυμα τοῦτο προστίθενται 3 γραμ. στυπτηρίας διὰ χρωμίου, προηγουμένως διαλυθέντα εἰς ὀλίγον ὕδωρ, διὰ νὰ καταστῇ ἡ ζελατίνη ἀσηπτικὴ καὶ τέλος 50 γραμ. γλυκερίνης διὰ νὰ διατηρῆται ὑγρὰ καὶ νὰ μὴ ξηρανθῇ ἡ ἐπιφάνεια τῆς ζελατίνης. Τὸ μῖγμα ὡς εἶναι θερμὸν χύνεται εἰς δοχεῖα ἐκ λευκοσιδήρου παρουσιάζοντα μεγάλην ἐπιφάνειαν καὶ ἔχοντα βάθος 1 ἑκστμ. Εἰς μάζας τινὰς πολυγράφων διὰ νὰ εἶναι τὰ γράμματα ὁρατὰ προστίθεται καὶ καολίνη ἢ θειικὸν βάριον. Ἀνάλογος τὴν σύστασιν πρὸς τὴν μᾶζαν τῶν πολυγράφων εἶναι ἡ μᾶζα, δι' ἧς περιβάλλονται οἱ μελανοφόροι κύλινδροι τῶν τυπογραφικῶν πιεστηρίων. Κ. Γ. Μ.

πολυγράφος (ὁ) (Polygraphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βοστρυχιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, μικροῦ μεγέθους, κανθάρων, μὲ σῶμα μελανόν, ἀπαντώντων εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ ἐνδιαιτωμένων ὑπὸ τὸν φλοιὸν διαφόρων δασικῶν δένδρων ἰδίως δὲ τῶν κωνοφόρων. Δ. Ν. Π.

πολυγραφῶ (*—έω*)· εἶμαι πολυγράφος, γράφω, συγγράφω πολλά· || λαμβάνω ἀντίγραφα διὰ τοῦ πολυγράφου.

πολυγυνία (ἡ)· ἡ συμβίωσις ἑνὸς ἀνδρὸς μετὰ πλειόνων γυναικῶν· τὸ οἰκογενειακὸν ἐκεῖνο καθεστώς, καθ' ὃ ἕκαστος ἀνὴρ ἔχει πλείονας τῆς μιᾶς συζύγους (βλ. *πολυγαμία*).

Πολυγύρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς σκηνιτῶν τῆς κοινότητος Σκριποῦς τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 214. Κεῖται παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Τεγύρας*.

πολυγυρεμένος, *—η, —ο*· ποῦ τὸν γυρεύουν πολλοί, περιζήτητος.

Πολύγυρος *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Μακεδονίας, ἕδρα τοῦ δήμου Πολυγύρου καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Συνδέεται μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 52 χλμ. καὶ ἔχει 2.477 κατ. Κέντρον οὖσα τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς ὅλης περιοχῆς, εἶναι ἕδρα τῶν ἀρχῶν τοῦ νομοῦ, τοῦ μητροπολίτου Κασσανδρείας, πρωτοδικείου, γυμνασίου, δασαρχείου κλπ. Ἀξιόλογος εἶναι ἡ μεταξοσκωληκοτροφία, ἡ μελισσοκομία καὶ ἡ ὑφαντουργία μεταξωτῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων τῆς πολίχνης. Ὁ δῆμος Πολυγύρου περιλαμβάνει, πλὴν ταύτης, τὰ χωρία *Γερακινὴ* καὶ *Καλύβη*, ὡς καὶ τὰς ἀγροικίας *Πιτλιδά, Τσιγκρίκα* καὶ *Μύλος Διονύσου* καὶ ἀριθμεῖ 3.475 κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

πολυγωνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πολύγωνον, ὁ τοῦ πολυγώνου: «πολυγωνικὸν σχῆμα».

—***πολυγωνικὸν μέτωπον*** *[Ὀχυρωτ.]*. Μέτωπον ὠχυρωμένον κατὰ πολυγωνικὴν γραμμήν. Ἡ ὅλη κάτοψις τῶν γραμμῶν τῆς ἀμύνης ἀποτελεῖ πολύγωνον περὶ τὴν ὀχυρωτέαν πόλιν ἢ τὸ ὀχυρωτέον σημεῖον. Εἰς τὴν χάραξιν ταύτην δὲν ἔχομεν μέτωπα βραχειῶν σχετικῶς τεθλασμένων γραμμῶν, διατεταγμένων κατὰ ὡρισμένον τρόπον, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ προμαχωνικὰ μέτωπα, ἀλλὰ εὐθείας ἐπιμήκεις γραμμὰς ἁπλοποιούσας τὴν χάραξιν. Τὸ πολυγωνικὸν μέτωπον εἶναι ἁπλοῦν, διότι οὐδεμία ἀνάγκει ἐπιβάλλει, ὅπως τμήματά τινα αὐτοῦ βάλλωσι τὴν τάφρον, ἀποτελοῦσαν νεκρὰν γωνίαν. Ἡ τάφρος εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν βάλλεται δι' εἰδικῶν ὀργάνων, ἐγκατεστημένων εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἐπιμήκων εὐθέων τμημάτων αὐτῆς.

Γενικῶς αἱ ὀχυρώσεις ἀπαρτίζονται ἀπὸ πολυγωνικὰ ἢ ἀπὸ προμαχωνικὰ μέτωπα, ἀναλόγως τῆς χαράξεως τῶν κυρίων στοιχείων αὐτῶν, δηλαδὴ τῆς ὀφρύος τοῦ πυρὸς καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς τάφρου. Ἐφ' ὅσον ἐπεβλήθη ἡ ἀνάγκη τάφρων μεγάλου κυρίως βάθους καὶ μεγάλου πάχους κρημνῶν, ἐγεννήθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐξαλείψεως τῆς νεκρᾶς γωνίας αὐτῶν, δηλαδὴ τῆς ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτῆς βολῆς, ὥστε ὁ ἐχθρὸς νὰ μὴ δύναται, κατερχόμενος ἐν αὐτῇ, νὰ εὑρίσκεται ἐν ἀσφαλείᾳ. Δύο λύσεις ὑπῆρχον διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ μειονεκτήματος, ἢ ἡ τάφρος θὰ ἐβάλλετο παρὰ τμημάτων τῆς ὀφρύος πυρός, σχηματιζόντων γωνίαν μετ' αὐτῆς, ἢ θὰ ἐβάλλοντο δι' ὀργάνων ἰδιαιτέρων, ἐντὸς αὐτῆς ἐγκατεστημένων καὶ ἐκτελούντων βολὴν κατὰ μῆκος αὐτῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ λύσει ἔχομεν συνδυασμὸν τῆς χαράξεως διαφόρων τμημάτων τοῦ μετώπου, σχετικῶς βραχέων, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὅλαι αἱ τάφροι τῶν τμημάτων τούτων νὰ βάλλωνται ἐξ ὀφρύων πυρὸς ἄλλων παρακειμένων τμημάτων. Ἡ διάταξις αὕτη ἀποτελεῖ τὰ προμαχωνικὰ μέτωπα. Ἐν τῇ δευτέρᾳ λύσει τὰ ἐπιμήκη τμήματα τῶν τάφρων δὲν βάλλονται ἐκ τῶν ὀφρύων πυρός, ἀλλὰ διὰ τῶν εἰδικῶν ὀργάνων. Συνεπῶς ἡ χάραξις τῆς ὀφρύος πυρὸς καὶ ἡ τῆς τάφρου εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων. Τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα ἔχουσιν ἔναντι τῶν προμαχωνικῶν δύο κυρίως σπουδαῖα πλεονεκτήματα. Πρῶτον ὅτι τὰ ὄργανα τῆς πλαγιοφυλάξεως, καλῶς προστατευόμενα, δυσκόλως καταστρέφονται καὶ δεύτερον ὅτι ἡ ὀφρὺς τοῦ πυρός, ἔχουσα χάραξιν ἀνεξάρτητον, ἀκολουθεῖ τὰς γραμμὰς ἐκείνας τοῦ ἐδάφους, αἵτινες παρέχουσι τὰ καλύτερα πεδία βολῆς πρὸ αὐτῶν.

Digitized by Google

Τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα εἶναι ἁπλουστάτης μορφῆς καὶ ἐφηρμόσθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ὅπως αἱ μέθοδοι προσβολῆς ἦσαν ἁπλαῖ, οὕτω καὶ οἱ περίβολοι τῆς ἀμύνης ἦσαν ἁπλῆς χαράξεως, ἀκολουθούσης τὸ σχῆμα τῶν κορυφῶν ἢ τῶν ῥάχεων τῶν ἀποτόμων λόφων. Ταῦτα, ὅπως καὶ μεταγενεστέρως, χαρακτηρίζει ἡ καλὴ βολὴ τῶν προσβάσεων, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἐξάλειψις τῆς νεκρᾶς γωνίας τῆς τάφρου, ἥτις εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς δὲν ὑφίστατο λόγῳ τῆς φύσεως τῶν χρησιμοποιουμένων ὅπλων.

Τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα, ὡς ταῦτα ἐφηρμόζοντο κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείπωνται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ', γινομένων παραδεκτῶν βαθμηδὸν τῶν προμαχωνικῶν μετώπων. Τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα ἀναφαίνονται καὶ αὖθις βραδύτερον ὑπὸ νέαν μορφήν, τὴν τῆς ὑπάρξεως δηλαδὴ καὶ τάφρου βαλλομένης διὰ τῶν ἐντὸς αὐτῆς εἰδικῶν ὀργάνων. Πατὴρ τοῦ συστήματος τούτου θεωρεῖται ὁ Γάλλος στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ μαρκήσιος Μονταλαμπὲρ (1714—1800). Ἡ πολυγωνικὴ χάραξις τοῦ Μονταλαμπὲρ ἀποτελεῖται ἀπὸ εὐθέα μέτωπα μήκους 600 περίπου μέτρων. Πρὸ τῶν περιβόλων ὑπάρχει ἔνυδρος τάφρος. Ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ εἰς τὸ μέσον ἑκάστου μετώπου ὑπάρχει εἰδικὸν ὄργανον πλαγιοφυλάξεως, ὁ κευθμός, καὶ πρὸ αὐτοῦ προμετώπιον, δηλαδὴ εἶδος μήνης ἐν τῇ τάφρῳ. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει γενικὸν προμετώπιον, ἐκτεινόμενον καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ μετώπου, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ κεκαλυμμένη ἢ περιτάφριος ὁδός. Εἰς τὰς εἰσεχούσας τοῦ γενικοῦ προμετωπίου ὑπάρχουσι τὰ καλούμενα προμεσοτειχίσματα, δηλαδὴ εἴδη μηνῶν μετὰ τοῦ καταφυγίου αὐτῶν. Τὰς ἰδέας τοῦ Μονταλαμπὲρ ἐπὶ τῶν πολυγωνικῶν μετώπων παρεδέχθη ἐνθέρμως καὶ ἐφήρμοσε βραδύτερον, κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁ πολὺς Βέλγος ὀχυρωτικὸς Μπριαλμόν. Ὁ χρόνος τῆς παραδοχῆς τῶν πολυγωνικῶν μετώπων εἰς τὰ διάφορα στρατιωτικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ποικίλλει. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ εἰσήχθησαν μετὰ τὸ 1870, ἐν Βελγίῳ μετὰ τὸ 1850 καὶ ἐν Γερμανίᾳ κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (1815).

Τὰ δύο συστήματα, πολυγωνικῶν δηλαδὴ καὶ προμαχωνικῶν, μετώπων ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν θέμα ἐντόνου πολεμικῆς μεταξὺ τῶν θιασωτῶν ἑκατέρου τούτων κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐφηρμόσθησαν γενικῶς τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα. Τοῦ συστήματος τούτου ἦσαν τὰ ὀχυρὰ τὰ ἐν χρήσει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.

Εἰς τὸ σύστημα τῶν πολυγωνικῶν μετώπων τὰ εἰδικὰ ὄργανα τῆς πλαγιοφυλάξεως τῶν τάφρων ἦσαν ἐνεργητικὰ σκέπαστρα, παρέχοντα πυρὰ πεζικοῦ ἢ πυροβολικοῦ ἑνὸς τῶν τάφρων. Ἐν ἀρχῇ ἐκαλοῦντο κευθμοὶ καὶ ἐγκαθίσταντο ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ τῆς τάφρου καὶ ἐν προεξοχῇ ἐντὸς αὐτῆς. Ἐνίοτε ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ, ὁπότε ἐκαλοῦντο ἀνεξάρτητοι κευθμοὶ ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τοὺς πρώτους, τοὺς συνεχομένους κευθμούς.

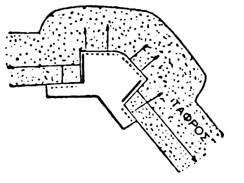

Σχ. 1. *Διπλοῦς κευθμός.*

Οἱ κευθμοὶ ἐγκαθίσταντο εἰς τὰ ἄκρα ἢ εἰς τὸ μέσον τῶν πλευρῶν τῶν τάφρων καὶ ἦσαν ἁπλοῖ μὲν ὅταν ἔβαλλον πρὸς μίαν μόνον διεύθυνσιν, διπλοῖ δὲ ὅταν ἔβαλλον πρὸς δύο διαφόρους. Ἀπὸ τοῦ 1885 ὡς εἰδικὰ ὄργανα πλαγιοφυλάξεως εἰσάγονται οἱ κλωβοὶ τοῦ ἀντικρήμνου. Τὰ παλαιὰ ὄργανα, οἱ κευθμοί, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἄμεσον κροῦσιν τῶν βλημάτων καὶ τὴν καταστροφήν, ἀφ' ἑτέρου δέ, λόγῳ τῆς διὰ πρανοῦς ἐκ γαιῶν ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐκ λιθοδομῆς πρότερον κρημνοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ὑπὸ τὸν κρημνόν. Οἱ κλωβοὶ ἐγκαθίστανται ἐντὸς τοῦ ἀντικρήμνου τῶν τάφρων. Διὰ τοῦτο οἱ κλωβοὶ εἶναι ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἐχθρικὴν βολήν, πλὴν ἔχουσι τὸ μειονέκτημα ὅτι ἀπαιτοῦσιν ὑπογείους συγκοινωνίας μεγαλυτέρου μήκους πρὸς σύνδεσιν μετὰ τοῦ λοιποῦ ὀχυροῦ καὶ εἶναι μᾶλλον εὐπρόσβλητοι δι' ὑπονομευτικῶν ἐργασιῶν.

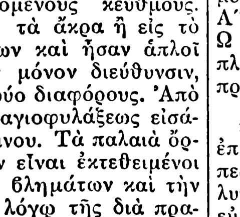

Σχ. 2. *Διπλοῦς κλωβός.*

Τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα ἔχουσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας ἐν συγκρίσει μὲ τὰ προμαχωνικά. Τὰ πυρὰ τῶν εἰδικῶν ὀργάνων αὐτῶν εἶναι λίαν θεριστικά. Ἐναντίον τῶν ὀργάνων τούτων, καλῶς προστατευομένων ἐν τῇ τάφρῳ, τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν εἶναι ἀνίσχυρον. Τὸ φίλιον πυροβολικόν, μὴ ὂν ἐντετοπισμένον εἰς ὡρισμένα σημεῖα, δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον. Τέλος τὰ μέτωπα ἀναπτύσσονται κατὰ τὰς καταλληλοτέρας ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως γραμμάς, τὰς παρεχούσας καλὴν θέαν καὶ ἐκτεταμένα πεδία βολῆς πρὸ αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὰ πολυγωνικὰ μέτωπα τῶν ὀχυρῶν ἀπετέλουν περὶ τὴν ὀχυρωτέαν θέσιν πολύγωνον συνήθως τεσσάρων μέχρις ἓξ πλευρῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶχε μῆκος 200—300 μέτρων. Τοῦ πολυγώνου τούτου τὴν ἐξωτερικὴν παρυφὴν ἐσημείου βαθεῖα καὶ εὐρεῖα τάφρος μετὰ πυκνῆς ζώνης συρματοπλεγμάτων πρὸ αὐτῆς. Ἐξαιρετικῶς τῶν γερμανικῶν ὀχυρῶν (festen) ἡ ἔκτασις ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα καὶ ἡ περίμετρος δὲν παρουσίαζε κανονικὴν μορφήν. Ζ. Ν.

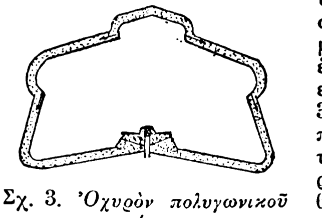
Σχ. 3. *Ὀχυρὸν πολυγωνικοῦ μετώπου.*

πολυγωνομετρία (ἡ) *[Γεωδ.]*. Τὸ μέρος τῆς κατωτέρας γεωδαισίας (ταχυμετρίας), ὅπερ πραγματεύεται περὶ τοῦ τρόπου ἐκτελέσεως τῆς καταμετρητικῆς ἐργασίας διὰ τὴν ὑποτύπωσιν ἐκτάσεώς τινος. Ὅταν ἡ πρὸς ὑποτύπωσιν ἔκτασις εἶναι μεγαλυτέρα τῶν 350 μ., τότε πρὸς καταμέτρησιν ταύτης ἐγκαθιστῶμεν *πολυγωνομετρικὴν ὅδευσιν*, ἧς αἱ κορυφαὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπέχωσιν ἀπόστασιν μείζονα τῶν 350 μ., ἢ τοῦ καθοριζομένου ὁρίου, ἀναλόγως τῆς ἀκριβείας τῆς ὁδεύσεως, καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτῆς ἐκτελοῦμεν ταχυμετρικὰς στάσεις, δι' ὧν προβαίνομεν εἰς τὴν ὑποτύπωσιν τῆς θεωρουμένης ἐκτάσεως, διὰ τῆς ἀκτινοειδοῦς μεθόδου ἢ τῶν πολικῶν συντεταγμένων. Στοιχεῖα τῶν πολυγωνομετρικῶν ὁδεύσεων, ἅτινα ἀπαραιτήτως δέον νὰ μετρήσωμεν, διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν κορυφῶν αὐτῆς, εἶναι αἱ πλευραί, αἱ ὁριζόντιαι γωνίαι, αἱ σχηματιζόμεναι εἰς ἑκάστην κορυφὴν ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν τῆς ὁδεύσεως, καὶ αἱ κατακόρυφοι γωνίαι τῶν πλευρῶν. Κ. Χ. Α.

πολυγωνομετρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναγόμενος εἰς τὴν πολυγωνομετρίαν· ὁ τῆς πολυγωνομετρίας.

— **πολυγωνομετρικὴ ὅδευσις** *[Τοπογρ.]*. Μέθοδος καταμετρήσεως ἐδαφικῆς ἐπιφανείας, συνισταμένη εἰς τὴν διαδοχικὴν ἀναγωγὴν ἐπὶ τῆς μετροτραπέζης τῶν διαφόρων πλευρῶν τοῦ πρὸς καταμέτρησιν πολυγώνου. Πρὸς τοῦτο μετροῦνται διὰ διαδοχικῶν μεταβάσεων ἀπὸ τῆς μιᾶς κορυφῆς τοῦ πολυγώνου εἰς τὴν ἄλλην πᾶσαι αἱ πλευραὶ αὐτοῦ καὶ αἱ ὑπὸ τῶν πλευρῶν σχηματιζόμεναι γωνίαι.

— **πολυγωνομετρικὸς κόμβος** *[Γεωδ.]*. Τὸ κοινὸν πέρας πλειόνων πολυγωνομετρικῶν ὁδεύσεων, ὧν αἱ ἀφετηρίαι εἰσὶν ἐξηρτημέναι ἐκ γνωστῶν τριγωνομετρικῶν σημείων. Χρῆσις τούτου γίνεται ἐντὸς τῶν πόλεων, ἐν αἷς, λόγῳ τῶν οἰκοδομῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν πάντοτε τριγωνομετρικὰ σημεῖα τοῦ δικτύου, πρὸς ἐκτέλεσιν τριγωνομετρικῶν παρατηρήσεων, διὰ τὸν τριγωνομετρικὸν προσδιορισμὸν μιᾶς τῶν κορυφῶν τῆς ὁδεύσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ τὴν κοινὴν κορυφὴν τριῶν ἢ πλειόνων ὁδεύσεων δυνάμεθα διὰ καταλλήλου ὑπολογισμοῦ νὰ τὴν προσδιορίσωμεν καὶ τὴν χρησιμοποιήσωμεν ὡς τριγωνομετρικὸν σημεῖον. Οὕτω, ἂν ἔχωμεν τρεῖς πολυγωνομετρικὰς ὁδεύσεις I, II, III, μὲ ἀφετηρίας γνωστὰ τριγωνομετρικὰ σημεῖα Α', Α'', Α''' καὶ πέρας κοινὴν κορυφὴν Ω, τὸ σημεῖον Ω καλεῖται *πολυγωνομετρικὸς κόμβος*. Ἡ κοινὴ πλευρὰ τῶν μετρηθεισῶν γωνιῶν καλεῖται πλευρὰ προσανατολισμοῦ τοῦ κόμβου. Κ. Χ. Α.

πολύγωνον (τὸ) *[Γεωμετρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐπίπεδον σχῆμα τὸ ὑπὸ εὐθυγράμμων τμημάτων περατούμενον, ὡς τὸ ΑΒΓΔΕΑ. *Πλευραὶ* τοῦ πολυγώνου λέγονται τὰ εὐθύγραμμα τμήματα τὰ σχηματίζοντα τὸ πολύγωνον· *κορυφαὶ* δ' αὐτοῦ τὰ ἄκρα τῶν πλευρῶν. Πᾶν εὐθύγραμμον τμῆμα, ὡς τὸ ΓΕ, ἑνοῦν δύο κορυφὰς καὶ μὴ ὂν πλευρά, λέγεται *διαγώνιος* τοῦ πολυγώνου.

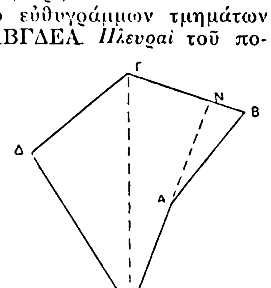

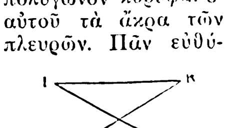

Ἁπλοῦν λέγεται τὸ πολύγωνον, ἐὰν οὐδεμία τῶν πλευρῶν του τέμνῃ ἄλλην. Οὕτω τὸ ΑΒΓΔΕ εἶναι ἁπλοῦν, ἐνῷ τὸ ΗΘΙΚΗ δὲν εἶναι (διότι αἱ πλευραὶ ΙΘ καὶ ΗΚ τέμνονται).

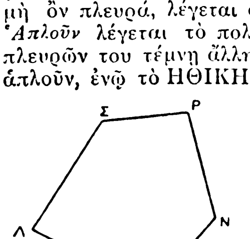

Κυρτὸν λέγεται τὸ πολύγωνον, ἐὰν ἑκάστη τῶν πλευρῶν αὐτοῦ προεκτεινομένη ἑκατέρωθεν δὲν εἰσέρχεται εἰς τὸ σχῆμα. Τὸ πολύγωνον ΑΒΓΔΕΑ δὲν εἶναι κυρτὸν (διότι ἡ πλευρὰ ΕΑ προεκτεινομένη κατὰ τὴν διεύθυνσιν ΑΖ εἰσέρχεται εἰς τὸ σχῆμα)· ἐνῷ τὸ πολύγωνον ΛΜΝΡΣΛ εἶναι κυρτόν. Τὸ κυρτὸν πολύγωνον εἶναι καὶ ἁπλοῦν. Ἐνῷ πᾶν ἁπλοῦν, προφανῶς, δὲν εἶναι κυρτόν.

Γωνίαι ἁπλοῦ πολυγώνου καλοῦνται αἱ γωνίαι τῶν πλευρῶν του, πρὸς τὸ μέρος τῶν ὁποίων εὑρίσκεται τὸ πολύγωνον. Οὕτω τοῦ ἁπλοῦ πολυγώνου ΑΒΓΔΕΑ ἐκ τῶν περὶ τὴν κορυφὴν Α σχηματιζομένων δύο γωνιῶν τῶν πλευρῶν ΕΑ καὶ ΑΒ γωνία τοῦ πολυγώνου λογίζεται ἡ κυρτὴ ΕΑΒ, πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁποίας κεῖται καὶ τὸ πολύγωνον.

Τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν παντὸς ἁπλοῦ πολυγώνου ἰσοῦται πρὸς τόσας ὀρθὰς γωνίας ὅσος εἶναι ὁ διπλάσιος ἀριθμὸς τῶν πλευρῶν του ἠλαττωμένος κατὰ 4. Ἤτοι ἂν παραστήσωμεν δι' Α τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν καὶ διὰ ν τὸ πλῆθος τῶν πλευρῶν τοῦ ἁπλοῦ πολυγώνου, ἔχομεν τὴν ἰσότητα:

$$Α=2ν-4 \text{ ὀρθαί.}$$

Περίμετρος πολυγώνου καλεῖται ἡ τεθλασμένη γραμμή, ἣν ἀποτελοῦσιν αἱ πλευραί του. Ἡ περίμετρος κυρτοῦ πολυγώνου τέμνεται ὑπ' εὐθείας τὸ πολὺ εἰς δύο σημεῖα. Τοῦτο εἶναι μία χαρακτηριστικὴ ἰδιότης τῶν κυρτῶν πολυγώνων.

Κανονικὸν λέγεται τὸ πολύγωνον, ἐὰν καὶ αἱ πλευραὶ αὐτοῦ εἶναι ἴσαι καὶ αἱ γωνίαι του ἴσαι. Ἐὰν κανονικὸν πολύγωνον δὲν εἶναι ἁπλοῦν, λέγεται *ἀστεροειδές*, ὡς εἶναι τὸ ἐν τῷ σχήματι πεντάπλευρον ΑΒΓΔΕΑ, ἔχον τὰς πλευράς του ἴσας καὶ τὰς γωνίας του ἴσας καὶ μὴ ὂν ἁπλοῦν.

Τὸ ἁπλοῦν κανονικὸν πολύγωνον εἶναι καὶ κυρτόν.

Τοῦ κανονικοῦ πολυγώνου (κυρτοῦ ἢ μὴ) αἱ γωνίαι ἔχουσιν ὡρισμένον τελείως μέγεθος, ὅταν δοθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν πλευρῶν του. Οὕτω, τοῦ κανονικοῦ κυρτοῦ πενταγώνου ἑκάστη γωνία ἰσοῦται πρὸς $\frac{6}{5}$ τῆς ὀρθῆς, τοῦ δ' ἑξαγώνου πρὸς $\frac{4}{3}$· ἤτοι 120 μοίρας.

Πάντα τὰ κανονικὰ πολύγωνα τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ πλευρῶν εἶναι ὅμοια.

Πᾶν κανονικὸν πολύγωνον εἶναι ἐγγράψιμον εἰς κύκλον καὶ περιγράψιμον. Τὸ κέντρον τοῦ ἐγγεγραμμένου ἢ περιγεγραμμένου περὶ κανονικὸν πολύγωνον κύκλου καλεῖται *κέντρον* καὶ τοῦ πολυγώνου.

Τὸ ἐμβαδὸν κανονικοῦ κυρτοῦ πολυγώνου ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῆς περιμέτρου αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἥμισυ τῆς ἀκτῖνος τοῦ ἐγγεγραμμένου ἐν αὐτῷ κύκλου.

Πᾶν πολύγωνον δύναται διὰ σειρᾶς γεωμετρικῶν κατασκευῶν, ἐν αἷς γίνεται χρῆσις τοῦ κανόνος καὶ διαβήτου, νὰ τραπῇ εἰς ἰσοδύναμον τρίγωνον. Τοῦτο φαίνεται ὡς ἑξῆς:

Ἔστω τὸ πολύγωνον ΑΒΓΔΕΑ· ἔκ τινος κορυφῆς αὐτοῦ, ἔστω τῆς Α, ἄγομεν τὴν παράλληλον πρὸς τὴν διαγώνιον ΕΒ, τὴν ΑΑ'· αὕτη τέμνει τὴν πλευρὰν ΔΕ, προεκτεινομένην, εἰς τὸ σημεῖον Α'. Τὸ νέον πολύγωνον Α'ΒΓΔΑ' εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ προηγούμενον (ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐμβαδὸν) ΑΒΓΔΕΑ, ἀλλ' ἔχει μίαν πλευρὰν ὀλιγωτέραν τούτου. Ὥστε δυνάμεθα νὰ εὑρίσκωμεν ἐξ ἑνὸς πολυγώνου ἄλλο ἰσοδύναμον μὲ μίαν πλευρὰν ὀλιγωτέραν, ὅθεν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τρίγωνον ἰσοδύναμον.

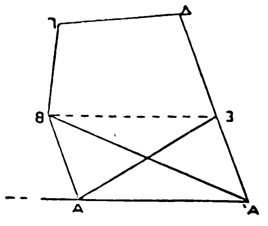

Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται προκειμένου νὰ εὑρεθῇ τὸ ἐμβαδὸν πολυγώνου τινός, ὡς μακρά. Ἔστω πολύγωνον τὸ ΑΒΓΔΕ, φέρομεν τὰς διαγωνίους αὐτοῦ, δι' ὧν διαιρεῖται τοῦτο εἰς τρίγωνα ΑΕΒ, ΒΕΓ καὶ ΕΓΔ, ἑπομένως τὸ ἐμβαδὸν τοῦ πολυγώνου εἶναι ἄθροισμα τῶν ἐμβαδῶν τῶν τριγώνων τούτων· ὥστε γνωρίζοντες νὰ εὑρίσκωμεν τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τριγώνου, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὸ ἐμβαδὸν οἱουδήποτε πολυγώνου. Ν. Γ.

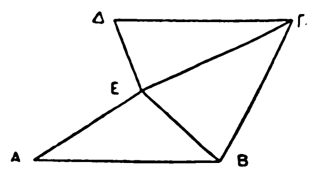

— *[Γεωδ.]* Τὴν γεωδαισίαν ἐνδιαφέρουσι τὰ πολύγωνα τὰ σχηματιζόμενα ἐν τριγωνομετρικῷ δικτύῳ, ὑπὸ τῶν διευθύνσεων τῶν ἀγομένων μεταξὺ τῶν τριγωνομετρικῶν σημείων. Διὰ νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ τριγωνομετρικὰ σημεῖα δικτύου τινός, χωρίζομεν τοῦτο εἰς πολύγωνα σχηματιζόμενα ὑπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ δικτύου καὶ ἐκτελοῦμεν τὴν ἀφομοίωσιν αὐτῶν, ἤτοι εὑρίσκομεν τὰς σχετικὰς διορθώσεις τῶν μετρηθέντων στοιχείων, οὕτως ὥστε τὰ σχηματιζόμενα πολύγωνα νὰ πληρῶσιν ἁπάσας τὰς συνθήκας τοῦ γεωμετρικοῦ σχήματος αὐτῶν,

Digitized by Google

Ἐν τῷ κρατικῷ τριγωνομετρικῷ δικτύῳ ἡ ἀφομοίωσις γίνεται διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων. Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις τῶν ἀναγκαίων ὑπολογισμῶν δι' ἀφομοίωσιν πολυγώνου τινὸς ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἄνευ σφάλματός τινος καταστρώσεως τοῦ συστήματος τῶν ἐξισώσεων συνθηκῶν, τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ δοθὲν πολύγωνον. Ἀπαιτεῖται μεγίστη προσοχὴ κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν ὑπάρχει μέσον τι ἐλέγχου, δι' οὗ νὰ γίνηται ἐγκαίρως αἰσθητὸν τὸ τυχὸν διαπραχθὲν σφάλμα. Ὅταν ἔχωμεν ὁμάδα ὑψομετρικῶν ἀφετηριῶν καὶ ἐκτελοῦμεν χωροσταθμικὰς ὁδεύσεις, συνδεούσας κατὰ διαφόρους τρόπους τὰς ὑψομετρικὰς ταύτας ἀφετηρίας, τότε σχηματίζομεν χωροσταθμικὸν πολύγωνον, ἐκ τῶν διαφόρων ἐκτελεσθεισῶν χωροσταθμικῶν ὁδεύσεων. Διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἁρμονία μεταξὺ τῶν εὑρεθεισῶν ὑψομετρικῶν ἀφετηριῶν, οὕτως ὥστε διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑψομετρικὴν ἀφετηρίαν νὰ εὑρίσκηται ὡς ὑψόμετρον ὁ αὐτὸς ἀριθμός, ἀπὸ οἱασδήποτε χωροσταθμικῆς ὁδεύσεως καὶ ἂν ὑπολογισθῇ οὗτος, δέον νὰ γίνῃ ἀφομοίωσις καὶ τοῦ χωροσταθμικοῦ πολυγώνου. Κ. Χ. Λ.

— [*Στρατ.*] *Πολύγωνον* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὸ πεδίον ἀσκήσεων καὶ ειδικώτερον τὸ πεδίον βολῆς. Σήμερον ὁ ὅρος οὗτος ἐγκατελείφθη. Ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ τῆς παλαιοτέρας ἐποχῆς ἐκαλεῖτο *Πολύγωνον* τὸ πεδίον τὸ ἀνατολικῶς τοῦ ἐν Ἀθήναις σημερινοῦ νοσοκομείου Συγγροῦ (μεταδοτικῶν νοσημάτων), δηλαδὴ τὸ ἀνατολικῶς τῶν παρὰ τὸν Ἰλισὸν παλαιῶν στρατώνων τοῦ πυροβολικοῦ, καθόσον εἰς αὐτὸ ἐξετελοῦντο αἱ ἀσκήσεις τοῦ τότε πυροβολικοῦ καθὼς καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ βολὴ αὐτοῦ. Ἐν τῷ πολυγώνῳ τούτῳ ὑπῆρχον αἱ τότε στοιχειώδεις τεχνικαὶ ἐγκαταστάσεις (πυροτεχνουργεῖον). Ν. Θ. Κ.

— **πολύγωνον δυνάμεων** [*Φυσ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ πολύγωνον, ὅπερ προκύπτει κατὰ τὴν γεωμετρικὴν κατασκευὴν πρὸς σύνθεσιν τῶν δυνάμεων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ παραλληλογράμμου τῶν δυνάμεων. Ὡς γνωστόν, ἐὰν ἔχωμεν δύο δυνάμεις ἐπενεργούσας ἐπὶ κοινοῦ σημείου καὶ αἱ ὁποῖαι σχηματίζουσι γωνίαν μεταξύ των, ἡ συνισταμένη αὐτῶν παρέχεται κατὰ μέγεθος καὶ διεύθυνσιν ὑπὸ τῆς διαγωνίου τοῦ παραλληλογράμμου τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῶν δύο τούτων δυνάμεων. Ἐὰν πρόκειται περὶ περισσοτέρων δυνάμεων τῶν δύο, τότε ἡ συνισταμένη αὐτῶν εὑρίσκεται ἐὰν πρὸς τὴν συνισταμένην τῶν δύο δυνάμεων συνθέσωμεν τὴν τρίτην δύναμιν, εἶτα συνθέσωμεν πρὸς τὴν νέαν συνισταμένην τὴν τετάρτην δύναμιν κ. ο. κ., μέχρις ὅτου εὕρωμεν τὴν τελικὴν συνισταμένην.

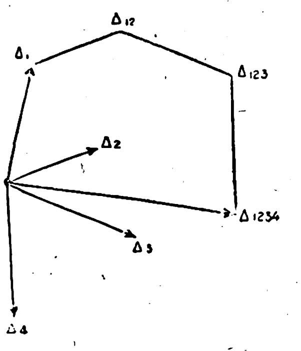

Πολύγωνον δυνάμεων.

Ἡ ἀνωτέρω ὅμως σύνθεσις τῶν δυνάμεων δύναται νὰ γίνῃ ἁπλούστερον ὡς ἑξῆς: Ἔστωσαν πρὸς σύνθεσιν αἱ τέσσαρες δυνάμεις $Δ_1$, $Δ_2$, $Δ_3$, $Δ_4$ ἐπενεργοῦσαι κατὰ τὸ σημεῖον Ο. Πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ ἄκρου $Δ_1$ τῆς δυνάμεως $ΟΔ_1$ φέρομεν τὴν $ΟΔ_{12}$ παράλληλον καὶ ἴσην πρὸς τὴν $Δ_2$, ἀκολούθως ἐκ τοῦ ἄκρου $Δ_{12}$ φέρομεν τὴν $Δ_{12}$, $Δ_{123}$, παράλληλον καὶ ἴσην πρὸς τὴν $Δ_3$ καὶ τέλος ἐκ τῆς $Δ_{123}$ φέρομεν τὴν $Δ_{1234}$, παράλληλον καὶ ἴσην πρὸς τὴν $Δ_4$. Ἐὰν ἑνώσωμεν τὸ σημεῖον Ο πρὸς τὸ σημεῖον $Δ_{1234}$, ἡ $ΟΔ_{1234}$ παριστᾷ τὴν συνισταμένην τῶν τεσσάρων δυνάμεων. Καλεῖται *πολύγωνον δυνάμεων* τὸ πολύγωνον $ΟΔ_1$ $Δ_{12}$ $Δ_{123}$ $Δ_{1234}$. Εὐκόλως δὲ προκύπτει ἡ ἀκόλουθος πρότασις: ἑκάστη πλευρὰ τοῦ πολυγώνου δυνάμεων ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένην τῶν λοιπῶν. Κ. Π.

Πολύγωνον [*Γεωγρ.*]. Συνοικία τῶν Ἀθηνῶν, περιλαμβανομένη εἰς τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τῆς πόλεως. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν φέρεται κοινῶς καὶ τὸ *Πεδίον τοῦ Ἄρεως* ἐκτεταμένον γήπεδον, ὁριζόμενον ὑπὸ τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας, τῶν ὁδῶν Μαυρομματαίων καὶ Κοδριγκτῶνος, καὶ χρησιμοποιηθὲν, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος, ὡς τόπος στρατιωτικῶν ἀσκήσεων, συγκεντρώσεων, παρατάξεων, ἀργότερον δὲ καὶ θέατρον συγκροτήσεως συλλαλητηρίων, πατριωτικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ χαρακτῆρος. Εἰς τὸ γήπεδον τοῦτο ἔκαμε τὴν κοσμικήν της ἐμφάνισιν ἡ πρώτη μετεπαναστατικὴ ἀθηναϊκὴ κοινωνία, παρακολουθοῦσα, μετὰ τὴν πρώτην βασιλείαν, τὴν μουσικὴν τῆς φρουρᾶς, ἥτις ἐπαιάνιζε κατ' ἀρχὰς ἅπαξ, καὶ βραδύτερον δὶς τῆς ἑβδομάδος. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ γηπέδου, ὅπου μετεφέρθη καὶ τὸ Πανελλήνιον γυμναστήριον, ἐγείρονται κτήρια καὶ ἱδρύματα στρατιωτικὰς ἐξυπηρετοῦντα ἀνάγκας, στρατῶνες ἱππικοῦ, σχολεῖον ἱππευτικῆς, γεωγραφικὴ ὑπηρεσία στρατοῦ, στρατιωτικὴ σχολὴ εὐελπίδων, νοσοκομεῖον κτηνῶν, ὡς καὶ εἷς ἐκ τῶν τιμωμένων εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Ταξιαρχῶν τεσσάρων ναῶν. Τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως εἶδε, κατὰ καιρούς, νὰ πίπτουν, ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῆς λαιμητόμου, αἱ κεφαλαὶ διαβοήτων κακούργων, καταδικασθέντων εἰς θάνατον καὶ ἐκτελεσθέντων ἐν Ἀθήναις.

Πέριξ τοῦ Πολυγώνου ἐγείρονται οἱ ὁμώνυμοι προσφυγικοὶ συνοικισμοὶ (1928: 6.604 κάτ.).

—**Πολύγωνον** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀρείας τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 171.

πολύγωνος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς γωνίας, ὁ ἐκ πολλῶν γωνιῶν χαρακτηριζόμενος: «πολύγωνον σχῆμα»· || *πολύγωνον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

—**πολύγωνα ὀστᾶ** [*Ἀνατομ.*]. Ὀστᾶ δύο τοῦ δευτέρου στίχου τοῦ καρποῦ τῆς χειρός: α') *μεῖζον πολύγωνον*, κυβοειδές, ἐμφανίζον τρεῖς ἐπιφανείας· β') *ἔλασσον πολύγωνον*, παρεμφερὲς πρὸς πυραμίδα, ἧς ἡ μὲν ἀποτετμημένη κορυφὴ βλέπει πρὸς τὴν παλάμην, ἡ δὲ βάσις πρὸς τὴν ῥάχιν τῆς χειρός· ἐμφανίζει δὲ 4 ἀρθρικὰς ἐπιφανείας. Ι. Π.

πολυγωνώδη (τὰ) (Polygoninae) [*Βοτ.*]. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χωριστοπετάλων*, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δένδρα μὲ βλαστὸν κομβοειδῆ, φύλλα ἁπλᾶ καὶ ἄνθη ἀρρενοθήλεα (βλ. καὶ λ. *ἀπέταλα*). Δ. Ν. Π.

Πολυδαίμων [*Μυθ.*]. Εἷς τῶν ἀπογόνων τῆς Σεμιράμιδος. Κηρύξας πόλεμον κατὰ τοῦ Περσέως, ἀπεπειράθη νὰ φονεύσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων του μετὰ τῆς Ἀνδρομέδας, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἥρωος. Α. Θ. Σ.

πολύδακρυς,—υος (ὁ, ἡ),—υ (τό)· ὁ πολλῶν δακρύων ἄξιος ἢ ὁ δι' ὃν πολλὰ δάκρυα ἐχύθησαν, *πολυδάκρυτος*: «πολύδακρυς μάχη».

πολυδακτυλία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πολυδάκτυλος, τὸ νὰ ἔχῃ πλείονας δακτύλους τῶν πέντε (κατάστασις παθολογική).

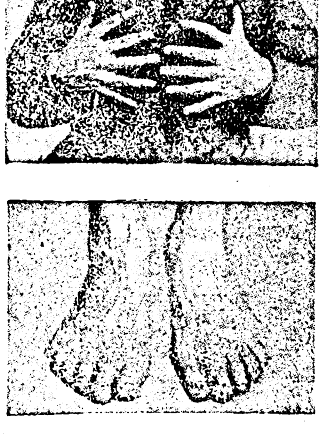

Πολυδακτυλία.

— [*Τερατολ.*]. *Πολυδακτυλία* καὶ *πολυδακτυλισμὸς* καλεῖται ἀνωμαλία συγγενοῦς διαπλάσεως, συνισταμένη εἰς τὴν ὕπαρξιν δακτύλων ὑπεραρίθμων. Προέρχεται ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν μελομελῶν τεράτων, ὁπότε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μέλους ἐπιτελεῖται ἐπὶ τῶν τελευταίων τμημάτων τῶν ἄκρων, ἤτοι τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἢ τοῦ ποδός. Μ. Ν. Κ.

πολυδάκτυλος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς δακτύλους, πλείονας τῶν πέντε.

Πολυδάμας [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνδρειοτέρων Τρώων, υἱὸς τοῦ Πανθόου καὶ τῆς Φρόντιδος, ἀδελφὸς τοῦ Εὐφόρβου καὶ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἕκτορος. Ἔμπειρος οἰωνοσκόπος, εὔγλωττος καὶ νουνεχὴς σύμβουλος τῶν Τρώων, ἐπολέμησε γενναίως, φονευθεὶς τελευταῖον ὑπὸ τοῦ Αἴαντος. Κατ' ἄλλας ἀρχαίας πηγὰς ἐσώθη τὴν νύκτα τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας, ἀφοῦ ἐκ προσυνεννοήσεως παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν πόλιν.

— **Πολυδάμας**. Περίφημος ἀθλητὴς ἐκ Σκοτούσσης τῆς Θεσσαλίας, υἱὸς τοῦ Νικίου, ἐκτάκτου σωματικῆς δυνάμεως καὶ ἀναστήματος. Ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰς ἀγῶνα παγκρατίου (408 π. Χ.). Μιμούμενος τὸν Ἡρακλέα συνέλαβεν, ὡς λέγεται, ἐν Ὀλύμπῳ λέοντα καὶ ὅλως ἄοπλος ἐφόνευσε, πνίξας αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν του. Εἰσελθὼν ποτε εἰς ἀγέλην βοῶν, συνέλαβεν ἐκ τοῦ ὀπισθίου ποδὸς τὸν μέγιστον καὶ ἀγριώτατον ταῦρον καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε τὸ ἀτυχὲς ζῷον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐλευθερωθῇ εἰμὴ ἀφοῦ κατέλιπεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πολυδάμαντος τὰς χηλάς. Ἄλλοτε πάλιν κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ διὰ τῶν χειρῶν του ἀκίνητον ἅρμα, ἐνῷ οἱ ἵπποι ἐκάλπαζον. Κληθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Νόθου καὶ μονομαχήσας πρὸς τρεῖς ταυτοχρόνως ἀθανάτους κατέβαλεν αὐτούς. Ἐφονεύθη εὑρισκόμενος μετὰ φίλων του ἐν ὥρᾳ θέρους ἐντὸς σπηλαίου, καταπλακωθεὶς ὑπὸ καταρρευσάντων ὀγκολίθων, τοὺς ὁποίους ἐπεχείρησε νὰ συγκρατήσῃ, φυγόντων τῶν ἄλλων. Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπῆρχε χαλκοῦς αὐτοῦ ἀνδριάς, εἰς τὸ βάθρον τοῦ ὁποίου ἦσαν ἀναγεγραμμένα τὰ κατορθώματά του (*Παυσ.* 463 κ. ἑξ.).

— **Πολυδάμας**. Ἐπιφανὴς Φαρσάλιος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ συμπολῖταί του ἐνεπιστεύθησαν κατόπιν ἐμφυλίων ἀγώνων τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν προσόδων αὐτῆς κατὰ τοὺς κειμένους νόμους. Ὁ Πολυδάμας ἐκυβέρνησεν ἄριστα, δίδων ἀπολογισμὸν ἕκαστον ἔτος, πλουσιώτατος δὲ τυγχάνων διέθετεν ἐξ ἰδίων χρήματα ὁσάκις ἀπῄτουν τοῦτο αἱ ἀνάγκαι τῆς πόλεως, ἀναλαμβάνων ταῦτα ἐκ τῶν περισσευμάτων. Ἀπειλουμένης τῆς Φαρσάλου ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος, ἦλθεν εἰς Σπάρτην καὶ ἐζήτησε βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως, ἀπησχολημένοι μὲ τὸν πρὸς τοὺς Θηβαίους πόλεμον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ βοηθήσουν τὸν Πολυδάμαντα, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν εἰς τὸν Ἰάσονα, γενόμενος σύμμαχος αὐτοῦ (374). Ἀποθανόντος τοῦ Ἰάσονος ὁ Πολυδάμας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Πολύφρονος (*Ξενοφ.* Ἑλλην. 6, 12, καὶ 6, 4, 33).

— **Πολυδάμας**. Ἑταῖρος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἔφερε πρὸς τοὺς ἐν Μηδίᾳ στρατηγοὺς τὴν διαταγὴν νὰ θανατώσωσι τὸν γέροντα Παρμενίωνα (*Ἀρρ.* Ἀναβ. 3, 26, 3). Π. Α. Ρ.

Πολυδάμνα [*Μυθολ.*]. Σύζυγος τοῦ Θῶνος, βασιλέως τῆς ὁμωνύμου ἐν τῇ Κάτω Αἰγύπτου πόλεως. Φιλοξενήσασα τὸν Μενέλαον καὶ τὴν Ἑλένην, ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς Τροίας, ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλένην τὸ περίφημον νηπενθὲς φάρμακον, «ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων», ἐκ τοῦ ὁποίου ἔρριψεν αὐτὴ εἰς τὸν οἶνον τοῦ Τηλεμάχου, ἵνα λησμονήσῃ τὰς συμφορᾶς του (*Ὁμήρ.* Ὀδυσσ. δ, 221—234). Α. Θ. Σ.

πολυδάπανος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ πολλὰ δαπανῶν, σπάταλος, ἀντίθ. *φειδωλός*· || ὁ δι' οὗ ἀπαιτεῖται πολλή, μεγάλη δαπάνη, δαπανηρός: «πολυδάπανον ἔργον».

πολυδέγμων,—ονος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ πολλοὺς δεχόμενος, πολλοὺς χωρῶν, εὐρύς: «πολυδέγμων Ἅδης».

Πολυδείμας· βλ. λ. *Πολυδάμας*.

Πολυδέκτης [*Μυθολ.*]. Βασιλεὺς τῆς νήσου Σερίφου, υἱὸς τοῦ Μάγνητος καὶ μιᾶς τῶν Ναϊάδων νυμφῶν. Τούτου βασιλεύοντος ἐξεβράσθη εἰς τὴν παραλίαν τῆς νήσου τὸ φέρον τὴν Δανάην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Περσέα κιβώτιον, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀκρίσιος εἶχε ῥίψει εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Δίκτυς εὑρὼν τὸ κιβώτιον ἤνοιξεν αὐτό, ὡδήγησε τὴν Δανάην καὶ τὸν Περσέα εἰς τὸν οἶκόν του, περιέθαλψε τὴν νεαρὰν μητέρα καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ της. Ἀλλ' ὁ Πολυδέκτης, κυριευθεὶς ὑπὸ σφοδροῦ ἔρωτος πρὸς τὴν Δανάην καὶ θέλων νὰ νυμφευθῇ αὐτὴν ἄκουσαν, ἐζήτησε τρόπον νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνδρωθέντος Περσέως. Προσποιηθεὶς ὅτι προτίθεται νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Οἰνομάου Ἱπποδάμειαν, προσεκάλεσεν εἰς συμπόσιον τοὺς ἐπιφανεῖς Σεριφίους καὶ τὸν Περσέα. Κατὰ τὴν συνήθειαν ἕκαστος τῶν προσκεκλημένων ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ δῶρόν τι πρὸς τὸν βασιλέα. Πάντες συνεφώνησαν νὰ προσφέρουν ἵππον, ἀλλ' ὁ Περσεύς, περιφρονῶν τὴν κοινὴν προσφοράν, προσέθετε ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργοῦς Μεδούσης εἰς τὸν Πολυδέκτην, ἐὰν τὸ ἤθελεν, ὅπερ οὗτος προθύμως ἐδέχθη, πιστεύων ὅτι ἀποστέλλει πρὸς βέβαιον ὄλεθρον τὸν υἱὸν τῆς Δανάης. Ἀλλ' ὅτε ὁ ἥρως, ἐπιτελέσας τὸν ἆθλον, ἐπανῆλθεν εἰς Σέριφον καὶ εὗρε τὴν μητέρα αὐτοῦ ἱκέτιδα παρὰ τὴν βάσιν τῶν βωμῶν τῶν θεῶν, φεύγουσαν τὰς ἀτόπους ὀρέξεις τοῦ Πολυδέκτου, ἀπελίθωσε τοῦτον καὶ τοὺς συντρόφους του διὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης καὶ κατέστησε βασιλέα τῆς νήσου τὸν σωτῆρα ἑαυτοῦ καὶ τῆς μητρός του Δίκτυν (βλ. καὶ λ. *Περσεύς*).

—**Πολυδέκτης**. Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Προκλειδῶν, ὁ ἕβδομος ἀπὸ Ἀριστοδήμου, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Εὐνόμου καὶ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς τοῦ νομοθέτου Λυκούργου. Ἀποθανὼν κατέλιπεν ἔγκυον τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἐγέννησε μετ' ὀλίγον τὸν Χαρίλαον, ἐπιτροπευθέντα ὑπὸ τοῦ Λυκούργου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πολυδέκτου ἡ Σπάρτη διετέλεσεν ἐν εἰρήνῃ. Π. Α. Ρ.

Πολυδένδρι [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Καπανδριτίου τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, πρότερον καλούμενον *Μάζι*. Κάτ. (1928) 367. Κεῖται δυτικῶς τοῦ Καπανδριτίου καὶ ἐγγὺς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Λαρίσης.

—2) Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Βερροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Κόκκοβα*. Κάτ. (1928) 792. Ἡ κοινότης (κάτ. 987) περιλαμβάνει τὸ χωρίον *Χάραδρος* (*πρώην Μπρατίνιστα*), τὴν *μονὴν Προδρόμου* καὶ τὸ *μετόχιον Προδρόμου*. Κεῖται νοτίως τῆς

Digitized by Google

Βερροίας ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ ὄρους Φλάμπουρο, ἐν μέσῳ ἀφθόνων ὑδάτων. Νοτίως αὐτῆς ἁπλοῦται τὸ δάσος τῆς Κόκκοβας, παρ' αὐτὴν δὲ εὑρίσκονται ἐνδιαφέροντα κοιτάσματα χρωμίου. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ὄσσας (Βυσσώκας) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 43.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Σκήτης τῆς ἐπαρχίας Ἀγυιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 357. Κεῖται εἰς 15 χλμ. ἀπόστασιν ἀπὸ Ἀγυιᾶς ἐν μέσῳ μαγευτικοῦ δάσους.

—5) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρυῶν (Ἀλήφακα) τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρότερον καλούμενον *Δραχανί*. Κάτ. (1928) 280.

—6) Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ, μετονομασθὲν οὕτω (πρότερον ἐκαλεῖτο *Δεβλετὴ-Ἀγάτς*) κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν καὶ νομὸν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, μὲ (1920) 122 κατ.

Πολύδενδρον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Σπάτα*. Κάτ. (1928) 324. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τρεῖς ὑδρομύλους.

πολύδενδρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ δένδρα, δασώδης: «πολύδενδρος καὶ πολύσκιος».

πολύδεσμος (ὁ) (Polydesmus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπλοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δεσμιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 60 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Τὰ πολύδεσμα, γενικῶς, ἔχουσι σῶμα πεπλατυσμένον, περιελισσόμενον, σχεδὸν τετραγωνικὸν κατὰ τὴν περιφέρειάν του καὶ κατὰ προτίμησιν ἐνδιαιτῶνται εἰς τόπους ὑγροὺς καὶ δροσεροὺς ὑπὸ τὰς πέτρας ἢ τὰ φυτικὰ συντρίμματα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πολύδεσμος ὁ φαιὸς* (Polydesmus cinereus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸ Ἀλγέριον καὶ ἔχει φαιὸν χρωματισμόν.
Δ. Ν. Π.

Πολυδεύκης *[Μυθολ.]*. Ὁ ἕτερος τῶν *Διοσκούρων* (βλ. λ.).

Πολυδεύκης *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ ἀπλανὴς β Διδύμων, ὅστις εἶναι ἀστὴρ μεγέθους 1,21 καὶ φασματικοῦ τύπου Κο. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι συνήθως ὁ λαμπρότερος τῶν ἀστέρων ἐν ἑκάστῳ ἀστερισμῷ ὀνομάζεται διὰ τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐπῆλθε μεταβολή τις εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ ἀστέρος τούτου ἢ τοῦ Κάστορος, ὅστις φέρεται ὡς α Διδύμων.

Δι' ἰσχυροῦ τηλεσκοπίου ὁ Πολυδεύκης ἐλέγχεται πολλαπλοῦς ἀστήρ, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἓξ τοὐλάχιστον μέλη, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων, ὄντα ἀμυδρά, εὑρίσκονται εἰς σημαντικὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ κυρίου ἀστέρος τοῦ συστήματος. Ὁ Πολυδεύκης εὑρίσκεται ἐγγύτερον ἡμῶν παρὰ ὁ Κάστωρ, ἀπέχων περίπου κατὰ 51 ἔτη φωτός. Ἡ ἀπόστασίς του ὅμως βαίνει βραδέως αὔξουσα. Ἡ ἐτησία ἰδίᾳ κίνησις αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 0'',62, ἡ δὲ φυσικὴ σύστασίς του ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Ἀρκτούρου (βλ. *Δίδυμοι*).
Σ.Π.

Πολυδεύκης, *Ἰούλιος*. Σοφιστὴς καὶ γραμματικὸς ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ναυκράτεως. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχε τὴν ἕδραν τῆς ῥητορικῆς ὁ σοφιστὴς Ἀδριανός· φαίνεται δὲ ὅτι ἐνταῦθα ἠσχολήθη καὶ περὶ τὴν γραμματικήν· διὸ καὶ ἔχει μέσην τάξιν, μεταξὺ γραμματικοῦ καὶ σοφιστοῦ, ὡς ὁ Φρύνιχος. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐγένετο εἷς τῶν διδασκάλων τοῦ βασιλόπαιδος Κομμόδου· κατόπιν δὲ ἡ εὔνοια τοῦ βασιλικοῦ μαθητοῦ κατέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἕδραν τῆς ῥητορικῆς (τῷ 178), ἣν ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου, συμβάντος τὸ πεντηκοστὸν ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ο Πολυδεύκης ἐδημοσίευσε ῥητορικοὺς λόγους, οἵτινες ἀριθμοῦνται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα, ἀλλὰ δὲν διεσώθησαν. Εὐτυχῶς ὅμως διασῴζεται τὸ λεξικὸν αὐτοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται «Ὀνομαστικὸν» καὶ σύγκειται ἐκ 17 βιβλίων. Εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου τούτου ὁ Πολυδεύκης ὠφελήθη καὶ ἐξ ἄλλων λεξικῶν, οἷον τοῦ Διδύμου, τοῦ Τρύφωνος, τοῦ Παμφίλου καὶ τοῦ Σουητωνίου. Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προτελευταίου βιβλίου ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν, ὡς αὐτὸς λέγει, καὶ τὸ «Ὀνομαστικὸν» τοῦ σοφιστοῦ Γοργίου, ὅπερ ὅμως ὀλίγου λόγου ἄξιον κρίνει καὶ κατὰ τὴν φράσιν αὐτοῦ «οὑτωσὶ μὲν ἀκοῦσαι, παιδευτικόν· εἰς πεῖραν δ' ἐλθεῖν, ὀλίγου λόγου». Εἰς τὸ «Ὀνομαστικὸν» τοῦ Πολυδεύκους, διατεταγμένον οὐχὶ κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν, ἀλλὰ καθ' ὕλην, οὐδὲ τὰ εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπαγόμενα ὀνόματα καταλέγονται ἀλφαβητικῶς. Σκοπὸς τοῦ συγγραφέως ἦτο νὰ παράσχῃ κατάλογον ἀττικῶν ὀνομάτων ἑκάστου πράγματος· ἐνιαχοῦ δὲ πρὸς βεβαίωσιν αὐτῶν ἐπάγεται καὶ χωρία συγγραφέων. Σπουδαιότερα τῶν βιβλίων ἰδίως εἶναι τὸ Δ' καὶ τὸ Η'· καὶ ἐν ἐκείνῳ μὲν ὁ λεξικογράφος πραγματεύεται περὶ ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ περὶ τοῦ θεάτρου, τῶν προσωπείων καὶ μουσικῶν ὀργάνων, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν τοῦ Ἰόβα «Θεατρικὴν ἱστορίαν»· ἐν δὲ τῷ Η' τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δικαστήρια τῆς Ἀθηναίων πολιτείας. Ἐν τῷ Β' βιβλίῳ ὠφελήθη ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ ἰατροῦ Ῥούφου «Περὶ ὀνομασίας τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων», ἧς τὰ κυριώτερα μέρη σῴζονται. Καὶ ὡς σοφιστὴς μὲν ὁ Πολυδεύκης ὑπὸ τῶν εἰδημόνων ὀλίγον ἐτιμᾶτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλοστράτου, ἐν τῇ κριτικῇ δ' ὅμως ἱκανῶς ἦτο ἠσκημένος, ὡς ἐμφαίνει καὶ τὸ «Ὀνομαστικὸν» αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι ἔργον πολύτιμον, διότι περιέχει οὐ μόνον γραμματικὰς διδασκαλίας, ἀναφερομένας εἰς τὰ συνώνυμα, ἀλλὰ καὶ θησαυρὸν παντοίων γνώσεων. Δυστυχῶς τὸ χρησιμώτατον τοῦτο βιβλίον περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἐν ἐπιτομῇ, ἐξ ἧς μάλιστα πολλαὶ τῶν μαρτυριῶν ἐξέπεσον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκδόσεις: Α' τοῦ *Ἄλδου* ἐν Ἑνετίᾳ 1502. Β' *Hemsterhuis* ἐν Amsterdam 1706. Γ' ἔκδοσις μετὰ σημειώσεων τῶν προηγουμένων ἐκδοτῶν ὑπὸ *Dindorf* 1824 (5 τόμ.)· *Imm. Bekker* 1866, καὶ νέα ὑπὸ *Bethe*. Μονογραφίαι ἐπὶ εἰδικῶν μερῶν: *Rohde*, De Pollucis in apparatu scinico κλπ. (Lipsiae 1870). — *Stoentin*, De Julii Pollucis in pupl. Atheniensium antiquitatibus (1875).—*R. Michaelis* (1877).—*Ed. Zarnkes*, Symbolae ad Julii Poll. de partibus corporis humani (Lipsiae 1885).
Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Πολυδεύκης (Pollux) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων παρὰ τὰ ἰταλικὰ σύνορα, ἐν τῷ καντονίῳ Βαλαί, νοτίως τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ῥοδανοῦ ποταμοῦ. Εἶναι μία τῶν διδύμων κορυφῶν, ὧν ἡ ἑτέρα ὀνομάζεται *Κάστωρ*. Ὁ σιδηρόδρομος φθάνει μέχρι τῆς πρὸς Β. αὐτοῦ κωμοπόλεως Ζερμάτ. Περιβάλλεται ὑπὸ παγετώνων καὶ ἔχει ὕψος 4.094 μ.
Σ. Κ. Γ.

πολυδεύκης (ὁ) (Pollux) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ καισίου, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σκαπολίθων. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $H_2Cs_4Al_4Si_9O_{27}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους μὲ ἕδρας ἑξαέδρου καὶ δελτοειδοῦς δωδεκαέδρου συνήθως ὅμως ἀπαντᾷ εἰς ἀκανόνιστα κοκκία μὲ θραυσμὸν κογχώδη. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 2,9, σκληρότητα 6, λάμψιν ἰσχυρὰν ὑαλώδη, εἶναι ἄχρους καὶ εὑρίσκεται μετὰ τοῦ ὀρυκτοῦ κάστορος ἐντὸς ῥωγμῶν τοῦ γρανίτου τῆς Ἔλβας.
Γ. Β.

«Πολυδεύκης». Κέρκουρος, ναυπηγηθεὶς ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦ Πόρου τῷ 1842 καὶ διαλυθεὶς τῷ 1860, ὅτε ἐναυπηγήθη νέος κέρκουρος ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ὁ πρῶτος ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου καὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ναυστάθμου καὶ Πειραιῶς (*Φωκᾶ*, «Χρον. Ἑλλ. Β. Ν.», σελ. 320).
Σ. Ε. Λ.

πολυδιψία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπερβολικὴ ἀνάγκη τοῦ πίνειν. Παρατηρεῖται δὲ εἴς τινας πυρετικὰς νόσους, εἰς τὸν διαβήτην ἰδίᾳ, καὶ δὴ τὸν ἄποιον καλούμενον, καὶ ὡς φαινόμενον ψυχοπαθειῶν τινων.
Μ. Ν. Κ.

Πολυδούρη, *Μαρία*. Ἑλληνὶς λυρικὴ ποιήτρια, γεννηθεῖσα τῷ 1905 ἐν Καλάμαις καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1930. Ἐγκατεστάθη ἀπὸ τοῦ 1920 ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐπεράτωσε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα, ἀκολούθως δὲ διωρίσθη ὑπάλληλος ἐν τῇ νομαρχίᾳ Ἀττικοβοιωτίας, παρακολουθήσασα ἅμα καὶ ἐπὶ διετίαν μαθήματα νομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Τῷ 1926 μετέβη εἰς Παρισίους, μετὰ βραχὺ ὅμως (Ἰούνιος 1928), τρωθείσης καιρίως τῆς ὑγείας της, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν «Σωτηρίαν», ὅπου καὶ ἀπεβίωσε. Ποιήματα ἐδημοσίευσε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν «Ἕσπερον» τῆς Σύρου (1922) καὶ εἰς ἄλλα περιοδικὰ («Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις», «Πνοὴ» κλπ.). Ἐξέδωκε συλλογάς: «Οἱ τρίλλιες ποὺ σβήνουν» (1928) καὶ «Ἠχὼ στὸ Χάος» (1929). Ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τέχνης καὶ ἐπὶ τῆς τύχης της θεωρεῖται ὅτι ἔσχεν ὁ σύνδεσμός της μετὰ τοῦ Κ. Καρυωτάκη. Ἡ ποιητικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία τῆς Πολυδούρη ὡς καὶ ἡ στιχουργία αὐτῆς, παρ' ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν εὐχερῶς χρησιμοποιηθέντων ῥυθμῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας μετέστη τέλος εἰς τὸν ἐλεύθερον στίχον, χαρακτηρίζεται ὑπὸ φυσικότητος. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα ποιητικῆς ἐναργείας εἶναι παρ' αὐτῇ φυσικά, παρουσιάζουν δὲ ἱκανὰς πρὸς ἄλληλα διαφορὰς ὑπὸ ἔποψιν πρωτοτυπίας, πειστικότητος καὶ τέχνης· διὰ τοῦτο καὶ ἀξιοσημείωτοι εἶναι, κατ' ἐξαίρεσιν, μεταξὺ αὐτῶν αἱ εὑρέσεις, ἀβίαστοι ὅσον καὶ πολυάριθμοι, μαρτυροῦσαι πηγαίαν ποιητικὴν φαντασίαν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων της. Ἡ λυρικὴ της ποίησις ἀπαρτίζεται ἐξ ἐλεγειῶν. Ἡ ξένη πρὸς πᾶσαν φιληδονίαν ἢ βακχείαν ὑπερευαισθησία αὐτῆς, φυσιολατρική, συμπαθητικὴ καὶ ἐρωτική, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐέξαπτος καὶ εἰς τοὺς ἐλαχίστους ἐρεθισμούς, φέρει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου τὴν βαθεῖαν δρᾶσιν τῆς νόσου, ἐξ ἧς ἔπασχεν. Ἡ κλαυθμηρὰ διάθεσις παρ' αὐτῇ ἀφυπνίζεται, ἐκ πρώτης ὄψεως παραδόξως, ἀπὸ πᾶν τὸ προστυχόν. Καίπερ συχνάκις περιγραφική, οὐδέποτε ὅμως κατὰ βάθος ἀντικειμενική, ἀνάγει ἀμέσως εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς ὁλόκληρον τὸ περιβάλλον· ταυτόσημος εἶναι καὶ ἡ ἀνάμειξις τῶν φυσικῶν περιγραφῶν μετ' ἰνδαλμάτων τῆς φαντασίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκαταλείπεται ἄνευ δισταγμοῦ. Εἶναι λυρικὴ καὶ ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν γραμματολογικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν τεχνικήν, τουτέστιν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ὑφὴν τῆς ποιητικῆς μορφῆς, ὅπου ἐπιδιώκει τὴν λεπτότητα, τὴν λιτότητα, τὴν διαφάνειαν καὶ τὴν ὀξύτητα. Ἡ λυρικὴ ἐλεγεία ἐμφανίζεται εἰς σημεῖά τινα τοῦ ἔργου της μετ' ἀρτιότητος οὐχὶ συνήθους.
ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

πολυδρακούλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βραχυλεπὶς* (βλ. λ.).

Πολύδροσον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, πρότερον καλούμενον *Μαρατιό*. Κάτ. (1928) 245. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χαλανδρίου τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 202. —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν δύο συνοικιῶν *Ἄνω καὶ Κάτω Πολυδρόσου* (πρῴην *Ἄνω καὶ Κάτω Σουβάλας*). Κάτ. (1928) 1.576. Κεῖται ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Παρνασσοῦ, ἔνθα ἡ Πίνδος συμβάλλει μετὰ τοῦ Κηφισοῦ, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς, ἀλευρόμυλον, ἐκκοκκιστήρια, ἐργοστάσιον ἠλεκτροπαραγωγῆς καὶ ὑδρομύλους.

πολύδροσος (ὁ) (Polydrosus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*. Τὰ ἀκμαῖα, μετρίου μεγέθους, εἶναι φυλλοφάγα, αἱ δὲ προνύμφαι ῥιζόβιοι. Περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, ὧν τινα ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ ὀπωροφόρα καὶ δασικὰ δένδρα. Τὸ εἶδος Polydrosus micans προσβάλλει τὴν λεπτοκαρυάν, τὸ δὲ Polydrosus sericeus τὴν μηλέαν καὶ ἀχλαδέαν. Πλεῖστα ἕτερα εἴδη προσβάλλουν διάφορα δένδρα μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ἐνδείκνυται ἡ συλλογὴ τῶν ἀκμαίων.
Ε. Τ. Ε.

πολυδυμίτης (ὁ) (Polydymit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοάλας τοῦ νικελίου, σιδήρου καὶ κοβαλτίου $(Ni\ Fe\ Co)_4\ S_5$, τοῦ ὁποίου ἡ περιεκτικότης εἰς νικέλιον ἀνέρχεται εἰς 60 %. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν κανονικῶν ὀκταέδρων ἢ πινακοειδοῦς ἀναπτύξεως τῶν ἑδρῶν αὐτῶν. Ἔχει σκληρότητα 4,5, εἰδικὸν βάρος 4,8—4,81 καὶ χρῶμα τεφρὸν μὲ ἀπόχρωσιν κιτρίνην. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Grüneau, Käusersteimel καὶ Lammerichskaule.
Γ. Β.

πολύδυμοι *κρύσταλλοι* *[Κρυσταλλ.]*. Ὀνομάζονται οὕτως οἱ κρύσταλλοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ κρυσταλλικὰ ἄτομα περισσότερα τῶν δύο, τὰ ὁποῖα συμφύονται εἰς ἕνα κρύσταλλον, ἀνὰ δύο δὲ λαμβανόμενα εὑρίσκονται μεταξύ των εἰς κατάστασιν διδυμίας. Τὸ φαινόμενον καλεῖται *πολυδυμία*, ἀποτελεῖ δὲ χαρακτηριστικὴν κρυσταλλογραφικὴν ἰδιότητα ὡρισμένων ὀρυκτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ πλαγιόκλαστα. Ἡ πολυδυμία εἶναι ἐπανάληψις τῆς διδυμίας εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὀρυκτὸν καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὰ ὀρυκτά, τῶν ὁποίων οἱ δίδυμοι εἶναι ἡμιτροπικοί, ἡ δὲ θέσις τοῦ δευτέρου κρυσταλλικοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ πρῶτον εἶναι θέσις στροφῆς κατὰ 180°. Συνέπεια τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι ὅτι εἰς ἕνα πολύδυμον κρύσταλλον τὰ κατὰ σειρὰν περιττὰ τὸν ἀριθμὸν κρυσταλλικὰ ἄτομα παρουσιάζουν τὸν αὐτὸν κρυσταλλογραφικὸν προσανατολισμόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα, ἄρτια τὸν ἀριθμόν, κρυσταλλικὰ ἄτομα, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἰς τὰς μικροσκοπικὰς τομὰς τοῦ ὀρυκτοῦ ὑπὸ τὸ πολωτικὸν μικροσκόπιον ἐμφανίζουν σύγχρονον κατάσβεσιν ἐναλλὰξ τὰ ἄρτια ἢ τὰ περιττὰ τὸν ἀριθμὸν κρυσταλλικὰ ἄτομα τοῦ πολυδύμου κρυστάλλου. Τοιουτοτρόπως ἐμφανίζεται ἡ χαρακτηριστικὴ *ταινίωσις τῆς πολυδυμίας*, ἐκ τῆς ὁποίας ἀναγνωρίζεται ὁ πολύδυμος κρύσταλλος.
Γ. Β.

Πολυδώρα *[Μυθολ.]*. —1) Μία τῶν Ὠκεανίδων, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 354). —2) Μήτηρ τοῦ Ἴδα καὶ τοῦ Λυγκέως. —3) Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ καὶ σύζυγος τοῦ Σπερχειοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὸν Δρύοπα (*Ἀντ. Λιβ.* 32). —4) Θυγάτηρ τοῦ Μελεάγρου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, θυγατρὸς τοῦ Ἴδα, καὶ σύζυγος τοῦ Πρωτεσιλάου, αὐτοκτονήσασα ἅμα ἔμαθε τὸν θάνατόν του (*Παυσ.* IV, 2, 7). —5) Θυγάτηρ τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Ἀντιγόνης, ἀδελφὴ τοῦ Ἀχιλλέως. Λαβοῦσα σύζυγον τὸν Βῶρον τοῦ Περιήρους, ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Σπερχειοῦ τὸν Μενέλαον, ὅστις ἠκολούθησε τὸν Ἀχιλλέα εἰς Τροίαν (Ἰλ. Π, 176, *Ἀπολλοδ.* III, 13, 1).
Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Πολυδώρα *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Προποντίδος (*Στεφ. Βυζ.* 532, 10) ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον πλησίον τῆς Κυζίκου (πλάτ. 40°23′ 00″ Β., μῆκ. 27°47′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara), ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων *Ταουσὰν-ἀντά*. Σ. Ε. Λ.

πολυδωρία (ἡ)· τὸ νὰ παρέχῃ τις πολλὰ δῶρα, γενναιοδωρία, ἐλευθεριότης.

Πολυδώριον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Λιμνόρροια*.

πολύδωρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλὰ δῶρα λαβών, ὁ εἰς ὃν πολλὰ ἐδωρήθησαν: «πολύδωρος Πηνελόπη» ὡς λαβοῦσα πολλὰ δῶρα ὡς προῖκα.

Πολύδωρος *[Μυθολ.]*. —1) Βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, υἱὸς τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἁρμονίας. Ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Νυκτέως Νυκτηΐδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Λάβδακον (*Ἀπολλοδ.* 3, 5, 1). Κατὰ τὸν Ἡσίοδον (Θεογ. 977) ὑπῆρξε Πολύδωρός τις ἔγγονος τοῦ Κάδμου, υἱὸς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Αὐτονόης καὶ τοῦ Ἀρισταίου. —2) Εἷς τῶν κυριευσάντων τὰς Θήβας Ἐπιγόνων, υἱὸς τοῦ Ἱππομέδοντος. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου ὑπῆρχεν ἐν Ἄργει ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ. —3) Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Πριάμου ἐκ τῆς Λαοθόης. Ὁ πατήρ του ἠγάπα αὐτὸν ὑπερβαλλόντως καὶ τὸν συνεβούλευε νὰ μὴ ἐξέρχεται εἰς μάχην μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὗτος παρήκουσε τὰς πατρικὰς συμβουλὰς καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (*Ὁμ.* Ἰλ. Υ. 407). Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ποιητὰς υἱὸς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης, τὸν ὁποῖον οἱ γονεῖς του ἐνεπιστεύθησαν μετὰ θησαυρῶν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θρᾴκης Πολυμήστορα, γαμβρόν των ἐπὶ θυγατρί, πρὸς ἀσφάλειαν. Ὁ κακοῦργος ὅμως οὗτος βασιλεύς, κυριευθείσης τῆς Τροίας, θέλων νὰ σφετερισθῇ τοὺς θησαυρούς, ἐφόνευσε τὸν ἀτυχῆ Πολύδωρον καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἑκάβη εὑροῦσα τὸ ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκβρασθὲν πτῶμα τοῦ υἱοῦ της εἰς τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον, ἔνθα οἱ Ἕλληνες εἶχον φέρει αὐτὴν αἰχμάλωτον, ἐφόνευσε μετὰ τῶν συναιχμαλώτων της πρὸς ἐκδίκησιν τὰ δύο τέκνα τοῦ Πολυμήστορος, τοῦτον δ' ἐτύφλωσε (*Εὐρ.* Ἑκάβη). Ὁ Βιργίλιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Αἰνείας ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν θρᾳκικὴν παραλίαν ἔμαθε κατὰ θαυμαστὸν τρόπον τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυδώρου. Ἀποσπάσας κλάδον μυρσίνης τινὸς παρετήρησεν ἔκπληκτος αἷμα ῥέον ἐκ τοῦ φυτοῦ, ἡ σκιὰ δὲ τοῦ Πολυδώρου ἐμφανισθεῖσα διηγήθη εἰς αὐτὸν τὰ πάντα (*Βιργ.* Αἰν. 3, 49). Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἡ Ἰλιόνη, θυγάτηρ τοῦ Πριάμου καὶ σύζυγος τοῦ Πολυμήστορος, ἀνέλαβε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἀδελφοῦ της, λέγουσα ὅτι ἦτο ὁ υἱός της Δηΐπυλος, τὸν πραγματικὸν δὲ υἱόν της παριστῶσα ὡς τὸν Πολύδωρον. Θέλοντες δ' οἱ Ἕλληνες νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὴν γενεὰν τοῦ Πριάμου ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Πολυμήστορος νὰ θανατώσῃ τὸν Πολύδωρον ὑποσχεθέντες εἰς αὐτὸν θησαυροὺς καὶ τὴν Ἠλέκτραν ὡς σύζυγον. Ὁ Πολυμήστωρ συγκατανεύσαν ἐφόνευσεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸν ἴδιον υἱόν, ἡ δ' Ἰλιόνη μαθοῦσα τοῦτο παρὰ τοῦ Πολυδώρου ἐτύφλωσε καὶ ἐφόνευσε τὸν σύζυγόν της.

— **Πολύδωρος.** Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, υἱὸς τοῦ Ἀλκαμένους, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγιδῶν, ἑνδέκατος ἀπὸ Ἀριστοδήμου. Τύπος Ἡρακλείδου βασιλέως, ἐτιμᾶτο μεγάλως ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς εἰς τὰς μάχας ἀνδρείας, εἶχε δ' ἀποκτήσει φήμην λαμπρὰν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀπῳκίσθησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ὁ Κρότων καὶ οἱ Ἐπιζεφύριοι Λοκροὶ καὶ ἐπερατώθη ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ἀφοῦ διῆλθε τὴν ὀξυτέραν αὐτοῦ φάσιν. Ἀλλ' ἅμα τῷ πέρατι τοῦ πολέμου τούτου πολιτικὴ κρίσις δεινὴ συνεκλόνισε τὴν Σπάρτην. Ὁ Πολύδωρος καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἑτέρου οἴκου βασιλεὺς Θεόπομπος, καταπαύσαντες τὸν παλαιὸν μεταξὺ τῶν δύο βασιλικῶν οἴκων ἀνταγωνισμόν, συνέπραξαν καὶ περιώρισαν σημαντικῶς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ δήμου, ἐκδώσαντες ῥήτραν, καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ γέροντες εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ μὴ κυρῶσιν ὅσας ἀποφάσεις τοῦ δήμου δὲν ἐνέκρινον καὶ νὰ διαλύωσι τὴν ἐκκλησίαν (*Πλουτ.* Λυκ. 6, 7). Τὰ περιοριστικὰ ταῦτα μέτρα προὐκάλεσαν ἐξέγερσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ βασιλεία ἐν Σπάρτῃ διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον. Μόνον δ' ἀφοῦ ἐδολοφονήθη ὁ Πολύδωρος ὑπὸ τοῦ Πολεμάρχου, ἐπισήμου τινὸς Σπαρτιάτου, ὁ δὲ Θεόπομπος ἠναγκάσθη ν' ἀποδεχθῇ νεωτερισμοὺς οὐσιωδῶς περιορίζοντας τὰς βασιλικὰς προνομίας, ἐλύθη ἡ κρίσις. Ὁ Πολύδωρος ἐτιμήθη μεγάλως μετὰ τὸν θάνατόν του, ἡ δ' εἰκὼν αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὡς σφραγὶς τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων.

— **Πολύδωρος.** Ἀδελφὸς τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἰάσονος, διαδεχθεὶς τοῦτον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πολύφρονος. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου (370 π. Χ.) (*Ξεν.* Ἑλλην. 6, 4, 33).

— **Πολύδωρος.** Ἕλλην γλύπτης ἐκ Ῥόδου, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' π.Χ. αἰῶνος. Μετὰ τοῦ πατρός του Ἀγησάνδρου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀθηνοδώρου κατεσκεύασε, κατὰ τὸν Πλίνιον, τὸ περίφημον γλυπτικὸν σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος. Π. Α. Ρ.

—**Πολύδωρος, *νεομάρτυς***. Ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γεννηθείς, μετέβη χάριν ἐμπορίας εἰς Κάϊρον τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκεῖ ὑπό τινος Ζακυνθίου ἐξωμότου ὡς γραμματεὺς προσληφθείς, ἐπείσθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἀσπασθῇ τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν μετενόησε καὶ ἀπελθὼν ἐξ Αἰγύπτου μετέβη εἰς Βηρυτὸν καὶ ἐξομολογηθεὶς τὴν ἁμαρτίαν του εἰς τὸν μητροπολίτην ἐνουθετήθη ὑπ' αὐτοῦ τὰ προσήκοντα καὶ ἀπεστάλη εἴς τινα μονὴν τοῦ Λιβάνου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μωαμεθανοὶ τῆς Βηρυτοῦ, πληροφορηθέντες τοῦτο, ἐξηγέρθησαν καὶ ἠπείλουν τὸν μητροπολίτην, ὁ Πολύδωρος ἔφυγεν εἰς Πτολεμαΐδα τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰόπην, ὅπου εὑρὼν πλοῖον σαμιακὸν ἀπέπλευσεν εἰς Χίον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην, ὁπόθεν κατῆλθεν εἰς Νέαν Ἔφεσον. Ἐκεῖ δέ, παρουσιασθεὶς πρὸς τὸν μουφτῆν, μετὰ πολλῆς ἀφελείας ὡμολόγησεν ὅτι εἶναι Χριστιανός. Ὁ μουφτῆς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν προσεπάθησαν μὲν κατ' ἀρχὰς διὰ κολακειῶν καὶ ἀπειλῶν νὰ μεταπείσωσι τὸν Πολύδωρον, ὅπως μείνῃ πιστὸς εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, ἐπειδὴ δ' οὗτος ἐπέμεινεν ὁμολογῶν ὅτι Χριστιανὸς ἐγεννήθη καὶ Χριστιανὸς θὰ ἀποθάνῃ, ὑπέβαλεν αὐτὸν εἰς σκληροτάτας βασάνους καὶ τέλος τὸν ἀπηγχόνισαν τὴν 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1794. Ε. Γ. Π.

πολυεδρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων σχῆμα πολυέδρου: «πολυεδρικὴ κρύσταλλος».

—***πολυεδρικὸς χάλυψ*** *[Μεταλλοτ.]*. Εἰδικὸς χάλυψ ἔχων ἱστὸν αὐστενιτικόν. Ὁ ἱστὸς οὗτος ἐμφανίζεται συνήθως εἰς τὸ μικροσκόπιον ὑπὸ μορφὴν χονδρῶν κόκκων ἐν εἴδει πολυέδρων, συγκειμένων ἐκ μικτῶν κρυστάλλων διαλύματος ἀνθρακώματος σιδήρου, τοῦ σεμεντίτου, ἐντὸς σιδήρου ἀλλοτροπικῆς καταστάσεως γ. Ὁ αὐστενίτης δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐν τῇ συνήθει θερμοκρασίᾳ εἰμὴ μόνον παρουσίᾳ καὶ ἄλλων συστατικῶν, ὡς τὸ μαγγάνιον καὶ τὸ νικέλιον (βλ. λ. *νικέλιον* καὶ *μαγγανιοχάλυψ*). Θ. Χ.

πολύεδρον (τό)· στερεὸν περατούμενον πανταχόθεν εἰς ἐπίπεδα πολύγωνα καλούμενα ἕδρας.

—*[Στερεομ.] Πολύεδρον* καλεῖται τὸ στερεόν, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπίπεδα σχήματα. Τὰ ἐπίπεδα ταῦτα σχήματα καλοῦνται *ἕδραι* τοῦ πολυέδρου. Αἱ πλευραὶ τῶν ἑδρῶν λέγονται *ἀκμαὶ* τοῦ πολυέδρου. Καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν σχηματιζομένων ὑπὸ τῶν ἑδρῶν στερεῶν γωνιῶν *κορυφαὶ* τοῦ πολυέδρου, αἱ δὲ στερεαὶ αὗται γωνίαι, *γωνίαι* τοῦ πολυέδρου. *Διαγώνιος* πολυέδρου καλεῖται πᾶν εὐθύγραμμον τμῆμα συνδέον δύο κορυφὰς αὐτοῦ μὴ κειμένας ἐν τῇ αὐτῇ ἕδρᾳ. Τὸ πολύεδρον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑδρῶν ὀνομάζεται

ρῶν. Ἐὰν αἱ ἕδραι τοῦ ὁμοιομεροῦς πολυέδρου εἶναι κανονικὰ πολύγωνα καὶ αἱ γωνίαι αὐτοῦ ἴσαι, τὸ πολύεδρον λέγεται *κανονικόν*. Τὰ κανονικὰ πολύεδρα, ἢ πολύεδρα τοῦ Πλάτωνος (ὅστις πρῶτος τὰ εὗρε), δὲν εἶναι ἄπειρα (ὅπως τὰ κανονικὰ πολύγωνα), ἀλλὰ μόνον πέντε, τὰ ἑξῆς:

Τὸ *τετράεδρον*, ἔχον τέσσαρας ἕδρας, 4 κορυφὰς Α, Β, Γ καὶ Δ καὶ ἓξ ἀκμάς. Ἑκάστη ἕδρα αὐτοῦ εἶναι ἰσόπλευρον τρίγωνον· αἱ δὲ στερεαὶ αὐτοῦ γωνίαι σχηματίζονται ἑκάστη ἐκ τριῶν ἑδρῶν. Τὸ *κανονικὸν ἑξάεδρον* ἢ *κύβος*, ἔχον 6 ἕδρας, 12 ἀκμὰς καὶ ὀκτὼ κορυφὰς τὰς Η, Θ, Ι, Σ, Μ, Ν, Κ καὶ Λ. Ἑκάστη ἕδρα αὐτοῦ εἶναι τετράγωνον καὶ ἑκάστη στερεὰ γωνία αὐτοῦ σχηματίζεται ἀπὸ τρεῖς ἕδρας καθέτους ἐπ' ἀλλήλας ἀνὰ δύο· ἤτοι ἑκάστη γωνία αὐτοῦ εἶναι τρισορθογώνιος στερεὰ γωνία. Ὁ κύβος εἶναι τὸ κανονικώτερον ὅλων τῶν στερεῶν σχημάτων καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνεται ὡς μονὰς μετρήσεως ὄγκων. Τὸ *κανονικὸν ὀκτάεδρον*, ἔχον 8 ἕδρας ἰσόπλευρα τρίγωνα, 12 ἀκμὰς καὶ 6 κορυφάς· δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδρῶν αὐτοῦ εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κορυφῶν τοῦ κύβου καὶ τἀνάπαλιν. Διὰ τοῦτο δύναται νὰ προκύψῃ τὸ ἓν ἐκ τοῦ ἄλλου στερεοῦ ἐὰν τμηθῶσιν αἱ στερεαὶ αὐτοῦ γωνίαι δι' ἐπιπέδων, ὅτε ἑκάστη κορυφὴ θ' ἀντικατασταθῇ δι' ἕδρας. Τοιαύτας μετατροπὰς στερεῶν σχημάτων διδάσκει ἡ μαθηματικὴ κρυσταλλογραφία, ἀντικείμενον ἔχουσα τὴν σπουδὴν τῶν σχημάτων τῶν κρυστάλλων. Αἱ κορυφαὶ τοῦ ὀκταέδρου εἶναι αἱ Π, Φ, Χ, Ψ, Ζ καὶ Τ. Ἑκάστη στερεὰ γωνία του σύγκειται ἀπὸ 4 ἕδρας. Τὸ ὀκτάεδρον δύναται νὰ νοηθῇ ὡς συγκείμενον ἐκ δύο τετραγωνικῶν πυραμίδων ἐχουσῶν κοινὴν βάσιν, τὴν ΦΧΨΖ, καὶ κορυφὰς Π καὶ Τ, συμμετρικὰς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς βάσεως. Τὸ *κανονικὸν δωδεκάεδρον*, ἔχον 12 ἕδρας, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶναι κανονικὸν πεντάγωνον, 20 κορυφὰς καὶ 30 ἀκμάς. Ἐν τῷ σχήματι φαίνονται ἡ ἐπάνω ἕδρα Α καὶ 5 ἕδραι ἐμπρός, ὑπολείπονται 5 ἕδραι ὄπισθεν καὶ μία ἕδρα κάτω. Ἑκάστη τῶν στερεῶν γωνιῶν τοῦ δωδεκαέδρου σύγκειται ἐκ τριῶν ἑδρῶν.

Τέλος τὸ *κανονικὸν εἰκοσάεδρον*, ἔχον 20 ἕδρας, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶναι ἰσόπλευρον τρίγωνον, 12 κορυφὰς καὶ 30 ἀκμάς. Ἑκάστη τῶν στερεῶν γωνιῶν σύγκειται ἐκ 5 ἑδρῶν. Ἐν τῷ σχήματι φαίνονται αἱ 10 ἔμπροσθεν ἕδραι αὐτοῦ.

Ἐγγεγραμμένη σφαῖρα εἰς κανονικὸν πολύεδρον καλεῖται ἡ σφαῖρα ἡ ἐφαπτομένη τῶν ἑδρῶν τοῦ πολυέδρου (εἶναι δὲ τοῦτο δυνατὸν εἰς πᾶν κανονικὸν πολύεδρον). *Περιγεγραμμένη* δὲ ἡ σφαῖρα, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁποίας κεῖνται αἱ κορυφαὶ τοῦ πολυέδρου (εἶναι καὶ τοῦτο δυνατὸν διὰ τὰ κανονικὰ πολύεδρα). *Ἐφαπτομένη* τῶν ἀκμῶν τοῦ πολυέδρου καλεῖται ἡ σφαῖρα ἡ ἐφαπτομένη πασῶν τῶν ἀκμῶν τοῦ πολυέδρου, ὑπάρχει δὲ τοιαύτη διὰ πᾶν κανονικὸν πολύεδρον καὶ εἶναι μικροτέρα τῆς περιγεγραμμένης καὶ μεγαλυτέρα τῆς ἐγγεγραμμένης.

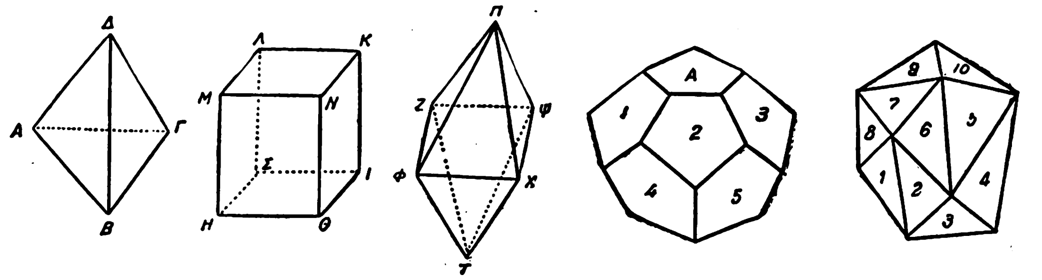

τετράεδρον — ἑξάεδρον ἢ κύβος — ὀκτάεδρον — δωδεκάεδρον — εἰκοσάεδρον

Κανονικὰ πολύεδρα ἢ πολύεδρα Πλάτωνος.

ἰδιαιτέρως *τετράεδρον*, *πεντάεδρον*, *ἑξάεδρον* καὶ οὕτω καθεξῆς, ἐὰν ἔχῃ τέσσαρας, πέντε, ἓξ κλπ. ἕδρας. Τὸ ἁπλούστερον ὅλων τῶν πολυέδρων εἶναι τὸ τετράεδρον.

Τὸ πολύεδρον λέγεται *κυρτόν*, ἐὰν ἑκάστη ἕδρα αὐτοῦ προεκτεινομένη ἀφήνῃ τὸ στερεὸν πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος αὐτῆς. Ἐὰν κυρτὸν πολύεδρον τμηθῇ ὑπὸ ἐπιπέδου, ἡ τομὴ εἶναι κυρτὸν πολύγωνον. Τὸ πλῆθος τῶν ἑδρῶν, τῶν ἀκμῶν καὶ τῶν κορυφῶν οἱουδήποτε πολυέδρου ἔχει τὴν ἑξῆς ἰδιότητα, εὑρεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Εὐλήρου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀκμῶν κατὰ δύο αὐξηθεὶς δίδει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑδρῶν καὶ κορυφῶν· ἤτοι ἂν Α εἶναι αἱ ἀκμαὶ ἑνὸς πολυέδρου, Ε αἱ ἕδραι του καὶ Κ αἱ κορυφαὶ αὐτοῦ, θὰ εἶναι:

$$\mathrm{A} + 2 = \mathrm{E} + \mathrm{K}$$

Τὸ ἁπλούστερον πολύεδρον, τὸ τετράεδρον, ἔχει ἓξ ἀκμάς, ὥστε πολύεδρον μὲ ὀλιγωτέρας τῶν ἓξ ἀκμὰς δὲν ὑπάρχει. Ὡσαύτως δὲν ὑπάρχει πολύεδρον μὲ ἑπτὰ ἀκμάς· διότι τὸ μὲν τετράεδρον ἔχει ἓξ ἀκμάς, τὸ δὲ ἁπλούστερον πεντάεδρον (ἡ τετραγωνικὴ πυραμίς) ἔχει ὀκτὼ καὶ τὸ πεντάεδρον τριγωνικὸν πρῖσμα ἐννέα ἀκμάς.

Ὁμοιομερὲς λέγεται τὸ πολύεδρον, οὗτινος αἱ στερεαὶ γωνίαι ἔχουσι πᾶσαι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἑδρῶν καὶ αἱ ἕδραι πᾶσαι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πλευ-

Ἀριθμητικαὶ σχέσεις τῶν στοιχείων κανονικῶν πολυέδρων. Ἔστωσαν: α ἡ ἀκμὴ κανονικοῦ πολυέδρου, Α ἡ δίεδρος γωνία, R ἡ ἀκτὶς τῆς περιγεγραμμένης σφαίρας, ρ ἡ ἀκτὶς τῆς ἐφαπτομένης τῶν ἀκμῶν σφαίρας, r ἡ ἀκτὶς τῆς ἐγγεγραμμένης σφαίρας, S ἡ ἐπιφάνεια τοῦ στερεοῦ, V ὁ ὄγκος τοῦ στερεοῦ, τότε ἔχομεν τὰς ἑξῆς σχέσεις:

I) τετραέδρου:

$$R=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{6} \quad \rho=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{2} \quad r=\frac{1}{12}\alpha\sqrt{6}$$

$$\text{συν}\,A=\frac{1}{3}$$

$$S=\alpha^2\sqrt{3} \qquad V=\frac{1}{12}\alpha^3\sqrt{2}.$$

II) κύβου: $R=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{3} \quad \rho=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{2} \quad r=\frac{1}{2}\alpha$

$$\text{συν}\,A=0$$

$$S=6\alpha^2 \qquad V\alpha^3$$

III) ὀκταέδρου: $R=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{2} \quad \rho=\frac{1}{2}\alpha \quad r=\frac{1}{6}\alpha\sqrt{6}$

$$\text{συν}\,A=-\frac{1}{3}$$

$$S=2\alpha^2\sqrt{3} \qquad V=\frac{1}{3}\alpha^3\sqrt{2}$$

Digitized by Google

IV) δωδεκαέδρου:

$$R=\frac{1}{4}\alpha(\sqrt{15}+\sqrt{3})\quad \varrho=\frac{1}{8}\alpha(\sqrt{5}+1)^2\quad r=\alpha\sqrt{\frac{25+11\sqrt{5}}{10}}$$

$$\varepsilon\varphi A=-2$$

$$S=3\alpha^2\sqrt{25+10\sqrt{5}}\qquad V=\frac{5}{2}\alpha^3\sqrt{\frac{47+25\sqrt{5}}{10}}$$

V) εἰκοσαέδρου:

$$R=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{\frac{5+\sqrt{5}}{2}}\quad \varrho=\frac{1}{4}\alpha(\sqrt{5}+1)\quad r=\frac{1}{2}\alpha\sqrt{\frac{7+3\sqrt{5}}{6}}$$

$$\eta\mu A=\frac{2}{3}$$

$$S=5\alpha^2\sqrt{3}\qquad V=\frac{5}{12}\alpha^3(3+\sqrt{5})$$

Ἐκ τῶν τύπων τούτων φαίνεται ὅτι ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀκμὴν τὸ ὀγκωδέστερον τῶν κανονικῶν πολυέδρων εἶναι τὸ δωδεκάεδρον. *Ὁμοιομερὲς* λέγεται τὸ πολύεδρον, τοῦ ὁποίου αἱ ἕδραι εἶναι πᾶσαι τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ πολύγωνα καὶ ἑκάστη τῶν στερεῶν γωνιῶν αὐτοῦ σύγκειται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἑδρῶν (π. χ. πᾶσαι τριέδροι, τετράεδροι κτλ.). Τὰ ὁμοιομερῆ πολύεδρα εἶναι πέντε εἰδῶν (ὅσα καὶ τὰ κανονικά). Πᾶν κανονικὸν πολύεδρον εἶναι ὁμοιομερές, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀντιστρόφως· διότι τὰ ἁπλῶς ὁμοιομερῆ πολύεδρα δὲν ἔχουσιν, ἐν γένει, τὰς ἕδρας των κανονικὰ πολύγωνα.

Δύο πολύεδρα λέγονται *ὅμοια*, ἐὰν ἔχωσι τὸν αὐτὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἑδρῶν, αἱ δὲ ἕδραι τοῦ ἑνὸς εἶναι ὅμοια πολύγωνα τῶν ἑδρῶν τοῦ ἄλλου καὶ ἐὰν αἱ ὑπὸ τῶν ὁμοίων ἑδρῶν σχηματιζόμεναι στερεαὶ γωνίαι τῶν πολυέδρων εἶναι ἴσαι. Πᾶν πολύεδρον δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς πυραμίδας, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ληφθῇ ἐσωτερικὸν σημεῖον τοῦ πολυέδρου καὶ ἐξ αὐτοῦ ν' ἀχθῶσιν εὐθεῖαι ἐπὶ τὰς κορυφὰς αὐτοῦ. Δύο ὅμοια πολύεδρα διαιροῦνται εἰς ἰσαρίθμους πυραμίδας, ὁμοίας καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν τεταγμένας. Ν. Γ.

πολύεδρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς ἕδρας, ὁ εἰς πολλὰς ἕδρας περατούμενος· || *πολύεδρον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

πολυειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἐκ πολλῶν εἰδῶν ἀποτελούμενος, ποικίλος.—Ἐπίρρ. ***πολυειδῶς***.

Πολυειδής, ***Θεόκλητος.*** Εἷς τῶν πεπαιδευμένων καὶ γλωσσομαθῶν κληρικῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Ἀδριανουπόλει περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐκ γονέων εὐκαταστάτων, ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων. Τῷ 1713 ἐχειροτονήθη διάκονος, μετὰ ἑξαετίαν δὲ ἱερεύς, ὁπότε προσκληθεὶς εἰς Οὐγγαρίαν ἐχρημάτισεν ἐπὶ πενταετίαν (1719—1724) ἐφημέριος τῶν ἐν Τοκάϊᾳ ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐπιστρέψας εἰς Μακεδονίαν προήχθη τῷ 1725 εἰς ἀρχιμανδρίτην καὶ χωροεπίσκοπον Πολυανῆς καὶ Βαρδάρων.

Τῷ 1731 ἀπελθὼν εἰς Γερμανίαν ἐπεσκέφθη ἀρκετὰς πόλεις καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Πετρούπολιν. Ἐπιστρέψας ἐκ Ρωσίας εἰς Γερμανίαν, παρέμεινεν ἐπὶ ἀρκετὸν περιηγούμενος τὴν χώραν χάριν μελετῶν, τῷ δὲ 1736 ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν. Μετὰ παραμονὴν πέντε ἐτῶν ἀπῆλθεν, ἕνεκα οἰκογενειακῶν λόγων, τῷ 1741 εἰς Δρέσδην τῆς Σαξωνίας, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λειψίαν, ὅπου προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἵδρυσε τῷ 1743 τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ναΐδιον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος (νῦν Ἁγίου Γεωργίου), σῳζόμενον μέχρι σήμερον, καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐφημέριος αὐτῆς. Ἀπέθανε τῷ 1754 ἢ τῷ 1759.

Ὁ Πολυειδὴς ἦτο κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης, ἐξέδωκε δέ: «Sacra tabula fidei apostolicae, sanctae, oecumenicae ac orthodoxae Grecanae Orientis Ecclesiae Christi» (Λειψία τῷ 1736), ἔργον μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν γερμανιστὶ μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ συγγραφέως, καὶ τοὺς περιφήμους χρησμοὺς τοῦ ἱερομονάχου Ἱερωνύμου Ἀγαθαγγέλου, ἐκ τῆς προεισαγωγῆς τῶν ὁποίων πληροφορούμεθα ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο συνεγράφη τῷ 1279 ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας «ὡς ἐκ Θεοῦ αὐτῷ ἀπεκαλύφθη», καὶ ὅτι μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἰταλικὴν ἐν Μεδιολάνῳ τῷ 1555 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἰακώβου τοῦ Παλαιώτου, μετέφρασε καὶ μεθηρμήνευσεν αὐτὸς τῷ 1751. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ ἰδίου Πολυειδοῦς, μεταχειρισθέντος τὸ ψεῦδος τοῦτο, ἵνα προσελκύσῃ περισσότερον τὴν προσοχὴν τῶν συγχρόνων του. Α. Θ. Σ.

Πολύ(ε)ιδος *[Μυθολ.].* —1) Περίφημος μάντις ἐκ Κορίνθου, δισέγγονος τοῦ Μελάμποδος, υἱὸς τοῦ Κοιρανοῦ, πατὴρ τοῦ Εὐχήνορος, τῆς Ἀστυκρατείας καὶ Μαντοῦς (*Παυσ.* Α, 43, 5). Κατὰ συμβουλὴν αὐτοῦ ὁ Βελλεροφόντης ἠδυνήθη νὰ δαμάσῃ τὸν Πήγασον. Ἐπίσης τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ ἀνευρέθη ὁ μικρὸς υἱὸς τοῦ Μίνωος τῆς Κρήτης Γλαῦκος, ὅστις ἐπνίγη πεσὼν εἰς πίθον πλήρη μέλιτος, καὶ τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν μῦθον ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν (*Ἀπολλόδ.* Γ, 3, 1). Διετηρήθησαν ἀρκεταὶ παραστάσεις αὐτοῦ, ὑπῆρχον δὲ καὶ τραγῳδίαι ὁμώνυμοι τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, καθὼς καὶ κωμῳδίαι τοῦ Ἀριστοφάνους. —2) Υἱὸς τοῦ Τρῳὸς Εὐρυδάμαντος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἄβαντος, φονευθεὶς μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Διομήδους (Ἰλ. Ε, 148—151). —3) Εἷς τῶν ἐκ Δουλιχίου μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ἀπολλόδ.* Ἐπιτ. 7, 29). Α. Θ. Σ.

— Πολύειδος. Ἀρχαῖος Ἕλλην σοφιστὴς καὶ διθυραμβοποιὸς καὶ ποιητής, ἀναμειχθεὶς καὶ εἰς τὴν γραφικὴν καὶ μουσικὴν (*Διοδ. Σικελ.* XIV, 46, 6). Ἐφέγετο διὰ τὴν περισσοτεχνίαν καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτοῦ (*Πλουτάρχ.* Περὶ μουσ. 21), ἔσχε δ' ὅμως πολλοὺς ὀπαδούς. Ὁ Ἀριστοτέλης (Ποιητ. 17) ἀναφέρει ὅτι οὗτος ἐξεῦρε νέαν λύσιν ἀναγνωρίσεως τῆς Ἰφιγενείας, πραγματευθείς, ὡς φαίνεται, ἐν ἰδίῳ δράματι τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἰφιγενείας τῆς ἐν Ταύροις τοῦ Εὐριπίδου. Παρά τισιν ὁ παρ' Ἀριστοτέλει Πολύειδος θεωρεῖται ἄλλος τοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ καὶ Διοδώρῳ Σικελιώτῃ. Ε. ΔΙ. Κ.

πολυέλαιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ ἔλαιον δίδων, παράγων· || τὸ ἀρσ. *πολυέλαιος* ὡς οὐσ., ἡ ἐν τοῖς ναοῖς χρησιμοποιουμένη πολύφωτος λυχνία, γραφομένη οὕτω κατὰ παρετυμολογίαν ἀντὶ *πολυέλεος* (βλ. λ.).

πολυέλεος (ὁ)· ὁ πολλοὺς ἐλεῶν ἢ ὁ πολὺ ἐλεήμων, πολυεύσπλαγχνος· || ὁ 136ος ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ, τοῦ ὁποίου τὰ 24 ἐδάφια περατοῦνται: «ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ» (δηλαδὴ διὰ τὸ 24 φορὰς ἐπαναλαμβανόμενον *ἔλεος* ἐλέχθη ὁ ψαλμὸς *πολυέλεος*, πρβ. *ἑξάψαλμος, τριοάγιον*)· || συνεκδ. σκεῦος φέρον πολλὰ φῶτα, ἡ πολύφωτος λυχνία, ἄλλως *πολυκάνδηλον*, διὰ τὸ ὅτι ἀνάπτεται καθ' ὃν χρόνον ψάλλεται ὁ ἀνωτέρω ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ, ὁ καλούμενος *πολυέλεος*· || φρ. «σιγὰ τὸν πολυέλεο!» λεγομένη εἴτε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑφ' ἣν λέγονται αἱ φράσεις «σπουδαῖα τὰ λάχανα» καί, κατ' ἐπέκτασιν, «μὴ στάξῃ ἡ οὐρὰ τοῦ γαϊδάρου», εἴτε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑφ' ἣν λέγεται ἡ φράσις «πῆρες ψηλὰ τὸν ἀμανέ».

— *[Τεχνολ.—Ἱστορ.]* Οἱ *πολυέλεοι* εἶναι πολύφωτοι κρεμαστοὶ λαμπτῆρες, ἀναρτώμενοι ἀπὸ τῆς ὀροφῆς μεγάλων δωματίων καὶ ἰδίως ναῶν. Ἔχουν συνήθως σχῆμα θάμνου (ἀφ' οὗ τὰ φῶτα κρέμανται ὡς ὀπῶραι) ἢ ἄλλα ποικίλα σχήματα φυτικὰ ἢ γεωμετρικὰ (ἕλικες κ.τ.τ.)· κατασκευάζονται δὲ ἐκ κοινῶν μετάλλων (βρόνζου, σιδήρου κ.τ.λ.), πολυτίμων (ἐπιχρύσων, ἐπαργύρων κ.τ.λ.), ἐκ κρυστάλλου κ. ἄ. ὑλῶν καὶ φωτίζουν διὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν τοποθετουμένων κηρίων (*πολυκήρια*), λυχνιῶν (*πολυκάνδηλα*) ἢ ἠλεκτρικῶν κ. ἄ. συγχρόνων λαμπτήρων (σύγχρονα *πολύφωτα*). Πρῶτοι ἐπινοήσαντες εἶδος πολυελέου (διὰ μετασχηματισμοῦ τῶν μεγάλων κεροπηγίων πολυτελείας) φέρονται οἱ Ἐτροῦσκοι. Κατὰ τὰ ὑποδείγματα τούτων οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύασαν πολυφώτους λαμπτῆρας, συνισταμένους ἐκ λυχνιῶν (μονοφώτων ἢ πολυφώτων) πλειόνων τῆς μιᾶς καὶ ἀνηρτημένων ἀπὸ τῆς κορυφῆς μεγαλοπρεπῶν τεχνητῶν δένδρων (τοποθετουμένων εἰς τὰς αἰθούσας) ἢ ἀπὸ παραπλησίων στύλων. Ἀνάλογον πρὸς αὐτὰ θὰ ἦτο τὸ παρ' Ἀθηναίῳ «λυχνεῖον δυνάμενον καίειν τοσούτους λύχνους ὅσος ὁ τῶν ἡμερῶν ἐστιν ἀριθμὸς εἰς τὸν ἐνιαυτόν». Ἡ χρῆσίς των κυρίως διεδόθη ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον ποικιλοσχήμους πολυελέους, καλοῦντες αὐτούς: *πολυκάνδηλα, πολυφώτια* (τριφώτια, δωδεκαφώτια,...), *πολυφώτους κανδήλας κλπ.* Ἐν τῇ Δύσει εἰς τοὺς ναοὺς ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ ἀποκληθέντες *φωτοστέφανοι* (couronnes de lumière), συνιστάμενοι ἐκ κυκλικοῦ κρεμαστοῦ λυχνοστάτου, δυναμένου νὰ εἶναι ἁπλοῦς σιδηροῦς κρεμαστὸς κύκλος (μὲ κηρία ἢ λυχνίας) ἢ πολυτελὴς μεγάλη περιφέρεια (μέχρις 20 καὶ ἄνω μέτρων διαμέτρου) διακόσμητος μὲ πολυτίμους λίθους κ. ἄ. Πρῶτος χρησιμοποιήσας αὐτοὺς ὑπῆρξεν ὁ πάπας Λέων Γ', ἀναρτήσας ἀνὰ ἕνα εἰς τὰς τέσσαρας ἁψῖδας τοῦ κιβωρίου τοῦ βωμοῦ ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης, περίφημοι δὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι: ὁ τοῦ γερμανικοῦ ναοῦ τῆς Χίλντεσχάϊμ (ΙΑ' αἰῶνος), διαμέτρου 18 μ., χρυσοῦς καὶ χαλκοῦς, ἄλλοτε διακοσμούμενος μὲ ἀργυρᾶ εἰδώλια προσώπων τῆς Γραφῆς, μὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους κ. ἄ., ἔτι δὲ ὁ τούτου προσόμοιος ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ (δῶρον τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα καὶ Βεατρίκης τῆς Βουργουνδικῆς) μὲ 16 φωτεινοὺς πυργίσκους, ὧν ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ πυθμένος διεμορφοῦτο εἰς μετάλλια μὲ γλυπτὰς σκηνὰς τῆς Γραφῆς, ἐπίσης ὁ φωτοστέφανος τοῦ ἁγίου Ρημιγίου (Σαὶν-Ρεμὺ) εἰς Ρημοὺς (χυθεὶς τῷ 1793) κ. ἄ. Οἱ παλαιότεροι κοσμικοὶ πολυέλεοι ἦσαν τὰ καλούμενα *κρεμαστὰ κηροπήγια*, συνιστάμενα ἐκ ξυλίνου ὁριζοντίου σταυροῦ φέροντος κατὰ τὰ ἄκρα 4 κηροδόχους καὶ ἀνηρτημένου δι' ἁλύσεως ἐκ τῆς ὀροφῆς. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπενοήθησαν οἱ μετὰ πρισματικῶν ἢ ἀμυγδαλοειδῶν κρεμαστῶν μικρῶν κρυστάλλων (πρὸς ἀντανάκλασιν τοῦ φωτὸς) πολυέλεοι, οἱ κατ' ἐξοχὴν διὰ τοῦ ὀνό-

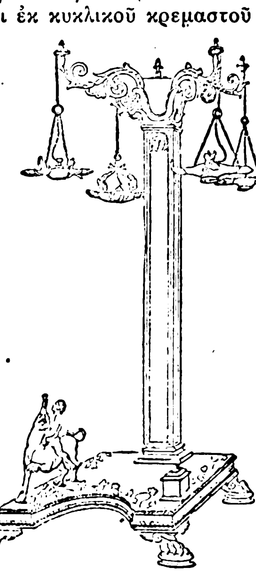

Τύπος ρωμαϊκοῦ πολυτελοῦς καλλιτεχνικοῦ πολυκανδήλου.

[Ἐπὶ τῆς βάσεως (στηριζομένης ἐπὶ ὀνύχων πτερωτῶν ζῴου): ἔνθετος ἀργυρᾶ γιρλάνδα κλήματος, μικρὸς βωμὸς καὶ πάνθηρ ἱππευόμενος ὑπὸ Βάκχου. Εὕρημα τῆς Πομπηΐας.]

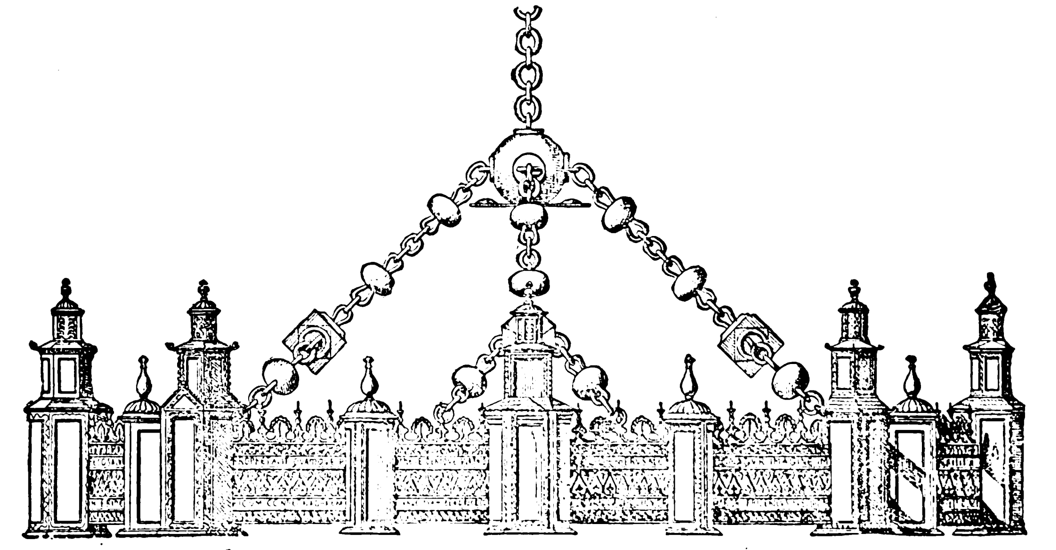

Ὁ φωτοστέφανος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Aix-la-Chapelle.

Πολυέλεοι.

[1=Ὀρειχάλκινος (Ι' αἰῶν.). 2=Ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου (ΙΕ' αἰῶν.). 3=Ἐξ ἐπιχρύσου ξύλου (ΙΖ' αἰῶν). 4=Ἐξ ἐπιχρύσου βρόνζου (ΙΗ' αἰῶν.). 5=Κρυστάλλινος (ΙΘ' αἰῶν.). 6=Σύγχρονον ἠλεκτρικὸν πολύφωτον.]

Digitized by Google

ματος τούτου γνωστοὶ παρὰ τῷ λαῷ· περίφημοι ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν οἱ μετ' ἀργυροῦ σκελετοῦ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τοῦ Φοντεναιμπλῶ πολυέλεοι τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' (ὧν πλεῖστοι ἐστάλησαν εἰς τὰ νομισματοκοπεῖα), τὰ ἀριστουργήματα τορευτικῆς καὶ χρυσωτικῆς τέχνης τοῦ Ἰακώβου Caffieri, οἱ περιζήτητοι εἰς τὰς συλλογὰς πολυέλεοι τοῦ Gouthière, οἱ θεωρούμενοι ὡς οἱ ἀνωτέρας τεχνικῆς τῶν χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας πολυέλεοι τοῦ Thomire (ἐκτελεσθέντες κατὰ τὰ πρότυπα τοῦ Percier), ὁ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ παρισινοῦ μελοδράματος πολυέλεος τοῦ Garnier κ. ἄ. Τὰ σύγχρονα ἠλεκτρικὰ πολύφωτα κατὰ τὸ πολὺ εἶναι ἔργα βιομηχανικῆς ἐν σειρᾷ παραγωγῆς, ὧν πλεῖστα τῶν ἐν Ἑλλάδι παράγονται ἐπιτοπίως, εἰσαγομένων καὶ μικρῶν ποσοτήτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. —Π.

— *[Ὑμνολ.] Πολυέλεοι* καλοῦνται ὡρισμένοι ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ, ἀναγινωσκόμενοι πρὸ τοῦ καθίσματος τῆς γ' στιχολογίας τῆς τυχούσης ἑορτῆς, ὅταν ὑπάρχῃ τοιοῦτον, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὰς Κυριακὰς ἀναγινωσκομένου ἀμώμου (ψαλμὸς 118). Ἔστι δὲ πολυέλεος τῶν μὲν δεσποτικῶν ἑορτῶν οἱ ψαλμοὶ 134 καὶ 135: «Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου» καὶ «Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ». Ὁ τελευταῖος, πασχάλιος ὤν, ἐκαλεῖτο καὶ μέγα ἀλληλούϊα, ἡ χρῆσις δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἀρχαιοτάτη. Τὸν ψαλμὸν τοῦτον ἔψαλλον οἱ λευῖται καὶ οἱ ἱερεῖς ἐπὶ Σολομῶντος εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ (Παραλειπ. Β', 5, 13). Ἐν δὲ ταῖς θεομητορικαῖς ἑορταῖς ἀναγινώσκεται ὁ 44ος ψαλμός: «Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν», καὶ ἐν ταῖς τῶν ἑορταζομένων ἁγίων μνήμαις κατάλληλοι πολυέλεοι εὕρηνται ἐν τῷ Ἐκλογαρίῳ, ἄλλως ἀναγινώσκονται οἱ ψαλμοὶ 134ος καὶ 135ος. Τέλος τῇ Κυριακῇ τῶν Ἀπόκρεων καὶ τῆς Τυρινῆς ἀναγινώσκεται ὁ 136ος ψαλμός: «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος». Ἤδη πρὸς οἰκονομίαν χρόνου ὁ πολυέλεος, ὡς καὶ τὸ ψαλτήριον καὶ ὁ ἄμωμος, ἀναγινώσκονται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὄρθρου, ἐν δὲ ταῖς ἱεραῖς μοναῖς ψάλλονται εἰς μέλος μετέχοντος τοῦ ἀργοῦ εἱρμολογικοῦ, τὰ συντόμου στιχηραρικοῦ καὶ τοῦ παπαδικοῦ μέλους, ἑκάστου στίχου ἐπισφραγιζομένου διὰ τοῦ «Ἀλληλούϊα», ἐπισυναπτομένου δ' ἐν τέλει «Δόξα ...» (τριαδικοῦ) καὶ «Καὶ νῦν ...» (θεοτοκίου) εἰς παπαδικὸν μέλος μετὰ κρατήματος.

Ἐκ τῶν πολλῶν πολυελέων κλασσικοὶ θεωροῦνται ὁ εἰς ἦχον πλάγιον τοῦ πρώτου «Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου» Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου, ὁ εἰς ἦχον τέταρτον ὅμοιος Δανιὴλ Πρωτοψάλτου· ὁ εἰς ἦχον μέσον τοῦ τετάρτου (λέγετον) «Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθὸς» ὑπὸ Θεοδώρου Φωκαέως· ὁ εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον ὑπὸ Χουρμουζίου χαρτοφύλακος «Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθὸν» καὶ ὁ εἰς γ' ἦχον ὑπὸ τοῦ ἰδίου «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος». Ν. Α. Χ.

— *[Λειτουργ.] Πολυέλεοι* ἐκλήθησαν αἱ ἀπὸ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ ἀναρτώμεναι πολύφωτοι λυχνίαι. Ἐξ ἀλλεπαλλήλων καὶ πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένων μεταλλίνων κύκλων (ὀρειχαλκίνων, ἐπιχρύσων, ἐπαργύρων κλπ.) συγκείμεναι αἱ λυχνίαι αὗται, ἐκ τῶν ὁποίων κύκλων οἱ ὑπερκείμενοι εἶναι μικρότεροι τῶν ὑποκειμένων, παρουσιάζουσι πλῆθος φώτων κυκλοτερῶν ἄλλοτε, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μέχρι σήμερον ὑπὸ ἐλαίου τροφοδοτουμένων (ἐξ οὗ καὶ οὐχὶ ὀρθῶς *πολυέλαιοι*). Τὴν ἀρχήν, ἐξ ἧς εἰς τοιαύτην ἐξειλίχθησαν μορφὴν οἱ πολυέλεοι, ἔδωκαν οἱ εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες ἢ βασίλισσαι, δωρούμενοι τὰ πολύτιμα στέμματα αὐτῶν εἰς ὡρισμένους ναούς, ἔνθα ἀνηρτῶντο δι' ἁλύσεων, συνήθως ἄνωθεν τοῦ θυσιαστηρίου, φέροντα ἐν τῷ μέσῳ καὶ λαμπτῆρα ἀπολήγοντα κάτω εἰς διάλιθον καὶ πολύτιμον σταυρόν. Οἱ μὴ ἔχοντες τοιαῦτα ἀναθήματα ναοὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ στολισθῶσι δι' ὁμοιωμάτων κατ' ἀπομίμησιν τῶν γνησίων κατασκευαζομένων, οὕτω δὲ βαθμηδὸν προῆλθον οἱ πολυέλεοι. Π. Ν. Τ.

πολυεμβρυογονία (ἡ) *[Βιολ.]*. Ἐν τῇ βοτανικῇ καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐμβρυακοῦ ἀσκοῦ σχηματίζονται πολλὰ ἔμβρυα, χωρὶς νὰ προϋπάρχωσι πολλὰ γονιμοποιημένα ᾠοσφαίρια. Τὸ φαινόμενον τῆς πολυεμβρυογονίας παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὰ ἀγγειόσπερμα καὶ τὰ γυμνόσπερμα φυτά. Ἐν τῇ ζῳολογίᾳ, *πολυεμβρυογονία* καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ σχηματίζονται πολλὰ ἔμβρυα ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου γονιμοποιηθέντος ᾠαρίου, τὸ ὁποῖον καταμερίζεται εἰς πλείονα τοῦ ἑνὸς κύτταρα, ὧν ἕκαστον μεταβάλλεται εἰς αὐτοτελὲς ἔμβρυον. Δ.Ν.Π.

πολυενάμνιον, ἢ *πολυυδράμνιον*. Ἡ ἀφθονία τοῦ ἐναμνίου ὑγροῦ κατὰ τὴν κύησιν· θεωρεῖται συφιλιδικῆς προελεύσεως φαινόμενον (βλ. *ὑδράμνιον*). Μ. Ν. Κ.

πολυενεργίς, *—ίδος* (ἡ). Ὁ ὅρος οὗτος σημαίνει ὀργανισμὸν μονοκύτταρον, φέροντα ἀντὶ ἑνὸς πυρῆνος περισσοτέρους πυρῆνας, ἤτοι ἐνεργίδας, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς τὸν ὅρον τοῦτον ὁ Sax. Μ. Ν. Κ.

πολυέξοδος (ὁ, ἡ), καὶ *—η*, *—ον* (τό)· ὁ πολλὰ ἐξοδεύων, δαπανῶν, σπάταλος· || ὁ δι' ὃν χρειάζονται πολλὰ ἔξοδα, δαπανηρός.

πολυετὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ διαρκῶν πολλὰ ἔτη: «πολυετεῖς προσπάθειαι, — σπουδαί», «πολυετὴς πεῖρα, — διαμονή» || «πολυετῆ φυτά» τὰ ζῶντα πλέον τῶν δύο ἐτῶν.

πολύευκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δι' ὃν πολὺ εὔχεταί τις, λίαν ἐπιθυμητός.

Πολύευκτος. Ἀθηναῖος γλύπτης τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς Γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἤτοι τῆς πρωΐμου ἑλληνιστικῆς περιόδου. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὀνομαστὸν ἔργον τοῦ Πολυεύκτου ἦτο χάλκινον ἄγαλμα τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους, τὸ ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἤγειρον πρὸς τιμὴν ἐκείνου τῇ προτάσει τοῦ Δημοχάρους, ἀνεψιοῦ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Δημοσθένους. Κατὰ τὸν Παυσανίαν καὶ τὸν Πλούταρχον, τὸ ἄγαλμα τοῦτο τὸ ἱδρυμένον πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν, παρίστα δέ, κατὰ τὸν τελευταῖον συγγραφέα, τὸν ῥήτορα εἰκονιστικῶς, ἔχοντα δὲ τὰς χεῖρας ἡνωμένας. Τὸ ἄγαλμα ἔφερε τὴν ἐπιγραφήν:

εἴπερ ἴσην ῥώμην γνώμῃ, Δημόσθενες, εἶχες,
οὔποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν Ἄρης Μακεδών.

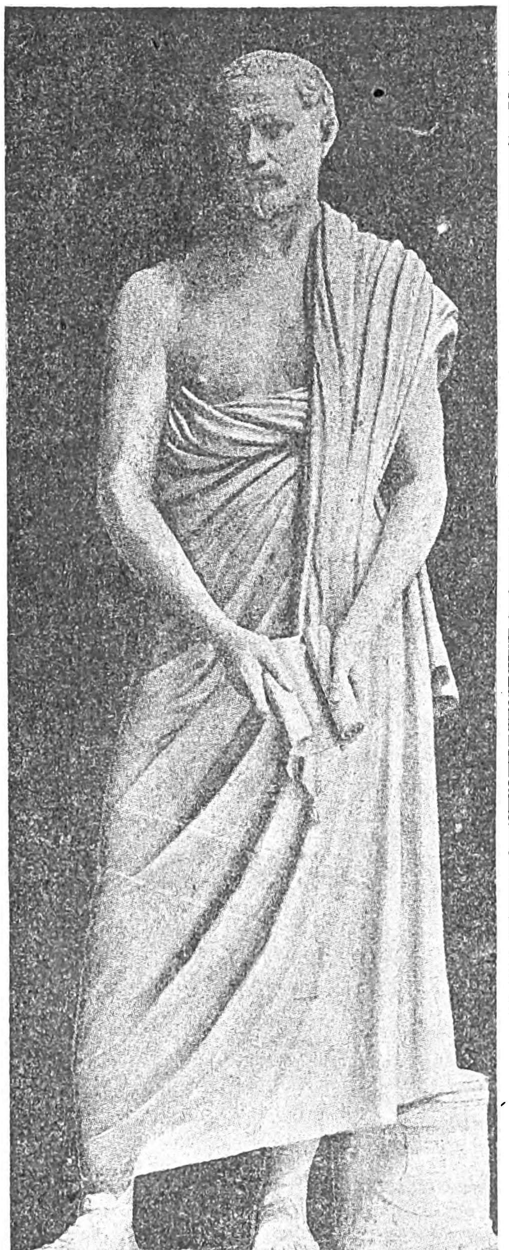

Ὁ Δημοσθένης τοῦ Πολυεύκτου.
[Συμπεπληρωμένον ἀντίγραφον ἐν τῷ μουσείῳ Βατικανοῦ.]

Κατὰ τὸν Clinton, τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀνήγειραν οἱ Ἀθηναῖοι τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημοσθένους, δηλαδὴ περὶ τὸ 280 π. Χ. Ἀντίγραφον τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Πολυεύκτου εἶναι, ἀναμφιβόλως, τὸ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ εὑρισκόμενον νῦν ὡραῖον ἄγαλμα τοῦ Δημοσθένους, τοῦ ὁποίου ὅμως ἐλλείπουσιν αἱ χεῖρες, συμπληρωθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς ἄλλου ἀντιγράφου, εὑρεθέντος ἐν τοῖς κήποις τοῦ μεγάρου Barberini καὶ ἑτέρου ἐν Knole τῆς Ἀγγλίας, τὸ ὁποῖον παριστᾷ τὸν ῥήτορα κρατοῦντα κύλινδρον. Β. Δ. Θ.

— **Πολύευκτος**, *μάρτυς*. Κατήγετο ἐκ Μελιτινῆς, πόλεως τῆς Ἀρμενίας, καὶ ἔζησεν ἐπὶ Δεκίου. Γενομένου διωγμοῦ ἐν τῇ Μελιτινῇ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ Χριστιανῶν συλληφθέντων καὶ προτρεπομένων ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ αὐτοκράτορος νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὰ εἴδωλα, συνελήφθη καὶ ὁ Πολύευκτος καὶ μετὰ παρρησίας ὡμολόγησε τὴν ἑαυτοῦ πίστιν, δι' ὃ καὶ ἐσφάγη. Ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἄγει τὴν μνήμην του τὴν 9 Ἰανουαρίου. Ἐν τοῖς ἁγιολογίοις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρονται ἕτεροι δύο *Πολύευκτοι*: ὁ μὲν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀκμάσας τῷ 956—970 μ. Χ. καὶ ἑορταζόμενος τὴν 5 Φεβρουαρίου, ὁ δ' ἕτερος, ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας, χωσθεὶς εἰς κοπρίαν, καὶ ἑορταζόμενος τὴν 1 Ἀπριλίου. Δ. Ι. Κ.

— **Πολύευκτος**, *πατριάρχης* ***Κωνσταντινουπόλεως***. Ἤκμασε κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Ὑπ' αὐτοῦ ἐβαπτίσθη, ἀφιχθεῖσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας του, ἡ ἡγεμονὶς τῆς Ρωσίας Ὄλγα. Συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀντεστάθη δὲ ἀργότερον εἰς τὴν στέψιν τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, καὶ μόνον κατόπιν διαπραγματεύσεων καὶ καταργήσεως διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν νόμων τοῦ Νικηφόρου ἐδέχθη νὰ στέψῃ αὐτόν. Ἐπὶ Νικηφόρου, διατεθεὶς δυσμενῶς ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος, λόγῳ τοῦ μετὰ τῆς Θεοφανοῦς γάμου αὐτοῦ, ἀντέταξε δυσκολίας, ἀποκρούσας ῥιζικῶς τὴν αἴτησιν, δι' ἧς ὁ βασιλεὺς ἀπῄτει ὅπως πάντες οἱ ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν πίπτοντες Χριστιανοὶ κηρύσσωνται μάρτυρες. Ἡ μνήμη του τελεῖται τὴν 5 Φεβρουαρίου. Β.Λ.Κ.

πολυεύσπλαγχνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν εὔσπλαγχνος, πολὺ σπλαχνικός, ἐλεήμων.

πολύζηλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ ζηλευτός, ἐπίζηλος.

Πολύζηλος.—1) Ἀδελφὸς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος. Ἐνυμφεύθη τὴν χήραν τοῦ ἀδελφοῦ του Γέλωνος Δαμαρέτην, κατὰ διαθήκην τούτου, καὶ ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν. Ἀλλ' ὁ Ἱέρων, ἀναλαβὼν διὰ τῆς αὐτῆς διαθήκης τὴν ἀρχὴν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Γέλωνος, ἐπεδίωξε νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἔχοντος τὴν στρατηγίαν ἀδελφοῦ, ὅστις τότε ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ πενθεροῦ του, τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος, Θήρωνος. Αἱ δύο πόλεις παρεσκευάσθησαν εἰς πόλεμον, ἀπεσοβήθη ὅμως ἡ σύγκρουσις ἐπελθούσης συνδιαλλαγῆς, κατόπιν τοῦ γάμου τοῦ Ἱέρωνος μετά τινος ἀνεψιᾶς τοῦ τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος.

—2) Ἀττικὸς ποιητὴς τῆς τελευταίας ἐποχῆς τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις. Συνέθεσε τὰς κωμῳδίας: «Δημοτυνδάρεως», «Μουσῶν γοναί», «Διονύσου γοναί», «Ἀφροδίτης γοναί», «Νίπτρα», κατά τινας δὲ καὶ «Ἄρεως γοναί», τῶν ὁποίων τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα συνέλεξεν ὁ Meinecke.

—3) Ρόδιος ἱστοριογράφος τῆς πατρίδος του, ἐποχῆς ἀγνώστου. Συνέγραψε «Ροδιακά», τῶν ὁποίων τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα συνέλεξεν ὁ Müller. Π.Α.Ρ.

πολυζήτητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ ζητούμενος, περιζήτητος.

Πολύζος, *Γεώργιος*. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Ρουμανίας, γεννηθεὶς ἐν Βουκουρεστίῳ (1819—1886). Ἐσπούδασε καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Βερολίνῳ τῷ 1845. Τῷ 1851 διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ θεραπευτηρίου φρενικῶν νόσων «Marcuta». Ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1856 ὑπῆρξεν ἀρχίατρος ἐν τῷ νοσοκομείῳ «Φιλανθρωπία», ἅμα δὲ διηύθυνε καὶ τὴν ἐν Coltea μικρὰν σχολὴν χειρουργικῆς. Τῷ 1856 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ Davila καὶ ἀπὸ τοῦ 1857 μέχρι τοῦ 1864 διετέλεσεν ἀρχίατρος τῆς Coltea. Τῷ 1863 ἐν τῇ ἰατρικῇ ἑταιρείᾳ Βουκουρεστίου ἀνεκοίνωσε τὴν κατόπιν πειραμάτων ὑπ' αὐτοῦ γενομένην μετάδοσιν τοῦ συφιλιδικοῦ ἰοῦ δι' ἐμβολιασμοῦ. Τῷ 1865 ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα τοῦ ἀερισμοῦ τῶν νοσοκομείων καὶ ἤρξατο διευθύνων τὸ περιοδικὸν «Monitorul Medical». Τέλος τῷ 1869 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ συσταθέντι πανεπιστημίῳ, ἅμα δὲ καὶ κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1880. Ἐπίσης διετέλεσεν ἐπίτιμον μέλος τῆς Ἀκαδημίας, βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής. Ἔγραψε: «Μικρὰ χειρουργική» (1854, 1859), «Λεξιλόγιον ῥωμουνογερμανικόν», «Βιβλιάριον δαμαλισμοῦ» (1859), «Ἐγχειρίδιον περιγραφικῆς ἀνατομικῆς μετὰ φυσιολογικῶν σημειώσεων» (1859), «Ἄτλας φυσιολογίας» (1860), «Στοιχεῖα φυσιολογίας» (1861), «Τὸ ἰτεϋλικὸν ὀξὺ» (1875). Ο. Ρ.

Digitized by Google

πολύζυγον (τό). Γυμναστικὸν ὄργανον, ἐκ τῶν κυριωτάτων τοῦ σουηδικοῦ συστήματος. Στήνεται ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν συνήθως παραστάδων ὕψους τριῶν μέτρων, ἀπεχουσῶν ἀλλήλων 0.90 μ. Αἱ παραστάδες αὗται συνδέονται δι' εἴκοσι ζυγῶν, ὧν ἕκαστος ἔχει τομὴν 35×45 χιλστ. Ἐπὶ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου γυμναστικοῦ ὀργάνου ἐκτελοῦνται κυρίως ὑπερεκτάσεις τῶν ἄνω ἄκρων καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀσκήσεις τῶν ὀσφυονωτιαίων καὶ κοιλιακῶν μυῶν, ὡς καὶ κάμψεις καὶ ἐκτάσεις τῶν κάτω ἄκρων. Σ. Γ. Σ.

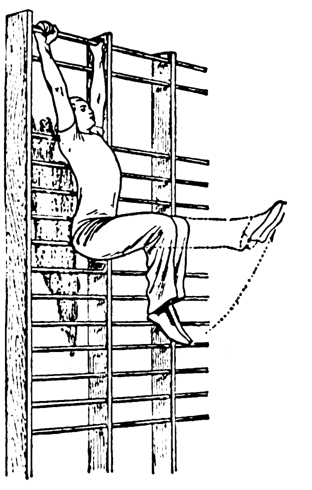

Πολύζυγον.

Πολυζώης, ***Δημήτριος Χατζῆ*** —. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Βρανιανοῖς τῶν Ἀγράφων καὶ ἀκμάσας μεταξὺ τοῦ 1750 καὶ 1820 περίπου. Ἐμαθήτευσε παρ' Ἀναστασίῳ τῷ Γορδίῳ εἰς τὴν σχολὴν Γούβης τῶν Βρανιανῶν καὶ πιθανῶς διδάξας εἰς τὰ πέριξ ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅπου ἐπ' ἀρκετὸν ἐπηγγέλθη τὸν ἰδιωτικὸν διδάσκαλον. Ἐνταῦθα τῷ 1792 ἐδημοσίευσε μελέτην «Κατὰ τῆς ἀγνοίας», πρὸς τούτοις δὲ «Γραμματικήν», εἰς ἣν προσήρτησε καὶ ἔμμετρον «Πονημάτιον περὶ ὀρθογραφίας» τοῦ Γορδίου, ἐπιδιορθώσας καὶ συμπληρώσας αὐτό. Εἰς τὸν πρόλογον εἰκονίζει τὴν τότε σχολαστικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀττικῆς γραμματικῆς ταλαιπωρίαν καὶ σύγχυσιν τῶν παίδων. Γ. Μ. Θ.

Πολυζωΐδης, ***Ἀθανάσιος.*** Ἐγεννήθη ἐν Μελενίκῳ ἐκ πατρὸς Σερραίου καὶ μητρὸς ἐντοπίας τῷ 1802. Ἐν τῇ πατρίδι ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη μαθήματα ὑπὸ τὸν ἐκ Μετσόβου διδάσκαλον Ἀδὰμ Τζαπέκον, λατινικὰ δέ, ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν ὑπὸ τὸν Χριστόφορον Φιλητᾶν κατ' οἶκον. Βραδύτερον ἠκροάσατο, τῷ 1815, καὶ τοῦ διδασκάλου Μηνᾶ Μηνωΐδου ἐν Σέρραις. Τῷ 1818, δεκαεξαετὴς ὤν, ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρός, ἡ δὲ μήτηρ ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ ἐπιόντι ἔτει εἰς Βιέννην, ὅπου ἐπὶ ἔτος παραμείνας πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς ἀπῆλθεν εἶτα εἰς Γοτίγγην πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς καὶ τῆς ἱστορίας. Ἐκ Γοτίγγης ἀπῆλθεν εἰς Βερολῖνον τῷ 1821, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ, ἀρξαμένης τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν, ἵνα συμπολεμήσῃ μετὰ τοῦ Α. Ὑψηλάντου. Καθ' ὁδὸν ἐν Κροστάνδῃ (Στεφανουπόλει), μαθὼν τὴν ἐν Δραγατσανίῳ ἀποτυχίαν τοῦ ἱεροῦ λόχου, ἀπῆλθεν εἰς Τεργέστην, ὁπόθεν ἐπιβὰς πλοίου θηραϊκοῦ μετὰ φιλελλήνων Γερμανῶν κατέπλευσεν εἰς Δραγαμέστον τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μεσολόγγιον. Προσκολληθεὶς τῷ πολιτικῷ Ἀλεξάνδρῳ Μαυροκορδάτῳ, παρεκάθισεν ἐν τῇ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικῇ συνελεύσει τῷ 1822 καὶ συνέταξε τὴν «Διακήρυξιν», ἥτις προσηρτήθη εἰς τὸ ψηφισθὲν πολίτευμα κατ' αἴτησιν τοῦ Μαυροκορδάτου. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη γραμματεὺς τῆς διοικήσεως ἐν Κορίνθῳ, ὁπόθεν συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἐν ᾧ καὶ ἐπολιορκήθη. Τῷ 1823 ἐστάλη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτου εἰς Λονδῖνον πρὸς σύναψιν τοῦ δανείου τοῦ Ἀγῶνος, οὗ γενομένου ἐπέστρεψεν ἡ ἐπιτροπὴ εἰς Ἑλλάδα. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς δευτέρας πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου ἦτο ἐγκεκλεισμένος, ἀλλ' εἶτα ἐστάλη εἰς Μελίτην, ἵνα στρατολογήσῃ ἄνδρας τακτικῶς γεγυμνασμένους πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐν τῇ νήσῳ κυβέρνησις ἀπηγόρευσεν αὐτῷ τὸ τοιοῦτον, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Τῷ 1827, ἐξελέγη πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐν Τροιζῆνι ἐθνοσυνελεύσει, ἐν ᾗ διεκρίθη. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ ναυμαχίαν (8 Ὀκτωβρίου 1828) ἐθεωρήθη ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος ἐπερατώθη, ἡ δὲ ἐλευθερία τῆς χώρας ἐξησφαλίσθη, ἀπῆλθε πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ εἰς Παρισίους. Ἀλλ' ἐκεῖ μαθὼν ὅτι ἡ μήτηρ του ἀπέθανε τῷ 1829, τὰ δὲ πατρῷα κτήματα ἐδημεύθησαν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς του κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἠναγκάσθη νὰ κατέλθῃ καὶ αὖθις εἰς Ἑλλάδα καὶ νὰ προσκολληθῇ τοῖς συνταγματικοῖς, τοῖς τῷ κυβερνήτῃ Καποδίστριᾳ ἀντιπολιτευομένοις. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου κατέφυγε λάθρα εἰς Ὕδραν, τὴν ἕδραν τῆς κατ' αὐτοῦ ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ἐξέδωκε τῇ 10 Μαρτίου τὴν ἐφημερίδα «Ἀπόλλων». Ἐν ἅπασι τοῖς φύλλοις αὐτοῦ ἐκδηλώνεται καταφανέστατα ἡ κατὰ τοῦ Καποδιστρίου πολεμική, ἡ εἰς τὴν δολοφονίαν ἐκείνου καταλήξασα (27 Σεπτεμβρίου 1831). Μετὰ ταῦτα ὁ Πολυζωΐδης ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ ἐν Προνοίᾳ ἐθνικῇ συνελεύσει, ἐν ᾗ τοσαύτην ἐπεδείξατο ἐλευθερίαν φρονήματος, ὥστε μικροῦ δεῖν ἐφονεύετο ὑπὸ τῶν τῇ 26 Αὐγούστου 1832 εἰσβαλόντων καὶ τὴν συνέλευσιν διαλυσάντων ἀντιπολιτευομένων. Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας διωρίσθη πρόεδρος τοῦ ἐκτάκτου ἐν Ναυπλίῳ δικαστηρίου, τοῦ μέλλοντος νὰ δικάσῃ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ Ν. Πλαπούταν, τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς ἐνόχους ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας. Τῇ 26 Μαΐου 1834 ἡ δίκη ἐξεδικάσθη, οἱ ἄλλοι δικασταὶ ὑπέγραψαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν ὑποδίκων, ἀλλὰ μόνος ὁ Πολυζωΐδης ἀντέστη μετὰ τοῦ δικαστοῦ Γ. Τερτσέτη, καίτοι διὰ τῆς λόγχης ἠπείλησαν αὐτοὺς οἱ Βαυαροὶ στρατιῶται, ἐὰν δὲν ὑπογράψωσιν.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ ἄλλως ἐχθροῦ τοῦ Κολοκοτρώνη Πολυζωΐδου ἐθεωρήθη ὡς ἔνδειξις γενναίου καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος. Βραδύτερον ὁ Ὄθων, ἐκτιμήσας τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, διώρισεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας (12 Ἀπριλίου—12 Νοεμβρίου 1837), εἶτα δὲ καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου πάγου καὶ γερουσιαστής. Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 διωρίσθη νομάρχης καὶ ὡς τοιοῦτος διεκρίθη, ὡς καὶ ἐν ἅπασι τοῖς προγενεστέροις λειτουργήμασι, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1873. Συγγράμματα κατέλιπε τὰ ἑξῆς: «Διακήρυξις τοῦ 1822 προσηρτημένη τῷ προσωρινῷ τῆς Ἐπιδαύρου πολιτεύματι. Προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ περὶ τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ Συντάγματος» (Μεσολόγγιον 1824), «Πολιτικὴ Οἰκονομία» Ἰωσὴφ Δροζίου ἐκ τοῦ γαλλικοῦ (Ναύπλιον 1833), «Ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου» τοῦ Ἐρρίκου Γροσίου ἐκ τοῦ γερμανικοῦ (Ἀθῆναι 1836) «Τὰ γεωγραφικὰ κατὰ τὸ ἐνεστὼς καὶ παρελθὸν συγκριτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κτλ» (Ἀθῆναι 1859—1860, τόμ. 2). «Τὰ ἑλληνικά, ἤτοι ὁ βίος τῆς Ἑλλάδος» (Ἀθῆναι 1870, τόμ. 2, ἔκδ. 6΄ 1881). «Τὰ Νεοελληνικὰ» (Ἀθῆναι 1874, τόμ. 2) καὶ «Γενικὴ Ἱστορία» (τόμ. 4, συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Γ. Κρέμου 1890—1892). Τ. Ε. Ε.

πολυήμερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλὰς ἡμέρας διαρκῶν, ἀντίθ. *ὀλιγοήμερος*: «πολυήμερος διαμονή, — νηστεία».

πολύηχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλοὺς ἤχους ἔχων, πολυθόρυβος: «πολύηχος αἰγιαλός».

πολυθάλαμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς θαλάμους: «πολυθάλαμος στρατών».

Πολυθέα (πρ. *Δραγοβίτσι*, ἢ *Δραγοβίτσα*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πίνδου πλησίον τοῦ ροῦ τοῦ Ἄνω Ἀχελῴου, εἰς ὕψος 1.080 μ. Ἔχει ἀφθόνους πηγὰς καὶ πλουσίαν βλάστησιν, λόγῳ ὅμως τοῦ δυσχειμέρου κλίματος κατοικεῖται μόνον κατὰ τὸ θέρος, τῶν κατοίκων μεταβαινόντων μὲ τὰ ποίμνιά των εἰς τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. 500. Ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Κλεινοβοῦ 6 ὥρας, ἀπὸ δὲ τῆς Καλαμπάκας $8^1/_2$. Ι. Σ. Σ.

πολυθεΐα (ἡ)· τὸ νὰ πιστεύῃ, νὰ λατρεύῃ τις πολλοὺς θεούς, ἀντίθ. *μονοθεΐα*, *ἀθεΐα*.

πολυθειονικὰ ***ὀξέα*** *[Χημ.]*· βλ. λ. *θείου* ἐνώσεις (τ. ΙΒ΄, σ. 481 γ).

πολυθεϊσμὸς (ὁ) *[Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται οὕτω, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *πολυδαιμονισμόν*, τὸ φαινόμεναν ἐκεῖνο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θρησκευμάτων, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ποικίλον πλῆθος τῶν πνευμάτων, δαιμόνων, ἡρώων κλπ., ἀποβαίνει ἑνιαῖον, διηρθρωμένον καὶ διατεταγμένον ὅλον. Μετὰ ταῦτα, πολυθεϊστικαὶ θρησκεῖαι καλοῦνται αἱ θρησκεῖαι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐπήνεγκον τάξιν καὶ εἰσήγαγον σύστημα εἰς τὸ χάος τοῦ ἀσυναρτήτου πλήθους τῶν θείων ὄντων, οἷα τὰ πνεύματα, οἱ τοπικοὶ θεοί, οἱ δαίμονες, οἱ ἥρωες, τὰ φετὶχ καὶ τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα τῆς λατρείας. Τὴν τάξιν ταύτην καὶ τὸ σύστημα περὶ τοὺς θεοὺς ἀπαντῶμεν πρὸ πάντων σαφῶς ἐν Ἑλλάδι. Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν πολλάκις ἀκριβῶς πῶς ἐξ ἀπείρων μεγάλων καὶ μικρῶν τοπικῶν θεῶν, περιωρισμένων κατὰ τόπον, ὄνομα καὶ φύσιν, δημιουργοῦνται μεγάλοι θεοὶ γενικωτέρας σημασίας. Οἱ παλαιοὶ θεοί, θηριόμορφοι ἢ ἡμιθηριόμορφοι συνήθως, ὑποχωροῦσι παραχωροῦντες τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς τοὺς νέους, τοὺς ἀνθρωπομόρφους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Οἱ γίγαντες κατανικῶνται καὶ δεσμεύονται. Ὁ Ἀπόλλων ἐκθρονίζει ἐν Δελφοῖς τὴν παναρχαίαν θεότητα τῆς γῆς καὶ τὸν ἱερὸν αὐτῇ ὄφιν, τὸν Πύθωνα, ὅπως ἐν Ἀμύκλαις τὸν ἀρχαϊκὸν ἥρωα Ὑάκινθον. Οἱ Ὀλύμπιοι προσαρτῶσι πανταχοῦ ἀρχαιοτέρας λατρείας, προσλαμβάνουσι τὰ ὀνόματα τῶν προκατόχων των, καθιστῶσιν αὐτοὺς ὑποτελεῖς ἢ σχετίζονται πρὸς αὐτοὺς διὰ δεσμῶν συγγενείας καὶ φιλίας. Τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ συστηματοποίησις αὕτη τῶν θεῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀπαριθμεῖ μετὰ πολλῆς σαφηνείας ὁ Ἡρόδοτος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ταξινόμησις καὶ ἡ ἑνοποίησις τῶν θείων ὄντων εἶναι ἔργον τῶν ποιητῶν, ἰδίᾳ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Οὗτοι παρέσχον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν θεογονίαν, ἔδωκαν εἰς τοὺς θεοὺς ὀνόματα, καθώρισαν τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας ἑκάστου, ὡς καὶ τὰς ἱκανότητας αὐτῶν, καὶ ἐδημιούργησαν εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν μορφήν. Ὁ ἄριστος τρόπος τῆς ταξινομήσεως τῶν θεῶν ἀπεδείχθη ἡ θεογονία, διὰ τῆς ὁποίας συσχετίζονται πρὸς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Ὀλυμπίων, ἧς κεφαλὴ ὁ Ζεύς. Ὡς υἱοί, ἀδελφοὶ καὶ σύζυγοι ἀποκτῶσι πάντες θέσιν τινὰ ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ συστηματοποίησις αὕτη δὲν συντελεῖται ἄνευ δυσχερειῶν. Ὁ Ζεὺς λ. χ. ἀναγκάζεται, χάριν τῆς θεογονίας, νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ γεννήτορα, ὑποχρεοῦται δ' ἐξ ἄλλου, ἕνεκα τῆς συγχωνεύσεως τῆς λατρείας πολλῶν θεαινῶν μετὰ τῆς ἰδικῆς του, νὰ συντηρῇ παρὰ τὴν Ἥραν καὶ πολλὰς ἐρωμένας, ὅπερ παρέχει ἀφορμὴν οὐ μόνον εἰς ἔριδας μετὰ τῆς νομίμου συζύγου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σκανδαλώδη χρονικὰ τῶν λογοτεχνῶν τῆς ἀρχαιότητος, καὶ γίνεται ἀφορμὴ τῆς κατὰ τῶν ποιητῶν ἀγανακτήσεως τῶν μὲν καὶ τοῦ ἀγνωστικισμοῦ ἢ τῆς ἀμφιβολίας ἄλλων. Δεύτερον μέσον ταξινομήσεως καὶ συστηματοποιήσεως ἦσαν αἱ προσωνυμίαι. Ἡ ἀνάληψις τοῦ ὑπὸ μορφὴν ὄφεως λατρευομένου παλαιοῦ θεοῦ Μειλιχίου εἰς τὸ σύστημα ἢ τοῦ ὑπὸ μορφὴν φετὶχ προσκυνουμένου θεοῦ Καππώτα, ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν εἰς τὰ ὀνόματα τοῦ Διὸς προσθήκην τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, ὡς ἐπιθέτων τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν. Ἄλλο μέσον ἦτο ἡ εἰς τοὺς θεοὺς ἀπονομὴ ἔργων, ἐνεργειῶν καὶ ἱκανοτήτων συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας. Οὕτω ὁ Ἑρμῆς ἀποβαίνει θεὸς τῆς κλοπῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη θεὰ παντὸς εἴδους ἀγάπης. Τέλος εἰς τὴν μεταξὺ τῶν θεῶν τάξιν συντελεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη μορφή, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν λαμβάνει διὰ τῶν ποιητῶν, παρὰ τῶν ὁποίων ἐμπνέονται εἶτα οἱ ἀγαλματοποιοί. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ μέσον τοῦτο ἀπετέλει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Βιλαμόβιτς, σοβαρὸν κίνδυνον συγχρόνως διὰ τὴν θρησκείαν, ἐπειδὴ ἀνθρωποποίησις τοῦ θείου σημαίνει κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἀπώλειαν τοῦ κύρους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀπροσίτου φύσεως. Διὰ τοῦτο ἡ γνησία θρησκευτικότης ἔζη καὶ νῦν ὡς καὶ πρότερον ἐν τῇ πίστει πρὸς τοὺς δαίμονας, τοὺς τοπικοὺς θεοὺς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων, καὶ μάλιστα προέκρινε, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης, τὰ ἄσχημα ξόανα ἀπὸ τὰς περικαλλεῖς μορφάς, ἃς προσέδωκεν εἰς τοὺς θεοὺς ὁ Φειδίας.

Ὡς ἐν Ἑλλάδι, οὕτω καὶ ἐν Ἀνατολῇ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ πολυδαιμονισμοῦ ὁ πολυθεϊσμὸς διὰ τῆς ἑνοποιήσεως τῶν θείων ὄντων ἐν τῷ πανθέῳ. Ἀλλ' ἐνταῦθα, συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἡ συστηματοποίησις στηρίζεται ἐπὶ διαφόρων ἢ ἐν Ἑλλάδι βάσεων. Ἐν Βαβυλωνίᾳ τὸ πλῆθος τῶν δαιμόνων ἀποτελεῖ πολιτικὴν τρόπον τινὰ ἱεραρχίαν περὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν θεῶν. Ἐν Αἰγύπτῳ δημιουργοῦνται τριάδες θεῶν, ἀποτελοῦσαι οἰκογενείας ἐξ ἀνδρός, γυναικὸς καὶ τέκνου. Ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ὁ Ὀδὶν εἶναι εἶδος Γερμανοῦ ἡγεμόνος, ὅστις πράττει ἐν οὐρανῷ ὅ,τι καὶ οἱ ἐπὶ γῆς βασιλεῖς. Πανταχοῦ λοιπὸν ἐν τῷ πολυθεϊσμῷ ἔχομεν ἀνθρωπομορφισμόν, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ρίζαν καὶ τὴν πηγὴν τοῦ πολυθεϊσμοῦ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀνθρωπομορφισμὸς εἶναί τι ἀναγκαῖον, ἀφοῦ ἄλλωστε ἀδυνατεῖ νὰ στερηθῇ ἡ θρησκεία τῆς μορφῆς· ἀλλ' ἐπίσης ἀληθὲς εἶναι ὅτι αἱ μορφαὶ καὶ τὰ συστήματα ταῦτα κεῖνται ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς θρησκείας, χωρὶς νὰ θίγωσι τὸ γνήσιον αὐτῆς βάθος. «Πολυθεϊσμὸς καὶ μονοθεϊσμὸς—λέγει ὁ Βοὺντ—εἶναι κενὰ ἀριθμητικὰ σχήματα, κατὰ τὰ ὁποῖα δύναται νὰ μετρηθῇ ἡ ἀξία μιᾶς θρησκείας τόσον ὀλίγον ὅσον ἡ ἀξία ἑνὸς γάμου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων, ἅπερ προῆλθον ἐξ αὐτοῦ». Ἐν τούτοις ὁ ἀνθρωπομορφισμὸς τοῦ πολυθεϊσμοῦ περικλείει σοβαροὺς κινδύνους διὰ τὴν θρησκείαν. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ βαθύτερα καὶ εὐσεβέστερα πνεύματα συνησθάνθησαν αὐτὸν ὡς ἀπειλὴν κατὰ τῆς θρησκείας, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῶν προφητῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων.

Ὁ πολυθεϊσμὸς προῆλθεν, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον, ἐκ τοῦ πολυδαιμονισμοῦ, ὅστις εἶναι μία τῶν μορφῶν τοῦ ἀνιμισμοῦ. Διαφέρει ὅμως τοῦ ἀνιμισμοῦ, καθόσον ἡ λατρεία ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ εἰς ἀνεξαρτήτους καὶ διακεκριμένας ἀλλήλων προσωπικότητας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἴδιον χαρακτῆρα καὶ ἰδίαν λατρείαν. Κατὰ γενικὸν κανόνα ἐκ τῆς προσπαθείας πρὸς συστηματοποίησιν τοῦ πλήθους τῶν θεῶν γεννᾶται τὸ πάνθεον, τουτέστιν ἱεραρχικῶς διηρθρωμένη κοινότης θεῶν καὶ θεαινῶν, τῆς ὁποίας προΐσταται εἷς θεὸς ἢ μία ὁμὰς θεῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑνὸς τούτου θεοῦ καὶ ἡ πρωτεύουσα ἔναντι τῶν λοιπῶν θέσις δύναται νὰ ὀφείλεται εἰς διαφόρους λόγους. Τοπικός τις θεὸς αὐξάνει εἰς δύναμιν καὶ κῦρος διὰ τοῦ πολέμου, διὰ τοῦ ἐμπορίου ἢ διὰ τῶν κατακτήσεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκτείνεται τὸ κράτος τῆς φυλῆς, ἧς τοπικὸς θεὸς εἶναι. Τὸ πάνθεον τῆς Μεσοποταμίας φαίνεται ὅτι ἦτο ἀποτέ-

Digitized by Google

λεσμα τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς χώρας. Σαφέστερον δεικνύει τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν αἱ πολιτ.καὶ συνθῆκαι κέκτηνται διὰ τὴν ἀνύψωσιν ἑνὸς θεοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν θέσιν, ἡ ἱστορία τῆς αἰγυπτιακῆς θρησκείας. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπιδράσεως τοῦ λαοῦ, οὗ ὁ ὕψιστος θεὸς ἐδημιουργήθη κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ἐπὶ ἄλλους ὁμόρους λαούς, συμβάλλει εἰς τὴν καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας τούτων ἐπιβολὴν τοῦ θεοῦ τούτου, βοηθοῦντος καὶ τοῦ συγκρητισμοῦ. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἐγνώριζον εἰμὴ μίαν μόνην τοιαύτην ὑψίστην θεότητα, κοινὴν εἰς πάντας, καίπερ φέρουσαν διάφορα ὀνόματα κατὰ τὰς διαφόρους χώρας, τὴν Ἀστάρτην τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Φοινίκης, Μεγάλην μητέρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ἄρτεμιν τῆς Ἐφέσου, ταυτιζομένην ἐνίοτε μετὰ τῆς αἰγυπτιακῆς Ἴσιδος.

Τὸ θρησκευτικὸν ἰδεῶδες τοῦ πολυθεϊσμοῦ ἀναφέρεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν θεῶν παροχὴν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Παρὰ τὸ ἀναντίρρητον κάλλος, ὅπερ διακρίνει τοὺς βαβυλωνιακοὺς ψαλμοὺς τῆς μετανοίας, ἡ συναίσθησις τῆς ἁμαρτίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλουσι τὴν γέννησιν αὐτῶν, εἶναι ἀποτέλεσμα φυσικῆς τινος ἢ κοινωνικῆς συμφορᾶς. Ὁ σκοπὸς τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τῆς εὐνοίας τῶν θεῶν, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων κεῖται ἡ εὐτυχία τῶν πιστῶν. Ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσι καὶ παραδείγματα δεικνύοντα ὅτι αἱ εὐγενέστεραι ψυχαὶ συναισθάνονται τὴν ἀνάγκην προσωπικῶν σχέσεων ἀνιδιοτελοῦς φιλίας μετὰ τοῦ θεοῦ. Ἀναγνωρίζουσαι ὁλόκληρον τὸ πάνθεον, στρέφονται ἐν τούτοις πρὸς ἕνα μόνον τῶν θεῶν αὐτοῦ καὶ ἀφιεροῦσιν εἰς αὐτὸν ὅ,τι πολυτιμότερον ἐγκλείουσιν ἐν ἑαυταῖς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁμιλοῦμεν περὶ ἑνοθεϊσμοῦ, οὗ δείγματα ἀπαντῶμεν καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις λατρεύει αὐτούς, ὑφίστανται οὐ μόνον ἔμμεσοι, ἀλλὰ καὶ ἄμεσοι σχέσεις, διότι οἱ θεοὶ ἀποκαλύπτονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Συνηθέστατος τρόπος τοιαύτης ἀποκαλύψεως εἶναι ἡ θεοφάνεια. Αὕτη συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ θεοὶ ἐμφανίζονται εἰς τοὺς θνητοὺς ὑπὸ διαφόρους μορφάς, συνήθως ἐπὶ ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, ὡς βλέπομεν λ. χ. ἐκ τοῦ Ὁμήρου ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκ πασῶν σχεδὸν τῶν πολυθεϊστικῶν θρησκειῶν. Διάφορος τῆς ἁπλῆς θεοφανείας εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις. Κατὰ τὴν περὶ ταύτης διδασκαλίαν, ὁ θεὸς κενώνει ἑαυτὸν ἐν μέρει ἢ καθόλου ἐν ὡρισμένῳ ἀνθρώπῳ, ὃν πρὸς τοῦτο ἐξέλεξε καὶ ὅστις καθίσταται οὕτω αὐτὸ τοῦτο θεός. Ἡ ἐνσάρκωσις αὕτη τελεῖται συνήθως κατὰ τὰς στιγμὰς μεγάλης τινὸς καταστροφῆς, καθ' ἃς μόνη ἡ ἐπέμβασις τοῦ θείου δύναται νὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ περιοδική, ὡς λ. χ. ἐν τῇ ἰνδικῇ θρησκείᾳ. Ἐν πολλοῖς πολυθεϊστικοῖς συστήμασιν οἱ θεοὶ προσπελάζουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γνωρίζουσιν εἰς αὐτοὺς τὰ βουλήματα αὐτῶν τῇ μεσιτείᾳ ἀνθρώπων ἐμπνεομένων ἀμέσως ὑπ' αὐτῶν. Τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους καλοῦμεν προφήτας ἐν γενικωτέρᾳ ἐννοίᾳ. Διακριτικὸν γνώρισμα αὐτῶν εἶναι ἡ ἔκστασις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἡ προφητικὴ δρᾶσις αὐτῶν ἐκφεύγει τοῦ ἐλέγχου τῆς βουλήσεως. Ὡς ἐκ τῆς ἀρχαίας γραμματείας μανθάνομεν, θεωροῦνται ὑπηρετοῦντες ἀποκλειστικῶς μίαν μόνην ἕκαστος θεότητα, ἰδίᾳ τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν Διόνυσον, τὴν Ἶσιν. Ἡ ἔκστασις αὐτῶν προκαλεῖται ἐνίοτε διὰ τεχνητῶν μέσων, ὡς λ. χ. ἡ τῆς Πυθίας ἐν Δελφοῖς. Ἄλλοι τρόποι ἀνακοινώσεως τῆς θείας βουλήσεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ οἰωνοσκοπία, φαίνεται ὅτι κατάγονται ἐκ τῆς μαγείας καὶ εἶναι πιθανῶς ἀρχαιότεροι τοῦ πολυθεϊσμοῦ. Τέλος, ἐν τῇ ἰνδικῇ τοὐλάχιστον θρησκείᾳ, ἀπαντῶμεν καὶ τὸν γραπτὸν λόγον ὡς μέσον ἀποκαλύψεως τοῦ θεοῦ, ἄνευ ὅμως τῆς εἰς τὸν μονοθεϊσμὸν ἰδιαζούσης ἐννοίας τῆς θεοπνευστίας.

Ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἄλλου ἔρχεται εἰς σχέσιν πρὸς τοὺς θεοὺς διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς θυσίας. Ἵνα ἡ πρώτη ἀποβαίνῃ ἀποτελεσματική, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος γνῶσιν τοῦ χαρακτῆρος, τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν θείων ὄντων, ἡ πρόσκτησις τῆς εὐνοίας τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τηρήσεως ὡρισμένων ἐξωτερικῶν τύπων κατὰ τὴν προσευχήν. Ἰδίᾳ αἱ βαβυλωνιακαὶ προσευχαὶ διδάσκουσιν ὁπόσον προσεκτικὸς ἔδει νὰ εἶναι ὁ πιστὸς ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῶν τύπων τούτων κατὰ τὴν προσευχήν. Πολλάκις ἡ προσευχὴ μεταπίπτει ἐν τῷ πολυθεϊσμῷ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς μαγείας, ὁσάκις δηλαδὴ συνδέεται μετ' αὐτῆς ἡ πεποίθησις ὅτι διὰ τῆς ὀνομασίας καὶ διὰ τῶν τύπων ἐκείνων ἀναγκάζεται ἡ θεότης νὰ παράσχῃ ἑκοῦσα ἄκουσα τὸ αἰτούμενον. Ἡ θυσία τὸ μὲν θεωρεῖται ὡς δῶρον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεόν, τὸ δὲ κέκτηται ἐξιλαστικὴν δύναμιν. Ἀλλὰ τὸ ἁμάρτημα, δι' ὃ ὁ ἐξιλασμός, εἶναι ποικίλον κατὰ τὴν φύσιν, ὡς ποικίλαι αἱ ἀπαιτήσεις τῶν διαφόρων θεῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἠθικὸς χαρακτὴρ ἐλλείπει σχεδὸν ἐντελῶς Τὸ παράπτωμα δὲν προσλαμβάνει τὸν χαρακτῆρα ἁμαρτίας εἰμὴ μόνον ἐὰν θίγεται τὸ συμφέρον θεοῦ τινος, τοῦ ὁποίου ἡ προσοχὴ ἐπὶ τὸ ἄδικον κατὰ τοῦ πλησίον μόνον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προσελκύεται. Τὸ ψεῦδος π. χ. δὲν καθίσταται ἁμαρτία, τουτέστι δὲν ἐπιφέρει τὴν ὀργὴν καὶ τὴν τιμωρίαν ἐκ μέρους τῆς θεότητος, παρὰ μόνον ἐὰν ὁ ψευσθεὶς εἶχεν ἐπικαλεσθῆ κατὰ τὸν ὅρκον θεόν τινα, τὸν ὁποῖον οὕτω ἀνέμιξεν εἰς τὸ ζήτημα. Κατ' ἐξοχὴν ἁμάρτημα πρὸς τὸ θεῖον θεωρεῖται ἡ παράλειψις τελετουργικῶν καθηκόντων, ἡ ἐλλιπὴς τέλεσις τῶν περὶ τοὺς θεοὺς νομίμων καὶ ἡ παράβασις τῶν περὶ ταμπού, τῶν περὶ τοῦ ἁγίου καὶ ἀπηγορευμένου διατάξεων. Καθόλου ὅμως δὲν εἶναι εὔκολον πάντοτε νὰ γνωρίζωμεν μετὰ βεβαιότητος τίνες πράξεις θεωροῦνται ἐν τοῖς πολυθεϊστικοῖς συστήμασιν ἁμαρτία, ἐπειδὴ οἱ πλεῖστοι τῶν ψαλμῶν μετανοίας, οἵτινες διεσώθησαν, ὁμιλοῦσι γενικῶς καὶ ἀορίστως περὶ αὐτῆς. Οἱ ἄνθρωποι συμπεραίνουσιν ὅτι ἡμάρτησαν ἐκ τῶν συμφορῶν, αἵτινες πλήττουσιν αὐτούς. Ἀλλ' αἱ προσευχαὶ αὐτῶν δεικνύουσιν ὅτι οὔτε ποῖον ἐκ τῶν θεῶν προσέβαλον γνωρίζουσι, οὔτε ποία ἐκ τῶν πράξεων αὐτῶν ἐπήνεγκε τὴν τιμωρίαν ἐκείνην. Οἴκοθεν νοεῖται ἐντεῦθεν ὅτι ἓν τῶν σπουδαιοτάτων προβλημάτων ἐν τῷ πολυθεϊσμῷ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἀποφυγῆς τῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Van der Leeuw*, Einführung in die Phänomenologie der Religion (1925).—*Robins n*, Introduction to the history of Religions (1929). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

πολυθεϊστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὴν πολυθεΐαν, ὁ πιστεύων εἰς πολλοὺς θεούς.

πολυθέλγητρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ θέλγητρα, λίαν θελκτικός: «πολυθέλγητρος κόρη».

Νεώτεροι τύποι πολυθρονῶν.

[α΄ σειρὰ=ΙΣΤ΄, ΙΖ΄, ΙΗ΄ αἰῶνος, ρυθμοῦ αὐτοκρατορίας, ρυθμοῦ Νταίηβις. β΄ σειρὰ=Πλεκτὴ ἐκ λύγου, κραπώ, ἐπένδυτος δι' ὑφάσματος, ρυθμοῦ Βολταίρου. γ΄ σειρὰ=Ἀσθενῶς κυλινδουμένη, σύγχρονος μετὰ ἡμικυκλικοῦ ἐρεισινώτου, σύγχρονος μετὰ τετραπλεύρου ἐρεισινώτου, ἀσθενῶς ἀρθρωτή. δ΄ σειρὰ=Σύγχρονος ἐπένδυτος διὰ ταπετσαρίας, ρυθμοῦ Μόρις (ἀρθρωτὸν ἐρεισίνωτον), κουνιστή, γραφείου μετὰ δερματίνης ἐπενδύσεως.]

πολύθεος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων, ὁ λατρεύων πολλοὺς θεούς.

πολυθηλία (ἡ). Οὕτω καλεῖται τὸ πολλαπλοῦν τῶν θηλῶν, ἢ ἡ παρουσία πολλῶν θηλῶν ἐφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μαστοῦ. Θεωρεῖται μᾶλλον ὡς διαμαρτία περὶ τὴν διάπλασιν τερατογονικῆς προελεύσεως. Μ. Ν. Κ.

πολυθρόνα (ἡ). Εὐρύχωρος ἕδρα δι' ἓν μόνον ἄτομον, μετ' ἐρεισινώτου («πλάτη») καὶ βραχιόνων ἀναπαυτικῶν τῶν χειρῶν («μπράτσα»), ἄλλως *φωτέϊγ* (γαλλ. fauteuil).

—*['Εγκυκλ.]* Αἱ *πολυθρόναι* διακρίνονται κατὰ τὴν ἐν γένει κατασκευήν των εἰς τὰς ἐχούσας ἐμφανῆ τὴν ξύλωσιν καὶ καταλειπούσας ἐν τῷ σκελετῷ αὐτῶν διάκενα («ἄδειες») καὶ εἰς τὰς ἐπενδεδυμένας πλήρως κατά τε τὸ ἐρεισίνωτον, τὰς πλευρὰς καὶ τὸ κάθισμα («γεμᾶτες»). Κατὰ τὴν διαμόρφωσίν των, τὴν διακόσμησιν καὶ τοὺς σκοποὺς δι' οὓς κατασκευάζονται, διακρίνονται εἰς τὰς καλουμένας «μαρκίζας», «κραπώ», «κουνιστὲς» (ἄλλως καὶ «μπερσὲζ» ἢ «ρόκινγ-τσαίρ»), πολυθρόνας ρυθμῶν «Βολταίρου», «Μόρις», «Νταίηβις», «Πομπαδούρ», «Σῆμερ» (Seymour) κ. ἄ. Τέλος, κατὰ τὰ συμπληρωματικὰ αὐτῶν μέλη, εἰς πολυθρόνας «μὲ αὐτιὰ» (μόνιμα ἢ ἀρθρωτὰ μέλη τοῦ ἐρεισινώτου πρὸς ἀνάκλισιν τῆς κεφαλῆς), «μεθ' ὑποποδίου» (προσδίδοντος εἰς αὐτὰς τὴν μορφὴν τῆς σαίζ-λόνγκ), κ. ἄ.

Καθίσματα ἀνάλογα πρὸς τὰς πολυθρόνας ἐχρησιμοποίησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων λαῶν. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἕδρας παρεμφερεῖς, μὲ τὰ ἀκροβραχιόνια διακοσμούμενα διὰ κεφαλῶν πτηνῶν, στηριζομένας δὲ ἐπὶ ποδῶν λέοντος, ταύρου, δορκάδος κ. τ. τ. καὶ ἐχούσας κατὰ τὰ μέλη των ἐνθέματα πολύτιμα. Ἡ *ἕδρα*, ὁ *θρόνος* καὶ ὁ *θῶκος* (βλ. τὰς λ.) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχον μᾶλλον ὄρθιον καὶ ὑψηλὸν τὸ ἐρεισίνωτον, καθίσταντο ὅμως ἀναπαυτικαὶ διὰ μαξιλαρίων, σκιμπόδων, κ. ἄ. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τὸ *σόλιον* (solium), μᾶλλον πλησιέστερον πρὸς τὴν σύγχρονον πολυθρόναν, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ αὐστηρᾷ ρωμαϊκῇ οἰκογενείᾳ ὑπὸ μόνου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ οἴκου κατὰ τὰς ἐν τῷ ἀτρίῳ ἀκροάσεις τῶν πελατῶν του, τῶν φίλων κ.ἄ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐχρησιμοποιήθησαν ἕδραι μὲ κυλινδρικοὺς καὶ ἐνίοτε τετραπλεύρους πόδας (συνήθως καταλήγοντα εἰς σφαῖραν) καὶ μὲ διακένους πλευρὰς καὶ ἐρεισίνωτον, διαμορφούμενα εἰς ἡμικυκλικὴν ἁψῖδα στηριζομένην ἐπὶ κιονίσκων. Ἡ γοτθικὴ πολυθρόνα ἔφερεν ἐπιστεγάσματα (σκιάδας) μὲ πυργίσκους, ἀετώματα καὶ ἐπιθολίους νευρώσεις, ἀπετέλεσε δὲ μοναδικὸν πεδίον διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ξυλογλυπτικῆς. Γενικὴν ἐλάφρυνσιν εἰς τὸν φορτικὸν τοῦτον διάκοσμον ἐπέφερεν ἡ Ἀναγέννησις, ὁπότε εἰσήχθη τὸ ἀραβούργημα εἰς τὴν διακόσμησίν των. Τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἐμφανίζονται οἱ στρεπτοὶ κιονίσκοι τῶν μελῶν τῆς πολυθρόνας καὶ τὰ ἐκ τορνευτῶν στυλίσκων κιγκλιδώματα τοῦ ἐρεισινώτου καὶ τῶν πλευρῶν, διεδόθη δὲ μεγάλως ἡ χρύσωσις καὶ ἡ ἐπένδυσις τοῦ καθίσματος καὶ τοῦ ἐρεισινώτου. Ἡ πολυθρόνα τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ΄ εἶχε τοὺς πόδας εἰς σχῆμα S καὶ ἐρεισίνωτον βιολόσχημον, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄ ἀπέκτησεν εὐθεῖς ραβδωτοὺς πόδας καὶ ᾠοειδὲς ἐρεισίνωτον, ἑκατέρωθεν περιβαλλόμενον ὑπὸ κιονίσκου καὶ ἐπιστεφόμενον διὰ καρποῦ πεύκης.

Digitized by Google

τότε ἐδημιουργήθη ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ μᾶλλον εὐθύγραμμος καὶ στερεὸς ρυθμὸς τοῦ Sheraton, μεταβατικὸς πρὸς τὴν αὐστηρᾶς ρωμαϊκῆς μορφῆς τεχνοτροπίαν τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἤδη τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἶχε καθιερωθῆ παρὰ τῶν Ὁλλανδῶν ἡ πλεκτὴ πολυθρόνα, εἰσήχθη τὸ κινητὸν ἐρεισίνωτον καὶ ἄλλοι νεωτερισμοί, τὸν δὲ ΙΘ' αἰῶνα εὐρέως διεδόθη ὁ συρμὸς τῶν κροσσῶν, θυσάνων, παρυφῶν καὶ τῆς διὰ χονδρομετάξης ἐπενδύσεως. Ἡ

Πολυκάρπι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (ἐπαρχία Ἀλμωπίας) (βλ. λ. *Πολυανή*).

πολυκαρπία (ἡ)· ἀφθονία καρπῶν, εὐφορία· || τὸ φαινόμενον καθ' ὃ φυτόν τι ἀνθεῖ καὶ καρποφορεῖ πολλάκις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του.

πολυκαρπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυκαρπίαν, ὁ τῆς πολυκαρπίας.

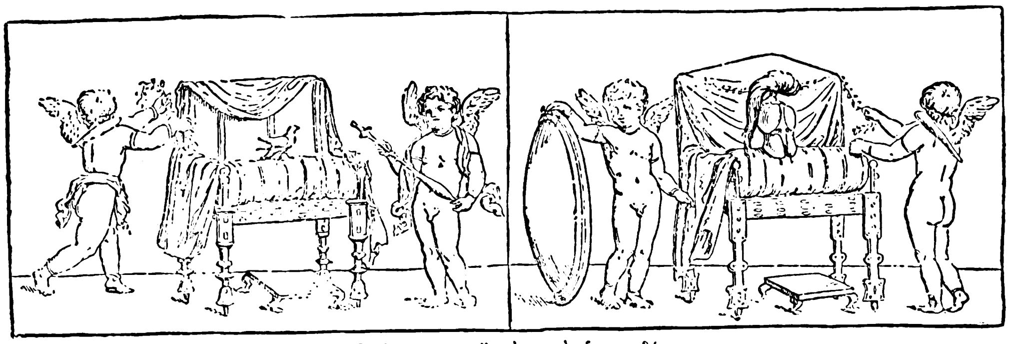

Πολυθρόναι ρωμαϊκαὶ μετὰ ὑποποδίων.

[Κατὰ καμπανικὴν τοιχογραφίαν παριστῶσαν τὰ σόλια τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως μετὰ τῶν σχετικῶν των συμβόλων ἐπ' αὐτῶν (πτηνόν, κράνος) καὶ ἀνὰ χεῖρας ἐρώτων (βέλος, ἀσπίς.)]

σύγχρονος πολυθρόνα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς αὐστηρᾶς καὶ πρακτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Κ' αἰῶνος, συνδυάζει κυρίως τὴν ἄκραν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἔρρυθμον ἰσορροπίαν τῶν μαζῶν· κυρίαν ἐπένδυσιν ἔχει τὸ δέρμα, παρουσιάζει δὲ μορφὴν ταπεινὴν καὶ ἄκρως εὐρύχωρον, ἔχουσα σχεδὸν πάντοτε πλήρεις καὶ κυρτὰς τὰς πλευράς, τὸ κάθισμα καὶ τὸ ἐρεισίνωτον. Π. Ν. Π.

πολυθρύλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ θρυλούμενος, ὁ περὶ οὗ πολὺς ὁ θροῦλος, ὀνομαστός, περίφημος, περιβόητος.

πολυθυμοκινόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *θυμοκινόνη*.

πολυΐδμων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλὰ γνωρίζων, πολυμαθής, σοφός, ἄλλως *πολυΐστωρ*.

πολυϊνωματωσία, ***νευροδερματικὴ μελαγχρωμική*** —. Οὕτω καθορίζεται νόσος χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς παρουσίας δερματικῶν ὄγκων (ἰνωμάτων), ὄγκων τῶν νεύρων καὶ ὑπὸ ἀνωμάλου μελαγχρωμίας τοῦ δέρματος. Ἡ πάθησις αὐτή, κατὰ τὸν Recklinghausen, εἶναι φύσεως νευρικῆς· καλεῖται δὲ καὶ *νόσος τοῦ Recklinghausen*. Μ. Ν. Κ.

πολυΐστωρ (ὁ). Παρ' ἀρχαίοις, ὁ πολλὰ ἐπιστάμενος, ὁ πολυμαθής, ἄλλως *πολυΐδμων* || τίτλος πολυμερῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων, ὡς ὁ «Πολυΐστωρ» (Polyhistor) τοῦ Λατίνου συγγραφέως Γαΐου Ἰουλίου Σολίνου καὶ ὁ τοῦ νεωτέρου Δανιὴλ-Γεωργίου Μόρχοφ· || ὄνομα δι' οὗ παρὰ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ἐχαρακτηρίσθησαν ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν συγγραφέων οἱ ἐπιδοθέντες εἰς τὰ διαφορώτατα εἴδη τοῦ γραπτοῦ λόγου. Διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πολυΐστορος ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἐχαρακτηρίσθησαν ὁ Βησσαρίων, Γεμιστός, Γρηγορᾶς, Παχυμέρης κ. ἄ.

πολυκαιρία (ἡ)· δημοτ., πολὺς καιρός, μακρὸν χρονικὸν διάστημα, παλαιότης: «ἔκοψε τὸ χρῶμα του ἀπὸ τὴν πολυκαιρία».

πολυκαιρίζω· μένω, διαμένω ἐπὶ πολὺν καιρόν, χρονίζω, παλαιοῦμαι.

πολυκαιρινός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ πολλοῦ χρόνου, ὁ χρονίσας, ὁ παλαιωθείς: «πολυκαιρινὸ παστό».

Πολυκαλᾶς, ***Γεώργιος.*** Κεφαλλὴν ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1655. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐν Ῥώμῃ, Βενετίᾳ καὶ Παταβίῳ, τὸ δ' ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἤσκησε κατ' ἀρχὰς ἐν Ληξουρίῳ καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου στενῶς συνδεθεὶς μετὰ τοῦ αὐτόθι πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσίας, ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Πετρούπολιν παρὰ τῷ τσάρῳ Πέτρῳ Α', διορισθεὶς μετ' οὐ πολὺ ἰδιαίτερος τῆς αὐτοκρατείρας ἰατρός. Τῷ 1711 τῷ ἀνετέθη ἡ διαπραγμάτευσις συμμαχίας μεταξὺ Ῥωσίας καὶ τοῦ πρίγκιπος τῆς Μολδαυΐας Καντεμίρ, οὗτινος καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς διετέλεσεν ἀργότερον. Ἐπίσης εἰς αὐτὸν ἀνετέθη τῷ 1712 ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγμάτευσις τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης. Ἀπέθανεν ἐν Μιτάου, δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του, ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου Α'. ΕΡ. Μ.

πολυκάνδηλον (τό)· λυχνία ἔχουσα πολλὰς κανδήλας, πολύφωτος, *πολυέλεος* (βλ. λ.).

Πολυκάνδρο *[Γεωγρ.]*. Ἡ σύγχρονος ὀνομασία τῆς νήσου *Φολεγάνδρου* τῶν Κυκλάδων. Σ.Ε.Λ.

Πολυκάρπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. *Γενιτζέ*).

πολύκαρπον (τὸ) (Polycarpum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *παρωνυχιοειδῶν* ἢ *παρωνυχιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντώσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πολύκαρπον τὸ τετράφυλλον* (Polycarpum tetraphyllum), καλλιεργούμενον πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Δ. Ν. Π.

Πολύκαρπον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μακρυπλαγίου (Ραβενίων) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενος *Ὀρμανλῆ*. Κάτ. (1928) 100.

πολύκαρπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλοὺς καρποὺς παράγων, ἄφθονος εἰς καρπούς: «πολύκαρπος ἄμπελος».

Πολύκαρπος, ἅγιος. —1) Ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης ἑορταζόμενος τὴν 23 Φεβρουαρίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης (βλ. κατωτ. *Πολύκαρπος*, ἐπίσκοπος Σμύρνης). —2) Ὁ *μάρτυς*, ὑποστὰς ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε τὸν διὰ ξίφους θάνατον καὶ ἑορταζόμενος τὴν 2 Ἀπριλίου. —3) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις μετὰ *Εὐαγγέλου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 7 Ἰουλίου. —4) Ὁ ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ζήσας μετὰ *Φιλαδέλφου* καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τὴν 8 Φεβρουαρίου καὶ 25 Ὀκτωβρίου. Ἐν δὲ τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἱερεύς, ἑορταζόμενος τὴν 23 Φεβρουαρίου, —2) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις μετὰ *Θεοδώρου* ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 5 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—Πολύκαρπος, μητροπολίτης ***Βεροίας*** καὶ ***Ναούσης.*** Ἐν Τσαριτσάνῃ γεννηθεὶς τῷ 1878, διήκουσεν ἐν αὐτῇ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα καὶ μεταβὰς εἶτα εἰς Χάλκην ἔλαβε δίπλωμα τῆς θεολογίας τῷ 1898. Ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ Τσαριτσάνης (1901) καὶ εἶτα ὡς διευθυντὴς τοῦ ἡμιγυμνασίου Λιβαδίου (1901—1904). Χειροτονηθεὶς διάκονος τῷ 1901 καὶ εὐθὺς κατόπιν πρεσβύτερος, προήχθη εἶτα εἰς πρωτοσύγκελλον τῷ 1904 καὶ ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον Ἐλασσόνος μέχρι τοῦ 1910. Τῷ 1911 προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Πέτρας, ὡς βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, καὶ τῷ 1912 εἰς μητροπολίτην Μογλενῶν καὶ Φλωρίνης. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν διωρίσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Βεροίας καὶ Ναούσης. Ε. Γ. Π.

—Πολύκαρπος, ἐπίσκοπος ***Βυζαντίου.*** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναγράφονται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ δύο ἐπίσκοποι Βυζαντίου. —1) Ὁ *Α'* (71—89), διαδεξάμενος τὸν Ὀνήσιμον, μαθητὴν καὶ διάδοχον τοῦ ἀποστόλου Στάχυος, εἰς ὃν κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς πίνακας ἀποδίδεται ἡ ἵδρυσις τῆς ἐπισκοπῆς Βυζαντίου. —2) Ὁ *Β'*, διαδεξάμενος τὸν Φήλικα, ἀποθανόντα τῷ 141. Ἐκυβέρνησε τὴν χριστιανικὴν κοινότητα Βυζαντίου ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Τ. Ε. Ε.

—Πολύκαρπος ὁ ***Δαρδαῖος.*** Ἐγεννήθη ἐν Δάρδᾳ παρὰ τὴν Κορυτσὰν τῷ 1778. Διδαχθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις, ἐχειροτονήθη τῷ 1806 διάκονος, τῷ 1808 προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον τιτουλάριον Τρωάδος καὶ τῷ 1811 προεβιβάσθη εἰς μητροπολίτην Λαρίσης. Καταδιωχθεὶς τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐπέστρεψε τῷ 1820 εἰς Λάρισαν, ὅπου κατ' Ἰούνιον τοῦ 1821 συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη καὶ ἐθανατώθη τῇ 17 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ. Τ.Ε.Ε

—Πολύκαρπος, πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων.*** Κατήγετο ἐξ Ἀγχιάλου τοῦ Εὐξείνου Πόντου, μητροπολίτης δὲ ὢν Βηθλεὲμ ἐξελέγη τῷ 1808 πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του κατωρθώθη ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογήν του πυρποληθέντος ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ὀφείλεται ἡ ἀνέγερσις τοῦ ἐν Βηθλεὲμ ξενῶνος. Ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1827 καὶ ἐτάφη εἰς Νεοχώριον. Δ. Π. Π.

—Πολύκαρπος, μητροπολίτης ***Ξάνθης.*** Ἐν Κοτυώροις (Ὀρδοῦ) τοῦ Πόντου γεννηθεὶς τῷ 1864, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Χάλκῃ, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1882. Χειροτονηθεὶς διάκονος τῷ 1888, προήχθη εἰς ἀρχιμανδρίτην τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τῷ 1892. Τῷ 1899, προαχθεὶς εἰς μητροπολίτην Κολωνίας, ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἐπὶ δώδεκα ἔτη, καθ' ἃ δραστηριώτατα εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἵδρυσε τὸ «Εὐανθείειον» παρθεναγωγεῖον ἐν αὐτῇ. Τῷ 1911, μετατεθεὶς εἰς τὴν μητρόπολιν Νεοκαισαρείας, ἐξηκολούθησε τὸν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ζῆλόν του καὶ ἵδρυσε τὸ «Πολυκάρπειον» παρθεναγωγεῖον. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν διωρίσθη μητροπολίτης Ξάνθης. Ἔγραψε πολλὰς πραγματείας, δημοσιευθείσας ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν ἄλλοις περιοδικοῖς. Ε. Γ. Π.

—Πολύκαρπος, ἐπίσκοπος ***Σμύρνης.*** Πατὴρ ἀποστολικός, γνωστὸς ἡμῖν ἐξ ὅσων ἀναφέρουσιν ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Εὐσέβιος. Κατὰ τούτους συναναστράφη οὗτος τοῖς μαθηταῖς τοῦ Κυρίου καὶ μάλιστα ἐγένετο μαθητὴς καὶ ἀκροατὴς τῶν λόγων Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πιθανῶς δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου ἀπεστάλη ἐπίσκοπος Σμύρνης. Ὁ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ζῆλος ὤθησεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην, ὅπου ἐπετέθη κατὰ διαφόρων αἱρετικῶν καὶ δὴ τοῦ γνωστικοῦ Μαρκίωνος. Ποιμάνας ἐπὶ μακρὸν τὴν Σμύρνην, ἐπεσφράγισε τὸν βίον αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐπὶ πυρᾶς θανάτου του ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πόλεως, ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Πίου (138—161). Τοῦ Πολυκάρπου σῴζεται ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους· ἐκ τῶν 14 της κεφαλαίων ἔχομεν ἐν τῷ ἑλληνικῷ πρωτοτύπῳ μόνον 10 (1—9 καὶ 13), τὰ δὲ λοιπὰ γνωρίζομεν ἐξ ἀρχαίας λατινικῆς μεταφράσεως. † Η. Φ. Β.

—Πολύκαρπος, μητροπολίτης ***Τρίκκης*** καὶ ***Σταγῶν.*** Ἐγεννήθη ἐν Πρεμετῇ τῷ 1876. Ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ἐνεγράφη εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ τῷ 1902 ἐγένετο διδάκτωρ τῆς θεολογίας. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Γερμανίαν διήκουσε φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἔλαβε δίπλωμα διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη Α' γραμματεὺς τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῷ 1914 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν. Ε. Γ. Π.

— Πολύκαρπος, μητροπολίτης ***Χίου.*** Ἐν Ἀλατσάτοις τῆς Μ. Ἀσίας γεννηθεὶς τῷ 1862, διήκουσε τὰ μαθήματα τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1887. Ὑπηρέτησεν ὡς ἱεροκήρυξ Βρυούλων (1887—1893) καὶ εἶτα ὡς πρωτοσύγκελλος Σμύρνης καὶ μέγας ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τῷ 1894, προαχθεὶς εἰς ἐπίσκοπον Λεύκης ἐν Κωνσταντινουπόλει, προεβιβάσθη εἰς μητρόπολιν τῆς Ἐλασσόνος καὶ Δομενίκου τῷ 1900 καὶ τῷ 1910 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῷ 1931 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Χίου. Ε. Γ. Π.

Πολύκαρπος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενον *Αἴσιστα*. Κάτ. (1928) 585. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 704) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Φωτεινὴ* (πρῴην Φωτίνιστα). Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον.

Πολύκαρπωφ, ***Θεόδωρος Ἰβάνοβιτς.*** Ρῶσος λεξικογράφος, γεννηθεὶς ἐν Πσκὸβ τῷ 1659 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1730. Συνέγραψε τὸ «Τρίγλωσσον λεξικὸν» ἢ «Θησαυρὸν τῶν γλωσσῶν σλαυϊκῆς, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς», δημοσιευθὲν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1701. Θ. Β.

πολυκάρυον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὀρειχάλκινον κατασκεύασμα, ἔχον εἰς κοινὸν ἄξονα δέκα ἓξ ἔντροχα διὰ παρειῶν ἀπ' ἀλλήλων χωριζόμενα. Δι' ἑκάστου τῶν ἐντρόχων τούτων διήρχετο σηματόσχοινον ἀτέρμον, ὅπερ ἐξ ἴσου περιέβαλλεν ἀντίστοιχον ἔντροχον ἄλλου, ξυλίνου αὐτοῦ, πολυκαρύου εὑρισκομένου ἐντὸς μεγάλου ξυλίνου κιβωτίου, δυναμένου νὰ περιλάβῃ καὶ τὰ 16 σηματόσχοινα καὶ τὰ εἰς ἕκαστον τῶν σηματοσχοίνων ἐρραμμένα σημεῖα τοῦ ναυτικοῦ τηλεγράφου, ἅτινα ἦσαν ἐζωγραφημένα, πρὸς εὐκολίαν τοῦ σημαίνοντος, παρὰ τὸ οἰκεῖον ἔντροχον τοῦ πολυκαρύου. Αἱρομένου δι' ἐπάρτου τοῦ ὀρειχαλκίνου πολυκαρύου, ἐνετείνοντο τὰ σηματόσχοινα λόγῳ τοῦ ἰσομήκους των, καὶ ἡ ἔπαρσις, ὅσον καὶ ἡ χάλασις τῶν σημείων του, ἄλλοτε ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει, ναυτικοῦ τηλεγράφου ἐγίνετο ταχύτατα. Σ. Ε. Λ.

Πολυκάστανον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀνασελίτσης

Digitized by Google

τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Κλεπίστι*. Κάτ. (1928) 477. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 706) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μακροπλαγιὰ* (πρώην Δράμιστα). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πολυκάστη [*Μυθολ.*]. —1) Θυγάτηρ τοῦ Νέστορος καὶ τῆς Ἀναξιβίας, γεννήσασα ἐκ τοῦ Τηλεμάχου τὸν Περσέπτολιν.
—2) Θυγάτηρ τοῦ Λυγαίου, σύζυγος τοῦ Ἰκαρίου καὶ μήτηρ τῆς Πηνελόπης, συζύγου τοῦ Ὀδυσσέως. Λ. Θ. Σ.

Πολύκαστρον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Καρασούλι* ἢ *Μαυροσούλι*. Κάτ. (1928) 1.880. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 2.545) ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Λατόμι* (πρώην Σπάντσοβο), *Λιμνότοπος* (πρώην Βάρδενο) καὶ *Πευκόδασος* (πρώην Ὀρέβιτσα). Εἶναι σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς, εἰς ἀπόστασιν 56 χλμ. ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ 25 χλμ. ἀπὸ τῆς Εἰδομένης, κείμενον μεταξὺ τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς τῆς λίμνης Ἀρτζὰν καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ, ἐν εὐφορωτάτῃ περιοχῇ. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα.

Πολυκάων [*Μυθολ.*]. —1) Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Λέλεγος, βασιλέως τῆς Λακωνικῆς, ἀδελφὸς τοῦ Μύλου καὶ σύζυγος τῆς Μεσσήνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀργείου Τριόπα. Μετοικήσας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, κληθεῖσαν οὕτως ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς γυναικός του, ἐγένετο ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Μεσσηνίας καὶ ὁ πρῶτος αὐτῆς βασιλεὺς (*Παυσ.* IV,1—5).
— 2) Υἱὸς τοῦ Βούτου, σύζυγος τῆς Εὐαίχμης, θυγατρὸς τοῦ Ὕλου τοῦ Ἡρακλέους (*Παυσ.* IV, 2,1). Λ. Θ. Σ.

Πολυκέρασον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 328. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσερέσνιτσα*.

πολυκεριΐδαι (οἱ) (Polyceridae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια μαλακίων περιλαμβάνουσα λείμακας μὲ σῶμα σαρκῶδες, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀτελοῦς μανδύου, μὲ κεφαλὴν ἐλάχιστα διακρινομένην τοῦ σώματος καὶ φέρουσαν πολλὰς νηματοειδεῖς κεραίας. Πάντα τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι θαλάσσια καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι ὁ *πολύκερως* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

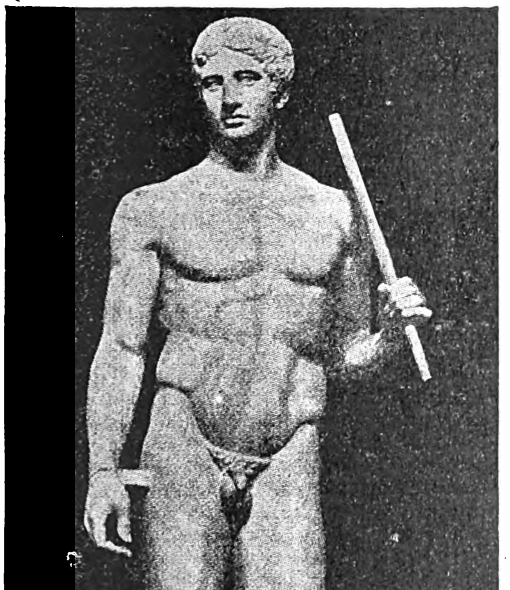

Ὁ «*Δορυφόρος*» *τοῦ Πολυκλείτου*.
[Ἀντίγραφον ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως.]

πολύκερως (ὁ) (Polycerus) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυκεριιδῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίους λείμακας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν καὶ σαρκῶδες. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πολύκερως ὁ κεκοσμημένος* (Polycerus ornatus), ὅστις διακρίνεται διὰ τὰ θαυμάσια

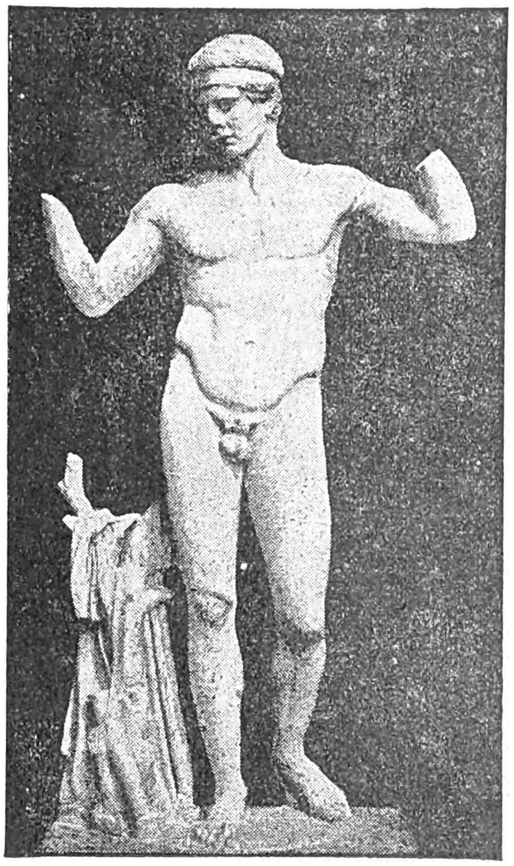

Ὁ «*Διαδούμενος*» *τοῦ Πολυκλείτου*.
[Ἀντίγραφον ἐκ Δήλου ἐν τῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν.]

ποικίλματα τοῦ μανδύου του καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

πολυκετόναι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται οὕτω αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν πλείονας κετονικὰς ὁμάδας. Σ. Γ.

πολυκέφαλος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς κεφαλάς: «πολυκέφαλος Ὕδρα» || μεταφ. «πολυκέφαλος διοίκησις» ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ εἶναι πλείονες τοῦ ἑνός.

— πολυκέφαλος ν ό μ ο ς [*Ἀρχ. Μουσ.*]. Ἀσμά τι ἀρχαιότατον, ᾀ δ ό μ ε ν ο ν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν αὐλητὴν Ὄλυμπον. Ν. Α. Χ.

Πολύκηπον [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρατσίστης τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 33.

πολυκήριον (τό). Κρεμαστὸς λαμπτὴρ ἀποτελούμενος ἐκ συστήματος πλειόνων τοῦ ἑνὸς κηρίων, ἄλλως *πολυέλεος* (βλ. λ.).

πολύκλαδος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς κλάδους, πολλὰ κλωνάρια.

Πολύκλεια [*Μυθολ.*]. Θυγάτηρ τοῦ Φειδίππου ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ἀδελφὴ τοῦ Αἰάτου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Ἄρνῃ τῆς Θεσσαλίας Βοιωτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως, κατά τινα χρησμόν, ἐκεῖνος θὰ ἤρχετο τῆς χώρας, ὅστις πρῶτος θὰ διέβαινε τὸν Ἀχελῷον, αὕτη προσεποιήθη ὅτι ἐτραυματίσθη τὸν πόδα καὶ παρεκάλεσε τὸν ἀδελφόν της νὰ διαπεράσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Μόλις ὅμως ἐπλησίαζον εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, ἐπήδησε πρώτη καὶ συνεπῶς, κατὰ τὸν χρησμόν, εἰς αὐτὴν ἀνῆκεν ἡ χώρα. Ὁ Αἴατος τότε, θαυμάσας τὴν εὐφυΐαν αὐτῆς, ἔλαβεν αὐτὴν ὡς σύζυγον, καὶ ἐβασίλευσαν ὁμοῦ. Ἐξ αὐτῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Θεσσαλόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ὡς λέγεται, ἐκλήθη ἡ Θεσσαλία. Λ. Θ. Σ.

Πολύκλειτος. Διάσημος πλάστης τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, υἱὸς τοῦ γλύπτου Πατροκλέους, καταγόμενος μὲν ἐκ Σικυῶνος, γεννηθεὶς ὅμως καὶ ἐργασθεὶς εἰς τὸ Ἄργος. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξε μαζὶ μὲ τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Φειδίαν μαθητὴς τοῦ Ἀγελάδα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι ἦτο νεώτερος ἐκείνων. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς πότε ἔζησεν. Εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου διέμενεν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σωκράτη καὶ κατέστη εὐφήμως γνωστός. Ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι ἔζησε μέχρι τῆς 2ας δεκαετηρίδος τοῦ πολέμου, διότι μετὰ τὸ 423 κατεσκεύασε τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἥρας διὰ τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἄργους.
Ὁ Πολύκλειτος ἦτο κυρίως χαλκοπλάστης. Ἀνέπτυξε δὲ καὶ ἐτελειοποίησε τὴν τεχνικὴν τῆς χύσεως τῶν χαλκῶν ἀγαλμάτων εἰς μέγαν βαθμόν. Οὐδὲν τῶν ἔργων του διεσώθη· ὑπάρχουν ὅμως ἀντίγραφα ἐκ τῶν πολλῶν τῶν κατασκευασθέντων κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Τὸ περιφημότερον ἄγαλμά του ἦτο ὁ «Δορυφόρος», ὅστις ἐκλήθη καὶ «Κανὼν» ἐξ ὁμωνύμου συγγράμματός του, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνέπτυσσε τὰς καλλιτεχνικάς του θεωρίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (βλ. λ. *Πολυκλείτου κανών*). Τοῦ ἀγάλματος τούτου τὸ καλύτερον σῳζόμενον ἀντίγραφον εἶναι τὸ τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως. Παρίσταται νέος μὲ ἀθλητικὸν σῶμα, βαρὺν καὶ ἰσχυρὸν κορμόν, σχεδὸν τετραγωνικόν, καὶ μέλη στιβαρά. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ δόρυ ἢ ἀκόντιον. Πατεῖ στερεὰ διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός, ἐνῷ τὸν ἀριστερὸν φέρει πρὸς τὰ ὀπίσω ἀνέτως καὶ ἐγγίζει τὴν βάσιν διὰ τῶν δακτύλων. Ἡ στάσις αὕτη εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν ἔργων τοῦ Πολυκλείτου, φαίνεται δὲ ὅτι ἀποτελεῖ σταθμὸν τῆς ἐξελίξεως προγενεστέρων προσπαθειῶν. Ἄλλο ἔργον του, ἐξ ἴσου περίφημον ἦτο, ὁ «Διαδούμενος», ὁμοίου θέματος πρὸς τὸν «Ἀναδούμενον» τοῦ Φειδίου. Ὡραῖον ἀντίγραφον τούτου, εὑρεθὲν ἐν Δήλῳ, εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ πρωτότυπον ἐπωλήθη ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 100 ταλάντων. Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν εὑρέθη ἡ βάσις ἄλλου ἀγάλματος τοῦ Πολυκλείτου, ἔργου πιθανῶς τῶν νεανικῶν του χρόνων, παριστάνοντος τὸν ἀθλητὴν Κυνίσκον, νικήσαντα τῷ 460. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονεύονται καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Πολυκλείτου, ὡς ἀθλητὴς καθα-

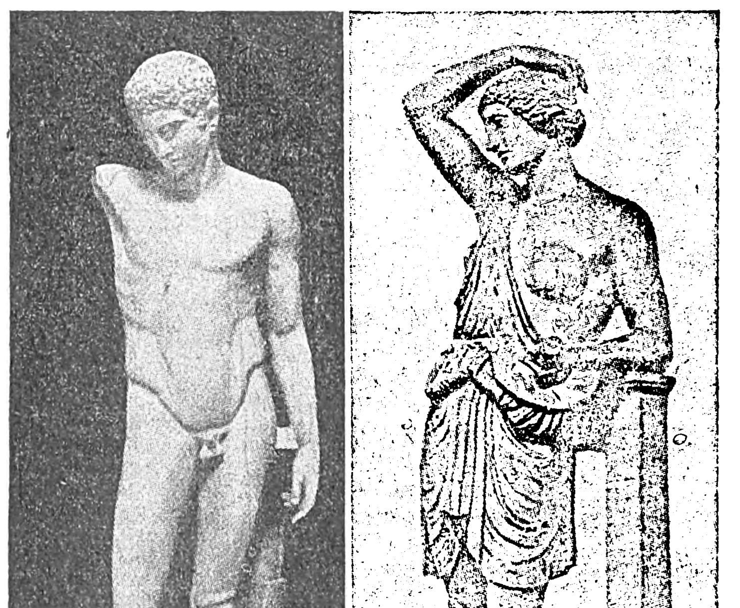

Πολυκλείτου: 1) *Κυνίσκος* (ἀντίγραφον ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ).
2) *Ἀμαζὼν* (ἀντίγραφον ἐν Λονδίνῳ).

ριζόμενος διὰ στλεγγίδος, ἀποπτερνίζων, ζεῦγος κανηφόρων, Ἡρακλῆς ὑδροκτόνος, Ἡρακλῆς λαμβάνων τὰ ὅπλα, Ἀμαζὼν κ. ἄ. Διὰ τὴν Ἀμαζόνα,

Digitized by Google

ἥτις εἶχε στηθῆ ἐν τῷ Ἀρτεμισίῳ τῆς Ἐφέσου, ὑπάρχει παράδοσις, καθ' ἣν ὁ Πολύκλειτος ἐνίκησεν ἐν διαγωνισμῷ τοὺς Φειδίαν, Κρησίλαν καὶ Φράδμονα. Ἀντίγραφον ταύτης ὑπάρχει ἐν Λονδίνῳ.

Ὁ Πολύκλειτος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς καλλιτέχνης τῶν μορφῶν. Κληρονόμος τοῦ ἀρχαϊκοῦ πλαστικοῦ πνεύματος, ἀποβλέπει περισσότερον εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν μορφῶν, τὴν ρυθμικὴν καὶ ἤρεμον σύνθεσιν, παρὰ εἰς τὴν φυσικότητα καὶ πιθανότητα, ἀμελῶν διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, τὰ συναισθήματα, τὸ ἦθος καὶ ἀποφεύγων τὸν ὑπερβολικὸν ἰδανισμὸν τῶν ἀττικῶν. Ἀφῆκε πολλοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Ναυκύδην, ἀδελφόν του, καὶ Πατροκλῆ, πιθανῶς υἱόν του.

— **Πολυκλείτου «*Κανών*».** Σύγγραμμα τοῦ *Πολυκλείτου*, ὅπερ περιελάμβανε τὰς καλλιτεχνικὰς θεωρίας αὐτοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν τῇ πλαστικῇ. Ἀνεφέρετο κυρίως εἰς τὸ γνωστὸν ἄγαλμά του «Δορυφόρος», ὅστις ἐκ τούτου ἐκλήθη καὶ «Κανών». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Πολυκλείτου δὲν ἐσώθη μέχρις ἡμῶν, δὲν γνωρίζομεν δὲ περὶ αὐτοῦ εἰ μὴ ὀλίγα πράγματα ἀπὸ μνείας ἀρχαίων συγγραφέων. Ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τοῦ Γαληνοῦ (De plac. Hipp. et Plat. 5), ἥτις ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «...τὸ δὲ κάλλος οὐκ ἐν τῇ τῶν στοιχείων ἀλλ' ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ συνίστασθαι: δακτύλου πρὸς δάκτυλον δηλονότι, καὶ συμπάντων αὐτῶν πρός τε μετακάρπιον καὶ καρπόν, καὶ τούτων πρὸς πῆχυν καὶ πήχεως πρὸς βραχίονα καὶ πάντων πρὸς πάντα, καθάπερ ἐν τῷ Πολυκλείτου κανόνι γέγραπται· πάσας γὰρ ἐκδιδάξας ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ συγγράμματι τὰς συμμετρίας τοῦ σώματος ὁ Πολύκλειτος, ἔργῳ τὸν λόγον ἐκβεβαίωσε, δημιουργήσας ἀνδριάντα κατὰ τὰ τοῦ λόγου προστάγματα καὶ καλέσας δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα, καθάπερ καὶ τὸ σύγγραμμα, κανόνα».

Αἱ ἀναλογίαι τοῦ Πολυκλείτου καθώριζον τὰς ὀργανικὰς σχέσεις τοῦ σώματος ὄχι κατὰ φύσιν (ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις τῆς φύσεως δὲν εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς τέχνης) ἀλλὰ συμβατικῶς· κατὰ τρόπον, δηλονότι, καθ' ὃν ἐπετυγχάνετο ἡ ἔκφρασις τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ τόπου γενικῶς, εἰδικώτερον δὲ τοῦ ἀτομικοῦ τεχνοτροπικοῦ χαρακτῆρος τοῦ καλλιτέχνου. Ὅθεν εὐεξήγητον εἶναι ὅτι αἱ ἀναλογίαι τοῦ Πολυκλείτου, αἱ ὁποῖαι ἐπετύγχανον σώματα κατ' ἐξοχὴν ἀνδρικά, βαρέα, στιβαρά, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἰσχύσουν παρὰ ἐντὸς ὡρισμένων χρονικῶν καὶ τοπικῶν ὁρίων, ὡς ὑποκείμεναι εἰς τὸν πρωταρχικὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως τῶν ρυθμῶν τῆς τέχνης, παραλλήλως πρὸς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας τῆς ζωῆς.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους τοῦ Πολυκλείτου χρόνους ἦσαν ἐν χρήσει ὀργανικαὶ ἀναλογίαι (μὲ διαφορετικὰς πάντως τιμὰς) ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀκόμη ἐποχῆς. Ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐγίνετο χρῆσις ἀποκλειστικῶς τῶν ὀργανικῶν ἀναλογιῶν, δὲν ἐλαμβάνοντο δὲ κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ἀφῃρημένα μετρικὰ συστήματα, ἀλλ' αἱ διαστάσεις ὡρισμένων ὀργανικῶν μελῶν. Π. χ. δι' ὡρισμένας διαστάσεις ναοῦ τινος ἐλαμβάνετο ὡς μονὰς ἐπαναλαμβανομένη ἡ ἀκτὶς τοῦ κίονος, ὡς ἄλλη μονὰς ἐλαμβάνετο ἡ μεταξὺ δύο κιόνων ἀπόστασις κλπ. Ἡ πιστὴ καὶ θρησκευτική, τρόπον τινά, τήρησις τῶν ἑκάστοτε ἀναλογιῶν χαρακτηρίζει τὸ πνεῦμα τῆς πλαστικότητος καὶ ἀκριβείας τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

— **Πολύκλειτος.** Ἀργεῖος ἀρχιτέκτων καὶ πλάστης, πιθανῶς συγγενὴς τοῦ προηγουμένου, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του ἦτο ἡ θόλος τῆς Ἐπιδαύρου, ἥτις, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν περισωθέντων τμημάτων, ἦτο ἔργον ἐφάμιλλον τοῦ Ἐρεχθείου. Ἦτο οἰκοδόμημα κυκλοτερὲς μὲ περίστασιν δωρικὴν καὶ ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν ἐκ 14 κορινθιακῶν κιόνων. Αἱ μετόπαι τῆς ἐξωτερικῆς προσόψεως δὲν ἔφερον ἀναγλύφους παραστάσεις, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέντρον ἑκάστης ἐξεῖχε μέγας ὡραῖος ρόδαξ. Ἡ ὑδρορρόη ἐκοσμεῖτο μὲ ἀνεπτυγμένους καυλοὺς ἀκάνθου καὶ λεοντοκεφαλάς. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐφωτίζετο ἐκ τῆς μεγάλης θύρας ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἐκ τῶν παραθύρων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸν τοῖχον τοῦ σηκοῦ. Ὁ προορισμὸς τῆς θόλου εἶναι ἄγνωστος. Ἐπιγραφή τις καλεῖ ταύτην θυμέλην. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἔκτισε καὶ τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου, τὸ ὁποῖον ἐφημίζετο ὡς τὸ καλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ σύγχρονα ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἀποικιῶν. Ὁ Πολύκλειτος ἦτο γνωστὸς καὶ ὡς πλάστης. Πλὴν ἀγαλμάτων τινῶν θεῶν καὶ ὀλυμπιονικῶν, ἀποδίδεται εἰς τοῦτον καὶ χάλκινον ἄγαλμα Ἀφροδίτης, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς στήριγμα μεγάλου τρίποδος, ὅστις εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς Ἀμύκλας. Ἀντίγραφον τοῦ ἀγάλματος τούτου, ὅπερ δὲν ἐσώθη, ἴσως εἶναι μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, εὑρεθὲν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐπιδαύρου καὶ ἀποκείμενον τώρα ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν.

— **Πολύκλειτος.** Εὐγενὴς Λαρισαῖος, ζήσας κατὰ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, πατὴρ τῆς Ὀλυμπιάδος, μητρὸς Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, βασιλέως τῆς Μακεδονίας (229—220 π.Χ.). Ἔγραψε τὰς «Ἱστορίας» εἰς ὀκτὼ τοὐλάχιστον βιβλία, τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον ἀναφέρεται εἰς τὴν γεωγραφίαν τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας διῆλθεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, τὸν ὁποῖον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, παρηκολούθησε. Ἀποσπάσματα αὐτῶν σῴζονται παρ' Ἀθηναίῳ καὶ Στράβωνι. Α. Θ. Σ.

— **Πολύκλειτος.** Ναύαρχος τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου κατὰ τὸν πρὸς τὸν Ἀντίγονον πόλεμον. Ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον μὲ 53 πλοῖα, ἵνα ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Πολυπέρχοντος, καὶ προσωρμίσθη εἰς Κεγχρεάς. Κατόπιν ὅμως τῆς ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀποστασίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυπέρχοντος Ἀλεξάνδρου, μὴ ὑπάρχοντος σοβαροῦ λόγου νὰ παραμένῃ εἰς Πελοπόννησον, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἀνατολῆς. Προσορμισθεὶς παρὰ τὴν Ἀφροδισιάδα καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ναύαρχος Θεόδοτος παρέπλεε τὰ παράλια τῆς Κιλικίας μὲ τὸν στόλον τοῦ Ἀντιγόνου, προστατευόμενος ἀπὸ ξηρᾶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Περιλάου, ἀπεβίβασεν εἰς κατάλληλον θέσιν στρατὸν καὶ ἐξώγρησε μετὰ πολλῶν τὸν τελευταῖον, καταλαβὼν δ' ἀσύντακτον τὸν στόλον τοῦ Θεοδότου ᾐχμαλώτισεν ὁλόκληρον μετὰ τοῦ ναυάρχου (315 π. Χ.). Π. Α. Ρ.

— **Πολύκλειτος.** Ἀπελεύθερος, εὐνοούμενος τοῦ Νέρωνος, ἀποσταλεὶς εἰς Βρεττανίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους καὶ κατευνασμὸν τῶν ἐπαναστατικῶν διαθέσεων τῶν κατοίκων τῆς νήσου (*Τακ.* Χρον. XIV, 39). Α. Θ. Σ.

Πολυκλῆς. Ἀθηναῖος, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου, υἱοῦ τοῦ τραπεζίτου Πασίωνος, διότι τῷ 362 π.Χ. ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ὑφιστάμενος τὰ βάρη τῆς τριηραρχίας, πέντε μῆνας ἐπὶ πλέον ἢ ὅσον ὁ νόμος ἐπέβαλλε (*Δημοσθ.* 1.206, 1228). Α. Θ. Σ.

— **Πολυκλῆς.** Μακεδὼν στρατηγός, τὸν ὁποῖον ἀπερχόμενος ὁ Ἀντίπατρος εἰς Ἀσίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Κρατεροῦ, τῷ 321 π. Χ., διώρισε διοικητὴν τῆς Θεσσαλίας. Ἐπωφελούμενοι τότε οἱ Αἰτωλοὶ ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἀντιπάτρου, εἰσέβαλον εἰς τὴν Λοκρίδα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Ἄμφισσαν. Ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν ὁ Πολυκλῆς ὑπέστη πανωλεθρίαν καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην (*Διοδ. Σικελ.* XVIII, 38). Α. Θ. Σ.

— **Πολυκλῆς.** Μακεδὼν ἐκ τῶν ἐμπίστων καὶ συμβούλων τῆς Εὐρυδίκης, βασιλίσσης τῆς Μακεδονίας, εἰς τοὺς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, μητρὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀγῶνας. Ἀκολουθήσας αὐτὴν μετὰ τὴν ἐν Εὐΐποις παρὰ τὴν Λυχνίτιδα ἧτταν αὐτῆς τῷ 317 π. Χ. καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ συζύγου της Ἀρριδαίου τοῦ Φιλίππου ὑπὸ τοῦ Πολυπέρχοντος, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, ὅπου μετ' ὀλίγον συνελήφθη, ἡ δὲ βασίλισσα ηὐτοκτόνησεν ἀπαγχονισθεῖσα διὰ τῆς ζώνης της (*Διοδ. Σικελ.* XIX, 11). Α. Θ. Σ.

— **Πολυκλῆς.** Ἀθηναῖος πλάστης, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Εἶχε δύο υἱούς, τὸν Τιμοκλῆ καὶ Τιμαρχίδην καὶ ἔγγονον ἐκ τοῦ δευτέρου τὸν Πολυκλῆ τὸν νεώτερον. Ἐπὶ τέσσαρας περίπου γενεὰς ἐν Ἀττικῇ γνωστοὶ ὡς πλάσται εἶναι πολλοὶ ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Πολυκλέους. Εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν, πιθανῶς εἰς τὸν Πολυκλῆ τὸν πρεσβύτερον, ἀποδίδεται ὡραῖον χάλκινον ἄγαλμα Ἑρμαφροδίτου.

πολυκλινίδαι (οἱ) (Polyclinidæ) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια χιτωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκιδίων*, περιλαμβάνουσα μικροὺς ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς κατ' ἀποικίας ζῶντας. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *πολύκλινον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολυκλινικὴ (ἡ)· τὸ ἵδρυμα τὸ περιλαμβάνον πολλὰς κλινικάς· κατὰ παρετυμολογίαν ἀντὶ *πολικλινικὴ=ἀστυκλινικὴ* (βλ. λ. *πολικλινική*).

πολύκλινον (τὸ) (Polyclinum) [*Ζωολ.*]. Γένος χιτωνοφόρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυκλινιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη μικροσκοπικῶν θαλασσίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

πολύκνημον (τὸ) (Polycnemon) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαραντοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

πολυκόμπι (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐφέδρα ἡ κοινή*.

πολυκόμματον (τό)· οὕτω καλεῖται κοινῶς πᾶν τὸ οὐχὶ ἑνιαῖον (μονοκόμματον) ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς, ἀλλὰ τὸ *συμβλητόν*: «ἄρμπουρο πολυκόμματο» κλπ. Σ. Ε. Λ.

πολυκόνδυλο (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἱππουρὶς ἡ μείζων*.

πολυκορία (ἡ) [*Ὀφθαλμ.*]. Ἀνωμαλία τῆς ἴριδος, καθ' ἣν ἀντὶ μιᾶς παρατηροῦνται δύο ἢ περισσότεραι κόραι. Αἱ συμπληρωματικαὶ αὐταὶ κόραι σπανιώτατα εἶναι πραγματικαί, μὲ σφιγκτῆρα εὐρύνοντα ἢ στενοῦντα αὐτάς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρόκειται περὶ σχισμῶν, αἵτινες ἀντιπροσωπεύουν ἐλλείψεις εἰς τὸν ἱστὸν τῆς ἴριδος, ἐνῷ μία εἶναι ἡ πραγματικὴ κόρη, ἡ φέρουσα τὸν σφιγκτῆρα. Ἐπὶ πολυκορίας δύναται νὰ παρατηρηθῇ μονόφθαλμος διπλωπία ἢ πολυωπία. Β. Α.

πολύκραστον (τὸ) (Polycrast) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν νιοβιοτιτανικὸν ἅλας τοῦ ὑττρίου μὲ διαφόρους ἄλλας προσμίξεις. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν λεπτῶν ἑξαπλεύρων πινάκων, ἔχει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 5—5,15 καὶ χρῶμα μαῦρον. Εἶναι ὀρυκτὸν σπάνιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Hitterö, Alsheda, καθὼς καὶ ἐντὸς τῶν χρυσοφόρων προσχώσεων τῆς βορείου καὶ τῆς νοτίου Καρολίνας. Γ. Β.

Πολυκράτης. Τύραννος τῆς νήσου Σάμου, ἀκμάσας περὶ τὸ 550 π.Χ. Υἱὸς τοῦ Αἰάκου, εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Παντάγνωτον καὶ τὸν Συλοσῶντα· φιλόδοξος δὲ ὄχι μόνον λόγῳ τῆς ἐπιφανοῦς καταγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ προτερημάτων, διενοήθη καὶ ἐπεχείρησεν εἰς ἄκρον μεγαλομανῆ σχέδια, τὰ ὁποῖα ἐνέπνεε τὸ στρατοκρατικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, καθ' ἣν ἤρχιζεν ἡ πάλη μεταξὺ τοῦ ἀσιατικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὁ Πολυκράτης, πολλὴν ἀποκτήσας ἐν Σάμῳ ἐπιρροήν, κατώρθωσε διὰ διαφόρων μέσων νὰ ἁφαρπάσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ νήσῳ καὶ τύραννος ἀπόλυτος αὐτῆς καταστὰς ἐξώντωσε τοὺς ἀντιπάλους, μὴ φεισθεὶς ἐν τέλει οὐδὲ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐξ ὧν τὸν μὲν Παντάγνωτον ἀπέκτεινε, τὸν δὲ Συλοσῶντα ἐξώρισε. Μοναρχικῶς διοικῶν, συνεκέντρωσε μεγάλην δύναμιν καὶ κατεσκεύασεν ἰσχυρὸν στόλον, διὰ τοῦ ὁποίου κυρίως ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του καὶ ἐκτὸς τῆς Σάμου, κυριεύσας νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου καὶ πολὺ μέρος τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου, ὥστε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ Σάμος κατέστη ἡ πρώτη τῶν ἑλληνικῶν καὶ βαρβαρικῶν πόλεων. Κατανικήσας τοὺς Μιλησίους καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν συμπράττοντας Λεσβίους καὶ μεγάλην ἰσχὺν καὶ φήμην ἀποκτήσας, περιῆλθεν εἰς σχέσεις φιλικὰς καὶ συμμαχικὰς μὲ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἄμασιν. Ἔζη δὲ ὁ Πολυκράτης μεγαλοπρεπῆ βίον, καταρτίσας πολυτελῆ αὐλήν, εἰς τὴν ὁποίαν εὗρον καταφύγιον πολλοὶ σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς, ὡς ὁ ποιητὴς Ἀνακρέων καὶ ἄλλοι. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ Σάμος ἐπλουτίσθη μὲ διάφορα ἔργα, ἐξ ὧν τὰ πλέον ἀξιοθαύμαστα, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦσαν τὸ ἐν θαλάσσῃ πρόχωμα τοῦ λιμένος τῆς νήσου, τὸ ὑπὸ τοῦ Μεγάρεως ἀρχιτέκτονος Εὐπαλίνου κατασκευασθὲν ὄρυγμα-ὑδραγωγεῖον, καὶ ἡ ἐπὶ νέων βάσεων διασκευὴ καὶ ἐπέκτασις τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας. Αἱ ἀδιάλειπτοι δὲ ἐπιτυχίαι τοῦ Πολυκράτους εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ μακρὰ αὐτοῦ εὐδαιμονία ἔπλασαν προφανῶς, μετὰ τὸ ἐπελθὸν τραγικὸν τέλος αὐτοῦ, τὸν ἑξῆς μῦθον, τὸν ὁποῖον διέσωσεν ὁ Ἡρόδοτος. Κατὰ τὸν μῦθον τοῦτον ὁ Ἄμασις δὲν ἐθεώρει ὡς καλὸν σύμπτωμα τὴν ἀδιάλειπτον εὐτυχίαν τοῦ Πολυκράτους καὶ συνέστησεν εἰς αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὴν ἀδιάλειπτον εὐδαιμονίαν του προξενῶν ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν βαρεῖάν τινα θλῖψιν διὰ τῆς ἀποβολῆς πολυτίμου τινὸς πράγματος, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντικατάστασίς του. Τὴν συμβουλὴν δὲ ταύτην τοῦ φίλου Αἰγυπτίου βασιλέως ὁ Πολυκράτης παραδεχθείς, ἀπεφάσισε νὰ ἀποβάλῃ πολύτιμον δακτύλιον, τὸν ὁποῖον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐχρησιμοποίει ὡς σφραγῖδα καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε φιλοτεχνηθῆ παρὰ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Τηλέκλου. Παραλαβὼν δὲ πεντηκόντορον ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος, ὅπου, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ ἐπιβαινόντων, ἔρριψε τὸν δακτύλιον εἰς τὴν θάλασσαν, μεγίστην αἰσθανθεὶς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ λύπην. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἁλιεὺς συλλαβὼν ἰχθὺν μέγαν ἔφερε τοῦτον ὡς δῶρον εἰς τὸν Πολυκράτην, ἐντὸς δὲ τοῦ ἰχθύος τούτου ἀνευρέθη ὁ δακτύλιος. Ὁ Πολυκράτης ἐπληροφόρησε περὶ τοῦ γεγονότος τὸν Ἄμασιν, ὅστις, ἐκ τούτου πεισθεὶς ὅτι τὸ τέλος τοῦ Πολυκράτους θὰ ἦτο κάκιστον, παρήγγειλεν εἰς τὸν Πολυκράτην ὅτι διαλύει τὴν μετ' αὐτοῦ φιλίαν καὶ τοῦτο ἵνα μὴ καὶ αὐτός, ὅταν ἡ ἀναμενομένη συμφορὰ ἐνσκήψῃ, αἰσθανθῇ βαθὺ ἄλγος. Ἀλλ' ὁ Διόδωρος Σικελιώτης ἱστορεῖ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Πολυκράτης συμπεριεφέρετο βιαίως πρὸς τοὺς ὑπηκόους του, ὁ Ἄμασις ἔγραψεν εἰς αὐτὸν συνιστῶν μετριότητα, ἀλλὰ τοῦ Πολυκράτους μὴ συμμορφωθέντος πρὸς τὰς συστάσεις του, ὁ Ἄμασις διέλυσε τὴν μετ' αὐτοῦ φιλίαν, φρονῶν ὅτι τὸ τέλος τυράννου μετὰ βίας ἐνασκοῦντος τὴν ἐξουσίαν ἔμελλε νὰ εἶναι κάκιστον.

Ἐν τούτοις ἡ τυραννία τοῦ Πολυκράτους παρετείνετο, κραταιωθεῖσα ἔτι μᾶλλον κατόπιν τῆς νίκης, ἣν οὗτος ἦρε κατὰ τοῦ Κύρου, ὅστις, ἀφοῦ κατέστρεψε τὸν Κροῖσον, ἐζήτησε νὰ ὑποτάξῃ διαφόρους χώρας καὶ τὴν Σάμον. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ Πολυκράτης συνήγαγε τὰς μητέρας τῶν πεσόντων καὶ ἔδωκεν αὐτὰς εἰς τοὺς πλουσίους ἐκ τῶν πολιτῶν πρὸς διατροφήν, ἐξ οὗ παρέμεινε καὶ

Digitized by Google

ἡ **παροιμία**: «Πολυκράτης μητέρας νέμει». Ὁ Πολυκράτης ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν τύραννον τῶν Ναξίων Λυγδάμιδα, ὅστις εἶχε βοηθήσει αὐτὸν ἵνα καταλάβῃ τὴν ἀρχήν, συνέδραμε τὸν Ἀρκεσίλαον, τὸν βασιλέα τῶν Κυρηναίων, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐν Κυρήνῃ, ἥνωσε δὲ δι' ἁλύσεων τὴν νῆσον Ρήνειαν μετὰ τῆς Δήλου, φρονῶν ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου θὰ μετέδιδε τὴν ἱερότητα τῆς δευτέρας νήσου εἰς τὴν πρώτην καὶ συνέστησεν ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐρωτήσας δὲ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἂν ἔπρεπεν οὗτοι νὰ ὀνομασθῶσι Δήλιοι ἢ Πύθιοι, ἔλαβεν εἰς ἀπάντησιν τὸν χρησμὸν «ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια», δι' οὗ ὑπενοεῖτο τὸ ἐπικείμενον τέρμα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Ὀρσίτης ὁ Πέρσης ὕπαρχος τῶν Σάρδεων, διαμένων ἐν Μαγνησίᾳ, ἐμελέτησε τὴν καταστροφὴν τοῦ Πολυκράτους, γνωρίζων δὲ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀπληστίαν αὐτοῦ ἔγραψεν εἰς τὸν Πολυκράτην ὅτι, ἐπειδὴ ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως Καμβύσου, ἤθελε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς ἕδρας τῆς διοικήσεώς του καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεκαλεῖτο τὴν συνδρομὴν τοῦ Πολυκράτους, ὃν ἐκάλει εἰς Μαγνησίαν, ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ αὐτῷ πάντας τοὺς θησαυρούς του. Ὁ Πολυκράτης ἀρχικῶς ἔστειλε πρὸς τὸν Ὀρσίτην τὸν γραμματέα αὐτοῦ Μαιάνδριον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ὀρσίτης ἐπέδειξε μεγάλα κιβώτια πλήρη λίθων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχε ρίψει ὀλίγον χρυσόν. Ὁ Μαιάνδριος ἐπιστρέψας εἰς Σάμον διηγήθη περὶ τούτων εἰς τὸν Πολυκράτην, ὅστις οὕτω ἐξαπατηθεὶς μετέβη πρὸς τὸν Ὀρσίτην μετά τινων φίλων του, ἀλλὰ μόλις φθάσας ἐκεῖ συνελήφθη δολίως καὶ ὡδηγήθη εἰς Μυκάλην, ὅπου ὑπέστη τὸν δι' ἀνασκολοπισμοῦ θάνατον. Ι. Β.

— **Πολυκράτης**. Ἀθηναῖος ρήτωρ καὶ σοφιστής, σύγχρονος τοῦ Σωκράτους καὶ Ἰσοκράτους, διδάξας κατ' ἀρχὰς ἐν Ἀθήναις καὶ ἔπειτα ἐν Κύπρῳ. Ἦτο ἀντίτεχνος τοῦ Ἰσοκράτους καὶ προστάτης τῆς σοφιστικῆς ρητορικῆς, ὑπῆρξε δὲ διδάσκαλος τοῦ Ἀμφιπολίτου Ζωΐλου, τοῦ ἐπικληθέντος Ὁμηρομάστιγος. Ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν διασημοτέρων ρητόρων τῆς ἐποχῆς του, μολονότι κακίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ὡς μεγάλως ὑστερῶν κατὰ τὸ ὕφος. Ἔγραψεν: ἀπολογίαν τοῦ Βουσίριδος καὶ κατηγορίαν τοῦ Σωκράτους, γραφεῖσαν, ὡς φαίνεται, ἓξ ἔτη περίπου πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ φιλοσόφου. Τὸ μὲν πρῶτον ἐπικρίνει ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ φερωνύμῳ λόγῳ αὐτοῦ, κατὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἔγραψεν ὁ Λυσίας, βραδύτερον δὲ ἴσως καὶ ὁ Θεοδέκτης. Ἐπίσης ἐγκώμιον Κλυταιμνήστρας, ἐγκώμιον Θρασυβούλου, ἐγκώμιον εἰς τοὺς μῦς, τοὺς βομβυλιοὺς καὶ ἄλλα. Ἐπίσης περὶ ἀφροδισίων, ἄσεμνον ποίημα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ποιητρίας Φαλαινίδος, ἵνα δυσφημήσῃ αὐτήν. Ἴσως ἐποίει ταῦτα παίζων· ἀλλ' εἰς τοὺς χαριεντισμούς του ἦτο ἄχαρις, ὅπως ψυχρὸς καὶ φορτικὸς εἰς τοὺς ἐπιδεικτικοὺς λόγους του, δι' ὃ ὁ ἰαμβογράφος Αἰσχρίων ἀποκαλεῖ αὐτὸν «παιπάλημα λόγων». Α. Θ Σ.

— **Πολυκράτης**. Ἀθηναῖος λοχαγὸς τοῦ παρὰ Κύρῳ τῷ νεωτέρῳ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πιστὸς φίλος τοῦ Ξενοφῶντος, συνοδεύσας αὐτὸν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Σεύθου, βασιλέως τῆς Θρᾴκης, συνάντησίν του (Κύρ. Ἀναβ. VII, 2, 17). Α. Θ. Σ.

— **Πολυκράτης**. Ἕλλην ἀγαλματοποιός, ἀγνώστου πατρίδος καὶ ἐποχῆς, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (XXXIV, 9, 40). Ἔκ τινος ὅμως ἐπιγραφῆς ἐπὶ ἀκρωτηριασμένου ἀγάλματος τοῦ Ἑρμοῦ, ὑποθέτουσιν ὅτι ἦτο Ἀθηναῖος, σύγχρονος τοῦ στρατηγοῦ Τιμοθέου (Δ' π. Χ. αἰών). Α. Θ. Σ.

— **Πολυκράτης**. Χαράκτης πολυτίμων λίθων, γνωστὸς ἐξ εἰκόνος παριστώσης τὸν Ἔρωτα καὶ τὴν Ψυχήν. Α. Θ. Σ.

— **Πολυκράτης**, ἐπίσκοπος ***Ἐφέσου***. Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ὄγδοος ἐπίσκοπος Ἐφέσου. Κατὰ τὸ 196 μ. Χ. ἦγε τὸ ἑξηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ὡς διηγεῖται ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ρώμης Βίκτωρα, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν αὐτῷ ὁ Πολυκράτης ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῷ ἑορτασμῷ τοῦ Πάσχα. (Πρβλ. *Εὐσεβ*. «Ἐκκλ. ἱστ». 5, 23, 24.—*Σωκρ*. «Ἐκκλ. ἱστ.» 5, 22.—***Φ. Βαφείδου*** «Ἐκκλ. ἱστ.» τόμ. Α', σελ. 122 κτλ.) † Η. Φ. Β.

Πολυκρίτη. Ναξία παρθένος, καταστᾶσα περιώνυμος εἰς τὸν μεταξὺ Μιλησίων καὶ Ναξίων πόλεμον, ἐπισυμβάντα πιθανῶς περὶ τὸ 655 π. Χ. Μὴ προφθάσασα νὰ σωθῇ εἰς τὴν πόλιν, κατέφυγεν εἰς τὸ παρ' αὐτὴν Δήλιον ἱερόν, ὅπου κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ σφοδρὸν ἔρωτα εἰς τὸν Διόγνητον, ἡγεμόνα τῶν Ἐρυθραίων, συμμάχων τῶν Μιλησίων, καὶ νὰ συνεννοηθῇ διὰ τεχνάσματος μετὰ τῶν ἀδελφῶν της, ἡγεμόνων τῆς νήσου, οἵτινες, ἐπιχειρήσαντες ἐν καιρῷ νυκτὸς αἰφνιδιαστικὴν ἔξοδον, κατενίκησαν τοὺς Μιλησίους καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατὰ λάθος καὶ τὸν Διόγνητον. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου, κατά τινα παράδοσιν, ὅλοι οἱ Νάξιοι ἤθελον νὰ νυμφευθῶσιν αὐτήν, ἐκ τῶν πολλῶν δὲ δώρων τὰ ὁποῖα τῆς ἔστειλαν, «βαρηθεῖσα ἡ παῖς ἀπεπνίγη». Τότε ἔθαψαν αὐτὴν δημοσίᾳ, μετ' αὐτῆς δέ, ὡς λέγεται, καὶ τὸν Διόγνητον (*Παρθεν*. Ἐρωτ. παθημ. IX). Α. Θ. Σ.

Πολύκριτος. —1) Υἱὸς τοῦ Κρίου Αἰγινήτης, ἀριστεύσας κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τῷ 480 π. Χ. (*Ἡροδ*. VIII, 92—93).

— 2) Ἰατρὸς ἐκ Μένδης τῆς χερσονήσου Παλλήνης ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῇ αὐλῇ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος (405—380 π. Χ.).

— 3) Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Ἀπημάντου, Κοθωκίδης τὸν δῆμον, ἀποσταλεὶς ἐπὶ Νεοκλέους ἄρχοντος μετὰ τοῦ Κηφισοφῶντος καὶ Δημοκρίτου ὡς πρέσβυς πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα (*Δημοσθ*. Περὶ στεφ. 75).

— 4) Ἐπικὸς συγγραφεὺς ἐκ Σικελίας, γράψας, κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον, μέγα ἱστορικὸν ἔργον περὶ τοῦ Διονυσίου, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σικελικά», τοῦ ὁποίου σῴζονται ἀποσπάσματά τινα. Α. Θ. Σ.

Πολυκρίτου *ἄκρα [Γεωγρ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται τὸ πρὸς δυσμὰς ἀκρωτήριον τῆς νήσου Ψυτταλείας (κοιν. Λιψοκουτάλα), πρὸς τιμὴν τοῦ κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν (480 π. Χ.) διακριθέντος Πολυκρίτου τοῦ Αἰγινήτου. Α. Σ. Χ.

πολυκροτισμὸς (ὁ) *['Ιατρ.]*. Οὕτω καλεῖται σειρὰ ὑπεγέρσεων, αἵτινες παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς καθόδου εἰς τὰ σφυγμογραφικὰ διαγράμματα. Ὁ πολυκροτισμὸς ἀπαντᾷ εἰς τὰς περιπτώσεις μεγάλης ἐπιβραδύνσεως τῶν καρδιακῶν πάλσεων (κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν ἐκ βαρειῶν νόσων λ. χ.) καὶ εἴς τινας χρονίας δηλητηριάσεις, ὡς λ. χ. εἰς τὴν μολυβδίασιν. Μ. Ν. Κ.

πολύκροτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺν κρότον, θόρυβον ποιῶν, περίφημος, διαβόητος: «ἡ πολύκροτος δίκη τῶν ἀθεϊστῶν».

πολυκτήμων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ κτήματα, μεγάλην περιουσίαν.

Πολυκτορίων, ***τέως δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Ἰθάκης τεσσάρων δήμων, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν χωρίων Ἐξωγῆς, Λεύκης, Ἁγίου Ἰωάννου, Πλατρειθιᾶς, Ἁγίων Σαράντα, Κολλιερῆς, Λαχοῦς, Μεσοβουνοῦ, Φρικῶν, Σταυροῦ καὶ Καλυβίων.

Πολύκτωρ *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς νύμφης Καλιάδνης, σύζυγος τῆς Δαναΐδος Στύγνης (*Ἀπολλοδ*. Β, 1 5).

—2) Υἱὸς τοῦ Πτερελάου, θεωρούμενος ὡς οἰκιστὴς τῆς Ἰθάκης, κατασκευάσας τὴν περίφημον «τυκτὴν κρήνην» (Ὀδύσσ. ρ, 207).

—3) Εἷς τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀρίστων, πατὴρ τοῦ Πεισάνδρου, ἑνὸς τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης. Α. Θ. Σ.

πολυκυθαιμία (ἡ) *['Ιατρ.]*. Συνδρομὴ περιγραφεῖσα τῷ 1903 ὑπὸ τοῦ Osler καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἅτινα διατηροῦσι τὰς φυσιολογικὰς αὐτῶν διαστάσεις, ὑπὸ τῆς ὑπερτραφείας τοῦ σπληνὸς καὶ ὑπὸ χρώσεως σχεδὸν πάντοτε κυανωτικῆς τοῦ καλυπτηρίου συστήματος. Ἡ συνδρομὴ αὕτη ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς πρωταρχικὴν πάθησιν τοῦ αἱματοποιητικοῦ συστήματος μεθ' ὑπερπαραγωγῆς ἐρυθροβλάστων καὶ ἐρυθροκυττάρων. Μ. Ν. Κ.

πολυκύμαντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ κυμαινόμενος, πολυτάραχος: «πολυκύμαντος θάλασσα»· || μεταφ. «πολυκύμαντος βίος» περιπετειώδης.

πολυκυτταροπλασία (ἡ) *[Bot.]*. Καλεῖται τὸ φαινόμενον, ὅπερ παρατηρεῖται εἰς τὰ φανερόγαμα κυρίως φυτά, καθ' ὃ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν κυττάρων ἐνεργεῖται καθ' ὡρισμένον τρόπον· διαιρεῖται δηλαδὴ πρῶτον ὁ πυρὴν τοῦ κυττάρου εἰς μικροτέρους, ἕπεται ὁ σχηματισμὸς τῆς περιβαλλούσης αὐτὰ μεμβράνης καὶ εἶτα ἀκολουθεῖ ὁ χωρισμός των εἰς αὐτοτελῆ κύτταρα. Δ. Ν. Π.

πολυκύτταρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ πολλῶν κυττάρων συγκείμενος, ἀντίθ. *μονοκύτταρος*.

πολύκωλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ πολλῶν κώλων, μερῶν συγκείμενος, ἐπὶ ἐγγράφου λόγου.

πολυκωνίτης (ὁ) (Polyconites Rouland) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καπρινιδῶν ἑτεροδόντων ὁμοιμυαρίων πεταλοβραγχίων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα πολυκωνιτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς μελανῶν ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τῶν ὀρέων τοῦ Ἀποκρήμνου τῆς βορείου Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Πολύλακκον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (πρώην Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 329. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κύναμη*.

Πολύλαος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Εὐρυβίας, μιᾶς τῶν Θεσπιάδων (*Ἀπολλοδ*. Β', 7, 8). Α. Θ. Σ.

Πολυλᾶς, ***Ἀλέξανδρος***. Κερκυραῖος λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1588. Περὶ τούτου οὐδὲν ἕτερον εἶναι γνωστόν, πλὴν τοῦ ὅτι ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Βαρίνου Φαβωρίνου τοῦ Νουκηρίας, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ ὁποίου ὁ Πολυλᾶς οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ γνωστοῦ λεξικοῦ του, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐπαινεῖται. Π. Θ. Σ.

—**Πολυλᾶς**, ***Ἀντώνιος-Μαρία***. Κερκυραῖος φιλόλογος καὶ νομομαθής. Ἐγεννήθη τῷ 1804 ἐκ πατρὸς Σπυρίδωνος καὶ μητρὸς Στυλιανῆς Ἀντωνίου-Μαρία Καποδιστρίου, ἀδελφῆς τοῦ κυβερνήτου. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν ἐν Βιέννῃ καὶ Παρισίοις, ὅπου ἀνηγορεύθη νομοδιδάκτωρ. Τῷ 1845 ἵδρυσε μετ' ἄλλων λογίων τῆς πατρίδος του τὸν φιλολογικὸν «Σύλλογον τῶν Φιλομαθῶν» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μουστοξύδου. Ἐξέδιδε τὰ «Καθημερινὰ» (1855—1858). Διετέλεσε βουλευτὴς τῆς Ἰονίου βουλῆς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μουστοξύδου (1860) διωρίσθη ἄρχων τῆς Παιδείας μέχρι τῆς ἑνώσεως (1864). Ὁ Πολυλᾶς συνέγραψε: «Περὶ τῶν ἐν Ἠθικοῖς ὁμοιοπαθειῶν», «Περὶ τῶν κατ' ἐπίσκεψιν δωρεῶν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις» (1847), «Περὶ θέσεως νόμων παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις» (1848), «Τῶν περὶ Ἀττικῆς νομοθεσίας γραψάντων» (1861), «Ἡ Αἰσώπειος φιλοσοφία παρ' Ἕλλησι» (1859). Ἀπέθανεν ἐν Λιβόρνῳ τῷ 1866. Τὴν βιβλιοθήκην του ἡ σύζυγός του ἐδωρήσατο τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ τῆς πατρίδος του. Π. Θ. Σ.

— **Πολυλᾶς**, ***Ἰάκωβος***. Ἕλλην λόγιος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῇ 10ῃ Σεπτεμβρίου 1825. Παρὰ τῆς μητρός του, θυγατρὸς τοῦ κόμιτος Ν. Βούλγαρη, ἔλαβεν ὁ Πολυλᾶς ἀγωγὴν ἠθικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδικήν, ἐκμαθὼν ἀλληλοδιαδόχως καὶ τὴν ἰταλικήν, γαλλικήν, ἀγγλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν, ὡς καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Τῷ 1847 ἐνυμφεύθη τὴν Αἰμιλίαν θυγατέρα τοῦ κόμιτος Ι. Σορδίνα, ἀσθένεια δὲ ταύτης παρέσχεν εἰς τὸν Πολυλᾶν τὴν αἰτίαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ παραμείνῃ ἐπὶ διετίαν (1852—1854), ὁπότε καὶ ἐξεδηλώθη ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς τὰς κλασσικὰς φιλολογικὰς μελέτας. Ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν, διωρίσθη μετ' οὐ πολὺ βιβλιοφύλαξ τῆς ἐν αὐτῇ δημοσίας βιβλιοθήκης (1857—1862), συνδεθεὶς τότε καὶ μετὰ τοῦ λογοτεχνικοῦ κύκλου τῆς νήσου καὶ κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸν Διον. Σολωμόν. Ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ ἐνεφανίσθη συγχρόνως, πρωτοστατῶν, ὡς ριζοσπάστης, εἰς τὸ ἑνωτικὸν κίνημα τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ πολιτικοῦ συλλόγου «Ἀναγέννησις» καὶ ἐκδόσεως ὁμωνύμου ἐφημερίδος, ὡς ἀρχισυντάκτης τῆς ὁποίας καθωδήγει τὸ λαϊκὸν φρόνημα, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν εἰσηγεῖτο τὴν πλήρη διοικητικὴν ἀφομοίωσιν τῆς νήσου πρὸς τὸ γενικὸν σύστημα τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Βραδύτερον ὁ Πολυλᾶς ἵδρυσε τὸν ἐθνικὸν σύλλογον «Ρήγας Φεραῖος» (1871) καὶ ὁμώνυμον ἐπίσης ἐφημερίδα, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸν δριμύτατα σατιρικὸν πολιτικὸν «Κώδωνα». Ὡς βουλευτὴς τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου ὑπὸ τὸν Χ. Τρικούπην διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1879, κατὰ πέντε περιόδους. Ἀκαμψία χαρακτῆρος ἀπεμάκρυνε κατόπιν τὸν Πολυλᾶν ἀπὸ τοῦ Τρικούπη καὶ τὸν ἔστρεψε πρὸς τὸν Δηλιγιάννην, τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἔγκυρος κομματικὸς τοπικὸς ἀρχηγὸς ἐν Κερκύρᾳ μέχρι τοῦ 1890· πολιτικὴ ἀστοχία, ὀφειλομένη ἐπίσης εἰς λόγους ἠθικούς, προεκάλεσε τότε δυσαρέσκειαν μεταξὺ Δηλιγιάννη καὶ Πολυλᾶ, ὅστις μετέστη ἐκ νέου πρὸς τὸ τρικουπικὸν κόμμα, ὑποστηρίξας τοὺς θεοτοκικοὺς Κερκύρας. Ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς αὐτοὺς ἐθεωρεῖτο περιττὴ ἡ συνδρομὴ τοῦ Πολυλᾶ, οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ 1892 κ.ἑ. ἀπεσύρθη οὗτος εἰς τὸν καθαρῶς φιλολογικὸν κύκλον μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1896 ἐν Κερκύρᾳ, ἐν ἡλικίᾳ 71 ἐτῶν.

Ἔργα τοῦ Πολυλᾶ ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς κατὰ σειράν: «Ἡ Τρικυμία» τοῦ Σαίξπηρ, μετάφρασις (α' ἔκδ' ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1855, β' ἔκδ. τῷ 1915 καὶ γ' ἔκδ. τῷ 1930 ἐν Ἀθήναις), «Διονυσίου Σολωμοῦ τὰ εὑρισκόμενα», μετὰ προλόγου Ἰακ. Πολυλᾶ (Κέρκυρα 1859), «Πόθεν ἡ μυστικοφοβία τοῦ κυρίου Σπ. Ζαμπελίου; στοχασμοί» (Κέρκυρα 1860), «Ἄρθρον εἰς τὴν ὑπὸ Α. Μανούσου ἔκδοσιν δημοτικῶν τραγουδιῶν» (ἄνευ χρονολογίας), «Πρακτικὰ τῆς Ἰονίου Ἑταιρείας» (Κέρκυρα 1861), «Συζήτησις τῆς 15 Νοεμβρίου περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ρωμαϊκῆς προπαγάνδας» (Ἀθήνησι 1869), «Σύλλογος Ρήγας Φεραῖος, παραδόσεις πρὸς τὸν λαόν: ἀριθ. 1ος, εἰσαγωγικὴ διατριβὴ ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ συνεταίρου Ι. Πολυλᾶ» (Κέρκυρα 1871), «Ὁμήρου Ὀδύσσεια», (τεῦχ. α', 1875, τεῦχ. β' 1877, τεῦχ. γ' 1880, τεῦχ. δ' 1881, Ἀθῆναι), «Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ μητροπολιτικῷ

Digitized by Google

ναῷ τῇ 21ῃ Σεπτεμβρίου 1877, μετὰ τὸ τελεσθὲν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου ἀγωνιστοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη» (Κέρκυρα), «Ἀμλέτος, τραγῳδία Σεκσπήρου, ἔμμετρος μετάφρασις Ἰακώβου Πολυλᾶ, μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις» (Ἀθῆναι 1889), «Ἰλιάδος, ραψῳδία Ζ', ἐξ ἀνεκδότου μεταφράσεως Ι. Πολυλᾶ» ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ιγ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσὸς» τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου (Ἀθῆναι 1890), «Ἡ φιλολογική μας γλῶσσα, σκέψεις Ἰακώβου Πολυλᾶ» (Ἀθῆναι 1892). Πρὸ τοῦ θανάτου του ἐξεδόθησαν ὡσαύτως δύο ἕτεραι ραψῳδίαι τῆς «Ἰλιάδος», μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ «Διηγήματα» μὲ προλεγόμενα Μαρίνου Σιγούρου (Ἀθῆναι 1916), ἀναδημοσιευθέντα ἐκ τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ «Ἑστία Εἰκονογραφημένη». Ἀνέκδοτοι παραμένουν αἱ εἴκοσι καὶ μία ραψῳδίαι τῆς «Ἰλιάδος», κατὰ δὲ τὸν Κ. Παλαμᾶν καὶ μεγάλη περὶ γλωσσικοῦ ζητήματος συγγραφή, ἐξετάζουσα πλήρως καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τοῦτο, ἀπόσπασμα συνοπτικὸν τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ὀλιγοσέλιδος «Φιλολογική μας γλῶσσα». Καὶ τά, τρία ἐν ὅλῳ, ποιήματα τοῦ Πολυλᾶ δὲν ἐξεδόθησαν αὐτοτελῶς, οὔτε αἱ μεταφράσεις του Λατίνων καὶ Γερμανῶν ποιητῶν καί τινων ποιημάτων ἐκ τοῦ «Θρύλου τῶν αἰώνων» τοῦ Β. Οὐγκώ. Ἐκ τῶν ἐκδοθέντων ἡ μελέτη «Πόθεν ἡ μυστικοφοβία τοῦ Σπ. Ζαμπελίου;» ἀνετυπώθη εἰς τὸ βιβλίον «Γύρω στὸ Σολωμό» (ἔκδοσις «Στοχαστῆ», 1924;), ἀλλ' ἡ μετάφρασις τοῦ «Ἀμλέτου» καὶ ἡ «Φιλολογική μας γλῶσσα» ἔχουσιν ὁλοσχερῶς ἐξαντληθῆ.

Ὁ Πολυλᾶς, κατὰ τὸ μέχρι τοῦδε γνωστὸν φιλολογικὸν αὐτοῦ ἔργον, εἶναι πεζογράφος, ὡς διηγηματογράφος, κριτικὸς καὶ μεταφραστής, καὶ στιχουργὸς ὡς μεταφραστής, ἐκτὸς τριῶν πρωτοτύπων ποιημάτων. Χρονικῶς τὸ ἔργον αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς δύο περιόδους, τὴν πρὸ καὶ τὴν κατόπιν τοῦ ἔτους 1870 περίπου, χαρακτηριζομένας ὑπὸ διαφορᾶς ἰδεῶν καὶ γλωσσικῆς μορφῆς.

Ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος τοῦ Πολυλᾶ, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ἀντιπροσωπεύουν μετά τινος προσωπικῆς ἀποχρώσεως τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος τῶν συγχρόνων αὐτῷ Ἑπτανησίων συγγραφέων, ἐν τῇ χορείᾳ καὶ τῇ ἐποχῇ τῶν ὁποίων δέον καὶ νὰ κριθῇ. Ὑπὸ ἔποψιν λεξιλογίου, ὁ Πολυλᾶς θεωρεῖται καὶ εἶναι γλωσσοπλάστης, εἴτε ὡς κάτοχος μεγάλου ποσοῦ δημωδῶν λέξεων ἀνταποκρινομένων πρὸς ἠθικὰς καὶ τεχνικὰς ἐννοίας, εἴτε ὡς δημιουργὸς νέων λέξεων διὰ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως, εἴτε ὡς ἀφομοιωτὴς πλήθους λογίων λέξεων πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης· τὸ τρίτον τοῦτο ἐπεδίωξεν ἰδίᾳ ἐν ταῖς ἐμμέτροις μεταφράσεσιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου». Οὐδὲν ὅμως σύστημα γραμματικῆς προκύπτει ἐκ τοῦ τυπικοῦ του. Πείσμων ἴσως πρὸς τὴν καθαρεύουσαν, θέτει λόγου χάριν τελικὸν ν καὶ πρὸ ἑπομένου συμφώνου, ἐνῷ, ἐξ ἀντιθέτου, χαιρεκάκως ἐπιδιώκει χασμῳδίας μεταξὺ τελικοῦ φωνήεντος καὶ ἑπομένου ἀρχικοῦ· ἐπίσης δέ, ἐπιφέρει καὶ συλλαβικὴν αὔξησιν, ὅπου ὑπάρχει καὶ χρονικὴ τοιαύτη, δημιουργεῖ αὐθαιρέτους ἐξαιρέσεις εἰς τὴν ὁμαλὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων, παρεμβάλλει δέ, τέλος, τύπους, οἵτινες μόνον ἐν τῇ ἰδιοτύπῳ σατίρᾳ τοῦ Λασκαράτου δύνανται ν' ἀναγνωρισθῶσι καὶ οἵτινες θὰ ἐξήγειρον ὁμοίως καὶ παρὰ τῷ Κάλβῳ τὴν θυμηδίαν, ἂν ὁ ἀναγνώστης δὲν ἐτέλει ὑπὸ τὸ κράτος τῆς αὐστηρᾶς αὐτοῦ πειθαρχίας. Ὑπὸ συντακτικὴν ἔποψιν, ὁ Πολυλᾶς ἐμφορεῖται ὑπὸ πνεύματος πλατειαστικοῦ· ἡ περίφρασις ἐπικρατεῖ παρ' αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ γοργοῦ λακωνισμοῦ· παρὰ τὴν γνώμην (Μ. Σιγοῦρος) περὶ προτιμήσεώς του πρὸς τὴν ἁπλῆν σύνταξιν τῆς δημοτικῆς, ἡ συντακτικὴ πρότασις τοῦ Πολυλᾶ ἀνελίσσεται εὐθὺς εἰς εὐρὺ ἄνοιγμα πρὸς εἰσροὴν δευτερευουσῶν προτάσεων, καὶ ὁ λόγος παρέχει καθόλου τὴν ἐντύπωσιν τροχιᾶς μαιανδρικῆς· συντρέχει δὲ πρὸς ταῦτα καὶ ἡ ἐπιδίωξις τῶν ρητορικῶν ἐκείνων σχημάτων, τῶν ἀποδιδομένων τῷ Ἰσοκράτει, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὸν τονισμὸν καὶ ὧν πλήρης μορφὴ εἶναι τὸ ὁμοιοτέλευτον. Οὕτω, ὁτὲ μὲν ἐξ ἀμελείας, ὁτὲ δὲ ἐξ ἰδιορρυθμίας, ὁ πεζὸς λόγος τοῦ Πολυλᾶ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἐμφανίζεται δυσχερὴς περὶ τὴν ἔκφρασιν, οὐδέποτε ὅμως σκοτεινὸς ἢ ἀσαφής, συντελούσης εἰς τοῦτο τῆς διαυγείας καὶ τῆς ἀρτιότητος τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἰσχυρᾶς εἰκονικότητος εἰς λέξεις, μεταφορὰς καὶ φράσεις. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας περιόδου ὁ Πολυλᾶς, γράφων εἰς ἰδίωμα ἐγγύτατον τῇ καθαρευούσῃ, εἶναι προφανῶς ἄνετος καὶ μεθ' ἱκανοποιήσεως ἀφήνει εἰς τὰ διανοήματα αὐτοῦ διέξοδον ὁμοίαν.

Τὸ διηγηματογραφικὸν ἔργον τοῦ Πολυλᾶ, ἤτοι ἅπαν τὸ καθαρῶς δημιουργικὸν αὐτοῦ, εἶναι ἰσχνὸν εἰς ἀριθμὸν καὶ ὄγκον. Τρία ἐν ὅλῳ διηγήματα, ὧν τὰ «Τρία Φλωριά», ὑπολειπόμενον κατὰ τὴν τεχνικὴν οἰκονομίαν, καὶ ἡ «Συχώρεσις» προέρχονται ἐξ ἐπιδράσεως σαικσπηρικῆς. Οἱ τύποι ὅμως τοῦ Μιχαήλ, τοῦ Χαραλάμπου καὶ τῆς Μαρίας εἶναι αὐτόχρημα εὐαγγελικοί, ἡ δὲ τελευταία, μεταξὺ δύο καθηκόντων, συντρίβεται ὑπὸ τὸν ὄγκον τῆς ἠθικῆς, οὕτως εἰπεῖν, καὶ οὐχὶ τῆς τραγικῆς μοίρας. Οἱ διάλογοι εἶναι μακροὶ καὶ μᾶλλον ἐπιγραφικοὶ ἢ φυσικοί.

Τὸ κριτικὸν ἔργον τοῦ Πολυλᾶ διαιρεῖται εἰς σολωμικὸν καὶ γλωσσικόν. Κατ' ἀμφότερα θεωρεῖται (Μ. Σιγοῦρος) ὡς ἄμεσος καὶ δυσκόλως δυνάμενος νὰ διακριθῇ συνεχιστὴς τῶν ἰδεῶν τοῦ Σολωμοῦ, τὰ σπέρματα τῶν ὁποίων ἐρρίφθησαν εἰς τὸν «Διάλογον σοφολογιωτάτου, ποιητοῦ καὶ φίλου». Ὡς ἑρμηνευτὴς τοῦ Σολωμοῦ, ὁ Πολυλᾶς ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος, ὄχι μόνον διὰ τὴν μετ' ἀληθοῦς κριτικῆς λατρείας βαθεῖαν καὶ καθαυτὸ ἀναδημιουργικὴν μελέτην ἐπὶ τοῦ προσώπου ἅμα καὶ τοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐμπνευσμένην σύνθεσιν τῶν ἀτάκτως εὑρεθέντων ποιητικῶν ἀποσπασμάτων, παραλλαγῶν καὶ πεζῶν σχεδιασμάτων τοῦ Σολωμοῦ, ἅτινα συνέθεσε, κατέταξε χρονολογικῶς καὶ κριτικῶς καὶ ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Εὑρισκόμενα» τῷ 1859. Τὰ «Προλεγόμενα» αὐτοῦ συνώδευσε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀπαντῶν εἰς τὸν ἐπικριτὴν τοῦ Σολωμοῦ Σπ. Ζαμπέλιον, καὶ δι' ἑτέρας συγγραφῆς («Πόθεν ἡ μυστικοφοβία...»), ἔνθα καὶ πλεῖστα πραγματικὰ στοιχεῖα ἀνασκευάζει καὶ τὰς θεωρίας τοῦ Ζαμπελίου καταρρίπτει καὶ ἐλέγ-

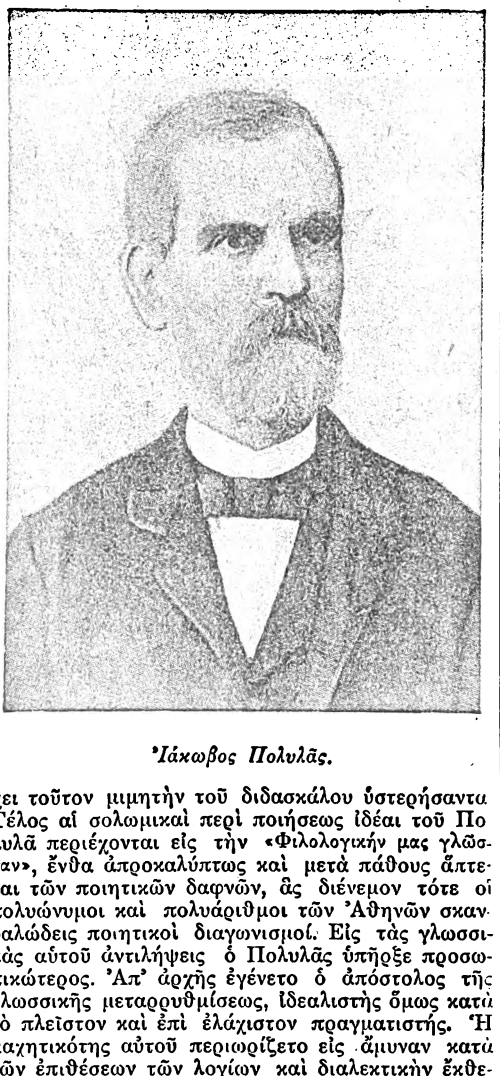

Ἰάκωβος Πολυλᾶς.

χει τοῦτον μιμητὴν τοῦ διδασκάλου ὑστερήσαντα. Τέλος αἱ σολωμικαὶ περὶ ποιήσεως ἰδέαι τοῦ Πολυλᾶ περιέχονται εἰς τὴν «Φιλολογική μας γλῶσσαν», ἔνθα ἀπροκαλύπτως καὶ μετὰ πάθους ἅπτεται τῶν ποιητικῶν δαφνῶν, ἃς διένεμον τότε οἱ πολυώνυμοι καὶ πολυάριθμοι τῶν Ἀθηνῶν σκανδαλώδεις ποιητικοὶ διαγωνισμοί. Εἰς τὰς γλωσσικὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις ὁ Πολυλᾶς ὑπῆρξε προσωπικώτερος. Ἀπ' ἀρχῆς ἐγένετο ὁ ἀπόστολος τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως, ἰδεαλιστὴς ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐπὶ ἐλάχιστον πραγματιστής. Ἡ μαχητικότης αὐτοῦ περιωρίζετο εἰς ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν λογίων καὶ διαλεκτικὴν ἔκθεσιν τῶν ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς θεμελιωδῶν ἐπιχειρημάτων. Ἀλλ' ἡ «ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ λεκτικοῦ καὶ πραγματικοῦ» (Παλαμᾶς), τὴν ὁποίαν ἠνέχθη δι' ἑαυτὸν μέχρι τέλους ὁ Ροΐδης, ἀνευρίσκων, ὡς ἐπίστευε, δικαίωσιν ὑπὸ τὸ ἀσθενὲς πρόσχημα τῆς ἕξεως, ἤγαγε τὸν ἀκέραιον χαρακτῆρα τοῦ Πολυλᾶ εἰς βαθείας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς πραγματικότητος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, τὸ ὁριστικὸν πόρισμα τῶν ὁποίων διετύπωσε μετ' ἠθικοῦ θάρρους δογματικῶς μὲν ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ «Ἀμλέτου», ἐμπράκτως δὲ ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτοῦ. Αἱ μέχρι τότε ἀσαφεῖς καὶ ἐν πολλοῖς ὑποβολιμαῖαι γλωσσικαὶ ἰδέαι τοῦ Πολυλᾶ προσέλαβον ἐκεῖ ἐκδήλωσιν ὁριστικήν, δὲν ἀποτελοῦν δέ, ὡς ἀτόπως ἐπιστεύθη, ἀλωπεκῆν πρὸς ἀπρόσκοπτον προσηλυτισμὸν τῶν ἀντιγνωμούντων. Προκειμένου περὶ καθιερώσεως ὁριστικοῦ γλωσσικοῦ τύπου διὰ τὸ ἔθνος, μετὰ γραμματικῆς καὶ συντακτικοῦ, ὁ Πολυλᾶς διακρίνει ἤδη σαφῶς τὴν ὑφισταμένην διαφορὰν τοῦ φυσικοῦ ἀπὸ τοῦ ἐντέχνου λόγου. Μόνον ὁ δεύτερος δύναται ν' ἀποβῇ γλῶσσα τοῦ ἔθνους, οὕτω δὲ τὸ πρόβλημα μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ λύεται διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς φυσικῆς γλώσσης, τῆς δημοτικῆς. Ὑπολείπεται ν' ἀνέλθῃ αὕτη καὶ πρὸς τὸν ἔντεχνον λόγον· ἀλλὰ διὰ τίνος μέσου; Διὰ τῶν ἰσχυρῶν ποιητικῶν καὶ συγγραφικῶν ἰδιοφυϊῶν· ἀλλὰ καί, μέχρι τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν, διὰ τῆς μακρᾶς καὶ ἀρτίας λογίας παραδόσεως, τῆς ὁποίας ἄλλωστε πλεῖστα στοιχεῖα ἀπέβαινον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Πολυλᾶ πολὺ ζωντανώτερα καὶ δημόχρηστα ἢ βεβιασμένοι τινὲς γλωσσικοὶ τύποι, ἀνύπαρκτοι ἢ μὴ βιώσιμοι, σχηματιζόμενοι ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ ὑπὸ ἀκράτων μεταρρυθμιστῶν. Τοιαῦται αἱ ἰδέαι τοῦ δημοτικιστοῦ μὲν κατὰ τὴν ἰδεολογίαν, ἀλλὰ σκεπτικιστοῦ περὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, τὰς ὁποίας προφρόνως ἐπεκρότησε καὶ ὁ Γ. Καλοσγοῦρος δι' ἰδίου κριτικοῦ μελετήματος. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1884 ὁ Πολυλᾶς μετὰ τῶν Γ. Μαρκορᾶ, Κ. Μάνεση, Σ. Χρυσομάλλη, Γ. Καλοσγούρου, Α. Κεφαλληνοῦ, Ν. Κογεβίνα καὶ Λ. Μαβίλη («Ὀκτανδρία») ἀπεφάσισε καὶ τὴν ἵδρυσιν σχετικοῦ περιοδικοῦ, τῆς «Ἐθνικῆς γλώσσης», οὗτινος μόνον ἡ προκήρυξις ἐκυκλοφόρησεν, εἰς λογίαν καθαρεύουσαν συντεταγμένη.

Εἰς τὴν μεταφραστικὴν ἐργασίαν τοῦ Πολυλᾶ ἀποδίδεται τυπικῶς ἡ ἔννοια εὐρείας καὶ πειραματικῆς ἐφαρμογῆς τῶν γλωσσικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν. Ἀλλ' ἅπασα ἡ ἐργασία αὕτη ἀφορᾷ τὴν ποίησιν, ἐνῷ ὁ κριτικὸς νοῦς τοῦ Πολυλᾶ ἤθελε κατευθύνει τοῦτον ἀδιστάκτως πρὸς τὴν πεζογραφίαν, ἐὰν περὶ τούτου ἐπρόκειτο. Οὐχὶ σκοπός, ἀλλ' εὐκαιρία ὑπῆρξε τοῦτο. Ἡ μεταφραστικὴ ἐπίδοσις αὐτοῦ ἀποδοτέα πολλῷ μᾶλλον εἰς δημιουργικὸν δισταγμόν, ὃν ἐπέτεινεν ἡ ἐξοικείωσις πρὸς τοὺς μεγάλους ξένους ποιητάς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμεσος παρουσία τοῦ Σολωμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἀνισότητα μεταξὺ τῆς δημιουργικῆς του ἰδιοφυΐας καὶ τῆς ποιητικῆς του φύσεως.

Ἀπὸ στιχουργικῆς λοιπὸν ἀπόψεως ὁ Πολυλᾶς ὑπῆρξε, διὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ «Ἀμλέτου», ὁ διδάσκαλος τοῦ νεοελληνικοῦ δεκατρισυλλάβου (ἰαμβικοῦ τονικῶς)· τοῦτον ηὔρυνε καὶ εἰς ἐλεύθερον (τονικῶς) στίχον, εἴτε διὰ παρατονισμοῦ ἐξ εἰσαγωγῆς ἀναπαίστων κατὰ τὸ α' ἢ τὸ β' ἡμιστίχιον, εἴτε διὰ μεταθέσεων τῆς τομῆς, ὑποτυπώσας ἐνταῦθα καὶ στίγματα τριαδικὰ (ternaires)· ἐκ τοῦ Καλοσγούρου δέ, τοῦ Κογεβίνα, τοῦ Μαβίλη, τοῦ Γρυπάρη, τοῦ Μελαχρινοῦ καὶ τοῦΠοριώτη, ὧν ὁ Πολυλᾶς ὑπῆρξε μετρικὸς διδάσκαλος, τὸν τριαδικὸν τοῦτον στίχον ἐκαλλιέργησεν ὁ τελευταῖος, τῇ συνδρομῇ τοῦ παραδείγματος τοῦ γαλλικοῦ ἀλεξανδρινοῦ ὑπερκαταλήκτου (féminin). Τοιουτοτρόπως στίχος ἠμελημένος καὶ δύσχρηστος ἀπέβη μεγαλοπρεπῶς ἐπικὸς (Παλαμᾶς). Ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Ὁμήρου ὁ Πολυλᾶς ἀπέδωκε τὸ ἡρωϊκὸν ἀρχαῖον δι' ἀντιστοίχου ἡρωϊκοῦ νέου μέτρου, ἤτοι τὸν ἑξάμετρον διὰ δεκαπεντασυλλάβου, πλουσίου ἐπίσης εἰς παρατονισμούς. Ὑπὸ ἔποψιν γλώσσης, τ' ἀποσπάσματα τῆς «Ἰλιάδος» θεωροῦνται, κατὰ πολλά, ἀνώτερα τῆς «Ὀδυσσείας». Ἐκ τῶν πρωτοτύπων τοῦ Πολυλᾶ ποιημάτων, ἰσαρίθμων πρὸς τὰ διηγήματα, ὁ «Ἐρασιτέχνης» ἐκφράζει τὴν πλατωνικὴν θεωρίαν περὶ τῆς προτεραιότητος καὶ αὐθυπαρξίας τῶν ἰδεῶν. Ἀλλ' ὁ Πολυλᾶς δέον νὰ κριθῇ οὐχὶ διὰ κριτηρίου φιλολογικοῦ ἢ καλλιτεχνικοῦ, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ οὐχὶ ὑπὸ ἔποψιν δυνάμεως ἢ ποσότητος· ἡ κρίσις περὶ αὐτοῦ δέον νὰ ᾖ καθολικωτέρα καὶ δὴ κατ' ἐξοχὴν ἠθική. Πιστὸς εἰς τὸν ἰδεοκρατικὸν ἐνισμὸν τοῦ Ἐγέλου, τοῦ Φίχτε καὶ τοῦ Σέλλινγκ, ἐθεώρει τὴν τέχνην ὡς μίαν αἰσθητὴν ἔκφρασιν τῆς ἰδέας, ἀλλ' οὐχὶ τὴν ἀποκλειστικήν. Ὁ Πολυλᾶς ὑπῆρξε μονήρης ἢ στενοῦ κύκλου κοινωνός, ἐστραμμένος πρὸς τὴν ὑψηλὴν παράδοσιν, ὑπενθυμίζει δὲ κατὰ τὴν ἠθικὴν πλευρὰν τὸν σύγχρονον αὐτῷ Ζακύνθιον Λασκαρᾶτον. Ἐπὶ τοῦ Σολωμοῦ ὁ νεαρὸς εἰσέτι Πολυλᾶς ἔσχε καιρίαν ἐπίδρασιν διὰ τῆς μεταδόσεως εἰς αὐτὸν τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλολογίας, ἣν ἐπλήρου εἰσέτι τὸ ἔργον τοῦ Γκαῖτε. Τὴν γενομένην δ' ἔν τε τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ ἔργῳ τοῦ ποιητοῦ ἀφομοίωσιν καὶ τὴν δημιουργικὴν ἐξωτερίκευσιν τῶν ἰδεῶν τούτων ὁ Πολυλᾶς ἀκολούθως εὐλαβῶς διέδωκεν, ἡρμήνευσε καὶ ἀνέπτυξεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Καλοσγούρου,* Κριτικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀμλέτου ὑπὸ Ι. Π. (ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ιγ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσός», Ἀθῆναι, 1891).—*Κ. Παλαμᾶ,* Τὸ ἔργον τοῦ κριτικοῦ, καί: Ὅτε ἀπέθανεν ὁ Πολυλᾶς («Πρῶτα Κριτικά», 1913).—*Γ. Καλοσγούρου,* Ἰάκωβος Πολυλᾶς («Ἑστία Εἰκονογραφημένη», 1892, σελ. 257).—*Θ. Βελλιανίτη,* Πολυλᾶς, Μαρκορᾶς καὶ ἡ σχολὴ τῆς Κερκύρας (διαλέξεις περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσοῦ», τόμος β' 1916).—*Μαρῖνος Σιγοῦρος,* Ἰάκωβος Πολυλᾶς, πρόλογος διὰ τὰ «Διηγήματα» (1917).—*Α. Μ. Ἀνδρεάδου,* Ἰάκωβος Πολυλᾶς, τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς πολιτικῆς του ζωῆς ὁμοῦ μετὰ τοῦ Λαυρ. Μαβίλη, βιογραφικὸν σημείωμα (1929).

Τ. ΑΓΡΑΣ

—**Πολυλᾶς,** ***Νικόλαος.*** Μέγας πρωτοπαπᾶς Κερκύρας, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Πολυλάδων, ποιμάνας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς νήσου ἐπὶ δεκαετίαν (1490—1500). Π. Θ. Σ.

πολύλημμα (τὸ) *[Λογικ.].* Συλλογισμὸς διλημματικός, ἔχων πλείονα τῶν δύο λήμματα, ἤτοι μείζονας προτάσεις (βλ. καὶ λ. *δίλημμα*). Τοιοῦτος εἶναι ὁ περίφημος συλλογισμὸς τοῦ Λεϊβνιτίου (*τρίλημμα*) ἐν τῇ «Θεοδικίᾳ» του, δι' οὗ ἀποδεικνύει τὸν τελειότητα τοῦ κόσμου:

> Ἐὰν μὴ εἶναι ὁ κόσμος ἄριστος, ὁ Θεὸς ἢ δὲν θὰ ἐγίνωσκεν ἢ δὲν θὰ ἤθελεν ἢ δὲν θὰ ἠδύνατο
> νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸν ἄριστον·
> ἀλλὰ καὶ ἐγίνωσκε καὶ ἤθελε καὶ ἠδύνατο·
> ὁ κόσμος ἄρα εἶναι ἄριστος.

[Πρβλ. *Θ. Βορέα,* Λογικὴ (Ἀθῆναι 1932), σ. 129]

Θ. Π.

πολυλιθιονίτης (ὁ) (Polylithionit) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν μαρμαρυγιῶν. Ἀποτελεῖ

Digitized by Google

παραλλαγὴν τοῦ τζιννβαλδίτου, ἤτοι τοῦ λιθιοσιδηρούχου μαρμαρυγίου, χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς μικρᾶς περιεκτικότητος εἰς σίδηρον, ἀνερχομένης μόλις εἰς 0,9%, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐκ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου (59%). Ἔχει χρῶμα ἀνοικτὸν πράσινον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς τοῦ ἐλαιολιθικοῦ συηνίτου τοῦ Kangerdluarsuk. Γ. Β.

πολυλογᾶς (ὁ)· δημοτ., ποῦ λέγει πολλά, λάλος, φλύαρος.

πολυλογία (ἡ)· τὸ νὰ λέγῃ τις πολλά, φλυαρία || μακρολογία, μακρηγορία.

—***πολυλογίας καὶ αἰσχρολογίας κληρικῶν ἀπαγόρευσις.*** Οἱ κληρικοί, κατὰ τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ὀφείλουσι νὰ λέγωσιν ὀλίγα καὶ μετὰ περισκέψεως νὰ διαλέγωνται περὶ σπουδαίων καὶ λόγου ἀξίων πραγμάτων, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ ἀσημάντων, πάντοτε δὲ κοσμίως, ἀποφεύγοντες τοὺς καγχασμούς, χαριεντισμούς, σαρκασμούς, τὰς ἀστειότητας καὶ τὰ σκώμματα. Εἰς τοὺς διὰ τῶν αἰσχρολογιῶν αὐτῶν διαγείροντας σκάνδαλον κληρικοὺς ἠπείλησε καθαίρεσιν ἐν τῇ Δύσει ὁ κανὼν 70 τῆς συνόδου Ἀγάθης (506). Εἰς τοὺς μοναχοὺς ἀπαγορεύονται αἱ ἀργολογίαι, πολυλογίαι καὶ αἰσχρολογίαι καὶ ὑπὸ μοναστηριακῶν τυπικῶν. [Πρβλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 1907, σελ. 396—397.] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

πολύλογος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλὰ λέγων, ὁ διὰ μακρῶν ἐκθέτων τὰς σκέψεις του, μακρολόγος (καὶ *πολυλόγος*).

πολυλογῶ *(—έω)*· εἶμαι πολύλογος, λέγω πολλά, μακρολογῶ, μακρηγορῶ || φλυαρῶ.

Πολύλοφος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 367 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Πουδώρα* 438. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κοβίλιανη*.

πολυμάθεια (ἡ)· τὸ νὰ γνωρίζῃ τις πολλά, πολυγνωσία.

πολυμαθής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πολλὰ μαθὼν καὶ γινώσκων, σοφός: «πολυμαθὴς φιλόλογος».—Ἐπίρρ. ***πολυμαθῶς***.

πολυμαστία (ἡ), ἡ ***πλειομαστία***. Εἶναι ἀνωμαλία περὶ τὴν διάπλασιν, συνισταμένη εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἢ ὕπαρξιν μαστῶν συμπληρωματικῶν. Ἡ πολυμαστία εἶναι σπανιωτάτη παρὰ τῷ ἀνδρί, συχνοτέρα δὲ σχετικῶς παρὰ τῇ γυναικί. Οἱ συμπληρωματικοὶ μαστοὶ παρίστανται συζυγεῖς πολλάκις ἢ καὶ ἁπλοῖ τὸν ἀριθμόν, δὲν εὑρίσκονται ὅμως πάντοτε ἐπὶ τοῦ στήθους· δυνατὸν νὰ ὑφίστανται λ. χ. ὑπὸ τὴν μασχάλην, ἐπὶ τῆς ῥάχεως, εἰς τὴν βουβωνικὴν χώραν, εἰς τὴν ἰγνυϊκὴν χώραν κλπ. Ἡ λειτουργία αὐτῶν δὲν εἶναι πάντοτε κανονική· οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ὑποτυπώδη τὴν ἐμφάνισιν. Ἡ πολυμαστία εἶναι ἐνίοτε κληρονομική. Ὁ Neugebauer παρετήρησε καὶ περιέγραψεν ἐξαιρετικὴν περίπτωσιν μικρῶν μαστικῶν ὀργάνων μετὰ θηλῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν δύο πραγματικῶν μαστῶν, τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἦσαν μελαγχρωμικά, τὰ δὲ οὐχί· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπέδιδον ἔκκριμα πῖαρος καὶ γάλακτος ἔτι. Κατὰ τὸν Darwin καὶ τὸν von Basch ἡ πολυμαστία εἶναι ἐκδήλωσις προγονισμοῦ· κατ' ἄλλους δὲ εἶναι ἁπλῶς ἀτυπικὴ παραγωγὴ τοῦ μαστικοῦ ἐπιθηλίου κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Οἱ παλαιότεροι συγγραφεῖς ἐφρόνουν ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῆς πολυμαστίας συμπεράσματα, προοιωνίζοντες εἰδικὴν ὅλως γονιμότητα τῆς γυναικὸς καὶ εἰδικὴν πρόγνωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατ' ἔτος μελλόντων νὰ γεννηθῶσι παιδίων. Εἶναι δ' ἀληθὲς ὅτι ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐπεκράτει ἤδη εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς λαούς, τῶν ὁποίων εἴδωλά τινα ἐπιδεικνύουσιν ἄφθονον πολυμαστίαν (βλ. καὶ λ. ***μαστῶν ἀνωμαλίαι***). Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— *[Ἀνθρωπολ.]* Βλ. λ. *μαστός*.

Πολύμαστος. Ἐπίθετον τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, ὡς ἐχούσης πολλοὺς μαστούς. Ἦτο θεότης διάφορος τῆς Κυνηγέτιδος, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς τροφὸς πάντων τῶν ὄντων, ἀνθρώπων καὶ ζῴων. Α. Θ. Σ.

Πολυμέδων *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν νόθων υἱῶν τοῦ Πριάμου (*Ἀπολλοδ.* Γ', 12, 5). Α. Θ. Σ.

πολυμεθυλένιον (τό), ἡ ***κυκλοπαραφίνη*** (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω οἱ κυκλικοὶ κεκορεσμένοι ὑδρογονάνθρακες τοῦ γενικοῦ τύπου C_nH_{2n}, διότι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς πολλαπλάσια τοῦ μεθυλενίου CH_2. Σ. Γ.

πολυμελής, (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν μελῶν: «πολυμελὴς οἰκογένεια».

—*[Τερατογ.]* Ὁ ὅρος *πολυμελὴς* ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ **I. G. Saint-Hilaire** εἰς οἰκογένειαν διπλῶν παρασιτικῶν τεράτων, παρὰ τοῖς ὁποίοις τὸ παράσιτον περιορίζεται εἰς ἓν ἢ πλείονα μέλη, προσφυόμενα ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ αὐτοσίτου τέρατος ἢ διὰ τῆς παρεμβολῆς μάζης τινός, ἥτις παριστᾷ τὸ τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ὅστις διατηρεῖται εἰσέτι. Τῶν πολυμελῶν τούτων τεράτων διακρίνονται πλεῖστα εἴδη, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ αὐτοσίτου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐμφύεται τὸ παράσιτον. Δι' ἕκαστον τῶν εἰδῶν τούτων περιγράφονται διάφοροι ποικιλίαι, σχετιζόμεναι πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἀτροφίας καὶ τῆς συστάσεως τοῦ παρασίτου. Μ. Ν. Κ.

Πολυμενάκος, *Γεώργιος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ἀρεοπόλει τῷ 1859, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, κατὰ τὴν κατόπιν δὲ ἐποχὴν ὑπηρέτησε σχεδὸν διαρκῶς παρὰ μαχίμοις μονάσι τοῦ πεζικοῦ. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου ἀρχικῶς, τοῦ συνταγματάρχου κατόπιν, μετέσχεν ὡς διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ παρὰ τῷ στρατῷ Ἠπείρου, περὶ τὸ μέσον δὲ τοῦ δευτέρου πολέμου παρὰ τῷ στρατῷ Μακεδονίας, μετὰ τῆς 8ης μεραρχίας, τῆς μεταφερθείσης τὸν Ἰούλιον 1913 εἰς Μακεδονίαν. Κατὰ τὴν μετὰ τοὺς πολέμους ἐποχὴν ὑπηρέτησεν ὡς μέραρχος, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπεστάλη παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, παρ' ᾗ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 2ου σώματος ἀρχικῶς, τοῦ 3ου κατόπιν, μετασχὼν μετὰ τούτου τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἐσκὴ Σεχὶρ καὶ τοῦ Σαγγαρίου τὸ θέρος 1921. Κατὰ τὸν χειμῶνα 1921—1922 διετέλεσε διοικητὴς τοῦ βορείου συγκροτήματος. Τὸν Ἰούνιον 1922 ἀνεκλήθη τῇ αἰτήσει του εἰς Ἀθήνας, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τέλους Αὐγούστου 1922, ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἅτε διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῆς στρατιᾶς. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1923. Τῷ 1927 ἀνεκλήθη προσωρινῶς εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἵνα μετάσχῃ τοῦ τότε συγκροτηθέντος συμβουλίου διὰ τὴν ἀνάκλησιν εἰς τὸ στράτευμα ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πολυμέρεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πολυμερής, τὸ νὰ ἀποτελῆται ἐκ πολλῶν μερῶν, ἀντίθ. *μονομέρεια*.

—*[Χημ.]* Βλ. *ἰσομέρεια*.

πολυμερής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν μερῶν, πολυσχιδής, ἀντίθ. *μονομερής*: «πολυμερὴς μόρφωσις», «πολυμερὲς ἐνδιαφέρον».—Ἐπίρρ. ***πολυμερῶς***.

—***πολυμερεῖς ἑνώσεις*** *[Χημ.]* Βλ. *ἰσομέρεια*.

πολυμέριμνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς μερίμνας, πολύφροντις.

πολυμερισμός (ὁ). Καλεῖται οὕτω ἡ μετατροπὴ μιᾶς χημικῆς ἑνώσεως εἰς ἄλλην, ἥτις ἔχει τὴν αὐτὴν στοιχειακὴν σύνθεσιν, ἀλλὰ πολλαπλάσιον (διπλάσιον, τριπλάσιον κ.λ.π.) μοριακὸν βάρος. Ὁ πολυμερισμὸς ἐπιτελεῖται διὰ τῆς ἐπιδράσεως φυσικῶν ἢ χημικῶν αἰτίων (βλ. καὶ *ἰσομέρεια*). Σ. Γ.

—*[Τερατογ.]* Καλεῖται *πολυμερισμὸς* τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ τέρας παρίσταται φέρον πλεῖστα συμπληρωματικὰ ὄργανα. Μ. Ν. Κ.

πολυμεταλλίτης (ὁ) (Fahlerz), ἡ ***τετραεδρίτης*** (Tetraedrit) *[Ὀρυκτολ.]* Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιώδες καὶ θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ χαλκοῦ, ἀργύρου, σιδήρου καὶ ψευδαργύρου, περιέχον πολλάκις καὶ ὑδράργυρον· ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $(Cu,Ag,Fe,Zn)_8Sb_2S_7$ τοῦ ἀντιμονίου ἀντικαθισταμένου ἐν μέρει καὶ ὑπὸ ἀρσενικοῦ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα εἰς τετράεδρα, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 3—4, εἰδικὸν βάρος 4,36—5,36, λάμψιν μεταλλικὴν ἐπὶ προσφάτου ἐπιφανείας θραύσεως, καὶ χρῶμα χαλυβδότεφρον ἕως σιδηρομαυρον. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον μετάλλευμα χαλκοῦ, συνήθως θεωρεῖται ἐπίσης ὡς πολύτιμον μετάλλευμα ἀργύρου, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς μετάλλευμα ὑδραργύρου. Ἀπαντᾷ εἰς φλέβας ἐντὸς κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων, εἰς παλαιοζωϊκὰς δὲ περιοχὰς μαζὶ μὲ ἄλλα θειοῦχα μεταλλεύματα (σιδηροπυρίτου, χαλκοπυρίτου, σφαλερίτου καὶ γαληνίτου), ἐπίσης καὶ ὑπὸ δευτερευούσας ἄλλας μορφὰς εἰς τὸ Glausthal, Freiberg, Siegen, Dillenburg, εἰς τὴν Καλιφορνίαν, τὸ Μεξικὸν κ. ἀ. Ποικιλία αὐτοῦ εἶναι καὶ ὁ *ἀφθονίτης* (βλ. λ.). Γ. Β.

Πολυμήδειον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τρῳάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς βορείας παραλίας τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου, ἀπέναντι τῆς Μηθύμνης. Ἀπεῖχε δὲ κατὰ τὸν Στράβωνα (XIII, 606) ἀπὸ μὲν τοῦ Λεκτοῦ ἀκρωτηρίου πρὸς Α. 40 στάδια, ἀπὸ δὲ τῆς Ἄσσου πρὸς Δ. 80. Εἶναι πιθανῶς τὸ σημερινὸν χωρίον *Σιβρητζή*, ἀπέχον 9 μίλλια πρὸς Λ. τοῦ Λεκτοῦ (νῦν Μπαμπᾶς). Α. Θ. Σ.

Πολυμήδη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Αὐτολύκου, υἱοῦ τοῦ Ἑρμοῦ, σύζυγος τοῦ Αἴσωνος, βασιλέως τῆς Θεσσαλικῆς Ἰωλκοῦ, καὶ μήτηρ τοῦ Ἰάσονος καὶ Προμάχου, τὸν ὁποῖον νήπιον ἔτι ὄντα ἐφόνευσεν ὁ Πελίας μετὰ τοῦ πατρός του. Ηὐτοκτόνησεν ἀπαγχονισθεῖσα μόλις ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 16, 27). Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ὀνομάζει αὐτὴν *Ἀλκιμήδην*. Α. Θ. Σ.

Πολυμήδης. Ἀργεῖος γλύπτης, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ ἀρχαϊκὸς οὗτος καλλιτέχνης δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐγένετο δὲ γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης διὰ δύο μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν Δελφοῖς ὄπισθεν τοῦ θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιγραφήν, τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ἔργα τοῦ ἀργείου Πολυμήδους, παριστῶσι τοὺς ἥρωας Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, ἱδρύθησαν δὲ ἐν Δελφοῖς, καθ' Ἡρόδοτον, ὑπὸ τῶν Ἀργείων πρὸς τιμὴν τῆς υἱϊκῆς ἀγάπης. Οἱ κοῦροι οὗτοι, ὕψους 1,97 μ., κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς ἀρχαϊκῆς πλαστικῆς, ἡ διαμόρφωσις δὲ αὐτῶν, ἤτοι ὁ σχηματισμὸς τοῦ κρανίου καὶ τοῦ προσώπου, μὲ τὸ χαμηλὸν μέτωπον, ἡ αἰγυπτιάζουσα διευθέτησις τῆς κόμης, τὸ μέτριον ἀνάστημα καὶ οἱ ἐπιπόλαιοι καὶ μᾶλλον τριγωνικοὶ ὀφθαλμοί, χαρακτηρίζουν τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Πολυμήδους. Β. Δ. Θ.

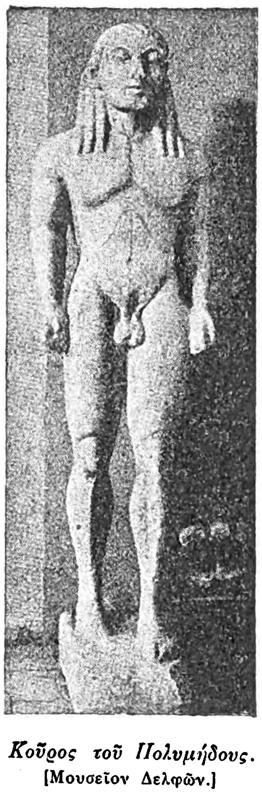

Κοῦρος τοῦ Πολυμήδους.
[Μουσεῖον Δελφῶν.]

Πολυμήλη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Φύλαντος, γεννήσασα ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ τὸν Εὔδωρον καὶ ἔπειτα σύζυγος τοῦ Ἐχεκλέως υἱοῦ τοῦ Ἄκτορος (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Π, 179). —2) Θυγάτηρ τοῦ Πηλέως, σύζυγος τοῦ Μενοιτίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὸν Πάτροκλον (*Ἀπολλοδ.* Γ, 13, 8). —3) Θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου, θεοῦ τῶν ἀνέμων, ἥτις ἐρασθεῖσα τοῦ Ὀδυσσέως, ὅτε οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον τοῦ πατρός της, «κρύφα συνῆν». Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐνυμφεύθη τὸν ἀδελφόν της Διώρην, ὅστις ἔτυχε νὰ ἐρᾶται αὐτῆς (*Παρθεν.* Ἐρωτ. Παθήμ. Β, 2). Α. Θ. Σ.

Πολυμήστωρ, ἡ ***Πολυμνήστωρ.*** Βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, σύζυγος τῆς Ἰλιόνης, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης. Κατά τινα παράδοσιν ὁ Πρίαμος προαισθανόμενος τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας, ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸν νεώτατον υἱόν του Πολύδωρον μετὰ πολλῶν θησαυρῶν, ἵνα, ἄν ποτε ἀνδρωθῇ, ἐκδικηθῇ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Ἀλλ' ὁ Πολυμήστωρ, μαθὼν τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ἐφόνευσεν αὐτὸν ἵνα σφετερισθῇ τοὺς θησαυρούς, τὸ δὲ πτῶμά του ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀνευροῦσα αὐτὸ ἡ Ἑκάβη, ἐξεδικήθη τὸν φονέα φονεύσασα τὰ δύο τέκνα του καὶ τυφλώσασα αὐτόν.

Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἰδίως παρὰ Ῥωμαίοις, ἡ Ἰλιόνη ἀνέτρεφε τὸν εἰς αὐτὴν ἀποσταλέντα ἀδελφόν της ὡς τὸν υἱόν της Δηΐφιλον ἢ Δηΐπυλον, τοῦτον δὲ ὡς Πολύδωρον. Οἱ Ἕλληνες μαθόντες τοῦτο καὶ ἐπιζητοῦντες νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὸ γένος τοῦ Πριάμου, ἔπεισαν τὸν Πολυμήστορα νὰ φονεύσῃ τὸν Πολύδωρον, ὑποσχεθέντες εἰς αὐτὸν τοὺς θησαυροὺς τοῦ καὶ τὴν Ἠλέκτραν ὡς σύζυγον. Σαγηνευθεὶς ἐκ τῶν προτάσεων τούτων ὁ Πολυμήστωρ, ἐφόνευσεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸν ἴδιον υἱόν, νομίζων ὅτι φονεύει τὸν Πολύδωρον. Μαθοῦσα τοῦτο παρὰ τοῦ Πολυδώρου ἡ Ἰλιόνη καὶ ἐκδικουμένη τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της τὸν ἐφόνευσεν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἐτύφλωσεν. Α. Θ. Σ.

—**Πολυμήστωρ.** Βασιλεὺς τῆς Ἀρκαδίας, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Αἰγινήτου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου εἰσέβαλον τὸ πρῶτον εἰς τὴν Τεγέαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Χάριλλον. Οἱ Τεγεᾶται ἐπολέμησαν τότε γενναιότατα κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, ἐνῷ δὲ ὁ ἀγὼν ἦτο ἀμφίρροπος, ἐπεφάνησαν αἴφνης αἱ Τεγεάτιδες ἔνοπλοι ἐκ τοῦ λόφου Φυλακτρίδης, ὅπου ἐκρύπτοντο, καὶ

Digitized by Google

ἔτρεψαν τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς φυγήν. Τὸν Πολυμήστορα ἀποθανόντα ἄτεκνον διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Αἶχμις, υἱὸς τοῦ Βριάκα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὁ πρῶτος πόλεμος τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν Μεσσηνίων (*Παυσ.* VIII, 5, 10. 48, 4—5).
Α. Θ. Σ.

πολύμητις, —*ιος* (ὁ, ἡ)· ὁ πολλὰ διανοούμενος, συνετός, φρόνιμος: «πολύμητις Ὀδυσσεύς».

πολυμήχανος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολλὰ μηχανώμενος, πολύτροπος, πανοῦργος, ἐπινοητικός: «ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεύς».

πολυμιγὴς (ὁ, ἡ),—*ὲς* (τό)· ὁ ἐκ πολλῶν μεμιγμένος, ἀνάμικτος· || «πολυμιγὲς βιβλίον» βιβλίον περιέχον ποικίλην ὕλην.

πολυμιγνίτης (ὁ) (Polymignit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν νιοβιοτιτανικὸν ἅλας τοῦ ὑττρίου, ἐρβίου καὶ δημητρίου, περιέχον συγχρόνως θόριον καὶ διοξείδιον τοῦ ζιρκονίου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἥλιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους ἐπιμήκεις βελονοειδεῖς, ἔχει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 6—6 ½ καὶ εἰδικὸν βάρος 4,75—4,85 καὶ χρῶμα μαῦρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ συηνίτου τοῦ Frederiksvärn.
Γ. Β.

Πολύμνηστος [*Μυθολ.*]. Θηραῖος «ἀνὴρ δόκιμος», ἐκ τοῦ γένους τῶν Εὐφημιδῶν, γεννήσας ἐκ τῆς παλλακῆς Φρονίμης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Ὀαξοῦ Ἐτεάρχου, τὸν Βάττον, ἱδρυτὴν τῆς ἐν Λιβύῃ Κυρήνης (*Ἡροδ.* IV, 155).
Α. Θ. Σ.

—**Πολύμνηστος.** Ποιητὴς καὶ μουσικὸς ἐκ Κολοφῶνος τῆς Ἰωνίας, υἱὸς τοῦ Μέλητος, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Ζ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π.Χ. αἰῶνος. Προήγαγεν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν αὐλῳδίαν Κλονᾶ τοῦ Τεγεάτου, ἔγραψε δὲ ἄσεμνα πρὸς αὐλὸν ψαλλόμενα ᾄσματα, ἐξ οὗ «πολυμνήστεια ποιεῖν» ἐσήμαινε γράφειν ᾄσματα αἰσχρά. Εἰς αὐτὸν ἢ τὸν Ἀργεῖον Σακάδαν ἀποδίδεται ὁ «τριμερὴς» ἢ «τριμελὴς νόμος», κατὰ τὸν ὁποῖον ἑκάστη τῶν τριῶν στροφῶν εἶχε διάφορον μελῳδίαν, ἤτοι: ἡ μὲν πρώτη καὶ τρίτη λυδίαν, ἡ δὲ δευτέρα φρυγίαν. Ἐνίκησεν εἰς τὰς τρεῖς πρώτας πυθιάδας, τῷ 586, 582 καὶ 578 π. Χ. Μολονότι δὲ κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ «πυθικοῦ αὐλήματος», ἐν τούτοις δὲν διηγωνίσθη εἰς τὴν αὐλῳδίαν, ἀλλ' ἐπέτρεψε ταύτην εἰς τὸν Ἀρκάδα μουσικὸν Ἐχέμβροτον, ὅστις καὶ ἐνίκησεν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀμφικτίονες, ἐπειδὴ ἔκρινον ὅτι τὸ ὕφος αὐτῆς εἶναι γοερὸν καὶ θρηνῶδες, ἀνάρμοστον πρὸς τὴν φαιδρὰν τῶν Πυθίων ἑορτήν, κατήργησαν τὸν ἀγῶνα τοῦτον «καταγνόντες οὐκ εἶναι τὸ ἄκουσμα εὔφημον» (*Παυσ.* X, 7, 4).
Α. Θ. Σ.

Ἄγαλμα τῆς Πολυμνίας. [Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

— **Πολύμνηστος.** Πυθαγόρειος φιλόσοφος ἐκ Φλιοῦντος, ἀκροατὴς τοῦ Φιλολάου καὶ Εὐρύτου (*Διογ. Λαερτ.* VIII, 46).
Α. Θ. Σ.

Πολύμνια [*Μυθολ.*]. Θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης, μία τῶν ἐννέα Μουσῶν. Ἐθεωρεῖτο ὡς ἐφευρέτις τῆς λύρας καὶ προστάτις τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ ὀρχηστικῆς. Κατά τινας συγγραφεῖς ὑπῆρξε μήτηρ τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ ποταμοῦ Οἰάγρου. Συνήθως παρίσταται λευχειμονοῦσα εἰς στάσιν σκεπτικήν, ἔχουσα ὡς σύμβολα τὸ σκῆπτρον, περιεστραμμένην περγαμηνὴν καὶ κλάδον δάφνης. Τὰ σῳζόμενα αὐτῆς ἀνάγλυφα παριστάνουσιν αὐτὴν φέρουσαν πολύπτυχον χιτῶνα ἐν στάσει γυναικὸς σκεπτομένης, ἀναμένουσαν ἢ ζητοῦσαν τὴν ἔμπνευσιν. Ἓν τῶν τοιούτων ἀγαλμάτων αὐτῆς κοσμεῖ τὸ ἐν Παρισίοις μουσεῖον τοῦ Λούβρου.
Α. Θ. Σ.

Πολύμνια ἡ ἐδώδιμος.

πολύμνια (ἡ) (Polymnia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, **κονδυλορρίζους**, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, γνωστότερον εἶναι ἡ *πολύμνια ἡ ἐδώδιμος* (Polymnia edulis), ἰθαγενὴς πόα τῶν περὶ τὰς Ἄνδεις χωρῶν, καλλιεργουμένη κυρίως διὰ τὰς ἐδωδίμους ῥίζας της.
Δ. Ν. Π.

Πόλυμνις. Πατὴρ τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ἀνήκων εἰς μίαν τῶν ἐπισημοτέρων, ἀλλὰ πτωχὴν οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου παρέμεινεν ὡς ὅμηρος ἐπὶ τρία ἔτη (368—366 π. Χ.) ὁ νεαρὸς Φίλιππος πρὶν ἢ γίνῃ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
Α. Θ. Σ.

πολυμορφία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πολύμορφος, νὰ ἐμφανίζεται ὑπὸ πολλὰς μορφάς.

—[*Βιολ.*] *Πολυμορφισμὸς* (polymorphisme) καὶ *πολυμορφία* (polymorphie) καλεῖται ἡ εἰδικὴ κατάστασις ἀνοργάνου τινὸς σώματος, κυττάρου τινὸς ἢ ἐμβίου ὄντος, δυναμένου νὰ ὑποδυθῇ διαφόρους μορφάς, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ μεταβληθῇ τὴν φύσιν. Παράδειγμα τούτου ἔχομεν τὸν πολυμορφισμὸν τῶν ἁπλῶν σωμάτων καὶ τὸν πολυμορφισμὸν τῶν μικροργανισμῶν. Ὁ ὅρος οὗτος ἐφαρμόζεται ὡσαύτως εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις, πολλάκις λίαν ἀνομοίους πρὸς ἀλλήλας, νόσου τινός, τοξικῆς τινὸς καταστάσεως ἢ λοιμώδους τοιαύτης· παράδειγμα τούτου ἔχομεν τὸν καρκινωματώδη πολυμορφισμόν, τὸν πολυμορφισμὸν τῶν διαταραχῶν φύσεως οἰνοπνευματιασικῆς ἢ μολυβδιασικῆς κλπ.
Μ. Ν. Κ.

—[*Ζῳολ.—Βοτ.*] *Πολυμορφία* ἢ *πολυμορφισμὸς* καλεῖται ἐν τῇ ζῳολογίᾳ τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἄτομά τινα ζῴων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους παρουσιάζουν διαφόρους μορφάς. Ὁ πολυμορφισμὸς παρατηρεῖται εἰς τοὺς μύρμηκας καὶ τὰς μελίσσας κυρίως. Πολυμορφισμὸν ἐπίσης παρουσιάζουν καὶ διάφοροι πολύποδες μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀποικίας. Ἐν τῇ βοτανικῇ, *πολυμορφία* καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ εἰς εἶδος τι φανερογάμου φυτοῦ ἀπαντῶσι διαφόρου μορφῆς ἄνθη.
Δ. Ν. Π.

— [*Χημ.*] Βλ. *ἰσομέρεια.*

— [*Κρυσταλλογρ.*] *Πολυμορφισμὸς* ἢ *πολυμορφία* ὀνομάζεται ἡ ἰδιότης ἐκείνη τῆς κρυσταλλικῆς ὕλης, καθ' ἣν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κρυσταλλικὸν σῶμα ἐμφανίζεται ὑπὸ διαφόρους κρυσταλλικὰς μορφάς. Ἡ ἰδιότης αὕτη παρατηρεῖται ἰδίως μεταξὺ τῶν ὀρυκτῶν, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦτο ὀνομάζονται πολύμορφα, μὲ τὴν διάφορον δὲ κρυσταλλογραφικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν τὰ πολύμορφα ὀρυκτά, μεταβάλλονται ὄχι μόνον, ὡς εἶναι ἑπόμενον, αἱ κρυσταλλογραφικαὶ καὶ αἱ ὀπτικαὶ των σταθεραί, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι φυσικαὶ ἰδιότητες αὐτῶν, ὡς ἡ σκληρότης, τὸ εἰδικὸν βάρος κ. ἄ. Ἡ πολυμορφία ὑφίσταται καὶ ὅταν ἀκόμη αἱ διάφοροι μορφαὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀρυκτοῦ κρυσταλλοῦνται εἰς τὸ αὐτὸ κρυσταλλογραφικὸν σύστημα. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ διαφορὰ τῶν μορφῶν τούτων ἔγκειται εἰς τὰ στοιχεῖα τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀντιστοίχως τὰ αὐτά.

Συνήθως τὰ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν πολυμορφισμόν, ἐμφανίζονται ὑπὸ δύο διαφόρους κρυσταλλικὰς μορφάς. Τὰ ὀρυκτὰ αὐτὰ καλοῦνται δίμορφα, καὶ τὸ φαινόμενον διμορφισμὸς ἢ διμορφία. Ὁμοίως ὑπάρχουν καὶ τρίμορφα καὶ τετράμορφα ὀρυκτά, καὶ οὕτω καθεξῆς. Μεταξὺ τῶν ὀρυκτῶν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὸ φαινόμενον τοῦ πολυμορφισμοῦ, ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: Ὁ ἄνθραξ εἶναι δίμορφον σῶμα, διότι ὡς ἀδάμας κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἔχει δὲ σκληρότητα 10, εἰδικὸν βάρος 3,52 καὶ εἶναι ὑαλώδης διαφανής, ἐνῷ ὡς γραφίτης κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ἔχει σκληρότητα 1, εἰδικὸν βάρος 2,28 καὶ εἶναι μαῦρος ἀδιαφανὴς μὲ λάμψιν μεταλλικήν. Τὸ θεῖον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ ὀκτὼ διαφόρους μορφάς, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ ἓξ εἶναι κρυσταλλικαί. Ὡς ὀρυκτὸν εἶναι γνωστὸν μόνον κατὰ τὸ ῥομβικὸν σύστημα μὲ εἰδικὸν βάρος 2 07 καὶ κατὰ τὸ μονοκλινὲς μὲ εἰδικὸν βάρος 1,98. Ὁμοίως ὁ θειοῦχος ψευδάργυρος εἶναι γνωστὸς ὡς σφαλερίτης, κρυσταλλούμενος εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, καὶ ὡς βουρτσίτης εἰς τὸ τριγωνικόν, τὸ δὲ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον ὡς ἀσβεστίτης εἰς τὸ τριγωνικὸν καὶ ὡς ἀραγωνίτης εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα.

Αἱ διάφοροι μορφαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζονται ἑκάστοτε τὰ πολύμορφα σώματα, ἐξαρτῶνται ἀπὸ ὡρισμένους παράγοντας, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι ἡ πίεσις καὶ ἡ θερμοκρασία. Ἐντὸς ὡρισμένου βαθμοῦ πιέσεως καὶ θερμοκρασίας ἑκάστη μορφὴ παραμένει σταθερά, μεταβάλλεται δὲ εὐθὺς ὡς μεταβληθοῦν οἱ δύο οὗτοι παράγοντες. Οὕτως οἱ κρύσταλλοι τοῦ βορακίτου ὑπεράνω τῆς θερμοκρασίας 265° κρυσταλλοῦνται κατὰ τὸ κυβικὸν σύστημα, κάτω δὲ τῆς θερμοκρασίας ταύτης μεταπίπτουν εἰς ἐλάσματα ῥομβικῆς συμμετρίας. Ὁμοίως καὶ ὁ λευκίτης, δι' ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας εἰς 560°, ἀπὸ ὀρυκτὸν ῥομβικῆς συμμετρίας γίνεται κυβικῆς καὶ οὕτω καθεξῆς.
Γ. Β.

πολυμορφοπύρηνα (τά). Μία τῶν ποικιλιῶν τῶν λευκοκυττάρων τοῦ αἵματος. Ταῦτα ἔχουσιν ἕνα πολύμορφον πυρῆνα, ἄλλοτε συνεστραμμένον, ἄλλοτε κεκομμένον εἰς 2, 3 ἢ καὶ 4 λοβούς, συνδεομένους πάντοτε διὰ λεπτοτάτου νήματος, ἄλλοτε πεταλοειδῆ, δακτυλιοειδῆ κλπ. Ἡ διάμετρος τῶν πολυμορφοπυρήνων εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἡ αὐτή. Ἐπειδὴ δὲ τὰ λεπτὰ κοκκία τοῦ πρωτοπλάσματος αὐτῶν χρωματίζονται διὰ τῶν οὐδετέρων χρωμάτων, ὁ Ehrlich ὠνόμασεν αὐτὰ οὐδετερόφιλα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἠωσινόφιλα, ὧν τὰ κοκκία χρωματίζονται διὰ τῶν ὀξίνων χρωστικῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς ἠωσίνης. Τὰ πολυμορφοπύρηνα οὐδετερόφιλα εἶναι τὰ πολυπληθέστερα τῶν λευκοκυττάρων, ἀποτελοῦντα τὰ 65 ἑκατοστὰ περίπου αὐτῶν.
Ν. Α. Μ.

πολυμορφοπυρήνωσις (ἡ). Ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν πολυμορφοπυρήνων οὐδετεροφίλων ὑπερβῇ τὴν φυσιολογικὴν ἑκατοστιαίαν ἀναλογίαν, ἥτις εἶναι 65 %, λέγομεν ὅτι ὑπάρχει πολυμορφοπυρήνωσις. Εἶναι ἡ συνηθεστέρα τῶν λευκοκυτταρώσεων καὶ παρατηρεῖται εἰς πλείστας λοιμώδεις νόσους. Ἐπίσης παρατηρεῖται εἰς μεθαιμορραγικὰς καταστάσεις, εἰς τὰς δηλητηριάσεις, κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κακοήθων ὄγκων καὶ ἐν γένει εἰς πᾶσαν διαπύησιν. Ἡ ἑκατοστιαία ἀναλογία εἴς τινας παθολογικὰς καταστάσεις δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 90 %. Εἴς τινας ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις δὲν αὐξάνεται μὲν ἡ ἀναλογία τῶν πολυμορφοπυρήνων, εἶναι ὅμως ηὐξημένος ὁ ἀριθμὸς τῶν λευκοκυττάρων. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι εἶδος λευκοκυτταρώσεως ἐξησθενημένης.
Ν. Α. Μ.

πολύμορφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς μορφάς, ὁ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἐμφανιζόμενος.

— **πολύμορφον** ***παραλήρημα.*** Καλεῖται οὕτω τὸ παραλήρημα ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἔχομεν ἐναλλαγὴν διαφόρων μορφῶν παραληρητικῶν ἰδεῶν, ἤτοι ἐπὶ τινα χρόνον ἰδέας ὑποχονδριακάς, μετὰ τινα χρόνον καταδιώξεων, εἶτα μεγαλείων, εἶτα πάλιν καταδιώξεων, εἶτα θρησκευτικῶν κ.τ.τ. Διαφέρει τοῦ πολλαπλοῦ, διότι ἐν τῇ αὐτῇ περιόδῳ ἐπικρατεῖ ἀπολύτως σχεδὸν ἓν εἶδος ἰδεῶν. Τὸ παραλήρημα τοῦτο ἀπαντᾷ κυρίως ἐπὶ ἐκφυλογενῶν ἀτόμων, ἐπερχόμενον ἀποτόμως καὶ ἀποτόμως φεῦγον, διακρίνεται δὲ ἀναλόγως τῆς διαρκείας καὶ ἐξελίξεως αὐτοῦ εἰς ὀξὺ καὶ εἰς χρόνιον.
Τ. Α. Ζ.

πολύμοχθος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ πολλοὺς μόχθους ἀπαιτῶν, ἐπίπονος, κοπιώδης: «πολύμοχθος βίος».

πολυμυΐτις ***ὀξεῖα, λοιμώδης.*** Οὕτω καθορίζεται πάθησις σπανιωτάτη, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοῦ σχηματισμοῦ φλεγμονωδῶν πυρήνων ἐνδομυϊκῶν, ὀδυνηρῶν, σκληρῶν, παρομοίων πρὸς ὄγκους, παρακολουθουμένων δὲ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ πολλάκις ὑπὸ διαταραχῶν τοῦ δέρματος (δερματομυΐτις), τῶν περιφερικῶν νεύρων (νευρομυΐτις), τοῦ αἵματος ἢ τῶν ἀγγείων (αἱμορραγικὴ πολυμυΐτις).
Μ. Ν. Κ.

Πολύμυλον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 381 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων συνοικισμῶν *Ἅγιοι Θεόδωροι* (*Ὀκτσιλάρ*) καὶ *Λεβέντης* (*Ἰσικλάρ*) 471. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χάντοβα.*

Πολυνείκης [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἰοκάστης καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Ἐτεοκλέους* (βλ. λ.).

Πολύνεικος, καὶ *Πολύνικος.* Λακεδαιμόνιός τις, τὸν ὁποῖον ὁ Θίβρων ἀπέστειλε μετὰ τοῦ Χαρμίνου πρὸς τὸν Ξενοφῶντα, ἵνα ζητήσῃ τὴν ἐπὶ μισθῷ ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος κατὰ τὸν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἀποφασισθέντα πόλεμον ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρνους (*Ξεν.* Ἀναβ. 7, 6, 1).
Π. Α. Ρ.

Πολυνέρι [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Δρατσίστης τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 162. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λίσαν.* —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 594. Ἔχει ἀστυνομικὸν τμῆμα, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βοδενισικόν.* —3) Πρότερα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βλάστη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. —4) Χωρίον τῆς κοινότητος Φαρσάλων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 448. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιμικλῆ.*

Πολύνερον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 160. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ναϊπλῆ.*

πολυνευρῖτις, —*ιδος* (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ *νευρῖτις* (βλ. λ.) πλειόνων συγχρόνως νεύρων, τουτέστιν ἡ τοξικὴ ἢ λοιμώδους ἀρχῆς φλεγμονώδης ἐκφυλιστικὴ προσβολὴ τῶν περιφερικῶν νεύρων.

— **πολυνευρῖτις πελλαγροειδὴς** [*Ἰατρ.*] βλ. λ. *ἐρυθροΐδημα ἐπιδημικόν.*

Digitized by Google

πολύνευρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ νεῦρα: «πολύνευρον φύλλον».

πολύνημος (ὁ) (Polynemus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, ἅτινα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἰνδικὰς θαλάσσας. Οἱ ἰχθύες τοῦ γένους τούτου ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν τελείως κεκαλυμμένην ὑπὸ λεπίων, βράγχια καὶ ἐπιπτύγματα ὀδοντωτά, στόμα εὐρέως ἐσχισμένον, μὲ σιαγόνας ἰσχυ-

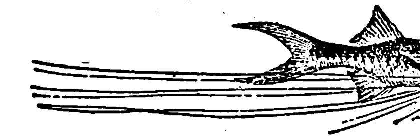

Πολύνημος ὁ παραδείσιος.

ρὰς φερούσας πολλοὺς μικροὺς ἀλλ' αἰχμηροὺς ὀδόντας, ραχιαῖα πτερύγια λίαν διιστάμενα ἀλλήλων, στηθιαῖα πτερύγια φέροντα πολλὰς ἀκτῖνας ἐλευθέρας μεταξύ των καὶ σχηματιζούσας ἰσαρίθμους νηματοειδεῖς ἀποφύσεις, ἐξ ὧν τινες εἶναι ἐπιμηκέσταται, φθάνουσαι εἰς διπλάσιον περίπου μῆκος τοῦ σώματος. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ποικιλώτατος, ζωηρὸς καὶ τὸ κρέας των εὔγευστον καὶ τρυφερόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πολύνημος ὁ παραδείσιος* (Polynemus paradiseus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,15 μ. περίπου. Δ. Ν. Π.

Πολυνησία *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα διδόμενον εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν νήσων καὶ νησιωτικῶν συμπλεγμάτων τῆς Ὠκεανίας, τὸ καταλαμβάνον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα αὐτῆς, πρὸς Α. τῶν ὁμάδων τῆς Μικρονησίας καὶ τῆς Μελανησίας. Ὡς ἀκραῖον ὅριον τῶν νήσων τῆς Πολυνησίας θεωροῦνται πρὸς Β. μὲν ὁ τροπικὸς τοῦ Καρκίνου, πρὸς Ν. ὁ τροπικὸς τοῦ Αἰγοκέρω, πρὸς Α. ὁ 110° μεσημβρινὸς Δ. μήκους καὶ πρὸς Δ. ὁ 160° Α. μήκους Γκρήνουϊτς. Αἱ ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων περιλαμβανόμεναι νῆσοι ἔχουσι συνολικὴν ἔκτασιν 27.000 τ. χλμ. Κατ' ἄλλους ὅμως γεωγράφους ἡ Πολυνησία περιλαμβάνει καὶ τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς Νέας Καληδονίας, κείμενον πέραν τῶν ἀνωτέρω διαγραφέντων ὁρίων, ὡς καὶ τὰς ἐγγὺς τῶν παραλίων τῆς Ν. Ἀμερικῆς νήσους Γκαλαπάγκος καί τινας ἄλλας μικροτέρας, παρ' αὐτάς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἔκτασις τῆς Πολυνησίας πολλαπλασιάζεται σημαντικῶς, φθάνουσα μέχρι 305.500 τ. χλμ. Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Πολυνησίαν νησιωτικῶν ὁμάδων, ἐκτὸς τῆς *Νέας Ζηλανδίας* (βρεττανικῆς κτήσεως) καὶ τῶν νήσων *Γκαλαπάγκος* (ἀνηκουσῶν εἰς τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ) εἶναι αἱ ἑξῆς, κατανεμόμεναι κατὰ ἐπικρατείας, τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσιν ἀποικίας: Ἡνωμένων Πολιτειῶν: αἱ *Χαβάϊ*, καὶ αἱ ἡμίσεις ἐκ τῶν *Σαμόας*, γαλλικαί: αἱ *Μαρκήσιαι*, *Πομοτού*, *Τουμπουάϊ*, *Κλίππερτον* καὶ τῶν *Κοκκοφοινίκων* καὶ βρεττανικαί: αἱ *Τόνγκα*, *Φοίνιξ*, *Μανιχίκι*, *Φάννιγγ*, *Κούκ*, τῆς *Φιλίας* καὶ αἱ ἡμίσεις τῶν *Σαμόας*. Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω νῆσοι εἶναι μικραὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κοραλλιογενεῖς κατὰ τὴν σύστασιν, ἐκτὸς τῶν Χαβάϊ, αἵτινες εἶναι ἡφαιστειογενεῖς. Ἡ βλάστησις εἶναι πενιχρὰ ἐπὶ τῶν κοραλλιογενῶν νήσων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς Χαβάϊ, αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ ὀργώσης τροπικῆς βλαστήσεως. Τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς Πολυνησίας ἀποτελοῦσιν οἱ κοκκοφοίνικες, ἐπίσης δὲ διεξάγεται εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἁλιεία μαργαριτῶν. Ἡ νησιωτικὴ αὕτη περιοχὴ παρουσιάζει κυρίως ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως, πολλαὶ δὲ μέχρι σήμερον διετυπώθησαν θεωρίαι περὶ τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς τῶν κατοίκων της. Χ. Δ.

—*[Ἀνθρωπολογ.]* Οἱ *Πολυνήσιοι* ἀποτελοῦσιν ἕνα τῶν πλέον σαφῶς ὁπωσδήποτε καθωρισμένων τύπων τῆς Ὠκεανίας, ἀπὸ σωματολογικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐθνολογικῆς καὶ γλωσσολογικῆς ἐπόψεως. Οἱ Πολυνήσιοι ἀνήκουν εἰς τὸν ὅλον αὐστραλο-ειρηνικὸν κύκλον. Ὁ τύπος αὐτῶν, ὡραῖος καὶ ἰσχυρὸς καὶ σύμμετρος, διακρίνεται διὰ μετρίου ἢ ὑψηλοῦ ἀναστήματος (1.68 μ. Μαόρι, μέχρις 1.743 μ. Μαρκεζᾶναι), ἀνοικτοῦ ὀρφνοκιτρίνου χρώματος τοῦ δέρματος, ὀρφνομελάνων ὀφθαλμῶν καὶ ὀρφνομελαινῶν τριχῶν, σχεδὸν λείων. Ἔχουν μέτωπον πλατύ, ὑψηλόν, μέτρια ὑπερόφρυα τόξα, ρῖνα εὐθεῖαν, ρώθωνας στρογγύλους, βραχυκεφαλίαν, πλατυρρινίαν μετρίαν, ὦτα κανονικά, ζυγωματικὰ μὴ προέχοντα, χείλη μετρίως παχέα, σπανίως ἐλαφρὰν μογγολικὴν πτυχὴν καὶ λοξότητα βλεφαρικῆς σχισμῆς. Καθόλου τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἶναι ᾠοειδές, τοῦ τύπου τῶν λευκῶν φυλῶν, μὲ ἰσχυρόν, πλατὺ γένειον. Τοὺς Πολυνησίους εὑρίσκομεν ἀπὸ τῶν νήσων Χαβάϊ μέχρι τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἀλλὰ καὶ εἴς τινας Μελανησιακὰς νήσους. Ἡ πρώτη ἐμφάνισίς των ἐκεῖ χρονολογεῖται ἴσως ἀπὸ 2—3 αἰώνων π. Χ., συνεπληρώθη δὲ ὡς πρὸς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν πρὸ 5 μόλις αἰώνων. Ἡ κοιτίς των συζητεῖται. Ἀπίθανος ἡ ἐξ Ἀμερικῆς προέλευσις, πιθανωτέρα δὲ ἡ ἐξ Ἰνδοκίνας ἢ Μαλαισίας καθ' ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους γενομένη, ἕνεκα τῶν ρευμάτων, βαθμιαίως διὰ τῆς σειρᾶς τῶν νήσων τοῦ δυτικοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀπὸ τῶν Μολούκκων ὡς ἀφετηρίας. Τοῦτο βλέπομεν ἐκ τῶν φυσικῶν καὶ γλωσσικῶν ὁμοιοτήτων πρὸς τοὺς Μαλαίους. Παρὰ τὰς μείξεις ἃς ὑπέστησαν, καὶ τὰς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ποικιλίας, ἀποτελοῦν σαφῶς διακεκριμένον τύπον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀπείρων νήσων καὶ ἐπιμειξίαν μεταξύ των.

Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν λευκῶν οἱ Πολυνήσιοι εὑρίσκοντο εἰς πλήρη λιθικὴν ἐποχήν, ἀγνοοῦντες τὰ μέταλλα (ΙΖ' αἰὼν) καὶ σκαλίζοντες τὸ ξύλον θαυμασίως διὰ λιθίνων ἐργαλείων. Ἔζων ἐκ τῆς ἁλιείας, ἀλλὰ καὶ τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας. Κατῴκουν εἰς τετραγώνους καλύβας μὲ ὑψηλὴν στέγην ἐκ ψιάθου ἢ φύλλων φοινίκων. Ἀγγειοπλαστικὴ ὑπῆρχε μόνον εἰς τὴν νῆσον Τογκὰ καὶ τὴν τοῦ Πάσχα. Ἔζων γυμνοί, ἢ ἔφερον τὴν «τάπα», ὕφασμα ἐκ φλοιοῦ κατειργασμένου, ἐνίοτε μὲ σχεδιάσματα. Κοινωνικῶς διεκρίνοντο εἰς τὴν καλὴν τάξιν καὶ τὸν λαόν, ὡς καὶ τοὺς δούλους (αἰχμαλώτους), μὲ ἀρχηγόν, ἱερὰν προσωπικότητα. Ἡ γυνή, ἐλευθέρα πρὸ τοῦ γάμου, δὲν ἦτο ἀφωσιωμένη ὡς σύζυγος πάντοτε καὶ δὴ ἐν τῇ μετὰ Εὐρωπαίων ἔκτοτε σχέσει, τῇ συγκαταθέσει καὶ τῶν συζύγων. Σήμερον, Χριστιανοὶ οἱ πλεῖστοι, ἀπέκτησαν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ κοινοβουλευτικὸν ἀκόμη. Ὑπάρχουν ὅμως πολλαχοῦ καὶ πρωτογενῆ στοιχεῖα, διατηροῦντα τὰ παλαιὰ ἔθιμα. Αἱ κυριώτεραι ὁμάδες εἶναι: τῶν *Σαμόα* (38.000), τῶν καλυτέρων γεωργῶν καὶ καλλιεργητῶν, τῶν *Τόγκα* (20.000), ἐνωρίτερον ἐκπολιτισθέντες, τῶν *Ταϊτὶ* (νήσων τῆς Κοινωνίας κλπ.), ὡραιοτάτων καὶ λίαν ἐκδότων, ἐξ οὗ καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς μειγάδων ἐκ λευκῶν καὶ κιτρίνων μετὰ Πολυνησίων, τῶν *Μαρκεζάνων*, ὑψηλοτέρων τῶν λοιπῶν καὶ ὡραιοτέρων ὅλων, ἐξαλειφομένων ταχέως. Ὑπολείμματα παλαιῶν ἰθαγενῶν ἔχομεν τὰ κολοσσαῖα ἀγάλματα, σκαλισμένα ἐπὶ τῶν βράχων τῆς ἡφαιστειώδους νήσου τοῦ Πάσχα, καὶ τὰς ἐνεπιγράφους πλάκας (ἱερογλυφικὰς - ἰδεογραφικάς). Ἔχομεν εἶτα τοὺς τῶν νήσων *Χαβάϊ* ἢ *Σάνδουϊτς*, μὲ τὰς μεγάλας μείξεις, ἰδίως μετὰ μογγολικῶν φύλων, καὶ τοὺς τῆς *Ν. Ζηλανδίας* ἢ *Μαόρι* (30.000), καθαροὺς ἢ μεμειγμένους μὲ Μελανησίους ἢ μὲ νεγροειδεῖς. Ι. Γ. Κ.

Τρωΐλος ἱππεύων, Πολυξένη καὶ Ἀχιλλεὺς ἐνεδρεύων.

[Παράστασις ἀρχαίας ὑδρίας τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου.]

Πολύνησον ***τῆς Ἑνώσεως*** (Union Group) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἑνώσεως Πολύνησον*.

— **Πολύνησον** ***τοῦ Κούκ*** *[Γεωγρ.]* Ἀρχιπέλαγος τῆς Ὠκεανίας (βλ. λ. *Κοὺκ νῆσοι*).

Πολυνόη, ἢ ***Πολυνόμη*** *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (*Ἡσίοδ.* Θεογ. 258. *Ἀπολλόδ.* Α, 2, 7). Α. Θ. Σ.

Πολυνοΐδαι (οἱ) (Polynoidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους σκώληκας, οἵτινες χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου κεφαλικοῦ λοβοῦ των, ὅστις βαθέως διαυλακοῦται κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος. Ἀξιολογώτερον γένος τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *ἀντίνοος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολυνουκλεοτῖται (οἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *νουκλεϊνικὰ ὀξέα*.

πολύντρα (ἡ) *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *μᾶζα*.

Πολυξένη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης. Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ μύθου τῆς Πολυξένης εὑρίσκονται εἰς τὰ Κύπρια ἔπη, ἀνεπτύχθησαν δὲ καὶ διερρυθμίσθησαν ταῦτα ποικιλοτρόπως ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μυθογράφων καὶ ποιητῶν, ἰδίως τῶν Ἀλεξανδρινῶν. Πυρὴν τῶν περὶ αὐτῆς μύθων εἶναι ἡ διήγησις ὅτι, ὅτε ἐφονεύθη ὁ ἀδελφός της Τρωΐλος, τὸν ὁποῖον αὕτη συνώδευε, παρά τινα πηγήν, ὑπὸ τοῦ ἐνεδρεύοντος ἐν αὐτῇ Ἀχιλλέως, αὕτη μὲν διέφυγε τότε, καταδιωχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἥρωος, τὴν σύλληψιν, ἐθυσιάσθη ὅμως μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας ἐπὶ τοῦ τάφου του ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Νεοπτολέμου. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ὅμως μυθογράφους ἡ Πολυξένη συνώδευε τὸν πατέρα της Πρίαμον, ὅτε οὗτος μετέβη εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀχιλλέως διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ του Ἕκτορος, καὶ μὲ τὸ κάλλος της συνεκίνησε τὸν Ἀχιλλέα, ὅστις ἐζήτησεν αὐτὴν εἰς γάμον. Ἡ πρότασίς του ἔγινε δεκτή, ἀλλ' ὅτε οὗτος μετέβη πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου του εἰς τὸν μεταξὺ Ἰλίου καὶ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν κείμενον ναὸν τοῦ Θιμβραίου Ἀπόλλωνος, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πάριδος, ἡ δὲ Πολυξένη ηὐτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μελλονύμφου της. Ὁ μῦθος τῆς Πολυξένης ὑπῆρξε προσφιλὲς θέμα τῆς τε τραγικῆς ποιήσεως καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Γίνεται μνεία τραγῳδίας «Πολυξένη» τοῦ Σοφοκλέους, ἀπολεσθείσης, καὶ ὁμωνύμου τοῦ Εὐριπίδου, μὴ διασωθείσης ἐπίσης. Ὁ Πολύγνωτος ἔλαβεν ὡς θέμα μιᾶς τοιχογραφίας του ἐν τῇ παρὰ τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως πινακοθήκῃ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως θυσίαν της (*Παυσ.* Ι, 22, 6), ἀπεικόνισε δὲ ταύτην καὶ ἐν τῇ ἐν Δελφοῖς λέσχῃ τῶν Κνιδίων. Ἐκ τῆς πρώτης τοιχογραφίας πιστεύεται ὑπό τινων *(Beulé)* ὅτι ἐνεπνεύσθη ὁ Εὐριπίδης τὴν συγκινητικωτάτην ἐν τῇ τραγῳδίᾳ του «Ἑκάβη» σκηνὴν τῆς αὐτοκτονίας τῆς Πολυξένης. Πλεῖσται εἶναι αἱ παραστάσεις τῆς θυσίας τῆς Πολυξένης ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἐπεισοδίων τῶν μύθων της, αἵτινες διεσώθησαν ἐπὶ ἀγγείων ἢ πολυτίμων λίθων. Ἐπὶ λαγύνου τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ὁ ἀγγειογράφος Τιμωνίδας (ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος) ἔχει παραστήσει τὴν Πολυξένην γεμίζουσαν τὴν ὑδρίαν της ἀπὸ κρήνην μὲ λεοντοκέφαλον κρουνὸν καὶ

Ὁ Νεοπτόλεμος φονεύων τὴν Πολυξένην.

[Παράστασις ἀρχαίου ἀμφορέως τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου.]

παρ' αὐτὴν τὸν Τρωΐλον, ἐρχόμενον νὰ ποτίσῃ τοὺς ἵππους, εἰς τὸ ἀριστερὸν δὲ ἄκρον τὸν Πρίαμον καὶ τὸ δεξιὸν τὸν Ἀχιλλέα ἐνεδρεύοντα. Ἐπὶ κύλικος τοῦ Βρύγου, εὑρισκομένης εἰς τὸ Λοῦβρον, παρίσταται ἡ Πολυξένη ἀπαγομένη πρὸς θυσίαν ὑπὸ τοῦ Ἀκάμαντος. Ἐπὶ ὑδρίας τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου παρίσταται ἡ Πολυξένη γεμίζουσα τὴν ὑδρίαν της ἔκ τινος πηγῆς καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ὁ Τρωΐλος ἔφιππος καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς ἐνεδρεύων. Ἐπὶ ἀμφορέως τοῦ αὐτοῦ μουσείου παρίσταται ὁ Νεοπτόλεμος φονεύων τὴν Πολυξένην καὶ ἑκατέρωθεν διάφορα ἄλλα πρόσωπα. Ἐπὶ σαρδώνυχος παρίσταται ἡ Πολυξένη καθημένη ἐπὶ ἀσπίδος πλησίον βωμοῦ μὲ ἀνοικτὸν τὸ στῆθος, ὁ Ἀχιλλεὺς ὡς περιιπταμένη ψυχὴ καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ὄπισθεν τῆς Πολυξένης, κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς του μὲν χειρὸς τὴν κόμην τῆς Πολυξένης, διὰ τῆς δεξιᾶς δὲ γυμνὸν ξίφος. Ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων, ἅτινα οἱ δημιουργοί των ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν μύθων τῆς Πολυξένης, ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ τραγῳδία τοῦ Ἰταλοῦ Niccolini, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Πολυξένη, αἰχμάλωτος οὖσα τοῦ Νεοπτολέμου, θυσιάζεται, σύμφωνα μὲ χρησμόν, διὰ νὰ πνεύσῃ οὔριος ἄνεμος πρὸς ἀπόπλουν τῶν Ἀχαιῶν. Συγκινητικὴ εἶναι ἡ σκηνὴ τῆς πάλης τοῦ πρὸς τὴν Πολυξένην ἔρωτος τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τῆς εὐσεβείας πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός του, ἀξιούσης τὴν θυσίαν της. ΚΑΨ.

Digitized by Google

— **Πολυξένη, ἁγία.** Κατά τινα παράδοσιν, αὕτη κατήγετο ἔκ τινος χώρας τῆς Ἱσπανίας, ἔχουσα ἀδελφὴν ὀνόματι Ξανθίππην, ἥτις λαβοῦσα ὡς σύζυγον τὸν ἄρχοντα τῆς χώρας ἐκείνης Πρόβον προσειλκύσθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἡ Πολυξένη μείνασα παρθένος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐπανελθοῦσα δ' ἔπειτα εἰς Ἱσπανίαν συνήντησεν ἐκεῖ τὴν ἀδελφήν της Ξανθίππην. Αἱ δύο ἀδελφαὶ διήνυσαν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἑαυτῶν βίου θεαρέστως, θεωρούμεναι ὡς θαυματουργοί. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτῶν τὴν 23 Σεπτεμβρίου. Κ. Ι. Δ.

πολυξένη (ἡ) (Polyxene) *[Ζωολ.]* Γένος μεδουσῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυξενιδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ περίπου εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

πολυξενίδαι (οἱ) (Polyxenidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δισκομεδουσῶν*, περιλαμβάνουσα μετρίου μεγέθους θαλασσίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ὧν κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *πολυξένη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Πολυξενίδας. Ρόδιος στρατηγός, ὅστις, ἐξορισθεὶς τῆς πατρίδος του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀντιόχου Γ' βασιλέως τῆς Συρίας (222—187 π. Χ.), ὑπὸ τοῦ ὁποίου διωρίσθη ναύαρχος τοῦ στόλου εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον. Συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν ἡνωμένον στόλον τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Εὐμένους, βασιλέως τῆς Περγάμου, ἐνικήθη τῷ 191 π. Χ. πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κώρυκος ἐν Ἰωνίᾳ. Καταφυγὼν εἰς Ἔφεσον παρεσκευάζετο πρὸς νέον ἀγῶνα, τὸ ἑπόμενον δὲ ἔαρ κατέστρεψεν ὁλοσχερῶς τὸν ὑπὸ τὸν Παυσίστρατον στόλον, μεθὸ ἔπλευσεν εἰς Σάμον πρὸς συνάντησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου, ἕνεκα ὅμως τρικυμίας ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῇ εἰς τὴν Ἔφεσον. Ὅταν ὁ Εὐμένης ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, μέρος δὲ τῶν ροδιακῶν δυνάμεων εὑρίσκετο ἐν Λυκίᾳ, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου· ἀλλὰ γενομένης ναυμαχίας παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Μυόννησος, πλησίον τῆς Τέω, ἐνικήθη κατὰ κράτος τῷ 190 π. Χ., ἀπολέσας 42 πλοῖα. Καταφυγὼν εἰς Ἔφεσον παρέμεινε μέχρι τῆς ὀλεθρίας ἐκβάσεως τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης, ὁπότε ἔπλευσεν εἰς Πάταρα τῆς Λυκίας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Συρίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀντιόχου. Α. Θ. Σ.

Πολύξενος. —1) Ἡγεμὼν τῆς Ἐλευσῖνος (κατὰ τὸν ὁμηρικὸν εἰς Δήμητρα ὕμνον) ἢ υἱὸς τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Μηδείας (κατὰ τὸν Ἑλλάνικον), μετὰ τοῦ ὁποίου αὕτη ἀπῆλθεν εἰς Ἀρίαν, τὴν ἀπ' αὐτῆς κληθεῖσαν Μηδίαν. —2) Βασιλεὺς τῆς Ἤλιδος, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ παῖδες τοῦ Πτερελάου ἐκόμισαν τὰς βοῦς τοῦ Ἠλεκτρύονος, τὰς ὁποίας βραδύτερον ἔλαβε κατωβαλὼν λύτρα ὁ Ἀμφιτρύων καὶ ὡδήγησεν εἰς Μυκήνας (*Ἀπολλοδ.* 2, 4, 6). —3) Υἱὸς τοῦ Ἀγασθένους καὶ ἔγγονος τοῦ Αὐγείου, εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης. Μετέσχε τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὡς εἷς τῶν τεσσάρων ἡγεμόνων τῶν Ἐπειῶν μετὰ δέκα πλοίων. Ἐπανελθὼν ἐκ Τροίας ἀπέκτησεν υἱὸν Ἀμφίμαχον καὶ ἐφιλοξένησε τὸν Ὀδυσσέα μετὰ τὴν μνηστηροφονίαν (Ἰλ. Β, 623). —4) Εἷς τῶν ἐπισήμων Συρακοσίων, μεθ' οὗ ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος ἐνύμφευσε τὴν ἀδελφήν του Θεσσήν, ἵνα στηριχθῇ εἰς τὴν δύναμίν του. Κατά τινα στάσιν τῶν στρατιωτῶν τοῦ τυράννου, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ πρὸς τοὺς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ εὑρισκομένους Καμπανούς (*Διοδ. Σικ.* 14, 8). Ἀποσταλεὶς εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, τὴν Σπάρτην καὶ τὴν Κόρινθον, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν ὑπὲρ τοῦ Διονυσίου, πολεμοῦντος πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ἐπέστρεψε κομίζων 30 πλοῖα ὑπὸ τὸν Λακεδαιμόνιον ναύαρχον Φαρακίδαν (396 π. Χ.). Τῷ 387 ἔφερεν εἰς Ἄβυδον πρὸς τὸν Λακεδαιμόνιον Ἀνταλκίδαν 20 πλοῖα (*Ξεν.* Ἑλλ. 5, 1, 26), διενεχθεὶς δὲ βραδύτερον πρὸς τὸν Διονύσιον ἔφυγεν ἐκ Σικελίας. Π. Α. Ρ.

πολύξενος (ὁ) (Polyxen) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ὀρυκτοῦ λευκοχρύσου, ὅταν οὗτος περιέχῃ ὑπὸ μορφὴν μεταλλικοῦ κράματος καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα τῆς ὁμάδος αὐτοῦ, ἤτοι ἰρίδιον, ὀσμιρίδιον, παλλάδιον, ρόδιον καὶ ρουθένιον. Γ. Β.

πολύξερος, —η, —ο· δημοτ., ποὺ ξέρει πολλά. πολυμαθής, πολυΐστωρ.

Πολυξίγκης, *Ἰωάννης.* Κρὴς ἀρχηγὸς Ἡρακλείου, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς τελευταίας μετὰ τὸ 1878 ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης καὶ ὑπῆρξε μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς συνελεύσεως τοῦ 1897 καὶ 1898. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ἐξελέγη ἑπτάκις βουλευτὴς Ἡρακλείου. Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, εἰς οὓς ἔλαβε μέρος ὡς ἀρχηγὸς ἀνταρτικῶν σωμάτων, συμμετέσχεν εἰς τὸν Ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα ὡς ἀρχηγὸς σώματος ἐν Χιμάρᾳ. Ἐπολέμησεν ἐπίσης κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καὶ μετέσχε τῆς εἰς Ρωσίαν ἐκστρατείας ὡς ὑπολοχαγός. Ι. Μ.

Πολυξώ *[Μυθολ.]*. Νύμφη, σύζυγος τοῦ Δαναοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε 12 θυγατέρας, τὰς ὁποίας ἐνυμφεύθησαν 12 υἱοὶ τοῦ Αἰγύπτου (*Ἀπολλοδ.* Β, 1, 5).

—2) Σύζυγος τοῦ Νυκτέως, υἱοῦ τοῦ Ὑριέως, μήτηρ τῆς Ἀντιόπης (*Ἀπολλοδ.* Γ, 10, 1).

—3) Μία τῶν Ὑάδων.

—4) Τροφὸς τῆς Ὑψιπύλης, βασιλίσσης τῆς Λήμνου, φημιζομένη ὡς μάντις, τῇ συμβολῇ τῆς ὁποίας ἐφιλοξένησεν αὐτὴ τοὺς ἐκεῖθεν διαβαίνοντας Ἀργοναύτας (*Ἀπολλοδ. Ροδ.* 688).

—5) Ἀργεία σύζυγος τοῦ Τληπολέμου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους, τὸν ὁποῖον συνοδεύσασα μέχρι Ρόδου, ἀπερχόμενον κατὰ τῆς Τροίας, παρέμεινεν ἐν τῇ νήσῳ. Κατά τινα παράδοσιν, ὅταν ἡ Ἑλένη κατέφυγεν εἰς αὐτήν, ἐκδιωχθεῖσα ὑπὸ τῶν προγόνων της Νικοστράτου καὶ Μεγαπένθους, ἡ Πολυξώ, ἐκδικουμένη τὸν σύζυγόν της φονευθέντα ἐν Τροίᾳ, συνέλαβεν αὐτὴν καὶ ἐκρέμασεν ἔκ τινος δένδρου. Οἱ Ρόδιοι εἰς ἀνάμνησιν ἵδρυσαν ἱερὸν Ἑλένης τῆς Δενδρίτιδος, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐφύτρωσεν ἐκ τοῦ αἵματός της τὸ φυτὸν ἑλένιον (*Παυσ.* III, 19, 9). Α. Θ. Σ.

πολυοδοντία (ἡ). Τὸ φαινόμενον καθ' ὃ ἐκφύονται περισσότεροι ὀδόντες τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Οἱ ὑπεράριθμοι οὗτοι ὀδόντες παρατηροῦνται ἐπὶ μὲν τοῦ νεογιλοῦ φραγμοῦ συνηθέστερον ἐν τῷ προσθίῳ τμήματι τῆς ἄνω γνάθου καὶ σπανιώτερον ἐν τῷ ὀπισθίῳ τμήματι αὐτῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ μονίμου φραγμοῦ συνηθέστερον μὲν ἐπὶ τῆς ἄνω γνάθου, σπανιώτερον δὲ ἐπὶ τῆς κάτω. Οἱ ὑπεράριθμοι ὀδόντες ἔχουσι σχῆμα ὁτὲ μὲν κωνικόν, ὁπότε εὑρίσκονται εἰς τὸ πρόσθιον τοῦ μέσου τομέως ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πλαγίου τομέως ἢ τοῦ κυνόδοντος, ὁτὲ δὲ σχῆμα στρογγύλον ἢ ρομβοειδές, ὁπότε ἐμφανίζονται ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ στόματος, καθιστῶντες οὕτω συμμετρικὴν τὴν ἀνωμαλίαν. Ὁ ἐν τῷ προσθίῳ τμήματι τῆς κάτω γνάθου ὑπεράριθμος ὀδοὺς προσομοιάζει πρὸς τοὺς κανονικοὺς προσθίους ὀδόντας. Ὑπεράριθμοι κυνόδοντες δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἐὰν παρετηρήθησαν εἰς τὴν ἄνω γνάθον· εἰς τὴν κάτω γνάθον ὅμως παρατηροῦνται, ἔχουσι δὲ σχῆμα κωνικόν. Προγόμφιοι ὑπεράριθμοι παρατηροῦνται εἰς τε τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω γνάθον. Γομφίων δὲ ὑπεράριθμοι παρατηροῦνται συχνότερον μὲν εἰς τὴν ἄνω, σπανιώτερον δ' εἰς τὴν κάτω γνάθον. Ἀνατέλλουσι δ' οὗτοι εἴτε ὄπισθεν τῶν σωφρονιστήρων ἢ μεταξὺ τῶν πρώτου καὶ δευτέρου γομφίων, ἢ μεταξὺ τῶν δευτέρου καὶ τρίτου γομφίων, εἶναι δὲ μικροὶ τὸ μέγεθος, ἐνίοτε δὲ εἶναι δύο μικρότεροι, κείμενοι ὁ μὲν ἔμπροσθεν, ὁ δὲ ὄπισθεν τοῦ σωφρονιστῆρος. Ἡ πολυοδοντία ἢ *ὑπεραριθμία τῶν ὀδόντων* εἶναι ἀντίθετος τῆς *ὀλιγοδοντίας* ἢ *ὀλιγαριθμίας* τῶν ὀδόντων. Ν. Γ. Π.

πολυόδους (ὁ) (Polyodon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων χονδροστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκιπησιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *πολυόδοντα τὸν μακρόρρυγχον* (Polyodon longirostris), ὅστις χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ τοῦ ἐπιμήκους, τριγωνικοῦ, εὐρέος κατὰ τὴν βάσιν του καὶ αἰχμηροῦ κατὰ τὸ ἄκρον του ρύγχους, ὅπερ εἶναι ἰσόμηκες, συνήθως, πρὸς τὸ σῶμά του. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 35 ἑκτοστ. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ποταμοὺς τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰνδοκίνας καὶ ἁλιεύεται κυρίως διὰ τὰ ᾠά του, ἐκ τῶν ὁποίων παρασκευάζεται χαβιάριον. Δ. Ν. Π.

πολύοικα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω φυτά τινα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρυπτογάμων*, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

πολυομβρία (ἡ)· πολλοὶ ὄμβροι, πολλαὶ βροχαί, ἀντίθ. *ἀνομβρία*: «ἐφέτος ἦτο πολυομβρία».

πολυομίλητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολὺ ὁμιλούμενος, λεγόμενος, κοινός, τετριμμένος: «πολυομίλητος λέξις».

πολυόμματος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ ὄμματα, πολυόφθαλμος.

πολυόμματος (ὁ) (Polyommatus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λυκαινιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ψυχῶν, ὧν τὰ περισσότερα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Αἱ κάμπαι τῶν ψυχῶν τούτων ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων ποωδῶν φυτῶν, μετὰ βραχὺ δὲ χρονικὸν διάστημα μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τά ἑξῆς: *Πολυόμματος ὁ φαιὸς* (Polyommatus cinereus), τοῦ ὁποίου αἱ κάμπαι ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τοῦ πλατάνου. *Πολυόμματος ὁ ξανθὸς* (Polyommatus xanthus) ὅστις ἀναφαίνεται κατὰ τὸν Μάϊον καὶ τὸν Αὔγουστον. Δ. Ν. Π.

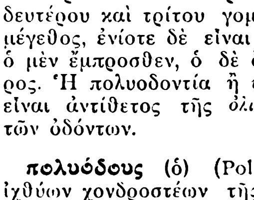

Πολυόμματος.

πολυοξυμεθυλένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Προϊὸν πολυμερισμοῦ τῆς *φορμαλδεΰδης* (βλ. λ.) τοῦ γενικοῦ τύπου $(CH_2O)x$. Ἀναλόγως τῆς διαλυτότητος εἰς ὕδωρ τῶν προϊόντων αὐτῶν τοῦ πολυμερισμοῦ διακρίνομεν α - πολυοξυμεθυλένιον, β - πολυοξυμεθυλένιον, γ - πολυοξυμεθυλένιον καὶ δ - πολυοξυμεθυλένιον, διαφέρουν δὲ ταῦτα κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ μορίου. Σ. Γ.

πολυορχιδία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ συγγενὴς διαμαρτία, καθ' ἣν παρατηροῦνται πλείονες τῶν δύο ὄρχεις. Ἰδίως παρατηρεῖται διπλοῦς δεξιὸς ὄρχις. Ι. Κ. Κ.

πολυουρία (ἡ)· τὸ νὰ ἔχῃ τις πολλὰ οὖρα, τὸ νὰ οὐρῇ πολύ, ὑπερβάλλουσα ἔκκρισις οὔρων.

— *[Ἰατρ.]* Ὀνομάζεται *πολυουρία* ἡ αὔξησις τῆς κατὰ τὸ εἰκοσιτετράωρον ἐκκρινομένης ποσότητος τῶν οὔρων. Φυσιολογικῶς ἡ ποσότης αὕτη κυμαίνεται μεταξὺ 1200—1500 κυβ. ἑκτοστμ., τῶν ὁποίων ἡ ἔκκρισις κατανέμεται κατ' ἴσα σχεδὸν μέρη εἰς τὸ 24ωρον. Ἡ φυσιολογικὴ αὕτη ποσότης ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ ἀτόμου, τοῦ φύλου, τοῦ βάρους καὶ τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς αὐτοῦ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ παραδεχόμεθα ὅτι ὑπάρχει πολυουρία, ὅταν ἡ ποσότης τῶν οὔρων τοῦ 24ώρου ὑπερβαίνῃ τὰ δύο λίτρα. Ἀπὸ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ πολυουρία διακρίνεται εἰς παροδικὴν καὶ διαρκῆ.

Ἡ *παροδικὴ πολυουρία* ὀφείλεται εἰς ἀπορρόφησιν διουρητικῶν οὐσιῶν (ζῦθος, πτισάναι, γάλα, οὐροτροπίνη κλπ.), εἰς δυσπεψίαν ἢ εἰς ἐρεθισμόν τινα τῆς κύστεως ἢ τῆς ὀπισθίας οὐρήθρας.

Ἡ *διαρκὴς πολυουρία* ὀφείλεται εἰς σακχαροδιαβήτην, εἰς ἄποιον διαβήτην (ἀζωτουρικόν, φωσφορικὸν κλπ.), εἰς νεφροσκλήρωσιν, εἰς νεφρικὴν φυματίασιν, εἰς πυελονεφρίτιδα, εἰς νόσους τοῦ νευρικοῦ συστήματος (ἐπιληψίαν, ποτομανίαν, ἐγκεφαλικὴν αἱμορραγίαν, ὑστερίαν κλπ.) καὶ εἰς κληρονομικότητα.

Ἀπὸ θεραπευτικῆς ἀπόψεως πρέπει νὰ διακρίνωμεν τρεῖς κατηγορίας πολυουριῶν: 1) Ἐκείνας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ καταπαύσωμεν διὰ τῆς διαίτης, ἐλαττώσεως τῶν ὑγρῶν καὶ διὰ τῶν φαρμάκων (καταπότια εὐθαλείας). 2) Ἐκείνας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ σεβασθῶμεν. Τοιαῦται εἶναι αἱ πολυουρίαι τῶν διαβητικῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιτρέπομεν ἄφθονα ὑγρά, διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὴν ἀφυδάτωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ, 3) Ἐκείνας τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προκαλέσωμεν. Τοιαῦται εἶναι αἱ πολυουρίαι τῶν καρδιονεφριτικῶν ἀρρώστων. Σ. Ο.

—*[Κτηνιατρ.]* Ἡ *πολυουρία* εἰς τὰ ζῷα εἶναι πάθησις πρόσκαιρος ἢ διαρκής, ὀξεῖα ἢ χρονία ἢ καὶ ἐπιζῳοτική. Ἡ ἐπιζῳοτικὴ αὐτῆς μορφὴ παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τοὺς ἵππους καὶ τὰ πρόβατα. Αἰτία τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι ἡ διατροφὴ τῶν ζῴων μὲ φυτά τινα ἔχοντα διουρητικὴν ἰδιότητα, ὅπως τὸ νωπὸν χόρτον ἢ ἡ βρόμη ἀναμεμιγμένα μὲ ἀνεμώνας, καὶ ἡ ἀνάρροσις ἀπὸ νοσήματα ἐμπύρετα. Ἡ ὑπερβολικὴ αὕτη ἔκκρισις τῶν οὔρων, ὅταν ἰδίως παρατείνεται, καθιστᾷ τὰ ζῷα καχεκτικὰ καὶ ἐπιφέρει ἐνίοτε παραλύσεις ἢ παραπληγίας. Ὡς θεραπείαν, κατὰ τὴν ἐλαφρὰν αὐτῆς μορφήν, ἐφαρμόζομεν τὴν δίαιταν μὲ τροφὰς ξηρὰς καὶ τονωτικάς, τὰ δὲ ἀσθενῆ ζῷα τα περιορίζομεν εἰς σταῦλους θερμούς. Κατὰ τὴν βαρεῖαν μορφήν, ἐκτὸς αὐτῶν, χορηγοῦμεν ἐσωτερικῶς στυπτικά τινα φάρμακα, ὅπως τὴν ταννίνην τὴν στυπτηρίαν κλπ. Δ. Π.

πολυουρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυουρίαν, ὁ τῆς πολυουρίας· || ὁ πάσχων ἐκ πολυουρίας.

πολυοφθαλμίδαι (οἱ) (Polyphthalmidae) *[Ζωολογ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀλιγοχαιτῶν*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους θαλασσίους σκώληκας, ὧν τὸ μῆκος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 5 ἑκτοστμ. Κυριώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *ἀρμανδία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολυπαθής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ πολλὰ παθών, ὁ ὑποστὰς πολλὰς δοκιμασίας: «πολυπαθὴς οἰκογένεια».

Πολυπαΐδης. Ἀριστοκράτης, πατὴρ τοῦ Κύρνου, φίλου τοῦ ποιητοῦ Θεόγνιδος, τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς μετὰ ἐρωτικῆς συμπαθείας προσεφώνει διὰ τῶν ἐλεγείων του νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν τρόπον τοῦ βίου καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως. Α. Θ. Σ.

πολυπειρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις πολύπειρος, νὰ ἔχῃ πολλὴν πεῖραν, ἐμπειρία.

πολύπειρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλήν, μεγάλην πεῖραν, ἔμπειρος.

πολυπεπτίδια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω προϊόντα συμπυκνώσεως τῶν ἀμινοξέων, καθ' ἣν ἡ ἀμινικὴ ὁμὰς τοῦ ἑνὸς μορίου ἐπιδρᾷ

Digitized by Google

ἐπὶ τῆς καρβοξυλικῆς ὁμάδος τοῦ ἄλλου, τοιουτοτρόπως δὲ ἀποσπωμένου ἑνὸς μορίου ὕδατος σχηματίζεται τὸ σύμπλεγμα —CO.NH—. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοιουτοτρόπως σχηματιζόμενον προϊὸν ἔχει ἀκόμη ἐλευθέραν τοὐλάχιστον μίαν ἀκόμη ἀμινικὴν καὶ μίαν καρβοξυλικὴν ὁμάδα ἐλευθέραν, δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ πολλάκις ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις μετ' ἄλλων μορίων ἀμινοξέων, σχηματιζομένων οὕτω ἐν τῷ μορίῳ πλειόνων συμπλεγμάτων —NH.CO—. Ἡ πρώτη σύνθεσις τοιούτων πολυπεπτιδίων ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ Emil Fischer. Σ. Γ.

Πολυπέρχων (καὶ *Πολυσπέρχων*). Μακεδὼν στρατηγός, ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν ἐν Τυμφαίᾳ Αἰθίκων. Ἦτο υἱὸς τοῦ Σιμμίου καὶ ἐκ τῶν διακεκριμένων ἀξιωματικῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μετὰ γενναιότητος ἀγωνισθεὶς ὡς ἀρχηγὸς φάλαγγος εἰς πολλὰς μάχας καὶ διακριθεὶς ἰδιαιτέρως κατὰ τὰς συναφθείσας ἐν τῇ διαβάσει τῶν ποταμῶν Ὑδάσπου καὶ Ὑαρώτιδος. Κατὰ τὸ 324 π.Χ., ὅτε διετάχθη ἡ ἐπιστροφὴ τῶν παλαιμάχων εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ Πολυπέρχων ἦτο ὁ ὑπαρχηγὸς τῆς ὑπὸ τὸν Κράτερον στρατιᾶς τῶν παλινοστούντων. Ἕνεκα τῆς ἀπουσίας του ταύτης ἐκ τῆς στρατιᾶς, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν γενομένην διανομὴν τῶν ἀξιωμάτων (323)· ὅτε ὅμως ἐπῆλθε ῥῆξις μεταξὺ Περδίκκα—Εὐμένους ἀφ' ἑνός, καὶ Ἀντιπάτρου—Ἀντιγόνου—Πτολεμαίου ἀφ' ἑτέρου, καὶ ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τοῦ Κρατέρου, διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Εὐμένους (321 π. Χ.), ὁ Πολυπέρχων κατελείφθη στρατηγὸς τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ κατώρθωσε νὰ προσφέρῃ μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τοῦτον, νικήσας τοὺς ἀποστατήσαντας τῇ ὑποκινήσει τῶν Αἰτωλῶν Θεσσαλοὺς καὶ φονεύσας τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Μένωνα τὸν Φαρσάλιον. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην καὶ διότι οἱ Μακεδόνες τοῦτον μὲν ἐσέβοντο, τὸν δὲ ὀξύθυμον καὶ σκληρὸν υἱόν του Κάσσανδρον ἀπεστρέφοντο, ὁ Ἀντίπατρος τὸν διώρισε πρὸ τοῦ θανάτου του (319 π. Χ.) ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους καὶ διάδοχόν του, τὸν δὲ Κάσσανδρον κατέλιπε χιλίαρχον. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος δὲν ἐσεβάσθη τὰς τελευταίας θελήσεις τοῦ πατρός του καὶ συμμαχήσας μετὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀντιγόνου ἔφυγεν ἐκ Μακεδονίας εἰς Μ. Ἀσίαν, διὰ δὲ τοῦ ὀπαδοῦ του Νικάνορος κατέλαβε τὴν Μουνιχίαν. Ὁ Πολυπέρχων, εὑρεθεὶς πρὸ φανερᾶς ἀνταρσίας τοῦ Κασσάνδρου, διὰ νὰ κατισχύσῃ τούτου προέβη ἀμέσως εἰς τὰ ἑξῆς μέτρα: Διὰ νὰ ἐξασθενήσῃ μὲν τὴν μεγάλην ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἑλλάδι ἐπιρροὴν τοῦ ἀντιπάλου του, ἔνθα πᾶσαι αἱ ὀλιγαρχίαι διέκειντο φιλικῶς πρὸς αὐτόν, διὰ βασιλικοῦ διαγράμματος (*Διοδ.* ΙΗ' 56) ἀπέδωκεν εἰς πάσας τὰς πόλεις αὐτῆς ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, διὰ νὰ περιβληθῇ δὲ μὲ μεγαλυτέραν αἴγλην καὶ ἐνίσχυσιν περισσότερον τὴν ἀρχήν του, προσεκάλεσε τὴν ἐν Ἠπείρῳ διατρίβουσαν μητέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάδα, ἐχθρὰν τοῦ οἴκου τοῦ Ἀντιπάτρου, εἰς Μακεδονίαν, ὅπως ἐπιμεληθῇ δῆθεν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἐγγόνου της βασιλέως Ἀλεξάνδρου, πράγματι δὲ διὰ νὰ ἔχῃ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας προκάλυμμά του, καὶ ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις φιλικὰς πρὸς τὸν ἀφωσιωμένον εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον στρατηγὸν Εὐμένη. Ἀλλὰ πάντα τὰ μέτρα ταῦτα δὲν ἐπήνεγκον τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Τὸ βασιλικὸν μάλιστα διάγραμμα προεκάλεσε σύγχυσιν καὶ ταραχὴν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, τὰς ὁποίας ἐπηκολούθησαν σφαγαὶ καὶ καταδίκαι εἰς θάνατον (θάνατος τοῦ ῥήτορος Δεινάρχου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Φωκίωνος) καὶ πολιορκίαι πόλεων (Πειραιῶς καὶ Μεγαλοπόλεως) ὑπὸ τοῦ Πολυπέρχοντος, ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἀντὶ νὰ μειωθῇ λοιπὸν ἡ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἐπιρροὴ τοῦ Κασσάνδρου διὰ τῶν προρρηθέντων μέτρων, ἐνισχύθη αὕτη ἔτι μᾶλλον, μετὰ μάλιστα τὴν νικηφόρον παρὰ τὸ Βυζάντιον ναυμαχίαν τοῦ στόλου του ὑπὸ τὸν Νικάνορα (318 π. Χ.). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάμειξις τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς τὸν ἐμφύλιον ἀγῶνα Πολυπέρχοντος—Κασσάνδρου ἀπέβη ἐν τέλει ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, διότι κατίσχυσε μὲν ἐν ἀρχῇ ἡ Ὀλυμπιὰς τῆς ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου ταχθείσης βασιλίσσης Εὐρυδίκης, συζύγου τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρριδαίου, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου ὅμως ἐκπολιόρκησιν τῆς Πύδνης καὶ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῆς Ὀλυμπιάδος (316 π. Χ) ὁ Κάσσανδρος ἀπέβη κύριος τῆς καταστάσεως, ἀναγκάσας τὸν Πολυπέρχοντα νὰ καταφύγῃ μετὰ τοῦ ἐκθρονισθέντος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του βασιλέως τῆς Ἠπείρου Αἰακίδου, ὅστις εἶχε συνεκστρατεύσει μετὰ τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς Μακεδονίαν, εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Ἐκ τῆς δεινῆς ταύτης καταστάσεως ἐξῆλθεν ὁ Πολυπέρχων, ὅτε ὁ ἐν Πελοποννήσῳ ἀγωνιζόμενος νὰ καταβάλῃ τὸν μόνον ἔτι ἀνθιστάμενον εἰς αὐτὸν υἱὸν τοῦ Πολυπέρχοντος Ἀλέξανδρον Κάσσανδρος ἔφυγεν ἐξ αὐτῆς ἐσπευσμένως, διότι εἶχε λάβει τὴν ἀγγελίαν ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐμελέτα νὰ ἐνώσῃ ὑφ' ἑαυτὸν ἅπαν τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ τῶν ἀντιπάλων του Πτολεμαίου, Σελεύκου, Λυσιμάχου, Κασσάνδρου ἐκραγέντα πόλεμον (316—311), ὁ Πολυπέρχων, στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐτάχθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου ὑπὲρ τούτου καὶ ἡ Πελοπόννησος ὑπέφερε τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν ἀντιμαχομένων στρατιῶν (Ἀντιγόνου—Πολυπέρχοντος ἀφ' ἑνὸς καὶ Κασσάνδρου ἀφ' ἑτέρου). Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη τότε ὅτι τὰ πράγματα ἐν αὐτῇ θ' ἀποβῶσιν ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου, ἐπιτυχόντος νὰ ταχθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Πολυπέρχοντος Ἀλέξανδρος, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου (τὴν πρότασιν ταύτην εἶχε κάμει ὁ Κάσσανδρος καὶ πρὸς τὸν Πολυπέρχοντα, ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἀπορρίψει ταύτην), ἡ δολοφονία ὅμως τούτου μετέβαλε τὰ πράγματα. Ὁ Πολυπέρχων συνεμάχησε τότε μετὰ τῆς χήρας τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου Κρατησιπόλεως καὶ ἀπεπειράθη νὰ ἱδρύσῃ ἀνεξάρτητον ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ κράτος (313 π. Χ.). Ἀλλ' ἡ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰρήνη τοῦ 311 καὶ ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος δολοφονία τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς μητρός του Ρωξάνης ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου ἐξησφάλισαν εἰς τοῦτον τὴν Μακεδονίαν καὶ κατὰ μέγα μέρος καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφερε τὸν Πολυπέρχοντα εἰς δεινὴν καὶ πάλιν θέσιν. Διὰ νὰ ἐξέλθῃ τότε οὗτος ἐκ ταύτης, προέβαλεν, ἐν συνεννοήσει ἴσως μὲ τὸν Ἀντίγονον, τὴν ἀξίωσιν ν' ἀναγνωρίσουν πάντες βασιλέα τὸν ἐκ τῆς Βαρσίνης υἱὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ἡρακλέα, τὸν ὁποῖον καὶ προσεκάλεσε μετὰ τῆς μητρός του ἐκ Περγάμου, ἔνθα διέμενεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν εἰς Πελοπόννησον ἄφιξιν τοῦ μόνου ἐξ αἵματος γόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπηκολούθησεν ἡ συγκέντρωσις ἀξιολόγου στρατιᾶς, ἡ ὁποία καὶ ἐξεστράτευσεν ὑπὸ τὸν Πολυπέρχοντα κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις ἐπίσης ἔσπευσε πρὸς ἀπόκρουσίν της. Ἀλλ' ὅτε αἱ δύο στρατιαὶ εὑρίσκοντο ἀντιμέτωποι ἐν Τυμφαίᾳ, ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων στρατηγῶν, καὶ ὁ Πολυπέρχων, λαβὼν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ διαμοιρασθῇ μετὰ τοῦ Κασσάνδρου πᾶσαν τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἐξουσίαν, ὅτι θὰ λάβῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ κτήσεις του καὶ στρατὸν ἐπαρκῆ ἵνα ἐπανέλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς Πελοπόννησον ὡς στρατηγὸς ταύτης, ἐδολοφόνησε τὸν Ἡρακλέα (309 π. Χ.). Μετὰ τὴν ἄτιμον ταύτην πρᾶξίν του, εἰς ἀμοιβὴν τῆς ὁποίας ἔλαβεν 100 τάλαντα καὶ ἄλλα πλούσια δῶρα, ἐξεκίνησε μετὰ στρατοῦ 4.000 πεζῶν Μακεδόνων καὶ 500 ἱππέων Θεσσαλῶν διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Πελοπόννησον· οἱ Βοιωτοὶ ὅμως δὲν ἐπέτρεψαν νὰ διέλθῃ διὰ τῆς χώρας των καὶ ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Λοκρῶν. Ἐκ ταύτης κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα γίνεται μνεία αὐτοῦ ὡς κυρίου τῶν χωρῶν τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου, ὅτε κατῆλθεν εἰς ταύτην ἐξ Ἀθηνῶν (303 π. Χ.) ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, προσκαλῶν τὰς πόλεις της εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, καὶ συμμάχου τοῦ Κασσάνδρου καὶ Πρεπελάου. Περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου του καὶ τοῦ θανάτου του οὐδεὶς περαιτέρω λόγος γίνεται. Ὁ ἄξιος κρείττονος τύχης διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν του στρατηγὸς ἀπέθανε, φαίνεται, περιφρονούμενος ἕνεκα τῆς δολοφονίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ἡρακλέους. ΚΑΨ.

πολυπέταλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ ἀνθέων, ἔχων πολλὰ πέταλα.

Πολύπετρον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κηρίων τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 94. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γιασόργιαννη*.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Πέτρου (πρ. Πετρόβου) τῆς ἐπαρχίας Παιονίας (πρ. Γουμενίτσης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 393. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κοσίνοβον*.

πολυπηγής (ὁ, ἡ), *—ές* (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, ὑπὸ τοῦ Pictet καθορισθεῖσα, καθ' ἣν τὸ τέρας, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μονοκεφάλων*, ἀποτελεῖται ἐκ δύο σωμάτων μετὰ παραλλήλων ἀξόνων. Μ. Ν. Κ.

Πολυπήμων *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Γιγάντων, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δαμάστης* (βλ. λ.).

πολύπλαγκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ πλανηθείς, πολυπλάνητος, πολυπαθής.

Πολυπλάτανον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 381. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βέστιτσα*.

Πολυπλάτανος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 742. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κλαμπουσίστα*.

πολύπλεκτος (ὁ) (Polyplectus Buckm) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων *ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* ζῴων, θεωρούμενον ὡς συνώνυμον τοῦ γένους *ἀρπόκερας*. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα δύο εἰδῶν, τοῦ *πολυπλέκτου* discoides καὶ *πολυπλέκτου* Pietralatae ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας λιασίου σειρᾶς τῆς Ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῶν ὀροσειρῶν τῆς ἀδριατικο-ιονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς Δυτ. Ἑλλάδος. Γ. Κ. Γ.

πολύπλευρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς πλευράς· || μεταφ., ὁ ἐμφανίζων πολλὰς πλευράς, πολλὰς ἀπόψεις: «πολύπλευρον ζήτημα».

πολυπληθής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πολὺς κατὰ τὸ πλῆθος, πολυάριθμος: «πολυπληθὴς συγκέντρωσις, — διαδήλωσις».

πολύπληκτρον (τὸ) (Polyplectron) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς φασιανοὺς πτηνά. Γνωστὰ πέντε εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ ἰδίως τῶν παρὰ τὴν Κίναν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

πολύπλοκος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ πεπλεγμένος, περίπλοκος, κοιν. *μπερδεμένος*: «πολύπλοκον ζήτημα».—Ἐπίρρ. *πολυπλόκως*.

πολύπνοια (ἡ)· πολλαὶ καὶ ταχεῖαι ἀναπνοαί, οἷον ἕνεκα καύσωνος ἢ πυρετοῦ || σφοδρὰ πνοὴ ἀνέμου.

— *[Φυσιολ.]* Ἡ *πολύπνοια* συμβάλλει εἰς τὴν προφύλαξιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπὸ τῆς αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Παράγεται δ' αὐτὴ κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῶν κυνῶν καὶ τῶν κονίκλων κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος, διότι ἐπὶ τῶν ζῴων τούτων δὲν γίνεται ἐφίδρωσις. Ἑπομένως διὰ τῆς πολυπνοίας παρεμποδίζεται ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος, καθότι γίνεται ἐξάτμισις ὕδατος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ ἀποβολὴ θερμότητος· ὀφείλεται δὲ ἡ πολύπνοια εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς ἀναπνοῆς. Ι. Ν. Μ.

πολυποδαροῦσα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων εἰδῶν μυριαπόδων.

πολυποδιοειδῆ (τά), ἡ *πολυποδίδαι* (οἱ) (Polypodiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτερίδων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ πανταχοῦ τῆς γῆς διαδεδομένα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τὸ *πολυπόδιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολυπόδιον (τὸ) (Polypodium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυποδιοειδῶν*, περιλαμβάνον πτέριδας πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀπαντώσας. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν ἀρκετὰ εἶναι κοσμητικά, γνωστότερα εἶναι τά: *Πολυπόδιον τὸ κοινὸν* (Polypodium vulgare), γνωστὸν κοινῶς ὡς *πολυπόδι* καὶ καλλιεργούμενον ἐν Εὐ-

Εἴδη πολυποδίου.

[1=Πολυπόδιον τὸ κοινόν. 2=Τμῆμα φύλλου πολυποδίου. 3=Πολυπόδιον τὸ ὀμφαλοειδές.]

ρώπῃ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Φύεται ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοίχων, τῶν κορμῶν τῶν δένδρων κλπ. Τὸ εἶδος τοῦτο ἔχει ἐπίγειον ῥίζωμα αἰχμηρὸν καὶ σαρκῶδες, φέρον φύλλα βαθὺ ἢ λογχοειδῆ, ἐναλλασσόμενα. *Πολυπόδιον ἡ φηγοπτερίς* (Polypodium phegopteris)· ἀπαντᾷ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. *Πολυπόδιον τὸ ροβέρτειον* (Polypodium Robertianum), ἐπίσης ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν, καὶ *πολυπόδιον ἡ δρυοπτερίς* (Polypodium dryopteris), ἰθαγενὲς τῆς Κρήτης. Δ. Ν. Π.

— **πολυποδίου ῥίζωμα** (Rhizoma polypodii) *[Φαρμακογ.]*. Παράγωγον φυτὸν τῆς δρόγης εἶναι *πολυπόδιον τὸ κοινόν*. Τὸ ῥίζωμα τοῦτο φέρεται εἰς τεμάχια κυλινδρικὰ πεπλατυσμένα. Ἐξωτερικῶς ἔχει χρῶμα ἐρυθρόφαιον, ἐσωτερικῶς λευκωπόν, ὀσμὴν ὀλίγον εὐχάριστον καὶ γεῦσιν γλυκίζουσαν καὶ ναυτιώδη. Συστατικὰ τοῦ ῥιζώματος εἶναι: σάκχαρον, ἄμυλον, ἔλαιον καὶ ῥητινῶδές τι σῶμα. Ἡ δρόγη ἀνεγράφετο ἄλλοτε ὡς φάρμακον καθαρτικὸν καὶ ἀνθελμιντικόν. Κ. Γ. Μ.

Πολυποδοῦσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Κνιδίας χερσονήσου (*Στεφ. Βυζ.* 532, 8) κατὰ τὴν νοτίαν αὐτῆς ἄκραν καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Δωρίδος. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Μπαμπᾶ* (πλάτ. 36° 40' Β., μῆκ. 27° 32' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Cos, Doris and Symi), 8 μίλλια δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἰντζὰ μπουρνοῦ. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

πο·υπόθητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν ποθητός, περιπόθητος.

πολυποίκιλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν ποικίλος, ποικιλώτατος.

Πολυποίτης *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Πειριθόου, βασιλέως τῶν Λαπιθῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ τῆς Ἱπποδαμείας, εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης, συνεκστρατεύσας μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τροίας ἐπὶ κεφαλῆς 40 πλοίων. Διεκρίθη ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ἐνίκησεν εἰς τὸν δίσκον κατὰ τοὺς ἐπικηδείους ἀγῶνας τοῦ Πατρόκλου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ἀπῆλθεν εἰς Παμφυλίαν, ὅπου μετὰ τοῦ Λαπίθου Λεοντέως ἔκτισε τὴν πόλιν Ἄσπενδον.

— 2) Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Φθίας, φονευθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Δώρου καὶ Λαοδόκου ὑπὸ τοῦ Αἰτωλοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἐνδυμίωνος (*Ἀπολλοδ.* Α, 7, 6).

— 3) Εἷς τῶν ἐκ Δουλιχίου μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. VII, 27). Α. Θ. Σ.

πολύπονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺν πόνον, πολὺ κόπον ἀπαιτῶν, κοπιώδης, ἐργώδης: «πολύπονον ἔργον ἡ στρατηγία».

πολυπορίασις (ἡ) *[Φυτοπαθολ.]*. Φυτονόσος προκαλουμένη ὑπὸ τῆς προσβολῆς τῶν ξυλωδῶν μερῶν διαφόρων δένδρων ἀπὸ διαφόρους μύκητας καὶ δὴ τοῦ γένους *πολύπορος* (βλ. λ.). Συνηθέστερον καλεῖται οὕτω ἡ ὑπὸ τοῦ μύκητος Stereum necator προκαλουμένη νόσος τῶν ἀμπέλων. Ε. Τ. Ε.

πολυποριίδαι (οἱ) (Polyporaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς ὑποκλάσεως τῶν *βασιδιομυκήτων*, περιλαμβάνουσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σαπροφύτους μύκητας ξυλοβίους ἢ χουμοβίους. Τινὲς τούτων εἶναι σοβαρώτατα παράσιτα τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ ξύλου διαφόρων δένδρων, ἄλλοι ἐδώδιμοι, ἄλλοι δηλητηριωδέστατοι. Τὸ καρποφόρον των εἶναι ὀγκῶδες καὶ ἔχει μορφὴν ὁριζοντίου ἐμμίσχου ἢ ἀμίσχου μυκοστύπους σχήματος ὠτός, ὀμβρέλλας, κονσόλας, σανδαλίου κλπ., φέροντος δὲ τὸ ὑμένιον εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειάν του. Τοῦτο φέρει σωλῆνας διαφόρων σχημάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ βασίδια, συνήθως φέροντα 4 βασιδιοσπόρια ὑελώδη ἢ διαφόρων χρωμάτων. Τὰ καρποφόρα, μονοετῆ ἢ πολυετῆ, ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν κορμῶν καὶ τῶν κλάδων τῶν προσβεβλημένων δένδρων. Ε. Τ. Ε.

πολύπορος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς πόρους, διαβάσεις.

πολύπορος (ὁ) (Polyporus) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βασιδιομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βολιτιδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας ἀναπτυσσομένους ἐπὶ τῶν δένδρων ἢ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἶναι παράσιτα ἐπιβλαβῆ, διότι διὰ τοῦ μυκηλίου των προξενοῦσι βλάβας εἰς τὸ ξύλον τοῦ δένδρου καὶ παράγουσιν ἀσθένειάν τινα ἐπ' αὐτῶν, καλουμένην *κράδον*. Ὁ πολύπορος συνήθως ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν δένδρων, ἅτινα κατὰ τὴν κλάδευσιν ἀπογυμνοῦνται τοῦ φλοιοῦ των, δι' ὃ δέον αἱ προξενούμεναι κατὰ τὴν κλάδευσιν ἔντομαὶ νὰ ἐπουλῶνται διὰ μίγματος ἐκ πηλοῦ καὶ κόπρου βοός. Ἐὰν τυχὸν τὸ δένδρον προσβληθῇ ὑπὸ τῶν παρασιτικῶν τούτων μυκήτων, δέον τὸ προσβληθὲν μέρος νὰ ἀποξέηται προσεκτικῶς καὶ νὰ ἐπιχρίηται διὰ πυκνῆς διαλύσεως θειικοῦ χαλκοῦ (5 μέρη θεϊκοῦ χαλκοῦ εἰς 100 μέρη ὕδατος). Τὸ γένος περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, ὧν τινα εἶναι ἐπιβλαβῆ, ἄλλα βαφικά, ἄλλα ἐδώδιμα, ἄλλα φαρμακευτικὰ καὶ ἄλλα ποικίλως χρήσιμα. Ἀδιαφόρως εἴδους, εἶναι γνωστὸς παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ὗσκα*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι παρ' ἡμῖν, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Πολύπορος ὁ θειόχρους* (Polyporus sulfureus). Προσβάλλει κυρίως τὴν μηλέαν, τὴν ἀμυγδαλῆν, τὴν ἐλαίαν, τὴν καρύαν, τὴν δρῦν καὶ τὴν ἰτέαν. *Πολύπορος ὁ πυρρὸς* (Polyporus fulvus). Προσβάλλει τὴν δρῦν, τὴν ἐλαίαν, τὴν καστανέαν, τὴν πτελέαν καὶ τὴν ψευδακακίαν. *Πολύπορος ὁ πευκίτης* (Polyporus pini). Προσβάλλει κυρίως τὴν πεύκην. *Πολύπορος ὁ πυροφόρος* (Polyporus igniarius). Προσβάλλει κυρίως τὴν ἀμυγδαλῆν, τὴν μορέαν καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ. Κυρίως ἐκ τῆς ἐξανθήσεως τοῦ εἴδους τούτου ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δένδρων παρασκευάζεται ἡ ὗσκα. *Πολύπορος ὁ ρητινώδης* (Polyporus resinosus). Προσβάλλει πλεῖστα κωνοφόρα. *Πολύπορος ὁ δασὺς* (Polyporus hispidus). Τὰ σπέρματα τούτου παρέχουσι βαφικὴν ὕλην, χρησιμοποιουμένην ὑπὸ τῶν βυρσοδεψῶν καὶ τῶν λεπτοξυλουργῶν διὰ βαφὴν ὡρισμένων ξύλων Δ. Ν. Π.

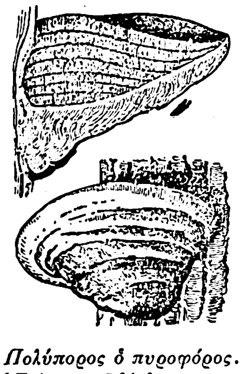

Πολύπορος ὁ πυροφόρος.
[Ἐπὶ κορμοῦ δένδρου προσκεκολλημένος.]

Πολύπορος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἑπτάπορος*.

Πολυπόταμον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.697. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Νερέτη*.

πολύπους, *—οδος* (ὁ)· ὁ ἔχων πολλοὺς πόδας· || ἑτέρα ἄλλοτε ὀνομασία τοῦ ὀκτάποδος (βλ. λ. *ὀκτάπους*)· || ἡ τυπικὴ μορφὴ τῶν κοιλεντερωτῶν ζῴων (βλ. κάτ.)· || εἶδος καλοήθους ὄγκου ἐμφανιζομένου ἐπὶ τῶν βλεννογόνων (τῆς ρινός, τῆς μήτρας κ.λ.π.).

— *[Ζῳολ.]* Καλοῦνται ἰδίως *πολύποδες* ἀκτινωτὰ ζῷα μὲ τὴν κεφαλὴν περιβαλλομένην ὑπὸ προσαρτηματικῶν φυματίων, ζῶντα ὁτὲ μὲν μεμονωμένα, ὁτὲ δὲ καθ' ὁμάδας, ἀποτελούσας ἀποικίαν. Οἱ πολύποδες ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *κοιλεντερωτῶν*. Ὁ πολύπους ἀποτελεῖται ἐκ κυλινδρικοῦ στυλίσκου, ὅστις κατὰ τὸ ἕτερον αὐτοῦ ἄκρον φέρει δίσκον, καλούμενον βασικὸν ἢ ποδικὸν δίσκον, ὅστις εἰς μὲν τοὺς κατὰ μόνας ζῶντας πολύποδας ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἀκροτάτου τμήματος τοῦ σώματος, εἰς δὲ τοὺς κατ' ἀποικίας εἶναι ἐμβυθισμένος ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ κοινοσαρκίου. Τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σώματος φέρει πεπλατυσμένην ἀπόφυσιν, τὸν στοματικὸν δίσκον, ὅστις περιβάλλεται ὑπὸ 6, 8 καὶ ἐνίοτε καὶ πολυπληθεστέρων προσακτρίδων. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ στοματικοῦ δίσκου εἶναι τοποθετημένον τὸ στόμα, ὅπερ ἔχει σχῆμα ἐπιμήκους σχισμῆς. Συνέχεια τοῦ στόματος εἶναι ὁ οἰσοφάγος, ὅστις τελευτᾷ, κατὰ τὸ κατώτερον αὐτοῦ τμῆμα, εἰς ἐλεύθερον ἄκρον. Τοῦτο διανοίγεται δι' εὐρέος τρήματος εἰς τὴν γαστρικὴν κοιλότητα, ἥτις κατὰ τὸ κέντρον της εἶναι ἐλευθέρα, ἀλλὰ πλαγίως διαιρεῖται ὑπὸ καθέτων διαχωρισμάτων, ἅτινα ἐφάπτονται τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων τοῦ σώματος καὶ καλοῦνται μεσεντερικὰ τοιχώματα. Ταῦτα προσαρμόζονται κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν μέρος μὲ τὸν οἰσοφάγον. Ἐντὸς τῶν μεσεντερικῶν τοιχωμάτων εὑρίσκονται οἱ γεννητικοὶ ἀδένες, οἵτινες σχηματίζουσιν ἐπιμήκη ταινίαν. Ἡ γονιμοποίησις λαμβάνει χώραν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐντὸς τῆς γαστρικῆς κοιλότητος τῆς θηλείας, ἐξ ἧς καὶ ἐξαπολύονται αἱ προνύμφαι. Αἱ ἀποικίαι τῶν πολυπόδων σχηματίζονται, συνήθως, δι' ἐκβλαστήσεως καὶ σπανιώτερον διὰ καταμερισμοῦ. Δ. Ν. Π.

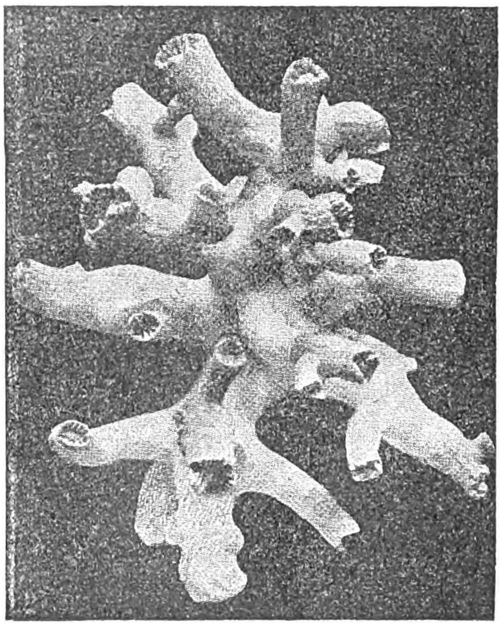

Κορμὸς ξηροῦ πολύποδος.

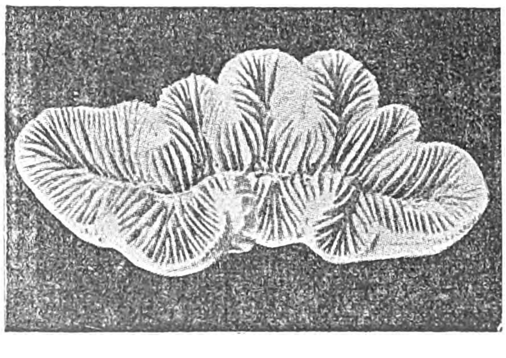

Πολύπους.
[Ἀποικία σχηματισθεῖσα ἐκ πολυαρίθμων ζῳαρίων.]

— *[Ἰατρ.]* Καλεῖται *πολύπους* ὄγκος μαλθακός, σαρκώδης ἢ ἰνώδης, ἀπιοειδὴς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ σχῆμα, ἀναπτυσσόμενος συνήθως ἐπὶ τῶν βλεννογόνων, συνηνωμένος δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὸν φυσιολογικὸν ἱστὸν δι' ἐστενωμένου τμήματος αὐτοῦ (τοῦ μίσχου), ἀλλὰ καὶ ἄνευ αὐτοῦ, ὁπότε καλεῖται *ἐπίπεδος* πολύπους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *μισχωτὸν* πολύποδα. Οἱ ὄγκοι οὗτοι εἶναι συνήθως καλοήθεις, δηλαδὴ δὲν ἀναπαράγονται μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν, καίτοι τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι κανὼν ἀπόλυτος, ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν πολυπόδων τῆς ρινός. Οἱ πολύποδες ἀπαντῶσιν εἰς τὴν κύστιν (ἐν τῇ κοιλότητι καὶ ἐπὶ τοῦ στομίου τῆς οὐρήθρας), ἐν τοῖς ἐντέροις, ἐπὶ τοῦ ἀκουστικοῦ πόρου, ἐπὶ τοῦ λάρυγγος· παρατηροῦνται ὅμως κυρίως εἰς τὰς ρινικὰς κοιλότητας, εἰς τὸν ρινοφάρυγγα καὶ εἰς τὴν μήτραν (ἐν τῇ κοιλότητι καὶ ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ αὐχένος). Ὡς πρὸς δὲ τὴν ὑφὴν αὐτῶν οἱ πολύποδες εἶναι ἢ βλεννώδεις (ρινικαὶ κοιλότητες, λάρυγξ) ἢ ἰνώδεις (ρινοφάρυγξ). Εἰς τὴν μήτραν παρατηροῦνται οἱ βλεννώδεις πολύποδες καὶ συνηθέστατα οἱ βλεννώδεις ἅμα καὶ ἰνώδεις πολύποδες (ἰνομυώματα τῆς μήτρας).

Οἱ πολύποδες εἶναι ἐνοχλητικοὶ ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτῶν, ὅστις ἐπιφέρει πιέσεις καὶ παρέχει κωλύματα καὶ δυσχερείας εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ὀργάνων· παρακολουθοῦνται δὲ ὑπὸ ὑπεραιμίας τοῦ βλεννογόνου καὶ προκαλοῦσιν αἱμορραγίας ἐπικινδύνους ἐνίοτε· τέλος, δυνατὸν νὰ ἀποβῶσιν ἕδρα ἐπιπλοκῶν γαγγραίνης καὶ διαπυήσεως. Ἡ μόνη θεραπεία αὐτῶν εἶναι ἡ χειρουργικὴ ἀφαίρεσις. Οἱ πολύποδες τῆς μήτρας παρακολουθοῦνται ἐνίοτε καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐνδιαμέσων ὄγκων ἰνωματωδῶν, ὁπότε ἡ μήτρα ἐκφυλιζομένη δέον νὰ ἀφαιρεθῇ καθ' ὁλοκληρίαν. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Οἱ *πολύποδες* ἑδράζονται γενικῶς ἐπὶ τῶν βλεννογόνων τῆς ρινὸς καὶ τοῦ πέους εἴς τε τὸν κύνα καὶ τὸν ἵππον, ἰδίως δὲ εἰς τὸν κολεὸν τῆς κυνός. Θεραπεύονται δὲ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως. Μ. Ν. Κ.

—***πολύπους τοῦ λάρυγγος*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *λάρυγγος παθήσεις*.

— ***πολύπους τῆς μήτρας***. Οὕτω καλεῖται ὄγκος μισχωτὸς τῆς μήτρας, διαφόρων εἰδῶν: 1) *Ἰνώδεις πολύποδες*. Οὗτοι, κυρίως εἰπεῖν, εἶναι ὑποβλεννογόνια ἰνομυώματα μισχωτά· προκαλοῦσι δ' αἱμορραγίας, ὧν ἡ συχνότης καὶ ἡ ἀφθονία ἐπιφέρουσιν ἔντονον ἀναιμίαν, κινδυνώδη ἐνίοτε· ἐν τέλει οἱ ὄγκοι οὗτοι διαστέλλουσι τὸν αὐχένα, κατέρχονται ἐν τῷ κολεῷ καὶ ἀποβάλλονται ἐνίοτε αὐτομάτως ρηγνυομένου τοῦ μίσχου αὐτῶν. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ προσμένωμεν ὡς θεραπείαν τὴν αὐτόματον ταύτην ἀποβολὴν τοῦ πολύποδος, καθόσον ἡ πάσχουσα δυνατὸν νὰ ἐξασθενήσῃ μεγάλως καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἐνίοτε. Διὸ ἀνάγκη ἐπεμβάσεως πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ πολύποδος χειρουργικῶς.

2) *Βλεννώδεις πολύποδες*. Οὗτοι εἶναι μικροὶ μισχωτοὶ ὄγκοι, πάντοτε μικρῶν διαστάσεων, προερχόμενοι ἐκ τῆς ὑπερτραφείας τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ βλεννογόνου τῆς μήτρας καὶ σχηματιζόμενοι ἰδίως ἐκ τῶν ἐν ὑπερτραφείᾳ καὶ ἀνευρύνσει ἐνίοτε ἀδένων τοῦ ἐνδομητρίου. Ἀναπτύσσονται δὲ κυρίως ἐν τῷ αὐχένι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοιλότητι τῆς μήτρας, κατ' ἀκολουθίαν μητρίτιδος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Συνηθέστατα δ' οὗτοι προβάλλουσιν ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ στομίου τοῦ αὐχένος καὶ εἶναι ἀντιληπτοὶ διὰ τοῦ δακτύλου καὶ ὁρατοὶ διὰ τοῦ κολποσκοπίου. Τὸ κυριωδέστερον σύμπτωμα τούτων εἶναι ἡ αἱμορραγία καὶ πάντα τὰ τῆς ἐνδομητρίτιδος συμπτώματα. Θεραπεύονται δὲ δι' ἀφαιρέσεως, ἀποξέσεως καὶ καυτηριάσεων κλπ.

3) *Πλακουντικοὶ πολύποδες*. Οὕτω καλοῦνται αἱ παραμείνασαι προσπεφυκυῖαι εἰς τὸ τοίχωμα τῆς μήτρας κοτυληδόνες τοῦ πλακοῦντος καὶ ἐξακολουθοῦσαι ἐν ζωῇ, μεταβαλλόμεναι ὅμως καὶ σκληρυνόμεναι· αὗται δὲ καθίστανται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μισχωταί. Θεραπεύονται διὰ τοῦ δακτυλικοῦ καθαρμοῦ (curage) τῆς μήτρας καὶ ἀφαιρέσεως τούτων, ἐπακολουθούσης ὅμως πάντοτε συμπληρωματικῆς ἀποξέσεως τῆς μήτρας.

4) *Σαρκωματώδεις πολύποδες* τῆς μήτρας (βλ. *σάρκωμα*). Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— ***πολύπους ὀδοντικός***. Εἶναι ἐκδήλωσις χρονίας πολφίτιδος, καθ' ἣν παρουσιάζεται ἁπλοῦς φλεγμονώδης σχηματισμὸς (σαρκία), ὅστις ἐξερχόμενος ἔκ τινος σημείου τοῦ πολφικοῦ θαλάμου, ἔνθα ἔχει συμβῆ ἀποκάλυψις τοῦ πολφοῦ, καταλαμβάνει μέρος ἢ τὸ ὅλον τῆς κοιλότητος τοῦ ὀδόντος. Ἡ ὑπερπλαστικὴ πολφῖτις κλινικῶς ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν χρονίαν παραγωγικὴν οὐλίτιδα. Πρὸς ἀσφαλῆ διαφορικὴν διάγνωσιν ἐνεργοῦμεν ὡς ἑξῆς: δι' ἀμβλέος ἐργαλείου ὑπεγείρομεν τὸν κοκκιώδη νεοσχηματισμόν, καὶ ἐὰν μὲν ὁ συγκρατῶν αὐτὸν μίσχος συνέχεται μετὰ τοῦ πολφοῦ, τότε πρόκειται περὶ πολύποδος ἢ ὑπερπλασίας τοῦ πολφοῦ, ἐὰν δὲ συνέχεται πρὸς τὰ οὖλα, περὶ οὐλίτιδος.

Ἡ θεραπεία τῆς νόσου ταύτης συνίσταται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὑπερπλασθέντος πολφικοῦ ἱστοῦ

Digitized by Google

καὶ τὴν μετέπειτα νέκρωσιν ἢ νάρκωσιν τοῦ πολφοῦ καὶ ἐξαίρεσιν αὐτοῦ. Ν. Γ. Π.

—**πολύπους** *τοῦ ὀρθοῦ* ἢ *ἀπευθυσμένου*. Οἱ πολύποδες τοῦ ἀπευθυσμένου εἶναι ὄγκοι μισχωτοί, ἐκφυόμενοι ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ ἀπευθυσμένου παρὰ τὸν δακτύλιον, ἔχοντες μέγεθος καρύου συνήθως καὶ ποτε μέχρι μεγέθους πορτοκαλίου. Οὗτοι ὁτὲ μὲν εἶναι βλεννώδεις, ἔχοντες ὡς ἀφετηρίαν τὸν βλεννογόνον τοῦ ἀπευθυσμένου, ὁτὲ δὲ ἰνομυωματώδεις, προερχόμενοι ἐκ τοῦ μυϊκοῦ τοιχώματος· διὸ ἔχουσι μεγίστην ἀναλογίαν πρὸς τοὺς πολύποδας τῆς μήτρας. Λεπτυνομένου δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν τοῦ μίσχου αὐτῶν, οἱ πολύποδες οὗτοι ἀποσπῶνται αὐτομάτως, ἀποβαλλόμενοι κατὰ τὴν ἀποπάτησιν. Ἐνίοτε ὁ πολύπους διατείνει τὸν δακτύλιον καὶ διέρχεται ἐν μέρει τοῦτον προέχων ἐπὶ τὰ ἐκτός, ὁπότε ἡ διάγνωσις τούτου εἶναι εὐχερής· ἄλλοτε ὅμως ἡ διάγνωσις τοῦ πολύποδος γίνεται διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως, ὁπότε ἀντιλαμβανόμεθα ὄγκον μισχωτοῦ, εὐμεγέθους, παρέχοντος ἀντίστασιν καὶ μὴ δυναμένου νὰ ἐκληφθῇ ἀντὶ αἱμορροΐδος ἢ κακοήθους ὄγκου, ὅστις οὐδέποτε εἶναι μισχωτός. Ἡ θεραπεία αὐτοῦ εἶναι ἡ δι' ἐγχειρήσεως ἐξαίρεσις. Μ. Ν. Κ.

—**πολύπους** *τῆς οὐρήθρας*. Ἡ χρονία βλεννόρροια εἶναι ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, καθόσον διὰ τοῦ χρονίου τούτου ἐρεθισμοῦ ὁ βλεννογόνος στερεῖται εἰς ὡρισμένα μέρη τοῦ ἐπιθηλίου του καὶ οὕτω προκαλεῖ τὴν ὑπερπλασίαν τοῦ ὑθλώδους αὐτοῦ στρώματος. Οἱ πολύποδες ἑδράζουν συνήθως εἰς τὴν προσθίαν οὐρήθραν, σπανίως εἰς τὸν βολβὸν καὶ σπανιώτερον εἰς τὴν ὀπισθίαν. Τὰ συμπτώματα αὐτῶν εἶναι πόνοι καὶ δυσκολία κατὰ τὴν οὔρησιν, ὀροπυώδης ἔκκρισις. Ἡ διάγνωσις εἶναι εὔκολος, ἡ δὲ θεραπεία χειρουργική. Κ. Κ. Κ.

—**πολύπους** *τῆς ῥινός*. Ὄγκοι καλοήθεις, μεγέθους ἄλλοτε ἄλλου, ἀναπτυσσόμενοι ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τῆς ῥινός, συνεπείᾳ χρονίου κατάρρου ταύτης ἢ πυώδους κατάρρου τῶν παραρρινικῶν κόλπων τῶν συγκοινωνούντων μὲ τὰς ῥινικὰς κοιλότητας. Σπανίως ἀναπτύσσεται εἷς μόνον πολύπους· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι περισσότεροι, ὁ εἷς εὑρισκόμενος ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, εἴτε εἰς τὸν ἕνα μόνον ῥώθωνα, εἴτε εἰς ἀμφοτέρους. Ὅταν εἶναι πολλοὶ καὶ μεγάλοι, πληροῦσιν ὁλόκληρον τὴν ῥινικὴν κοιλότητα καὶ προβάλλουσι πολλάκις ἔξω τῶν ῥωθώνων ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκ τῶν ὀπισθίων χοανῶν, κρεμάμενοι ὄπισθεν τῆς ὑπερῴας, ἀντιληπτοὶ δὲ ὄντες διὰ τοῦ στόματος. Εἶναι λεῖοι, μαλθακοὶ τὴν σύστασιν καὶ βλεννώδεις, σπανιώτερον δὲ ἰνώδεις καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μισχωτοὶ καὶ εὐκίνητοι· τὴν ὄψιν εἶναι λευκοί, ὑπόφαιοι ἢ ῥοδίζοντες, ὅταν εἶναι ἀγγειοβριθεῖς. Οἱ πολύποδες γίνονται αἰσθητοὶ εἰς τὸν πάσχοντα διὰ τῆς φωνῆς, ἥτις καθίσταται ἔρρινος, καὶ ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς διὰ τῆς ῥινὸς ἀναπνοῆς, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τῆς τελείας ἀπνοίας, ὅταν οἱ πολύποδες εἶναι πολλοὶ καὶ μεγάλοι καὶ πληροῦσι τελείως τὰς ῥινικὰς κοιλότητας. Οἱ πολύποδες τῆς ῥινὸς δὲν προξενοῦσι πόνον τινά· πολὺ σπανίως προκαλοῦν αἱμορραγίαν. Ἐπιβάλλεται ἡ ἀφαίρεσις τῶν πολυπόδων. Μ. Μ.

πολυπραγμονῶ (**—έω**)· **εἶμαι** πολυπράγμων, ἔχω πολλὰς ἀσχολίας· || συνήθως λέγεται ἐπὶ ψόγῳ, ἀναμιγνύομαι εἰς πολλὰς ὑποθέσεις, λεπτολογῶ: «πολυπραγμονεῖ ἐν οὐ δέοντι».

πολυπραγμοσύνη (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πολυπράγμονος, ἡ ἐνασχόλησις εἰς πολλὰ πράγματα· || ἄκαιρος περιέργεια δι' ἀλλοτρίας ὑποθέσεις, ἀλλοτριοπραγμοσύνη.

πολυπράγμων, **—ονος** (ὁ, ἡ) **—ον** (τό)· ὁ εἰς πολλὰ πράγματα, εἰς πολλὰς ὑποθέσεις ἀσχολούμενος, πολυάσχολος· || ὁ ἀναμιγνυόμενος εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις, φιλοπερίεργος, μικρολόγος.

Πολυπρέπων. Διάσημος αὐλητὴς ἐν Ἀθήναις, τὸν ὁποιον «φρενίτιδι ἑαλωκότα», ἐθεράπευσεν, ὡς ἀναφέρει ὁ Λουκιανός, ὁ ἰατρὸς Διόνικος (Συμπ. ἢ Λαπ. 20). Α. Θ. Σ.

πολυπρίων (ὁ) (Polyprion) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παρεμφερεῖς πρὸς τὰς πέρκας, ἀπαντῶντας δὲ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πολυπρίων ὁ πεποικιλμένος* (Polyprion ornatus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, φθάνον εἰς μῆκος 75 ἑκατοστομ., ὑψηλόν, πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλευρῶν, κυρτὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ἰδίως κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα, κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς χονδρὸν ῥύγχος, μὲ τὴν κάτω σιαγόνα ἐπιμηκεστέραν τῆς ἄνω καὶ βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα πολυπτυχωτὰ καὶ αἰχμηρὰ κατὰ τὸ ἄκρον των. Τὸ ῥαχιαῖον πτερύγιον φέρει 8 αἰχμηρὰς ἀκάνθας. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοκυανοῦς μὲ λευκοαργυρώδη στίγματα καὶ κηλῖδας διεσπαρμένας καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Ἁλιεύεται διὰ τὸ εὔγευστον καὶ τρυφερὸν κρέας του. Δ. Ν. Π.

πολυπρόδους (ὁ) (Polyprodus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαρσιποφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *διδελφυϊδῶν*. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

πολυπρόσωπος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ πρόσωπα, ὁ ἐμφανιζόμενος ὑπὸ διάφορα πρόσωπα, πολύμορφος.

πολυπρωτόδοντα, ἢ *πολυπρωτοδόντια* (τὰ) (Polyprotodonta) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαρσιποφόρων*, περιλαμβάνουσα ζῷα ἀποτελοῦντα τὸν μεσάζοντα, οὕτως εἰπεῖν, τύπον μεταξὺ σαρκοφάγων καὶ ἐντομοφάγων θηλαστικῶν. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν. Φέρουσι πολυπληθεῖς ἰσχυροὺς ὀδόντας. Ἀπαντῶσι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν *πολυπρωτοδόντων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωικοῦ μέχρι σήμερον. Τὰ μεσοζωικὰ πολυπρωτόδοντα ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ μορφῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἰδιάζοντα πρωτόγονα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, δυσχεραίνοντα τὴν κατάταξίν των εἰς τὸ ζῳολογικὸν σύστημα. Αἱ τριτογενεῖς καὶ πλειστοκαινικαὶ μορφαὶ ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τὰς ζώσας. Γ. Κ. Γ.

πολυπτερίδαι (οἱ) (Polypteridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων γανοϊδῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀστεογανοϊδῶν*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μὲ σῶμα ἰσχυρόν, ἐπίμηκες, φθάνον ἐνίοτε τὰ 2 μέτρα. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν γνώρισμα εἶναι τὸ ῥαχιαῖον πτερυγιόν των, ὅπερ εἶναι ἐπιμηκέστατον καὶ ἀκανθωτόν, οὗ ἑκάστη ἄκανθα τελευτᾷ εἰς πτερυγοειδῆ ἀπόφυσιν. Κυριώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πολύπτερος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα (μεμονωμένα λέπια) τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. Γ. Κ. Γ.

πολύπτερος (ὁ) (Polypterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων γανοειδῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυπτεριδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *πολύπτερον τὸν βιχίριον* (Polypterus bichirus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὸν Νεῖλον καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς τῆς ἀνατολικῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρί-

Πολύπτερος ὁ βιχίριος.

σματα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Μῆκος 130 περίπου ἑκστμ., σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ γανοειδῶν λεπίων, ῥαχιαῖον πτερύγιον διῆκον ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς κεφαλῆς μέχρι, σχεδόν, τῆς ῥίζης τῆς οὐρᾶς καὶ ἀποτελούμενον ἐκ κεχωρισμένων ἀκανθωτῶν ἀποφύσεων. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὸ βάθος τῶν ποταμῶν καὶ κυρίως ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ πυθμένος καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναπαραγωγῆς του ἀνέρχεται τὰ ἀνώτερα στρώματα τῶν ὑδάτων, ὅπου καὶ ἁλιεύεται διὰ τὸ κρέας του, ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ καλύτερον πάντων τῶν ἄλλων ἰχθύων τοῦ Νείλου. Δ. Ν. Π.

πολύπτυχον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Κεκηρωμένη πινακὶς καὶ πινακίδιον ἐκ πλειόνων τῶν τεσσάρων φύλλων - πινακίδων, χρήσιμον πρὸς πᾶσαν γραφήν, καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα. Ἐν Ῥώμῃ ὠνομάζοντο οὕτω καὶ αἱ πινακίδες τῆς ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων καὶ τῆς παροχῆς ἐλεημοσύνης. Κατὰ τὴν φεουδαρχίαν ὠνομάζετο οὕτω βιβλίον ἀπογραφῆς περιέχον λεπτομερῶς περὶ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ φεουδάρχου καὶ τῶν καταναγκαστικῶν καὶ ἀμίσθων ἐργασιῶν, ἃς οὗτος ἐπέβαλλε. Ν. Σ. Λ.

πολύπτυχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς πτυχάς· || ἐπὶ χώρας ἢ ὄρους, ἔχων πολλὰς καμπάς, φάραγγας, οἱονεὶ πτυχὰς τοῦ ἐδάφους.

πολύπτωτον (τὸ) *[Ρητορ.]*. Σχῆμα τοῦ λόγου, καθ' ὃ ἐπαναλαμβάνεται ἔν τινι περιόδῳ ἡ αὐτὴ λέξις ὑπὸ ποικίλους γραμματικοὺς τύπους· π. χ. «ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σῴζει πόλιν»· τὸ νεώτερον «στραβὸς στραβὸν ὡδήγαγε μέσ' 'ς τὰ στραβὰ τῆς νύχτας»· καὶ τὸ τοῦ Βιργιλίου «littora littoribus contraria, fluctibus undas imperor...». Ν. Σ. Λ.

πολυπύρηνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς πυρῆνας: «πολυπύρηνα κύτταρα» τὰ κύτταρα τὰ περιέχοντα πλείονας τοῦ ἑνὸς πυρῆνας.

πολυπυρήνωσις (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἀνωμαλία ἡ παρατηρουμένη εἰς πλείστους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, καθ' ἣν τὰ πολυπύρηνα κύτταρα ὑπερβαίνουσι τὰ μονοπύρηνα τοιαῦτα. Δ. Ν. Π.

πολυπώγων (ὁ) (Polypogon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀπαντώσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων καὶ ἰθαγενῶν τῆς Ἑλλάδος εἰδῶν εἶναι ὁ *πολυπώγων ὁ παράλιος* (Polypogon maritimus) καὶ *πολυπώγων ὁ μομπελλιανὸς* (Polypogon monspeliensis, κοιν. *ἀλεπονουρά*). Ἀμφότερα τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι ἐτήσια. Δ. Ν. Π.

Πολύρραχον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 203 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Προσήλιον* (*Καλτάδες*) 350. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράχοβον*.

Πολυρρήνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σημαντικὴ καὶ ἰσχυρὰ πόλις τῆς ἀρχαίας Κρήτης. Αὐξηθεῖσα κατὰ μικρόν, περιέλαβεν εἰς τὸ κράτος αὐτῆς τὰς μικροτέρας πόλεις Μίθυμναν καὶ Ῥόκκαν, τὴν δυτικὴν Βίεννον, Ἰναχωρίον, Χερσόνησον (δυτικήν), Ῥαμνοῦντα καὶ Κίσαμον, ἐπίνειον αὐτῆς. Ὅτε ἡ Κνωσὸς καὶ ἡ Γόρτυς συνεφιλιώθησαν, πρὸ τοῦ 220 π. Χ., καὶ ὑποτάξασαι πάντας σχεδὸν τοὺς Κρῆτας ἐπολέμουν τοὺς Λυκτίους, τὸ Πολυρρήνιον συνετάχθη πρὸς τὴν Λύκτον. Ὅτε δὲ αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τῆς Κνωσοῦ, οἱ Πολυρρήνιοι, ἀδυνατοῦντες νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Κνωσίων ἐπιτυχῶς, βοηθουμένων καὶ ὑπὸ 1.000 Αἰτωλῶν, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες καὶ ἔπεμψαν 700 ἄνδρας. Οὕτως αἱ συμμαχοῦσαι πρὸς τὴν Κνωσὸν πόλεις ἐστράφησαν κατ' αὐτῆς, ὁ πόλεμος κατέπαυσε καὶ οἱ Πολυρρήνιοι ἠδυνήθησαν νὰ πέμψωσι 500 ἄνδρας ἐπικουρίαν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν συνετάχθη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἢ δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας διὰ τὸ πρὸς τὴν Κυδωνίαν μῖσος.

Ἡ πόλις ἔκειτο κατὰ τὸ σημερινὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου Παλαιόκαστρον, ἐπὶ ἀπομεμονωμένου καὶ ἀποτόμου λόφου, τοῦ ὁποίου τὰς νοτιοδυτικὰς πλευρὰς κατέχουν ἀμφιθεατρικῶς τὰ σῳζόμενα ἀξιόλογα ἐρείπια. Ταῦτα εἶναι κυρίως ῥωμαϊκὰ καὶ μεσαιωνικά. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἑλληνικά, κυκλώπεια τείχη, θάλαμοι λελαξευμένοι ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ οἱ ὀπίσθιοι τοῖχοι πολυαρίθμων δωματίων. Σημαντικώτατον εἶναι τὸ ὑδραγωγεῖον, μὲ δύο ἐπὶ τοῦ λόφου ὀχετούς, εἰς τὰ στόμια τῶν ὁποίων ἦσαν κρῆναι ἐκ μαρμάρου. Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος, τὴν ἀκρόπολιν, διακρίνονται τὰ ἴχνη ναοῦ (Χαλοκκλησιὰ σήμερον), πιθανῶς τῆς ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μνημονευομένης (Χ, 479) Δικτύννης (Ἀρτέμιδος, Βριτομάρτιδος), παρὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ βάσις ἀνδριάντος τοῦ κατακτητοῦ Μετέλλου. Τὰ ἐρείπια φανερώνουν ἀκμὴν καὶ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Πλεῖστα νομίσματα τῆς πόλεως σῴζονται, καταδεικνύοντα τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ Κρηταγενοῦς Διός, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ε. Γ.

πολύς, *πολλή*, *πολὺ* (γεν. *πολλοῦ*, *πολλῆς*, **πληθ.** *πολλοί*, *πολλαί*, *πολλά*)· ὁ εἰς πλῆθος ὑπάρχων, πολυάριθμος, ἀντίθ. *ὀλίγος*, συνήθως ἐπὶ ποσοῦ διακεκριμένου: «πολὺς στρατός, — κόσμος», «πολὺ ἱππικόν», «πολλαὶ γυναῖκες», «πολλὰ παιδία», «πολὺς λαὸς συνάχτηκε», «πολλὰ καλὰ τοῦ 'δωσε ὁ Θεός», «πολλὰ τὰ ἔτη σου», «ἔζησε πολλὰ χρόνια», «πολλὰ ξέρει, μὰ λίγα τὸν βρίσκουν», «εἴπαμε πολλὰ καὶ σώνει»· || φρ. «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ» οὐχὶ ἐν τῇ ποσότητι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῇ ποιότητι· || ἐπὶ χρόνου, νοουμένου ὡς διακεκριμένου ποσοῦ: «μετὰ πολὺν χρόνον», «ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρόν», «ἐκάθισε πολλὴν ὥραν»· || ἐπὶ ἀφῃρημένης ἐννοίας ἐκλαμβανομένης ὡς ποσοῦ διακεκριμένου, ἀντὶ τοῦ μέγας: «μετὰ πολλῆς προσοχῆς, — χαρᾶς, — ἐμπιστοσύνης, — στοργῆς, — ἀφοσιώσεως», «πολὺς θόρυβος ἐδημιουργήθη», «γίνεται πολὺς λόγος», «πολλοῦ λόγου ἄξιος» ἢ ἀπολύτ. «πολλοῦ ἄξιος», «ἠξιώθη πολλῶν τιμῶν»· || καὶ ἐπὶ συγκεκριμένου ποσοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρίθμησις νοεῖται τεχνητῶς: «πολὺ κρασί, —λάδι», «ἔχει ἔξω πολλὴ λάσπη», «ἔκανε πολλὴ βροχή»· || «πολὺς χειμὼν» ἀντὶ βαρὺς χειμών· || ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντιδιαστέλλεται σαφῶς τοῦ *μέγας*: «εἶναι μεγάλο δέντρο καὶ θὰ βγάλῃ πολλὰ ξύλα», «εἶναι μεγάλο σπίτι καὶ ἔχει πολλὰ δωμάτια», «ἡ μεγάλη πόρτα θέλει πολλὰ ξύλα»· || ὁμοίως «πολλὴ δουλειὰ» ἔντονος καὶ συνεχὴς ἐργασία· οἷον «ἡ πολλὴ δουλειὰ τρώει τὸν ἀφέντη», ἀλλὰ «μεγάλη δουλειὰ» ἀντὶ τοῦ «μεγάλη, σπουδαία ὑπόθεσις» ἀπαιτοῦσα δηλονότι πολλὰς προσπαθείας, πολλὰ ἐφόδια· || «πολλὰ λόγια»· οἷον «τὰ πολλὰ λόγια εἶναι φτώχια», ἀλλὰ «μεγάλος λόγος», ἀλαζονικός, ὑβριστικός, αὐθάδης λόγος, οἷον: «μεγάλη μπουκιὰ φάε, μεγάλο λόγο μὴν εἰπῇς»· || «πολὺ ψωμὶ» μεγάλη ποσότης ἄρτου, ἀλλὰ «μεγάλο ψωμὶ» μέγας ἄρτος, μεγάλο καρβέλι· || ἀντὶ τοῦ *σπουδαῖος*, *περίφημος*, *διαπρεπής*: «ὁ πολὺς Περικλῆς», «ἔγινε μέγας καὶ πολύς»· || φρ. «περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τινα» πολὺ φροντίζω, πολὺ ἐνδιαφέρομαι, πολὺ ἐκτιμῶ τινα, «περὶ πλείονος ποιοῦμαι» περισσότερον ἐκτιμῶ, προτιμῶ· || τὸ ἀνωτέρω ἐξηγηθὲν «πολλοῦ ἄξιος» ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς «πολλοῦ (τιμήματος) ἄξιος»· || «ὁ πολὺς λαὸς» ὁ κοινός, τὸ πλῆθος, ἄλλως *οἱ πολλοί*· || *οἱ πολλοί* ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, οἱ περισσότεροι ἐκ τοῦ λαοῦ, τὸ πλῆθος, ὁ πολὺς λαὸς κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς εὐπατρίδας, **τοὺς**

Digitized by Google

ἀριστοκρατικούς: «ἡ *θέλησις* —, τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν»· || τὸ *πολύ*· τὸ περισσότερον μέρος: «τὸ πολὺ τοῦ στρατεύματος», καὶ δημοτ. «ὁ ἕνας θὰ πάρῃ τὸ πολὺ καὶ ὁ ἄλλος τὸ λίγο» ἀντὶ «τὸ περισσότερο, — τὸ λιγώτερο»· || ὁμοίως τὸ *πλεῖστον*· «τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος, —τῶν πολιτῶν»· || ἐπιρρηματικῶς: *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ* καὶ *ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον*· τὶς περισσότερες φορές: «ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπιτυγχάνει», «ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτὸ γίνεται»· || ἐπίρρ. *πολύ*· κατὰ πολύ, ἀντίθ. *ὀλίγον*: «πολὺ καλός,—κακός,—εὔμορφος,—ἄσχημος· || μετὰ συγκριτικοῦ ἐπιθέτου: «πολὺ καλύτερος, —χειρότερος, —εὐμορφότερος»· || μετ' ἄλλου ἐπιρρήματος: «πολὺ ἀπάνω, — κάτω», «πολὺ πρωΐ, —ἐνωρίς, —ἀργά», «πολὺ πρότερον, —ὕστερον, —καλύτερον, —περισσότερον»· || μετὰ ῥήματος: «τὸν ἀγαπῶ —, τὸν ἐκτιμῶ πολύ»· || ἐνίοτε λέγεται δίς: «πολὺ πολὺ καλός». Παραθετικὰ τοῦ *πολύς*: *πλείων*, *πλεῖστος* (βλ. λ.), εἰς δὲ τὴν δημοτικὴν τὸ *περισσότερος* (συγκριτ. τοῦ *περισσός*) καὶ ἐπιρρ. *περισσότερον*, καὶ *πιότερος*.

Πολύς. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (1042—1055). Δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ βασιλέως τούτου μετέσχε τῆς ἐν Θράκῃ στάσεως τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος Τορνικίου (τῷ 1047), ἀλλὰ μεταμεληθεὶς εἶτα ἐγκατέλιπεν αὐτὸν καὶ προσῆλθε πάλιν τῷ βασιλεῖ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔτυχε συγγνώμης καὶ ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα του. Τῷ 1049, ἐκστρατεύσας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κωνσταντῖνον Ἀριανίτην ἐναντίον τῶν εἰς Θράκην ἐπιδραμόντων Πατζινάκων, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν παρὰ τὴν Γιάμπολιν τῆς Ροδόπης μάχην. **Ν. ΚΛΣ**

πολυσακχαρῖται (οἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἑνώσεις συνιστάμεναι ἐξ ἄνθρακος, ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου, ἀνήκουσαι εἰς τὴν μεγάλην τάξιν τῶν *ὑδατανθράκων*. Ἀπαντῶσιν ἀφθόνως ἐν τῇ φύσει καὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς ἰδιότητος, ἣν κέκτηνται τῇ ἐπιδράσει διαφόρων ὑδρολυτικῶν μέσων νὰ διασπῶνται εἰς πλείονα μόρια *μονοσακχαριτῶν* (ἁπλῶν σακχάρων) τῶν αὐτῶν ἢ διαφόρων. Ὡς ὑδρολυτικὰ μέσα χρησιμεύουσιν εἴτε διάφορα φυράματα, εἰδικὰ εἰς ἑκάστην περίπτωσιν, εἴτε ἀραιὰ ὀξέα. Διὰ φυραμάτων ἐπίσης δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἐκ πλειόνων μορίων μονοσακχαριτῶν τῇ ἀποσπάσει ἀναλόγων μορίων ὕδατος σύνθεσις πολυσακχαριτῶν.

Οἱ πολυσακχαρῖται, οἵτινες καλοῦνται ἐπίσης καὶ *διασπώμενοι ὑδατάνθρακες*, ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο τάξεις, ἤτοι: α') Τοὺς *σακχαροειδεῖς πολυσακχαρίτας*, οἵτινες εἶναι οὐδέτεραι ἑνώσεις, γλυκείας γεύσεως, ἄχροοι, εὐδιάλυτοι ἐν ὕδατι καὶ κρυσταλλοῦνται γενικῶς καλύτερον τῶν μονοσακχαριτῶν. Οἱ ἐμπειρικοὶ αὐτῶν τύποι περιέχουν τὰ στοιχεῖα ν μορίων μονοσακχαριτῶν ἠλαττωμένα κατὰ τὰ στοιχεῖα ν—1 μορίων ὕδατος, ὡς λ.χ.

$$C_{12}H_{22}O_{11}=2C_6H_{12}O_6-H_2O$$

$$C_{18}H_{32}O_{16}=3C_6H_{12}O_6-2H_2O \text{ κλπ.}$$

Οἱ πλείονες ἐκ τῶν πολυσακχαριτῶν τούτων προέρχονται ἀπὸ ἑξόζας, δι' ὃ καὶ τὰ μόρια αὐτῶν περιέχουσι πολλαπλάσιον τῶν 6 ἀριθμὸν ἀτόμων ἄνθρακος. Οἱ πολυσακχαρῖται οὗτοι λίαν εὐκόλως ὑδρολύονται εἰς μονοσακχαρίτας, κατὰ τὴν τοιαύτην δὲ ὑδρόλυσιν εἴτε σχηματίζεται μία μόνη ἑξόζη, ὡς λ.χ. ἡ d-γλυκόζη ἐκ τῆς μαλτόζης, εἴτε, συνηθέστερον, πλείονες ἰσομερεῖς ἑξόζαι, ὡς λ.χ. ἡ d-γλυκόζη καὶ ἡ d-φρουκτόζη ἐκ τοῦ καλαμοσακχάρου.

Ἐκ τῆς μᾶλλον μελετηθείσης ὑδρολυτικῆς διασπάσεως τῶν πολυσακχαριτῶν, τῆς διασπάσεως δηλονότι τοῦ καλαμοσακχάρου, καλεῖται ἡ τοιαύτη διάσπασις ἀναστροφὴ ἢ ἰμβερτοποίησις (ἐκ τοῦ inversion) ὡς ἐκ τῆς ἀναστροφῆς τῆς ὀπτικῆς ἱκανότητος τοῦ προϊόντος, ἀποτελουμένου ἐξ ἴσων μερῶν d-γλυκόζης καὶ d-φρουκτόζης, στρέφοντος δὲ πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐνῷ τὸ ἀρχικὸν σῶμα, καλαμοσάκχαρον, στρέφει πρὸς τὰ δεξιά. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν τῶν πολυσακχαριτῶν ἀνήκουσι σπουδαιότατα σάκχαρα, ὡς τὸ *καλαμοσάκχαρον*, ἡ *μαλτόζη* ἢ *μαλτοσάκχαρον*, τὸ *γαλακτοσάκχαρον*, ἡ *ραφινόζη* κλπ.

Καὶ β') τοὺς *μὴ σακχαροειδεῖς πολυσακχαρίτας*, οἵτινες διαφέρουσι κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἰδιότητας τῶν σακχαροειδῶν πολυσακχαριτῶν. Οὕτω δὲν κρυσταλλοῦνται ὑπὸ τὴν συνήθη ἔννοιαν, ἀλλ' εἶναι συνήθως ἄμορφα σώματα, δὲν ἔχουν γλυκεῖαν γεῦσιν, εἶναι δὲ ἐν μέρει μὲν διαλυτὰ ἐν ὕδατι, ἐν μέρει δὲ διογκοῦνται μόνον καὶ ἐν βράζοντι ἀκόμη ὕδατι ἢ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάλυτα. Τῶν σωμάτων τούτων δὲν ἐπετεύχθη ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μοριακοῦ βάρους, ἀλλ' οὔτε καὶ διηυκρινήθη ἡ κατασκευὴ τοῦ μορίου αὐτῶν. Κατὰ τὴν ὑδρολυτικὴν αὐτῶν διάσπασιν, σακχαροποίησιν καλουμένην, λαμβάνονται μονοσακχαρῖται, δι' ὃ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρικὴν αὐτῶν σύνθεσιν παραδεχόμεθα ἢ τὸν τύπον $(C_6H_{10}O_5)ν$ ἢ ἀναλόγως πρὸς τοὺς σακχαροειδεῖς πολυσακχαρίτας $(C_6H_{10}O_5)ν + H_2O$. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν τῶν πολυσακχαριτῶν ἀνήκουσι σπουδαιότατα ἀπὸ φυσιολογικῆς ἀπόψεως ὗλαι, ἤτοι τὸ ἄμυλον καὶ ἡ κυτταρίνη (κελλουλόζη), τὰ φυτικὰ κόμμεα καὶ αἱ φυτικαὶ βλένναι. Εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μορίου τῶν φυσικῶν συνθέτων ὑδατανθράκων (πολυσακχαριτῶν) συμμετέχουν ἐκ τῶν ἑξοζῶν ἡ d-γλυκόζη, ἡ d-φρουκτόζη, ἡ d-μαννόζη καὶ ἡ d-γαλακτόζη καὶ ἐκ τῶν πεντοζῶν ἡ l-ἀραβινόζη, ἡ l-ξυλόζη καὶ ἡ φουκόζη. **Σ. Γ.**

πολυσαλικυλίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

πολυσαρκία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πολυσάρκου, τὸ νὰ ἔχῃ τις πολλὰς σάρκας, εὐτραφία, παχυσαρκία.

— [*Ἐγκυκλ.*] Βλ. λ. *παχυσαρκία*.

πολύσαρκος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς σάρκας, εὐτραφής, παχύσαρκος.

πολυσέπαλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ στεφάνη ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν σεπάλων: «πολυσέπαλον ἄνθος».

πολυσήμαντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλὰς σημασίας ἔχων: «*πολυσήμαντος* λέξις»· || ὁ πολλὰ σημαίνων, πολλὰ ὑποδηλῶν.

Πολύσιτος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 616 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Σέλινον* (*Κερεβοῦς*), *Σιδηνὴ* (*Ἐλμανλῆ*), *Σούνιον*, *Σουνίου* (συνοικισμὸς προσφύγων), *Σπανότοπος* καὶ *σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Πολυσίτου* 1.780. Κεῖται παρὰ τὸ 343 χιλιόμετρον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιλιτζάκιοϊ*.

Πολυσίτου σιδηροδρομικὸς σταθμός. Συνοικισμὸς τῆς ἄνω κοινότητος, ἀριθμῶν 63 κατοίκους.

πολυσιφωνίδαι (οἱ) (Poysiphonidae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν*, περιλαμβάνουσα ἄλγη μὲ θαλλὸν νηματοειδῆ καὶ πολυπληθῆ καρποσπόρια. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *βρυοθάμνιον* (βλ. λ.). **Δ. Ν. Π.**

πολύσκιον (τὸ) (Polyscium) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀραλιοειδῶν* ἢ *ἀραλιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πολύσκιον τὸ σταχυρὸν* (Polyscium paniculata), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς νήσου Ἅγιος Μαυρίκιος, ἐνιαχοῦ καλλιεργούμενος πρὸς κόσμον. **Δ. Ν. Π.**

Πολύσκιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Σατρῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 307. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σογουτζάκ*.

πολύσκιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὴν σκιάν, βαθύσκιος, σκιερός.

πολύσπαστον (κοιν. *παλάγκο*) (τό). Καλεῖται τοιουτοτρόπως ἁπλοῦν ἀνυψωτικὸν μηχάνημα, ἀποτελούμενον ἐκ δύο τροχαλιοθηκῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τροχαλιῶν, συνηνωμένων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄξονος ἐντὸς τῆς τροχαλιοθήκης καὶ δυναμένων νὰ περιστρέφωνται π ε ρ ὶ αὐτὸν ἐλευθέρως. Ἑκάστη τῶν ἐν λόγῳ τροχαλιοθηκῶν μετὰ τῶν τροχαλιῶν καλεῖται *συσπαστον*. Ἐκ τῶν δύο συσπάστων τούτων τὸ ἓν εἶναι πάγιον καὶ ἀναρτᾶται ἔκ τινος σταθεροῦ σημείου, τὸ δὲ ἕτερον εἶναι μεταθετόν, ἐκ τούτου δὲ ἀναρτᾶται τὸ πρὸς ἀνύψωσιν βάρος. Εἰς τι σημεῖον τῆς σταθερᾶς τροχαλιοθήκης στερεοῦται τὸ ἓν ἄκρον καλῳδίου, ὅπερ κατέρχεται πρὸς τὸ μεταθετὸν πολύσπαστον καὶ περιβάλλει τὴν πρώτην τροχαλίαν αὐτοῦ, κατόπιν ἀνέρχεται καὶ περιβάλλει τὴν πρώτην τροχαλίαν τοῦ σταθεροῦ πολυσπάστου, μετὰ ταῦτα κατέρχεται πάλιν καὶ περιβάλλει τὴν δευτέραν τροχαλίαν τοῦ μεταθετοῦ καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις ὅτου περιβληθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πᾶσαι αἱ τροχαλίαι ἀμφοτέρων τῶν συσπάστων, ὁπότε τὸ ἐλεύθερον τοῦ καλῳδίου ἄκρον ἐξέρχεται ἐκ τῆς τελευταίας τροχαλίας τοῦ σταθεροῦ συσπάστου, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐφαρμόζεται τότε ἡ ἕλκουσα δύναμις. Διὰ τῆς ἕλξεως τοῦ ἐλευθέρου ἄκρου τοῦ καλῳδίου μειοῦται τὸ μέγεθος τῶν μεταξὺ τῶν δύο συσπάστων τμημάτων τοῦ καλῳδίου καὶ κατὰ συνέπειαν, ἐπειδὴ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν εἶναι σταθερόν, ἀναγκάζεται τὸ μεταθετὸν νὰ ἀνέλθῃ πρὸς τὸ σταθερὸν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνέρχεται μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ πρὸς ἀνύψωσιν βάρος. Ἐὰν ἤδη παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν δύο συσπάστων τμήματα τοῦ καλῳδίου εἶναι παράλληλα καὶ αἱ τάσεις των εἶναι σχεδὸν ἴσαι μεταξύ των, πρὸς δὲ παραστήσωμεν διὰ τοῦ B τὸ πρὸς ἀνύψωσιν βάρος, διὰ ν τὸν ἀριθμὸν τῶν ζευγῶν τῶν τροχαλιῶν ἀμφοτέρων τῶν συσπάστων, καὶ διὰ Δ τὴν δύναμιν, ἥτις ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ καλῳδίου, θὰ ἔχωμεν τὴν σχέσιν $Δ=\frac{B}{2ν}$, καθόσον τὸ βάρος B διαμοιράζεται εἰς 2ν τμήματα καλῳδίου. Θεωρητικῶς διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βάρους B χρειάζεται δύναμις κατά τι μεγαλυτέρα τῆς $\frac{B}{2ν}$. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως χρειάζεται μεγαλυτέρα τῆς θεωρητικῆς ταύτης δυνάμεως πρὸς ὑπερνίκησιν καὶ τῆς ἀντιστάσεως τριβῆς τῶν τροχαλιῶν τοῦ βάρους τοῦ κινητοῦ συσπάστου κτλ. Ἐν γένει παρατηροῦμεν ὅτι, ὅσῳ αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ζευγῶν τῶν τροχαλιῶν, τόσῳ ἐλαττοῦται ἡ ἀπαιτουμένη διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βάρους δύναμις, ἐξ ἀντιθέτου ὅμως διὰ νὰ ἀνυψωθῇ τὸ βάρος εἰς ὡρισμένον ὕψος, τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ καλῳδίου δέον νὰ διατρέξῃ δρόμον ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ζευγῶν τούτων. Δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχή: ὅσον κερδίζομεν εἰς δύναμιν τὸ χάνομεν εἰς δρόμον. Τὰ πολύσπαστα χρησιμοποιοῦνται εἴτε μονομερῶς, διὰ τὴν ἀνύψωσιν μεγάλων σχετικῶς βαρῶν, εἰς τὰ πλοῖα, τὰ ἐργοστάσια, ἀποθῆκας κλπ., εἴτε ὡς ἐξάρτημα ἄλλων πολυσυνθέτων ἀνυψωτικῶν μηχανημάτων, οἷον γερανῶν, γερανογεφυρῶν κττ. Προκειμένου περὶ μικρῶν ἢ μετρίων βαρῶν, τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ καλῳδίου ἕλκεται ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, προκειμένου ὅμως περὶ μεγάλων βαρῶν, ἕλκεται διὰ μηχανικῆς δυνάμεως τῇ βοηθείᾳ βαρούλκου κτλ. **Δ. Κ. Α.**

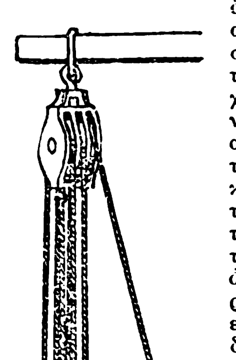

Πολύσπαστον.

πολύσπαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπὸ πολλῶν σχοινίων σπώμενος, ἑλκόμενος· || *πολύσπαστον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

πολυσπερμία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ ἐν τῷ γονιμοποιηθέντι φαρὶῳ παρουσία περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς ἄρρενος στοιχείου, ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν κανονικὴν γονιμοποίησιν, κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀνωμάλου ἐν τῷ φαρίῳ εἰσδύσεως δύο ἢ πλειοτέρων σπερματοζωαρίων. Ἐκ τούτου προκύπτει ὁ σχηματισμὸς τερατογονικῆς διαμορφώσεως καὶ δὴ τέρατος διπλοῦ. **Μ. Ν. Κ.**

πολύσταθμοι κατιοῦσαι ὁδοὶ [*Ἀνατομ.*]. Αὗται συνάπτουσι τὸν φλοιὸν τοῦ ἐγκεφάλου μετὰ τῶν ἐγκεφαλικῶν καὶ νωτιαίων πυρήνων καὶ τῶν κινητικῶν κυττάρων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἀλλὰ διακόπτονται καθ' ὁδὸν ἐν τῷ ὀπτικῷ θαλάμῳ, τοῖς διδυμίοις, τῷ ἐρυθρῷ πυρῆνι κλπ., ἡ δὲ συνέχεια τελεῖται δι' ἄλλων κατιουσῶν ὁδῶν. Μία τοιαύτη ὁδὸς εἶναι ἡ συνάπτουσα τὸν φλοιὸν τοῦ ἐγκεφάλου μετ' ἀμφοτέρων τῶν ἐρυθρῶν πυρήνων, διακοπτομένη δ' ἐν τῷ ἔσω πυρῆνι τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου. Ταύτης ἡ συνέχεια ἀποτελεῖται ὑπὸ τῶν νευριτῶν τοῦ ἐρυθροῦ πυρῆνος, οἵτινες μετὰ χιασμὸν ἐν τῇ καλύπτρᾳ τοῦ μέσου ἐγκεφάλου (χιασμὸς τοῦ Forel) ἀπαρτίζουσι τὸ *ἐρυθρονωτιαῖον δεμάτιον*. Τοῦτο κατέρχεται εἰς τὴν πλαγίαν ἐπιφάνειαν τοῦ προμήκους καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν πλαγίαν δέσμην τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἀπολῆγον τέλος εἰς τὰ κινητικὰ κύτταρα αὐτοῦ μέχρι τῆς ὀσφυϊκῆς μοίρας. Ἑτέρα πολύσταθμος ὁδὸς εἶναι ἡ *φλοιοτετραδυμιος*, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τῆς προσθίας κεντρικῆς ἕλικος, διήκει διὰ τοῦ ἀκτινωτοῦ στεφάνου μέχρι τοῦ ἄνω διδυμίου, ἔνθα διακόπτεται. Ἡ συνέχεια δ' αὐτῆς μέχρι τῶν πυρήνων τοῦ προμήκους καὶ ἐν μέρει μέχρι τῶν κυττάρων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ τελεῖται διὰ τῶν νευριτῶν τοῦ διδυμίου. **Ι. Π.**

Πολυστάρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Καστανίων τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 124.

Πολυστάφυλος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 323. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρουσάτες*.

πολυστιβὰς (ἡ), καὶ **πολυστοιβὰς** [*Βοτ.*]. Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους ὁ τρίκλινος τοῦ μεγάλου παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ὠνομάζετο καὶ *τρίκλινον τῶν δεκαεννέα ἀκκουβίτων*, ἐπειδὴ ἐτελοῦντο ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων τὰ ἑστιατόρια ἡ κλητόρια, ὅτε ἐστρώννυντο ἐκεῖ δεκαεννέα ἀκκούβιτα, δηλαδὴ «ἀνάκλιντρα, περιστρώματα, στρωμναὶ μαλακαί, εἰς ὕψος ἠρμέναι». **Ν. Σ. Λ.**

πολύστιγμα (τὸ) (Polystigma) [*Βοτ.*]. Γένος μυκήτων τῆς ὑποκλάσεως τῶν ἀσκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν ὑποκρεΐδων, περιλαμβάνον εἴδη παράσιτα τῶν φύλλων, ἐφ' ὧν προκαλοῦν τὴν ἀνά-

Digitized by Google

πτυξιν ὑπερτροφιῶν χρώματος ἐρυθροῦ ἢ κιτρινωποῦ. Τὸ εἶδος πολύστιγμα rubrum προσβάλλει τὰ φύλλα τῆς δαμασκηνέας κατὰ Μάϊον—Ἰούνιον. Ἡ νόσος εἶναι συνήθης εἰς τὰ βόρεια κλίματα. Ἐνδείκνυται ἡ συλλογὴ καὶ καῦσις τῶν προσβεβλημένων φύλλων καὶ ψεκασμοὶ κατὰ τὴν ἄνοιξιν διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ 1 %. Ὁμοίως καταπολεμεῖται καὶ τὸ εἶδος πολύστιγμα ochraceum, προσβάλλον τὰ φύλλα τῆς ἀμυγδαλῆς καὶ τῆς κερασέας. Ε. Τ. Ε.

πολύστικτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ στίγματα, πολλὰ σημάδια.

πολυστομίδαι (οἱ) (Polystomidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρηματωδῶν*, περιλαμβάνουσα μικροσκοπικοὺς σκώληκας παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ διαφόρων ἑρπετῶν ζῶντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τὸ *πολύστομον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολύστομον (τὸ) (Polystomum) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυστομιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ἐξ ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ *πολύστομον τὸ δισκοειδὲς* (Polystomum discoides), ὅπερ ἔχει σῶμα πεπλατυσμένον καὶ ἐπίμηκες κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος καὶ δισκοειδὲς καὶ ἀρκετὰ εὐρὺ μετὰ σικυῶν, κατὰ τὸ πρόσθιον. Τὸ μῆκος τοῦ σώματός του φθάνει τὰ 5 χιλιοστόμετρα. Τὰ ᾠά του ἐκκολάπτονται ἐντὸς τῶν ὑδάτων καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξερχόμενα ἔμβρυα φέρουσι κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματός των ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις. Ἐνδιαιτᾶται παρασιτικῶς εἰς τὴν οὐροδόχον κύστιν πολλῶν εἰδῶν βατράχων. Δ. Ν. Π.

Πολύστρατος. Ἀθηναῖος στρατηγὸς μοίρας μισθοφορικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην, κατὰ τὸν λεγόμενον Κορινθιακὸν πόλεμον (395—387 π. Χ.), τιμηθεὶς δημοσίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ (*Δημοσθ.* § 24 καὶ 482). Α. Θ. Σ.

— **Πολύστρατος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἐπικούρειος φιλόσοφος, διάδοχος τοῦ Ἑρμάρχου ἐν τῇ διευθύνσει τῆς σχολῆς τοῦ Ἐπικούρου. Τούτου διεσώθη μέχρις ἡμῶν, γνωσθεῖσα ἐκ τῶν κυλίνδρων τοῦ Ἐπικούρου, ἡ διατριβὴ «Περὶ ἀλόγου καταφρονήσεως», ὡς καὶ λείψανά τινα τῆς «Περὶ φιλοσοφίας» πραγματείας αὐτοῦ. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Πολύστρατος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἐπιγραμματοποιός, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Τούτου ἐσώθησαν δύο μόνον ἐπιγράμματα. Ε. ΔΙ. Κ.

πολυστροφισμὸς (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ τὸ συχνάκις παρατηρούμενον εἰς ὀπτικῶς ἐνεργοὺς ἑνώσεις φαινόμενον, καθ' ὃ τὰ διαλύματα αὐτῶν παρουσιάζουσιν ἀρχικῶς στροφικὴν ἱκανότητα ἀλλοιουμένην σὺν τῷ χρόνῳ, ἤτοι αὐξανομένην ἢ μειουμένην, μέχρις ὅτου τέλος λάβωσι σταθερὰν τελικὴν τιμήν. Εἰς τοιαῦτα διαλύματα πρέπει νὰ ὁρίζωμεν τὴν ἀρχικὴν στροφικὴν ἱκανότητα τοῦ προσφάτως παρασκευασθέντος διαλύματος καὶ τὴν τελικὴν τοιαύτην. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀφείλεται εἰς χημικὰς μεταβολὰς ἐπιτελουμένας ἐν τῷ διαλύματι. Συντόμευσιν τοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς τελικῆς τιμῆς ἀπαιτουμένου χρόνου ἐπιτυγχάνομεν διὰ προσθήκης ἐλαχίστων ποσοτήτων ἄλλων ἑνώσεων, ὡς ὀξέων, ἀλκαλίων κτλ., ἢ διὰ θερμάνσεως ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα. Περιστροφισμὸν παρουσιάζουν πολλὰ σάκχαρα. Σ. Γ.

πολύστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ ἐστραμμένος, *στριμμένος*· || μεταφ., εὔστροφος, εὐμετάβλητος.

Πολύστυλον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ πόλις τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Θρᾴκης, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων *Ἀβδήρων*. Ὑπήγετο πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ἀναφέρεται ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Φιλίππων. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος κατεστράφη εἶναι ἄγνωστον. Τὸ ὄνομα ὅμως αὐτῆς διεσώθη μὲ μικρὰν παραλλαγὴν εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον *Μπουλούστρα*, τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, παρὰ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Ἀβδήρων, ἀριθμοῦν 574 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

—**Πολύστυλον** *[Γεωγρ.]*. Νέος προσφυγικὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλεῶνα (πρώην Μπατὲμ-Τσιφλὶκ) τοῦ δήμου Καβάλλας, λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ παρ' αὐτὴν κειμένου Πολυστύλου τῶν Βυζαντινῶν. Κάτ. 213. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπουλούσκα* ἢ *Μπουλούστρα*. Α. Θ. Σ.

πολύστυλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς στύλους.

Πολύστυπος *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Μόρφου, ἐπὶ κλιτύων τοῦ ὄρους Τροόδους ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πιτσιλιᾶς. Κάτ. 300, ἅπαντες Ἕλληνες. Ἔχει πολλὰς ἀμπέλους. Α. Κ. Α.

Πολύσυκον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρατσίστης τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 63. Προτέρα ὀνομασία *Ἰντζιρλίκ*.

πολυσύλλαβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς συλλαβάς: «πολυσύλλαβος λέξις», ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *μονοσύλλαβος* καὶ *δισύλλαβος*.

πολυσύνδετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλαχῶς συνδεόμενος· || *πολυσύνδετον* (τό)· ὡς οὐσ., σχῆμα λεκτικόν, καθ' ὃ ἐπαναλαμβάνεται ὁ αὐτὸς τρόπος συνδέσεως: «οὐκ ἔστιν ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι» (*Δημοσθ.* 1, 9)· «κἂν ὑμεῖς ἕνα κἂν πλείους, κἂν τὸν δεῖνα κἂν ὁντινοῦν χειροτονήσητε στρατηγὸν» (*Δημοσθ.* 4, 19).

πολυσύνθετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ λέξεων, σύνθετος σχηματισθεῖσα ἐκ θεμάτων περισσοτέρων τῶν τριῶν ἢ καὶ ἐκ τριῶν θεμάτων, ἀλλὰ διαιρουμένη εἰς τρία μέρη· αἱ τοιαῦται λέξεις εἶναι συνήθως πεπαισμέναι: *στρεψοδικοπανουργία*, *κυμινοπριστοκαρδαμογλύφος*, *σκοροδοπανδοκευτριαρτοπώλιδες*, *τετραγωνοπρόσωπος*, *τεσσαρεσκαιδεκασύλλαβος*, *ἀλαζονοχαυνοφλύαρος*, δημοτ. *ἀγγουροκολοκυθοκορφάδες*, *ἀγγουροντοματοσαλάτα*· || *πολυσύνθετον* (τό)· ὡς οὐσ., τὸ γνώρισμα τῶν πολυσυνθέτων λέξεων· πρβ. καὶ *δισύνθετα*.

πολυσυνθετικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πολυσύνθετον, ὁ τοῦ πολυσυνθέτου: «πολυσυνθετικαὶ γλῶσσαι».

—**πολυσυνθετικαὶ** ***γλῶσσαι***. Καλοῦνται πολυσυνθετικαὶ ἢ πολυσυνθετικοῦ τύπου αἱ γλῶσσαι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται συγχώνευσις τρόπον τινὰ εἰς ἓν σῶμα τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς προτάσεως, οὕτω δὲ τὸ ὑποκείμενον, τὸ ἀντικείμενον, οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ κ.λ. συναποτελοῦν μετὰ τοῦ ῥήματος μίαν σχεδὸν λέξιν πολυσύνθετον, ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς πρότασιν ἢ φράσιν ὁλόκληρον. Πολυσυνθετικαὶ κατ' ἐξοχὴν εἶναι αἱ γλῶσσαι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὡς λ. χ. τῶν τοῦ Μεξικοῦ, τῶν Τσιμσιανῶν, τῶν Ἐσκιμώων τῆς Β. Ἀμερικῆς, τῶν Χεροκέων (Cherokee ἢ Tshiroki), τῶν Μαυχέων (Mauhe) κ. οὖ. κ. Οὕτως εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἐσκιμώων λέγουσι διὰ μιᾶς μακροτάτης καὶ πολυσυνθέτου λέξεως «takusariartorumagaluarnerpa?» (=νομίζετε ὅτι προτίθεται νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τοῦτο;), εἰς δὲ τὴν γλῶσσαν τῶν ἰθαγενῶν τῆς πολιτείας Μασσαχουσέττης ἡ πρότασις «ἔπεσε πρὸ τῶν γονάτων καὶ παρεκάλει αὐτὸν» ἀποδίδεται διὰ τῆς ἑπομένης ἐξ ἴσου μακρᾶς καὶ πολυσυνθέτου λέξεως: «wut-ap-pé-sittuk-qus-sum-no-weht-eruk-quoh». Πρέπει ὅμως νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ πολυσυνθετικὸς τύπος τῶν ἐγχωρίων ἀμερικανικῶν γλωσσῶν ποικίλλει ἀπὸ γλώσσης εἰς γλῶσσαν καὶ μάλιστα τοσοῦτον, ὥστε παραμένει ἀκόμη ἄλυτον τὸ πρόβλημα ἂν πᾶσαι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γλῶσσαι ἔχουν κοινὴν ἀρχὴν καὶ ἂν δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς μίαν καὶ μόνην γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Franz Boas*, Handbook of american indian languages, I—II (Washington 1911—1922).—*D. G. Brinton*, The american race: a linguistic classification and ethnographic description of the native tribes of North and South America (New-York 1891).—*C. Thomas-John Swanton*, Indian languages of Mexico and central America and their geographical distribution (Washington 1911). — *A. Meillet - M. Cohen*, Les langues du mondes (Paris 1924) σελ. 597 κ.ἑξ. — *W. Whitney - Jolly - Γ. Χατζιδάκι*, Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς (Ἀθῆναι 1898) σελ. 510 κ.ἑξ.

Γ. Π. Α.

πολυσφαιρίτης (τὸ) (Polysphärit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ἰσόμορφον παράμιξιν τοῦ πολυμορφίτου μὲ τὸν ἀπατίτην, μὲ ἀναλογίαν 11% τοῦ τελευταίου, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τοῦ ὀρυκτοῦ ἐκτὸς τῶν συστατικῶν τοῦ πολυμορφίτου παρουσιάζει περιεκτικότητα καὶ εἰς ἀσβέστιον καὶ χλώριον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Freiberg. Γ. Β.

πολυσχημάτιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλαχῶς, πολυειδῶς ἐσχηματισμένος, ποικιλόμορφος.

πολυσχιδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πολλὰς σχισμὰς ἔχων, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *ἀσχιδὴς* καὶ *δισχιδής*· || ὁ πολλαχῶς, ὁ εἰς πολλὰ διῃρημένος: «πολυσχιδὴς ὑπηρεσία».

—**πολυσχιδὴς μῦς** *[Ἀνατομ.]*. Καταλεγόμενος εἰς τοὺς ἰδίως μακροὺς ῥαχιαίους ὁ μῦς οὗτος, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ μέχρι τοῦ 2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου, πληρῶν τὴν νωτιαίαν αὔλακα. Ἐκφύεται ἐκ τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων τῶν σπονδύλων καὶ καταφύεται εἰς τὰς ἀκανθώδεις ἀποφύσεις ἀνωτέρων σπονδύλων. Ι. Π.

πολυσωληναρῖτις, *—ιδος* (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ φλεγμονὴ πολυαρίθμων ἀδενωδῶν πόρων (σωλήνων), ἕνεκεν ἀνιούσης λοιμώξεως, παρὰ τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ, ὅπερ ἐμφανίζει εἰδικὴν προδιάθεσιν εἰς βουβῶνας, εἰς ὠτίτιδα, εἰς δακρυοκυστίτιδα, εἰς ἀγγειοχολίτιδα κλπ. Μ. Ν. Κ.

πολυτάλαντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ τάλαντα, μεγάλην περιουσίαν, πλούσιος: «πολυτάλαντος νύμφη».

Πολυτάραχο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ μεταξὺ Μεθώνης καὶ Σαπιέντζας στενοῦ διὰ τὸν κλυδασμὸν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀπὸ δυσμῶν τρικυμίας. Σ. Ε. Λ.

πολυτάραχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλῆς ταραχῆς, πολλοῦ θορύβου αἴτιος: «πολυτάραχος πόλις»· || ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἡ πολὺ ταρασσομένη, τρικυμιώδης· || μεταφ., περιπετειώδης: «πολυτάραχος βίος».

πολυτεκνία (ἡ)· τὸ νὰ ἔχῃ τις πολλὰ τέκνα.

πολύτεκνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ τέκνα, πατὴρ πολλῶν τέκνων.

— *[Νομοθ.]* *Πολύτεκνοι*, δικαιούμενοι νὰ τύχωσι τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένης προστασίας, ὁρίζονται οἱ ἔχοντες πέντε τοὐλάχιστον τέκνα ἐκ νομίμου γάμου ἢ νομιμοποιηθέντα ἢ νομίμως ἀναγνωρισθέντα καὶ οὐχὶ ἡλικίας ἄνω τῶν 16 ἐτῶν συμπεπληρωμένων. Ἐν περιπτώσει θανάτου τῆς μητρός, πολύτεκνος ὁρίζεται ὁ ἔχων τέσσαρα τοὐλάχιστον τέκνα ἐκ τῶν ἀνωτέρω, οὐχὶ ἄνω τῶν 16 ἐτῶν. Ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ πατρός, πολύτεκνος ὁρίζεται ἡ χήρα ἡ ἔχουσα τρία τέκνα, ἡλικίας οὐχὶ ἄνω τῶν 16 ἐτῶν. Τὰ ἀνάπηρα τέκνα συνυπολογίζονται, καὶ ἂν ὦσιν ἄνω τῶν 16 ἐτῶν, ἐφόσον εἶναι ἄγαμα, τὰ δὲ σπουδάζοντα μέχρι περατώσεως τῶν σπουδῶν των. Εἴς τινας περιπτώσεις, προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ νόμου, συνυπολογίζονται τὰ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 21 ἔτους ἄρρενα τέκνα (ἄρθρ. 1 νόμου 4733 τοῦ 1930 περὶ προστασίας πολυτέκνων, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ νόμου 4839 τῆς 27ης Ἰουνίου 1930). Ἡ περὶ αὐτῶν νομοθετικὴ προστασία ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ Συντάγματος, ὁρίζοντος ὅτι «ὁ γάμος, ὡς θεμέλιον τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ κράτους. Πολυμελεῖς οἰκογένειαι δικαιοῦνται εἰς εἰδικὴν μέριμναν». Παρὰ τὰς θεωρίας περὶ τῶν κινδύνων ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (βλ. *Μάλθος*), ἐπεκράτησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν ταῖς ξέναις νομοθεσίαις (Γερμανία, Γαλλία κτλ.) ἡ διὰ νομοθετικῶν μέτρων προστασία τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς οὐσιώδους παράγοντος τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ ἐν γένει τῆς εὐημερίας τῆς χώρας. Εἰς τὴν πρὸς τὴν βουλὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ κατὰ τὴν 7 Ἀπριλίου 1930 ὑποβληθέντος νομοσχεδίου περὶ προστασίας πολυτέκνων (νόμου 4733), ὡς λόγος τῆς προστασίας ταύτης φέρεται ὅτι αὕτη «θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς παραγωγικῆς δυνάμεως» καὶ ὅτι διὰ τῶν προστατευτικῶν μέτρων σκοπεῖται ἡ ἐξασφάλισις τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑγείας τῆς πολυτέκνου οἰκογενείας. Τὸ προεδρικὸν διάταγμα τῆς 3/12 Μαρτίου 1931, περὶ καθορισμοῦ ἀπόρων πολυτέκνων καθώρισε διαδικασίαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τὰ προστατευτικὰ μέτρα συνοψίζομεν ὡς ἑξῆς:

α) Ἐκπαιδευτικά. Παρέχεται ἀπαλλαγὴ ἐκ καταβολῆς παντὸς ἐκπαιδευτικοῦ τέλους ὅσον ἀφορᾷ τὴν μέσην ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν (ἀγροτικήν, τεχνικήν, ἐμπορικὴν κλπ.), χορήγησις δωρεὰν βιβλίων καὶ γραφικῆς ὕλης, ἐπιχορήγησις, ὑποτροφίαι (νόμ. 4733, ἄρθρ. 3). Τέκνα πολυτέκνων ἀπολαύουσι πλεονεκτημάτων πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς στρατιωτικὰς κλπ. σχολὰς (ἄρθρ. 5).

β) Περιθάλψεως δωρεὰν πολυτέκνων, τέκνων καὶ συζύγων αὐτῶν, κρινομένων ἀπόρων, ἐν νοσοκομείοις καὶ θεραπευτηρίοις τοῦ δημοσίου, τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων ἢ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων δημοσίου δικαίου, παροχὴ αὐτοῖς δωρεὰν ἢ ἐπὶ ἐκπτώσει τιμῆς φαρμάκων ἢ ἰατρικῆς ἀρωγῆς, ἡ ἀποστολὴ εἰς παιδικὰς ἐξοχὰς κλπ. (ἄρθρ. 4), παραχώρησις λαϊκῆς κατοικίας κλπ. (ἄρθρ. 7), ἐκπτώσεις ναύλων εἰς ταξίδια (ἄρθρ. 8).

γ) Ἀπαλλαγὴ στρατιωτικῆς θητείας τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ πολυτέκνου κλπ. (ἄρθρ. 6 νόμου 4733, ὡς ἐτροποποιήθη δι' ἄρθρ. 20 νόμ. 4839).

δ) Φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ ἢ μειώσεις ἐξόδων καὶ τελῶν πάσης διαδικασίας κλπ. (ἄρθρ. 9), ἔκπτωσις δραχμῶν μεταλλικῶν 240 ἐτησίως ἐκ τῆς φορολογητέας συνολικῆς καθαρᾶς προσόδου τοῦ φυσικοῦ προσώπου δι' ἕκαστον τῶν εἰς βάρος τοῦ φορολογουμένου συνοικούντων προσώπων (νόμ. 1640, ἄρθρ. 30), πλεονεκτήματά τινα ἐν τῷ ἐνοικιοστασίῳ (νόμ. 4784 τοῦ 1930, ἄρθ. 7).

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

πολυτέλεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πολυδάπανος, δαπάνη πολλῶν χρημάτων πρὸς ἐπίδειξιν, ἀντίθ. *εὐτέλεια*· || πλοῦτος ἐμφανίσεως, ἐπίδειξις πλούτου, ἰδίᾳ εἰς ἔπιπλα, εἰς ἀμφίεσιν καὶ καθόλου εἰς κοινωνικὴν ἐμφάνισιν· || πᾶσα πρᾶξις ἢ πᾶν πρᾶγμα ἀπαιτοῦν δαπάνην ἀνωτέραν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ἔχοντος.

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *πολυτέλεια* ἡ κατανάλωσις σημαντικῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν πρὸς ἱκανοποίησιν δευτερευουσῶν ἑκάστοτε ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ ἢ δὲν ἔχει

Digitized by Google

τὴν δύναμιν νὰ ἱκανοποιήσῃ ἡ πλειοψηφία τῆς κοινωνίας, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας λαμβάνει χώραν ἡ κατανάλωσις αὕτη. Ὅπως ἀντιλαμβάνεταί τις ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου, ἡ ἔννοια τῆς πολυτελείας εἶναι ἔννοια σχετική, προϋποθέτει δὲ πάντοτε τὴν ὕπαρξιν κοινωνίας, ἐν ᾗ ἐπικρατεῖ ἀνισότης εἰς τὸν καταμερισμὸν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἀφοῦ μέρος μόνον τῆς κοινωνίας διανοεῖται καὶ δύναται νὰ ζήσῃ πολυτελῶς. Πολυτέλεια δὲν εἶναι ὅ,τι διὰ μίαν δεδομένην ἐποχὴν καὶ κοινωνίαν ἀποτελεῖ τὸν μέσον ὅρον τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς δυναμικότητος. Οὕτω π.χ. σήμερον ἡ χρησιμοποίησις ὑποκαμίσων δὲν εἶναι πολυτέλεια, ἐνῷ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἀπετέλει εἶδος βασιλικῆς πολυτελείας. Ἐφ' ὅσον ἀνέρχεται τὸ ὑλικὸν ἐπίπεδον ζωῆς μιᾶς κοινωνίας, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ὡρισμένων ἀναγκῶν ἡ ἱκανοποίησις παύει νὰ εἶναι πολυτέλεια καὶ μεταβάλλεται εἰς ἱκανοποίησιν πρώτων ἀναγκῶν. Γενικῶς εἰπεῖν, ὕστερα ἀπὸ κάθε πρὸς τὰ πρόσω ἔφοδον τῆς κοινωνίας, αὐξάνει τὸ ἐλάχιστον ὅριον τῶν ἀνέσεων τῆς πλειοψηφίας τῆς κοινωνίας καὶ γίνεται μεταπήδησις ὡρισμένων ἀναγκῶν ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῆς πολυτελείας εἰς τὴν σφαῖραν τῆς κανονικῆς ἀνέσεως. Τοῦτο προκειμένου περὶ ἀναγκῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανοποίησις ἐξυπηρετεῖ πράγματι τὸν ἄνθρωπον, μειώνουσα τὴν ἐπ' αὐτοῦ δυσμενῆ κυριαρχίαν τῆς φύσεως καὶ αὐξάνουσα τὴν εὐδαιμονίαν του καὶ τὴν δυνατότητα φυσικῆς καὶ ἠθικῆς τελειοποιήσεώς του. Ἀλλά, πλὴν τῶν ἀναγκῶν τούτων, ἡ ἱκανοποίησις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τῶν πλουσίων τάξεων δημιουργοῦνται καὶ ἄλλαι ἀνάγκαι, οὐδεμίαν ζωτικὴν σημασίαν ἔχουσαι, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε θ' ἀποτελέσουν αἴτημα ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, διότι αὗται εἶναι τέκνα τῆς ἀνίας, τῆς ματαιοδοξίας, τῆς ἐφέσεως πρὸς διάκρισιν καὶ ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τῶν κοινῶν θνητῶν καὶ τῆς ἀμηχανίας περὶ τὴν διάθεσιν ἀποθησαυρισμένων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ὅσον περισσότερον εἶναι ἐξηθλιωμένη ὑλικῶς ἡ πλειοψηφία τῆς κοινωνίας, ὑφισταμένη τὴν οἰκονομικὴν ἀπομύζησιν ἐκ μέρους μιᾶς φεουδαρχικῆς ἢ ἄλλης ὀλιγαρχίας, τόσον μεγαλυτέρας διαστάσεις λαμβάνει καὶ ποικιλωτέρας ἐκδηλώσεις ὑποδύεται ἡ εἰς τὰς ἀρχούσας τάξεις ὑπάρχουσα ἔφεσις πολυτελείας. Οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες τῆς παρακμῆς μὲ τὸν ἐσμὸν τῶν μεγάλων φεουδαρχῶν καὶ τῶν ληστευόντων τὰς ἐπαρχίας στρατηγῶν καὶ οἱ μονάρχαι τῆς Ἀνατολῆς μὲ τοὺς σατράπας των καὶ τοὺς ταπεινοὺς αὐλοκόλακάς των, διατηροῦντες ἑκατομμύρια λαῶν ὑπὸ τὸν ἐπαχθῆ ζυγόν των, εὑρίσκοντο εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν πῶς νὰ διαθέσουν τὰ ἀναρίθμητα πλούτη των, ἐνῷ ὁ λαὸς ἐπένετο, καὶ ἐπενόουν ἀφάνταστα ὄργια γαστρονομικῆς, διακοσμητικῆς καὶ βιοτικῆς πολυτελείας.

Ἡ τάσις πρὸς πολυτέλειαν διετηρήθη καὶ εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνίας, λόγῳ δὲ τοῦ κοινωνικοῦ μιμητισμοῦ διεδόθη καὶ εἰς τὰς μεσαίας καὶ τὰς κατωτέρας τάξεις, παρ' αἷς ἡ ἱκανοποίησίς της δὲν εἶναι πάντοτε ἀπηλλαγμένη ἠθικῶν καὶ ἄλλων ὑποχωρήσεων. Ἡ πολυτέλεια τῶν πλουσίων τάξεων σήμερον, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν παλαιὰν μεγάλην ὑποβλητικὴν δύναμιν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεβάλλοντο ἄλλοτε καὶ ἠθικῶς οἱ οἰκονομικῶς ἰσχυρότεροι εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους, ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ἀνέφικτον ἰδεῶδες διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις, ἀλλ' ὑποδύεται πολλάκις μορφὰς λίαν ἐξεζητημένας καὶ παραλόγους. Ἐφ' ὅσον μάλιστα αὐξάνει ἡ ἐξαθλίωσις τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν, ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται ἐπικινδυνωδεστέρα, διότι ἀποτελεῖ ἐξώφθαλμον ἐκδήλωσιν βαθυτέρας ἀντιθέσεως, καὶ γεννᾷ σήμερον, ὁπότε τὰ πνεύματα ἔχουν εἰς μέγαν βαθμὸν ἐκδημοκρατισθῆ, σκέψεις δυσμενεῖς περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διατίθενται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν πλουσίων τάξεων τὰ πλούτη.

—*[Φορολ.]* Κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν ὑπῆρξε τάσις φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πολυτελείας. Ἡ φορολογία τῆς πολυτελείας (la taxe somptuaire) δικαιολογεῖται, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐξωτερικεύεται ἡ φορολογητέα πρόσοδος. Ἀλλ' εἶναι ἄδικος καὶ ἐπιβλαβής, ἐφ' ὅσον στρέφεται κατὰ τῆς πολυτελείας, ὅπως ἐξαναγκάσῃ εἰς ὀλιγάρκειαν καὶ ἁπλότητα ζωῆς. Ἐν γένει αἱ κατὰ τῆς πολυτελείας φορολογίαι εἶναι αὐθαίρετοι, διότι ὁ καθορισμὸς τῆς πολυτελείας, κατὰ τρόπον σταθερόν, δὲν εἶναι πάντοτε ἐφικτός, λόγῳ τῶν συχνῶν μεταβολῶν τοῦ τρόπου τῶν ἐκδηλώσεών της, ἀναλόγως τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τῶν συνηθειῶν (μόδας κλπ.), καὶ διότι ἡ ἔννοια τῆς πολυτελείας εἶναι μᾶλλον ὑποκειμενική, σχετικὴ καὶ οὐχὶ ἀπόλυτος. Ἡ ἀποδοτικότης τῆς φορολογίας ταύτης εἶναι ἐλαχίστη, διότι δυσκόλως καθορίζεται ἡ φορολογητέα ὕλη καὶ ὀλιγάριθμοι εἶναι οἱ φορολογούμενοι, ἡ δὲ διὰ βαρέος ποσοστοῦ φορολόγησίς της ἐπιφέρει φυγάδευσιν τῶν φορολογουμένων εἰδῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ φορολογία αὕτη ἀποβαίνει λίαν ἐνοχλητικὴ καὶ ἀφόρητος ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιβολῆς της. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων, οἱ καθαρῶς ἐπὶ τῆς πολυτελείας φόροι δὲν ἔχουσι σήμερον πρακτικὴν χρησιμότητα. Ἀλλ' αἱ ἐκδηλώσεις τῆς πολυτελείας εἴτε αὐτοτελῶς φορολογοῦνται, εἴτε χρησιμεύουσιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἐπιβολὴν φορολογίας, π. χ. ἰδιωτικὸν αὐτοκίνητον, ἀριθμὸς ὑπηρετῶν, ἐνοίκιον τῆς κατοικίας κλπ., χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς φορολογητέας συνολικῆς προσόδου τοῦ φορολογουμένου.

Ὡς αὐτοτελὴς φορολογία ἐπὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πολυτελείας, προκύψασα ἐκ τῆς μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἐντόνου πρὸς πολυτέλειαν τάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἶχεν ἐπιβληθῆ ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν νόμων 2332 τοῦ 1920 καὶ 2618 τοῦ 1921: α) τέλος ἐπὶ τῆς πωλήσεως πολυτίμων λίθων, κοσμημάτων, ἐπιτραπεζίων σκευῶν, ποικίλων ἔργων τέχνης κλπ., καὶ β) τέλος ἐπὶ τῆς πωλήσεως ἀποσταγμάτων, καλλυντικῶν ὑδάτων, ἀρωμάτων κλπ. Τὸ τέλος τοῦτο ὡρίσθη εἰσπραττόμενον δι' ἐπιθέσεως εἰδικοῦ ἐνσήμου ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν πωλήσεως, ἀλλά, μὴ ἐκδοθέντος τοῦ περὶ αὐτοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τοῦ νόμου κανονιστικοῦ διατάγματος, τὸ τέλος τοῦτο οὐδέποτε ἐφηρμόσθη. Ἐπίσης, ὡς αὐτοτελὴς φορολογία ἐπὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πολυτελείας θεωρεῖται ἡ ἐπιβληθεῖσα διὰ τοῦ νόμου 3047 τοῦ 1922, συμπληρωθέντος διὰ νεωτέρων νομοθετημάτων, ἐν οἷς τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 23 Ἰουλίου 1925 καὶ ὁ νόμος 4377 τοῦ 1929, ἄρθρ. 17, φορολογία κέντρων διασκεδάσεως καὶ πολυτελείας. Ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται τὰ καφφδεῖα, αἴθουσαι, ἐν αἷς δίδονται χοροὶ συνοδείᾳ μουσικῆς, αἴθουσαι πεδιλοδρομιῶν καὶ παρομοίων συγκεντρώσεων πρὸς τέρψιν, καθὼς ἐπίσης ξενοδοχεῖα ὕπνου καὶ ἑστιατορία πολυτελείας, αἴθουσαι καὶ καταστήματα, ἐν οἷς δίδονται γεύματα ἢ τέϊα, καὶ ζαχαροπλαστεῖα πολυτελείας.

Ὁ φόρος ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων τῶν κέντρων διασκεδάσεων 15 % καὶ καταβάλλεται εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐπὶ τῇ βάσει δηλώσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ κέντρου ἀνὰ δεκαπενθήμερον. Οὗτος δὲ εἰσπράτει αὐτὸν παρὰ τῶν πελατῶν του ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ λογαριασμοῦ. Ὁ φόρος τῶν καφφδείων καθορίζεται κατ' ἀποκοπὴν διὰ πρωτοκόλλου παρ' ἐπιτροπῆς, ἐὰν δὲ δὲν συνταχθῇ πρωτόκολλον, καταβάλλεται κατὰ δεκαήμερον ἐπὶ τῇ βάσει δηλώσεως τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεών των 15 %. Εἰσπράττεται προσέτι καὶ πρόσθετον ποσοστὸν 30 % ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν κέντρων διασκεδάσεως. Ὁ φόρος τῶν κέντρων πολυτελείας (αἰθουσῶν τεΐου κλπ.) εἶναι 10 %, μὴ ὑποκείμενος εἰς πρόσθετον. Ὁ φόρος τῶν ξενοδοχείων πολυτελείας εἶναι 15 % ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων ἄνευ προσθέτου. Ἡ φορολογία αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰς πόλεις τὰς ἐχούσας πληθυσμὸν ἄνω τῶν 50.000 κατοίκων καὶ εἰς τὰς λουτροπόλεις θερινῆς διαμονῆς. [Πρβλ. *Δημ. Ι. Μαγκριώτου*, «Φορολογία ἐπὶ τῆς πολυτελείας» (τεύχ. Ε' καὶ ΣΤ' τοῦ 1924 τῆς «Μηνιαίας Οἰκονομικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἐπιθεωρήσεως»).] Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

πολυτελὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ δι' ὃν πολλὰ χρήματα ἐδαπανήθησαν, ἐπιδεικτικός, μεγαλοπρεπής, ἀντίθ. *εὐτελής*: «πολυτελὲς μέγαρον, — γεῦμα», «γάμοι πολυτελεῖς»· || καθόλου, πολυδάπανος, πολυέξοδος: «ζῇ βίον πολυτελῆ», «ἔκδοσις βιβλίου πολυτελής». —Ἐπίρρ. ***πολυτελῶς***.

—***πολυτελὴς δαπάνη*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *δαπάνη*.

πολυτελὴς (ὁ) (Polyteles) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ψιττακοὺς πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πολυτελὴς ὁ λαμπρὸς* (Polyteles splendidus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,40 μ. περίπου καὶ ἔχει κεφαλὴν μετρίου μεγέθους, μὲ ράμφος βραχύ, ἀλλ' ἰσχυρόν, σῶμα εὔρωστον, πτέρυγας μετρίου μεγέθους καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Ὁ χρωματισμός του κατὰ τὰς παρειάς, τὸν λαιμὸν καὶ τὰς πλευρὰς εἶναι ἀργυρόλευκος, κατὰ τὴν ράχιν, τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τὰς κυρίως πτέρυγας ἰώδης, κατὰ τὴν οὐρὰν κυανοῦς καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν πορφυροϊώδης. Δ. Ν. Π.

Πολυτελὴς ὁ λαμπρός.

πολυτερπένια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ τερπενικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου $(C_5H_8)x$, ἀπαντῶσαι εἰς διάφορα βάλσαμα καὶ ρητίνας. Εἶναι παχύρρυτα κίτρινα ἔλαια, βράζοντα εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῶν 300°. Σ. Γ.

πολυτεχνεῖον (τό)· ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα θετικῶν καὶ πρακτικῶν ἐπιστημῶν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλοῦνται πολυτεχνεῖα τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα τῆς ἀνωτάτης τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπου συνήθως διδάσκονται ἅπασαι αἱ ἐφηρμοσμέναι φυσικαὶ ἐπιστῆμαι (ἐξαιρέσει τῆς ἰατρικῆς). Τὰ σήμερον λειτουργοῦντα πολυτεχνεῖα προέκυψαν ἄλλα μὲν ἐκ τεχνικῶν διδακτηρίων καὶ βιομηχανικῶν σχολείων, ἄλλα δὲ ἐξ ἀκαδημιῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, καὶ ἐκαλοῦντο ἄλλοτε *πολυτεχνικαὶ* σχολαὶ (βλ. λ.).

Τὰ πολυτεχνεῖα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς νῦν πολυτεχνικὰς σχολάς, σκοπὸν ἔχουν νὰ παράσχουν εἰς τοὺς σπουδάζοντας τὰ τεχνικὰ ἐπαγγέλματα τὴν ἀνωτάτην μόρφωσιν καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὰς συναφεῖς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν ἐπιστήμας καὶ τέχνας. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν σήμερον λειτουργούντων πολυτεχνείων ἱδρύθησαν περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ λήξαντος αἰῶνος καὶ διέπονται ἀπὸ ὀργανισμοὺς παρομοίους πρὸς τοὺς τῶν πανεπιστημίων. Ἡ φοίτησις εἶναι κατὰ κανόνα τετραετής, τὰ δὲ παρεχόμενα διπλώματα μηχανικῶν εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου ἐκδιδόμενα. Τινὰ τῶν πολυτεχνείων παρέχουν ἐπὶ πλέον, κατόπιν ἰδιαιτέρων ἐξετάσεων, διπλώματα διδακτόρων-μηχανικῶν, ὡς καὶ εἰδικὰ διπλώματα. ΑΝ. Δ.

—**Πολυτεχνεῖον, *Ἐθνικὸν Μετσόβιον***—. Ἀνώτατον ἐν Ἀθήναις κρατικὸν τεχνικὸν ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα καὶ κέντρον θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Ἱεραρχικῶς τίθεται ἀμέσως μετὰ τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ πρὸ πάσης ἄλλης ἀνωτάτης σχολῆς. Ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ κράτους, ἐνασκουμένην ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς Συγκοινωνίας ὑπουργοῦ, καὶ διοικεῖται ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως καὶ τῆς συγκλήτου αὐτοῦ.

Ἡ ἀπαρχὴ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 1836, ἐπὶ Ὄθωνος, ὁπότε συνεστήθη ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον σχολεῖον στοιχειώδους τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀρχιεργατῶν οἰκοδόμων (μαϊστόρων), ἡ φοίτησις τῶν ὁποίων ἐγίνετο κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς. Τὸ σχολεῖον τοῦτο μετωνομάσθη τῷ 1843 εἰς «Σχολεῖον τεχνῶν» καὶ ἀπηρτίσθη ἀπὸ τρία τμήματα: 1) τὸ σχολεῖον τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορτῶν, προσδιωρισμένον διὰ τὴν τελειοποίησιν τῶν ἐπαγγελλομένων διαφόρους τέχνας· 2) τὸ καθημερινὸν σχολεῖον, ὅπου θέλουν διδάσκεσθαι μεθοδικῶς παῖδες προωρισμένοι διὰ τὰς βιομηχανικὰς τέχνας, καὶ 3) τὸ ἀνώτερον σχολεῖον διὰ καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν ὡραίων τεχνῶν. Ριζικωτέρα ὀργάνωσις ἐπεχειρήθη τῷ 1863, ὁπότε ἐτροποποιήθη ὁ ὀργανισμὸς τοῦ «Σχολείου τεχνῶν», προεβλέφθη ἡ ἵδρυσις προτύπων ἐργοστασίων ἐκπαιδεύσεως, χημείου καὶ ἐργαστηρίων ζωγραφικῆς καὶ ὡρίσθησαν τὰ προσόντα τῶν εἰσαγομένων, ὁ χρόνος καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς φοιτήσεως. Τὰ ἀπονεμόμενα διπλώματα τοῦ καθημερινοῦ σχολείου μετὰ τριετῆ φοίτησιν ἦσαν τοῦ τέκτονος, γεωμέτρου, σιδηρουργοῦ καὶ χημοτέχνου. Ἡ ὀνομασία «Πολυτεχνεῖον» ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον τῷ 1882, κατὰ τὴν ἵδρυσιν περιοδικῶς λειτουργούσης σχολῆς τηλεγραφικῶν μαθημάτων. Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ σχολείου τεχνῶν ἱδρύθη τῷ 1887 ἡ «Σχολὴ βιομηχάνων τεχνῶν» ὡς ἀνώτερον τεχνικὸν ἵδρυμα, περιλαμβάνον δύο ἀνωτάτας σχολάς, τὴν τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν καὶ τῶν μηχανουργῶν, καὶ μίαν μέσην σχολήν, τὴν τῶν γεωμετρῶν καὶ ἐργοδηγῶν. Τὸ σχολεῖον τῶν καλῶν τεχνῶν παρέμεινεν ὑπὸ κοινὴν διοίκησιν προσωρινῶς. Ἡ «Σχολὴ βιομηχάνων τεχνῶν» ἐγκατεστάθη εἰς τὰ δαπάναις τῶν ἐκ Μετσόβου εὐεργετῶν Ἀβέρωφ, Τοσίτσα, Στουρνάρα ἀνεγερθέντα κτήρια. Πρὸς τιμὴν δὲ τῶν δωρητῶν ἐθεσπίσθη τῷ 1888, ὅπως προτάσσεται τοῦ τίτλου ἑκάστης σχολῆς τῶν βιομηχάνων τεχνῶν ὁ τίτλος «Μετσόβιον πολυτεχνεῖον». Τῷ 1910 ἀπεχωρίσθη διοικητικῶς καὶ ὑπήχθη ὑπὸ ἰδίαν διεύθυνσιν τὸ σχολεῖον καλῶν τεχνῶν. Τῷ 1914 μετωνομάσθη ἡ «Σχολὴ βιομηχάνων τεχνῶν» εἰς «Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον», συγχρόνως δὲ μετωνομάσθη ἡ σχολὴ μηχανουργῶν εἰς σχολὴν μηχανολόγων καὶ ἱδρύθησαν αἱ σχολαὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ τῶν ἠλεκτρολόγων καὶ τηλεγραφομηχανικῶν. Τῷ 1917 ἐγένετο ριζικὴ ἀναδιοργάνωσις εἴς τε τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολῶν καὶ τῶν εἰς ταύτας προσηρτημένων σχολείων ἐργοδηγῶν, ἱδρύθησαν αἱ σχολαὶ τῶν χημικῶν μηχανικῶν καὶ τῶν τοπογράφων μηχανικῶν, κατηργήθη ἡ τηλεγραφικὴ σχολὴ καὶ συνεχωνεύθησαν αἱ σχολαὶ τῶν μηχανολόγων καὶ ἠλεκτρολόγων. Ἤδη τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον πολυτεχνεῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἑξῆς ἐν λειτουργίᾳ ἀνωτάτας σχολάς: 1) πολιτικῶν μηχανικῶν, 2) μηχανολόγων-ἠλεκτρολόγων, 3) ἀρχιτεκτόνων, 4) χημικῶν μηχανικῶν καὶ 5) ἀγρονόμων καὶ τοπογράφων μηχανικῶν, χορηγούσας διπλώματα: 1) πολιτικοῦ μηχανικοῦ (φοίτησις πενταετής), 2) μηχανολόγου-ἠλεκτρολόγου (φοίτησις πενταετής), 3) μηχανολόγου (τετραετής), 4) μηχανολόγου ἀεροπορίας (τετραετής), 5) ἀρχιτέκτονος (τετραετής), 6) χημικοῦ μηχανικοῦ (τετραετής), 7) στρατιωτικοῦ χημικοῦ μηχανικοῦ (τετραετής), 8) τοπογράφου μηχανικοῦ (τριετὴς) καὶ 9) ἀγρονόμου μηχανικοῦ (τετραετής). Ὁμοίως λειτουργοῦν ὑπὸ ἰδίαν διεύθυνσιν τὰ κάτωθι σχολεῖα: 1) σχολεῖον ἐργοδη-

Digitized by Google

γῶν γεωμετρῶν, 2) ἐργοδηγῶν μηχανουργῶν, 3) σχεδιαστῶν.

Παρα ταῖς ἀνωτάταις σχολαῖς λειτουργοῦν τὰ κάτωθι ἐργαστήρια: 1) μηχανουργικὸν καὶ μηχανολογικὸν ἐργοστάσιον (ἱδρυθὲν δαπάναις Γ. Ἀβέρωφ τῷ 1880), 2) ἠλεκτρολογικόν, 3) μηχανολογικόν, 4) ἀντοχῆς ὑλικῶν, 5) ἀεροτεχνικόν, 6) φυσικῆς, 7) ὀρυκτολογικόν, 8) πετρογραφίας καὶ κρυσταλλογραφίας, 9) γενικῆς πειραματικῆς χημείας, 10) ἀναλυτικῆς χημείας (Α' καὶ Β'), 11) ὀργανικῆς χημείας, 12) ἀνοργάνου χημικῆς τεχνολογίας, 13) ὀργανικῆς χημικῆς τεχνολογίας, 14) φυσικῆς χημείας καὶ ἐφηρμοσμένης ἠλεκτροχημείας, 15) βρωματοχημείας, 16) βοτανικῆς, 17) γεωδαισίας καὶ συλλογαὶ γεωδαιτικῶν ὀργάνων. Α. ΤΑΓΚΑΛΑΚΗΣ

πολυτεχνία (ἡ)· τὸ νὰ γνωρίζῃ τις πολλὰς τέχνας, δεξιότης, ἐμπειρία εἰς πολλὰς τέχνας.

πολυτεχνικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυτεχνίαν,ὁ τῆς πολυτεχνίας: «πολυτεχνικὴ σχολή».

—**«Πολυτεχνικὴ *ἐπιθεώρησις*».** Περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1908 ὑπὸ τοῦ «Συνδέσμου τῶν μηχανικῶν τοῦ πολυτεχνείου».

—**πολυτεχνικὴ *σχολή*.** Ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα μέσης ἢ ἀνωτέρας τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκ τῶν πολυτεχνικῶν σχολῶν προέκυψαν τὰ *πολυτεχνεῖα* (βλ. λ.). Παρ' ἡμῖν λειτουργοῦσι μόνον ἀνώτεραι ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, οὐδεμία δὲ πολυτεχνικὴ σχολὴ ἀνάλογος πρὸς τὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. ΑΝ. Δ.

πολυτεχνίτης (ὁ)· δημοτ., ποὺ ξέρει πολλὲς τέχνες, ὁ ἀσκῶν τέχνας περισσοτέρας τῆς μιᾶς καὶ ἑπομένως οὐδεμίαν καλῶς: παροιμ. «πολυτεχνίτης κι' ἐρημοσπίτης».

πολύτεχνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ γνωρίζων πολλὰς τέχνας, ὁ ἐπιτηδευόμενος περὶ πολλά, πολυτεχνίτης.

Πολύτεχνος *[Μυθολ.]*. Μυθικὸν πρόσωπον, σύζυγος τῆς Ἀηδόνος, τῆς ἀλαζόνος θυγατρὸς τοῦ Πανδάρεω, ἥτις εἶχε καυχηθῆ ὅτι ἦτο εὐτυχεστέρα τῆς θεᾶς Ἥρας, διότι ἔζη ἁρμονικώτερον μετὰ τοῦ συζύγου της ἢ ἐκείνη μετὰ τοῦ μεγάλου Διός. Ἡ ἀλαζονεία τῆς Ἀηδόνος προεκάλεσε τὴν ὀργὴν καὶ ἐκδίκησιν τῆς Ἥρας, ἥτις διετάραξε τὸν ἁρμονικὸν συζυγικὸν βίον τῆς Ἀηδόνος καὶ Πολυτέχνου καὶ προεκάλεσε διάφορα οἰκογενειακὰ σκάνδαλα εἰς τὴν οἰκογένειάν των, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Πολυτέχνου εἰς πελεκᾶνα, τῆς Ἀηδόνος καὶ τῆς ἀδελφῆς της Χελιδόνος εἰς τὰ ὁμώνυμα ᾠδικὰ πτηνά, τοῦ πατρός των εἰς θαλάσσιον ἀετόν, τῆς μητρός των εἰς ἀλκυόνα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ των εἰς ἔποπα (βλ. λ. *Ἀηδών*). ΚΑΨ.

πολυτίμητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολὺ τιμώμενος, ἐκτιμώμενος, ὁ πολλῆς τιμῆς ἄξιος, ἀγαπητός, σεβαστός.

Πολυτίμητος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἐν Σογδιανῇ, ὅστις «ἄρδων τὴν χώραν, ἐκπίπτει εἰς ἔρημον καὶ ἀμμώδη γῆν καὶ καταπίνεται εἰς τὴν ἄμμον» (*Στράβ.* XI, 518). Τὴν κοιλάδα αὐτοῦ διῆλθεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τῷ 329 π. Χ. βαδίζων κατὰ τῶν Μαρακάνδων (νῦν Σαμαρκάνδη). Εἶναι ὁ σημερινὸς *Σόγδ* ἢ *Ζαραφσάν* ἐν Βουχάρᾳ, ῥέων 38 χλμ. μακρὰν τοῦ Ὤξου (Ἀμούρ-Νταριά). Α. Θ. Σ.

πολύτιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολλῆς τιμῆς, πολλοῦ τιμήματος ἄξιος, βαρύτιμος: «πολύτιμον βιβλίον, — εὕρημα»· ‖ «πολύτιμοι λίθοι» οἱ πρὸς λεπτὴν κατεργασίαν κατάλληλοι, οἱ τῶν κοσμημάτων, οἷοι οἱ δακτυλιόλιθοι, ὡς ὁ σμάραγδος, ὁ σάπφειρος κλπ.· ‖ «πολύτιμα μέταλλα» τὰ ἄλλως «εὐγενῆ μέταλλα»· ‖ μεταφ. «πολύτιμος φίλος, — σύντροφος».

— **πολύτιμα *μέταλλα*·** βλ. λ. *μέταλλα* πολύτιμα.

— **πολύτιμοι λίθοι·** βλ. λ. *λίθοι* πολύτιμοι.

Πολυτίων. Ἀθηναῖος φίλος τοῦ Ἀλκιβιάδου, τὸν ὁποῖον κατήγγειλε μετ' αὐτοῦ δημοσίᾳ ὁ Πυθόνικος ὡς ἱερόσυλον, διότι ἐν τῇ παρὰ τὸ Δίπυλον οἰκίᾳ αὐτοῦ ὁ Ἀλκιβιάδης, παρισταμένων τοῦ Νικιάδου, Μελήτου καὶ ἄλλων φίλων του, ἐτέλεσε τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, διακωμῳδήσας αὐτὰ (*Ἀνδοκ.*, Περὶ τῶν μυστηρίων, 11. *Πλουτάρχ.*, Ἀλκιβ. 19). Α. Θ. Σ.

πολυτοκία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ τίκτειν πολλά, εἴτε καθ' ἕκαστον τοκετὸν εἴτε ἐπανειλημμένως.

— *[Ἐγκυκλ.] Πολυτοκία* καλεῖται ἡ ἰδιότης τοῦ τίκτειν πολλάκις ἢ πλείονα νεογνά. Ἡ πολυτοκία ἀπαντᾷ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐντονωτέρας γεννητηρίου δράσεως ἢ λειτουργίας, τουτέστι μεταξὺ τοῦ 21ου καὶ 30οῦ ἔτους, φαίνεται δὲ συχνοτέρα εἰς εὐκραῆ κλίματα, σπανιωτέρα δὲ εἰς τὰ ψυχρά, καίτοι οὐδεμία ἐπήρεια κλίματος δύναται νὰ καταλογισθῇ εἰς ταύτην καὶ ἐπιφέρει ἐπιπλοκὰς τινας κατὰ τὴν κύησιν καὶ τὸν τοκετὸν (ἐμφάνισις ἀνωμάλων σχημάτων τοῦ ἐμβρύου, ἀνωμαλίαι τῆς συσταλτικότητος τῆς μήτρας, διεύρυνσις τῶν ὀστῶν τῆς πυέλου, ἕνεκα χαλαρώσεως τῶν διαρθρώσεων ταύτης, κοιλιοπτωσία ἔντονος μετὰ τὸν τοκετόν, πολλάκις δὲ καὶ κάθεσις ἢ καὶ πτῶσις τῆς μήτρας, σπανιώτατα δὲ ὀστεομαλακία). Μ. Ν. Κ.

πολυτόκος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό), ἡ *πολύτοκος*· ὁ πολλὰ τίκτων, ὁ ἀποκτῶν πολλὰ τέκνα.

πολυτομία (ἡ)· τὸ νὰ ἀποτελῆταί τι ἐκ πολλῶν τόμων.

πολύτομος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν τόμων: «πολύτομος ἱστορία».

πολυτρημακίς (ἡ) (Polytremacis) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἡλιοποριδῶν ἀλκυοναρίων* (*ὀκτωκοραλλίων*) *κνιδοζῴων κοιλεντερωτῶν*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πολύτρητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολλαχοῦ τετρημένος, ὁ ἔχων πολλὰς τρύπας, πολυτρύπητος: «πολύτρητος σπόγγος».

πολυτρίχι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἱππουρίς*.

πολυτριχία (ἡ), ἡ **πολυτρίχωσις**· ἡ ὑπεραφθονία βλαστήσεως τῆς κόμης ἢ τῶν τριχῶν ἐν γένει καὶ δὴ τῶν τριχῶν τοῦ θώρακος.

πολυτριχίδαι (οἱ) (Polytrichidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια λειχήνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρυπτογάμων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ἐξ ὧν γνωστότερον τὸ *πολύτριχον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πολύτριχον (τὸ) (Polytrichum) *[Βοτ.]*. Γένος λειχήνων τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυτριχιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τοὺς ὑγροὺς τόπους τῆς Εὐρώπης, Ἀφρικῆς καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

πολύτριχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς τρίχας.

πολύτροπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολλοὺς ἔχων τρόπους, ὁ πολλὰ τεχνάσματα μεταχειριζόμενος, πολυμήχανος, ἐφευρετικός, συνετός, ἔμπειρος, ἐπίθετον τοῦ Ὀδυσσέως· ‖ κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, πολυπαθής, πολυπλάνητος. — Ἐπίρρ. **πολυτρόπως**· κατὰ πολλοὺς τρόπους.

Πολύτροπος. Κορίνθιος στρατηγὸς τοῦ μισθοφορικοῦ στρατοῦ τῶν Λακεδαιμονίων ὑπὸ τὸν Ἀγησίλαον, φονευθεὶς μαχόμενος παρὰ τὴν Ἐλυμίαν ὑπὸ τῶν Μαντινέων, ἐπιτεθέντων κατὰ τῶν Ὀρχομενίων τῷ 391 π. Χ. (*Ξενοφ.*, Ἑλλην. VI, 5, 11—14). Α. Θ. Σ.

πολυτροφία (ἡ)· τὸ νὰ ὑπάρχουν πολλαὶ τροφαί, πλῆθος τροφῶν.

πολυύμνητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πολὺ ὑμνηθεὶς ἢ πολλῶν ὕμνων ἄξιος, περίφημος.

πολυφάγα (τὰ) (Polyphaga) *[Ζῳολ.]*. Ὑποτάξις ἐντόμων τῆς τάξεως τῶν *κολεοπτέρων*, χαρακτηριζόμενα ἀπὸ ὀπισθίας πτέρυγας στερουμένας ἐγκαρσίων νευρώσεων. Οἱ μαλπίγειοι σωλῆνες εἶναι 4—6. Αἱ προνύμφαι ἔχουν τετράρθρους πόδας μὲ μόναρθρον ταρσὸν ἢ στεροῦνται ποδῶν. Αἱ πλεῖσται τῶν οἰκογενειῶν τῶν κολεοπτέρων ὑπάγονται εἰς τὰ πολυφάγα. Ε. Τ. Ε.

πολυφαγία (ἡ)· τὸ νὰ τρώγῃ τις πολύ, περισσότερον τοῦ δέοντος, ἀδηφαγία.

πολυφάγος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τρώγων πολύ, περισσότερον τοῦ δέοντος, ἀδηφάγος, κοιν. *φαγᾶς*.

Πολυφάντας. Στρατηγὸς Φιλίππου Ε' βασιλέως τῆς Μακεδονίας (221—179 π. Χ.) εἰς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Αἰτωλῶν πόλεμον, τῷ 208 π. Χ. Μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μενίππου ἀπεστάλη μετὰ δυνάμεως 2.500 ἀνδρῶν εἰς βοήθειαν τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ἀχαιῶν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος, μετὰ μικρᾶς δυνάμεως, πρὸς βοήθειαν τῶν Βοιωτῶν καὶ Φωκέων. Α. Θ. Σ.

πολυφαρμακία (ἡ). Καλεῖται ἡ ἀναγραφή, ὑπό τινων ἰατρῶν, πολλῶν φαρμάκων καὶ ἡ χρῆσις ἅμα πολλῶν φαρμάκων εἰς τινα νόσον. Μ. Ν. Κ.

πολυφασικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἔχων πολλὰς φάσεις, ὁ ἐμφανιζόμενος ὑπὸ πολλὰς μορφάς.

—**πολυφασικὰ *ρεύματα*** *[Ἠλεκτρ.]*. Συστήματα ἠλεκτρικῆς ῥοῆς, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ ἐναλλασσόμεναι ἐντάσεις διὰ τῶν διαφόρων ἀγωγῶν τοῦ συστήματος παρουσιάζουν μεταξύ των *φασικὴν ἀπόκλισιν*. Διὰ τὰς ἠλεκτρικὰς μεταφορὰς τὴν μεγίστην σπουδαιότητα ἔχει τὸ *τριφασικὸν* (βλ. λ.) καὶ τὸ παράγωγον *ἑξαφασικὸν* σύστημα, ἕπεται δὲ εἰς σπουδαιότητα τὸ *διφασικὸν* σύστημα, μὲ φυσικὴν ἀπόκλισιν 90° ἢ καὶ 180° μοιρῶν. Γ. Θ. Κ.

Πολυφέγγι, ἡ **Πολύφεγγον** *[Γεωγρ.]*. Δυτικὸς πρόβουνος τοῦ ὄρους Μεγαλοβούνι ἐν τῇ Ἀργολίδι καὶ τῇ ἀρχαίᾳ Φλιασίᾳ, φέρων ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐρείπια Παλιοκάστρου. Εἰς τὰς ὑπωρείας αὐτοῦ κεῖται μονὴ ἐπονομαζομένη τοῦ *Βράχου* καὶ ἀφιερωμένη εἰς τὴν Ζωοδόχον πηγὴν (μὲ 2 μοναχούς), οὐ μακρὰν τῆς κωμοπόλεως Νεμέας (Ἅγ. Γεωργίου). Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἡ μεσαιωνικὴ πόλις *Πολύφεγγον* (ἢ *Πολύφεγγος*), ἡ ὁποία ἀναφέρεται καὶ ὡς ἐπισκοπή, ὑπαγομένη συνήθως εἰς τὴν μητρόπολιν Κορίνθου, ἐνίοτε δὲ καὶ συνηνωμένη μετὰ τῶν Δαμαλῶν (ἀρχαίας Τροιζῆνος) καὶ Πεδιάδος ἢ μετὰ τῆς Ζεμενᾶς. Κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους αἱ ἐπισκοπαὶ Πολυφέγγους καὶ Δαμαλᾶ ἦσαν συγχωνευμέναι μετὰ τῆς μητροπόλεως Κορίνθου. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ Ἅγιος Γεώργιος (νῦν Νεμέα) ἀναφέρεται ὡς χωρίον τοῦ Πολυφέγγους. Ι. Σ. Σ.

Πολυφείδης *[Μυθολ.]*. Ἔγγονος τοῦ Μελάμποδος, υἱὸς τοῦ Μαντίου, πατὴρ τοῦ Θεοκλυμένου, ὁ διασημότερος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμφιαράου μάντις, προσφιλὴς τοῦ Ἀπόλλωνος (Ὀδυσσ. ο, 249). Α. Θ. Σ.

πολύφερνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ γυναικός, ἡ πολλήν, μεγάλην φερνὴν ἔχουσα, ἡ λαμβάνουσα μεγάλην προῖκα: «πολύφερνος νύμφη».

πολυφημίδαι (οἱ) (Polyphimidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια φυλλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κλαδοκέρων*, περιλαμβάνουσα μικροσκοπικὰ ὑδρόβια ζῷα ἐντὸς τῶν ἁλμυρῶν ἢ γλυκέων ὑδάτων ἐνδιαιτώμενα, μὲ ὄστρακον μὴ καλύπτον ὁλόκληρον τὸ σῶμα, μὲ πόδας πολυαρθρωτούς, χρησιμεύοντας ὡς συλληπτήρια ὄργανα, καὶ ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *πολύφημος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Πολύφημος *[Μυθολ.]*. Ὁ περιλάλητος τερατόμορφος ἀνθρωποφάγος Κύκλωψ, ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Νύμφης Θοώσης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Φόρκυνος, καὶ πατὴρ τῶν ἄλλων ἐπίσης Κυκλώπων, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἢ προσθέτως αὐτῶν ἀδελφὸς κατ' ἄλλους. Εἶχε τεράστιον ἀνάστημα καὶ ὑπερμεγέθη κεφαλήν, κεκαλυμμένην μὲ ἀγρίας μαύρας καὶ ἠνωρθωμένας τρίχας, αἵτινες διὰ τοῦ μήκους των ἐκάλυπτον τοὺς εὐρεῖς ὤμους του. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματός του, σκιαζόμενον ὁλόγυρα ἀπὸ ἀγρίας μαύρας ἐπίσης καὶ δασείας τρίχας, ἐξετείνετο μέχρι τῶν μακρῶν ὤτων του. Ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ ἐρρυτιδωμένου μετώπου του ἀπήστραπτεν ὀφθαλμὸς μέγας κυκλοειδὴς (εἰς τὸ σχῆμα τοῦ ὤφειλε τὸ ὄνομά του), περιβαλλόμενος ἀπὸ ὀφρὺν μὲ πυκνὰς ἐρυθρωπὰς τρίχας. Ὑπὸ τοῦτον δὲ ἐξετείνετο μέχρι τοῦ στόματός του εἰδεχθὴς πεπλατυσμένη ῥίς. Τοιοῦτος ὢν ὁ Πολύφημος, ἠσχολεῖτο φυλάττων τὰ βόσκοντα εἰς ἐκτεταμένους λειμῶνας πολυάριθμα ποίμνιά του, ἢ θηρεύων εἰς ἀπέραντα πυκνόσκια δάση τίγρεις καὶ ἄρκτους, πολλάκις δὲ καὶ παραμένουν εἰς ἀποκέντρους ἀτραποὺς καὶ συνελάμβανε τοὺς δι' αὐτῶν διερχομένους ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους μετέφερεν εἰς τὸ ἄντρον του, κατέσφαζεν ἐκεῖ καὶ κατέτρωγεν ἔπειτα τὰ μέλη των. Κατὰ τὸν Ὅμηρον εἶχε τὴν κατοικίαν του εἰς τὰ παράλια τῆς νήσου Σικελίας, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ἡφαιστείου Αἴτνης, ἔνθα καὶ συνήντησε τοῦτον, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεύς, ῥιφθεὶς ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας εἰς τὰς ἀξένους ἐκείνας ἀκτάς. Εἶχεν εἰσέλθει ἐκ περιεργείας ὁ ἥρως μετὰ 12 ἐκ τῶν συντρόφων του εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Κύκλωπος, ἔνθα οὗτος, προσελθὼν μετὰ τοῦ ποιμνίου του, κατεβρόχθισε τινας ἐξ αὐτῶν. Θὰ εἶχε δὲ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν αὐτὴν τύχην, ἂν δὲν ἔσῳζεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸ συνήθες ὅπλον του, ὁ δόλος. Προσφέρων ἀδιακόπως εἰς τὸν Κύκλωπα γλυκὺν οἶνον νὰ πίνῃ καὶ ἀφηγούμενος εἰς αὐτὸν ἐπεισόδια διάφορα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὸν ἀφῆκε μεθύσας τοῦτον καὶ βυθίσας εἰς βαθὺν ὕπνον. Πυρακτώσας ἔπειτα τὸ ὀξὺ ἄκρον μακρᾶς ῥάβδου, ἐβύθισε τοῦτο, τῇ βοηθείᾳ τῶν συντρόφων του, εἰς τὸν μόνον ὀφθαλμὸν τοῦ Πολυφήμου, ὅστις ἤρχισε τότε νὰ ἐκβάλλῃ ἀγρίους μυκηθμούς, εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν ὁποίων προσέτρεξαν οἱ ἄλλοι Κύκλωπες. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως εἶχε φροντίσει νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνδεχομένου τούτου κινδύνου, εἰπὼν εἰς τὸν Πολύφημον, ὅτε ἠρωτήθη ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν εἰς τὸ ἄντρον συνάντησίν των, περὶ τοῦ ὀνόματός του, ὅτι ὠνομάζετο Οὖτις, καὶ καταρθώσας διὰ τοῦ ψευδωνύμου του τούτου νὰ χαρακτη-

Ὀδυσσεὺς καὶ Πολύφημος.
[Ἀνάγλυφος παράστασις ἀρχαίας λυχνίας.]

Digitized by Google

ρισθῇ ὁ Πολύφημος ὑπὸ τῶν ἄλλων Κυκλώπων, ὅτε, ἐρωτηθεὶς τίς αὐτὸν ἐτύφλωσεν, ἀπήντησεν ὁ Οὖτις, ὡς παράφρων. Διὰ δόλου ἐξέφυγεν ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τῶν διασωθέντων συντρόφων του καὶ ἐκ τοῦ ἄντρου τοῦ Πολυφήμου, ὅτε οὗτος ἀποκυλίσας ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ σπηλαίου τὸν φράσσοντα αὐτὴν λίθον (τὸν ὁποῖον, κατὰ τὸν Ὅμηρον, μόλις θὰ ἠδύναντο νὰ μετακινήσουν 100 ἄνθρωποι) ἄφησε νὰ ἐξέλθουν διὰ τῶν σκελῶν του εἰς βοσκὴν τὰ

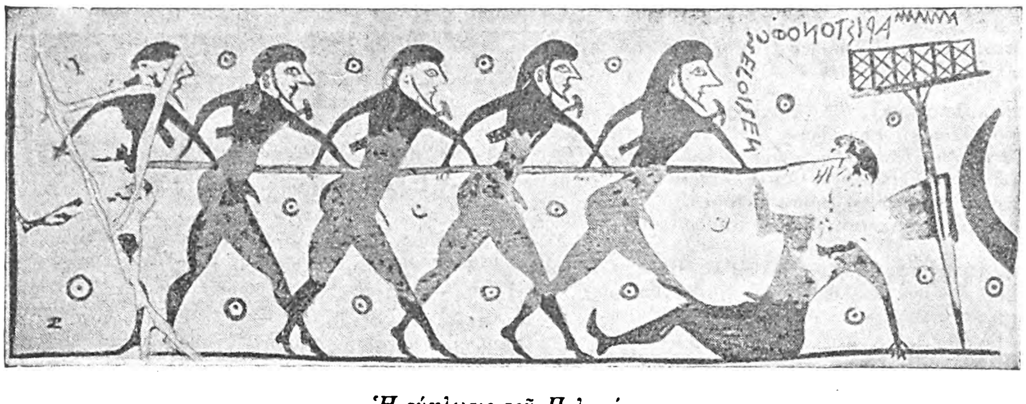

Ἡ τύφλωσις τοῦ Πολυφήμου. [Ἀρχαία ἀγγειογραφία.]

πρόβατά του, προσκολληθεὶς εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κριοῦ τῆς ποίμνης (τοῦτο εἶχον πράξει κατὰ συμβουλήν του καὶ οἱ σύντροφοί του, προσκολληθέντες εἰς τὰς κοιλίας ἄλλων προβάτων).

Ὁ μῦθος, ὅστις πληροῖ τὴν ῥαψῳδίαν τῆς Ὀδυσσείας, ἐνέπνευσε πολλοὺς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Εὐριπίδης ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ μύθου τούτου τὸν Κύκλωπά του καὶ ὁ Βιργίλιος ἓν ἐπεισόδιον τὴν Αἰνειάδος του, ὁ Ἀριόστος ἀνενέωσε τὸν μῦθον εἰς τὸ 17ον ᾆσμα τοῦ «Μαινομένου Ρολάνδου» του καὶ ὁ Ἱσπανὸς ποιητὴς Luis de Gongora ἐνεπνεύσθη τὸ ἄριστον ποίημά του «Il Polifemo», οἱ δὲ βουκολικοὶ ποιηταὶ μετέπλασαν τὸν Πολύφημον εἰς δύσμορφον εἰδυλλιακὸν ποιμένα, ὅστις ἐφλέγετο ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὴν Νηρηΐδα Γαλάτειαν, ἥτις ὅμως προετίμα αὐτοῦ, περιφρονοῦσα τὰ δῶρά του (ἄρκτους καὶ ἐλέφαντας), τὸν ὡραῖον βοσκὸν Ἄκιν, τὸν ὁποῖον ἐκ ζηλοτυπίας ἐφόνευσεν ὁ Πολύφημος ἐκσφενδονίσας κατ᾽ αὐτοῦ πελώριον βράχον, τούτους δὲ ἠκολούθησε καὶ ὁ Ὀβίδιος εἰς τὰς Μεταμορφώσεις του (βιβλ. ιγ'). Ἐκ τῶν καλλιτεχνικῶν δὲ ἔργων, ἅτινα ἐδημιουργήθησαν μὲ θέμα τοὺς μύθους τοῦ Πολυφήμου, ἰδίως ἐθαυμάζετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους μὲν χρόνους ὁ κοιμώμενος Πολύφημος τοῦ ζωγράφου Τιμάνθους, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους αἱ ζωγραφίαι τοῦ Ἀννίβα Καρράτσιο «Πολύφημος παίζων αὐλὸν πρὸς τέρψιν τῆς Γαλατείας» καὶ «Πολύφημος ἐκσφενδονίζων κατ' αὐτῆς καὶ τοῦ Ἄκιος βράχον», τοῦ Ὀττὲν (Ottin) τὸ ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου σύμπλεγμα τῆς πηγῆς τῶν

Πολύφημος καὶ Γαλάτεια· εἰς τὸ βάθος ναΐσκος τοῦ Ποσειδῶνος.
[Ἀρχαῖον ἀνάγλυφον ἀποκείμενον ἐν Τουρίνῳ.]

Μεδίκων, ἐν Παρισίοις: «Γαλάτεια καὶ Ἄκις καταλαμβανόμενοι ἐν σπηλαίῳ ὑπὸ τοῦ Πολυφήμου», τοῦ Πουσσὲν ὁ πίναξ «Πολύφημος παίζων αὐλὸν ἐν τῇ κορυφῇ βουνοῦ καὶ Σάτυρος καὶ Φαῦνος παραμονεύοντες ὄπισθεν δένδρων Δρυάδας» καὶ τὰ γλυπτὰ συμπλέγματα τοῦ Ἀδὰμ (Adam) «Ὀδυσσεὺς σῳζόμενος ὑπὸ κριὸν» καὶ τοῦ Πράδιε «Πολύφημος ἐκσφενδονίζων λίθον κατὰ τοῦ ἀποπλέοντος Ὀδυσσέως». Μὲ θέμα τοὺς μύθους τοῦ Πολυφήμου διεσώθησαν δύο τοιχογραφίαι, μία ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸ Ἡράκλειον (Herculanum) τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλη ἀνευρεθεῖσα εἰς τὴν Πομπηΐαν, μία ἀγγειογραφία τοῦ Ἀριστονόφου, ἓν ἀρχαῖον ἀνάγλυφον ἀποκείμενον ἐν Τουρίνῳ κ. ἄ.

Τὸν μῦθον τοῦτον, τοῦ ὁποίου ὅμοιοι (μὲ περιέργους ἀναμφισβητήτους ἀναλογίας) ἀνευρίσκονται κατὰ τὸν G. Ch. Grimm παρὰ τοῖς Πέρσαις, Γερμανοῖς, Σέρβοις, Ρουμάνοις, Ἄραψι καὶ ἄλλοις λαοῖς (πρωτόγονος τύπος εἶναι ὁ νορβηγικός), οὐχὶ κατ' ἀπομίμησιν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου ἀναπτυχθέντες, χαρακτηρίζει οὗτος ὡς ἡλιακὸν μῦθον, δεχόμενος ὅτι ὁ μόνος κυκλοειδὴς ὀφθαλμὸς τοῦ Κύκλωπος εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ ἡλίου, ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ κόσμου, οἱ δὲ δώδεκα σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσέως, μετὰ τῶν ὁποίων οὗτος μετέβη εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Πολυφήμου, συμβολίζουσι τοὺς 12 μῆνας τοῦ ἔτους (βλ. καὶ λ. *Ποσειδῶν*, *Ὀδυσσεὺς* καὶ *Γαλάτεια*).

— **Πολύφημος** *[Μυθολ.]*. Θεσσαλὸς ἥρως. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Λαπίθου Ἐλάτου καὶ τῆς Ἵππης καὶ σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἡρακλέους Λαονόμης. Εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν κατὰ τῶν Κενταύρων πόλεμον τῶν Λαπιθῶν καὶ εἶχε μετάσχει τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας. Κατὰ τὸν εἰς Κολχίδα ὅμως πλοῦν ἠναγκάσθη μετὰ τοῦ Ἡρακλέους νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Κύζικον, ἕνεκα τῆς ἁρπαγῆς τοῦ Ὕλα ὑπὸ τῶν Νυμφῶν. Ἀφοῦ δὲ εἰς μάτην ἀμφότεροι ἐμερίμνησαν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ἁρπαγέντος ἐχωρίσθησαν καὶ ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ἄργος, ὁ δὲ Πολύφημος, παραμείνας ἐν Μυσίᾳ, ἔκτισε τὴν πόλιν Κίον. Ἀπέθανε φονευθεὶς κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Χαλύβων πόλεμόν του.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

πολύφημος (ὁ) (Polyphymus) *[Ζῳολ.]*. Γένος φυλλοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυφημιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μικροτάτου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς λίμνας καὶ ποταμοὺς πολλῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως τῆς Νορβηγίας. Δ. Ν. Π.

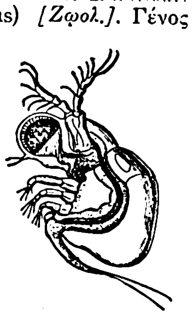

Πολύφημος.

πολύφθογγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλοὺς φθόγγους ἐκπέμπων, πολύηχος.

Πολυφιδοῦσα *[Γεωγρ.]*. Νησίον μικρασιατικὸν προσκείμενον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 08' 30'' Β., μῆκ. 29° 39' 45'' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu: Kastellorizo harbour), ἓν τῶν σχηματιζόντων τὸν λιμένα τοῦ Καστελλορρίζου, ἀκρότατον δὲ τῷ εἰσπλέοντι αὐτόν. Σ. Ε. Λ.

πολυφίλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ φιλούμενος, ἀγαπώμενος, πολυαγάπητος.

πολυφλοίσβισμα (τό)· ὁ φλοῖσβος, ὁ ἐκ τῶν κυμάτων ἦχος τῆς θαλάσσης.

πολύφλοισβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἡ πολὺν φλοῖσβον ποιοῦσα, πολύηχος.

Πολυφόντης *[Μυθολ.]*. Ἡνίοχος τοῦ Λαΐου, βασιλέως τῶν Θηβῶν, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος παρὰ τοὺς Δελφούς, ὅτε οὗτος ἐν ἀγνοίᾳ ἐφόνευσε τὸν πατέρα του (*Ἀπολλοδ.* Γ, 5, 7). Ὑπό τινων καλεῖται *Πολυφήτης*. Α. Θ. Σ.

— **Πολυφόντης** *[Μυθολ.]*. Θηβαῖος, υἱὸς τοῦ Αὐτοφόνου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τυδέως, καθ' ἣν στιγμὴν μετὰ τοῦ Μαίονος, ἐπὶ κεφαλῆς 50 Θηβαίων, εἶχε στήσει ἐνέδραν κατ' αὐτοῦ (*Ἰλ.* Δ, 395). Α. Θ. Σ.

— **Πολυφόντης**. Εἷς τῶν Ἡρακλειδῶν, ἀδελφὸς τοῦ Κρεσφόντου, βασιλέως τῆς Μεσσηνίας, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε μετὰ δύο υἱῶν του, ἵνα ἁρπάσῃ τὸν θρόνον. Μετὰ τὸ τριπλοῦν τοῦτο ἔγκλημα ἠθέλησε νὰ συζευχθῇ τὴν χήραν τοῦ ἀποθανόντος Μερόπην. Ἀλλ' ὁ Αἴπυτος, ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ Κρεσφόντου, ἐπιζήσας καὶ ἀνατραφεὶς κρυφᾷ παρὰ τῷ ἐκ μητρὸς πάππῳ Κυψέλῳ, ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἐλθὼν ἄγνωστος εἰς Μεσσηνίαν ἐφόνευσε τὸν δολοφόνον καὶ ἅρπαγα τοῦ θρόνου καὶ ἀπήλλαξε τὴν μητέρα του τοῦ ἐπονειδίστου ἐκείνου γάμου. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπραγματεύθη ὁ Εὐριπίδης εἰς τὸ δρᾶμά του «Κρεσφόντης», ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Μαφφεῒ τῷ 1713, ὁ Βολταῖρος τῷ 1743, ὁ Ἀλφιέρης τῷ 1783 καὶ ἄλλοι, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὁ Δημ. Βερναδάκης τῷ 1865 ἐν τῇ τραγῳδίᾳ του «Μερόπη». Α. Θ. Σ.

πολυφορμίνη (ἡ) (Polyforminum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται προϊὸν συμπυκνώσεως ρεσορκίνης καὶ φορμαλδεΰδης. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πολυφορμίνης, ἥτις καλεῖται καὶ *ἀδιάλυτος πολυφορμίνη* (P. insolubile), ἀποτελεῖ ἄμορφον κόνιν, ἥτις φέρεται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου. Ἡ καλουμένη *διαλυτὴ πολυφορμίνη* (P. solubile) εἶναι ἡ δι-ρεσορκινο-εξαμεθυλενοτετραμίνη. Ὡραῖοι λευκοὶ κρύσταλλοι, διαλυτοὶ εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, ἀδιάλυτοι εἰς τὸν αἰθέρα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σκεύασμα χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ὡς διουρητικόν, ἐξωτερικῶς δὲ ὡς ἀντισηπτικόν. Κ. Γ. Μ.

Πολυφράδμων, ἢ ***Πολυφράσμων***. Ἀρχαῖος Ἕλλην τραγικὸς ποιητής, υἱὸς τοῦ ποιητοῦ Φρυνίχου, ἀντίτεχνος τοῦ Αἰσχύλου ἀλλὰ νεώτερος αὐτοῦ. Οὗτος ἠγωνίσθη τῷ 476 π.Χ. ἐν τῷ θεάτρῳ κατὰ τοῦ Αἰσχύλου εἰσαγαγόντος τὴν τετραλογίαν «Οἰδιπόδεια», διὰ τῆς «Λυκουργείας» καὶ ἦλθε τρίτος, τοῦ ποιητοῦ Ἀριστέα ἐλθόντος δευτέρου. Ἀναφέρονται πολλὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ νῖκαι θεατρικαὶ ἐπὶ ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις τοῦ Χάρητος καὶ κατόπιν. Παρὰ Παυσανίᾳ (10.31.4) ἀναφέρονται ὡς ἔργον αὐτοῦ καὶ αἱ «Πλευρώνιαι». Ε. ΔΙ. Κ.

πολύφροντις, *—ιδος* (ὁ, ἡ), *—ι* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς φροντίδας, πολυμέριμνος, περίφροντις.

Πολύφρων. Υἱὸς τοῦ Ἰάσονος, τυράννου τῶν Φερῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, διαδεχθεὶς αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πολυδώρου τῷ 370 π.Χ. Μεταβαίνων μετὰ τοῦ Πολυδώρου εἰς Λάρισαν, ἐφόνευσεν αὐτὸν καθ' ὁδὸν καὶ ἦρξε μόνος ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκυβέρνησε κακῶς καὶ σκληρῶς, διαπράξας πολλοὺς φόνους, ἐφονεύθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη (*Ξενοφ.* Ἑλλην. VI, 4, 33—34). Α. Θ. Σ.

πολυφυὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πολλὰς φυὰς ἢ πολλαπλῆν φυὴν ἔχων, πολυειδής.

πολυφυλετικὴ *γένεσις* *[Βιολ.]*· βλ. *πολυγένεσις*.

πολυφυλετισμὸς (ὁ) *[Βιολ.]*· βλ. *πολυγένεσις*.

πολύφυλλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ φύλλα.

πολύφυλλος (ὁ) (Polyphylla) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *φυλλοκεράτων* (σκαραβεϊδῶν), περιλαμβάνον ἔντομα μεγάλου μεγέθους μὲ βιολογικὸν κύκλον καὶ ζημίας ὁμοίας μὲ τὰς τῆς *μηλολόνθης* (βλ. λ.). Ἐν Εὐρώπῃ ζῇ μόνον ἓν εἶδος, τὸ πολύφυλλος fullo, ὡραῖον ἔντομον 0,04 μ. μήκους, κυρίως ἐπὶ τῶν πευκῶν διαβιοῦν ὡς ἀκμαῖον. Ε. Τ. Ε.

Πολύφυλλος.

πολυφυοδοντία (ἡ). Ἡ εἴς τινα ζῷα παρατηρουμένη ἀπόπτωσις τῶν ὀδόντων καὶ ἡ ἄμεσος διαδοχὴ αὐτῶν ὑπ' ἄλλων. Τὰ διάφορα ζῷα χαρακτηρίζονται ἀπὸ τῶν ὀδόντων αὐτῶν ὡς μονοφυόδοντα (τὰ ἔχοντα καθ' ὅλον αὐτῶν τὸν βίον μίαν σειρὰν ἢ γενεὰν ὀδόντων), ὡς διφυόδοντα (τὰ ἔχοντα δύο σειρὰς ἢ γενεὰς ὀδόντων) καὶ ὡς πολυφυόδοντα (τὰ ἔχοντα πολλὰς γενεὰς ὀδόντων). Μονοφυόδοντα ζῷα εἶναι οἱ καγκουρώ, ὁ αὐστραλιανὸς ὑδρομῦς καὶ ὁ ἀγγλικὸς μῦς, διφυόδοντα ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐλέφας κλπ., πολυφυόδοντα δὲ ἰχθύες τινές, ὡς ὁ καρχαρίας, ἡ βατὶς καὶ ἄλλα, ἑρπετά τινα, ὡς ὁ κροκόδειλος, ἡ σαύρα ἡ κοινή, ἡ ἀλεπιδοσαύρα κλπ. Ἡ διαδοχὴ τῶν ἀποπεσάντων ὀδόντων συντελεῖται ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας ἢ ἐντὸς ὥρας, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ διαδοχὴ τῶν ὀδόντων τῶν διφυοδόντων ἀπαιτεῖ πολλὰς ἑβδομάδας, ὡς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ πολλοὺς μῆνας, ὡς παρὰ τῷ ἐλέφαντι. Ν. Γ. Π.

Πολύφυτον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 152. Ἔχει ταχυδρομικὸν γρα-

Digitized by Google

φεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Φυτίβιανη*.

πολυφωνία (ἡ)· ἡ διὰ πολλῶν φωνῶν μουσικὴ σύνθεσις, πρβλ. *τετραφωνία*.

—*[Μουσ.]* Καλεῖται *πολυφωνία* σύστημα συνηχήσεως διαφόρων ἀνεξαρτήτων μελῳδιῶν (ἀντίθ. *ὁμοφωνία*). Ἡ πολυφωνία εἶναι δημιούργημα τοῦ μεσαίωνος. Αἱ ἀρχαιότεραι πληροφορίαι περὶ ὑπάρξεως πολυφωνίας ἐν τῇ Δύσει εἶναι αἱ τοῦ Σκὸτ (Θ' αἰών), ὅστις περιγράφει τὸ ὄργανον (organum), δηλαδὴ τὴν στοιχειώδη συνήχησιν, περὶ τῆς ὁποίας λεπτομερέστερον ὁμιλεῖ ὁ μοναχὸς Οὑβάλδος, ὅστις ἐσφαλμένως ἐφέρετο ὡς ὁ δημιουργὸς τῆς πολυφωνίας. Τὸ ἀρχαιότατον τοῦτο σύστημα τῆς πολυφωνίας συνίστατο εἰς μελῳδίαν ληφθεῖσιν ἐκ τοῦ γρηγοριανοῦ ρεπερτορίου καὶ ἐκτελουμένην ἐν διφωνίᾳ, τῶν δύο φωνῶν ἀρχιζουσῶν καὶ τελειωνουσῶν ἐν ταυτοφωνίᾳ, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλην εἰς διάστημα μεγαλύτερον τῆς τετάρτης. Τὰ παλαιότερα πρότυπα πολυφωνικῆς τέχνης μετὰ τὸ ὄργανον εἶναι τὸ ὀκέτους καὶ τὸ μοτέττο. Ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ πολυφωνία, δὲν ἤργησε νὰ διαδοθῇ εἰς τὴν ὑπόλοιπον Δύσιν, ἰδίως δὲ εἰς τὰ Κάτω Χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀνέδειξαν τοὺς μεγαλυτέρους πολυφωνιστάς. Ἐκτὸς τοῦ Ἄγγλου Ντάνσταπλ, ὅστις θεωρεῖται ἀρχηγὸς σχολῆς, οἱ διασημότεροι συνθέται τῆς πρώτης πολυφωνικῆς περιόδου εἶναι Βελγο-Φλαμανδοί. Μεταξὺ τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν οἱ Ντυφαΐ, Ὀκεγκεμ, Μπενσοά, Λὰ Ρύ, Μπρυμέλ, Βίλλαρτ, Ἀρκαντέ, Βερντελό, Λάσσους, Ντεπρέ, οἱ Γάλλοι Ζανvεκέν, Κοστελέ, Μωντουΐ κλπ., οἱ Ἰταλοὶ Βιτσεντῖνο, Γκαφόρι κλπ., οἱ Γερμανοὶ Ἀγκρίκολα, Φίνκ, Φούλντα, Ἰζαὰκ κλπ., οἱ Ἱσπανοὶ Μοραλές, Βικτόρια κλπ. Ἡ πολυφωνία φθάνει εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς ἄνθησιν διὰ τοῦ Παλεστρίνα, ὅστις θεωρεῖται ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ μουσικοῦ τούτου εἴδους. Εἰς τὴν πολυφωνίαν ἀνήκει ἐπίσης τὸ τεχνικὸν γαλλικὸν τραγούδι (chanson) τῆς Ἀναγεννήσεως, ὡς καὶ τὸ μαδριγάλιον. Γ. Σ.

πολυφωνικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολυφωνίαν, ὁ τῆς πολυφωνίας: «πολυφωνικὴ μουσικὴ σύνθεσις».—Ἐπίρρ. **πολυφωνικῶς**.

πολύφωνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς φωνάς, πολλοὺς τόνους, ποικιλόφωνος, οἷον ἐπὶ ᾠδικοῦ πτηνοῦ.

πολύφωτον (τό)· λυχνία κυκλικὴ ἢ ἐπιμήκης ἔχουσα ἐλλύχνια (φιτίλια) πλείονα τοῦ ἑνός· || σύστημα λυχνιῶν, κηρίων, ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων ἢ ἄλλων, πλειόνων τοῦ ἑνὸς (τρίφωτον, πεντάφωτον κτλ.)· ἄλλως *πολυέλεος* (βλ. λ.).

πολύφωτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ φῶτα: «πολύφωτος λυχνία» τὸ πολυκάνδηλον.

πολυχαῖται (οἱ) (Polychaetae) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία σκωλήκων ἢ δακτυλιοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων*, περιλαμβάνουσα τοὺς πλέον τυπικοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ζωνοσκωλήκων. Τὸ ᾠὸν τῶν πολυχαιτῶν δίδει, κατὰ γενικὸν κανόνα, τὴν ζωὴν εἰς προνύμφην, ἥτις καλεῖται *τροχόσφαιρα* ἢ *τροχόσπορος* καὶ ἥτις διατηρεῖ πάντοτε τοὺς αὐτοὺς οὐσιώδεις χαρακτῆρας. Γενικῶς ἡ προνύμφη ἔχει σχῆμα στροβίλου (σβούρας). Τὸ στόμα διανοίγεται πλαγίως καὶ ἡ ἕδρα κατὰ τὸ ἀντίθετον ἄκρον. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τῆς τροχοσφαίρας εἶναι ἡ παρουσία δέσμης ἐκ κινητικῶν βλεφαρίδων ἐν εἴδει στέμματος, ἥτις φθάνει καὶ πέραν τοῦ στόματος καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον κινητικὸν ὄργανον τοῦ ζῴου. Ὁ πεπτικὸς σωλὴν φέρει ὁμοιομόρφους βλεφαρίδας καὶ περιλαμβάνει τὸν οἰσοφάγον, τὸν στόμαχον καὶ τὸ ἔντερον. Κατ' ἀρχὰς ἡ τροχοσφαῖρα ἐπιμηκύνεται, ἀκολούθως δὲ ὑποδιαιρεῖται εἰς πλείονα ἀρθρώσεις, αἵτινες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ χαρακτηριστικῆς συσφίγξεως.

Πάντες οἱ πολυχαῖται σκώληκες εἶναι θαλάσσιοι. Τὸ σῶμά των ἀποτελεῖται ἐκ πολυπληθῶν ἀρθρώσεων, αἵτινες ἐνίοτε ὑπερβαίνουσι τὰς 100. Ἡ ἀνωτέρα ἄρθρωσις ἀποτελεῖ τὴν κεφαλὴν καὶ διαφέρει τῶν ἀκολούθων ἀρθρώσεων, αἵτινες, σχεδὸν πᾶσαι, εἶναι ὁμοιόμορφοι μεταξύ των. Ἑκάστη ἄρθρωσις φέρει ζεῦγος πλαγίων ἀποφύσεων, οὐχὶ ἀρθρωτῶν, χρησιμευουσῶν εἰς τὴν κίνησιν (παράποδες). Τὸ δέρμα τῶν πολυχαιτῶν ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν στρωμάτων, τοῦ ἐξωδέρματος, τοῦ μεσοδέρματος καὶ τοῦ ἐσωδέρματος ἢ μυϊκοῦ τοιχώματος.

Τὸ στόμα εἶναι συνήθως τελικόν, δηλαδὴ εὑρίσκεται κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ σώματος, καὶ ἐνίοτε κεῖται εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Συνήθως εἶναι τοποθετημένον μεταξὺ τῆς 1ης καὶ τῆς 2ας ἀρθρώσεως καὶ εἴς τινα εἴδη μεταξὺ τῆς 2ας καὶ τῆς 3ης ἀρθρώσεως. Ἡ πεπτικὴ συσκευὴ ἐκτείνεται, συνήθως, κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἑτέρου τοῦ σώματος. Εἰς τοὺς πολυχαίτας σκώληκας κυκλοφοροῦν δύο ὀργανικὰ ὑγρά. Ἡ μὲν γενικὴ σωματικὴ κοιλότης πληροῦται ὑπὸ ἀχρόου ὑγροῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νήχονται ἀμοιβοειδῆ σφαιρία, καὶ σπανιώτερον ἔγχροα σφαιρία παρεμφερῆ πρὸς τὰ αἱμοσφαίρια τῶν ἀνωτέρου ὀργανισμοῦ ζῴων, ἡ δὲ γαστρικὴ κοιλότης, ἥτις εἶναι σχεδὸν πανταχόθεν κλειστή, πληροῦται ὑπὸ ἑτέρου τινὸς ὑγροῦ, πλήρους καὶ τούτου σφαιρίων. Τὸ πρῶτον ὑγρὸν εἶναι τὸ λέμφος, τὸ δὲ δεύτερον τὸ αἷμα. Ἐκκριτικὰ ὄργανα εἶναι τὰ νεφρίδια, πάντοτε κατὰ ζεύγη ἀπαντῶντα. Ἑκάστη ἄρθρωσις φέρει ἀνὰ ἓν ζεῦγος νεφριδίων. Τὰ νεφρίδια εἶναι αἱ ἕδραι, ὅπου εὑρίσκονται οἱ ἐκκριτικοὶ ἀδένες τῶν ζῴων τούτων. Τὸ νευρικὸν σύστημα ἀποτελεῖται ἐκ τῆς καλουμένης νευρικῆς ἁλύσεως, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ πληθύος γαγγλίων, ἅτινα διὰ συρραφῶν ἑνοῦνται μεταξύ των, οὕτως ὥστε τὸ σύνολον τοῦτο νὰ ἀποτελέσῃ τὴν νευρικὴν ἅλυσιν. Κυριώτερα εἶναι τὰ ἐγκεφαλικὰ καὶ τὰ οἰσοφαγικὰ γάγγλια. Τὰ γένη, ἄρρεν δηλαδὴ καὶ θῆλυ, εἶναι κεχωρισμένα. Ὠάρια καὶ σπερματοζῳΐδια ἀναπτύσσονται ἀπ' εὐθείας ἐντὸς τῆς γενικῆς σωματικῆς κοιλότητος ἀναλώμασι τοῦ ἐνδοθηλιακοῦ τοιχώματος καὶ εἰς διάφορον τμῆμα τούτου, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πάντοτε, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ἡ γονιμοποίησις λαμβάνει χώραν ἐξωτερικῶς δι' ἐκκρίσεως τῶν σπερματοζῳΐδίων καὶ τῶν ᾠαρίων. Εἰς εἴδη τινὰ παρατηρεῖται καὶ ἡ ἀγενὴς γονιμοποίησις. Δ. Ν. Π.

Πολυχάρης. Μεσσήνιος ὀλυμπιονίκης, νικήσας κατὰ τὴν τετάρτην Ὀλυμπιάδα (764 π. Χ.) εἰς ἀγώνισμα σταδίου καὶ γενόμενος αἰτία τοῦ πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου. Ἀδικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Εὐαίφνου, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε συνεταιρισθῆ, προσῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην ζητῶν τὴν τιμωρίαν του. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐκώφευον εἰς τὰ παράπονά του, ἐκδικούμενος ὁ Πολυχάρης ἐφόνευσε τὸν Εὐαίφνον, καθὼς καὶ πάντα Σπαρτιάτην τὸν ὁποῖον συνήντα. Τότε οἱ Σπαρτιᾶται ἀπήτησαν παρὰ τῶν Μεσσηνίων νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι ἠρνήθησαν, οὗτοι ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον (*Παυσ.* IV, 4, 5). Α. Θ. Σ.

— **Πολυχάρης**. Εἷς τῶν ἐν Ἀθήναις τριάκοντα τυράννων τῷ 404 π. Χ. μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας. Α. Θ. Σ.

Πολύχαρμος. Ἕλλην γλύπτης. Ἀναφέρεται παρὰ Πλινίῳ ὡς ὁ πλάστης δύο μαρμαρίνων ἀγαλμάτων τῆς Ἀφροδίτης, λουομένης καὶ ἱσταμένης. Τὰ ἐν τῇ στοᾷ τῆς Ὀκταβίας ἐν Ρώμῃ τὸ πάλαι ἀποκείμενα, ἀπὸ τῶν χρόνων Μετέλλου τοῦ Μακεδονικοῦ, δύο παρόμοια ἀγάλματα θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ Müller ὡς ἀντίγραφα τῶν πολυχαρμείων πρωτοτύπων. Κατὰ τὸν Brunn, ὁ γλύπτης οὗτος πρέπει νὰ ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἴσως υἱὸς τοῦ Πολυχάρμου ἦτο ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς ροδιακῆς μαρμαροπλαστικῆς Φιλίσκος. Β. Δ. Θ.

πολυχλωράλη (ἡ) (Polychloralum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σῶμα λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει χλωράλης ὑπὸ ψῦξιν καὶ ἀνάδευσιν ἐπὶ τῆς πυριδίνης. Κόνις βραδέως διαλυομένη εἰς ψυχρὸν ὕδωρ καὶ ψυχρὰν ἀλκοόλην, ταχέως δὲ εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Τήκεται εἰς 150°. Ἔχει ἐλαφρὰν ὑπνωτικὴν ἐνέργειαν καὶ χορηγεῖται εἰς δόσιν 0,75—1 γρ., ἵνα δύναται νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι 2 γρ. Ὡς πολυχλωράλη φέρεται ἔτι προϊὸν περιέχον χλωράλην καὶ 7 % ἀνύδρον χλωριοῦχον ἀργίλλιον. Κ. Γ. Μ.

Πολυχνῖτος ἢ *Πολιχνῖτος* *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα, μετὰ τὴν πρωτεύουσαν, κωμόπολις τῆς νήσου Λέσβου. Κεῖται κατὰ τὴν ΝΑ. ἄκραν τῆς χερσονήσου τοῦ Ὀλύμπου, ὀλίγον ἔνδον τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ βουνοῦ Ἅγιος Λιάς. Ἔχει (1928) 7.047 κατ., μετὰ δὲ τοῦ πρὸς Β. ἐπινείου *Σκάλα Πολυχνίτου* ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα (κάτ. 7.260, ὧν 512 πρόσφυγες) τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νόμου Λέσβου. Συγκοινωνεῖ δι' ἐθνικῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς πρὸς Α. ΒΑ. πρωτευούσης (χλμ. 45) καὶ μετὰ τοῦ ἐπινείου. Παράγει σημαντικὰς ποσότητας ἐλαίου, δημητριακά, καπνόν, βάμβακα, γλυκάνισον, ἐρεβίνθους κ. ἄ. καὶ ἔχει 2 ἀτμομύλους σιτηρῶν, ὑδρομύλους, 4 ἀτμοκίνητα ἐλαιοτριβεῖα, οἰνοπνευματοποιίαν καὶ σαπωνοποιίαν. Εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὸ πολὺ εἰς τὰς κλιτῦς παραπλησίων ὑψωμάτων, νῦν ἡνωμένη μετὰ τῶν ποτὲ τουρκοχωρίων *Ἐπάνω* καὶ *Κάτω Γρίτα* (κατοικηθέντων παρὰ προσφύγων). Ἕδρα εἰρηνοδικείου, πταισματοδικείου, ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ, Τ.Τ.Τ. γραφείου, ἡμιγυμνασίου καὶ δύο δημοτικῶν σχολείων, ἔχει ἀτελῆ κεντρικὴν ὕδρευσιν, κοινοτικὴν λέσχην, καπνοκαλλιεργητικὸν καὶ ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμόν, ὡραῖον ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τζαμία τινά, κ. ἄ. Πρὸς Α. τοῦ Πολυχνίτου κεῖται ἡ ἀπὸ τοῦ 1712 γνωστὴ μικρὰ *μονὴ Δαμανδρίου* (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου) μὲ (1928) 4 μοναχούς, πρὸς Α.ΝΑ. αἱ *Θερμοπηγαὶ Πολυχνίτου* (*Θέρμα*), πρὸς ΒΑ. καὶ κατὰ τὸ χωρίον Λισβόρι αἱ *Θερμοπηγαὶ Ἁγίου Ἰωάννου* (*Λισβοριανὰ Θέρμα*), πρὸς δὲ ΒΔ. ἡ ἀμπελόφυτος παράλιος ἐξοχὴ *Νυφίδα*. Ὁ Πολυχνῖτος συνῳκίσθη κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς τουρκοκρατίας, προφανῶς ἐκ παλαιοτέρων ἐξαφανισθέντων μικροσυνοικισμῶν (Αἰγίδα, Δαμάντρι, κ. ἄ.) διὰ λόγους ἀσφαλείας κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν Τούρκων, καταστὰν κέντρον ζωηροῦ ἄλλοτε καὶ μὴ τελείως ἐξαλειφθέντος λαθρεμπορίου. Π. Ν. Π.

—**Πολυχνίτου** *Θερμοπηγαὶ* (κοιν. *Θέρμα*) *[Γεωγρ.]*. Χλωριονατριοῦχοι ἰαματικαὶ θερμοπηγαί, περὶ τὰ $2^1/_2$ χλμ. Α.ΝΑ. τῆς ἐν Λέσβῳ κωμοπόλεως Πολυχνίτος, μεθ' ἧς συγκοινωνοῦν διὰ κοινοτικῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Πηγάζουν ἐξ ἡφαιστειογενοῦς θραχώδους ἐδάφους, ἐσχισμένου καὶ συνεχῶς ἀναπέμποντος ὑδρατμούς, καὶ εἶναι αἱ ὑψηλοτέρας ἐν Ἑλλάδι γνωστῆς θερμοκρασίας (60°—87°,6 K.). Ἐξ αὐτῶν ἐκμεταλλεύσει εὑρίσκονται αἱ ἑκατέρωθεν τοῦ Ἁλμυροποτάμου πηγαί, ἀμφότεραι λειτουργοῦσαι διὰ κοινοχρήστων εἰς τοὺς θεραπευομένους δεξαμενῶν. Τὰ ἰαματικὰ ὕδατα Πολυχνίτου ἐνδείκνυνται διὰ τὰς χρονίας ρευματικάς, τὰς ἀρθριτικὰς καὶ τὰς δερματικὰς παθήσεις. Π. Ν. Π.

— **Πολυχνίτου** *Σκάλα* (κοινῶς *Σκάλα* ἢ *Μαγαζειά*· ἐπισήμως *Ἐλπὶς*) *[Γεωγρ.]*. Ἐπίνειον τῆς ἐν Λέσβῳ κωμοπόλεως Πολυχνῖτος, εἰς ἧς τὴν κοινότητα ὑπάγεται, ἔχον (1928) 213 κατ. Κεῖται ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς, 5 χλμ. βορείως τοῦ Πολυχνίτου καὶ ἔχει ἀκμαίαν ἁλιείαν, ἐργοστάσιον πυρηνελαιουργίας, λιμενικὸν ταμεῖον καὶ ὑποτελωνεῖον ὑπαγόμενον εἰς τὸ τελωνεῖον Πλωμαρίου. Ἐν χλμ. βορειοανατολικῶς τοῦ πρώτου, εἰς τὸ τέρμα τῆς ἀπὸ Μυτιλήνης—Πολυχνίτου—Σκάλας ἐθνικῆς ὁδοῦ, κεῖνται αἱ παλαιόταται ἁλυκαὶ Πολυχνίτου (κοιν. Ἀλτσή, Τοῦζλα), ἐπὶ τουρκοκρατίας λειτουργοῦσαι δι' ἀνεμομύλων καὶ ἔχουσαι 85 δεξαμενὰς (41 ἐξωτερικάς, 21 ἐσωτερικάς, 23 κρυσταλλώσεως), ἐκτάσεως 790.000 τ. μέτρων (ὧν 350.000 τῶν ἐξωτερικῶν, 305.000 τῶν ἐσωτερικῶν καὶ 135.000 τῶν δεξαμενῶν κρυσταλλώσεως). Αἱ ἁλυκαὶ αὗται παράγουν μέχρι 10.000 περίπου τόννων ἅλατος ἐτησίως. Π. Ν. Π.

πολύχνους, —ου (ὁ, ἡ), —ουν (τό)· ὁ πολὺν χνοῦν ἔχων, χνοώδης, χνουδάτος.

πολυχολία (ἡ)· ὑπερβολικὴ ἔκκρισις τῆς χολῆς ἐκ παθολογικῆς καταστάσεως προερχομένη.

πολυχολικός, —ή, —όν· ὁ ἔχων πολλὴν χολήν, ὁ πάσχων πολυχολίαν.

πολύχορδος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων πολλὰς χορδάς· || ὁ διὰ πολλῶν χορδῶν, πολλῶν φωνῶν ᾀδόμενος: «πολύχορδος ᾠδή».

πολυχρήματος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ χρήματα.

πολυχροΐτης (ὁ) (Polychroit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον τοῦ *διχροΐτου* (βλ. λ.).

Πολυχρονάκης, *Κωνσταντῖνος* ἢ *Πολοχρονοκωνσταντῆς*. Ἐγεννήθη εἰς Βόρρους Μεσσαρᾶς τῷ 1842. Ὠνομάσθη γενικὸς ἀρχηγὸς Πυργιωτίσσης ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1886 καὶ ἐξῆς χάρις εἰς τὴν γενναιότητά του. Φίλος τοῦ Μιχ. Κόρακα, ὑπῆρξεν εἷς τῶν εὐφυεστέρων ἀλλὰ καὶ παρατολμοτέρων συνεργατῶν του καθ' ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης. Ἀπέθανε τῷ 1911. Ι. Μ.

Πολυχρόνης, ἢ *Πολυζώης Κυριακούλης*. Κατήγετο ἐξ Ἀργυροκάστρου, ὅπου ἐγεννήθη φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Καθ' ὃν χρόνον ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, εἰργάζετο ἐν Σμύρνῃ, ὅπόθεν ἀπεσώθη εἰς τὴν νῆσον Πάρον, ὅπου ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκ Πάρου τῷ 1822, παραλαβὼν 30 Παρίους, κατέπλευσεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖθεν ἀπεστάλη εἰς Κρήτην, ὁ δὲ ἁρμοστὴς Τομπάζης διώρισεν αὐτὸν πρωτοκαπιτάνιον τῶν ἐκεῖ συγκεντρωθέντων ἑλληνοαλβανικῶν σωμάτων. Τῷ 1824 προήχθη εἰς χιλίαρχον, ὅτε καὶ συνετάγη τῷ Θεοδώρῳ Κολοκοτρώνῃ. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς καὶ μέχρι τοῦ 1827, ἔχων 200 ἄνδρας, ἐμάχετο κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ. Ἐπανακάμψας αὖθις εἰς Κρήτην τῷ 1828 καὶ συμπολεμῶν τῷ ὁπλαρχηγῷ Χατζημιχάλη, ἔπεσεν ἐν Φραγκοκαστέλλῳ τῇ 18ῃ Μαΐου τοῦ 1828, φονευθέντος καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Χατζημιχάλη Νταλιάνη. Τ. Ε. Ε.

Πολυχρονιάδης, *Κωνσταντῖνος Δ.* Νομικός, γεννηθεὶς ἐν Αἰγίῳ τῷ 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις καὶ διετέλεσε δικηγόρος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τοῖς μικτοῖς δικαστηρίοις. Εἶτα διωρίσθη ὑφηγητὴς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, κατὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 διετέλεσε σύμβουλος παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης διωρίσθη πρῶτος Ἕλλην νομάρχης αὐτῆς. Κατόπιν διωρίσθη νομάρχης εἰς Ἄρταν, Σπάρτην καὶ Κεφαλληνίαν, μεθ' ὃ προσελήφθη ὡς τμηματάρχης διευθύνων τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, δυνάμει εἰδικοῦ νόμου. Βραδύτερον διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς

Digitized by Google

συντάξεως διοικητικῶν κωδίκων καὶ ἀποκεντρώσεως, τῷ δὲ 1919 ἀπεστάλη εἰς Αἴγυπτον ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος παρὰ τῇ αἰγυπτιακῇ κυβερνήσει. Τῷ 1922 διετέλεσε γενικὸς διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου ἐπὶ κυβερνήσεως Κροκιδᾶ καὶ ἀπὸ τοῦ 1923 διατελεῖ καθηγητὴς τοῦ δημοσίου δικαίου εἰς τὴν ἀνωτάτην σχολὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν. Εἶναι ἐπίσης μέλος τοῦ οἰκονομικοῦ συμβουλίου τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τῆς δημοσιογραφικῆς σχολῆς, ἐν ᾗ ἐδίδαξε πολιτικὴν ἱστορίαν. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας» (μελέτη περὶ συγκριτικῆς νομοθεσίας, τόμ. 2, 1911), «Μελέτη περὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἀνακτηθεισῶν χωρῶν τῆς Μακεδονίας» (1913), «Διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις (1914), «Περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων» (μελέτη περὶ συγκριτικῆς νομοθεσίας, τόμ. 2, 1915), διαφόρους μελέτας καὶ διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Πολυχρονιάδης,** ***Σπυρίδων.*** Διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1880. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς ἀκόλουθος τῷ 1903. Τῷ 1925 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Βελιγραδίῳ, ὁπόθεν τῷ 1929 μετετέθη ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα εἰς Ἄγκυραν.

Πολυχρονίδης, ***Πολυχρόνης.*** Κρὴς πολιτευτής, γεννηθεὶς τῷ 1885. Σπουδάσας τὰς ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Χανίοις καὶ τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις, ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐν Χανίοις. Μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων διωρίσθη γραμματεὺς νομαρχίας Χανίων, γενόμενος ἐντὸς πενταετίας διευθυντὴς α΄ τάξεως. Τῷ 1918 διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τῆς γενικῆς διοικήσεως Κρήτης, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1920, διετέλεσε δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπὶ μακρὸν ἀναπληρωτὴς τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 τῷ ἀνετέθη ἡ προσωρινὴ διακυβέρνησις τῆς νήσου. Ἐπὶ κυβερνήσεως Κροκιδᾶ ἀνέλαβε καθήκοντα γενικοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1923. Κατελθὼν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1923 ἐξελέγη βουλευτής. Ἀπέθανεν ἐν Χανίοις τῷ 1930. —Ω.

πολυχρονίζω· καθίσταμαι πολυχρόνιος, διαρκῶ πολύ, χρονίζω.

πολυχρόνιον (τὸ) *[Λειτουργ.]*. Καλεῖται κυρίως τὸ ὑπὲρ τῆς μακροημερεύσεως τῶν ἡγεμόνων εὐχετήριον, τὸ ψαλλόμενον ἐν τῷ ναῷ ὑπὸ τῶν ψαλτῶν. Τύποι πολυχρονίου τῶν Βυζαντινῶν διεσώθησαν ἐν τῷ περὶ Ὀφφικιαλίων τῷ ἀποδιδομένῳ εἰς τὸν Κωδινὸν (κεφ. VI, Migne 157, 64) οἱ ἑξῆς: «Πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη»· καὶ «Πολυχρόνιον ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὴν θεοπρόβλητον, θεόστεπτον καὶ θεοφρούρητον κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σας εἰς πολλὰ ἔτη». Ὁ τύπος, ὁ κρατήσας ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας, εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Πολυχρόνιον ποιῆσαι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν εὐσεβέστατον (ἢ θεοσεβέστατον καὶ φιλόχριστον, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο περὶ ἀλλοδόξου βασιλέως) βασιλέα ἡμῶν.... σὺν τῇ εὐσεβεστάτῃ βασιλίσσῃ ἡμῶν.... καὶ τῷ εὐσεβεστάτῳ διαδόχῳ αὐτῶν.... Κύριε φύλαττε αὐτοὺς εἰς πολλὰ ἔτη, εἰς πολλὰ ἔτη, εἰς πολλὰ ἔτη». Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Βυζαντινοῖς τὸ πολυχρόνιον ἐψάλλετο μᾶλλον κατὰ τὸ τέλος τῶν ἀκολουθιῶν ἢ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἐν Ἑλλάδι δὲ ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀποστόλου.

Εἶδος πολυχρονίου εἶναι καὶ ἡ λεγομένη *φήμη τῶν ἀρχιερέων*, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀποστόλου καὶ ἐφ' ὅσον ἱερουργεῖ ὁ πολυχρονιζόμενος ἱεράρχης ψαλλομένη. Ὁ τύπος αὐτῆς εἶναι «(Τάδε) τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου τῆς ἁγιωτάτης Μητροπόλεως.... πολλὰ τὰ ἔτη». Πολυχρονισμὸς εἶναι καὶ ὁ κατὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας πρὸς τιμὴν ἱερουργοῦντος ἱεράρχου ψαλλόμενος κατὰ τὸν ἑξῆς τύπον: «Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν, Κύριε, φύλαττε· εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα, εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα, εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα». Ὁ τελευταῖος οὗτος πολυχρονισμὸς «εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα» ἐπαναλαμβάνεται καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας, καθ' ἃς στιγμὰς ὁ ἱερουργῶν ἀρχιερεὺς εὐλογεῖ τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Π. Ν. Τ.

πολυχρόνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐπὶ πολὺν χρόνον διαρκῶν, μακροχρόνιος, ἀντίθ. *ὀλιγοχρόνιος*: «πολυχρόνιος διαμονή»· || μακρόβιος.

Πολυχρόνιος, ἐπίσκοπος ***Ἀπαμείας.*** Κατήγετο ἐκ Συρίας καὶ ἦτο ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἀκολουθῇ αὐτῷ κατὰ τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν τὴν ἁγίαν Γραφήν· οὗτος ἦτο ὀπαδὸς τῆς ἱστορικῆς καὶ γραμματικῆς, εἶναι δὲ ἐπίσημος διὰ τὰ ἑρμηνευτικὰ αὐτοῦ ἔργα εἰς βιβλία τινὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν τεμαχίοις μόνον σῳζόμενα· ὁ Θεοδώρητος ἐπαινεῖ αὐτὸν διὰ τὴν χάριν τοῦ λόγου καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ βίου. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας ἐγένετο τῷ 428. † Η. Φ. Β.

—**Πολυχρόνιος** ***ὁ Θρᾷξ.*** Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἀγχαριῷ τῆς Θράκης τῷ 1752. Ἐννεαετὴς ἀπεστάλη εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενεῖς του, ὅπου ἐκπαιδευθεὶς ἀπεστάλη τῷ 1768 εἰς Ἰάσιον πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του καὶ διήκουσε θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν παρὰ τῷ Γεωργίῳ Κρητικῷ. Μετὰ πενταετίαν μετέβη εἰς Λειψίαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν γερμανικήν, λατινικήν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικήν. Μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἤρξατο φοιτῶν εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἰατρικῆς, φιλοσοφίας καὶ φυσικῆς πειραματικῆς τῶν διασημοτέρων τότε καθηγητῶν. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1781, ἐγκατεστάθη εἰς Βιέννην, ὅπου μετήρχετο τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐνησχολεῖτο εἰς διαφόρους μελέτας. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1804. Συνέγραψε δὲ τὰ ἑξῆς: «Ἱερὸν ἀπάνθισμα», περιέχον 104 ἱστορίας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Ἰωάννου Hübner, ποιήματα, ἓν τῶν ὁποίων «Galenus adversum Vesalium defenditur» (ἐν Λειψίᾳ τῷ 1777), «De febre Graecis epidemiae» (ἐν Λειψίᾳ 1778), «Περὶ τοῦ πόσον ἡ δύναμις τοῦ ἀέρος βοηθεῖ εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος» (ἐν Λειψίᾳ 1778), «Περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ κινναβάρεως». Λ. Θ. Σ.

πολυχρονιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πολυχρόνιον, μακροχρονιότης, μακροβιότης.

πολύχρονος, *—η, —ο* (δημοτ.)· ἐπὶ εὐχῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ ζῶν πολλὰ ἔτη, καὶ *πολυχρονεμένος*.

—*[Λαογρ.]* Ἐν Μάνῃ *πολύχρονη* προσαγορεύεται ἡ χηρεύουσα γυνή, ἐνῷ ἐπὶ τῶν ἐχουσῶν τοὺς συζύγους των λέγεται τὸ *χαιράμενη*. Γ. Δ. Μ.

Πολυχρόνου ***μετόχιον*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κασσανδρινοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 305.

πολύχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· πολυχρώματος, πολύχρωμος.

πολύχρυσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολὺν χρυσὸν ἢ πολὺ χρυσίον, πολὺν πλοῦτον, βαθύπλουτος: «πολύχρυσος Πρίαμος», «πολύχρυσοι Μυκῆναι».

πολυχρωϊσμὸς (ὁ) (Polychroisme) *[Κρυσταλλ.]*. Ὅρος τῆς ὀπτικῆς κρυσταλλογραφίας συνώνυμος τοῦ *πλεοχρωϊσμοῦ* (βλ. λ.).

πολυχρώματος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ χρώματα, πολύχρωμος.

πολυχρωματοφιλία, ἡ ***πολυχρωμία.*** Ἐὰν χρωματίσωμεν ξηρὰ παρασκευάσματα αἵματος, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια χρωματίζονται καλύτερον διὰ τῶν ὀξίνων χρωστικῶν. Ἡ χρωστικότης τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἶναι τόσον μεγαλυτέρα ὅσον περισσοτέρα εἶναι ἡ αἱμοσφαιρίνη ἣν περιέχουσιν. Εἰς τὰς νόσους, καθ' ἃς ἡ ἐν ἑκάστῳ αἱμοσφαιρίῳ περιεχομένη αἱμοσφαιρίνη εἶναι ἠλαττωμένη, τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια χρωματίζονται ἀσθενέστερον. Ὅταν δὲ ἡ ἐλάττωσις αὐτῆς εἶναι μεγάλη, χρωματίζεται μόνον ἡ περιφέρεια αὐτῶν, ἥτις εἶναι παχυτέρα. Αἱ χρωστικαὶ αὗται διαταραχαὶ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἶναι λίαν ἔντονοι εἰς τὰς ἀναιμίας. Κατὰ ταύτας τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια οὐ μόνον ἀπόλλυσι τὴν ὁμοιογένειαν αὐτῶν παρουσιάζοντα ὄψιν κοκκιώδη, ἀλλὰ καὶ ἀποκτῶσι ποιάν τινα χημικὴν σχέσιν πρὸς τὰς βασικὰς χρωστικάς. Ἐὰν χρωματίσωμεν τότε τὰ αἱμοσφαίρια ταῦτα διὰ συνδεδυασμένων χρωστικῶν, π. χ. ἐωσίνης καὶ κυανοῦ ἢ ἐωσίνης καὶ αἱματεΐνης, Giemsa, May-geünwald κτλ., θὰ ἴδωμεν ὅτι ταῦτα λαμβάνουσι χροιὰν ὑποκύανον ἢ ὑποϊώδη, ὅπερ εἶναι ἔνδειξις ὅτι ἡ ὀξινοφιλία αὐτῶν ἠλαττώθη.

Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη, ἥτις περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ehrlich ὡς *ἀναιμικὴ ἐκφύλωσις*, ἐκλήθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ Gabritchwsky *πολυχρωματοφιλία* ἢ *πολυχρωμία*. Κατὰ τὸν Ehrlich, αὕτη ὀφείλεται εἰς νέκρωσιν τοῦ κυτταρικοῦ στρώματος. Ἐν τούτοις εἴς τινας περιπτώσεις πρόκειται πιθανῶς περὶ νέων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ν. Α. Μ.

πολυχρωμία (ἡ)· πολλὰ ὁμοῦ χρώματα, ποικιλία χρωμάτων.

— *[Γραφ. Τέχν.]* Ὁ ὅρος *πολυχρωμία* καθιερώθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἀρχαιολόγων πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χρωματισμοῦ τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι, λαμβάνοντες τὴν φύσιν ὡς πρότυπον, ἀπεμιμοῦντο εἰς τὰ δημιουργήματά των καὶ τὸν φυσικὸν χρωματισμόν. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς ἀνευρίσκομεν λείψανα χρωματισμοῦ ἐν τριγλύφοις, μετόπαις, ζῳφόροις, κιονοκράνοις κλπ., ἐπὶ δὲ τῶν ἀγαλμάτων ἐδηλοῦντο διὰ χρώματος οὐ μόνον τὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ καὶ ἡ κόμη καὶ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος ἢ ἐξαρτήματα τῆς ἐνδυμασίας, πολλάκις δὲ καὶ ὅλον τὸ σῶμα τῶν εἰκονιζομένων ἀτόμων. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τὰ ἀνάγλυφα. Ἦτο δ' ἐξαιρέτως ἁρμονικὸς καὶ καλαίσθητος ὁ χρωματισμὸς οὗτος, ἔτι δὲ στερεώτατος, διότι ἐγίνετο χρῆσις τῆς ἐγκαυστικῆς μεθόδου, δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ μὲν κηρός, ὁ ἐνυπάρχων εἰς τὰ χρώματα, εἰσέδυεν εἰς τοὺς πόρους τοῦ μαρμάρου, αἱ δὲ χρωστικαὶ οὐσίαι ἐστερεώνοντο διὰ τοῦ πυρός. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ πολυχρωμία ἦτο ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς συνόλης ἀρχαίας τέχνης· ἂν δὲ δὲν ἐγένετο εὐρεῖα χρῆσις ταύτης κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ καλλιτέχναι τῶν κατὰ καὶ μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν χρόνων, εὑρίσκοντες ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα ἀποκεχρωματισμένα ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὑγρασίας, οὐδόλως ὑπωπτεύθησαν τὴν ὕπαρξιν τῆς πολυχρωμίας. Τὴν γενικότητα, ἐν τούτοις, ταύτης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ χαλκοπλάσται ἀνεμίγνυον τὸν χαλκὸν μετ' ἀργύρου ἢ ἔστιλβον τοῦτον κατὰ τόπους καταλλήλως, ὥστε νὰ διακόπτεται ἡ χρωματικὴ μονοτονία τοῦ μετάλλου. Τὴν χρωματικὴν μονοτονίαν τῆς χρησιμοποιουμένης ὕλης διέκοπτον πολλάκις οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι καὶ διὰ τῆς ἐνθέσεως ποικίλων ὑλῶν, ὡς π. χ. ἡ ἐν ταῖς κοιλότησι τῶν ὀφθαλμῶν τοποθέτησις τεμαχίων ὀρείας κρυστάλλου ἢ ἄλλης ὑελώδους μάζης ἢ καὶ στιλβόντων λίθων πρὸς ἀπόδοσιν τῆς λάμψεως τοῦ βλέμματος. Ἀρχαιότατα δείγματα πολυχρωμίας ἀπαντῶσιν εἰς τὰς καλουμένας κόρας τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Θαυμασίαν γάνωσιν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ τραχήλου εὑρίσκομεν εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 674 κόρην τοῦ μουσείου τούτου, ἴχνη δὲ ῥοδίνου χρώματος διατηροῦνται ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς ὀνομαζομένης «Petite boudeuse». Ι. Μ. Π.

πολύχρωμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ χρώματα, πολυχρώματος, πολύχρους.

πολύχρωσις (ἡ) (Polychrosis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τορτριχιδῶν*. Τὸ εἶδος Polychrosis (Eudemis) botrana (βλ. λ. *εὐδημίς*) ἐπιφέρει μεγίστας ζημίας εἰς τὰς ἀμπέλους ἐν Εὐρώπῃ, Δ. Ἀσίᾳ καὶ Β. Ἀφρικῇ, τὸ δὲ εἶδος Polychromis viteana, ἐλάχιστα ἀπέχον μορφολογικῶς τοῦ προηγουμένου, συμπεριφέρεται ὁμοίως ἐν Β. Ἀμερικῇ. Αἱ νύμφαι τοῦ τελευταίου εἴδους δὲν διαχειμάζουν, ὡς αἱ τοῦ πρώτου, ὑπὸ τοὺς παλαιοὺς φλοιοὺς τῶν κλημάτων, ἀλλὰ ὑπὸ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φύλλα. Ἡ καταπολέμησίς της εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν τῆς Polychrosis botrana. Ε. Τ. Ε.

πολυψήφιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ πολλῶν ψηφίων ἀποτελούμενος: «πολυψήφιος ἀριθμός».

πολυώδυνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολλὰς ὀδύνας ἐπιφέρων, ὀδυνηρός: «πολυώδυνος νόσος».

πολυωνυμία (ἡ)· τὸ νὰ ἔχῃ τις πολλὰ ὀνόματα.

πολυώνυμον (τὸ) *[Μαθημ.]*. Ἐν τῇ Ἀλγέβρᾳ λέγεται οὕτω παράστασις ἀριθμῶν (ὡρισμένων ἢ μή), ἐφ' ὧν συμβολίζονται πράξεις προσθέσεως, ἀφαιρέσεως, πολλαπλασιασμοῦ, διαιρέσεως καὶ ὑψώσεως εἰς δύναμιν μὲ φυσικὸν ἐκθέτην, ἐξ ὧν πράξεων δέον νὰ ὑπάρχωσιν ἀπαραιτήτως αἱ δύο πρῶται ἢ τοὐλάχιστον ἡ μία ἐξ αὐτῶν. Ἡ παράστασις:

$$3\alpha^2 + 5xy - 3\frac{\alpha}{\beta} + 7x$$

λέγεται πολυώνυμον, διότι, πλὴν τῶν μνημονευθεισῶν πράξεων, δὲν συμβολίζεται ἐν αὐτῇ ἄλλη (ὡς π. χ. ἐξαγωγὴ ῥίζης, εὕρεσις λογαρίθμου κλπ.) καὶ ὑπάρχει ἐν αὐτῇ συμβολιζομένη ἡ πρόσθεσις (καὶ ἡ ἀφαίρεσις).

Οὕτω τὸ πολυώνυμον δύναται νὰ νοηθῇ ὡς ἄθροισμα (ἢ διαφορὰ) μονωνύμων (δηλαδὴ παραστάσεων, ἐν αἷς μόνον πολλαπλασιασμός, διαίρεσις καὶ ὕψωσις εἰς δύναμιν φυσικοῦ ἐκθέτου σημειοῦνται). Τὸ ἄνω πολυώνυμον εἶναι ἄθροισμα τῶν

μονωνύμων $3\alpha^2$, $5xy$, $\left(-3\frac{\alpha}{\beta}\right)$, $7x$

ἢ ἄθροισμα τῶν θετικῶν $3\alpha^2$, $5xy$, $7x$

ἀφ' ὧν ἀφαιρεῖται ὁ $3\frac{\alpha}{\beta}$

Ἕκαστον τῶν μονωνύμων, ὧν εἶναι ἄθροισμα τὸ πολυώνυμον, λέγεται ὅρος τοῦ πολυωνύμου, οἱ δ' ἀριθμητικοὶ συντελεσταὶ τῶν ὅρων συντελεσταὶ τοῦ πολυωνύμου. Ἐὰν οἱ ὅροι, πάντες, τοῦ πολυωνύμου εἶναι ἀκέραιοι, τὸ πολυώνυμον λέγεται *ἀκέραιον*. Παρατηρητέον ὅτι ἡ ἀκεραιότης τοῦ πολυωνύμου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἀριθμητικοὺς συντελεστὰς αὐτοῦ, οἵτινες δύνανται νὰ εἶναι οἱοιδήποτε (κλασματικοί, ἀσύμμετροι κλπ.)· τὸ πολυώνυμον

$$\frac{5}{3}x + \alpha\sqrt{2}$$

λέγεται ἀκέραιον, καίτοι ἔχει συντελεστὰς μὴ ἀκεραίους.

Πολυώνυμον δυνατὸν νὰ εἶναι ἀκέραιον ὡς πρός τινα γράμματα μόνον, οὐχὶ δὲ ὡς πρὸς πάντα. Οὕτω τὸ πολυώνυμον

$$\alpha x^2 + \frac{\alpha}{\beta}xy + \frac{\alpha}{\beta\gamma}y$$

Digitized by Google

εἶναι ἀκέραιον ὡς πρὸς μόνα τὰ γράμματα x καὶ y (διότι δὲν συμβολίζεται διαίρεσις δι' αὐτῶν).

Βαθμὸς ἀκεραίου πολυωνύμου ὡς πρὸς γράμματά τινα λέγεται ὁ μεγαλύτερος τῶν βαθμῶν τῶν ὅρων του ὡς πρὸς τὰ γραμματα ταῦτα. Οὕτω βαθμὸς τοῦ πολυωνύμου τοῦ παραδείγματος εἶναι ὁ 2 διότι ὁ μέγιστος βαθμὸς τῶν ὅρων του εἶναι ὁ τοῦ $\frac{\beta}{\alpha}xy$, ὅστις εἶναι 2 ὡς πρὸς x καὶ y, ἢ καὶ ὁ τοῦ αx^2.

Τὰ ἀκέραια πολυώνυμα ὡς πρὸς γράμματά τινα γράφονται συνήθως κατὰ τάξιν τοιαύτην, ὥστε οἱ μεγαλυτέρου βαθμοῦ ὅροι νὰ προηγῶνται (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ) τῶν μικροτέρου τοιούτου.

Ἐὰν τὸ ἀκέραιον πολυώνυμον εἶναι ἑνὸς γράμματος τοιοῦτον, τότε ὁ βαθμός του εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐκθέτης τοῦ γράμματος τούτου καὶ ἡ συνήθης γραφή του εἶναι ἡ ἑξῆς:

$$\alpha x^5+\beta x^4+\gamma x^3+\delta x^2+\varepsilon x+\zeta$$

Ὑπὸ τοιαύτην γραφὴν τὸ ἀκέραιον πολυώνυμον λέγεται «διατεταγμένον κατὰ τὰς κατιούσας δυνάμεις» τοῦ γράμματος x.

Εἴς τινας περιπτώσεις μεταχειρίζονται καὶ τὴν ἀντίθετον διάταξιν γραφῆς, τὴν κατὰ τὰς ἀνιούσας δυνάμεις: $\zeta+\varepsilon x+\delta x^2+\gamma x^3+\beta x^4+\alpha x^5$. Ἀκέραιον πολυώνυμον μιᾶς μεταβλητῆς (ἑνὸς γράμματος) λέγεται διαιρετὸν δι' ἄλλου, ἐὰν τὸ πηλίκον τῆς διὰ τούτου διαιρέσεως τοῦ πρώτου εἶναι ἀκέραιον. Εἰς τὰ πολυώνυμα ἡ διαιρετότης δὲν ἀπαιτεῖ ὅπως καὶ οἱ συντελεσταὶ τοῦ διαιρετοῦ πολυωνύμου εἶναι διαιρετοὶ διὰ τῶν συντελεστῶν τοῦ διαιρέτου, διότι τὸ πηλίκον, καὶ ἂν ἔχῃ συντελεστὰς κλασματικοὺς ἢ καὶ ἄλλους ἀριθμούς, ἐξακολουθεῖ νὰ λέγεται ἀκέραιον. Παράδειγμα, τὸ πολυώνυμον $7x^3+12x^2+2x-3$, ὅπερ εἶναι διαιρετὸν διὰ τοῦ $14x^2+10x-6$ (καίτοι ἐν τῇ διαιρέσει δὲν εὑρίσκονται ἀκέραια πηλίκα τῶν συντελεστῶν)· διότι εἶναι:

$$[7x^3+12x^2+2x-3] : (14x^2+10x-6)=\frac{1}{2}x+\frac{1}{2}$$

Τὸ ἀκέραιον πολυώνυμον μιᾶς μεταβλητῆς x, ἐὰν οἱ συντελεσταὶ αὐτοῦ εἶναι φυσικοὶ ἀριθμοί, ἔχει τιμήν, διὰ πᾶσαν τιμὴν τοῦ x ἀκεραίαν θετικὴν μεγαλυτέραν τῶν συντελεστῶν του, ἀριθμὸν φυσικόν, δυνάμενον συμβολικῶς νὰ γραφῇ διὰ μόνον τῶν συντελεστῶν, κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν καὶ κατὰ τὴν μέθοδον τῆς γραφῆς τῶν πολυψηφίων φυσικῶν ἀριθμῶν, εἰς πᾶν σύστημα ἀριθμήσεως βάσεως x. Οὕτω τὸ πολυώνυμον:

$$5x^4+3x^3+4x^2+x+3$$

ἔχει τιμὴν τὸν ἀριθμὸν 53413, τὸν γεγραμμένον εἰς σύστημα ἀριθμήσεως βάσεως x, μεγαλυτέρας τοῦ 5. Ὥστε εἰς τὸ σύστημα τὸ σύνηθες τῆς δεκαδικῆς ἀριθμήσεως πᾶς πολυψήφιος ἀριθμὸς εἶναι τιμὴ ἀκεραίου πολυωνύμου, μὲ ἀκεραίους θετικοὺς συντελεστάς, τοῦ 10. Π. χ. εἶναι:

$$1236=1.10^3+2.10^2+3.10+6$$

Ρίζα ἀκεραίου πολυωνύμου, μιᾶς μεταβλητῆς x, F(x) πᾶσα ρίζα τῆς ἐξισώσεως

$$F(x)=0$$

Πᾶν ἀκέραιον πολυώνυμον μιᾶς μεταβλητῆς μὲ πραγματικοὺς συντελεστὰς ἔχει ρίζας, καὶ δὴ τόσας ὅσος εἶναι ὁ βαθμός του εἰς τὸ σύστημα τῶν μιγάδων ἀριθμῶν.

Π.χ. τὸ πολυώνυμον

$$x^3-2x+4$$

ἔχει τὰς ἑξῆς τρεῖς ρίζας:

$$-2,(1+i) \text{ καὶ } (1-i)$$

Τῆς σπουδαίας ταύτης ἰδιότητος τῆς ὑπάρξεως ριζῶν τῶν ἀκεραίων πολυωνύμων μιᾶς μεταβλητῆς ἔδωκεν ὁ Gauss τρεῖς διαφόρους ἀποδείξεις, ὧν μίαν διὰ τῆς ἰδιότητος τῆς ὁλοκληρώσεως εἰς τὰ διπλᾶ ὁλοκληρώματα, καθ' ἣν ἡ τάξις τῆς ὁλοκληρώσεως (ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας) εἶναι ἀδιάφορος διὰ τὸ ἐξαγόμενον.

Ἐὰν ἀκέραιον πολυώνυμον μηδενίζηται διὰ περισσοτέρας τοῦ βαθμοῦ του τιμὰς τοῦ x, τότε τὸ πολυώνυμον θὰ εἶναι ἐκ ταυτότητος ἴσον τῷ μηδενί. Ἡ ἰδιότης αὕτη εἶναι χρήσιμος, καθόσον ἐξ αὐτῆς συνάγονται σχέσεις τῶν συντελεστῶν τοῦ πολυωνύμου, ὅταν οὗτοι εἶναι ἀόριστοι παράμετροι.

Πᾶν ἀκέραιον πολυώνυμον μιᾶς μεταβλητῆς βαθμοῦ μ ἀναλύεται εἰς μ πρωτοβαθμίους παράγοντας, πρὸς τὸ γινόμενον τῶν ὁποίων ἰσοῦται ἐκ ταυτότητος (διὰ πᾶσαν τιμὴν τοῦ x).

Ἤτοι ἂν ἔχωμεν τὸ ἀκέραιον πολυώνυμον $\alpha_0x^\mu+\alpha_1x^{\mu-1}+..+\alpha_\mu$, ἔνθα α συντελεσταί, θὰ εἶναι:

$$\alpha_0x^\mu+\alpha_1x^{\mu-1}+...+\alpha_\mu=\alpha_0(x-\rho_1)(x-\rho_2)...(x-\rho_\mu)$$

ὅπου $\rho_1, \rho_2..\rho_\mu$ αἱ μ ρίζαι τοῦ πολυωνύμου.

Κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἀνωτέρω, πᾶν ἀκέραιον πολυώνυμον δύο ἢ περισσοτέρων μεταβλητῶν δὲν ἀναλύεται ἐν γένει εἰς γινόμενον πρωτοβαθμίων παραγόντων. Παραδείγματα:

Τὸ ἀκέραιον πολυώνυμον τῶν δύο μεταβλητῶν x,y

$$2y^3-2x^2y+y^2-x^2$$

ἀναλύεται εἰς τὸ γινόμενον πρωτοβαθμίων παραγόντων (x—y) (x+y) (2y+1), ἐνῷ τὸ πολυώνυμον x^2-2y+1 δὲν ἀναλύεται εἰς τοιούτους· καθόσον τοῦτο ἰσοῦται

$$x^2-2y+1=(x-y-\sqrt{y^2-1})\,(x-y+\sqrt{y^2-1})$$

οἱ παράγοντες ὅμως τοῦ δευτέρου μέλους δὲν εἶναι ἀκέραια πολυώνυμα ὡς πρὸς x καὶ y.

Τὰ μὴ ἀναλυόμενα πολυώνυμα λέγονται *ἀνάγωγα*.

Ν. Γ.

πολυώνυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πολὺ ὠνομασμένος, ὀνομαστός, περίφημος· || ὁ ἔχων πολλὰ ὀνόματα.

πολυωπία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Τὸ βλέπειν ἓν ἀντικείμενον πολλαπλοῦν, ἐξ οὗ καὶ *διπλωπία, τριπλωπία* (βλ. λ.) κτλ. Καὶ πρακειμένου μὲν περὶ διπλωπίας ὁ ὅρος εὐχρηστεῖ κατὰ κανόνα, ὁσάκις βλέπει τις διπλᾶ διὰ τῶν δύο ὀφθαλμῶν, προκειμένου δὲ περὶ μονοφθάλμου διπλωπίας ἢ τριπλωπίας κτλ., ὁ καθιερωμένος ὅρος εἶναι ὁ τῆς πολυωπίας. Ἡ πολυωπία παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἀρχομένους κατσρράκτας, ὁσάκις στρώματά τινα τοῦ φακοῦ διαφόρως διαθλῶντα τὰς δι' αὐτῶν διερχομένας ἀκτῖνας παράγουσι πολλαπλᾶ εἴδωλα. Ἐπίσης παρατηρεῖται εἰς ἀνωμαλίας τῆς προσαρμογῆς, εἰς τὸν κερατόκωνον, εἰς τὴν πολυκορίαν κτλ. *Πολυωπία (πολυοψία)* ὀνομάζεται ἐπίσης τὸ ἔχειν πλειόνας τῶν δύο ὀφθαλμῶν (πολυοφθαλμία). Εἰς τὴν μυθολογίαν λ. χ. ὁ Ζεὺς ὀνομάζεται τριόφθαλμος, ὡς ἔχων τρεῖς ὀφθαλμούς, ὧν ἕκαστος ἔβλεπεν ὁ μὲν τὰ ἐπουράνια, ὁ δὲ τὰ ἐπίγεια καὶ ὁ τρίτος τὰ ὑποχθόνια. Ἐν τῇ ἰατρικῇ ἡ πολυωπία παρατηρεῖται εἰς τέρατα· οὕτω παρετηρήθη νεογνὸν ἀνθρώπου φέρον τρεῖς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ μιᾶς κεφαλῆς ἢ τέσσαρας ἐπὶ δύο κεφαλῶν. Ἐν τῇ ζῳολογίᾳ ἀναγράφονται ζῷα, ἅτινα φυσιολογικῶς ἔχουσι καὶ τρίτον ὀφθαλμόν, ὑποτυπώδη, κείμενον εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπικαλυπτόμενον ὑπὸ λεπτοῦ δέρματος. Οἱ τοιοῦτοι ὀφθαλμοὶ ὀνομάζονται οἱ μὲν *βρεγματικοὶ* (parietal), ὡς οἱ τῶν ρυγχοκεφάλων (σαυροειδεῖς), οἱ δὲ *κωναριακοὶ* (pinéal) καὶ περιγράφονται εἴς τινα εἴδη ἰχθύων (lamproie). Α. Γ.

πολφεκτομὴ (ἡ). Ὁ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ *πολφοῦ*.

πολφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν *πολφόν*.

— *πολφικὸς θάλαμος*. Ἡ εἰς τὸ κέντρον τῆς μύλης τοῦ ὀδόντος εὑρισκομένη κοιλότης, ἥτις περιλαμβάνει τὸν πολφόν. Ὁ πολφικὸς θάλαμος ἔχει σχῆμα καὶ μέγεθος διάφορον, ἀναλόγως τοῦ σχήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ὀδόντων, ἀπολήγει δὲ πρὸς μὲν τὸ ἄνω μέρος τυφλῶς εἰς τόσας προεκβολὰς ἢ κέρατα τοῦ πολφοῦ ὅσα καὶ τὰ φύματα τοῦ ὀδόντος, πρὸς δὲ τὰ κάτω εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας ἀπολήξεις, ὅσαι καὶ αἱ ρίζαι τοῦ ὀδόντος, διὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνεῖ ὁ πολφὸς τοῦ ὀδόντος μετὰ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων. Ν. Γ. Π.

πολφῖτις (ἡ) *[Ὀδοντιατρ.]*. Φλεγμονὴ τοῦ πολφοῦ τοῦ ὀδόντος. Αὕτη δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε συνεπείᾳ ἐξωτερικῶν αἰτίων, οἷον τερηδόνος τοῦ ὀδόντος, ἢ μηχανικῆς φθορᾶς ἢ κατάγματος αὐτοῦ, εἴτε συνεπείᾳ ἐσωτερικῶν τοιούτων, οἷον ἔκ τινος ἀγγειοτροφικῆς τοῦ πολφοῦ διαταραχῆς ἢ ἐκ τιτανωτικῆς τοῦ πολφοῦ ἐξεργασίας.

Τὰ συμπτώματα τῆς ἐξωγενοῦς πολφίτιδος εἶναι πόνος παρατεταμένος καὶ ἄμεσος ἅμα τῇ ἐπαφῇ ψυχροῦ ἢ θερμοῦ ὕδατος, ἐρεθιστικῶν οὐσιῶν, οἷον σακχαρούχων, ὀξίνων, ἁλμυρῶν, καὶ ὅταν ἡ κατὰ βάθος κοιλότης τοῦ προσβεβλημένου ὀδόντος πιεσθῇ. Ὁ πόνος ἐπέρχεται μετὰ κρίσεως καὶ παροξυσμοῦ, ἐντοπίζεται εἰς τὸν πάσχοντα ὀδόντα καὶ συνοδεύεται ἐνίοτε ὑπὸ ἐλαφρᾶς ὀδοντοφατνιακῆς ἀρθρίτιδος. Τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὀξέος σταδίου τῆς νόσου εἶναι οἱ αὐτόματοι πόνοι καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐκμυζήσεως προκαλούμενοι τοιοῦτοι. Ἐνίοτε διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἐκμυζήσεως ἐπέρχεται ρῆξις ἀγγείων τινῶν τοῦ πολφοῦ καὶ αἱμορραγία, ἐξ ἧς ἀνακουφίζεται ὁ πάσχων.

Προϊούσης τῆς ἐξελίξεως τῆς νόσου ὁ πολφὸς περιπίπτει εἰς νέκρωσιν καὶ τέλος εἰς γαγγραινώδη κατάστασιν, ὁπότε τὰ ὑποκειμενικὰ συμπτώματα περιορίζονται εἰς ἀορίστους ἀκτινοβολοῦντας πόνους ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ τριδύμου νεύρου. Ὅταν δὲ ἡ πολφικὴ λοίμωξις διέλθῃ τὸ ἀκρορρίζιον τρῆμα πρὸς τὸ φατνίον, τότε ἐκδηλοῦνται ἐπώδυνοι φλεγμοναὶ καὶ συμφορήσεις τοῦ ὀδοντοφατνιακοῦ συνδέσμου, τεκμήριον ὀξείας λοιμώδους περιρριζίτιδος, ἢ κατά τινας ὀδοντοφατνιακῆς ἀρθρίτιδος ἢ κατ' ἄλλους περιοδοντίτιδος.

Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο στάδιον τῆς νόσου ἐμφανίζονται λαθραῖοι ὑπόκωφοι πόνοι, αἴσθημα μηκύνσεως τοῦ ὀδόντος ἕνεκα συμφορήσεως τοῦ συνδέσμου καὶ ὑπερευαισθησία αὐτοῦ τῇ ἐλαχίστῃ πιέσει, ἐλαφρὸς πυρετός, κ. ἄ. Ἡ ὀξεῖα ὀδοντοφατνιακὴ αὕτη λοίμωξις καθίσταται βαθμηδὸν χρονία καὶ χαρακτηρίζεται διὰ σχηματισμοῦ ἀκρορριζικῆς κύστεως ἢ κοκκιώματος ἢ ἀποστήματος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀκρορριζικῆς μοίρας, καταλήγοντος εἰς συρίγγιον. Ὁ πάσχων ὀδοὺς τῇ ἐπικρούσει αὐτοῦ ἢ πιέσει τῆς ὁμόρου οὐλικῆς μοίρας εἶναι εὐαίσθητος μετὰ αἰσθήσεως κινήσεως.

Ἐπὶ ἐλαφρᾶς πολφίτιδος δύναται διὰ τῶν καταπραϋντικῶν καὶ ἐλαφρῶν ἀντισηπτικῶν φαρμάκων νὰ θεραπευθῇ καὶ διασωθῇ ὁ πολφός. Ἐπὶ ὀξείας καὶ δὴ λοιμώδους πολφίτιδος ἐνδείκνυται ἡ διάνοιξις τοῦ πολφικοῦ θαλάμου, ἡ ἀναισθησία ἢ καυτηρίασις τοῦ πολφοῦ καὶ εἶτα ἐξαίρεσις αὐτοῦ. Ἐπὶ γαγγραινώδους δὲ πολφίτιδος ἀπαιτεῖται πλήρης ἐξάλειψις τῶν λοιμωδῶν στοιχείων ἐκ τοῦ πολφικοῦ θαλάμου καὶ ἐκ τῶν ριζικῶν σωλήνων, ἀποστείρωσις αὐτῶν καὶ ἔμφραξις. Σὺν τῇ θεραπείᾳ τῶν ριζικῶν σωλήνων ἐπιδιώκεται καὶ ἡ θεραπεία τῆς κύστεως ἢ ἀποστήματος ἢ συριγγίου τῶν οὔλων. Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

πολφοβελόνη (ἡ), ἢ ***πολφουλκός*** (ὁ). Βελόνη λεπτὴ μετὰ ἀκίδων, χρησιμοποιουμένη πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ πολφοῦ ἐκ τῶν ριζικῶν τῶν ὀδόντων σωλήνων. Ν. Γ. Π.

πολφὸς (ὁ)· ἀρχ., τριχοειδὲς ζυμαρικόν, ὁποῖον ὁ φιδὲς ἢ τὰ λεπτὰ μακαρόνια.

—*πολφὸς ὀδόντος*. Τὸ εἰς τὸν πολφικὸν θάλαμον κείμενον ἀγγειοβριθὲς ὄργανον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δικτύου λεπτῶν ἰνιδίων κυτταροειδῶν καὶ τῶν ὀδοντοβλαστῶν. Τὰ δ' αἱμοφόρα ἀγγεῖα τοῦ πολφοῦ διασπῶνται εἰς πολλὰ τριχοειδῆ τοιαῦτα καὶ κεῖνται κάτωθι τοῦ σώματος τῶν ὀδοντοβλαστῶν. Τὰ νευρικὰ ἰνίδια τοῦ πολφοῦ ὡσαύτως διασπῶνται εἰς πολλὰ λεπτότατα τοιαῦτα καὶ ἄλλα μὲν κεῖνται ὑπὸ τοὺς ὀδοντοβλάστας, ἄλλα δὲ ὑπερθεν αὐτῶν, εἰς δὲ τοὺς ριζικοὺς σωλῆνας ἀκολουθοῦσι τὴν διεύθυνσιν τῶν ριζῶν. Παρετηρήθησαν καὶ λεμφαγγεῖα ἐν τῷ πολφῷ. Οὕτως ὁ πολφὸς τοῦ ὀδόντος διὰ μὲν τῶν ὀδοντοβλαστῶν αὐτοῦ καταθέτει τὴν ὀδοντίνην οὐσίαν, διὰ τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων παρέχει τὴν θρέψιν εἰς τὸν ὀδόντα, διὰ δὲ τῶν νευρικῶν ἀπολήξεων παρέχει τὴν αἴσθησιν. Ὁ πολφὸς τοῦ ὀδόντος εἶναι λεπτεπίλεπτον ὄργανον, ὑπόκειται δ' ὡς ἐκ τούτου εἰς πλείστας διαταραχάς, προερχομένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων τοῦ ὀδόντος. Αἱ διαταραχαὶ δ' αὗται εἶναι αἱ συνήθως καλούμεναι νόσοι τοῦ πολφοῦ, ἡ δ' ἐκδήλωσις αὐτῶν παρέχεται διὰ τοῦ ἄλγους τοῦ ὀδόντος, τοῦ κοινῶς πονοδόντου ἢ ὀδονταλγίας καλουμένου. Αἱ διαταραχαὶ τοῦ πολφοῦ δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς ἀναγεννητικὰς καὶ εἰς νεκρωτικάς. Ἀναγεννητικαὶ μὲν καλοῦνται αἱ νόσοι ἐκεῖναι, καθ' ἃς συντελεῖται παραγωγὴ νέου ὀδοντικοῦ ἱστοῦ, νεκρωτικαὶ δὲ ἢ καταστρεπτικαὶ ἐκεῖναι, αἵτινες διὰ τῶν ὑποστρόφων αὐτῶν μεταβολῶν καταλήγουσιν εἰς τὴν νέκρωσιν τοῦ πολφοῦ· καὶ αἱ μὲν πρῶται εἶναι χρόνιαι, αἱ δὲ δεύτεραι ὀξεῖαι.

Αἱ ἀναγεννητικαὶ νόσοι τοῦ πολφοῦ διακρίνονται εἰς ἐκείνας, αἵτινες συμβαίνουσιν ἐντὸς τοῦ πολφικοῦ θαλάμου ἢ τῆς ρίζης τῶν ὀδόντων, ἐκτὸς ὅμως τοῦ σώματος τοῦ πολφοῦ, καὶ εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι συμβαίνουσιν ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ πολφοῦ. Καὶ αἱ μὲν πρῶται ἀποτελοῦσιν οὐσιαστικῶς διαφόρους ἐμφανίσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καταστάσεως, τουτέστι τοῦ σχηματισμοῦ δευτερογενοῦς ὀδοντίνης, αἱ δὲ δεύτεραι εἶναι ἐκφυλιστικαὶ καταστάσεις τοῦ πολφοῦ, ἐκδηλούμεναι ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τιτανωμάτων διαφόρων σχημάτων κομβοειδῶν, στρογγύλων, ἀτρακτοειδῶν κλπ.

Τὰ αἴτια τὰ προκαλοῦντα τὰς ἀναγεννητικὰς νόσους τοῦ πολφοῦ εἶναι οἱ διάφοροι ἐρεθισμοί, οἱ ὁποῖοι προξενοῦνται εἰς τοὺς ὀδόντας ὑπὸ διαφόρους τύπους, π.χ. συνεπείᾳ τερηδόνος ἢ ἀποτριβῆς τῆς ἀδαμαντίνης οὐσίας ἢ διαβρώσεως αὐτῆς, ἢ ἕνεκα συρρικνώσεως τῶν οὔλων καὶ ἀποκαλύψεως τῆς ρίζης τῶν ὀδόντων, ἢ ἕνεκα τοῦ εὐθερμαγωγοῦ ἢ ἐρεθιστικοῦ τῶν διαφόρων ἐμφρακτικῶν τῶν ὀδόντων ὑλικῶν κλπ.

Καὶ ἐὰν μὲν ὁ οὑτωσὶ προσγενόμενος ἐρεθισμὸς ἐπὶ τοῦ πολφοῦ τοῦ ὀδόντος εἶναι ἀσθενής, ἡ ἀναγεννητικὴ νόσος ἀποβαίνει εὐεργετικὴ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ πολφοῦ. Ἐὰν δὲ εἶναι ἔντονος, δύναται ν' ἀποβῇ καταστρεπτικὸς δι' αὐτήν. Ἡ θεραπεία τῶν τοιούτων καταστάσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἄρσεως τοῦ προκαλοῦντος τὸν ἐρεθισμὸν αἰτίου. Αἱ νεκρωτικαὶ νόσοι τοῦ πολφοῦ δυνατὸν νὰ λάβωσι καὶ χρονίαν μορφήν, ἐὰν συντρέξωσιν ὡρισμέναι πρὸς τοῦτο συνθῆκαι. Εἶναι δὲ αἱ νόσοι αὗται: ἡ ὑπεραιμία τοῦ πολφοῦ, ἧς τὰ αἴτια εἶναι διάφορα, π.χ. τερηδών, διάβρωσις, ἀποτριβὴ τῶν ὀδόντων, συρρίκνωσις τῶν οὔλων, μεταλλικὰ ἐμφρακτικὰ ὑλικά, κακὴ ἐφαρμογὴ χρυσῶν ὀδόντων, κακὴ ἄρθρωσις τῶν ὀδόντων, ἀπότομος πλῆξις ὀδόντος κλπ., ἀλλὰ καὶ διάφοροι νοσηραὶ καταστάσεις τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς π.χ. ἑλώδεις πυρετοί, σύφιλις, μητρίτιδες, κυστίτιδες κλπ. Ἄλλη ἐκδήλωσις τῶν νεκρωτικῶν νόσων τοῦ πολφοῦ εἶναι ἡ φλεγμονὴ αὐτοῦ ἢ *πολφῖτις* (βλ. λ.). Ἡ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν συναντωμένη ὀδοντικὴ νόσος εἶναι ἡ γάγγραινα τοῦ πολφοῦ, ἥτις εἶναι ἡ μετὰ τὴν νέκρωσιν αὐτοῦ, τῇ ἐνεργείᾳ τῶν μικροοργανισμῶν, ἐπιγενὴς ἀλλοίωσις τῆς χροιᾶς, τῆς συστάσεως καὶ τῆς ὀσμῆς αὐτοῦ. Ἡ θεραπεία τῆς γαγγραίνης τοῦ πολφοῦ ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ εἰσέτι ἀντικείμενον διαφόρων ἐπιστημονικῶν συζητήσεων καὶ

Digitized by Google

ἀντιλήψεων (πρβλ. *Ν. Γ. Παπαντωνοπούλου*, «Ὑγρὰ γάγγραινα τοῦ πολφοῦ» (1921). Ν. Γ. Π.

— **πολφὸς σπληνὸς** *[Ἀνατομ.]*. Οὐσία μαλθακή, ἥτις πληροῖ τὰς βροχίδας (διάκενα) τοῦ δικτύου τῶν ἰνωδῶν δοκίδων τοῦ σπληνὸς καὶ ἐμφανίζεταα ὑπὸ δύο παραλλαγάς, τὸν *λευκὸν* καὶ τὸν *ἐρυθρὸν πολφόν*, οἵτινες διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐ μόνον κατὰ τὴν χροιάν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σύστασιν. Ὁ μὲν λευκὸς ἀποτελεῖ τὰ *μαλπιγιανὰ* ἢ *σπληνικὰ σωμάτια* καὶ ἔχει ὁμοίαν τὴν κατασκευὴν πρὸς τοὺς λεμφαδένας καὶ τὰ λεμφοζίδια· ὁ δ' ἐρυθρὸς πολφός, διελαυνόμενος ὑπὸ τῶν ἐνδοπολφικῶν φλεβῶν, διαιρεῖται εἰς δέσμας ἢ δοκίδας, τὰς *πολφικὰς δοκίδας*, καὶ σύγκειται ἐξ ἐρειστικοῦ δικτύου καὶ ἐκ παντοίων κυττάρων, ἅτινα πληροῦσι τὰς βροχίδας τοῦ δικτύου καὶ ὧν τὰ μὲν πλείονα εἶναι λευκοκύτταρα, τὰ δὲ λοιπὰ αἱματοβλάσται, αἱμοπετάλια καὶ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Ι. Π.

πολφουλκὸς (ὁ)· βλ. λ. *πολφοβελόνη*.

Πόλχεμ, ἢ ***Πόλχαμμερ*** (Polhem, Polhammer), ***Χριστόφορος***. Σουηδὸς μηχανικὸς καὶ μαθηματικὸς (1661—1751). Τῷ 1690 ἐγένετο μηχανικὸς τῶν μεταλλείων, τῷ δὲ 1696 ἐκλήθη ὅπως βελτιώσῃ τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν μεταλλείων τοῦ Χάρτς ἐν Γερμανίᾳ. Τῷ 1718 ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος τῆς συνδεούσης τὴν Βαλτικὴν μὲ τὴν Βόρειον θάλασσαν. Τὸ ἔργον τοῦτο, διακοπὲν μετ' ὀλίγον καὶ ἐπιχειρηθὲν ἐκ νέου τῷ 1747, ἤχθη εἰς πέρας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ Πόλχεμ κατεσκεύασε πολλοὺς νέους τύπους ὑδραυλικῶν μηχανῶν, ἐφεῦρε νέους τρόπους διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν μεταλλευμάτων καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑψικαμίνων κλπ. Διετέλεσε μέλος τῆς σουηδικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῆς ὁποίας ἐξελέγη πρόεδρος τῷ 1744. Ἔγραψε: «Cogitationes mathematicae» (1714), «Duae mensurae novae» (1725), «De nova sua igni theoria» (1730) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

πολῶ (*—όω*)· ὑποβάλλω εἰς πόλωσιν, μεταβάλλω τὴν ἰδιότητα φωτεινῶν ἀκτίνων.

πολωνέζα (ἡ) (γαλλ. polonaise, ἰταλ. polacca). Πολωνικὸς χορὸς εἰς 3/4, ρυθμικῆς ἀγωγῆς ἄλλοτε βραδείας μέχρι τοῦ ἀντάντε καὶ ἄλλοτε ὀλίγον τι γοργοτέρας, ὥσπερ ὁ ρυθμὸς τοῦ ἐμβατηρίου. Ἡ πολωνέζα, ἔχουσα μεγάλην ἀναλογίαν μὲ τὴν παλαιὰν ἰσπανικὴν παβάναν καὶ παρουσιάζουσα συχνάκις ἐπιβλητικὸν καὶ πολεμικὸν χαρακτῆρα, δικαιολογεῖ τὴν γνώμην τοῦ Γκρόβε ὅτι δὲν ἦτο καθαρῶς ἐθνικὸς πολωνικὸς χορός, ἀλλὰ μᾶλλον τεμάχιον ὀργανικῆς μουσικῆς συνοδεῦον τὴν πομπὴν τῶν εὐγενῶν Πολωνῶν κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς. Ἡ πολωνέζα, ἀποβαλοῦσα τὸν χορευτικόν της χαρακτῆρα, ἐξειλίχθη εἰς τεχνικὴν σύνθεσιν μεγίστης σημασίας, ἔχουσα νὰ παρουσιάσῃ μοναδικὰ ἀριστουργήματα τὰς «Πολωνέζας» τοῦ Σοπέν, τοῦ Βέμπερ κλπ. Ἡ πολωνέζα παρουσιάζει ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ τὰς θηλυκὰς καταλήξεις, δηλαδὴ καταλήξεις ἐπὶ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου μέρους τοῦ μέτρου, ἔντονον ρυθμὸν ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ μέρους τοῦ μέτρου καὶ ἁρμονικὴν συνοδείαν ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ: 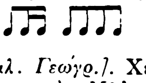 Γ. Σ.

Πολῶνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησώδης ἀπόφυσις τερματίζουσα τὴν Μῆλον πρὸς ΒΑ. (πλάτ. 36° 46' 00'' Β., μῆκ. 24° 32' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolos and Polinos islands). Σ. Ε. Λ.

—**Πολῶνι στενὸν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ πόρος ὁ χωρίζων τὴν Μῆλον ἀπὸ τῆς Κιμώλου. Τὸ εὖρός του εἶναι 1 1/2 μιλλ. Σ. Ε. Λ.

Πολωνία (πολων. Polska ἢ Rzeczpospolita-Polska, ἤτοι πολωνικὴ δημοκρατία, γαλλ. Pologne, ἀγγλ. Poland, γερμαν. Polen, ἰταλ. Polonia). Δημοκρατία τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, συσταθεῖσα μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἐξ ἐδαφῶν τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν ἄλλοτε τὸ καταλυθὲν βασίλειον τῆς Πολωνίας καὶ ἀνῆκον μέχρι τοῦ 1918 εἰς τὴν Πρωσσίαν, τὴν Αὐστροουγγαρίαν καὶ τὴν Ρωσίαν. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, τῆς ἐλευθέρας πόλεως καὶ τῆς ἐνδοχώρας τοῦ Δάντσιχ, τοῦ γερμανικοῦ τμήματος τῆς Α. Πρωσσίας, τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Λεττονίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ρωσίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Γερμανίας.

Θέσις καὶ ἔκτασις. Ἡ Πολωνία κεῖται μεταξὺ 47°43' καὶ 55°51' Β. πλ. καὶ 15°17' καὶ 28°22' Α. μήκ. Ἐκ τῶν 709.676 τ. χλμ., τὰ ὁποῖα εἶχε τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας τῷ 1772, πρὸ τοῦ διαμελισμοῦ του, ἡ σημερινὴ Πολωνία περιλαμβάνει τὰ 388.390 τ. χλμ.· ἐκ τούτων τὰ 46.214 τ. χλμ. κατείχοντο πρότερον ὑπὸ τῆς Γερμανίας, τὰ 80.089 τ. χλμ. ὑπὸ τῆς Αὐστροουγγαρίας, τὰ 262.025 τ. χλμ. ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Εἰς τὰ πρώην πολωνικὰ ταῦτα ἐδάφη προσετέθησαν καὶ 62 τ. χλμ. τῆς αὐστριακῆς καὶ τῆς γερμανικῆς Ἄνω Σιλεσίας. Τὰ βόρεια, δυτικὰ καὶ νότια σύνορα, πρὸς τὴν Γερμανίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν, καθωρίσθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῇ βάσει ἐθνολογικῶν στοιχείων ὑπὸ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἐνῷ τὰ βορειοανατολικὰ καὶ τὰ ἀνατολικὰ σύνορα, πρὸς τὴν Λιθουανίαν, τὴν Λεττονίαν καὶ τὴν Ρωσίαν, καθωρίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει πολιτικῶν, ἱστορικῶν καθὼς καὶ ἐθνολογικῶν δεδομένων μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ρίγας.

Πληθυσμός. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Πολωνίας ἀνήρχετο κατὰ τὸν ἐπίσημον ὑπολογισμὸν τοῦ 1930 εἰς 30.700.000 κατ. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος, κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφὴν τοῦ 1921 ἀνήρχετο εἰς 27.193.000 καὶ τῷ 1926 εἰς 29 589.000. Ἡ συνεχὴς αὕτη αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐπιστροφὴν πλείστων μεταναστῶν, ἐκ τῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς, οἵτινες εἶχον φύγει ἢ εἶχον ἐκδιωχθῆ ἐκ τῶν κατεχομένων ἄλλοτε πολωνικῶν ἐδαφῶν ὑπὸ τῶν πρώην ἀπολυταρχικῶν κρατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκετο διανεμημένη ἡ χώρα, καὶ εἰς τὴν συρροὴν πλείστων προσφύγων ἐκ τῶν ὑπὸ Πολωνῶν κατεχομένων ἐδαφῶν τῶν παραμεινάντων ὑπὸ ξενικὴν κατοχήν. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 79 κάτοικοι κατὰ τ. χλμ. Ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ ἡ Πολωνία κατέχει τὴν ἕκτην θέσιν μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἐρχομένη μετὰ τὴν Ρωσίαν, Γερμανίαν, Μεγάλην Βρεττανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Τὸ χαρακτηριστικώτερον καὶ σημαντικώτερον γεγονός, ὅπερ ἐσημειώθη εἰς τὴν κίνησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της, ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη συρροὴ τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπὲρ τὰς 40 ἔχουν πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὰς 25.000 κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βαρσοβία* μὲ 1.002.196 κατ., μεγαλύτεραι δὲ μετ' αὐτὴν πόλεις ἡ Λότζ μὲ 452.079 κατ., ἡ Λεμβέργη μὲ 219.388 κατ., ἡ Ποσνὰν (Πόζεν) μὲ 184.758 κατ., ἡ Κρακοβία μὲ 183.706 κατ., ἡ Βίλνα μὲ 128.954 κατ., ἡ Κάττοβιτς μὲ 104.868 κατ. κτλ. Ἡ μεγαλυτέρα πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ παρατηρεῖται εἰς τὰ βιομηχανικὰ διαμερίσματα τῆς Σιλεσίας, τοῦ Λότζ καὶ τῆς Βαρσοβίας καὶ εἰς τὰς εὐφόρους γεωργικὰς περιφερείας τῆς Κρακοβίας, τῆς Λεμβέργης, τοῦ Ταρνοπὸλ καὶ τοῦ Κίελτσε, ἐνῷ τὰ ἀνατολικὰ διαμερίσματα εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένα. Μ. Δ. Β.

— *[Γεωλογ.]* Τὸ πολωνικὸν βαθύπεδον εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ του χθαμαλή, μόλις 100—150 μ. ὑψηλή, πλάξ, ἐκ πλειστοκαινικῶν ἀποθεμάτων συνισταμένη, φέρουσα κατὰ θέσεις σειρὰς μετωπικῶν λιθώνων καὶ διαμελισμένη ἀπὸ εὐρείας κοιλάδας.

Ἡ πολωνικὴ τραπεζοειδὴς χώρα συνίσταται: α') Ἐκ τῆς δυτικῆς βαθμῖδος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ στρωμάτων τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου καὶ τῆς κεϋπερίου τῆς τριασίου διαπλάσεως, καὶ ἐπὶ μεγάλα διαστήματα εἶναι κεκαλυμμένη ἀπὸ νέα ἀποθέματα. Ἡ βαθμὶς αὕτη ἀνήκει κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν Ἄνω Σιλεσίαν. β') Ἐκ τῆς ἀνατολικώτερον κειμένης δευτέρας βαθμῖδος, ἡ ὁποία διήκει ἀπὸ τοῦ Τσενστοχάου πρὸς ΝΑ. πρὸς τὴν Κρακοβίαν καὶ συνίσταται ἐξ ἀνοικτοχρώμων ἀσβεστολίθων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως. γ') Ὄπισθεν αὐτῆς πρὸς Α. ἐκτείνονται ψιλαὶ ἢ μὲ λαὶς κεκαλυμμέναι ὑψηλαὶ ἐπιφάνειαι, διαμελισμέναι ὑπὸ μεμονωμένων τινῶν κοιλάδων. Περαιτέρω ἐν τούτοις ἡ χώρα παρουσιάζει μέγα πλῆθος μεταπτώσεων καὶ ἀκόμη μακρότερον πρὸς Α. ἀνυψοῦται τὸ πολωνικὸν ὄρος μεσαίου ὕψους (Λύσα Γκόρα, 611 μ.), τὸ ὁποῖον εἶναι κορμοοροσειρὰ ἐν εἴδει ρηξιγενοῦς προεξοχῆς. Πρὸς τὸ ὄρος τοῦτο προσαρθροῦνται εὐρεῖαι ἐπιφάνειαι ἐκ κρητιδικῶν στρωμάτων, διασχιζόμεναι ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα. δ') Παρὰ τὸ νότιον κράσπεδον τῆς τραπεζοειδοῦς χώρας διήκει ρῆγμα ἀπὸ τῆς Κρακοβίας πρὸς τὰ Α. ΝΑ., ὅπερ πέραν τῆς Λεμβέργης ἀλλάσσει διεύθυνσιν κατευθυνόμενον πρὸς ΝΑ. Νοτίως τοῦ ρήγματος δι' ἐγκατακρημνίσεως ἐγεννήθη τὸ βαθύπεδον τῆς δυτικῆς Γαλικίας, πλῆρες νεογενῶν ἀποθεμάτων. Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] *Ἀκτογραφία*. Ἡ Πολωνία, κυρίως εἰπεῖν, δὲν ἔχει διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ παράκτιος γραμμὴ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, ἔχει μῆκος 140 χλμ. μόνον, ἀρχομένη ἀπὸ σημείου πρὸς Β. τοῦ Τσόπποτ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Δάντσιχ καὶ καταλήγουσα πρὸς Δ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ρίξχεφτ, ἐπὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Ἡ παραλία αὕτη τὸ μόνον ἐξαιρετικὸν ὅπερ παρουσιάζει εἶναι ἡ στενὴ λωρὶς γῆς, ἥτις, εἰσχωροῦσα ἀπὸ Δ. πρὸς τὰ ΝΑ. ἐν εἴδει στενῆς χερσονήσου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Δάντσιχ, περικλείει τοῦτον ἀπὸ Δ. καὶ ἔχει εἰς μὲν τὴν βάσιν αὐτῆς τὴν πόλιν Πούτσιγκ, εἰς δὲ τὴν νοτιωτάτην ἀκμὴν τὴν Χέλα. Ὡς κύριος λιμὴν τῆς Πολωνίας χρησιμοποιεῖται ὁ λιμὴν τοῦ Δάντσιχ, διεπόμενος ἀπὸ εἰδικὰς συμφωνίας μεταξὺ τῆς ἐλευθέρας πόλεως τοῦ Δάντσιχ καὶ τῆς Πολωνίας, ἠγγυημένας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐπὶ τῆς πολωνικῆς ὅμως παραλίας κατεσκευάσθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰδιαίτερος λιμὴν τῆς Πολωνίας, ἡ Γκντύνια, ὅστις ἤρχισεν ἤδη ν' ἀπορροφῇ μέγα μέρος τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς χώρας. Μ. Δ. Β.

Ὀρεογραφία. Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῆς Πολωνίας εἶναι χθαμαλόν, σχηματίζον εὐρυτάτην κυματοειδῆ πεδιάδα ἄνευ φυσικῶν ὁρίων, ἀποτελοῦσαν συνέχειαν τοῦ βαθυπέδου τοῦ Βρανδεμβούργου τῆς Γερμανίας πρὸς Δ. καὶ τῶν ἀπεράντων πεδιάδων τῆς δυτικῆς Ρωσίας πρὸς Α. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὰ 80 % τοῦ ὅλου ἐδάφους τῆς χώρας, τὸ δὲ ὕψος αὐτοῦ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 200 μ. Γενικῶς ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους τῆς Πολωνίας βαίνει ὑψουμένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Ἡ πρώτη παραλιακὴ γραμμὴ τῆς Βαλτικῆς ἔχει μέσον ὕψος 50 μ. Μετ' αὐτὴν τὸ ἔδαφος ὑψοῦται ὀλίγον, σχηματίζον στενὸν ὀροπέδιον κεκαλυμμένον ὑπὸ ἄμμου, ἑλῶν καὶ λιμνῶν, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος κυμαίνεται ἀπὸ 100 μ. μέχρι 300 μ. Πρὸς τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ ὀροπεδίου σχηματίζονται ὑψώματά τινα, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος ὑπερβαίνει τὰ 300 μ., ἐνῷ πρὸς τὰ δυτικά, περὶ τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Βιστούλα καὶ τοῦ Βάρτα, τὸ ὕψος κατέρχεται καὶ κάτω τῶν 50 μ. Πρὸς Ν. τοῦ ὀροπεδίου τούτου ἄρχεται ἡ ζώνη τῶν μεγάλων πεδιάδων καὶ τῶν μεγάλων κοιλάδων, ὧν ἡ ἔκτασις εἶναι τόσον μονότονος, ὥστε ὁ ἐλάχιστος κυματισμὸς τοῦ ἐδάφους παρέχει τὴν ἐντύπωσιν μεγάλου ὑψώματος καὶ ἕνεκα τούτου λαμβάνει τὸ ὄνομα «γκόρα» (ὄρος). Ἔτι νοτιώτερον ἡ ζώνη αὕτη συνορεύει μετὰ τῆς ζώνης τῶν ὑψωμάτων τῆς Κρακοβίας, τῆς Γαλικίας, τοῦ Λιοῦμπλιν καὶ τῆς Ποδολίας, ὧν τὸ ὕψος φθάνει μέχρις 600 μ. Πρὸς Ν. τῶν ὑψωμάτων τούτων καὶ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν Ἄνω Βιστούλα, Σὰν καὶ Δνεῖστερ τὸ ὕψος τοῦ ἐδάφους κατέρχεται μέχρις 150 μ. Τέλος, νοτίως τῆς ζώνης ταύτης ἄρχεται ἡ ὀροσειρὰ τῶν Καρπαθίων, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ὅριον πρὸς τὴν Τσεχοσλοβακίαν. Ἐν Πολωνίᾳ τὰ Καρπάθια σχηματίζουν τὰς ὀροσειρὰς τῶν Ἀνατολικῶν Βεσκιδῶν καὶ τῶν Δυτικῶν Βεσκιδῶν καὶ ἔχουν ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὸ ὄρος Τάτρα (2.663 μ.), τὸ Τσεραγκόρα (2.000 μ.) καὶ τὸ Μπάμπια Γκόρα (1.725 μ.). Τὸ νότιον ὀρεινὸν ὁπωσδήποτε τμῆμα τοῦτο τῆς Πολωνίας χωρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἄνω Βιστούλα εἰς δύο τμήματα: εἰς τὸ ἀνατολικόν, ὅπου τὰ ὑψώματα τοῦ Λιοῦμπλιν καὶ τῆς Ποδολίας, καὶ εἰς τὸ δυτικόν, ὅπου τὰ ὑψώματα τοῦ Σαντομίρ, τῆς Γαλικίας καὶ τῆς Κρακοβίας. Τὰ ὑψώματα τῆς Γαλικίας, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα ὑψώματα τοῦ Ὄλκουτς, φθάνουν μέχρι τῶν προπόδων τῶν Καρπαθίων καὶ ἔχουν ὕψος περὶ τὰ 500 μ. Ἀποτελοῦν τὸ γραφικώτερον τμῆμα τῆς Πολωνίας, ἰδίως περὶ τὸ Ὀϊκώφ. Μ. Δ. Β.

Ὑδρογραφία. Ἡ Πολωνία διαρρέεται καὶ ἀρδεύεται θαυμασίως ἀπὸ πολλοὺς καὶ μεγάλους ποταμούς. Ὁ κυριώτερος τούτων εἶναι ὁ *Βιστούλας*, ὁ ὁποῖος, ρέων ἀπὸ Ν. πρὸς Α. καὶ κατόπιν πρὸς τὰ ΒΑ., διασχίζει τὴν χώραν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ κεντρικὸν αὐτῆς τμῆμα καὶ τὴν χωρίζει εἰς δύο ἄνισα μέρη, τὸ δυτικὸν καὶ τὸ ἀνατολικόν, ὅπερ εἶναι διπλάσιον σχεδὸν τοῦ πρώτου. Ὁ Βιστούλας ἔχει μῆκος 1.067 χλμ., πλάτος φθάνον εἰς τὸ Ἰβάνγκοροντ μέχρι 1.800 μ. καὶ εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς Κρακοβίας εἰς ἱστιοφόρα καὶ ἀπὸ τοῦ Σαντομὶρ εἰς ἀτμόπλοια. Ἔχει πολλοὺς παραποτάμους, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Μποὺγκ* καὶ ὁ παραπόταμος αὐτοῦ *Νάρεβ*, ὁ *Βίεπρ* καὶ ὁ *Σὰν* πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ὁ *Πίλικα* πρὸς τ' ἀριστερά. Ἕτερος σημαντικὸς ποταμός, πρὸς τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Πολωνίας, εἶναι ὁ *Βαρτα*, παραπόταμος τοῦ Ὄντερ, μὲ παραποτάμους τὸν *Πρόσνα* καὶ τὸν *Νέτσε*. Τὴν ΒΑ. Πολωνίαν διαρρέουν οἱ *Ντίσνα*, παραπόταμος τοῦ Ντβίνα, *Βίλιγια* παραπόταμος τοῦ Νιέμεν, καὶ ὁ ἄνω ροῦς τοῦ *Νιέμεν*, τὴν δὲ ἀνατολικὴν ὁ ἄνω ροῦς τοῦ *Πριπὲτ* καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ *Χορὺν* καὶ *Γιασκόλντα*. Τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς χώρας διαρρέεται ἀπὸ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Δνεισπέρου, ὁ ὁποῖος κατέρχεται πρὸς τὰ ρωσορρουμανικὰ σύνορα τῆς Βεσσαραβίας. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων κατὰ μέγα αὐτῶν τμῆμα εἶναι πλωτοί, συνδέονται διὰ διωρύγων, αἵτινες αὐξάνουν τὸ μῆκος τῶν πλωτῶν ποταμίων ὁδῶν τῆς Πολωνίας εἰς 6.685 χλμ. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν διωρύγων εἶναι ἡ *Βασιλική*, ἑνοῦσα τὸν ροῦν τοῦ Βιστούλα καὶ τοῦ Δνεῖπερ καὶ δι' αὐτῶν τὴν Βαλτικὴν μετὰ τοῦ Εὐξείνου, ἡ *Μπρόμπεργκ*, ἑνοῦσα τὸν Βιστούλαν μετὰ τοῦ Ὄντερ, ἡ τοῦ *Ἀουγκούστωβ*, ἑνοῦσα τὸν Νιέμεν μετὰ τοῦ Νάρεβ, ἡ *Ὀγκίνσκι*, ἑνοῦσα τὸν Νιέμεν μετὰ τοῦ Πρίπεν, καὶ ἡ *Μπερέζοφ* μεταξὺ Μπερεζύνα, Δνεῖπερ καὶ Δβίνα.

Ἡ Πολωνία ἔχει πολλὰς μικρὰς λίμνας, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ παρέμειναν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν παγετώνων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λιμνῶν τούτων ὑπερβαίνει τὰς 4.000. Ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ *Νάρος*, πρὸς τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς χώρας, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 82 τ. χλμ. Λόγῳ τῆς χθαμαλότητος τοῦ ἐδάφους, τῶν πολλῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, ἐν Πολωνίᾳ ὑπάρχουν πολλὰ ἕλη, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι λίαν ἐκτεταμένα· μεταξὺ τούτων εἶναι τὰ περίφημα καταστάντα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον *Μαζουριανά*, τὰ ἕλη τοῦ *Πριπέτ*,

Digitized by Google

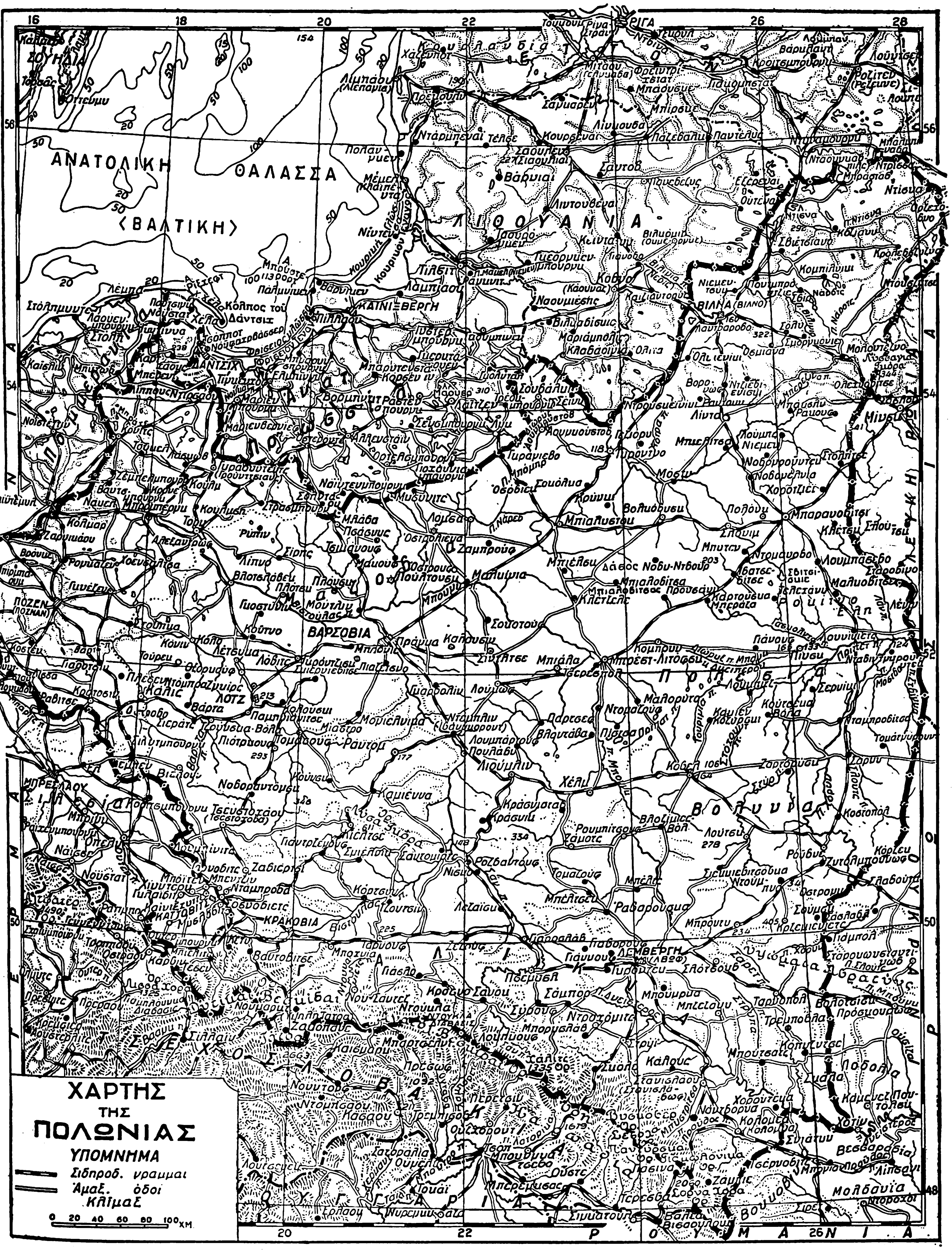

τὰ *Πολεσσιανά*, τὰ *Ροκίτνο* καὶ τὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Νάρεβ, παρὰ τὸ Πούλτσουκ. Τὰ περισσότερα τῶν ἑλῶν τούτων καλύπτονται ὑπὸ πυκνῆς βλαστήσεως κωνοειδῶν καὶ θαμνοειδῶν καὶ πλήθους ὑδροβίων φυτῶν, ἅτινα τὰ καθιστοῦν ἀπροσπέλαστα καὶ ἀδιάβατα.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Πολωνίας, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἀποτελεῖ μεταβατικὴν κατάστασιν μεταξὺ τοῦ κλίματος τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ κλίματος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἠπιώτερον τοῦ τῆς Ρωσίας καὶ δριμύτερον τοῦ τῶν κρατῶν τῆς Δύσεως. Γενικῶς ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία ποικίλλει κατὰ τὰς διαφόρους περιοχὰς ἀπὸ $5^{\circ}56$ μέχρις $7^{\circ}78$, ἐξαιρουμένων τῶν περιοχῶν τῶν ὑψωμάτων καὶ τῶν Καρπαθίων, ὅπου τὸ κλῖμα εἶναι ψυχρότερον. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία κατὰ τὸ θέρος ποικίλλει μεταξὺ 17° καὶ 20° καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα μεταξὺ $-4^{\circ}5$ καὶ $-1^{\circ}5$. Οἱ ποταμοὶ πήγνυνται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Μαρτίου, ἡ δὲ χιὼν δὲν εἶναι συχνή. Τὸ ποσὸν τῆς βροχῆς ποικίλλει εἰς τὰς πεδιάδας μεταξὺ 55 καὶ 60 χλστ., αὐξάνον πρὸς τὰ βόρεια, λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τῆς Βαλτικῆς, καὶ πρὸς τὰ γότια, λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Καρπαθίων. Αἱ βροχαί, ἰδίως τοῦ Ἰουνίου καὶ τοῦ Αὐγούστου, προκαλοῦν πλημμύρας λίαν καταστρεπτικὰς καὶ ἄφθονα ἕλη, δημιουργοῦντα πλείστας ἑστίας ἀσθενειῶν, ὧν γνωστὴ εἶναι ἡ ἀσθένεια τῶν τριχῶν, ἥτις παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὰς περιοχὰς τῶν ἑλῶν τοῦ Πίνσκ. Οἱ ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι εἶναι οἱ δυτικοί, καίτοι κατὰ τὴν ἄνοιξιν κυριαρχοῦν οἱ ἀνατολικοί, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ φθινόπωρον πνέουν ἐπὶ πολὺ καὶ βορειοανατολικοὶ καὶ νότιοι. Γενικῶς τὸ κλῖμα τῆς χώρας εἶναι εὐμετάβολον καὶ ὑγρόν.

Χλωρίς. Ἡ χλωρὶς τῆς Πολωνίας ἀποτελεῖ ἐν-

Digitized by Google

διάμεσον σταθμὸν μεταξὺ τῆς χλωρίδος τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, μετὰ μεγαλυτέρας συγγενείας πρὸς τὴν τῆς Γερμανίας ἢ πρὸς τὴν τῆς Ρωσίας. Ἐν τούτοις ἀπαντῶνται καὶ πάντα τὰ εἴδη τοῦ φυτικοῦ βασιλείου τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως τῶν χωρῶν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Τὰ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα τῶν δασῶν τῆς Πολωνίας ἀποτελοῦνται ἐκ πευκῶν. Εὐδοκιμεῖ ἐπίσης καὶ ἡ ἐλάτη, εἰσαχθεῖσα ἐκ Σιβηρίας, ἡ δρῦς, ἡ πτελέα, ἡ φηγὸς καὶ ἡ ἰτέα. Μεταξὺ τῶν ὀπωροφόρων κυριαρχοῦν αἱ μηλέαι, αἱ ἀπιδέαι, αἱ δαμασκηνέαι καὶ αἱ κερασέαι.

Πανίσκη. Καὶ αὕτη ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον σταθμὸν μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας αἱ ἔλαφοι κατέστησαν σπανιώταται. Ἡ ἄλκη καὶ ὁ βίσων ἀπαντῶνται εἰσέτι εἰς τὰ παρὰ τὴν Λιθουανίαν δάση, ἐνῷ ὁ κάστωρ καὶ ὁ λὺγξ ἐξέλιπον τελείως. Ἀντιθέτως ἀφθονοῦν οἱ λαγωοί, οἱ κόνικλοι, εἰς δὲ τὰ ὀρεινὰ μέρη τῶν Καρπαθίων αἱ ἄρκτοι καὶ οἱ κάπροι. Παρὰ τοὺς ποταμούς, τὰ ἕλη καὶ τὰς λίμνας ἀφθονοῦν τὰ ὑδρόβια καὶ τὰ ἑλόβια πτηνά, καθὼς καὶ οἱ ἰχθύες, μεταξὺ τῶν ὁποίων συνηθέστατοι εἶναι οἱ σολωμοί, αἱ πέρκαι, οἱ ἐγχέλεις κλπ. Ἡ μελισσοκομία εἶναι μεγάλως ἀνεπτυγμένη, τὰ δὲ ἔντομα παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν, καθορισθέντων πλέον τῶν 150 εἰδῶν, ἅτινα παρουσιάζουν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τύπον ἐν Πολωνίᾳ. Μ. Δ. Β.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] *Γεωργία.* Ἡ Πολωνία εἶναι κατ' ἐξοχὴν χώρα γεωργική, τὰ δὲ 65 % τῶν κατοίκων της ἀποζοῦν ἐκ τῆς καλλιεργείας τοῦ ἐδάφους, τοῦ ὁποίου τὰ 49 περίπου ἑκατοστὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐκτάσεις καλλιεργησίμους. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον ἡ γεωργία αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, ἔπαθε μεγίστας καταστροφάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ. Ὑπολογίζεται ὅτι ἄνω τῶν 500.000 ἀγροτικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ 1.248.000 ἀγροτικῶν οἰκημάτων κατεστράφησαν κατὰ τὸν πόλεμον καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν ἀνῳκοδομήθησαν τὰ 65—72 %. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ πόλεμος ἐν Πολωνίᾳ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1921 καὶ ὅτι ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐν τῇ χώρᾳ. Βάσις τῆς νεωτέρας γεωργικῆς διαρρυθμίσεως τῆς Πολωνίας εἶναι ὁ περίφημος γεωργικὸς νόμος τοῦ 1920, τροποποιηθεὶς τῷ 1925, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ μεγάλαι γεωργικαὶ ἐκτάσεις καὶ καλλιεργήσιμοι γαῖαι ὑπέστησαν σοβαρὰς μεταρρυθμίσεις καὶ διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Ἡ διανομὴ αὕτη περιέλαβε: 1) τὰς κρατικὰς γαίας, αἵτινες πρότερον ἀνῆκον εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Ρωσίας, τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας· 2) τὰς γαίας τὰς ἀνήκουσας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (μοναστηριακὰ κτήματα κλπ.) καὶ εἰς διάφορα δημόσια ἱδρύματα· καὶ 3) πάντα τὰ κτήματα τὰ ἔχοντα ἔκτασιν ἄνω τῶν 444 ½ στρεμμάτων (988 ½ ἐν Βολυνίᾳ, Πολεσίᾳ καὶ Νοβογκρόντεκ) εἰς τὰς γεωργικὰς περιφερείας καὶ ἄνω τῶν 148 στρεμμάτων εἰς τὰς ἀστικὰς καὶ βιομηχανικὰς περιφερείας. Διὰ τῆς διανομῆς ταύτης ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία ἐν Πολωνίᾳ ἀπετέλεσε τὰ 50 % τῆς ὅλης γεωργικῆς ἰδιοκτησίας, ἐπικρατοῦσα κυρίως ἐν Γαλικίᾳ, ἐνῷ εἰς τὰς δυτικὰς καὶ τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας κυριαρχεῖ ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία. Ἤδη τὰ μεγάλα κτήματα ἀνέρχονται εἰς 19.457, καταλαμβάνοντα ἔκτασιν 14.186.600 ἐκταρίων, ἐνῷ τὰ μικρὰ κτήματα ἀνέρχονται εἰς 3.298.500 καὶ καταλαμβάνουν ἔκτασιν 24.646.200 ἐκταρίων. Οὕτω τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς γεωργικῆς ἰδιοκτησίας ἐν Πολωνίᾳ ἀνήκει σήμερον εἰς τοὺς χωρικούς, ἐνῷ ὑφίστανται εἰσέτι καὶ ἀρκετοὶ μεγάλοι γαιοκτήμονες. Τὰ κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ σίκαλις, ἡ βρόμη, ὁ σῖτος, ἡ κριθή, τὰ γεώμηλα καὶ τὰ σακχαρότευτλα. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν παραγωγὴν τῶν προϊόντων τούτων κατὰ τὸ 1930 εἰς χιλιάδας κινταλίων κατὰ χιλιάδας ἐκταρίων:

Προϊόντα	*Καλλιεργηθεῖσα ἐπιφάνεια εἰς χιλιάδας ἐκταρίων*	*Παραγωγὴ εἰς χιλιάδας κινταλίων*
Γεώμηλα..............	2 636	317.498
Σίκαλις....	5.798	70.098
Σακχαρότευτλα	239	49 704
Κριθὴ	2.192	29.531
Σῖτος................	1.427	17.925
Βρόμη.......	1 259	16.598

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω προϊόντων ἤρχισαν νὰ καλλιεργοῦνται ὁ καπνός, ἡ κάνναβις καὶ τὸ λίνον. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, ἐπιχειρηθεῖσα δοκιμαστικῶς εἰς μεγάλην κλίμακα, δὲν ἀπέδωσεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ χώρα παράγει ἐπίσης ἄφθονα ὀπωρικὰ καὶ λαχανικά.

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰ μεγάλα κατοικίδια ζῷα, τῶν μικροτέρων τοιούτων ὁλονὲν ἐλαττουμένων συνεπείᾳ τῆς διαρκοῦς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, ἰδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὸ 1930 ὁ ἀριθμὸς τῶν βοῶν καὶ ἀγελάδων ἀνήρχετο εἰς 9.860.000, τῶν χοίρων εἰς 7.630.000, τῶν ἵππων εἰς 5.100.000 καὶ τῶν προβάτων εἰς 1.600.000. Ἡ Πολωνία ἔχει ἰδίας, λίαν ἐκτιμωμένας, γενεὰς ἵππων, ἀγελάδων καὶ βοῶν.

Δασικὸς πλοῦτος. Ἡ Πολωνία ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα δάση, καλύπτοντα τὰ 24 % τοῦ ἐδάφους της. Πολλὰ τούτων εὑρίσκονται εἰς ἀγρίαν εἰσέτι κατάστασιν, λόγῳ τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν μεγάλων ἑλωδῶν ἐκτάσεων εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκονται, ἐνῷ ἄλλα, τυγχάνοντα ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀποτελοῦν σπουδαῖον παράγοντα εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας, λόγῳ τῆς ἀφθόνου ξυλείας καὶ τῶν πολυειδῶν δασικῶν προϊόντων, ὧν γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή. Ὑπολογίζεται ὅτι τὰ δάση τῆς Πολωνίας καταλαμβάνουν ἔκτασιν 8.943.762 στρεμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 2.834.000 στρέμματα εἶναι κρατικά. Τὰ δάση ταῦτα ἀποτελοῦνται κατὰ τὰ 65 % ἐκ πευκῶν, τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν κυρίως εἰς τὰς δυτικὰς καὶ τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας. Εἰς τὰς νοτιοανατολικὰς ἐπαρχίας κυριαρχοῦν τὰ δάση ἐκ δρυῶν, εἰς δὲ τὰς νοτίας τὰ ἐκ φηγοῦ. Τὰ μεγαλύτερα δάση τῆς χώρας εἶναι τῆς Μπιαλοβιέτσας, ὅπου ὑπάρχουν πεῦκαι καὶ δρεῖς μεγίστου ὕψους καὶ διαμέτρου, ἡλικίας πλέον τῶν 200 ἐτῶν, τοῦ Ἀουγκούστοφ, τοῦ Γκρόντνο, τοῦ Κουρπίε, τοῦ Τουτσόλε, τῆς Πολεσίας, τὰ μεγάλα δάση τῶν Ἀνατολικῶν Καρπαθίων.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Πολωνίας εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὀρυκτά. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι οἱ γαιάνθρακες, τὸ πετρέλαιον, ὁ σίδηρος, ὁ ψευδάργυρος, τὸ ἅλας, ὁ μόλυβδος, τὸ θεῖον, ὁ ἄργυρος κλπ. Ἡ κυριωτέρα περιοχὴ κοιτασμάτων γαιανθράκων εἶναι ἡ τῆς Κρακοβίας, Ντομπρόβα καὶ Ἄνω Σιλεσίας. Οἱ γαιάνθρακες τῆς περιοχῆς ταύτης, ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος, εἶναι οἱ ἀνώτεροι ἐν τῷ κόσμῳ, εἶναι δὲ διατεταγμένοι κανονικώτατα, εἰς μικρὸν σχετικῶς βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς στρώματα ἀπὸ 6 μέχρι 10 μ. πάχους. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πολωνικῶν γαιανθρακωρυχείων χρονολογεῖται ἀπὸ δύο περίπου αἰώνων. Ἀπὸ τοῦ 1790 μέχρι τοῦ 1799 εἶχον ἐξαχθῆ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ντόμπροβα 330.785 τόννοι γαιανθράκων καὶ ἐκ τῆς Γαλικίας 197.530 τόννοι. Κατὰ τὴν τε ευταίαν τεσσαρακονταετίαν ἡ ἐξαγωγὴ γαιανθράκων ἐκ τῆς Πολωνίας ηὐξήθη εἰς τὸ δεκαπλάσιον, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν δωδεκαετίαν ἐβελτιώθη μεγάλως καὶ ὁ τρόπος μετὰ τῶν μέσων τῆς ἐξαγωγῆς, ἀνανεωθέντων τῶν πλείστων παλαιῶν καὶ πρωτογόνων ἐγκαταστάσεων. Ἡ ἐξαγωγὴ εἰς γαιάνθρακας ἀνῆλθε τῷ 1930 εἰς 46.236.000 τόννους, ἔναντι 36.097.000 τόννων τοῦ 1923 καὶ 40 727.000 τόννων τοῦ 1913, τοῦ δὲ λιγνίτου εἰς 76.000 000 τόννους περίπου. Μέγα μέρος αὐτῶν τροφοδοτεῖ τὴν ἐγχώριον βιομηχανίαν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀποστέλλεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. τῆς ἐξαγωγῆς αὐτοῦ ἀνελθούσης τῷ 1930 εἰς 14.707.000 τόννους γαιανθράκων.

Σημαντικωτάτη ἐπίσης εἶναι ἡ παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου. Ἐν Γαλικίᾳ εὑρίσκεται εὐρεῖα περιοχή, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν βορείων κλιτύων τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ ποταμοῦ Ράμπα μέχρι τοῦ Τσερεμός, ὅπου τὸ πετρέλαιον ἀπαντᾶται ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ. Κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς τὰ πετρελαιοφόρα κοιτάσματα ἐκτείνονται ἐπὶ ἐπιφανείας 8.000 στρεμμάτων περίπου καὶ περιέχουν ἄνω τῶν 470.000 κινταλίων νάφθης. Τὰ κυριώτερα κέντρα ἐξαγωγῆς πετρελαίου εἶναι σήμερον τὸ Μπορισλάβ καὶ ἡ Τουστανοβίτσε. Τὸ ἀκάθαρτον πετρέλαιον, ὅπερ ἐξάγεται ἀπὸ τὰ φρέατα τοῦ Μπορισλάβ, περιέχει 45 % καθαροῦ πετρελαίου. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐξαγωγῆς πετρελαίου ἐν Πολωνίᾳ χρονολογεῖται μόλις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἐντατικῶς κυρίως ἀπὸ τοῦ 1870. Ἡ παραγωγὴ ἐν Γαλικίᾳ ἀνήρχετο τῷ 1885 εἰς 650.000 κιντάλια, τῷ 1900 εἰς 3.472.000 καὶ τῷ 1910 εἰς 17.660.178. Συνεπείᾳ ὅμως τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκ τούτου καταστροφῆς τῶν περισσοτέρων φρεάτων, ἡ παραγωγὴ πετρελαίου κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη ἠλαττώθη κατὰ πολύ, βαίνει ὅμως ἔκτοτε ὁλονὲν αὐξανομένη. Τῷ 1930 ἐξήχθησαν 798.082 τόννοι πετρελαίου. Ἤδη λειτουργοῦν 334 φρέατα, μὲ νέας τελειοτάτας ἐγκαταστάσεις, βάθους 1200 μέχρι 1500 μ. Ἡ ἐξαγωγὴ πετρελαίου ἐν Πολωνίᾳ παρουσιάζει τὸ ἐξαιρετικὸν φαινόμενον ὅτι ἐναπόκειται σχεδὸν ἐντελῶς εἰς τὴν τύχην, καθότι οὐδὲν σημεῖον δεικνύει τὴν ὕπαρξιν πετρελαιοπηγῶν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν περιοχήν. Ἐπίσης ἡ περιεκτικότης ἑκάστου φρέατος ὑπόκειται εἰς μεγάλας αὐξομειώσεις. Ἕνεκα τούτου τὰ πολωνικὰ πετρέλαια ὑπόκεινται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις τιμῶν.

Ἑτέραν σημαντικὴν πηγὴν πλούτου ἀποτελεῖ τὸ ὀρυκτὸν ἅλας, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκμετάλλευσις ἦτο γνωστὴ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τὸ ἅλας τοῦτο ἀπαντᾶται εἰς δύο κυρίως περιφερείας: εἰς τὰς βορείους κλιτῦς τῶν Καρπαθίων, ὅπου ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος εἶχον δημιουργηθῆ μεγάλα ὀρυχεῖα, καὶ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς χώρας, ὅπερ ἀπετέλει ἄλλοτε τὴν πρωσσικὴν Πολωνίαν. Πλὴν τῶν μεγάλων ὀρυχείων τῆς Βιέλιτσκα καὶ τῆς Μπόχνια, παρὰ τὰ ΝΑ. τῆς Κρακοβίας ὑπάρχουν καὶ τοια ἄλλα ὀρυχεῖα ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ. Τὰ ὀρυχεῖα ἅλατος τῆς Βιέλιτσκα εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου, καταλαμβάνοντα 5 τ. χλμ. Ὑπολογίζεται ὅτι περιέχουν περὶ τὰ 21,000,000 τόννων ἅλατος. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἁλατωρυχεῖα ἐν Ἰνοβροσλὸβ τῆς Ποσνανίας, ἐν Κάλουτς καὶ ἐν Στέμπνικ. Κατὰ τὸ 1930 ἐξήχθησαν 659.000 τόννοι μαγειρικοῦ ἅλατος καὶ 539.000 τόννοι ἁλάτων ποτάσσης.

Ἡ ὕπαρξις σιδηρούχων μεταλλευμάτων εἶναι ὀλιγώτερον σημαντικὴ τοῦ γαιάνθρακος, τοῦ πετρελαίου καὶ τοῦ ἅλατος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὅμως ἀνεκαλύφθησαν νέα κοιτάσματα σιδήρου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήχθησαν σιδηροῦχα μεταλλεύματα περιέχοντα 21—53 % καθαροῦ σιδήρου. Τῷ 1930 ἐξήχθησαν 658.000 τόννοι σιδήρου καὶ παρεσκευάσθησαν 1.376.000 τόννοι χάλυβος. Ὁ ψευδάργυρος εἶναι ἄφθονος ἐν Πολωνίᾳ, ἀπαντώμενος κυρίως εἰς τὰς περιφερείας τοῦ Ὄλκους καὶ τῆς Γαλικίας, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσίς του χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐνταθεῖσα κυρίως ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τῷ 1930 ἐξήχθησαν 168.000 τόννοι ψευδαργύρου. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μικρὰ κοιτάσματα θείου, φωσφορίτου καὶ χαλκοῦ.

Ἐμπόριον. Ἡ Πολωνία, ὡς ἀνεσχηματίσθη σήμερον, δὲν ἀποτελεῖ ὁμοιογενὲς ἐμπορικὸν σύνολον. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἕνεκα τοῦ διαμελισμοῦ αὐτῆς μεταξὺ τριῶν αὐτοκρατοριῶν, τὸ ἐμπόριον τῶν διαφόρων τμημάτων αὐτῆς εἶχεν ἀναγκαστικῶς ἀκολουθήσει τὰς κατευθύνσεις τῶν κατακτητριῶν χωρῶν, μὲ ἀγορὰς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐντελῶς διαφόρους. Συνεπείᾳ τούτου, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, αἱ διάφοροι πολωνικαὶ ἐπαρχίαι, λόγῳ τοῦ κλεισίματος τῶν πρώην ἀγορῶν των, εὑρέθησαν σχεδὸν ἀπομεμονωμέναι. Τοῦτο ἐξηνάγκασε τὰς πολωνικὰς ἐπαρχίας, κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη, νὰ περιορισθοῦν εἰς ἐμπορικὴν κίνησιν ἐσωτερικῶν ἀνταλλαγῶν καὶ αὐταρκείας, ἡ ὁποία, ἕνεκα τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς παντοειδοῦς παραγωγῆς, δὲν ἐδημιούργησεν αἰσθητὰς ἐλλείψεις. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, λόγῳ τῆς ὁλονὲν αὐξανούσης παραγωγῆς καὶ τῶν διαρκῶς πληθυνομένων ἀναγκῶν τῶν κατοίκων, ἡ πολωνικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἐμπορικὰς συνθήκας μεθ' ὅλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, διὰ τῶν ὁποίων διερρύθμισε τὰ τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου της. Αἱ πρῶται συναφθεῖσαι ἐμπορικαὶ συνθῆκαι αὐτῆς ὑπῆρξαν αἱ μετὰ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ Ρουμανίας τῷ 1921, ταύτας δὲ ἐπηκολούθησαν αἱ μετὰ τῆς Αὐστρίας, Νοτιοσλαυΐας, Ἑλβετίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἰαπωνίας τῷ 1922, αἱ μετὰ τῆς Φινλανδίας καὶ Τουρκίας τῷ 1923, αἱ μετὰ τῆς Σουηδίας, Δανίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας τῷ 1924, αἱ μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τῆς Νορβηγίας τῷ 1925 καὶ 1926, αἱ μετὰ τῆς Ἐσθονίας, Περσίας καὶ Λεττονίας τῷ 1927, κ. τ. λ. Ἡ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συνθήκη ὑπεγράφη ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1930. Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς εἶναι: σιτηρά, κριθή, χορτονομή, χοῖροι, κρέατα, ᾠά, βούτυρον, ξυλεία, σάκχαρις καὶ λίνον, γαιάνθρακες, σίδηρος, χάλυψ, πετρέλαιον, ψευδάργυρος, χημικὰ προϊόντα καὶ ὑφάσματα. Τὰ δὲ κυριώτερα εἴδη εἰσαγωγῆς εἶναι: λιπάσματα καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα, μηχανήματα καὶ πρῶται βιομηχανικαί, ἰδίως χημικαί, ὕλαι, βάμβαξ, ἔρια καὶ ἰχθύες, λίπη, αὐτοκίνητα, ἠλεκτρικὰ εἴδη κ. τ. λ. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν κατὰ τὴν πενταετίαν 1926—1930 εἰς χιλιάδας ζλότυ:

	1926	*1927*	*1928*	*1929*	*1930*
Εἰσαγωγὴ....	1664657	1896232	2891972	3362164	31109[illegible]
Ἐξαγωγὴ....	1396050	1306040	2514740	2[illegible]0799[illegible]	28133[illegible]

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ ἀνωτέρω πίνακος (1930) ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ κατ' εἶδος ἐμπορευμάτων καὶ εἰς ἀξίαν αὐτῶν εἰς χιλιάδας ζλότυ εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ἐμπορεύματα	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Ζῷα	4 935	221.977
Τρόφιμα, ποτά..........	379.977	715 418
Πρῶται ὕλαι...........	1.299 755	1.321 135
Βιομηχανικὰ εἴδη......	1 426.151	550 586
Διάφορα προϊόντα	164	1.244
Σύνολον.......	3.110 982	2 813 360

Τὰ κυριώτερα εἴδη εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατὰ τὸ 1930 ἦσαν τὰ ἑξῆς, ὑπολογιζόμενα κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς χιλιάδας ζλότυ:

Εἰσαγωγὴ		*Ἐξαγωγὴ*	
Μηχαναὶ κτλ......	300.370	Ξυλεία............	481 916
Βάμβαξ	271.392	Γ ιάνθρακες, κὼκ	390 662
Ἔρια.	199 576	Σιτηρά, ἄλευρα ..	310 121
Κατειργασμ. σίδηρ.	178.771	Χοῖροι	185.182
Νήματα....... ...	40.395	Ψευδάργυρος	171.039
Ὀχήματα	114.211	Ὠὰ	142 504
Χημικὰ λιπάσματα	106.648	Σάκχαρις..........	133.567
Μεταλλεύματα	106.648	Σίδηρος	132.270
Ἠλεκτρικὰ εἴδη ..	96.666	Γάλα	91.055
Δέρματα.	85.634	Νήματα...........	88 397
Λίπη τεχνικὰ	78.610	Σπόροι	77 301
Χάρτης..	72.827	Χορτονομὴ	64.906
Γουναρικὰ........	70.631	Κρέατα...........	42.408

Digitized by Google

Ὁ κατωτέρω πίναξ, καταρτισθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στατιστικῆς τοῦ 1930, δεικνύει τὰς κυριωτέρας χώρας, μεθ' ὧν συναλλάσσεται ἡ Πολωνία (εἰς χιλιάδας ζλότυ):

Χῶραι	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Γερμανία	850 408	877.121
Μεγάλη Βρεττανία	265.027	288.255
Τσεχοσλοβακία	227.845	296.257
Ἡνωμ. Πολιτεῖαι Β. Ἀμερ.	383 651	30 794
Γαλλία	214 212	60.560
Αὐστρία	181 258	294.688
Κάτω Χῶραι	113.204	79.291
Βρεττανικαὶ Ἰνδίαι	84 909	3.033
Ἰταλία	83.974	40.150
Βέλγιον	71.855	67 000
Σουηδία	56.813	107.298
Δανία	49.824	110.382

Βιομηχανία. Ἡ Πολωνία εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὴν μεγάλην βιομηχανικήν της ἀνάπτυξιν ὀφείλει εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν πρώτων ὑλῶν, λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου της καὶ τῆς πλουσιωτάτης γεωργίας της, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν γαιανθράκων, οἵτινες ἐπιτρέπουν τὴν εὔκολον καὶ εὐθηνὴν κίνησιν πολλῶν ἐργοστασίων, καὶ εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων, ἅτινα διευκολύνουν τὴν δημιουργίαν ἠλεκτροκινήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Πολωνία ἀνῆκεν εἰς τρία διάφορα κράτη, τὰ βιομηχανικὰ κέντρα αὐτῆς εἶχον κατανεμηθῆ εἰς τρεῖς περιοχάς, ἄνευ τινὸς συνοχῆς. Ἤδη, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἕνωσιν τῶν περιοχῶν τούτων εἰς μίαν χώραν, παρέστη ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς τῆς βιομηχανικῆς κινήσεως συμφώνως πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν, διότι εἰς πολλὰς περιοχὰς τὰ κέντρα τῶν πρώτων ὑλῶν, τὰ ὁποῖα ἐπρομήθευον διάφορα ἐργοστάσια, καθὼς καὶ αἱ ἀγοραὶ καταναλώσεως, αἵτινες ἐγένοντο ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεώς των, παρέμειναν ἐκτὸς τοῦ ἐλευθέρου νέου κράτους, ἐνῷ εἰς ἄλλας περιοχὰς περιελήφθησαν νέα κέντρα πρώτων ὑλῶν καὶ ἀγορῶν καταναλώσεως, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ἀφορμὴ μεγαλυτέρας ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας των. Καὶ ἡ βιομηχανία τῶν πολωνικῶν χωρῶν, ὅπως ἡ γεωργία, ὑπέστη τεραστίας καταστροφὰς ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καθότι πλεῖστα ἐργοστάσια καὶ μεταλλεῖα κατεστράφησαν ἢ μετεβλήθησαν εἰς ἐργοστάσια παραγωγῆς πολεμικῶν εἰδῶν. Ἀπὸ τοῦ 1924 ἡ βιομηχανία τῆς Πολωνίας ἀνεγεννήθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, διὰ τῆς βοηθείας ξένων κεφαλαίων, ἰδίως γαλλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν, αἱ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ἀνενεώθησαν σχεδὸν τελείως, ἐνῷ νέα ἐργοστάσια ἀνηγέρθησαν καὶ ἐδημιουργήθησαν νέαι βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Ἡ βιομηχανία τῆς Πολωνίας εἶναι ποικιλωτάτη, ἀναφερομένη εἰς παντὸς εἴδους ἐργοστάσια, διεσπαρμένα εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας της. Τὸ βιομηχανικώτερον κέντρον τῆς χώρας εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς Βαρσοβίας, μὲ ἄφθονα ἐργοστάσια μηχανημάτων παντὸς εἴδους, γεωργικῶν ἐργαλείων, πολεμεφοδίων, κινητήρων αὐτοκινήτων, ἀτμομηχανῶν, ἀτμολεβήτων καὶ μεγάλα χυτήρια σιδήρου. Ἡ μεγαλυτέρα βιομηχανία τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ ὑφαντουργία, ἀπασχολοῦσα ὑπὲρ τὰς 200.000 ἐργάτας, περὶ τὰ 3.000.000 ἀτράκτους καὶ τὰς 100.000 ἱστοὺς καὶ παράγουσα ἰδίως νήματα καὶ βαμβακερὰ ὑφάσματα, μεταξωτὰ ὑφάσματα καὶ ὑφάσματα ἐκ λίνου, καννάβεως καὶ ἰούτης.

Τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς βιομηχανίας ταύτης εἶναι τὸ Λότζ, τὸ Μπιαλυστὸκ καὶ τὸ Μπιέλσκ ἐν Σιλεσίᾳ. Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς γεωργίας ἡ σημαντικωτέρα εἶναι ἡ τῆς σακχάρεως, τῆς Πολωνίας καταλαμβανούσης τὴν τετάρτην σειρὰν μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν αὐτῆς χωρῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ κατατασσομένης εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Τσεχοσλοβακίαν Ἡ βιομηχανία αὕτη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἶχε καταστραφῆ σχεδὸν τελείως, κατὰ δὲ τὸ 1924 ἡ παραγωγὴ αὐτῆς εἶχε φθάσει μόλις τὰ 26 % τῆς προπολεμικῆς, μὲ 76 ἐργοστάσια παραγαγόντα 438.000 τόνν. σακχάρεως. Τῷ 1927 ἡ παραγωγὴ αὕτη ηὐξήθη εἰς 502.380 τόνν., τῷ 1928 εἰς 515.000 τόνν. καὶ κατὰ τὸ 1930 ὑπελογίσθη εἰς 600.000 τόνν. περίπου· ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς ταύτης ἐξήχθη εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκ τῶν μᾶλλον βιομηχανικῶν περιφερειῶν τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ περιφέρεια τοῦ Πόζεν καὶ τὸ πολωνικὸν τμῆμα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας. Εἰς τὸ τμῆμα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρχον μεγάλα ἐργοστάσια πολεμεφοδίων τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ, τὰ κυριώτερα δὲ κέντρα τῆς βιομηχανίας ταύτης ἦσαν τὸ Πόζεν καὶ τὸ Μπυνγκόσετς. Ἡ μᾶλλον εὐημεροῦσα ἐν Πόζεν βιομηχανία εἶναι ἡ παρασκευὴ τροφίμων καὶ κονσερβῶν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ Βιστούλα ὑπάρχουν πολλὰ ἐργοστάσια κατεργασίας ξυλείας καὶ δασικῶν προϊόντων, τῶν πρώτων ὑλῶν μετακομιζομένων εἰς αὐτὰ διὰ τοῦ ποταμοῦ. Ἀκμάζουν ἐπίσης ἡ παρασκευὴ χημικῶν προϊόντων, ἡ οἰνοπνευματοποιία, ἡ ζυθοποιία, ἡ βυρσοδεψία, ἡ σιγαροποιία, ἡ παραγωγὴ τσιμέντων, ἀσβέστου, ὑάλου, ἅλατος κτλ. Ἐν Γαλικίᾳ ἡ βιομηχανία εἶναι ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένη ἢ εἰς τὰς ΒΔ. ἐπαρχίας. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ τρία σπουδαιότατα βιομηχανικὰ κέντρα, ἅτινα ὁλονὲν ἀναπτύσσονται μεγάλως. Τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότερον τούτων εἶναι ἡ περιφέρεια τῆς Κρακοβίας μὲ τὸ πολωνικὸν τμῆμα τῆς Ἄνω Σιλεσίας, τὸ δεύτερον εἶναι ἡ περιφέρεια τοῦ Ντόχαμπιτς καὶ τὸ τρίτον ἡ περιφέρεια τῆς Λεμβέργης. Αἱ περιφέρειαι αὗται ἔχουν κυρίως ἐργοστάσια κονσερβῶν, τροφίμων, κεραμεικῆς, ξυλουργικῆς καὶ μεταλλουργίας. Ἐν γένει, παρ' ὅλην τὴν μεγάλην μεταπολεμικὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῆς, ἡ σημερινὴ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Πολωνίας ὑστερεῖ κατὰ πολὺ τῆς προπολεμικῆς.

Συγκοινωνίαι. Αἱ συγκοινωνίαι ἐν Πολωνίᾳ δὲν εἶναι εἰσέτι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμέναι. Κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχήν, τὰ κατέχοντα τὴν χώραν κράτη εἶχον προσαρμόσει τὰς συγκοινωνίας αὐτῆς πρὸς τὰς στρατηγικάς των ἀνάγκας μᾶλλον ἢ πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐν γένει τῶν κατοίκων. Οὕτως ὑπῆρχον σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ καὶ ὁδοὶ εἰς τμήματα μὴ ἔχοντα ἀναλόγους ἐμπορικὰς ἀνάγκας, ἐνῷ ἔλειπον ἀπὸ ἄλλα ἔχοντα πραγματικὴν ἀνάγκην τούτων. Διὰ λόγους στρατηγικοὺς ἐπίσης οἱ σιδηρόδρομοι οὗτοι διέφερον κατὰ τὸ πλάτος τῶν γραμμῶν, οὕτω δέ, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συνενωθοῦν εὐθὺς ἀμέσως διὰ πυκνῆς συγκοινωνίας αἱ διάφοροι ἐπαρχίαι ἀναμεταξύ των. Ἐν τούτοις, αἱ δυτικαὶ ἐπαρχίαι, αἱ κατεχόμεναι ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας, εἶχον πυκνοτέραν συγκοινωνίαν τῶν ἀνατολικῶν, αἵτινες κατείχοντο ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Οὕτω, ἐνῷ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Πόζεν καὶ τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας ἐπὶ 100 τ. χλμ. ὑπῆρχον 9,27 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἐν τῇ ὑπὸ τὴν Ρωσίαν Πολωνίᾳ, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως, ἡ ἀναλογία ἦτο 2,9 χλμ. Ἡ πρώτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐν Πολωνίᾳ ὑπῆρξεν ἡ τῆς Κρακοβίας—Σιλεσίας, ἐγκαινιασθεῖσα τῷ 1848. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον καθ' ἅπασαν τὴν χώραν ηὐξήθη μεγάλως, φθάσαν τὴν 1 Ἰανουαρίου 1930 τὰ 17.257 χλμ., συμπεριλαμβανομένων καὶ 159 χλμ. εὑρισκομένων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Δάντσιχ. Κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ νέου πολωνικοῦ κράτους εἶχεν ἀποφασισθῆ ὅπως αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι ἐκτελοῦνται διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Δάντσιχ. Διὰ λόγους ὅμως πολιτικοὺς καὶ ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐμπορίου, ὁ λιμὴν οὗτος ἀπεδείχθη ἀνεπαρκής, συνεπείᾳ δὲ τούτου ἡ Πολωνία εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατασκευάσῃ νέον λιμένα ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, πρὸς Β. καὶ παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Δάντσιχ, τὸν Γκντύνια ἢ Γκντύνγκεν.

Τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν τεχνικῶν συγκοινωνιῶν ἀναπληροῖ ἐν Πολωνίᾳ τὸ εὐρὺ ποτάμιον συγκοινωνιακὸν σύστημα, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Βιστούλα, ὁ ὁποῖος διαρρέει τὴν χώραν, καὶ ὑπὸ τῶν παραποτάμων του. Τὸ ὑδατοπέδιον τοῦ ποταμοῦ τούτου περιλαμβάνει 198.500 τ. χλμ. Ὁ Βιστούλας ἔχει 21 μεγάλους παραποτάμους, ὧν τὸ μῆκος ἀνέρχεται εἰς 7.700 χλμ., ἐξ ὧν τὰ 4.980 χλμ. εἶναι πλωτά. Τὰ ἐκτελοῦντα τὴν συγκοινωνίαν διὰ τοῦ Βιστούλα πλοῖα πρὸ τοῦ 1914 ἀνήρχοντο εἰς 135 ἀτμόπλοια, ὧν 75 ἦσαν γερμανικά, 55 ρωσικὰ καὶ 5 αὐστριακά. Πλὴν τοῦ Βιστούλα, χρησιμεύουν διὰ τὰς ποταμίους συγκοινωνίας καὶ ὁ Βάρτα, ὁ Ὄντερ καὶ ὁ Νότεκ, καθὼς ἐπίσης καὶ πολυάριθμοι διώρυγες, διὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνεῖ ἡ χώρα μετὰ τῆς Γερμανίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου.

Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀνεπτύχθησαν ἐξαιρετικῶς ἐν Πολωνίᾳ αἱ ἐναέριοι συγκοινωνίαι μεταξὺ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς χώρας, αἵτινες συνδέονται μὲ τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τῷ 1930 ὑπῆρχον ἐν Πολωνίᾳ 18 ἀεροπλοϊκαὶ γραμμαί. Ἡ Πολωνία συγκοινωνεῖ ἀεροπορικῶς καὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ μεταβιβάσεως. Τῷ 1930 ὑπῆρχον 3.865 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, 4.616 τηλεγραφεῖα, μετὰ μήκους τηλεγραφικοῦ δικτύου 80.718 χλμ. καὶ μήκους τηλεφωνικοῦ δικτύου 985.032 χλμ. Τῷ 1930 ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ 4 ραδιοτηλεγραφικοὶ παράκτιοι σταθμοί. Μ. Δ. Β.

— [ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ κατόπιν τῶν συνθηκῶν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1918, 1919, 1921) ἐπανιδρυθεῖσα Πολωνία ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ. Ἡ Πολωνία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Λεττονίας μέχρι Ρουμανίας, ἔχουσα μῆκος 900 χλμ. περίπου, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος ἀπὸ τῆς Γερμανίας μέχρι τῆς Λευκῆς Ρωσίας, εἰς τὸ ὕψος τῶν ἑλῶν τοῦ Πριπέτ, εἶναι 800 χλμ. περίπου.

Ἡ Πρωσσία, ἐνισχυομένη μέχρι τοῦ 1917 διὰ τῶν φρουρίων Πόζεν (νῦν Ποζνάν), Τόρν (νῦν Τορούμ), Γράουδενς (νῦν Γκρουδζιάτς) καὶ Καίνιξμπεργκ (Königsberg) καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ λοιπῶν ὀχυρώσεων, ἠδύνατο νὰ ἀναμένῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς πρωτευούσης τοῦ Βερολίνου, ἀπειλοῦσα κατὰ πλευρὸν τὸν ἐπιχειροῦντα ρωσικὸν στρατόν, ὅστις ὑπεχρεοῦτο πρὸ πάσης ἐνεργείας νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, ἥτις ἦτο ἀρίστη στρατηγικὴ πλευρικὴ θέσις, ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ Πολωνία νῦν ἔχει προσαποκτήσει μεγάλα πλεονεκτήματα διὰ τὴν ἄμυναν αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἀπὸ δυσμῶν ἐπιθέσεως: 1) Διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ διαυλῶνος τοῦ Δάντσιχ ἔχει χωρίσει τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν εἰς δύο, ἐπικοινωνεῖ δὲ μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ τῶν ἐν τῇ Βαλτικῇ πολωνικῶν λιμένων. 2) Διὰ τῆς κατοχῆς τῶν φρουρίων Ποζνάν, Τορούμ καὶ Γκρουδζιάτς ἐξησφάλισε σοβαρὰν ἄμυναν τῶν δυτικῶν συνόρων ταύτης. 3) Διὰ τοῦ τετραπλεύρου τῶν φρουρίων Βαρσοβίας, Νόβο-Γεωργιέφσκη (Nowo-Georgiewski), Μπρὲστ-Λιτὸβσκ (Brest-Litovsk) καὶ Ἰβανγκορὸδ (Ivangorod) καὶ τῶν κατὰ μῆκος τοῦ ρεύματος Ναρὲβ (Narew) παραποτάμων τοῦ Βιστούλα ὀχυρῶν, ἐξησφάλισεν ἡ Πολωνία δι' ἑαυτὴν ἐλευθερίαν στρατηγικῶν συνδυασμῶν ἀμυντικοεπιθετικῶν.

Διὰ τῆς συμμαχίας Πολωνίας-Τσεχοσλοβακίας καὶ Ρουμανίας καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν χαραχθείσης περιβαλλούσης χαράξεως συνόρων Πολωνίας καὶ Ρουμανίας ἐξησφαλίσθη ἡ συνδυασμένη ἐνέργεια τῶν συμμάχων κατὰ πιθανὴν ἐνέργειαν τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ εἴτε κατὰ τῆς Ρουμανίας διὰ τοῦ κάτω ρεύματος τοῦ ποταμοῦ Δνεῖστερ (Dniester), εἴτε κατὰ τῆς νοτίου Πολωνίας. Ἕκαστον τῶν δύο κρατῶν (Πολωνίας καὶ Ρουμανίας) ἀπειλεῖ πλευρικῶς πᾶσαν ἐπιχείρησιν τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ ἑτέρου. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς νῦν Πολωνίας ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας τμήματα τῆς Λευκῆς Ρωσίας, Ἀνατολικῆς Γαλικίας καὶ Ρουθηνίας καὶ ἑπομένως ἡ Πολωνία ἀπειλεῖται μᾶλλον ἀπὸ ἀνατολῶν. Διὰ τῆς συμμαχίας Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας καὶ Ρουμανίας ἐσχηματίσθη συγκρότημα κρατῶν ἀριθμούντων 62 περίπου ἑκατομμύρια κατοίκων, ὅπερ δύναται νὰ παράσχῃ μεγάλην δύναμιν ἀμυντικήν. Ν. Ι. ΚΟΚΙΔΗΣ

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] *Κάτοικοι καὶ ἐθνικότης αὐτῶν.* Ἐκ τῶν 30.700.000 κατοίκων τῆς Πολωνίας (κατὰ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1930), οἱ πλεῖστοι εἶναι Πολωνοί, κατοικοῦντες κυρίως τὴν κεντρικήν, νότιον καὶ δυτικὴν Πολωνίαν. Τούτους ἀκολουθοῦν οἱ Ρουθηνοὶ καὶ οἱ Οὐκρανοί, κατοικοῦντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ νοτίῳ καὶ δυτικῇ, οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ ἀνατολικῇ, ἰδίως ἐν Βαρσοβίᾳ καὶ Λότζ, οἱ Λευκορρῶσοι, ἐν τῇ ἀνατολικῇ, οἱ Γερμανοὶ ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ δυτικῇ καὶ οἱ Λιθουανοὶ ἐν τῇ ΒΑ. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τὴν ἀναλογίαν αὐτῶν κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1921, μὴ ὑποστᾶσαν οὐσιώδεις μεταβολὰς κατὰ τοὺς μετέπειτα ὑπολογισμούς:

Ἐθνικότητες	*Κάτοικοι*	*Ἀναλογία ἐπὶ τοῖς 100*
Πολωνοί	18.812.000	69.2
Ρουθῆνοι καὶ Οὐκρανοί	3.883.000	14.
Ἰουδαῖοι	2.123.000	7.8
Λευκορρῶσοι	1.057.000	3.9
Γερμανοί	1.036.000	3.8
Λιθουανοί	72 000	0.3
Διάφοροι	210.000	1.
Σύνολον	27.193.000	100

Κατ' ἄλλας ἐν τούτοις στατιστικάς, ὁ ἀριθμὸς τῶν μειονοτήτων ἐν Πολωνίᾳ εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερος, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς σοβαρᾶς αὐτῶν ἀντιπροσωπεύσεως ἐν τῇ πολωνικῇ διαίτῃ. Μ. Δ. Β.

Πολίτευμα. Ἡ Πολωνία εἶναι ἀνεξάρτητος κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία (Rzeczpopolita), κυβερνωμένη ἐπὶ τῇ βάσει Συντάγματος ψηφισθέντος τὴν 17 Μαρτίου 1921 καὶ ἀναθεωρηθέντος τὴν 2 Αὐγούστου 1926 καὶ 20 Ἰουνίου 1927. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἔχει ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἐκλεγόμενος ἀνὰ επταετίαν ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἀπαρτιζομένης ἐκ τῶν μελῶν τῆς γερουσίας καὶ τῆς διαίτης (σέγμ), κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν· οὗτος ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, διορίζει καὶ παύει τὸν πρωθυπουργὸν καὶ καθ' ὑπόδειξιν τούτου τοὺς ὑπουργούς, εἶναι, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰρήνης, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἀντιπροσωπεύει τὴν δημοκρατίαν κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις (διά τινας ὅμως διεθνεῖς συνθήκας, κήρυξιν πολέμου καὶ σύναψιν εἰρήνης, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς διαίτης)· ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀναβολῆς τῆς συνόδου τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ τῆς διαλύσεως αὐτῶν. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦσιν ἡ γερουσία καὶ ἡ διαίτα. Ἡ γερουσία ἀποτελεῖται ἀπὸ 111 μέλη, ἡλικίας τοὐλάχιστον 40 ἐτῶν, ἐκλεγόμενα διὰ 5 ἔτη ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἡλικίας τοὐλάχιστον 30 ἐτῶν, διὰ καθολικῆς μυστικῆς ψηφοφορίας κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα. Ἡ γερουσία δύναται νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ νομοσχέδια εἰς τὴν δίαιταν, ἥτις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δεχθῇ τὰς τροποποιήσεις τῆς γερουσίας δι' ἁπλῆς πλειοψηφίας, ἢ νὰ τὰς ἀπορρίψῃ διὰ πλειοψηφίας τῶν 11/20 τῶν ψηφισάντων μελῶν της. Ἡ δίαιτα ἀποτελεῖται ἀπὸ 444 μέλη, ἡλικίας τοὐλάχιστον 25 ἐτῶν, ἐκλε-

Digitized by Google

γόμενα διὰ 5 ἔτη κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα ὑφ' ὅλων τῶν πολιτῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἡλικίας 21 ἐτῶν. Ὁ πρόεδρος τῆς διαίτης δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας· τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἀσκοῦν τὴν ἄμεσον ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ 13 ὑπουργῶν, ὑπευθύνων πρὸ τῆς διαίτης καὶ ὑποχρεουμένων εἰς παραίτησιν εἰς περίπτωσιν ἀρνήσεως παροχῆς ὑπὸ ταύτης ψήφου ἐμπιστοσύνης. Τὰ δύο νομοθετικὰ σώματα συνέρχονται κατ' ἔτος χωριστά, καὶ εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ὁμοῦ εἰς κοινὴν συνεδρίασιν, ὁπότε ἀποτελοῦν τὴν ἐθνοσυνέλευσιν (Zgromadzenie Narodowe).

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ Πολωνία διαιρεῖται εἰς 16 νομούς, καλουμένους βοεβοδᾶτα (Wojewodzstwa) καὶ ὑποδιαιρουμένους εἰς 282 διαμερίσματα (Starostwa). Ἡ κατωτέρα μονὰς τοπικῆς διοικήσεως εἶναι ἡ ἀγροτικὴ κοινότης (Gmina). Αἱ ἄλλοτε πρωσσικαί, αὐστριακαὶ καὶ ρωσικαὶ περιοχαὶ τῆς Πολωνίας διῳκοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν ὀργανισμῶν αὐτοδιοικήσεως, διαφόρων εἰς ἑκάστην περιοχήν. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι παρέμειναν σχεδὸν ὡς εἶχον πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καταβαλλομένης ὁλονὲν προσπαθείας ὅπως ἀφομοιωθοῦν καὶ προσαρμοσθοῦν πρὸς νέας βάσεις τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἀποκεντρώσεως. Τὰ ὀνόματα τῶν βοεβοδάτων εἶναι τὰ ἑξῆς: Βαρσοβία, Λὸτζ, Κιέλτσε, Λιούμπλιν, Μπιαλυστόκ, Βίλνο, Νοβογκρόντεκ, Πολεσία, Βολὺν (Βολυνία), Ποσνὰν (Ποσνανία), Πόμορζε (Πομερελία), Σλὰσκ (Σιλεσία), Κρακὸβ (Κρακοβία), Λβοὺφ (Λεμβέργη), Στανισλαβοὺφ καὶ Ταρνοπόλ.

Ἐκ τῶν βοεβοδάτων τούτων τὸ τῆς Σλὰσκ (Σιλεσίας) ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ τοῦ Λβοὺφ (Λεμβέργης), Στανισλαβοὺφ καὶ Ταρνοπὸλ ἀφ' ἑτέρου ἀποτελοῦν εἰδικὰς αὐτονόμους ἐπαρχίας, διοικουμένας δι' εἰδικῶν καθεστώτων, ἐπὶ τῇ βάσει διεθνῶν συνθηκῶν. Τὸ αὐτόνομον βοεβοδᾶτον τῆς Σλὰσκ (Σιλεσίας), μὲ πρωτεύουσαν τὸ Κάττοβιτς, περιλαμβάνει τὰ τμήματα τῆς Ἄνω Σιλεσίας τὰ παραχωρηθέντα ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, συνεπείᾳ τοῦ δημοψηφίσματος τοῦ 1921, καὶ διοικεῖται ὑπὸ διαίτης ἐκ 48 μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ ὑπὸ συμβουλίου τοῦ βοεβοδάτου. Ἐν Κάττοβιτς ὑπάρχει καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν διὰ τὰς μειονότητας. Τὰ βοεβοδᾶτα τοῦ Λβοὺφ, Στανισλαβοὺφ καὶ Ταρνοπόλ, ἀποτελοῦντα τὴν λεγομένην Ἀνατολικὴν Γαλικίαν, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Λβοὺφ, διοικοῦνται ἀπὸ τοῦ 1922 ὑπὸ τριῶν διαιτῶν, μιᾶς εἰς ἕκαστον, ἐξ 100 μελῶν ἐν Λβοὺφ καὶ ἀνὰ 60 ἐν Ταρνοπὸλ καὶ Στανισλαβούφ. Ἐπίσημος γλῶσσα εἶναι ἡ πολωνική, μὴ ἀποκλειομένης ὅμως καὶ τῆς ρουθηνικῆς.

Θρησκεύματα-Θρησκεία. Ἐν Πολωνίᾳ δὲν ὑπάρχει ἀνεγνωρισμένη θρησκεία τοῦ κράτους, καθότι τὸ Σύνταγμα τοῦ 1921 παρέχει ἀπόλυτον θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν εἰς πάντα τὰ δόγματα. Ἐν τούτοις τὸ 114 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος ἀναγνωρίζει ὅτι «τὸ καθολικὸν δόγμα, καθ' ὃ ἀποτελοῦν τὸ θρήσκευμα τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἔθνους, κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ ἴσων κατὰ τὰ δικαιώματα δογμάτων». Πράγματι, κατὰ πλειοψηφίαν οἱ κάτοικοι τῆς Πολωνίας, καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ πολωνικῆς καταγωγῆς, εἶναι ρωμαιοκαθολικοί. Μετ' αὐτοὺς εἶναι οἱ ὀρθόδοξοι, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦν οἱ Ἰσραηλῖται καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι. Κατὰ τὴν μόνην ὑπάρχουσαν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1921, ἐκ τῶν 27.176.717 δηλωσάντων τότε θρήσκευμα κατοίκων τῆς Πολωνίας τὰ 17.365.360 (ἤτοι τὰ 63.8%) ἦσαν ρωμαιοκαθολικοί, τὰ 3.031.059 (11.2%) ἑλληνοκαθολικοὶ (Οὐνῖται), τὰ 2.846.855 (10.5%) ὀρθόδοξοι, τὰ 2.845.364 (10.5%) Ἰσραηλῖται, τὸ 1.002.216 (3.7%) διαμαρτυρόμενοι καὶ αἱ 85.873 (0.3%) διαφόρων ἄλλων θρησκευμάτων.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ πολωνικοῦ κράτους καὶ τοῦ Βατικανοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολωνικὴν ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐκανονίσθησαν τῷ 1925 διὰ κονκορδάτου, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ Βατικανὸν ἀνεγνώρισε τὴν ἐπέκτασιν καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα τοῦ ἀγροτικοῦ νόμου, δι' οὗ διεμοιράζοντο εἰς τοὺς χωρικοὺς τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα. Διὰ τοῦ αὐτοῦ κονκορδάτου διηρέθη ἡ καθολικὴ πολωνικὴ Ἐκκλησία εἰς 5 ἀρχιεπισκοπὰς καὶ 20 ἀρχιεπισκοπάς, ἡ ρουθηνικὴ καθολικὴ Ἐκκλησία εἰς μίαν ἀρχιεπισκοπὴν καὶ 3 ἐπισκοπὰς καὶ ἡ ἀρμενοκαθολικὴ πολωνικὴ Ἐκκλησία εἰς μίαν ἀρχιεπισκοπήν.

Κατὰ τὸ 1930 οἱ ὀρθόδοξοι, διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν ἐκ Ρωσίας προσφύγων, ὑπελογίζοντο εἰς 3.100.000. Οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Πολωνίας μέχρι τοῦ 1924 ὑπήγοντο εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἀπὸ τῆς 13 Νοεμβρίου 1924 ὅμως ἡ ὀρθόδοξος πολωνικὴ Ἐκκλησία ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὡς αὐτοκέφαλος, ὑπὸ ἕνα ἀρχιεπίσκοπον ὡς ἀρχηγόν, ἑδρεύοντα ἐν Βαρσοβίᾳ, καὶ πέντε ἐπισκόπους μὲ ἰσαρίθμους ἐπισκοπὰς ἐν Βολυνίᾳ, Πολεσίᾳ, Γκρόντνο, Βίλνᾳ καὶ Βαρσοβίᾳ.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα μετ' αὐτὸν ἔτη, τὸ Βατικανόν, δι' ἰδιαιτέρων προσπαθειῶν καὶ ἀποστολῶν, ἐπεδίωξε νὰ ἐπιτύχῃ τὸν προσηλυτισμὸν μεγάλου μέρους ἐκ τῶν πρεσβευόντων τὰ ἄλλα δόγματα, κυρίως δὲ ἐκ τῶν ὀρθοδόξων καὶ Ἰουδαίων. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἀπέφερεν ἱκανὰ ἀποτελέσματα καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν ἐκ Ρωσίας προσφύγων καὶ τῶν παντοιοτρόπως καταδιωκομένων καὶ κακουχούντων, καθὼς καὶ τῶν ὀρφανῶν, λόγῳ τῆς σημαντικῆς προστασίας, τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως, τῶν συσσιτίων, τῶν ὀρφανοτροφείων καὶ ἐκπαιδευτικῶν ὀργανώσεων, δι' ὧν ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐκ τῶν κατοίκων πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς φύλου, διεσώθησαν ἐκ τῆς βεβαίας καταστροφῆς, εἰς ἣν ὡδήγουν αὐτοὺς οἱ λιμοί, αἱ ἐπιδημίαι καὶ αἱ λοιπαὶ πολεμικαὶ καὶ μεταπολεμικαὶ συνέπειαι. Τὴν τοιαύτην κίνησιν διωργάνωσε καὶ διηύθυνεν ἐπιτυχῶς κυρίως ὁ παπικὸς ἀπεσταλμένος Ἀχιλλεὺς Ράτι, ὁ βραδύτερον ἐκλεγεὶς πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίος ΙΑ'.

Θυρεὸς - Σημαία - Ὕμνος - Παράσημα. Ὁ θυρεὸς τῆς δημοκρατίας ἀποτελεῖται ἐξ ἐρυθροῦ πεδίου φέροντος ἀετὸν ἀργυροῦν μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει χρυσοῦν στέμμα. Ἡ παλαιὰ πολωνικὴ σημαία ἀπετελεῖτο ἐξ ἐρυθροῦ πεδίου φέροντος εἰς τὸ μέσον τὸν θυρεὸν τοῦ βασιλείου.

Ἡ σημαία αὕτη ἀντικατεστάθη τῷ 1918 διὰ τῆς νέας ἐθνικῆς σημαίας τῆς δημοκρατίας, ἀποτελουμένης ἐκ δύο ὁριζοντίων ταινιῶν, τῆς ὑπερκειμένης λευκῆς καὶ τῆς κατωτέρας ἐρυθρᾶς. Ἡ πολεμικὴ σημαία εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ἐθνικήν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς λευκῆς ταινίας εἰκονίζεται ὁ θυρεὸς τῆς δημοκρατίας καὶ ὅτι αἱ δύο ταινίαι καταλήγουν εἰς ὀξείας γωνίας. Ἡ ἐμπορικὴ σημαία εἶναι ὁμοία μὲ τὴν πολεμικήν, ἀλλ' ἄνευ τῶν ὀξειῶν γωνιῶν τῶν δεξιῶν ἄκρων.

Παράσημα ὑπάρχουν: 1) Τὸ παράσημον τοῦ Λευκοῦ Ἀετοῦ, ἱδρυθὲν τῷ 1325 καὶ ἀνανεωθὲν τῷ 1705, ὅπερ τῷ 1831 εἶχε περιληφθῇ μεταξὺ τῶν ρωσικῶν παρασήμων καὶ ἀνενεώθη τῷ 1921. 2) Τὸ παράσημον τῆς Στρατιωτικῆς Ἀξίας, ἱδρυθὲν τῷ 1792 καὶ ἀνανεωθὲν τῷ 1919. 3) Τὸ παράσημον τοῦ Σταυροῦ τῶν Γενναίων, στρατιωτικὸν παράσημον, ἱδρυθὲν τῷ 1920. 4) Τὸ παράσημον τῆς Ἀνασυσταθείσης Πολωνίας, ἱδρυθὲν τῷ 1921. 5) Τὸ παράσημον τοῦ Σταυροῦ τῆς Ἀξίας, ἱδρυθὲν τῷ 1923. Ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῆς Πολωνίας συνετέθη ὑπὸ τοῦ Νταμπρόφσκι ἐπὶ στίχων τοῦ Ι. Βυμπίτσκι καὶ ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων: «Ἡ Πολωνία δὲν ἀπέθανε» («Jeszcze Polska nie zginela»).

Πολιτικὰ κόμματα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπαγωγῆς τῶν διαφόρων πολωνικῶν τμημάτων εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστροουγγαρίαν καὶ τὴν Ρωσίαν, εἶχον δημιουργηθῇ εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν τριῶν τούτων χωρῶν ἰδιαίτερα ἐθνικὰ πολωνικὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τῶν ὑποδούλων Πολωνῶν, ἐντὸς τοῦ πολιτικοῦ πλαισίου τῶν κατακτητῶν. Τὰ κόμματα ταῦτα, ἐπειδὴ εἶχον καὶ παλαίσουν πρὸς τρεῖς κατὰ πολὺ διαφέροντας πολιτικοὺς ὀργανισμούς, εἶχον ἐντελῶς διάφορον τὴν σύνθεσιν καὶ διαφόρους τὰς κατευθύνσεις, οἱ δὲ ἀποτελοῦντες ταῦτα Πολωνοὶ ἀντιπρόσωποι παρεκάθηντο εἰς τὰς οἰκείας τοπικὰς ἢ γενικὰς βουλὰς παρὰ τὰς τάξεις ἐκείνων ἐκ τῶν ἄλλων μεγάλων κομμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐξυπηρέτουν καλύτερον τὰ συμφέροντά των. Γενικῶς ὅμως συνεμάχουν καὶ συνεπάθουν πρὸς τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς, καθότι ἐφαίνετο ὅτι μόνη ἡ ἐπαναστατικὴ ὁδὸς θὰ ἦτο ἱκανὴ ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Πολωνούς. Ἕνεκα τούτου, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πολωνίας, οὐδὲν συντηρητικὸν κόμμα κατέστη δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ, τὰ μόνα δὲ ὑπάρχοντα ὠργανωμένα κόμματα ἦσαν τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς, τὰ ὁποῖα εἰργάζοντο πρὸ τοῦ πολέμου ἐντὸς τῆς γερμανικῆς, τῆς αὐστροουγγρικῆς καὶ τῆς ρωσικῆς βουλῆς.

Τὰ κόμματα ὅμως ταῦτα, ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς ὀργανώσεώς των καὶ τοῦ διαφόρου βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεώς των, ἦτο ἀδύνατον νὰ συνεργασθοῦν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἤρχισαν νὰ διαμορφοῦνται καὶ ἐν Πολωνίᾳ τὰ πολιτικὰ κόμματα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, οὕτω δὲ ἐν τῇ διαίτῃ τοῦ 1922 ἐνεφανίσθησαν κατὰ πρῶτον οἱ βουλευταὶ κατανεμημένοι εἰς δεξιάν, κέντρον καὶ ἀριστεράν. Ἡ δεξιὰ ἀπετελέσθη ἐκ τριῶν μετριοπαθῶν κομμάτων, τῶν ὁποίων βάσις ὑπῆρξε τὸ ἐθνικὸν δημοκρατικὸν κόμμα. Τὸ κέντρον περιελάμβανε τὸ ἐργατικὸν κόμμα καὶ δύο πτέρυγας τοῦ κόμματος τῶν χωρικῶν, ὅπερ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἄλλοτε ἐν τῇ αὐστριακῇ βουλῇ Λαϊκοῦ κόμματος τῆς Γαλικίας. Τὸ πρῶτον τῶν κομμάτων τούτων εἶχεν 169 βουλευτάς, τὸ δὲ δεύτερον 143. Ἡ ἀριστερὰ ἀπετελέσθη ὑπὸ τοῦ πολωνικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἀριθμοῦντος 41 βουλευτὰς καὶ περιλαμβάνοντος μεταξὺ τῶν μελῶν του τὸν στρατάρχην Πιλσούδσκι, ἀπὸ 2 κομμουνιστὰς καὶ 89 βουλευτὰς ἀντιπροσωπεύοντας τὰς μειονότητας τῶν Ἰουδαίων, Γερμανῶν, Οὐκρανῶν κλπ. Βραδύτερον ὅμως ὁ στρατάρχης Πιλσούδσκι, διὰ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος, κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς δεξιᾶς τὰ κυριώτερα στελέχη καὶ νὰ σχηματίσῃ νέαν ἐθνικὴν ὁμάδα, διὰ τῆς ὁποίας ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ, ἀσκῶν πραγματικὴν δικτατωρίαν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ κατέχῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, οὔτε τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ μόνον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ἐθνικὴ αὕτη ὁμὰς ἔφερε κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 14 Νοεμβρίου 1930 247 βουλευτάς, ἐνῷ τὸ ἐθνικὸν δημοκρατικὸν κόμμα ἔφερεν 63 βουλευτάς, τὸ σοσιαλιστικὸν 23, τὸ οὐκρανικὸν 21, τῶν χωρικῶν 18, τῶν λαϊκῶν 32, τῶν Χριστιανῶν δημοκρατῶν 14, τῶν ἐργατῶν 9, τῶν Ἰουδαίων 6, τῶν Γερμανῶν 5 καὶ τῶν κομμουνιστῶν 4.

Κοινωνικὴ πολιτική. Ἡ πολωνικὴ κυβέρνησις, εὐθὺς ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς νέας δημοκρατίας, εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ σοβαρώτατα κοινωνικὰ προβλήματα. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν τμημάτων τῆς Πολωνίας, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν ξενικὴν κατοχήν, ἦτο συνδεδεμένον οἰκονομικῶς μετὰ τοῦ κράτους ὅπερ τὸ κατεῖχεν. Ἡ ἀπόσπασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κράτους ἐκείνου τὸ ἀπεμόνωσε τελείως καὶ τοῦ ἔκλεισε τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως καὶ τὰς ἀγορὰς προμηθειῶν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργηθοῦν ἐκ τοῦ προχείρου νέαι τοιαῦται ἀγοραί, ὁ πολωνικὸς λαὸς εὑρέθη εἰς δυσχερεστάτην οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ταύτην ἐπηύξησαν καὶ αἱ τεράστιαι καταστροφαὶ τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος κατέστρεψεν ἐργοστάσια, ἀγρούς, ἀγροικίας, μεταλλεῖα, πετρελαιοπηγάς, οἰκήματα, ἀποθέματα κτλ. Εἰς τὰ κακὰ ταῦτα προσετέθησαν καὶ ἡ παρεμπόδισις τῆς μεταναστεύσεως τῶν Πολωνῶν εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν, ὅπου μετέβαινον κατ' ἔτος περὶ τὰς 100.000 ἀτόμων, καθὼς καὶ ἡ παρεμπόδισις τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν Πολωνῶν εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας τῆς Γερμανίας, ὅπου συνήθως μετέβαινον εἰς ἑκάστην ἐποχὴν συγκομιδῆς καὶ καλλιεργείας περὶ τοὺς 1 000.000 ἐργατῶν. Ἑτέρα δυσχέρεια, ἡ ὁποία ἐπηύξησε τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως, ὑπῆρξεν ἡ ἀθρόα συρροὴ Πολωνῶν προσφύγων ἐκ Ρωσίας, ὁπόθεν εἴτε ἔφευγον οἰκειοθελῶς, εἴτε ἐξεδιώκοντο ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων.

Ἕνεκα τούτου κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη ἑκατοντάδες χιλιάδων Πολωνῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ζοῦν ἐντὸς σπηλαίων καὶ ἐντὸς ὀπῶν, τὰς ὁποίας ἔσκαπτον εἰς τὴν γῆν, αἱ δὲ κυβερνήσεις ἠναγκάσθησαν νὰ λάβουν δρακόντεια μέτρα πρὸς προστασίαν τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν, ἀπαγορεύσασαι τὴν κατοχὴν δωματίων πλέον τοῦ ἑνὸς δι' ἕκαστον ἄτομον καὶ προβᾶσαι εἰς τὴν κατασκευὴν πολυαρίθμων πολυκατοικιῶν καὶ ἄλλων ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν οἰκημάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξοικονομηθοῦν τὰ 65% τοῦ ἀστέγου πληθυσμοῦ.

Ἐπειδὴ οἱ μεγάλοι κτηματίαι καὶ οἱ μεγάλοι κεφαλαιοῦχοι, πρὸ τοῦ πολέμου, ἀνῆκον εἰς ξένας ἐθνότητας καὶ συνεπῶς δὲν ὑπῆρξεν ἀντίδρασις σοβαρὰ ἐκ μέρους τῶν Πολωνῶν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν προοδευτικωτάτης κοινωνικῆς πολιτικῆς, οἱ σοσιαλισταὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ψήφισιν πλείστων νόμων ἐκ τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸ πρόγραμμά των, νὰ καθιερώσουν εὐρύτατον ἑορτολόγιον εἰς πάσας τὰς κρατικὰς καὶ ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, νὰ ἐπεκτείνουν σχεδὸν πανταχοῦ τὸ ὀκτάωρον καὶ νὰ βελτιώσουν μεγάλως τοὺς ὅρους ἐργασίας καὶ πληρωμῶν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἔθεσε, κυρίως, τὴν πολωνικὴν βιομηχανίαν εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τῶν γειτονικῶν βιομηχανιῶν, αἵτινες δὲν εἶχον εἰσέτι ἐφαρμόσει εἰς τόσον εὐρεῖαν κλίμακα τὴν μᾶλλον προηγμένην ἐργατικὴν πολιτικήν. Ἕνεκα τούτου ἐν τῇ πολωνικῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ, διὰ λόγους συναγωνισμοῦ πρὸς τὴν γερμανικὴν βιομηχανίαν, αἱ ὧραι ἐργασίας ηὐξήθησαν ἐσχάτως, οἱ δὲ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας καὶ πληρωμῶν προσηρμόσθησαν πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων γειτονικῶν βιομηχανιῶν. Ἐν γένει ὅμως ἔχουν ψηφισθῇ πλεῖστοι νόμοι περὶ προστασίας τῶν ἐργατῶν κατὰ τῶν δυστυχημάτων, ἀσθενείας, γήρατος καὶ ἀνεργίας, ἡ δὲ Πολωνία θεωρεῖται σήμερον ἐν Εὐρώπῃ ἐκ τῶν πρώτων κρατῶν, τὰ ὁποῖα, πιεσθέντα ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ εὑρεθέντα εἰς τὴν ἀνάγκην δημιουργίας ἐκ βάθρων ἐντελῶς νέας κοινωνικῆς καταστάσεως, προέβησαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν εὐρυτάτης κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Μεταναστεύσεις. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς τῆς Πολωνίας ὑπὸ τῆς Ρωσίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας πολλὰ ἑκατομμύρια Πολωνῶν ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσουν εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπετέλεσαν συμπαγεῖς παροικίας καὶ διεκρίθησαν κυρίως εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Ὑπὲρ τὰ τρία ἑκατομμύρια τῶν Πολωνῶν τούτων ἐπανῆλθον ἤδη εἰς τὴν πατρίδα των, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, παραμένουν ὅμως εἰσέτι εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καθ' ὑπολογισμοὺς κατὰ προσέγγισιν, ὑπὲρ τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια. Ἀλλά, παρ' ὅλην τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ τὴν ὕπαρξιν μεγάλων εἰσέτι ἀκαλλιεργήτων ἐκτάσεων, ὁ παρατηρηθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα ἀκράτητος οὐρμπανισμὸς καὶ ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων ἐδημιούργησαν μεγάλα προβλήματα ἀνεργίας, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν νέον μεταναστευτικὸν ρεῦμα, ὅπερ διασπείρει ὑπὲρ τὰς ἑκα-

Digitized by Google

τὸν χιλιάδας Πολωνῶν ἐτησίως εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Οὕτω, κατὰ τὸ 1930 μετηνάστευσαν ἐν ὅλῳ 276.884, ἐξ ὧν 65.310 εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (ἐξ ἧς ἐπανῆλθον εἰς τὴν Πολωνίαν 6.511 παλαιοὶ μετανάσται), 81.508 εἰς τὴν Γαλλίαν, 87.247 εἰς τὴν Γερμανίαν, 21.703 εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ 21.116 εἰς τὴν Ἀργεντινήν. Μ. Δ. Β.

Στρατός. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, ὑποχρεωτική, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 21ου μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας. Ἡ ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ θητεία εἶναι διετής, ἐκτὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ, δι' ἃ προστίθεται εἷς μὴν εἰσέτι, διὰ δὲ τὸ ναυτικὸν δύο. Ἡ εἰς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ ὑπηρεσία διαρκεῖ μέχρι τοῦ 40οῦ ἔτους, μετὰ περιόδων ἀσκήσεων συνολικῆς διαρκείας οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 14 ἑβδομάδων διὰ τοὺς ὁπλίτας καὶ μέχρι 36 ἑβδομάδων, κατὰ περιόδους, τὸ πολὺ 8 ἑβδομάδων, διὰ τοὺς ἀξιωματικούς. Εἰς τὴν ἐθνοφρουρὰν ὑπάγονται μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους πάντες οἱ ἐκ τῆς ἐφεδρείας προερχόμενοι καὶ οἱ ὁπωσδήποτε, ἕνεκα νομίμων λόγων, μὴ κατατασσόμενοι.

Ὁ στρατὸς συγκροτεῖται ἐξ 28 μεραρχιῶν πεζικοῦ, 2 μεραρχιῶν κυνηγῶν καὶ 6 ταξιαρχιῶν ἱππικοῦ, περιλαμβάνει δὲ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ: Πεζικόν: 84 συντάγματα τῆς γραμμῆς, 6 συντάγματα ὀρεινῶν κυνηγῶν, 2 τάγματα πολυβόλων καὶ 1 σύνταγμα ἁρμάτων ἐφόδου· ἕκαστον τάγμα πεζικοῦ ἢ κυνηγῶν ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν λόχων καὶ μιᾶς πολυβολαρχίας. Ἱππικόν: 3 συντάγματα ἐλαφροῦ ἱππικοῦ, 10 συντάγματα ἐφίππων κυνηγῶν, 27 συντάγματα λογχοφόρων, 5 ἴλας πολυβόλων ἐπὶ αὐτοκινήτων, 5 ἴλας σκαπανέων. Πυροβολικόν: 30 συντάγματα πεδινοῦ, 10 συντάγματα βαρέος, 1 σύνταγμα ὀρειβατικοῦ, 1 σύνταγμα βαρέος ὀρειβατικοῦ, 6 μοίρας ἀνεξαρτήτους ἀντιαεροπορικοῦ, 13 μοίρας ἐφίππου πεδινοῦ, 1 μοῖραν ἐκ 3 τεθωρακισμένων συρμῶν, 10 μοίρας ἱπποκινήτους μεταγωγικῶν καὶ 1 λόχον πεζοπόρων. Μηχανικόν: 10 συντάγματα σκαπανέων, 2 συντάγματα σιδηροδρομικῶν, 2 συντάγματα καὶ 3 τάγματα ἀνεξάρτητα συνδέσμων, 1 σύνταγμα ραδιοτηλεγραφητῶν, 10 μοίρας αὐτοκινήτων, 1 τάγμα ἠλεκτροτεχνιτῶν καὶ 1 τάγμα βαρείας γεφυροσκευῆς. Ἀεροπορία: 6 συντάγματα, 1 μοῖραν ὑδροπλάνων, 1 τάγμα ἀεροστάτων, 1 λόχον μετεωρολογίας καὶ 1 μοῖραν ὑπηρεσίας ἀεροστάτων.

Ἅπασα ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 10 στρατιωτικὰς περιοχάς, ἀντιστοιχούσας εἰς διοικήσεις σωμάτων στρατοῦ, εἰς ἃς ὑπάγονται πάντα τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ ἑδρεύοντα στρατιωτικὰ σώματα.

Ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ὁ ἐν καιρῷ εἰρήνης γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ, παραμένων παρὰ τῷ ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ προϊστάμενος τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, ἀναλαμβάνει ἐν καιρῷ πολέμου τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ. Τὸ συμβούλιον ἐθνικῆς ἀμύνης, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ἀσχολεῖται, τῇ εἰσηγήσει τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ καθορίζει τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς πρὸς τοῦτο προπαρασκευῆς. Ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ ἀνέρχεται (1929) εἰς 17.100 ἀξιωματικούς, 37.000 ὑπαξιωματικούς, 198.000 στρατιώτας καὶ 1.724 μαθητάς, ἤτοι ἐν ὅλῳ εἰς 253.824 ἄνδρας. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Ναυτικόν. Ἡ Πολωνία, μὴ ἔχουσα ἐκτεταμένας ἀκτὰς νὰ ὑπερασπίσῃ, δὲν διατηρεῖ ἐν τῇ Βαλτικῇ ἰσχυρὸν στόλον. Ἔχει μόνον μικρὸν στολίσκον ἐκ 2 ἀντιτορπιλλικῶν ἀνοικτῆς θαλάσσης, 5 τορπιλλοβόλων, 2 κανονιοφόρων, 4 τορπιλλοθετιδῶν καὶ 5 ὑποβρυχίων. Ἐν τῷ ποταμῷ Βιστούλᾳ διατηρεῖ 12 μικρὰς κανονιοφόρους, 6 κανονιοφόρους καί τινας μικρὰς ἐξωπλισμένας ἀτμακάτους. Τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ἐν εἰρήνῃ περιλαμβάνει 390 ἀξιωματικούς, 700 ὑπαξιωματικοὺς καὶ 2.280 ἄνδρας. Πολεμικοὶ λιμένες εἶναι ἡ Γκντύνια ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς καὶ τὸ Πίνσκ διὰ τὴν πολεμικὴν ποταμοπλοΐαν.

Δικαιοσύνη. Ἡ δικαιοσύνη ἐν Πολωνίᾳ εἶναι, συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα, τελείως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ὑπάρχουν 1 ἀνώτατον δικαστήριον, 8 ἐφετεῖα, 51 πρωτοδικεῖα καὶ 679 εἰρηνοδικεῖα. Τὰ ὁρκωτὰ δικαστήρια δικάζουν μόνον τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα καὶ τὰ βαρέα ἐγκλήματα. Ὑπάρχουν ἐπίσης εἰδικὰ δικαστήρια πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν ἁρμοδιότητος μεταξὺ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν δικαστηρίων, τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια καὶ τὸ δικαστήριον τοῦ κράτους ἢ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου (ὡς προέδρου) καὶ 12 δικαστῶν, ἐξ ὧν 8 ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς διαίτης καὶ 4 ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ εἶναι βουλευταὶ ἢ γερουσιασταί, οὔτε νὰ ἀσκοῦν δημόσιον λειτούργημα, καὶ οἵτινες ἐκλέγονται εὐθὺς μετὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς βουλῆς καὶ διὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Ὑπάρχει ἐπίσης ἀνώτατον οἰκονομικὸν δικαστήριον, τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος φέρει τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπουργοῦ, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ παρακάθηται εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια. Ἐν Πολωνίᾳ ἰσχύουν εἰσέτι οἱ πλεῖστοι τῶν νόμων, οἵτινες ἴσχυον ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας καὶ οἵτινες ἐτροποποιήθησαν ἐν πολλοῖς, χάριν τῆς προσαρμογῆς αὐτῶν πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, ἰδίως εἰς τὰς νοτίας καὶ δυτικὰς ἐπαρχίας, αἵτινες εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ αὐστριακὴν κατοχήν. Κατὰ τὸ νέον δημοκρατικὸν Σύνταγμα ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ γενικὴ δι' ὅλους ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 7 μέχρι 14 ἐτῶν. Ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις παρέχεται κατὰ τὸ πλεῖστον δωρεὰν ὑπὸ τοῦ κράτους, ἐνῷ ἡ στοιχειώδης βαρύνει τοὺς δήμους καὶ τὰς κοινότητας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὑπάρχουσαν ἐπίσημον στατιστικήν, τῷ 1925 ὑπῆρχον ἐν Πολωνίᾳ 27.414 σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μετὰ 66.176 διδασκάλων καὶ 3.237.340 μαθητῶν. Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σχολείων τούτων ἡ διδασκαλία γίνεται εἰς τὴν πολωνικὴν γλῶσσαν. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν καὶ 3.025 σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ διδασκαλία γίνεται εἰς τὴν ρουθηνικὴν γλῶσσαν, 1.217 εἰς τὴν γερμανικήν, 113 εἰς τὴν ἑβραιογερμανικὴν διάλεκτον γίντις, 92 εἰς τὴν λιθουανικήν, 71 εἰς τὴν ἰσραηλιτικήν, 39 εἰς τὴν τσεχικήν, 32 εἰς τὴν λευκορρωσικὴν καὶ 11 εἰς τὴν ρωσικήν, καθὼς καί τινα, ὅπου διδάσκονται δύο γλῶσσαι. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἦσαν 778, μὲ 219.978 μαθητάς, ἐξ ὧν περὶ τὰ 18 % προήρχοντο ἐξ οἰκογενειῶν χωρικῶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης 7 πανεπιστήμια καὶ 5 πανεπιστημιακὰ κολλέγια. Ἐκ τούτων τὰ πέντε πανεπιστήμια ἐλειτούργουν καὶ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως, ἱδρυθέντα εἰς παλαιοτάτας ἐποχὰς (τῆς Κρακοβίας τῷ 1363, τῆς Βίλνας τῷ 1578, τοῦ Πόζεν τῷ 1612, τῆς Λεμβέργης τῷ 1661 καὶ τῆς Βαρσοβίας τῷ 1816). Πλὴν τούτων λειτουργοῦν δύο πολυτεχνεῖα (ἐν Βαρσοβίᾳ καὶ Λεμβέργῃ), μία ἀκαδημία καλῶν τεχνῶν, μία γεωργικὴ ἀκαδημία, κτηνιατρικὴ ἀκαδημία, δασικαὶ σχολαί, γεωργικαὶ σχολαί, μεταλλειολογικὸν κολλέγιον, ἐλεύθερον πανεπιστήμιον ἐν Βαρσοβίᾳ, καθολικὸν πανεπιστήμιον ἐν Λιούμπλιν, ρουθηνικὸν πανεπιστήμιον ἐν Λεμβέργῃ, πολλαὶ θεολογικαὶ σχολαί, 829 τεχνικαὶ σχολαί, ἐμπορικαὶ σχολαί, ἀκαδημία ἐπιστημῶν, ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ ἐπιστημονικοὶ σύλλογοι, βιβλιοθῆκαι, πινακοθῆκαι, μουσεῖα, ὠδεῖα, κ.λ.π.

Τύπος. Ἐν Πολωνίᾳ, ὅπως καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ὁ τύπος ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἡ δὲ παλαιοτέρα πολωνικὴ ἐφημερὶς εἶναι ὁ «Πολωνικὸς Ἑρμῆς» («Merkurjusz Polski»), ἱδρυθεὶς τῷ 1660. Ταύτην ἠκολούθησαν πολλαὶ ἄλλαι, κατὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ αἰῶνος ἐξεδίδοντο ἐν Πολωνίᾳ 12 καθημεριναὶ ἐφημερίδες, αἵτινες, πλὴν τῶν πολιτικῶν ζητημάτων καὶ πληροφοριῶν, ἐπραγματεύοντο καὶ ζητήματα οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ χαρακτῆρος. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, ὁ πολωνικὸς τύπος σχεδὸν ἐξηφανίσθη. Οἱ πλεῖστοι τῶν δημοσιογράφων κατέφυγον τότε εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἰδίως εἰς Παρισίους, ὅπου ἐξηκολούθουν νὰ ἐκδίδωνται αἱ ἐφημερίδες των ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας, συγκεντρώνουσαι σχεδὸν πᾶσαν τὴν διανοητικὴν πολωνικὴν κίνησιν. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τῷ 1914, ἐξεδίδοντο ἐν ὅλῳ 1.212 πολωνικαὶ ἐφημερίδες, ὧν 396 ἐν Ρωσίᾳ, 504 ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ, 205 ἐν Γερμανίᾳ καὶ 107 ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς δημοκρατίας ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐδιπλασιάσθη, τῷ δὲ 1930 ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς Πολωνίας 2.353 καθημεριναὶ ἐφημερίδες καὶ περιοδικά, ὧν 1.866 εἰς πολωνικὴν γλῶσσαν, 171 εἰς γιαργωνικὴν ἰουδαϊκήν, 116 εἰς γερμανικὴν καὶ 99 εἰς οὐκρανικήν. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι: ἐν Βαρσοβίᾳ: «Ὁ πολωνικὸς μηνύτωρ» (Monitor Polski), «Ὁ ταχυδρόμος τῆς Βαρσοβίας» (Kurjer Warszawski), «Ὁ ταχυδρόμος τῆς Πολωνίας» (Kurjer Polski), «Ὁ πρωϊνὸς ταχυδρόμος» (Kurjer Poranny), ὄργανον τοῦ Πιλσούδσκι, «Ἡ ἐπιθεώρησίς μας» (Nasz Przeglad) ἑβραϊκή, «Ὁ ἐργάτης» (Robotnik) σοσιαλιστική, κτλ., ἐν Λότζ: «Ἡ ἀλήθεια» (Prawda), «Ἡ νέα ἐφημερὶς τοῦ Λότζ» γερμανική, ἐν Πόζεν: «Ὁ ταχυδρόμος τῆς Ποσνανίας» (Kurjer Poznanski), ἐν Καττοβιτς: «Ἡ Πολωνία», ἐν Κρακοβίᾳ: τὸ «Ἐμπρός» (Naprzôd), «Ὁ Χρόνος» (Czas), ἐν Λεμβέργῃ: «Ὁ πρωϊνὸς ταχυδρόμος τῆς Λεμβέργης» (Lwowski Kurjer Poranmey), «Ὁ πολωνικὸς λόγος» (Slowo Polski), ἐν Βίλνᾳ: «Ὁ λόγος» (Slowo), «Ὁ ταχυδρόμος τῆς Βίλνας» (Kurjer Wilenski) κτλ.

Δημόσια οἰκονομικά. Ἡ Πολωνία, κατὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς εἰς ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν, ἀνέλαβε καὶ τὰς οἰκονομικὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν πρώην γερμανικῶν, αὐστροουγγρικῶν καὶ ρωσικῶν ἐπαρχιῶν της πρὸς τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς Ρωσίας. Μετὰ τὴν οἰκονομικὴν ὅμως κατάρρευσιν τῶν τριῶν τούτων κρατῶν, ἥτις ἐπῆλθε κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη, τὰ πολωνικὰ δημόσια οἰκονομικὰ ὑπέστησαν δεινὸν κλονισμόν, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ πολιτικαὶ καὶ πολεμικαὶ ἀνωμαλίαι ὡδήγησαν καὶ τὴν Πολωνίαν εἰς ραγδαίαν πτῶσιν τοῦ νομίσματός της καὶ εἰς οἰκονομικὴν κατάρρευσιν, πρὶν ἢ εἰσέτι κατορθώσῃ νὰ συμπηχθῇ εἰς αὐτοτελῆ οἰκονομικὴν ὀντότητα. Ἐπηκολούθησεν ἡ οἰκονομικὴ ἀναδιοργάνωσις τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Πολωνίας Γκράμπσκι, ἡ σύναψις δανείων ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ Ἰταλίᾳ καὶ ἡ αὔξησις τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, συνεπείᾳ δὲ τούτων κατέστη δυνατὴ ἡ σταθεροποίησις τοῦ ζλότυ.

Κατὰ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1930 τὸ δημόσιον χρέος τῆς Πολωνίας ἀνήρχετο τὸ μὲν ἐξωτερικὸν εἰς 3.690.900.000 ζλότυ, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν εἰς 357.000.000 ζλότυ. Μ. Δ. Β.

Νόμισμα. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς πολωνικῆς δημοκρατίας ἐκυκλοφόρουν διάφορα νομίσματα εἰς τραπεζογραμμάτια ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, παλαιὰ πολωνικὰ μάρκα, γερμανικὰ μάρκα, αὐστριακαὶ κορῶναι κλπ. Ἐτηρήθη κατ' ἀρχὰς ὡς νομισματικὴ μονὰς τὸ πολωνικὸν μάρκον, ὑπὸ ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν. Ἡ ὑποτίμησίς του ἔφθασεν ὥστε 1 χρ. π. μ.=3.800.000 μ. εἰς τραπεζογραμμάτια (1923). Κατὰ τὸ 1924 ἐγένετο σταθεροποίησις, ὁρισθέντος ὡς νομισματικῆς μονάδος τοῦ χρυσοῦ ζλότυ (jloty), ὅπερ ἦτο αὐτὸ τοῦτο τὸ 1 χρ. φράγκον Λ. Ν. Ε. Ἡ σταθεροποίησις αὕτη ἀπέτυχε. Κατὰ τὸ 1927 ἐγένετο νέα σταθεροποίησις. Ὡρίσθη ὡς νομισματικὴ μονὰς τὸ χρυσοῦν ζλότυ τοιοῦτον, ὥστε 5924,44 ζλότυ νὰ περιέχωσιν 1 χιλιόγραμμον καθαροῦ χρυσοῦ. Ἐντεῦθεν ἕπονται αἱ ἑξῆς σχέσεις: 1 $ Ἡν. Πολ. =8,9141 ζλότυ. 1 £ Ἀγγλίας=43,3807 ζλότυ. 1 νέα χρ. δρ.=0,11568 ζλότυ. 1 ζλότυ=8.6443 νέας χρ. δρ. 1 φρ. Λ.Ν.Ε.=1,72 ζλότυ. Δὲν ὑπάρχουσιν ἐν κυκλοφορίᾳ χρυσᾶ νομίσματα, ἀλλὰ τραπεζογραμμάτια νομίμου κυκλοφορίας ἀνταλλασσόμενα ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει πρὸς ράβδους χρυσοῦ ἢ συνάλλαγμα εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἄρτιον. Τ. Κ.

Μέτρα καὶ σταθμά. Ἐν Πολωνίᾳ ἰσχύει τὸ δεκαδικὸν σύστημα τόσον εἰς τὰ μέτρα ὅσον καὶ εἰς τὰ σταθμά, ἤτοι τὸ μέτρον καὶ τὸ χιλιόγραμμον.

— [ΕΘΝΟΛ.] Περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Πολωνῶν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένην χώραν καὶ περὶ τῆς ἀρχικῆς φυλῆς, ἥτις ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ, οὐδὲν εἶναι ἱστορικῶς γνωστόν. Πάντως οἱ Πολωνοὶ θεωροῦνται λαὸς προελθὼν ἐκ δυτικοσλαυϊκῶν φυλῶν, αἵτινες ἐγκατεστάθησαν περὶ τὸν Βιστούλαν κατὰ τὸν ΣΤ' ἢ Ζ' αἰῶνα. Τινὲς τῶν φυλῶν τούτων ὠνομάσθησαν Πολάκοι (Polaci, εἰς τὸν ἑνικὸν Polak), ὡς κατοικοῦντες τὴν πεδιάδα, καθότι «polé» εἰς τὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει πεδιάς. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτων ὠνομάσθη βραδύτερον ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, καθὼς καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένη χώρα. Οἱ Πολωνοὶ οὗτοι ὠνομάζοντο συχνάκις ὑπὸ τῶν γειτόνων των Ρώσων, Οὔγγρων καὶ Τούρκων μὲ τὸ ὄνομα Λὲχ (Lech, Λέχοι), τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἔχει ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν Πολωνῶν σημασίαν.

Ἄλλοι συγγραφεῖς θεωροῦν τοὺς Πολωνοὺς ὡς ἀπογόνους τοῦ Λέχο, περιφήμου μεσαιωνικοῦ ἥρωος καταγομένου ἐκ Δαλματίας ἢ Ἰλλυρίας, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Οἱ Πολωνοὶ βραδύτερον ἀνεμίχθησαν μετὰ πολλῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἰδίως μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ρώσων. Ὅπως καὶ σήμερον, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ἡ Πολωνία δὲν κατῳκεῖτο μόνον ὑπὸ τῶν Πολωνῶν. Παλαιότεροι ὑπολογισμοὶ καὶ στατιστικαὶ ἀνεβίβαζον ἀπὸ 6 μέχρι 15 ἑκατομμύρια τοὺς ὑπὸ τὴν Γερμανίαν, Ρωσίαν καὶ Αὐστροουγγαρίαν Πολωνούς, διεσπαρμένους καθ' ἅπασαν τὴν εἰς τὴν σημερινὴν δημοκρατίαν περιληφθεῖσαν χώραν, μὲ συμπαγεστέρας ὁμάδας εἰς τὴν κεντρικήν, τὴν νότιον καὶ δυτικὴν Πολωνίαν. Οἱ Πολωνοὶ ἀπετέλεσαν ἀνέκαθεν συμπαγῆ ἐθνολογικὴν ὁμάδα, ἔχουσαν μεγάλην ἑνότητα ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις διαφοραί τινες μεταξὺ τῶν Μαζούρων, τῶν ὀρεινῶν τῶν Καρπαθίων, τῶν Πολωνῶν τῆς Σιλεσίας καὶ τῶν κατοίκων τῆς λεκάνης τοῦ Νάρεβ, ὀφειλόμεναι εἰς ἰδιαιτέρας γεωγραφικὰς ἢ ἱστορικὰς συνθήκας. Τὴν μεγαλυτέραν διαφορὰν παρουσιάζουν οἱ Κασσοῦβοι τῆς Πομερέλλης, οἱ κατοικοῦντες παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ καταγόμενοι ἐκ τῶν ἀρχαίων Πομερανῶν. Σήμερον ὁ καθαρὸς τύπος τῶν Πολωνῶν ἀπαντᾶται περὶ τὴν μέσην λεκάνην τοῦ Βιστούλα ἐν Ποσνανίᾳ καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βάρτα ποταμοῦ. Οἱ Πολωνοὶ οὗτοι εἶναι μᾶλλον ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μεγαλόσωμοι καὶ μὲ κανονικὰς ἐν γένει γραμμάς. Τὸ χρῶμα τῆς ἐπιδερμίδος των εἶναι χαρακτηριστικῶς λευκόν, τῶν δὲ τριχῶν των μᾶλλον ἐρυθρωπὸν ἢ καστανόν. Αἱ Πολωνίδες φημίζονται διὰ τὴν καλλονήν των καὶ τὴν κομψότητά των. Οἱ Πολωνοὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ τὸν χορόν, ὅπου διέπρεψαν πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν. Μ. Δ. Β.

— [ΙΣΤΟΡ.] Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ι' αἰῶνος μ. Χ. δὲν ὑπάρχουν ἀκριβεῖς ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ Πολωνίας. Οἱ παλαιοὶ Πολωνοὶ χρονικογράφοι ἀναφέρουν ὅτι οἱ Πολωνοί, κατὰ τοὺς πρώ-

Digitized by Google

τους χρόνους τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὰς χώρας τὰς ὁποίας καὶ σήμερον κατοικοῦν, ἐκυβερνῶντο πατριαρχικῶς. Ὁ λαὸς ἀπεφαίνετο ἑκάστοτε περὶ τοῦ πρακτέου συνερχόμενος εἰς γενικὰς συνελεύσεις. Τὸ πρῶτον ὑποτυπῶδες πολωνικὸν κράτος εἶχεν ὡς κέντρον τὸ Γκνιέζνο ἢ Γκνέζεν, ἱδρυτὴς δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ θρυλικὸς ἥρως Πίαστ. Ὡς πρῶτον ὅμως ἱστορικὸν πρόσωπον τῆς Πολωνίας ἀναφέρεται ὁ δοὺξ Μιέσκο ἢ Μικίσλαος (960—992), ἀπόγονος τοῦ Πίαστ. Οὗτος εἶχε νυμφευθῆ τῷ 965 τὴν πριγκίπισσαν Ντουμπραόβκα, θυγατέρα ἑνὸς δουκὸς τῆς Βοημίας, ἡ ὁποία τὸν προσηλύτισεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ εἰς τὸ δόγμα τῆς ρωμαϊκῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μιέσκο ἵδρυσε τὴν πρώτην πολωνικὴν ἐπισκοπὴν ἐν Πόζεν τῷ 968. Ὁ καθολικισμὸς οὗτος, τὸν ὁποῖον ἔκτοτε πρεσβεύει ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν Πολωνῶν, ἀπετέλεσε βραδύτερον μίαν τῶν σημαντικωτέρων διαφορῶν κατὰ τοὺς μακροὺς ἀγῶνας αὐτῶν πρὸς τοὺς Ρώσους, οἵτινες εἶχον ἀσπασθῆ τὴν ὀρθοδοξίαν. Τὸ πρῶτον τοῦτο πολωνικὸν κράτος ἐθεωρεῖτο τμῆμα τῆς μεγάλης Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνιδρύσει τῷ 960 ὁ Ὄθων ὁ Μέγας. Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς Πολωνίας ἀπέλαυον ἀνεξαρτησίας τινός, βραδύτερον δὲ ἐγένοντο τελείως ἀνεξάρτητοι καὶ ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. Ὁ πρῶτος τούτων ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Μιέσκο Βολέσλαος Α' ὁ Ἀνδρεῖος (992—1025), ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς τοῦ ἀνεξαρτήτου πολωνικοῦ κράτους (βλ. λ. *Βολέσλαος Α'*).

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μικίσλαος Β' (1025—1034) δὲν κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ κράτους του, ἀπολέσας ταχέως, κατὰ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς γείτονάς του, τὴν Πομερανίαν, τὴν Σλοβενίαν, τὴν Ἐρυθρὰν Ρωσίαν καὶ τὴν Λουσατίαν. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Πολωνία ἐδηώθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν γειτόνων της, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Μικίσλαος Β' ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν ἀπὸ τοῦ θρόνου του καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ ὁποῖος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῆς Γερμανίας καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν τίτλον τοῦ δουκός. Βραδύτερον ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κορράδος Β' ἐπανέφερε, τῷ 1032, τὸν Μικίσλαον Β' εἰς τὴν ἀρχήν, ὡς δοῦκα. Ὑπὸ τοὺς διαδόχους τούτου ἡ Πολωνία κατώρθωσε νὰ ἀναλάβῃ μέρος τῆς παλαιᾶς της ἰσχύος, νὰ ἀνακτήσῃ πολλὰς τῶν ἀπολεσθεισῶν χωρῶν της. Οὕτω ὁ υἱὸς τοῦ Μικισλάου Β' Καζιμὶρ Α' ὁ Ἀναμορφωτὴς (1040—1058) ἐπέτυχε νὰ ἀνακτήσῃ, τῷ 1054, τὴν Σιλεσίαν, οἱ δὲ διάδοχοι τούτου, Βολέσλαος Β' (1058—1079) καὶ Βολέσλαος Γ' (1102—1139), ἀνέκτησαν τὴν Πομερανίαν καὶ τὴν Ἐρυθρὰν Ρουθηνίαν καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν εἰς τοὺς Γερμανοὺς τὸν σεβασμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας. Ὁ Βολέσλαος Γ' μάλιστα κατώρθωσε, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Μπάμπεργκ Ἁγίου Ὄθωνος, νὰ προσηλυτίσῃ τοὺς εἰδωλολάτρας Πομερανοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ καταπολεμήσῃ ἐπιτυχῶς τὸν ἐν τῇ χώρᾳ του καὶ εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς εἰδωλολατρισμόν. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Πολωνία προώδευσε μεγάλως καὶ ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως καὶ ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσωνται καὶ αἱ Καλαὶ τέχναι, αἱ ἔχουσαι σχέσιν μὲ τὴν θρησκείαν.

Ἡ ***«περίοδος τῆς κατατμήσεως»*** (1138—1305). Οἱ υἱοὶ ὅμως τούτου δὲν ἐφάνησαν ἱκανοὶ νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον τοῦ πατρός των. Οὗτοι διῴκουν διαφόρους ἐπαρχίας, αἵτινες ἀπετέλουν ἀληθῆ κράτη ἐν κράτει. Ἕνεκα τούτου ὁ Βολέσλαος Γ' πρὸ τοῦ θανάτου του ἠναγκάσθη νὰ διανείμῃ τὸ κράτος του μεταξὺ τῶν τεσσάρων υἱῶν του, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ὁ κατέχων τὴν Κρακοβίαν μεγαλύτερος ἀδελφὸς θεωρῆται ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, ἵνα οὕτω ἀποσοβηθῇ ὁ πλήρης διαμελισμὸς καὶ συγκρατηθῇ ἡ ἑνότης τοῦ κράτους. Οἱ μικρότεροι ὅμως ἀδελφοί, οἱ ἀναλαβόντες τὴν διοίκησιν, ὁ μὲν τῆς ἀποκληθείσης Μεγάλης Πολωνίας, ἥτις περιελάμβανε τὴν κατόπιν Πρωσσικὴν Πολωνίαν, οἱ δὲ τῆς Κουγιαβίας καὶ τῆς Μαζοβίας, ἦσαν κατὰ πολὺ ἰσχυρότεροι ἐκείνου, ἕνεκα δὲ τούτου ἐπηκολούθησαν ἐμφύλιοι ἀγῶνες μεταξὺ τῆς Μεγάλης Πολωνίας, τῆς βορειοδυτικῆς δηλαδὴ χώρας, καὶ τῆς Μικρᾶς Πολωνίας (τῆς πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ χώρας), οἵτινες διήρκεσαν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς πολωνικῆς ἱστορίας, καλουμένην ὑπὸ τῶν χρονικογράφων «περίοδον κατατμήσεως» (1138—1305), ἡ Πολωνία ἀπώλεσε πᾶσαν αὐτῆς τὴν προτέραν πολιτικὴν ἰσχὺν καὶ σημασίαν καὶ ἀπέβη εὔκολος λεία τῶν γειτόνων της, ἰδίως τῶν Τατάρων, οἵτινες ἐνήργησαν ἐν αὐτῇ πολλὰς καταστρεπτικὰς ἐπιδρομάς. Ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων, ἡ πραγματοποιηθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ταττάρων Μπατοῦ ὑπῆρξεν ἡ μᾶλλον ἐπικίνδυνος καὶ ἡ καταστρεπτικωτέρα. Κατ' αὐτὴν οἱ Τάταροι ἔκαυσαν τὸ Σαντομὶρ καὶ τὴν Κρακοβίαν, ἐνίκησαν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Σιλεσίας καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Οὐγγαρίαν κατετρόπωσαν τὸν βασιλέα αὐτῆς Βέλα Δ' παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σάγιο (1241). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Πολωνοὶ ἠγωνίσθησαν ἀπεγνωσμένως καὶ κατώρθωσαν ἐν τέλει νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Ταττάρους, διασώσαντες ἐν τέλει ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς τρομερᾶς βαρβάρου ἐπιδρομῆς. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξελίξεως τῆς Πολωνίας.

Τὸ μόνον μέσον πρὸς πλήρωσιν τῶν μεγίστων κενῶν, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Πολωνίας ἡ ἐξολοθρεύσασα μέγα μέρος τούτου βαρβαρικὴ ἐπιδρομή, ὑπῆρξεν ἡ πρόσκλησις μεταναστῶν ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, καὶ ἰδίως ἐκ τῶν γερμανικῶν τοιούτων, διὰ τῆς παροχῆς εἰς αὐτοὺς μεγάλων προνομίων καὶ εὐκολιῶν. Πράγματι τὰ προνόμια ταῦτα προεκάλεσαν μεγάλην συρροὴν γεωργῶν, τεχνιτῶν καὶ ἄλλων μικροεπαγγελματιῶν ἐκ τῶν πολιτισμένων χωρῶν τῆς Δύσεως, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν προέχουσαν θέσιν ἐν Πολωνίᾳ, ν' ἀνοικοδομήσουν ὁλοκλήρους πόλεις καὶ ν' ἀποτελέσουν σημαντικὸν νέον παράγοντα ἐν τῇ ζωῇ τῆς χώρας. Οἱ μετανάσται οὗτοι ἀπετέλεσαν τὴν πλειοψηφίαν τῆς μεσαίας τάξεως, εὑρισκόμενοι δὲ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τῶν ἡγεμόνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχον λάβει τὰ προνόμια, ἀπέβησαν ἡ ἀντίρροπος τάξις εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Πολλοὶ ἐκ τῶν Γερμανῶν τούτων πολιτῶν ἀπερροφήθησαν κατόπιν καὶ ἀφωμοιώθησαν ὑπὸ τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ γερμανικὸς κλῆρος ἀπέκτησε μεγάλα δικαιώματα εἰς τὴν Πολωνίαν, εἰς πολλὰς δὲ πόλεις ἐφηρμόσθη τὸ μαγδεμβουργικὸν δίκαιον τῆς γερμανικῆς νομοθεσίας. Ἡ προσθήκη αὕτη τοῦ νέου πληθυσμοῦ ἐπέφερε τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μεταλλείων τῆς χώρας.

Ἀνασύστασις τῆς πολωνικῆς ἑνότητος. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Λιβονίαν τὸ ἰσχυρὸν τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ξίφους, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καθυποτάξεως καὶ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Λεττονῶν, τῷ δὲ 1208 εἶχε κληθῆ ὑπὸ τοῦ δουκὸς Κορράδου τῆς Μαζοβίας καὶ τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, ὅπερ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Κούλμ, τὴν ἀντιστοιχοῦσαν σήμερον πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, πρὸς προστασίαν τῆς χώρας ἀπὸ ἐπιδρομὰς τῶν διαφόρων ἀπολιτίστων τότε πρωσσικῶν φυλῶν, συγγενῶν πρὸς τοὺς Λιθουανούς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Πολωνία ἀπώλεσεν ἐκ νέου τὴν Πομερανίαν, ἥτις ἐξεγερμανίσθη τελείως, καὶ τὴν Ἐρυθρὰν Ρουθηνίαν, ἐνῷ ἡ Σιλεσία εἶχεν ἤδη ἐντελῶς ἐκγερμανισθῆ. Πρὸς ὁλοκληρωτικὸν ἐκγερμανισμὸν θὰ ἔβαινεν ἐπίσης καὶ ὁλόκληρος ἡ Πολωνία, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Γερμανῶν μεταναστῶν καὶ τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, ἐὰν δὲν ἔσῳζεν αὐτὴν ὁ δοὺξ τῆς Μεγάλης Πολωνίας Βλαδίσλαος Α' Λοκιέτεκ (1306—1333). Οὗτος ἦτο ἰθαγενὴς ἡγεμὼν καὶ εἶχε διαδεχθῆ τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας Βενκέσλαον Β'. Ὁ Βενκέσλαος οὗτος εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ καταστήσῃ τὴν Πολωνίαν τμῆμα τῆς νέας τότε ὑπ' αὐτοῦ συσταθείσης αὐτοκρατορίας τῆς Βοημίας, στεφθεὶς βασιλεὺς τῆς Πολωνίας τῷ 1300. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Βενκεσλάου Β', ὁ Βλαδίσλαος Α' Λοκιέτεκ (ὁ Νάνος) ἐπέτυχε τὴν ἕνωσιν τῆς Πολωνίας, ἑνώσας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὴν Μεγάλην καὶ τὴν Μικρὰν Πολωνίαν καὶ ἀνεστήλωσε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, στεφθεὶς βασιλεὺς τῆς ἡνωμένης Πολωνίας τῷ 1320 ἐν Κρακοβίᾳ. Ὁ Βλαδίσλαος Α' ἔσωσε τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας ἐκ τῆς παντελοῦς ἐκμηδενίσεως διὰ τῆς μεγάλης νίκης, τὴν ὁποίαν κατήγαγε κατὰ τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ἐν Πλόβτσε τῷ 1332 καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὅλων τῶν Πολωνῶν βασιλεὺς αὐτῶν, πλὴν τοῦ τῆς Μαζοβίας, ἥτις εἶχε καταστῆ ἀνεξάρτητος καὶ τῆς Σιλεσίας, ἥτις εἶχεν ἀποβῆ ὑποτελὴς τῆς Βοημίας. Ὁ Βλαδίσλαος Α' ἦτο κατ' ἀρχὰς σύμμαχος τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ κατανοήσῃ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον ἀπετέλει διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πολωνίας τὸ τάγμα τοῦτο, ὅπερ ἀπετέλει εἶδος ἐμπροσθοφυλακῆς τῶν γερμανικῶν κατακτητικῶν σχεδίων. Ἕνεκα τούτου συνεμάχησε μὲ τὸν ἡγεμόνα τῆς Λιθουανίας καὶ ἀνέλαβε σκληρὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν εἶχε συμμαχήσει μὲ τὴν Βοημίαν καὶ εἶχεν ἐπανειλημμένως λεηλατήσει τὰς πολωνικὰς χώρας. Αἱ κοιναὶ προσπάθειαι τῶν Πολωνῶν, ὅπως ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς, ἀπετέλεσαν τὴν κυριωτέραν αἰτίαν, ἥτις ὤθησεν αὐτοὺς πάλιν πρὸς τὴν ἕνωσιν καὶ διηυκόλυνε τὸν Βλαδίσλαον Α' νὰ ἐπιτύχῃ ταύτην ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του.

Ὁ υἱὸς τοῦ Βλαδισλάου Α' Λοκιέτεκ, Καζίμηρος Γ', ὁ ἐπονομασθεὶς Μέγας, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πολιτικὸς τῆς Πολωνίας, ὁ ὁποῖος δι' ἐπιτυχοῦς καὶ διπλωματικωτάτου συστήματος συμμαχιῶν, αἵτινες ἐδημιουργοῦντο διὰ τῆς συνάψεως γάμων μεταξὺ τῶν διαφόρων πριγκίπων καὶ πριγκιπισσῶν τῆς χώρας του καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, συνέδεσε τὴν χώραν του πρὸς τὰς ἄλλας πεπολιτισμένας εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὴν συνεχῆ σχεδὸν γαλήνην 37 ἐτῶν, ἥτις ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη διὰ τὴν ἀνάρρωσιν καὶ ἀναγέννησιν αὐτῆς, τὴν ἐπακολουθήσασαν μετὰ τοὺς ἐξαντλητικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς δηώσεις τῶν προηγουμένων ἐτῶν (βλ. καὶ λ. *Καζίμηρος* Γ'). Ὁ Καζίμηρος Γ' ἀπέθανεν ἄτεκνος, μετ' αὐτοῦ δὲ ἐσβέσθη ἡ δυναστεία τῶν Πίαστ. Ὡς διάδοχόν του ὑπέδειξε τὸν Λουδοβῖκον Ἀνδηγαυὸν (1370—1382), βασιλέα τότε τῆς Οὐγγαρίας, ὁ ὁποῖος ἐστέφθη ἐν Κρακοβίᾳ καὶ ὡς βασιλεὺς τῆς Πολωνίας. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος εὑρέθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀντιμέτωπος τῶν εὐγενῶν, οἵτινες εἶχον ἐξεγερθῆ καὶ τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς διάφορα προνόμια. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ θρόνος τῆς Πολωνίας παρέμεινε χηρεύων ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Ἐπὶ τέλους τῷ 1386 ἐπεκράτησαν, μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀπαιτητῶν, οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν Ἑδβίγην (Γιαδβίγα), δευτερεύουσαν θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου, ἥτις ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ τὸν ἡγεμόνα τῆς Λιθουανίας Γιαγγέλωνα. Οὗτος εἰς ἀντάλλαγμα ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐστέφθη ἐν Κρακοβίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Βλαδίσλαος Β' (1386—1434) βασιλεὺς τῆς Πολωνίας. Διὰ τοῦ γάμου τούτου ἡνώθη ἡ Πολωνία μετὰ τῆς Λιθουανίας, οἱ δὲ Λιθουανοὶ ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ ἕνωσις αὕτη ὑπῆρξεν εὔστοχος διπλωματικὴ καὶ πολιτικὴ ἐνέργεια, καθότι ὁ προσηλυτισμὸς τῶν Λιθουανῶν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀφῄρει πλέον πάντα λόγον ὑπάρξεως εἰς τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, ὅπερ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ ἀπὸ δύο αἰώνων ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς μεταδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας Λιθουανούς. Ἐν τούτοις οἱ ἐν Λιθουανίᾳ ἐγκατεστημένοι Ρῶσοι, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν κατοίκων καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἠρνήθησαν νὰ προσηλυτισθοῦν εἰς τὸν καθολικισμόν, παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ καθολικοῦ κλήρου τῆς Πολωνίας, ὁ ὁποῖος ἵδρυσεν ἐπισκοπὴν ἐν Βίλνᾳ. Διὰ τοῦ Βλαδισλάου Β' ἐγκατεστάθη ἐν Πολωνίᾳ ἡ δυναστεία τῶν Γιαγγελώνων, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ὁποίων ἡ χώρα εἶδε τὰς ἡμέρας τῆς μεγαλυτέρας δόξης της.

Ὁ Γιαγγέλων Βλαδίσλαος Β' ἐγκατεστάθη, μετὰ τὴν στέψιν του, ἐν Κρακοβίᾳ, ἀφήσας τὴν διακυβέρνησιν τῆς Λιθουανίας εἰς τὸν συγγενῆ του Βίτοβτ. Καίτοι ἡ ἕνωσις τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Λιθουανίας δὲν ὑπῆρξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πραγματικὴ καὶ εἶχον ἐγερθῆ μεταξὺ τοῦ Βλαδισλάου Β' καὶ τοῦ Βίτοβτ ἱκαναὶ ἀντιζηλίαι καὶ διαφωνίαι, ἐν τούτοις οἱ δύο οὗτοι ἡγεμόνες ἀνέλαβον σφοδρὸν καὶ ἐπίμονον ἀγῶνα κατὰ τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν τῷ 1410, κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Γκρούνβαλντ ἢ Τάννενμπεργκ, καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ παραχωρήσουν εἰς τὴν Λιθουανίαν τὴν Σαμογιτίαν. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην, πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ Πολωνίας καὶ Λιθουανίας, συνῆλθε τῷ 1413 ἐν Χορόντλο συνέδριον τῶν βογυάρων τῆς Λιθουανίας καὶ τῶν πὰν τῆς Πολωνίας, οἵτινες ἀπεφάσισαν τὴν σύσφιγξιν τῶν μεταξὺ αὐτῶν δεσμῶν καὶ ὅπως πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις, αἱ ἀφορῶσαι τὰ δύο κράτη, λαμβάνωνται ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν δύο χωρῶν, συνερχομένων εἰς κοινὴν δίαιταν. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἀπεφασίσθη ἐπίσης, ὅπως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γιαγγέλωνος καὶ τοῦ Βίτοβτ ἡ ἐκλογὴ νέου βασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ νέου ἡγεμόνος τῆς Λιθουανίας γίνῃ κοινῇ συγκαταθέσει καὶ τῶν δύο χωρῶν. Ὁ Βλαδίσλαος Β' ἀπέθανεν ἐν Λεμβέργῃ τῷ 1434 εἰς ἡλικίαν 83 ἐτῶν. Κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ βασιλείαν ἡ Πολωνία κατώρθωσε βαθμιαίως ν' ἀνυψωθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ. Ἐπ' αὐτοῦ ἀνεκτήθη ὄχι μόνον ἡ Σαμογιτία, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐρυθρὰ Ρωσία, ἡ δὲ Ποδολία ἡνώθη μετὰ τῆς Πολωνίας.

Τὸν Βλαδίσλαον Β' διεδέχθη ὁ υἱός του Βλαδίσλαος Γ', ὁ ὁποῖος τῷ 1440 ἀνηγορεύθη βασιλεὺς καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Μετὰ τετραετίαν ὅμως οὗτος ἐφονεύθη πολεμῶν κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Βάρνᾳ καὶ τὸν διεδέχθη, μετὰ τριετεῖς ἀγῶνας διεκδικήσεως τοῦ θρόνου, ὁ ἀδελφός του μέγας δοὺξ τῆς Λιθουανίας Καζίμηρος Δ' (1447—1492).

Ὁ Καζίμηρος Δ' κατηνάλωσε πάσας τὰς προσπαθείας του εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, τοὺς ὁποίους ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως καὶ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τὸρν (1466) κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Πολωνίαν τὴν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, διὰ τῆς κατοχῆς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βιστούλα καὶ ὁλοκλήρου τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας. Ἡ κυριαρχία τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν περιωρίσθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Καινιξβέργην, ἥτις κατέστη ὑποτελὴς εἰς τὴν Πολωνίαν. Ἐπὶ βασιλείας τοῦ Καζιμήρου Δ' ἡ Πολωνία, ὡς κράτος, εἶχεν ἀρχίσει καὶ τὰς πρώτας αὐτῆς συγκρούσεις πρὸς τοὺς Τούρκους. Τῷ 1471 ὁ υἱὸς τοῦ Καζιμήρου Βλαδίσλαος εἶχεν ἀναγορευθῆ βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ ὀλίγον βραδύτερον βασιλεὺς ἐπίσης καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Τοῦτο ἐπέφερε τὴν τυπικὴν ἕνωσιν τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, ἕνωσιν, ἥτις, ἐὰν καθίστατο δυνατὸν

Digitized by Google

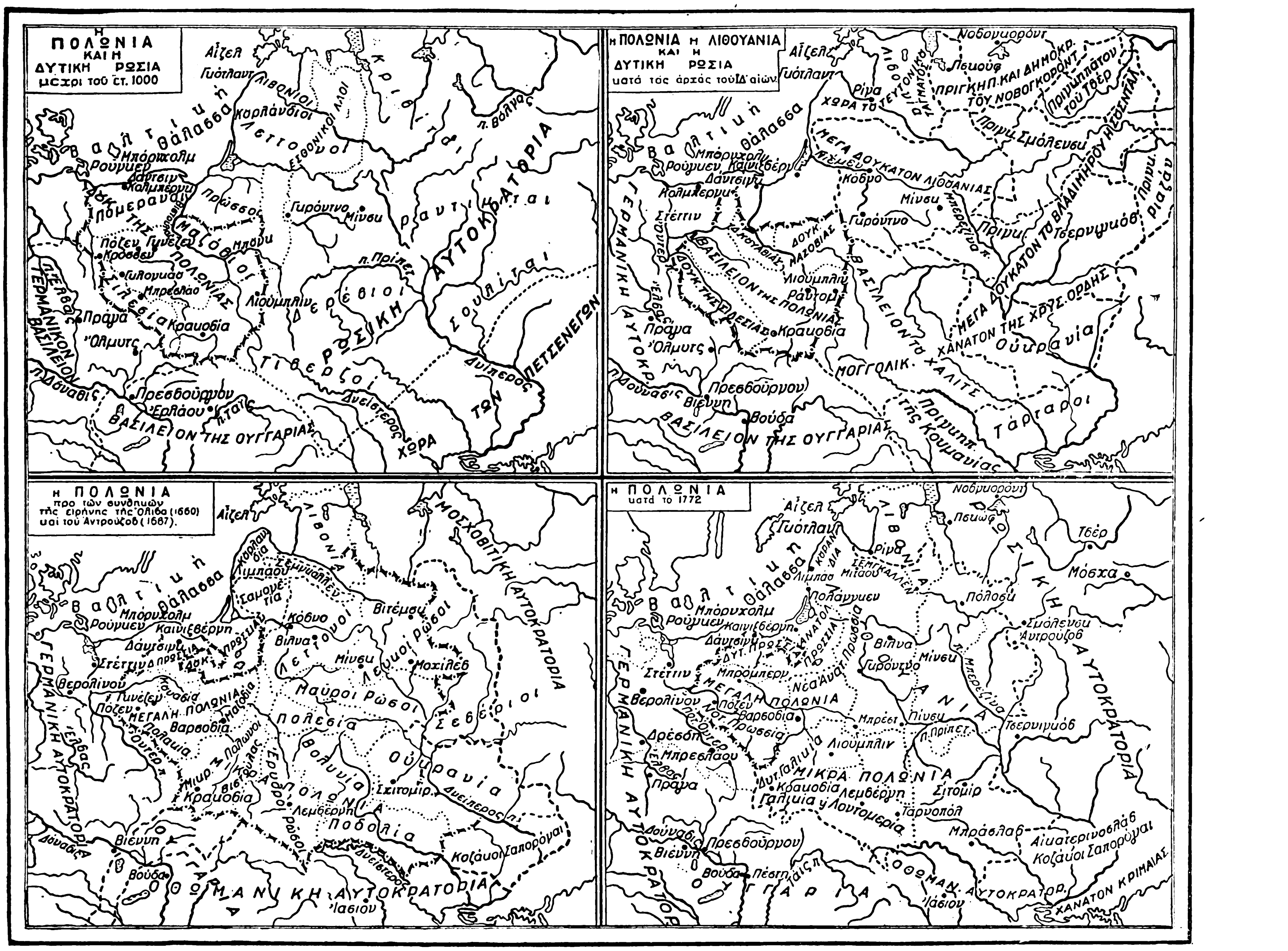

ν' ἀποβῇ πραγματικὴ καὶ νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν, θὰ ἐδημιούργει νέον μέγα κράτος, ἢ μᾶλλον τριπλῆν στενὴν συμμαχίαν ἐκτεινομένην καὶ κυριαρχοῦσαν ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἔφερε τοὺς Πολωνοὺς μέχρι τῆς Μολδαυΐας καὶ κατέστησεν αὐτοὺς γείτονας τῶν Τούρκων. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Πολωνία εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Τούρκων ἐν Εὐρώπῃ εἶχε τηρήσει ἀπόλυτον οὐδετερότητα· ὅταν ὅμως, τῷ 1484, ὁ τουρκικὸς στόλος κατέλαβε τὴν Κίλιαν καὶ τὴν Ἄκκερμαν, αἵτινες ἐδέσποζον τοῦ στομίου τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Δνειστέρου, καὶ ἠπείλει οὕτω σοβαρῶς τὸ ἐμπόριον τῆς Πολωνίας μετὰ τοῦ Εὐξείνου, ὁ Καζίμηρος Δ' ἠναγκάσθη νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν γενικὴν ἕνωσιν τῶν Εὐρωπαίων ἡγεμόνων κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τῷ 1485, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐκ τῆς Μολδαυΐας, ἐβάδισεν, ἐπὶ κεφαλῆς 20.000 ἀνδρῶν, πρὸς τὴν Κολαμέα ἐπὶ τοῦ Προύθου. Ὁ Βαγιαζὴτ Β', πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ πολέμου πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καζιμήρου Δ' ἐπῆλθεν ὁ χωρισμὸς τῆς Πολωνίας ἀπὸ τῆς Λιθουανίας, βασιλεὺς δὲ τῆς μὲν Πολωνίας ἐξελέγη ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Καζιμήρου Δ' Ἰωάννης Ἀλβέρτος, μέγας δὲ δοὺξ τῆς Λιθουανίας ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ Καζιμήρου Δ' Ἀλέξανδρος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ἀλβέρτου, τῷ 1501, ὡς βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ἐστέφθη ὁ μέγας δοὺξ τῆς Λιθουανίας Ἀλέξανδρος, οὕτω δὲ ἡ ἕνωσις τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Λιθουανίας προσέλαβε καὶ πάλιν στενότερον χαρακτῆρα, καθότι ἡ δίαιτα ἑκάστης τῶν δύο χωρῶν ἀπεφάσισεν ὅπως ἐφεξῆς ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας εἶναι καὶ μέγας δοὺξ τῆς Λιθουανίας. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη τῆς Λιθουανίας ὀφείλεται εἰς τὸν ἐξ ἀνατολῶν ἀναφανέντα κίνδυνον τῶν Ρώσων, οἵτινες, ἐνισχυθέντες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τῆς Μόσχας τοῦ Ἰβὰν Γ', ἤρχισαν συχνὰς καὶ ἐπιτυχεῖς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Λιθουανίαν. Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α' οἱ εὐγενεῖς ἀπέκτησαν μεγίστην δύναμιν, περιωρίσθη δὲ κατὰ πολὺ ἡ ἰσχὺς τοῦ βασιλέως, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία δὲν ὑπερέβαινε τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δόγη τῆς Βενετίας. Ἕνεκα τούτου ὁ Ἀλέξανδρος Α' δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιφέρῃ οὐδεμίαν σοβαρὰν μεταρρύθμισιν, καθότι διὰ πᾶσαν ἀπόφασίν του ἀπῃτεῖτο ἡ συγκατάθεσις τῆς διαίτης τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἀντέδρων εἰς τὴν διάθεσιν χρημάτων διὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν στρατοῦ ἱκανοῦ ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἔξωθεν ἐπιδρομῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, πλὴν τῆς διαίτης τῶν εὐγενῶν, ὑπῆρχον καὶ αἱ τοπικαὶ δίαιται, αἵτινες ἀπεφάσιζον διὰ τὰ τοπικά των ζητήματα, ἡ ὑπαγωγὴ δὲ καὶ τῶν ἐλαχίστων ἀποφάσεων εἰς τὰ γενικὰ ἢ τοπικὰ ταῦτα συνέδρια εἶχε δημιουργήσει τὸ σπέρμα τῆς ἀναρχίας, ὅπερ, παρὰ τὴν ἐμφανισθεῖσαν κατόπιν μεγίστην περίοδον ἀκμῆς τῆς χώρας, ἀναπτυχθὲν βραδύτερον μεγάλως, ἐγένετο ἡ κυρία αἰτία τῆς καταπτώσεως καὶ τοῦ διαμελισμοῦ αὐτῆς.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Πολωνίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος Α', εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀδυναμίαν χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀνικανότητα ὠφείλετο καὶ ἡ ἐπικράτησις τῶν εὐγενῶν, ἀπέθανε μετ' ὀλίγα ἔτη (1506), τῷ δὲ 1507 ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ὁ ἀδελφός του Σιγισμόνδος Α', τέταρτος υἱὸς τοῦ Καζιμήρου Δ'.

Ὁ Σιγισμόνδος Α' (1507—1548) ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων βασιλέων τῆς Πολωνίας. Ἡ περίοδος τῆς βασιλείας του καθὼς καὶ ἡ τοῦ διαδόχου του υἱοῦ του Σιγισμόνδου Β' ἀπεκλήθη «χρυσοῦς αἰὼν τῆς Πολωνίας». Ὁ Σιγισμόνδος Α' κατενόησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος καὶ ἔστρεψε πρὸς δημιουργίαν ταύτης πᾶσαν τὴν προσοχήν του. Καίτοι πολλαὶ τῶν προσπαθειῶν του προσέκοπτον ἐπὶ τῆς ἀντιδράσεως τῆς διαίτης, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν προτεινομένων μέτρων του ἐκολοβοῦντο ὑπ' αὐτῆς, ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ συμπήξῃ ἱκανὸν στρατόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀντέστη ἐπιτυχῶς εἰς τὰς ξένας ἐπιδρομάς. Λόγῳ ὅμως τῆς ἀντιδράσεως τῶν εὐγενῶν δὲν κατέστη δυνατὸν ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς Πρωσσίας καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀνεψιόν του Λουδοβῖκον τῆς Οὐγγαρίας κατὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων ἢ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν κατάληψιν πολλῶν λιθουανικῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῶν Ρώσων τῆς Μόσχας. Ἐπ' αὐτοῦ προσηρτήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Πολωνίαν ἡ Μαζοβία (1526), τῆς ὁποίας ἡ πρωτεύουσα Βαρσοβία ἀπέβη βραδύτερον (1569) ἡ πρωτεύουσα ὁλοκλήρου τῆς Πολωνίας. Ὁ Σιγισμόνδος Α' εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ κόμητος τοῦ Μιλάνου Σφόρτσα, συνεπείᾳ δὲ τοῦ γάμου τούτου πλεῖστοι Ἰταλοὶ καλλιτέχναι εἶχον μεταβῆ εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ μετέδωσαν εἰς αὐτὴν τὰ φῶτα τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ πολωνικὴ αὐλὴ τῆς Κρακοβίας εἶχε καταστῆ τὸ κέντρον μεγάλης πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως, τὸ δὲ βασιλικὸν ἀνάκτορον, κτισθὲν ἐπὶ τοῦ λόφου Βάβελ τῆς Κρακοβίας ὑπὸ Ἰταλῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ τῶν Πολωνῶν μαθητῶν των, ἀπέβη ἓν τῶν ὡραιοτέρων μνημείων τοῦ ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως εἰς τὰς πέραν τῶν Ἄλπεων χώρας.

Ὁ υἱὸς τοῦ Σιγισμόνδου Α' Σιγισμόνδος Β' Αὔγουστος (1548—1572) ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ πατρός του καὶ ἐκυβέρνησε τὴν χώραν μετὰ τῆς αὐτῆς φρονήσεως, ἀναπτύξας αὐτὴν παντοιοτρόπως. Ἐπ' αὐτοῦ εἰσήχθη ἐν Πολωνίᾳ καὶ ἡ Μεταρρύθμισις, ἀλλὰ κατεπολεμήθη σφοδρῶς ὑπὸ τῶν ἰησουϊτῶν ἰδίως. Ἡ βασιλεία τοῦ Σιγισμόνδου Β' χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ τῆς ἀποφασιστικῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν οὗτος ἔναντι τῆς διαίτης καὶ τῶν διαφόρων μικρῶν τοπικῶν διαιτῶν. Ἕνεκα δὲ τούτου ἐπῆλθε σοβαρὰ διάστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀγροτῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἐξηγέρθησαν, διότι οὗτος συνῆψε γάμον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῶν. Ὁ Σιγισμόνδος Β' ἠναγκάσθη τότε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν μεγάλων εὐγενῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ τὴν βοήθειαν τῶν τελευταίων τούτων ἐξέδωσε διάταγμα (1550) κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, οἵτινες ἐκηρύχθησαν ἐν διωγμῷ ἐν Πολωνίᾳ. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐπέφερε τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν μεγάλων εὐγενῶν εἰς βάρος τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ δίαιτα τοῦ Λιούμπλιν διερρύθμισε καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως μεταξὺ Πολωνίας καὶ Λιθουανίας (1569), διὰ τῆς διαρρυθμίσεως δὲ ταύτης τὸ καθεστὼς τῶν δύο χωρῶν ἔλαβε τὴν μορφὴν ἣν περίπου εἶχεν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τὸ καθεστὼς τῆς Αὐστροουγγαρίας.

Ὁ Σιγισμόνδος Β' ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἄνευ διαδόχου, διὰ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξέλιπε καὶ ἡ δυναστεία τῶν Γιαγγελώνων. Ἤρχισε τότε ἡ σειρὰ τῶν αἱρετῶν βασιλέων ὑπὸ τῆς διαίτης τῶν εὐγενῶν, οἵτινες εἶχον ἀποβῆ παντοδύναμοι. Τὴν παντοδυναμίαν τῶν εὐγενῶν ηὔξησε καὶ τὸ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀποκτηθὲν ὑπ' αὐτῶν δικαίωμα τοῦ βέτο.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σιγισμόνδου Β' συνῆλθεν ἐν Βαρσοβίᾳ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1573, ἡ πρώτη δίαιτα πρὸς ἐκλογὴν τοῦ νέου βασιλέως. Τὸν Ἰα-

Digitized by Google

νουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, πρὸς κατάπαυσιν τῶν θρησκευτικῶν ἀνταγωνισμῶν, εἶχεν ἀποφασισθῆ πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἰς τοὺς μὴ καθολικοὺς τὸ θρήσκευμα. Ἡ δίαιτα τῆς Βαρσοβίας ἐκ τῶν πέντε προταθεισῶν ὑποψηφιοτήτων ἐξέλεξε, χάρις εἰς τὴν προπαγάνδαν τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ, τὸν Γάλλον πρίγκιπα Ἑρρῖκον τοῦ Βαλουά, δοῦκα τῆς Ἀνδηγαυΐας (1573—1574). Πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὅμως αὐτοῦ ἡ δίαιτα ἐπέτυχε τὴν περίφημον «correctura iurium» ἤτοι τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Συντάγματος, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πολωνία ἀπὸ ἀπολύτου μοναρχίας μετεβάλλετο εἰς δημοκρατίαν ἔχουσαν ἐπὶ κεφαλῆς αἱρετὸν βασιλέα. Κατὰ τὸ νέον Σύνταγμα ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχε δικαίωμα γνώμης εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου του, ὤφειλε νὰ δεχθῇ τὴν σύζυγον, τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ ἐξέλεγεν ἡ δίαιτα, καὶ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ παραμένῃ οὐδέτερος εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Δὲν ἐπετρέπετο ἐπίσης εἰς αὐτὸν νὰ ὁδηγῇ τὸν στρατὸν ἐκτὸς τῶν συνόρων ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς διαίτης καὶ ἑκάστοτε ἐπὶ διάστημα ὄχι μεγαλύτερον τῶν τριῶν μηνῶν. Ὁ πρῶτος οὗτος τῶν αἱρετῶν βασιλέων τῆς Πολωνίας δὲν παρέμεινεν ἐν τῇ χώρᾳ πλέον τῶν 13 μηνῶν, καθότι κατέστη εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ ἀνεχθῇ τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον εἰς αὐτὸν οἱ εὐγενεῖς. Ἕνεκα τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βαρσοβίαν λάθρᾳ καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατόπιν τῆς φυγῆς ταύτης ἡ δίαιτα τῶν εὐγενῶν, μετὰ ὀκτὼ μηνῶν συζητήσεις καὶ ἀνταγωνισμούς, ἐξέλεξε τὸν Αὐστριακὸν πρίγκιπα Μαξιμιλιανόν. Ἀλλ' ἡ δίαιτα τῶν ἀγροτῶν πατριωτῶν, τῇ ὑποδείξει τοῦ παντοδυνάμου ἀρχηγοῦ τῶν ἀγροτῶν Ἰωάννου Ζαμοῦσκι, ἐξέλεξε τὸν Τρανσυλβανὸν πρίγκιπα Στέφανον Μπάτορυ (1575—1586), οὕτω δὲ ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἠκυρώθη. Ἡ δίαιτα ἐξέλεξεν ἐπίσης ὡς σύζυγον αὐτοῦ τὴν τελευταίαν ἐπιζῶσαν πριγκίπισσαν τῆς δυναστείας τῶν Γιαγγελώνων καὶ ἐνίσχυσεν αὐτὸν διὰ τῆς δημιουργίας ἰσχυροῦ στρατοῦ. Ὁ οὕτως ἐκλεγεὶς νέος βασιλεὺς ἀπέβη εἷς τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἐνδοξοτέρων βασιλέων τῆς Πολωνίας. Κατ' ἀρχὰς μὲν κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Δάντσιχ, ἥτις εἶχεν ἐκραγῆ τῇ ὑποκινήσει τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, καὶ κατόπιν ἐστράφη κατὰ τοῦ τσάρου τῆς Ρωσίας Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, ὁ ὁποῖος ἐλεηλάτει τὴν Λιβονίαν, καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ κράτος. Ὁ Ἰβὰν τότε ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα, ὅπως ὁ Στέφανος σταματήσῃ τὴν προέλασίν του, ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν πάπαν νὰ εἰσαγάγῃ τὸν καθολικισμὸν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ Στέφανος πράγματι ἐσταμάτησε τὴν προέλασίν του, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς καὶ ἐξησφάλισεν εἰς τὴν χώραν του τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν διέξοδον. Πλὴν τῶν ἐξωτερικῶν τούτων θριάμβων, ὁ Στέφανος ἐπέτυχε καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς χώρας, κατορθώσας νὰ διαλλάξῃ τὰς διαμαχομένας μερίδας, διὰ τῆς παροχῆς προνομίων εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς Κοζάκους τῆς Οὐκρανίας, ἀναδιοργανώσας τὴν δικαιοσύνην καὶ ἱδρύσας τῷ 1579 τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βίλνας πρὸς διάδοσιν τοῦ δυτικοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ Στέφανος, ὅπως φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς βλέψεις τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων, ὁ ὁποῖος ἠπείλει ἀπὸ νότου τὴν Πολωνίαν, ἐσχεδίασε τὴν ἕνωσιν τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ τὴν διοργάνωσιν ὑπὸ τῶν δύο τούτων κρατῶν σταυροφορίας κατὰ τῆς Τουρκίας, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πάπα, ἀλλ' ὁ αἰφνίδιος θάνατος ἠμπόδισε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του τούτου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου Μπάτορυ ἐξελέγη ὑπὸ τῆς διαίτης βασιλεὺς ὁ Σιγισμόνδος Γ', υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Γ' βασιλέως τῆς Σουηδίας καὶ μιᾶς πριγκιπίσσης ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Γιαγγελώνων. Διὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης ἀρχίζει ἡ δυναστεία τῶν Βάζα, ἡ ὁποία προσέφερε τρεῖς βασιλεῖς εἰς τὴν Πολωνίαν. Ὁ Σιγισμόνδος Γ' (1587—1632) παρέσυρε τὴν Πολωνίαν εἰς μακρούς, ἀνωφελεῖς καὶ καταστρεπτικοὺς πολέμους κατὰ τῆς Σουηδίας καὶ κατὰ τῆς Ρωσίας, ἐνῷ δὲ κατ' ἀρχὰς κατήγαγε μεγάλας νίκας κατὰ τῶν Ρώσων, φθάσας μέχρι τῆς Μόσχας καὶ ἀναγορεύσας ἐν τῷ Κρεμλίνῳ τὸν υἱόν του ὡς τσάρον τῆς Ρωσίας, εἰς τὸ τέλος ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ, ἀπολέσας πολλὰς περιοχὰς ἐν Πρωσσίᾳ, καθὼς καὶ τὴν Λιβονίαν. Ἐσωτερικῶς ὁ Σιγισμόνδος Γ' ἐξησθένησε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε αἱ διάφοροι ἐπαρχίαι εἶχον ἀποβῆ σχεδὸν αὐτόνομοι, κυβερνώμεναι ἑκάστοτε ὑπὸ τῆς τοπικῆς διαίτης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅπως προσεταιρισθοῦν καὶ τοὺς ὀρθοδόξους Ρώσους, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐν Λιθουανίᾳ ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Πολωνίας ἀπετέλουν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν καὶ διέκειντο πάντοτε ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς καθολικούς, οἱ Πολωνοὶ ἀπεφάσισαν, διὰ τῆς συνόδου τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ, ἥτις συνῆλθε τῷ 1595, τὴν δημιουργίαν τῆς «Οὐνίας» (ἢ τῶν οὐνιτῶν καθολικῶν), ἥτις περιελάμβανε τοὺς προσηλυτιζομένους ὀρθοδόξους εἰς τὸν καθολικισμόν, ἀλλὰ διατηροῦντας τὸν ρυθμὸν τῆς λειτουργίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τελοῦντας τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν γλῶσσαν κατὰ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά των. Ἡ ἵδρυσις τῆς Οὐνίας προσηλύτισε πράγματι πολλοὺς ὀρθοδόξους, ἀλλ' οἱ περισσότεροι τούτων μετὰ φανατισμοῦ παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὸ δόγμα των, παντοειδῶς δὲ καταδιωκόμενοι ἐν Πολωνίᾳ κατέφευγον εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐδημιούργουν ἀφορμὰς ἐπεμβάσεως αὐτῆς εἰς τὰ πολωνικὰ πράγματα.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σιγισμόνδου Γ' Βλαδίσλαος Δ' (1632—1648), γεννηθεὶς ἐν Πολωνίᾳ καὶ ἀνατραφεὶς ὡς Πολωνός, εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην δημοτικότητα ἀπὸ τῆς νεότητός του, καθότι αὐτὸς εὑρίσκετο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τὰ ὁποῖα εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Μόσχαν καὶ εἶχε νικήσει κατόπιν τοὺς Τούρκους εἰς διαφόρους μάχας. Μετὰ τὴν ἐκλογήν του ὡς βασιλέως ἐπανέλαβε τὰς νίκας του κατὰ τῶν Ρώσων καὶ τῶν Τούρκων, ἀνέκτησε τὴν ἐπὶ τοῦ πατρός του ἀπολεσθεῖσαν Λιβονίαν καὶ τὰς περιοχὰς τῆς Πρωσσίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὅμως αὐτοῦ οἱ Κοζάκοι τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, συνεπείᾳ τῶν καταπιέσεων τοῦ καθολικοῦ κλήρου, ἐπανεστάτησαν καὶ ἑνωθέντες μετὰ τῶν Τατάρων ἤρχισαν νὰ λεηλατοῦν τὴν νότιον Πολωνίαν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀρχηγοῦ των Σμιελνίτσκι. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Κοζάκων καὶ τῶν Τατάρων ἐθραύσθη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Λεμβέργης, ἡ ὁποία ἀντέταξεν ἡρωϊκὴν ἄμυναν.

Ἡ παρακμή. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βλαδισλάου Δ' ἐξελέγη βασιλεὺς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Β' Καζίμηρος (1648—1668), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν Πολωνῶν βασιλέων ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Βάζα. Οὗτος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκλογῆς του ἔζη ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου εἶχε σπουδάσει τὴν θεολογίαν καὶ εἶχε γίνει καρδινάλιος. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ἐπεχείρησε νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὸν ἐπαναστάτην Κοζάκον ἀρχηγὸν Σμιελνίτσκι, ἀλλ' οἱ ὑπερβολικοὶ αὐτοῦ ὅροι τὸν ἠνάγκασαν νὰ διακόψῃ τὰς διαπραγματεύσεις. Οἱ Κοζάκοι τότε ἐπανέλαβον τῷ 1649 τὴν εἰσβολήν των εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἰωάννην Β' Καζίμιρον νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν ὡς ἀταμᾶνον τῶν Κοζάκων, οἵτινες οὕτω ἀπέβησαν αὐτόνομοι καὶ συνετάχθησαν ὁριστικῶς πρὸς τὴν ὁμόθρησκόν των Ρωσίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος Ι' εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἀφοῦ ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τὰ πολωνικὰ στρατεύματα, ἅτινα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιτάξουν σοβαρὰν ἀντίστασιν, λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν καὶ τῆς ἀντιδράσεως τῶν τοπικῶν διαιτῶν, αἵτινες δὲν ἤθελον νὰ ὑποβληθοῦν εἰς θυσίας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ, κατέλαβε καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν Βαρσοβίαν. Οἱ Ρῶσοι, ἐπωφεληθέντες τῆς εἰσβολῆς τῶν Σουηδῶν, εἰσέβαλον καὶ αὐτοὶ ἐξ ἀνατολῶν εἰς Πολωνίαν. Ἐπηκολούθησεν ἡ συνθήκη τῆς Ὀλίβα (1660), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πολωνία παρεχώρησε τὴν Λιβονίαν εἰς τὴν Σουηδίαν καὶ παρῃτήθη τῶν ἀξιώσεων ἐπὶ τοῦ σουηδικοῦ θρόνου, καὶ ἡ συνθήκη τοῦ Ἀνδρούσοβο (1667), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πολωνία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ Σμόλενσκ, Σιεντίερτς, Τσερνιγκὼφ καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Δνειστέρου. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Β' Καζίμηρος κατέφυγε τότε εἰς τὴν Σιλεσίαν καὶ τέλος, συνεπείᾳ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ πρίγκιπος Λουμπομίρσκι, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐσημειώθη ἡ μεγαλυτέρα παρακμὴ τῆς Πολωνίας. Ἡ πολιτικὴ διαφθορὰ εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον, τὸ δὲ liberum veto, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος, ἀπέβη εἰς χεῖρας τῶν ξένων πρεσβευτῶν τὸ σπουδαιότερον ὅπλον τῆς ἀντιδράσεως κατὰ παντὸς σωτηρίου μέτρου καὶ τῆς παραλύσεως τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Β' Καζιμήρου ἐξελέγη βασιλεὺς ὑπὸ τῆς διαίτης ὁ Μιχαὴλ Βισνιοβιέσκι (1669—1674). Οὗτος ἦτο Πολωνὸς τὴν καταγωγὴν καὶ ἐξελέγη κυρίως χάριν τοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας καὶ εἶχε διακριθῆ διὰ τὴν γενναιότητά του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν Κοζάκων. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχεν ἀποβῆ ὄργανον τῶν Ἀψβούργων, τὸ γαλλικὸν κόμμα ἐν τῇ χώρᾳ συνετάχθη πρὸς τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ Ἰωάννην Σομπιέσκι, στρατηγόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη καταστῆ λίαν δημοφιλὴς διὰ τὰς ἐναντίον τῶν Τούρκων νίκας του. Ὁ ἐπακολουθήσας ἐμφύλιος σπαραγμὸς μεταξὺ τῶν δύο ἀντιμαχομένων μερίδων ἐστοίχισεν εἰς τὴν Πολωνίαν νέας ἥττας ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ Κοζάκων. Ἐν τέλει ὅμως ὁ στρατηγὸς Ἰωάννης Σομπιέσκι κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Χότσιμ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ, ἐπισυμβάντα τῷ 1673, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1674—1696) ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Γ' Σομπιέσκι. Οὗτος ἦτο γενναῖος στρατηγὸς καὶ ἀπέλαυε τῶν συμπαθειῶν τῆς Γαλλίας· καίτοι δὲ εἶχε διέλθει σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς του πολεμῶν κατὰ τῶν Τούρκων, μόλις ἐγένετο βασιλεὺς προσεπάθησε νὰ συνάψῃ εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ νὰ στρέψῃ τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Βαλτικήν, ὅπου ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως τῶν Χοεντζόλλερν εἶχεν ἀρχίσει νὰ καθίσταται ἀπειλητική. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον καταπαύσει τὰς ἐπιδρομάς των καὶ νικήσαντες τοὺς Αὐστριακοὺς εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Βιέννης, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν, ὁ Ἰωάννης Γ' Σομπιέσκι, συναισθανόμενος τὸν μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον καὶ συνεπῶς καὶ διὰ τὴν Πολωνίαν ἐκ τῆς ἐνδεχομένης πτώσεως τῆς Βιέννης καὶ τῆς ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τῆς Τουρκίας, ἐκήρυξεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἔσπευσε μετὰ τῶν στρατευμάτων του καὶ κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Τούρκους παρὰ τὰς πύλας τῆς Βιέννης εἰς λαμπρὰν νίκην, ἀνακόψας οὕτω διὰ παντὸς τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα κατέστησε τὸν Ἰωάννην Γ' Σομπιέσκι ὀνομαστὸν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ ἀνεστήλωσε τὸ γόητρον τῆς Πολωνίας. Παρὰ τὰ ἠθικὰ ταῦτα μεγάλα ἀποτελέσματα τῆς περιφανοῦς νίκης τοῦ Πολωνοῦ στρατάρχου, τὰ πρακτικὰ ὠφελήματα ἀπέβησαν μηδαμινά.

Οἱ Σάξωνες βασιλεῖς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Γ' Σομπιέσκι ἀνεφάνησαν 18 ἐν ὅλῳ ὑποψήφιοι, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν διαφόρων ὁμάδων τῆς διαίτης, οἱ κυριώτεροι ὅμως τούτων ἦσαν ὁ Γάλλος πρίγκιψ Λουδοβῖκος Κοντὶ καὶ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας Φρειδερῖκος Αὔγουστος, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει κατώρθωσε νὰ ὑπερισχύσῃ, καθότι, φθάσας τελευταῖος, εἶχε διαθέσιμα σημαντικὰ χρηματικὰ ποσά. Οὗτος ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ὡς Αὔγουστος Β' (1697—1733). Πρώτη πρᾶξις τοῦ Αὐγούστου Β' ἦτο νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς χώρας τὸν Γάλλον πρίγκιπα Κοντὶ καὶ να ταχθῇ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ρωσίας, ἥτις εἶχε βοηθήσει αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκλογήν του καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐπιρροὴ καὶ ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Πολωνίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνόδου εἰς τὸν ρωσικὸν θρόνον τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, εἶχεν ἀρχίσει ν' αὐξάνῃ μεγάλως καὶ ἐπικινδύνως διὰ τὴν αὐτοτέλειαν τῆς Πολωνίας. Εὐθὺς κατόπιν, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς (1699), κατώρθωσε νὰ περατώσῃ τὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν πόλεμον καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Ποδολίαν, τὴν Οὐκρανίαν καὶ τὸ φρούριον Κάμενετς Ποντόλσκ. Ὀλίγον ὅμως μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κάρλοβιτς, ὁ Αὔγουστος Β' συνεμάχησε μετὰ τῆς Δανίας καὶ Ρωσίας καὶ περιεπλάκη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σουηδίας. Ὁ πόλεμος οὗτος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ ὅστις διήρκεσεν ἐπὶ 20 ἔτη (1700—1720), διεξήχθη κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τοῦ πολωνικοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἐπανειλημμένως ἐδῃώθη καὶ ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ οἱ ἄλλοι ἐμπόλεμοι ἐχρησιμοποίουν τὸ πολωνικὸν ἔδαφος ἀνεξελέγκτως, ἡ δὲ Πολωνία εἶχεν ἀπολέσει οὐσιαστικῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καθότι αἱ διάφοροι δίαιται εἶχον καταστῆ πειθήνια ὄργανα τῶν κατακτητῶν τῆς στιγμῆς. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ΙΒ' εἰσέβαλεν εἰς τὸ πολωνικὸν ἔδαφος καὶ μετὰ τὰς πρώτας νίκας του κατέλαβε τὴν Βαρσοβίαν (1702) καὶ τὴν Κρακοβίαν καὶ ἀντέταξεν εἰς τὸν βασιλέα Αὔγουστον Β' νέον βασιλέα τῆς ἀρεσκείας του, τὸν εὐνοούμενόν του βοεβόδαν τοῦ Πόζεν Στανίσλαον Λεζύνσκι, ὃν ἡ πολωνικὴ δίαιτα ἠναγκάσθη νὰ ἐκλέξῃ καθαιρέσασα τὸν Αὔγουστον. Ὁ Αὔγουστος τότε ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Ρώσων, οἱ ὁποῖοι πράγματι κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Σουηδοὺς ἐκ τῆς Πολωνίας καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὸν θρόνον. Ἔκτοτε ἡ ἐπέμβασις τῆς Ρωσίας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Πολωνίας κατέστη συνεχής, ὁ δὲ Αὔγουστος, χάρις εἰς τὰ ρωσικὰ καὶ τὰ σαξωνικὰ στρατεύματα, κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ τὰ δικαιώματα τῶν τοπικῶν διαιτῶν καὶ νὰ ὀργανώσῃ μικρὸν στρατὸν ἐκ 18.000 ἀνδρῶν, τελείως ἀφωσιωμένον εἰς αὐτόν, μὲ τὸν ὁποῖον προσεπάθησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν διασαλευθεῖσαν τάξιν. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἡ δὲ ἀναρχία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Οἱ ὀρθόδοξοι διεμαρτύροντο διὰ τὰς καταδιώξεις, τὰς ὁποίας ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν καθολικῶν, καὶ οἱ χωρικοὶ διὰ τὰς καταπιέσεις τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν πάντοτε νὰ ἐξασθενοῦν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Οἱ εὐγενεῖς ἐξηκολούθουν νὰ θεωροῦν τὸ πολωνικὸν κράτος ὡς δημοκρατίαν (rzecz pospolita) καὶ νὰ ἀρνοῦνται εἰς τὸν βασιλέα οἱανδήποτε πρωτοβουλίαν. Τινὲς τῶν μεγιστάνων καὶ μεγαλοκτηματιῶν διετήρουν πραγματικὸν ἰδιωτικὸν στρατὸν καὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἀπόλυτοι κύριοι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοὺς περιοχῇ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα κατεσπαράσσετο ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἀγώνων τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων ἦσαν αἱ τῶν Ποτόκι καὶ τῶν Τσαρτορύσκι, ἐνῷ οἱ ὀρθόδοξοι ἐκάλουν εἰς βοήθειαν τοὺς Ρώσους καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι τοὺς Πρώσσους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου Β' ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ὁ Στανίσλαος Λεζύνσκι, ὁ ὁποῖος τῇ βοηθείᾳ τῶν Γάλλων καὶ τῆς ἰσχυρᾶς πολωνικῆς οἰκογενείας τῶν Ποτόκι κατώρθωσε νὰ ἐκλεγῇ ἐκ δευτέρου βασιλεύς. Μετ' ὀλίγον ὅλως τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς Βαρσοβίας

Digitized by Google

καὶ ἐξηνάγκασαν τὴν δίαιταν νὰ ἐκλέξῃ ὡς βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Αὐγούστου Β', Αὔγουστον Γ' (1733—1763). Τὸ τοιοῦτον προεκάλεσε τὸν περὶ διαδοχῆς ἐν Πολωνίᾳ ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ ὁποῖος διήρκεσε μέχρι τοῦ 1738 καὶ ἐξησθένησε σημαντικῶς τὸ κράτος, κατέστησεν αὐτὸ περισσότερον ὑποχείριον εἰς τοὺς Ρώσους καὶ ἐπεδείνωσε τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀναρχίαν.

Οἱ τρεῖς διαμελισμοί. Ὁ θάνατος τοῦ Αὐγούστου Γ' ἤγειρε καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, παρὰ δὲ τὰς προσπαθείας τῶν Γάλλων καὶ τῶν Αὐστριακῶν, ὅπως ἐπιτύχουν τὴν ἐκλογὴν ἰδικῶν των εὐνοουμένων, ἡ πολωνικὴ δίαιτα, διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, ἐξέλεξε βασιλέα τὸν ἐραστὴν τῆς Αἰκατερίνης Β' τῆς Ρωσίας Στανίσλαον Αὔγουστον Πονιατόφσκι, ὑπὸ τὸ ὄνομα Στανίσλαος Β' (1764—1795) Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ρῶσοι εἶχον ἀποβῆ οἱ πραγματικοὶ κύριοι τῆς Πολωνίας. Καίτοι δὲ ὁ Στανίσλαος Β', διὰ τῶν πολλῶν μεταρρυθμίσεων, εἰς τὰς ὁποίας προέβη καὶ αἵτινες εἰς ἄλλην ἐποχὴν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ σώσουν τὴν χώραν, προσεπάθησε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὁλοσχερῆ κατάρρευσιν, ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσε ν' ἀποσοβήσῃ τὴν διάλυσιν τοῦ πολωνικοῦ κράτους. Ἐνῷ δὲ οἱ ὀρθόδοξοι ἀπετέλουν ἐν τῇ χώρᾳ ἐλαχίστην μειοψηφίαν (ἐπὶ κατοίκων 11.500.000, οἱ ὀρθόδοξοι μόλις ὑπελογίζοντο εἰς 500.000 κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην), τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐπέβαλον εἰς τὴν δίαιταν τὴν ψήφισιν τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων μεταξὺ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων καὶ ἀπηγόρευσαν τὴν κατάργησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ βέτο εἰς τὴν δίαιταν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἐν Βαρσοβίᾳ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας πρίγκιψ Νικόλαος Ρέπνιν εἶχε καταστῆ ὁ πραγματικὸς κύριος τῆς χώρας, ἔχων ὑποχείριον σύμπασαν τὴν δίαιταν. Ἡ κατάστασις αὕτη προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν Πολωνῶν πατριωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τέλους, ἀφυπνισθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ διεκδικήσουν τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας τῆς χώρας των. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεπήχθησαν εἰς ἰσχυρὸν σωματεῖον, ὅπερ ἐγένετο γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀδελφότης τοῦ Μπάρ», ἐκ τῆς ἕδρας αὐτοῦ, ἥτις εὑρίσκετο ἐν Μπὰρ τῆς Ποδολίας καὶ εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν διεκδίκησιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ξενικῆς ἐπιρροῆς ἀπαλλαγὴν τῆς χώρας (1768).

Ἡ ἀδελφότης αὕτη εἶχεν ὀργανώσει ἔνοπλα σώματα, τὰ ὁποῖα προέβαινον ἐν Οὐκρανίᾳ εἰς τρομερὰς ἀντεκδικήσεις κατὰ τῶν ὀρθοδόξων. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν τότε νὰ ἐπέμβουν. Ἐπίσης ἐπενέβησαν καὶ οἱ Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Πρῶσσοι ὑπὲρ τῶν καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ αὐλαὶ τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου ἀνησύχουν ὁλονὲν περισσότερον ἐκ τῆς διαρκῶς αὐξανούσης κυριαρχίας καὶ ἐπιρροῆς τῆς Ρωσίας ἐν Πολωνίᾳ, συνέλαβον τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ μόνος τρόπος πρὸς διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς ἀποσοβήσεως τῆς ὑπερμέτρου αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τῆς Ρωσίας διὰ τῆς ὁλοσχεροῦς προσαρτήσεως τῶν πολωνικῶν ἐδαφῶν ἦτο ὁ διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας καὶ ἡ διαμοίρασις τῶν τμημάτων αὐτῆς μεταξὺ τῶν τριῶν γειτόνων. Ὁ πρῶτος ὑποβαλὼν τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Πολωνίας ὑπῆρξεν ὁ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας τῆς Πρωσσίας, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ πείσῃ καὶ νὰ παρασύρῃ εἰς ταύτην καὶ τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν τῆς Αὐστρίας. Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην εὑρέθη σύμφωνος καὶ ἡ Ρωσία, ὁ δὲ πρῶτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας ἔλαβε χώραν τῷ 1772 διὰ συνθήκης ὑπογραφείσης μεταξὺ Ρωσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἐν Πετρουπόλει. Εἰς τὸν διαμελισμὸν τοῦτον προέβη πρώτη ἡ Αὐστρία, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη καταλάβει ἀπὸ τοῦ 1769 τὴν κομιτείαν τῆς Ζίπς. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν ἡ Αὐστρία, ἐκτὸς τῆς κομιτείας τῆς Ζίπς, ἔλαβε καὶ τὴν Βιλίτσκα, τὴν Λοδομερίαν καὶ Ἐρυθρὰν Ρωσίαν, μέρος τῆς Ποδολίας καὶ τὴν Βολυνίαν μὲ 260.000 κατ. περίπου· ἡ Πρωσσία ἔλαβε τὴν Πομερανίαν, τὴν Βαρμίαν, τὸ Μάρεμπουργκ καὶ τὴν Κουγιαβίαν, ἤτοι τὴν πολωνικὴν Πρωσσίαν πλὴν τοῦ Δάντσιχ καὶ τοῦ Τὸρν μὲ 600.000—900.000 κατ. καὶ ἡ Ρωσία ἔλαβε τὰς χώρας τὰς κειμένας πρὸς Α. τοῦ Ντβίνα καὶ τοῦ Δνειπέρου, ἤτοι τὴν Λευκὴν Ρουθηνίαν καὶ τὴν Λιβονίαν, μὲ 1.600.000 κατ. Διὰ τοῦ διαμελισμοῦ τούτου ἡ Πολωνία ἀπώλεσε 214.000 τ. χλμ. περίπου. Ἡ πολωνικὴ δίαιτα ἐξηναγκάσθη, διὰ δωροδοκιῶν τῶν μελῶν της καὶ διὰ τῆς βίας, ἐξασκηθείσης ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν διαμελισμὸν τοῦτον καὶ νὰ τὸν ἐπικυρώσῃ τῷ 1773.

Ὁ πρῶτος οὗτος διαμελισμὸς ἀπετέλεσε δεινὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ πολωνικοῦ κράτους καὶ σκληρὸν μάθημα διὰ τὰς ἀναρχουμένας ἐπαρχίας της καὶ τὰς διεφθαρμένας φατρίας τῶν πολιτικῶν της. Τὸ ἐναπομεῖναν πολωνικὸν κράτος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιτάξῃ οὐδεμίαν ἀντίστασιν. Οἱ πατριῶται ὅμως, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἔλειψαν ἀπ' αὐτό, ἀφυπνισθέντες, προσεπάθησαν ν' ἀντιδράσουν. Κατ' ἀρχὰς ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδιοργάνωσιν, προβάντες εἰς πολλὰς καὶ σημαντικὰς μεταρρυθμίσεις. Μεταξὺ τούτων ὑπῆρξε καὶ ἡ μεγάλη ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις, διὰ τῆς ἱδρύσεως ἰδίου ὑπουργείου Ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον τοιοῦτον ἐν Εὐρώπῃ, καὶ διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, ὅπερ ἐκράτει προηγουμένως εἰς χεῖράς του σχεδὸν πᾶσαν τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν καὶ παρημπόδιζε τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐκλαΐκευσιν ταύτης. Κατεβλήθη ἐπίσης φροντὶς ὅπως σχηματισθῇ τακτικὸς στρατὸς καὶ ἱδρυθοῦν φρούρια κατὰ μῆκος τῶν συνόρων, ἀλλὰ κυρίως ἐπεχειρήθη ἡ μεταβολὴ τοῦ μέχρι τότε ἰσχύοντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον, διὰ τῶν διαφόρων περιορισμῶν του καὶ τῆς μεγάλης γραφειοκρατικῆς συνθέσεώς του, παρημπόδιζε καὶ παρέλυε τὴν κρατικὴν μηχανὴν καὶ καθίστα ἀδύνατον τὸν σχηματισμὸν ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως. Αἱ ἐπελθοῦσαι μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ Σύνταγμα ἀφεώρων τὴν κατάργησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ βέτο, τὴν ἐγκατάστασιν κληρονομικῆς βασιλείας καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν χωρικῶν. Παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εὐγενῶν, αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται ἐψηφίσθησαν τὴν 3 Μαΐου 1791, κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τῶν πατριωτῶν.

Ἡ ἐσωτερικὴ ὅμως ἀναδιοργάνωσις αὕτη ἀπήρεσεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ἡ ὁποία ἐφοβήθη τὴν ἀνασύστασιν τῆς δυνάμεως τῆς Πολωνίας. Ἕνεκα δὲ τούτου κατώρθωσε νὰ ὀργανώσῃ τὸ λεγόμενον κίνημα τῆς Ταργκοβίτσας, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ διάφοροι εὐγενεῖς ρωσόφιλοι, δυσηρεστημένοι κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων, οἱ ὁποῖοι ἠρνήθησαν ν' ἀναγνωρίσουν τὸ νέον Σύνταγμα, ὅπερ ἐκήρυξαν ἐπαναστατικόν. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐδήλωσε τότε ὅτι θεωρεῖ τὸ Σύνταγμα τῆς 3 Μαΐου 1791 πράγματι ἐπαναστατικὸν καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βαρσοβίας καὶ τῆς διαίτης. Ἡ πολωνικὴ τότε κυβέρνησις ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Πρωσσίας, μετὰ τῆς ὁποίας προηγουμένως εἶχε συνάψει συνθήκην ἀμοιβαίας βοηθείας εἰς περίπτωσιν ξενικῆς ἐπιθέσεως. Παρὰ τὴν συνθήκην ταύτην, ἡ Πρωσσία ἠρνήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν Πολωνίαν κατὰ τῆς Ρωσίας, οὕτω δὲ ὁ μικρὸς πολωνικὸς στρατός, ἀποτελούμενος μόνον ἀπὸ 45.000, ἠναγκάσθη ν' ἀντιμετωπίσῃ μόνος τοὺς πολλαπλασίους Ρώσους. Οἱ Πολωνοὶ στρατηγοὶ Ἰωσὴφ Πονιατόφσκι καὶ Θαδδαῖος Κοσιοῦσκο, ἀντέταξαν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν κατὰ τῆς προελάσεως τῶν Ρώσων, οἵτινες ὅμως ἐν τέλει κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Βαρσοβίαν. Οἱ Πρῶσσοι, κατόπιν προηγουμένης συμφωνίας μὲ τοὺς Ρώσους, εἰσέβαλον τότε καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν δυτικὴν Πολωνίαν καὶ κατέλαβον τὴν Μεγάλην Πολωνίαν. Οὕτω, μετὰ τὴν κατάπνιξιν πάσης ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Πρωσσία προέβησαν εἰς τὸν δεύτερον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, διὰ συμφωνίας, ἥτις ὑπεγράφη μεταξύ των τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1793. Κατὰ ταύτην ἡ Ρωσία ἔλαβε πάσας τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Πολωνίας, ἐκτεινομένας ἀπὸ τῆς Λιβονίας μέχρι τῆς Μολδαυΐας, ἤτοι τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ντβίνα Λιθουανίαν, τὴν Βολυνίαν, τὴν Ποδολίαν καὶ τὴν Οὐκρανίαν, ἡ δὲ Πρωσσία ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Μεγάλην Πολωνίαν (Ποσνανίαν), μετὰ τοῦ Δάντσιχ, τοῦ Τὸρν καὶ τὴν Κουγιαβίαν. Οὕτως ἡ Πολωνία ἔχασεν ἄλλα 306.000 τ. χλμ. καὶ ἀπέμεινεν εἰς τὸ ἓν τρίτον τῆς προτέρας αὐτῆς ἐκτάσεως, μὲ πληθυσμὸν 3.500.000 περίπου μόνον. Ἡ δίαιτα, συνελθοῦσα ἐν Γκρόντνο, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ρωσικῶν ὅπλων, ἠναγκάσθη νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ τὸν δεύτερον τοῦτον διαμελισμόν.

Οἱ Πολωνοὶ ὅμως πατριῶται, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κοσιοῦσκο, κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ μὲ κέντρον τὴν Λειψίαν προσεπάθησαν νὰ συνάψουν συμμαχίας μὲ ξένα κράτη καὶ νὰ ἐπαναστατήσουν τὴν Πολωνίαν. Ὁ Κοσιοῦσκο μετέβη εἰς Παρισίους διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τὴν Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἡ Γαλλία, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν εὔνοιαν τῆς Πρωσσίας, ἠρνήθη τὴν αἰτηθεῖσαν βοήθειαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Βαρσοβίᾳ οἱ πατριῶται Πολωνοὶ ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασιν, ὁ δὲ Κοσιοῦσκο, μεταβὰς ἐκεῖ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν αὐτῆς, ἀνακηρυχθεὶς δικτάτωρ. Τὸ κίνημα ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, οἵτινες ἔλαβον τὰ ὅπλα. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ κινήματος οἱ ἐπαναστάται κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Πρώσσους καὶ τοὺς Ρώσους ἐκ τῆς Βαρσοβίας καὶ τῆς Βίλνας καὶ ν' ἀπελευθερώσουν, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1794, σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν Πολωνίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Ρωσία συνεκέντρωσε μέγαν ἀριθμὸν στρατευμάτων, διὰ τῶν ὁποίων εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ διὰ τῆς νίκης τοῦ Ματσιγιοβίτσε κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Βαρσοβίαν, ὅπου ἐν τῷ προαστείῳ Πράγᾳ τὰ ὑπὸ τὸν Σουβάρωφ ρωσικὰ στρατεύματα προέβησαν εἰς τρομερὰς σφαγάς. Ὁ Κοσιοῦσκο συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἡ δὲ Ρωσία, κατόπιν ἀπειλῆς πολέμου πρὸς τὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸν τρίτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, διὰ τοῦ ὁποίου κατελύθη ὁριστικῶς τὸ πολωνικὸν κράτος. Ὁ διαμελισμὸς οὗτος συνετελέσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1795, κατ' αὐτὸν δὲ ἔλαβεν ἡ μὲν Ρωσία τὴν ὑπόλοιπον Λιθουανίαν, ἤτοι ἔδαφος ἐκτάσεως 120.000 τ. χλμ., ἡ Πρωσσία τὴν Μαζοβίαν, τὴν Ποδλαχίαν μετὰ τῆς Βαρσοβίας καὶ τὴν Νέαν Σιλεσίαν (38.500 τ. χλμ.) καὶ ἡ Αὐστρία τὴν Μικρὰν Πολωνίαν μετὰ τῆς Κρακοβίας (46.000 τ. χλμ.).

Ἡ κατάργησις τοῦ πολωνικοῦ κράτους. Μετὰ τὴν τρίτην ταύτην διανομὴν καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ πολωνικοῦ κράτους, τὸ πολωνικὸν ἔθνος παρέμεινεν ὑπὸ ζυγὸν ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς δουλείας οἱ Πολωνοὶ δὲν ἔπαυσαν τὰς ἐξεγέρσεις των πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Πλεῖστοι Πολωνοὶ πατριῶται, ὅσοι δὲν εἶχον φυλακισθῆ ὑπὸ τῶν διαμελιστῶν καὶ δὲν εἶχον θανατωθῆ, καταφυγόντες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, προσεπάθησαν νὰ ἐξεγείρουν τὰς διαφόρους ξένας κυβερνήσεις ὑπὲρ τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ πολωνικοῦ κράτους. Ἄλλοι τούτων κατετάχθησαν εἰς ξένους στρατοὺς καὶ ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ἄλλων λαῶν, διακριθέντες διὰ τὴν γενναιότητα καὶ διὰ τὸν ἱπποτισμόν των. Πολλοὶ κατῆλθον κατὰ καιροὺς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰργάσθησαν καὶ ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐσχημάτισαν ἰδίας λεγεῶνας καὶ προσέφερον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὴν Ἱσπανίαν κ. τ. λ. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων Πολωνῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες διεκρίθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εἶναι ὁ Ντομπρόφσκι, ὁ Κνιάζεβιτς, ὁ Πονιατόφσκι κτλ. Τῷ 1806, μετὰ τὴν νίκην τῆς Πρωσσίας, ὁ Ναπολέων ἐδημιούργησε τὸ μέγα δουκᾶτον τῆς Βαρσοβίας καὶ ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν σύμμαχόν του βασιλέα τῆς Σαξωνίας. Τὸ μέγα τοῦτο δουκᾶτον ηὐξήθη τῷ 1809, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Αὐστρίας, καὶ διὰ τῶν ἀπὸ ταύτης ἀποσπασθέντων ἐδαφῶν τῆς Δυτικῆς Γαλικίας μετὰ τῆς Κρακοβίας, καὶ περιελάμβανε περὶ τὰ 4.000.000 κατοίκων. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος τὸ δουκᾶτον τοῦτο κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῷ 1815.

Ἡ Πολωνία ὑπὸ τὴν δουλείαν. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης τοῦ 1815 ἐγένετο νέα διανομὴ τῆς Πολωνίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Πρωσσία ἔλαβε καὶ πάλιν τὴν Μεγάλην Πολωνίαν μετὰ τοῦ Δάντσιχ καὶ τοῦ Τόρν, ἡ Αὐστρία διετήρησε τὸ τμῆμα ὅπερ εἶχε λάβει κατὰ τὴν πρώτην διανομήν, δηλαδὴ τὴν Γαλικίαν, ἀλλ' ἄνευ τῆς Κρακοβίας, ἡ ὁποία ἀνεκηρύχθη ἐλευθέρα πολιτεία μετὰ δημοκρατικῆς διοικήσεως, διατηρηθείσης μέχρι τοῦ 1846, καὶ ἡ Ρωσία ἔλαβε τὰ λοιπὰ τμήματα. Τὸ τμῆμα ὅμως τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βαρσοβίας, ὅπερ ἐδόθη εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον βασίλειον, μὲ ἰδιόρρυθμον ἀνεξαρτησίαν καὶ βασιλέα τὸν τσάρον τῆς Ρωσίας, ὁ ὁποῖος παρεχώρησεν εἰς αὐτὸ καὶ λίαν φιλελεύθερον Σύνταγμα. Τὸ βασίλειον τοῦτο οἱ Πολωνοὶ ἀποκαλοῦν συνήθως «τὸ βασίλειον τοῦ Συνεδρίου» (Kongresowka).

Μετά τινα ὅμως ἔτη, συνεπείᾳ τῆς καταπιέσεως τῶν Ρώσων πρακτόρων, οἱ Πολωνοί, ἐπηρεασθέντες καὶ ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς παρισινῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Ρώσων, ζητοῦντες τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν των. Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισεν ἐν Βαρσοβίᾳ διὰ τῆς σφαγῆς ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς πάντων τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες συνεπάθουν πρὸς τὴν Ρωσίαν. Οἱ ἐπαναστάται κατώρθωσαν νὰ παρατάξουν 80 000 στρατοῦ καλῶς ὠργανωμένου, ἀλλ' ἡ Ρωσία ἀντέταξε κατ' αὐτῶν 114.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τὰς πρώτας νίκας τῶν Πολωνῶν καὶ τὰ ἡρωϊκά των κατορθώματα ὑπὸ τὸν ἀνακηρυχθέντα δικτάτωρα στρατηγὸν Σλοπίτσκι, τὰ ρωσικὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Βαρσοβίαν καὶ νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν, καθότι αἱ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ στηριχθεῖσαι ἐλπίδες βοηθείας, καὶ ἰδίως ἐκ μέρους τοῦ Ναπολέοντος Γ', παρὰ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, διεψεύσθησαν. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἔσχε τρομερὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν χώραν καὶ τοὺς Πολωνούς, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐφυλακίσθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν εἰς τὴν Σιβηρίαν ἢ ἐφονεύθησαν, ἐνῷ κατηργήθησαν πᾶσαι αἱ ὑφιστάμεναι εἰσέτι ἐλευθερίαι, τὰ πανεπιστήμια κτλ.

Τῷ 1846 ἐπανεστάτησαν καὶ οἱ Πολωνοὶ τῆς Γαλικίας, συνεπείᾳ καταπιέσεων τοῦ Μέττερνιχ, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἀπέτυχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατάληψιν τῆς Κρακοβίας ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τὴν κατάργησιν τῆς αὐτονομίας τῆς πόλεως, ἥτις, χάρις εἰς αὐτήν, εἶχε προοδεύσει μεγάλως καὶ εἶχε καταστῆ μία τῶν ἀκμαζουσῶν πόλεων τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης.

Μετά τινα ἔτη οἱ Πολωνοὶ ἐπανεστάτησαν καὶ διὰ τρίτην φορὰν κατὰ τῆς Ρωσίας, τῷ 1863, στηριχθέντες καὶ πάλιν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὴν ὁποίαν ὑπέσχοντο διάφοροι κυβερνήσεις, καὶ ἰδίως ἡ Γαλλία, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν τῶν Πολωνῶν, αἵτινες εἶχον σχηματισθῆ ἐκ τῶν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας ἐξορίστων. Αἱ βοήθειαι ὅμως αὗται

Digitized by Google

δὲν κατέφθασαν καὶ πάλιν καὶ οὕτω οἱ Πολωνοὶ ἐπαναστάται περιωρίσθησαν εἰς κλεφτοπόλεμον διὰ πολλῶν συμμοριῶν, αἵτινες ἐπὶ διετίαν, καταφυγοῦσαι εἰς τὰ δάση καὶ τὰ ὑψώματα, διεξῆγον ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα. Τῷ 1864 καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη κατεπνίγη εἰς τὸ αἷμα ὑπὸ τῶν Ρώσων στρατηγῶν Μουράβιεφ καὶ Μπέζακ, ἡ δὲ Ρωσία ἀπεφάσισε τὸν ἐκρωσισμὸν τῆς Πολωνίας διὰ σειρᾶς μέτρων καταθλιπτικωτάτων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ φυλάκισις τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ κατάργησις τῶν ἐπισκοπῶν των, ἡ κατάργησις τῆς πολωνικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἡ φυλάκισις, ἐξορία καὶ θανάτωσις πλείστων Πολωνῶν, ἡ κατάσχεσις τῶν κτημάτων, ἡ καταθλιπτικὴ φορολογία κτλ.

Κατὰ τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν ἡ Γερμανία εἶχεν ἐφαρμόσει ἐπίσης ἀπηνὲς πρόγραμμα ἐκγερμανισμοῦ τοῦ τμήματος τῆς Πολωνίας, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ὑπὸ τὴν κατοχήν της. Μόνον ἐν Αὐστρίᾳ οἱ Πολωνοί, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, εἶχον ἀπολαύσει αὐτονομίας τινὸς καὶ εἶχον κατορθώσει νὰ διατηρήσουν τὸν ἐθνισμόν των, ἀποβάντες τὸ κέντρον τῶν Πολωνῶν πατριωτῶν, οἵτινες εἰργάζοντο διὰ τὴν μελλοντικὴν ἀνόρθωσιν τῆς χώρας των, ἕνεκα δὲ τούτου ἡ Γαλικία εἶχεν ὀνομασθῆ τὸ Πεδεμόντιον τῆς πολωνικῆς ἐθνικῆς κινήσεως.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ′ αἰῶνος πᾶσα σχεδὸν ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἐν Πολωνίᾳ συνεκεντρώθη πέριξ τοῦ Πολωνοῦ πατριώτου Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Ρωσίας καὶ Ἰαπωνίας τῷ 1904 καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905, ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ τὴν Πολωνίαν, ἀλλ᾽ ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἀπέτυχεν ἐλλείψει πολεμεφοδίων. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύγκλησιν τῆς ρωσικῆς Δούμας, ἡ Πολωνία κατώρθωσε νὰ στείλῃ ἐν αὐτῇ 36 βουλευτάς, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν τῶν Πολωνῶν χωρικῶν. Κατὰ τὸ 1907 οἱ Ρῶσοι πανσλαυϊσταὶ ἐπεχείρησαν νὰ προσεταιρισθοῦν πολλοὺς Πολωνοὺς πατριώτας ὑπὸ τὸν ἐν τῇ Δούμᾳ ἀρχηγὸν τῶν Πολωνῶν βουλευτῶν Ντμόφσκι, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν παροχῆς αὐτονομίας εἰς τὴν Πολωνίαν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ᾽ ἡ ὑπὸ τὸν Πιλσούδσκι ἀδιάλλακτος ἐπαναστατικὴ ὁμὰς ἠρνήθη νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὰ πανσλαυϊστικὰ σχέδια. Ὁ Πιλσούδσκι τότε, μετὰ νέαν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἐπαναστάσεως καὶ δραπετεύσεώς του εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν Γαλικίαν ἵδρυσε τὸν περίφημον «ἰδιωτικὸν πολωνικὸν στρατόν», διὰ τοῦ ὁποίου ἀντέδρα κατὰ τῶν καταπιέσεων τῶν ρωσικῶν ἀρχῶν καὶ διεξῆγεν εἶδος κλεφτοπολέμου, ὁ ὁποῖος παρηνώχλει σοβαρῶς τοὺς Ρώσους.

Ἡ Πολωνία κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ πολωνικὸν ἔδαφος ἐγένετο τὸ θέατρον πλείστων ἐκ τῶν σημαντικωτέρων αὐτοῦ ἐπεισοδίων, ἐπιστεύθη δὲ πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐπὶ τῶν πεδίων αὐτοῦ θὰ ἐκρίνετο ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγὼν καὶ θὰ ἐδίδετο ἡ λύσις τῆς τεραστίας τραγῳδίας. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τούτου οἱ Πολωνοὶ εὑρέθησαν ἄνευ ἑνιαίας ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ χωρὶς σαφῆ κατεύθυνσιν ἔναντι τῶν διαμαχομένων. Ὁ Πιλσούδσκι εὗρεν ἀφορμὴν ὅπως ριφθῇ ἀμέσως εἰς τὴν δρᾶσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐξωπλισμένων ὁμάδων του καὶ πρὶν ἀκόμη οἱ δύο ἐμπόλεμοι, Αὐστρία καὶ Ρωσία, παρατάξουν τὰς στρατιάς των, οὗτος διῆλθε τὰ σύνορα τῆς Γαλικίας καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος, ἤρχισε νὰ πολεμῇ κατὰ τῶν Ρώσων, ἐν ὀνόματι τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀνακηρυχθέντος ἀνεξαρτήτου καὶ ἡνωμένου νέου πολωνικοῦ κράτους.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως συνέστη ἐν Κρακοβίᾳ τῇ 16 Αὐγούστου 1914 ἡ «Ἐθνικὴ Πολωνικὴ Ἐπιτροπή», ἡ ὁποία, κατόπιν συνεννοήσεως πρὸς τὰς αὐστριακὰς ἀρχάς, ἀπεφάσισε τὴν ἕνωσιν τῆς Γαλικίας καὶ τῆς «Πολωνίας τοῦ Συνεδρίου» εἰς ἓν κράτος καὶ τὴν συνένωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς δυαδικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Αὐστροουγγαρίας εἰς τριαδικὴν τοιαύτην Αὐστροουγγροπολωνικήν. Κατόπιν τούτου ἡ «Ἐθνικὴ Πολωνικὴ Ἐπιτροπὴ» ἐκάλεσε τὰς σχηματισθείσας ἐν τῷ μεταξὺ πολωνικὰς ὁμάδας ἐνόπλων καὶ τὴν Πολωνικὴν λεγεῶνα τοῦ Πιλσούδσκι νὰ δώσουν ὅρκον πίστεως εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστροουγγαρίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὅμως ἠρνήθη νὰ πράξῃ ὁ Πιλσούδσκι.

Ἐν Βαρσοβίᾳ ἐξ ἄλλου συνεστήθη ἑτέρα «Πολωνικὴ Ἐπιτροπὴ» ὑπὸ τὸν Ντμάβσκι, ἡ ὁποία ἠρνήθη εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Κρακοβίας νὰ ὁμιλῇ ἐξ ὀνόματος τοῦ πολωνικοῦ ἔθνους, ἔδωσεν ὅρκον πίστεως εἰς τὸν τσάρον καὶ προσεπάθησε νὰ σχηματίσῃ νέαν Πολωνικὴν λεγεῶνα, ἥτις ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μέγας δοὺξ Νικόλαος Νικολάγιεβιτς διεκήρυξεν ἐξ ὀνόματος τοῦ τσάρου, τὴν 14 Αὐγούστου 1914, τὴν ἕνωσιν τῶν τριῶν τμημάτων τῆς Πολωνίας εἰς αὐτόνομον κράτος ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Ρώσου τσάρου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ρωσικὰ στρατεύματα εἶχον καταλάβει μέγα μέρος τῆς Γαλικίας, τὸ πρόγραμμα τοῦτο τῆς δημιουργίας αὐτονόμου πολωνικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν τσάρον τῆς Ρωσίας εἶχε γίνει δεκτὸν καὶ ὑπὸ τοῦ ρωσοφίλου πολωνικοῦ κόμματος τῆς Γαλικίας. Κατὰ τὸ θέρος ὅμως τοῦ 1915 ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία εἶχον κατορθώσει νὰ καταλάβουν ὁλόκληρον τὴν ἄλλοτε καλουμένην «Πολωνίαν τοῦ Συνεδρίου», μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Βαρσοβίας συνεστήθησαν δύο πολωνικαὶ κυβερνήσεις, μία ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐν Βαρσοβίᾳ καὶ ἑτέρα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐν Λιούμπλιν, ἑκάστη τῶν ὁποίων διεξεδίκει λύσιν τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος συμφώνως πρὸς τὰς γερμανικὰς ἢ αὐστριακὰς βλέψεις. Ἀλλ᾽ ἡ Γερμανία ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὸν σχηματισμὸν τριαδικοῦ αὐστροουγγροπολωνικοῦ κράτους, ἐνῷ συγχρόνως καὶ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Οὐγγαρίας Τίσζα εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τῆς λύσεως ταύτης. Ἐπίσης ἡ κυβέρνησις τῆς Βιέννης ἀπέρριψε τὸ γερμανικὸν σχέδιον τῆς προσαρτήσεως τῆς Πολωνίας τοῦ Συνεδρίου εἰς τὴν Γερμανίαν ἢ τῆς ἱδρύσεως ἀνεξαρτήτου πολωνικοῦ κράτους ἐν οἰκονομικῇ, στρατιωτικῇ καὶ πολιτικῇ στενῇ συμμαχίᾳ καὶ ἐξαρτήσει ἀπὸ τὸς Κεντρικὰς Δυνάμεις.

Ἐν τούτοις, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν αὐστροουγγρικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Λοὺκ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1916, ἡ Γερμανία κατώρθωσε να ἐπιβάλῃ τὴν ἰδικήν της πολιτικὴν εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν ἐν τῷ ἀνατολικῷ μετώπῳ, τὸ δὲ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι, διὰ τῆς κολακεύσεως τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας τῶν Πολωνῶν, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ μεγάλη πολωνικὴ στρατιά, ἥτις νὰ διατεθῇ κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν μεταφορὰν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου εἰς τὸ δυτικόν, κατόπιν πολλῶν διαπραγματεύσεων καὶ πιέσεων, ἔπεισε τὴν Αὐστροουγγαρίαν νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνεξαρτήτου πολωνικοῦ κράτους περιλαμβάνοντος τὴν Πολωνίαν τοῦ Συνεδρίου μετὰ κληρονομικοῦ βασιλέως καὶ εὑρισκομένου ἐν στενῷ συμμαχικῷ δεσμῷ πρὸς τὰς Κεντρικὰς Δυνάμεις. Οὕτω τὴν 5ην Νοεμβρίου 1916 ὁ Γερμανὸς ἐν Βαρσοβίᾳ στρατιωτικὸς διοικητὴς στρατηγὸς φὸν Μπέζελερ ἀνήγγειλε τὴν ἀπόφασιν τῶν αὐτοκρατόρων Γερμανίας καὶ Αὐστρίας περὶ ἀνακηρύξεως τῆς Πολωνίας εἰς ἀνεξάρτητον βασίλειον, προεκήρυξεν ἐκλογὰς διαίτης καὶ τὴν 26 Νοεμβρίου 1916 συνέστησε προσωρινὸν συμβούλιον ἀντιβασιλείας ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Βαρσοβίας Κακόβσκι, τὸν δήμαρχον τῆς αὐτῆς πόλεως πρίγκιπα Λαδίσλαον Λουμπομίρσκι καὶ τὸν Ἰωσὴφ Ὀστρόφσκι. Ὁ Πιλσούδσκι ὅμως, κατορθώσας νὰ στρατολογήσῃ ἱκανὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ νὰ σχηματίσῃ σοβαρὰν λεγεῶνα Πολωνῶν, ἠρνήθη νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Γερμανῶν καὶ νὰ πολεμήσῃ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων των.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθεν ἡ πτῶσις τῆς ρωσικῆς δυναστείας τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 καὶ ἡ προκήρυξις τῆς νέας ρωσικῆς κυβερνήσεως, δι᾽ ἧς ὑπέσχετο τὴν δημιουργίαν νέου πολωνικοῦ κράτους. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἠνάγκασαν καὶ τὰς δυνάμεις τῶν συμμάχων τῆς Ἀντὰντ νὰ ἐξέλθουν ἐκ τῆς μέχρι τότε τηρουμένης ὑπ᾽ αὐτῶν παθητικῆς στάσεως εἰς τὸ ζήτημα τῆς Πολωνίας καὶ νὰ τονίσουν εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν, ἣν ἔδωσαν εἰς τὰς προτάσεις τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων περὶ εἰρήνης, τὴν 10 Ἰανουαρίου 1917, ὅτι προσχωροῦν εἰς τὴν ρωσικὴν προκήρυξιν περὶ σχηματισμοῦ ἀνεξαρτήτου πολωνικοῦ κράτους περιλαμβάνοντος ὅλας τὰς ὑποδούλους πολωνικὰς ἐπαρχίας. Τὸν Ἰούλιον ὅμως τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως Κερένσκυ, ἐξέλιπε πλέον ὁ ἐκ Ρωσίας δια τοὺς Πολωνοὺς κίνδυνος, οἵτινες εἰς τὸ ἑξῆς εἶχον ν᾽ ἀντιμετωπίσουν μόνον τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Ἕνεκα τούτου τὸ συμβούλιον τῆς ἀντιβασιλείας ἐζήτησεν ἀπὸ τὰς Κεντρικὰς Δυνάμεις νὰ ἐκκενώσουν τὸ πολωνικὸν ἔδαφος τὰ γερμανοαυστριακὰ στρατεύματα, ἐνῷ συγχρόνως ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν γερμανικὴν ἀξίωσιν, ὅπως οἱ Πολωνοὶ νεοσύλλεκτοι ὁρκίζωνται εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. Συγχρόνως ὁ Πιλσούδσκι προέβη εἰς τὴν δημιουργίαν μυστικῆς πολωνικῆς ὀργανώσεως, σκοπὸν ἐχούσης τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν γερμανοαυστριακῶν δυνάμεων κατοχῆς ἐν Πολωνίᾳ. Τὸν Ἰούλιον ὅμως τοῦ 1917 οἱ Γερμανοὶ συνέλαβον καὶ ἐφυλάκισαν τὸν Πιλσούδσκι. Τοῦτο ηὔξησε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Πολωνῶν κατὰ τῶν Γερμανοαυστριακῶν καὶ προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τῶν μελῶν τῆς διαίτης. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία προέβησαν τότε εἰς τὸν σχηματισμόν, τὴν 7 Δεκεμβρίου 1917, τῆς πρώτης πολωνικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Κουτσαρζέφσκι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ντμόβσκι ἐνήργει δραστηρίαν προπαγάνδαν ὑπὲρ τῆς πολωνικῆς ὑποθέσεως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ὁ δὲ μέγας Πολωνὸς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ μουσουργὸς Παντερέφσκι εἰργάζετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν Ἀμερικῇ. Πράγματι τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Παντερέφσκι, συνεστήθη ἐν Σικάγῳ ἡ μεγάλη Πολωνικὴ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπή, ἐκλεγεῖσα ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 4.000.000 Πολωνῶν τῆς Ἀμερικῆς, χάρις δὲ εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Παντερέφσκι, ὁ πρόεδρος Οὐΐλσων, ἐν τῇ περιφήμῳ προκηρύξει αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, περιέλαβε μεταξὺ τῶν 14 ὅρων του καὶ τὴν δημιουργίαν «ἡνωμένης, ἀνεξαρτήτου καὶ αὐτονόμου Πολωνίας». Ἐπίσης, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν συμμάχων τῆς Ἀντάντ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1917 ὠργανώθη ἐν Ρωσίᾳ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ντόβμπορ-Μουσνίτσκι, ἓν πολωνικὸν σῶμα στρατοῦ, ἕτερον δέ, γενόμενον κατόπιν γνωστὸν ὡς «σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Χάλλερ», ἐσχηματίσθη ἐν Γαλλίᾳ. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1917 ἐσχηματίσθη ἐν Λωζάννῃ ἄλλη Πολωνικὴ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπή, ἥτις ἀντέδρα κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἐν Πολωνίᾳ. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη μεταθέσασα κατόπιν τὴν ἕδραν της ἐν Παρισίοις καὶ τεθεῖσα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Παντερέφσκι, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀσκῇ σοβαρὰν ἐπιρροὴν εἰς τὰ συμβούλια καὶ συνέδρια τῶν συμμάχων τῆς Ἀντάντ, τὸν δὲ Δεκέμβριον τοῦ 1917 εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ὡς ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, μετὰ τὴν παντελῆ κατάρρευσιν τοῦ ρωσικοῦ μετώπου καὶ τὴν συνθήκην τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ, καθ᾽ ἣν οἱ μπολσεβῖκοι ὑπεχρεώθησαν νὰ παραιτηθοῦν πάσης ἀξιώσεώς των ἐπὶ τῆς Πολωνίας, οἱ δὲ Αὐστριακοί, δι᾽ ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν, παρεχώρησαν εἰς τὴν Οὐκρανίαν τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Χέλμ καὶ συνέπηξαν τὴν Ἀνατολικὴν Γαλικίαν καὶ τὸν Βουκουβίναν εἰς ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν, ἐδημιουργήθη ἐν Πολωνίᾳ μέγιστος ἀναβρασμός, ὁ ὁποῖος ἠνάγκασε τὴν κυβέρνησιν νὰ παραιτηθῇ καὶ τὰς λεγεῶνας τοῦ Πιλσούδσκι νὰ στασιάσουν. Μέρος τῶν λεγεώνων τούτων συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐνῷ ἄλλο τμῆμα αὐτῶν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ Πολωνία μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον· *Ἵδρυσις τῆς δημοκρατίας τῆς Πολωνίας.* Κατόπιν τῶν γενονότων τούτων, οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, συνελθόντες ἐν Βερσαλλίαις τὴν 3 Ἰουνίου 1918, ἀπεφάσισαν τὴν ἵδρυσιν ἀνεξαρτήτου καὶ ἡνωμένου πολωνικοῦ κράτους. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, ἡ νέα ἐν Πολωνίᾳ σχηματισθεῖσα κυβέρνησις ἀνεκήρυξε, τὴν 3 Νοεμβρίου 1918, τὴν δημοκρατίαν τῆς Πολωνίας. Τὴν 10 Νοεμβρίου ὁ Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀπελευθερωθῆ ὑπὸ τῆς νέας ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ τῆς 7 Ὀκτωβρίου, ἀφιχθεὶς εἰς τὴν Βαρσοβίαν, προέβη εἰς τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐκ τῆς Βαρσοβίας. Τὸ συμβούλιον τῆς ἀντιβασιλείας ἀνεκήρυξε τότε ἀρχιστράτηγον τὸν Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος συγχρόνως ἀνεκηρύχθη καὶ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας.

Ἐν τῷ μεταξύ, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, οἱ Πολωνοὶ τῆς Γαλικίας ἐκήρυξαν ἐν Κρακοβίᾳ τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐσχημάτισαν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν σοσιαλιστὴν Νταζύνσκι τὴν 6 Νοεμβρίου 1918. Αἱ πολωνικαὶ λεγεῶνες τῆς περιοχῆς ταύτης, μετὰ τὴν κατάρρευσιν καὶ τοῦ γερμανικοῦ δυτικοῦ μετώπου κατέλαβον τὴν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν Γαλικίαν, τὴν δὲ 23 Νοεμβρίου κατέλαβον καὶ τὴν Λεμβέργην, μετὰ ἡρωϊκὴν ἄμυναν τῶν οὐκρανικῶν στρατευμάτων. Τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ταύτης συνώδευσε καὶ ἄγριος πογκρὸμ κατὰ τῶν Ἑβραίων. Οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπῆρχον τρεῖς ἀρχαί, αἵτινες διεξεδίκουν τὴν διακυβέρνησιν τῶν τυχῶν τῆς χώρας: ἡ κυβέρνησις τῆς Βαρσοβίας μὲ τὸν Πιλσούδσκι, ἡ κυβέρνησις τῆς Κρακοβίας καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Παρισίων μὲ τὸν Παντερέφσκι. Ἕνεκα τούτου ἡ σύγκρουσις μεταξὺ Πιλσούδσκι καὶ Παντερέφσκι κατέστη ἀναπόφευκτος. Ὁ Πιλσούδσκι εἶχε διορίσει πρωθυπουργὸν τὸν Μορασέβσκι, ὅστις ἐσχημάτισε κυβέρνησιν βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, πρᾶγμα ὅπερ δυσηρέστησε πολλούς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1918 ὁ Παντερέφσκι, μεταβὰς εἰς τὴν Βαρσοβίαν, συνδιηλλάγη μὲ τὸν Πιλσούδσκι καὶ τὸν Ἰανουάριον 1919 ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως, καταργηθείσης τῆς κυβερνήσεως τῆς Κρακοβίας. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Φεβρουαρίου 1919 ἡ νέα δίαιτα ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Παντερέφσκι ὡς πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Πιλσούδσκι ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ πολωνικοῦ κράτους. Ὁ Πιλσούδσκι τότε μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὰς πολωνικὰς διεκδικήσεις καὶ κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πολωνίαν πρὸς δημιουργίαν ἰσχυροῦ στρατοῦ διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀξιώσεών του. Ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ὁ Πιλσούδσκι κατώρθωσε νὰ παρατάξῃ 800.000 πολωνικοῦ στρατοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετέθη ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ κατὰ τῶν ρωσικῶν καὶ οὐκρανικῶν στρατευμάτων τῶν Σοβιέτ, ἐνῷ ὁ Παντερέφσκι, μεταβὰς εἰς Παρισίους, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς εἰρήνης καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν τῆς 28 Ἰουνίου 1919, δι᾽ ἧς ἐπανιδρύετο τὸ πολωνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν συμμάχων τῆς Ἀντάντ. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης καθωρί-

Digitized by Google

ζετο ὅτι ἐν τῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ θὰ διενηργεῖτο δημοψήφισμα, ἡ δὲ περιοχὴ τοῦ Δάντσιχ ἀνεκηρύσσετο ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐν αὐτῇ περιελαμβάνετο ἐπίσης ἡ σύμβασις διὰ τὴν προστασίαν τῶν μειονοτήτων καὶ ἡ προσωρινὴ τοπικὴ ἀστυνομία τῆς ἀνατολικῆς Γαλικίας ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Πολωνίας διὰ 25 ἔτη, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὁποίων ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν θὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς τύχης αὐτῆς. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐξήγειρε μεγάλας δυσαρεσκείας ἐν Πολωνίᾳ, ἀλλ' ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς διαίτης τὴν 31 Ἰουλίου 1919.

Ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Συβιετικὴν Ρωσίαν. Ἐν τῷ μεταξύ, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γερμανικῶν καὶ αὐστριακῶν στρατευμάτων ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας, ὁ Οὐκρανὸς στρατηγὸς καὶ πατριώτης Πετλιούρα ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν τῆς Οὐκρανίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας εἰς μίαν δημοκρατίαν καὶ προλαμβάνων τὰ πολωνικὰ στρατεύματα κατώρθωσε νὰ εἰσβάλῃ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας. Ὁ Πιλσούδσκι ὅμως, δι' ἀντεπιθέσεως, ἀπώθησε τοὺς Οὐκρανοὺς καὶ ἐπέτυχε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Κίεβον τὴν 8 Μαΐου 1920. Βραδύτερον, τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα, ἀπαλλαγέντα τῆς πιέσεως τοῦ Κολτσὰκ καὶ τοῦ Ντενίκιν, ἐστράφησαν κατὰ τῶν Πολωνῶν, τοὺς ὁποίους ἤρχισαν νὰ ἀπωθοῦν ἐπικινδύνως ἐντὸς τοῦ πολωνικοῦ ἐδάφους. Οἱ Πολωνοὶ τότε, πρὸ τῆς ἀκατασχέτου προελάσεως τῶν μπολσεβίκων, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Ἀντάντ, ἡ ὁποία ἀπέστειλεν εἰς Πολωνίαν στρατιωτικὴν ἀποστολὴν ὑπὸ τὸν Γάλλον στρατηγὸν Βεϋγκάν. Χάρις εἰς τὴν βοήθειαν ταύτην καὶ εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν Πολωνῶν, οἱ Ρῶσοι ἀπεκρούσθησαν καὶ ὑπεχρεώθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ρίγας (18 Μαρτίου 1921) ν' ἀναγνωρίσουν τὴν πολωνικὴν δημοκρατίαν καὶ τὰ νέα αὐτῆς σύνορα (περὶ τῶν στρατιωτικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων βλ. κατωτέρω *[Στρατ. Ἱστ.]*). Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Ρώσων, οἱ Πολωνοὶ κατέλαβον, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1920, τὴν ὑπὸ τῶν Λιθουανῶν κατεχομένην Βίλναν, πρᾶγμα ὅπερ προεκάλεσε διακοπὴν τῶν σχέσεων μεταξὺ Πολωνίας καὶ Λιθουανίας. Τὸν Μάρτιον ὅμως τοῦ 1923 ἡ διάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν ἀνεγνώρισε τὸ τετελεσμένον τοῦτο γεγονὸς καὶ ἐπεδίκασεν εἰς τὴν Πολωνίαν ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Βίλνας.

Οὕτως ἔληξεν ὁριστικῶς ἡ πολεμικὴ περίοδος ἐν Πολωνίᾳ, τὸ δὲ νέον πολωνικὸν κράτος ἠδυνήθη νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἐσωτερικήν του ἀναδιοργάνωσιν, καθότι ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἦτο ἀθλία. Τὸ πολωνικὸν ἔδαφος εἶχεν ὑποστῇ μεγίστας καταστροφὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ τῶν ἐπακολουθησασῶν πολεμικῶν μετ' αὐτὸν ἐπιχειρήσεων. Πάντα σχεδὸν τὰ ἐργοστάσια εἶχον καταστραφῆ, οἱ ἀγροὶ εἶχον δῃωθῆ, ἡ καλλιέργεια εἶχε καταστῆ ἀδύνατος, ἡ δὲ πεῖνα καὶ αἱ ἐπιδημίαι ἀπεδεκάτιζον τὸν πληθυσμόν. Ἐπίσης αἱ συγκοινωνίαι εἶχον καταστραφῆ, τὸ νόμισμα, ἢ μᾶλλον τὰ διάφορα κυκλοφοροῦντα νομίσματα, εἶχεν ὑποστῆ τρομερὰν ὑποτίμησιν καὶ ἡ οἰκονομικὴ καὶ γενικὴ κατάστασις ἦτο χαώδης, ἐπιδεινουμένη καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν κομμουνιστικῶν ἰδεῶν τῆς γειτονικῆς Ρωσίας.

Ἡ Γαλλία, ἔχουσα συμφέρον ὅπως σχηματισθῇ ἰσχυρὸν κράτος, ὅπερ νὰ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ φραγμὸν κατὰ τῆς μπολσεβικικῆς Ρωσίας καὶ ὑπολογίσιμον δύναμιν εἰς τὰ νῶτα τῆς Γερμανίας, προσεφέρθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Πολωνίας. Πρὸς τοῦτο συνῆψεν ἀμυντικὴν συνθήκην μετ' αὐτῆς, προέβη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στρατοῦ της, παρεχώρησε διάφορα δάνεια καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πετρελαιοπηγῶν, τῶν διαφόρων βιομηχανιῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας διὰ γαλλικῶν κεφαλαίων. Ἡ ἀμυντικὴ αὕτη συνθήκη ἐπεξετάθη κατόπιν (Μάρτιος 1921) καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν. Βραδύτερον ἡ Πολωνία συνῆψε καὶ ἄλλας συνθήκας, πολιτικὰς καὶ ἐμπορικάς, μὲ ὅλα τὰ γειτονικὰ αὐτῆς κράτη καὶ τὰς μεγάλας Δυνάμεις.

Ἡ δικτατωρία τοῦ Πιλσούδσκι. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται μεταξὺ τῶν διαφόρων πολωνικῶν κομμάτων σφοδρὸς ἀνταγωνισμός, ὁ ὁποῖος ἀπέληξεν εἰς τὸν σχηματισμὸν δύο κυρίως ἀντιμαχομένων μερίδων, τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς δεξιᾶς. Ἡ ἀριστερὰ συνεπάθει πρὸς τὸν Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι δημοφιλέστατος παρὰ τῷ λαῷ, ἀλλ' ὁ ὁποῖος, μὴ θέλων νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας, ἀπεφάσισε ν' ἀποσυρθῇ τῆς πολιτικῆς. Κατόπιν τούτου, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1922, ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ὁ ὑπὸ τοῦ Πιλσούδσκι ὑποδειχθεὶς Ναρούτοβιτς, διὰ τῶν ψήφων τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῶν μειονοτήτων. Οἱ Πολωνοὶ πατριῶται ἀνησύχησαν σφόδρα ἐκ τῆς ἐκλογῆς ταύτης καὶ ἰδίως ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μειονοτήτων. Ἕνεκα τούτου ὁ νέος πρόεδρος ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογήν του ἐδολοφονήθη, ἐξελέγη δὲ ἀντ' αὐτοῦ ὁ σοσιαλιστὴς Βοϊτσεχόβσκι (Δεκέμβριος τοῦ 1922). Ἡ ἐσωτερικὴ ἐν τούτοις κατάστασις ἐν Πολωνίᾳ ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ἀνώμαλος, κύριος δὲ αὐτῆς παρέμενε πάντοτε ὁ Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος ἔχαιρε τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν οἰκονομικὴν κατάρρευσιν τοῦ 1923 καὶ 1924 καὶ τὴν σύναψιν τῆς Ρωσογερμανικῆς συνθήκης τοῦ Μαρτίου 1926, ἐδημιουργήθη ἐν Πολωνίᾳ μέγας ἀναβρασμὸς καὶ σοβαραὶ ἀνησυχίαι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας. Ἡ ἐπακολουθήσασα κυβερνητικὴ κρίσις ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν, ἡ δὲ ἄρνησις τῆς διαίτης νὰ ψηφίσῃ τὸν στρατιωτικὸν ὀργανισμόν, ὃν ὑπέβαλεν ὁ Πιλσούδσκι καὶ δι' οὗ οὗτος ἐζήτει ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς διοικήσεως, ἠνάγκασε τὸν Πιλσούδσκι νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φιλικῶν του στρατευμάτων καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ὅπου ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν δικτάτωρα.

Μετὰ διημέρους μάχας τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἡττήθησαν, ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας παρῃτήθη, αἱ δὲ δύο βουλαὶ συνελθοῦσαι ἐξέλεξαν πρόεδρον αὐτῆς τὸν Πιλσούδσκι, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἐδέχθη, ὑποδείξας ὡς τοιοῦτον τὸν Μοσίτσκυ. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τούτου ὁ Πιλσούδσκι ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μπάρτελ σχηματισθείσῃ κυβερνήσει, τὸν δὲ Σεπτέμβριον τοῦ 1927 ἐγένετο πρωθυπουργός. Πρὸ τῆς κωλυσιεργίας ὅμως τῆς βουλῆς ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς πρωθυπουργίας καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1928 νὰ προκηρύξῃ ἐκλογάς, αἵτινες, διεξαχθεῖσαι μὲ σύνθημα ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ Πιλσούδσκι, ἔδωσαν εἰς αὐτὸν μικρὰν πλειοψηφίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τῇ νέᾳ διαίτῃ ἡ ἀντιπολίτευσις κατώρθωνε διὰ τῆς κωλυσιεργίας της νὰ παρεμβάλλῃ ἐμπόδια εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς δικτατωρίας τοῦ Πιλσούδσκι, οὗτος τῷ 1930 διέλυσε τὴν δίαιταν καὶ προεκήρυξε νέας ἐκλογάς, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτυχίας μεγάλης πλειοψηφίας, ἱκανῆς νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ Σύνταγμα. Καὶ αἱ νέαι ὅμως ἐκλογαὶ ἔδωσαν εἰς τὰ κόμματα τὰ ὑποστηρίζοντα τὸ Πιλσούδσκι μικρὰν πλειοψηφίαν, ἥτις δὲν ἐπέτρεψε τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Συντάγματος ἐπὶ βάσεων παρεχουσῶν μεγαλύτερα δικαιώματα εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Κατόπιν τούτου ὁ Πιλσούδσκι περιωρίσθη ἐκ νέου εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Μ. Δ. ΒΑΤΑΛΑΣ

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ὁ ἑλληνισμὸς ἐν Πολωνίᾳ. Οἱ Πολωνοὶ μέχρι τοῦ 1595 ἦσαν ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν ὀρθόδοξοι, ἀλλ' ἀφ' ὅτου (1534) ἐνεφανίσθη τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν, ὁ ὀρθόδοξος Χριστιανισμὸς ἔν τε τῇ Δύσει καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ εὑρίσκετο ἐν διηνεκεῖ συγχύσει καὶ ταραχῇ. Ἐν Πολωνίᾳ ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ λεγάτου τοῦ πάπα Α. Μ. Γρατζιάνη καὶ τοῦ ἰησουΐτου Ποσσεβίνου (1587—1595) τὰ πράγματα ἐπὶ τοσοῦτον ὠξύνθησαν, ὥστε καὶ φόνοι τῶν ὀρθοδόξων ἐσημειοῦντο καὶ τερατώδεις καταδιώξεις καὶ ψευδεῖς περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πατριαρχῶν διαδόσεις τῶν ἰησουϊτῶν πρὸς παραπλάνησιν τῶν ὀρθοδόξων, ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπαγομένων. Οὕτω δὲ ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμὸς τῆς Πολωνίας καὶ μετὰ τὸν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τριπλοῦν διαμελισμὸν αὐτῆς (1772—1795) καὶ τὴν κατὰ μέγα μέρος ὑπαγωγὴν αὐτῆς ὑπὸ τὴν ὀρθόδοξον Ρωσίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιὰν αὐτοῦ δύναμιν· διότι, μετὰ τὴν διανομὴν τῆς χώρας εἰς τὰς τρεῖς γειτονικὰς ἐπικρατείας, πολλοὶ τῶν Πολωνῶν κατέφυγον εἰς Γαλλίαν, ἄλλοι εἰς τὴν Β. Ἰταλίαν, καὶ ἄλλοι εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν καὶ οὐκ ὀλίγοι εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν ἀλύτρωτον τότε Ἑλλάδα. Τοσοῦτον δὲ ἐμειώθη ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ὥστε οἱ ὀρθόδοξοι, ἐπὶ 30.7000.000 κατοίκων, ὑπολογίζονται (1930) εἰς 2.846.855. Οὗτοι πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐξ οὗ προέκυψεν αὖθις ἡ Πολωνία ὡς κράτος, ὑπήγοντο ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἀλλ' ἀπὸ τῆς 13 Νοεμβρίου 1925 ἐχειραφετήθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπετέλεσαν αὐτοκέφαλον ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἔχουσαν ἀρχιεπίσκοπον ἐν τῇ πρωτευούσῃ Βαρσοβίᾳ ἐγκαθιδρυμένον καὶ 4 ἐπισκόπους. Ἐκτὸς τῶν ὀρθοδόξων ὑπάρχουσι καὶ 3.031.059 Ἑλληνοκαθολικοί, οἵτινες ἀπεστάτησαν τῶν ὀρθοδόξων ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ταῖς ἐνεργείαις τῶν ἰησουϊτῶν. Ἀλλ' ἐκ τῶν ὀρθοδόξων τούτων ἐλάχιστοι νῦν εἶναι Ἕλληνες, σὺν τῷ χρόνῳ ἐκπολωνισθέντες καὶ ἐκρωσισθέντες. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οἱ ἐν Πολωνίᾳ Ἕλληνες καὶ οἱ ὀρθόδοξοι Πολωνοὶ διετήρουν κοινότητας καὶ σχολεῖα πρὸς ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τῶν ἰησουϊτικῶν τοιούτων. Καὶ τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) *Λβόβης* (*Λεοπόλεως*, Lemberg), ἥτις ἱδρύθη πρὸ τοῦ 1593 ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Μελετίου Πηγᾶ. Διδάσκαλον τῆς πόλεως γινώσκομεν τὸν Ἐλασσῶνος Ἀρσένιον, ἐπὶ διετίαν διδάξαντα τὰ ἑλληνικὰ (1594—1596) πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς παπικῆς προπαγάνδας. Φαίνεται ὅμως ὅτι μετὰ τὸν Ἀρσένιον ἡ σχολὴ ἐφυτοζώει καὶ διὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης Πηγᾶς, γράφων πρὸς τὴν ἀδελφότητα Λεοπόλεως, συνιστᾷ νὰ συστήσωσι σπουδαστήριον (19 Μαΐου 1597). Καὶ πάλιν ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ τῷ ἐπισκόπῳ Λεοπόλεως Γεδεὼν συνίστησι τὴν ἵδρυσιν σπουδαστηρίου καὶ τυπογραφείου πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ ἐν ἐπιστολαῖς τῆς 23 Ἰουλίου πρός τε τὴν ἀδελφότητα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τὸν ἐπίσκοπον.

Τὴν Λεόπολιν οἱ ἡμέτεροι ἐθεώρουν, ὡς καὶ τὴν Νίζνην ἐν Ρωσίᾳ, ὡς προμαχῶνας τῆς ὀρθοδοξίας καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι τὰ πατριαρχεῖα ἀσχολοῦνται πολὺ περὶ αὐτῶν, διχονοούντων τῶν ὀρθοδόξων πρὸς Λατίνους. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἦτο ἐγκατεστημένος καὶ ὁ Κρὴς Κωνσταντῖνος Κορνιακτὸς καὶ πλεῖστοι Ἕλληνες ἔμποροι ἐκ Μολδαβίας ἐκεῖσε μεταναστεύσαντες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Μολδαβία διετέλει εἰς μεγάλην ἐμπορικὴν ἐπιμιξίαν πρὸς τὴν γείτονα Πολωνίαν καὶ μάλιστα μετὰ τῆς Λεοπόλεως (Λεμβέργης), ὅπου Χῖοι, Κύπριοι καὶ Κρῆτες, Ἕλληνες ὑπὸ βενετικὴν ἐξουσίαν διατελοῦντες, καὶ Ἠπειρῶται ἐγίνοντο ἀσπασίως δεκτοὶ ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, εἰ καὶ τὴν μόνιμον οἴκησιν εἶχον ἐν Ἰασίῳ. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διέπρεψαν οἱ Χῖοι Νικόλαος Νευρίδας, Χριστόφορος Νέγρης, Φίλιππος Καβᾶκος, ὁ ἐκ Μήλου Ἀνδρέας, ὁ Λάσκαρις Εὐπραγιώτης, ὁ Ἰωάννης Σιμόττας καὶ πρὸ πάντων ὁ ἄνω μνημονευθεὶς Κωνσταντῖνος Κορνιακτός, ὅστις κατέστη προσωπικότης ἔξοχος καὶ κατέλαβε θέσιν περίοπτον ἐν ταῖς πολιτικαῖς καὶ ἐμπορικαῖς σχέσεσι Μολδαβίας καὶ Πολωνίας. Ὁ Κορνιακτὸς πλουσιώτατος ὤν, ταπεινὸς καὶ ἐλεήμων, ἔδιδεν ἐλεημοσύνας καὶ πρὸς τοὺς εἰς Λεόπολιν καταφεύγοντας ὁμογενεῖς παρεῖχε βοηθείας καὶ συστατικὰ γράμματα πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς διὰ πτωχούς. Ὁ Κορνιακτὸς ἐν Πολωνίᾳ κατεῖχε πλείονας τῶν ἑκατὸν κωμῶν καὶ πύργων, ἀποφερούσας ἐνιαυσίως δοχεῖα πλήρη ταλλήρων. Ἐδάνειζε δὲ καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ τῆς Πολωνίας, ὁ δὲ ἐν τῇ πόλει πύργος αὐτοῦ ἦτο ὑψηλότερος τοῦ τοῦ ἀρχιερέως. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀπέθανε καὶ ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ πρῴην διδάσκαλος τῷ 1626, εἶτα δὲ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθανάσιος Πατελάρος τῷ 1653.

2) *Πόζεν*. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης, ἱδρυθεῖσα τῷ 1780 μετ' ἐκκλησίας καὶ νεκροταφείου σῳζομένου μέχρι τοῦ 1909, εἶχε καὶ σχολήν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπορροφηθεῖσα ἐξεκαθολικίσθη. Τῷ 1797 ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος ἦτο ὁ Χρύσανθος. Ἐν τῇ κοινότητι ἔδρασε τὰ μέγιστα ἡ οἰκογένεια Ζουπάνσκη (Ζουπάνου), ἥτις κατέχει καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς κοινότητος. Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως διδάσκει νῦν τὴν νεοελληνικὴν ὁ ἐξ Ἠπείρου ἱερεὺς Καζαντζᾶκος.

3) *Ὀστροβίας* (Ὀστρόβιετς). Αὕτη συνέστη τῷ 1594 καὶ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως.

4) *Βίλνας*. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐχρημάτισε διδάσκαλος πρὸ τοῦ 1603 ὁ εἶτα οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις († 1638).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὑρίσκετο ἐν Πολωνίᾳ καὶ ὁ ἐν Ρόδῳ ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος γεννηθεὶς Ἰάκωβος Διασσωρινὸς Ἡρακλείδης, ὁ ἐπιλεγόμενος Βασιλικός, ὅστις, τιτλοφορούμενος δεσπότης Σάμου, μαρκήσιος Πάρου καὶ κόμις Παλατῖνος, κατέστη τέλος ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας (1562—1563). Ὁ Βασιλικὸς μετὰ τὴν ἐν Ρόδῳ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν διήκουσε μαθήματα ἐν Χίῳ παρὰ τῷ διδασκάλῳ Ἑρμοδώρῳ Ληστάρχῳ περὶ τὸ 1533 καὶ κατέστη λογιώτατος. Τῷ 1555, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς Ἑλλήνων στρατιωτῶν ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχηγὸς ἱππικοῦ σώματος ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον Ε' κατὰ τὰς εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν ἐκστρατείας, ἔγραψε δὲ καὶ λατινιστὶ ἔργον περὶ τῶν μαχῶν ἐν αἷς ἔλαβε μέρος, ἐν Ἀμβέρσῃ ἐκδοθὲν τῷ 1555 καὶ ἀφιερωθὲν τῷ βασιλεῖ Φιλίππῳ («Brevis et vera narratio»). Μετὰ ταῦτα ὁ Βασιλικὸς ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, πρὸς τὸν Φίλιππον Μελάγχθονα. Λαβὼν δὲ συστατικὰ παρὰ τοῦ Μελάγχθονος ἀπῆλθε τῷ 1556 εἰς Βιτεβέργην καὶ Λυβέκην καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας, ὁπόθεν κατελθὼν εἰς Πολωνίαν ἐνήργει τὴν εἰς Μολδαβίαν μετάβασιν παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ Λαπουσνένῳ, οὗ τὴν σύζυγον ἔλεγεν ὅτι εἶχε μακρινὴν συγγενῆ. Πρὸς τοῦτο δὲ τῷ 1562, προσλαβὼν πλείστους Πολωνοὺς μισθοφόρους, εἰσήλασεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν πλησιόχωρον Μολδαβίαν, ἣν καταλαβὼν ἐγένετο ἡγεμὼν (βοεβόδας) ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Α'. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σουλτᾶνος Σουλεϊμὰν ὁ Α' ὁ Μεγαλοπρεπὴς (1520—1566) ἐπροθυμήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς ὑπόφορον ἡγεμόνα της χώρας τῇ συστάσει τοῦ Καρόλου Ε', πρῴην αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' οἱ ἰθαγενεῖς βογιάροι, αἶσχος ἑαυτῶν θεωροῦντες τὴν κατάληψιν τῆς χώρας των ὑπὸ Ἕλληνος τυχοδιώκτου, ὡς ἔλεγον, στασιάσαντες ἐκρήμνισαν αὐτὸν τοῦ θρόνου μετ' οὐ πολὺν χρόνον καὶ ἐφόνευσαν, ἐπανήγαγον δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν πρῴην ἡγεμόνα.

Αἱ σχέσεις θρησκευτικῆς καὶ ἐμπορικῆς φύσεως Ἑλλήνων καὶ Πολωνῶν ἐξηκολούθουν καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις διὰ τῶν ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις ἐμπορευομένων Ἑλλήνων. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἡ Πολωνία μετ' εὐχαριστήσεως εἶδεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦρε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἤρχισε καὶ ἐκεῖ κρύφιος νὰ ὑποκαίῃ πόθος περὶ ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Ρώσων, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Κωνσταντῖνος, γενικὸς διοικητὴς Πολωνίας, παρέπεισε τὸν μαλακοῦ χαρακτῆρος Ἀ-

Digitized by Google

λέξανδρον **νὰ ἀπόσχῃ τῆς** ὑποστηρίξεως τῶν ἐπαναστάντων Ἑλλήνων, ἵνα μὴ ἴδῃ καὶ τὴν Πολωνίαν ἐπανισταμένην. Οὐχ ἧττον ὅμως πλεῖστοι Πολωνοὶ φιλέλληνες κατῆλθον καὶ μετὰ Γερμανῶν ἰδίως ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον λόχον ὑπὸ τὸν Ἰταλὸν συνταγματάρχην Ἀνδρέαν Δάνιαν. Μεταξὺ τῶν Πολωνῶν διεκρίθη ὁ ἀνδρεῖος Μιρζέφσκης, πρῴην ἀξιωματικὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς τοῦ Μ. Ναπολέοντος καὶ τετιμημένος διὰ τοῦ παρασήμου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ὁ Μιρζέφσκης ἔπεσε μαχόμενος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822). Οἱ μετ' αὐτοῦ Πολωνοί, προσλαβόντες καὶ ἄλλους συμμαχητάς, κατέφυγον εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου καὶ ἀνελθόντες ἐπὶ τῆς στέγης ἐπολέμησαν ὑπερανθρώπως διὰ λίθων καὶ ξύλων καὶ ἐν τέλει διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ὀδόντων, θραυσθέντων τῶν ὅπλων ἢ ἀχρηστευθέντων, καὶ ἔπεσαν πάντες, πλὴν μικρᾶς ὁμάδος φιλελλήνων διασωθείσης εἰς Λαγκάδαν ἐκ τῶν 100 περίπου ἀνδρῶν τοῦ τάγματος τῶν φιλελλήνων. Ἐκτὸς τοῦ Μυρζέφσκη ἔπεσαν καὶ οἱ Πολωνοὶ Δαβρονόβσκη, Κουλσελέβσκη, Μολοδόβσκη καὶ ἄλλοι ἐννέα, ἤτοι ἐν συνόλῳ 12. Οἱ ἄλλοι τοῦ λόχου Πολωνοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Γερζάφσκη, ἐξηκολούθουν πολεμοῦντες μέχρι τοῦ 1829. Ἀλλ' ὅτε ὅμως καὶ ἡ πατρὶς αὐτῶν Πολωνία ἐπανεστάτησε πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, κατά τε τὰ ἔτη 1830, 1848 καὶ 1863 καὶ πλεῖστοι Πολωνοὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὗτοι ἔτυχον ὑποδοχῆς καὶ περιθάλψεως ἀδελφικῆς ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ διαμελισμοῦ τῆς πατρίδος των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως* (ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλοσοφικοῦ Συλλόγου 1885 ΙΖ' σ. 71).—*Π. Ζερλέντη*, Σημειώματα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν τοῦ Μ. Κρουσίου Σουηδικῶν χρονικῶν (Ἑρμούπολις 1922, σ. 26).—*N. Jorka*, Roumains et Grecs au cours des siècles à l'occasion des mariages princiers (Bucarest 1921, σ. 39—40).—*Zacharias Orthus*, Drei Briefe an Herzog Albrecht von Preussen (Stalsund 1854).—*G. Urechi*, Chronique de Moldavie (Paris 1878).—*Miron Costin*, Opere complete ὑπὸ *N. A. Urechia* (Bucaresci 1888).—*A. Μηλιαράκη*, (ἐν «Ἑστίᾳ» 1889 τόμ. ΚΗ', σ. 214 ἑξ.).—*E. Legrand*, Deux vies de Jacques Basilicos (Paris 1889).—*Ἐπαμεινώνδα Σταματιάδη*, Βίος Ἰακώβου Βασιλικοῦ (Σάμος 1894).—*N. Jorga*, Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de J. Basilicos l'Héraclide dit le Despote prince de Moldavie (Bucarest 1900).—*Μπάμπη Ἀννίνου*, Οἱ φιλέλληνες τοῦ 1821 (Ἀθῆναι 1929).—*R. F. Kaindl Polen* (Leipzig—Berlin 1917 καὶ τὴν αὐτόθι μακρὰν βιβλιογραφίαν).—*Α. Δ. Κυριακοῦ*, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Ἀθῆναι 1893, τόμ. Γ', σ. 89, 212, 235, 282.). Τ. Ε. Ε.

— [ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Α. Τῷ 1806 ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν ἐκμηδένισιν τῆς Πρωσσίας, ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Πολωνίας καὶ διεξήγαγε σειρὰν ἐπιχειρήσεων μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1807, αἱ ὁποῖαι ἀπέληξαν εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσὶτ (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι* πόλεμοι, τ. ΙΗ', σ. 55γ' κ. ἑξ.).

Β. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξήχθησαν πολλαὶ ἐπιχειρήσεις ἐν Πολωνίᾳ. Ἀπαρχὴν τούτων ἐποίησαν οἱ Αὐστριακοί, ἀλλὰ πολὺ βραδέως, ἐνῷ ἐνεδεικνύετο ἡ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ πολέμου (πρώτας ἡμέρας Αὐγούστου 1914) παρέμβασις, καθ' ὅσον τότε καὶ ἡ ρωσικὴ στρατηγικὴ συγκέντρωσις θὰ ἐδυσκολεύετο καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν ἐνέργεια τῶν Ρώσων ἴσως θ' ἀπεφεύγετο, δεδομένου ὅτι ἡ τοιαύτη ρωσικὴ ἐπίθεσις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσβληθῇ κατὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρόν της. Οἱ Αὐστριακοὶ ὅμως ἤρχισαν τὴν εἰς Πολωνίαν προέλασίν των τὴν 25ην Αὐγούστου 1914 διὰ τῶν στρατιῶν των 1ης καὶ 4ης, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ προχωρήσωσι πέραν τοῦ ὕψους τῆς γραμμῆς Ὄπολε—Grombeschow (περιοχῆς τῶν ποταμῶν Βιστούλα καὶ Μπούγκ), καθόσον ἀνεκόπησαν τάχιστα ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατιῶν 4ης καὶ 5ης. Ἐπηκολούθησεν εὐθὺς ἀμέσως τότε ἡ μεγάλη ἧττα τῶν Αὐστριακῶν εἰς Γαλικίαν (1η μάχη Γαλικίας), μετὰ τὴν ὁποίαν, ἐπειδὴ τὸ γερμανικὸν ἀρχιστρατηγεῖον ἠθέλησε νὰ ἐπιτύχῃ ἀντίρροπόν τι ἐν τῷ ἀνατολικῷ θεάτρῳ, ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῆς ὁμάδος στρατιῶν (8ης καὶ 9ης) εἰς τὸν Χίντενμπουργ καὶ διέταξε τὴν ἄμεσον κατὰ τῶν Ρώσων δρᾶσιν. Ὁ στρατάρχης τότε κατέστρωσε τὸ σχέδιον τῆς πρὸς Πολωνίαν προελάσεως μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Βαρσοβίαν, ἐνέχουσαν ὑψίστην στρατηγικὴν σημασίαν, καθ' ὃ ἀποτελοῦσαν μετὰ τοῦ Νόβο Γεωργιέβσκ καὶ τοῦ Ἰβαγγκορὸντ σειρὰν φρουρίων κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ μέσου Βιστούλα, προασπιζόντων τὴν Πολωνίαν ἀπὸ γερμανικῆς εἰσβολῆς. Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Βαρσοβίας ἀπέβλεπεν ὁ Χίντενμπουργ εἰς τὴν ἐγκατάστασίν του ἐν Πολωνίᾳ, ἐξ ἧς θὰ ἠδύνατο ν' ἀπειλῇ τὰς γραμμὰς συγκοινωνίας τῶν πρὸς τὰ Καρπάθια προχωρησάντων Ρώσων. Πρὸς καλυτέραν ἐπιτυχίαν τῶν πρὸς Πολωνίαν ἐπιχειρήσεων, διέταξεν ὁ Χίντενμπουργ τὴν ἐκτέλεσιν ἀντιπερισπασμοῦ πρὸς τὸν Νιέμεν διὰ τῶν στρατευμάτων τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας τοῦ στρατηγοῦ Schubert (τμημάτων τῆς 8ης στρατιᾶς), ἀλλ' ὄχι μόνον αἱ προσπάθειαι τῶν Γερμανῶν πρὸς διάβασιν τοῦ Νιέμεν ἀπέτυχον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τετραήμερον μάχην (30 Σεπτεμβρίου—4 Ὀκτωβρίου 1914) εἰς τὴν μεταξὺ Ἀουγούστοβο καὶ Μάριανπολ περιοχήν, καθ' ἣν ἡττήθησαν, ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους, ἀφοῦ ἔχασαν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ των. Κατὰ τὴν πρὸς Πολωνίαν προέλασιν τῶν Γερμανῶν διεξήχθησαν, διαρκοῦντος τοῦ χρονικοῦ διαστήματος Ὀκτώβριος 1914—Φεβρουάριος 1915, ἐπιχειρήσεις φερόμεναι ὑπὸ τὰ ὀνόματα: 1η μάχη 13—26 Ὀκτωβρίου 1914, 2α μάχη 14 Νοεμβρίου—5 Δεκεμβρίου 1914, 3η μάχη 18 Δεκεμβρίου 1914—10 Φεβρουαρίου 1915, 4η μάχη 20—28 Φεβρουαρίου 1915, τῆς *Βαρσοβίας* (βλ. λ.), χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ κατάληψις τῆς πρωτευούσης τῆς Πολωνίας. Τέλος, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα Ἰούνιος—Αὔγουστος 1915, διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις ἐν Πολωνίᾳ, καθ' ἃς ἐπετεύχθη ἡ κατάληψις τῆς Βαρσοβίας τὴν 5ην Αὐγούστου 1915 καὶ μετ' ὀλίγον ὁλοκλήρου τῆς Πολωνίας. Ἡ πρὸς Πολωνίαν ἐπιχείρησις αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῶν ὅλων ἐναντίον τῆς Ρωσίας ἐπιχειρήσεων, τῶν διεξαχθεισῶν ὑπὸ τῶν Γερμανοαυστριακῶν τῷ 1915. Οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο τεταγμένοι ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχ. 4 τοῦ ἄρθρου: *Παγκόσμιος* πόλεμος (βλ. λ., τ. ΙΘ', σ. 340). Τὴν κατὰ τῆς Πολωνίας ἐπίθεσιν ἐξετέλεσαν αἱ γερμανικαὶ στρατιαί, βαυαρικὴ τοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου κατὰ μέτωπον, 12η τοῦ φὸν Γκάλβιτζ καὶ 8η τοῦ φὸν Σχὸλτς ὑπερκερωτικῶς κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Ρώσων, καθ' ὃν χρόνον ἡ 10η στρατιὰ τοῦ φὸν Ἔϊχορν, ἀφοῦ κατέστρεψε τὸ φρούριον τοῦ Κόβνο, προσεπέρασεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νιέμεν καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν Βίλναν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ εὐρὺν ἑλιγμόν, μέλλοντα ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Ρώσους πρὸς τὰ ἕλη τοῦ Πριπὲτ καὶ ν' ἀπειλήσῃ τὰς γραμμὰς συγκοινωνιῶν τῶν ἐν Πολωνίᾳ Ρώσων, ὃν ὅμως ἑλιγμὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας, καθόσον ἡ προέλασίς της ἀνεκόπη ὑπὸ τῶν Ρώσων βορείως τῆς Βίλνας. Τὴν ἔναρξιν τῆς προελάσεως ἐσημείωσεν ἡ 8η στρατιὰ τὴν 10ην Ἰουλίου 1915, ἀλλ' ἡ προχώρησις ὑπῆρξε δυσκολωτάτη, καθόσον οἱ Ρῶσοι εἶχον ἐγκαταστήσει λαμπρὰν τοποθεσίαν ἀμύνης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ἄνω Ναρέβ, ἐφ' ἧς ἐσταμάτησαν τοὺς Γερμανοὺς ἐπὶ 20 ὁλοκλήρους ἡμέρας. Ἀπελπισθέντες οἱ Γερμανοὶ νὰ προσπεράσωσι τὸν Ναρέβ, ἀνεστράφησαν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμίου Μπόμπρα καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ φρουρίου Ὀσοβιέτζ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσαν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις καὶ βομβαρδισμὸν δι' ἀερίων, μέχρις οὗ ἐξηνάγκασαν τοὺς Ρώσους νὰ ἐκκενώσωσι τὸ φρούριον τοῦτο τὴν 23ην Αὐγούστου, ἀφοῦ ἀνετίναξαν οὗτοι τὰ ὀχυρά του. Ἡ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατάληψις τοῦ Ὀσοβιὲτζ διηυκόλυνε τὴν ἀπειλὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρσοβία—Βίλνα—Πετρούπολις. Ἡ 12η στρατιὰ συνήντησε μεγάλας δυσκολίας, διότι, μετὰ ἀγῶνας περὶ τὴν Πρασνὺσζ τὰς 2—10 Ἰουλίου, προσέκρουσεν ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας τῶν Ρώσων, τῆς ἐγκατεστημένης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ κάτω Ναρέβ, διὸ ἡ προσπέρασίς της μόλις κατωρθώθη τὴν 23ην Ἰουλίου, καὶ τότε ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ φρουρίου Νόβο Γεωργιέβσκ. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην οἱ Ρῶσοι ἠμύνθησαν σθεναρῶς, εἰς τρόπον ὥστε οἱ Γερμανοὶ ἀπωθήθησαν (11—13 Αὐγούστου), ἀλλ' ἐπανελθόντες ἀμέσως ἤρχισαν ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν διὰ βαρέος πυροβολικοῦ, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐξετέλεσαν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις κατὰ τὴν νύκτα 19—20 Αὐγούστου, ἐξαναγκάσαντες τοὺς Ρώσους νὰ παραδοθῶσι τὴν 20ὴν (παρεδόθησαν περὶ τοὺς 20.000 αἰχμάλωτοι). Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ Βαρσοβία ἠπειλεῖτο σοβαρῶς ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βορρᾶ. Ἡ βαυαρικὴ στρατιὰ τοῦ Λεοπόλδου εἶχεν ἀποστολὴν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ μέτωπον, φροντίζουσα ὅμως νὰ καθηλώνῃ τοὺς Ρώσους, ἵνα μὴ τυχὸν ὑποχωρήσωσι δρομαίως πρὶν ἢ ἐκδηλωθῶσι τὰ ὑπερκερωτικὰ ἀποτελέσματα τῶν 8ης καὶ 12ης στρατιῶν. Ἡ ἐπίθεσις τῆς βαυαρικῆς στρατιᾶς ἐγίνετο μεθοδικῶς, ὥστε τὴν 3ην Αὐγούστου κατώρθωσε νὰ φθάσῃ πρὸ τῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρῶν τῆς Βαρσοβίας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, ἀκολουθήσασα τὴν κοιλάδα τοῦ Πιλίτζα. Τοιουτοτρόπως ἡ Βαρσοβία ἠπειλεῖτο ἤδη ἀπὸ δυσμῶν, βορρᾶ καὶ νότου· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πρὸς ἀνατολὰς περίσχεσις δὲν εἶχεν ἐπιτευχθῇ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, δι' αὐτὸ οἱ Ρῶσοι ἠδυνήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ μεταφέρωσιν ἅπαν τὸ πολεμικὸν ὑλικόν των εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καθὼς καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν κατασκευὴν πολεμικοῦ ὑλικοῦ, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κωδώνων τῶν ἐκκλησιῶν, μέχρις οὗ τέλος, τὴν νύκτα 4—5 Αὐγούστου 1915, προσεπέρασαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βιστούλα καί, ἀφοῦ κατέστρεψαν ἁπάσας τὰς γεφύρας, ὑπεχώρησαν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τοῦ μετώπου Γρόδνο—Μπρὲστ Λιτόφσκ, μεθ' ὅλην τὴν καταδίωξιν τῶν Γερμανῶν, προελασάντων κατὰ 200 χιλιόμετρα ἐν χρονικῷ διαστήματι 20 ἡμερῶν. Οἱ Γερμανοί, ναὶ μὲν κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν Πολωνίαν ὁλόκληρον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸ βασικόν των σχέδιον τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ἐν Πολωνίᾳ ρωσικῶν στρατευμάτων, καθόσον ταῦτα ἠδυνήθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐγκαίρως, πρὶν ἢ οἱ ὑπερκερωτικοὶ γερμανικοὶ ἑλιγμοὶ ἀποφέρωσι πλήρως τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀπειλῆς κατὰ τῶν ρωσικῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν. Ἡ Πολωνία παρέμεινεν ἔκτοτε ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Γερμανῶν μέχρι πέρατος τοῦ πολέμου.

Γ'. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα Ἰούνιος—Αὔγουστος 1920, εἰσέβαλεν ὁ μπολσεβικικὸς στρατὸς εἰς τὴν Πολωνίαν, καὶ τότε διεξήχθησαν ἀγῶνες φερόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα *πολωνορρωσικὴ σύρραξις τοῦ 1920*. Ἡ ἐν λόγῳ σύρραξις ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι φάσεων:

1η. Ἀπώθησις τῶν Πολωνῶν τὸν Ἰούνιον 1920 ἐκ τῆς μεθορίου καὶ ὑποχώρησις αὐτῶν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μπούγκ. Ἡ ἀπώθησις αὕτη ἐπετεύχθη τάχιστα ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, καθόσον τὰ πολωνικὰ στρατεύματα ἦσαν τεταγμένα ἐπὶ τῆς μεθορίου κατὰ σχοινοτενῆ γραμμὴν (en cordon) ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐφεδρείας ὄπισθεν, μὴ δυνηθεῖσαν ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν μπολσεβικικὴν κροῦσιν, τὴν μεθοδικῶς ἐκτελεσθεῖσαν διὰ μερικῶν κρούσεων ὑποστηριζομένων δι' ἰσχυρῶν ἐφεδριῶν.

2α. Μάχη τοῦ Μπούγκ. 6—10 Αὐγούστου 1920. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐξελέγη ὡς γραμμὴ ἀμύνης τῶν Πολωνῶν, μέχρι δὲ τῆς 6ης Αὐγούστου 1920 οἱ Πολωνοὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπ' αὐτῆς ὀργανωθέντες εἰς δύο στρατιάς. Ἐπῆλθον ὅμως ἀμέσως κατὰ τῆς γραμμῆς ταύτης οἱ μπολσεβῖκοι, καὶ τότε οἱ Πολωνοί, καίτοι κατεῖδον τὸ ἀδύνατον τῆς παραμονῆς των ἐν τῇ γραμμῇ ταύτῃ, παρέτεινον ἐπί τινας ἡμέρας τὸν ἀγῶνα, ἵνα δώσωσι τὸν χρόνον εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πιλσούδσκι νὰ συγκεντρώσῃ ἰσχυρὰς δυνάμεις καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν δυτικωτέραν γραμμήν, τὴν ἐπὶ τοῦ Βιστούλα. Ὄντως, ὁ ἀγὼν παρετάθη μέχρι τῆς 10ης Αὐγούστου, ὁπότε ἤρχισεν ἡ κανονικὴ ὑποχώρησις πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ Βιστούλα, εἰς ἣν ἔφθασαν οἱ Πολωνοὶ μέχρι τῆς 15ης Αὐγούστου. Οἱ μπολσεβῖκοι ὅμως ἐνόμισαν τὴν κατὰ τῆς Πολωνίας ἐπιχείρησιν πολὺ εὔκολον, διὸ προὐχώρησαν ἀμέσως πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ Βιστούλα, ἄνευ οὐδεμιᾶς συνοχῆς καὶ χωρὶς οὐδεμίαν ὀργάνωσιν τῆς ὑπηρεσίας τῶν μετόπισθεν.

3η. Μάχη τοῦ Βιστούλα. 15—17 Αὐγούστου 1920. Κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ἐγκατάστασιν, οἱ Πολωνοὶ ἔλαβον καταλλήλους στρατηγικὰς διατάξεις καὶ συγχρόνως κατέστρωσαν σχέδιον στρατηγικῆς ἀντεπιθέσεως κατὰ τῶν μπολσεβίκων ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βορρᾶ, δηλαδὴ προσπέρασιν τοῦ Ναρέβ, μεθ' ὃ προέλασιν πρὸς νότον, ἵνα τοιουτοτρόπως προσβληθῶσιν αἱ γραμμαὶ συγκοινωνίας τῶν πρὸς Βαρσοβίαν κατευθυνομένων μπολσεβικικῶν στρατευμάτων. Ὄντως, μετὰ ἀγῶνα σοβαρόν, διεξαχθέντα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμίου Wkra (παραποτάμου τοῦ Μπούγκ, ἐκβάλλοντος εἰς ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπόστασιν βορείως τῆς Βαρσοβίας), ἐπετεύχθη τὴν 17ην Αὐγούστου ἡ ὑπὸ τῶν Πολωνῶν διάρρηξις τοῦ μπολσεβικικοῦ μετώπου εἰς τὸ μεταξὺ κέντρου καὶ δεξιᾶς αὐτοῦ πτέρυγος σημεῖον. Τὴν 16ην Αὐγούστου ἐξώρμησε σθεναρὰ ἐπίθεσις ὑπὸ τῆς πολωνικῆς στρατιᾶς τοῦ κέντρου, ἐπενεγκοῦσα πλήρη αἰφνιδιασμὸν κατὰ τῶν μπολσεβίκων, περιελθόντων σχεδὸν εἰς διάλυσιν, καθόσον ὄχι μόνον οὐδὲν εἶχον προΐδει περὶ τῆς πολωνικῆς ταύτης ἐπιθέσεως, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ λαμβανόμενα μέτρα ἦσαν παράκαιρα, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε, ἅμα διετάχθη ἡ ὑποχώρησίς των, ἦτο πλέον πολὺ ἀργά, καθόσον πολλὰ μπολσεβικικὰ στρατεύματα εἶχον ἤδη συλληφθῆ αἰχμάλωτα. Ἐντὸς δύο ἡμερῶν (16 καὶ 17 Αὐγούστου) ἡ πολωνικὴ ἀντεπίθεσις εἶχεν ἐπιφέρει πλήρη τ' ἀποτελέσματά της, καθόσον ἡ μὲν κατὰ τῆς Βαρσοβίας ἀπειλὴ εἶχεν ἐκλείψει ὁλοσχερῶς, ἡ δ' ὑποχώρησις τῶν μπολσεβίκων πρὸς βορειοανατολὰς ἦτο πλήρης.

4η. Καταδίωξις τῶν μπολσεβίκων ὑπὸ τῶν Πολωνῶν. 17—25 Αὐγούστου 1920. Ὁ Πιλσούδσκι κατέστρωσε τὸ σχέδιον τῆς καταδιώξεως κατὰ τρόπον ὥστε ἀρχικῶς ν' ἀποκοπῶσιν οἱ μπολσεβῖκοι ἀπὸ τῶν πρὸς Ρωσίαν γραμμῶν ὑποχωρήσεώς των, μεθ' ὃ ν' ἀπωθηθῶσι πρὸς βορρᾶν, δηλαδὴ πρὸς τὴν μεθόριον τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας. Ὄντως, τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπέτυχε πλήρως, καὶ μέχρι τῆς 25ης Αὐγούστου οἱ μπολσεβῖκοι εἶχον ἀπωθηθῆ ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ μικρὸν μὲν μέρος ἔφυγεν ἐν πλήρει διαλύσει πρὸς τὴν Ρωσίαν, τὸ δὲ πλεῖστον μέρος πρὸς τὴν μεθόριον τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, ὁπότε οἱ μπολσεβῖκοι ἢ παρεδόθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς Πολωνοὺς ἢ εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ πρωσσικοῦ ἐδάφους, ἔνθα ἀφωπλίσθησαν. Ὁ πολωνικὸς οὗτος ἑλιγμὸς ὑπῆρξεν ὑπέροχος ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως, δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ ἐν παντὶ ὡς ὑπόδειγμα, καθόσον, ἐνῷ ὁ πολωνικὸς στρατὸς εἶχε τὴν 16ην Αὐγούστου μέτωπον διῆκον ἀπὸ βορειοδυσμῶν πρὸς νοτιοανατολὰς καὶ ἀπέχον εἰς τὸ ὕψος τῆς Βαρσοβίας κατὰ 20 μόνον χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ταύτης, ἤρχισεν ὁ στρατὸς οὗτος ὁλονὲν περιστρεφόμενος πρὸς βορρᾶν μὲ πόλον στροφῆς τὸ ἀριστερόν του, καὶ τέλος κατὰ τὰς 22—25 Αὐγούστου κατέληξεν ἔχων μέτωπον διῆκον ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀπέχον ἀπὸ τῆς Βαρσοβίας, περὶ τὰ 80—100 χιλιόμετρα. [Πρβλ. *Faury*, La campagne Polono-Russe de 1920, ἐν «Revue militaire Française», Μάρτιος 1929.] Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Digitized by Google

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ γλῶσσα τῶν Πολωνῶν εἶναι μία ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς σλαυϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τὴν ρωσικὴν τὴν σπουδαιοτέραν ἐκ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν. Ὁμιλεῖται ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ 22.000.000 περίπου Πολωνῶν, κατοικούντων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ μετὰ τὸν μέγαν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐλευθερωθείσῃ Πολωνίᾳ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Γερμανίαν καὶ τὰ πρὸς τὴν Πολωνίαν γειτνιάζοντα κράτη. Ἐν Ἀμερικῇ ἡ πολωνικὴ ὁμιλεῖται ὑπὸ 3.000.000 ἀποίκων Πολωνῶν, ἐγκατεστημένων κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἡ γραπτὴ χρησιμοποίησις τῆς πολωνικῆς γλώσσης ἔγινε σχετικῶς ἀργά. Μέχρι σχεδὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μ. Χ. ὡς γραπτὴ γλῶσσα τῶν Πολωνῶν ἐχρησίμευεν ἡ λατινική. Μόλις δὲ ἀπὸ τοῦ ρηθέντος αἰῶνος ἤρχισε νὰ γίνηται ὑπὸ τῶν Πολωνῶν χρῆσις γραπτὴ καὶ τῆς μητρικῆς, τῆς ἐθνικῆς των γλώσσης. Τὰ παλαιότερα ἐκ τῶν διασωθέντων γραπτῶν μνημείων της εἶναι θρησκευτικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον περιεχομένου, ἤτοι ψαλμοί, προσευχητάρια, κατηχητικὰ βιβλία κλπ. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μ. Χ. ἀναπτύσσεται σπουδαία λογοτεχνικὴ παραγωγὴ εἰς τὴν πολωνικὴν γλῶσσαν, ἥτις ἔφθασεν εἰς τὸν μεγαλύτερον βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀκμῆς της κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἡ πολωνικὴ γλῶσσα—ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν πολωνικὴν λογοτεχνίαν—ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον τῆς γραπτῆς διαμορφώσεως καὶ ἐκλεπτύνσεώς της, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Πολωνῶν (μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐθνικῆς των ἀνεξαρτησίας) ἀπέβαλεν ἡ πολωνικὴ πολλὰ ἀπὸ τὰ ξένα στοιχεῖά της, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναμιχθῆ κατὰ καιρούς, διὰ διαφόρους ἱστορικοὺς λόγους, πρὸς τὰ γνήσια στοιχεῖα τοῦ πολωνικοῦ λεξιλογίου. Ἐκ τῶν ξένων τούτων λεξιλογικῶν στοιχείων τὰ πλεῖστα προήρχοντο καὶ προέρχονται ἐκ τῆς λατινικῆς, καὶ τοῦτο, διότι—ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω—ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἐχρησίμευσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Πολωνίᾳ οὐχὶ μόνον ὡς γραπτή, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ ὡς προφορικὴ γλῶσσα (ἰδίως τοῦ πολωνικοῦ κοινοβουλίου, τῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας κτλ.). Ἡ πολωνικὴ γλῶσσα παρουσιάζει πολλὰς καὶ μεγάλας κατὰ τόπους ποικιλίας διὰ δύο κυρίως λόγους, ἤτοι ἕνεκα τῆς μεγάλης γεωγραφικῆς ἐκτάσεώς της, καὶ δεύτερον διὰ τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατάτμησιν τῆς Πολωνίας. Αἱ πολωνικαὶ διάλεκτοι ὑπάγονται συνήθως εἰς τέσσαρας μεγάλας διαλεκτικὰς ὁμάδας: τὴν *μαζοβικήν*, τὴν *κρακοβικήν*, τὴν *ποσνανικὴν* καὶ τὴν *ρουθηνικήν*.

Τὸν λεξιλογικὸν πλοῦτον τῆς πολωνικῆς γλώσσης ἀπεθησαύρισαν εἰς τὰ οἰκεῖα λεξικά των ὁ Linde καὶ ὁ Karlovicz (τοῦ ὁποίου τὸ μέγα λεξικὸν τῶν πολωνικῶν διαλέκτων ἔμεινεν ἀτυχῶς ἡμιτελές) καὶ ἄλλοι. Τὴν πολωνικὴν διαλεκτολογίαν ἵδρυσε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ L. Malinowski καὶ προήγαγεν ὁ Nitsch. Τὴν φωνητικήν της ἠρεύνησεν ὁ ἐπιφανὴς Πολωνὸς γλωσσολόγος Rozwadowski. Σύντομος τέλος ἱστορία τῆς πολωνικῆς γλώσσης ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν Β' τόμον τῆς «Πολωνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» (Encyklopedija Polska). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΓΡΑΜΜΑΤ.-ΤΕΧΝ.] *Λογοτεχνία*. Μεταξὺ τῶν σλαυϊκῶν λαῶν οἱ Πολωνοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἵτινες εἶχον ἔλθει εἰς πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Δύσιν καὶ κατώρθωσαν ν' ἀφομοιώσουν ταχέως τὸν δυτικὸν πολιτισμόν. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ι' αἰῶνος ἐλάτρευον τὰ εἴδωλα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης προσηλυτίσθησαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μικισλάου Α', πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς λογοτεχνίας. Ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὁ Καζίμηρος Α' ἵδρυσε πλεῖστα χριστιανικὰ σχολεῖα, τῶν ὁποίων τὴν διεύθυνσιν ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς μοναχούς, ἰδίως δὲ εἰς τὸ τάγμα τῶν βενεδικτίνων, ὁ δὲ Καζίμηρος ὁ Μέγας ἵδρυσε τὸ περίφημον πανεπιστήμιον τῆς Κρακοβίας (1364), ὅπερ ἀναδιωργάνωσε καὶ ἐφωδίασε διὰ πλουσίων μέσων ὁ Λαδίσλαος Β' Γιαγγέλων (1400) καὶ ὅπερ ἀπέβη ἰσχυροτάτη ἑστία, ἐξ ἧς ἐξῆλθον βραδύτερον πλεῖστοι σοφοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Νικόλαος Κοπέρνικος. Λαϊκὴν ὅμως φιλολογίαν, γεγραμμένην εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀκόμη, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Πολωνία. Τὰ πρῶτα λογοτεχνικὰ μνημεῖα εἶναι αἱ ἱστοριογραφίαι τῶν χρονικογράφων, γεγραμμέναι πᾶσαι εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Τὸ ἀρχαιότερον τούτων χειρόγραφον εἶναι τὰ «Χρονικὰ τοῦ Σταυροῦ» τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Γκάλλους (Gallus) ἔγραψε τὸ «Χρονικὸν τῆς Πολωνίας», ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφει τὰς ἀρχὰς τοῦ πολωνικοῦ κράτους καὶ ἐξαίρει τὴν βασιλείαν τοῦ Βολοσλάου Γ'. Ὁ Βικέντιος Καντλοῦμπεκ, ἐπίσκοπος τῆς Κρακοβίας, περιέγραψε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Πολωνίας μὲ ἀξιοθαύμαστον φιλοσοφικὴν δύναμιν καὶ κριτικὴν ἐκλεκτικότητα. Ὁ Μαρτῖνος Στρζέπσκι, ὁ ἐπιλεγόμενος Martinus Polonus, δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν πολωνικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ συνέγραψε καὶ παγκόσμιον ἱστορίαν, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας, ἔσχε πλείστας ἐκδόσεις καὶ ἐκυκλοφόρησε καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διεκρίθησαν διάφοροι ρήτορες, θρησκευτικοὶ ποιηταὶ καὶ ἱστοριογράφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἰωάννης Κάντυ, ὁ Παῦλος Ζάτορ, ὁ καρδινάλιος Ὀλεσνίτσκι καὶ ὁ Γρηγόριος Ντλοῦγκος, τοῦ ὁποίου ἡ «Ἱστορία τῆς Πολωνίας» θεωρεῖται ἓν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων ἔργων τοῦ μεσαίωνος.

Ἡ ἰταλικὴ ἀναγέννησις ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὴν πολωνικὴν λογοτεχνίαν. Μετὰ τὴν Γαλλίαν, ἡ μᾶλλον ἐπηρεασθεῖσα ἐξ αὐτῆς χώρα ὑπῆρξεν ἡ Πολωνία. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν μετεδόθη εἰς πάντα τὰ κοινωνικὰ στρώματα καὶ ἐδημιούργησε συγγραφεῖς, οἵτινες ἐχειρίσθησαν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν μετὰ κλασσικῆς τελειότητος, ὡς εἶναι ὁ Μαρτῖνος Κρόμερ, τοῦ ὁποίου ἡ «Ἱστορία τῆς Πολωνίας» θεωρεῖται μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, παραλλήλως πρὸς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ, τὴν ὁποίαν ἤδη ὡμίλουν πολλαὶ κοινωνικαὶ τάξεις, ἡ δὲ σπουδὴ αὐτῆς ἐνισχύετο ὁλονὲν ὑπὸ τῶν ἰησουϊτῶν, ἀνεπτύχθη μεγάλως καὶ ἡ λαϊκὴ πολωνικὴ γλῶσσα, τόσον ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὅσον καὶ ἐν τῇ ποιήσει, χάρις ἰδίως εἰς τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν, ἥτις ἤρχισε νὰ παραγκωνίζῃ τὴν χρῆσιν τῆς λατινικῆς. Ἤδη ἐδημοσιεύοντο εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην διάφορα θρησκευτικὰ βιβλία, κώδικες, θρησκευτικοὶ ὕμνοι, διάλογοι, σάτιραι, μῦθοι καὶ ἱστορίαι.

Ὁ ΙΣΤ' αἰών, ὁ ἐπικληθεὶς χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Γιαγγελώνων, ἀπετέλεσε καὶ διὰ τὰ πολωνικὰ γράμματα ἕνα τῶν λαμπροτέρων σταθμῶν. Κατ' αὐτὸν ἀνεφάνησαν πλεῖστοι συγγραφεῖς, πεζογράφοι καὶ ποιηταί, ὧν τὰ ἔργα θεωροῦνται σήμερον ὡς κλασσικὰ εἰς τὸ εἶδός των καὶ ἰσάξια τῶν δημιουργηθέντων κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἰς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας. Μεταξὺ τῶν πρώτων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ Νικόλαος Ρέϋ (1515—1569), τοῦ ὁποίου τὰ ὡραῖα λυρικά, σατιρικὰ καὶ ἠθογραφικὰ ποιήματα, θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ εἴδους. Τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Ἰωάννης Κοχανόβσκι, ὁ ὁποῖος διέπρεψεν εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς ποιήσεως καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐθνικὴν πατριωτικὴν ποίησιν, ἀποκληθεὶς ὁ Πολωνὸς Πίνδαρος. Αἱ ᾠδαί του, αἱ ἐλεγεῖαί του, τὰ εἰδύλλιά του, αἱ σάτιραί του καὶ αἱ τραγῳδίαι του ἐπλούτισαν τὴν πολωνικὴν γλῶσσαν μὲ ἀνεκτιμήτους θησαυρούς. Οὗτος εἶχε δημιουργήσει ἰδίαν σχολὴν καὶ ἔσχε πλείστους μιμητὰς καὶ ὀπαδούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Κλόνοβιτς, Γκροχόβσκι, Συμόνοβιτς κτλ., γράψαντες ὁ μὲν εἰς τὴν πολωνικὴν γλῶσσαν, οἱ δὲ εἰς τὴν λατινικήν.

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα οἱ συνεχεῖς πόλεμοι πρὸς τοὺς Μοσχοβίτας, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Σουηδοὺς παρημπόδισαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς λογοτεχνίας. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐνεφανίσθη εἷς τῶν μεγαλυτέρων νεολατίνων ποιητῶν τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας, ὁ Σαρμπιέβσκι (Sarbievius) (1595—1640), ἐπικληθεὶς ὁ Χριστιανὸς Ὁράτιος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε θαυμασίας ᾠδὰς κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Τιβούλλου εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέπρεψαν καὶ πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ συγγραφεῖς, καθὼς καὶ φιλόσοφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Μοντρζέβσκι, ὁ Ὀρζεχόβσκι, ὁ Σκάργκα, ὁ Ταρνόβσκι, ὁ Σοκολόβσκι καὶ οἱ δραματικοὶ Μπιέλσκι, Σαϊμονόβιτς κ. τ. λ.

Ἡ ἐπακολουθήσασα κατάπτωσις τῆς πολωνικῆς λογοτεχνίας, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν πολέμων καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξασθένησιν τῆς Πολωνίας, ἐνεφάνισε σχεδὸν μόνον ἀπομιμητὰς τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, ἰδίως δὲ τοῦ Ἀριόστου, τοῦ Τάσσου, τοῦ Πετράρχου, τοῦ Κορνηλίου, τοῦ Ρακίνα, τοῦ Λὰ Φονταίν, τοῦ Μπουαλὼ κτλ. Αἱ μιμήσεις αὗται ἐσταμάτησαν πᾶσαν σχεδὸν πρωτότυπον παραγωγήν, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων. Μεταξὺ τῶν ἀποτελεσάντων ἐξαίρεσιν εἶναι ὁ ἐκ τῶν μεγάλων ἐπικῶν ποιητῶν τῆς Πολωνίας Ποτότσκι (1622—1696), ὁ ὁποῖος ὕμνησε τὰς νίκας τῆς Πολωνίας ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὁ Ἀνδρέας Μόρστον (1613—1693) κτλ.

Τὴν περίοδον ταύτην τῆς λογοτεχνικῆς παρακμῆς, ἥτις ἔβαινε παραλλήλως καὶ πρὸς τὴν πολιτικὴν παρακμὴν τῆς χώρας, διεδέχθη περίοδος ποιᾶς τινος ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Στανισλάου Πονιατόβσκι (1763—1795), μὲ τὸν εὐνοούμενον αὐτοῦ ποιητὴν Στανίσλαον Τρεμπέτσκι καὶ τοὺς πεζογράφους Ναρούσεβιτς, Κολλοντάϋ, τὸν μυθογράφον Κασίτσκι κτλ.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ πολωνικοῦ κράτους διὰ τῶν τριῶν πρώτων διαμελισμῶν, μεταξὺ Ρωσίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, ἡ Πολωνία, καίτοι ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐν τούτοις «δὲν ἀπέθανεν ἀκόμη», ὅπως ἔψαλλον αἱ πολωνικαὶ λεγεῶνες τοῦ Ντομπρόβσκι, αἵτινες ἐπολέμουν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Πολωνοὶ ἐπέδειξαν ἀξιοθαύμαστον ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ ἀνέδειξαν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα συγγραφεῖς, οἵτινες τίθενται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς λογοτεχνίας. Μεταξὺ τούτων εἶναι ὁ Καρπίνσκι, ὁ Κνιάζνιν ὁ Γκοντέμπσκι, ὁ Βυμπίτσκι, ὁ Βορονίτς, ὁ Κοζούναν, ὁ Νιεμτσέβιτς, ὁ Μαράβσκι, ὁ Φελίνσκι κτλ. καὶ ὁ μέγιστος τῆς νεωτέρας Πολωνίας ποιητὴς Μιτσκιέβιτς (1798—1855). τοῦ ὁποίου τὰ κυριώτερα ἔργα εἶναι ἡ «Ὠδὴ πρὸς τὴν νεότητα» καὶ «Ὁ κύριος Θαδαῖος». Ἐπίσης ἀξιόλογοι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ Σλοβάτσκι (1809—1849), ὁ Κραζίνσκι (1812—1859), ὁ Κραζέβσκι, ὁ δημιουργὸς τοῦ νεωτέρου μυθιστορήματος ἐν Πολωνίᾳ, ὁ ἐξ Οὐκρανίας Ζολέσκι, ὁ Μαλτσέβσκι, ὁ Κορζενιέβσκι, διακεκριμένος μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς κτλ. Πάντες οὗτοι, ἀκολουθοῦντες τὰς τάσεις τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ συναγωνιζόμενοι πολλάκις οὐχὶ ἄνευ ἐπιτυχίας πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, τὸν Γκαῖτε, τὸν Σίλλερ, τὸν Βύρωνα, τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ, περιέγραφον διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὰ παθήματα τοῦ ἔθνους των καὶ παντοιοτρόπως προσεπάθουν νὰ ἐξεγείρουν τὸν πολωνικὸν λαόν, ἀποβάντες οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ κύριοι ὑποκινηταὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1863 καὶ τὰ τρομερὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν καταδίωξιν τῆς πολωνικῆς γλώσσης ἐκ μέρους τῶν δυνάμεων τῆς κατοχῆς, οἱ Πολωνοὶ συγγραφεῖς δὲν ἔπαυσαν νὰ γράφουν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ἐντείνουν τὰς δυνάμεις των, παρουσιάζοντες ὁλονὲν νέα ἀριστουργήματα, τὰ ὁποῖα μετεφράζοντο εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου.

Κατὰ τὴν περίοδον ὅμως ταύτην οἱ Πολωνοὶ συγγραφεῖς ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ ἐγένοντο ρεαλιστικώτεροι. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι ὁ Ζαχαριαζιέβιτς, ὁ Γκαβάλεβιτς, ὁ Γκλοβάτσκι, γράψας οὐμοριστικὰ διηγήματα καὶ ποιήματα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Βολέσλαος Προύς, ἡ Ἐλίζα Ὀρζέσκο, γράψασα μυθιστορήματα μὲ θέματα εἰλημμένα ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων, ἡ Μαρία Κονοπνίτσκα, ὁ Γκομουλίτσκι, ὁ Γιανκόβσκι, ὁ Γκρουντζίνσκι κ. τ. λ. Σημαντικώτεροι ὅμως τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ λυρικὸς Ἀδὰμ Ἄσνυκ καὶ ὁ μυθιστοριογράφος Ἑρρῖκος Σιένκιεβιτς, γράψας τὴν περίφημον τριλογίαν: «Διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου», «Ὁ κατακλυσμὸς» καὶ «Ὁ κύριος Βολοντυγιόβσκι», ἥτις ἀποτελεῖ μυθιστορηματικὴν ἐποποιίαν, ἐν ᾗ ἀναζῇ ὁλόκληρος ἡ Πολωνία τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ τὸ περίφημον «Quo Vadis?», ὑπέροχον ἀναπαράστασιν τῶν γεγονότων, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς τοῦ Νέρωνος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος ὁ ρεαλισμὸς καὶ ὁ νατουραλισμός, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν πολωνικὴν λογοτεχνίαν ἐκ τῆς γαλλικῆς, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τῆς ἀντιδράσεως τῶν νέων κατὰ τῶν παλαιοτέρων. Ὅπως συνέβη καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας, οἱ νέοι Πολωνοὶ συγγραφεῖς, ἀκολουθοῦντες τὰς ἀνησυχίας τῆς ἐποχῆς, ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν παλαιῶν καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως ἰδιαιτέρων φιλολογικῶν ὁμάδων καὶ περιοδικῶν διεξήγαγον σφοδρὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων τούτων συγγραφέων εἶναι ὁ κριτικὸς Βιτκιένβιτς, ὁ Γκόρσκι, ὁ Ποτέτσκι, ὁ σημαντικὸς ποιητὴς Ἰωάννης Κασπρόβιτς, ὁ ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος Τετμάγερ, ὁ ποιητὴς Λάνγκε, ὁ σοσιαλιστὴς ποιητὴς Νιεμογέβσκι, ὁ λυρικὸς καὶ δραματικὸς Ρύντελ, ὁ Πλυμπυσέφσκι, διακριθεὶς εἰς τὸ ψυχολογικὸν δρᾶμα, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος τῆς «Νέας Πολωνίας» δραματικὸς Βυσπιάνσκι, ὁ Μπέρεντ. Οἱ περισσότερον ὅμως πάντοτε διαπρέψαντες κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Πολωνοὶ μυθιστοριογράφοι εἶναι ὁ Στέφανος Ζερόμσκι (1864—1925) καὶ ὁ Βλαδίσλαος Ρέϋμοντ (1868—1925), ὁ ὁποῖος ἐβραβεύθη καὶ διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ τῆς λογοτεχνίας διὰ τὸ περίφημον πολύτομον ἔργον του «Οἱ χωρικοί», ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφει τὴν ζωὴν τῶν Πολωνῶν χωρικῶν μετὰ μεγίστης ρεαλιστικῆς δυνάμεως.

Ἐν τῶν νεωτέρων συγχρόνων Πολωνῶν συγγραφέων διακρίνονται οἱ Ντομπρόβσκι, Ντανιλόβσκι, Μιτσίνσκι, Ὄρκαν, αἱ ποιήτριαι Λισκίνα, Κομορνίτσκα, Γκρουμπίνσκι, ὁ λυρικὸς Λεοπόλδος Στάφ, ὁ Χουλέβιτς, ὁ Σλονίμσκι, ὁ Λεχόν, ὁ Βιερζύνσκι, ὁ Τούβιμ, ὁ Ζουλάβσκι, ἡ Ζαπόλσκα κ.τ.λ.

Ἐπιστῆμαι. Ἐν Πολωνίᾳ, ὅπως καὶ εἰς τὰς πλείστας ἄλλας χώρας ἐν Εὐρώπῃ, ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις ἐδημιουργήθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπου ἐκαλλιεργήθη ἐν πρώτοις ἡ θεολογία. Βραδύτερον ἀνεπτύχθησαν μεγάλως ἡ ἀστρονομία καὶ τὰ μαθηματικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Πολωνία κατέλαβε μίαν τῶν πρώτων θέσεων ἐν τῷ κόσμῳ. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὁ Πολωνὸς Βιτέλλο εἶχε καταστῇ περίφημος καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην διὰ τὰ φιλοσοφικά του ἔργα, καὶ ἰδίως διὰ τὸ σημαντικώτατον αὐτοῦ «Δοκίμιον ὀπτικῆς», ὅπερ μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κεπλέρου (ΙΖ' αἰὼν) ἐθεωρεῖτο τὸ σημαντικώτερον ἔργον τοῦ εἴδους του. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κρακοβίας εἶχεν ἀποβῆ ἓν τῶν σημαντικωτέρων ἐπιστημονικῶν κέντρων τῆς Εὐρώπης, συναγωνιζόμενον πρὸς τὴν Σορβόννην τῶν Παρισίων. Μεταξὺ τῶν καθηγητῶν του εἶναι καὶ ὁ Ἰωάννης Σακρά-

Digitized by Google

νους, εἷς τῶν μεγαλυτέρων θεολόγων καὶ φιλοσόφων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐποχὴν ἤκμασε καὶ ὁ περίφημος ἀστρονόμος Νικόλαος Κοπέρνικος (1473—1543). Ὁ ΙΣΤ' αἰὼν ἀποτελεῖ καὶ διὰ τὴν Πολωνίαν τὸν αἰῶνα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως. Οἱ Πολωνοὶ θεολόγοι, φιλόσοφοι, ἀστρονόμοι, φυσικοί, μαθηματικοί, ἰατροί, ἀρχαιολόγοι ἀποκτοῦν πανευρωπαϊκὴν φήμην. Μεταξὺ τούτων εἶναι οἱ Πέτρος Σκάργκα, Γκροντζίτσκι, Λάσκι, Μπούντνυ, Κονερμέο, Συρένσκι, Στρούς, Σμιγκλέτσκι κτλ. Ὁ ΙΖ' αἰὼν σημειοῖ τὴν ἔναρξιν τῆς παρακμῆς τῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως, ἥτις κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα περιέπεσε σχεδὸν εἰς ἀφάνειαν, ἕνεκα τῆς ἐσωτερικῆς ἀναρχίας, τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ τῆς γενικῆς καταπτώσεως τῆς χώρας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπικρατεῖ ἐν Πολωνίᾳ ἡ μίμησις καὶ ἡ μετάφρασις τῶν γαλλικῶν ἔργων, ἐν τούτοις ὅμως ἐνεφανίσθησαν καί τινες ἐπιστήμονες Πολωνοί, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ συνεχίσουν τὴν παράδοσιν τῆς πολωνικῆς ἐπιστήμης. Τοιοῦτοι εἶναι ὁ νομομαθὴς Ζαμοῦσκι, ὁ ἀστρονόμος Ποτσζομπούτ, ὁ μαθηματικὸς Γκαβρόνσκι, ὁ φυσικὸς Ρογκαλίνσκι κτλ. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ πολωνικοῦ κράτους, ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν ἐν Πολωνίᾳ ἐξηκολούθησε μετὰ θαυμαστῆς ἐντάσεως, παρὰ τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰς καταδιώξεις τῶν κατακτητῶν. Τῷ 1800 ἱδρύθη ἐν Βαρσοβίᾳ ἡ «Ἑταιρεία τῶν φίλων τῶν ἐπιστημῶν», ἥτις ἀπέβη ἡ ἐπίσημος τρόπον τινὰ ἀκαδημία τῆς Πολωνίας, κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀκαδημιῶν τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς Δύσεως, καὶ ἰδίως τῆς Γαλλίας. Τὰ δελτία τῆς ἀκαδημίας ταύτης βρίθουν σοφωτάτων καὶ σημαντικωτάτων πραγματειῶν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βίλνας ἀπετέλεσεν ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἐπιστημονικῶν κέντρων τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ἐν τῷ ὁποίῳ διεκρίθησαν οἱ μαθηματικοί, χημικοὶ καὶ φιλόσοφοι ἀδελφοὶ Σμαντέτσκι, ὁ βοτανικὸς Γιαντζίλ, οἱ ἰατροὶ Μπογιάνους καὶ Φράνκ, ὁ ἀστρονόμος Σνιαντέτσκι, ὁ φιλόλογος Λελέβελ. Μετὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1830 καὶ 1863 οἱ πλεῖστοι τῶν Πολωνῶν ἐπιστημόνων κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου καὶ διέπρεψαν. Μεταξὺ τούτων εἶναι ὁ βοτανικὸς Στράσμπουργερ, ὁ ἀνατόμος Χίρσφελντ, ὁ χημικὸς Βάλτερ. Ἐν Κρακοβίᾳ ἐξακολουθοῦν εἰσέτι νὰ ὑφίστανται καὶ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα πολλὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα, λόγῳ τοῦ ἐκεῖ ἐπικρατοῦντος φιλελευθέρου πολιτεύματος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μάλιστα τὰ πανεπιστήμια τῆς Κρακοβίας καὶ τῆς Λεμβέργης κατεῖχον μίαν τῶν πρώτων θέσεων μεταξὺ τῶν πανεπιστημίων τῆς Δύσεως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος διέπρεψεν ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ ὁ Μπιλίνσκι, ἐν τῇ ἐθνογραφίᾳ ὁ Κόλμπεργ, γράψας τριακονταπεντάτομον λαογραφίαν τῆς Πολωνίας, οἱ ἀρχαιολόγοι Λεουκόβσκι, Σαντόβσκι, Μπατόβσκι, οἱ φιλόλογοι Μοράβσκι, Ζελίνσκι, οἱ μαθηματικοὶ Μπρανίτσκι, Λεβίνσκι, οἱ ἀστρονόμοι Κοβολζύκ, Νέντσκι καὶ τέλος ἡ περίφημος κυρία Κιουρί, ἡ βραβευθεῖσα διὰ τοῦ βραβείου Νομπέλ, γνωστοτάτη διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ραδίου.

Ἀρχιτεκτονική. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐν Πολωνίᾳ ἔσχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν, τὰ δὲ παλαιότερα αὐτῆς μνημεῖα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια, ἅτινα διατηροῦνται ἐν πολλοῖς, ἀνακαινισθέντα. Τινὲς τῶν ἐκκλησιῶν εἶναι βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ὡς εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Προκοπίου ἐν Στζέλμο καὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος παρὰ τὸ Χάλιτς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καζιμήρου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν Γιαγγελώνων βασιλέων ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς πολωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἡ ἰταλικὴ ἀναγέννησις, τὰ χαρακτηριστικώτερα δὲ μνημεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα τοῦ Βάβελ καὶ ὁ ναὸς τῶν Σιγισμόνδων ἐν Βαρσοβίᾳ, ἅτινα θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Εὐρώπῃ. Βραδύτερον ἐνεφανίσθησαν πλεῖστα κτήρια κατὰ τοὺς ἐπικρατοῦντας ἑκάστοτε ρυθμοὺς τοῦ μπαρρόκο, τοῦ ροκοκό, τῶν Λουδοβίκων, τῆς αὐτοκρατορίας, μέχρις ὅτου κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐνεφανίσθησαν οἱ πρῶτοι Πολωνοὶ καλλιτέχναι ἀρχιτέκτονες, οἵτινες ἐδημιούργησαν ἰδίαν ἐθνικὴν πολωνικὴν ἀρχιτεκτονικήν, κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ὁποίας εἶναι ἰδιαίτερος τύπος ἐξοχικῶν ἰδίως οἰκιῶν, μετὰ περιστυλίων, καθὼς καὶ αἱ λαϊκαὶ ξύλιναι οἰκίαι τῆς Γαλικίας καὶ αἱ τοῦ καλουμένου ρυθμοῦ Ζακοπάνο τῶν ὀρεινῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς περιοχῆς τοῦ ὄρους Τάτρα. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἀρχιτεκτόνων τούτων εἶναι οἱ Κρέμερ, Ποκουτόνσκι, Κσιεντσάρσκι, Φαλκόβσκι, Μοντσύνσκι, Τολβύνσκι κ.τ.λ.

Γλυπτική. Ἀπὸ τοῦ Ι' μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἡ πολωνικὴ γλυπτικὴ παρουσιάζει καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἐπιδράσεως τῆς γερμανικῆς· τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ θαυμάσιος πυλὼν τοῦ Γκνέζεν, ἀναπαριστάνων τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἀδαλβέρτου, ὁ πυλὼν τῆς μητροπόλεως τοῦ Πλὸκ κ.τ.λ. Βραδύτερον ἡ γοτθικὴ τέχνη ἐξηπλώθη καθ' ἅπασαν τὴν Πολωνίαν, ἐν δὲ τῇ Κρακοβίᾳ ἐνεφανίσθη ὁ **Βὶτ Στβός**, ὁ μεγαλύτερος τῶν γλυπτῶν τοῦ μεσαίωνος ἐν τῇ βορείῳ Εὐρώπῃ. Ἔργα τοῦ γλύπτου τούτου ὑπάρχουν οὐχὶ μόνον ἐν Πολωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Μεταξὺ τούτων εἶναι τὸ θαυμάσιον τρίπτυχον τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Καζιμήρου Γιαγγέλωνος ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Κρακοβίας. Μαθηταὶ τούτου ὑπῆρξαν ὁ Στανίσλαος Στέβος καὶ ὁ Παῦλος Οὐρμπάνοβιτς. Ἄλλοι γλύπται ὀνομαστοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι ὁ Στέφανος Στάβοβιτς, ὁ Στανίσλαος τῆς Κρακοβίας, ὁ ξυλογλύπτης Στέβοτς, ὁ Βίσερ κ.τ.λ. Ἡ ἰταλικὴ ἀναγέννησις ἐπέδρασε μεγάλως καὶ ἐπὶ τῆς πολωνικῆς γλυπτικῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἰργάσθησαν ἐν Πολωνίᾳ πλεῖστοι Ἰταλοὶ καλλιτέχναι, ἐνεφανίσθησαν δὲ παρ' αὐτοὺς καὶ ἱκανοὶ Πολωνοί, ὁ κυριώτερος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Τρβάλυ. Ἡ ἰταλικὴ ἐπίδρασις ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, κατὰ δὲ τὸν ΙΘ' ἐδημιουργήθη ἐν Πολωνίᾳ ἰδιαιτέρα σχολή, ἀκολουθοῦσα τὰς κλασσικὰς παραδόσεις, μὲ κυριωτέρους ἐκπροσώπους τοὺς Μπρόντσκι, Γιαντόμσκι, Μαρτσινκόβσκι, Λιπίνσκι, Βασυλιέβσκι κ.τ.λ. Αἱ νεώτεραι τάσεις τῆς γλυπτικῆς ἐδημιούργησαν καὶ ἐν Πολωνίᾳ διάφορα ρεύματα καὶ σχολάς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Κουρζόβεν, Βελόνσκι, τοῦ ὁποίου ὁ «Μονομάχος» ἀπέκτησε πανευρωπαϊκὴν φήμην, Μαντεῦσκι, Λεβαντόβσκι κ.τ.λ. Πλεῖστοι τῶν συγχρόνων, ἰδίως νέων Πολωνῶν γλυπτῶν, διεκρίθησαν κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν εἰς τὴν διακόσμησιν ναῶν, τὴν κατασκευὴν πολεμικῶν μνημείων καὶ τὴν δημιουργίαν διαφόρων ἄλλων ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἐβραβεύθησαν εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ Βερολίνου, τῆς Βιέννης, τῆς Βενετίας καὶ τῶν Παρισίων. Μεταξὺ τῶν γλυπτῶν τούτων εἶναι ὁ συμβολιστὴς Ντουνικόβσκι, ὁ ὀνομαστὸς μαθητὴς τοῦ Ροντὲν Βίττινγκ, ὁ Ὀστρόβσκι, ὁ Μπιέγκας, ὁ Νάντελμαν, ὁ Λέπλα, ὁ Ροῦφφερ, ὁ Λεβίτσκι, ὁ Τρογιανόβσκι, ὁ Βυσβέκι κ.τ.λ. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξία εἶναι ἡ λαϊκὴ πολωνικὴ γλυπτική, διαφόρων ἀνωνύμων γλυπτῶν, ἥτις ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὸ ὕπαιθρον, εἰς ἀναθηματικὰ μνημεῖα, εἰς ἔργα ξυλογλυπτικῆς καὶ εἰς διαφόρους διακοσμήσεις ἐν ἀναγλύφοις.

Ζωγραφική. Αἱ πρῶται ἐκδηλώσεις τῆς πολωνικῆς ζωγραφικῆς ἀποτελοῦν μιμήσεις, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιτυχεῖς, τῶν βυζαντινῶν τριπτύχων. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς Κρακοβίας καὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Μποντζέντον. Ἡ βυζαντινὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς πολωνικῆς ζωγραφικῆς ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς ἑπομένους αἰῶνας, ὡς ἐμφαίνεται κυρίως ἀπὸ τὰς νωπογραφίας τῆς μητροπόλεως τοῦ Βάβελ καὶ τοῦ Λιοῦμπλιν. Ἐκ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τῆς πολωνικῆς ζωγραφικῆς εἶναι ἐπίσης καὶ αἱ διακοσμήσεις χειρογράφων, τινὰ τῶν ὁποίων, τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος, σῴζονται εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας. Ἐπίσης ἀνεπτύχθη μεγάλως ἐν Κρακοβίᾳ ἡ ζωγραφικὴ τῶν ὑαλοπινάκων τῶν παραθύρων τῶν ἐκκλησιῶν, ἥτις ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς ἀκμὴν κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐδημιουργήθη ἐν Πολωνίᾳ ἡ λεγομένη σχολὴ τῶν σωματείων, ἧς οἱ ζωγράφοι ἐμφανίζουν καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γερμανικῆς ζωγραφικῆς. Ἐκ ταύτης ἐδημιουργήθη κατόπιν καὶ ἡ μικρογραφία, μὲ κυριωτέρους ἀντιπροσώπους τοὺς Βαλτάσαρ Μπέν, Ἔρασμον Τσιόλεκ καὶ τὸν ἰησουΐτην Ἰωσήφ. Βαθμιαίως ὅμως οἱ Πολωνοὶ ζωγράφοι κατορθώνουν νὰ ἀποτινάξουν τὰς ξενικὰς ἐπιδράσεις καὶ νὰ δημιουργήσουν ἰδίαν καθαρῶς πολωνικὴν σχολήν, χαρακτηριζομένην διὰ τὸ ἔντονον τῶν χρωματισμῶν καὶ τὴν ἰδιάζουσαν διαγραφὴν τῶν τύπων. Συγχρόνως ἡ ἰταλικὴ ζωγραφικὴ τῆς ἀναγεννήσεως, δι' Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν ἐργασθέντων ἐν Πολωνίᾳ καὶ διὰ Πολωνῶν ἐπηρεασθέντων ἐκ ταύτης, ἀφῆκε σημαντικὰ ἔργα ἐν Πολωνίᾳ, θαυμαζόμενα σήμερον εἰς πολλὰς ἐκκλησίας, ἀνάκτορα, μέγαρα, δημόσια κτήρια καὶ πινακοθήκας.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος κυριαρχεῖ ἐν Πολωνίᾳ ἡ φλαμανδικὴ καὶ ὀλλανδικὴ σχολὴ μὲ τὸν Ρέμπραντ καὶ τὸν Ρούμπενς καὶ πολλοὺς Πολωνοὺς μιμητάς των, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Λεξύτσκι, Σεμιγκινόβσκι, Λουμπιενίτσκι, Τρίτσιους, Οὐμπέλσκι κτλ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παρακμῆς ἡ ζωγραφικὴ δὲν ἔπαυσε νὰ καλλιεργῆται ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς περιόδου ταύτης ἐμφανίζουν, σχεδὸν πάντα, ξενικὰς ἐπιδράσεις. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ πολωνικὴ ζωγραφικὴ σημειοῖ ἀλματικὴν πρόοδον, διὰ τῆς ἐμφανίσεως ὁμάδος καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐδημιούργησαν ὀνομαστὰ ἔργα, ὡς εἶναι οἱ Χοντοβίτσκι, Ὀρλόφσκι, Σταχόβιτς, Τσεχόβιτς, Σμουγκλέβιτς κλπ. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ πολωνικὴ ζωγραφικὴ ἐσημείωσε μεγάλας προόδους, ἰδίως μὲ τὸν Μιχαλόβσκι (1801—1855), ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Πολωνῶν ζωγράφων τοῦ αἰῶνος τούτου. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ πολωνικὴ ζωγραφικὴ κατορθώνει νὰ ἀπαλλαγῇ σχεδὸν τελείως ἐκ τῶν ξενικῶν ἐπιρροῶν καὶ νὰ παραμείνῃ καθαρῶς ἐθνική, ἐμφανίζουσα καλλιτέχνας μεγάλης ἀξίας, ὡς εἶναι οἱ προσωπογράφοι Ραντακόβσκι, Λαπλίνσκι, Κόσσακ, οἱ τοπιογράφοι Σζεμεροντόβσκι, Γκρυγκλέβσκι, οἱ ζωγράφοι ἱστορικῶν θεμάτων Πιοτρόβσκι, Λέσσερ, Σίμλερ, Χλεμπόβσκι κτλ., καθὼς καὶ οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι Γκρόττγκερ καὶ Ματέϊκο. Μετ' αὐτούς, ἀκολουθοῦντες τὰς νεωτέρας κατευθύνσεις τῆς ζωγραφικῆς, εἶναι ὁ Ἰωσὴφ Μπράντ, ὁ Κοβάλσκι, ὁ Τσαχόρσκι, ὁ Χελμόνσκι, ἡ κυρία Μπιλμίσκα, ὁ ποιητὴς Βυσπιάνσκι, ὁ Τετμάγιερ, Ἀξεντόβιτς, Καρπίνσκι, Λέντς, κτλ. Οἱ μᾶλλον πρωτοπόροι ἐκ τῶν νέων καλλιτεχνῶν ἐδημιούργησαν ἐν Κρακοβίᾳ τὴν ἑταιρείαν «Στούκα» (Τέχνη), διὰ τῆς ὁποίας διεξάγουν σφοδρὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν παλαιῶν ἀξιῶν.

Μ. Δ. Β.

Μουσική. Ἡ Πολωνία εἶναι ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν μουσικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, αἱ πλεῖσται δὲ ἐκδηλώσεις τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς της ζωῆς συνοδεύονται δι' ᾀσμάτων. Ἐκ τῶν ᾀσμάτων τούτων πλεῖστα εἶναι ἀρχαιοτάτης προελεύσεως, καὶ δὴ προχριστιανικῆς, ὡς τὸ τραγοῦδι τοῦ γάμου, ἡ ᾠδὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (24 Ἰουνίου). Τὰ δύο τελευταῖα διετήρησαν ἀνέπαφον, ὡς φαίνεται, τὴν προχριστιανικήν των μελῳδίαν, ἀντικαταστήσαντα τὸ εἰδωλολατρικόν των κείμενον μὲ χριστιανικόν. Ἡ πρωτόγονος πολωνικὴ κλῖμαξ, ὡς καὶ τῶν πλείστων ἀνατολικῶν λαῶν, εἶτε ἡ πεντάτονος ἀνημιτόνιος (ντο—ρε—μι—σολ—λα—ντο). Ἀφ' ἑτέρου ἡ Πολωνία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἀρχαιότατα ἐθνικὰ ὄργανα, κοινῆς καταγωγῆς μὲ τὰ τῶν ἄλλων σλαυϊκῶν λαῶν. Μεταξὺ τῶν ἐγχόρδων εἶναι ἡ γκούζλα, ἐπίσης ἓν εἶδος κιθάρας, διάφοροι παραλλαγαὶ τοῦ ἀραβικοῦ λαούτου καὶ κυρίως ἡ κόμπζα, κατ' ἐξοχὴν σλαυϊκὸν ὄργανον. Ἀρχαιοτάτη εἶναι καὶ ἡ πολωνικὴ λύρα, ὡς καὶ ὁ πανδουρᾶς. Μεταξὺ τῶν πνευστῶν διάφοροι παραλλαγαὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ καλάμου καὶ ἡ σάλπιγξ.

Ἡ Πολωνία εἶναι πατρὶς πολλῶν ἐθνικῶν χορῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων διεδόθησαν ἀνὰ τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Οἱ κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι: ἡ μαζοῦρκα (πολ. mazur, mazurek), ἡ πολωνέζα (πολ. polonez, wieki), ἡ κρακόβιακ· ἐπίσης: κούγιαβιακ (Koujawiak, ρυθμὸς γοργὸς $^3/_4$), κολομύσκα (Kolomyjka, ρυθμὸς γοργὸς $^2/_4$), ὄμπερτας (Obertas, ρυθμὸς ζωηρότατος $^3/_4$), κοζακικὸς (Kozak, ρυθμὸς γοργότατος $^2/_4$) καὶ ντράμπαντ (Drabant, ρυθμὸς μεγαλοπρεπὴς $^3/_4$).

Ἀσπασθέντες τὸν καθολικισμὸν οἱ Πολωνοί, ἐγνώρισαν τὸ γρηγοριανὸν μέλος, παρ' αὐτὸ ὅμως ἔψαλλον εἰς τοὺς ναούς των καὶ πλείστους ὕμνους εἰς τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν. Ταχέως ἡ ἐκκλησιαστική των μουσικὴ ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν Φλαμανδῶν πολυφωνιστῶν καὶ ἐγέννησε θρησκευτικοὺς συνθέτας, ὡς ὁ ἀββᾶς Μιχαὴλ Τσὲχ τοῦ Πόζναν, ὁ Βεγκέσλαος τοῦ Σαμοτούλυ (Tzamotuly, ΙΣΤ' αἰών), Μαρτῖνος Λβόβτσυκ (Lwowczyk, 1510—1589), ὁ Γκομόλκα (Gomolka), ὁ Βαρθολομαῖος Πεκιὲλ (Pekiel, ΙΖ' αἰών), καὶ ὁ θεωρητικὸς τῆς μουσικῆς Σεβαστιανὸς τοῦ Φέλστυν (Felsztyn).

Τὸ μελόδραμα ἐγνώρισεν ἡμέρας δόξης ἐν Πολωνίᾳ ἀπὸ τοῦ βασιλέως Σιγισμόνδου (ΙΖ' αἰών) καὶ εἶτα ἐπὶ τῶν διαδόχων του, χωρὶς ὅμως νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν λαϊκῶν μαζῶν, καθὸ προσιτὸν μόνον εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐκτελούμενον εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἄρχεται ἡ μεγάλη ἄνθησις τῆς πολωνικῆς μουσικῆς διὰ τοῦ Ἰωσὴφ Κοζλόφσκι (Kozlowski), διευθυντοῦ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεάτρου τῆς Πετρουπόλεως καὶ συνθέτου ἑνὸς περιφήμου «Ρέκβιεμ», γραφέντος εἰδικῶς διὰ τὸν αἰχμάλωτον Πολωνὸν βασιλέα Πονιατόφσκι. Ἱδρυτὴς τοῦ ἐθνικοῦ πολωνικοῦ μελοδράματος θεωρεῖται ὁ Καμιένσκι (1734—1821), συνθέτης πλείστων δημοφιλεστάτων ἔργων (μεταξὺ τῶν ὁποίων «Σοφία, ἢ οἱ ἔρωτες εἰς τὴν ἐξοχήν»). Μετ' αὐτὸν διεκρίθησαν ὁ Γκαετάνο (ἰταλικῆς καταγωγῆς), ὁ Ἰωσ. Στεφάνι, (Βοηθὸς συνθέσας τὸ ἐθνικὸν πολωνικὸν ἔργον: «Αἱ Κρακοβιαναὶ καὶ αἱ ὀρειναί»), ὁ Ἔλσνερ (1769—1854), Φρ. Λέσσελ (1780—1830), Ἰωσ. Ντάμσε (1788—1852), Ἰωσ. Ντεσζύνσκι (1781—1844), Κάρ. Κρουπίνσκι (1785—1857, συνθέτης εἰκοσάδος μελοδραμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ὁ πύργος τοῦ Τσόρστυν», «Χεδοβίγη» κλπ.), ὁ Ντομπρζύνσκι (1807—1867), διακριθεὶς εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς μουσικῆς, ἀπὸ τοῦ μελοδράματος μέχρι τῆς συμφωνικῆς μουσικῆς καὶ τῆς μουσικῆς δωματίου, ὁ Ναβακόφσκι (1800—1865) κλπ. Εἰς ἔργα μικροτέρας διαρκείας διεκρίθησαν ὁ Νικ. Ὀγκίνσκι (1765—1833), ἡ διάσημος κλειδοκυμβαλίστρια Μαρία-Ἀγάθη Συμανόφσκα (1795—1831) κ.ἄ.

Ἡ μεγαλυτέρα πολωνικὴ μουσικὴ φυσιογνωμία κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα εἶναι ὁ Φρ. Σοπέν, οὗτινος ἡ μοῦσα ἐμπνέεται γενικῶς ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ τὴν ἀγωνίαν τῆς ὑποδουλωμένης πατρίδος του, ἐνῷ ἡ τέχνη του ἀντλεῖ τὰς ἐμπνεύσεις της ἀπὸ τοὺς πολωνικοὺς θρύλους (μπαλλάνται διὰ κλειδοκύμβαλον). Παρὰ τὸν Σοπὲν ἵσταται ὁ Μονιοῦσκο, συνθέτης δημοφιλεστάτων μελοδραμάτων καὶ ἄλλων ἔργων, ὁ Φρ. Μιρέσκι (1791—1862) μελοδράματα «Οἱ Βωμοί», «Ὁ Εὔανδρος εἰς Πέργαμον», «Κορνήλιος Μπεντιβόλιο» κλπ.), ὁ πρίγκιψ Πονιατόφσκι (1816—1873, συνθέτης πολλῶν μελοδραμάτων), ὁ Καζίνσκι (1812—1870), ὁ Ἰωάν. Στεφάνι, ὁ Κρογκούλσκι, ὁ Μιοντουσέφσκι, ὁ Γκοράτσιεβιτς, ὁ

Digitized by Google

Ζιεντάρσκι, ὁ Λιπίνσκι (1790—1861), διάσημος βιολιστὴς καὶ συνθέτης, ὁ Κόντσκι (1817—1899), διάσημος κλειδοκυμβαλιστής, ὁ Ἑρρ. Βιενιάφσκι, διεθνοῦς φήμης βιολιστής, παιδαγωγὸς καὶ συνθέτης, ὁ Ντουνιέσκι, ὁ Ρουτκόφσκι, ὁ Μινχάϊμερ, ὁ Νοσκόφσκι (διακριθεὶς εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς μουσικῆς), ὁ Μπομπίνσκι (1860—1914), ὁ Κάρλοβιτς (1876—1909), ὁ Λαδίσλαος Ζελένσκι, ἐθνικὸς συνθέτης ἐφάμιλλος τοῦ Μονιοῦσκο, ὅστις ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ μελοδράματα: «Κορρᾶδος Βάλλενροντ», «Γκοπλάνα, Ἰωάννης» καὶ τὸ «Παλιὸ παραμύθι» κλπ.

Ἄλλοι συνθέται, ἐκτείνοντες τὴν δρᾶσίν των μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος, εἶναι οἱ: Γουσταῦος Ρογκούσκι, Ἐρρῖκος Ζαρέσκι (μελοδράματα: «Νύχτα στὰ Ἀπέννινα», «Μίντοβ», «Ἐδβίγη», κλπ.), Π. Μασζίνσκι (γεν. 1855), Μπιερνάσκι, Ντλούσκι, Ρωμ. Στατκόφσκι (γεν. 1859), Ρὺμπ (γεν. 1859), Γκόρσκι (γεν. 1859), Παντερέφσκι (γεν. 1860), ὁ παγκοσμίου φήμης δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου Μέλτσερ, Μλυνάρσκι, Ὀπιένσκι (γεν. 1870), διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ μελοδράματος καὶ τῆς φιλαρμονικῆς τῆς Βαρσοβίας, ὡς καὶ συνθέτης, Σιγ. Στογιόφσκι (Stojowski), διακεκριμένος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης, Νοβοβιέσκι, Γκουζέφσκι, Σκίρμουντ (μελόδραμα: «Σὶρ Βολοντυγιόφσκι» κατὰ τὸν Σιένκεβιτς) κ. ἄ. Αἱ σύγχρονοι μουσικαὶ δόξαι τῆς Πολωνίας εἰς τὸν κλάδον τῆς συνθέσεως εἶναι: ὁ Κάρ. Συμανόφσκι (Szymanowski), οὗτινος τὸ κοντσέρτο διὰ βιολίον θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἐξ ὅσων ἐγράφησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, καὶ ὁ Τάνσμαν.

Ἡ Πολωνία εἶναι ἐπίσης ἡ χώρα τῶν μεγάλων δεξιοτεχνῶν. Παρὰ τὸν κορυφαῖον αὐτῶν Παντερέφσκι εὑρίσκονται οἱ: Ἰωσ. Χόφμαν (1876), κλειδοκυμβαλιστής, Σλιβίνσκι (1865), Μιχαλόφσκι (1851), Γκουτόφσκι, Ἀρ. Ρούμπινστάϊν, Λάλεβιτς κ. ἄ., ἅπαντες οὗτοι ἐπίσης κλειδοκυμβαλισταί, ἡ Βάνδα Λαντόσβκα (1877), ἡ εἰδικευθεῖσα κυρίως εἰς τὸ κλαβικύμβαλον, οἱ διάσημοι βιολισταὶ Γκόρσκι (1846), Μπάρτσεβιτς, Πουλκόφσκι, Ντομπρόφσκι, Χούμπερμαν κ. ἄ. Εἰς τοὺς ἀνωτέρω πρέπει νὰ προστεθοῦν ὁ διευθυντὴς ὀρχήστρας Στοκόφσκι, ὁ Φίτελμπεργκ, οἱ μουσικολόγοι Ἀλβ. Σοβένσκι (1803—1880), Καραζόφσκι (1823—1892), Πολίνσκι (1845), Συμπίνσκι (1880) κ. ἄ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— **[ΦΙΛΟΤΕΛ.]** Μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Πολωνία εἶχεν ἐκδώσει ἓν μόνον γραμματόσημον, κατὰ τὸ 1860, ὅμοιον μὲ τὰ ρωσικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν 10 καπικίων. Ἡ ἐμπορικὴ τούτου ἀξία εἶναι σημαντική. Κατόπιν ἐκυκλοφόρουν ἐν Πολωνίᾳ τὰ ρωσικὰ γραμματόσημα μέχρι τῆς καταλήψεώς της, ἐν ἔτει 1915, ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἐπεσήμαναν τότε γερμανικὰ γραμματόσημα τοῦ 1905—1911 μὲ τὸ ἐπίσημασμα, εἰς δύο γραμμὰς καὶ μὲ γοτθικοὺς χαρακτῆρας, «Russische Polen» καὶ ἐκυκλοφόρησαν οὕτω μικρὰν σειρὰν ἐκ 5 ἀξιῶν, ἀπὸ 3 ἕως 40 πφένιχ. Τὴν σειρὰν ταύτην διεδέχθη μετὰ ἓν ἔτος ἑτέρα, ὑπερδιπλασία, γενομένη δι' ἐπισημάνσεως, ὑπὸ τῆς γερμανικῆς διοικήσεως τῆς Βαρσοβίας, 11 γερμανικῶν γραμματοσήμων μὲ τὸ ἐπίσημασμα, εἰς δύο γραμμὰς καὶ γοτθικοὺς χαρακτῆρας «Gen. Gouv. Warschau». Λόγῳ τῆς μεγάλης κυκλοφορίας τῶν δύο αὐτῶν σειρῶν ἡ ἀξία των εἶναι μικρά. Ταυτοχρόνως εἰς τὴν Βαρσοβίαν ἐκυκλοφόρησε καὶ σειρὰ τοπικῶν γραμματοσήμων ἐκ 4 ἀξιῶν, ἅτινα ὑπέστησαν κατόπιν διαφόρους ἐπισημάνσεις πρὸς μεταβολὴν τῆς ὀνομαστικῆς των ἀξίας. Τρία ἐξ αὐτῶν εἶναι σήμερον δυσεύρετα καὶ ἡ ἐμπορική των ἀξία σημαντική.

Ἀπὸ τοῦ 1918, ὁπότε ἐδημιουργήθη ἡ πολωνικὴ δημοκρατία, αἱ ἐκδόσεις γραμματοσήμων διαδέχονται πλέον ἀλλήλας κατὰ βραχέα χρονικὰ διαστήματα. Ἡ πρώτη ἐκδοθεῖσα σειρά, ἐκ τεσσάρων ἀξιῶν, ἐκυκλοφόρησε μετὰ τὴν ἀνακωχήν, εἰς τὴν Βαρσοβίαν καὶ παριστᾷ τὸν πολωνικὸν ἀετὸν καί τινα μνημεῖα. Κατόπιν ἐπεσήμαναν τὴν γερμανικὴν σειρὰν τῆς Βαρσοβίας μὲ τὸ ἐπίσημασμα «Poczta Polska» (Πολωνικὸν ταχυδρομεῖον) εἰς 7 διαφόρους τύπους, μὲ τὸ ἴδιον δὲ ἐπίσημασμα ἐπεσήμαναν ἐν Κρακοβίᾳ καὶ Ταρνὸβ καὶ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰ ἐκεῖ ταχυδρομεῖα αὐστροουγγρικὰ γραμματόσημα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1919 ἐξεδόθη νέα τακτικὴ καὶ μακροτάτη σειρὰ γραμματοσήμων μὲ τὸν πολωνικὸν ἀετόν, μὲ νομισματικὰς μονάδας τὸ hallerry καὶ τὸ korony, τὴν ὁποίαν διεδέχθη μετ' ὀλίγον ἑτέρα παρομοία σειρά, μὲ τὴν ἀξίαν ἐκπεφρασμένην εἰς πφένιγκ καὶ μάρκα, τὴν ὁποίαν ἀντικατέστησε πάλιν ἑτέρα, ἔχουσα τὰς ἰδίας ὡς ἡ προηγουμένη νομισματικὰς μονάδας, καὶ ταύτην πάλιν ἠκολούθησαν ἄλλαι δύο, εἰς τρόπον ὥστε ἐξεδόθησαν πέντε ἐν ὅλῳ σειραὶ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1919. Ἔκτοτε δὲν παρῆλθεν ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐξεδόθη καὶ ἀπὸ μία ἢ δύο σειραί, παριστῶσαι εἴτε τὸν ἀετόν, εἴτε σκηνὰς ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν καὶ βιομηχανικὴν ζωήν, εἴτε διαφόρους μορφὰς ἐξεχόντων Πολωνῶν, ὅπως τοῦ Κοπερνίκου, τοῦ Σοπέν, τοῦ στρατάρχου Πιλσούδσκι κλπ. καὶ ἀποτελούμεναι ἀπὸ διαφόρους ἀξίας, κυμαινομένας ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε αὐξομειώσεως τῆς τιμῆς τοῦ πολωνικοῦ νομίσματος, καὶ ἐξιχθείσας μέχρι τῶν 2.000.000 μάρκων, κατὰ τὸ 1924. Ἔκτοτε, μέχρι σήμερον, τὰ πολωνικὰ γραμματόσημα φέρουσι τὴν ἀξίαν εἰς ζλότυ καὶ γκρός (1 ζλότυ = 100 γκρός). Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεδόθησαν καὶ γραμματόσημα ἐνάριθμα, ὑπηρεσιακὰ καὶ ἀεροπορικά, καθὼς καὶ διάφορα ἀναμνηστικὰ ἰατρικῶν καὶ φιλοτελικῶν συνεδρίων. Τὰ πολωνικὰ γραμματόσημα, ἰδίως τῶν τελευταίων ἐκδόσεων, ἔχουσι πρωτοτυπίαν εἰς τὰς ἀπεικονίσεις, ἀλλ' ἡ ἐκτύπωσις αὐτῶν καὶ ἡ ἐν γένει κατασκευή των εἶναι μᾶλλον κακαί, καὶ τοῦτο διότι γίνονται εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς χώρας. Ἡ ἐμπορικὴ δὲ ἀξία τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν εἶναι μηδαμινή. (Ε. Φ. Ε.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γεωγραφία*: Ἐπίσημοι στατιστικαὶ καὶ διάφοροι κυβερνητικαὶ ἐκδόσεις εἰς πολωνικὴν γλῶσσαν.—Annuaire statistique de la République Polonaise.—*G. Ricchieri*, Le basi geografiche della nazione polacca (1916).—The Statesman's year book (1920).—*Bazewicz*, Atlas Historyczny Polski (1920).—*P. Roth*, Die Entstehung der Polnischen Staates (1926).—*W. Nalkowski*, La Pologne, entité géographique (1926).

Γλῶσσα: Encyclopedija Polska.—*Linde*, Slownikjenzyka Polskiega (Λεξικὸν τῆς Πολωνικῆς γλώσσης, 6 τόμ. 1854—1860).—*Sörensen*, Polnische Grammatik (2 τόμ. 1899—1900).—*W. Janusz*, Dictionnaire français-polonais et Polonais-français (1908),—*Piltz*, Petite Encyclopédie polonaise (1916).

Λογοτεχνία: *Majorkiewicz*, Literatur Polska (1847).—*Switalski*, Geschichts des Polnischen Literatur (1908).—*H. Krzybanowski*, Polish Romantic Literature (1930).

Ἱστορία: *Joachim Lelewell*, Histoire de Pologne (μετ' Ἄτλαντος, 1844).—*R. Roepell*, Geschichte Polens (Α' τόμ. 1840), συνεχισθεῖσα ὑπὸ *J. Caro* (τόμ. Β'—Δ', 1863—1888) καὶ *E. Zivier* (τόμ. Ε', 1915, περιλαμβάνων τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1572).—*Bielowski*, Monumenta medii aevi historica res gestas Polonie illustrantia (1874—1902).—*M. Bobrzynski*, Historja Polski (1879).—*J. S. Orvis*, A breef history of Poland (1919) —*H. Grappin*, Histoire de la Pologne des origines à 1922 (1922).—*C. Smogorzewski*, La Pologne restaurée (1927). Μ. Δ. Β.

πολωνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Πολωνίαν, ὁ τῆς Πολωνίας: «πολωνικὴ γλῶσσα».

—πολωνικὴ *δίαιτα*· βλ. λ. *Δίαιτα*.

πολώνιον (τὰ) *[Χημ.]*. Ραδιενεργὸν στοιχεῖον, καλούμενον ἐπίσης καὶ *ράδιον* F, ἔχον τὸ χημικὸν σύμβολον *Po* καὶ ἀτομικὸν βάρος 210. Ἀπεμονώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Madame Curie ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς παραλαβῆς τοῦ οὐρανίου ἐκ τοῦ πισσουρανίτου. Χημικῶς ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ τελλούριον, διὸ καὶ *ραδιοτελλούριον* ἐπίσης ἐκλήθη. Ἐπικρατοῦσα ὀνομασία εἶναι τὸ πολώνιον, πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος (Πολωνίας) τῆς Madame Curie. Ἐκπέμπει ἀκτῖνας α μὲ διάρκειαν ἡμισείας ζωῆς 140 ἡμερῶν περίπου. Καίτοι ἔχει ἀρκούντως ἰσχυρὰν ἀκτινενέργειαν, ἐν τούτοις, λόγῳ τοῦ βραχυβίου αὐτοῦ, ἐλάχιστα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἀκτινοθεραπείᾳ. Σ. Γ.

Πολώνσκαγια, ***Ἐλισάβετ***. Σύγχρονος Ρωσὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1895 ἐν Πετρουπόλει. Ἔγραψε ποιήματα καὶ μυθιστορήματα, ἐκ τῶν ὁποίων «Τὰ γνωρίσματα» καὶ «Ἡ βροχὴ τῶν λίθων» προεκάλεσαν ἐντύπωσιν. Διετέλεσε μέλος τῆς περιφήμου ὁμάδος τῶν «Ἀδελφῶν Σεραπίου» καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικόν των πλεῖστα πεζὰ καὶ ἔμμετρα ἔργα. Θ. Β.

Πολώνσκι, ***Ἰάκωβος Πέτροβιτς***. Ρῶσος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ρεζὰν τῷ 1820 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1898. Ἐσπούδασε νομικά, τῷ δὲ 1844 ἐξέδωκε τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἦχοι». Τῷ 1860 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἐξωτερικῆς λογοκρισίας. Ὡς καλύτερα τῶν ποιημάτων του θεωροῦνται: «Ὁ ἀρχιμουσικός», «Ὁ Μωάμεθ», «Ὁ δραπέτης», «Ὁ φιλολογικὸς ἰατρός», «Ἡ δεσμῶτις», «Ἡ φουρτοῦνα», «Τὸ τραγοῦδι τῆς Τσιγγάνας» κτλ. Πολλὰ τῶν ποιημάτων τούτων μελοποιηθέντα διεδόθησαν εἰς τὸν λαόν. Θ. Β.

πολωσίμετρον (τό). Συσκευὴ πρὸς σπουδὴν τοῦ φαινομένου τῆς στροφικῆς πολώσεως.

Τὸ ἁπλούστερον τῶν πολωσιμέτρων εἶναι τὸ τοῦ Mitscherlich. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δύο πρισμα-

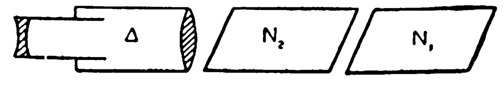

Σχ. 1. *Τομὴ πολωσιμέτρου Mitscherlich.*

τίων Νίκολ N_1 καὶ N_2 (σχ. 1), ὧν τὸ μὲν N_1 χρησιμεύει ὡς πολωτής, τὸ δὲ N_2 ὡς ἀναλύτης. Τὸ φῶς λύχνου νατρίου εἰσχωρεῖ εἰς τὸν πολωτὴν N_1, ἔνθα πολοῦται γραμμικῶς, ἀκολούθως εἰσχωρεῖ εἰς τὸν ἀναλύτην N_2, ἡ δὲ παρατήρησις γίνεται διὰ διόπτρας Δ. Ἡ γενικὴ ὄψις τοῦ ἄνω πολωσιμέτρου δεικνύεται ἐν σχ. 2. Ἐν ἀρχῇ ρυθμίζομεν τὴν διόπτραν, ὥστε νὰ βλέπωμεν εὐκρινῶς τὸ ὀπτικὸν πεδίον καὶ ἀκολούθως στρέφομεν τὸν ἀναλύτην μέχρις ὅτου τὸ ὀπτικὸν πεδίον κατασταθῇ σκοτεινὸν καὶ σημειοῦμεν τὴν διαίρεσιν τοῦ δείκτου $α_1$ ἐπὶ τῆς κλίμακος. Ἀκολούθως φέρομεν μεταξὺ πολωτοῦ καὶ ἀναλύτου πλακίδιον χαλαζίου, ὅτε τὸ πεδίον καθίσταται φωτεινόν, καὶ στρέφομεν τὸν ἀναλύτην μέχρις ὅτου τὸ πεδίον κατασταθῇ ἐκ νέου σκοτεινόν, σημειοῦμεν δὲ τὴν νέαν διαίρεσιν $α_2$ τοῦ δείκτου ἐπὶ τῆς κλίμακος. Ἡ γωνία στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως εἶναι $α = α_2 - α_1$. Ἀκολούθως ἐκτελοῦμεν τὴν ἰδίαν μέτρησιν διὰ τὴν ἑτέραν κατὰ 180° ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς θέσεως τοῦ ἀναλύτου, δι' ἣν τὸ πεδίον εἶναι σκοτεινόν, καὶ τῶν οὕτω εὑρισκομένων τιμῶν λαμβάνομεν τὸν μέσον ὅρον.

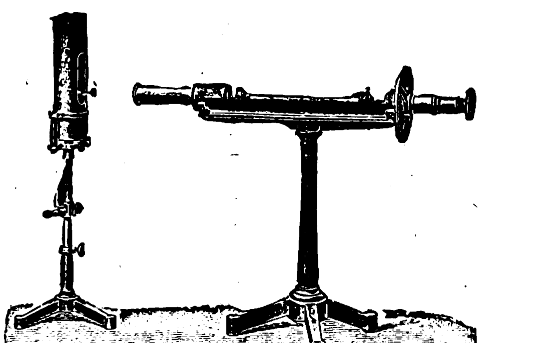
Σχ. 2. *Πολωσίμετρα Mitscherlich.*

Ὅπως καθορίσωμεν ἐὰν ἡ ἐξεταζομένη οὐσία στρέφῃ τὸ ἐπίπεδον πολώσεως ἀριστερὰ ἢ δεξιά, φωτίζομεν τὴν συσκευὴν διὰ λευκοῦ φωτός, ὅτε τὸ πεδίον καθίσταται ἔγχρουν· ἐὰν δὲ πρέπῃ νὰ στρέφωμεν δεξιὰ (ἀριστερά), ὅπως τὸ ἰῶδες χρῶμα ἐμφανίζεται ἀμέσως μετὰ τὸ ἐρυθρόν, τότε ἡ οὐσία στρέφει πρὸς τὰ δεξιὰ (ἀριστερὰ) τὸ ἐπίπεδον πολώσεως.

Συνθετώτερον πολωσίμετρον εἶναι τὸ τοῦ Lippich. Ἐπειδὴ ἐν τῷ πολωσιμέτρῳ Mitscherlich εἶναι δύσκολον ν' ἀνεύρωμεν τὴν θέσιν σκότους, ἡ ἀκριβὴς ρύθμισις τῆς θέσεως τοῦ ἀναλύτου ἐν τῷ πολωσιμέτρῳ τοῦ Lippich γίνεται δι' ἐξακριβώσεως ἐὰν δύο ἐπιφάνειαι παρουσιάζουσι τὸν αὐτὸν φωτισμόν. Ἐν τῷ πολωσιμέτρῳ τοῦ τύπου τούτου γίνεται χρῆσις ἀντὶ μιᾶς δύο πεπολωμένων ἀκτίνων, ὧν τὰ ἐπίπεδα πολώσεως σχηματίζουσι μικρὰν γωνίαν, ἑκάστη δὲ τούτων φωτίζει τὸ ἓν ἥμισυ τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδέποτε τὸ πεδίον δύναται νὰ κατασταθῇ τελείως σκοτεινόν. Ἐὰν στρέψωμεν τὸν ἀναλύτην ἀπὸ τῆς θέσεως σκότους διὰ τὸ ἓν ἥμισυ τοῦ πεδίου πρὸς τὴν θέσιν σκότους τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος, τότε τὸ σκοτεινὸν μὲν μέρος τοῦ πεδίου ἄρχεται φωτιζόμενον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἐνῷ ὁ φωτισμὸς τοῦ ἑτέρου ἐξασθενίζει καὶ κατ' ἀνάγκην ὑπάρχει μία θέσις τοῦ ἀναλύτου, δι' ἣν τὰ δύο ἥμιση τῶν πεδίων φαίνονται ἐξ ἴσου φωτισμένα, ἡ θέσις δ' αὕτη εἶναι ἡ τῆς σαφεστέρας ρυθμίσεως καὶ καλεῖται θέσις ἡμισκιᾶς.

Ἐὰν τότε παρενθέσωμεν μεταξὺ πολωτοῦ καὶ ἀναλύτου πλακίδιον χαλαζίου, τὰ ἐπίπεδα πολώσεως ἀμφοτέρων τῶν ὀπτικῶν πεδίων στρέφονται,

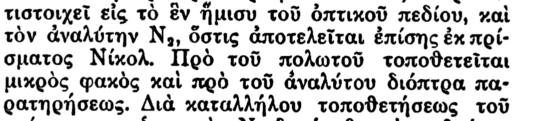

Σχ. 3. *Τομὴ πολωσιμέτρου Lippich.*

ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ δύο ἥμισῃ τοῦ πεδίου παύουσι νὰ ἔχωσι τὸν αὐτὸν φωτισμόν, καὶ δέον νὰ στρέψωμεν τὸν ἀναλύτην κατά τινα γωνίαν, ὅπως ἐπαναφέρωμεν τὴν ἀρχικὴν ρύθμισιν.

Ἐν τῇ συσκευῇ τοῦ Lippich διακρίνομεν τὸν πολωτὴν N_1 (σχ. 3), ἀποτελούμενον ἐκ πρίσματος Νίκολ, τὸ μικρότερον πρῖσμα Νίκολ ν, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἓν ἥμισυ τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου, καὶ τὸν ἀναλύτην N_2, ὅστις ἀποτελεῖται ἐπίσης ἐκ πρίσματος Νίκολ. Πρὸ τοῦ πολωτοῦ τοποθετεῖται μικρὸς φακὸς καὶ πρὸ τοῦ ἀναλύτου διόπτρα παρατηρήσεως. Διὰ καταλλήλου τοποθετήσεως τοῦ πρίσματος ν ὡς πρὸς N_1 δυνάμεθα νὰ ρυθμίσωμεν κατὰ βούλησιν τὰ ἐπίπεδα πολώσεως τῶν δύο γραμμικῶς πεπολωμένων ἀκτίνων.

Ἀντὶ τοῦ πρίσματος ν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν πλακίδιον διπλοθλαστικοῦ κρυστάλλου, στρέφοντος τὸ ἐπίπεδον πολώσεως τοῦ ἑνὸς ἡμίσεος καθ' ὡρισμένην γωνίαν. Ἡ διάταξις αὕτη χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ πολωσιμέτρῳ Laurent, ὅπερ χρησιμοποιεῖται μόνον ὑπὸ μονόχρουν φῶς, διότι ἡ γωνία στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως, ἣν προκαλεῖ τὸ διπλοθλαστικὸν πλακίδιον, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μήκους κύματος. Τὸ σχ. 4 δεικνύει τὴν γενικὴν ὄψιν πολωσιμέτρου Lippich.

Εἰς ἕτερον τύπον πολωσιμέτρων, ὡς τὸν τοῦ Soleil, ἡ μέτρησις τῆς γωνίας στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου

Digitized by Google

πολώσεως γίνεται τῇ βοηθείᾳ *ἀντισταθμιστῶν* (βλ.λ.). Ὡρισμέναι οὐσίαι στρέφουσι τὸ ἐπίπεδον πολώσεως ἀριστερά, ἄλλαι δεξιά. Ἐὰν π. χ. ἡ θεωρουμένη οὐσία στρέφῃ τὸ ἐπίπεδον πολώσεως πρὸς τὰ δεξιά, τότε δυνάμεθα διὰ παρενθέσεως μετ' αὐτὴν ἑτέρας οὐσίας στρεφούσης τὸ ἐπίπεδον πολώσεως ἀριστερά, π. χ. πλακιδίου διπλοθλαστικοῦ κρυστάλλου καταλλήλου πάχους, νὰ ἐξουδετερώσωμεν τὴν ἐπενέργειαν τῆς πρώτης οὐσίας ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου πο-

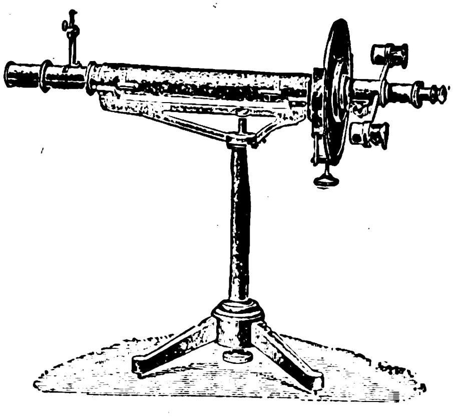

Σχ. 4. *Γενικὴ ὄψις πολωσιμέτρου Lippich.*

λώσεως. Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν προτέρων τὸ μέγεθος τῆς γωνίας στροφῆς, ἣν προκαλεῖ ὁ ἀντισταθμιστικὸς κρύσταλλος, ἔχομεν οὕτω τὸ μέγεθος τῆς γωνίας στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως, ἣν προκαλεῖ ἡ θεωρουμένη οὐσία.

Πρὸς εὐχερῆ μέτρησιν τῆς γωνίας στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως διὰ τῆς ἄνω μεθόδου γίνεται χρῆσις τῶν ἀντισταθμιστῶν. Ὁ ἀντισταθμιστὴς δέον νὰ πληροῖ τὰς ἀκολούθους συνθήκας. Δέον πρῶτον ν' ἀντισταθμίζῃ διαφόρου μεγέθους στροφὰς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως καὶ νὰ δύναται νὰ προκαλῇ στροφὰς διαφόρου φορᾶς.

Εἷς τύπος ἀντισταθμιστοῦ πραγματοποιεῖται ἐκ δεξιοστρόφου πλακιδίου χαλαζίου δ (σχ. 5), ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται δύο σφηνοειδῆ ἀριστερόστροφα πλακίδια χαλαζίου λ, ἅτινα διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ δύνανται δι' εἰσχωρήσεως νὰ διαταχθῶσι κατὰ τρόπον, ὥστε ν' ἀποτελῶσι πλακίδιον ἀριστεροστρόφου χαλαζίου μεταβλητοῦ πάχους. Ἐν τῇ μέσῃ θέσει αὐτῶν τὰ δύο πλακί-

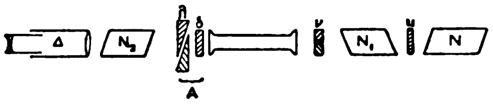

Σχ. 5. *Τομὴ πολωσιμέτρου Soleil.*

δια στρέφουσιν ἐξ ἴσου πρὸς τὸ δεξιόστροφον πλακίδιον δ τὸ ἐπίπεδον πολώσεως. Ἐὰν ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὰ πλακίδια διεισδύσωσι περισσότερον, τότε ἡ στροφὴ αὐτῶν ὑπερισχύει τῆς τοῦ δ, κατὰ τὴν ἐναντίαν δὲ περίπτωσιν ὑπερισχύει τῆς στροφῆς αὐτῶν ἡ στροφὴ τοῦ δ. Τὸ ἓν τῶν πλακιδίων λ φέρει δείκτην, ἐνῷ τὸ ἕτερον κλίμακα, οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ προσδιορίζωμεν τὴν θέσιν αὐτῶν. Κατὰ τὴν μέσην θέσιν αὐτῶν ἔναντι τοῦ δείκτου ἀναγράφεται ἡ διαίρεσις μηδέν. Τὰ κύρια μέρη πολωσιμέτρου Soleil ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ ἀναλυτοῦ N_1 (σχ. 5), ὅστις εἶναι πρίσμα Νίκολ, τοῦ πλακιδίου χαλαζίου ν, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δύο πλακιδίων, ὧν τὸ ἓν δεξιόστροφον καὶ τὸ ἕτερον ἀριστερόστροφον, καὶ σὺν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου τὸ ὀπτικὸν πεδίον διαιρεῖται εἰς δύο ἡμίση ἔχοντα διάφορα ἐπίπεδα πολώσεως, ἐκ τοῦ ἀναλυτοῦ N_2, ἀποτελουμένου ἐκ πρίσματος Νίκολ, καὶ ἐκ τῆς διόπτρας Δ. Τὸ εἰς τὸν πολωτὴν εἰσερχόμενον φῶς εἶναι ἀρχικῶς πεπολωμένον ὑπὸ τοῦ πρίσματος Νίκολ Ν. Ἐὰν παρεμβάλωμεν ἐν τῇ συσκευῇ τὸν ἀντισταθμιστὴν Α, ὅστις εἶναι ρυθμισμένος εἰς τὴν θέσιν μηδὲν τοῦ δείκτου, τότε διὰ στροφῆς τοῦ ἀναλύτου N_2 δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν ὥστε τὰ δύο ἡμίση τοῦ πεδίου νὰ ἔχωσι τὸν αὐτὸν χρωματισμόν, ὅτε τὰ δύο Νίκολ N_2 καὶ N_1 εἶναι παράλληλα. Ἐὰν παρεμβάλωμεν διάλυμα σακχάρου, τότε ὁ χρωματισμὸς τοῦ πεδίου εἶναι ἀνόμοιος, διὰ καταλλήλου δὲ ρυθμίσεως τοῦ ἀντισταθμιστοῦ ἐπιτυγχάνομεν, ὥστε ὁ φωτισμὸς πάλιν τῶν δύο ἡμίσεων τοῦ πεδίου νὰ κατασταθῇ ὅμοιος. Πρὸς φωτισμὸν χρησιμοποιεῖται λευκὸν φῶς. Ὑπὸ κανονικὴν ρύθμισιν τῆς συσκευῆς δέον τὰ δύο ἡμίση νὰ ἔχωσι τὸ χρῶμα τῆς λεγομένης εὐπαθοῦς χροιᾶς, ἤτοι περίπου ἰῶδες, ὁ χρωματισμὸς δὲ οὗτος εἶναι τόσον εὐπαθής, ὥστε ἐὰν ὁ ἀντισταθμιστὴς μετατοπισθῇ ὀλίγον ἐκ τῆς θέσεως τοῦ μηδενός, τὸ ἓν ἥμισυ τοῦ πεδίου καθίσταται ἐρυθρόν, τὸ δ' ἕτερον κυανοῦν. Ἡ ἀκριβὴς ἀρχικὴ ρύθμισις τῆς εὐπαθοῦς χροιᾶς γίνεται διὰ τοῦ ἐπὶ τούτου ρυθμιστοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ Νίκολ Ν καὶ τοῦ πλακιδίου χαλαζίου κ, ἅτινα δύνανται νὰ στρέφωνται διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ.

Ἡ γωνία στροφῆς, ἣν προκαλεῖ διάλυμα σακχάρου, ὑπολογίζεται διὰ τοῦ ἀντισταθμιστοῦ, οὑτινος ἡ κλῖμαξ εἶναι βαθμολογημένη, ὥστε νὰ παρέχῃ τὴν γωνίαν στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως. Οὕτως εἰς τὴν συσκευὴν Soleil-Ventzke 1 διαίρεσις τοῦ ἀντισταθμιστοῦ ἀντιστοιχεῖ εἰς στροφὴν 0,347°, ἐνῷ εἰς τὴν συσκευὴν Soleil - Dubosq εἰς 0,217°.

Διάλυμα καλαμοσακχάρου ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ στρέφῃ τὸ ἐπίπεδον πολώσεως, πρὸς σπουδὴν δὲ τοῦ φαινομένου τούτου τὸ πρὸς ἐξέτασιν διάλυμα τίθεται ἐντὸς στενῶν καὶ ἐπιμήκων ὑαλίνων σωλήνων κλειομένων διὰ πλακιδίων μετὰ παραλλήλων ἑδρῶν, ὡς δεικνύεται ἐν σχ. 6, καὶ τοποθετοῦμεν ἀκολούθως τὴν σωλῆνα ἐν πολωσιμέτρῳ μεταξὺ τοῦ πολωτοῦ καὶ ἀναλύτου, ὅτε, κατὰ τ' ἀνωτέρω λεχθέντα, προσδιορίζεται ἡ γωνία στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως. Τὸ καλαμοσάκχαρον προ-

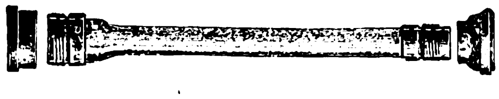

Σχ. 6. *Σωλὴν σακχαρομέτρου.*

καλεῖ στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως πρὸς τὰ δεξιά, ἐφ' ὅσον παρατηροῦμεν ἀντιθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν διαδόσεως τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος, ἡ δὲ στροφὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εἰς σάκχαρον περιεκτικότητος τοῦ διαλύματος. Καθαρὸν διάλυμα καλαμοσακχάρου, ὅπερ περιέχει εἰς 100 cm^3 x γραμμάρια σακχάρου, στρέφει ὑπὸ στρῶμα πάχους 1 δεκατομέτρων καὶ εἰς φῶς φλογὸς νατρίου τὸ ἐπίπεδον πολώσεως κατὰ γωνίαν

$$\alpha^0 = 0{,}665 \ x . 1 \text{ μοιρῶν}$$

Διὰ μετρήσεως τῆς γωνίας α καὶ τοῦ 1 εὑρίσκομεν τὴν περιεκτικότητα:

$$x = 1{,}504 \ \frac{\alpha}{1}$$

Συνήθως πολλῶν πολωσιμέτρων ἡ κλῖμαξ εἶναι βαθμολογημένη, ὥστε νὰ παρέχῃ τὴν ἑκατοστιαίαν εἰς σάκχαρον περιεκτικότητα τοῦ διαλύματος, ὅτε ἡ συσκευὴ καλεῖται *σακχαρόμετρον.* Κ. Π.

πόλωσις, —εως *[Γεωμετρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἀμοιβαία ἀντιστοιχία, ἑτεροειδῶν στοιχείων, σημείων καὶ εὐθειῶν ἐν ἐπιπέδῳ, ἢ σημείων καὶ ἐπιπέδων ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων, τοιαύτη, ὥστε εἰς ἕκαστον σημεῖον Α τοῦ ἐπιπέδου (ἢ τοῦ χώρου) ἀντιστοιχεῖ μία εὐθεῖα α τοῦ ἐπιπέδου (ἢ ἓν ἐπίπεδον α τοῦ χώρου) καὶ εἰς πᾶν σημεῖον Μ τῆς α (ἢ τοῦ α) ἀντιστοιχεῖ εὐθεῖα μ τοῦ ἐπιπέδου (ἢ ἐπίπεδον Μ) διερχομένη (ἢ διερχόμενον) διὰ τοῦ Α. Τὸ μὲν σημεῖον Α λέγεται πόλος τῆς εὐθείας α (ἢ τοῦ ἐπιπέδου α), ἡ δ' εὐθεῖα α πολικὴ τούτου (καὶ τὸ ἐπίπεδον α πολικὸν τοῦ Α).

Πρὸ τῆς ἐκθέσεως τῶν τρόπων τῆς εὑρέσεως τῶν ἀντιστοιχιῶν τούτων ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καὶ τῷ χώρῳ, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν σφαιρικὴν ἐπιφάνειαν ὑπάρχει τοιούτου εἴδους ἀντιστοιχία μεταξὺ τῶν σημείων αὐτῆς καὶ τῶν περιφερειῶν μεγίστων κύκλων. Οὕτως εἰς πᾶν σημεῖον τῆς ἐπιφανείας ταύτης ἀντιστοιχεῖ εἷς μέγιστος κύκλος τῆς σφαίρας, τοῦ ὁποίου τὸ δοθὲν σημεῖον εἶναι πόλος (κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, τὴν εἰδικὴν ἐπὶ τῆς σφαίρας) καὶ πᾶν σημεῖον τῆς περιφερείας τοῦ μεγίστου τούτου κύκλου εἶναι πόλος ἑτέρου μεγίστου κύκλου, οὗ ἡ περιφέρεια διέρχεται διὰ τοῦ δοθέντος σημείου. Ἕνεκα τούτου ἡ πρωταρχικὴ ἐν τῇ σφαίρᾳ ὀνομασία πόλος ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς ἐννοίας ἀντιστοιχίας (ἐν ἐπιπέδῳ καὶ χώρῳ). Πρῶτος ὁ Desargues, ἀσχολούμενος μὲ τὰς κωνικὰς τομάς, διεῖδεν ὅτι διὰ τούτων σχετίζονται τὰ σημεῖα καὶ αἱ εὐθεῖαι τοῦ ἐπιπέδου καὶ ἀνέπτυξεν ἐντεῦθεν τὴν θεωρίαν περὶ πόλων καὶ πολικῶν.

Ἔστω κωνικὴ τις τομὴ (σχ. 1), κύκλος π. χ. οὗ κέντρον τὸ Κ, καὶ τυχὸν σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου, ἐκτὸς τοῦ κύκλου, τὸ Σ. Αἱ δ' ἐξ αὐτοῦ ἐφαπτόμεναι τῆς περιφερείας, αἱ ΣT_1 καὶ ΣT_2. Ἡ εὐθεῖα $T_1 T_2$ ἡ ἑνοῦσα τὰς ἁφὰς εἶναι πολικὴ τοῦ σημείου Σ, ὡς πρὸς τὸν κύκλον Κ, τὸ δὲ σημεῖον Σ πόλος ταύτης. Δηλαδὴ μεταξὺ τῆς εὐθείας $T_1 T_2$ καὶ τοῦ σημείου Σ ὑπάρχει ἀμοιβαία

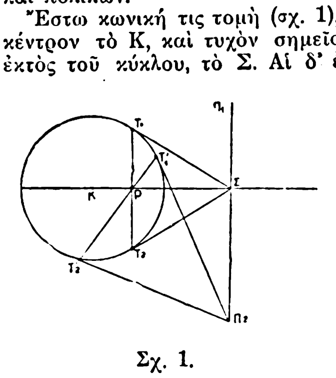

Σχ. 1.

ἀντιστοιχία τοιαύτη, ὥστε πᾶν σημεῖον τῆς $T_1 T_2$ ἔχει ἀντίστοιχον εὐθεῖαν διερχομένην διὰ τοῦ Σ. Οὕτως ἀντίστοιχος εὐθεῖα τοῦ σημείου Ρ εἶναι ἡ ἐκ τοῦ Σ κάθετος ἐπὶ τὴν ΚΣ, ἡ $\Pi_1\Pi_2$, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πολικὴ τοῦ Ρ. Καὶ πᾶσα εὐθεῖα διὰ τοῦ Σ ἔχει πόλον σημεῖον τι τῆς T_1T_2. Τοῦ σημείου Π_2 (κειμένου ἐπὶ τῆς $\Pi_1 \Pi_2$) πολικὴ εἶναι ἡ $T_1' T_2'$ (διερχομένη διὰ τοῦ Ρ, πόλου τῆς $\Pi_1\Pi_2$). Αἱ ἀποστάσεις $\overline{K P}$ καὶ $\overline{K \Sigma}$ συνδέονται διὰ τῆς σχέσεως $(\overline{K P})(\overline{K \Sigma}) = \alpha^2$, ἔνθα α τὸ μῆκος τῆς ἀκτῖνος τοῦ κύκλου, ὡς πρὸς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ πόλωσις. Ὥστε ἐν ἐπιπέδῳ εἷς τρόπος δημιουργίας πολώσεως εἶναι ἡ ἑξῆς γεωμετρικὴ κατασκευή: Λαμβάνομεν κύκλον τινὰ (σχ. 2), σταθερὸν διὰ πάσας τὰς κατασκευάς, καὶ ἐκ τοῦ κέντρου αὐτοῦ Κ ἄγομεν ἐπὶ τὸ τυχὸν σημεῖον Μ τοῦ ἐπιπέδου τὴν εὐθεῖαν ΚΜ καὶ ἕτερον σημεῖον Ν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας, τοιοῦτον ὥστε:

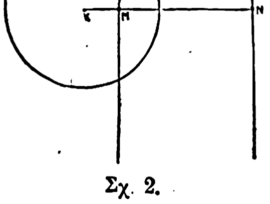

Σχ. 2.

(1) $(KM)(KN) = \alpha^2$

α οὔσης τῆς ἀκτῖνος τοῦ κύκλου· τότε ἡ μὲν κάθετος, ἐπὶ τὴν ΚΜ, εἰς τὸ Μ, ἡ ΜΜ' λέγεται πολικὴ τοῦ Ν, καὶ τοῦτο πόλος ταύτης, ἡ δὲ κάθετος εἰς τὸ Ν, ἡ ΝΝ', πολικὸς τοῦ Μ καὶ τοῦτο πόλος τῆς ΝΝ' καὶ ὁ κύκλος βάσις τῆς πολώσεως.

Ἡ σχέσις (1) συνδέουσα τὰ σημεῖα Μ, Ν, ἀνὰ δύο, εὐθείας τινὸς λέγεται ἀντιστροφὴ τῶν σημείων (τουτέστι τὰ σημεῖα τῆς εὐθείας ἔχουσιν ἀντιστρόφους ἀποστάσεις). Ἀντιστροφή, ὅμως, ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ συνθετικῇ γεωμετρίᾳ καλεῖται πᾶσα συσχέτισις ἑτερωνύμων στοιχείων· καὶ ἡ πόλωσις εἶναι ἀντιστροφή, ἥτις ἐφαρμοζομένη δὶς εἰς τὸ αὐτὸ στοιχεῖον ἀφήνει αὐτὸ ἀναλλοίωτον· τουτέστιν ἐὰν λάβωμεν σημείου Σ τὴν πολικὴν καὶ ταύτης τὸν πόλον, θὰ εὕρωμεν πάλιν τὸ Σ.

Ἐν τῇ συνθετικῇ γεωμετρίᾳ ἀποδεικνύεται ἡ ἑξῆς πρότασις: «Ἀντιστροφή τις ἐν ἐπιπέδῳ εἶναι πόλωσις, ἐὰν ὑπάρχῃ (κατὰ τὴν ἀντιστροφήν) ἓν τρίγωνον, τοῦ ὁποίου εἰς ἑκάστην κορυφὴν ἀντιστοιχεῖ ἡ ἀπέναντι πλευρά».

Γενικῶς ἐν τῇ ἀναλυτικῇ γεωμετρίᾳ ἡ ἐπίπεδος πόλωσις ὁρίζεται ὡς ἑξῆς:

Ἔστω ἡ ἐξίσωσις

(2) $Ax^2 + Bxy + \Gamma y^2 + \Delta x + Ey + Z = 0$

ἧς τὸ πρῶτον μέλος ἀκέραιον δευτέρου βαθμοῦ πολυώνυμον τῶν x καὶ y ἀνάγωγον (μὴ ἀναλυόμεναν εἰς πρωτοβαθμίους παράγοντας)· ἡ ἐξίσωσις αὕτη παριστᾷ καμπύλην κωνικὴν τομήν, ἧς ἡ ἐφαπτομένη (εἰς ἑκατὸν σημεῖον x' y' τῆς καμπύλης) ἔχει ἐξίσωσιν:

(3) $2Axx' + B(xy' + x'y) + 2\Gamma yy' + \Delta(x + x') + E(y + y') + 2Z = 0$

Ἐὰν αἱ συντεταγμέναι τοῦ σημείου (x', y') θεωρηθῶσιν ὡς τοιαῦται τοῦ τυχόντος σημείου ἐν τῷ ἐπιπέδῳ ἐν ᾧ ἡ καμπύλη (2), τότε ἡ εὐθεῖα (3) παριστᾷ τὴν πολικὴν αὐτοῦ ὡς πρὸς βάσιν πολώσεως τὴν καμπύλην (2).

Ἐν τῇ πολώσει ὑφίσταται ἡ ἑξῆς σπουδαία ἰδιότης: Ἔστω βάσις πολώσεως ἐν ἐπιπέδῳ ἡ ἔλλειψις ΑΒΒ'Α' (σχ. 3) καὶ σημεῖον τι τοῦ ἐπιπέδου, τὸ Μ, ἐὰν διὰ τοῦ Μ ἀχθῇ τυχοῦσα τέμνουσα τὴν καμπύλην τῆς βάσεως εἰς τὰ σημεῖα Α καὶ Β καὶ τὴν πολικὴν τοῦ Μ, τὴν εὐθεῖαν μν, εἰς τὸ σημεῖον ε. Τὰ σημεῖα Α καὶ Β κεῖνται ἁρμονικῶς πρὸς τὰ σημεῖα Μ καὶ ε ἐπὶ τῆς τεμνούσης. Τουτέστιν ἡ ἀπόστασις Με εἶναι μέσος ἁρμονικὸς ὅρος τῶν ἀποστάσεων ΜΑ καὶ ΜΒ, δηλαδὴ εἶναι:

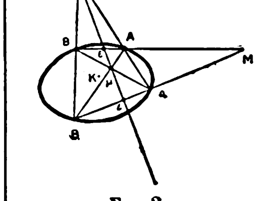

Σχ. 3.

$$\overline{M\varepsilon} = \frac{2\,(MA).(MB)}{(MA) + (MB)}$$

Ἡ ἰδιότης αὕτη χρησιμεύει διὰ τὴν εὕρεσιν γεωμετρικῶς τῆς πολικῆς τοῦ σημείου Μ.

Πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ Μ φέρομεν δύο τυχούσας τεμνούσας, τὰς ΜΑΒ καὶ ΜΑ'Β'. Τὰ τέσσαρα σημεῖα Α, Β, Β' καὶ Α' ὁρίζουσιν ἓν πλήρες τετράκόρυφον, τοῦ ὁποίου τὰ διαγώνια σημεῖα μ καὶ ν ὁρίζουσι τὴν εὐθεῖαν μν, πολικὴν τοῦ σημείου Μ.

Πᾶν σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου ἔχει πολικήν, ἐξαιρέσει τοῦ κέντρου Κ τῆς καμπύλης τῆς βάσεως, ὅπερ λέγεται κέντρον πολώσεως.

Τοῦ κέντρου τῆς πολώσεως ἡ πολικὴ εἶναι εὐθεῖα ἀφανισθεῖσα εἰς τὸ ἄπειρον· καὶ πάσης εὐθείας διὰ τοῦ κέντρου διερχομένης ὁ πόλος ἔχει ἀφανισθῆ εἰς τὸ ἄπειρον· ἤτοι πάσης διαμέτρου τῆς καμπύλης ὁ πόλος ἀφανίζεται εἰς τὸ ἄπειρον ἐπὶ τῆς συζυγοῦς αὐτῇ κειμένου.

Πολικὰ σχήματα ἐν ἐπιπέδῳ λέγονται τὰ προκύπτοντα τὰ μὲν ἐκ τῶν δὲ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Ἔστω καμπύλη τις δευτέρου βαθμοῦ καὶ σχῆμά τι (σχ. 4) ΑΒΓΔΕΖ, ἐν τῷ ἐπιπέδῳ ταύτης κείμενον· ἐὰν ληφθῶσι τῶν πλευρῶν ΑΒ, ΒΓ κλπ. οἱ πόλοι, ὡς πρὸς τὴν καμπύλην, θὰ ἔχωμεν σημεῖά τινα τοῦ ἐπιπέδου Α', Β' κλπ.· ἐὰν ἑνωθῶσι τὰ σημεῖα ταῦτα δι' εὐθειῶν, αἱ εὐθεῖαι αὗται θὰ εἶναι πο-

Digitized by Google

λικαὶ τῶν σημείων Α, Β, Γ κλπ. καὶ τὸ νέον σχῆμα θὰ λέγεται πολικὸν τοῦ πρώτου, καὶ ἀντιστρόφως.

Ὥστε δύο εὐθύγραμμα σχήματα λέγονται πολικὰ ἀλλήλων, ἐὰν αἱ πλευραὶ τοῦ ἑνὸς εἶναι πολικαὶ τῶν κορυφῶν τοῦ ἄλλου καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ ἑνὸς πόλοι τῶν πλευρῶν τοῦ ἄλλου.

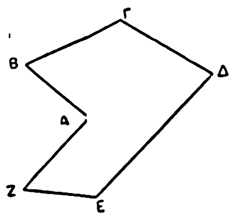

Σχ. 4.

Πολικαὶ καμπύλαι. Ἔστω ἐν ἐπιπέδῳ πόλωσίς τις μὲ βάσιν δοθεῖσαν. Τὰ σημεῖα τῆς τυχούσης ἐπιπέδου καμπύλης ἔχουσι πολικάς, αἵτινες εἶναι ἐφαπτόμεναι ἄλλης καμπύλης, ἧς τὰ σημεῖα εἶναι πόλοι τῶν ἐφαπτομένων τῆς πρώτης καμπύλης. Αἱ τοιαῦται καμπύλαι λέγονται πολικαὶ ἀλλήλων.

Βαθμὸς καμπύλης λέγεται ὁ ἀριθμὸς ὁ δηλῶν τὸ πλῆθος τῶν σημείων, κατὰ τὰ ὁποῖα δύναται ἡ καμπύλη νὰ τμηθῇ ὑπ' εὐθείας. Τάξις δὲ καμπύλης ὁ ἀριθμὸς ὁ δηλῶν τὸ πλῆθος τῶν ἐφαπτομένων αὐτῆς, αἵτινες δύνανται ν' ἀχθῶσιν ἐκ σημείου ἐκτὸς αὐτῆς κειμένου.

Ἐὰν δύο καμπύλαι εἶναι πολικαὶ ἀλλήλων, ὁ βαθμὸς τῆς μιᾶς ἰσοῦται πρὸς τὴν τάξιν τῆς ἑτέρας. Οὕτω συνάγεται ὅτι τῶν δευτεροβαθμίων καμπύλων αἱ πολικαὶ εἶναι δευτεροβάθμιοι καμπύλαι· διότι αἱ δευτεροβάθμιοι καμπύλαι εἶναι καὶ δευτέρας τάξεως τοιαῦται. Εἶναι δὲ ἡ πολικὴ τῆς τυχούσης καμπύλης δευτέρου βαθμοῦ ἔλλειψις, παραβολὴ ἢ ὑπερβολή, καθόσον τὸ κέντρον τῆς πολώσεως εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς καμπύλης, ἐπὶ ταύτης ἢ ἐκτὸς αὐτῆς.

Ἡ πολικὴ τοῦ κύκλου ὡς πρὸς βάσιν πολώσεως ἕτερον κύκλον εἶναι ἔλλειψις, παραβολὴ ἢ ὑπερβολὴ (τοῦ εἴδους ἐξαρτωμένου, ὡς ἐλέχθη, ἐκ τῆς θέσεως τοῦ κέντρου τῆς πολώσεως), ἧς ἑστία εἶναι τὸ κέντρον πολώσεως καὶ ὁμόλογος διευθετοῦσα ἡ πολικὴ τοῦ κέντρου τοῦ δοθέτος κύκλου.

Ἡ πρὸς κύκλον ἡ πόλωσις ἔχει τὰς ἑξῆς δύο χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας:

1) Ἡ ὑπὸ δύο δοθεισῶν εὐθειῶν σχηματιζομένη γωνία ἰσοῦται πρὸς τὴν γωνίαν τῶν δύο εὐθειῶν, αἵτινες ἄγονται ἐκ τοῦ κέντρου τῆς πολώσεως ἐπὶ τοὺς πόλους τῶν δοθεισῶν εὐθειῶν.

2) Αἱ ἀποστάσεις δύο οἱωνδήποτε σημείων ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς πολώσεως εἶναι πρὸς ἀλλήλας ὡς αἱ ἀποστάσεις τῶν αὐτῶν σημείων ἀπὸ τῆς πολικῆς τοῦ ἄλλου.

Διὰ τῆς πρὸς κύκλον πολώσεως ἀνάγονται πλεῖσται ἰδιότητες τῶν κωνικῶν εἰς ἁπλᾶς τοιαύτας τοῦ κύκλου. Οὕτω ἐκ τῆς ἁπλῆς προτάσεως: «Ἡ ἐφαπτομένη τοῦ κύκλου εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν ἀκτῖνα εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς», ἔχομεν διὰ τῆς πρὸς κύκλον πολώσεως τὴν περιπλοκωτέραν πρότασιν: «Ἐν κώνου τομῇ ἡ ἐκ τῆς ἑστίας ἐπὶ τὴν ἀφὴν ἀγομένη εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν, ἥτις ἄγεται διὰ τῆς ἑστίας καὶ διὰ τοῦ σημείου, ἔνθα ἡ ἐφαπτομένη τέμνει τὴν διευθετοῦσαν». Ἐν γένει ἐκ πάσης γεωμετρικῆς προτάσεως, θεωρούσης τὴν θέσιν τῶν σχημάτων (καὶ οὐχὶ τὰ μεγέθη αὐτῶν), προκύπτει ἑτέρα πρότασις διὰ τῆς πολώσεως, ἐν ᾗ ἐναλλάσσονται αἱ λέξεις «σημεῖον» καὶ «εὐθεῖα» καὶ αἱ φράσεις «τὰ ἐπ' εὐθείας σημεῖα» καὶ «αἱ διὰ σημείου εὐθεῖαι». Αἱ τοιαῦται προτάσεις λέγονται πολικαὶ ἀλλήλων. Αἱ πολικαὶ προτάσεις εἶναι μέρος τῶν διδύμων προτάσεων, περὶ ὧν ἀσχολεῖται ἡ ἀνωτέρα γεωμετρία. Ἡ πόλωσις ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων (στερεὰ πόλωσις) ὁρίζεται σχετικῶς πρὸς ἐπιφανείας δευτέρου βαθμοῦ ὡς ἑξῆς: Ἔστω ἡ ἐπιφάνεια

$$(\alpha)\quad Ax^2+A'y^2+A''z^2+2Byz+2B'zx+2B''xy+2\Gamma x+2\Gamma' y+2\Gamma'' z+\Delta=0$$

ἡ ἐξίσωσις τοῦ ἐφαπτομένου ταύτης ἐπιπέδου εἰς τὸ σημεῖον x', y', z' εἶναι

$$(\beta)\quad x(Ax'+B''y'+B'z'+\Gamma)+y(B''x'+A'y'+Bz'+\Gamma')+z(B'x'+By'+A''z'+\Gamma'')+\Gamma x'+\Gamma' y'+\Gamma'' z'+\Delta=0.$$

Ἐὰν αἱ συντεταγμέναι x', y', z' εἶναι οἱουδήποτε σημείου τοῦ χώρου, τότε τὸ ἐπίπεδον (β) λέγεται πολικὸν τοῦ σημείου ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν (α), ἧς τὸ κέντρον λέγεται κέντρον τῆς πολώσεως (ὑποτίθεται ὅτι ἡ ἐπιφάνεια (α) ἔχει ἓν κέντρον). Τὸ δὲ σημεῖον x', y', z' πόλος τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Πᾶν σημεῖον τοῦ χώρου ἔχει ἓν πολικὸν ἐπίπεδον καὶ πᾶν ἐπίπεδον ἕνα πόλον· ἐξαιρέσει τοῦ κέντρου, οὗτινος τὸ πολικὸν ἠφανίσθη εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ τῶν διὰ τοῦ κέντρου διερχομένων ἐπιπέδων, ὧν οἱ πόλοι ἠφανίσθησαν εἰς τὸ ἄπειρον.
Ν. Γ.

— πόλωσις διηλεκτρική. Τὰ διηλεκτρικὰ σώματα ἀποτελοῦνται ἐξ ἠλεκτρικῶν φορτισμένων στοιχειωδῶν μερῶν, ἅτινα ὅμως εἶναι ἰσχυρῶς συνδεδεμένα ἐν αὐτοῖς, μὴ δυνάμενα νὰ κινηθῶσιν ἐλευθέρως, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς καλοὺς ἀγωγούς. Εἰς στερεὸν διηλεκτρικὸν σῶμα τὰ στοιχειώδη συστατικὰ αὐτοῦ συγκρατοῦνται ἐν τῇ θέσει ἰσορροπίας αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀτομικῶν ἠλεκτρικῶν δυνάμεων. Τὰ στοιχειώδη μέρη τῶν διηλεκτρικῶν ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἠλεκτρικοῦ πεδίου δύνανται νὰ μετατοπισθῶσιν ὀλίγον καὶ τὰ θετικῶς φορτισμένα μέρη αὐτῶν προσανατολίζονται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ πεδίου, ἐνῷ τ' ἀρνητικὰ κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, εἰς τρόπον ὥστε ἐπὶ τῶν ὁρικῶν ἐπιφανειῶν ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ἠλεκτρικοῦ πεδίου ἐμφανίζονται ἀντίθετα φορτία. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται *διηλεκτρικὴ πόλωσις*.
Κ. Π.

— πόλωσις ἠλεκτρική *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὴ πόλωσις*.

— πόλωσις ἠλεκτρολυτική· βλ. *ἠλεκτρολυτικὴ πόλωσις*.
Κ. Π.

— πόλωσις μαγνητική *[Φυσ.]*· βλ. λ. *μαγνητικὴ πόλωσις*.

— πόλωσις τοῦ φωτός. Πρὸς ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων τῆς συμβολῆς τοῦ φωτὸς καὶ παραθλάσεως τοῦ φωτὸς διετυπώθη ὑπὸ τῶν Huygens—Fresnel ἡ θεωρία τῶν κυμάνσεων, καθ' ἣν τὰ μόρια τῶν φωτοβόλων σωμάτων εὑρίσκονται εἰς ταχυτάτην κραδασμικὴν κίνησιν, ἥτις μεταδίδεται ἀκολούθως εἰς ἰδιάζον μέσον πληροῦν τὸ σύμπαν, ἤτοι τὸν αἰθέρα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ φωτεινὴ κύμανσις διαδίδεται περαιτέρω ὑπὸ ταχύτητα ἐν τῷ κενῷ ἴσην πρὸς 3.10^{10} cm/sec. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων ἐξηγεῖται πλήρως ἡ εὐθύγραμμος διάδοσις τοῦ φωτός.

Ὡρισμένη κατηγορία ὀπτικῶν φαινομένων, ἅτινα θέλομεν ἐξετάσει ἀμέσως κατωτέρω, ἄγει εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι οἱ κραδασμοὶ τῶν αἰθερίων μορίων γίνονται καθέτως καὶ οὐχὶ κατὰ μῆκος τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος.

Φαντασθῶμεν ὅτι φωτεινὴ ἀκτὶς προσπίπτει ὑπὸ γωνίαν 57° ἐπὶ ὑαλίνης πλακὸς $Π_1$ (σχ. 1), μετὰ δὲ τὴν ἀνάκλασιν αὐτῆς ἐπὶ δευτέρας πλακὸς $Π_2$, ἥτις διευθετεῖται οὕτως, ὥστε νὰ δύναται νὰ στρέφηται περὶ ἄξονα συμπίπτοντα πρὸς τὴν προσπίπτουσαν ἀκτῖνα, ἧς πάλιν ἡ γωνία προσπτώσεως ἐπὶ τῆς πλακὸς $Π_2$ εἶναι ἐπίσης 57°. Ἀπὸ τῆς πλακὸς $Π_2$ ἡ φωτεινὴ ἀκτὶς ἀνακλᾶται ἐκ νέου καὶ προσπίπτει ἐπὶ διαφράγματος. Ἐὰν ἤδη στρέφωμεν βαθμιαίως περὶ τὸν ἄξονα τὴν πλάκα $Π_2$, εἰς τρόπον ὥστε ἡ γωνία προσπτώσεως 57° νὰ παραμένῃ ἀμετάβλητος, τότε ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς διαγράφει κωνικὴν ἐπιφάνειαν, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ διαφράγματος σχηματιζομένη φωτεινὴ κηλὶς δεικνύει μεγίστην μὲν φωτεινὴν ἔντασιν, ὅταν αἱ δύο πλάκες εἶναι παράλληλοι ἢ ὅταν ἡ δευτέρα πλὰξ ἔχει στραφῆ κατὰ 180° ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς θέσεως, ἐνῷ, ὅταν ἡ δευτέρα πλὰξ σχηματίζῃ γωνίαν 90° ἑκατέρωθεν τῆς θέσεως, καθ' ἣν αἱ δύο πλάκες εἶναι παράλληλοι, ἡ φωτεινὴ κηλὶς ἐξαφανίζεται, ἤτοι ἡ δευτέρα πλὰξ $Π_2$ ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὰς θέσεις ταύτας, δὲν ἀνακλᾷ τὸ ἐπ' αὐτῆς προσπίπτον φῶς.

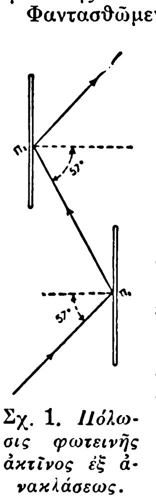
Σχ. 1. *Πόλωσις φωτεινῆς ἀκτῖνος ἐξ ἀνακλάσεως.*

Τὸ ἀνωτέρω φαινόμενον καλεῖται *πόλωσις τοῦ φωτός*, ἡ δὲ ἀκτὶς ἡ προσπίπτουσα ἐξ ἀνακλάσεως τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος ἐπὶ τῆς πλακὸς $Π_1$ καλεῖται *πεπολωμένη ἀκτίς*.

Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς πολώσεως τοῦ φωτὸς ὁ Fresnel δέχεται ὅτι εἰς ἀκτῖνα φυσικοῦ, ἤτοι μὴ πεπολωμένου φωτὸς τὰ μόρια τοῦ αἰθέρος κραδαίνονται καθέτως ἐπὶ τὴν ἀκτῖνα, ἐνῷ τὸ ἐπίπεδον κραδασμῶν ἀλλάσσει συνεχῶς διεύθυνσιν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ κραδασμοὶ δὲν δεικνύουσι προτίμησιν δι' ὡρισμένον ἐπίπεδον διερχόμενον διὰ τῆς ἀκτῖνος. Τοὐναντίον εἰς ἀκτῖνα πεπολωμένην ἢ ἄλλως εἰς ἀκτῖνα πεπολωμένου φωτὸς οἱ κραδασμοὶ γίνονται πάλιν καθέτως ἐπὶ τὴν ἀκτῖνα ἀλλ' ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ. Καλεῖται δὲ *ἐπίπεδον πολώσεως* πεπολωμένης ἀκτῖνος τὸ ἐπίπεδον τὸ διερχόμενον διὰ τῆς ἀκτῖνος καὶ δεχόμεθα ὅτι οἱ φωτεινοὶ κραδασμοὶ γίνονται καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον πολώσεως.

Δυνάμεθα δὲ νὰ ἐξομοιώσωμεν πεπολωμένην ἀκτῖνα πρὸς χορδὴν παλλομένην ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ, ὅπερ ἐπιτυγχάνομεν περιορίζοντες αὐτὴν μεταξὺ δύο παραλλήλων καὶ κατακορύφων πλακῶν Π

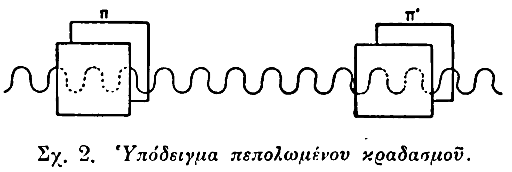

Σχ. 2. *Ὑπόδειγμα πεπολωμένου κραδασμοῦ.*
[Τὸ σύστημα πλακῶν Π', ὧν τὰ ἐπίπεδα παράλληλα πρὸς τὰ τῶν Π, ἐπιτρέπει τὴν δίοδον τῶν πεπολωμένων κραδασμῶν.]

(σχ. 2). Μετὰ τὴν δίοδον τῆς χορδῆς διὰ μέσου τοῦ διακένου τῶν δύο πλακῶν, οἱ κραδασμοὶ αὐτῆς ἐξαναγκάζονται νὰ γίνωνται ἐν κατακορύφῳ ἐπιπέδῳ. Ἐὰν ἤδη εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πρώτου συστήματος πλακῶν τοποθετήσωμεν δεύτερον σύστημα πλακῶν Π', τότε τὸ σύστημα τοῦτο θὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐλευθέραν δίοδον τῶν κραδασμῶν τῆς χορδῆς, ἐὰν ἔχῃ τοποθετηθῆ καθ' ὅμοιον τρόπον, δηλαδὴ ὅταν αἱ δύο πλάκες αὐτοῦ εἶναι κατακόρυφοι (σχ. 2), θὰ ἀποσβεννύῃ δὲ τοὺς κραδασμοὺς ὅταν στραφῇ κατὰ 90°, ἤτοι ὅταν αἱ πλάκες τοῦ δευτέρου συστήματος πλακῶν καταστασθῶσιν ὁριζόντιοι (σχ. 3).

Τὸ ἀνωτέρω φαινόμενον τῆς πολώσεως τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος ἐξ ἀνακλάσεως ἐπὶ τῆς ὑαλίνης πλακὸς ἐξηγεῖται ἀβιάστως διὰ τῆς παραδοχῆς ἐγκαρσίων κραδασμῶν τῶν αἰθερίων μορίων. Ὄν-

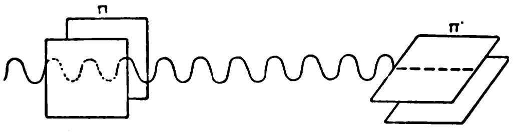

Σχ. 3. *Ὑπόδειγμα ἀποσβέσεως πεπολωμένων κραδασμῶν.*
[Τὸ σύστημα τῶν πλακῶν Π' δὲν ἐπιτρέπει τὴν δίοδον τῶν πεπολωμένων κραδασμῶν, διότι τὰ ἐπίπεδα αὐτῶν εἶναι κάθετα πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν πλακῶν Π, ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν κραδασμῶν.]

τως διὰ τῆς προσπτώσεως τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος ἐπὶ τῆς ὑαλίνης πλακὸς ὑπὸ γωνίαν 57° ἡ ἀνακλασμένη ἀκτὶς ὑφίσταται πόλωσιν, ἤτοι τὰ μόρια τοῦ αἰθέρος κατὰ μῆκος αὐτῆς ἐξαναγκάζονται νὰ κραδαίνωνται καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς προσπτώσεως, ὅπερ εἶναι τὸ ἐπίπεδον πολώσεως, ἡ δὲ ἀκτὶς λέγεται *εὐθυγράμμως* ἢ *γραμμικῶς πεπολωμένη*. Τὸ ἐπίπεδον, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνονται οἱ κραδασμοὶ τῶν αἰθερίων μορίων κατὰ μῆκος φωτεινῆς ἀκτῖνος, ὅπερ, ὡς εἴπομεν, εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον πολώσεως, καλεῖται *ἐπίπεδον κραδασμῶν*. Ἐκ τῆς προσπτώσεως ὅθεν φωτεινῆς ἀκτῖνος φυσικοῦ φωτὸς ἐπὶ ὑαλίνης πλακὸς ὑπὸ γωνίαν 57° ἀνακλῶνται ἐκεῖναι αἱ συνιστῶσαι τοῦ φωτός, ὧν τὸ ἐπίπεδον πολώσεως συμπίπτει πρὸς τὸ ἐπίπεδον προσπτώσεως ἐπὶ τῆς πλακὸς $Π_1$· τοὐναντίον αἱ μὴ ἀνακλώμεναι συνιστῶσαι τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς πλακὸς $Π_1$ διέρχονται δι' αὐτῆς καὶ τὸ διερχόμενον φῶς περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν κραδασμῶν τῶν καθέτων πρὸς τὸ ἐπίπεδον προσπτώσεως, καὶ φῶς τῶν ὑπολοίπων συνιστωσῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ διερχόμενον φῶς εἶναι ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον. Διὰ χρησιμοποιήσεως πολλῶν ἐπαλλήλων πλακῶν δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν ὥστε τὸ δι' αὐτῶν διερχόμενον φῶς νὰ κατασταθῇ εὐθυγράμμως πεπολωμένον. Ἐὰν αἱ δύο πλάκες $Π_1$ καὶ $Π_2$ διατίθενται παραλλήλως, εἴτε ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης στραφῶσι κατὰ 180°, εἴτε τὰ ἐπίπεδα πολώσεως τῶν δύο πλακῶν συμπίπτουσι καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ φῶς ἀνακλᾶται ἐπὶ τῆς δευτέρας πλακός, αἱ ἄνω θέσεις ἐξομοιοῦνται πρὸς τὴν ἐν σχ. 2 εἰκονιζομένην διάταξιν τῆς παλλομένης χορδῆς, ἐνῷ ὅταν ἡ πλὰξ $Π_2$ διαταχθῇ καθέτως ὡς πρὸς τὴν πλάκα $Π_1$ (τοῦτο δὲ πραγματοποιεῖται διὰ δύο θέσεις πάλιν τῆς πλακὸς $Π_2$), τὸ ἐπίπεδον πολώσεως τῆς προσπιπτούσης ἀκτῖνος ἐπὶ τῆς πλακὸς $Π_2$ κεῖται καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον προσπτώσεως καὶ ἑπομένως οἱ φωτεινοὶ κραδασμοὶ ἀποσβέννυνται, ἡ δὲ θέσις αὕτη τῶν δύο πλακῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν σχ. 3 διάταξιν τῆς παλλομένης χορδῆς. Ἡ πρώτη ὑαλίνη πλάξ, ἥτις καθιστᾷ τὴν ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ ὡρισμένην γωνίαν προσπτώσεως προσπίπτουσαν ἀκτῖνα εὐθυγράμμως πεπολωμένην, ἤτοι προσανατολίζει τοὺς φωτεινοὺς κραδασμοὺς εἰς ὡρισμένον ἐπίπεδον, καλεῖται πολωτής, ἐνῷ ἡ δευτέρα πλάξ, διὰ τῆς ὁποίας πιστοποιοῦμεν ἐὰν ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς εἶναι εὐθυγράμμως πεπολωμένη, καλεῖται *ἀναλύτης*.

Ἡ γωνία 57° καλεῖται *γωνία πολώσεως* τῆς ὑάλου. Ἐὰν τὸ φῶς προσπίπτῃ ὑπὸ γωνίαν διάφορον τῶν 57°, εἶναι μερικῶς πεπολωμένον ἤ, ὅπως ἄλλως λέγομεν, ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον. Ἡ γωνία πολώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δείκτου διαθλάσεως η, ὁ δὲ Brewster ἀπέδειξεν ὅτι ἰσχύει ὁ ἀκόλουθος νόμος, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ὁλικῆς πολώσεως ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς σχηματίζει μετὰ τῆς διαθλωμένης γωνίαν 90° (σχ. 4).

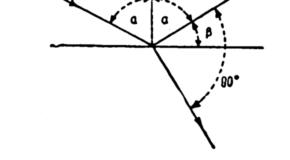

Σχ. 4. *Νόμος Rrewster.*

Κατὰ ταῦτα εἶναι $α+β=90$ καὶ $ημβ=συνα$, ὅθεν $ημβ=ημα/η$ καὶ ἑπομένως $εφα=η$· ἤτοι ἡ ἐφαπτομένη τῆς γωνίας πολώσεως ἰσοῦται πρὸς τὸν δείκτην διαθλάσεως.

Ἐλλειπτικῶς, κυκλικῶς καὶ εὐθυγράμμως πεπολωμένον φῶς. Ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον φῶς εἶναι ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἡ διεύθυνσις τοῦ φωτεινοῦ κραδασμοῦ ἀλλάσσει συνεχῶς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς κραδασμοῦ ὁ κραδασμὸς στρέφεται κατὰ 360°, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ ἔντασις αὐτοῦ αὐξομοιοῦται περιοδικῶς. Εἰς τὸ ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον φῶς τὰ μόρια τοῦ αἰθέρος διαγράφουσιν ἐλλείψεις, ὧν τὸ ἐπίπεδον εἶναι κάθετον ἐπὶ τὴν ἀκτῖνα. Τὸ ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον φῶς

Digitized by Google

δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὡς παραγόμενον ἐκ τῆς συνθέσεως δύο εὐθυγράμμως πεπολωμένων συνιστωσῶν διαφόρου πλάτους καὶ αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουσι διαφορὰν φάσεως 90° καὶ αἵτινες ἐκφράζονται διὰ τῶν ἐξισώσεων $J_1 = \alpha_1 \eta\mu wt$, $J_2 = \alpha_2 \eta\mu (wt + \pi/2) = \alpha_2 \sigma\upsilon\nu wt$, παρίστανται δὲ γραφικῶς ἐν σχ. 5. Ἐὰν α_1 ἢ α_2 ἰσοῦνται τῷ μηδενί, τότε οἱ κραδασμοὶ λαμβάνουσι χώραν κατὰ μίαν διεύθυνσιν, ἤτοι τὸ φῶς εἶναι εὐθυγράμμως πεπολωμένον. Τὸ κυκλικῶς πεπολωμένον φῶς ἀποτελεῖ εἰδικὴν περίπτωσιν τοῦ ἐλλειπτικῶς πεπολωμένου φωτός, ἐνῷ τὰ πλάτη τῶν δύο συνιστωσῶν (σχ. 6) α_1 καὶ α_2 εἶναι ἴσα. Εἰς τὸ κυκλικῶς πεπολωμένον φῶς τὰ μόρια τοῦ αἰθέρος διαγράφουσι κύκλους, ὧν τὸ ἐπίπεδον εἶναι κάθετον ἐπὶ τὴν ἀκτῖνα. Τὸ κυκλικῶς πεπολωμένον φῶς διακρίνεται τοῦ φυσικοῦ φωτός, καθόσον εἰς τὸ φυσικὸν φῶς ἡ ἔντασις τῶν κραδασμῶν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις λαμβανομένη ἐπὶ μεγάλου ἀριθμοῦ κραδασμῶν εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ἡ αὐτή.

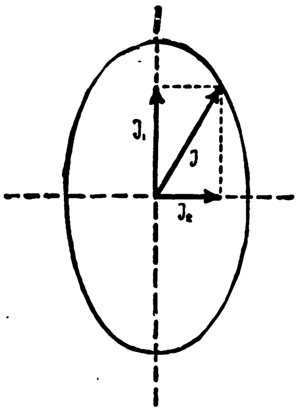

Σχ. 5. *Ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον φῶς.*

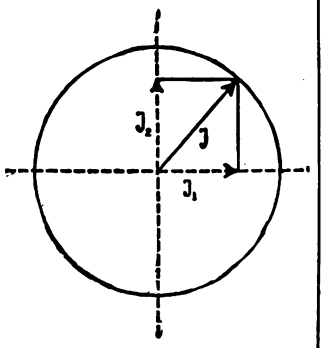

Σχ. 6. *Κυκλικῶς πεπολωμένον φῶς.*

Πόλωσις ἐκ διπλῆς διαθλάσεως. Ἐὰν παρατηρήσωμεν ἀντικείμενον ἰδίᾳ μέσου ἰσλανδικῆς κρυστάλλου, τὸ ἀντικείμενον φαίνεται διπλοῦν. Αἱ ἀκτῖνες αἱ ἐκπορευόμεναι ἐκ τῶν διαφόρων σημείων τῶν ἀντικειμένων μετὰ τὴν δίοδον αὐτῶν διὰ τοῦ κρυστάλλου διασπῶνται εἰς δύο ἀκτῖνας, αἵτινες διαθλῶνται διαφόρως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται διπλῆ διάθλασις. Δυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν τὸ φαινόμενον τῆς διπλῆς διαθλάσεως διὰ τοῦ ἀκολούθου πειράματος. Διὰ διαφράγματος φέροντος μικρὰν κυκλικὴν ὀπὴν διαβιβάζομεν φωτεινὴν δέσμην, τῇ βοηθείᾳ δὲ συγκλίνοντος φακοῦ σχηματίζομεν ἐπὶ διαφράγματος, ὡς εἴδωλον, φωτεινὴν κηλῖδα. Ἐὰν μεταξὺ τοῦ διαφράγματος καὶ τοῦ φακοῦ παρεμβάλωμεν ἰσλανδικὴν κρύσταλλον, τότε ἐπὶ τοῦ διαφράγματος, ἀντὶ μιᾶς φωτεινῆς κηλῖδος, ἐμφανίζονται δύο καὶ μάλιστα, ἐφόσον αἱ ἐπιφάνειαι τῆς κρυστάλλου εἶναι κάθετοι πρὸς τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας, ἡ μία φωτεινὴ πηγὴ σχηματίζεται ἐπὶ τῆς προγενεστέρας αὐτῆς θέσεως, ἐνῷ ἡ ἑτέρα παρουσιάζει πλευρικὴν μετατόπισιν. Ἐὰν στρέφωμεν τὴν κρύσταλλον περὶ τὴν ἀκτῖνα, ἡ μία φωτεινὴ κηλὶς παραμένει ἀκίνητος, ἐνῷ ἡ ἑτέρα περιφέρεται περὶ τὴν πρώτην. Ἐξ ἄλλου δεικνύεται ὅτι αἱ δύο ἀκτῖνες, αἵτινες ἐξέρχονται ἀπὸ τῆς ἰσλανδικῆς κρυστάλλου, εἶναι εὐθυγράμμως πεπολωμέναι. Τοῦτο ἀποδεικνύομεν, ἐὰν δεχθῶμεν τὰς ἀκτῖνας ἐπὶ ὑαλίνης πλακὸς ὑπὸ γωνίαν ἴσην πρὸς τὴν γωνίαν πολώσεως, ὅτε στρέφοντες τὴν ὑαλίνην πλάκα παρατηροῦμεν ὅτι τὰ δύο εἴδωλα μεταβάλλουσι φωτεινὴν ἔντασιν. Δεικνύεται δ' εὐκόλως ὅτι τὸ ἐπίπεδον πολώσεως τῆς μιᾶς τῶν ἀκτίνων εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον πολώσεως τῆς ἑτέρας.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων σωμάτων, τ' ἄμορφα καὶ τὰ κρυσταλλούμενα κατὰ τὸ κυβικὸν σύστημα δὲν δεικνύουσι διπλῆν διάθλασιν, τοὐναντίον εἰς πάντα τὰ λοιπὰ κρυσταλλικὰ σώματα παρατηρεῖται διπλῆ διάθλασις. Ἐξηγεῖται δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι εἰς τ' ἀνισότροπα σώματα, ἤτοι τὰ δεικνύοντα τὸ φαινόμενον τῆς διπλῆς διαθλάσεως, ἡ ταχύτης τοῦ φωτὸς ἐξαρτᾶται πρῶτον μὲν ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ φωτὸς ἐν τῇ κρυστάλλῳ καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως τοῦ προσπίπτοντος φωτός. Οὕτω, ἐὰν θεωρήσωμεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διπλοθλαστικῆς κρυστάλλου σημεῖον τι Ο, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκπέμπεται φῶς, τότε τὸ φῶς διασπᾶται ἐν τῇ κρυστάλλῳ εἰς δύο συνιστώσας, αἵτινες εἶναι πεπολωμέναι καθέτως πρὸς ἀλλήλας. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μοναξόνων διπλοθλαστικῶν κρυστάλλων (τριγωνικόν, τετραγωνικὸν καὶ ἑξαγωνικὸν σύστημα) ἡ μία τῶν συνιστωσῶν διαδίδεται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, καὶ ἐπομένως σχηματίζει ἐν τῇ κρυστάλλῳ σφαιρικὸν κῦμα, ἐνῷ ἡ ἑτέρα τῶν συνιστωσῶν διαδίδεται μετὰ διαφόρου ταχύτητος κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις, ὡς ἐκ τούτου δὲ σχηματίζει ἐπιφάνειαν κύματος, ἥτις εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἐκ περιστροφῆς (ἐλλειψοειδὲς Huygens). Ἡ σφαιρικὴ ἐπιφάνεια καὶ τὸ ἐλλειψοειδὲς ἐκ περιστροφῆς ἐφάπτονται εἴτε εἰς τ' ἄκρα τοῦ μεγάλου (θετικαὶ κρύσταλλοι) εἴτε εἰς τ' ἄκρα τοῦ μικροῦ (ἀρνητικαὶ κρύσταλλοι) ἄξονος τοῦ ἐλλειψοειδοῦς (σχῆμ. 7 καὶ 8). Ἡ εὐθεῖα Α Α΄ καλεῖται ὀπτικὸς ἄξων τῆς κρυστάλλου, ὅστις καὶ ἀποτελεῖ ὡρισμένην διεύθυνσιν ἐν τῇ κρυστάλλῳ, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν λαμβάνει χώραν διπλῆ διάθλασις τοῦ φωτός. Ἡ ἀκτίς, ἥτις διαδίδεται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, καλεῖται *συνήθης*, ἐνῷ ἡ ἑτέρα *ἔκτακτος*. Ἐὰν n_o καὶ n_α παριστᾷ τοὺς δείκτας διαθλάσεως τῆς συνήθους καὶ ἐκτάκτου ἀκτῖνος, εἶναι γενικῶς $n_o \neq n_\alpha$· ὁ n_o εἶναι σταθερός, ὁ δὲ n_α ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διευθύνσεως ἐν τῇ κρυστάλλῳ, κατὰ τὴν διεύθυνσιν δὲ τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος εἶναι $n_o = n_\alpha$. Διὰ τὴν συνήθη ἀκτῖνα ἰσχύει ὁ νόμος Snellius ἢ τοῦ ἡμιτόνου, ἐνῷ ὁ νόμος οὗτος δὲν ἰσχύει διὰ τὴν ἔκτακτον ἀκτῖνα.

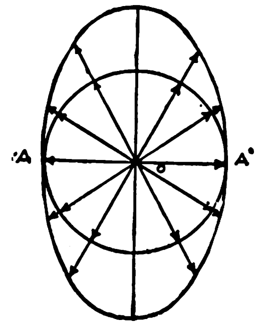

Σχ. 7. *Ἐπιφάνειαι κύματος ἀρνητικοῦ μονάξονος κρυστάλλου.*

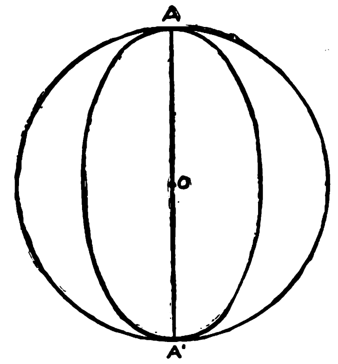

Σχ. 8. *Ἐπιφάνειαι κύματος θετικοῦ μονάξονος κρυστάλλου.*

Κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος αἱ δύο ἀκτῖνες διαδίδονται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Ἐὰν ἀποτμήσωμεν ἀπὸ ἰσλανδικῆς κρυστάλλου πλακίδιον μὲ δύο παραλλήλους ἕδρας, εἰς τρόπον ὥστε αὗται νὰ εἶναι κάθετοι τῷ ὀπτικῷ ἄξονι, καὶ ἀφήσωμεν νὰ προσπέσῃ καθέτως ἐπὶ τῶν παραλλήλων ἑδρῶν τῆς κρυστάλλου ἀκτὶς φωτός, τότε δὲν λαμβάνει χώραν διπλῆ διάθλασις, καθόσον αἱ δύο συνιστῶσαι διαδίδονται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Ἐὰν τοὐναντίον τὸ πλακίδιον ἔχει τμηθῇ, ὥστε αἱ δύο παράλληλοι ἕδραι αὐτοῦ νὰ εἶναι παράλληλοι πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα, τότε ὑπὸ κάθετον πρόσπτωσιν τοῦ φωτὸς δὲν λαμβάνει πάλιν χώραν διπλῆ διάθλασις, ἀλλ' αἱ δύο συνιστῶσαι διαδίδονται ἐν τῇ κρυστάλλῳ ὑπὸ διάφορον ταχύτητα, οὕτω δὲ προκύπτει ἐν τῇ κρυστάλλῳ διαφορὰ πορείας μεταξὺ τῶν δύο ἀκτίνων, καθόσον λόγῳ τῆς διαφόρου τιμῆς τῶν n_o καὶ n_α οἱ ὀπτικοὶ δρόμοι τῶν ἀκτίνων εἶναι διάφοροι. Τὸ φαινόμενον τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὅπως ἐξ εὐθυγράμμως πεπολωμένου φωτὸς παράγωμεν κυκλικῶς πεπολωμένον φῶς. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦμεν πλακίδιον διπλοθλαστικῆς κρυστάλλου τμηθείσης παραλλήλως τῷ ὀπτικῷ ἄξονι καὶ ἧς τὸ πάχος ἐκλέγεται οὕτως, ὥστε οἱ χρόνοι, οἵτινες ἀπαιτοῦνται ὅπως ἡ συνήθης καὶ ἔκτακτος ἀκτὶς διατρέξωσι καθέτως τὸ πλακίδιον, παρουσιάζωσι διαφορὰν ἴσην πρὸς τὸ τέταρτον τῆς διαρκείας ἑνὸς φωτεινοῦ κραδασμοῦ. Ἀφήνομεν νὰ προσπέσῃ καθέτως ἐπὶ τοῦ πλακιδίου γραμμικῶς πεπολωμένον φῶς, οὗτινος τὸ ἐπίπεδον πολώσεως παρουσιάζει κλίσιν 45° ὡς πρὸς τὰ ἐπίπεδα πολώσεως τῆς συνήθους καὶ ἐκτάκτου ἀκτῖνος. Ἡ προσπίπτουσα ἀκτὶς διασπᾶται τότε εἰς δύο τῆς αὐτῆς ἐντάσεως συνιστώσας, αἵτινες κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτῶν ἐν τῇ κρυστάλλῳ εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν αὐτὴν φάσιν. Κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς κρυστάλλου ἑνοῦνται πάλιν αἱ ἀκτῖνες, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν φάσιν, ἡ δὲ ἐπιβράδυνσις τῆς μιᾶς ἀκτῖνος ὡς πρὸς τὴν ἑτέραν ἰσοῦται πρὸς τὸ τέταρτον ἑνὸς φωτεινοῦ κραδασμοῦ, ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς διαφορὰν φάσεως κατὰ π/2, καὶ ὡς ἐκ τούτου σχηματίζουσι κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἐκ τῆς κρυστάλλου κυκλικῶς πεπολωμένον κῦμα. Ὑπὸ ἄλλον προσανατολισμὸν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως τοῦ προσπίπτοντος φωτὸς τὰ πλάτη τῶν συνιστωσῶν δὲν εἶναι ἴσα, οὕτω δὲ αἱ ἀκτῖνες κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἐκ τῆς κρυστάλλου σχηματίζουσιν ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον κῦμα. Πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν χρησιμοποιοῦνται ἰδιάζοντα πλακίδια χαλαζίου καταλλήλου πάχους (τετάρτου μήκους κύματος). Εἰς τὰς κρυστάλλους τοῦ ρομβικοῦ μονοκλινοῦς καὶ τρικλινοῦς συστήματος ἡ ταχύτης τοῦ φωτὸς καὶ διὰ τὰς δύο καθέτως πρὸς ἀλλήλας πεπολωμένας συνιστώσας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διευθύνσεως. Αἱ ἐπιφάνειαι κύματος αὐτῶν ἀποτελοῦσι δύο ἐλλειψοειδῆ ἐκ περιστροφῆς, ἅτινα διαπερῶνται ἀμοιβαίως (σχ. 9). Εἰς τὰς κρυστάλλους ταύτας ὑφίστανται δύο διεισδύσεις ΑΑ΄, ΒΒ΄, καθ' ἃς αἱ δύο συνιστῶσαι διαδίδονται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, ὡς ἐκ τούτου δ' αἱ κρύσταλλοι αὗται χαρακτηρίζονται ὑπὸ δύο ὀπτικῶν ἀξόνων καὶ καλοῦνται διάξονες.

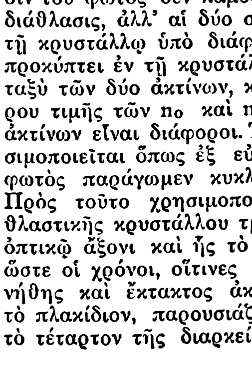

Σχ. 9. *Ἐπιφάνειαι κύματος διάξονος κρυστάλλου.*

Πρῖσμα Νίκολ. Τοῦτο χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν εὐθυγράμμως πεπολωμένου φωτός. Κατασκευάζεται δ' ὡς ἑξῆς: Ἰσλανδικὴ κρύσταλλος τέμνεται ὑπὸ ὡρισμένην γωνίαν εἰς δύο ἴσα μέρη, ἅτινα συγκολλῶνται διὰ καναδικοῦ βαλσάμου (σχ. 10). Πρὸς τούτοις αἱ δύο κορυφαῖαι ἐπιφάνειαι αὐτῆς κατεργάζονται κατὰ τρόπον, ὥστε αἱ δύο προσκείμεναι ἐπιφάνειαι νὰ σχηματίζωσι γωνίαν 68°. Ἐὰν προσπέσῃ ἐπὶ τοῦ ἄνω πρίσματος φυσικὸν φῶς, τότε τοῦτο ἐντὸς τοῦ πρίσματος διασπᾶται εἰς συνήθη ἀκτῖνα διαθλωμένην ἰσχυρότερον καὶ εἰς ἔκτακτον ἀκτῖνα διαθλωμένην ἀσθενέστερον, ἀμφότεραι δὲ προσπίπτουσιν ἀκολούθως ἐπὶ τοῦ στρώματος τοῦ καναδικοῦ βαλσάμου. Διὰ τὴν συνήθη ἀκτῖνα ὁ δείκτης τοῦ καναδικοῦ βαλσάμου εἶναι μικρότερος τοῦ τῆς ἰσλανδικῆς κρυστάλλου καὶ ἐπειδὴ ἡ συνήθης ἀκτὶς προσπίπτει ὑπὸ γωνίαν μείζονα τῆς ὁρικῆς γωνίας τῆς ὁλικῆς ἀνακλάσεως, ὑφίσταται ὁλικὴν ἀνάκλασιν καὶ δὲν διέρχεται διὰ τοῦ πρίσματος. Διὰ τὴν ἔκτακτον ἀκτῖνα ὁ δείκτης διαθλάσεως τοῦ καναδικοῦ βαλσάμου εἶναι μεγαλύτερος τοῦ τῆς ἰσλανδικῆς κρυστάλλου. Οὕτω δὲ δὲν λαμβάνει χώραν δι' αὐτὴν ὁλικὴ ἀνάκλασις καὶ ἡ ἔκτακτος ἀκτὶς διέρχεται διὰ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ πρίσματος καὶ ἐξέρχεται τούτου γραμμικῶς πεπολωμένη. Τὸ πρῖσμα Νίκολ ἐνεργεῖ ὡς ὑαλίνη πλὰξ διατεταγμένη ὑπὸ γωνίαν προσπτώσεως 57°.

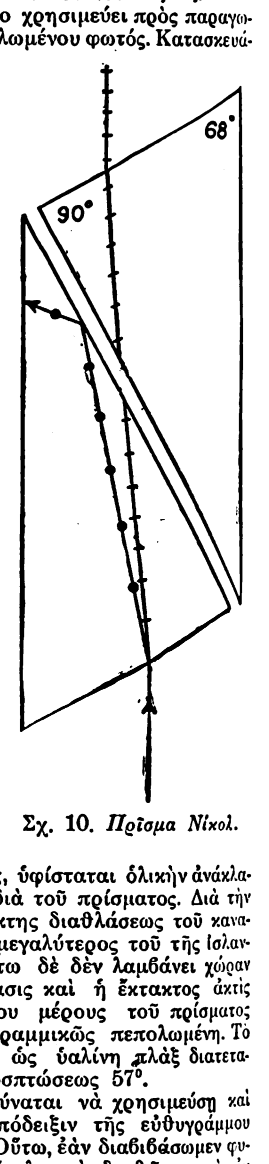

Σχ. 10. *Πρῖσμα Νίκολ.*

Τὸ πρῖσμα Νίκολ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἀναλύτης, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εὐθυγράμμου πολώσεως τοῦ φωτός. Οὕτω, ἐὰν διαβιβάσωμεν φυσικὸν φῶς δι' ἑνὸς Νίκολ καὶ δεχθῶμεν τὸ ἐκ τούτου ἐξερχόμενον φῶς ἐπὶ ἑτέρου ὁμοίου πρίσματος Νίκολ, τότε τὸ πρῶτον Νίκολ χρησιμεύει ὡς πολωτὴς καὶ τὸ δεύτερον ὡς ἀναλύτης. Ἐκ τοῦ δευτέρου Νίκολ τὸ φῶς διέρχεται ἄνευ ἐξασθενήσεως, ὅταν τὰ δύο πρίσματα παρουσιάζωσι τὸν αὐτὸν προσανατολισμὸν ἐν τῷ χώρῳ ἢ τὸ ἓν τούτων ἔχῃ στραφῆ κατὰ 180° ὡς πρὸς τὴν θέσιν ταύτην, ὅτε λέγομεν ὅτι τὰ δύο Νίκολ εἶναι παράλληλα. Τοὐναντίον τὸ φῶς ἀποσβέννυται ὑπὸ τοῦ δευτέρου Νίκολ, ὅταν τοῦτο ἔχῃ στραφῆ κατὰ 90° ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς παραλληλίας, ὅτε λέγομεν ὅτι τὰ Νίκολ εἶναι διεσταυρωμένα. Εἰς τὰς ἐνδιαμέσους θέσεις τὸ δεύτερον Νίκολ ἀφήνει νὰ διέλθῃ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ ἔντασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠλαττωμένην. Τὰ πρίσματα Νίκολ ἔχουσιν εὐρυτάτην ἐφαρμογὴν εἰς τὰς ὀπτικὰς συσκευάς, ἐν αἷς χρησιμοποιοῦνται ὡς πολωταὶ καὶ ἀναλύται.

Συμβολὴ γραμμικῶς πεπολωμένων ἀκτίνων. Κραδασμοὶ φωτεινοὶ δύνανται ἀμοιβαίως ἐκ συμβολῆς νὰ ἐξουδετερωθῶσι μόνον ὅταν ἐγένοντο ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ· ἕνεκα δὲ τοῦ ἀνωτέρω λόγου δύο καθέτως ἀλλήλαις πεπολωμέναι ἀκτῖνες καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι σύμφωνοι δὲν συμβάλλουσι· π. χ. αἱ δύο καθέτως πεπολωμέναι ἀκτῖνες αἱ προκύπτουσαι ἐξ ἀκτῖνος φυσικοῦ φωτὸς μετὰ τὴν δίοδον αὐτῆς διὰ διπλοθλαστικοῦ κρυστάλλου, δὲν συμβάλλουσι μεταξύ των.

Πόλωσις χρωματική. Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐλέχθη ὅτι, ὅταν γραμμικῶς πεπολωμένη ἀκτὶς

Digitized by Google

διέλθη διὰ διπλοθλαστικῶν κρυστάλλων, ἐξέρχεται τούτων γενικῶς ὡς ἐλλειπτικῶς πεπολωμένη. Ἐὰν διπλοθλαστικὴν κρύσταλλον φέρωμεν μεταξὺ διεσταυρωμένων Νίκολ, τότε παρατηροῦμεν ὅτι ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ διαφράγματος φῶς, καθόσον τὸ ἐπὶ τοῦ ἀναλύτου (δεύτερον Νίκολ) προσπῖπτον φῶς δὲν εἶναι γραμμικῶς, ἀλλ' ἐλλειπτικῶς πεπολωμένον. Ἐὰν διὰ τὸ πείραμα τοῦτο χρησιμοποιῶμεν λευκὸν φῶς, τότε ὁ βαθμὸς τοῦ παρατηρουμένου φωτισμοῦ, λόγῳ τῆς διαφόρου τιμῆς τοῦ δείκτου διαθλάσεως, εἶναι διὰ τὰ διάφορα χρώματα τοῦ φάσματος διάφορος, ἕνεκα δὲ τούτου τὸ εἴδωλον ἐμφανίζεται ἔγχρουν, ἐξ οὗ καὶ ὁ ὅρος *χρωματικὴ πόλωσις*. Ἐὰν διὰ φακῶν σχηματίσωμεν τὸ εἴδωλον τῶν μεταξὺ διεσταυρωμένων Νίκολ κρυστάλλων ἐπὶ διαφράγματος, τοῦτο δεικνύει διάφορα χρώματα διαυλακούμενα ὑπὸ σκοτεινῶν ταινιῶν. Τὸ φαινόμενον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς πολώσεως καὶ μεταβάλλεται στρεφομένης τῆς κρυστάλλου περὶ ἄξονα, συμπίπτοντα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ φωτός. Τ' ἀνώτερα φαινόμενα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως τῶν ὀπτικῶν ἀξόνων τῶν κρυστάλλων, χρησιμοποιεῖται δὲ τὸ φαινόμενον τῆς χρωματικῆς πολώσεως τὰ μέγιστα ἐν τῇ ὀπτικῇ κρυσταλλογραφίᾳ, πρὸς σπουδὴν καὶ καθορισμὸν τῶν κρυστάλλων. Πρὸς παρατήρησιν τῶν ἀνωτέρω φαινομένων χρησιμοποιοῦνται εἰδικαὶ συσκευαί, αἵτινες καλοῦνται *πολωσισκόπια*, μεταξὺ τῶν ὁποίων λίαν συνήθης εἶναι ἡ συσκευὴ τοῦ Nörremberg (σχ. 11). Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ πολωτοῦ ἀποτελουμένου ἐξ ὑαλίνης πλακός, ἐφ' ἧς τὸ φῶς προσπῖπτον ὑπὸ γωνίαν 57° ὑφίσταται γραμμικὴν πόλωσιν. Ἀκολούθως τὸ φῶς διέρχεται διὰ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν κρυστάλλου καὶ προσπίπτει τέλος ἐπὶ τοῦ ἀναλύτου, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ πρίσματος Νίκολ. Διὰ παρατηρήσεις ἀκριβείας χρησιμεύει τὸ *πολωτικὸν μικροσκόπιον*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ συνήθους μικροσκοπίου καὶ φέρει κάτωθεν μὲν τῆς ἀντικειμενοφόρου πολωτὴν (πρῖσμα Νίκολ) πρὸς παραγωγὴν γραμμικῶς πεπολωμένου φωτός, ἄνωθεν δὲ τοῦ προσοφθαλμίου τοποθετεῖται ὁ ἀναλύτης (πρῖσμα Νίκολ), κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ στρέφηται περὶ ἄξονα (σχ. 12). Διὰ ταχυτάτας παρατηρήσεις χρησιμεύει ἐπίσης σύστημα ἐκ δύο πλακιδίων τουρμαλίνου τετμημένων παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι (σχ. 13). Ἐφ' ὅσον τὰ πλακίδια εἶναι διατεταγμένα, ὥστε οἱ κύριοι ἄξονες αὐτῶν νὰ εἶναι παράλληλοι, τὸ σύστημα ἀντιστοιχεῖ πρὸς παράλληλα Νίκολ, ὅταν δὲ ταῦτα εἶναι διατεταγμένα, ὥστε οἱ κύριοι ἄξονες αὐτῶν νὰ διάκεινται καθέτως, τὸ σύστημα ἀντιστοιχεῖ πρὸς διεσταυρωμένα Νίκολ.

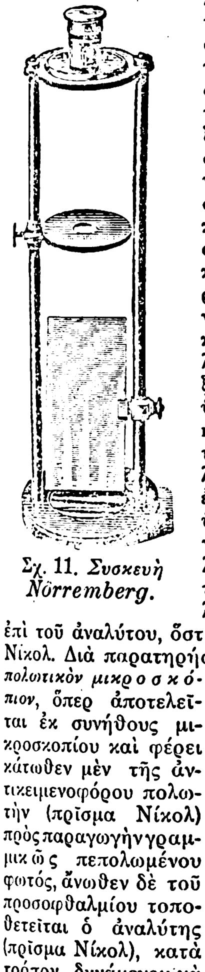

Σχ. 11. *Συσκευὴ Nörremberg.*

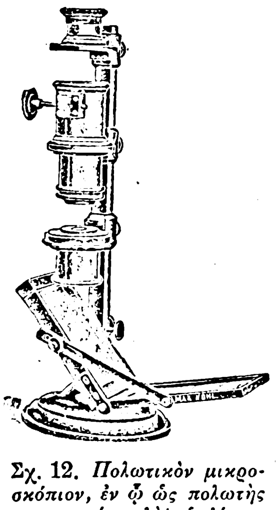

Σχ. 12. *Πολωτικὸν μικροσκόπιον, ἐν ᾧ ὡς πολωτὴς χρησιμεύει πλὰξ ὑαλίνη.*

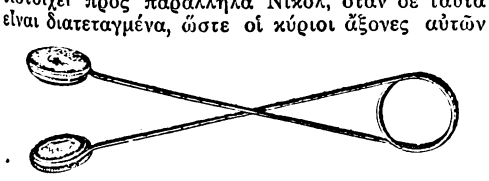

Σχ. 13. *Πλακίδια τουρμαλίνου.*

Πόλωσις στροφικὴ (ἢ *περιστροφική*). Πολλαὶ οὐσίαι, αἵτινες καλοῦνται ὀπτικῶς ἐνεργοί, παρουσιάζουσι τὴν ἰδιότητα νὰ στρέφωσι τὸ ἐπίπεδον πολώσεως γραμμικῶς πεπολωμένης ἀκτῖνος, ὅταν αὕτη διέρχεται διὰ μέσου αὐτῶν. Οὕτως, ἐὰν μεταξὺ διεσταυρωμένων Νίκολ, ἐν οἷς τὸ ὀπτικὸν πεδίον εἶναι σκοτεινόν, φέρωμεν ὀπτικῶς ἐνεργὸν οὐσίαν, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὀπτικὸν πεδίον καθίσταται φωτεινὸν καὶ ὅπως παραχθῇ ἐκ νέου σκότος δέον νὰ στρέψωμεν τὸν ἀναλύτην κατὰ γωνίαν α. Ἡ γωνία αὕτη δέον νὰ ληφθῇ ἡ γωνία στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἐν τῇ οὐσίᾳ, καθόσον ἐπίσης γωνία η. 180° ± α ἐξουδετεροῦται πάλιν διὰ τῆς στροφῆς τοῦ ἀναλύτου κατὰ γωνίαν α, ἡ δὲ ὀρθὴ τιμὴ τῆς γωνίας στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἐκτιμᾶται δι' ἐπανειλημμένων πειραματισμῶν ὑπὸ διάφορα πάχη τῆς ἐξεταζομένης οὐσίας. Γενικῶς ἡ στροφὴ τοῦ ἐπιπέδου τῆς πολώσεως γίνεται εἴτε πρὸς τ' ἀριστερά, ὅτε αἱ οὐσίαι καλοῦνται ἀριστερόστροφοι, εἴτε πρὸς τὰ δεξιά, ὅτε αὗται καλοῦνται δεξιόστροφοι, ἐφ' ὅσον παρατηροῦμεν ἀντιθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀκτίνων. Τὸ μέγεθος τῆς στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ὑπὸ ὀπτικῶς ἐνεργοῦ οὐσίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μήκους κύματος τοῦ χρησιμοποιουμένου φωτὸς καὶ γενικῶς αὐξάνει ἐλαττουμένου τοῦ μήκους κύματος· ὡς ἐκ τούτου δὲ τελεία ἀπόσβεσις τοῦ φωτὸς διὰ χρησιμοποιήσεως δύο Νίκολ ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐφ' ὅσον χρησιμοποιοῦμεν μονόχρουν φῶς. Δι' ἐφαρμογῆς λευκοῦ φωτὸς διὰ τῆς στροφῆς τοῦ ἀναλύτου, ὡς ἐκ τῆς τελείας ἢ μερικῆς ἐξαφανίσεως ὡρισμένων μηκῶν κύματος, τὸ πεδίον φαίνεται ἔγχρουν, τοῦ χρώματος αὐτοῦ ἐναλλασσομένου ἐφ' ὅσον στρέφομεν τὸν ἀναλύτην.

Τὸ φαινόμενον τῆς στροφικῆς πολώσεως ἔχει σπουδαιοτάτην ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ἐξέτασιν διαλυμάτων ὡς πρὸς τὴν εἰς σάκχαρον περιεκτικότητα αὐτῶν καὶ εἰς πολλὰς χημικὰς ἀναλύσεις.

Πολλαὶ οὐσίαι, αἵτινες δὲν στρέφουσι τὸ ἐπίπεδον πολώσεως, ἀποκτῶσι τὴν ἰδιότητα ταύτην ὅταν εὑρίσκωνται ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἰσχυροῦ μαγνητικοῦ πεδίου, οὗτινος αἱ μαγνητικαὶ γραμμαὶ συμπίπτουσι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων (ἀποτέλεσμα Faraday).

Πόλωσις διὰ παραθλάσεως ὑπὸ μικρῶν σωματιδίων. Τὸ φῶς, ὅπερ παραθλᾶται ὑπὸ λίαν μικρῶν σωματιδίων, εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πεπολωμένον (φαινόμενον Tyndall). Ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ ὀφείλεται εἰς παράθλασιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ὑπὸ λίαν μικρῶν σωματιδίων τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας καὶ ἑπομένως τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ δέον νὰ παρουσιάζῃ τοιαῦτα φαινόμενα πολώσεως. Μόνον εἰς δύο σημεῖα τοῦ στερεώματος ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Ἡλίου τὸ φῶς δὲν δεικνύει πόλωσιν (σημεῖον Arago καὶ σημεῖον Babinet).

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

πολωσισκόπιον (τό). Συσκευὴ πρὸς ἔρευναν τοῦ φαινομένου τῆς πολώσεως (βλ. *πόλωσις* τοῦ *φωτός*).

πολωτὴς (ὁ)· μέσον, συσκευή, δι' ἧς προκαλεῖται πόλωσις.

— *[Ὀρυκτολ.]* Καλεῖται *πολωτὴς* κρυσταλλικὸν παρασκεύασμα, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται πρὸς παραγωγὴν πεπολωμένου φωτός. Εἰς τὰς πολωτικὰς συσκευὰς ὡς πολωταὶ χρησιμοποιοῦνται πρίσματα ἰσλανδικῆς κρυστάλλου καταλλήλως διεσκευασμένα, γνωστὰ δὲ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν πρίσματα Nicols. Γ. Β.

πολωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πόλωσιν, ὁ τῆς πολώσεως: «πολωτικαὶ συσκευαί».

— **πολωτικαὶ** ***συσκευαί***. Ὀνομάζονται αἱ συσκευαί, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ παραγωγὴ πεπολωμένου φωτὸς καὶ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ περαιτέρω εἰς τὰ κρυσταλλικὰ σώματα. Ἡ συνηθεστέρα πολωτικὴ συσκευὴ εἶναι τὸ πολωτικὸν μικροσκόπιον. Εἰς τὸ μικροσκόπιον τοῦτο (βλ. λ. *μικροσκόπιον πολωτικόν*) τὸ φῶς διαβιβάζεται ὡς παράλληλον, ὁπότε τὸ πολωτικὸν μικροσκόπιον καλεῖται *ὀρθοσκόπιον*, ἢ ὡς συγκλῖνον, ὁπότε λέγεται *κωνοσκόπιον*. Ἡ μετατροπὴ τοῦ παραλλήλου εἰς κωνικὸν φῶς γίνεται διὰ προσθήκης συστήματος συγκεντρωτικῶν φακῶν. Γ. Β.

πόμα (τό)· ὀρθότερον *πῶμα* (βλ. λ.).

πομάδα (ἡ)· κοινὴ ὀνομασία τῆς *μυραλοιφῆς*.

Πομαιρὸλ (Pomairols), *Κάρολος ντὲ* —. Γάλλος ποιητὴς (1843—1916). Ἠκολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας εἰς γερμανικὰ πανεπιστήμια (1867), τέλος δέ, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους. Μετὰ τοῦ Κλαὶρ Βιρὲνκ ἵδρυσε τὸ φιλολογικὸν βραβεῖον «prix spiritualiste». Ὑπῆρξε φίλος τῶν Συλλὺ-Προυντόμ, Ἐρεντιά, Κοππέ, Ταίν, Μπουρζὲ κ.ἄ., ἔγραψε δὲ τὰς συλλογάς: «Ἡ καλύτερη ζωή» (1879), «Ὄνειρα καὶ Σκέψεις» (1881), βραβευθείσας παρὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, «Ἐνδόμυχα βλέμματα» (1895), «Γιὰ τὸ παιδί» (1904), «Ἐκλεκτὰ ποιήματα» (1913) μὲ πρόλογον τοῦ Μαυρικίου Μπαρρὲς κ.ἄ., ἔτι δὲ τὰ μυθιστορήματα «Ἄνοδος» (1910) καὶ «Ἡ μετάνοια» (1912) καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ αἰσθητικὴν πραγματείαν «Λαμαρτῖνος» (1889). Ἐπίσης ἐξέδωκε «Δεκαὲξ ἀνεκδότους ἐπιστολὰς τῆς Κας Στάελ» (1913). —Π.

Πομάκοι (οἱ). Λαός, περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὁποίου οὐδὲν εἶναι βέβαιον. Ὑποτίθεται ὅτι εἶναι Βούλγαροι ἐξισλαμισθέντες ἢ ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα τὸν Δούναβιν διαβάντων καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ Θράκην ἐγκατασταθέντων Κουμάνων καὶ Πετσενέγων, οἵτινες ἐκχριστιανισθέντες ἐξεσλαυΐσθησαν καὶ κατόπιν ἐξισλαμίσθησαν. Ἄλλοι πάλιν, ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Τσέχου Γκαῖτλερ ἐκδοθεισῶν παραδόσεων καὶ ᾀσμάτων τῶν Πομάκων (Πράγα 1878), ὑπολαμβάνουσιν αὐτοὺς ὡς ἀπογόνους τῶν Θρᾳκῶν, τῆς πολεμικῆς φυλῆς τῶν Ἀγριάνων, οἰκούντων τὴν Ροδόπην καὶ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος. Κατοικοῦν εἰς τὴν Ροδόπην καὶ εἰς τὰ πέριξ τῶν πόλεων Λόβετς, Πλεύνας καὶ Ὀρεχόβου. Παλαιότερον ἐξετείνοντο εἰς ἅπασαν τὴν χώραν τὴν διήκουσαν ἀπὸ τῆς Φιλιππουπόλεως μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἀνήρχοντο εἰς 400.000, ἤδη ὅμως δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 25.000. Ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν Πομάκων ἐγένετο κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος χρονικὸν διάστημα, ἀκολουθησάντων τὸ παράδειγμα τῶν βολιάρων τῆς Βουλγαρίας, ὅτε πολλοὶ τούτων, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς χώρας ὑπὸ τοὺς Τούρκους, διὰ νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν των, ἠσπάσθησαν τὸν Μωαμεθανισμόν. Ὑπῆρξαν δὲ οἱ Πομάκοι οἱ φανατικώτεροι Μουσουλμᾶνοι τῆς Βουλγαρίας. Συνέδραμον προθύμως τοὺς Τούρκους εἰς τὰς προσπαθείας των ὑπὲρ τῆς καταστολῆς τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν Ἀπριλιανὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1876 (ἐξ οὗ, κατὰ τοὺς Βουλγάρους, καὶ τὸ ὄνομά των: *πομάγκαμ*=βοηθῶ) καὶ προέβησαν εἰς τὴν σφαγὴν χιλιάδων Βουλγάρων συγκεντρωμένων εἰς τὸ χωρίον Μπατὰκ τῆς Ροδόπης. Ὅτε, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, καθίστατο αὐτόνομος ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καὶ παρεχωροῦντο εἰς αὐτὴν καὶ χωρία τινὰ τῶν Πομάκων, οὗτοι ἐπαναστατήσαντες ἵδρυσαν ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν ἐξ εἴκοσι καὶ ἑνὸς χωρίων. Τῷ 1886, μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας, ἡ δημοκρατία τῶν Πομάκων προσηρτήθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Περὶ τῆς ἱστορίας καὶ ἐθνολογίας αὐτῶν διαλαμβάνει ὁ Κ. Jirecék εἰς τὸ ἔργον του «Das Fürstenthum Bulgarien» (Βιέννη, 1891).

Τ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ

Πομαράντσε, ἢ ***Πομαράντσιο*** (Pomarance ἢ Pamarancio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πίζης. Κάτ. 8.012. Κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Τσετσίνα καὶ εἶναι γνωστὴ διὰ τὰς παρ' αὐτὴν μεταλλικὰς πηγὰς τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ τὰ θειοῦχα λουτρὰ τῆς Λὰ Πέρλα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μεταλλεῖα γαιανθράκων, καθὼς καὶ ἐργοστάσια παρασκευῆς βορικοῦ ὀξέος εἰς Μόντε Τσέρβολι καὶ Λαρντερέλλο. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, μετὰ τοιχογραφιῶν τοῦ Ρονκάλλι, καὶ ἐρείπια ἀρχαίων ἐτρουσκικῶν τειχῶν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἕλληνος λογίου Μαρούλου. Μ. Δ. Β.

Πομαρὲ (Pomaré). Ὄνομα ἡγεμόνων τῆς Ταϊτῆς, ὧν σπουδαιότεροι ὁ Πομαρὲ ὁ Α' (1762-1803) καὶ Πομαρὲ ὁ Ε', ἀποθανὼν τῷ 1891.

Πομάριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὴ πόλις τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, πρὸς Α τοῦ ποταμοῦ Σίγα (νῦν Τάφνα) καὶ πρὸς Ν. τῆς ὁμωνύμου πόλεως (νῦν Ταχεμπρίτ), ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῶν πολλῶν ὀπωροφόρων κήπων (pomum), οἱ ὁποῖοι περιέβαλλον αὐτήν. Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας μνημονεύεται ἐπίσκοπος αὐτῆς, Pamariensis. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ἐν τῇ νῦν *Τλεμσὲν* (Tlencen) εἰς τὰ Δ. τῆς Ἀλγερίας. Α. Θ. Σ.

Πομερανία· βλ. λ. *Πομμερανία*.

Πομερέλλη *[Γεωγρ.]*. Βοεβοδᾶτον τῆς Πολωνίας (βλ. λ. *Πομόρζε*).

πομηλιδιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ἐν Κύπρῳ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μεσπιλέα ἡ γερμανική*.

Πομιαλόβσκι, ***Νικόλαος Γερασιμόβιτς***, Ρῶσος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1863. Ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ ἱεροσπουδαστήριον τοῦ Ἀλεξάνδρου Νέβσκι, μὴ αἰσθανόμενος ὅμως οὐδεμίαν κλίσιν εἰς τὴν ἱερωσύνην ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν, τὸ πρῶτον δὲ δημοσιευθὲν μυθιστόρημά του «Ἀστικὴ Εὐτυχία», ἀνύψωσεν αὐτὸν ἀμέσως μεταξὺ τῶν κρατίστων λογοτεχνῶν τῆς Ρωσίας. Ὅτε τῷ 1861 ἐδημοσιεύθη ἕτερον αὐτοῦ μυθιστόρημα, «Ὁ Μολότωφ», κατέστη περιζήτητος εἰς τὰ περιοδικὰ καὶ εἰς τοὺς φιλολογικοὺς καὶ ἀνωτέρους κοινωνικοὺς κύκλους. Προσεπάθησε τότε νὰ ὀργανώσῃ σύνδεσμον συγγραφέων πρὸς μελέτην τῶν ποικίλων ζητημάτων τῆς κοινωνικῆς ἐν Ρωσίᾳ ζωῆς, ἀλλ' ὁ πρόωρος θάνατος τὸν ἀνέκοψε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Τὰ ἐλάχιστα δημοσιευθέντα ἔργα του ἐκρίθησαν ἐνωρὶς ὡς ἔργα ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας.

Οἱ ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως τούτου, Ρῶσοι καὶ ἀλλοδαποί, θέτουσιν εἰς πρώτην γραμμὴν τὰς «Μελέτας τοῦ Κολλεγίου». Ἡ μεγάλη ὅμως ἀξία τοῦ συγγραφέως εὕρηται εἰς τὰ μυθιστορήματά του «Ἀστικὴ Εὐτυχία» καὶ «Ὁ Μολότωφ», εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου κατὰ πρῶτον προβάλλει ὁ μόλις ἀναφανεὶς ἥρως τῆς ἐποχῆς, ὁ μορφωμένος ἀνὴρ ὁ διαδεχθεὶς πάντας τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐπατριδῶν. Οὐδέποτε

Digitized by Google

κατόπιν ἀπεικονίσθη οὗτος μετὰ τοσαύτης ζωηρᾶς ἀντιλήψεως, βαθείας γνώσεως καὶ ἀμεροληπτου ἀληθείας. Δύο ἄλλα μυθιστορήματά του, «Ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφή» καὶ «Οἱ παραποτάμιοι», ἔμειναν μὲν ἀτελῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ εὑρίσκονται αἱ χαρακτηριστικαὶ ἐκεῖναι γραμμαί, οἱ ὁποῖαι εἶναι κοιναὶ ὅλων τῶν Ρώσων. Θ. Β.

πομιδόρο (τό), καὶ *κομιντόρο [Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Ἑπτανήσῳ τῆς *τομάτας*.

Πομιλιάνο ντ' Ἄρκο (Pomigliano d'Arco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Νεαπόλεως. Κάτ. 11.966. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νεαπόλεως — Νόλας καὶ ἐπὶ τῆς διώρυγος Ρέτζι Λάνι καὶ παράγει ἄφθονον οἶνον. Παρ' αὐτὴν εὑρέθησαν ἐρείπια ἀρχαίων ἐπαύλεων. Μ. Δ. Β.

πομιλορκά, καὶ *πομιλόρι [Βοτ.]*. Κοινὴ ἐν Κύπρῳ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τομάτα*.

πομιλόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κύπρῳ τοῦ φυτοῦ *στρύχνος ὁ μελανός*.

πομινότρυγος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κύπρῳ τοῦ φυτοῦ *καρδαπάθιον τὸ κορυμβανθές*.

Πομμερανία (Pommern) *[Γεωγρ.]*. Ἡ τετάρτη κατὰ τὸ μέγεθος τοπαρχία τῆς Πρωσσίας, ἐμβαδοῦ 30.208 τ. χλμ. καὶ 1.897.166 κατ. (1926), κειμένη ἐν τῇ Β. Γερμανίᾳ, μεταξὺ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης πρὸς Β., τοῦ Μεκλεμβούργου πρὸς Δ., τοῦ Βρανδεμβούργου πρὸς Ν. καὶ τῆς Πολωνίας πρὸς Ν. καὶ Α. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς δυτικῆς, ἀριστερὰ τοῦ Ὄδερ (Νέας καὶ Παλαιᾶς Πομμερανίας) καὶ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς, δεξιὰ τοῦ Ὄδερ. Μικρὰ τμήματα τῆς χώρας, ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Μπύτωφ, Λαούεμπουργκ καὶ Στόλπ, ἐμβαδοῦ 10 τ. χλμ. καὶ 224 κατοίκων, ἀπεσπάσθησαν αὐτῆς τῷ 1920 καὶ προσηρτήθησαν εἰς τὴν Πολωνίαν. Εἰς τὴν Πομμερανίαν ἀνήκουσιν αἱ ἔναντι καὶ ἐγγύτατα τῆς ἀκτῆς αὐτῆς νῆσοι Ρύγκεν, Οὔζεντομ, Βόλλιν, Χίντενζε, Βίλμ, καὶ τινες μικρότεραι. Ὁ ποταμὸς Ὄδερ, ἐκβάλλων παρὰ τὸ Στεττῖνον, σχηματίζει τὴν μεγάλην πομμερανικὴν λιμνοθάλασσαν, ἄλλως Στεττίνου λεγομένην. Ἡ παραλία εἶναι πανταχοῦ χθαμαλὴ καὶ ἀμμώδης, βρίθουσα πολυσυχνάστων λουτροπόλεων, ὡς τῶν Μπόντς, Ζάβνιτς, Χίντενζε, Τσέλλιν, Λόμε, Σβινεμύντε, Τσινόβιτς, Ἄλμπεκ, Χέριγκσντορφ κλπ. Ἡ μεσόγειος χώρα εἶναι ἄκρως πεδινὴ (μέγιστον ὕψος ὑ. θ. 256 μ.), πτωχὴ εἰς μεταλλικὰ κοιτάσματα (μόνον τύρφη καὶ κρηπὶς καὶ πηγαὶ ἁλατοῦχοι, ὅπου καὶ αἱ λουτροπόλεις Κόλμπεργκ, Καμίν, Σβινεμύντε, Χερίγκσντορφ, Γκράϊφσβαλντ), ἀλλὰ πλουσία εἰς δασικὰ προϊόντα, εἰς γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, χάρις εἰς τὴν ἄφθονον ὕδρευσιν ἐκ τῶν διαρρεόντων αὐτὴν ποταμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ὄδερ, ὁ Πένε, ὁ Ὕκκερ καὶ ὁ Ἴνα κτλ. Παρὰ τὴν ἀκτήν, μὲ ἀμμώδεις ὄχθας, καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπάρχει πλῆθος λιμνῶν, ὧν κύριαι ἡ Μοῦμσερ, Μαντύ, Πλένε, Πιλμπούγκερ, Λύμπε κλπ. Τὸ κλίμα εἶναι ἤπιον. Τὰ παραγόμενα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι παντοειδῆ, ἰδίᾳ δημητριακὰ καὶ σιτηρά, ἀλλὰ τὸν κύριον πλοῦτον ἀποδίδει ἡ κτηνοτροφία, ἡ ἁλιεία καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς παρασκευαζόμενα. Βιομηχανία ὑπάρχει κυρίως εἰς τὸ Στεττῖνον μετὰ τῶν προαστείων καὶ τὴν πόλιν Στράλζουντ, ὅπου καὶ τὰ περιφημότερα ἐργοστάσια παιγνιοχάρτων. Παρασκευάζεται σάκχαρις, ζῦθος καὶ κατασκευάζονται πλοῖα, μετάλλινα εἴδη, χάρτης, ὑαλουργικὰ προϊόντα κλπ. Τὸ ἐμπόριον διεξάγεται διὰ πυκνῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ τῶν κυρίων λιμένων Στεττίνου, Στράλζουντ, Σβινεμύντε, Κόλμπεργκ, Γκράϊφσβαλντ. Πρωτεύουσα τὸ *Στεττῖνον*.

—*[Ἱστορ.]* Κατοικουμένη πρότερον ὑπὸ γερμανικῶν φύλων, ἀπῳκίσθη τὸν Ε' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Σλαύων, τῶν ὁποίων τὸ ἰσχυρότερον γένος ὠνομάσθη κατὰ τὸ 800 Πομμερανοί (Pomerani). Τῷ 995 κατελήφθη ἡ ἀνατολικὴ Πομμερανία ὑπὸ τῆς Πολωνίας, ἀλλ' ἡ κατοχὴ δὲν διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν καὶ τῷ 1100 ἀναφέρεται ἡ Πομμερανία ὡς ἡγεμονία, διαιρεθεῖσα βραδύτερον εἰς σλαυϊκὸν δουκᾶτον (πρωτεύουσα Στεττῖνον), καὶ εἰς πομμερανικὸν (πρωτεύουσα Δάντσιχ). Ὁ ἐκγερμανισμὸς τῆς χώρας ἤρξατο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ὄθωνος τῆς Βαμβέργης τῷ 1124, ὅτε ὁ βασιλεὺς Βρατισλαῦος Α' καὶ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ προσηλυτίσθησαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Βρατισλαύου, λαβόντες τὸν τίτλον Γερμανῶν πριγκίπων, ἐτέθησαν τῷ 1181 ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Γερμανίας. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα οἱ Σουηδοὶ κατέλαβον τὸ μέγιστον μέρος τῆς Πομμερανίας, ἀλλὰ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Στοκχόλμης (1721) ἡ χώρα προσηρτήθη εἰς τὸ Βρανδεμβοῦργον, πλὴν τμημάτων τινῶν παραχωρηθέντων αὐτῷ τῷ 1815, κατ' ἀνταλλαγὴν μετὰ τῆς περιοχῆς Λάουεμπουργ. Θ. Κ.

— **Πομμερανία Νέα** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νέα Πομμερανία*.

—**Πομμερανικὴ** *στομαλίμνη [Γεωγρ.]*· βλ. *Στεττίνου* στομαλίμνη.

Πομμερὲλ (Pommereul), ***Φραγκίσκος**, βαρῶνος ντὲ* —. Γάλλος στρατηγός, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1745 — 1823). Ἐξελθὼν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ἐγένετο καθηγητὴς αὐτῆς καὶ ἔσχε μαθητὴν τὸν Ναπολέοντα. Ἐπολέμησεν εἰς Κορσικήν, τῷ δὲ 1787 ἀπεστάλη εἰς Νεάπολιν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ πυροβολικοῦ. Ὅτε ὅμως τὸ βασίλειον τῶν Δύο Σικελιῶν προσεχώρησεν εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας συνασπισμόν, ἀπῆλθε τῷ 1790 ἐκεῖθεν καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν μεραρχίας. Βραδύτερον, καίτοι ὁ Βοναπάρτης προέτεινεν εἰς αὐτὸν ἀνωτάτην θέσιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπεποιήθη ταύτην καὶ ἐγένετο νομάρχης. Ὀπαδὸς τῶν ἐπικρατουσῶν τότε ἀντιθρησκευτικῶν ἰδεῶν, ἀπεπειράθη νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὰς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν διοικητικῶν καθηκόντων του καὶ ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τῷ 1810 διωρίσθη μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου. Πιστὸς ὀπαδὸς τοῦ Ναπολέοντος, ἐγένετο, κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ἔλβας, ἔκτακτος ἐπίτροπος τοῦ κράτους, διὸ καὶ ἐξώσθη ὑπὸ τῶν Βουρβώνων καὶ κατέφυγεν εἰς Βέλγιον, ὅποθεν τῷ ἐπετράπη τῷ 1819 ἡ ἐπάνοδος εἰς Γαλλίαν. Ὡς ἱστορικὸς συγγραφεὺς ὁ Πομμερὲλ ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων συγγραμμάτων: «Ἱστορίαν τῆς Κορσικῆς», «Ἐρεύνας περὶ τῆς δουλείας τοῦ λαοῦ ἐν Γαλλίᾳ», «Ἐκστρατεία εἰς Ἰταλίαν τοῦ Βοναπάρτου» κτλ., προσέτι δὲ πολυάριθμα στρατιωτικὰ ἄρθρα εἰς τὴν «Μεθοδικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν» καὶ ποιήματα εἰς τὰ τότε περιοδικά. Θ. Β.

πόμολο (τό)· δημοτ., ἡ φοειδὴς λαβὴ τῆς θύρας' || συνεκδ., τῶν τεσσάρων στύλων τῆς κλίνης ἑκάστη σφαιροειδὴς ἢ ἄλλως τορευτὴ κορυφή: «τὰ πόμολα τοῦ κρεββατιοῦ» (ἰταλ. pomolo)· || ναυτ., τὸ *ἐπίμηλον*.

Πομόνα (Pomona)· βλ. λ. *Πομῶνα*.

Πομόνης, *Διονύσιος Νικ.* Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1798. Ἡγούμενος ἀρκετῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐξ ἰδίων συνετήρει, παρευρέθη ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς πολιορκίας Τριπόλεως, Πατρῶν, Νεοκάστρου καὶ Μεσολογγίου, κατὰ τὴν ἔφοδον τῆς 25 Δεκεμβρίου. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Πολεμικῶν προύβίβασεν αὐτὸν εἰς ταξίαρχην καὶ ἀπένειμε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1854. Λ. Χ. Ζ.

Πομόρζε (Pomorze, γερμαν. Pommerellen) *[Γεωγρ.]*. Βοϊβοδᾶτον τῆς Πολωνίας μεταξὺ Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, Δάντσιχ καὶ Πομμερανίας, ἐν τῷ λεγομένῳ πολωνικῷ διαδρόμῳ, ἤτοι τῇ περιοχῇ, δι' ἧς ἐξησφαλίσθη ἡ δι' ἐδαφικῆς συνεχείας διέξοδος τῆς Πολωνίας εἰς τὴν Βαλτικήν. Ἀποτελεῖται ἐξ ἐδαφῶν ἀποσπασθέντων, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Πομμερανίας, καὶ ἀποχωρίζει τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν καὶ τὸ Δάντσιχ ἀπὸ τοῦ λοιποῦ γερμανικοῦ κράτους. Ἔχει ἐμβαδὸν 16.386 τ. χλμ. καὶ 935.643 κατ. (1921), ἐξ ὧν 175.000 περίπου εἶναι Γερμανοί. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Τόρν*, ἄλλη δὲ σημαντικὴ πόλις ἡ *Γκράουντεντς*. Θ. Κ.

Πομοριάνε. Ρῶσοι αἱρετικοί, ἀποσχισθέντες ἐκ τῆς ἄνευ ἱερέων μερίδος τῶν Ρασκολνίκων, καλούμενοι καὶ *Ντανιλόφσκι* ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Δανιήλ, ὅστις παρὰ τὸν ποταμὸν Wiga ἵδρυσε μονήν. Οὗτοι, μὴ ἔχοντες ἱερεῖς, ἐκάλουν τοὺς ἱερεῖς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας λύκους, ἐνῷ δὲ κατ' ἀρχὰς ἀνεγνώριζον τὸ βάπτισμα τῶν εἰς αὐτοὺς προσερχομένων, ἔπειτα ἀνεβάπτιζον αὐτούς, μέχρις οὗ ἐκήρυττον ὅτι πρὸς τελείωσιν πρέπει ἕκαστος νὰ βαπτίσῃ ἑαυτόν, οὕτω δ' ἔθηκαν τὴν βάσιν τῆς αἱρέσεως τῶν καλουμένων *αὐτοβαπτιστῶν*. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης, οἵτινες διεκρίνοντο διὰ τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν ἀχαλίνωτον αὐτῶν ἀκολασίαν, σήμερον εἶναι ἐλάχιστοι. Κ. Ι. Δ.

Πομπαία *πύλη [Ρωμ. Ἀρχ.]*. Ἡ μία τῶν δύο κυριωτάτων πυλῶν τοῦ ἱπποδρόμου ἐν Ρώμῃ, δι' ἧς εἰσήρχετο εἰς τὴν κονίστραν ἡ πομπὴ τῶν ἀγωνιζομένων, κειμένη δὲ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀφετηρίας. Ἡ ἑτέρα, κειμένη ἀπέναντι ταύτης, ὠνομάζετο *Θριαμβική*. Μικροτέρα πύλη ἦτο ἡ Νεκρική. Ν. Σ. Λ.

Πομπὰλ (Pombal), ***Σεβαστιανός**, μαρκήσιος* —, *κόμης τῆς Αἰῦρας*. Περίφημος Πορτογάλος πολιτικὸς (1699—1782). Πρεσβευτὴς τῆς Πορτογαλίας ἐν Λονδίνῳ καὶ Βιέννῃ, ἐκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν κατὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἰωσὴφ Α', διαδεχθέντος τὸν θανόντα πατέρα αὐτοῦ Ἰωάννην Ε' (1750). Ἐκυβέρνησεν ὡς σατράπης, συντρίβων ἀμειλίκτως πάντα ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν πολιτικήν του, διὰ νομίμων καὶ παρανόμων μέτρων. Πλέον τῶν 9.000 πολιτικῶν του ἀντιπάλων ἐφυλακίσθησαν κατὰ διαταγήν του, μετὰ τὰς γενομένας δὲ κατ' αὐτοῦ ἀποπείρας ἐτυφεκίσθησαν οἱ κορυφαῖοι τῶν ἐχθρῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ δοὺξ τοῦ Ἀβεΐρο καὶ ὁ κόμης Ἀτόγκια. Διαμαρτυρηθέντος τοῦ πάπα διὰ τὰς σκληρότητας ταύτας, ὁ Πομπὰλ ἀπήλασε τὸν νούντσιον καὶ διέκοψε τὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διατυπώσεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δικτατωρίας του ἠδυνήθη, χάρις εἰς τὴν ἔκτακτον μόρφωσίν του, τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν θεληματικότητά του, νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ μεγάλης ἐθνικῆς ὠφελείας ἔργα, ὡς τὴν ἀποξήρανσιν μεγίστων ἐκτάσεων, τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος τῆς Αἰῦρας, τὴν ἵδρυσιν ἀκμαίας βιομηχανίας μεταξωτῶν, ὑφασματοποιίας, ὑαλουργίας, σακχαροποιίας καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Λισσαβῶνος μετὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1755. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσὴφ Α', κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ἐπιεικῶς μετεβλήθη ἡ ποινή του εἰς ὑπερορίαν. Θ. Κ.

Πομπαντοὺρ (Pompadour), ***Ἰωάννα - Ἀντωανέττα-Πουασσόν**, μαρκησία ντὲ* —. Διάσημος Γαλλὶς εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΕ', γεννηθεῖσα ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1721 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1764. Ὁ πατήρ της Φραγκῖσκος

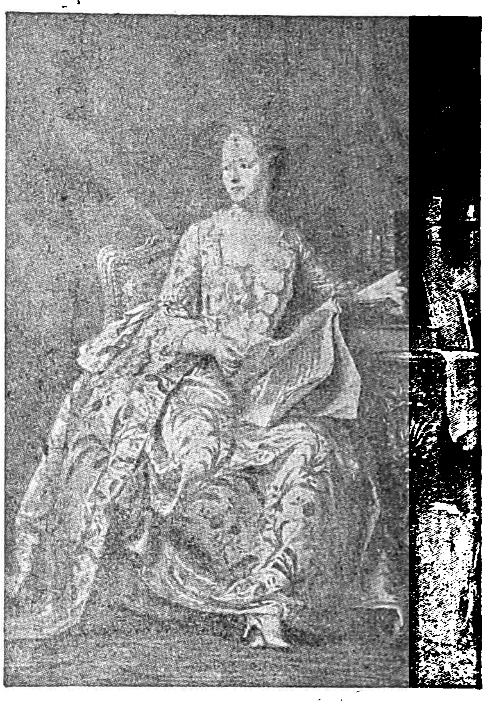

Ἡ μαρκησία ντὲ Πομπαντούρ.
[Προσωπογραφία τοῦ Λὰ Τοὺρ ἐν Λούβρῳ.]

Πουασσὸν ἦτο ὑπάλληλος τῶν προμηθειῶν τοῦ στρατοῦ, τὴν θέσιν δὲ ταύτην διετήρει λόγῳ τῆς εὐνοίας, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανεν ἡ σύζυγός του εἰς τοὺς ἀνωτέρους οἰκονομικοὺς κύκλους. Βραδύτερον ὁ γενικὸς ἐκμισθωτὴς τῶν φόρων Tourneheim, ὅστις διετείνετο ὅτι ἦτο πατὴρ τῆς μικρᾶς Ἰωάννας, ἀνέθρεψεν αὐτὴν ὡς θυγατέρα του. Ἡ Πομπαντοὺρ εἶχε γεννηθῆ καλλιτέχνις. Δεξιοὶ διδάσκαλοι ἐκαλλιέργησαν τὰ διάφορα τάλέντα της καὶ τάχιστα διεκρίθη εἰς τὴν μουσικήν, τὴν απαγγελίαν, τὸν χορὸν καὶ τὴν ζωγραφικήν. Μετὰ τῶν χαρισμάτων τούτων συνήνου γοητευτικωτάτην μορφήν, σῶμα πλαστικόν, ἔκτακτον εὐφυΐαν, ἐκέκτητο δὲ εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὴν τέχνην νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰς ἀρετάς της καὶ ἐξέπληττε τὴν γαλλικὴν κοινωνίαν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν θαυμαστῶν της ὁ Νορμὰν ντ' Ἐτιόλ, νέος εὐγενὴς καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀγνώστων τότε εἰς τὴν αὐλήν, κατελήφθη ἐκ σφοδροῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτος καὶ τὴν ἐνυμφεύθη. Ἀλλ' ἡ ντ' Ἐτιόλ, ἀντιθέτου χαρακτῆρος, γυνὴ μεγάλης θελήσεως, πονηρὰ καὶ φιλόδοξος, κυκλουμένη δὲ ὑπὸ πλήθους θαυμαστῶν, ἐλησμόνησεν ὅτι ἦτο σύζυγος καὶ μήτηρ. Ἐξ ἄλλου ἡ μήτηρ της, γυνὴ διεφθαρμένη καὶ ὑπερήφανος διὰ τὴν κόρην, ἐπανελάμβανε διαρκῶς καὶ ἀσυστόλως ὅτι ἡ Ἰωάννα της ἦτο προωρισμένη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παλλακὴ τοῦ βασιλέως· οὕτω δὲ ἤρξατο αὕτη ἀποβλέπουσα εἰς τοιοῦτον μέλλον. Συνεκέντρου εἰς τὰς αἰθούσας της τοὺς διαπρέποντας εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τὴν ἀκαδημίαν, αἱ σχέσεις της δὲ μετὰ τῶν ποιητῶν, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς της τὴν ἀνύψωσαν εἰς τὸ κοινωνικὸν στρῶμα ὅπερ ὠνειροπόλει.

Ἡ τελευταία τῶν τριῶν ἀδελφῶν Mailly, αἵτινες ὑπῆρξαν ἀλληλοδιαδόχως εὐνοούμεναι τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', δὲν ὑπῆρχε πλέον, καὶ ἡ ντ' Ἐτιὸλ ἐφιλοδόξει ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτάς, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς της Μπινέ, θαλαμηπόλου καὶ πράκτορος τῶν ἐρώτων τοῦ βασιλέως. Εἰσήχθη παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἀμέσως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ'. Ὁ Μπινὲ παρεσκεύασε συνέντευξιν τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς ντ' Ἐτιόλ, μετά τινα δὲ χρόνον αὕτη δὲν ἐκοιμῆθη πλέον εἰς τὸ μέγαρόν της. Ὁ σύζυγός της διετά-

Digitized by Google

χθη ν' ἀπέλθη εἰς 'Αβινιὸν καὶ νὰ μὴ ἐμφανισθῇ τοῦ λοιποῦ εἰς Παρισίους. Ἡ ντ' 'Ετιὸλ κατέλαβεν ἓν διαμέρισμα τῶν ἀνακτόρων τῶν Βερσαλλιῶν καὶ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ βασιλέως. Ἡ μεγάλη ἐπιρροή της ἐν τῇ αὐλῇ ἤρξατο τῷ 1745, ὅτε συνώδευσε τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν εἰς Φοντενουᾶ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν της τῆς ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τῆς μαρκησίας ντὲ Πομπαντούρ, ὃν ἔφερεν ἀρχαία οἰκογένεια, τῆς ὁποίας ὁ τελευταῖος διάδοχος εἶχεν ἐκλείψει τῷ 1710. Αἱ μεγάλαι δέσποιναι δὲν εἶδον ἄνευ φθόνου ἀνυψωθεῖσαν εἰς τὴν αὐλὴν μίαν γυναῖκα τῆς μικρᾶς ἀστικῆς τάξεως. Αὕτη ὅμως ἤνοιξε πρὸς αὐτὰς τὰς αἰθούσας της, πρὸς τὰς ὁποίας ἔσπευσαν αὗται, καὶ θέλουσα νὰ κρατῇ δέσμιόν της τὸν βασιλέα μετέβαλε τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν εἰς κέντρον διαρκῶν διασκεδάσεων. Ἤγειρεν εἰς αὐτὰ θέατρα, ἔνθα ἐδίδοντο ἐρασιτεχνικαὶ παραστάσεις, εἰς ἃς τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα ἔπαιζεν ἡ ἰδία, μετὰ τῶν ἐρασιτεχνῶν δὲ εὐπατριδῶν ἀνεμίχθησαν οἱ ἠθοποιοὶ καὶ οἱ χορευταὶ καὶ αἱ χορεύτριαι τῶν γαλλικῶν θεάτρων. Τὴν 20 Δεκεμβρίου 1747 ἤρξαντο αἱ παραστάσεις τοῦ θεάτρου τούτου διὰ τῆς κωμῳδίας τοῦ Dufresny «Le mariage fait et rompu», τὴν δὲ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ Πομπαντοὺρ ὑπεδύθη τὸ πρόσωπον τῆς Λίζας εἰς τὴν κωμῳδίαν «L'enfaut prodigue». Αἱ παραστάσεις αὗται ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ 1754, ὅτε ἤρξαντο καταπονοῦσαι τὸν βασιλέα, ὅστις, καίτοι ἀπέκτα νέας εὐνοουμένας, παρέμενεν ἐν τούτοις δέσμιος τῶν θελγήτρων τῆς μαρκησίας. 'Αλλ' ἡ Πομπαντοὺρ δὲν ἠρκέσθη νὰ παίζῃ τὸ πρόσωπον τῆς εὐνοουμένης. Εἰσῆλθεν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας. Συνεδέθη μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐφαίνετο μετατεθὲν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αἴθουσαν τῆς εὐνοουμένης, ἔνθα συνεζητοῦντο ὅλαι αἱ ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπουργῶν, τῶν πρεσβευτῶν, τῶν στρατηγῶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας αὐτῆς· ὁ ἀβᾶς Μπερνίς, εὐνοούμενός της, ἐγένετο ὑπουργός. Οἱ ξένοι πρεσβευταὶ ἐπεδίωκον τὴν εὔνοιάν της, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας Θηρεσίας ἔπεισεν αὐτὴν νὰ θυσιάσῃ τὴν ὑπερηφάνειάν της πρὸ τῆς ἀνάγκης καὶ ἡ αὐτοκράτειρα ἔγραψε πρὸς τὴν παλλακὴν τοῦ βασιλέως ἀποκαλοῦσα αὐτὴν ἐξαδέλφην της, τῆς ἀπέστειλε δὲ τὴν εἰκόνα της, τῆς ὁποίας τὸ ἀδαμαντοκόλλητον πλαίσιον ἐστοίχισεν 160.000 φράγκων. Συνέπεια τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐπονείδιστος συνθήκη τοῦ Μπαμπιὸλ (22 Σεπτεμβρίου 1755) καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ Ροσμπάχ, ἐξ αἰτίας ἀνικάνων στρατηγῶν ἐκλεγέντων ὑπὸ τῆς Πομπαντούρ. Ἡ σπατάλη τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ὑπὸ τῆς Πομπαντοὺρ δὲν εἶχε προηγούμενον. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου, ὡς ἀναφέρει ὁ σύγχρονός της ἱστορικὸς Σουλαβί, ἐδαπάνησε περὶ τὰ τεσσαράκοντα πέντε ἑκατομμύρια φράγκων, ᾠκοδόμησε πολυάριθμα μέγαρα καὶ ἐπαύλεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἀνάκτορον τῶν 'Ηλυσίων, νῦν διαμονὴν τῶν προέδρων τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, εἰς τὰ ὁποῖα περιέλαβε πολλὰ ἀριστουργήματα τῆς γραφικῆς καὶ γλυπτικῆς. Ἡ Πομπαντοὺρ ὑπῆρξε μεγάλη προστάτις τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων καὶ ὑπεβοήθησε παντοιοτρόπως τὸ ἔργον τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν, συνέπραξε μετὰ τοῦ Βολταίρου πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κλήρου, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους τοὺς Ἰησουΐτας καὶ ἔδωκε τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὸν ἐξωραϊσμὸν τῶν Παρισίων. Καὶ μετὰ τὰς ἐπελθούσας εἰς τὴν Γαλλίαν καταστροφάς, γενομένη τῷ 1756 κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν της βασιλίσσης, ἐξηκολούθησεν ἀναμιγνυομένη εἰς τὰ τῆς πολιτείας καὶ ἐπιβάλλουσα τὴν θέλησιν αὐτῆς. 'Αλλ' ἐπῆλθεν ἡ παρακμὴ καὶ ἡ Ρωμὰν ἀντικατέστησεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ βασιλέως. Ὁ θάνατος τῆς θυγατρός της 'Αλεξανδρίνης, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ὑπανδρεύσῃ μετὰ τοῦ δουκὸς Φρονσάκ, ἐβύθισεν αὐτὴν εἰς ἀθυμίαν, πανταχόθεν δὲ σατιριζομένη καὶ ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τῶν στενοτέρων της φίλων ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 44 ἐτῶν. Μόλις ἐξέπνευσε μετεφέρθη ὁ νεκρός της ἄνευ πομπῆς τινος εἰς τὸ ἐν Παρισίοις μέγαρόν της. Διὰ τῆς διαθήκης της ἐκληροδότησε τὸ ἀνάκτορόν της τῶν 'Ηλυσίων εἰς τὸν βασιλέα, τὴν δὲ μεγάλην της περιουσίαν εἰς τὸν ἀδελφόν της μαρκήσιον ντὲ Μαρινύ, ὅστις ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὰς τέχνας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν τὰ «'Απομνημονεύματά» της καὶ αἱ «'Επιστολαί» της. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

πομπεία (ἡ)· ἀρχ., πανηγυρικὴ ἢ θριαμβευτικὴ παρέλασις, θρίαμβος· || πληθ., λοιδορίαι, χλευασμοί, σκώμματα ἀπευθυνόμενα κατ' ἀλλήλων ὑπὸ τῶν ἑορταστῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Δήμητρος.

—*['Αρχ.] Πομπεῖαι* ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ σκωπτικαὶ καὶ ἀκόλαστοι λέξεις καὶ φράσεις καὶ καθόλου αἱ λοιδορίαι καὶ οἱ χλευασμοὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπισήμοις δημοσίαις πομπαῖς καὶ ἑορταῖς μετεχόντων εἴτε πεζοπορούντων εἴτε ὀχουμένων ἐφ' ἁμαξῶν (ὅθεν καὶ ἡ μέχρι σήμερον διατηρηθεῖσα φράσις «τὰ ἐξ ἁμάξης»). Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐπετρέποντο αἱ πομπεῖαι κατὰ τὰς πρὸς τιμὴν καὶ λατρείαν τοῦ Βάκχου πομπὰς καὶ ἑορτάς, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας κατὰ τὰς τῆς Δήμητρος. Παρὰ Ρωμαίοις τοιαῦται πομπεῖαι ἐπετρέποντο εἰς τοὺς στρατιώτας κατὰ τοὺς θριάμβους. Ε. ΔΙ. Κ.

πομπεῖον (τό)· ἀρχ. πληθ., σκεύη ἢ ἐνδύματα χρησιμοποιούμενα κατὰ τὰς πομπάς· || δημόσιον οἰκοδόμημα ἐν 'Αθήναις, ἔνθα ἐφυλάττοντο τὰ τῶν πομπῶν σκεύη.

— *['Αρχ.]* Τὸ *Πομπεῖον* ἔκειτο κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν ἀρχαίων 'Αθηνῶν ἐν τῷ *Κεραμεικῷ* (βλ.

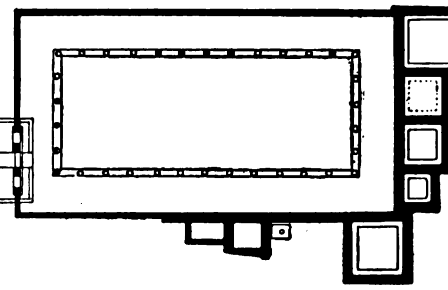

Τὸ Πομπεῖον τῶν ἑλληνικῶν χρόνων.

λ.) καὶ περιεῖχε τὰ πρὸς παρασκευὴν τῶν πομπῶν ἀπαραίτητα διάφορα ἀντικείμενα. Τὰ διὰ τῶν γενομένων μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν ἐλθόντα εἰς φῶς θεμέλια τοῦ Πομπείου ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ κτήριον τοῦτο κατὰ μὲν τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς εὐρυχώρου τετραπλεύρου αὐλῆς μετὰ στοῶν καὶ συναπτῶν μικρῶν ἀποθηκῶν, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τούτου ὑπὸ τοῦ Σύλλα, κατὰ τοὺς μετέπειτα ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἐκ τετραπλεύρου ἐπιμήκους οἰκοδομήματος διῃρημένου εἰς τρία ἐπιμήκη κλίτη. Β. Δ. Θ.

πομπεσκίτης (ὁ) (Pompeckjites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἀμμωνιτῶν, συνώνυμον τοῦ γένους *πινακόκερας* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

πόμπευσις, *—εως* (ἡ)· πομπεία, τέλεσις πομπῆς· || διαπόμπευσις.

πομπευτὴς (ὁ)· ὁ πομπεύων, ὁ μετέχων πομπείας· || διαπομπευτής.

πομπεύω· μετέχω πομπείας, συνοδεύω τινὰ πανηγυρικῶς, μετέχω θρησκευτικῆς πομπῆς· || δημοτ., χλευάζω δημοσίᾳ, λοιδορῶ, διαπομπεύω (βλ. *πομπή*).

πομπὴ (ἡ)· συνοδεία πολλῶν ὁμοῦ ἀνθρώπων πανηγυρικὴ ἢ θρησκευτική: «μετὰ πομπῆς καὶ παρατάξεως»· || δημοτ., χλευασμός, λοιδορία, ὄνειδος: παροιμ. «βγῆκε ἡ πομπὴ 'ς τὸ δρόμο νὰ πομπέψῃ τοὺς διαβάτες» ὅτι ὁ χλεύης ἄξιος ἄλλους χλευάζει· || ἐπὶ γυναικὸς μικροσώμου: «τέτοια πομπὴ ποὺ εἶναι θέλει καὶ παντρειά»· || ἡ πρᾶξις τῆς διαπομπεύσεως.

—*[Λαογρ.]* Τὸ ἔθιμον τῆς διαπομπεύσεως (κοιν. *πόμπεμα, πομπή, γεβέντισμα, διαλάλημα κλπ.*) ἀνάγεται εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένας ἐποχὰς καὶ ἀνευρίσκεται εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς λαούς, πεπολιτισμένους καὶ ἀπολιτίστους. Τὸ πρωτεῦον εἰς τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶναι ὁ ἐκδικητικός του χαρακτήρ. Ἡ κοινωνία ἐκδικεῖται κατὰ τρόπον πομπώδη ἐκεῖνον, ὅστις τὴν περιεφρόνησε παραβαίνων τοὺς οἱουσδήποτε κανόνας της καὶ τοῦ ἐπιβάλλει τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν βλέπουν καὶ ἐκτελοῦν ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας.

Τοιουτοτρόπως ἐπιτυγχάνονται πολλὰ ταυτοχρόνως ἀποτελέσματα: ὁ παραδειγματισμός, ἡ κύρωσις τῶν κανόνων, ἡ ἐκδικητικὴ ἀνακούφισις, ἡ τόνωσις τοῦ ὁμαδικοῦ αὐτοσυναισθήματος κλπ. Ἡ διαπόμπευσις εἶναι κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὴ ποινή, διότι ἐκτελεῖται ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας. Εἰς τοῦτο πιθανὸν νὰ ὀφείλεται καὶ ἡ ἐπιβίωσίς της εἰς μεταγενεστέρας ἐποχὰς μέχρι σήμερον.

'Εξετάζοντες τὰς παραβάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπέσυρον τὴν διὰ διαπομπεύσεως τιμωρίαν, βλέπομεν ὅτι αὗται ἀνήκουν εἰς τέσσαρας μεγάλας κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ περιεχόμενον τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὅτι δηλαδὴ σχεδὸν κάθε παράβασις ἠδύνατο νὰ τιμωρηθῇ διὰ διαπομπεύσεως. Ἡ διαπόμπευσις ὑπῆρξε γενικὴ ποινή, ἄλλοτε μόνη καὶ ἄλλοτε πρόσθετος, συνοδεύουσα ἄλλην βαρυτέραν, τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν τῶν παραβάσεων ἀνήκουν αἱ *παραβάσεις τῆς ἀφροδισίας ἠθικῆς*. Οὕτω π. χ. αἱ 'Εστιάδες τῶν Ρωμαίων, αἱ ὁποῖαι ὑπεχρεοῦντο ἐπὶ τριακονταετίαν νὰ διατηρήσουν πλήρη *ἁγνότητα* ἠθῶν, ἅπαξ ἀφοσιωθεῖσαι, ἂν παρέβαινον τὸ καθῆκον τοῦτο, ἐτιμωροῦντο σκληρῶς. Τὴν παραβάτιδα παρελάμβανον οἱ ἱεροφάνται καὶ «εἰς φορεῖον ἐνθέμενοι καὶ καταστεγάσαντες ἔξωθεν καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκουστον γενέσθαι, κομίζουσι δι' ἀγορᾶς. 'Εξίστανται δὲ πάντες σιωπῇ καὶ παραπέμπουσιν ἄφθογγοι μετά τινος δεινῆς κατηφείας· οὐδ' ἔστιν ἕτερον θέαμα φρικτότερον, οὐδ' ἡμέραν ἡ πόλις ἄγει στυγνοτέραν ἐκείνης» (*Πλουτάρχ.* Νουμ. Χ, 9, *Διον. 'Αλικ.* Ρωμ. ἀρχ. 11, 67). Κατόπιν «ζῶσα κατορύττεται εἰς τὴν Κολλίνην λεγομένην πύλην, ἐν ᾗ ἔστι τις ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεώδης παρατείνουσα πόρω» (*Πλουτάρχ.* Νουμ. Χ, 6, *Ζωναρ.* Β, 29). Παρομοίαν περίπου τύχην εἶχε παρ' 'Εβραίοις καὶ κάθε κόρη, ἡ ὁποία δὲν θὰ εὑρίσκετο *παρθένος* κατὰ τὸν γάμον. Τὸ «Δευτερονόμιον» διατάσσει σαφῶς: «'Εὰν μὴ εὑρεθῇ παρθενία τῇ νεάνιδι, ἐξάξουσι τὴν νεᾶνιν ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὴν ἐν λίθοις καὶ ἀποθανεῖται, ὅτι ἐποίησεν ἀφροσύνην ἐν υἱοῖς 'Ισραὴλ ἐκπορνεῦσαι τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς» (Δευτερον. κβ', 20). Σαφέστερον διαπομπευτικὸν χαρακτῆρα εἶχεν ἡ τιμωρία τῶν *παρθενοφθόρων*. «Οἱ τὰς ἑστιάδας αἰσχύνοντες εἰς ξύλον τὸν αὐχένα δίκρουν ἐμβάλλονται ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ μετὰ τοῦτο γυμνοὶ αἰκιζόμενοι ἀποψύχονται» (*Ζωναρ.* Β, 29). Κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα καλόγηρός τις κατηγορηθεὶς ἐπὶ παρθενοφθορίᾳ ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἑξῆς διηγεῖται τὴν τιμωρίαν ἣν ὑπέστη: «Συνέλαβόν με, λέγει, καὶ ἐκρέμασαν ἐν τῷ τραχήλῳ μου ἐσβολωμένας χύτρας καὶ ὠτία κύφων καὶ περιεπόμπευσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατὰ ἄμφοδον, τύπτοντές με καὶ λέγοντες: οὗτος ὁ μοναχὸς ἔφθειρεν ἡμῶν τὴν παρθένον· λάβετε αὐτόν, λάβετε· καὶ ἔτυπτόν με παρὰ μικρὸν τοῦ ἀποθανεῖν» (*Μακαρ.* Αἰγυπτ. ἀποφθ. Migne τ. ΛΔ, σ. 236). Παράβασις τῆς ἀφροδισίου ἠθικῆς εἶναι καὶ ἡ παράνομος ἕνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἡ *μοιχεία*, ἡ ὁποία εἰς ὅλους τοὺς μονογαμικοὺς λαοὺς θεωρεῖται ἓν ἐκ τῶν βαρυτέρων ἐγκλημάτων. Ὁ κῶδιξ τοῦ Μανοῦ τῶν βραχμανικῶν 'Ινδιῶν ἐπιβάλλει σκληροτάτας ποινὰς εἰς τοὺς μοιχούς. Ἂν οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὴν κάσταν τῶν βραχμάνων, ὁδηγοῦνται εἰς κεντρικὸν μέρος καὶ ρίπτονται ὡς βορὰ τῶν κυνῶν. Ἂν ἀνήκουν εἰς ἄλλην κάσταν, ἐξαναγκάζονται παρουσίᾳ τοῦ λαοῦ νὰ κοιμηθοῦν ἐπὶ πεπυρακτωμένης κλίνης. Παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τακίτου (German. 19), ὁ ἀπατηθεὶς σύζυγος ἔκοπτε τὴν κόμην τῆς μοιχαλίδος, τὴν ἐγύμνωνε, καὶ γυμνήν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν συγγενῶν, τὴν ἀπεδίωκεν ἐκ τοῦ οἴκου καὶ τὴν περιῆγεν εἰς ὁλόκληρον τὸ χωρίον, μαστιγώνων αὐτήν. 'Εν Πισιδίᾳ, οἱ ἔνοχοι μοιχείας ἐτίθεντο ἐπὶ ὄνου καὶ περιήγοντο ἐπὶ ἡμέρας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως (*Στοβ.* 'Ανθολ. 41,186, 12). 'Εν Γορτυνίᾳ «μοιχὸς ἁλούς, ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἤγετο· εἶτα ἐλεγχθεὶς ἐστεφανοῦτο ἐρίῳ· ἐνόει δὲ τοῦτο τὸ στεφάνωμα αὐτῷ ὅτι ἄνανδρός ἐστι καὶ γύνις καὶ εἰς γυναῖκας μάχλος· καὶ ἐπιπράσκετο δημοσίᾳ καὶ ἀτιμότατος ἦν καὶ οὐδενὸς μετῆν τῶν κοινῶν» (*Αἰλιαν.* Ποικ. ἱστ. ΙΒ, 12). 'Εν Κύμῃ ἡ ἐπὶ μοιχείᾳ συλλαμβανομένη ὡδηγεῖτο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐτοποθετεῖτο ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος λίθου, ὥστε νὰ φαίνεται πανταχόθεν. Κατόπιν τὴν ἀνεβίβαζον ἐπὶ ὄνου «καὶ τὴν πόλιν κύκλῳ περιαχθεῖσαν ἔδει πάλιν ἐπὶ τὸν αὐτὸν λίθον μεταστῆναι καὶ τὸ λοιπὸν ἄτιμον διατελεῖν, ὀνοβάτιν προσαγορευομένην» (*Πλουτάρχ.* Κεφ. κατ. ἑλλην. 2, 291 F). Καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους δὲν ἔπαυσεν ἡ μοιχεία νὰ ἐπισύρῃ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐξευτελιστικὴν ποινὴν τῆς διαπομπεύσεως. 'Εκ τοῦ Βυζαντίου παρελήφθη τὸ ἔθιμον καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὁπότε ἡ μοιχαλὶς ἐτοποθετεῖτο ἀντιστρόφως ἐπὶ ὄνου, κρατοῦσα δὲ τὴν οὐράν του διὰ τῶν χειρῶν της καὶ περιαγομένη διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ χωρίου ἐξυβρίζετο, ἐτύπτετο, ἠσβολώνετο, ἐπτύετο καὶ περιελούετο μὲ διαφόρους ἀκαθαρσίας. Παράβασιν τῆς ἀφροδισίου ἠθικῆς βαρυτάτην ἀποτελεῖ καὶ ἡ *παιδεραστία*, ἧς τὴν συστηματικὴν δίωξιν ἐν Βυζαντίῳ ἀνέλαβεν ὁ 'Ιουστινιανός, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι ἡ διαστροφὴ αὕτη εἶχε λάβει μεγάλην ἔκτασιν. «Τῷ δευτέρῳ ἔτει, 'Ησαΐας ὁ Ρόδου ἐπίσκοπος καὶ 'Αλέξανδρος Διοσπόλεως καὶ ἕτεροι πολλοὶ κατεσχέθησαν ἀρρενοφθόροι· καὶ τοὺς μὲν ἐκαυλοκόπησε (ὁ 'Ιουστινιανός), τοὺς δὲ καλάμους ὀξεῖς ἐμβάλλεσθαι εἰς τοὺς πόρους τῶν αἰδοίων προσέταξε καὶ γυμνοὺς κατὰ τὴν ἀγορὰν θριαμβεῦσαι· ὑπῆρχον δὲ καὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν συγκλητικῶν πολλοὶ καὶ τῶν ἀρχιερέων οὐκ ὀλίγοι, οἳ ἐκτμηθέντες καὶ δημευθέντες κατὰ τὴν ἀγορὰν γυμνοί, οἰκτρῶς ἐτελεύτησαν». (*Γ. Κεδρην.* 1, 645, 23, *Προκοπ.* 'Αποκρ. ἱστορ. 11, 76).

Δευτέραν κατηγορίαν παραβάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπέσυρον τὴν ποινὴν τῆς διαπομπεύσεως, ἀπετέλουν τὰ *ἐγκλήματα ἐσχάτης προδοσίας*. 'Εν Σπάρτῃ ὁ Κινάδων, ὅστις ἀπεπειράθη νὰ συνομόσῃ κατὰ τοῦ 'Αγησιλάου, ὅταν συνελήφθη «δεδεμένος καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὸν τράχηλον ἐν κλοιῷ, μαστιγούμενος καὶ κεντούμενος αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν περιήγοντο» (*Ξεν.* 'Ελλην., Γ, 3, 11). Ἄπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα διαπομπεύσεως διὰ πολιτικοὺς λόγους ἐν Βυζαντίῳ. Οὕτω τῷ 602 διεπομπεύθη εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως σωσίας τοῦ ἐκπτώτου αὐτοκράτορος Μαυρικίου (*Θεοφαν.* 437), τῷ 704 διεπομπεύθη ὁ στρατηγὸς 'Αψίμαρος (*Θεοφαν.* 574), τῷ 1084 ὁ κατὰ τοῦ 'Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ συνομόσας 'Ανεμᾶς (*Ἄννα Κομν.* Β, 158, 1), τῷ 1185 ὁ 'Ανδρόνικος ὁ Κομνηνός, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ 'Ισαακίου Κομνηνοῦ κλπ. Ἡ διαπόμπευσις τοῦ 'Ανδρονίκου ὑπῆρξε σκληροτάτη καὶ ἀπέληξεν εἰς τὴν θανάτωσίν του. Ὁ Νικήτας Χωνιάτης παρέχει ζωηροτάτην περιγραφὴν τῶν βασάνων, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη ὁ 'Ανδρόνικος. Εἰς τὸν λαιμόν του ἔθεσαν βαρείας ἁλυσίδας καὶ κλοιοὺς προοριζομένους διὰ τοὺς λέοντας τῶν θη-

Digitized by Google

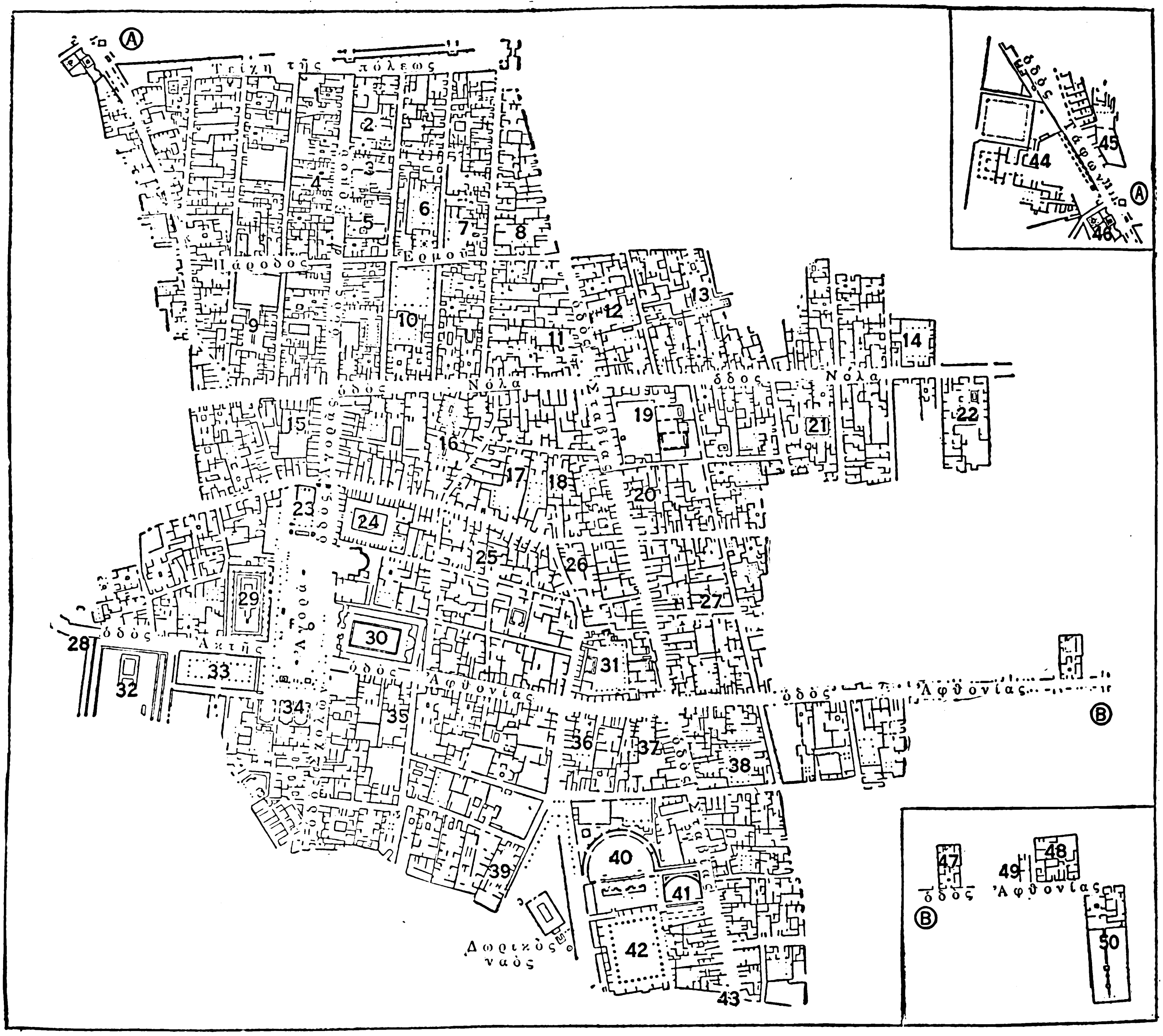

Σχεδιαγράφημα τῆς Πομπηΐας.

1) Οἶκος τοῦ Ἀπόλλωνος· 2) Οἶκος τοῦ Μελεάγρου· 3) Οἶκος τοῦ Κενταύρου· 4) Οἶκος τοῦ Ἀδώνιδος· 5) Οἶκος τῶν Διοσκούρων· 6) Οἶκος τοῦ Λαβυρίνθου· 7) Οἶκος τῶν Βεττίων· 8) Οἶκος τῶν Χρυσῶν Ἐρωτιδέων· 9) Οἶκος τοῦ Πάνσα· 0) Οἶκος τοῦ Φαύνου· 11) Οἶκος τοῦ Ὀρφέως· 12) Οἶκος τοῦ Καικιλίου Τζιοκόντο· 13) Οἶκος τῶν Ἀργυρῶν Γάμων· 14) Οἶκος τῶν Μονομάχων· 15) Θέρμαι τῆς Ἀγορᾶς· 16) Οἶκος τῆς Ἀριάδνης· 17) Οἶκος τῶν Μαρμάρων· 18) Οἶκος τοῦ Γαβίου Ρούφου· 19) Κεντρικαὶ Θέρμαι· 20) Οἶκος τοῦ Μάρκου Λουκρητίου· 21) Οἶκος τῆς Ἑκατονταετηρίδος· 22) Οἶκος τοῦ Ὀβελλίου Φίρμου· 23) Ναὸς τοῦ Διός· 24) Ἀγορά· 25) Οἶκος μὲ τὸν κλειστὸν ἐξώστην· 26) Οἶκος τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης· 27) Οἶκος τοῦ Μπάλμπο· 28) Πύλη τῆς Ἀκτῆς· 29) Ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος· 30) Οἰκοδόμημα τῆς Εὐμαχίας· 31) Σταβιαναὶ Θέρμαι· 32) Ναὸς τῆς Πομπηΐανῆς Ἀφροδίτης· 33) Βασιλική· 34) Δημόσια καταστήματα (Δικαστήριον)· 35) Οἶκος τοῦ Ἀγριοχοίρου· 36) Οἶκος τοῦ Ὀλκονίου Ρούφου· 37) Οἶκος τοῦ Κορνηλίου Ρούφου· 38) Οἶκος τῶν Κιθαριστῶν· 39) Οἶκος τοῦ Ἰωσήφ· 40) Ὑπαίθριον θέατρον· 41) Ἐστεγασμένον θέατρον· 42) Στρατὼν Μονομάχων· 43) Πύλη τῆς Σταβίας· 44) Ἔπαυλις Κικέρωνος· 45) Ἔπαυλις τῶν Κιόνων μὲ τὰ Μωσαϊκά· 46) Πύλη Ἡρακλείας· 47) Οἶκος τοῦ Α. Τρέμπιο Βαλέντε· 48) Οἶκος τοῦ Πινάριο Τσεριάλε· 49) Σχολή· 50) Οἶκος τοῦ Λορέϊο Τιμπουρτίνο.

ριοτροφείων, εἰς δὲ τοὺς πόδας του βαρυτάτας σιδηρᾶς πέδας· «ἐμφανισθεὶς δὲ οὕτως ἔχων καὶ παραστὰς Ἰσαακίῳ τῷ βασιλεῖ ὕβρεσι βάλλεται, κατὰ κόρρης ῥαπίζεται, τοὺς γλουτοὺς ἐπικρούεται, τὴν γένυν τίλλεται, τοὺς ὀδόντας ἐκριζοῦται, τὴν κεφαλὴν ψιλοῦται τριχῶν, εἰς κοινὸν ἐκδίδεται παίγνιον πᾶσι τοῖς συνελθοῦσι, ἐμπαροινεῖται καὶ ὑπὸ γυναικῶν καὶ τύπτεται πυγμαῖς κατὰ στόματος. Ἔπειτα τὴν δεξιὰν χεῖρα πελέκει ἀποκοπεὶς, παραρριπτεῖται αὖθις τῇ φυλακῇ ἄσιτος, ἄποτος, ὑπ' οὐδενὸς μεταλαγχάνων τῆς οἰασοῦν μετακομιδῆς. Μεθ' ἡμέρας δέ τινας καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐξορύττεται καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ καμήλου ψωριώσης διὰ τῆς ἀγορᾶς θριαμβεύεται...θέαμα ἐλεεινόν. Ἄλλοι κατὰ κεφαλῆς κορύναις αὐτὸν ἔπληττον, οἱ δὲ βολβίτοις τὰς ἐκείνου ῥῖνας ἐμόλυνον, ἄλλοι διὰ σπόγγων λύματα γαστέρων βοείων καὶ ἀνθρωπείων, τῶν ὄψεων ἐκείνου κατέχεον· ἕτεροι αἰσχρορρημονοῦντες ἐκακολόγουν εἰς τὴν μητέρα...ἦσαν οἳ καὶ ὀβελίσκοις ἔπειραν αὐτοῦ τὰς πλευράς...Καὶ οὕτως ἀτίμως ἐπὶ τὸ θέατρον ἀπαχθεὶς μετὰ γελοιώδους θριάμβου, ἐκ ποδῶν ἀναρτᾶται τινῶν ἀναψάντων ἐκ φελλύρας καλῴδιον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκ ποδῶν ἀπαιώρησιν...περιελόντες τὸ χιτώνιον κακῶς ἐτίθουν τὰ παιδογόνα μόρια» (*Νικήτ. Χων.* Ἀνδρ. Κομν. II, 455).

Μὲ διαπόμπευσιν ἐτιμωροῦντο καὶ οἱ πάσης φύσεως *αἱρετικοὶ* καὶ *ἄπιστοι*. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἔχομεν ἀρκετὰς διαπομπεύσεις αἱρετικῶν ὑπὸ ὀρθοδόξων, Χριστιανῶν ὑπὸ ἐθνικῶν, ἐθνικῶν ὑπὸ Χριστιανῶν κτλ. (*Θεοφαν.* 208, 171, 691, 72). Παρομοίαν τύχην εἶχον καὶ οἱ *μάγοι* καὶ *ἀστρολόγοι*, ὡς ἀντιποιούμενοι ἔργα τοῦ κλήρου (*Προκοπ.* Ἀποκρ. Ἱστ. 11, 76). Τελευταίαν κατηγορίαν ἀπετέλουν καὶ πλῆθος ἄλλων πράξεων. Οὕτω διεπομπεύοντο οἱ *χρεοκόποι* καὶ οἱ *κλέπται* (*Στοβ.* Ἀνθολ. 41, 187), οἱ *δειλοὶ στρατιῶται* καὶ οἱ *ἀνυπότακτοι* (*Διοδ. Σικελ.* IB, 16, 1, *Ζωσιμ.* Γ, 3, 126), οἱ κακῶς συμπεριφερόμενοι πρὸς τὰς συζύγους των, οἱ *συκοφάνται*, ἀλλὰ πολλάκις καὶ οἱ ἠπατημένοι σύζυγοι (*Διοδ. Σικελ.* IB, 12, 2) κτλ. [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Ὑβριστικὰ σχήματα ἐν «Λαογρ. Συμμείκτοις» τ. Β', σ. 331 κ. ἑξ.]

θ. π.

Πομπηΐα (Pompeia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Περίφημος διὰ τοὺς καλλιτεχνικοὺς καὶ λοιποὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυρούς της πόλις, κειμένη ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Καμπανίας καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Βεζουβίου, οὐχὶ μακρὰν τῆς Νεαπόλεως, πλησιέστατα δὲ πρὸς τὴν σύγχρονον κωμόπολιν Τόρρε ντέλλ' Ἀννουντσιάτα. Κατῳκεῖτο δὲ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπὸ τῶν Ὄσκων, μιᾶς τῶν ἀρχικῶν φυλῶν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, βραδύτερον ὅμως, μετὰ τὴν κατάκτησίν της ὑπὸ τῶν Σαμνιτῶν, πλεῖστοι Ῥωμαῖοι ἐποιοῦντο τὰς διατριβάς ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ ἐν τῇ γείτονι Ἡρακλείᾳ (Herculanun), ἕνεκα τοῦ θαυμαστοῦ αὐτῶν καὶ εὐκραοῦς, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος, κλίματος. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων καὶ εἰσέδυσε πλησίστιος εἰς ἀμφοτέρας ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός, εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε νὰ φέρωσι τελείως, καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις των, τὸν χαρακτῆρα ἑλληνικῶν πόλεων. Ἡ Πομπηΐα ἐν τούτοις, μετασχοῦσα, ὡς καὶ πλεῖσται ἄλλαι σαμνιτικαὶ πόλεις, τοῦ συμμαχικοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων πολέμου, ἐπολιορκήθη καὶ ἐξεπορθήθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ὑπετάχθη δὲ τελείως ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. Ἀλλ' ἡ πόλις αὐτη θὰ ἔμενε σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὸν κόσμον καὶ οὐδεὶς θὰ ὡμίλει περὶ ταύτης, ἐὰν δεινή τις θεομηνία δὲν καθίστα αὐτὴν ἀθάνατον διὰ μέσου πάντων τῶν αἰώνων. Συνέβη δηλαδὴ περὶ τὸ ἔτος 63 μ. Χ. σφοδρότατος σεισμός, συνταράξας αὐτὴν ἐκ θεμελίων, ἀλλ' οὗτος δὲν ἦτο ἢ προειδοποίησις διὰ τὴν προσεχῆ ὁλοσχερῆ καταστροφήν της, διότι ὀλίγα ἔτη βραδύτερον, τῷ 79 δηλαδὴ μ. Χ., κῦμα τεράστιον ἐκ λάβας, τέφρας καὶ πυρὸς κατεκάλυψε, κατέκαυσε καὶ ἔθαψε τὴν χαρίεσσαν πολίχνην διὰ παντὸς ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν. Τοῦτο συνέβη τὴν 24 Αὐγούστου. Κατ' ἀρχὰς ἐνέσκηψε φοβερὸν νέφος ἐκ τέφρας, ἡ ὁποία ἐκάλυψε τὴν πόλιν εἰς ὕψος ἑνὸς μέτρου. Μόλις ἀντιληφθέντες τοῦτο οἱ Πομπηΐανοὶ ἤρχισαν νὰ τρέπωνται οἱ πλεῖστοι εἰς φυγήν, ἀποκομίζοντες ὅ,τι ἕκαστος ἠδύνατο κατὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας στιγμάς. Πολλοὶ ὅμως τούτων μετανοοῦντες ἐπέστρεφον, ἄλλοι δὲ κατελαμβάνοντο ἀπὸ παραλυσίαν ἐκ τοῦ πανικοῦ. Μετὰ τὴν τέφραν κατέκλυσε τὴν πόλιν καταιγὶς ἐξ ἡφαιστειωδῶν λίθων καὶ κισήρεως, τῆς κοινῶς καλουμένης ἐλαφρόπετρας, ἡ ὁποία ἐκάλυψε τὴν πόλιν εἰς ὕψος 3 καὶ πλέον μέτρων, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐπεκάθισε νέον στρῶμα τέφρας καὶ λίθων διαφόρου σχήματος (rapilli), ὥστε ἡ σημερινὴ ἐπίχωσις φθάνει τὰ 6—7 μέτρα, διότι διὰ μέσου τόσων ἔκτοτε αἰώνων ἐπεσωρεύθησαν ἐκ νέων ἐκρήξεων, ἂν καὶ ἡ πόλις ἦτο ἤδη ἐκ τῆς πρώτης μεγάλης ἐκρήξεως τελείως τεθαμμένη καὶ ἀφανής. Πρώτη, ὅλως τυχαία, ἀποκάλυψις τμήματος τῆς Πομπηΐας ἐγένετο τῷ 1592, ὅτε ὁ ἀρχιτέκτων Φοντάνα, κατασκευάζων ὑπόγειον ὑδραγωγεῖον, ἵνα ὑδρευθῇ δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλησίον κειμένου ποταμοῦ Σάρνου ἡ πόλις Τόρρε ντέλλ' Ἀννουντσιάτα,

Digitized by Google

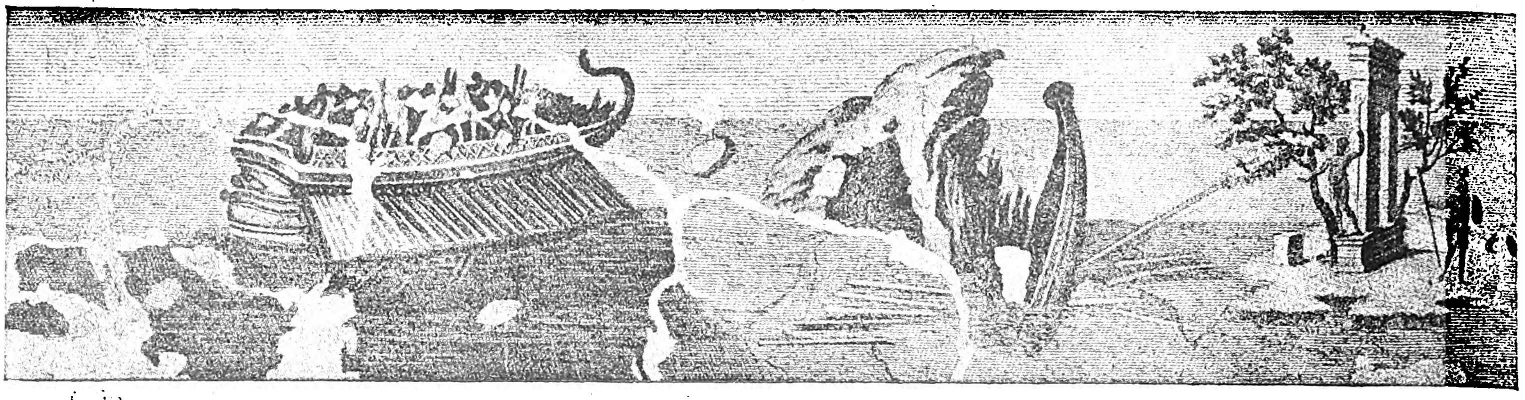

Ζωγραφία μὲ θα-

ἀνεῦρεν ἀνελπίστως πλεῖστα σπουδαῖα ἀντικείμενα. Νέαι ἀνακαλύψεις ἐγένοντο τῷ 1689, εἶτα δέ, διαρκούσης τῆς γαλλικῆς κατοχῆς, τῷ 1721. Τῷ 1861—1892 ἀπεκαλύφθησαν 87 σκελετοὶ ἀνθρώπων, ὡς καὶ 3 σκύλλων καὶ 7 ἵππων, ὑπολογίζεται δ' ὅτι ἐν συνόλῳ ἐτάφησαν ζῶντα, ἀποθανόντα εἶτα ἐξ ἀσφυξίας, περὶ τὰ δισχίλια ἄτομα.

Ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Βουρβώνων ἔδειξε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Πομπηΐαν, ἀλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ ἐγίνοντο ἄνευ μεθόδου, περιωρίζοντο δὲ ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐξάγουν ἐκ τῶν χωμάτων ἀγάλματα, σκεύη πολύτιμα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα τέχνης, ἀλλ' ἠδιαφόρουν τελείως διὰ τ' ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα καὶ ἐν γένει διὰ τὰ κτήρια, ὧν οἱ τοῖχοι κατέρρεον καὶ ἐξηφανίζοντο. Μόνον ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Μυρά, γαμβροῦ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ μέθοδος τῶν ἀνασκαφῶν ἐβελτιώθη κάπως, τότε δὲ ἀνεσκάφη ἡ ἀγορὰ (Φόρουμ) τῆς Πομπηΐας, τὰ τείχη τῆς πόλεως, διότι αὕτη περιεβάλλετο ὑπὸ ἰσχυροῦ τείχους μετὰ πύργων, ἡ ὁδὸς τῶν Τάφων καί τινες ἰδιωτικαὶ οἰκίαι. Αἱ ἀποκαλύψεις αὗται ἐξήγειραν τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον, ποιηταὶ δέ, πεζογράφοι, καλλιτέχναι καὶ ἐν γένει ὁλόκληρος ὁ διανοούμενος κόσμος ἐστράφη πρὸς αὐτήν. Τότε ὁ Σίλλερ ἐτόνισε τὴν λύραν αὐτοῦ ἐντὸς τῆς Πομπηΐας, ὁ δὲ Μποῦλβερ ἐνεπνεύσθη τὸ θαυμάσιον αὐτοῦ μυθιστόρημα «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Πομπηΐας». Ἐν τούτοις μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Πομπηΐας, ὑπὸ τὴν σοφὴν καὶ πεφωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιολόγου Φιορέλλι, ἔλαβον τελείως ἐπιστημονικὸν τύπον καὶ ἔκτοτε συνεχίζονται, μὲ μακρὰς πολλάκις διακοπάς, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἐξαγαγοῦσαι εἰς φῶς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἐσχάτως μάλιστα, ἀπὸ πενταετίας, ἡ ἀνασκαφὴ τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς Ἀφθονίας διεξάγεται μετὰ μεγάλης περισκέψεως καὶ κατὰ νέαν ὅλως μέθοδον. Οἱ ἀνασκαφεῖς κατορθώνουν νὰ διατηρῶσιν ὁλόκληρον τὸ κτήριον εἰς οἵαν κατάστασιν εὑρίσκετο ἐντὸς τῆς προαιωνίου ἐπιχώσεως, στερεουμένων τῶν τοίχων διὰ σιδηρῶν δοκῶν, ξυλοδεσίας καὶ τσιμέντου.

Πάντα τὰ εὑρήματα τῆς Πομπηΐας, οὐδ' αὐτῶν τῶν τοιχογραφιῶν ἐξαιρουμένων, μετεφέρθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως, ὅπερ ἕνεκα τούτου κυρίως κατέστη ἓν τῶν μεγίστων καὶ σπουδαιοτάτων τῆς Εὐρώπης, μόνον δὲ ἐξαιρετικῶς εἰς μερικοὺς περικαλλεστάτους ἰδιωτικοὺς οἴκους ἀφέθησαν κατὰ χώραν αἱ τοιχογραφίαι, ἵνα οὕτως ὁ ἐπισκέπτης λαμβάνῃ πληρεστέραν ἰδέαν τῆς θαυμαστῆς τούτων διακοσμήσεως καὶ τῆς καλλιτεχνικωτάτης των διαρρυθμίσεως. Ἤδη μάλιστα, κατὰ τὰς νῦν διεξαγομένας ἀνασκαφάς, σχεδὸν πάντα τὰ εὑρήματα, σκεύη, τοιχογραφίαι καὶ ἀγάλματα ἔτι, παραμένουσιν ἐν τῷ οἰκείῳ χώρῳ τῆς ἀνευρέσεώς των.

Ἡ Πομπηΐα ἦτο πόλις ἀνθηρά, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 20—30,000 κατοίκων, εἶχε δὲ τὸ τεῖχος ταύτης σχῆμα ἀκανονίστως ἐλλειψοειδές, ἐκτεινόμενον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. Ἡ διαδρομὴ τούτου ἦτο περὶ τὰ 3500 μέτρα. Διεκόπτετο δὲ τὸ τεῖχος ὑπὸ ὀκτὼ πυλῶν, ἤτοι τῶν πυλῶν τῆς Ἡρακλείας, τῆς Ἀκτῆς (Μαρίνα), τῆς Σταβίας, πόλεως γειτονικῆς, ἐπίσης καταστραφείσης, τῆς Νότσερε, τοῦ Σάρνου, τῆς Νόλας, τῆς Καπούης καὶ τοῦ Βεζουβίου. Ἡ Πομπηΐα περιεῖχε δύο θέατρα, ἀγορὰν περιστοιχουμένην ὑπὸ στοῶν, ναούς, ἀμφιθέατρα, γυμνάσιον, λουτρά, πλείστας ὡραιοτάτας ἰδιωτικὰς οἰκίας καὶ ἐπαύλεις κτλ. Ἡ ρυμοτομία τῆς Πομπηΐας ἦτο κατὰ τὸ ὀρθογωνικὸν σύστημα, ὅπερ πρῶτος ἐχάραξεν ἐπὶ Περικλέους καὶ ἐφήρμοσεν ἐν Πειραιεῖ ὁ διάσημος ἀρχιτέκτων Ἱππόδαμος. Αἱ κυριώτεραι κατὰ ταῦτα ὁδοὶ φέρουσι τὰ ἑξῆς ὀνόματα: ὁδὸς Δομιτιανὴ (Via Domitiana), ὁδὸς τῶν Τάφων (Strade dei Sepolcri), ὁδὸς Ἑρμοῦ, ὁδὸς Θερμῶν, Τύχης, Νόλας κλπ. Ὅταν δὲ πολλαὶ οἰκίαι ὁμοῦ περιβάλλωνται ὑπὸ τεσσάρων ὁδῶν, τότε ἀποτελοῦσι νησοῖδα (Insula). Αἱ ὁδοὶ εἶναι συνήθως εὐθεῖαι, ἀλλὰ στεναί, περίπου 7 μ., σπανίως δὲ 8 μ. πλάτους. Εἶναι ὅμως θαυμασίως ἐστρωμέναι διὰ πολυγωνιτῶν πλακῶν ἐκ λάβας. Αἱ διασωθεῖσαι τροχιαὶ (αὔλακες) μαρτυροῦσι τὴν μεγάλην κυκλοφορίαν τῶν ἁμαξῶν, ἐπίσης δὲ διακρίνονται τὰ ἴχνη τῶν ὁπλῶν τῶν ἵππων. Εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν ὑπάρχουσι δημόσιαι κρῆναι, διακεκοσμημέναι διὰ τῆς προτομῆς θεοῦ, προσωπίδος ἢ ἄλλου τινὸς παρομοίου ἀντικειμένου. Ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν ἀναγινώσκει τις πολλάκις μὲ ἐρυθρὰ γράμματα διαφημίσεις ὑποψηφίων διὰ τὰς ἐκλογὰς πολιτῶν καὶ ἄλλα ὅμοια. Ἄλλοτε πάλιν βλέπει ὁ ἐπισκέπτης τῆς Πομπηΐας ἀναγλύπτους ἢ γραπτοὺς φαλλοὺς κατὰ τῆς βασκανίας. Ἐπὶ τῶν σταυροδρομίων παρίστανται συνήθως ὄφεις, σύμβολα τῶν ἐφεστίων θεῶν (Λάρητες). Αἱ οἰκίαι εἶναι ἐκτισμέναι μὲ μικροὺς λίθους καὶ μὲ ἄσβεστον ἢ μὲ πλίνθους, εἰς δὲ τὰς γωνίας τίθενται ὡς ἀγκωνάρια πώρινοι δόμοι ὀρθογώνιοι. Αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν ἦσαν διώροφοι, ἴσως δὲ καὶ τριώροφοι· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνω ὄροφοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ ξύλου, ἐξηφανίσθησαν τελείως, ἀποτεφρωθέντες ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐκρήξεως.

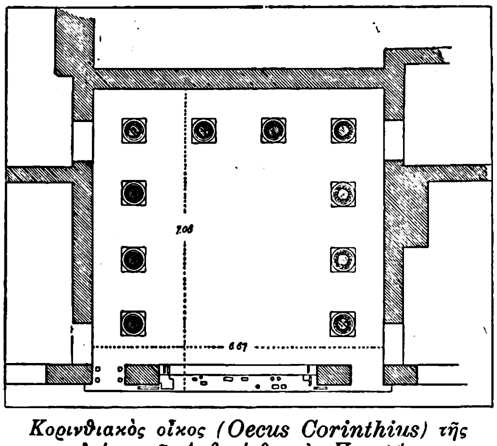

Κορινθιακὸς οἶκος (Oecus Corinthius) τῆς οἰκίας τοῦ Λαβυρίνθου ἐν Πομπηΐᾳ.

Περιεργότατα ἰδίως ἐν Πομπηΐᾳ εἶναι τὰ καταστήματα (μαγαζειά), ταῦτα δὲ ἀναγνωρίζει τις ἀμέσως, διότι εἶναι ἀνοικτὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐνῷ αἱ κατοικίαι, τοὐναντίον, εἶναι τελείως κλεισταὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ. Τὰ καταστήματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς μεγάλους οἴκους, ὡς σήμερον συμβαίνει εἰς τὰ μέγαρα τῆς Νεαπόλεως, τῶν ὁποίων τὰ ἰσόγεια ἐνοικιάζονται ὡς μαγαζεῖα. Ἐννοεῖται ὅτι ταῦτα δὲν συγκοινωνοῦσι ποσῶς μετὰ τῆς οἰκίας. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν παντὸς εἴδους καταστήματα, οἷον οἰνοπωλεῖα (θερμοπώλια), μαγειρεῖα, κουρεῖα, παντοπωλεῖα κλπ. Εἰς τὸ βάθος τούτων ὑπάρχει μικρὸν δωμάτιον ἢ πατάριον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκοιμᾶτο ὁ κύριος τοῦ καταστήματος. Αἱ οἰκίαι ἔχουσι τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν ἀρχαίων σπιτιῶν· μία κεντρικὴ δηλαδὴ αὐλή, περιστοιχιζομένη ἀπὸ δωμάτια καὶ αἰθούσας. Πλὴν τὸ σχῆμα τοῦτο ὑφίσταται διαφόρους παραλλαγὰς καὶ μεγάλην ποικιλίαν, ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐκτίσθη ἡ οἰκία, ὡς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἰδιοκτήτου. Συνήθως ἡ εἴσοδος εἶναι ἀπὸ τῆς ὁδοῦ διὰ στενοῦ διαδρόμου (vestibulum) ἄγοντος εἰς τὴν αὐλὴν (atrium), ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας ὑπάρχει δεξαμενὴ διὰ τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς, τὸ λεγόμενον impluvium. Πέραν τοῦ ἀτρίου, εἰς τὸ βάθος, ἀνοίγεται μεγάλη αἴθουσα καλουμένη tablinum, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ οἰκοδεσπότης δέχεται τοὺς ξένους ἢ διεξάγει τὰς ἐργασίας του μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου. Ὄπισθεν τούτου εἰσήρχετό τις διὰ στενῶν διαδρόμων ἑκατέρωθεν (fauces) εἰς τὸ περιστύλιον, τὸ ὁποῖον εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀποκλειστικῶς προωρισμένον διὰ τὴν οἰκογένειαν, διότι περιεβάλλετο ἀπὸ τὰ δωμάτια τοῦ

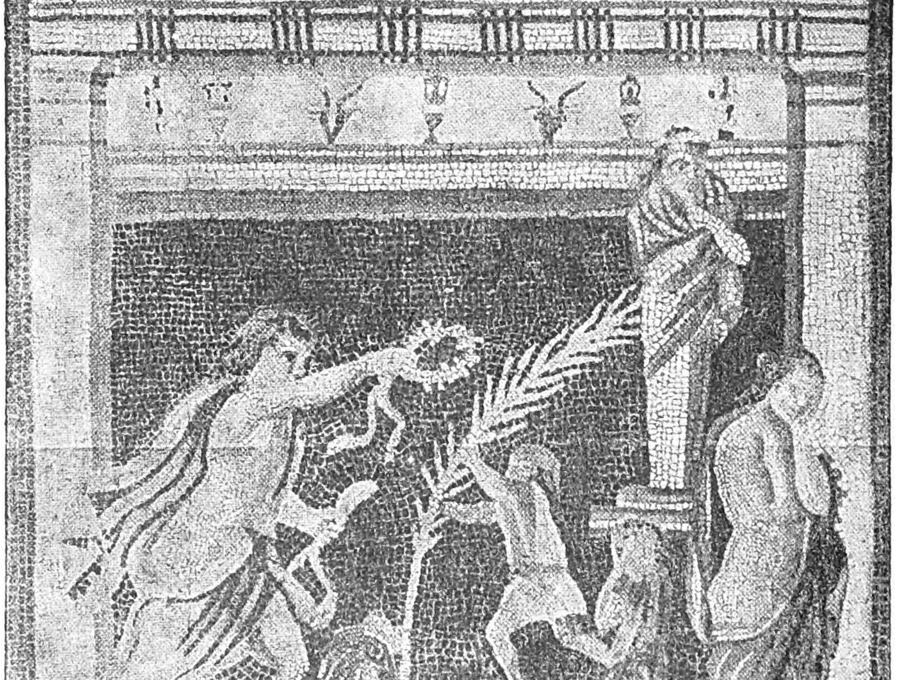

Μωσαϊκὸν παριστῶν ἀλεκτορομαχίαν.

Digitized by Google

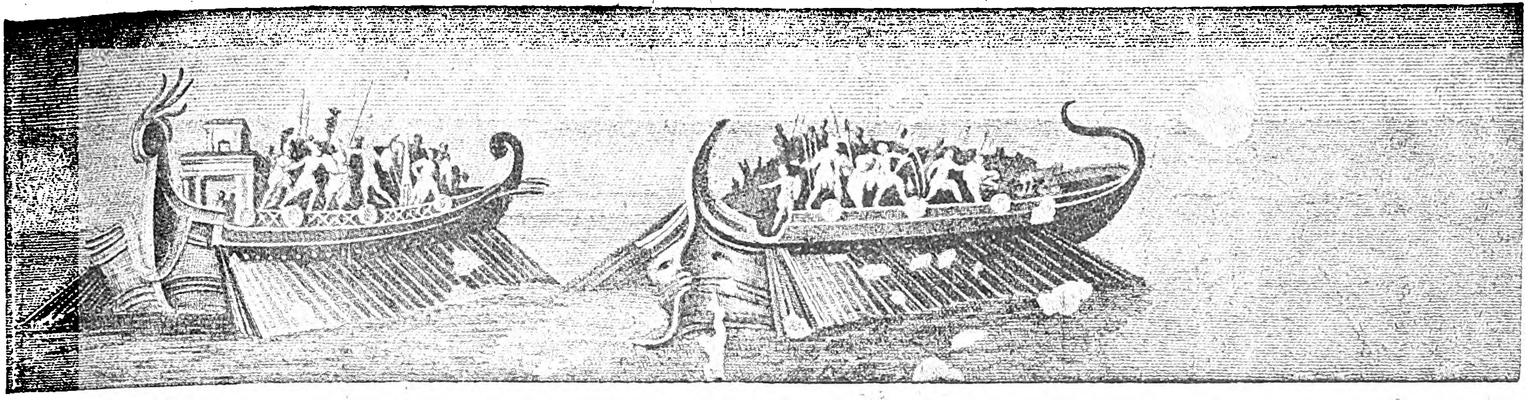

λασσίας σκηνάς.

ὕπνου, τὴν τραπεζαρίαν κλπ. Πολλάκις ὑπῆρχε καὶ ἄνω ὄροφος διὰ τὰς πολυμελεῖς οἰκογενείας. Τὸ περιστύλιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ κίονας λεπτοὺς καὶ κομψούς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἡ στέγη τῶν πέριξ δωματίων, εἰς τὸ κέντρον δὲ τούτου ὑπῆρξε κηπάριον μετὰ κρήνης. Ἐκτὸς τούτων περὶ τὸ ὅλον συγκρότημα ἢ εἰς τὰς πλευρὰς τούτου ἔκειντο τὸ μαγειρεῖον, δωμάτια ὑπηρεσίας κλπ., ὡς σήμερον εἰς πολλὰς μεγάλας οἰκίας. Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως ἀποτελεῖ τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν πομπηϊανῶν οἰκιῶν εἶναι ἡ ἔξοχος διακόσμησις, ποικίλλουσα ἀναλόγως τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ κατόχου. Ἡ διακόσμησις αὕτη ἀνήκει εἰς διαφόρους περιόδους, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀρχαιολαγοῦντες διήρεσαν αὐτὴν εἰς διαφόρους ῥυθμούς.

Τὸ κυριαρχοῦν σχῆμα τῆς διακοσμήσεως εἶναι τὸ ἀρχιτεκτονικόν, ἐπὶ τῶν τοίχων δηλαδὴ παρίστανται ἐν προοπτικῇ κτήρια, ἐπαύλεις καὶ ὁλόκληροι ὁδοί, ὁλόκληρα δὲ πολλάκις τοπία μὲ ὄρη, ποταμοὺς καὶ γεφύρας. Ἐπὶ ἄλλων τοίχων ἐξετελοῦντο θαυμάσιαι παραστάσεις ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἀντίγραφα δοκίμων ζωγράφων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὡς τοῦ Ζεύξιδος, Παρρασίου κλπ. Τὸ χαρακτηριστικὸν χρῶμα τῶν τοίχων ἦτο τὸ βαθὺ ἐρυθρὸν (φοινικοῦν), τὸ ὁποῖον ἔκτοτε καὶ φέρει τὸ ὄνομα πομπηϊανόν. Ἐν γένει ἡ πολυχρωμία ἦτο λίαν ἀγαπητή, ἠρέσκοντο δ' οἱ Πομπηϊανοὶ εἰς θέματα εὔθυμα καὶ χαρωπά, ἰδίως ἐρωτικά. Εἶναι γνωστότατον τὸ ἐν τῷ μουσείῳ κρυπτὸν διαμέρισμα (cabinetto segreto), ὅπου ὑπάρχει μοναδικὴ συλλογὴ ἐρωτικῶν καὶ ἀσέμνων εἰκόνων καὶ εἰδωλίων. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ πλουσιωτέρων οἴκων ἢ μεγάρων τῆς Πομπηΐας ὀνομαστότεροι εἶναι: Ὁ οἶκος τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ, ὀνομασθεὶς ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποιητοῦ δραματικοῦ. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ ὁ Μποῦλβερ τοποθετεῖ τὸν ἥρωα τοῦ μυθιστορήματός του Γλαῦκον. Ὁ οἶκος τοῦ Σαλλουστίου, ὁ οἶκος τοῦ χειρούργου, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρεθέντων πολυαρίθμων ἐργαλείων χειρουργικῆς, ὁ οἶκος μὲ τὸν κλειστὸν ἐξώστην, ὅστις ὁμοιάζει τελείως πρὸς τὰ ἐν Τουρκίᾳ καφασωτὰ μπαλκόνια (balcone pensile), ὁ οἶκος Πάνσα, ἐκ τῶν μεγίστων, περιλαμβάνων 24 δωμάτια περίπου καὶ μαγαζεῖα ἢ καταστήματα καὶ ἀποτελῶν ὁλόκληρον νησῖδα (insula). Πέριξ τοῦ ἀτρίου ὑπάρχουσι δωμάτια μικρά, ὄπισθεν δὲ τούτων, πρὸς τὰς ὁδούς, μαγαζεῖα. Ἀπὸ τοῦ ἀτρίου, διὰ διαδρόμου, εἰσέρχεταί τις εἰς τὸ περιστύλιον, ἀποτελούμενον ἐκ 16 κιόνων, ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ὁ κῆπος. Πέριξ τοῦ περιστυλίου κεῖνται τὰ δωμάτια τοῦ ὕπνου (cubicula), ἡ τραπεζαρία (τρικλίνιον), ἡ αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς, οἶκος (Oecus) καλουμένη, διὰ τοῦ παραπλεύρως δὲ τούτου διαδρόμου ἐξερχόμεθα εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς ὑπηρεσίας. Πολὺ πλούσιαι κατοικίαι περιεῖχον καὶ δύο ἢ καὶ περισσότερα ἄτρια καὶ περιστύλια, ἐπίσης δὲ λουτρά, ἀρτοποιεῖα, κλιβάνους κλπ. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βάθους ἐν τῷ περιστυλίῳ ἔκειτο καὶ τὸ ἱερὸν (sacrarium) ἢ ἡ ἑστία, ἐφ' ἧς ἐτοποθετοῦντο οἱ ἐφέστιοι θεοὶ (Lares). Ἐπίσης ὁ οἶκος τῆς Ἑκατονταετηρίδος (Caza del centenario), παρουσιάζων τέλειον ὑπόδειγμα πομπηϊανοῦ οἴκου, ἀλλ' οὐχὶ τῆς περιόδου τῆς καλουμένης πωρίνης (Tuffperiode), εἰς ἣν ἀνήκει ὁ προηγούμενος οἶκος τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν μεταγενεστέραν περίοδον, τὴν ῥωμαϊκήν. Ὁ οἶκος οὗτος ἦτο παμμέγιστος, διότι ἐκτὸς τῶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν καταστημάτων περιεῖχε περὶ τὰ ἑβδομήκοντα μικρὰ καὶ μεγάλα δωμάτια ἢ διαμερίσματα. Ἄλλαι οἰκίαι ὀνομάζονται ἐπίσης ἡ περίφημος τῶν Βεττίων, τῆς ὁποίας ὁ γραφικὸς διάκοσμος εἶναι ὄντως ἀξιοθαύμαστος, ὁ οἶκος τοῦ Φαύνου, ἐξερευνηθεὶς τῷ 1829 — 1831 ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀνευρεθέντος ὀρχουμένου Σατύρου (Φαύνου). Ἐνταῦθα εὑρέθη ἐπίσης τὸ ἔξοχον ψηφιδωτόν, τὸ παριστῶν τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅπερ μετεφέρθη εἰς τὸ μουσεῖον Νεαπόλεως. Ὁ οἶκος τοῦ Μελεάγρου, ἐκ τοῦ πίνακος τοῦ παριστῶντος τὸν Μελέαγρον καὶ τὴν ἐξ Ἀρκαδίας κυνηγέτιδα Ἀταλάντην, καὶ τόσοι ἄλλοι ἀκόμη, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν ὑπάρχουσι πλεῖστα δημόσια κτήρια, οἷον θέατρα, ἀμφιθέατρα, ναοί, ἁψῖδες, στοαὶ κλπ. Ἐκ τούτων σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ ἀγορά, κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως. Πρὸς Β. ταύτης εὕρηται ὁ ναὸς τοῦ Διός, ἐνῷ πρὸς τὰς ἄλλας πλευρὰς ἡ ἀγορὰ ἀποκλείεται διὰ στοῶν. Τὸ μῆκος ταύτης εἶναι περὶ τὰ 170 μ., τὸ δὲ πλάτος περὶ τὰ 36 μ. Καλύπτεται ὑπὸ μεγάλων πλακῶν, ἐξ δὲ ὁδοὶ καταλήγουσιν εἰς αὐτήν, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ τὴν διασχίσουν οἱαδήποτε τροχοφόρα ἢ ἔφιπποι, κωλυόμενοι ὑπὸ κιόνων καὶ κιγκλίδων. Σῴζονται ἐπὶ τούτοις πλεῖσται βάσεις ἐνεπίγραφοι, ἐφ' ὧν ἦσάν ποτε ἀνιδρυμένοι ἀνδριάντες, μερικοὶ μάλιστα καὶ ἔφιπποι. Αἱ περιβάλλουσαι τὴν ἀγορὰν στοαὶ ἦσαν διωρόφοι, αἱ μὲν ἰσόγειοι δωρικοῦ ῥυθμοῦ, αἱ δὲ ἄνωθεν τούτων ἰωνικοῦ.

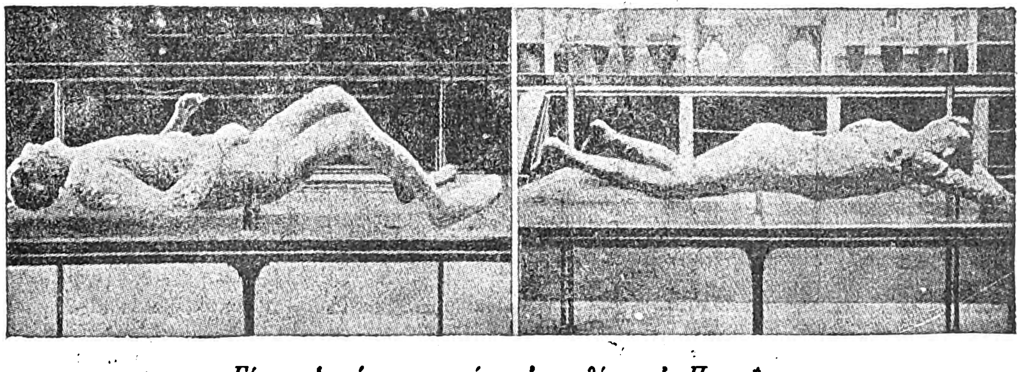

Γύψινα ὁμοιώματα πτωμάτων ἀνευρεθέντων ἐν Πομπηΐᾳ.

[1=πτῶμα ἀνδρός. 2=πτῶμα γυναικὸς (Μουσεῖον Πομπηΐας).]

Πλησίον καὶ πέριξ τῆς ἀγορᾶς εὑρίσκονται: ὁ ναὸς τοῦ Αὐγούστου, ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἡ Βασιλικὴ καὶ τὸ Χαλκιδικόν. Καὶ ὁ μὲν ναὸς τοῦ Αὐγούστου, ἀνασκαφεὶς τῷ 1818, ἐκαλεῖτο καὶ Πάνθεον· εὑρέθησαν δ' ἐντὸς τούτου τ' ἀγάλματα τῆς Λιβίας ὡς ἱερείας καὶ τοῦ υἱοῦ της Δρούσου. Ἡ Βασιλικὴ εἶναι ἓν τῶν μεγίστων κτηρίων τῆς Πομπηΐας (67 μ. $\times$ 25 μ.), σχήματος ὀρθογωνικοῦ μὲ πρόπυλον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Ὡς πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι βασιλικαί, διῃρεῖτο ἐσωτερικῶς διὰ διπλῆς κιονοστοιχίας εἰς τρία κλίτη. Ἡ κιονοστοιχία αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ 28 κίονας ἰωνικούς, εἰς δὲ τὸ βάθος ὑψοῦτο τὸ βῆμα τῶν δικαστῶν, διότι τὰ κτήρια ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς δικαστήρια. Ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἔκειτο καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, παραλλήλως τῆς Βασιλικῆς, ἦτο δὲ ὁ μέγιστος τῶν ἐν Πομπηΐᾳ ναῶν, ἀριθμῶν 48 δωρικοὺς κίονας, ὅσους δηλαδὴ ἔχει περίπου καὶ ὁ Παρθενών. Ἐβεβαιώθη ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος, ἐκ πολλῶν ἀναθημάτων καὶ ἐπιγραφῶν ἀναφερομένων εἰς ταύτην. Τὸ Χαλκιδικὸν ἐκαλεῖτο καὶ Εὐμαχία, ὡμοίαζε δὲ κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὴν Βασιλικήν. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι ναοί, περιεβάλλετο ὑπὸ ἐξωτερικῆς κιονοστοιχίας (πτεροῦ) ἐκ 48 κιόνων ἐκ παρίου μαρμάρου, οἵτινες πάντες ἐξηφανίσθησαν ἢ μᾶλλον ἐσυλήθησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως. Ἐχρησίμευεν ὡς χρηματιστήριον, ἰδίως ἐμπορικόν, ὡς πιστοποιεῖται καὶ ἐκ τοῦ ἀνευρεθέντος ἐντὸς αὐτοῦ ἀγάλματος τῆς ἱερείας Εὐμαχίας, τῆς ἱδρυτρίας τοῦ κτηρίου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία τούτου. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο εὕρηται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Νεαπόλεως, ἀνιδρυθὲν ὑπὸ τῶν βαφέων τῆς Πομπηΐας.

Θέρμαι, λουτρὰ δηλαδὴ δημόσια, ὑπῆρχον πολλαὶ ἐν τῇ πόλει, ἐκ τούτων δὲ ὀνομαστόταται ἦσαν αἱ πλησίον τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου ὁδοῦ, καταλαμβάνουσαι ἐν ὁλόκληρον σχεδὸν τετράγωνον. Ἐξ εἴσοδοι ἄγουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ὑπάρχουσι πάντα τὰ γνωστὰ διὰ λουτρὰ διαμερίσματα, ἤτοι ψυκτή-

Ὁ θάνατος τοῦ Πενθέως.

[Τοιχογραφία τῆς οἰκίας τῶν Βεττίων.]

Digitized by Google

Digitized by Google

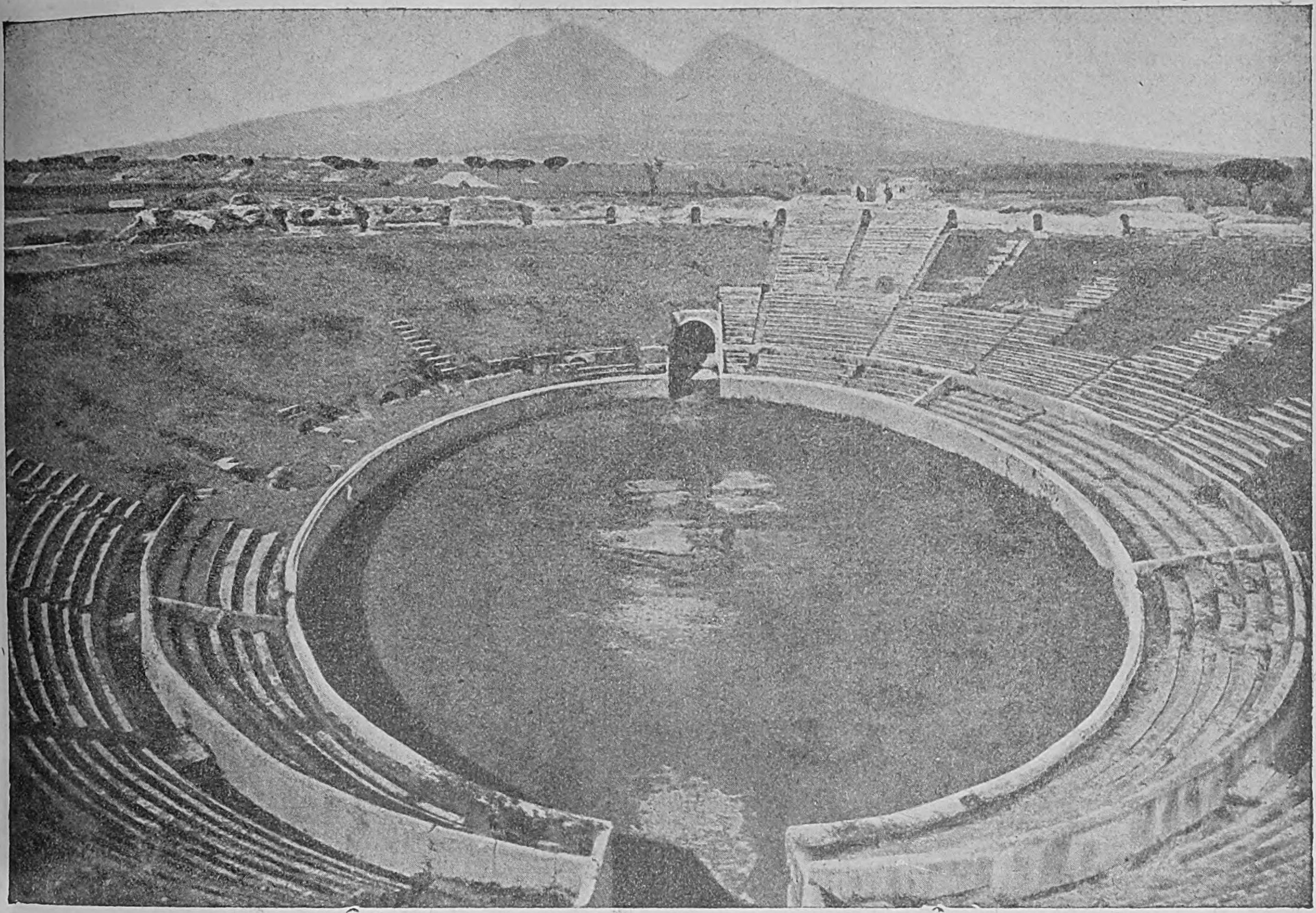

Τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Πομπηΐας.

Κορινθιακὸν ἄτριον τῆς οἰκίας τοῦ Ἐλπιδίου Ρούφου ἐν Πομπηΐᾳ.

Digitized by Google

Digitized by Google

1) Νάρκισσος. (Τοιχογραφία). 2) Ἀνακάλυψις τοῦ Ἀχιλλέως ἐν Σκύρῳ. (Ζωγραφία τῆς οἰκίας τῶν Διοσκούρων).

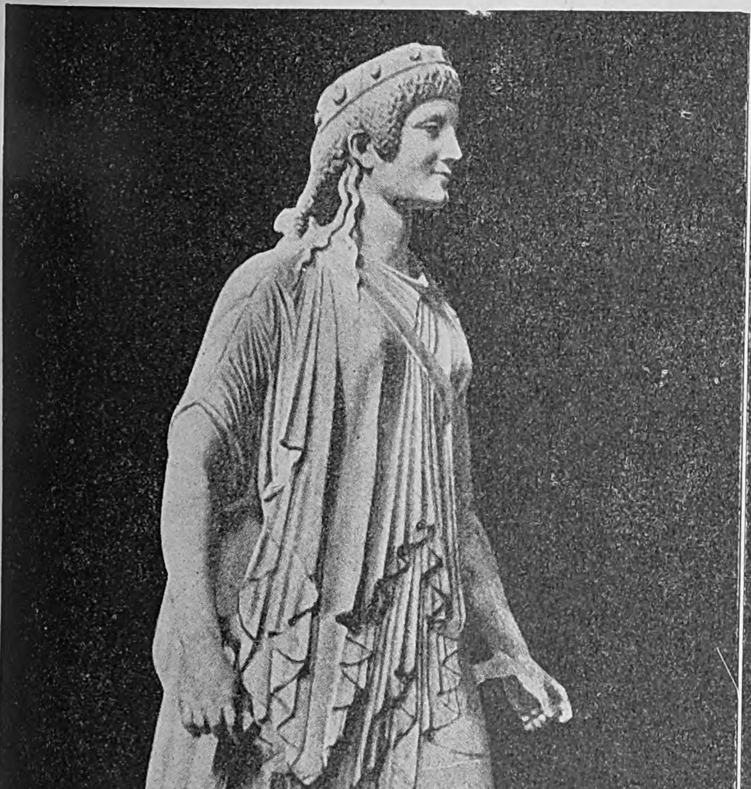

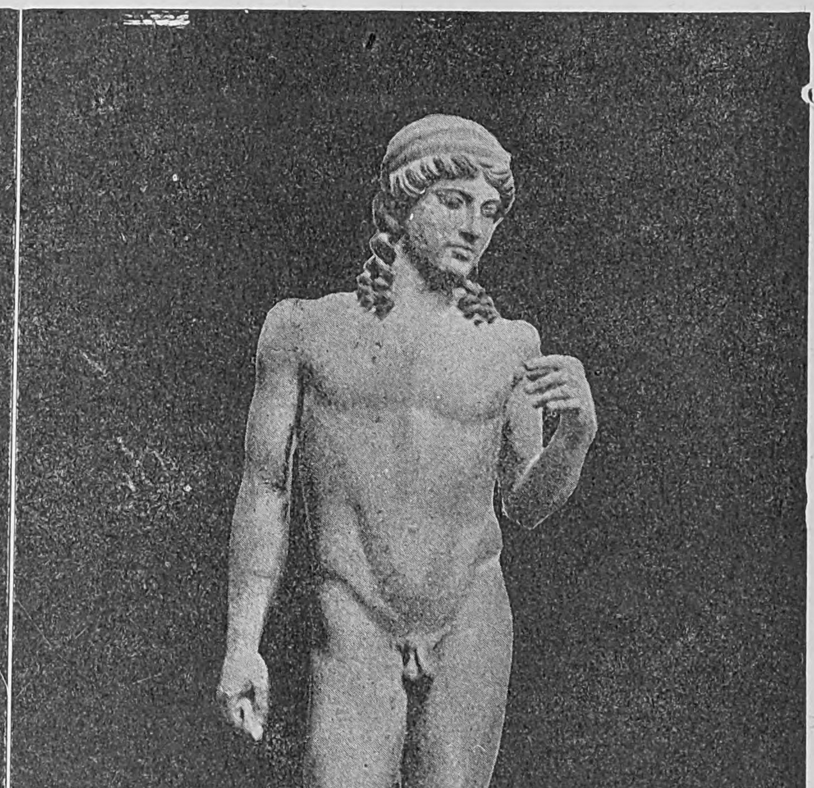

1) Ἄρτεμις τῆς Πομπηΐας. (Ἄγαλμα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως). 2) Ἀπόλλων κιθαρῳδὸς τῆς Πομπηΐας. (Πρὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ Ε' αἰῶνος, ἄγαλμα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως).

Digitized by Google

1) Σκηνὴ κωμῳδίας. (Πομπηϊανὴ ζωγραφία). 2) Θησεὺς καὶ Ἀριάδνη. (Τοιχογραφία).

Ἄδωνις. (Παράστασις ἐπὶ σαρκοφάγου).

Digitized by Google

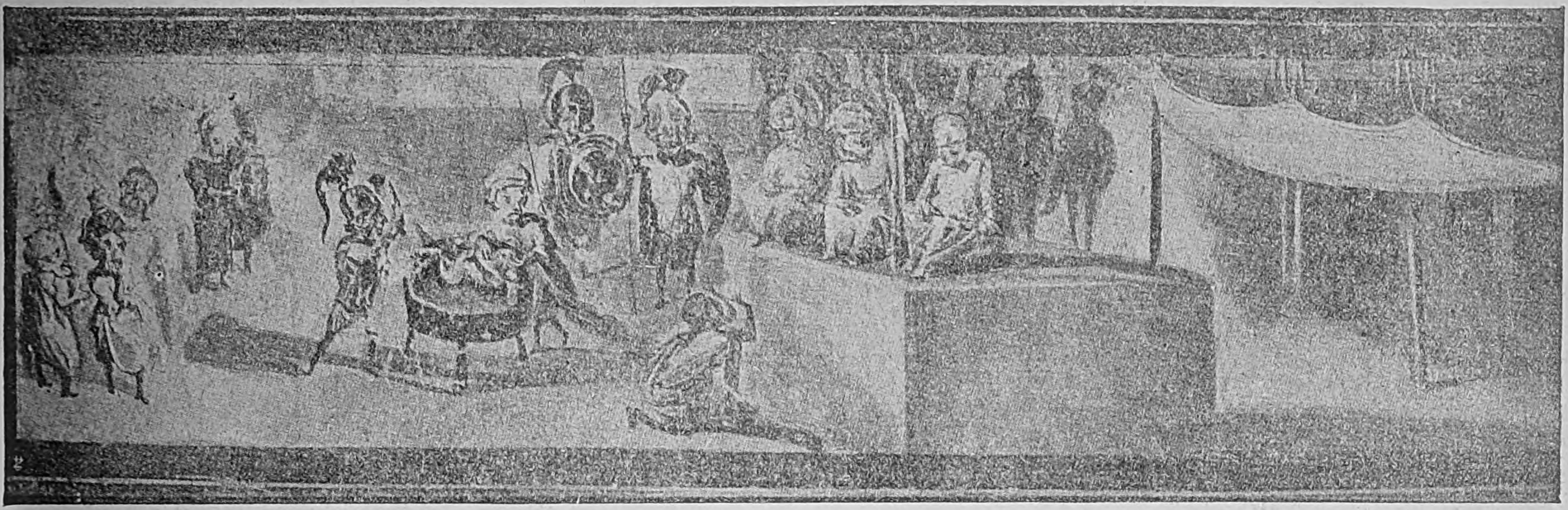

Γελοιογραφία τῆς κρίσεως τοῦ Σολομῶντος.
[Πομπηϊανὴ ζωγραφία ἀποκειμένη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως].

1) Ὁ Ὀρέστης, ὁ Πυλάδης καὶ ἡ Ἰφιγένεια πρὸ τοῦ Θόαντος. (Τοιχογραφία). 2) Θρησκευτικὸς χορός. (Νωπογραφία τῆς οἰκίας τῶν Βεττίων ἐν Πομπηΐα).

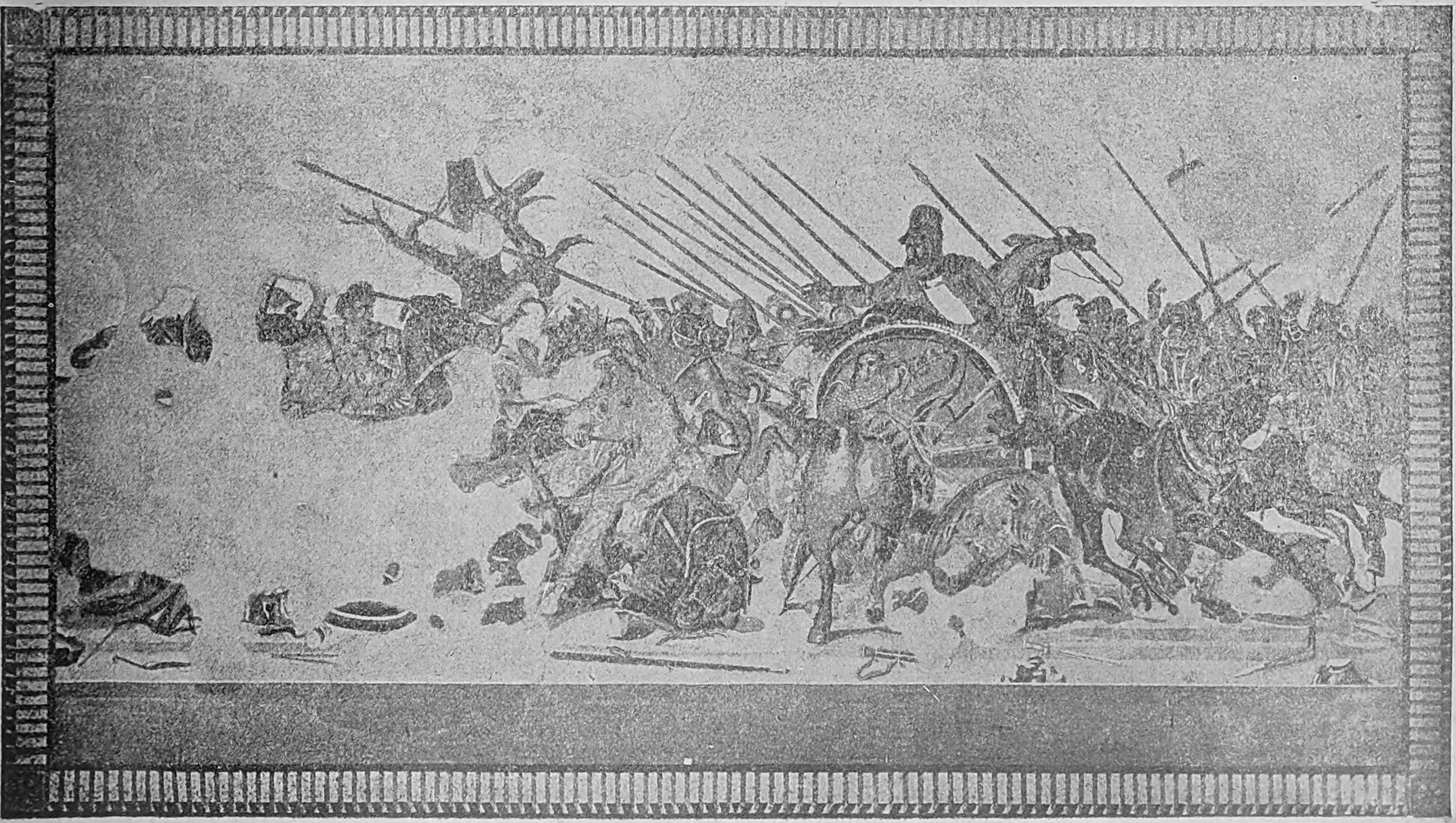

Μάχη Δαρείου καὶ Ἀλεξάνδρου ἐν Ἰσσῷ. (Ψηφιδωτόν, Ἐθνικὸν Μουσεῖον Νεαπόλεως).

Digitized by Google

Digitized by Google

ριον, ἀποδυτήριον, ἀτμόλουτρα κλπ. Τὸ ἀμφιθέατρον, ἀποκαλυφθὲν τῷ 1748—1816, ἔχει σχῆμα ἐλλειψοειδὲς καὶ ἀριθμεῖ 35 σειρὰς βαθμίδων, στηριζομένων ἐπὶ λόφου. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ εἶναι 135×104 μ. Λίαν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀμφιθεάτρου, ὡς καὶ τοῦ θεάτρου τῆς Πομπηΐας, εἶναι ὅτι ἀμφότερα εἶχον εἰς τὸ ἄνω διάζωμα θεωρεῖα διὰ τὰς γυναῖκας. Λέγεται ὅτι ὁ Αὔγουστος εἰσήγαγε τὴν καινοτομίαν ταύτην ἐν Πομπηΐᾳ.

Τὸ μέγα θέατρον τῆς Πομπηΐας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πρό τινος ἐδιδάχθησαν ἀρχαῖα δράματα ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τῶν Συρακουσῶν, ἔχει ἐσωτερικὴν διάμετρον 68 μ., εἶναι δὲ λελαξευμένα ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου δεσπόζοντος τῆς πόλεως. Ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε κερκίδων, διαιρουμένων ὑπὸ ἓξ κλιμάκων, αἱ δὲ βαθμῖδες, 29 τὸν ἀριθμόν, ἦσαν πᾶσαι ἐκ παρίου μαρμάρου. Ὁριζοντίως τὸ θέατρον, τὸ κοῖλον δηλαδή, διῃρεῖτο ὑπὸ δύο διαζωμάτων εἰς τρία τμήματα (ima, media et summa cavea). Ἐπὶ τῆς ἡμικυκλικῆς, κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν τρόπον, ὀρχήστρας ἐτοποθετοῦντο καθίσματα ἢ θρονία ἐκ χαλκοῦ (bisellia) διὰ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἐπισήμους. Ἡ σκηνὴ ἦτο στενή, ἐκοσμεῖτο δὲ διὰ προσκηνίου, ἀποτελουμένου ἐκ κιονίσκων καὶ τριῶν θυρῶν, κατὰ τὸν ἑλληνιστικὸν τρόπον. Ὄπισθεν τῆς σκηνῆς ὑπῆρχον δωμάτια (postscenium), ὡς ἀποδυτήρια καὶ ἱματιοθῆκαι τῶν ἠθοποιῶν. Ἄνωθεν τὸ θέατρον ἐστεγάζετο διὰ σκηνῆς (velarium) κατὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς, ἠδύνατο δὲ νὰ περιλάβῃ πλείους τῶν 5.000 θεατῶν.

Πλησίον τοῦ μεγάλου θεάτρου ὑπάρχει τὸ λεγόμενον μικρὸν θέατρον, κομψότατον καὶ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 1.500 θεατάς. Τὸ θέατρον τοῦτο ἐκτίσθη πιθανῶς κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πλεῖστα ἔτι ἄλλα κτήρια, δημόσια καὶ ἰδιωτικά, περιέχει ἡ μοναδικὴ αὕτη ἐκ τῆς τέφρας νεκραναστᾶσα πόλις. Ἐπὶ τούτων δὲ ἀναγράφεται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία της, διότι ἄλλα τούτων εἶχον ἐπισκευασθῆ μετὰ τὸν μέγαν τοῦ ἔτους 63 μ. Χ. σεισμόν, ἄλλα ἔμειναν ἡμιτελῆ καὶ ἄλλα κατεστράφησαν ὁλοσχερῶς. Σπουδαιότατον ὡσαύτως κτήριον εἶναι ἡ λεγομένη ἔπαυλις τῶν Μυστηρίων (Villa dei misteri), ἡ ὁποία, ἀνακαλυφθεῖσα πρό τινων ἐτῶν, προὐκάλεσε τὴν κατάπληξιν παντὸς τοῦ διανοουμένου κόσμου, διότι ἡ ἐν ταύτῃ γραφικὴ παράστασις τυγχάνει μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της. Ἡ ἔπαυλις τῶν Μυστηρίων κεῖται πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Τάφων, ἔξωθεν τῆς Σταβίας πύλης, οὐχὶ δὲ καὶ πολὺ μακρὰν ταύτης. Ἔχει τὸ σύνηθες σχῆμα ἀρχαίου οἴκου, οὐχ ἧττον παρουσιάζει οὐσιώδη τινὰ πρωτοτυπίαν κατὰ τὸ ΒΔ. αὐτῆς. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο δηλαδὴ ὁ ἐπισκέπτης, διατρέχων στενὸν διάδρομον καὶ εἰσερχόμενος διὰ μικρᾶς πλαγίας θύρας, εὑρίσκεται αἴφνης ἐντὸς μεγάλης αἰθούσης, τῆς ὁποίας οἱ τρεῖς τοῖχοι εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ μεγάλων συνεχῶν τοιχογραφιῶν ἐξόχου ἐνδιαφέροντος. Πρόκειται περὶ παραστάσεως ἀναφερομένης εἰς ὀρφικὰ μυστήρια, εἶναι δὲ ἴσως ἡ μόνη διασωθεῖσα ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὥστε ἐννοεῖ τις ἀμέσως τίνα κολοσσιαίαν σημασίαν ἔχει τὸ πομπηϊανὸν τοῦτο μνημεῖον. Τὰ ὀρφικὰ μυστήρια ἦσαν συγγενῆ πρὸς τὰ ἐλευσίνια, διότι εἶχον κοινὴν τὴν ἐκ Θρᾴκης καταγωγήν, βραδύτερον μάλιστα καὶ συνεχωνεύθησαν. Ἐπὶ τῆς τοιχογραφίας ταύτης, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται ὡς κινηματογραφικὴ ταινία ἐπὶ τῶν τριῶν τοίχων τῆς εἰρημένης αἰθούσης, παρίσταται μία ἱεροτελεστία, μία δηλαδὴ λειτουργία μυστηριακή. Παρίστανται τὸ ὅλον εἴκοσι καὶ ἐννέα μορφαὶ εἰς φυσικὸν μέγεθος, φέρουσι δὲ πᾶσαι τὴν ἑλληνικὴν περιβολήν, κατὰ δὲ τὴν τεχνοτροπίαν ἀναπολοῦσι τὴν ἀττικὴν τέχνην τοῦ Ε΄ αἰῶνος π. Χ., ὥστε διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν λοιπῶν πομπηϊανῶν γραφῶν, αἵτινες εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντίγραφα ἀνήκοντα εἰς τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας. Ἀλλ' ὑπὲρ τὴν τέχνην μᾶλλον σπουδαῖον εἶναι τὸ θέμα τῆς παραστάσεως, ἥτις εἶναι ἑνιαία, διότι τὸ αὐτὸ πρόσωπον, μία γυνὴ πεπλοφόρος, παρίσταται διαδοχικῶς εἰς ὅλα τὰ ἀλλεπάλληλα συμπλέγματα. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ μυουμένη (ἡ μύστις) εἰς τὰ μυστήρια, ἡ δὲ μύησίς της ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ παραθύρου, τὸ ὁποῖον ἀντικρύζομεν μόλις εἰσέλθωμεν, τὴν παρακολουθοῦμεν δ' ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ μέχρι τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ παραθύρου, εἰς τὰ ἑξῆς ἐπεισόδια, ἅτινα ἀναγράφομεν περιληπτικῶς: Ἡ μυουμένη λαμβάνει τὸν μυστικὸν πέπλον, βοηθουμένη ἀπὸ μίαν θεράπαιναν καὶ δύο πτερωτοὺς δαίμονας ἢ ἀγγέλους, ὧν ὁ εἷς κρατεῖ πρὸ ταύτης κάτοπτρον. Ἡ κατήχησις: ἡ μυουμένη, περιβεβλημένη (ὡς νύμφη τοῦ Διονύσου) τὸν πέπλον, προχωρεῖ πρὸς καθημένην ἱέρειαν, ἐνῷ μικρός τις δαίμων ἀναγινώσκει προσευχὰς ἔκ τινος παπύρου. Ἡ ἀγάπη: ἡ αὐτὴ γυνὴ μετέχει κοινοῦ μυστικοῦ δείπνου. Ἡ κοινωνία: μετὰ τὴν ἀγάπην ἡ νεόφυτος ὑφίσταται τὴν λεγομένην παλιγγενεσίαν, ἤτοι ἀναγέννησιν, διότι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς μυήσεως ἦτο ἡ μεταλλαγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἀναγέννησις τοῦ μυουμένου διὰ τῆς ἑνώσεώς του μετὰ τοῦ θεοῦ, ὅστις ἦτο ὁ Διόνυσος. Ἡ ἀναγγελία: ἡ ἀναγέννησις τοῦ μύστου δὲν συντελεῖται ἢ διὰ πολλῶν καὶ συνεχῶν δοκιμασιῶν, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς μαστιγώσεως. Τὸ πάθος ἢ ἡ μαστίγωσις: ἐνταῦθα θεᾶται ἡ νεόφυτος, γυμνὴ καὶ γονυπετής, μαστιγουμένη ἐκ τῶν ὄπισθεν ὑπὸ ἄλλης γυναικός, τῆς Τελετῆς. Τέλος ἕπεται ἡ ἀνάστασις: ἡ τελευταία πρᾶξις τῆς μυήσεως. Ἡ νεόφυτος μετὰ τὰς δοκιμασίας γίνεται νύμφη τοῦ Διονύσου, ἤτοι Βάκχη ἢ Μαινάς, καὶ γυμνὴ ὅλως ὀρχεῖται, διότι ἡ ψυχή της ἀνεκαινίσθη καὶ μετέχει ἤδη τοῦ θείου. Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ μοναδικὴ αὕτη τοιχογραφία ἐντὸς τῆς πομπηϊανῆς ἐπαύλεως, ἥτις εἶχε μετασχηματισθῆ ὑπὸ τῶν ὀρφικῶν εἰς βασιλικήν, ὡς ἐκάλουν τὰς αἰθούσας τῶν μυστικῶν των συνελεύσεων. Ἔκειντο δὲ αὗται, φόβῳ τῶν ρωμαϊκῶν ἀρχῶν, ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῶν πόλεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Marois*, Les ruines de Pompéi (4 τόμοι Paris 1812—1838).—*H. Nissen*, Pompejan Studien zur Stätekunde des Altertums (Leipzig 1877).—*A. Mau*, Pompejan Beiträge (Berlin 1879).—*A. Mau*, Geschichte der decorativen Wandmalerei in Pompeji (Berlin 1882).—*Overbeck-Mau*, Pompeji (Leipzig, 1884).—*K. Lauge*, Hans u. Halle. Studien der Geschichte des Antiken Wohnhauses (Leipzig 1885).—*Baumeister*, Denkmäler der Klass. Altertums, λεξ. «Pompeji».

Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

Πομπήιος. Ὄνομα ἐπιφανοῦς ἐκ πληβείων ρωμαϊκοῦ γένους, καταγομένου ἀπό τινος αὐλητοῦ, ὅπερ ἐχωρίσθη εἰς δύο κυρίους κλάδους: τὸν τῶν *Ρούφων* καὶ τὸν τῶν *Στραβώνων*.

—1) ***Κόϊντος Πομπήιος Νέπως.*** Ὕπατος τῷ 141 π. Χ., ἀρχηγὸς τοῦ ἐξευγενισθέντος οἴκου, ρήτωρ ἐπιφανής, ἐπιδείξας παροιμιώδη πανουργίαν κατὰ τὴν πρὸς Νουμαντίνους σύναψιν εἰρήνης, ἣν ἡ σύγκλητος ἀπέρριψεν ὡς ἀναξίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Τῷ 131 ἐξελέγη τιμητὴς μετὰ τοῦ Μετέλλου, πρῶτοι οὗτοι τιμηταὶ ἐκ πληβείων.

—2) ***Σέξτος Πομπήιος.*** Νομικὸς ἐπιφανέστατος, γεωμέτρης καὶ στωϊκὸς φιλόσοφος, πολλάκις μνημονευόμενος.

—3) ***Γναῖος Πομπήιος Στράβων.*** Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Συμμαχικοῦ πολέμου (90—88 π. Χ.), ὢν στρατηγός, ἐνίκησεν ἐν Φίρμῳ (νῦν Fermo) τῆς Πικεντίας τὴν στρατιὰν τοῦ Τίτου Λαφρηνίου, ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἐπυρπόλησε τὸ στρατόπεδόν του. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἔδειξε τὴν πολιτικότητα νὰ προνοήσῃ, ὡς ὕπατος, περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως Νεοκώμου καὶ περὶ τῆς τύχης τῶν πέραν τοῦ Πάδου Γαλατῶν διὰ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ «Πομπηΐου» νόμου, παρέχοντος εἰς μὲν τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Πάδου λατινικὰς πόλεις τὴν ἰσοπολιτείαν, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς κοινότητας, ἰδίᾳ τὰς τῶν κοιλάδων τῶν Ἄλπεων, τὸ κατὰ Λατίνους δίκαιον, οὕτω δ' εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἰταλικὸν κράτος τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν. Ὁμοίως κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, στρατηγῶν, ἐφόνευσε 15.000 Μαρσούς, βαδίζοντας διὰ τῆς Ὀμβρικῆς εἰς τὴν Τυρρηνίαν, οὕτω δ' ἐματαίωσε τὸ σχέδιον αὐτῶν, σκοπούντων νὰ ἐπαναστατήσωσι τοὺς Τυρρηνοὺς κατὰ τῆς Ρώμης, εἶτα δ' ἐπὶ μῆνας ἐπολιόρκησε τὸ Ἄσκλον, ὅπερ παρεδόθη αὐτῷ ἕνεκα λιμοῦ. Λήγοντος τοῦ 89 κατήγαγεν ἐν Ρώμῃ τὸν νενομισμένον θρίαμβον, ἀλλὰ καὶ κατηγγέλθη μετέπειτα ὡς νοσφισθεὶς τὴν λείαν τῆς μάχης ἐκείνης. Τῷ 88, ὢν στρατηγὸς ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ, κατέστη ὕποπτος εἰς τὸν Σύλλαν, ὅστις διέταξε τὸν συνύπατον Κόϊντον Πομπήιον Ροῦφον ν' ἀναλάβῃ τὴν στρατηγίαν τοῦ Στράβωνος· ἀλλ' οὗτος, προσποιηθεὶς ὑποταγήν, ἐδολοφόνησε τὸν ἀντικαταστάτην, καθ' ἣν ὥραν ἐτέλει τὴν πρώτην ἐκεῖ θυσίαν του, οὕτω δὲ διετήρησε τὴν στρατηγίαν. Διὰ τὸν ἐκ τοῦ Μαρίου ὅμως καὶ τοῦ Κίννα κίνδυνον, ἡ σύγκλητος ἐκάλεσεν αὐτὸν ἵνα προασπίσῃ τὴν Ρώμην, οὗτος δὲ συνῆψε πρὸς ἐκείνους τὴν ἄκριτον ἀπομείνασαν μάχην ἐπὶ τοῦ Ἰανίκλου λόφου. Εὐθὺς μετὰ ταύτην ἐφονεύθη ὑπὸ κεραυνοῦ, τὸ δὲ πτῶμά του ἄνθρωποι τοῦ ὄχλου ἔσυραν διὰ τῶν ὁδῶν, ἵνα κολακεύσωσι τοὺς μισοῦντας αὐτὸν ἀριστοκρατικούς.

—4) ***Κόϊντος Πομπήιος Ροῦφος.*** Νομιζόμενος ρήτωρ, οὗ τοὺς λόγους ἔγραφεν ἢ διώρθου ὁ Λεύκιος Αἴλιος· συνύπατος τοῦ Σύλλα τῷ 88 π. Χ., ὅτε ἐκήρυξε μετ' ἐκείνου ἡμέρας ἐκτάκτου ἀργίας πάσας, καθ' ἃς συνήρχετο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἵνα οὕτως, ἐπιβαλλομένης σχολῆς, μὴ ψηφίσῃ αὕτη τοὺς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τῆς συγκλήτου νόμους τοῦ δημάρχου Σουλπικίου, συμπράττοντος προσέτι πρὸς τὸν Μάριον. Ὁ Πομπήιος οὗτος μεγάλως ἐβοήθησε δι' ἀξιωματικῶν τὸν Σύλλαν, στρατεύσαντα ἐναντίον τῆς Ρώμης.

—5) ***Γναῖος Πομπήιος,*** ὁ ἐπικληθεὶς *Μέγας*. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Στράβωνος, γεννηθεὶς τῷ 106 π. Χ. Κατ' ἀρχὰς ἐστράτευσεν ὑπὸ τὸν πατέρα καὶ μετέσχε τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰανίκλου μάχης, ἀπὸ δὲ τοῦ 88—83 ἰδιώτευσεν, ἐπιμελούμενος τῆς περιουσίας καὶ φρονῶν τὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀπὸ μίσους πρὸς τὸν ὄχλον διὰ τὸν διασυρμὸν τοῦ νεκροῦ πατρὸς καὶ ὅπως μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἀμφισβητηθεῖσαν πατρικὴν περιουσίαν. Τῷ 83, ὅτε ἐπανῆλθεν ὁ Σύλλας ἐκ τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου, ὁ Πομπήιος ἐτάχθη ὑπ' αὐτόν, συλλέξας τρεῖς λεγεῶνας ἐκ τῶν ἄλλοτε στρατευσάντων μετὰ τοῦ πατρός. Προγραφεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρίου, κατενίκησε τὸν στρατηγὸν Λεύκιον Ἰούνιον Δαμάσιππον καὶ τὸν μαριανὸν στρατὸν ἐν Ἀπουλίᾳ, δι' ὃ καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, ἔλαβε δὲ σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Αἰμιλίαν. Τῷ 82 κατετρόπωσε τὸν μαριανὸν Κάρβωνα ἐν Τυρρηνίᾳ. Τῷ 81 ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἀντιστράτηγός του εἰς Σικελίαν, ἥτις παρεδόθη αὐτῷ ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐν δὲ τῇ Ἀφρικῇ ἐνίκησε τὸν Ἀηνόβαρβον καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Νουμιδίας Ἰάρβαν.

Γναῖος Πομπήιος ὁ Μέγας.

Ἀπὸ τοῦ 80 ἐποφθαλμία νὰ διαδεχθῇ τὸν Σύλλαν, τῇ ἐπιβολῇ δ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου ἐτέλεσε θρίαμβον, καίπερ ἁπλοῦς ὢν ἱππεύς, ἀνεκηρύχθη δὲ τότε καὶ Μέγας, ὅπερ ἐπωνύμιον Magnus—Μάγνος ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Κατὰ τὸ λοιπὸν 80 καὶ τῷ 79 ἐξηκολούθησε τὴν ἐν Λιβύῃ καταπολέμησιν τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων μαριανῶν, δι' ὃ καὶ ἐτέλεσε δεύτερον θρίαμβον τῷ 79. Κατὰ τὸ 78, ἀποθανόντος τοῦ Σύλλα, ἐνομίσθη ὁ Πομπήιος κληρονόμος καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἐπειδὴ καὶ ὑπεστήριζε τὰς ἀριστοκρατικὰς μεταρρυθμίσεις ἐκείνου, ἀναδειχθεὶς δ' ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τὸν ὕπατον Μᾶρκον Αἰμίλιον Λέπιδον, ἐπιχειρήσαντα ν' ἀνατρέψῃ τὴν συλλανὴν μεταρρύθμισιν, ἐλέχθη δ' ὅτι ἡ Κόσσα τῆς Τυρρηνίας, παρ' ἣν ἐνίκησε τὸν Λέπιδον, ἐγένετο ὁ τάφος τῶν μαριανῶν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κοΐντου Λουτατίου Κάτλου ὕπαρχος εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, ἔνθα ᾐχμαλώτισε καὶ ἐφόνευσεν ἐν Μουτίνῃ (νῦν Μοδένῃ) τὸν μαριανὸν Μᾶρκον Ἰούνιον Βροῦτον, τὸν ἰσχυρὸν πρῴην δήμαρχον. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατῶν ὕπατος, καὶ δὴ κατὰ παράβασιν τῶν νομίμων, ἐπειδὴ δὲν εἶχε διαδράμει τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένην σειρὰν ἀξιωμάτων, κατήργησε πλείστας τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Σύλλα, ἵνα καταστῇ ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν, καί, ἐνῷ δὲν ἐπέτυχε τοῦτο ἀμέσως, ἀπώλεσε τὴν εὔνοιαν τῆς συγκλήτου καὶ τῶν πατρικίων. Ἀλλ' ὅμως τῷ 77, ἕνεκα τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ κατὰ τὸ ἔθος τοῦ νὰ δίδηται διοίκησις ἐπαρχίας εἰς τὸν ἐξερχόμενον τῆς ὑπατείας, διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ἱσπανίας. Μεταβαίνων εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ἐνίκησεν ἐν Ναρβωνίτιδι κελτικὰς φυλὰς ἀποστατησάσας, διήνοιξε δὲ καὶ τὴν μεγάλην ἐπὶ τοῦ Κοττίου ὄρους (νῦν Mont Genèvre) ὁδὸν πρὸς αὐστηροτέραν φρούρησιν τῶν στασιαστικῶν κατοίκων. Τῷ 76 συνεκρούσθη, παρὰ τὸν ποταμὸν Σούκρωνα (νῦν Xucar), πρὸς τὸν Σερτώριον δίς, τῆς πρώτης μάχης ἀπομεινάσης ἀμφιρρόπου, τῆς δὲ δευτέρας βαρυνάσης αὐτόν, ὡς καὶ τῆς παρὰ τὸ Σάγουντον. Δι' ὅ, ἀπειλήσας τὴν σύγκλητον, ἔλαβεν ἐπικουρίας ἰσχυράς, δι' ὧν ἐνίκησε καὶ ἐζώγρησε τὸν διάδοχον τοῦ φονευθέντος Σερτωρίου Περπένναν (72). Διαλυθείσης τῆς σερτωριανῆς στρατιᾶς, ἐπεδόθη μετὰ τοῦ Μετέλλου εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἱσπανίας, δι' ἣν καὶ ἐπέβαλε νόμον, ὑφ' οὗ ἐχορηγεῖτο αὐτῷ τὸ δικαίωμα ν' ἀναγνωρίσῃ ἰσοπολίτας τοὺς εἰς τὴν Ρώμην πιστοὺς Ἱσπανούς. Ἐπιστρέφων ἐξ Ἱσπανίας τῷ 71 καὶ μὴ προφθάσας νὰ μετάσχῃ τοῦ κατὰ τῶν δούλων πολέμου τοῦ Κράσσου, ἐφόνευσε παρὰ τὰς Ἄλπεις τὰ λείψανα αὐτῶν, 5—6000, δι' ὃ καὶ ἐζήτησε τὴν εἰς βάρος τοῦ Κράσσου δόξαν ὅτι ἐξερρίζωσε τὴν ρίζαν τοῦ πολέμου ἐκείνου, ἐτέλεσε δὲ καὶ θρίαμβον ἐπὶ τούτῳ. Κατὰ τὸ 70, ὢν ὑποψήφιος ὕπατος καὶ πολεμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κράσσου καὶ τῆς συγκλήτου, ἀπεσπάσθη τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ μετέστη εἰς τὴν δημοτικὴν φατρίαν, ἀλλὰ καί, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Κράσσου, ἐξελέγη ὕπατος, ὅτε καὶ παλινώρθωσε τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν παλαιὰν παντοδυναμίαν, μετερρύθμισε τὰ δικαστήρια ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον, ὑπέβαλεν εἰς δεκατείαν τοὺς συγκλητικούς, ἀφῄρεσε τὴν κηδεμονίαν των ἐπὶ τῆς δημαρχίας, μέσῳ δὲ τῶν τιμητῶν ἀπέβαλε τῆς συγκλήτου 64 συγκλητικοὺς ἐπὶ αἰτίᾳ ἀργυρολογίας. Οὕτω κατέστρεψε τὸ ἔργον τοῦ Σύλλα, δι' ὃ καὶ ἀπέκτησε τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ· πρὸς συγκράτησιν ταύτης παρέμεινεν ἐν Ρώμῃ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἔτους τῆς ὑπατείας του. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 68, ἐπειδὴ οἱ πειραταὶ τῆς Κιλικίας ἐλεηλάτουν ἀπηνῶς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, εἶχον δὲ πολλάκις καταναυμαχήσει τοὺς ρωμαϊκοὺς στόλους, ὁ Πομπήιος, μετ' ἐπιψήφισιν τοῦ Γαβινίου νόμου, ἐπέμφθη στρατηγὸς κατὰ τῶν πειρατῶν μὲ τριετῆ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν (κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 67) καὶ κολοσσιαίας δυνάμεις, διὰ νὰ καταστῶσιν ἐλεύθεραι αἱ μεταφοραὶ τῶν δημητριακῶν καὶ τῶν ἀλ-

Digitized by Google

λων τροφίμων, ὧν αἱ τιμαὶ εἶχον σημαντικώτατα ὑπεραυξηθῆ. Ἐντὸς τριμήνου κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ ὁλοσχερῶς τὴν Μεσόγειον ὅλην τῆς πειρατείας· ἐφόνευσε περὶ τὰς 10.000 πειρατῶν, ἐκρήμνισε τὰ φρούριά των, 20.000 δὲ αἰχμαλώτους ἐξ αὐτῶν ἐγκατέστησεν εἰς τὴν ἐν Κιλικίᾳ Πομπηϊούπολιν, εἰς ἣν ἀνῳκοδόμησε τοὺς ἀρχαίους Σόλους. Τῷ 66 ἡ φυλέτις ἐκκλησία τὸν ἐξέλεξε καὶ στρατηγὸν τῆς ὅλης Μικρᾶς Ἀσίας, ἵνα τελειώσῃ τὸν τρίτον κατὰ Μιθριδάτου πόλεμον, οὕτω δὲ καὶ ἐκαρπώθη τὰς ἐνεργείας τοῦ Λουκούλλου καὶ ἐμονάρχει τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Κατὰ τῶν ἀντιπάλων του ἐξεφώνησεν ὁ Κικέρων τὸν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Γναίου Πομπηΐου μνημειώδη λόγον του. Ἐνίκησε πολλάκις τὸν Μιθριδάτην, παρὰ δὲ τὸν ποταμὸν Λύκον τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, παρ' ὃν ἡ τελικὴ κατὰ Μιθριδάτου νίκη του, ἔκτισεν, εἰς ἀνάμνησιν αὐτῆς, τὴν Νικόπολιν (νῦν Γιεσμὶλ Ἰρμάκ). Ἀπὸ τοῦ Τιγράνου ἀφῄρεσε τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Μικρὰν Ἀρμενίαν, τμῆμα τῆς Κιλικίας, τῆς Γαλατίας τῆς ἐκεῖ καὶ τῆς Καππαδοκίας, εἶτα δὲ μετεχειρίσθη αὐτὸν ὡς σύμμαχον κατὰ τοῦ ἀπαύστως κινουμένου πρὸς πόλεμον Μιθριδάτου καὶ τῶν Πάρθων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνίκησε, παρὰ τὸν ποταμὸν Κύρνον (νῦν Κοὺρ) τοῦ Καυκάσου, μεγάλην φυλὴν Ἀλβανῶν, οὓς εἶτα μετέτρεψεν εἰς συμμάχους του. Τῷ 65 ἐνίκησε τοὺς Ἴβηρας ἐν τῇ σημερινῇ Γεωργίᾳ, τοὺς δ' ἀποστάντας Ἀλβανούς, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀλαζόνιον (νῦν Ἀλαζάν), μεθ' ὃ ὑπέταξε πάσας τὰς μέχρι τοῦ Πόντου ὀχυρὰς πόλεις. Ἐκεῖθεν τῷ 64 μετέβη εἰς Παλαιστίνην πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὑποταγῆς της, ἐκυρίευσε δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ (63), διωργάνωσε τὴν Συρίαν ὡς ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν καὶ ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν περὶ τὸν θρόνον τῶν Μακκαβαίων ἔριν, ἐνεθρόνισε τὸν Ὑρκανὸν ὡς ἡγεμόνα, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τῆς Ρώμης. Μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Μιθριδάτου, ἔσπευσεν εἰς τὸν Πόντον καὶ ἐπανέφερε πάλιν εἰς τὴν κατάστασιν ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τὰς χώρας τοῦ Πόντου καὶ τὴν Κιλικίαν. Αἱ τεράστιαι ἐπιτυχίαι του ἐδημιούργησαν ἴσην δόξαν, ἀλλὰ καὶ ἴσον φθόνον ἐκ τῶν συγκλητικῶν. Ὁ Καῖσαρ ὅμως, τελευτῶντος τοῦ 62, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπὲρ νόμον ὑψίστην τιμὴν ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Καπιτωλίου Διός, τῷ δ' 61, συναινοῦντος καὶ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ σάλου, ὃν ἤγειρεν ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα, ἐτέλεσε τὸν πράγματι πρωτοφανῆ θρίαμβόν του· τούτου οἱ προηγούμενοι πίνακες ἀνέγραφον ὅτι ὁ Πομπήιος εἶχε κυριεύσει 800 πειρατικὰς νῆας, 1000 φρούρια, σχεδὸν 900 πόλεις καὶ ὅτι εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 20 000 ταλάντων, διπλασιάσας τὰ ἔσοδα τῆς πολιτείας. Ἀλλ' ἀμέσως μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦτον ἡ σύγκλητος διετράνωσε τὸ ἐκ τῆς ἀντιζηλίας της μῖσος κατὰ τοῦ Πομπηΐου καὶ δὲν ἐπεκύρωσε τὰς ἀπὸ Αἰγαίου μέχρι Καυκάσου καὶ ἀπὸ Ἑλλησπόντου μέχρις Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κυριαρχικὰς πράξεις του, αἵτινες ἐδόξαζον μὲν αὐτόν, διεπλάτυνον ὅμως τὸ κράτος. Ὁ Πομπήιος τῷ 60, ἵνα μὴ ματαιωθῇ τὸ ἔργον του, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπέβαλε, διὰ τοῦ δημάρχου Λευκίου Φλαβίου, τὸν ἀγροτικὸν νόμον περὶ διανομῆς γαιῶν εἰς τοὺς στρατιώτας του, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνέστησε μετὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Κράσου τὴν πρώτην τριανδρίαν. Τῷ 59 ὁ Καῖσαρ, ὢν ὕπατος, διέταξε τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν καὶ ἐπεκύρωσε τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις τοῦ Πομπηίου. Οὕτως ἐνισχύθησαν ἀμφότεροι, στηριζόμενοι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀμυθήτου πλούτου τοῦ Κράσσου, διένειμαν κατὰ βούλησιν τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ὁ δὲ Πομπήιος ἔλαβε, τετάρτην ἤδη, σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Καίσαρος Ἰουλίαν. Κατὰ τὴν διανομὴν ἔλαβον ὁ Καῖσαρ τὴν Γαλατίαν, ὁ Κράσσος τὴν Συρίαν, ὁ δὲ Πομπήιος τὴν Ἰβηρίαν, ἵνα δύναται οὕτω νὰ διαμένῃ ἐν Ρώμῃ. Ἐνῷ τὸν δημοτικὸν νόμον ἐπέβαλεν ὁ Πομπήιος στηριζόμενος ἐπὶ τῆς δημοτικῆς φατρίας, ὅμως, κατὰ τὴν ἐν Γαλατίᾳ ἀπουσίαν τοῦ Καίσαρος, προσηταιρίσθη καὶ πάλιν τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ καὶ διένεμε πλουσιώτατα δῶρα εἰς τὸν λαόν. Τῷ 57, καίπερ διοικητὴς ὢν τῆς Ἰβηρίας, ἀνέλαβεν ὡς ἀνθύπατος τὴν ἐπὶ πέντε ἔτη ἀνωτάτην ἐποπτείαν τῆς ὅλης εἰσαγωγῆς εἰς τὸ κράτος, γενόμενος οὕτω δικτάτωρ οἰκονομικός. Τῷ 55 συνηντήθησαν οἱ τρίανδροι ἐν Λούκᾳ, ληγούσης τῆς συμπεφωνημένης πενταετοῦς ἰσχύος τῆς τριαρχίας των, καὶ ἀνενέωσαν αὐτήν, συνεφώνησαν δὲ ὅπως ὁ μὲν Καῖσαρ παραμείνῃ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐν Γαλατίᾳ, οἱ δ' ἕτεροι δύο ἐκλεγῶσιν ὕπατοι τῷ 51. Τούτου γενομένου ἐξέλαμψεν ἡ ἐκ τῆς φιλοπρωτίας τοῦ Πομπηίου λανθάνουσα ἀντιζηλία αὐτοῦ καὶ τοῦ Καίσαρος, καὶ δὴ μετὰ τὸν τότε θάνατον τῆς Ἰουλίας, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἄμεσον γάμον τοῦ Πομπηίου μετὰ τῆς Κορνηλίας τῶν Σκιπιώνων. Τῷ 53, φονευθέντος τοῦ Κράσσου ἐν μάχῃ κατὰ τῶν Πάρθων, διελύθη ἡ τριανδρία, ὁ Πομπήιος δὲν μετέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν, ἀλλ' ἐστρατοπέδευσεν ἔξω τῆς Ρώμης πρὸς δῆθεν ἄσκησιν τῆς σιτικῆς οἰκονομίας, ἥν, κατὰ νόμον, ὤφειλε νὰ διατηρήσῃ καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐκεῖθεν δ' ἐπεβλήθη ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θρόνον του ὁ ἔκπτωτος Πτολεμαῖος ὁ Αὐλητής, ἔσωσε δ' ἀπὸ θανατικῆς καταδίκης τὸν ἀνθύπατον τῆς Συρίας Γαβίνιον, τὸν εἰσηγητὴν τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ γαβινίου νόμου. Τότε τὸν ἔξω τῶν δημοσίων πραγμάτων Πομπήιον ὁ Κάτων ὠνόμασεν ἰδιώτην δικτάτωρα, ἡ δὲ σύγκλητος, ἐξ φόβου πρὸς τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν δύναμιν τοῦ Καίσαρος, ἐξέλεξε προστάτην αὐτῆς καὶ πρῶτον τῆς πολιτείας, ὕπατον μὲ δικτατωρικὴν ἐξουσίαν (τῷ 52) καὶ ἄνευ συνυπάτου, παρὰ πάντα νόμον, διότι μόλις διετία εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς δευτέρας ὑπατείας του, ἅμα δὲ καὶ ὁ τῆς συναρχίας θεσμὸς ἀπηγόρευε τὴν τοιαύτην ἐπανεκλογήν. Ὁ Πομπήιος νῦν, ἐκ τῆς ἀντιζηλίας του πρὸς τὸν Καίσαρα, ἐμφανίζεται ὄργανον τῶν ἀριστοκρατικῶν, καταδείξας διὰ πολλοστὴν φορὰν ἔλλειψιν πολιτικῆς ἱκανότητος, παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον στρατιωτικὴν ἰδιοφυΐαν του καὶ τὴν καλήν του, ἕως τότε, τύχην. Τότε, πρὸς δελεασμὸν τοῦ λαοῦ, ἐτέλεσε πολυτελεστάτους ἀγῶνας καὶ κατεσκεύασε τὸ φερώνυμόν του ἑκατοντάστηλον λίθινον — πρῶτος αὐτὸς ἐν Ρώμῃ — θέατρον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ μέχρι 40.000 θεατῶν, κατὰ δὲ τὴν πρώτην παράστασιν αὐτοῦ, διδασκομένης τῆς «Κλυταιμήστρας» τοῦ Ἀττίου (Ἀκκίου), διέταξε καὶ παρήλασαν ἀπὸ σκηνῆς 600 ἡμίονοι φέροντες τὰ ἐκ Τροίας λάφυρά του, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ «Δουρείου Ἵππου» τοῦ Ναυΐου διέταξε καὶ ἠχθησαν ἐπὶ σκηνῆς 3.000 κρατῆρες, ληφθέντες ἀπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ἀμέτρητον πλῆθος πεζῶν καὶ ἱππέων μὲ ποικίλας στολὰς καὶ ὅπλα, ὑπενθυμιζόντων τοὺς πολλοὺς τόπους νικῶν του. Τότε κατίσχυσε τὸ ὄνομα Πομπηϊανὸς τοῦ παρὰ τὴν Ρώμην ἀγροῦ, τότε ὠνομάσθη Πομπηϊανὸν ἡ ἐν Νώλῃ ἔπαυλις τοῦ Κικέρωνος, τότε κατέστησε Ρωμαίους πολίτας τὸν ἱστοριογράφον του Θεοφάνην τὸν Μυτιληναῖον καὶ τοὺς ὀνομαστοὺς Γναῖον Πομπήιον Βασιλίσκον τὸν Μαμερτῖνον, τὸν Γναῖον Πομπήιον Θεόδωρον τὸν Σικελὸν καὶ τὸν Πομπήιον Οὐΐνδουλλον, πρὸς μείζονα δ' εὐχαρίστησιν τοῦ λαοῦ ἐτέλεσε θυσίας ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς συζύγου του Μουκίας· τότε ἱδρύθη ἐν Βυζαντίῳ ἡ στήλη Πομπηΐου ἐπὶ τῶν Κυανέων, ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὁ φερώνυμος τοῦ Πομπηΐου ὀβελίσκος· τότε ἐψήφισε τὸν περιορίζοντα τὰς βιαιοπραγίας τοῦ Μίλωνος νόμον (de vi), τὸν κατὰ τῆς σπουδαρχίας, τὸν περὶ τοῦ χρόνου τῆς διοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν, τὸν περὶ ἀποδόσεως τῆς προτέρας ἐξουσίας εἰς τοὺς τιμητάς, τὸν ὁρίζοντα τὰ κατὰ τοὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας (3 ὥρας διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν μαρτύρων, 2 διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κατηγορίας καὶ 3 διὰ τὴν τῆς ὑπερασπίσεως), τὸν προασπίζοντα τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπαινεῖν κατηγορούμενον, τὸν θεσπίζοντα τὸ δυνατὸν τοῦ νὰ λογίζηται ὑποψήφιος πᾶς πολίτης καὶ ἀπών, τὸν κατὰ τῶν πατροκτόνων, τὸν ἐπὶ βαρυτάταις ποιναῖς διώκοντα τὴν δημοκοπίαν κατὰ τὰς ἐκλογάς, καὶ τὸν ὁρίζοντα ἀνακρίσεις διὰ τὸν φόνον τοῦ Κλωδίου, τὴν πυρπόλησιν τοῦ παλατίου τῆς συγκλήτου καὶ τὴν προσβολὴν τῆς οἰκίας τοῦ Λεπίδου. Οὕτως ἠνώρθου μὲν τὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ ἠπείλει τὴν θέσιν τοῦ Καίσαρος, ἀποσπάσας δ' ἀπ' αὐτοῦ δύο λεγεῶνας, πρὸς δῆθεν ὑπεράσπισιν τῆς ὑπὸ τῶν Πάρθων ἀπειλουμένης Συρίας καὶ ἐξουσιοδοτημένος παρὰ τῆς συγκλήτου νὰ λαμβάνῃ ἐτησίως 1000 τάλαντα πρὸς συντήρησιν τῆς πολεμικῆς του δυνάμεως, ἐπίστευσεν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ κατὰ τοῦ ἀντιζήλου, ἐρωτηθεὶς δέ ποτε τίνας δυνάμεις ἔχει ν' ἀντιτάξῃ, ἂν τυχὸν συμβῇ πόλεμος, ἀπεκρίθη: «ἐὰν μόνον τὸν πόδα κτυπήσω κατὰ γῆς, ἡ Ἰταλία πανταχοῦ θὰ βλαστήσῃ στρατεύματα». Τῷ 51 ἐξέλεξεν ὕπατον τὸν φίλον του Μάρκελλον, ἐχθρὸν τοῦ Καίσαρος, καὶ ἀνεχώρησε μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του Ἰβηρίαν, ἀλλά, κατὰ συνεννόησιν πρὸς τὸν ὕπατον, ἀνεκλήθη ἀμέσως καὶ ἀνεδέχθη τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν στρατηγίαν κατὰ τοῦ Καίσαρος, μηνίοντος μὲν ἐπὶ ταῖς τελευταίαις πράξεσι τοῦ Πομπηΐου καὶ τῆς συγκλήτου, ἀλλὰ μὴ θέλοντος ἀκόμη νὰ πολεμήσῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἡ εἰς τὸν Πομπήιον παράδοσις πάσης στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ τῶν δημοσίων θησαυρῶν, καὶ τὸ συγκλητικὸν δόγμα ὅπως ὁ Καῖσαρ, ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας, παραιτηθῇ τὴν ἀρχὴν καὶ διαλύσῃ τὸν στρατόν του, εἰδ' ἄλλως νομίζηται ἐχθρὸς τῆς πατρίδος, καὶ προσέτι αἱ τεράστιαι προετοιμασίαι ἐν Ρώμῃ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Καίσαρος, ἐν περιπτώσει ἀπειθείας του, ἐπέσπευσαν τὴν ρῆξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῷ 49, κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ὁποίου ὁ Πομπήιος, καταπλαγεὶς ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτως ταχείας ἐπελεύσεως καὶ τῆς ἐν ταῖς γειτονικαῖς πόλεσι κατισχύσεως τοῦ ἀντιπάλου, καὶ νόμους ἐξέδωκεν ἀστόχους, ὅπως πάντες τραπῶσιν ἣν ὁ Πομπήϊος ὁδόν, καὶ τοὺς δημοσίους θησαυροὺς κατέλιπεν ἐν τῷ ταμείῳ, οὓς ἐπελθὼν κατέσχεν ὁ Καῖσαρ, καὶ ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας διὰ Βρενδησίου, ἐκλέξας πεδίον τῆς κρίσεως τὴν Ἤπειρον, εἰ καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος, οὓς κατὰ τὸ 50 καὶ τὸ 49 εἶχε παρασκευάσει, καὶ ἡ ἄλλη πολιτικὴ καὶ λαϊκὴ δύναμίς του ἐν Ρώμῃ κάλλιστα ἠδύναντο νὰ τὸν στηρίξουν ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ Καῖσαρ δὲν κατεδίωξεν αὐτὸν ἀμέσως, ἀλλ' ὑπέταξε μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ τὰς χώρας του, προσωρμίσθη δ' εἰς Ἤπειρον κατ' Ἰανουάριον τοῦ 48. Παρὰ τὸ Δυρράχιον, τὴν κεντρικὴν ἀποθήκην καὶ τὸ στρατηγεῖόν του ὁ Πομπήϊος ἐνίκησε κατά τινας μικροσυμπλοκάς, κατεδίωξε δ' εἰς Θεσσαλίαν τὸν ἐκεῖ καταφυγόντα Καίσαρα, ἔνθα παρὰ τὴν Φάρσαλον, τῇ 9 Αὐγούστου τοῦ 48, ἡττήθη ὁλοσχερῶς ὁ Πομπήιος. Μετὰ τὴν ἧττάν του κατέφυγεν εἰς τὴν Λάρισαν καὶ τὰ Τέμπη, διωχθεὶς δ' ἐκεῖθεν ἔσπευσε νὰ σωθῇ εἰς Λέσβον, παρὰ τῇ πέμπτῃ συζύγῳ του Κορνηλίᾳ· μὴ δυνάμενος καὶ ἐκεῖ νὰ μείνῃ, κατέφυγε μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων εἰς Ρόδον, μὴ γενόμενος δὲ δεκτὸς οὔτε καὶ ἐκεῖ, προσέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον Διόνυσον, υἱὸν τοῦ Αὐλητοῦ. Οἱ ἐπίτροποι ὅμως Ποθεινὸς καὶ Ἀχιλλᾶς τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως ἔπεμψαν μὲν ἀκάτιον πρὸς συνάντησίν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ δολοφονηθῇ, συναινοῦντος τοῦ βασιλέως. Τῇ 28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48 τὴν δολοφονίαν ἐπετέλεσεν ὁ παλαιὸς Ρωμαῖος ἑκατόνταρχος Λεύκιος Σεπτίμιος, ὅστις ἀπέσπασε τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον, τὸν δὲ κορμὸν ἔρριψε γυμνὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἔλαμψε μία πυρὰ ἐκ θραυσμάτων ἁλιευτικῆς λέμβου καὶ ἐκάη τὸ ὑπὸ τοῦ ἀπελευθέρου τοῦ Πομπηΐου Φιλίππου ἀνασυρθὲν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀκέφαλον πτῶμα τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ, ἀλλὰ καί πως ἀδεξίου πολιτικοῦ. Ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ δακτύλιος προσηνέχθησαν εἰς τὸν μετ' ὀλίγον καταπλεύσαντα Καίσαρα, οὗτος δὲ μετὰ φρίκης ἀσυγκρατήτου ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον καὶ ἐξ οἴκτου ἐδάκρυσε, καύσας δὲ τὴν κεφαλὴν ἀνέθηκε τὴν κόνιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Νεμέσεως, ἀμέσως δ' ἀπέσφαξε τοὺς δολοφόνους ἐπιτρόπους τοῦ βασιλέως. Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πομπηΐου δὲν ἔπαυσαν νὰ φέρουν τὸ ὄνομά του ἡ Ταρρακωνικὴ ἐν Ἱσπανίᾳ (ἡ νῦν Παμπελοῦνα) καὶ ἡ νῦν Τόκια παφλαγονικὴ πόλις καὶ ἡ παρὰ τὴν Μεσσήνην τῆς Σικελίας διερχομένη μεγάλη ὁδὸς καὶ τὸ ἐν Ρώμῃ βουλευτήριον τῆς συγκλήτου, ἔνθα, κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν, ἐδολοφονήθη ὁ Καῖσαρ, καὶ ὅπερ, μετὰ τὴν δολοφονίαν ταύτην, ἐκλείσθη. Πηγαὶ γνώσεως τῶν κατὰ Πομπήιον εἶναι: ὁ Κικέρων, ὅστις ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἔργοις του ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ καὶ πάσης λεπτομερείας τοῦ δημοσίου βίου του καὶ τοῦ χαρακτῆρός του, εἰ καὶ ἐνίοτε, κατὰ τὴν φορὰν τῆς τύχης τοῦ Πομπηΐου, διδάσκει καὶ τὰ ἐναντία ὁ πολιτικῶς ἀσταθὴς Κικέρων, πρὸς ὃν ὁ Πομπήϊος πάντοτε τόσην ἀγάπην καὶ σεβασμὸν ἔτρεφεν, ὥστε ἐπωνομάζετο ὑπὸ τῶν φίλων του Γναῖος Κικέρων· ὁ Πλούταρχος, γράψας τὸν βίον τοῦ Πομπηΐου· ὁ Λουκιανός, οὗ ἡ «Φαρσαλὶς» εἶναι ἡ ποιητικὴ καὶ διεξοδικὴ παράστασις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

—6) ***Γναῖος Πομπήιος Μάγνος.*** Ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ Μεγάλου, ὑπηρετήσας ἐν τῷ στόλῳ τοῦ πατρός του τῷ 49—48· μετὰ τοῦ Λαβιηνοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Σέξτου ἀντέστη ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τοῦ Καίσαρος, ἡττηθεὶς δ' ἔφυγεν εἰς Ἱσπανίαν, ἔνθα ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος· διωχθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ δεχθῇ μάχην, ἐπολέμησε κατ' αὐτοῦ ἐν Μούνδᾳ, ἔνθα ἡττήθη, φεύγων δ' ἐφονεύθη.

—7) ***Σέξτος Πομπήιος Μάγνος ὁ Πίος.*** Υἱὸς τοῦ Μεγάλου Πομπηΐου. Ἐμίσει δεινῶς τὸν Καίσαρα, διότι εἶδεν ἰδίοις ὄμμασι τὸ τέλος τοῦ πατρός, μεθ' ὃ ἐσώθη εἰς Κύπρον, ὁπόθεν μετέβη εἰς Ἱσπανίαν καὶ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν ἐν Μούνδᾳ· μετὰ τὴν ἐκεῖ ἧτταν ἐσώθη εἰς τὰ Πυρηναῖα, ὅθεν ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος, ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐπειράθη νὰ τὸν προσεταιρισθῇ διὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς πατρικῆς κτηματικῆς περιουσίας, ἡ δὲ σύγκλητος διώρισεν αὐτὸν στόλαρχον κατὰ τῆς δευτέρας τριανδρίας, ἐπειδὴ ἤδη ἦτο ἰσχυρὸς καὶ ἐν τῇ Νοτίῳ Ἱσπανίᾳ. Ὁ Σέξτος ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ἀμέσως δὲ προσέφυγον αὐτῷ πάντες οἱ προγεγραμμένοι καὶ οἱ δοῦλοι· γενόμενος οὕτως ἰσχυρός, κατέσχεν 700 ἑκατομμύρια σηστερτίων, κατέλαβε τὴν Σικελίαν, τὴν Κορσικὴν καὶ τὴν Σαρδηνίαν καὶ ἀπέκλεισε τὴν εἰσαγωγὴν σίτου εἰς τὴν Ρώμην. Τοιουτοτρόπως ἠνάγκασε τὴν δευτέραν τριανδρίαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἐν τῇ ἐν Μισηνῷ συνθήκῃ (τῷ 39) γενικὸν κύριον τῶν θαλασσῶν. Ἀλλ' ἤρχισεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον κατὰ τῶν τριάρχων καὶ πολλάκις ἐνίκησε τὸν Ὀκταβιανὸν κατὰ τὸ 38 καὶ τὸ 37· τῷ 36 ὅμως ὑπέστη ὀλεθρίαν ἧτταν ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα, παρὰ τὰς Μύλας καὶ τὴν Ναύλοχον, ἐγκαταλειφθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ καὶ μὴ βοηθηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, κατέφυγεν εἰς Λέσβον καὶ Ἀρμενίαν, εἶτα δ' ἐν Μιλήτῳ ἐφονεύθη τῷ 35 ὑπὸ ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀντωνίου, ἴσως διαταγῇ αὐτοῦ.

Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

— **Πομπήϊος, ἅγιος.** —1) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις μετὰ Τερεντίου, Ἀφρικανοῦ καὶ Μαξίμου ἐκαρατομήθη τῷ 250 ἐπὶ Δεκίου ἐν Ἀφρικῇ καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 10 Ἀπριλίου. —2) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις μετὰ Περεγρίνου, Λουκιανοῦ, Ἡσυχίου, Παππίου, Σατορνίνου καὶ Γερμανοῦ φυγὼν ἐξ Ἰταλίας κατὰ τὸν ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, κατέφυγε μετ' αὐτῶν εἰς τὸ Δυρράχιον. Ἐκεῖ δὲ συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθυπά-

Digitized by Google

του Ἀγρικόλα καὶ σκληρῶς βασανισθέντες ἐρρίφθησαν εἶτα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν. Ἡ μνήμη των ἑορτάζεται τὴν 7 Ἰουλίου. Τρίτος δὲ *Πομπήϊος*, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Παβίας κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, διάδοχος τοῦ ἁγίου Σύρου, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 14 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Πομπηϊούπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Τραχείας Κιλικίας, μεταξὺ Ζεφυρίου καὶ Λάμου, ΝΔ. τῆς Ταρσοῦ, μετὰ λαμπροῦ λιμένος, κατακεχωσμένου σήμερον ἐξ ὁλοκλήρου. *Σόλοι* παλαιότατα ὀνομαζομένη, ὑπῆρξεν ἀρχικῶς κτίσμα Φοινίκων, κατόπιν δὲ Ἀχαιῶν καὶ Ροδίων τῶν ἐκ Λίνδου. Καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, τῷ 91 π.Χ. εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου ΣΤ' τρίτον πόλεμον, ἀνηγέρθη μετά τινα ἔτη ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σολόπολις* καὶ κατόπιν *Πομπηϊούπολις* ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ἀναφέρεται ὡς μία τῶν 8 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Κιλικίας Πρώτης, ὑπὸ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τοῦ θέματος Σελευκείας. Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην τῆς Ταρσοῦ. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς χαλκᾶ, ὡς καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ μέχρι τοῦ Γάλλου καὶ διαφόρων τύπων.

Τὰ ἐρείπια αὐτῆς (28 κορινθιακοὶ κίονες ἐκ κιονοστοιχίας ἐκτεινομένης ἐπὶ πλέον τῶν 400 βημάτων) σῴζονται περὶ τὰ 8 χλμ. ΝΔ. τῆς Μερσίνης ἐν τῷ νῦν χωρίῳ *Μεζετλοῦ*. Α. Θ. Σ.

— **Πομπηϊούπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Παφλαγονίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀμνίου ποταμοῦ (νῦν Γιὸκ-Ἰρμάκ). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου ἐπὶ τοῦ πεδίου, ὅπου ἐνίκησε τῷ 66 π. Χ. Μιθριδάτην ΣΤ' τὸν Μέγαν, ἀπέβη μία τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Παφλαγονίας. Παρ' αὐτὴν ὑπῆρχε τὸ σανδακουργεῖον (*Στράβ.* XII, 562). Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ἀναφέρεται ὡς μία τῶν 6 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παφλαγονίας «ὑπὸ κορίκτορα», ὑπὸ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τοῦ θέματος Παφλαγόνων. Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ἦτο ἕδρα μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας Παφλαγονίας. Σῴζονται νομίσματα τοῦ Πομπηΐου καὶ τῆς Φαυστίνης. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς κατέχει τὸ χωρίον *Τὰς-Κιοπρού*, ΒΔ. τῆς Κασταμονῆς, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Πομπηϊούπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἄλλως *Πομπέλων* ἢ *Πομπαιλὼν* καλουμένη, πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τῶν Πυρηναίων καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀστούρικας Αὐγούστας (νῦν Ἀστόργκα) εἰς Βορδίγαλα (νῦν Βορδὼ) ὁδοῦ. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Παμπλόνα*. Α. Θ. Σ.

Πόμπια *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Καινουργίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 1.214. Ἔχει τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, ἑξατάξιον γυμνάσιον, σταθμὸν χωροφυλακῆς, τηλέφωνον καὶ ταχυδρομεῖον. Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις ἦτο ἕδρα τῶν ἀρχηγῶν καὶ τοῦ κρητικοῦ ἱππικοῦ. Πολλαὶ δὲ μάχαι συνεκροτήθησαν ἐνταῦθα καὶ πέριξ. Ὑπό τινων τοποθετεῖται ἐνταῦθα καὶ ἡ παλαιὰ *Βοίβη*, ἀμαρτύρως, θεωρεῖται δὲ καὶ τὸ ὄνομα παραφθορὰ ἐκ τοῦ ἀρχαίου. Ε. Γ.

πομπιάζω· δημοτ., διαπομπεύω, χλευάζω.

Πομπιανός, *μάρτυς*. Ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ζήσας, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορτάζεται τὴν 22 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

πόμπιασμα (τό)· δημοτ., διαπόμπευσις χλευασμός.

Πομπίδης. Θηβαῖος, εἷς τῶν ἐν Θήβαις ἡγετῶν τῆς πρὸς τοὺς Ρωμαίους προσκειμένης μερίδος, εἰς τοὺς μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ Περσέως, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, πολέμους. Ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰσμηνίου, ἀρχηγοῦ τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος, ὅτε οὗτος μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, συνθηκολογήσας μετὰ τοῦ Περσέως, κατέλαβε τὴν ἀρχήν, ἔλαβε βραδύτερον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἰσμηνίου καὶ τῶν φίλων του κατηγορίαν πρὸς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες συλλαβόντες αὐτοὺς ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου καὶ ηὐτοκτόνησαν τῷ 171 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Πομπιεντονόστεφ, ***Κωνσταντῖνος Πέτροβιτς***. Ρῶσος πολιτικὸς καὶ νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1827 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1907. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας, εἶτα δὲ εἰς Λειψίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ δημοσίου δικαίου. Τῷ 1865 ἐγένετο μέλος τῆς συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ μετὰ τρία ἔτη γερουσιαστής, τῷ δὲ 1888 εἰσῆλθεν εἰς τὸ συμβούλιον τῆς αὐτοκρατορίας. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροβιτς ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (1881), ὁ Πέτροβιτς ἐγένετο ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων του. Ἀποστρεφόμενος τὰς φιλελευθέρας τάσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, μετέπεισε τὸν Ἀλέξανδρον Γ' νὰ μὴ δημοσιεύσῃ τὸ οὐκάζιον τῆς παροχῆς συνταγματικῶν θεσμῶν εἰς τὴν χώραν, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπογραφὴν εἶχεν ἀποσπάσει παρὰ τοῦ πατρός του ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ τότε πρωθυπουργὸς Λώρις-Μέλικωφ. Τοὐναντίον ὤθησεν αὐτὸν νὰ ἐντείνῃ τὴν καταδίωξιν τῶν φιλελευθέρων ὀργανώσεων, τὴν ἐπιβολὴν αὐστηροτέρας λογοκρισίας, οὕτω δ' ἐξήφθησαν ἔτι μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ σύμπραξις μετριοπαθῶν φιλελευθέρων μετὰ τῶν δημοκρατικῶν καὶ τῶν σοσιαλιστῶν, ἥτις ἐπήνεγκε μετά τινα ἔτη τὴν κατάρρευσιν τῆς μοναρχίας. Τῷ 1888 ὁ Ἀλέξανδρος Γ' προεχείρισεν αὐτὸν ἀνώτερον αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ κατέστησεν αὐτὸν πανίσχυρον. Τὴν αὐτὴν ἐπιρροὴν ἐξήσκει καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β', εἰς τὴν ἐπέμβασιν δὲ αὐτοῦ ὀφείλονται αἱ πρῶται νοθεύσεις τοῦ παραχωρηθέντος κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἀνάμειξις αὐτοῦ εἰς τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως προεκάλεσε μεγάλας διαταραχάς, πολλάκις δὲ ἐσημειώθησαν ἐκ τούτου ἐξεγέρσεις τῶν πανεπιστημίων καὶ τῶν ἱεροσπουδαστηρίων. Ὡς συγγραφεὺς ὁ Πομπιεντονόστεφ ἔθιξε νομικά, κοινωνικά, πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του σημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα: «Ἐπιστολαὶ ἐπὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ πρίγκιπος διαδόχου εἰς Κριμαίαν», «Μαθήματα δημοσίου δικαίου» (εἰς 4 τόμους), «Ἱστορικο-δικαστικαὶ πράξεις τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος», «Συλλογὴ τῶν μοσχοβιτικῶν νόμων», «Πολιτικὰ ἀπομνημονεύματα», «Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῆς αὐτοκρατορίας Ἀλεξάνδρου Γ'» κτλ. Θ. Β.

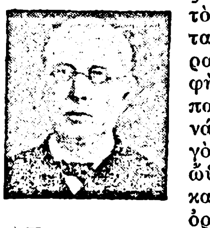

Κωνσταντῖνος Πομπιεντονόστεφ.

Πομπικὴ *ὁδὸς [Ἀρχ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἀπὸ Ἤλιδος εἰς Ὀλυμπίαν ἀγούσης *Ἱερᾶς* ὁδοῦ (βλ. λ.).

πομπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πομπήν, ὁ τῆς πομπῆς, πομπευτικός: «πομπικὸς ἵππος», «πομπικὰ σκεύη».

πομπιλίδαι (οἱ) (Pompilidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον ὁ *πόμπιλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Πομπίλιος *Νουμᾶς* (Numa Pompilius)· βλ. λ. *Νουμᾶς* Πομπίλιος.

πόμπιλος (ὁ) (Pompilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πομπιλιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἐπιμήκη μὲ σῶμα λεῖον καὶ ἀποστίλβον. Ὁ κυριαρχῶν χρωματισμός εἶναι ὁ ἐρυθρὸς καὶ μελανός, ὅστις ποικίλλεται ὑπὸ λευκῶν ἢ κιτρίνων κηλίδων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πόμπιλος ὁ εὐρωπαϊκὸς* (Pompilus europaeus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα μελανὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

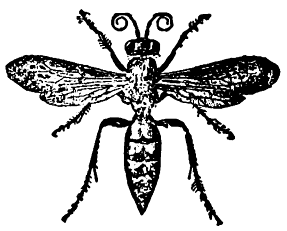

Πόμπιλος ὁ εὐρωπαϊκός.

Πομπινιὰν (Pompignan), ***Ἰάκωβος-Νικόλαος Λεφράν***, *μαρκήσιος ντέ—*. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Μοντομπὰν τῷ 1709 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1784. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διωρίσθη πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου ἐν Μοντομπάν, εἶτα δὲ ἐξελέγη σύμβουλος τοῦ παρλαμέντου τῆς Τουλούζης. Παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1734 εἶχον ἀναβιβασθῆ ἐπὶ τῆς σκηνῆς αἱ τραγῳδίαι του «Didon» καὶ «Zoraïde», βραδύτερον δ' ἐπαίχθησαν αἱ σατιρικαὶ κωμῳδίαι του «Les adieux de Mars», τὸ «Voyage en Languedoc et en Provence» καὶ ὁ «Triomphe de l'Harmonie». Ἀλλ' αἱ σαρκαστικαὶ κατ' αὐτοῦ κρίσεις τοῦ Βολταίρου τὸν ἠνάγκασαν νὰ παύσῃ γράφων διὰ τὸ θέατρον, καὶ ἐδημοσίευσε τὰς «Ἱερὰς καὶ φιλοσοφικὰς ποιήσεις» του, περὶ τῶν ὁποίων ἔλεγεν ὁ Βολταῖρος: «εἶναι ἱεραί, διότι μέχρι τοῦδε οὐδεὶς τὰς ἀνέγνωσε». Εἰς αὐτὰς ἐν τούτοις ἐδημοσιεύθη ἡ ᾠδὴ «Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ρουσσώ», ἥτις τοῦ προσεκόμισε μεγάλην δημοτικότητα. Τῷ 1760 ὁ Πομπινιὰν ἐγένετο ἀκαδημαϊκὸς καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν αὐτοῦ προσέβαλε μετὰ βιαιότητος τὴν φιλοσοφικὴν μερίδα τῶν Ἐγκυκλοπαιδιστῶν. Οἱ Ἐγκυκλοπαιδισταὶ ἐκδικούμενοι διεκωμῴδουν τὸ ὄνομά του, ὁ δὲ Βολταῖρος ἀπέστειλεν ἐκ Φερνὲ τὰ «Παρισινὰ γελοῖα», τὰ ὁποῖα συνέτριψαν τὸν Πομπινιάν. Ἀπελθὼν τῶν Παρισίων, ἐκλείσθη εἰς τὸν πύργον του καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθε μεταφράζων ἀρχαίους συγγραφεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸν Βιργίλιον. Αἱ μεταφράσεις αὗται εἶναι κομψόταται, ἀλλ' ἀνακριβεῖς. Θ. Β.

Ἰάκωβος Πομπινιάν.

— **Πομπινιὰν** (Pompignan), ***Ἰωάννης-Γεώργιος Λεφρὰν ντέ—***. Γάλλος κληρικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μοντομπὰν τῷ 1715 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1790. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος Puy καὶ εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Βιέννης καὶ μετέσχε τῆς συνελεύσεως τῶν τάξεων, τὴν δὲ 22 Ἰουνίου 1789, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν 149 κληρικῶν πληρεξουσίων, ἡνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων. Ἕνεκα τῆς πράξεώς του ταύτης ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ ἐγένετο ὑπουργός. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα θεολογικὰ συγγράμματα καὶ λόγους. Θ. Β.

Πόμπιος. Εἷς τῶν ἐπὶ Δεκίου (250 μ. Χ.) ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης μαρτυρησάντων Ἁγίων Δέκα, καταγόμενος ἐξ Ἡρακλείου. ΕΡ. Μ.

Πόμπο (Pombo), ***Ραφαήλ***. Κολομβιανὸς ποιητής (1833—1912). Ἐσπούδασε μηχανικός, τῷ 1855 ἠκολούθησε τὸ διπλωματικὸν στάδιον, βραδύτερον δὲ διωρίσθη γραμματεὺς τῆς βουλῆς καὶ μόνιμος γραμματεὺς τῆς κολομβιανῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη ὡς λυρικὸς ποιητὴς καὶ ἔγραψε: «Προοίμιον ἔαρος», «Νιαγάρας», «Ἔλβιρα Τράθω» κ.ἄ. Ἐπίσης ἔγραψε παιδικὰ διηγήματα καὶ ἐφιλοπόνησεν ἀξιολόγους μεταφράσεις (Ὁρατίου, Λογγφέλλω) κλ. Γ. Ι. Β.

Πομποὰν (Pompoan). Διαβόητος Κινέζος πειρατής, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κογκσὲν* ἢ *Κουὲ-Σίνγκ*, ζήσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κίνας θανάτωσιν τοῦ πατρός του, ὠργάνωσεν ἔνοπλα σώματα καὶ στολίσκον καὶ ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Φὸ-Κιέν, ἔνθα ἦτο πανίσχυρος χωροδεσπότης, ἐπεχείρησε διαφόρους πειρατικὰς ἐπιδρομὰς ἐναντίον ἄλλων τμημάτων τῆς Κίνας. Τῷ 1660 κατέλαβε τὴν νῆσον Φορμόζαν. Ἀπέθανε τῷ 1663. Γ. Ι. Β.

Πομπὸν (Pomponne), ***Σίμων-Ἀρνώ***, *μαρκήσιος ντέ—*. Γάλλος πολιτικός, ὑπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1618 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1699. Ἄφησεν ἐνδιαφέροντα ἀπομνημονεύματα.

Πομπονάτιος, ***Πέτρος*** (Pierro Pomponazzi, καλούμενος καὶ Peretto). Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1462 ἐν Μαντούῃ. Ἐσπούδασεν εἰς Πάδουαν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ἐδίδαξε δὲ βραδύτερον εἰς Φερράραν καὶ Βολωνίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1542. Ἐγένετο ὀνομαστὸς διὰ τοῦ περιφήμου αὐτοῦ ἔργου «Περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», ἐν ᾧ ἐπιλαμβάνεται τοῦ προβλήματος περὶ τοῦ κατὰ πόσον ἡ προσωπικὴ ἀθανασία συμβιβάζεται πρὸς τὴν περὶ ψυχῆς ἀριστοτελικὴν διδασκαλίαν. Ὁ Πομπονάτιος, καταλιπὼν τὴν σχολαστικὴν καὶ θωμιστικὴν ἑρμηνείαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν φυσιοκρατικὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Ὡς μορφὴ (εἶδος) τοῦ ζῶντος σώματος ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ψυχὴ ἐξ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ γνῶσις παραμένει πάντοτε προσδεδεμένη εἰς τὴν κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν. Οὕτω λοιπὸν ἡ ψυχὴ περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἑνιαίαν καὶ ἐξελισσομένην φύσιν, ἡ δὲ διαρχικὴ κοσμοθεωρία τῶν μεσαιωνικῶν θεολόγων καὶ φιλοσόφων τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ. Ὁμοίαν ἄποψιν δέχεται ὁ Πομπονάτιος καὶ εἰς ἄλλο αὐτοῦ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζει τὸ πρόβλημα περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Διὰ νὰ συμβιβάσῃ δὲ τὰς δοξασίας αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα, διετύπωσε τὴν θεωρίαν περὶ διττῆς ἀληθείας, καθ' ἣν δύναταί τις νὰ δέχεται διὰ τῆς πίστεως τι ὡς ἀληθές, τὸ ὁποῖον ὅμως ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις ν' ἀποκρούῃ. Ἐν τέλει ἐξαίρει τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀναπόδεικτον τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιβλαβεῖς συνεπείας ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως. Τοὐναντίον ἡ ἀνάμιξις τῆς παραστάσεως τῆς αἰωνίας ἀμοιβῆς καὶ τῶν αἰωνίων ποινῶν ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ πράττῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἀγαθὸν χάριν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ. Ὡσαύτως ὁ Πομπονάτιος ἀντιπαρατάσσει πρὸς τὴν ἑτερόνομον ἠθικότητα τῆς μεσαιωνικῆς καὶ χριστιανικῆς φιλοσοφίας τὴν αὐτόνομον ἠθικήν. Τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἔργον τοῦ Πομπονατίου, καταχριθὲν ἐκκλησιαστικῶς, ἐκάη τέλος ἐν Βενετίᾳ. Κατ' αὐτοῦ ἔγραψαν πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα Λέοντος Ι', καὶ ὁ Angustinus Niphus. Ὁ Πομπονάτιος ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐπικρίσεις ταύτας διὰ δύο κυρίως ἔργων του: τῆς «Apologia» καὶ τοῦ «Defensorium». Ἔγραψε καὶ ἄλλα ἔργα, ὧν συνο-

Digitized by Google

λικὴ ἔκδοσις ἐγένετο κατὰ πρῶτον τῷ 1525 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «P. Pomponatii tractatus» (δευτέρα ἔκδοσις 1567). Ἐπιτομὴν τῆς περὶ ψυχῆς διδασκαλίας τοῦ Πομπονατίου ἔκ τινος ἐν Ρώμῃ ἀνευρεθέντος καὶ διὰ τὰς παραδόσεις χρησιμοποιηθέντος τετραδίου τοῦ ἔτους 1520, ἐξέδωκε τῷ 1877 ὁ L. Ferri ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «La psicologia di P. P.»

[Πρβλ. *R. Königswald.* «Geschichte der Philosophie von der Renaissance bis Kant (1923)].

Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

Πόμπος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σίμου, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, πρῶτος ἀναπτύξας ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Αἰγινητῶν, οἵτινες, πλέοντες διὰ θαλάσσης μέχρι τῆς Κυλλήνης, διαμετεκόμιζον τὰ ἐμπορεύματα καθ' ὅλην τὴν Ἀρκαδίαν δι' ὑποζυγίων. Μάλιστα πρὸς τιμὴν τῶν Αἰγινητῶν ἐμπόρων ἕνα τῶν υἱῶν του ὠνόμασεν *Αἰγινήτην*, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη μετὰ τὸν θάνατόν του (*Παυσ.* VIII, 5, 8). Α. Θ. Σ.

πομπὸς (ὁ) *[Τηλεγρ.]*. Τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐγκαταστάσεως τηλεγράφου, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν ἐκπομπὴν τῶν τηλεγραφημάτων (βλ. λ. *τηλεγραφία*).

—*[Ψυχοφυσ.]* Κατὰ τὰ πειράματα μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως, καλοῦμεν *πομπὸν* τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον σκέπτεται νοερῶς ἰδέαν τινά, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μεταβιβάσῃ ταύτην εἰς ἄλλο, εὑρισκόμενον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν ἀναμονῇ, ἵνα δεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ πρώτου μεταβιβαζομένην σκέψιν. Τὸ δεχόμενον τὴν σκέψιν ἄτομον καλεῖται *δέκτης*. Τοιαῦτα πειράματα, γινόμενα συνήθως οὐχὶ ὑφ' ἑνὸς ἀτόμου ἀλλ' ὑπὸ ὁμάδος ἀτόμων, ἔλαβον χώραν μετ' ἐπιτυχίας καὶ μεταξὺ μεγάλων ἀκόμη ἀποστάσεων (Παρίσιοι—Νέα Ὑόρκη, Ἀθῆναι—Παρίσιοι). Ν.Γ.Μ.

Πομπτῖνα ***ἕλη*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Ποντῖνα* ἕλη.

Πόμπτω (Pomptow), ***Ἐρρῖκος*** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, ἀποθανὼν τῷ 1927. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ εἶναι γνωστὸς ἰδίως ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Δελφῶν καὶ τῶν σπουδαίων μελετῶν του περὶ τῆς τοπογραφίας καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐν γένει σημασίας τοῦ ἀρχαίου τούτου ἱεροῦ. Τὰ κύρια ἔργα καὶ αἱ σπουδαιότεραι μελέται τοῦ Pomptow εἶναι: «Beiträge zur Topographie von Delphi», «Delphica», «Bericht über die Ergebnisse einer dritten Reise nach Delphi». Β. Δ. Θ.

Πομπύλος. Κατ' ἀρχὰς δοῦλος τοῦ Θεοφράστου καὶ ἔπειτα διάσημος φιλόσοφος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Α. Θ. Σ.

πομπώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ οἱονεὶ ἐν πομπῇ συμβαίνων, ἐπιδεικτικός, στομφώδης: «πομπώδεις λόγοι».—Ἐπίρρ. ***πομπωδῶς***.

Πομπώνιος (Pomponius). Πληβειακὴ οἰκογένεια, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ Πόμπωνος, υἱοῦ τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου.

1) ***Λεύκιος Πομπώνιος***, ὁ ἐκ Βονωνίας ποιητὴς ἀτελλανῶν δραμάτων, ὁ πρῶτος καταστήσας αὐτὰ ἔντεχνον γραμματειακὸν γένος, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, οὗ μνημονεύονται 70 ἐπιγραφαὶ δραμάτων, σῴζονται δὲ περίπου 200 στίχοι.

2) ***Γναῖος Πομπώνιος***. Ἐπιφανὴς ῥήτωρ, καθὼς παραδίδει ὁ Κικέρων, φονευθεὶς ἐν τῷ Συλλανῷ πολέμῳ.

3) ***Πομπώνιος Βάσσουλος***. Ποιητὴς κωμῳδιῶν κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Μενάνδρου, ἀκμάσας ἐπὶ Τραϊανοῦ, γνωστὸς δ' ἀπὸ μόνου τοῦ ἐπαίνου του ὑπὸ Πλινίου (Ἐπιστ. 6, 21) καὶ τῆς ἐπιτυμβίου πλακός του, καθ' ἣν ἦτο μελαγχολικὸς ἄρχων τοῦ Αἰκουλάνου τῶν Ἱρπίνων, μετέφραζε κωμῳδίας καὶ ἔγραψε πρωτοτύπους, ηὐτοκτόνησε δ' ἐκ λύπης καὶ ἀλγηδόνων. Ν. Σ. Λ.

— **Πομπώνιος** ***Λαῖτος***, ἢ ***Λέτος***. Ρωμαῖος ἀνθρωπιστὴς (*Ἰούλιος Λέτι*, 1425—1498). Ἵδρυσε τὴν ρωμαϊκὴν Ἀκαδημίαν καὶ ἐπέβαλεν ἀρχαῖα ὀνόματα εἰς τοὺς ἑταίρους αὐτῆς, ἐκείνους ὀνομάσας λατινιστὶ ἱερεῖς, ἑαυτὸν δὲ μέγαν ποντίφικα, δι' ὃ καὶ σκληρῶς ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Β', ὡς εἰσάγων τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἔγραψε λατινιστὶ περὶ Ρωμαίων ἀρχόντων καὶ ρωμαϊκὴν ἱστορίαν ἀπὸ 238 μ. Χ. ἐκδοθέντα τῷ 1531 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποικίλα ἔργα Πομπωνίου Λαίτου». Ν. Σ. Λ.

— **Πομπώνιος** ***Μέλας***· βλ. *Μέλας*.

— **Πομπώνιος**, ἐπίσκοπος ***Νεαπόλεως***. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀκμάσας, ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Νεαπόλεως ἐπὶ 28 ἔτη. Θερμὸς ὑπέρμαχος τῶν ἀποφάσεων τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ συνόδου, σφοδρῶς κατεδίωκε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀρείου καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Α' (533—536). Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ ὡς ἁγίου τὴν 14 Μαΐου. Ε.Γ.Π.

πομφολυγώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πομφόλυγας, κενὸς περιεχομένου: «λόγοι πομφολυγώδεις».

πομφολύγωσις, *—εως* (ἡ) *[Δερματολ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ σχηματισμὸς πομφολύγων ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ γενικῶς αἱ διάφοροι δερματικαὶ νόσοι, αἱ ὁποῖαι, διαφόρου τύπου και λίαν σκοτεινῆς αἰτιολογίας, σχηματίζουσι πομφόλυγας ἐπὶ τοῦ δέρματος. Τοιαῦται παθήσεις εἶναι τὸ ἔκζεμα, ἡ δυσίδρωσις τὸ ἔκθυμα, τὸ κηρίον, αἱ διάφοροι καθολικαὶ σηπτικαὶ νόσοι, ἡ δερματῖτις τοῦ Duhring, ὁ ἕρπης, τὸ πομφολυγῶδες πολύμορφον ἐρύθημα καὶ ἰδίᾳ ἡ ὀξεῖα πέμφιξ, ἡ κοινὴ πέμφιξ καὶ αἱ διάφοροι ποικιλίαι αὐτῆς, ἡ πέμφιξ τοῦ Brocq καὶ τοῦ Quinquaud, ἡ συφιλιδική, ἡ πέμφιξ ἢ πομφολύγωσις ἡ κληρονομικὴ κλπ. Κ.Κ.Κ.

πομφόλυξ, *—υγος* (ἡ)· φυσαλίς, φούσκα, φουσκαλίδα· || μεταφ., μάταιόν τι, κενὸν περιεχομένου: «οἱ λόγοι του—, αἱ ὑποσχέσεις του ἦσαν πομφόλυγες».

— *[Φυσ.]* Ἐν τῇ φυσικῇ καλοῦμεν *πομφόλυγα* ὑγρὰν μεμβρᾶναν, ἔχουσαν σχῆμα σφαιρικὸν καὶ περικλείουσαν ποσότητα ἀερίου. Γνωρίζομεν ὅτι ὑγραὶ μεμβρᾶναι συμπεριφέρονται, λόγῳ τῆς ἐπιφανειακῆς τάσεως, ὡς ἐλαστικαὶ μεμβρᾶναι, δηλαδὴ παρουσιάζουσιν ἀντίδρασιν πρὸς πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν. Αἱ πομφόλυγες σάπωνος ἀποτελοῦσι πρότυπον ὑπόδειγμα πομφόλυγος. Ἐν πομφόλυγι, ὡς γνωστόν, ἐπενεργεῖ ἡ πίεσις τῶν ἐγκεκλεισμένων ἀερίων, ἥτις ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἐπιφανειακὴν τάσιν τῶν ὑγρῶν, τὴν τείνουσαν νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν πομφόλυγα ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν ἐπιφάνειαν. Πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ἰσορροπίας θεωρήσωμεν τυχόντα μέγιστον κύκλον τῆς σφαιρικῆς πομφόλυγος καὶ ὑπολογίσωμεν τὴν δύναμιν, μεθ' ἧς τὰ δύο κατὰ τὸν μέγιστον κύκλον ἑνούμενα ἡμίση τῆς πομφόλυγος συγκρατοῦνται ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῆς ἐπιφανειακῆς τάσεως. Ἐὰν διὰ r παρασταθῇ ἡ ἀκτὶς τῆς πομφόλυγος, ἡ γραμμὴ συνεπαφῆς ἔχει μῆκος $2\pi r$. Ἐπειδὴ δὲ δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τήν τε ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς πομφόλυγος, ἡ ἀσκουμένη δύναμις εἶναι $k=4\pi r\vartheta$, ὅπου ϑ ἡ σταθερὰ τῆς ἐπιφανειακῆς τάσεως. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐσωτερικὴ πίεσις τοῦ ἀερίου εἶναι p καὶ ἐπιζητεῖ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν δύο ἡμίσεων τῆς πομφόλυγος, ἡ δὲ κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην ἀσκουμένη συνιστῶσα εἶναι $k=\pi r^2 p$. Οὕτω προκύπτει ἡ ἐξίσωσις ἰσορροπίας: $4\pi r\vartheta=\pi r^2 p$ ἢ

$$p=\frac{4\vartheta}{r}$$

Ἡ πίεσις δηλαδὴ ἐν πομφόλυγι σάπωνος δέον ἐν ἰσορροπίᾳ νὰ εἶναι τόσον μεγαλυτέρα ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ ἀκτὶς τῆς πομφόλυγος. Κ. Π.

— *[Δερματολ.]* Ἡ *πομφόλυξ* σχηματίζεται συνεπείᾳ περιγράπτου ἀνυψώσεως τῆς ἐπιδερμίδος ὑπὸ ὀρώδους ἐξιδρώματος. Τὸ σχῆμα αὐτῆς εἶναι στρογγύλον, ᾠοειδὲς ἢ ἀκανόνιστον, τὸ δὲ μέγεθος διάφορον μέχρι μεγέθους ᾠοῦ. Τὸ χρῶμα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεταβολῆς, τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὸ ἐντὸς αὐτῆς ὑγρόν, θολούμενον ἢ ἀναμιγνυόμενον μετὰ πύου ἢ αἵματος. Τὸ ἐξίδρωμα τοῦτο ἑδράζει ἢ ὑπὸ τὴν κερατίνην στιβάδα τῆς ἐπιδερμίδος ἢ βαθέως εἰς τὸ χόριον. Ὅσον ἐπιπολαιότερον κεῖται, τόσον μικροτέρας ἀντοχῆς καὶ διαρκείας εἶναι ἡ πομφόλυξ. Μετὰ τὴν ῥῆξιν τῆς πομφόλυγος σχηματίζεται ἐφελκίς, ἥτις ξηραινομένη ἀποπίπτει. Πομφόλυγες σχηματίζονται κατόπιν ἐγκαύματος ἢ αὐτομάτως εἰς τὰς πομφολυγώδεις δερματοπαθείας, κλασσικὸς τῶν ὁποίων τύπος εἶναι ἡ *πέμφιξ* (βλ.λ.). Κ. Κ. Κ.

πομφὸς (ὁ) *[Δερματολ.]*. Ἡ περίγραμμος ἔπαρσις τοῦ δέρματος, προκαλουμένη ὑπὸ διηθήσεως ὀρώδους. Ἔχει τὸ μέγεθος φακῆς μέχρι παλάμης, τὸ σχῆμα στρογγύλον, ᾠοειδὲς ἢ ἀκανόνιστον, καὶ τὸ χρῶμα λευκὸν ἢ ἐρυθρόν. Οἱ πομφοὶ γεννῶνται ταχύτατα καὶ ἐξαφανίζονται πολλάκις ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας. Ὁ τύπος τοῦ πομφοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀναφαίνεται κατὰ τὴν κνίδωσιν. Διὰ τῆς παρουσίας αἵματος εἰς τὸ ὀρῶδες ἐξίδρωμα τοῦ πομφοῦ δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν ἀποχρωματισμοί, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἐκχυμώσεις. Ὁ πομφὸς δύναται νὰ αὐξάνῃ περιφερικῶς, ἐνῷ ἐξαφανίζεται εἰς τὸ κέντρον καὶ οὕτω σχηματίζονται περιεργότατα κυκλοτερῆ καὶ γυροειδῆ σχήματα. Τὸ αἴσθημα τοῦ κνησμοῦ συνοδεύει πάντοτε τὴν παρουσίαν τοῦ πομφοῦ. Κ. Κ. Κ.

Πομφρὲτ (Pomfret ἢ Pontefraet) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑόρκης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὑόρκης—Τσίφιλντ. Κάτ. 16.790 (1921). Ἔχει ἐρείπια πύργων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ βιομηχανίαν λευκοσιδήρου, δερμάτων, κεραμουργίας, εἰδῶν ζαχαροπλαστικῆς. Θ. Κ.

πομφώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πομφόν, πρὸς φλύκταιναν, φλυκταινώδης.

Πομωλισηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Παφλαγονίᾳ (βλ. λ. *Πιμωλισηνή*, *Πιμωλισῖτις*). Α. Θ. Σ.

Πομῶνα (Pomona) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Παρὰ Ρωμαίοις ἡ θεὰ τῶν κήπων καὶ τῶν καρπῶν.

Πομῶνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς προσκειμένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Βολισσοῦ τῆς Χίου (πλάτ. 38°26'10" Β', μῆκ. 25°58'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna), ἡ μείζων ἐν τῷ συστάδι Πέτρες Κομανοῦ. Σ. Ε. Λ.

—**Πομῶνα** (Pomona) *[Γεωγρ.]*. Κηπούπολις ἐν Καλιφορνίᾳ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἁγίου Βερναρδίνου, 50 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Λὸς Ἄντζελες. Κάτ. 13.505 (1920). Κεῖται εἰς ἔδαφος ἔρημον πρίν, γινόμενον εὐφορώτατον, χάρις εἰς τεχνητὴν ἄρδευσιν, μὲ ἄφθονον παραγωγὴν ὀπωρῶν. Θ. Κ.

—**Πομῶνα** (Pomona) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μα νλαντ.*

πονάκι (τό)· μικρὸς πόνος· || εἰδικ. ἐπὶ ἐπιτόκων γυναικῶν· οἱ μικροὶ περιοδικοὶ πόνοι οἱ προηγούμενοι τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ.

Πονεβοὲζ (λιθουαν. Panevezys) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λιθουανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νεβιάσα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σάουλεν — Ντύναμπουργκ. Κάτ. 19.834 (1927). Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ ἐμπόριον ζῴων καὶ σιτηρῶν. Θ. Κ.

πονεμένος, *—η*, *—ο*· δημοτ. παθ. μετ. τοῦ *πονῶ*, ποῦ ἔπαθε ἢ πάσχει ἀπὸ πόνεμα, ὁ μὴ ἐντελῶς ὑγιής: «τὸ πονεμένο χέρι, — μάτι»· || καθόλου, ὁ πολλὰ παθών, ταλαιπωρημένος: «πονεμένη καρδιά».

πονεντεγάρμπης (ὁ)· δημωδ. ναυτ., ὁ λιβοζέφυρος καὶ ἡ διεύθυνσις ἀφ' ἧς ὁ ἄνεμος οὗτος πνέει.

πονεντεμαΐστρος (ὁ)· δημωδ. ναυτ., ὁ σκιρωνοζέφυρος καὶ ἡ διεύθυνσις ἀφ' ἧς ὁ ἄνεμος οὗτος πνέει.

πονέντες (ὁ)· δημωδ. ναυτ., ὁ ζέφυρος καὶ ἡ διεύθυνσις, ἀφ' ἧς ὁ ἄνεμος οὗτος πνέει.

Πονέντης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς νήσου Τενέδου (πλάτ. 39° 50' Β., μῆκ 25° 58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Cape Eski Stamboul to Kum Kalé). Ἔχει μέγαν φάρον λευκοῦ σταθεροῦ φωτός, ὅν, ἀνεγερθέντα τῷ 1861 ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τῶν ὀθωμανικῶν φάρων, παρελάβομεν τῷ 1915 καὶ ἀνεκαινίσαμεν τῷ 1919, παραδώσαντες αὐτὸν μετὰ τῆς νήσου εἰς τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης. Σ. Ε. Λ.

πονετικός, *—ή*, *—ό*· ὁ πονῶν, ὁ συμπονῶν, ὁ εὔσπλαγχνος· ἀντίθ. *ἄπονος*: «πονετικὰ παιδιά, κοιτάζουν τοὺς γονεῖς των».

πονζὲ (τό) (γαλλ. pongée). Ὕφασμα μεταξωτόν, εἶδος ἐλαφροῦ ταφτὰ ποικίλων χρωματισμῶν, χρησιμεῦον πρὸς κατασκευὴν ἐσωρρούχων, ἀμπαζούρ, διὰ φοδράρισμα κ.λ.π.

πόνημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πονεῖν, ἔργον, σύγγραμμα.

πονημάτιον (τό)· μικρὸν πόνημα, συγγραμμάτιον.

πονήρευμα (τό)· ἔργον, μέσον πονηρόν, τέχνασμα.

πονηρεύομαι· μεταχειρίζομαι πονηρίαν, τεχνάσματα: «πάντοτε πονηρεύεται, οὐδέποτε ὑπῆρξεν εἰλικρινής»· || δημοτ., σκέπτομαι πονηρόν τι, ὑποψιάζομαι.

πονηρία (ἡ)· ἡ πρὸς ἀπάτην διάθεσις, κακία, πανουργία, δολιότης· δημοτ. *πονηριά*.

Πονηρόπουλος, ***Δημήτριος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Κυπαρισσίᾳ, (1813—1886) προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Διετέλεσε ἐπὶ μακρὸν διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ. Ν. Θ. Κ.

—**Πονηρόπουλος**, ***Εὐστάθιος***. Βοτανολόγος ἐκ Κυπαρισσίας, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1848. Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις, μετέβη κατόπιν εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ὅπου ἐτελειοποιήθη εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη καθηγητής. Τῷ 1878 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ ἐν Παρισίοις διεθνὲς συνέδριον τῶν φυτολόγων, κατὰ καιροὺς δὲ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξέτασιν διαφόρων φυτικῶν ἀσθενειῶν. Συνέγραψε: «Δοκίμιον γεωργίας», «Στοιχεῖα Βοτανικῆς», «Φυσικὴν ἱστορίαν», «Ἑλληνικὴν ἀμπελουργίαν», «Βομβυκοτροφίαν», «Φυτολογίαν», «Ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ γεωργικὴν ἔποψιν», «Φυσικὰς ἰδιότητας τῶν σωμάτων», «Περὶ κυτταρώδους ἱστοῦ» καὶ ἄλλα. Ἐγένετο μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν συλλόγων καὶ ἑταιρειῶν καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις.

— **Πονηρόπουλος**, ***Νικόλαος***. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τριφυλίᾳ τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1872. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς Α' ἐν Ἀθήναις συνελεύσεως τῷ 1843. Τῷ 1844 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Κωλέττη. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ νοσφίσει τοῦ δημοσίου χρήματος ἐδικάσθη ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου, ἔκτοτε δὲ ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς. Θ. Β.

πονηρός, *—ά*, *—όν*· ὁ πρὸς τὴν ἀπάτην ῥέπων, πανοῦργος, δόλιος· || ***πονηρὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ κατ' ἐξοχὴν πονηρός, ὁ διάβολος: «ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ

Digitized by Google

πονηροῦ»· || *πονηρὸν* (τό)· ὡς οὐσ., πονηρὰ πρᾶξις —Ἐπίρρ. *πονηρῶς*.

Πόνθε (Ponce) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Πόρτο-Ρίκο (βλ. λ. *Πόνσε*).

Πόνθε ντὲ Λεὸν (Ponce de Leon).—1) ***Διέγος ντὲ Ἀλβάρ***. Ἱσπανὸς ναυτικὸς (1749—1830). Νεώτατος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀποστολὴν εἰς Φιλιππίνας (1771) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰωάννου Λανγκάρα, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν πρὸς μέτρησιν τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους. Ὡς κυβερνήτης φρεγάτας διεκρίθη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πορτογαλίας καὶ εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἄγγλων. Τῷ 1783 διωρίσθη εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῶν ἱσπανικῶν καὶ πορτογαλικῶν ἀποικιῶν ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Τῷ 1810 ἐγένετο κυβερνήτης τῆς νήσου ντὲ Λεόν. Ἔγραψε: «Φυσικὴ ἱστορία τῆς Ν. Ἀμερικῆς».

—2) ***Ἰωάννης***. Ἱσπανὸς ἐξευρενητὴς (1460—1521). Ἀκολουθήσας τῷ 1502 εἰς Ἱσπανιόλαν τοῦ Ἁγίου Δομινίκου τὸν διοικητὴν Ὀράντο, συνέπραξεν ἀποτελεσματικῶς πρὸς ὑποταγὴν τῆς νήσου καὶ διωρίσθη διοικητὴς τοῦ παρακτίου φρουρίου Σαλβόλεον. Πληροφορηθεὶς ὅτι εἰς τὴν νῆσον Πορτορίκο ἐξήγετο χρυσός, ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ διοικητής, κατέκτησε ταύτην καὶ συνεσώρευσε μέγαν πλοῦτον. Κατόπιν ἐξεστράτευσε μετὰ δύο πλοίων εἰς ἀνακάλυψιν τῆς νήσου Μπίμινι, ὅπου, κατὰ παράδοσιν τῶν ἰθαγενῶν, ὑπῆρχεν ἰαματικὴ πηγὴ θαυματουργός, ἀποδίδουσα τὴν νεότητα εἰς τοὺς γεγηρακότας ὀργανισμούς. Δὲν ἀνεῦρε τὴν πηγήν, ἀλλ' ἀναζητῶν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἀνεκάλυψε τὴν Φλωρίδα. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱσπανίαν ἐπέτυχε παρὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τὴν ἄδειαν νὰ κατακτήσῃ τὴν νέαν γῆν. Οὕτω ἐπέστρεψεν εἰς Πορτορίκο καὶ ἀφοῦ ἐξεκαθάρισε τὴν νῆσον ἀπὸ τοὺς λυμαινομένους αὐτὴν Καραΐβους, ἐξεστράτευσε τῷ 1521 εἰς Φλωρίδα. Συναντήσας σκληρὰν ἀντίστασιν τῶν ἰθαγενῶν καὶ τραυματισθείς, μετέβη εἰς Κοῦβαν, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων του.

—3) ***Λουδοβῖκος***. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ μυστικιστὴς (1527 — 1591). Δεκαεξαετὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, τῷ δὲ 1560 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας. Μεταφράσας εἰς τὴν καστιλλιανὴν διάλεκτον τὸ «Ἆσμα Ἀσμάτων», ὅπερ ἐθεώρει ὡς ἁπλοῦν βουκολικὸν εἰδύλλιον, συνελήφθη διαταγῇ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ ἐφυλακίσθη ἐν Βαλλαντολλίντ, ὅπου παρέμεινεν ἐγκάθειρκτος ἐπὶ μίαν πενταετίαν. Ἐλευθερωθεὶς ἐπανέλαβε τὴν διδασκαλίαν του. Ἐν τῇ φυλακῇ ἔγραψε τὸ ἔργον του: «Περὶ τῶν ὀνομάτων τοῦ Χριστοῦ», ἐν ᾧ ἐξετάζει τὰ διάφορα ὀνόματα τὰ δοθέντα εἰς τὸν Θεάνθρωπον καὶ ἐξηγεῖ τὴν μυστικιστικὴν αὐτῶν σημασίαν.

—4) ***Πέτρος***. Ἱσπανὸς βενεδικτῖνος μοναχὸς (1510—1584). Ἐγένετο παγκοσμίως γνωστὸς διὰ τῶν καινοφανῶν μεθόδων του, δι' ὧν ἐδίδασκεν εἰς τοὺς κωφαλάλους τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, ἀναγινώσκειν καὶ ἐκφράζεσθαι.

—5) ***Ροδρῖγος***. Ἱσπανὸς πολεμικὸς ἀρχηγὸς (1443—1492). Διεκρίθη δι' ἀνυπερβλήτων ἀνδραγαθημάτων εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μαυριτανῶν καὶ ὑμνήθη ὡς ἐθνικὸς ἥρως ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως. Πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Μαυριτανὸς βασιλεὺς τῆς Γρενάδας εἶχε συσσωρεύσει χρυσὸν καὶ ἄλλους θησαυροὺς εἰς τὴν πόλιν Ἀλάμα, ἐξεστράτευσεν αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτῆς ἐπὶ κεφαλῆς χιλιάδων τινῶν ἀνδρῶν καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν. Συμμετέσχε κατόπιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Μαλάγας, συντελέσας εἰς τὴν ἅλωσιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μπάρα. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ δουκὸς τοῦ Κάδιξ. Ὁ Γερμανὸς δραματουργὸς Μπρεντάνο ἔγραψε δρᾶμα μὲ ὑπόθεσιν τοὺς πολεμικοὺς ἄθλους τοῦ Ροδρίγου, παρασταθὲν τῷ 1816 ἐν Πράγᾳ. θ. κ.

Πονιατόφσκι (Poniatowski). Πριγκιπικὴ πολωνικὴ οἰκογένεια, κυριώτερα μέλη τῆς ὁποίας εἶναι: —1) ***Στανίσλαος*** (1677—1762). Θεωρεῖται νόθος υἱὸς Ἰουδαίας τινὸς καὶ τοῦ πρίγκιπος Σαπιέχα, ἀρχιστρατήγου τῆς Λιθουανίας, υἱοθετηθεὶς παρά τινος Πονιατόφσκι. Ὑπῆρξεν αὐλικὸς τοῦ Σαπιέχα καὶ θαυμαστὴς τοῦ Καρόλου ΙΒ' τῆς Σουηδίας, εἰς ὅν, μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Πολτάβας, διηυκόλυνε τὴν διάσωσιν διὰ ταχείας διαβάσεως τοῦ Δνειπέρου (1709). Ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου ἐχρησιμοποιήθη τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς διπλωματικὴν ἀποστολὴν εἰς Τουρκίαν, ὑπὸ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Αὐγούστου Β' διωρίσθη θησαυροφύλαξ τῆς Λιθουανίας καὶ βοϊβόδας τῆς Μαζοβίας.

—2) ***Ἰωσὴφ-Ἀντώνιος*** (1762—1813). Ἔγγονος τοῦ Στανισλάου, συνταγματάρχης ἐν τῷ αὐστριακῷ στρατῷ καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ Β' (1787). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον, εἰς ὃν καὶ ἐπληγώθη. Κατὰ τὴν πολωνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ἀνεκλήθη ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐν Πολωνίᾳ καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀντετάχθη νικηφόρως μετὰ 20.000 ἀνδρῶν κατὰ τριπλασίου ἀριθμοῦ Ρώσων, ἐπανερχομένων ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου. Ἀλλὰ συνθηκολογήσαντος μετὰ τῶν Ρώσων τοῦ βασιλέως Στανισλάου, ἀνεχώρησεν ἐκ Πολωνίας. Τῷ 1794, κατὰ τὴν δικτατωρίαν τοῦ Κοσιοῦσκο, ἐπανῆλθεν εἰς Πολωνίαν καὶ διορισθεὶς μέραρχος ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Πρώσσων πολιορκούντων τὴν Βαρσοβίαν. Ἁλωθείσης τῆς πόλεως μετὰ ὀκτάμηνον, ἀπεσύρθη εἰς Βιέννην, μετὰ δὲ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του ὑπὸ τοῦ τσάρου κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βαρσοβίαν περιελθοῦσαν εἰς τὴν Πρωσσίαν. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς πρωσσικῆς μοναρχίας ὁ Ναπολέων Α' διώρισεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῷ ἀνέθεσε τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας. Ἠδυνήθη ἐντὸς βραχέος χρόνου νὰ θέσῃ ἐπὶ ποδὸς πολέμου 12 συντάγματα πεζικοῦ καὶ 6 ἱππικοῦ, καθαρῶς πολωνικὸν στρατόν, μετὰ δὲ τὴν συνθήκην τοῦ Τίλσιτ ὠχύρωσε τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα. Τῷ 1809, πιεζόμενος ὑπὸ μεγάλης δυνάμεως τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκεῖθεν τοῦ Βιστούλα καὶ μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Βαρσοβίαν. Μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης συνεκέντρωσεν ἓν σῶμα στρατοῦ, οὗτινος καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν κατὰ τὴν εἰς Ρωσίαν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος.

Ἰωσὴφ Πονιατόφσκι.

Διεκρίθη εἰς τὰς μάχας τοῦ Σμόλενσκ καὶ Μόσκοβα καὶ τραυματισθεὶς μετεφέρθη εἰς Βαρσοβίαν (1812). Ὅτε οἱ Ρῶσοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὑπεχώρησε πρὸς τὴν Κρακοβίαν ἄγων τὰ λείψανα τοῦ πολωνικοῦ σώματος. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας, διοικῶν ἓν γαλλικὸν σῶμα, διεκρίθη τοσοῦτον, ὥστε ὁ Ναπολέων τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν, τραυματισθείς, ἐπνίγη εἰς τὸν ποταμὸν Ἔλστερ. Ὁ νεκρός του ἀνευρέθη ἡμέρας τινὰς βραδύτερον καὶ μετεκομίσθη τῷ 1816 εἰς τὸ κενοτάφιον τῶν βασιλέων τῆς Πολωνίας ἐν Κρακοβίᾳ. θ. κ.

Πονίνσκι, ***Ἀδάμ***, *πρίγκιψ*—. Πολωνὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1752 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1798. Χρηματίσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου Γ' εἰς διαφόρους πολιτικὰς θέσεις καὶ σπαταλήσας τὴν περιουσίαν του, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην Β' καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὴν τὰς ὑπηρεσίας του. Κατώρθωσε διὰ τῶν ρωσικῶν λογχῶν νὰ διορισθῇ πρόεδρος τῆς ὁμοσπονδιακῆς διαίτης τῆς συνελθούσης τῷ 1773 πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διαμελισμοῦ τῆς πατρίδος του, διηύθυνε δὲ τὰς ἐργασίας τῆς συνελεύσεως ταύτης, λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας του ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος καὶ τὴν θέσιν τοῦ μεγάλου θησαυροφύλακος ἐν Πολωνίᾳ. Καταγγελθεὶς ὡς διαπράξας νοσφισμοὺς δημοσίων χρημάτων, διήγειρε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν καὶ δικασθεὶς κατεδικάσθη εἰς καθαίρεσιν ἐκ τοῦ βαθμοῦ του καὶ ἀπώλειαν τῶν τίτλων του. Δραπετεύσας κατέφυγεν εἰς Ρωσίαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν, σπαταλήσας τὴν περιουσίαν του, ἐπέστρεψε μετά τινα ἔτη εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ἀπέθανε πένης καὶ παρὰ πάντων περιφρονούμενος. θ. β.

Πόνκα Σίτυ (Ponca City) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀκλαχόμα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρκάνσας καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κὸρκ Ἄϊλαντ—Σάντο Φέ. Κάτ. 17.025 (1927). Ἔχει ἀερολιμένα καὶ εἶναι μέγα ἐμπορικὸν κέντρον καὶ τόπος ἀφθόνου παραγωγῆς ἐλαφροῦ πετρελαίου, οὗ αἱ πηγαὶ ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1911. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1893. θ. κ.

Πονκιέλλι (Ponchielli), ***Ἀμίλκας***. Ἰταλὸς συνθέτης (1834-1886). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ᾠδεῖον τοῦ Μιλάνου, ἐφημίσθη δὲ τὸ πρῶτον τῷ 1856 διὰ τοῦ μελοδράματος «I promessi sposi» ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου φιλολογικοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Μαντσόνι. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἐπαναληφθὲν τῷ 1872 ἐν Μιλάνῳ, μετὰ πολλῶν τροποποιήσεων καὶ προσθηκῶν, ἐθεωρήθη ἐθνικὸν γεγονός. Ὁ Πονκιέλλι ἔγραψεν ἐπίσης τὰ μελοδράματα: «La Savojarda» (1861), βραδύτερον ὑπὸ τὸν τίτλον «Lina «Roderico» (1864), «Le due gemelle» (μπαλλέττο, 1873), «Il figliuollo prodigo» (1880), «Marion Delorme» (1885). Ἡ μεγαλυτέρα ὅμως ἐπιτυχία του ὑπῆρξε τὸ μελόδραμα «Τζιοκόντα», ἐπὶ λιμπρέττου γραφέντος παρὰ τοῦ Μποΐτο, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «Ἄντζελο» τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ. Ἡ «Τζιοκόντα», ἔργον μεστὸν πάθους καὶ δραματικότητος, πλούσιον, παρὰ τὰς ἀπιθανότητάς του, εἰς τραγικὰς σκηνάς, ἀποκαλύπτει πλειότερον παντὸς ἄλλου τὸ θεατρικὸν τάλαντον τοῦ συνθέτου. Παιχθὲν ἐφ' ὅλων τῶν λυρικῶν ἰταλικῶν σκηνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Γ. Σ.

Πὸν Νουαγιὲλ (Pont Noyelles) *[Στρ. Ἱστορ.]*· βλ. λ. *Χαλλύ*.

πονόδοντος (ὁ)· πόνος, ἄλγος τῶν ὀδόντων, ὀδονταλγία.

πονόκαρδος,—*η*,—*ο*· δημοτ., ποῦ πονεῖ, συμπαθεῖ ἡ καρδιά του, εὐσπλαγχνικός.

πονοκέφαλος (ὁ)· δημοτ., πόνος, ἄλγος τῆς κεφαλῆς, κεφαλαλγία.

πονοκεφαλῶ, καὶ—***λάω***· δημοτ., στενοχωροῦμαι, ζαλίζομαι, σκοτίζομαι, ἀνησυχῶ: «γιὰ τόσο μικρὰ πράγματα πονοκεφαλᾶς;».

πονόλαιμος (ὁ)· πόνος, ἄλγος τοῦ λαιμοῦ.

πονόμματος (ὁ)· πόνος, ἄλγος τῶν ὀφθαλμῶν, ὀφθαλμία.

πονόρα (ἡ) (Ponor) *[Γεωλογ.]*. Ὀπὴ βαραθροειδὴς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, παρουσιαζομένη ἐντὸς καρστικῶν περιοχῶν καὶ συνεχομένη πρὸς ὑπογείους ὀχετούς, κατακορύφως ἢ κεκλιμένως διήκοντας (βλ. λ. *κάρστια φαινόμενα*). Γ. Κ. Γ.

πόνος (ὁ)· ἄλγος, ἀλγηδών, ὀδύνη: «κάποιο πόνο αἰσθάνομαι», «πόνος 'ς τὸ χέρι, — 'ς τὸ πόδι, — 'ς τὴ μέση»· || *πόνοι* (οἱ)· αἱ ὠδῖνες: «τὴν ἔπιασαν πόνοι», «δυνάμωσαν οἱ πόνοι», «μὲ δυὸ πόνους ἔξω τὸ παιδί»· || ἄλγος ψυχικόν, λύπη: «ὁ πόνος τῆς μάννας εἶναι μεγάλος», παροιμ. «ξένος πόνος, ξέπονος» ὅτι ἡ συμπάθεια, ἡ λύπη διὰ ξένον ἀτύχημα εὐκόλως παρέρχεται· || συμπάθεια, εὐσπλαγχνία, κοιν. *συμπόνια*: «δὲν ἔχει πόνο 'ς τοὺς συγγενεῖς του».

—*[Ἰατρ.]* Ὁ *πόνος* εἶναι δυσάρεστος αἴσθησις, παραγομένη ἐξ ἐρεθισμοῦ τῶν αἰσθητικῶν νεύρων κατ' ἀκολουθίαν τραυματικῆς αὐτῶν κακώσεως, ἤτοι διατομῆς, θλάσεως, διαστάσεως, πιέσεως κλπ. ἢ φλεγμονῆς αὐτῶν. Πολλάκις ὁ πόνος εἶναι ὠφέλιμος προειδοποίησις τῆς φύσεως πρὸς ἀποφυγὴν ἐπιβλαβοῦς τινος ἐπιδράσεως. Ὁ πόνος εἶναι δυνατὸν νὰ καθίσταται αἰσθητὸς εἰς πᾶσαν θέσιν καὶ στάσιν ἢ νὰ προκαλῆται ἐξ ὡρισμένης στάσεως ἢ κινήσεως τοῦ σώματος. Ὁ πόνος δυνατὸν νὰ ἐκδηλῶται διὰ τῆς χαρακτηριστικῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου ἢ διὰ τῆς στάσεως, ἣν λαμβάνει ὁρμεμφύτως τὸ σῶμα, ἐνίοτε ὅμως συγκαλύπτεται διὰ τῆς θελήσεως τοῦ πάσχοντος ἢ ὑπερβάλλεται ὑπ' αὐτοῦ, ὡς εἰς τὴν ὑστερίαν λ. χ. Ὁ πόνος συνήθως ἔχει ὡρισμένην ἐντόπισιν ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ προκαλοῦντος αὐτὸν αἰτίου, ὡς λ. χ. ὁ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac-Burney πόνος ἐπὶ σκωληκοειδίτιδος. Ἐνίοτε ὅμως τὸ ἄλγος ἐκδηλοῦται καὶ μακρὰν τοῦ προκαλοῦντος αἰτίου, ὡς λ. χ. εἰς τὴν νευραλγίαν τοῦ προσωπικοῦ ἐπὶ τερηδόνος τῶν ὀδόντων.

Ὁ πόνος εἶναι ἀντανακλαστικὸν φαινόμενον· ὁ δὲ νευρικὸς αὐτοῦ κύκλος ἀπαρτίζεται ἐξ ἑνὸς κεντρομόλου νευρῶνος καὶ ἐξ ἑνὸς φυγοκέντρου τοιούτου, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεμβάλλεται ἡ ὁδὸς τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τὰ αἰσθητικὰ κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου. Κατὰ ταῦτα —ὡς καὶ εἰς πᾶσαν αἴσθησιν— ὁ πόνος καθίσταται ἀντιληπτὸς εἰς τὰ αἰσθητικὰ κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου, ὑφ' ὧν ἀκολούθως προβάλλεται εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀρχικῆς κακώσεως.

Ὁ πόνος δυνατὸν νὰ ᾖ συνεχὴς ἢ νὰ ἐπέρχηται κατὰ παροξυσμούς, κατὰ διαλείμματα δηλαδή, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρά, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων αἰτίων. Ὡσαύτως ἡ ἔντασις τοῦ ἄλγους ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ αἰτίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται τοῦτο, τῆς ἐντοπίσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας ἢ τῆς εἰδικῆς εὐαισθησίας τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἔντασις τοῦ πόνου οὐδεμίαν πολλάκις ἔχει σχέσιν ἀναλογίας πρὸς τὴν βαρύτητα τῆς παθήσεως, εἰς ἣν ὀφείλεται. Ὁ ὀξὺς πόνος προκαλεῖ ἐνίοτε ἐλάττωσιν τῶν καρδιακῶν παλμῶν.

Ὁ πόνος προκαλεῖ ἀντανακλαστικὰς κινήσεις, αἵτινες περιορίζονται εἰς ἓν μέλος ἢ εἰς ἓν πλάγιον τοῦ σώματος, ἐπὶ μικρᾶς ἐντάσεως πόνου, ἢ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον πλευρόν, ἐπὶ ἰσχυρᾶς ἐντάσεως πόνου. Ὁ πόνος λαμβάνει εἰδικὰς ὀνομασίας, ἀναλόγως τῆς χώρας εἰς ἣν ἑδράζεται οὗτος, ὡς λ. χ.: κεφαλαλγία, ὀσφυαλγία, ἡπαταλγία, ταρσαλγία κλπ. Ἡ θεραπεία ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὸ αἴτιον, εἰς ὃ ἑκάστοτε ὀφείλεται οὗτος· ἀλλὰ καὶ συμπτωματικῶς εἰς τὴν καταπραΰνσιν τοῦ ἄλγους διὰ διαφόρων φαρμακευτικῶν καὶ μηχανικῶν μέσων (ναρκωτικῶν, ἀντισπασμωδικῶν, ἠλεκτροθεραπείας καὶ ὑδροθεραπείας). Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

πονόψυχος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ποῦ πονεῖ, συμπονεῖ ἡ ψυχή του, πονόκαρδος, εὔσπλαγχνος.

Πὸνς (Pons), ***Ἰωάννης - Λουδοβῖκος***. Γάλλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Peyre τῶν Ἄνω Ἄλπεων περὶ τὸ 1761 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Διορισθεὶς τὸ πρῶτον θυρωρὸς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Μασσαλίας, ἀνεκάλυψε τῷ 1801 διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν πρῶτον κομήτην του. Ἔκτοτε τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὰ σώματα ταῦτα καὶ ἐν γένει πρὸς τὴν ἀστρονομίαν τόσον ηὐξήθη, ὥστε ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις

Digitized by Google

καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης τοῦ οὐρανοῦ. Τῷ 1813 εἶχεν ἤδη προαχθῆ εἰς ὑποδιευθυντὴν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Μασσαλίας, ἐκεῖθεν δὲ ἐκλήθη τῷ 1819 εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Lucques καὶ τῷ 1825 τῆς Φλωρεντίας. Ὁ Πὸνς ἀνεκάλυψε 37 κομήτας, δι' ὃ καὶ ἀπεκλήθη «κυνηγὸς τῶν κομητῶν». Σ. Π.

Πονσάρ (Ponchard) ***Λουδοβῖκος - Ἀντώνιος.*** Γάλλος ἀοιδὸς (1787—1866). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1812 ἐν τῷ μελοδράματι τοῦ Γκρετρύ: «Ἡ εἰκὼν ποῦ μιλεῖ», ἔκτοτε δὲ ἀπετέλεσε μόνιμον μέλος τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων, ἔνθα ἐδημιούργησε πλείστους ρόλους («Ἡ κοκκινοσκουφίτσα», «Ἡ Λευκὴ Κυρία», «Μασανιέλλο» κλπ.). Ἀποσυρθεὶς τῆς σκηνῆς τῷ 1834, ὠνομάσθη καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων. Γ. Σ.

— **Πονσάρ** (Ponsard), ***Φραγκῖσκος.*** Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1814—1867). Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἠσχολεῖτο ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν. Τῷ 1837 ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τοῦ «Μαμφρέδου» τοῦ Βύρωνος, ἀλλὰ ταχέως ἐστράφη ἐκ τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὸν νεοκλασσικισμὸν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Ὠδείου τὴν τραγῳδίαν του «Λουκρητίαν», παιχθεῖσαν ὑπὸ τῆς μεγάλης τραγῳδοῦ Ραχήλ. Ἡ τραγῳδία αὐτὴ προεκάλεσε δεινὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Οὐγκὼ καὶ ὁ Πονσὰρ ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Οἱ ἀντιρρωμαντικοὶ ὅμως ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς Παρισίους καὶ ἡ Ἀκαδημία τῷ ἀπένειμε τὸ βραβεῖον τῆς τραγῳδίας, συσταθὲν πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ ἀκράτου ρωμαντισμοῦ. Ἀνεβίβασε τότε εἰς διάφορα θέατρα τῶν Παρισίων πλεῖστα ἔργα του, ἐν οἷς τὰς τραγῳδίας: «Ἀγνὴ ντὲ Μερανί», «Καρλόττα Κορνταί», «Ὁράτιος καὶ Λυδία», «Ὀδυσσεὺς» καὶ τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ «Τὸ χρῆμα», κωμῳδίαν, ἡ ὁποία ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ὁ Πονσὰρ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῶν ὀρθοφρονούντων καὶ τῷ 1855 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Θ. Β.

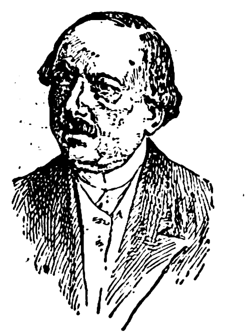

Φραγκῖσκος Πονσάρ.

Πονσαρτραὶν (Pontchartrain), ***Λουδοβῖκος-Φελυπῶ,*** *κόμις τοῦ—.* Γάλλος πολιτικὸς (1643—1727). Διετέλεσε σύμβουλος τοῦ παρλαμέντου τῶν Παρισίων, εἶτα πρόεδρος τοῦ παρλαμέντου τῆς Βρετάνης, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ δημοσίου θησαυροφυλακίου, ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1699 μέχρι τοῦ 1741 καγκελλάριος τῆς Γαλλίας. Διεκρίθη διὰ τὴν διοικητικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα. Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Μπουαλὼ καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Γ. Ι. Β.

Πόνσε (Ponce) *[Γεωγρ.].* Ἡ δευτέρα κατὰ σπουδαιότητα πόλις ἐν τῇ νήσῳ Πορτορίκο, ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς, ἔχουσα ὡς ἐπίνειον τὸν λιμένα *Πλέγια ντὲ Πόνσε,* μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. (1928) 47.004. Ἔχει μεγάλην παραγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν σακχάρεως, ὀπωρῶν καὶ καπνοῦ. Θ. Κ.

Πονσὲ (Poncet), ***Ἀντώνιος.*** Διαπρεπὴς Γάλλος χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1846 (ἐν Ain) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1913. Ἐσπούδασεν ἐν Λυὼν καὶ Παρισίοις. Διετέλεσεν ἐπιμελητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς καὶ τῆς ἐγχειρητικῆς, χειρουργὸς τοῦ Hôtel-Dieu, ὑφηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1890 καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῆς Λυῶνος. Τῷ 1896 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐπὶ τῶν νόσων τῶν ὀστῶν καὶ τοῦ προστάτου καὶ διὰ τῶν ἀξιοσημειώτων ἐρευνῶν του ἐπὶ τῆς ἀκτινομυκώσεως. Εἰσήγαγεν ἐν τῇ ἐγχειρητικῇ μακροὺς σωλῆνας πρὸς τραχειοτομίαν, εἰσηγήθη τὴν δημιουργίαν ὑπογαστρικοῦ οὐροχόου συριγγίου διὰ τοὺς προστατικοὺς καὶ περιναϊκοῦ οὐροχόου συριγγίου διὰ τὰ ἀνίατα στενώματα τῆς οὐρήθρας (ὑπερηβικὴ κυστιοτομία, περιναϊκὴ οὐρηθροτομία ἢ περιναιοστομία), τὴν ὁλικὴν ἐκπυρήνωσιν τῶν ὁρογχοκηλῶν, τὴν ἐξωθυρεοειδοπηξίαν, τὴν μέθοδον ἐπιμηκύνσεως τῶν διαρραγέντων τενόντων, τὴν μέθοδον ραφῆς τοῦ διερρηγμένου ἀχιλλείου τένοντος. Ἅπασαι αὗται αἱ μέθοδοι καὶ ἐγχειρήσεις φέρουσι τὸ ὄνομά του. Ο. Ρ.

Πονσελὲ (Poncelet), ***Ἰωάννης - Βίκτωρ.*** Γάλλος στρατηγὸς καὶ περίφημος μαθηματικὸς (1788—1867). Ἠσχολήθη εἰδικῶς μὲ τὴν γεωμετρίαν καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ δημιουργὸς τῆς ἀνωτέρας γεωμετρίας, εἰς αὐτὸν δ' ὀφείλεται ἡ θεωρία τῆς ὁμογραφίας. Συνέγραψε, μεταξὺ ἄλλων, καὶ δύο ἔργα ὑπὸ τοὺς τίτλους «Traité des propriétés projectives des figures» καὶ «Application d'analyse et de géométrie».

Ἐν τῇ γεωμετρίᾳ ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς θεωρήματα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ μαθηματικοῦ τούτου: 1) Ἐὰν δύο πολύγωνα ἐγγεγραμμένα εἰς κύκλους 2ν ἕκαστον πλευρῶν ἔχωσι τὰς (2ν—1) πλευράς των παραλλήλους, θὰ ἔχωσι καὶ τὰς τελευταίας πλευρὰς παραλλήλους. 2) Ἐὰν πολύγωνον (2ν+1) πλευρῶν εἶναι ἐγγεγραμμένον εἰς κύκλον, ἐν ᾧ 2ν πλευραὶ αὐτοῦ κινοῦνται παραλλήλως πρὸς ἑαυτάς, τότε ἡ τελευταία αὐτοῦ πλευρὰ διατηρεῖ σταθερὸν μῆκος. 3) Πᾶσαι αἱ περιφέρειαι, αἵτινες τέμνουσιν ὀρθογωνίως δύο ἄλλας περιφερείας, ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ κειμένας, ἐκτὸς ἀλλήλων, διέρχονται διὰ δύο σταθερῶν σημείων τοῦ ἐπιπέδου. 4) Ἡ γωνία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φαίνεται ἔκ τινος ἑστίας κωνικῆς τομῆς τὸ τμῆμα κινητῆς ἐφαπτομένης, τὸ περιεχόμενον μεταξὺ δύο σταθερῶν ἐφαπτομένων τῆς κωνικῆς, εἶναι σταθερὰ δι' ὅλας τὰς θέσεις τῆς κινητῆς ἐφαπτομένης. 5) Εἰς τὴν ἔλλειψιν τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας φαίνεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἑστιῶν τμῆμα κινητῆς ἐφαπτομένης, μεταξὺ δύο σταθερῶν ἐφαπτομένων περιλαμβανόμενον, καὶ ἡ γωνία τῶν σταθερῶν τούτων ἐφαπτομένων ἔχουσιν ἄθροισμα 2 ὀρθῶν. Ν. Γ.

Ἰωάννης Πονσελέ.

Πὸνς ντὲ Βερντὲν (Pons de Verdun), ***Φίλιππος-Λαυρέντιος.*** Γάλλος πολιτικὸς (1759—1844). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐγένετο δικηγόρος, εἶτα δὲ κατέλαβε διαφόρους δημοσίας θέσεις καὶ ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῷ 1792. Ἐψήφισε θάνατον κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ μετέσχε τῆς συζητήσεως περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος. Συνειργάσθη ἐπίσης εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ πολιτικοῦ κώδικος. Κατόπιν ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Πέντε, τῆς παρασκευασάσης τὸν νόμον τῆς Κοινῆς σωτηρίας. Εἶτα ἐξελέγη μέλος καὶ γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων καὶ τέλος πρόεδρος αὐτοῦ (1799). Μεταπηδήσας εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν ἐγένετο γενικὸς εἰσαγγελεύς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος (1815) κατεδικάσθη ἐπὶ βασιλοκτονίᾳ καὶ ἐξορισθεὶς κατέφυγεν εἰς Βέλγιον τῷ 1816, ἐπέστρεψε δὲ εἰς Γαλλίαν τῷ 1818. Θ. Β.

Πόνσε ντὲ Λεὸν (Ponce de Leon)· βλ. λ. *Πόνθε ντὲ Λεόν.*

Πονσκὰρμ (Ponscarme), ***Φραγκῖσκος-Ἰωσὴφ-Ὑβέρτος.*** Γάλλος γλύπτης καὶ χαράκτης (1827—1903). Διέπρεψεν ὡς χαράκτης μεταλλίων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἀναμνηστικὸν μετάλλιον τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀγάλματος Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐπὶ τῆς στήλης Βαντώμ», «Προτομὴ τοῦ στρατάρχου Φορέ», «Προτομὴ τοῦ Βίκτωρος Δουρουΐ», νομίσματα τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Μονακό, μετάλλια τοῦ Μπελέ, τοῦ Ἐδγάρδου Κινέ, τοῦ Καρόλου Γ', πρίγκιπος τοῦ Μονακό, τοῦ Τυρκέ, μετάλλιον τῶν δημοτικῶν συμβούλων τῆς Γαλλίας, προσωπογραφίας τοῦ ντὲ Λεσσέψ, τοῦ Σαντὶ Καρνό, τοῦ Ἰουλίου Φερρύ, τοῦ Τισσεράν, τοῦ Φελὶξ Φὼρ κλπ. Ὁ Πονσκὰρμ τῷ 1871 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ παρισινῇ σχολῇ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

Πόνσομπυ (Ponsonby), ***Ἀρθοῦρος-Αὔγουστος-Οὐΐλλιαμ.*** Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1871. Εἰσελθὼν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1894, ὑπηρέτησεν εἰς τὰς πρεσβείας Κωνσταντινουπόλεως καὶ Κοπεγχάγης. Ἀπὸ τοῦ 1908—1918 ἐξελέγετο συνεχῶς βουλευτής. Τῷ 1922, συμπράξας μετὰ τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ἐπανεξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ἐργατικῆς κυβερνήσεως τοῦ 1924. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν θερμοτέρων Ἄγγλων εἰρηνοφίλων. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, ἐξ ὧν μνημονευτέα: «Ἡ κάμηλος καὶ ἡ τρυμαλιὰ τῆς βελόνης» (1909), «Ἡ παρακμὴ τῆς ἀριστοκρατίας» (1912), «Δημοκρατία καὶ διπλωματία» (1915), «Πόλεμοι καὶ συνθῆκαι ἀπὸ τοῦ 1815—1914» (1917), «Ἐπαναστάται καὶ μεταρρυθμισταί» (1917), «Ἡ θρησκεία ἐν τῇ πολιτικῇ» (1921), «Ἐπέστη ὁ καιρός» (1925). Α. Θ. Σ.

— **Πόνσονμπυ** (Ponsonby), ***Ἐρρῖκος-Φρειδερῖκος.*** Ἄγγλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1825 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ὄσμπορν τῷ 1895. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Σάνταρστ, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅπου διεκρίθη καὶ προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην, καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς τὸν Καναδᾶν. Βραδύτερον ἐγένετο ὑπασπιστὴς καὶ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, συζύγου τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, τῆς ὁποίας ἀπὸ τοῦ 1878 διωρίσθη οἰκονομικὸς σύμβουλος, καὶ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τὴν μεγίστην ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπ' αὐτῆς ἐπὶ πάντων τῶν πολιτικῶν ζητημάτων. Μ. Δ. Β.

Πονσὸν ντὲ Τερράϊγ (Ponson de Terrail), ***Πέτρος-Ἀλέξιος,*** *ὑποκόμις ντὲ —.* Γάλλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Μοντμὼρ τῷ 1829 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μπορντὼ τῷ 1871. Ἡ γονιμότης τοῦ ταλέντου του ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐπὶ μίαν δωδεκαετίαν ἐπλήρου τὰς ἐπιφυλλίδας ὅλων σχεδὸν τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἔργα του, γέμοντα περιπετειῶν, διακρίνονται διὰ τὰς ἐρεύνας τῶν ἀποκρύφων τῆς παρισινῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπεικόνισιν ἐγκληματικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τύπων, εἶναι δὲ ἀνώτερα τοῦ τοιούτου εἴδους τῆς προχείρου φιλολογίας. Ἡ δημοσίευσις αὐτῶν τοῦ προσεκόμισε σπανίαν δημοτικότητα, πλεῖσται δὲ τῶν ἐφημερίδων ἐξήρτων τὴν διάδοσίν των ἐκ τῶν ἐπιφυλλίδων του. Τὰ μυθιστορήματά του μετεφράσθησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἔσχον εὐρυτάτην διάδοσιν. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἔργων τοῦ συγγραφέως ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα: «Οἱ μαχαιροβγάλτες τῆς Ὄπερας», «Οἱ ἆθλοι τοῦ Ροκαμβόλ», «Τὸ σχοινὶ τοῦ κρεμασμένου», «Τὰ δράματα τῶν Παρισίων», «Οἱ κλέπται τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας», «Ἡ νεότης τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου», «Ἡ τελευταία λέξις τοῦ Ροκαμβόλ», «Αἱ ἀθλιότητες τοῦ Λονδίνου» κτλ. Θ. Β.

Πονσὸν ντὲ Τερράϊγ.

Πὸντ (Pond), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1767 ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1836. Ἠσχολήθη εἰς παρατηρήσεις τῶν θέσεων τῶν ἀπλανῶν, ἱδρύσας πρὸς τοῦτο ἰδιωτικὸν ἀστεροσκοπεῖον ἐν Westbury παρὰ τὸ Bristol. Διέθετε δὲ διὰ τὰς παρατηρήσεις του ἀλταζιμούθιον ὄργανον, εἰς τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἀντικατέστησε τοὺς διὰ τὰς ἀναγνώσεις τῶν κύκλων βερνιέρους διὰ μικροσκοπίων. Ὁ Πόντ, ἂν καὶ δὲν διεκρίνετο διὰ τὰς μαθηματικάς του γνώσεις, ἐν τούτοις ἦτο ἀκάματος καὶ λεπτολόγος παρατηρητής. Οὗτος διὰ πρώτην φορὰν εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τοῦ ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου, ἀντὶ τοῦ νήματος τῆς στάθμης, πρὸς προσδιορισμὸν τῆς διευθύνσεως τῆς κατακορύφου καὶ εἰσηγήθη τὴν μέθοδον προσδιορισμοῦ τῆς διευθύνσεως τοῦ ὁρίζοντος διὰ παρατηρήσεως τοῦ αὐτοῦ ἀστέρος κατὰ τὴν μεσουράνησίν του ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπ' εὐθείας ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξ ἀνακλάσεως δι' ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου. Ἀναπληρῶν ἀρχικῶς τὸν Maskelyne ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Greenwich, διεδέχθη αὐτὸν ἐν τέλει εἰς τὴν θέσιν τοῦ βασιλέως ἀστρονόμου ἀπὸ τοῦ 1811 καὶ παρέμεινεν ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1835.

Μετὰ δεκαετεῖς περίπου παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει ἀκρίβεια κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐπιτευχθείσης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπείσθη ὅτι αἱ παραλλάξεις τῶν ἀπλανῶν, ὡς ἐξήτει νὰ προσδιορίσῃ, εἶναι ποσότητες ἀνερχόμεναι μόλις εἰς μικρὸν κλάσμα τοῦ δευτερολέπτου τοῦ τόξου καὶ συνεπῶς ὅτι ἡ μέτρησίς των ἦτο ἀνέφικτος διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διέθετεν. Ἐκ παραλλήλου ἀνεκάλυψεν ὅτι οἱ ἀπλανεῖς ὑπόκεινται εἰς ἰδίας κινήσεις, λόγῳ τῶν ὁποίων αἱ πολικαί των ἀποστάσεις παρουσιάζουσι τάσιν αὐξήσεως καὶ ὅτι ἡ Γῆ, πλὴν τῆς περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς καὶ τῆς περὶ τὸν Ἥλιον περιφορᾶς, μετέχει καὶ ἑτέρας κινήσεως, ἥτις μεταφέρει αὐτὴν μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος πρός τινα ὡρισμένην διεύθυνσιν. Ἐκ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ὁ Πόντ, κυριώτερα εἶναι: ὁ κατάλογος 1112 ἀστέρων ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων γενομένων ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1833, ἡ μετάφρασις τοῦ περὶ «Συστήματος τοῦ κόσμου» ἔργου τοῦ Λαπλάς, αἱ παρατηρήσεις τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Greenwich εἰς ὀκτὼ τόμους καὶ πλῆθος πραγματειῶν. Ἐξελέγη (1807) μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου. Σ. Π.

πόντα (ἡ) (ἐκ τοῦ ἰταλ. punto=στίγμα, πόντος). Μικρὸν κυλινδρικὸν στέλεχος καταλῆγον εἰς ἀκίδα, ἐκ σκληροῦ μετάλλου, χρησιμοποιούμενον κατὰ τὴν χάραξιν τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ὑπὸ ἐπεξεργασίαν μετάλλων εἰς τὸν τόρνον, τὴν πλάνην κλπ. Διὰ τῆς πόντας ἡ γραμμὴ τῆς χαράξεως καθίσταται ἐπίστικτος, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐξαφανίσεώς της κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ μετάλλου. Δ. Κ. Α.

Πάντα Δελγάδα (Ponta Delgada) *[Γεωγρ.].* Ἡ σπουδαιοτέρα πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῷ συμπλέγματι τῶν Ἀζορῶν, ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς νήσου Ἅγιος Μιχαήλ. Κάτ. 14.904 (1920). Εἶναι ὠχυρωμένος, ἔχει ἀσύρματον καὶ εἶναι τὸ κυριώτερον ἐμπορικὸν κέντρον, ἰδίᾳ ἐξαγωγῆς ὀπωρῶν. Θ. Κ.

ποντα δόρος (ὁ)· ποὺ κρατεῖ πόντο ἢ πόντους εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον, ὁ συμμετέχων εἰς τὴν χαρ-

Digitized by Google

τοπαιξίαν ἢ ἄλλα τυχηρὰ παιγνίδια (βενετ. pontador).

Πὸντ-ἀ-Μουσσὸν (Pont-a-Mousson) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Μὲρτ-ὲ-Μοζέλ. Κάτ. 14.010. Ἔχει ὑψικαμίνους, χυτήρια, μεταλλουργεῖα κλπ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διαρκούσης τῆς μάχης τοῦ Γκρὰν Κουρονὲ (Σεπτ. 1914), κατελήφθη ἐπὶ μικρὸν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918 ἐχρησίμευσεν ὡς ἓν τῶν σημείων ἐξορμήσεως τῶν Ἀμερικανῶν. Χ. Δ.

Ποντάνους (Pontanus), ***Ἰάκωβος***. Βοηθὸς φιλόλογος (1542—1626). Τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα ἦτο *Σπανμοῦλλερ*. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἅτινα ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ἔσχον ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπα διδασκαλίας εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Progymnasmata latinitatis» (3 τόμ. 1588—1594), «Poeticarum Institutionum libri III» (1594), «Attica bellaria» κ.τ.λ. Ἐξέδωσεν ἐπίσης καὶ ἐσχολίασε πλείστους Λατίνους συγγραφεῖς. Μ. Δ. Β.

—**Ποντάνους**, ἢ ***Ποντάνο*** (Pontanus ἢ Pontano), ***Ἰοβιανός***. Ἰταλὸς ποιητής, ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς (1426—1503). Ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς Νεάπολιν διὰ πολιτικοὺς λόγους, συνεδέθη διὰ φιλίας πρὸς τὸν περίφημον τότε φιλόσοφον Μπεκκαντόλλι, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου, ὅστις μετ' ὀλίγον τὸν κατέστησε διδάσκαλον τῶν τέκνων του. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀπέκτησε τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐν τῇ αὐλῇ, γενόμενος γραμματεὺς καὶ πολιτικὸς σύμβουλος τοῦ βασιλέως, ὥστε ἀπέβη εἷς τῶν σημαντικωτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς ἀραγωνικῆς δυναστείας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπεκκαντόλλι ἐγένετο πρόεδρος τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης ἀκαδημίας «Panormita», ἥτις ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη ἔκτοτε «Pontaniana». Τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ἐκθειάζοντα ἰδίως τὴν οἰκογενειακὴν ζωήν, ἐξαίρονται διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν στίχων καὶ διὰ τὴν φυσικότητα τοῦ αἰσθήματος. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Amorum Lepidina», «Hendecasyllaba», «Urania», «Pastorales Pompæ», «Bucolica», «De amore conjugali», «Eridanus», «Tumuli», «De obedientia», «De principe», «De liberalitate», «De sermone» κτλ. Ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου Φερδινάνδου Α' καὶ Ἰωάννας τῆς Ἀνδηγαυϊκῆς θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἔργων τῆς ἐποχῆς. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1556 εἰς τέσσαρας τόμους ἐν Βενετίᾳ καὶ Βασιλείᾳ. Μ. Δ. Β.

Ἰοβιανὸς Ποντάνους.

ποντάρισμα (τό)· χαρτοπ., ἡ κατάθεσις χρηματικοῦ ποσοῦ, *μίζας* || τεχν., ἡ πρᾶξις τοῦ καθιστᾶν διὰ τῆς πόντας ἐπίστικτον τὴν ὑπὸ τοῦ χαράκτου χαραχθεῖσαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μετάλλου τινὸς γραμμήν, τὴν καθορίζουσαν τὰ ὅρια τῆς ὑπὸ τοῦ τόρνου, πλάνης κλπ. ἐπεξεργασίας τοῦ μετάλλου. (βλ. λ. *πόντα* καὶ *χάραξις*). Δ. Κ. Α.

Ποντaρλιὲ (Pontarlier) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ Ντούμπς. Ἐχρησίμευσε κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ὡς τελευταῖον σημεῖον ἀμύνης τῆς ἀνατολικῆς γαλλικῆς στρατιᾶς, πρὶν ὑποχωρήσῃ αὕτη πρὸς τὸ ἑλβετικὸν ἔδαφος. Ἡ Ποντaρλιὲ εἶναι σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου ξυλείας καὶ ἔχει διυλιστήρια, ποτοποιεῖα, σοκολατοποιεῖα, σιδηρουργεῖα, βυρσοδεψεῖα κλπ. Κάτ. 9.430. Χ. Δ.

ποντάρω· δημοτ., ἐπὶ χαρτοπαιξίας, κρατῶ πόντο, καταθέτω χρηματικὸν ποσὸν ἐπάνω εἰς πόντον: «ποντάρει μεγάλα—, μικρὰ ποσά» (βενετ. pontar).

Ποντγκορίτσα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῷ Μαυροβουνίῳ. Κάτ. 10.053. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τὸν ΙΕ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', περιεβάλλετο δὲ ὑπὸ τείχους μετὰ φρουρίου. Κειμένη εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν πρὸς τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Μαυροβουνίου, εἶχεν ἄλλοτε σημαντικὴν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ στρατηγικὴν σημασίαν. Τ. Β.

Ποντεβέντρα (Pontevedra) *[Γεωγρ.]*. — 1) Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἱσπανίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ. Κάτ. 28.291 (1926). Ἔχει ἀρχαῖα τείχη, γοτθικὸν ναὸν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ ΙΒ', διδασκαλεῖον καὶ βιομηχανίαν δερμάτων, ὑφασμάτων, πίλων, ἁλιπάστων καὶ συντετηρημένων ἰχθύων. Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἔχει σημαντικὴν ἐμπορικὴν κίνησιν εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως προέρχεται ἐκ τῆς ἀρχαίας δωδεκατόξου ρωμαϊκῆς γεφύρας (pons vetus).

—2) Νομὸς τῆς Ἱσπανίας, ἐν Γαλικίᾳ, ἐμβαδοῦ 4.391 τ. χλμ. καὶ 559.646 κάτ. (1920). Παράγει γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικά, ὡς καὶ προϊόντα ἁλιείας, ἅτινα ἐξάγει κυρίως εἰς Ἀγγλίαν καὶ Πορτογαλλίαν. Θ. Κ.

Ποντεβίκο (Pontevico) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Βρεσκίας. Κάτ. 11.548. Ἔχει ποτάμιον λιμένα καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, οἴνου, ξυλείας καὶ ἀνθράκων, διεξαγόμενον διὰ τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Ὄλιο. Μ. Δ. Β.

ποντεδερία (ἡ) (Pontederia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ποντεδεριιδῶν*, περιλαμβάνον ὑδροβίους πόας μὲ ῥίζωμα βραχὺ ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ πυθμένος ἢ μὲ ῥίζωμα μακρὸν καὶ νηχόμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Τὰ ῥιζικὰ φύλλα εἶναι καρδιόσχημα καὶ φέρουσι κατὰ τὴν βάσιν των σαρκώδη διόγκωσιν, σχηματίζουσαν εἶδος πλωτῆρος. Οἱ ἀνθοφόροι κλαδίσκοι τελευτῶσιν εἰς θύσανον ἐκ μικρῶν ἀνθέων κυανοῦ χρώματος, ὧν ἡ φοθήκη εἶναι μονόχωρος. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς, ὧν κυριώτερον ἡ *ποντεδερία ἡ κυανῆ* (Pontederia azurea), ἥτις καλλιεργεῖται καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐντὸς τῶν θερμοκηπίων. Δ. Ν. Π.

Ποντεδερία ἡ κυανῆ.

Ποντεκόρβο (Pontecorvo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Νεαπόλεως. Κάτ. 11.843. Ἔχει ἐργοστάσια ὀνομαστῶν ζυμαρικῶν καὶ παράγει ἐκλεκτὸν οἶνον καὶ ἔλαιον. Μ. Δ. Β.

Ποντεκουλὰν (Pontecoulant), ***Λουδοβῖκος-Γουσταῦος***, *κόμις ντὲ* —. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Καὲν τῷ 1764 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1853. Ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ 1792 καὶ ἐγένετο μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, τιμηθεὶς διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πατρικίου.

Πόντεν (Ponten), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1883. Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματα: «Ἑπτὰ πηγαί» (1908), «Ὁ πύργος τῆς Βαβυλῶνος» (1918), «Οἱ φοιτηταὶ τῆς Λυὼν» (1927), ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις καὶ πλεῖστα διηγήματα, ἐξ ὧν ἐπιτυχέστερα: «Παρθενικότης» (1906), «Ὁ παγετὼν» (1923), «Οἱ Μποκράϊτερ» κλπ. Ἐπίσης ἔγραψεν ἀξιολόγους καλλιτεχνικοϊστορικὰς μελέτας. Θ. Κ.

Ποντεντέρα (Pontedera) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Πίζης. Κάτ. 12.500. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τρεῖς ἁλιπηγαί. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων καὶ ὀνομαστῶν ζυμαρικῶν. Μ. Δ. Β.

Πόντες *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὸν φρούριον τῆς Δακίας, ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ἐγερθὲν ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς κατεσκεύασε τὴν ὁμώνυμον γέφυραν (Pons Trajani), παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Μάργου (νῦν Μοράβας) κατὰ τὴν κατὰ τῶν Δακῶν ἐκστρατείαν αὐτοῦ (104—105 μ. Χ.). Τὰ τείχη αὐτοῦ, κατεστραμμένα ἀπὸ πολλοῦ, ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ἡ θέσις αὐτοῦ ἀναγνωρίζεται παρὰ τὸ νῦν Τούρνο-Σεβερῖνο τῆς Ρουμανίας. Α. Θ. Σ.

Ποντεσέριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μοισίας, τοῦ ὁποίου τὰ τείχη ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Ποντεστὰ (Podestà), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἰταλὸς ἀνατολιστὴς (1625—1674). Ἐσπούδασε τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ ἱστορίαν, ἐταξίδευσεν εἰς Τουρκίαν, Ἀραβίαν καὶ Περσίαν καὶ ἐγένετο διερμηνεὺς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς ἐν Βιέννῃ. Ἔγραψε: «Cursus grammaticalis linguarum orientalium» (Βιέννη 1687—1703), χρησιμοποιηθὲν παρὰ τοῦ Λεϊβνιτίου πλειστάκις, καὶ ἐξέδωκεν ἐν μεταφράσει ἐκ τῆς τουρκικῆς τό: «Turcicae chronicae pars prima» (Νυρεμβέργη 1672). —Π.

ποντεστὰς (podestá). Ἄρχων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ φραγκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι (βλ. *ποδεστᾶτος*).

Ποντέστι (Podesti), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1801—1895). Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας Σὰν Λούκα τῆς Ρώμης καὶ ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσεν εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Βατικανοῦ. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν δημιουργίαν μεγάλων πινάκων μὲ ἱστορικὰ καὶ θρησκευτικὰ θέματα, οἱ κυριώτεροι δὲ τούτων εἶναι: «Ἡ πολιορκία τῆς Ἀγκῶνος ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Μπαρμπαρόσσα» (1854), «Ἡ κρίσις τοῦ Σολομῶντος», «Τὸ μαρτύριον τῆς Ἁγίας Δωροθέας», «Ὁ Τάσσος ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Φερράρας», «Ὁ θρίαμβος τῆς Ἀφροδίτης» κτλ. Μ. Δ. Β.

Πόντεφρακτ (Pontefract) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας (βλ. λ. *Πόμφρετ*).

Πόντζας. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τοῦ Ἰλλυρικοῦ, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Πόντι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος κατὰ τὰ νότια τῆς Λευκάδος, ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην 203 (Santa Maura, Ithaca, Cephalonia), ἐπίνειον τοῦ Ἀπολλωνίου (Ἁγίου Πέτρου), εὑρισκόμενον 4 χλμ. ἔνδον. Ἀπὸ βράχου τοῦ ἀναβλύζει ψυχρὸν καὶ κινητικώτατον ὕδωρ, ἐκχυνόμενον εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ βυθοῦ τῆς ὁποίας ἐξ ἑτέρου ἀναβλύζει ὑφαλοπίδαξ πετρελαίου, ὡς ἐν ἀπνοίᾳ γαλήνῃ καταδηλοῖ καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ὀσμὴ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς διαφόρου συστάσεως καὶ πυκνότητος τῶν ὑγρῶν προκύπτων ὀπαλισμός. Σ. Ε. Λ.

Ποντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενὴς νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Λατίου καὶ νοτίως τοῦ Κιρκαίου ὄρους, ἡ μείζων ἐν τῇ συστάδι τῶν Ποντίων νήσων. Ἀρχαία ἀποικία Οὐόλσκων, ἐγένετο ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἀποικία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου οἱ αὐτοκράτορες τὴν ἐχρησιμοποίησαν ὡς τόπον ἐξορίας πολιτικῶν ἀνεπιθυμήτων. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Πόντζα*. Σ. Ε. Λ.

ποντιάζω, καὶ ***πουντιάζω***· παθαίνω ἀπὸ πούντα, ἀσθενῶ ἐκ ψύξεως τῶν πνευμόνων.

Πόντιαι νῆσοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία συστάδος τριῶν νήσων ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει. Ἦσαν δὲ αὗται, Pontiae insulae ὑπὸ τῶν Λατίνων ὀνομαζόμεναι (*Pompon. Mela* 2, 121. *Plin.* 3, 81) αἱ *Ποντία* (νῦν *Πόντζα*), ἡ *Σινωνία* (νῦν *Τζανῶννε*) καὶ ἡ *Παλμαρία* (νῦν *Παλμαρόλα*). Εἶναι ἡ βορεία συστὰς τοῦ νοτίως τοῦ Μόντε Τσιρτσέο (ἀρχ. Κιρκαῖον ὄρος) ἐκτεινομένου ἀρχιπελάγους τῶν συγχρόνων *Ποντινίων νήσων*. Σ. Ε. Λ.

Πόντιακ. Φύλαρχος ἐρυθροδέρμων (1712—1769). Ἀνήκων εἰς τὴν ἀλγονκινικὴν φυλὴν τῆς Ὀττάβας, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὑπαρχηγῶν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μονκάλμ καὶ ἡ ψυχὴ τῆς κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐπαναστάσεως ἐν Καναδᾷ. Τῷ 1755 ἡγωνίσθη μετὰ τῶν Γάλλων ἐν Βράντοκ κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἄγγλων, τῷ 1763 δέ, ἡγούμενος τῶν πολεμικωτέρων φυλῶν τῶν ἐρυθροδέρμων τοῦ Καναδᾶ, ἐπολιόρκησε τὸ Ντητρόϊτ ἐπὶ πεντάμηνον. Ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποχωρήσῃ, προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἰνδοὺς τοῦ Ἰλλινόϊς, ἀποτυχὼν δὲ εἰς τοῦτο καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν ἀποσυνθέσει εὑρισκομένων γαλλικῶν στρατευμάτων προσῆλθεν εἰς ὑποταγὴν πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Ἐδολοφονήθη ὑπό τινος Ἰνδοῦ. Θ. Κ.

Ποντιὰκ (Pontiac) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίτσιγκαν, 40 χλμ. ΒΔ. τοῦ Ντητρόϊτ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κλίντον. Κάτ. 52.900 (1927). Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων βιομηχανικῶν κέντρων τῆς περιοχῆς, ἰδίᾳ διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτοκινήτων καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων.— 2) Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βερμιλιόν, 150 χλμ. ΝΑ. τοῦ Σικάγου. Κάτ. 7.400 (1928). Εἶναι τὸ κέντρον πλουσίας γεωργικῆς καὶ κτηνοτρόφου περιοχῆς, διεξάγεται δὲ δι' αὐτῆς σημαντικὸν ἐμπόριον. Θ. Κ.

Ποντιάνακ (Pontianak) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα ὁμωνύμου βασιλείου, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Ὀλλανδῶν, ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς νήσου Βόρνεο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καπούα, εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κάτ. 16.454 (1925), κατὰ τὸ πλεῖστον Μαλαίσιοι. Ἡ ἰθαγενὴς συνοικία ἀποτελεῖται ἐξ οἰκιῶν ἐκτισμένων ἐπὶ πασσάλων, ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν εὑρίσκεται καὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ σουλτάνου. Ἡ νεωτέρα συνοικία, ἡ ὀλλανδική, εἶναι καλῶς ἐκτισμένη καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους. Ἔχει ἐμπόριον ὀρύζης, σακχαροκαλάμου καὶ καφφέ. Θ. Κ.

Ποντιανός. Ἀρχαῖος Ἕλλην δειπνοσοφιστὴς ἐκ Νικομηδείας τῆς Βιθυνίας. Τὸν Ποντιανὸν εἰσήγαγεν ὁ Ἀθήναιος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Δειπνοσοφισταί», ὅπου πολλαχοῦ ἀναφέρεται ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων προσώπων τῶν μετεχόντων τοῦ φιλοσοφικοῦ διαλόγου. Ε. ΔΙ. Κ.

—**Ποντιανός**, ***ἅγιος***. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *μάρτυς*, ὁ ἐν Σπολέτῳ τῆς Ἰταλίας τῷ 169 ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἀποκεφαλισθεὶς καὶ ἑορταζόμενος τὴν 19 Ἰανουαρίου.—2) Ὁ *μάρτυς*, ὁ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Κομμόδου τῷ 192 μαρτυρήσας μετὰ Εὐσεβίου, Βικεντίου καὶ Περεγρίνου καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 25 Αὐγούστου.—3) Ὁ *μάρτυς*, διάδοχος τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Α'

Digitized by Google

(222—230), ὅστις καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμίνου καὶ ἐξορισθεὶς εἰς Σαρδηνίαν ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ τῷ 235 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται τὴν 19 Νοεμβρίου.—4) Ὁ *μάρτυς,* ὅστις ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τῷ 259 ἐν Ῥώμῃ μετὰ 40 ἄλλων Χριστιανῶν ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 2 Δεκεμβρίου.—5) Ὁ *μάρτυς,* ὅστις συλληφθεὶς καθ' ἣν ὥραν ἐκόμιζε τροφὰς μετὰ τοῦ Θράσωνος καὶ Πρετεξτάτου εἰς τοὺς ἐν τῇ εἱρκτῇ τῆς Ῥώμης βασανιζομένους Χριστιανούς, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀπεκεφαλίσθη μετ' αὐτῶν καὶ συνεορτάζεται τὴν 11 Δεκεμβρίου.—6) Ὁ *μάρτυς,* ὅστις μετ' ἐννέα ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Κατάνῃ τῆς Σικελίας ἄγνωστον πότε μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 31 Δεκεμβρίου. —7) Ὁ *μάρτυς,* ὅστις μετὰ 21 ἄλλων Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς κατηχηθεὶς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων τῶν ἀποσταλέντων εἰς Ouganda ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Lavigerie, ὑπέστη μετ' αὐτῶν μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1886 καὶ ἀπὸ τοῦ 1920, τῇ ἀποφάσει τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΕ', συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 26—31 Μαΐου καὶ 3 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

ποντιάς,—*άδος* (ἡ)· ἡ τοῦ πόντου, τῆς θαλάσσης: «ποντιὰς αὔρα».

Ποντιᾶς, *Μικρὸν*— *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μανεσίου τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 246.

—2 ***Μέγα*—**. Χωρίον τῆς ἄνω κοινότητος. Κάτ. (1928) 214.

ποντιβάγα (Pontivaga) *[Παλαιοζωολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *ἀργυροκηπιτῶν ἀκροδελφιδῶν κητωδῶν* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου καὶ πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἀργεντινῇ. Γ. Κ. Γ.

Ποντιβὺ (Pontivy) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Μορμπιάν. Κάτ. 9.420. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας εἶχε μετονομασθῇ εἰς *Ναπολεοντόπολιν* (Napoléonville). Χ. Δ.

Ποντιὲ (Ponthieu) *[Γεωγρ.].* Παλαιὰ ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, περιλαμβάνουσα τὴν Κάτω Πικαρδίαν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀμπεβίλ. Τῷ 1686 προσηρτήθη εἰς τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας. Χ. Δ.

Ποντιεμπράντ (Podiebrad), ***Γεώργιος.*** Βασιλεὺς τῆς Βοημίας (1420—1471) (βλ.λ. *Γεώργιος Ποντιεμπράντ*).

ποντίζω· ῥίπτω εἰς τὸν πόντον, καταποντίζω, βυθίζω. κοιν. *φουντάρω·* ‖ «πόντισον!» Τὸ κέλευμα δι' οὗ ἐλευθεροῦται τὸ ἀγκυροβόλον, ὅπως ἀφήσῃ τὴν ἄγκυραν νὰ πέσῃ εἰς τὸν βυθὸν μὲ τὸ βάρος της, παρασύρουσα τὴν παρεμένην ἅλυσίν της.

Ποντίκα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Νησὶς προσκειμένη εἰς τὴν βορείαν ἐσχατιὰν τῆς Σκιάθου (πλάτ. 39° 12' 45'' Β., μῆκ. 23° 28' 55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Skopelos group), ἡ νοτιοτέρα τῶν δύο *Καστρονησίων.* Σ. Ε. Λ.

ποντικάκι (τό)· μικρὸς ποντικός, μυΐσκος.

Ποντικάτες *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 343. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ποντικὴ *θάλασσα* *[Ἀρχ. Παραλ. Γεωγρ.].* Ἄλλη ὀνομασία τοῦ *Εὐξείνου Πόντου,* συχνάκις ἀπαντῶσα παρὰ Πτολεμαίῳ (Α, στ' 1, Nobbe κ. ἀ.).

Ποντίκης, *Πέτρος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεσολογγίου (βλ. λ. *Ζάχαρης* Πέτρος).

ποντίκι (τό)· ποντικός, μῦς· ‖ μεταφ., διὰ τὴν ὁμοιότητα, μῦς τοῦ σώματος, μυών: «τὸ ποντίκι τοῦ μπράτσου».

Ποντίκια *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς Δυτικῆς Θράκης, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Ἀρριανῶν (πρώην Κουζλοῦ-Κεμπὴρ) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαππῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. 83. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιτσανλῇ.* Α.Θ.Σ.

Ποντικιανὰ *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βούβες τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 94. Ε.Γ.

ποντικοκάβαλλο (τό)· τὸ κάβαλλο, τὸ ἀποπάτημα τοῦ ποντικοῦ, ἄλλως *ποντικοκούραδο.*

Ποντικόκαστρο (***Ποντικό***) *[Γεωγρ.].* Μεσαιωνικὸν φρούριον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑπερκειμένου τοῦ λιμένος τῆς Ἠλείας Κατακώλου βουνοῦ, πολλάκις μνημονευόμενον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας, ὅτε ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ξένων κατακτητῶν Beau-voir (*Καλλιθέα*), διὰ τὴν λαμπρὰν ἀπ' αὐτοῦ θέαν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν νήσων. Εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Φράγκων μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, συνεφωνήθη κατὰ τὸ 1217 ὁ γάμος τοῦ Γοδοφρείδου Βιλλαρδουίνου μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς αὐτοκρατείρας Ἰολάνδης, τὸν ὁποῖον ἐπηκολούθησεν ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Γοδοφρείδου ὡς ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς συζύγου του Λατίνου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ροβέρτου. Κατὰ τὸ 1311 τὸ Ποντικόκαστρον μετὰ τῶν κάστρων Καρυταίνης καὶ Περιγαρδίου, διὰ διαθήκης τῆς Ἰσαβέλλας Βιλλαρδουίνης, ὡρίσθη ν' ἀποτελέσῃ τὴν προῖκα τῆς νεωτέρας θυγατρός της Μαργαρίτας. Κατὰ τὸ 1315 ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρίτας Φερδινάνδος, ἀποβιβασθεὶς πλησίον τῆς Γλαρέντζης, ἔγινε κύριος ἁπάσης τῆς Ἤλιδος, καὶ οὕτω τὸ Ποντικόκαστρον, τὸ ὁποῖον ὁ ἑταῖρος τοῦ Φερδινάνδου Μουντάσερ ἀποκαλεῖ «μίαν τῶν ὡραιοτέρων τοποθεσιῶν τοῦ κόσμου», περιῆλθεν εἰς τοὺς Καταλωνίους. Μετὰ τὸν κατὰ τὸ 1364 θάνατον τοῦ ψιλῷ ὀνόματι αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ροβέρτου ἠμφεσβήτησαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀχαΐας ἡ σύζυγός του Μαρία ἡ Βουρβωνικὴ ὑπὲρ τοῦ ἐξ ἄλλου γάμου υἱοῦ της Οὔγωνος Λουσινιανοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ροβέρτου Φίλιππος, ὅστις καὶ κατίσχυσεν ἐν τέλει. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὸ Ποντικόκαστρον εἶχε περιέλθει εἰς τοὺς Ἀτζαϊώλας τῆς Γλαρέντζης καὶ κατὰ τὸ 1470 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες καὶ ἐπυρπόλησαν τὰ ἐγκαταλελειμμένα τείχη του, ὡς καὶ πᾶσα ἡ Ἦλις, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τοὺς Ἑνετοὺς (βλ. καὶ λ. *Βιλλαρδουΐνοι*). ΚΑΨ.

ποντικοκούραδο (τό) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μηδικὴ ἡ δρεπανοειδής.*

ποντικοκτόνα (τά). Σκευάσματα χρήσιμα διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ποντικῶν τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἀγρῶν. Τὰ σκευάσματα ταῦτα γενικῶς περιέχουσι σῶμα βρώσιμον καὶ δηλητηριώδη οὐσίαν. Διὰ τοὺς ἀρουραίους χρησιμοποιοῦνται ἄλευρα ἢ καὶ σπέρματα καταστάντα δηλητηριώδη τῇ προσθήκῃ στρυχνίνης ἢ ἄλλων δηλητηριωδῶν οὐσιῶν. Πρὸς παρασκευὴν τῶν δηλητηριωδῶν αὐτῶν σπερμάτων ἐμβάλλονται ἐντὸς δοχείου 1000 γρμ. σίτου καὶ προστίθενται 3 γρ. νιτρικῆς στρυχνίνης καὶ 500 γρ. ὕδατος, ἀφίενται δὲ τὰ σπέρματα, ἀναταρασσόμενα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, μέχρις οὗ απορροφήσωσιν ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τοῦ ὑγροῦ. Ἀκολούθως ὁ σῖτος χρωματίζεται διὰ διαλύματος 0.5 γρ. φουξίνης ἐντὸς οἰνοπνεύματος καὶ μετὰ τὴν χρῶσιν ξηραίνεται εἰς θερμοκρασίαν 30—40°. Ἄλλαι συνταγαὶ ποντικοκτόνων εἶναι αἱ ἔχουσαι ὡς βάσιν τὸν φώσφορον ἢ τὸ ἀρσενικόν. Τὸ καλούμενον φωσφοροῦχον φύραμα (Pasta phosphorata) σκευάζεται ἐξ 20 μ. φωσφόρου, θερμοῦ ὕδατος 400 μ. καὶ λίπους 250 μ. Μετὰ τὴν ψῦξιν προστίθενται 500 μ. ἀλεύρου καὶ διὰ καλῆς μίξεως λαμβάνεται τὸ ποντικοκτόνον σκεύασμα. Τοιαῦτα φωσφοροῦχα φυράματα δύνανται νὰ ληφθῶσι πλεῖστα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων ἄλλων συνταγῶν. Τὰ ἀρσενικοῦχα ποντικοκτόνα ἔχουν ὡς βάσιν τὸ ἀγοραῖον ἀρσενικῶδες ὀξύ. Οὕτω κόνις ἀρσενικώδους ὀξέος μείγνυται μετὰ 30—50πλασίου ἀλεύρου καὶ ὀλίγου σακχάρου, ὡς καὶ μικροῦ ποσοῦ πρασίνου τοῦ μαλαχίτου πρὸς διάκρισιν τοῦ δηλητηριώδους μείγματος. Κατ' ἄλλην συνταγὴν μείγνυνται: 5 μ. ἀρσενικώδους ὀξέος, 0,5 γρ. πρασίνου τοῦ μαλαχίτου καὶ 50 μ. χοιρείου λίπους καὶ ἐκ τοῦ φυράματος σχηματίζονται μικροὶ βῶλοι τιθέμενοι εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ποντικῶν συχναζόμενα μέρη. Σπέρματα δηλητηριασθέντα δι' ἀρσενικοῦ διὰ τοὺς ἀρουραίους ποντικοὺς λαμβάνονται ὡς ἑξῆς: Ἐντὸς χαλκίνου λέβητος φέρονται 1000 γρ. σίτου (ἢ κριθῆς, ἢ βρίζης) καὶ ἐπιχέονται διὰ χλιαροῦ διαλύματος περιέχοντος 20 μ. ἀρσενικώδους ὀξέος, 20 μ. ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ 333 μ. ὕδατος. Μετὰ 30—40 ὥρας ὁ σῖτος ἐξαπλοῦται πρὸς ξήρανσιν ἐπὶ ὀθόνης καὶ εἶτα χρωματίζεται δι' ἀλκοολικοῦ διαλύματος πρασίνου τοῦ μαλαχίτου. Ἕτερα δηλητηριώδη σώματα διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ποντικῶν εἶναι οἱ πρόσφατοι βολβοὶ τῆς σκίλλης, οἵτινες κόπτονται εἰς μικρὰ τεμάχια, μείγνυνται μετὰ γάλακτος καὶ μέλιτος πρὸς φύραμα καὶ τηγανίζονται. Εἰς τὰ μέρη ὅπου τίθενται ταῦτα πρέπει νὰ τίθενται καὶ δοχεῖα ὕδατος. Ὁμοίως ἡ κεκαυμένη γύψος εἰς ἀναλογίαν 100 μ. γύψου, 100 ἀλεύρου καὶ 5 σταγόνων ἀνισελαίου. Τεμάχια κρέατος μετὰ παλαιοῦ τυροῦ καὶ ἀνθρακικοῦ βαρίου ἀποτελοῦν ἐπίσης καλὸν ποντικοκτόνον. Κ. Γ. Μ.

Ποντικὸν *πέλαγος [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἄλλη ὀνομασία τοῦ *Εὐξείνου πόντου* (βλ. λ.).

Ποντικονήσι *[Γεωγρ.]* (κατὰ τοὺς ξένους χάρτας Ulysses islet = «νησὶς τοῦ Ὀδυσσέως»). Νησὶς κερκυραϊκὴ κατὰ τὸ στόμιον τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Χαλικιοπούλου (πλάτ. 39° 34' Β., μῆκ. 19° 56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1450: Corfu road), ἐν τῷ κολπίσκῳ τοῦ ὅρμου Καστράδες καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς ἄκρας Κανόνι ἀπόστασιν. Γραφικωτάτη καὶ κυπαρισσόφυτος μὲ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐκκλησίδιον τοῦ Παντοκράτορος, ὃν μετόχιον τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου, νομίζεται παρὰ πολλῶν ὅτι ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Μπαίκλιν ὡς θέμα διὰ τὴν εἰκόνα του «Νῆσος τῶν νεκρῶν». Συνεδέετο ἄλλοτε διὰ σειρᾶς σκοπέλων πρὸς τὴν ἀκτήν, ἤδη ὅμως ἡ ἀνατολικὴ της πλευρὰ συνεχῶς διαβιβρώσκεται ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀν. ἐπιφορῶν. Σ. Ε. Λ.

— **Ποντικονήσι** *[Γεωγρ.].* Νησίον μικρασιατικὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Λεβέδου (πλάτ. 38° 04' Β, μῆκ. 27° 03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3346: Paspargo islet to Samos strait), ἥμισυ μίλ. νοτίως τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαλκιτζῆ-τσάϊ. Σ. Ε. Λ.

Ποντικονήσια *[Γεωγρ.].* Τριὰς μικρασιατικῶν νησίδων ἐν τῷ Λυκίῳ πελάγει (πλάτ. 36° 09' Β, μῆκ. 29° 50' 3/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara burnù), 16 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ Καστελλορίζου εὑρισκομένων καὶ ἐγγύτατα τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ τῆς νήσου Κάκκαβα (ἀρχ. Δολιχίστη). Σ. Ε. Λ.

Ποντικόνησο *[Γεωγρ.].* Νησίον εὐβοϊκὸν (πλάτ. 39° 03' Β., μῆκ. 23° 21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos, Talanta and Trikkeri channels), ΝΑ. κέρας τοῦ διαύλου τῶν Τρικκέρων καὶ ἀριστερᾷ τῷ ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ Αἰγαίου εἰσπλέοντι αὐτόν. Εὑρισκόμενον ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ Ἀρτεμισίου ἀκρωτηρίου, ἔχει ἕνα τῶν ἀρίστων μας φάρων (1907), τὸν μόνον μικτόν, ἐν τῷ φωτιστικῷ δικτύῳ μας, προβάλλοντα φῶς λευκὸν σταθερὸν διὰ τὸν ἐλεύθερον πλοῦν (φωτοβολία 23 μιλ.), λευκὸν σκαρδαμύσσον ἐπὶ τῆς ὑφάλου Λευθέρης καὶ ἐρυθρὸν σταθερὸν ἐπὶ τῶν ὑφάλων τῆς Σκιάθου. Σ. Ε. Λ.

— **Ποντικόνησο** *[Γεωγρ.]* Νησίον τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους (ὑπὸ τῶν ξένων Rat islet), τὸ δυτικώτατον τῶν προσαρτημάτων τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 35' Β., μῆκ. 23° 28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia western portion), ἀπέχον 6 1/2 μίλ. ΝΔ. τῆς Ἁγίας Γραβούσης καὶ 16 1/2 μίλ. Ν. ΝΑ. τοῦ φάρου Ἀπολυτάρες τῶν Ἀντικυθήρων. Εἶναι κωνοειδὴς ἐρημόνησος, 223 μ. ὕψους, ἣν οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον *Μύλην.* Σ. Ε. Λ.

— **Ποντικόνησο** *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ὀνομασία τοῦ Ἀρτεμισίου ἀκρωτηρίου τῆς Εὐβοίας, κατὰ τοὺς ναυτικούς μας, ἀπὸ τοῦ κατέναντί του νησίου. Σ. Ε. Λ.

Ποντικοουρὰ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἐπιμήκης καὶ στενὴ χερσονησίς, καθέτως προέχουσα ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Πηλίου (πλάτ. 39° 24' 25'' Β., μῆκ. 23° 12' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 10·5: Negrepont to gulf of Kassandra), σχηματίζουσα τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ αὐλῶνος Νταμούχερη. Σ. Ε. Λ.

ποντικοπαγὶς (ἡ)· παγὶς πρὸς σύλληψιν μυῶν (ποντικῶν), μυάγρα, κοιν. *καπάτσα* καὶ *φάκα.*

—*[Ἐγκυκλ.].* Ὁ κοινότερος τύπος *ποντικοπαγίδος* ἀποτελεῖται ἐξ ὀρθογωνίου κλωβοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐντίθεται κατάλληλον διὰ τοὺς ποντικοὺς δόλωμα (ἐκ τυροῦ συνήθως). Ἡ θύρα τοῦ κλωβοῦ εἶναι διατεταγμένη οὕτως ὥστε νὰ κλείεται ἀποτόμως, ὑπὸ τὴν πίεσιν ἰσχυροῦ ἐλατηρίου, εὐθὺς ὡς ὁ εἰσερχόμενος ποντικὸς προκαλέσῃ καὶ ἐλαχίστην ἔστω μετακίνησιν τοῦ ἀγκίστρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ δόλωμα εἶναι ἀνηρτημένον. Εἰς ἄλλους τύπους (ὅπως τοῦ σχ. 1) ἡ ποντικοπαγὶς ἀποτελεῖται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ συρματοπλέγματος, φέρει δὲ κυλινδροκωνικὴν δίοδον, εὐρεῖαν πρὸς τὰ ἔξω καὶ στενὴν πρὸς τὰ ἔσω, διὰ τῆς ὁποίας δύναται μὲν νὰ εἰσχωρήσῃ ὁ ποντικός, ὄχι ὅμως καὶ νὰ ἐξέλθῃ. Ἄλλαι ἐκ τῶν ποντικοπαγίδων εἶναι ἁπλαῖ, ἱκαναὶ δηλαδὴ ἑκάστοτε διὰ τὴν σύλληψιν ἑνὸς ποντικοῦ μόνον (σχ. 4), ἄλλαι διπλαῖ (σχ. 2) καὶ ἄλλαι πολλαπλαῖ (σχ. 1 καὶ 3). —Ρ.

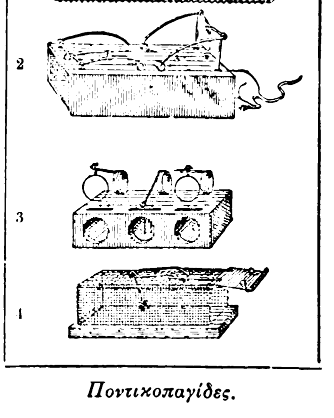

Ποντικοπαγίδες.

ποντικός,—*ή,*—*όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πόντον, εἰς τὴν θάλασσαν, θαλάσσιος· ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πόντον, ὁ τοῦ Πόντου, Πόντιος· ‖ *ποντικὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

—**Ποντικὴ *διάλεκτος*·** βλ. λ. *Πόντος.*

ποντικὸς (ὁ)· κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσ. *μῦς,* ποντίκι.

—*[Ζωολ.]* Βλ. λ. *μῦς.*

Ποντικὸς *[Γεωγρ.].*—1) Νησίον τοῦ Ἰονίου ἐν τῇ συστάδι τῶν Β. Ἐχινάδων, ἥμισυ μίλ. ΝΑ. τοῦ Προβάτι, τοῦ μεταξὺ αὐτῶν στενοῦ παρέχοντος τὸ

Digitized by Google

βραχύτερον δίαρμα πρὸς Ἀστακὸν ἀπὸ νότου. Εἰς τὴν δυτικὴν τοῦ νησίου ἄκραν (πλάτ. 38° 27′ 05″ Β., μῆκ. 21°04′15″ Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 3496: Draghamesti and approaches) ὑπάρχει φάρος Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων.

—2) Μικρὸν νησίον ἐν τῷ στενῷ Πετάσι (πλάτ. 37°18′25″ Β., μῆκ. 23°21′40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezia and Dhokos) κατέναντι τοῦ ἀκρωτηρία Μπίστι καὶ εἰς $1^{1}/_{2}$ μίλ. πρὸς Ν. τοῦ φάρου τοῦ Δοκοῦ.

—3) Νησίον μικρασιατικὸν ἐν τῇ συστάδι τῶν Οἰνουσσῶν μεταξὺ Ἁγνούσης καὶ Πασᾶ (πλάτ. 38°30′ 45″ Β., μῆκ. 26°16′45″ Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna), σχηματίζον πρὸς Β. του τὸ ἄριστον ἀγκυροβόλιον Μπογὰζ λιμάν. Σ. Ε. Λ.

Ποντικός. Ἐπικὸς ποιητὴς κατὰ τὸ τέλος τοῦ Α′ π. Χ. αἰῶνος, γράψας «Θηβαΐδα», μνημονευόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀβιδίου (IV, 16, 21) καὶ τοῦ Προπερτίου (1, 7. 1—3 καὶ 9). Ν. Σ. Λ.

— **Ποντικός**, ***μάρτυς***. Παιδίον 15 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 177 ἐν Λουγδούνῳ (Lyon) τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Ποθεινοῦ καὶ ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ᾽ αὐτῶν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 2 Ἰουνίου (βλ. *Ποθεινὸς μάρτυς*). Ε. Γ. Π.

Ποντικοῦσα *[Γεωγρ.]*. Νησὶς ἔρημος τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36°33″ $^{1}/_{2}$ Β., μῆκ. 26° $15^{1}/_{2}$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island), 2 μίλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο Ἄρμενο, δυτικῆς τῆς νήσου Ἀστυπαλαίας ἐσχατιᾶς. Λέγεται καὶ *Ποντικοῦδα*. Σ. Ε. Λ.

Ποντικοῦσες *[Γεωγρ.]*. Συστὰς δύο νησίδων τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, *Ποντικοῦσα* καὶ *Κεραμίδι*, εὑρισκομένων εἰς (πλάτ. 37° 05′ Β., μῆκ. 27° 14′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf) 2 μίλ. βορείως τοῦ στομίου τοῦ λιμένος Γκουμισλοῦ (ἀρχ. Μύνδος). Σ. Ε. Λ.

ποντικοφάρμακο (τό)· δημοτ., φαρμάκι, δηλητήριον πρὸς ἐξαφανισμὸν τῶν ποντικῶν, τὸ ἀρσενικόν.

— *[Φαρμακ.]* Βλ. *ποντικοκτόνα*.

ποντικοφωλιὰ (ἡ)· φωλεὰ ποντικῶν.

Πόντιλλα *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδοπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πρύτανις, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 90 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923. Ε. Ι. Χ.

ποντίλλα (ἡ)· καρφοβελόνη, πρόκα.

Πόντιμος, ***μάρτυς***. Ἐν Ἀμασείᾳ τοῦ Πόντου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ′ αἰῶνος μετ᾽ ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ᾽ αὐτῶν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 18 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Ποντῖνα ***ἕλη***, ἢ ***Πομπτῖνα ἕλη*** ἢ καὶ ***Ποντῖναι λίμναι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χαμηλὴ καὶ ἑλώδης ἔκτασις ἐν Καμπανίᾳ, παρὰ τὴν Ρώμην καὶ μεταξὺ τῶν ὀρέων τῶν Οὐόλσκων καὶ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ Βαλλέτρι εἰς Τερρατσίναν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας ἡ ἔκτασις αὕτη ἐκαλλιεργεῖτο καθ᾽ ὅλα τὰ περίπου 140 τ. χλμ. αὐτῆς καὶ περιεῖχε 33 πόλεις, ἐν αἷς τὴν Σουέσσαν Πομετίαν, τὴν Πόμπτιαν καὶ τὰς Οὐλούβρας (τὴν νεωτέραν Τσιστέρνα) κ. ἄ. Τῷ 358 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι μετῴκισαν ἐκεῖθεν τοὺς Οὐόλσκους κατοίκους ἕνεκα τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν. Ἔκτοτε ἠρημώθη τελείως ἡ περιοχή. Τῷ 312 π. Χ. ὁ Ἄππιος Κλαύδιος κατεσκεύασε διὰ μέσου αὐτῶν τὴν ὀνομαστὴν Ἀππίαν ὁδόν, ὁ δ᾽ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ τὴν ὁδὸν ἐπεσκεύασε καὶ τάφρον ἤνοιξε, μεγάλως χρησιμοποιηθεῖσαν ἐπὶ Αὐγούστου. Τὴν ὁδὸν ἐπιδιώρθωσαν καὶ ὁ Τραϊανὸς καὶ ὁ Θεοδώριχος, εἶτα δὲ καὶ οἱ πάπαι Βονιφάτιος Η′, Μαρτῖνος Ε′, Σίξτος Ε′ καὶ Πίος ΣΤ′, ὅστις ὑπερέβη ἐν αὐτῷ πάντας τοὺς ἄλλους. Κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα ἐγένοντο ἀποξηραντικά τινα τῶν ἑλῶν ἔργα, διακοπέντα ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν πολέμων. Τῷ 1919 ἐπεβλήθη διὰ νόμου ἡ ὑποχρεωτικὴ εἰσφορὰ πρὸς βελτίωσιν τῆς Καμπανίας, οὕτω δ᾽ ἀπεδόθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βοσκὴν τὰ δύο τρίτα τῶν ἑλῶν. Ν. Σ. Λ.

Ποντινὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕνεκα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1828) 285. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τόριστα*.

ποντίνο (τό), ἢ ***μασκαρέτο***· τὸ μέρος τοῦ φοντιοῦ τοῦ ὑποδήματος, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἄνωθεν τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν.

Ποντίνιοι ***νῆσοι*** (Isole Pontine) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ἀρχιπέλαγος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ἀποτελούμενον ἐκ δύο διακεκριμένων συστάδων νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Μόντε Τσιρτσέο (ἀρχ. Κιρκαῖον ὄρος, νῦν Monte Circeo) εὑρισκομένων. Καὶ ἡ μὲν βορεία συστὰς περιλαμβάνει τὰς νήσους *Παλμαρόλα* (Palmarola, ἀρχ. Παλμαρία), *Τζανῶννε* (Zanonne, ἀρχ. Συνωνία) καὶ *Πόντζα* (Ponza, ἀρχ. Ποντία), ἡ δὲ νοτία συστὰς τὰς *Σὰν Στέφανο* (San Stefano, ἴσως ἡ Oglasa τοῦ Πλινίου) καὶ *Βεντοτένε* (Ventotene, ἀρχ. Πανδεταρία). Σ. Ε. Λ.

Ποντῖνος *[Γεωγρ.]*. Ὄρος καὶ ποταμὸς τῆς Ἀργολίδος κατὰ τὰ νότια αὐτῆς ὅρια. Τὸ ὄρος εἶναι συνέχεια τοῦ Κρείου καὶ ἐκτείνεται νοτίως τοῦ Χάου, καταπῖπτον εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Ὑπὸ τὸ ὄρος τοῦτο διήκει θαλερὰ φυτεία δένδρων ὑψικόμων καὶ σκιερῶν, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ξηρὸν καὶ ἄγονον Ἀργολικὸν πεδίον. Ὑπ᾽ αὐτὸ ἔχουν τὰς πηγὰς καὶ αἱ λίμναι Ἀλκυονία καὶ Λέρνη, μεθ᾽ ὧν συμβάλλουν τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ καὶ χύνονται εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ὅπου ὁ συνοικισμὸς Μύλοι. Ι. Σ. Σ.

πόντιος (ὁ,ἡ), καὶ *—α,—ον*· ὁ τοῦ πόντου, ὁ τῆς θαλάσσης, θαλάσσιος. πελάγιος· ‖ *Πόντιος* (ὁ),*—α*· ὁ τοῦ Πόντου, ὁ ἐκ Πόντου καταγόμενος.

— ***πόντιος βαθμὶς*** *[Γεωλογ.]*. Ἀντίστοιχος βαθμὶς τῆς σαχελίου (ἀνωτέρα μειόκαινος ὑποδιάπλασις), περιλαμβάνουσα τρεῖς ὑποβαθμῖδας: τὴν *μεώτιον, κυρίως πόντιον* καὶ *δάκιον*. Ὁ ὅρος ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον τῷ 1842 ὑπὸ τοῦ Le Play, εἰδικώτερον δὲ ἐμελετήθη καὶ καθωρίσθη ἡ βαθμὶς εἰς τὰ πέριξ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ὑπὸ τοῦ Ἀντρούσσοβ. Τὰ στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εἶναι κυρίως ἀποθέματα γλυκέων μέχρις ὑφαλμύρων ὑδάτων, παρουσιάζονται δὲ εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἡλικίαν ἐκδηλοῦται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀρνητικὴ μετακίνησις τῶν παραλίων (πλὴν μερικῶν ἐξαιρέσεων, π. χ. εἰς Κρήτην), ἐπακολουθεῖ δὲ ἀποχώρησις τῆς σαρματίου θαλάσσης. Συνεπείᾳ τῆς ἐξάρσεως ταύτης τοῦ ἐδάφους παρατηρεῖται ἔντονος διαβρωτικὴ καὶ ἀποκομιστικὴ ἐνέργεια τῶν ρεόντων ὑδάτων εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη, καὶ συνεπῶς ἀπόθεσις ἰζημάτων εἰς τὰς πεδιάδας. Οὐχ ἧττον πολλὰ βαθύπεδα κατέχονται εἰσέτι ὑπὸ λιμνῶν, οὕτως ὥστε ἔχομεν καὶ λιμναίους σχηματισμοὺς γλυκέων μέχρις ὑφαλμύρων ὑδάτων. Ἰζήματα τῶν λιμνῶν τούτων μετὰ ἀπολιθωμένων μαλακίων εὑρέθησαν ἐν Μυτιλήνῃ, Εὐβοίᾳ, Ἀττικῇ καὶ ἀλλαχοῦ, μελετηθέντα ὑπὸ τῶν De Lannay, Fuchs κ. ἄ. Εἰς τὰς εὐρείας ἀφ᾽ ἑτέρου πεδιάδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔζων πλήθη ζῴων, κυρίως θηλαστικῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀστᾶ εὑρίσκομεν ἀπολιθωμένα εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος. Κυριώτερα ὀστεοφόρα στρώματα ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν τοῦ Πικερμίου, Σάμου καὶ Θεσσαλονίκης. Ἀνάλογα στρώματα ἀλλαχοῦ εὑρέθησαν ἐν Μαράγᾳ, Eppelsheim, Λέμπερον, Μογγολίᾳ κ. ἄ.

Ἡ παλαιοπανίσκη τῆς ποντίου βαθμῖδος τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ νεώτερον μελετηθεῖσα, παρουσιάζει μεγάλας ἀναλογίας μετὰ τῆς πανίσκης τοῦ Πικερμίου καὶ τῶν ἄλλων μερῶν. Καὶ ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἱππάριον τὸ χαρίεν, ἀπαντῶσι δὲ μαστόδους ὁ πεντελικός, ρινόκερως ὁ παχύγναθος, καμηλοπάρδαλις ἡ ἀττική, γαζέλλα ἡ βραχύκερως, τραγόκερως ὁ ἀμάλθαιος, παλαιόρυξ ὁ παλλάδιος, ἰκτιθήριον τὸ εὔρωστον, μεσοπίθηκος ὁ πεντελικὸς κ. ἄ. Εἰδικώτερον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παρουσία ἑνὸς νέου εἴδους τῶν μυρηκαστικῶν Parabos Macedoniae, στοιχείου παλαιοαρκτικῆς πανίσκης εἰς οὐσιωδῶς ἀφρικανικὴν τοιαύτην. Τὰ στρώματα τῆς ποντίου βαθμῖδος ἐν Ἑλλάδι περικλείουσιν εἰς πολλὰ σημεῖα κοιτάσματα λιγνιτῶν. Κ. Π. ΚΕΦΑΛΑΣ

Πόντιος, ***Γάϊος***. Στρατηγὸς τῶν Σαμνιτῶν κατὰ τὸν Β′ Σαμνιτικὸν πόλεμον (325—304 π. Χ.). Τῷ 321 ἔκρυψε τὸν στρατόν του εἰς τὰ Καυδιανὰ στενὰ καὶ ἐνδύσας δέκα στρατιώτας του ποιμενικὴν ἐνδυμασίαν, ἔταξεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῶν ἐπελαυνόντων Ρωμαίων, εἰπὼν ν᾽ ἀνακοινώσωσιν εἰς τοὺς πολεμίους ὅτι αὐτὸς ἐπορεύθη εἰς Λουκερίαν. Τούτου γενομένου, ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς εὑρέθη κυκλωμένος πανταχόθεν καὶ ὑποχείριος αὐτοῦ ἐν τοῖς στενοῖς. Ὁ Πόντιος τότε ἐγύμνωσε τοὺς Ρωμαίους καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ διέλθωσιν ὑπὸ τὸ σύμβολον τῆς ὑποδουλώσεως, τὸν ζυγόν, διὰ δὲ τῆς Καπύης νὰ μεταβῶσιν ἄοπλοι καὶ ἡμίγυμνοι εἰς τὴν Ρώμην, μηδὲ τῶν ἡττηθέντων ὑπάτων Ποστουμίου καὶ Οὐετουρίου ἐξαιρεθέντων. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ μὲν σύγκλητος ἠκύρωσε τὴν συνθήκην, ὁ δὲ Ποστούμιος μετεχειρίσθη σοφίσματα πρὸς τὸν Πόντιον, ἐσυνεχίσθη ὁ πόλεμος ὑπὸ Ρωμαίον στρατηγὸν τὸν Ρουλλιανόν, ὅστις ἐνίκησε τὸν Πόντιον καὶ ἤγαγεν αἰχμάλωτον εἰς Ρώμην, ἔνθα οὗτος ἐθανατώθη ἐν τῇ φυλακῇ. Ν. Σ. Λ.

—**Πόντιος**, ***ἅγιος*** (Pontius, saint Ponce). Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς, ἤτοι:—1) Διάκονος τῆς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Γ′ αἰῶνα καὶ μαθητὴς τοῦ ἐπισκόπου Κυπριανοῦ, ὃν συνώδευσεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ οὗτινος τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον συνέγραψε («Vita Cypriani»). Ὀλίγον μετὰ τὸ 260 ἀποθανών, ἑορτάζεται τὴν 8 Μαρτίου.

—2) Μάρτυς ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τῷ 258 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 14 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

— **Πόντιος** ***Γλαῦκος***. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἕλληνος ποιητοῦ *Κογεβίνα* Νικολάου (βλ. λ.).

—**Πόντιος** ***Πιλᾶτος***· βλ. λ. *Πιλᾶτος* Πόντιος.

Ποντισερὺ (Pondichéry) *[Γεωγρ.]*. —1) Γαλλικὴ κτῆσις εἰς τὴν παραλίαν Κορομάντελ τῶν ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν, ἐμβαδοῦ 291 τ. χλμ. καὶ 184.315 κατ. (1927). Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ δέλτα τριῶν ποταμῶν καὶ ἔχει εὐφορώτατον ἔδαφος, παράγον ὄρυζαν, βάμβακα, ἰνδικόν, βανάνας κλπ. Παρεχωρήθη τῷ 1673 εἰς τοὺς Γάλλους ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μπιτσαπούρ, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἐπεστράφη εἰς τοὺς πρώτους τῷ 1699, κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1761, ἀπεδόθη τῷ 1763 διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων καὶ πάλιν κατεκτήθη (1778 καὶ 1793) καὶ ἀπεδόθη (1783 καὶ 1816) ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς μὴ ὀχυρώσεως αὐτοῦ. Ἀγγλικὰ ἐδάφη περιβάλλουν αὐτὸ καὶ παρεντίθενται μεταξὺ τῶν τμημάτων του.

—2) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ἀνωτέρω κτήσεως, κειμένη ἐπὶ τοῦ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ Πέννα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς Μαντράς. Κάτ. 47.329 (1927). Διαιρεῖται ὑπὸ διώρυγος εἰς δύο συνοικίας, συνδεομένας διὰ γεφύρας, τὴν μαύρην πόλιν (κατοικίαν τῶν ἰθαγενῶν, ἔνθα μόνον καλύβαι) καὶ τὴν λευκὴν πόλιν, ὅπου ἡ ἕδρα τοῦ διοικητοῦ τῶν γαλλικῶν Ἰνδιῶν, καθεδρικὸς ναὸς καὶ τὸ ἐμπορικὸν καὶ εὐρωπαϊκὸν κέντρον. Βιομηχανία ὑφασματοποιίας, κλωστηρίων, σιδηρουργίας καὶ χαλκουργίας. Θ. Κ.

πόντισις,*—εως* (ἡ)· τὸ ποντίζειν, βύθισις, καταπόντισις: «πόντισις τῆς ἀγκύρας».

Ποντίσματα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 10′ 45″ Β., μῆκ. 26° 07′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Khios and Gulf of Smyrna) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Νένητα Ἄκρη καὶ Γρίδια. Σ. Ε. Λ.

Ποντισμένη *[Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα πλησίον τῆς Αἴνου (βλ. λ. *Βουλιαγμένη*).

Ποντισμένον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.001 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Χρυσοχώραφα* (Χαζνατάρ) 1607. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἐρνῆ - κιοΐ*.

ποντιτσέλλο (ἰταλ. ponticello = καβαλλάρης τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων) *[Μουσ.]*. Ἡ λέξις συναντᾶται συνήθως ὡς: «sul ponticello», δηλαδὴ «ἐπὶ τοῦ καβαλλάρη» καὶ σημαίνει ὅτι ὁ ἐκτελεστὴς πρέπει νὰ τρίβη τὴν χορδὴν διὰ τοῦ τόξου παρὰ τὸν καβαλλάρην. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τοῦ παιξίματος ὁ ἦχος ἀποβαίνει μεταλλικὸς καὶ ἰσχυρός. Γ. Σ.

Ποντιφικάλε ***Ρομάνουμ*** (Pontificale Romanum) *[Λειτουργ.]*· βλ. λ. *ἀρχιερατικόν*.

ποντιφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ποντίφικα.

—«**Ποντιφικὴ** ***βίβλος***». Τὸν τίτλον τοῦτον, «Liber pontificalis», φέρουσι δύο ἱστορικὰ ἔργα. Τὸ πρῶτον τούτων, φέρον τὸν τίτλον «Liber pontificalis sive vitae Pontificium Ravennatensium» καὶ περιέχον τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπισκόπων τῆς Ραβέννης, ἐγράφη ὑπὸ τοῦ πρεσβύτερου Agnellus κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ′ αἰῶνος καὶ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τύποις τῷ 1708. Τὸ δεύτερον, ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν ποντιφικὴ βίβλος, περιέχει συλλογὴν βιογραφιῶν τῶν παπῶν μέχρι τοῦ μεσαίωνος. Τοῦ ἔργου τούτου προτάσσονται ὡς εἰσαγωγὴ δύο ἐπιστολαί. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ Ἱερωνύμου πρὸς τὸν πάπαν Δάμασον, αἰτοῦντος παρ᾽ αὐτοῦ τὸ «Actas gestorum» τῆς παπικῆς ἕδρας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ παρόντος καὶ τίνες τῶν παπῶν ἠξιώθησαν τοῦ στεφάνου τοῦ μαρτυρίου. Ἡ δευτέρα εἶναι ἀπάντησις τοῦ Δαμάσου πρὸς τὸν Ἱερώνυμον, πληροφοροῦντος αὐτὸν ὅτι ἀποστέλλει τὸ αἰτηθέν. Ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη συνείργησεν ὥστε νὰ πιστευθῇ ὅτι αἱ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ βιογραφίαι τῶν παπῶν μέχρι τῆς τοῦ Δαμάσου ἐγράφησαν ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Δαμάσου, αἱ δὲ λοιπαὶ ὑπὸ ἄλλου τινὸς συγγραφέως μεταγενεστέρου. Κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα ὑπεστηρίχθη ἡ γνώμη ὅτι αἱ βιογραφίαι αὗται τῶν παπῶν μέχρι τῆς τοῦ Νικολάου τοῦ Α′ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ βιβλιοθηκαρίου κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ′ αἰῶνος. Ἄλλοι τέλος ἄλλας ἐξέφερον γνώμας περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἔργου τούτου. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι αἱ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ περιεχόμεναι βιογραφίαι τῶν παπῶν προέρχονται ἐκ διαφόρων συγγραφέων γραψάντων τὰς βιογραφίας καθ᾽ ὡρισμένον σχέδιον. Ἐντεῦθεν ἡ διάφορος ἀξία τῶν βιογραφιῶν τούτων. Πάντως ἡ Ποντιφικὴ βίβλος, ἐκτὸς ἐσφαλμένων τινῶν καὶ μυθωδῶν διηγήσεων, περιέχει καὶ πολυτίμους ἱστορικὰς εἰδήσεις. Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τοῦ «Liber pontificalis» εἶναι ἡ γε-

Digitized by Google

νομένη ὑπὸ τοῦ L. Duchesne (Παρίσιοι 1886—1892 εἰς δύο τόμους). **κ. ι. δ.**

— **Ποντιφικὸν κράτος,** ἢ ***Παπικὸν κράτος*** (ἰταλ. Stato pontificio). Ὠνομάζετο οὕτω τὸ ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑφιστάμενον κράτος τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ὅπερ εἶχεν ἱδρυθῆ ὡς κοσμικὴ κυριαρχία τῶν παπῶν, μὲ κέντρον καὶ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην. Τὸ κράτος τοῦτο κατελάμβανε λίαν ἐκτεταμένας χώρας, ποικιλλούσας μεγάλως κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ θεωρῆται ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο κράτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τὸ ὁποῖον νὰ ὑπέστη μεγαλυτέρας καὶ συχνοτέρας μεταβολάς, ὀφειλομένας εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ πάπαι ἐστεροῦντο πάντοτε ἐπαρκῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὅπως ὑπερασπισθοῦν τὸ κράτος αὐτῶν, ὅπερ ὡς ἐκ τούτου καθίστατο ἐλευθέρα λεία τῶν γειτόνων καὶ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς ἐποχῆς.

Δὲν εἶναι σαφῶς ἐξηκριβωμένη ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχισεν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα, οὐδὲ καθωρισμένα τὰ ἀρχικὰ ἐδαφικὰ ὅρια τῆς τοιαύτης ἐξουσίας του. Ἡ πρὸς τὸν πάπαν δῆθεν ἐδαφικὴ δωρεὰ ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τὴν ὁποίαν ἐφεῦρε κατὰ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος ὁ Ἱσπανὸς ἱερεὺς Ἰσίδωρος Μερκάτορ καὶ τὴν ὁποίαν ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἠμφεσβήτησαν οἱ βενεδικτῖνοι καὶ κατὰ τὰ μέσα ΙΕ' αἰῶνος ἀπέδειξε ψευδῆ ὁ Λαυρέντιος Βάλλα, δὲν ὑποστηρίζεται πλέον ἀπὸ πολλοῦ παρ' οὐδενός, οὔτε ὑπ' αὐτῶν τῶν καθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Αἱ ἐδαφικαὶ δωρεαί, τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ὅτι ἔκαμον πρὸς τὸν πάπαν ὁ Πιπῖνος ὁ Βραχὺς καὶ ὁ Κάρολος ὁ Μέγας, αἵτινες ὑπ' οὐδενὸς αὐθεντικοῦ ἐγγράφου πιστοποιοῦνται, φαίνεται ὅτι ἦσαν ἁπλαῖ προφορικαὶ παραχωρήσεις. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον, εἶναι ὅτι οἱ Φράγκοι βασιλεῖς παρεχώρησαν εἰς τοὺς πάπας κοσμικήν τινα ἐξουσίαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀναγνωρίσουν εἰς αὐτοὺς πραγματικὴν κυριαρχίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐδαφῶν. Ἡ πραγματικὴ κυριαρχία καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ κράτους τῶν παπῶν, ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη βραδύτερον, ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἱστορίας ἐπιρροῶν, σφετερισμῶν καὶ κατακτήσεων, ἥτις διήρκεσε καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα. Μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν νεωτέρων χρόνων ἐμφανίζεται ὁ πάπας ἐξασκῶν τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ λαϊκοὶ βασιλεῖς τῶν ἄλλων χωρῶν, μόλις δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ ποντιφικὸν κράτος ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ τὴν μορφὴν πραγματικοῦ καὶ ὠργανωμένου ἀνεξαρτήτου κράτους, ὁμοίου καθ' ὅλα πρὸς τὰ ἄλλα ἀνεξάρτητα κράτη τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τῶν παπῶν ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτεύουσαν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβον οὗτοι σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ τίτλος τοῦ πάπα, τὸν ὁποῖον ἔφερον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ρώμης, δὲν παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς οὐδὲν πρωτεῖον. Ἕνεκα ὅμως τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ρώμη ἦτο πρωτεύουσα αὐτοκρατορίας, ὁ ἑδρεύων ἐν αὐτῇ ἐπίσκοπος προσελάμβανεν αὐτοδικαίως πρωτεύουσάν τινα θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων. Τὸ πρωτεῖον τοῦτο ἐνισχύετο καὶ ἐκ τῆς δημιουργηθείσης ἀμφιβόλου παραδόσεως ὅτι οἱ πάπαι ἦσαν διάδοχοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, πρᾶγμα ὅπερ ἐστήριζον ἐπὶ τοῦ θρύλου ὅτι οὗτος εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἶχε μαρτυρήσει ἐκεῖ. Τῷ 381 ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανὸς παρεχώρησεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης νὰ δικάζῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων διαφοράς. Κατὰ τὰς ἐπελθούσας βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς ηὔξησε μεγάλως ἡ ἠθικὴ ἰσχὺς τῶν παπῶν, καθότι ἐν τῷ μέσῳ τῆς κρατούσης τότε συγχύσεως εἶχον ἀποβῆ οἱ φυσικοὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ λαοῦ, ὃν ἔσωσαν ἐπανειλημμένως ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς. Ὁ πάπας Λέων Α', ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βαλεντιανοῦ Γ' παρὰ τῷ Ἀττίλᾳ, ὁ ὁποῖος ἠπείλει τὴν Ρώμην, κατώρθωσε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ διὰ τῆς ὑποσχέσεως πληρωμῆς μεγάλου ποσοῦ (452). Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Δύσεως (476), οἱ πάπαι ἐχρησίμευον ὡς μεσάζοντες μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν βαρβάρων βασιλέων.

Ὅταν ὁ Ἰουστινιανὸς προσήρτησεν ἐκ νέου τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν του (554), οἱ πάπαι, πλουτήσαντες ἤδη καὶ ἀποκτήσαντες μεγάλας ἐδαφικὰς ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας ἀφιέρωναν εἰς αὐτοὺς διάφοροι πιστοί, εἶχον συγκεντρώσει εἰς χεῖράς των δύναμιν κατὰ πολὺ ἀνωτέραν τῆς δικαιοδοσίας τῶν Βυζαντινῶν ἐξάρχων. Ἐπειδὴ δέ, μετὰ τὴν λομβαρδικὴν κατάκτησιν (568), ἡ ἕδρα τῆς ἐξαρχίας μετεφέρθη ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ραβένναν, ὁ πάπας, μείνας μόνος ἐν Ρώμῃ ἄρχων, ἐπεβλήθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ κόσμου ἐν Ἰταλίᾳ ὡς κύριος τῆς Ρώμης καὶ ἐπεσκίασε τὴν ἐξουσίαν τοῦ δουκός, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνα ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος τὴν Ρώμην μετὰ τῆς περιοχῆς, ἥτις ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Βιτέρμπο μέχρι Τερρατσίνας καὶ ἀπὸ τοῦ Νάρνι μέχρι τῆς θαλάσσης, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς περιοχῆς, ἥτις βραδύτερον ὠνομάσθη κληρονομία ἢ κλῆρος τοῦ Ἁγίου Πέτρου («Patrimonium Sancti Petri»). Ὁ πάπας Γρηγόριος Α', ἐπιλεγόμενος Μέγας (590—604), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ κύριος διοργανωτὴς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, διεπραγματεύετο ἀπ' εὐθείας πρὸς τοὺς Λομβαρδούς, ὡς ἀπόλυτος κύριος. Βραδύτερον τὸ ἐναντίον τῶν εἰκόνων ἔδικτον τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (726), ὅπερ εἶχεν ἀποκρούσει ὁ πάπας Γρηγόριος Β', ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας τὰς περισσοτέρας τῶν τελευταίων ἰταλικῶν ἐπαρχιῶν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ Ρώμη, ἐν ᾗ ἤρχισαν νὰ ἀναβιῶσιν οἱ ἀρχαῖοι δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ ὅπου ὁ πάπας ἔλαβε τὸν

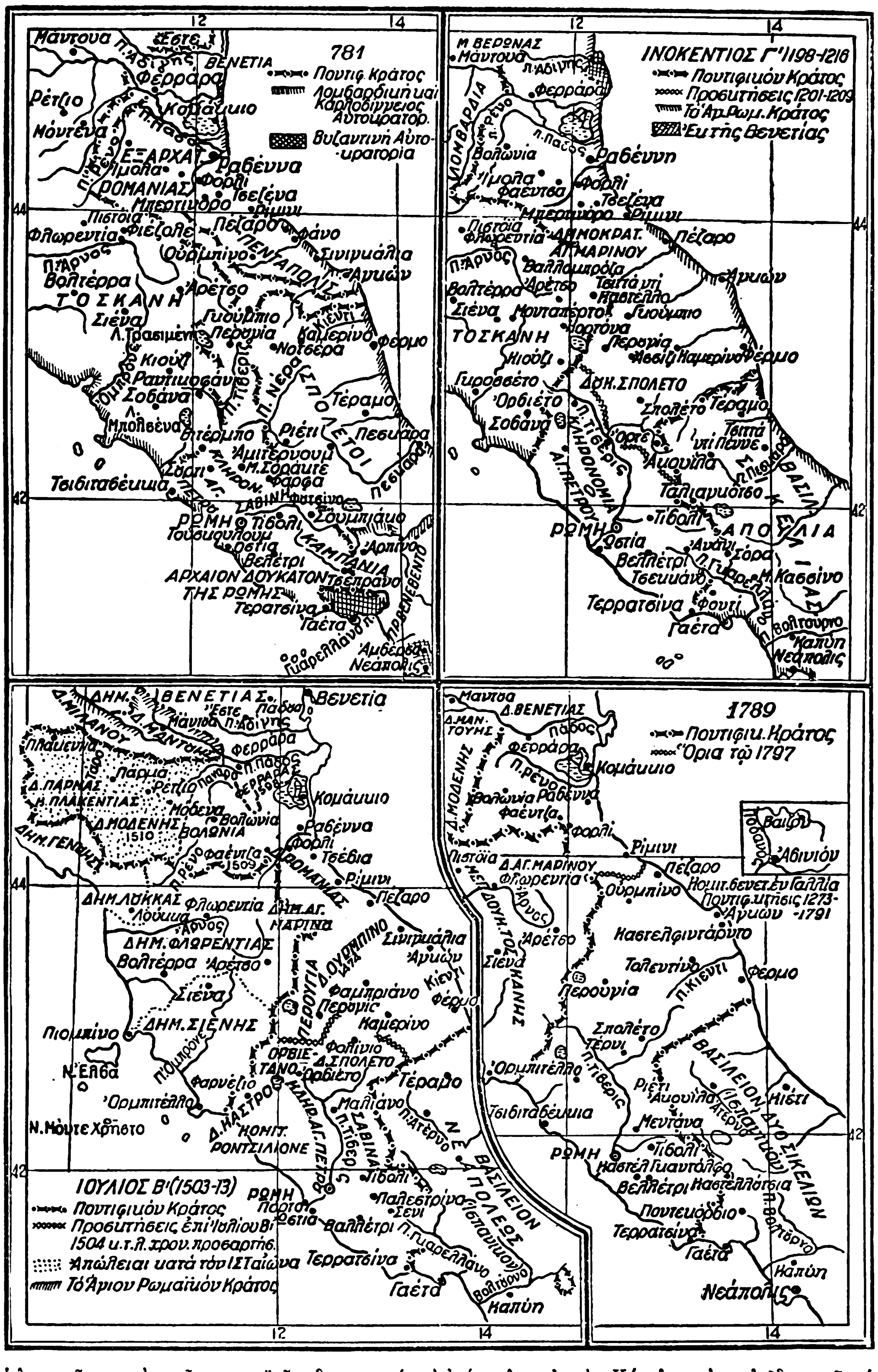

τίτλον τοῦ πατρὸς τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, ἐκλεγόμενος ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πολιτῶν.

Ἀλλ' οἱ πάπαι δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀμυνθοῦν μόνοι κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Λομβαρδῶν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων. Ἕνεκα τούτου ὁ Πιπῖνος ὁ Βραχύς, στεφθεὶς βασιλεὺς τῶν Φράγκων ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Β' καὶ ὀνομασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ πατρίκιος τῆς Ρώμης (ἀξίωμα, ὅπερ εἶχεν ἤδη προσφέρει ὁ Γρηγόριος Γ' εἰς τὸν Κάρολον Μαρτέλον), εἶχε διέλθει δὶς τὰς Ἄλπεις (τῷ 754 καὶ 756), ὅπως καταπνίξῃ τὰς ἀπόπειρας τῶν Λομβαρδῶν βασιλέων πρὸς κατάληψιν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὰς ἐκστρατείας του ταύτας, κατακτήσας τὸ ἐξαρχᾶτον τῆς Ραβέννης, παρεχώρησεν εἰς τὸν πάπαν πόλεις τινάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὅμως διετήρησε τὴν πολιτικὴν ἡγεμονίαν (756). Μετά τινα ἔτη οἱ Λομβαρδοὶ ἀπεπειράθησαν ἐκ νέου νὰ καταλάβουν τὴν Ρώμην, τότε δὲ ὁ πάπας Ἀδριανὸς Α' ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὁποῖος κατέλυσε τὸ λομβαρδικὸν κράτος (774), ἤνωσεν εἰς τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν καὶ ἀνενέωσε τὴν ὑπὸ τοῦ πατρός του γενομένην ἐδαφικὴν δωρεὰν εἰς τὸν πάπαν (774). Τῷ 781 ὁ Κάρολος ὁ Μέγας, κατακτήσας τὴν Κεντρικὴν Ἰταλίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γκαριλιάνο, ἵδρυσε τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ ὁποῖον συμπεριέλαβε καὶ τὴν Ρώμην μετὰ τῶν παπικῶν κτήσεων, παραχωρήσας αὐτὸ εἰς τὸν υἱόν του Πιπῖνον. Ὁ πάπας Λέων ὁ Γ', εἰς ἔνδειξιν τελείας ὑποταγῆς, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Κάρολον τὰς κλεῖδας τοῦ τάφου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (795). Βραδύτερον, ὅτε οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀδριανοῦ ὑπεκίνησαν στάσιν κατὰ τοῦ Λέοντος, οἰκτρῶς κακοποιήσαντες αὐτόν, οὗτος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν Κάρολον, ὁ ὁποῖος τὸν ἀποκατέστησεν εἰς τὴν ἕδραν του. Ὁ Λέων εὐγνωμονῶν ἔχρισε τότε αὐτόν, τὴν 25 Δεκεμβρίου τῷ 800, αὐτοκράτορα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως, καίτοι ηὔξησε μεγάλως τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, διετήρησε δι' ἑαυτὸν τὴν πραγματικὴν διακυβέρνησιν τῶν ὑπὸ τὸν πάπαν χωρῶν. Ἡ τοιαύτη κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα, μὴ σαφῶς εἰσέτι καθωρισμένη, δὲν διετηρήθη κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρχίας, ἥτις ἐπηκολούθησε μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς καρολιγγείου αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ Β' (867) ἡ ἐκλογὴ τῶν παπῶν ἐγίνετο ὑπὸ μόνου τοῦ κλήρου, ὁ δὲ λαὸς περιωρίζετο νὰ ἐπικυρώνῃ ταύτην, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δεικνύῃ πρὸς τοὺς πάπας

Digitized by Google

τὴν παλαιάν του ἀφοσίωσιν. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μιλάνου, ἀντίπαλος τοῦ ποντίφικος τῆς Ρώμης, διεξεδίκει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δικαίωμα τῆς στέψεως τῶν βασιλέων. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ραβέννης διετείνετο ὅτι εἶχε καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ρυμανίας, ἅτινα εἶχεν ὁ πάπας ἐπὶ τῆς Ρώμης καὶ τῆς περιοχῆς της. Οἱ διάφοροι Ἰταλοὶ ἡγεμόνες καὶ φεουδάρχαι, κατὰ τοὺς συνεχεῖς μεταξὺ αὐτῶν πολέμους, ηὔξανον διαρκῶς τὰς κτήσεις των εἰς βάρος τῶν κτήσεων τοῦ ποντιφικοῦ κράτους. Ἀκόμη καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἕδρας τῆς παπωσύνης οἱ Ρωμαῖοι βαρῶνοι διεξεδίκουν πολλάκις, διὰ βιαίων μέσων, τὴν ὑπεροχήν. Ἡ Ἁγία Ἕδρα εἶχεν ἀποβῆ ἡ λεία διαφόρων φατριῶν. Ὁ πάπας Στέφανος ΣΤ' (896), ὁ ὁποῖος ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκθάψῃ τὸν πάπαν Φορμόζην, διὰ νὰ τὸν δικάσῃ, ἐφονεύθη στραγγαλισθεὶς ἐντὸς τοῦ κελλίου τῆς φυλακῆς του, ὅπου εἶχεν ἐγκλεισθῆ κατόπιν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του.

Τῷ 962 ἡ ἀνασύστασις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος τον Μεγάλου, βασιλέως τῆς Γερμανίας, τὸν ὁποῖον ὁ πάπας Ἰωάννης ΙΒ' εἶχε καλέσει κατὰ τοῦ Βερεγγαρίου Β', βασιλέως τῆς Ἰταλίας, κατέστησε τὴν Ἁγίαν Ἕδραν καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν γερμανικὴν κτῆσιν. Ἡ Ρώμη προσεπάθησεν ἐπανειλημμένως νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ γενόμεναι ἀπόπειραι ἀπέτυχον, πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων, καθ' ἃς ἵδρυσε τὴν παλαιὰν ρωμαϊκὴν δημοκρατίαν μὲ δημάρχους καὶ σύγκλητον. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἐπὶ τῆς γερμανικῆς κυριαρχίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἤρχισαν ν' ἀποκτοῦν ποιάν τινα ἀνεξαρτησίαν καὶ δύναμιν, ἔναντι τῶν ἡγεμόνων. Τῷ 1059 ὁ Νικόλαος Β' ἀπεφάσισεν ὅπως οἱ πάπαι ἐκλέγωνται εἰς τὸ ἑξῆς ὑπὸ μόνων τῶν καρδιναλίων, ὁ δὲ Γρηγόριος Γ' τῷ 1073 καθώρισεν ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἡ ἐκλογὴ τῶν παπῶν δὲν θὰ ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ ἀπόφασις αὕτη προεκάλεσε σφοδροὺς ἀγῶνας μεταξὺ τῶν παπῶν καὶ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐδημιούργησε τὸ περίφημον ζήτημα τῆς ἀμοιβαίας ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, καθότι, ἐνῷ οἱ αὐτοκράτορες ἐζήτουν ὅπως ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικυρώνουν τὴν ἐκλογὴν τῶν παπῶν, οἱ πάπαι διεξεδίκουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικυρώνουν καὶ αὐτοί, διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν στέψεως, τὴν ἐκλογὴν τῶν αὐτοκρατόρων. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους οἱ πάπαι ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν, ἥτις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον διὰ τῆς ταπεινώσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Δ' ἐν Κανόσσα τῷ 1077.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς γερμανικῆς κυριαρχίας ἐν Ἰταλίᾳ (1254), οἱ πάπαι εἶχον ἔλθει εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Φράγκους βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, οἵτινες εἶχον ἐξασθενήσει σημαντικῶς τὸ κῦρος καὶ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν. Βραδύτερον, διὰ τοῦ ἐπελθόντος μεγάλου σχίσματος τῆς Δύσεως καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν παπῶν ἐν Ἀβινιὸν τῆς Γαλλίας, τὸ ποντιφικὸν κράτος εἶχεν ἐξαφανισθῆ, ἡ δὲ Ρώμη εἶχε δοκιμάσει τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς δημοκρατατίας διὰ τοῦ Νικολάου Ριέντσι. Μετὰ τὴν ἕνωσιν τῶν παπῶν τῷ 1449 ἐπὶ Νικολάου Ε' ἐν Ρώμῃ, τὸ ποντιφικὸν κράτος ἀνεστήθη, ὑπὸ τὸν τύπον ἑνὸς ἐκ τῶν πολλῶν κρατιδίων, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκετο τότε κατετμημένη ἡ Ἰταλία. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης τὸ κράτος τοῦτο ἀπώλεσε τὸν γενικώτερον χαρακτῆρά του καὶ ἀπέβη ἁπλοῦν κοσμικὸν κράτος, ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ποντιφικὸν κράτος ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ κλήρου τοῦ ἁγίου Πέτρου, τμήματος τοῦ δουκάτου τοῦ Σπαλέτο, τῶν Μαρινῶν, τῆς Ρομανίας καὶ τῶν κτήσεων τοῦ Μπενεβέντο καὶ τῆς Ἀβινιόν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πάπα Ἰουλίου Β' (1503), τὸ ποντιφικὸν κράτος ηὐξήθη διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Περουγίας καὶ τῆς Βολωνίας καὶ διεδραμάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ πολιτικῇ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λέοντος Ι' (1513) τὸ ποντιφικὸν κράτος κατέλαβε τὸ δουκᾶτον τοῦ Οὐρμπῖνο, τὸ Πέζαρο καὶ τὴν Σινιγκάλια, ἀλλὰ διὰ τῆς πωλήσεως τῶν περιφήμων συγχωροχαρτίων προεκάλεσε τὸ κίνημα τῆς μεταρρυθμίσεως, ὅπερ ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπόσπασιν μεγάλου μέρους τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ πάπα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ποντιφικὸν κράτος διεξήγαγε σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τὰ διαμαρτυρόμενα κράτη, μετά τινων διακυμάνσεων αἴγλης καὶ κατακτήσεως, μέχρις ὅτου περιῆλθεν εἰς ρῆξιν καὶ μὲ τὴν ἐκραγεῖσαν τῷ 1789 Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Ἡ ὑπ' αὐτῆς κατάσχεσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἡ κατάργησις τῶν προνομιῶν τοῦ κλήρου, ἡ κατάληψις τῆς Ἀβινιὸν καὶ τοῦ Κοντὰ-Βεναισσὼν (1791), ὑπεχρέωσε τὸν πάπαν νὰ ταχθῇ πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν προέλασιν ὅμως τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ποντιφικοῦ κράτους ἐπανεστάτησαν καὶ ἀπέβησαν γαλλικαὶ ἐπαρχίαι, ἡ δὲ Ρώμη ἀνεκηρύχθη δημοκρατία τῷ 1798. Ἡ δημοκρατία ὅμως αὕτη ὑπῆρξε μικρᾶς διαρκείας. Ὁ πάπας Πῖος Ζ' (1800), ὁ ὁποῖος εἶχε συνάψει κονκορδᾶτον μὲ τὸν Ναπολέοντα (1801) καὶ τὸν εἶχε στέψει αὐτοκράτορα (1804), δὲν ἐβράδυνε νὰ περιέλθῃ εἰς ρῆξιν πρὸς αὐτόν. Τῷ 1806 ἀπώλεσε τὸ Μπενεβέντο καὶ τὸ Πόντε Κόρβο, τῷ 1808 τὰς ἐπαρχίας τῶν Μαρινῶν καὶ τῷ 1809 τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἐδαφῶν τοῦ ποντιφικοῦ κράτους, τὰ ὁποῖα ἔγιναν γαλλικοὶ νομοί. Ὁ πάπας Πῖος Ζ', ἐξορισθεὶς εἰς τὴν Σαβόνα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος (1814). Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἀπέδωσεν εἰς αὐτὸν πάντα τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀπετέλουν τὸ ποντιφικὸν κράτος, πλὴν τοῦ τμήματος τῆς Φερράρας, τοῦ κειμένου πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πάδου, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα ἠσκήθη κατὰ τρόπον ἀντιδραστικώτατον, διὰ κατασχέσεων, φυλακίσεων, ἐξοριῶν, φόνων καὶ παντὸς εἴδους καταπιέσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε σφοδρὰς ἀντενεργείας, συνωμοσίας καὶ ἀποπείρας ἐπαναστάσεων. Ἕνεκα τούτων οἱ πάπαι, διὰ νὰ συγκρατηθοῦν, ἐστηρίζοντο διαρκῶς ἐπὶ τῶν αὐστριακῶν λογχῶν. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΣΤ' (1831) ἐξερράγησαν ἐπανάστασεις εἰς Βολωνίαν, Ρομανίαν, εἰς τὰς Μαρίνας καὶ εἰς τὴν Οὐμβρίαν, αἵτινες κοτεπνίγησαν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὸ αἷμα. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 καὶ τὴν πτῶσιν τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, τῷ 1849, ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἡ αὐτή. Ὅτε δέ, μετὰ τὴν γαλλοσαρδηνικὴν συμμαχίαν καὶ τὴν ἧτταν τῆς Αὐστρίας ἐν Μελέντᾳ, ἐγενικεύθη ἡ κίνησις τῶν διαφόρων χωρῶν ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς ἕνωσιν αὐτῶν περὶ τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας, ἐπανεστάτησεν ἡ Βολωνία καὶ ἡ Ρομανία καὶ κατόπιν αἱ Μαρῖναι καὶ ἡ Οὐμβρία, ὅπου ὅμως οἱ Ἑλβετοὶ μισθοφόροι τοῦ πάπα κανέπνιξαν αὐτὴν ἐν Περουγίᾳ διὰ φοβερῶν σφαγῶν (20 καὶ 21 Ἰουνίου). Τὴν 22 Μαρτίου 1860 ἡ Βολωνία καὶ ἡ Ρομανία, διὰ δημοψηφίσματος, ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως πρὸς τὸ ὑπὸ τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ ἰταλικὸν βασίλειον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (4 Νοεμβρίου) αἱ Μαρῖναι καὶ ἡ Οὐμβρία, ἐπωφεληθεῖσαι τῆς ἐκστρατείας τοῦ Καστελφιντάρντο, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν. Ἡ Ρώμη, ἐκκενωθεῖσα ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τῷ 1864, ἠναγκάσθη νὰ μετακαλέσῃ ταῦτα τῷ 1867, πρὸς προστασίαν τοῦ πάπα ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Γαριβαλδινῶν, ἥτις ἀπέτυχεν ἐν Μεντάνα, ἔξωθεν τῆς πόλεως. Ἔκτοτε ἡ Γαλλία, πρὸς προστασίαν τοῦ πάπα, εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν Τσιβιταβέκκια, ἐν Βιτέρμπο καὶ εἴς τινα σημεῖα τοῦ ποντιφικοῦ κράτους, φρουρὰς γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως ἠναγκάσθη ν' ἀποσύρῃ τῷ 1870, κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Ἕνεκα τούτου τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα, μετὰ τῶν Γαριβαλδινῶν, εἰσῆλθον εἰς τὴν Ρώμην, μετὰ μακρὸν κανονιοβολισμόν, τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 1870 καὶ κατέλυσαν τὸ ποντιφικὸν κράτος. Τὴν 2αν Ὀκτωβρίου ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἐψήφισε τὴν ἕνωσιν αὐτῆς πρὸς τὸ ἰταλικὸν κράτος, τοῦ ὁποίου ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1871. Καὶ οὕτω ἔληξεν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τῶν παπῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων, ἀπὸ τοῦ 896 μέχρι τοῦ 1859, ἐγένοντο 171 ἐπαναστάσεις, ἐξ ὧν 80 ἐντὸς τῆς Ρώμης.

Ὁ τότε πάπας Πῖος Θ' διεμαρτυρήθη διὰ τὴν κατάλυσιν ταύτην τοῦ κράτους του καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὸ τετελεσμένον γεγονός, ἕνεκα δὲ τούτου ἐθεώρησεν ἑαυτὸν αἰχμάλωτον καὶ ἐνεκλείσθη ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ Βατικανόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε, χωρὶς προηγουμένως νὰ δεχθῇ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ περιβόλου αὐτοῦ. Ὁ Πῖος Θ' εἶχε διακόψει πᾶσαν ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἰταλικὸν κράτος καὶ ἐξηκολούθει νὰ τηρῇ ἐν μικρογραφίᾳ πάντας τοὺς προτέρους κρατικοὺς ὀργανισμοὺς καὶ τύπους. Τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἐτήρησαν καὶ πάντες οἱ διάδοχοί του, ἐνισχυόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων καθολικῶν ἐκκλησιῶν καὶ καθολικῶν κρατῶν, ἅτινα διετήρουν παρ' αὐτῷ καὶ ἰδιαιτέρας πρεσβείας. Ἐπὶ τοῦ πάπα ὅμως Πίου ΙΑ' καὶ τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως τοῦ Μουσολίνι συνήφθη ἐν Λατερανῷ τὴν 11ην Φεβρουαρίου 1929 συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλία ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν πάπαν ὡς ἀνεξάρτητον κράτος του μικρὰν περιοχὴν τῆς Ρώμης, περιλαμβάνουσαν τὸ Βατικανὸν καὶ τὸν Ἅγιον Πέτρον, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κράτος τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ*, καὶ ἐπλήρωσεν 750.000.000 λίρας ἰταλικὰς εἰς μετρητὰ καὶ 1 δισεκατομμύριον εἰς δάνειον δι' ἀποζημίωσιν διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἐδαφῶν τοῦ ποντιφικοῦ κράτους. Ὁ πάπας ἀφ' ἑτέρου ἀνεγνώρισε τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν Ρώμην ὡς πρωτεύουσαν καὶ παρῃτήθη πάσης διεκδικήσεως ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν ἄλλοτε τὸ ποντιφικὸν κράτος. Τὸ οὕτω ἀνασυσταθὲν νέον κράτος τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ ἔχει 0,44 τ. χλμ. καὶ 518 κατοίκους (1929, ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεώς του), ὧν 389 Ἰταλοὶ καὶ 113 Ἑλβετοί. Μ. Δ. Β.

ποντίφιξ, —*ικος* (ὁ)· ὁ προϊστάμενος τοῦ συλλόγου τῶν ἱερέων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ, ἀρχιερεύς, λατ. pontifex· || «ὕπατος ποντίφιξ» ἄλλως «μέγιστος ἀρχιερεύς», λατ. pontifex maximus.

—*[Ρωμ. Ἀρχ.]* Ἡ λέξις *ποντίφιξ* ἐσήμαινε τὸν γεφυροποιὸν καὶ τὸν ὁδοποιόν. Ἐκ τοῦ ἔργου του αὐτοῦ ὁ ποντίφιξ ὑπεχρεοῦτο νὰ συνδιαλλάσσηται πρὸς τὰς θεότητας, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων εἶχε κατασκευάσει τὴν γέφυραν ἢ τὴν ὁδόν. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἡ λέξις σημαίνει τὸν ἱερέα τὸν τελοῦντα θυσίαν ἐπὶ γεφύρας. Ἑλληνιστὶ ἡ λέξις μετεγράφη *ποντίφεξ* παλαιόθεν. Κατὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς Ρώμης οἱ ὑπὸ θείας ἐπινεύσεως κατασκευασταὶ οὗτοι γεφυρῶν καὶ ὁδῶν ἀνέλαβον αὐτοδικαίως τὴν λατρείαν τῶν προστατῶν θεῶν των, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὴν λατρείαν πασῶν τῶν θεοτήτων, αἵτινες δὲν εἶχον εἰδικοὺς ἱερατικοὺς συλλόγους. Σύλλογος τῶν ποντιφίκων ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ἐπιτελέσωσιν οὗτοι τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγῶσι θυσίαν καὶ τὸ μετ' αὐτὴν συμπόσιον τοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀπαρτισμὸν σώματος συμβούλων του (*Κικέρ.* Περὶ ῥήτορ. III, 19, 73). Πρὸς σεβασμὸν τῆς παραδόσεως ταύτης ὁ βασιλεὺς προήδρευε τοῦ συλλόγου τούτου καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς βασιλείας καὶ ἀνέθετεν αὐτῷ τὰ παραδεδομένα ἔκτοτε ἔργα καὶ συναφῆ. Ὁ σύλλογος ἀπηρτίζετο τὸ πρῶτον ἐκ 3, εἶτα 4, εἶτα 6 μελῶν. Ὁ Ὀγούλνιος νόμος τοῦ 300 π. Χ. ἀνεβίβασε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἰς 8 σὺν 1, τῷ μεγίστῳ ποντίφικι, ὁ Σύλλας διὰ τοῦ κορνηλίου νόμου περὶ τῶν ἱερέων τῷ 81 π. Χ. εἰς 15, ὁ δὲ Καῖσαρ τῷ 46 εἰς 16, περιελάμβανε δ' ὁ σύλλογος τὸν μέγιστον ποντίφικα-ἱερομάντην, τὸν βασιλέα τῶν ἱερῶν, τοὺς στεφανηφόρους (Flamines) καὶ τὰς Ἑστιάδας. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας (περὶ τὸ 510 π. Χ.) ὁ μέγιστος ποντίφιξ, ὢν ἰσόβιος ἄρχων, ἐγένετο ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς καὶ θεματοφύλαξ τῆς ἐπισήμου θρησκείας τοῦ κράτους (212 π. Χ.), ἀναλαβὼν πάντα τὰ ἱερατικὰ ἔργα τῶν βασιλέων, δι' ὃ καὶ κατῴκει ἐν τῷ παλαιῷ βασιλικῷ παλατίῳ, τῇ βασιλικῇ (Curia Regia), ἐν τῇ Ἱερᾷ Ὁδῷ, καὶ ἤσκει τὴν ἐποπτείαν πάντων τῶν ἱερῶν, ἡρμήνευεν αὐτά, συνεβουλεύετο τοὺς οἰωνούς, ἐπέβλεπε τὰς Ἑστιάδας, τοὺς θρησκευτικοὺς γάμους, τὸ ἡμερολόγιον, τὴν ἐκτέλεσιν τῶν περὶ τὰ ἱερατικὰ δικῶν, ἐδίκαζε τὰ θρησκευτικῆς φύσεως ἀδικήματα, π. χ. τὰς τυμβωρυχίας, ἐξήταζε τὰς μεταβολὰς περὶ τὴν σύστασιν τῶν γενῶν, ἀνήγγελλε καθ' ἑκάστην νουμηνίαν τὰς τελεσθησομένας ἐντὸς τοῦ μηνὸς ἑορτάς, ἐπεστάτει πάσης σοβαρᾶς τελετῆς ἀφορώσης εἴς τε τὰ κρατικὰ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα, ἐπέβαλλε ποινὰς χρηματικὰς καὶ θανατικὰς καὶ πᾶν τὸ ἐν ταῖς ἡμέραις του συμβαῖνον κατέγραφεν ἐπὶ πινάκων, οἵτινες ἀπήρτιζον τὰ «Χρονικὰ τοῦ μεγίστου», ἅτινα ἐξετίθεντο πρὸ τῆς βασιλικῆς πρὸς γνῶσιν τοῦ λαοῦ. Τὰ χρονικὰ ταῦτα ὠνομάζοντο καὶ «Ποντιφικι(α)κὰ βιβλία», «Ἀπομνημονεύματα». Τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ μεγίστου ποντίφικος ὥρισαν ἡ παράδοσις, νόμος περὶ τὸ 332, ὁ δομέτιος νόμος τῷ 104 καὶ ὁ συλλανὸς τῷ 81, ὧν τινες διατάξεις ἰσχύουσι καὶ νῦν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα τῆς Ρώμης. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

— **Ποντίφικες** (Faiseurs des ponts) ***ἀδελφοί.*** Θρησκευτικὸν φιλανθρωπικὸν τάγμα, ἔχον τὰ ἱδρύματα αὐτοῦ κατὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, ἀδαπάνως διαπερῶν τοὺς ὁδοιπόρους καὶ βοηθοῦν αὐτοὺς ἐν ἀνάγκῃ. Τὸ τάγμα τοῦτο ἱδρύθη κατὰ πρῶτον ἐν Τοσκάνῃ ἀρχομένου τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἄρνου καὶ μεγάλας παρέσχεν ὑπηρεσίας, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δυσχερέστατα ἦσαν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας. Κατόπιν ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἠσχολήθη εἰς τὴν κατασκευὴν πολλῶν γεφυρῶν, προσεκτήσατο δὲ μέγα κλέος διὰ δύο θαυμαστῶν τοιούτων μνημείων, τῆς γεφύρας τῆς Ἀβινιόν, ἐχούσης 18 ἀψῖδας καὶ μῆκος 447 μ., καὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοῦ Ροδανοῦ, οἰκοδομηθείσης ἀπὸ τοῦ 1265—1309, ὑποβασταζομένης δὲ ὑπὸ 22 ἀψίδων εἰς μῆκος 840 μ. Τὸ τάγμα τῶν ἀδελφῶν ποντιφίκων, οἵτινες ἐκ τῆς λευκῆς στολῆς ἣν ἔφερον ἐκαλοῦντο καὶ *λευκοὶ ἱερεῖς*, διελύθη τῷ 1519. Θ.Β.

— **Ποντίφιξ,** ***Μέγας*** *[Τεκτον.]*· βλ. *Μέγας* **Ποντίφιξ** (τ. ΙΣΤ', σ. 823α).

Ποντίων ***Προσφυγικὸς συνοικισμὸς*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Σκάλας Ὠρωποῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 76.

Ποντλαχία (Podlasie) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Β. Πολωνίας, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μπούγκ, μεταξὺ τῆς πεδιάδος Μπιακοστόκερ πρὸς Β. καὶ τῆς πεδιάδος Λούκοβερ πρὸς Ν. Κυρία πόλις αὐτῆς τὸ Μπιακοστόκ. Εἶναι λίαν δασώδης, μέχρι δὲ τοῦ 1844 ἀπετέλει βοϊβοδᾶτον τῆς Πολωνίας ὑπὸ τὴν Ρωσίαν. Θ. Κ.

Ποντμανίτσκυ (Podmaniczky), ***Φρειδερῖκος,*** *βαρῶνος ντὲ*—. Οὔγγρος συγγραφεὺς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1824. Μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ μελοδράματος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου καὶ ἐξελέγετο ἀπὸ τοῦ 1861—1905 βουλευτής, γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων. Ἔγραψεν: «Ἀφηγήσεις ταξιδίων» (1853), «Ἕνα δάκρυ» κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

Ποντμπιέλσκι (Podbielski), ***Βίκτωρ,*** *φὸν* —. Γερμανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1844—1916).

Digitized by Google

Ἀπὸ τοῦ 1870—1871 ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ἀποστρατευθεὶς δὲ τῷ 1891 ἠσχολήθη ἔκτοτε εἰς τὴν πολιτικήν. Τῷ 1893 ἐξελέγη μέλος τοῦ Ράϊχσταγ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1897—1901 διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῶν Ταχυδρομείων. Γ. Ι. Β.

— **Ποντμπιέλσκι** (Podbielski), *Θεόφιλος*, *φὸν* —. Γερμανὸς στρατηγὸς (1814—1879). Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871. Γ. Ι. Β.

Ποντοηράκλεια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἡράκλεια ἡ Ποντική*.

— **Ποντοηράκλεια** [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς βορείας παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῷ Εὐξείνῳ, ἕδρα καζᾶ τοῦ νομοῦ Κασταμονῆς. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Λύκου, νῦν Κιλίτζ-σού. Εἶναι σημαντικὸς ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ Εὐξείνου, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐξάγονται κυρίως οἱ γαιάνθρακες Κοζλοῦ καὶ Ζουγγουλντάκ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 6.500 κατοίκους, ὧν οἱ 1.500 Ἕλληνες, καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τουρκιστὶ καλεῖται *Ἐρεκλὶ* ἢ *Μπεντὲρ Ἐρεκλί*.

Ποντοκερασιὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 442 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Κεφαλοχώρι* (πρ. Μπὰς-Μαχαλέ), *Λαγκαδοχώρι* (πρ. Τσιφλὶκ Μαχαλέ), *Λευκόχωμα* (πρ. Σαπαντζαλῆ), *Μελισσώνας* (πρ. Μπαλογλαρῆ), *Μυρτιὰ* (πρ. Χαμζαλῆ), *Παρόχθιον* (πρ. Χότζα Μαχαλέ), *Ριζοβούνι* (πρ. Κοὺζ Μαχαλὲ) καὶ *Τετράσπιτο* (πρ. Τζαμῆ Μαχαλὲ) 775. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, δασικὸν τμῆμα, ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Παπράτ*.

Ποντοκώμη [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (πρ. Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.032. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἐρτομούς*.

Πόντολαντ (Pondoland) [*Γεωγρ.*]. Περιοχὴ τῆς Ἀποικίας τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐν Ἀφρικῇ, μήκους 140 χιλ. καὶ πλάτους 80 χλμ., μεταξὺ τοῦ ὄρους Ντράκενμπεργκ καὶ τῆς θαλάσσης, ἐμβαδοῦ 10.117 τ. χλμ. Κάτ. 264.904 (1921), ἐξ ὧν 1.823 λευκοὶ καὶ οἱ λοιποὶ τῆς καφρικῆς φυλῆς Πόντο. Τὸ ἔδαφος ὑψοῦται πρὸς τὸ κέντρον μέχρι 1.200 μ., εἶναι δὲ λίαν δασῶδες. Ἔχει κλῖμα ὑγιεινόν. Κύρια προϊόντα εἶναι φοίνικες, ὀπῶραι, ἰδίᾳ βανάναι, βάμβαξ καὶ σημαντικὴ κτηνοτροφία. Ἡ χώρα, ἄλλοτε αὐτόνομον ἔδαφος τῶν Κάφρων, ἡνώθη τῷ 1887 μετὰ τῆς Ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου, πλὴν μικροῦ τμήματος, περιελθόντος εἰς τὸ κράτος τοῦ Νατάλ. Θ. Κ.

Ποντολίβαδο [*Γεωγρ.*].—1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπταλόφου τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 145. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χατζῆ-Ὀγλοῦ-Ὄμπαση*.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Δουκαλίου (πρ. Καγιὰ-Μπουνὰρ ἢ Πετροπηγὴ) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 135. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δουασλῆ*.

Ποντὸλσκ (Podolsk) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ρωσίας, ἐν τῷ κυβερνείῳ Μόσχας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόσχας—Κούρσκ. Κάτ. 19.335 (1926). Ἔχει μεταξουργίαν, ὑαλουργίαν καὶ βιομηχανίαν ἁτμαμαξῶν καὶ ραπτομηχανῶν. Θ. Κ.

Ποντομέδουσα [*Μυθολ.*]. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (*Ἀπολλόδ.* Α, 2, 7). Α. Θ. Σ.

ποντομέδων, —*οντος*· ὁ μέδων, ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς θαλάσσης, ἐπίθ. τοῦ Ποσειδῶνος.

ποντονία (ἡ) (Pontonia) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καριδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους καρίδας, ἀπαντώσας εἰς τὰ μεγάλα θαλάσσια βάθη. Δ. Ν. Π.

Ποντόνοος [*Μυθολ.*]. Κῆρυξ τοῦ Ἀλκινόου, βασιλέως τῶν Φαιάκων (Ὀδυσσ. θ. 65). Α. Θ. Σ.

ποντοπλοΐα (ἡ). Γενικῶς πᾶσα ἐκτὸς τῶν θαλασσῶν τῆς ἐπικρατείας ναυσιπλοΐα. Εἰδικῶς ἡ *ποντοπορεία*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ἀκτοπλοΐαν*. Σ. Ε. Λ.

Ποντοπόρεια [*Μυθολ.*]. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (*Ἡσιόδ.* Θεογ 256). Α. Θ. Σ.

ποντοπορεία (ἡ). Ὁ διὰ τοῦ πόντου πλοῦς, πορεία εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ἡ θαλασσοπορεία, ἢ καὶ μεγάλη πελαγοδρομία ὀνομαζομένη. Σ. Ε. Λ.

ποντοπορεύω· ἀντὶ *ποντοπορῶ* (βλ. λ.).

ποντοπόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τὸν πόντον, τὴν θάλασσαν περῶν, θαλασσοπόρος.

—«**Ποντοπόρος**». Ἑλληνικὸν φορτηγόν, ὅπερ συναντηθὲν ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ ὑπὸ τοῦ «Ἔμδεν» ἐκρατήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὰς ἐκ τοῦ ἀνθρακοφορτίου του ἀνθρακεύσεις.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον αἱ ταινίαι τῶν πιλίσκων τῶν ναυτῶν τοῦ γερμανικοῦ ἀτμοπλοίου «Bodeges», ὅπερ εἶχε σταλῇ ἐκ Πειραιῶς πρὸς ἀνθράκευσιν τοῦ «Γκαῖμπεν», πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν συμμάχων εἰς περίπτωσιν νηοψίας, ἥτις δὲν ἐγένετο. Σ. Ε. Λ.

ποντοπορῶ (—*έω*)· εἶμαι ποντοπόρος, διαπλέω τὸν πόντον, τὴν θάλασσαν, θαλασσοπορῶ.

Ποντοποσειδῶν. Ἔξαρσις ἐκφράσεως διὰ τὸν θεὸν τῶν θαλασσῶν (*Ἀριστοφ.* Πλοῦτ. 1030), ὡς τὰ *Ποντομέδων*, *Ἵππιος Ποσειδῶν*, *Ἱπποποσειδῶν* κτλ. Σ. Ε. Λ.

Ποντόππινταν (Pontoppidan), *Ἔρικ ὁ νεώτερος*. Δανὸς θεολόγος καὶ ἱστορικὸς (1698—1764). Διετέλεσεν ἱεροκήρυξ τῆς αὐλῆς, καθηγητὴς τῆς θεολογίας (1738), ἐπίσκοπος ἐν Μπέργκεν (1748) καὶ ἀπὸ τοῦ 1755 ἀντιπρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Κοπεγχάγης. Ἔγραψε παμπολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν κύρια: «Ἡ λουθηρανὴ κατήχησις», ἐν χρήσει μέχρι τοῦ 1794 ἐν Δανίᾳ καὶ νῦν εἰσέτι ἐν Νορβηγίᾳ, τὸ περίφημον μυθιστόρημα «Μενόζα, ὁ Ἀσιάτης πρίγκιψ», μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας, ἡ συλλογὴ ἐπιγραφῶν «Marmora danica», «Χρονικὰ τῆς δανικῆς Ἐκκλησίας» «Ἄτλας τῆς Δανίας», «Γλωσσάριον νορβηγικόν», «Gesta et Vestigia Danorum extra Daniam», «Περὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς Νορβηγίας». Ὀνομάζεται «ὁ νεώτερος» πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ πάππου του, τοῦ «πρεσβυτέρου» *Ἔρικ* (1616—1678), περιφήμου ποιητοῦ καὶ συγγραφέως τῆς πρώτης ἐντύπου δανικῆς γραμματικῆς. Θ. Κ.

—**Ποντόππινταν** (Pontoppidan), *Ἐρρῖκος*. Δανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 18?7. Ἤρχισε τὸ φιλολογικόν του στάδιον διὰ διηγημάτων, τῶν ὁποίων συνήθης ὑπόθεσις ἦτο ἡ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Εἶναι θαυμάσιος ζωγράφος προσώπων καὶ πραγμάτων, μετὰ δραματικοῦ πολλάκις ρεαλισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπαισιοδοξίας, συχνὰ δ' ὑπερβολικῆς, διὸ καὶ κατεκρίθη. Εἰς τὰ μυθιστορήματά του ὑπερισχύει μετὰ τελείας τέχνης ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τῶν χαρακτήρων. Εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν K. Gjellerup ἀπενεμήθη τῷ 1917 τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν. Θεωρεῖται ὡς ὁ πρώτιστος τῶν νεωτέρων συγγραφέων τῆς Δανίας. Καλύτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Βουκολικοὶ πίνακες» (1883), «Νεαρὸς ἔρως» (1885), «Εἰς τὰς καλύβας» (1887), «Λαϊκὰ σκίτσα» (1888), «Σύννεφα», «Τὸ βασίλειον τῶν νεκρῶν», «Ὁ γέρω Ἀδὰμ» (1894), ἡ τριλογία: «Ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας—Τὸ ἀνώτατον κριτήριον—Λυκέπερ» (8 τόμ.). Θ. Κ.

Ποντόρμο (Pontormo), *Ἰάκωβος-Καρροῦτσι* (Carrucci), ὁ ἐπιλεγόμενος—. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ποντόρμο, παρὰ τὴν Φλωρεντίαν, τῷ 1494 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1558. Ἀνῆκεν εἰς τὴν φλωρεντινὴν σχολὴν καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τοῦ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι καὶ τοῦ Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο. Εἰργάσθη κυρίως ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων, ἐξετέλεσεν ὅμως καὶ προσωπογραφίας καὶ συνθέσεις ἐμπνευσμένας ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. Ἡ τέχνη του εἶναι πλήρης μεγαλοπρεποῦς θελγήτρου καὶ δυνάμεως εἰς τὴν ἔκφρασιν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν σῳζομένων ἔργων του μνημονεύομεν τὰ ἀκόλουθα: «Κόζιμος ὁ πρεσβύτερος» (πινακοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντία), «Ὁ χαιρετισμὸς τῆς Θεοτόκου» (μεγαλοπρεπὴς τοιχογραφία ἐν τῷ ναῷ τῆς Santissima Annunziata, ἐν Φλωρεντίᾳ· ἀντίγραφον ταύτης ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου), «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου» (πινακοθήκη Κορσίνι, Φλωρεντία), «Φρ. ντὰ Καστιλιόνε» (πινακοθήκη Πίττι, Φλωρεντία), «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν ἁγίων» (Santa-Maria-Maddalena-dei Pazzi, Φλωρεντία), «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας» (Φλωρεντία), «Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα ἐκδιωχθέντες τοῦ Παραδείσου», «Ἡ Λήδα» κλπ. (ἐν Μουσείῳ Φλωρεντίας), «Ὁ ἅγιος Σεβαστιανὸς» (παλάτιον Μποργκέζε, Ρώμη), «Προσωπογραφία γυναικὸς» (παλάτιον Κίτζι, Ρώμη), «Ἀφροδίτη καὶ Ἔρικ» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου), «Προσωπογραφία Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο (Βερολῖνον), «Ἡ ἁγία οἰκογένεια μετὰ τῶν ἁγίων Σεβαστιανοῦ, Πέτρου καὶ Βενεδίκτου καὶ τοῦ μεταμεληθέντος λῃστοῦ» (μουσεῖον Λούβρου). Ι. Μ. Π.

πόντος (ὁ)· κυρίως τὸ συγγενὲς τῆς στερεᾶς μέρος τῆς ὑδρογείου· τὸ ὑπὸ τῆς θαλάσσης καλυπτόμενον μέρος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ καλύπτουσα θάλασσα. Μετεχειρίζοντο δὲ οἱ ἀρχαῖοι διαφόρους ἐκφράσεις χαρακτηριστικὰς εἴτε οἱονεὶ πρὸς διαβάθμισιν τῆς ἐκτάσεως: «εὐρὺς πόντος», «ἔξω πόντος», «ἐγγὺς πόντος» εἴτε πρὸς ποίησιν: «ἀπείριτος πόντος», «ἀπείρων», «ἀτρύγετος», «ἠεροειδής», «μέλας», «οἶνοψ», «μεγακήτης», «ἰχθυόεις». Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ γενικότης παρεχώρει θέσιν εἰς τὸ μέρος, καὶ τὸ πόντος δὲν ἐσήμαινε πλέον ἀχανῆ θάλασσαν ἀλλὰ μεγάλην τοιαύτην: «Πόντος» ὁ Εὔξεινος, ἀλλὰ καὶ πελάγη: «Αἰγαῖος πόντος», ἀκόμη δὲ καὶ ἀμφίγεια στενότατα: «Ἑλλήσποντος», «Ρέας πόντος». Σ. Ε. Λ.

Πόντος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τῆς Γῆς καὶ πατὴρ τοῦ Νηρέως, προσωποποίησις τοῦ πελάγους.

Πόντος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*].—1) Προσηγορικὸν θαλασσῶν, καὶ δὴ ὡς *Πόντος Γαλατικός*, *Καππαδοκικός*, *Πολεμωνιακὸς* (*Πτολεμ.* Index Nomin. Geograph. εἰς ἔκδ. Nobbe, σελ. 100 καὶ παραπομπάς), *Ἰόνιος*, *Σαρωνικός*, συνήθως δὲ Πόντος *Εὔξεινος* (βλ. λ.), ὅθεν, παραλειφθέντος τοῦ ἐπιθέτου, ἐλέχθη ἁπλῶς *Πόντος* (ἡ σήμερον λεγομένη *Μαύρη Θάλασσα*).

— 2) Ἡ ἐν τῇ νοτίᾳ παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου Πόντου χώρα, ἰδίως ἡ μεταξὺ τοῦ Ἰασονίου ἀκρωτηρίου καὶ τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ.

Ὁ Πόντος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινός. Διατέμνεται κατὰ μῆκος ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ *Παρυάδρου*, ἡ ὁποία εἶναι συνέχεια τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου. Διαρρέεται ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν, ὡς τοῦ *Ἅλυος*, *Λύκου* καὶ *Ἴριδος*, καὶ πολλῶν μικροτέρων, τῶν ὁποίων τὸ ρεῦμα πολλαχοῦ, ἕνεκα τῆς ὀρεινῆς συστάσεως τῆς χώρας, εἶναι ὁρμητικώτατον. Ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία, τὸ δὲ κλῖμα τῶν μὲν παραλίων ὑγρὸν καὶ ὁμιχλῶδες, τῶν δὲ μεσογείων νοτίως τοῦ Παρυάδρου ἠπειρωτικόν. Τὰ φυσικὰ προϊόντα τῆς χώρας, ἐκτὸς τῆς θαυμασίας ναυπηγησίμου ξυλείας, εἶναι ἄμπελος, δημητριακά, σῖτος, ὄρυζα, βρίζα, κριθὴ καὶ ἀραβόσιτος, μῆλα, (Ἀμάσεια, Ἀργυρούπολις), ἀπίδια, καρύδια, κυδώνια, ροδάκινα, βερύκοκκα, δαμάσκηνα, κεράσια, βύσσινα, λεπτοκάρυα (Κερασοῦς), ἑσπεριδοειδῆ, ἐλαῖαι, φασόλια, φακῆ, καπνός, κάνναβις, μέλι, κτηνοτροφικά, βούτυρον, τυρός, μαλλία καὶ δέρματα, ἁλίπαστα, ἰχθύες, ἰχθυέλαιον καὶ χαβιάρι. Τῶν προϊόντων τούτων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγὴ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Πολλοῦ λόγου ἄξιος εἶναι καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους, ὅπερ ἐγκλείει γαιάνθρακα, χαλκόν, ἄργυρον καὶ μαγγάνιον. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὰ μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ χαλκοῦ ἀπετέλουν τὸν κυριώτατον βιοτικὸν πόρον τῶν κατοίκων. Οἱ κατακτηταὶ Τοῦρκοι, εὑρεθέντες πρὸ τῶν ὑπογείων τούτων θησαυρῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν, διότι οἱ ἴδιοι ἦσαν ἀνίκανοι ὄχι μόνον νὰ γνωρίσουν τὴν μεταλλοφόρον γῆν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἐξορύξουν. Ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης ἐξηγεῖται ὅτι οἱ Τοῦρκοι ὄχι μόνον δὲν ἠνώχλουν τοὺς μεταλλουργούς, ἀλλὰ παρεχώρουν εἰς αὐτοὺς καὶ προνόμια.

Μεταλλοφόρα κοιτάσματα ὑπάρχουν πολλαχοῦ τοῦ Πόντου, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὰ ἀργυρωρυχεῖά της. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς ἡ Χαλδία ἀπέβη τὸ καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων Χριστιανῶν. Πανταχόθεν τοῦ Πόντου ἐδῶ κατέφευγον ὅσοι ἤθελον ν' ἀποφύγουν τὰς καταπιέσεις τῶν Τούρκων. Καὶ κυρίως μὲν προνομιοῦχοι ἦσαν οἱ μεταλλουργοί, ὀνομαζόμενοι μπεϊλικτσῆ, ἤτοι ἄνθρωποι τῆς κυβερνήσεως, διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀρχιμεταλλουργῶν, οὐστάμπαση λεγομένων, καὶ ὑπό τινα ἔποψιν θεωρουμένων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ τὰ προνόμια αὐτῶν εἶχον εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας κοινωνικὰς τάξεις. Κέντρον τῶν μεταλλουργικῶν ἐργασιῶν ἦτο τὸ Γκιουμουσχανέ, τὸ ὁποῖον λήγοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κατὰ μετάφρασιν ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀργυρόπολις. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἤρχισε τάσις τῶν κατοίκων πρὸς μετανάστευσιν, διότι ἡ χώρα δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ τρέφῃ ὁλόκληρον τὸν πληθυσμόν της. Οἱ κάτοικοι ἐζήτουν ἄλλας μεταλλοφόρους πηγὰς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Πόντου καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Οὕτω ἐξελληνίσθησαν αἱ περιφέρειαι Κερασοῦντος, Κοτυώρων καὶ Ἀμισοῦ, ὅπου μετηνάστευσαν οἱ μεταλλουργοὶ καὶ δι' ἀναζήτησιν νέων μεταλλείων καὶ διὰ λόγους γεωργικούς. Ἐκτὸς τοῦ Πόντου μεταλλουργικαὶ ἀποικίαι ἐστάλησαν εἰς τὸν νομὸν Ἰκονίου τὸ Μπουλγὰρ-Μαδέν, εἰς τὸν νομὸν Ἀγκύρας τὸ Ἂκ-Δὰγ καὶ τὸ Δενὲκ-Μαδέν. Ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ Διαρβεκίρ, τῆς Νικομηδείας καὶ Προύσης ἐπροχώρησαν οἱ μεταλλουργοὶ καὶ ἵδρυσαν μονίμους συνοικισμούς. Αἱ μεταλλουργικαὶ ἐργασίαι τῆς Χαλδίας ἐξηκολούθουν μὲν καὶ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ἀλλὰ ἐχαλαρώθησαν πολύ, διότι ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις τὰς παρημέλησε καὶ κατήργησε μάλιστα καὶ τὰ προνόμια τῶν μεταλλουργῶν. Τῷ 1890 ἔπαυσαν αὗται τελείως, διότι, καταργηθέντων πρὸ πολλοῦ τῶν κλιβάνων τῆς Ἀργυροπόλεως, ὅπου ἐγίνετο ἡ ἐκκαμίνευσις τοῦ μεταλλεύματος καὶ ὁ καθαρισμὸς τοῦ κράματος, τὰ μεταφορικὰ ἔξοδα τοῦ μεταλλεύματος εἰς Τραπεζοῦντα καὶ ἐκεῖθεν ἀλλαχοῦ ἦσαν μεγάλα καὶ οὕτω δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ ἐκμετάλλευσις νὰ ἀποφέρῃ κέρδη.

Κοιτάσματα χαλκοῦ ὑπάρχουν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Τοκάτης. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πρώτων ἔχει παύσει πρὸ πολλοῦ. Ἐντεῦθεν κατάγονται ὅλοι οἱ χαλκουργοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τοὺς ὁποίους διὰ τὴν εἰδικό-

Digitized by Google

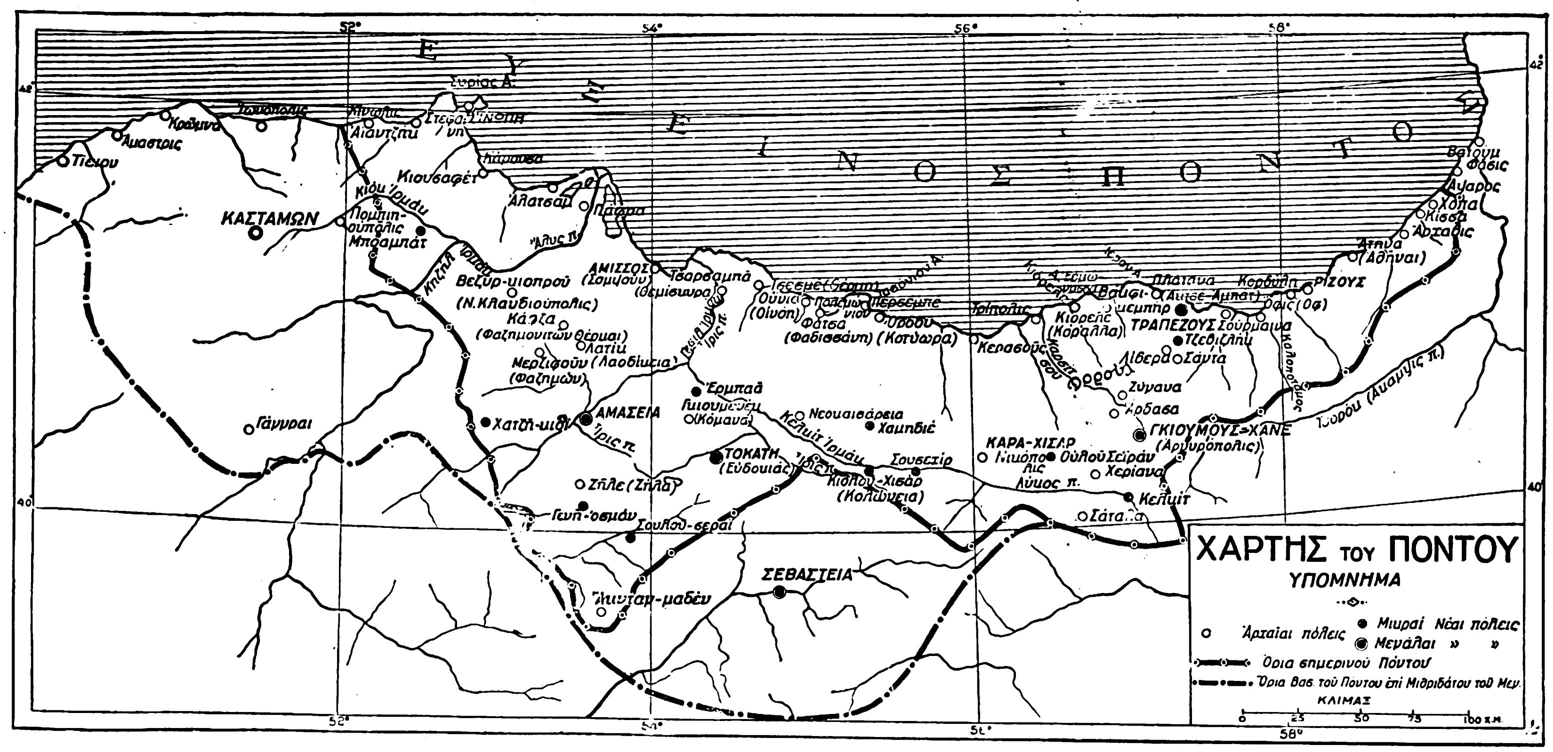

τητά των εἰς τὴν λεπτὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ χαλκοῦ εἶχον παραχωρήσει οἱ σουλτᾶνοι εἰς προγενεστέρους χρόνους ἰδιαίτερον προνόμιον. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγαλυτέρας ἀκμῆς των ὑπῆρχον εἰς τὴν Τοκάτην πέντε χωνευτήρια χαλκοῦ καὶ ἑξακόσια χαλκουργεῖα, κατὰ τὸ ἔτος 1870 μόνον ἕνα χωνευτήριον καὶ ὀγδοήκοντα χαλκουργεῖα, σήμερον δὲ οὐδέν. Ἐκ τῶν ὀρυκτῶν ἄξιον μνήμης κρίνομεν τὸ ἅλας καὶ τὴν στυπτηρίαν. Ὀρυχεῖα τούτων ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κολωνίας.

Μεταλλικὰ καὶ ἀλκαλικὰ ὕδατα ἄφθονοῦν ἐν Πόντῳ, ἀλλ' οὐδέποτε ἔγινεν ἐπιτηδεία ἐκμετάλλευσις αὐτῶν. Ἀξιόλογα εἶναι τὰ θειοῦχα ἰαματικὰ ὕδατα τῆς Κάβζας.

Ἐκκλησιαστικῶς ὁ Πόντος διῃρεῖτο εἰς ἓξ ἐπαρχίας, ἤτοι Τραπεζοῦντος, Ροδοπόλεως, Χαλδίας, Κολωνίας, Νεοκαισαρείας καὶ Ἀμασείας. Ἡ πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ μητροπολίτου Χαλδίας ἐξετείνετο καὶ εἰς τὰς μεταλλουργικὰς ἀποικίας.

Διοικητικῶς ὁ Πόντος ἀνήκει κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος εἰς τὸν νομὸν Τραπεζοῦντος καὶ τὴν διοίκησιν Ἀμισοῦ, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ὁ περισσότερος ἑλληνικὸς πληθυσμός. Ἄλλα δύο τμήματα αὐτοῦ ἀνήκουν εἰς τοὺς γειτονικοὺς νομοὺς Κασταμονῆς καὶ Σεβαστείας. Πρὸ τοῦ 1914 ὁ Πόντος εἶχε πληθυσμὸν περὶ τὰ 2.000.000, ἦτο δὲ τὸ μᾶλλον πυκνοκατῳκημένον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου 450.000 ἦσαν Ἕλληνες, 150.000 Ἀρμένιοι, οἱ δὲ λοιποὶ Μουσουλμᾶνοι, ἀσχέτως φυλετικῆς διαφορᾶς (Τοῦρκοι, Λαζοί, Κιρκάσιοι, Καρδοῦχοι, Τάταροι, Τσαπνῆδες, Κιζιλπάσηδες, Ἀτσίγγανοι), εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν καὶ οἱ ἀπὸ αἰώνων ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐξερριζώθη τελείως. Οἱ Ἀρμένιοι, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν μετοικοῦντες τμηματικῶς εἰς τὸν Πόντον ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς, ἔσχον τύχην οἰκτροτέραν· διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐξωντώθησαν μέχρις ἑνὸς διὰ πυρός, καταποντισμῶν καὶ ὁμαδικῶν σφαγῶν.

— [*Ἱστορ.*] Οἱ τολμηροὶ Ἕλληνες θαλασσοπόροι, περιφρονοῦντες, ἕνεκα τῶν κερδῶν ἅτινα ἀπεκόμιζον, τοὺς κινδύνους ἔκ τε τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν ἡμιαγρίων καὶ βαρβάρων λαῶν, τῶν κατοικούντων τὰ παράλια τοῦ Πόντου, ἐσκέφθησαν ἐν ἀρχῇ τῶν ἱστορικῶν χρόνων νὰ ἱδρύσουν εἰς τὰ παράλια αὐτοῦ μονίμους ἀποικίας. Λέγοντες δὲ ἀποικίας Πόντου ἐννοοῦμεν ὄχι μόνον νέας ἐντελῶς πόλεις, ἀλλὰ καὶ πόλεις ἤδη κατῳκημένας, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσαν οἱ Ἕλληνες ἢ ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὰς εἰρηνικῶς διὰ συμβάσεως πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους καὶ βαθμηδὸν ἐξελλήνισαν. Πρώτη ἀποικία φέρεται ἐν ἀρχῇ τοῦ Η' αἰῶνος ἡ Σινώπη, ἱδρυθεῖσα εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παφλαγονίας ὑπὸ τῆς Μιλήτου τῆς Ἰωνίας. Μετ' ὀλίγας δεκαετηρίδας ἡ Σινώπη ἔστειλε κατὰ μῆκος τῆς παραλίας πρὸς ἀνατολὰς νέας ἀποικίας, καθ' ὃν χρόνον ἡ Μίλητος ἔστελλεν ἄλλην ἀποικίαν εἰς τὴν Ἀμισόν. Τὰ Κοτύωρα, ἡ Κερασοῦς καὶ ἡ Τραπεζοῦς εἶναι ἀποικίαι τῆς Σινώπης.

Προχωροῦντες ἀνατολικῶς καὶ ἀνερχόμενοι βορειότεροι πρὸς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Ρωσίας, συναντῶμεν ἄλλας ἑλληνικὰς ἀποικίας, τὴν Φᾶσιν (σημερινὸν Πότ), Διοσκουριάδα (μετέπειτα Σεβαστούπουλιν), τὸ Παντικάπαιον (σημερινὸν Κέρτς), καὶ Θεοδοσίαν, Φαναγόρειαν, Τάναϊν, Ὀδησσὸν καὶ Ὀλβίαν, τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι ἦσαν ἱδρύματα τῶν Μιλησίων. Ἔπειτα ἔχομεν ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τοῦ Πόντου τὴν Ὀδησσὸν (σήμερον Βάρναν), Ἀγχίαλον καὶ Ἀπολλωνίαν (σημερινὴν Σωζόπολιν), Μιλησίων ἐπίσης ἱδρύματα.

Καὶ ἦσαν μὲν Ἴωνες οἱ πρῶτοι Ἕλληνες τῶν παραλίων τοῦ Πόντου, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀποικιακὴν αὐτὴν ἐπέκτασιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλλάς. Εἰς τοὺς πρώτους ἀποίκους προσετέθησαν νέοι ἄποικοι, ἄλλοῦ μὲν ὀλιγώτεροι, ἄλλοῦ δὲ περισσότεροι, νέαι δ' ἐξ ἄλλου ἱδρύθησαν ἀποικίαι. Οἱ Μεγαρεῖς ἔστειλαν δύο ἀποικίας, τὴν Μεσημβρίαν ἐπὶ τῆς θρακικῆς παραλίας καὶ τὴν Ἡράκλειαν ἐπὶ τῆς βιθυνιακῆς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγαλυτέρας ναυτικῆς ἀκμῆς των ἔστειλαν νέαν ἀποικίαν εἰς τὴν παρακμάσασαν πιθανῶς Ἀμισόν, τὴν ὁποίαν καὶ μετωνόμασαν Πειραιᾶ.

Διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀποικιῶν τούτων ὁ Εὔξεινος Πόντος ἀπέκτησε μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος τῶν κλασσικῶν καὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Κατ' ἔτος διεπλέετο ὑπὸ πολλῶν σιταγωγῶν ὁλκάδων, κατὰ μέγα μέρος ἀττικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκόμιζον εἰς αὐτὴν τὸν ἀναγκαιοῦντα σῖτον ἐκ τῶν περιβρεχομένων ὑπ' αὐτοῦ χωρῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα προϊόντα, καθὼς ξυλεία, καὶ δὴ καὶ δοῦλοι, πρὸ πάντων Σκύθαι μετεφέροντο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τοῦ Πόντου κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀνεξάρτητοι, ἔχουσαι ἑκάστη ἴδιον πολίτευμα κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς μητροπόλεως, βραδύτερον ὅμως, ἐφ' ὅσον τὰ περίοικα ἔθνη ἦσαν ἰσχυρά, ἠναγκάζοντο νὰ δεχθοῦν τὴν κυριαρχίαν των. Ἰδίᾳ δὲ αἱ πόλεις τῆς μικρασιατικῆς παραλίας μέχρι τῆς Κολχίδος, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἰσχυρᾶς κυριαρχίας τῶν Περσῶν, ὑπήγοντο κατ' ὄνομα εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, διετήρουν ὅμως τὴν ἐσωτερικὴν των αὐτονομίαν. Ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν αἱ πόλεις τῆς ἀνατολικῆς μικρασιατικῆς παραλίας ὑπήγοντο εἰς ἰδίαν σατραπείαν, ἀλλ' ἡ κυριαρχία ἦτο μᾶλλον τυπική, διότι ἐπὶ τοῦ Ξενοφῶντος πολλαὶ ἀπὸ τὰς γειτονικὰς φυλὰς ἦσαν σχεδὸν ἀνεξάρτητοι καὶ ἐπολέμουν διαρκῶς, ὑπὸ ἰθαγενεῖς ἡγεμόνας, πρὸς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις.

Ἡ λέξις Πόντος ὡς ὄνομα χώρας ὑπέστη σπουδαίαν σημασιολογικὴν μεταβολήν. Ἔπαυσε κατὰ μικρὸν νὰ σημαίνῃ ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου περιβρεχομένας χώρας καὶ περιωρίσθη εἰς τὰς ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας αὐτοῦ χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ὅλας, βραδύτερον δὲ εἰς τὰς ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Κολχίδος. Αἰτία τούτου ὑπῆρξεν ὅτι αἱ χῶραι αὗται ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως ἦσαν περισσότερον γνωσταὶ καὶ προσιταὶ παρὰ αἱ πρὸς βορρᾶν κείμεναι καὶ ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως παρεῖχον περισσότερα κέρδη. Εἶναι ἄγνωστον ἀπὸ πότε ἤρχισε νὰ συντελῆται ὁ σημασιολογικὸς οὗτος περιορισμός· γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος *Πόντος* ἐκαλεῖτο μία εὐρεῖα παραλιακὴ ζώνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διήκουσα ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Κολχίδος καὶ νοτιοδυτικῶς ἐκτεινομένη μέχρι τῆς Ἀρμενίας. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην, τῷ 302 π. Χ., ἡ Καππαδοκία διῃρέθη πολιτικῶς εἰς δύο μεγάλας ἐπαρχίας, τὴν μεσημβρινήν, καλουμένην καὶ Μεγάλην Καππαδοκίαν, καὶ τὴν βόρειον, καλουμένην Καππαδοκίαν τὴν ἐν τῷ Πόντῳ ἢ Ποντικὴν Καππαδοκίαν ἢ καὶ ἁπλῶς Πόντον. Ἐκ ταύτης προῆλθε βραδύτερον τὸ ποντικὸν κράτος τῶν Μιθριδατῶν.

Μέχρι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ κατεῖχε μόνον τὰ παράλια μέρη, ἀπὸ τότε δὲ ἤρχισε νὰ ἐξαπλώνεται καὶ πρὸς μεσημβρίαν τὰ μεσογειότερα ἔθνη, μάχιμα καὶ σχεδὸν ἡμιάγρια, ὑπέκυψαν κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ὑπερτέραν δύναμιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἐν μέρει μὲν καταστραφέντα, ἐν μέρει δ' ἐξελληνισθέντα. Οὕτως ἐνισχυθεῖσα ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἀριθμητικῶς καὶ ἐπεκταθεῖσα γεωγραφικῶς, εὗρε νέας πηγὰς πλουτισμοῦ, τὸν ἄργυρον, τὸν χαλκόν, τὸν σίδηρον καὶ ἄλλον φυσικὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἔχει ὅλη ἡ ὑπερκειμένη τῆς παραλίας ὀρεινὴ καὶ δασώδης χώρα. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀλεξανδρινῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἱδρύθησαν ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν νέαι πολυάνθρωποι πόλεις ἢ ηὐξήθησαν πρότερον ἀσήμαντοι πολίχναι διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως νέων Ἑλλήνων κατοίκων καὶ κατέστησαν περίβλεπτοι. Τοιαῦται ὑπῆρξαν ἡ Ἀμάσεια, πρωτεύουσα ἐπί τινα χρόνον τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου, Ἄμαστρις, Νικόπολις, Φαρνάκεια, Νεοκαισάρεια, τὸ Πολεμώνιον, τὰ Κόμανα, Κάβειρα καὶ ἄλλαι.

Τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Μεταξὺ τῆς ἀλεξανδρινῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου δημιουργεῖται τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Μιθριδατῶν, μὲ πρωτευούσας ἀλληλοδιαδόχως τὴν Ἀμάσειαν, Σινώπην καὶ Ἀμισόν, τὸ ὁποῖον ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἔκτασιν καὶ ἀκμὴν ἐπὶ τοῦ Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος. Τοῦ κράτους τούτου, περιλαμβάνοντος τὰς ἀπὸ τῆς Βιθυνίας μέχρι τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου χώρας, τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο βαρβαρικόν, ἀποτελούμενον ἀπὸ διάφορα φῦλα ὁμιλοῦντα περὶ τὰς εἴκοσι δύο διαφόρους γλώσσας ἢ διαλεκτικὰ ἰδιώματα. Οἱ Ρωμαῖοι μετὰ μακρὸν καὶ πεισματώδη πόλεμον πρὸς τὸν τελευταῖον Μιθριδάτην κατέλυσαν τὸ κράτος τοῦτο τῷ 65 π. Χ. καὶ τὴν μὲν δυτικῶς τοῦ Ἅλυος χώραν, ὡς καὶ μέρος τῆς Βιθυνίας, συνήνωσαν πρὸς τὸ ἑαυτῶν κράτος, ἄλλα δὲ τμήματα παρεχωρήθησαν εἰς ἐγχωρίους ἡγεμόνας ὑποτελεῖς εἰς αὐτούς. Οὕτω τὸ μέρος τὸ συνορεῦον πρὸς τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Πόντον καὶ ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ ἄνω Ἅλυος ἔδωσαν εἰς τὸν Δηϊόταρον τῆς Γαλατίας, διὰ τοῦτο δὲ τὸ τμῆμα τοῦτο ἐκλήθη *Πόντος Γαλατικός*, τὸ δὲ μέσον τμῆμα τοῦ Πόντου ἔδωσαν βραδύτερον εἰς τὸν Πολέμωνα, ὅπερ ἐκλήθη διὰ τοῦτο *Πόντος Πολεμωνιακός*. Καὶ ὁ μὲν Γαλατικὸς Πόντος ὑπήχθη διοικητικῶς εἰς ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Βιθυνίας τῷ 25 π. Χ. ὁ δὲ Πολεμωνιακὸς Πόντος ὑπήχθη τῷ 62 μ. Χ. εἰς τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον, ὑποτελῆ εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ 62 μ. Χ., ὁλόκληρος ὁ Πόντος ἀπετέλει ἐπαρχίαν ρωμαϊκήν, ἐξαρτωμένην ἀπ' εὐθείας ἐκ Ρώμης, τὸ ὄνομα Πόντος Πολεμωνιακὸς ἀναφαίνεται καὶ πάλιν περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος ὡς ὄνομα μιᾶς τῶν δύο ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας διῃρέθη οὗτος. Ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Νεοκαισάρειαν, ἐνῷ ἡ ἑτέρα, ὀνομασθεῖσα *Ἑλενόποντος*, εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ἀμάσειαν.

Οἱ Ρωμαῖοι, μεταβαλόντες τὸν Πόντον εἰς ἐπαρχίαν ρωμαϊκήν, ἐσεβάσθησαν τὴν αὐτονομίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι οὕτως ηὐδοκίμησαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἦλθεν ὁ Χριστιανισμὸς ὡς σύμμαχος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς φυλετικῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ Χριστιανισμός, ἐνωρὶς διαδοθεὶς εἰς τὸν Πόντον ἤδη ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων, ἐκ

Digitized by Google

τῶν ὁποίων ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Πέτρος φέρονται κατὰ τὴν παράδοσιν πρῶτοι κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου ἐνταῦθα, ἐξίσωσε διὰ τοῦ βαπτίσματος Ἕλληνας καὶ ἑλληνίζοντας καὶ τὰ ἄλλα φῦλα, ὅσα δὲν ὑπέκυψαν ἄλλως, καὶ ἐδημιούργησεν οὕτω νέον ἔθνος ἑλληνοχριστιανικόν. Ἀρχομένου τοῦ Δ′ μ.Χ. αἰῶνος ὁ Πόντος, ἀπολαύσας ἐπὶ μακρὸν τὰ ἀγαθὰ τῆς βαθείας εἰρήνης κατὰ τοὺς προηγηθέντας χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, εὑρίσκετο εἰς τὴν μεγαλυτέραν εὐημερίαν του. Ἐνταῦθα εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίσωμεν κατὰ προσέγγισιν καὶ τὰ γεωγραφικὰ ὅριά του, ὡς οὗτος ἐννοεῖτο κατὰ τὴν μᾶλλον περιωρισμένην γεωγραφικὴν σημασίαν του. Ταῦτα περιελαμβάνοντο μεταξὺ βορείου πλάτους 40°—42° καὶ ἀνατολικοῦ μήκους μεσημβρινοῦ Παρισίων 32°—39°.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας ὁ Πόντος ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐπαρχίας τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ κράτους μὲ πρωτεύουσαν τὴν Νεοκαισάρειαν. Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἀναφαίνεται καὶ ἄλλη πόλις τοῦ Πόντου σημαντικὴ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἡ Εὐδοκιὰς (νῦν Τοκάτη). Ἐπὶ Ἰουστιανοῦ πρωτεύουσα τοῦ Πόντου ὡρίσθη ἡ Τραπεζοῦς. Αὐτη, διαρκοῦντος τοῦ Ἑλληνοπερσικοῦ πολέμου, ἦτο βάσις ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων, δεύτερος δὲ σταθμὸς ἐξορμήσεως ἡ ἀνατολικώτερον ταύτης κειμένη πόλις Ριζοῦς, ὠχυρωμένη σύμφωνα μὲ ὅλους τοὺς κανόνας τῆς πολεμικῆς τέχνης. Τὸ ἔθνος τῶν Λαζῶν, ἐμφανιζόμενον εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ἀνήκει εἰς τὴν Ἰβηρικὴν οἰκογένειαν τοῦ Καυκάσου, προχωρῆσαν δὲ νοτιοδυτικῶς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν χώραν τῆς ἀρχαίας Κολχίδος, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Λαζικὴ ἢ Λαζία. Τὸν Χριστιανισμὸν ἐδέχθη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ὅτε, κατὰ τὸν Η′ αἰῶνα, τὸ βυζαντιακὸν κράτος διηρέθη εἰς θέματα, ὁ Πόντος διηρέθη εἰς τρία, τὸ θέμα *Κολωνίας*, μὲ ἕδραν τὴν Νικόπολιν, τὸ *Ἀρμενιακὸν* θέμα, περιλαμβάνον μέρος τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, καὶ τὸ θέμα *Χαλδίας* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Τραπεζοῦντα. Τὸ τελευταῖον ἦτο τὸ σπουδαιότερον, διότι ἀπετέλει τὴν σπουδαιοτέραν βάσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐξ ἀνατολῶν ἐχθρῶν. Ἡ στρατηγικὴ αὕτη σημασία τοῦ θέματος Χαλδίας καὶ ἡ μεγάλη ἀπόστασις ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἠνάγκασε τοὺς αὐτοκράτορας νὰ παραχωρήσουν εἰς αὐτὸ εὐρεῖαν διοικητικὴν αὐτονομίαν. Ἕνεκα τούτου οἱ διοικηταὶ αὐτοῦ στρατηγοί, δοῦκες λεγόμενοι, ὁσάκις τὰ ἐν Κωνσταντιαουπόλει πολιτικὰ πράγματα ἦσαν ἀνώμαλα, ἐπροσπάθουν νὰ καταστοῦν ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες, μὴ ὑπακούοντες πλέον εἰς τοὺς αὐτοκράτορας. Κατὰ τὸν ΙΑ′ καὶ ΙΒ′ αἰῶνα, ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, συνέβησαν τοιαῦτα ἀνταρτικὰ κινήματα, τῶν ὁποίων ἥρωες ὑπῆρξαν οἱ δοῦκες Θεόδωρος Γαβρᾶς, Κωνσταντῖνος Γαβρᾶς καὶ Γρηγόριος Ταρωνίτης. Ἰδία δὲ ὁ Θεόδωρος Γαβρᾶς, ἀπαλλάξας τὸν Πόντον ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Σελτζούκων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰβηρίας Δαβὶδ καὶ ἐπαρθεὶς ἐκ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων του, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμών. Οἱ Κομνηνοὶ κατώρθωσαν νὰ καταστείλουν τὰς στάσεις αὐτὰς χωρὶς αἱματηρὰς συγκρούσεις καὶ οὕτω ὁ Πόντος ἀπετέλεσε μέρος ἀναπόσπαστον τῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ 1204.

Τὸ νέον κράτος τοῦ Πόντου. Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, προξενήσασα τὸν πολιτικὸν κατακερματισμὸν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἔγινεν αἰτία ν' ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ ὁριστικῶς καὶ ὁ Πόντος, ὅπου ἓν μέλος τῆς ἐκπεσούσης δυναστείας τῶν Κομνηνῶν ἵδρυσε νέον κράτος. Ὁ ἱδρυτής του Ἀλέξιος, υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, κατέλαβε τὴν Τραπεζοῦντα. Ὁ δοὺξ Νικηφόρος ὑπεχώρησεν ἄνευ ἀντιστάσεως, ὁ δὲ λαός, βλέπων τὰς μεγάλας πολιτικὰς μεταβολὰς εἰς ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ φοβούμενος νέους κινδύνους ἐκ μέρους τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων, ἐχαιρέτησε τὸν Ἀλέξιον ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, διότι ἔφερε τὸ σεβαστὸν ὄνομα τῶν Κομνηνῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἀλέξιος χαρακτηρίζων τὸ νέον κράτος ὡς συνέχειαν τοῦ ὑπὸ τῶν Φράγκων καταλυθέντος βυζαντιακοῦ, ἐστέφθη τῷ 1204 εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν Τραπεζοῦντα σύμφωνα μὲ τὸ ἔθιμον τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων πιστὸς αὐτοκράτωρ Ρωμαίων. Ἤλπιζεν ὅτι ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ν' ἀνακτήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου προγονικὰ δικαιώματα.

Ἄλλο ἀπόκομμα τοῦ διαμελισθέντος βυζαντιακοῦ κράτους τὸ κράτος τῆς Νικαίας, ὅπου ἀπεχώρησεν ἡ βυζαντιακὴ αὐλὴ καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον μετὰ τὴν ἅλωσιν, εἶχε πολὺ περισσότερα δικαιώματα νὰ νομίσῃ ἑαυτὸ ὡς συνέχειαν τοῦ βυζαντιακοῦ. Ἡ σύγκρουσις ἐπῆλθε μοιραίως μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων. Ὁ Ἀλέξιος τὸν μὲν ἀδελφόν του Δαβὶδ ἔστειλεν ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Θεοδώρου Λασκάρεως, ὁ ἴδιος δὲ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀμισόν, ἡ ὁποία μόνη ἀπὸ τὰς πόλεις τοῦ Πόντου, διοικουμένη ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου Σάββα, δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνικήθη ὁ ἀδελφός του καὶ ὁ ἴδιος ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Ἀμισοῦ, ἔχασεν ὅλας τὰς πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀμισοῦ ἐπαρχίας τοῦ Πόντου, ἡ ὁποία, ὑποταχθεῖσα εἰς τὸν Λάσκαριν, ἀπετέλεσε τὸ ὅριον τῶν δύο ἐπικρατειῶν. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος ἐξηκολούθησε νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμαίων, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ διάδοχοί του μέχρι τοῦ Ἰωάννου Β′ Κομνηνοῦ, ὅστις πρῶτος τῷ 1282 ὑπεχρεώθη ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου νὰ παραιτηθῇ τούτου. Ἔκτοτε οἱ Κομνηνοὶ τοῦ Πόντου ἐτιτλοφοροῦντο αὐτοκράτορες πάσης Ἀνατολῆς, Ἰβήρων καὶ Περατίας καὶ ἔφερον ὡς σύμβολον μονοκέφαλον ἀετόν. Ἡ προσθήκη τῶν Ἰβήρων καὶ Περατίας ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ πρῶτα ὅρια τοῦ κράτους ἔφθανον μέχρι τῆς Ἰβηρίας, τῆς ὁποίας πολλαὶ παράλιοι πόλεις ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Κομνηνῶν, καθὼς καὶ ἡ Χερσὼν καὶ αἱ περὶ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον πόλεις ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Περατία. Ὁ τίτλος ἔμεινεν ἀμετάβλητος μέχρι καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας, ἂν καὶ αἱ κτήσεις αὗται πολὺ ἐνωρὶς ἀπωλέσθησαν.

Ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1461 σπανίως ἔμεινεν ἥσυχος ὁ Πόντος. Ἐκτὸς τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, εἶχε καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἐνοχλήσεις, ἀπειλούσας ἐνίοτε αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν του. Διαρκὴς κίνδυνος ἐπεκρέματο πάντοτε ἐκ μέρους τῶν Τούρκων. Εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πόντου ἀνέβησαν εἴκοσι βασιλεῖς, οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ μὲν ἦσαν ἀπόλεμοι, ἄλλοι ὅμως ἀνδρεῖοι καὶ ἱκανοὶ στρατηγοί. Ἡ τύχη τοῦ ποντιακοῦ κράτους εἶχε κριθῆ οὐσιαστικῶς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1451, ἐν τούτοις ὁ πορθητὴς Μωάμεθ, διὰ λόγους διαφόρους, ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μελετωμένης κατακτήσεως μέχρι τοῦ 1461, ὅτε ὁ ἴδιος, ἐκστρατεύσας κατ' αὐτοῦ, κατέλαβε τὴν Τραπεζοῦντα καὶ ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κράτους, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐλάχιστα. Διότι ὅπως τὸ βυζαντιακὸν κράτος εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἁλώσεως περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὕτω καὶ εἰς τὸν Πόντον τὸ κράτος τῶν Κομνηνῶν ἦτο ἡ Τραπεζοῦς καὶ ὀλίγαι περιφέρειαι περὶ αὐτήν. Ὅλαι αἱ ἄλλαι χῶραί του εἶχον κατακτηθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ ἡ διατήρησις τοῦ ἐλευθέρου Πόντου ἐπὶ διακόσια πεντήκοντα ἑπτὰ ἔτη ἐν τῷ μέσῳ τόσων ἐχθρῶν. Περὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων του δὲν ἔχομεν πληροφορίας· λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ σημερινὸς νομὸς τῆς Τραπεζοῦντος, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια εἶναι περίπου τὰ ἴδια, εἶχε πρὸ τοῦ 1914 πληθυσμὸν 1.200.000, δυνάμεθα κατὰ προσέγγισιν νὰ ὁρίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων τοῦ Πόντου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγαλυτέρας ἐκτάσεώς του μέχρι ἑνὸς ἑκατομμυρίου. Τὴν διατήρησιν τοῦ κράτους τοῦ Πόντου ἐπέτυχον ἡ φιλοπατρία τῶν Ποντίων καὶ οἱ οἰκονομικοὶ πόροι, προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς εἰσαγωγικοὺς καὶ διαμετακομιστικοὺς φόρους καὶ ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα, πρὸ πάντων ἀργύρου, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄφθονα. Χάρις εἰς τὴν γεωγραφικήν του θέσιν ὁ Πόντος ἦτο φυσικὴ ὁδὸς διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Ἡ Τραπεζοῦς ἀφ' ἑνὸς μὲν συνεδέετο διὰ θαλάσσης μὲ τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ μεγάλων ἐμπορικῶν ὁδῶν μὲ τὸν Καύκασον, Συρίαν, Μεσοποταμίαν, Περσίαν καὶ διὰ τῆς τελευταίας μὲ τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν. Τὰ φυσικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, Αἰγύπτου, Εὐρώπης καὶ τῶν εἰρημένων χωρῶν διαμετεκομίζοντο διὰ τοῦ λιμένος τῆς Τραπεζοῦντος. Τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τοῦ Πόντου ἀνεπτύχθη πολὺ ἀφ' ὅτου ἱδρύθη τὸ κράτος τῶν Κομνηνῶν. Οἱ Βενετοὶ καὶ Γενουᾶται, συστήσαντες ἐμπορικὰ πρακτορεῖα εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου τούτου. Καὶ δὲν ἦσαν μὲν πάντοτε φιλικαὶ αἱ σχέσεις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ξένους τούτους, ἐν τούτοις ὅμως, χάριν τοῦ ἰδίου των συμφέροντος, ἠναγκάζοντο οἱ ξένοι οὗτοι νὰ σέβωνται τὰς ὑφισταμένας ἐμπορικὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἀπέδιδον εἰς τὸ κράτος μεγάλας προσόδους. Ὁ ἐπιβαλλόμενος δασμός, τὸ λεγόμενον κουμέρκιον, ἦτο ἀπὸ 2%—10% διὰ τὰ ἐμπορεύματα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν καὶ εἴκοσιν ἄσπρα κατὰ φορτίον ζῴου φορτηγοῦ διὰ τὰ διαμετακομιζόμενα. Τὸ πλῆθος τῶν ἐμπορευομένων Ἑλλήνων, Βενετῶν, Γενουατῶν, Ἀράβων, Περσῶν, Τούρκων, Κιρκασίων, Ἰβήρων, Λαζῶν καὶ ἄλλων προσέδιδεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Πόντου ὄψιν διεθνοῦς πόλεως.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Πόντου σπουδαῖον πόρον ἀπετέλουν καὶ οἱ φόροι, τοὺς ὁποίους κατέβαλλον αἱ ἐκτὸς αὐτοῦ εὑρισκόμεναι ὑποτελεῖς πόλεις τῆς Ἰβηριανῆς παραλίας καὶ αἱ περὶ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον. Ἡ ἀνθηρὰ κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας νὰ διατηρήσουν ἱκανὸν μισθοφορικὸν στρατόν, κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, συγκροτούμενον ὄχι μόνον ἐξ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐθνῶν, οἷον Λαζῶν, Ἰβήρων καὶ λοιπῶν.

Ἐξεταζομένη ὑπὸ διανοητικὴν ἔποψιν ἡ ἐν Πόντῳ ἑλληνικὴ φυλή, μέχρι τοῦ 1461, δὲν φαίνεται κατωτέρα ἄλλου τμήματος αὐτῆς. Τῆς συγκρίσεως αὐτῆς ἐξαιροῦνται τὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων καὶ τὸ μεσαιωνικὸν Βυζάντιον. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα δικαιοῦται νὰ καυχᾶται ἡ Σινώπη, διότι ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Διφίλου, τοῦ Διογένους καὶ τοῦ ἱστοριογράφου Βάττωνος. Ἡ Ἀμισὸς ἐγέννησε τοὺς μαθηματικοὺς Δημήτριον καὶ Διονυσόδωρον καὶ τὸν γραμματικὸν Τυραννίωνα, ἡ δὲ Ἀμάσεια ἀνέδειξε τὸν Στράβωνα. Κατὰ τὴν βυζαντιακὴν περίοδον τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ Πόντου ἦτο ἡ Τραπεζοῦς. Τὸν Ζ′ αἰῶνα ἐφημίζετο ἐνταῦθα ἡ σχολὴ τοῦ Τυχικοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάσκοντο τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ ἀστρολογία. Τὸν ΙΑ′ καὶ ΙΒ′ αἰῶνα διαπρέπει εἰς τὰ γράμματα ἡ ὀνομαστὴ οἰκογένεια τῶν Ξιφιλίνων. Εἰς τὴν περίοδον τῶν Κομνηνῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν νέαν ὤθησιν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Τραπεζοῦντος, προστατεύσαντες τοὺς λογίους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καταφυγόντας ἐνταῦθα μετὰ τὴν φραγκικὴν ἐπιδρομὴν τοῦ 1204, ἀνήκουν ὁ Γεώργιος Χρυσοκόκκης, ὁ χρονογράφος Μιχαὴλ Πανάρετος, ὁ ποιητὴς Στέφανος Σγουρόπουλος, ὁ μητροπολίτης Τραπεζοῦντος Ἰωσήφ, ὁ ἰατροφιλόσοφος Γεώργιος Ἀμιρούτσης καὶ ὁ Βησσαρίων, μητροπολίτης Νικαίας. Δέον νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ αὐθόρμητος ἐκδήλωσις τῶν ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων τῆς λαϊκῆς ψυχῆς διὰ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, μὲ τὸν γνωστὸν δεκαπεντασύλλαβον στίχον. Δύναται μάλιστα νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ δημοτικὴ ποίησις ὡς γραμματειακὸν εἶδος ἀνεδείχθη πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔντεχνα εἴδη τοῦ λόγου κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον.

Ὁ Πόντος ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Πόντου πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων πόλεων ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα καὶ μετηνάστευσαν ἄλλοι μὲν εἰς τὰς παραλίους πόλεις τῆς μεσημβρινῆς Ρωσίας, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς κατοίκους, ἄλλοι εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἤθελε ν' αὐξήσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς ἐρημωθείσης ἀπὸ τῆς ἁλώσεως πρωτευούσης τοῦ κράτους. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐγκατεστάθησαν τὰ πλουσιώτερα γένη τῆς Τραπεζοῦντος. Τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἐκτὸς τῆς μεταναστεύσεως, ἀπεδεκάτισε καὶ ὁ ἐξισλαμισμός, ἀλλοῦ μὲν βίαιος, ἀλλοῦ δὲ ἑκούσιος μὲν φαινομενικῶς, πράγματι δὲ ἀναγκαστικός. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἁλώσεως πολλοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξισλαμισθοῦν διὰ νὰ σώσουν εἴτε τὰς περιουσίας των εἴτε τὴν ζωήν των ἢ τέλος διὰ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ μίαν δουλείαν κτηνώδη, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δὲν ἐγνώρισεν ὁ κόσμος. Ἀφοῦ δὲ ἐπέρασεν ἡ πρώτη ὁρμὴ τῶν κατακτητῶν καὶ ἠννόησαν οὗτοι ὅτι πρέπει ν' ἀνέχωνται τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸ ἴδιον συμφέρον, διότι εἶχον ἀνάγκην βιοτεχνῶν, ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ συνέρχωνται ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ νὰ δεικνύουν σημεῖα προόδου εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἀλλ' ἡ πρόοδος αὕτη ἐκίνησε τὴν πλεονεξίαν τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νέους διωγμοὺς καὶ νέας πιέσεις. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος ἦτο τόσον ἀφόρητος ἡ κατάστασις, ὥστε ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολλοὶ μὲν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν καταφυγόντες εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Μολδοβλαχίαν, οἱ δὲ τῶν περιφερειῶν Τόνγιας καὶ Ὄφεως προέβησαν εἰς ἀθρόαν ἐξωμοσίαν. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῶν περιφερειῶν τούτων καὶ σήμερον ἀκόμη διατηροῦν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν χωρίων, τὰ πάτρια ἔθιμα καὶ πολλὰς συνηθείας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Πολὺ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς Μουσουλμάνους τῆς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος εἶναι γνήσιοι Τοῦρκοι τὴν καταγωγήν· οἱ πλεῖστοι ἔχουν καταγωγὴν ἑλληνικήν, διότι ἔγινε μὲν στρατιωτικὴ κατάκτησις τῆς χώρας, οὐχὶ ὅμως καὶ μετανάστευσις εἰς αὐτὴν ἀθρόου τουρκικοῦ πληθυσμοῦ. Παρετηρήθη ὅτι εἰς ἃς περιφερείας ὑπῆρχον μοναστήρια, οἱ Ἕλληνες ἐγκαρτέρησαν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων, παρ' ὅλα τὰ δεινὰ τῆς δουλείας. Οἱ κατακτηταὶ ἐσεβάσθησαν τὰ θρησκευτικὰ ταῦτα ἱδρύματα, εἰς ταῦτα δὲ οἱ καταδιωκόμενοι Χριστιανοὶ εὕρισκον ἄσυλον καὶ παρηγορίαν. Τοιαῦτα μοναστήρια ἦσαν τῆς Παναγίας Σουμελᾶ, Ἁγίου Ἰωάννου Βαζελῶνος, Ἁγίου Γεωργίου Περιστεριώτου, Ἁγίου Ἰωάννου Χουτουρᾶ, Ἁγίου Γεωργίου Χαλιναρᾶ καὶ Παναγίας Γουμερᾶ. Ἡ Παναγία Σουμελᾶ ἦτο προικισμένη καὶ μὲ δῶρα σουλτανικά.

Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν ἀκλόνητοι εἰς τὴν θρησκείαν των, ὑπῆρξαν καί τινες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ ὑποφέρουν τὴν δουλείαν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἐξομόσουν. Οὗτοι ὑπεκρίθησαν ὅτι ἐξομοτοῦν, ἐνῷ ἐν τῷ χρ-

Digitized by Google

πῷ ἐξηκολούθουν πρεσβεύοντες τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· ἦσαν οἱ λεγόμενοι *κρυπτοχριστιανοὶ* (βλ. λ.).

Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ χάττι χουμαγιοὺν παρετηρήθη ἀρκετὴ βελτίωσις τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Πόντου. Ἐπῆλθεν ἀρκετὴ ἀσφάλεια ζωῆς καὶ περιουσίας, ἡ ὁποία κατέστη μεγαλυτέρα μετὰ τὸν νικηφόρον πόλεμον τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Τουρκίας τῷ 1878. Ἀπὸ τὰ μέσα λοιπὸν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἀρχίζει νέα περίοδος διὰ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτοὺς δραστηριότητα κατώρθωσαν εἰς ὀλίγας δεκάδας ἐτῶν νὰ καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ οἰκονομικὴν κίνησιν τῆς χώρας. Ἀφότου δέ, μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἀνεπτύχθη ἡ ἀτμοπλοΐα εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, αἱ παράλιοι πόλεις Τραπεζοῦς, Κερασοῦς, Κοτύωρα καὶ Ἀμισὸς ἤρχισαν νὰ ἐπαναβλέπουν τὰς παλαιὰς ἐνδόξους ἡμέρας. Ἡ Τραπεζοῦς ἀπέβη καὶ πάλιν κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου ὅλης τῆς ἐκτεταμένης ἐσωτερικῶς χώρας μέχρι τῆς Περσίας, κατὰ δεύτερον λόγον ἡ Ἀμισὸς ἀπέβη τὸ ἐπίνειον τῆς Καππαδοκίας καὶ τρίτη ἡ Κερασοῦς τὸ ἐπίνειον τῆς ἐπαρχίας Κολωνίας. Ὡς πρὸς τὴν Ἀμισὸν δέον νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ ἐμπορική της θέσις προσείλκυσε πολλοὺς ἀποίκους Ἕλληνας ἄλλοθεν τοῦ Πόντου καὶ ἐκ Καππαδοκίας, οὕτω δὲ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὁ πληθυσμός της ηὐξήθη σημαντικῶς καὶ κατέστη δευτέρα πόλις τοῦ Πόντου μετὰ τὴν Τραπεζοῦντα. Ἡ Καππαδοκία ἐκτὸς τῆς Ἀμισοῦ ἔστειλε πολλοὺς ἀποίκους καὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν περιφέρειαν Πάφρας, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος. Ἡ γονιμότης τῆς χώρας προσείλκυσεν ἀρκετὸν γεωργικὸν πληθυσμόν, ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐξελληνισμὸν αὐτῆς.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννησις τοῦ Πόντου ἐβάδιζε παραλλήλως πρὸς τὴν ἐμπορικήν, βιοτεχνικὴν καὶ γεωργικὴν πρόοδον. Σπουδαῖον κέντρον παιδείας ὑπῆρχεν ἐν Πόντῳ ἤδη ἀπὸ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα τὸ ὀνομαστὸν Φροντιστήριον, τῆς Τραπεζοῦντος. Κατὰ μίμησιν αὐτοῦ ἵδρυσαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀργυροπόλεως Φροντιστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπέβη τὸ ἐκπαιδευτικὸν κέντρον τῆς ἐκτεταμένης ἐκείνης ἐπαρχίας. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ὠργανώθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος σύμφωνα μὲ νέας παιδαγωγικὰς ἀρχὰς καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔγινε πλῆρες γυμνάσιον, ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἀνῆλθε μέχρι τῆς τρίτης γυμνασιακῆς τάξεως. Ἡ Ἀμισὸς ἐπίσης ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀπέκτησε γυμνάσιον, ἡμιγυμνάσια δὲ συνεστήθησαν εἰς τὰ Σούρμενα, Κερασοῦντα, Κοτύωρα, Σινώπην καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ τὰ χωρία ἡμιλλῶντο εἰς τὸν ἐκπολιτιστικὸν ἀγῶνα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Παντοῦ σχολεῖα δημοτικὰ τριτάξια, τετρατάξια καὶ πεντατάξια, πολλαχοῦ δὲ σχολαρχεῖα. Αἱ δαπάναι ἀνήρχοντο εἰς δεκάδας χιλιάδων χρυσῶν λιρῶν, τὰς ὁποίας κατέβαλλον οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου.

Οἱ διωγμοί. Ὁ τελευταῖος σταθμὸς προόδου ὑπῆρξεν ἡ πρώτη δεκαετηρὶς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου ἀνήρχετο εἰς 450.000, ἡ ἀκμὴ δὲ αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, τὴν παιδείαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν, καὶ ἡ διαρκὴς ἀριθμητικὴ αὐτῶν αὔξησις ἀνεστάλησαν καὶ κατεστράφησαν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος τῶν Νεοτούρκων, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ἡ διὰ παντὸς μέσου ἐξόντωσις τῶν ἀλλοθρήσκων κατοίκων τοῦ κράτους. Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος καὶ ὁ ἀκολουθήσας ἀκρωτηριασμὸς τοῦ κράτους ἐπετάχυνε τὴν ἐφαρμογήν. Ὁ διωγμὸς ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν τῷ 1914, ὑπεβοήθησε δὲ αὐτὸν ὁ Παγκόσμιος πόλεμος. Μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀσφαλείας τῶν παραλίων, ἤρχισαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἐφαρμόζουν τὴν μέθοδον τῶν ἐκτοπισμῶν. Τὸ πρόσχημα ἦτο εὐλογοφανὲς ἕνεκα τοῦ πρὸς τὴν Ρωσίαν πολέμου. Οἱ Ρῶσοι προήλασαν ἀπὸ ξηρᾶς μέχρι τῆς Ἀργυροπόλεως καὶ ἀπὸ θαλάσσης κατέλαβον τὴν Τραπεζοῦντα καὶ τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Βατοὺμ ζώνην, ἐβομβάρδισαν δὲ ἀπὸ θαλάσσης τὰ Κοτύωρα. Ἐν τούτοις ὅμως, καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ Πόντου, ἐξηκολούθει ἀκεραία ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐξοντωτικοῦ προγράμματος. Ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1923 ἐκ τῶν 450.000 τοῦ Πόντου ἐξωντώθησαν μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀπανθρωπίας περὶ τὰς 200.000. Σφαγαὶ ὁμαδικαί, κακώσεις σωματικαί, πεῖνα καὶ δίψα, ἀσθένειαι καὶ παγετοὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐξηφάνισαν τὸ ἥμισυ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ μάλιστα τὸ θαλερώτερον καὶ ἀκμαιότερον μέρος ὑπὸ τὴν ἔποψιν ἡλικίας καὶ πλούτου. Οἱ λοιποί, ναυάγια οἰκτρά, δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923) μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας περὶ ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς τῶν τουρκικῶν καὶ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, μετενάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ μὲν ἀστικὸς ἐν γένει πληθυσμὸς ἐγκατεστάθη εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην, Καβάλλαν, Δράμαν, Ξάνθην καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ δὲ γεωργικὸς πληθυσμὸς κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Σάββα Ἰωαννίδου*, «Ἱστορία καὶ στατιστικὴ Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ ταύτην χώρας» (Κωνσταντινούπολις, 1870).—*Δ. Π. Οἰκονομίδου*, «Ὁ Πόντος καὶ τὰ δίκαια τοῦ ἐν αὐτῷ Ἑλληνισμοῦ» (Ἀθῆναι 1920).—*Α. Α. Παπαδοπούλου*, «Ὁ Πόντος διὰ τῶν αἰώνων» (ἐν τῷ Ἀρχείῳ Πόντου, ἐν Ἀθήναις, τόμ. Α΄ σελ. 6—46).—*Παναρέτου Τοπαλίδου*, «Ὁ Πόντος ἀνὰ τοὺς αἰῶνας» (Δράμα 1929).

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Γλῶσσα]* Καλεῖται *ποντικὴ* διάλεκτος ἡ ἑλληνικὴ διάλεκτος, ἡ ὁποία—μέχρι τῆς προσφάτου ἐκριζώσεως τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἐγκαταστάσεώς του ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι—ὡμιλεῖτο εἰς τὸν Πόντον ἀπὸ τοῦ Ὄφεως (τουρκ. Ὄφ) καὶ ἔτι ἀνατολικώτερον, ἀπὸ τοῦ Ριζαίου ἢ Ριζοῦντος (τουρκ. Ρίζε) καὶ τῶν ἐν Πόντῳ Ἀθηνῶν (τουρκ. Ἄτινα), μέχρι τῆς Σινώπης περίπου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Ἅλυος Ἀκ-ντὰγ-ματέν. Ἤδη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διάλεκτος ὁμιλεῖται ἐν Πόντῳ μὲν ὑπὸ τῶν ἑλληνοφώνων Τούρκων τοῦ Ὄφεως, τῆς Τόνιας (ἀρχ. Θοανίας) καὶ τῶν περιφερειῶν των, τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῶν ὁποίων μαρτυροῦν ἐκτὸς τῆς γλώσσης των καὶ τὰ ἑλληνικώτατα τοπωνύμιά των: Ἀληθινός, Μεσοχώριν, Ξένος, Παλαχώριν, Ὑψηλή, Φωτεινὸς κλπ. (παρὰ τὸν Ὄφιν), Κατωχώριν, Μεσοπλάγιν, Μεσοπέδιν κλπ. (παρὰ τὴν Τόνιαν), ἐκτὸς δὲ τοῦ Πόντου ὑπὸ τῶν ἐξ αὐτοῦ μεταναστευσάντων (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν σχεδὸν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος) καὶ ἐγκατασταθέντων ἐν τῇ Καυκασίῳ Ρωσίᾳ (ἰδίως ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Τιφλίδος) καὶ ἀλλαχοῦ, ἔτι δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντων Ποντίων προσφύγων. Ἡ Ποντικὴ εἶναι μία ἐκ τῶν ἀρχαϊκωτέρων διαλέκτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Ἕνεκα τῆς ἀποκέντρου γεωγραφικῆς θέσεως τοῦ Πόντου καὶ τῶν ἱστορικῶν τυχῶν τοῦ ἐν αὐτῷ ἑλληνισμοῦ, ἡ γλῶσσά του, ἀποσπασθεῖσα ἐνωρὶς ἀπὸ τὴν τοῦ ἄλλου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐτράπη εἰς χωριστὴν καὶ ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτῆς ἐξέλιξιν. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ὄχι μόνον ἡ ὑπὸ τῆς ποντικῆς διαλέκτου διάσωσις λειψάνων τινῶν τῆς ἀρχαίας ἰωνικῆς διαλέκτου—λ. χ. ἕναν φορὴν ἀντί: φοράν, πέρνησον = πέρασον, —σε, ἀχάντια = ἀκάνθια, 'κὶ (οὐκὶ=οὐχὶ) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ: δὲν—, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων στοιχείων ἀρχαϊκῶν καὶ δὴ μεσαιωνικῶν, ἔτι δὲ ἡ ἀνάπτυξις νέων ἰδιορρυθμοτάτων χαρακτηριστικῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ποντικὴ διακρίνεται τὰ μάλιστα ἀπὸ τὰς ἄλλας νεοελληνικὰς διαλέκτους καὶ τὴν νέαν μας Κοινὴν ὁμιλουμένην. Διὰ νὰ λάβῃ τις μικρὰν ἰδέαν τῶν ρηθέντων ἀρχαϊκῶν στοιχείων καὶ τῆς μεγάλης ἰδιορρυθμίας τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διαλέκτου, δὲν κρίνομεν ἄσκοπον ν' ἀναγράψωμεν ὀλίγας τινὰς λέξεις καὶ ἰδιωματικὰς σημασίας τῆς συγχρόνου διαλέκτου τῶν Ποντίων: αἰγμάλωτος=δυστυχής, ὀρφανός, ἂς ἄγω, ἂς ἄγωμε, ἀλίζω=ἁλατίζω, ἄναλος=ἀνάλατος, ἀποβροτίζω=μολύνω, ἄρτι (ἄρτι ἐπῆγεν=πρὸ ὀλίγου), ἀσινὸς (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀσινὴς)=ἀβλαβής, ἐσέβα, ἐσέγκα (ἀρχ. εἰσέβην, εἰσήνεγκον), ἴος=σκωρία, καλλίων—καλλίον, καμμύω, μειζότερος, ἰχώριν (τὸ ἰχώρ), λῶμαν, (=τὸ ἔνδυμα), ποῖμαν, (=τὸ ποίημα, γέννημα, πλάσμα: «ντὸ ποῖμαν εἶσαι!»= τί πλάσμα εἶσαι!), στέας=στέαρ, χαλεπὸς=πενιχρός, ρακένδυτος κλπ. Ἄλλα ἀρχαϊκὰ στοιχεῖα τῆς Ποντικῆς εἶναι: 1) Ἡ διάσωσις τοῦ τελικοῦ —ν τῶν δευτεροκλίτων οὐδετέρων: ἄλογον, δεντρόν, ξύλον κλ., βούδιν, ἐγγόνιν, παιδίν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ —ν ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ εἰς —α τριτόκλιτα οὐδέτερα: τὸ γάλαν, τὸ γράμμαν, τὸ νᾶμαν, τὸ πεῖσμαν, τὸ πρᾶγμαν (ὅπως ἐν Κύπρῳ κ. ἀ.). 2) τὸ Ε ἀντὶ τοῦ ἀρχ. ἑλληνικοῦ Η: ἀνόετος—εσία, ἀτέ, ἐκείνε (ἐκείνη), ὠμοπλάτε, ἡ=—τη, ἀργάτες, ὁ = ἐργάτης, ὁ πολίτες, ψεύτες=ψεύτης, ἡ ἀδελφότε (— ότης), ὁλότε, κοινότε, ἀμέτρετος, νεστεύω (νηστεύω), ἔγκα (ἤνεγκα), ἔκ'σα (ἤκουσα), ἐβόεσα, ἐγάπεσα, ἐρώτεσα, ἐτιμέθα (ἐτιμήθην), πεγάδ(ι), γαλενὸς κ. οὕ. κ. 3) Ἡ διάσωσις τῆς καταλήξεως — ας τῆς αἰτ. πληθ. πρωτοκλίτων καὶ τριτοκλίτων ἀντὶ τῆς κοινῆς εἰς —ες: αὐλάς, ἡμέρας, ἰτέας, γυναῖκας, μῆνας, φοράς, ὥρας κ. οὕ. κ. 4) Ἡ διάσωσις τῶν εἰς — ος—ον τριγενῶν καὶ δικαταλήκτων ἐπιθέτων: ὁ ἄδολος — ἡ ἄδολος (κοιν. ἡ ἄδολη)— τὸ ἄδολον, ὁ ἄνιφτος — ἡ ἄνιφτος — τον, ὁ καὶ ἡ ἀόμματος—τον, ὁ καὶ ἡ ἄτιμος—ον, ὁ καὶ ἡ μονόφθαλμος — ον κ.λ. κ.λ. 5) Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι: τ' ἐμόν, τ' ἐσόν, τ' ἐμέτερον, τ' ἐσέτερον 6) Τὸ ἀσυνίζητον: ἡ καταφρονία, ἡ λαλία, ἡ μεγαλοπρεπία, ἡ μετανοία, ἡ παρακαλία ἤ, ἄλλως, παρακαλεσία, ἡ πολιχνία (= τὰ πολλὰ ἴχνη, ἡ πολυκοσμία), ἡ σπαταλία = ταραχή, θόρυβος, ὁ ἀλλαξίος (ἀλλαξιά), βεξίος = τὸ βήξιμο, ὁ κλεψίος = κλεψιά, ματοπονίος, στοματοπονίος (ματόπονος, στοματόπονος), πλεξίος, πλυσίος, ρευξίος (ἐκ τοῦ ἐρεύγομαι) = τὸ ρέψιμο, τρεξίος, ὁ = τὸ τρέξιμο, τσιλαρίος = διάρροια κ.λ. κ.λ., ὁ χρονέος = ἡ χρονιά, ὁ πλυσταρεῖος, ὁ καμπαναρεῖος, ὁ σκολεῖος, ὁ τραπεζαρεῖος κ.λ. = τὸ πλυσταρειό, καμπαναρειὸ κ.λ. 7) Τὰ ἐκ τῶν ἀρχαίων εἰς —ιάω —ιῶ ρημάτων προελθόντα: πενητιῶ (πενητεύω, στεροῦμαι), σκωλεκιῶ, φτειρῶ=φθειριῶ κ.λ. 8) Ἡ διάσωσις τῶν ἀρχαίων εἰς — οομαι — οῦμαι ρημάτων ἀντὶ τῶν κοινῶς εἰς — ώνομαι, ἁπλοῦμαι, πλεροῦμαι (πληροῦμαι), στεφανοῦμαι, φανεροῦμαι, χρυσοῦμαι κ.λ., τῶν ὁποίων ἡ προστ. λήγει κατὰ τοὺς ἀρχαίους εἰς —οῦ: φανεροῦ, φορτοῦ, σκοτοῦ = φανερώσου, φορτώσου, σκοτώσου κλπ. 9) Ὁ παθ. ἀορ. εἰς—θα (ἀρχ.—θην) ἀντὶ τοῦ κοινοῦ εἰς —κα: ἐγεννέθα—θες—θεν, ἐφέρθα —ες—εν κλπ.=ἐγεννήθηκα, —κες, —κε, ἐφέρθηκα κλ., καθὼς καὶ ὁ εἰς —γα (ἀρχ. εἰς —γην): ἐλλάγα —γες —γεν (ἠλλάγην), ἐσπάγα —γες —γεν=ἐσφάγην —ης—η, καθ' ἃ καὶ ἐκάγα—γες—γεν=ἐκάην κ.οὕ.κ. 10) Ἡ διάσωσις τῶν εἰς —σον προστακτικῶν τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου καὶ τῶν εἰς —θετε (ἀρχ. —θητι): βλάψον, κράξον, ποῖσον (ποίησον), σάλεψον κλ.= βλάψε, κράξε, σάλεψε κλ., εὑρέθετε, τιμέθετε, φο(β)έθετε κλ.=εὑρέθητι, τιμήθητι, φοβήθητι. 11) Ἡ διάσωσις τοῦ ἐνεργ. καὶ παθητ. ἀπαρεμφ.: ἀνασκάψαι—ἀνασκαφτῆναι, ἀναστέσναι — ἀναστεθῆναι, βρέξναι —βραχῆναι, κοιμεθῆναι, εὑρεθῆναι κλ., καὶ δὴ ἡ πρὸς αἰτ. ὑποκειμένου σύνταξίς του: πρὶν κοιμεθῆναί με, πρὶν φανθῆναί σε = πρὶν κοιμηθῶ, πρὶν φανῇς κ.λ. Ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Ποντικῇ μετὰ τὴν διὰ τοὺς ρηθέντας λόγους ἀπόσπασίν της ἀπὸ τὴν εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας ὁμιλουμένην, ἰδιορρυθμότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Ἡ χρῆσις ἀρθρικῶν, ἐπιθετικῶν καὶ ἀντωνυμικῶν τύπων οὐδετ. γένους μετ' ὀνομάτων ἀρσ. καὶ θηλ. γένους: τὰ ἡμέρας, τὰ ἑβδομάδας, τὰ εὐχὰς κλ., πλούσια πολιτεῖες, τ' ἀφωρισμένον ἡ γενεὰ = πλούσιαι πολιτεῖες, ἡ ἀφωρισμένη γενεά, πολλὰ κάττες=πολλὲς γάττες, τὸ σὸν ὁ λόγος = ὁ σὸς λόγος, ὁ λόγος σου, τ' ἐμὸν ἡ μάννα, τ' ἐσὸν ἡ κόρ'=ἡ μάννα μου, ἡ κόρη σου, τ'ἐμὸν οἱ νυφᾶδες=αἱ ἐμαί, αἱ δικές μου νυφᾶδες, τ' ἐσέτερον ἀδελφὴ = ἡ ὑμετέρα ἀδελφὴ κ.λ. β) Ἡ χρῆσις τοῦ ἀρθρικοῦ τύπου ὁ μετὰ τῆς ἑν. αἰτ. τῶν δευτεροκλίτων ὀνομάτων εἰς —ος ἀντὶ τῆς ἑνικῆς ὀνομαστικῆς των: ὁ λύκον, ὁ Χριστὸν κλ.=ὁ λύκος, ὁ Χριστὸς κλ. γ) Ἡ εἰς —ίου κατάληξις τῆς ἑν. γεν. (ἀσυνιζήτως) καὶ ἡ εἰς —ίων τῆς γεν. πληθ. οὐχὶ μόνον ὀνομάτων οὐδ. γένους εἰς —ιν (—ιον): ποταμίου,—ίων, παιδίου,—ίων, ὀμματίου—ίων, ἀλλὰ καὶ ὀνομάτων εἰς —ον: σκόρδον—σκορδίου, μωρὸν—μωρίου, ξύλον—ξυλίου κ.λ., ἔτι δὲ καὶ διαφόρων ἄλλων, καὶ δὴ καὶ ἀρσ. καὶ θηλ. γένους: ἀθρωπίου ἢ ἀθρωπί' (κατὰ τόπους), γυναικίων, ἀγγελίων, βασιλιαδίων (βασιλέων), δεσποταδίων, ψαλταδίων κ.λ. (δεσποτάδων, ψαλτῶν) κ.λ.. λυκίων, γουμενίων, καλοερίων κ.λ. (=λύκων, καλογήρων, ἡγουμένων) κ.οὕ.κ. δ) Ἡ εἰς —ονος ἑν. γεν. δευτεροκλίτων ὀνομάτων κατὰ τὰ τριτόκλιτα: ὁ σκύλλον—τὶ σκύλλονος, ὁ κόσμον—τὶ κόσμονος, ὁ ψύλλον—τὶ ψύλλονος=ὁ σκύλλος—τοῦ σκύλλου, ὁ κόσμος—τοῦ κόσμου, ὁ ψύλλος—τοῦ ψύλλου (τούτων αἱ γεν. πληθ. εἶναι: τὶ σκυλλίων, τὶ κοσμίων, τὶ ψυλλίων) κ. οὕ. κ. ε) Ἡ ἰδιορρυθμοτάτη αἰτ. πληθ. θηλ. πρωτοκλίτων ὀνομάτων, ὡς καὶ ἐνίων ἀρσ. δευτεροκλίτων: ἡ ἐντροπὴ—τὰ ἐντροπάντας, ἡ προκοπὴ—τὰ προκοπάντας, ἡ τιμὴ—τὰ τιμάντας, ἡ χολὴ—τὰ χολάντας, ἡ βρεχὴ—τὰ βρεχάντας, ὁ χορὸς—τὰ χορόντας κ. οὕ. κ.=τὲς ἐντροπές, προκοπές, τιμές, χολὲς κ.λ., ἔτι δὲ ἡ πληθ. ὀνομ. εἰς —ἀντ(οι): οἱ βασιλιᾶδες καὶ οἱ βασιλιάντ(οι), οἱ δεσποτάντ(οι), καὶ μάλιστα διαφόρων πατρωνυμικῶν: οἱ Ἀποστολάντ(οι), οἱ Παρασκευάντ(οι), οἱ Στεφανάντ(οι) κλ. κοινῶς οἱ Ἀποστολαῖοι (πρβλ. οἱ Μαυρομιχαλαῖοι κ.λ.). Τὴν αὐτὴν κατάληξιν ἔχει καὶ τὸ ἔνδοξον πατρωνυμικὸν Ὑψηλάντοι—άντων (ἢ ἐπὶ τὸ λογιώτερον Ὑψηλάνται —αντῶν). Πόθεν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἡ κατάληξις αὕτη, δύναταί τις νὰ ἴδῃ εἰς τὴν ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ἀναγραφομένην πραγματείαν τοῦ Γ. Χατζιδάκι· στ΄) Ἡ εἰς —έσσα καὶ —ισσα κατάληξις τοῦ θηλυκοῦ πλείστων ἐπιθέτων (καὶ δὴ καὶ μετοχῶν) εἰς —ος, —υς κλπ.: ἄγριος—ἀγριέσσα, ἄσπρος—ἀσπρέσσα, καλὸς—καλέσσα, ξερὸς—έσσα, ἄσκεμος—ἀσκεμέσσα,—σημερινὸς—σημερινέσσα, ὑψηλὸς—ὑψηλέσσα, παχὺς—παχέσσα, μονογενὴς—έσσα κλπ., ξένος—ξένισσα, μεγάλος —μεγάλισσα, παλαῖος—παλαίισσα, φίλος—φίλισσα, ὀλίγος—ὀλίγισσα κ.οὕ.κ., χτυπημένος—χτυπημένισσα, παχυμένος—ισσα κλπ. ζ΄) Ἡ ἀπώλεια τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ τῆς τοῦ ἐνεστῶτος: ἐσίμωσαν νὰ τρώγνε=ἐσίμωσαν νὰ τρώγουν (κοιν. νὰ φὰν ἢ φάγουν) κλπ., καθὼς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ παρατατικοῦ ἀντὶ τοῦ ἀορίστου εἰς ἐρωτηματικὰς προτάσεις δηλούσας μομφήν, λ. χ. ντ' ἔδινες; =γιατὶ ἔδωσες; κλ. καὶ η΄) ἡ ἀνάπτυξις ἰδίων φθόγγων, ἤτοι τοῦ ä μὲν ἐκ τῆς συνιζήσεως τοῦ συμπλέγματος i+a, τοῦ ö δὲ ἐκ τῆς συνιζήσεως τοῦ συμπλέγματος i+o: διαβαίνω —δäβαίνω, διαβάζω—δäβάζω κλ., παλαιὸν—παλöν, σπήλαιον—σπέλöν κλ. κλ. Ὁ στενὸς χῶρος τοῦ παρόντος ἄρθρου δὲν ἐπιτρέπει νὰ γίνῃ λόγος καὶ διὰ τὰς ἰδιωματικὰς κατὰ τόπους ποικιλίας τῆς ποντικῆς διαλέκτου, ὡς ἡ ἀποβολὴ τῶν i καὶ ου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας, ἡ ἀποβολὴ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως *λ* (ἀέτριν, ἀεύριν, ἀώνιν κλ.=ἀλέτρι, ἀλεύρι, ἁλώνι κλ.) εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς περιφερείας Νικοπόλεως κλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Οἰκονομίδου*, Die Lautlehre des Pontischen (Leipzig 1908).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Γλωσσικὰ (Λεξικογραφ. Ἀρχ. Δ΄, 51 κ.ἑξ., Ε΄, 188 κ.ἑξ.), Ποντικαί τινες λέξεις κλπ. (=Ἀθηνᾶς, ΛΗ΄, 110 κἑξ.). —*Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung in die neugrich. Grammatik. (Leipzig 1892).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, Α΄—Β΄ (Ἀθῆναι 1906—1907).—Περὶ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀναλογικῶν σχηματισμῶν (=Ἐπιστημον. Ἐπετηρίδος Η΄ (1912), μέρ. 2ον, σελ. 1 κ.ἑξ.).—*Ἀνθ. Παπαδοπούλου*, Ὁ ὑπόδουλος ἑλληνισμὸς τῆς ἀσιατικῆς Ἑλλάδος ἐθνικῶς καὶ

Digitized by Google

γλωσσικῶς ἐξεταζόμενος (Ἀθῆναι 1919).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Τοπωνυμικὰ καὶ ἐθνικὰ ἐν Πόντῳ (=Λεξικογρ. Ἀρχ. Ε΄ 200 κ.ἑξ.). Τοπικὰ ἐπιρρήματα τῆς ποντικῆς διαλέκτου (ἔνθ. ἀν. ΣΤ΄, 109 κ.ἑξ.) κλ.—*Δέφνερ* (M. Deffner), Archiv für mittel—und neugriech. Philologie, τόμ. Α΄ (1880) κλ. Σπουδαιότατον λεξιλογικὸν καὶ λαογραφικὸν ὑλικὸν εὑρίσκει τις εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀρχεῖον Πόντου», τοῦ ὁποίου ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε ὁ Α΄ καὶ ὁ Β΄ τόμος. Πρβλ. καὶ *Γ. Χατζιδάκι*, Der griech. Dialekt von Pontos (ἐν Actes du 1er Congrès internat. de linguistes à la Haye (1928) (Leiden 1929).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Πόντος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Στρυμόνος (κοιν. Στρούμνιτσα), διαρρέων τὰ βόρεια τῆς χώρας τῶν Σιντῶν. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὅτι τὸ ρεῦμά του συμπαρασύρει λίθους τινάς, οἱ ὁποῖοι καιόμενοι ἔχουσιν ὅλως περιέργους ἰδιότητας. «Ῥιπιζόμενοι μὲν ἀποσβέννυνται ταχέως, ὕδατι δὲ ραινόμενοι, ἀνάπτονται. Ὅταν δὲ δὴ καίωνται ταχέως πονηρὸν ὄζουσι καὶ παραπλήσιον ἀσφάλτῳ καὶ τὴν δσμὴν οὕτω δριμεῖαν ἔχουσιν ὡς μηδὲν τῶν ἑρπετῶν ὑπομένειν καιομένων αὐτῶν». Α. Θ. Σ.

— **Πόντος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος καὶ πόλισμα τῆς Ἀφρικανικῆς Τριπολίτιδος, σημειούμενος μόνον ἐπὶ τοῦ «Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου», εἰς 16 ρωμαϊκὰ μίλλια δυτικῶς τῶν Σαβράτων (νῦν Τρίπολι Βέκκια) καὶ εἰς 13 ρωμαϊκὰ μίλλια ἀνατολικῶς τῆς Ἀσσαρίας (νῦν Σαϊγιάδ). Ἡ θέσις του ὅθεν ταυτίζεται πρὸς τὴν σύγχρονον *Ζαρναρὶ* ἢ *Ζουάγκα* (Zuaga) (πλάτ. 32° 49΄ 50΄΄ Β., μῆκ. 12° 45΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi), 40 μίλλια Δ.ΝΔ. τῆς Τριπόλεως. Σ. Ε. Λ.

— **«Πόντος»**. Ἑβδομαδιαία προσφυγικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1923.

πόντος (ὁ)· δημοτ., τὸ ἑκατοστὸν τοῦ μέτρου (βλ. λ. *δάκτυλος*)· || ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν τῶν παιγνιοχάρτων: «σὲ ποιὸ πόντο ἔβαλες;», «ἐπέτυχε ὁ πόντος μου»· || «γερὸς πόντος» ποῦ πάντα κερδίζει, καὶ μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου ὑποκρινομένου τὸν σπουδαῖον: «γερὸς πόντος κι' αὐτός»· || μεταφ., ὑπαινιγμός, *βολιδοσκόπισις*: «ἔρριξε πόντους» ἔκανε ὑπαινιγμούς· || ἡ θηλειὰ κατὰ τὸ πλέξιμο διὰ βελόνης· «μοῦ ἔφυγε ὁ πόντος τῆς κάλτσας» (ἰταλ. punto).

Πόντου Κλεῖδες ἢ ***Κλεῖθρα*** *[Βυζαντ. Τοπογρ.]*. Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς παρὰ τὰ Θεραπειὰ κοιλάδος, τῆς ὁποίας ἡ ἐσχάτη πεδινὴ παραλία ἦτο κατῳκημένη τὸ πάλαι, ὡς ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ ἐρριμμένων κιόνων καὶ τῶν ἐρειπίων. Κατὰ τὸν Γύλλιον τὸ ἀρχαῖον ὄνομα παρεφθάρη εἰς τὸ *Διάλυθρα*. Εἶναι τὸ τῶν Τούρκων *Κιρὲτς-μπουρνού*, τὸ ἐπί τινα χρόνον ὀνομασθὲν καὶ *Φονὰτ-μαχαλᾶ*. Τὸ ὄνομα ἐδόθη ἕνεκα τῆς ἐκεῖ στενότητος τῆς θαλάσσης. Ν. Σ. Λ.

Ποντρέκκα (Podrecca), ***Γουΐδων***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Διετέλεσε συντάκτης τῆς σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδος «Ἀβάντι» καὶ εἶναι ὁ ἱδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ σατιρικοῦ περιοδικοῦ «Λ' Ἄζνο». Διεκρίθη ἐπίσης καὶ ὡς μουσικὸς κριτικός, ἰδίως τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ, καὶ ἔγραψε τὸ θεατρικὸν ἔργον «Ὁ πύργος τῆς Νόντσα». Μ. Δ. Β.

Ποντρέμολι (Pontremoli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Μάσσα-ἐ-Καρράρα τῆς Τοσκάνης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μάγκρα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πάρμας—Σπέτσια. Κάτ. 15.022. Ἔχει ἐργοστάσια μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ παράγει ἔλαιον καὶ οἶνον. Μ. Δ. Β.

πόντσα· (ναυτ.) κέλευμα ἐν τῇ κοινῇ τῶν ναυτικῶν μας γλώσσῃ, σημαῖνον ὅ,τι καὶ τὸ ἐπίσημον *ἐπίδος*· τὸ ἀντίθετον *όρτσα* (ἐπίσημ. *πρόσαγε*)· || φρασ. μεταφ. «μιὰ πόντσα μιὰ ὄρτσα» ἐπὶ ἀνθρώπου ἀνακολούθου, φάσκοντος καὶ ἀντιφάσκοντος. Σ. Ε. Λ.

Πόντσα (Ponza) *[Γεωγρ.]* Νῆσος τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει, ἡ μεσαία καὶ μείζων τῆς δυτικῆς συστάδος τοῦ Ἀρχιπελάγους τῶν Ποντινίων νήσων, ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν Νεαπόλεως. Ἔχει 7,75 τ. χλμ. ἐμβαδὸν καὶ 5.665 κατοίκους, ἐν οἷς κατάδικοι τῶν ἐκεῖ φυλακῶν καὶ ἡ φρουρὰ τῆς φυλάξεώς των. Ἔχει τρεῖς φάρους καὶ μέγαν σηματοτηλέγραφον ἐπὶ τῆς κορυφῆς Monte della Guardia (ὑψόμ. 293 μετρ., πλάτ. 40°53΄ Β, μῆκ. 12°58΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1733: Pontza islands). Εἶναι ἡ *Ποντία* τῶν ἀρχαίων. Ν. Σ. Ε. Λ.

—*[Ναυτ. Ἱστορ.]* Εἰς τὰ ὕδατα τῆς νήσου ταύτης ἔλαβε χώραν, τὴν 5 Αὐγούστου 1552, ἀγρία ναυμαχία μεταξὺ τῶν τουρκικῶν στόλων τοῦ Σινὰν Ρεῒς καὶ τοῦ Ντραγοὺτ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Γενουηνσοϊσπανικῶν τοῦ Δόρια καὶ τοῦ Μενδόζα ἀφ' ἑτέρου. Κατὰ ταύτην, ἀπότοκον τῶν μηχανορραφιῶν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Β΄, ὑπὲρ τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τῆς Νεαπόλεως, οἱ στόλοι τοῦ Δόρια ἡττήθησαν κατὰ κράτος. Σ. Ε. Λ.

Πόντσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Αἰγίνης, ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (πλάτ. 37° 43΄ 20΄΄ Β., μῆκ. 23° 32΄ 10΄΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1511: Aegina and Methana) ἀμέσως πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Πενῆντα τὰ Βράχια. Σ. Ε. Λ.

πόντσο (ἱσπαν. poncho). Ἀνδρικὸς μανδύας ἄνευ χειρίδων, φερόμενος ἐν νοτίῳ Ἀμερικῇ ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῶν τροπικῶν μερῶν καὶ ἰδίως τῶν Ἄνδεων, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀστῶν. Ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνου ὑφάσματος μὲ σχισμὴν εἰς τὸ μέσον διὰ τὴν δίοδον τοῦ τραχήλου, ἔχει συνήθως ζωηροὺς ραβδωτοὺς χρωματισμοὺς (ριγὲ) καὶ μεταξωτὰς παρυφὰς (κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ τὴν σχισμὴν τοῦ λαιμοῦ), εἶναι δὲ τὸ ἀγαπητὸν ἔνδυμα τῶν Νοτιοαμερικανίδων ἱππευτριῶν. — Π.

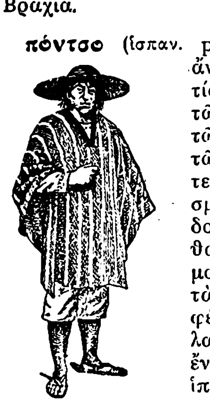

Πόντσο Περουβιανοῦ ἀγρότου.

Ποντυρὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰθιοπίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 7, 6) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, κάτωθεν τοῦ τρίου καταρράκτου. Α. Θ. Σ.

Πονφερράντα (Ponferrada) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Λεώνης, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Μποέθα καὶ Σίλ. Κάτ. 9.829. Ἔχει ἐργοστάσια κεραμεικῆς καὶ βυρσοδεψίας. Μ. Δ. Β.

πονῶ (*—έω*)· αἰσθάνομαι πόνους, ἀλγῶ: «μὲ πονεῖ τὸ κεφάλι μου, — ἡ μέση μου», «μ' ἐχτύπησες κι' ἐπόνεσα», «ὅπου σὲ πονεῖ νὰ γιάνῃ»· || ὑποφέρω ψυχικῶς, ὀδυνῶμαι: «γι' αὐτὸ τὸ παιδὶ πονῶ», «μ' ἔκαμες καὶ πόνεσα»· || συμπονῶ, συμπαθῶ, αἰσθάνομαι εὐσπλαγχνίαν: «τὸν πονεῖ ἡ ψυχή μου», «δὲν πονεῖ τοὺς δικούς του»· || ἐνδιαφέρομαι, αἰσθάνομαι στοργήν: «πονῶ τὸ χωριό μου, —τοὺς φίλους μου», «δὲν πονεῖ τὰ χρήματά του»· || ἀρχ., κοπιάζω, ἐκτελῶ μετὰ κόπου: «μάτην πονεῖς» τοῦ κακοῦ κοπιάζεις, «ὁ πονήσας τὸ ἔργον» ὁ ἐκτελέσας· || παθ. μετχ. *πονεμένος, —η, —ο* (βλ. λ.).

Πονώτι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ βορείου Αἰγαίου (πλάτ. 39°50΄ Β., μῆκ. 25°58΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1599: Eski Stamboul to Kum-Kalé), δυτικὴ τῆς Τενέδου ἐσχατιά. Μέγας φάρος λευκοῦ σταθεροῦ φωτός. Σ. Ε. Λ.

Πόου (Poe)· βλ. λ. *Πόε*.

Πόουελ (Powel), ***Ἐδουάρδος, μάρτυς***. Διάσημος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα καὶ συγγραφεὺς πολλῶν διατριβῶν κατὰ τῶν λουθηρανῶν, εἰς δὲ τῶν τριῶν δικηγόρων τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης τῆς Ἀραγωνίας ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ διαζυγίου, ὅπερ ἐζήτει παρ' αὐτῆς Ἐρρῖκος ὁ Η΄ τῆς Ἀγγλίας. Ἀρνηθεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν βασιλέα τοῦτον ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, κατεδικάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς θάνατον τῷ 1540 καὶ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν μαρτυρολόγιον ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ΄ ἐγγραφείς, ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 30 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Πόουελ** (Powel), ***Φρειδερῖκος Ὑόρκ***. Ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ σοφὸς ἀνὴρ (1850—1904), καθηγητὴς τῆς νέας ἱστορίας. Ἠρεύνησε τὴν ἱστορίαν, τὸν βίον καὶ τὴν τέχνην τῆς Ἰσλανδίας, κατέστησε γνωστοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ τὸν Βερλαίν, τὸν Μαλλαρμὲ καὶ τὸν Βεράρεν καὶ ἔγραψεν ὀνομαστὰς κριτικὰς περὶ τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης. Α. Ν. Λ.

Πὸπ (Popp), ***Ἀδελαΐς***. Περίφημος σοσιαλίστρια τῆς Αὐστρίας, γεννηθεῖσα τῷ 1869. Ἤρχισε τὸν βίον της ὡς ἁπλῆ ἐργάτρια κλωστοϋφαντουργείου καὶ νεωτάτη περιέγραψεν ἀνωνύμως τὴν τυραννισμένην ζωήν της εἰς ἰδιαίτερον ἔργον, ὅπερ, προλογισμένον ἀπὸ τὸν Αὔγ. Μπέμπελ, ἀνετυπώθη πολλάκις. Τῷ 1889 εἰσηλθεν εἰς τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν κίνησιν τῆς Αὐστρίας, ἀναδειχθεῖσα τάχιστα διὰ τὴν πλήρη γνῶσιν τῶν συνδικαλιστικῶν ζητημάτων, τὸ διοργανωτικόν της πνεῦμα καὶ τὴν βαθεῖαν διείσδυσίν της εἰς τὰ τοπικὰ καὶ διεθνῆ πολιτικὰ ζητήματα. Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς αὐστριακῆς δημοκρατίας (1919) ἐκλέγεται τακτικὰ βουλευτὴς Βιέννης καὶ σύμβουλος εἰς τὸ ἐθνικὸν συμβούλιον τῆς Αὐστρίας. Εἶναι συντάκτρια τῆς γυναικείας σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδος «Ἡ Γυναῖκα» (Die Frau), συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ δρόμος πρὸς τὸ φῶς» βιβλίου καὶ ἀγορήτρια συναρπαστική. Ἀπὸ τοὺς ἱδρυτὰς τῆς Ἐργατικῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς τῶν Γυναικῶν (Ζυρίχης), μετέσχεν ἐνεργῶς ὅλων τῶν διεθνῶν σοσιαλιστικῶν συνεδρίων τῆς Ἐργατικῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς (Ζυρίχης) καὶ ὅλων τῶν διεθνῶν διασκέψεων τῶν σοσιαλιστριῶν (Ἀμβούργου 1922, Μασσαλίας 1925, Βρυξελλῶν 1928, Βιέννης 1931), τὰς ὁποίας διωργάνωσε καὶ ἐπρογραμμάτισεν. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἀντιπροσωπεύει εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἐργατικῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς τὴν Διεθνῆ τῶν Σοσιαλιστριῶν, ἀποτελοῦσα συγχρόνως μόνιμον μέλος τοῦ διεθνοῦς προεδρείου ταύτης. Θεωρεῖται ὡς ἡ μεγαλυτέρα γυναικεία μορφὴ τοῦ αὐστριακοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ ὡς μία τῶν κορυφαίων τοῦ διεθνοῦς γυναικείου σοσιαλισμοῦ. Εἰς τὰς νευρώδεις ἀγορεύσεις της εἰς τὴν αὐστριακὴν βουλὴν ὀφείλονται αἱ μεγαλύτεραι νῖκαι τῶν γυναικῶν τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἡ σύγχρονος αὐστριακὴ νομοθεσία βαθέως ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὰς χειμαρρώδεις, θερμὰς καὶ ἀκαταμαχήτους ὑπερασπίσεις της (νόμοι ἐκτρώσεων, συνειδητῆς μητρότητος, ἐξωγάμων τέκνων, φυλακισμένων μητέρων, πορνείας, ἀνηλίκων κτλ.). Α. Γ. Γ.

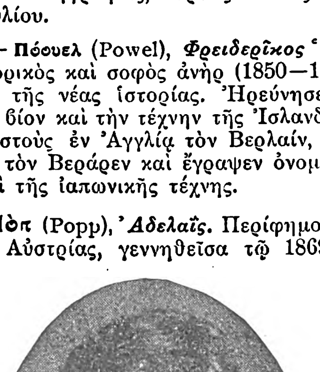

Ἀδελαΐς Πόπ.

—**Πὸπ** (Pope), ***Ἀλέξανδρος***. Διάσημος Ἄγγλος κριτικός, φιλόσοφος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1688 καὶ ἀποθανὼν εἰς Γουΐκενχαμ, τῷ 1744. Υἱὸς ἐμπόρου ὑφασμάτων, ἔσχε λίαν φιλάσθενον νεότητα. Τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ὑγείας του ἠνάγκασε τοὺς γονεῖς του νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς Μπίνφηλντ. Πρᾶος καὶ ἥσυχος τὸν χαρακτῆρα, ὅλα τὰ λεπτοφυῆ φιλάσθενα παιδιά, κατελήφθη αἰφνιδίως, ἐνωρίς, ἀπὸ μεγάλον ἔρωτα πρὸς τὴν μελέτην. Εἰς ἡλικίαν ὀκτὼ μόλις ἐτῶν ἐνεθουσιάζετο ἀπὸ τὰς μεταφράσεις τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῶν «Μεταμορφώσεων» τοῦ Ὀβιδίου Εἰς ἡλικίαν ἕνδεκα ἐτῶν συνέθετε δρᾶμα ἐξηγμένον ἐκ τῆς «Ἰλιάδος», ἀρκετὰ καλῆς διασκευῆς. Κάτοχος θαυμασίας καὶ μελῳδικῆς φωνῆς καὶ μιμητικῆς ἰδιοφυΐας, κατέγινεν εἰς συνεχεῖς μιμήσεις οὐ μόνον τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν, ἀλλὰ καὶ συγχρόνων του μεγάλων ποιητῶν, ὅπως τοῦ Ντράϋντεν, τοῦ Σπένσερ καὶ ἄλλων. Ἀλλ' ἡ συνεχὴς καὶ ὑπερβολικὴ ἐργασία, εἰς τὴν ὁποίαν κατεγίνετο, τοῦ ἐπέφερε πλείστας ὅσας ἀσθενείας, ὀφειλομένας εἰς τὴν ὑπερκόπωσιν. Εἶχε τὴν ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν ν' ἀποβῇ ὁ ὕπατος τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του, θυσιάζων εἰς αὐτήν του τὴν φιλοδοξίαν ὅλας τὰς διανοητικὰς δυνάμεις του. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δύναται νὰ λεχθῇ διὰ τὸν Πὸπ ὅτι δὲν ἔσχε παιδικὴν ἡλικίαν, οὔτε καὶ πραγματικὴν νεότητα. Εἰς ἡλικίαν δεκαοκτὼ ἐτῶν, συνδεθεὶς μὲ γηραιόν τινα ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων, τὸν Οὐΐτσερλέϋ, διορθώνει τὰ χειρόγραφά του, μὴ ἀνεχόμενος σφάλματα καὶ ἀτελείας αὐτός, ὁ χειριζόμενος τὴν γλῶσσάν του ἀμέμπτως. Ὁ γηραιὸς ἐκεῖνος φίλος του ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τοῦ Λονδίνου. Ἡ δημοσίευσις τῶν «Ποιμενικῶν» του ποιημάτων, ἐμπνεύσεως μετρίας, ἀλλ' ἀρτίως καὶ λεπτῶς στιχουργημένων, τὸν καθιστᾷ διὰ μιᾶς πασίγνωστον. Τὸ «Δοκίμιον περὶ κριτικῆς», ἐμφανισθὲν τῷ 1711, ἐντείνει ἔτι μᾶλλον τὴν φήμην του ἐκείνην καὶ τὸν ἀναβιβάζει ἀκόπως εἰς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ἐφιλοδόξει καὶ ὠνειροπόλει καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας εἶχεν ἀφιερώσει τὴν ζωήν του.

Ἀλέξανδρος Πόπ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὁ Πὸπ μεταβάλλεται εἰς ἄτεγκτον κριτικόν, μοναδικῆς σχεδὸν κακεντρεχείας, ἀνυποφόρου ματαιοδοξίας καὶ νοσηρᾶς κάπως ἐρεθιστικότητος. Ὅλοι τὸν μισοῦν καὶ τὸν φοβοῦνται, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τοῦ συγχωροῦν τὰς συνεχεῖς φαντασιοπληξίας του. Ἀγοράσας οἰκίαν εἰς τὸ Γουΐκενχαμ, ἐπιδίδεται εἰς ἐπιδεικτικὰς διακοσμήσεις της. Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτήν, παρὰ τὸ ἀκοινώνητον τοῦ χαρακτῆρος του, συχνάζουν ὅλαι αἱ προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς, ὅπως ὁ Σουΐφτ καὶ ὁ Βολταῖρος. Εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων του ἀπαντᾷ μὲ τὴν «Τέχνην τοῦ ἕρπειν εἰς τὴν ποίησιν», καὶ μὲ τὸ ἀριστούργημά του, τὴν «Δουνκιάδα» (1728—1742), μνημεῖον καυστικῆς σα-

Digitized by Google

τυρικότητος, ὅπου σύρει εἰς τὸν βόρβορον ὅλους τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς του.

Οἱ λίβελλοι, ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, διαδέχονται ἀλλήλους βροχηδόν. Ἀπὸ τὸν ἄτοπον κάπως ἐκεῖνον δρόμον τὸν ἀπέσπασεν ὁ Μπόλινγκμπροκ, δώσας τὴν ἰδέαν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ καὶ «Δοκίμιον περὶ τοῦ ἀνθρώπου». Τὸ φιλοσοφικὸν ἐκεῖνο ἔργον, ὅπου ἡ πλέον ἀερώδης μεταφυσικὴ καταλήγει εἰς ἓν εἶδος ἰδεαλιστικοῦ πανθεϊσμοῦ, εἶναι καὶ τὸ μᾶλλον ἐπισῦραν ἐγκώμια καὶ κριτικάς. Εἰς τὴν Γαλλίαν τότε πλεῖστοι ὅσοι ὑπερημύνθησαν αὐτοῦ πεισματωδῶς. Κατόπιν ἐδημοσίευσε τὴν «Ἀλληλογραφίαν» του, προφασισθεὶς ὅτι ἐγένετο κακὴ ἀρχὴ διὰ δημοσιεύσεως, παρὰ τὴν ἐντολήν του, μέρους ἐκείνης εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς ἀπεδείχθη ψευδὴς ἐκ τῶν ὑστέρων, διότι καὶ ἡ πρώτη δημοσίευσις φαίνεται νὰ ἔγινε κατὰ παραγγελίαν του. Εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του ἐκείνην διέστρεψε τὸ κείμενον πλείστων ἐπιστολῶν, δημιουργήσας καὶ φανταστικὰς τοιαύτας μὲ προσωπικότητας συγχρόνους του. Διὰ τὴν ἀπρεπῆ ἐκείνην πρᾶξιν, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἐθεωρεῖτο ἄνθρωπος ἀνώτερος αὐτῆς, κατηγορήθη κατ' ἀρχάς, ἰδίκως, ὁ γηραιός του φίλος Σουΐφτ. Ἀπέθανεν ἐν πλήρει δόξῃ, γενόμενος, κατὰ τὰς τελευταίας του ἡμέρας, τὸ ἀντικείμενον θερμῶν περιποιήσεων καὶ μερίμνης, μέχρις αὐτοθυσίας, ἀπὸ μέρους μιᾶς γυναικός, τῆς Μάρθας Μπλόντ, τὴν ὁποίαν, ὡς λέγεται, ἠγάπα. Εἰς τὰ προαναφερθέντα ἔργα του δέον νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὸ δάσος τοῦ Οὐΐνδσορ» (1713), «Ὁ Ναὸς τῆς Φήμης» (1715), ἔμμετρος μετάφρασις τῆς «Ἰλιάδος» (1715—1720), ἡ ὁποία, παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνακριβειῶν της, ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν, «Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀβελάρδου πρὸς τὴν Ἑλοΐζαν» (1716), ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ (1725, ἑξάτομος), ἐκ τῶν ὁποίων ἀφῃρέθη «πᾶν ὅ,τι τετριμμένον καὶ ἐλευθεριάζον», διόρθωσις ἥτις ἀπήρεσεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν κοινόν, δι' ὃ καὶ δὲν ἐκυκλοφόρησεν εὐρέως, μερικὴ μετάφρασις τῆς «Ὀδυσσείας» (1725—1726), ἐγκαταλειφθεῖσα ὑστερώτερα δι' ἄλλας μικροτέρας ἐργασίας, τὰ «Σύμμικτα» (1727—1732), περιοδικὸν σατυρικόν, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Σουΐφτ καὶ τοῦ Ἄρμπουτνοτ, «Περὶ τῆς γνώσεως καὶ τῶν χαρακτήρων τῶν ἀνθρώπων» (1733), συνέχειαν τοῦ «Δοκιμίου περὶ τοῦ ἀνθρώπου», μεταφράσεις καὶ μιμήσεις Ὁρατίου (1733 καὶ μετέπειτα), «Ἐπιστολαὶ τοῦ κ. Πὸπ μετὰ διαφόρων προσωπικοτήτων» (1735, εἰς δύο τόμους). Ἐγένοντο πλεῖσται ὅσαι ἐκδόσεις τῶν «Ἁπάντων» του, ἀλλὰ καλυτέρα ὅλων θεωρεῖται ἡ ἔκδοσις τοῦ Μιούρρεϋ (1871—1889, δεκάτομος).

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ποπανόκερας (τὸ) (Popanoceras) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κυκλολοβιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο στενόμφαλον ἢ ἐστερεῖτο ὀμφαλοῦ, πλευρικῶς ἐπιπλατυσμένον, μὲ ῥαβδώσεις ὁμοίας πρὸς S, αἱ ὁποῖαι πρὸς τὰ ἔξω κάμπτονται ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι τῆς κατωτέρας τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰ Οὐράλια, τὴν Σικελίαν, τὴν Σπιτσβέργην, Βόρειον Ἀμερικήν, Τιμὸρ καὶ ἀλλαχοῦ.

Γ. Κ. Γ.

Ποπαϋὰν (Popayan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Κολομβίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Κάουκα, εἰς ὕψος 1.740 μ. Κάτ. 20 235 (1918). Ἔχει παραγωγὴν καὶ ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων. Ἱδρύθη τῷ 1536 ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν.

Θ. Κ

ποπ(ε)λίνα (ἡ) (γαλλ. popeline). Ὕφασμα λεῖον ἢ ῥαβδωτόν, μονόχρωμον ἢ καὶ ποικιλόχρουν, χρησιμεῦον ἰδίως πρὸς κατασκευὴν ἀνδρικῶν ὑποκαμίσων. Ἡ ποπελίνα παρεσκευάζετο ἄλλοτε μὲ στήμονα ἐξ ἀκατεργάστου μετάξης καὶ κρόκην ἐκ βάμβακος ἢ ἐκ κτενισμένου ἐρίου, σήμερον ὅμως κατασκευάζεται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ βάμβακος, κατειργασμένου διὰ καυστικοῦ νατρίου. Ἡ κατεργασία αὕτη δίδει εἰς τὸ ὕφασμα ὄψιν τόσον στιλπνήν, ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ πολὺ μὲ μεταξωτὸν ὕφασμα.

Φ. Α.

Ποπερίνγκε (Poperinghe) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ Δυτικῇ Φλάνδρᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Ὕπρ, Βλάϊερμπεκ, 19 χλμ. πρὸς Δ. τῆς πόλεως Ὕπρ. Κάτ. (1925) 12.221. Ἔχει βιομηχανίαν ἐρίου καὶ ἐμπόριον κτηνῶν, καπνοῦ κλπ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἀνακαταληφθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν Συμμάχων τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1914, ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον ἀνεφοδιασμοῦ τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Φλάνδρας. Διαρκουσῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1915 ἐβομβαρδίσθη ἐπανειλημμένως, ὑπέφερεν ὅμως ἰδίως διαρκούσης τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Ἀπριλίου 1918.

Χ. Δ.

Πόπερτ (Popert), *Ἑρμάννος*. Γερμανὸς δικαστικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1871, γνωστὸς κυρίως ἀπὸ τὸ ἀντιαλκοολικὸν μυθιστόρημα αὐτοῦ «Χέλμοντ Χαρρίγκα» (1910) καὶ τὸ πολιτικὸν δρᾶμα «Ἐάν...» (1922). Ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1920 διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Προφυλακαί», τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ἄρθρα του ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Fidelis ἐξέδωκε τῷ 1920 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡμερολόγιον βλέποντος».

Θ. Κ.

Ποπιλ(λ)ία (Popillia) *ὁδός*. Ἡ διασχίζουσα τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον μεγάλη ὁδός, ἧς ἡ κατασκευὴ ἤρχισε τῷ 159 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ποπιλλίου Λαίνα, τιμητοῦ, ἀπὸ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ ἐν Καπύῃ μέχρι τοῦ Ῥηγίου (321 χλμ.) καὶ ἧς τὸ ἕτερον τμῆμα (178 χλμ.) ἐξικνεῖται ἀπὸ Ἀριμίνου εἰς Ἀκυληΐαν, εἶχε δὲ κλάδους ἀπὸ Ἀριμίνου εἰς Ῥαβένναν (33 χλμ.) καὶ ἀπὸ Σουεσσούλης εἰς Ἀκέρρας—Νεάπολιν—Ἡράκλειον—Πομπηΐαν—Σταβίας—Σωρρέντον—Νουκερίαν (χιλιόμετρα περὶ τὰ 200).

Ν. Σ. Λ

ποπιλλία (ἡ) (Popillia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *φυλλοκεράτων*. Τὸ εἶδος ποπιλλία ἡ ἰαπωνική, ἰθαγενὴς ἐν Ἰαπωνίᾳ, ὅπου δὲν φέρει σοβαρὰς ζημίας, εἰσήχθη τῷ 1916 εἰς Β. Ἀμερικήν, ὅπου προξενεῖ νῦν σοβαρωτάτας ζημίας, προσβάλλον ἐν συνόλῳ ὡς ἀκμαῖον 210 εἴδη φυτῶν, τῶν ὁποίων κατατρώγει τὸ φύλλωμα καὶ τοὺς καρπούς. Ἡ προνύμφη του ἐπίσης κατατρώγει τὰς ῥίζας διαφόρων φυτῶν μὲ ἀρκετὰς ζημίας. Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀκμαίου ἐφαρμόζονται ψεκασμοὶ μὲ βάσιν τὰ ἅλατα τοῦ ἀρσενικοῦ.

Ε. Τ. Ε.

Ποπίλλιος (Popillius). Πληβειακὸν γένος, οὗτινος μέλη τινὰ ἀνυψώθησαν εἰς ὕψιστα ἀξιώματα. —1) *Μᾶρκος Ποπ. Λαίνας*, ὕπατος τῷ 458 π. Χ., ὁ ἀσεβήσας πρὸς τὰ ἱερὰ (*Κικ*. Βροῦτ. 14, 56). —2) *Γάϊος Ποπ. Λαίνας*, πρεσβευτὴς τῷ 170 π. Χ. πρὸς Ἀντίοχον Δ' τὸν Ἐπιφανῆ καὶ κομιστὴς πρὸς αὐτὸν τῆς περὶ ἐκκενώσεως τῆς Αἰγύπτου ἀποφάσεως τῆς συγκλήτου. Ἐπειδὴ ὁ Ἀντίοχος ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι θὰ σκεφθῇ ἂν θὰ δεχθῇ, ὁ Ποπίλλιος ἔσυρε περὶ αὐτὸν διὰ τῆς ῥάβδου κύκλον ἐπὶ τῆς ἄμμου τοῦ δαπέδου, εἰπὼν ν' ἀποκριθῇ πρὶν ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν· οὕτως ὁ μὲν Ἀντίοχος ἀπεδέχθη, ἐδημιουργήθη δὲ καὶ τὸ ῥητὸν «ἐγκλείειν τινὰ ἐν τῷ τοῦ Ποπιλλίου κύκλῳ» (*Κικέρ*. Φιλιπ. VIII, 8, 23· *Λιβίου* XIV, 12· *Πολυβ*. XXIX, 11). —3) *Μᾶρκος Ποπ. Λαίνας*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, πραίτωρ τῷ 176 ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ μετασχὼν τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου. Ὕπατος τῷ 172, προσηνέχθη βαναυσότατα πρὸς τοὺς Λίγυρας. —4) *Πόπλιος Ποπ. Λαίνας*, υἱὸς τοῦ Γαΐου, ὕπατος τῷ 131 π. Χ., ἐξορισθεὶς κατὰ γνώμην τοῦ Τιβερίου Γράκχου, ἀπαγορεύσαντος νὰ δοθῇ αὐτῷ πῦρ καὶ ὕδωρ (*Κικέρ*. Περὶ τοῦ οἴκου 31, 82 καὶ 32, 87 καὶ Περὶ Πολιτ. 1, 3, 6). —5) *Κόϊντος Ποπ. Λαίνας*, ἀπαρνηθεὶς ἐπὶ ἁπλῇ καταδίκῃ τὴν πατρίδα καὶ γενόμενος πολίτης τῆς Νουκερίας (*Κικέρ*. Ὑπὲρ Βάλβου 11, 28). —6) *Ποπίλλιος Λαίνας*, καταδικασθεὶς ἐπὶ φιλαρχίᾳ (*Κικέρ*. Ὑπὲρ Κλουεντ. 36, 98), εἰσηγηθεὶς δὲ εἰς Βροῦτον καὶ Κάσιον τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος. —7) *Ποπίλλιος Λαίνας*, χιλίαρχος, ὅν, κατηγορούμενον ἐπὶ πατροκτονίᾳ, εἶχεν ὑποστηρίξει ἐπὶ δικαστηρίου ὁ Κικέρων (Ἀποσπ. 247), εἶτα δὲ δολοφόνος αὐτοῦ καὶ οἰωνοσκόπος τῷ 44 π. Χ.

Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

Πόπλη *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λευκώνας* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης.

Ποπλία, ἁγία. Ἡγουμένη μοναστηρίου γυναικῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος. Ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 9 Ὀκτωβρίου.

Ε. Γ. Π.

Ποπλικόλας (Publicola), ***Πόπλιος-Οὐαλέριος-Οὐολούσιος***. Γόνος τοῦ ἐπιφανοῦς οἴκου τῶν Βαλερίων, ὀνομασθεὶς *Ποπλικόλας* (=φίλος τοῦ λαοῦ) διότι ἐγένετο εἰσηγητής: 1) τοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, σωτηριωτάτου νόμου περὶ ἐκκλήσεως (οὐαλέριος νόμος τοῦ 509), καθ' ὃν ἡ ἔφεσις θανατικῆς κρίσεως τοῦ ἄρχοντος καθίστατο δικαίωμα τοῦ πολίτου, καὶ οὗτινος νόμου ἀνανεώσεις καὶ ἐπαυξήσεις ἦσαν ὁ πανίσχυρος πάντοτε οὐαλέριος ὁράτιος νόμος τοῦ 449 καὶ ὁ ὁρτήνσιος τοῦ 287· 2) τοῦ νόμου, δι' οὗ ἀφῃρέθησαν οἱ πελέκεις τῶν ῥάβδων τῶν ῥαβδούχων τῶν προπορευομένων τῶν ὑπάτων ἐν Ῥώμῃ· 3) τοῦ νόμου, ὑφ' οὗ ἐπεβάλλετο ποινὴ θανάτου εἰς ὅντινα ἤθελεν ἐπιδιώξει κατάληψιν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος κατέρριψε τὴν ἐν ὀχυρῷ τόπῳ οἰκίαν του, ὅπως μὴ καταστῇ ὕποπτος τοιαύτης φιλαρχίας. Τούτου υἱὸς ὁ ὁμώνυμος ὕπατος τῷ 471 καὶ τῷ 460 καὶ μεσοβασιλεὺς τῷ 462, ὁ προσπαθήσας νὰ διαλλάξῃ τὰς δύο τάξεις, φονευθεὶς δ' ἐν τῇ προασπίσει τοῦ Καπιτωλίου κατὰ Σαβίνων.

Ν. Σ. Λ.

Ποπλίλιος, καὶ ***Πόπλιος Σύρος***. Ἐπιφανὴς μιμογράφος κατὰ τὸν Α' αἰῶνα π. Χ., ἀνταγωνιστὴς τοῦ ὀνομαστοῦ Δεκίμου Λαβερίου, ὃν εἰς ἀγῶνα ὁρισθέντα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ὄντος δικτάτωρος, ἐνίκησεν ἕνεκα τῆς ἰδιοφυΐας του πρὸς τὸ αὐτοσχεδιάζειν καὶ τὸ ὑποκρίνεσθαι. Εἰς Ῥώμην ἐξ Ἀντιοχείας ἔφθασε δοῦλος ἀπελευθέρου, ἀπηλευθερώθη δὲ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐπιμελῶς, ἐπειδὴ κατέπληξε τὸν πάτρωνα τοῦ κυρίου του διὰ τῆς ὡραιότητός του καὶ τῆς ζωηρότητος τῆς διανοίας του. Ἐκ τῶν μίμων του σῴζεται τμῆμα τοῦ γνωμικοῦ στοιχείου των εἰς ἰάμβους καὶ τροχαίους, αἱ γνῶμαι δ' αὗται, οὖσαι 273, ἐδιδάσκοντο ἐν τοῖς σχολείοις. Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Wölfflin (1869), Spengel (1874), Meyer (1880), Friedrich (1880) κ. ἄ.

Ν. Σ. Λ.

ποπλίλιος νόμος *[Ρωμ. Δίκ.]*. Ὁ ὑπὸ τοῦ πληβείου δικτάτωρος Κοΐντου Ποπλιλίου Φίλωνος ψηφισθεὶς τῷ 339 π. Χ. νόμος, καθ' ὃν ἀνεγνωρίζοντο ὡς νόμιμοι αἱ συναθροίσεις τῶν πληβείων, παρείχετο εἰς τοὺς φυλάρχους αὐτῶν τὸ δικαίωμα προτάσεως καὶ λήψεως ἀποφάσεων, ἐπεχουσῶν θέσιν νόμου μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συγκλήτου, καὶ κατηργεῖτο τὸ κῦρος τῶν πατρικίων συγκλητικῶν. Ὁ νόμος οὗτος ἦτο ὅμοιος πρὸς τὸν περὶ δημοψηφισμάτων κορνήλιον, συνεπληρώθη δὲ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ψηφισθέντος μαινίου.

Ν. Σ. Λ.

Πόπλιος (Publius). Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ ἐκ Ζεύγματος, πόλεως τῆς Μεσοποταμίας, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Εὐφράτου, ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καταγόμενος διάσημος ἀναχωρητὴς τοῦ Δ' αἰῶνος, ὅστις «πάντα ὅσα πατρόθεν ἐδέξατο πένησι διένειμε» καὶ ἵδρυσε δύο κοινόβια, ἓν μὲν χάριν τῶν ἑλληνοφώνων, ἓν δὲ διὰ τοὺς συροφώνους. Ἡ μνήμη του ὡς ὁσίου ἑορτάζεται τὴν 25 Ἰανουαρίου.

Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναφέρεται καὶ ἕτερος *Πόπλιος*, ὅστις, ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ζήσας, ἑορτάζεται τὴν 4ην Ἀπριλίου, καὶ τρίτος (καὶ *Ποπλίων* οὗτος καλούμενος), ὅστις «μαχαίρᾳ τελειωθείς», ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε, ἑορτάζεται τὴν 27ην Ἀπριλίου.

Ε. Γ. Π.

Ποπλώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Τυρρηνῶν (*Στεφ. Βυζ*. 532, 23), ἀλλὰ καὶ ἀκρωτήριον, ἐφ' οὗ ἡ πόλις ἠγείρετο, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄρνου καὶ τοῦ Ὄσσα προέχον (*Πτολεμ*. Γ', α', 4), σχηματίζον δὲ μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Τελαμὼν τὸν Τραϊανὸν λιμένα. Εἶναι τὸ σύγχρονον Τρόϊα (punta Troia: πλάτ. 42° 49' Β, μῆκ. 10° 45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 158: Cape Cavallo to Civita Vecchia), βορειοδυτικῶς τοῦ λιμένος τῆς Τσιβιταβέκκιας.

Σ. Ε. Λ.

Πόποβιχ, *Εὐφρόνιος-Ῥαφαήλ*. Κατήγετο ἐκ Κοζάνης, ἔνθα καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ αὐτόθι ἀκμαζούσῃ σχολῇ. Ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀπῆλθεν εἰς Βουδαπέστην, ὅπου ἐχρημάτισε διδάσκαλος. Ἐνταῦθα τῷ 1808 ἐξέδοτο τὸν «Νέον Λάσκαριν» (ἤτοι τὸ ἐτυμολογικὸν μέρος τῆς τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως «Γραμματικῆς»). Ὕστερον, εἰς Βιέννην ἀπελθών, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐκδοὺς τὸν «Ἑλληνικὸν Τηλέγραφον» τῷ 1812, ὅστις διαπραγματευόμενος καλῶς τὰ θέματα ὑπεστηρίχθη καὶ μετεβλήθη εἰς ἡμερησίαν ἐφημερίδα, τὴν πρώτην ταύτην ἑλληνιστί.

Τ. Ε. Ε.

Πόποβιτς: —1) ***Βασίλειος***. Βούλγαρος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βραΐλᾳ καὶ συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης (1832—1897). Τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἔλαβεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον τῆς Βραΐλας, μεθ' ὃ ἐμορφώθη εἰς ῥουμανικὸν σχολεῖον ῥουμανιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ καὶ βραδύτερον ἐφοίτησεν εἰς βουλγαρικὸν σχολεῖον. Ὑπηρετήσας ἐπί τι διάστημα εἰς τὸ ἐν Βραΐλᾳ ἀγγλικὸν προξενεῖον, μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς τὸ Κίεβον, ἐπεράτωσε τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐσπούδασεν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιόν της (1851—1857) καὶ βραδύτερον εἰς τὸ τῆς Μόσχας. Μετὰ ταῦτα, καὶ ἀπὸ τοῦ 1861—1891, διετέλεσε καθηγητὴς εἰς διαφόρους πόλεις, ὡς ἐπίσης καὶ τοιοῦτος τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου. Ἔγραψε διηγήματα, ποιήματα, μίαν κωμῳδίαν καὶ πλείστας κριτικὰς μελέτας.

—2) ***Ἰβάν***. Σέρβος δραματικὸς συγγραφεὺς (1806—1856). Ἔγραψε τὰ δράματα «Χαϊντούτσι», «Μιλὸς Ὄμπιλτς» κ. ἄ. καὶ κωμῳδίας, ἐξέδωκε συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων (1854) καὶ ἵδρυσεν ἐν Βελιγραδίῳ «Ἑταιρείαν σερβικῆς φιλολογίας» (1841) καὶ ἐθνικὸν μουσεῖον.

—3) ***Ῥάϊνο***. Ὁ διασημότερος διὰ τὴν ἐποχήν του ἑλληνιστὴς ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ εἷς τῶν πρώτων ἑλληνοδιδασκάλων, γεννηθεὶς ἐν Ζεράβνᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Καρλόβῳ (1800—1858). Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῷ γενεθλίῳ χωρίῳ του, πλησίον Ἁγιορείτου τινὸς κληρικοῦ, κατόπιν δ' ἐμορφώθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα Θεσσαλονίκης, Κυδωνιῶν καὶ τῆς Χίου. Ἐπανακάμψας εἰς Βουλγαρίαν ἐγένετο διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν πόλιν Κότελ, ἀλλ' ἡ φήμη τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἕλληνος διδασκάλου Ἰωάν. Δούκα ἠνάγκασε τὸν Πόποβιτς νὰ μεταβῇ εἰς Βουκουρέστιον καὶ νὰ μαθητεύσῃ παρ' αὐτῷ. Εἰς τὸ Κότελ ἐπανῆλθε καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸ Κάρλοβον μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐδίδαξεν ἀρχαῖα καὶ νέα ἑλληνικά, βραδύτατα δ' ἐγνωρίσθη μὲ τὴν βουλγαρικήν, τὴν ὁποίαν, στερουμένην εἰσέτι γραμματικῆς καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν βιβλίων, ἐδυσκολεύθη νὰ διδάξῃ. Μετέφρασε καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βουλγαρίᾳ πολλὰ ἑλληνικὰ βιβλία, ἐκκλησιαστικὰ καὶ σχολικά. Ὑπεστήριξε τὸ ἀπαραίτητον τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσ-

Digitized by Google

σης καὶ τῶν κειμένων της διὰ τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς τῶν Βουλγάρων. τ. β.

Ποποβίτσι (Popovici), ***Αὐρήλιος***. Ρουμᾶνος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ Γκρὰτς ἰατρικήν, φιλοσοφίαν καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας. Τῷ 1893 ἐδημοσίευσε τὴν «Replica», βραδύτερον ἵδρυσε τὴν «Liga Romana», λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐθνικιστικὴν κίνησιν. Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἔγραψεν «Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων» (1894). γ. ι. β.

Πόποβον *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 495. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἁγίαν Κυριακήν*.—2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μυριόφυτον* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ποπόζιανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παπαζάνη* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ποποκατέπετλ (Popocatepetl) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαίστειον ἐνεργὸν τοῦ Μεξικοῦ, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 45 χλμ. ἀπὸ τῆς Πουέμπλας καὶ 64 χλμ. ΝΑ. τῆς πόλεως τοῦ Μεξικοῦ. Ἔχει ὕψος ἀπόλυτον 5.450 μ., ὁ δὲ κρατήρ του, ἐλλειπτικὸς τὸ σχῆμα, ἔχει διάμετρον 665 μ. καὶ βάθος 246 μ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν 4.400 μ. καὶ ἄνω εἶναι πάντοτε κεκαλυμμένον ὑπὸ χιόνος. Πρὸς τὸ παρὸν εὑρίσκεται ἐν καταστάσει ἀτμιδικῆς ἐνεργείας, εἶχεν ὅμως κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν πολλὰς ἐκρήξεις, ὧν ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορουμένη ἐγένετο τῷ 1354. Τοῦ ἡφαιστειογενοῦς θείου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὰ τοιχώματα καὶ τὰς πλευρὰς τοῦ κρατῆρος, οἱ Ἱσπανοὶ ἐνήργουν ἐξόρυξιν καὶ συλλογὴν πρὸς παρασκευὴν πυρίτιδος. γ. κ. γ.

Πόπολι (Popoli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πεσκάρας τῶν Ἀβρουζίων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πεσκάρα. Κάτ. 11.760. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν θειοῦχοι πηγαί. Ἔχει ἀκμαῖον ἐμπόριον, διεξαγόμενον μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ. μ.δ.β.

ποπουλίνη (ἡ), ἡ *αἰγειρίνη [Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{20}H_{22}O_8+2H_2O$, ἀπαντῶν εἰς διάφορα εἴδη λεύκης. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς *μονοβενζοϋλοσαλικίνη* καὶ εἶναι στερεὸν κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 180°. σ. γ.

Ποπουλωνία (Populonia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἐτρουρίας, ὀνομαζομένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ *Ποπουλώνιοι*, *Ποπουλώνιον*, *Πουπλοῦνα* (ἡ), ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ὁποίας ἐκτίσθη τὸ νῦν Piombino. Σῴζονται καὶ νῦν σειρὰ θολωτῶν οἰκοδομημάτων, δεξαμενὴ καὶ ψηφιδωτὸν μὲ παραστάσεις ἰχθύων καὶ πολυάριθμοι τάφοι. Παρ' αὐτὴν διήρχετο ἡ Αὐρηλία ὁδός, φέρουσα πρὸς τὰς θερμὰς πηγάς, τὰς γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ποπουλωνιανὰ ὕδατα*, εἶχε δὲ διακλάδωσιν ἡ ὁδὸς μέχρι Σιένης. Ἡ πόλις ἦτο ἡ ρωμαϊκὴ γενικὴ ἀποθήκη σιδήρου, κασσιτέρου καὶ χάλυβος, εἶχε δὲ καὶ χωνευτήριον ἀργύρου. Ἀντισταθεῖσα πρὸς τὸν Σύλλαν κατελήφθη ὑπ' αὐτοῦ, μετὰ τοῦτο δ' ἀρχίζει ἡ παρακμή της. Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας ἀπόκεινται πολλὰ τῆς πόλεως ταύτης, ἐν οἷς ἐζωγραφημένα ἀγγεῖα, ἅρμα καὶ χρυσᾶ κοσμήματα. ν. λ. σ.

ποπουρὶ (τό)· βλ. *πο(τ)πουρί*.

ποπόφκα (Popoffka) *[Ναυτ.]*. Θωρηκτὸν πλοῖον, τύπου (1869—1873) ὀφειλομένου εἰς τὸν Ρῶσον ναύαρχον Popoff, ἔχον δὲ σχῆμα ἐντελῶς κυκλικόν, δι' ὃ καὶ bateau circulaire ὑπὸ τῶν Γάλλων ὠνομάσθη. Ἡ ἐπιβαλοῦσα τὸν τύπον τοῦτον ἀνάγκη ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπίτευξιν βυθίσματος κάτω τῶν 5 μ., ὅπως καθίσταται δυνατὴ ἡ πλησίασις εἰς ἀβαθῆ τοῦ Εὐξείνου παράλια. Προωθοῦντο, ὡς καὶ ἡ εἰκὼν δεικνύει, δι' ἓξ ἑλίκων, συμμετρικῶς ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ πηδαλίου διάμετρον τοῦ σκάφους τεταγμένων, τῶν κινουσῶν δι' αὐτῆς μηχανῶν δυναμένων νὰ ἀναπτύξουν ἱπποδύναμιν ἕως 2000 ἐνδεικτικῶν ἵππων. Ὡς εἰκὸς ὅμως ἡ ταχύτης διὰ τὰ τοιαῦτα πλοῖα, ὅλως εἰδικὸν προορισμὸν ἔχοντα, ἦτο πάντῃ δευτερευούσης σημασίας. Ὁ θώραξ των, 500 χιλ. εἰς τὴν ἴσαλον, ἦτο 350—400 χιλ. κατὰ τὰ πλευρά, τὸ δὲ πυροβολικόν των βαρύτατον, ἐκ ζεύγους πυροβόλων τῶν 28 τόννων ἀποτελούμενον. Πρῶται ναυπηγηθεῖσαι ποπόφκαι ἦσαν αἱ «Νοβογορόδ» καὶ «Ἀμιρὰλ Ποππώφ», διαμέτρου 36 μ. καὶ ἐκτοπίσματος 3.500 τόννων. σ.ε.λ.

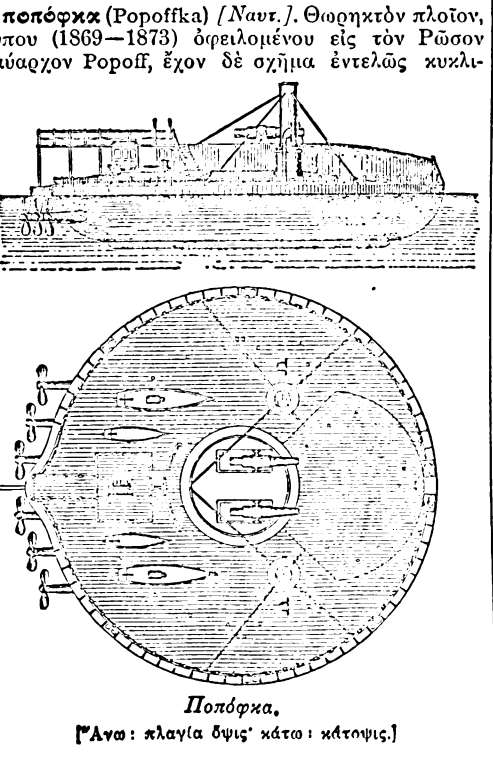

Ποπόφκα.
[Ἄνω: πλαγία ὄψις· κάτω: κάτοψις.]

Ποππαία Σαβῖνα. Σύζυγος τοῦ Μάρκου Σαλβίου Ὄθωνος, ἀπὸ δὲ τοῦ 58 εὐνοουμένη, τῷ δὲ 62 δευτέρα σύζυγος τοῦ Νέρωνος, ἐξαιρετικὴ γυναικεία φύσις (*Τακίτ*. Χρον. XIII, 45), αἰθερίου κάλλους, μὲ κόμην πλουσίαν καὶ ὡς μέταξαν, μὲ ζωηροὺς γαλανοὺς ὀφθαλμούς, οἵτινες παρετήρουν τοὺς ἄνδρας μὲ τόσην παιδικὴν ἀφέλειαν, ὥστε ἀμφέβαλλον οὗτοι περὶ ὅσων κακῶν ἐγνώριζον δι' αὐτήν. Πανοῦργος, ἐκάλυπτε διὰ συστολῆς τὴν σύμπραξίν της εἰς τὰ αἴσχη τοῦ Νέρωνος, ἵνα τὸν ἀπατᾷ συνεχῶς, κατὰ πάντα καὶ ἀναιδῶς· ἀσυνείδητος, συνεργάτις τοῦ αἰσχροῦ Τιγελλίνου, ἀλλὰ καὶ προσδίδουσα λεπτότητα εἰς τὰ ἐλαττώματά της· ἀρχομανὴς ὅσον καὶ ὁ Νέρων, ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὸν φόνον τῆς μητρός του Ἀγριππίνης, τῆς συζύγου του Ὀκταβίας καὶ τοῦ ἰσχυροῦ Βούρρου· ἀφορήτως ἐπιδεικτική, ἵδρυσεν εἰς δημόσια μέρη τῆς Ρώμης ἀγάλματά της· ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ τοῖχοι τῆς πόλεως ἐξημερώνοντο καθ' ἑκάστην μὲ ἐπιγραφὰς χυδαίων ὕβρεων ἐναντίον της. Καὶ ὅμως ἡ εἰκών της συνεχῶς ἐγλύφετο ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Νέρωνος. Μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τοῦ δευτέρου γάμου της, ἐρίσασα πρὸς τὸν Νέρωνα, ἐπειδὴ ἐφόνευσεν οὗτος τὸν μικρὸν υἱόν της καὶ τοῦ Ὄθωνος, ἐλακτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, καίπερ κυοφοροῦσα, διὰ τοσοῦτον ἰσχυρῶν λακτισμάτων, ὥστε ἀμέσως ἀπέθανε. ν. σ. λ.

ποππαιανὴ (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Παχυλὸν εὐῶδες χρῖσμα ὅπερ ἡ Ποππαία ἐφεῦρε καὶ κατεσκεύασεν ἐκ γάλακτος ὄνου, ἵνα καθιστᾷ τὸ δέρμα της λεῖον. Ἀπ' αὐτῆς μετεδόθη ἡ χρῆσις καὶ εἰς τὰς Ρωμαίας δεσποίνας. ν. σ. λ.

Πόππερ (Popper), ***Δαυΐδ***. Τσέχος δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου (γεν. 1843). Ἦρε θριάμβους ἀνὰ τὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ διετέλεσε πρῶτος βιολοντσελλιστὴς τοῦ μελοδράματος τῆς Βιέννης καὶ ἐν τέλει καθηγητὴς τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας τῆς Βουδαπέστης. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα διὰ βιολοντσέλλον, ἐκτιμώμενα λίαν παρὰ τῶν δεξιοτεχνῶν. γ. σ.

Πόππερ (Popper), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1838—1921). Μηχανικὸς τῶν σιδηροδρόμων ἐν Βιέννῃ ἀρχικῶς, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν, καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Λυγκεὺς* ἔγραψε πολλὰς μελέτας ἠθικάς, κοινωνικάς, πολιτικάς, τεχνικάς, πρωτοτύπου ἐμπνεύσεως κατὰ τὸ πλεῖστον, δημοσιευθείσας ὑπὸ τὸν τίτλον «Φαντασίαι ἑνὸς ρεαλιστοῦ» (1899). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Βολταῖρος» (1905), «Τὸ ἄτομον καὶ ἡ ἀ ιοποίησις τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων» (1910), «Ἡ καθολικὴ ὑποχρέωσις πρὸς διατροφὴν ὡς λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος» (1912), καὶ «Αὐτοβιογραφίαν» (1917). Ἐπίσης τεχνικὰς πραγματείας, ἰδίᾳ περὶ ἀεροπορίας. θ.κ.

ποππύζω· λ. πεποιημένη· κάμνω ἦχον συριστικὸν διὰ συμπιέσεως τῶν χειλέων καὶ οἱονεὶ εἰσροφήσεως ἀέρος, οἷον ὅταν αἱ μητέρες ἐκτυλίσσουν τὰ βρέφη ἢ ἀσπάζωνται αὐτὰ σφιγκτά.

ποππυσμὸς (ὁ)· τὸ ποππύζειν.

Ποπρὰτ (Poprad, γερμ. Deutschendorf) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις καὶ τόπος παραθερισμοῦ ἐν Σλοβακίᾳ, εἰς ὕψος 675 μ., ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὔτερμπεργκ—Κασάου. Κάτ. 2.881. Ἔχει σιδηροχυτήρια καὶ ἐργοστάσια χαρτοποιίας καὶ ἀμυλόκολλας. Πλησίον τὸ πάρκον Χούσπαρκ μετὰ μουσείου τῶν Καρπαθίων καὶ ὁ ἰαματικὸς σταθμὸς Μπλούμενταλ μετὰ θεραπευτηρίων ψυχροῦ ὕδατος. θ. κ.

Ποπώφ, ***Δημήτριος***, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πολιάνωφ*. Ὁ πρῶτος κομμουνιστὴς ποιητὴς τῆς Βουλγαρίας. Ἐξέδωκε τὰς συλλογάς: «Στάλες ὠκεανοῦ», «Γκρεμισμένα εἴδωλα», «Ἡ γέννησις τοῦ προλεταρίου», «Πρόποσις τοῦ Σωκράτη», «Ἀπολογία τοῦ Ἡροστράτου». Ἤδη ἐκδίδει τὸ κομμουνιστικὸν περιοδικὸν «Νακοβάλνα». τ. β.

πορadενολεμφῖτις *[Ἰατρ.]*. Νόσος μολυσματική, συνηθεστέρα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πολὺ σπανία παρ' ἡμῖν, μεταδιδομένη καὶ διὰ τῆς συνουσίας, καλοήθους μορφῆς. Ἀρχεται διὰ μικρᾶς ἐκδορᾶς ἢ ἐξελκώσεως τοῦ πέους καὶ προκαλεῖ φλεγμονώδη διήθησιν τῶν βουβωνικῶν καὶ τῶν κατὰ βάθος λαγονίων γαγγλίων, τὰ ὁποῖα διαπυΐσκονται ἐλαφρῶς καὶ σχηματίζουσι συρίγγια. Συνοδεύεται ὑπὸ ἐλαφροῦ πυρετοῦ ἀκανονίστου τύπου, ἐλαφρῶν πόνων καὶ κοπώσεως. Ἡ αἰτιολογία τῆς νόσου εἶναι ἄγνωστος. Ἡ διαφορικὴ διάγνωσις πρὸς τοὺς βουβῶνας τῆς πανώλους, τῆς φυματιάσεως, τῶν μαλακῶν ἑλκῶν κλπ. δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολος, ὑποβοηθεῖται ὅμως ἐπαρκῶς διὰ τῆς δερματοαντιδράσεως κατόπιν ἐνέσεως ἀποστειρουμένου πύου ἐκ τοῦ βουβῶνος, ὁπότε ἀναφαίνεται, μετὰ εἰκοσιτετράωρον, χαρακτηριστικὴ φλύκταινα. Ἡ θεραπεία εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν βουβώνων τῶν μαλακῶν ἑλκῶν, ὑποβοηθεῖται δὲ δι' ἐνέσεων παρασκευασμάτων ἀντιμονίου, ἰδίᾳ Stibenyl. τοῦ Lymphogranulom-Antigen κατὰ τὸν Frei, καὶ τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν. κ. κ. κ.

Πορὰκ (Porak), ***Κάρολος - Αὔγουστος***. Διαπρεπὴς Γάλλος μαιευτὴρ τῶν Παρισίων, γεννηθεὶς αὐτόθι τῷ 1845. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1878 μὲ διατριβήν, δι' ἧς ἔδωκε τὴν ὁριστικὴν λύσιν τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἀμφισβητηθέντος ζητήματος περὶ τῆς πλέον εὐνοϊκῆς στιγμῆς τῆς ἀπολινώσεως τοῦ ὀμφαλίου λώρου, καθορίσας ταύτην κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν παύουσι παλλόμεναι πλέον αἱ ἀρτηρίαι τοῦ λώρου. Ἐνωρίτερον τοῦ χρόνου τούτου ποιῶν τις τὴν ἐπίδεσιν, στερεῖ τὸ ἔμβρυον 92 γραμμαρίων αἵματος· μακρότερον ἀναμένων χρόνον, ἐκθέτει τοῦτο εἰς μελλοντικὴν ἀπώλειαν βάρους καὶ εἰς ποικιλίαν τινὰ ἰκτέρου («Considérations sur l'ictère des nouveaux-nés *κλπ.*»). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐγκατέστη ἐν Παρισίοις ὡς μαιευτήρ. Ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1882 διετέλεσεν ἐπιμελητὴς τῆς μαιευτικῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1898, ἰατρὸς διατελῶν τοῦ μαιευτηρίου, ἐδίδασκε καὶ εἰς τὴν σχολὴν τῶν μαιῶν. Τῷ 1894 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς. Τῷ 1887, ὅταν αἱ ᾠοθηκεκτομαὶ ἀπέλαυον τῆς μεγαλυτέρας των φήμης, εἶχε τὴν τόλμην νὰ διαμαρτυρηθῇ λίαν ἐνεργῶς κατὰ τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης, ἥτις ὤφειλε νὰ περιορισθῇ εἰς περιπτώσεις ἀρκετὰ σπανίας. Ἐπίσης ἐκηρύχθη πολέμιος τῶν ὑπερβολῶν τῶν ἀποξέσεων τῆς μήτρας. Ἐδημοσίευσε πλείστας ἐργασίας σχετικὰς μὲ τὸν κλάδον του: «De l'absorption des médicaments par le placenta et de leur élimination par l'urine des nouveaux-nés» (ἐν «Journ. de thérap.» 1877-1878), «De l'influence réciproque de la grossesse et des maladies de coeur» (1880), «De l'omphalotripsie au lieu de la ligature du cordon après l'accouchement» (1899), «Statistique des présentations du siège à propos du pronostic et du traitement de ces présentations» (ἐν «Bull. de la Sociét. obstétr.» 1887) κλπ. ο. ρ.

Πoραμᾶ, ἡ, ὀρθότερον, ***Περαμᾶ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Χίου παρὰ τὴν βορείαν τῆς νήσου ἀκτήν. Κάτ. 286. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀπεβιβάσθησαν τὸ πρῶτον οἱ τῷ 1822 πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Χίου προαποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Λυκούργου Λογοθέτου 18 Σάμιοι. δ. π. π.

Πόρας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σαρματίας ἢ Δακίας ὁ σημερινὸς *Προῦθος* (βλ. λ. καὶ λ. *Ἱερασός*).

Πόρβοο (Porvoo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Φινλανδίας (βλ. λ. *Μπόργκα*).

πορδαλᾶς (ὁ)· ὁ περδόμενος συχνά, ἄλλως *κλανιάρης*, θηλ. *πορδαλοῦ*· || ὁ περδόμενος ἐκ φόβου, θρασύδειλος, *φοβιτσιάρης*.

πορδαλᾶς (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λεοντικὴ* ἢ λεοντοπέταλος.

πορδὴ (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πέρδεσθαι, ἔκφυσις ἀέρος διὰ τοῦ δακτυλίου: «λόγια εἶναι αὐτὰ ἢ πορδὲς γαϊδάρου» || παροιμ. «μὲ τὶς πορδὲς ἀβγὰ δὲ βάφουν» ὅτι διὰ νὰ συντελεσθῇ ἔργον εἶναι ἀνάγκη σοβαρῶν προσπαθειῶν.

πορδίζω· πέρδομαι.

πορδοκλανειὸ (τό)· δημοτ., ὅπου τις λέγει ἢ κάμνει ὅ,τι θέλει, πολλοί τινες ὁμοῦ εὑρισκόμενοι καὶ ἄλλοι ἄλλα λέγοντες: «τί θὰ τὸ κάνωμε ἐδῶ, πορδοκλανειό;».

πορδομανίταρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λυκόπερδον* τὸ κοινόν.

πόρδος (ὁ)· δημοτ., πορδή.

Πορδοσελήνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος περὶ τὴν Λέσβον (*Στεφ. Βυζαντ.* 533). Ὁ Πτολεμαῖος (Ε.6.5), οὐδεμίαν ἀφήνων ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ταυτότητός της, ἅτε τοποθετῶν αὐτὴν μεταξὺ Ἀδραμυττίου καὶ Πιτάνης, τὴν ὀνομάζει *Πoροσελήνην*. Ὁ Στράβων (15,618 καὶ 619) προσεπικυροῖ τὴν διὰ Πτολεμαίου ταυτότητα. Βορειοανατολικωτέρα ἐν τῇ συστάδι τῶν *Ἑκατονήσων*, ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους *Προσελήνη* καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν

Digitized by Google

ἐπαρχίαν τῶν νήσων. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Μοσχονήσι* τῆς φερωνύμου συστάδος. Σ. Ε. Λ.

πορδόχορτο (τό), καὶ ***πορδοχόρταρο*** *[Βοτ.]*· βλ. λ. *δατοῦρα*.

πορεία (ἡ)· τὸ πορεύεσθαι, βάδισις, ὁδοιπορία: «κατὰ τὴν πορείαν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Θήβας», «μετὰ μακρὰν πορείαν ἔφθασαν εἰς τὴν καλύβην», «πορεία διὰ μέσου τῆς ἐρήμου», «διὰ πορείας συνεχοῦς, —διακεκομμένης»· || «ἡμερησία πορεία» ἡ καθ' ἡμέραν ἐπιτρεπομένη βάδισις, ἐπὶ στρατιωτικῶν· || «φύλλον πορείας» ἔγγραφος ἄδεια πρὸς στρατιωτικοὺς ἐν γένει ὅπως μεταβῶσί που· || μεταφ. «πορεία τῆς νόσου, — τῶν ἀνακρίσεων, — τῆς δίκης» ἐξέλιξις, βαθμιαία μεταβολή, ἄλλως *πρόοδος*· || ναυτ. ἀντὶ *πλεῦσις*, κοιν. *ρότα*.

—*[Στρατηγ.—Τακτ.] Πορεῖαι* καλοῦνται αἱ μετακινήσεις στρατευμάτων ἢ πεζῇ ἢ ἐφίππως, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰς *μεταφορὰς* (βλ. λ.), καθ' ἃς αἱ μετακινήσεις ἐκτελοῦνται ἢ σιδηροδρομικῶς ἢ θαλασσίως ἢ αὐτοκινητικῶς ἢ ἐναερίως. Ἡ ἐπιτυχία πάσης ἐπιχειρήσεως ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τῆς καλῆς ἐκτελέσεως τῶν πορειῶν.

Ταχύτης. Ἡ ταχύτης τῆς πορείας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βηματισμοῦ, δι' οὗ αὕτη ἐκτελεῖται, καὶ ἐκ τῶν ἑκάστοτε στάσεων. Προκειμένου περὶ πεζικοῦ, ὁ μοναδικὸς βηματισμὸς εἶναι ὁ βάδην, ἡ δ' ὡρία στάσις ἐπιβεβλημένη, καταργητέα μόνον εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, δι' ὃ μοναδικὴ ταχύτης τοῦ πεζικοῦ εἶναι ἡ τῶν 4 χιλιομέτρων καθ' ὥραν, ἢ τὸ πολὺ 5, ἐν περιπτώσει καταργήσεως τῆς ὡρίας στάσεως. Προκειμένου περὶ ἱπποκινήτου πυροβολικοῦ καὶ περὶ ἱππικοῦ, ἡ ταχύτης εἶναι ἀνάλογος τοῦ χρησιμοποιουμένου βηματισμοῦ, βάδην ἢ τροχάδην, δι' ὃ ἡ ταχύτης τοῦ μὲν ἱππικοῦ εἶναι 8—9 χιλιομέτρων καθ' ὥραν, τοῦ δ' ἱπποκινήτου πυροβολικοῦ 7—8 χιλιομέτρων. Τὰ ὅρια ταῦτα ἐλαττοῦνται κατὰ πολὺ ἕνεκα λόγων, εἴτε ἐδαφικῶν, ὡς π. χ. ἐδάφους βορβορώδους, ἀμμώδους, πετρώδους, ἠρωτριωμένου κτλ., εἴτε ἀτμοσφαιρικῶν, ὡς π. χ. βροχῆς, χιόνος, καύσωνος, ψύχους κτλ., ὡς ἐπίσης ἐλαττοῦνται πάντοτε κατὰ τὰς νυκτερινὰς πορείας.

Σχηματισμός. Τὸ πεζικὸν πορεύεται ἐν σχηματισμῷ φάλαγγος ἢ κατὰ τριάδας ἢ κατὰ δυάδας καὶ ὅλως ἐξαιρετικῶς κατ' ἄνδρα, συνεπῶς τὰ βάθη τῶν τοιούτων φαλάγγων εἶναι, κατὰ τριάδας $\frac{A}{2}$, κατὰ δυάδας $\frac{2}{3}$ Α, κατ' ἄνδρα $A+\frac{A}{3}$, ἔνθα Α εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν. Τὸ ἱππικὸν πορεύεται ἐν σχηματισμῷ φάλαγγος κατὰ τριάδας, σπανίως κατὰ δυάδας, καὶ ὅλως ἐξαιρετικῶς καθ' ἱππέα, συνεπῶς τὰ βάθη τῶν τοιούτων φαλάγγων εἶναι, κατὰ τριάδας $^3/_4$ Α, κατὰ δυάδας $^3/_2$ Α, καθ' ἱππέα 3.Α, ἔνθα Α ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱππέων. Τὸ πυροβολικὸν πορεύεται πάντοτε κατ' ὄχημα (πεδινὸν) ἢ καθ' ἡμίονον (ὀρειβατικόν), συνεπῶς τὸ βάθος τῆς φάλαγγος εἶναι 15.Α ἢ 3.Α, ἔνθα Α εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἢ τῶν ὀχημάτων ἢ τῶν ἡμιόνων. Προκειμένου περὶ πυροβολικοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς αὐτοκινητικῆς κινήσεως. Τὰ μεταγωγικὰ πορεύονται πάντοτε κατ' ὄχημα ἢ καθ' ἡμίονον.

Ἐπιμήκυνσις. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι πάντα τ' ἀποτελοῦντα συνεχῆ τινα φάλαγγα στοιχεῖα (πεζοί, ἱππεῖς, ὀχήματα, ἡμίονοι) ἔχουσιν ἀρχῆθεν τὴν ἀπαιτουμένην ἐλαχίστην μεταξύ των ἀπόστασιν, καὶ τηροῦσι τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς βηματισμὸν (ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ταχύτητά του) ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μέχρι τέλους τῆς πορείας, εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ φάλαγξ θὰ τηρῇ πάντοτε τὸ αὐτὸ ἐλάχιστον μῆκος, ὅπερ εἶχε κατὰ τὴν ἐκκίνησίν της. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει ἐν τῇ πράξει διὰ λόγους πηγάζοντας εἴτε ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ στρατεύματος, εἴτε ἐξ ἐξωτερικῶν αἰτίων. Ἕκαστον στοιχεῖον τῆς φάλαγγος (πεζός, ἱππεύς, ὄχημα, ἡμίονος) τείνει νὰ λάβῃ τὸν φυσικὸν αὐτοῦ, ἑκάστοτε ἀναλόγως τῆς κοπώσεώς του, βηματισμόν, ὅστις ἐνδέχεται νὰ διαφέρῃ κατά τι ἀπὸ τοῦ παρὰ τῆς φάλαγγος τηρητέου κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ταχύτητα, εἴτε ἐπὶ πλέον εἴτε ἐπὶ ἔλασσον· καὶ ἂν μὲν διαφέρῃ ἐπὶ πλέον (ἂν δηλαδὴ εἶναι ταχύτερος καὶ ἐπιμηκέστερος) περιστέλλεται εὐκόλως, λόγῳ τῆς τηρήσεως σταθεροῦ βηματισμοῦ παρὰ τοῦ ὁδηγοῦ τῆς φάλαγγος· ἡ ἐπὶ ἔλασσον ὅμως διαφορὰ ἀποφεύγεται πολὺ δυσκόλως, καὶ δὴ ἐφόσον ἡ κόπωσις τῶν στρατευμάτων εἶναι μείζων. Φυσικὴ συνέπεια εἶναι ὅτι, λόγῳ τῆς ἐπὶ ἔλασσον διαφορᾶς ταύτης τοῦ βηματισμοῦ, δηλαδὴ τῆς ἐν ἄλλαις λέξεσι μικρᾶς τινος βραδυπορείας, ἐπέρχεται αὔξησις τοῦ μήκους τῆς φάλαγγος κατὰ ποσότητα ποικίλλουσαν ἑκάστοτε, ἀναλόγως τῶν ἐδαφικῶν καὶ ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν, ἰδίως δ' ἀναλόγως τῆς κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν κτηνῶν· ἡ ποσότης αὕτη τῆς αὐξήσεως τοῦ μήκους τῆς φάλαγγος καλεῖται *ἐπιμήκυνσις*. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ἡ ἐπιμήκυνσις εἶναι μέγιστον μειονέκτημα κατὰ τὰς πορείας, καὶ δὴ μειονέκτημα μὴ δυνάμενον ποτὲ νὰ ἐκλείψῃ ἐν τῇ πράξει, ἀλλὰ μόνον νὰ περισταλῇ. Ἡ ἐπιμήκυνσις μειοῦται διὰ τῆς σταθερᾶς τηρήσεως παρὰ τοῦ ὁδηγοῦ τῆς φάλαγγος βηματισμοῦ μετρίου καὶ ἀναλόγου πάντοτε πρὸς τὴν κόπωσιν τῶν ἀνδρῶν ἢ κτηνῶν, διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς ἐπιβλέψεως τῶν βαθμοφόρων, ὅπως μὴ καθυστερῶσιν οἱ βραδυπορώτεροι ἄνδρες καὶ κτήνη, διὰ τῆς καλῆς ὑποδήσεως καὶ πεταλώσεως, διὰ τῆς πειθαρχίας καὶ ἐκπονήσεως τῶν στρατευμάτων περὶ τὰς πορείας, καὶ τέλος διὰ τῆς καθ' ἑκάστην ὡρίαν στάσιν συμπυκνώσεως τῆς οὐρᾶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς φάλαγγος, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐν ἑκάστῃ ὡριαίᾳ πορείᾳ παραγομένη ἐπιμήκυνσις ἐξαλείφεται καὶ δὲν ἐπιπροστίθεται εἰς τὴν τῆς ἑπομένης ὥρας. Ἐὰν ὅμως ἡ φάλαγξ ὑποτεθῇ μεγάλου μήκους, τότε καὶ ἡ κατὰ τὴν ὡριαίαν πορείαν ἐπιμήκυνσις ἐνδέχεται νὰ εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ἡ δεκάλεπτος ὡρία στάσις νὰ εἶναι ἀνεπαρκής, ἵνα ἡ οὐρὰ τῆς φάλαγγος πυκνώσῃ ἐπὶ τὴν κεφαλήν της, καὶ εἶτα ἀναπαυθῇ καὶ αὕτη ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον. Πρὸς ἄρσιν τοῦ τυχὸν ἀτόπου τούτου κατατέμνεται ἡ φάλαγξ εἰς τμήματα τοσούτου μήκους, ὥστε ἡ ἐν ἑκάστῳ τούτων παραγομένη ἐντὸς μιᾶς ὥρας πορείας ἐπιμήκυνσις ἐξαλείφεται ἐντὸς 1' περίπου, καὶ οὕτω διατίθενται τ' ἀπομένοντα ἕτερα 9', ὅπως καὶ αἱ οὐραὶ τῶν τμημάτων σταθῶσι καὶ αὗται καὶ ἀναπαυθῶσι. Λαμβανομένου ἤδη ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ στρατοὺς ἐκπεπονημένους καὶ καλῶς ἐξησκημένους ἡ ἐπιμήκυνσις ἀνέρχεται τὸ πολὺ μέχρις $^1/_{10}$ τοῦ μήκους τοῦ φάλαγγος διὰ τὸ πεζικόν, $^1/_6$ διὰ τὸ πυροβολικὸν καὶ ἱππικόν, καὶ $^1/_4$ διὰ τὰ μεταγωγικά, φυσικὴ συνέπεια ἐπέρχεται ὅτι, διὰ νὰ μὴ ἔχωσι τὰ τμήματα τῆς φάλαγγος μείζονα ἐπιμήκυνσιν τῆς δυναμένης νὰ διανυθῇ ἐντὸς 1', ἤτοι 80 μέτρων διὰ τὸ πεζικόν, 240 διὰ τὸ ἱππικόν, 220 διὰ τὸ ὑποκίνητον πυροβολικόν, 60 διὰ τὰ μεταγωγικά, πρέπει ἀπαραιτήτως τὸ μῆκος ἑνὸς ἑκάστου τμήματος τῆς φάλαγγος νὰ μὴ εἶναι ποτὲ μεῖζον τῶν 800 μέτρων διὰ τὸ πεζικὸν (80.10), 1440 διὰ τὸ ἱππικὸν (240.6), 1320 διὰ τὸ ἱπποκίνητον πυροβολικὸν (220.6), 240 διὰ τὰ μεταγωγικὰ (60.4). Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω θεωρητικῶν ὑπολογισμῶν, ἐθεσπίσθη ὅπως ἓν ἕκαστον τμῆμα τῆς φάλαγγος εἶναι ἢ τάγμα ἢ ἴλη ἢ πυροβολαρχία, δι' ὃ αἱ μονάδες αὗται καλοῦνται *μονάδες πορείας*. Τὰ ἐξ ἐξωτερικῶν αἰτίων ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῆς ἐπιμηκύνσεως εἶναι ἡ ἐλαττωματικὴ κατάστασις τῶν ὁδῶν, αἱ κλίσεις αὐτῶν, ὁ κονιορτός, ἡ βροχὴ κτλ. Τοὐθ' ὅπερ εἶναι ὑψίστης σημασίας εἶναι ὅτι ἡ ἐπιμήκυνσις πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἐντοπίζεται ἐντὸς μιᾶς ἑκάστης μονάδος πορείας καὶ οὐχὶ νὰ παρακολουθῆται ὑπὸ τῶν ἑπομένων. Πρὸς τοῦτο, ὁ ὁδηγὸς ἑκάστης μονάδος ὀφείλει νὰ τηρῇ πάντοτε τὸν κανονικὸν σταθερὸν βηματισμόν, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁλονὲν μείζονος συμπλησιάσεως τῆς οὐρᾶς τῆς πρὸ αὐτοῦ μονάδος, καθόσον ἡ συμπλησίασις αὕτη δὲν εἶναι φυσική, ἀλλ' ἐπέρχεται ἐκ τῆς ἐπιμηκύνσεως, μέλλουσα νὰ ἐξαλειφθῇ κατὰ τὴν ὡρίαν στάσιν. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιζητῇ ὁ ὁδηγὸς νὰ τηρῇ διαρκῶς κατὰ τὴν πορείαν τὴν κεκανονισμένην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς τῆς προηγουμένης μονάδος, τότε θὰ παρακολουθῇ τὴν ἐπιμήκυνσιν.

Ὡρία στάσις. Τὰ πεζοπόρα ὅπλα, μεθ' ἑκάστην πορείαν 50', ἐκτελοῦσι στάσιν δεκάλεπτον, καλουμένην *ὡρίαν*. Κατὰ ταύτην, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναπαύονται οἱ ἄνδρες, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξαλείφεται ἡ ἐπιμήκυνσις. Διὰ τὰ ἔφιππα ὅπλα ἡ ὡρία στάσις δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, διὰ τὴν ἐξάλειψιν δὲ τῆς ἐπιμηκύνσεως δυνατὸν νὰ γίνῃ στάσις 1', δηλαδὴ τοῦ ἀπαραιτήτως ἀναγκαίου χρονικοῦ διαστήματος. Ἡ πρώτη ὡρία στάσις ὁρίζεται ὑπὸ τῆς διαταγῆς πορείας, αἱ δ' ἑπόμεναι ἐκτελοῦνται ἄνευ νεωτέρων διαταγῶν παρὰ τῶν μονάδων πορείας, μετὰ πάροδον πορείας 50'. Τὰ ἔφιππα ὅπλα, πορευόμενα μεμονωμένα, ἐκτελοῦσι συνήθως τὴν πρώτην ὡρίαν στάσιν μετὰ 2—3 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πορείας, χρησιμεύουσαν δ' οὐχὶ πρὸς ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ πρὸς τακτοποίησιν τῆς σαγῆς καὶ πρὸς σύσφιγξιν τῶν ἐπόχων· αἱ λοιπαὶ ὡρίαι στάσεις ἐπαναλαμβάνονται μεθ' ἑκάστην δίωρον πορείαν.

Μεγάλη στάσις. Ὅταν ἡ ἡμερησία πορεία πρόκειται νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν 5—6 ὡρῶν κατὰ συνέχειαν, καὶ ὁσάκις ἄλλοτε ἡ κόπωσις τῶν στρατιωτῶν ἢ ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας (ἀφόρητος καύσων) ἐπιβάλλουσι, διακόπτεται αὕτη, ἐπὶ πλέον τῶν ὡρίων στάσεων, καὶ διὰ στάσεως διαρκείας 1—2 ὡρῶν, καλουμένης *μεγάλης στάσεως*. Ἡ τοιούτου εἴδους στάσις ἐκτελεῖται συνήθως ἀφοῦ διανυθῇ τὸ μεῖζον μέρος τῆς ἡμερησίας πορείας.

Νυκτεριναὶ πορεῖαι. Αἱ νυκτεριναὶ πορεῖαι ἔχουσιν ἀπόδοσιν κατὰ πολὺ μικροτέραν τῆς τῶν ἡμερησίων, εἶναι δὲ τοῦτο φυσικώτατον, καθόσον ἡ νὺξ εἶναι προωρισμένη ὑπὸ τῆς φύσεως δι' ὕπνον, συνεπῶς οἱ ἄνδρες καὶ τὰ κτήνη βραδυποροῦσιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐλάσσονος ἀποδόσεως, αἱ νυκτεριναὶ πορεῖαι ἔχουσι τὰ μεγάλα μειονεκτήματα ὅτι τηρεῖται πολὺ δυσκόλως ἡ συνοχὴ τοῦ στρατεύματος, ἡ καλουμένη πειθαρχία τῆς πορείας, ὅτι δίδουσι λαβὴν εἰς ἐδαφικὰς παραπλανήσεις, ἰδίως ὅταν ἡ πορεία ἐκτελῆται ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους. Οὐχ ἧττον, παρίσταται πολλάκις ἀνάγκη ἐκτελέσεως νυκτερινῆς πορείας, ἕνεκα διαφόρων λόγων, ὡς π. χ. ἀφορήτου καύσωνος κατὰ τὴν ἡμέραν, κέρδους χρόνου (σύντονοι πορεῖαι) κ.τ.λ., σήμερον δ' ὅλως εἰδικῶς ἐπιβάλλεται πρὸς τήρησιν τῆς ἀφανείας ἀπέναντι τῆς ἐναερίου ἐρεύνης, καθόσον τὸ σκότος ἀποτελεῖ προκάλυμμα, οὗτινος ἔχει ἀνάγκην τὸ στράτευμα πρὸς ἐκτέλεσιν προκεκαλυμμένων ἑλιγμῶν κτλ., δεδομένου ὅτι, ἐνῷ μέχρι τῆς ἐγγὺς χθὲς διά τε τὴν μυστικότητα καὶ τὴν ἀφάνειαν ἦτο ἐπαρκέστατον τὸ ἐδαφικὸν προκάλυμμα, τὸ παρέχον τὴν ἀφάνειαν ἀπέναντι τῆς ἐπιγείου παρατηρήσεως, σήμερον, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐναερίου παρατηρήσεως, ἐφόσον δὲν παρουσιάζεται ἔδαφος δασῶδες μεγάλης ἐκτάσεως, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ κατὰ τὰς ἐν καιρῷ ἡμέρας πορείας τηρεῖται ἡ ἀφάνεια ἀπέναντι τῆς ἐναερίου παρατηρήσεως, καθίσταται ἐπιβεβλημένον τὸ νὰ χρησιμοποιῆται τὸ μοναδικὸν μέσον τῆς προκαλύψεως κατὰ τῆς ἐναερίου ἐρεύνης, τὸ σκότος τῆς νυκτός. Τὸ τοιοῦτον ἐνέχει μεγάλην σημασίαν δι' ἡμᾶς, γνωστοῦ ὄντος ὅτι δασώδεις ἐκτάσεις δὲν παρουσιάζονται εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Σύντονοι πορεῖαι. Ἐν περιπτώσει ἐπειγούσης ἀνάγκης, ἐκτελοῦνται πορεῖαι παρατεινόμεναι μέχρι 36 ὡρῶν, διακοπτόμεναι δ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ στάσεων διαρκείας 4—6 ὡρῶν. Αἱ τοιούτου εἴδους πορεῖαι καλοῦνται *σύντονοι*.

Χρόνος ἐξελίξεως φάλαγγος καὶ ὠφέλιμος χρόνος κινήσεως. Ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως μονάς τις, καὶ ἰδίᾳ μεγάλη, ἐκ συγκεντρωμένου τινος σχηματισμοῦ συντάξεως ἢ σταθμεύσεως τεθῇ ἐν φάλαγγι πορείας, καθὼς καὶ ὁ ἀπαιτούμενος ὅπως τἀνάπαλιν συγκεντρωθῇ φάλαγξ τις πορείας εἰς σχηματισμὸν συντάξεως ἢ σταθμεύσεως, ὑπολογίζεται πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μήκους τῆς φάλαγγος καὶ τῆς ταχύτητος πορείας. Ἐφόσον ἡ ἐκτελοῦσα πορείαν μονὰς πρὸς μετάβασίν της ἔκ τινος θέσεως εἰς ἄλλην εἶναι τόσον μικρὰ (π. χ. λόχος, τάγμα, πυροβολαρχία κτλ.), ὥστε τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ὅπερ καταλαμβάνει ἐν φάλαγγι, εἶναι ἀσήμαντον, τότε προφανῶς ἡ ταχύτης τῆς πορείας της δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ταχύτης τῆς μετατοπίσεώς της, ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν ἐτέθη καὶ εὑρίσκεται ἐν πορείᾳ οἱονδήποτε τμῆμά της, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκκινοῦντος μέχρι τοῦ τελευταίου, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς χρησιμοποιούμενος ἅπας ἐπωφελῶς πρὸς μετατόπισίν της. Δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο, ὅταν ἡ μετακινουμένη μονὰς εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ τὸ καταλαμβανόμενον νὰ εἶναι σημαντικῶς μέγα σχετικῶς πρὸς τὴν διανυτέαν ἀπόστασιν, ἤ, ὡς συμβαίνει ἐνίοτε, καὶ μεῖζον αὐτῆς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παρεμβαίνει ὁ χρόνος ἐξελίξεως τῆς φάλαγγος πορείας, οὗ ἕνεκα ἡ ταχύτης μετατοπίσεως τῆς μονάδος καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον μικροτέρα τῆς ταχύτητος πορείας, ὁ δὲ χρόνος, καθ' ὃν εὑρίσκονται ἐν πορείᾳ τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς μονάδος, δὲν χρησιμοποιεῖται ἐπωφελῶς πρὸς μετατόπισίν της, ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ καταναλίσκεται πρὸς ἐξέλιξιν ἢ σύμπτυξιν τῆς φάλαγγος, καὶ δὴ τόσον περισσότερον ὅσον μεῖζον εἶναι τὸ μῆκος αὐτῆς. Συνεπῶς, ὠφέλιμος μετατόπισις τῆς μονάδος δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς καὶ διὰ πᾶν ὑλικὸν σῶμα μεγέθους τινός, ἡ διανυθεῖσα ἀπόστασις παρὰ τοῦ κέντρου τῆς μονάδος. Διὰ τὰς μικρὰς μονάδας οἱ σχηματισμοί των δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐπαισθητῶς συμπίπτοντες μετὰ τοῦ κέντρου αὐτῶν. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω καθίσταται εὐνόητον ὅτι ὁ χρόνος, καθ' ὃν πορεύεται οἱονδήποτε τμῆμα τῆς μονάδος πρὶν ἢ τεθῇ εἰς κίνησιν καὶ τὸ κέντρον τοῦ σχηματισμοῦ της, ὅστις καλεῖται *χρόνος ἐξελίξεως*, καθὼς καὶ ὁ χρόνος, καθ' ὃν πορεύεται οἱονδήποτε τμῆμα τῆς μονάδος μετὰ τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν στάσιν τοῦ κέντρου τοῦ σχηματισμοῦ, ὅστις χρόνος καλεῖται *χρόνος συμπτύξεως*, δὲν καταναλίσκονται πρὸς ὠφέλιμον μετατόπισιν τῆς φάλαγγος. Ἐὰν Χδ ὁ πρὸς πορείαν διαθέσιμος χρόνος (π. χ. ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας ἢ ὡρισμένον μέρος ταύτης), Χε ὁ χρόνος ἐξελίξεως, Χω ὁ ὠφέλιμος χρόνος, τότε λαμβάνομεν τὸν τύπον:

$$Χω = Χδ - Χε.$$

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου προκύπτει ὅτι, ὅταν Χε=0, τότε Χω=Χδ, δηλαδὴ ἅπας ὁ διατιθέμενος χρόνος χρησιμοποιεῖται πρὸς ὠφέλιμον μετατόπισιν, καθόσον ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς μονάδος ἐκκινοῦσι συγχρόνως καὶ διανύουσι τὰς αὐτὰς ἀποστάσεις μὲ τὸ κέντρον τοῦ σχηματισμοῦ. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει, ὅταν ἡ μονὰς σταθμεύῃ πρὸ καὶ μετὰ τὴν πορείαν ἐν φάλαγγι, παραλλήλως τῆς ἀκολουθουμένης ὁδοῦ· ὅταν Χε=Χδ, τουτέστιν ὅταν τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος εἶναι ἴσον πρὸς τὴν δυναμένην νὰ διανυθῇ ἀπόστασιν ἐντὸς τοῦ διαθεσίμου χρόνου πρὸς πορείαν, τότε Χω=0, τουτέστι δὲν ἀπομένει χρόνος πρὸς ὠφέλιμον μετατόπισιν, συνεπῶς ἡ μονὰς δὲν δύναται νὰ μετακινηθῇ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐκ σταθμεύσεως συγκεντρωμένης εἰς ὁμοίαν. Ἵνα χρησιμοποιῆται ἐπωφελῶς ὅσον τὸ δυνατὸν μείζων διαθέσιμος πρὸς πορείαν χρόνος, καὶ συνεπῶς ἵνα διανύωνται μείζονες ἀποστάσεις μετατοπίσεως, πρέπει ὁ χρόνος τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς συμπτύξεως τῆς φάλαγγος νὰ εἶ-

Digitized by Google

ναι μικρότερος, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ τῆς κατατμήσεως τῆς μονάδος ε ς πλείονας φάλαγγας πορευομένας ἀνεξαρτήτως, εἴτε διὰ τῆς εὐρύνσεως τοῦ μετώπου πορείας, εἴτε διὰ τῆς κλιμακηδὸν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ σταθμεύσεως.

Πορεία ἐντὸς τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Ἐπειδὴ ὁ διατιθέμενος πρὸς πορείαν χρόνος δὲν χρησιμοποιεῖται ὁλόκληρος πρὸς μετατόπισιν μεγάλης τινὸς μονάδος, δι' αὐτὸ γενικῶς εἶναι παραδεκτὸν ὅτι, ἂν πεζικόν τι στράτευμα (συμπεριλαμβανομένων ἐννοεῖται καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συμπορευομένων ἐφίππων ὅπλων) πορεύηται 8—10 ὥρας ἡμερησίως, ἡ ἀπόδοσις μετατοπίσεως, δηλαδὴ τὸ μῆκος πορείας ἐντὸς τοῦ εἰκοσιτετραώρου, εἶναι συνήθως 20—25 χιλιόμετρα. Προκειμένου περὶ μεμονωμένως πορευομένων ἐφίππων ὅπλων, ἡ ἀπόδοσις εἶναι 35—40 χιλιόμετρα.

Πρακτικὰ βάθη φαλάγγων πορείας. Πεζικὸν (λόχος 100 μέτρα, τάγμα 500 μέτρα, σύνταγμα 2.000 μέτρα). Πυροβολικὸν (πυροβολαρχία 350 μέτρα, μοῖρα 1.200 μέτρα). Ἱππικὸν (ἴλη 150 μέτρα, σύνταγμα 800 μέτρα). Πᾶσαι αἱ μονάδες αὗται ἄνευ μεταγωγικῶν.

Τρόποι συγκροτήσεως τῶν φαλάγγων πορείας. Ὅταν τὸ στράτευμα σταθμεύῃ συγκεντρωμένον, τότε πρέπει νὰ καθορισθῶσι, διὰ τῆς διαταγῆς πορείας, ἡ ἀκολουθητέα ὁδός, ἡ ὥρα ἐκκινήσεως τῆς κεφαλῆς τῆς φάλαγγος, ἡ σειρὰ τῶν διαφόρων μονάδων καὶ αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων μονάδων ἀποστάσεις. Ὅταν τὸ στράτευμα σταθμεύῃ κατὰ μῆκος τῆς ἀκολουθουμένης ὁδοῦ, τότε ἀρκεῖ νὰ καθορισθῶσιν ἡ ὥρα ἐκκινήσεως καὶ αἱ μεταξὺ τῶν μονάδων ἀποστάσεις. Ὅταν τέλος τὸ στράτευμα σταθμεύῃ κατατετμημένον εἰς πλείονας τόπους σταθμεύσεως, ἀρκούντως μεμακρυσμένους ἀλλήλων, τότε πρέπει ν' ἀποφεύγηται ἡ προηγουμένη συγκέντρωσις, ἵνα μὴ καταπονῶνται τὰ στρατεύματα, δι' ὃ πρέπει νὰ καθορίζηται ἡ συγκρότησις τῆς φάλαγγος διὰ τῆς ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ εἰσόδου ἑκάστης μονάδος ἐν τῇ ἀκολουθητέᾳ ὁδῷ. Διὰ τὴν καθ' ἁπάσας τὰς περιστάσεις καλὴν συγκρότησιν τῆς φάλαγγος πορείας, πρέπει νὰ ὁρίζηται ἓν κατάλληλον σημεῖον διελεύσεως, δι' οὗ θὰ εἰσέλθῃ μία ἑκάστη μονὰς ἐν τῇ ἀκολουθητέᾳ ὁδῷ, ὅπερ καλεῖται *ἀρχικὸν σημεῖον*. Διὰ τῆς διαταγῆς πορείας καθορίζεται ἡ ὥρα, καθ' ἣν μία ἑκάστη μονὰς θὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἀρχικοῦ σημείου. Τὸ ἀρχικὸν τοῦτο σημεῖον δέον νὰ πληροῖ τοὺς ἑξῆς ὅρους: α) νὰ εἶναι ἀρκούντως προκεχωρημένον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πορείας, ἵνα οὐδὲν τμῆμα ἀναγκασθῇ νὰ παλινδρομήσῃ ὅπως διέλθῃ ἐξ αὐτοῦ, β) νὰ ἔχῃ ἐπαρκεῖς προσβάσεις ἐκ τῶν διαφόρων τόπων σταθμεύσεως, ἵνα μὴ ἐπέρχηται συνωστισμὸς τῶν προσερχομένων τμημάτων, γ) νὰ διακρίνηται καὶ καθορίζηται σαφῶς ἐπὶ τοῦ συνήθους πρὸς χρῆσιν χάρτου, πρὸς ἀποφυγὴν παρανοήσεων καὶ πλανῶν.

Ἀπώλειαι κατὰ τὰς πορείας. Ἡ πεῖρα ἔχει καταδείξει ὅτι κατὰ τὰς διαφόρους πορείας αἱ ἀπώλειαι, αἱ ἐκ τῶν κακουχιῶν τῶν πορειῶν, εἶναι πολὺ μεγάλαι. «Μέγα μέρος τῶν ἀσθενειῶν ἀποδοτέον εἰς κοπώσεις κατὰ τὰς πορείας. Αἱ ἐκ τῶν πορειῶν ἀπώλειαι φθάνουσιν εἰς τὸ μέγιστον τὰς πρώτας ἑβδομάδας ἐκστρατείας τινός. Τὸ τοιοῦτον ἐνέχει σήμερον μεγάλην σημασίαν, καθόσον αἱ στρατηγικαὶ συγκεντρώσεις γίνονται συνήθως σιδηροδρομικῶς, ἐνῷ ἄλλοτε, ὁπότε αἱ συγκεντρώσεις συνετελοῦντο διὰ πορειῶν, τὰ στρατεύματα εἰσήρχοντο εἰς τὸ θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων ἐξησκημένα εἰς τὰς πορείας», γράφει ὁ Μπὰλκ (Τακτική, 1908).

Διάφορα εἴδη πορείας. Αἱ πορεῖαι ἐκτελοῦνται ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, ὁπότε ναὶ μὲν πᾶσα συνάντησις μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀποκλείεται ἀπολύτως, ἀλλ' ἡ προσβολὴ ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου ἀεροπλοΐας (βομβαρδισμός, ἀέρια) οὐδόλως ἀποκλείεται σήμερον, ἢ εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, ὁπότε ὄχι μόνον ἡ προσβολὴ ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου ἀεροπλοΐας, ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συνάντησις εἶναι συνήθως πιθανή. Κατὰ τὰς πορείας τοῦ πρώτου εἴδους κυριαρχεῖ ἡ μέριμνα περὶ τοῦ στρατεύματος, συνεπῶς ἡ ὥρα ἐκκινήσεως, αἱ στάσεις, κτλ. κανονίζονται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ κοπιάζῃ τὸ στράτευμα. Κατὰ τὰς πορείας τοῦ δευτέρου εἴδους κυριαρχοῦσιν αἱ τακτικαὶ ἀνάγκαι. Αἱ εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου πορεῖαι διαιροῦνται εἰς *στρατηγικάς*, δηλαδὴ τὰς ἐκτελουμένας ἐπὶ τῷ σκοπῷ μεταφορᾶς τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, συνεπῶς ἔν τινι μέτρῳ μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς *τακτικάς*, δηλαδὴ τὰς ἐκτελουμένας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, συνεπῶς ἐγγὺς πάντοτε πρὸς τὸν ἐχθρόν, μὲ πιθανότητα πάντοτε ἀμέσου μετ' αὐτοῦ συναντήσεως, ὑπὸ τὴν ἄμεσον δὲ πάντοτε ἀπειλὴν τῆς βολῆς τοῦ ἐχθροῦ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι αἱ τακτικαὶ πορεῖαι διαδέχονται τὰς στρατηγικὰς πορείας. Κατὰ τὰς στρατηγικὰς πορείας ὁρίζεται πάντοτε *ζώνη πορείας* (βλ. λ. *ζώνη*) διὰ μίαν ἑκάστην μεγάλην μονάδα, δηλαδὴ ἐπαρκὴς ἐδαφικὴ περιοχή, ἐντὸς τῆς ὁποίας δύναται νὰ κατανείμῃ ἀναλόγως ὁ διοικητὴς τῆς μονάδος ταύτης τὴν πορείαν τῶν ὑποδεεστέρων αὐτοῦ μονάδων, καὶ ἧς ζώνης ἡ ἐκμετάλλευσις, ἀπὸ ἀπόψεως πόρων διατροφῆς, ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μονάδα ταύτην. Αἱ τακτικαὶ πορεῖαι ἐπ' ἐλάχιστον ἐκτελοῦνται ὑφ' ἑκάστης μονάδος ἐντὸς τῆς ζώνης πορείας, καθόσον, ἐπικειμένης τῆς μάχης, ἐκτελεῖται ἀπαραιτήτως ἡ σύγκλισις τῶν στρατευμάτων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἰσχύει καὶ μέχρι σήμερον τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος: «ἀραίωσις διὰ τὴν πορείαν καὶ συγκέντρωσις διὰ τὴν μάχην». Αἱ ἐπὶ τοῦ θεάτρου τῶν ἐπιχειρήσεων πορεῖαι εἶναι ἢ *προχωρητικαί*, ἢ *ὑποχωρητικαί*, ἢ *πλευρικαί*, ἀναλόγως τῆς κατευθύνσεως τῆς πορείας ἐν σχέσει πρὸς τὴν θέσιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁπότε, ἀναλόγως, πρέπει νὰ λαμβάνωνται τὰ κατάλληλα μέτρα ἐπιγείου ἀσφαλείας, δηλαδὴ τάξις ἢ ἐμπροσθοφυλακῆς, ἢ πλαγιοφυλακῆς, ἢ ὀπισθοφυλακῆς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *πορεῖα* (κοιν. *ρότα*), α') ἡ ὑπὸ τοῦ πλοίου ἀκολουθουμένη πλεῦσις, ἀπὸ ἀπόψεως προσανατολισμοῦ της: «πορεία ἀληθής», «πορεία μαγνητική» καὶ «πορεία κατὰ πυξίδα», β') ἡ καθ' ἡμέραν μεταβολὴ τῆς ἀπολύτου καταστάσεως, οὖσα θετικὴ ἢ ἀρνητική. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἀστρον.]* Ἐκλήθη *πορεία* ἡ μεγίστη καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ μόνη γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἀστρονόμους ἀνωμαλία τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς. Ἀνεκαλύφθη περὶ τὸ 150 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου, βραδύτερον δὲ ἐμελετήθη καλύτερον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀμφότεροι ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσωσιν ἐξήγησιν τῶν αἰτίων τοῦ φαινομένου, ὅπερ ἐκλήθη οὕτως (évection) ὑπὸ τοῦ Bouilland, διότι ἐκτρέπει τὴν Σελήνην ἀπὸ τῆς θέσεως, ἣν θὰ εἶχεν ἐὰν αὕτη ἐκινεῖτο συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἐκκέντρου κινήσεως. Συνεπείᾳ τῆς πορείας κατὰ τὸ μέγιστον τῆς τιμῆς αὐτῆς ἡ Σελήνη προτρέχει ἢ ὑπολείπεται τῆς κανονικῆς της θέσεως μέχρι $1^{\circ}\,16'\,27''{,}01$. Ἡ περίοδος τῆς πορείας ἀνέρχεται εἰς ἓν ἔτος καὶ ἓν ὄγδοον αὐτοῦ, ἤτοι ἰσοῦται πρὸς τὸ διάστημα, ὅπερ ἀπαιτεῖται ἵνα ὁ Ἥλιος ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γραμμὴν τῶν ἀψίδων τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς. Ἡ τιμὴ τῆς πορείας αὐξομειοῦται μετὰ τῆς τιμῆς τῆς ἐκκεντρότητος τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης, ἥτις φθάνει εἰς τὸ μέγιστον ὅταν ὁ Ἥλιος διέρχεται διὰ τῆς γραμμῆς τῶν ἀψίδων αὐτῆς, κατέρχεται δὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὅταν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται εἰς διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὴν γραμμὴν ταύτην.

Ἡ ἐν λόγῳ ἀνωμαλία δύναται νὰ μεταβάλῃ κατὰ 6ω τὸν χρόνον τῶν ἐκλείψεων, ἤτοι νὰ ἐπιταχύνῃ ἢ νὰ ἐπιβραδύνῃ τὸ φαινόμενον κατὰ 3ω ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἄλλως ὤφειλε τοῦτο νὰ συμβῇ. Τοιαύτη τις περίπτωσις ἤγαγε τὸν Ἵππαρχον εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς σεληνιακῆς ταύτης ἀνωμαλίας.

Ἐν τῇ οὐρανίῳ μηχανικῇ ἡ πορεία δίδεται ὡς ὅρος τοῦ ἀναπτύγματος τοῦ μήκους τῆς Σελήνης, ὅστις ἀποτελεῖ συνάρτησιν τοῦ (2D—l), ἔνθα D παριστᾷ τὴν ἀπόστασιν τῆς μέσης Σελήνης ἀπὸ τοῦ μέσου Ἡλίου καὶ l τὴν ἀπόστασιν τῆς μέσης Σελήνης ἀπὸ τοῦ μέσου περιγείου. Πλὴν τοῦ ὅρου τούτου, ὅστις ἔχει περίοδον 31,8 ἡμερῶν, ὑπάρχει καὶ ἕτερος ὅμοιος πρὸς αὐτόν, ὅστις συνήθως καλεῖται *πορεία κατὰ πλάτος* καὶ ὁ ὁποῖος ἐλαττώνει τὴν κλίσιν τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης κατὰ 9' ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μέσην τιμὴν αὐτῆς, ὅταν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τοὺς συνδέσμους, ἢ αὐξάνει αὐτὴν κατ' ἴσον ποσόν, ὅταν ἡ θέσις τοῦ Ἡλίου διαφέρῃ τῆς προηγουμένης κατὰ 90°. Σ. Π.

—**πορεία ἡμερησία** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ διαφορὰ τῶν ἀπολύτων καταστάσεων ἐκκρεμοῦς ἢ χρονομέτρου ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἑπομένην. Ἡ σταθερότης τῆς ἡμερησίας πορείας, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπολύτου τιμῆς αὐτῆς, ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότατον προσὸν τῶν ὡρολογίων, ἐξελέγχεται δὲ διὰ τῆς ἐκτελέσεως σειρᾶς ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων (βλ. λ. *χρόνος*). Σ. Π.

πορειὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ μέρος τοῦ περιφράκτου κήπου, ἀμπελῶνος κττ., δι' οὗ εἰσέρχεταί τις.

πορεῖον (τό)· μέσον, βοήθημα πρὸς τὴν πορείαν.

Πορετζὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 170 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Πλατανίτσα* (*Γερμοτζένη*) καὶ *μονῆς Πορετζοῦ* 353. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης εἰς *Ἀγράμπελα*.

Πορέτι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς τῆς συστάδος Πορί, ἀναδύουσα ἀπὸ τῆς μεταξὺ Κρήτης καὶ Κυθήρων ὑφαλονήσου τῶν Ἀντικυθήρων μετὰ τῶν Ναυτίλος καὶ Πορί. Σ. Ε. Λ.

πορεύομαι· βαδίζω, χωρῶ πρός τινα τόπον, ὁδοιπορῶ, ὁδεύω: «πορεύομαι διὰ τῆς ἐρήμου, — διὰ τοῦ δάσους», «ἐπορεύθην εἰς τὸν οἶκόν μου» || φρ. «πορεύου ἐν εἰρήνῃ» πήγαινε 'ς τὸ καλό || ἐνεργ. *πορεύω* (βλ. λ.).

πορευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς πρὸς πορείαν, πρὸς βάδισιν, βαδιστικός: «πορευτικὰ ζῷα» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *πτηνά*.

—***πορευτικὰ κύτταρα.*** Καλοῦνται οὕτω τὰ λεμφοκύτταρα τοῦ αἵματος, ἅτινα ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ἐξερχόμενα τῶν ἀγγείων νὰ μεταναστεύουν εἰς διαφόρους ἱστοὺς καὶ κυρίως εἰς τὸν συνδετικὸν ἱστόν. Τὰ κύτταρα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ πυρῆνος καὶ ὀλίγου μόνον πρωτοπλάσματος. Τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν περιέχει εὐάριθμα κοκκία ὀνομαζόμενα *φιλάζουρα*, ὧν ἡ ζωτικὴ ἀξία συζητεῖται ἀκόμη. Τὰ πορευτικὰ κύτταρα ἔχουσιν ἀσυγκρίτως μικροτέρας κινήσεις τῶν οὐδετεροφίλων, στεροῦνται δὲ φαγοκυτταρικῶν ἰδιοτήτων, ὀνομάζονται δὲ καὶ *μεταναστευτικά*. Τὰ κύτταρα ταῦτα, ὅταν καταστῶσι μόνιμα ἐν τῷ συνδεκτικῷ ἱστῷ, μεταπλάσσονται εἰς ἕτερα ἀνατομικὰ στοιχεῖα τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἕνεκα δὲ τῶν μεταπλαστικῶν ἰδιοτήτων τούτων χρησιμεύουσιν ἐν τῇ παθολογίᾳ διὰ τὴν παραγωγὴν ἰνώδους ἱστοῦ, ὡς ἐκ τούτου δὲ διέπουσι τὰ φαινόμενα τῆς ἐγκυστώσεως καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τὰς μεταμοσχεύσεις καὶ τοὺς ὄγκους. Γ. Φ. Κ.

πορεύω, *ἀόρ. ἐ)πόρεψα—ἐ)πορεύτηκα*, παθ. μετχ. *πορεμένος*· δημοτ., ζῶ, διάγω, περνῶ, ἐξοικονομῶ: «πῶς τὰ πορεύετε;»

Πορθάων *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος τοῦ Πλευρῶνος καὶ τῆς Ἐπικάστης, βασιλεὺς τῆς Καλυδῶνος ἐν Αἰτωλίᾳ, σύζυγος τῆς Εὐρύτης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐγέννησε πέντε υἱούς: τὸν Οἰνέα, Ἄγριον, Ἀλκάθοον, Μέλανα, Λευκωπέα καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Στερόπην (*Ἀπολλοδ.* Α, 7, 7). Α. Θ. Σ.

πορθεὺς (ὁ) (Portheus Cope) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἰχθύων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ***ἰχθυοδηκτιδῶν κλυπεομόρφων φυσοστόμων τελεοστέων*** ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶχον μῆκος μέχρι 2 μ. Οἱ ὀδόντες των ἦσαν διαφόρως μεγάλοι· τινὲς ἦσαν διαπεπλασμένοι ὡς συλληπτήριοι ὀδόντες, μὲ ᾠοειδῆ διατομὴν καὶ μετὰ κυλινδρικῆς κορυφῆς. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ εἴδους *πορθεὺς μολοσσὸς* εἰς τὸ Kansas τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ εἴδους *πορθεὺς Mantelli* ἐν Εὐρώπῃ. Συνώνυμον: *ὑψόδους*. Γ. Κ. Γ.

πόρθησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πορθεῖν, ἐκπόρθησις, ἅλωσις.

πορθητὴς (ὁ)· ὁ πορθῶν ἢ ὁ πορθήσας, ὁ κυριεύσας, ἐκπορθητής· || προσηγορία Μωάμεθ τοῦ Β', ὡς ἐκπορθήσαντος τὴν Κωνσταντινούπολιν.

πορθητὴς (ὁ) (Porthetes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκριδιδῶν*, περιλαμβάνον ἀκρίδας ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πορθητὴς ὁ μακρόπους* (Porthetes longipes). Δ. Ν. Π.

πορθητικός, *—ή, —όν*· ἐκπορθητικός, καταστρεπτικός.

πορθμεῖον (τό)· τόπος διαπορθμεύσεως, πέραμα· || ἡ λέμβος, τὸ μέσον δι' οὗ γίνεται ἡ διαπόρθμευσις· || *πορθμεῖα* (τά)· ὁ μισθός, ἡ ἀμοιβὴ τῆς διαπορθμεύσεως.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *πορθμεῖον* εἶναι εἶδος σχεδίας, τῆς ὁποίας τὰ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς προώσεως ἄκρα, τὰ γινόμενα ἐναλλὰξ πρῷρα ἢ πρύμνα, δὲν εἶναι ὀξέα ἀλλ' ἀβακωτὰ καὶ δὴ παρανεύοντα περὶ ἄξονα, ὁ ὁποῖος διήκει κατὰ πλάτος, ὥστε, ἀφηνόμενα νὰ καταπέσωσι, νὰ μεταβάλλωνται εἰς διαβάθρας διευκολυνούσας τὴν ἐπιβίβασιν ἢ ἀποβίβασιν τῶν διαπορθμευομένων ἀνθρώπων, ζῴων καὶ ἁμαξῶν μετὰ ἢ ἄνευ φορτίου. Κάλως τεταμένος μεταξὺ τῶν δύο σημείων διαπορθμεύσεως, εἴτε ἐναερίως εἴτε ὑπὸ τὸ ὕδωρ, χρησιμεύει διά τε τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πλωτοῦ πορθμείου καὶ διὰ τὴν πρόωσιν αὐτοῦ· καὶ ἡ μὲν κατεύθυνσις ἐπιτυγχάνεται διὰ δετῶν, ὧν τὸ μὲν ἓν ἄκρον εἶναι στερεῶς δεδεμένον εἰς τὸ πλωτόν, τὸ δὲ ἕτερον ἀπολήγει εἰς ἀγκύλην περιβάλλουσαν τὸν κάλων καὶ ὀλισθαίνουσα κατὰ μῆκος αὐτοῦ ὡς εἰς ἀνάδρομον, ἡ δὲ πρόωσίς των εἴτε δι' ἕλξεως ἐπὶ τοῦ κάλωος, ἐξασκουμένης διὰ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως, εἴτε διὰ μηχανικῶν μέσων. Ὅταν δὲ μεταξὺ τῶν δύο σημείων τῆς διαπορθμεύσεως πρόκειται νὰ διαπλεύσῃ πλοῖον, χαλαροῦται ὁ κάλως ἀπὸ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν, ἀφηνόμενος νὰ βυθισθῇ, ἵνα μὴ ἡ στεῖρα ἢ τὸ πηδάλιον ἢ ὁ προωστὴρ τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον θὰ τὸν ὑπερπλεύσῃ, ἐμπλακῶσιν εἰς τὸν κάλωα, ὡς λ. χ. εἰς τὰ μεταξὺ πόλεως καὶ φρουρίου Λευκάδος πορθμεῖα, τὰ μετάγοντα ἀπὸ τῆς ἀκαρνανικῆς ὄχθης εἰς τὴν λευκαδίαν ἢ τἀνάπαλιν. Ἐὰν ἡ ἀπόστασις διαπορθμεύσεως εἶναι μεγάλη μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων ἀκτῶν κόλπου περικλείστου, τὸ πορθμεῖον εἶναι πλοῖον ἀτμήλατον, ἀμφίπρυμνον μετὰ παρανεύοντος ἄβακος καὶ ὑπόπλατυ, οἷα τὰ μεταξὺ Κορδελιοῦ καὶ Σμύρνης τοιαῦτα, οἱ «γκιουλμαχτσέδες», ὡς ὠνομάζοντο. Τὸ πορθμεῖον ἔφθασε τὸ μέγιστον τῆς ἐξελίξεώς του, γενόμενον *συρμοπορθμεῖον* (Ferry-boat) πρὸς διαπόρθμευσιν ἁμαξοστοιχίας, ἵνα οἱ ἐπιβάται οἱ προσ-

Digitized by Google

ρισμένοι διὰ τὴν συνέχισιν σιδηροδρομικοῦ ταξιδίου ἐν τῇ ἀντιπέραν ξηρᾷ, μὴ ὦσιν ἠναγκασμένοι νὰ διαπορθμεύωνται διὰ συνήθων πλοίων μέχρι τῆς νέας σιδηροδρομικῆς ἀφετηρίας. Οὕτω λ.χ. ἐπιβάτης μεταβαίνων ἀπὸ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἰταλίας εἰς Σικελικὴν πόλιν δὲν ἀποβιβάζεται εἰς Βίλλα-Σὰν-Τζιοβάννι, ὅπου τὸ τέρμα τῆς ἠπειρωτικῆς γραμμῆς, διὰ νὰ διαπορθμευθῇ εἰς Μεσσήνην, ὅπου ἡ νέα ἀφετηρία, ἀφοῦ θὰ συνεπιβιβασθῇ μετὰ τῆς ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἁμάξης ἐν τῷ συρμοπορθμείῳ καὶ θὰ ταξιδεύσῃ σιδηροδρομικῶς εἰς Σικελίαν χωρὶς νὰ ἔχῃ κινηθῇ τῆς θέσεώς του. Τὰ τοιαῦτα ὅμως πορθμεῖα εἶναι μέγιστα σκάφη, ἄνω τῶν 5.000 τόννων, μεγίστην ἰσχὺν μηχανῶν καὶ εὐστάθειαν ἔχοντα, διὰ νὰ ἀψηφοῦν τὰς συχνὰς ἐκεῖ σφοδροτάτας τρικυμίας. Τὰ εἰδικῶς κατεσκευασμένα καταστρώματά των ἔχουν τριπλᾶ καὶ τετραπλᾶ ζεύγη σιδηροτροχιῶν καὶ ἰσχυρὰ μέσα πρὸς ἀσφαλῆ συγκράτησιν τῶν ἁμαξῶν κατὰ τὰς διατοιχήσεις. Κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν καὶ τῶν γαλλικῶν λιμένων τῆς Μάγχης στρατιωτικὰς μεταφορὰς (1918) τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εὐρεῖα ἐγένετο χρῆσις τοιούτων πορθμείων. Σ. Ε. Λ.

πορθμεύς, —έως (ὁ)· ὁ διαπορθμεύων, ὁ διαβιβάζων εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν τοῦ πορθμοῦ ἢ ὄχθην τοῦ ποταμοῦ: «πορθμεὺς τοῦ Εὐρίπου».

πορθμεύω· διαβιβάζω εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην ἢ ἀκτήν, διαπορθμεύω.

Πορθμία καὶ *Πορθμίον* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κώμη ἐπὶ τῷ στόματι τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Τὸ ἐθνικὸν *Πορθμίτης* καὶ *Πορθμιεύς* (*Στεφ. Βυζ.* 533,8). Πιστεύεται ὅτι εἶναι τὸ *Ἀμπελάκι* τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κέρτς. Σ. Ε. Λ.

πορθμὸς (ὁ)· στενὸν πέρασμα θαλάσσης, λωρὶς θαλάσσης χωρίζουσα δύο ξηράς: «ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου».

— [*Ἀκτογρ.*] Καλεῖται *πορθμὸς* (κοιν. *στρέττο*, γαλλ. manche ἢ canal, ἀγγλ. strait) *ἀμφίγειον* ἀνεξαρτήτως εὔρους, δυνάμενον νὰ ᾖ *διέκπλους* (ὡς ἡ Μάγχη, τὸ Γιβραλτὰρ) ἢ *δίαυλος* (ὡς ὁ Βόσπορος, ἡ Μεσσήνη) ἢ *στενὸν* (Εὔριπος, Ρίον-Ἀντίρριον), διὰ τοῦ ὁποίου ὅμως γίνονται διαπορθμεύσεις ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀκτῆς πρὸς τὴν ἀντίπεραν· ὠνομάζοντο δὲ παρ' ἀρχαίοις οἱ τοιοῦτοι πορθμοὶ *περαῖαι* καὶ περιέπιπτον εἰς τοπωνύμια (*Περαία Ροδίων*). Παρὰ τοῦτο, ὑπάρχουν διά τινα κλασσικὰ ἀμφίγεια χαρακτηρισμοὶ διάφοροι ἐκείνων, οὓς ἔδει ταῦτα νὰ εἶχον. Οὕτω χαρακτηρίζεται ὡς πορθμὸς ὁ Μαγελάνιος καὶ ἀντιθέτως δὲν χαρακτηρίζεται ὡς τοιοῦτος ὁ Ἑλλήσποντος. Σ. Ε. Λ. — Κ. Χ. Κ.

Πορθμὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Πόλις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ κατέναντι τοῦ Ὠρωποῦ. Ἀπετειχίσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τῷ 342 π. Χ. (*Δημοσθ.* Φιλιπ. Γ, 119, 125. *Πλιν.* 4,44). Πιθανῶς ἡ *Παλαιὰ Χώρα* ἢ ὁ *Κάραβος* τοῦ Ἀλιβερίου. —2) Ἡ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Δ, 24) ὀνομασία τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης. Σ. Ε. Λ.

Πόρθος (Porthos). Εἷς τῶν κυρίων ἡρώων εἰς τὸ μυθιστόρημα «Οἱ τρεῖς σωματοφύλακες» τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ, τύπος ρωμαλέου ἀνδρός.

πορθῶ (—έω)· κυριεύω, καταλαμβάνω, ἐκπορθῶ.

Πόρι (Pori) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ λίμνη τῆς Φινλανδίας (βλ. λ. *Μπιέρνεμποργκ*).

Πορὶ [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τοῦ χωρίου Περιβολίων τοῦ δήμου Χανίων τῆς Κρήτης. Ἐνταῦθα ἔγινε, κατὰ τὸν Ζαμπέλιον, ἡ συνάντησις τοῦ Καντανολέου μετὰ τοῦ ἱερέως Δὸν-Πλατσίδου τῷ 1570, ἐπὶ ἐνετοκρατίας, πρὸ τῆς τραγῳδίας τοῦ Ἀλυκιανοῦ.

Ἐν τῇ φάραγγι τῆς Ἁγίας Ρουμέλης Σφακίων ὑπάρχει ἐπίσης θέσις *Πορί*, ἱστορικὴ διὰ τὴν σύγκρουσιν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1867. Ε. Γ.

— **Πορὶ** [*Γεωγρ.*]. Συστὰς νησίδων τοῦ Κρητικοῦ πελάγους (πλάτ. 35° 58' Β., μηκ. 23° 14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), τῶν *Πορί*, *Ναυτίλος* (ἀπὸ τοῦ ἀγγλ. πολεμικοῦ HMS «Nautilus», ναυαγήσαντος ἐπ' αὐτῆς) καὶ *Πορέττι*, ἀναδύουσα κατὰ τὸ ΒΔ. τέρμα μεγάλης ὑφαλονήσου, ἀπὸ τὴν ΝΑ. ἐσχατιὰν τῆς ὁποίας ἀναδύουν τὰ Ἀντικύθηρα. Εἰς αὐτὰς παρατηρεῖται περίεργον φαινόμενον, περὶ οὗ βλ. λ. *Ἀντικύθηρα*. Σ. Ε. Λ.

— **Πορὶ**, καὶ *Πωρὶ* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτηριάζουσα ἀπόληξις τοῦ Πηλίου πρὸς τὸ ἀνοικτὸν Αἰγαῖον (πλάτ. 39° 31' Β., μηκ. 23° 05'' 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of Kassandra), 21 μίλ. Ν.ΝΑ. τῆς ἀκρωτηριαζούσης προβολῆς Δερματᾶς τῆς Ὄσσης. Καὶ χωρίον φερώνυμον. Σ.Ε.Λ.

πορία (ἡ) (Poria) [*Βοτ.*]. Γένος μυκήτων τῆς ὑποκλάσεως τῶν *βασιδιομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυπορειδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας ὑφῆς κηρώδους ἢ μεμβρανώδους, ἐν εἴδει κρούστας, φέροντας μυκόστυπος μὲ ὑμένιον πρὸς τὰ ἄνω, ἀποτελούμενον ἀπὸ σωλῆνας ἑνουμένους εἰς ἓν στρῶμα. Περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη σαπρόφυτα καί τινα παράσιτα. Τὸ εἶδος P. vaporaria προσβάλλει τὴν πεύκην, ἐλάτην κλπ. καὶ τὸ P. obliqua τὴν πτελέαν. Ε. Τ. Ε.

Ποριὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Φρυγίας ΒΑ. τοῦ Ἲν Ἐϋνοῦ, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ πρὸς Προῦσαν ἁμαξιτοῦ. Τὰ περὶ αὐτὸ ὑψώματα κεῖνται ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς: Κοβαλίτσης—Τσεπνὶ—Ἀβγκίν, ἣν οἱ Τοῦρκοι εἶχον, τῷ 1920 καὶ 1921, ὀχυρώσει καὶ ἐφ' ἧς εἶχε προσκρούσει ἐπανειλημμένως ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐξορμῶντος ἐκ Προύσης. Τῇ 25—26 Δεκεμβρίου 1920, κατὰ τὴν ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, φάλαγξ ἐκ τοῦ 22ου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ τῆς VII μεραρχίας, προχωρήσασα καὶ καταλαβοῦσα τὰ περὶ τὴν Ποριὰν ὑψώματα, ἐξηνάγκασε τοὺς Τούρκους εἰς ὑποχώρησιν καὶ ἐκ Κοβαλίτσης. Κατὰ Μάρτιον 1921 τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ ἐπιτεθὲν κατέλαβε διὰ τῆς Χ μεραρχίας τὰ βορείως τῆςΠοριᾶς ὑψώματα, περὶ τὸ Τσεπνί, ὅπως ἀνακουφίσῃ τὴν περὶ τὸ Ἀβγκὶν βορειότερον πιεζομένην ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων III μεραρχίαν· ἐκεῖ δὲ (Β. τῆς Ποριᾶς) ὑπέστη τότε αἰφνιδιαστικὴν ἐπιβολὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Χ μεραρχία καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, παρασύρασα ὁμοίως εἰς ὑποχώρησιν καὶ τὴν III μεραρχίαν, εἶτα δ' ὑποχρεώσασα καὶ τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ νὰ διατάξῃ ὑποχώρησιν καὶ τῆς VII μεραρχίας αὐτοῦ ὡς καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, πρὸς τὴν ἀνατολικῶς τῆς Προύσης ὠργανωμένην ἀμυντικῶς γραμμήν του. Κατὰ τὴν ἀπὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ—Σεϊντὴ Γαζῆ ἀποχώρησιν αὐτοῦ πρὸς ἀνατολικὴν Θράκην, τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ (19 Αὐγούστου 1922) περὶ τὴν Ποριὰν καὶ τὸ Τσοκοὺρ Χισὰρ ἀπέκρουσε νικηφόρως διὰ τῆς III μεραρχίας αὐτοῦ ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων, ἐνεργούντων καταδίωξιν καὶ ἐπιζητούντων τὴν ἀποκοπὴν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτοῦ. Ν. ΣΣ

—**Ποριὰ** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Χιλιοδένδρου (πρ. Ζελήνης) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 206. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἴζγλιμπι*.

—**Ποριὰ** [*Γεωγρ.*]. Στενοπορία ἀποτομωτάτη καὶ ἀπόκρημνος τῶν νοτιοδυτικῶν κορυφῶν τῶν Λευκῶν Ὀρέων τῆς Κρήτης ἀπὸ τῆς φάραγγος τῆς Σαμαριᾶς πρὸς τὴν Κυδωνίαν καὶ τὸ Σέλινον. Ε. Γ.

Ποριὰζ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἄκρα καὶ ὕφορμος τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου μεταξὺ Φιλμπουρνοῦ (βυζαντ. Κόρακκον) καὶ Ἀνατολῆ-φενὰρ (βυζαντ. Φωσφόρος Πύργος), ἀντικρύζουσα δὲ τὸ Καριπτζὲ (βυζαντ. Λυκίων λιμὴν) τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς (πλάτ. 41°12' Β., μηκ. 29°07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2401: The Bosporus). Καὶ ἡ μὲν ἄκρα, ἥτις ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι *Χηλαί*, ὠχυρώθη τῷ 1773 διὰ πυροβολείου 23 πυροβόλων, μελετηθέντος καὶ ἀνεγερθέντος ὑπὸ τοῦ ὀχυρωτικοῦ baron Tott, ὁ δὲ ὅρμος ὠνομάζετο *Παντείχιον*, ἄλλο ἢ τὸ τῆς Προποντίδος. Σ. Ε. Λ.

Ποριανὴ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βρύσεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 684 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ποϊραλῆ*.

Ποριαράτα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μουσάτων τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 147.

πορίζω, *ἀόρ. ἐπόρισα—ἐπορίσθην*· παρέχω, προμηθεύω: «πορίζω εἴς τινα τὰ ἀναγκαῖα» || *πορίζομαι*· προμηθεύομαι, λαμβάνω: «πορίζονται τὰ ἀναγκαῖα ἐκ τῶν παρακειμένων νήσων».

πόριον (τὸ) [*Ἀνθρωπ.*]. Κρανιομετρικὸν σημεῖον, εὑρισκόμενον κατὰ τὸ ἀνώτατον ἄκρον τοῦ χείλους τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου. Τὸ πόριον χρησιμεύει διὰ τὴν λῆψιν τοῦ ὠτοβρεγματικοῦ ὕψους τοῦ κρανίου. Κυρίως δὲ διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως τοῦ κρανίου, ἐπὶ τοῦ κρανιοφόρου, εἰς τὸν ὁρίζοντα, δηλαδὴ ἐν τῷ ὠτοκογχικῷ ἐπιπέδῳ. Πρὸς τοῦτο λαμβάνομεν ἀμφότερα τὰ πόρια καὶ ἐν κόγχιον, δεδομένου ὅτι ὡς ἐκ τῆς τυπικῆς, ἂν καὶ ἐλαφρᾶς, ἀσυμμετρίας τῶν κρανίων δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ δίοδος τοῦ ἐπιπέδου διὰ τῶν δύο κογχίων. Ι. Γ. Κ.

πόρισμα (τό). Πρότασις παραγομένη ἀμέσως καὶ δυνάμει μόνον τῶν νόμων τῆς λογικῆς ἔκ τινος προηγουμένης. Ἀντίθετον τοῦ πορίσματος εἶναι τὸ *θεώρημα*. Τὸν ὅρον μεταχειριζόμεθα καὶ εἰς προτάσεις ἥττονος σημασίας καὶ ἐκτάσεως, τὰς ὁποίας παράγομεν ἔκ τινος γενικωτέρου περιεχομένου προτάσεως. Σ. Ν. Λ.

— [*Μαθημ.*] Τὸ *πόρισμα* εἶναι πρότασις απορρέουσα ἐκ τῆς ἀποδείξεως θεωρήματός τινος, οὗτινος λέγεται πόρισμα, ἢ καὶ πρότασις στηριζομένη ἐπὶ ἄλλων προτάσεων, ἀποδειχθεισῶν ἀληθῶν. Παράδειγμα: Ἐκ τῆς προτάσεως ὅτι «δύο τρίγωνα ἔχοντα τὰς γωνίας των ἴσας εἶναι ὅμοια» καὶ ἐκ τῆς προτάσεως ὅτι τὸ «ἄθροισμα τῶν τριῶν γωνιῶν παντὸς τριγώνου ἰσοῦται πρὸς δύο ὀρθάς», συνάγεται τὸ πόρισμα ὅτι «δύο τρίγωνα ἔχοντα δύο γωνίας ἴσας εἶναι ὅμοια». Ν. Γ.

πορισμὸς (ὁ)· τὸ πορίζεσθαι, προμήθεια: «πορισμὸς τῶν ἀναγκαίων».

πορισταὶ (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ἐκτάκτως καὶ κατὰ τὰς δυσκόλους οἰκονομικὰς περιστάσεις διοριζόμενοι ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἄρχοντες πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ ὑπόδειξιν νέων χρηματικῶν πόρων εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ δημοσίου ταμείου, ὡς λ.χ. οἱ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον διορισθέντες. Ε. ΔΙ. Κ.

ποριστικός, —ή, —όν· ὁ ἐπιτήδειος πρὸς πορισμόν: «ἀρετή ἐστι δύναμις ποριστικὴ ἀγαθῶν» (*Ἀριστοτ.*) || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πορισμόν.

Πορίτης [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μέγας ποταμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* III 5, 4) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μαιώτιδα λίμνην (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα). Εἶναι ὁ σημερινὸς Μίους (Mious), ἐκβάλλων εἰς τὴν φερώνυμον μεγίστην στοματολίμνην. Α. Θ. Σ.

ποριτίδαι (οἱ) (Poritidæ) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια κοραλλίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑξακοραλλίων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζωολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν κοραλλίων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα ποριτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς πορωδῶν ἀσβεστολίθων τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ παρὰ τὸ Χασάνι τῆς Ἀττικῆς. Γ. Κ. Γ.

Πορίχια [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Συστὰς βραχονησίδων καὶ μυρμήκων, προεκτείνουσα τὸ ἀκρωτήριον Ἁγία Μαρία (πλάτ. 36°27' Β., μηκ. 22°56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1436: Vatica bay and Cervi island) νοτιοδυτικὴν τῆς Ἐλαφονήσου τῆς Πελοποννησιακῆς ἐσχατιάν. Σ. Ε. Λ.

ποριώτης (ὁ)· (δημωδ. ναυτ.) ὁ ἀνάπους ἢ ὁ ἀνάτονος τοῦ παρακατιού.

Ποριώτης (ὁ), θηλ. —ώτισσα· ὁ ἐκ Πόρου καταγόμενος, ὁ κάτοικος τοῦ Πόρου.

Ποριώτης, *Νικόλαος*. Σύγχρονος Ἕλλην λόγιος, δραματικὸς ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ μεταφραστής. Ἐγεννήθη τῷ 1870 ἐν Καλλιπόλει τῆς Θράκης, μετοικήσας δ' εἰς Σμύρνην ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ αὐτόθι Εὐαγγελικῇ Σχολῇ. Ἐσπούδασεν ἀκολούθως τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν ποίησιν, τὴν ἰταλικήν, γαλλικήν, ἀγγλικὴν καὶ ἀραβικὴν γλῶσσαν καὶ λογοτεχνίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1889 ἐν Ἀθήναις κατετάχθη τῷ 1890 εἰς τὸν οἰκονομικὸν κλάδον τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, οὗ παραιτηθεὶς ἀκολούθως εἰργάσθη μέχρι τοῦ 1912 ἐν τῷ ἡμερησίῳ καὶ περιοδικῷ τύπῳ τῆς πρωτευούσης, ὡς μεταφραστὴς κυρίως. Στρατευθεὶς ὡς ἔφεδρος ἀπὸ τοῦ 1912, διετέλεσεν ἐκ νέου ἐπὶ δεκαετίαν, κατὰ διαλείμματα, ἐν ὑπηρεσίᾳ θαλάσσης. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνεφανίσθη διὰ μεταφράσεων καὶ κριτικῶν ἀπὸ τοῦ «Νουμᾶ» καὶ διὰ παιδαγωγικῶν ἔργων ἀπὸ τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων». Περαιτέρω, ἐκτὸς τοῦ «Νουμᾶ», ἐδημοσίευσε καὶ εἰς τὰ «Παναθήναια» καὶ ἄλλα περιοδικὰ μεταφράσεις ἐκ τῆς ἰταλικῆς (Γράτσια Δελέδδα, Λιππαρίνι κλπ.) καὶ τῆς ρωσσικῆς (Γκόρκυ) λογοτεχνίας. Ἡ πρωτότυπος ποιητικὴ λυρικὴ αὐτοῦ ἐργασία ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Νουμᾶν», (1913), «Ὁ Νεκρὸς τῆς Ὡραίας», «Λυγροὶ Νόστοι», καὶ τὴν ἐφημερίδα «Ἑστίαν» (1916, «Εὐπλοεῖτε»). Ἔργα τοῦ Ποριώτη ἐκτυπωθέντα εἰς βιβλία εἶναι τὰ ἑξῆς: Α') *Ἐπιστημονικά*: «Κρυπτογραφικὰ ἀβάκια» εἰς τρεῖς γλώσσας (1925). Β') *Λογοτεχνικά*: α) πρωτότυπα: 1) ἔμμετρα: «Ροδόπη, τραγῳδία σὲ στίχους» (1913). 2) πεζά: «Τὰ συναλλάγματα» (1909), «Ὁ Ξένος (1910), κωμῳδίαι. 6) μεταφράσεις: 1) ἔμμετροι: ἐκ τῆς δραματικῆς ποιήσεως: τῆς ἀρχαίας: Εὐριπίδου «Φοίνισσαι» (1911), «Ἱκέτιδες» (1911), «Ἑκάβη» (1912) Σοφοκλέους «Ἠλέκτρα» (1932)· τῆς ξένης: Μολιέρου. «Τὰ ἐρωτικὰ πείσματα» (1912), Σὴμ Μπενέλλη: «Ὁ δεῖπνος μὲ τὰ σκώμματα» (1916), Ουάϊλδ: «Φλωρεντινὴ τραγῳδία» (1918). 2) μεταφράσεις εἰς πεζόν: τὰ διηγήματα: Ἰ. Ρισπὲν «Ἱσπανικὰ παραμύθια» (1913) ρυθμικὴ μετάφρασις: τὰ δραματικὰ ἔργα: Γολδόνη «Ἡ Λοκαντιέρα», κωμῳδία (1903, διδαχθεῖσα ἀπὸ σκηνῆς), Τζιακόζα: «Μιὰ παρτίδα σκάκι» («Νουμᾶς» 1906, διδαχθεῖσα ἀπὸ σκηνῆς), καὶ «Σὰν τὰ φύλλα» (1916, διδαχθὲν ἀπὸ σκηνῆς), Ουάϊλδ: «Σαλώμη» τραγῳδία (1907, 6' ἐκδ. 1916, γ' ἐκδ. 1925), Ντ' Ἀννούτσιο, «Ἡ Τζοκόντα» («Νουμᾶς» 1909, διδαχθὲν ἀπὸ τοῦ θεάτρου Κυβέλης), Μοσχίνο «Τριστᾶνος καὶ Ἰζόλδη» ἐν μέρει ἔμμετρον («Νουμᾶς» 1912, παιχθὲν ἐπίσης ἀπὸ τοῦ θεάτρου

Digitized by Google

Κυβέλης), Καλάνδρα «Ἡ κυρὰ Ὠρέττα» (ἐν «Νέᾳ Ζωῇ» τῆς Ἀλεξανδρείας), Μπράκκο «Ἡ βρυσούλα» (1912, διδαχθὲν ἀπὸ σκηνῆς), Μάτερλιγκ «Μαρία ἡ Μαγδαληνή», δρᾶμα. Δραματικὰ δ' ἔργα μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ Ποριώτη καὶ διδαχθέντα ἀπὸ σκηνῆς ἄνευ δημοσιεύσεως ἢ ἐκδόσεως εἶναι: Σαίκσπηρ «Τὸ ἡμέρωμα τῆς στρίγγλας» (1906, Βασ. Θέατρον) καὶ «Οἱ κυράτσες τοῦ Οὐίντστορ» (1906, θίασος Παντοπούλου), Τραβέρσι «Ἡ κοκέττα» (θίασος Κοτοπούλη) κλπ. κλπ. Γ') *Μουσικά :* μεταφράσεις: λυρικὴ μουσική: «Ξένη Λύρα, τραγούδια ξένα μὲ λόγια ἑλληνικά, ταιριασμένα στὸ ρυθμὸ τῆς μουσικῆς, πρώτη σειρὰ» (1925), Μένδελσον «Παῦλος», ὀρατόριον (1926, οἱ στίχοι ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος τύπος»).

Ἀπὸ στιχουργικῆς ἀπόψεως ὁ Πoριώτης, διὰ κριτικῆς καὶ διὰ εἰσαγωγῆς τῆς ὁρολογίας, συνέβαλεν εἰς τὴν ὁριστικὴν συσχέτισιν τῆς ἀρχαίας πρὸς τὴν νέαν ρυθμοποιίαν, τὴν ἐγκαθίδρυσιν ὁρολογικῆς ἀντονομασίας ἐπὶ τῆς δευτέρας, καὶ τέλος εἰς τὴν συστηματοποίησιν αὐτῆς· πρακτικῶς δ' ἐκαλλιέργησεν ὁ Πoριώτης ἰδιαιτέρως τὰ ἀρχαϊκὰ μέτρα κατὰ τὴν τονικὴν αὐτῶν μορφὴν (ἀλκαϊκά, σαπφικά, δακτυλικόν, μεικτὰ χορικά), ἐπιτυχὼν μαθηματικὴν ἀπόδοσιν συγκεκριμένου χρονικοῦ ρυθμοῦ διὰ τονικοῦ. Ἐν τῷ δεκαπεντασυλλάβῳ, κατέστησεν οἰκείους τοὺς παρατονισμοὺς ἐξ εἰσαγωγῆς κατὰ τὸ ἕτερον ἡμιστίχιον ἀναπαίστων, τοῦ δὲ δεκατρισυλλάβου συστηματικῶς ἐνεφάνισε καὶ τὴν τριαδικὴν διαίρεσιν, ἀκαλλιέργητον εἰσέτι ὑπό τε τοῦ Πολυλᾶ καὶ τοῦ Παλαμᾶ· τοῦτο, ἀντλῶν παραδείγματα ἐκ τοῦ ὑπερκαταλήκτου γαλλικοῦ ἀλεξανδρινοῦ. Εἰς δὲ τὰς μουσικὰς μεταφράσεις, ἡ τοιαύτη αὐτοῦ περὶ τὰ μετρικὰ καὶ τὴν προσῳδίαν ἄσκησις ἐπέτρεψε τὴν κατὰ μουσικὸν γράμμα (καὶ ἅμα κατ' ἔννοιαν) πιστὴν ἀπόδοσιν πληθύος ἔργων τῆς ξένης λυρικῆς μουσικῆς, ἐν οἷς δυσχερεστάτη, δι' ὡρισμένους τεχνικοὺς λόγους, ἡ τῶν ρωμαντικῶν ἀποκαλουμένων συνθετῶν (Σοῦμαν, οὗτινος μετέφρασε καὶ τὴν «Diechterliebe» ἐξ 22 ᾀσμάτων, Σοῦμπερτ, Μπετόβεν, Βάγνερ), ἀλλὰ καὶ ἄλλαι, ὡς λ. χ. ἡ «Μασσαλιῶτις» τοῦ Rouget de l'Isle, διὰ τὸ μῆκος αὐτῆς, κλπ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέβαλεν ὁ Πoριώτης διὰ τῆς μεταφραστικῆς αὐτοῦ ἐργασίας, καὶ δὴ ἀξιοσημειώτως· ηὔρυνε μὲν τὸν κύκλον αὐτῆς δι' εἰσαγωγῆς καὶ ἀφομοιώσεως πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα πλήθους ἀρχαίων λέξεων· ἐδημιούργησε δὲ νέας καθαυτὸ λέξεις διὰ παραγωγῆς, ἀναλογίας καὶ συνθέσεως· εἰσέφερε γλωσσικὸν ὑλικὸν δημοτικὸν ἐν ἀχρηστίᾳ· τέλος δ' ὑπῆρξεν ἀγχίνους εἰς τὴν ἀνεύρεσιν λεκτικῶν ἢ φραστικῶν ἀντιστοίχων τῆς δημοτικῆς πρὸς τὰς ξένας γλώσσας, διανοίξας οὕτως ἱκανὸν χῶρον καλλιεργείας. Ἡ παρουσία ἰσχυρῶς ζωτικοῦ στοιχείου ἐν τῇ γραμματολογικῇ ταύτῃ ἐργασίᾳ τοῦ Πoριώτη ἐπιστοποιήθη ἰδίως ἐν τῷ θεάτρῳ· δι' ἀληθῶς ὀγκώδους μεταφραστικῆς συμβολῆς, ἰσοδυνάμου δὲ καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἀκριβείας, ἐγνώρισεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα πολυάριθμα ξένα ἄριστα ἔργα, ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, τῆς γαλλικῆς, τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας, ἅτινα ἀπέβησαν ἅπαντα δημοφιλῆ, θεωρούμενα ὡς λαβόντα τὸν γνήσιον αὐτῶν γλωσσικὸν καὶ καθόλου νεοελληνικὸν τύπον. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Πoριώτικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκακίων τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 248. Λέγεται καὶ *Πυργιώτικα*.

πoριώτικος,—*η,*—*ο*· δημοτ., ὁ τοῦ Πόρου, ὁ ἐκ Πόρου προερχόμενος: «ποριώτικα λεμόνια».

Πορκάκι (Porcacchi), *Θωμᾶς*. Ἰταλὸς λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Καστιλιόνε-Ἀρετίνο τῆς Τοσκάνης καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1582, εἰς ἡλικίαν 50 περίπου ἐτῶν. Τὸ ἔργον αὐτοῦ «L'isole piu famose del mondo» ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1572 μετὰ χαλκογραφιῶν τοῦ Girolamo Porro Padovano Τοῦ ἔργου ἐγένετο καὶ νέα ἔκδοσις, ἐν Βενετίᾳ ἐπίσης, τῷ 1590, προστεθεισῶν καὶ νέων νήσων ὑπὸ Γεωργίου Trivalzio μετὰ ἐπιδιορθώσεων τοῦ ἰδίου Πορκάκι. Καὶ ἄλλαι δὲ ἐγένοντο ἐπανειλημμέναι ἐκδόσεις αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1605, 1610, 1620 καὶ 1686. Ὁ Πορκάκι ἐξέδωκε καὶ σειρὰν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων ἱστορικῶν, τοὺς πλείστους τῶν ὁποίων καὶ μετέφρασεν ἰταλιστί. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τῷ 1574 τὸ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφὲν ἔργον «Funerali antichi di diversi popoli e nazioni» κ. ἄ. Δ. Π. Π.

Πόρκιος (Porcius)· βλ. *Λικίνιος* Πόρκος.

πόρκος (ὁ)· (ἀρχ.) εἶδος ἁλιευτικοῦ δικτύου, καλαθοδικτύου.

Πορλίδα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κογχύλια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

Πὸρ-Λουΐ (Port-Louis) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς νήσου Μαυρικίου, ἕδρα τῆς διοικήσεως. Κάτ. 53.663 (1926). Ἔχει βιβλιοθήκην, μουσεῖον, ἱππόδρομον, ἐλεύθερον λιμένα, σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ ζωηρὰν ἐμπορικὴν κίνησιν. Θ. Κ.

Πορμπαντὰρ (Porbandar) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πρωτεύουσα τοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁμωνύμου ὑποτελοῦς κράτους, κειμένη ἐπὶ τῆς χερσονήσου Κατιαβὰρ τῆς προεδρίας Βομβάης. Κάτ. 29.390. Εἶναι ὠχυρωμένη καὶ ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον. Θ. Κ.

Πόρνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Γάζωρος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

πορνεία (ἡ). Καλεῖται ἡ ἐπὶ χρήμασι καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προτιμήσεως παράδοσις τοῦ γυναικείου σώματος πρὸς γενετήσιον ὁμιλίαν εἰς διαφόρους ἄνδρας ἀλληλοδιαδόχως καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν. Ἡ μνημόνευσις τῶν διαφόρων καὶ ἀλληλοδιαδόχων ἀνδρῶν εἶναι ἀναγκαία, καθότι ἄλλως θὰ περιελαμβάνετο εἰς τὴν πορνείαν καὶ ὁ γάμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίσης τὸ γυναικεῖον σῶμα παραδίδεται διὰ λόγους ὑλικῶν συμφερόντων. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐξαιροῦνται τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς πορνείας αἱ γυναῖκες, αἵτινες παραδιδόμεναι ἐπὶ χρήμασιν εἰς ἕνα ἄνδρα δὲν χρηματίζονται, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τῆς γενετησίου ὁμιλίας, καὶ ἐξ ἑτέρου προσώπου. Ἡ μνεία τῆς ἐπὶ χρήμασι καὶ ἄνευ προτιμήσεως παραδόσεως ἀπομακρύνει ἐπίσης τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς πορνείας τὰς γυναῖκας, αἵτινες ἀνιδιοτελῶς προσφέρονται εἰς τὸν ἄνδρα τῆς προτιμήσεώς των, καθότι ἡ αὐτοδιάθεσις τοῦ σώματος δὲν εἶναι πορνεία. Ὡσαύτως δὲν εἶναι πορνεία ἡ πρᾶξις τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἔχουν ἀλληλοδιαδόχους ἐρωμένας.

Ὁ ἐντοπισμὸς τῆς πορνείας εἰς τὸ γυναικεῖον φῦλον. Ἡ πορνεία ἀφορᾷ μόνον τὸ γυναικεῖον φῦλον, διὰ λόγους βιολογικοὺς καὶ κοινωνικούς. Ἡ γυνή, λόγῳ τῆς μητρότητος καὶ τῆς καταλληλότητός της εἰς τὰς οἰκιακὰς ἀσχολίας, ἐτέθη ἐν ὑποδεεστέρᾳ μοίρᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱκανότητα τοῦ κερδίζειν χρήματα ἐκ τῆς ἐργασίας της. Συντηρεῖται ὅθεν κατὰ γενικὸν κανόνα ὑπὸ τῆς ἀνδρικῆς ἐργασίας καὶ συνεπῶς ἡ ἀτομική της ἐλευθερία εἶναι περιωρισμένη καὶ ὑποτεταγμένη εἰς τὴν ἀνδρικὴν κυριαρχίαν τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ συζύγου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ αὐτοδιάθεσις τοῦ σώματός της θεωρεῖται ἀπηγορευμένη ἄνευ τῆς ἐκπληρώσεως ὡρισμένων κοινωνικῶν συνθηκῶν. Ἀλλά, πλὴν τούτου, ἡ αὐτοδιάθεσις τοῦ γυναικείου σώματος πρὸς γενετήσιον ὁμιλίαν ἔχει σοβαρὰς συνεπείας ὅσον ἀφορᾷ τὴν μητρότητα καὶ τὴν γνησιότητα τοῦ τέκνου, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὁποίας συνδέεται μὲ λόγους οἰκονομικοὺς καὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς. Ὁ ἀνήρ, εὑρισκόμενος εἰς γενετησίους σχέσεις μετὰ πλείστων γυναικῶν, δύναται πάντοτε νὰ εἶναι βέβαιος περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ τέκνου του, ὅταν ἡ μήτηρ δὲν ἔχῃ σχέσιν πρὸς ἄλλους ἄνδρας. Ἀλλ' ἡ γυνή, εὑρισκομένη εἰς γενετησίους σχέσεις πρὸς πολλοὺς ἄνδρας μὴ ἔχοντας σχέσεις μὲ ἄλλας γυναῖκας πλὴν αὐτῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίσῃ τὴν γνησιότητα τοῦ τέκνου της. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ τέκνον ἔχει ἕνα πατέρα καὶ μίαν μητέρα. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας τὸ τέκνον ἔχει πλείονας πατέρας καὶ μίαν μητέρα. Ὁ βιολογικὸς οὗτος νόμος εἶναι ἀπαραβίαστος καὶ συνεπῶς εὐνόητος τυγχάνει ἡ ἀπαγόρευσις τῆς αὐτοδιαθέσεως τῆς γυναικός, ἐὰν μὲν εἶναι ἔγγαμος, χάριν ἐξασφαλίσεως τῆς γνησιότητος τοῦ τέκνου, ἐὰν δὲ εἶναι ἄγαμος, χάριν ἀποφυγῆς τῆς μητρότητος. Ἐκ τῶν λόγων τούτων μοιραίως προέκυψεν ἡ διαίρεσις τῶν γυναικῶν εἰς ἐκείνας, αἵτινες ἔχουν ὑποχρεώσεις μὴ αὐτοδιαθέσεως τοῦ σώματός των, καὶ εἰς ἄλλας, αἵτινες εἶναι ἐλεύθεραι καὶ ὧν φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ ἀριθμὸς εἶναι περιωρισμένος. Ἀλλ' ἡ ὕπαρξις τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν εἶναι ἀναγκαία, καθότι, λόγῳ τῶν κοινωνικῶν ὅρων, ὁ ἀνὴρ εὑρίσκεται ἐν ἀμηχανίᾳ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ θεμελιώδους γενετησίου ἐνστίκτου. Ἐὰν δ' ἡ γυνή, λόγῳ τῆς βιολογικῆς της συνθέσεως, δύναται ἀνενοχλήτως καὶ ἀβλαβῶς ν' ἀναμείνῃ τὴν νόμιμον μετ' ἀνδρὸς σύζευξιν, τοῦτο διὰ τοὺς αὐτοὺς βιολογικοὺς λόγους εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνδρα, εἰς ὃν ἡ ἀφροδισία ἀναφαίνεται ἀπὸ τῆς ἐφήβου ἡλικίας, ἐπιζητοῦσα ὅπως ἱκανοποιηθῇ διὰ παντὸς μέσου. Ὑφισταμένων ὅμως τῶν κοινωνικῶν ἀπαγορεύσεων τῆς αὐτοδιαθέσεως τοῦ γυναικείου σώματος, ὁ ἀνὴρ μετέρχεται διάφορα μέσα, ὅπως παραβιάσῃ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην καὶ ὧν κύριον εἶναι το δέλεαρ τοῦ ὑλικοῦ συμφέροντος. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμον ὁ ἀνὴρ μετέρχεται τ' αὐτὰ μέσα, ἐπιδιώκων τὴν γενετήσιον ὁμιλίαν καὶ μετ' ἄλλων γυναικῶν λόγῳ τῆς πολυγαμικῆς του ἰδιότητος. Δι' ὅλων τῶν μέσων τούτων δημιουργεῖται ἡ μειονότης τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν καὶ ἐπειδή: 1) ἡ ἀφροδισία (γενετήσιος ἐπιθυμία) εἶναι πρωϊμωτέρα καὶ ἀπείρως ἐντονωτέρα εἰς τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γυναῖκα, 2) ἡ γυνὴ δύναται πολλάκις τῆς ἡμέρας νὰ συνέρχεται εἰς γενετήσιον ὁμιλίαν μετὰ πλήθους ἀνδρῶν, τοῦθ' ὅπερ εἶναι φυσιολογικῶς ἀδύνατον δι' ἕνα ἄνδρα καὶ 3) κατὰ γενικὸν κανόνα ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ διαθέτων χρήματα καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἔχουσα ἀνάγκην αὐτῶν, ἡ πορνεία ἐντοπίζεται εἰς τὸ γυναικεῖον φῦλον. Αἱ ἐξαιρέσεις τῆς ὁμοφυλοφίλου ἀνδρικῆς πορνείας ἢ τῆς λόγῳ διαστροφῆς ὡρισμένων γυναικῶν ἐπιδιώξεως τῆς γενετησίου ὁμιλίας μετ' ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀμείβουν διὰ χρημάτων, εἶναι φαινόμενα παθολογικὰ καὶ οὐχὶ συνήθη, ὥστε ν' ἀλλοιώσουν τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς πορνείας.

Βιολογικὰ καὶ κοινωνικὰ αἴτια τῆς πορνείας. Ἡ πορνεία εἶναι παλαιὰ ὅσον καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀφροδισία (σεξουαλισμός, γενετήσιον ἔνστικτον) παρουσιάζεται πρῶτον εἰς τὸ ἄρρεν φῦλον, εἰς ὃ καὶ διατηρεῖται ὑπὸ μορφὴν ἐνεργητικήν, μοιραῖον ἦτο ὅπως τὸν ρόλον τοῦ πορνεύεσθαι, ἤτοι τοῦ ἐπ' ἀνταλλάγματι προσφέρειν τὸ σῶμα, κρατῇ πάντοτε ἡ γυνή, ἐφ' ὅσον ὁ ἀνὴρ εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις αἰσθάνεται (ἀντιθέτως πρὸς τὴν γυναῖκα) πρώϊμον, ἀκατανίκητον καὶ συχνὴν τὴν ἀνάγκην τῆς γενετησίου ὁμιλίας. Ἡ διαφορὰ ὅθεν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς λειτουργίας τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου εἰς τὰ δύο φῦλα κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του, τὴν ἀκμὴν και τὴν παρακμήν του καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀπαγόρευσις τῆς αὐτοδιαθέσεως τοῦ γυναικείου σώματος εἶναι τὰ κύρια ἐλατήρια τῆς γενέσεως τῆς πορνείας.

Ὁ ἀνήρ, εὑρισκόμενος πρὸ τῶν βιολογικῶν του ἀναγκῶν καὶ πρὸ τῶν κοινωνικῶν ἀπαγορεύσεων, μετέρχεται παντοῖα μέσα ὅπως δημιουργήσῃ τὴν ἐλευθέραν γυναῖκα. Ὅπου δὲ οἱ κοινωνικοὶ νόμοι εἶναι αὐστηρότεροι, ὅπου τὸ ἄσυλον τοῦ γάμου ἢ τῆς παρθενίας περισσότερον ἀπαραβίαστον, ἐκεῖ τὰ μέσα ταῦτα εἶναι δελεαστικώτερα, ὁ δὲ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν συναγωνισμὸς καταφαίνεται διὰ τῆς μείζονος προσφορᾶς χρημάτων καὶ ἡ ἐλευθέρα γυνὴ τῆς ὀλιγώτερον αὐστηρᾶς κοινωνίας μεταβάλλεται εἰς πόρνην. Ἡ δημιουργία ὅμως τῶν πορνῶν στηρίζεται καὶ εἰς αἴτια κοινωνικά, ἅτινα ἐξαναγκάζουν τὴν γυναῖκα ὅπως μεταπέσῃ εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τῆς πορνείας. Τὰ αἴτια ταῦτα εἶναι: 1) ἡ λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν δυσκολία τοῦ γάμου, 2) ἡ ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἀπαγόρευσις τῆς ἄνευ γάμου συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικός, 3) ἡ ψευδὴς ὑπόσχεσις πρὸς γάμον, 4) ἡ σωματεμπορία, 5) τὸ κακὸν παράδειγμα, 6) ἡ πτωχεία, 7) τὸ γλίσχρον τῆς ἀμοιβῆς τῆς γυναικείας ἐργασίας, 8) ἡ μανία τῆς πολυτελείας, 9) ἡ ὀκνηρία, 10) ἡ παθολογικὴ ὤθησις πρὸς τὸ πορνεύεσθαι, 11) ὁ ἐκβιασμὸς ὑπὸ τῶν φυσικῶν προστατῶν (γονεῖς, σύζυγος, ἀδελφὸς) πρὸς τὸ πορνεύεσθαι, 12) ἡ ἐρωτικὴ ἐκδίκησις. Ἐκ τῶν αἰτίων τούτων ἡ μεγαλυτέρα εὐθύνη βαρύνει τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου· ἀκολουθεῖ ἡ πτωχεία, ἕπεται ἡ μανία τῆς πολυτελείας καὶ ἡ ὀκνηρία καὶ ἐλάχιστον ποσοστὸν ὀφείλεται εἰς τὴν πρὸς τὴν πορνείαν ὤθησιν ὑπὸ τῶν φυσικῶν προστατῶν εἴτε ὑπὸ ἐκφύλων ἐνστίκτων. Ὅλους δὲ τοὺς παράγοντας τούτους ἐκμεταλλεύεται ἡ σωματεμπορία. Οἱ ἰσχυρότεροι ὅθεν λόγοι εἶναι οἱ οἰκονομικοί. Ἐπὶ δὲ τῆς προελεύσεως τῶν πορνῶν συμφωνοῦν ὅλαι σχεδὸν αἱ στατιστικαὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς. Οὕτω τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν αὐτῶν προέρχεται ἐξ ὑπηρετριῶν οἰκιῶν καὶ ξενοδοχείων. Ἀκολουθοῦν αἱ γυναῖκες τοῦ θεάτρου καὶ τῶν καφῳδείων, εἶτα αἱ ὑπάλληλοι γραφείων καὶ καταστημάτων, αἱ ράπτριαι καὶ αἱ ἐπαρχιώτισσαι καὶ χωρικαί.

Ἱστορία τῆς πορνείας. Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι ἡ πορνεία ὑφίστατο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν προφητῶν. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀναφέρονται πλεῖστα ἐπεισόδια ἀναφερόμενα εἰς τὴν πορνείαν καὶ τὰς χρηματικὰς συμφωνίας μὲ τὰς πόρνας. Ὁ ἐξέχων χαρακτὴρ τῆς πορνείας καθ' ἅπασαν τὴν ἀρχαιότητα καὶ μέχρι τοῦ Β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, εἶναι ὁ θρησκευτικός. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ πράξεις τῆς ἀφροδισίας εἶναι ἀμέσως συνδεδεμέναι πρὸς τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ εἴδους καὶ τὸ μυστήριον τῆς γονιμότητος ἐν τῇ φύσει, ἡ πορνεία συνεδέθη ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς θρησκευτικῆς λατρείας.

Εἰς τὴν Βαβυλῶνα πᾶσα γυνὴ ὤφειλεν ἅπαξ εἰς τὴν ζωήν της νὰ προσφέρῃ τὸ σῶμά της εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ἀντὶ οἱασδήποτε τιμῆς. Μετὰ δὲ τὴν πρᾶξιν ταύτην εἰσήρχετο εἰς τὴν ἁγνότητα (*Ἡρόδ.* Α' 109). Ἡ πορνεία αὕτη ἐλάμβανε χώραν κυρίως εἰς ναοὺς ἀφιερωμένους εἰς τὴν Ἀφροδίτην, τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον πανταχοῦ, εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἔφεσον, τὴν Κύπρον, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ρώμην. Ἐξ ἄλλου αἱ ἱεροτελεστίαι αἱ ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Πρίαπον καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Φαλλοῦ συνετήρουν τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα τῆς πορνείας, ἧς δὲν ἦσαν ἀμέτοχα τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Εἰς τὴν Κύπρον αἱ νεάνιδες ἐπορεύοντο πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου ἐπρόσφερον τὴν παρθενίαν των εἰς τοὺς ξένους ἐπὶ χρήμασιν, ἅτινα κατέθετον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης. Ἀντιθέτως, τὴν παρθενίαν ἐθεώρουν ἀπαραίτητον καὶ ἱερὰν διὰ τὸν γάμον οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Ἄραβες. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηφανίσθη τελείως ὁ θρησκευτικὸς χαρακτὴρ τῆς πορνείας ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὑφίστατο ὅμως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Εἰς τὰς Τράλλεις τῆς Λυδίας ἡ πορνεία ἐξηκολούθει νὰ θεωρῆται ἱερὰ καὶ ἐπάγγελμα ἔντιμον διὰ τὰς γυναῖκας τῆς ἀνωτέρας τάξεως, μέχρι τοῦ Β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος. Σήμερον ὑπάρ-

Digitized by Google

χουν πόρναι ἱέρειαι εἰς τοὺς ναοὺς τῶν μεσημβρινῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Ντεκκάν. Ἀπὸ τῆς νεότητός των ἀφιεροῦνται εἰς τοὺς ναούς, τελοῦσαι συμβολικοὺς γάμους μετὰ τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεοτήτων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων χορεύουν γυμναὶ καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ διδάσκονται ἐπίσης ὅπως διεγείρουν τὰς ἀφροδισίας ἐπιθυμίας τῶν πιστῶν καὶ ἱκανοποιοῦν ταύτας. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ Μωαμεθανισμὸς ἀπεγύμνωσαν τὴν πορνείαν παντὸς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἀπηγόρευσαν καὶ τὴν ἐστιγμάτισαν.

Ἡ εἴσοδος τοῦ ὠφελιμιστικοῦ στοιχείου εἰς τὴν ἱερότητα τῆς πορνείας ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ ὅπως δημιουργηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ τάξις τῶν *ἑταιρῶν* (βλ. λ.). Οἱ Ρωμαῖοι ἐκαλλιέργησαν τὴν πορνείαν ὑπὸ τὴν αἰσθησιακὴν αὐτῆς πλευράν. Ὁ πλησιέστερος πρὸς τὰς Ἑλληνίδας ἑταίρας τύπος ὑπῆρξαν αἱ Ἰαπωνίδες *γκέϊσσαι*. Ἀνάλογοι ἐπίσης ἦσαν οἱ *κουρτιζάναι* τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀναφανεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ ἔχουσαι θέσιν εἰς τὰς αὐλὰς τῶν παπῶν καὶ τῶν βασιλέων, γυναῖκες ἐξόχου κάλλους καὶ μορφώσεως, ἀνωτέρας τάξεως συνήθως, γνωρίζουσαι πλείστας γλώσσας, ὁμιλοῦσαι λατινικὰ καὶ ἑλληνικά, ἐντριβεῖς εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικήν. Καὶ εἰς ταύτας, ὅπως εἰς τὰς Ἑλληνίδας ἑταίρας, ὀφείλονται πλεῖστα μνημεῖα τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου αἱ κουρτιζάναι ἐξέλιπον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἡ Ἰνδὴ *μπαϋαντέρα* καὶ ἡ Κινέζα *κόρη τῶν ἀνθέων* εἶναι τύποι κατώτεροι.

Ἡ βαθμιαία ἐξαφάνισις τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τῆς πορνείας ὑπηγόρευσε τὴν ἵδρυσιν τῶν πορνείων, ἤτοι οἴκων, ὅπου διητῶντο καὶ ἐξήσκουν τὸ ἐπάγγελμά των αἱ πόρναι. Τὸ πρῶτον πορνεῖον ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, κατόπιν δὲ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ, ὅπου ἡ ἐξώθυρα τῶν πορνείων διεκοσμεῖτο διὰ φαλλοῦ, τὴν δὲ νύκτα ἐφωτίζετο διὰ φανοῦ. Ἐν τῇ Ρώμῃ, πλὴν τῶν πορνείων, ὑπῆρχον καὶ εἰδικοὶ οἶκοι ἐνοικιάζοντες μόνον δωμάτια δι' ὥρας τινάς, ὡς καὶ οἰνοπωλεῖα δίδοντα ἄσυλον εἰς τὰς πόρνας. Τὴν ρωμαϊκὴν πορνείαν ἐνίσχυον ἔτι καὶ εἰδικαὶ ἑορταί, μιμικοὶ ἀγῶνες καλούμενοι, καθ' οὓς γυναῖκες γυμναὶ ἐπὶ σκηνῆς παρίστανον διαφόρους ἀφροδισίους σκηνάς. Εἰς τὸ τέλος τῆς παραστάσεως κῆρυξ διελάλει τὰ ὀνόματα, τὰς διευθύνσεις καὶ τὰς τιμὰς τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἡ διάσημος Ρωμαία πόρνη Φλῶρα ἐδώρησεν εἰς τὸ κράτος ὅλην τὴν περιουσίαν της ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως ἑκάστην ἄνοιξιν τελοῦνται ἀγῶνες πάλης μεταξὺ γυμνῶν νεανίδων καὶ γυμνῶν ἐφήβων. Καὶ ἡ σύγκλητος ἀπεδέχθη τὴν δωρεὰν καὶ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ πορνεῖα, θεωρηθέντα ὡς ἀσπίδες διὰ τὴν ἠθικὴν τῆς κοινωνίας καὶ προστατευθέντα ὑπὸ τῶν νόμων, ἀπέβησαν ὠργανωμέναι ἐπιχειρήσεις καὶ ἐγκατέστησαν τὸ ἀπαισιώτερον τῶν ἐμπορίων, τὸ τῆς λευκῆς σαρκός, δι' οὗ οἱ οἶκοι οὗτοι συντηροῦνται. Τὰ πορνεῖα εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν βαίνουσιν ὁσημέραι ἐλαττούμενα, ἰδίως κατόπιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1918). Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, αὐξηθείσης τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας, οἱ γάμοι ἠλαττώθησαν, αἱ νεάνιδες ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐλευθέραν πορνείαν καὶ συνεπῶς τὰ πορνεῖα, τὰ στεγάζοντα τὴν ἐπίσημον πορνείαν, καταργοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν ἐλλείψει πελατείας.

Ἡ καταδίωξις τῆς πορνείας. Ὁ στιγματισμὸς τῆς πορνείας ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ἑβραϊκὸν νόμον, ὅστις ἀπηγόρευεν εἰς τὰ τέκνα τῶν πορνῶν μέχρι δεκάτης γενεᾶς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου. Ὅτε ὅμως ἡ πορνεία ἔλαβε θρησκευτικὴν χροιάν, αἱ πιέσεις αὗται ἤρθησαν, συντελέσασαι πραγματικῶς εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῶν ἠθῶν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρακμὴν τῆς θρησκευτικῆς ἐννοίας τῆς πορνείας οἱ ἐναντίον της νόμοι ἐπανῆλθον ἀμείλικτοι. Ἡ συστηματικὴ ὅμως καταδίωξις τῶν πορνῶν ἐμφανίζεται ἀπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἦσαν ἐν ταὐτῷ οἱ ὀργανωταὶ τῆς πορνείας. Αἱ πόρναι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην ἐθεωροῦντο ὡς δοῦλαι, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν πατρίκιαι· ἀπηγορεύετο δὲ ὅπως ἐνδύωνται καθ' ὅμοιον μὲ τὰς ἐντίμους γυναῖκας τρόπον. Τοῦτο ἐγίνετο ἁπλῶς πρὸς διάκρισιν, καθόσον αἱ πόρναι ἠδύναντο κάλλιστα νὰ κυκλοφοροῦν γυμναὶ εἰς τὰς ὁδούς. Ἀπηγορεύετο ἐπίσης ὅπως ἔχουν πολιτικὰ δικαιώματα, ὅπως νυμφεύωνται κ.οὕ.κ. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐστιγμάτισε τὴν πορνείαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὴν ἀπαγορεύσῃ, καθότι διεῖδεν ἐν αὐτῇ τὴν προάσπισιν τοῦ γάμου, τὴν ἀποσόβησιν τῆς μοιχείας καὶ τὴν ἄμβλυνσιν τῆς ἀφροδισίου ἐπιθυμίας. Τὴν ὑπέβαλεν ὅμως ὑπὸ ὡρισμένους περιορισμούς. Βαρὺς φόρος ἐπεβλήθη ὑπὲρ μονῶν καὶ ἡ πορνεία, χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζεται, ἐθεωρήθη ὡς ἀνεκτή. Ἡγεμόνες τινές, ὡς ὁ Θεοδόσιος Β', ὁ Ἰουστινιανός, ὁ Βαλεντινιανός, ὁ Καρολομάγνος κλπ., ἐκηρύχθησαν ἀμείλικτοι πολέμιοι τῆς πορνείας, διέταξαν τὸ κλείσιμον τῶν πορνείων, τὴν διὰ θανάτου ποινὴν παντὸς προαγωγοῦ καὶ τὴν ἐξορίαν πάσης πόρνης, ἥτις ἐδέχετο προηγουμένως τριακοσίους ραβδισμούς. Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα ἀπέληγον μᾶλλον εἰς τὴν ἐξαχρείωσιν τῶν ἠθῶν, διὸ καὶ συντόμως ἀνεστέλλοντο. Τὸ Κοράνιον ἐπίσης ἀπαγορεύει τὴν πορνείαν. Ἡ πλέον ἀπηνὴς δίωξις τῆς πορνείας ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὰ πορνεῖα ἐκαίοντο, αἱ δὲ πόρναι ἀπεγυμνοῦντο ἀπὸ τὰ χρήματά των, τὰ κοσμήματα καὶ αὐτὰ τὰ ἐνδύματά των καὶ ἐξεδιώκοντο ἐκ τῆς χώρας.

Τῷ 1575 ὁ Ἐρρῖκος Γ', ὅστις ἦτο ἀκόλαστος καὶ ὁμοφυλόφιλος, κατήργησε τοὺς περιοριστικοὺς νόμους. Τῷ 1687 ὅμως ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' διέταξεν ὅπως κοποῦν τὰ ὦτα τῶν πορνῶν τῶν Βερσαλλιῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ἀπέτυχε. Τῷ 1778 ἠπιώτερα περιοριστικὰ μέτρα κατέστειλαν τὴν δημοσίαν ἔκλυσιν. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα κατηργήθησαν ἐπαναστατικῶς τῷ 1791. Ἀργότερον ὁ Μέγας Ναπολέων διερρύθμισε τὸ σύστημα τῶν οἴκων ἀνοχῆς, ἐγκαταστήσας τὴν ὑγιειονομικὴν ἐπιθεώρησιν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἰσχύει εἰς πλεῖστα κράτη μέχρι σήμερον. Εἰς τὴν Βενετίαν ὁ πορνικὸς φόρος ἦτο βαρύτατος, τόσον, ὥστε ἐκ τοῦ φόρου χιλίων πορνῶν συνετηρεῖτο μία γαλέρα τοῦ κράτους. Ἡ τελευταία ἀπόπειρα πρὸς ἐξόντωσιν τῆς πορνείας ἐν Εὐρώπῃ ἐγένετο κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ τῆς Μαρίας-Θηρεσίας τῆς Αὐστρίας, ἥτις διέταξε τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν παντὸς πορνείου, ἐπέβαλε βαρύτατα πρόστιμα εἰς τοὺς προαγωγοὺς καὶ φρικώδη βασανιστήρια εἰς τὰς πόρνας. Τὰ μέτρα ταῦτα, ἅτινα ἀπέληξαν εἰς τὴν τρομακτικὴν αὔξησιν τῶν νόθων τέκνων ἐν Βιέννῃ, κατηργήθησαν τῇ 1751 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσὴφ Β'. Ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν ἡ Ἀγγλία ἀφῆκεν ἀνενόχλητον τὴν πορνείαν, εἶναι δὲ τὸ πρῶτον ἔθνος, τὸ ὁποῖον προηγεῖται καὶ σήμερον εἰς τοὺς φιλελευθέρους νόμους ἐν σχέσει μὲ τὴν πορνείαν. Μία μόνον ἀπόπειρα συνέβη ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1860 ὑπὸ τοῦ δημάρχου τῆς Πόρτσμουθ, ὅστις διέταξε τὸ κλείσιμον τῶν πορνείων. Ἀλλὰ τοιοῦτο σκάνδαλον ἠγέρθη, ὥστε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ διαταγὴ ἀνεστάλη. Καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ἐν Πενσυλβανίᾳ, ἐγένετο παρομοία ἀπόπειρα κατὰ τὸ 1891. Αἱ πόρναι ἐξεδιώχθησαν τῶν πορνείων καὶ ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς κατοίκους νὰ δώσουν εἰς αὐτὰς τροφὴν καὶ στέγην. Ἀλλὰ σύσσωμος ὁ ἀμερικανικὸς λαὸς ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ ἀνελευθέρου τούτου μέτρου, ὅπερ καὶ κατηργήθη ἐν τῇ γενέσει του.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους κατηργήθησαν αἱ ἀτιμωτικαὶ καὶ ἐξευτελιστικαὶ διακρίσεις μεταξὺ ἐλευθερίων καὶ μὴ γυναικῶν. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' ἀνακτήσουν πάντα τὰ δικαιώματά των αἱ πορνεύουσαι γυναῖκες καὶ συγχρόνως νὰ εἰσρεύσουν εἰς τὴν πορνείαν πλείονες νεάνιδες καὶ γυναῖκες, αἵτινες παραμένουσαι κεκρυμμέναι καὶ ἀκαταδίωκτοι ὑπὸ τῶν νόμων καὶ μὴ αἰσθανόμεναι τὴν πίεσιν τῶν ἀτιμαστικῶν ἐμποδίων τῆς ἄλλοτε, ἐπύκνωσαν τὰς τάξεις τῶν ἀνεπισήμων πορνῶν. Ἐν Ἰαπωνίᾳ, ὅπου ἡ πορνεία θεωρεῖται ὡς ἐπάγγελμα μὴ ἀτιμωτικόν, ἡ κρυφία πορνεία δὲν ὑπάρχει.

Συστήματα ὀργανώσεως τῆς πορνείας. Ἡ πρώτη ὀργάνωσις τῆς πορνείας δι' εἰδικοῦ νομοθετικοῦ συστήματος χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν πορνείων εἰς ἑβδομαδιαίας ὑγιειονομικὰς ἐπισκέψεις. Ἀλλ' ἡ σοβαρότης τῆς κρατικῆς ἐποπτείας ἐπὶ τῆς πορνείας σημειοῦται ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐν τῷ γενικῷ ἀναβρασμῷ τῆς συφιλιδικῆς ἐπιδημίας ὑπέστη ἀγρίαν καταδίωξιν ἡ πορνεία δι' ἐκτοπίσεως τῶν πορνῶν καὶ κλεισίματος τῶν πορνείων. Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα ἦσαν ἀψυχολόγητα καὶ ηὔξησαν τὸ κακόν. Τῷ 1724 ὁ Mandeville, ὁ πρόδρομος τοῦ μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ κράτη ἰσχύοντος διακανονιστικοῦ συστήματος, ὑπεστήριξε τὴν καταδίωξιν τῆς κρυφίας πορνείας καὶ τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν πορνείων, ὅπου ἡ πορνεία ἐποπτεύεται ὑγιειονομικῶς καὶ κοινωνικῶς καὶ συνεπῶς ὄχι μόνον ἀκίνδυνος εἶναι ἀλλὰ καὶ ἐπωφελής. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ ὑπὸ πλείστων ἐπιτροπῶν καὶ συνεδρίων συνεζητήθη ἡ πρότασις ἑνὸς διεθνοῦς *διακανονιστικοῦ* συστήματος, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τὰ διεθνῆ συνέδρια τῶν Παρισίων (1867) καὶ τῆς Φλωρεντίας (1869). Ἡ κίνησις ἐκείνη ἔσχεν ἔντονον ἀντίκτυπον καὶ πολλὰ κράτη, προεξαρχούσης τῆς Γαλλίας, παρεδέχθησαν τὸ σύστημα τοῦ διακανονισμοῦ (réglementation), ὅπερ, ὑποστηρίζον τοὺς οἴκους ἀνοχῆς, διατείνεται ὅτι προασπίζει τὴν ὑγείαν τοῦ κοινοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἰσχύει μέχρι σήμερον καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1870 ἰσχυροτάτη κριτικὴ ἤρξατο κατὰ τοῦ συστήματος τούτου, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ὑγειονομικὴ ἐπιθεώρησις τῶν ἐν τοῖς πορνείοις πορνῶν εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ, ἐφόσον ἡ κρυφία πορνεία, ἡ μὴ ὑπαγομένη εἰς οὐδένα περιορισμόν, βρίθει ἀφροδισίων κινδύνων καὶ εἶναι περισσότερον διαδεδομένη τῆς ἐπισήμου πορνείας, ἥτις εἰς οὐδὲν ἄλλο συντελεῖ εἰμὴ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σωματεμπορίας. Τὸ *καταργητικὸν* (abolitionnisme) τοὐναντίον σύστημα, τὸ ὁποῖον ὀλίγα κράτη ἤρχισαν νὰ τὸ ἀποδέχωνται, προεξαρχούσης τῆς Ἀγγλίας, ἥτις τὸ ἐφαρμόζει ἀπὸ τοῦ 1886, στηρίζεται ἐπὶ τῆς καταργήσεως καὶ τῆς μὴ ἀνοχῆς τῶν πορνείων, ἐπὶ τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἐκπορνεύσεως, ἐπὶ τῆς ὑγειονομικῆς προπαγάνδας πρὸς προφύλαξιν καὶ θεραπείαν, τῆς ἱδρύσεως δωρεὰν νοσοκομείων, τῆς ἱδρύσεως διορθωτικῶν ἀσύλων διὰ τὰς παραστρατούσας γυναῖκας, τῆς ἀμειλίκτου διώξεως τῆς σωματεμπορίας καὶ τῆς τιμωρίας τῶν μεταδιδόντων ἀφροδίσια νοσήματα. Ἄλλα συστήματα εἶναι ὁ νεο-διακανονισμός, ὁ νεο-καταργητισμός, ἡ ἰατρικὴ ἐπίβλεψις κλπ. Καὶ οἱ μὲν θέλοντες νὰ τροποποιήσουν τὸ διακανονιστικὸν σύστημα διατηροῦν τὰ πορνεῖα, ἀλλὰ καταργοῦν τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐν αὐτοῖς παραμονὴν τῶν πορνῶν, ὡς καὶ τὴν ἀστυνομικὴν ἐξουσίαν, ἐπιτρέποντες τὴν ἑκουσίαν καὶ μετὰ διακρίσεως θεραπείαν. Οἱ δὲ τροποποιοῦντες τὸ καταργητικὸν σύστημα ἐπιβάλλουν τὴν ὑποχρεωτικὴν δήλωσιν καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς παροχῆς στέγης πρὸς πορνείαν ὑφ' οἱανδήποτε δικαιολογίαν κ.ο.κ.

Κοινωνικὴ ἄποψις. Ἡ πόρνη, χρησιμοποιοῦσα ὡς ἐπάγγελμα μίαν ἐκ τῶν βασικῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου, εὐνόητον εἶναι ὅτι διαστρέφεται τόσον, ὥστε ν' ἀποτελῇ ἰδιόρρυθμον τύπον, ἀνεπίδεκτον συνήθως διορθώσεως. Ὁ ψυχολογικὸς τύπος τῆς πόρνης εἶναι σύμμεικτος. Εἶναι ψευδολόγος, ὀκνηρά, ἐπιπολαία, ἐκφυλομανής, ὁμοφυλόφιλος, αὐνανίστρια. Ἐξ ἀντιθέτου εἶναι φιλεύσπλαγχνος, θρησκόληπτος καὶ τιμία εἰς τὰς ὑποχρεώσεις της καὶ τὰ χρέη της. Ἀλλ' ἐξετάζων τις κοινωνικῶς τὸ ζήτημα τῆς πορνείας, δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του οὐχὶ τὴν ἐπίσημον πορνείαν μόνον, καθότι αὕτη εἶναι ἡ μειονότης, ἀλλὰ τὴν κρυφίαν πορνείαν, ἥτις ὁσημέραι αὐξάνει. Οὕτως ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ὑπάρχουν ἑπτακόσιαι ἐπισήμως ἀνεγνωρισμέναι πόρναι, ἤτοι κοιναὶ γυναῖκες τῶν οἴκων ἀνοχῆς, διεπόμεναι ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς νόμους τοῦ διακανονιστικοῦ συστήματος καὶ ἐπιθεωρούμεναι ὑπὸ τῆς ἀστυϊατρικῆς ὑπηρεσίας. Ἐκ τούτων αἱ ἡμίσεις εὑρίσκονται διαρκῶς ἐν νοσηλείᾳ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων ἢ εἰς σανατόρια. Ἐναπομένει ὅθεν ἀριθμὸς 350 μόνον ἐξασκουσῶν τὸ ἐπάγγελμά των. Αὗται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δὲν εἶναι φορεῖς ἀφροδισίων νόσων οὔτε καὶ διαφθορᾶς. Ἀλλ' ἐκ παραλλήλου ἑκατονταπλάσιος περίπου ἀριθμός, ἤτοι περὶ τὰς τριάντα χιλιάδας νεάνιδες καὶ γυναῖκες πορνεύουσι κρυφίως εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀθηνῶν-Πειραιῶς. Αἱ γυναῖκες αὗται, ἐξασκοῦσαι ἐρασιτεχνικῶς τρόπον τινὰ τὴν πορνείαν, ἤτοι πορνεύουσαι εἰς κρυφίους οἴκους συναντήσεων, παρασυρόμεναι ὑπὸ ἐκμαυλιστριῶν καὶ πρὸς εὔκολον ἀπόκτησιν χρήματος, διατηροῦσι κατ' ἐπίφασιν τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἀστικῆς των προελεύσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀγνοοῦσιν ἐξ ἄλλου τοὺς κινδύνους καὶ τὰ μέσα προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων, εἰς οὐδένα ἔλεγχον ἀστυνομικὸν ἢ ὑγιεινολογικὸν ὑπάγονται, βρίθουσιν ἀφροδισίων νοσημάτων καὶ κατὰ ἑκατοντάδας μολύνουσι τὸ κοινόν. Ἅπαν ἀνεξαιρέτως τὸ κολοσσιαῖον ἑλληνικὸν ποσοστὸν τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων, ἅτινα νέμονται τὰ 75 % τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, προέρχεται ἐκ τῶν γυναικῶν τούτων, ὧν πλεῖσται εἶναι ἀνήλικα κοράσια, μαθήτριαι σχολείων ἢ ὑπάλληλοι καταστημάτων, μέγα δὲ ποσοστὸν ἀποτελεῖται ἐξ ἐγγάμων γυναικῶν.

Ἀνδρικὴ πορνεία. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης ὑφίστανται οἶκοι ἀνοχῆς, εἰς οὓς ἀντὶ πορνῶν ὑπάρχουν ἄνδρες, ὧν ἡ πελατεία εἶναι γυναικεία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκέψεων εἶναι λίαν περιωρισμένος, ἡ δὲ ἀμοιβή των πολλαπλασία τῆς τῶν πορνῶν. Εἰς τοὺς οἴκους τούτους συχνάζουν γυναῖκες ἔγγαμοι, ἀπογοητευθεῖσαι ἐκ τοῦ γάμου των ἢ ἔκφυλοι γραῖαι κλπ. Τοιαύτη κατάστασις ὑφίστατο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἰδίως δὲ ἐν Ρώμῃ. Ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅρου ἀνδρικὴ πορνεία ἐξυπακούεται κυρίως ἡ μεταξὺ ἀνδρῶν ὁμοφυλόφιλος γενετήσιος ὁμιλία. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἀποτελεῖ παθολογικὸν καὶ κακόηθες φαινόμενον. Ἐν τούτοις εἰς ὡρισμένους λαοὺς εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη καί, ἡ ἐμφάνισίς της χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν ἀναφέρονται πλεῖστα χωρία περὶ ὁμοφυλοφιλίας καὶ ἀνδρικῆς πορνείας, ἥτις ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑβραίων αὐστηρότατα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐπίσης, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην, ἡ ἀνδρικὴ πορνεία ἦτο λίαν διαδεδομένη.

Ν. Ν. Δ.

—*[Καν. Δίκ.]* Βλ. λ. *ἠθῶν πλημμελήματα* (τόμ. ΙΒ', σ. 183 β').

—*[Ποιν. Δίκ.]* Τὰ περὶ τῶν ἀσέμνων γυναικῶν καὶ τὰ περὶ τῶν μέτρων πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων ἐρρύθμισεν ὁ νόμος 3032 τῆς 12/25 Αὐγούστου 1922. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου τούτου ἡ ἐποπτεία τῶν ἀσέμνων γυναικῶν ἐν γένει ὡς καὶ ἡ καταπολέμησις τῶν ἀφροδισίων νόσων ἀνατίθεται εἰς ἐπιτροπὰς διὰ τὴν περιφέρειαν ἑκάστου νομοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*ἐπιτροπὴ πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀφροδισίων νόσων*». Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ἔχουν ὡς ἔργον νὰ χαρακτηρίζουν γυναῖκά τινα ὡς ἄσεμνον (κοινὴν ἢ ἐλευθερίαν), νὰ αἴρουν τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἀσέμνου γυναικός, νὰ παρέχουν ἀδείας πρὸς σύστασιν οἴκων ἀνοχῆς, νὰ ἀποφαίνωνται περὶ τῆς καταργήσεως αὐτῶν, νὰ φροντίζουν νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τὰς ἐπιρρεπεῖς εἰς ἀκόλαστον βίον γυναῖκας (ἄρθρ. 2). Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐχαρακτήρισε γυναῖκα τινὰ ὡς ἄσεμνον, ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐντὸς τριημέρου προ-

Digitized by Google

θεσμίας ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, ἀπευθυνομένη ἐνώπιον τοῦ πλημμελειοδικείου τῆς ἕδρας τοῦ νομοῦ, ἐν δὲ τῷ νομῷ Ἀττικοβοιωτίας ἐνώπιον τοῦ ἐφετείου Ἀθηνῶν.

Ἡ προσφυγὴ δικάζεται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν (ἄρθρ. 4). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ εἰρημένου νόμου ἐκδοθέντος διατάγματος τῆς 19/30 Ἀπριλίου 1923, ἄσεμνοι γυναῖκες εἶναι αἱ καθ' ἕξιν καὶ ἐπὶ περιουσιακῷ ἀνταλλάγματι ἐκδιδόμεναι πρὸς πλείονας ἄνδρας εἴτε μονίμως ἐνδιαιτώμεναι ἐν οἴκοις ἀνοχῆς καὶ ἔχουσαι τοῦτο ὡς ἀποκλειστικὸν ἢ κύριον ἐπάγγελμα, ὁπότε χαρακτηρίζονται ὡς κοιναί, εἴτε μὴ ἐνδιαιτώμεναι ἐν οἴκοις ἀνοχῆς καὶ ἔχουσαι τοῦτο ὡς ἐπικουρικὸν ἐπάγγελμα ἀσκούμενον εἴτε ἐν ἰδίᾳ κατοικίᾳ ἢ κατοικίᾳ τρίτου εἴτε καὶ ἐντὸς οἴκου ἀνοχῆς, ὁπότε χαρακτηρίζονται ἐλευθέριαι. Αἱ κοιναὶ γυναῖκες ἐξασκοῦσι τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν μόνον ἐντὸς ἀνεγνωρισμένου οἴκου ἀνοχῆς τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν καὶ ὑποβάλλονται εἰς τακτικὴν ἰατρικὴν ἐπίσκεψιν δὶς τουλάχιστον τῆς ἑβδομάδος, ἐφοδιάζονται δὲ καὶ δι' ἀδείας ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των (ἄρθρ. 6). Αἱ ἐλευθέριαι γυναῖκες ἐφοδιάζονται καὶ αὗται μὲ βιβλιάριον καὶ ὀφείλουν νὰ μεταβαίνουν ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἰατρικὴν ἐπίσκεψιν. Αἱ παραβάσεις τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 3032 καὶ τοῦ μνησθέντος διατάγματος τιμωροῦνται κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου μὲ φυλάκισιν μέχρις ἑνὸς ἔτους καὶ ἐν ὑποτροπῇ μὲ φυλάκισιν τουλάχιστον ἓξ μηνῶν.

Ἡ πορνεία, δηλαδὴ τὸ ἐπάγγελμα τῆς κοινῆς ἢ ἐλευθερίας γυναικός, ἐφ' ὅσον ἀσκεῖται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν κειμένων νόμων, δὲν εἶναι κολάσιμος πρᾶξις. Εἶναι ὅμως κολάσιμος πρᾶξις καὶ δὴ πλημμέλημα ἡ εἰς πορνείαν προαγωγή. Κατὰ τὸ ἄρθρον 279 Β΄ τοῦ ποινικοῦ νόμου μὲ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν μέχρι τριῶν ἐτῶν τιμωρεῖται ὅστις ἐπὶ ἐξυπηρετήσει ἀλλοτρίας ἀκολασίας προάγει πρὸς πορνείαν ἢ ἐξωθεῖ πρὸς διαφθορὰν ἀνήλικα πρόσωπα, εἴτε ὑποθάλπει ἢ διευκολύνει τὴν πορνείαν ἢ διαφθορὰν ἀνηλίκων. Σκοπὸς τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ἡ προστασία τῶν ἀνηλίκων καὶ δὴ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἡ ἀπαγορευομένη πρᾶξις εἶναι ἡ προαγωγὴ ἀνηλίκων εἰς πορνείαν ἢ διαφθοράν. Ἡ πορνεία ἢ ἡ διαφθορὰ προϋποθέτει δύο τουλάχιστον πρόσωπα, τὸν ἀνήλικον καὶ ἕτερον πρόσωπον, συνεπῶς ἡ ἐξώθησις πρὸς αὐνανισμὸν δὲν πίπτει ὑπὸ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς διατάξεως ταύτης. Νοεῖται ὅμως καὶ ἡ προαγωγὴ ἢ ἐξώθησις εἰς παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν. Σκοπὸς τῆς εἰς πορνείαν προαγωγῆς ἢ τῆς εἰς διαφθορὰν ἐξωθήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις ἀλλοτρίας ἀκολασίας. Συνεπῶς δὲν πίπτει ὑπὸ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ἡ εἰς διαφθορὰν ἐξώθησις ἐπὶ ἐξυπηρετήσει ἰδίας ἀκολασίας, ὡς π. χ. ὅταν τις ἐξωθῇ δύο πρόσωπα εἰς συνουσίαν γιγνομένην ἐνώπιον αὐτοῦ ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως κορέσῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ γενετησίας ὁρμὰς εἴτε αὐνανιζόμενος εἴτε ἄλλως κτλ. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πορνείαν, ἧς ἡ ἔννοια ἀξιοῖ συνουσίαν, ἡ διαφθορὰ δύναται νὰ συνίσταται καὶ εἰς πράξεις μεταξὺ δύο προσώπων τεινούσας κατ' ἄλλον τρόπον εἰς κορεσμὸν τῶν γενετησίων ὁρμῶν (π. χ. δι' ἐπιψαύσεως, προστριβῆς κλπ.). Ἀμφίβολον εἶναι ἂν τιμωρῆται ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις ἡ εἰς συνουσίαν ἐξώθησις δύο μνηστευμένων, ὧν ὁ εἷς ἀνήλικος. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν προθέσεων τοῦ εἰς τὴν συνουσίαν ἐξωθήσαντος. Ἂν σκοπός του ἦτο ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς ἀκολασίας τοῦ μνηστῆρος ἢ τῆς μνηστῆς ἢ τρίτου, τότε ἡ πρᾶξίς του τιμωρεῖται ὡς προαγωγία. Ἡ προαγωγή, ἐξώθησις, ὑπόθαλψις ἢ διευκόλυνσις ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν «Vorschubleistung» τοῦ γερμανικοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ συνίσταται εἰς τὴν διὰ τὸν προαγόμενον δημιουργίαν εὐνοϊκωτέρων συνθηκῶν πρὸς πορνείαν ἢ διαφθοράν. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην ἡ τιμώρησις τοῦ προαγωγοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἂν πράγματι ἐγένετο ἡ συνουσία ἢ διαφθορὰ τοῦ ἀνηλίκου. Δὲν ἀρκεῖ δηλαδὴ ἡ ἁπλῆ δημιουργία τῶν εὐνοϊκωτέρων συνθηκῶν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον ἡ ποινὴ ἐπιτείνεται εἰς φυλάκισιν ἓξ μηνῶν μέχρι πέντε ἐτῶν, ἂν τὸ ἀδίκημα ἐπράχθη: α) κατὰ προσώπου μήπω συμπληρώσαντος τὸ 15ον ἔτος, ἢ β) δι' ἀπατηλῶν μέσων, ἢ γ) παρ' ἀνιόντος ἐξ αἵματος ἢ κηδεστίας ἢ θετοῦ γονέως, συζύγου ἐπιτρόπου ἢ παντὸς ἄλλου, εἰς ὃν εἶναι διαπεπιστευμένος ὁ ἀνήλικος πρὸς ἀνατροφήν, διδασκαλίαν, ἐποπτείαν ἢ φύλαξιν ἔστω καὶ προσωρινήν, ἢ 4) συνήθως ἢ ἐπὶ σκοπῷ κέρδους.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 279 Γ΄ διὰ φυλακίσεως ἓξ μηνῶν μέχρι τριῶν ἐτῶν τιμωρεῖται ὅστις ἐπὶ ἐξυπηρετήσει ἀλλοτρίας ἀκολασίας: α) προσλαμβάνει, παρασύρει ἢ ἀποπλανᾷ, ἔστω καὶ τῇ συναινέσει αὐτῆς, ἀνήλικον γυναῖκα ἢ κόρην πρὸς σκοπὸν πορνείας, β) δι' ἀπάτης, βίας, ἀπειλῶν, ἐπιβολῆς ἢ καταχρήσεως ἐξουσίας ἢ παντὸς ἄλλου ἐξαναγκαστικοῦ μέσου προσλαμβάνει, παρασύρει ἢ ἀποπλανᾷ γυναῖκα ἢ κόρην ἐνήλικον πρὸς τὸν σκοπὸν πορνείας, γ) διὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω μέσων κατακρατεῖ παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἕνεκα χρεῶν συνομολογηθέντων πρόσωπον ἀνήλικον ἢ ἐνήλικον ἐν οἴκῳ ἀνοχῆς ἢ ἐξαναγκάζει αὐτὸ ὅπως παραδοθῇ εἰς πορνείαν. Ἡ ποινὴ ἐπιτείνεται μέχρι πέντε ἐτῶν, ἂν τὸ ἀδίκημα ἐπράχθη ὑπό τινος τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 279 Β΄ μνημονευομένων προσώπων. Αἱ ποιναὶ ἐπιβάλλονται καὶ ἂν αἱ κατ' ἰδίαν πράξεις, αἱ ἀπαρτίζουσαι τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῶν ἄνω ἀδικημάτων, ἐξετελέσθησαν ἐν διαφόροις ἐπικρατείαις.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 279 Δ΄, οἱ ἀνιόντες ἐξ αἵματος ἢ κατιόντες καὶ λοιποὶ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμὸν 3 μνημονευόμενοι ἐκπίπτουσι προσέτι κατὰ τὰς περιπτώσεις ἀμφοτέρων τῶν ἄρθρων 279 Β΄ καὶ 279 Γ΄ τῆς πατρικῆς, ἐπιτροπικῆς ἢ οἱασδήποτε ἄλλης ἐξουσίας ἢ ἐπιμελείας καὶ πάντων τῶν ἐκ τούτων παρεπομένων δικαιωμάτων. Οἱ καταδικασθέντες δὲ ἐν γένει ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασι τῶν ἄρθρων 279 Β΄ καὶ 279 Γ΄ στεροῦνται τῆς ἱκανότητος νὰ εἶναι ἐπίτροποι ἢ κηδεμόνες ἢ μέλη συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ ὑποβάλλονται εἰς ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν ἐπὶ 5—10 ἔτη. Χ. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

πορνεῖον (τό)· τὸ ἵδρυμα ἔνθα διαιτῶνται αἱ πόρναι, χαμαιτυπεῖον.

πορνεύω· ποιῶ τινα πόρνην, διαφθείρω, ἐκπορνεύω· || *πορνεύομαι*· εἶμαι πόρνη, παρέχω τὸ σῶμά μου εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας συνουσίαν.

πόρνη (ἡ)· ἡ παρέχουσα τὸ ἑαυτῆς σῶμα πρὸς συνουσίαν ἐπὶ μισθῷ.

Πόρνη (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης, ὡς προστάτιδος τῶν ἱεροδούλων καὶ ἑταιρῶν, λατρευομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν Ἀβύδῳ τῆς Αἰγύπτου. Α. Θ. Σ.

Πόρνη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Σαρωνικοῦ (βλ. λ. *Κατραμόνησα*).

πορνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πόρνην, ὁ τῆς πόρνης: «πορνικοὶ τρόποι».—Ἐπίρρ. ***πορνικῶς***.

πορνοβοσκὸς (ὁ, ἡ)· ὁ βόσκων, ὁ τρέφων πόρνας, μαστρωπός, προαγωγός.

—[Κανον. Δίκ.] Βλ. λ. *ἠθῶν* πλημμελήματα (τ. ΙΒ΄, σ. 186 α΄).

πορνογράφημα (τό)· διήγημα, δημοσίευμα πορνικῆς ὑποθέσεως.

πορνογραφία (ἡ)· ἡ συγγραφὴ ἔργων ἀσέμνων καὶ αἰσχρῶν, πορνικῶν, τὰ ὁποῖα σκοπὸν ἔχουν νὰ κολακεύσουν καὶ καλλιεργήσουν τὰ γενετησιακὰ ἔνστικτα τοῦ πλήθους.

— *['Εγκυκλ.]* Παρὰ τὴν ἐτυμολογίαν της, ἡ λέξις *πορνογραφία* δὲν δηλοῖ ἁπλῶς τὴν περὶ πορνῶν πραγματείαν, ἀλλὰ τὴν παραγωγὴν παντὸς ἔργου (πεζογραφήματος, ποιήματος, εἰκόνος, σχεδίου, κινηματογραφικῆς ταινίας, φωτογραφίας κλπ.), εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἔκδηλος ἡ πρόθεσις τοῦ δημιουργοῦ του, ὅπως, ἀποκαλύπτων κατὰ τρόπον γαργαλιστικὸν ὅ,τι ἐκ τῆς ἐρωτικῆς λειτουργίας εἴθισται νὰ τηρῆται διὰ λόγους αἰδοῦς μυστικόν, ἢ περιγράφων διαφόρους διαστροφὰς τῆς γενετησίου ὁρμῆς, κολακεύσῃ καὶ διεγείρῃ τὰ αἰσθητήρια τοῦ ἀναγνώστου καὶ τοῦ θεατοῦ. Ὅταν μοναδικὸν στοιχεῖον ἑνὸς ἔργου εἶναι ἡ ἀναμφισβητήτως βλαβερὸ αὕτη ἱκανότης καὶ δὲν συνυπάρχῃ μὲ τὴν ὠμότητα τῆς διατυπώσεως ἢ τὸ σκανδαλῶδες τοῦ θέματος ἡ ἐξαγνιστικὴ καὶ ἀπολυτρωτικὴ καλλιτεχνικὴ ἀξία, ἥτις γίνεται πρόξενος αἰσθητικῆς συγκινήσεως, ἢ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία, ἥτις ἐξυπηρετεῖ γνωστικὴν χρησιμότητα, τότε τὸ ἔργον τοῦτο δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ πορνογράφημα. Ἡ ἀνήθικος πρόθεσις τοῦ δημιουργοῦ ἑνὸς πορνογραφήματος ἀποκαλύπτεται εὐκόλως, ὅταν τὸ ἔργον δὲν ἔχῃ ἐκτελεσθῇ καλλιτεχνικῶς, ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη εἶναι σφαλερὰ ἡ μέθοδος της ἐρεύνης τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῆς συναγωγῆς συμπερασμάτων περὶ ἑνὸς ὑπὸ κρίσιν ἔργου ἔκ τινων μόνον ἐκφράσεων ἢ λεπτομερειῶν. Διὰ νὰ εἶναι ἔργον τι πορνογράφημα, πρέπει ἐν τῷ συνόλῳ του νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν ἀνήθικον σκοπὸν καὶ πρέπει ὁ σκοπὸς οὗτος νὰ μὴ εἶναι ἀνήθικος μὲ τὴν εὐρεῖαν σημασίαν τῆς λέξεως, ἀλλὰ εἰδικῶς νὰ προσβάλλῃ τὴν αἰδῶ δι' ἀσκόπου, ἐπιστημονικῶς, ἀποκαλύψεως τῶν ἐρωτικῶν μυστηρίων, τὰ ὁποῖα, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἀποτελοῦν φυσικὴν λειτουργίαν, δὲν πρέπει νὰ διασύρωνται καὶ νὰ γίνωνται ἀφορμή, περιγραφόμενα, τεχνητοῦ ἐρωτισμοῦ. Οὐδόλως δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πορνογράφημα ἔργον, τὸ ὁποῖον, διαφωνοῦν πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἀφροδίσιον ἠθικήν, κηρύσσει νέαν τοιαύτην καὶ ἔχει ἑπομένως πνευματικοὺς σκοπούς, ἢ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐμπνέεται ὑπὸ ἀναμφισβητήτου σατιρικῆς διαθέσεως, ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει τῶν τρωτῶν μιᾶς δεδομένης ἐποχῆς. Τέλος ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ πορνογραφήματος καὶ πᾶν ἔργον, τὸ ὁποῖον, παρὰ τὸ σκανδαλιστικὸν περιεχόμενόν του, ἔχει τὴν σφραγῖδα τῆς τέχνης ἢ τῆς ἐπιστήμης.

Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονὸς ὅτι σήμερον, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἠθικῆς, ἓν νέον ἔργον, καὶ ἂν ἀκόμη φέρῃ τὴν σφραγῖδα τῆς τέχνης, δυσκολώτερον ἀπαλλάσσεται τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς πορνογραφικοῦ, ὁσάκις ὡρισμένα του σημεῖα προσβάλλουν τὴν δημοσίαν αἰδῶ, παρὰ πλῆθος ἄλλο παλαιοτέρων ἔργων, τὰ ὁποῖα, συγγραφέντα εἰς ἄλλας ἐποχάς, μὲ ἄλλην ἀντίληψιν περὶ ἠθικῆς, σεμνότητος, αἰδοῦς κλπ., κατώρθωσαν, λόγῳ τῆς καλλιτεχνικῆς των ἀξίας, τῆς παλαιότητός των ἢ καὶ τοῦ δυσευρέτου καὶ τοῦ δυσνοήτου των γλωσσικῶς, νὰ ἀπαλλαγοῦν τῶν συνεπειῶν ἑνὸς σημερινοῦ στιγματισμοῦ ἢ νὰ ἐξασφαλίσουν τουλάχιστον ἐν μέρει τὴν ἀνοχὴν τοῦ κοινοῦ ἢ τῶν ἐντεταλμένων τὴν φρούρησιν τῆς ἠθικῆς τοῦ κοινοῦ. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ἐνῷ πλεῖστα χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Ἀρχιλόχου, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Θεοκρίτου, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Πλαύτου, τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Ἰουβενάλη, τοῦ Λόγγου, τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Βοκκακίου, τοῦ Μακιαβέλλη, τοῦ Ἀριόστου, τοῦ Ἀρετίνου, τοῦ Ραμπελαί, τοῦ Μαρό, τοῦ Βιλλόν, τοῦ Σαίξπηρ, τῆς «Χαλιμᾶς», τῆς «Καμασούτρας» τῶν Ἰνδῶν κλπ., ἂν ἐγράφοντο σήμερον θὰ ἐχαρακτηρίζοντο εὐκόλως ὡς πορνογραφικά, παρ' ὅλην τὴν ἄλλην ἀξίαν των, εἶναι δικαίως ἀπηλλαγμένα τοῦ κινδύνου τούτου λόγῳ τῆς παλαιότητος καὶ τῆς κλασσικότητός των. Πλὴν τῶν ἐλευθεροστόμων ὅμως τούτων ἔργων, ἡ ἀρχαιότης παρήγαγε καὶ ἄλλα, δυνάμενα, παρὰ τὴν παλαιότητά των, νὰ χαρακτηρισθοῦν πορνογραφικά.

Παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὑπῆρχον πολλοὶ πορνογράφοι, ζωγράφοι π. χ., ἐξ ὧν ὁ ἐνδοξότερος, ὁ Παρράσιος, ἐφιλοτέχνει μικροὺς πίνακας, λίαν περιζητήτους, ὑπὸ τὸ ὄνομα «libidines» ἐν Ρώμῃ, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ καταπίπτῃ ἠθικῶς. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Ἕλληνες πάντοτε ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ, οἱ Ρωμαῖοι, τῶν χρόνων ἰδίᾳ τῶν καισάρων, μόνον τὴν ἡδονὴν ἐπεζήτουν. Ἤδη ὁ Ὁράτιος εἶχεν εἰς τὸ δωμάτιόν του ὄχι μόνον διὰ διακοσμητικοὺς σκοποὺς διαφόρους ἀνηθίκους εἰκόνας, ὁ Ἡλιογάβαλος ἔπινεν ἐντὸς ποτηρίων μὲ αἰσχρὰς παραστάσεις, οἱ δὲ τοῖχοι καὶ οἶκοι τῆς Πομπηΐας ἦσαν πλήρεις σχεδίων καὶ εἰκόνων ἀνεκδιηγήτου αἰσχρότητος, αἱ ὁποῖαι συλλεγεῖσαι ἐπλήρωσαν ἓν ὁλόκληρον εἰδικὸν διαμέρισμα τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως, ὄχι προσιτὸν εἰς πάντας τοὺς ἐπισκέπτας, τῶν περιεχομένων τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη κατάλογος μὲ τὸν τίτλον: «Raccolta pornografica». Αἱ συνήθειαι αὗται ἠλαττώθησαν κατὰ τὸν χριστιανικὸν μεσαίωνα, ἂν καὶ ἀνευρίσκονται ἐνίοτε ἴχνη χονδροειδεστάτης σατίρας εἰς τὰς πύλας καὶ τοὺς τοίχους διαφόρων μεσαιωνικῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ ἰταλικὴ ἀναγέννησις ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἀρχαίας προτιμήσεις. Τὰ σονέτα τοῦ Ἀρετίνου καὶ αἱ ἐστάμπαι τοῦ Ἀννίβα Καρράτζιο εἶναι τὰ ἀντιπροσωπευτικώτερα τοῦ πορνογραφικοῦ εἴδους. Πολλὰ ἐλευθεριάζοντα τεμάχια ἀνευρίσκομεν ἐπίσης εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Φλαμανδοὺς χαράκτας τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ἐν Ὁλλανδίᾳ ὁ Ἰωάννης Steen διασκεδάζει ἐνίοτε, παρὰ τὸ πνεῦμά του, μὲ ἀπρεπείας, οἱ δὲ Miery ζωγραφίζουν ἑταίρας. Ὁ ΙΗ΄ αἰὼν ἐν Γαλλίᾳ, καθ' ὃν αἱ διαστροφαὶ ἦσαν προσφιλεῖς περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχήν, ἀνέδειξε τὸν Pater, τὸν Fragonard, τὸν Boucher, τὸν Piron, τὸν Parny, τὸν Crebillon υἱόν, τὸν δοῦκα d'Aiguillon κλπ., περιφήμους ἐλευθεροστόμους καὶ σχεδὸν πορνογράφους. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ πορνογραφία ἔλαβεν ἔτι μείζονα ἀνάπτυξιν, ἐξελιχθεῖσα εἰς προσοδοφόρον βιομηχανίαν, δι' ὃ καὶ οἱ καλλιεργηταί της, παραιτούμενοι συνήθως τῆς δόξης, ἀλλ' ὄχι καὶ τῶν κερδῶν, καταφεύγουν εἰς τὴν ψευδωνυμίαν καὶ τὴν ἀνωνυμίαν. —Ω.

—[Ποιν. Δίκ.] Ἄσεμνον δημοσίευμα (πορνογράφημα) εἶναι τὸ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ κατάλληλον ὅπως προσβάλῃ τὴν αἰδῶ. Τῆς καταλληλότητος ταύτης στεροῦνται τὰ ἐπιστημονικά, παιδαγωγικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ δημοσιεύματα. Ὅταν σύγγραμμά τι π. χ. ἢ εἰκὼν εἶναι ἀντικειμενικῶς πράγματι ἐπιστημονικὸν ἢ καλλιτεχνικόν, δὲν εἶναι ἄσεμνον, ἔστω καὶ ἂν ἐξ αὐτοῦ ἐξάγεται ἡ πρόθεσις τοῦ συγγραφέως ἢ καλλιτέχνου ὅπως διεγείρῃ γενετησίους ἐρεθισμούς. Διότι τὸ δημοσίευμα χαρακτηρίζεται ὡς ἄσεμνον μόνον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ καὶ οὐχὶ κατὰ μέρη καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν τὰ μέρη, ἅτινα καθ' ἑαυτὰ ἐξεταζόμενα εἶναι τυχὸν κατάλληλα ὅπως προσβάλουν τὴν αἰδῶ, νὰ ἐπιθέσουν ἐπὶ τοῦ ὅλου δημοσιεύματος τὴν σφραγῖδα τοῦ ἀσέμνου. Ἡ πρόθεσις τοῦ συγγραφέως μόνη δὲν εἶναι ἱκανὴ ὅπως ἄρῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ δημοσιεύματος ὡς ἐπιστημονικοῦ, παιδαγωγικοῦ ἢ καλλιτεχνικοῦ, ἂν τοῦτο πράγματι εἶναι τοιοῦτον.

Τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1923 κατηρτίσθη ἐν Γενεύῃ διεθνὴς σύμβασις, ὑπογραφεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀφορῶσα εἰς τὴν καταστολὴν τῆς κυκλοφορίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἀσέμνων δημοσιευμάτων. Διὰ τοῦ ἄρθρου 1 τῆς εἰρημένης συμβάσεως χαρακτηρίζονται ὡς ἐγκλήματα ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐμπορίας, δημοσίᾳ διανομῆς ἢ ἐκθέσεως, παρασκευὴ ἢ κατοχὴ ἀσέμνων συγγραμμάτων, σχεδίων, εἰκόνων, ἐντύπων, ζωγραφιῶν, τοιχοκολλήσεων, ἐμβλημάτων, φωτογραφιῶν, κινηματογραφικῶν ταινιῶν ἢ ἄλλων ἀντικειμένων, ἡ εἰσ-

Digitized by Google

ἀγωγή μεταφορά, ἐξαγωγὴ καὶ κυκλοφόρησις αὐτῶν, ἡ ἐμπορία τούτων ἔστω καὶ οὐχὶ δημοσίᾳ καὶ ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον διαφήμισίς των. Ἡ εἰρημένη διεθνὴς σύμβασις ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 4311 τοῦ 1929, ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὁποίου οἱ ἔνοχοι τινὸς τῶν ἀνωτέρω πράξεων, ἐφόσον αὕτη διεπράχθη ἐν Ἑλλάδι, τιμωροῦνται μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον ἑνὸς μηνὸς καὶ χρηματικὴν ποινὴν 3.000—30.000 δρχ. ἢ μὲ τὴν ἑτέραν τῶν ποινῶν τούτων, ἐν ὑποτροπῇ δὲ μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον 6 μηνῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν 4.000—40.000 δρχ. Ἐν περιπτώσει ὑποτροπῆς ἀπαγορεύεται ἡ μετατροπὴ τῆς ποινῆς φυλακίσεως εἰς χρηματικήν, ὡς καὶ ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐκτίσεως τῆς ποινῆς. Τὸ ἄρθρον 3 τοῦ αὐτοῦ νόμου διατάσσει τὴν δήμευσιν τῶν ἀντικειμένων, ὡς καὶ τῶν τυπογραφικῶν ἢ φωτογραφικῶν πλακῶν, τῆς καταστροφῆς αὐτῶν ἐνεργουμένης δαπάνῃ τοῦ καταδικασθέντος καὶ ἐπιμελείᾳ τῆς ἀστυνομίας. Ἡ δήμευσις καὶ ἡ καταστροφὴ δύναται νὰ διαταχθῇ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως καὶ ἐν περιπτώσει ἀθῳώσεως, ἀλλ' ἡ δαπάνη, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, βαρύνει τὸ δημόσιον. Κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ αὐτοῦ νόμου οἱ κατηγορούμενοι εἰσάγονται ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου πλημμελειοδικείου δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως καὶ ἄνευ προανακρίσεως. Τὰ καταφανῶς προσβάλλοντα τὴν δημοσίαν αἰδῶ δημοσιεύματα δύνανται νὰ κατασχεθῶσιν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἢ τῆς εἰσαγγελίας μετὰ τὴν δημοσίευσίν των. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως ὀφείλει ὁ εἰσαγγελεὺς νὰ ὑποβάλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ συμβούλιον, ἵνα ἀποφανθῇ τοῦτο περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ τῆς ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἥτις ἄλλως αἴρεται αὐτοδικαίως. Περὶ τῆς ὁριστικῆς τύχης τῶν κατασχεθέντων ἀποφαίνεται τὸ δικαστήριον. Χ. Ν. Τ.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Ἡ ἀντίληψις ὅτι μόνη ἡ ἐσωτερικὴ νομοθεσία τῶν κρατῶν δὲν θὰ ἠδύνατο ἀπολύτως νὰ παρακωλύσῃ τὴν κυκλοφορίαν καὶ διάδοσιν ἀσέμνων δημοσιευμάτων, προεκάλεσε τὴν γνώμην περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συνεργασίας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τῶν διαφόρων πολιτειῶν διὰ τῆς λήψεως κοινῶν μέτρων. Ἡ πρώτη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην σημειωθεῖσα προσπάθεια ὑπῆρξεν ἡ σύγκλησις, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Γερμανοῦ ποινικολόγου Berenger, κατὰ Μάϊον τοῦ 1908, συνελεύσεως ἀντιπροσώπων 82 τὸ ὅλον ἑταιρειῶν καὶ συλλόγων κοινωφελῶν σκοπῶν, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν λῆψιν διεθνῶν μέτρων πρὸς καταστολὴν τῆς ἐκτυπώσεως καὶ κυκλοφορίας δημοσιευμάτων, εἰκόνων καὶ ἀντικειμένων προσβαλλόντων τὰ χρηστὰ ἤθη. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ἔδει ὅπως μὴ θεωρῆται κολάσιμος πρᾶξις ἁπλῶς ἡ πώλησις ἢ ἡ ἀποστολὴ τοιούτων ἀντιτύπων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ λῆψις καὶ ἡ κατοχὴ τοιούτων, ἐξεφράζετο δὲ ἡ εὐχὴ ὅπως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν αἱ κυβερνήσεις τῶν διαφόρων κρατῶν ἀνακοινῶσιν ἀμοιβαίως μεταξύ των πᾶσαν πληροφορίαν καὶ πᾶν ἄλλο σχετικὸν στοιχεῖον. Ἡ ἐν λόγῳ συνέλευσις ἠξίου πρὸ παντὸς τὴν σύγκλησιν διασκέψεως ἀποτελουμένης ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων κρατῶν, ὅπως μελετήσῃ καὶ λάβῃ ἀποφάσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Πράγματι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, καθ' ἣν εἰργάζετο ἐν Παρισίοις ἡ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐμπορίου τῆς λευκῆς σαρκὸς συνδιάσκεψις, συνῆλθεν αὐτόθι, ἀπὸ τῆς 18 Ἀπριλίου μέχρι 4 Μαΐου 1910, διεθνὴς συνδιάσκεψις, ἥτις ἐπεξειργάσθη σχέδιον συμβάσεως καὶ σχέδιον πρωτοκόλλου λήξεως τῶν ἐργασιῶν (de clôture) περὶ καταστολῆς τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀσέμνων δημοσιευμάτων (4 Μαΐου 1910), εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησαν εὐθὺς ἡ Αὐστροουγγαρία, ἡ Γερμανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Βραζιλία, ἡ Δανία, ἡ Ἱσπανία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἡ Ἰταλία, αἱ Κάτω Χῶραι, ἡ Πορτογαλία, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἑλβετία, βραδύτερον δὲ καὶ πλεῖστα ἄλλα κράτη. Ἡ σύμβασις αὕτη βασίζεται κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῶν σχετικῶν προτάσεων, αἵτινες εἶχον γίνει ἀπὸ τοῦ 1902 ἤδη εἰς μίαν διάσκεψιν τῶν Παρισίων, αἱ σπουδαιότεραι δὲ διατάξεις αὐτῆς δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἑξῆς: Πᾶσα κυβέρνησις ἑκάστης τῶν συμβληθεισῶν πολιτειῶν ὀφείλει νὰ προβῇ εἰς τὴν σύστασιν ὑπηρεσίας, σκοπὸν ἐχούσης: α) νὰ συλλέξῃ πᾶσαν πληροφορίαν δυναμένην νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ καταπολέμησιν τῶν πράξεων ἐκείνων, αἵτινες κολάζονται κατὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους τῆς χώρας καὶ ἀναφέρονται εἰς ἄσεμνα δημοσιεύματα, εἰκόνας κλπ., β) νὰ μεταδίδῃ πᾶσαν πληροφορίαν κατάλληλον νὰ παρεμποδίσῃ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διευκολύνῃ τὴν κατάσχεσιν τοιούτων εἰδῶν, καὶ γ) νὰ γνωστοποιῇ τοὺς σχετικοὺς νόμους εἰς τὰς διαφόρους χώρας, τούς τε ὑφισταμένους, ὡς καὶ τοὺς τυχὸν ἐκδοθησομένους. Ἡ ἐν λόγῳ σύμβασις, παραμείνασα τυπικῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀντικατεστάθη τῷ 1923 διὰ νέας τοιαύτης. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 καὶ τὴν τρίτην συνέλευσιν τῆς Κ.Τ.Ε. ἡ ἀγγλικὴ ἀντιπροσωπεία ἐζήτησεν, ὅπως, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 24 § 2 τοῦ συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε. ἀσχοληθῇ αὕτη μὲ τὴν σύστασιν διεθνοῦς ἑνώσεως, σκοπούσης τὴν ἀποτελεσματικωτέραν καταπολέμησιν τοῦ ἐμπορίου τῶν ἀσέμνων δημοσιευμάτων. Τὴν πρότασιν ταύτην τῆς ἀγγλικῆς ἀντιπροσωπείας ἀπεδέχθη ἡ συνέλευσις τῆς Κ.Τ.Ε. κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1922, ἀποφασίσασα ἐπὶ τούτοις, τὴν σύγκλησιν διασκέψεως ἐν Γενεύῃ, κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐργασιῶν τῆς Δ' συνελεύσεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπεξεργασθῇ νέον κείμενον συμβάσεως τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Ἡ συνδιάσκεψις, τῇ προσκλήσει τῆς κυβερνήσεως τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, συνῆλθεν εἰς Γενεύην τὴν 31 Αὐγούστου 1923 καὶ εἰργάσθη ἐπὶ δέκα τρεῖς ἡμέρας, μέχρι καὶ τῆς 12 Σεπτεμβρίου, ὁπότε ὑπεγράφη ἡ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας σύμβασις τῆς Γενεύης διὰ τὴν καταστολὴν τῆς κυκλοφορίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἀσέμνων δημοσιευμάτων. Εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Γενεύης συμμετέσχον καὶ ὑπέγραψαν τὴν σχετικὴν σύμβασιν τὰ ἑξῆς κράτη: Ἀλβανία, Γερμανία, Αὐστρία, Βέλγιον, Βραζιλία, Βρεττανικὴ αὐτοκρατορία (μετὰ τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, τῆς Νέας Ζηλανδίας, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Ἰρλανδίας), Βουλγαρία, Κίνα, Κολομβία, Κόστα-Ρίκα, Κούβα, Δανία, Ἱσπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ἀϊτή, Ὁνδούρα, Οὐγγαρία, Ἰταλία, Ἰαπωνία, Λεττονία, Λιθουανία, Λουξεμβοῦργον, Παναμᾶς, Ὁλλανδία, Περσία, Πολωνία (μετὰ τῆς ἐλευθέρας πόλεως Δάντσιχ), Πορτογαλία, Ρουμανία, Σαλβαδώρ, Νοτιοσλαυΐα, Σιάμ, Ἑλβετία, Τσεχοσλοβακία, Τουρκία, Οὐρουγουάη, πάντα μέλη τῆς Κ.Τ.Ε., καὶ τὸ Μονακό, ἂν καὶ μὴ συμμετέχον αὐτῆς. Τῆς συνδιασκέψεως μετέσχε καὶ ἡ Ἑλλὰς καὶ συνυπέγραψε τὴν σχετικὴν σύμβασιν, ἥτις ἐκυρώθη διὰ τοῦ ἄρθ. 1 τοῦ νόμου 4311 «Περὶ καταστολῆς τῆς κυκλοφορίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἀσέμνων δημοσιευμάτων κλπ.» (Ἐφημερὶς κυβερνήσεως φ. 278, τ. Α' 14 Αὐγούστου 1929). Η. Γ. Κ.

πορνογραφικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πορνογραφίαν, ὁ τῆς πορνογραφίας: «πορνογραφικὸν διήγημα, — δημοσίευμα», «πορνογραφικὴ φιλολογία».

πορνογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ γράφων, ὁ συγγράφων ἔργα πορνικῶν ὑποθέσεων: «πορνογράφος συγγραφεύς».

πορνογραφῶ *(—έω)*· εἶμαι πορνογράφος, συγγράφω ἔργα πορνογραφικῆς ὑποθέσεως.

πορνοκρατία (ἡ)· κατάστασις, καθ' ἣν κυβερνῶσιν αἱ πόρναι.

—*[Ἐκκλησ. Ἱστορ.]* Ἡ διαφθορὰ τῶν παπῶν καὶ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καθόλου κορυφοῦται κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, καθ' ὃν οἱ πάπαι ἀπέβησαν ὄργανα τῆς ἰσχυούσης τότε τοσκανικῆς φατρίας τοῦ Ἀδελβέρτου καὶ τῆς παλλακῆς αὐτοῦ Θεοδώρας. Αὕτη, μετὰ τῶν διεφθαρμένων αὐτῆς θυγατέρων Μαροκίας καὶ Θεοδώρας, ἐπὶ ἥμισυν σχεδὸν αἰῶνα ἀνεβίβαζον καὶ κατεβίβαζον τοῦ θρόνου τοὺς πάπας καὶ διηύθυνον κατὰ βούλησιν τὰ πράγματα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, καταρρυπάνασαι αὐτὸν καὶ αὐτήν. Τὴν ἐποχὴν ταύτην στιγματίσασα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἐκάλεσε δικαίως ἐποχὴν τῆς *πορνοκρατίας*. Κ. Ι. Δ.

πόρνος (ὁ)· ὁ ἐπὶ μισθῷ πορνευόμενος· || ἀκόλαστος περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀσελγής.

πορνοστάσιον (τό)· κατάστημα, οἴκημα ὅπου εἶναι ἐγκατεστημέναι πόρναι, πορνεῖον.

πορνοτελώνης (ὁ)· (ἀρχ.) ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ὁ ὑπάλληλος ὁ ἐντεταλμένος τὴν εἴσπραξιν τοῦ τέλους τῶν δημοσίων πορνῶν, ὁ ἄλλως καὶ «τελώνης τοῦ πορνικοῦ τέλους»· σκωπτικῶς ὅλοι οἱ εἰσπράκτορες δημοσίων φόρων. —Π.

Πορντενόνε (Pordenone) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Οὔντινε, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὔντινε—Βενετίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Νοντσέλλο. Κάτ. 17.504. Ἔχει ἐργοστάσια βυρσοδεψίας, ὑφασμάτων, χάρτου, χρωμάτων καὶ σημαντικὸν χυτήριον ὀρειχάλκου, καθὼς καὶ τεχνικῶν λιπασμάτων καὶ ἀγγειοπλαστικῆς. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἀεροπορικὴ σχολή, μετὰ πολεμικοῦ ἀεροδρομίου. Ἔχει μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μὲ ὡραίας τοιχογραφίας καὶ σημαντικὸν θησαυρὸν ἐκ χρυσῶν κομψοτεχνημάτων. Μ. Δ. Β.

Πορντενόνε (Pordenone), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος Σακκιένσε*** (Sacchiense), ὁ ἐπιλεγόμενος Regillo ἢ Ticinio da Pordenone. Ἰταλὸς ζωγράφος (1484—1539). Ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Τζιορτζόνε καὶ τοῦ Τισιανοῦ· ὁ τελευταῖος μάλιστα κατεδίωξεν ἀπηνῶς τὸν Πορντενόνε, διότι ἀνεγνώριζεν ἐν αὐτῷ ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον. Κατὰ τὴν γνώμην ἐνίων κριτικῶν, ἡ ἱστορία ἐδείχθη ἄδικος πρὸς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον, ὅστις ἦτο προικισμένος διὰ γονίμου καὶ πρωτοτύπου ταλάντου καὶ κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ ὑπερήφανον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὕφος, ἐν ᾧ ἡ ἀνδρικὴ τραχύτης τοῦ σχεδίου συγκερνᾶται εὐαρέστως μετὰ τῆς ἁρμονικῆς λεπτότητος τοῦ χρωματισμοῦ. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν νωπογραφίαν, διήγαγε δὲ βίον πλάνητα μεταβαίνων ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἰταλικὴν πόλιν, διότι δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ τὰς διηνεκεῖς ἐν Βενετίᾳ καλλιτεχνικὰς ἔριδας. Τοιουτοτρόπως τὸ ἔργον του διεσπάρη ἐν Τρεβίζε, Οὔντινε (ἔνθα ἐξετέλεσεν ἕνα περίφημον «Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου»), Βερώνῃ, Κρεμώνῃ, Μαντούῃ, Γενούῃ, Πλακεντίᾳ (ἔνθα θαυμάζονται αἱ τοιχογραφίαι του τῆς Santa-Maria-de-Campagna) καὶ ἐν Βενετίᾳ, ὅπου ἐξετέλεσε πολυπληθεῖς τοιχογραφίας (ἐν αἷς καὶ αἱ δώδεκα διάσημοι συνθέσεις τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου), αἵτινες ἐπέσυραν τοὺς ἐπαίνους τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τὴν ἀγρίαν ζηλοτυπίαν τοῦ Τισιανοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καλλιτεχνῶν. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα τριῶν ἐτῶν ἐν Φερράρᾳ, ἔνθα τιμητικῶς εἶχε προσκληθῇ ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἡρακλέους τοῦ Β', δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του. Ὑπῆρξε, κατά τινα ἔκφρασιν, ὁ τελευταῖος ἐκπρόσωπος τῆς ἡρωϊκῆς περιόδου τῆς βενετικῆς ζωγραφικῆς. Ἐκ τῶν ἐλαιογραφιῶν του μνημονεύομεν τὰς ἀκολούθους: «Προσωπογραφία» (πινακοθήκη Doria-Pamphili, Ρώμη), «Ὁ ἅγιος Λαυρέντιος Τζιουστινιάνι» (ἀκαδημία Καλῶν τεχνῶν Βενετίας), «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἐλεήμων», «Ὁ ἅγιος Μᾶρκος ἐν δόξῃ» κλπ. Ι. Μ. Π.

Πὸρ-ντὲ-Φρὰνς (Port de France) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νουμεά.*

Ποροβίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 211. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου.

πορογαμία (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ὁ σίφων τοῦ κόκκου τῆς γύρεως διέρχεται διὰ τῆς μικροπύλης τῆς σπερματικῆς βλάστης. Ἡ πορογαμία παρατηρεῖται εἰς τὴν γονιμοποίησιν τῶν ἀνθέων τῶν ἀγγειοσπέρμων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Πόροι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 410. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πούρλια.*

Πορόλισσον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Δακίας, πρωτεύουσα τῆς Dacia Porolissensis, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 8, 4) παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Σαρματίας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν νῦν Mojgrad. Α. Θ. Σ.

πορορόκκα, ἢ ***ποροκόκκα*** (pororocca ἢ καὶ porococca). Ὅρος τῆς γλώσσης τῶν Γκουαρανὶ ἐπικρατήσας διεθνῶς, σημαίνων δὲ φαινόμενον ἐπισυμβαῖνον εἰς τὸν Ἀμαζόνιον ποταμόν. Ἡ θάλασσα φερομένη ὑπὸ τοῦ παλιρροιακοῦ κύματος ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὴν κοίτην καὶ συναντῶσα ἐν αὐτῇ τὸν ροῦν, εὑρισκόμενον εἰς χαμηλοτέραν στάθμην, παράγει κῦμα οὗ ἡ ὀφρὺς συστρέφεται βοστρυχοειδῶς, μὲ φορὰν ἀντίθετον πρὸς τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ὅρος σημαίνει κατ' ἐπέκτασιν πᾶσαν τοιαύτην ἐν ποταμῷ ἀνάχυσιν. Σ. Ε. Λ.

πόρος (ὁ)· τὸ διαβατὸν μέρος ποταμοῦ, πορθμοῦ κττ., διάβασις, κοιν. *πέραμα*· || ἄνοιγμα δι' οὗ δύναταί τι νὰ περάσῃ, τρῦπα: «οἱ πόροι τῶν σπόγγων, — τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, — τῶν στερεῶν», «ἀκουστικὸς πόρος»· || πορισμός, πηγὴ πλούτου, πρόσοδος, εἰσόδημα: «οἱ πόροι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ»· || «ἄδηλοι πόροι» αἱ πρόσοδοι αἱ μὴ δυνάμεναι νὰ προσδιορισθῶσιν ἀκριβῶς, οἷον οἱ ἐκ τῶν περιηγητῶν.

—*[Τοπογρ.]* *Πόροι* καλοῦνται μέρη ἀβαθῆ, διήκοντα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην, οὕτως ὥστε νὰ δύναταί τις δι' αὐτῶν νὰ διέλθῃ πεζῇ, ἐφίππως ἢ δι' ὀχήματος. Ἀναλόγως τοῦ βάθους καὶ τῆς φύσεως τοῦ πυθμένος τοῦ ρείθρου, διαιροῦνται εἰς πόρους δι' ἀνθρώπους, κτήνη καὶ ἁμάξας. Ἵνα πόρος τις ᾖ εὔχρηστος, ἀπαιτεῖται γενικῶς ὁ πυθμὴν αὐτοῦ νὰ εἶναι στερεὸς καὶ ἐπίπεδος, ἡ ταχύτης τοῦ ὕδατος κατ' ἀνώτατον ὅρον 1 μ. 30, καὶ τὸ βάθος 1 μ. διὰ πεζοὺς καὶ μεταγωγικά, 1 μ. 25 δι' ἱππεῖς καὶ 0,80 δι' ὀχήματα καὶ ἁμάξας. Πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πόρων δέον νὰ ἐκτελῆται ἀναγνώρισις, ἕνεκα τῶν συνήθως εἰς τὸν πυθμένα αὐτῶν σχηματιζομένων ὀπῶν Πόροι, οἵτινες, ἕνεκα τῆς διαφόρου στάθμης τοῦ ὕδατος, μόνον εἰς ὡρισμένας περιόδους καθίστανται διαβατοί, καλοῦνται *περιοδικοί*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *διαρκεῖς* πόρους, τοὺς βατοὺς κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Οἱ πόροι εὑρίσκονται συνήθως εἰς τὰ πλατύτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταξὺ δύο ἀγκώνων αὐτοῦ. Κ. Χ. Α.

—*[Ἀκτογρ.]* Καλεῖται *πόρος* λωρὶς θαλάσσης στενὴ εἰς πλάτος, στενοτέρα τοῦ *στενοῦ*, ἐκτεινομένη δὲ εἰς μῆκος καὶ ἑνοῦσα δύο κόλπους ἐλάσσονας, ὡς ὁ *Πόρος* τοῦ κόλπου τοῦ Μεραμπέλλου, ἢ κολπίζοντα ὅρμον πρὸς μείζονα τοιοῦτον, ὡς ὁ *Πόρος* τῆς Τροιζηνίας, τοῦ ὅρου μεταπεσόντος εἰς τοπωνυμίαν. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

— *[Τακτ.]* Πᾶς ποτάμιος *πόρος* εἶναι χρησιμοποιήσιμος διὰ μεμονωμένους πεζούς, ἱππεῖς, ὀχήματα, ἀλλά, διὰ νὰ εἶναι χρησιμοποιήσιμος διὰ στράτευμα, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχῃ: κοίτην στερεάν, τόσον δὲ στερεωτέραν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ διαβάσεως ὀχημάτων· ρεῦμα μέσης ταχύτητος· βάθος ὕδατος μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 80 ἑκατοστὰ προκειμένου περὶ πεζικοῦ, ἑνὸς μέτρου προκειμένου περὶ ἱππικοῦ, 60 ἑκατοστῶν προκειμένου περὶ παντὸς εἴδους πυροβολικοῦ ἢ αὐτοκινήτων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ὕψος τοῦ ὕδατος πρέπει νὰ εἶναι πάντως κατώτερον τοῦ ὕψους τῶν μηχανημάτων τοῦ κιλλίβαντος ἢ τοῦ αὐτοκινήτου, ὥστε ν' ἀποκλείηται πᾶς φόβος εἰσροῆς ὕδατος ἐντὸς αὐτῶν· ὄχθας οὐχὶ κατακορύφους καὶ ἀποκρήμνους, ἀλλ' ἐπικλινεῖς ἐπιδεχομένας τεχνητὴν καλυτέρευσιν. Καλὸν εἶναι νὰ ἐντείνηται σχοινίον μεταξὺ τῶν δύο ὀχθῶν, πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ κατάρρου τοῦ ρεύματος, ἵνα τοιουτοτρόπως οὐδεὶς ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ παρασυρθῶσιν οἱ ἄνδρες ἢ τὰ κτήνη.
Ν. Θ. Κ.

— *[Ἀστρον.]* Καλοῦνται *πόροι* μικρὰ σκοτεινὰ σημεῖα, διαστίζοντα τοὺς πυρσούς, τὰ ὁποῖα εὐρύνονται ταχέως καὶ σχηματίζουσι τὰς ἡλιακὰς κηλῖδας, ἐνῷ τὰ πέριξ κοκκία τῆς φωτοσφαίρας μεταμορφοῦνται εἰς ἄχυρα τοῦ σκιόφωτος αὐτῆς, συγκλίνοντα πρὸς τὴν σκιὰν (βλ. *Ἥλιος*). Σ. Π.

— *[Ἀνατομ.]* *Πόρος* (canal) καλεῖται ἀνατομικῶς σωλὴν φυσικός, δι' οὗ διέρχονται ὑγρὰ ἢ ἐκκρίσεις. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν: τὸν ἀδενικὸν καὶ τὸν ἐκφορητικὸν πόρον (βλ. *ἀδήν*), τὸν ἀκουστικὸν πόρον (βλ. *οὖς*), τὸν *ἀρτηριακὸν* (βλ. λ.), τὸν *βασιοφαρυγικὸν* (βλ. λ.), τὸν βουβωνικὸν (βλ. *βουβωνικὴ χώρα*), τοὺς *ζυγωματικοὺς* (βλ. λ.), τὸν *ἡπατικὸν* (βλ. λ.), τὸν μηριαῖον (βλ. *μηροκήλη*), τὸν τοῦ προσωπικοῦ (βλ. *προσωπικὸν* νεῦρον), τὸν ρινοδακρυϊκὸν (βλ. *δακρυϊκὸς ἀδήν*), τὸν Βιρσούγκειον (Wirsung) πόρον (βλ. *πάγκρεας*), τὸν ἐκσπερματικὸν (βλ. *ὄρχεις*), τὸν τῆς ἐπιδιδυμίδος (βλ. *ἐπιδιδυμίς*), τὸν *ρινοδακρυϊκὸν* (βλ. λ.), τὸν *ρινοφαρυγγικὸν* (βλ. λ.), τὸν χοληδόχον (βλ. *χοληδόχος κύστις*), τὸν τῆς *παρωτίδος* (βλ. λ.), τὸν *θωρακικὸν* (βλ. λ.), τοὺς τοῦ δέρματος πόρους (βλ. *ἱδρωτοποιοὶ ἀδένες*) κλπ. Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι πόροι πρὸς διέλευσιν ἀγγείων καὶ νεύρων, λαμβάνοντες τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν ἐκ τοῦ ὀστοῦ ἐφ' οὗ ὑπάρχουσι, ὡς λ. χ. πόρος *γναθιαῖος, ζυγωματικοπροσωπικός, φατνιακός, ρινικός, πτερυγοϋπερῴϊος, τομικὸς* κλπ.
Μ. Ν. Κ.

— ***πόροι τοῦ Ρίβινι*** (Rivini) *[Ἀνατομ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ ἐλάσσονες πόροι τοῦ ὑπογλωσσίου ἀδένος (βλ. *πόρος* βαρθωλίνειος). Ι. Π.

— ***πόρος βαρθωλίνειος*** *[Ἀνατομ.]*. Ὁ εὐμεγεθέστερος τῶν πολλῶν μικρῶν πόρων (15—30), οὓς κέκτηται ὁ ὑπογλώσσιος ἀδήν, καλούμενος *μείζων ὑπογλώσσιος* πόρος, πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν λοιπῶν πόρων, οἵτινες ὀνομάζονται *ἐλάσσονες ὑπογλώσσιοι* πόροι ἢ *πόροι τοῦ Rivini*. Ὁ βαρθωλίνειος πόρος πορεύεται ἐντὸς κοινοῦ ἐλύτρου μετὰ τοῦ ὑπογναθίου πόρου καὶ ἐκβάλλει ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ στομίου τοῦ πόρου τούτου. Ι. Π.

— ***πόρος βιδιανὸς*** ἢ ***πτερυγοειδὴς*** *[Ἀνατομ.]*. Πόρος κείμενος ὀβελιαίως μεταξὺ τῶν δύο ριζῶν τῶν πτερυγοειδῶν ἀποφύσεων τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, ὑποδεχόμενος τὸ πτερυγοειδὲς νεῦρον καὶ τὴν πτερυγοειδῆ ἀρτηρίαν. Τοῦ πόρου τούτου τὸ μὲν πρόσθιον στόμιον ἐκβάλλει εἰς τὸν πτερυγοειδῆ βόθρον, τὸ δ' ὀπίσθιον εἰς τὸ πρόσθιον ρηγματῶδες ρῆγμα. Ι. Π.

— ***πόρος βιρσούγκειος*** (Wirsung) *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ἕτερος τῶν ἐκφορητικῶν πόρων τοῦ παγκρέατος, ὁ *μείζων*, ὅστις ἀθροίζεται ἐξ ὅλης τῆς οὐσίας αὐτοῦ, διαστελλόμενος ἀπὸ τοῦ *ἐλάσσονος* ἢ *ἐπικουρικοῦ* πόρου (=*τοῦ Santorini*), ὅστις ἀθροίζεται ἐκ μόνης τῆς κεφαλῆς τοῦ παγκρέατος. Ι. Π.

— ***πόρος βολφιανὸς*** *[Ἐμβρυολ.]*. Οὗτος παριστᾷ ἐν τῇ ἐμβρυϊκῇ διαπλάσει τὸν ἀρχέγονον οὐρητῆρα. Ι. Π.

— ***πόρος τοῦ Κυβιέρου*** *[Ἀνατομ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ πόρος ὁ κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ζωὴν παραγόμενος ἐκ τῆς συμβολῆς τῆς σφαγίτιδος φλεβός, ἀθροιζομένης ἐκ τοῦ κεφαλικοῦ μέρους τοῦ ἐμβρύου, καὶ τῆς κυρίας φλεβός, πηγαζούσης ἐκ τοῦ οὐραίου μέρους αὐτοῦ· ἐκβάλλει δ' ὁ πόρος οὗτος εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ καρδιακοῦ σωλῆνος. Ι. Π.

— ***πόρος τοῦ Σαντορίνι*** *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ἕτερος τῶν πόρων τοῦ παγκρέατος, ὁ ἐλάσσων (βλ. *πάγκρεας*). Ι. Π.

— ***πόρος φαλοπιανός***, ἢ ***τοῦ προσωπικοῦ νεύρου*** *[Ἀνατομ.]*. Πόρος, οὗ τὸ μῆκος 2,5 ἑκ. καὶ οὗ τὸ μὲν ἄνω στόμιον εὕρηται ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ἔσω ἀκουστικοῦ πόρου, τὸ δὲ κάτω εἶναι τὸ βελονομαστοειδὲς τρῆμα (ὄπισθεν τῆς βελονοειδοῦς ἀποφύσεως). Ι. Π.

Πόρος *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Σαρωνικοῦ, πρὸς τὸ ΝΔ. αὐτοῦ τέρμα, προσκειμένη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τροιζηνίας, ἀφ' ἧς χωρίζεται ἐξ ἀνατολῶν διὰ τοῦ *ὅρμου τοῦ Μοναστηριοῦ* καὶ ἐκ δυσμῶν διὰ τοῦ *λιμένος τοῦ Πώγωνος*· ἔχουν δὲ αἱ δύο αὗται κολπώσεις ἀντὶ μυχοῦ στενὸν πόρον, ἀνάδοχον τῆς συγχρόνου τῆς νήσου ὀνομασίας, χωρίζοντα τὴν πελοποννησιακὴν παραλίαν τοῦ *Γαλατᾶ* ἀπὸ τὴν νησιωτικὴν τοιαύτην τῆς *Κολώνας* καὶ τοῦ *Σταυροῦ*. Τὸ σχῆμα τοῦ κυρίως κορμοῦ τῆς νήσου εἶναι ἐλλειψοειδές, ἀπολῆγον πρὸς ἀνατολὰς εἰς ὀξύ, τὸ ἀκρωτήριον *Καλαύρι*. Ἀποφύονται ὅμως τοῦ κορμοῦ τρεῖς χερσονησῖδες: ἡ *Ἀχέρδο* ἢ *Μπίστι* πρὸς Β., ἀπολήγουσα εἰς φερώνυμον ἄκραν· ἡ τοῦ ρωσικοῦ νεωρίου πρὸς Δ., ἡ καὶ *Ντάνα* ὀνομαζομένη φερωνύμως τῇ ἄκρᾳ της, ἐφ' ἧς (πλάτ. 37°31′15″ Β., μῆκ. 23°25′53″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1517: Poros island) φάρος ἀρχικῶς μὲν (1870) σταθεροῦ ἐρυθροῦ φωτός, μετατραπεὶς δὲ κατόπιν (1913) εἰς λευκοῦ σκαρδαμύσσοντος 12 μιλ.· καὶ ἡ πρὸς Ν. *Πόρος* ὀνομαζομένη, ἀπολήγουσα εἰς τὴν ἄκραν *Σταυρός*, νοτίαν τῆς νήσου ἐσχατιάν. Ἡ τρίτη αὕτη χερσονησίς, ἥτις φαίνεται οὖσα ἡ *Σφαιρία* νῆσος τοῦ Παυσανίου, εἶναι καὶ νῦν κατ' οὐσίαν νῆσος, καθόσον, διορυχθέντος τοῦ χθαμαλοῦ ἰσθμοῦ της, ὅστις τὴν συνέδεε πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ κοιμητη-

Πόρος. Ἡ εἴσοδος τοῦ μοναστηριοῦ.
[Φωτογραφία Κ. Θεοχάρη.]

ρίου καὶ τοῦ «Ἄσπρου Γάτου», ἀπεχωρίσθη τοῦ κυρίως κορμοῦ τῆς νήσου· εἶναι δὲ ἡ χερσονησὶς αὕτη ὅλως διαφόρου γεωλογικῆς συστάσεως ὡς πρὸς τὴν κυρίως νῆσον καὶ ἔχει σχῆμα τριγώνου, οὗ τὴν μὲν πρὸς Β. ἄκραν καταλαμβάνουν αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ «Ναυτικοῦ Προγυμναστηρίου», τὴν νοτίαν τὸ ἐκκλησίδιον «Σταυρός», μοναδικὸν γνώρισμα πρὸς εἴσπλουν τοῦ Πόρου ὑπὸ τῶν ἀπὸ Σκυλαίου ἀκρωτηρίου προσπλεόντων ἀτμοπλοίων, καὶ τὴν δυτικὴν ἄκραν ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως, Κολώνα ὀνομαζομένη, ἀπὸ ἀγνώστου ἱστορικοῦ στήλης ἐκ μελανωποῦ μαρμάρου ἐμπεπηγμένης ἐκεῖ.

Αἱ κύριαι τῆς νήσου διαστάσεις, διὰ τὴν παραλιακὴν τῆς ὁποίας γεωγραφίαν παραπέμπομεν εἰς λ. *Αἰγαῖον* (τόμ. Β. σελ. 396) εἶναι 4 μίλ. ἀπὸ Β. ΒΑ πρὸς Ν. ΝΔ. (ἀκρωτήρια: Ἀχέρδο—Σταυρὸς) καὶ 4 $\frac{1}{4}$ μίλ. ἀπὸ Δ. πρὸς Ἀν. (ἀκρωτήρια: Νεδὰ—Καλαύρι), τοῦ ἀναπτύγματος τῆς ἀκτογραμμῆς της ὄντος 18 μιλ. περίπου καὶ τοῦ ἐμβαδοῦ της 31 $\frac{1}{3}$ τετραγ. χιλιομέτρων, κατὰ τὸν πρῶτον ὑδρογραφικὸν τῆς νήσου χάρτην, ὑποτυπωθέντα τῷ 1839 ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑδρογραφικοῦ HMS «Beacon» παρὰ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Thomas Graves, ἀλλὰ καὶ διατηρούμενον ἔτι ἐν ἰσχύϊ ὑπὸ τοὺς ὡς ἄνω μνησθέντας ἀριθμὸν καὶ τίτλον.

Λίαν βουνώδης ἡ νῆσος, θὰ ἦτο πολὺ δύσβατος λόγῳ τῶν μεταξὺ τῶν λόφων μικρῶν φαράγγων της καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν ξηρῶν φύλλων τῶν πευκώνων της ὀλισθηροῦ ἐδάφους, ἂν μὴ ἀτραποὶ ἐξυπηρέτουν τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα, τοὺς ὅρμους τοῦ Νεωρίου καὶ τοῦ Ρωσικοῦ Ναυστάθμου, τὴν Ἁγίαν Παρασκευήν, τὸν Ἀγγελικὸν (ὅρμον τῆς Β. πλευρᾶς της, εἰς 1 μιλ. ἀνατ. τοῦ φάρου), τὰ Φρυκάδια, τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸ Μοναστήρι. Ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου «Παλάτια» μεταξὺ τῶν δύο βουνῶν της *Προφήτ' Ἠλίας* (314 μ.) καὶ *Βίγλα* (378 μ.). Σουηδοὶ ἀρχαιολόγοι ἐνεργήσαντες ἀνασκαφὰς κατὰ τὸ 1894, ἤγαγον εἰς φῶς τὰς βάσεις αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτὸν κτισμάτων, τῶν χρησιμευσάντων διὰ τὰς ἐργασίας τῆς Ἀμφικτιονίας· καὶ τὰ μὲν λείψανα ταῦτα οὐδὲν ἀξιοθέατον παρουσιάζουν, ἀλλ' ἡ ἀπὸ τοῦ ἀνδήρου θέα πρός τε τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν Αἴγιναν εἶναι πανοραματική. Ἡ δὲ μονή, «τὸ Μοναστήρι» (βλ. λ. *Καλαυρίας* μονή), ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τιμωμένη, ἀπέχει 30′ περίπου πεζῇ, συνδεομένη δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ ἀποτελούσης μοναδικῆς θέας περίπατον, ἣν ἤδη χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ αὐτοκίνητα· ἀφήνουσα δὲ ἡ ὁδὸς ἀριστερᾷ τὸ κοιμητήριον καὶ παραθέουσα τὰς ἀγκάλας Σκέλη, Ἅγιος Ἀθανάσιος καὶ τὴν ἄκραν Εὐτέρπη, ἀπολήγει εἰς τὸ πρὸ τῆς μονῆς ἁγίασμα, κρήνην μαρμαρίνην, εὐθὺς δὲ ἀμέσως ἡ πύλη τῆς μονῆς. Ἐν τῇ μονῇ ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἀρίστης τέχνης, ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ Τσέκολι, ἀφιερωθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1856: «εἰς τὴν μονὴν τῆς Καλαυρίας εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν». Ἀντίγραφα τῆς εἰκόνος ταύτης εἶναι πᾶσαι σχεδὸν αἱ εἰκόνες τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, αἱ ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Βεβαιοῦται ὅτι ὁ ζωγράφος ἔδωσεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος τὴν μορφὴν τῆς θυγατρός του ἀποθανούσης μετὰ παραμυθητικὴν νοσηλείαν ἐν τῇ μονῇ καὶ ἐνταφιασθείσης ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῆς. Πλησίον τοῦ τάφου αὐτῆς εἶναι καὶ οἱ τοῦ Νικολῆ Ἀποστόλη καὶ τοῦ Μανώλη Τουμπάζη.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἱδρύθη ἡ πόλις τοῦ Πόρου μένει ἀνεξακρίβωτος, πάντως ὅμως πρώτη συνῳκίσθη ἡ βορειοδυτικὴ τῆς πετρώδους χερσονήσου κλιτύς, ἐκεῖθεν δὲ ἀπὸ τῆς παλιγγενεσίας ἐπεξετείνοντο οἱ συνοικισμοὶ πρὸς τὴν παραλίαν. Ἤδη ἐπεξετάθη αὕτη, τῆς ἀρχικῆς συνοικίας διατηρησάσης τὴν ὀνομασίαν *Καστέλλι*, μέχρις ἀκτῆς, κατὰ τὴν ΒΔ. καὶ τὴν ΝΔ. πλευρὰν τῆς χερσονησῖδος, ἐκτεινομένη ἀπὸ Προγυμναστηρίου μέχρι Κολώνας καὶ ἀπὸ Κολώνας μέχρι Σταυροῦ· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ Σκέλη καὶ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄσπρου Γάτου πρὸς τοῦ *Καΐκα* (βλ. λ.) ἐκ δυσμῶν μεγίστη ἐκδηλοῦται τάσις πρὸς συνοικισμὸν παραθεριστικόν. Μόλις 36 μίλ. ἀπέχουσα τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔχουσα καθημερινὴν πρὸς αὐτὸν συγκοινωνίαν, εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εὐχάριστος θερινὴ διαμονή. Ἀποτελοῦσα ὁμώνυμον κοινότητα τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὑπαγομένην εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τροιζηνίας, ἠρίθμει τῷ 1928 4.593 κατοίκους, εἰς οὓς δὲν συμπεριλαμβάνετο ἡ ἐκ 1.856 ἀνδρῶν δύναμις τοῦ Ναυτικοῦ Κεντρικοῦ προγυμναστηρίου· ἔχει δὲ ἡ πόλις ἠλεκτροφωτισμόν, ἡμιγυνάσιον, δημοτικὰ σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, δασονομεῖον καὶ εἰρηνοδικεῖον, τὰ δὲ κυριώτερα προϊόντα της, ὧν καὶ μεγίστη ἐξαγωγὴ γίνεται, εἶναι τὸ ἔλαιον καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, προερχόμενα ἀπὸ τῆς ἀπέναντι τοῦ λιμένος τοῦ Πώγωνος καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Μοναστηριοῦ πελοποννησιακῆς ἀκτῆς, ὅπου τὰ μέγιστα κτήματα Βίδι, Κακκουράτου, Ἀπάθεια, Λεμονοδάσος κ. ἄ.

Ἀρχαιότατα ὠνομάζετο *Καλαυρία* καὶ *Καλαύρεια* (*Σκύλ.* Περίπλ. 52), ἴσως διὰ τὸ ἐν θέρει εὐήνεμον αὐτῆς, ὅταν ἐξ ὑπαμοιβῆς ὁ ἐγκολπίας καὶ ὁ ἀπόγειος τοῦ Σαρωνικοῦ τὴν δροσίζουσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐν χειμῶνι ἀνεμόπληκτον αὐτῆς, ὡς ἔκ τινος χρησμοῦ τῶν Δελφῶν ἐπιτρέπεται νὰ εἰκασθῇ. Ὑπῆρξε δὲ τὸ πρῶτον ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ δὴ ὅταν οἱ Δελφοὶ ἦσαν ἱεροὶ τῷ Ποσειδῶνι, βραδύτερον γενομένης ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῶν θεῶν τῶν ἱερῶν των. Ἡ ἐγκατάστασις δὲ τοῦ νέου θεοῦ τῆς νήσου ἐκυρώθη διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ του, ὅπερ ἦτο ἄσυλον ἱερὸν καὶ ἐν ᾧ ἱερᾶτο παρθένος· «περιβόλου δὲ ἐντὸς καὶ τὸ Δημοσθένους μνῆμά ἐστι» (*Στράβ.* Η, 374 καὶ *Παυσαν.* Β, λγ, 1—2). Συνήρχετο δὲ ἐν αὐτῷ καὶ ἀμφικτιονία ἐξ ἐκπροσώπων ἑπτὰ πόλεων, αἵτινες μετεῖχον τῶν θυσιῶν. Ἦσαν δὲ αὗται, κατὰ Στράβωνα, ἡ Ἑρμιών, ἡ Ἐπίδαυρος, ἡ Αἴγινα, αἱ Ἀθῆναι, αἱ Πρασιαί, ἡ Ναυπλία καὶ ὁ Ὀρχομενὸς τῶν Μινυῶν, πλὴν βραδύτερον, δικαίῳ ἰσχυροτέρου, τοὺς μὲν Πρασιεῖς ἀντικατέστησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τοὺς δὲ Ναυπλιεῖς οἱ Ἀργεῖοι. Σαφῶς δὲ προκύπτει ὅτι, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παυσανίου ἀκόμη, ὁ «ἰσθμὸς τοῦ Προγυμναστηρίου» δὲν ὑπῆρχε καὶ ὅτι ἦσαν κεχωρισμέναι ἡ Καλαύρεια καὶ ἡ Σφαιρία, ἀφοῦ χωριστὴν αὐτῶν ποιεῖται μνείαν, τονίζων ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη, οὕτω τὸ πρῶτον ὀνομασθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ταφέντος ἡνιόχου τοῦ Πέλοπος, μετωνομάσθη ἔπειτα *Ἱερὰ* ὑπὸ τῆς Αἴθρας, ὅταν διαβᾶσα εἰς τὴν νῆσον καὶ συνευρεθεῖσα μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος ἵδρυσεν εἰς αὐτὴν ἱερὸν τῆς Ἀπατουρίας Ἀθηνᾶς. Μνεία παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ «Καλαύρεια νησίδιον πρὸς τῇ Κρήτῃ κύκλον ἔχουσα ἴσον τριάκοντα σταδίων· ἐκαλεῖτο καὶ Εἰρήνη» (347, 25, πρβλ. καὶ *Στράβ.* Η, 369), ἐνέβαλεν εἰς ἀμηχανίαν τοὺς μελετητάς, ὥστε ὁ Μελέτιος (Γ, 382) νὰ τὴν ἀναζητῇ παρὰ τὴν Ὕδραν. Πρῶτος δὲ ὁ Chanddler (Voy. As. Min. Grèce I, 228) φαίνεται ἀναγνωρίσας τὴν ταυτότητα τῆς νήσου πρὸς τὸν Πόρον. Ἡ κατόπιν ἱστορία τῆς νήσου ἀκολουθεῖ τὴν τῆς Πελοποννήσου.

Κατὰ τὸν Ἀγῶνα μετέσχεν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἀδελφῶν Χριστοδούλου καὶ τῶν Γεωργίου Κριεζῆ καὶ Γεωργίου Μερτίκα, συνδραμόντων τῶνΠοριωτῶν καὶ τὸν προὔχοντα τῆς Αἰγίνης Σπῦρον Μαρκέλλον πρὸς ἐξέγερσιν τῆς νή-

Digitized by Google

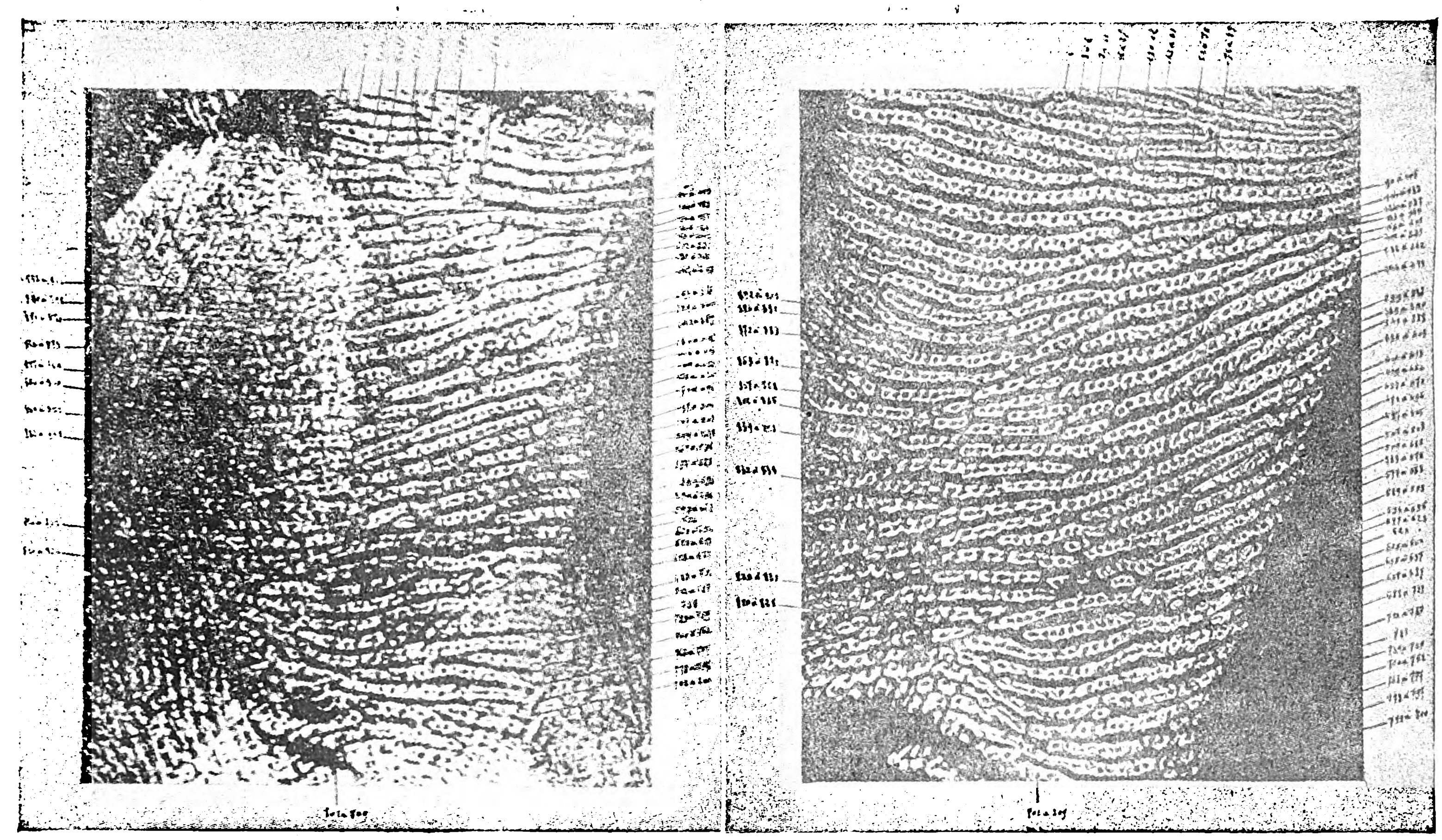

1) Ποροσκοπικὸν ἀποτύπωμα εὑρεθὲν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἐγκλήματος. 2) Τὸ τηρούμενον ἐν τῷ ἀρχείῳ ἀντίστοιχον ἀποτύπωμα τοῦ αὐτοῦ ἐγκληματίου.

σου. Ἐν τῇ πόλει δὲ συνῆλθον κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1828, ὅπου διέμενεν ἡ κυβέρνησις, «πρὸς λύσιν διὰ τῆς συμπράξεως αὐτῆς τῶν ἐν τῇ συνθήκῃ διαλαμβανομένων τεσσάρων ζητημάτων, τῆς ὁροθεσίας, τοῦ φόρου, τῆς ἀποζημιώσεως τῶν τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀρχῆς συνεργείᾳ καὶ τῆς Πύλης». Οὕτω εἰς Πόρον ὡρίσθη ἡ ἀπὸ Σούρπης μέχρις Ἀράχθου ὁροθετικὴ μας γραμμή, τὴν ὁποίαν ἐστένωσαν μὲν οἱ πληρεξούσιοι τῶν συμμάχων ἀπὸ ἐκβολῆς Σπερχειοῦ ἕως ἐκβολῆς Ἀχελῴου, ἀλλ' εἰς τὴν ὁποίαν ἐπανῆλθον πάλιν οἱ σύμμαχοι, ἀποζημιωθείσης χρηματικῶς τῆς Πύλης (*Σπ. Τρικούπη* «Ἱστορ. Ἑλλ. Ἐπαν.» ἐκδ. Γ' «Ὥρας» *Π. Ἀσλάνη*, τόμ. Δ', σελ. 235, 286. 324). Ἔχει ὅμως καὶ θλιβερὸν ἱστορικὸν γεγονὸς νὰ παρουσιάσῃ, τὴν ὑπὸ τοῦ Μιαούλη πυρπόλησιν τοῦ πολεμικοῦ στόλου τῆς Ἑλλάδος (1831), ἵνα μὴ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ὁ Ρῶσος ναύαρχος Ρίκορντ. Ἔκειτο δὲ ὁ ναύσταθμος τοῦ Καποδιστρίου ἐκεῖ ὅπου τὸ ἄγαλμα τοῦ κυβερνήτου (*Φωκᾶ*, Χρον. Β. Ἑλλ. Ν. σελ. 11), ὅστις ἐσκόπει τὴν ἀνέγερσίν του εἰς τὴν θέσιν τὴν καὶ νῦν καλουμένην Ρωσικὸς Ναύσταθμος, ὅπου αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν Ρώσων, ἃς ἠγόρασε τὸ κράτος τῷ 1834. Δὲν ἠμπόδισεν ὅμως τὸ ὑποτυπῶδες τοῦ ναυστάθμου καὶ ἡ εἰς μέσα πτωχεία τὴν ναυπήγησιν πλοίων εἰς τὸ νεώριον, τοῦ πρώτου καθελκυσθέντος πλοίου (11 Δεκεμ. 1833), κανονιοφόρου 45 τόννων, λαβόντος τὸ ὄνομα «Μιαούλης». Ὁ ὁριστικὸς ὅμως ναύσταθμος ἐθεμελιώθη εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Καλαυρίας τῇ 17 Νοεμβρίου 1846, τὸ δὲ μέγαρον τοῦ προγυμναστηρίου, ἀνεγειρόμενον ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ Α. Γεωργαντᾶ, ἐπερατώθη κατ' Ἰούνιον τοῦ 1849. Ἔκτοτε ὁ ναύσταθμος, ὁλονὲν συμπληρούμενος, παρέμεινεν εἰς Πόρον, μέχρι τῆς προσωρινῆς μεταφορᾶς του εἰς Φανερωμένην. Νῦν εἶναι ἕδρα τοῦ ὑποναυάρχου ἀρχηγοῦ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μοίρας. Σ. Ε. Λ.

— **Πόρος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ μεταξὺ Κρήτης καὶ Κυρηναίας θάλασσα (*Στεφ. Βυζ.* 313, 18). Σ. Ε. Λ.

— **Πόρος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μέγας καὶ ἀσφαλέστατος λιμὴν τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Κρήτης, δεύτερος μετὰ τὸν τῆς Σούδας, σχηματιζόμενος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεραμπέλλου κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ χθαμαλοῦ ἰσθμοῦ τοῦ συνδέοντος πρὸς τὴν δυτικὴν τοῦ κόλπου ἀκτὴν τῆς Σπιναλόγκας τὴν χερσόνησον (πλάτ. 35°15'1/2 Β., μῆκ. 25°45'1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536b: Candia eastern portion). Συγκοινωνεῖ δὲ πρὸς τὸν λιμένα τῆς Σπιναλόγκας διὰ μικροῦ πόρου, ὃν διορυχθέντα ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν τῷ 1526, ἀλλ' ἐπιχωσθέντα κατόπιν, διήνοιξαν πάλιν τῷ 1908 οἱ ναῦται τῶν παρὰ τῇ ὑπάτῃ ἁρμοστείᾳ πλοίων τῆς διεθνοῦς μοίρας· καὶ πάλιν ὅμως τείνει πρὸς ἀπόφραξιν, λέμβου δύο ποδῶν βυθίσματος ψαυούσης διὰ τῆς τρόπιδος τὸν βυθὸν τοῦ πόρου. Εἶναι δὲ ἡ «Κάμαρα πόλις Κρήτης... ἥτις καὶ Λατὼ ἐλέγετο» (*Στεφ. Βυζ.* εἰς λ.) ἡ μεταξὺ Ἴστρου καὶ Ὀλοῦντος (*Σταδ. Μεγ. θαλ.* 351). Σ.Ε.Λ.

— **Πόρος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὡραῖος αὐλὼν τῆς Βουλγαρίας (πλάτ. 42° 18' Β, μῆκ. 27° 31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 445: Burghaz bay) μεταξὺ Πύργου καὶ Σωζοπόλεως, ἔχων εἴσδυσιν 1 μιλ. Ὁμοίως καλεῖται καὶ τὸ σχηματίζον αὐτὸν ἀκρωτήριον. Σ. Ε. Λ.

— **Πόρος** *[Γεωγρ.]* Νησὶς τοῦ Αἰτωλικοῦ, πρὸ τῆς κωμοπόλεως καὶ κέντρον τοῦ ὁμωνύμου ἰχθυοτροφείου. Κατὰ τὰς πολιορκίας τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ Μεσολογγίου ἦτο ὠχυρωμένη διὰ κανονοστασίου· ἔπεσε μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ντολμᾶ (28 Φεβρουαρίου 1826). Χ. Γ. Ε.

— **Πόρος** *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀσπρογέρακα τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 47.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κνίδης (πρ. Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 85. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκουστάμ*.

— 3) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 453. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ κύριον προϊὸν τὸ ἔλαιον.

— **Πόρος** (τουρκ. *Μπόρ*) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὑποδιοικήσεως Μπόρ, τοῦ νομοῦ Νίγδης. Κάτ. (1927) 8.762. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν πληθυσμῶν εἶχε καὶ ἱκανοὺς Ἕλληνας, προσφυγόντας εἰς Ἑλλάδα, ὡς καὶ 600 Ἀρμενίους.

Ἡ *ὑποδιοίκησις Μπόρ* ἔχει ἐπιφάνειαν 2.285 τετρ. χιλμ. καὶ 27.841 (1927) κατοίκους, ἀριθμεῖ δὲ 29 χωρία. Ν. Μ.

— **Πόρος, Κάτω**. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀργυρουπόλεως τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) 118 Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

Πόρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοπωνυμία ἐπὶ τοῦ ὄρους Λάτρου τῆς Ἰωνίας, παρὰ τὴν Μίλητον (τοῦ Λάτμου τῶν ἀρχαίων), τὸ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν καὶ μοναστηρίων κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐπονομαζόμενον «τὸ κατ' Ἔφεσον Ἅγιον Ὄρος». Ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχε μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Παύλου ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τῆς Στυλιωτίσσης. Α. Θ. Σ.

Ποροσελήνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Πορδοσελήνη*.

Ποροσέλλια, ἢ *Πορρωσέλλια* *[Γεωγρ.]*. Αἱ βορειοδυτικαὶ διακλαδώσεις τῶν Λευκῶν Ὀρέων τῆς Κρήτης, μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Κυδωνίας καὶ Σελίνου, ὕψους 897 μέτρων. Κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας ἦτο σπουδαία στρατηγικὴ θέσις. Πλεῖσται συγκρούσεις ἐγένοντο ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, ὧν σημαντικώτεραι ἡ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1867 καὶ τοῦ Ἰουνίου 1868. Ε. Γ.

ποροσκοπία (ἡ) *[Ἐγκληματολ.]*. Καλεῖται οὕτω μέθοδος διαπιστώσεως τῆς ταυτότητος δακτυλικοῦ τινος ἀποτυπώματος πρὸς ἕτερον, διὰ τῆς ἐξετάσεως καὶ παραβολῆς τοῦ σχήματος, μεγέθους καὶ τῆς θέσεως τῶν ἱδρωτοπαραγωγῶν πόρων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰς δερματικὰς ἀκρολοφίας τῆς ἐπιδερμίδος. Εἰς ἃς περιπτώσεις τὰ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἐγκλήματος ἀφεθέντα ἀποτυπώματα τῶν δακτύλων εἶναι οὐχὶ ὁλόκληρα, ἢ διότι ὁ ἐγκληματίας λίαν ἐλαφρῶς ἔψαυσε τὸ ἀντικείμενον, ἢ ἕνεκα φθορᾶς, ἢ δι' οἱονδήποτε ἄλλον λόγον, ἡ πιστοποίησις τῆς ταυτότητος διὰ τῆς δακτυλοσκοπικῆς εἶναι δυσχερὴς ἢ ἀδύνατος. Ἀλλὰ διὰ τῆς ποροσκοπίας δυνάμεθα νὰ ἐπικουρήσωμεν τελεσφόρως τὸ ἔργον τῆς δακτυλοσκοπικῆς, ἐξακριβοῦντες τὴν ταυτότητα τῶν ἀποτυπωμάτων διὰ μόνης τῆς παραβολῆς τῶν πόρων τοῦ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἐγκλήματος ἀφεθέντος ἀποτυπώματος πρὸς τοὺς τοῦ ὑπόπτου.

Οἱ ἱδρωτοπαραγωγοὶ πόροι, διὰ μικροσκοπίου μόνον διακρινόμενοι, ἔχουσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας: α) Εἶναι ἀμετάβλητοι εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον. Ἀντιπαραβάλλοντες τὰ ἀποτυπώματα τῶν δακτύλων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου κατὰ διαστήματα ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων κατὰ πολλὰ ἔτη, ἀνευρίσκομεν ἐπὶ τῶν μελανῶν γραμμῶν, τῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς ἐπιδερμίδος, τὸ αὐτὸ λευκὸν στικτὸν τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τοὺς πόρους, ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς εἰς ἑκάστην δεδομένην γραμμήν, εἴτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πόρων, οὓς παρουσίαζεν ἄλλοτε, εἴτε ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῶν πόρων μεταξύ των ἢ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄξονα τῆς γραμμῆς. Ἐπὶ πλέον καὶ τὸ σχῆμα τῶν πόρων δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν μεταβολήν. Πᾶσα δὲ παραφθορὰ τῆς ἐπιδερμίδος δι' ἐξωτερικῆς ἐπενεργείας, π. χ. ἐγκαύματος κλπ., δὲν μεταβάλλει τὴν μορφὴν τῶν πόρων, διότι μετὰ τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν, ἥτις ἐπακολουθεῖ τὴν ἐξαφάνισίν των, οἱ πόροι ἀναφαίνονται πάλιν ἐντελῶς ἀναλλοίωτοι. β) Διαφέρουσιν ἀρκούντως ἀπὸ ἑνὸς προσώπου εἰς ἕτερον. Διαφέρουσι δὲ κατὰ τὸ σχῆμα, κατὰ τὰς διαστάσεις, κατὰ τὰς μεταξύ των ἀποστάσεις, κατὰ τὴν τοποθέτησίν των ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄξονα τῆς γραμμικῆς ἐποχῆς (crête) τῆς ἐπιδερμίδος καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τὸν εὑρισκόμενον ἐπὶ ἐπιφανείας τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως, συνήθως ἑνὸς χιλιοστομέτρου. Ὡς ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τούτων, ἤτοι τῆς συνεχοῦς διαρκείας, τοῦ ἀμεταβλήτου καὶ τῆς ποικιλίας, οἱ ἱδρωτοπαραγωγοὶ πόροι ἀποτελοῦσιν ἀσφαλῆ γνώμονα πρὸς βεβαίωσιν τῆς ταυτότητος καὶ μάλιστα εἰς ἃς περιπτώσεις ὑπάρχουσι μικρὰ τεμάχια ἀποτυπωμάτων δακτύλων. Ἡ ποροσκοπικὴ ἔρευνα, δύσκολος καὶ ἐπίπονος, ἀπαιτοῦσα μακρὰν ἄσκησιν καὶ πεῖραν τοῦ ἐμπειροτέχνου, γίνεται ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων ἰχνῶν, ἔστω καὶ τῇ βοηθείᾳ φακοῦ μεγεθυντικοῦ 5 διαμέτρων. Ἐνεργεῖται εὐκόλως τῇ βοηθείᾳ μεγάλων φωτογραφικῶν μεγεθύνσεων, ἀπὸ 16 καὶ ἄνω διαμέτρων.

Ἡ ποροσκοπία, ἐπιτρέπουσα ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἐξ ἐλαχίστου τμήμα-

Digitized by Google

τος δακτυλικοῦ ἀποτυπώματος εὑρεθέντος ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἐγκλήματος, δηλαδὴ μὴ ὑπερβαίνοντος τετραγωνικά τινα χιλιοστόμετρα, ἢ ἀποτυπώματος ἡμιεξαφανισθέντος, εἶναι σπουδαῖον συμπλήρωμα τῆς δακτυλοσκοπικῆς καὶ ἔχει μεγάλην πρακτικὴν ἀξίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ed. Locard*, La poroscopie (1913).—*Τοῦ αὐτοῦ*, L'enquête criminelle et les méthodes scientifiques, ἑλλ. μετ. ὑπὸ *Χ. Γιώτη* ὑπὸ τὸν τίτλον : Ἡ ποινικὴ ἀνάκρισις καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι.—*Heindl*, System und Praxis der Dactyloscopie und der sonstigen technischen Methoden der Kriminalpolizei (1922). — *Κ. Γ. Γαρδίκα*, Ὁ Heindl καὶ ἡ δακτυλοσκοπικὴ (1924).

Σ. Θ. ΤΣΑΟΥΣΗΣ

πόρπαξ (ὁ)· ἡ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τῆς ἀρχαίας ἀσπίδος λαβὴ αὐτῆς, ἄλλως καὶ *ὄχανον*· || μέρος τοῦ ὁπλισμοῦ τῆς κεφαλῆς τῶν πολεμικῶν ἵππων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

πορπεζίτης (ὁ) (Perpezit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ αὐτοφυοῦς χρυσοῦ, περιέχουσαν συγχρόνως καὶ παλλάδιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Goyaz τῆς Βραζιλίας. Γ. Β.

πόρπη (ἡ)· τὸ εἰς ὃ προσηρμόζετο ἡ περόνη πρὸς σύνδεσιν τῆς ζώνης ἢ κόμβωσιν τοῦ ἐνδύματος· || καθόλου, τὸ δι' οὗ πορποῦται, κομβώνεταί τι (*κόπιτσα, ἀγκράφα, θηλυκωτήρι κλπ.*).

— *[Ἐγκυκλ.]* Κατὰ τὸν μηχανισμὸν τῆς συνδέσεως αἱ *πόρπαι* διακρίνονται εἰς ποικίλα εἴδη, γνωστὰ κυρίως διὰ ξενογλώσσων ὅρων. Ἡ καθαυτὸ *πόρπη* (τοκᾶς, φιούμπα) εἶναι θηλύκωμα ἔχον μίαν ἢ δύο περόνας (μονόγλωσσοι ἢ δίγλωσσοι πόρπαι), ἀρθρουμένας ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς στερεωμένης εἰς τὸν ἱμάντα ἢ τὴν ζώνην. Εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ θηλυκώματος εἰσέρχεται τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ ἱμάντος ἔχον ὀπήν, ἣν διαπερᾷ ἡ περόνη τοῦ θηλυκώματος. Ἄλλοτε ἡ πόρπη διὰ ὀβελοῦ χωρίζεται εἰς δύο, παρέχουσα δύο ὀφθαλμούς. Ἡ περόνη ἀρθροῦται ἐπὶ τοῦ ὀβελοῦ τούτου, τὸ δὲ ἐλεύθερον ἄκρον τῆς ζώνης, εἰσερχόμενον κάτωθεν τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ, ἐξέρχεται τῆς πόρπης διὰ τοῦ ἑτέρου τοιούτου. Ἄλλαι πάλιν πόρπαι, στερούμεναι περόνης (πόρπαι ἁπλῆς διαθηλυκώσεως), συγκρατοῦν τὴν ἐντὸς αὐτῶν εἰσερχομένην ἄκραν διὰ ποικίλων ἄλλων τρόπων. Ἡ *ἀγκράφα* (κλειδωτήρι) εἶναι ζεῦγος δακτυλίου καὶ ἁρπάγης. Οὐχὶ σπανίως τὸ ἄκρον τὸ φέρον τὸν δακτύλιον καλύπτεται ὑπὸ διακοσμητικῆς πλακός, ὑφ' ἣν γίνεται ἀφανὴς ἡ διαθηλύκωσις τοῦ ζωστῆρος κ.ἄ. Ἡ *κόπιτσα* (θηλυκωτήρι) στηρίζεται εἰς τὸν αὐτὸν μηχανισμὸν διαθηλυκώσεως, ἀλλ' ἔχει διαστάσεις μικροτάτας καὶ χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἐνδυμάτων (μανδύαι, χιτώνια, φοῦσται) ἀντὶ κομβίων, ἀνθ' ὧν προτιμᾶται, ὡς παρέχουσα ἀφανεστέραν τὴν διαθηλύκωσιν καὶ εὐκολωτέραν τὴν σύνδεσιν καὶ ἀποσύνδεσιν τῶν δύο ἄκρων τοῦ ἐνδύματος.

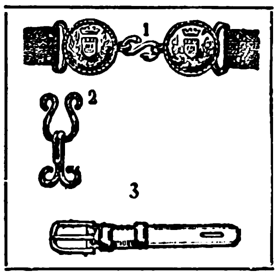

Πόρπαι κοινῆς χρήσεως.
[1 =ἀγκράφα ζωστῆρος. 2 = κόπιτσα ἐνδύματος. 3=τοκὰς ἱμάντων ποικίλης χρήσεως.]

Ἡ πόρπη εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, δημιουργηθεῖσα διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς καρφίδος ἀσφαλείας (περόνη, fibula). Ἐχρησιμοποιήθη ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, καταστᾶσα ἀντικείμενον σπουδαῖον τῆς τορευτικῆς καὶ δαμασκηνώσεως, πλουτισθεῖσα δι' ἐνθέσεων καὶ ἀναγλύφων καὶ καταλαβοῦσα ἐξέχουσαν διακοσμητικὴν θέσιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐνδυμασίᾳ. Αἱ πόρπαι ἐχρησίμευον διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ ἐνδύματος κατὰ τὸν δεξιὸν ἢ καὶ τοὺς δύο ὤμους ἢ κατὰ τὸ στῆθος, εἰς τὴν σύνδεσιν τοῦ ζωστῆρος τῶν πολεμιστῶν, τὴν συγκράτησιν τῶν χειρίδων, τὴν σύνδεσιν τῶν ἄκρων τῆς ταινίας τοῦ διαδήματος κτλ. Ἐπίσης ἐξαιρετικὸν ῥόλον ἔπαιξεν εἰς τὴν πολυσχιδῆ μεσαιωνικὴν ἐνδυμασίαν, τὴν κατὰ κόρον χρησιμοποιήσασαν ἱμάντας, ζώνας, καλτσοδέτας, ἀνωμίτας κ. ἄ. ἀντικείμενα δεόμενα πόρπης. Π. Ν. Π.

Πόρπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Παγουρίων τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 438. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ὀρτᾶ-Κιουλοῦ*.

πόρπημα (τό)· τὸ διὰ πόρπης στερεούμενον ἔνδυμα τῶν ἀρχαίων, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἱμάτιον τῶν κιθαρῳδῶν· || ἑτέρα ὀνομασία τῆς *πόρπης* (βλ.λ.).

Πόρπορα (Porpora), ***Νικόλαος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς συνθέτης καὶ διάσημος καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος (1686—1766). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ ᾠδείῳ Σὰν Λορέτο τῆς Νεαπόλεως καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν περιφημοτέρων διδασκάλων, ἐξ ὅσων ἐλάμπρυναν τὴν σχολὴν τῆς πόλεως ταύτης. Μετὰ τὸ πρῶτόν του μελόδραμα «Ἀγριππῖνα» ἐγένετο μουσικὸς διευθυντὴς παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Πορτογαλίας ἐν Νεαπόλει, εἶτα δὲ παρὰ τῷ πρίγκιπι τῆς Ἔσσης-Δαρμστάττης. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην περίοδον τῆς ζωῆς του ἀνήκουσι τὰ μελοδράματα: «Βερενίκη», «Φλάβιος Ἀνίκιος Ὀλίβριος», «Βασίλειος βασιλεὺς τῆς Ἀνατολῆς», «Φαραμοῦνδος» καὶ «Εὐμένης». Περὶ τὸ 1719 ὁ Πόρπορα ὠνομάσθη καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος τοῦ ᾠδείου Σὰν Ὀνόφριο τῆς Νεαπόλεως, ἀπὸ δὲ τοῦ 1725 ἀρχίζει ὁ πλάνης αὐτοῦ βίος, εἶτα δὲ αἱ περιοδεῖαί του εἰς Δρέσδην, Λονδῖνον κλπ. Εἰς τὴν δευτέραν περίοδον τῆς ζωῆς του ἀνήκουν τὰ μελοδράματα: «Siface», «Ἀννίβας», «Μιθριδάτης» κλπ. Τῷ 1740 ἔδωσεν ἐν Νεαπόλει τὸ τελευταῖόν του σκηνικὸν ἔργον: «Ὁ θρίαμβος τῆς Καμίλλης». Ὁ Πόρπορα ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα μελοδράματα, ὧν πολλὰ ἔχουσιν ἀπολεσθῆ· ἐπίσης 6 ὀρατόρια, λειτουργίας καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, καντάτας, 6 συμφωνίας δωματίου, 12 σονάτας διὰ βιολίον καὶ ἐνόργανον βάσιμον κλπ. Γ. Σ.

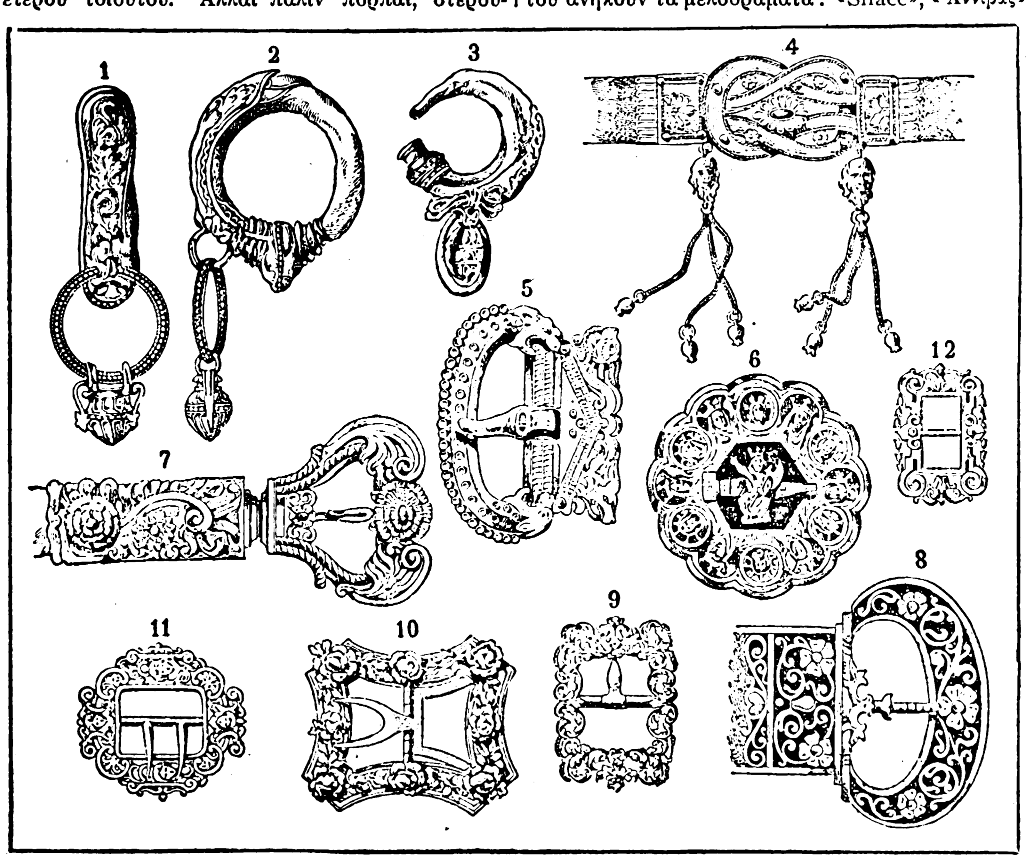

Πόρπαι διαποίκιλτοι.
[1, 2 καὶ 3=Ἐτρουσκικαί. 4=Ἀρχαία ἑλληνική. 5=Μεροβίγγειος. 6=Μεσαιωνική. 7=ΙΕ' αἰῶνος. 8=ΙΣΤ' αἰῶνος. 9=ΙΖ' αἰῶνος. 10=ΙΗ' αἰῶνος. 11 καὶ 12=ΙΘ' αἰῶνος. Αἱ 1—3= κομμώσεως, 4–8=ζωστήρων, 9—12=ὑποδημάτων· αἱ 5, 7 καὶ 8=μονόφθαλμοι, αἱ 6, 9, 10 καὶ 12=μετὰ δύο ὀφθαλμῶν· αἱ 5 καὶ 7—9=μονόγλωσσοι· 10—11=δίγλωσσοι, αἱ 6 καὶ 12=ἁπλῆς διαθηλυκώσεως.]

Πορποῦλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀτσικῆς τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 119.

πορπῶ (*—όω*)· συνδέω, συνάπτω διὰ τῆς πόρπης, κομβώνω: «ἡ ἐσθὴς πορποῦται ἐπὶ τοῦ ὤμου».

πορπωτός, —ή, —όν· ὁ διὰ πόρπης συναπτόμενος, κομβωτός.

Πορρέττα, ἢ *Μπάνι ντέλλα Πορρέττα* (Porretta ἢ Bagni della Porretta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βολωνίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄνω Ρένον, παραπόταμον τοῦ Πάδου. Κάτ. 5.320. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰς χλωριούχους καὶ θειούχους θερμοπηγάς της, αἵτινες προσελκύουν πάσχοντας ἐξ ἀσθενειῶν τοῦ δέρματος, τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τοῦ στομάχου, τῶν ἐντέρων, ρευματισμῶν καὶ ἀρθριτισμῶν. Εὑρίσκεται εἰς ὕψος 349 μ., ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἥτις διασχίζει, ἀπὸ Ρώμης εἰς Βολωνίαν, τὰ Τοσκανικὰ Ἀπέννινα, διὰ μέσου 46 σηράγγων. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐξυπηρετεῖται δι' ἠλεκτρικῶν μηχανῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Παρὰ τὴν πόλιν κεῖται ἡ ὁμώνυμος δίοδος (Passo della Porretta) εἰς ὕψος 932 μ. ἐπὶ τῶν Ἀπεννίνων, χρησιμεύουσα ὡς πολυσύχναστος σταθμὸς χειμερινῶν σπόρ. Μ. Δ. Β.

πορρικίνης (τὸ) (Porricin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ ὀρυκτὸν *αὐγίτης*, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς βελονοειδῆ συσσωματώματα ἐντὸς τῶν πορωδῶν λαβῶν τοῦ Eifel καὶ τῆς Laacher See. Γ. Β.

πορρικόνδυλος (ὁ) (Porricondyla) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κηκιδομυιιδῶν*. Τὸ εἶδος πορρικόνδυλος cerealis, μήκους 2,3 χιλιοστ., προσβάλλει τὰ σιτηρά, τὸ δὲ εἶδος πορρικόνδυλος gossypii τὸν βάμβακα. Ε.Τ.Ε.

Πόρρο (Porro), ***Ἐδουάρδος***. Ἰταλὸς μαιευτὴρ-γυναικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1902. Ἐσπούδασε καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Παβίᾳ τῷ 1865, διατελέσας ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1868 βοηθὸς τοῦ μεγάλου νοσοκομείου Μιλάνου, εἶτα βοηθὸς καὶ βραδύτερον ἀναπληρωματικὸς καθηγητὴς τῆς αὐτόθι μαιευτικῆς σχολῆς μέχρι τοῦ 1872. Τῷ 1875 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γυναικολογικῆς καὶ μαιευτικῆς κλινικῆς τῆς Παβίας, ἐκ τῆς θέσεώς του δὲ ταύτης παραιτηθεὶς τῷ 1883, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς μαιευτικῆς σχολῆς τοῦ Μιλάνου. Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῆς ἐγχειρήσεώς του, τῆς καισαρικῆς τομῆς συνδεδυασμένης μετὰ τῆς ὑπερκολπικῆς ἐκτομῆς τῆς ἐγκύου μήτρας, κληθείσης ἔκτοτε ἐκ τοῦ ὀνόματός του (ἐγχείρησις Porro). Περὶ ταύτης ἐδημοσίευσεν οὗτος τῷ 1876 σχετικὴν μονογραφίαν, «Monografia sull' amputazione utero-ovarica cesarea». Ο. Ρ.

—**Πόρρο** (Porro). —1) ***Ἐλισαῖος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1869. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀγροτικῆς νομοθεσίας εἰς τὸ τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μιλάνου καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ ὑπεδάφους» (1885), «Τὰ δικαιώματα τοῦ συγγραφέως» (1892), «Τὸ προσωπικὸν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων» (1899), κτλ.

— 2) ***Ἰγνάτιος***. Ἰταλὸς μηχανικὸς καὶ ἐφευρέτης (1795—1875). Ἵδρυσεν ἐν Τουρίνῳ μέγα ἐργοστάσιον σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν (1842), ἵδρυσε καὶ διηύθυνεν ἐν Παρισίοις τὸ τεχνικὸν ὀφθαλμολογικὸν ἰνστιτοῦτον, ἐφεῦρε πολλὰ ὀπτικὰ καὶ ἀστρονομικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ ὑδραυλικῶν κινητήρων» (1839), «Δοκίμιον ταχυμετρίας» (1847), «Πρακτικαὶ τελειοποιήσεις ὀπτικῶν ὀργάνων» (1858) κ. τ. λ.

—3) ***Ἱερώνυμος***. Ἰταλὸς χαράκτης (1520—1580). Ὑπῆρξεν ἐπιδεξιώτατος καὶ λίαν παράξενος καλλιτέχνης, φιλοτεχνήσας πλεῖστα ἔργα, πρωτότυπα καὶ ἀναπαραστάσεις τῶν ὀνομαστοτέρων πινάκων τῶν συγχρόνων του μεγάλων ζωγράφων. Ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πάρμας ὑπάρχει τοῦ καλλιτέχνου τούτου πίναξ παριστάνων τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζει, ὁρώμενος ὅμως μὲ φακὸν φαίνεται χαραγμένος διὰ μικροσκοπικῶν γραμμάτων, δι' ὧν ἐξιστορεῖται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν παθῶν τοῦ Ἰησοῦ. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ βίος τοῦ οἴκου Βισκόντι» τοῦ Σοντσῖνο, «Ὁ μαινόμενος Ὀρλάνδος», «Ἀρχαῖαι κηδεῖαι διαφόρων λαῶν καὶ ἐθνῶν», κτλ.

— 4) ***Κάρολος ντὶ Σάντα Μαρία ντέλλα Μπικόκκα***. Ἰταλὸς στρατηγὸς καὶ συγγραφεὺς (1854—1920). Διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, σύμβουλος τῆς γεωγραφικῆς Ἰταλικῆς ἑταιρείας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας ἐν Ἰταλίᾳ» (1892), «Περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς συστηματοποιήσεως τῆς στρατιωτικῆς γεωγραφίας» (1896), «Γεωγραφικὴ ὁρολογία» (1900), «Ὁδηγὸς εἰς τὴν μελέτην τῆς στρατιωτικῆς γεωγραφίας» (1903), «Τὰ ἄλυτα προβλήματα τῆς γεωγραφίας» κτλ. Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

—Πόρρο (Porro), *Λουδοβῖκος, κόμις*—. Ἐγεννήθη ἐν Κόμῳ τῆς Β. Ἰταλίας τῷ 1780. Ἐσπούδασεν ἐν Μιλάνῳ, ὅπου καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐκδοὺς ἰδίαν ἐφημερίδα, τὸν «Συνδιαλλάκτην». Καταδιωχθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐπὶ συνωμοσίᾳ καὶ ἐπαναστατικοῖς φρονήμασιν, ἔφυγεν εἰς Παρισίους τὸ πρῶτον καὶ εἶτα εἰς Λονδῖνον, ὅπου συνηντήθη μετὰ τοῦ φυγάδος ἐπίσης κόμιτος Σάντα Ρόζα, μεθ' οὗ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἀπεσταλμένος τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, διωρίσθη δὲ τῷ 1825 σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Βραδύτερον ὁ Πόρρο διωρίσθη γενικὸς ἐπιμελητὴς τοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τῷ 1827 ἀπῆλθεν εἰς Μασσαλίαν. Ἀπέθανε τῷ 1860 ἐν Μιλάνῳ. Τ.Ε.Ε.

Πορρόϊα *[Γεωγρ.]*. —1) *Ἄνω* —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 2.173 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Θεοδωρίτσι, Μανδράκι* (*Μαντρατζὶκ*) καὶ *Φιλήρα* (*Λιπόσι*) 2.820. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ τρεῖς ναούς.

—2) *Κάτω*—. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 986. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Τὸ χωρίον κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως, ἐφ' ἧς ἔχει ὁμώνυμον σταθμόν, τοῦ περὶ αὐτὸν χωρίου μετονομασθέντος εἰς *Ροδόπολιν* (βλ.λ.) καὶ ἀποτελέσαντος ἰδίαν κοινότητα.

πορρόϊα *[Ἐγκυκλ.]*. Ποικιλία ἑλληνικοῦ *καπνοῦ* (βλ. λ. τ. ΙΓ', σ. 755 γ), ὀνομαζομένη οὕτως ἀπὸ τοῦ χωρίου Πορρόϊα, εἰς ὃ καλλιεργεῖται.

Πὸρ-Ρουαγιὰλ (Port-Royal) *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Γυναικεία κιστερκιανὴ μονὴ ἐν Γαλλίᾳ, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 24 χλμ. νοτιοδυτικῶς τῶν Παρισίων. Ἡ τοποθεσία ὅπου ἐκτίσθη ὠνομάζετο πρὶν Πορρουὰ (Porrois), ἐξ οὗ καὶ ἔλαβε κατὰ παρετυμολογίαν τὸ ὄνομά της ἡ μονή. Ἱδρύθη τῷ 1204 ὑπὸ τῆς Ματθίλδης, συζύγου τοῦ Ματθαίου Α' de Montmorency - Marly, χωρίς, κατ' ἀρχάς, νὰ διακριθῇ ἰδιαιτέρως οὔτε διὰ τὴν πίστιν, οὔτε διὰ τὰ ἔργα τῶν ἐν αὐτῇ μοναζουσῶν. Ἐπὶ 400 περίπου ἔτη ὑπῆρχεν ἀφανής, στεγάζουσα ὀλίγας μοναχὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλευθερίων ἀρχῶν. Ἡ κατάστασις ἦτο τοιαύτη, ὥστε τῷ 1602 νὰ διορισθῇ ἐκεῖ ἡγουμένη, χάριν περιουσιακῶν ἐξασφαλίσεων, μία ἑνδεκαέτις κόρη, ἡ Ἀγγελικὴ Ἀρνώ, θυγάτηρ τοῦ Ἀντωνίου Ἀρνώ. Καὶ ὅμως ἡ κόρη αὐτή, τῆς ὁποίας, διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας της, μόνον δι' ἀπάτης ἐπετεύχθη ἡ ἐπικύρωσις τοῦ διορισμοῦ ὑπὸ τοῦ πάπα, ἐπέπρωτο νὰ ἀναμορφώσῃ τὴν μονὴν καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα θρησκευτικὰ κινήματα τῶν μετὰ τὸν Λούθηρον χρόνων (βλ. λ. *Ἀγγελική, Ἀρνώ, Ἰανσενισμός*).

Τῷ 1609 ἡ Ἀγγελικὴ ἀνέλαβε τὴν πραγματικὴν διοίκησιν τῆς μονῆς της καὶ ἐπέβαλε τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τῶν κανόνων· ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας της αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ δώδεκα, ὅσαι ἦσαν κατ' ἀρχάς, ὑπερέβησαν βραδύτερον τὰς ἑκατόν. Τῷ 1623, ἀφοῦ διετέλεσεν ἐπὶ ἔτη ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου de Sales, ἡ Ἀγγελικὴ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σαὶν-Σοράν, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τῷ 1634 τὴν πνευματικὴν διεύθυνσιν τῆς μονῆς, καταστήσας αὐτὴν πρὸς τὸν Ἰανσενισμόν. Τῷ 1625 ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάλειψις τῆς παλαιᾶς μονῆς, εἰς τὴν ὁποίαν, ἐξ αἰτίας τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν ἑλῶν, εἶχε καταντήσει ἐπικίνδυνος ἡ διαβίωσις· αἱ ἀδελφαὶ μετεφέρθησαν εἰς ἰδιόκτητον κτήριον ἀγορασθὲν πρὸς τοῦτο ἐν Παρισίοις· οὕτως ἐδημιουργήθησαν δύο μοναί, τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ τῆς ἐξοχῆς καὶ τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ τῶν Παρισίων (1626). Τῷ 1637 μερικοὶ ἰανσενισταί, θαυμασταὶ τοῦ Σαὶν-Σοράν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκατασταθοῦν, πρῶτον μὲν πλησίον τῆς μονῆς τῶν Παρισίων, κατόπιν δὲ εἰς τὴν ἐγκαταλελειμμένην μονήν, ἱδρύοντες εἶδος λαϊκοῦ κοινοβίου.

Τῷ 1643 ἱδρύθησαν καὶ ἐκεῖ αἱ «μικραὶ σχολαὶ» εἰς αὐτὰς οἱ νέοι ἐξεπαιδεύοντο διὰ πρωτοτύπων παιδαγωγικῶν μεθόδων, ἀπὸ τοὺς «κυρίους τοῦ Πὸρ-Ρουαγιάλ» (μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται ὁ Νικόλ, ὁ Λανσελό, τινὲς ἐκ τῶν Ἀρνώ, ὁ ἰατρὸς Ἀμὸν κ. ἄ.). Τοιαῦται σχολαί, συναγωνιζόμεναι ἐπιτυχῶς τὰ κολλέγια τῶν ἰησουϊτῶν, ἐλειτούργησαν καὶ εἰς Παρισίους καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1647 ἐπανῆλθον αἱ πρῶται μοναχαὶ εἰς τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ τῆς ἐξοχῆς, ἀκολουθούμεναι συντόμως ἀπὸ πολλὰς ἄλλας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν ηὔξησεν, ἡ μονὴ ἀπέκτησεν ἰσχυροὺς προστάτας, μερικοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ᾠκοδόμησαν τὰς κατοικίας των γύρω εἰς τὸν περίβολόν της, αἱ μικραὶ σχολαὶ ἐλειτούργουν μὲ ἐπιτυχίαν.

Ἀλλ' ἡ εὐημερία αὐτὴ δὲν διήρκεσε πολύ· ὁ ἀγὼν μεταξὺ ἰησουϊτῶν καὶ ἰανσενιστῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχεν συνδέσει τὴν τύχην της ἡ μονή, ἐτραχύνετο. Τῷ 1656 αἱ μικραὶ σχολαὶ ἔκλεισαν κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν ἰησουϊτῶν, ὁ Ἀρνὼ διεγράφη ἀπὸ τὰ στελέχη τῆς Σορβόννης, πρὸς στιγμὴν δὲ ἐκινδύνευσε νὰ διαλυθῇ βιαίως καὶ αὐτὴ ἡ μονή. Μικρὰν ἀνάπαυλαν ἐξησφάλισαν αἱ «Πρὸς ἐπαρχιώτην ἐπιστολαὶ» τοῦ Πασκὰλ καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἁγίας Ἀκάνθης (βλ. λ. *Πασκάλ*). Τῷ 1660 ὅμως ἡ δίωξις ἐσυνεχίσθη ἐντονωτέρα· αἱ μικραὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπαναλάβει τὴν λειτουργίαν των, διελύθησαν ὁριστικῶς. Τῷ 1661 αἱ μοναχαὶ ἐπιέσθησαν νὰ ὑπογράψουν ὁμολογίαν ἀποκηρύσσουσαν τὸν ἰανσενισμόν· ὅσαι ἠρνήθησαν νὰ ὑπογράψουν ἀπήχθησαν ἐκ τῆς μονῆς τῶν Παρισίων τῷ 1664. Ἓν ἔτος βραδύτερον ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ τῆς ἐξοχῆς, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1699 παρέμεινεν ἀκοινώνητον καὶ ἀλειτούργητον. Τότε ὑπέγραψαν νέαν ὁμολογίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία τὰς ἐδέχθη καὶ πάλιν εἰς τὴν κοινωνίαν της. Ἐπὶ δέκα ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου τῆς προστάτιδός της δουκίσσης de Longueville, ἡ μονὴ ἐγνώρισε τὰς τελευταίας καλὰς ἡμέρας της. Χωρισθεῖσα ὁριστικῶς ἀπὸ τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ τῶν Παρισίων, τὸ ὁποῖον περιῆλθε βραδύτερον εἰς χεῖρας τῶν μολινιστῶν, συνεκέντρωσε περὶ τὸν περίβολόν της ἐκλεκτοὺς διανοουμένους καὶ κοσμικούς· ἡ κ. ντὲ Σεβινιέ, ἡ κ. ντὲ Σαμπλέ, ὁ Μπουαλώ, ὁ Λαφονταίν, ὁ Ρακίνας βραδύτερον, ὑπῆρξαν ἀπὸ τοὺς θαυμαστὰς τοῦ ἱεροῦ ἱδρύματος. Ὀλίγας ὅμως ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τῆς δουκίσσης de Longueville, ὁ βασιλεύς, κινούμενος ἀπὸ τοὺς ἰησουΐτας, διέταξε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν δοκίμων μοναχῶν ἐκ τῆς μονῆς, ἡ ὁποία οὕτω, μὴ ἔχουσα πλέον τρόπον νὰ ἀνανεωθῇ, κατεδικάζετο οὐσιαστικῶς εἰς θάνατον. Καὶ θὰ εἶχε σβήσει τοιουτοτρόπως, ἂν μετὰ πολλὰ ἔτη δὲν ἐδίδετο νέα ἀφορμὴ εἰς τοὺς ἐχθρούς της νὰ ἐπισπεύσουν τὸ τέλος της. Τῷ 1706, ἀτυχὴς ἀπόπειρα ἀναζωπυρήσεως τῶν χαριτολογικῶν συζητήσεων τοῦ ἰανσενισμοῦ προεκάλεσε τὴν διατύπωσιν νέας ὁμολογίας, τῆς ὁποίας ἡ ὑπογραφὴ ἐζητήθη καὶ ἀπὸ τὰς ἐναπομενούσας γηραιὰς μοναχάς· ἡ ἄρνησίς των προεκάλεσε κατὰ πρῶτον τὸν ἀφορισμόν των (1707) καὶ ἐν τέλει παπικὴν βοῦλλαν διαλύσεως τῆς μονῆς. Τῷ 1709 αἱ μοναχαὶ ἐξεδιώχθησαν διὰ τῶν ὅπλων, κατενεμηθεῖσαι εἰς διαφόρους ἄλλας μονάς. Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον διετάχθη ἡ κατεδάφισις τῆς μονῆς· τὰ σώματα ὅσων εἶχαν ταφῇ ἐκεῖ ἐξεταφησαν. Σήμερον, εἰς τὸν τόπον ὅπου ὑψοῦτο τὰ πολλὰ κτήρια τῆς μονῆς ὑπάρχει μόνον μικρὸν μουσεῖον, ὅπου συνελέγησαν ὀλίγα ἐνθύμια τοῦ Πὸρ-Ρουαγιὰλ καὶ τοῦ ἰανσενισμοῦ. Ἡ μονὴ τῶν Παρισίων, ἀφοῦ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐχρησιμοποιήθη διὰ φυλακὰς καὶ κατόπιν διὰ βρεφοκομεῖον, χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς δημοτικὸν μαιευτήριον.

Ἡ σημασία τοῦ Πὸρ-Ρουαγιὰλ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἐν Γαλλίᾳ εἶναι τεραστία. Ἐκεῖ ὁ ἰανσενισμός, διὰ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν παρ' αὐτῇ μονασάντων, μετεφέρθη ἀπὸ τὰ δογματικὰ εἰς τὰ βιοτικὰ ἐπίπεδα, ἐπέδειξε τί ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ γινόμενος βιοτικὸς κανών, ἀλλὰ καὶ εἰς ποίας ἀκρότητας, ὑπερηφανείας καὶ πείσματα ἦτο δυνατὸν νὰ φέρῃ τοὺς ὀπαδούς του. Τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ ὑπῆρξε τὸ μέγα πειραματιστήριον τοῦ ἰανσενισμοῦ, ἡ μεγάλη του πρακτικὴ σχολή, ὁ διαλαλητής του: Σαὶν-Λοράν, Σενγκλέν, Ἀρνώ, Πασκάλ, Νικόλ, Ρακίνας, οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ κινήματος, συνεδέθησαν μὲ τὴν μονήν· τέλος, διὰ τοῦ Πὸρ-Ρουγιὰλ ὁ ἰανσενισμὸς ἤγγισε καὶ συνεκίνησε τὴν κοινωνίαν περισσότερον ἀκόμη παρὰ διὰ τῶν «Ἐπιστολῶν» τοῦ Πασκάλ. Ἀξιόλογος εἶναι ὁ ρόλος τῆς μονῆς καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδαγωγικῆς διὰ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα συνεγράφησαν πρὸς χρῆσιν τῶν «μικρῶν σχολῶν» («Λογική», «Γενικὴ γραμματική», «Λειμὼν τῶν ἑλληνικῶν ριζῶν») καὶ διὰ τῶν νέων παιδαγωγικῶν μεθόδων, αἱ ὁποῖαι ἐκεῖ εἰσήχθησαν κατὰ πρῶτον. Τέλος, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γαλλικῶν γραμμάτων τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ ἔγινεν ἡ ἀφορμὴ τῆς συγγραφῆς δύο ἀριστουργημάτων: τῶν σχετικῶν ἔργων τοῦ Ρακίνα καὶ τοῦ Σαὶντ-Μπέβ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Galot* καὶ *L.-M. Michon*, «Port-Royal et le Iansénisme», Παρίσιοι (1927), εἰς τὰς σελ. 53 κ. ἑξ.—Συμπληρωματικῶς: «Νεκρολόγιον» καὶ «Συμπλήρωμα εἰς τὸ Νεκρολόγιον» τοῦ Πὸρ-Ρουαγιάλ, (Ἀμστελλόδαμον 1723, 1735).—*Besoigne*, «Ἱστορία τοῦ Πὸρ-Ρουαγιὰλ» (Κολωνία, 1752).—*Carre*, «L'éducation à Port-Royal» (Παρίσιοι 1887).

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

πόρρω· μακράν, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, μακριά, ἀντίθ. *ἐγγύς*: «εἴτε ἐγγὺς εἴτε πόρρω εἰσίν»· || παραθ. *πορρωτέρω —τάτω.*

Πόρρω Μεσόγεια *[Γεωγρ.]*. Τὸ μεγαλύτερον τῶν 13 χωρίων, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦν τὴν κοινότητα Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 291 (1928). Ε. Γ.

πόρρωθεν· ἐπίρρ. ἀπὸ μακριά, μακρόθεν, ἀντίθ. *ἐγγύθεν*: «οὐδὲ πόρρωθεν» οὔτε ἀπὸ μακριά, «τὸν εἶδον πόρρωθεν».

πορσελλάνη (ἡ) (Porzellanerde) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν (ἄλλως *πορσελλανῖτις γῆ* ἢ *καολίνης*) ἀποτελοῦν ποικιλίαν τοῦ καολινίτου, συνιστάμενον δὲ ἀπὸ ἔνυδρον πυριτικὸν ἀργίλλιον $H_4Al_2Si_2O_9$. Εἶναι λεία ὡς πρὸς τὴν ἀφήν, εὔθραυστος καὶ ἀποχρωματίζει. Ἔχει θραυσμὸν γεώδη, σκληρότητα 1, εἰδικὸν βάρος 2,2—2,6 καὶ χρῶμα χιονόλευκον, ὅταν ὅμως περιέχῃ μεταλλικὰς προσμίξεις, καὶ ἰδίως σιδήρου καὶ μαγγανίου, καθίσταται ὑπέρυθρος, ὑποκίτρινος, ὑπόφαιος καὶ ὑποπράσινος. Εἰς τὴν φύσιν σπανίως ἐμφανίζεται τελείως καθαρά, καὶ μάλιστα ὅταν παρατηρῆται εἰς μεγάλας ποσότητας. Συνήθως περιέχει, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῆς, μεγάλα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ποσὰ μηχανικῶν προσμίξεων κυρίως ἀπὸ χαλαζίαν, ὑπολείμματα ἀστρίων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ὑποστῆ πλήρη τὴν χημικὴν ἀποσάθρωσιν, καὶ σιδηρούχους ἐνώσεις. Ὡς πέτρωμα θεωρεῖται ἄχρους παραλλαγὴ τῆς ἀργίλλου, ἀποτελουμένη ἀπὸ καθαρὸν καολινίτην, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς γρανιτικῶν καὶ γνευσιακῶν περιοχῶν.

Ἡ πορσελλάνη σχηματίζεται διὰ τῆς χημικῆς ἀποσαθρώσεως τῶν ἀστρίων, ὡς ἐκ τούτου δὲ εὑρίσκεται ὡς συστατικὸν τῶν πλουσίων εἰς ἀστρίους πυριγενῶν πετρωμάτων, ὡς εἶναι οἱ γρανῖται, οἱ λιπαρῖται, οἱ ἀνδεσῖται καὶ ἄλλα, ἀφοῦ ταῦτα ὑποστοῦν ἀποσάθρωσιν. Ὅταν μάλιστα τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι ἐξαιρετικῶς πλούσια εἰς ἀστρίους, ἡ δὲ ἀποσάθρωσις αὐτῶν ἐμφανίζεται πλήρης, ἡ πορσελλάνη σχηματίζει ὠφέλιμα κοιτάσματα, εἴτε πρωτογενῆ ἐντὸς τῶν ἐν λόγῳ πετρωμάτων, εἴτε καὶ δευτερογενῆ διὰ τῆς μεταφορᾶς καὶ ἀποθέσεως τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν ἐκτὸς τῶν πετρωμάτων τούτων. Εἶναι εὐνόητον ὅτι λόγῳ τῶν συνθηκῶν σχηματισμοῦ αὐτῆς ἡ πορσελλάνη ἐμφανίζεται περισσότερον καθαρὰ εἰς τὰ πρωτογενῆ κοιτάσματα.

Ἡ πορσελλάνη χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς πρώτη ὕλη εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς πορσελλάνης, ἤτοι εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν γνωστῶν φαγεντιανῶν, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐκ πορσελλάνης δοχείων πολυτελείας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν ἡ πορσελλάνη δὲν διατίθεται ἀπολύτως καθαρά. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὡρισμένας χρησίμους ἰδιότητας, καὶ ἰδίως πλαστικότητα καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ὄπτησιν, προστίθενται εἰς αὐτὴν ἄργιλλος, χαλαζίας καὶ ἄστριον, τὰ τελευταῖα ὑλικὰ ἐφόσον στερεῖται αὐτῶν εἰς τὴν ἀπαιτουμένην ἀναλογίαν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ σύστασις τοῦ πηλοῦ, ὡς οὗτος τελικῶς παρασκευάζεται διὰ τὴν περαιτέρω κατεργασίαν, δὲν εἶναι σταθερά. Ἑκάστη ἐπὶ μέρους βιομηχανία, κατόπιν πειραματισμῶν, ἔχει καθορίσει ἴδιον τύπον, ὁ ὁποῖος ἀνταποκρίνεται καὶ εἰς τὴν ποιότητα τῆς χρησιμοποιουμένης παρ' αὐτῆς πορσελλάνης. Διὰ τοῦτο ἡ βιομηχανικὴ ἀξία τῆς πορσελλάνης δὲν ἐκτιμᾶται δι' ἁπλῆς μόνον χημικῆς ἀναλύσεως. Ἀπαιτεῖται νὰ προσδιορισθῇ χωριστὰ καὶ ἡ περιεκτικότης αὐτῆς εἰς ἄργιλλον, ἀστρίους καὶ χαλαζίαν, νὰ ὑποβληθῇ δὲ καὶ εἰς δοκιμασίαν ὁ βαθμὸς πλαστικότητος καὶ ἡ ἀντοχή της εἰς τὴν ὄπτησιν, διότι ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἀναλογία ἐμπλουτισμοῦ τῆς πορσελλάνης εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθέματα.

Σχεδὸν κάθε κοίτασμα πορσελλάνης περιέχει καὶ χαλαζίαν εἰς ποσότητα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην. Ἡ περιεκτικότης εἰς χαλαζίαν, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι μεγάλη, δὲν μειώνει τὴν ἀξίαν τῆς πορσελλάνης. Μέρος τοῦ χαλαζίου εἶναι ὑπὸ μορφὴν κοκκώδη, ὡς ἐκ τούτου δὲ δύναται νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς ἐπεξεργασίας τοῦ πηλοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη, κατόπιν τῆς τοιαύτης ἐπεξεργασίας, ἡ περιεκτικότης εἰς χαλαζίαν ὑπερβαίνῃ τὸ ἀναγκαῖον ὅριον, ἀναμιγνύεται ἡ πορσελλάνη μετ' ἄλλης πτωχοτέρας εἰς χαλαζίαν. Ὁμοίως χρήσιμος εἶναι καὶ ἡ περιεκτικότης τῆς πορσελλάνης εἰς ἀστρίους, ὑπολείμματα ἀτελοῦς ἀποσαθρώσεως αὐτῶν πρὸς καολίνην. Δοθέντος ὅτι ἡ προσθήκη ἀστρίων ἐντὸς τοῦ πηλοῦ εἶναι, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἀναγκαία μέχρις ὡρισμένης ἀναλογίας, ἡ περιέχουσα ἀστρίους πορσελλάνη θεωρεῖται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς προτιμοτέρα ἀπὸ ἄλλην, ἡ ὁποία στερεῖται αὐτῶν. Τοὐναντίον ἡ παρουσία μαρμαρυγιῶν καὶ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, καθὼς καὶ σιδηροπυρίτου καὶ ἄλλων σιδηρούχων ἐνώσεων ἐντὸς τῆς πορσελλάνης εἶναι ἐπιβλαβής. Οἱ μαρμαρυγίαι καὶ ὁ ἀσβεστίτης ὑποβιβάζουν τὴν ἀντοχὴν τοῦ πηλοῦ εἰς τὸ πῦρ, ὁ δὲ σιδηροπυρίτης καὶ αἱ σιδηροῦχοι ἐνώσεις ἀφήνουν ἐπὶ τῶν κατασκευασμάτων τῆς πορσελλάνης ἔγχροα στίγματα. Διὰ τοῦτο πορσελλάνη καὶ μὲ μικρὰν ἀκόμη περιεκτικότητα εἰς σιδηρούχους ἐνώσεις θεωρεῖται ἄχρηστος εἰς τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν νὰ παρουσιάζουν ἄμεμπτον λευκότητα.

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἰδιότητας τῆς πορσελλάνης εἶναι τὸ νὰ παρουσιάζῃ αὕτη πλαστικότητα ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον βαθμόν. Ὁ βαθμὸς πλαστικότητος βελτιοῦται διὰ προσθήκης ἀργίλλου. Ἐν τούτοις ἡ φυσικὴ πλαστικότης τῆς πορσελλάνης δὲν ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν περιεκτικότητα αὐτῆς εἰς ἀργιλλώδεις οὐσίας. Εἶναι παρατηρημένον ὅτι πορσελλάναι τῆς αὐτῆς

Digitized by Google

συστάσεως παρουσιάζουν διάφορον βαθμὸν πλαστικότητος. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ἰδιότητος ταύτης, διὰ νὰ θεωρηθῇ ὁ παρασκευαζόμενος ἐκ τῆς πορσελλάνης καὶ τῶν ἄλλων προσθεμάτων πηλὸς κατάλληλος πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν, δέον τὰ παρασκευαζόμενα ἐξ αὐτοῦ ἀντικείμενα κατὰ τὴν ἀποξήρανσιν καὶ τὴν ὄπτησιν νὰ μὴ παρουσιάζουν φθορὰν μεγαλυτέραν τῶν 6 %, πρὸ παντὸς μάλιστα ἡ φθορὰ αὐτὴ νὰ μὴ προέρχηται ἀπὸ παραμορφώσεις ἢ ῥήγματα τῶν ἀντικειμένων τούτων. Τοιαύτη φθορά, ἀνωτέρα τῶν 6 %, σημαίνει ὅτι ὁ παρασκευασθεὶς τύπος πηλοῦ δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος. Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν δι᾽ αὐξήσεως τοῦ ποσοστοῦ τῶν προσθεμάτων εἰς τὴν πορσελλάνην νὰ μειωθῇ καὶ τὸ ποσοστὸν τῆς φθορᾶς, τοιουτοτρόπως ὅμως κατέρχεται συγχρόνως καὶ ὁ βαθμὸς τῆς πλαστικότητος τοῦ πηλοῦ.

Ἡ πορσελλάνη ἢ καολίνης ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Εὐρώπης, ἔνθα κατασκευάζονται καὶ τὰ περίφημα φαγεντιανά, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμφανίζεται εἴς τινας νήσους τοῦ Αἰγαίου ἰδίως καὶ μάλιστα εἰς τὴν Μῆλον. Ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν αὐτὴν εἰς τὴν κατασκευὴν σκευῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων πολυτελείας, εἶναι ὁ «Κεραμεικὸς» καὶ ἡ «Κιουτάχια». Εἰς τὰ ἐργοστάσια ὅμως ταῦτα ἡ πορσελλάνη δὲν ἀποτελεῖ ἀποκλειστικῶς τὴν βασικὴν πρώτην ὕλην. Χρησιμοποιεῖται μετ᾽ αὐτῆς καὶ ἄργιλλος, προερχομένη κυρίως ἀπὸ καθαρὰς ἀργιλλικὰς ἐνστρώσεις ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τῆς χώρας. Παρ᾽ ὅλην τὴν διαρκῆ βελτίωσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τὰ ἐργοστάσια ταῦτα εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ πηλοῦ ὡς πρώτης ὕλης τῆς βιομηχανίας των, δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ἀκόμη ὅτι ἔφθασαν εἰς τὸν ἰδεώδη τύπον. Ὁ πηλὸς δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀκόμη μικρῶν τινων ἀλλ᾽ οὐσιωδῶν μειονεκτημάτων. Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν ποιότητα τῆς χρησιμοποιουμένης ἐπιπροσθέτως ἀργίλλου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ ἀρίστη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Γ. Β.

— **Πορσελλάνης** ***πύργος***. Περίφημος κινεζικὴ παγόδα ἐν Νανκίν, τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ ἤρχισε τῷ 1411 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γιόγκ-Λὸ καὶ ἐπερατώθη τῷ 1430. Ἔχει σχῆμα κώνου καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἐννέα ὀρόφων ὕψους ἐν συνόλῳ 84 μ. Εἶναι διακόσμητος διὰ πλήθους κωδώνων καὶ ἄλλων ἀναγλύφων ἐκ πορσελλάνης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Κατεστράφη τῷ 1854 ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν Ταϊ-πίγκ. Σήμερον σῴζονται ἐν Νανκὶν μὲν τὰ ἐρείπια, εἴς τινα δὲ εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα τμήματα ἐκ τῆς διακοσμήσεως. Θ. Κ.

πορσελλάνη (ἡ) (Porcellana) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων ποδοφθάλμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νωτοποδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους καρκίνους εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς ἀπαντῶντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πορσελλάνη ἡ πλατύχειλος* (Porcellana platycheila), ἥτις διακρίνεται ἐκ τῶν πλατυτάτων χειλεοειδῶν ἀποφύσεών της. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

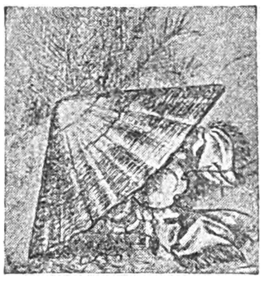

Πορσελλάνη ἡ πλατύχειλος.

πορσελλάνινος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἐκ πορσελλάνης κατεσκευασμένος.

πορσελλανῖτις γῆ (Porzellanerde)· βλ. *πορσελλάνη*.

Πορσήνας (Porcenas). Βασιλεὺς τοῦ Κλουσίου τῶν Τυρρηνῶν, τοῦ ὁποίου τὴν κατὰ τῆς Ῥώμης συνδρομὴν ἐπεκαλέσθη ὁ Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος μετὰ τὴν ἔξωσίν του ἐκ Ῥώμης καὶ τὰς πρώτας ἥττας του, κατὰ τὴν προσπάθειάν του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτήν. Ὁ Πορσήνας, ζηλότυπος βλέπων τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην δύναμιν τῆς Ῥώμης, ἐπῆλθε κατ᾽ αὐτῆς μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ κατέλαβε τὸν κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως Ἰανίκολον λόφον καὶ ἀπώθησε τοὺς Ῥωμαίους πέραν τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ξυλίνης γεφύρας. Ὅτε ἔμελλε νὰ σπεύσῃ διὰ ταύτης πρὸς καταδίωξιν τῶν φευγόντων Ῥωμαίων, οὕτω δὲ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, μυθολογεῖται ὅτι ἠμποδίσθη ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου Κόκλητος, τοῦ Γαΐου Μουκίου Σκαιόλα καὶ τῆς Κλοιλίας, διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ὁποίων σεβασθείς, ἀλλὰ καὶ φοβηθείς, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, συνάψας συνθήκην, δι᾽ ἧς κατελάμβανε τὴν μέχρι τῆς γεφύρας ἐκείνης χώραν, παρεχομένων ἅμα αὐτῷ εἴκοσιν ὁμήρων ἐκ τῶν εὐγενῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς εἰρήνης. Οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ ἔστησαν ἀνδριάντα διὰ τὴν πρὸς τὴν πόλιν των μεγαλοφροσύνην του. Ν. Σ. Λ.

Πορσίκα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Μεσοποταμίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 17, 4) παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Πέρσαν*, *Περσαίαν* ἢ *Περσικὴν* τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, κειμένην μεταξὺ Σαμοσάτων καὶ Ἐδέσσης (νῦν Οὔρφα). Α. Θ. Σ.

Πόρσον (Porson), ***Ῥιχάρδος***. Ἐπιφανὴς κλασσικὸς φιλόλογος καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1759 ἐν Ἀνατολικῷ Ρούστον τοῦ Νόρφολκ καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1808, κριθεὶς σοφώτερος τοῦ Ὁλλανδοῦ Βαλκενάρ, ἐπιμελέστερος δὲ τοῦ Μπέντλεϋ. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν Καίμπριτς, παρῃτήθη δέ, ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψῃ τὰ 39 ἄρθρα τοῦ συμβολαίου τῆς πίστεως τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Τῷ 1806 διωρίσθη πρῶτος βιβλιοθηκάριος τοῦ βασιλικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Λονδίνου. Ἐδημοσίευσε κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Αἰσχύλου (ἐν Γλασκώβῃ, 1794) καὶ ἀρίστην ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου («Ἑκάβης» 1797, «Ὀρέστου» 1798, «Φοινισσῶν» 1799, Μηδείας» 1801 ἐν Καίμπριτς) καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γκρένβιλ μνημειώδους ἐκδόσεως τοῦ Ὁμήρου ἐν Ὀξφόρδῃ 1801. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν αἱ «Κριτικαὶ ἐπιστασίαι» του (1812), «Σημειώσεις εἰς Ἀριστοφάνην» (1820), «Φωτίου λεξικόν», «Σημειώσεις εἰς Παυσανίαν», «Λεξικὸν τοῦ Σουΐδα» (1822). Αἱ ὑπὸ ἄλλων φιλολόγων ἐκδόσεις τῶν εἰρημένων συγγραφέων λαμβάνουσι πάντοτε σπουδαίως ὑπ᾽ ὄψιν τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Πόρσον, ἀριθμουμένου εἰς τοὺς μεγάλως βελτιώσαντας τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ν. Σ. Λ.

Ῥιχάρδος Πόρσον.

Πόρσοντα, ἢ *Πόσοντα [Βυζαντ. Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὀρεινή τις τοποθεσία κειμένη εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν θεμάτων Παφλαγονίας καὶ Ἀρμενιακῶν, δηλαδὴ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ σημερινοῦ βιλαετίου Κασταμονὴ (τοῦ Πόντου). Ἡ τοποθεσία αὕτη ἐδέσποζε τῆς κοιλάδος Λαλακάωνος, ἣν διέσχιζεν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ὁ ῥύαξ Γύρις, παραπόταμος τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ. Τῷ 862 οἱ Ἄραβες ὑπὸ τὸν ἐμίρην τῆς Μελιτινῆς Ἄμερ, συμμαχοῦντες μετὰ τῶν Παυλιανιτῶν, εἰσέβαλον εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος καί, ἀφοῦ προήλασαν μέχρις Ἀμισοῦ (Σαμψοῦντος), ἐτράπησαν πρὸς ΝΔ. καὶ μετὰ πολυήμερον πορείαν ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν ἀνωτέρω θέσιν Πόρσοντα. Μετ᾽ ὀλίγον κατέφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πετρωνᾶ, ὅστις ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ πάσας τὰς ἐξόδους τῆς ὀρεινῆς κοιλάδος καὶ νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀμερίμνως ἐστρατοπεδευμένους πολεμίους. Καὶ τὰς μὲν δυτικὰς ἐξόδους αὐτῆς κατέλαβεν ὁ ἴδιος μετὰ 4 βασιλικῶν ταγμάτων καὶ τῶν θεμάτων Θρᾴκης, Μακεδονίας καὶ Θρακησίων, τὰς δὲ πρὸς Β. διὰ τῶν στρατευμάτων τῶν θεμάτων Ἀρμενιακῶν, Βουκελλαρίων, Κολωνείας καὶ Παφλαγονίας, καὶ τέλος τὰς πρὸς Ν. διὰ τῶν στρατευμάτων τῶν θεμάτων Ἀνατολικῶν, Ὀψικίου, Καππαδοκίας, Σελευκείας καὶ Χαρσιανοῦ. Ἅμα τῇ πρωΐᾳ τῆς ἑπομένης ὁ Ἄμερ ἀπεπειράθη νὰ διασπάσῃ τὸν κυκλώσαντα αὐτὸν βυζαντινὸν στρατὸν καὶ ἐν πρώτοις ἐπετέθη κατὰ τῶν κατεχόντων τὰς βορείας τῆς κοιλάδος ἐξόδους· ἀποκρουσθεὶς ὅμως ἐκεῖ, ἐδοκίμασε νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῶν νοτίων ἐξόδων, ἀφοῦ δὲ ἀπεκρούσθη καὶ ἐκεῖ, ἐπετέθη κατὰ τῶν δυτικῶν ἐξόδων, αἵτινες ἦσαν ὁμαλώτεραι καὶ ἐφρουροῦντο ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀρχιστρατήγου Πετρωνᾶ. Κατὰ τῶν θέσεων τούτων ἐπεχείρησε τρεῖς ἐξόδους ὁ Ἄμερ καὶ τρὶς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ μεγάλων ζημιῶν. Ἐν τέλει οἱ Βυζαντινοί, ἀντεπιτιθέντες ἐξ ὅλων τῶν σημείων, ἐπέτυχον, κατόπιν πεισματωδεστάτου ἀγῶνος, νὰ ἐξοντώσωσιν ὁλοσχερῶς τοὺς ἀντιπάλους των, ὧν τοὺς πλείστους μὲν κατέσφαξαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ᾐχμαλώτισαν. Ὀλίγοι τινές, περὶ τοὺς ἑκατόν, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἄμερ, κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι διὰ τῆς μεσημβρινῆς ἐξόδου τῆς κοιλάδος, ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον συνελήφθησαν καὶ οὗτοι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἅλυος ὑπὸ τοῦ καταδιώξαντος αὐτοὺς στρατηγοῦ Μαχαιρᾶ. Ἡ νίκη αὕτη, γνωσθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπανηγυρίσθη μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Γ᾽, ὅστις ἀμείβων τὸν στρατηγὸν Πετρωνᾶν προήγαγεν αὐτὸν εἰς μέγαν δομέστικον (ἀρχιστράτηγον) καὶ τῷ ἀπένειμε τὸ ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου. Ν. ΚΛΣ

πορσώνειος ***νόμος*** *['Αρχ. Μετρ.]*. Κανὼν μετρικὸς εὑρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου φιλολόγου Ῥιχάρδου Πόρσον, καθ᾽ ὃν ὅταν ὑπάρχῃ τομὴ ἐν τέλει τοῦ ἕκτου ποδὸς ἐν τοῖς τραγικοῖς τετραμέτροις, ὁ ποὺς οὗτος δὲν ἀποτελεῖται ἐκ δισυλλάβου σπονδειακῆς λέξεως. Ν. Α. Χ.

πόρτα (ἡ)· δημοτ., θύρα ἢ πύλη (λατ. porta)· ‖ ἡ κατὰ τὸν Ἀγῶνα ὀνομασία τῆς Ὑψηλῆς *Πύλης* (βλ. λ.).

Πόρτα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος καὶ δίοδος κατὰ τὴν κορυφογραμμὴν τοῦ ὄρους Δζένας, ὑψουμένης μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς περιοχῆς τῆς Νώτιας καὶ τῆς περιοχῆς τῶν ὑψωμάτων τῆς Μαριάνσκα Πλάνινα ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ ἄνωθεν τῆς διόδου κορυφὴ ἔχει ὕψος 2.181 μ. Ι. Σ. Σ.

—**Πόρτα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰσθμοῦ τῆς *Ποτιδαίας* (βλ. λ.).

—**Πόρτα** ***Βεστφάλικα*** (Porta Westphalica) βλ. *Βεστφαλικὴ* Πύλη.

—**Πόρτα** ***Παζὰρ*** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πύλη* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

—**Πόρτας** ***στενὰ*** *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Ἡ στενωπὸς τῆς Πόρτας εὑρίσκεται βορειοδυτικῶς τοῦ Σαρανταπόρου καὶ εἶναι βραχεῖα, σχηματίζεται δὲ διὰ τῆς συσφίγξεως τῶν ὑψωμάτων Καριτάδες (768) καὶ Δεμὶρ Καποῦ (549). Διὰ τῆς στενωποῦ ταύτης διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς Ἐλασσόνος—Σαρανταπόρου—Σερβίων. Ἡ στενωπὸς αὕτη ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν διάβασιν μεταξὺ Ἄνω Ὀλύμπου καὶ Καμβουνίων, ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Ἐλασσόνος πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ μέσου Ἀλιάκμονος. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 διὰ τῶν στενῶν Πόρτας ἀπεπειράθη νὰ διεκφύγῃ, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου, τὸ τουρκικὸν πεδινὸν πυροβολικὸν μετὰ πεζικῆς τινος δυνάμεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ῥάχοβο (παρὰ τὰ στενὰ Πόρτας) εὑρίσκοντο τεταγμένα τμήματα τῆς 4ης ἑλληνικῆς μεραρχίας μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ της, τὸ ἀποπειραθὲν νὰ προσπεράσῃ τουρκικὸν πυροβολικὸν ἐβλήθη δραστικώτατα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ τὴν χαραυγὴν τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1912 καὶ διελύθη τάχιστα, ἐξαναγκασθὲν νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐπὶ τόπου τὰ πυροβόλα του (22 πεδινά), ἅτινα ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ν.Θ.Κ.

Πόρτα (Porta), ***Ἀντώνιος ντέλλα*** —. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΕ᾽ αἰῶνα. Τὸ σημαντικώτερον ἔργον του εἶναι ὁ ἐν Βρεσκίᾳ ναὸς τῆς Santa Maria dei Miracoli, ἓν ἐκ τῶν ἀρίστων δημιουργημάτων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὁ Ἀντώνιος ντέλλα Πόρτα εἰργάσθη κατὰ τὸ ἔτος 1488. Ι. Μ. Π.

— **Πόρτα** (Porta), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς ντέλλα*** —. Ἰταλὸς γλύπτης τοῦ ΙΣΤ᾽ αἰῶνος. Ἐξειργάσθη μετὰ πλείστων ἄλλων καλλιτεχνῶν τὴν διακόσμησιν τῆς Santa Casa ἐν τῷ περιφήμῳ Santuario della S. Casa τοῦ Loreto. Ὡραῖον ἔργον τοῦ καλλιτέχνου τούτου εἶναι καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀαρὼν ἐν τῇ Παναγίᾳ τῆς Νίκης (Santa Maria della Vittoria) τῆς Ῥώμης. Ι. Μ. Π.

— **Πόρτα** (Porta), ***Κονστάντσο***. Διακεκριμένος Ἰταλὸς συνθέτης (1530—1601). Ἔγραψε 5 βιβλία μοτέττων, 1 βιβλίον λειτουργιῶν, μαδριγάλια, ὕμνους, ψαλμοὺς κλπ. Μαθηταί του ὑπῆρξαν ὁ Βιαντάνα, ὁ Μπάλμπι κ. ἄ. Γ. Σ.

— **Πόρτα** (Porta), ***Τζιάκομο ντέλλα*** —. Ὀνομαστὸς ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης τῆς Ἀναγεννήσεως (1539—1604). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Μιχαὴλ Ἀγγέλῳ καὶ τῷ Βίνιολα. Ἀνεκαίνισεν ἐν Γενούῃ τὸν ναὸν τῆς Santissima Annunziata, ᾠκοδόμησε δ᾽ ἐν Ῥώμῃ τὸν ναὸν τοῦ Ἰησοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βίνιολα (1568—1575) καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Φλωρεντινῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Σανσοβῖνο. Ἐν Ῥώμῃ ἐπίσης κατεσκεύασε τὴν θελκτικὴν κρήνην τῶν Χελωνῶν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Θαδδαίου Λαντίνι (1585), ἀνεκαίνισε δὲ τὸ Palazzo della Sapienza (1575), ἔνθα νῦν τὸ ῥωμαϊκὸν πανεπιστήμιον· τὸ μέγαρον τοῦτο εἶχεν ἱδρυθῇ τῷ 1303 ὑπὸ τοῦ πάπα Βονιφατίου τοῦ Η᾽, συνεπληρώθη δὲ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Μπορρομίνι. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τέλος, ὁ Τζιάκομο ντέλλα Πόρτα ἐξετέλεσε τὴν ὡραίαν πρόσοψιν τοῦ ἐθνικοῦ ναοῦ τῶν Γάλλων (Ἁγίου Λουδοβίκου), ἤρξατο οἰκοδομῶν τὸ παλάτιον Κίτζι, ὅπερ συνεπλήρωσαν βραδύτερον ὁ Μαντέρνα καὶ ὁ Φελίτσε ντέλλα Γκρέκα, κατεσκεύασε τὴν ὑπέροχον ὀροφὴν τοῦ κεντρικοῦ κλίτους τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, ᾠκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ S. Giuseppe de Falegnami, εἰς ὃν τόπον ἔκειτο ἡ ἀρχαία Μαμερτίνη φυλακὴ καὶ κατεσκεύασε τὸ Κλημεντινὸν παρεκκλήσιον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἔξω τῆς Ῥώμης ὁ ντέλλα Πόρτα ἀνεκαίνισε τῷ 1599 τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου τῶν Τριῶν Κρηνῶν (San Paolo alle Tre Fontane), ἀπὸ δὲ τοῦ 1598 μέχρι τοῦ 1603 ᾠκοδόμησεν ἐν Φρασκάτι τὴν θαυμασίαν Villa Aldobrandini ἢ Belvedere, χάριν τοῦ καρδιναλίου Πέτρου Ἀλντομπραντίνι. Εἰς τὸν ἴδιον καλλιτέχνην ὀφείλεται τὸ δημαρχιακὸν κατάστημα τοῦ Βελλέτρι. Ὡς γλύπτης ὁ Τζιάκομο ντέλλα Πόρτα ἐξειργάσθη, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, τὸ μνημεῖον τῶν γονέων Κλήμεντος τοῦ Η᾽ ἐν τῷ ναῷ τῆς Santa Maria sopra Minerva τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τὴν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐλῇ τοῦ Καπιτωλίνου Μουσείου

Digitized by Google

κρήνην, διακεκοσμημένην διὰ τοῦ ἀγάλματος ποταμοῦ, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Marforio. Ι. Μ. Π.

— **Πόρτα** (Porta), ***Τζιαμπατίστα ντέλλα***—. Ἰταλὸς φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει τῷ 1540 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1615. Ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν συστηματικὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀνεκάλυψε τὸν σκοτεινὸν θάλαμον καὶ διεμόρφωσε πλῆθος πειραμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀπτικήν. Ἔγραψε πολλὰς πραγματείας σχετικὰς μὲ τὰ ἐπίπεδα καὶ σφαιρικὰ κάτοπτρα, ὑπὸ πλείστων δὲ συγγραφέων ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἡ πρώτη ἰδέα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ τηλεσκοπίου. Τὰ σπουδαιότερα τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα κατέλιπε, εἶναι τὰ ἑξῆς: «Magiae naturales», «De furtivis litterarum notis», ἀναφερόμενον εἰς τὴν κρυπτογραφίαν, «Phytognomonica», ἀναφερόμενον εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυτῶν, «De humana physionomia», «De refractione optices». Κ. Π.

— **Πόρτα** (Porta), ***Φρὰ Γουλιέλμος ντέλλα*** —. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης (περὶ τὸ 1500—1579). Ὑπέστη βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Τὸ κάλλιστον τῶν γλυπτικῶν του ἔργων εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Γ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ. Ι. Μ. Π.

πορτὰζ *[Ναυτ.]*. Διεθνὴς ὅρος (portage, οὗ ἡ μετάφρασις *ἐπικοινώνημα* ἐλησμονήθη) ἐπικρατήσας πρὸς δήλωσιν: 1) Τῶν μερῶν τῆς κοίτης ποταμοῦ, καθ' ἃ παύει οὗτος ὢν πλωτός, λόγῳ ἀνωμαλιῶν τοῦ βυθοῦ της ἢ ἑρμάτων ἰλύος ἢ ἄμμου, ὁπότε δέον νὰ μεταφέρωνται τὰ σκάφη ἐκεῖθεν τοῦ κωλύματος καὶ εἰς ὃ μέρος ἀποκαθίσταται πλωτὸς ὁ ροῦς. 2) Τοῦ μέρους καθ' ὃ μεταφέρονται τὰ ἐμπορεύματα, ἢ καὶ μικρὰ πλοῖα ἀκόμη, ἀπὸ ἑνὸς ρείθρου ὕδατος—ποταμοῦ ἢ διώρυγος—πρὸς ἄλλο, ἐγγὺς τοῦ πρώτου ρέον, ἀλλὰ μὴ ἐπικοινωνοῦν πρὸς ἐκεῖνο. 3) Τῶν δαπανῶν μεταφορᾶς, τῶν κομίστρων, τῶν ἐμπορευμάτων. Σ.Ε.Λ.

Πορταΐτισσα. Θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας κρατούσης ἐν ἀγκάλαις τὸν Χριστόν, ὕψους 1,37 καὶ πλάτους 0,94 ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Ἰβήρων τοῦ Ἄθωνος, ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τοῦ ναοῦ τῆς Πορταϊτίσσης, ἀνεγερθέντος ἐκ βάθρων ὑπὸ τοῦ αὐθέντου Γεωργίου Ἀσσοτάνου, πρίγκιπος τῆς Μουκραίνης καὶ Στεφανίας τῷ 1680 καὶ ἱστορηθέντος τῷ 1683. Ἡ εἰκὼν αὕτη φέρει νῦν ἐπένδυμα ἀργυροεπίχρυσον μετ' ἐπιγραφῆς ἄνωθεν «Ὁ Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων, ἡ ἐλεοῦσα» καὶ κάτωθεν «Πάναγνε μῆτερ, Ἰβήρων ἡ προστάτις, πρόσδεξαι τόνδε μετ' εὐμενείας κόσμον, ὃν προσάγουσί σοι πανσέπτω εἰκόνι ὡς λιτὸν μέν γε, ἀλλ' οὖν μετ' εὐλαβείας Ἄννας κομίσσης, Παύλου καὶ Ἀναστασίου εὐγενῶν. Εἰς μνήμην αὐτῶν καὶ ἐραστῶν τοκέων. Ἐν Μόσχᾳ τῷ 1819 ἔτει ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ. Συνεργίᾳ ταπεινοῦ ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου τοῦ Ἰβηρίτου». Περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος παράδοσις, διασῳζομένη ἐν πολλοῖς ὑπομνήμασι. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορος Θεοφίλου (τῷ 829) εὐσεβὴς τις γυνὴ χήρα, ἔχουσα μονογενῆ υἱόν, ἔρριψεν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως διασώσῃ αὐτὴν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν εἰκονομάχων. Ἡ εἰκὼν ἐπὶ τῶν κυμάτων φερομένη ἐπεφάνη ἀπέναντι τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων ἡγουμενεύοντος τοῦ ὁσίου Παύλου ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ μονυδρίῳ Ἄθω καὶ ἐξήχθη ἐκ τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ ὁσίου ἱερομονάχου Γαβριήλ, Γεωργιανοῦ τὴν καταγωγήν, τῇ Τρίτῃ τῆς διακαινισίμου ἑβδομάδος. Ὁ μονογενὴς υἱὸς τῆς χήρας τῆς Νικαίας, μονάζων ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ τελευτήσας ἐκεῖ τῷ 890, διεπίστωσε τὴν ταυτότητα τῆς εἰκόνος. Ἐκλήθη δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη Πορταΐτισσα, ὡς ἀναρτηθεῖσα ἐν παρεκκλησίῳ παρὰ τὴν παλαιὰν πύλην (πόρταν) τῆς μονῆς ὡς φρουρὸς αὐτῆς. Κ. Ι. Δ.

Πορτὰλ (Portal), ***Ἀντώνιος, βαρῶνος*** —. Ἐπιφανὴς Γάλλος ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1742—1832). Ἐσπούδασεν ἐν Μομπελλιὲ ἰατρικὴν καὶ τῷ 1770 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς εἰς τὸ βασιλικὸν κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Διετέλεσεν ἐπὶ πλέον μέλος τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τοῦ νοσοκομείου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (1774), ἀρχίατρος τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1820) καὶ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της ἐπίτιμος πρόεδρος ταύτης. Ἔγραψεν: «Histoire de l'anatomie et de la chirurgie, contenant l'origine et le progrès de ces sciences etc.» (1770—1773) εἰς 3 τόμους, «Cours d'anatomie médicale» (1803) εἰς 5 τόμους, «Précis de la chirurgie pratique», «Memoires sur la nature et le traitement de plusieurs maladies» (1800—1824) κ. ἄ. Ο. Ρ.

—**Πορτὰλ** (Portal), ***Παῦλος***. Γάλλος μαιευτής, γεννηθεὶς κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1703 ἐν Παρισίοις. Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῆς εἰσηγήσεώς του «Περὶ τῆς στροφῆς τοῦ ἐμβρύου διὰ τοῦ ποδός», ἐξησφάλισε τοὺς μαιευτῆρας ἀπὸ τοῦ νομιζομένου κινδύνου ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ προσώπου καὶ ἀπέδειξεν ὅτι εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἔδει μᾶλλον νὰ ἀπέχωσιν. Ἔγραψε: «Discours anatomique au sujet d'un enfant d'une figure extraordinaire» (1671) καὶ «Pratique des accouchements soutenue d'un grand nombre d'observations» (1675). Ο. Ρ.

Πορτάλιος, ***Ἐμμανουήλ***. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1833 εἰς τὸ χωρίον Ἀντάνασσος. Συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1858, τοῦ 1866—1869, τοῦ 1878 καὶ 1889, διακριθεὶς ἐπανειλημμένως. Μετὰ τὴν αὐτονόμησιν τῆς νήσου διετέλεσεν ἐπὶ δύο βουλευτικὰς περιόδους πληρεξούσιος ἐν τῇ κρητικῇ βουλῇ. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1909 καὶ ἐτάφη δημοσίᾳ δαπάνῃ. Ν. ΚΛΕ

Πορταλὶς (Portalis), ***Ἰωάννης-Στέφανος-Μαρία***. Διάσημος Γάλλος νομομαθὴς (1745—1807). Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του διωρίσθη δικηγόρος ἐν Aix. Τῷ 1793, ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα, συνελήφθη εἰς Παρισίους καὶ ἐφυλακίσθη, τῷ 1795 ἐξελέγη μέλος τῆς βουλῆς τῶν Γερόντων (Conseil des anciens), τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἀνεδείχθη πρόεδρος αὐτῆς, διαπρέψας ὡς ρήτωρ τοῦ κόμματος τῶν μετριοπαθῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνειργάζετο. Καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν ἐδραπέτευσεν εἰς Γερμανίαν, ἐπιστρέψας δὲ κατόπιν εἰς Γαλλίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Α' κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τοῦ δικαστηρίου τῶν λειῶν. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην διέπρεψεν, αἱ δὲ ἀγορεύσεις του, τὰς ὁποίας ἐξεφώνησεν ἐν αὐτῷ, ἀποτελοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη πολύτιμον ὑλικὸν τῶν διεθνολόγων διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν παρατηρήσεων, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν δόγματα πλέον τῆς ἐπιστήμης. Σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ Πορταλὶς καὶ εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, τοῦ ὁποίου διωρίσθη μέλος τῷ 1801, ὡς τοιοῦτος δὲ συμμετέσχεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ γαλλικοῦ ἀστικοῦ κώδικος. Τῷ 1803 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος γερουσιαστὴς καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἐργασθεὶς σοβαρῶς διὰ τὴν ἑδραίωσιν τοῦ μοναρχικοῦ θεσμοῦ. Ἐτάφη εἰς τὸ Πάνθεον. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν: «Discours, rapports et travaux inédits sur le Code civil», «Discours etc. sur le concordat de 1801» καὶ «De l' usage et de l' abus de l' esprit philosophique durant le dix-huitième siècle» (1820, γ' ἔκδ. 1833 τ. 2). Η. Γ. Κ.

πορταμέντο (portamento) *[Μουσ.]*. Τρόπος μεταβάσεως ἀπὸ ἑνὸς φθόγγου εἰς ἄλλον βαθμιαίως, χωρὶς νὰ διαφαίνηται οἱονδήποτε πήδημα, ἢ νὰ διακρίνηται βαθμίς. Τὸ πορταμέντο διαφέρει ὡς ἐκ τούτου τοῦ *λεγκάτο*, δύναται δὲ νὰ ἐκτελεσθῇ μόνον ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς καὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων. Τοῦ πορταμέντο χρῆσις πρέπει νὰ γίνηται μετὰ μεγάλης φειδοῦς, διότι ἡ κατάχρησις αὐτοῦ καταντᾷ εἰς μονοτονίαν καὶ εἶναι συχνάκις δυσάρεστος. Εἰς φωνητικὰς ἐκτελέσεις τὸ πορταμέντο σημειοῦται γενικῶς διὰ τοῦ ἰταλικοῦ ὅρου: portando la voce. Γ. Σ.

Πορταντάουν (Portadown) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Ἀρμά, πλησίον τῆς διώρυγος Νιούβρυ-Κανάλ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπέλφαστ—Δουβλῖνον. Κάτ. 11.727. Θ. Κ.

Πὸρτ-Ἀντελαΐντ (Port-Adelaide) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Αὐστραλίας, ἐπίνειον τῆς *Ἀδελαΐδος* (βλ. λ.), πρωτευούσης τοῦ κράτους τῆς Νοτίου Αὐστραλίας. Θ. Κ.

πόρταξ (ὁ) (Portax) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνον ἀντιλόπας ἱκανοῦ μεγέθους. ἐνδιαιτωμένας ἐντὸς τῶν μεγάλων δασῶν τῶν παρὰ τὰ Ἱμαλάϊα χωρῶν. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πόρταξ ὁ πεποικιλμένος* (Portax ornatus), ὅστις ἔχει μῆκος 2 περίπου μέτρων καὶ ἀνάστημα 150 ἑκατοστομέτρων περίπου. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μᾶλλον λεπτή, ἀπολήγουσα εἰς λεπτὸν ρύγχος, αἱ παρειαὶ διωγκωμέναι, οἱ ὀφθαλμοὶ μικροί, τὰ κέρατα βραχέα, ὁ λαιμὸς ἀρκετὰ παχύς, τὸ σῶμα ὀγκῶδες καὶ φέρον μικρὸν ὕβον εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς ράχεως, ἡ οὐρὰ θυσανωτὴ κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῆς ἄκρον καὶ οἱ πόδες ἰσχυροὶ καὶ ὑψηλοί. Ὁ χρωματισμὸς του εἶναι τεφρόφαιος μετὰ ἰῶδῶν ἀποχρώσεων. Δ.Ν.Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πορτάκων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου καὶ τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *βουσέλαφος*. Γ. Κ. Γ.

πορτάρης (ὁ), ἡ **πορτιέρης**· ὁ θυρωρός.

—*[Κανον. Δίκ.]* Βλ. λ. *ὀστιάριος*.

Πὸρτ Ἀρθοὺρ (Port Arthur) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ν. Μαντζουρίας, κείμενος ἐπὶ τῆς νοτιωτάτης ἐσχατιᾶς τῆς χερσονήσου Λιάο-Τούνγκ εἰς 38° 48' Β. πλάτους καὶ 121° 20' Ἀν. μήκους Γκρήνουϊτς. Εἶναι τέρμα τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἐλεύθερος πάγων καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἔχει δὲ σταθμὸν ἀσυρμάτου, πολεμικὸν ναύσταθμον καὶ ἀρτιωτάτην ὀχύρωσιν. Κάτ. 24.405, ὧν οἱ 10.373 Ἰάπωνες, οἱ δὲ λοιποὶ Κινέζοι. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Κίναν μέχρι τοῦ 1895, ὅτε, διαρκοῦντος τοῦ Σινοϊαπωνικοῦ πολέμου, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων. Ἐπιστραφεὶς μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς Κινέζους, ἐξηγοράσθη ἀπ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες ὠχύρωσαν αὐτὸν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904 παρεδόθη μετὰ μακρὰν πολιορκίαν εἰς τοὺς Ἰάπωνας (βλ. κατ.) καὶ ἔμεινεν ὁριστικῶς ὑπ' αὐτοὺς δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Πόρτσμουθ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἔχει μεγίστην στρατιωτικὴν ἀξίαν διὰ τὸν κατέχοντα τοῦτο, διότι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἰσχυρὰ ναυτικὴ βάσις τῶν ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ ναυτικῶν δυνάμεών του. Αἱ πρὸς κατάληψίν του ἐπιχειρήσεις δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῶσιν εἴτε ἀπὸ ξηρᾶς (δυτικοβορειοανατολικὸν μέτωπον) εἴτε ἀπὸ θαλάσσης (νότιον μέτωπον). Εὑρίσκεται εἰς τὸν μυχὸν κόλπου, περιβαλλόμενον Δ.ΒΑ. ὑπὸ ξηρᾶς, ἧς ὁ ἐδαφικὸς σχηματισμὸς ἀποτελεῖται ἐκ διαδοχικῶν χαμηλῶν λοφοσειρῶν, ὕψους ποικίλλοντος ἀπὸ 50 ἕως 250 μόνον μέτρων· διὸ ἡ χερσαία προστασία τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἐκτελεῖται θαυμασίως. Αἱ ἐγγὺς λοφοσειραὶ εἶναι: πρὸς Δ. ἡ Σουνσάν, πρὸς ΒΔ. ἡ Τράπεζα, πρὸς Β. καὶ ΒΑ. ἡ Ντραγόν, πρὸς Α. ἡ Κικιεσὰν καὶ ὁ Σταυρός. Αἱ ἀπώτεραι εἶναι: πρὸς ΒΔ. ἡ Πανλούνγκ, πρὸς Β. ὁ Λύκος, πρὸς Α. ἡ Ταχουσὰν καὶ ἡ Σιακουσάν. Ὑπάρχουσι καὶ πρὸς νότον χερσαῖαι περιοχαὶ προστατεύουσαι τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ, ὡς ὁ λόφος Λευκὸς λύκος, ἡ χερσόνησος τῆς Τίγρεως, ὁ Χρυσοῦς λόφος (αἱ δύο τελευταῖαι περιοχαὶ συσφίγγουσι τὸ στόμιον τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος Πὸρτ Ἀρθοὺρ), ἀλλ' αἱ περιοχαὶ αὗται ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ θαλασσίου μετώπου.

Κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεις εἰς *Πὸρτ Ἀρθοὺρ* ἐξετελέσθησαν αἱ κάτωθι: Α) Μέχρι τοῦ 1890 τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἦτο ἐντελῶς ἀνοχύρωτον· κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην οἱ κατέχοντες τοῦτο Κινέζοι ὠχύρωσαν διὰ Γερμανῶν ἀξιωματικῶν τὸ χερσαῖον μέτωπον, κατασκευάσαντες ἀσήμαντά τινα ἡμιμόνιμα ὀχυρά, μὲ προκεχωρημένην γραμμὴν μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Κιντσέου.

Κατὰ τὸν Σινοϊαπωνικὸν πόλεμον 1894—1895, εὐθὺς μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κορέας καὶ τὴν νίκην τῶν Ἰαπώνων εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Γιαλοῦ, διετάχθη ἡ 2α ἰαπωνικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὀγιάμα (δύο μεραρχίαι) νὰ ἐκτελέσῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν νοτίαν παραλίαν τῆς χερσονήσου Λιαοτούνγκ, ἵνα ἐκεῖθεν προελάσῃ πρὸς νοτιοδυτικὰ καὶ καταλάβῃ τὸ Πὸρτ Ἀρθούρ. Διεξήχθησαν τότε ἐπιχειρήσεις, φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπιχειρήσεις Πὸρτ Ἀρθοὺρ» (28 Ὀκτωβρίου—21 Νοεμβρίου 1894). Ἡ 1η μεραρχία τῆς ἰαπωνικῆς ταύτης στρατιᾶς ἐξετέλεσεν ἀπόβασιν εἰς παραλίαν ἀνατολικῶς τοῦ Πιτσεοὺ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1894, μεθ' ὃ προὐχώρησε μέχρι τῆς πόλεως ταύτης (σχ. 1), καταληφθείσης τὴν 1ην Νοεμβρίου καὶ ἀποτελεσάσης τοῦ λοιποῦ τὴν βάσιν ἐφοδιασμοῦ τῆς 2ας ἰαπωνικῆς στρατιᾶς. Τὴν 3ην Νοεμβρίου ἡ στρατιὰ αὕτη ἤρξατο τῆς πρὸς Πὸρτ Ἀρθοὺρ προελάσεως της, προχωρήσασα ἀκωλύτως μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Κιντσέου, ἔνθα ἡ προκεχωρημένη γραμμὴ ἀμύνης τῶν Κινέζων, καὶ τὴν 5ην Νοεμβρίου ἐπῆλθεν ἡ πρώτη σύγκρουσις μεταξὺ τῶν Σινοϊαπώνων. Τὴν 6ην Νοεμβρίου οἱ Ἰάπωνες, δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως, ἀπώθησαν τοὺς Κινέζους, ὑποχωρήσαντας χωρὶς μεγάλην ἀντίστασιν πρὸς τὸ Πὸρτ Ἀρθούρ. Τὴν 7ην Νοεμβρίου προὐχώρησαν οἱ Ἰάπωνες πρὸς κατάληψιν τοῦ Ταλιὲν Οὐὰν (ὀχυροῦ λιμένος καὶ βάσεως τοῦ σινικοῦ στόλου), ὅπερ κατέλαβον σχεδὸν ἀμαχητί, καθόσον οἱ ἀμυνόμενοι αὐτοῦ Κινέζοι ὑπεχώρησαν ἀμέσως πρὸς Πὸρτ Ἀρθούρ. Εἰς Ταλιὲν Οὐὰν παρέμειναν ἐπ' ὀλίγον οἱ Ἰάπωνες, καθόσον ἐξετέλεσαν εἰς αὐτὸ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ πολιορκητικοῦ πυροβολικοῦ των, τὴν δὲ 17ην Νοεμβρίου ἐξηκολούθησαν τὴν πρὸς νότον προέλασίν των, φθάσαντες τὴν 19ην Νοεμβρίου πρὸ τοῦ Πὸρτ Ἀρθούρ. Μετὰ διήμερον ἀγῶνα, 20 καὶ 21 Νοεμβρίου, ἐξετέλεσαν ὁρμητικὴν ἔφοδον οἱ Ἰάπωνες

Σχ. 1. *Ἐπιχειρήσεις Πὸρτ Ἀρθούρ, 28 Ὀκτωβρίου—21 Νοεμβρίου 1894.*

Digitized by Google

καὶ ἐντὸς τῆς 21ης Νοεμβρίου 1894 κατέλαβον ἐξ ὁλοκλήρου τὸ Πόρτ Ἀρθούρ.

Β') Ἡ Ρωσία, ἐξαγοράσασα τὸ Πόρτ Ἀρθοὺρ παρὰ τῆς Ἰαπωνίας, ἤρχισεν ἀμέσως μεριμνῶσα περὶ πραγματικῆς ὀχυρώσεως τοῦ χερσαίου μετώπου, μετ' ἐπισταμένην δὲ μελέτην ἀπεφασίσθη τῷ 1900 ἡ ἔναρξις τῆς ὀχυρώσεως ταύτης, ἀλλ' ἕνεκα οἰκονομικῶν λόγων αἱ ἐργασίαι ἔβαινον πολὺ βραδέως, διὸ κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου 1904 εὑρέθη τὸ Πόρτ Ἀθροὺρ μὲ ἡμιτελῆ τὴν ὀχύρωσίν του. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1904 διοικητοῦ τῶν ἔργων ἀμύνης στρατηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ Κοντρατένκο καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου στρατηγοῦ Σταῖσελ, ἡ ὀχύρωσις προὐχώρησεν ἀλματικῶς, εἰς τρόπον ὥστε, ἅμα τῇ πρὸ τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ ἐμφανίσει τῶν πρώτων ἰαπωνικῶν στρατευμάτων, τὸ φρούριον τοῦτο ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ παράσχῃ σοβαρὰν ἀντίστασιν. Ἡ ὀχύρωσις τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ ἐχωρίζετο εἰς τὴν τῆς ἀπωτέρω καὶ εἰς τὴν τῆς ἐγγὺς ἀμύνης. Ἡ ὀχύρωσις τῆς ἀπωτέρω ἀμύνης ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν διαδοχικῶν γραμμῶν φερομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα 1η, 2α, 3η (σχ. 2). Ἡ φρουρὰ τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μεραρχιῶν (4ης ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φόκ, 7ης ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κοντρατένκο), ἐκ φρουριακῶν μονάδων συνταγμάτων πεζικοῦ, τάγματος πυροβολικοῦ, λόχου μηχανικοῦ καὶ ἐκ μιᾶς ἴλης Κοζάκων, ἤτοι ἐν ὅλῳ ἐκ 40.000 περίπου ἀνδρῶν καὶ ἐκ 550 πυροβόλων, ἐξ ὧν ὅμως τὰ πλεῖστα παλαιὰ· τὸ σύνολον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Σταῖσελ.

Τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀπομονώσεως τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ ἀνέλαβον οἱ Ἰάπωνες διὰ τῆς 2ας στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Ὄκου, τῆς ἐκτελεσάσης ἀπόβασιν εἰς Πιτσεουὸ τὰ μέσα Μαΐου 1904, καὶ μετὰ ταῦτα προελασάσης πρὸς νοτιοδυτικά. Ἡ στρατιὰ αὕτη, μετὰ μάχην δοθεῖσαν παρὰ τὸ *Νανσὰν* (βλ. λ.) τὴν 26ην Μαΐου 1904, ἀποκλίνασαν δ' ὑπὲρ τῶν Ἰαπώνων, προὐχώρησε καὶ μετ' ὀλίγον ἐγένετο κυρία τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Κιντσέου, ὁπότε πλέον ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ ἀπὸ τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ εἶχε συντελεσθῆ ἐξ ὁλοκλήρου, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχεν ἀποκλεισθῆ καὶ τὸ θαλάσσιον μέτωπον ὑπὸ τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου. Ἡ περαιτέρω προχώρησις ἐγένετο ὁμαλῶς, καὶ τὴν 30 Μαΐου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων τὸ Ντάλνυ, ὅπερ κατέστησαν ναυτικὴν βάσιν, χρησιμοποιηθεῖσαν διὰ τὴν εἰς αὐτὸ ἀποβίβασιν, τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1904, τῆς 3ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Νοδτζῆ, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν μεραρχιῶν 9ης καὶ 11ης καὶ προωρισμένης διὰ τὰς κατὰ τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ ἐπιχειρήσεις. Ἐνῷ συνετελοῦντο ταῦτα ἐπὶ τῆς χερσονήσου Κουαντούνγκ, ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος Κουροπάτκιν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐγκαταλείψῃ προσωρινῶς τὸ Πόρτ Ἀρθοὺρ εἰς τὴν τύχην του, ἵνα μὴ ἐξασθενήσῃ τὸν κύριον ὄγκον του ἀποστέλλων δυνάμεις πρὸς βοήθειαν τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Ρωσίᾳ εἶχεν ἀρχίσει ταρασσομένη ἐκ τῆς ἐνδεχομένης ἀπωλείας τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ, δι' αὐτὸ διετάχθη ὁ Κουροπάτκιν ἐκ Πετρουπόλεως ὅπως δώσῃ ἀμέσως χεῖρα βοηθείας εἰς τὸν Σταῖσελ. Ὁ Κουροπάτκιν συνεκρότησεν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στάκελμπεργκ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ σπεύσῃ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ νῶτα ἐναντίον τῶν πρὸς Πόρτ Ἀρθοὺρ προελαυνόντων Ἰαπώνων. Μετὰ μάχην ὅμως δοθεῖσαν παρὰ τὸ Βαφανγκέου τὴν 14ην καὶ 15ην Ἰουνίου 1904 καὶ ἀπολήξασαν ὑπὲρ τῶν Ἰαπώνων, πᾶσα συνδρομὴ καὶ ὑποστήριξις πρὸς τὸ ρωσικὸν στράτευμα τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ κατέστη ἀδύνατος. Μετὰ τὴν πλήρη ἀποβίβασιν καὶ συγκέντρωσιν τῆς 3ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς παρὰ τὸ Ντάλνυ, ἤρχισεν ἡ στρατιὰ αὕτη ἐνισχυθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς 1ης μεραρχίας, προελαύνουσα ἀπὸ τῆς 26ης Ἰουνίου 1904 μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ Πόρτ Ἀρθούρ. Καὶ τότε διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πολιορκία τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ» 26 Ἰουνίου 1904—2 Ἰανουαρίου 1905, χωριζόμεναι εἰς δύο περιόδους, τὴν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν γραμμῶν τῆς ἀπωτέρω ἀμύνης (26 Ἰουνίου—30 Ἰουλίου 1904), καὶ τὴν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν ὀχυρῶν τῆς ἐγγὺς ἀμύνης (Αὔγουστος 1904—2 Ἰανουαρίου 1905).

Σχ. 3. *Ἐπιχειρήσεις Πόρτ Ἀρθούρ, Αὔγουστος 1904—1η Ἰανουαρίου 1905.*

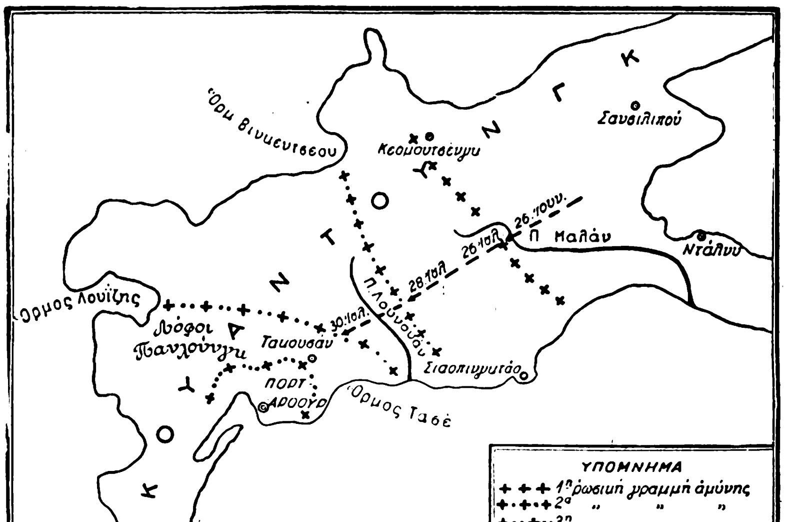

Σχ. 2. *Ἐπιχειρήσεις Πόρτ Ἀρθούρ, 26 Ἰουνίου—30 Ἰουλίου 1904.*

Πρώτη περίοδος. Ἐντὸς τῆς 26ης Ἰουνίου ἡ 3η ἰαπωνικὴ στρατιὰ κατέλαβε τὴν 1ην γραμμὴν τῆς ρωσικῆς ἀμύνης, ἐξαναγκάσασα τοὺς Ρώσους νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὴν 2αν γραμμήν. Οἱ Ρῶσοι ἀνασυγκροτηθέντες ἀντεπετέθησαν τὴν 3ην καὶ 4ην Ἰουλίου πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν ἀπολεσθεισῶν θέσεων τῆς 1ης γραμμῆς, ἀλλ' ἀπέτυχον. Τὴν 26ην Ἰουλίου ἤρχισεν ἡ ἰαπωνικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς 2ας γραμμῆς, ὑποστηριζομένη ὑπὸ μοίρας τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου προσορμισθείσης εἰς τὸν ὅρμον Τασέ. Ἡ ἐπίθεσις τῆς 26ης καθὼς καὶ ἡ τῆς νυκτὸς 26—27 Ἰουλίου ἀπέτυχον πλήρως· ἀλλ' ἡ ἐπίθεσις τῆς 27ης ἐπέφερε λαμπρὰ ἀποτελέσματα, μεθ' ὅλην τὴν ἡρωϊκὴν διὰ λόγχης ἄμυναν τῶν Ρώσων ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων, διὸ τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Ἰουλίου ἐξηναγκάσθησαν οἱ Ρῶσοι νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν γραμμὴν τῆς ἀπωτέρω ἀμύνης. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης θὰ ἠδύναντο ἴσως οἱ Ρῶσοι ν' ἀντιστῶσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Σταῖσελ ὡς λίαν ἐκτεταμένη διὰ τὰς ὑπαρχούσας μικρὰς ρωσικὰς δυνάμεις, δι' αὐτὸ τὴν ἐξεκένωσαν ἀμέσως, τηρήσαντες μόνον ὀλίγας τινὰς θέσεις, καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὰς πρώτας θέσεις τῆς ἐγγὺς ἀμύνης, τὰς ἀποκληθείσας κυρία γραμμὴ ἀμύνης, ὁπότε οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον καὶ τὴν 3ην γραμμὴν τῆς ἀπωτέρω ρωσικῆς ἀμύνης τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1904.

Δευτέρα περίοδος. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Αὐγούστου 1904 ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν ὀχυρῶν τῆς ἐγγὺς ἀμύνης τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ, τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔχοντος τὴν ὀχύρωσιν τὴν ἐμφαινομένην εἰς τὸ σχ. 3, καὶ ἣν ὁ Σταῖσελ εἶχε χωρίσει εἰς δύο τομεῖς, δυτικὸν καὶ ἀνατολικόν, χωριζομένους διὰ τῆς μοναδικῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ-Μοῦκδεν.

Ἐκ τῶν εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐνδεικνυομένων δύο τρόπων δράσεως, τοῦ τῆς ἐκβιάσεως, δηλαδὴ τῆς αἰφνιδ αστικῆς ἀποτόμου ἐπιθέσεως, καὶ τοῦ τῆς τακτικῆς πολιορκίας, ὁ Νοδτζῆ προέκρινε τὸν πρῶτον, διότι ἐφρόνει ὅτι ἔπρεπεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἔχῃ ἐπιτευχθῆ ἡ κατάληψις τοῦ Πόρτ Ἀρθοὺρ πρὸ τῆς θρυληθείσης ἀφίξεως εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς τοῦ ρωσικοῦ στόλου τῆς Βαλτικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παραμείνῃ ἡ 3η στρατιὰ τὸ ταχύτερον ἐλευθέρα, ἵνα δράσῃ μετὰ τοῦ λοιποῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Μαντζουρίας. Ἀλλ' ὁ Νοδτζῆ ὑπετίμησε σοβαρῶς τὸν ἀντίπαλόν του καὶ τὴν σοβαρὰν ὀχύρωσιν τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ. Πρὸς τοῦτο, κατέχων τὴν ἐν τῷ σχήματι 3 ἐμφαινομένην γραμμήν, διέθεσε τὰς ὑπ' αὐτὸν τρεῖς μεραρχίας, τὰς μὲν 9ην καὶ 11ην κατὰ μέτωπον, τὴν δὲ 1ην κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ ρωσικοῦ πλευροῦ. Τὴν 7ην Αὐγούστου 1904 ἐξετελέσθη σφοδρὸς βομβαρδισμὸς διὰ τοῦ ἰαπωνικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τῆς πόλεως τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ, ἐπενεγκὼν ἀρκετὰς βλάβας, πρὸς δὲ ὅμοιος βομβαρδισμὸς κατὰ τῶν προκεχωρημένων ρωσικῶν ὀχυρῶν Τακουσὰν καὶ Σιακουσάν, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς 11ης μεραρχίας γενικὴ ἔφοδος πρὸς κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τούτων, ἥτις ὅμως ἀπέτυχε. Κατὰ τὴν ἐπαναληφθεῖσαν τοιαύτην ἔφοδον τῆς νυκτὸς 8—9 Αὐγούστου, κατέλαβον μὲν προσωρινῶς οἱ Ἰάπωνες τὰ ἐν λόγῳ ὀχυρά, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰ κρατήσωσι μετὰ τὴν ρωσικὴν ἀντεπίθεσιν τῆς 9ης Αὐγούστου, ἅτε ἀπωθηθέντες μετὰ σοβαρῶν ἀπωλειῶν, οὐδ' ἠδυνήθησαν νὰ τὰ ἀνακαταλάβωσι μετὰ τὴν νυκτερινὴν ἐπίθεσίν των τῆς 9—10 Αὐγούστου. Κατὰ τὰς 12—14 Αὐγούστου ἐξετελέσθη ἐπίθεσις ὑπὸ τῆς 9ης μεραρχίας κατὰ τῶν ὀχυρῶν τοῦ δυτικοῦ τομέως, καὶ τότε κατελήφθησαν αἱ προκεχωρημέναι ρωσικαὶ θέσεις Σιαμιάο (130) καὶ Ναμαοκαγιάμα (180). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Νοδτζῆ προσεκάλεσε τὸν Σταῖσελ νὰ παραδοθῇ, προτείνων αὐτῷ νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον καὶ τὰ ὀχυρά

Digitized by Google

εἰς ἀντάλλαγμα δ' ὁ ρωσικὸς στρατὸς νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τιμῶν, ἵνα συνενωθῇ μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου ρωσικοῦ στρατοῦ τοῦ Κουροπάτκιν· ἀπορριφθείσης ὅμως τῆς ἰαπωνικῆς ταύτης προτάσεως ὑπὸ τοῦ Σταῖσελ, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Νοδτζῆ ἡ ἐκτέλεσις γενικῆς ἐφόδου μὲ ἀπώτερον πάντοτε σκοπὸν τὸν τῆς ἐκβιαστικῆς λύσεως.

1η ἐπίθεσις (18—25 Αὐγούστου 1904). Ἀφοῦ ἐξετελέσθη καθ' ὅλον τὸ ἡμερονύκτιον τῆς 18ης Αὐγούστου ἰσχυρὸς βομβαρδισμὸς καθ' ὅλου τοῦ μετώπου τῶν ρωσικῶν θέσεων, ἀνελήφθη τὴν πρωΐαν τῆς 19ης γενικὴ ἔφοδος ὑπὸ τῶν τριῶν μεραρχιῶν. Ἡ 1η μεραρχία ἐπετέθη κατὰ τῶν ὀχυρῶν Οὐγκλοβάγια, κατορθώσασα νὰ καταλάβῃ ταῦτα τὴν ἑπομένην, προσωρινῶς ὅμως, διότι ἠναγκάσθη τάχιστα νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ, βληθεῖσα δραστικῶς ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν πέριξ ρωσικῶν ὀχυρῶν. Οἱ Ρῶσοι ὅμως δὲν ἐπεζήτησαν τὴν ἀνακατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τούτων. Συγχρόνως ἡ μεραρχία αὕτη κατέλαβε προσωρινῶς μίαν τῶν περιβολῶν τῆς Παγόδας, ἀλλὰ τάχιστα ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἡ 11η ἰαπωνικὴ μεραρχία οὐδὲν τὸ σοβαρὸν ἐξετέλεσεν. Ἡ 9η μεραρχία ἐξετέλεσε σοβαρὰς ἐπιθέσεις, κατορθώσασα μέχρι τῆς 22ας Αὐγούστου νὰ καταλάβῃ τοὺς λόφους Πανλούγκ. Περὶ τοὺς λόφους τούτους διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες κατὰ τὰς 23—25 Αὐγούστου, καθ' οὓς οἱ Ρῶσοι ἀντεπετίθεντο διαρκῶς, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος οἱ Ἰάπωνες ἔμειναν κύριοι τῶν λόφων τούτων. Κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἐπίθεσιν ἀπώλεσαν οἱ Ἰάπωνες περὶ τὰς 15.000 ἄνδρας. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον ἀνάγκην ἀνασυντάξεως καὶ ἀναπληρώσεως τῶν ἐπελθόντων κενῶν, δι' αὐτὸ οἱ Ἰάπωνες διέκοψαν προσωρινῶς τὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τῆς 18ης Σεπτεμβρίου 1904. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τῆς ἀπραξίας ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι ἐνίσχυσαν τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας ὀχυρὰς θέσεις, ὁ δὲ Νοδτζῆ καθώρισε τοὺς τομεῖς ἐνεργείας τῶν ὑπ' αὐτὸν μεραρχιῶν, 1ης βορειοδυτικόν, δυτικῶς τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, 9ης βόρειον, μεταξὺ ἁμαξιτοῦ καὶ σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ, 11ης ἀνατολικόν, νοτιοανατολικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

2α ἐπίθεσις (19—22 Σεπτεμβρίου 1904). Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθη βομβαρδισμὸς διὰ τοῦ πυροβολικοῦ καθ' ὅλου τοῦ ρωσικοῦ μετώπου, καὶ κατόπιν ἀνελήφθη ἔφοδος πρὸς τὰς κατωτέρω κατευθύνσεις. Ὑπὸ τῆς 1ης μεραρχίας κατὰ τοῦ λόφου Ναμαοκαγιάμα, καταληφθέντος ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων μετὰ λυσσαλέον ἀγῶνα, κατὰ τοῦ Ὑψηλοῦ λόφου (203) ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, κατὰ τῶν περιβολῶν τῆς Παγόδας, καταληφθεισῶν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων κατὰ τὴν νύκτα 19—20 Σεπτεμβρίου. Τὸ ἀξιοσημείωτον κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν περιβολῶν τῆς Παγόδας εἶναι ὅτι κατελήφθησαν αὗται ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων διαβάντων, διὰ κλιμάκων ἐκ καλάμου κατασκευασθεισῶν ἐπὶ τόπου, τὴν πρὸ τῆς βορειοδυτικῆς περιβολῆς τάφρον, μεθὸ προχωρησάντων πρὸς τὰς λοιπὰς τρεῖς περιβολὰς διὰ τῶν συνδεόντων ταύτας ὀρυγμάτων καὶ καταλαβόντων διὰ τῆς λόγχης ταύτας, πρὶν ἢ καλῶς συνέλθωσιν ἐκ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ οἱ Ρῶσοι. Ὑπὸ τῆς 9ης μεραρχίας κατὰ τῆς περιβολῆς Κουροπάτκιν, καταληφθείσης, μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα, ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων τὴν νύκτα τῆς 19—20 Σεπτεμβρίου. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς 2ας ταύτης ἐπιθέσεως ἦσαν σημαντικά, διότι ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου οἱ Ἰάπωνες εὑρίσκοντο ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τὰ ρωσικὰ ὀχυρά, καὶ τοιουτοτρόπως ἠδύναντο νὰ ἐγκαταστήσωσι τὸ πυροβολικὸν των ἐπὶ θέσεων, ἀφ' ὧν ἔβαλλον δραστικότατα κατὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος (ἀπὸ 1.500 ἕως 3.500 μέτρων).

3η ἐπίθεσις (26—31 Ὀκτωβρίου 1904). Ἡ 11η μεραρχία ἐπετέθη κατὰ τῶν ὀχυρῶν Ἐρλουνγσάν, Πανλουσάν καὶ Κικουάν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου ἐνισχύθη ἡ 3η ἰαπωνικὴ στρατιὰ διὰ τῆς 7ης μεραρχίας, τῆς ἀποβιβασθείσης εἰς Ντάνλυ καὶ ταχθείσης δεξιὰ τῆς 1ης μεραρχίας, κατανεμηθέντος τότε τοῦ βορειοδυτικοῦ μετώπου κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ μὲν 1η μεραρχία εἶχε τομέα μέχρι τοῦ Ἀκαζακαγιάμα, ἡ δὲ νεοαφιχθεῖσα 7η νοτίως αὐτοῦ.

4η ἐπίθεσις (24 Νοεμβρίου—5 Δεκεμβρίου 1904). Ἡ 9η μεραρχία, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τινων τμημάτων τῆς 1ης, ἐπετέθη κατὰ τοῦ λόφου Σουνγουϊσάν, καθ' οὗ ἐπεζητήθη ὑπερκέρασις διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Λουνχό, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς. Σκληροὶ ἀγῶνες διεξήχθησαν ὑπὸ τῆς 1ης μεραρχίας βοηθηθείσης ὑπὸ τῆς 7ης ἐναντίον τοῦ Ἀκαζακαγιάμα καὶ τοῦ Ὑψηλοῦ λόφου (203), μεθ' οὓς κατέληξε νὰ μείνωσι κύριοι αὐτῶν οἱ Ἰάπωνες. Ἡ κατάληψις τοῦ Ὑψηλοῦ λόφου ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων ἦτο μεγάλης δι' αὐτοὺς σημασίας, καθόσον τοῖς ἐχρησίμευεν ὡς παρατηρητήριον τοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε συνεχὴς καὶ συστηματικὸς βομβαρδισμὸς ὑπὸ τοῦ ἰαπωνικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι ρωσικῶν πλοίων.

5η ἐπίθεσις (15 Δεκεμβρίου 1904—1 Ἰανουαρίου 1905). Ἀπὸ τῆς 15ης Δεκεμβρίου ἤρχισεν ὁ Νοδτζῆ ἐντοπίζων τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τοῦ βορείου ρωσικοῦ μετώπου. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐφονεύθη ὁ Ρῶσος στρατηγὸς Κοντρατένκο, ὁ ἀποτελῶν τὴν ψυχὴν τῆς ρωσικῆς ἀμύνης (κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν πλείστων συγγραφέων), συνεπείᾳ ἐκρήξεως ὀβίδος διατρησάσης τὸν θόλον τῆς γοργύρας τοῦ Ἐρλουνγσάν. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐπετεύχθησαν λαμπρὰ ἀποτελέσματα, καθόσον ἡ 11η ἰαπωνικὴ μεραρχία κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὰ κυριώτερα ὀχυρά, ὡς τὸ Κικουὰν τὴν 18ην Δεκεμβρίου, τὸ Ἐρλουνγσὰν τὴν 28ην Δεκεμβρίου, τὸ Σουνγουϊσὰν τὴν 31ην Δεκεμβρίου, ἡ δ' ἅλωσις ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἐφόδου, καθ' ἣν ἐγένετο εὐρυτάτη χρῆσις χειροβομβίδων, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνετινάσσοντο τὰ ρωσικὰ ὀχυρὰ δι' ὑπονόμων ὀρυσσομένων κάτωθεν αὐτῶν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἔκρινεν ὁ Σταῖσελ ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις ἦτο ματαία, καίτοι οἱ Ἰάπωνες εὑρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὴν ἐν τῷ σχ. 3 ἐμφαινομένην γραμμήν, δι' ὃ τὴν νύκτα 31 Δεκεμβρίου —1 Ἰανουαρίου ἀνήγγειλεν εἰς τὸν τσάρον, διά τινων διαφυγόντων πλοίων τοῦ στόλου, τὸ πέρας τῆς ἀντιστάσεως. Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1905, παρὰ τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἐναντίαν γνώμην ὑπὸ τοῦ συγκροτηθέντος πολεμικοῦ συμβουλίου, προὐκάλεσεν ὁ Σταῖσελ τὴν μετὰ τοῦ Νοδτζῆ ἔναρξιν διαπραγματεύσεων πρὸς συνθηκολόγησιν, καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 2ας Ἰανουαρίου 1905 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη παραδόσεως τοῦ φρουρίου Πὸρτ Ἀρθοὺρ μεθ' ὅλων τῶν ἀνδρῶν, τῶν ὀχυρῶν καὶ τῶν ὑλικῶν. Ἡ παράδοσις συνετελέσθη τὴν 12ην Ἰανουαρίου, ὁ δὲ Νοδτζῆ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἑπομένην. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπισήμου εἰσόδου, ὁ Σταῖσελ ἐξῆλθεν ἔφιππος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως καί, ὡς συνήντησε τὸν Νοδτζῆ, ἀφίππευσε καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὸν πολεμικόν του ἵππον, εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὴν γενναίαν δρᾶσιν τῶν ἰαπωνικῶν στρατευμάτων. Οἱ Ἰάπωνες συνέλαβον περὶ τὰς 40.000 Ρώσους αἰχμαλώτους καὶ περὶ τὰ 500 πυροβόλα. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἀπώλεσαν οἱ μὲν Ἰάπωνες περὶ τὰς 60.000 ἄνδρας, οἱ δὲ Ρῶσοι περὶ τὰς 25.000.

Παρατηρήσεις. Ζήτημα, ὅπερ ἀπησχόλησε πολὺ τὸν στρατιωτικὸν κόσμον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦτο τὸ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὸν νὰ καταλαμβάνωνται ὀχυραὶ θέσεις διὰ βιαίας ἐπιθέσεως. Οἱ πλεῖστοι κατέληξαν εἰς τὸ ὅτι τοιαῦται ἐκβιαστικαὶ ἐνέργειαι οὐδέποτε δίδουσι μόναι των τὴν λύσιν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται μεθοδικὴ προσπέλασις διὰ καταλλήλων τεχνικῶν ἔργων. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—*[Ναυτ. Ἱστορ.]* Ὁ λιμὴν τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο λεκανῶν, τῆς ἀνατολικῆς, καταλλήλου διὰ πλοῖα μεγάλου βυθίσματος, καὶ τῆς δυτικῆς, εὐρυτέρας ἀλλὰ μικροῦ βάθους.

Τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1904 ὁ ἐν Πὸρτ Ἀρθοὺρ ρωσικὸς στόλος συνεκεντρώθη ὁλόκληρος πρὸ τοῦ λιμένος, ἕτοιμος, κατὰ τὰ φαινόμενα, πρὸς πόλεμον. Τὸν στόλον τοῦτον ἀπετέλουν 7 θωρηκτά, τά: «Petropavlosk» (ναυαρχὶς τοῦ ἀντιναυάρχου ἀρχηγοῦ), «Tzesarevitch», «Retvisan», «Sevastopol», «Peresviet» (ναυαρχὶς τοῦ ὑποναυάρχου πρίγ-

Ἐπάκτιοι ὀχυρώσεις τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ τῷ 1904.

κιπος Oukhtomsky), «Pobieda» καὶ «Poltava»· 6 εὔδρομα, τά: «Ascold» (ναυαρχὶς τοῦ ὑποναυάρχου Reitzenstein), «Bayan», «Diana», «Pallada», «Boyarin» καὶ «Novic»· 2 τορπιλλοβόλοι κανονιοφόροι, αἱ: «Vsandink» καὶ «Gaidamak»· 2 ναρκοβόλα, τά: «Amour» καὶ «Ienisei» καὶ 25 ἀντιτορπιλλικά. Τὸν στόλον τοῦτον συνεπλήρουν ἀριθμὸς παλαιῶν σκαφῶν μικροῦ ἐκτοπίσματος, χρησιμοποιουμένων διὰ τὰς ὑπηρεσίας ἀσφαλείας τῶν ἀκτῶν καὶ λιμένων, καὶ τὰ βοηθητικὰ σκάφη. Περὶ τῆς συνθέσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου βλ. λ. *Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος*.

Ἀρχηγὸς τοῦ ρωσικοῦ τούτου στόλου ἐτάχθη ὁ ἀντιναύαρχος Στάρκ, ὑποτεταγμένος δὲ τούτῳ ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ὑποναύαρχος πρίγκιψ Oukhtomsky. Ἀνώτατος ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ρωσικῶν δυνάμεων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ἐτάχθη ὁ ἀντιβασιλεύς, ἀντιναύαρχος Ἀλεξέγιεφ.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ὡς βάσεως τῶν ρωσικῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἦτο σφαλερά, ὡς ἐκ τῶν δυσμενῶν ὑδρογραφικῶν συνθηκῶν τοῦ ὅρμου, ὅστις εἶναι πολὺ στενὸς καὶ ἀκατάλληλος διὰ τὴν προσόρμισιν τόσον πολυαρίθμου στόλου, πλὴν τοῦ ὅτι ἐκινδύνευε ν' ἀπομονωθῇ κατόπιν μιᾶς κατὰ ξηρὰν ἐπιτυχίας τοῦ ἐχθροῦ.

Παρὰ τὴν θολότητα τοῦ πολιτικοῦ ὁρίζοντος, ὁ Ἀλεξέγιεφ δὲν ἔλαβε τὰ προσήκοντα προφυλακτικὰ μέτρα, ἔτι δὲ εἰς αἴτησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου Στὰρκ ὅπως λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα νυκτερινῆς ἐπαγρυπνήσεως πρὸς ἀπόκρουσιν νυκτερινῶν ἐπιθέσεων, ἀπήντησεν ὅτι ἐθεώρει τοῦτο πρόωρον. Τῇ 8 Φεβρουαρίου ὁ Στὰρκ ἐσήμανεν εἰς τὸν στόλον νὰ ᾖ ἕτοιμος πρὸς ἀπόκρουσιν ἰαπωνικῆς ἐπιθέσεως. Τὸ σῆμα τοῦτο ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν περισσοτέρων πλοίων ὡς σῆμα γυμνασίου. Τὰ ἀντιτορπιλλικὰ δίκτυα τῶν βαρέων σκαφῶν δὲν ἐξετάθησαν, οὔτε τὰ βαρέα πυροβόλα ἐξωπλίσθησαν. Τὰ μόνα μέσα ἀσφαλείας, ἅτινα ἐλήφθησαν, ἦσαν τὸ ὅτι δύο μεγάλα σκάφη ἐπεφορτίσθησαν μὲ τὴν διὰ προβολέων νυκτερινὴν ἀνίχνευσιν καὶ δύο ἀντιτορπιλλικὰ διετάχθησαν ν' ἀποπλεύσουν εἰς ἀνιχνευτικὴν περιπολίαν μέχρις 20 μιλλίων πρὸς τὸ πέλαγος καὶ ἐπαναπλέοντα ν' ἀναφέρωσιν εἰς τὸν ἀρχηγόν, ἐάν τι ὕποπτον παρετήρησαν.

Τὴν νύκτα τῆς 8 Φεβρουαρίου 1904 ὁ ρωσικὸς στόλος ἦτο ἠγκυροβολημένος εἰς τρεῖς γραμμὰς ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐκτὸς τοῦ κόλπου τοῦ Πὸρτ Ἀρθούρ, πλὴν τῶν ἀντιτορπιλλικῶν, ἅτινα ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἐντὸς τοῦ λιμένος. Αἱ ἰσχυραὶ ἐπάκτιοι πυροβολοστοιχίαι ἦσαν τελείως ἀνέτοιμοι πρὸς πυροβόλησιν, τόσον ὥστε καὶ τὰ ὑδραυλικὰ χαλινωτήρια τῶν βαρέων πυροβόλων ἦσαν κενά. Ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς δύο ἀντιτορπιλλικῶν, τῶν «Raztoropny» καὶ «Bezstrashny» εἰς τὸ πέλαγος πρὸς ἀνιχνευτικὴν περιπολίαν, οὐδὲν μέτρον ἀσφαλείας καὶ προπαρασκευῆς εἶχε ληφθῇ οὔτε ἐν τῷ στόλῳ οὔτε ἐν τοῖς ἐπακτίοις ὀχυρώμασι· διηγοῦντο δὲ ὅτι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸ πλεῖστον τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν εὑρίσκετο εἰς τὴν ξηρὰν εἰς ἑσπερίδα διδομένην ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Στάρκ.

Συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου ἀντιναυάρχου Togo, ἡ 1η, 2α καὶ 3η μοῖρα τῶν ἀντιτορπιλλικῶν (σύνολον 10 σκάφη) ἐπέσχον πρὸς Πὸρτ Ἀρθοὺρ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ρωσικοῦ στόλου κατὰ τὴν νύκτα, ἂν τοῦτο καθίστατο δυνατόν. Τῇ 10ω. 30λ. τῆς νυκτὸς (ὥρα ἰαπωνική) τὰ ἰαπωνικὰ ἀντιτορπιλλικὰ διέκριναν τὰς λάμψεις τῶν ρωσικῶν προβολέων τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ καὶ μετὰ 20' εἶδον ἐκτελοῦντα τὴν νυκτερινὴν περιπολίαν τὰ δύο ρωσικὰ ἀντιτορπιλλικά. Οἱ Ἰάπωνες ἀπεμακρύνθησαν ἀμέσως καὶ ἔσβεσαν τὰ μικρὰ φῶτα τῆς πρύμνης, τὰ πρὸς τήρησιν τῆς θέσεως των ἐν πλῷ χρησιμεύοντα. Ἡ νὺξ ἦτο σκοτεινὴ καὶ συννεφώδης καὶ τὰ ἰαπωνικὰ ἀντιτορπιλλικὰ μετὰ δυσκολίας συνέπλεον, δύο δὲ τούτων συνεκρούσθησαν, τοῦ ἑνός, τοῦ «Oboro», ἀναγκασθέντος νὰ ἐξέλθῃ τῆς παρατάξεως.

Μετ' ὀλίγον τὰ ρωσικὰ ἀντιτορπιλλικὰ ἐπανῆλθον εἰς Πὸρτ Ἀρθούρ, καὶ τῇ 12ω. 20λ., τῶν ρωσικῶν προβολέων μὴ φωτιζόντων ἢ κατ' ἀραιὰ διαλείμματα, ἡ 1η μοῖρα τῶν ἰαπωνικῶν ἀντιτορπιλλικῶν, πλέουσα παραλλήλως πρὸς τὸν ἠγκυροβολημένον στόλον, ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἐτορπίλλισεν αὐτὸν ἐξ ἀποστάσεως 700 μέτρων, ἑκάστου τῶν τεσσάρων αὐτῆς σκαφῶν βαλόντος δύο τορπίλλας. Μετὰ τὴν τορπίλλισιν τὰ 4 ἀντιτορπιλλικά, ἀναστρέψαντα, ἐξηφανίσθησαν, καὶ μόνον τῇ 12ω. 28λ., καὶ ἀφοῦ αἱ πρῶται τορπίλλαι ἐξερράγησαν, οἱ Ρῶσοι ἀντελήφθησαν ὅτι τὰ ἀντιτορπιλλικὰ ἦσαν ἐχθρικά, καθόσον ἕως τότε τὰ εἶχον ἐκλάβει ὡς ἴδικά των ἐπανερχόμενα ἐκ τῆς περιπολίας.

Μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 1ης ἰαπωνικῆς μοίρας τῶν ἀντιτορπιλλικῶν, ἡ 2α τοιαύτη, ἧς τὰ πλοῖα περιωρίσθησαν εἰς ἕν, τὸ «Ikadzuchi», τῶν λοιπῶν παραπλανηθέντων ὡς ἐκ τοῦ σκότους, ἐξετέλεσε καὶ αὐτὴ προσβολήν, ἐκσφενδονήσασα μίαν τορπίλλην. Οἱ Ρῶσοι ἤνοιξαν πυκνὸν πῦρ, ἀλλ' ἄστοχον. Μετὰ τὴν 2αν μοῖραν, ἡ 3η, πρὸς ἣν ἠνώθη τὸ παραπλανηθὲν τῆς 2ας «Inadzuma», καταλαβὸν τὴν θέσιν τοῦ παραπλανηθέντος τῆς 3ης «Sazanami», ἐπετέθη, ἐκσφενδονήσασα 6 τορπίλλας. Τῇ 1ω. 25λ. τῆς πρωΐας τὸ παραπλανηθὲν «Sazanami» ἔφθασε πρὸ τοῦ ρωσικοῦ στόλου καὶ ἐξεσφενδόνησε δύο τορπίλλας, τῇ δὲ 11ω. 45λ. τὸ ὡς εἴρηται βλαβὲν «Oboro», κατορθῶσαν νὰ φθάσῃ πρὸ τοῦ Πὸρτ Ἀρθούρ, ἐξεσφενδόνησε μίαν τορπίλλην κατὰ τοῦ «Bayan», ἀποτυχοῦσαν.

Ἐκ τῶν ἰαπωνικῶν σκαφῶν οὐδὲν ὑπέστη τὴν παραμικρὰν ζημίαν. Ἐκ τῶν ρωσικῶν τὸ εὔδρομον «Pallada» καὶ τὰ θωρηκτὰ «Tzesarevitch» καὶ «Retvisan» βληθέντα ὑπὸ τῶν τορπιλλῶν κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν, ὑπέστησαν σοβαρωτάτας ζημίας, ἀναγκασθέντα νὰ ἐξοκείλωσιν εἰς τὰ ἀβαθῆ, μεθὸ ρυμουλκηθέντα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ ἔμειναν ἐπὶ μακρὸν ἐπισκευαζόμενα καὶ ἀνίκανα ὅπως λάβωσι μέρος εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Αἱ εἰς ἄνδρας ἀπώλειαι τῶν Ρώσων ἀνῆλθον εἰς 2 νεκρούς, 29 πνιγέντας καὶ 8 βαρέως τραυματισθέντας. Ἡ ἠθικὴ ἐπιρροὴ ἐκ τῆς ἰαπωνικῆς

Digitized by Google

ἐπιθέσεως ὑπῆρξε μεγίστη. Ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἐγνώριζον καλῶς ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἰαπωνικοῦ αἰφνιδιασμοῦ ὠφείλετο εἰς τὴν ἀνικανότητα καὶ ἀβελτηρίαν τῶν ναυάρχων Ἀλεξέγιεφ καὶ Στάρκ. Ἡ ἀποθάρρυνσις ἦτο τοιαύτη, ὥστε, κατὰ τὸν Ἀλεξέγιεφ, ἐὰν τὴν πρωῒαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐγίνετο ἀπόβασις καὶ μιᾶς μόνον ἰαπωνικῆς μεραρχίας, τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ θὰ κατελαμβάνετο (βλ. καὶ λ. *Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος*). Γ. Ν. Ν.

— **Πὸρτ-Ἄρθουρ** (Port-Arthur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο, ἐν τῷ ὅρμῳ Θάντερ τῆς Ἄνω Λίμνης, κέντρον σιδηροδρομικόν. Εἶναι λιμὴν σημαντικῆς κινήσεως καὶ ἔχει μεταλλωρυχεῖα καὶ μέγα ἐμπόριον μεταλλευμάτων, σιτηρῶν καὶ ξυλείας. Κάτ. 14.886 (1921). Θ. Κ.

Πορταριὰ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις, πρώην πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ὀρμινίου, κειμένη βορείως καὶ ἄνωθεν τοῦ Βόλου καὶ εἰς ὕψος 550 μ. περίπου. Κάτ. 2.500 περίπου. Συνδέεται μετὰ τοῦ Βόλου δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ 12 ½ χλμ., ἐπεκταθείσης μέχρι Μακρυνίτσης καὶ Ζαγορᾶς. Ἡ κωμόπολις αὐτή, συνοικισθεῖσα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας κάτωθεν τῆς πρὸς μεσημβρίαν κορυφῆς τοῦ Πηλίου, ἐπὶ ὀροπεδίου καταρρύτου, εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ διαρρέεται ἀπὸ

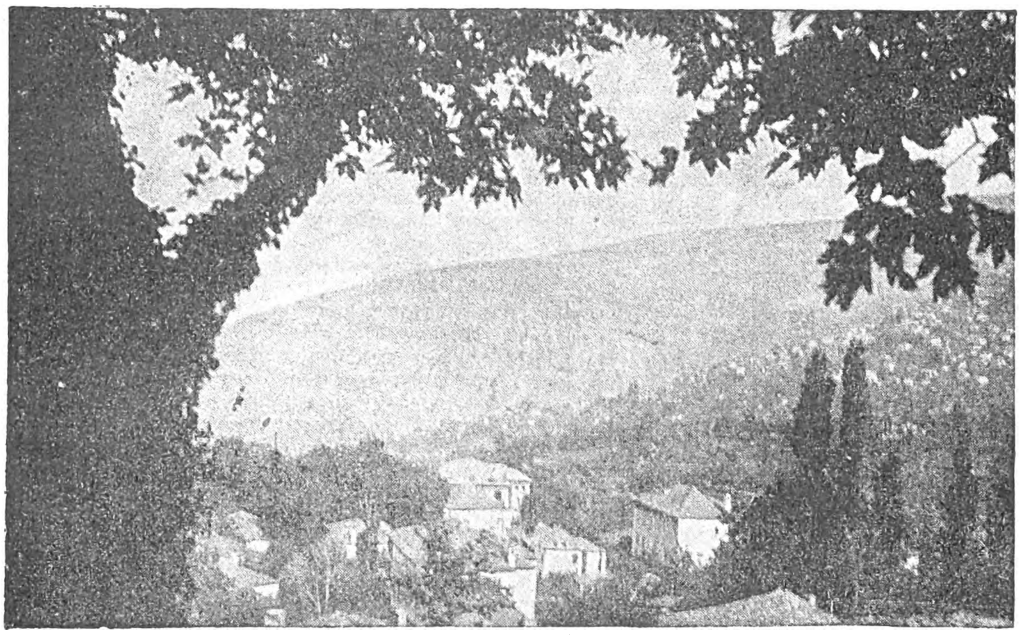

Ἄποψις τῆς Πορταριᾶς.

ἄφθονα πόσιμα καὶ ψυχρότατα ὕδατα. Μία ἐκ τῶν πλέον μαγευτικῶν θέσεων τῆς Πορταριᾶς εἶναι ὁ Κάραβος, ἔνθα τὸ ἄφθονον ὕδωρ σχηματίζει διπλοῦς καταρράκτας. Πλησίον τοῦ Καράβου καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ, εἰς ἀπόστασιν 10 λεπτῶν περίπου, εὑρίσκεται ἡ μεγάλη πηγὴ καὶ ἄνωθεν αὐτῆς κεῖται ἡ βυζαντινὴ μονὴ τοῦ Προδρόμου. Εἰς τὴν σημερινὴν περιοχὴν τῆς Πορταριᾶς, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὑπῆρχεν ἡ Ἄνω καὶ ἡ Κάτω Δρυανούβαινα. Ἡ Πορταριὰ παράγει ὀπώρας, οἶνον, ἐλαίας καὶ ἔλαιον. Ἄλλοτε, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἤκμαζε πολύ, καθὼς καὶ ὅλα τὰ χωρία τοῦ Πηλίου. Εἰς τὴν Πορταριὰν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καθὼς καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἤκμαζε κυρίως ἡ βιομηχανία τῶν σκουτιῶν, γαϊτανίων, μανδηλίων, μπρισιμίων καὶ μεσινίων. Τὰ μπρισίμια τῆς Πορταριᾶς ἦσαν τόσον καλῶς ἐπεξειργασμένα, ὥστε ἐφημίζοντο καὶ ἦσαν περιζήτητα καὶ ἔξω τοῦ Πηλίου. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ Πορταριὰ εὑρίσκετο πλησιέστερον πρὸς τὸ κάστρον τοῦ Γόλου (Βόλου) καὶ εἰς τὸν δρόμον, ὅστις συνέδεε τὴν Μακρυνίτσαν καὶ τὰ ἄλλα χωρία τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Πηλίου μὲ τὰ τῆς ἀνατολικῆς (Ζαγοράν), ἦτο ἐγκατεστημένος ἐν αὐτῇ (ΙΗ' αἰών) καὶ ἐμπορικὸς πράκτωρ τῆς Γαλλίας, διότι ἡ Γαλλία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τῆς μετάξης, ἡ ὁποία παρήγετο ἀφθονωτάτη ἐν τοῖς χωρίοις τοῦ Πηλίου. Ἤδη ἡ Πορταριὰ ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ πλέον γνωστὰ θερινὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος, συγκεντρώνουσα κατὰ τὸ θέρος πολλοὺς παραθεριστάς. Γ. Κ. ΚΟΡ.

—**Πορταριὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 646. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου τῆς Παλλήνης καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως *Κασσανδρείας*. Λέγεται ἐπίσης καὶ *Πόρτες*.

πορτάρω· δημοτ., ἐπὶ τῶν θηρευτικῶν κυνῶν, κομίζω τὸ φονευθὲν θήραμα εἰς τὸν κυνηγόν.

Πορτάση, *Μαξιμιανή*. Ἑλληνὶς λογία, γεννηθεῖσα τῷ 1905 ἐν Λυῶνι, εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς ὁποίας ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ χημείαν Μαθήτρια τοῦ E. Goblot, ἔγραψε: «Δοκίμιον περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἁπλότητος» καὶ «Κριτικὴν μελέτην περὶ τοῦ Θ. Καΐρη», ἐναισίμους διατριβὰς (εἰς τὴν γαλλικήν), ἵδρυσε δ' ἐν τῇ γενετείρᾳ ἑλληνικὸν σχολεῖον. Συνεργάτις τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Πὸρτ-Γκλάσγκω (Port-Glasgow) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ρενφρᾶϊρ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κλάϊντ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γλασκώβης—Γκοῦροκ. Κάτ. 21.023 (1921). Ἔχει ναυπηγεῖα, μηχανουργεῖα καὶ ὀρειχαλκουργίαν. Θ. Κ.

Πὸρτ-Ἐλίζαμπετ (Port-Elisabeth) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐν τῷ ὅρμῳ Ἀγκόα ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἀφετηρία τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Κάτ. 46.094 (1921). Ἔχει βιβλιοθήκην (54.000 τόμοι), πινακοθήκην, μελόδραμα, πάρκα καὶ βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, μεταλλουργίας, μηχανῶν, ὀχημάτων, ἐπίπλων. Εἶναι κέντρον σπουδαίου ἐμπορίου ἐρίων καὶ πτερῶν. Θ. Κ.

πορτέλλο (τό)· δημοτ., μικρὰ πόρτα, θυρὶς (ἰταλ. portello).

Πόρτερ (Porter), ***Δαβὶδ Ντίξον***. Διάσημος Ἀμερικανὸς ναύαρχος. Νεαρώτατος καταταχθεὶς εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, μετέσχεν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μεξικοῦ πόλεμον (1846—1848) φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου. Κατὰ τὸν ἀνθενωτικὸν πόλεμον, ὡς κομμοδόρος μοίρας τοῦ στόλου τῶν Βορείων διεκρίθη κατὰ τὰς ἐν τῷ Μεσσισσιπῆ ἐπιχειρήσεις, προαχθεὶς εἰς ἀνταμοιβὴν εἰς ὑποναύαρχον. Μετὰ ταῦτα, ἡγούμενος ἰσχυρᾶς μοίρας, ἀπέκλειε τὰ παράλια τῶν Νοτίων καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ στρατοῦ συνήργησε σπουδαίως εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν φρουρίων καὶ ὀχυρώσεων τῶν Νοτίων. Λήξαντος τοῦ πολέμου ἐτοποθετήθη διοικητὴς τῆς ναυτικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀνναπόλεως. Μετ' ὀλίγον (1865) προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον. Τῷ 1870 προήχθη εἰς ναύαρχον. Ἀπέθανε τῷ 1891. Γ. Ν. Ν.

— **Πόρτερ** (Porter), ***Ἐνδυμίων***. Ἄγγος φιλότεχνος καὶ βασιλόφρων (1587—1649). Αὐλικὸς τοῦ βασιλέως Καρόλου Α' τῆς Ἀγγλίας, ἐχρησιμοποιήθη παρ' αὐτοῦ εἰς διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολάς. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον παρέμεινε πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα. Ὑπῆρξε μέγας φιλότεχνος καὶ φίλος τῶν γραμμάτων, ὁ ἴδιος δὲ ζωγράφος καὶ ποιητής, φίλος τοῦ Ρούμπενς, τοῦ Βὰν Ντύκ, τοῦ Μύτενς καὶ ἄλλων μεγάλων ζωγράφων. Θ. Κ.

— **Πόρτερ** (Porter), ***Ἰωάννα*** καὶ ***Ἄννα-Μαρία***. Δύο ἀδελφαὶ διηγηματογράφοι. Ἡ πρώτη (1776—1850) ἔγραψε τὸν «Θαδδαῖον τῆς Βαρσάβας», μεταφρασθέντα εἰς πολλὰς γλώσσας, τοὺς «Σκώτους ἀρχηγούς», τὴν «Πυρεστιὰ τοῦ πάστορος», τὸν «Δοῦκα Χριστιανὸν τοῦ Λυνεμπουργ», τὴν «Ἔξοδον» καὶ τὸ «Πεδίον τεσσαράκοντα σημείων». Ἡ δευτέρα (1780—1832) ἔγραψε τοὺς «Ἁπλοῦς μύθους», τὴν ὀνομαστὴν «Λίμνην», τοὺς «Οὔγγρους ἀδελφούς», τὸν «Δὸν Σεβαστιανὸν» καὶ τὴν «Βαρωνίαν». Ὁμοῦ ἐξέδωκαν τοὺς «Μύθους γύρω εἰς ἕνα χειμωνιάτικο τζάκι».

— **Πόρτερ** (Porter), ***Νόουχ***. Πουριτανὸς Ἀμερικανὸς παιδαγωγὸς καὶ φιλόσοφος (1811—1892), ἀπὸ τοῦ 1846 καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς μεταφυσικῆς ἐν τῷ κολλεγίῳ Γαίηλ, οὗτινος ἐχρημάτισε καὶ πρύτανις (1871—1886). Πολέμιος τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν, ἐδημοσίευσε τὸ γνωστὸν ἔργον «Ἡ ἀνθρωπίνη νόησις» μὲ ψυχολογικὴν εἰσαγωγὴν (1868), οὗτινος ἔργου σύντμησις εἶναι τὰ «Στοιχεῖα τῆς ἐπιστήμης τῆς νοήσεως» (1871). Τὰς γνώμας του ὁλοκλήρωσεν εἰς τὸ ἔργον του «Στοιχεῖα τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης» (1885), πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ὁποίων ἐξέδωκε τὴν «Ἠθικὴν τοῦ Καντίου» (1886) καὶ πολλὰς διατριβὰς παρεμφερεῖς περιεχομένου. Α. Ν. Λ.

πόρτες, ἡ ***χτυπητό***. Ἓν τῶν μᾶλλον διαδεδομένων παιγνιδίων τῶν παιζομένων ἐπὶ τοῦ *ταβλίου* (βλ. λ.). Οἱ δεκαπέντε πεσσοὶ ἑκάστου ἐκ τῶν δύο συμπαικτῶν τοποθετοῦνται κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιγνιδίου ὡς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι. Τὸ ζήτημα τῆς πρώτης ῥίψεως τῶν κύβων κανονίζεται ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ παιχνίδια τοῦ ταβλίου. Εἰς τὸ μέτρημα ἐπίσης δὲν ὑπάρχει καμμία διαφορά, αἱ δὲ διπλαῖ (π.χ. τὰ δύο τεσσάρια, ἡ τριάρια) παίζονται δίς. Κατὰ τὸ παιγνίδιον τοῦτο δύο πεσσοὶ τοῦ ἑνὸς παίκτου, κατέχοντες μίαν θέσιν τοῦ ταβλίου σχηματίζουσι τὴν καλουμένην «πόρταν», ἐπὶ τῆς ὁποίας δὲν δύνανται νὰ σταματήσωσιν οἱ πεσσοὶ τοῦ ἀντιπάλου οὔτε νὰ πατήσωσι διερχόμενοι. Ὅταν ὅμως εἷς πεσσὸς κατέχῃ μόνος μίαν θέσιν τοῦ ταβλίου καὶ κτυπηθῇ ὑπὸ πεσσοῦ τοῦ ἀντιπάλου φθάνοντος μέχρις αὐτοῦ, ἐκτοπίζεται, ὑποχρεούμενος νὰ καταλάβῃ ἐξ ἀρχῆς θέσιν

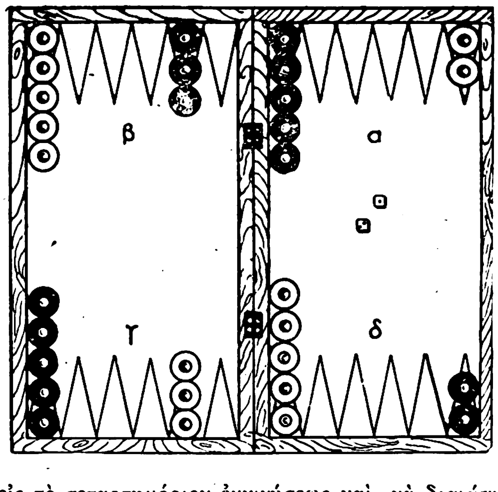

εἰς τὸ τεταρτημόριον ἐκκινήσεως καὶ νὰ διανύσῃ ἐκ νέου ὁλόκληρον τὴν διαδρομὴν μέχρι τοῦ τελευταίου τεταρτημορίου, ὅπου μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν πεσσῶν ἀρχίζει τὸ «μάζεμα» ἢ «σήκωμα» αὐτῶν. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι, ὅταν τὸ τεταρτημόριον ἐκκινήσεως τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν συμπαικτῶν, ὅπερ εἶναι συγχρόνως καὶ τόπος συγκεντρώσεως τοῦ ἑτέρου, ἔχει καταληφθῆ ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν πεσσῶν τοῦ τελευταίου τούτου, τότε ὁ εἷς ἢ πλείονες χτυπημένοι πεσσοὶ τοῦ πρώτου πρέπει νὰ περιμείνωσι μέχρις ὅτου ἀνοιχθῇ θέσις, διὰ τῆς ὁποίας νὰ διέλθωσι. Νικητὴς τοῦ παιγνιδίου λογίζεται ἐκεῖνος ἐκ τῶν συμπαικτῶν, ὅστις θὰ σηκώσῃ πρῶτος τοὺς πεσσούς του, κερδίζει δὲ οὗτος τὸ παιχνίδι διπλό, ὅταν ἔχῃ σηκώσει ὅλους τοὺς πεσσούς του, ἐνῷ ὁ ἀντίπαλος δὲν ἔχει ἀκόμη κατορθώσει νὰ σηκώσῃ οὔτε ἕνα ἐκ τῶν ἰδικῶν του. Χ. Δ.

Πόρτες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 443.

— **Πόρτες** *[Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πορταριὰ* τῆς Χαλκιδικῆς.

— **Πόρτες** *[Γεωγρ.]*. Ἱστορικὴ θέσις βορείως τοῦ χωρίου Ἀγρίδι τοῦ τέως δήμου Νωνάκριδος τῶν Καλαβρύτων, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀκράτας—Ζαρούχλης, ὅπου ὁ ἀγωνιστὴς Νικ. Σουλιώτης μετὰ τοῦ Ἀναγνώστου Καρδῆ καὶ ἄλλων Νωνακριέων ἐφόνευσε τοὺς διερχομένους 7 χαρατζῆδες, ἤτοι Τούρκους εἰσπράκτορας, μετὰ τοῦ συνοδεύοντος αὐτοὺς μικροῦ ἀποσπάσματος, πρὶν ἡ κηρυχθῇ ἀκόμη ἐπισήμως ἡ ἐπανάστασις (14 Μαρτίου 1821). Α. Ι. Ο.

— **Πόρτες** *[Γεωγρ.]*. Στενὸν τῶν Καμβουνίων ὀρέων (βλ. λ. *Βολουστάνα* καὶ *Σαραντάπορον*).

— **Πόρτες** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Αἰγίνης, σημειούμενος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην ὡς Taisportis, συγχωνεύσαντος τὸ ἄρθρον καὶ τὸ ὄνομα εἰς ἐσφαλμένον τοπωνυμικὸν (πλάτ. 37° 42' 40'' Β., μήκ. 23° 31' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana). Ι. Ε. Λ.

— **Πόρτες** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 37° 05' 40'' Β., μήκ. 25° 06' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Poros and Naxos), ἡ βορειοτέρα τῶν πρὸ τοῦ λιμένος Παροικίας στιχάδων νησίδων. Ι. Ε. Λ.

Πορτὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 855.

Digitized by Google

—Πορτὶ *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία παρὰ τὰ Βασιλικὰ-Ἀνώγεια τῆς ἐπαρχίας Καινούριου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, τῆς περιφερείας Μεσαρᾶς. Ἐν ταύτῃ ὁ Σ. Ξανθουδίδης ἀνέσκαψε θολωτὸν τάφον τῆς πρωτομινωϊκῆς περιόδου, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρέθησαν ἀξιόλογα κτερίσματα, ἀποκείμενα ἤδη ἐν τῷ μουσείῳ Ἡρακλείου. Ε. Γ.

Πορτιανοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 617. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πορτιέρης (ὁ)· δημ., θυρωρὸς (ἰταλ. portiere).

Πορτίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 312. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πόρτιτσι (Portici) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Νεαπόλεως, ἀπέχουσα 6 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Νεαπόλεως, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 21.299. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νεαπόλεως—Καστελλαμάρε καὶ ἔχει μικρὸν ἁλιευτικὸν λιμένα, μετὰ ἐργοστασίων μετάξης καὶ χημικῶν προϊόντων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει βασιλικὸν ἀνάκτορον κτισθὲν τῷ 1738, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχον ἐνεποτεθῆ τὰ πρῶτα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τῆς Πομπηΐας καὶ τῆς Ἡρακλείας, ἅτινα βραδύτερον μετεφέρθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως. Ἡ πόλις εἶναι κυρίως ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσαν ἀνωτέραν γεωργικὴν σχολὴν μετὰ βιβλιοθήκης (38.000 τόμων). Ἡ σχολὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ 1882 μετεφέρθη ἐν τῷ βασιλικῷ ἀνακτόρῳ. Ἐν Πόρτισι ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πολλαὶ ἐπαύλεις Νεαπολιτάνων, μεγάλα ξενοδοχεῖα καὶ πολυσύχναστα θαλάσσια λουτρά. Μ. Δ. Β.

—Πόρτιτσι (Portici) *[Γεωγρ.]*. Τὸ νοτιώτερον τῶν στομίων (πλάτ. $44^{0}\,41'$ Β., μῆκ. $29^{0}\,02'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2835: Delta of Danub) τοῦ Δουνάβεως, συγκοινωνοῦν μετὰ τῆς λίμνης Ραζὲμ δυτικῶς τῆς νήσου Δράνοβα (βλ. λ. *Πεύκη*) καὶ διὰ ταύτης πρὸς τὸν ποταμόν. Σ. Ε. Λ.

πορτλανδία (ἡ) (Portlandia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουβιβιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἀντίλλας καὶ τὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πορτλανδία ἡ μεγαλανθὴς* (Portlandia grandifloris), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ διακρίνεται κυρίως διὰ τὰ ὡραιότατα μεγάλα καὶ εὔοσμα ἄνθη της. Δ. Ν. Π.

πορτλάνδιος *βαθμὶς* *[Γεωλογ.]*. Ἡ τετάρτη βαθμὶς στρωμάτων κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα (λευκὴ) ἰουράσιος ἢ μάλμιος ὑποδιάπλασις τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης παρουσιάζονται ἐν Γαλλίᾳ (ἰδίως εἰς τὰ ὄρη Ἰούρα) ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Πόρτλαντ (Portland) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος καὶ πόλις ἐν Ἀγγλίᾳ, νοτίως τοῦ Ντορστάϊρ. Κάτ. 12.431 (1921). Ἡ χερσόνησος ἔχει μῆκος 8 χλμ., πλάτος 3.5 χλμ., ἀνώτερον ὕψος 140 μ. καὶ συνδέεται μετὰ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς διὰ ψαμμώδους λωρίδος γῆς, καλουμένης Σέφιλ Μπάνκ, μήκους 15 χλμ. Παράγει τὸ περίφημον τσιμέντον Πόρτλαντ. Ἔξωθεν αὐτῆς ἐγένετο ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου μέχρι 2 Μαρτίου 1653 ἡ μεγάλη ναυμαχία, καθ' ἣν ὁ ὀλλανδικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τρὸμπ ἐνίκησε τὸν ἀγγλικόν. Θ. Κ.

— Πόρτλαντ (Portland) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, ἐξ ὧν κύριαι:—1) Μεγάλη πόλις καὶ κύριος λιμὴν τῆς πολιτείας Μαίν, ἐπὶ χερσονήσου ἐν τῷ κόλπῳ Κάσκο. Κάτ. 72.027 (1922). Ἔχει πολλὰ καὶ πλουσίας βλαστήσεως πάρκα, θαυμασίας δὲ δενδροφυτείας εἰς τὰς ὁδούς, διὸ καὶ καλεῖται Forest City (δασόπολις). Ἔχει βιβλιοθήκην (80,000 τόμων), βιομηχανίαν ὑποδημάτων, ἁμαμαξῶν, μηχανῶν πλοίων, ὑποδημάτων καὶ προϊόντα ἁλιείας. Ὁ εὐρὺς λιμὴν αὐτῆς εἶναι χειμερινὸν ἐπίνειον τοῦ Καναδᾶ, καθ' ἣν ἐποχὴν πήγνυται ἡ θαλασσία ὁδὸς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1632 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, μὲ τὸ ἰνδικὸν ὄνομα *Μαχιγκόν*.—2) Μεγάλη πόλις καὶ σημαντικώτατον ἐμπορικὸν κέντρον ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὄρεγκον, 20 χλμ. ἀνωτέρω τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Οὐΐλλαμεν μετὰ τοῦ ποταμοῦ Κολούμπια, προσιτὴ καὶ εἰς μεγάλα θαλάσσια ἀτμόπλοια διὰ τῆς κατασκευασθείσης διώρυγος βάθους 9 μ. Κάτ. 282.383 (1925). Ἔχει βιβλιοθήκην (430.000 τόμων), βιομηχανίαν ξυλουργίας, μηχανῶν, ὑφασμάτων καὶ μέγα ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διὰ τῶν ὑδατοπτώσεων τοῦ ποταμοῦ Βιλλαμέτ. Εἶναι τὸ μέγιστον ἐν τῷ κόσμῳ κέντρον ἐμπορίου ξυλείας. Θ. Κ.

— Πόρτλαντ *δοχεῖον*. Οὕτω καλεῖται τὸ διὰ τῆς δουκίσσης τοῦ Portland περιελθὸν εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον περίφημον ἐξ ὑελώδους μάζης δοχεῖον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐν σαρκοφάγῳ τινὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς Ρώμης. Τὸ δοχεῖον τοῦτο, σχήματος ἀμφορέως, εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ὑάλου χρώματος κυανοῦ, ἡ δ' ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι κεκαλυμμένη διὰ παχέος στρώματος ὑελώδους μάζης χρώματος λευκοῦ ἀδιαφανοῦς. Τὸ δοχεῖον φέρει πέριξ καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως ἐγγλύπτους παραστάσεις ἀκαθορίστου εἰσέτι σημασίας.

Δοχεῖον Πόρτλαντ.

Κατὰ τὸν Millingen, ἡ κυρία σκηνὴ παριστᾷ τὸν μῦθον τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Τὸ ἐκ δύο ὑελωδῶν στρωμάτων διαφόρων χρωμάτων συγκείμενον τοῦτο δοχεῖον μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐγγλύπτων παραστάσεων θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς ὑελουργίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Β. Δ. Θ.

πὸρτ-μαντὼ (τό)· ἔπιπλον πρὸς ἀνάρτησιν τῶν ἐνδυμάτων, κρεμαστάρι· || εἶδος βαλίτσας πρὸς τοποθέτησιν ἰδίᾳ κλινοσκεπασμάτων (γαλλ. portemanteau).

πορτ-μπονὲρ (τό)· εἶδος βραχιολίου ἄνευ πόρπης, ἀποτελούμενον συνήθως ἀπὸ ἑπτὰ δακτυλίους.

Πὸρτ Νατὰλ (Port Natal) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νατάλης, ἄλλως *Ντάρμπαν* (βλ. λ.).

Πόρτο (Porto ἢ Portus Cale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πορτογαλίας (βλ. λ. *Ὀπόρτο*).

Πόρτο Ἀλέγκρε (Porto Alegre) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν τοῦ Βραζιλιανοῦ κράτους Ρίο Γκράντε ντὸ Σούλ, ἐν τῇ Ν. Βραζιλίᾳ, εἰς τὴν βορείαν ἄκραν τῆς Λαγκόσι ντὸς Πάτος. Κάτ. 179.263 (1920). Ἔχει ἰατρικὴν καὶ νομικὴν σχολήν, πολυτεχνεῖον, βιβλιοθήκην καὶ βιομηχανίαν ξυλουργίας, βυρσοδεψίας, ζυθοποιίας. Διεξάγει μέγα ἐμπόριον, ἰδίᾳ δερμάτων, καπνοῦ, ἐρίων καὶ τροφίμων. Ἱδρύθη τῷ 1742 ὑπὸ τὸ ὄνομα Πόρτο ντὸς Καζαές, ὑπὸ ἐποίκων ἐκ τῶν Ἀζορῶν. Θ. Κ.

Πόρτο Ἀσώματος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταινάρου (πλάτ. $36^{0}\,23'\,35''$ Β., μῆκ. $22^{0}\,29'\,00''$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), ὁ ἔσχατος νοτιοδυτικῶς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, ἀμέσως καὶ βορείως τοῦ φάρου τοῦ Ματαπᾶ. Εἶναι τὸ *Ταινάριον* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Βαθὺ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμενίσκος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταινάρου (πλάτ. $36^{0}\,24'\,15'$ Β., μῆκ. $22^{0}\,29'\,10''$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) μεταξὺ Πόρτο Κάγιο καὶ τοῦ Πόρτο Ἀσώματος. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο-Βέκκιο (Porto-Vecchio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ νήσῳ Κορσικῇ. Κάτ. 4.600. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατοχῆς τῶν Γενουηνσίων ὑπῆρξεν ἓν τῶν σημαντικωτέρων φρουρίων τῆς νήσου. Μέγα μέρος τοῦ παλαιοῦ φρουρίου της ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Ἔχει ἀσφαλέστατον λιμένα καὶ πολλὰς περὶ αὐτὸν ἁλυκάς. Λόγῳ ὅμως τῶν πέριξ ἑλῶν οἱ κάτοικοι κατὰ μέγα μέρος ἀναγκάζονται νὰ μεταναστεύουν, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος. Μ. Δ. Β.

Πόρτο Βένερε (Porto Venere) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τοῦ Τοσκανικοῦ πελάγους (Mare Ligure, ἀρχ. Λιγυστικοῦ πελάγους), παράρτημα τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τῆς Σπέτζια, ἔχων μέγα ναυτικὸν νοσοκομεῖον (πλάτ. $42^{0}02'$ Β., μῆκ. $9^{0}48'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 157: San Remo to cape Cavallo). Καὶ ρητῶς μὲν δὲν ἀναφέρει αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος. Οἱ ἀρχαῖοί του ὅμως σχολιασταὶ σημειοῦν εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν (Γ, α, 3), τόσον οἱ Λατῖνοι, ὅσον καὶ οἱ Ἕλληνες Veneris portus καὶ Ἀφροδίτης λιμήν. Σ. Ε. Λ.

Πορτογαλία (Portugal ἢ ἐπισήμως Republica Portuguesa, ἤτοι *Πορτογαλικὴ Δημοκρατία*). Δημοκρατία τῆς Εὐρώπης, κειμένη εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου καὶ τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου καὶ ὁριζομένη πρὸς Β. καὶ Α. ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας καὶ πρὸς Δ. καὶ Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν $42^{0}\,8'\,38''$ καὶ $36^{0}\,58'\,34''$ Β. πλάτους καὶ $9^{0}\,29'\,46''$ καὶ $6^{0}\,22'$ Δ. μήκους. Ἔχει ἐπιφάνειαν 88.954 τ. χλμ., μετὰ δὲ τῶν νήσων Μαδέρας καὶ Ἀζορῶν 92.157. Τὸ σχῆμα αὐτῆς εἶναι ἀκανόνιστον παραλληλόγραμμον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ Β. πρὸς Ν., μὲ μέγιστον μῆκος 562 χλμ. καὶ μέγιστον πλάτος 220χλμ.

—[ΓΕΩΛ.] Ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως τὸ ἔδαφος τῆς *Πορτογαλίας* ὁμοιάζει μεγάλως πρὸς τὸ τῆς Ἱσπανίας. Εἶναι γενικῶς ἡφαιστειογενές, οἱ δὲ σεισμοὶ ἐν αὐτῇ εἶναι συχνοί. Τὸ βόρειον τμῆμα πλαισιοῦται ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ λωρίδος ἀμμώδους καὶ ἀποτελεῖται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων. Ἡ ἀμμώδης λωρὶς τοῦ βορείου τμήματος συνεχίζεται μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Τάγου ποταμοῦ, κατὰ μῆκος τοῦ ὁποίου ἀπαντῶνται πετρώματα τῆς μειοκαίνου διαπλάσεως, μετ' ἀπολιθωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Τὸ νότιον τμῆμα ἀποτελεῖται κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος ἐκ κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων καὶ παλαιοζωϊκῶν κοιτασμάτων, μετὰ γρανιτῶν καὶ βασάλτου. Αἱ ὀρειναὶ περιοχαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποτελοῦνται ἀπὸ κρυσταλλοπαγῆ καὶ γρανιτικὰ πετρώματα, ἐφ' ὧν ἐπικάθηνται στρώματα τῆς διλουβίου καὶ λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως. Μ. Δ. Β.

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] *Ὀρεογραφία*. Ἡ *Πορτογαλία* δὲν χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας διὰ φυσικῶν συνόρων. Εἶναι χώρα μᾶλλον ὀρεινή, τὰ δὲ ὄρη αὐτῆς ἀποτελοῦν τὰς δυτικὰς ἐσχατιὰς τῶν ἱσπανικῶν ὀροπεδίων. Αἱ μεταξὺ τῶν ποταμῶν κοιλάδες χωρίζουν τὴν χώραν εἰς τρεῖς περιοχάς: 1) τὴν βόρειον, μεταξὺ τοῦ Μίνιο καὶ Ντοῦρο, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν νοτιοδυτικὴν ἐσχατιὰν τῶν ὀρέων τῆς *Γαλικίας*, 2) τὴν κεντρικὴν ἢ τοῦ *Μπεῖρα*, μεταξὺ τοῦ Ντοῦρο καὶ τοῦ Τάγου, ἀποτελοῦσαν συνέχειαν τοῦ Καστιλλιανοῦ ὀροπεδίου καὶ 3) τὴν νότιον ἢ τοῦ *Ἀλεμτέζο*, χαμηλοτέραν τῶν λοιπῶν, ἥτις καταλήγει εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς τμῆμα εἰς τὴν παράκτιον ὀροσειρὰν τῆς Ἀλγάβρης. Ἡ βόρειος περιοχὴ εἶναι ἡ ὀρεινοτέρα τῆς Πορτογαλίας. Ἡ κυριωτέρα αὐτῆς ὀρεινὴ ἅλυσις εἶναι ἡ *Ράϋα Σέκα*, ἥτις συνεχιζομένη ὑπὸ τῆς *Σέρρα ντὸ Ζερὲζ* σχηματίζει τὴν κορυφὴν *Λαροῦκο*, ὕψους 1578 μ. Πρὸς Ν. τῆς Σέρρα ντὸ Ζεζὲρ καὶ σχεδὸν παραλλήλως πρὸς ταύτην ἐκτείνεται ἡ *Σέρρα Καμπρέϊρα* (1279 μ.), πρὸς Α. δὲ τοῦ ποταμοῦ Ταμέγκα εὑρίσκεται ἡ περιοχὴ *Τρὰς ὄς Μόντες*, ἥτις ἀποτελεῖ μέγα ὀρεινὸν συγκρότημα, διακοπτόμενον ὑπὸ βαθειῶν κοιλάδων. μὲ κυριωτέρας ἁλύσεις τὴν *Σέρρα ντὸ Μαρὰν* (1422 μ.), *Σέρρα ντὲ Βιλλαρέλο* (1118 μ.), *Σέρρα Παντρέλλα* (1151 μ.), *Σέρρα ντὸ Νομέιρα* (1320 μ.), *Σέρρα ντὸ Μπορνὲς* (1202 μ.) καὶ *Τσίμας ντὲ Μογκαντοῦρο*. Πρὸς Ν. τοῦ Ντοῦρο ἡ περιοχὴ τοῦ *Μπέϊρα* περιλαμβάνει τὴν *Σέρρα ντὲ λὰς Μέζας* (1200 μ.), τὴν *Σέρρα ντὲ Ἐστρέλλα* (1993 μ.), ἐπεκτεινομένην πρὸς Δ. διὰ τῆς *Σέρρα ντὲ Λοῦζα*, τὴν *Σέρρα ντὲ Μοντεμοῦρο* (1389 μ.), τὴν *Σέρρα Γκαρντούνια*, τὴν *Σέρρα ντὸ Μοραντάλ*, τὴν *Σέρρα Γκαντιεϊρος* κλπ. Ἡ νότιος περιοχὴ εἶναι λίαν διάφορος τῶν προηγουμένων, μὲ μικρὰ καὶ ἀκανονίστως διεσκορπισμένα ὑψώματα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Σέρρα ντὲ Σὰν Μαμέντε* (1025 μ.), ἡ *Σέρρα Πορταλέγκρε*, ἡ *Σέρρα ντ' Ὄσσα* (469 μ.), τὸ *Μονφουράντο*, ἡ *Παλμέλλα*, ἡ *Σέρρα Βισέντε*, ἡ *Σέρρα Σερκὰλ* κλπ. Πρὸς τὸ νοτιώτατον τμῆμα τῆς Πορτογαλίας αἱ τελευταῖαι προεκτάσεις τῆς ἱσπανικῆς Σιέρρα Μορένα σχηματίζουν τὰς γραφικὰς ἁλύσεις τῆς *Ἀλγάβρης* (*Σέρρα ντὸ Μαλιάν*, ὕψους 1575 μ., *Σέρρα ντὲ Μονσίκε*, 903 μ., *Σέρρα ντὲ Καλντεϊρὰν* 578 μ. κλπ.).

Ἀκτογραφία. Αἱ ἀκταὶ τῆς Πορτογαλίας ἔχουν μῆκος 750 χλμ. περίπου καὶ εἶναι γενικῶς χθαμαλαὶ καὶ ἀμμώδεις, ἐν πολλοῖς εὐθύγραμμοι, ἄνευ πολλῶν καὶ μεγάλων κολπώσεων. Μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μίνιο καὶ Ντοῦρο τὰ ὄρη κατέρχονται σχεδὸν μέχρι τῆς θαλάσσης, τὰ δὲ στόμια τῶν ποταμῶν Μίνιο, Λίμα, Καβάντο καὶ Ντοῦρο ἀποτελοῦν τὰς μόνας ἐδαφικὰς ἀνωμαλίας τῆς γραμμῆς τῶν ἀκτῶν, σχηματίζοντα ἀσφαλεῖς λιμένας. Πρὸς Ν. τοῦ Ντοῦρο, καὶ ἐπὶ μήκους 200 χλμ. περίπου, ἐκτείνεται μακρὰ ἀμμώδης παραλία, πλαισιουμένη ὑπὸ θινῶν, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχουν πολλὰ τενάγη καὶ λιμνοθάλασσαι, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ *Ἀβέϊρο*, πρὸς Ν. τοῦ Πόρτο. Ἐν τῇ ἀμμώδει ταύτῃ παραλίᾳ παρεντίθεται τὸ ἀκρωτήριον *Μοντέγκο*, πρὸς Ν. τοῦ ὁποίου αἱ τελευταῖαι διακλαδώσεις τῆς Σέρρα ντὲ Ἐστρέλλα καταλήγουν εἰς ἀποτόμους, βραχώδεις καὶ πολυσχιδεῖς ἀκτάς, ἰδίως παρὰ τὸ ἔτι νοτιώτερον εὑρισκόμενον ἀκρωτήριον *Ρόκα*. Ἀκολουθεῖ κατόπιν τὸ στόμιον τοῦ Τάγου ποταμοῦ καὶ ὁ θαυμάσιος κόλπος, ὃν σχηματίζει τοῦτο πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Λισσαβῶνος, τὸ ἀκρωτήριον *Ἐσπισὲλ* καὶ ὁ κόλπος τοῦ *Σετούμπαλ*, ἐκεῖθεν τοῦ ὁποίου ἡ ἀκτὴ μεταβάλλεται καὶ πάλιν εἰς χθαμαλὴν καὶ πλαισιοῦται ἀπὸ τενάγη. Πρὸς τὸ νότιον τμῆμα, παρὰ τὴν Ἀλγάρβην, ἡ ἀκτὴ ὑψοῦται καὶ πάλιν, ἰδίως περὶ τὸ ἀκρωτήριον *Σὰν Βισέντε*, ἐκεῖθεν δὲ τοῦ *Φάρο* πλαισιοῦται ἐκ νέου ὑπὸ λιμνοθαλασσῶν.

Ὑδρογραφία. Ἡ Πορτογαλία ἀρδεύεται καλῶς ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν τὸν κάτω ροῦν μεγάλων ποταμῶν προερχομένων ἐκ τῆς Ἱσπανίας. Οὗτοι εἶναι ὁ *Τάγος*, ὁ

Digitized by Google

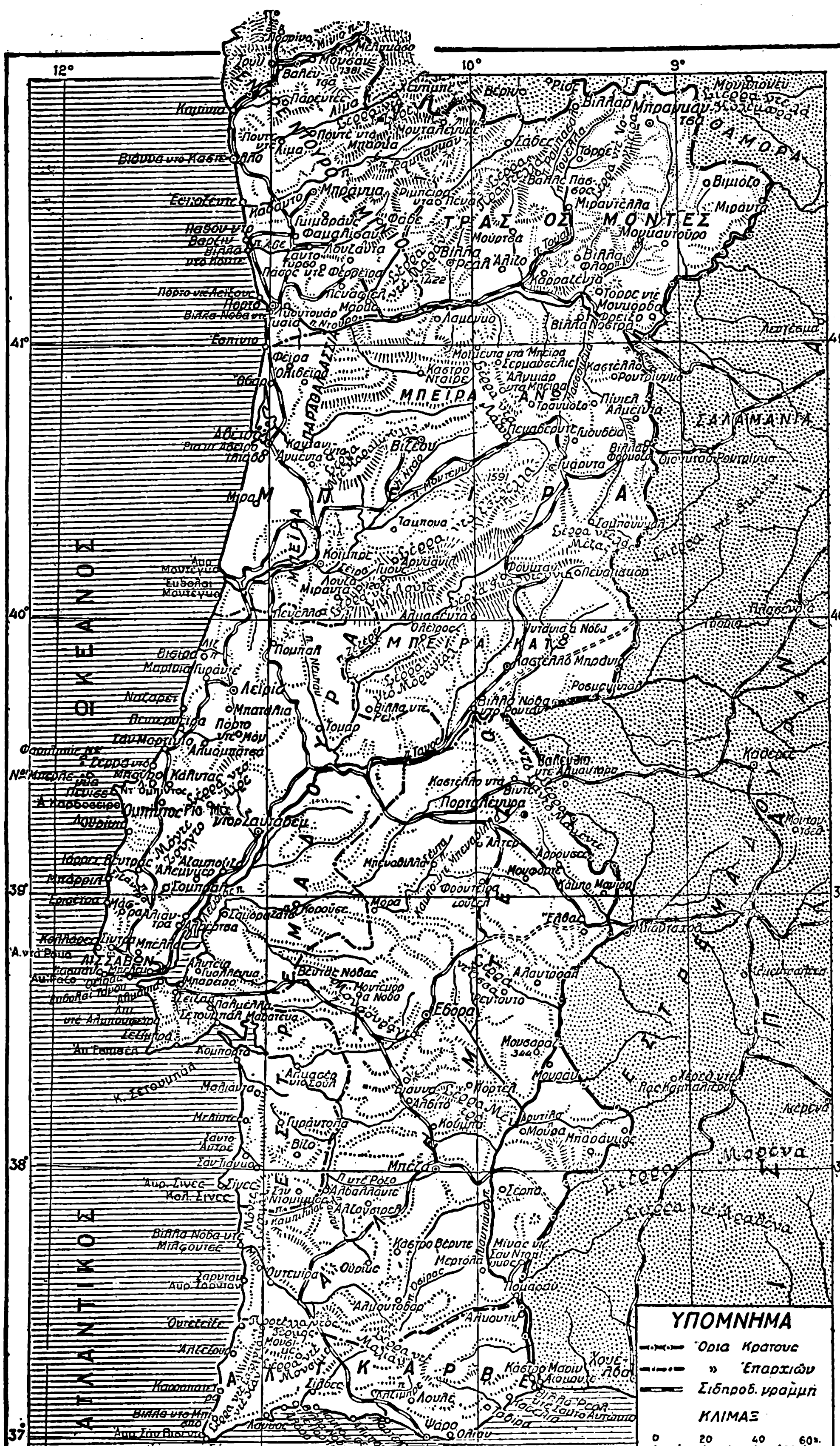

Γκουαντιάνα, ὁ *Ντοῦρο*, ὁ *Λίμα* καὶ ὁ *Μίνιο*. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι ποταμοί, πηγάζοντες ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Πορτογαλίας, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Καβάντο*, ὁ *Ἄβε*, ὁ *Βούγκα*, ὁ *Μονιέγκο*, ὁ *Σαάντο* ἢ *Σαντάν*, ὁ *Ὀντομίρα*, ὁ *Πορτιμάν*, ὁ *Κουαρτερία* καὶ ὁ *Μίρα*. Ὁ Μίνιο, τοῦ ὁποίου ἡ Πορτογαλία κατέχει μόνον τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, καθότι οὗτος σχηματίζει τὸ βόρειον σύνορον μετὰ τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ μήκους 90 χλμ., καίτοι εἶναι πλωτός, παραμένει ἐν τούτοις σχεδὸν ἀχρησιμοποίητος εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, ἕνεκα τῶν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν τελωνειακῶν δυσχερειῶν. Ὁ Ντοῦρο ῥέει ἐν Πορτογαλίᾳ ἐπὶ μήκους 335 χλμ., διὰ μέσου γραφικωτάτων στενωπῶν, καὶ εἶναι πλωτὸς κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ τμῆμα. Ὁ Τάγος ῥέει ἐπὶ τοῦ πορτογαλικοῦ ἐδάφους ἐπὶ μήκους 325 χλμ., καταλήγει εἰς τεράστιον στόμιον καὶ εἶναι πλωτὸς κατὰ τὸ κάτω αὐτοῦ τμῆμα καὶ εἰς πλοῖα μεγάλης χωρητικότητος μέχρι τοῦ Σανταρέμ. Ὁ *Γκουαντιάνα* σχηματίζει τὸ νοτιανατολικὸν σύνορον μετὰ τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ μήκους 235 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς μόνον εἰς μικρὰ πλοῖα. Τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν τούτων ἐλαττοῦνται σημαντικῶς κατὰ τὸ θέρος, ἐνῷ αὐξάνονται ἐπικινδύνως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, προκαλοῦντα πολλάκις μεγάλας πλημμύρας. Ἡ Πορτογαλία δὲν ἔχει πολλὰς καὶ μεγάλας λίμνας. Ὑπάρχουν ὀλίγοι μικραὶ λίμναι πρὸς τὸ νότιον ἰδίως τμῆμα τῆς χώρας καὶ πρὸς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Ἐστρέλλα Τὸ βαθὺ ἕλος *Λαγκὸν ντὲ Σαπέλλος*, παρὰ τὴν Σάρες πιστεύεται ὅτι προῆλθεν ἐκ παλαιοῦ μεταλλείου χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, ὅπερ εὑρίσκετο ἐν ἐκμεταλλεύσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ρωμαίων. Ἐν Πορτογαλίᾳ ὑπάρχουν ἄφθονοι μεταλλικαὶ πηγαί, θερμαὶ καὶ ψυχραί, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ *Κάλντας ντὰ Ραΐνια* καὶ *Κάλντας ντὲ Ζερέζ*.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Πορτογαλίας εἶναι μεσογειακόν, ἤπιον καὶ ὑγιεινόν, ἀλλ' ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς καθιστᾷ αὐτὸ συχνάκις ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον. Ἕνεκα τούτου, κατὰ γενικὸν κανόνα, εἰς τὰ αὐτὰ ὕψη ἡ θερμοκρασία εἶναι κατωτέρα τῆς Μεσογείου. Ἡ μόνη ἐτησία θερμοκρασία εἶναι +10°,9 ἐν Γκουάρντα (ἐπὶ ὕψους 1.039 μ.), +15°,65 ἐν Πόρτο καὶ Λισσαβῶνι. Κατὰ τὸν Ἰούλιον ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία ὑπερβαίνει τοὺς +21° ἐν Κοΐμπρᾳ. Ἐν γένει καθ' ἅπαν τὸ κράτος τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ἐτησίας θερμοκρασίας δὲν ὑπερβαίνει τοὺς + 45°, τὸ δὲ κατώτατον τοὺς + 12°. Ἐν Πορτογαλίᾳ βρέχει κυρίως κατὰ τὸν χειμῶνα, ἡ δὲ βροχὴ ἀνέρχεται εἰς 1.430 χλστμ. ἐν Πόρτο, εἰς 0.890 ἐν Κοΐμπρᾳ, εἰς 0.750 ἐν Λισσαβῶνι καὶ εἰς 0.585 ἐν Λάγκος. Αἱ βροχαὶ κατα τὸ θέρος εἶναι σπάνιαι. Ἡ ἄνοιξις ἄρχεται τὸν Ἰανουάριον, ὁ δὲ χειμὼν κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου. Ἡ χιὼν ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὰς ὑψηλοτέρας περιοχάς.

Χλωρίς. Ἡ χλωρὶς τῆς Πορτογαλίας παρουσιάζει μεγάλας διαφορὰς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ δύναται νὰ χωρισθῇ εἰς τρεῖς ζώνας: εἰς τὴν πρὸς Α. τῆς περιοχῆς τῶν Γρὰς-ὄφ-Μόντες, τῆς Μπεῖρα καὶ τοῦ Ἀλεμτέζο (ἐξαιρουμένου τοῦ νοτίου αὐτοῦ τμήματος), εἰς τὴν πρὸς Δ. καὶ πρὸς Ν. τοῦ Ἀλεμτέζο καὶ εἰς τὴν πρὸς Β. τοῦ Σετούμπαλ ὑπόλοιπον περιοχήν. Ἡ πρώτη ζώνη παρέχει ἱκανὰς ὁμοιότητας πρὸς τὴν τῆς κεντρικῆς Ἱσπανίας, ἡ δευτέρα περιλαμβάνεται εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ζώνην τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ τρίτη εἰς τὴν εὐρω ταϊκὴν δυτικοατλαντικὴν ζώνην. Λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τοῦ ὠκεανοῦ ἡ χλωρὶς τῶν στεππῶν εἶναι ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένη ἀπὸ τὴν τῆς περιοχῆς τῶν δασῶν. Τὸ χαρακτηριστικὸν δένδρον τῆς Πορτογαλίας εἶναι ἡ πεύκη (pinus pineaster, pinea), ἥτις ὅμως δὲν ἀπαντᾷ πέραν τοῦ Σάντο, πρὸς Ν. Τὰ ἄλλα κυριαρχοῦντα δένδρα εἶναι ἡ δρῦς, ἡ καστανέα, ἡ δαμασκινέα, ἡ ἐρίκη. Ὑπάρχει ἐπίσης τὸ δρυσόφυλλον (Drosophyllum lusitanicum). Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σέρρα ντὲ Μονσίκε ἀπαντᾷ τὸ ποντικὸν ῥοδόδενδρον, ὅπερ φύεται ἤδη μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Παρὰ τὴν Λισσαβῶνα ἀπαντῶσι φοίνικες, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν τῆς Ἀλγάρβης καὶ εἰς τὰ παράλια πλεῖστα ἑσπεριδοειδῆ.

Πανίς. Ἡ πανὶς τῆς Πορτογαλίας ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ φέρει τὸν χαρακτῆρα μείγματος νοτιοευρωπαϊκῶν μετὰ βορειοαφρικανικῶν τύπων. Εἰς τὰ νότια τῆς Πορτογαλίας ὑπάρχουν κάμηλοι, εἰς δὲ τὰ βόρεια αἴγαγροι. Τὰ ἑρπετὰ τῆς Πορτογαλίας παρουσιάζουν μικροτέραν ποικιλίαν τῶν τῆς Ἱσπανίας. Οἱ ποταμοὶ ἀφθονοῦσιν ἰχθύων καὶ μαλακίων, ὧν ὑπάρχουν 30 εἴδη. Τὰ πτηνὰ εἶναι τὰ αὐτὰ τῆς Ἱσπανίας. **Μ.Δ Β.**

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] *Γεωργία*. Ἡ Πορτογαλία εἶναι χώρα κυρίως γεωργική. Τὰ 60 % τοῦ πληθυσμοῦ της ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. Τὸ ἔδαφος εἶναι γόνιμον, παράγον παντοειδῆ προϊόντα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἠπιότητα τοῦ κλίματος καὶ τὴν καλὴν ἄρδευσιν. Παρὰ ταῦτα ὅμως τὰ 40 % τοῦ ἐδάφους παραμένουν ἀκαλλιέργητα. Κατὰ τὰ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔτη ἡ γεωργία, καίτοι δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τῆς ὁλονὲν αὐξανομένης βιομηχανίας. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας παρεμποδίζεται κυρίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν συγκοινωνιῶν. Καίτοι τὸ ἀφθονώτερον παραγόμενον ἐν τῇ χώρᾳ προϊὸν εἶναι ὁ σῖτος, ἐν τούτοις ἡ εἰς σῖτον παραγωγὴ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, ἥτις εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ 100.000 μέχρι 300.000 τόννων σίτου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὸ κυριώτερον προϊὸν ἐξαγωγῆς εἶναι ὁ οἶνος, περιλαμβάνων τὰ 50% αὐτῆς καὶ καταναλισκόμενος κυρίως εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἡ Πορτογαλία εἶναι ἡ τρίτη χώρα τοῦ κόσμου ἐν τῇ παραγωγῇ τοῦ ἐλαίου. Τῷ 1930 ἡ παραγωγὴ τοῦ σίτου ἀνῆλθεν εἰς 7998,3 χιλιάδας ἑκατόλιτρα, τοῦ ἀραβοσίτου εἰς 4.124, τῆς κριθῆς εἰς 1.497, τῆς βρόμης εἰς 1.240, τοῦ οἴνου εἰς 4.666, τοῦ ἐλαίου εἰς 297.400.

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη, περιλαμβάνουσα τῷ 1930, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας, 30.249 ἵππους, 257,206 ὄνους, 92.010 ἡμιόνους, 3.780.000 πρόβατα, 1.600.000 αἶγας, 1.200.000 χοίρους καὶ 800 000 βοῦς.

Ἁλιεία. Ἡ ἁλιεία ἐν Πορτογαλίᾳ εἶναι εἰς μέγαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένη, ἀπασχολοῦσα περὶ τὰς 60.000 ἀτόμων καὶ διεξαγομένη εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, ἐν τῷ Βισκαϊκῷ κόλπῳ καὶ ἐν τῇ Μεσογείῳ. Ἰδίως ἀκμάζει ἡ ἁλιεία καὶ ἡ βιομηχανοποίησις τῶν σαρδελλῶν καὶ τῶν θύννων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἁλιευτικῶν κέντρων εἶναι τὸ Σετούμπαλ καὶ τὸ Πόρτο. Τῷ 1930 ἡ ἀξία τῶν ἁλιευθεισῶν σαρδελλῶν ἀνῆλθεν εἰς 18.250.000 σκοῦδα καὶ τῶν θυννῶν εἰς 3.100.200.

Μεταλλευτικὸς πλοῦτος. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Πορτογαλίας εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα, περιέχον πολλὰ κοιτάσματα γαιανθράκων, πυρίτου, κασσιτέρου, λιγνίτου, χαλκοῦ, μολύβδου, σιδήρου, ἀρσενικοῦ, μαγγανίου, ῥαδίου, καολίνης κτλ. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν κοιτασμάτων τούτων εἶναι ἀνεξερεύνητα, ἡ δὲ ἀπόδοσις τῶν ἐν ἐκμεταλλεύσει εὑρισκομένων μεταλλείων εἶναι μικρά, ἐλλείψει ἐπαρκῶν μεταφορικῶν μέσων. Κατὰ τὸ 1930 ἡ παραγωγὴ τῶν μεταλλείων ἀνῆλθεν εἰς 252.241 τόννους γαιανθράκων καὶ εἰς 301.036 χιλιάδας χιλιόγραμμα χαλκοῦ, 1.180 κασσιτέρου, 7.611 σιδήρου, 177.322 ἀνθρακίτου καὶ 25.714 λιγνίτου. Ἄφθονα εἶναι καὶ τὰ λατομεῖα μαρμάρου καὶ λιθογραφικῶν

Digitized by Google

πλακῶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πολύτιμοι λίθοι, ἰδίως ἀμέθυστοι ἐν τῇ Σέρρα Ἐστρέλλα. Τὸ ἅλας ἀφθονεῖ, τόσον τὸ ὀρυκτόν, ὅσον καὶ τῶν ἁλυκῶν, αἱ δὲ θερμοπηγαὶ καὶ αἱ πηγαὶ μεταλλικῶν ὑδάτων (Κάλντας ντὲ Ζερέζ, Τσάβες, Βιντάγκο, Λοῦζο, Μπέλλας κτλ.) εἶναι ὡσαύτως πολυπληθεῖς.

Βιομηχανία. Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ βιομηχανία τῆς Πορτογαλίας ἦτο ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη. Ἔκτοτε ἡ πρόοδος αὐτῆς ὑπῆρξεν ἀλματώδης. Τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα εἶναι οἱ παραθαλάσσιοι μεγάλοι λιμένες, ὅπου ὑπάρχουν χυτήρια σιδήρου, ἐργοστάσια μηχανημάτων, οἰκιακῶν σκευῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων. Ἰδίως ὅμως ἐν Πορτογαλίᾳ εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ ὑφαντουργία, ἀποσχολοῦσα περὶ τὰς 50.000 ἐργατῶν καὶ ἔχουσα ὡς κυριώτερα κέντρα τὴν Λισσαβῶνα, τὸ Πόρτο, τὴν Κοΐμπρα, τὴν Τόρρες Νόβας, τὴν Κοβίλια, τὴν Πορταλέγκρα, τὸ Καστέλλο Μπράνκο κτλ. Ὑπάρχουν ἐπίσης ὀνομαστὰ καὶ μεγάλα βυρσοδεψεῖα ἐν Μπέζα καὶ Λισσαβῶνι, ξυλουργεῖα, ὑποδηματοποιεῖα, ἐργοστάσια κονσερβῶν, τροφίμων καὶ ἰδίως ἰχθύων, καπνεργοστάσια, ἐργοστάσια πορσελλάνης, σάπωνος, ὑάλου, φελλῶν, χάρτου, τριχάπτων κτλ.

Ἐμπόριον. Τὸ ἐμπόριον τῆς Πορτογαλίας ὑπέστη σημαντικὴν μείωσιν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας συνεπείᾳ τῆς ἐσωτερικῆς ἀσταθοῦς πολιτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀποτόμων διακυμάνσεων τοῦ νομίσματος. Ἡ ἀνισότης τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου εἶναι μεγάλη, καθότι ἡ εἰσαγωγὴ ὑπερβαίνει τὴν ἐξαγωγὴν κατὰ δύο περίπου δισεκατομμύρια σκούδων. Τῷ 1930 ἡ εἰσαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 2.662 ἑκατομμύρια σκούδων, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ εἰς 722.570 σκοῦδα. Οἱ σημαντικώτεροι λιμένες εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς εἶναι ἡ Λισσαβών, τὸ Πόρτο, τὸ Σατούμπαλ καὶ ἡ Βιάννα ντὸ Καστέλλο. Τὰ πλεῖστα τῶν εἰσαγομένων προϊόντων προέρχονται ἐκ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ Βελγίου. Εἰς τὰς αὐτὰς δὲ περίπου χώρας κατευθύνεται καὶ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς χώρας. Κατὰ τὸ 1930 εἰσήχθησαν εἰς χιλιάδας σκούδων: σῖτος 271.343, μηχανήματα 167.966, γαιάνθρακες 147.760, βάμβαξ 133.442, σίδηρος 118.551, ζάχαρις 113.483, ὑφάσματα 103.828 καὶ ἐξήχθησαν οἶνοι 241.370, ἁλίπαστοι σαρδέλλαι 97.028, ἔλαιον 46.135, ὑφάσματα 23.926.

Συγκοινωνία. Αἱ συγκοινωνίαι δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμέναι, τὸ δὲ ὑπάρχον ὁδικὸν σύστημα δὲν ἔχει ὑποστῆ ἐπιδιορθώσεις καὶ προσαυξήσεις ἀπὸ εἰκοσαετίας. Ἐπίσης εἰς οὐχὶ καλὴν κατάστασιν εὑρίσκονται καὶ οἱ σιδηρόδρομοι, οἵτινες τῷ 1930 εἶχον μῆκος 3.386 χλμ. Αἱ ὁδοὶ ἔχουν μῆκος 13.388 χλμ. Κατὰ τὸ 1930 ὑπῆρχον ἐν ἐνεργείᾳ 25.946 αὐτοκίνητα. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος περιελάμβανε τὸν Ἰανουάριον 1930 ἐν ὅλῳ 19.494 πλοῖα 360.744 τόννων. Ἐκ τῶν πλοίων τούτων τὰ 856 εἶναι ἀτμόπλοια, τὰ δὲ λοιπὰ ἱστιοφόρα καὶ βενζινοκίνητα μικρόπλοια. Κατὰ τὸ 1930 εἰσῆλθον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Πορτογαλίας 6.942 πλοῖα. Μ. Δ. Β.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] *Κάτοικοι.* Ὁ πληθυσμὸς τῆς *Πορτογαλίας* μετὰ τῆς *Μαδέρας* καὶ τῶν *Ἀζορῶν* νήσων, ἀνέρχεται, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσημον στατιστικήν, εἰς 6.032.991, ἐκ τῶν ὁποίων 2.855.818 ἄρρενες καὶ 3.177.173 θήλεις. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος τῷ 1801 ἦτο 3.115.330, ἀνελθὼν τῷ 1900 εἰς 5.423.132 καὶ τῷ 1911 εἰς 5.957.985. Ἔκτοτε ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας περιωρίσθη κατὰ πολύ, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος. Οἱ κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1927 μεταναστεύσαντες Πορτογάλοι ἀνήρχοντο εἰς 27.674, ὧν 21.153 μετηνάστευσαν εἰς τὴν Βραζιλίαν. Οἱ μετανάσται ἀνῆλθον τῷ 1928 εἰς 34.297. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ξένων ἐν Πορτογαλίᾳ εἶναι μικρός, παρουσιάζων συνεχῶς ἐλάττωσιν. Τῷ 1920 ἀνήρχετο εἰς 29.070, τῷ 1925 εἰς 27.999 καὶ τῷ 1927 εἰς 18.851. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Λισσαβών.* Κυριώτεραι δὲ πόλεις τὸ *Πόρτο* ἢ *Ὁπόρτου*, ἡ *Μπράγκα*, ἡ *Κοΐμπρα*, ἡ *Σετούμπαλ*, ἡ *Ἔβορα* καὶ ἡ *Φάρο*. Μόνον δύο πόλεις ἔχουν πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100.000, ἡ Λισσαβὼν (529.524) καὶ τὸ Πόρτο (215.625).

Θρησκεύματα. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Πορτογαλίᾳ εἶναι ὁ καθολικισμός. Μέχρι τῆς ἀλλαγῆς τοῦ πολιτεύματος, τῷ 1910, ἡ θρησκεία αὕτη ὑφίστατο ἐν τῇ χώρᾳ ὡς ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους, ἡ δημοκρατικὴ ὅμως κυβέρνησις ἀπεφάσισε τῷ 1912 τὸν χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους. Ἡ Πορτογαλία μετὰ τῶν νήσων Μαδέρας καὶ Ἀζορῶν διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐκκλησιαστικὰς περιοχάς: τὴν τῆς Μπράγκα, τῆς Ἔβορα καὶ τῆς Λισσαβῶνος. Τῶν δύο πρώτων προΐσταται ἀρχιεπίσκοπος, τῆς δὲ τρίτης πατριάρχης, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται αἱ νῆσοι καὶ αἱ κτήσεις τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς. Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἀνέρχονται εἰς 4.500 περίπου, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰς 500.

Πολίτευμα. Ἡ Πορτογαλία ἀπὸ τοῦ 1910 εἶναι συνταγματικὴ δημοκρατία, τὸ δὲ πολίτευμα αὐτῆς διέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῆς 28 Αὐγούστου 1911, μεταρρυθμισθέντος τῇ 20 Αὐγούστου 1919. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἀνώτατος ἄρχων τῆς χώρας εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἐκλεγόμενος διὰ μίαν πενταετίαν ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἢ τοῦ κογκρέσσου, ὅπερ ἀποτελοῦν ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία συνερχόμεναι εἰς κοινὴν συνεδρίαν. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ, διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας καὶ ὑπεύθυνον πρὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, παρ' ὧν πρέπει νὰ τύχῃ ψήφου ἐμπιστοσύνης. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν ἡ γερουσία καὶ ἡ βουλή. Ἡ γερουσία περιλαμβάνει 71 μέλη, ἡλικίας ἄνω τῶν 35 ἐτῶν, ἐκλεγόμενα διὰ μίαν ἑξαετίαν. Ἡ βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 164 μέλη, ἡλικίας ἄνω τῶν 25 ἐτῶν, ἐκλεγόμενα διὰ μίαν τριετίαν. Δικαίωμα ψήφου ἔχουν πάντες οἱ ἄρρενες πολῖται ἡλικίας ἄνω τῶν 20 ἐτῶν, ἡ δὲ ψηφοφορία εἶναι μυστική, κατὰ τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα. Τὸ Σύνταγμα ὅμως τοῦτο ἀνεστάλη κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 28 Μαΐου 1926. Ἔκτοτε κυβερνᾷ τὴν χώραν στρατιωτικὸν διευθυντήριον μὲ ἀπόλυτον δικτατορικὴν ἐξουσίαν.

Θυρεός, σημαία, παράσημα. Ὁ θυρεὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἀργυροῦ βάθους φέροντος σταυροειδῶς διατεθειμένους πέντε κυανοῦς θυρεΐσκους καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ ἐρυθροῦ πλαισίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι διατεταγμένοι εἰς τρεῖς σειρὰς ὁριζοντίως ἑπτὰ χρυσοῖ πύργοι. Ἡ σημαία ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο καθέτους ταινίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ παρὰ τὸν κοντὸν εἶναι πρασίνη καὶ καταλαμβάνει τὸ ἓν τρίτον τοῦ ὅλου, ἡ δὲ ἄλλη ἐρυθρά. Ἐπὶ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο τούτων ταινιῶν ὑπάρχει κιτρίνη σφαῖρα, ἐφ' ἧς ὁ θυρεὸς τῆς δημοκρατίας, προσδεδεμένος ἐπὶ τῆς σφαίρας διὰ κιτρίνων ταινιῶν. Πλὴν τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν παρασήμων τοῦ Σὰν Μπέντο ντ' Ἀβὶζ (1162), τοῦ Σὰν Τιάγκο (1290), τοῦ Χρυσοῦ (1318) καὶ τοῦ Πύργου καὶ τῆς Σπάθης (1459), τὸ νέον καθεστὼς ἐδημιούργησε πληθὺν νέων παρασήμων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: ὁ πολεμικὸς σταυρός, τῶν ἐξαιρετικῶν ὑπηρεσιῶν, τῆς ἀξίας, τῶν ὑπερωκεανίων ὑπηρεσιῶν, τῶν ναυαγοσωστικῶν κτλ.

Διοίκησις. Ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως ἡ Πορτογαλία διαιρεῖται εἰς 21 νομούς, 302 κοινότητας (Concelhos) καὶ 3.871 ἐνορίας (freguesias). Οἱ νομοὶ τοῦ κράτους εἶναι οἱ ἑξῆς: *Ἀβέϊρο, Ἄγκρα ντὲ Ἐροΐσμο (Ἀζόραι), Βιάννα ντὸ Καστέλλο, Βιζέου, Βίλλα Ρεάλ, Γκουάρντα, Ἔβορα, Καστέλλο Μπράνκο, Κοΐμπρα, Λεϊρία, Λισσαβών, Μπέζα, Μπράγκα, Μπραγκάντσα, Πόντα Ντελγκάντα (Ἀζόραι), Πορταλέγκρε, Πόρτο, Σανταρέμ, Φάρο, Φουντσάλ (Μαδέρα)* καὶ *Χόρτα (Ἀζόραι)*.

Δικαιοσύνη. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ἐν Πορτογαλίᾳ ἀπὸ ἓν ἀνώτατον δικαστήριον (ἀκυρωτικόν), ἑδρεῦον ἐν Λισσαβῶνι, ἀπὸ τρία ἐφετεῖα ἑδρεύοντα ἐν Λισσαβῶνι, Κοΐμπρα καὶ Πόρτο, ἀπὸ πρωτοδικεῖα καὶ ἀπὸ εἰρηνοδικεῖα, μὲ αἱρετοὺς εἰρηνοδίκας. Διὰ τὰ ἐγκλήματα ὑπάρχουν τὰ ὁρκωτὰ δικαστήρια, ἀλλ' ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων δύναται ν' ἀκυρωθῇ ὑπὸ τῶν δικαστῶν, καθ' ἣν περίπτωσιν οὗτοι κρίνουν αὐτὴν ἄδικον. Διὰ τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ὑπάρχουν ἐμποροδικεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα λαμβάνουν μέρος καὶ ἔνορκοι ἔμποροι αἱρετοί. Ἡ Πορτογαλία διαιρεῖται εἰς 124 δικαστικὰς περιφερείας.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ παιδεία κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας προώδευσε μεγάλως ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθόν. Ἡ ἀμάθεια, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔζων οἱ Πορτογάλοι μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἦτο μεγίστη, δυναμένη νὰ συγκριθῇ μόνον πρὸς τὴν τῶν κατοίκων τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Εἰς τοὺς βορείους νομοὺς τῆς Βιάννα, τῆς Μπράγκα καὶ τῆς Μπραγκάντσας, ἡ γνωρίζουσα ἀνάγνωσιν γυνὴ ἀπετέλει φαινόμενον. Καίτοι ἤδη ὁ ἀναλφαβητισμὸς περιωρίσθη κατὰ πολύ, ἐν τούτοις οἱ ἀναλφάβητοι ἀποτελοῦν ἀκόμη τὰ 54,7 τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Ἡ ἐκπαίδευσις διέπεται ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ 1897 καὶ 1911 καὶ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ ἡλικίας 6 μέχρι 12 ἐτῶν. Κατὰ τὸ 1930 ὑπῆρχον 7.698 σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μὲ 8.886 διδασκάλους καὶ 352.546 μαθητάς, 36 μέσης μὲ 1.100 διδασκάλους καὶ 6.000 μαθητάς. Ὑπάρχουν τρία πανεπιστήμια, ἐν Λισσαβῶνι μὲ 2.585 φοιτητάς, ἐν Κοΐμπρα μὲ 1.782 καὶ ἐν Πόρτο μὲ 1.252. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ διδάσκεται μόνον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοΐμπρα καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ τῶν γραμμάτων τῆς Λισσαβῶνος. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν καὶ μία πολυτεχνικὴ σχολὴ ἐν Λισσαβῶνι, μία πολυτεχνικὴ Ἀκαδημία ἐν Πόρτο, ἰατρικαὶ σχολαὶ ἐν Λισσαβῶνι καὶ Πόρτο, ἀκαδημίαι καλῶν τεχνῶν καὶ ᾠδεῖα ἐν Λισσαβῶνι καὶ Πόρτο, καθὼς καὶ ἐμπορικαί, γεωργικαὶ καὶ κτηνιατρικαὶ σχολαί. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐν Λισσαβῶνι στρατιωτικὴ Ἀκαδημία καὶ ναυτικὴ σχολή, ἐπιστημονικὴ Ἀκαδημία, ἀστεροσκοπεῖον, μουσεῖα φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Λισσαβῶνι καὶ Κοΐμπρα, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἐπιστημονικὴ Ἀκαδημία καὶ πολλαὶ δημόσιαι καὶ κοινοτικαὶ βιβλιοθῆκαι, ἔχουσαι ὑπὲρ τὸ ἓν ἑκατομμύριον τόμων. Ὁ τύπος ἀναπτύσσεται ἁλματωδῶς. Κατὰ τὸ 1930 ὑπῆρχον 621 ἐφημερίδες ἐξ ὧν 64 καθημεριναὶ καὶ 152 περιοδικά. Ἐκ τούτων 123 ἐφημερίδες (καθημεριναὶ καὶ μὴ) καὶ 86 περιοδικὰ ἐκδίδονται ἐν Λισσαβῶνι. Μ. Δ. Β.

Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία εἶναι προσωπικὴ καὶ ὑποχρεωτική, διαρκείας 25 ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 45ου ἔτους τῆς ἡλικίας, καὶ κατατέμνεται εἰς 10 ἔτη διὰ τὸν ἐνεργὸν στρατόν, 10 διὰ τὴν ἐφεδρείαν αὐτοῦ καὶ 5 διὰ τὴν ἐθνοφρουράν. Διὰ τοὺς νέους, ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ὑφίσταται ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ προπαίδευσις. Ἡ εἰς τὰς τάξεις πραγματικὴ ὑπηρεσία εἶναι 17 μηνῶν δι' ὅλα τὰ ὅπλα. Ὁ στρατὸς περιλαμβάνει, πλὴν τῶν βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ἑξῆς μονάδας: Πεζικόν: 22 συντάγματα, 10 τάγματα κυνηγῶν, 2 τάγματα ποδηλατιστῶν, 8 τάγματα πολυβόλων καὶ λόχους ἁρμάτων μάχης. Ἱππικόν: 2 ταξιαρχίας, ἑκάστην ἐκ 2 συνταγμάτων, 5 συντάγματα ἔμπεδα, ἴλας πολυβόλων ἐπὶ αὐτοκινήτων. Πυροβολικόν: 5 συντάγματα πεδινοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀντιαεροπορικόν, 3 μοίρας ἀνεξαρτήτους μεικτὰς πυροβόλων καὶ ὀβιδοβόλων, 2 μοίρας ἐφίππους διὰ τὰς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, 3 μοίρας ἀνεξαρτήτους ὀρειβατικοῦ, 3 μοίρας ἀνεξαρτήτους βαρείας, πυροβολαρχίας βαρέων ὅλμων χαρακωμάτων, 2 συντάγματα ἐπακτίου, 3 πυροβολαρχίας ἐπακτίους τῶν νήσων, 1 μοῖραν ἀμύνης ἔναντιον τῶν ὑποβρυχίων διὰ τὸν λιμένα Λισσαβῶνος. Μηχανικόν: 1 σύνταγμα σκαπανέων, 1 τάγμα γεφυροποιῶν, 1 σύνταγμα τηλεγραφητῶν, 1 σύνταγμα σιδηροδρομικῶν, 1 τάγμα αὐτοκινήτων, 3 λόχους αὐτοκινήτων συρμῶν. Ἀεροπορία: 1 σύνταγμα ἀεροπλάνων καταδιώξεως, 1 σύνταγμα βομβαρδισμοῦ καὶ 2 μοίρας παρατηρήσεως.

Ἡ ἐθνικὴ καὶ δημοκρατικὴ φρουρὰ ἐξ 1 συντάγματος ἱππικοῦ καὶ 8 ταγμάτων πεζικοῦ, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, εἶναι διανεμημένη εἰς ἅπασαν τὴν χώραν, διὰ τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως. Ἡ τελωνοφυλακὴ περιλαμβάνει 3 τάγματα ἠπειρωτικὰ καὶ 4 οὐλαμοὺς τῶν νήσων. Ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν μονίμων στελεχῶν εἶναι (1929) 4.549 ἀξιωματικοί, 5.323 ὑπαξιωματικοὶ καὶ 25.052 δεκανεῖς καὶ στρατιῶται. Ὁ ἀποικιακὸς στρατὸς ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ μητροπολιτικοῦ διὰ τὴν ἄμυναν καὶ προστασίαν ὄχι μόνον τῶν ἀποικιῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς μητροπόλεως. Ἡ στρατολογία τῶν ἰθαγενῶν ἐκτελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας 15 ἐτῶν, ἐξ ὧν τὰ 10 εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατὸν καὶ τὰ λοιπὰ 5 εἰς τὴν ἐθνοφρουράν. Ἡ σύνθεσις τοῦ στρατοῦ τούτου εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ μητροπολιτικοῦ, ἡ δὲ δύναμίς του ἀνέρχεται (1929) εἰς 395 ἀξιωματικούς, 517 ὑπαξιωματικοὺς καὶ 11.604 στρατιώτας. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Στόλος. Ὁ πολεμικὸς στόλος ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 θωρηκτά, 5 ἀντιτορπιλλικά, 5 τορπιλλοβόλα, 4 ὑποβρύχια, 18 κανονιοφόρους διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀποικιῶν, 5 κανονιοφόρους διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν, 4 μεταφορικὰ στρατοῦ καὶ 6 ἄλλα εἰδικὰ πλοῖα. Ἐν καιρῷ εἰρήνης οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ ἀνέρχονται εἰς 825, οἱ δὲ ἄνδρες εἰς 6.000. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἀεροπορικὴ ὑπηρεσία μετὰ μὴ καθωρισμένου εἰσέτι ἀριθμοῦ ἀεροπλάνων. Μ. Δ. Β.

Νόμισμα. Νομισματικὸν σύστημα ἐν Πορτογαλίᾳ εἶναι ὁ μονομεταλλισμὸς χρυσοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1911 ὡς νομισματικὴ μονὰς ἰσχύει τὸ χρυσοῦν escudo, περιέχον 1,62585 γρ. καθαροῦ χρυσοῦ, οὕτως ὥστε 1 χιλιόγραμμον καθαροῦ χρυσοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 615, 115 escudo.

Χρυσᾶ νομίσματα τῶν 10 escudo, βάρους 18.065 γρ. καὶ τίτλου 0,900. Πρὸ τοῦ 1911 ἡ αὐτὴ νομισματικὴ μονὰς ἐκαλεῖτο milreis. Κυκλοφοροῦν ἤδη τραπεζογραμμάτια ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας καὶ κέρματα ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα. Θεωρητικὴ ἰσοτιμία: 1 £=4.537 escudo. 1 $=0,9255 escudo. 1 escudo=83,273 δρ. Τ. Κ.

Μέτρα καὶ σταθμά. Ἐν Πορτογαλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1868 εἰσήχθη τὸ δεκαδικὸν σύστημα εἰς τὰ μέτρα καὶ σταθμά. Ἐν τούτοις εἰς τὰς πορτογαλικὰς ἀποικίας, καὶ ἰδίως εἰς τὰς πορτογαλικὰς Ἰνδίας, χρησιμοποιοῦνται εἰσέτι ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὰ παλαιὰ πρωτόγονα μέτρα καὶ σταθμά. Ἐπίσης ἐντὸς τῆς Πορτογαλίας χρησιμοποιοῦνται πολλὰ τῶν παλαιῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, ἰδίως ἡ πίπα διὰ τοὺς οἴνους.

Πορτογαλικαὶ ἀποικίαι. Ἡ Πορτογαλία ἦτο ἄλλοτε ἓν τῶν μεγαλυτέρων ἀποικιακῶν κρατῶν, ὅπερ ἀκμάσαν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ ἀπὸ τοῦ ἑπομένου, περιορισθὲν ἐν τέλει εἰς τὰς σημερινὰς πορτογαλικὰς ἀποικίας, αἵτινες ἐν τούτοις κατατάσσουν εἰσέτι αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἐχόντων τὰς μεγαλυτέρας ἀποικιακὰς κτήσεις κρατῶν. Αἱ ἀποικίαι αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς: Α') Ἐν Ἀφρικῇ: *Νῆσοι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου* (Ilhas ἢ Colonia de Cabo Verde) (3927 τ. χλμ. μὲ 150 160 κατ.), *Γουϊνέα* (A Guiné Portuguesa) (36.625 τ. χλμ. μὲ 343,961 κατ.), *Νῆσοι Πρίγκηπος καὶ Ἁγίου Θωμᾶ* (São Tomé e Principe) (944 τ. χλμ. μὲ 59.055 κατ.), *Ἀγγόλα* (Africa Occidental Portuguesa, Angola e Congo) (1.255.755 τ. χλμ. μὲ 500,000 κατ.), *Μοζαμβίκη* (Africa Oriental Portuguesa, Mosam-

Digitized by Google

bique) (1.108.800 τ. χλμ. μὲ 3.652.000 κατ.). Β') Ἐν Ἀσίᾳ: *Πορτογαλικαὶ Ἰνδίαι* (India Portuguesa ἢ Estado da India) (4.245 τ. χλμ. μὲ 57.426 κατ.), *Τιμορ* (Timor) (16.248 τ. χλμ. μὲ 451.604 κατ.), *Μακάο* (Macau) (14 τ. χλμ. μὲ 157.175 κατ.). Μ. Δ. Β.

—]ΕΘΝΟΛ.] Οἱ Πορτογάλοι ἀνήκουν εἰς παλαιὰν κελτιβηρικὴν φυλήν, ἥτις μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ὑπέστη πολλὰς ἀναμείξεις μὲ ἄλλους λαοὺς γειτονικοὺς καὶ ἐπιδρομεῖς, ἰδίως δὲ μετὰ φυλῶν ρωμανικῶν καὶ σαξωνικῶν (Βησιγότθων), εἰς τὰς ὁποίας προσετέθησαν καὶ στοιχεῖα ἀραβικά, ἰσραηλιτικὰ καὶ βραδύτερον μαυριτανικά. Εἶναι μετρίου ἀναστήματος, μᾶλλον εὔρωστοι καὶ εὔσωμοι, μὲ μέλαν τρίχωμα καὶ χρῶμα δέρματος ὀλιγώτερον λευκὸν τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἔχουν χαρακτῆρα ὑπερήφανον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀποφεύγουν τὰ χειρωνακτικὰ καὶ μικροπωλητικὰ ἐπαγγέλματα τῶν ὁδῶν.

— [ΙΣΤΟΡ.] Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ χώρα ἡ ὀνομαζομένη σήμερον *Πορτογαλία* ἀπετέλει τμῆμα τῆς Λουζιτανίας, πέριξ τῆς ὁποίας κατῴκουν οἱ Καρπετανοί, οἱ Οὐεττονοί, οἱ Βακκαιοὶ καὶ οἱ Καλλαικοί, τοὺς ὁποίους ἀρχαῖοί τινες γεωγράφοι ἀποκαλοῦν ἐπίσης Λουσιτανούς. Λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἐπιτυχιῶν τῶν Καλλαικῶν, βραδύτερον τὸ ὄνομα τούτων ἐπεκράτησεν ὅλων τῶν ἄλλων λουσιτανικῶν φυλῶν, ἡ δὲ Λουσιτανία ὠνομάσθη καὶ Καλλαικία. Τὰ παράλια τῆς χώρας εἶχον ἀποικισθῆ λίαν ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν Φοινίκων καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, πιθανῶς κατὰ τοὺς πρώτους Καρχηδονιακοὺς πολέμους. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ χώρα, μετὰ μακροὺς καὶ σφοδροὺς ἀγῶνας, κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμεινεν ἐπὶ πέντε καὶ ἥμισυν αἰῶνας, ἀποτελέσασα τὴν ἐπαρχίαν Λουσιτανίαν. Τῷ 409 μ. Χ. κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀλανῶν καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Σουηβῶν καὶ τῶν Βησιγότθων (467—585), μέχρις ὅτου, κατὰ τὴν μουσουλμανικὴν εἰσβολὴν τοῦ Η' αἰῶνος, κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς αὐτοκρατορίας τῶν καλιφῶν. Βραδύτερον οἱ Χριστιανοὶ βασιλεῖς τῶν Ἀστουριῶν ἐξεδίωξαν τοὺς Μαυριτανοὺς καὶ κατέλαβον τὴν Λισσαβῶνα τῷ 953 μ. Χ., ὁ δὲ Φερδινάνδος Α' τῆς Καστίλλης, κατακτήσας ὁλόκληρον τὴν χώραν, ὠνόμασεν αὐτὴν Portucalia ἢ Portucale, ἐκ τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ *Πόρτο*, ἐπεκταθέντος εἰς ὁλόκληρον τὴν μεταξὺ τοῦ Μίνιο καὶ Τάγου περιοχήν. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου προῆλθε τὸ σημερινὸν ὄνομα τῆς Πορτογαλίας. Περὶ τὸ 1107 ἡ Πορτογαλία παρεχωρήθη ὡς κομιτεία ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνσου ΣΤ', βασιλέως τῆς Καστίλλης, εἰς τὸν γαμβρόν του Ἐρρῖκον τῆς Βουργουνδίας, ἀνεψιὸν τοῦ Ροβέρτου τοῦ Εὐσεβοῦς. Ὁ Ἐρρῖκος οὗτος, ἀποκτήσας ποιάν τινα ἀνεξαρτησίαν, ἔλαβε τὸν τίτλον «Ἐλέῳ Θεοῦ κόμις», ὁ δὲ υἱός του Ἀλφόνσος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Οὐρίκε (1136), μετὰ τὴν περιφανῆ νίκην του κατὰ τῶν Ἀράβων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ ἱστορία τῆς ἀνεξαρτήτου Πορτογαλίας, τῆς ὁποίας αἱ βάσεις ὡς κράτους ἐτέθησαν ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Λαμέγκο τῷ 1143. Ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βουργουνδίας προῆλθον ἐννέα βασιλεῖς τῆς Πορτογαλίας, μέχρι τοῦ 1383. Κατὰ τὴν μακρὰν αὐτῶν διακυβέρνησιν οἱ Πορτογάλοι ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Μαυριτανῶν πολέμους, νικήσαντες αὐτοὺς ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σανταρὲμ (1184) καὶ συμβαλόντες μετὰ τῆς Καστίλλης εἰς τὰς νίκας τῆς Λὰς Νάβας ντὲ Τολόσα (1212) καὶ τοῦ Σαλάντο (1340). Τῷ 1385 διεδέχθη τὸν οἶκον τῆς Βουργουνδίας ὁ οἶκος τῶν Ἀβίζ, διὰ τοῦ Ἰωάννου Α' τοῦ Μεγάλου, νόθου υἱοῦ τοῦ Πέτρου Α', νικήσαντος τὸν ἀντίπαλόν του βασιλέα τῆς Καστίλλης τῷ 1383. Ἡ κυριαρχία καὶ ἡ διακυβέρνησις τοῦ οἴκου τῶν Ἀβίζ ἀποτελεῖ τὴν ἐνδοξοτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς Πορτογαλίας. Κυβερνωμένη ὑπὸ ἱκανῶν βασιλέων ἡ Πορτογαλία, ἀπέβη ταχέως σημαντικὴ ναυτικὴ δύναμις, οἱ δὲ ἐξερευνηταί της, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, προέβησαν εἰς σπουδαιοτάτας ἀνακαλύψεις, ὡς εἶναι ἡ ἀνακάλυψις τῆς νήσου Μαδέρας, τῶν Καναρίων νήσων, τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου, τοῦ Κογγκό, τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος (1480) κλπ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων τούτων ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα ἔφθασε τῷ 1498 εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μαλαμπάρ, ὁ Καμπράλ εἰς τὴν Βραζιλίαν τῷ 1500, ὁ Ἀλμπουκέρκης κατέκτησε τὰς Ἰνδίας, ὁ Ἀμπρέου τὰς Μολούκας, ὁ Περὲζ Ἀντράντε ἔφθασε διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Κίναν, ὁ Ἀντώνιος ντὰ Μότα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποικιακῶν, τῆς βαφικῆς ξυλείας καὶ τῶν πολυτίμων λίθων κατέστησε τοὺς Πορτογάλους πλουσιωτάτους, ἐνῷ συγχρόνως ἐν Πορτογαλίᾳ τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ἡ γεωργία ὅμως εἶχε παραμεληθῆ μεγάλως, ἡ δὲ Ἱερὰ Ἐξέτασις, ἐγκατασταθεῖσα ἐν Πορτογαλίᾳ τῷ 1526, ἐξησθένησε μεγάλως τὴν ἐσωτερικὴν συνοχὴν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δὸν Σεβαστιανοῦ εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀλκασὲρ Κεμπίρ, κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας. Ἀπὸ τοῦ 1580 μέχρι τοῦ 1640 ἡ Πορτογαλία ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἀντιβασιλέως, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ κράτος ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ ὁλονὲν περισσότερον, συνεπείᾳ τῶν περιορισμῶν, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον εἰς τοὺς Πορτογάλους οἱ Ἱσπανοὶ καὶ τῆς ὁλονὲν αὐξανούσης δυνάμεως τῆς Ὁλλανδίας, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ καταστρέψῃ τὸν πορτογαλικὸν στόλον καὶ νὰ κυριεύσῃ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Πορτογαλίας. Τῷ 1640, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Καταλωνίας, ἐπανεστάτησε κατὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἡ Πορτογαλία, ἀνακηρύξασα βασιλέα τὸν δοῦκα τῆς Μπραγκάντσας, ἀπόγονον νόθου υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Α', ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἰωάννης Β'. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της ἡ Πορτογαλία διεξήγαγεν εἰκοσιπενταετῆ πόλεμον κατὰ τῆς Ἱσπανίας, ἀνέκτησε τὰς ἀφρικανικάς της ἀποικίας (1654) καὶ τὴν Βραζιλίαν (1661), ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν Βομβάην εἰς τοὺς Ἄγγλους (1661) καὶ τὴν Θέουτα εἰς τοὺς Ἱσπανούς, χωρὶς ἐν τῷ μεταξὺ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν εὐημερίαν καὶ ἰσχύν. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰωσὴφ ὁ πρωθυπουργὸς Πομπὰλ προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ εὐρείας μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ὅμως κατηργήθησαν ἐπὶ τῆς Μαρίας Α' (1775—1778). Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μετ' ὀλίγον Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἡ Πορτογαλία παρεσύρθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς πάντας τοὺς γενομένους συνδυασμοὺς κρατῶν κατὰ τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν ἱσπανογαλλικῶν στρατευμάτων τῷ 1807, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ΣΤ', κηρυχθεὶς ἔκπτωτος, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Βραζιλίαν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ὁ Ἰωάννης ΣΤ' δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ὅπου ἀφῆκε νὰ κυβερνᾷ ὡς ἀντιβασίλισσα ἡ μήτηρ του, μετὰ τὸν θάνατον τῆς ὁποίας (1816) ὁ βασιλεὺς παρεχώρησεν εἰς τὴν χώραν λίαν φιλελεύθερον Σύνταγμα. Τῷ 1822 ὁ Ἰωάννης ΣΤ', ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βραζιλίαν ἕνεκα ἐκραγεισῶν ἐκεῖ ταραχῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ὅπου ὁ υἱός του δὸν Μιγκέλ, γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν ἀντιδραστικῶν ἀριστοκρατῶν, ὑπεχρέωσε τὸν πατέρα του ν' ἀνακαλέσῃ τὸ Σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς ὅμως ἐπέτυχε μετ' ὀλίγον νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ Σύνταγμα καὶ νὰ ἐξορίσῃ τὸν υἱόν του δὸν Μιγκέλ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου ΣΤ', τῷ 1826, ὁ διάδοχος δὸν Πέτρος τῆς Βραζιλίας ἠρνήθη τὸ στέμμα, παραιτηθεὶς ὑπὲρ τῆς θυγατρός του Μαρίας Β' ντὰ Γκλόρια, ἥτις ὅμως ἐξεθρονίσθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ ἐπαναστανήσαντος δὸν Μιγκέλ. Οὗτος, καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνακηρύξας ἑαυτὸν βασιλέα, ἐκυβέρνησε τὴν χώραν τυραννικώτατα. Τῷ 1832 ὁ δὸν Πέτρος τῆς Βραζιλίας, παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου του, ἔσπευσεν εἰς Πορτογαλίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς θυγατρός του καὶ κατανικήσας τὸν δὸν Μιγκὲλ ἐπανέφερε τὸ Σύνταγμα. Μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1834, κατέλαβε τὸν θρόνον ἡ Μαρία ντὰ Γκλόρια, ἥτις ἐκυβέρνησε μέχρι τοῦ θανάτου της (1853), ἐν μέσῳ ταραχῶν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐκυβέρνησε τὴν χώραν ὡς ἀντιβασιλεὺς ὁ σύζυγός της Φερδινάνδος τοῦ Σὰξ-Κοβούργου καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας Πέτρος Ε' καὶ κατόπιν τοῦ ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ θανάτου τούτου ὁ δευτερότοκος υἱὸς αὐτῆς Λουδοβῖκος Α' (1861—1889). Ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του Καρόλου Α' (1889—1908) ἐγένετο μεγάλη προσπάθεια πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ καὶ διόρθωσιν τῶν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν εὑρισκομένων οἰκονομικῶν, καθὼς καὶ πρὸς λύσιν διαφόρων ἀποικιακῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργουν συνεχεῖς προστριβὰς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ ἀνάθεσις ὅμως τῆς δικτατωρίας ὑπὸ τοῦ Καρόλου εἰς τὸν Ἰωάννην Φράνκο προεκάλεσε διάφορα ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ τέλος τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ διαδόχου. Ὁ δευτερότοκος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Καρόλου Μανουὴλ ὁ Β' (1908—1910, ἀποθανὼν τῷ 1932) ἀνετράπη κατόπιν ἐπαναστάσεως, ἥτις ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν, πρώτου προέδρου αὐτῆς ἐκλεγέντος τῷ 1911 τοῦ Ἐμμανουὴλ ντὲ Ἀρριάγκα. Καὶ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ὅμως τῆς δημοκρατίας ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις δὲν ἐβελτιώθη, ἐκραγεισῶν ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1926 δεκαοκτὼ ἐπαναστάσεων καὶ σχηματισθεισῶν τεσσαράκοντα κυβερνήσεων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Πορτογαλία ἔλαβε μέρος εἰς αὐτὸν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, κατόπιν πιέσεως τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου ἐπεκράτησε σχετικὴ ἡσυχία ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ, τῷ 1918, ἐξερράγη ἐπανάστασις, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Μετ' ἀλλεπαλλήλους ἐπαναστάσεις, καθ' ἃς ἐφονεύθησαν διάφοροι πρόεδροι τῆς δημοκρατίας καὶ ἄλλαι προσωπικότητες, ἐξελέγη πρόεδρος ὁ Βερναρδῖνος Ματσάντο, ὁ ὁποῖος ἀνετράπη τῷ 1926 δι' ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὸν ἀντιπλοίαρχον Καμπεσάντας, ὅστις ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ντὰ Κόστα, ὁ ὁποῖος πάλιν συνελήφθη μετ' ὀλίγον ἀπὸ τοὺς συνεργάτας του καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὰς Ἀζόρας νήσους, ἀναλαβόντος τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν στρατηγοῦ Καρμόνα. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξερράγη, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1927, κομμουνιστικὸν κίνημα, ὅπερ κατεστάλη σκληρῶς. Μετά τινα ἄλλα κινήματα, ὁ Καρμόνα ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τῷ 1928, κυβερνῶν ἔκτοτε τὴν χώραν δικτατωρικῶς καὶ μετὰ σχετικῆς ἠρεμίας. Μ. Δ. Β.

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ πορτογαλικὴ εἶναι μία ἐκ τῶν ρωμανικῶν ἢ νεολατινικῶν γλωσσῶν, ἤτοι ἐκ τῶν γλωσσῶν αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς λαλουμένης λατινικῆς. Ἡ διάκρισίς της ἀπὸ τὰς λοιπὰς ρωμανικὰς γλώσσας (τὴν ἰταλικήν, γαλλικήν, ἱσπανικήν, ραιτορρουμανικήν, ρουμανικὴν κτλ.) καὶ ἡ εἰς χωριστὴν καὶ αὐτοτελῆ γλῶσσαν διαμόρφωσίς της ἔγινε πρὸ τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος, ἀλλ' ἡ γραπτὴ χρησιμοποίησίς της ἔγινεν αἰῶνάς τινας βραδύτερον, κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἐν Πορτογαλίᾳ ἦτο ἐν ἀποκλειστικῇ γραπτῇ χρήσει ἡ λατινική. Τὸ πρῶτον (τοὐλάχιστον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε διασωθέντων) γραπτὸν μνημεῖον τῆς πορτογαλικῆς γλώσσης ἐγράφη μόλις κατὰ τὸ 1192 μ. Χ. Πυκνότερα ὁπωσδήποτε γίνονται τὰ εἰς τὴν πορτογαλικὴν γραφέντα γλωσσικὰ μνημεῖα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἓν ἐκ τῶν γνωρισμάτων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ λεξιλογικὸς θησαυρός της περιέχει ὀλιγώτερα ἀραβικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἱσπανικὸν λεξιλόγιον. Αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι διάλεκτοι τῆς πορτογαλικῆς γλώσσης ἀποτελοῦν δύο μεγάλας ὁμάδας, τὴν *βόρειον* καὶ τὴν *νότιον*, ὅριον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Montego. Εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα ὑπάγονται αἱ διάλεκτοι τῶν περιοχῶν τῆς Beira, τῆς Miranda, Entre-Douro e Minho κ. λ., εἰς δὲ τὴν νότιον αἱ τῆς Estremadura, τοῦ Alemtejo, Algave κλ. Πλὴν τῶν κυρίως πορτογαλικῶν διαλέκτων διακρίνονται διάφοροι διάλεκτοι καὶ τῆς ἐν Βραζιλίᾳ τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ ἀλλαχοῦ λαλουμένης πορτογαλικῆς (βλ. *Vanconcellos*, O dialecto Brasileiro, Porto 1883). Ἡ πορτογαλικὴ ὁμιλεῖται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν ἐν Πορτογαλίᾳ οἰκούντων Πορτογάλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν εἰς τὰς Ἀζόρας νήσους καὶ τὰς τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου οἰκούντων, ὑπολογιζομένων εἰς ἓν περίπου ἑκατομμύριον, προσέτι δὲ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Βραζιλίας, ἀποικίας τῶν Πορτογάλων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ πορτογαλικὴ λαλεῖται ὑπὸ 28 ἑκατομμυρίων κατοίκων. Οὕτως οἱ λαλοῦντες τὴν πορτογαλικὴν συμποσοῦνται ἐν ὅλῳ εἰς 35 ἑκατομμύρια περίπου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Γενικῶς περὶ τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν βλ. *Meyer-Lübke*, Grammatik der romanischen Sprachen. —*E. Bourciez*, Éléments de linguistique romane (Paris 1910). — *G. Millardet*, Linguistique et dialectologie romane (Paris 1923). Εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς πορτογαλικῆς βλ. *J. Cornu*, Die portugesische Sprache (ἐν Grundriss der romanischen Philologie, τόμ. Α', σελ. 916 κ. ἑξ.). — *Leite de Vasconzellos*, Esquisse d' une dialectologie portugaise (Paris 1901).—*F. Coelho*, Lingua portuguesa (Lisboa 1868). Ὁ λεξιλογικὸς πλοῦτος τῆς πορτογαλικῆς ἀπεθησαυρίσθη εἰς τὸ λεξικὸν τῆς πορτογαλικῆς ἀκαδημίας (ἀπὸ τοῦ 1793 κ. ἑξ.), ἔτι δὲ εἰς τὸ τοῦ *Rafael Bluteau* (εἰς 7 τόμους, ἐν Λισσαβῶνι 1712—1771), τὸ τοῦ Βραζιλιανοῦ *Antonio de Moraes Silva* (οὗ ἡ 7η ἔκδ. κατ' ἐπεξεργασίαν τοῦ *A. Coelho*, εἰς 2 τόμ. Λισσαβὼν 1878). Γ. Π. Α.

—[ΓΡΑΜΜ.-ΤΕΧΝ.] Ἡ ἱστορία τῆς πορτογαλικῆς λογοτεχνίας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ἓξ περιόδους: α') *Ἀρχαϊκὴ καὶ ἀρχαία ἐποχή.* Τὰ περισσότερα σῳζόμενα μνημεῖα τῆς πορτογαλικῆς λογοτεχνίας εἶναι ᾄσματα τῶν τρουβαδούρων τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἅτινα ἀποτελοῦν μιμήσεις τῶν λαϊκῶν ᾀσμάτων τῆς νοτίου Γαλλίας καὶ τῆς ἱσπανικῆς Γαλικίας. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τούτων ἐποιήθησαν ποιήματα ἐπὶ Ἀλφόνσου Γ' (1248—1279) καὶ ἐπὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Δικαίου ἢ Μεγάλου (1279—1325), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἴδιος ποιητής, γράψας εἰς τὴν λαϊκὴν πορτογαλικὴν γλῶσσαν ἐρωτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ποιήματα, ἐμφανίζοντα μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ προβηγκιανά. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐγράφησαν, ἰδίως εἰς τὰς αὐλὰς τῶν δύο ἀνωτέρω βασιλέων, εἰς πεζὸν λατινιστὶ καὶ ἱπποτικά τινα μυθιστορήματα καὶ ἱστορικὰ χρονικά. β') *ΙΕ' αἰών.* Ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῶν Ἀβίζ ἡ πορτογαλικὴ λογοτεχνία ἔλαβε σημαντικὴν ἀνάπτυξιν, ἐμφανίσασα καλοὺς ποιητάς, πεζογράφους καὶ δραματικούς, ὡς εἶναι ὁ ἰνφάντης δὸν Πέτρος, ὁ Ζὶλ Βισέντε (1470—1536), ἱδρυτὴς τοῦ ἐθνικοῦ πορτογαλικοῦ θεάτρου, ὁ Κριστοβὰλ Φαλκὰν καὶ ὁ Βερναρδῖνος Ριμπέϊρο (1486—1524), συγγραφεὺς τῶν περιφήμων βουκολικῶν «Μενίνα καὶ Μότσα». Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεγάλης ἀνθήσεως τῆς ἱσπανικῆς λογοτεχνίας. γ') *Κλασσικὴ περίοδος ἢ χρυσοῦς αἰών.* Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ πορτογαλικὴ γλῶσσα, ἀπαλλαγεῖσα τῶν ξενικῶν ἐπιδράσεων, ἀπέκτησε μεγάλην αὐτοτέλειαν, δύναμιν καὶ ἐπάρκειαν διὰ πᾶν λογοτεχνικὸν εἶδος, ἡ δὲ τεραστία ἀνάπτυξις τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν δημιουργίαν ἀθανάτων λογοτεχνικῶν ἔργων καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν συγγραφέων, οἵτινες κατέλαβον περίβλεπτον θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον πνευματικὴν κίνησιν. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων εἶναι ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς πορτογαλικῆς ποιήσεως Μιράντα (1495—1557), ὁ Ἀντώνιος Φερέϊρα, ὁ Γκαρσία ντὲ Ρεζέντε, ὁ Ἀνδρέας Φαλκάν, ὁ Γεώργιος Μοντεμάγιορ, ὁ

Digitized by Google

μέγας ἐπικὸς Λουδοβῖκος Καμόενς, ὁ ποιητὴς τοῦ ἔπους «*Λουσιάδαι*» (1524—1580), ὁ ἱστορικὸς Ἰωάννης ντὲ Μπάρρος, ὁ Ὀζόριο κτλ. δ') *Περίοδος παρακμῆς* (ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰών). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἔλειψαν οἱ καλοὶ συγγραφεῖς, ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αὐτῆς, ὡς εἶναι οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ Ροδρίγος Λόμπο, Φράγκος Μανουὴλ ντὲ Μέλλο, ὁ Σοῦζα (1590—1649), οἱ δραματικοὶ Ματσάντο καὶ Γκομέζ, οἱ ἱστορικοὶ Ἀντράντα καὶ Μπρίτο κτλ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐνεφανίσθησαν καὶ διάφοροι ἀκαδημίαι, ὡς ἡ τῶν «Ἀρκάδων», ἡ «Βασιλικὴ Ἱστορικὴ Ἀκαδημία», αἵτινες συνεκέντρωσαν ἰδίως τοὺς μιμητὰς τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Οἱ κυριώτεροι συγγραφεῖς τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ Φιλίντου Ἐλύζιου (1739—1819), ὁ Μποκάζε (1765—1808), ὁ ντὲ Ὀλιβέρα (1703—1783), ὁ Ἀλμεΐντα, ὁ ντὰ Κόστα κτλ. ε') *Ρωμαντικὴ περίοδος*. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ χώρα εὑρίσκετο εἰς συνεχεῖς ἐμφυλίους πολέμους, οἵτινες ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς λογοτεχνίας, ἥτις δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὸ ἐπικρατοῦν κατὰ ταύτην πνεῦμα τοῦ ρωμαντισμοῦ καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων συγγραφέων τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ Ἰωάννης Ἀλμεΐντα Γκάρρετ (1799—1854), ὁ Ἀντώνιος Καστίλιου (1800—1875), ὁ Ἀλέξανδρος Ἐρκουλάνου, ὁ Ρομπέλλο ντὰ Σίλβα, ὁ Καμίλλο Καστέλλου Μπράνκο, ὁ Γκομὲζ ντὲ Ἀμορὶμ (1827—1892) κτλ. στ') *Νεωτάτη ἐποχή*. Αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1860, ὁπότε σημειοῦται κίνησις τῶν νεωτέρων ποιητῶν πρὸς σύμπηξιν σχολῆς μιμητῶν τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς ποιήσεως, λεγομένης τῆς «Κοΐμπρας», τοὺς ὁποίους ἀκολουθεῖ ἡ σχολὴ τῶν «Νεφελοβατῶν» (Nephelibatas), ἤτοι τῶν ἰμπρεσσιονιστῶν καὶ συμβολιστῶν. Ἐν τῇ συγχρόνῳ πορτογαλικῇ ποιήσει παρατηρεῖται τάσις ἐπιστροφῆς πρὸς τὰς παλαιὰς ἐθνικὰς παραδόσεις. Οἱ κυριώτεροι τῶν νεωτέρων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς Πορτογαλίας εἶναι ὁ Κεντάλ, ὁ Θεόφιλος Μπράγκα, ὁ Ἰωάννης ντὲ Ντέους, ὁ Νόμπρε, ὁ Ἀλφόνσος Μπεΐρα, ὁ Κορρεΐρα ντὲ Ὀλιβεΐρα, ὁ Κάρολος Σελβάζεμ, ὁ Ἀκιλίνο Ριμπεΐρου κτλ.

Ἀρχιτεκτονική. Οὐδέποτε αἱ Καλαὶ τέχναι ἐν Πορτογαλίᾳ κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξαρθοῦν εἰς τὸ ὕψος τῆς λογοτεχνίας. Ἡ Πορτογαλία ἔχει σημαντικὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, ἀλλὰ τὰ κυριώτερα τούτων ὀφείλονται εἰς τοὺς Γότθους καὶ τοὺς Ἄραβας. Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Κοΐμπρας εἶναι ἔργον τῶν Γότθων, καθὼς καὶ οἱ ναοὶ τῆς Μπράγκα καὶ τοῦ Πόρτο (556 μ. Χ.). Τὰ θαυμασιώτερα τῶν ἀραβικῶν μνημείων εἶναι οἱ πύργοι τοῦ Πομπάλ, τοῦ Φρεΐρα, τοῦ Ἀλκομπάτσα καὶ τοῦ Σάμ. Μόλις κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἐμφανίζεται ποιά τις ἐθνικὴ ἀρχιτεκτονική, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα δείγματα εἶναι αἱ μητροπόλεις τοῦ Βιζέου καὶ τοῦ Πόρτο, τὰ μοναστήρια Ἀλκομπάτσα, Μπατάλια, Μπελὲμ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γκιμαράνς, τοῦ Σίντρα καὶ τοῦ Μάφρα.

Ζωγραφική. Αὕτη ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἐλάχιστα δείγματα καλῶν πινάκων, οἱ κυριώτεροι δημιουργοὶ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Σοῦζα Πίντο, ὁ Σαλγκάντο, ὁ Ρέϊς, ὁ Μαλιὸν κτλ.

Γλυπτική. Οὔτε εἰς τὴν γλυπτικὴν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Πορτογαλία σημαντικὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν εἰς ποιότητα καὶ ποσότητα· ἐν τούτοις οἱ γλύπται Τεξεΐρα, Λοπές, Κόστα καὶ Γκουβετία ἀναφέρονται εὐφήμως ὑπὸ τῆς κριτικῆς.

Μουσική. Ἐν Πορτογαλίᾳ ἐκαλλιεργήθη ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἡ μουσική, εἰς ἣν διέπρεψαν, πλὴν τῶν τρουβαδούρων, ὁ βασιλεὺς Διονύσιος, ὁ Τριστάνος ντὲ Σίλβα, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Γ', ἐπονομασθεὶς «Ὀρφεύς», ὁ Μανουὴλ Μεντές, ἐπονομασθεὶς «ὁ πρίγκιψ τῆς μουσικῆς», ὁ Ἰωάννης Λαυρέντιος Ρομπόλλα, ὁ ἱδρυτὴς τῆς «Βασιλικῆς βιβλιοθήκης τῆς μουσικῆς», ὁ Ἰωάννης Μποντέμπο, ἱδρυτὴς τῆς «Φιλαρμονικῆς Ἀκαδημίας» κτλ. Τὰ κυριώτερα μουσικὰ ἱδρύματα σήμερον τῆς Πορτογαλίας εἶναι ἡ Ἀκαδημία τῶν φιλοτέχνων, τὸ μελοδραματικὸν θέατρον τοῦ Σὰν Κάρλος, τὸ λυρικὸν θέατρον τοῦ Πόρτο, τὸ ᾠδεῖον τῆς Λισσαβῶνος, ἱδρυθὲν τῷ 1836, κτλ. Μ. Δ. Β.

— *[Φιλοτελ.]* Τὰ πρῶτα πορτογαλικὰ γραμματόσημα ἐξεδόθησαν τῷ 1853. Φέρουσι τὴν εἰκόνα τῆς τότε βασιλισσης Δόνα Μαρίας τῆς Β' ἐν ἀναγλύφῳ καὶ εἶναι ἄνευ ὀδοντώσεως. Ἡ σειρὰ ἀπετελέσθη ἀπὸ 4 ἀξίας (5—100 reis) καὶ εἶναι σπανιωτάτη, κυρίως ἀσφράγιστος, τιμωμένη περὶ τὰς 15.000 γαλ. φράγκα. Μετὰ δύο ἔτη ἐξεδόθη ἐκ τῶν αὐτῶν ἀξιῶν ἄλλη σειρὰ μὲ τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Δὸν Πέτρου τοῦ Ε', ἥτις μὲ μικρὰς παραλλαγὰς τοῦ τύπου ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1869. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἐκ 5 ἀξιῶν μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Δὸν Λουδοβίκου τοῦ Α', ἐπίσης ἀνάγλυφον. Τῷ 1868 ἐξεδόθη νέα καλλιτεχνικὴ σειρά, μὲ τὴν αὐτὴν προτομήν, ἡ ὁποία μετὰ ἓν ἔτος ἐκυκλοφόρησεν ὀδοντωτή, διήρκεσε δὲ μέχρι τοῦ 1879, τυπωθεῖσα ἐλαφρῶς τοῦ τύπου (1871). Μέχρι τοῦ 1892 ἐκυκλοφόρησαν καὶ ἄλλαι μικραὶ σειραί, μὲ τὴν αὐτὴν προτομήν, εἰς διαφόρους τύπους καὶ μὲ διάφορα ἐπισημάσματα, τῷ δὲ 1892 ἐξετυπώθη νέα σειρά, ἐκ 12 ἀξιῶν, μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Δὸν Κάρλου τοῦ Α'. Τῷ 1894, εἰσήχθη τὸ πρῶτον ἡ χρῆσις τῶν ἀναμνηστικῶν γραμματοσήμων διὰ τῆς κυκλοφορίας σειρᾶς ἀπὸ 17 ἀξίας, ἀναμνηστικῆς τῆς πεντακοσιετηρίδος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Δὸν Ἑρρίκου τοῦ Θαλασσοπόρου. Ταύτην διεδέχθη μετὰ ἓν ἔτος ἄλλη ἀναμνηστικὴ σειρὰ τῆς ἑπτακοσιετηρίδος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὸ ἑξῆς πρωτότυπον. Ὄπισθεν τοῦ γραμματοσήμου ἀναγράφεται καὶ μία προσευχή. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῆς σειρᾶς αὐτῆς εἶναι σημαντική. Τῷ 1895 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ 22 ἀξίας, μὲ τὴν αὐτὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Δὸν Κάρλου τοῦ Α', ἥτις ἐκυκλοφόρησε μέχρι τοῦ 1910, ὁπότε, δολοφονηθέντος τούτου, ἐξεδόθη νέα σειρὰ μὲ τὴν προτομὴν τοῦ διαδόχου του βασιλέως Μανουὲλ τοῦ Α'. Ἀνακηρυχθείσης ὅμως τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τῆς δημοκρατίας, τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἔλαβον τὸ ἐπίσημασμα REPUBLICA, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεσημάνθη καὶ μία ἀναμνηστικὴ τότε σειρὰ τοῦ Βάσκο Δὲ Γάμα. Ἀπὸ τοῦ 1912 καθιερώθη ἴδιος τύπος, παριστάνων τὴν Δήμητρα μὲ δρέπανον, ὅστις μὲ μικρὰς παραλλαγὰς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐν χρήσει. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἤρχισε βροχὴ ἀναμνηστικῶν ἐκδόσεων. Οὕτω τῷ 1924 ἐξεδόθη σειρὰ ἀπὸ 31 γραμματόσημα, ἀναμνηστικὴ τοῦ ποιητοῦ Καμόενς, μετὰ ἓν ἔτος ἑτέρα τοιαύτη τοῦ συγγραφέως Μπράνκο, τοῦ μαρκησίου Δὲ Pombal ἀπὸ 3 ἀξίας, καὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀπὸ 4 ἀξίας. Τῷ 1926 ἄλλη σειρὰ ἀναμνηστικὴ τῶν πολέμων τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πορτογαλίας, ἀπὸ 20 ἀξίας, ἣν διεδέχθη ἑτέρα διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῷ 1927 καὶ ἄλλη τῷ 1928. Ταυτοχρόνως ἐξεδόθη ἀναμνηστικὸν γραμματόσημον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, καὶ τῷ 1931 μικρὰ σειρὰ ἀπὸ 6 ἀξίας, ἀναμνηστικὴ τοῦ θανάτου τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης. Τὰ παλαιὰ γραμματόσημα τῆς Πορτογαλίας εἶναι καλλιτεχνικὰ καὶ περιζήτητα, ἐνῷ τὰ τελευταῖα, ἐκδοθέντα εἰς μέγαν ἀριθμὸν καὶ ἀποβλέποντα εἰς κρατικὰς μόνον εἰσπράξεις, δὲν ἔχουν μεγάλην ἐμπορικὴν τιμήν, διότι δὲν ζητοῦνται. (Ε. Φ. Ε.)

πορτογαλικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ὁ τῆς Πορτογαλίας: «πορτογαλικὴ γλῶσσα, — φιλολογία».

—**Πορτογαλικαὶ *Ἰνδίαι*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰνδίαι Πορτογαλικαί*.

—**Πορτογαλικὴ *Ἀνατολικὴ Ἀφρική*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μοζαμβίκη*.

—**Πορτογαλικὴ *Γουϊνέα*** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γουϊνέα*.

—**Πορτογαλικὴ *Δυτικὴ Ἀφρική*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀγγόλα*.

—**πορτογαλικοὶ *οἶνοι***. Ἐν Πορτογαλίᾳ, πλὴν τῶν συνήθων ἐλαφρῶν ξηρῶν οἴνων, ἔχουν ἰδίως διὰ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον μεγίστην σημασίαν οἱ γλυκεῖς ἐπιδόρπιοι. Ὡς ἐπιδόρπιοι οἶνοι (vinhos generosos) θεωροῦνται, κατὰ τὴν πορτογαλικὴν νομοθεσίαν, οἱ οἶνοι Porto ἐκ τῆς οἰνοφόρου περιοχῆς Douro, οἱ Madeira ἐκ τῆς ὁμωνύμου νήσου, οἱ Carcavellos ἐκ τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς καὶ οἱ Muskateller ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Setubal.

Ὁ οἶνος Porto («Vinho do Porto») παρασκευάζεται ἐκ διαφόρου εἴδους σταφυλῶν καὶ μάλιστα κυρίως ἐκ κυανῶν. Λευκὸς Porto παρασκευάζεται εἰς σχετικῶς μικρὰς ποσότητας καὶ μόνον ἐπὶ καλῶν ἐσοδειῶν. Αἱ σταφυλαὶ μετὰ τὴν πλήρη διαλογὴν ἀπὸ τῶν κακῶν καὶ σεσηπυιῶν ραγῶν φέρονται μετὰ τῶν βοστρύχων εἰς μεγάλα λίθινα δοχεῖα (lagares), τὰ ὁποῖα συνήθως εἶναι συνδεδεμένα μετὰ μικροτέρων ἐπίσης λιθίνων δοχείων (domachos). Ἐκεῖ πατῶνται, συνήθως ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, διὰ τῶν ποδῶν. Χωρὶς ἐκθλίψιν τὸ ὅλον ἀφήνεται εἰς τὰ ἴδια δοχεῖα ἢ διοχετεύεται εἰς τὰ μικρότερα καὶ ἀφήνεται διὰ τὴν πρώτην ζωηρὰν ζύμωσιν καὶ μέχρις ὅτου σχηματισθῇ ἐκ τῆς ζυμώσεως ποσότης 7% περίπου ἀλκοόλης. Εἶτα ἐπακολουθεῖ ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν στεμφύλων καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ νεαροῦ οἴνου εἰς βαρέλλια πρὸς περαιτέρω κατεργασίαν. Ἐντὸς τῶν ἐκ ξύλου καστανέας βαρελλίων τούτων ἐπιτελεῖται ἡ πρώτη οἰνοπνευμάτωσις διὰ προσθήκης περίπου 11—12 λίτρων οἰνοπνεύματος 76—78% εἰς 100 λίτρα οἴνου. Οὕτως ἀφήνεται ὁ οἶνος μὲ ἀνοικτὰ πώματα ἐν ἠρεμίᾳ ἐπὶ 1—2 μῆνας καὶ μετὰ τὴν περαιτέρω προσθήκην 3—4% οἰνοπνεύματος παραμένει μέχρι τῆς ἀνοίξεως. Εἶτα ἀπελευθεροῦται τῆς ζύμης καὶ μεταφέρεται εἰς τὰ μεγάλα οἰνοποιεῖα τοῦ Porto τῶν Villanova da Gaya καὶ da Regoa, ὅπου ὑφίσταται τὴν περαιτέρω κατεργασίαν. Τὸ δεύτερον τοῦτο στάδιον τῆς κατεργασίας διαρκεῖ πλείονα ἔτη καὶ συνίσταται ἀφ' ἑνὸς εἰς ἐπιμελῆ κατεργασίαν ἐν οἰναποθήκαις καὶ παρασκευὴν καταλλήλων προϊόντων ἀναμίξεως ἐπὶ τῇ βάσει δοκιμῆς διὰ τῆς γλώσσης ὑπὸ πεπειραμένων οἰνοποιῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐμπειροτεχνικὴν προσθήκην ἄλλων οἴνων (adubos), ὡς καὶ τῶν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν «vinhos abafados» ἀνηκόντων geropigas εἰς ποσότητα 5—10% πρὸς γλύκανσιν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον καθιζάνει καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χρωστικῆς καὶ οὕτω τὸ προϊὸν λαμβάνει τὸ χαρακτηριστικὸν κιτρινοκαστανέρυθρον χρῶμα τοῦ γνησίου Porto. Ἡ εἰς ἀλκοόλην περιεκτικότης τῶν Porto εἶναι συνήθως 16,5% (κατ' ὄγκον).

Οἱ ἀνωτέρω ἀναφερθέντες οἶνοι geropigas εἶναι παρεσκευασμένοι διὰ προσθήκης ἀλκοόλης (78%) εἰς λίαν πλούσιον εἰς σάκχαρον γλεῦκος.

Τοὺς οἴνους Madeira βλ. εἰς λ. *Μαδέρα* (*οἶνοι*). Σ. Γ.

— **Πορτογαλικὸν *Κόνγκο*** *[Γεωγρ.]*. Βασίλειον τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ πορτογαλικῇ ἀποικίᾳ τῆς Ἀγγόλας (βλ. λ. *Κόνγκο*, *βασίλειον τοῦ* —).

Πορτογάλος (ὁ), θηλ. —*γαλίς*· ὁ πορτογαλικῆς ἐθνότητος, τὸ ἐθνικὸν τῆς Πορτογαλίας || ὁ κάτοικος τῆς Πορτογαλίας.

Πόρτο Γενοβέζε *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς κόλπος τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36°26' Β., μῆκ. 30°34' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu) κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἀτταλείας καὶ εἰς 33 μιλ. νοτίως τοῦ λιμένος Ἀττάλεια. Εἶναι ὁ *Κώρυκος Αἰγιαλὸς* τοῦ Στράβωνος (ΙΔ, 666, Teubner) καὶ τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης (§ 227). Σ. Ε. Λ.

— **Πόρτο Γενοβέζε** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ἕλληνας ναυτικοὺς ὅρμου τοῦ Εὐξείνου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Χερσονήσου τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44°57' Β., μῆκ. 35° 23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Sebastopol to Kertch). Ὑπὸ τῶν Ρώσων λέγεται *Νιβουγιακόρνα*. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Γερμανὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀλκυωνίδος θαλάσσης, ὁ ἀρχαῖος *Αἰγόσθενα*. Σ. Ε. Λ.

πορτογκέζα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Οὕτω καλεῖται κοινῶς τὸ *σταυρόδεσμον* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Δράκο *[Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ξένους ναυτικοὺς ὀνομασία (Porto Drako) τοῦ λιμένος τοῦ *Πειραιῶς*, σύγχρονος καὶ τῆς ἄλλης ἐπίσης ξενικῆς ὀνομασίας τοῦ *Πόρτο Λεόνε* (Porto Leone), ὡς καὶ τῆς τουρκικῆς *Ἀσλὰν Λιμάν*. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται ὀνομασίαι εἶχον τὴν προέλευσιν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου λιθίνου λέοντος, ὃν οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπανερχόμενοι μισθοφόροι Βάραγγοι ἀνεστήλωσαν ἐπὶ βάθρου πορρὰ τὴν νῦν λεγομένην ἀκτὴν Ξαβερίου, χαράξαντες ἐπὶ τῶν ὠμοπλατῶν τοῦ λέοντος ρουνικὴν ἐπιγραφὴν δηλωτικὴν τῆς ἐκ Πειραιῶς διελεύσεως αὐτῶν. Οἱ γενικοὶ ἀγγλικοὶ χάρται (2836 * a: Archipelago Southern sheet: The Peiraeus or Port Drako) ἐξακολουθοῦν διατηροῦντες διὰ τὸν λιμένα Πειραιῶς τὴν ὀνομασίαν ταύτην *Πόρτο Δράκο* (βλ. καὶ λ. *Πειραιεύς*). Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Δρέπανο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ ὅρμος ὁ σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λύμη πρὸς Δ. καὶ Χοιρονήσι πρὸς Α., ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου Ἀλεξάνδρου τῆς Λευκάδος - Ἀκαρνανίας. Ὁ μυχὸς ὅμως αὐτοῦ εἶναι νοητός, διότι ἀντὶ ἀκτῆς ἔχει οὗτος τὸ νότιον στόμιον τῆς διώρυγος (βλ. λ. *Διόρυκτος*) Ἀλεξάνδρου, πλησίον τοῦ ὁποίου νησὶς *Βολιὸς* ἔχουσα φάρον (πλάτ. 38° 47' 25" Β., μῆκ. 20°44'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1609: Port Drepano), οὗ τὸ μὲν πράσινον φῶς ὁδηγεῖ πρὸς διάπλουν τῆς διώρυγος, τὸ δὲ ἐρυθρὸν πρὸς κατάπλουν εἰς Πόρτο Δρέπανο. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο-Δρυὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὀρθὴ σημασία τοῦ *Πόρτο-Τρίο* (βλ. λ.).

Πόρτο Ἐμπέντοκλε (Porte Empedocle) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Τζιρτζέντι τῆς Σικελίας, σημαντικὸς λιμὴν ἐξαγωγῆς θείου. Κάτ. 10.835. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μόλο ντὶ Τζιρτζέντι*, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο εἶναι εἰσέτι γνωστὴ εἰς τοὺς παλαιοὺς ναυτικούς. Ἔχει καλὸν λιμένα μετὰ προκυμαίας κτισθείσης τῷ 1756 ὑπὸ Καρόλου Γ' καὶ δύο νεωτέρους λιμενοβραχίονας. Μ. Δ. Β.

Πόρτο Ζανίκα (Porto Zanica) *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος Ἀδριατικός, περιελθὼν εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, διανοιγόμενος δὲ (πλάτ. 42°24'30" Β., μῆκ. 18°24'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Curzola to Cattaro) κατὰ τὸ ἀνατολικὸν καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὰ στόμια τοῦ Κάτταρο (Bocche di Cattaro) κέρας. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Καβαλλιέρε *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36°08' Β., μῆκ. 33°42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Karaburnu to Karadash Burnu) ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀναμούρ (ἀρχ. Ἀνεμούριον), σχηματιζόμενος δὲ ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Καβαλλιέρε (ἀρχ. Ζεφύριον). Εἶναι ἡ *Ἀφροδισιὰς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο-Κάγιο *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἀσφαλὴς τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 37°25'25" Β., μῆκ. 21°28'50" Α., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Lakonikos kolpos). Εἶναι σωτήριον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς, ἔχον ἐρυθρὸν φανὸν ἀριστερᾷ τῷ εἰσ-

Digitized by Google

πλεοντι. Τὸ ὄνομά του προῆλθεν ἐκ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἐξαγωγῆς εἰς παλαιοτέρους χρόνους ὀρτύγων (κάγια). Ἀμφισβητεῖται ἂν ὁ λιμὴν οὗτος ἢ ὁ λιμὴν Στέρνες εἶναι ὁ ἀρχαῖος *Ψαμμαθοῦς*. Ἐπὶ τῶν βράχων τῆς ἀκτῆς παρατηροῦνται ἴχνη τεχνητῶν ἀρχαίων οἰκήσεων, ἀνηκουσῶν, πιθανώτατα, εἰς τοὺς ἐκμεταλλευομένους εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους τὰ ἔγχρωμα μάρμαρα τῶν λατομείων τοῦ Ταινάρου, καὶ τὰ ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου (βλ. εἰκ. εἰς λ. *Μάνη*). Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον μετὰ τὴν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἀνακωχήν, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Ἰασίου (1792), εἶχε καταφύγει μὲ τὸν στολίσκον του ὁ Λάμπρος Κατσώνης μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου, σκοπῶν νὰ ἔχῃ τοῦτον ὁρμητήριον τῶν καταδρομῶν του, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ καταφύγιόν του παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Τζανῆ μπέη, ἂν καὶ εἶχεν ἀποκρούσει τὸν προσβαλόντα αὐτὸν στόλον τοῦ Σερεμὲτ βέη, ἐνισχυθέντα καὶ ὑπὸ γαλλικῆς ἐπικουρίας (βλ. καὶ λ. *Κατσώνης* καὶ *Ἀνδροῦτσος*). ΚΑΨ.

Πορτοκὰλ πασᾶς (*Μικαὲλ Πορτοκαλιάν*). Ἀρμενοκαθολικὸς οἰκονομολόγος, ἀκμάσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Β' (1876—1909). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ἔχων οὕτω τὴν διαχείρισιν τῶν πλουσιωτάτων κτημάτων τοῦ στέμματος καὶ τῆς ὅλης περιουσίας τοῦ σουλτάνου καὶ τῆς σουλτανικῆς οἰκογενείας. Συγχρόνως ἐδίδασκε τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν εἰς τὴν τουρκικὴν νομικὴν σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως. Ν. Μ.

πορτοκαλάδα (ἡ). Λίαν εὐχαρίστου γεύσεως ἀναψυκτικὸν ποτόν, ἀποτελούμενον ἐκ φυσικοῦ ὀποῦ πορτοκαλίου καὶ σακχάρεως. Σ. Γ.

πορτοκαλέα (ἡ) (Citrus sinensis) *[Βοτ.]*. Εἶδος τοῦ γένους *κίτριον* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑσπεριδοειδῶν*. Ἡ πορτοκαλέα (κοιν. *πορτοκαλιά*) εἶναι δένδρον ἢ δενδρύλλιον συνήθως ἀκανθῶδες, μὲ φύλλα εὐμεγέθη καὶ πλατέα καὶ ἄνθη λευκά, εὔοσμα, μονήρη ἢ κατὰ δέσμας διατεταγμένα εἰς τὰς μασχάλας τῶν φύλλων. Ἕκαστον ἄνθος φέρει ἀπὸ 20—60 στήμονας, ὧν ἡ βάσις εἶναι αἰσθητῶς πεπιεσμένη. Ἡ ᾠοθήκη εἶναι πολύχωρος καὶ περικλείει πλῆθος ᾠαρίων, μετατρεπομένη κατὰ τὴν ὡρίμανσίν της εἰς καρπὸν σαρκώδη, εὔχυμον, ὀγκώδη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, σχήματος σφαίρας ἢ σφαιροειδοῦς, τὸ *πορτοκάλιον*. Τὸ περικάρπιον εἶναι λεπτὸν ἢ χονδρόν, ἀναλόγως τῶν διαφόρων ποικιλιῶν, κιτρινόχρυσον, λεῖον ἢ πολυπορῶδες, ἐκ τῶν πόρων τοῦ ὁποίου ἐκκρίνεται διὰ προστριβῆς εὔοσμον αἰθέριον ἔλαιον. Τὸ μεσοκάρπιον εἶναι λευκὸν ἢ ὠχρόλευκον καὶ παχὺ συνήθως, τὸ δὲ ἐνδοκάρπιον ἀποτελεῖται ἀπὸ 7—12 μέρη ἡμισεληνοειδῆ (κοιν. φέτες), ἕκαστον τῶν ὁποίων περιβάλλεται ὑπὸ λεπτῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεμβράνης, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ χυμώδης καὶ ἰδιαζούσης ὀσμῆς εὐγευστοτάτη σὰρξ τοῦ καρποῦ. Ἕκαστον μέρος τοῦ ἐνδοκαρπίου περικλείει διάφορον ἀριθμὸν ᾠοειδῶν σπερμάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων περιβάλλεται ὑπὸ κερατώδους συστάσεως περιβλήματος. Ἡ πορτοκαλέα εἶναι δένδρον ἰθαγενὲς τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, μεταφερθεῖσα ἐκεῖθεν καὶ ἐγκλιματισθεῖσα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν ποικιλιῶν τοῦ εἴδους τούτου γνωστοτέρα εἶναι: *Πορτοκαλέα ἡ κοινὴ* (Citrus sinensis vulgaris). Εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλὸν δένδρον, ἰθαγενὲς τῆς Ἀσίας, μετενεχθὲν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν. Τὸ ἀνάστημά της κυμαίνεται ἀπὸ 5—9 μέτρων. Δένδρον εὔρωστον, ἡλικίας 20—25 ἐτῶν, ὑπελογίσθη ὅτι παράγει 600—1000 πορτοκάλια ἐτησίως. Πλὴν τῆς οἰκονομικῆς του ἀξίας, τὸ δένδρον τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ κόσμον τῶν κήπων καὶ τῶν δενδροστοιχιῶν λόγῳ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος καὶ τῶν εὐοσμοτάτων ἀνθέων του. Ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν γίνεται πολλάκις τοῦ ἔτους· κατὰ Νοέμβριον συλλέγονται συνήθως οἱ καρποί, οἵτινες προορίζονται διὰ μακρινὰς ἀποστολάς· κατὰ Ἰανουάριον συλλέγονται οἱ καρποί, οἵτινες προορίζονται διὰ τὰς πλησίον σχετικῶς ἀποστολὰς καὶ κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον οἱ καρποί, οἱ προοριζόμενοι διὰ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν. Πάντως ἡ ἐποχὴ τῆς ὡριμάνσεως, τῆς συγκομιδῆς καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν καρπῶν εἶναι διάφορος εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ ἐξαρτᾶται σπουδαίως καὶ ἐκ τῶν γενικῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς των. Ἐκτὸς τῶν καρπῶν καὶ πάντα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ δένδρου χρησιμοποιοῦνται· ἐκ τῶν ἀνθέων του παρασκευάζεται τὸ γνωστὸν ἀνθοπορτοκάλιον ὕδωρ καὶ ἐκ τοῦ φλοιοῦ παράγεται αἰθέριον ἔλαιον χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν· τὰ φύλλα, μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν εἰς τὸν ἥλιον, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακευτικήν, οἱ κλῶνοι διὰ τὴν κατασκευὴν σκελετῶν ὀμβρελλῶν καὶ τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ ὡς καύσιμος ὕλη.

Παραλλαγὴ τῆς ποικιλίας ταύτης θεωρεῖται ἡ *πορτοκαλέα ἡ κοινὴ ἡ γλυκυτάτη* (Citrus sinensis vulgaris dolcissimus), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς πορτοκαλέας τῆς κοινῆς καὶ διακρίνεται διὰ τοὺς γλυκυτάτους καρπούς της. Εἶναι γνωστὴ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *γλυκοπορτοκαλιά*.

Καλλιέργεια. Ἡ πορτοκαλέα καλλιεργεῖται εἰς τὰ εὔκρατα καὶ θερμὰ κλίματα. Χῶραι τῆς Εὐρώπης εἰς ἃς καλλιεργεῖται αὕτη εἶναι ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ νότιος Γαλλία, ἀλλ' εἰς περιωρισμένην σχετικῶς κλίμακα. Ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπάρχουσιν ὁλόκληρα δάση ἐκ πορτοκαλεώνων· ἐπίσης ἐντατικῶς καλλιεργεῖται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ παρ' ἡμῖν εἰς πλεῖστα μέρη καὶ κυρίως ἐν Πελο-

Κλάδος πορτοκαλέας μετὰ καρποῦ.

ποννήσῳ, τῷ νομῷ Ἄρτης, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Κρήτης. Ἐν Ἀσίᾳ καλλιεργεῖται εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἐν Ἀφρικῇ εἰς τὸ Ἀλγέριον καὶ τὴν Τύνιδα καὶ ἐν Ἀμερικῇ κυρίως ἐν Καλιφορνίᾳ καὶ Φλωρίδι. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῆς πορτοκαλέας γίνεται συνήθως δι' ἐμβολιασμοῦ κατὰ προτίμησιν ἐπὶ νεραντζέας, ἵνα ἀποφεύγεται ἡ νόσος κομμίωσις. Ἐπίσης καὶ διὰ σπορᾶς ἢ παραφυάδων. Ἡ φύτευσις συνήθως γίνεται κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον. Ἡ πορτοκαλέα εὐδοκιμεῖ εἰς ἀσβεστώδη ἐδάφη, ἔχοντα περίσσειαν ἀζώτου, κάλεως καὶ φωσφόρου καὶ καλῶς λελιπασμένα διὰ κόπρου ἢ χημικῶν λιπασμάτων.

Ἀσθένειαι. Ἡ πορτοκαλέα προσβάλλεται ὑπὸ πλείστων ἀσθενειῶν, ὀφειλομένων εἰς ζωϊκὰ ἢ φυτικὰ παράσιτα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ζωϊκῶν παρασίτων, ἅτινα προσβάλλουσι τὴν πορτοκαλέαν, εἶναι: ὁ *ἄρτιπος ὁ ἀνθόφιλος* (Artipus anthophilus). Οὗτος εἶναι μικρὸς κάνθαρος, προσβάλλει δὲ συνήθως τὰ φύλλα τοῦ δένδρου, ἅτινα καὶ κατατρώγει κατὰ τὴν περιφέρειάν των. Καταστρέφεται διὰ ψεκασμῶν ὀξεικοῦ χαλκοῦ. Τὸ *λεκάνιον τῶν ἑσπερίδων* (Lecanium hesperidum). Εἶναι ἡμίπτερον ἔντομον, οὗ αἱ κάμπαι, σχεδὸν ἀόρατοι, προσκολλῶνται ὑπὸ τὰ φύλλα καὶ ἀπορροφοῦσι τὸν χυμὸν τούτων προξενοῦσαι οὕτω καχεξίαν εἰς τὸ δένδρον. Πρὸς καταπολέμησίν των μεταχειρίζονται τοὺς ψεκασμοὺς δι' ἀποβρέγματος καπνοῦ. Ὁ *δακτυλόπιος ὁ τοῦ κιτρίου* (Dactylopius citrii). Εἶναι μικρὸν ἔντομον μήκους 3—4 χιλιοστομέτρων, χρώματος φαιοπυρροῦ, ὅπερ ἀναφαίνεται καὶ προσβάλλει πάντα τὰ μέρη τοῦ δένδρου καὶ πολλάκις ἀποδεκατίζει τὴν συγκομιδήν. Καταπολεμεῖται διὰ ψεκασμῶν ἐξ ἀποβρέγματος καπνοῦ. Ἐκ τῶν φυτικῶν παρασίτων τὰ συχνότερον προσβάλλοντα τὴν πορτοκαλέαν εἶναι: τὸ *κλαδοσπόριον τὸ μελανὸν* (Cladosporium nigrum), τὸ *καπνώδιον τὸ κιτρίου* (Capnodium citrii) καὶ τὸ *κολλετότριχον τὸ χλωρὸν* (Colletothrychum viridum). Εἶναι μικρομύκητες καταπολεμούμενοι δι' ἀντιπαρασιτικῶν κόνεων ἢ ψεκασμῶν. Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

πορτοκαλεών, —ῶνος (ὁ)· τόπος πλήρης πορτοκαλεῶν, *πορτοκαλοπερίβολο*.

πορτοκάλι(ον) (τό)· ὁ καρπὸς τῆς πορτοκαλέας.

—*[Ἐμπορευματολ.]* Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῶν *πορτοκαλίων* καὶ τῶν ἄλλων ἑσπεριδοειδῶν καρπῶν ἔλαβε σήμερον παγκόσμιον μορφὴν λόγῳ τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς μεταφορᾶς καὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν. Μεγάλαι ἐξαγωγικαὶ χῶραι εἶναι ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Κύπρος, ἡ Καλιφορνία καὶ ἡ Αὐστραλία, εἰσαγωγικαὶ δὲ ὅλαι αἱ βόρειαι εὐρωπαϊκαὶ χῶραι.

Τὰ πορτοκάλια ταξιδεύουν ἐντὸς κιβωτίων περιεκτικότητος 20—50 τεμαχίων, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν, καὶ περιτετυλιγμένα ἕκαστον ἐντὸς μεταξωτοῦ χάρτου. Περίφημα εἰς ὅλον τὸν κόσμον εἶναι τὰ πορτοκάλια τῆς Παλαιστίνης, κυκλοφοροῦντα ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν πορτοκάλια τῆς Γιάφας. Τὰ πορτοκάλια αὐτὰ ἔχουν σχῆμα ᾠοειδές, λεπτὸν φλοιόν, λεπτὸν ἄρωμα καὶ χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως σπόρων.

Παρ' ἡμῖν τὰ πορτοκάλια καλλιεργοῦνται εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Χίον. Ἡ ἐτησία ἑλληνικὴ παραγωγὴ πορτοκαλίων φθάνει τὰ 70 ἑκατομμύρια. Α. ΔΣ

πορτοκαλιὰ (ἡ)· *πορτοκαλέα* (βλ. λ.).

πορτοκαλόχρουν *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ χρώματα παρέχοντα κατὰ τὴν βαφὴν δι' αὐτῶν χρῶμα ὡς τοῦ ὡρίμου πορτοκαλίου. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν χρωμάτων τούτων εἶναι: 1) Τὸ *πορτοκαλόχρουν I* καὶ *II*. Συνθετικὰ χρώματα λαμβανόμενα ἐκ διαζωτωμένου σουλφανιλικοῦ ὀξέος καὶ α— ἢ β—ναφθόλης. 2) Τὸ *πορτοκαλόχρουν III* (βλ. *ἡλιανθίνη*). 3) Τὸ *πορτοκαλόχρουν τῆς ἀκριδίνης* (βλ. *ἀκριδίνης χρώματα*). 4) Τὸ *πορτοκαλόχρουν τῆς ἀλγόλης* (βλ. *ἀλγόλης χρώματα*). 5) Τὸ *πορτοκαλόχρουν τῆς ἀλιζαρίνης* (βλ. *ἀλιζαρίνης χρώματα*). 6) Τὸ *πορτοκαλόχρουν τοῦ μεθυλίου* (βλ. *ἡλιανθίνη* καὶ *βενζολαζωδιμεθυλανιλίνη*) κλπ. Σ. Γ.

πορτοκαλόχρους (ὁ, ἡ), —ουν (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα πορτοκαλίου, *πορτοκαλύς*.

πορτοκαλὺς (ὁ)· ὁ ἔχων χρῶμα πορτοκαλίου, πορτοκαλόχρους.

Πόρτο Καστρὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἑρμιόνη*.

Πόρτο Κλεμεντῖνο (Port Clementino) *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Γραουῖσκοι*.

πορτοκολοκάσι (τό) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἥλιανθος ὁ κονδυλόρριζος* (βλ. λ.).

Πόρτο-Κοσσιὸν (Port Cossion) *[Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὸς λιμὴν τοῦ κόλπου τοῦ Κουαρνέρο (πλάτ. 44°23' Β., μῆκ. 15°05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero) κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου Πάγγο. Ταυτίζεται πιθανῶς πρὸς τὴν πόλιν *Κόλλεντον* τῆς νήσου Σκαρδώνας (*Πτολεμ.* Β, ιζ', 13) τῆς συστάδος τῶν Ἀψυρτίδων ἢ Μεντωρίδων. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο-Λάγο *[Γεωγρ.]*. Παράλιον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Γενησαίας. Κάτ. (1928) 196. Ἔχει σημαντικὸν ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως λιμένα, ὅστις ὅμως παρήκμασεν ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, δι' οὗ διεξήγετο ἄλλοτε τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ νομοῦ Ροδόπης καὶ εἰδικώτερον τῶν ἐπαρχιῶν Ξάνθης καὶ Κομοτινῆς. Ὁ λιμὴν (κόλπος) προεκτείνεται ὑπὸ τῆς Βιστωνίδος λίμνης, ἐν ᾗ διεξάγεται σημαντικὴ ἁλιεία (βλ. καὶ λ. *Αἰγαῖον*, τ. Β', σ. 388 α').

— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ὁ κόλπος τοῦ *Πόρτο-Λάγο* διανοίγεται εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μπαλοῦστρα πρὸς Δ. καὶ Φενὰρ μπουρνοῦ (ἐφ' οὗ φάρος αὐτόματος 11 μιλλίων) πρὸς Α., τοῦ μέσου τοῦ στομίου του ἀπέχοντος 12 μιλλ. ΑΒΑ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Νέστου. Παρ' ὅλον τὸ ὡραῖον τοῦ σχήματός του εἶναι λίαν δυσπροσπέλαστος ἐν νυκτὶ διὰ τὴν ὕπαρξιν ὑφάλου εἰς τὸ κέντρον του. Ὁ κόλπος οὗτος, ἔχων εἴσδυσιν 4 ½ μιλλίων καὶ εὖρος στομίου 7, εἰσέδυεν ἄλλοτε διπλασίως περίπου. Στενούμενος ὅμως κατὰ τὸ μέσον του, τοῦ δὲ ἄνω ἡμίσεος του δεχομένου τὰς ἰλῦς πλείστων ποταμίων, ἀπεφράχθη καταμεσῆς του διὰ προσχωματικοῦ βέλους σχηματίσαντος λιμνοθάλασσαν, τὴν Βιστωνίδα, ἐπικοινωνοῦσαν πρὸς τὸ ἐναπομεῖναν τοῦ κόλπου δι' ἐκρήγματος πλωΐμου εἰς λέμβους. Εἰς τὴν ὕπαρξιν δὲ τῆς λιμνοθαλάσσης (lago=λίμνη) ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν του. Σ. Ε. Λ.

— *[Φιλοτελ.]* Ἐφ' ὅσον ὁ λιμὴν τοῦ *Πόρτο-Λάγο* ἀνῆκεν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐλειτούργει ἐν αὐτῷ, δυνάμει τῶν διομολογήσεων, πλὴν τοῦ τουρκικοῦ καὶ γαλλικὸν ταχυδρομεῖον, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1893 ἐχρησιμοποίει γαλλικὰ γραμματόσημα καὶ ταχυδρομικὴν σφραγῖδα φέρουσαν ἀριθμὸν 5154. Μετὰ τὸ 1893 ἐκυκλοφόρησεν εἰδικὴ σειρὰ ἐκ γαλλικῶν γραμματοσήμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐφ' ἧς ἐτέθη τὸ ἐπισήμασμα Port-Lagos. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 6 ἀξίας, ἤτοι τῶν 5, 10 καὶ 15 σαντὶμ καὶ τῶν 1 πιάστρ ἐπὶ 25 σαντίμ, 2 πιάστρ ἐπὶ 50 σαντὶμ καὶ 4 πιάστρ ἐπὶ 1 φράγκου, παρέμεινε δὲ ἐν κυκλοφορίᾳ μέχρι τοῦ 1898, ὁπότε κατηργήθη τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον τοῦ Πόρτο-Λάγο. Ἡ ἐμπορικὴ τιμὴ τῆς σειρᾶς αὐτῆς εἶναι τριακόσια γαλλικὰ φράγκα. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, διαρκούσης τῆς καταλήψεως τοῦ λιμένος τούτου ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἐκυκλοφόρησαν ἐκεῖ βουλγαρικὰ γραμματόσημα καταλλήλως ἐπισημανθέντα (βλ. λ. *Θρᾴκη [Φιλοτελ.]*). (Ε. Φ. Ε.)

Πόρτο Λάκκι *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νήσου Λέρου (βλ. λ. *Λάκκι*).

πορτολάνα (ἡ), καὶ **πορτολάνος**, ἢ **πορτουλάνος** (ἰταλ. portolano καὶ portulano) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, ἐκ τῆς ἰταλικῆς προελθών, ὅστις παλαιότερον μὲν ἐσήμαινε γενικῶς χάρτην ναυτικὸν μετὰ ναυτιλιακῶν ἐνίοτε ὁδηγιῶν, νῦν δὲ πάντα ναυτικὸν χάρτην μεγάλης κλίμακος, πρὸς λεπτομερῆ παράστασιν λιμένος, εἴτε εἰς ἀνεξάρτητον φύλλον εἴτε ἀποτελοῦντα σελίδα βιβλίου μετ' ἄλλων τοιούτων καὶ μετὰ ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν δεδεμένον, ὁπότε καλεῖται τοῦτο καὶ *λιμε-*

Digitized by Google

νοδείκτης. Αἱ παλαιόταται πορτολᾶναι ἐκοσμοῦντο κατὰ μὲν τὰ περιθώρια ὑπὸ εἰκόνων ἁγίων, κατὰ τὰς θαλάσσας των ὑπὸ εἰκόνων ἐναλίων τεράτων, κατὰ δὲ τὰς ξηρὰς ὑπὸ φρουρίων καὶ φανταστικῶν φυτῶν, μετὰ δὲ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν ἀνεμολογίων ἔφερον καθ' ὅλην των τὴν ἔκτασιν τὰς εὐθείας τῶν 16 ρόμβων. Παλαιότεροι γνωστοὶ πορτολᾶνοι εἶναι ὁ Γενουήνσιος τοῦ Giov. de Garignano ἱερέως (ΙΔ' αἰών), ὁ τοῦ Laurenziano Gaddiano (1351), ἐνετικός, καὶ ὁ τοῦ Andrea Bianco ἐπίσης (1436), εἰς οὓς ὅμως αἱ ἀπεικονίσεις τῶν ἀκτῶν πόρρω ἀπεῖχον τοῦ πραγματικοῦ σχήματός των. Πρῶται πορτολᾶναι, παρασχοῦσαι πραγματικὴν προσέγγισιν, ἦσαν αἱ ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν Jan van Loon καὶ Nicolas Jang Wooght (1698), μεταφρασθεῖσαι εἰς πολλὰς γλώσσας. Τελειότατοι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὅμως ἦσαν οἱ μερίμνῃ τοῦ πρίγκιπος ντὲ Ζοανβὶλλ ἐκδοθέντες (1844) πορτολᾶνοι τοῦ Coulier. Ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστὶ ἐξεδόθησαν πορτολᾶνοι ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1573, ὑπάρχουν δὲ χειρόγραφοι τοιοῦτοι καὶ εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βιέννης, τοῦ Βατικανοῦ καὶ τὴν Ἐθνικήν μας. Ὁ πρῶτος ἐπαρκὴς ἑλληνικὸς πορτολᾶνος ἐξετυπώθη ἐν Μασσαλίᾳ ὑπὸ Νικολ. Κεφαλᾶ τοῦ Ζακυνθίου (1817), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρίστων τότε πηγῶν «κατὰ τοὺς τῶν Ἰωσὴφ Φὸς Δεσίου ἀγγλικὸν ὑδρογραφικόν, Ἐσπινόζα Ἀλεάλε Τοφίου ἰσπανικὸν τοῦ 1812 καὶ Λαπὶ γαλλικὸν τοῦ 1814». Εἰς τὸν πορτολᾶνον τοῦτον οἱ περιαλεῖς βράχοι καὶ ὕφαλοι ἐνδείκνυνται διὰ τῶν λέξεων «Φυλάξου—κίνδυνος», ληφθεισῶν προφανῶς ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον «Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης Θαλάσσης». Ἐκ τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν, ἐκτὸς τῶν λιμενογραφικῶν χαρτῶν τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας, ἦσαν ὁ τοῦ Κοτσοβίλλη «Λιμενοδείκτης», κατ' ἀπομίμησιν τῶν θαυμασίων ὑπὸ τοῦ Coulier συνταχθέντων, καὶ οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μπαμπάλου. Σ. Ε. Λ.

Πορτολεμιάνικα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοντολιανίου τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 46.

Πόρτο Λεῶνε *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ παλαιά, ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὀνομασία τοῦ *Πειραιῶς*. Αὐτή τε καὶ ἡ σύγχρονος ἐπίσης ἄλλη ὀνομασία τοῦ *Πόρτο Δράκο* (βλ.λ.) αἰτίαν εἶχον τὸν λέοντα τῶν Βαράγγων. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο-Μαουρίτσιο *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἰμπέρια*.

Πορτοματζόρε (Portomaggiore) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Φερράρας. Κάτ. 16 070. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φερράρας—Ραβέννης, παρὰ τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Κομάκκιο ἐν τῷ Δέλτα τοῦ Πάδου, καὶ παράγει ἰδίως τεῦτλα. Μ. Δ. Β.

Πόρτο Νόβο (Porto Novo) *[Γεωγρ.].* —1) Πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας τῆς Δαχομέης ἐν τῇ Γαλλικῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Γουϊνέας καὶ ἔχουσα ἀκμαῖον ἐμπορικὸν λιμένα. Κάτ. 25.000. Πρὸ τῆς γαλλικῆς κατακτήσεως ἦτο πρωτεύουσα μικροῦ νιγριτικοῦ βασιλείου, τῆς Ἀκτῆς τῶν Σκλάβων. —2) Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Κορομάντελ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νοτίου Ἄρκοτ τῆς προεδρίας Μαδράς, ἀπέχουσα 230 χλμ. τῆς πόλεως Μαδράς, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. (1921) 12.910. Παρ' αὐτὴν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1781 ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς σὲρ Ἔϋρη Κούτ, ἐπὶ κεφαλῆς 8.000 ἀνδρῶν, ἐνίκησε τὸν Χαϊντὲρ Ἀλῆ, ἄγοντα 60.000 ἰθαγενεῖς. Χ. Δ.

Πόρτο Πηγιάδα, ἢ ***Πιάδα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἐπιδαύρου* Νέας ὅρμος.

Πόρτο Πίδαυρα *[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἐπιδαύρου* Παλαιᾶς λιμήν.

Πόρτο Πόλο (Porto Polo) *[Γεωγρ.].* Λιμὴν τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 41° 11' Β., μῆκ. 9° 20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2157: Maddalena and adjacent islands). Εἶναι ἡ *Παύκα* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Πορτορὰς *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πρωτοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Πόρτοράφτη *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαρκοπούλου τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ. Κάτ. (1928) 61. Ἔχει ἄριστον ἀγκυροβόλιον (πλάτ. 37° 53' Β., μῆκ. 24° 03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1526: Port Raphtis), δυσχεροῦς ἐν νυκτὶ εἴσπλου λόγῳ τῆς παρεμβολῆς τριῶν νησίδων. Ἐπὶ τῆς ἐξωτέρας τούτων Ραυτοπούλας κολοσσαῖον ἄγαλμα. Εἶναι ὁ ὅρμος *Πρασιαὶ* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Ρίκο, ἢ ***Πονέρτο Ρίκο*** (Porto Rico, ἢ Puerto Rico=πλούσιος λιμήν) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ ἀνατολικωτάτη καὶ τετάρτη κατὰ τὴν ἔκτασιν ἐκ τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν, κειμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 17° 50' καὶ 18° 30' Β. πλάτους καὶ τῶν μεσημβρινῶν 65° 30' καὶ 67° 15' Δ. μήκους Γρήνουϊτς καὶ ἀπέχουσα 112 χλμ. πρὸς Α. τῆς Ἀϊτής. Ἔχει ἔκτασιν 8.896 τ. χλμ., πληθυσμὸν 1.543.913 κατοίκων (1930) καὶ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν *Σὰν Χουὰν* (κάτ. 114.715).

Ἡ νῆσος ἔχει σχῆμα σχεδὸν ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου καὶ μῆκος, ἀπὸ Α. πρὸς Δ., κατὰ μὲν τὸ Β. τμῆμα 168 χλμ., κατὰ δὲ τὸ Ν. 146 χλμ. Τὸ πλάτος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. εἶναι παντοῦ ἴσον πρὸς 60 περίπου χλμ. Τὸ ἔδαφος τοῦ Πόρτο Ρίκο καλύπτεται καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ νότιον τμῆμα ὑπὸ χθαμαλῶν ὀροσειρῶν, ἐχουσῶν γενικὴν κατεύθυνσιν ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ὑψίστην κορυφὴν τὸ ὄρος Γιοῦνκε (1124 μ.). Ἡ παραλία στερεῖται βαθειῶν κολπώσεων, ἔχει ὅμως καλοὺς λιμένας, σχηματιζομένους ἰδίᾳ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Οἱ ποταμοὶ κατευθύνονται πρὸς τὴν βορείαν ἰδίᾳ παραλίαν, σπουδαιότεροι δ' αὐτῶν εἶναι οἱ: Γκαναγκίμπο, Ἀνάσκο, Πεπίνο κλπ., μήκους 100 χλμ. περίπου ἕκαστος. Τὸ κλίμα εἶναι καθαρῶς τροπικόν. Καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἀπὸ τῆς 9 προμεσημβρινῆς ὥρας μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου πνέουσιν οἱ ἀληγεῖς ἀπὸ τὰ ΒΑ., ἐνῷ κατὰ τὴν νύκτα ἰσχυρὰ ἀπόγειος αὔρα πνέει καθ' ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ δυτικὸν καὶ τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα. Τὰς ὁπωσδήποτε παρατεταμένας νηνεμίας ἀκολουθοῦσι κατὰ κανόνα ἰσχυραὶ καταιγίδες μετὰ κυκλώνων, προξενοῦσαι συχνάκις πολλὰς ζημίας. Ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ τέλους Μαΐου μέχρι τέλους τοῦ Ὀκτωβρίου, τὸ ποσὸν δὲ τῶν πιπτόντων ὑδάτων εἶναι σημαντικὸν ἰδίᾳ εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα, ὅπου βρέχει καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς 2 μεταμεσημβρινῆς ὥρας μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ἐν τῷ συνόλῳ του τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶναι ὑγιεινὸν καὶ εὐνοϊκὸν διὰ τὴν ὑγείαν τῶν λευκῶν ἀποίκων. Τὸ Πόρτο Ρίκο εἶναι ἐκ τῶν εὐφορωτέρων νήσων τῆς Ἀμερικῆς, παράγει δὲ πάντα τὰ εἴδη τῶν τροπικῶν προϊόντων, εἰς ἱκανὴν ποσότητα καὶ ἀρίστην, λόγῳ τῆς συστηματικῆς καλλιεργείας, ποιότητα. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν αἱ φυτεῖαι τοῦ ζαχαροκαλάμου, τοῦ καπνοῦ, τοῦ βάμβακος καὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, τὰ προϊόντα δ' αὐτῶν ἀπαρτίζουσι καὶ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς χώρας. Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ 1929—1930 ἡ ἀξία τῆς σακχάρεως ἀνήρχετο εἰς 53 670.000 δολλάρια, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν προϊόντων αὐτοῦ (σιγάρων καὶ σιγαρέττων) εἰς 15.407.000 δολλάρια (ὧν τὰ 11 917 ἀντιπροσωπεύουσιν ἀκατέργαστον καπνόν), τοῦ βάμβακος καὶ τῶν βαμβακερῶν εἰδῶν εἰς 13 559.000 δολλάρια καὶ τῶν ὀπωρῶν εἰς 7.937.000. Ὁλόκληρον τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον διεξάγεται διὰ θαλάσσης, μέσῳ τῆς πρωτευούσης Σὰν Χουὰν καὶ τῶν λοιπῶν τῆς νήσου λιμένων (Πόνσε, Μπαγιαμόν, Μαγιάγκεθ, Ἀρεσίμπο, Ἀγκαντίλια κλπ.), κατευθύνεται δὲ κατὰ τὰ $^{9}/_{10}$ αὐτοῦ πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐξ ὧν ἐπίσης προέρχονται τὰ $^{9}/_{10}$ τῶν εἰσαγομένων προϊόντων. Κατὰ τὴν περίοδον 1929—1930 τὸ σύνολον τῶν καταπλευσάντων εἰς τοὺς ἀνωτέρω λιμένας πλοίων ἀνήρχετο εἰς 2.336, χωρητικότητος 3.007.328 τόννων. Αἱ τοπικαὶ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ἀκτοπλοϊκῶς διὰ μικρῶν ἀτμοπλοίων καὶ διὰ δικτύου σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μήκους 573 χλμ. καὶ ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Ἐπίσης λειτουργεῖ τηλεγραφικὸν δίκτυον μήκους γραμμῶν 2.588 χλμ. καὶ 4 σταθμοὶ ἀσυρμάτου τηλεγράφου. Ἡ ἀποικία διοικεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος τῆς 2 Μαρτίου 1917, ὡς ἐτροποποιήθη τὴν 4 Μαρτίου 1927. Κατ' αὐτὸ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ὁ διοικητής, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ ἐξαμελοῦς συμβουλίου. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦσιν ἡ γερουσία, ἀποτελουμένη ἐκ 19 μελῶν, καὶ ἡ βουλή, ἐκ 39 μελῶν. Ἀμφότεραι ἐκλέγονται διὰ 4 ἔτη ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τῶν ἐχόντων συμπεπληρωμένον τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ Πόρτο Ρίκο ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου τὴν 15 Νοεμβρίου 1493, ὠνομάσθη δ' ὑπ' αὐτοῦ *Σὰν-Χουὰν Μπαντίστα*. Κατῳκεῖτο τότε ὑπὸ 600.000—800.000 ἰθαγενῶν, οἵτινες ἐκάλουν αὐτὸ *Μπορίκεν* καὶ ἀπετέλουν ἑνιαῖον κράτος. Οἱ Ἱσπανοὶ ἀπῴκισαν βραδέως τὴν νῆσον, ἥτις δὲν προσείλκυεν αὐτούς, καθ' ὃ στερουμένη χρυσοφόρων κοιτασμάτων, ἐξωλόθρευσαν ὅμως τάχιστα τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμὸν αὐτῆς, τοῦ ὁποίου οὐδὲ ἴχνος σῴζεται σήμερον. Τῷ 1595 καὶ 1598 ὁ Φραγκῖσκος Ντραίηκ ἐδῄωσε τὸ Πόρτο Ρίκο, μετ' αὐτὸν δὲ (τῷ 1615) οἱ Ὀλλανδοί. Ὀχυρωθὲν ὅμως μετ' ὀλίγον ἀντέστη ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων πειρατῶν, οἵτινες συχνὰ ἐπεχείρουν ἐναντίον του ἐπιδρομὰς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος συνέρρευσαν ἐν τῇ νήσῳ πολλοὶ ἄποικοι ἐκ Ν. Ἀμερικῆς, φεύγοντες τὰς περιπετείας τῶν πολέμων τῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ ἄποικοι οὗτοι ἔδωσαν νέαν ζωὴν εἰς τὴν νῆσον, ἥτις προώδευσε ταχέως, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἠρίθμει 800.000 περίπου κατοίκων, ὧν πλείονες τοῦ ἡμίσεος λευκοί. Μετὰ τὸν ἀτυχῆ διὰ τὴν Ἱσπανίαν πόλεμον, ὅστις ἔληξε διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 11 Δεκεμβρίου 1898, ἡ νῆσος παρεχωρήθη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὑφ' ἃς τελεῖ ἔκτοτε. Σήμερον ὁ πληθυσμὸς κατανέμεται φυλετικῶς ὡς ἑξῆς: λευκοὶ 1.074.191, νέγροι καὶ μιγάδες 324.605. Χ. Δ.

—*[Φιλοτελ.]* Ἀπὸ τοῦ 1855 ἐκυκλοφόρουν τὰ γραμματόσημα τῶν Ἱσπανικῶν Ἀντιλλῶν, κοινὰ καὶ διὰ τὴν Κούβαν, μεταξὺ δὲ τῶν ἐτῶν 1865—1877 εἶχον ἐγκατασταθῇ καὶ πέντε ἀγγλικὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα, χρησιμοποιοῦντα ἀγγλικὰ γραμματόσημα. Ἀπὸ τοῦ 1873 ἤρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν ἴδια γραμματόσημα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς, μέχρι τοῦ 1877, ἦσαν τὰ αὐτὰ μὲ τὰ ἐν Κούβᾳ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν κυκλοφοροῦντα, ἀλλὰ ἔφερον πρὸς διάκρισιν μίαν μονογραφὴν ὡς ἐπίσημασμα. Τῷ 1877 ἐκυκλοφόρησαν τὰ πρῶτα ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ Πόρτο Ρίκο γραμματόσημα, φέροντα τὴν προτομὴν τοῦ τότε βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Ἀλφόνσου ΙΒ', ἐντὸς ᾠοειδοῦς πλαισίου, καὶ εἰς τὸ ἄνω μὲν μέρος τὴν ἐπιγραφὴν PTO RICO 1877, κάτωθεν δὲ τὴν ἀξίαν. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 5 ἀξίας (5—50 c.), ἡ δὲ ἐμπορική της ἀξία δὲν εἶναι μεγάλη. Μετὰ ἓν ἔτος ἐξεδόθη νέα σειρὰ τῶν αὐτῶν ἀξιῶν καὶ τοῦ ἰδίου τύπου, μὲ τὴν διαφορὰν τῆς χρονολογίας 1878. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ τῷ 1879 μὲ τὴν προσθήκην ἑνὸς ἀκόμη γραμματοσήμου εἰς τὴν σειράν, ἀξίας τῆς μιᾶς πεσέτας. Τῷ 1880 ὁ τύπος τοῦ γραμματοσήμου ὑπέστη μικρὰν παραλλαγὴν καὶ ἡ σειρὰ ηὐξήθη εἰς 13 γραμματόσημα. Αὕτη κατηργήθη μετὰ ἓν ἔτος, διὰ ν' ἀντικατασταθῇ μὲ ἄλλην σειρὰν τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀλλὰ χρονολογίας 1881. Ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1884 ἐκυκλοφόρησαν τὰ ἴδια γραμματόσημα εἰς ἄλλους χρωματισμούς, χωρὶς ὅμως χρονολογίαν, κατὰ δὲ τὸ 1890 ἐφάνησαν τὰ πρῶτα γραμματόσημα μὲ τὴν προτομὴν τοῦ μείρακος τότε Ἀλφόνσου ΙΓ'. Τὰ γραμματόσημα αὐτὰ ἐκυκλοφόρησαν μέχρι τοῦ Ἱσπανοαμερικανικοῦ πολέμου εἰς τὸν αὐτὸν τύπον, ἀλλ' εἰς διάφορα χρώματα, τὰ τελευταῖα δὲ ἔλαβον καὶ ἐν ἐπίσημασμα εἰς τρεῖς γραμμὰς Habilitado PARA 1898 καὶ 1899. Ἐν τῷ μεταξὺ, κατὰ τὸ 1893, ἐξεδόθη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῆς νήσου ἓν γραμματόσημον τῶν 3 cent., ἀναμνηστικὸν τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, παριστάνον τὴν πρώτην ἀποβαίνουσαν λέμβον ἐκ τῆς ναυαρχίδος τοῦ Κολόμβου μὲ τὴν ἐπιγραφήν: 19 Νοεμβρίου 1493—1893. Κατὰ τὸ 1898 ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀλφόνσου ὑπέστη μικρὰν μεταρρύθμισιν εἰς τὰ γραμματόσημα τῆς σειρᾶς ἐκείνης, ἥτις ἀπετελεῖτο ἀπὸ 20 ἀξίας. Ἅμα ὡς κατελήφθη ἡ νῆσος ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, ἐτέθη εἰς τὴν κυκλοφορίαν μικρὰ σειρὰ τῶν γραμματοσήμων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1, 2, 5, 8 καὶ 10 cents) μὲ τὸ ἐπίσημασμα PORTO RICO διαγωνίως, ὡς καὶ σειρὰ εἰσπρακτέων γραμματοσήμων 1, 2 καὶ 10 cents μὲ τὸ ἴδιον ἐπίσημασμα. Κατὰ τὸ 1900 ἐκυκλοφόρησαν δύο ἄλλα γραμματόσημα, τῶν 1 καὶ τῶν 2 cents, μὲ τὸ ἐπίσημασμα PUERTO RICO, ὁμοίως διαγωνίως, ἔκτοτε δὲ κυκλοφοροῦν τὰ γραμματόσημα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κατὰ τὴν ἰσπανικὴν κατοχὴν ἐκυκλοφόρησαν ἀπὸ τοῦ 1871—1881 καὶ εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὰ τηλεγραφήματα, κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου (1898) ἐχρησιμοποιήθησαν διάφορα γραμματόσημα (1890—1898), φέροντα εἰς δύο γραμμὰς τὸ ἐπίσημασμα IMPUESTO DE GUERRA, δι' εἰδικοὺς φορολογικοὺς ὑπὲρ τοῦ πολέμου σκοπούς.

Τὰ γραμματόσημα τοῦ Πόρτο Ρίκο δὲν ἔχουσι μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν, διότι ἐπωλήθησαν εἰς στὸκ ἀσφράγιστα. Εἰς τὴν ἔκδοσιν ὅμως τοῦ 1878 καὶ 1890 ὑπάρχουν μερικὰ σπάνια σημαντικῆς ἀξίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου εἰς τὴν πόλιν Coamo ἐξεδόθη ἓν προσωρινὸν γραμματόσημον τῶν 5 cents, τοῦ ὁποίου ἡ ἐμπορικὴ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 2.000 γαλλικὰ φράγκα. (Ε. Φ. Ε.)

Πορτορὶς (Porto-Riche), ***Γεώργιος ντὲ —.*** Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1849—1930). Ἤρχισε γράφων θεατρικὰ ἔργα διὰ τὰ παρισινὰ θέατρα ἀπὸ ἡλικίας εἴκοσιν ἐτῶν, ἀναδειχθεὶς ταχέως ὡς εἷς τῶν σημαντικωτέρων συγχρόνων δραματικῶν συγγραφέων, διὰ τὴν τολμηρότητα τῶν ψυχολογικῶν του παρατηρήσεων, τὴν πρωτοτυπίαν τῶν θεμάτων του, τὸν νευρώδη καὶ πλήρη ἐνδιαφέροντος διάλογόν του καὶ τὴν λεπτομερεστάτην ἀνάλυσιν τῶν ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων χαρακτήρων, φθάνουσαν πολλάκις τὰ ὅρια τοῦ παθολογικοῦ. Εἶχεν ἐκλεγῇ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης Μαζαρίνου. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ποιήματα ἐκδοθέντα εἰς συλλογὰς κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου. Ἐκλογὴν τῶν πρώτων του θεατρικῶν ἔργων ἐδημοσίευσε τῷ 1898 ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Θέατρον Ἔρωτος», περιέχουσαν τὰ ἔργα: «Τύχη τῆς Φραγκίσκης», «Ἄπιστος», «Ἐρωτευμένη», «Τὸ παρελθόν». Μεταξὺ τῶν τελευταίων του ἔργων εἶναι «Ὁ γέρος» (1911) καὶ «Ὁ ἔμπορος» (1918). Τῷ 1920 ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Αἰσθηματικὴ ἀνατομία» νέαν ἐκλογὴν ἐκ τῶν δραματικῶν του ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐντονώτερον ἀναλύει τὸ κατ' αὐτὸν ἐρωτικὸν πρόβλημα διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἐπὶ

Digitized by Google

σκηνῆς τῆς συνεχοῦς μονομαχίας μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀναπόφευκτον συνέπειαν τῶν ἀνταγωνιστικῶν ἀπόψεών των ἐπὶ τῆς ζωῆς. Μ. Δ. Β.

Πόρτο Ρόζε (Porto Rose) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἰστρίᾳ, παρὰ τὴν πόλιν Πιράνο. Κάτ. 2.800. Μ. Δ. Β.

Πόρτος, *Αἰμίλιος*. Λόγιος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, υἱὸς τοῦ *Φραγκίσκου Πόρτου*, γεννηθεὶς ἐν Φερράρᾳ τῆς Ἰταλίας τῷ 1550. Ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν Λωζάννῃ (1581). Ἐνταῦθα παρέμεινε διδάσκων ἐπὶ δέκα καὶ πλέον ἔτη, ἀσχολούμενος συγχρόνως εἰς παρασκευὰς νέων ἐκδόσεων τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν συγγραφέων, ἃς ἐπλούτιζε μὲ κριτικὰς σημειώσεις καὶ ὑπομνήματα Ἀποκτήσας ἀξιόλογον φήμην, ἐκλήθη τῷ 1592 ὑπὸ τῆς ἐν Ἀϊδελβέργῃ Ἀκαδημίας καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ταύτης, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1610). Ὁ Αἰμίλιος Πόρτος ἐξέδωκε μετὰ κριτικῶν σημειώσεων καὶ σχολίων τὴν «Ἰλιάδα» τοῦ Ὁμήρου (Lugduni 1595), τὸν Θουκυδίδην (1597), τὸν Εὐριπίδην (Heidelbergæ), τὸν Πίνδαρον, τὸν Ἀριστοφάνη, τὸν Ξενοφῶντα, τὴν Ἀριστοτέλους «Ρητορικὴν» καὶ τὸν Ὀνήσανδρον. Ἐπίσης μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν λατινικήν: Πρόκλου «Περὶ Πλάτωνος θεολογίας», Σουΐδα «Λεξικόν», Θουκυδίδην καὶ τὴν «Ρωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν» Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασέως καὶ ἔγραψεν: «Oratio de variarum linguarum usu, necessitate, præstantiaque etc.» (Cassel 1611), «Dictionarium Ionicum Græco-Latinum, quod indicem in omnes Herodoti libros continet» (Φραγκφούρτη 1603, Ὀξφόρδη 1815, Λονδῖνον 1823, Λειψία 1825), «Dictionarium Doricum Græco-Latinum quod Theocriti Moschi, Bionis et Simmiæ Rhodii variorum opusculorum interpretationem continet» (Φραγκφούρτη 1603, Hanoniæ 1606), «Pindaricum Lexicon, in quo non solum dorismi Pindaro peculares sed etiam verba, phrasesque non vulgares, et in aliis Lexicis omissæ declarentur» (Hanoniæ 1604 καὶ 1606), «De prisca Græcorum compotatione» (Heidelbergi 1604), «De nihili antiquitate et multiplici potestate» (Cassel 1609). ΕΡ. Μ.

— **Πόρτος, *Φραγκῖσκος*.** Εἷς τῶν ἐπικρατεστέρων λογίων καὶ κριτικῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Ρεθύμνῃ τῆς Κρήτης περὶ τὸ 1512. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν Πελοποννήσῳ, ἀλλ' ἀπολέσας τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κρήτην. Ἀργότερον, τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ Γεωργίου Καλλέργη, μετέβη εἰς Πατάβιον, ἔνθα ἐπὶ πενταετίαν συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ ἐδιδάχθη τὴν φιλοσοφίαν. Μεταβὰς εἶτα εἰς Βενετίαν διωρίσθη «ἀρχιδιδάσκαλος» καὶ «πρωτοκαθηγητὴς» τοῦ αὐτόθι ἑλληνικοῦ γυμνασίου, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος καθῃρέθη διὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ ἀπῆλθεν εἰς Φερράραν, ἔνθα μετά τινα χρόνον, τῇ ἐνεργείᾳ μαθητοῦ τινος αὐτοῦ, διωρίσθη δημόσιος διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς (1537). Ἐν Φερράρᾳ τοσοῦτον ηὐδοκίμει ὁ Πόρτος, ὥστε ὄχι μόνον παμπληθεῖς συνέρρεον περὶ αὐτὸν οἱ νέοι τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ξένοι πλεῖστοι προσήρχοντο πολλαχόθεν. Ἐκ Φερράρας μετέβη εἰς Μοδέναν, ὅπου συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκεῖ ἀνάπτυξιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας καὶ μέλος ἐγένετο, ἀλλ' εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Φερράραν προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκεῖ νεοϊδρυθείσης Ἀκαδημίας καὶ διορισθεὶς καθηγητὴς ταύτης καὶ διδάσκαλος τῶν θυγατέρων τοῦ δουκὸς Ἡρακλείου Β'. Τέλος, τῷ 1562, διωρίσθη δημόσιος καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γενεύῃ, ὅπου παρέμεινε διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπελθόντος τῷ 1581.

Ὁ Πόρτος συνέγραψε: «Responsio ad P. Carpentarii epistolam plenam calumniis in viros bonos», «Commentarii in Pindari Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia» (Geneva 1583), «Commentarius in varia Xenophontis opuscula, et in Thucydidem» (Morgiis 1586, Γενεύη 1594), «In omnis Sophoclis Tragoedias prolegomena. Vita Sophoclis. De Tragoedia, ejusque origine. Sophoclis et Euripides collatio» (Morgiis 1598), «Apollonii Dyscoli de constructione libri IV, correcti et suppleti» (Φραγκφούρτη 1598), «Λεξικὸν ἑλληνικὸν» (Γενεύη 1562 καὶ 1592), «Σημειώσεις καὶ ἐπιστολαὶ Συνεσίου» (Παρίσιοι 1605), «Λατινικὴ μετάφρασις τῶν δέκα τοῦ Συνεσίου ὕμνων, καί τινων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου Ὠδῶν» (Παρίσιοι 1568), καὶ τὰ ἑξῆς ἀνέκδοτα: «Λόγος ἐπαινετικὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», «Ὑπομνήματα εἰς τοὺς Ὀλυνθιακούς, τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ ἄλλους τοῦ Δημοσθένους λόγους, καὶ εἰς δύο τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίας», «Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Ἀριστοτέλους Ρητορικὰ καὶ Ποιητικά, Ἑρμογένην καὶ εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνθολογίας βιβλία». Ἐπίσης ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἑρμογένους, Ἀφθονίου καὶ Λογγίνου, μετὰ σημειώσεων, ἐν Γενεύῃ 1569. ΕΡ. Μ.

Πόρτος Μάγνος (Portos Magnus) *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς Λατίνους γεωγράφους ὀνομασία λιμένος τῆς Ἀλβιῶνος, ὃν ὁ Πτολεμαῖος μεταφράζει (Β, γ, 4) εἰς *Μέγαν Λιμένα* καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ἢ τὸ Portsmouth ἢ τὸ ἐγγὺς αὐτοῦ Lymington τῆς Ἀγγλίας. Σ. Ε. Λ.

—**Πόρτος Μάγνος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (Δ, 6, 2) ὀνομασία λιμένος Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας, διανοιγομένου εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν Ἀσσαρὰθ (νῦν Oued Malah) καὶ Χυμιλὰθ (νῦν Cheliff) ἀκτήν. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸν ἐγγύτατά του Θεῶν λιμένα (νῦν Mersa Kebir) τοῦ Στράβωνος (ΙΓ, ζ, 9), τοῦ Ἀντωνινιανοῦ θαλασσίου δρομολογίου (σ. 13) σαφῶς διαστέλλοντος τὸν μὲν τοῦ δέ. Εἶναι ὁ σύγχρονος Vieil Arzew (πλάτ. 35° 53′ Β.) μῆκ. 0° 18′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2437: Cape Tres Forcas to Ivi) λιμὴν τῆς Ἀλγερίας. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο-Τρίο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς Πάρου λιμήν. Ἡ ὀνομασία του, ἐσφαλμένη οὖσα ἀντὶ τῆς ὀρθῆς *Πόρτο-Δρυός*, εἶναι ἀπότοκος τῆς ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν οὐχὶ ὀρθῆς γραφῆς (Porto Trio: πλάτ. 37°00′ Β., μῆκ. 25° 14′ $^{1}/_{2}$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Σχηματίζεται βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Πύργος καὶ στεγάζεται διὰ τὰς ἐξ ἀνατολῶν ἐπιφορὰς ὑπὸ τῶν νησίδων Δρυός, Μακρὺ καὶ Πράσσο. Ἄριστον ἀγκυροβόλιον διὰ βορείους, πλὴν προσβαλλόμενον ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων, ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸ τοῦ Ἀγῶνος ὡς ἀγκυροβόλιον τοῦ στόλου τοῦ Καπουδὰν πασᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον τῷ προσεκόμιζον οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν νήσων τοὺς πρὸς τὸν σουλτᾶνον φόρους. Ἡ παράλιός του, ἔχουσα ἄφθονα πηγαῖα ὕδατα, ἀφ' ὧν ὑδρεύονται τὰ πλοῖα, ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν Κρίσπη. Σ. Ε. Λ.

Πορτουγκὰλ (Portugal), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος ντὰ Φονσέκα*.** Ὁ διασημότερος Πορτογάλος μουσουργὸς (1762—1830). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ἐν Λισσαβῶνι ὡς συνθέτης ἐλαφρῶν τραγουδιῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, μεθ' ὃ διετέλεσε μέλος τοῦ μελοδράματος τῆς Μαδρίτης. Εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν του ἀνήκει σειρὰ ὁλόκληρος ὀπερεττῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1793 ἤρχισε νὰ γίνεται γνωστὸς ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος: «La confusione per somiglianza», μετὰ τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησαν τά: «Cinna» (1793), «Rinaldo d' Asti» (1794), «La vedova raggiratrice» (1794), «Gli avventurieri» (1795), «La donna di genio volubile» (1796), «Le donne cambiate» (1797). Ὁ Πορτουγκὰλ ἔγραψεν ἐν ὅλῳ 40 μελοδράματα, πλείστας ὀπερέττας, 5 μεγάλας λειτουργίας, 5 λειτουργίας μετὰ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, κλπ. Γ. Σ.

Πορτουγκέζα (Portuguesa) *[Γεωγρ.]*. Αὐτόνομον ὁμόσπονδον κράτος τῆς Βενεζουέλας, ἐμβαδοῦ 15.200 τ. χλμ. Κατ. 58.721 (1926). Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ πόλις Γκουανάρε. Θ. Κ.

πορτούζι (τό)· (δημωδ. ναυτ.) τὸ ἀμμάτιον.

πορτουλάκα (ἡ) (Portulaca) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πορτουλακοειδῶν* ἢ *πορτουλακιδῶν*, περιλαμβάνον πόας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας καλλιεργουμένας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ὧν τινα καλλιεργοῦνται ὡς λαχανικά, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πορτουλάκα ἡ λαχανηρὰ* (Portulaca oleracea, κοιν. *ἀντράκλα*), ἥτις εἶναι πόα ἐνιαύσιος μὲ φύλλα σαρκώδη καὶ ἐπιμήκη, ἄνθη κίτρινα καὶ καρπὸν κάψαν. Εἶναι ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Ἀνατολῆς, καλλιεργούμενον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

πορτουλακοειδῆ (τὰ) (Portulacaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν δικοτυληδόνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διαλυπετάλων*, περιλαμβάνουσα πόας μονοετεῖς μὲ φύλλα ἁπλᾶ, ἀκέραια, σαρκώδη ἢ μή, μετὰ παραφύλλων συνήθως καὶ κανονικῶν ἑρμαφροδίτων ἀνθέων. Γνωστὰ ἀρκετὰ γένη, καλλιεργούμενα ὡς λαχανικά, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερον ἡ *πορτουλάκα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Πορτοῦνος, καὶ ***Πορτοῦμνος*** (Portunus) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Θεὸς τῶν λιμένων καὶ θαλάσσιος, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν Μελικέρτην καὶ τὸν Παλαίμωνα, τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Ἰανόν. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐτελοῦντο ἑορταὶ καὶ ἀγῶνες νυκτερινοὶ κατὰ πενταετίαν ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, τὰ *Πορτουνάλια*. Ν. Σ. Λ.

Πόρτο Φανάρι *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νοτίου Ἠπείρου, ἀντικρύζων τοὺς Παξούς, διανοιγόμενος δὲ $1^{3}/_{4}$ μιλ. νοτίως τοῦ λιμένος Σὰν Τζιοβάννι (ἀρχ. Ἀχερουσία) καὶ βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καστροσυκιᾶς (πλάτ. 39° 14′ Β., μῆκ. 20° 30′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Εἶναι ὁ *Γλυκὺς Λιμὴν* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πόρτο Φαρίνα (Porto Farina) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τυνησίας ἐπίσημον (πλάτ. 37° 11′ Β., μῆκ. 10° 17′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli rocks to Mahedia), ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Ἀράβων Ρας Σιδὶ-Ἀλῆ-ἐλ-Μεκκὶ καὶ ἔχον σημαφόρον. Εἰς 4 μίλ. Ν.ΝΔ. ἄριστος φυσικὸς λιμήν, *Πόρτο Φαρίνα*, Ἐλ Μπαχίρα ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὀνομαζόμενος καὶ ἀποτελούμενος ἀπὸ λιμνοθάλασσαν ἔχουσαν περίμετρον 12 μιλ., ἐπικοινωνοῦσαν πρὸς τὴν θάλασσαν δι' ἐκρηγμάτων τοῦ προσχωματικοῦ βέλους, ἀλλὰ μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα χρήσιμον, λόγῳ τοῦ ἀβαθοῦς. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον ἀπεβιβάσθη τὴν 16 Ἰουνίου 1535 Κάρολος ὁ Ε', ἡγούμενος πολυαρίθμου στρατοῦ, δι' οὗ, ἐπιβαίνοντος ἑβδομήκοντα δύο γαλερῶν καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ναβῶν ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Ἀνδρέα Δόρια, κατελήφθη ἡ Τύνις, τοῦ Βερβέρου ναυάρχου Σινὰν Ρεΐς, ὃν εἶχεν ἀφήσει ὁ Χαΐρ-ἐδ-Δίν, μὴ δυνηθέντος νὰ ἀναχαιτίσῃ τῶν Ἱσπανῶν τὴν ὁρμήν. Εἶναι ὁ πλησιέστατα τῶν Οὐτίκων παραχειμαστικὸς λιμὴν (Σταδ. Μεγ. θαλάσ. 125) τῶν ἀρχαίων, ὁ Castra Cornelii τῶν Λατίνων. Σ. Ε. Λ.

Πορτοφερράϊο (Portoferraio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Λιβόρνου τῆς Τοσκάνης, ἐν τῇ δυτικῇ εἰσόδῳ κολπίσκου καὶ ἐπὶ χερσονησῖδος τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς νήσου Ἔλβας. Κάτ. 11.565. Ἔχει καλὸν λιμένα μετὰ παλαιῶν καὶ νέων ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἐρείπια ρωμαϊκῶν ἐπαύλεων, τεχνικὴν σχολήν, βιβλιοθήκην καὶ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Ἐν τῇ ἐπαύλει Σὰν Μαρτίνο, ἥτις ἀπέχει 6 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς διοικητικὸν μέγαρον, διέμενεν ὁ Μέγας Ναπολέων ἀπὸ τῆς 5 Μαΐου 1814 μέχρι τῆς 26 Φεβρουαρίου 1815, κατὰ τὴν εἰς Ἔλβαν ἐξορίαν του. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἁλυκαὶ καὶ μεταλλεῖα σιδήρου. Ἔχει πολυσύχναστα θαλάσσια λουτρὰ καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σιδήρου, ἅλατος, θυννῶν καὶ οἴνου. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Ἀργῷος λιμήν*. Μ. Δ. Β.

πορτοφολᾶς (ὁ)· ὁ ὑπεξαιρῶν τὰ πορτοφόλια, ὁ λωποδύτης.

πορτοφόλι (τό)· δημοτ., χρηματοφυλάκιον τῆς τσέπης (ἰταλ. portofoglio).

Πὸρτ ὂφ Σπαὶν (Port of Spain) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ἐν ταῖς δυτικαῖς Ἰνδίαις ἀγγλικῆς νήσου Τρίνιτεντ, κειμένη ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Παρίου, σημεῖον ἀφετηρίας δύο σιδηροδρομικῶν γραμμῶν πρὸς τὴν πόλιν Σὰν Φερνάντο καὶ τὸ ἐσωτερικόν. Κάτ. 65.016 (1926). Ἔχει ἀγγλικανικὸν καὶ καθολικὸν ναόν, βοτανικὸν κῆπον καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον ἐξαγωγῆς. Ὁ λιμήν, ἀσφαλής, εἶναι ἰσχυρῶς ὠχυρωμένος. Θ. Κ.

Πόρτο-Χάρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Λήμνου (βλ. λ. *Κόκκινο*).

Πόρτο Χέλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀργολίδος κατὰ ὡραῖον φυσικὸν λιμένα, ἀνοιγόμενον ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Κρανιδίου καὶ πρὸς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ἀντικρὺ τῶν Σπετσῶν. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ἀνηκούσης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. 517, καὶ μετὰ τῶν συνοικισμῶν *Κώστα* καὶ *Μετόχι* 565. Μετὰ τοῦ Κρανιδίου συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 7 χλμ., χρησιμεῦον καὶ ὡς ἐπίνειον αὐτοῦ. Ἔχει ὑπολιμεναρχεῖον καὶ ὑποτελωνεῖον. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος ὑπάρχει φανὸς ἐρυθρὸς καὶ σταθερός, 5 μίλλια ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι. Ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου ἀκτῆς τοῦ λιμένος ἔκειτο ἡ ἀρχαία πολίχνη Ἀλίκη ἢ Ἀλία, τῆς ὁποίας διακρίνονται λείψανα εἰς τὸν πυθμένα τοῦ λιμένος. Ι. Σ. Σ.

Πὸρτ-Σαΐτ *[Γεωγρ.]*. Ὡραία πόλις τῆς Αἰγύπτου, ὀνομασθεῖσα ἀπὸ τοῦ κεδίβου, ὅστις υἱοθέτησε πρῶτος τὸ σχέδιον τοῦ Λεσσὲψ διὰ τὴν ὄρυξιν τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Ἐκτίσθη κατὰ τὸ δυτικὸν χεῖλος τοῦ βορείου στομίου τῆς διώρυγος καὶ ἀκριβέστερον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς νησῖδος ταπεινῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μέρος τῆς γλώσσης γῆς, ἡ ὁποία χωρίζει τὴν λίμνην Μεντζάλαν ἀπὸ τῆς Μεσογείου. Συνῳκίσθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὀρύξεως τῆς διώρυγος καὶ ἀνεπτύχθη πολὺ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας δεκαετηρίδας. Ἀπὸ 17.000 κατ. τῷ 1883, ἔχει σήμερον 80.000, ὧν 25.000 Εὐρωπαῖοι καὶ τούτων οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες καὶ δὴ Κάσιοι. Ὁ λιμήν, ἐπιφανείας 230 στρεμμάτων, ἔχει 8—10 μ. βάθος, διατηρούμενον ἀδιακόπως διὰ πολλῶν βυθοκόρων. Προστατεύεται ὑπὸ μεγάλων κυματοθραυστῶν, ὧν ὁ δυτικὸς μήκους ἀρχικῶς 2.250 μ., ἐπεξετάθη ἀκόμη πολύ, ὁ δὲ ἀνατολικὸς ἐκτείνεται εἰς 2.000 μ. Ὁ δυτικὸς προστατεύει τὸν λιμένα ἀπὸ τῶν νειλωτικῶν προσχώσεων, καλύπτεται ὅμως πολλάκις ἀπὸ τοὺς δυτικοὺς ἀνέμους. Φέρει κατὰ τὸ μέσον ὡραῖον ἄγαλμα τοῦ Φερδινάνδου δὲ Λεσσέψ, ἔργον τοῦ Fremiet, εἰς μέγεθος τετραπλάσιον τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐπὶ βάθρου ὕψους $10\,^{1}/_{2}$ μ. Κατέναντι τοῦ ἐσωτερικοῦ προβλῆτος, ἐπὶ τῆς στερεᾶς ὑψοῦται ὁ φάρος ὕψους 53 μ. στρεπτὸς καὶ ἔχων ἀκτῖνα ὁρατότητος 100 χλμ. Τὸ κεντρικὸν μέρος τῶν λιμενικῶν ἔργων ἔχει ἐπιφάνειαν 89 στρεμμάτων καὶ περιλαμβάνει τρεῖς δεξαμενάς. Πρὸς Α. τοῦ λιμένος εἶναι ἁλυκαί, πρὸς Δ. δὲ ἡ ἀραβικὴ συνοικία καὶ τὸ νεκροταφεῖον,

Digitized by Google

τοῦ ὁποίου οἱ τάφοι εἶναι ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἐντὸς κτιστῶν θαλάμων, διότι τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ ἀναβλύζει εἰς βάθος 1/2 μ. Ἡ πόλις ἔχει λαμπρὰ καταστήματα καὶ ξενοδοχεῖα, ὑποκαταστήματα ὅλων τῶν ἐν Καΐρῳ μεγάλων τραπεζῶν, ὡραίαν προκυμαίαν καὶ καλὴν ρυμοτομίαν. Εἶναι ἕδρα τοῦ κυβερνείου τῆς διώρυγος, ἕδρα τοῦ Ἕλληνος μητροπολίτου Πηλουσίου καὶ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος. Ἔχει λαμπρὰν παροικίαν ἑλληνικὴν μὲ ναὸν μέγαν, ὡραῖα σχολεῖα, λέσχην καὶ ἄλλα σωματεῖα. Τὸ οἰκόπεδον ναοῦ καὶ σχολείων ἐδώρησεν ὁ κεδίβης εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, δι' ὃν σκοπὸν ἐχρησιμοποιήθη. Γ. Λ. Α.

— *[Φιλοτ.]* Ἐκτὸς τοῦ λειτουργοῦντος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ αἰγυπτιακοῦ ταχυδρομείου, εἶχεν ἱδρυθῆ καὶ γαλλικὸν ταχυδρομικὸν γραφεῖον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίει τὰ γαλλικὰ γραμματόσημα τῆς ἐποχῆς, μέχρι τοῦ 1899, ὁπότε ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ἰδίαν σειρὰν ἀπαρτισθεῖσαν ἀπὸ γαλλικὰ γραμματόσημα τοῦ 1876—1848 μὲ τὸ ἐπισήμασμα PORT-SAÏD. Ἡ σειρὰ αὐτὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ 15 ἀξίας 1 c.—5 φρ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ 25λεπτον γραμματόσημον τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἐξηντλήθη ἐνωρίς, ἐπεσήμαναν διὰ τῆς ἀξίας ταύτης ποσότητα δεκαλέπτων. Τὸ νέον τοῦτο γραμματόσημον κατέστη σπανιώτατον, μιᾶς δὲ ποικιλίας αὐτοῦ ἕκαστον ἀντίτυπον τιμᾶται 4.000 γαλλικὰ φράγκα. Κατὰ τὸ 1902 ἐξεδόθη νέα σειρὰ τῶν αὐτῶν ἀξιῶν, τύπου δὲ ὁμοίου μὲ τῶν γαλλικῶν γραμματοσήμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν PORT-SAÏD. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον τοῦ Πὸρτ-Σαΐτ, ὅπως καὶ ὅλαι αἱ γαλλικαὶ ἀποικίαι, ἐξέδωκεν ἓν γαλλικὸν γραμματόσημον τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ τῶν 10 c., μὲ ἐπὶ πλέον ἀξίαν 5 c. ὑπὲρ τῶν τραυματιῶν. Τῷ 1921 τὰ γραμματόσημα τῆς σειρᾶς τοῦ 1902 ἔλαβον ἐπισήμανσιν ἐκφράζουσαν τὴν ἀξίαν των εἰς αἰγυπτιακὰς νομισματικὰς μονάδας millièmes, ἤτοι χιλιοστὰ τῆς αἰγυπτιακῆς λίρας. Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἐπισημάσματος αὐτοῦ ἐγένετο ἀρχικῶς μὲν ἐν Αἰγύπτῳ, κατόπιν δ' ἐν Παρισίοις. Ἀμφότεραι αἱ οὕτω δημιουργηθεῖσαι σειραὶ εἶναι δυσεύρετοι, δι' ὃ καὶ παρεποιήθησαν ἔκτοτε ἐπιτυχῶς. Τῷ 1927 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ 6 ἀξίας (3—250 mil.) τοῦ αὐτοῦ μὲ τῆς προηγουμένης ἐκδόσεως τύπου, ἀλλὰ φέρουσα ἔντυπον τὴν ἀξίαν εἰς μιλιέμ. Τὸ γαλλικὸν ταχυδρομικὸν γραφεῖον ἔκλεισε τὴν 1ην Ἀπριλίου 1931 ἀποζημιωθέντων τῶν ὑπαλλήλων του ὑπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐγένετο καὶ διὰ τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοιοῦτον. Εἰς τὸ αὐτὸ γραφεῖον ἐκυκλοφόρησαν τῷ 1921 καὶ εἰσπρακτέα γραμματόσημα, γενόμενα δι' ἐπισημάνσεως γαλλικῶν εἰσπρακτέων τῆς ἐποχῆς μὲ τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω ἐπισήμασμα τῶν millièmes. Ἐπίσης ἐκυκλοφόρησαν καὶ εἰδικὰ γραμματόσημα τῆς ἀποσβέσεως τοῦ γαλλικοῦ δημοσίου χρέους τῶν 25 mil. (ἔτος 1927 καὶ 1929). Τὰ γραμματόσημα αὐτὰ ζητοῦνται ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ Αἰγυπτίων συλλεκτῶν, ἡ δ' ἐμπορική των ἀξία εἶναι σημαντική. (Ε. Φ. Ε.)

Πορτσαλὴ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαυροβούνι(ον)* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Πόρτσμουθ (Portsmouth, λατιν. Magnus Portus) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὁ ὀχυρώτερος πολεμικὸς λιμὴν καὶ ὁ εὐρύτερος ναύσταθμος τῆς Ἀγγλίας (ἐπιφάνεια 32 τ. χλμ.) ἐν τῇ κομιτείᾳ Χάμσερ, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν ἐπὶ τῆς νήσου Πόρτση καὶ ἔναντι τῆς νήσου Οὐάϊτ. Ἡ πόλις ἔχει πληθυσμὸν 231.500 κατ. (1926), ἄνευ τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων. Αἱ ἀστικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ συνοικίαι εἶναι ἡ Λάντπορτ (κυρίως ἐμπορικὸν κέντρον) καὶ ἡ λουτρόπολις Σάσσεη (κυρίως ἀστικόν). Ἔχει πλατείας, καθεδρικὸν ναόν, ἀρχαίους ναοὺς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, πολλὰ πάρκα, δημαρχεῖον, ὀρφανοτροφεῖον ναυτικῶν, μουσεῖον, βιβλιοθήκην (83.000 τόμων), νοσοκομεῖα, καὶ σπουδαιοτάτην βιομηχανίαν, ἰδίᾳ μέγιστα ναυπηγεῖα, πυροβολοποιεῖα, μηχανουργεῖα καὶ ξυλοποιεῖα. Τὸ Πόρτσμουθ εἶναι ὁ μέγιστος πολεμικὸς λιμὴν τοῦ κόσμου, δι' ἰσχυροτάτων ὀχυρώσεων προστατευόμενος, μήκους 6,4 χλμ., πλάτους 5, μετὰ στομίου στενοῦ 350 μ. μόνον. Ἔχει ναυπηγεῖα, ἀποθήκας, μεγίστης ἐπιφανείας προκυμαίας καὶ προβλῆτας, ναύσταθμον, στρατῶνας, εἰς τὰς ἀπέναντι δὲ πόλεις Γκόσπορτ καὶ Ἄλφερστοκ (κάτ. 33.580), ἀνηκούσας εἰς τὸ ὀχυρὸν συγκρότημα τοῦ Πόρτσμουθ καὶ μεθ' ὧν ἡ συγκοινωνία διενεργεῖται διὰ γεφυρῶν καὶ ἀτμακάτων, ὑπάρχουν σταθμὸς ὑποβρυχίων, τὸ κέντρον τῆς ἐπιμελητείας καὶ τὸ διοικητήριον. Ὁ λιμὴν ἔχει ἐπίσης μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν. Μεταξὺ Πόρτσμουθ καὶ τῆς νήσου Οὐάϊτ ὁ εὐρὺς ὅρμος Σπίτχεντ, παρέχων ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον εἰς ὁλοκλήρους πολεμικοὺς στόλους. Θ. Κ.

—**Πόρτσμουθ** (Portsmouth) *[Γεωγρ.]*. Πολλαὶ πόλεις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. —1) Κατὰ τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τῆς πολιτείας Νιοῦ Χάμσερ, ἔχουσα βαθύν, σχεδὸν πάντοτε ἐλεύθερον πάγων λιμένα, μετὰ ναυπηγείων. Κάτ. 13.569 (1920). Εἶναι πολεμικὸς λιμὴν καὶ ἔχει σημαντικὴν ἐμπορικὴν κίνησιν. Ἐν Πόρτσμουθ συνωμολογήθη τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1905 ἡ ρωσσοϊαπωνικὴ συνθήκη εἰρήνης. —2) Κατὰ τὰ ΝΑ. τῆς πολιτείας Ὀχάϊο, ἀφετηρία τῆς μεγάλης διώρυγος Ὀχάϊο—Ἐρι. Κάτ. 41.981 (1925). Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον ξυλείας καὶ γαιανθράκων, γαιανθρακωρυχεῖα καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν καὶ σιδηρουργίας. —3) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίᾳ, πόλις καὶ λιμήν, ἀπέναντι τοῦ Νόρφολκ, κέντρον σιδηροδρομικόν. Κάτ. 56.497 (1922). Ἔχει μεγάλην ἐξαγωγὴν ξυλείας, βάμβακος καὶ πρωΐμων λαχανικῶν. Θ. Κ.

Πόρτσμουθ (Portsmouth), ***Λουΐζα-Ρενὲ ντὲ Κερουάλ***, *δούκισσα τοῦ —*. Εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως Καρόλου Β' (1649—1734). Γαλλὶς τὴν καταγωγήν, δεσποινὶς ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς Ἑρριέτης τῆς Ἀγγλίας, δουκίσσης τῆς Ὀρλεάνης, συνώδευσεν εἰς Ἀγγλίαν τὴν τελευταίαν ταύτην, μεταβᾶσαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀδελφοῦ της βασιλέως Καρόλου Β' (1670) πρὸς συνομολόγησιν τῆς συνθήκης τοῦ Δοῦβρου. Ὁ βασιλεύς, καταθελχθεὶς ἐκ τῆς καλλονῆς αὐτῆς, τὴν ἐκράτησεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὡς κυρίαν τῆς τιμῆς τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης, καὶ ἔπειτα ὡς ἐπίσημον εὐνοουμένην του, ἀπονείμας αὐτῇ τὸν τίτλον τῆς δουκίσσης τοῦ Πόρτσμουθ. Ἀσκοῦσα ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως, ἐγένετο πανίσχυρος καὶ διὰ τῶν ἐπεμβάσεών της εἰς τὴν πολιτικὴν προεκάλεσε τὴν ἀξίωσιν τῆς βουλῆς πρὸς τὸν βασιλέα ὅπως ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ἐξ Ἀγγλίας (1679). Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1688 καὶ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου, ἐπανῆλθεν ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν της ἐν Ὠμπινύ, δωρηθεῖσαν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Θ. Κ.

Πὸρτ-Σουδὰν *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν 80 χλμ. πρὸς Β. τοῦ Σουάκιμ, ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ἐγκατασταθέντες στερεῶς εἰς τὸ Σουδὰν οἱ Ἄγγλοι, ἔστρωσαν γραμμὴν σιδηροδρομικὴν ἀπὸ Χαρτοὺμ εἰς Πὸρτ-Σουδὰν καὶ ἵδρυσαν λαμπρὸν λιμένα (1904—1905) εἰς κόλπον, ὅστις εἰσχωρεῖ πρὸς Β. εἰς τὴν ἤπειρον, καὶ ἐβάθυναν αὐτὸν πολύ, ὥστε νὰ ἀγκυροβολοῦν καὶ τὰ μέγιστα σκάφη. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς του κεῖται ἡ πόλις, ἄριστα ρυμοτομημένη, μὲ λαμπρὰς προκυμαίας, μέγαρα δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ξενοδοχεῖα καὶ δύο ἐκκλησίας, ὧν ἡ μία τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Τὸ Πὸρτ-Σουδὰν εἶναι πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Red Sea). Ἔξω τῆς πόλεως εἶναι τὰ χωρία τῶν μαύρων Σουδανῶν καὶ τῶν Βεδουΐνων τῆς φυλῆς Χαδενδόα, οἱ ὁποῖοι ἐρημονόμοι κινοῦνται μεταξὺ Νείλου καὶ Ἐρυθρᾶς. Γ. Λ. Α.

Πὸρτ Τεουφὶκ *[Γεωγρ.]*. Νησὶς παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ἐπιφανείας 20 στρεμμάτων, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἑταιρείας μὲ τὰ χώματα τῆς ὀρύξεως τῆς διώρυγος. Ἡ ἐκεῖ ἑλληνικὴ κοινότης ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ σχολεῖον, ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν μητρόπολιν Λεοντοπόλεως. Γ. Λ. Α.

Πὸρτ Τῶλμποτ (Port Talbot) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν Οὐαλλίᾳ, εἰς τὸν κόλπον Σουάνση, αὐξηθεῖσα διὰ τῆς συγχωνεύσεως μετ' αὐτῆς τῶν κοινοτήτων Ἀμπηραῖβον καὶ Μάργκαμ. Κάτ. 40.039 (1921). Ἔχει ἀρχαῖον ναὸν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, πάρκον, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλουργίαν (σίδηρος, κασσίτερος, χαλκός). Θ. Κ.

Πὸρτ-Φλόρενς (Port Florence) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κίσουμου* (Kisumu).

Πορτχὰν (Porthan), ***Ἑρρῖκος-Γαβριήλ***. Φινλανδὸς ἱστοριοδίφης καὶ φιλόσοφος (1739—1804). Καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἄβο. Ὑπῆρξεν ὁ σκαπανεὺς πάσης ἱστορικῆς, φιλολογικῆς, φιλοσοφικῆς καὶ λαογραφικῆς προόδου ἐν Φινλανδίᾳ. Τὸ κύριον ἔργον του ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ λογοτεχνίαν τῆς πατρίδος του. Ἔγραψε: «De peesi Fennica», τὸ ἱστορικὸν ἔργον «Pauli Susten. Chronicon episcoporum Finlandesium...» καὶ ἄλλα. Θ. Κ.

Πὸρτ Χιοῦρον (Port Huron) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίτσιγκαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαίντ Κλαίρ, πλησίον τῆς λίμνης Χιοῦρον, συνδεομένη μετὰ τῆς καναδικῆς πόλεως Σάρνια δι' ὑποβρυχίου σήραγγος μήκους 2 χλμ. Κάτ. 30.070 (1927). Ἔχει ἐμπόριον σιτηρῶν, δημητριακῶν, ξυλείας καὶ προϊόντων ἁλιείας, καὶ βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν. Θ. Κ.

Πὸρτ ὠ Πρένς (Port au Prince) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν τῆς δημοκρατίας τῆς Ἁϊτῆς, κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτήν, ἐν τῷ κόλπῳ Γκονάϊβ. Κάτ. 125.000 (1919). Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἔχει δὲ σταθμὸν ραδιοτηλεγραφίας, μέγα ἐργοστάσιον σακχαροποιίας καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον καφέ, βάμβακος, χρωματοξύλων, κακάου. Ἱδρύθη τῷ 1749 ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λ' Ὀπιτάλ*, κατεστράφη δὲ κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἀνῳκοδομήθη. Θ. Κ.

πορφύρα (ἡ)· κογχύλιον τῆς θαλάσσης, ἐξ οὗ ἐλαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡ χρωστικὴ οὐσία ἡ καλουμένη νῦν *μουρίξ*, παρ' ἀρχαίοις δὲ *ἄνθος τῆς πορφύρας* || αὐτὴ ἡ λαμβανομένη χρωστικὴ οὐσία, οὖσα βαθυέρυθρος μετὰ ἰώδους ἀποχρώσεως || τὸ πορφυροβαφὲς ὕφασμα || τὸ ἐκ πορφυροβαφοῦς ὑφάσματος κατασκευασθὲν ἔνδυμα, ἰδίᾳ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου || δερματοπάθεια (βλ. κατ.).

— *[Χημ.]* Καλεῖται *πορφύρα* ἐρυθροϊῶδες ἕως κυανοϊῶδες φυσικὸν χρῶμα, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἐξήγετο ἐξ ὡρισμένων κογχυλίων καὶ ἦτο κατ' ἀρχὰς ἄχρουν ἕως ὑποκίτρινον ὑγρόν, ἀπέκτα δὲ τὸ περίφημον αὐτοῦ ἐρυθρὸν χρῶμα διὰ τῆς ἐκθέσεως εἰς τὸν ἥλιον καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ εἰδικοῦ ἐνζύμου *πορφυράση*. Τὸ χρῶμα τοῦτο ἦτο λίαν πολύτιμον, τιμώμενον, κατὰ τὰς ἱστορικὰς πληροφορίας, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀντὶ 2.500 ἀγγλικῶν λιρῶν περίπου κατὰ χιλιόγραμμον. Ἡ χρῆσις αὐτῆς ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ ΙΒ' περίπου αἰῶνος. Τῷ 1909 ἀπεμονώθη ὑπὸ τοῦ Friedländer καὶ ἐμελετήθη· ἀπεδείχθη δὲ ὡς 6,6'-*διβρωμινδικοτίνη* $C_{16}H_8Br_2O_2N_2$, ἐπετεύχθη δὲ καὶ ἡ συνθετικὴ αὐτῆς παρασκευή, π. χ. διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἀλκαλίων ἐπὶ μείγματος π-βρωμο-ο-νιτροβενζαλδεΰδης καὶ ἀκετόνης. Σ. Γ.

— *[Ἀρχ.]* Σπουδαῖα καὶ ὀνομαστὰ βιομηχανικὰ κέντρα τῆς *πορφύρας* ἦσαν ἐν Φοινίκῃ, εἰς τοὺς κατοίκους δὲ αὐτῆς ἀποδίδεται ἡ ἐφεύρεσις τῆς πορφύρας. Αἱ κατ' ἐξοχὴν ἀκμάσασαι ἐκ τῆς βιομηχανίας ταύτης φοινικικαὶ πόλεις ἦσαν ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδών, αἵτινες ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας νὰ εἶναι τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς πορφύρας καὶ μετὰ τὴν παρακμήν των ὡς μητροπόλεων τοῦ ἐμπορίου τῆς Μεσογείου. Τούτου ἕνεκα καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Τύρου σῆμα τοῦ ὀπισθοτύπου εἶναι τὸ κογχύλιον τῆς πορφύρας. Ἄλλαι βιομηχανικαὶ τῆς πορφύρας πόλεις ἦσαν ἡ Καισάρεια, ἡ Νεάπολις, ἡ Λύδδα, ἡ νῆσος Κύπρος καὶ πολλαὶ ἀποικίαι τῶν Φοινίκων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μικρασίαν, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐσχηματίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ βιομηχανικὰ κέντρα. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀντωνίνου οἱ πορφυροβάφοι τῆς Φωκαίας ἐν Λυδίᾳ καὶ τῆς Ἱεραπόλεως ἐν Φρυγίᾳ ὠργανώθησαν εἰς σωματεῖον καὶ ἵδρυσαν ἐργαστήριον μαθητεύσεως ἀπόρων παίδων ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Ἐργασία θρεμματική*». Ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὀνομασταὶ διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς πορφύρας ἦσαν ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς, ἡ Ἀμοργός, ἡ Χίος, καὶ ἡ Νίσυρος, ἥτις ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Πορφυρίς. Σύλλογος πορφυροβάφων ὑφίστατο καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι τὰ σπουδαιότερα κέντρα ἁλιείας καὶ βιομηχανίας τῆς πορφύρας ἦσαν τὰ παράλια τῆς Λακωνίας καὶ τῆς Κορίνθου, τῆς ὁποίας μάλιστα καὶ τὰ νομίσματα ἔφερον τὴν εἰκόνα τῆς πορφύρας, ἡ ἀνατολικὴ παραλία τῆς Εὐβοίας καὶ ἡ παραλία τῆς Ἀργολίδος ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἑρμιόνης, ἔνθα εἶχον παρασκευασθῆ τὰ ὑφάσματα τοῦ θησαυροῦ τοῦ Δαρείου, τὸν ὁποῖον κατέλαβεν ἔπειτα ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ἐν Εὐρώπῃ ἐργαστήρια πορφύρας ὑπῆρχον ἐν Καλαβρίᾳ, Δαλματίᾳ, Σικελίᾳ, Ἰστρίᾳ. Οἱ ἔμποροι τῆς πορφύρας ἐκαλοῦντο *πορφυροπῶλαι*. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ἡ ἀσιατικὴ πορφύρα ἐτιμᾶτο ὅσον καὶ τὸ βάρος της εἰς ἀργύριον. Τὰ ὑφάσματα τῆς Ἑρμιόνης ἐν Ἀργολίδι, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν μέρος τοῦ θησαυροῦ τοῦ Δαρείου ἐν Σούσοις, ἀντεπροσώπευον τὸ ποσὸν τῶν πέντε χιλιάδων ταλάντων, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος. Ἡ χρῆσις τῆς πορφύρας εἶναι γνωστὴ εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς τὸ εὐγενὲς καὶ ἱερὸν χρῶμα καὶ τὸ σύμβολον τῆς δυνάμεως τῶν θεῶν καὶ τῶν βασιλέων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων, στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν. Οὕτως ὁ Περσεύς, ἐκτεθεὶς ἐντὸς κιβωτίου ἐν τοῖς ὕδασιν, ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Διός, διότι ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῶν πορφυρῶν του ἐνδυμάτων, ὁ δὲ Θησεύς, εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Μίνωος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θείας του καταγωγῆς,

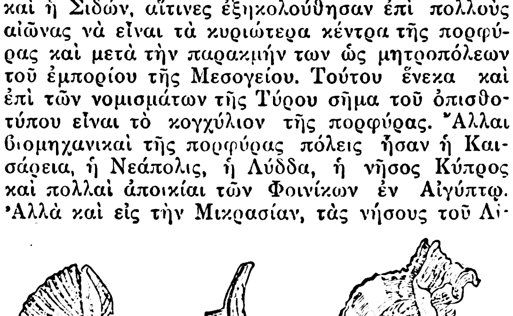

Τὰ εἴδη τοῦ κογχυλίου τῆς πορφύρας.

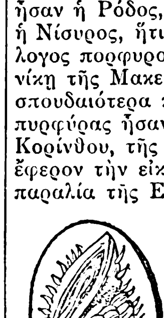

Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἐργαλείων πορφυροβάφου ἢ πορφυρέως.

Digitized by Google

καταδύεται ἐντὸς τῆς θαλάσσης καὶ ἀνέρχεται εἶτα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐνδεδυμένος ὑπὸ τῆς Ἀμφιτρίτης διὰ πορφυροῦ ἐνδύματος. Ἐν Ρώμη ὡσαύτως ἡ πορφύρα ἦτο σύμβολον τοῦ ἱερατείου καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀρχῆς. Μεγάλη χρῆσις τῆς πορφύρας ἐγίνετο καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, εἰς τὸν χρωματισμὸν κτηρίων, ἀγαλμάτων, βιβλίων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ἔτι δὲ καὶ εἰς χρωματισμὸν τῶν παρειῶν καὶ τῶν χειλέων. Β.Δ.Θ.

—*[Ἰατρ.]* Ὡς *πορφύραι* χαρακτηρίζονται ποικίλαι νοσηραὶ καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς κοινὸν σύνδρομον αἱμορραγικήν τινα διάθεσιν, προκαλοῦσαν αἱμορραγίας ἐντὸς τῶν περισσοτέρων ἱστῶν καὶ ὀργάνων τοῦ σώματος. Χαρακτηριστικὸν τῶν ἐπὶ τοῦ δέρματος αἱμορραγικῶν κηλίδων τῆς πορφύρας εἶναι ὅτι αὗται δὲν ἐξαφανίζονται ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ δακτύλου καὶ ἔχουν κατ' ἀρχὰς χρῶμα βαθὺ ἐρυθρὸν (πορφυροῦν), τὸ ὁποῖον καθίσταται ὑποκύανον, ἰῶδες καὶ μετά τινα χρόνον ἐλαφρῶς καστανὸν καὶ ὑποκίτρινον, ἐξελίσσονται δηλαδὴ ὡς καὶ αἱ τραυματικαὶ ἐκχυμώσεις. Αἱ αἱμορραγικαὶ αὗται κηλῖδες συχνότατα ἔχουν μέγεθος καρφίδος ἢ φακῆς καὶ εἶναι στικταὶ (πετέχειαι), εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις εἶναι μεγαλύτεραι, καλύπτουσαι ἐνίοτε ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τμήματος μέλους τινός, καὶ ἔχουν σχῆμα στρογγύλον, ᾠοειδὲς ἢ ἀκανόνιστον· ἄλλοτε πάλιν εἶναι γραμμωταί. Πρὸς τούτοις αἱ αἱμορραγίαι αὗται, εἴς τινας σπανίας περιπτώσεις, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανίσουν μικρὰς προεξοχὰς (*ὀζώδης πορφύρα*) ἢ νὰ σχηματίσουν φυσαλίδας (*φυσαλιδώδης πορφύρα*) ἢ καὶ ἀκόμη νὰ ἐπιφέρουν διαταραχὰς εἰς τὴν θρέψιν τῶν ἱστῶν καὶ νὰ προκαλέσουν σφακέλους (*νεκρωτικὴ πορφύρα*). Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς πορφύρας αἱ ὑποδερμικαὶ αἱμορραγίαι διαδέχονται ἀλλήλας, δι' ὃ καὶ δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάσχοντος τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἐξελίξεώς των. Αἱ αἱμμορραγικαὶ κηλῖδες εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συμμετρικαί, πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ συσσωρεύονται κατὰ πλάκας ἢ εἶναι μεμονωμέναι εἰς νησίδια· ἄλλοτε δὲ εἶναι ἀνώμαλοι καὶ ἐμφανίζονται ταυτοχρόνως εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Ἐνίοτε καταλαμβάνουν τοὺς βλεννογόνους καὶ προκαλοῦν ποικίλας αἱμορραγίας (ἐπιστάξεις, αἱμορραγίας τῶν οὔλων, αἱμοπτύσεις, αἱματεμεσίας, μέλαιναν αἱματουρίαν κτλ.). Αἱμορραγίαι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὀρογόνους (μήνιγγας, ὑπεζωκότα, περικάρδιον, περιτόναιον, ἀρθρικοὺς θυλάκους), ὡς καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα (ἐγκέφαλον, νωτιαῖον μυελόν, ἧπαρ, σπλῆνα κ.τ.λ.). Ἡ ταξινόμησις τῶν διαφόρων εἰδῶν πορφύρας ἐβασίσθη κυρίως ἐπὶ τῶν κλινικῶν συμπτωμάτων καὶ ἐπὶ τῆς αἰτιολογίας. Συνήθως αἱ πορφύραι διαιροῦνται εἰς *ἰδιοπαθεῖς*, τῶν ὁποίων ἡ αἰτιολογία δὲν ἔχει ἀκριβῶς καθορισθῆ, καὶ εἰς *συμπτωματικὰς* ἢ *δευτεροπαθεῖς*, τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὴ ἡ προκαλοῦσα αὐτὰς νόσος. Εἰς τὰς ἰδιοπαθεῖς πορφύρας ἀνάγονται οἱ ἀκόλουθοι τρεῖς τύποι:

α') *Ἡ ρευματικὴ πορφύρα,* ἥτις ἄρχεται πάντοτε διὰ προδρόμων φαινομένων, κεφαλαλγίας, πόνων εἰς τοὺς μῦς καὶ τὰς ἀρθρώσεις καὶ ἐλαφροῦ πυρετοῦ. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀρρώστου ἀνευρίσκεται πάντοτε οἰδηματώδης ἐξοίδησις τῶν περὶ τὰς ἀρθρώσεις ἱστῶν, ὡς καὶ ἐλαφρὸν ἐξίδρωμα ἐντὸς τῆς ἀρθρώσεως. Μετ' ὀλίγον χρόνον ἀναφαίνονται τὸ πρῶτον εἰς τὰ κάτω ἄκρα αἱ χαρακτηριστικαὶ αἱμορραγίαι ὑπὸ μορφὴν μικρῶν κυανερύθρων κηλίδων μεγέθους κεφαλῆς καρφίδος μέχρι δεκαλέπτου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατὰ διαστήματα ἀναφαίνονται νέαι αἱμορραγίαι εἰς τὸ στῆθος καὶ τὰ ἄνω ἄκρα, σπανιώτατα δὲ εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐπειδὴ αἱ αἱμορραγίαι αὗται δὲν ἀναφαίνονται συγχρόνως, τὸ χρῶμα αὐτῶν εἶναι διάφορον συμφώνως πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεώς των καὶ δὴ τῶν μὲν παλαιοτέρων κιτρινωπόν, τῶν δὲ νεωτέρων κυανέρυθρον. Μετὰ 4—6 ἑβδομάδας τὰ φαινόμενα ταῦτα συνήθως παρέρχονται καὶ ὁ ἄρρωστος εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναρρώσεως. Οὐχὶ σπανίως ὅμως ἀναφαίνονται πολὺ δυσάρεστοι ἐπιπλοκαί, πυρετός, ἔμετοι, αἱμορραγίαι ἐκ τῶν ἐντέρων καὶ τῶν νεφρῶν, νεφρῖτις αἱμορραγική.

β') Αἱ *ποικίλαι λοιμώδεις ἰδιοπαθεῖς πορφύραι,* αἵτινες παρατηροῦνται καθ' ὅλας τὰς ἡλικίας, συχνότερον ὅμως εἰς τὰ παιδία, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν γέννησίν των ἡμέρας (ἐδημοσιεύθησαν περιπτώσεις μεταβιβάσεως αὐτῶν ἐκ τῆς μητρὸς εἰς τὸ τέκνον κατὰ τὴν ἐνδομήτριον αὐτοῦ ζωήν). Αἱ λοιμώδεις αὗται πορφύραι ἐμφανίζονται ὑπὸ διαφόρους μορφάς: τὴν *τυφοειδῆ* (ἀγγειοαιματικὸν τύφον τῶν Landouzy καὶ Gomot), καθ' ἣν ὁ πυρετὸς παραμένει ὑψηλὸς καὶ ἀνώμαλος, τῆς θερμοκρασίας ὑψουμένης εἰς ἑκάστην ἐμφάνισιν νέου αἱμορραγικοῦ ἐξανθήματος καὶ ὑποχωρούσης κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς αἱμορραγίας· τὴν *κεραυνοβόλον* (purpura fulminans), τὴν ὑπὸ τοῦ Henoch τῷ 1886 περιγραφεῖσαν, ἥτις διατρέχει μὲ φαινόμενα ἐξωτάτης σηψαιμίας καταληγούσης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς θάνατον ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν ἢ ἐντὸς 3 ἢ 4 ἡμερῶν· τὴν *ψευδορευματικὴν* μὲ πολλαπλᾶς αἱμορραγίας καὶ βαρέα γενικὰ φαινόμενα· τὴν *γαγγραινώδη*, τῆς ὁποίας αἱ αἱμορραγικαὶ κηλῖδες ἐμφανίζουν φαινόμενα γαγγραίνης· καὶ τὴν *ὑποξεῖαν* ἢ *χρονίαν καλοήθη μορφὴν* μὲ πετεχείας ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἐλαφρὰς γαστρικὰς διαταραχάς, ἐπιστάξεις τινὰς καὶ αἱμορραγίας τῶν οὔλων, ἥτις ἐξελίσ-

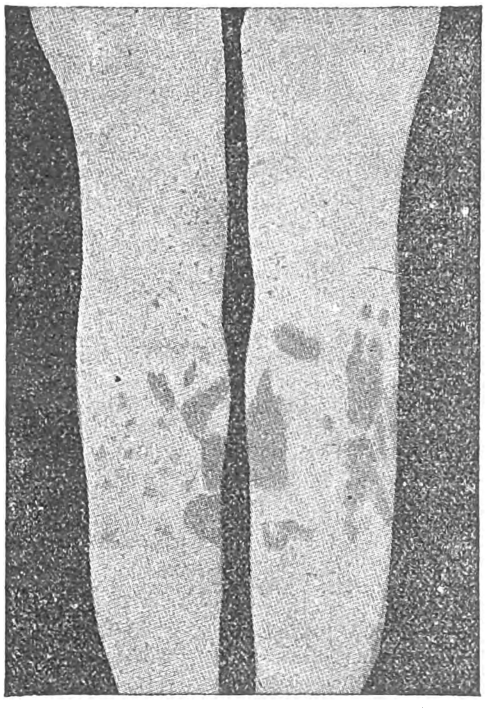

Πορφύρα (νόσος τοῦ Βέρλοφ).

σεται καλῶς καὶ ἴαται συνήθως ἐντὸς 10 ἢ 12 ἡμερῶν, ἂν δὲν ἐπέλθῃ ὑποτροπή, ὅπερ δὲν εἶναι σπάνιον, διότι τότε εἶναι δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα.

γ') Ἡ *ἐκχυμωτική*, ἢ *θρομβοπενικὴ πορφύρα* ἢ *αἱμορραγικὴ κηλιδώδης νόσος* (morbus maculosus hemorragicus) τοῦ Werlhof, ἥτις συνήθως ἐξελίσσεται μετ' ἀπυρεξίας καὶ δὲν ἐμφανίζει ἄλλα ἔκδηλα συμπτώματα, ἐκτὸς τῶν αἱμορραγιῶν. Ἐνταῦθα αἱ αἱμορραγικαὶ κηλῖδες εἶναι πραγματικαὶ ἐκχυμώσεις, ὡς ἐὰν ὁ ἄρρωστος ὑπέστη κάκωσιν. Κατά τινας συγγραφεῖς (Frank) εἰς τὸ αἷμα εὑρίσκεται ἐλάττωσις τῶν αἱμοπεταλίων. Ἡ νόσος αὕτη παρατηρεῖται ἰδίᾳ εἰς τὰ παιδία τὰ ἄγοντα ἡλικίαν 5—12 ἐτῶν καὶ ἡ διαδρομή της δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8—15 ἡμέρας, μεθ' ἃς ἐπέρχεται ἡ ἴασις. Ὑπάρχει ὅμως καὶ χρονία μορφὴ τῆς νόσου ταύτης, μὲ αἱμορραγικὸν ἐξάνθημα ἐμφανιζόμενον κατὰ περιόδους.

Αἱ *δευτεροπαθεῖς* πορφύραι δύνανται νὰ προέλθουν ἐκ μηχανικῆς αἰτίας (κατὰ τὰς προσβολὰς ἐπιληψίας, τῶν παροξυσμῶν κοκκύτου κτλ.) ἢ νὰ ἐμφανισθοῦν κατὰ τὴν διαδρομὴν νευραλγίας τινὸς (ἰσχιαλγίας, νευραλγίας τοῦ προσωπικοῦ) ἢ νόσου τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος (ἐνδοκαρδίτιδος, κακοήθους ἀναιμίας, χλωρώσεως, λευχαιμίας κτλ.) ἢ λοιμώδους (αἱμορραγικῆς εὐλογίας, ἱλαρᾶς, ὀστρακιᾶς) ἢ ἀκόμη εἰς τὰς δηλητηριάσεις (ἐκ ποικίλων φαρμάκων, δήγματος ὄφεως ἢ καὶ τροφῆς ὑποστάσης σῆψιν), ὡς καὶ εἰς ὅλας τὰς φυματικὰς ἐκδηλώσεις.

Θεραπεία. Ὁ ἄρρωστος ὀφείλει νὰ παραμείνῃ κλινήρης ὄχι μόνον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου, ἀλλὰ καὶ ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἴασιν αὐτῆς, διότι παρετηρήθησαν πολλαὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐνεφανίσθη νέον αἱμορραγικὸν ἐξάνθημα, ὅταν ὁ πάσχων κατέλιπε τὴν κλίνην πολὺ ἐνωρίς. Τὸ νὰ κρατῆται ὁ ἄρρωστος κλινήρης ἐπὶ μακρὸν εἶναι τὸ καλύτερον μέσον θεραπείας. Ἡ δίαιτά του θὰ συνίσταται ἐκ γάλακτος, σούπας ἐκ χορταρικῶν, ποικίλων χόρτων, χυμοῦ ὀπωρικῶν καὶ ἀφθόνου λεμονάδας. Κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν αἱμορραγιῶν δέον νὰ χορηγηθῇ πάγος, ὡς καὶ διάφορα φάρμακα ἀγγειοσυσταλτικὰ ἢ βοηθοῦντα τὴν πῆξιν τοῦ αἵματος, οἷα εἶναι ἡ ἐργοτίνη, ἡ ταννίνη, ἡ χαμαμελίς, ἡ ἀδρεναλίνη, ἡ κιτρικὴ καὶ τρυγικὴ λεμονάδα, τὸ χλωριοῦχον ἀσβέστιον κτλ. Κατὰ κανόνα δὲ θὰ ἐπιζητηθῇ πάντοτε ἡ θεραπεία τῆς προκαλούσης τὴν πάθησιν αἰτίας, ὅταν αὕτη εἶναι γνωστή. Θὰ ἐφαρμουσθοῦν κατὰ τὰς περιστάσεις λουτροθεραπεία, ὀροθεραπεία, ἐνέσεις φυσιολογικοῦ ὀροῦ ἢ κολλοειδοῦς ἀργύρου καὶ καρδιοτονωτικῶν φαρμάκων. Σ. Β.—Κ. Κ. Κ.

πορφύρα (ἡ) (Purpura) *[Ζῳολ.]*. Γένον μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *πορφυριδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς τοιαύτας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *πορφύρα ἡ περσικὴ* (Purpura persica), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος μὲ κόγχην ᾠοειδῆ, περιελισσομένην, στοματικὸν ἄνοιγμα εὐρύτατον καὶ πολυπτυχωτὸν καὶ ἐσωτερικὰ τοιχώματα κόγχης λεῖα καὶ στίλβοντα. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον φέρει κατὰ τὴν κοιλίαν του ἀδένα, ὅστις ἐκκρίνει ζωηρῶς ἐρυθρὰν οὐσίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πορφύρα* καὶ χρήσιμον εἰς τὴν βαφικήν. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πορφυρῶν* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πορφύρα haemastoma* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς ἀνατολικῆς ἢ ὑποπλειοκαινικῆς βαθμῖδος τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἐπίσης ἀπολιθωμένα λείψανα πορφυρῶν εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ληξουρίου τῆς Κεφαλληνίας. Γ. Κ. Γ.

πορφύρα (ἡ) (Porphyra) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοφυκιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια φύκη μὲ θαλλὸν πηκτωματώδη, μεμβρανώδη καὶ ἄνευ νευρώσεων καὶ σποραγγειον περιέχον ἀμοιβοειδῆ πρωτοσπόρια. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἐπὶ τῶν βράχων κυρίως φυόμενα. Δ. Ν. Π.

Πορφύρα *[Βυζαντ.]*. Ἓν τῶν ἐπισημοτέρων παλατίων τοῦ Βυζαντίου. Ἔκειτο ἐν τῷ μεγάλῳ περιβόλῳ τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων καὶ ἐπὶ τῆς βορείας αὐτῶν πλευρᾶς, πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Προποντίδος, εἶχε δὲ σχῆμα τετράγωνον μετὰ στέγης πυραμιδοειδοῦς. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἦτο ἐστρωμένον διὰ πολυχρώμων μαρμάρων, οἱ δὲ τοῖχοι διὰ πλακῶν μαρμάρου ἐρυθροῦ μετὰ λευκῶν ψαμμοειδῶν στιγμάτων.

Ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ παρέμενον αἱ βασίλισσαι τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ τοκετοῦ αὐτῶν, δι' ὃ καὶ οἱ ἐν αὐτῷ γεννώμενοι βασιλόπαιδες ὠνομάζοντο *Πορφυρογέννητοι*. Ἐν τῷ αὐτῷ παλατίῳ διένεμον αἱ βασίλισσαι τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βρουμαλίων (ἥτις ἐτελεῖτο κατὰ μῆνα Νοέμβριον), τὸ *ὀξύ*, δηλαδὴ τὰ περίφημα ἐκ μετάξης πορφυρᾶ ὑφάσματα πρὸς τὰς συνερχομένας ἐκεῖ ἀρχοντίσσας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ν. ΚΛΣ

Πορφύρας, *Λάμπρος*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ *Δημ. Συψώμου*, Ἕλληνος λυρικοῦ ποιητοῦ. Ἐγεννήθη τῷ 1879 ἐν Χίῳ, ἀπὸ μικρᾶς δ' ἡλικίας μετέβη εἰς Ἀθήνας, ἐγκατεστάθη κατόπιν εἰς Πειραιᾶ, ὅπου ἐπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς καὶ ἀκολούθως παρηκολούθησεν ἐπί τινα ἔτη μαθήματα νομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐκμαθὼν τὴν γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἐταξίδευσε νέος εἰς Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ἰταλίαν, ἐπανελθὼν δὲ μετέσχε τῶν συλλόγων τῆς ἀνησύχου αὐτοῦ γλωσσικῆς ἐποχῆς («Ἐθνικὴ Γλῶσσα», «Ἐκπαιδευτικὸς Ὅμιλος»). Ἐτιμήθη διὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀριστείου τῶν Γραμμάτων (1920), καθὼς καὶ διὰ τοῦ Ἀριστείου τοῦ δήμου Πειραιῶς. Εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα ἡ ἐμφάνισίς του χρονολογεῖται ἰδίως ἀπὸ τοῦ περιοδικοῦ «Τέχνη» (1900), μεθ' ὃ συνειργάσθη εἰς τὸν «Διόνυσον», «Παναθήναια», «Καλλιτέχνης», «Περιοδικόν μας», «Μοῦσα» κλπ., καθὼς καὶ εἰς ἡμερολόγιά τινα. Τὸ σύνολον τοῦ μέχρι τότε ἔργου του ἐξέδωκε τῷ 1920 ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκιές», ἐκδοθὲν καὶ ἐκ δευτέρου τῷ 1924. Ἀνέκδοτον ἔχει καὶ ἕτερον τόμον («Φωνὴ τῆς θάλασσας»), ὡς καὶ μεταφράσεις Ἄγγλων καὶ Γάλλων ποιητῶν. Ποιήματά του μετεφράσθησαν ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ξένων νεοελληνιστῶν, ἐν οἷς ὑπὸ τοῦ Lebesgue, τοῦ Michel (ἐν «Anthologie»), τοῦ Pernot, τοῦ Dietrich (ἐν «Neugriechische Lyriker»), ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Κατσίμπαλη ἐν ἀγγλικῇ ἐκλογῇ ποιημάτων. Ἀπὸ μετρικῆς ἀπόψεως ὁ Πορφύρας στιχουργεῖ ἐπὶ τοῦ ἰάμβου, τονικῶς προσιδιάζοντος ἄλλωστε πρὸς ἐλεγειακὸν περιεχόμενον, ὁμαλοῦ περὶ τὸν ρυθμὸν καὶ ἄνευ παρατονισμῶν· δὶς ἢ τρὶς μόνον ἀπαντᾷ παρ' αὐτῷ ὁ τροχαῖος καὶ ὁ ἀνάπαιστος, εἰς ἴσον δὲ ἀριθμὸν καὶ παραδείγματα ἐκ τῆς ἀρχαίας μετρικῆς, ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου («Κάτι μπουμπούκια», «Τὸ ταξίδι») καὶ πενταμέτρου («Τὸ ἔρημο μονοπάτι»), μὴ ὑπάρχοντα, μετὰ τοὺς Ἑπτανησίους, εἰμὴ μόνον παρὰ τῷ Παλαμᾷ καὶ τῷ Πορώτῃ. Τὰ ἰαμβικὰ μέτρα ἀναπτύσσονται κατὰ κανόνα ἐπὶ δεκαπεντασυλλάβου, οἰκείας αὐτοῖς συλλαβικῆς ἀναπτύξεως. Ἀπὸ ἀπόψεως δ' ὁμοιοκαταληξίας ὁ Πορφύρας ἀφήνει συχνάκις ὁμοιοκαταληκτικῶς ἀνανταποδότους τοὺς δύο ἐκ τῶν τεσσάρων στίχων ἑκάστης στροφῆς· ἐπὶ ὀξυτόνων καταλήξεων περιορίζεται εἰς ἁπλῆν παρήχησιν. Ἐκ τῆς ποιήσεως «παγίας μορφῆς» ὁ Πορφύρας μετεχειρίσθη τὴν στροφὴν («Ἀνεμῶνες στὸν ἄνεμο»). Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι ἁπλῆ, ἄνευ παραγώγων, συνθέτων ἢ βυζαντινῶν λέξεων. Ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου, ἐξαιρέσει ἐπυλλίου («Θρῦλος ἀγάπης») καὶ δραματικοῦ μονολόγου («Ὁ Χάρος»), ὁ Πορφύρας εἶναι ποιητὴς λυρικὸς καί, ἰδίᾳ, συμβολικῶς περιγραφικός. Ἡ ποιητικὴ ἀξία, ὑπὸ ἁπλοῦν στιχουργικὸν ἔνδυμα, ἔγκειται ἐν τῇ βαθυτέρᾳ μορφικῇ ὑφῇ τοῦ ἔργου του. Ἐν ἀντιθέ-

Digitized by Google

σει πρὸς ἄλλους ἐκ τῶν συγχρόνων, ὁ Πορφύρας μετὰ τοῦ Χατζοπούλου, τοῦ Γρυπάρη καὶ τοῦ Μαλακάση, εἶναι οἱ ἀποδεχθέντες ὑπὸ ἔποψιν μορφῆς τε καὶ περιεχομένου ἐπιδράσεις ἐκ τῆς καθαυτὸ πρωτοτύπου δυτικῆς ποιήσεως, δηλαδὴ τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ τοῦ ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ προελθόντος συμβολισμοῦ. Εἰδικώτερον ὁ Πορφύρας, ὑπὸ ἔποψιν τόνου, ἀνήκει εἰς τὸν λυρισμόν, ὑφ' ἣν ἔννοιαν ὁ ρωμαντισμὸς συνέλαβε καὶ ἐξέφρασεν αὐτόν, καὶ δὴ ὁ ἀγγλικὸς ρωμαντισμός, καθόσον ὁ Πορφύρας ἐκαλλιέργησε μόνον τὰ καθαυτὸ ποιητικὰ μέσα ἐναργείας, ἐν οἷς καὶ ἡ προσωποποιία, ἡ συγγενὴς αὐτῇ μυθοπλαστία καὶ ἡ τηρουμένη ὠχρότης τῶν ἀντιθέσεων, ἡ ἀπόστασις αὐτῶν καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ παντὸς ρητορικοῦ τόνου. Ἡ μυστικὴ μορφικὴ σύστασις τοῦ ἔργου τοῦ Πορφύρα εἶναι γραφική. Προκειμένου δὲ περὶ θεμάτων, αἱ ἐμπνεύσεις του, ὑπὸ βραχέα μορφικὰ περιγράμματα, εἶναι βαθεῖαι καὶ ἀκαθόριστοι· τὰ σχήματα, δίκην συμβόλων, ἄγουσιν αὐτὸν πάντοτε περαιτέρω, ἐκφεύγοντα πρὸς τὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν ἔκστασιν. Ἀποφεύγει τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ ὑψηλόν, ἀναζητεῖ δὲ τὸ ἰδεῶδες, πλήρης εὐαγγελικοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς πᾶν ὅ,τι γεγηρακός, εὐτελὲς καὶ ἄχαρι, ἑλκόμενος πρὸς ταῦτα διὰ τῆς «grâce des choses fanées», ὡς τὴν ἀπεκάλεσεν ὁ Μαλλαρμέ. Τινὰ τῶν θεμάτων του εἶναι ἀρχαϊκὰ κατ' ἐπίφασιν («Κεραμεικός», «Προσκυνητής», «Μάρμαρα» κτλ.), ἀλλ' ἰδίως ὁ ἔρως, καὶ πολὺ μᾶλλον ἡ φυσιολατρεία, καὶ δὴ ἡ θαλασσολατρεία, παρέχει τὰ πολυαριθμότατα ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ φύσις παρ' αὐτῷ εἶναι ἡ ἔντεχνος καὶ κατῳκημένη, ἡ δὲ φυσιολατρεία συγχέεται πρὸς ὑποτυπώδη κοινωνικὴν ζωήν, ἐπικαθημένην, ἐν ἁρμονικῇ συμβιώσει, ἐπὶ τῆς φύσεως· πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸ «ἐσωτερικὸν» οἰκίας, τὸν κῆπον, τὴν αὐλήν. Καίτοι δέ, δυνάμει καταληπτικῆς φαντασίας ποιητικῆς, ἡ τοιαύτη περιπαθὴς καὶ βαθεῖα φυσιολατρεία κατετοπίσθη ἐντελῶς παρ' ἡμῖν καὶ προσηρμόσθη ἤδη πρὸς τὴν ὅρασιν ἄνευ δισταγμοῦ ἢ ὑποψίας, οὐχ ἧττον ἡ προέλευσις αὐτῆς ἐλέγχεται ξένη καὶ δὴ ἐκ βορρᾶ, ὡς δύναται νὰ καταφανῇ διὰ παραβολῆς πρὸς τὸ γηγενὲς φυσιολατρικὸν συναίσθημα, διαυγὲς καὶ εὔχαρι, τὸ παρὰ τῷ Σολωμῷ καὶ Παπαδιαμάντη διαγεγραμμένον. Διακατέχεται ἀπὸ ἀπαισιοδοξίαν, ἀλλ' ἀπαισιοδοξίαν ὄχι σχετικὴν— ρωμαντικὴν ἢ ἐρωτικὴν—ἀλλὰ μεταφυσικήν. Ὡς ἐπίγραμμα τοῦ βιβλίου του θὰ ἐχρησίμευεν ὁ στίχος τοῦ H. de Regnier: «et je savais le mot dernier de la chimère». Ἐντεῦθεν ὁ Πορφύρας τὸ μὲν ἄγεται πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ περιβάλλοντος, τὸ δὲ πρὸς γνωμικὰ ποιήματα, προσφιλῆ εἰς τοὺς στωϊκοὺς καὶ τοὺς ἀπαισιοδόξους. Ἐπιδράσεις ἐπὶ νεαρωτέρων ἔσχε πολλάς. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Πορφύρειον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις κειμένη παρὰ τὴν ὁδὸν ἀπὸ Σιδῶνος εἰς Βηρυττόν, ὅπου τῷ 218 π. Χ. Ἀντίοχος ὁ Μέγας ἐνίκησε Πτολεμαῖον Δ' τὸν Φιλομήτορα. Ἐρείπια αὐτῆς δὲν ἀνευρέθησαν. Γ. Λ. Α.

πορφυρεῖον (τό)· ἐργαστήριον συλλογῆς τῆς χρωστικῆς οὐσίας πορφύρας ἐκ τῶν φερωνύμων κογχυλίων· || οἱ ἀνακαλυπτόμενοι σωροὶ κογχυλίων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐλήφθη ἡ πορφύρα εἰς παλαιοτάτους χρόνους.

—*[Ἀρχ.]* Λόγῳ τοῦ μεγάλου βάρους τοῦ ὀστράκου τῶν πορφυρούχων κογχυλίων ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἐν αὐτῷ χρωστικοῦ ὀποῦ, ἐδυσχεραίνετο σημαντικῶς ἡ μεταφορὰ τῶν κογχυλίων εἰς τοὺς τόπους τῆς κατεργασίας. Πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς δυσχερείας, οἱ Φοίνικες εἶχον ἐγκαθιδρύσει, πλησίον τῶν τόπων τῆς ἁλιείας, συνεργεῖα πρὸς παρασκευὴν πρώτης ὕλης μικροῦ βάρους καὶ συνεπῶς εὐχερεστάτης μεταφορᾶς. Ἐκόπτοντο πρὸς τοῦτο τὰ κογχύλια κατὰ μίαν ἢ δύο ἕλικάς των, ἐξήγετο ἐκ τοῦ ὀστράκου τὸ ζῷον, παρεσκευάζετο ἡ πρώτη τῆς βαφῆς ὕλη, καὶ τὰ ἀπορριπτόμενα διάτρητα ὄστρακα, σωροὺς ὁλοκλήρους σχηματίζοντα, μαρτυροῦν νῦν τὰς θέσεις, εἰς ἃς εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ τὰ τοιαῦτα *πορφυρεῖα*, καὶ αἵτινες ἦσαν κατὰ προτίμησιν ἀκρωτήρια παρέχοντα ἀνεμοσκεπεῖς ὅρμους, χερσονησῖδες καὶ εὔορμοι νησῖδες. Ἔχουν ἀπολύτως ἐξακριβωθῆ τοιαῦτα πορφυρεῖα, εἰς Σκίαθον, εἰς Τρεῖς Μποῦκες τῆς Σκύρου, πλησίον τοῦ Εὐρίπου, ἐν Αἰγίνῃ, εἰς τὴν προσκειμένην τῇ Σαλαμῖνι νησῖδα τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου Ἅγιος Γεώργιος, ἐν Ἑρμιόνῃ, Ἀργολίδι καὶ Κορινθίᾳ, εἰς Κύθηρα, εἰς Βοίας καὶ εἰς Ξυλὴν τοῦ Λακωνικοῦ καὶ παρὰ τὸ Γύθειον. Σ. Ε. Λ.

πορφυρεύς, *—έως* (ὁ) ὁ εἰδικὸς τεχνίτης ὁ ἐξάγων τὴν βαφὴν ἐκ τῶν κογχυλίων.

πορφυρευτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τῆς ἐξαγωγῆς τῆς πορφύρας ἐκ τῶν κογχυλίων καὶ ἡ διὰ ταύτης βαφή.

Πορφυρεὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πορφύριον*.

Πορφύρης. Ἀκριτικὸς ἥρως ἐξυμνούμενος εἰς τὰ ἀκριτικὰ ᾄσματα μετὰ τῶν λοιπῶν ἡρώων, ὡς τοῦ Ἀνδρονίκου, Ἀρμούρη, Βάρδα, Φωκᾶ, Νικηφόρου, Πετροτραχήλου, Ξανθίνου καὶ ἄλλων. Ψάλλεται κυρίως ὑπὸ τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἀνώτερος πάντων, ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σωματικὴν ρώμην. Ἀναφέρεται παρ' ἄλλοις καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φαρφούριος* καὶ ὡς τοιοῦτος τυγχάνει γνωστὸς ὡς μέγας πολεμιστής, κατατροπώσας τοὺς Πέρσας ἐπὶ κεφαλῆς ἀνδρείου στρατοῦ. Β. Λ. Κ.

πορφυριανὴ ***κλῖμαξ***, ἢ ***δένδρον τοῦ Πορφυρίου*** (arbor porphyriana). Καλεῖται οὕτως ὁ εἰς τὸν Πορφύριον ἀναγόμενος πίναξ τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς γενικότητος.

Ὂν (Οὐσία)

σωματικὸν ἀσώματον

ζωϊκὸν ἄνευ ζωῆς

αἰσθανόμενον ἄνευ αἰσθήσεως

λογικὸν ἄλογον

Σωκράτης—Πλάτων. Σ. Ν. Λ.

Πορφυριανοὶ (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἐκ Τύρου Πορφυρίου, γράψαντος 15 βιβλία κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ἀπεκλήθησαν οὕτως ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν οἱ *ἀρειανοί*, χαρακτηρισθέντες ὡς ἄνθρωποι ἀντιχριστιανικῶν φρονημάτων, ἀφοῦ ἠρνοῦντο τὴν θεότητα τοῦ Λόγου καὶ τὸ ὁμοούσιον αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Οἱ ἀρειανοὶ φέρονται ἀποκαλούμενοι οὕτω καὶ ἔν τινι μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον (325) γραφείσῃ καὶ «ἐπισκόποις καὶ λαοῖς» ἀπευθυνομένῃ ἐπιστολῇ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἧς ὅμως ἡ γνησιότης διαμφισβητεῖται. Σ.Ν.Λ.

πορφυρίζω· εἶμαι ὀλίγον πορφυροῦς, κοκκινίζω.

πορφυρίδαι (οἱ) (Purpuridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς τοιαύτας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *κογχολεπὰς* καὶ ἡ *πορφύρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πορφυρικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_8 H_5 N_5 O_6$, λαμβανομένη διὰ συμπυκνώσεως βαρβιτουρικοῦ ὀξέος μετὰ παραγώγου τῆς ἀλλοξάνης. Τὸ μετὰ νατρίου ἅλας αὐτοῦ εἶναι τὸ *μουρεξίδιον*. Σ. Γ.

πορφυρῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Φυσικαὶ χρωστικαὶ ὗλαι λίαν διαδεδομέναι εἰς τὸν ζωϊκὸν καὶ φυτικὸν κόσμον, αἵτινες χαρακτηρίζονται χημικῶς ἐκ τῆς παρουσίας τεσσάρων πυρρολικῶν συμπλεγμάτων. Αἱ ζωϊκῆς προελεύσεως πορφυρῖναι διακρίνονται εἰς τρεῖς κυρίως κατηγορίας, ἤτοι: α) τὰς *οὐροπορφυρίνας* τῶν οὔρων, αἵτινες εἶναι δυσδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν αἰθέρα· β) τὰς *κοπροπορφυρίνας*, αἵτινες ἀπαντοῦν εἰς τὰ κόπρανα, τὴν χολήν, τὰ οὖρα κ.λ.π. καὶ εἶναι εὐδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν αἰθέρα, καὶ γ) τὰς *κελυφοπορφυρίνας*, αἵτινες ἀπαντοῦν εἰς τὰ κελύφη τῶν ᾠῶν τῶν πτηνῶν, τὰ κόπρανα κλπ. καὶ εἶναι διαλυταὶ εἰς τὸ χλωροφόρμιον. Αἱ φυτικαὶ πορφυρῖναι λαμβάνονται ὡς προϊόντα ἀποσυνθέσεως τῆς χλωροφύλλης. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς φυσικὰς πορφυρίνας, ἔχομεν τὴν συνθετικὴν *πορφυρίνην* (βλ. λ.). Σ. Γ.

πορφυριναιμία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται ἡ παρουσία *πορφυρινῶν* εἰς τὸ αἷμα, τ. ἔ. φυσιολογικῶν τινων χρωστικῶν, αἵτινες ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον *αἱματοπορφυρῖναι*, τελευταίως δὲ ὑπό τινων πορφυρῖναι, Ἡ ηὐξημένη παραγωγὴ αἱματοπορφυρίνης εἰς τὸν ὀργανισμόν, καὶ ἡ ηὐξημένη ἀποβολὴ αὐτῆς διὰ τῶν οὔρων (*αἱματοπορφυρινουρία*), ἀποτελεῖ διαταραχὴν τῆς ἰδιοσυγκρασίας, ἥτις καλεῖται *πορφυρισμός*, καὶ ἧς ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ νόσος *αἱματοπορφυρία*. Εἶναι γνωστὸν σήμερον ὅτι εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν ἡ αἱματοπορφυρίνη ὑπάρχει μόνον εἰς τὴν αἱμοσφαιρίνην τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ εἰς τὴν χρωστικὴν τῶν μυῶν. Ποῦ ὅμως αὕτη σχηματίζεται φυσιολογικῶς δὲν εἶναι γνωστόν· τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι λειτουργία τῶν ἐρυθροβλαστῶν, ἕτεροι δὲ τῶν μυϊκῶν κυττάρων. Τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἀνὰ 1—2 μῆνας καταστρέφονται καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ὅλη αἱματοπορφυρίνη διαλύεται ἐκ τῶν μοριακῶν της ἑνώσεων. Ὁσάκις πρόκειται περὶ παθολογικῆς καταστροφῆς αἵματος, θὰ ἀνέμενέ τις ἡ αἱματοπορφυρίνη ὡς διάμεσον παράγωγον τῆς αἱμοσφαιρίνης, νὰ ἦτο ηὐξημένη καὶ νὰ ἀποτεθῇ ἢ ἀποβληθῇ· τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν συμβαίνει, ὡς ἀποδεικνύει ἡ κλινικὴ παρατήρησις ἐπὶ νοσημάτων συνοδευομένων ὑπὸ καταστροφῆς ἐρυθρῶν (κακοήθης ἀναιμία, αἱμολυτικὸς ἴκτερος), εἰς ἃ ἡ αἱματοπορφυρίνη δὲν εἶναι ηὐξημένη. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποκλείει καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς ἐκ τῆς αἱμοσφαιρίνης, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ προλαμβάνεται ἡ ηὐξημένη παραγωγὴ δι' ἑτέρου μηχανισμοῦ. Ὄργανον τὸ ὁποῖον παίζει σημαντικὸν ρόλον διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης τῶν αἱματοπορφυρινῶν θεωρεῖται τὸ ἧπαρ· εἰς τοῦτο ἀποδίδεται λειτουργία περιορισμοῦ τῆς ὑπερμέτρου παραγωγῆς αἱματοπορφυρίνης δι' ἀποσχίσεως ἢ ἀνασυνθέσεως. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐμφάνισις παθολογικῶν ποσοτήτων αἱματοπορφυρίνης θεωρεῖται ὡς σύμπτωμα ἀνεπαρκείας τοῦ ἥπατος. Ἐν τούτοις κλινικαὶ παρατηρήσεις, ἐπὶ παθήσεων τοῦ ἥπατος ἢ ἀνεπαρκείας αὐτοῦ, δὲν ἐπιβεβαιοῦσι τοῦτο, διότι δὲν συνοδεύονται ὑπὸ παθολογικῆς ἀποβολῆς αἱματοπορφυρίνης. Ὁ Günther φρονεῖ ὅτι ἡ ἐμφάνισις παθολογικῆς ποσότητος αἱματοπορφυρίνης εἰς τὸν ὀργανισμὸν δὲν εἶναι σύμπτωμα νόσου, ἀλλ' ἀνωμαλία τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τοῦ μεταβολισμοῦ τῶν χρωστικῶν. Ι. Λ. Α.

πορφυρίνη, ἢ ***πουρπουρίνη*** (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι συνθετικὸν χρῶμα παρασκευαζόμενον διὰ θερμάνσεως ἀνθρακινόνης μετὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος καὶ ὑπεροξειδίου τοῦ μαγγανίου. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς 1,2,4-*τριοξυανθρακινόνη* καὶ εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν ἀλιζαρίνην, τὴν ὁποίαν καὶ συνοδεύει εἰς τὸ ἐρυθρόδανον. Τὸ σουλφοξὺ αὐτῆς ἀποτελεῖ χρῶμα τῶν ἐρίων. Σ. Γ.

πορφυρινοκαρβονικὸν ***ὀξύ***, ἢ ***ψευδοπορφυρίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνθρακινονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{14} H_4 (OH)_3 \cdot COOH$. Ἀνευρέθη εἰς τὸ *ριζάριον*. Σ. Γ.

Πορφύριον, ***Πορφυρίων*** καὶ ***Πορφυρεὼν*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη παράλιος πόλις τῆς Φοινίκης, πρὸς Β. τῆς Σιδῶνος, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Βοστρηνοῦ (νῦν Nahr-el-Auwali) καὶ Ταμύρα (Νὰχρ-ἐλ-Νταμούρ). Ἐν αὐτῇ ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) περικαλλῆ ναὸν τῆς Θεοτόκου. Σ. Ε. Λ.

Πορφύριος ὁ ***Τύριος*** (ἢ ***Φοίνιξ*** ἢ ***Βατανιώτης***). Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος, ὁ σημαντικώτατος τῶν μαθητῶν τοῦ Πλωτίνου. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 232, διετέλεσε κατ' ἀρχὰς μὲν μαθητὴς τοῦ Λογγίνου ἐν Ἀθήναις, μετὰ ταῦτα δέ, ἀπὸ τοῦ 30οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του, τοῦ Πλωτίνου ἐν Ρώμῃ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 304. Σκοπὸν αὐτοῦ ἔθετο οὐχὶ τόσον νὰ προαγάγῃ καὶ ἀναπτύξῃ περαιτέρω τὸ σύστημα τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, ὅσον μᾶλλον νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τοῦτο, ἐν μέρει δὲ καὶ νὰ ἐκθέσῃ τοῦτο σαφέστερον καὶ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γραμματειακῆς τέχνης. Ἐννοεῖται δ' ὅτι εἰς τὴν προσπάθειάν του ταύτην ἐνισχύθη σημαντικῶς ἐκ τῆς περὶ τὸ γράφειν δεξιότητος αὐτοῦ, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς μαθητείας παρὰ τῷ Λογγίνῳ. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων, ἐν οἷς ἐπραγματεύετο οὐ μόνον φιλοσοφικὰ θέματα, ἀλλὰ καὶ μαθηματικά, ἀστρονομικά, ἱστορικὰ καὶ γραμματικά, ἐσώθησαν ἐλάχιστα. Ἐκ τῆς «Φιλοσόφου ἱστορίας» αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐξέθετε τὸν βίον καὶ ἐν μέρει καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, διεσώθη μόνον ὁ «Πυθαγόρειος βίος» καὶ ἄλλα τινὰ μικρότατα ἀποσπάσματα. Τὰ ἀφορῶντα τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Πλωτῖνον ἔργα: «Περὶ Πλωτίνου βίου καὶ τῆς τάξεως τῶν βιβλίων αὐτοῦ» καὶ ἐπιτομὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλωτίνου ἐν ἀφορισμοῖς, διασωθεῖσα μόνον ἐν μέρει καὶ ἐπιγραφομένη «Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας», συνεκδίδονται συνήθως μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Πλωτίνου. Ἄλλο σπουδαῖον ἔργον τοῦ Πορφυρίου, διασωθὲν πλῆρες, εἶναι καὶ τὸ λογικὸν σύγγραμμα «Εἰσαγωγὴ» ἢ «Αἱ πέντε φωναί», πραγματευόμενον περὶ τῶν πέντε ἐννοιῶν τοῦ γένους, τοῦ εἴδους, τῆς διαφορᾶς, τοῦ ἰδίου, τοῦ συμβεβηκότος καὶ τῶν προσαλλήλων αὐτῶν σχέσεων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο ἐν γενικῇ καὶ σταθερᾷ χρήσει κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, χρησιμεύει δὲ καὶ σήμερον ἔτι ὡς τὸ μοναδικὸν ἐγχειρίδιον λογικῆς εἰς τὸν ἰσλαμικὸν κόσμον. Ὡσαύτως σῴζονται καὶ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τὰ ἑξῆς αὐτοῦ ἔργα: «Αἱ πρὸς τὰ νοητὰ ἀφορμαί», «Περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων», «Ἡ πρὸς Μαρκέλλαν καὶ ἡ πρὸς (τὸν Αἰγύπτιον ἱερέα) Ἀνεβὼ ἐπιστολή» (πραγματευομένη περὶ κακῆς χρήσεως τῆς μαντικῆς), «Ζητήματα Ὁμηρικά», «Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄντρου τῶν νυμφῶν» καί τινα ἄλλα. Ὁ Πορφύριος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σφοδροτέρων πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ, γράψας 15 κατὰ τῶν Χριστιανῶν βιβλία. Τὸ ἔργον του τοῦτο ἀπωλέσθη, καταστραφὲν μετὰ τὸ ἐν ἔτει 448 ἐκδοθὲν διάταγμα τῶν αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου Β' (408—450) τῆς Ἀνατολῆς καὶ Οὐαλεντινιανοῦ (425—455) τῆς Δύσεως, τὸ ὁποῖον διέτασσε τὴν καῦσιν πάντων τῶν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ γραφέντων ἔργων καὶ ἰδίᾳ ρητῶς τῶν 15 βιβλίων τοῦ Πορφυρίου. Ἀτυχῶς καὶ τ' ἀνασκευάζοντα τὰ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιχειρήματα τοῦ Πορφυρίου πολεμικὰ ἔργα τῶν Μεθοδίου, Εὐσεβίου, Ἀπολλιναρίου καὶ Φιλοστοργίου, ἐξ ὧν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκατασταθῇ ἐν μέρει τὸ ἀπολεσθὲν ἔργον τοῦ Πορφυρίου, ἀπωλέσθησαν καὶ ταῦτα. Τῷ 1876 ἀνευρέθη καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ C. Blondel ἀπολογία τις ἐπιγραφομένη «Μονογενὴς» ἢ «Ἀποκριτικός», ἐξιστοροῦσα συζήτησιν γενομένην μεταξὺ Χριστιανοῦ καὶ ἐθνικοῦ τινος

Digitized by Google

φιλοσόφου καὶ ἐν ᾗ, ὡς φαίνεται, διεσώθη μέρος **τῆς συγγραφῆς** τοῦ Πορφυρίου, διότι τὰ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιχειρήματα τοῦ ἐθνικοῦ φιλοσόφου εἶναι προφανῶς ἠντλημένα ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Εἰς τὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν σύγγραμμά του ἐστρέφετο κυρίως ὁ Πορφύριος κατὰ τῶν κατ' αὐτὸν μύθων τῶν Χριστιανῶν. Κατεπολέμει τὴν μέθοδον τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας καὶ τὰς ἐκ τῶν προφητειῶν ἀποδείξεις, ἐχαρακτήριζε κατὰ τὸν Ἱερώνυμον τὴν προφητείαν τοῦ Δανιὴλ ὡς «vaticinia post eventum», ὡς προφητείας δηλαδὴ μετὰ τὰ γινόμενα. Ὡσαύτως ἐξεμεταλλεύετο τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἔριδα μεταξὺ Πέτρου καὶ Παύλου (Γαλατ. Β'), ἰδιαζόντως δ' ἐπετίθετο κατὰ τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἦτο διὰ τὸν Πορφύριον ἀκατανόητος καὶ ἀντιπαθὴς προσωπικότης. Τὸν Ἰησοῦν, ἂν καὶ κατεπολέμει τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἀνεγνώριζεν ἀπεριφράστως καὶ ἐθαύμαζεν ὡς ὑπέροχον προσωπικότητα. Τὰς διδασκαλίας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐθεώρει ὡς τὰς θεμελιωδεστέρας τῶν πλανῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ κοσμοθεωρία εἶχε πολλὰ σημεῖα ἐπαφῆς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ἕνεκα ὅμως τοῦ μνημονευθέντος ἔργου του ἐθεωρήθη ὁ Πορφύριος ὡς ὁ χείριστος καὶ ἐπικινδυνότατος τῶν πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Videt*, Vie de Porphyre (Γάνδη καὶ Λειψία).—*J. Kurtz*, Lehrbuch der Kirchengeschichte (τ. Α', μέρος Α', σελ. 66). Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

— **Πορφύριος** ***Ποπλίλιος Ὀπτατιανός***. Λυρικὸς ποιητής, καταγόμενος ἐξ ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς, ἀκμάσας δὲ κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἐκ τῶν ποιημάτων του εἰκάζεται ὅτι ἦτο Χριστιανός. Τῷ 329 κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν δι' ἄγνωστον παρανομίαν. Ἀλλ' ἀπευθύνας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον περιφανῆ πανηγυρικόν, ὡς λέγει ὁ Ἱερώνυμος, ἔτυχεν ἀνακλήσεως, χαρακτηρισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὅτι, ἂν ἤθελον ἀπολεσθῆ τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Βιργιλίου, θὰ ἠδύνατο αὐτὸς ν' ἀντικαταστήσῃ ἀμφοτέρους. Τὰ 28 ποιήματά του, τῶν ὁποίων εἴκοσι περιλαμβάνονται ἐν τῷ πανηγυρικῷ, εἶναι παραδοξολόγα δείγματα διεστραμμένου ἐγκεφάλου· τινὰ τούτων κατὰ τὸ σχῆμα εἶναι τετράγωνα, ἄλλα παριστῶσι σύριγγα, ἄλλα ὄργανον, ἄλλα βωμόν, τὸ δὲ 28ον περιέχει στίχους ἀνακυκλικούς, δυνάμενον ν' ἀναγινώσκηται ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων καὶ ἐξ ὄπισθεν ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς ἐννοίας ἢ τοῦ μέτρου. Ν. Σ. Λ.

— **Πορφύριος**, ***ἅγιος***. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς, ἤτοι: —1) Ὁ ἐπίσκοπος Γάζης, ἑορταζόμενος τὴν 26 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ μάρτυς, ὁ ὑποστὰς μετὰ τοῦ Παμφίλου μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 16 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ μάρτυς, ὅστις μῖμος ὢν τὸ ἐπάγγελμα καὶ διαταχθεὶς ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου τῷ 362 νὰ περιπαίξῃ τὸ βάπτισμα τῶν Χριστιανῶν, ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν καὶ ἐσφάγη· ἑορτάζεται τὴν 15 Σεπτεμβρίου. —4) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ (270—276) ἐν Ἐφέσῳ μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς, ἑορτάζεται τὴν 4 Νοεμβρίου. —5) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ Ὀνησιφόρου τῷ 290 ἄγνωστον ποῦ μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 9 Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν 6 δὲ Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. —6) Ὁ μάρτυς, ὅστις δήμιος ὢν ἐν Μαγνησίᾳ κατὰ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους καὶ εἰς Χριστὸν πιστεύσας, ἀπεκεφαλίσθη καὶ ἑορτάζεται τὴν 10 Φεβρουαρίου. —7) Ὁ στρατηλάτης, ὅστις ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 25 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Πορφύριος**, μητροπολίτης ***Ἄρτης***. Ἠρχιεράτευσε δὶς τῆς μητροπόλεως Ἄρτης· τὸ πρῶτον τῷ 1805—1808 ἐπὶ τριετίαν, παυθεὶς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Βραδύτερον ὅμως, προσλιπαρήσας αὐτόν, ἀνέκτησε τὴν ἐπαρχίαν του τῷ 1813 καὶ ἴθυνεν αὐτὴν μέχρι τοῦ 1820, ὅτε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη τὸν ἐξώρισεν εἰς Ἅγιον Ὄρος. Ἐκεῖθεν δραπετεύσας τῷ 1821 κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἑλλάδα καὶ τῷ 1822 ἀνεκτήσατο μέρος τῆς ἐπαρχίας του (Ναύπακτον καὶ Μεσολόγγιον). Τῷ 1829 ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐλευθέρας Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἀπέθανε δὲ ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1833. Τ. Ε. Ε.

—**Πορφύριος**, ἐπίσκοπος ***Γάζης***. Κατήγετο ἐκ Θεσσαλονίκης, μεταβὰς δὲ ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ εἰς Αἴγυπτον ἠσπάσθη τὸν μονήρη βίον ἐν σκήτῃ (372—377) καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἀπελθὼν εἰς Παλαιστίνην, ἐχειροτονήθη τῷ 392 πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων. Τῷ 394, τοῦ ἐπισκόπου Γάζης Αἰνείου ἀποθανόντος, προήχθη ὁ Πορφύριος εἰς ἐπίσκοπον αὐτῆς τῷ 395. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐπέτυχε διὰ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοξίας τῷ 402 τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, κελεύοντος νὰ κατεδαφισθῇ τὸ Μαρνεῖον, ὁ περίφημος ναὸς τῶν ἐθνικῶν Γαζαίων. Εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπεστάτη ἐκκλησία δαπάναις τῆς Εὐδοξίας, ἥτις ἔστειλε πρὸς τοῦτο εἰς Γάζαν τὸν Ἀντιοχέα ἀρχιτέκτονα Ρουφῖνον καὶ 32 μεγάλους κίονας ἐκ καρυστίου μαρμάρου. Ὁ Πορφύριος ἀπέθανε τῷ 420. Ε. Γ. Π.

—**Πορφύριος**, μητροπολίτης ***Ναυπάκτου***. Ἤκμασε κατὰ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τὸ πρῶτον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἦτο ἐκ τῶν λογίων καὶ πατριωτῶν ἱεραρχῶν Ναυπακτίας. Ἀρξαμένου τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 διεκρίθη ὡς θερμὸς ἐπαναστάτης καὶ ἔδρασε κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, τῷ 1822. Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας διωρίσθη ἐπίσκοπος Ἀκαρνανίας. Τ. Ε. Ε.

— **Πορφύριος** ***Οὐσπένσκι***. Ρῶσος ἀρχιεπίσκοπος (βλ. λ. *Οὐσπένσκι*, Πορφύριος).

—**Πορφύριος**, ἀρχιεπίσκοπος ***Σιναίου***. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχιεπισκόπων Σινᾶ καὶ Ραϊθοῦ τρεῖς φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο:

—*Πορφύριος ὁ Α'* (1885—1904). Ζακύνθιος, ὅστις μεταβὰς εἰς Σινᾶ τῷ 1854 καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρετήσας ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς μονῆς ἐν τοῖς μετοχίοις αὐτῆς τοῦ Κιέβου, τῆς Βεσσαραβίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκλήθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνάξεως τῷ 1885 εἰς τὸν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Καλλιστράτου κενωθέντα ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον. Σφοδρῶς καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σωφρονίου, ἠναγκάσθη πολλάκις νὰ καταλίπῃ τὸ Κάϊρον καὶ διαμένῃ ἐν Σμύρνῃ ἢ ἀλλαχοῦ. Ὡς ἰσόβιος πρόεδρος τῆς ἐφορείας τῆς ἐν Καΐρῳ Ἀμπετείου σχολῆς, μετὰ σθένους ἀποκρούσας τὰς ἀξιώσεις τῶν συγγενῶν τοῦ Ἄμπετ ἐν τῇ διοικήσει τῆς σχολῆς ταύτης, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑλληνικὴν μορφὴν αὐτῆς. Ἀπέθανε τῷ 1909.

—*Πορφύριος ὁ Β'* (1904—1926). Ἐκ τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου τῆς Λήμνου καταγόμενος, μετέβη εἰς τὸ Σινᾶ τῷ 1871 καὶ δαπάναις τῆς μονῆς ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἀθήναις, Χάλκῃ, Κιέβῳ, Γοτίγγῃ καὶ Λειψίᾳ. Ὑπηρέτησεν ὡς ἐφημέριος τῆς ἐν Παρισίοις ἑλληνικῆς κοινότητος ἀπὸ τοῦ 1895 μέχρι τοῦ 1904, ὅτε κληθεὶς ἐκ Παρισίων διεδέχθη εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τὸν παραιτηθέντα Πορφύριον τὸν Α'. Ἀπέθανε τῷ 1927. Δημοσιεύσας διατριβάς τινας ἐν τῇ «Νέᾳ Ἡμέρᾳ» τῆς Τεργέστης, ἀνετύπωσεν αὐτὰς εἰς ἴδιον τεῦχος «Σιναϊτικὸς Κῆπος» ἐν Τεργέστῃ 1911 καὶ τῷ 1925 ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τὸν «Σιναϊτικὸν Συνέκδημον».

—*Πορφύριος ὁ Γ'*. Ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας γεννηθεὶς τῷ 1878, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Χάλκῃ (1896—1903) καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, ἐπὶ 23 συναπτὰ ἔτη, ἐδίδαξε θρησκευτικὰ καὶ ἱστορίαν ἐν τῇ Ἀμπετείῳ σχολῇ. Ὁμοφώνῳ γνώμῃ τῆς ἱερᾶς συνάξεως ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῷ 1926. Ε. Γ. Π.

πορφυρίς, —*ίδος* (ἡ)· μικρὰ πορφύρα, πορφυροῦν ἔνδυμα.

Πορφυρὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν τῆς *Καρπάθου* (βλ. λ.) καὶ τῆς *Νισύρου* (βλ. λ.).

πορφυρίτης (ὁ) 'Porphyrit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Συνίσταται ἀπὸ θεμελιώδη μᾶζαν χρώματος τεφροῦ ἕως μαύρου, μὲ ἀποχρώσεις ὑπερύθρους ἢ ὑποπρασίνους καὶ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους ἀσβεστονατριούχων ἀστρίων, βιοτίτου, ἀμφιβόλου καὶ πυροξένων. Ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει ἀπατίτην, σιδηροξείδια καὶ ζιρκόνιον, καθὼς καὶ τιτανίτην καὶ ἰδίως ὀλιβίνην. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀρυκτολογικήν του σύστασιν ὁ πορφυρίτης οὐδαμῶς διαφέρει ἀπὸ τὸν *ἀνδεσίτην*, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπαρτίζουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ των ὀφείλεται εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν, καθόσον ὁ μὲν πορφυρίτης εἶναι ἔκρηξις προτριτογενοῦς ἡλικίας, ἐνῷ ὁ ἀνδεσίτης τριτογενοῦς ἢ μετατριτογενοῦς. Ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν, διακρίνομεν διάφορα εἴδη πορφυρίτου, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: ὁ *μαρμαρυγιακὸς* καὶ *κεροστιλβικὸς* πορφυρίτης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκ τῶν ἐγχρόων ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν ὑπερέχουν ὁ βιοτίτης καὶ ἡ ἀμφίβολος, καὶ ὁ *ὑπερσθενικὸς* καὶ *αὐγιτικὸς* πορφυρίτης, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπερτεροῦν ὡς ἔγχροα ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ οἱ πυρόξενοι. Εἰς τὸν αὐγιτικὸν πορφυρίτην ἀνήκει καὶ ὁ *βεϊσελβεργίτης*, ἀπαντῶν εἰς τὸ Weiselberg παρὰ τὸ St. Wendel, πλούσιος εἰς ὑαλώδη οὐσίαν. Ὁ *λαβραδοριкὸς* πορφυρίτης περιέχει φαινοκρυστάλλους λαβραδορίτου μὲ ἀραιοὺς αὐγίτου καὶ σπανίως βασαλτικῆς κεροστίλβης, ἐνῷ ἡ θεμελιώδης μᾶζα αὐτοῦ εἶναι στιφρὰ καὶ ὑαλώδης. Ὁ πορφυρίτης καὶ αἱ διάφοροι παραλλαγαὶ αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ μάλιστα διαδεδομένα ἡφαιστειογενῆ πετρώματα (βλ. καὶ *βορολανιτικὸς* καὶ *γρανιτικὸς πορφυρίτης*). Γ. Β.

πορφυρῖτις (ἡ)· ἡ αἰγιαλῖτις ἡ παρέχουσα πλουσίας εἰς χρωστικὴν ὕλην πορφύρας. Τοιαῦται ἦσαν ἰδίως αἱ κατὰ τὰ Κύθηρα (Πορφύρουσα), τὴν Νίσυρον (Πορφυρίς), ἡ ἀνατολικὴ αἰγιαλῖτις τοῦ Κορινθιακοῦ (*Παυσαν.* Γ, κα, 6) καὶ αἱ τῶν χερσονήσων τῆς Λακωνίας (*Παυσαν.* Γ, κα, 6) κλπ. Σ. Ε. Λ.

Πορφυρίων *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Γιγάντων, υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς. Πειραθεὶς κατὰ τὴν Γιγαντομαχίαν νὰ παραβιάσῃ τὴν Ἥραν, ἢ κατ' ἄλλους νὰ ρίψῃ τὴν νῆσον Δῆλον κατὰ τῶν θεῶν, ἐκεραυνοβολήθη ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, τοξεύσαντος αὐτὸν (*Ἀπολλοδ.* Α, 6, 1). Α. Θ. Σ.

—**Πορφυρίων** *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, βασιλεύσας πρὸ τοῦ Ἀκταίου. Εἰς αὐτὸν ἀπεδίδετο ἡ ἵδρυσις τοῦ ναοῦ τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης ἐν Ἀθμόνῳ (παρὰ τὸ νῦν Ἀμαρούσιον), δήμῳ τῆς Ἀττικῆς τῆς Κεκροπίδος φυλῆς (*Παυσαν.* Α, 14, 7). Α. Θ. Σ.

—**Πορφυρίων** ***Πομπώνιος***. Ὑπομνηματιστὴς τοῦ Ὁρατίου, ζήσας κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα, οὗ τὰ ὑπομνήματα ἐσώθησαν εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἢ τὰ τῶν Τερεντίου Σκαύρου καὶ Ἑλενίου Ἄκρωνος, ἐπειδὴ ἀνέκαθεν ἐκρίθησαν σημαντικά. Ν. Σ. Λ.

πορφυρίων (ὁ) (Porphyrio) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥαλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράκτια τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἴς τινας χώρας τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *πορφυρίων ὁ ὑακίνθινος* (Porphyrio hyacinthinus), ὅστις ἔχει μῆκος 0,60 μ. περίπου, κεφαλὴν μετρίως μεγάλην, ἀπεστρογγυλωμένην καὶ εἰς εὐθύ, κωνικόν, ἰσχυρόν, παχὺ καὶ ἰσόμηκες σχεδὸν πρὸς ταύτην ῥάμφος ἀπολήγουσαν, μὲ λαιμὸν παχὺν καὶ μετρίως μακρόν, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν βραχυτάτην καὶ πόδας λίαν ὑψηλοὺς μετὰ μεγάλων δακτύλων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι κυανοῦς μὲ μέτωπον καὶ ῥάμφος λευκὸν καὶ λευκὰς κηλῖδας ἑκατέρωθεν τοῦ στήθους. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ νότια τῆς Ἱσπανίας καὶ εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν καὶ τρέφεται ἐκ δημητριακῶν καρπῶν καὶ ὀρύζης. Δ. Ν. Π.

πορφυρογέννητος. Τίτλος, ὃν ἔφερον τὰ τέκνα τῶν βασιλέων τοῦ Βυζαντίου, τά τε ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα, τὰ γεννώμενα «ἐν πορφύρᾳ», δηλαδὴ βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ὅρος οὗτος προέκυψεν ἐκ τοῦ ὅτι αἱ βασίλισσαι τοῦ Βυζαντίου ἔτικτον, κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ἐν τῷ εἰδικῷ κτηρίῳ τῶν βασιλικῶν παλατίων τῷ καλουμένῳ *Πορφύρᾳ* (βλ. λ.), διετηρήθη δὲ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅτε ἔπαυσε νὰ τηρῆται ἡ συνήθεια αὕτη, καὶ ὅτε ἀκόμη δὲν ὑφίστατο πλέον τὸ ἐν λόγῳ παλάτιον.

Ἡ γέννησις ἑκάστου πορφυρογεννήτου ἐχαιρετᾶτο ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ πολυημέρων τελετῶν. Ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ τοκετοῦ τῆς βασιλίσσης, ἀνήρχοντο εἰς τὰ παλάτια καὶ ὑπέβαλλον τὰς εὐχάς των ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, καθὼς καὶ οἱ συγκλητικοὶ κ. λ. ἀνώτατοι ἄρχοντες. Συγχρόνως διενέμετο εἰς ἅπαντας τοὺς ἄνδρας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ἐπὶ ἑπτὰ συνεχεῖς ἡμέρας, τὸ λεγόμενον «λοχόζεμα», (ποτὸν προσφερόμενον ἐπὶ τῇ λοχείᾳ τῆς βασιλίσσης). Τὴν τρίτην τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν συνήρχοντο εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια οἱ δῆμοι τῶν Βενέτων καὶ τῶν Πρασίνων, οἵτινες, συγκεντρούμενοι εἰς τὸ προαύλιον τῆς «φιάλης τοῦ Σίγματος», ἀνεφώνουν τὰς ὑπὸ τῶν «κρακτῶν» ὑπαγορευομένας εὐφημίας, οἷον: «Ὁ Θεὸς καλὰς ἡμέρας καὶ καλὰ γενέθλια παρέχοι τῷ τεχθέντι πορφυρογεννήτῳ», «Μῆτερ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, φύλαττε τὸν πορφυρογέννητον», «Πολυχρόνιον ποιήσαι ὁ Θεός» κ.λ. Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ὡρίζετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα τοῦ νεογεννήτου. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐτελοῦντο ἀγῶνες ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, τὴν δὲ πέμπτην συνήρχετο ἐκ νέου ὁ λαὸς ἐκεῖ καὶ ἐπευφήμει τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸ πορφυρογέννητον. Τὴν ὀγδόην τέλος ἡμέραν ἐγίνετο ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἐπισήμων ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς βασιλίσσης, ὅστις ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ διεκοσμεῖτο διὰ βαρυτίμων χρυσοϋφάντων «βήλων» (παραπετασμάτων) καὶ πολυτελεστάτων «πολυκανδήλων». Ἡ βασίλισσα ἐδέχετο κατακεκλιμένη ἐπὶ τῆς κλίνης της καὶ ἔχουσα παρ' αὐτῇ τὸ «κουνίον», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεπαύετο τὸ πορφυρογέννητον βρέφος. Ὁ πραιπόσιτος, οἱ κουβικουλάριοι κ. λ. ἄρχοντες περιεστοίχιζον αὐτήν. Πρῶται εἰσήγοντο εἰς τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα αἱ ἀρχόντισσαι, «αἱ ζωσταὶ καὶ μαγίστρισσαι, ἀνθυπάτισσαί τε καὶ πατρίκιαι καὶ πρωτοσπαθαρέαι, ὀφφικιαλαῖαι καὶ αἱ λοιπαὶ συγκλητικαί», καθὼς καὶ αἱ χῆραι τῶν τοιούτων ἀξιωμάτων. Αὗται ὑπέβαλλον τὰς εὐχάς των εἰς τὴν βασίλισσαν, προσέφερον μικρά τινα δῶρα καὶ εἶτα ἐξήρχοντο, μεθ' ὃ εἰσήγοντο κατὰ σειρὰν οἱ συγκλητικοί, οἱ μάγιστροι, ἀνθύπατοι, πατρίκιοι καὶ ὀφφικιάλιοι.

Ἡ βάπτισις τοῦ πορφυρογεννήτου ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, παρισταμένων ἁπάντων τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ. Τὴν ἐπομένην ἐτελοῦντο νέοι ἀγῶνες ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ. Μετά τινας ἡμέρας νέα ἐτελεῖτο τελετή: τὸ «κούρευμα τοῦ πορφυρογεννήτου». Τοῦτο ἐγίνετο ἔν τινι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν παλατίων ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, παρόντων τῶν συγκλητικῶν κλπ. αὐλικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, στρατιωτικῶν καὶ πολι-

Digitized by Google

τικῶν ἀρχόντων. Ὅπως κατὰ τὴν βάπτισιν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ κούρευμα ὡρίζοντο ἀνάδοχοι «τῶν τριχῶν τοῦ βασιλικοῦ παιδός», εἰς τοὺς ὁποίους καὶ διεμοιράζοντο αἱ κοπεῖσαι τρίχες. Οἱ ἀνάδοχοι οὗτοι ἦσαν συνήθως πολυπληθέστατοι. Κατὰ τὸ κούρευμα τοῦ Λέοντος ΣΤ' (υἱοῦ τοῦ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνος, 886—912) παρέστησαν ὡς «ἀνάδοχοι τῶν τριχῶν» αὐτοῦ οἱ στρατηγοὶ τῶν θεμάτων Καππαδοκίας καὶ Ἀνατολικῶν μετὰ πάντων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν θεμάτων τούτων.

Πολλοὶ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, προκειμένου περὶ τῶν τοιούτων βασιλοπαίδων, μεταχειρίζονται, ἀντὶ τοῦ τίτλου «πορφυρογεννήτου», διαφόρους ἄλλας ἐκφράσεις, οἷον «πορφύρας ῥόδον», «πορφύρας τιθήνημα», «πορφύρας βλαστός», «πορφύρας ἀπόγονος», «πορφύρας κλάδος», «πορφύρας ἀπάνθισμα», «πορφύρας ἄνθος», «πορφυροβλάστητος», «ὁ ἐν πορφύρᾳ τεχθείς», «ὁ ἐν ἁλουργίδι τραφείς» κλπ.

Ἐκ τῶν 87 βασιλέων, οἵτινες, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Α' τοῦ Μεγάλου (324—337) μέχρι τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου ΙΑ' (1448—1453), ἀνῆλθον εἰς τὸν βυζαντινὸν θρόνον (τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Νικαίας), οἱ 23 ἦσαν «πορφυρογέννητοι» ἐν τούτοις ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἀναφέρεται συνήθως ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἷς καὶ μόνος, ὁ υἱὸς τοῦ Λέοντος ΣΤ' *Κωνσταντῖνος Ζ'* (913—959). Ν. ΚΛΣ

Πορφυρογέννητος, *Κλήμης*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἕλληνος ποιητοῦ *Μελαχρινοῦ* Ἀποστόλου (βλ. λ.).

πορφυροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ πορφύραν, ὁ ἔχων χρῶμα πορφύρας, πορφυρόχρους, ἄλλως *ἁλουργής*.

πορφυροξανθίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Συνθετικὸν χρῶμα λαμβανόμενον ἐκ φθαλικοῦ ἀνυδρίτου καὶ ρεσορκίνης. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς 1,3-διοξυανθρακινόνη. Σ. Γ.

πορφυροξανθινοκαρβονικὸν ὀξὺ [*Ὀργ.Χημ.*] βλ. *μουνζιστίνη*.

Πορφυρόπουλος, *Κωνσταντῖνος*. Καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, γεννηθεὶς τῷ 1832 ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀποβιώσας τῷ 1877 ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1852 ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μετὰ φοίτησιν ἑνὸς ἔτους ἀνεχώρησεν εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν του σπουδῶν. Ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ Α' γυμνασίῳ Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1875 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Ἐδημοσίευσε «Φιλοσοφίας ἔργον καὶ θέσις» (λόγος εἰσιτήριος εἰς τὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ παραδόσεις του, Ἀθ. 1876). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Γ. Θεοδωροπούλου «Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ ἀοιδίμου Πορφυροπούλου περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν ταῖς συνελεύσεσι τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου» (Ἀθ. 1878). Δ. Α. Δ.

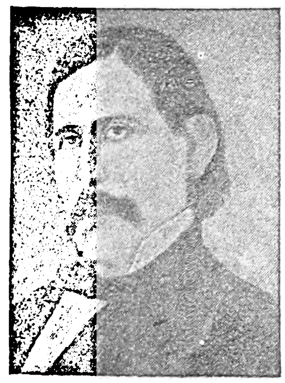

Κωνσταντῖνος Πορφυρόπουλος.

— **Πορφυρόπουλος, *Μᾶρκος*.** Κύπριος λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου, ἣν καὶ διηύθυνε. Συγγραφεὺς δόκιμος ὤν, ἡρμήνευσεν εἰς κοινὴν γλῶσσαν τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους. Ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἦτο τετιμημένος διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ πρωτοοστιαρίου, εἶχε δὲ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου. Πρὸς τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας Γεράσιμον τὸν Παλλαδᾶν περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν, διότι, ὅτε ὁ πατριάρχης οὗτος ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Κωνσταντῖνον Μπραγκοβάνον (1663—1714) συγγράμματά τινα, ὅπως ἐκδώσῃ ταῦτα, ὁ δ' ἡγεμὼν παρέδωκε ταῦτα πρὸς τὸν Πορφυρόπουλον πρὸς μελέτην, οὗτος ἀπέτρεψε τὸν ἡγεμόνα νὰ ἐκδώσῃ τὰ συγγράμματα ταῦτα, διότι εὗρεν ἐν αὐτοῖς σφάλματα προσκρούοντα εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδίαν μονογραφίαν «Περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου» ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1843 ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος (*Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, «Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας», ἐν Ἀθήναις 1929, 64). Ε. Γ. Π.

πορφυροῦς (—*εος*), —*ᾶ* (—*έα*), —*οῦν* (—*εον*)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας, πορφυροβαφής: «πορφυροῦς πέπλος,—χιτών».

— **πορφυροῦν τοῦ κασσίου** [*Χημ.*] βλ.λ. *χρυσός*

Πορφυροῦσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία τῶν *Κυθήρων*, «διὰ τὸ κάλλος τῶν περὶ αὐτὴν πορφυρῶν» (*Στεφ. Βυζ.* 391. 12. *Εὐσταθ. Θεσσαλον.* εἰς *Διον.* 498).

πορφυρόχρους (ὁ,ἡ), —*ουν* (τό)· πορφυροβαφής, πορφυρόχρωμος.

πορώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης πόρων || *πορῶδες* (τό)· ὡς οὐσ., τὸ νὰ ἔχῃ τις πόρους: «τὸ πορῶδες τῶν σωμάτων».

Ποσαβίνα (Posavina) [*Γεωγρ.*]. —1) Πεδιὰς τῆς Βοσνίας ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ, εἰς τὸ διαμέρισμα Ποσάβο-Ταμνάβα. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σαύου καὶ διήκει ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὔκρινα μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ Σαύου μετὰ τοῦ Δρίνα. Εἶναι ἐν μέρει δασώδης καὶ ἐκ τῶν εὐφορωτέρων περιφερειῶν τῆς Βοσνίας. Παράγει ὀνομαστὰ δαμάσκηνα.

— 2) Λεκανοπέδιον τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν τῇ Κροατο-Σλαβονίᾳ, καλούμενον καὶ *Ποντραβίνα*. Ἐκτείνεται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄχθῶν τοῦ Σαύου, ἀπὸ τῆς συμβολῆς τούτου μετὰ τοῦ Οὔννα μέχρι τῶν συνόρων τῆς Καρνιολίας. Ἡ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαύου πλευρά του, μεταξὺ Ζαγκρέμπ καὶ Σισσέκ, καλεῖται *Τουροπόλζε* καὶ εἶναι πλάτους 22 χλμ. καὶ μήκους 45, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, ἑλώδης κατὰ τὸ πλεῖστον, μεταξὺ Σισσὲκ καὶ Λονσκοπόλζε, εἶναι πλάτους 22 χλμ. καὶ μήκους 30. Η. Π. Γ.

Ποσαδᾶς, *ἅγιος*. Ἐν Κορδούῃ τῆς Ἱσπανίας γεννηθεὶς τῷ 1644 ἐξ εὐγενῶν γονέων, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν τῷ 1663 καὶ διεκρίθη ὡς δεινὸς ἱεροκήρυξ. Ἀποθανὼν τῷ 1713 ἀνεκηρύχθη μακάριος (beatus) ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ' τῷ 1818 καὶ ἑορτάζεται τὴν 20 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ποσάκις· ἐπίρρ., πόσες φορές: «ποσάκις τῆς ἡμέρας, — τοῦ ἔτους».

Πὸ-Σὰν (Po-Shan) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σιὰν-Τούγκ, ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ ποταμοῦ Σιάο-Φοῦ. Κάτ. 50.000. Κεῖται εἰς τὸ τέρμα σιδηροδρομικῆς διακλαδώσεως ἀναχωρούσης ἀπὸ τοῦ Τσίγκ-Τσόου. Εἶναι ἀξιόλογον βιομηχανικὸν κέντρον κεραμουργίας, ὑαλουργίας κλπ. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα. Η. Π. Γ.

Ποσάντα *Ἑρρέρα* (Posada Herrera), *Ἰωσὴφ ντὲ*—. Ἱσπανὸς πολιτικὸς (1815—1885). Ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μαδρίτης καὶ διεκρίθη ὡς εἷς τῶν μεγαλυτέρων ῥητόρων τῆς ἐποχῆς του ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκλεγεὶς βουλευτής, ἐχρημάτισεν ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Τῷ 1843 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Μαθήματα διοικητικοῦ δικαίου», ὅπερ θεωρεῖται ἐκ τῶν αὐθεντικωτέρων τοῦ εἴδους του. Μ. Δ. Β.

Ποσάντας (Posadas) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος τῆς διοικήσεως Μισσιόνες. Κάτ. 19.328. Εἶναι σημαντικὸς σιδηροδρομικὸς κόμβος, τῆς ἀπὸ Μπουένος Ἄϋρες μέχρι τῆς πρωτευούσης τῆς Παραγουάης γραμμῆς. Ἔχει καλὸν ποτάμιον λιμένα, μὲ ζωηρὰν κίνησιν καὶ εἶναι σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον, μὲ χυτήρια σιδήρου, ἐργοστάσια πούρων, σάπωνος, οἰνοπνεύματος. Εἶναι πόλις νεωτάτη, κτισθεῖσα τῷ 1865, καὶ ὀφείλει τὴν ἀλματώδη ἀνάπτυξίν της εἰς τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον μεταξὺ Ἀργεντινῆς καὶ Παραγουάης. Μ. Δ. Β.

ποσαπλάσιος, —*α*, —*ον*· ποσάκις περισσότερος ἢ μεγαλύτερος.

ποσαπλοῦς, —*ῆ*, —*οῦν*· ἐκ πόσων ὁμοίων μερῶν συγκείμενος.—Ἐπίρρ. *ποσαπλῶς*.

ποσαχῶς· ἐπίρρ., κατὰ πόσους τρόπους.

Ποσειδεὼν (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ὁ ἕκτος μὴν τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἔτους (Δεκέμβριος—Ἰανουάριος), καθ' ὃν ἐτελοῦντο θυσίαι εἰς τὸν Ποσειδῶνα. Ὁ μετὰ τοῦτον προστεθεὶς ἐμβόλιμος μὴν ὠνομάζετο *Ποσειδεὼν δεύτερος*. Ν. Σ. Λ.

Ποσειδήϊον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Θράκης, ἀποτελοῦν κέρας κόλπου, τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ὁποίου ὁ Ξέρξης «ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ἔχων» ὥδευσεν ἀπὸ γεφύρας Στρυμόνος διὰ Συλέος πεδίου πρὸς Στάγειρα καὶ Ἄκανθον. Ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Ἐλεύθερο* (πλάτ. 40°31' Β., μηκ. 23°56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), τὸ χωρίζον τοὺς κόλπους τοῦ Ὀρφανοῦ καὶ τῆς Ἱερισσοῦ. Σ. Ε. Λ.

Ποσειδήϊος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις κατὰ τὰ σύνορα Κιλικίας καὶ Συρίας, ἣν ᾤκησεν Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφιάρεω (*Ἡρόδ.* 3, 91). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Ποσειδὶ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκιδικῆς, δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας καὶ ΝΑ. κέρας (πλάτ. 39° 57' Β., μηκ. 23° 22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of Cassandra). Ἔχει φάρον λευκῶν ἀναλαμπῶν 17 μιλ. Σ. Ε. Λ.

— **Ποσειδὶ** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὕφαλος μικρασιστική, ἀπέχουσα 1 ¼ μιλ. Ν. ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Μονοδένδρι ἢ Κάβο Γέροντας (πλάτ. 37° 21' Β., μηκ. 27° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos to Mandelyah gulf), ἀποτελοῦσα κατ' οὐσίαν τὸ βορειοδυτικὸν κέρας τοῦ Βαργυλιτικοῦ κόλπου. Ἡ ὀνομασία τῆς διετήρησε τὴν τοῦ προμνησθέντος ἀκρωτηρίου ἀρχαίαν. Σ. Ε. Λ.

Ποσείδιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος, ἰδίως ἀκρωτήριον, ἐφ' οὗ ἡ εὐλάβεια τῶν παραπλεόντων εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὸν προστάτην τῶν ναυτιλλομένων βωμὸν ἢ ἱερόν. Ἡ ὀνομασία ἐγένετο κατὰ τὸ πλεῖστον τοπωνυμία. Σ. Ε. Λ.

— **Ποσείδιον** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς νοτιοανατολικῆς παραλίας τῆς Καρπάθου, ὀλίγον πρὸς Β. τοῦ Ἐφιαλτείου ἄκρου (*Πτολεμ.* Ε, β, 33 Nobbe). Νομίσματα τῆς πόλεως (*Head*, Hist. Numor. 631), εὑρεθέντα παρὰ τὸν ὅρμον Ἀπέλλες ἤγαγον εἰς ταυτότητα τῆς θέσεως τῆς πόλεως πρὸς τὸν ὅρμον *Ἀπέλλα*. Ἐκ τῶν συντεταγμένων ὅμως τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ὀνομασίας προκύπτει ἐναργὴς ταυτότης πρὸς τὸ *Ποσὶ*. Σ. Ε. Λ.

— **Ποσείδιον** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Κοίλης Συρίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου, μεταξὺ δὲ Λαοδικείας καὶ Κασίου (*Στράβ.* ΙΣΤ' 751 Teubner), εἰς 100 σταδίους ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας καὶ εἰς 80 ἀπὸ τῆς Σιδῶνος (*Πτολεμ.* Ε,ιε, 3, Nobbe. Σταδ. Μεγ. Θαλ. 142). Εἶναι τὸ νοτίως τῆς ἐκβολῆς τοῦ Νάχρ-ἐλ-Ἀασὶ (ἀρχ. Ὀρόντης) ἀκρωτήριον Ras El Basit (πλάτ. 35° 52' Β., μηκ. 35° 47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab) καὶ ὁ φερώνυμος ὅρμος, παρ' ὃν ἐρείπια. Σ. Ε. Λ.

— **Ποσείδιον** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Βιθυνίας), μεταξὺ Μητρῴου καὶ Τυνδαρίδος, καὶ εἰς 120 σταδίους ΒΑ. τῆς Ἡρακλείας (*Ἀρριαν.* Περίπλ. Εὐξείνου § 19). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγγραφῆς τοῦ Περίπλου παρὰ τοῦ Ἀνωνύμου συγγραφέως του, τὸ Μητρῷον (τὸ σύγχρονον Μπαμπᾶ Μπουρνοῦ) εἶχε μετονομασθῆ εἰς Αὐλίαν, οἱ Τυνδαρίδες (νῦν Κολοῦ) εἰς Κυρσαιτᾶ, τὸ δὲ Ποσείδιον εἰς *Ποτίστεα* (*Ἀνων.* Περίπλ. Εὐξ. 12). Ὀνομάζεται δὲ νῦν ὁ ὅρμος ἀπὸ ποταμίου ἐκβάλλοντος εἰς αὐτὸν *Τσαοὺς Ἀγυζὶ* (περίπου εἰς πλάτ. 41°24' Β., μηκ. 31°38' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2238: Bosporus to Erekli). Σ. Ε. Λ.

— **Ποσείδιον** [*Ἀρχ.Γεωγρ.*]. —1) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης, βορείως τοῦ Βουπόρθμου καὶ τῆς Ἀπεροπίας, ἔχων ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὃν λεπτομερῶς ἀρκετὰ περιγράφει ὁ Παυσανίας (Κορινθιακὰ Β, λδ, 9). Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Καστρὶ* (πλάτ. 37° 22' 50" Β. μηκ. 23°15'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spetzai and Dhokos), εἰς οὗ τὴν κορυφὴν σῴζονται τὰ ἴχνη τοῦ δαπέδου (33×13 μ.) τοῦ προμνησθέντος ναοῦ, ὡς καὶ τοιοῦτα θεάτρου (*Curt.* Pelopon. 2,457. *Burs.* Geogr v. Griech. 2, 96 *Philippson*, Pelopon. 49). Οἱ λίθοι τοῦ ναοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀνέγερσιν ἑνετικοῦ φρουρίου μετὰ τοῦ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν συμπληρωθέντος πύργου *Καστρὶ* (*Frazer* Pausanias's description of Greece, τόμ. II, 293 § 34, 9).

— 2) Ἀκρωτήριον τῆς Φθιώτιδος, μεταξὺ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ (*Στράβ.* Ζ, 331 § 32, Teubner) μεταξὺ Δημητριάδος καὶ [Κρεμαστῆς] Λαρίσης (*Πτολεμ.* Γ, ιγ, 17, Nobbe). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Σταυρὸς* (πλάτ. 39° 03' 10" Β., μηκ. 23° 05' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels), ἡ βορειοανατολικὴ τῆς Φθιώτιδος ἐσχατιά.

— 3) Ἀκρωτήριον τῆς Ἠπείρου μεταξὺ Ὀγχήσμου καὶ Βουθρωτοῦ (*Στράβ.* Ζ, 324, Teubner), ἀπὸ τῆς παραλίου τῶν Θεσπρωτῶν προέχον (*Πτολεμ.* Γ, ιδ, 3, Nobbe). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Σκάλα* (πλάτ. 39° 45' Β., μηκ. 19° 59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης.

— 4) Ἀκρωτήριον τῆς Παλλήνης, νοτιοανατολικὴ αὐτῆς ἐσχατιὰ καὶ νοτιοανατολικὸν κέρας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἀρχαιότατα ἦτο ἐκεῖ δῆμος, ὅστις τὴν ἐποχὴν τοῦ Παυσανίου εἶχεν ἐρημωθῆ, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονηθῇ ἡ παράδοσις τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς ἣν ὅμως ὁ Παυσανίας φαίνεται πως δυσπιστῶν (Ἀχαϊκὰ Ζ, κζ, 8). Ὁ Θουκυδίδης τὸ ὀνομάζει *Ποσειδώνιον* (Δ, 129), εἶναι δὲ τὸ σύγχρονον *Ποσειδὶ* (βλ. λ.).

— 5) Ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, οὗ τὴν θέσιν ἐπακριβῶς καθορίζει ὁ Σκύλαξ (Περίπλ., Κυκλάδες 58). Ταυτίζεται πρὸς τὸν *Κάβο Ὀχτωνιὰ* (πλάτ. 38° 31' ½ Β., μηκ. 24° 14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro channel to gulf of Saloniki), ΒΔ. κέρας τῶν Κοίλων τῆς Εὐβοίας.

— 6) Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Χίου,

Digitized by Google

σχηματίζον μετὰ τοῦ κατάντικρύ του Ἀργέννου τὸν πορθμὸν τῆς Ἐρυθραίας (*Στράβ.* ΙΔ, 645, Teubner. *Πτολεμ.* Ε, β, 30, Nobbe). Εἶναι μᾶλλον τὸ ἀκρωτήριον *Ἁγία Ἑλένα* (πλάτ. 38° 20′ 00″ Β., μῆκ. 26° 10′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna), ἂν καὶ τὸ *Νένητες* δύναται ἐπίσης νὰ ταυτίζηται. Ὁ Ἀγαθήμερος ὀνομάζει τὸ ἓν τῶν δύο (Γεωγραφ. ὑποτύπωσις 18) *Φλίον*.

—7) Δύο ἀκρωτήρια ἐν Προποντίδι, μικρασιατικά, τῆς Βιθυνίας: τὸ *Δὲλ-Μπουρνοῦ* τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου καὶ τὸ *Μπὸζ-Μπουρνοῦ* (πλάτ. 40°32′ Β., μῆκ. 28°47′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara) τοῦ κόλπου τῶν Μουδανιῶν (*Πτολεμ.* Ε, α, 4, Nobbe), ὅπερ ὁ Σκύλαξ ὀνομάζει (Περίπλους, Μυσία § 93) «ἀκρωτήριον τοῦ Κιανοῦ κόλπου» (βλ. *Ἀργανθώνιον ὄρος*).

—8) Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου: «Ποσείδιον ἄκρα ἡ ποιοῦσα πρὸς τῇ Μυκάλῃ τὸν ἑπταστάδιον πορθμόν, ἔχει δὲ νεὼν Ποσειδῶνος. Πρόκειται δὲ αὐτοῦ νησίδιον, ἡ Ναρθηκίς» (*Στράβ.* ΙΔ, 637, Teubner). Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης προκύπτει ταυτότης πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ *Γραιπόδι* παρὰ τὴν Γατίτσα (βλ. λ. *Γάτος*), δυτικὸν κέρας τοῦ πορθμοῦ Νταρ-Μπογάζ, ἔχον πρὸ αὐτοῦ τὴν νησῖδα *Παναγίαν*.

—9) Ἀκρωτήριον μικρασιατικὸν παρὰ τὴν Μίλητον καὶ μετὰ τὴν Ἰασόν, ἐφ' οὗ ποτε βωμὸς πρὸς τὸν θεόν, ἵδρυμα Νηλέως (*Στράβ.* ΙΔ, 633, Teubner). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Μονοδένδρι* (πλάτ. 37°21′ Β., μῆκ. 27°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf), βόρειον κέρας τοῦ Βαργυλιακοῦ κόλπου.

—10) Ἀκρωτήριον τῆς Λευκανίας, ὅπερ ὁ Στράβων (ΣΤ, 252, Teubner) «ἀντακρωτήριον ταῖς Σειρηνούσαις, ποιοῦν τὸν Ποσειδωνιάτην κόλπον» ἀφ' ἑτέρου ὀνομάζει αὐτὸ *Ἀθήναιον* ἀλλαχοῦ (Ε, 247, 8). Πάντως εἶναι τὸ σύγχρονον Campanella (πλάτ. 40° 34′ Β., μῆκ. 14° 20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to cape Bonifati).

— 11) Ἀκρωτήριον τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας «μετὰ τὰ στενά», ὡς τονίζει ὁ Πτολεμαῖος (ΣΤ′, ζ, 8, Nobbe). Ὁ Στράβων (ΙΣΤ′, 776, Teubner) ἐξαίρει τὸ εὔυδρον καὶ τὴν εὐκαρπίαν τῶν φοινικώνων του. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Ras al Arach (πλάτ. 12° 35′ Β., μῆκ. 43° 58′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3180: Straits of Bab-el-Mandeb and approaches), ἡ νοτία τῆς Ἀραβίας ἐσχατιά.

— 12) Ἀκρωτήριον τῆς Πετραίας Ἀραβίας ἐπὶ τοῦ Ἀραβίου κόλπου (δηλ. τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης), νοτία τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ ἐσχατιά. «Κατὰ Φαρὰν μυχός» (*Πτολεμ.* Ε, ιζ, 1, Nobbe) καὶ «ἄκραῖον ἠπείρου ἄκρον» κατὰ Ἀγαθήμερον, ἐχώριζε τὸν Αἰλανίτην καὶ τὸν Ἡρωοπολιτικὸν κόλπον. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Ρὰς Μουχαμὲδ* (Ras Muhamed: πλάτ. 27° 43′ Β., μῆκ. 34° 15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2838: Strait of Jubal). Σ. Ε. Λ.

Ποσείδιππος. Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητής, ἀκμάσας περὶ τὸ 300—250 π. Χ. Ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς ποιητάς, ἐν οἷς διακρίνεται ἥ τε εὐφυΐα καὶ ἡ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τάσις αὐτοῦ, ὡς καὶ εἰς ὀνομαστὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, ὡς λ. χ. εἰς τοῦ Λυσσίππου τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Καιρὸν καὶ ἄλλα, ἅτινα εἶναι πηγὴ ἀξιολογωτάτη διά τε τὴν λογοτεχνίαν καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Ἀναφέρονται καὶ ἐλεγεῖαι αὐτοῦ καὶ τὰ ἔπη «Ἀσωπὶς» καὶ «Αἰθιοπίς». Ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων αὐτοῦ 21 διεσώθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ. Ε. Δι. Κ.

— Ποσείδιππος, ἢ *Ποσίδιππος*. Ἐπιφανὴς κωμικὸς ποιητὴς τῆς νέας ἀττικῆς κωμῳδίας, υἱὸς τοῦ Κυνίσκου, γεννηθεὶς ἐν Κασσάνδρᾳ τῆς Μακεδονίας καὶ ἀκμάσας τὸν Γ′ π. Χ. αἰῶνα. Ἀνεδείχθη παίξας τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 288 π. Χ. καὶ ἐκυριάρχει τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου. Ἔγραψε 30 ἢ 40 κωμῳδίας καὶ ἐνίκησε τετράκις. Ἐκ τούτων ἀναφέρονται αἱ ἑξῆς: «Ἀναβλέπων», «Ἀποκλειομένη», «Δημόται», «Δίδυμοι», «Ἐπίσταθμος», «Ἑρμαφρόδιτος», «Ἐφεσία», «Κώδων», «Λοκρίδες», «Μεταφερόμενος», «Μύρμηξ», «Παιδίον», «Πορνοβοσκός», «Σύντροφος», «Φιλοπάτωρ», «Χορεύουσαι». Ἡ εὐφυΐα τοῦ ποιητοῦ διακρίνεται καὶ ἐν τῷ «Γραμματειδιοποιῷ», ἐν ᾧ μετὰ χάριτος ἐλέγχει τοὺς Ἕλληνας διὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἐν τῇ διασκευῇ ἔργων τῆς ἀρχαίας καὶ μέσης κωμῳδίας. Τὸν Ποσείδιππον ἐμιμήθη ὁ Πλαῦτος, ποιήσας τοὺς «Μεναίχμους» κατὰ μίμησιν τῶν «Διδύμων». Οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἀνήγειραν ἀνδριάντα, οὗτινος εὑρέθη τὸ ἐνεπίγραφον βάθρον· ἀνδριὰς δὲ αὐτοῦ ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ. Τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ Kock καὶ ὑπὸ Meineke («Fragm. Comic. Graecorum» 1 καὶ 4). Ε. ΔΙ. Κ.

Ποσειδῶν (λατιν. Neptunus) [*Θρησκ.*]. Εἷς τῶν δώδεκα θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὁ θεὸς τῶν ὑδάτων (θαλάσσης, ποταμῶν, λιμνῶν, πηγῶν) καὶ τοῦ ὑγροῦ ἐν γένει στοιχείου, υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἅδου-Πλούτωνος, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχε κοινὰς τὰς κατὰ τὴν γέννησίν του περιπετείας καὶ εἶχε διαμοιρασθῆ τὸν κόσμον. Ἦτο ἐκ τῶν μεγάλων θεῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἀσκῶν ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς θαλάσσης τὴν αὐτὴν κυριαρχίαν, ἣν ἤσκει ὁ Ζεὺς ἐπὶ τῶν δυνάμεων τοῦ οὐρανοῦ. Νεώτερος ὅμως ὢν ἀδελφὸς τοῦ Διός, εἶναι ὑποτεταγμένος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ, καὶ ἂν ἐνίοτε τολμᾷ ν' ἀντισταθῇ εἰς αὐτόν, ἐν τούτοις πάντοτε ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν ὑπέρτατον καὶ μόνον ἀνεξάρτητον κυρίαρχον τῆς ὅλης φύσεως. Τὸ ὄνομά του (*Ποσειδῶν, Ποτειδᾶν*), ταυτόσημον θεωρούμενον πρὸς τὴν σανσκριτικὴν λέξιν Ιδασπάτι, σημαίνουσαν τὸν κύριον τῶν ὑδάτων, μαρτυρεῖ τὴν ἀρχικὴν ἰδιότητα καὶ δικαιοδοσίαν τοῦ θεοῦ τούτου. Ἡ λέξις Ποσειδῶν ἦτο ἐν ἀρχῇ ἐπίθετον τοῦ θεοῦ τοῦ ἀθροίζοντος τὰς νεφέλας, ἐκ τῶν ὁποίων χύνονται εἰς τὴν γῆν τὰ ὕδατα τοῦ οὐρανοῦ, σημαίνουσα ὅ,τι ἡ λέξις Ὄμβριος (βροχερός), ἥτις ἦτο ἐπίθετον τοῦ Διός. Τὴν προσωποποίησιν τοῦ φυσικοῦ φαινομένου τῆς πτώσεως τῶν ὑετίων ὑδάτων ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπέκτασις τῆς κυριαρχίας τοῦ προσωποποιηθέντος θεοῦ ἐπὶ τῶν ποταμῶν, οἵτινες ἀρδεύουν καὶ γονιμοποιοῦν τὴν γῆν, ὡς καὶ αἱ βροχαί, καὶ ἐπὶ τῶν πηγῶν, αἵτινες ἀναβλύζουν ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς, βραδύτερον δέ, ὅτε οἱ ἀπόγονοι τῶν ἠπειρωτικῶν Ἀρίων φυλῶν ἐγνώρισαν τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπὶ ταύτης. Ἀλλ' ἡ κυριαρχία τοῦ Ποσειδῶνος ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς βλαστήσεως, καὶ τῶν κατοικούντων αὐτὴν ἀνθρώπων, καὶ κατέστη οὗτος θεὸς τῶν πόλεων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐν γένει κοινωνίας, ὁ τειχοδόμος καὶ ἀμφικτιονικὸς θεός.

Μαρμαρίνη κεφαλὴ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ.

Ὡς θεὸς τῆς θαλάσσης, ἐπικαλούμενος Πελάγιος, Πόντιος, Θαλάσσιος, Εὐρυκρείων καὶ Εὐρυμέδων, διὰ τὴν εὐρύτητα τοῦ κράτους του, Εὐρύστερνος κλπ., κατοικεῖ ὁ Ποσειδῶν μετὰ τῆς συζύγου του Ἀμφιτρίτης εἰς τὸ ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἀνάκτορόν του καὶ ἔχει ὡς παρατηρητήριά του τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῶν νήσων (τῆς Σαμοθράκης κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου). Ἐνίοτε ἐτοποθέτουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ ἀνάκτορά του εἰς τὰς Αἰγάς. Εἶναι αὗται αἱ αἶγες, τὰ μεγάλα θαλάσσια κύματα. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφράζει καὶ ἡ λέξις ἑλίκη, ἥτις ἦτο τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλατρεύετο ὁ Ποσειδῶν καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπωνομάζετο οὗτος *Ἑλικώνιος*, σημαίνουσα τὸ ἑλισσόμενον κῦμα. Ὡς θεὸς τῶν κυμάτων, ἐξεγείρει ἢ κατευνάζει ταῦτα. Εἶναι ὁ Ἀσφάλιος θεός, τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ὁποίου ἐπικαλοῦνται οἱ ναυτιλλόμενοι. Αὐτὸς εἶναι ὁ δίδων τὴν νίκην κατὰ τὴν ναυμαχίαν, καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Τροπαίου Ποσειδῶνος ἐπικαλοῦνται οἱ ἀντιμαχόμενοι πρὸ ταύτης. Κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους εἶχε καταστρέψει τὸν περσικὸν στόλον καὶ ἐτιμᾶτο εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σηπιάδα ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Σωτήρ. Ταξιδεύει ἐποχούμενος μετὰ τῆς Ἀμφιτρίτης ἐπὶ ἅρματος συρομένου ὑπὸ θυμοειδῶν ἵππων, ἐχόντων χρυσῆν χαίτην, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ Τριτώνων, Νηρηΐδων καὶ ἄλλων θαλασσίων θεοτήτων. Εἶναι ἄγριος καὶ ὀργίλος, συνήθως, ἐνίοτε ὅμως εἶναι ὁ ἤπιος θαλάσσιος θεός. Ἔχει τότε σύμβολον τὸν δελφῖνα καὶ συνοδεύεται ἐποχούμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματός του ὑπὸ ἀγέλης τούτων, ἀναπηδώντων καὶ παιζόντων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ὡς θεὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων (ποταμῶν, λιμνῶν, πηγῶν), εἶναι ὁ κρηνοῦχος καὶ ἐπιλίμνιος θεός. Εὑρίσκεται εἰς σχέσεις μετὰ τῶν θεοτήτων τούτων (τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν ποταμίων θεῶν), αἵτινες εἶναι προσωποποιήσεις αὐτῶν τῶν ποταμῶν. Εἰς ἐνεργείας αὐτοῦ πλεῖσται πηγαὶ ὀφείλουν τὴν γένεσίν των καὶ παρ' αὐτὰς ἠγείροντο πολλὰ τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἱερῶν του. Ἔχει κοινὸν σύμβολον μετὰ τῶν ποταμίων θεῶν τὸν ταῦρον.

Θεὸς τῆς ξηρᾶς ἢ μᾶλλον τῶν σεισμῶν τῆς γῆς,

Ἀθηνᾶ καὶ Ποσειδῶν.

[Παράστασις ἐπὶ ἀμφορέως τοῦ Ἀμάσιος.]

Digitized by Google

ἔγινεν ὁ θαλάσσιος θεὸς Ποσειδῶν ἐκ τῆς ἰδέας, φαίνεται, ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι τὸ ἔρεισμα τῆς ξηρᾶς καὶ ὅτι νῆσοι καὶ ἤπειροι ἐπιπλέουν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της ὡς πλοῖα. Ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τούτων προῆλθον τὰ ἐπίθετα αὐτοῦ Γαιήοχος (ὁ κρατῶν τὴν γῆν), Ἐνοσίχθων, Σεισίχθων καὶ Ἐν(ν)οσίγαιος (ὁ διασείων τὴν γῆν). Αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέδιδε μέγα μέρος τῶν σεισμικῶν φαινομένων εἰς τὴν ἐπενέργειαν τῶν ὑδάτων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον

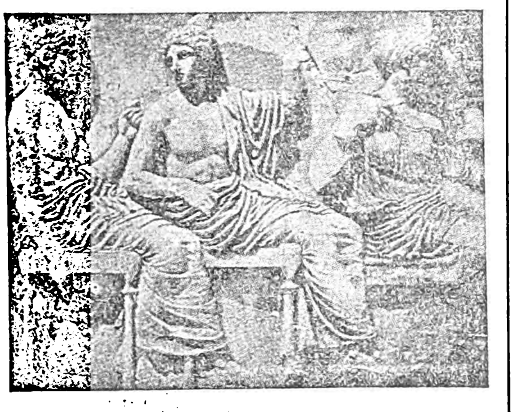

Ποσειδῶν καὶ Διόνυσος.
[Ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος.]

ὁ Ποσειδῶν ἐθεωρεῖτο καὶ θεὸς πολλῶν ἡφαιστειακῶν φαινομένων.

Πολὺ ἐνωρίς, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ὁ θεὸς τῶν ὑδάτων ἔγινε καὶ θεὸς τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἀνταποκρίνονται τὰ ἐπίθετά του Γενέσιος καὶ Φυτάλμιος (ὁ τρέφων τὰ φυτά), αἱ ἐρωτικαὶ μετὰ τῶν θεοτήτων τῶν πηγῶν, τῶν Νυμφῶν, καὶ ἀγροτικῶν θεοτήτων, τῆς Δήμητρας, τοῦ Διονύσου καὶ ἄλλων, σχέσεις του.

Ἐπίθετά τινα τοῦ Ποσειδῶνος (Πατριγένειος, Φράτριος, Πατρῷος, Πατὴρ κ.λ.π.) καὶ σχέσεις αὐτοῦ μὲ αὐτόχθονας χωρῶν τινων ἥρωας (ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ Ἐρεχθέως, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε καὶ κοινὸν ἱερὸν) καὶ γένη πόλεων τινων (Φυταλίδας, Λαβυάδας) μαρτυροῦν ὅτι καὶ ὁ Ποσειδῶν, ὡς ὁ Ζεύς, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἄλλοι θεοί, ἀνεμειγνύετο εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν πόλεών τινων, ὡς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τῆς Ἑλλάδος.

Σχέσεις τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Αἱ σχέσεις του μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν καὶ ἡρώων ἢ ἡρωΐδων προῆλθον ἐκ τῆς κοινότητος τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῶν ἔργων του πρὸς τὰς ἰδιότητας καὶ τὸ ἔργον ἐκείνων. Εἶναι ὁ σύζυγος τῆς *Ἀμφιτρίτης* (βλ. λ.)· εἰς τὴν Ἀρκαδίαν γίνεται σύζυγος τῆς Δήμητρος, μεταμορφωθεὶς εἰς ἵππον, καὶ πατὴρ ἐξ αὐτῆς γενόμενος θυγατρός, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐγνώριζον κατὰ τὸν Παυσανίαν (VIII 25.7) μόνον οἱ μεμυημένοι, καὶ τοῦ Ἀρείου, τοῦ θαυμασίου κέλητος τοῦ Ἀδράστου. Εἰς τὴν Τροιζῆνα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλατρεύετο ὡς Φυτάλμιος, εἶχεν ἑνωθῆ μετὰ τῆς Ληΐδος. Εἰς τὴν Ἀργολίδα μετῆλθε βίαν κατὰ τῆς Δαναΐδος Ἀμυμώνης ἢ κατ' ἄλλον μῦθον ἐλευθερώσας αὐτὴν τῶν ἐναγκαλισμῶν Σατύρου καὶ κατακτήσας τὸν ἔρωτά της ἔδειξεν εἰς αὐτὴν πρὸς ἀμοιβὴν τὰς πηγὰς τῆς Λέρνης. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἡνώθη μετὰ τῆς Νύμφης Τυροῦς, λαβὼν τὴν μορφὴν τοῦ ποταμίου θεοῦ Ἐνιπέως, τὸν ὁποῖον αὕτη ἠγάπα, καὶ ἔγινεν ἐξ αὐτῆς πατὴρ τῶν ἀπαραμίλλων ἱππέων, Πελίου καὶ Νηλέως. Εἰς τὰς Ἀθήνας, διεκδικήσας τὴν κατοχὴν τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν γῆν δι' ἑνὸς κτυπήματος τῆς τριαίνης του φριμῶντα ἵππον ἢ ἠρκέσθη νὰ δώσῃ ὡς δεῖγμα τῆς παντοδυναμίας

Γαμήλιος πομπὴ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης.
[Ἀνάγλυφον τοῦ βωμοῦ τοῦ Γναίου Δομιτίου ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου.]

του μίαν βαθεῖαν ἐντομὴν εἰς τὸν βράχον ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ. Εἰς τὴν Κορινθίαν ἐπάλαισε διὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας πρὸς τὸν Ἥλιον καὶ ἔγινε κύριος, δι' ἀποφάσεως τοῦ διαιτητοῦ Βριάρεω, αὐτὸς μὲν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς χώρας, ὁ δὲ Ἥλιος τοῦ Ἀκροκορίνθου. Εἰς τὴν Τροίαν ἀνήγειρε τὰ ἀπόρθητα τείχη τοῦ Ἰλίου. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐνέργειάν του εἶναι ὁ οἰκοδόμος (δωματίτης, ὡς τὸν ἀπεκάλουν) θεὸς (ἐκ τῆς ἰδιότητός του ταύτης ἐπλάσθη καὶ ἡ παράδοσις ὅτι εἶχε κατασκευάσει τὰς χαλκᾶς πύλας, διὰ τῶν ὁποίων ἔκλειεν ὁ Τάρταρος). Ὅτε μὲ ἓν κτύπημα τῆς τριαίνης του διέσχισεν εἰς δύο τὴν Ὄσσαν διὰ νὰ ἐκρέουν εἰς τὴν θάλασσαν τὰ ὕδατα τῆς θεσσαλικῆς λίμνης, προέβη εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην διὰ νὰ μεταβάλῃ τὴν θεσσαλικὴν λεκάνην εἰς ὡραίαν πεδιάδα πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν ταύτην οἱ Ρόδιοι, κατὰ τὸ 237 π.Χ., ὅτε κατόπιν ἡφαιστειώδους ἐκρήξεως ἀνεφάνη παρὰ τὴν Θήραν νησίς τις, ἀνήγειραν εἰς αὐτὴν πάραυτα ἱερὸν εἰς τὸν Ἀσφάλιον Ποσειδῶνα.

Τέκνα δὲ ἢ ἀπόγονοι τοῦ Ποσειδῶνος ἐλέγοντο διάφορα τερατόμορφα ὄντα καὶ ἄγριοι τὴν ψυχὴν ἄνθρωποι, ὡς οἱ Λαιστρυγόνες, ὁ Κύκλωψ Πολύφημος, ὁ γίγας Ἀνταῖος, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Βούσιρις, ὁ βασιλεὺς τῶν Βεβρύκων Ἄμυκος, ὁ Πήγασος καὶ ὁ Χρυσάωρ, τέκνα αὐτοῦ καὶ τῆς Μεδούσης, οἱ Κέρκωπες καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐκπροσωποῦντες τὰς κτηνώδεις δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἀλλ' υἱός του ἦτο καὶ ὁ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος Θησεύς καὶ τέκνα αὐτοῦ, ἢ τοῦ Διὸς κατ' ἄλλους μύθους, ὁ Αἰακὸς καὶ ὁ Σαρπηδών, οἱ δικασταὶ τοῦ Ἅδου. Λίαν ἐνεργὸν μέρος ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε λάβει ὁ μαχητικώτατος οὗτος θεὸς καὶ εἰς τὴν πάλην τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου κατὰ τῶν Γιγάντων. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καρίας διηγοῦντο ὅτι ἡ μικρὰ νῆσος Νίσυρος ἦτο τεμάχιον βράχου, τὸ ὁποῖον ἀποσπάσας οὗτος ἐκ τῆς νήσου Κῶ εἶχε ρίψει κατὰ τοῦ Γίγαντος Πολυβώτου, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν τὸν ἀπεκάλουν Πετραῖον δι' ὁμοίαν αἰτίαν.

Σύμβολα καὶ ἱερὰ ζῷα αὐτοῦ. Σύμβολον ἀπαραίτητον τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ὅπλον αὐτοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἐξεγείρει τὰ κύματα καὶ διασείει τὴν γῆν, ἦτο ἡ τρίαινα, ζῷα δὲ ἱερὰ αὐτοῦ ἦσαν ὁ ἵππος, ὁ ταῦρος καὶ ὁ δελφίν. Μὲ ἱπποδρομίας συνωδεύοντο πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος αἱ ἑορταὶ τῆς λατρείας καὶ ὑπὸ τὰ ἐπώνυμα Ἵππιος, Δαμαῖος καὶ Ἵμφιος (ζύγιος) ἐλατρεύετο εἰς πολλὰ μέρη (Θεσσαλίαν, Κόρινθον), διότι ὄχι μόνον τὴν δημιουργίαν τοῦ ζῴου τούτου ἀπέδιδον εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ἀλλ' ἐπίστευον ὅτι οὗτος πρῶτος καὶ ἐδάμασε καὶ ἔζευξε τὸν ἵππον. Ἐπίσης συνδεδεμένη εἶναι ἡ λατρεία του μὲ τὸ ζῷον ταῦρος. Εἰς πολλὰ μέρη ἐλατρεύετο ὡς Ταύρεος καὶ τὰς πρὸς τιμήν του ἑορτὰς πολλάκις συνώδευον ταυρομαχίαι, ὄργανα δὲ τῆς ἐκδικήσεώς του ἦσαν ὁ ταῦρος τῆς Κρήτης καὶ ὁ ταῦρος τοῦ Μαραθῶνος.

Παράστασις τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ νομίσματος τῆς Ποσειδωνίας.

Λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ὁ Ποσειδῶν εἶχεν ἀπορροφήσει πάσας τὰς τοπικὰς θεότητας, τὸ τυπικὸν τῆς λατρείας τῶν ὁποίων καὶ μόνον ὑπεδείκνυε τὸν ἀρχικὸν χαρακτῆρα τῆς θεότητος ταύτης. Ὑπὸ τὸ ἐπίθετον ἵππιος ἐλατρεύετο ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἰλλυρίᾳ Βοιωτίᾳ, Ἀττικῇ, Κορινθίᾳ, Ἀργολίδι, Ἀρκαδίᾳ, Ἤλιδι κ.λ.π. Ἡ λίαν διαδεδομένη αὕτη λατρεία του, ἡ κατὰ προτίμησιν θυσία εἰς αὐτὸν ἵππων καὶ ἡ εἰς ἵππον κατὰ προτίμησιν μεταμόρφωσίς του ἔχουν πείσει τοὺς πλείστους τῶν ἑρμηνευτῶν τῶν μύθων του νὰ πιστεύουν ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ζῳομορφισμοῦ ὁ Ποσειδῶν ἦτο ὁ θεὸς ἵππος, ὅτε δὲ ἡ πρόοδος τῆς θρησκευτικῆς σκέψεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐχώρισε τὴν ἐν τῷ ζῴῳ συγχεομένην θεότητα τούτου, περιώρισε τὸ ζῷον εἰς σύμβολον τῆς ἀποχωρισθείσης θεότητος. Ὡς πρώτη δὲ ἑστία τῆς λατρείας αὐτοῦ θεωρεῖται ἡ Θεσσαλία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη εἰς παναρχαίους χρόνους ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ τῶν Μινυῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐξάπλωσις εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα πιστεύεται ὅτι προεκάλεσε καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς λατρείας τῆς μεγάλης θεότητός των, τοῦ Ποσειδῶνος, ὁ ὁποῖος, κατὰ τοὺς μύθους τῶν Μινυῶν, ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ γενάρχου τῆς φυλῆς τῶν Μινύου. Ἐκ τῆς Θεσσαλίας διεδόθη ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὴν γειτονικὴν Βοιωτίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μετῴκησαν εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους αἱ Μινύαι. Εἰς τὴν χώραν ταύτην, τὸν μινύειον Ὀρχομενὸν ἐν ἀρχῇ, τὰς Θήβας ἔπειτα καὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ἑλικῶνος καὶ πρὸ πάντων τὴν πόλιν Ὀγχηστόν, ὑπῆρχον τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς λατρείας του. Εἰς τὴν Ὀγχηστόν, κέντρον ἀρχαιοτάτης ἀμφικτιονίας, ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν ἄλσος του, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε ναός του καὶ ἐτελοῦντο περιέργου τύπου ἱπποδρομίαι. Ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας μετεδόθη ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος καὶ εἰς τοὺς Δελφούς. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπῆρχε βωμός του καὶ εἰς παναρχαίους χρόνους ἦτο ἴσως συμμέτοχος τῆς κυριότητος τοῦ μαντείου μετὰ τῆς Γαίας καὶ Θέμιδος. Εἰς τὴν Ἀττικὴν μετεδόθη ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος ἐκ Βοιωτίας, εἰς ἀρχαιοτάτους ἐπίσης χρόνους. Ἀλλὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος σύμπασα ἐθεωρεῖτο ὁ οἶκος τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ, ὅστις πολλαχοῦ ἐλατρεύετο ὡς Ἵππιος Ποσειδῶν. Ἐν Κορίνθῳ, ὅπου εἰσήχθη ἡ λατρεία του ὑπὸ τῶν Μινυῶν, ὡς ἐμαρτύρει ἡ περὶ μυστηριώδους ἀποκρύψεως τοῦ ἐν αὐτῇ τάφου τοῦ ἥρωος τῶν Μινυῶν Νηλέως παράδοσις (*Παυσ.* II, 2, 2), εἶχεν ἐρίσει περὶ κατοχῆς τῆς χώρας πρὸς τὸν Ἥλιον, εἰς ταύτην εἶχεν εἰσαχθῆ ἡ λατρεία του, ὡς ἐλέγετο, ὑπὸ τοῦ μυθικοῦ Σισύφου, ἐκεῖ εἶχαν ἀγαπήσει τὴν Μέδουσαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ υἱός του Πήγασος, καὶ ἐκεῖ ἐλατρεύετο ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ του μετὰ τῶν συνοδευουσῶν αὐτὸν δευτερευουσῶν θαλασσίων θεοτήτων Λευκοθέας καὶ Μελικέρτου-Παλαίμονος, ἐν δὲ τῷ ἰσθμῷ τῆς χώρας ταύτης ἐτελοῦντο αἱ μεγαλοπρεπέστεραι τῶν ἑορτῶν του, τὰ *Ἴσθμια* (βλ. λ.). Παναρχαία ἦτο ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος καὶ

Ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

ἐν Ἀργολίδι, ἔνθα ὑπῆρχον δύο ἰδίως μεγάλα κέντρα αὐτῆς, ἡ Καλαύρεια (Πόρος) καὶ ἡ Τροιζήν. Ἐν Καλαυρείᾳ, ἐν τῷ ἱερῷ του καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, εἶχε συμπηχθῆ ἡ παναρχαιοτάτη τῶν ἀμφικτιονιῶν, τῆς ὁποίας μετεῖχε καὶ ὁ ἀπώτατος βοιωτικὸς Ὀρχομενός, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν μινύειον καὶ ἐνταῦθα ἐπιρροήν. Ἐν Τροιζῆνι ἐλατρεύετο ὡς Βασιλεὺς καὶ Φυτάλμιος. Λίαν διαδεδομένη ἦτο ἡ λατρεία τοῦ Ἱππίου Ποσειδῶνος καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἔνθα εἶχε πολυπληθῆ ἱερὰ (ἐν Λυκοσούρᾳ, Μαντινείᾳ, Καφύᾳ, Φιγαλείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ). Ἐν Λακωνικῇ ἐλατρεύετο ὡς Ἀσφάλιος, ἔχων κοινὸν μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς Ἀγοραίας ἐν Σπάρτῃ ἱερόν, ὡς Ἱπποκούριος (*Παυσ.* III. 14. 2) καὶ Ταινάριος, ἔν τε τῇ Σπάρτῃ καὶ τῷ ἀκρωτηρίῳ Ταινάρῳ, ἔνθα ὑπῆρχεν ὁ σπηλαιώδης ναός του καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἄγαλμά του. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ εἶχε κοινὸν μετὰ τοῦ Διὸς βωμὸν καὶ ἐν Πάτραις, Αἰγίῳ, Ἑλίκῃ, Αἰγαῖς ἐτύγχανεν ὅλως ἰδιαιτέρας λατρείας. Οὐχὶ ὀλιγώτερον διαδεδομένη ἦτο ἡ λατρεία του εἰς τὰς νήσους. Εἰς τὰς ἀκτὰς ἢ τὰ βάθη τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου ἡ ζωηρὰ φαντασία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐτοποθέτει τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορά του. Εἰς τὴν Τῆνον, περὶ τὸ περιφανὲς ἐντὸς ἄλσους ἱερόν του, ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ τῶν Ποσειδωνίων. Παρεμφερεῖς ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἐτελοῦντο ἐν Μυτιλήνῃ, Κῷ καὶ Δήλῳ, ἔνθα καὶ εἷς μὴν τοῦ ἔτους ἐκαλεῖτο Ποσειδεών, ὡς καὶ ἐν Ἀθήναις ἔνθα ὁ γονιμώτερος εἰς τρικυμίας μὴν (Δεκέμβριος - Ἰανουάριος) ἐκαλεῖτο ὡσαύτως

Μωσαϊκὴ παράστασις Ποσειδῶνος.

Ποσειδεών. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐκτὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἑλληνισμὸν ἦτο λίαν διαδεδομένη ἡ λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος. Εἰς τὴν Βηρυτὸν ὁ θίασος τῶν ἐν Συρίᾳ Ποσειδωνιαστῶν εἶχεν ἀνεγείρει περιφανὲς ἱερὸν τούτου, ἀποκαλυφθὲν δι' ἀνασκαφῶν Γάλλων ἀρχαιολόγων (*Ch. Picard*). Ὁμοίως ὑπῆρχον ἱερὰ τοῦ θεοῦ τούτου εἰς τὴν νῆσον Ρόδον, τὴν Ἁλικαρνασσὸν καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Οὐχὶ ὀλιγαριθμότερα ἦσαν τὰ ἱερὰ

Digitized by Google

τοῦ Ποσειδῶνος καὶ εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας, εἰς τὰς ὁποίας μετεδόθη ἡ λατρεία του ἐκ τῶν μητροπόλεών των. Οὕτως ἐκ τῆς Τροιζῆνος εἶχε μεταδοθῆ ἡ λατρεία του εἰς τὴν Σύβαριν καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὰς ἀποικίας της Ποσειδωνίαν καὶ Παιστόν, τῆς ὁποίας ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι ἀπὸ τὰ μᾶλλον πεφημισμένα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Κέντρα λατρείας τοῦ Ποσειδῶνος, πολλοῦ λόγου ἄξια, ὑπῆρξαν ἐπίσης ὁ Τάρας, ὁ Σελινοῦς, αἱ Συράκουσαι καὶ ἡ Μεσσήνη (βλ. σχετικὰ ἄρθρα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Maury*, «Relig. de l'antiquité».—*Welcker*, «Griech. Götterlehre».—*Daremberg et Saglio*, «Diction. des antiquités Grec. et Rom.» (ἐν λ. Poseidon) καὶ τὰ λεξ. τῶν *Roscher* καὶ *Pauly-Wissowa* ἐν τῇ αὐτῇ λέξει κ. ἀ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ὁ Ποσειδῶν εἰς τὴν τέχνην. Παραστάσεις τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι συνήθεις, ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς ἤδη ἐποχῆς, εἰς κάθε ἐκδήλωσιν τῆς τέχνης. Ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας ἀναφέρονται: Ἀνάγλυφον τοῦ Γιτιάδα ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἐν Σπάρτῃ, παράστασις ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν Ὑακίνθων ἐν Ἀμύκλαις καὶ ζωγραφία τοῦ Κλεάνθους ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἀλφειαίας ἐν Ἤλιδι. Ἐπίσης συχνὰ συναντᾶται ὁ Ποσειδῶν εἰς παραστάσεις ἀγγείων τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐν τούτοις, τύπος τοῦ Ποσειδῶνος χαρακτηριστικὸς δὲν ἔχει ἀκόμη διαμορφωθῆ· οὐδὲν διακρίνει ἀπὸ τὰς συνήθεις τοῦ Διὸς παραστάσεις. Σχεδὸν πάντοτε φέρει κόμην μακρὰν καὶ γένειον. Συνήθως ἔχει ἐξωτερικὸν γνώρισμα τὴν τρίαιναν. Ἐνίοτε κρατεῖ θύννον, οὐδέποτε δὲ δελφῖνα Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἀγάλματα εἶναι τὸ εὑρεθὲν κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Βοιωτίας ὀρειχάλκινον καὶ μικρότερον τοῦ φυσικοῦ μεγέθους. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀναθηματικῶν στηλῶν, τῶν εὑρεθεισῶν ἐν Κορίνθῳ, παρίσταται ἄλλοτε μόνος, ἄλλοτε μετὰ τῆς Ἀμφιτρίτης ἢ μετ' ἄλλων θεοτήτων. Ἵσταται ὄρθιος, ἐνδεδυμένος μακρὸν χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ἢ βαδίζει φέρων βραχὺν χιτῶνα· συχνὰ παρίσταται ἐπὶ δίφρου ἢ ἵππου. Εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀγγείων μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος ἐμφανίζεται ὡς δευτερεῦον πρόσωπον εἰς πομπὰς ἐν μέσῳ θεοτήτων, ἢ ὡς ἁπλοῦς θεατὴς σκηνῶν θεῶν ἢ ἡρώων (γέννησις τῆς Ἀθηνᾶς, μάχη Ἡρακλέους μετὰ τοῦ Τρίτωνος, γέννησις Ἀφροδίτης κλπ.) Εἰς τὰ νομίσματα τῆς Ποσειδωνίας συναντῶμεν διαμόρφωσιν τύπου: παρίσταται ὁ θεὸς πάντοτε ὄρθιος εἰς στάσιν ζωηράν, ἔχων τὸν ἀριστερὸν βραχίονα τεταμένον, διὰ τοῦ δεξιοῦ ὑψώνων τὴν τρίαιναν καὶ φέρων χλαμύδα, ἥτις εἶναι περιτυλιγμένη εἰς τοὺς βραχίονας. Εἰς τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος παρίσταται δίς, διακρινόμενος μόνον διὰ τῆς τριαίνης. Μόλις κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὁ Λύσιππος διαμορφώνει ὁριστικὸν ἀτομικὸν τύπον, κατασκευάσας ἐξαίρετον ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος ἐξ ὀρειχάλκου, ἀφιερωθὲν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἀντίγραφα τοῦ τύπου τούτου τοῦ Λυσίππου σῴζονται, ἓν δὲ ἀπὸ τὰ καλύτερα εἶναι τὸ τοῦ μουσείου τοῦ Λατερανοῦ τῆς Ρώμης. Εἰς τὸν τύπον τοῦτον δύναται νὰ ἀναχθῆ ἡ παράστασις, ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Ὁ ἴδιος τύπος παρέμεινεν ὡς βάσις τῶν παραστάσεων κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Χ. Μ.

— **«Ποσειδῶν».** Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Πειραιεῖ ἀπὸ 2ας Ἰουνίου μέχρις 11ης Αὐγούστου 1879.

Ποσειδῶν (Neptune) *['Ἀστρον.]*. Ὁ ὄγδοος μέγας πλανήτης τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος κατὰ σειρὰν ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ Ἡλίου (Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Γῆ, Ἄρης, Ζεύς, Κρόνος, Οὐρανός, Ποσειδῶν).

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Ποσειδῶνος, γενομένη διὰ τοῦ λογισμοῦ ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀστρονόμου Οὐρβανοῦ Λεβερριὲ καὶ τοῦ Ἄγγλου Τζὼν Ἄνταμς, ἐργασθέντων ὅλως ἀνεξαρτήτως ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ἆθλος τῆς μαθηματικῆς ἀστρονομίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεύτωνος, καὶ μία τῶν σπουδαιοτέρων ἐπαληθεύσεων τοῦ νόμου τῆς παγκοσμίου ἕλξεως (βλ. καὶ λ. *πλανήτης*).

Αἰτία τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Ποσειδῶνος ὑπῆρξαν αἱ ἀνωμαλίαι αἱ παρατηρηθεῖσαι εἰς τὰς θέσεις τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ Sir William Herschel, τῷ 1781, τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του προσδιωρίσθησαν τῇ βοηθείᾳ τῶν παρατηρήσεων τῶν θέσεων αὐτοῦ καὶ πίνακες παρέχοντες τὰς θέσεις αὐτοῦ κατά τε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον ὑπελογίσθησαν ὑπὸ τοῦ Delambre τῷ 1790. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθησαν αἱ θέσεις, ἃς ὁ πλανήτης κατεῖχεν ἐν τῷ Οὐρανῷ, ἦλθεν εἰς φῶς τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτος εἶχε πράγματι παρατηρηθῆ 17κις τοὐλάχιστον πρὸ τῆς ἀνακαλύψεώς του, ὑπὸ τῶν Lemonnier, Bradley, Mayer καὶ Flamsteed, ἀλλ' εἶχεν ἐκληφθῆ ὡς ἀπλανὴς ἀστὴρ (ὁ Flamsteed πρῶτος παρετήρησε τὸν πλανήτην τῷ 1690).

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ λογισθεῖσαι θέσεις τοῦ πλανήτου ὑπὸ τοῦ Delambre δὲν συνεφώνουν τελείως πρὸς τὰς παρατηρηθείσας· ἐπειδὴ ὅμως οἱ λογισμοὶ ἐβασίζοντο ἐπὶ παρατηρήσεων βραχέος χρονικοῦ διαστήματος, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Οὐρανὸς εἶχε διαγράψει ἐλάχιστον τόξον ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του, ἐπιστεύετο ὑπὸ πάντων, καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ μεγάλου Laplace, ὅτι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ θεωρίας καὶ παρατηρήσεως ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα παρέλξεων ὀφειλομένων εἰς τὴν συνδεδυασμένην ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων πλανητῶν Κρόνου καὶ Διός. Ἐπεκράτησε κατὰ συνέπειαν ἡ γνώμη ὅτι ἐὰν ἡ τροχιὰ τοῦ Οὐρανοῦ ὑπολογισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ 1690 καὶ ἐντεῦθεν παρατηρήσεων τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ ληφθοῦν συγχρόνως ὑπ' ὄψιν αἱ παρέλξεις τοῦ Διός, Κρόνου καὶ τῶν κατωτέρων πλανητῶν, τὰ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα θὰ συμφωνοῦν πρός τε τὰς παρατηρήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς πλανήτας.

Ἡ σκέψις ὅμως αὕτη, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη. Πράγματι τῷ 1820, εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον πεπειραμένων λογιστῶν, τοὺς ὁποίους ἡ ἀστρονομία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ—ὁ Γάλλος Alexis Bouvard, ὁ ἀκαταπόνητος σύντροφος τοῦ Laplace εἰς τοὺς ὑπολογισμούς, συνέταξε πίνακας τῆς κινήσεως τῶν τριῶν πλανητῶν, Διός, Κρόνου καὶ Οὐρανοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει πασῶν τῶν μέχρι τοῦ 1820 γνωστῶν παρατηρήσεων αὐτῶν. Εἰδικῶς διὰ τὸν Οὐρανὸν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως

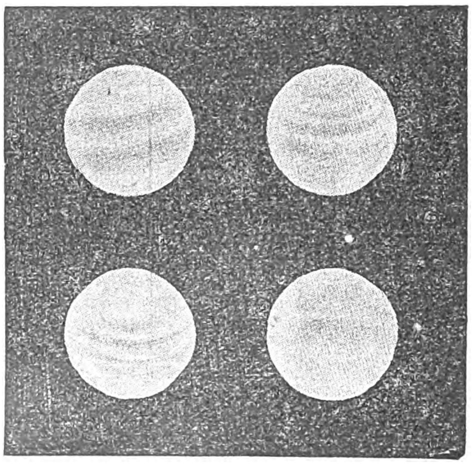

Τηλεσκοπικαὶ ὄψεις τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ τὸν T.-I. See ('Οκτ. 1919—Φεβρ. 1920).

αὐτοῦ γενομένας παρατηρήσεις τῆς θέσεως αὐτοῦ παρὰ τῶν Lemonnier καὶ Flamsteed.

Ὅταν ἀκολούθως τὰς οὕτως *ὑπολογισθείσας* θέσεις τῶν πλανητῶν διώρθωσεν ἐκ τῶν ἀμοιβαίων παρέλξεων καὶ παρέβαλε πρὸς τὰς *παρατηρηθείσας*, εὗρεν ὅτι, ἐνῷ προκειμένου περὶ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου ὑπῆρχε συμφωνία μεταξὺ θεωρίας καὶ παρατηρήσεως. τοὐναντίον διὰ τὸν Οὐρανὸν αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν νεωτέρων καὶ παλαιοτέρων παρατηρήσεων ἀνήρχοντο εἰς ἓν ὁλόκληρον πρῶτον λεπτὸν τῆς μοίρας—ποσότητα, ἥτις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀμελητέα. Ὑποπτευόμενος ὅτι αἱ παλαιαὶ πρὸ τοῦ 1781 παρατηρήσεις δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐσφαλμέναι, παρέλειψε ταύτας καὶ προέβη εἰς τὴν σύνταξιν νέων πινάκων καὶ νέων τιμῶν τῶν παρέλξεων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπὸ 1781—1820 παρατηρήσεων. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Bouvard, ἀπορρίπτων τὰς παλαιὰς παρατηρήσεις, εἶχε σοβαρὰς ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἀποφάσεώς του, δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον ἔγραψεν: «Ἐπαφίεται εἰς τὸ μέλλον ν' ἀποδείξῃ ἐὰν ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν αἱ παλαιαὶ παρατηρήσεις εἶναι ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὰς νέας, δέον ν' ἀποδοθῇ πράγματι εἰς τὴν ἀνακρίβειαν τῶν παλαιῶν παρατηρήσεων ἢ εἰς ἐξωτερικὴν ἄγνωστον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πλανήτου».

Ἐν τούτοις, οὔτε καὶ οἱ νέοι πίνακες τοῦ Bouvard ἠδυνήθησαν νὰ μηδενίσουν τὰς μεταξὺ θεωρίας καὶ παρατηρήσεως διαφοράς. Εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν αἱ διαφοραὶ αὗται ὑπερέβησαν τὸ ἀνεκτὸν ὅριον τῶν σφαλμάτων παρατηρήσεως. Τῷ 1830 ἦσαν πλέον σπουδαῖαι, τῷ δὲ 1840 ἀνῆλθον εἰς 2 πρῶτα λεπτὰ τῆς μοίρας.

Ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς παρομοίας περιπτώσεις, πρὸς ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν αὐτῶν πολλαὶ θεωρίαι εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιεύσεως. Τινὲς παρεδέχοντο τὴν ὕπαρξιν ἐν τῷ διαστήματι ὕλης ἀραιᾶς, ἀνθισταμένης εἰς τὴν κίνησιν τοῦ πλανήτου (resisting medium), ἄλλοι ἐξέφρασαν ὑπονοίας καὶ κατ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ κύρους τοῦ νόμου τῆς παγκοσμίου ἕλξεως. Ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος F. W. Bessel ἐπεχείρησε νὰ ἐξαλείψῃ τὰς διαφοράς, δεχόμενος ὅτι ἡ μᾶζα τοῦ παρέλκοντος πλανήτου Κρόνου ἦτο ἀνωτέρα τῆς παραδεδεγμένης τιμῆς αὐτῆς· ἡ ἰδέα ὅμως αὕτη ἐγκατελείφθη ταχέως, διότι εἰσῆγεν ἀνωμαλίας εἰς τὰς κινήσεις τῶν λοιπῶν πλανητῶν.

Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 1820 αὐτὸς ὁ Bouvard καὶ βραδύτερον ὁ Bessel ὑπέθαλψαν δειλῶς τὴν ἰδέαν τῆς πιθανῆς «ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως»—τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς νέου πλανήτου πέραν τοῦ Οὐρανοῦ, εἰς τὰς παρέλξεις τοῦ ὁποίου αἱ διαφοραὶ τῶν θέσεων τοῦ Οὐρανοῦ ἠδύναντο ν' ἀποδοθοῦν· οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐμμείνῃ καὶ νὰ διακηρύξῃ τὴν ἰδέαν αὐτήν. Ἐπιπροσθέτως, ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος Olbers, πιστὸς ὀπαδὸς τῶν κοσμογονικῶν ἰδεῶν τοῦ Laplace, ἀπεφάνθη ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν οὐράνιον μηχανικὴν ὁ πλανήτης Οὐρανὸς ἦτο ὁ ἐξώτατος τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος καὶ ὅτι ἡ ὕπαρξις ἑτέρου πλανήτου πέραν αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατος.

Ὁ πρῶτος ὅστις διεκήρυξε τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως τοῦ πλανήτου πέραν τοῦ Οὐρανοῦ ἦτο ὁ Ἄγγλος ἐρασιτέχνης ἀστρονόμος καὶ κληρικὸς T. G. Hussey τῷ 1834. Ὁ Hussey ὅμως δὲν εἶχε τὰς δυνάμεις καὶ τὰς γνώσεις ὅπως προβῇ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς θέσεως τοῦ ἀγνώστου πλανήτου, οὔτε ἐπέτυχε νὰ πείσῃ τὸν ἀστρονομικὸν κόσμον περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἰδέας του. Ἐν τούτοις, μετὰ τὸν Hussey, ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως νέου πλανήτου ἤρχισε νὰ κατακτᾷ ἔδαφος. Ἓν ἔτος βραδύτερον, τῷ 1835, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Mannheim, Nicolai, συγκρίνων παρατηρήσεις τοῦ κομήτου τοῦ Halley, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ κομήτης οὗτος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπέκειτο εἰς τὴν παρελκτικὴν ἐνέργειαν ἑνὸς ἀγνώστου πλανήτου. Τῷ 1838 ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου Greenwich, Sir George Airy, ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὄχι μόνον τὸ ἡλιοκεντρικὸν μῆκος τῶν πινάκων τοῦ Οὐρανοῦ δὲν συνεφώνει πρὸς τὰς παρατηρήσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τιμὴ τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος ἦτο ἐσφαλμένη· ὁ Airy δὲν ἐξέφρασε γνώμην περὶ τῆς πιθανῆς αἰτίας τῆς ἀνωμαλίας αὐτῆς. Τὴν 8 Μαΐου 1840 ὁ Bessel ἔγραψε πρὸς τὸν A. von Humboldt: «θὰ ἔλθῃ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ λύσις τοῦ προβλήματος θὰ δοθῇ ὑπὸ ἑνὸς νέου πλανήτου, τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα θὰ λογισθοῦν ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ θὰ ἐπαληθευθοῦν διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Κρόνου».

Τέλος τῷ 1843 ἡ ἐν Goettingen Βασιλικὴ Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν ὥρισεν ἔπαθλον ἐκ 50 δουκάτων δι' ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐπετύγχανε νὰ ἐπεξεργασθῇ πλήρως τὴν θεωρίαν τῆς κινήσεως τοῦ Οὐρανοῦ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τελικὴν φάσιν τῆς λύσεως τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ προβλήματος.

Ἀναλυτικὴ μελέτη τῶν διαφορῶν μεταξὺ θεωρίας καὶ παρατηρήσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς θέσεις (μῆκος) τοῦ Οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς τροχιᾶς του, ἄγει εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: α') Αἱ διαφοραὶ ὀφείλονται ἐν μέρει εἰς παρέλξεις καὶ ἐν μέρει εἰς σφάλματα αὐτῶν τῶν ἐλλειπτικῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς τοῦ Οὐρανοῦ. β') Πλανήτης τις ἐκτὸς τῆς τροχιᾶς τοῦ Οὐρανοῦ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς κινήσεως αὐτοῦ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν πλανητῶν Διὸς καὶ Κρόνου. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ πρὸς ἐπίλυσιν πρόβλημα τίθεται ὡς ἑξῆς: «Δοθεισῶν τῶν παρέλξεων τοῦ ἀγνώστου πλανήτου ἐπὶ τοῦ Οὐρανοῦ, προσδιορίσαι τὴν τροχιὰν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς θέσιν τοῦ παρέλκοντος πλανήτου ἐν δεδομένῃ στιγμῇ».

Πρῶτος, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1843, ὁ μόλις λαβὼν τὸ πτυχίον του ἐκ τοῦ ἐν Cambridge Ἀγγλίας κολλεγίου St. John, σπουδαστὴς John Couch Adams, ἡλικίας μόλις 24 ἐτῶν, ἀνέλαβε τὴν διὰ τοῦ λογισμοῦ ἀνακάλυψιν τοῦ ἀγνώστου πλανήτου. Μετὰ ἐργασίαν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους, τὸν Σεπτέμβριον 1845, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ ἀστεροσκοπείου Cambridge, Challis τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς, τὴν μᾶζαν καὶ τὴν ἐν τῷ Οὐρανῷ θέσιν τοῦ ἀγνώστου πλανήτου. Ἕνα μῆνα βραδύτερον ἔσπευσε ν' ἀνακοινώσῃ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα μὲ τινας διορθώσεις πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ ἀστεροσκοπείου Greenwich καὶ βασιλικὸν ἀστρονόμον Sir George Airy. Τοὺς ὑπολογισμούς του ὁ Adams συνώδευσε μὲ πίνακα, εἰς τὸν ὁποῖον κατεφαίνετο ἡ πλήρης συμφωνία μεταξὺ τῆς θεωρίας του καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεώς του.

Δυστυχῶς, ἡ θαυμασία αὕτη ἀνακάλυψις τοῦ Adams παρέμεινεν ἀρχικῶς ἐν ἀφανείᾳ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους.

Οὔτε ὁ Airy οὔτε ὁ Challis ἔδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν προσήκουσαν σημασίαν. Ὁ Airy, ἀπαντῶν εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦ νεαροῦ Adams, ἠρώτησεν ἐὰν αἱ παρέλξεις τοῦ ἀγνώστου πλανήτου ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσουν τὸ σφάλμα τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος τοῦ Οὐρανοῦ, τὸ ὁποῖον αὐτὸς (Airy) εἶχε παρατηρήσει. Φαίνεται ὅτι ὁ Airy ἀπέδιδεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ τὸ ἐθεώρει ὡς τὴν αὐστηροτέραν δοκιμὴν τῆς θεωρίας. Ὁ Adams παρέλειψε ν' ἀπαντήσῃ ἐν καιρῷ καὶ κατηγορηματικῶς. Ἐπὶ πλέον, ἡ μετριοφροσύνη τοῦ Adams τὸν ἠμπόδισεν εἰς τὸ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀνακαλύψεώς του. Εἰς ἐπίμετρον, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χάρται ἀκριβεῖς τοῦ ζῳδιακοῦ δὲν ὑπῆρχον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ ἀνεύρεσις ἑνὸς ἀμυδροῦ πλανήτου μεταξὺ τῶν ἀπλανῶν, ἰδίως ὅταν ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι κατὰ προσέγγισιν μόνον γνωστή, ἀπαιτεῖ χρόνον καὶ κόπον πολύν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἐὰν κατὰ τὸ φθινόπωρον 1845 ἠρευνᾶτο τὸ ὑποδειχθὲν μέρος τοῦ Οὐρανοῦ, ὁ πλανήτης θὰ εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν μόνον 1°49' μακρὰν τοῦ σημείου, ὅπερ εἶχε προσδιορίσει ὁ Adams καὶ ἡ τιμὴ

Digitized by Google

τῆς ἀνακαλύψεως θὰ ἀνῆκεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὁπότε, κατὰ τὸ θέρος 1845, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου Παρισίων Arago ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ Leverrier ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ Οὐρανοῦ. Ὁ Leverrier, ὅστις, μολονότι ἡλικίας τότε 34 ἐτῶν, ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μέλλων διάδοχος τῶν Lagrange καὶ Laplace εἰς τὴν οὐράνιον μηχανικήν, ἀνέλαβε τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας εἰς τρία ὑπομνήματα αὐτοῦ.

Εἰς τὸ πρῶτον (10 Νοεμβρίου 1845) ἀπεδείκνυεν ὅτι οὐδεμία ἐκ τῶν γνωστῶν αἰτιῶν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ἀνωμαλίας τῆς κινήσεως τοῦ Οὐρανοῦ. Εἰς τὸ δεύτερον (1 Ἰουνίου 1846) ἀπεδείκνυεν ὅτι μόνον εἷς πλανήτης ἐκτὸς τῆς τροχιᾶς τοῦ Οὐρανοῦ, κινούμενος παρὰ τὴν ἐκλειπτικὴν καὶ κατέχων ὡρισμένην θέσιν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὰς παρατηρηθείσας ἀνωμαλίας τοῦ Οὐρανοῦ. Εἰς τὸ τρίτον (31 Αὐγούστου 1846) ἔδωσε τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς τοῦ ἀγνώστου πλανήτου καὶ τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Leverrier, ὁ ἄγνωστος πλανήτης ἔδει νὰ παρουσιάζῃ μικρὸν μὲν ἀλλ' αἰσθητὸν δίσκον καὶ νὰ λάμπῃ ὡς ἀπλανὴς περίπου 8ου μεγέθους.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὸν Leverrier, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ νέου πλανήτου δὲν σταματᾷ ἐνταῦθα, ὡς συνέβη εἰς τὸν Adams. Ὁ Leverrier ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου μὲν τολμηρὸς πρὸς τὸν Adams, ἀλλὰ πολὺ τυχηρότερος αὐτοῦ. Τὴν 10ην Σεπτεμβρίου 1846, ὁμιλῶν ὁ Sir John Herschell πρὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας, εἶπε: «Βλέπομεν τὸν νέον πλανήτην ἀκριβῶς ὅπως ὁ Κολόμβος ἔβλεπε τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἱσπανίας».

Ὅταν ὁ Leverrier ἐδημοσίευσεν, εἰς τὸ δεύτερον ὑπόμνημά του, τὴν θέσιν τοῦ ἀγνώστου πλανήτου, ἡ σύμπτωσις τῶν ἀποτελεσμάτων του πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Adams λογισθέντα, ἀφύπνισε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Airy καὶ διεσκέδασε τὰς ἀμφιβολίας αὐτοῦ.

	Leverrier	Adams
Μέλας ἡμιάξων	36.154	37.27
Ἐκκεντρότης..	0.10761	0.120615
Μῆκος περιηλίου	284° 45′	299° 11′
Μέσον μῆκος	318° 47′	323° 2′
Ἐποχὴ.........	1847 1 Ἰαν.	1846 1 Ὀκτ.
Ἀληθὲς μῆκος...........	326° 32′	3:9°
Μᾶζα (Ἥλιος=1)........	0.00010727	0.00015003

Πράγματι οὗτος, τὴν 9ην Ἰουλίου ἔγραψεν εἰς τὸν Challis συνιστῶν εἰς αὐτὸν νὰ ἐρευνήσῃ τὸ ὑποδειχθὲν μέρος τοῦ Οὐρανοῦ μὲ τὸ μέγα ἰσημερινὸν τηλεσκόπιον τοῦ Northumberland. Ὁ Challis, στερούμενος ἀφ' ἑνὸς χαρτῶν καὶ ἐξακολουθῶν νὰ δυσπιστῇ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν Adams καὶ Leverrier, δὲν ἐνήργησε ταχέως.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Leverrier δὲν ὑπῆρξε τυχηρότερος ἐν Γαλλίᾳ. Ἔρευνα ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ πλανήτου δὲν ἐγένετο καὶ διάφορα ἀσθενῆ ἐπιχειρήματα προεβλήθησαν πρὸς τοῦτο. Ἐν τέλει ὁ Leverrier, ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀδρανείας, ἔγραψε τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1846 εἰς τὸν φίλον του καὶ πρῶτον βοηθὸν ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Βερολίνου Johann. G. Galle. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Leverrier ἦτο σαφὴς καὶ κατηγορηματική, χαρακτηρίζουσα τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν εἶχε πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὑπολογισμῶν του. «Διεύθυνε τὸ τηλεσκόπιον εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ὑδροχόου, εἰς ἐκλειπτικὸν μῆκος 326°. Ἐκεῖ, εἰς ἀπόστασιν οὐχὶ μεγαλυτέραν 1° ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ θὰ εὕρῃς ἕνα νέον πλανήτην ὁμοιάζοντα πρὸς ἀστέρα 8ου περίπου μεγέθους καὶ ἔχοντα αἰσθητὸν δίσκον».

Ὁ Galle, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Leverrier τὴν 23 Σεπτεμβρίου, ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ ἀστεροσκοπείου J. F. Encke, ὅστις ἐνέκρινε τὴν ἔρευναν. Τὴν ἰδίαν νύκτα ὁ Galle, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ σπουδαστοῦ H. L. d'Arrest, ἀνεκάλυψε τὸν ζητούμενον πλανήτην εἰς ἐκλειπτικὸν μῆκος 327° 24′, δηλαδὴ εἰς ἀπόστασιν 1° 24′ ἀπὸ τοῦ ὁρισθέντος ὑπὸ τοῦ Leverrier σημείου. Ἡ παρατήρησις τοῦ νέου πλανήτου ἐπανελήφθη τὴν ἑπομένην νύκτα, ὅπως ἐξακριβωθῇ ἡ κίνησίς του, τὴν δὲ 25 Σεπτεμβρίου ὁ Galle ἀπήντησεν εἰς τὸν Leverrier: «Ὁ πλανήτης τοῦ ὁποίου καθωρίσατε τὴν θέσιν ὑφίσταται πράγματι. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σας ἀνεῦρον ἕνα ἀστέρα 8ου μεγέθους, ὅστις δὲν περιελαμβάνετο εἰς τὸν θαυμάσιον χάρτην τοῦ Bremiker, δημοσιευθέντα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Ἡ παρατήρησις τῆς ἑπομένης ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἄστρον αὐτὸ ἦτο ὁ ζητούμενος πλανήτης».

Τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νέου πλανήτου ἐπηκολούθησε σφοδρὰ συζήτησις, διὰ νὰ καθορισθῇ ἐὰν ἡ τιμὴ τῆς ἀνακαλύψεως ἀνῆκεν εἰς τὸν Adams ἢ τὸν Leverrier. Ὁ Arago ἐτήρησε στάσιν ἀδιάλλακτον, οὐ μόνον ζητῶν ν' ἀποδώσῃ τὴν τιμὴν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν Leverrier, ἀλλὰ καὶ νὰ ὀνομάσῃ τὸν πλανήτην διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐφευρέτου του. Τοιαύτη πρότασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσακουσθῇ καὶ ὁ πλανήτης βραδύτερον ὠνομάσθη σχεδὸν ὁμοφώνως Ποσειδῶν.

Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Adams ἀνεκάλυψε τὸν Ποσειδῶνα ἓν ἔτος ἐνωρίτερον τοῦ Leverrier· ἡ ἀνακάλυψις ὅμως τοῦ Leverrier εἶναι ἐκείνη, ἥτις εἶδε πρώτη τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἡ τιμὴ ἀνήκει εἰς ἀμφοτέρους ἐξ ἴσου.

Δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Βερολίνου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο ἐφωδιασμένον διὰ τῶν ἀκριβῶν χαρτῶν τοῦ Οὐρανοῦ, τοὺς ὁποίους εἶχε συντάξει ὁ Bremiker καὶ δημοσιεύσει ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου. Τῶν χαρτῶν αὐτῶν ἐστεροῦντο τὰ ἀγγλικὰ καὶ τὰ γαλλικὰ ἀστεροσκοπεῖα. Ἄνευ τῶν χαρτῶν αὐτῶν καὶ ἄνευ τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεεν ἡ κατηγορηματικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Leverrier, εἶναι ζήτημα ἐὰν ὁ πλανήτης θ' ἀνεκαλύπτετο ἐν Βερολίνῳ τόσον ταχέως.

Λεπτομέρειαι τινες τῶν ὑπολογισμῶν. Οἱ λογισμοὶ τοῦ Leverrier καὶ τοῦ Adams περιελάμβανον:

1) Προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τοῦ πλανήτου ἐν τῷ Οὐρανῷ.

2) Προσδιορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς καὶ

3) » τῆς μάζης αὐτοῦ.

Ὁ μὲν προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ πλανήτου ἦτο λίαν ἀκριβής, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέτεινεν εἰς τὴν ἄμεσον ἀνεύρεσίν του. Τὰ στοιχεῖα ὅμως τῆς τροχιᾶς του καὶ ἡ τιμὴ τῆς μάζης του ἦσαν ἐσφαλμένα. Τοῦτο ἤγαγέ τινας νὰ πιστεύσουν ὅτι ὁ λογισθεὶς πλανήτης δὲν ἦτο ὁ Ποσειδῶν, ἡ δὲ ἀνακάλυψις ἦτο «εὐτυχὴς σύμπτωσις». Ἡ ἰδέα ὅμως

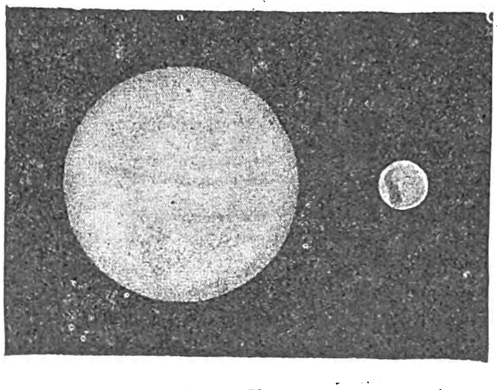

Σύγκρισις μεγέθους Ποσειδῶνος καὶ Γῆς.

αὕτη ἀπεδείχθη τελείως ἐσφαλμένη. Τὰ δεδομένα, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Adams καὶ Leverrier ἀνεχώρησαν, δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ ὅπως δώσουν ἀρκετὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς τοῦ πλανήτου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων αἱ θέσεις τοῦ πλανήτου κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχουν μετὰ μεγάλης προσεγγίσεως τὴν ἀπόστασιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλανήτου ἀπὸ τοῦ Ἡλίου κατὰ τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτον αἱ παρατηρήσεις τοῦ Οὐρανοῦ.

Τὸ πρόβλημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως τοῦ Ποσειδῶνος ἐκ τῶν διαφορῶν τῶν θέσεων τοῦ Οὐρανοῦ ἦτο δύσκολον. Δὲν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς μάζης καὶ τῶν ἐξ ἐλλειπτικῶν στοιχείων τοῦ ἀγνώστου πλανήτου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ συγχρόνως τῶν ἐξ ἐλλειπτικῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς τοῦ Οὐρανοῦ. Τὰ γνωστὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς τοῦ Οὐρανοῦ ἦσαν ἐσφαλμένα ἢ τοὐλάχιστον κατὰ προσέγγισιν μόνον ἀκριβῆ, διότι ὑφίσταντο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παρέλξεων τοῦ ἀγνώστου πλανήτου. Τοῦτο περιέπλεκε τὸ πρόβλημα μεγάλως. Κατὰ τὴν μαθηματικὴν ἔκφρασιν, τὸ πρὸς ἐπίλυσιν πρόβλημα περιελάμβανε 13 ἀγνώστους. Ἵνα ἐπιτύχουν τὴν λύσιν εἰς πρώτην προσέγγισιν ἀμφότεροι, Adams καὶ Leverrier, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγουν εἴς τινας ὑποθέσεις πλήρως δικαιολογουμένας.

Ἡ πρώτη ὑπόθεσις ἦτο ὅτι ὁ πλανήτης κινεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐκλειπτικῆς, δηλαδὴ ἡ κλίσις τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς του ἦτο μηδέν. Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τῆς συμφωνίας μεταξὺ θεωρίας καὶ παρατηρήσεως τῶν ἐκλειπτικῶν πλατῶν τοῦ Οὐρανοῦ. Μηδενιζομένης τοιουτοτρόπως τῆς κλίσεως, ἀπαλλασσόμεθα δύο ἀγνώστων στοιχείων τῆς τροχιᾶς, τῆς κλίσεως i καὶ τοῦ μήκους τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου Ω (βλ. λ. *πλανήτης*: στοιχεῖα τροχιᾶς).

Ἡ δευτέρα ὑπόθεσις ἐγένετο σχετικῶς πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ πλανήτου ἀπὸ τοῦ Ἡλίου (δηλαδὴ σχετικῶς πρὸς τὸν μέγαν ἡμιάξονα τῆς τροχιᾶς). Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ νόμος τοῦ Bode παρίστα μὲ μεγάλην προσέγγισιν τὰς ἀποστάσεις τῶν γνωστῶν πλανητῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου· συμφώνως πρὸς τὸν νόμον αὐτὸν ὁ Leverrier ἐθεώρησε τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀγνώστου πλανήτου ἀπὸ τοῦ Ἡλίου περίπου διπλασίαν τῆς τοῦ Οὐρανοῦ (ἀκριβέστερον, ἴσην πρὸς 38.364 ἀστρονομικὰς μονάδας). Γνωστοῦ ὄντος τοιουτοτρόπως τοῦ μεγάλου ἡμιάξονος καὶ συνεπῶς τῆς περιόδου τοῦ Οὐρανοῦ κατὰ προσέγγισιν καὶ τοῦ ἀγνώστου πλανήτου καθ' ὑπόθεσιν, ὁ Leverrier ἠδυνήθη νὰ ἐκφράσῃ, δι' ὅρων ἐν μέρει ἀλγεβρικῶν καὶ ἐν μέρει ἀριθμητικῶν, τὰς τιμὰς τῶν παρέλξεων δι' οἱανδήποτε στιγμήν, τῇ βοηθείᾳ τῶν γενικῶν τύπων, τοὺς ὁποίους ὁ Laplace ἐκθέτει εἰς τὴν «Οὐράνιον Μηχανικήν» αὐτοῦ. Ἐκ τῶν παρέλξεων αὐτῶν διώρθωσεν ἀκολούθως τὰ ἐκλειπτικὰ μήκη τῶν πινάκων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ παρέβαλεν αὐτὰ πρὸς τὰ παρατηρηθέντα· ἐκ τῶν διαφορῶν προέκυψαν σειραὶ ἐξισώσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ μᾶζα τοῦ ἀγνώστου πλανήτου, καθὼς καὶ αἱ διορθώσεις τῶν στοιχείων τοῦ Οὐρανοῦ, εἰσήρχοντο ὡς ἄγνωστοι. Ἡ λύσις τῶν ἐξισώσεων αὐτῶν, ἥτις ἀπήτησε μαθηματικὴν δεξιότητα, ἔδωκεν ἐν τέλει τὰς ἀπαιτουμένας τιμάς.

Ἡ παραβολὴ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Οὐρανοῦ ὑπεδείκνυεν ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ μεγάλου ἄξονος τοῦ ἀγνώστου πλανήτου, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Bode, ἦτο μεγάλη· ὡς ἐκ τούτου οἱ ὑπολογισμοὶ ἐπανελήφθησαν μὲ νέαν τιμὴν τοῦ ἄξονος, μικροτέραν τῆς πρώτης, καὶ ἐν τέλει τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς προσδιωρίσθησαν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ πίνακι.

Τελικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς τοῦ Ποσειδῶνος:

$a=30.07$ ἀστρον. μον. ἢ 4.468.320.000 χμ.
$e=0.0086$
$i=1^{\circ}47'$
$\Omega=130^{\circ}53'56''$
$\pi=43^{\circ}55'50''$
Μ. μῆκ.$=128^{\circ}59'54''$
$P=164.8$ ἔτη

} Ἐποχὴ 1920 Ἰαν. 0 0. ἡμ. Μέσ. χρόνος Greenwich.

Μέση ταχύτης ἐπὶ τῆς τροχιᾶς=5.43 χμ./δευτ.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα προφανῶς εἶναι διάφορα τῶν ὑπὸ τῶν Leverrier καὶ Adams ὑπολογισθέντων. Ἡ διαφορὰ εἶναι μεγίστη ὡς πρὸς τὸν μέγαν ἡμιάξονα καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἐξ αὐτοῦ ὑπολογιζομένην περίοδον τοῦ πλανήτου (ἡ ὑπὸ τοῦ Leverrier ὑπολογισθεῖσα περίοδος ἀνήρχετο εἰς 217 ἔτη, δηλαδὴ 52 ἔτη μείζων τῆς πραγματικῆς).

Μᾶζα, διαστάσεις, φάσμα, θερμοκρασία κλπ. Ἡ μᾶζα τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι 17.16 φορὰς μείζων τῆς γηΐνης καὶ $\frac{1}{19.350}$ τῆς ἡλιακῆς. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 50.000 χμ. (μέση διάμετρος τῆς Γῆς=12.742 χμ.), ἤτοι ὁ ὄγκος τοῦ πλανήτου εἶναι 84πλάσιος τοῦ τῆς Γῆς. Ἡ πυκνότης αὐτοῦ ἰσοῦται πρὸς 1.6 (ὕδωρ=1), ἤτοι πρὸς 0.29 τῆς γηΐνης.

Τὸ φάσμα τοῦ Ποσειδῶνος, πλὴν τῶν σκοτεινῶν γραμμῶν τοῦ Fraunhofer, παρουσιάζει ταινίας σκοτεινάς. Αἱ ταινίαι αὗται, ἀγνώστου προελεύσεως, παρατηρούμεναι ἐπίσης εἰς τοὺς μεγάλους πλανήτας Δία, Κρόνον καὶ Οὐρανόν, μαρτυροῦν τὴν ὕπαρξιν ἀτμοσφαίρας περὶ τὸν πλανήτην.

Ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως ὁ Ποσειδῶν, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς μεγάλοι πλανῆται, ἀποτελοῦν αἴνιγμα ἄλυτον ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ.

Αἱ πυκνότητες τῶν πλανητῶν αὐτῶν εἶναι καταπληκτικῶς μικραί, δυνάμεναι νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰς πυκνότητας ἀπλανῶν, λ. χ. τοῦ Ἡλίου. Ἡ πυκνότης μάλιστα τοῦ Κρόνου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἥμισυ καὶ αὐτῆς τῆς ἡλιακῆς.

Προκειμένου περὶ τοῦ Ἡλίου, τὸ μικρὸν τῆς πυκνότητος αὐτοῦ εἶναι εὐεξήγητον καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν ὑψηλὴν θερμοκρασίαν αὐτοῦ. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ὁ Ζεὺς ἐθεωρεῖτο ὑπέρθερμος - πλανήτης, ὅστις δὲν εἶχεν εἰσέτι ψυχθῆ καὶ εὑρίσκετο, ὡς πρὸς τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεώς του, μεταξὺ τῆς καταστάσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Γῆς. Ἡ ἰδέα ὅμως αὕτη ἐγκατελείφθη εὐθὺς ὡς ἐγνώσθησαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν θερμομετρικῶν παρατηρήσεων τῶν τελευταίων ἐτῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἀπέδειξαν ὅτι αἱ θερμοκρασίαι τῶν ὁρατῶν ἐπιφανειῶν τοῦ Διὸς καὶ Κρόνου εἶναι περίπου 150° (Κελσίου) ὑπὸ τὸ μηδέν· αἱ τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων πλανητῶν Οὐρανοῦ καὶ Ποσειδῶνος εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χαμηλότεραι.

Ὁ Moulton ἀποδίδει τὸ φαινόμενον μικρᾶς πυκνότητος τῶν μεγάλων πλανητῶν εἰς τὸ ὅτι, λόγῳ τῆς μεγάλης μάζης των καὶ συνεπῶς τῆς μεγάλης ἰσχύος τῆς βαρύτητος, οἱ πλανῆται οὗτοι ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσουν τὰ ἐλαφρὰ χημικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς μικροὺς πλανήτας διὰ τὸν ἀντίθετον λόγον ἐξέφυγον. Κατὰ πόσον ὅμως ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ἀκριβής, δὲν εἶναι γνωστόν.

Ὁ δίσκος τοῦ Ποσειδῶνος φαίνεται αἰσθητῶς κυκλικός, δὲν παρουσιάζει δὲ ταινίας ἢ σκοτεινὰ σημεῖα, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ μετρηθῇ ὁ χρόνος τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ περὶ τὸν ἄξονα.

Δορυφόρος. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1846, μικρὸν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Ποσειδῶνος, ὁ ἐρασιτέχνης ἀστρονόμος William Lassell ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνεκάλυψε τὸν μόνον δορυφόρον τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς ὃν βραδύτερον ἐδόθη τὸ ὄνομα *Τρίτων*. Ὁ δορυφόρος οὗτος κινεῖται περὶ τὸν Ποσειδῶνα, ἐπὶ τροχιᾶς σχεδὸν κυκλικῆς ἀκτῖνος 352.000 χιλιομ. ἐντὸς 5 ἡμ. 21ω. 2λ. 38 δ. Ἡ τροχιὰ εἶναι κεκλιμένη κατὰ 40° πρὸς τὴν τοῦ πλανήτου, ἡ δὲ κίνησίς του εἶναι ἀνάδρομος. Ἐκ τῆς φαινομένης λαμπρότητος αὐτοῦ (13ου—14ου μεγέθους) καὶ τῆς ἀποστάσεως, ὑπολογίζεται ὅτι αἱ πραγματικαὶ διαστάσεις αὐτοῦ ὑπερβαίνουν ἴσως τὰς διαστάσεις τῆς Σελήνης.

Digitized by Google

Ὁ δορυφόρος ὑπόκειται εἰς ἰσχυρὰς παρέλξεις, αἵτινες μεταβάλλουν συνεχῶς τὴν γωνίαν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς του πρὸς τὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς μεταβάλλει διαρκῶς θέσιν, οἱ δὲ σύνδεσμοι ἐκτελοῦν πλήρη περιστροφὴν ἐντὸς 580 ἐτῶν.

Μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου δορυφόρου, αἱ παρέλξεις αὗται δύνανται νὰ ἐξηγηθοῦν μόνον εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ Ποσειδῶν εἶναι πεπλατυσμένος περὶ τὸν ἰσημερινόν του, λόγῳ τῆς περιστροφῆς περὶ τὸν ἄξονά του.

Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ σύστασις τοῦ Ποσειδῶνος δὲν διαφέρει τῆς τοῦ Κρόνου, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἄνω τιμῶν τῶν παρέλξεων συνάγεται ὅτι ἡ πλάτυνσις τοῦ Ποσειδῶνος ἰσοῦται πρὸς $\frac{1}{32}$, ὁ δὲ χρόνος τῆς περὶ ἄξονα περιστροφῆς πρὸς 12 ὥρας. Ἐὰν ἡ σύστασις τοῦ Ποσειδῶνος ληφθῇ ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ Διός, ἡ πλάτυνσις ἰσοῦται πρὸς $\frac{1}{57}$ καὶ ὁ χρόνος περιστροφῆς 17 ½ ὧραι. Ἐὰν τέλος εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς Γῆς, ἡ πλάτυνσις ἰσοῦται πρὸς $\frac{1}{81}$ καὶ ὁ χρόνος περιστροφῆς 23 ½ ὧραι. Ι. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Ποσειδῶν *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Παλαιᾶς (νοτίας) Ἠπείρου, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527 — 565). Α. Θ. Σ.

—**Ποσειδῶνος βωμοὶ** *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον διὰ τοὺς ναυτικοὺς σημεῖον τῆς ἀκτῆς τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 6) μεταξὺ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἱεροῦ (cap Serrat) καὶ τοῦ λιμένος Ἱππῶν Διαρρύτος κολωνία (Bizerta). Εἶναι ζεῦγος ἀπορρώγων καὶ ἐμποιούντων ἐντύπωσιν νησίων, ἅτινα οἱ μὲν Ἄραβες ὀνομάζουν El-Akwat-Kebar, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ναυτικοὶ *Ἀδελφοὺς Βράχους* (Fratelli rocks, πλάτ. 37°18′ Β., μῆκ. 9°25′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252 : Cape Bugaroni to Fratelli rocks). Σ. Ε. Λ.

Ποσειδώνια (τὰ) *['Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, ἥτις ἑωρτάζετο εἰς πολλὰς ἑλληνικὰς πόλεις μὲ παρηλλαγμένας ὀνομασίας. Κατὰ τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἑωρτάζετο εἰς τὴν Λακωνίαν, Θουρίαν καὶ Ἕλος. Εἰς τὰς νήσους συναντῶμεν τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐν τῇ Κῷ (*Ποσειδάνια*), ἐν τῇ Δήλῳ (*Ποσίδεια*) καὶ ἐν τῇ Μυτιλήνῃ (*Ποσίδεα*). Μὲ ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα ἑωρτάζετο ἐν Τήνῳ, ἔνθα ὑπῆρχε λαμπρὸν ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Εἰς τὴν νῆσον συνέρρεε μέγα πλῆθος, ἐτελοῦντο δὲ καὶ δραματικοὶ ἀγῶνες. Χ. Α. Μ.

Ποσειδωνία *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λευκανίᾳ, 24 χλμ. ΝΑ. τοῦ Σαλέρνου καὶ 5 νοτίως τοῦ ποταμοῦ Σιλάρου (Salso), κτισθεῖσα μετὰ τὸ 600 π. Χ. ὑπὸ Τροιζηνίων καὶ Ἀχαιῶν ἀποίκων ἐκ Συβάρεως. Ἡ πόλις ἤκμαζεν ἤδη περὶ τὸ 540, ἐκράτησε δὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας, μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Λευκανῶν καταλήψεώς της μεταξὺ τῶν ἐτῶν 438 καὶ 390, ὅτε καὶ παρήκμασεν. Ἀπὸ τοῦ 273, περιελθοῦσα ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἐγένετο καὶ στρατιωτικὴ ἀποικία, δηλαδὴ κέντρον ρωμαϊκῆς δυνάμεως. Ἔκτοτε, ἢ καὶ πρότερον, μετωνομάσθη εἰς *Παῖστον*, ὡς παραδίδει δὲ ὁ Ἀθήναιος (ΙΔ', 632) ἐτέλει κατ' ἔτος πένθιμον ἑορτὴν εἰς ἀνάμνησιν τῆς καταπτώσεώς της. Κατὰ τὸν β' Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ Ἀννίβα. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν εὐγενῶν Ρωμαίων ὑγιεινότατον θέρετρον, κατὰ πάντας δὲ τοὺς χρόνους ὑμνεῖτο ὑπὸ τῶν Λατίνων ποιητῶν διὰ τὰ ἄνθη της καὶ τὰ δὶς ἀνθίζοντα ρόδα της. Τῷ 871 μ. Χ. ἐπορθήθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, οἵτινες καὶ κατέστρεψαν μέγα μέρος της· κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐβλάβη περισσότερον ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου, κατὰ δὲ τὸν ΙΣΤ' κατεστράφη ὁλοσχερῶς.

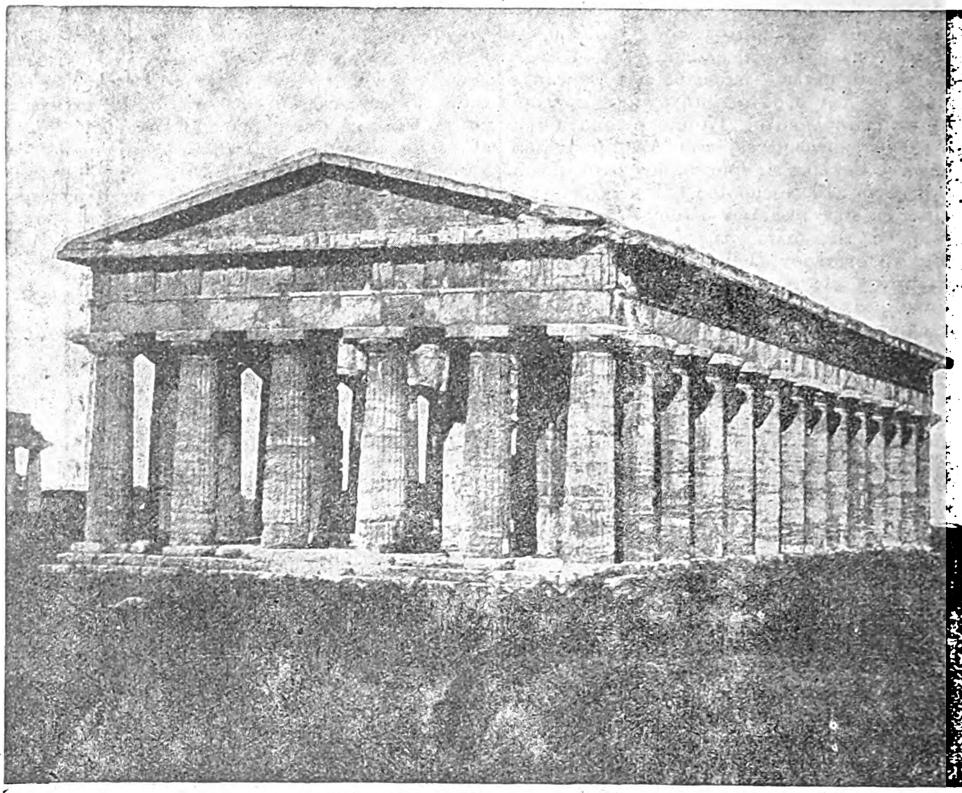

Ὁ ἐν Ποσειδωνίᾳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος. [Α. καὶ Β. πλευρά.]

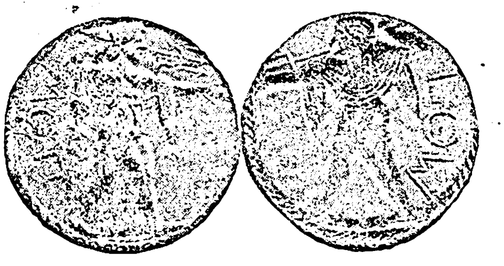

Νόμισμα τῆς Ποσειδωνίας.

Ἡ βασιλικὴ τῆς Ποσειδωνίας. [Ἐσωτερικὴ κιονοστοιχία.]

Ἀπὸ τοῦ 1750 ἐγένετο ἔναρξις ἀνασκαφῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἐπειδὴ τὰ φαινόμενα τότε λείψανά της ἦσαν, ὅπως καὶ σήμερον, τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἐξ ὅλου τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικοῦ κόσμου, διὰ τὸν λόγον ὅτι σῴζονται ἐν ἀρίστῃ καταστάσει: 1) ὁ τεράστιος δώριος ναός, ὅστις θεωρεῖται τοῦ Ποσειδῶνος, ὢν ἀμφιπρόστυλος μὲ 9 κίονας εἰς τὰς στενὰς καὶ 18 εἰς τὰς πλατείας πλευράς, ἔχοντας δὲ διάμετρον περίπου 1,40 μ· 2) ὁ ἑξάστυλος περίπτερος δώριος ναὸς τῆς Δήμητρος, οὗ οἱ κίονες ἵστανται ἐν θέσει, ὡς καὶ τὸ δυτικὸν ἀέτωμα καὶ μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ, μὲ 14 κίονας ἐφ' ἑκάστης μακρᾶς πλευρᾶς· 3) ὁ ἔναντι τούτου βωμός, μακρὸς ὅσον καὶ ὁ ναός· 4) ἡ στοά, μεγάλη «βασιλική», τῆς ὁποίας σῴζονται οἱ τὸ κέντρον της περιβάλλοντες εἰς δύο ἐσωτερικὰς σειρὰς ἑπτὰ κίονες μετὰ τῶν κιονοκράνων των, ἅτινα ὑποβαστάζουν σειρὰν μικροτέρων κιόνων, χωριζόντων τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς εἰς δύο ὀρόφους· 5) ὁ κατὰ τὸν 6' π. Χ. αἰῶνα κτισθεὶς ναὸς τῆς Εἰρήνης, ἀποκαλυφθεὶς πλήρως κατὰ τὸ 1830 καὶ εἶτα παραδόξως καλυφθεὶς διὰ χωμάτων· 6) τὸ ρωμαϊκὸν θέατρον τῆς πόλεως καὶ ἄλλα κτήρια· 7) ἐρείπια τῶν τειχῶν, ὧν αἱ 4 πύλαι ἀπέμειναν ἐν καλῇ καταστάσει· 8) ἡ ἐσωτερικὴ μεγάλη ὁδὸς τῆς πόλεως· 9) ἡ ἐξωτερικὴ ὁδὸς πρὸς τὸ νεκροταφεῖον, ἔνθα εἶχον εὑρεθῇ τῷ 1750, τῷ 1830, τῷ 1891 καὶ τῷ 1907 τάφοι πολλοὶ μετὰ τοιχογραφιῶν, προσέτι δὲ καὶ μετ' ὀπτοπλίνθων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος καὶ κτερισμάτων πολλῶν, ἅτινα ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως. Αὐτὰ ἦσαν τὰ μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1932 γνωστὰ λείψανα τῆς Ποσειδωνίας—Παίστου. Ἀλλ' αἱ επαναληφθεῖσαι κατὰ τὸν μῆνα ἐκεῖνον ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς τὰ ἑξῆς, ὑψίστης σπουδαιότητος, εὑρήματα: 1) Τὴν μεγάλην ἀγοράν, τῆς ὁποίας ἡ περιφέρεια ἔχει μῆκος 140 μ. καὶ πλάτος 57· ἡ ἀγορὰ αὕτη, μεγαλυτέρα τῆς ἀγορᾶς πάσης ἄλλης πόλεως μετὰ τὴν Ρώμην, καταδεικνύει καταφανῆ καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ Παίστου, ἥτις ἦτο ἱκανῶς διάφορος τῆς τῶν ἄλλων πόλεων. 2) Τὴν πύλην πρὸς τὴν θάλασσαν (Porta Marina), ἧς ἡ ἐπιβλητικὴ οἰκοδομικὴ ἀποδεικνύει τὴν ἀρτίαν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως. 3) Τὸν ἔξω τῆς πύλης ταύτης κυκλικὸν πύργον, ὅστις εἶναι ὅλως ἰδιαζούσης ἀντοχῆς, ἦτο δὲ παρατηρητήριον καὶ φρούριον τῶν Ρωμαίων. 4) Τὴν πρὸς τὴν πόλιν φέρουσαν «Ρωμαϊκὴν Ὁδὸν» (Via Romana), ἔχουσαν πλάτος 8,35 μ. 5) Τὰς πρὸ τῶν λόφων τοῦ Τσιλέντο 10—12 οἰκοδομικὰς γραμμάς. Ἐξ ὅλων τῶν εὑρημάτων τούτων ἐβεβαιώθη ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχον τρεῖς πόλεις, ἑνωθεῖσαι εἶτα εἰς μίαν. Ὁ ἐνεργῶν κατὰ τὸ 1932 τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς ἀρχαιολόγος Ἀρθοῦρος Νορουαίη ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐν Ποσειδωνίᾳ εὗρε τὸ ἄνθος τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὅτι αἱ ἐν αὐτῇ ἀνασκαφαὶ δὲν θὰ εἶναι σημασίας κατωτέρας τῶν ἐν Ρώμῃ καὶ Πομπηίᾳ. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

Digitized by Google

— **Ποσειδωνία** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λουτρακίου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 79.

— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Τὸ ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ στόμιον τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, σχηματίζον διὰ τῶν δύο του λιμενοβραχιόνων λιμενίσκον. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ πελοποννησιακοῦ λιμενοβραχίονος ἱστός, ἀφ' οὗ ἀρτῶνται σήματα, ἐν ἡμέρᾳ διὰ σημείων καὶ ἐν νυκτὶ διὰ φανῶν, σχετικὰ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρεύματος ἐν τῇ διώρυγι καὶ πρὸς τὸν κανονισμὸν τοῦ διάπλου αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

— **Ποσειδωνία** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 93, τῆς δὲ κοινότητος, συγκειμένης ἐκ τῶν συνοικισμῶν *Ἀβραάμ, Ἀγκαθοπές, Ἄδειατα, Ἄνω Βῆσσα, Ἀρβανίτη, Ἀργελιός, Βῆσσα, Κάμπια, Κόμητο, Κονιζωπή, Κριός, Λιαρωπά, Λίμνη, Μέγας Γιαλὸς Νῆτες, Στεγαστόν, Τοῦρλος, Ὑδραῖος, Φοίνικας, Χαλέπα, Χαλέπα Φοίνικος* καὶ *Ψαχνὸν* 1.021. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Καλεῖται καὶ *Ντελλαγκράτσια*, περιλαμβάνει δὲ ὡραίας ἐπαύλεις τῶν αὐτόθι παραθεριζόντων πλουσίων Ἑρμουπολιτῶν. Κατ' Ἀπρίλιον καὶ Σεπτέμβριον διενεργεῖται ἐν τῇ περιοχῇ κυνήγιον τρυγόνων καὶ ὀρτύγων, προσελκῦον κυνηγοὺς καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν. Μετὰ τῆς Ἑρμουπόλεως συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ 12 $^1/_2$ χλμ.

— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Περιοχὴ τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίου τῆς Σύρου, μεταξὺ Φοίνικος, Βήσσας καὶ Κουκουφᾶ. Καὶ ὁ ὅρμος αὐτῆς, ὁ καλύτερος τῶν τῆς Σύρου μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀργελιὸ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι καὶ τῆς δεξιᾷ χερσονησίδος Διακόφτης, λεγόμενος δὲ ὡσαύτως καὶ τοῦ Φοίνικος, κατὰ δὲ τοὺς ξένους Κράσσι (Crassi bay: πλάτ. 37°23' $^1/_2$ Β., μηκ. 24°53' $^1/_3$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island). Σ. Ε. Λ.

ποσειδωνία (ἡ) (Posidonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ναϊδιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια φυτὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ποσειδωνία ἡ ὠκεάνιος* (Posidonia oceanica), ἥτις ἔχει κορμὸν ἕρποντα, ὅστις καλύπτεται ὑπὸ φύλλων μακρῶν καὶ ταινιοειδῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον, ἐνίοτε δὲ καὶ παρ' ἡμῖν, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *φύκι* ἢ *γιαλόχορτο*. Δ. Ν. Π.

ποσειδωνία (ἡ) (Posidonia Bronn) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, συνώνυμον τοῦ γένους *ποσειδωνομύα* (βλ. λ.).

Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα ποσειδωνιῶν εὑρέθησαν: α) Τοῦ εἴδους *ποσειδωνία Wengensis* ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων τῆς λαδινίου βαθμίδος τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ λόφου Θεόκαφτα, ΒΔ. τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Ἐπιδαύρου. 6) Τοῦ εἴδους *ποσειδωνία Bronni* ἐντὸς σχιστολίθων τῆς ἀνωτέρας λιασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν ὀροσειρὰν τῆς Πίνδου, ὡς καὶ ἐντὸς ὁμηλίκων μελανῶν σχιστολίθων (ποσειδωνιοφόροι σχιστόλιθοι) καὶ τῶν ἀμμωνιτοφόρων ἀσβεστολίθων καὶ μαργῶν εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς ἀδριατικοϊονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. γ) Ἐντὸς θραυσμάτων ἀσβεστολιθικῶν καλυπτόντων τὰ τριτογενῆ στρώματα τῶν Γιδῶν τῆς Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Ποσειδωνιὰς *[Ἀρχ.]*. Μία τῶν τεσσάρων μυθολογουμένων φυλῶν τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὰς ὁποίας διῄρεσε τὴν χώραν ὁ Ἐριχθόνιος, διαδεχθεὶς τὸν ἄτεκνον Κέκροπα. Α. Θ. Σ.

Ποσειδωνιὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀρχαίων τῆς *Τροιζῆνος ὀνομασιῶν*. Σ. Ε. Λ.

Ποσειδώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία τοποθεσία τῆς Τήνου, ἐν ᾗ «ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος μέγα, ἐν ἄλσει τῆς πόλεως ἔξω, θέας ἄξιον, ἐν ᾧ καὶ ἑστιατόρια πεποίηται μεγάλα, σημεῖον τοῦ συνέρχεσθαι πλῆθος ἱκανὸν τῶν συνθυόντων αὐτοῖς ἀστυγειτόνων τὰ Ποσειδώνια» (*Στράβ.* Ι, 487). Σ. Ε. Λ.

— **Ποσειδώνιον** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Θουκυδίδην (Δ, 129) ὀνομασία τοῦ ὑπὸ τὴν Μένδην τῆς χερσονήσου τῆς Παλλήνης ἀκρωτηρίου, τανῦν *Ποσειδὶ* τῆς Κασσάνδρας. Σ. Ε. Λ.

— **Ποσειδώνιον** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τόπου κατὰ τὴν ΝΔ. τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ἐσχατιάν. Ἐκ τῆς σχετικῆς τοῦ Στράβωνος εἰδήσεως (ΣΤ, 257) δὲν πρόκειται περὶ τοῦ τανῦν. Regio «τῆς Ρηγίνων στυλίδος» ἢ περὶ ἄλλης ἐγγὺς εἰς τὸ Ρήγιον τοποθεσίας. Σ. Ε. Λ.

Ποσειδώνιος. Φιλόσοφος, θεολόγος, ἱστοριογράφος, ἀστρονόμος καὶ γεωγράφος τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἀκμάσας κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα (†59 π. Χ.). Καταγόμενος ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀπαμείας, ἑδράσεν ἐν Ρόδῳ, ἧς πολίτης ἐγένετο καὶ ἥτις ἀπέστειλεν αὐτὸν ὡς πρεσβευτὴν αὐτῆς εἰς Ρώμην ἐν ἔτει 87 π. Χ. Εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ σχολὴν τοῦ Ποσειδωνίου ἐφοίτησαν πολλοὶ ἐπιφανεῖς Ρωμαῖοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Πομπήϊος, ὅστις μάλιστα ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολέμου ἐπεσκέφθη τὴν Ρόδον, ἵνα χαιρετήσῃ τὸν ἔνδοξον σοφόν, μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ καὶ ἐξαιρετικῶν τιμῶν πρὸς αὐτόν. Τῆς τιμῆς ταύτης κατέστησεν ἑαυτὸν ἄξιον οὐ μόνον διὰ τὴν σοφίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς καὶ διὰ τοὺς μόχθους αὐτοῦ πρὸς συνδυασμὸν τῆς φιλοσοφικῆς ἐπὶ ἀρετῇ ὑπερηφανείας καὶ τῆς ἐπὶ τῇ καταγωγῇ καυχήσεως τῶν Ρωμαίων ἀριστοκρατικῶν. Γενικῶς δ' εἰπεῖν ὁ Ποσειδώνιος κατορθώνει, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ἀριστοτέλους, νὰ περιλάβῃ ἐν ἑαυτῷ σύμπασαν τὴν γνῶσιν τῶν χρόνων του. Οὕτω ὑπερβάλλει ἄπειρον τοὺς συγχρόνους του καὶ ἀποβαίνει ἅμα μεγάλη αὐθεντία εἰς πλεῖστα πεδία τῆς ἐπιστήμης, οἷα ἡ γεωγραφία, ἡ ἀστρονομία, ἡ μετεωρολογία κ. ἄ. Διὰ τοῦτο ἀσκεῖ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν, πολλοὶ δὲ ἀκολουθοῦσιν αὐτόν, ἐν οἷς καὶ ὁ Κικέρων ἐν πολλοῖς τῶν ἔργων του.

Μαθητὴς τοῦ Παναιτίου, στοιχεῖ μὲν ταῖς φιλοσοφικαῖς δόξαις αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα τελεῖ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ φιλόσοφος τῆς Ρόδου, πειρᾶται νὰ συναρ-

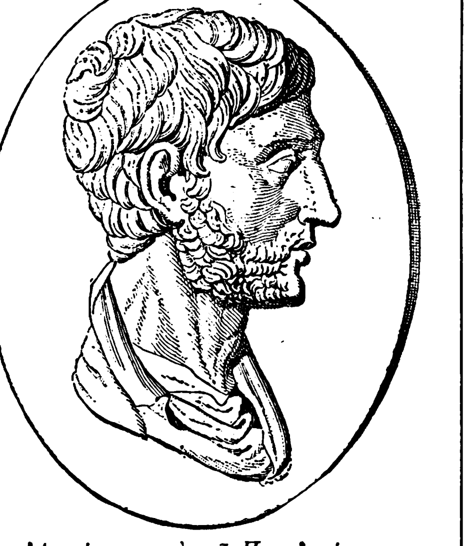

Ἀρχαία προτομὴ τοῦ Ποσειδωνίου.

μολογήσῃ τὰ θεωρήματα αὐτῆς εἰς ἑνιαῖον σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδει ἐξαιρετικὴν σημασίαν. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν ὅτι καὶ ὁ Ποσειδώνιος προβάλλει σύστημα, διὰ τοῦ ὁποίου φιλοδοξεῖ νὰ μεταρρυθμίσῃ καὶ νὰ ἀνακαινίσῃ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ συστήματος τούτου θέτει τὸν ὁρισμὸν τῆς φιλοσοφίας. Αὕτη εἶναι ἡ πρὸς τὴν σοφίαν ἀγάπη, ἡ δὲ σοφία πάλιν περιλαμβάνει τὴν γνῶσιν τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καθὼς καὶ τῶν αἰτίων αὐτῶν. Ἡ καλλιέργεια τῆς σοφίας ταύτης ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸ θεῖον διὰ τῆς ἀρετῆς. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος τῆς σοφίας δὲν εἶναι βεβαίως ἐντελῶς νέος. Ἀλλὰ διὰ τὸν Ποσειδώνιον δὲν παραμένει ἁπλῆ φράσις, ὡς εἶχε συμβῆ ἕως τότε παρά τισι στωϊκοῖς, διότι οὗτος ἐκτείνει πράγματι τὴν γνῶσιν μέχρι τῶν θείων πραγμάτων, στρεφόμενος ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ πρὸς τὸν Πλάτωνα καὶ τοὺς πυθαγορείους καὶ ἀπορρίπτων τὸν ὀρθολογισμὸν τῆς στοᾶς. Τὸ θεῖον ἐνδιαφέρει αὐτὸν μεγάλως. Χάριν τῆς εἰς αὐτὸ πίστεως ἀναλαμβάνει τὸν κατὰ τῶν ἐπικουρείων ἀγῶνα. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἐπικούρου ἐτύγχανε πολλῆς προσοχῆς παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, ὄχι τόσον διὰ τὴν ἡδονιστικὴν αὐτῆς ἠθικήν, ὅσον διὰ τὴν ἀθεΐαν, τὴν ὁποίαν ἐκήρυττε καὶ τὴν ὁποίαν συνεδέε πρὸς διαφώτισίν τινα τοῦ λαοῦ. Πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως στηριζομένου ἀθεϊσμοῦ τῶν ἐπικουρείων χρησιμοποιεῖ ὁ Ποσειδώνιος τὴν ἐπιστήμην τῶν Ἀκαδημεικῶν καὶ τῶν Ἀλεξανδρίνων, τὴν μαθηματικὴν καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Οὕτως εἰσάγει εἰς τὴν στοὰν τὸν ἐπιστημονικὸν ἰδανισμὸν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Δι' αὐτοῦ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἄγνοιαν τοῦ Ἐπικούρου, ὅστις οὐδεμίαν πραγματικὴν γνῶσιν τῆς φύσεως ἐκέκτητο. Συγχρόνως πιστεύει ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ αὐτῷ ἡ ἐπιστήμη πρὸς στήριξιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ στωϊκοῦ πανθεϊσμοῦ. Τοῦτο δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι ὁ Ποσειδώνιος περιφρόνει πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν μὴ ἀποβλέπουσαν εἰς πρακτικοὺς σκοπούς. Τοὐναντίον ὀφείλει ἡ τότε ἐπιστήμη εἰς αὐτὸν σπουδαίας ἀνακαλύψεις καὶ θεωρίας. Καθόλου ὅμως εἰπεῖν τὴν ἐπιστήμην χρησιμοποιεῖ κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν στωϊκῶν δογμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον μεταφυσικὸν χαρακτῆρα οὐδ' ὠφείλοντο βεβαίως εἰς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Ποσειδώνιος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ μᾶλλον θεολόγος ἢ φιλόσοφος. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ ὅπως ἀναγάγῃ τὴν μαντικὴν εἰς ἐπιστημονικὸν σύστημα, ὡς καὶ ὁ πλήρης ἐνθέου πυρὸς ὕμνος τοῦ κόσμου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνοικεῖ τὸ θεῖον πνεῦμα, ἐμψυχοῦν καὶ διακοσμοῦν τὰ πάντα. Παρὰ ταῦτα, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ὁ Ποσειδώνιος διέσωσε πλῆθος γνώσεων καὶ ἰδεῶν, αἵτινες ἐκινδύνευον νὰ ἀφανισθῶσι, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐρεῖαν διάδοσιν αὐτῶν παρὰ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως καὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ συγγραφικοῦ ταλάντου. Καθ' ὅλην ὅμως τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως ὅτι διὰ τῆς περὶ τὴν φύσιν ἐνασχολήσεως ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐνισχύεται τὸ ἐν ἡμῖν ἐνοικοῦν θεῖον. Τὸ σύστημα αὐτοῦ φέρει χαρακτῆρα θεολογικὸν καὶ εἶναι πλῆρες μυστικοπαθείας. Δι' αὐτοῦ γίνεται εἰσηγητὴς τῆς κινήσεως ἐκείνης, ἥτις κορυφοῦται βραδύτερον ἐν τῷ νεοπλατωνισμῷ. Συγχρόνως παρέχει δι' αὐτοῦ τὴν βάσιν εἰς τὸν ταχέως ἐπερχόμενον ἐξανατολισμὸν τῆς θρησκείας. Πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο κατέστησεν αὐτὸν ἱκανὸν καὶ ἡ ἀνατολικὴ αὐτοῦ καταγωγή.

Ψυχὴ τῆς φιλοσοφίας εἶναι, κατὰ τὸν Ποσειδώνειον, ἡ ἠθική. Τοῦτο εἶχον διδάξει καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ στωϊκοί. Ἀλλὰ τὸ νέον παρ' αὐτῷ εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀναγκαία συνέπεια τῆς πανθεϊστικῆς γνώσεως τοῦ κόσμου. Ὅπως στηρίξῃ τὴν ἰδέαν ταύτην, ἀπορρίπτει τὸν ὀρθολογισμὸν τῆς στοᾶς καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ψυχολογίαν τοῦ Πλάτωνος. Τὸ εὐγενέστερον μέρος αὐτῆς, τὸ λογιστικόν, ἀποτελεῖ μόριον τῆς θείας οὐσίας. Καὶ ἡ ἰδέα αὕτη δὲν εἶναι ἐντελῶς νέα. Νέα ὅμως εἶναι ἡ ἐξ αὐτῆς συναγομένη ἀπαίτησις: Ὁ ἄνθρωπος δέον νὰ ἀκολουθῇ τὸν ἐν αὐτῷ δαίμονα, νὰ ἐνισχύῃ τὸν ἐν αὐτῷ θεῖον σπινθῆρα δι' ἀσκήσεως τῆς ἀρετῆς, διὰ χρησίμου πνευματικῆς ἐργασίας καὶ θεωρήσεως τῆς φύσεως, δι' ἀποφυγῆς τοῦ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ρύπου, διὰ τῆς ὁποίας διασῴζει ἑαυτὸν καθαρὸν ἀπὸ τῆς ὕλης. Τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο «γνῶθι σαυτὸν» συνίσταται, κατὰ τὸν Ποσειδώνιον, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς θείας καταγωγῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς συγγενείας αὐτῆς πρὸς τὸ σύμπαν. Πρὸς περιγραφὴν τῶν τυχῶν τῆς ψυχῆς ταύτης, μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμόν, ἀνατρέχει εἰς τοὺς ἐσχατολογικοὺς μύθους τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου τὴν διαρχίαν ἀποδέχεται, εἰ καὶ ἐξωτερικῶς παραμένει πιστὸς εἰς τὴν στοὰν διὰ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὸ περὶ πυρίνης φύσεως τῆς ψυχῆς δόγμα. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, ἐξ ἄλλου, περὶ συγγενείας τοῦ λογιστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σύμπαν, τὸν ἐν τῷ κόσμῳ λόγον, ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ περὶ τὸν κόσμον ἀναφερομένη ἐπιστήμη ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ ἠθικὸν σκοπὸν καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἄτομον. Διότι, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἔχει συνείδησιν τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς, συναισθάνεται ἑαυτὸν ὡς μέλος καθολικῆς τινος πολιτείας, συνδεούσης ἐν ἑαυτῷ τοὺς θεοὺς καὶ τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεῖον καὶ τῆς ὁποίας ἀτελεῖς καὶ ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις εἶναι τὰ διάφορα κράτη. Ἐκ τῆς ὑπερβατικῆς ταύτης περὶ πολιτείας ἰδέας ἀντλεῖ ὁ Ποσειδώνιος τὴν σύλληψιν τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐφιλοτέχνησεν, ἐνῷ, ἐξ ἄλλου, τὸ μὴ δεκτικὸν λόγου στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον εἰσήγαγεν ὁ Πλάτων εἰς τὴν ψυχολογίαν αὐτοῦ, βοηθεῖ αὐτὸν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀναγκαίας ψυχολογικῆς βάσεως πρὸς ἔρευναν τῶν φυσικῶν ὅρων, οἵτινες διαμορφοῦσι μετὰ τόσης ποικιλίας τὸν χαρακτῆρα τῶν διαφόρων λαῶν. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἔργον τοῦ Ποσειδωνίου εἶναι λαμπρὸν μαρτύριον τῆς τε μεγάλης συγγραφικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ καὶ τῆς θαυμαστῆς πολυμαθείας, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀνώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὠριγένους. Τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον δεικνύει ὁ πολλοῦ ἄξιος ἀνὴρ καὶ περὶ τὴν ἀστρολογίαν, ἡ περὶ τὴν ὁποίαν ἀσχολία συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν ἔμφυτον εἰς αὐτὸν μυστικοπάθειαν. Ὑπερασπίζει αὐτὴν ἐναντίον τῶν προσβολῶν τοῦ διδασκάλου Παναιτίου καὶ παρὰ τὰ ἰσχυρὰ κατ' αὐτῆς ἐπιχειρήματα τοῦ Καρνεάδου, διαβλέπει δὲ ἐν τῇ θεωρήσει τῶν ἀστέρων, τοὺς ὁποίους πιστεύει θεῖα ὄντα, ὑπέροχον μέσον προσεγγίσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν θεότητα. Κέντρον τῶν πλανητῶν τούτων θεωρεῖ τὸν Ἥλιον, εἰς τὴν θαυμαστὴν ἐνέργειαν τοῦ ὁποίου ψάλλει ὕμνους. Διὰ τούτων καὶ παραπλησίων ἰδεῶν δημιουργεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν βάσιν διὰ τὴν ἔπειτα εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἐξικομένην ἡλιολατρείαν, τὰς ἀπαρχὰς τῆς ὁποίας ἐγνώρισεν ὁ Ποσειδώνιος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ἀπαμείᾳ. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— **Ποσειδώνιος.** Περίφημος χαλκοπλάστης καὶ ἀργυρογλύπτης τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ἀναφερόμενος εὐφήμως ὑπὸ τοῦ Πλινίου. Α. Θ. Σ.

Ποσειδώνιος *[Ἀστρον.]*. Εἷς τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων κρατήρων τῆς Σελήνης. Κεῖται εἰς τὸ ΒΔ. τεταρτημόριον τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, παρὰ τὸ ΒΔ. χεῖλος τῆς θαλάσσης τῆς Αἰθρίας, καὶ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν σεληνογράφων διὰ

Digitized by Google

τοῦ ἐν αὐτῷ κρατηρίσκου D, ὅστις, **κατὰ μαρτυρίας** διαφόρων παρατηρητῶν, παρουσιάζει ἑκάστοτε μεταβολάς, ὧν ἡ ἐπιβεβαίωσις θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔνδειξις τῆς ἐξακολουθήσεως ποιᾶς τινος δράσεως ἐπὶ τῆς Σελήνης, παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, καθ' ἣν ὁ ἡμέτερος δορυφόρος ἀποτελεῖ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως νεκρὸν σῶμα. Σ. Π.

ποσειδωνισμὸς (ὁ) (Neptunismus) *[Γεωλογ.]*. Καλεῖται ἡ θεωρία περὶ τῆς ἐλλείψεως ἡφαιστειότητος κατὰ τὰς ἀρχαιοτέρας γεωλογικὰς ἐποχὰς καὶ περὶ τῆς γενέσεως ὅλων τῶν ἀρχαιοτέρων πετρωμάτων τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ὕδατος. Ἡ θεωρία αὕτη ἀντιπροσωπεύθη κυρίως ὑπὸ τοῦ γεωλόγου τῆς Φραϊβέργης G. A. Werner (1749—1817), ὑπεστηρίχθη δ' ὑπὸ πολλῶν ὀπαδῶν, κληθέντων *ποσειδωνιστῶν*. Ἀντίθετος τῆς θεωρίας αὐτῆς εἶναι ὁ *πλουτωνισμός*. Γ. Κ. Γ.

ποσειδωνομύα (ἡ) (Posidonomya Bronn) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀβικουλιδῶν ἀνισομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο λεπτόν, ἐπίπεδον, ἰσόθυρον ἢ ἀνισόθυρον (κατὰ τὴν νεότητά των), συγκεντρικῶς ηὐλακωμένον. Τὸ κράσπεδον τοῦ κλείθρου εὐθύ, φέρον συχνὰ ὦτα. Ὁ σπόνδυλός των ἦτο μικρός. Ἀπολιθωμένα λείψανα ὑπερπεντήκοντα εἰδῶν τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Τὰ λείψανα ταῦτα εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀφθονώτατα, πληροῦντα ὁλόκληρα στρώματα. Συνώνυμα: *ποσειδωνία, αὐλακόμυα, κανεϋέλλα*. Γ. Κ. Γ.

πόσθη (ἡ) *['Ανατομ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ δέρμα τὸ περιβάλλον τὸ πέος. Ἡ πόσθη ἀπὸ τοῦ αὐχένος τοῦ πέους, φερομένη ἐλευθέρα ἐπὶ τὴν βάλανον, ἀποτελεῖ περὶ αὐτὴν πτυχὴν κυλινδροειδῆ, τὴν *ἀκροποσθίαν*. Ι. Π.

ποσθιακός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πόσθην, ὁ τῆς πόσθης: «*ἕρπης ποσθιακός*».

ποσθῖτις, —ιτος (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ φλεγμονὴ τῆς ἀκροποσθίας, ἥτις συνυπάρχει συνήθως μετὰ τῆς φλεγμονῆς τῆς βαλάνου (βλ. λ. *βαλανοποσθῖτις*). Ἡ ποσθῖτις παρατηρεῖται ἐπὶ στάσεως τοῦ φυσιολογικοῦ ἐκκρίματος (σμήγματος), εἰς ἃς περιπτώσεις γίνεται πλημμελὴς καθαρισμὸς τούτου, ἰδίως ἐπὶ συγγενοῦς φιμώσεως, ὁπότε καὶ αὐτὴ ἡ στάσις τῶν οὔρων συντελεῖ εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς φλεγμονῆς. Συχνότερον παρατηρεῖται κατὰ τὴν ὀξεῖαν βλεννόρροιαν καὶ ἐπὶ ὑπάρξεως μαλακοῦ ἢ συφιλιδικοῦ ἕλκους. Ἐπίσης παρατηρεῖται ποσθῖτις καὶ ἐπὶ τῶν διαβητικῶν. Ἡ φλεγμονὴ αὕτη τῆς ἀκροποσθίας, ἐπιτεινομένη, δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ φίμωσιν. Κατὰ τὴν πάθησιν ταύτην ἡ ἀκροποσθία καθίσταται ἐρυθρὰ καὶ ἐξοιδηκυῖα, ἀπὸ δὲ τῆς ἔσω ἐπιφανείας αὐτῆς, ἥτις εἶναι ἀνώμαλος καὶ τραχεῖα, ἐκρέει ὑγρὸν δυσῶδες, ὅμοιον πρὸς πῦον. Ὁ πάσχων αἰσθάνεται κνησμόν, αἴσθημα καύσου, ἐνίοτε δὲ πόνους καὶ ἐπὶ ἐπιμονῆς καὶ προόδου ταύτης διήθησιν τῶν συστοίχων βουβωνικῶν ἀδένων. Ἡ θεραπεία εἶναι συνήθως ἀντιφλογιστικὴ δι' ἐπιθεμάτων. Ἐπὶ ὑπάρξεως φιμώσεως ἐνδείκνυται ἡ διάνοιξις, διὰ τομῆς ῥαχιαίας ἐπὶ τῆς ἀκροποσθίας. Ι. Κ. Κ.

πόσι (τό)· Ἰδιωματ., κεντητὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ ἐφόρουν οἱ ἁρματολοί.

Ποσί *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Καρπάθου, ὀνομαζόμενος καὶ *Ποσιὰ* καὶ *Πηγάδια* (πλάτ. 35°31' Β., μῆκ. 27°13'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2428: Kassos and Scarpanto), τῆς τελευταίας ταύτης ἀπὸ τῆς παρ' αὐτὸν πρωτευούσης τῆς νήσου *Πηγάδια*. Εἶναι ἀληθοφανῶς τὸ *Ποσίδιον* τοῦ Πτολεμαίου, ἄλλων ἐν τούτοις ταυτιζόντων αὐτὸ πρὸς τὸν ὅρμον *Ἀπέλλα*. Σ. Ε. Λ.

Ποσιδαρισσοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πισιδηροῦς*.

Ποσίδειον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐνιπαῖον*.

πόσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς πόσιν κατάλληλος: «*ὕδωρ διαυγὲς καὶ πόσιμον*».

Πόσινγκερ (Poschinger), ***Ἐρρῖκος**, ἱππότης φὸν* —. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1845 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1911. Σπουδάσας νομικὰ καὶ φιλοσοφίαν, ἐγένετο ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος τῆς Βαυαρίας καὶ ἀργότερον (1876) τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Ἀποσυρθεὶς τοῦ δημοσίου βίου μετέβη εἰς Νίκαιαν, ὅπου ἐξέδωκε τὴν «Riviera-Tageblatt», τὸ μόνον τότε ἐν Γαλλίᾳ ἐκδιδόμενον γερμανικὸν περιοδικόν. Εἶναι ἰδίως γνωστὸς διὰ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ Βίσμαρκ ἔργα του. Συνέγραψεν: «*Ὁ Βίσμαρκ ὡς οἰκονομολόγος*» (1889), «*Αἱ οἰκονομικαὶ συμβάσεις τῆς Γερμανίας*» (1892), «*Ὁ Βίσμαρκ καὶ οἱ κοινοβουλευτικοί*» (1894) «*Ἡ Πρωσσία εἰς τὴν συνομοσπονδιακὴν δίαιταν* 1851 — 1859» (1882), «*Ὁ Βίσμαρκ καὶ οἱ διπλωμάται* 1852 — 1890» (1900), «*Ὑπὸ τὸν Φρειδερῖκον - Γουλιέλμον IV*» (1901) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

ποσίνδα (ἡ) *['Αρχ.]*. Παιδιὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καθ' ἣν ὁ ἕτερος τῶν παικτῶν, συνέχων ἐν τῇ χειρὶ μικρόν τι ἢ μέγα ποσὸν κυάμων ἢ καρύων ἢ ἀμυγδάλων ἢ ἀστραγάλων κ.τ.λ., ἔτεινε τὴν κεκλεισμένην πυγμὴν καὶ δεικνύων ἐν τάχει ἠρώτα τὸν ἄλλον «*ποσίνδα;*» ἤτοι προεκάλει αὐτὸν ἵνα μαντεύσῃ πόσα εἶχεν ἐν τῇ χειρί. Ὁμοία τις παιδιὰ ἦτο ὁ *ἀρτιασμὸς* (βλ. λ.), ἡ παρ' ἡμῖν «*μονὰ ἢ ζυγά*». Ε. ΔΙ. Κ.

πόσις, —εως (ἡ)· τὸ πίνειν, πιόσιμο· || αὐτὸ τὸ πινόμενον, ποτόν: «*ἡ πόσις καὶ ἡ βρῶσις*»

Ποσνανία *[Γεωγρ.]*. Βοεβοδᾶτον τῆς Δ. Πολωνίας (βλ. λ. *Πόζεν*).

Ποσνάνσκι (Posnanski), ***Ἀδόλφος***. Πολωνοεβραῖος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1854. Διετέλεσε ῥαββῖνος ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ κατόπιν καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Σορβόννῃ τῶν Παρισίων καὶ μέλος τοῦ διευθυντηρίου τῆς ἐν Βερολίνῳ ἑταιρείας πρὸς διάδοσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἔγραψε διάφορα ἔργα θρησκευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ μεσσιανισμοῦ (1904) καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Μ. Δ. Β.

Πόσνερ (Posner), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1854. Τῷ 1895 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Βερολίνῳ. Εἰργάσθη ἐπὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς χημείας, εἰδικῶς δὲ ἐπὶ τῆς οὐρολογίας, θεωρούμενος εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἰατρικῆς. Ἐπίσης ὑπῆρξε ἱδρυτὴς τῆς «*Γερμανικῆς οὐρολογικῆς ἑταιρείας*», ὡς καὶ τῆς «*Διεθνοῦς ἰατρικῆς Ἑνώσεως τοῦ Τύπου*». Ἐδημοσίευσε: «*Διαγνωστικὴν καὶ θεραπευτικὴν τῶν οὐροποιητικῶν νόσων*» (1893—1895, 1898), «*Μαθήματα ἐπὶ τῶν νόσων τῶν οὐροφόρων ὁδῶν*» (1911), ὡς καὶ πληθὺν ἐργασιῶν ζῳολογικῶν, φυσιολογικῶν, ἀνατομοπαθολογικῶν, χημικῶν κλ., μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιοσημείωτοι παραμένουσιν αἱ ἔρευναί του ἐπὶ τῆς μεθόδου τοῦ Κώχ, τῆς λιθιάσεως, τοῦ λευκώματος τῶν φυσιολογικῶν οὔρων, τῆς μολύνσεως τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων κλ. Ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ 1889 μετὰ τοῦ Ewald τὴν «*Βερολίνειον Ἑβδομαδιαίαν Κλινικὴν*» καὶ διετέλει ἀπὸ τοῦ 1894 συντάκτης τῶν «*Χρονικῶν*» τοῦ Virchow, κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ Hirsch, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου μόνος. Ο. Ρ.

ποσολογία (ἡ) *[Φαρμακολ.]*. Κλάδος τῆς φαρμακολογίας ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐπιδράσεως τῶν διαφόρων ποσῶν τῶν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν ζῴων. Διὰ τῆς ποσολογίας δηλαδὴ καθορίζονται, ἐπὶ τῇ βάσει πειραματικῶν ἐρευνῶν, αἱ διάφοροι δόσεις τῶν φαρμάκων, αἵτινες δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ὀργανισμὸν χωρὶς νὰ προκαλέσωσι βλάβην ἀντὶ ὠφελείας. Ἡ ποσολογία εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη πρὸς τὴν φαρμακοδυναμικὴν καὶ φαρμακοθεραπευτικὴν καὶ κυρίως πρὸς τὴν φυσιολογίαν. Ἐπίσης ἡ ποσολογία συνδέεται καὶ πρὸς τὴν τοξικολογίαν ἢ μᾶλλον ἐξ αὐτῆς τῆς ποσολογίας ἐξαρτᾶται καὶ ἡ τοξικολογία, καθότι τὰ φαινόμενα τοξικότητος, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν διάφοροι οὐσίαι εἰσερχόμεναι εἰς τὸν ὀργανισμόν, εἶναι ἀμέσως συνηρτημένα πρὸς τὰ ληφθέντα ποσὰ τῶν οὐσιῶν τούτων. Ὁ καθορισμὸς τῆς δόσεως τῶν διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν γίνεται κυρίως διὰ πειραματισμοῦ ἐπὶ ζῴων ὡρισμένου βάρους καὶ ἡλικίας, ἐκεῖθεν δὲ ἐξάγονται εἶτα συμπεράσματα καὶ στοιχεῖα ὠφέλιμα διὰ τὴν καθόλου φαρμακολογικὴν σημασίαν οὐσίας τινός. Κ. Γ. Μ.

ποσὸν (τό)· πᾶν ὅ,τι ἐπιδέχεται αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν, δύναται δὲ νὰ μετρηθῇ: «*ποσὸν μέγα,—μικρόν*», «*ποσὸν ὕδατος,—χρυσοῦ,—ἀργύρου,—σίτου*» || «*ποσὸν συνεχὲς*» τὸ φύσει ἀδιαίρετον, οἷον ὕδωρ, ἔλαιον, «*τοῦ ποσοῦ τὸ μὲν ἐστι διωρισμένον, τὸ δὲ συνεχὲς*» (*Ἀριστοτέλ.*)· || «*ποσὸν διακεχριμένον*» τὸ φύσει διῃρημένον, τὸ ἐξ ἀτόμων ἀποτελούμενον, οἷον σῖτος· || ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *ἀριθμόν*: «*ποσὸν χρημάτων, — σίτου, — οἴνου*» ἀλλὰ «*ἀριθμὸς ἀνθρώπων,—ζῴων,—δένδρων*»· || ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *ποιόν*: «*ὁ σῖτος εἶναι ἄριστος κατὰ ποσὸν καὶ ποιόν*», «*μὴ ἐνδιαφέρει περισσότερον τὸ ποιὸν παρὰ τὸ ποσόν*».

— *[Φιλοσ.]* *Ποσὸν* καλεῖται πλῆθος ὁμοειδῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα συμπεριλαμβάνονται ἔν τινι ἑνότητι. Ἡ φυσικὴ τείνει ν' ἀναγάγῃ τὰς ποιοτικὰς διαφορὰς τῶν πραγμάτων εἰς ποσοτικάς. Κατὰ τὸ ποσὸν διῄρει τὰς κρίσεις ὁ Κάντιος εἰς: *γενικὰς* (πάντα τὰ Σ εἶναι Π), *μερικὰς* (τινὰ Σ εἶναι Π) καὶ *ἀτομικὰς* (τοῦτο τὸ Σ εἶναι Π). Εἰς τὰς κρίσεις ταύτας ἀντιστοιχεῖ ἡ κατηγορία τῆς ποσότητος καὶ τὰ μέρη αὐτῆς: *ὁλότης, πλῆθος ἑνότης* (ἕν). Πρὸς τὴν κατηγορίαν τῆς ποσότητος ἀναφέρονται κατὰ Κάντιον καὶ τ' ἀξιώματα τῆς ἐποπτείας, τῶν ὁποίων ὑψίστη ἀρχὴ εἶναι τὸ ἀξίωμα: πᾶσαι αἱ ἐποπτεῖαι εἶναι ἐκτεταμένα μεγέθη (extensive Grössen) (βλ. καὶ λ. *πλῆθος, μέγεθος, ἀριθμητικὸς προσδιορισμὸς καὶ κατηγορίαι*). Σ. Ν. Λ.

— *[Μαθημ.]* *Ποσὸν* εἶναι ἡ ἔννοια παντὸς ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ὡς ἐπιδεχόμενον αὔξησιν καὶ ἐλάττωσιν. Τοιαῦται ἔννοιαι ποσῶν εἶναι π. χ. ἡ τοῦ πλήθους (ὁ ἀριθμός), ἡ τῆς ἐκτάσεως (μῆκος, ἐμβαδόν, ὄγκος), ἡ τοῦ βάρους, ἡ τῆς θερμότητος κ.λ.π. Πᾶν ποσὸν δύναται νὰ παρασταθῇ ὑπὸ θετικοῦ ἀριθμοῦ (συμμέτρου ἢ μὴ) ἐὰν ὁρισθῇ τὸ ὁμοειδὲς ποσόν, ὅπερ παριστᾷ ἡ θετικὴ μονὰς 1. Ν. Γ.

— *[Βυζ. Μουσ.]* *Ποσὸν* ἢ *ποσότης* καλεῖται ἡ καταμέτρησις τῶν μουσικῶν φθόγγων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάβασιν, τὴν κατάβασιν καὶ τὴν ἰσότητα, παρασημαινομένη διὰ τῶν δέκα χαρακτήρων τῆς ποσότητος, ἁπλῶν ἢ συνθέτων τιθεμένων. Ν. Λ. Χ.

πόσος, —η, —ον· ἀντων. ἐρωτ. δι' ἧς ἐρωτᾶται τὸ ποσὸν ἢ ὁ ἀριθμός: «*πόσος εἶναι ὁ σῖτος, — ὁ οἶνος*», «*πόσοι ἄνθρωποι ἦλθον*», «*πόσος καιρὸς ἐπέρασε*»· || τὸ οὐδ. ἐπιρρηματικῶς: «*πόσον ὑψηλός, —βαρὺς εἶναι*», «*πόσον μακρὰν μετέβη*».

ποσοστὸν (τό)· κλασματικὸν μέρος ποσοῦ, ὁριζόμενον συνήθως εἰς ἑκατοστά: «*ἐργάζεται ἐπὶ ποσοστοῖς*», ἢ «*— μὲ ποσοστά, πέντε ἑκατοστὰ ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων*».

— *['Εγκυκλ.]* ***Ποσοστὰ ὑπαλλήλων - ἐργατῶν ἐπὶ τῶν κερδῶν***. Τρόπος ἀμοιβῆς ἐργασίας, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἐργάται λαμβάνουσι, πλὴν τῶν συνήθων ἡμερομισθίων των, καὶ μέρος τῶν παρὰ τῆς ἐπιχειρήσεως πραγματοποιουμένων κερδῶν. Ἡ ἀμοιβὴ αὕτη εἴτε καταβάλλεται εἰς χρῆμα εἰς τοὺς ἐργάτας εἰς τὸ τέλος ἑκάστης ἑταιρικῆς χρήσεως, εἴτε κατατίθεται διὰ λογαριασμόν των εἰς ταμιευτήριον ἢ ταμεῖον συντάξεων. Τὸ δεύτερον τοῦτο σύστημα ἐφαρμόζεται συνηθέστερον ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἔχει μὲν τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐξασφαλίζει τὴν καλὴν χρησιμοποίησιν τῆς προσθέτου ταύτης ἀμοιβῆς, ἐξ ἀντιθέτου ὅμως ἀναβάλλει τὴν ἀπόλαυσίν της εἰς ἀπώτερον χρόνον, ἐξασθενοῦν οὕτως ὁπωσδήποτε τὸν ζῆλον τῶν ἐργατῶν. Ὁσάκις ὁ ἐργάτης λαμβάνει τι πλέον τοῦ κεκανονισμένου ἡμερομισθίου εὐθὺς ὡς ἡ παραγωγὴ ὑπερβῇ ὡρισμένον ὅριον ἢ ἡ ποιότης ὑπερτερήσῃ ὡρισμένον τύπον ἢ καὶ προκύψῃ οἰκονομία ἐπὶ τῶν προϋπολογισθέντων ὑλικῶν, ἡ πρόσθετος αὕτη ἀμοιβὴ ἐπεκράτησε νὰ μὴ θεωρῆται ὡς συμμετοχὴ εἰς τὰ κέρδη. Ὁμοίως δὲν ἀποτελοῦν ποσοστὸν ἐπὶ τῶν κερδῶν τὰ ποσά, ἅτινα οἱ ἐργοδόται κατὰ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν, ἢ κρίσιν των, διανέμουσιν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν, θεωρούμενα κυρίως ὡς φιλοδωρήματα, ἐνῷ ἐξ ἀντιθέτου ἡ παροχὴ ὑγιοῦς κατοικίας, ἡ παραχώρησις καὶ διατήρησις βιβλιοθηκῶν, αἰθουσῶν ψυχαγωγίας καὶ ἡ σύστασις ταμείων ὑγείας καὶ συντάξεως ἐθεωρήθησαν πάντοτε ὡς ποσοστὰ ἐπὶ τῶν κερδῶν.

Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς διὰ τῶν ποσοστῶν ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας πιστεύουν ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο: α') συμφιλιώνει τὴν ἐργασίαν πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ ἀνυψώνει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐργάτου, ὅστις μεταβάλλεται ἀπὸ ἁπλοῦν ὄργανον παραγωγῆς εἰς συνεταῖρον, β') αὐξάνει τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας, ἐφόσον διεγείρει τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐργάτου, τὸν ὁποῖον καθιστᾷ συνενδιαφερόμενον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ γ') αὐξάνει τὸ εἰσόδημα τοῦ ἐργάτου.

Σοβαραὶ ἀντιδράσεις κατὰ τοῦ συστήματος τῶν ποσοστῶν σημειοῦνται ἐκ μέρους: α') τῶν οἰκονομολόγων, οἵτινες τὴν ἐπιτυχῆ σταδιοδρομίαν μιᾶς ἐπιχειρήσεως θεωροῦν ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ ἐργοδότου καὶ τῶν πρὸς κατεύθυνσιν τῆς ἐργασίας ἱκανοτήτων του, β') τῶν ἐργοδοτῶν, οἵτινες διατείνονται ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ κέρδη, ἐφόσον δὲν ἔχει ὡς ἀντίρροπον συμμετοχὴν εἰς τὰς ζημίας, εἶναι ἄδικος, γ') τῶν ἐργατῶν, οἵτινες θεωροῦσιν ἐνίοτε τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη ὡς δόλωμα, σκοποῦν νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν σωματείων των καὶ νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ παράγωσι διὰ προσθέτου ἐργασίας εἰς ὄφελος τοῦ ἐργοδότου, ἀξίαν ἀνωτέραν ἐκείνης, ἣν θὰ λάβωσι διὰ τοῦ συστήματος τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη.

Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ κέρδη δὲν μεταμορφώνει τὴν ἐργατικὴν σχέσιν, ἐφόσον δὲν μεταβάλλει τὴν φύσιν αὐτῆς, ἐκτὸς ἐννοεῖται ὁσάκις ὁ ἐργάτης, κατέχων μετοχὰς τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν ἀσχολεῖται, μεταμορφώνει τὴν σύμβασιν μισθοῦ εἰς σύμβασιν ἑταιρείας καὶ μετέχει εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὰς ζημίας κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν πρὸς πάντα ἄλλον μέτοχον. Ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ δὲν πρόκειται περὶ καθαρᾶς ἀμοιβῆς ἐργασίας διὰ ποσοστῶν, ἀλλὰ περὶ εἰδικοῦ τύπου ἑταιρειῶν, δι' ἃς ἄλλωστε ἔχουσι προνοήσει αἱ ξέναι νομοθεσίαι, τῶν ἑταιρειῶν μὲ ἐργατικὴν συμμετοχὴν (société à participation ouvrière). Πᾶσα ἐπιχείρησις ἱδρυομένη ὑπὸ μορφὴν ἑταιρείας κατὰ μετοχάς, δικαιοῦται νὰ ἐκδώσῃ, ἐκτὸς τῶν κοινῶν μετοχῶν τοῦ κεφαλαίου, μετοχὰς ἐργατικάς, αἵτινες παραχωροῦνται δωρεὰν εἰς τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ παρέχουν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰς λοιπὰς μετοχὰς δικαιώματα, μὲ τὴν διαφορὰν

Digitized by Google

ὅτι αἱ ἐργατικαὶ αὗται μετοχαὶ δὲν παραχωροῦνται εἰς τοὺς ἐργάτας ὡς ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἀλλ' εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐργατῶν. Ι. Α. Β.

ποσότης, *—ητος* (ἡ)· πᾶν ὅ,τι ἐπιδέχεται αὔξησιν καὶ ἐλάττωσιν, μέτρησιν καὶ ἀρίθμησιν, ἄλλως *ποσόν* (βλ.λ.): «ἡ ποσότης τοῦ οἴνου, —τοῦ ἐλαίου, — τοῦ σίτου»· || ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *ποιότητα*· || μηχαν. «ποσότης κινήσεως»· τὸ γινόμενον μάζης ἐπὶ τὴν ταχύτητα αὐτῆς v, ἤτοι τὸ γινόμενον mv. Ἡ μεταβολὴ τῆς ποσότητος κινήσεως ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου ἰσοῦται πρὸς τὴν ἐπενεργοῦσαν δύναμιν. Ἡ ποσότης κινήσεως εἶναι ἀνυσματικὸν μέγεθος καὶ παρίσταται γραφικῶς δι' ἀνύσματος. Κ. Π.

ποσοτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ποσότητα, ὁ τῆς ποσότητος, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *ποιοτικῶς*: «ποσοτικὴ διαφορά, — ὑπεροχή».— Ἐπίρρ. ***ποσοτικῶς***.

— **ποσοτικὴ θεωρία** *[Πολ. Οἰκον.]*. Καλεῖται οὕτως, ἡ νομισματικὴ θεωρία τοῦ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς κλασσικῆς σχολῆς Ricardo, ἡ ζητοῦσα νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κυκλοφορούσης ποσότητος αὐτοῦ, μεταβαλλομένη κατ' ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν ποσότητα ταύτην. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, πᾶσα μεταβολὴ εἰς τὴν ποσότητα τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας δὲν ἐπιφέρει μόνον ἀλλοίωσιν ἀντιστρόφως ἀνάλογον εἰς τὴν τιμήν του, ἀλλὰ καὶ μεταβολὴν κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογον εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐμπορευμάτων. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὁ Ricardo καὶ γενικῶς οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν θεωρίαν του κλασσικοὶ οἰκονομολόγοι συνέδεσαν τὸ νομισματικὸν ὄργανον πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπορεύματος, θεωροῦντες τοῦτο ὡς κατ' οὐσίαν ἐμπόρευμα, ὑποκείμενον εἰς τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐμπορεύματα. Ἀποδίδουν δὲ πάντοτε εἰς τὸν νομισματικὸν παράγοντα, ἤτοι εἰς τὴν ποσοτικὴν κατάστασιν τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας, τὰς ἐν τῷ γενικῷ ἐπιπέδῳ τῶν τιμῶν διακυμάνσεις. Ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἡ διατάραξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς κυκλοφορίας τῶν χρυσῶν ἢ χαρτίνων ἀνταλλακτικῶν μέσων, ἐπιφέρει λόγῳ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς κτητικῆς δυνάμεως τοῦ νομίσματος τὴν ἀντίστοιχον ὑπερτίμησιν ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ἑπομένως τὴν ἀκρίβειαν τοῦ βίου. Ὁ Charles Gide ἀναλύων τὸ πρόβλημα τῆς ποσοτικῆς θεωρίας διδάσκει, ὅτι πᾶσα διακύμανσις τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος ἐπιφέρει διακύμανσιν ἀνάλογον εἰς τὰς τιμάς, ὡς καὶ πᾶσα διακύμανσις τοῦ ποσοῦ τοῦ νομίσματος ἐπιφέρει κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογον μεταβολὴν εἰς τὰς τιμάς. Κατὰ τὸν ὀπαδὸν τῆς ποσοτικῆς θεωρίας Gustav Cassel, αἱ τιμαὶ καθορίζονται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν μέσων πληρωμῆς, ἅτινα ἡ χώρα ἐν τῷ συνόλῳ δύναται νὰ διαθέσῃ. Ἡ αὔξησις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας ἄνευ αὐξήσεως τῶν ἐμπορευμάτων θὰ ἐμφανισθῇ δι' ὑψώσεως τῶν τιμῶν μέχρι τοιούτου ἐπιπέδου, ὥστε τὰ διαθέσιμα προϊόντα νὰ ἐπιτύχουν ἀξίαν ἴσην πρὸς τὴν συνολικὴν δύναμιν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ ποσοτικὴ θεωρία τοῦ Ricardo ὡς θεωρία τοῦ συναλλάγματος παραδέχεται, ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ συναλλάγματος προκαλεῖ κατὰ πρῶτον ἐπιτάχυνσιν τῆς ταχύτητος τῆς κυκλοφορίας, αὕτη δέ, ἀνεξάρτητος ἀπὸ ἄλλης ἐπιδράσεως, ἐπιφέρει ὕψωσιν τῶν τιμῶν. Τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Ricardo τὴν διετύπωσεν ἐπιστημονικῶς ὁ Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος Irving Fisher διὰ τῆς ἑξῆς ἐξισώσεως:

$M.V + M'V' = PT$. Ἐξ αὐτῶν τὸ M παριστᾷ τὴν ποσότητα τοῦ κυκλοφοροῦντος νομίσματος, V τὴν ταχύτητα τῆς κυκλοφορίας του, M′ τὸ σύνολον τῶν καταθέσεων μεταβιβαστέων δι' ἐπιταγῶν, V′ τὴν ταχύτητα τῆς κυκλοφορίας του, T τὸ σύνολον τῶν συναλλαγῶν καὶ P τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν.

Τὴν ἐξίσωσιν ταύτην διαιροῦντες διὰ τοῦ T ἔχομεν:

$$\frac{M.V + M'V'}{T} = P$$

Διὰ τῆς ἐξισώσεως ταύτης ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ νομισματικοὶ παράγοντες ἐξασκοῦν ἀποκλειστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τιμῶν. Ἐνῷ κατὰ τὸν ἀντίπαλον τῆς ποσοτικῆς θεωρίας Aftolion, ὑποστηρίζοντα ὅτι καὶ αἱ τιμαὶ ἐπιδροῦν ἐπὶ τῶν νομισματικῶν παραγόντων, εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ἐξίσωσιν τοῦ Fisher μία αὔξησις τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν δύναται νὰ προκαλέσῃ αὔξησιν τοῦ V, τοῦ V′, τοῦ M′ καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ αὐτοῦ τοῦ M.

Καὶ ἡ νεωτέρα διαμόρφωσις τῆς ποσοτικῆς θεωρίας διὰ τῶν σοβαρῶν προσθηκῶν τοῦ Fisher παραδέχεται ὡς ἀποκλειστικὸν παράγοντα τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν τὸ ποσὸν τοῦ νομίσματος, μὲ τὴν προσθήκην ὅμως, ὅτι ποσὸν νομίσματος δὲν εἶναι μόνον τὸ ποσὸν τῆς κυκλοφορίας, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν καταθέσεων μεταβιβαστέων δι' ἐπιταγῶν, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῶν συναλλαγῶν καὶ ἡ ταχύτης τῆς κυκλοφορίας τοῦ νομίσματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Θ. Γεωργιάδου*, Ἡ πληθώρα καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν καὶ τῶν διακυμάνσεων τοῦ συναλλάγματος (1929).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ νομισματικὴ ἐξυγίανσις (1928).—*A. Aftalion*, «Les expériences monétaires récentes et la théorie quantitative (ἐν τῇ «Revue d'économie politique» 1925).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Les expériences monétaires récentes de la théorie du revenu (ἐν τῇ «Revue d'économie politique» 1925).—*C. Cassel*, La monnaie et le change après 1914 (1923).—*Z. Rueff*, Théorie des phénomènes monétaires. Le pseudoproblème de la théorie quantitative (1927).—*B. Nogaro*, Contribution à une théorie réaliste de la monnaie (ἐν τῇ «Revue d'économie politique» 1906).—*C. Cassel*, Theoretische soziolökonomie (1923). Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Πόσσαρτ (Possart), ***Ἐρνέστος, Ρίττερ φὸν*** —. Γερμανὸς δραματικὸς ἠθοποιὸς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1841 — 1921). Ἀναδειχθεὶς ταχέως ὡς ἠθοποιός, ἀνέλαβε τῷ 1863 τὴν θέσιν τοῦ διακεκριμένου τραγῳδοῦ Görner εἰς τὸ Stadtheater τοῦ Ἀμβούργου. Τῷ 1873 διωρίσθη πρῶτος σκηνοθέτης τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου τοῦ Μονάχου καὶ τῷ 1894 ἐγένετο γενικὸς διευθυντὴς αὐτοῦ. Τῷ 1901 ἵδρυσεν ἐν Μονάχῳ τὸ θέατρον τοῦ πρίγκιπος ἀντιβασιλέως διὰ τὴν ἀναβίβασιν ἀποκλειστικῶς ἔργων τοῦ Βάγνερ. Ὡς δραματικὸς ἠθοποιὸς ἐξετέλεσε πλείστας καλλιτεχνικὰς περιοδείας καὶ ὑπεδύθη μετὰ θαυμασίας τέχνης τοῦ ρόλους τοῦ Ἀμλέτου, Σάϋλωκ, Ριχάρδου, Νάθαν, Φρ. Μούρ, Μεφιστοφελοῦς κλπ. Συνέγραψε δράματα, κωμῳδίας καὶ ἰδίως συγγράμματα ἐκ τῆς δραματικῆς τέχνης. Η. Π. Γ.

Ποσσεβῖνο (Possevino), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1533 — 1611). Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Α′, βραδύτερον δὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, ἀπέβη εἷς τῶν σημαντικωτέρων διωκτῶν τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ἐχρημάτισεν ἀρχηγὸς πολλῶν ἀποστολῶν εἰς Ρωσίαν, Πολωνίαν, Σουηδίαν, Γαλλίαν κτλ. Θεωρεῖται εἷς τῶν σπουδαιοτέρων Ἰησουϊτῶν καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του, γράψας μεταξὺ ἄλλων: «Ὁ Χριστιανὸς στρατιώτης» (1569), «Ἱστορικὴ βιβλιοθήκη» εἰς δύο τόμους (1593), «Ὁ ἀθεϊσμὸς τοῦ Λουθήρου, τοῦ Μελάγχθωνος, τοῦ Καλβίνου», «Μοσκοβία» κτλ. Μ. Δ. Β.

Πόσσελ (Possel), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ἑλληνιστὴς (1528—1591). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ θεολογίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν παιδαγωγικήν. Ἐγένετο ὑποπρύτανις τοῦ Wismar καὶ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ροστόκ. Συνέγραψε: «Syntaxis graeca» (1560), ἥτις ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐχρησίμευσεν ὡς κλασσικὸν ἐγχειρίδιον τῆς ἑλληνικῆς συντάξεως, «Programmata» (1567), «Regulae vitae versibus graecis elegiacis» (1582), «Calligraphia oratoria linguae graecae» (1585), «Familiarum colloquiorum libellus» (1586), εἰς ἑλληνικὴν καὶ λατινικήν. Η.Π.Γ.

Πόσσελτ-Σμὶτ (Posselt Schmidt), ***Κάρολος-Ἐρρῖκος***. Δανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1844. Ἀσχοληθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἔτυχε χρυσοῦ μεταλλίου διὰ τὴν διατριβὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς «Ἱστορίας τῶν γαλβανικῶν θεωριῶν». Ἠκολούθησεν εἶτα φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς σπουδὰς καὶ τῷ 1871 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Odense (Φιονία). Συνέγραψεν: «Ἱστορία τῆς ἀτμομηχανῆς», «Χρονικὰ τοῦ θεάτρου τῆς Odense» (1896), «Ἱστορικὰ σημειώματα ἐκ τῆς παραμονῆς τῶν ξένων στρατευμάτων ἐν Δανίᾳ τῷ 1808» (1901), «Ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ Α′ καὶ ὁ βασιλικὸς οἶκος τῆς Ἱσπανίας» (1905), «Ὁ Ναπολέων ἐν Ἔλβᾳ» καὶ «Ἡ φυγὴ τοῦ Ναπολέοντος ἐξ Ἔλβας» (1915) κ. λ. π. Η. Π. Γ.

Ποσσίδιος. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Νουμιδίᾳ Καλάμας, μαθητής, φίλος καὶ βιογράφος τοῦ Αὐγουστίνου, διακριθεὶς διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἑτεροδόξων καὶ δὴ τῶν Δονατιστῶν καὶ Πελαγιανῶν. Σύνοδος ἐν Καρχηδόνι ἀπέστειλεν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἐπισκόπων τῷ 404 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ὀνώριον, ὅπως ἐνεργήσῃ πρὸς κατάργησιν τῶν εὐνοϊκῶν διὰ τοὺς Δονατιστὰς νόμων, τῷ δὲ 411 ἦτο μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες συνεζήτησαν μετὰ τῶν Δονατιστῶν. Ὅτε τῷ 430 ἐκυριεύθη ἡ Καλάμα ὑπὸ τῶν Βανδάλων, ἦλθεν εἰς τὴν Ἱππῶνα, ἔνθα ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς τοῦ θανάτου τοῦ Αὐγουστίνου (430). Αἱ μετὰ ταῦτα περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς. Πιθανῶς ἐξορισθεὶς μετ' ἄλλων κληρικῶν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν. Ἡ βιογραφία τοῦ Αὐγουστίνου, ἐν τέλει τῆς ὁποίας ὑπάρχει πίναξ τῶν ἔργων, τῶν πραγματειῶν καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Αὐγουστίνου «Indiculus librorum, tractatuum et epistolarum Augustini», ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγουστίνου, πιθανῶς τῷ 432, συνήθως δὲ προτάσσεται τῶν ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ Αὐγουστίνου (Migne P. L. 32, 33 ἑ.). Κ. Ι. Δ.

Πόσσιετ (Possiet), ***Κωνσταντῖνος Νικολάγεβιτς***. Ρῶσος πολιτικὸς (1819—1899). Καταγόμενος ἐκ Γαλλίας, ἐσπούδασεν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως. Ἀποφοιτήσας ὡς ἀξιωματικὸς ἀφιερώθη εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ναυτικοῦ. Μετέσχε τῆς ἀποστολῆς Πουτγιατὶν εἰς Ἰαπωνίαν καὶ τῷ 1874 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας, ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ζητήματα τῶν θαλασσίων μεταφορῶν. Ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων του τῷ 1888, θεωρηθεὶς ὑπόλογος διὰ σοβαρὸν σιδηροδρομικὸν ἀτύχημα. Η. Π. Γ.

ποσσιμπιλισμὸς (possibilisme) *[Κοινων.]*. Ὅρος δημιουργηθεὶς τῷ 1881 ὑπὸ τοῦ Ἰ. Γκὲντ πρὸς δήλωσιν τῶν ἀπόψεων τοῦ Μπρούς, καθ' ἃς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἤτοι τῆς μετατροπῆς τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἰς σοσιαλιστικήν, πρέπει τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα νὰ καθορίσουν ἓν ἐλάχιστον ὅριον πραγματοποιησίμων καὶ δυνατῶν διεκδικήσεων, ἡ ἐπιτυχία τῶν ὁποίων, ὡς μερικῶν σταδίων τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ, θὰ ὁδηγήσῃ καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ. Κατὰ τῆς καιροσκοπικῆς ταύτης τάσεως, ἥτις ὑπέκρυπτε κινδύνους θεωρητικῶν ὑποχωρήσεων καὶ παρεκκλίσεων, ἀντετάχθησαν ὁ Ἰ. Γκὲντ καὶ ὁ Π. Λαφάργκ. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος ἐν Σαὶντ-Ἐτιὲν (1882) ἐπῆλθε διάσπασις τοῦ κόμματος, οἱ δὲ ποσσιμπιλισταὶ ἵδρυσαν τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν σοσιαλιστῶν ἐργατῶν τῆς Γαλλίας. Θ. Π.

Ποσσόκκο (Possocco), ***Καῖσαρ-Οὔγος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1851. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδούης καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἰταλικὴ ἄνοιξις» σονάτα (1874), «Ἡ ζωὴ τοῦ Δάντου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς του» (1876—1881), «Σπινθῆρες» ποιήματα (1880), «Ἐπιστήμη καὶ ποίησις», «Οὖγος Φώσκολος» (1885), «Οἱ ἔρωτες τοῦ Ἰακώβου Λεοπάρδη» (1895), «Ὁ Πετράρχης» (1895), «Μελέτη περὶ τῶν ἀνθέων» (1900) κτλ. Μ. Δ. Β.

Ποσσόσκωφ, ***Ἰβὰν Τυχώνοβιτς***. Διάσημος Ρῶσος οἰκονομολόγος (1760—1824). Κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ὑπῆρξε μηχανικὸς καὶ φυσιοδίφης. Ἐρευνῶν τὰς θειούχους, τὰς ἐξ ἀσφάλτου καὶ νάφθης πηγάς, κατέληξεν εἰς πρακτικὰ συμπεράσματα βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἱδρύσας πρωτοφανῆ διὰ τὴν τότε Ρωσίαν μεγάλα ἐργοστάσια. Τὸ περιφημότερον σύγγραμμά του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Πενία καὶ πλοῦτος», ὅλως ἰδιόρρυθμον, θεωρηθὲν ὡς ἄκρως τολμηρόν, καθόσον ἔθετεν ὡς βάσιν τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ πλοῦτος τῆς χώρας δὲν ἔγκειται εἰς τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἡγεμόνος, ἀλλ' εἰς τὴν εὐπορίαν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ ὑπεστήριζεν ὅτι διὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἔπρεπε νὰ θεσπισθῇ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ὅλων τῶν τάξεων καὶ οὐχὶ μόνον τῶν υἱῶν τῶν ἱερέων καὶ τῶν εὐγενῶν, ὅπως ἐγίνετο τότε. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Πέτρου τὰ περὶ αὐτοκρατορικῶν θησαυρῶν κηρυττόμενα παρ' αὐτοῦ ἐχαρακτήρισαν ὡς προδοσίαν. Συλληφθεὶς καθείρχθη εἰς τὸ φρούριον Πέτρου καὶ Παύλου καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἐτελεύτησεν εἰς ἓν τῶν ὑπογείων αὐτοῦ. Ἡ νεωτέρα Ρωσία ἀνεκήρυξεν αὐτὸν μέγαν μάρτυρα τῆς ἐπιστήμης. Θ. Β.

Πὸστ (Post), ***Ἀλβέρτος-Ἕρμανν***. Γερμανὸς νομομαθής, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βρέμῃ (1839—1895). Μετὰ λαμπρὰς νομικὰς σπουδάς, ἤσκησεν ἐπιτυχέστατα τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ τῷ 1874 εἰσῆλθεν εἰς τὴν νομικὴν Ἀκαδημίαν. Θεωρεῖται εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς συγκριτικῆς νομολογίας. Ἐξέδωκε: «Die Geschlechtsgenossenschaft der Urzeit und die Entstehung des Ehe» (Ὀλδεμβοῦργον 1875), «Die Unfänge des Staats und Rechtslebens» (Ὀλδεμβοῦργον 1878), «Bausteine für eine allgemeine Rechtswissenschaft» (Ὀλδεμβοῦργον 1880—1881), «Einleitung in das Studium der ethnologischen Jurisprudenz» (Ὀλδεμβοῦργον 1886), «Afrikanische Jurisprudenz» (Ὀλδεμβοῦργον 1887), «Studien zur Entwickelungsgeschichte der Familienrechts» (Ὀλδεμβοῦργον 1889), «Grundriss der ethnologischen Jurisprudenz» (Ὀλδεμβοῦργον 1894—1895) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

—**Πὸστ** (Post), ***Γεώργιος-Ἐδουάρδος***. Ἀμερικανὸς ἱεραπόστολος τοῦ πρεσβυτεριανοῦ τάγματος, φυσιοδίφης καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1838. Ἀποσταλεὶς τῷ 1861 ὡς ἱεραπόστολος εἰς Συρίαν, ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Ἰωαννιτικοῦ κολλεγίου τῆς Βηρυττοῦ καὶ διεκρίθη διὰ τὴν κοινωφελῆ του δρᾶσιν. Συνέγραψε: «Συριακὴ χλωρίς», «Παλαιστίνη καὶ Αἴγυπτος», πραγματείας περὶ βοτανικῆς, ὀρνιθολογίας, χειρουργικῆς κλπ. Ὡς θεολόγος καὶ ἱεραπόστολος συνέγραψε: «Βιβλικὴν συμφωνίαν», «Λεξικὸν τῆς Βίβλου» καὶ πλείστας ἐργασίας θρησκευτικῆς προπαγάνδας. Η. Π. Γ.

—**Πὸστ** (Post), ***Ἰσαβέλλα-Μαρία***. Ὁλλανδὶς συγγραφεὺς καὶ ποιήτρια (1755—1812), τῆς ὁποίας τὰ ποιήματα, φιλοσοφικὰ καὶ λυρικά, καὶ αἱ ἐλεγεῖαι, πλήρεις τρυφερότητος καὶ αἰσθήματος, εἶναι ὑποδείγματα κομψοεπείας καὶ ἀψόγου ρυθμικῆς. Ἔγραψε: «Ὁ Ραΐνχαρτ ἢ φύσις καὶ εὐλάβεια» (1791

Digitized by Google

—1793), «Υγιά δάκρυα» (1792), «Ἐρωτικὰ τραγούδια» (1794), «Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῆς ζωῆς» (1796) κ.λ.π. Η. Π. Γ.

— **Πὸστ** (Post), *Λουδοβῖκος - Φρῆλαντ.* Ἀμερικανὸς κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1849. Εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ 1881 ἐπὶ διαφόρων δημοσιονομικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐδικηγόρησεν ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1890, εἰργάσθη εἰς τὴν διεύθυνσιν ἐργασίας καὶ διηύθυνεν ἢ ἵδρυσε πλῆθος περιοδικῶν, ὡς: «Daily Leader», «The Standard», «Cleveland Recorder» κλπ. Συνέγραψε: «The George Hewitt Campaign» (1887), «Δημοκρατικὴ ἠθική» (1905, 2 ἔκδ. 1916), «Ἠθικαὶ ἀρχαὶ τοῦ γάμου καὶ διαζυγίου» (1906), «Κοινωνικαὶ ὑπηρεσίαι» (1909), «Ἔγγειος φορολογία» (5η ἔκδ. 1915) κλπ. Η. Π. Γ.

πόστα (ἡ)· δημοτ., ταχυδρομεῖον: «χαρτὶ τῆς πόστας» || τὸ χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον καταθέτει τις ἐν τῇ χαρτοπαιξίᾳ: «ἡ πόστα μου εἶναι ἕνα ἑκατοστάρικο», «τὰ 'βαλε ὅλα πόστα» (ἰταλ. posta)· || δημωδ. ναυτ., ἕκαστος τῶν νομέων τοῦ πλοίου· ἑκάστη ὁμὰς ἐργατῶν ἐργαζομένων ἐπὶ τῷ αὐτῷ κατ' ἐναλλαγὴν ἢ συγχρόνως πρὸς ἄλλας ὁμάδας, ὡς κατὰ τὰς φορτοεκφορτώσεις τῶν πλοίων καὶ δὴ κατὰ τὰς ἀνθρακεύσεις αὐτῶν.

Πόστγκαιητ (Postgate), *Ἰωάννης - Πέρσιβαλ.* Ἄγγλος λατινιστὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Σπουδάσας εἰς τὴν Βιρμιγχάμην καὶ Καίμπριτζ, διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ (1889—1890), καὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν εἰς τὸ Trinity College (1884—1909), καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου (1908—1910), διηύθυνε δὲ τὴν «Classical Review» (1899—1907), τὴν «Classical Quarterly» (1907—1910). Ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1905 διηύθυνε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Corpus Poetarum Latinorum». Ἔγραψε: «Προφορὰ τῆς λατινικῆς» (1907), «Νεκρὰ γλῶσσα καὶ νεκραὶ γλῶσσαι» (1910), «Sermo Latinus» (1913) καὶ πολυάριθμα ἄρθρα εἰς τὴν «Βρεττανικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν» καὶ εἰς διάφορα φιλολογικὰ περιοδικά. Η. Π. Γ.

Πόστελ (Postel), *Χριστιανὸς-Ἐρρῖκος.* Γερμανὸς ποιητὴς (1658—1705). Δικηγόρος καὶ ποιητὴς ἐν ταὐτῷ, ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ γαλλικοῦ κλασσικισμοῦ ἐπὶ τῆς γερμανικῆς φιλολογίας, ἐκπροσωπουμένου κυρίως τότε ὑπὸ τοῦ πνευματώδους ἐπιγραμματιστοῦ Wernicke, καὶ ἵδρυσε τὴν ἀποκληθεῖσαν δευτέραν σιλεσιανὴν σχολήν. Συνέγραψε: «Die Listige Juno» (1700), «Der grosse Wittekind», ἡρωϊκὸν ποίημα παραμεῖναν ἡμιτελὲς (1724), καὶ πλῆθος λιμπρέττων διὰ μελοδράματα. Η. Π. Γ.

Ποστὲλ (Postel). Περιώνυμος Γάλλος ὁραματιστὴς καὶ λόγιος (1510—1581). Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α' εἰς Ἀνατολὴν πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαίων χειρογράφων, ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Ἑλλάδα, Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Συρίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἐξέδωκε συλλογὴν ἀλφαβήτων τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ γραμματικὴν τῆς ἀραβικῆς (1538) καὶ τῷ 1539 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Περιπίπτων συχνὰ εἰς θρησκευτικὴν ἔκστασιν καὶ ὁραματισμοὺς καὶ ἀδιακόπως μελετῶν τὴν ἑβραϊκὴν Καββάλαν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν ὅπως διαδώσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ ἴδιος νὰ ἀναλάβῃ τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ἀλλοθρήσκων εἰς τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τῆς διαδόσεως παρ' αὐτοῖς ἀραβικῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μεταβὰς εἰς Ῥώμην ὅπως ἐκθέσῃ τὰς ἰδέας του εἰς τὸν Ἰγνάτιον Λοϋόλαν καὶ χρηματίσας δόκιμος παρὰ τῷ ἰησουϊτικῷ τάγματι, δὲν ἐγένετο ἐν τέλει δεκτὸς παρ' αὐτῷ λόγῳ τῶν ῥιξικελεύθων ἰδεῶν του καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Βενετίαν (1547), ὅπου ἐγνώρισε τὴν διάσημον τότε ὁραματίστριαν, μοναχὴν Ἰωάνναν (Giovanna), ἥτις διεκήρυττεν ὅτι ἀπεστάλη παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον ὅπως ἀναπλάσῃ αὐτόν. Πιστεύσας μετὰ πάθους εἰς τοὺς ὁραματισμοὺς τῆς Ἰωάννας, ἐγένετο ὁ ἀπόστολος αὐτῆς καὶ μετά τινα χρόνον, διὰ τὴν πληρεστέραν μελέτην τῆς Ἀνατολῆς, μετέβη καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ὁπόθεν ἐπανέκαμψεν εἰς Εὐρώπην τῷ 1551 κομίζων πλῆθος χειρογράφων. Τῷ 1552 εὑρίσκετο ἐκ νέου εἰς Παρισίους διδάσκων μαθηματικὰ καὶ ἀνατολικὰς γλώσσας μέχρι τοῦ ἑπομένου ἔτους, ὁπότε, κατόπιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου του «Αἱ θαυμασιώταται νῖκαι τῶν γυναικῶν» καὶ τοῦ δημιουργηθέντος ἐκ τούτου θορύβου, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Βιέννην, εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς ὁποίας ἐγένετο καθηγητής. Ἀναχωρήσας καὶ ἐκ Βιέννης διὰ τὸν φόβον διωγμῶν, μετέβη διαδοχικῶς εἰς Παρισίους (1555), Πάδουαν καὶ Ῥώμην, ὅπου ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἀπελευθερωθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Τούρκων». Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Saint Martin des Champs.

Ὁ Ποστέλ, κομίσας σπουδαῖα χειρόγραφα ἐξ Ἀνατολῆς, συνέτεινε τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἀνατολικῶν σπουδῶν ἐν Ἑσπερίᾳ. Ἐπρέσβευεν ὅτι ἅπαντα τὰ μυστήρια τῆς πίστεως καθίστανται νοητὰ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λογικοῦ καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐδημιουργήθη καὶ ἡνώθη μετὰ τοῦ λόγου πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς καταστροφῆς τοῦ ὁποίου θὰ προηγηθῇ ἡ ἐπάνοδος τῶν ὄντων εἰς ἣν διετέλουν κατάστασιν πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ πρωτοπλάστου. Ὁ Ποστὲλ ἔγραψε περὶ τὰ 60 ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Linguarum duodecim differentium alphabetum» (Παρίσιοι 1538), «De originibus, seu de hebraicæ linquæ et gentis antiquitate» (Παρίσιοι 1538), «Grammatica arabica; Alcorani, seu legis Mahometi et evangelistarum concordiæ liber» (Παρίσιοι 1543), «De rationibus Spiritus Sancti libri duo» (Παρίσιοι 1543), «De orbis terrarum concordia libri 4» (Βασιλεία 1544), «De nativitate Mediatoris ultima nunc futura et toti orbi terrarum, in singulis ratione praeditis, manifestanda opus» (Βασιλεία 1547), «De la République des Turcs» (1540, 2 ἔκδοσις ἐπηυξημένη 1560). Η. Π. Γ.

—**Ποστὲλ** (Postel), *Βίκτωρ-Κάρολος-Αὔγουστος.* Γάλλος κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1823—1885). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, ἐγένετο κληρικὸς καὶ ὑπῆρξεν ἀποστολικὸς πρωτονοτάριος καὶ μυστικὸς θαλαμηπόλος τοῦ πάπα. Συνειργάσθη εἰς πλείστας ἐπιθεωρήσεις καὶ περιοδικά, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν «Πολύβιβλον», ὅπου ἐδημοσίευσε πλῆθος ἄρθρων. Συγγραφεὺς γόνιμος, συνέγραψε περὶ τὰ 100 ἔργα, ὧν τὰ κυριώτερα: «Ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τῶν μοναχῶν καὶ κληρικῶν» (1848), «Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης» (1856), «Ἡ εὐαγγελικὴ ἠθική» (1860), «Ὁ Βολταῖρος ὡς φιλόσοφος, πολίτης καὶ φίλος τοῦ λαοῦ» (1861), «Ἱστορία τῆς σεπτῆς Μαρίας Χριστίνας τῆς Σαβοΐας» (1863), «Ἡ Χριστιανὴ χήρα» (1867), «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» (5η ἔκδ. 1873), «Thesaurus sacerdotis in usum pie precandi» (1874). Η. Π. Γ.

—**Ποστὲλ** (Postel) *τάγμα.* Ἓν ἐκ τῶν πολλῶν ταγμάτων τῶν ἀδελφῶν τῶν χριστιανικῶν σχολῶν τῆς εὐσπλαγχνίας (Soeurs des écoles chrétiennes de la miséricorde), τῶν δρώντων ἐν Γαλλίᾳ, ἱδρυθὲν τῷ 1802 ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Postel καὶ ἐπικυρωθὲν κατὰ τὸ 1838 καὶ ἔπειτα κατὰ τὸ 1851. Τὸ τάγμα τοῦτο ἀνεπτύχθη ταχέως, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ 1880 ἠρίθμει 1000 ἀδελφάς, αἵτινες διηύθυνον 121 σχολεῖα, ἀριθμοῦντα περὶ τὰς 15.000 μαθητριῶν. Κ. Ι. Δ.

ποστέλνικος (ὁ). Ἀξίωμα α' τάξεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Ὁ φέρων αὐτὸ ἀντεστοίχει πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργόν, οὗτινος καὶ τὰ καθήκοντα ἐν πολλοῖς ἐπετέλει, ἔχων ὡς διάσημα παράσημον καὶ ῥάβδον ἀργυρᾶν μὲ μεγάλην κεφαλήν. Δ. Π. Π.

Ποστιλιόνε (Postiglione), *Σαλβάτωρ.* Ἰταλὸς ζωγράφος ἐκ Νεαπόλεως (1861 — 1906). Ἰδιοφυΐα ἐνεργητικὴ καὶ πρωτότυπος, ἐζωγράφησε πίνακας πλήρεις αἰσθήματος, διακρινομένους διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωματισμῶν των. Ἔργα του: «Ἀρνόλδος ὁ ἐκ Βρεσκίας καὶ ὁ πάπας Ἀδριανὸς Δ'», «Ἀδριανὸς καὶ ἡ κόμισσα Ἀδελαΐς» (Ἐθνικὸν μουσεῖον Ῥώμης), «Κύριε ἐλέησον», «Ὁ ἐπιούσιος ἄρτος», «Ἡ ἁγία οἰκογένεια» (Ἐθνικὸν μουσεῖον Ῥώμης), «Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος» κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

πόστο (τό)· θέσις, τόπος ἐπίκαιρος: «ἔπιασα τὰ πόστα καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ».

Ποστολάκας, *Ἀχιλλεύς.* Ἕλλην νομισματολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1821 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1897. Συνέταξε τὸν κατάλογον τῶν ἀνεκδότων ἕως τότε ἑλληνικῶν νομισμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ Welz de Wellenheim, ἀπὸ δὲ τοῦ 1854, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη τῷ 1856 ἐν τῷ Ἐθνικῷ νομισματικῷ μουσείῳ, ἔνθα ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ 1887. Ὁ Ποστολάκας ἐδημοσίευσε πολλὰς διατριβὰς καὶ μονογραφίας, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἑλληνικὴ νομισματική» (διατριβὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γεωργίου Τυπάλου* τῷ 1858), «Σιγιλλογραφία τοῦ Σλουμπερζέ», «Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων Κερκύρας, Λευκάδος, Ἰθάκης, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Κυθήρων» (τῶν δωρηθέντων εἰς τὸ Ἐθνικὸν πανεπιστήμιον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Μουρούζη), «Νομίσματα ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ κατατεθέντα ἐν ἔτει 1853», «Synopsis numorum veterum, etc.» (1878). Ἔγραψεν ἐπίσης ἄρθρα ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Ῥώμης καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν δημοσίευσιν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων ὑπὸ Conze καὶ Benndorf καὶ εἰς τὸ «Corpus Inscriptionum Atticarum». Β. Δ. Θ.

Ποστούμια (Postumia) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Παδούης. Κάτ. 3.600. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ ὁμώνυμον περίφημον καὶ τεράστιον σπήλαιον, διὰ τοῦ ὁποίου ῥέει ὁ ὑποχθόνιος ποταμὸς Πίνκα. Μ. Δ. Β.

Ποστουμία *ὁδὸς* (Via Postumia) *[Ἀρχ.].* Κεντρικὴ στρατιωτικὴ ὁδὸς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ, τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου Γαλατίᾳ. Ἡ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτικὴ κατοχὴ τῆς Λιγυρίας ἐξηρτήθη ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης, εἰς ἣν μεγάλως ὀφείλουν τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξίν των πολλαὶ πόλεις. Ἡ ὁδὸς κατεσκευάσθη τῷ 148 ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Σπορίου Ποστουμίου Ἀλβίνου. Ν. Σ. Λ.

Ποστούμιος (Postumius). Ὄνομα γένους πατρικίων ἐξ Ἐτρουρίας. —1—2) *Πόπλιος* καὶ *Αὖλος* βλ. *Τούβερτος.* —3—6) *Σπόριοι Ἀλβῖνοι,* βλ. *Σπόριος.* —7) *Αὖλος Κομίνιος Ῥηγιλλένσις,* βλ. *Ῥηγιλλένσις.* —8) *Λεύκιος Ποστούμιος Μεγέλλος,* ὕπατος τῷ 305, 294, 291, ἐνίκησε τοὺς Σαμνίτας καὶ τοὺς Ἐτρούσκους. Ἵδρυσε τὸν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου ναὸν τῆς Νίκης. —9) *Λεύκιος Π. Ἀλβῖνος,* ὕπατος τῷ 233, 228, 214, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἐν τῷ Λιτανῷ δάσει. —10) *Αὖλος Π. Ἀλβῖνος,* πραίτωρ τῷ 154, ὕπατος τῷ 150, ἀνήρ, κατὰ τὴν φήμην, σοφώτατος, ἔγραψεν ἑλληνιστὶ ἱστορίαν. —11) Ὁμώνυμος, ὕπατος τῷ 98, ῥήτωρ ὀνομαστός. —12) *Μᾶρκος,* ταμίας τοῦ Οὐήρρου ἐν Σικελίᾳ περὶ τὸ 70, συνένοχος αὐτοῦ. —13) *Γναῖος,* ὁ εἰσαγαγὼν εἰς δίκην τὸν Μουρήναν, ὃν ὑπερήσπισεν ὁ Κικέρων τῷ 63. —14) *Τίτος,* πραίτωρ τῷ 56, ῥήτωρ ὀξύς, φονευθεὶς κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον Καίσαρος-Πομπηΐου. —15) *Ποσιούμιος,* ὁ μικρὸν πρὸ τῆς ῥήξεως Ἀντωνίου—Ὀκταβιανοῦ ἐπιμεληθεὶς τοὺς δημοσίους μεγάλους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους παρέσχεν ὁ Ὀκταβιανός. Ν. Σ. Λ.

πὸστ-ρεστὰντ (poste-restante). Διεθνὴς ταχυδρομικὸς ὅρος, δι' οὗ δηλοῦται ὅτι ἡ οὕτω διευθυνομένη πρὸς τινα ἐπιστολὴ ἢ ἄλλο ἀντικείμενον θὰ παραμείνῃ εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, εἰς ειδικὸν ἐπὶ τούτῳ ὁμώνυμον τμῆμα, ὅθεν θὰ ζητηθῇ ὑπὸ τοῦ παραλήπτου. Ἀντίστοιχοι ἀλλὰ μὴ ἐπικρατήσαντες ὅροι ἐν τῇ ἑλληνικῇ: «μενέτω ἐν τῷ ταχυδρομείῳ» καὶ «ζητητέα». Λόγῳ τῆς μεγάλης εὐκολίας ἣν παρουσιάζει ἡ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀλληλογραφία γίνεται μεγίστη αὐτοῦ χρῆσις. Διὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐπιστολῆς ἐν τῷ ταχυδρομείῳ ὑποχρεοῦται ὁ παραλήπτης εἰς καταβολὴν τέλους μιᾶς δραχμῆς δυνάμει τοῦ νόμου 4581 τοῦ 1930. Ἂν ἐπὶ τρίμηνον δὲν ζητηθῶσι τὰ ἐν τῷ «Poste-Restante» παραμένοντα ἀντικείμενα, ἐπιστρέφονται εἰς τὰ γραφεῖα καταγωγῆς, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «δὲν ἐζητήθη». Ἡ ὑπὸ ψευδώνυμον ἀλληλογραφία μέσῳ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἰσχύουσα μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ καταθέσεως τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ ἄχρηστα.

Τὰ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ῥυθμίζουσιν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ ἄρθρα 288—297 τοῦ «Γενικοῦ κανονισμοῦ περὶ ἐκτελέσεως τῆς ταχυδρομικῆς, τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ὑπηρεσίας».

Ἀντίστοιχα τμήματα λειτουργοῦσι καὶ παρὰ τοῖς τηλεγραφείοις («τελεγκράφ ρεστάντ») διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς παραμονὴν τῶν τηλεγραφημάτων.

Πρώτη μορφὴ τοῦ poste-restante ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ τρόπος τῆς διανομῆς τῶν ἐπιστολῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεως τῶν ταχυδρομείων, καθ' ἣν αἱ καταφθάνουσαι ἐπιστολαὶ κατεγράφοντο εἰς καταστάσεις ἀναρτωμένας εἰς τοὺς πλατάνους τῶν πλατειῶν, ἀφ' ὧν ἐλάμβανον γνῶσιν οἱ παραλῆπται καὶ παρουσιαζόμενοι εἰς τὰ ἁρμόδια καταστήματα τὰς παρελάμβανον.

ποσῶς· ἐπίρρ., διόλου, οὐδ' ἐλάχιστον, οὐδαμῶς: «δὲν εἶναι ποσῶς δίκαιον νὰ....» (ἡ χρῆσις τῆς λέξεως κακόζηλος).

Πὸτ (Pott)· βλ. λ. *Πόττ.*

Πὸτ (Pot), *Ἐρρῖκος - Γεράρδος.* Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1600—1657). Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐν Χάαρλεμ 1635—1639, ἀπὸ δὲ τοῦ 1648 ἔζησεν ἐν Ἄμστερνταμ. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἀρίστων ζωγράφων τῶν λεγομένων κομψῶν συναναστροφῶν. Πίνακες του εἴδους τούτου εὑρίσκονται ἐν Χάαρλεμ, Χάγῃ, Ῥόττερνταμ, Λονδίνῳ κλπ. Ἄξια μνείας εἶναι ἐπίσης ἡ προσωπογραφία τοῦ Καρόλου Α' τῆς Ἀγγλίας (μουσεῖον Λούβρου) καὶ ὁ «Θρίαμβος τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης» (μουσεῖον Χάαρλεμ). Κ. Β. Λ.

Ποταγός, *Παναγιώτης.* Διάσημος Ἕλλην περιηγητής. Ἐγεννήθη ἐν Βυτίνῃ τῆς Γόρτυνος τῷ 1838, ἐσπούδασε δ' ἐν Ἀθήναις ἰατρικήν, ἀναγορευθεὶς ἀριστοβάθμιος αὐτῆς διδάκτωρ, βραβευθεὶς δὲ καὶ εἰς τὸ Μαυροκορδάτειον διαγώνισμα. Ἐξασκήσας ἐπὶ βραχὺ τὴν ἰατρικὴν ἐν Στεμνίτσῃ τῆς Γόρτυνος, ἀπῆλθεν εἶτα εἰς Παρισίους, ἔνθα συνεπλήρωσε τὰς ἐπιστημονικάς του σπουδὰς δαπάναις τῆς πριγκιπίσσης Καρατζᾶ. Διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐνσκήψασαν ἐν Παρισίοις ἐπιδημίαν τῆς χολέρας διὰ τὴν ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῶν χολεριώντων ἀλτρουϊστικὴν δρᾶσίν του, εἵλκυσε τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν τῶν συναδέλφων του καὶ τὴν ἐπίσημον εὐαρέσκειαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλὰ πνεῦμα ἀνήσυχον καὶ ἐρευνητικόν, ἐτράπη μετ' οὐ πολὺ εἰς τολμηρὰς περιηγήσεις εἰσδύσας εἰς χώρας ἀγνώστους καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν του ἐν πολ-

Digitized by Google

λοις ἀπροσπελάστους. Ἡ περιήγησίς του, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 1867, διήρκεσεν ἐπὶ δεκαπέντε ὁλόκληρα ἔτη. Ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς Συρίας, διῆλθε τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Περσίαν, τὸ Ἀφγανιστάν, τὰ χανάτα τῆς μέσης Ἀσίας μετὰ τῶν Ἱμαλαΐων, καὶ διὰ τῆς Γοβαϊκῆς ἐρήμου, τῆς Σινικῆς Ταταρίας καὶ τῆς Μογγολίας κατέληξεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν, διασχίσας οὕτω τὸ μέγιστον πλάτος τῆς ἠπείρου ταύτης. Ἀπὸ Σιβηρίας κατῆλθεν εἰς Πετρούπολιν καὶ Ὀδησσόν, ἐκεῖθεν δέ, πλεύσας εἰς Αἴγυπτον, περιηγήθη τὴν Ἀραβίαν, κατόπιν δὲ τὰς Ἰνδίας καὶ ἄλλας τῆς Ἀσίας χώρας. Μεθ' ὅ, ἐπανακάμψας εἰς Αἴγυπτον, ἐξέδραμεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, χωρήσας πρὸς τὰς ἐκτάσεις τοῦ Ἰσημερινοῦ πολὺ πέραν τοῦ σημείου, εἰς ὃ εἶχεν ἐξιχθῆ ὁ γνωστὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐξερευνητὴς Σβάϊνφουρτ. Καίτοι ὁ Ποταγὸς δὲν ὥρισεν ἀστρονομικῶς τὰς γεωγραφικὰς θέσεις, οὐδὲ προέβη εἰς βαρομετρικὰς καὶ θερμομετρικὰς παρατηρήσεις, ἐν τούτοις τὸ σύνολον τῆς ἐργασίας του, καὶ ἰδίως τὸ ἐθνολογικὸν μέρος τῶν ἐξερευνήσεών του, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς «Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας» τῶν Παρισίων ὡς λίαν χρήσιμον καὶ ὡς ἀποτελοῦν περισπούδαστον συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1883, ἐξέδωκε δαπάνῃ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου τὸν α' τόμον τῆς «Περιλήψεως τῶν περιηγήσεων» του, ὅστις, ἀποτελούμενος ἐξ 700 σελίδων, μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γαλλικήν, εἰς ἣν μετεγλωττίσθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἀποσπάσματα λίαν ἐνδιαφέροντα τῶν ἀνεκδότων περιηγήσεών του. Κατόπιν τοῦ πολυκυμάντου καὶ περιπετειώδους βίου του ἀπεσύρθη ἐν τῷ γραφικῷ χωρίῳ Νύμφαι τῆς Κερκύρας, ἔνθα διῆγε βίον μονήρη ἐν σπουδαῖς καὶ μελέταις. Αὐτόθι δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1903. Κατέλιπεν ἀνέκδοτον τὸ πλεῖστον μέρος τῶν περιηγήσεών του, καθὼς καὶ ἀξίας λόγου πραγματείας περὶ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, ὡς καὶ περὶ τῆς νήσου Κερκύρας, ἣν λεπτομερῶς εἶχε περιέλθει καὶ ἐμελέτησεν. Δ. Π. Π.

ποτάζω· ἰδιωματ. ἀντὶ ἀποτάζω, ἔχω εἰς τὴν κατοχήν μου, ἀποκτῶ: «τί πόταξε τόσα χρόνια εἰς τὴν Ἀμερική;» τί ἀπέκτησε, τί ἐκέρδησεν.

Ποταὶν (Potain), ***Πέτρος - Κάρολος - Ἐδουάρδος.*** Διάσημος Γάλλος κλινικὸς (1825—1901). Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1876 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς ἐν Necker. Τῷ 1882 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ τῷ 1893 τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐγκύψας ἰδιαιτέρως εἰς τὰς νόσους τῆς καρδίας καὶ τῶν πνευμόνων, ὧν ἐτελειοποίησε τὴν διαγνωστικήν, κατέστη αὐθεντία εἰς τὰς παθήσεις τῶν ἄνω ὀργάνων. Ἔγραψε: «Περὶ τῶν νόσων τῆς κοιλίας», «Περὶ τῆς καρδίας», «Περὶ ἀναιμίας» κ. ἄ. Τὰ μαθήματά του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1894 εἰς ἴδιον τόμον. Ἡ *νόσος τοῦ Ποταίν*, ἢ ἄλλως λεγομένη καὶ *πλευροπνευμονικὴ ὑπεραιμία*, ἀποτελεῖ πνευμονικὴν ὑπεραιμίαν, συνοδευομένην ὑπὸ ὑπεραιμίας τῶν ὑπεζωκότων ἢ καὶ πλευρίτιδος. Ἡ *διάλυσις Ποταὶν* ἀφορᾷ τὴν διάλυσιν τῆς κρυσταλλικῆς δακτυλιδίνης εἰς τὸ χιλιοστόν. Ο. Ρ.

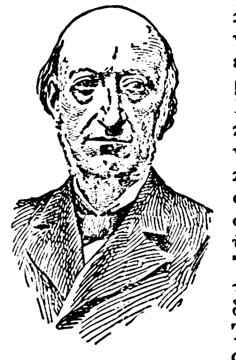

Πέτρος Ποταίν.

Ποταῖσσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἄνω Δακίας (Dacia Porolissensis), κειμένη ΒΑ. τῆς πόλεως Ἄπουλον (Karlsburg) καὶ 24 μίλια ΝΑ. τῆς Νάποκας (Klausenburg). Κατ' ἀρχὰς ἦτο μικρὰ κώμη (vicus), ἐξαρτωμένη ἀπὸ τῆς Νάποκας, ἀργότερον δὲ ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καλεῖται *Πατρούϊσσα*, ὑπὸ δὲ τῶν ὁδοιπορικῶν *Παταίσσα* καὶ *Πατάβισσα*. Ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν ρουμανικὴν πόλιν Torda. Α. Θ. Σ.

Ποτάκι *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀσμίνι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Εὐβοίας.

Ποτάκιος. Ἐσφαλμένη ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος Θεοδώρου τοῦ *Ποταμίου* (βλ. λ.).

Ποταμάκια *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Διποτάμων τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 86. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντάλια*.

ποταμάρχης (ὁ). Ἀξίωμα, ὅπερ ἐπὶ βενετοκρατίας ἔφερεν ἐν Εὐβοίᾳ ἴδιος ἄρχων, ὅστις καθήκον εἶχε νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς κανονικῆς ροῆς τῶν ὑδάτων, ἰδίως κατὰ τὸ περιώνυμον Ληλάντιον πεδίον, καὶ τῆς ἀρδεύσεως τῶν γαιῶν. Ἐπὶ τουρκοκρατίας τὸ ἔργον τοῦτο ἐπετέλει πολλαχοῦ, καὶ ὅπου παρίστατο πρὸς τοῦτο ἀνάγκη, ὑδρονομεύς, ὅστις ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα *σουγιουλτζῆς*. Δ. Π. Π.

ποταμηδόν· ἐπίρρ., δίκην ποταμοῦ, ἀφθόνως, ἀθρόως: «ἔρρευσε τὸ αἷμα ποταμηδόν».

ποταμήσιος, —α, —ο· δημοτ., ὁ τοῦ ποταμοῦ, ποτάμιος: «ποταμήσια ἄμμος», «ποταμήσια ψάρια».

ποτάμι (τό)· δημοτ., ποταμός: «φούσκωσε—, κατέβασε—, στέρεψε τὸ ποτάμι» ‖ συνεκδ., «ὁ ἱδρὼς ἔτρεχε ποτάμι» ‖ μεταφ. «τὸν πῆρε τὸ ποτάμι» παρεσύρθη εἰς τὴν ἀπώλειαν, εἰς τὴν καταστροφήν ‖ φρ. «σιγανὸ ποτάμι» ἐπὶ ἀνθρώπου ὀλιγολόγου καὶ ὑπούλου.

Ποτάμι *[Γεωγρ.].* —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Προφήτου τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 30. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δερελῆ*.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκίμμης τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 423.

—Ποτάμι *Μεγάλο* *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεγαλοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτοικοι (1928) 89.

Ποτάμια *[Παραλ. Γεωγρ.].* Μέγας ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Θάσου (πλάτ. 40°42' $^1/_2$ Β., μηκ. 24°45' $^2/_3$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), τετραγωνικῶς διανοιγόμενος εἰς εὖρος καὶ εἴσδυσιν 1 $^1/_3$ μιλ. Ἀνατολικὸν ἐπίνειον τῆς κωμοπόλεως *Παναγία*. Σ. Ε. Λ.

Ποταμία, ***μάρτυς.*** Μετὰ *Κρισπίνου, Φήλικος, Γράτου* καὶ ὀκτὼ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Νομαδικῇ τῆς Ἀφρικῆς ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305), συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 5 Δεκεμβρίου. Ἑτέρα *Ποταμία* ἡ θαυματουργός, ξίφει τελειωθεῖσα ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε, ἑορτάζεται τὴν 7 Αὐγούστου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Ποταμιά *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 514.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κυβερίου τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 140.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 252 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Χούταλον* 322. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 301. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—5) Χωρίον τῆς κοινότητος Λειψυδρίου τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 354. Πρότερον ἐκαλεῖτο Σαρῆ-κιοϊ.

—6) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 910. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—7) Χωρίον τῆς κοινότητος Στενῆς τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 139.

—8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 409. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—9) Χωρίον τῆς κοινότητος Μεταξάδας τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτοικοι (1928) 119.

—10) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 249 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Γλυκὺ* 480. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—11) Χωρίον τῆς κοινότητος Γενισαίας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (128) 199. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσεπὲλ Τσιφλίκ*.

—12) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Χίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 229. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—13) ***Κάτω*** —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 254 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Πλατάνα* 394. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—14) ***Ἄνω*** —. Ἐγκαταλελειμμένον καὶ μὴ ὑπάρχον πλέον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἐξ οὗ ἀπῳκίσθη τὸ χωρίον Πλάτανος τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Ἤδη ἀποτελεῖ θέρετρον τῶν κατοίκων τοῦ Πλατάνου.

—15) ***Κάτω*** —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 509. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—16) ***Ἄνω*** —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα τῆς κοινότητος Ποταμιᾶς. Κάτ. (1928) 208 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Κάτω Ποταμιά, Λειράδος* καὶ *Μεσαία Ποταμιά* 572. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—17) ***Κάτω*** —. Χωρίον τῆς κοινότητος Ποταμιᾶς τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 192.

—Ποταμιά *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει καὶ τῷ νομῷ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 296 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Οὐσκιοὺπ-Ντερέ*.

—Ποταμιά *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας Κάτ. 350. Α. Κ. Α.

Ποταμίαινα, ***μάρτυς.*** Ἤκμασεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, μεγάλως φημιζομένη διὰ τὴν ἁγνείαν αὐτῆς καὶ παρθενίαν. Ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου (192—211) διωγμόν. Μετά τινας ἡμέρας τὴν μάρτυρα ἠκολούθησεν εἰς τὸ μαρτύριον καὶ ὁ ἀπαγαγὼν αὐτὴν στρατιώτης *Βασιλείδης*, πιστεύσας εἰς Χριστόν. † Η. Φ. Β.

Ποταμιανάτα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Μακρυωτίκων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 112.

Ποταμιᾶνος, ***Δημήτριος.*** Νομικός, ἔγγονος τοῦ *Εὐαγγέλου Ποταμιάνου*, διατελέσας πρόεδρος ἐφετῶν. Συνέγραψεν ἀξιολόγους νομικὰς πραγματείας, κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τῷ 1902 ἐκδοθεῖσα «*Ἑρμηνεία τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας*». ΕΡ. Μ.

— Ποταμιᾶνος, ***Εὐάγγελος.*** Κεφαλλὴν ναυτικὸς καὶ ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Δρακάτοις τῆς Πυλάρου τῷ 1786. Ἐξεπαιδεύθη κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ καὶ ἐν Ἀργοστολίῳ, εἶτα εἰς τὴν ἐν Μεσσήνῃ τῆς Ἰταλίας ναυτικὴν σχολήν, τυχὼν πτυχίου πλοιάρχου (1809). Μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη πλοίαρχος τοῦ ἐπικούρου ἀγγλικοῦ βασιλικοῦ στόλου καὶ ὑπηρέτησεν εὐδοκίμως ἐπὶ μίαν πενταετίαν. Τῷ 1815, παραιτηθεὶς τῆς ἀγγλικῆς ὑπηρεσίας, διῴκησεν ἴδιον αὐτοῦ πλοῖον μέχρι τοῦ 1818, ὅτε ἐγκατεστάθη ἐν Βενετίᾳ πρὸς ἐμπορίαν. Ἐκεῖ μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἅμα ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐπώλησε τό τε πλοῖον καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ καὶ στρατολογήσας ἐν Κεφαλληνίᾳ σῶμα ἴδιον ἀνδρῶν μαχίμων ἔσπευσεν εἰς τὸν Ἀγῶνα, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας, ὡς εἰς τὴν ἐν Λάλα (ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη), ἐν Νεοκάστρῳ, Τριπόλει, Παλαιαῖς Πάτραις, Ἀθήναις καὶ Πέτα, ὅπου καὶ αὖθις ἐτραυματίσθη σοβαρῶς. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ χιλιάρχου. Ἐπίσης διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἐν Ἄργει (1828) καὶ εἶτα ἐν Ναυπλίῳ (1831). Λέγεται ὅτι τότε, ἀντιληφθεὶς τὰ κατὰ τοῦ κυβερνήτου σχεδιαζόμενα, ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα διὰ τὴν φύλαξιν αὐτοῦ, ὁ Καποδίστριας ὅμως ἀπηγόρευσε τοῦτο. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ κυβερνήτου ἐξωρίσθη ἐπὶ τριετίαν εἰς Τῆνον, ὕστερον ὅμως ὑπηρέτησε πάλιν, ὡς τελώνης, εἰς Γαλαξείδιον, Μεσολόγγιον καὶ Καλάμας. Τέλος, ἀναγνωρισθεὶς ὡς συνταγματάρχης τῆς προικοδοτημένης βασιλικῆς φάλαγγος καὶ τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀριστείου τοῦ Ἀγῶνος τοῦ ἀργυροῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος, ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἀπέθανεν ἐν Πάτραις τῷ 1856.

— Ποταμιᾶνος, ***Ἠλίας.*** Νομικός, πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1844. Φοιτητὴς ἔτι ὤν, ἐδημοσιογράφει εἰς τὴν «Αὐγὴν» κυρίως, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν καὶ τῷ 1872, ὅτε συνῆλθεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος διὰ τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα, ἀπεστάλη ἐκεῖ μὲ εἰδικὴν ἐμπιστευτικὴν ἀποστολὴν ὑπὸ τοῦ Δεληγεώργη. Ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς τῷ 1881 καὶ εἶτα τῷ 1889, τῷ 1891 καὶ τῷ 1892. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Αὐγή», συντάκτης τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων (1870—1873). Ἐδημοσίευσε πλείστας πολιτικάς, νομικὰς καὶ φιλολογικὰς διατριβάς, ὧν κυριώτεραι αἱ: «Περὶ τῶν παρὰ τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ ποινῶν» (1874), «Αἱ Συρακοῦσαι» (1879) καὶ ἄλλα. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1911. ΕΡ. Μ.

—Ποταμιᾶνος, ***Σπυρίδων.*** Μυθιστοριογράφος, δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ τῷ 1877. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἤρχισε δημοσιογραφῶν ἀπὸ τοῦ 1901 εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καιρούς», τῆς ὁποίας ἐγένετο καὶ ἀρχισυντάκτης τῷ 1903. Τὸ πρῶτον μυθιστόρημα αὐτοῦ «Ὁ ἔρως ὀλυμπιονίκου» ἐδημοσιεύθη κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1906. Εἶτα ἐπηκολούθησε σειρὰ ἱστορικῶν μυθιστορημάτων, ὡς: «Λαῒς ἡ Κορινθία», «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος», «Ἆσμα ᾀσμάτων» κλπ. Συνέγραψε πλεῖστα θεατρικὰ ἔργα, ὡς: «Ὁ Καποδίστριας» (1906), «Κολοκοτρώνης» (1907), «Ὁ Φάρος», «Βύρων» καὶ λιμπρέττα τῶν ὀπερεττῶν

Digitized by Google

«Σουλαμΐτις», «Κική-Κοκώ», «Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν», «Χαλιμᾶ», «Ροζίτα», «Βαρκάρης τοῦ Βόλγα» κ.ἄ. Ἐπίσης ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Ἑλλὰς» (1907—1924). Ἄλλα μυθιστορήματα αὐτοῦ εἶναι: «Ἕνα φιλὶ στὸ σκοτάδι», «Ἰουδεΐθ», «Τὰ γαλάζια χεριὰ» κ.ἄ. ΕΡ. Μ.

ποταμίδα (ἡ) (ἰδιωμ. ἐν Κρήτ.)· τὰ χαμηλὰ παρὰ τὸν ποταμὸν ἐδάφη, τὰ κατάλληλα διὰ τὴν κηπουρικὴν ἂν καὶ μὴ ἀρδευόμενα. Ι. Δ. Μ.

Ποταμίδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 359. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸν σύμπλεγμα 20 περίπου παραποταμίων (Τυφλοῦ καὶ Κακοπεράτου) συνοικισμῶν καὶ χωρίων. Ε. Γ.

— **Ποταμίδα** *[Παραλ. Γεωγρ]*. Τὸ νοτιοδυτικώτερον ἀγκυροβόλιον τῆς Νάξου (πλάτ. 36° 57′ 50″ Β., μηκ. 25° 26′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρώγα καὶ Μονὴ διανοιγόμενον. Σ. Ε. Λ.

Ποταμιὲς *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτ. (1928) 620. Ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1827 ὑπέστησαν ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες μεγάλην ἧτταν. Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκει καὶ τὸ χωρίον *Σφενδύλι*. Ε. Γ.

ποτάμιος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ποταμόν, ὁ τοῦ ποταμοῦ: «ποτάμιοι ἰχθύες», «ποταμία ἄμμος», «ποτάμια ὕδατα».

—«**Ποτάμια**», ἡ «*Μοῖρα τῶν ποταμῶν*» *[Ναυτ.]*. Ἡ ναυτικὴ μοῖρα, ἥτις ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἀτμομυοδρομόνων «Ἀλφειός», «Ἀχελῷος», «Εὐρώτας» καὶ «Πηνειός», διὰ τὰς ὀνομασίας τῶν πλοίων της ἀπὸ ὀνόματος ποταμοῦ. Ἡ τοιαύτη ὀνομασία τῆς μοίρας, καθὼς καὶ ἡ «Μαύρη μοῖρα», δὲν ἦτο ἐπίσημος. Σ. Ε. Λ.

— **ποταμία** *νῆσος* *[Ἀστ. Δίκ.]*· βλ. λ. *νῆσος*.

— **Ποτάμιοι** *θεοί*. Ἡ ποταμολατρεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (καὶ ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς) ὠφείλετο εἰς τὸ βαθὺ συναίσθημα θρησκευτικῆς εὐγνωμοσύνης τούτων πρὸς τὴν γονιμοποιὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων. Ὡς ἔπλασαν δὲ τὴν ἐξ ἑνὸς πατρὸς (τοῦ Οὐρανοῦ) καὶ μιᾶς μητρὸς (τῆς Γαίας) δυάδα πρὸς δημιουργίαν τῶν ἐπουρανίων καὶ γηΐνων θεοτήτων, οὕτως ἔπλασαν καὶ τὴν δυάδα Ὠκεανοῦ, τὸν ὁποῖον ἐφαντάζοντο ὡς παμμέγιστον ποταμόν, περιρρέοντα τὴν γῆν, καὶ Τηθύος (τροφοῦ), ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ὁποίων ἐγεννήθησαν οἱ τρισχίλιοι Ποταμοὶ καὶ αἱ τρισχίλιαι Νύμφαι τῆς Θεογονίας τοῦ Ἡσιόδου (ἐλέγετο πολλάκις μήτηρ των καὶ ἡ Θέτις). Οἱ ποτάμιοι θεοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχον ἴδια ἱερὰ ἕκαστος, παρὰ τὴν πηγήν ἢ τὰς ὄχθας του, καὶ ἰδίους ἱερεῖς, οἵτινες προσέφερον ἢ παρίσταντο κατὰ τὴν τελουμένην θυσίαν ἵππων, ταύρων, προβάτων ἢ κόμης νέων καὶ νεανίδων. Ἰδιαιτέρως ὅμως ἐτιμῶντο ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἀχελῷος, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὁ βασιλεὺς τῶν ποταμῶν, ὁ κατ' ἐξοχὴν ποταμός, ὁ Ἀσωπός, ὁ Ἰλισός, ὁ Νέδας τῆς Ἀρκαδίας, ὁ Ἴναχος τῆς Ἀργολίδος, ὁ Κηφισὸς τῆς Βοιωτίας καὶ ὁ Πηνειὸς τῆς Θεσσαλίας. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐτιμῶντο ὁ Σκάμανδρος, ὁ Μαίανδρος, ὁ Σαγγάριος, ὁ Κάϊκος, ὁ Κάϋστρος καὶ ὁ Ἕρμος. Ἀλλὰ καὶ εἰς ξένους μεγάλους ποταμοὺς ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεῖον χαρακτῆρα, ὡς τὸν Νεῖλον, τὸν Φᾶσιν, τὸν Ἴστρον, τὸν Ἠριδανὸν καὶ ἄλλους, μέχρι τῶν ὄχθῶν τῶν ὁποίων ὡδήγησε τούτους τὸ τυχοδιωκτικὸν πνεῦμά των. Ἡ πρὸς τοὺς ποταμοὺς τιμὴ τῶν ἀρχαίων ὠφείλετο καὶ εἰς τὴν πίστιν τούτων ὅτι τὰ ὕδατα αὐτῶν εἶχον καθαρτήριον δύναμιν. Εἰς τοὺς ποταμίους θεοὺς ἔδωκεν ἡ ἀρχαία τέχνη διαφόρους μορφὰς (ζῴων καὶ ἀνθρώπων), ὁδηγηθεῖσα εἰς ταύτας ἀπὸ τὰς ἰδιότητας τῶν ποταμῶν. Ἐμβλήματα οἱ ποτάμιοι θεοὶ εἶχον τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, σύμβολον τῆς ἀφθονίας τῶν καρπῶν, ὑδρίαν καὶ ἄλλα ἀγγεῖα. Γ. Δ. Κ.

Ποτάμιος. Ἐπίσκοπος τῆς Λισσαβῶνος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ὀρθόδοξος κατ' ἀρχάς, προσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὸν Ἀρειανισμόν, εἰς τοῦτον δὲ καὶ μόνον φαίνεται ὅτι ἀνήκει ἡ ἀρειανικὴ ὁμολογία τῆς συνόδου τοῦ Σιρμίου τοῦ 357, ἣν ὁ Ἱλάριος ἀποδίδει εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Ὅσιον Κορδούης «exemplum blasphemiae apud Sirmium per Osium et Potamius conscriptae». Τούτου σῴζονται τρία ἔργα: «Tractatus de Lazaro», «Tractatus de marthyrio Isaïae prophetae» καὶ «Epistola ad Athanasium» (*Migne* P. L. 8, 1411—1418). Ἡ τελευταία εἶναι ὀρθόδοξος καὶ ὡς φαίνεται ἐγράφη πρὸ τῆς μεταπτώσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀρειανισμόν. Κ. Ι. Δ.

Ποταμιοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ καὶ τῷ διαμερίσματι Κοιλανίου. Οἱ κάτοικοι, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί, ἀνέρχονται εἰς 300 περίπου. Α. Κ. Α.

Πόταμις. Υἱὸς τοῦ Γνώσιος, εἷς τῶν Συρακοσίων στρατηγῶν κατὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων, διαδεχθεὶς μετὰ τοῦ Μύσκωνος καὶ Δημάρχου τὸν Ἑρμοκράτη, μετὰ τὴν ἐν τῇ παρὰ τὴν Κύζικον ναυμαχίᾳ ἧττάν του τῷ 410 π. Χ. (*Θουκ.* VIII 85, *Ξενοφ.* Ἑλλην. Α, 1, 29). Α. Θ. Σ.

ποταμίσκος (ὁ)· μικρὸς ποταμός, ποταμάκι.

Ποταμῖτις *[Μυθολ.]*. Μήτηρ τοῦ Αἰγύπτου (βλ. λ. *Ἡρίη*).

Ποταμίτισσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ καὶ τῷ διαμερίσματι Κοιλανίου. Οἱ κάτοικοι, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί, ἀνέρχονται εἰς 200 περίπου. Α. Κ. Α.

Ποταμίων (ἢ *Ποτάμων*), ἐπίσκοπος *Ἡρακλείας*. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἡρακλείας, συνελήφθη ἐπὶ Μαξιμίνου τῷ 310 καὶ δεινῶς βασανισθεὶς ἐν φυλακῇ, ἔνθα καὶ τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐξώρυξαν οἱ βασανισταί, ἀπηλευθερώθη κατόπιν. Μετασχὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἰσχυρῶς ἀντετάχθη κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀρείου. Μεταβὰς τῷ 335 καὶ εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης, ὅπου συνῆλθε σύνοδος πρὸς ἐξέτασιν τῶν κατὰ τοῦ Μ. Ἀθανασίου κατηγοριῶν, ἰσχυρότατα ὑπερήσπισε τὸν Ἀθανάσιον. Διὰ τοῦτο ὁ ἀρειανίζων Καππαδόκης Γρηγόριος ἀπηνῶς κατεδίωξε τὸν Ποταμίωνα, ὅστις δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν κακώσεων ἀποθανὼν τῷ 341, ἑορτάζεται ὡς μάρτυς ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 18 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Ποταμίων, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν δύο δήμων, οἵτινες ἀπετέλουν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' τὴν ἐπαρχίαν Κυθήρων, ὑπαγομένην τότε εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν χωρίων Ἀρωνιαδίκων, Γερακαρίου, Καραβᾶ, Λογοθετιανίκων, Μιτάτων, Ποταμοῦ καὶ Φριλιγγιανίκων, ἀποτελούντων ἤδη ἰδίαν ἕκαστον κοινότητα.

ποταμογαλῆ (ἡ) (Potamogale) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ποταμογαλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἐντομοφάγα θηλαστικὰ μὲ σῶμα πολυτριχωτόν, πόδας βραχεῖς καὶ οὐρὰν μακράν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν ἡ *ποταμογαλῆ ἡ λευκόλαιμος* (Potamogale albicolis), ἥτις ἔχει κεφαλὴν μετρίως μεγάλην πεπιεσμένην κατὰ τὴν μετωπικὴν χώραν, ρύγχος βραχύ, ὦτα μικρά, ὀφθαλμοὺς μικρούς, λαιμὸν βραχὺν καὶ παχύν, σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον καὶ ἐπίμηκες καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ σχεδὸν τριγωνικήν. Κατὰ τὴν ράχιν φέρει μακρὰς καὶ σκληρὰς φαιὰς τρίχας, κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν μαλακὰς βραχείας χρώματος ὑπολεύκου. Τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ εἶναι λευκόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἐνδιαιτᾶται, κατὰ προτίμησιν παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων ἐντόμων καὶ ζῴων. Κολυμβᾷ ἐξαίρετα. Δ. Ν. Π.

Ποταμογαλῆ ἡ λευκόλαιμος.

ποταμογαλίδαι (οἱ) (Potamogalidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ζῷα, ζῶντα παρὰ τὰ ὕδατα καὶ τρεφόμενα ἐξ ἐντόμων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ἰχθύων. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *ποταμογαλῆ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ποταμογειτόνων, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν δώδεκα δήμων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ'. Περιελάμβανε τὰ χωρία Ἀλεπού, Ἄφρα, Εὐρωπούλοι, Κανάλιον Λεμεντίων καὶ Κομπίτσιον, ἀποτελοῦντα ἤδη ἰδίαν ἕκαστον κοινότητα.

ποταμογείτων (ὁ) (Potamogeton) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ναΐδιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ τῶν γλυκέων καὶ στασίμων ὑδάτων, ποώδη, πολυετῆ καὶ μὲ ἑρπούσας ρίζας. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς, γνωστότερα εἶναι ὁ *ποταμογείτων ὁ νηχόμενος* (Potamogetnn natans), *ποταμογείτων ὁ ἄλπειος* (Potamogeton alpinus), ὁ *ποταμογείτων ὁ τεθλασμένος* ... στις ἀπαντᾷ εἰς τὰ παρὰ τὰς Ἄλπεις γλυκέα ὕδατα, καὶ *ποταμογείτων ὁ διάτρητος* (Potamogeton perfoliatus), κοινότατος ἀνὰ τὴν Μέσην καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην, ἁπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

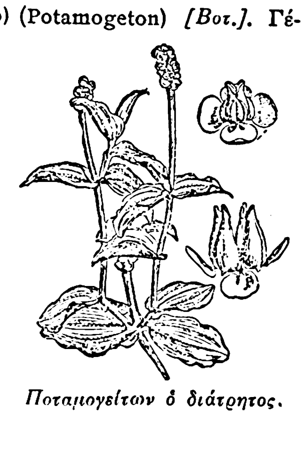

Ποταμογείτων ὁ διάτρητος.

ποταμογενὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἐκ τοῦ ποταμοῦ γινόμενος, σχηματιζόμενος.

Ποτάμοι *[Γεωγρ.]*. —1) *Ἔξω* —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λασιθίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 242. —2) *Μέσα* —. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 181. Ε. Γ.

Ποταμοὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου (πρώην Ζυρνόβου) τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 438 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἀγριοκερασιά*, *Δέλτα*, *Διπλοχώρι*, *Λακούδα*, *Μαυροχώρι*, *Μελισσόμανδρα*, *Μικρομηλιά* καὶ *Μυλόπετρα* 1384. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπόροβον*.

— **Ποταμοὶ** *[Γεωγρ.]*. Ὕφορμος καὶ πολίχνη τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Παφλαγονίας), μεταξὺ ἀκρωτηρίου Συριὰς Ἀκρουλεπτὴ καὶ τοῦ ἀγκυροβολίου καὶ πόλεως Στεφάνη, 120 σταδίους ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ 150 ἀπὸ τῆς δευτέρας (*Ἀρριαν.* Περίπλ. Εὐξ. 21). Ἐκ τοῦ σταδιασμοῦ τούτου προκύπτει ταυτότης ἀσφαλὴς τῶν Ποταμῶν πρὸς τὸν σύγχρονον ὅρμον *Καρατζᾶ* (Karazah: πλάτ. 41° 48′ Β., μηκ. 34° 53′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempe to cape Yasùn). Σ. Ε. Λ.

— **Ποταμοὶ τοῦ** *Νότου* (Rivières du Sud) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία μέχρι τοῦ 1893 τῆς γαλλικῆς *Γουϊνέας* (βλ. λ.).

ποταμοκόγχη (ἡ) (Unio) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διμύων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυακιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη μὲ κόγχην παχεῖαν, φέρουσαν ὄπισθεν τοῦ γιγγλύμου 1 ἕως 2 γραμμοειδεῖς ὀφρῦς. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Ποταμοκόγχη.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Πολυάριθμα ἀπολιθωμένα λείψανα *ποταμοκογχῶν* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τῆς Εὐρώπης καὶ Βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν λείψανα ποταμοκογχῶν: α') ἐντὸς νεογενῶν ἀσβεστολίθων γλυκέων ὑδάτων εἰς τὸ Μενίδιον (τοῦ εἴδους *ποταμοκόγχη ἡ ἀττική*), παρὰ τὸ Δαφνὶ καὶ Χαϊδάρι· β') ἐντὸς νεογενῶν κιτρίνων ἄμμων καὶ κυανοφαίων ἀργίλλων παρὰ τὸ χωρίον Λιβανάτες· γ') ἐντὸς τῶν μαργῶν τῆς ἀνατολικῆς βαθμῖδος τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου· δ') τοῦ εἴδους *ποταμοκόγχη Davilei* ἐντὸς τῶν νεογενῶν (τῆς ποντίου βαθμῖδος) ἀσβεστολίθων καὶ ἀργίλλων ψαμμιτικῶν γλυκέων ὑδάτων εἰς τὴν νῆσον Μυτιλήνην (κόλπος Γέρας)· ε') εἰς τὴν νῆσον Κρήτην καὶ τὴν Μακεδονίαν ἐντὸς νεογενῶν μαργῶν. Γ. Κ. Γ.

ποταμόκολπος (ὁ) (γαλλ. éstuaire, ἀγγλ. estuary). Ἡ αὔξησις τοῦ εὔρους τῆς κοίτης μεγάλων ποταμῶν, ἥτις παρατηρεῖται πλησίον τῆς ἐκβολῆς αὐτῶν, ἀπότοκος ὑφιζήσεως τῶν παρὰ τὴν ἐκεῖ ἀκτὴν γαιῶν, αἵτινες πρὸ τῆς ὑφιζήσεως ἦσαν πεδιναὶ ἢ λοφώδεις. Κλασσικοὶ τύποι ποταμοκόλπων ἐν Εὐρώπῃ εἶναι οἱ τοῦ *Τάγου*, τοῦ *Ταμέσεως* καὶ τοῦ *Ἄλβιος*, ἐν Ἀμερικῇ δὲ τοῦ *Τζήζαπηκ* καὶ τοῦ *Δελαόυερ*. Ποταμόκολποι δὲ ἀποφρασσόμενοι ὑπὸ προσχωματικοῦ βέλους μεταβάλλονται εἰς στομαλίμνας. Σ. Ε. Λ.

ποταμολίμνη (ἡ). Λίμνη σχηματιζομένη κατὰ μῆκος τοῦ ροῦ ποταμῶν διὰ τῆς διευρύνσεως τῆς κοίτης των. Αἱ ποταμολίμναι σχηματίζονται εἴτε εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν (ὡς π. χ. ἡ λίμνη *Νῶ* ἐν Ἀφρικῇ), εἴτε παρὰ τὰς ἐκβολάς, ὅτε χρησιμοποιεῖται δι' αὐτὰς περισσότερον ὁ ὅρος *στομαλίμνη*. Γ. Κ. Γ.

ποταμόμετρον (τό). Ὄργανον χρησιμοποιούμενον πρὸς προσδιορισμὸν τῆς στάθμης ποταμοῦ. Τοιαῦτα ὄργανα ἔχουν στηθῆ ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἰς πολλοὺς ποταμοὺς (βλ. *νειλόμετρον*). Γ. Κ. Γ.

ποταμοπλοΐα (ἡ)· τὸ νὰ πλέῃ τις εἰς τὸν ποταμόν, πρβλ. *ἀκτοπλοΐα*.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. *ποταμός*.

Digitized by Google

ποταμόπλοιον (τό). Πλοῖον ὑπόπλατυ ἄνευ τρόπιδος καὶ μικροῦ βυθίσματος, χρησιμεῦον διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων μεταξὺ διαφόρων σημείων τῶν ὀχθῶν ποταμοῦ. Ἡ ποικιλία τῶν τύπων καὶ τῶν μεγεθῶν τοῦ ποταμοπλοίου εἶναι μεγάλη, παρουσιαζομένων, ἐν τούτοις, ἐν τῷ συνόλῳ οὐσιωδῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὰ πλοῖα τῆς θαλασσίου ναυτιλίας, ὅσον ἀφορᾷ τὸ βύθισμα, τὸ ὕψος τῶν ἐξάλων, ἅτινα εἶναι μικρά, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πηδαλίου, ἥτις διὰ τοὺς προηγουμένους λόγους πρέπει νὰ εἶναι μεγάλη. Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀτμοῦ, ἥτις εἰς τὰ ποταμόπλοια ἐπραγματοποιήθη τὸ πρῶτον, τὰ μέσα προώσεως τῶν ποταμοπλοίων διῆλθον διάφορα στάδια: ὁ κοντὸς ἀπωθῶν τῆς κοίτης τὸν βυθόν, αἱ κῶπαι, τὰ οὐράδια. Οὐδέποτε ὅμως τὸ ἱστίον ἔπαιξε πρωτεῦον μέρος, τοῦτο μὲν διότι οἱ μαίανδροι τοῦ ποταμοῦ καθίστων δυσχερεῖς τὰς στροφάς, τοῦτο δέ, διότι ἀπότομοι κλιτύες παρὰ τὴν ὄχθην ἀνέκοπτον τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν· γίνεται ὅμως χρῆσις ἱστίου ὅταν ὁ ἄνεμος εὐνοῇ αὐτήν, ἀρτᾶται δὲ τοῦτο συνήθως ἀπὸ ἱστοῦ παρανεύοντος, ἵνα κατακλίνηται πρὸς πρύμναν, ὅταν πρόκειται τὸ ποταμόπλοιον νὰ διέλθῃ ὑπὸ γέφυραν εἰς μικρὸν ὕψος τοῦ ῥοῦ ζευγνύουσαν τὰς ὄχθας. Εἰς τὰ ἀτμήλατα ποταμόπλοια ἐχρησιμοποιήθησαν τὸ πρῶτον ὡς προωστὴρ οἱ τροχοὶ εἴτε εἰς ζεῦγος, εἷς παρ' ἑκατέραν τῶν πλευρῶν, εἴτε εἷς μέγας ἐντελῶς πρὸς πρύμναν, ἢ καὶ ἐσωτερικῶς στρεφόμενος, ἐντὸς οἱονεὶ ἀπυθμένου κύτους. Μολονότι δὲ εἰς τὰ σύγχρονα ἱστιοφόρα ἐπικρατεῖ ὡς προωστὴρ ἡ ἕλιξ, ὑπάρχουν ἐν τούτοις καὶ πλεῖστα τροχήλατα. Σ. Ε. Λ.

ποταμὸς (ὁ)· ἀθρόος ῥοῦς ὕδατος ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων πρὸς τὰ χαμηλότερα, κοιν. *ποτάμι*: «ποταμὸς διαβατός, — ἀδιάβατος, — πλωτός» ‖ «ποταμοὶ αἱμάτων, — δακρύων» ἄφθονα αἵματα, δάκρυα· ‖ φρ. «ἄνω ποταμῶν» ἢ «ἄνω ποταμῶν χωροῦσι παγαί» (*Εὐριπ.* Μήδ. 411) ἐπὶ τῶν ἐναντίως τῇ φύσει λεγομένων ἢ πραττομένων· ‖ ἰδιωματ., δοκὸς μεγάλη χρησιμοποιουμένη εἰς πατώματα ἢ στέγας, ἄλλως *τράβα*.

— *[Γεωγρ.]* Καλεῖται *ποταμὸς* ῥεῦμα ὕδατος γλυκέος, σημαντικῆς ποσότητος, κινούμενον ἐντὸς φυσικῶν αὐλάκων τῆς γηΐνης ἐπιφανείας καὶ τροφοδοτούμενον διὰ πηγῶν καὶ δι' ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων.

1. ***Γένεσις τῶν ποταμῶν.*** Ἡ ποταμία περιοχή. Ὕδωρ φθάνει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς διὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων, διὰ τήξεως χιόνων καὶ πάγων καὶ διὰ τῶν πηγῶν. Ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου μόνον μέρος τι ἀπορρέει ἐπιφανειακῶς, ἕτερον ἐξατμίζεται καὶ τὸ τρίτον ἀπορροφᾶται ὑπὸ τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἐπιφανειακῶς ἀπορρέον ὕδωρ, ἀκολουθοῦν τὸν νόμον τῆς βαρύτητος, ῥέει ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν πρὸς τὰ χαμηλότερα καὶ μάλιστα ἐπὶ κεκλιμένης ἐπιφανείας ἐξ ὁμοιομόρφου ὑλικοῦ εἴτε φυσικῶν αὐλάκων, λίαν ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων. Ἑκάστη διατάραξις τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ ἐδάφους προκαλεῖ ἀπόκλισιν ἀπὸ τοῦ ἄνω τρόπου ῥοῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου συρροὴν ὑδατίνων τινῶν φλεβῶν εἰς μεγαλύτερα ῥεύματα. Ἡ τοιαύτη συρροὴ ὑποβοηθεῖται ἰδίᾳ ἐκεῖ, ὅπου ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους ἔχει χοανοειδῆ ἢ ἀμφιθεατρικὴν μορφήν, καθόσον τότε ἐκ τῶν προτέρων εἶναι καθωρισμένη ἡ συρροὴ τῶν ὑδάτων πρὸς ἓν σημεῖον ἢ πρὸς μίαν μέσην γραμμήν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ *ῥυάκια* συνενοῦνται εἰς *ποτάμια*, ταῦτα εἰς *ποταμοὺς* καὶ οὗτοι εἰς *μεγάλους ποταμούς*. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ῥοαὶ ὑδάτων ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ συνόλῳ των σύστημα ὑδατίνων φλεβῶν, διακλαδιζόμενον πρὸς τὰ ἄναντι. Ἑκάστη ῥοὴ ὕδατος ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος, τὸ ὁποῖον καλεῖται *στόμιον* μὲν ἢ *ἐκβολή*, ἂν ἡ ῥοὴ συνενοῦται μὲ ἄλλην τοιαύτην ἢ μὲ ὕδατα ἱστάμενα (λίμνας, θάλασσας κλπ.), *ποτάμιον ἄκρον* δέ, ἂν ἡ ῥοὴ τελειώνῃ δι' ἐξατμίσεως τοῦ ὕδατος ἢ δι' ἀπορροφήσεως καὶ διεισδύσεως τούτου ἐντὸς τοῦ ἐδάφους (ψαμμοδύται ποταμοί).

Μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους της ἑκάστη ῥοὴ ὕδατος ἐκτείνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ ἐπιφάνειά της ἔχει μορφὴν καμπύλης διαρκῶς ἀνερχομένης πρὸς τὰ ἄναντι. Ὡς ἐκ τούτου τὸ μῆκος τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς ῥοῆς δὲν ἰσοῦται μὲ τὴν βραχυτέραν ἀπόστασιν μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους της. Ἡ σχέσις τοῦ μήκους τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν βραχυτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς του μέχρι τοῦ τέλους του καλεῖται *ποτάμιον ἀνάπτυγμα*.

Ἡ περιοχή, ἐκ τῆς ὁποίας ῥοή τις ὕδατος προμηθεύεται τὸ ὕδωρ της, καλεῖται *ποταμία περιοχὴ* ἢ *περιοχὴ συλλογῆς* ἢ *εἰσροῆς* ἢ *σύστημα ποτάμιον* ἢ *λεκάνη ἀπορροῆς*, περιορίζεται δ' ὑπὸ *ὑδροκρίτου*. Τὸ μέγεθος τῆς ποταμίας περιοχῆς ποταμοῦ τινος, τὸ ὁποῖον εἶναι διάφορον τοῦ μήκους του, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μορφῆς καὶ τῆς κλίσεως τῆς ἐπιφανείας της ὡς καὶ ἐκ τῆς ποσότητος τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων. Εἰς τὸν ἑπόμενον πίνακα δίδονται αἱ μεγαλύτεραι ποτάμιαι περιοχαὶ τῆς γῆς μετὰ τῶν μηκῶν τῶν ἀντιστοίχων ποταμῶν:

Ποταμοί	*Μῆκος εἰς χιλιόμετρα*	*Ποταμία περιοχὴ εἰς ἑκατομ. τ. χλμ.*
Ἀμαζόνιος (μὲ τὸν Τοκατίνς)..	5.500	7,0
Κόνγκο..	4.200	3,7
Μισσισσιπῆς........	6.530	3,25
Λαπλάτα (μὲ τὸν Οὐρουγουάη).	4.700	3,1
Ὄβις.......	5.200	2,95
Νεῖλος........	5.590	2,9
Γενισσέης	5 200	2,6
Λένας	4.600	2,4
Νίγηρ	4 160	2,1
Ἀμοὺρ	4.480	2,0
Γιὰγκ-Τσὲ-Κιάγκ........	5 100	1,8
Μέγας Βραμαπούτρας........	3.000	1,7

Πρὸς σύγκρισιν παρατίθενται τὰ μήκη καὶ αἱ ποτάμιοι περιοχαὶ ἄλλων τινῶν ποταμῶν:

Ἤπειροι	*Ποταμοί*	*Μῆκος εἰς χιλιόμετρα*	*Ποταμία περιοχὴ εἰς χιλιάδας τ. χλμ.*
Ἀσία	Χοαγκὸ........	4.100	980
	Ἰνδὸς........	3.180	960
Ἀφρική	Ζαμβέζης	2.660	1 330
Ἀμερική	Μάκενζυ........	3.780	1.660
	Ἅγιος Λαυρέντιος........	3.800	1 248
	Ὀρενόκος........	2.400	944
	Κολοράδος (Ἡνωμ. Πολιτειῶν)........	2.000	596
Αὐστραλία	Μώρραιϋ-Ντάρλιγκ........	3.490	910
	(Ντάρλιγκ)........	2.450	
Εὐρώπη	Βόλγας	3 500	1.460
	Δούναβις........	2.900	817
	Οὐράλης	2.400	270
	Δνεῖπερ........	2.140	511
	Ρῆνος	1 320	225
	Ἔλμπε (μέχρι τῆς διώρυγος τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου)........	1.112	144
	Ροδανὸς........	780	121
	Τάμεσις........	405	13
	Ἀξιὸς........	336	

Μήκη καὶ ποτάμιοι περιοχαὶ τῶν ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος:

Ποταμοί	*Μῆκος εἰς χλμ.*	*Ποταμία χώρα εἰς τ. χλμ.*
Ἁλιάκμων........	323	7405,4
Ἀχελῷος........	242	5671,4
Ἕβρος........	231	51.393,7
Πηνειὸς (Θεσσαλίας)........	224	9122,5
Νέστος........	159	6177,5
Ἄραχθος........	132	2012,2
Στρυμὼν........	128 (τοῦ ἑλλ. τμήμ.)	17.062,3
Ἀλφειὸς........	116	2697,4
Θύαμις........	110	1799,6
Εὔηνος........	102	1034,8
Εὐρώτας........	97	1665,2
Ἀξιὸς........	90 (τοῦ ἑλλ. τμήμ.)	2460,
Ξηριᾶς........	86	—
Πηνειὸς (Πελοποννήσου)........	83	990,7
Σπερχειὸς........	82	1484,
Γαλλικὸς........	74	1064,1
Λοῦρος........	66	839,2
Πάμισος........	47	703,
Σελινοῦς........	46	342,
Λουδίας........	43	3565,
Ἄρδας........	42	—
Νέδων........	31	—

Εἰς ἕκαστον ποτάμιον σύστημα διακρίνονται εἷς *κύριος ποταμός*, ὁ ὁποῖος συντίθεται ἐκ τῶν πηγαίων ποταμίων, καὶ οἱ *παραπόταμοί* του. Συνηθέστερον χαρακτηρίζεται ὡς κύριος ποταμὸς ἄλλος ποταμὸς ἢ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ εἶναι, σύμφωνα μὲ τὰς μορφολογικὰς συνθήκας. Ἕκαστος ποταμὸς γνωρίζεται συνήθως διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἀρχήν του εἰς τὸ ἀπώτατον ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν σημεῖον καὶ τηρεῖ ὡρισμένην πάντοτε διεύθυνσιν ὡς πρὸς οἱονδήποτε παραπόταμον συμβάλλοντα πρὸς αὐτόν. Ἀναλόγως τῆς θέσεως, ὡς πρὸς τὴν κυρίαν κλίσιν τῆς ἐπιφανείας τῆς περιοχῆς καὶ ὡς πρὸς τὸν ὑδροκρίτην, οἱ ποταμοὶ διακρίνονται εἰς *ἐπιμήκεις* (π. χ. ὁ Μισσισσιπῆς) καὶ εἰς *ἐγκαρσίους* (Ρῆνος). Ἡ σχέσις τῶν μηκῶν ὅλων τῶν ποταμῶν περιοχῆς τινος πρὸς τὴν ἐπιφάνειάν της καλεῖται *ποταμία πυκνότης* ἢ πυκνότης τοῦ ποταμίου δικτύου τῆς περιοχῆς. Αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πυκνότητος τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων καὶ ἐκ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑπεδάφους, ὡς καὶ ἐκ τοῦ φυτικοῦ καλύμματος τῆς περιοχῆς. Εἰς περιοχὰς πτωχὰς εἰς βροχὰς ἔρχονται πολλάκις ποταμοί, ὑπάρχοντες ἤδη καὶ σχηματιζόμενοι εἰς ἄλλας κλιματικὰς περιοχάς. Ὅταν ἡ ἐπιφάνεια τῆς χώρας δὲν παρουσιάζῃ κλίσιν, τότε ἡ ἀποχέτευσις τῶν ὑδάτων της εἶναι ἀκαθόριστος καὶ δὲν ὑπάρχουν ὑδροκρῖται καὶ ἐκπεφρασμένοι ποταμοί. Τελείαν ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν περιοχαὶ μὲ ὑπόγειον ἀποχέτευσιν τῶν ὑδάτων των, ὡς τοῦτο παρουσιάζεται τελειότατα εἰς ἀπεκαρστωμένας ἀσβεστολιθικὰς περιοχάς. Εἰς αὐτὰς μετὰ βραχεῖαν διαδρομὴν ἐξαφανίζονται αἱ ῥοαὶ τῶν ὑδάτων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐπανεμφανίζονται εἰς ἄλλην θέσιν. Ἐνίοτε συμβαίνει—ἰδίᾳ εἰς τὸν κάτω ῥοῦν καὶ εἰς τὰ δέλτα—*ἐνώσεις ποταμῶν (διακλάδωσις ἢ διχράνωσις)*, ὅταν δύο ποταμοὶ κατὰ τὴν ῥοήν των ἑνοῦνται μετ' ἀλλήλων. Χωρισμὸς μάλιστα τότε τῶν περιοχῶν ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἡνωμένων ποταμῶν δὲν εἶναι πλέον δυνατὸς καὶ γεννῶνται τότε τὰ *ζεύγη ποταμῶν*, ὡς ὁ Γάγγης καὶ Βραμαπούτρα, ὁ Ἀμαζόνιος καὶ ὁ Τοκατίνς.

2. ***Ἡ οἰκονομία τῶν ποταμίων ὑδάτων.*** Γενικῶς πρὸς τὰ κατάντη παρατηρεῖται, λόγῳ τῆς διαρκοῦς συνενώσεως διαφόρων φλεβῶν ὑδάτων πρὸς τὸν κύριον ποταμόν, αὔξησις τῆς ποσότητος τῶν ὑδάτων. Ἐξαίρεσις παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰς πτωχὰς εἰς ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα ξηρὰς περιοχάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐξάτμισις εἶναι μεγαλυτέρα τῆς προσκομιδῆς, ἢ εἰς περιοχάς, ὅπου γίνεται λίαν ἔντονος ἀπορρόφησις ὕδατος εἰς τὸ ἔδαφος. Τὸ ποσὸν τοῦ ἀπορρέοντος ὕδατος ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων καὶ ἐκ τῆς ἐξατμίσεως εἰς τὴν ποταμίαν περιοχήν, ἢ εἶναι ἴσον περίπου πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ ποσοῦ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων ἀπὸ τὸ ἐξατμιζόμενον. Ἡ σχέσις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι σταθερά, διότι τὸ ποσὸν τοῦ ἀπορρέοντος ὕδατος δὲν αὐξάνεται ἀπολύτως μόνον, ἀλλὰ καὶ σχετικῶς, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ποσὸν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων. Ἐκτὸς τούτου συντρέχει καὶ σειρὰ ὁλόκληρος παραγόντων (ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς ἢ ξηρὸς καὶ θερμὸς ἀήρ, μορφὴ καὶ ἐτησία διανομὴ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων, κλίσις τῆς ἐπιφανείας τῆς ποταμίας περιοχῆς, ὑδροπερατὸν ἔδαφος, ὕπαρξις ἢ ἀπουσία φυτικοῦ καλύμματος κλπ.), ἐπηρεαζόντων τὴν ἀνωτέρω σχέσιν. Τούτων ἕνεκα ὁ *συντελεστὴς ἀπορροῆς*, τουτέστι τὸ ἐπὶ τοῖς % τοῦ ποσοῦ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων ἀπορρέον ποσὸν ὕδατος εἶναι διάφορον εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ διάφορος εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Αἱ ἔκτακτοι πλήμμυραι, αἱ ὁποῖαι, ὅταν αἱ ὄχθαι εἶναι χθαμαλαὶ καὶ ὁμαλαί, προκαλοῦσι καὶ ἐκτεταμένας ἐπικλύσεις τῶν παροχθίων περιοχῶν, γεννῶνται ἢ δι' αἰφνιδίας αὐξήσεως τῶν προσρεόντων ὑδάτων (πτῶσις μεγάλων ποσοτήτων ὑετίων ὑδάτων, αἰφνιδία ἔντονος τῆξις χιόνων, ἀπρόοπτοι ταχεῖαι ἐκκενώσεις μεγάλων συναγωγῶν ὑδάτων λόγῳ καταστροφῆς τῶν τοιχωμάτων τῶν λεκανῶν των), ἢ δι' ἐλαττώσεως τῆς ἀπορροῆς συνεπείᾳ ἀποφράξεως τῆς κοίτης εἴτε ὑπὸ μαζῶν πάγου εἴτε ὑπὸ κατολισθησασῶν μαζῶν χωμάτων εἴτε ὑπὸ συσσωρεύσεως φυτῶν παρασυρομένων.

3. ***Τὸ ποτάμιον ὕδωρ. α')*** Θερμοκρασία. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐρευνῶν προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα. Συνεπείᾳ τῆς διαρκοῦς ἀνακινήσεως καὶ ἀναμίξεως διαφοραὶ θερμοκρασίας εἰς τὸ σῶμα τοῦ ποταμοῦ μόλις παρουσιάζονται, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας του μέχρι τοῦ πυθμένος ἐπικρατεῖ ἡ αὐτὴ ἐν γένει θερμοκρασία. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ποταμίου ὕδατος ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν θερμικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἀρχικῆς θερμοκρασίας τῶν ὑδάτων. Ἐπικρατεῖ γενικῶς συμφωνία τις μὲ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀέρος. Ἐπίσης καὶ ἡ διαδρομὴ τῆς θερμοκρασίας τῶν ποταμίων ὑδάτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος. Ἐξαιρέσεις παρουσιάζουν οἱ ἐκ παγετώνων καὶ λιμνῶν πηγάζοντες ποταμοί.

Συχνά, ὅταν ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ τουλάχιστον ἡ μέση ἡμερησία θερμοκρασία εἶναι μικροτέρα τοῦ 0° Κ, τότε σχηματίζεται πάγος ἐπὶ τῶν ποταμῶν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἐνίοτε καὶ συνεχὲς κάλυμμα.

β') Χρῶμα τοῦ ποταμίου ὕδατος. Τοῦτο εἶναι φύσει κυανοῦν ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὑδάτων. Τὸ χρῶμα τοῦτο δύναται νὰ ἀλλοιωθῇ συνεπείᾳ προσμείξεως αἰωρουμένων ὑλῶν (Κίτρινος ποταμός, Χοαγκό, Ρίο Νέγκρο) ἢ διαλύσεως ἐγχρώμων οὐσιῶν. Ποσότητες π. χ. ἅλατος ἐνδυναμώνουν τὴν κυανῆν χρῶσιν, χουμινικὰ δ' ὀξέα προσδίδουσι μέλανα τόνον (ὡς τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τοὺς ὀνομαζομένους *μέλανας ποταμούς*, τοὺς πηγάζοντας ἐκ βαλτοτόπων ἢ ἑλωδῶν περιοχῶν). Τὸ διαυγέστατον ὕδωρ ἔχουν οἱ ποταμοὶ πηγάζοντες ἐκ πηγῶν ἀναβλυζουσῶν ἐξ ἀσβεστολίθων.

γ') Ἡ εἰς διαλελυμένας οὐσίας περιεκτικότης. Τὸ ποτάμιον ὕδωρ οὐδέποτε εἶναι τελείως καθαρόν, ἀλλὰ περιέχει πάντοτε διαλελυμένας οὐσίας. Ἀναλόγως πρὸς τὴν σύστασιν τῶν πετρωμάτων τῆς περιοχῆς τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ ποικίλλει καὶ ἡ σύστασις τῶν διαλελυμένων οὐσιῶν. Τὸ ποτάμιον ὕδωρ εἶναι κατὰ μέσον ὅρον πτωχότερον εἰς ποσότητα διαλελυμένων οὐσιῶν ἀπὸ τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν. Γενικώτατα καὶ εἰς μεγίστην ποσότητα παρουσιάζεται τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον καὶ εἰς μικροτέραν κλίμακα τὸ ἀνθρακικὸν μαγνήσιον (ἐξαι-

Digitized by Google

ρέσει τῶν ποταμῶν τῶν διαρρεόντων περιοχὰς μὲ δολομιτικὰ πετρώματα). Ὑπὸ ὁμοίας ἀναλογίας συναντῶνται τὸ θειικὸν ἀσβέστιον καὶ τὸ θειικὸν μαγνήσιον. Ἀσήμαντα εἶναι τὰ ποσὰ τῶν χλωριούχων ἁλάτων (ἂν καὶ τὸ χλωριοῦχον νάτριον εἶναι ἀρκούντως γενικῶς διαδεδομένον) καὶ τῶν πυριτικῶν ὀξέων. Συχνὰ παρουσιάζονται καὶ ὀργανικαὶ οὐσίαι ὑπὸ μορφὴν χουμινικῶν ὀξέων.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δίδει τὴν εἰς διαλελυμένας οὐσίας περιεκτικότητα ἐνίων ποταμῶν.

Ποταμοὶ	*Γραμμάρια ἀνὰ 1 κυβ. ἑκατ.*
Ρῆνος παρὰ τὴν Κολωνίαν	200
Ροδανὸς » » Λυὼν	145
Δούναβις » » Πέστην.......	187
Νεῖλος » τὸ Κάϊρον.	231
Ὀρενόκος	72
Ἀμαζόνιος............................	66

Τὸ σύνολον τῶν εἰς τὴν θάλασσαν προσκομιζομένων διαλελυμένων οὐσιῶν ὑπολογίζεται ἐτησίως εἰς 4,1 δισεκατομμύρια χιλιόγραμμα περίπου.

4. ***Κίνησις τοῦ ὕδατος εἰς τοὺς ποταμούς.*** Ἡ κίνησις τοῦ ὕδατος, διενεργουμένη ὑπὸ τῆς βαρύτητος, δέον νὰ θεωρῆται ὡς πτῶσις σώματος ἐπὶ κεκλιμένου ἐπιπέδου. Ἡ ταχύτης, συνεπείᾳ τούτου, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κλίσεως καὶ εἰς ἕκαστον σημεῖον θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἴση μὲ $\sqrt{2.g.v}$ (ἔνθα g εἶναι ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς βαρύτητος καὶ v ἡ διαφορὰ ὕψους ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ σημείου τούτου). Ἡ ταχύτης κατὰ ταῦτα θὰ ἔπρεπε νὰ αὐξάνῃ ἀπὸ τῶν πηγῶν πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ἂν δὲν ἐπηρεάζετο ὑπὸ τῶν ἀντιστάσεων ἐκ τριβῶν (ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν).

Καὶ αἱ μὲν ἐξωτερικαὶ τριβαὶ παράγονται εἰς τὰ τοιχώματα καὶ τὸν πυθμένα τῆς κοίτης, καθίστανται δὲ μεγαλύτεραι ἂν ἡ κοίτη φέρῃ ἀνωμαλίας (ὑφάλους, πλευρικὰς προεξοχάς, μπάγκους ἄμμου καὶ χαλίκων). Ἡ τριβὴ μὲ τὸν ὑπερκείμενον τοῦ ποταμοῦ ἀέρα εἶναι μικρά, ἂν καὶ δὲν στερεῖται σημασίας. Ἡ ἐσωτερικὴ τριβὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρὸς ἄλληλα ὀλίσθησιν τῶν κινουμένων μεμονωμένων νημάτων ὕδατος, τὰ ὁποῖα ἔχουν διάφορον ταχύτητα, καὶ καθίσταται οὐσιωδῶς μεγαλυτέρα διὰ σχηματισμοῦ στροβιλισμῶν συνεπείᾳ ἀνωμαλιῶν τῆς ποταμίας κοίτης. Συνεπείᾳ τῶν ἐκ τριβῶν ἀντιστάσεων τούτων παρατηρεῖται συνήθως ἐλάττωσις τῆς ταχύτητος ἀπὸ τὰ ἀνάντη πρὸς τὰ κατάντη.

Εἰς τὰ καθέκαστα παρατηροῦνται αἱ ἀκόλουθοι κατανομαὶ ταχύτητος. Ἡ ταχύτης αὐξάνει ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ μέσον του καὶ ἐκ τοῦ πυθμένος πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ μέγιστον ὅμως δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ κάτωθεν αὐτῆς, συνεπείᾳ τῆς πρὸς τὸν ἀέρα τριβῆς, καὶ εἰς θέσιν κειμένην περίπου εἰς τὰ $^3/_{10}$ τοῦ βάθους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας.

Ὁ μέσος ὅρος τῶν ταχυτήτων τῶν εἰς ἐγκάρσιόν τινα διατομὴν τοῦ ποταμοῦ κειμένων ὑδατίνων μορίων ἀποτελεῖ τὴν *μέσην ταχύτητα* τοῦ ποταμοῦ. Τὸ γινόμενον αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἐμβαδὸν τῆς διατομῆς δίδει τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ. Γενικῶς ἡ μέση ταχύτης φθάνει τὰ $^4/_5$ τῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ταχύτητος καὶ εἶναι διπλασία τῆς εἰς τὸν πυθμένα. Εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς σπανίως ὑπερβαίνει τὰ 3 μ. καὶ εἰς τὰς ὁρμητικὰς πλημμύρας τὰ 5—6 μ. Εἰς πλωτοὺς ποταμοὺς μετὰ ρεύματος μετρίας σφοδρότητος ἡ μέση ταχύτης κυμαίνεται μεταξὺ 0,63 μ. καὶ 1,25 μ. κατὰ 1″. Ἡ γραμμή, ἡ ἑνώνουσα ὅλας τὰς μεγίστας ταχύτητας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ποταμοῦ καλεῖται *γραμμὴ μεγίστης ταχύτητος* (Stromstrich) καὶ διατρέχει συνήθως ὑπὲρ τὴν γραμμὴν τὴν ἑνώνουσαν τὰς βαθυτάτας θέσεις καὶ ἡ ὁποία καλεῖται *ὁλκὸς τοῦ ποταμοῦ*. Εἰς τὰς καμπύλας τοῦ ποταμοῦ ἡ γραμμὴ μεγίστης ταχύτητος πλησιάζει πρὸς τὴν κοίλην ὄχθην, δηλαδὴ πρὸς τὴν κυρτὴν πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ.

Γενικῶς ἡ κίνησις τῶν ὑδατίνων μορίων δὲν εἶναι εὐθύγραμμος, παραλλήλως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ποταμοῦ διήκουσα, ἀλλὰ δέον νὰ θεωρῆται ὡς κίνησις κατὰ σπειροειδεῖς τροχιάς, καὶ τοῦτο διότι πρὸς τὴν κίνησιν, τὴν γινομένην πρὸς τὰ κατάντη, συνδυάζεται καὶ ἑτέρα κίνησις λοξή, προκαλουμένη συνεπείᾳ τῆς ἐπιβραδύνσεως τῆς κινήσεως παρὰ τὰς ὄχθας.

Ἐπίσης, ἐκτὸς τῶν κανονικῶν αὐτῶν κινήσεων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι στροβιλοειδεῖς, ἀναβατικαὶ ἢ καταβατικαί, αἱ ὁποῖαι καθίστανται ὁραταὶ εἴτε εἰς τὰ σχηματιζόμενα χωνία στροβιλισμοῦ εἴτε εἰς τὰ ἀναφουσκώματα. Ἐπίσης συνεπείᾳ ἀνωμαλιῶν τῆς ποταμίας κοίτης γεννῶνται καὶ ἀντιρρεύματα.

Ἡ ταχύτης ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν παραγόντων, ἐπηρεαζομένη ἀναλόγως τῆς κλίσεως τῆς κοίτης, ἀντιστρόφως ἀναλόγως τοῦ πλάτους αὐτῆς καὶ ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν ὑδάτων. Ἐπηρεάζεται ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς μορφῆς τῆς διατομῆς τῆς κοίτης. Ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως τῶν διαφόρων παραγόντων, τῶν ἐπηρεαζόντων τὴν ταχύτητα, προκύπτει ἡ ἀκόλουθος εἰκών. Εἰς τὸν ἄνω ρουν τοῦ ποταμοῦ, ὅπου ὑπάρχουν μεγάλαι κλίσεις καὶ μικραὶ ποσότητες ὑδάτων, ὑπερισχύει ὁ παράγων τῆς κλίσεως καὶ ἡ ταχύτης εἶναι μεγίστη. Εἰς τὸν κάτω ρουν, ὅπου ὑπάρχουν μικραὶ κλίσεις καὶ μεγάλαι ποσότητες ὑδάτων, ἡ ταχύτης εἶναι ἐλαχίστη.

5. ***Ἡ ἐνέργεια τῶν ποταμίων ὑδάτων.*** Ὅπως κάθε κινούμενον σῶμα, οὕτω καὶ τὸ κινούμενον ποτάμιον ὕδωρ ἐγκλείει ζῶσαν δύναμιν καὶ δύναται νὰ παραγάγῃ ἔργον. Ἡ ἐνέργεια τῶν ρεόντων ποταμίων ὑδάτων χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μεταφορὰν ἀσυνθέτων ὑλικῶν, διάβρωσιν τῆς κοίτης κατὰ βάθος καὶ πλάτος καὶ δημιουργίαν ἰζημάτων συνεπείᾳ ἀποθέσεως τῶν μεταφερομένων ὑλικῶν. Γενικῶς εἰς τὸν ἄνω ρουν ἐπικρατεῖ ἡ διάβρωσις, εἰς τὸν κάτω ρουν ἡ ἀπόθεσις καὶ εἰς τὸν μέσον ρουν ἐπικρατεῖ ἰσορροπία μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐνεργειῶν.

6. ***Ἡ μεταφορὰ αἰωρουμένων ὑλικῶν.*** Ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν πετρωμάτων τῆς ποταμίου χώρας γεννῶνται θραύσματα πετρωμάτων διαφόρου μεγέθους—κροκάλαι, λατύπαι, χάλικες, ἄμμος, ἰλύς, τὰ ὁποῖα μεταφέρονται πρὸς τὰ κατάντη διὰ τῆς μεταφορικῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Ἐκ τούτων τὰ χονδρότερα ὑλικὰ—κροκάλαι, λατύπαι, χάλικες καὶ μέρος τῆς ἄμμου—ἀποτίθενται εἰς τὰ χαμηλότερα συνήθως ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ἐνῷ τὰ λεπτότερα—τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς ἄμμου καὶ ἡ ἰλὺς—μεταφέρονται περαιτέρω αἰωρούμενα ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Περὶ τῶν ποσοτήτων τῶν μεταφερομένων ὑλικῶν δίδουν εἰκόνα αἱ κάτωθι παρατηρήσεις. Ὁ ποταμὸς Ροϊς (Reuss) μετέφερεν εἰς τὴν λίμνην Vierwaldstätter ἀπὸ 1851 μέχρι τοῦ 1879 146.000 κυβ. μ. (ὑπὸ σύγχρονον ποσότητα ὑδάτων 750 ἑκατομ. κυβ μ.), ὁ Ρῆνος 47.000 κυβ. μ., ὁ Δούναβις παρὰ τὴν Βιέννην ὑπολογίζεται ὅτι μεταφέρει 465, 895 χιλ. κυβ. μ. ἐτησίως. Ἡ ποσότης τῆς μεταφερομένης ἰλύος εἶναι πολὺ διάφορος εἰς τοὺς διαφόρους ποταμούς. Οὕτω ὁ Ἔλμ ε παρὰ τὴν Geesthacht περιέχει 32 γρ. περίπου εἰς 1 κυβ. μ., ὁ Ροδανὸς παρὰ τὴν Λυῶνα 75 γρ. περίπου. Ὁ Μισσισσιπῆς ἐκχύνει ἐτησίως εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον ποσότητα ἰλύος δυναμένην νὰ ἀποτελέσῃ στρῶμα ἐκτάσεως ἑνὸς ἀγγλικοῦ τετραγωνικοῦ μιλλίου καὶ πάχους 80 μ., ὁ Γάγγης 225 ἑκατομ. κυβ μ. ἰλύος καὶ ἄμμου, ὁ δὲ Δούναβις (ὑπὸ σύνηθες ὕψος ὕδατός του) ποσότητα ἰλύος δυναμένην νὰ ἀποτελέσῃ στρῶμα ἐκτάσεως 1 τ. μιλλίου καὶ πάχους 0,9 μ.

7. ***Ἡ διαβρωτικὴ ἐνέργεια τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν.*** Ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται διὰ παρασύρσεως καὶ ἀπομακρύνσεως στερεῶν τεμαχίων πετρωμάτων ἀποκεχωρισμένων ἤδη ἀπὸ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, εἴτε διὰ τῆς ἀπορρινήσεως τῆς κοίτης ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἐπιδρῶντος χημικῶς καὶ μηχανικῶς ἐπὶ τῶν πετρωμάτων. Ἡ ταχύτης τῆς διαβρωτικῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ εἴδους τῶν πετρωμάτων, ἐκ τῆς ταχύτητος ροῆς, εἶναι δὲ διάφορος εἰς τοὺς διαφόρους ποταμούς.

8. ***Ἡ ἀπόθεσις ὑλικῶν.*** Ἀπόθεσις μεταφερομένων ὑλικῶν γίνεται ὅταν ἡ μεταφορικὴ δύναμις τοῦ ὕδατος, ἕνεκα οἱωνδήποτε λόγων, ἀποβαίνῃ πολὺ μικρά. Διὰ τῆς ἀποθέσεως γεννῶνται ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ οἱ μπάγκοι κροκαλῶν, χαλίκων, ἄμμου, εἰς δὲ τοὺς ὀρεινοὺς χειμάρρους, κατὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τῶν ὀρέων εἰς τὴν πεδιάδα, οἱ κῶνοι ἀπορριμμάτων καὶ *τὰ ριπίδια ἀπορριμμάτων* (Schuttfächer). Διὰ συνενώσεως πολλῶν ριπιδίων ἀπορριμμάτων εἰς ταπεινὴν χώραν παράγεται πεδινὴ χώρα ἠρέμα κλίνουσα ἀπὸ τῶν ποδῶν τῶν ὀρέων, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *ποταμοπροσχωσιγενὲς πεδίον*. Διὰ τῆς ἀποθέσεως ὑλικῶν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν γεννῶνται, ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας, ὕφαλοι ἢ φράγματα, παράκτιοι κόλποι, λιμνοθάλασσαι, τὰ ἀνοικτὰ στομιοχωνία (Estuaire) καὶ τὰ δέλτα.

9. ***Ἡ ποταμία κοιλάς.*** Αἱ διαβρωσιγενεῖς κοιλάδες τῶν ποταμῶν σχηματίζονται διὰ τῆς διαβρωτικῆς καὶ μεταφορικῆς ἐνεργείας τῶν ρεόντων ὑδάτων. Τὸ ὕδωρ ρέει κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς τῆς ἑνούσης τὰ βαθύτατα σημεῖα αὐτῆς. Ἑκατέρωθεν τῆς γραμμῆς ταύτης τὸ ἔδαφος ἀνυψοῦται, σχηματίζον τὰς *ὄχθας*. Κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων εὑρίσκεται ἡ *κοίτη* τοῦ ποταμοῦ. Τὸ βάθος τῶν ὑδάτων καθορίζεται κανονικῶς διὰ τοῦ ποταμογράφου. Διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ἀποστάσεως τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν λαμβάνεται ὡς ἀφετηρία ἡ ὑψοκριτικὴ γραμμὴ ἡ ἑνοῦσα τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τοῦ ρου, τὰ ὁποῖα κεῖνται πάντοτε ἄνωθεν τοῦ βαθυτέρου τμήματος τῆς κοίτης. Ἡ θέσις τῆς γραμμῆς ταύτης, ποικίλλουσα ἕνεκα βαθμιαίως συντελουμένων μορφολογικῶν μεταβολῶν ἢ ἕνεκα κλιματολογικῶν ἐπιδράσεων, λαμβάνεται ἑκάστοτε ὡς βάσις πρὸς ρύθμισιν διαφόρων ζητημάτων ἰδιωτικοῦ δικαίου, σχετιζομένων πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν ἰδιοκτησίας. Ὁ χαρακτὴρ τῆς κοίτης ποικίλλει κατὰ τὰ διάφορα τμήματα τῆς διαδρομῆς αὐτῆς. Εἰς τὸν ἄνω ρουν ἡ κοιλὰς ἔχει διατομὴν V-ειδῆ, λόγῳ δὲ τῆς μεγάλης κλίσεως τῆς κοίτης ἡ διαβρωτικὴ ἐκβάθυνσις καὶ ἐντομὴ αὐτῆς εἶναι μεγάλη. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἄνω ρου εἶναι τὰ διαβρωσιγενῆ ἢ στροβιλισιογενῆ λεβητόμορφα κοιλώματα, τὰ στενὰ (κλεισοῦραι), αἱ ὠκύρροιαι (Stromschnellen) καὶ οἱ καταρράκται. Κατὰ τὸν μέσον ρουν, ὅπου, ἕνεκα τῆς μικροτέρας κλίσεως τῆς κοίτης, ἀνακόπτεται ἡ ταχύτης, χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ τάσις πρὸς σχηματισμὸν μαιάνδρων, ποταμονήσων, βουνῶν περιρρεομένων (Umlaufbergen). Κατὰ τὸν κάτω ρουν, τέλος, συντελεῖται ἡ ἀπόθεσις ὑλικῶν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προκαλούμενα φαινόμενα τῆς ἀνυψώσεως τῆς κοίτης, τοῦ σχηματισμοῦ κοιτῶν ὑψηλῶν πλημμυρῶν, παρακτίων προχωμάτων, τῶν ἀποκλίσεων τῶν ποταμῶν πρὸς ἄλλας διευθύνσεις, τῆς διακλαδώσεως αὐτῶν, κ.λ.π.

10. ***Μεταβολαὶ τῆς ροῆς τῶν ποταμῶν.*** Τοιαῦται παρατηροῦνται πολλάκις, ἰδίᾳ συχνὰ εἰς τὸν κάτω ρουν αὐτῶν. Τὰ αἴτια, τὰ προκαλοῦντα τὰς μεταβολὰς ταύτας, εἶναι συνήθως διάνοιξις νέων διόδων ἐντὸς ἐδάφους ἀποτελουμένου ἐξ ἀσυνδέτων ὑλικῶν ἢ προσχώσεις τῆς ποταμίας κοίτης ὑπὸ κατολισθησασῶν γηΐνων μαζῶν ἢ μαζῶν λιθώνων. Οὕτω τὸ ἀρχαιότατον γνωστὸν στόμιον τοῦ ποταμοῦ Χοαγκὸ ἔκειτο εἰς 39°40′ Β. πλ., τὸ δὲ νοτιώτατον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίει ἀπὸ τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος μέχρι τοῦ 1851, εἰς 34° Β. πλ. Τῷ 1851 ἐξεχύθη πάλιν πρὸς τὰ ΒΑ., παρὰ τὸ Kaifŏng-fu.

Ὁ Baer τῷ 1860 διετύπωσε τὸν ὁμώνυμον νόμον του, καθ' ὃν ἡ περιστροφὴ τῆς γῆς περὶ ἄξονα προκαλεῖ μετάθεσιν τῶν ποταμῶν πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δ' εἰς τὸ νότιον. Σειρὰ παρατηρήσεων παρουσιάζει φαινόμενα ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸν νόμον τοῦ Baer. Οὕτως οἱ πρὸς Β. ρέοντες ποταμοὶ τῆς Σιβηρίας ὠθοῦνται πρὸς Α., ἐνῷ οἱ τῆς Νοτίου Ρωσίας, ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ἀνέμων, ὠθοῦνται κατὰ τὸν νότιον ρουν των πρὸς Δ. Οὕτω γεννῶνται μία ἀπόκρημνος ὄχθη εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ μία πεδινὴ εἰς τὴν ἀριστεράν. Καταπληκτικὴ εἶναι ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ μετακίνησις τοῦ ποταμοῦ Ἀμού, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος ὑπολογίζεται εἰς 5 χλμ κατὰ αἰῶνα. Ὁ Νεῖλος ὠθεῖται πρὸς Α. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ὁ Δούναβις προσβάλλει κατὰ τὴν ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ροήν του περισσότερον τὴν δεξιάν του ὄχθην ἢ τὴν ἀριστεράν. Εἰς τὸν κάτω ρουν του ὁ Δούναβις παρουσιάζει ἀπόκρημνον τὴν βουλγαρικὴν ὄχθην του καὶ ἐπίπεδον τὴν ρουμανικήν. Μεταβολαὶ ἐπίσης παρατηροῦνται εἰς ποτάμια συστήματα εἴτε διὰ μετατοπίσεως τῶν ὑδροκριτῶν, εἴτε διὰ πλευρικῆς διαβρώσεως, εἴτε διὰ σχηματισμοῦ δέλτα, εἴτε συνεπείᾳ τῶν μετακινήσεων τῶν παραλίων. Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

—*[Ὑδραυλ.—Τεχν.]* Ἵνα ποταμός τις καταστῇ χρησιμοποιήσιμος καὶ παράγων οἰκονομικός, ἀπαραίτητον εἶναι νὰ γίνῃ διευθέτησις αὐτοῦ καὶ κατασκευὴ διαφόρων ἔργων. Τὰ ἔργα ταῦτα ἐν γένει θὰ καταστήσωσι κατὰ πρῶτον λόγον τὸν ποταμὸν ἀκίνδυνον καὶ οὐχὶ ἐπιζήμιον διὰ τοὺς παροχθίους πληθυσμοὺς καὶ τὰς παροχθίους ἐκτάσεις καὶ θὰ ἐπιτρέψωσιν ἐκ δευτέρου τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πολυτίμων ἰδιοτήτων καὶ δυνάμεων τοῦ ποταμοῦ κατὰ τρόπον καθιστῶντα αὐτὸν ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον εἰς τὴν συγκοινωνίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν γεωργίαν κλπ

Προκαταρκτικὰ τῶν μελετῶν διευθετήσεων. Προκειμένης τῆς μελέτης διευθετήσεως ποταμοῦ τινος, δέον νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν: σχέδιον τῆς λεκάνης ἀποδοχῆς, ὑπὸ κλίμακα τοὐλάχιστον 1 : 100.000, τὰς παρατηρήσεις τῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν, ὡς πρὸς τὰ ὕψη καὶ τὴν διάρκειαν τῶν βροχῶν, χάρτην γεωλογικὸν τῶν παροχθίων ἐκτάσεων καὶ νὰ εἴμεθα γνῶσται τῆς γεωλογικῆς ἐξελίξεως τοῦ ποταμοῦ. Χρειάζονται ἀκόμη ἓν γενικὸν σχέδιον τῶν παραποταμίων ἐκτάσεων, ὑπὸ κλίμακα 1 : 10.000 μέχρις 1 : 20.000, ἐφόσον πρόκειται περὶ προμελέτης, καὶ ὑπὸ κλίμακα 1 : 1.000 μέχρις 1 : 5.000 ἐὰν πρόκειται περὶ ὁριστικῆς μελέτης διευθετήσεων. Ἐπίσης, διὰ τὰς θέσεις ὅπου θὰ γίνῃ ἐκτέλεσις μεγάλων καὶ σοβαρῶν ἔργων, δέον νὰ ὑπάρχῃ διάγραμμα ὑπὸ κλίμακα 1 : 5.000 μέχρις 1 : 1.000 τοὐλάχιστον. Ἕτερα ἀπαραίτητα στοιχεῖα εἶναι: αἱ στάθμαι τῶν ὑδάτων τοῦ ὑπὸ διευθέτησιν ρεύματος, τὸ ποσὸν τοῦ ἑκάστοτε παρεχομένου εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου ὕδατος, αἱ παροχαὶ δηλαδὴ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν φερτῶν ὑλῶν, ἐφόσον τὸ πρὸς διευθέτησιν ρεῦμα μεταφέρει τοιαύτας. Αἱ στάθμαι τοῦ ὕδατος τῶν ρευμάτων πρέπει νὰ εἶναι γνωσταί, ἵνα δοθῶσιν, ἀναλόγως τούτων, τὰ δέοντα ὕψη εἰς τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργα καὶ τοποθετηθῶσι ταῦτα εἰς τὸ κατάλληλον ὑψόμετρον. Διακρίνονται γενικῶς αἱ στάθμαι τῶν ὑδάτων, ἀναφερόμεναι εἰς μίαν ὡρισμένην χρονικὴν περίοδον, εἰς κατωτάτας, ἀνωτάτας καὶ μέσας στάθμας (ἡμερησίας, μηνιαίας ἢ ἐτησίας. Ἡ μέση στάθμη ἀποτελεῖ τὸ ἀριθμητικὸν μέσον τῆς ἀνωτάτης καὶ τῆς κατωτάτης στάθμης, αἵτινες καθορίζουσι τὸ ἀνώτατον καὶ τὸ κατώτατον σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον φθάνουσι τὰ ὕδατα τοῦ ρεύματος κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται αἱ στάθμαι. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σταθμῶν, ἔχομεν καὶ τὴν συνήθη στάθμην μιᾶς χρονικῆς περιόδου καὶ τὰς συχνοτέρας στάθμας.

Digitized by Google

Ὁ καθορισμὸς τῶν σταθμῶν τῶν ρευμάτων γίνεται τῇ βοηθείᾳ τῶν ὑδροδεικτῶν, οἵτινες ἐγκαθίστανται εἰς ὡρισμένα ἐνδιαφέροντα σημεῖα τῶν ρευμάτων. Βάσει τῶν διὰ τῶν ὑδροδεικτῶν παρατηρήσεων, αἵτινες ἀνατίθενται συνήθως εἰς τὰς ὑδρολογικὰς ὑπηρεσίας, καταρτίζονται διαγράμματα καὶ καμπύλαι, ὅπως ἡ ἁπλῆ καμπύλη τῶν σταθμῶν, ἡ καμπύλη διαρκείας καὶ ἡ καμπύλη συχνότητος αὐτῶν. Τὰ διαγράμματα ταῦτα καὶ αἱ καμπύλαι θὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν λύσιν διαφόρων προβλημάτων, ἅτινα θ' ἀναφυῶσι κατὰ τὴν περίοδον τῆς μελέτης ἢ καὶ μετ' αὐτήν.

Διὰ προμελέτας καὶ προχείρους μελέτας γίνεται ὑπολογισμὸς τῶν πιθανῶν παροχῶν τῇ βοηθείᾳ ἐμπειρικῶν τύπων, στηριζομένων εἴτε εἰς τὸ ὕψος τῆς πιπτούσης βροχῆς ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ρεύματος διασχιζομένων ἐκτάσεων, εἴτε εἰς τὴν εἰδικὴν ἐκροὴν τῶν ἐκτάσεων τούτων. Ἡ εἰδικὴ ἐκροὴ εἶναι τὸ μέσον ποσὸν τοῦ ἀνὰ μονάδα ἐπιφανείας τῆς διαρρεομένης ἐκτάσεως ἐκρέοντος ὕδατος, ἤτοι εἶναι ὁ λόγος τῆς συνολικῆς παροχῆς τῆς ἐκτάσεως ταύτης πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιφανείας της. Ἡ εἰδικὴ αὕτη ἐκροὴ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος τῆς πιπτούσης βροχῆς, καὶ ὁ συντελεστὴς ἀναλογίας, καλούμενος συντελεστὴς ἐκροῆς ἢ συντελεστὴς ἀπορροῆς καὶ δυνάμενος νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ λόγος τοῦ ἐκρέοντος ἔκ τινος ἐπιφανείας ὕδατος πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης πιπτούσης βροχῆς, ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, τοῦ τρόπου διανομῆς τῶν βροχῶν, τοῦ μεγέθους τῆς ἐξατμίσεως ἐν τῇ περιοχῇ, τῆς μορφολογικῆς διαμορφώσεως τῆς λεκάνης, τῆς ἐπικαλύψεως ἢ μὴ τῆς ἐκτάσεως καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ἐπικαλύψεως ταύτης. Εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν διαφόρων ρευμάτων ἡ εἰδικὴ ἐκροὴ ἔχει τιμὰς μεγάλας, ἐλαττοῦται δὲ ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὰς ἐκβολάς. Διὰ τὴν Ἑλλάδα δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, διὰ προχείρους ὑπολογισμούς, ὡς εἰδικὴν ἐκροήν, ἐν Θεσαλίᾳ μὲν 0,50—0,60 m^3/Km^2—sec, ἐν Πελοποννήσῳ δὲ 1,00—1,50 m^3/Km^2—sec. Δι' ὁριστικὰς μελέτας, ἐπειδὴ ὁ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ὑπολογισμὸς τῶν παροχῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀκριβής, εἶναι πολὺ προτιμότερον νὰ γίνεται καταμέτρησις αὐτῶν (βλ. *ὑδρομετρία*). Καλὸν εἶναι, διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν παροχῶν, νὰ χρησιμοποιηθῶσι σημεῖα τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος παρουσιάζει κανονικωτέραν διατομὴν καὶ τροχιάν. Βάσει τῶν γενομένων διαφόρων καταμετρήσεων, παρατηρήσεων καὶ ὑπολογισμῶν, συντάσσονται διαγράμματα τῶν παροχῶν ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν σταθμῶν. Οὕτω κατασκευάζεται ἡ γενικὴ καμπύλη τῶν παροχῶν, τὸ διάγραμμα τῆς διαρκείας αὐτῶν καὶ τὸ διάγραμμα τῆς συχνότητος αὐτῶν. Τὰ διαγράμματα ταῦτα θὰ χρησιμοποιηθῶσι κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῶν μελετῶν, τὰς ὁποίας θὰ διευκολύνωσι κατὰ πολύ.

Αἱ φερταὶ ὕλαι, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς διαβρώσεως τῶν παραποταμίων ἐκτάσεων, ἐνδιαφέρουσι κατὰ πολὺ τὸν κανονισμὸν τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ εἴδους τῶν ἐκτελεστέων τεχνικῶν ἔργων. Παρὰ τὰς πηγὰς τῶν ὀρεινῶν καὶ πολυύδρων ποταμῶν, ὅπου αἱ κλίσεις εἶναι ἰσχυρόταται καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν ὑδάτων μεγάλη, γίνονται μεταφοραὶ μεγάλων ὀγκολίθων καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν κατασκευῆς ἔργων εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην περιοχήν, δέον, ἐκτὸς τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν δίοδον τῶν ὑλῶν τούτων διαστάσεων, νὰ ἔχωσι τὰ ἐκτελούμενα ἔργα καὶ μεγάλην ἀντοχήν. Ἐπίσης πρέπει νὰ κατασκευασθῶσι τὰ ἔργα πολὺ ἰσχυρὰ καὶ ὀγκώδη καὶ εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ, ὅπου, λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τῆς κλίσεως τοῦ ρεύματος, κυριαρχοῦσιν αἱ μεταφοραὶ μόνον λίθων καὶ μεγάλων χαλίκων. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν ρευμάτων γίνονται τὰ περισσότερα τῶν ἔργων διευθετήσεως, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἑπόμενον πρὸς τὰ κατάντη αὐτοῦ, ἔνθα αἱ φερταὶ ὕλαι περιορίζονται εἰς ἀμμοχάλικας, ἄμμον καὶ ἰλύν. Ὁ ὄγκος καὶ τὸ ποσὸν τῶν φερτῶν ὑλῶν εἴς τι σημεῖον τοῦ ρεύματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρὸς τὰ κατάντη συνιστῶσαν τοῦ βάρους τοῦ ὑπερκειμένου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὕδατος, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν λεγομένην συρτικὴν δύναμιν (force d'entraînement), καὶ εἶναι ἀνάλογος τοῦ μεγέθους ταύτης ἀνὰ μονάδα ἐπιφανείας τῆς κοίτης τοῦ ρεύματος. Ἔχει εὑρεθῆ ὅτι παρασύρεται χονδρὴ ἄμμος, ὅταν ἡ συρτικὴ δύναμις ἰσοῦται πρὸς 0,60 μέχρι 0,70 χλγρ. ἀνὰ τετραγωνικὸν μέτρον, ἀμμοχάλικον λεπτὸν ὅταν S=1,25 χλγρ./$μ^2$ περίπου, αἱ ἐκ χορτοπλίνθων ἐπενδύσεις τῶν ὀχθῶν, ὅταν S=2 μέχρι 3 χλγρ./$μ^2$, κροκάλαι μεσαίου μεγέθους, ὅταν S=3 χλγρ./m^2. Τὸ μέγεθος τῆς συρτικῆς δυνάμεως δύναται νὰ εὑρεθῇ διὰ τοῦ τύπου $S=γtJ$, ἔνθα γ τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ὕδατος τοῦ ρεύματος, t τὸ βάθος αὐτοῦ εἰς τὸ ἐξεταζόμενον σημεῖον καὶ J ἡ κλίσις τοῦ ρεύματος. Τὸ ποσὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν φερτῶν ὑλῶν ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν ὠστικὴν δύναμιν τοῦ ὕδατος, ἡ ὁποία εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ὕδατος, τὸ βάθος αὐτοῦ καὶ τὴν ταχύτητά του. Ἔχει εὑρεθῆ ὅτι παρασύρεται χονδρὸν ἀμμοχάλικον, ὅταν ἡ ταχύτης εἶναι v=2,0 μέτρα ἀνὰ δευτερόλεπτον, λεπτὸν ἀμμοχάλικον καὶ πολὺ χονδρὴ ἄμμος, ὅταν v=1,50 μ/δλ, ἄμμος χονδρή, δομήσιμος, ὅταν v=1.00 μ./δλ. καὶ λεπτὴ ἄμμος καὶ ἰλύς, ὅταν v=0,50 μ/δλ. περίπου. Ἡ ποσότης καὶ τὸ μέγεθος τῶν φερτῶν ὑλῶν ἐξαρτᾶται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος αὐτῶν. Ἡ μεταφορὰ αὐτῶν ἐπιφέρει μείωσιν τῆς ταχύτητος τοῦ ρεύματος.

Ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι διὰ καθωρισμένας συνθήκας τοῦ ρεύματος, τὸ ποσὸν τῶν μεταφερομένων ὑλῶν εἶναι καθωρισμένον καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ἓν ὡρισμένον ὅριον. Ἐφ' ὅσον τὸ ποσὸν τῶν μεταφερομένων ὑλῶν δὲν φθάνει τὸ ὅριον τοῦτο, ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται διάβρωσις τῆς κοίτης τοῦ ρεύματος· ὅταν ὅμως ἐπέλθῃ ὁ κορεσμός, τότε οὐδεμία διάβρωσις συντελεῖται. Ἐλαττουμένης τῆς κλίσεως τοῦ ρεύματος, ἐλαττοῦται καὶ τὸ ποσὸν τῶν μεταφερομένων ὑλῶν, συνοδευομένης τῆς ἐλαττώσεως ταύτης δι' ἐναποθέσεων καὶ προσχώσεων τῆς κοίτης. Ὅταν ἡ ἐλάττωσις τῆς κλίσεως φθάσῃ ἓν ὡρισμένον ὅριον ἑκάστοτε, οὐδεμία πλέον μεταφορὰ φερτῶν ὑλῶν γίνεται εἰμὴ εἰς μικρότατον βαθμόν.

Γενικαὶ ἀρχαὶ τῶν διευθετήσεων. Τὰ κυριώτερα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δέον νὰ καθορισθῶσι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μελέτης διευθετήσεως ρεύματός τινος, εἶναι ἡ χάραξις, ἡ ὁποία θὰ δοθῇ εἰς τὸ διευθετούμενον ρεῦμα, ἡ κλίσις καὶ ἡ διατομὴ τοῦ ποταμοῦ.

Ὡς πρὸς τὴν χάραξιν δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ὅτι, ἐφ' ὅσον προβλέπεται ἐκτέλεσις ἐκβαθύνσεων τῆς κοίτης καὶ ἐγκιβωτισμοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν μεγαλυτέρας τομὰς καὶ εὐθυγραμμίσεις τοῦ ρεύματος, χάριν τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἐκτελεστέας ἐργασίας. Θὰ ἐπιδιώκωμεν τὰς εὐθυγράμμους χαράξεις ἀκόμη καὶ διότι εἰς ταύτας προσβάλλονται ἐξ ἴσου ἀμφότεραι αἱ ὄχθαι, ἀπαιτουμένης οὕτω μικροτέρας συντηρήσεως διὰ ταύτας. Ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη κατασκευῆς καμπύλης χαράξεως, θὰ ἐπιδιώκωνται ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτεραι ἀκτῖνες δι' αὐτάς, μὲ ἐλάχιστον τὰ 500 μ. ἤ, διὰ μικροὺς ποταμούς, τὰ 300 μ. Ὁσάκις εἶναι ἀνέφικτοι αἱ μεγάλαι εὐθυγραμμίσεις, ἀκολουθοῦμεν κατὰ τὴν χάραξιν κυρίως τὴν παλαιὰν κοίτην μὲ μικρὰς εὐθυγραμμίσεις αὐτῆς. Πολλάκις ἡ χάραξις ἀκολουθεῖ τὴν μαιανδρικὴν μορφὴν τῶν ποταμῶν ἢ δίδομεν ἡμεῖς τοιαύτην μορφὴν εἰς τὴν χάραξιν. Πάντως, καλὸν εἶναι ἡ νέα χάραξις, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ ρεῦμα, ν' ἀκολουθῇ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν τοῦ ποταμοῦ, ἡ ὁποία δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς ὡρισμένους λόγους.

Διὰ τὴν κλίσιν, ἡ ὁποία θὰ δοθῇ εἰς τὸν ποταμόν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀσφαλῆ κριτήρια καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ αὕτη. Καταβάλλεται συνήθως προσπάθεια, ὅπως ἐκ τῶν

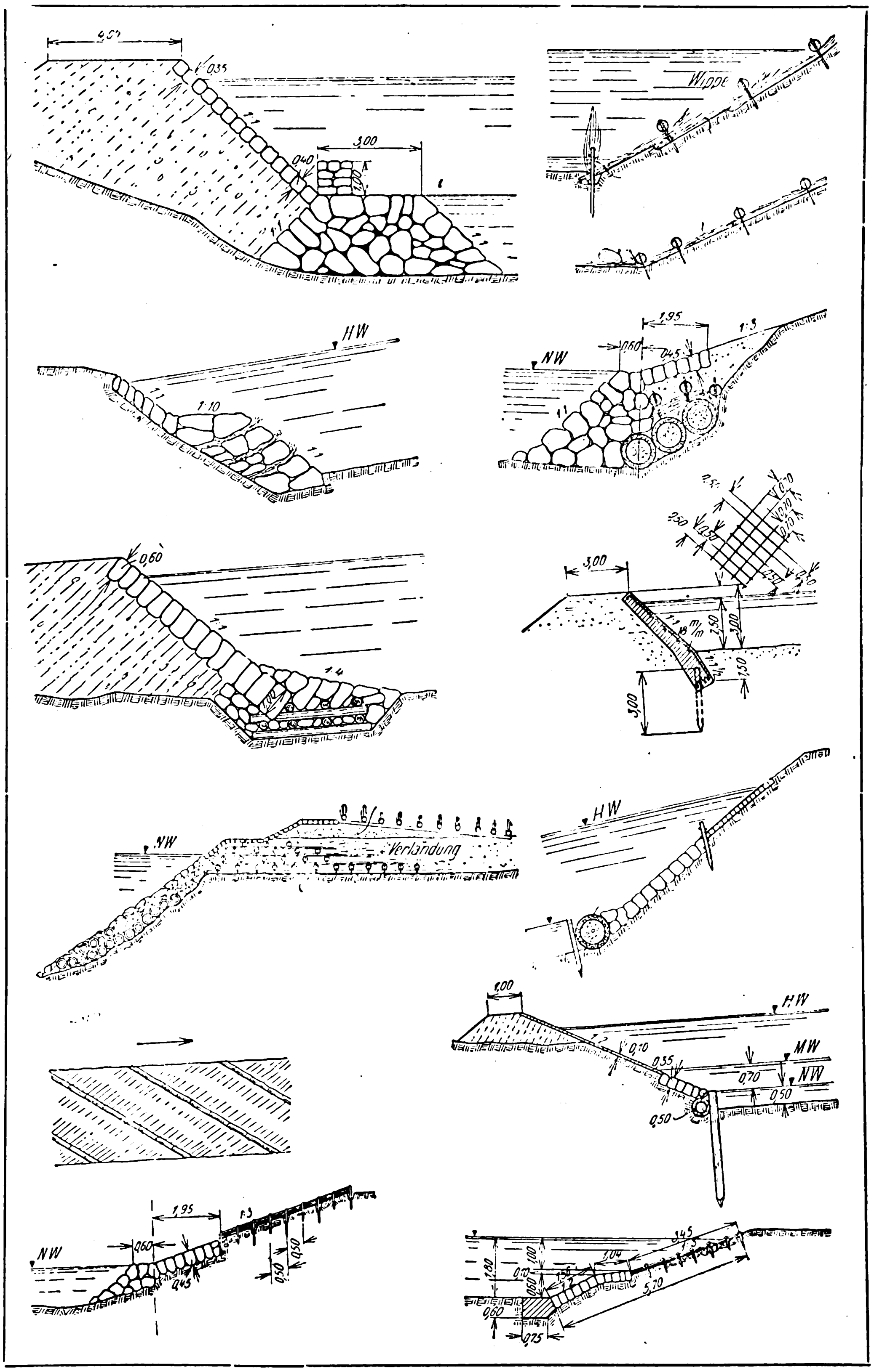

Διάφοροι τρόποι ὑπερασπίσεως τῶν ὀχθῶν.

Digitized by Google

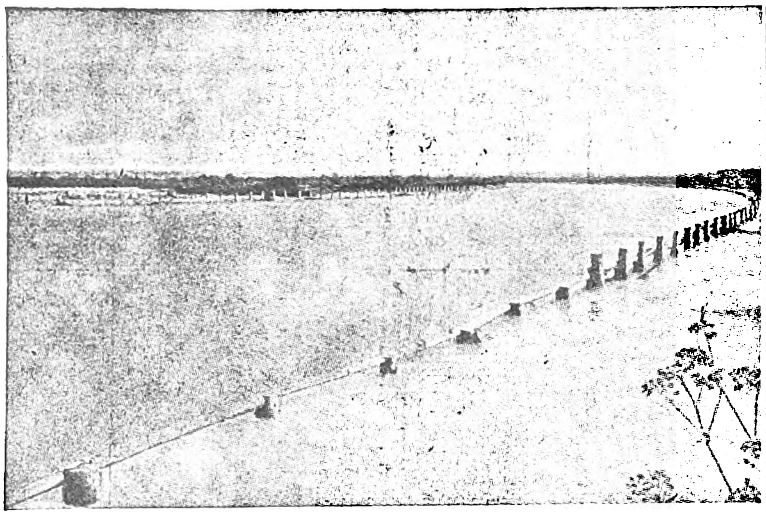

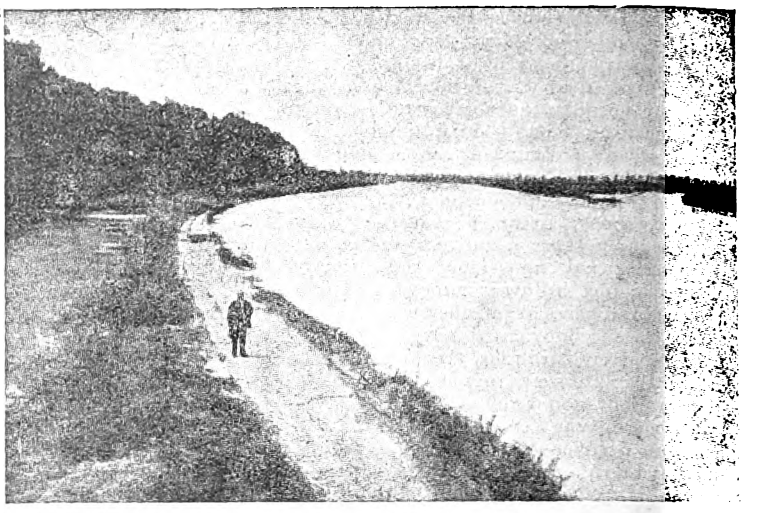

1) *Παράλληλα ἔργα ἐπιβοηθητικὰ τῆς ὄπισθεν αὐτῶν ἐπιχώσεως, πρὸς σχηματισμὸν κανονικοῦ ροῦ.* 2) *Ἀναχώματα πρὸς σχηματισμὸν κανονικοῦ ροῦ.*

ὑστέρων, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων καὶ κατόπιν παρατηρήσεων ἐπ' αὐτῶν, δοθῇ ἡ πρέπουσα κλίσις εἰς τὸν ποταμόν, διὰ μεταβολῆς τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων, διὸ καὶ πρέπει νὰ προβλέπωμεν καὶ νὰ φροντίζωμεν ὅπως τὰ ἐκτελούμενα ἔργα εἶναι ἐπιδεκτικὰ τοιούτων μεταβολῶν. Ἡ διατομή, τὴν ὁποίαν θὰ δώσωμεν εἰς τὸν ποταμόν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παροχὴν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ταχύτητα, τὴν ὁποίαν θὰ δύναται ν' ἀνεχθῇ ἡ κατασκευαστέα κοίτη διὰ νὰ μὴ διαβιβρώσκεται. Εἶναι φανερόν, κατόπιν τούτων, ὅτι εἰς σημεῖα ὅπου θὰ γίνεται συμβολὴ πολυύδρου παραποτάμου, ἢ ὅπου μεταβάλλεται σπουδαίως τὸ ἔδαφος τῆς κοίτης, θὰ γίνεται καὶ ἀντίστοιχος μεταβολὴ τῆς διατομῆς. Συνήθως εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς δίδεται μία διπλῆ διατομή, τραπεζοειδοῦς μορφῆς, ἡ ὁποία παρουσιάζει μίαν κοίτην δυναμένην νὰ περιλάβῃ τὰ κατώτατα ὕδατα, καὶ μίαν κοίτην, εἰς τὴν ὁποίαν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ προηγουμένη καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἱκανὴ διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ καθοδήγησιν τῶν ὑψηλῶν ὑδάτων. Εἰς τὴν μικρὰν κοίτην δίδεται βάθος συνήθως 3 μέχρι 5 μέτρων, πλάτος δὲ ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ ἢ τὰ $^{1}/_{8}$ τοῦ τῆς μεγάλης διατομῆς. Εἰς τὸν πυθμένα τῆς ὑψηλῆς διατομῆς δίδεται συνήθως κλίσις 5% μέχρι 10% πρὸς τὴν μικρὰν κοίτην, καὶ προβλέπεται ὅπως τὰ ἀνώτατα ὕδατα μένουν χαμηλότερα κατὰ 1 μ. μέχρις 1,5 μ. διὰ τοὺς ὀρεινοὺς ποταμοὺς καὶ 0,60 μ. περίπου διὰ τοὺς πεδινοὺς ἀπὸ τὴν στέψιν τῶν ὀχθῶν τῆς μεγάλης κοίτης. Διπλῆ διατομὴ δίδεται ἐπίσης καὶ εἰς ποταμούς, ὅπου δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ παροχὴ αὐτῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην φροντίζομεν ὅπως ἡ κατασκευὴ τῆς διατομῆς εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν δυνατότητα αὐξομειώσεως αὐτῆς. Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ἀναγκαίων διατομῶν ἑκάστοτε γίνεται κατὰ τὰ γνωστὰ ἐκ τῆς ὑδραυλικῆς, βάσει τῶν διδομένων παρ' αὐτῆς τύπων. Μετὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀνωτέρω στοιχείων θὰ χωρήσωμεν εἰς τὴν περαιτέρω μελέτην τῆς διευθετήσεως, ἔχοντες συγχρόνως ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ἔργα διευθετήσεως τοῦ ποταμοῦ, δέον νὰ κατασκευασθῶσι καὶ ἔργα ὑδραυλικὰ πρὸς βελτίωσιν τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ ἐκτάσεων καὶ ἀπομάκρυνσιν ἀπ' αὐτῶν τῶν πλεοναζόντων ὑδάτων, ἥτις συχνὰ παρουσιάζει δυσκολίας.

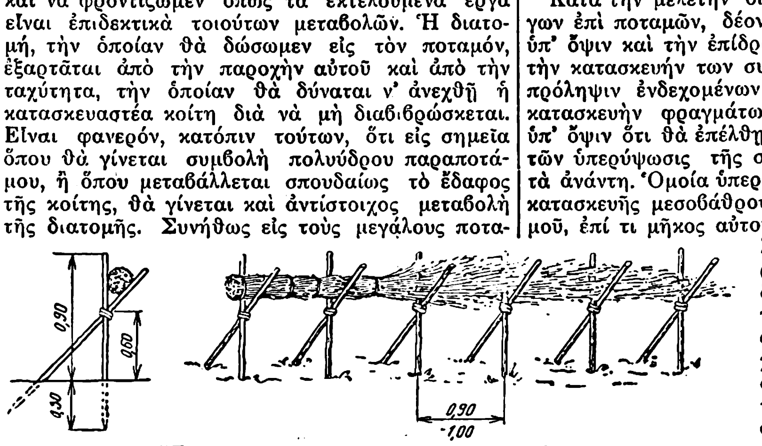

Ἔνδειξις τρόπου κατασκευῆς κλαδοδεμάτων.

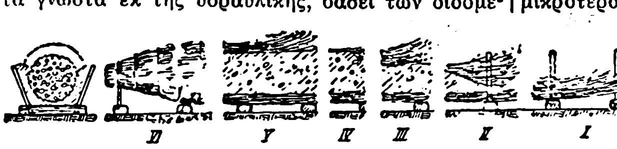

Φάκελος ὑπὸ κατασκευήν.

Γενικῶς, κατὰ τὰς διευθετήσεις ποταμῶν σήμερον ἐπιδιώκεται ὁ περιορισμὸς τῶν διαβρώσεων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῶν φερτῶν ὑλῶν. Ἡ ἐπίτευξις τούτου θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατασκευὴν ἔργων βάσει τῶν ἐλαχίστων δυνατῶν διαστάσεων καὶ τῆς μεγίστης οἰκονομίας, διότι αἱ κατασκευαζόμεναι διατομαὶ δὲν θὰ εἶναι προωρισμέναι νὰ δεχθῶσι καὶ μεταφέρωσιν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ φερτὰς ὕλας. Ἐπίσης, δέον, ἐκτὸς τούτων, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ πρὸς διευθέτησιν ποταμοῦ τινος κατασκευαζόμενα ἔργα θὰ τείνωσιν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν καλυτέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὕδατος καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ταχυτέραν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν μελέτην διευθετήσεων καὶ ἄλλων ἔργων ἐπὶ ποταμῶν, δέον πάντοτε νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν μετὰ τὴν κατασκευήν των συνθηκῶν τοῦ ποταμοῦ, πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένων ζημιῶν. Οὕτω, κατὰ τὴν κατασκευὴν φραγμάτων λ. χ., δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι θὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ὑπερύψωσις τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος πρὸς τὰ ἀνάντη. Ὁμοία ὑπερύψωσις θὰ γίνῃ καὶ ἐκ τῆς κατασκευῆς μεσοβάθρου γεφύρας ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, ἐπί τι μῆκος αὐτοῦ, δι' ἀναχωμάτων ἢ ἄλλων κατασκευῶν. Ἡ ὑπερύψωσις αὕτη τῆς στάθμης δυνατὸν νὰ εἶναι ἐπικίνδυνος καὶ ἐπιζημία διὰ τὰς ἀνάντεις τοῦ ἔργου παροχθίους ἐκτάσεις καὶ ἐγκαταστάσεις. Ἐπίσης ὁ ἐγκιβωτισμὸς τοῦ ρεύματος ἐπιφέρει, διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς στάθμης πρὸς τὰ ἀνάντη, αὔξησιν τοῦ βάθους τῆς διατομῆς καὶ διάβρωσιν ἐκ τούτου τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, διάβρωσιν ἐξελισσομένην εἰς πρόσχωσιν διὰ τὰ πρὸς τὰ κατάντη τοῦ ἀναχώματος τμήματα τοῦ ποταμοῦ. Ἀνάλογοι διαβρώσεις καὶ προσχώσεις δημιουργοῦνται ἐκ τῆς κατασκευῆς τομῶν διὰ τὴν εὐθυγράμμισιν καὶ συντόμευσιν τῶν ποταμῶν.

Ἔργα διευθετήσεων. Τὰ μέσα ἐν γένει, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν διευθέτησιν τῶν ποταμῶν, συνίστανται εἰς ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιζητοῦμεν τὴν συγκράτησιν τῶν ὑδάτων καὶ τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς ροῆς αὐτῶν εἰς τὰ ὑψηλά, παρὰ τὰς πηγὰς αὐτῶν, μέρη, εἰς ἔργα ἅτινα θὰ περιορίσωσι τὰς διαβρώσεις καὶ θὰ συγκρατήσωσι τὰς φερτὰς ὕλας εἰς τὴν αὐτὴν ὑψηλὴν περιοχήν, εἰς ἔργα ἅτινα θὰ ἐπιτρέψωσι τὸν σχηματισμὸν ἐκτάσεως, ἥτις θὰ δύναται νὰ δεχθῇ τὰ ὕδατα τῶν πλημμυρῶν καὶ τὰς μεταφερομένας ποσότητας τῶν φερτῶν ὑλῶν, εἰς ἔργα τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς δώσωσι καλὴν χάραξιν καὶ εὐρεῖαν καὶ ἰσχυρὰν διατομήν, δυναμένην νὰ περιλάβῃ τὰ ὕδατα τῶν πλημμυρῶν, καὶ τέλος εἰς διάφορα ἄλλα ἔργα μικροτέρας σημασίας. Ἀνεξαρτήτως πρὸς τ' ἀνωτέρω, τὰ ἔργα διευθετήσεως ρεύματός τινος δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς ἔργα ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς ἔργα ἐκτὸς τοῦ ποταμοῦ. Ἕκαστον εἶδος τῶν ἔργων τούτων δύναται νὰ περιλαμβάνῃ ἔργα παράλληλα πρὸς τὸν ποταμόν, ἔργα ἐγκάρσια πρὸς αὐτόν, καὶ διάφορα ἄλλα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ὡρισμένην κατηγορίαν. Τὰ ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ ἔργα, ἅτινα ἀποσκοποῦσι κυρίως εἰς τὴν διευθέτησιν τοῦ ροῦ τοῦ ποταμοῦ ἢ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς κοίτης ἢ τῆς στάθμης αὐτοῦ, ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ παρόχθια ἔργα τῆς προασπίσεως τῶν ὀχθῶν, ἀπὸ τὰ ἀφιστάμενα τῶν ὀχθῶν παράλληλα ἔργα, ἅτινα χρησιμεύουν πρὸς καθοδήγησιν καὶ ἐγκιβωτισμὸν τῶν ὑδάτων, ἀπὸ τοὺς προβόλους. οἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ κατ' ἐξοχὴν ἐγκάρσια ἔργα, τοὺς διαφόρους ἀναβαθμοὺς πρὸς ἐλάττωσιν τῆς κλίσεως καὶ ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐγκαρσίους συνδέσμους τῶν παραλλήλων ἔργων πρὸς τὰς ὄχθας. Τὰ ἐκτὸς τῶν ποταμῶν ἔργα ἀποτελοῦσι τὰ διάφορα ἔργα, ἅτινα κατασκευάζονται εἰς τὰς ὑψηλὰς περιοχὰς πρὸς συγκράτησιν τῶν ὑδάτων τῶν πλημμυρῶν καὶ τῶν φερτῶν ὑλῶν, τὰ ὑψηλὰ φράγματα ἢ κοιλαδοφράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν συγκέντρωσιν τῶν ὑδάτων τῶν μεγάλων πλημμυρῶν εἰς τεχνητὰς λίμνας, οἱ τόποι ἐναποθέσεως τῶν φερτῶν ὑλῶν, τὰ διάφορα ἀναχώματα καὶ τὰ ἀνάλογα ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ ἐγκιβωτισμὸς τῶν ὑψηλῶν ὑδάτων κυρίως τῶν ποταμῶν καὶ αἱ διάφοροι τομαὶ τῶν ποταμῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ συντομεύσωσιν αὐτὸν καὶ θὰ δώσουν κανονικωτέραν χάραξιν.

Ὡς ὑλικὰ διὰ τὰ διάφορα ἔργα διευθετήσεως τῶν ρευμάτων χρησιμοποιοῦνται πάντα τὰ συνήθη οἰκοδομικὰ ὑλικά. Χρησιμοποιοῦνται αὐταὶ αὗται αἱ γαῖαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν διαφόρων ἐκσκαφῶν διὰ τὴν κατασκευὴν ἀναχωμάτων ἢ καὶ χορτοπλίνθων διὰ τὰς ἐπενδύσεις τῶν πρανῶν. Χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης λίθοι εἴτε διὰ λιθορριπὰς κοινάς, εἴτε εἰς ξηρολιθοδομὰς ἀκόμη, διὰ τμήματα ἐντὸς πόλεων. Ἐπίσης μεγάλην ἐφαρμογὴν εὑρίσκει εἰς τὰ ἔργα διευθετήσεων ἡ ξυλεία, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφὰς (κορμοὶ δένδρων διὰ τὴν κατασκευὴν ἀναβαθμῶν καὶ φραγμάτων, ὅπως καὶ διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν ὀχθῶν, κλάδοι καὶ κλαδοπλέγματα πρὸς ἐπένδυσιν τῶν πρανῶν ἢ πρὸς σχηματισμὸν πλωτῶν σωμάτων, προωρισμένων νὰ δημιουργήσωσι ζώνας ἠρεμίας εἰς ὡρισμένα τμήματα τοῦ ποταμοῦ, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἐπιχωσθῶσι κλπ.). Εὐρεῖαν ἐφαρμογὴν εὑρίσκουσιν οἱ λεγόμενοι φάκελοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕνα πυρῆνα ἐκ χαλίκων ἢ λίθων, περιβεβλημένον ἀπὸ στρῶμα κλάδων δεδεμένων κατ' ἀποστάσεις μεταξύ των, ἵνα μὴ διαλύωνται. Ἀνάλογοι πρὸς τοὺς φακέλους κατασκευαστικῶς εἶναι καὶ οἱ ἐπὶ τόπου τῶν ἔργων κατασκευαζόμενοι ὀγκόλιθοι, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ κιβωτίων ἀπὸ ἰσχυρὸν συρματόπλεγμα, πεπληρωμένων μὲ ἀργοὺς λίθους καὶ χάλικας μεγάλους. Πλὴν τῶν ἀναφερθέντων τούτων ὑλικῶν χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη τὰ σκυροκονιάμματα, ὡπλισμένα ἢ μή, διὰ σοβαρὰ ἔργα συνήθως καὶ σπανίως δι' ἐπενδύσεις ὀχθῶν ἐντὸς πόλεων, τεχνητοὶ λίθοι καὶ διάφορα ἄλλα ὑλικά.

Κιβώτιον ἐκ συρματοπλέγματος πρὸς κατασκευὴν ὀγκολίθου.

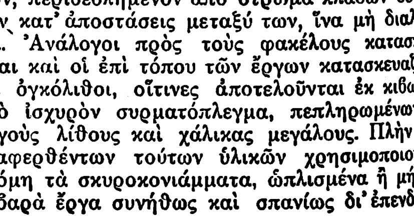

Ἔνδειξις κλαδοπλέγματος.

Τὰ ἔργα τῆς λεκάνης ἀποδοχῆς εἶναι κυρίως ἔργα συγκρατήσεως καὶ ἐπιβραδύνσεως τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν (βλ. λ. *πλήμμυρα*) καὶ ἔργα περιορισμοῦ τῶν διαβρώσεων καὶ συγκρατήσεως τῶν φερτῶν ὑλῶν. Ἐναντίον τῆς ἀποσαθρώσεως καὶ διαβρώσεως τοῦ ἐδάφους δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπιτυχῶς ἡ ἀναδάσωσις, ἡ ὁποία θὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν ὑλῶν, ἂν καὶ τὸ δάσος, διὰ τῶν ριζῶν τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ δένδρων, ἀποσαθρώνει καὶ διαλύει τὸ ἔδαφος. Διὰ τῆς ὑπὸ τῶν ριζῶν ἀποσαθρώσεως σχηματίζεται μία φυτικὴ γῆ, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὴν πέραιτέρω διάβρωσιν. Ἡ φυτικὴ αὕτη γῆ, συγκρατουμένη διὰ τῶν συμπλεκομένων ριζῶν, δὲν δύναται νὰ παρασυρθῇ. Ἄλλο μέσον περιορισμοῦ τῶν διαβρώσεων ἐκ τῶν ἀτμο-

Digitized by Google

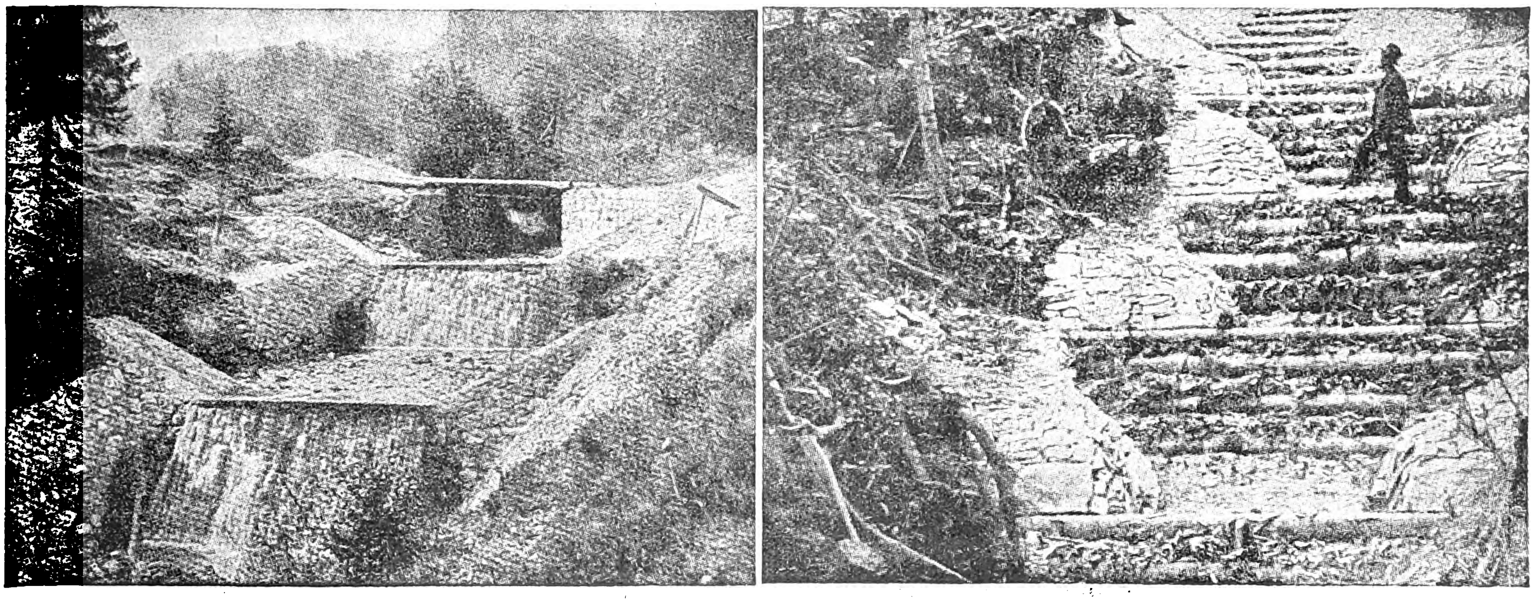

Ἔργα λεκάνης ἀποδοχῆς: ἀναβαθμοὶ ἀνακοπῆς τῆς κλίσεως τῆς κοίτης.

σφαιρικῶν κατακρημνίσεων δὲν ὑπάρχει, ὅταν ὅμως δημιουργοῦνται φερταὶ ὗλαι ἐκ παγετώνων ἢ χιονοπτώσεων, δύνανται νὰ ληφθῶσι μέτρα τινά. Τὰς ὑπὸ τῶν παγετώνων κομιζομένας φερτὰς ὕλας συγκρατοῦσι διὰ φραγμάτων. Ἐναντίον τῶν χιονοπτώσεων, κατασκευάζονται τοιχίσκοι ἐκ ξηρολιθοδομῆς, ὕψους 1 μ. περίπου, ἢ ξύλινα μικρὰ φράγματα, διατασσόμενα εἰς ἐναλλασσομένους στίχους, καθέτους πρὸς τὰς γραμμὰς τῆς μεγίστης κλίσεως. Τὰ φράγματα ταῦτα, γινόμενα κυρίως ἄνωθεν χωρίων καὶ σιδηροδρομικῶν ὁδῶν, αὐξάνουσι τὴν συνάφειαν τῶν χιόνων μὲ τὸ ἔδαφος καὶ ἐμποδίζουσι τὴν πτῶσιν αὐτῶν καὶ τῶν περιεχομένων φερτῶν ὑλῶν. Εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως σαρῶν μὲ πολὺ ἐπικλινῆ πρανῆ, γίνεται συγκράτησις αὐτῶν, ἰδίᾳ ὅταν τὸ ῥεῦμα εἶναι πολὺ πλησίον, διὰ μικρῶν φραγμάτων καὶ ἐπενδύσεων τοῦ κατωτέρου μέρους τῆς ἐπιφανείας τῶν σαρῶν. Ἂν ἀναβλύζουσιν ὕδατα, προσπαθοῦμεν νὰ ἀπομακρύνωμεν ταῦτα ἀπὸ τὴν σάραν, καταβάλλοντες προσοχὴν πρὸς ἀποφυγὴν

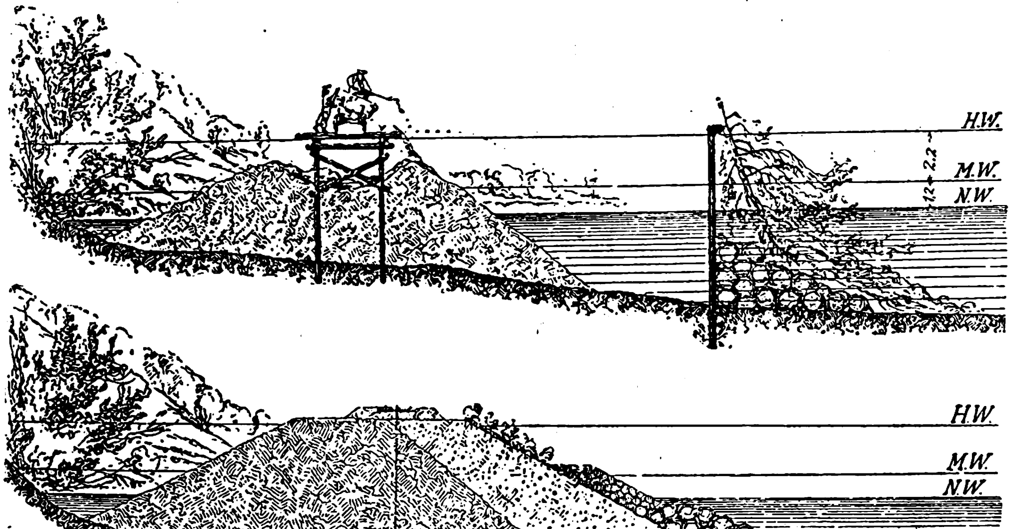

Ἔνδειξις κατασκευῆς ἀναχώματος.

δημιουργίας κατολισθήσεως ταύτης ὑφ' ἡμῶν· καλὸν δὲ εἶναι νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἀναδάσωσις. Ἐὰν παρὰ τὸ ῥεῦμα συμβαίνουσι κατολισθήσεις ἐδαφῶν, δημιουργοῦσαι φερτὰς ὕλας, δύνανται νὰ γίνουν ἀποστραγγιστικὰ ἔργα.

Κατὰ τῶν διαβρώσεων τῆς κοίτης καὶ τῶν ὀχθῶν, τὰ ἐκτελεστέα ἔργα θὰ συνίστανται ἢ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀντοχῆς τῆς διατομῆς ἢ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος. Ἡ ἐπαύξησις τῆς ἀντοχῆς τῆς κοίτης ἐφαρμόζεται μόνον εἰς μικρὰ ῥεύματα, λόγῳ τοῦ πολυδαπάνου αὐτῆς, καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἐπένδυσιν ταύτης δι' ἀνθεκτικῶν ὑλικῶν. Τὰ συνήθως κατασκευαζόμενα ἔργα εἶναι τὰ περιορίζοντα τὴν ταχύτητα καὶ τὴν συρτικὴν δύναμιν τοῦ ὕδατος, τὰ ἐλαττοῦντα δηλαδὴ τὴν κλίσιν καὶ τὸ βάθος τοῦ ῥεύματος. Τὰ ἔργα ταῦτα συνίστανται εἰς φράγματα ἐλευθέρου ὕψους τουλάχιστον 2 μ., τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναβιβάζουσι τὴν στάθμην τοῦ ὕδατος εἰς σημεῖα ὑψηλότερα, ὅπου αἱ ὄχθαι ἀπέχουσι περισσότερον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιτρέπουσι τὴν δημιουργίαν προσχώσεων ὄπισθεν αὐτῶν, ἐπί τι μῆκος τοῦ ῥεύματος. Ἐπιτυγχάνομεν οὕτω αὔξησιν τοῦ πλάτους τοῦ ῥεύματος, ἐλάττωσιν ἐκ τούτου τοῦ βάθους τοῦ ὕδατος καὶ περιορισμὸν τῆς κλίσεως τῆς κοίτης. Τὰ φράγματα ταῦτα κατασκευάζονται κατὰ ποικίλους τρόπους, κτιστά, ἐκ ξηρολιθοδομῆς, διὰ ξύλων, μικτά, διὰ πασσάλων κ.λ.π. Εἴς τινας περιπτώσεις, ὅπου παρὰ τὸ διαβιβρωσκόμενον ἔδαφος τῆς κοίτης ὑπάρχει στερεὸν (βραχῶδες) ἔδαφος, δύναται νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ τῆς κοίτης τοῦ ῥεύματος διὰ τομῆς εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος. Εἰς τὰ ἔργα τῆς λεκάνης ἀποδοχῆς δέον νὰ ὑπαχθῶσι καὶ τὰ μεγάλα φράγματα, ἅτινα, κατασκευαζόμενα παρὰ τὴν ἔξοδον τῶν ῥευμάτων εἰς τὴν κοιλάδα ἢ καὶ εἰς ἐσωτερικώτερα σημεῖα τῆς μισγαγγείας αὐτῶν, σχηματίζουσι μίαν τεχνητὴν λίμνην, ὅπου συγκεντροῦνται τὰ ὕδατα τῶν μεγάλων πλημμυρῶν καὶ λαμβάνονται κατόπιν βαθμιαίως ἐκεῖθεν πρὸς χρησιμοποίησιν. Τὰ ἔργα ταῦτα δὲν συμφέρει, λόγῳ τοῦ πολυδαπάνου αὐτῶν, νὰ κατασκευάζωνται μόνον χάριν διευθετήσεως τῶν ῥευμάτων ἀποκλειστικῶς, καὶ διὰ τοῦτο συνδυάζεται ἡ κατασκευὴ αὐτῶν μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ῥεύματος διὰ σκοποὺς διαφόρους. Εἰς τὰς τεχνητὰς ταύτας λίμνας δύναται νὰ γίνῃ καὶ συγκράτησις τῶν φερτῶν ὑλῶν. Εἶναι δυνατὸν τὰ ἔργα ταῦτα νὰ μὴ κατασκευάζωνται εἰς ὡρισμένας εὐνοϊκὰς περιστάσεις καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς μισγαγγείας, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὰς πλευρὰς αὐτῶν, ἀφηνομένου ἑνὸς κενοῦ διαστήματος εἰς τὸ μέσον αὐτῶν. Δημιουργεῖται οὕτω μία προσωρινὴ ὑπερύψωσις καὶ συγκράτησις τῶν ὑδάτων τῶν πλημμυρῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ γίνεται βαθμιαία ἀφ' ἑαυτῆς ἀπόδοσις τῶν ὑδάτων μεταγενεστέρως. Τὰ εἰς τὴν πεδιάδα ἐκτελούμενα ἔργα διευθετήσεως τοῦ ποταμοῦ θ' ἀφορῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐπίτευξιν καλῆς χαράξεως τοῦ ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δημιουργίαν κανονικοῦ ῥοῦ δι' αὐτὸν καὶ διατομῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἱκανῆς νὰ περιλάβῃ ἅπαντα τὰ εἰς τὴν πεδιάδα φθάνοντα ὕδατα τῶν πλημμυρῶν, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν διευθέτησιν τῶν συμβολῶν τῶν διαφόρων παραποτάμων καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ. Τὰ ἔργα τῆς χαράξεως συνίστανται εἰς τὰς λεγομένας τομὰς (Durchstich), εἰς τὴν διάνοιξιν δηλαδὴ νέας κοίτης διὰ τὸν ποταμόν. Λόγῳ τοῦ πολυδαπάνου τῶν ἔργων, καταβάλλεται προσπάθεια ἵνα, ἐφ' ὅσον τυγχάνει τοῦτο δυνατόν, ἐπιτευχθοῦν αἱ ἐκσκαφαὶ δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ποταμοῦ. Διὰ νὰ γίνῃ κατορθωτὸν τοῦτο, ὀρύσσουσι μίαν μικρὰν τάφρον, εἰς τὸν ἄξονα συνήθως τῆς νέας χαράξεως, διὰ τῆς ὁποίας ἀφήνουσι νὰ ῥέωσιν ὕδατα ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ἅτινα βαθμιαίως ἐπιφέρουσι διάβρωσιν καὶ διάνοιξιν τῆς νέας κοίτης, ἥτις θὰ μορφωθῇ ἐκ τῶν ὑστέρων. Αἱ τομαί, διανοιγόμεναι βαθμηδὸν ἐκ τῶν ἀνάντων πρὸς τὰ κατάντη, κατασκευάζονται ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ ἐκβάθυνσις τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ὅταν αἱ ὄχθαι αὐτοῦ εἶναι πολὺ κατεστραμμέναι καὶ ἐπίσης ὅταν χρειάζεται εὐρυτέρα ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ. Κατασκευάζουσιν ἐπίσης τομάς, ὅταν ὁ ποταμὸς διέρχεται ἐντὸς πόλεως καὶ δὲν δύναται νὰ γίνῃ μεγέθυνσις τῆς κοίτης αὐτοῦ, ἱκανὴ νὰ περιλάβῃ τὰ ὕδατα τῶν πλημμυρῶν. Διὰ κατασκευῆς μιᾶς παροχετευτικῆς διώρυγος, οὕτως εἰπεῖν, ἀρχομένης ἀπὸ ἓν σημεῖον πρὸς τ' ἀνάντη τῆς πόλεως, διερχομένης ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ συμβαλλούσης εἰς ἕτερον σημεῖον πρὸς τὰ κατάντη αὐτῆς μὲ τὸν ποταμόν, ἐπιτυγχάνεται διχασμὸς τῶν ὑδάτων τῶν πλημμυρῶν, ἅτινα οὕτω δὲν ἐπιφέρουσι ζημίας. Πάντως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοιούτων ἔργων δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν οἱ κίνδυνοι, οἵτινες δύνανται νὰ προκύψουν ἐξ αὐτῶν, λόγῳ διαβρώσεων πρὸς τ' ἀνάντη ἢ ἀποστραγγίσεως, ἐξ ὑπερβολικῆς ἐκβαθύνσεως αὐτῶν, τῶν παραποταμίων ἐκτάσεων.

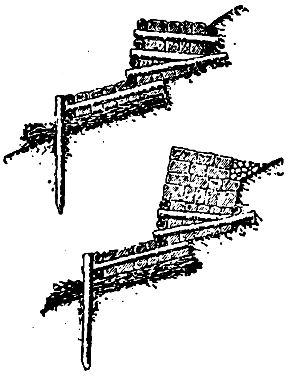

Ἀναβαθμοὶ πρὸς ἀνακοπὴν τῆς κλίσεως τῆς κοίτης.

Τὰ ἔργα πρὸς σχηματισμὸν κανονικοῦ ῥοῦ διαφέρουσι τῶν προηγουμένων, διότι ἀφορῶσι διευθέτησιν τῆς ἤδη ὑπαρχούσης κοίτης τοῦ ποταμοῦ. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων τούτων εἶναι οἱ πρόβολοι καὶ τὰ ἀναχώματα. Ἐφαρμόζεται ἑκάστοτε εἴτε τὸ ἓν εἶδος τῶν ἔργων τούτων εἴτε ἀμφότερα. Οἱ πρόβολοι εἶναι κατασκευαὶ ἔχουσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τὸ πέρας αὐτῶν πρὸς τὸν ἄξονά των. Διατάσσονται καθέτως ἢ κεκλιμένως (πρὸς τ' ἀνάντη ἢ τὰ κατάντη) ὡς πρὸς τὰς ὄχθας. Ἡ πρὸς τὰ κατάντη κλίσις τῶν προβολῶν ἀποφεύγεται διὰ πολλοὺς λόγους. Κατασκευάζονται συνήθως εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας μὲ μήκη καὶ μικρὰς ἀποστάσεις κανονιζομένας ἑκάστοτε. Εἰς τὰ καμπύλα τμήματα τοῦ ποταμοῦ παρουσιάζουσι δυσχερείας κατασκευῆς, τίθενται δὲ κατ' ἀποστάσεις μικροτέρας εἰς τὰ κοῖλα τμήματα καὶ μεγαλυτέρας εἰς τὰ κυρτά. Ἡ διατομὴ των εἶναι τραπεζοειδὴς συνήθως, μὲ καμπύλην στέψιν, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὁριζοντία ἢ

Digitized by Google

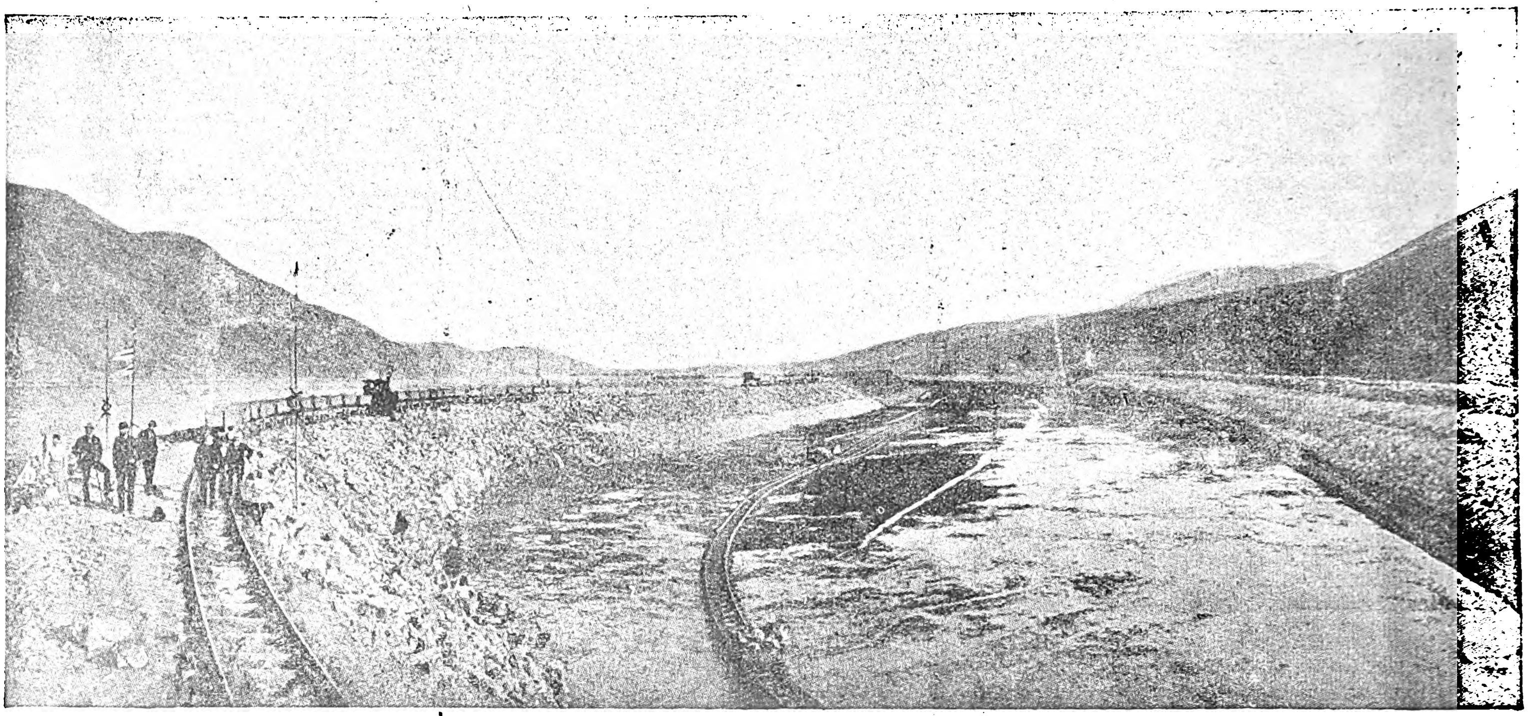

Κατασκευὴ παραλλήλου ἀναχώματος.

κεκλιμένη κατὰ μῆκος τοῦ προβόλου καὶ εἶναι ὑπερπηδητὴ ἢ ὄχι ἀπὸ τὰ ὕδατα. Τὸ πρὸς τὸν ἄξονα τῶν ποταμῶν ἄκρον αὐτῶν, ἡ κεφαλὴ δηλαδὴ τῶν προβόλων ὑπόκειται εἰς τὰς μεγαλυτέρας φθοράς, διὸ καὶ δίδεται ἑτέρα προσοχὴ εἰς ταύτην. Πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς τῶν προβόλων, δέον νὰ γίνῃ θεμελίωσις αὐτῶν εἰς τὰς ὄχθας (ἐφόσον αὗται ὑπόκεινται εἰς διάβρωσιν) ἐπὶ μήκους διπλασίου τοὐλάχιστον τοῦ μέσου πλάτους τῆς διατομῆς αὐτῶν, καὶ εἰς τοὺς ὀρεινοὺς ποταμοὺς πρέπει τὸ σῶμα αὐτῶν νὰ παρουσιάζῃ ἐλαστικότατα.

Ἡ κατασκευὴ τῶν προβόλων δημιουργεῖ ὄπισθεν αὐτῶν ζώνην ἠρεμίας, ἡ ὁποία ἐκ τούτου δύναται νὰ ἐπιχωσθῇ. Διὰ κατασκευῆς σειρᾶς τοιούτων προβόλων παραλλήλων δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσι καλὰ ἀποτελέσματα καὶ οἰκονομικὸς συνήθως ἐγκιβωτισμὸς τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Πάντως διὰ τῶν προβόλων δὲν θὰ ἔχωμεν κανονικὴν διατομὴν τῶν ποταμῶν, εἶναι δυνατὸν ὅμως ἐκ τῶν ὑστέρων ν' αὐξομειώσωμεν τὴν διατομήν. Ἐνίοτε, πρὸς σχηματισμὸν κανονικῆς διατομῆς, κατασκευάζουσι καὶ εἶδος φραγμάτων παραλλήλων πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὰς θέσεις τῶν κεφαλῶν τῶν προβόλων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐμποδίζουσι τὴν δίοδον τῶν ὑδάτων καὶ τῶν φερτῶν ὑλῶν ὄπισθεν αὐτῶν.

Τὰ ἀναχώματα κατασκευάζονται εἴτε ἐκτὸς τῶν ποταμῶν, πρὸς περιορισμὸν τῶν εἰς τὴν πεδιάδα ἐξαπλουμένων ὑδάτων τῶν πλημμυρῶν τῶν μεγάλων ποταμῶν, εἴτε ἐντὸς τῶν ποταμῶν, ἀντὶ τῶν προβολῶν, πρὸς σχηματισμὸν κανονικοῦ ῥοῦ καὶ κανονικῆς διατομῆς δι' αὐτούς. Τὰ πρῶτα τῶν ἀναχωμάτων τούτων κατασκευάζονται συνεχῆ ἢ διακεκομμένα καὶ εἶναι ὑπερπηδητὰ ἢ ὄχι ἀπὸ τὰ ὕδατα τῶν μεγάλων πλημμυρῶν. Σήμερον, ἀντὶ ν' ἀφήνωσι τὰ διερχόμενα τῶν φραγμάτων τούτων ὕδατα νὰ κατακαλύψωσι τὰ πέριξ ἐδάφη, κατασκευάζουσι συνεχῆ ἀναχώματα μὴ ὑπερπηδητά, καὶ διὰ καταλλήλων κινητῶν φραγμάτων ῥυθμίζουσι τὸν πλημμυρισμὸν τῆς παραποταμίας ἐκτάσεως. Τὰ συνήθως κατασκευαζόμενα ταῦτα ὑψηλὰ φράγματα παρουσιάζουσι τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐπιφέρουσι μεγάλην ὕψωσιν τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος καὶ αὔξησιν τῆς ταχύτητος αὐτῶν, ὅτι στεροῦσι τὰς χαμηλὰς γαίας τῆς ἐκ τοῦ ποταμοῦ λιπάνσεως καὶ ὅτι δυσχεραίνουσι τὴν ἀποστράγγισιν τῶν πέριξ χαμηλῶν ἐκτάσεων. Ἡ τελευταία αὕτη δυσχέρεια αὐξάνει διὰ τῆς παρόδου τῶν ἐτῶν. Ἐπίσης παρουσιάζουσι τὰ φράγματα ταῦτα τὸ μειονέκτημα νὰ διασπῶνται διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου καὶ νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὰ μεγαλυτέρας διεισδύσεως τοῦ ὕδατος ἐντὸς αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἡ στάθμη τοῦ ὕδατος ἀνέρχεται ὑψηλότερον. Συνιστᾶται νὰ τίθενται εἰς ἀπόστασιν ἀρκετὴν ἀπὸ τὴν κυρίως κοίτην τὰ ἀναχώματα ταῦτα, καὶ νὰ ἑδράζωνται ἐπὶ ἐδάφους καλῆς συσπάσεως.

Τὰ διάφορα ἐκτὸς ἢ ἐντὸς τῶν ποταμῶν κατασκευαζόμενα ἀναχώματα καὶ ἀνάλογα πρὸς αὐτὰ ἔργα ἐπιδιώκουσι τὸν σχηματισμὸν ὁριστικῆς διατομῆς διὰ τὸν ποταμόν, καὶ εἶναι ἀνάγκη, κατόπιν τούτου, πλήρους γνώσεως τῶν συνθηκῶν τοῦ ποταμοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως ἀντοχῆς, δέον τὰ ἀναχώματα ν' ἀντέχωσιν εἰς τὰς ὠθήσεις τοῦ ὕδατος, ἵνα μὴ παρασυρθῶσιν ἢ ἀνατραπῶσι παρ' αὐτοῦ. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς παρασύρσεως αὐτῶν ἐπιδιώκεται σύνδεσις τῶν ἀναχωμάτων μὲ τὸ ὑπέδαφος. Καλὸν εἶναι, ὅταν προβλέπωνται μεγάλαι ταχύτητες, νὰ ἐπενδύωνται τὰ πρὸς τὸ ὕδωρ πρανῆ τῶν ἀναχωμάτων, πρὸς ἀποφυγὴν φθορῶν ἐκ διαβρώσεων. Φθορὰς ἐπὶ τῶν ἀναχωμάτων δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι καὶ διάφορα ζῷα, ἐν οἷς καὶ οἱ ποντικοί. Δέον νὰ γίνεται καλὴ συντήρησις τῶν ἀναχωμάτων, πρὸς ἀποφυγὴν ἀποτόμου διασπάσεως αὐτῶν, ἡ ὁποία θὰ ἐπιφέρῃ ἐξαιρετικὰς ζημίας.

Τὰ ὑλικὰ τῶν ἀναχωμάτων λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐκσκαφῶν τῆς κοίτης κυρίως, χρησιμοποιοῦνται ὅμως καὶ λιθορριπαί, κλαδοπλέγματα, φάκελοι καὶ διάφορα ἄλλα ὑλικά.

Ἐνισχύσεις τῆς διατομῆς. Γενικῶς εἰς τὰ ἔργα, ἐπειδὴ δὲν προσβάλλεται ὁλόκληρος ἡ κοίτη ὁμοιομόρφως, δὲν γίνεται ὁμοιόμορφος ἡ ἐνίσχυσις καθ' ὅλας τὰς παρειὰς τῆς διατομῆς. Αἱ συμβολαὶ τῶν διαφόρων παραποτάμων πρὸς τὸν κύριον ποταμὸν διατάσσονται καθέτως, πλαγίως ἢ ἐφαπτομένως πρὸς τὸν ποταμόν. Ἡ κάθετος διάταξις ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τοὺς χειμάρρους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πολλὰς φερτὰς ὕλας. Ἡ διάταξις τῆς συμβολῆς ἐφαπτομένως ἐπιφέρει, ἂν ὑπάρχουσι φερταὶ ὗλαι, προσχώσεις εἰς τὴν κυρτὴν ὄχθην καὶ διαβρώσεις εἰς τὴν ἔναντι κοίλην ὄχθην τοῦ παραποτάμου, δι' ὃ προτιμᾶται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ κεκλιμένη συμβολή. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διαβρώσεως κατασκευάζεται διάφραγμα ἀπὸ τὴν ὀξεῖαν γωνίαν τῆς συμβολῆς πρὸς τὰ κατάντη, παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κυρίου ῥεύματος. Τὸ διάφραγμα τοῦτο γίνεται μὲ ὕψος σμικρυνόμενον ἀπὸ τῆς ὄχθης πρὸς τὸ κέντρον μέχρι μηδενισμοῦ αὐτοῦ.

Εἰς τὰς ἐκβολὰς κανονίζεται συνήθως ὅπως ἡ μέση στάθμη τοῦ ποταμοῦ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν μέσην στάθμην τῆς θαλάσσης. Πρὸς ἀποφυγὴν διοβρώσεων ἐξ ὑπερυψώσεως τῆς στάθμης τοῦ ποταμοῦ, κατὰ τὰς μεγάλας πλημμύρας, γίνεται διεύρυνσις τῆς κοίτης. Ἡ διεύρυνσις αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκβολῆς εἰς λίμνην, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ὑπόκειται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις. Εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως ἀναχωμάτων, συνιστᾶται ὅπως μὴ ἐπεκτείνωνται ταῦτα μέχρι τῆς παραλίας, πρὸς ἀποφυγὴν φθορῶν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς κυματισμούς. Ἂν ὁ ἐγκιβωτισμὸς εἶναι ἀναγκαῖος μέχρι τῆς ἰσάλου, κατασκευάζονται τ' ἀναχώματα πρὸς τὸ τέρμα αὐτῶν δι' ὑλικῶν εὐκάμπτων, ἵνα παρουσιάζωσι ταῦτα ἐλαστικότητα. Εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως φερτῶν ὑλῶν, ὁπότε γίνονται προσχώσεις, ἐπεκτείνονται τ' ἀναχώματα ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν, ὅταν ἡ ἐκβολὴ γίνεται ἐντὸς λιμένος, τ' ἀναχώματα δέον νὰ φθάσουν μέχρι τῆς οὐδετέρας γραμμῆς. Εἰς περίπτωσιν ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ διὰ πολλῶν κλάδων, ἡ διευθέτησις γίνεται εἰς τὸν σπουδαιότερον ἐξ αὐτῶν, διὰ τοῦ ὁποίου μεταφέρονται καὶ αἱ περισσότεραι φερταὶ ὗλαι.

Ἔργα εἰδικῶν σκοπῶν. Πρόκειται περὶ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιτρέψωσι, κατόπιν τῆς ἤδη γενομένης διευθετήσεως, τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πολυτίμων ἰδιοτήτων τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑδάτων αὐτοῦ διὰ ποικίλους σκοπούς. Οἱ ποταμοὶ δύνανται νὰ μᾶς ἐξυπηρετήσωσι πολλαπλῶς. Δύνανται τὰ ὕδατα αὐτῶν νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς πόσιν, διὰ πόλεις καὶ συνοικισμοὺς ἐν γένει κειμένους παρὰ τούτους καὶ στερουμένους ἄλλων ὑδάτων. Ἐπίσης δύναται ἡ κοίτη αὐτῶν νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς φυσικὸς ἀποδέκτης καὶ ἀπαγωγὸς τῶν προϊόντων ὑπονόμων πόλεώς τινος. Λόγῳ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν εἰς λιπαντικὰς οὐσίας, τὰ ὕδατα ταῦτα εἶναι τὰ κατ' ἐξοχὴν κατάλληλα δι' ὑδρολιπάνσεις, διὸ καὶ χρησιμοποιοῦνται οἱ ποταμοὶ πρὸς ἄρδευσιν τῶν πέριξ ἐκτάσεων. Μεγίστη εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς συγκοινωνίας παρὰ τῶν ποταμῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ εἶναι ἢ νὰ καταστῶσι πλωτοί. Δύνανται οἱ ποταμοὶ νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐπίσης ὡς παράγοντες γενέσεως πάσης φύσεως βιομηχανιῶν, δυναμένων νὰ χρησιμοποιήσωσιν ὡς κινητήριον αὐτῶν δύναμιν τὸν ὑπὸ τῶν ποταμῶν παρεχόμενον, διὰ τῆς δημιουργίας ὑδατοπτώσεων, λευκὸν ἄνθρακα. Τέλος δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν οἱ ποταμοὶ διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐνυδρείων ἐντὸς αὐτῶν καὶ διὰ πολλοὺς σκοποὺς ἄλλους.

Ἀπὸ χρόνων παλαιοτάτων ἐχρησιμοποιοῦντο τὰ ῥεύματα τῶν ποταμῶν διὰ τὴν μεταφορὰν ξυλείας καὶ διαφόρων ἄλλων εἰδῶν πρὸς τὰ κατάντη τῇ βοηθείᾳ ἢ μὴ σχεδιῶν, σήμερον δὲ ἐξυπηρετεῖται τὰ μέγιστα ἡ συγκοινωνία διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως διαφόρων σκαφῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων αὐτῶν, καταπλεόντων ἢ ἀναπλεόντων ταῦτα. Εἰς ποταμοὺς μὲ πολὺ μικρὰν κλίσιν, τὰ ἐκτελεστέα ἔργα θὰ περιορισθῶσιν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν, ὅπου θὰ κατασκευασθῶσιν εἰς τὰ σημεῖα προσεγγίσεως τῶν πλοίων λιμενικὰ ἔργα πρὸς δημιουργίαν ποταμίων λιμένων. Ἐὰν ὁ ποταμὸς ἔχῃ καμπὰς ἀποτόμους, δύνανται, πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν, νὰ γίνωσι τομαὶ πρὸς ἀλλαγὴν τῆς χαράξεως καὶ βελτίωσιν αὐτῆς. Ἐὰν αἱ μεταβολαὶ τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων εἶναι σημαντικαί, τότε θὰ κατασκευασθῶσι φράγματα φέροντα κινητὰ διαφράγματα πρὸς ῥύθμισιν τῆς στάθμης. Δέον εἰς τὴν περίπτωσιν κατασκευῆς φραγμάτων νὰ μὴ λησμονηθῇ ἡ κατασκευὴ διόδων διὰ τοὺς ἰχθῦς καὶ ἐπίσης νὰ προβλεφθῶσι δίοδοι τῶν φερτῶν ὑλῶν, ὅταν ὑπάρχωσι τοιαῦται. Ἐὰν ἡ κλίσις τοῦ ποταμοῦ εἶναι σχετικῶς μεγάλη καὶ οἱ χειρισμοὶ τῶν ποταμοπλοίων δὲν εἶναι δυνατοί, τότε θὰ γίνῃ κατασκευὴ φραγμάτων, ἅτινα θὰ ἀνακόψωσι τὴν κλίσιν καὶ θὰ ἐπιτρέπωσι συγχρόνως τὴν διέλευσιν τῶν πλοίων. Τὰ φράγματα ταῦτα εἶναι αἱ καλούμεναι κλισιάδες. Ὅταν εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία διαφορᾶς στάθμης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαρᾶς, μεταξὺ δύο ἐγγὺς σημείων τῆς κατὰ μῆκος τομῆς τοῦ ποταμοῦ, γίνεται ἡ κατασκευὴ ἔργων ἐπιτρεπόντων τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐπιτυγχανομένης ταύτης διαφορᾶς πρὸς παραγωγὴν κινήσεως καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ποταμοῦ. Τοιαύτη διαφορὰ στάθμης ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὴν κατασκευὴν ὑψηλῶν φραγμάτων πρὸς σχηματισμὸν τεχνητῶν λιμνῶν πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ὑδάτων τῶν μεγάλων πλημμυρῶν καὶ ἀκόμη τῶν φερτῶν ὑλῶν, συνήθως ὅμως γίνεται κατασκευὴ τοιούτων φραγμάτων μόνον καὶ μόνον χάριν τῆς δημιουργίας διαφορᾶς στάθμης, χάριν τῆς δημιουργίας δηλαδὴ πτώσεως. Αἱ ἐγκαταστάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν μετατροπὴν τῆς ἐνεργείας τῶν ποταμῶν εἰς ἐνέργειαν χρησιμοποιήσιμον, εἴτε γίνονται ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ φράγματος, εἴτε τίθενται εἰς τὰς ὄχθας, εἴτε καὶ μακρότερον ἀκόμη. Ἡ καθοδήγησις τοῦ ὕδατος εἰς τὰς τελευταίας περιπτώσεις ἀπὸ τῆς στέψεως τοῦ φράγματος εἰς τὰ μηχανοστάσια γίνεται τῇ βοηθείᾳ παροχετευτικῆς διώρυγος καὶ ἀγωγοῦ κλειστοῦ συ-

Digitized by Google

νήθως, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται πτῶσις. Συνήθως ἡ ἐνέργεια τοῦ ποταμοῦ μετατρέπεται τῇ βοηθείᾳ τῶν διαφόρων ὑδροκινητήρων, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἴτε ὑδραυλικοὶ τροχοὶ εἴτε ὑδροστρόβιλοι, εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία δύναται, ὑπὸ μεγάλην τάσιν, νὰ μεταβιβασθῇ εἰ μεγίστας ἀποστάσεις, εἰς τὰ κέντρα βιομηχανίας. Δὲν λείπουσιν ἐννοεῖται καὶ αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς βιομηχανία τις ἐγκαθίσταται παρὰ τὸν ποταμόν, ὅταν τὰ κέντρα καταναλώσεως εἶναι πλησίον, ἢ ὅταν δύνανται νὰ γίνωσιν εὐκόλως αἱ μεταφοραὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων διὰ παραποταμίων ὁδῶν ἢ ἔτι καλύτερον διὰ τῆς ποταμίας ὁδοῦ. Ἡ ἰσχὺς τῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ μᾶς δώσωσιν οἱ ὑδροκινητῆρες διὰ μίαν ὡρισμένην πτῶσιν, δίδεται εἰς ἵππους ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$Ii = \frac{\gamma.\ Q.\ (H-H\tau)\ n}{75}$$

ἔνθα γ τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ὕδατος, Q ἡ χρησιμοποιουμένη παροχὴ αὐτοῦ, H τὸ ὕψος τῆς πτώσεως, Ητ αἱ ἀπώλειαι λόγῳ τῶν τριβῶν καὶ n ἡ ἀπόδοσις τῶν κινητήρων. Διὰ προχείρους ὑπολογισμοὺς δύναται νὰ ληφθῇ $Ii = 10.\ Q.\ H.$ Ἐὰν χρειάζεται ἡ ἰσχὺς εἰς βάττ, εὐκόλως γίνεται ἡ μετατροπὴ τῆς ὡς ἄνω εὑρεθείσης ἰσχύος εἰς ἵππους τῇ βοηθείᾳ τῆς σχέσεως καθ' ἣν 1 ἀτμόϊππος ἰσοδυναμεῖ πρὸς 736 βάττ. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

—*['Εδαφολ.]* Πλεῖστοι ἐρευνηταὶ ἠσχολήθησαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μὲ τὰ ζητήματα τῆς λιπαντικῆς ἀξίας καὶ τῆς χημικῆς συστάσεως τῶν ἰλύων τῶν ποταμῶν καὶ ἐκ τούτων ἄξιοι μνείας εἶναι οἱ Muntz, Magnon, Payen, Champion καὶ ἄλλοι. Τὴν ἰλὺν τῶν ποταμῶν ἀποτελοῦσιν ὀργανικαὶ καὶ γονιμοποιοὶ οὐσίαι ἐν μίγματι μετ' ἀδρανῶν συστατικῶν, παρασυρόμεναι ὑπὸ τοῦ ὕδατος τῶν ποταμῶν καὶ συγκρατούμεναι ἐν μετεωρισμῷ ἐν αὐτῷ. Ἡ φύσις καὶ ἡ ποσότης τῆς ἰλύος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀφετηρίας, κλίσεως καὶ τῆς διαδρομῆς τῶν ποταμῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς συστάσεως τῶν ἐδαφῶν καὶ γηγενῶν πετρωμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἡ τροχιὰ αὐτῶν. Τὰ θολὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων, κατὰ τὴν χειμερινὴν ἰδίᾳ περίοδον, περιέχουσι τὴν μεγαλυτέραν ποσότητα τῶν λιπαντικῶν οὐσιῶν, αἵτινες ἀποβαίνουσιν ἀληθὴς πηγὴ πλούτου διὰ τὴν γεωργίαν. Ἡ συγκράτησις καὶ χρησιμοποίησις αὐτῶν, πρὸς ἐμπλουτισμὸν τῶν ἐδαφῶν, ἐπιτυγχάνεται διὰ μηχανικῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων κατορθοῦται ἡ ἐναπόθεσις τῆς αἰωρουμένης ἰλύος. Αἱ κυριώτεραι οὐσίαι τῆς συστάσεως τῆς ἰλύος τῶν ποταμῶν, αἵτινες ἐνδιαφέρουσι τὰ φυτά, ὡς δυνάμεναι νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὑπ' αὐτῶν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καρποφορίαν των, εἶναι αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι, τὸ ἄζωτον, τὸ φωσφορικὸν ὀξύ, τὸ κάλι καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Διὰ τῶν ὑδρολιπάνσεων ἐπιτυγχάνονται τὰ ἑξῆς σπουδαῖα ἀποτελέσματα: α) ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους, 2) ἐμπλουτισμὸς αὐτοῦ εἰς θρεπτικὰ συστατικά, γ) μετάπλασις τοῦ ἐδάφους καὶ βελτίωσις τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων.

Πίναξ ἐμφαίνων τὰ θρεπτικὰ συστατικὰ τῆς ἰλύος τῶν κυριωτέρων ἑλληνικῶν ποταμῶν.

Συστατικά	*Πηνειός*	*'Αξιός*	*Στρυμών*	*Φυτικὴ γῆ*	*Κόπρος σταβλων*
Χλγρ. ἰλύος Β' Μ8 ὕδατος (105° Κ.)	2.81	2.01	2.64	—	—
Ἄζωτον	0 27%	0.26%	0.29%	0.10%	0.35%
Φωσφορικὸν ὀξὺ	0.11 »	0.10 »	0.19 »	0.10 »	0.26 »
Κάλι	1.83 »	1 68 »	1.26 »	1.20 »	0.24 »
Ἀνθρακ. ἀσβέστιον	7.80 »	12.10 »	13.40 »	0.05 »	0.30 »

Ι. Γ. Π.

—[ΑΣΤ. ΔΙΚ.] Οἱ δυνάμενοι νὰ καταστῶσι πλωτοὶ ποταμοί, μετὰ τῆς ὄχθης καὶ τῆς κοίτης αὐτῶν, θεωροῦνται ὡς κτήματα δημόσια (ἄρθ. 15 τοῦ νόμου περὶ διακρίσεως κτημάτων τῆς 21 Ἰουνίου 1837).

Εἶναι ἀπηγορευμένη ἡ αὐθαίρετος μετακίνησις τοῦ ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ, ἡ ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ἀνέγερσις μύλου ἢ γεφύρας. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντινοῦ δικαίου, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται ἐπίσης παρ' ἡμῖν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ποταμῶν μὴ πλωΐμων, ἡ ἐγκαταλελειμμένη κοίτη ποταμοῦ ἀποξηρανθέντος ἢ μεταβαλόντος ῥοῦν ἀνήκει τοῖς ἰδιοκτήταις τῆς παρακειμένης ὄχθης. Προσέτι ὁ διὰ προσχώσεως προστιθέμενος εἰς ἀγρόν τινα χῶρος ἀποκτᾶται ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἀγροῦ τούτου. Τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ περὶ τῆς ἀπορρωγάδος γῆς, ἣν ἡ τοῦ ποταμοῦ ὁρμὴ ἀποκόψασα προσήρτησεν εἰς ἀλλότριον κτῆμα (*Οἰκονομίδου*, «Στοιχεῖα ἀστικοῦ δικαίου», βιβλ. Β', σελ. 219—221). Μ. Μ. Κ.

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Οἱ *ποταμοὶ* διαιροῦνται εἰς *ἐσωτερικοὺς* καὶ *διεθνεῖς*. Οἱ πρῶτοι διέρχονται διὰ τοῦ ἐδάφους ἑνὸς μόνον κράτους, οἱ δεύτεροι χωρίζουσιν ἢ διασχίζουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἔδαφος δύο ἢ περισσοτέρων κρατῶν. Ἐννοεῖται ὅτι λόγῳ ἐδαφικῶν μεταβολῶν, διεθνής τις ποταμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐσωτερικὸς καὶ ἀντιθέτως. Οὕτως, ὁ Πάδος ἦτο διεθνὴς ποταμὸς πρὸ τῆς ἰταλικῆς ἑνώσεως, γενόμενος μετὰ ταῦτα ἐσωτερικὸς ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ διατηρήσας περαιτέρω, συμφώνως πρὸς τὸ 18 ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ζυρίχης (10 Νοεμβ. 1859), τὸν ἀρχικὸν διεθνῆ αὐτοῦ χαρακτῆρα ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐν αὐτῷ ποταμοπλοΐας. Ἄλλοι κανόνες διέπουσι τοὺς ἐσωτερικοὺς ποταμοὺς καὶ ἄλλοι τοὺς διεθνεῖς τοιούτους· καὶ τοῦτο, ὅπως ἐξασφαλισθῇ καλύτερον ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτέρα χρησιμοποίησις τῶν πολυτίμων τούτων μέσων συγκοινωνίας ὑπὸ πάντων τῶν κρατῶν, καὶ δὴ πρὸς τὸ συμφέρον των.

Ἐσωτερικοὶ ποταμοί. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν θεωρίαν, οἱ τοιοῦτοι ποταμοὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριότητα καὶ κυριαρχίαν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον διασχίζουσιν, ἀποτελοῦντες τμῆμα τῶν δημοσίων κτημάτων. Τὸ παρόχθιον δὲ κράτος δύναται νὰ ἐνασκήσῃ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν του ποταμῶν δικαίωμα οὐ μόνον κυριότητος, ἀλλὰ καὶ κυριαρχίας ἔτι, καθόσον οἱ ποταμοὶ οὗτοι, ὅσον μεγάλοι καὶ ἂν εἶναι εἰς μῆκος ἢ πλάτος, θὰ ἠδύναντο ἐν τῇ πραγματικότητι νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ παροχθίου κράτους, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἐκανόνιζε κυριαρχικῶς τὰ κατ' αὐτούς, ἰδίᾳ δὲ τὰ ζητήματα τῆς ποταμοπλοΐας, τῆς ἁλιείας καὶ τῆς βιομηχανικῆς ἢ ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσιν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Τὸ παρόχθιον κράτος, ὡς κυρίαρχον, θὰ εἶχε λοιπὸν τὸ δικαίωμα νὰ κανονίσῃ ἐλευθέρως καὶ καθ' ὃν θὰ ἐβούλετο τρόπον τὴν διὰ τῶν ἐσωτερικῶν του ποταμῶν ποταμοπλοΐαν. Θὰ ἠδύνατο συνεπῶς νὰ περιορίσῃ ταύτην ἀποκλειστικῶς εἰς μόνα τὰ ἰθαγενῆ πλοῖα. Ὡς πρὸς τὰ ἀλλοδαπὰ τοιαῦτα, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ταῦτα τὴν ποταμοπλοΐαν ἢ ν' ἀπαγορεύσῃ, καὶ δὴ εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει. Ἡ αὐτὴ λύσις ἐνδείκνυται προκειμένου καὶ περὶ ἁλιείας, ἡ ὁποία θὰ ἐπετρέπετο ἢ θ' ἀπηγορεύετο εἰς τὰ ἀλλοδαπὰ πλοῖα κατὰ τὴν ἀπόφασιν, ἣν σχετικῶς θὰ ἐλάμβανεν ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ τὸ παρόχθιον κράτος, μόνον ἁρμόδιον ὅπως κανονίσῃ οὕτως ἢ ἄλλως τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε εἶναι ζωτικὸν δι' αὐτό.

Δὲν ὑπάρχει γενική τις διεθνὴς σύμβασις καθορίζουσα τὴν νομικὴν θέσιν τῶν ἐσωτερικῶν ποταμῶν, καὶ δὴ τὴν ἐν αὐτοῖς ποταμοπλοΐαν καὶ ἁλιείαν. Τὸ παρόχθιον κράτος κανονίζει πάντα τὰ ἐντεῦθεν ζητήματα δι' εἰδικῶν συμβάσεων, δι' ὧν ὁτὲ μὲν παρέχει εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς τὴν ῥήτραν τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους, ὁτὲ δὲ ἐξομοιώνει τούτους πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὰ ἄρθρα 327, 290, 218, 274 καὶ 334 τῶν συνθηκῶν τῶν Βερσαλλιῶν, Ἁγίου Γερμανοῦ, Νεϊγύ, Τριανὸν καὶ Σεβρῶν ὑπέβαλον εἴς τινα διεθνῆ διακανονισμὸν τοὺς ἐσωτερικοὺς ποταμοὺς τῶν κρατῶν, καθ' ὧν διεξήγαγον τὸν μέγαν πόλεμον αἱ δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, εἰς τρόπρν ὥστε οἱ πολῖται, αἱ περιουσίαι καὶ τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων καὶ συνησπισμένων δυνάμεων θὰ ἐκέκτηντο σχετικῶς τὰ αὐτὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ πολῖται, αἱ περιουσίαι καὶ τὰ πλοῖα τοῦ παροχθίου κράτους.

Διεθνεῖς ποταμοί. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ποταμός τις χρησιμεύει ὡς συνοριακὴ γραμμὴ δύο παροχθίων κρατῶν, οὗτος ἀνήκει κυριαρχικῶς εἰς τὰ κράτη ταῦτα. Πρὸς καθορισμὸν τοῦ εἰς ἕκαστον κράτος ἀνήκοντος τμήματος, λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, προκειμένου μὲν περὶ μὴ πλωτοῦ ποταμοῦ τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν τμήματα ἀνήκουσιν εἰς τὰ δύο παρόχθια κράτη. Προκειμένου δὲ περὶ πλωτοῦ ποταμοῦ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ μεγαλύτερον βάθος τοῦ ῥεύματος τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν τμήματα αὐτοῦ θεωροῦνται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὰ δύο παρόχθια κράτη. Ἡ τελευταία αὕτη θεωρία φαίνεται νῦν ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν κρατῶν. Ἐν ἐλλείψει διεθνοῦς συμβάσεως μεταξὺ τῶν δύο παροχθίων κρατῶν, κανονιζούσης ἄλλως τὴν ποταμοπλοΐαν καὶ ἁλιείαν ἐν τῷ ποταμῷ, ἀμφότεραι αὗται ἀνήκουσιν εἰς μόνα τὰ κράτη ταῦτα, ὧν ἕκαστον κανονίζει ἰδιαιτέρως διὰ τὸ τμῆμά του πάντα τὰ ἐντεῦθεν ἀνακύπτοντα ζητήματα.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ποταμός τις διασχίζει τὰ ἐδάφη δύο ἢ περισσοτέρων κρατῶν θεωρεῖται ὡς διεθνὴς καὶ ἡ μελέτη τῆς νομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως παρουσιάζει πραγματικὸν ἐνδιαφέρον. Ὑπάρχουσι συγγραφεῖς, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι τὰ τμήματα τῶν διεθνῶν ποταμῶν ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα καὶ κυριαρχίαν εἰς τὰ διάφορα κράτη, δι' ὧν ταῦτα διέρχονται καὶ ἅτινα μονομερῶς κανονίζουσι πάντα τὰ ἀνακύπτοντα ζητήματα. Μόνον δὲ ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν συμβάσεων, συναπτομένων μετὰ τῶν λοιπῶν παροχθίων κρατῶν ἢ καὶ μετὰ τῶν μὴ παροχθίων τοιούτων, τὰ ἀλλοδαπὰ πλοῖα θὰ ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσι δικαίωμα ποταμοπλοΐας ἢ ἁλιείας ἐπὶ ἑκάστου τμήματος τοῦ ποταμοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὸ παρόχθιον κράτος. Τὸ τοιοῦτον σύστημα ἄγει εἰς σοβαρὰ ἄτοπα, διότι ἕκαστον παρόχθιον κράτος, κανονίζον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐτοβούλως τὴν ποταμοπλοΐαν καὶ τὴν ἁλιείαν τῶν πλοίων τῶν λοιπῶν παροχθίων κρατῶν ἐν τῷ τμήματι αὐτοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκλείσῃ ἐξ αὐτοῦ τὰ πλοῖα ταῦτα ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἢ νὰ ὑποβάλῃ ταῦτα εἰς περιορισμούς, τοῦθ' ὅπερ θὰ προσέβαλλε τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντα τῶν λοιπῶν παροχθίων κρατῶν, τὰ ὁποῖα οὕτως πολλάκις θὰ ἔφερεν ἀληθῶς εἰς δυσχερῆ θέσιν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐντεῦθεν δυσχερειῶν, θὰ ἔπρεπε πάντα τὰ παρόχθια κράτη, διὰ κοινῆς αὐτῶν συμφωνίας, νὰ καθορίσωσι τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ποταμοῦ ἐν γένει. Διάφορα ἄλλα συστήματα προετάθησαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς: α) Τὸ τῆς δουλείας πάντων τῶν παροχθίων κρατῶν ἐπὶ τοῦ τμήματος τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἀνήκοντος εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν. β) Τὸ τῆς συγκυριότητος καὶ συγκυριαρχίας πάντων τῶν παροχθίων κρατῶν ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ ποταμοῦ, θεωρουμένου ὡς κοινοῦ αὐτῶν κτήματος, δυναμένου δὲ οὕτως ἐλευθέρως νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῶν πλοίων των πρὸς ἁλιείαν ἢ ποταμοπλοΐαν· καὶ γ) Τὸ τοῦ δικαιώματος πάντων τῶν κρατῶν, παροχθίων ἢ μὴ παροχθίων, πρὸς ἀμοιβαίαν ἐπιμιξίαν, δι' οὗ τίθεται οὐσιώδης περιορισμὸς εἰς τὴν κυριαρχίαν, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἕκαστον παρόχθιον κράτος ἐπὶ τοῦ εἰς αὐτὸ ἀνήκοντος τμήματος τοῦ ποταμοῦ.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω συστήματα ἐφαρμόζονται προκειμένου περὶ διεθνῶν ποταμῶν, τῶν ὁποίων τὸ καθεστὼς δὲν ἔχει ὁριστικῶς ῥυθμισθῆ διὰ διεθνῶν συμβάσεων. Διὰ τῶν προτεινομένων διαφόρων συστημάτων ἐπιδιώκεται ἡ ὀρθοτέρα ῥύθμισις πάντων τῶν ἐντεῦθεν ἀναφυομένων ζητημάτων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ποταμοπλοΐαν, τὴν ἁλιείαν, τὴν βιομηχανικὴν ἢ ἀγροτικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ὑδάτων ἐν τῷ τμήματι τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνήκει κυριαρχικῶς εἰς τὸ παρόχθιον κράτος. Ἂν ὅμως τὸ καθεστὼς δεδομένου διεθνοῦς ποταμοῦ ἔχει καθορισθῆ δι' εἰδικῶν διεθνῶν συμβάσεων, τότε αὗται εἴθισται νὰ ἐπιλύωσιν οὕτως ἢ ἄλλως πάντα τὰ ἐπίμαχα ζητήματα γενικῆς φύσεως. Ἡ ἀνακήρυξις ὡς διεθνῶν τῶν ποταμῶν, οἵτινες διέρχονται ἀλληλοδιαδόχως διὰ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων κρατῶν, εἶναι θεσμὸς τῶν νεωτέρων χρόνων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα δὲν ὑφίστατο ἐλευθερία τῆς ποταμοπλοΐας, ἀλλὰ τὸ τμῆμα τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν εἰς δεδομένην πολιτείαν ἢ πόλιν, ἐθεωρεῖτο ἤδη ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ὡς ἰδιοκτησία τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, ὅστις καὶ ἠξίου παρὰ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων καταβολὴν διοδίων εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος, ὧν τὸ ποσὸν διαρκῶς ηὔξανε, παρεμβαλλομένων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμποδίων εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν, ἡ ὁποία ἐξηναγκάζετο νὰ καταβάλλῃ πολυάριθμα διόδια ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ, ὡς τοῦτο συνέβαινεν ἰδίᾳ προκειμένου περὶ τοῦ Ῥήνου. Ἡ τοιαύτη κατάστασις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ διὰ τοῦτο ἤρξαντο τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη δι' εἰδικῶν διεθνῶν συμβάσεων νὰ ῥυθμίζωσιν ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον τὴν ποταμοπλοΐαν εἰς ὡρισμένους μεγάλους ποταμούς. Ὡς πρώτη τοιαύτη σύμβασις θεωρεῖται ἡ συναφθεῖσα τὴν 1 Μαΐου 1616 μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας, ἥτις καὶ ἀνεγνώρισε δικαίωμα ἐλευθέρας ποταμοπλοΐας ἐν τῷ Δουνάβει εἰς τὰ πλοῖα τῶν δύο συμβληθέντων κρατῶν. Ἔκτοτε, εἰς πλείστας ὅσας διεθνεῖς συμβάσεις, προεκηρύχθη ἡ γενικὴ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρας ποταμοπλοΐας ἐπὶ τῶν διεθνῶν ποταμῶν, τοὐλάχιστον διὰ μόνα τὰ παρόχθια κράτη. Ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 16 Νοεμβρίου 1792, ἡ προσωρινὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως διεκήρυξεν ὅτι τὰ ῥεύματα τῶν ποταμῶν ἀποτελοῦσι τὴν κοινὴν καὶ ἀναπαλλοτρίωτον ἰδιοκτησίαν πάντων τῶν παροχθίων κρατῶν, τὰ ὁποῖα διασχίζουσιν. Ἔδωσε δὲ ἡ ἐπιτροπὴ σχετικῶς διαταγὰς εἰς τὸν ἐν Βελγίῳ ἀρχηγὸν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων στρατηγὸν Λαμπουρντοναί, ὅπως ἐξασφαλίσῃ διὰ τῶν ὧν διέθετε μέσων τὴν ἐλευθερίαν τῆς ποταμοπλοΐας καὶ τῶν μεταφορῶν ἐπὶ τοῦ Σκάλδου καὶ τοῦ Μεύσῃ. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς προκηρυχθείσης νέας ταύτης ἀρχῆς, ἡ Γαλλία ἐξηνάγκασε τὰς Κάτω Χώρας ὅπως συνάψωσι μετ' αὐτῆς τὴν 16 Μαΐου 1795 ἐν Χάγῃ συνθήκην, δι' ἧς (ἄρθ. 18) ὁ Ῥῆνος, ὁ Μεύσης καὶ ὁ Σκάλδος καὶ οἱ διάφοροι αὐτῶν παραπόταμοι θὰ ἦσαν ἐλεύθεροι διὰ τὰ πλοῖα τῶν δύο συμβληθέντων κρατῶν. Ὁ Σκάλδος ἠνοίχθη ἐπισήμως τὴν 10 Αὐγούστου 1795, ἀλλ' ἡ συνθήκη τῆς Χάγης ἐθεωρήθη ὡς καταργηθεῖσα διὰ τῆς παλινορθώσεως τῆς μοναρχίας ἐν ταῖς Κάτω Χώραις.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθ. 5 § 2 τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, τῆς 30 Μαΐου 1814, τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἐπελήφθη τοῦ κανονισμοῦ τῆς ποταμοπλοΐας τῶν διεθνῶν ποταμῶν, ἥτις ἀνεκηρύχθη ἐλευθέρα διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, λυθέντος οὕτω τοῦ προβλήματος τῆς ποταμοπλοΐας ἐπὶ πάντων ἐν γένει τῶν διεθνῶν ποταμῶν ἐν Εὐρώπῃ. Ἐξέδωκε δὲ σχετικῶς τὴν 24 Μαρτίου 1815, γενικὸν νομικὸν κανονισμόν, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ὁποίου (ἄρθρ. 2) ἡ ποταμοπλοΐα ἐπὶ τῶν διεθνῶν ποταμῶν θὰ ἦτο ἀπολύτως ἐλευθέρα διὰ πάντα τὰ **κράτη, παρόχθια ἢ μὴ παρόχθια, καί, ἀπὸ τῆς**

Digitized by Google

απόψεως τοῦ ἐμπορίου, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς οὐδένα. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ καθ' ἕκαστον πλοῖα θὰ ὤφειλον νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τοὺς κανονισμοὺς τοὺς σχετικοὺς πρὸς τὴν ἀστυνομίαν τῆς ποταμοπλοΐας, οἵτινες δὲν θὰ συνετάσσοντο καθ' ὁμοιόμορφον τρόπον διὰ πάντα ἐν γένει τὰ πλοῖα. Ἕκαστον παρόχθιον κράτος θὰ ὤφειλε νὰ διατηρῇ τὸ εἰς αὐτὸ ἀνῆκον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ ἐν καλῇ καταστάσει διὰ τῶν ἀναγκαίων ἔργων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ παρεντίθεται ἐμπόδιόν τι εἰς τὴν ποταμοπλοΐαν. Ἂν αἱ δύο ὄχθαι ἀνῆκον εἰς δύο διάφορα κράτη, τότε δι' εἰδικῶν διατάξεων θὰ καθωρίζετο ὁ τρόπος τῆς συμμετοχῆς τούτων εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀναγκαῖα ἔργα (ἄρθρ. 6). Τελωνειακὰ δικαιώματα θὰ εἰσεπράττοντο ὑπὸ τῶν παροχθίων κρατῶν, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶχόν τι τὸ κοινὸν μετὰ τῶν τελῶν ποταμοπλοΐας καὶ θὰ κατεβάλλετο πᾶσα προσπάθεια ὅπως δι' εἰδικῶν διατάξεων μὴ παρακωλυθῇ ἐντεῦθεν ἡ ποταμοπλοΐα (ἄρθρ. 8). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ γενικοῦ τούτου κανονισμοῦ τῆς 24 Μαρτίου 1815 (ἄρθρ. 108—116 τῆς ἀπὸ 9 Ἰουνίου 1815 τελικῆς πράξεως τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης) καθωρίσθη ἡ θέσις πολλῶν διεθνῶν ποταμῶν τῆς Εὐρώπης, συναφθεισῶν σχετικῶς εἰδικῶν συμβάσεων δι' ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν, ἐξ ὧν συμβάσεων ἔνιαι ἀναγράφουσι διατάξεις πλέον ἐλευθερίους ἀκόμη ἐν σχέσει πρὸς τὴν ποταμοπλοΐαν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, διὰ νὰ θεωρηθῇ ποταμός τις ὡς διεθνής, δέον νὰ εἶναι κανονικῶς πλωτὸς ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Τὸ σημεῖον δὲ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, μέχρι τοῦ ὁποίου ὁ ποταμὸς οὗτος θὰ εἶναι πλωτός, καθορίζεται συνήθως συμβατικῶς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ὁ ποταμὸς εἶναι ἐλεύθερος εἰς τὴν ποταμοπλοΐαν πάντων ἐν γένει τῶν κρατῶν καὶ οὐχὶ μόνον τῶν παροχθίων κρατῶν. Ἕκαστος διεθνὴς ποταμὸς ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ὀντότητα, ἰδιαιτέρως ῥυθμιζομένην. Ἡ ἐλευθερία τῆς ποταμοπλοΐας ἐκλαμβάνεται εὐρέως, συμπεριλαμβανομένης ἐν ταύτῃ τῆς εὐχερείας τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὄχθῶν, τῆς ἀγκυροβολίας τῶν πλοίων, τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῶν κτλ. Τὰ παρόχθια κράτη κέκτηνται ἀστυνομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ εἰς αὐτὰ ἀνήκοντος τμήματος τοῦ ποταμοῦ, ὡς καὶ τοιαῦτα δικαστικῆς δικαιοδοσίας, ὀφείλουσι δὲ νὰ διατηρῶσιν ἐν καλῇ καταστάσει τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ διευκολύνωσι τὴν ποταμοπλοΐαν διὰ πλοηγῶν, φάρων, προκυμαιῶν, ἀποθηκῶν κτλ. Πρὸς κάλυψιν τῶν ἐντεῦθεν δαπανῶν, διοικητικῆς ἢ τεχνικῆς φύσεως, ἔχουσι τὸ δικαίωμα εἰσπράξεως εἰδικῶν τελῶν, ὧν τὸ ποσὸν κανονίζεται συμβατικῶς ἀλλ' ὁμοιομόρφως διὰ τὰ πλοῖα πάντων τῶν κρατῶν. Ἡ ἐλευθερία τῆς ποταμοπλοΐας περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἐμπορικά, δὲν περιλαμβάνει δὲ καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Πολεμικὸς ἀποκλεισμὸς διεθνοῦς ποταμοῦ ἐπιτρέπεται, ἂν διὰ τοιούτου μέτρου δὲν παρεμποδίζηται ἡ μετὰ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ἐπικοινωνία παροχθίου τινὸς κράτους. Εἰδικὰ καθεστῶτα διέπουσι τοὺς μεγάλους διεθνεῖς ποταμοὺς τῆς Εὐρώπης, ὡς ὁ Ρῆνος, ὁ Δούναβις, ὁ Σκάλδος κ.τ.λ. Σημειωτέον ὅτι οἱ παραπόταμοι δὲν θεωροῦνται ὡς τελείως ἀνεξάρτητοι ποταμοί, διεπόμενοι ὑπὸ ἰδίων κανόνων ἕκαστος, ἀλλὰ λογίζονται ἕκαστος ὡς παράρτημα τοῦ κυρίου ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου τροφοδοτοῦσι τὰ ὕδατα, καὶ διὰ τοῦτο ὑπάγονται εἰς τὰς αὐτὰς γενικὰς διατάξεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ κύριοι ποταμοί, ὧν ἀκολουθοῦσι τὴν νομικὴν κατάστασιν, ἀποτελοῦντες μετ' αὐτῶν ἓν νομικὸν σύνολον. Ἂν ὁ κύριος ποταμὸς διασχίζῃ τὸ ἔδαφος ἑνὸς μόνον κράτους, ὁ δὲ παραπόταμος αὐτοῦ τὸ ἔδαφος δύο ἢ περισσοτέρων τοιούτων, τότε καὶ ὁ κύριος ποταμὸς δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς διεθνής. Ἡ Ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ κανονισμῷ αὐτῆς τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1887 παρεδέχθη ὅτι οἱ πλωτοὶ παραπόταμοι ὑπάγονται, ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, εἰς τὸ αὐτὸ καθεστώς, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ οἱ κύριοι αὐτῶν ποταμοί.

Συνδιάσκεψις τῆς Βαρκελώνης. Τὰ ἄρθρα 332—338, 292, 276, 220 καὶ 346 τῶν συνθηκῶν τῶν Βερσαλλιῶν, Ἁγίου Γερμανοῦ, Τριανόν, Νεϊγὺ καὶ Σεβρῶν ὁρίζουσιν ὅτι οἱ διεθνεῖς ποταμοὶ τῶν κρατῶν, καθ' ὧν διεξήγαγον τὸν μέγαν πόλεμον αἱ Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, θὰ ἦσαν ἀπολύτως ἐλεύθεροι εἰς τὴν ποταμοπλοΐαν πάντων ἐν γένει τῶν λοιπῶν κρατῶν, παροχθίων ἢ μὴ παροχθίων· εἰς τρόπον ὥστε οἱ πολῖται, αἱ περιουσίαι καὶ τὰ πλοῖα πάντων τῶν κρατῶν θὰ διατελῶσι πάντοτε ἐπὶ ἴσοις ὅροις, μὴ δυναμένης νὰ γίνῃ σχετικῶς διακρίσεώς τινος ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πολιτῶν, τῶν περιουσιῶν καὶ τῶν πλοίων τοῦ παροχθίου ἢ ἄλλου κράτους, κεκτημένου τὴν ῥήτραν τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου. Δι' ἕκαστον διεθνῆ ποταμὸν θὰ συνιστᾶτο εἰδικὴ ἐπιτροπή, ἀπαρτιζομένη ἐξ ἀντιπροσώπων παροχθίων καὶ μὴ κρατῶν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀνετίθετο ἡ διοίκησις τοῦ ποταμοῦ (ἄρθρ. 340 συνθήκης Βερσαλλιῶν). Τὸ ἄρθρον 346 τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ὁρίζει ὅτι ἐπὶ τῇ αἰτήσει παροχθίου τινὸς κράτους πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὁ Ἕβρος θὰ ἐκηρύσσετο διεθνὴς ποταμός, ὑπαγόμενος εἰς τὸ καθεστὼς τῶν διεθνῶν ποταμῶν, ὡς τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 332—338 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν μετὰ τῆς Γερμανίας.

Ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς Βαρκελώνης (10 Μαρτίου — 20 Ἀπριλίου 1921) ἐμελετήθη εὐρέως τὸ πρόβλημα τῶν πλωτῶν μέσων συγκοινωνίας, κατηρτίσθη δὲ σχετικῶς σύμβασις, κανονισμὸς ὡς καὶ πρόσθετον πρωτόκολλον, ἅτινα πάντα φέρουσιν ἡμερομηνίαν τὴν 20 Ἀπριλίου 1921. Ἐν τῷ κανονισμῷ ἀναγράφονται αἱ διατάξεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς κληθέντας πλωτοὺς ποταμοὺς διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος καθ' ὅλον ἐν γένει τὸν κόσμον καὶ οὐχὶ μόνον ἐν Εὐρώπῃ, ὡς οὗτοι καθορίζονται λεπτομερῶς εἰς τὰ ἄρθρα 1 καὶ 2, περιλαμβάνοντες οὐ μόνον τοὺς διεθνεῖς ποταμούς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐσωτερικοὺς τοιούτους. Οἱ ποταμοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος εἴτε διὰ συμβάσεως μεταξὺ πολλῶν κρατῶν, συνεπτομένης τῇ συγκαταθέσει τῶν παροχθίων τοιούτων, εἴτε διὰ μονομεροῦς πράξεως αὐτοῦ τούτου τοῦ παροχθίου κράτους, τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος μόνον διασχίζουσιν ὡς ἐσωτερικοὶ ποταμοί. Τὸ ἄρθρον 1 καθορίζει ὅτι οἱ παραπόταμοι δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χωριστοὶ ποταμοί. Τὰ ἄρθρα 3 καὶ 4 ὁρίζουσιν ὅτι ἐπὶ τῶν ποταμῶν διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος ἡ ποταμοπλοΐα εἶναι ἐλευθέρα διὰ πάντα τὰ συμβληθέντα κράτη, καὶ μόνον ταῦτα, παρόχθια ἢ μὴ παρόχθια, οἱ δὲ πολῖται πάντων τούτων τῶν συμβληθέντων κρατῶν, αἱ περιουσίαι καὶ τὰ πλοῖα αὐτῶν θὰ διατελῶσιν ὡς πρὸς τὴν ποταμοπλοΐαν ἐπὶ ἴσοις ὅροις ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Τὰ ἄρθρα 12 καὶ 14 προβλέπουσι τὴν σύστασιν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν διοικήσεως ἑκάστου ποταμοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος. Αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ κανονισμοῦ διαφοραί, ἂν δὲν ἐπελύοντο διαιτητικῶς ἢ ἄλλως, θὰ παρεπέμποντο εἰς τὴν τεχνικὴν ἐπιτροπὴν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ ὁποία πρὸς τοῦτο θὰ συνίστα εἰδικὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπήν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκθέσεως τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ τεχνικὴ τοιαύτη θὰ ἐξέδιδε τὴν γνωμοδότησίν της. Αἱ διαφοραί, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν ὅπως διευθετηθῶσι κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, θὰ παρεπέμποντο εἰς εἰς τὸ ἐν Χάγῃ μόνιμον δικαστήριον διεθνοῦς δικαιοσύνης. Κατὰ τὸ ἄρθρον 25, ὁ γενικὸς κανὼν τῆς ἐλευθερίας τῆς ποταμοπλοΐας δὲν θὰ ἐφηρμόζετο εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς ποταμούς.

Περὶ τοῦ καθεστῶτος τῶν ἐσωτερικῶν ποταμῶν προβλέπει τὸ πρόσθετον πρωτόκολλον τῆς συνδιασκέψεως τῆς Βαρκελώνης, καθ' ὃ τὰ συμβληθέντα κράτη θὰ ἠδύναντο ἐπ' ἀμοιβαιότητι νὰ παραχωρήσουσι πλήρη ἰσότητα δικαιωμάτων εἰς τὰ πλοῖα παντὸς κράτους ἔχοντος ὑπογράψει τὸ πρωτόκολλον ἐν σχέσει πρὸς τὰς μεταφορὰς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἄνευ μεταφορτώσεως ἐπὶ πάντων τῶν ποταμῶν, οἵτινες, μὴ ὄντες διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος, ὑπόκεινται εἰς τὴν κυριαρχίαν των καὶ εἶναι προσιτοὶ εἰς τὴν συνήθη ἐμπορικὴν ποταμοπλοΐαν. Τὰ κράτη, τῶν ὁποίων λιμένες τινὲς κείμενοι ἐπὶ ἐσωτερικῶν ποταμῶν ἦσαν κλειστοὶ μέχρι τοῦδε εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, θὰ ἠδύναντο νὰ μὴ ἐφαρμόσωσι τὰς διατάξεις τοῦ προσθέτου πρωτοκόλλου διά τινα ἢ διὰ τινας τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῶν ποταμῶν.

Ἡ συνδιάσκεψις τῆς Βαρκελώνης δι' ἑτέρας αὐτῆς εἰδικῆς συμβάσεως ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1921 προεκήρυξε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς διαμετακομίσεως ἐπὶ ἴσοις ὅροις, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος ἢ ἰδιοκτησίας, τόσον διὰ τοὺς ποταμοὺς διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος ὅσον καὶ διὰ τοὺς μὴ τοιούτους, τοὺς ἁπλοῦς ἐσωτερικοὺς τοιούτους. Ἡ καινοτομία αὕτη εἶναι οὐσιώδης, ὡς κανονίζουσα νομικῶς τὴν διαμετακόμισιν κατὰ τρόπον γενικῶς ὁμοιόμορφον διὰ τὰ συμβληθέντα κράτη. Αἱ πράξεις τῆς συνδιασκέψεως τῆς Βαρκελώνης ὑπεγράφησαν ὑπὸ πολλῶν κρατῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς πολὺ ὀλίγα ἐπεκύρωσαν μέχρι τοῦδε ταύτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Caratheodory*, «Das Stromgebietsrecht und die internationale Flussschiffahrt» (1887).—*Eysinga*, «Evolution du droit fluvial international» (1920).—*Ogilvie*. «International Waterways» (1920).—*Schulthess*, «Das internationale Wasserrecht» (1915).—*De Visscher*, «Le droit international des communications» (1924).—*Huber*, «Internationales Wasserrecht» (1911).—*Kaekenbeeck*, «International rivers» (1918).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—*[Τακτ.]* Ὁ *ποταμὸς* ἀποτελεῖ σπουδαῖον παράγοντα εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, καθόσον, εἰς μὲν τὸν ἐπιτιθέμενον παρουσιάζει πολλὰς δυσκολίας διὰ τὴν προσπέρασιν, εἰς δὲ τὸν ἀμυνόμενον προσφέρει κώλυμα, καὶ δὴ μὴ δυνάμενον ποτὲ νὰ καταστραφῇ διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, ὡς συμβαίνει προκειμένου περὶ τεχνητῶν κωλυμάτων. Ἐφόσον ἡ προσπέρασις ποταμοῦ ἐκτελεῖται μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ζήτημα εἶναι καθαρῶς τεχνικόν, δηλαδὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καταλλήλου καὶ ἐπαρκοῦς γεφυρώσεως· περὶ προσπεράσεως ποταμοῦ τινος διὰ κολυμβήματος, δὲν δύναται νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος, προκειμένου περὶ μεγάλων μονάδων· ἀλλ' ἅμα ἡ προσπέρασις ἐκτελῆται ἐγγὺς τοῦ ἐχθροῦ, τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ τακτικὴν ἐπιχείρησιν λίαν λεπτήν. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἡ τοιαύτη διάβασις καθίστατο εὐκολωτέρα, καθόσον, δι' ἐπιδείξεως πρὸς ὡρισμένον σημεῖον τοῦ ποταμοῦ καὶ συνεπῶς προσελκύσεως πρὸς αὐτὸ τῆς προσοχῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ προσπέρασις ἀκωλύτως εἰς ἕτερόν τι σημεῖον τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρότερον. Σήμερον ὅμως ἡ τοιαύτη διάβασις καθίσταται πολὺ δύσκολος, καθόσον ὁ ἀμυνόμενος τῆς διαβάσεως πληροφορεῖται ταχύτατα (ἐναέριος ἀναγνώρισις, ἀσύρματος, τηλέφωνον) πᾶσαν ἐργασίαν διὰ προσπέρασιν ποταμοῦ εἴτε ἐπιδεικτικὴν εἴτε πραγματικήν, ἀφ' ἑτέρου δύναται νὰ μεταφέρῃ τάχιστα (αὐτοκινητικῶς) μεγάλας δυνάμεις πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον. Προσέτι, ληπτέον ὑπ' ὄψιν ὅτι σήμερον, λόγῳ τοῦ μακροῦ βεληνεκοῦς τοῦ πυροβολικοῦ, δύναται νὰ τηρῆται ὑπὸ τὴν διαρκῆ ἀπειλὴν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μονάδος πυροβολικοῦ εὐρύτατον μῆκος ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ ἀντίπαλος ἀεροπλοΐα δύναται ἐν δεδομένῃ στιγμῇ νὰ βάλλῃ κατὰ τοῦ προσπερῶντος τὸν ποταμόν. Διὸ προσπέρασις ποταμοῦ ἐγγὺς τοῦ ἐχθροῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἄνευ πανουργίας, καὶ δὴ ἐχούσης αἰφνιδιαστικὸν χαρακτῆρα. Ἐκβιαστικὴ προσπέρασις καθίσταται σήμερον ἀπολύτως ἀδύνατος. Διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ προσπέρασις ποταμοῦ ἀκωλύτως, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιγείου προσβολῆς, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προκαλυφθῇ αὕτη καταλλήλως διὰ τῆς ὀργανώσεως προγεφυρώματος ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης, εἰς ἀπόστασιν 6—8 τοὐλάχιστον χιλιομέτρων καὶ νὰ ὑποστηριχθῇ ἀπαραιτήτως ἀπὸ βαρὺ πυροβολικόν. Διὰ τὴν ἐγκατάστασιν προγεφυρώματος ἀπαιτεῖται πολλάκις ἡ διεξαγωγὴ ἐπιχειρήσεων σπουδαίας σημασίας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ προγεφύρωμα θὰ ἔχῃ μεγάλην ἔκτασιν, καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ βάθους, καὶ κατ' ἀνάλογον ἔννοιαν τοῦ μετώπου, συνεπῶς θὰ χρειάζεται ἡ προκαταβολικὴ προσπέρασις ἰσχυρῶν πεζικῶν δυνάμεων καὶ πυροβολικοῦ. Ἡ προσπέρασις ποταμοῦ προκαλύπτεται σήμερον καὶ διὰ προπετάσματος καπνοῦ, ἀλλ' ἵνα ἔχῃ τακτικὴν σημασίαν τὸ προπέτασμα τοῦτο, πρέπει νὰ ἐξαπλοῦται ἐπὶ μήκους πολὺ μεγάλου, ἵνα τηρῆται ὁ ἀντίπαλος ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ τοῦ ἀκριβοῦς σημείου τῆς προσπεράσεως, ὡς τοιοῦτον δὲ μῆκος θεωρεῖται τὸ τῶν 20 τοὐλάχιστον χιλιομέτρων (20 χλμ. μέτωπον, 1 χλμ. βάθος). Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπ' ἀρκετὰς ὥρας συντήρησις τοῦ ἐκ τοῦ καπνοῦ προπετάσματος τούτου ἀπαιτεῖ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἐν γένει ἀναχορηγίαν ἐπαρκοῦς καπνογόνου ὑλικοῦ, ἡ πρακτικὴ χρησιμοποίησις τοῦ μέσου τούτου τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ. Τὸ καλύτερον καὶ ἀσφαλέστερον μέσον προκαλύψεως εἶναι πάντοτε τὸ σκότος τῆς νυκτός, καὶ εἰς αὐτὸ πρέπει ν' ἀποβλέπωσιν οἱ μικροὶ στρατοί, οἱ ἐν τῇ πράξει ἀδυνατοῦντες νὰ μεταφέρωσι τοὺς τόννους τῶν ἀπαιτουμένων ὑλικῶν. Ὁπωσδήποτε, διὰ νὰ προσπερασθῇ ποταμός τις, πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ πλησιάσῃ πολὺ τὸ πυροβολικὸν πρὸς τὴν φιλίαν ὄχθην, ἵνα δύναται νὰ βάλλῃ ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονος βάθους ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης, μεθ' ὃ ν' ἀρχίσῃ ἡ προσπέρασις μικρῶν τινων πεζικῶν μονάδων, καὶ τέλος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πεζικοῦ τούτου, ν' ἀρχίσῃ ἡ ὀλίγον κατ' ὀλίγον προσπέρασις καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης (πρβλ. *Baills*, «Franchissement des fleuves en présence de l' ennemi», φυλλάδια Ἰούλιος—Νοέμβριος 1928 τῆς «Revue militaire Française»). Ἡ ἀξία ποταμοῦ τινος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διευθύνσεώς του ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀμύνης. Ἐὰν διήκῃ πρὸ τοῦ ἀμυντικοῦ μετώπου, τότε μειοῖ τὸ φυλακτέον μέτωπον καὶ συνεπῶς ἀποτελεῖ πλεονέκτημα, ὡς π.χ. ἐχρησιμοποιήθη ὁ Ἄλμα ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐν Κριμαίᾳ τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 1854, ὁ Lauter ὑπὸ τῶν Γάλλων τὴν 4ην Αὐγούστου 1870, ὁ Γιαλοῦ ὑπὸ τῶν Ρώσων τὴν 1ην Μαΐου 1904· ἐὰν διήκῃ κατὰ μῆκος πλευροῦ τινος (καθέτως δηλαδὴ τῷ μετώπῳ) καθιστᾷ δύσκολον τὴν ὑπερκέρασιν, συνεπῶς ἀποτελεῖ πλεονέκτημα· ληπτέον ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐνίοτε δὲν ἀποσοβεῖ τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερκεράσεως, ἅτε προσπερώμενος ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου, ὡς π.χ. ὁ κάτω ῥοῦς τοῦ Κουενχό, ὁ διήκων πρὸ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῶν Ρώσων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μοῦκδεν, ὁ προσπερασθεὶς ὑπὸ τῆς 3ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς παρὰ τὸ Τσαντσὰν τὴν 28ην Φεβρουαρίου 1905. Ὅταν ὅμως διήκῃ κατὰ μῆκος τῶν νώτων, τότε ἀποτελεῖ μειονέκτημα, ὡς π.χ. ὁ Ἀξιὸς ὁ διήκων κατὰ μῆκος τῶν νώτων τῶν Τούρκων κατὰ τὴν μάχην τῶν Γιανιτσῶν τῷ 1912, ὁ Ἰορδάνης, ὁ διὰ τοῦ ἄνω ῥοῦ του διήκων κατὰ μῆκος τῶν νώτων τῶν Τούρκων, κατὰ τὰς εἰς Παλαιστίνην ἀγγλοτουρκικὰς ἐπιχειρήσεις, ὅστις παρεκώλυσε τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων (22—26 Σεπτεμβρίου 1918), καθόσον τὸ ἀγγλικὸν ἱππικὸν κατέλαβεν ἐγκαίρως ἁπάσας τὰς γεφύρας.

Διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἄμυνα ποταμοῦ τινος, πρέπει ἡ ἐγκατάστασις τῆς 1ης ἀμυντικῆς τοποθεσίας νὰ εἶναι εἰς θέσεις τοιαύτας, ὥστε νὰ εὑρίσκηται ὁ ποταμός, ἢ ἐν ἀνάγκῃ ὡρισμένα αὐτοῦ σημεῖα διδόντα λαβὴν εἰς γεφύρωσιν, ὑπὸ τὰ δραστικὰ πυρὰ τοῦ φιλίου πυροβολικοῦ. Μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ πυροβολικοῦ παρέχει σήμερον ἡ ἀεροπλοΐα, ἡ ἀφ' ἑνὸς πληροφοροῦσα ἐγκαίρως

Digitized by Google

περὶ πάσης τυχὸν ἀποπείρας προσπεράσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ δυναμένη νὰ προσβάλλῃ πᾶσαν ἔναρξιν γεφυρώσεως ἢ διάβασιν δι' ὑπαρχούσης γεφύρας, ἀντικαθιστῶσα τὸ ἐπίγειον στράτευμα μέχρι τῆς ἐπὶ τόπου ἀφίξεώς του.

Πρέπει νὰ λαμβάνηται πάντοτε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ταχυκινησία τῆς προσπεράσεως ποταμοῦ τινος μειοῦται κατὰ πολύ, δυναμένη μάλιστα ἐνίοτε νὰ ἐκμηδενισθῇ προσωρινῶς, ἀνακοπτομένης τῆς προσπεράσεως, ἐν περιπτώσει εἴτε βλάβης τῆς γεφύρας εἴτε ἀνατροπῆς ὀχήματός τινος ἐπ' αὐτῆς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**ποταμῶν, πυρετὸς τῶν—** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ἰαπωνικὸς πυρετός*.

Ποταμὸς *[Ἀστρον.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Ἠριδανοῦ*, ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Εὐδόξῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν Ἕλλησιν ἀστρονόμοις. Σ. Π.

Ποταμὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα τριῶν δήμων τῆς Λεοντίδος φυλῆς ἐν Ἀττικῇ, κειμένων κατὰ τὰ ΝΑ. αὐτῆς μεταξὺ τοῦ Θορικοῦ πρὸς Β. καὶ τῶν Πρασιῶν πρὸς Ν., ἤτοι: 1) *Ποταμὸς κατύπερθεν*, 2) *Ποταμὸς ὑπένερθεν* καὶ 3) *Ποταμὸς Δειραδιώτου* ἢ *Δειράδες*. Ὁ πολίτης *Ποτάμιος*. Ὁ Παυσανίας ὀνομάζει αὐτὸν *Ποταμούς*, προσθέτων ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὁ τάφος τοῦ Ἴωνος, υἱοῦ τοῦ Ξούθου.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ταυτίζεται πρὸς τὸν ὅρμον *Δασκαλειὸ* (πλάτ. 37° 49′ 1/8 Β., μῆκ. 24° 03′ 1/8 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) 8 1/2 μίλ. εὐθέος παράπλου πρὸς Β. τοῦ Λαυρείου. Α. Θ. Σ.—Σ. Ε. Λ.

— **Ποταμὸς** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς νήσου Ἀντικυθήρων τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου τῇ νήσῳ κοινότητος. Κάτ. (1928) 57 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων συνοικισμῶν *Ἀλεβιζιανά, Ἀλληλιζιανά, Ἀπολητιαριά, Βλυχάδια, Γαλανιανά, Κάστρο, Κατσανεβιανό, Μπατουδιανά, Πατεριανά, Τσικαλαριανὰ* καὶ *Χαρκαλιανὰ* 322. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 831 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἁγία Ἀναστασία, Ἁγία Πελαγία, Ζαγλανικιάνικα, Μελιτιάνικα* καὶ *Τριφυλλιάνικα* 1.142. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, τελωνειακὸν σταθμόν, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα.

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰάσιας τῆς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 246. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπάδομα*.

— 4) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κερκύρας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κερκυραίων, ἓν τῶν ὡραιοτέρων τῆς νήσου. Κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως, ἀφ' ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 4 χλμ. καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετ' αὐτῆς. Κάτ. (1928) 1.968.

— 5) Χωρίον τῆς κοινότητος Αἰγιάλης (πρ. Λαγκάδας) τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 178.

— 6) Χωρίον τῆς κοινότητος Θηρασίας τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 150.

— 7) Κωμόπολις τῆς νήσου Λέσβου, ἄλλως *Πλωμάριον* (βλ. λ.).

— **Ποταμὸς** *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη συνοικία τῆς Ἑρμουπόλεως, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἑνουμένη πρὸς τὰς Βαπόρια καὶ Βροντάδο. Εἰς αὐτὴν ἀνηγέρθησαν αἱ πρῶται τῶν Χίων οἰκιστῶν τῆς πόλεως μεγάλαι οἰκίαι, δι' ὃ καὶ *Κουρκουτάκη* ἐλέγετο ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Ποταμοῦ ἄκρα. Σ. Ε. Λ.

— **Ποταμὸς** *[Παράλ. Γεωγρ.]*.—1) Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἀνάφης (πλάτ. 36° 23′ Β., μῆκ. 25° 53′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymnos to Rhodos), ἀγκυροβόλιον καλὸν καὶ καταθαθμὸς ὑπὸ βορείους ἀνέμους, ἐξαιρετικῶς ὅμως κυματόπληκτον ὑπὸ νοτίους. Ἔχει φάρον Ἄγκα (1930) λευκῶν ἐκλάμψεων 10 μιλ.

— 2) Ὅρμος τῆς νήσου Χάλκης τῆς Δωδεκανήσου (πλάτ. 36° 13′ Β., μῆκ. 27° 37′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos and Khalkia island), ἀμέσως πρὸς Δ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κραββάτι.

— 3) Ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῶν Ἀντικυθήρων (πλάτ. 35° 52′ 30″ Β., μῆκ. 23° 17′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρεβίθι καὶ Κάστρο. Εἰς τὸν μυχόν του τὸ φερώνυμον χωρίον τῆς νήσου. Σ.Ε.Λ.

— **Ποταμὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Λέσβου (πλάτ. 38° 58′ 35″ Β., μῆκ. 26° 20′ 00″ Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1665: Mityleni island and gulf of Chandarli). Σ.Ε.Λ.

— **Ποταμὸς Μεγάλος** *[Γεωγρ.]* Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Ἀλεξίου Καλλέργη, μετὰ τὴν μακρὰν τούτου ἐπανάστασιν (1282—1299), ὁ ποταμὸς τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τῆς Κρήτης. Ε. Γ.

— **Ποταμὸς Ρούσος** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λιθινῶν τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 7.

Ποταμοσάκων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρασιατικὴ προσκειμένη τῇ ἀκτῇ τῆς Αἰολίδος, πιθανῶς ἡ σύγχρονος *Ἐλιός* (πλάτ. 39° 18′ Β., μῆκ. 26° 33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1672: Moskonissi and Aivali bay). Σ. Ε. Λ.

ποταμόσκυλο (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ἐνυδρὶς ἡ κοινή*.

Ποταμουκάστελλον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θρᾴκης, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἐκ θεμελίων ἢ ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Ποταμούλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεσάριστας τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 120.

Ποταμούνια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 279 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Καραλίδες* 347. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ποταμόφιλος (ὁ) (Potamophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *παρνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους ζῶντας παρὰ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ποταμόφιλος ὁ στικτὸς* (Potamophilus maculatus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν εὐρεῖαν, θώρακα βραχὺν καὶ σῶμα ἐπίμηκες. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μετὰ μικροτάτων καὶ πολυπληθῶν λευκῶν στιγμάτων. Τρέφεται ἐκ διαφόρων ἐν ἀποσυνθέσει φυτικῶν οὐσιῶν. Δ. Ν. Π.

ποταμοφράκτης (ὁ)· φράκτης τοῦ ποταμοῦ, ὑδροφράκτης.

ποταμοφυής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἐν τῷ ποταμῷ ἢ παρὰ τὸν ποταμὸν φυόμενος.

ποταμόχοιρος (ὁ) (Potamochoerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συΐδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ἀγριοχοίρους, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Μαδαγασκάρην. Ἐκ τῶν ἑπτὰ γνωστῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *ποταμόχοιρος ὁ χοῖρος* (Potamochoerus scrofa), ὅστις ἔχει μῆκος 150 περίπου ἑκατοστομέτρων. Ἡ κεφαλή του εἶναι ὀγκώδης καὶ βραχεῖα, τὸ ρύγχος μᾶλλον βραχύ, ἀπολῆγον εἰς προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν, τὰ ὦτα μικρὰ φέροντα κατὰ τὸ ἄκρον των θύσανον τριχῶν, οἱ πόδες ἰσχυροὶ καὶ ἡ οὐρὰ λεπτή, μακρὰ καὶ θυσανωτὴ κατὰ τὸ ἄκρον της. Τὸ δέρμα του καλύπτεται ὑπὸ βραχειῶν τριχῶν καὶ κατὰ τὴν ῥάχιν φέρει εἶδος χαίτης. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοκίτρινος. Ἐνδιαίτᾶται κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν. Δ. Ν. Π.

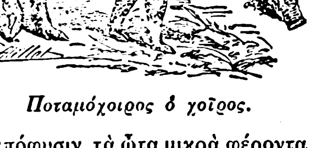

Ποταμόχοιρος ὁ χοῖρος.

Ποταμοχώρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεσαίας τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 49. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντεὸρ Μαχαλέ*.

ποταμόχωστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ χωσθείς, καλυφθείς.

ποταμόψαρο (τό)· ποτάμιος ἰχθύς.

Ποτάμων. Ρήτωρ ἐκ Λέσβου, υἱὸς τοῦ φιλοσόφου Λεσβώνακτος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' π.Χ. αἰῶνος. Ἀποσταλεὶς μετὰ τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ ποιητοῦ Κριναγόρα ἐπὶ κεφαλῆς πρεσβείας εἰς Ρώμην, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τοῦ νεαροῦ Τιβερίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐτιμᾶτο μεγάλως. Διεξαγαγὼν ἐπιτυχῶς τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ἐτιμήθη πολλαχῶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ὀλίγον μετὰ τὸ 15 μ.Χ., ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 90 ἐτῶν. Ἔργα αὐτοῦ ρητορικὰ καὶ ἱστορικὰ ἀναφέρονται: «Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος», «Ὧροι Σαμίων», «Βρούτου ἐγκώμιον», «Περὶ τελείου ῥήτορος». Α. Θ. Σ.

Ποτάμων *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς νύμφης Καλιάδνης, σύζυγος τῆς Δαναΐδος Γλαυκίππης. Α. Θ. Σ.

Ποταμώνειον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, ἀναφερομένη ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου καὶ ταυτιζομένη πρὸς τὴν σύγχρονον *Γκιὸκ-Σουγιού*. Σ. Ε. Λ.

ποταπός, —ή, —όν· εὐτελής, οὐτιδανός, κοιν. *τιποτένιος*.—Ἐπίρρ. *ποταπῶς*.

ποταπότης, —ητος (ἡ)· εὐτέλεια, οὐτιδανότης.

Ποταρὸς *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δροσάτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

πότασσα (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται κοινῶς τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ καυστικὸν (ἢ ὑδροξείδιον) τοῦ καλίου· τὸ δεύτερον πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ πρώτου καλεῖται καὶ *καυστικὴ πότασσα*. Ἐνίοτε καλοῦνται εἰς τὴν πρᾶξιν, κακῶς ὅμως, ὡς πότασσα καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἅλατα τοῦ νατρίου, ἤτοι τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον (σόδα) καὶ τὸ ὑδροξείδιον τοῦ νατρίου. Σ. Γ.

Πότβιν (Potvin), **Κάρολος**. Βέλγος συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1818—1902). Τῷ 1849 ἵδρυσε τὴν «Belgique Démocratique» καὶ τῷ 1869 τὴν «Revue de Belgique». Τῷ 1881 ἐξελέγη μέλος τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Πότβιν ἐκπροσωπεῖ τὰς φιλελευθέρας τάσεις εἰς τὴν βελγικὴν λογοτεχνίαν. Ὡς λυρικὸς ποιητὴς ἐδημοσίευσε: «Poésies et amours» (1838), «Poèmes historiques et romantiques» (1840), «Chansons et poésies» (1847), «Le drame du peuple» (1850), «Le chansonnier belge» (1850), «Satires et poésies diverses» (1852), «Le poème du soleil» (1855), «La Belgique» (1859), «Marbres antiques et crayons modernes» (1862), «La patrie de 1830» (1880) κ. ἄ. Ἐπίσης συνέγραψε: «Du théâtre en Belgique» (1862), «Nos premiers siècles littéraires» (1870), «Histoire des lettres en Belgique» (1830—1880), τὰ θεατρικὰ ἔργα: «Jacques van Artevelde» ἔμμετρον δρᾶμα (1860), «Les gueux» (1863) καὶ «La mère de Rubens». Ὡς ἱστορικός: «Albert et Isabelle» (1861) «De la civilisation en Belgique» (1885) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

Πότγκιτερ (Potgieter), **Εὐεργχάρντες-Ἰωάννης**. Γερμανὸς πεζογράφος καὶ λυρικὸς ποιητὴς (1808—1875). Ἐγκατασταθεὶς τῷ 1832 ἐν Ἄμστερδαμ, ἐξέδωκεν αὐτόθι τὸ περιοδικὸν «Μοῦσαι», δι' οὗ ἀνεδείχθη ἀξιόλογος λυρικός, μεθ' ὃ ἐξέδωκε τῷ 1836 τὸ πρῶτον σημαντικὸν περιοδικὸν ἐν Ὁλλανδίᾳ «Ὁδηγός», δι' οὗ ἐνεψύχωσε τὴν ἐθνικὴν συμπνοιαν τῶν Ὁλλανδῶν, κατεχόμενος ἀπαύστως ὑπὸ τοῦ ἰδανικοῦ τῆς ἐθνικῆς δυνάμεως, ἐκπροσωπουμένης ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα μεγαλείου. Τὰ ποιήματά του ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους ἐν Haarlem τῷ 1868, αἱ δὲ «Μελέται καὶ τὰ σχέδιά» του τῷ 1879. Πλήρης ἔκδοσις τῶν ἔργων του ἐγένετο ὑπὸ τοῦ φίλου του Zimmermann τῷ 1885—1890. Α.Ν.Λ

πότε· ἐπίρρ. χρον. ἐρωτηματ., κατὰ ποῖον χρόνον, ποίαν περίστασιν: «πότε ἦλθες;», «πότε θὰ σὲ ξαναϊδοῦμε;» ‖ διπλασιάζεται *πότε-πότε* εἰς περιστάσεις τινάς, ἄλλως *κάποτε-κάποτε*: «πότε-πότε ἔρχεται καὶ μᾶς βλέπει» ‖ «πότε....πότε» ἄλλοτε μέν.... ἄλλοτε δέ: «πότε κλαίει, πότε γελάει».

ποτέ· ἐπίρρ. χρον. ἀόριστον, εἴς τινα χρόνον, κατά τινα περίστασιν, κάποτε: «ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν.....» ‖ δημοτ., εἰς οὐδεμίαν περίστασιν, οὐδέποτε: «ποτὲ νὰ μὴ σὲ ἰδῶ» ‖ μετὰ γεν. προσωπ ἀντωνυμίας: «ποτέ μου δὲν τὸν εἶδα».

Ποτείδαια *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ποτίδαια*.

Ποτέμκιν (ρωσ. *Πακιόμκιν*), **Γρηγόριος Ἀλεξάνδροβιτς**, *πρίγκιψ* —. Ρῶσος στρατάρχης καὶ πολιτικὸς (1739—1791). Καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας τῆς μικρᾶς λεγομένης ἀριστοκρατίας, ἐνεγράφη εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας, ἀλλὰ ταχέως, διακόψας τὰς σπουδάς του, κατετάχθη εἰς τὴν ἔφιππον αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Ἔζη ἐν πενίᾳ καὶ ἀσημότητι, ἀλλ' ἐθαυμάζετο τὸ ἔξοχον ἀνδρικὸν κάλλος καὶ ἡ εὐγενὴς παράστασίς του. Ἀνεμείχθη εἰς τὸν φόνον τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου Γ', κατόπιν δέ, κατά τινα ἐπιθεώρησιν τοῦ συντάγματός του, ἡ Αἰκατερίνη Β', καταπλαγεῖσα ἐκ τοῦ κάλλους αὐτοῦ, τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν της ὑπηρεσίαν, τὸν προήγαγε τῷ 1762 εἰς συνταγματάρχην καὶ τὸν διώρισε κλειδοῦχόν της. Ὁ Ποτέμκιν τάχιστα κατέστη ὁ προσφιλέστερος τῶν εὐνοουμένων της καὶ ὁ ἐπίσημος ἐραστής της. Ἐνέπνευσεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἀνήρ, ὅστις ἠδύνατο νὰ τὴν προστατεύσῃ ἐκ τῶν κινδύνων τῶν συνωμοσιῶν καὶ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς αὐλῆς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὄχι μόνον ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ κράτους, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ

Γρηγόριος Ποτέμκιν.

Digitized by Google

τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ, ἐκμεταλλευόμενος δὲ τὸ πρὸς αὐτὸν αἴσθημα τῆς αὐτοκρατείρας ἐπέβαλλε πρὸς αὐτὴν τὰς θελήσεις του. Τῷ 1770 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος καὶ γενικὸς διοικητὴς τῆς Νέας Ρωσίας, βραδύτερον δὲ ὕπατος ἀρχηγὸς τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας, τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τῆς Κασπίας, μέγα μέρος τῆς ὁποίας αὐτὸς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ὁμοῦ μετὰ τῆς Κριμαίας, τοῦ Ταμὰν καὶ τοῦ Κουβάν. Τῷ 1784, ἀναλαβὼν τὴν γενικὴν διοίκησιν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, ἐπέδειξεν ἱκανὴν στρατηγικὴν καὶ ὀργανωτικὴν ἰδιοφυΐαν, καὶ τῷ 1787 παρεσκεύασε τὸ περίφημον ταξίδιον τῆς Αἰκατερίνης εἰς τὰς νέας χώρας, εἰς τὸ ὁποῖον ὅπως διαθρύψῃ τὴν φιλοδοξίαν της καὶ παραστήσῃ ὡς μεγάλας τὰς κατακτήσεις του, ἀνήγειρε κατὰ διαστήματα, καθ' ὅλον τὸν μακρὸν δρόμον ὃν διήνυσεν ἡ αὐτοκράτειρα, θεατρικὰς σκηνογραφίας παριστώσας χωρία καὶ κώμας, μετημφίεσε δὲ τοὺς στρατιώτας του εἰς ἀγρότας καὶ παρεσκεύασε τὸ περίφημον τάγμα τῶν Ἑλληνίδων ἀμαζόνων τῆς Κριμαίας, ὅπερ ὡρίσθη ὡς ἰδιαιτέρα φρουρὰ τῆς αὐτοκρατείρας. Ἡ μεγάλη ἐπιρροὴ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῆς ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν τὰ βλέμματα τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης, οἵτινες, ἀποβλέποντες εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Ρωσίας, διηγωνίζοντο μεταξύ των τίς νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὸν πλείονας τιμὰς καὶ ἀξιώματα. Οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ Β' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος τῆς ἁγίας Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ Μέγας Φρειδερῖκος τῷ παρέσχε τὰς ὑπηρεσίας του, ὅπως λάβῃ τὸ δουκᾶτον τῆς Κουρλάνδης καὶ τὸν ὑπεβοήθησεν, ὅπως διακοπῶσιν αἱ μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεις. Τῷ 1787 ἤρξατο ὁ μέγας Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Ποτέμκιν ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ διεξήγαγεν αὐτὸν νικηφόρως. Κατά τινα περιοδείαν του ἀπὸ Νικολάϊεφ εἰς Ἰάσιον, ὁ Ποτέμκιν ἀπέθανεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀνεψιᾶς του κομίσσης Μπρανίκα. Εἰς τὸν Ποτέμκιν ὀφείλονται αἱ θεμελιώσεις τῶν περισσοτέρων πόλεων τῆς Ταυρίδος. Καίτοι ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' προετίθετο νὰ ἐγείρῃ εἰς αὐτὸν τεράστιον μαυσωλεῖον, ὁ διάδοχός της Παῦλος Α' ἔσπευσε νὰ ἐκθάψῃ τὸ πτῶμα τοῦ ἐραστοῦ τῆς μητρός του, ὅπερ διέταξε νὰ ρίψωσιν εἰς τὰς ὑπονόμους. Θ. Β.

Ποτενὸ (Pothenot) ***πρόβλημα***. Πρόβλημα, ὑπεισερχόμενον εἰς τοὺς τριγωνισμούς, καὶ καθ' ὃ διὰ τῆς μετρήσεως τῶν δύο γωνιῶν, ἃς σχηματίζουν αἱ ἀπό τινος σημείου σκοπεύσεις πρὸς τρία ἄλλα σημεῖα, τῶν ὁποίων αἱ συσχετικαὶ θέσεις εἶναι ἀπολύτως γνωσταί, παρέχεται ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τοῦ σημείου ἀφ' οὗ ἐγένοντο αἱ σκοπεύσεις. Ἡ μέθοδος αὐτή, γνωστὴ καὶ ὡς «πρόβλημα τῶν τριῶν σημείων», προτιμᾶται διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως οἱουδήποτε σημείου «κατωτέρας τάξεως», οὗτινος ἡ ἀνάγκη δὲν εἶχε προκύψει ἐμφανὴς ἐξ ἀρχῆς. Ἐπίσης χρησιμεύει τὸ πρόβλημα τοῦ Ποτενὸ πρὸς καθορισμὸν τῆς συσχετικῆς θέσεως δύο σημείων «τρίτης τάξεως», τῶν ὁποίων ἡ ἀπόστασις μέλλει νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς βάσις τοῦ ἐκτελεσθησομένου τριγωνισμοῦ κατωτέρας τάξεως. Αἱ μέθοδοι ἐπιλύσεως, γραφικῶς τε καὶ λογιστικῶς, εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς χρησιμοποιουμένας εἰς εἰδικὸν πρόβλημα τῆς ναυτιλίας (βλ. *δεκτικὸν τμῆμα καὶ παραπομπάς*), πλὴν ἡ ἀπαιτουμένη ἀκρίβεια εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς ἐπιζητεῖται πολὺ μεγαλυτέρα. Σ. Ε. Λ.

Ποτεντία (Potentia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα τριῶν ἀρχαίων ἰταλικῶν πόλεων, ἐν τῇ Λιγυρίᾳ, ἐν Πικηνῷ καὶ ἐν Λευκανίᾳ. Οἱ κάτοικοι ὠνομάζοντο *Ποτεντῖνοι*. Ν. Σ. Λ.

Ποτεντιανός, *μάρτυς*. Κατά τινα παράδοσιν ὁ *Ποτεντιανὸς* καὶ ὁ *Σαβινιανός*, ἐκ τῶν 72 μαθητῶν τοῦ Κυρίου, ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Γαλλίαν, ἵνα κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκεῖ δ' εὗρον μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Sens (Yonne). Πιθανωτέρα ὅμως φαίνεται ἡ γνώμη ὅτι οἱ δύο οὗτοι μάρτυρες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἐν Sens, ὅπου καὶ ὡς πολιοῦχοι τιμῶνται, ἑορτάζονται δὲ ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ποτεντίλλη (ἡ) (Potentilla) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ποτεντίλλη ἡ ἕρπουσα* (Potentilla reptans), κοινῶς παρ' ἡμῖν *πεντάφυλλο* ἢ *πενταδάκτυλο*, ἥτις εἶναι πόα πολυετής, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα μετὰ παραφύλλων καὶ ἄνθη λευκὰ ἢ κιτρινόλευκα. Φύεται εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ παρὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Ἕτερον εἶδος, κοινὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, εἶναι ἡ *ποτεντίλλη ἡ ἀργυρόχροος* (Potentilla argentea), ἥτις ἔχει φύλλα κεκαλυμμένα ὑπὸ λευκοῦ μεταξοειδοῦς χνοῦ καὶ ρίζαν φαρμακευτικήν, ἐνέχουσαν καὶ χρωστικήν τινα οὐσίαν, τὴν *τορμεντόλην*. Δ. Ν. Π.

Ποτέντσα (Potenza) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας, ἔχων ἔκτασιν 6.194 τ. χλμ. καὶ 329.094 κατ. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινός, καλυπτόμενος ὑπὸ πολλῶν διακλαδώσεων τῶν Ἀπεννίνων, καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Μπραντάνο, Μπουζέντο, Σαλαντρέλλα, Ἄγκρι* καὶ *Σίννο*. Εἰς τὰ ΒΔ. ὑψοῦται τὸ ὄρος *Βούλτουρ*, παλαιὸν ἐσβεσμένον ἡφαίστειον.

—2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, εἰς ὕψος 826 μ., παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μπουζέντο. Κάτ. 13.985. Ἔχει στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς, μὲ παλαιὰ κτήρια, πολλὰ τῶν ὁποίων κοσμοῦνται διὰ καλλιτεχνικῶν σιδηρῶν ἐξωστῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἔχει τεχνικὴν καὶ βιομηχανικὴν σχολὴν καὶ ἐξάγει ἔλαιον καὶ ὀπώρας. Κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 1273 καὶ 1694, κατὰ δὲ τὸν σεισμὸν τοῦ 1857 ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπιά της 4.000 νεκροί.

—3) Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Πεννίνο εἰς ὕψος 1.572 μ. καὶ χυνόμενος, μετὰ ροῦν 100 χλμ., εἰς τὴν Ἀδριατικήν, παρὰ τὸ Πόρτο-Ρεκανάτι. Μ. Δ. Β.

Ποτεντσάνο (Potenzano), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ ζωγράφος (1550—1599). Ἀφῆκε πολλὰ ἔργα ζωγραφικῆς καὶ χαρακτικῆς ἐν Σαραγόσῃ, Νεαπόλει, Ρώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Μεταξὺ τῶν ποιητικῶν του ἔργων καταλέγονται αἱ συλλογαὶ «Σικελικαὶ ποιήσεις» καὶ ἡ «Καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλήμ» (1600), μεταξὺ δὲ τῶν ἔργων ζωγραφικῆς «Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων», «Ὁ Ἅγιος Χριστόφορος διερχόμενος ποταμόν», «Ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ», κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ποτερὰ (Poterat), *μαρκήσιος ντὲ* —. Γάλλος διπλωμάτης (1740—1808). Διῆλθε ζωὴν περιπετειώδη, κατόπιν δὲ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν ἐπιτροπὴν Ἐθνικῆς Σωτηρίας καὶ τῷ 1795 ἀπεστάλη εἰς Βιέννην πρὸς ἐξεύρεσιν διπλωματικῆς λύσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων, ἄνευ ὅμως θετικοῦ ἀποτελέσματος. Κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ὑπατίας θεωρηθεὶς ὕποπτος ἐφυλακίσθη. Η. Π. Γ.

πότερος, —α, —ον· ποῖος ἐκ τῶν δύο: πότερος πρότερος;», «πότερος κρείσσων;»

Πότες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

ποτεστᾶτος (podestà)· βλ. *ποδεστᾶτος*.

Ποτέχιν, *Ἀλέξιος Ἀντίποβιτς*. Ρῶσος συγγραφεὺς (1829—1901). Ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου διὰ τοῦ διηγήματος «Αἱ ἀπολαύσεις τοῦ χωριοῦ», κατόπιν δὲ ἐδημοσίευσε σειρὰν μυθιστορημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλην ἐπιτυχίαν ἔσχον: «Ὁ δήμαρχος», «Ἡ χωριατοπούλα τοῦ Καζὰν» καὶ «Οἱ πτωχοὶ εὐπατρίδαι». Τὸ τελευταῖον, εἰς ὃ εἰκονίζει ὁ συγγραφεὺς τὴν παλαιὰν ἀρχοντικὴν ζωὴν τῶν Ρώσων, θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημά του. Ἀλλ' ὁ Ποτέχιν διεκρίθη ἰδίως ὡς δραματικὸς συγγραφεύς, γράψας τὰ δράματα: «Ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ», «Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σὰν τὴν προβατίνα», καὶ τὰς κωμῳδίας: «Ἡ ψευδοεπίδειξις», «Ἡ κενὴ θέσις», «Μὲ τὸ θολωμένο νερό», «Ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφή». Θ. Β.

Πότζα (Pozza). —1) ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς κριτικὸς (1853—1913). Ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὰς ὡς θεατρικὸς κριτικὸς τοῦ «Puntagolo» καὶ κατόπιν ἵδρυσε μετὰ τοῦ Μπόργκι τὴν «L'Italia», ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς θεατρικάς του κριτικὰς καὶ τὴν φιλολογικὴν δρᾶσιν. Κατόπιν συνεργάσθη καὶ εἰς τὸν «Ἑσπερινὸν ταχυδρόμον» τοῦ Μιλάνου ὡς θεατρικὸς καὶ μουσικὸς κριτικός, ἀποκτήσας μεγάλην φήμην καὶ συμβαλὼν μεγάλως εἰς τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο, τοῦ Μπόϊτο, Τζιακόζα καὶ ἄλλων. Συνέβαλεν ἐπίσης εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ «Re di Piche» καὶ τοῦ σατιρικοῦ «Guerin Meschino».

— 2) ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ σατιρικὸς ποιητὴς (1850—1910). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ σατιρικοῦ περιοδικοῦ «Guerin Meschino», ὅπερ εἶχεν ἱδρύσει ὁ ἀδελφός του καὶ ὅπου ἔγραφε τὸ κύριον ἄρθρον εἰς στίχους, διὰ τῶν ὁποίων, παρῳδῶν συνήθως διάφορα γνωστὰ χωρία τοῦ Δάντου, κατέστη ταχέως δημοτικώτατος καὶ κατέλαβε πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν νεωτέρων σατιρικῶν ποιητῶν τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὴν νεότητά του εἶχε γράψει καί τινας κωμῳδίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Τὸ δρᾶμα τοῦ ἀστοῦ» καὶ «Ἀπὸ τὸ βράδυ ἕως τὸ πρωΐ». Μ. Δ. Β.

Πότζε (Pogge), ***Παῦλος***. Γερμανὸς ἐξερευνητὴς (1838—1884). Ἀπὸ τοῦ 1865 ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐξερευνητικὰς ἀποστολὰς ἐν Ἀφρικῇ, ἐξερευνήσας διάφορα μέρη τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τοῦ Πὸρτ Νατάλ, τῆς Λοάντα κτλ. Περὶ τῶν ἐξερευνήσεών του ἔγραψε διαφόρους ἐκθέσεις καὶ ἄρθρα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ ἐδημοσίευσε καί τινα βιβλία, ὧν τὸ κυριώτερον εἶναι: «Τὸ βασίλειον τοῦ Μουάτα Γιάμβο» (1880). Μ. Δ. Β.

— **Πότζε**, ἢ ***Πότζιο Μπρατσιολίνι*** (Pogge ἢ Poggio Bracciolini). Ἰταλὸς φιλόλογος (βλ. λ. *Πόγγιος* Μπρατσιολίνι).

Ποτζερίνα (Potzerina) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ παλαιᾷ Σερβίᾳ, περιλαμβάνον μέρος τῶν εὐφόρων κοιλάδων τοῦ Δρίνα, τοῦ Σαύου καὶ τοῦ Ντούμπροβα. Ἔχει ἔκτασιν 710 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν περίπου 22.000 κατοίκων. Η. Π. Γ.

Πότζι (Pozzi). —1) ***Ἀλφέος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1812—1885). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς λογικῆς» (1865), «Ἡ γῆ καὶ ὁ ἄνθρωπος» (1869), «Ἡ Ἰταλία» (1870—1875), «Τὸ γνῶθι σαυτὸν» (1880) κτλ. —2) ***Ἐρνέστος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1843—1899). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων γαριβαλδινῶν, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ρώμης ἐπεδόθη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν φιλοτεχνίαν καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἱστορία τῆς λογοτεχνίας» (1866), «Οἱ μάρτυρες τοῦ 1866» (1867), «Ἡ κόμισσα καὶ ὁ τραπεζίτης» (1868), «Βιογραφίαι καὶ τοπία» (1874), «Ἀναμνήσεις» (1896) κτλ. Μ. Δ. Β.

Ποτζὶ (Pozzi), ***Σαμουὴλ-Ἰωάννης***. Ἐπιφανὴς Γάλλος χειρουργὸς-γυναικολόγος (1846—1918). Ἡ σταδιοδρομία του ὑπῆρξε ταχεῖα καὶ λαμπρά. Ἐν τῇ γενικῇ χειρουργικῇ ὑπῆρξε τολμηρότατος ἀνακαινιστής, ἐκ τῶν πρώτων ἀσκήσας τὴν πρακτικὴν τῶν κοιλιακῶν ἐγχειρήσεων καὶ πρῶτος ἐκτελέσας ἐν Γαλλίᾳ τὴν ὡς παράτολμον θεωρουμένην τότε ἐγχείρησιν τῆς γαστρο-εντερο-αναστομώσεως. Ἀλλ' ἰδίως τὸ ὄνομά του συνεδέθη μετὰ τῆς γυναικολογίας, ἧς διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων τῷ 1901. Ἐφεῦρεν ἐργαλεῖα (βελονοκάτοχον, πίεστρον ἐλαστικὸν τοῦ μίσχου τῆς μήτρας διὰ τὴν μερικὴν ὑστερεκτομίαν κλ.), ἐπενόησεν ἐγχειρητικὰς τεχνικὰς μεθόδους (στοματοπλαστικὴ πρὸς ἀνάπλασιν τοῦ ἐστενωμένου τραχήλου τῆς μήτρας κ.ἄ.), πρὸ παντὸς δὲ ὑπῆρξεν ἔνθερμος ἀπόστολος τῆς συντηρητικῆς μεθόδου ἐν τῇ γυναικολογίᾳ, ἐρρωμένως ἀντιδράσας κατὰ τῆς συστηματικῆς ἐξαιρέσεως τῆς μήτρας καὶ τῶν ὠοθηκῶν καὶ ἀσχοληθεὶς ὅλως εἰδικῶς εἰς τὴν ἀναπλαστικὴν τῶν συγγενῶν ἢ ἐπικτήτων ἀναπηριῶν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Ἔγραψε: «De la valeur des anomalies musculaires au point de vue de l'anthropologie zoologique» (1874), «Sur le cerveau de l'homme et des primates» (1880), «Circonvolutions cérébrales» (1875), «Sutures des plaies de la vessie» (1883), «De l'ostéite déformante ou pseudorachitisme senile» (1885), «Κλινικὴ καὶ ἐγχειρητικὴ γυναικολογία», ἔργον κλασσικόν, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γερμανικήν, ἀγγλικήν, ἱσπανικήν, ἰταλικήν, ρωσικὴν καὶ ἀραβικήν. Διετέλεσε μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τοῦ 1896 καὶ πλείστων ξένων ἀκαδημιῶν, γερουσιαστὴς Δορδόννης (1897—1902) κλπ. Ο. Ρ.

Σαμουὴλ Ποτζί.

Πότζιο (Poggio), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος Μπρατσιολίνι*** βλ. λ. *Πόγγιος*, Ἰωάννης-Φραγκῖσκος Μπρατσιολίνι.

— **Πότζο** (Pozzo), ***Ἀνδρέας ντὰλ —***. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ἐκκλησιαστικὸς ζωγράφος (1642—1709). Ἐζωγράφησε τὴν ὀροφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου ἐν Ρώμῃ, ἐξεπόνησε τὰ σχέδια τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Λάϊμπαχ (1700), τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου ἐν Βαμβέργῃ (1686—1707) καὶ τοῦ πανεπιστημιακοῦ ναοῦ τῆς Βιέννης. Κ. Β. Λ.

— **Πότζο** (Pozzo), ***Φερδινάνδος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ πατριώτης (1768—1843). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ὀπαδῶν τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ παραμονήν του, καταλαβὼν διάφορα ἔκτοτε ἀξιώματα. Καταδιωχθεὶς μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς Λονδῖνον καὶ Παρισίους. Τῷ 1821 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πεδεμοντίου καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Νομικαὶ παρατηρήσεις» (1819), «Ὁ Καθολικισμὸς ἐν Αὐστρίᾳ» (1827), «Οἱ Ἰταλοὶ καὶ ἡ Αὐστρία» (1833), «Τὰ περὶ Ἰταλίας ψεύδη» (1887). Μ. Δ. Β.

— **Πότζο** (Pozzo), ***Φραγκῖσκος ντὰλ —***. Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Ντὰλ Πότσο Φραγκῖσκος*).

Ποτζοματζιόρε (Pozzomaggiore) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Σάσσαρι τῆς Σαρδηνίας. Κάτ. 8.900. Παρ' αὐτὴν ἀνευρέθησαν σπου-

Digitized by Google

δαιότατα ἐρείπια προϊστορικῶν πύργων (βλ. λ. *νουράγης*). Μ. Δ. Β.

Πότζο ντὶ Μπόργκο (Pozzo di Borgo), ***Κάρολος-Ἀνδρέας***, *κόμις* —. Κορσικανὸς πολιτικὸς (1764—1842). Ἠκολούθησε κλασσικὰς καὶ νομικὰς σπουδὰς ἐν Αἰακίῳ καὶ Πίσῃ, διετέλεσε δὲ πρέσβυς τῆς Κορσικῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἶτα μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, ὅπου εἰσηγήθη τὸν κατὰ τῆς Γερμανίας πόλεμον τοῦ 1792. Προελθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τοὺς Βοναπάρτας, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀντιγαλλικοῦ κόμματος σύνδικος γενικὸς εἰσαγγελεὺς καὶ πρόεδρος τῆς τοπικῆς κορσικανικῆς κυβερνήσεως (1793), μετέσχε τῆς ἀποχωριστικῆς κυβερνήσεως Πάολι (1794), ὁ ἴδιος δὲ καλέσας τοὺς Ἄγγλους κατὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως ἐγένετο, κατὰ τὴν ὑπὸ Τζίμπερτ Ἔλλιοτ ἐφήμερον κατοχὴν τῆς νήσου, ἀντιβασιλεὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Γεωργίου Γ' τῆς Ἀγγλίας. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κορσικῆς ὑπὸ τῆς Γαλλίας (1796), φεύγων τὰς διώξεις τοῦ Ναπολέοντος καὶ διαρκῶς κατ' αὐτοῦ σκευωρῶν, κατέφυγεν εἰς Ρώμην, Ἀγγλίαν (1798), Βιέννην καὶ (1804) Ρωσίαν· διορισθεὶς πρέσβυς τῆς Ρωσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει (1807), περιέπεσε μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσὶτ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ τσάρου. Κατέφυγεν ἐκ νέου εἰς Βιέννην, ὅθεν ἐξορισθείς, ἐνεργείαις τοῦ Ναπολέοντος, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν (1812), διετέλεσε διπλωματικὸς πράκτωρ αὐτῆς εἰς Σουηδίαν, μετὰ δὲ τὴν ἧτταν τοῦ Ναπολέοντος (1814) ἐπανέκαμψεν εἰς Ρωσίαν, περιβληθεὶς ἐκ νέου διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ τσάρου. Τὸ αὐτὸ ἔτος μετέσχε τῆς προσωρινῆς συμμαχικῆς κυβερνήσεως τῶν Παρισίων ὡς πληρεξούσιος τῆς Ρωσίας, ἐγένετο στρατηγὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατεύματος καὶ διωρίσθη πρέσβυς τῆς Ρωσίας εἰς Παρισίους. Μετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης, κατὰ τὸ Ἑκατονθήμερον κατέφυγεν εἰς Βέλγιον μετὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ', τῷ δὲ 1834 διωρίσθη πρέσβυς τῆς Ρωσίας εἰς Λονδῖνον (1835—1839). Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις. Π. Ν. Π.

Πότζο ντὶ Μπόργκο.

ποτήματα (τὰ) (Potiones) *[Φαρμακοτεχν.]*. Ὑγρὰ φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα διαφόρου συνθέσεως, λαμβανόμενα ἐσωτερικῶς κατὰ κοχλιάρια. Τὰ ποτήματα διακρίνονται: 1) Εἰς τὰ *κυρίως ποτά*, εἰς τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται πάντα τὰ ἐσωτερικῶς λαμβανόμενα ὑγρὰ φάρμακα, πλὴν τῶν ἐλαιούχων. Ταῦτα, καλούμενα ἄλλοτε καὶ *ἰουλάπια* (julapia), παρασκευάζονται ἐκ σιροπίων, ἀπεσταγμένων ὑδάτων, γλισχρασμάτων κλπ., εἶναι δὲ διαυγῆ. 2) Τὰ *λεικτά*, ἅτινα εἶναι ποτὰ περιέχοντα καὶ ἐλαιοῦχον γαλάκτωμα. Κ. Γ. Μ.

ποτηριά (ἡ) δημοτ., ὅσον δύναται νὰ περιλάβῃ ἓν ποτήριον· ‖ κτύπημα διὰ ποτηρίου: «τοῦ ἔδωκε μιὰ ποτηριὰ καὶ τοῦ ἄνοιξε τὸ κεφάλι».

ποτηριοκρινίδαι (οἱ) (Poteriocrinidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *φιστουλάτων κρινοειδῶν πελματοζῴων ἐχινοδέρμων*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κάλυκα μὲ βάσιν δικυκλικήν. Τὸ κάλυμμα τοῦ κάλυκος ἔφερε καὶ τὸν ἑδραῖον σωλῆνα. Οἱ βραχίονές των ἦσαν ἁπλοῖ ἢ διακεκλαδισμένοι καὶ ἔφερον μακρὰ πτερύγια. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ἦσαν ὁ *ποτηριόκρινος*, ὁ *ἀγασσιζόκρινος*, ὁ *παχυλόκρινος*, ὁ *βουδόκρινος*, ὁ *κοιλιόκρινος*, ὁ *φιαλόκρινος* κλπ. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου, λιθανθρακοφόρου καὶ περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ποτηριόκρινος (ὁ) (Poteriocrinus Miller) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ποτηριοκρινιδῶν φιστουλάτων κρινοειδῶν πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κυλικόμορφον κάλυκα, πέντε ὑποβασικὰ πινακίδια, ὑψηλὰ βασικὰ πινακίδια. Οἱ βραχίονές των ἦσαν μακροί, πολύκλαδοι. Ὁ μίσχος ἦτο στρογγύλος ἢ στρογγυλοειδὴς πεντάπλευρος. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου, λιθανθρακοφόρου καὶ περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ποτήριον (τό) δημοτ., *ποτῆρι* τὸ δι' οὗ πίνομεν, δοχεῖον χειροπληθὲς πρὸς πόσιν, συνήθως ὑάλινον: «ποτήριον ὕδατος, — οἴνου» ‖ «ἅγιον ποτήριον» τὸ ποτήριον τῆς θείας μεταλήψεως.

— *[Ἐθιμοτ.]* Εἰς τὰ ἐπίσημα γεύματα τοποθετοῦνται τέσσαρα *ποτήρια* πρὸ ἑκάστου συνδαιτυμόνος, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, διὰ τὸν καμπανίτην, διὰ τὸ ὕδωρ εἰς μίαν γραμμήν, διὰ τὸν μέλανα οἶνον, διὰ τὸν λευκὸν οἶνον εἰς δευτέραν γραμμήν, πλησιέστερα εἰς τὴν παροψίδα, ἢ καὶ τὰ τέσσαρα ποτήρια εἰς μίαν γραμμήν. Ἂν ὁ λευκὸς οἶνος εἶναι τοῦ Ρήνου, τὸ ποτήριον εἶναι πρασινωπόν, δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ δι' ἄλλους λευκοὺς οἴνους. Τὸ ποτήριον τοῦ καμπανίτου εἶναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη χαμηλότερον τῶν λοιπῶν καὶ πολὺ ἀνοικτὸν καὶ ὄχι ὑψηλότερον ὡς ἄλλοτε (flûte). Τὸ ποτήριον δὲν φέρεται εἰς τὰ χείλη προτοῦ χρησιμοποιηθῇ διὰ αὐτὰ ἡ πετσέτα,

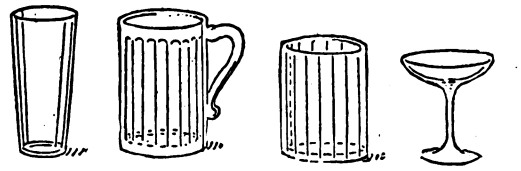

Τύποι ποτηρίων κοινῆς χρήσεως.

διὰ νὰ μὴ ἀφεθοῦν ἴχνη ἐπάνω του. Δὲν πίνομεν ἐφόσον ἔχομεν πλῆρες τὸ στόμα. Πίνοντες δὲν ἀνακλινόμεθα πρὸς τὰ ὀπίσω. Δὲν τσουγκρίζομεν τὰ ποτήρια ἢ μεταξὺ οἰκείων καὶ πολὺ φίλων. Ἀπρεπῶς φέρεται ὁ πίνων ἀπὸ ποτήριον μὲ τὸ ὁποῖον ἔπιε κυρία, προφασιζόμενος ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τὰ μυστικά της. Ἐκπωματιζομένης φιάλης χύνομεν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ ποτήριόν μας ὀλίγας σταγόνας καὶ ἔπειτα πληροῦμεν τὰ ποτήρια τῶν ἄλλων, τελευταῖον δὲ πάλιν τὸ ἰδικόν μας. Τ. Δ

—*[Μετρολ.]* Παλαιὰ μονὰς βάρους ὑγρῶν ἐν χρήσει εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἰσοῦτο ἐν Λωζάννῃ πρὸς 0.135 τῆς λίτρας, ἐν Νεαπόλει πρὸς 0.242361, ἐν Παλέρμῳ πρὸς 0.214913, ἐν Τουρίνῳ πρὸς 0.34240 καὶ ἐν Καζὰλ Μονφερράτο πρὸς 0.34240.

— **Ποτήριον ἅγιον**, ἢ ***κρατήρ***, ἢ ***δισκοποτήρον***, ἢ ***ἅγιον δισκοπότηρον*** (calix). Καλεῖται οὕτω τὸ περιλαμβάνον τὸν καθαγιαζόμενον ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ οἶνον. Ἀρχαιόθεν, ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, ἀποχωρισθὲν τὸ ποτήριον τοῦτο τῆς κοινῆς χρήσεως, ἤδη ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ μαρτυρεῖται, ὅτι ἔφερεν ἀναγεγλυμμένον τὸν Ποιμένα (De pudic. 10). Φέροντα ἑκατέρωθεν λαβάς, τὰ ἀρχαιότερα ποτήρια συνήθως ἦσαν προσκεκολλημένα ἐπὶ ἰδιαιτέρας βάσεως, ὁμοιάζοντα κατὰ πολὺ πρὸς τὰ σήμερον ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ἅγια ποτήρια, χωρὶς νὰ λείπωσι καὶ τὰ εἰς σχῆμα ἁπλῶν κυάθων καὶ κυπέλλων, ἄνευ κεχωρισμένης βάσεως τοιαῦτα.

Ἐνωρίτατα γενομένης τῆς ἀρχῆς ὅπως κατασκευάζωνται ἐκ πολυτίμου ὕλης τὰ ποτήρια, ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ τὰ ἐξ ὑάλου ἢ ὀρειχάλκου ἢ καὶ μολύβδου, ἀκόμη δὲ καὶ ξύλου ποτήρια, μάλιστα ἐν τῇ Δύσει. Οὕτω ὁ μὲν ἅγιος Βονιφάτιος φέρεται εἰπὼν ἐν τῷ 18 κανόνι τῆς συνόδου τῶν Τρεβήρων, ὅτι ποτὲ χρυσοῖ ἱερεῖς ἐχρησιμοποίουν ξύλινα δισκοπότηρα, ἐνῷ μετέπειτα τὰ δισκοπότηρα ἐγένοντο χρυσᾶ καὶ οἱ ἱερεῖς ξύλινοι. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος (ad Rust. Mon. Ep. 4) γράφει περὶ τοῦ Ἐξουπερίου, ἐπισκόπου Τουλούζης, ὅτι ἔφερε τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐντὸς ὑαλίνου ποτηρίου. Οἱ δὲ ἐν Ἰρλανδίᾳ μοναχοὶ ἐποιοῦντο χρῆσιν ὀρειχαλκίνων ποτηρίων, ἀκολουθοῦντες παράδοσιν τοῦ ἁγίου Κολουμβάνου, καθ' ἣν ὁ Κύριος καθηλώθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δι' ἥλων ὀρειχαλκίνων.

Χρῆσις πολλῶν κρατήρων ἢ ποτηρίων κατὰ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν δὲν εἶναι ἀσύνηθες τι ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ μαρτυριῶν τῶν λειτουργιῶν Κλήμεντος καὶ Ἰακώβου. Ὠφείλετο δὲ τοῦτο εἰς τὸ ὅτι ἐκοινώνουν τότε συνεχῶς πάντες οἱ πιστοί, μεταλαμβάνοντες τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου οὐχὶ διὰ λαβίδος, ὡς σήμερον, ἀλλὰ πίνοντες κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ ποτηρίου, ὡς γίνεται τοῦτο ὑπὸ τῶν λειτουργῶν νῦν. Ἐντεῦθεν εἰς κρατὴρ δὲν ἐπήρκει, ἵνα ἐξ αὐτοῦ μεταλάβῃ τὸ πλήρωμα ἅπαν, καὶ εἰσήχθησαν οἱ πολλοὶ κρατῆρες, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ οἱ μεγάλης χωρητικότητος μείζονες τοιοῦτοι. Ἡ ἐκ τοιαύτης ὅμως τινὸς αἰτίας προελθοῦσα χρῆσις πολλῶν κρατήρων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, βραδύτερον ἐν τῇ Δύσει, ὅτε, ἀναπτυχθέντος τοῦ ἀπολυταρχικοῦ πνεύματος, διηυρύνθη τὸ μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ χάσμα, ἐξηκολούθησεν ὑπὸ πνεῦμα ἤδη διάφορον, βαθμολογηθέντων τῶν ποτηρίων κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἑορτῶν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν μεταλαμβανόντων (calix quotidianus, major, baptismalis, scyphus, offertorius, ministerialis κτλ.).

Ἐπὶ τῶν μεταλλίνων ποτηρίων, καθὼς καὶ μέχρι σήμερον, ἐχαράσσοντο διάφοροι παραστάσεις (ὁ σταυρός, ὁ Ἰησοῦς εὐλογῶν, οἱ Εὐαγγελισταὶ κτλ.), καθὼς καὶ ἐπιγραφαὶ κατάλληλοι, οἷαι: «Χριστὸς δίδωσιν αἷμα τὸ ζωῆς φέρον» καὶ «ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών: Πίετε ἐξ αὐτοῦ....». Π. Ν. Τ.

— **ποτήριον ἐμετικόν** *[Φαρμ. Ἱστορ.]* βλ. λ. *ἐμετικὸν ποτήριον*.

— **ποτήριον ζέσεως**. Σκεύη ἀπαραίτητα διὰ τὰ χημικὰ ἐργαστήρια, χρησιμοποιούμενα πρὸς βρασμὸν διαφόρων ὑγρῶν. Παρασκευάζονται ἐξ ὑάλου ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνθεκτικωτέρας εἰς τὰ χημικὰ ἀντιδραστήρια καὶ πρέπει νὰ παρουσιάζουν τὸ αὐτὸ πάχος τῆς ὑάλου εἰς ὅλα τὰ σημεῖα αὐτῶν. Σ. Γ.

ποτήριον (τὸ) (Poterium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥοδοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἢ ἐτησίας, φρύγανα καὶ θάμνους, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Περιλαμβάνει 25 εἴδη, ἐξ ὧν πλεῖστα εἶναι πολυετεῖς πόαι μὲ ἄνθη μικρὰ κατὰ στάχυς ἢ κεφαλίδας εἰς τὸ ἄκρον τῶν κλάδων διατεταγμένα. Ἕκαστον ἄνθος φέρει τετραμερῆ κάλυκα, 5 στήμονας καὶ ἐλάχιστα καρπόφυλλα, ἅτινα σχηματίζουσι πλείστους καρπούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα καλλιεργοῦνται ὡς κτηνοτροφικά, φαρμακευτικά, κοσμητικὰ κλ., ἀξιολογώτερα εἶναι:

Ποτήριον τὸ ἀκανθῶδες (Poterium spinosum), ἀκανθῶδες φρύγανον, νομευτικόν, ἁπαντῶν πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ χρησιμοποιούμενον πρὸς θέρμανσιν τῶν κλιβάνων, κατασκευὴν ἁπλῶν χωρικῶν σαρώθρων, στέγασιν τῆς κορυφῆς τῶν περιμανδρωμένων χώρων κλπ. Τὰ φύλλα καὶ ὁ καρπός του θεωροῦνται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς φαρμακευτικά. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀστοίβη, ἀφάνα, ἀχυροστοιβάδα, πίσουρο* καὶ *στεβίδα*. *Ποτήριον τὸ κηπαῖον* (Poterium sanguisorba). Εἶναι πολυετὴς πόα ἀνεπτυγμένη, φθάνουσα πολλάκις εἰς ὕψος 1 περίπου μέτρου, μὲ ἄνθη ὑποπράσινα, διατεταγμένα κατὰ κεφαλίδας εἰς τὸ ἄκρον τῶν κλάδων. Ἀναφαίνεται εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ καλλιεργεῖται πανταχοῦ καὶ ὡς κτηνοτροφικὸν καὶ λαχανικόν. Ἀντέχει εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς ἀγόνους ἔτι γαίας. Τὰ φύλλα του εἶναι ἀρωματικά. *Ποτήριον τὸ φαρμακευτικὸν* (Poterium officinalis). Εἶναι πόα πολυετὴς μὲ καυλὸν σκληρὸν καὶ ἀκανθώδη, μὲ φύλλα γλαυκά. Τὰ ἄνθη της ἔχουσι χρῶμα σκοτεινῶς πορφυροῦν καὶ εἶναι κατὰ στάχυς διατεταγμένα. Χρησιμοποιεῖται ὡς φαρμακευτικὸν καὶ κτηνοτροφικόν. Σπανίως ἀπαντᾷ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

ποτηροκάλυμμα (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Εἰδικὸν κάλυμμα τῶν ποτηρίων, ὅπερ ἀπῄτει ἡ αὐστηρὰ ἐθιμοτυπία κατὰ τὰς ἐπισήμους περιστάσεις (*Πορφυρογεννήτου*, Ἔκθεσις βασιλ. τάξεως, σελ. 631).

ποτηροπλύτης (ὁ)· τὸ μέσον δι' οὗ πλύνονται τὰ ποτήρια.

ποτυροπλύτης (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἑλξίνη ἡ ἰουδαϊκή*.

πότης (ὁ), θηλ. *πότις*, *—ιδος*· ὁ πίνων οἶνον κλπ. πέραν τοῦ δέοντος, οἰνοπότης, μέθυσος.

Πότι, ἢ ***Κάλε Φὰς*** (Poti ἢ Kale Fasch) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γεωργίας εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Ὑπερκαυκασίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ριὸν (ἀρχαίου Φάσιος), ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἶναι ἀφετηρία τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς Βατοὺμ καὶ Βακοῦ καὶ ἔχει (1926) 13.137 κατ. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ μαγνησίου. Τῷ 1578 οἱ Τοῦρκοι μετέτρεψαν τὸ Πότι εἰς φρούριον, καταληφθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ρώσων τῷ 1812 καὶ εἶτα τῷ 1829. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαία Φάσις. Η. Π. Γ.

Ποτίδαια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη καὶ ἐπισημοτάτη τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου. Τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο *Φλέγρα* ἢ *Παλλήνη*, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους *Κασσάνδρεια*, ἐκ τοῦ ἀνακτίσαντος αὐτὴν Κασσάνδρου. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἐκτίσθη τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ὡς ἀποικία τῶν Κορινθίων. Τῷ 479 π. Χ. ἐπολιορκήθη ἐπὶ τρίμηνον ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου, στρατηγοῦ τοῦ Ξέρξου, ἡ ἐκπόρθησις ὅμως ταύτης, παρὰ τὴν ἀπόπειραν προδοσίας τοῦ Τιμοξένου, στρατηγοῦ τῶν Σκιωναίων, δὲν κατωρθώθη, ἀποτυχόντος τοῦ σχεδίου τῆς προδοσίας. Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν ὑπῆρξεν, ἀπὸ τοῦ 479—432, σύμμαχος καὶ φόρου ὑποτελὴς τῶν Ἀθηναίων· ἀποστατήσασα δὲ καὶ ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου, τῷ 429, οἱ Ἀθηναῖοι προέβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας. Οἱ Ποτιδαιᾶται, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν πολιορκίαν, προέτεινον συνδιαλλαγὴν ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἐξέλθωσι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, οἱ μὲν ἄνδρες μεθ' ἑνὸς ἱματίου, αἱ δὲ γυναῖκες μετὰ δύο καὶ φέροντες ὡρισμένον χρηματικὸν ποσόν. Οἱ ὅροι

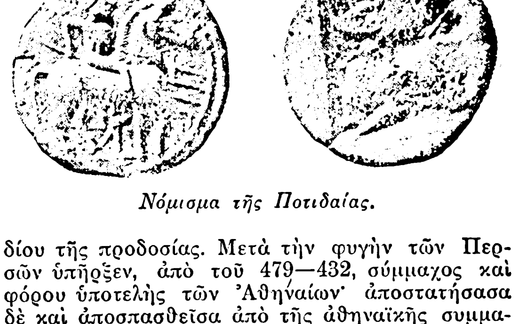

Νόμισμα τῆς Ποτιδαίας.

Digitized by Google

ἐγένοντο δεκτοί, καὶ οἱ Ποτιδαιᾶται ἐξῆλθον καταφυγόντες ὅπου ἠδυνήθη ἕκαστος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν εἰς Ποτίδαιαν ἰδίους κληρούχους. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Λακεδαιμονίων. Τῷ 394 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Κόνωνος καὶ ἀκολούθως ἠναγκάσθη νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Ὀλύνθου, μέχρις ὅτου, τῷ 357, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Β΄. Οὗτος, γενόμενος κύριος τῆς πόλεως, εἰς μὲν τὴν φρουρὰν τῶν Ἀθηναίων ἐπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ ἀβλαβὴς καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, τοὺς δὲ κατοίκους ἐξανδραποδίσας παρέδωκεν εἰς τοὺς Ὀλυνθίους. Τεσσαράκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ποτιδαίας ὁ Κάσσανδρος, ἐκτιμήσας τὴν λαμπρὰν θέσιν τῆς πόλεως καὶ τὴν εὐφορίαν τῆς πέριξ χώρας, ἔκτισε τῷ 316 νέαν πόλιν ὀλίγον ΒΔ. τῆς καταστραφείσης, συνῴκισε ταύτην ἐκ τῶν Ποτιδαιατῶν, τῶν Ὀλυνθίων καὶ ἄλλων Χαλκιδέων καὶ ὠνόμασε *Κασσάνδρειαν* (βλ. καὶ λ.).

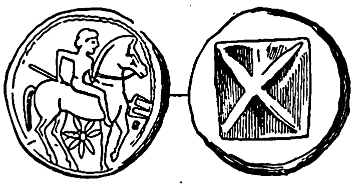

Τετράδραχμον Ποτιδαίας.

—**Ποτίδαια, *Νέα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 504 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Πατριωτικὸν Μετόχιον* 546. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—**Ποτιδαίας *ἰσθμὸς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ ἰσθμὸς (πλάτ. 40°11′ Β., μῆκ. 23°22′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of Kassandra) ὁ συνδέων πρὸς τὴν *Χαλκιδικὴν* τὴν χερσόνησον τῆς *Παλλήνης*. Λέγεται καὶ *Πόρτα* ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Σ. Ε. Λ.

Ποτίδαιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη γραφὴ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ποσείδιον* τῆς Καρπάθου. Σ. Ε. Λ.

Ποτιδανία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς ΝΑ. Αἰτωλίας πρὸς τὴν Λοκρίδα, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀποδοτῶν, κειμένη μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Νεμείου Διὸς καὶ τοῦ Κροκυλείου. Ταύτην μετὰ τοῦ Κροκυλείου καὶ Τειχίου κατέλαβεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Αἰτωλίαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (*Θουκ.* Γ΄, 96). Κατά τινας ἐρείπια τοῦ φρουρίου της σῴζονται εἰς τὸ νῦν χωρίον *Λυκοχώρι*. Α. Θ. Σ.

—**Ποτιδανίας, *τέως δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἑπτὰ δήμων τῶν ἀποτελούντων, πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ΄, τὴν ἐπαρχίαν Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν χωρίων Λυκοχωρίου, Ἄνω Παλαιοξαρίου, Κάτω Παλαιοξαρίου, Περιθειωτίσσης καὶ Στύλιων, ἀποτελούντων ἤδη ἰδίαν ἕκαστον κοινότητα.

Ποτιὲ (Potier), ***Ἀλφρέδος***. Γάλλος φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1840. Συμμετέσχεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ γεωλογικοῦ χάρτου τῆς Γαλλίας, ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ ἀπὸ τοῦ 1881 καὶ τῷ 1893 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς βιομηχανικῆς ἠλεκτρολογίας ἐν τῇ σχολῇ τῶν μεταλλείων. Ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων ἀπὸ τοῦ 1891 καὶ ἠσχολήθη κυρίως εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ αἰθέρος καὶ τῆς πολώσεως τοῦ φωτός, ἠλεκτροδυναμικῆς κλπ. Ἐδημοσίευσεν εἰς εἰδικὰ περιοδικὰ πλείστας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, ἐξέδωκε δὲ «Ἡ ἀρχὴ τοῦ Huyghens» (1891). Η.Π.Γ.

—**Ποτιὲ** (Pothier), ***δὸν Ἰωσήφ***. Γάλλος μουσικὸς ἀρχαιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1835 Καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν βενεδεκτίνων, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν προβλημάτων τῆς παλαιᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τῶν καθολικῶν. Αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τοῦ γρηγοριανοῦ μέλους εἶναι ὑψίστης σημασίας καὶ τοποθετοῦν τὸν Ποτιὲ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Γκεραντζὲ καὶ Μοκερώ. Τὰ κυριώτερα συγγράμματά του εἶναι: «Αἱ γρηγοριαναὶ μελῳδίαι» (1880), «Liber gradualis» (1883), «Cantus marialis» (1902), «Μέθοδος γρηγοριανοῦ μέλους» (1902). Γ. Σ.

— **Ποτιὲ** (Pothier), ***Ροβέρτος***. Γάλλος νομοδιδάσκαλος (1699—1772). Δικαστὴς εἰς ἡλικίαν 21 ἔτους καὶ βραδύτερον καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀρλεάνης, ἀνεδείχθη εἷς τῶν μεγαλυτέρων ρωμαϊστῶν. Συνέγραψε: «Πανδέκται τοῦ Ἰουστινιανοῦ», ἔργον δι᾽ οὗ παρέσχεν εἰς τοὺς μελετητὰς κλασσικὸν ὁδηγὸν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, «Διδασκαλία περὶ ἐνοχῶν», περίφημος πραγματεία, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας διετυπώθη τὸ σχετικὸν μέρος τοῦ γαλλικοῦ κώδικος, «Περὶ ἀγοραπωλησίας», «Περὶ μισθώσεως», «Περὶ εταιρείας», «Σύμβασις ἐντολῆς καὶ παρακαταθήκης», «Περὶ κοινωνίας», «Ἡ δωρεὰ μεταξὺ συζύγων» κ.ἄ. Θ. Κ.

— **Ποτιὲ *ντὲ Κουρσὺ*** (Potier de Courcy). —1) ***Ἀλφρέδος - Φραγκῖσκος***. Γάλλος οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεὺς (1816—1888). Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Les assurances sur la vie en Angleterre et en France» (1861), «Essai sur les lois du hasard» (1862), «D'une réforme internationale du droit maritime» (1863), «Les sociétés anonymes» (1869), «Précis de l'assurance sur la vie» (1870), «Questions du droit maritime» (1877—1886), «Esquisses» (1854), «L'honneur» (1858), «Un nom» (1860), «Proverbes de salon» (1876), «Le roman caché» (1881), «Trop tard» (1882) κ. ἄ.

—2) ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ ἐραλδιστής, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1815. Συνέγραψε: «Notice sur la ville de Landernéau» (1842), «Nobiliaire de Bretagne» (1846), «Dictionnaire héraldique de Bretagne» (1855), «Nobiliaire et armorial de Bretagne» (1862), «Histoire de la maison royale de France, des pairs et grands officiers de la couronne et de l'ordre du Saint-Esprit» (1884—1890) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ποτιέχιν (Potiékhine), ***Ἀλέξιος Ἀντίποβιτς***. Ρῶσος μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1829—1890). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἀλλ᾽ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἔγραψε διάφορα ἄρθρα, μυθιστορήματα καὶ δραματικὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμαστίγωνε τὸ καθεστὼς τῆς τυραννίας καὶ δουλείας, ἕνεκα δὲ τούτων πολλάκις κατεδιώχθη καὶ τὰ ἔργα του κατεσχέθησαν ὑπὸ τῆς λογοκρισίας. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή», «Οἱ εὐγενεῖς πτωχοί», «Ἡ ἀσθενής», «Ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι πάντοτε ἡ τοῦ Θεοῦ» δρᾶμα (1853), «Μιτσούρα» δρᾶμα, «Ἡ κενὴ θέσις» δρᾶμα (1870), «Τὸ θολωμένο νερὸ» κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Ποτιέχιν** (Potiékhine), ***Νικόλαος Ἀντίποβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1834—1896). Διεκρίθη ὡς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ἔγραψεν ἰδίως σατιρικὰ ἔργα καὶ κωμῳδίας, εἰς τὰς ὁποίας καυτηριάζει τὴν κυριαρχοῦσαν τάξιν τῆς πατρίδος του. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Οἱ παλιάνθρωποί μας», «Ἡ καθημερινὴ φτώχεια», «Οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι» κτλ. Μ. Δ. Β.

ποτίζω· κάμνω τινὰ νὰ πίῃ, παρέχω ὕδωρ πρὸς πόσιν: «ποτίζω τοὺς ἵππους, — τὰ πρόβατα»· || παρέχω τι πρὸς πόσιν, ἰδίᾳ ἐπιβλαβές: «ποτίζει τὸ παιδί της ἀφιόνι», ᾆσμα «τὴ μάννα σου τὴ μάγισσα ρακὶ θὰ τὴν ποτίσω»· || φρ. «ποτίζω χολὴν» πικραίνω, δυσαρεστῶ· || ἀρδεύω: «ποτίζω τὸν κῆπον, — τὰ λάχανα, — τὸν βασιλικόν», παροιμ. «γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτίζεται κι᾽ ἡ γάστρα»· || ἀμετβ., ἐμποτίζομαι, διαβρέχομαι: «ἐπότισε ὁ τοῖχος ἀπὸ τὴ βροχή», «τὸ χαρτὶ ποτίζει» διαβρέχεται ὑπὸ τῆς μελάνης, καὶ συνεκδ. «ἡ μελάνη ποτίζει».

ποτίνη (ἡ) *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *βυτίνη*.

Ποτιολήσιος *κόλπος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία (*Στεφ. Βυζ.* 533, 2 α), ἣν ἔλαβεν ἐπὶ Ρωμαίων ὁ κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Καμπανίας κόλπος τῆς *Δικαιαρχίας* καὶ δὴ ἀφ᾽ ἧς ἡ πόλις αὕτη μετωνομάσθη εἰς *Ποτιόλους*. Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος *Ποτζουόλι*, ἐν τῷ Κρατῆρι ἢ Κυμαίῳ κόλπῳ (νῦν κόλπος τῆς Νεαπόλεως) ἐλάσσων, καὶ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν αὐτοῦ κέρας. Σ. Ε. Λ.

Ποτιορὲκ (Potiorek), ***Ὀσκάρ, φὸν*** —. Αὐστριακὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Μέλος τοῦ ἐπιτελείου τῷ 1892, ὑπαρχηγὸς αὐτοῦ τῷ 1902, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ τῷ 1910, διωρίσθη τῷ 1911 στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ὑπῆρξε διοικητὴς τῆς αὐστριακῆς στρατιᾶς τῶν Βαλκανίων καὶ ἔσχε κατὰ τὰς πρώτας ἑβδομάδας τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐπιτυχίας τινὰς κατὰ τῶν Σέρβων. Ἀλλὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1914 ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Βελιγράδιον καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν εἰς τὸ βοσνιακὸν ἔδαφος. Ἕνεκα τῆς ἀτυχίας ταύτης τῷ ἀφῃρέθη ἡ διοίκησις μετά τινας ἡμέρας. Θ. Κ.

πότισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ποτίζειν*: «τὸ πότισμα τῶν ἵππων, — τοῦ κήπου, — τοῦ βασιλικοῦ, — τοῦ τοίχου κλπ.».

— *[Γεωπον.]* Διὰ περιωρισμένας καλλιεργησίμους ἐκτάσεις τὸ πότισμα γίνεται διὰ τῶν ποτιστηρίων ἢ δι᾽ ἐκτοξευτικῶν ὑδροσωλήνων ἀπ᾽ εὐθείας μὲ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος συνδεομένων, ἐνῷ διὰ τὰς ἐκτεταμένας καλλιεργησίμους γαίας ἢ τὰς φυτείας τὸ πότισμα γίνεται δι᾽ αὐλάκων, ὧν ἡ κοίτη διαρρυθμίζεται ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν. Τελευταίως, εἴς τινας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἀλλ᾽ ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου ὑπάρχουσι παμμέγιστοι καλλιεργημέναι ἐκτάσεις, τὸ πότισμα γίνεται μηχανικῶς δι᾽ ἐκτοξεύσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος ὕδατος ὑπὸ μορφὴν σταγονιδίων ἐκ τῶν ἄνω. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου γίνεται κατορθωτὸν νὰ ποτισθῶσι τεράστιοι ἐκτάσεις ἐντὸς ἐλαχίστου, σχετικῶς, χρονικοῦ διαστήματος. Δ. Ν. Π.

ποτιστήριον (τό), κοιν. *ποτιστήρι*· τὸ δι᾽ οὗ ποτίζομεν, δοχεῖον δι᾽ οὗ γίνεται τὸ πότισμα τῶν ἀνθέων συνήθως, *καταβρεκτήριον*.

— *[Κηπουρ.]* Τὰ *ποτιστήρια* κατασκευάζονται ἐκ ζίγκου, γαλβανισμένου σιδηροπετάλου ἢ χαλκοῦ, ἔχουν δὲ σχῆμα χοανοειδές, κυλινδρικόν, προγαστρικὸν ἢ στρογγύλον, ἀνάστημα μᾶλλον χαμηλόν, ἐκχυτῆρα κείμενον ἔμπροσθεν, ὁρμώμενον ἐκ τῆς βάσεως καὶ φέροντα παρὰ τὸ ἄνω ἄκρον διάτρητον κεφαλήν, λαβὴν καμπυλοειδῆ, μονόχειρον, εὑρισκομένην εἰς τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐκχυτῆρος ἢ στηριζομένην διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω ἔμπροσθεν ἐπιφανείας.

Ποτιστήρια.

ποτιστὴς (ὁ)· ὁ ποτίζων.

Ποτιστικὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πετροβουνίου (πρ. Βασταβετσίου Ταξιαρχῶν) τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 202. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λούτζονος*.

ποτιστικός, *—ή, —όν* ὁ ποτιζόμενος, ὁ ἀρδευόμενος, ἀντίθ. *ξερικός*: «ποτιστικὸ χωράφι»· || συνεκδ., τὸ προϊὸν τοῦ ποτιζομένου ἀγροῦ ἢ φυτοῦ: «ποτιστικὰ πεπόνια, — καρπούζα»· || «ποτιστικὴ βροχὴ» τῆς ὁποίας τὸ πῖπτον ὕδωρ ἐμποτίζει τὴν γῆν, ἡ σιγανή, οὐχὶ ραγδαία: «ἔκαμε μιὰ βροχὴ σιγανὴ καὶ ποτιστική».

ποτίστρα (ἡ)· τόπος ὅπου ποτίζονται τὰ ζῷα.

— *[Κυνηγ.]* *Ποτίστρα* εἰς τὴν κυνηγετικὴν γλῶσσαν καλεῖται ἡ θέσις, εἰς ἣν τὰ θηράματα καταφεύγουσιν, ἵνα πίωσιν ὕδωρ. Τοιαῦται ποτίστραι ὑπάρχουσιν εἰς τὰ ρεύματα εἴτε ἐκ ρέοντος ὕδατος εἴτε ἐξ ὑετείου σχηματιζόμεναι ἐντὸς λακκωμάτων ἢ εἰς βαθουλώματα πετρῶν ἢ βράχων, ἐν οἷς συγκρατεῖται ἐκ τῆς βροχῆς τὸ ὕδωρ. Τὰ πτηνὰ συνήθως, ὡς εἶναι αἱ πέρδικες, αἱ τρυγόνες κττ., κατέρχονται εἰς τὰ ρεύματα, εἰς τὰς ποτίστρας ἢ «στὰ νερά», μετὰ τὴν πρωϊνὴν βοσκήν των, περὶ τὴν μεσημβρίαν, τὰ δὲ ἄγρια ζῷα, ὡς ἡ ἀλώπηξ, ὁ λύκος, ἡ αἴγαγρος κττ., ὁπουδήποτε ἤθελον συναντήσει τοιαύτας ἐπὶ βράχων ἢ πετρῶν. Οἱ κυνηγοί, ἐξακριβοῦντες τὰς τοιαύτας θέσεις ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς διαιτῶνται θηράματα, καὶ τὴν ὥραν καθ᾽ ἣν περίπου μεταβαίνουσι ταῦτα, καταλαμβάνουσιν ἐπίκαιρα σημεῖα πλησίον αὐτῶν καὶ λαμβάνοντες τὰ δυνατὰ προφυλακτικὰ μέτρα, ἵνα μὴ καθίστανται καταφανεῖς εἰς τὰ θηράματα, ἀσκοῦσι τὴν θήραν αὐτῶν διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐνέδρας. Ἡ τοιαύτη ἐνέδρα συνήθως ἀσκεῖται καθ᾽ ἃς ἐποχὰς ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕδατος εἰς τὰ πτηνὰ εἶναι πλέον ἐπιβαλλομένη ὡς ἐκ τῆς θερμότητος καὶ οἱ νεοσσοὶ τῶν πτηνῶν εἶναι ὥριμοι καὶ συγκεντρωμένοι πως μεταβαίνουσιν εἰς τὰς ποτίστρας χωρὶς φόβον, ὡς ἄπειροι ἀκόμη τῶν κινδύνων. Ὁ ἐνεδρεύων κυνηγὸς ὀφείλει νὰ μὴ σπεύσῃ εἰς τὴν ἐμφάνισιν μεμονωμένου πτηνοῦ νὰ πυροβολῇ, ἀναμένων τὴν προσεύλευσιν καὶ ἄλλων, ἵνα διὰ μιᾶς βολῆς πλείονα καὶ ἀσφαλῶς ἐν τῇ συγκεντρώσει των παρὰ τὸ ὕδωρ φονεύσῃ καὶ κατὰ τὴν πτῆσιν μετὰ τὴν πρώτην βολὴν βάλλῃ καὶ «εἰς τὸν ἀέρα» ἢ «στὸ φτερὸ» κατ᾽ αὐτῶν. Τοιαῦται ποτίστραι δημιουργοῦνται καὶ τεχνητῶς, ἰδίως ἐν καιρῷ χιόνων διὰ τὰς κίχλας. Φ. Δ. Γ.

Ποτίτιοι (οἱ) (Potitii) *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *Πινάριοι*.

ποτλὰτς (potlatch). Ἰνδικὸς ὅρος, σημαίνων πανηγυρικὴν συνήθειαν ἐν χρήσει παρ᾽ ὡρισμέναις ἰνδικαῖς φυλαῖς τῆς βορειοδυτικῆς Ἀμερικῆς, καθ᾽ ἣν προβαίνει τις εἰς διανομὴν τῶν ὑπαρχόντων του μεταξὺ συγγενῶν καὶ φίλων, ὑποχρεουμένων ὅπως διαθέσωσιν ἐπὶ τόκῳ τὰ δωρούμενα αὐτοῖς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ι. Λ. Β.

Ποτλῆς, *Μιχαήλ*. Ἕλλην νομοδιδάσκαλος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1812 ἐν Βιέννῃ, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν νομικήν. Τῷ 1837 κατελθὼν εἰς Ἀθήνας, διωρίσθη ἄμισθος πάρεδρος παρὰ τῷ ἐφετείῳ, δοκιμασθεὶς δὲ καὶ κριθεὶς ἱκανὸς ἐμονιμοποιήθη ἐν τῇ δικαστικῇ ὑπηρεσίᾳ ὡς πρωτοδίκης. Προαχθεὶς εἰς ἐφέτην ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1842, ἐκλήθη τῷ αὐτῷ ἔτει εἰς τὴν θέσιν παρέδρου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, συγχρόνως δ᾽ ἀνετέθησαν αὐτῷ καὶ τὰ καθήκοντα εἰση-

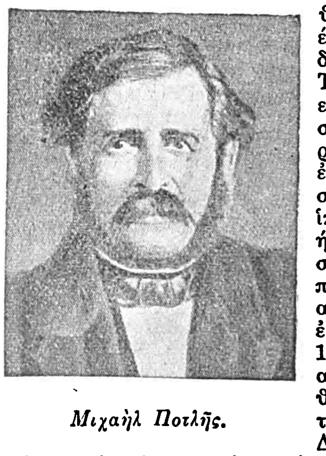

Μιχαὴλ Ποτλῆς.

Digitized by Google

γητοῦ παρὰ τῷ συμβουλίῳ τῆς ἐπικρατείας. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 παρητήθη ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐν ᾗ τὰ μάλιστα διέπρεψε. Τῷ 1855, ὑπουργὸς ὢν τῆς Δικαιοσύνης, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, ἀλλ' ἡ ἐπ' αὐτοῦ διδασκαλία περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ ἐναρκτήριον μάθημα, διότι, ἀναλαβόντος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τοῦ καθηγητοῦ Γ. Ράλλη τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἀνετέθη εἰς τὸν Ποτλῆν ἡ διδασκαλία τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου. Κατὰ τὸ 1860—1862 ὁ Ποτλῆς διετέλεσεν ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας. Ἀπαλλαγεὶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1862 τῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ὑπηρεσίας διὰ τὰς τότε πολιτικὰς περιπετείας, ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην, ἔνθα ἀπεβίωσε τῷ 1863. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γεωργίου Ράλλη συνέταξε τοὺς «Ἑλληνικοὺς κώδικας» (1844) καὶ τὸ «Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (τόμ. 1—6, 1853), ἐδημοσίευσε δὲ καὶ τὸ «Εἰσαγωγικὸν μάθημα εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» (1859). Δ. Α. Δ.

Ποτμπάμπα (Podbaba) *κρανίον*. Παλαιοντολογικὸν κρανίον ἀνευρεθὲν ἐν τῇ ὁμωνύμῳ περιοχῇ, παρὰ τὴν Πράγαν, τῷ 1883, εἰς βάθος 3 μ., μετὰ ὀδόντος μαμμούθ. Διεσώθη τὸ μετωπικὸν ὀστοῦν, τὸ ἀριστερὸν βρεγματικόν, τεμάχια τοῦ δεξιοῦ καὶ τεμάχια τοῦ ἀριστεροῦ κροταφικοῦ. Ἐκ τῆς ὅλης ἐμφανίσεως τῶν ὑπολειμμάτων καί τινων μετρήσεων δύναται νὰ ὑπαχθῇ τοῦτο εἰς τὸν σανσελάντιον ἢ τὸν ὠρινιάκιον τύπον, δηλαδὴ τὸν νέον παλαιοντολογικὸν ἄνθρωπον. Ι. Γ. Κ.

Ποτνεὺς *[Μυθολ.]* Πατὴρ τῆς Πελάργης, συζύγου τοῦ Ἰσθμιάδου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεδίδετο κατά τινας ἡ εἰσαγωγὴ τῶν Καβειρίων μυστηρίων ἐν Βοιωτίᾳ. Κατά τινα δελφικὸν χρησμὸν ἐτιμᾶτο διὰ θυσιῶν ἐν Δωδώνῃ *(Παυσ.* IX, 25, 7). Α. Θ. Σ.

πότνια (ἡ)· ἡ κυρία, ἡ δέσποινα, ἡ σεβαστή· || ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος, Ἥρας, Ἥβης, Ἐνυοῦς, Ἀθηνᾶς, Τηθύος, Ἀφροδίτης, Πειθοῦς, Νίκης, Γῆς, Νυκτὸς κ. ἄ. ἢ τῶν οὐσιαστικῶν γῆ καὶ μήτηρ· || «Πότνια θηρῶν» ἡ πρότερον καλουμένη Περσικὴ Ἄρτεμις, ἀρχαϊκὸς τύπος πτερυγοφόρου θεᾶς κρατούσης δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν ἀνὰ ἕνα λέοντα ἀνεστραμμένον ἢ ἄλλο τι θηρίον ἢ περιστοιχιζομένης ὑπὸ τούτων· || πληθ. «Πότνιαι δεινῶπες», αἱ Ἐρινύες, «ὦ Πότνιαι» ὦ Δήμητερ, ὦ Περσεφόνη. ΚΑΨ.

Πότνιαι, ἡ **Ποτνιαὶ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Πολίχνη τῆς Βοιωτίας, ἀπέχουσα 10 στάδια τῶν Θηβῶν, παρὰ τὰς Ἠλεκτρίδας Πύλας, ὅπου ὑπῆρχε ἱερὸν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, λατρευομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα Πότνιαι ἢ Ποτνιάδες. Ἐπὶ Παυσανίου ἐσῴζοντο μόνον τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Εἰς τὰ πέριξ ὑπῆρχε πηγή τις, ἔχουσα τὴν ἰδιότητα κατά τινα παράδοσιν «τὰς ἵππους τὰς ἐπιχωρίους τοῦ ὕδατος πιούσας τοῦτου μανῆναι» *(Παυσ.* IX, 8, 2). Κατὰ τὸν Στράβωνα (IX, 412) ἐξελάμβανόν τινες τὰς Ποτνιὰς ὡς τὰς Ὑποθήβας τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β. 505). Α. Θ. Σ.

Ποτόκι (Potocki). Εὐγενὴς πολωνικὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Ποτότσκι*).

Πότομακ (Potomac) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (ἀνατολ. κοκεντρικὸν διαμέρισμα) πηγάζων ἐκ τῶν Ἀλλεγανείων ὀρέων καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τσέσαπηκ (Chesapeake Bay). Σχηματίζεται ἐκ δύο βραχιόνων, τοῦ Βορείου (North Branch) καὶ τοῦ Νοτίου (South Branch), οἵτινες ἑνοῦνται 22 χλμ. ΝΔ. τοῦ Κούμπερλαντ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μαίρυλαντ. Ἔχει συνολικὸν μῆκος 640 χλμ. καὶ σχηματίζει διαφόρους καταρράκτας, ἐξ ὧν ὁ λεγόμενος Great Falls ἔχει ὕψος 35 ποδῶν. Ὁ Πότομακ εἶναι πλωτὸς ἀπὸ 200 χλμ. ἐκ τῶν ἐκβολῶν του καὶ ὀλίγον κάτωθεν τῆς Βάσιγκτων εὐρύνεται εἰς λαμπρὸν ποταμόκολπον (estuary), πλάτους ποικίλλοντος ἀπὸ 3 ἕως 11 χλμ. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοί του εἶναι ὁ *Σέναντοα* (Shenandoah), ὁ *Μονοκάσυ* καὶ ὁ *Ἀνακόστια*. Ὁ ποταμὸς οὗτος κατόπιν σειρᾶς τεχνικῶν ἔργων κατέστη σημαντικὴ πλωτὴ ἀρτηρία διὰ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὁ Πότομακ ὑπῆρξε τὸ θέατρον λυσσωδῶν μαχῶν μεταξὺ Βορείων καὶ Νοτίων (1862—1865). Η. Π. Γ.

ποτὸν (τό)· τὸ πινόμενον, τὸ παρεσκευασμένον πρὸς ἡδεῖαν πόσιν, πρὸς ἀναψυχήν· «ποτὰ οἰνοπνευματώδη, — ἀναψυκτικά».

—*[Ἐγκυκλ.]* *Ποτὸν* καλεῖται κάθε ὑγρόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ποθῇ, κυρίως ὅμως ὅταν λέγωμεν ἁπλῶς ποτὸν ἄνευ ἑτέρας διασαφήσεως ἐννοοῦμεν τὰ ἀλκοολοῦχα ποτὰ (βλ. λ.). Σ. Γ.

Ποτονιὲ (Potonier). —1) *Ἐδμόνδος*. Γάλλος δημοσιογράφος (1829—1902). Ἡγωνίσθη διὰ τὴν κατάργησιν τῶν στρατῶν, τῶν τελωνείων, τῶν ἐμμέσων φόρων κλπ., εἰς τὰς ἐνεργείας του δὲ κυρίως ὀφείλεται ἡ ἵδρυσις τῆς ἀποκληθείσης «Ligue Internationale du bien public» (1863). Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἔνθερμος θιασώτης τῆς γυναικείας χειραφετήσεως, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε μὲ πολυάριθμα ἄρθρα του, δημοσιευθέντα ἄλλα μὲ τὸ πραγματικόν του ὄνομα, ἄλλα δὲ μὲ τὸ ψευδώνυμον Jacques Courrier. Συνέγραψε: «Des sociétés de consommation». —2) *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς φυσιολόγος, γαλλικῆς καταγωγῆς (1857—1913). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ Βερολίνῳ καὶ εἰδικεύθη εἰς τὴν παλαιοβοτανικήν. Ἐχρημάτισε βοηθὸς τοῦ βοτανικοῦ κήπου τοῦ Βερολίνου, καθηγητὴς τῆς βασιλικῆς μεταλλειολογικῆς σχολῆς, μέλος τῆς γερμανικῆς ἑταιρείας θετικῆς φιλοσοφίας καὶ συνέγραψε: «Illustrierte Flora von Nord- und Mitteldeutschland» (1885, 5η ἔκδ. 1910), «Elemente der Botanik» (3η ἔκδ. 1894), «Lehrbuch der Pflanz-Paläontologie» (1897—1899), «Eine Landschaft der Steinkohlenzeit» (1899), «Der Entstehung der Steinkohle (5η ἔκδ. 1910) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ποτάπεγκο, *Ἰγνάτιος Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως καὶ μουσικὴν εἰς τὸ ᾠδεῖον τῆς αὐτῆς πόλεως. Τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου ἤρξατο διὰ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὸν «Εὐρωπαϊκὸν ἀγγελιαφόρον» διηγημάτων, τῶν ὁποίων προεξέχει ἡ «Ἁγία τέχνη». Τῷ 1890 ἐπαγίωσε τὴν φήμην του, δημοσιεύσας τρία ἐκτενῆ μυθιστορήματα: «Ἐν ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ», «Ὑγιεῖς σκέψεις» καὶ ὁ «Γραμματεὺς τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος» βραδύτερον δὲ τὸν «Καλλιτέχνην» καὶ τὴν «Κατηραμένην δόξαν». Τὰ ἔργα τοῦ Ποτάπεγκο, χωρὶς νὰ στεροῦνται δραματικότητος καὶ ρεαλισμοῦ, εἶναι πλήρη αἰσιοδοξίας καὶ εὐθυμίας. Θ. Β.

ποτοποιία (ἡ)· ἡ βιομηχανικὴ ἐν σμικρῷ ἢ μεγάλῳ παρασκευὴ ἀλκοολούχων ποτῶν (βλ. *ἀλκοολοῦχα ποτά, ἀπόσταγμα, ἠδύποτον κλπ.*).

ποτοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς ποτῶν, ἰδίᾳ οἰνοπνευματωδῶν.

πότος (ὁ)· τὸ πίνειν, ἡ ὑπερβολικὴ πόσις οἴνου ἢ ἄλλων οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν· || συνεκδ., συμπόσιον, διασκέδασις, εὐωχία, κοιν. *γλέντι*: «ἐσπατάλησε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πότους καὶ τὴν χαρτοπαιξίαν».

Ποτὸς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Θεολόγου τῆς ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 32. Κεῖται πρὸς τὸν φερώνυμον ὅρμον ἐν τῇ νοτίᾳ ἀκτῇ τῆς νήσου. Παρ' αὐτὴν ὁμώνυμον ἀκρωτήριον (πλάτ. 40°35'10'' Β, μῆκ. 24° 36' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086 Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos) προέχον νοτιοδυτικῶς. Σ. Ε. Λ

Ποτοσὶ (Potosi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βολιβίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος μὲ πληθυσμὸν 33.723 κατ. (1928). Εἶναι μία τῶν ὑψηλότερον ἐκτισμένων πόλεων τοῦ κόσμου (4.146 μ.) καὶ κεῖται ἐπὶ φαλακροῦ ὑψιπέδου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τσέρρο Γκόρντο ντὲ Ποτοσί. Ἱδρύθη τῷ 1547 λαβοῦσα παρὰ τοῦ Καρόλου Ε' τὸν τίτλον αὐτοκρατορικῆς πόλεως. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, κυβερνητικὸν μέγαρον, μουσεῖον μεταλλουργικὸν καὶ παλαιὸν νομισματοκοπεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1585. Ἡ πόλις ἠρίθμει κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα 160.000 περίπου κατοίκους, ἡ δὲ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ της ὀφείλεται εἰς τὴν προϊοῦσαν ἐξάντλησιν τῶν πλησίον αὐτῆς κειμένων πλουσιωτάτων μεταλλείων ἀργύρου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεκαλύφθησαν πλησίον αὐτῆς πλούσια μεταλλεῖα κασσιτέρου. Η. Π. Γ.

— **Ποτοσὶ** (Potosi) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς νοτιοδυτικῆς Βολιβίας μὲ ἔκτασιν 116.663 τ. χλμ. καὶ κατοίκους 529.259 (ἀπογραφὴ 1928), κατὰ τὸ πλεῖστον Ἐρυθροδέρμους. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρά του κλείεται ἐκ τῆς ἀνατολικῆς παραφυάδος τῶν Ἄνδεων, ἐνῷ τὸ δυτικὸν τμῆμά του ἀποτελεῖται ἀπὸ γυμνὰ ὑψίπεδα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκατοίκητα. Εἶναι πλουσιώτατον εἰς μεταλλοφόρα κοιτάσματα, ἰδίως ἀργύρου, χαλκοῦ, κασσιτέρου, χρυσοῦ κλπ. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις. Η. Π. Γ.

Ποτότσκα (Potocka), *Ἄννα, κόμισσα* —. Πολωνὶς συγγραφεὺς (1776—1867). Συνέγραψεν: «Ἀπομνημονεύματα τῶν ἐτῶν 1794—1820», ἱστορικῶς ἀξιοσημείωτα, καθότι περιγράφουν λεπτομερῶς τὰ τῆς παραμονῆς τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἐν Βαρσοβίᾳ (1806—1807) καὶ τὰ τῶν σχέσεών του μετὰ τῆς Πολωνίας (ἐκδοθέντα ἐν Παρισίοις τῷ 1897), καθὼς καὶ «Ταξίδιον εἰς Ἰταλίαν» (1826—1827, ἔκδ. 1898). Η. Π. Γ.

— **Ποτότσκα** (Potocka), *Σοφία*. Ἑλληνίς, γενομένη περίφημος διὰ τὴν ἔκτακτον καλλονήν της καὶ τὰς περιπετείας της (1776—1823). Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πτωχῶν γονέων, εἰς ἡλικίαν δὲ δεκατριῶν ἐτῶν υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ ἀκολούθου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πολωνικῆς πρεσβείας κόμητος Du Barry, ὅστις ἐφρόντισε διὰ τὴν μόρφωσίν της. Ὅταν μετά τινα χρόνον μετέβαινε μετὰ τοῦ προστάτου της εἰς Γαλλίαν, ἐγνωρίσθη κατὰ τὸ ταξίδιόν της μετὰ τοῦ Ρώσου κόμητος de Witt, ὁ ὁποῖος μετὰ τριετίαν τὴν διεζεύχθη κατόπιν προτάσεως τοῦ Πολωνοῦ κόμητος Στανισλάου Φήλιξ Ποτότσκι, καταβαλόντος αὐτῷ ἀποζημίωσιν ἐκ 2 ἑκατομμυρίων φιορινίων. Ὡς σύζυγος τοῦ Ποτότσκι ἐγένετο περίφημος διὰ τὴν καλλονήν της καὶ τὴν εὐφυΐαν της εἰς τὰς αἰθούσας τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρωσίας. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της διῆλθεν ἐν Βερολίνῳ. —Ω.

Ποτότσκι (Potocki). Ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Πολωνίας, διαδραματίσασα σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας. Ἐπισημότερα μέλη αὐτῆς: —1) *Στέφανος* (1568—1631), ἱδρυτὴς τῆς πόλεως Μοχίλωβ, ἐπὶ τοῦ Δνειστέρου. —2) *Στανίσλαος Ρεβέρα* (1579—1667), στρατάρχης, νικητὴς εἰς 46 μάχας, ἐναντίον Τούρκων, Τατάρων, Ρώσων καὶ Σουηδῶν. —3) *Νικόλαος* (1595—1651), ἀρχιστράτηγος, νικητὴς εἰς τὴν περίφημον μάχην τοῦ Μπερεστέσκο (1651). —4) *Παῦλος* (1615—1674), στρατηγός, πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ, λόγιος, συγγράψας πολλὰ ἔργα εἰς τὴν λατινικήν. —5) *Στανίσλαος - Φήλιξ* (1745—1805). Ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ζάπλουτος, κατηνάλωσε μέγα μέρος τοῦ πλούτου του εἰς τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν, δημοσίων κτηρίων καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, ὡς καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἀκριβῶς εἰς ἣν ἐποχὴν ἡ Πολωνία εἶχεν ἀνάγκην αὐτοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀνεξαρτησίας της. Παρασυρθεὶς εἰς πλεκτάνην ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνης Β', ἐδέχθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Ταργοβίτσης (1792), ἱδρυθείσης, εἰσηγήσει τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, δῆθεν ἵνα ἀντιδράσῃ κατὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1791, πράγματι ὅμως ἵνα διευκολύνῃ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας εἰς τὰ πολωνικὰ πράγματα, καὶ ἧς συνέπεια ὑπῆρξεν ὁ δεύτερος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας (1793). Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Κοσιοῦσκο (1794) ἔφυγεν εἰς Πετρούπολιν, τὸ δὲ ἀνώτατον ἐπαναστατικὸν δικαστήριον κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ διέταξε τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του. Ἐν Ρωσίᾳ ἀνέλαβε στρατιωτικὴν διοίκησιν. —6) *Ἰγνάτιος* (1751—1809), στρατάρχης τῆς Λιθουανίας, πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ, ἐκ τῶν κρατίστων πολιτικῶν ρητόρων τῆς ἐποχῆς του. Ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Οὔγου Κολοντάϊ ὁ συντάκτης τοῦ περιφήμου Συντάγματος τοῦ 1791. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Κοσιοῦσκο ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Βαρσοβίας ἐφυλακίσθη ἐπὶ διετίαν, μεθὸ μετέβη εἰς Γαλικίαν. Τῷ 1809 ἐστάλη ὡς ἀρχηγὸς ἀντιπροσωπείας τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας πρὸς τὸν Μέγαν Ναπολέοντα, εἰς Βιέννην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. —*Στανίσλαος Κόστκα* (1757—1821). Μέγας πολιτικὸς καὶ ρήτωρ. Ἐγένετο τῷ 1816 ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῷ 1818 πρόεδρος τῆς γερουσίας τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας. Ἔγραψε «Περὶ εὐφραδείας καὶ ὕφους» καὶ διαφόρους ἄλλας μελέτας. —8) *Ἰωάννης* (1757—1816). Ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος, ὁ πρῶτος Πολωνὸς ὅστις ἀφιερώθη εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν μελέτην τῶν σλαυϊκῶν ἀρχαιοτήτων, συγγράψας σχετικὰ ἔργα, ὡς: «Ἱστορικαὶ καὶ γεωγραφικαὶ μελέται περὶ Σκυθίας, Σαρματίας, καὶ τῶν Σλαύων», «Πρωτογόνος ἱστορία τῶν λαῶν τῆς Ρωσίας». —9) *Θωμᾶς* (1810—1861). Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ πολέμου τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ 1831, διεκρίθη ἔπειτα ὡς οἰκονομολόγος καὶ γεωπόνος. —10) *Ἀλφρέδος* (1817—1889). Αὐστριακὸς ὑπήκοος, ὑπουργὸς τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ πρωθυπουργὸς βραδύτερον (1870). Θ. Κ.

Ποτουλατήνσιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς δακικός, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 8, 3), μετὰ τῶν Ἀλβοκησίων καὶ Σησίων πρὸς Β. τῶν Σαλδηνοίων, Κειαγίσων καὶ Πιεφίγων. Πόλις αὐτῶν ἀναφέρεται ἡ Ποτούλα (νῦν Ποτελού), οὐ μακρὰν τοῦ Δουνάβεως. Α. Θ. Σ.

ποτοῦρι (τό) (τουρκ. *ποτούρ* = τὸ περιτυλισσόμενον, πολύπτυχον)· εἶδος πολυπτύχου εἰς τὰ ὀπίσθια καὶ στενῆς εἰς τὰ σκέλη ἀναξυρίδος.

ποτπουρρὶ (potpourri)· συρραφὴ μελῳδιῶν ληφθεισῶν ἐκ διαφόρων μελοδραμάτων καὶ ὀπερεττῶν καὶ ἀποτελουσῶν ἓν ἑνιαῖον σύνολον.

Πότσδαμ (Potsdam) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς καὶ πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Βρανδεμβούργου. Ὁ *νομὸς* ἔχει ἔκτασιν 19.836 τ.χλμ. καὶ κατοίκους 1.306 255 (1926). Ἡ *πόλις*, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Βρανδεμβούργου, κεῖται εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Βερολίνου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βερολίνου — Μαγδεμβούργου καὶ τοῦ ποταμοῦ Χάβελ, ὅστις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρύνεται εἰς ἔκτασιν μεγάλης ἐπιμήκους λίμνης, στενουμένης πλησίον τῆς παλαιᾶς πόλεως διὰ τῆς Νησῖδος τῆς Φιλίας, ἐν εἴδει διπλῆς διώρυγος, μεθ' ὃ εὐρύνεται καὶ πάλιν καὶ σχηματίζει τὰς λίμνας Ἁγίαν καὶ Γιούγκφερν. Συνδέεται διὰ τριπλῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ τοῦ Βερολίνου, διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ ὁποίου εἶναι πολυσύχναστος τόπος ἐκδρο-

Digitized by Google

μῆς. Κάτ. 65.672 (1929). Ἐξωραϊσθεῖσα μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ὅστις διέμενεν ἐκεῖ σχεδὸν συνεχῶς καὶ εἰς ὃν καὶ ὀφείλει κυρίως τὴν λαμπρότητά της, κειμένη εἰς μαγευτικὴν τοποθεσίαν, εἶναι, ὅπως αἱ Βερσαλλίαι τῆς Γαλλίας, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τῆς Γερμανίας. Ἡ παλαιὰ πόλις, χωριζομένη διὰ διώρυγος, περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν καὶ τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον. Πρὸς Β. αὐτῆς κεῖται ἡ ρωσικὴ ἀποικία Ἀλεξανδρόβκα καὶ ἡ Ἁγία λίμνη, πρὸς Δ. τὸ θαυμάσιον πάρκον καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ ΣὰνΣουσὶ (Sans Souci). Γραφικώτατα εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ προάστεια αὐτοῦ. Ἔχει βασιλικὴν ἔπαυλιν κτισθεῖσαν τῷ 1670, ἐν τῇ ὁποίᾳ διατηροῦνται ἀνέπαφα τὰ διαμερίσματα, εἰς ἃ διέμενεν ὁ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας, βασιλικὸν κῆπον (Lustgarten), ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ, μετὰ μνημείου τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου, Α', ἐκκλησίαν τῆς φρουρᾶς μετὰ κενοταφίων τοῦ Φρειδερίκου Β' καὶ τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου Α', μαυσωλεῖον τοῦ Φρειδερίκου Γ', πινακοθήκην, δημαρχεῖον, ἀρχαίαν ἀγορὰν μετ' ὀβελίσκου, νέον ἀνάκτορον, περιλαμβάνον 200 δωμάτια καὶ αἰθούσας, μετὰ πλουσίας διακοσμήσεως, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Μ. Φρειδερίκου μετὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον (1763—1769), βιβλιοθήκην, κινεζικὸν οἶκον, ρωμαϊκὰ λουτρά, μουσεῖον τῆς φρουρᾶς, δημοτικὸν μουσεῖον, θέατρον κλπ. Ὑπάρχουν ἐπίσης σταθμὸς ἀστροφυσικός, μετεωρολογικὸς καὶ μαγνητικός, γεωδαιτικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ ἵδρυμα δι' ἐπιληπτικούς. Τὸ Πότσδαμ ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν, χημικῶν προϊόντων, μουσικῶν ὀργάνων, ζύθου καὶ ναυπηγεῖα. Ὑπὸ Σλαύων συνοικισθὲν τὸ Πότσδαμ, ὠνομάσθη ἀρχικῶς Poztupimi. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ἐκτίσθη ἡ πόλις τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ ὑπῆρξεν ἕδρα τῶν βασιλέων. Ἐνταῦθα συνήφθη τῷ 1805 ἡ συμμαχία Ρωσίας καὶ Πρωσσίας καὶ τὴν 4 Νοεμβρίου 1910 τὸ λεγόμενον σύμφωνον τοῦ Πότσδαμ, μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ρωσίας, ὅπερ ἀπεσόβησε προσωρινῶς τὸν τότε ἀπειλούμενον πανευρωπαϊκὸν πόλεμον. θ. κ.

ποτσδάμιος βαθμὶς *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ κάμβριος διάπλασις τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ βαθμὶς αὕτη, ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν ἀνωτέραν κάμβριον ὑποδιάπλασιν, φέρει καὶ τὸ ὄνομα *βαθμὶς τῆς λίγκουλας* ἢ *τοῦ ὠλένου*. Τὰ στρώματά της ἀναπτύσσονται εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν, ἀποτελοῦνται δ' ἀπὸ κροκαλοπαγῆ, ἄμμους καὶ ἀργίλλους, ἔχουν πάχος 1.500 μ. καὶ περικλείουν πληθὺν ἀπολιθωμένων τριλοβιτῶν, βραγχιοπόδων καὶ μαλακίων. γ. κ. γ.

Πότσεφ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαργαρίτα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ποτσέφστρουμ (Potchefstroom) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Τράνσβααλ ἐν Ν. Ἀφρικῇ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μοΰι (Mooi), παραποτάμου τοῦ Βάαλ, εἰς ἀπόστασιν 142 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Γιοχάννεσμπουργ. Ἐκτίσθη τῷ 1838 καὶ εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τοῦ Τράνσβααλ. Κέντρον εὐφόρου γεωργικῆς περιοχῆς, κέκτηται γεωργικὴν σχολήν, πανεπιστημιακὸν κολλέγιον καὶ ἄλλας σχολάς. Κατὰ τὸν Ἀγγλοβοερικὸν πόλεμον ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βόερς τῷ 1881 καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνακατελήφθη ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων τοῦ Μαών. Ἔχει μετὰ τῶν περιχώρων 14.512 κατ. (1928), ἐξ ὧν 9.336 λευκοί. Παρ' αὐτὴν κεῖνται χρυσωρυχεῖα. η. π. γ.

Πότσι (Pocci), ***Φραγκῖσκος***, *κόμις* —. Γερμανὸς σκιτσογράφος, ποιητὴς καὶ μουσικὸς (1805—1876). Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1830 εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βαυαρίας, ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, ὡς ἀρχιθαλαμηπόλος. Τὴν φιλολογικήν του φήμην καὶ δόξαν ὀφείλει πρὸ πάντων εἰς τὰ χαριέστατα παιδικὰ βιβλία μετ' εἰκονογραφιῶν σχεδιασθεισῶν παρ' αὐτοῦ («Εὔθυμος εἰκονογραφημένη», «Φαιδρὰ συντροφιὰ») καὶ εἰς τὰ διὰ θέατρον ἀνδρεικέλων γραφέντα ἔργα: «Παιδικὰ δραματικὰ ἔργα» (1850), «Νέον θέατρον» (1855), «Ἐνθύμιον βιβλίου κωμῳδιῶν» (1859—1877, 6 τόμ.). θ. κ.

Ποτσίνκι (Potchinki) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας, ἐν τῷ κυβερνείῳ Νίσνι Νοβγκορόδ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρούντνια. Κάτ. 10.620 (1926). Ἔχει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ τοπικὴν χειροτεχνίαν ξυλίνων εἰδῶν. θ. κ.

Πότνταμ (Potsdam) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας (βλ. λ. *Πότσδαμ*).

Πότσο—. Τὰς ἀπὸ Pozzo— ἰταλικὰς λέξεις βλ. εἰς *Πότζο—*.

Πότσονυ (Pozsony) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Μπρατισλάβα*).

Πὸττ (Pott), ***Αὔγουστος***. Ἔξοχος Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Nettelrede (παρὰ τὸ Ἀννόβερον) τῷ 1802. Μετὰ τὰς ἐν Ἀννοβέρῳ ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐφοίτησεν (ἀπὸ τοῦ 1821 κ.ἑξ.) ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοτίγγης. Τῷ 1827 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, τῷ δὲ 1833 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γενικῆς γλωσσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ethymologische Forschungen» (I—II, Lemgo 1833—1836, β' ἔκδ. εἰς 4 τόμ. 1859—1876), «De Borussico-lithuanicae tam in slavicis, quam letticis linguis principatu» (I—II, Halle 1837 1841), «Die Zigeuner in Europa und Asien» (I—II, Halle 1845—1845), «Die quinare und vigesimale Zählmethode bei Völkern aller Weltteile» (Halle 1847), «Die Personennamen, insbesondere die Familiennamen und ihre Enstehungsarten» (Leipzig 1853, β' ἔκδ. 1859), «Die Ungleichheit der menschlichen Rassen hauptsächlich vom sprachwissenschaftlichen Standpunkt» (Lemgo 1856), «Doppelung als eine der wichtigsten Bildungsmittel der Sprache» (Lemgo 1862). Πλὴν τούτων ἐξέδωκε τὸ πολυθρύλητον ἔργον τοῦ Γουλιέλμου von Humboldt «Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues» εἰς νεωτέραν ἔκδοσιν (1880) μετ' ἐκτενοῦς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Γουλιέλμος Humboldt καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη». γ. π. α.

—**Πὸττ** (Pott), ***Ἰωάννης-Ἑρρῖκος***. Γερμανὸς ἰατρο-χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1692 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1777. Ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου καὶ εἶτα καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς καὶ θεωρητικῆς χημείας εἰς τὸ ἰατρικὸν κολλέγιον. Ἐτελειοποίησε τὴν μέθοδον τὴν χρησιμοποιουμένην πρὸς διύλισιν τοῦ αἰθέρος. Ἔγραψε τρίτομον σύγγραμμα «Χημικαὶ λιθογεωγνωστικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς τέχνης τῆς ἀγγειοπλαστικῆς» (Πότσδαμ 1746, 1757), ὡς καὶ διαφόρους ἄλλας ἐργασίας. ο. ρ.

—**Πὸττ** (Pott), ***Πέρσιβαλ***. Ἄγγλος χειρουργὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ (1713—1788). Τῷ 1764 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλικὴν ἰατρικὴν ἑταιρείαν τοῦ Λονδίνου. Εἰσήγαγε νέας μεθόδους πρὸς κατάργησιν τῶν ἐσχαρωτικῶν φαρμάκων καὶ τῶν καυτηριάσεων, ὧν εὐρεῖα χρῆσις ἐγίνετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ σταδίου του. Αἱ δὲ χειρουργικαί του ἐργασίαι περιλαμβάνουσι σειρὰν ἐξόχων μονογραφιῶν ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν τραυμάτων τῆς κεφαλῆς, τῶν δακρυϊκῶν καὶ ἑδρικῶν συριγγίων, τῶν ρινικῶν πολυπόδων, τοῦ καταρράκτου, τῶν παθήσεων τοῦ ὄρχεως, τῶν κηλῶν, τῶν καταγμάτων καὶ ἐξαρθρημάτων, τῶν χρονίων ἀρθριτίδων καὶ ἰδίως τῆς φυματιώδους σπονδυλίτιδος, ἥτις ἔκτοτε, ὡς ἐκ τῆς λαμπρᾶς κλινικῆς περιγραφῆς, ἣν οὗτος ἔδωσεν εἰς τὴν νόσον «Remarks on the kind of palsy of the lower limbs, wich is frequently found to accompagny a curvature of spine» (1778), ἐκλήθη μὲ τὸ ὄνομά του ὡς νόσος τοῦ Πὸττ ἢ Πόττειον κακὸν (βλ. λ.). Τὸ σύγγραμμά του τῶν καταγμάτων καὶ ἐξαρθρημάτων, «Some few remarks upon Tractures and Dislocations», δημοσιευθὲν τῷ 1768 καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικήν, ἔσχε μακρὰν ἀπήχησιν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν καὶ Γαλλίαν. Τὰ ἅπαντα τῶν χειρουργικῶν του ἔργων «Chirurgical works» ἐδημοσιεύθησαν εἰς 4 τόμους τῷ 1775, 1783, 1790 καὶ 1808 καὶ μετεφράσθησαν εἰς τὴν γερμανικὴν (2 τόμ.), εἰς τὴν γαλλικὴν (3 τόμ.) καὶ εἰς τὴν ἰταλικὴν (3 τόμ.). Ἀναγράφεται ἔτι καὶ ἀνεύρυσμα ἀναστομωτικὸν τοῦ Πὸττ καὶ κάταγμα τῆς περόνης τοῦ Πὸττ. ο. ρ.

Ποττὲ (Potter), ***Λουδοβῖκος-Ἰωσὴφ-Ἀντώνιος ντὲ—***. Βέλγος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1786—1859). Περατώσας τὰς σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ, ἐταξίδευσεν ἐπὶ δεκαετίαν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν δι' ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἤρξατο δημοσιεύων σημαντικὰ συγγράμματα, ἅτινα κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρωτοπόρων τοῦ ἀντικληρικαλισμοῦ. Ἐπιστρέψας εἰς Βέλγιον (1823) ἠρθρογράφει ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Courrier des Pays-Bas», ὄργανον τῶν Βέλγων φιλελευθέρων. Τῷ 1828, λόγῳ τῆς φιλολλανδικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Κάτω Χωρῶν Γουλιέλμου, ὁ Ποττὲ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντικαθεστωτικῆς κινήσεως, εἰς ἣν συμμετεῖχε καὶ τὸ κόμμα τῶν καθολικῶν, καὶ ἐδημοσίευσε τὴν ἐπαναστατικὴν πραγματείαν του «Union des catholiques et des libéraux dans les Pays-Bas», συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐφυλακίσθη καὶ ἀργότερον ἐξωρίσθη. Ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως τῷ 1830, λόγῳ ἀρνήσεως τοῦ βασιλέως ὅπως ἀποδεχθῇ διοικητικὸν χωρισμὸν τοῦ Βελγίου ἀπὸ τῆς Ὁλλανδίας ὑπὸ τὸ αὐτὸ στέμμα, ὁ Ποττὲ ἐπέστρεψεν εἰς Βρυξέλλας καὶ προήδρευσε τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, γενόμενος εἰσηγητὴς ἐνώπιον τῆς βελγικῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῶν διαταγμάτων, δι' ὧν τὸ Βέλγιον ἀνεκηρύσσετο κράτος ἀνεξάρτητον καὶ καθιεροῦτο ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ τύπου, τοῦ συνεταιρίζεσθαι καὶ τοῦ θρησκεύματος. Ἐπιχειρήσας εἰς μάτην νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τὴν δημοκρατίαν, ἐγκατέλειψε τὴν χώραν του καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις μέχρι τοῦ 1838, ὁπότε ἐπανελθὼν εἰς Βέλγιον παρέμεινεν ἰδιωτεύων μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὰ κυριώτερα τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ποττὲ εἶναι: «Considérations sur l'histoire des principaux conciles» (Βρυξέλλαι 1816, 2 τόμ.), «L'esprit de l'Église» (Βρυξέλλαι 1821, 6 τόμ.), «Vie de Scipion de Ricci» (Βρυξέλλαι 1825, 3 τόμ.), «Union des catholiques et des libéraux» (Βρυξέλλαι 1828), «Histoire philosophique, politique et critique du christianisme et des Églises chrétiennes depuis Jésus jusqu'au XIX siècle» (Παρίσιοι 1836—1837, 8 τόμ.), «Révolution belge» (1828—1830) κτλ. η. π. γ.

πόττειον κακὸν (malum Pottii, mal de Pott). Κακὴ ἔκφρασις, ἀντὶ *νόσος τοῦ Πὸττ* (Pott), ἐκ τοῦ περιγράψαντος αὐτὴν Ἄγγλου ἰατροῦ *Πότ*. Οὕτως ἀπεκλήθη ἡ φυματίασις τῆς σπονδυλικῆς στήλης (φυματιώδης σπονδυλῖτις). Ἡ νόσος αὕτη, ὀφειλομένη, ὡς ὅλαι αἱ φυματιώδεις παθήσεις, εἰς τὸ βακτηρίδιον τοῦ Κώχ, ἐντοπίζεται συνηθέστερον μὲν εἰς τὴν θωρακικὴν ἢ τὴν ὀσφυϊκὴν μοῖραν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, σπανιώτερον δὲ εἰς τὴν αὐχενικήν, καταλαμβάνουσα ἕνα ἢ πλείονας σπονδύλους. Προσβάλλονται δὲ ὑπ' αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παιδία.

Ἐκ τῶν πρώτων καὶ οὐσιωδεστέρων συμπτωμάτων τῆς νόσου εἶναι ὁ πόνος κατὰ τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἐκδηλούμενος ἰδίως κατὰ διαφόρους κινήσεις τοῦ ἀσθενοῦς, ἐνίοτε κατὰ τὸν βῆχα, τὸν γέλωτα κ.τ.τ. Πολλάκις ὁ πόνος ἐκτείνεται ἑκατέρωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐν εἴδει ζώνης, πρὸς τὴν κοιλίαν. Ἐπίσης ἀλγεῖ ὁ ἄρρωστος, ὅταν πιέζωμεν διὰ τοῦ δακτύλου κατὰ τὴν ράχιν ἐπὶ τῆς νοσούσης μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἐὰν παραγγείλωμεν εἰς τὸν ἄρρωστον νὰ κύψῃ, ἔχων ἐκτεταμένα τὰ γόνατα, ὅπως λάβῃ ἀντικείμενόν τι ἐκ τοῦ ἐδάφους, παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος στηρίζει τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ συστοίχου μηροῦ, ἵνα ὑποβαστάσῃ τὴν σπονδυλικὴν στήλην καὶ ἀποφύγῃ τὸ ἄλγος. Ὅταν ἡ νόσος κατέχῃ τοὺς ἀνωτέρους αὐχενικοὺς σπονδύλους, ὁ πάσχων στηρίζει διὰ τῶν χειρῶν τὴν κεφαλήν, ἵνα ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐπώδυνον κίνησιν αὐτῆς. Παρατηρεῖται δὲ καὶ ἀκαμψία τῆς σπονδυλικῆς στήλης κατὰ τὴν πάσχουσαν περιοχὴν αὐτῆς. Προϊούσης τῆς νόσου ἐπέρχεται συνήθως, μάλιστα ἐπὶ τῶν παιδίων, κύφωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης· ὁ γωνιώδης ἢ ὑπόκυρτος ὕβος ἐξέχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἀσθενοῦς συστοίχως πρὸς τὰς ἀκάνθας τῶν προσβεβλημένων σπονδύλων. Πολλάκις γίνεται διαπύησις, τὸ δὲ πύον μεταναστεῦον, δυνάμει τοῦ βάρους αὐτοῦ κυρίως, ἀθροίζεται ὡς ψυχρὸν ἀπόστημα μακρὰν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, π. χ. ἐντὸς τῶν λαγονίων βόθρων, κατὰ τοὺς γλουτοὺς ἢ τοὺς μηροὺς μεταξὺ τῶν μυῶν καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα (ἀθροιστικὸν ἀπόστημα, ἀπόστημα ἐκ καθέσεως). Τὰ τοιαῦτα ἀποστήματα πολλάκις ρηγνύμενα αὐτομάτως ἢ ἄλλως διανοιγόμενα, καταλείπουσι συρίγγια πυορροοῦντα ἐπὶ μακρόν. Ἐξ ἐπεκτάσεως τῆς παθήσεως πρὸς τὸν νωτιαῖον μυελὸν παράγονται πολλάκις, διὰ τῆς πιέσεως αὐτοῦ κυρίως, παραλύσεις τῶν κάτω ἰδίως ἄκρων. Ἂν δὲν ἀναχαιτισθῇ ἡ νόσος, ὁ πάσχων φθίνει, συχνὰ δὲ ἀναφαίνονται ἐπιπλοκαὶ φυματιάσεως ἄλλων ὀργάνων καὶ τέλος ἐπέρχεται ὁ θάνατος· ὄχι σπανίως τὸ μοιραῖον τέρμα παράγεται ἐκ φυματιώδους μηνιγγίτιδος. Ἡ νόσος εἶναι ἰάσιμος εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἀναλογίαν, ἰδίως δι' ἐγκαίρου καὶ καταλλήλου θεραπείας. Τὰ κύρια στοιχεῖα ταύτης εἶναι ἀνάπαυσις, καθαρὸς ἀὴρ (μετὰ λελογισμένης ἡλιοθεραπείας) καὶ ἐνίσχυσις τῆς θρέψεως διὰ τῆς τροφῆς κυρίως. Γίνεται δὲ ἡ θεραπεία ὑπὸ καλυτέρας συνθήκας εἰς παραθαλάσσια ἢ ὀρεινὰ μέρη· ὠφελεῖ δὲ πολλάκις καὶ ἐναλλαγὴ τούτων. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν φαινομένων, εἶναι σκόπιμον νὰ μένῃ ὁ πάσχων κατακεκλιμένος, ἡ δὲ ἐν τῇ κλίνῃ ἀκινησία τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐξασφαλίζεται κατὰ διαφόρους τρόπους· εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων εἶναι ἡ χρῆσις τῆς λεγομένης γυψίνης κοίτης (Gipsbett) κατὰ Lorenz. Βραδύτερον δυνάμεθα νὰ ἐπιτρέψωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἔγερσιν τοῦ ἀσθενοῦς φέροντος ἀπαραιτήτως στηθόδεσμον (corset) γύψινον ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας (ἐκ δέρματος ἢ celluloid). Ἡ πλήρης θεραπεία ἀπαιτεῖ πάντοτε μακρότατον χρόνον. Τὰ ψυχρὰ ἀποστήματα θεραπεύονται διὰ παρακεντήσεως, κενώσεως τοῦ πύου καὶ ἐγχύσεως ἰωδοφορμιούχου γλυκερίνης, τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης ἐπαναλαμβανομένης μέχρις ἰάσεως. Αἱ παραλύσεις συνήθως ἰῶνται διὰ τῆς ἀναπαύσεως, ἀλλ' ἡ ἴασις βραδύνει. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐκτελεῖται ὑπό τινων ἡ ἐγχείρησις τοῦ Albee, ἥτις σκοπὸν ἔχει τὴν ἀκινητοποίησιν τῆς πασχούσης μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἐκ τῆς κνήμης τοῦ ἰδίου πάσχοντος ἀφαιρεῖται διὰ τῆς σμίλης ἐπίμηκες τεμάχιον ὀστοῦ, ὅπερ συνδέει ἐν εἴδει γεφύρας τοὺς πάσχοντας σπονδύλους· τοποθετούμενον ἐντὸς τῶν σχασθεισῶν κατὰ μῆκος ἀκανθῶν αὐτῶν καὶ συμφυόμενον στερεῶς μετὰ τούτων, ἐμποδίζει πᾶσαν κίνησιν κατὰ τὴν νοσοῦσαν μοῖραν. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἐφαρμοζομένη ἰδίως ἐπὶ ἐνηλίκων, ἔδωκεν εἴς τινας καλὰ ἀποτελέσματα. Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

Digitized by Google

Πόττερ (Potter), ***Ντίρκ***. Ὀλλανδὸς ποιητὴς (1370—1428). Ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ κράτους, ἐπεφορτίσθη πολλάκις μὲ σπουδαίας ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Διαρκούσης τῆς ὑπηρεσίας του, ὡς καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐξ αὐτῆς, ἔγραψε διάφορα ποιητικὰ ἔργα, ἐξ ὧν τὸ ἐπιγραφόμενον «Der Minnenloep», ἤτοι τὸ ἐγκώμιον τῆς ἀγάπης, θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων ποιητικῶν δημιουργημάτων τῆς μεσαιωνικῆς ὀλλανδικῆς λογοτεχνίας. Θ. Κ.

—**Πόττερ** (Potter), ***Παῦλος***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1625—1654). Ἐζωγράφησεν ἰδίως εἰκόνας ζῴων, διακρινομένας διὰ τὴν ἐπιμελῆ σχεδίασίν των καὶ τὸν διαυγῆ καὶ ζωηρὸν χρωματισμόν των. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εὑρίσκονται ἐν τοῖς μουσείοις τοῦ Ἀμστερνταμ, τῆς Χάγης, τοῦ Λούβρου καὶ τοῦ Ἐρμιτὰζ ἐν Πετρουπόλει καὶ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου ἐν Βερολίνῳ. Τοῦ Πόττερ σῴζονται ἐπίσης εἴκοσι χαλκογραφίαι ἐξόχου τέχνης. Κ. Β. Λ.

ποττία (ἡ) (Pottia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ποττιαδιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ βρύα, πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀπαντῶντα καὶ φυόμενα εἰς ὑγροὺς τόπους. Δ. Ν. Π.

ποττιαδίδαι (αἱ) (Pottiadidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια βρύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυλλοβρύων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον ἡ *ποττία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ποττιὲ (Pottier), ***Ἐδμόνδος***. Σύγχρονος Γάλλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1855. Μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς κατ' ἀρχάς, διενήργησε μετ' ἄλλων Γάλλων ἀρχαιολόγων ἐπιτυχεῖς ἀνασκαφὰς ἐν Μυρσίνῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔνθα ἀπεκάλυψε σημαντικὴν νεκρόπολιν. Καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἀπὸ τοῦ 1844 ἐν τῇ σχολῇ τῶν καλῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων, ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1866 κατ' ἀρχὰς μὲν ὑποδιευθυντής, βραδύτερον δὲ διευθυντὴς τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου, ἀφοσιωθεὶς ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀγγειογραφίας. Ὁ Pottier τῷ 1899 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, σημαντικώτερα δ' ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «La nécropole de Myrina (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ S. Reinach, 1880), «Étude sur les lécythes blancs attiques à représentation funéraires» (1883), «Les statuettes de terre cuite dans l'antiquité» (1890), «Louvre: terres cuites et autres antiquités trouvées dans la nécropole de Myrina. Catalogue raisonné» (1896), «La peinture industrielle chez les Grecs (1898), «Vases antiques du Louvre» (1896), «Musée nationale du Louvre. Catalogue des vases antiques de terre cuite» (μὲ τελειοτάτην μελέτην περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἀγγειογραφίας καὶ ζωγραφικῆς, ὡς πρόλογον). Ὁ Pottier ἐδημοσίευσε καὶ πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ ἄρθρα ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ λεξικῷ τοῦ Daremberg-Saglio καὶ ἐν τοῖς περιοδικοῖς «Bulletin de Correspondance Hellénique» καὶ «Revue des études grecques». Β. Δ. Θ.

—**Ποττιὲ** (Pottier), ***Ἐδουάρδος***. Γάλλος ναυτικός, γεννηθεὶς τῷ 1839 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1903. Τῷ 1855 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν καὶ ἐγένετο ἀντιπλοίαρχος τῷ 1881, πλοίαρχος τῷ 1888 καὶ ὑποναύαρχος τῷ 1893. Ὢν διοικητὴς μοίρας τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου τῷ 1894, ἀπεστάλη εἰς Κρήτην, ὅπου χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα καὶ ἐνεργητικότητα αὐτοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς τάξεως ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, διατελέσας μάλιστα καὶ ἐπί τινα χρόνον προϊστάμενος τοῦ ἐν Κρήτῃ συμβουλίου τῶν ναυάρχων. Προβιβασθεὶς εἰς ἀντιναύαρχον διωρίσθη διοικητὴς τοῦ ναυσταθμου τῆς Rochefort (1898), ἀρχηγὸς τῶν γαλλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἐν Κίνᾳ (1900) καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου (1902). ΕΡ. Μ.

—**Ποττιὲ** (Pottie), ***Εὐγένιος***. Γάλλος ἐπαναστάτης ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1816 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1887. Κατήγετο ἐκ πτωχῶν γονέων, ἐνωρίτατα δ' ἀνεμείχθη εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα καὶ ὡς ἐπαναστάτης σοσιαλιστὴς ἠγωνίσθη κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὰ ὀδοφράγματα τοῦ 1848. Βραδύτερον ἐξελέγη εἰς τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν καὶ εἰργάσθη μετὰ δραστηριότητος διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς Κομμούνας τοῦ 1871, ἧς ἐξελέγη παμψηφεὶ σχεδὸν μέλος εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἀπριλίου. Ὡς μέλος τῆς Κομμούνας, ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν λῆψιν διαφόρων ὑπὲρ τοῦ προλεταριάτου μέτρων, ὅπως τὰ διατάγματα περὶ στρατολογίας, περὶ ἐνοικίων κλπ., καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς κοινῆς σωτηρίας. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων εἰς Παρισίους, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἐπανῆλθε δ' εἰς Παρισίους ὅταν παρεσχέθη ἀμνηστία. Ἀπέθανε μετά τινα ἔτη πάμπτωχος. Ἔγραψε πλεῖστα ποιήματα, ἐπαναστατικοῦ πάντα περιεχομένου, τὰ ὁποῖα διακρίνουσι διὰ τὴν πρωτοτυπίαν των, τὴν λεπτότητά των καὶ τὴν βαθεῖαν συγκίνησιν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Μεταξὺ τῶν ποιημάτων του, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Διεθνὴς» (L'Internationale) μεταφρασθὲν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν («Ἐμπρός! τῆς γῆς οἱ κολασμένοι...») καὶ μελοποιηθὲν εἶναι γνωστότατον καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἐπίσημον ὕμνον τῶν σοσιαλιστῶν καὶ κομμουνιστικῶν κομμάτων ὅλου τοῦ κόσμου. Τὰ ποιήματα τοῦ Ποττιὲ ἐξεδόθησαν εἰς δύο συλλογάς: «Quel est le fou?» (1884) καὶ «Chants révolutionnaires» (1887). Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου του ἔγραψε καὶ ὁ Ἕλλην ἐν Παρισίοις ἰατρὸς καὶ μέλος τῆς Κομμούνας τοῦ 1871 Π. Ἀργυριάδης: «Le poète socialiste Eugène Pottier, ancien membre de la Commune» (Paris 1888). Θ. Π.

Πόττινγκερ (Pottinger), ***σὲρ Ἑρρῖκος***. Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Μάουντ Πόττινγκερ καὶ ἀποθανὼν ἐν Μάλτᾳ (1789—1856). Καταταγεὶς εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἰνδιῶν (1804) καὶ ἐκμαθὼν τὴν ἰνδικὴν γλῶσσαν, ἐχρησιμοποιήθη μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ τότε ἀγνώστου ἀκόμη Βελουχιστάν, περὶ ἧς συνέγραψε τὸ βιβλίον του «Travels in Beloochistan and Sinde» (1816). Τῷ 1834 προήχθη εἰς συνταγματάρχην, τῷ δὲ 1836 διεξαγαγὼν τὰς μετὰ τοῦ ἐμίρου τοῦ Σὶντ διαπραγματεύσεις, ἐπέτυχε τὴν διὰ τῆς χώρας ταύτης διέλευσιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων κατὰ τοῦ Ἀφγανιστάν. Τῷ 1840 διωρίσθη πληρεξούσιος ὑπουργὸς ἐν Κίνᾳ καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ ὁποίου παρεσκεύασε τὴν συνθήκην τοῦ Νανκίν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἀγγλία κατέλαβε τὸ Χὸνγκ-Κόνγκ, οὗτινος καὶ διωρίσθη κυβερνήτης. Τῷ 1846 διωρίσθη κυβερνήτης τῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου, τῷ δὲ 1847 τῆς Μάλτας.

Πόττσβιλ (Pottsville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Πενσυλβανίας, 145 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Φιλαδελφείας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σιουίλκιλ (Schuylkill). Κεῖται εἰς γραφικωτάτην τοποθεσίαν καὶ εἰς τὸ κέντρον γαιανθρακοφόρου περιοχῆς. Ἔχει ἐργοστάσια χάλυβος, σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ, ἐργαλείων ξυλουργικῶν, ὑφασμάτων κλπ. Κάτ. 25.000 (1928). Η. Π. Γ.

Ποττστάουν (Pottstown) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Πενσυλβανίας, 64 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Φιλαδελφείας καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σιουΐλκιλ (Schuylkill). Σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον μὲ ἐργοστάσια χάλυβος, σιδήρου, γεωργικῶν μηχανημάτων, εἰδῶν γεφυροποιίας κλπ. Κάτ. 19.000 περίπου (1928). Η. Π. Γ.

πού· ἐπίρρ. τοπικὸν ἀόρ., εἴς τινα τόπον, κάπου: «ἐδῶ που πλησίον»· ‖ δημοτ. «πού καὶ πού» ἐδῶ κι' ἐκεῖ, εἴς τινα μέρη, σπανίως: «πού καὶ πού εὑρίσκονται καὶ ἄγρια δένδρα»· ‖ χρονικῶς, ἐνίοτε, σπανίως: «τὸν βλέπομε πού καὶ πού».

— **ποῦ**· ἐπίρρ. ἐρωτηματ. 1) ἐν τόπῳ στάσεως, ἐν τίνι τόπῳ: «ποῦ εὑρισκόμεθα»; 2) εἰς τόπον κινήσεως, εἴς τίνα τόπον: «ποῦ πηγαίνεις;» ‖ μετὰ γενικῆς διαιρετικῆς: «ποῦ τῶν Ἀθηνῶν;» εἰς ποῖον μέρος τῶν Ἀθηνῶν, «ποῦ γῆς κεῖται;»· 3) ἐπὶ προσώπου, εἴς τινα: «ποῦ τὰ λὲς αὐτά; —σὲ μένα;», «ποῦ τὸ ξέρεις;» δηλαδὴ παρὰ τίνος μαθὼν γνωρίζεις τοῦτο· 4) ἐπὶ ἀπολεσθέντος ἢ μὴ ὑπάρχοντος, τὸ ὁποῖον ἐνθυμεῖταί τις καὶ ποθεῖ: «ποῦ εἶναι ἐκεῖνα τὰ καλὰ χρόνια!», «ποῦ εἶναί τα τώρα!»· 5) ἀντὶ τοῦ *οὐδαμοῦ*: «ποῦ τὸν βρίσκεις τώρα;».

— **ποὺ** ἢ **πού·** εἰσαγωγικὸν οἱασδήποτε ἀναφορικῆς προτάσεως: «ἔπαθες αὐτὰ ποὺ σοῦ ἔπρεπε», «τὴν ἡμέρα ποὺ γεννήθηκα» καθ' ἣν ἐγεννήθην, «ἐπῆγε ἐκεῖ ποὺ ἤθελε» ὅπου ἤθελε, «τότε ποὺ σοῦ ἔλεγα» ὁπότε, καθ' ὃν χρόνον· ‖ εἰσαγωγικὸν αἰτιολογικῆς προτάσεως μετὰ τὰ πάθους σημαντικὰ ῥήματα: «χαίρομαι ποὺ εἶσαι καλά»· ‖ εἰσαγωγικὸν προτάσεως δηλούσης κατάραν: «ἦρθε, ποὺ νὰ μὴν ἐρχότανε»· ‖ ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ *ὥστε* «εἶναι τόσο βαρύ, ποὺ τρομάζεις νὰ τὸ σηκώσῃς»· ‖ καὶ ἀντὶ εἰδικοῦ συνδέσμου: «τοὺς εἶδα ποὺ κουβέντιαζαν κρυφά».

Πουὰζ (Poise), ***Ἰωάννης-Ἀλέξανδρος-Φερδινάνδος***. Γάλλος μουσουργὸς (1828—1892). Ἀπόφοιτος τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν μελοδραματικῶν ἔργων, ἐλαφρᾶς μᾶλλον μορφῆς, γράψας τὰ κωμικὰ μελοδράματα: «Καλησπέρα, γείτονα» (1853), «Οἱ Γόητες» (1855), «Ὁ βασιλεὺς Δὸν Πέτρος» (1864), «Ἡ ἔκπληξις τοῦ ἔρωτος», ὅπερ ἔσχεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν, «Ὁ Ἔρως γιατρὸς» (1880), «Ὁ ὡραῖος Ζίλλ» καὶ τὸ ὀρατόριον «Καικιλία». Γ. Σ.

Πουανκαρὲ (Poincaré), ***Ἑρρῖκος-Ἰούλιος***. Γάλλος μαθηματικός, ἀστρονόμος καὶ φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ ἰατροῦ Λέοντος Πουανκαρὲ καὶ ἐξάδελφος τοῦ Ραϋμόνδου Πουανκαρέ. Ἐγεννήθη τῷ 1854 καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας τῷ 1912. Τὰς πρώτας σπουδὰς του ἔκαμεν εἰς τὸ λύκειον τοῦ Νανσύ, ὅπου διεκρίθη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας διὰ τὴν ἔκτακτον νοημοσύνην του, τὴν ἰσχυρὰν μνήμην του καὶ τὸ βάθος καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ πνεύματός του. Τῷ 1873 εἰσῆλθε πρῶτος εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ὅμως ἐξετάσεις, ἕνεκα τῆς ἀνεπιτηδειότητός του περὶ τὸ σχεδιάζειν δὲν κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πρώτην σειρὰν μεταξὺ τῶν ἐπιτυχόντων, οὕτω δὲ ὑποχρεώθη νὰ εἰσέλθῃ (1875) εἰς τὴν ἀνωτέραν σχολὴν τῶν μεταλλείων. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο προλύτης τῶν μαθηματικῶν. Τῷ 1879 ὠνομάσθη μηχανικὸς τῶν μεταλλείων, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀναλύσεως εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κάν. Τῷ 1881 ὠνομάσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἀναλύσεως εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1886 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ, ἔνθα ἐδίδαξε μαθηματικὴν φυσικήν, λογισμὸν τῶν πιθανοτήτων καὶ οὐράνιον μηχανικήν. Ἐδίδαξεν ἐπίσης εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν καὶ ἄλλας ἀνωτέρας σχολὰς καὶ ἐγένετο μέλος τῶν σπουδαιοτέρων ἐπιστημονικῶν σωματείων, ὡς τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῷ 1887, τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας (1908), ἔνθα διεδέχθη τὸν Συλλὺ-Πρυντώμ, τῆς Ἀστρονομικῆς ἑταιρείας, τῆς ὁποίας ἐγένετο πρόεδρος κλπ., καὶ διετέλεσε γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν μεταλλείων (1910) καὶ μέλος τοῦ Γραφείου τῶν μηκῶν (1893).

Ἑρρῖκος Πουανκαρέ.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων συγγραμμάτων τοῦ Πουανκαρὲ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Νέαι μέθοδοι τῆς οὐρανίου μηχανικῆς» (3 τόμοι), «Μαθήματα περὶ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ὀπτικῆς», «Λογισμὸς τῶν πιθανοτήτων», «Θερμοδυναμική», «Μαθηματικὴ θεωρία τοῦ φωτός», «Ἐπιστήμη καὶ ὑπόθεσις», «Ἡ ἀξία τῆς ἐπιστήμης». Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ πλείστας μονογραφίας ἐπὶ τῶν καμπύλων τῶν ὁριζομένων διὰ διαφορικῶν ἐξισώσεων, ἐπὶ τῶν μονοδρόμων συναρτήσεων, ἐπὶ τῶν γραμμικῶν ἐξισώσεων, ἐπὶ τῆς συγκλίσεως τῶν τριγωνομετρικῶν σειρῶν, ἐπὶ τῆς σειρᾶς τοῦ Λαπλάς, ἐπὶ σειρῶν πολυωνύμων, ἐπὶ τῶν ἀναλυτικῶν συναρτήσεων, ἐπὶ τῶν ἀκεραίων συναρτήσεων, ἐπὶ τῶν συναρτήσεων Θ, ἐπὶ ἑνὸς θεωρήματος τοῦ Riemann, σχετικοῦ πρὸς συναρτήσεις n ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν ἐχουσῶν 2 συστήματα περιόδων, ἐπὶ τῶν φουξιανῶν συναρτήσεων, ἐπὶ τῶν ὁμάδων τοῦ Κλάϊν, ἐπὶ τῶν συνεχῶν καὶ ἀσυνεχῶν ὁμάδων, ἐπὶ τῶν ἀβελιανῶν συναρτήσεων, ἐπὶ τῆς ὁλοκληρώσεως τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων, ἐπὶ τῆς παραστάσεως τῶν ἀριθμῶν διὰ μορφῶν, ἐπὶ τῶν ἀριθμητικῶν ἀναλλοιώτων, ἐπὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν μορφῶν, ἐπὶ τῶν μιγάδων ἀριθμῶν, ἐπὶ τῆς γενικεύσεως τῶν συνεχῶν κλασμάτων, ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν πρώτων ἀριθμῶν, ἐπὶ τῶν τετραγωνικῶν μορφῶν, ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μὴ εὐκλειδείου γεωμετρίας εἰς τὴν θεωρίαν τῶν τετραγωνικῶν μορφῶν, ἐπὶ τῶν κυβικῶν τριωνύμων μορφῶν, ἐπὶ τῶν γραμμικῶν ἀντικαταστάσεων, ἐπὶ τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων, περὶ ὁριζουσῶν ἀπείρου τάξεως, περὶ τῶν ἀριθμητικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀλγεβρικῶν καμπύλων, περὶ τῶν καμπύλων τῶν ἐπὶ ἀλγεβρικῶν ἐπιφανειῶν κειμένων, περὶ μετασχηματισμοῦ τῶν ἐπιφανειῶν κλπ. Τὰ ἔργα τοῦ Πουανκαρὲ ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν ἐκ τῶν πρώτων ἐπιστημόνων τῶν νεωτέρων χρόνων· δὲν διδοῦσι δὲ εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ τίτλου τούτου μόνον αἱ σπουδαιόταται ἐργασίαι, δι' ὧν συνέβαλεν εἰς τὴν λύσιν διαφόρων προβλημάτων τῶν ἀνωτάτων μαθηματικῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπ' αὐτοῦ χαραχθεῖσαι νέαι ὁδοὶ ἐν τῇ θεωρητικῇ καὶ τῇ ἐφηρμοσμένῃ ἐπιστήμῃ τῶν ποσοτήτων καὶ τῶν μεγεθῶν, ἣν ἐξηρεύνησε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Toulouse*, Henri Poincaré (1912).—*E. Lebow*, Henri Poincaré (2 ἔκδ. 1912). Ν. Ε. Γ.

—**Πουανκαρὲ** (Poincare), ***Ραϋμόνδος***. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1860 ἐν Μπὰρ-λὲ-Ντύκ. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς γενετείρας του καὶ κατόπιν εἰς τὸ λύκειον τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου καὶ εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, ὅπου, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, ἐγκατεστάθη τῷ 1860 ὡς δικηγόρος, προκαλέσας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων του καὶ τοῦ κοινοῦ διὰ τὴν βαθεῖαν μόρφωσίν του καὶ τὴν μεγάλην ῥητορικὴν ἱκανότητά του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνειργάζετο μετὰ τοῦ διασήμου τότε δικηγόρου ντὺ Μπουΐ, ἐνῷ συγχρόνως ἐξέδιδε (1882—1887) τὸ νομικὸν περιοδικὸν «Βολταῖρος». Τῷ 1886 ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας Ντεβὲλ προσέλαβεν αὐτὸν ὡς διευθυντὴν τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου, κατὰ τὸ ἴδιον δὲ ἔτος ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος τῆς Πιερφὶτ-σὺρ-Αἴρ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀναμειχθεὶς ἐνεργότερον εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῆς ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μόζα περιφερείας Κομμερσύ, ἥτις ἐξηκολούθει νὰ ἐκλέγῃ αὐτὸν βουλευτὴν συνεχῶς μέχρι τοῦ 1903, ὅτε ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν γερουσιαστής. Ἔκτοτε ἐξηκολούθησε ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὴν ἐπαρχίαν του εἰς τὴν γερουσίαν καθ' ὅλας τὰς ἀκολούθους ἐκλογικὰς περιόδους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, παρὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του, εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην φήμην μεταξὺ τοῦ νομικοῦ κόσμου καὶ ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν μεγαλυτέρων δικηγόρων τῆς γαλλι-

Digitized by Google

κῆς πρωτευούσης. Τὴν φήμην του ταύτην ἐνίσχυσε καὶ ἐπεξέτεινεν ἡ ἐν τῇ βουλῇ πρώτη ἐμφάνισίς του, ὅπου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεκρίθη ὡς δεινὸς οἰκονομολόγος καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς. Τῷ 1893 ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν ὑπουργός, λαβὼν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἐν τῷ πρώτῳ ὑπουργείῳ ὑπὸ τὸν Ντυπυύ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, τὸν δὲ Μάϊον τοῦ 1894 προσελήφθη, ἐν τῷ δευτέρῳ ὑπὸ τὸν Ντυπυὺ ὑπουργείῳ, ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὅταν δὲ ὁ Ριμπὼ διεδέχθη τὸν Ντυπυύ, τὴν 17 Ἰανουαρίου 1895, ὁ Πουανκαρὲ ἀποτέλεσε μέλος καὶ τοῦ νέου ὑπουργείου, ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἶχεν ὑποβάλει καὶ κατώρθωσε νὰ ψηφισθοῦν πολλαὶ ριζικαὶ φορολογικαὶ μεταρρυθμίσεις, ὡς ὑπουργὸς δὲ τῆς Παιδείας ὑπέβαλε τὸ περίφημον νομοσχέδιον περὶ ἀναδιοργανώσεως καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν πανεπιστημίων ἀπὸ πάσης κυβερνητικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναμείξεως, ὁ ὁποῖος ἐψηφίσθη βραδύτερον. Τῷ 1895 ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς βουλῆς, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ τρία ἔτη, κατόπιν δέ, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, ἀπέσχε πάσης ἐνεργοῦ ἀναμείξεως εἰς τὴν κυβέρνησιν, περιορισθεὶς εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν μεγάλην του ρητορικὴν δεινότητα.

Ραϋμόνδος Πουανκαρέ.

Μόνον τῷ 1906, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου Ρουβιέ, ἐδέχθη τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῷ νέῳ ὑπουργείῳ Σαρριάν, ὅπερ εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Πουανκαρὲ ἐπέδειξε μεγίστην δραστηριότητα καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν μεγαλυτέραν εὐθύνην τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ἐκείνου. Ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ὁ Πουανκαρὲ ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του ἐν Γαλλίᾳ, αἱ δὲ γνῶμαί του εἰσηκούοντο μετὰ σεβασμοῦ ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα, ἅτινα πολλάκις ἐπεζήτουν τὴν συνεργασίαν του, ἣν οὗτος συχνάκις ἠρνεῖτο, ὁσάκις ἡ πολιτικὴ αὐτῶν δὲν συνεφώνει πρὸς τὰς ἰδέας του, ὡς συνέβη μὲ τὴν κυβέρνησιν Κλεμανσώ, εἰς τὴν ὁποίαν ἠρνήθη νὰ λάβῃ μέρος, παρὰ τὰς ἐπιμόνους παροτρύνσεις τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ. Τῷ 1911 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς γερουσίας πρὸς ἐξέτασιν τῆς γαλλογερμανικῆς συμφωνίας τοῦ 1911, εἰς τῆς ὁποίας τὰς προπαρασκευαστικὰς συζητήσεις εἶχε λάβει ἐνεργότατον μέρος· συνεπείᾳ τῆς συμφωνίας ταύτης ἀνέλαβε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1912 τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ, πλὴν τῆς πρωθυπουργίας, διετήρησε καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Εἰς τὴν πρώτην του ταύτην κυβέρνησιν ὁ Πουανκαρὲ προσέλαβεν ὡς συνεργάτας του τὰς μᾶλλον ἐξεχούσας πολιτικὰς προσωπικότητας τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, ὡς ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Μιλλεράν, ὁ Μπριάν, ὁ Ντελκασσὲ καὶ ὁ Μπουρζουά, καίτοι δέ ἀπό τινος ἀπόψεως, ἐθεωρεῖτο κατώτερός τινων ἐκ τούτων, κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν κυβέρνησίν του θαυμαστὴν ἑνότητα σκέψεως καὶ δράσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ὁμόφωνον καὶ ἀνεπιφύλακτον ἀντιμετώπισιν τῶν σοβαρωτάτων ζητημάτων τῆς ἐποχῆς, καὶ ἰδίως τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἀγαδὶρ εἶχε προκαλέσει μεγίστην συγκίνησιν εἰς τοὺς πατριωτικοὺς καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς κύκλους τῆς Γαλλίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τὸν Πουανκαρὲ νὰ θέσῃ ὡς πρόγραμμά του ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, πρὸς κατάπνιξιν διαφόρων ἀποπειρῶν διασαλεύσεως αὐτῆς εἴτε ἐκ μέρους τῶν ὑπερπατριωτῶν εἴτε ἐκ μέρους τῶν σοσιαλιστῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν, οὕτως ὥστε νὰ πείσῃ τὴν Γερμανίαν ὅτι ἡ Γαλλία ἦτο πάντοτε ἑτοίμη διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις τῶν στελεχῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐξοπλισμῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ἡ μεγαλυτέρα προσέγγισις πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ρωσίαν, ἡ προσέλκυσις τῆς Ἰταλίας, διὰ μέσου ἐντόνου φιλολογικοαισθηματικῆς προπαγάνδας, καὶ ἡ ἐνεργοτέρα ἐπέμβασις τῆς Γαλλίας εἰς τὰς διεθνεῖς εὐρωπαϊκὰς ὑποθέσεις καὶ ἰδίως εἰς τὰ ζητήματα τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τοῦ Μαρόκου, καίτοι ἡ συναφθεῖσα συμφωνία μετὰ τῆς Γερμανίας δὲν ἔλυε τοῦτο συμφώνως πρὸς ὅλας τὰς βλέψεις τῶν Γάλλων ἐθνικιστῶν, ἐν τούτοις ὁ Πουανκαρὲ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ψήφισιν ταύτης ὑπὸ τῶν βουλῶν, διορίσας κατόπιν ὡς γενικὸν διοικητὴν τοῦ Μαρόκου τὸν στρατηγὸν Λυωτέ, ὃν ἐβοήθησεν ἀπεριορίστως πρὸς κατάπνιξιν πάσης ἀντιδράσεως τῶν ἰθαγενῶν εἰς τὴν γαλλικὴν κατοχήν. Ὅπως ἀποσπάσῃ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, ὁ Πουανκαρὲ ἐπέδειξε μεγάλην ψυχραιμίαν εἰς τὸ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας δημιουργηθὲν ἐπεισόδιον, εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κυβερνήσεώς του, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἰταλοί, εὑρισκόμενοι τότε εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὴν Τουρκίαν, κατέσχον δύο γαλλικὰ ταχυδρομικὰ ἀτμόπλοια, τὴν «Καρθαγένην» καὶ τὴν «Μανούμπα», τὰ ὁποῖα ἐξετέλουν λαθρεμπόριον ὑπὲρ τῆς Τουρκίας. Συνεπείᾳ τῶν συνεννοήσεων, αἵτινες ἐπηκολούθησαν, ἡ Γαλλία ἀνεγνώρισε, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους, τὴν κατοχὴν τῆς Λιβύης ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, ἡ δὲ Ἰταλία ἀνεγνώρισε τὴν ὁριστικὴν κατοχὴν καὶ πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως τῆς Γαλλίας εἰς τὸ Μαρόκον. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1912, ὁ Πουανκαρὲ κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐπεκτάσεως αὐτοῦ. Ὁ πόλεμος οὗτος ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς αὐτὸν ὅπως αὐξήσῃ μεγάλως τὸ γαλλικὸν γόητρον καὶ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιρροήν του ἐν τῇ διεθνεῖ πολιτικῇ. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἥτις ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τῶν ριζοσπαστικῶν στοιχείων ὡς πολιτικὴ συγκεκαλυμμένης ἐπιθέσεως καὶ κατεπολεμεῖτο ὑπ' αὐτῶν, εὕρισκεν ἐν τούτοις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, σύμφωνον τὴν πλειοψηφίαν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, ἕνεκα δὲ τούτου, ὅταν, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1913, ἐδημιουργήθη ζήτημα ἐκλογῆς προέδρου τῆς δημοκρατίας, τὰ κόμματα τῆς δεξιᾶς ἔθεσαν ὁμοφώνως τὴν ὑποψηφιότητά του. Παρὰ τὴν λυσσώδη ἀντίδρασιν τῶν ριζοσπαστῶν καὶ τῶν σοσιαλιστῶν, ὁ Πουανκαρὲ ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τὴν 17 Ἰανουαρίου 1913 διὰ ψήφων 483 κατὰ 296 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Φαλλιέρ. Ὡς πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ὁ Πουανκαρὲ ἀνεμείχθη σχεδὸν ἐνεργῶς τόσον εἰς τὴν ἐσωτερικήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς χώρας καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ πανταχοῦ τὰς βλέψεις του. Εἰς τοῦτο διηυκολύνθη καὶ ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων, καθότι, κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἡ ὁλονὲν αὐξάνουσα γερμανικὴ δύναμις καὶ ἐπιρροή, τόσον εἰς τὴν διεθνῆ πολιτικήν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, εἶχεν ἀνησυχήσει μεγάλως τοὺς Γάλλους ἐθνικιστὰς καὶ στρατιωτικούς, ἡ πλειοψηφία τῶν ὁποίων εἶχε συσπειρωθῇ πέριξ τοῦ Πουανκαρέ, πολιτικοῦ ἀπὸ χαρακτῆρος καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας μαχητικοῦ καὶ ἐμφορουμένου ὑπὸ πατριωτικῶν καὶ ἐθνικιστικῶν διαθέσεων, πιστεύοντος δὲ εἰλικρινῶς εἰς την γαλλικὴν ὑπεροχὴν καὶ ἐπιδιώκοντος τὴν ἀναγνώρισιν ταύτης ἐν τῇ διεθνεῖ πολιτικῇ. Ἕνεκα τούτου, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς του, ἐδημοσίευσε προκήρυξιν πρὸς τὸν γαλλικὸν λαόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, μεταξὺ ἄλλων, ἐτόνιζε τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ Γαλλία προπαρασκευασθῇ διὰ πόλεμον, ἐὰν ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην ἄνευ ταπεινώσεων. Χάρις δὲ εἰς τὴν ἐπιμονὴν αὐτοῦ καὶ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων, ἐψηφίσθη ὑπὸ τῶν βουλῶν ἡ αὔξησις τῆς στρατιωτικῆς θητείας εἰς τρία ἔτη καὶ κατεπνίγησαν αἱματηρῶς αἱ ἀντιμιλιταριστικαὶ ταραχαί, αἵτινες εἶχον ἐκραγῆ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς χώρας λόγῳ τῶν κινδύνων τῆς αὐξήσεως τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ ὁ Πουανκαρέ, ἐφαρμόζων τὸ προδιαγεγραμμένον ἤδη σχέδιόν του, ἐπεδίωξεν, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα, τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Γαλλίας δι' ἰδιαιτέρων συνεννοήσεων καὶ συμμαχιῶν καὶ διὰ συσφίγξεως τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν τοιούτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν καὶ προσεπάθησε νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις εἶχε δυσαρεστηθῇ κατὰ τῆς Γαλλίας, λόγῳ τοῦ Μαροκινοῦ ζητήματος. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὴν 16 Ἰουλίου 1914, ὁ Πουανκαρὲ ἐπεχείρησε τὸ περίφημον καὶ πλείστας συζητήσεις καὶ ὑποθέσεις προκαλέσαν ταξίδιόν του εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου προηγουμένως εἶχεν ἀποστείλει ὡς πρεσβευτήν, διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς στενοτέρας προσεγγίσεως καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀναδιοργανώσεως, τὸν πρώην Γάλλον ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Ντελκασσέ. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ Πετρουπόλεως, ἐνῷ ἐσχεδίαζε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς πρωτευούσας τῶν τριῶν σκανδιναυϊκῶν κρατῶν, ἐπληροφορήθη τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀρχιδουκὸς διαδόχου τῆς Αὐστρίας καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ αὐστριακοῦ τελεσιγράφου πρὸς τὴν Σερβίαν, γεγονότα, ἅτινα προεκάλεσαν μετ' ὀλίγον τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ βιογραφία τοῦ Πουανκαρὲ εὑρίσκεται στενῶς συνυφασμένη πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολέμου τούτου. Μετὰ βραχεῖαν παραμονὴν εἰς Στοκχόλμην, ἐπέστρεψεν ἐσπευσμένως εἰς Παρισίους, ὁπόθεν ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Γεώργιον τὸν Ε΄ ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξέφραζε τὴν γνώμην ὅτι μόνον μία σαφὴς δήλωσις τῆς Ἀγγλίας ὅτι ἡ «Ἐγκάρδιος Συνεννόησις» θὰ ἐξεδηλώνετο καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν, ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συγκρατήσῃ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ τὴν ἐπιθετικήν των πολιτικήν. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου προεκάλεσεν ἐν τῇ βουλῇ τὴν 4 Αὐγούστου τὴν συνένωσιν πάντων τῶν κομμάτων εἰς μίαν «ἱερὰν ἕνωσιν» πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησιν τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Βιβιανί. Μόνον πολὺ βραδύτερον, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1917, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ ὡς πρωθυπουργὸν τὸν Κλεμανσώ, ἕνα τῶν σφοδροτέρων ἀντιπάλων του, ὁ ὁποῖος ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἡ ἄνοδος τοῦ Κλεμανσὼ εἰς τὸ πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα ἀπετέλεσε διὰ τὸν Πουανκαρὲ μίαν τῶν ὀδυνηροτάτων θυσιῶν, διότι ἡ ἰσχυρὰ προσωπικότης τοῦ τότε Γάλλου πρωθυπουργοῦ ἀπερρόφει πᾶσαν ἄλλην καὶ προεκάλει διὰ τὸ πρόσωπόν του ὁλόκληρον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου. Ἐν τούτοις ὁ Πουανκαρὲ κατώρθωσε νὰ μὴ ἐξαφανισθῇ τελείως ἐκ τῆς πολιτικῆς κονίστρας καὶ ἐπέτυχε νὰ κρατήσῃ ὑψηλὰ τὸ γόητρόν του, λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς συσκέψεις καὶ συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ στρατηγοῦ Φὸς ὡς ἀρχιστρατήγου τῆς Γαλλίας κατ' ἀρχὰς καὶ ἁπασῶν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων κατόπιν. Ἐπίσης ἐπεσκέφθη πολλάκις τὰ διάφορα μέτωπα τοῦ πολέμου καὶ τὰ νοσοκομεῖα, εὑρὼν εὐκαιρίαν νὰ ἐκφωνήσῃ θαυμασίους λόγους, οἵτινες θεωροῦνται τὰ ὡραιότερα προϊόντα τῆς ρητορικῆς του δεινότητος. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς, ἔλαβεν ἐνεργῶς μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης, ἐλθὼν πολλάκις εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κλεμανσὼ καὶ διαφωνήσας εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένης πολιτικῆς. Λόγῳ τῶν διαφωνιῶν του τούτων καὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Κλεμανσώ, ὅπως ἀκολουθῇ τὰς συμβουλάς του, ἠναγκάσθη νὰ μὴ ἐπανεκθέσῃ ὑποψηφιότητα κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προεδρικῆς του θητείας, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας τοῦ Παύλου Ντεσανέλ, ὁ Πουανκαρὲ δὲν ἠθέλησε νὰ παραμείνῃ μακρὰν τῆς πολιτικῆς καὶ ἐδέχθη νὰ ἐπανεκλεγῇ γερουσιαστὴς τοῦ νομοῦ τοῦ Μόζα καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν προεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐπανορθώσεων. Ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ ἐξηκολούθησε τὴν ἄκραν ἐθνικιστικήν του πολιτικὴν καὶ ἠρνεῖτο πᾶσαν ὑποχώρησιν ἔναντι τῆς Γερμανίας. Ἕνεκα δὲ τούτου, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1922, προεκάλεσε τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως Μπριάν, ἥτις ἐπεζήτει συνεννόησιν μετὰ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν διάσκεψιν τῶν Καννῶν διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐπανορθώσεων. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Μπριάν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως, κρατήσας συγχρόνως καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ἐπεδίωξε τὸν πειθαναγκασμὸν τῆς Γερμανίας ὅπως ἐκπληρώσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον τὰς ἀναληφθείσας διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν οἰκονομικὰς ὑποχρεώσεις της. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Γερμανία, εὑρισκομένη ἐντὸς οἰκονομικοῦ βαράθρου, προέβαλλε συνεχῶς ἀδυναμίαν πληρωμῶν, ἡ δὲ Ἀγγλία, πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἀπωλείας τῆς Γερμανίας ὡς ἀγορᾶς καταναλώσεως διαφόρων προϊόντων της καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἐπικρατήσεως τῶν ἄκρων ἀριστερῶν στοιχείων, προσεπάθει νὰ πείσῃ τὴν Γαλλίαν ὅπως τὸ ζήτημα τῶν ἐπανορθώσεων κανονισθῇ ἐπὶ νέων βάσεων, στηριζομένων οὐχὶ ἐπὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐδικαιοῦντο οἱ σύμμαχοι νὰ λαμβάνουν, ὅπως ὑπεστήριζεν ὁ Πουανκαρέ, ἀλλ' ἐπὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατὸν νὰ λάβουν. Ὁ Πουανκαρὲ ὅμως, διὰ τῆς διαρκοῦς ἀδιαλλαξίας του, προεκάλεσε τὴν ἀποτυχίαν τῶν διασυμμαχικῶν διασκέψεων τοῦ Λονδίνου (Αὔγουστος-Δεκέμβριος 1922) καὶ τῶν Παρισίων (2 καὶ 5 Ἰανουαρίου 1923). Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην διάσκεψιν ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Μπόναρ Λῶ ὑπέβαλε προτάσεις, τὰς ὁποίας ὁ Πουανκαρὲ ἀπέρριψεν. Ἐπειδὴ ἡ Γερμανία ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ τὰ ὑπὸ τῶν συμφωνιῶν καθορισθέντα ποσὰ γαιανθράκων, ὁ Πουανκαρέ, διαφωνούσης τῆς Ἀγγλίας, προέβη, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Βελγίου, εἰς τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ. Βραδύτερον, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπιδεινώσεως τῆς διεθνοῦς καταστάσεως, ὁ Πουανκαρὲ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ πρότασιν τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὅπως τὸ ζήτημα τῶν ἐπανορθώσεων κανονισθῇ ὑπὸ ὁμάδος εἰδικῶν, ἥτις συνελθοῦσα κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος προέβη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου «σχεδίου Ντώς». Ὁ Πουανκαρὲ ὅμως. καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σχεδίου τούτου, ἠρνήθη νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ, τὴν ὁποίαν ἐδήλωσεν ὅτι θὰ κρατήσῃ ἡ Γαλλία ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου. Ἡ ἀδιαλλαξία αὕτη τοῦ Πουανκαρὲ προεκάλεσεν ἀκήρυκτον οἰκονομικὸν πόλεμον τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τῆς Γαλλίας, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου τὸ γαλλικὸν φράγκον ὑπέστη σοβαρὰν πτῶσιν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβάλῃ νέους φόρους καὶ νὰ προβῇ εἰς αἱματηρὰς οἰκονομίας.

Digitized by Google

Τοῦτο ὅμως προεκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τῶν ριζοσπαστῶν καὶ τῶν σοσιαλιστῶν, οἵτινες κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, τοῦ Μαΐου τοῦ 1924, δημιουργήσαντες τὸ περίφημον «καρτέλ» τῶν κομμάτων τῆς ἀριστερᾶς (cartel des gauches), κατώρθωσαν νὰ ὑπερψηφίσουν τῆς δεξιᾶς. Συνεπείᾳ τούτου ὁ Πουανκαρὲ ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν ἀρχὴν τὴν 1 Ἰουνίου 1924, περιορισθεὶς ἔκτοτε εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ γερουσίᾳ, ὅπου σπανίως ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς πολιτικὰς συζητήσεις. Μετὰ διετίαν ὅμως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν, καθότι ἡ ἀπὸ τοῦ 1924 δημιουργηθεῖσα οἰκονομικὴ κρίσις, τὴν ὁποίαν τότε ὁ Πουανκαρὲ εἶχε κατορθώσει νὰ ἀπομακρύνῃ προσωρινῶς, ἐπιδεινωθεῖσα ἐπικινδύνως, ἔκαμε νὰ στραφοῦν καὶ πάλιν τὰ βλέμματα πάντων πρὸς αὐτόν, ὡς τὸν μόνον κατάλληλον καὶ ἔχοντα τὸ ἀπαιτούμενον κῦρος νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα. Οὕτω ὁ Πουανκαρὲ ἐσχημάτισε, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1926, τὴν νέαν κυβέρνησίν του, διὰ τῆς συνεργασίας τῶν μετριοπαθῶν δημοκρατικῶν μὲ τοὺς ριζοσπαστο-σοσιαλιστάς, καὶ διὰ τῆς ψηφίσεως διαφόρων δημοσιονομικῶν μέτρων, ἅτινα εἰσηγήθη εἰς τὰς βουλάς, κατώρθωσε νὰ βελτιώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ φράγκου καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἔργῳ σταθεροποίησιν αὐτοῦ ἐπὶ διετίαν σχεδόν. Αἱ ἐπακολουθήσασαι βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1928 ἐπεκύρωσαν τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τοῦ Πουανκαρὲ καὶ ἔδωσαν σημαντικὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους προέβη καὶ εἰς τὴν διὰ νόμου σταθεροποίησιν τοῦ φράγκου. Τὴν 7 Νοεμβρίου ὅμως, κατόπιν ἀποχωρήσεως τῶν ριζοσπαστο-σοσιαλιστῶν ἐκ τῆς κυβερνήσεως, ὁ Πουανκαρὲ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Ἀλλὰ μετὰ πέντε ἡμέρας, πρὸ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων κομμάτων νὰ σχηματίσουν κυβέρνησιν, ὁ Πουανκαρὲ ἐσχημάτισε καὶ πάλιν τὸ νέον ὑπουργεῖον (12 Νοεμβρίου 1928). Μετά τινας μῆνας ὅμως, τὴν 27 Ἰουλίου 1929, συνεπείᾳ ἀσθενείας καὶ προκειμένου νὰ ὑποστῇ ἐγχείρησιν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, διαδεχθέντος αὐτὸν τοῦ Μπριάν, ὅστις διετήρησε τὴν σύστασιν τῆς κυβερνήσεώς του. Ἔκτοτε, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς συνεπείᾳ τῆς ἀσθενείας του ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα τῆς ὁλονὲν αὐξανούσης γενικῶς ἐπιδοκιμασίας τῆς συμφιλιωτικῆς πολιτικῆς τοῦ Μπριάν, τὸ κῦρος τοῦ Πουανκαρὲ ἤρχισε νὰ ἐξασθενῇ μεγάλως, εἰς τρόπον ὥστε οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ ὀπαδοί του ν' ἀποτολμήσουν οἱανδήποτε ἀντίδρασιν εἰς τὴν ὁλοκληρωτικὴν παραίτησιν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τῶν γερμανικῶν ἐπανορθώσεων ἀντὶ μικροῦ σχετικῶς ἐφ' ἅπαξ ποσοῦ, ἣν ἐδέχθη κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Λωζάννης τοῦ 1932 ἡ ὑπὸ τὸν Ἐρριὼ γαλλικὴ κυβέρνησις, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαΐου τοῦ 1932.

Ὁ Πουανκαρὲ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγαλυτέρων διηγόρων, πολιτικῶν, ρητόρων καὶ συγγραφέων τῆς συγχρόνου Γαλλίας. Τῷ 1909 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὅταν δὲ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν καὶ ὁ στρατάρχης Φός, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐκφώνησις τοῦ λόγου τῆς ὑποδοχῆς του. Ὁ Πουανκαρέ, πλὴν διαφόρων δικηγορικῶν καὶ πολιτικῶν του ἀγορεύσεων, καθὼς καὶ νομικῶν πραγματειῶν, αἵτινες ἐξεδόθησαν εἰς βιβλία, ἔγραψε καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Σύγχρονοι Ἰδέαι» (1906), «Πολιτικὰ ζητήματα», «Τί ἀπαιτεῖ τὸ ἄστυ» (1912), «Πολιτικὴ ἱστορία—Χρονικὰ τῆς δεκαπενταετίας» (1921—22), «Αἱ διπλωματικαὶ ἀπαρχαὶ τοῦ πολέμου» (1921), «Ἡ νίκη καὶ ἡ εἰρήνη» (1922), κ.τ.λ. Τὸ κυριώτερον ὅμως ἔργον αὐτοῦ θεωρεῖται ἡ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθεῖσα σειρὰ ἐκ 10 τόμων, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας, ἐννέα ἐτῶν ἀναμνήσεις», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐσχεδίασε τὴν διαγραφὴν τῶν ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1920 γεγονότων καὶ τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον διεδραμάτισεν ὁ ἴδιος εἰς ταῦτα. Ἐκ τῆς σειρᾶς ταύτης ἐξεδόθησαν ἤδη τέσσαρες τόμοι κατὰ τὰ ἔτη 1926, 1927 καὶ 1928, ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἡ ἐπαύριον τοῦ Ἀγαδίρ», «Τὰ Βαλκάνια ὑπὸ τὸ πῦρ», «Ἡ Εὐρώπη ὑπὸ τὰ ὅπλα» καὶ «Ἱερὰ ἕνωσις». Μ. Δ. Β.

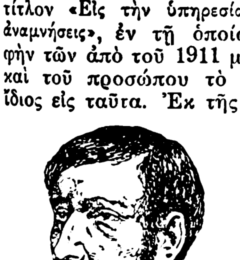
Λουδοβῖκος Πουανσό.

Πουανσὸ (Poinsot), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος μαθηματικὸς (1777—1859). Συνέγραψε: «Στοιχεῖα στατικῆς», ὅπου διὰ πρώτην φορὰν ἐξετέθη ἡ θεωρία τῶν «ζευγῶν» δυνάμεων. Ὁ Πουανσὸ εὗρεν, ἐκτὸς τῶν γνωστῶν πέντε κανονικῶν κυρτῶν πολυέδρων, τέσσαρα κανονικὰ πολύεδρα μὴ κυρτά, ἅτινα ἐμελετήθησαν ὑπὸ τῶν Cauchy καὶ Bertrand. Ν. Γ.

—**Πουανσὸ** (Poinsot), ***Μάφφιος-Κάρολος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1872. Εἶναι ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Société des Poètes français» καὶ τῆς «Société des Poètes normands». Τὴν ποίησίν του διακρίνει λεπτότης καὶ διαύγεια. Ἐξέδωκε: «Les dents de Georgette» καὶ «L'homme au chien» (1898), «Les minutes profondes» (1904), «Le chalet de l'Edelweiss» (1906), «Le temple qu'on rebâtit» (1908), «Toute la vie» (1913). Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Féret ἐξέδωκε τὴν «Anthologie des poètes normands contemporains» (1903) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

Πουὰντ-ἁ-Πὶτρ (Pointe-à-Pitre) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γουαδελούπης ἐν ταῖς Γαλλικαῖς Ἀντίλλαις. Ἔχει λαμπρὸν λιμένα, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, μουσεῖον κλπ. Κάτ. 26 455. Η. Π. Γ.

Πουαντελὲν (Pointelin), ***Αὔγουστος-Ἐμμανουήλ***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1843. Ἀφιερώθη εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος τῆς πατρίδος του. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται «Πρωϊνὸς ἥλιος διώκων τὴν ὁμίχλην», «Φθινοπωρινὴ ἑσπέρα», «Τὸ πηγάδι τοῦ Μουστιέ», «Λιβάδι εἰς τὴν Χρυσῆν Ἀκτήν», «Τὰ Λευκὰ ὄρη», «Στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ», «Ἡ αὐγὴ» (ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ἀρμπουά), «Τὸ τέλος τοῦ δάσους», «Τοπιογραφία» (μουσεῖον Λουξεμβούργου) κλπ. Ι. Μ. Π.

πουαντιλλισμὸς (ὁ), ἡ ***νεοεμπρεσσιονισμὸς*** *[Τεχν.]*· βλ. λ. *ἐμπρεσσιονισμός*.

Πουαντὶς (Pointis), ***Ἰωάννης-Βερνάρδος, βαρῶνος*** —. Γάλλος ναύαρχος (1645—1707). Διεκρίθη εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Τριπόλεως (1681), εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Γενούης καὶ εἰς τὴν μεγάλην ναυμαχίαν τοῦ ἀκρωτηρίου Φρέχελ (1690), καθ' ἣν ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Τουρβὶλλ κατεναυμάχησε τοὺς ἡνωμένους στόλους Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας. Τῷ 1697 διηύθυνε τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα κατὰ τῆς Καρθαγένης τῆς Κούβας, ἣν καὶ ἥλωσε τραυματισθεὶς κατὰ τὴν μάχην. Θ. Κ.

Πουὰντ-ντὲ-Γκὰλλ (Point de Galle) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Κεϋλάνης ἐπὶ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου. Κάτ. 39.157. Η. Π. Γ.

Πουαρὲ (Poiré), ***Ἐμμανουήλ***. Γάλλος σχεδιαστὴς καὶ γελοιογράφος (βλ. λ. *Καρρὰν ντ' Ἄς*).

— **Πουαρὲ** (Poiret), ***Πέτρος***. Γάλλος θεοσοφιστὴς (1646—1719). Ἔγραψε: «Cogitationes rationales de Deo, anima et malo» (1677), τὸ δὲ μυστικιστικὸν αὐτοῦ σύστημα ἐξέθηκεν ἐν τοῖς ἔργοις «Ἡ θεία οἰκονομία» (1867, εἰς 7 τόμ.) καὶ «De eruditione triplici solida, superficiaria et falsa» (1692). Γ. Ι. Β

Πουαριὲ (Poirier), ***Παῦλος***. Γάλλος ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1853—1907). Τῷ 1902 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Παρισίων, τῷ δὲ 1905 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ἐδημοσίευσε πλῆθος πραγματειῶν ἐπὶ τῶν ὀρογόνων θυλάκων, τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ, τῶν νευρικῶν γαγγλίων, καὶ τὰ συγγράμματα: «Ἰατρο-χειρουργικὴ ἀνατομική» (1892), «Μαθήματα πρακτικῆς ἀνατομικῆς» (1895). Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Charpy «Ἀνατομικὴ τοῦ ἀνθρώπου» κ. ἄ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *γραμμὴ Πουαριὲ* ἢ *γραμμὴ ρινο-λαμβδοειδής*, νοεῖται ὑποθετικὴ γραμμὴ ἀγομένη ἐκ τοῦ βάθους τῆς ρινομετωπιαίας γωνίας πρὸς σημεῖον κείμενον περὶ τὰ 5 χλμ. κάτω τοῦ λάμβδα. Ὡς *μέθοδος Πουαριὲ* νοεῖται ἡ μέθοδος πρὸς καθορισμὸν τῆς ρολανδείου γραμμῆς. Ο. Ρ.

Πουασὸν, ἢ ***Ποασὸν*** (Poisson), ***Διονύσιος-Συμεών***. Γάλλος μαθηματικὸς (1781—1840). Καθηγητὴς τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, συνέγραψε «Πραγματείαν περὶ μηχανικῆς», ἠσχολήθη δὲ καὶ εἰς ζητήματα τῆς φυσικῆς. Ν. Γ.

— **Πουασὸν** (Poisson), ***Ραϋμόνδος***. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἠθοποιὸς (1633—1690). Προσληφθεὶς ὡς αὐλικὸς ἠθοποιὸς ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', κατά τινα περιοδείαν του ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας, ὑπῆρξεν ἐπὶ τριάκοντα σχεδὸν ἔτη ὁ ἐπιφανέστερος ἠθοποιὸς τῆς ἐποχῆς, ὑποδυόμενος κυρίως μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας τὸν ρόλον τοῦ Κρισπίνου, ὥστε τινὲς εἰς αὐτὸν ἀπέδωκαν τὴν δημιουργίαν τοῦ κωμικοῦ τούτου προσώπου τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς κωμῳδίας. Συνέγραψεν ἐπίσης ἀρκετὰ δράματα, κωμῳδίας εἰς πεζὸν καὶ εἰς στίχους, διακρινομένας διὰ τὴν χάριν καὶ τὸ πνεῦμά των, ὡς: «Le sot vengé», «Le baron de la Crasse», «Le fou de qualité», «Les faux moscovites», «Les femmes coquettes» κ. ἄ. Ἅπαντα τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς 2 τόμους (Παρίσιοι 1687). Η. Π. Γ.

Πουασσῦ (Poissy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Σὲν-ἐ-Ουάζ, 20 χλμ. Β.ΒΔ. τῶν Βερσαλλιῶν. Κάτ. (1921) 10.135. Ἔχει μεταλλουργίαν καὶ μύλους, μέχρι δὲ τοῦ 1886 ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν ζωαγορὰ τῶν Παρισίων. Ἐπέζει τὴν θέσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ Pincianum, ἤκμασε μεγάλως κατὰ τοὺς καρολιγγείους χρόνους, διετέλεσε διαμονὴ τῆς Λευκῆς τῆς Καστίλλης καὶ ἔχει σπουδαιότατον ναὸν (Ἁγίου Γερμανοῦ) μεικτῆς ρωμανικῆς τεχνοτροπίας, ἀναστηλωθέντα ὑπὸ τοῦ Βιολλὲ-λὲ-Ντύκ. Ἐν αὐτῷ ἐβαπτίσθη ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος (1215), ὅστις ἐπανίδρυσε καὶ τὴν διασῳζομένην γέφυραν. Π. Ν. Π.

— **Πουασσῦ, διαπραγματεύσεις τοῦ** — (colloque de Poissy) *[Ἐκκλ. Ἱστορ.]*. Διαπραγματεύσεις μεταξὺ διαμαρτυρομένων καὶ καθολικῶν, γενόμεναι κατ' Αὔγουστον τοῦ 1561 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Θ' πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν δύο μερίδων. Ἐπὶ μακρὸν διαρκέσασαι, μὲ κυρίους πρωταγωνιστὰς τὸν διαμαρτυρόμενον Θεόδωρον Ντὲ Μπὲζ (De Béze) καὶ τὸν καθολικὸν καρδινάλιον τῆς Λωρραίνης, εἰς οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα ἀπέληξαν. Σκηνὴν τῶν διαπραγματεύσεων ἀπεικόνισεν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ του πίνακι τῷ ἀποκειμένῳ εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου ὁ ζωγράφος Ρομπὲρ-Φλερύ. Π. Ν. Π.

Πουατεβὲν (Poitevin), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος φυσικὸς καὶ ἀστρονόμος (1742—1801). Σπουδάσας ἀρχικῶς κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ πατρός του νομικά, ἐγκατέλιπε κατόπιν τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ὢν δὲ κάτοχος μεγάλης περιουσίας ἀπέκτησε πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ πολυτίμους συλλογὰς συσκευῶν καὶ ὀργάνων φυσικῆς καὶ ἀστρονομίας, κατασκευασθέντων ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῷ 1766 ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας τοῦ Μομπελλιέ, ὅπου ἐπὶ 40 περίπου ἔτη ἐξετέλεσε σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀστρονομικῶν καὶ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων. Πλὴν διαφόρων ὑπομνημάτων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ «Recueils de la Société d'agronomie» καὶ εἰς τὰ «Mémoires de la Société des Sciences» τοῦ Μομπελλιέ, ἔγραψεν: «Essai sur le climat de Montpellier» (1803), «Notice sur la vie et les ouvrages de Draparnand» (1805), «Éloges historiques de Marcot, de Montel et Deratte» κτλ. Συνέγραψεν ἐπίσης καὶ πολλὰς μελέτας περὶ ἀγρονομίας, ἣν ἐσπούδασεν εἰδικῶς. Σ. Π.

Πουατιὲ (Poitiers) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τῆς Βιέννης καὶ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς κομητείας τοῦ Πουατοῦ. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τῆς κοιλάδος τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κλαὶν καὶ Μπουάβρ, οἵτινες συμβάλλουσι Β. τῆς πόλεως, 97 χλμ. ΝΔ. τῆς Τοὺρ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Ἀνζέρ. Κάτοικοι 42.500.

Διασῴζουσα μνημεῖα ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς μέχρι τῶν χρόνων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ πόλις Πουατιὲ ἀπετέλει πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τόπον προσκυνήσεως. Ἐκ τῶν μνημείων τούτων διασῴζονται τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κλαὶν μεγαλιθικὸν μνημεῖον (ντολμὲν) καὶ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου, τῶν ρωμαϊκῶν λουτρῶν, μὲ τὰ τόξα τοῦ Παρινύ, ὑπολείμματα τοῦ ἀρχαίου ὑδραγωγείου (ΣΤ' αἰών). Ἐκ τῶν μνημείων τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ λεγόμενον βαπτιστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οἰκοδομηθὲν μεταξὺ τοῦ 320 μέχρι τοῦ 330 μ. Χ. καὶ θεωρούμενον ὡς τὸ ἀρχαιότερον σῳζόμενον χριστιανικὸν κτίσμα. Ἐκ τῶν ναῶν ἀρχαιότεροι εἶναι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰλαρίου τοῦ Μεγάλου (Ι' καὶ ΙΑ' αἰών), ὁ καθεδρικὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου (ΙΒ' ΙΓ' κὶ ΙΕ' αἰών), ὁ ναὸς τῆς Παναγίας μὲ τὰς ρωμαϊκοῦ ρυθμοῦ ἀψῖδας, τὸ ἀββαεῖον τῆς Ἁγίας Ρεδεγόνδης (ΙΑ'—ΙΕ' αἰών), ἐν ᾧ φυλάσσεται τὸ λείψανον τῆς ἁγίας κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἄλλων μεσαιωνικῶν κτηρίων ἄξια μνείας εἶναι τὸ παλαιὸν δουκικὸν ἀνάκτορον, ὅπερ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς δικαστικὸν μέγαρον, καὶ ὁ πύργος Μωμπερζόν, θεωρούμενος ὡς τὸ ἀριστούργημα τῶν φεουδαρχικῶν λειψάνων τοῦ Πουατιέ. Νεώτερα κτήρια εἶναι τὸ παλαιὸν δημαρχεῖον ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, ἐν ᾧ μουσεῖον καὶ πινακοθήκη, τὸ νέον δημαρχεῖον, τὸ πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1432 καὶ περιλαμβάνον σχολὰς νομικῆς, φυσικομαθηματικῶν, φιλολογίας, θεολογίας καὶ παρασκευαστικὴν σχολὴν ἰατρικῆς, τὸ διδασκαλεῖον, ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ σχολή, ἡ δημοτικὴ βιβλιοθήκη, περιλαμβάνουσα ὑπερεκατὸν χιλιάδας τόμων καὶ 807 χειρόγραφα, ὁ βοτανικὸς κῆπος κλπ. Τὸ Πουατιὲ ἔχει βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, κυρίως χρωμάτων, ὑφασμάτων, δερμάτων καὶ εἶναι κέντρον ζωηροῦ ἐμπορίου σιτηρῶν ἰδίᾳ καὶ ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ Πουατιέ, τὸ ἀρχαῖον *Πικτάβιον* τῶν Ρωμαίων, πρωτεύουσα τῶν Πικταβῶν Κελτῶν, ὑπῆρξε σπουδαῖον κέντρον τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, ἀκμάσαν ἰδίως κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' αἰῶνα. Ἐπὶ τῶν Βησιγότθων βασιλέων κατέστη μία τῶν βασιλικῶν διαμονῶν (470—507). Ἐπὶ τῶν Καρολιδῶν τὸ Πουατιέ, πρωτεύουσα τοῦ Πουατοῦ, ὑπήχθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἀκουιτανίας, μεθ' ὃ περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Εἰς τὸ γαλλικὸν βασιλικὸν στέμμα προσηρτήθη μετὰ τοῦ Πουατοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου. Τῷ 1356 κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἀποδοθὲν εἰς τὴν Γαλλίαν τῷ 1372, ἐν αὐτῷ δὲ ἐστέφθη ὁ βασιλεὺς Κάρολος Ζ'. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς ἐμφυλίους

Digitized by Google

πολέμους ἡ πόλις ὑπέστη μεγάλας ζημίας, ἐν αὐτῇ δὲ συνῆλθεν ἡ δευτέρα ἐθνικὴ σύνοδος διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Ἐκκλησίας.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Τῷ 1356 ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας Ἐδουάρδος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ *Μέλας πρίγκιψ*, ἀποβιβασθεὶς εἰς Γαλλίαν μετὰ 10.000 ἀνδρῶν, προσεπάθει νὰ καταλάβῃ τὰς βορείους γαλλικὰς ἐπαρχίας, ἀλλ' ἅμα ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἰωάννης ὁ καλὸς ἐτάχθη μετὰ 40.000 ἀνδρῶν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου παρὰ τὸ Πουατιέ, ἵνα ἐξ αὐτοῦ ὡς ὁρμητηρίου ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἄγγλων, ὁ Ἄγγλος πρίγκιψ ἐτάχθη ἐπί τινος ἐγγὺς τοποθεσίας (τῆς τοῦ Maupertuis), ἣν ὠχύρωσε τάχιστα. Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1356 ἐπετέθησαν οἱ Γάλλοι, ἀλλά, βληθέντες δραστικῶς ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν Ἄγγλων τοξοτῶν, ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, ἐξαναγκασθέντες τάχιστα εἰς ὑποχώρησιν. Ἐπωφεληθέντες τότε τῆς στιγμῆς ταύτης οἱ Ἄγγλοι ἱππεῖς (ἱππόται) ἀντεπετέθησαν κατὰ τῶν Γάλλων καὶ τοὺς ἀπεδεκάτισαν, καθ' ὅσον αἱ Γάλλοι ἱππεῖς (ἱππόται) δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἱππεύσωσι, δι' ὅ, καμπτόμενοι ὑπὸ τὸ βάρος τῆς θωρακίσεώς των (armure), ἠδυνάτουν ν' ἀνταπεξέλθωσι κατὰ τῶν Ἄγγλων ἱππέων. Οἱ Γάλλοι διελύθησαν ἐξ ὁλοκλήρου, ὁ δὲ βασιλεύς των Ἰωάννης ὁ καλὸς συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ν. Θ. Κ.

Πουατιὲ (Poitiers), ***Ἄρτεμις τοῦ*** —. Διάσημος εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου Β', γεννηθεῖσα τῷ 1499 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1566. Θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Πουατιέ, ἐνυμφεύθη δεκαεξαέτις τὸν κόμιτα ντὲ Μωλεβριέ. Διετέλει κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης, ὅτε ὁ πατήρ της κατηγορήθη ὡς ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ δουκὸς ντὲ Μπουρμπὸν (1523), κατά τινα δὲ ἔκδοσιν ἡ Ἄρτεμις ἐξηγόρασε τὴν ζωὴν τοῦ πατρός της παραδοθεῖσα εἰς τὸν Φραγκῖσκον Α', οὗτινος διετέλεσεν ἐπὶ μικρὰν περίοδον ἐρωμένη. Τῷ 1533 κατέστη χήρα, τέσσαρα δὲ ἔτη βραδύτερον συνεδέθη ἐρωτικῶς μετὰ τοῦ δελφίνου καὶ κατόπιν βασιλέως Ἑρρίκου Β', οὗτινος διετέλεσεν εὐνοουμένη μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἡ Ἄρτεμις τοῦ Πουατιέ, ἐκτάκτου καλλονῆς καὶ μορφώσεως, ἤσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Ἑρρίκου Β', ὑπεστήριξε δὲ ἐνθέρμως τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἡ Ἄρτεμις ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆς χάριν αὐτῆς παραγκωνισθείσης Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων εἰς Ἀνέ, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Πουατοῦ (Poitou) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν παλαιῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας, πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λουὰρ καὶ Γκαρόν. Διῃρεῖτο εἰς *Κάτω Πουατοῦ*, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸν σημερινὸν νομὸν τῆς Βανδέας καὶ εἰς *Ἄνω Πουατοῦ*, ἀνῆκον εἰς τοὺς σημερινοὺς νομοὺς τῆς Βιὲν (Vienne) καὶ Ντὲ Σὲβρ (Deux Sèvres). Ἀπετέλει μέρος τῆς καλουμένης Ἀκουϊτανίας καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὸ *Πουατιέ*. Η. Π. Γ.

πουβλικιανὴ *ἀγωγὴ* (actio publiciana) *[Νομ.]*. Ὁ νεμόμενος πρᾶγμά τι μὲ τὰ προσόντα τῆς τακτικῆς χρησικτησίας ἐκρίθη κατὰ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας ὑπὸ τοῦ πραιτωρ.κοῦ δικαίου ὡς ἄξιος προστασίας ἔναντι τοῦ νεμομένου τὸ πρᾶγμα μὲ ὀλιγώτερα προσόντα. Ἡ πρὸς προστασίαν τοῦ τοιούτου νομέως καὶ ἐκπεσόντος τῆς νομῆς ἀγωγὴ ἐκλήθη *πουβλικιανὴ* ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ παρασχόντος ταύτην πραίτωρος. Ἐπὶ τῆς πουβλικιανῆς ἀγωγῆς (Π,6, 2) παρατηρητέον ειδικώτερον τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ ἀγωγὴ αὕτη διεμορφώθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς, στηρίζεται δ' εἰς τὸ νομικὸν πλάσμα τῆς συμπληρώσεως τοῦ χρόνου τῆς χρησικτησίας. Οὕτως ἡ πουβλικιανὴ ἀγωγὴ εἶναι διεκδικητικὴ ὠφέλιμος, ἴσως μάλιστα ἡ ἀρχαιοτέρα ὠφέλιμος ἀγωγή.

2) Ἐνάγων εἶναι ὁ νεμόμενος πρᾶγμα δεκτικὸν τακτικῆς χρησικτησίας μὲ τὰ λοιπὰ ταύτης προσόντα καὶ ἐκπεσὼν τῆς νομῆς πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ χρόνου τῆς χρησικτησίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀληθὴς κύριος, ὁ δυνάμενος νὰ ἐγείρῃ τὴν διεκδικητικὴν ἀγωγήν, δύναται, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσχερειῶν τῆς ἀποδείξεως ἐκείνης, νὰ προτιμήσῃ τὴν πουβλικιανήν, ἐφόσον βεβαίως πρόκειται αὕτη νὰ εὐσταθήσῃ κατὰ τοῦ ἐναγομένου. Ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι, εἰς ἃς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἡ μετάστασις τῆς κυριότητος χωρεῖ καὶ ἄνευ παραδόσεως, ὡς π. χ. ἐπὶ κληροδοσίας (πρβλ. Ἐφ. Ναυπλίου 646/1900/.—ΑΠ 562/1903, 19/1906) καὶ ἐπὶ ἀκινήτων, ἔνθα τὴν παράδοσιν ἀντικατέστησεν ἡ μεταγραφὴ τοῦ τίτλου (ἄρθρ. 4 νόμ. ΤΗ τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856.—Πρβλ. Ἐφ. Ἀθ. 244/1917, 365/1929.—Ἐφ. Θεσσαλ. 63/1924, 78/1924), δύναται ν' ἀσκηθῇ ἡ προκειμένη ἀγωγή, μὴ ἀπαιτουμένου ὅπως ὁ τίτλος τοῦ ἐνάγοντος στηρίζεται εἰς τὴν παράδοσιν. Ἐγένετο ἐπίσης δεκτὸν ὅτι ἀρκεῖ νομιζόμενος τίτλος, ἔτι δ' ὅτι ἐπὶ κτήσεως ἀπὸ φρενοβλαβοῦς χωρεῖ ἡ ἀγωγή, ἐφόσον ὁ ἀποκτήσας ἐθεώρει, πλανώμενος, ἔχέφρονα τὸν φρενοβλαβῆ καὶ δὲν στρέφεται κατ' αὐτοῦ.

3) Διὰ νὰ εὐσταθήσῃ ἡ ἀγωγὴ αὕτη, δέον ὁ ἐναγόμενος νὰ νέμηται μὲ προσόντα ὀλιγώτερα τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὸν ἐνάγοντα. Ἑπομένως κατὰ τοῦ κυρίου δὲν χωρεῖ ἡ ἀγωγή, ἡ ἔνστασις ὅμως τῆς κυριότητος δύναται ν' ἀποκρουσθῇ διὰ τῆς ἀντενστάσεως τοῦ δόλου ἢ τῆς τοῦ πωληθέντος καὶ παραδοθέντος πράγματος, ἢ τῆς τοῦ δεδικασμένου, εἰς ἃς περιπτώσεις τοιαύτας ἐνστάσεις δύναται ν' ἀντιτάξῃ ὁ ἐναγόμενος ἐπὶ τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς. Ἐὰν ὁ ἐναγόμενος νέμηται μὲ τὰ αὐτὰ προσόντα, ἀπορρίπτεται ἡ ἀγωγὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν «μακάριοι οἱ κατέχοντες», ἐκτὸς ἐὰν ἀμφότεροι οἱ διάδικοι ἀπέκτησαν παρὰ τοῦ αὐτοῦ προκτήτορος, ὅτε νικᾷ ὁ πρῶτος ἀποκτήσας τὴν νομήν.

4) Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζονται τὰ ἐπὶ τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς ὡρισμένα.

5) Ἡ ἀγωγὴ αὕτη χωρεῖ ὡς ὠφέλιμος καὶ ἐπὶ οἱονεὶ νομῆς (actio confessoria utilis), ἔτι δ' ὡς ἀρνητικὴ (actio negatoria utilis, πρβλ. Ἐφ. Ἀθ. 400/1924, 136/1925, 439/1929), ἐφαρμοζομένων καὶ ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων ἀναλόγων διατάξεων. Ὁ ἐνεχυροῦχος πιστωτὴς δὲν κέκτηται τὴν ἀγωγὴν ταύτην.

Ὁ γερμανικὸς κῶδιξ δὲν περιέλαβε τὴν ἀγωγὴν ταύτην, ἀρκούντως ἀναπληρουμένην ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν §§ 891, 892, 1006. Ὁ γαλλικὸς κῶδιξ ὡσαύτως ἀγνοεῖ τὴν πουβλικιανὴν ἀγωγήν, παρεχομένης ἀναλόγου προστασίας ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 2229 αὐτοῦ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρον 23 τῆς γαλλικῆς δικονομίας. Ὁ ὑπὸ κατάρτισιν ἑλληνικὸς ἀστικὸς κῶδιξ δὲν φαίνεται ἐπίσης ὅτι θὰ περιλάβῃ τὴν ἀγωγὴν ταύτην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν συστημάτων κυρίως τὰ ἔργα τῶν *Obrock*, «De Publiciana in rem actione» (1843).—*Gimmerthal*, «Die Publicianische Klage und die Mancipation» (1872).—*Schulin*, «Über einige Anwendungsfälle der Publiciana in rem actio» (1873).—*Huschke*, «Das Recht der Publicianischen Klage» (1874).—*Appleton*, «Histoire de la propriété prétorienne et de l'action Publicienne» (1889).—*Carusi*, «L'azione Publiciana in diritto roman» (1889). Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

πουγγὶ (τό)· δημοτ., βαλάντιον, χρηματοφυλάκιον.

Πουγιὲ (Pouillet), ***Κλαύδιος-Σερβαὶ Ματθίας***. Γάλλος φυσικὸς (1791—1868). Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς καὶ καθηγητὴς τῆς Σορβόννης. Τῷ 1837 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Ἐφεῦρε τὸ *πυρηλιόμετρον*. Κυριώτερα τῶν συγγραφῶν του εἶναι ἡ «Πραγματεία πειραματικῆς φυσικῆς καὶ μετεωρολογίας». Γ. Ι. Β.

— **Πουγιὲ-*Κερτιὲ*** (Pouyer-Quertier), ***Αὐγουστῖνος-Θωμᾶς***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1820—1891). Βιομήχανος κατ' ἀρχὰς ἐν Ρουέννῃ, ἐξελέγη δὶς βουλευτής, τῷ 1857 καὶ τῷ 1863. Ἐπανεκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1871, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Θιέρσου καὶ διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ Βίσμαρκ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τῆς Φραγκφούρτης. Διαφωνήσας μετὰ τοῦ Θιέρσου συνέτεινεν εἰς τὴν πτῶσιν του καὶ ἐξελέγη γερουσιαστὴς τῷ 1876 καὶ τῷ 1883. Ὁ Πουγιὲ ὑπῆρξεν ὁ θερμότερος ἐν Γαλλίᾳ ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς τοῦ δασμολογικοῦ προστατευτισμοῦ, αἱ δὲ οἰκονομολογικαὶ θεωρίαι του ἀπησχόλησαν εὐρύτατα τοὺς οἰκονομολόγους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Συνέγραψε: «La vérité sur le régime économique en France» (1868), «Interpellation sur les traités de Commerce et leurs conséquences» (1869), «Vérités parlementaires: Le fond des choses» (1869) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Πούγκ ἢ ***Πὸγκ-λὲζ-Ὤ*** (Pouggues-les-Eaux) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Νιέβρ, 10 χλμ. ἀπὸ τῆς Νεβέρ. Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ τρεῖς ὀνομαστὰς ψυχρὰς (12° Κ) ἀεριούχους ἰαματικὰς πηγάς, αἵτινες συνιστῶνται εἰς τὰς νεφρικὰς παθήσεις, ψαμμιάσεις, στομαχικὰ νοσήματα καὶ πυρετούς. Ἐχρησιμοποιήθησαν ἤδη ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, μεγάλως δὲ ἐπὶ Λουδοβίκων ΙΓ' καὶ ΙΔ'. —Π.

Πουγκάκια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 457 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Παλιοχώρι* 734. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πουγκάτσεφ, *Αἰμίλιαν*. Διάσημος Κοζάκος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς ἐν Ζιμοβεϊσκάγια τῷ 1729 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1775. Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον ὑπηρέτησεν ἐπὶ κεφαλῆς ἀνταρτικοῦ σώματος εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατόν, εἶτα δὲ εἰς τὸν αὐστριακόν, μετασχὼν εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἀνεμίχθη εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Μαρκόβκα καὶ συλληφθεὶς καθείρχθη εἰς Καζάν, ὁπόθεν δραπετεύσας μετέβη εἰς Ζαϊσκοΐ, ὅπου συνεκέντρωσε στῖφος Κοζάκων καὶ διήγειρε ταραχὰς εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ Καζὰν καὶ τοῦ Ὀρενμπουργκ. Κολακευόμενος ὅτι ὡμοίαζε πρὸς τὸν φονευθέντα αὐτοκράτορα Πέτρον Γ', διεκήρυξεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τσάρος, σωθεὶς δῆθεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν δημίων του, ἠπείλει δὲ προέλασιν κατὰ τῆς Πετρουπόλεως ὅπως τιμωρήσῃ τὴν σύζυγόν του Αἰκατερίνην Β' καὶ ἀναλάβῃ τὸ στέμμα. Προεκήρυξε πανταχοῦ ὅτι θὰ προέβαινεν εἰς χειραφέτησιν τῶν δουλοπαροίκων καὶ διανομὴν τῆς γῆς, οὕτω δὲ προσείλκυσε τοὺς ἀγρότας καὶ τοὺς Ρασκολνίκους. Ἡ μικρὰ στρατιὰ του ἐπληθύνετο, καθόσον πάντα τὰ κατ' αὐτοῦ πεμπόμενα στρατεύματα ηὐτομόλουν πρὸς αὐτὸν παραδίδοντα τοὺς ἀρχηγούς των, οὓς ἀπηγχόνιζεν ὁ Πουγκάτσεφ. Ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος ἐνέβαλεν εἰς τρόμον τὰ κυβερνεῖα τοῦ Βόλγα. Ἡ Αἰκατερίνη Β' ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Μπίμπικωφ, ὅστις ἠδυνήθη ν' ἀναχαιτίσῃ τὰς προόδους αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τῶν νικῶν του καὶ ὁ στρατηγὸς Μίσελσον ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Κυκλωθεὶς ὁ Πουγκάτσεφ ἐπὶ τοῦ Κάτω Βόλγα, ἀνῆλθεν αἴφνης τὸν ποταμὸν καὶ ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ Καζάν, ἀλλ' ἡττηθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σαμάραν καὶ τὴν Τσαρίτσιν ἐξοντώνων τοὺς γαιοδεσπότας καὶ πυρπολῶν τοὺς πύργους των. Ἐπρόκειτο νὰ μεταβῇ εἰς Περσίαν, ἀλλὰ παρεδόθη ὑπό τινων ὀπαδῶν του, ἐξαγορασθέντων, καὶ μετενεχθεὶς εἰς Μόσχαν ἐντὸς σιδηροῦ κλωβοῦ ἐκαρατομήθη μετὰ τῶν κυριωτέρων ὀπαδῶν του. Τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Πουγκάτσεφ συνέγραψεν ὁ Πούσκιν. Θ. Β.

Πούγκ-Λὲζ-Ὤ (Pouggues-les-Eaux) *[Γεωγρ.]*. Ἰαματικαὶ πηγαὶ τῆς Γαλλίας (βλ. *Πούγκ*).

Ποῦδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37° 50' 50" Β., μῆκ. 24° 57' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel) ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ λιμένος Κάστρο τῆς πρωτευούσης της. Τόπος ἀποβιβάσεως πρὸς Στενιές. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Σκιάθου (πλάτ. 39° 08' 30" Β., μῆκ. 23° 24' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels), ἡ νοτιοδυτικὴ τῆς νήσου ἐσχατιά, ἀτενίζουσα τὸν φάρον Ποντικονήσου. Σ. Ε. Λ.

— **Ποῦδα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀγρίως ἀπορρὼξ ἀκτὴ τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἴου (πλάτ. 36° 45' 50" Β., μῆκ. 25° 16" 25" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikinos and Nio), ἧς τὸ βαθέως μέλαν χρῶμα ἀποτελεῖ γνώρισμα εἰς τοὺς καταπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

Πουδεντιαννή, *ἁγία*. Θυγάτηρ τοῦ συγκλητικοῦ *Πουδέντου* ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν. Ἡ οἰκία τοῦ πατρός της ἐγένετο ἐκκλησία, ἥτις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλέγετο τοῦ *Ποιμένος* (Pastor), ἔπειτα δὲ τῆς *ἁγίας Πουδεντιαννῆς*, εἶναι δ' ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ρώμης ἐκκλησιῶν. Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 19 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Πούδεντος, *ἅγιος*. Συγκλητικὸς Ρωμαῖος, βαπτισθείς, κατά τινα παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἢ Παύλου. Δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἦτο ὁ ἐν τῇ Β' πρὸς Τιμόθεον (δ'. 21) μνημονευόμενος Πούδης. Ἔσχε δύο κόρας, Πραξέδην καὶ Πουδεντιαννήν, ἑορτάζεται δ' ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 19 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Πούδνου *πόλις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. παραλίας τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πολεμαίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαβαίων ἐπὶ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου (νῦν Ἐρυθρὰ Θάλασσα). Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν Bédoui. Α. Θ. Σ.

πούδρα (ἡ). Προϊὸν χρησιμοποιούμενον ὡς κοσμητικὸν κυρίως τοῦ προσώπου, ἀποτελούμενον δὲ ἐκ λεπτοτάτης κόνεως ἀμύλου, προερχομένου κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ὀρύζης. Ὁ ἀρωματισμὸς τῆς πούδρας γίνεται διὰ τῆς προσθήκης ὡρισμένης ποσότητος κεκαυμένης μαγνησίας προαπορροφησάσης τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν ἀρωματισμὸν αἰθέρια ἔλαια. Ἐκτὸς τῶν ἀρωμάτων προστίθενται ἀκόμη εἰς τὴν πούδραν καὶ ἄλλαι οὐσίαι, ὡς χρωστικαὶ οὐσίαι, ἐπαυξάνουσαι τὴν ἱκανότητά της νὰ προσφύεται, ἢ τέλος οὐσίαι προστιθέμεναι μόνον πρὸς νοθείαν. Γενικῶς αἱ πούδραι αἱ περιέχουσαι, ἐκτὸς τοῦ ἀμύλου καὶ τοῦ μικροῦ ποσοῦ τῆς μαγνησίας, ἄλλας οὐσίας εἶναι ἐπιβλαβεῖς. Ἡ πούδρα δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν κόνιν τοῦ λυκοποδίου ἐπὶ πολλῶν μερῶν τοῦ σώματος, ἐφ' ὧν θέλομεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν προστριβὴν τῶν ἐσωτερικῶν ἐνδυμάτων πρὸς τὸ δέρμα. Κ. Γ. Μ.

πουδράρω· δημοτ., ἐπιπάσσω, πασπαλίζω μὲ πούδραν· || παθ. *πουδράρομαι*· καλλωπίζομαι μὲ πούδραν.

πουδριέρα (ἡ)· τὸ δοχεῖον τῆς πούδρας, πουδροθήκη.

Πουέλλαι *μάρτυρες*. Οὕτως ἀναγράφονται δύο ἅγιαι ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ, αἵτινες ἐν Τουλούζῃ κατὰ τὸν Α' αἰῶνα παραλαβοῦσαι τὸ λείψανον τοῦ μάρτυρος Σατουρνίνου καὶ θάψασαι αὐτό, ὑπέστησαν καὶ αὗται μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζονται τὴν 17 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Πουέμπλα (Puebla) *[Γεωγρ.]*. —1) Πολιτεία τοῦ Μεξικοῦ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ἔχει ἔκτασιν

Digitized by Google

3.995 τ.χλμ. καὶ 1.148.286 κατ., κατὰ τὸ πλεῖστον ιγάδας καὶ ἐκπολιτισθέντας Ἐρυθροδέρμους. —2) Ιόλις τοῦ Μεξικοῦ καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύ-ου πολιτείας, γνωστὴ κυρίως ὡς *Πουέμπλα ντὲ ὁς Ἄγγελες* ἢ *Πουέμπλα ντὲ Θαραγκόζα* (Puebla e los Angeles ἢ Puebla de la Zaragoza). Κάτ. 5.535 (1930). Ἔχει ἰατρικὴν σχολήν, εἰς ἣν ὑπά-εται ἡ βιβλιοθήκη Πάλαφοξ μὲ ἄνω τῶν 100.000 όμων, Ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν, ἐθνικὸν κολλέγιον αὶ στάδιον ταυρομαχιῶν. Πλησίον τῆς πόλεως πάρχουν ἰαματικαὶ πηγαί. Εἶναι μία τῶν μᾶλλον ιομηχανικῶν πόλεων τοῦ Μεξικοῦ, ἔχουσα χυτή-ια, ὑφαντουργεῖα βαμβακίνων καὶ μαλλίνων ὑφα-μάτων, ἐργοστάσια κατασκευῆς σάπωνος, ὑαλίνων ιδῶν, ψιαθίνων πίλων, εἰδῶν κεραμουργίας, κατεργασίας δερματίνων εἰδῶν κλπ. Η. Π. Γ.

Πουέμπλο (Pueblo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡ-ωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Κολοράντο. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων βιομηχανικῶν κέν-ρων τῶν δυτικῶν πολιτειῶν, ἔχουσα πολυάριθμα ργοστάσια κατεργασίας σιδήρου καὶ χάλυβος, κα-ασκευῆς ἀτμολεβήτων καὶ διαφόρων μηχανημά-ων, κατεργασίας ὑέλου, κρυσταλλίνων εἰδῶν, ἐπί-λων, χυτήρια, καθὼς καὶ σημαντικώτατα γαιανθρα-ωρυχεῖα. Κέκτηται ἀξιοσημείωτον βιβλιοθήκην, ιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, μουσεῖον κλπ. Κάτ. (1928) 5.000. Η. Π. Γ.

—**Πουέμπλο** ***Νουέβο ντὲλ Μὰρ*** (Pueblo Nuevo el Mar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἱσπανίας, ν τῇ ἐπαρχίᾳ Βαλεντίας. Κάτ. 15.000. Θ. Κ.

—**Πουέμπλο** ***ντὲ Χίτσου*** (Pueblo de Xichu) *Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ (βλ.λ. *Γκουαναχουάτο*).

Πουέμπλος (Pueblos). Ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν κατακτητῶν εἰς τὰς κατοικίας ἰνδικῶν ινων φυλῶν τοῦ Νέου Μεξικοῦ καὶ τῆς Ἀριζόνας, ατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς φυλάς. Η λέξις σημαίνει χωρίον, λαόν. Αἱ κατοικίαι αὗται ἶναι ἐκτισμέναι εἰς τὴν πεδιάδα ἢ εἰς τὴν κορυ-ὴν λόφων, διεσκευασμέναι ἐν εἴδει φρουρίου, ξ οὗ εὐχερὴς ἡ ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα κατὰ χθροῦ διαθέτοντος μόνον ἀγχέμαχα ὅπλα. Εἶναι ὑρύταται, χρησιμεύουν δὲ διὰ τὴν οἴκησιν μιᾶς λοκλήρου πατριᾶς, ζώσης ἐν κοινοκτημοσύνῃ. ιθόκτιστοι ἢ πλινθόκτιστοι, ἀποτελοῦνται συνή-ως ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν αὐλήν, τετράγωνον ἢ υκλικήν, περὶ τὴν ὁποίαν ὑψοῦνται τρεῖς μέχρις ξ ὀρόφων, κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς ἐπὶ τῆς ὐτῆς γραμμῆς πάντες, ὥστε νὰ σχηματίζεται ὑψη-ὸν συμπαγὲς τεῖχος. Ἐσωτερικῶς ἕκαστος ὄροφος τίζεται ἐσώτερον τῶν ἄκρων ὁρίων τοῦ προηγου-μένου, τοιουτοτρόπως δὲ σχηματίζεται περιφερικὸς λιμακωτὸς ἐξώστης καθ' ὅλον τὸ ὕψος τῆς οἰκο-ομῆς. Οἱ ὄροφοι διαιροῦνται εἰς διαμερίσματα, ι' ἑκάστην οἰκογένειαν, ἀλλὰ περιέχουν καὶ εὐρυ-έρους χώρους κοινῆς χρήσεως. Ἡ εἴσοδος εἶναι ία, ἐκ τῆς στέγης δέ, διὰ κλίμακος φέρουσα πρὸς οὺς κατωτέρω ὀρόφους. Παλαιότερον αἱ φυλαὶ ὗται ἔσκαπτον τὰς κατοικίας των, πολυωρόφους πίσης, ἐντὸς τεραστίων βράχων, διασῴζονται δὲ αὶ σήμερον ἴχνη αὐτῶν.

Ἐκ τῆς φυλῆς τῆς κατ' ἐξοχὴν ὀνομασθείσης *Πουέμπλος* ὑπάρχουν ἔτι σήμερον 9.600 ἄτομα, σχολούμενα εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτρο-ίαν. Αἱ γυναῖκες ἐπιδίδονται εἰς τὴν χειροτεχνίαν, ἰδικεύθησαν δὲ εἰς τὴν κατασκευὴν πολυτελῶν φασμάτων καὶ διακοσμήτων ἀγγείων. Ὁμιλοῦσιν πτὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ γλῶσ-αι τῶν πρώτων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξαφανιζόμεναι αθμηδὸν συνεχωνεύθησαν εἰς τὰ σημερινὰ λείψανα. Θ. Κ.

Πουέντε ***Χενὶλ*** (Puente Genil) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κόρντομπα. Κάτοικοι .920) 13.408. Θ. Κ.

—**Πουέντε** ***ντὲλ Ἴνκα*** (Puente del Inca) *[Γεωγρ.]*. ουτρόπολις τῆς Ἀργεντινῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ιεντόθα. Παρ' αὐτὴν ἰαματικαὶ πηγαί, θεωρού-εναι ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ κόσμου. Τὰ ὕδατα ὐτῶν εἶναι πλουσιώτατα εἰς χλωριοῦχον νάτριον, νθρακικὸν ὀξὺ (διπλάσιον τοῦ περιεχομένου εἰς ὰς πηγὰς τοῦ Βισύ), ἀλκαλικὰ ἅλατα καὶ σίδηρον. Η. Π. Γ.

πουεραρία (ἡ) (Pueraria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν ῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ὁας ἢ θάμνους ἀναρριχητικοὺς καὶ ἰθαγενεῖς τῆς απωνίας, τῆς Κίνας καὶ γενικῶς τῶν εὐκράτων σιατικῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν 12 περίπου εἰδῶν, ἅτινα εριλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι: Ἡ *πουε-ρία ἡ κονδυλόρριζος* (Pueraria tuberosa). Ἔχει δώδιμους ῥίζας, αἵτινες ἐνέχουσιν ἄφθονον ἄμυ-ον. *Πουεραρία ἡ θουμβέργειος* (Pueraria thumber-iana). Εἶναι ἰθαγενὴς ἀναρριχητικὸς θάμνος τῆς ίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, περιζήτητος διὰ τὰς ἐδω-μους ῥίζας καὶ τὰς βαφικὰς ἰδιότητας τῶν τρυ-ερῶν κλαδίσκων καὶ φύλλων του. Δ. Ν. Π.

πουερίνη (ἡ) *[Βυρσοδ.]*. Παρασκεύασμα ὅμοιον ρὸς τὸ *δροπὸν* (βλ. λ.). Συνίσταται ἐκ ξηροῦ παγ-ρέατος, χλωριούχου ἀμμωνίου καὶ ἀδρανοῦς τινος λης. Ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐπὶ τῶν δερμάτων ὀφείλεται εἰς τὴν ἐμπεριεχομένην τρυπτάσην, καθὼς καὶ εἰς τὴν λιπάσην, τῆς πρώτης ἐπιδρώσης ὡς διαλυτικοῦ τῆς λευκωματοειδοῦς ὕλης, τῆς δὲ δευτέρας ὡς διαλυτικοῦ τῶν λιπῶν. Ι. Γ. Μ.

Πουέρτο Καμπέλιο (Puerto Cabello) *[Γεωγρ.]*. Ὠχυρωμένος λιμὴν καὶ πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Καράμπομπο τῆς Βενεζουέλας, ἐν τῇ Καραϊβικῇ θαλάσσῃ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαλεντίας—Καρακάς. Κάτ. 14.099 (1920). Ὁ λιμὴν εἶναι ἐκ τῶν ἀσφαλεστέρων καὶ ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου, ἔχει δὲ μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν, ἰδίᾳ ἐξαγωγικήν, καὶ ῥαδιοτηλεγραφικὸν σταθμόν. Διεξάγει ἐμπόριον καφφέ, κακάου, ξυλείας, δερμάτων. Θ. Κ.

—**Πουέρτο** ***Μέχικο*** (Puerto Mexico) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἐπὶ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Κοατζακοάλκος. Εἶναι ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τῆς πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τεχουαντεπὲκ καὶ σημαντικὸς ἐξαγωγικὸς λιμὴν πετρελαίων, καφφέ, κόμμεως καὶ ξυλείας. Κάτοικοι 7.550. Εἶναι εἷς τῶν ἐλευθέρων λιμένων τοῦ Μεξικοῦ. Η. Π. Γ.

—**Πουέρτο** ***Μὸντ*** (Puerto Mont) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Χιλῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ρελονκάβι. Εἶναι ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμῆς, ἥτις διαθέει τὴν Χιλὴν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Η. Π. Γ.

— **Πουέρτο** ***ντὲ λὰ Κροὺθ*** (Puerto de la Cruz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Ὀροτάβα*).

— **Πουέρτο** ***ντὲ Σάντα Μαρία*** (Puerto de Santa Maria) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κάδιξ, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 16.432. Ἔχει θέατρον, ἀμφιθέατρον ταυρομαχιῶν, ἁλυκὰς καὶ βιομηχανίαν οἰνοπνευματοποιίας, χημικῶν προϊόντων, δερμάτων καὶ εἰδῶν ἐκ φελλοῦ. Θ. Κ.

—**Πουέρτο** ***Πρίνθιπε*** (Puerto Principe) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς καὶ πόλις τῆς Κούβας (βλ. λ. *Καμαγκουέϋ*).

— **Πουέρτο** ***Ρεὰλ*** (Puerto Real) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Νοτίου Ἱσπανίας, εἰς τὸν κόλπον τῶν Γαδείρων καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σεβίλλης—Γαδείρων. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ῥωμαϊκῆς πόλεως Portus Gaditanus καὶ εἶναι ἴσως τὸ ἀρχαιότερον ἐμπορεῖον ἐπὶ τοῦ κόλπου τῶν Γαδείρων. Ἐπανεκτίσθη ὑπὸ τῶν βασιλέων Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά της. Ἔχει καλὸν καὶ βαθὺν λιμένα διὰ μεγάλα σκάφη καὶ μονίμους δεξαμενάς. Κάτ. περὶ τοὺς 10.000. Η. Π. Γ.

Πουερτολιάνο (Puertollano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Θιουντὰντ Ρεάλ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαδρίτης — Θιουντὰντ Ρεὰλ—Μέριντα. Ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου καὶ γαιανθρακωρυχεῖα, καθὼς καὶ θερμὰ ἰαματικὰ λουτρὰ (16—20°), ἐνδεικνυόμενα διὰ τὴν δυσπεψίαν, γαστραλγίας, παθήσεις τοῦ ἥπατος καὶ τῆς σπληνός, χωλολιθίασιν κλπ. Κάτ. (1920) 20.083. Η. Π. Γ.

Πουζὲ (Pouget), ***Βερτράνδος ντὺ —***. Γάλλος καρδινάλιος (1280—1352). Τῷ 1319, ἡγούμενος μικροῦ στρατοῦ καὶ βοηθούμενος ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Βαλεσιανοῦ, ἀνέλαβε τὴν ἀνάκτησιν τῶν παπικῶν ἐδαφῶν. Ἐνίκησε τὸν Ματθαῖον Βισκόντι καὶ τοὺς γιβελίνους τῆς Λομβαρδίας διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ κόμματος τῶν γουέλφων, κατέλαβε τὴν Γένουαν καὶ Πλακεντίαν, μετὰ δὲ τὴν αὐτόθεν ἀναχώρησιν Λουδοβίκου τοῦ Βαυαρικοῦ ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ὀστίας καὶ αὐθέντης τῆς Πάρμας, Ρηγίου (1320), Βολωνίας, Μοδένας καὶ Ρωμανίας. Ἐλθὼν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ Ἰωάννου τοῦ Λουξεμβουργικοῦ, βασιλέως τῆς Βοημίας, ἀπώλεσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν γουέλφων, ἐκδιωχθεὶς πανταχόθεν (1334), ἀφοῦ προηγουμένως ἐνικήθη παρὰ τοῦ μαρκησίου τῆς Ἔστε. Π. Ν. Π.

— **Πουζὲ** (Pouget), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος-Ἀλβέρτος ντὺ —***. Γάλλος νομικός, πολιτικὸς καὶ ἀρχαιολόγος (1818—1904). Ἠσχολήθη μὲ τὰ δημογραφικά, ἐθνολογικὰ καὶ προϊστορικὰ προβλήματα, γράψας: «Ἡ ἀρχαιότης τοῦ ἀνθρώπου» (1868), «Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι καὶ οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι» (1880), «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πολιτική» (1880), «Ἡ προϊστορικὴ Ἀμερική» (1882), «Νέαι προϊστορικαὶ ἀνακαλύψεις εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας» (1883), «Ὁ τριτογενὴς ἄνθρωπος» (1883), «Περὶ τῆς περιόδου τῶν παγετῶν» (1884), «Οἱ ἀρχαῖοι πληθυσμοὶ τῆς Κολομβίας» (1885), «Ἡ ἐξασθένησις τῆς γονιμότητος ἐν Γαλλίᾳ» (1886), «Ἤθη καὶ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν λαῶν» (1888), «Τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς» (1892), «Ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους» (1899), «Ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς», «Ἡ Ἀτλαντίς» κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Πουζὲ** (Pouget), ***Φραγκῖσκος - Αἰμέ***. Γάλλος θεολόγος (1666—1723). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ σεμιναρίου τοῦ Μομπελλιὲ καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν λειτουργικὴν μεταρρύθμισιν ἐν Γαλλίᾳ. Ἔγραψε: «Κατήχησις τοῦ Μονπελλιὲ» (1702, τόμ. 5), γενομένην δεκτὴν ἐν Γαλλίᾳ, «Institutiones catholicae» (1725, τόμ. 2), συναγωγὴν χωρίων ἀναθεωρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κλαβὲλ καὶ Ντεμολέ, κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Πουζὲν (Pougin), ***Ἀρθοῦρος***. Γάλλος μουσικολόγος καὶ βιολιστής, γνωστὸς ἐπίσης καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Pol Dax*, γεννηθεὶς τῷ 1834. Διετέλεσε μουσικὸς ἀρθρογράφος πλείστων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ «Μενεστρέλ», τῆς «Μουσικῆς Γαλλίας», τῆς «Μουσικῆς τέχνης», τοῦ «Θεάτρου», καὶ ὁ μουσικὸς συνεργάτης τοῦ «Νέου εἰκονογραφημένου Λαρούς». Ὁ Πουζὲν συνεπλήρωσε μέχρι τοῦ ἔτους 1880 τὴν «Διεθνῆ βιογραφίαν τῶν μουσικῶν» τοῦ Φετίς, ἥτις εἶχεν ἐκδοθῆ μεταξὺ τοῦ 1837—1844 καὶ ἐξέδωκεν ἐπὶ νέων βάσεων τὸ «Λεξικὸν τῶν μελοδραμάτων» τῶν Κλεμὰν καὶ Λαρούς. Τὰ σημαντικώτερα τοῦ Πουζὲν εἶναι: «André Campra» (1861), «Gresnick» (1862), «Meyerbeer» (1864), «Halévy, écrivain» (1865), «Bellini» (1868), «Rossini» (1871), «Rameau» (1876), «G. Verdi» (1881), «Molière et l'opéra comique» (1882), «Dictionnaire historique et pittoresque des théâtres et des arts» (1885), «L'Opéra Comique pendant la Révolution» (1891), «J.-J. Rousseau, musicien» (1901) κλπ. Γ. Σ.

Πουζὲνς (Pougens), ***Μαρία - Κάρολος - Ἰωσὴφ ντὲ —***. Γάλλος λόγιος (1755—1833), νόθος υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Κοντί. Ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Ρώμῃ Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῷ 1799 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψε: «Λεξικὸν τῶν νέων γαλλικῶν στερητικῶν» (1794), «Περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Βορρᾶ» (1797), «Θησαυρὸς τῶν ἀρχῶν καὶ γραμματικὸν λεξικὸν τῆς γαλλικῆς γλώσσης» (1819, βασιλ. ἔκδοσις), «Γαλλικὴ ἀρχαιολογία ἢ λεξικὸν τῶν ἀχρηστευθεισῶν ἀρχαίων λέξεων» (1821—1825, τόμ. 2), «Φιλοσοφικαὶ ἐπιστολαὶ» (1825), «Φευγαλέα διηγήματα καὶ ποιήματα» (1828), μεταφρασθέντα εἰς πλείστας γλώσσας, «Ἀπομνημονεύματα» (1834) ἐκδοθέντα ὑπὸ Βουαγιὲ ντὲ Σαὶν-Λεόν, κ. ἄ. Π. Ν. Π.

πουζολάνη (ἡ) (Puzzolan) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Συνίσταται ἀπὸ τραχειτικὸν τόφφον καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ὑδραυλικὸν κονίαμα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ὀνομασίαν ταύτην φέρει ἡ *θηραϊκὴ γῆ*, ἡ ὁποία εἶναι σποδὸς σχηματισθεῖσα κατὰ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ παλαιοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης, ἐπικάθηται δὲ εἰς ἐπάλληλα στρώματα ἐπὶ τῶν λαβῶν αὐτοῦ. Ἡ θηραϊκὴ γῆ συνίσταται ἀπὸ θραύσματα κισήρεως καὶ κρυστάλλους ἀστρίων, ὑπερσθενοῦς, αὐγίτου καὶ ἰλμενίτου. Γ. Β.

Πουζουλᾶ (Poujoulat), ***Ἰωάννης-Ἰωσὴφ-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Λὰ-Φὲρ τῷ 1808 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1880. Μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Μισώ, συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην τῶν Σταυροφοριῶν», συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν περιήγησίν του καὶ μετέσχε τῆς συντάξεως τῆς «Ἀλληλογραφίας τῆς Ἀνατολῆς», εἶτα δὲ εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς Γαλλικῆς ἱστορίας». Ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὰς συνταγματικὰς συνελεύσεις τοῦ 1848 καὶ 1849, μετὰ τὸ πραξικόπημα δὲ τοῦ 1851, παραιτηθεὶς τῆς πολιτικῆς, ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογίαν. Συνέγραψε πολυάριθμα ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ἱστορία τῆς Ἱερουσαλήμ», «Ἱστορία τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου», «Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» «Ἱστορία τῆς Γαλλίας μετὰ τὸ 1814», «Φιλολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις», πρὸς δὲ ἓν μυθιστόρημα «Ἡ Βεδουΐνα» κτλ. Θ. Β.

— **Πουζουλᾶ** (Poujoulat), ***Μπαπτιστέν***. Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Λὰ-Φὲρ τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν ἐν Αἲξ τῷ 1864. Ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Πουζουλᾶ, συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ. Συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως», «Ἱστορία τῆς κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων», «Ἱστορία τῶν παπῶν», «Ἱστορία τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου», «Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν», «Περιήγησις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν» κτλ. Θ. Β.

ποῦθε· ἐπιρρ. ἐρωτηματ. δημοτ., πόθεν, ἐκ τίνος τόπου: «ποῦθε ἔρχεται;» || εἰς τίνα τόπον: «ποῦθε πηγαίνει;» || φρ. «δὲν ξέρει ποῦθε πάν' τὰ τέσσερα» εἶναι ἀνόητος.

πουθενά· ἐπιρρ. δημοτ., ἐν οὐδενὶ τόπῳ, οὐδαμοῦ: «τέτοιο πρᾶγμα πουθενὰ δὲ βρίσκεται» || εἰς οὐδένα τόπον: «δὲν πηγαίνει πουθενά» || τίποτε, διόλου: «τοῦ φωνάζω, τοῦ φωνάζω· πουθενὰ νὰ ἀκούσῃ».

Πουῒ-Κουρνὺ (Puy-Courny) ***ἠώλιθοι***. Μεταξὺ τῶν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Εὐρώπης ἀνευρεθέντων λίθων, οἵτινες ὑποτίθεται ὅτι ἐμφανίζουσι βουλητικὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, καταλέγονται καὶ οἱ ἐκ πυρίτου λίθοι τοῦ Πουῒ-Κουρνὺ παρὰ τὴν Aurillac τῆς Γαλλίας, τοὺς ὁποίους πρῶτος παρετήρησεν ὁ γεωλόγος J. B. Rames τῷ 1877 καὶ παρουσίασεν εἰς τὸν Γ. Μορτιγιέ, καὶ μετὰ νέας ἐρεύνας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν Παρισίων τοῦ 1878 καὶ 1889. Πολλοὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐμφανίζουν ἀρκετὰ εὐκρινῶς διορθώσεις ἐκ κρού-

Digitized by Google

σεως καὶ ὁμοιάζουν ἀρκούντως μὲ ἐργαλεῖα μουστιαίας τέχνης. Ὁ Capitan ἀθροίσας ὁ ἴδιος τινὰς τούτων (λεπίδας, ξύστρα, τρύπανα κλπ.), συνεπέρανεν ὅτι μόνον ἀνθρωπίνη ἐπέμβασις ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ τὰς διορθώσεις ἐπ' αὐτῶν καὶ ὄχι διάφοροι δυνάμεις φυσικαί, ἃς ἐπικαλοῦνται οἱ ἀποκρούοντες τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἠωλίθων, ἰδίως μετὰ τὸ πείραμα τοῦ ἐργοστασίου τσιμέντων ἐν Guerville τῆς Mantes (ἠώλιθοι Guerville). Οἱ ἠώλιθοι οὗτοι εὑρίσκονται εἰς στρώματα ψαμμώδη πυρίτου καὶ ἀργίλλου, ὑπὸ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα, περικλείοντα ἀφθονίαν παλαιοντολογικῶν λειψάνων τριτογενῶν, π. χ. μαστόδοντος, δεινοθηρίου, ἱππαρίου. Χρονολογικῶς, ἑπομένως, πρόκειται περὶ τοῦ ἀνωτέρου μειοκαίνου, δηλαδὴ περὶ τοῦ μέσου τριτογενοῦς. Ι. Γ. Κ.

Πουΐνι (Puini), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς ἀνατολιστὴς καὶ σινολόγος (1839—1924). Ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι τοῦ 1921 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας τῆς κεντρικῆς Ἀσίας εἰς τὸ βασιλικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς Φλωρεντίας. Συνέγραψε: «Σημειώσεις ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἰνδοκίνας» (1874), «Αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς» (1891) «Κοσμογονικαὶ θεωρίαι τῆς ἀρχαίας Κίνας» (1895), «Τὸ Θιβὲτ κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ πατρὸς Ἱππολύτου Ντεζιντέρι» (1904) «Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἰαπωνικοῦ λαοῦ καὶ πολιτισμοῦ» (1901), «Τὸ ἄτομον καὶ ἡ κοινωνία κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κομφουκίου» (1910), «Ἡ ἀρχαία Κίνα (1913) καὶ ἄλλα. Η. Π. Γ.

Πούκα (ἡ). Οὕτως ἐκαλεῖτο μία τῶν πολλῶν ἐν Ἀλβανίᾳ πατριῶν, ἥτις ἐγνωρίζετο καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἑπτὰ σημαιῶν» ἢ «οἰκογενειῶν τῆς Πούκας». Αὕτη ἦτο ἐγκατεστημένη πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Δρίνου. Τ. Ε. Ε

Πουκάκι (Pukaki) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐν τῇ Νοτίῳ Νήσῳ τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κανταβριγίας, εἰς ὕψος 523 μ. Ἔχει μῆκος 15 χλμ. καὶ μέσον πλάτος 5. Η. Π. Γ.

πουκαμίσα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο, μακρὸν καὶ εὐρύχωρον ὑποκάμισον, ὁποῖον τὸ νυκτικόν: «πουκαμίσα λευκή, — χρωματιστή»· || ἔνδυμα τῶν χωρικῶν ἐκ χονδροῦ χρωματιστοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον φοροῦν συνήθως κατὰ τὴν ἐργασίαν.

πουκάμισο (τό)· δημοτ., ἀντὶ *ὑποκάμισον* (βλ. λ.).

Πουκεβὶλ (Pouqueville), ***Φραγκῖσκος-Κάρολος Οὖγος-Λωράν***. Γάλλος περιηγητὴς καὶ ἱστορικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1770 ἐν Μερλερῷ τοῦ νομοῦ Ὄρνη. Σπουδάσας ἐν Παρισίοις τὴν ἰατρικὴν ὑπὸ τὸν περιώνυμον Ἀντώνιον Ντυμπουά, προσελήφθη ὑπὸ τούτου εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀποστολήν, ἥτις συνώδευσε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν, ἀφοῦ ἐδημοσίευσεν ἀξίαν λόγου μελέτην περὶ πανώλους ἐκ προσωπικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων. Κατόπιν σοβαρᾶς νόσου ἐπιστρέφων ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπ' ἀναρρωτικῇ ἀδείᾳ, συνελήφθη παρὰ τὴν Καλαβρίαν ὑπὸ Ἀλγερίνων πειρατῶν καὶ μετεφέρθη ὑπὸ τούτων σιδηροδέσμιος εἰς τὴν Πύλον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τριπολιτσάν, ἔνθα ἐκρατήθη αἰχμάλωτος ἐπὶ δέκα μῆνας. Καίτοι δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔτυχεν ἐξαιρετικῶν περιποιήσεων ὑπὸ τοῦ βαλῆ τοῦ Μωρέως Μουσταφᾶ πασᾶ, λαβόντος ἀνάγκην τῶν ἰατρικῶν ὑπηρεσιῶν του, οὐχ ἧττον ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖ δὲ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Γεντὶ Κουλὲ ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη, ἕως οὗ ἠλευθερώθη χάρις εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλου πρεσβευτοῦ. Κατὰ τὴν μακρὰν κάθειρξίν του κατεγίνετο εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς νεοελληνικῆς καὶ συνέθετε στίχους ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα καὶ γεμάτους ἀπὸ ἑλληνικὰ χρώματα καὶ ρυθμὸν ἑλληνικόν. Συγχρόνως, ἐργαζόμενος ἀδιακόπως ἐν μέσῳ τοῦ ἀθλίου περιβάλλοντος τῆς φυλακῆς του, μετέφραζε τὸν Ἀνακρέοντα καὶ συνέγραφε τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1801 ἀπελευθέρωσίν του, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ἐγκαταλιπὼν δὲ τὴν ἰατρικὴν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ πρώτου μεγάλην αἴσθησιν ἐμποιήσαντος ἔργου του: «Ταξίδια εἰς Μωρέαν, Κωνσταντινούπολιν, Ἀλβανίαν καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὰ ἔτη 1798—1801», ἐν ᾧ περιγράφει τὰς χώρας καὶ τὰ ἤθη τῶν κατοίκων αὐτῶν καὶ ἐκφέρει κρίσεις περὶ τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη τῷ 1805 εἰς τρεῖς τόμους, τὰ μέγιστα ἐκτιμηθέν. Τὴν συγγραφικὴν ταύτην ἐπιτυχίαν τοῦ Πουκεβὶλ ἐπηκολούθησεν ὁ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος διορισμὸς αὐτοῦ ὡς πολιτικοῦ πράκτορος τῆς Γαλλίας παρὰ τῷ Ἀλῆ πασᾷ τῶν Ἰωαννίνων, μεθ' οὗ ὁ Πουκεβὶλ συνέδεσε στενὰς σχέσεις. Ἐν Ἰωαννίνοις παρέμεινεν ἐπὶ δεκαετίαν, ἀπὸ τοῦ 1805 μέχρι τοῦ 1815, ὅτε ἀνεκλήθη κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς βασιλείας ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ παρέλθῃ διετία ἀπεστάλη ὡς πρόξενος ἐν Πάτραις τοῦ σημαντικὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν προσενεγκόντος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀδελφοῦ του Οὔγου. Ἐν Παρισίοις κατέγινεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν δύο πολυκρότων ἔργων του, δι' ὧν συνέδεσεν ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι τοῦ ἐν ἔτει 1820 εἰς 5 τόμους ἐκδοθέντος «Ταξιδίου εἰς τὴν Ἑλλάδα», περιλαμβάνοντος περιγραφὴν τῆς χώρας, ὡς ἦτο αὕτη τὸ πάλαι καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πραγματευομένου δὲ καὶ περὶ τῶν ἠθῶν τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἐν ἔτει 1824 εἰς 4 τόμους δημοσιευθείσης «Ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος», ἐν ᾗ περιέχεται ἀφήγησις τῶν ἀπὸ τοῦ 1740 μέχρι τοῦ 1824 συμβάντων καὶ ἡ ὁποία ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τῆς ἀκαδημίας τῷ 1827. Ἀπὸ τὰς σελίδας τῶν ἱστορικῶν ἔργων τοῦ Πουκεβίλ, καίτοι ταῦτα ἐνιαχοῦ ἐκτρέπονται τῆς ἐπιβαλλομένης αὐστηρᾶς ἱστορικῆς ἀκριβείας καὶ ἀμεροληψίας, ἐνεπνεύσθησαν ἐν πολλοῖς οἱ μεγάλο φιλέλληνες εἰς τὴν φρογερὰν συνηγορίαν των ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων. Συνέγραψε πρὸς τούτοις τῷ 1835 «Ἱστορίαν καὶ περιγραφὴν τῆς Ἑλλάδος» χάριν τοῦ ὑπὸ τοῦ Διδότου ἐκδιδομένου «L'Univers Pittoresque» καὶ ἄλλα τινά Εἰς τὸν Πουκεβὶλ ἀποδίδονται καὶ δύο ἀνωνύμως ἐκδοθέντα δημοσιεύματα: «Ὑπόμνημα περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀλῆ πασᾶ», ἐκδοθὲν τῷ 1820, καὶ «Σημείωμα περὶ τοῦ τραγικοῦ τέλους Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ», δημοσιευθὲν τῷ 1822. Ἀφοσιωμένος ἀνιδιοτελῶς καὶ ἄνευ τινὸς προσωπικῆς ὑστεροβουλίας εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, ἐδημοσίευσε πρὸς τούτοις ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1838 ἐπελθόντος θανάτου του πληθὺν πολιτικῶν ἄρθρων καὶ παντοίων μελετῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει. Δ. Π. Π.

Πουκιαρέλλης, ***Παῦλος***. Δομινικανὸς μοναχὸς ἐκ τοῦ πλησίον τοῦ Οὐϊτέρβου μοναστηρίου τῆς Κουέρκης, γενόμενος ἐπίσκοπος Ἄνδρου τῷ 1621 καὶ διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1633. Εἰς τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον ἀνέθηκε τὸ ἱερὸν συνέδριον τῶν καρδιναλίων τῆς προπαγάνδας νὰ ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ καπουδὰν πασᾶ ἀπαγχονισμὸν τοῦ ἐπισκόπου Σύρου Ἀνδρέου Κάργα. Δ. Π. Π.

πουκκινία (ἡ) (Puccinia) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν πουκκινιιδῶν τῆς ὑποκλάσεως τῶν βασιδιομυκήτων. Τὸ γένος περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, μονόοικα ἢ ἑτερόοικα, μὲ βιολογικὸν κύκλον πλήρη ἢ ἀτελῆ, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι σοβαρώτατα παράσιτα, προσβάλλοντα τὰ σιτηρά, τὰ λειριοειδῆ, τὰ ροδανθῆ καὶ διάφορα ἄλλα καλλιεργούμενα καὶ αὐτοφυῆ φυτά. Αἱ σκωρίαι ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν φυτῶν ὑπὸ μορφὴν μικρῶν ἐξανθημάτων στρογγύλων ἢ ἐπιμήκων, χρώματος κιτρινωποῦ μέχρι καστανοῦ, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται κατ' ἀρχὰς τὰ οὐρεδοσπόρια καὶ βραδύτερον τὰ τελευτοσπόρια. Διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν σκωριάσεων, ἰδίως τῶν σιτηρῶν, ἐνδείκνυται ἡ δημιουργία ἀντεχουσῶν ποικιλιῶν, ἐνῷ ἡ ἐμφάνισίς των ἐπὶ ἄλλων φυτῶν δύναται ἐνίοτε, διά τινα εἴδη, νὰ προληφθῇ διὰ ψεκασμῶν διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ. Ε. Τ. Ε.

πουκκινίαστρον (τὸ) (Pucciniastrum) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς ὑποκλάσεως τῶν βασιδιομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν μελαμψοριιδῶν. Προσβάλλουν τὰ λέπια τοῦ κώνου τῆς ἐλάτης καὶ τὰ φύλλα αὐτῆς. Ε. Τ. Ε.

πουκρασία (ἡ) (Pucrasia) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ πτηνῶν παραπλησίων πρὸς τοὺς φασιανούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πουκρασία ἡ κερασφόρος* (Pucrasia cornuta), ἥτις ἔχει κεφαλὴν μικρὰν καὶ ἀρκετὰ κομψήν, φέρουσαν κατὰ τὴν κεφαλὴν δύο ἀποφύσεις ἐξ ἐπιμήκων σκληρῶν πτερῶν ἐν εἴδει κεράτων καὶ δύο εὐμεγέθεις παρωτίδας μελανοῦ χρώματος. Τὸ ράμφος εἶναι βραχύ, χονδρὸν καὶ κωνικόν, ὁ λαιμὸς παχὺς καὶ βραχύς, τὸ σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, αἱ πτέρυγες ἀνεπτυγμέναι καὶ ἡ οὐρὰ ἀρκετὰ μακρά. Ὁ χρωματισμὸς τῶν πτερῶν εἶναι λαμπρότατος. Ἡ θήλεια δὲν ἔχει λαμπρὸν χρωματισμὸν ὅπως ὁ ἄρρην καὶ δὲν φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς τὰς κερατοειδεῖς ἀποφύσεις. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ βαθύσκια δάση τῶν Ἰνδιῶν καὶ τρέφεται ἐξ ἐντόμων καὶ διαφόρων κόκκων. Δ. Ν. Π

Πουκρασία ἡ κερασφόρος.

πούλ (ἀγγλ. pool=ἕλος ἢ μικρὸν τμῆμα λιμνάζοντος ὕδατος). Διεθνὴς οἰκονομολογικὸς ὅρος, σημαίνων συνασπισμόν, κατὰ τὸν ὁποῖον πλείονα πρόσωπα ἢ ἐπιχειρήσεις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συγκρατήσωσι ἢ καταρρίψωσι διὰ τεχνητῶν μέσων τὰς τιμὰς ἑνὸς εἴδους ἢ μιᾶς ἀξίας, κοινοπρακτοῦσι προβαίνοντα εἰς ἀθρόας πωλήσεις ἢ ἀγορὰς καὶ καταβάλλοντα εἰς κοινὸν ταμεῖον (pool) ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τὰ κέρδη τῶν συναλλαγῶν τούτων, ἅτινα τελικῶς κατανέμονται μεταξὺ τῶν συνασπιζομένων ἐπὶ τῇ βάσει συμφωνιῶν καὶ ἀναλογιῶν ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένων. Πρὸς ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ πούλ, ἀπαιτοῦνται μεθοδικὴ καὶ πλήρης ὀργάνωσις, ἄφθονα κεφάλαια, πλήρης γνῶσις τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν, καίτοι δὲ κατὰ βάσιν τὰ πούλ ἔχουσιν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κερδοσκοπίαν καὶ ἀπαγορεύονται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν νομοθεσιῶν πλείστων χωρῶν, ἐν τούτοις ἀποβαίνουσιν ἐνίοτε καὶ ὠφέλιμα.

Τὸ ἱστορικώτερον πούλ εἶναι τὸ τῶν σιδηρῶν καρφίδων (wire-nails), τὸ συμπηχθὲν ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὸ 1895. Συνεπείᾳ ὑπερπαραγωγῆς, ἡ τιμὴ τοῦ εἴδους τούτου εἶχεν ἐκπέσει μέχρι 9 φρ., μετὰ τὴν σύμπηξιν ὅμως τοῦ πούλ αἱ τιμαὶ ἀνῆλθον ἀλληλοδιαδόχως εἰς 23,30 φρ. τὸν Ἰούλιον τοῦ 1895 καὶ 30,44 τὸν Μάϊον τοῦ 1896. Διενεργούμενον εἰς εὐρυτέραν κλίμακα καὶ ἔκτασιν τὸ πούλ μεταπίπτει πλέον εἰς ἑτέραν κατηγορίαν συνασπισμῶν, γνωστῶν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *τράστ, κόρνερ* κτλ. Ι. Α. Β.

Πούλ (Poole) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς Μάγχης. Ἔχει εὐρὺν λιμένα, ὅστις εἶναι μικρὸς φυσικὸς κόλπος μὲ στενὴν εἴσοδον. Κάτοικοι 43.661. Α. Κ. Γ.

πουλάδα (ἡ)· ἡ νεαρᾶς ἡλικίας ὄρνις· || κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἐλόρνις ἡ κοινή*.

πουλάκι (τό)· μικρὸ πουλί, τὸ νεογνὸν τῆς ὄρνιθος, νεοσσός· || μικρὸν ἄγριον πτηνόν, ὁποῖα τὰ ᾠδικά.

—***πουλάκι τῆς Λαμπρᾶς*** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀφρὺς ἡ οἰστροφόρος*.

πουλακίδα (ἡ)· μικρὰ τὴν ἡλικίαν ὄρνις, ἡ μήπω ᾠοτοκοῦσα, ἄλλως *νοσσίδα*.

Πουλακίδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 521. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Πουλάκις, ***Θεόδωρος***. Κρὴς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κυδωνίᾳ καὶ ἀκμάσας τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Κατατάσσεται μεταξὺ τῶν μᾶλλον προηγμένων μεταβυζαντινῶν ζωγράφων, ἔργα δὲ αὐτοῦ σῴζονται ἐν Ἀθήναις, Αἰγίνῃ, Ζακύνθῳ, Κερκύρᾳ, Κεφαληνίᾳ, Σαλαμῖνι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς καὶ εἰς συλλογὰς τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερα τούτων εἶναι: ὁ «Ἐπιτάφιος Θρῆνος» καὶ ἡ «Ἀποθέωσις τοῦ Ἰησοῦ» (συλλογὴ Λοβέρδου), ἤτοι ἡ ταφή, ἡ εἰς Ἅδην κάθοδος, τὸ κήρυγμα καὶ ἡ εἰς οὐρανοὺς ἀποκατάστασις, ἡ «Ἀποκάλυψις» (ἀποκειμένη νῦν εἰς τὸν νάρθηκα τῆς μονῆς Πλατυτέρας ἐν Κερκύρᾳ), ἡ ἀποτομὴ τῆς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (μονὴ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν Λαγκαδᾷ) καὶ αἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ εὑρισκόμεναι ἐν τῇ μονῇ Ὑπαπαντῆς ἐν Πάλῃ καὶ τῷ ναῷ Κυριακάτων ἐν Μαντζαβινάτοις (1666). ΕΡ. Μ.

—**Πουλάκις**, ***Νικόλαος***. Πρωτοψάλτης Χίου (1810—1889). Ἐμελοποίησε διάφορα μουσουργήματα ἀνέκδοτα ὄντα καὶ ἀνέδειξε πολλοὺς μαθητάς, διακριθέντας ἐπὶ μουσικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ τέχνῃ. Ν. Α. Χ.

Πουλαντζάκι *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τοῦ Πόντου, ἄλλοτε ἑλληνική, κειμένη ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας δυτικῶς τῆς Κερασοῦντος. Ἐκ τῶν πέριξ ἐρειπίων συνάγεται ὅτι τὸ πάλαι ἡ περιοχὴ αὕτη κατῳκεῖτο ὑπὸ πυκνοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἠρημώθη τελείως. Ἡμίσειαν ὥραν ΝΑ. φαίνονται τείχη ἀρκετῆς περιοχῆς καὶ ἐρείπια πύργων, ἐκκλησιῶν καὶ οἰκιῶν. Ἐνταῦθα πιθανῶς ἔκειτο ἡ μεσαιωνικὴ *Κεγχρινή*, φρούριον ἀξιόλογον τῶν Κομνηνῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Πόντου. Πρὸ ἑνὸς δὲ καὶ ἡμίσεος αἰῶνος διὰ τὰ παρακείμενα μεταλλεῖα κατῆλθον βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς Ἀργυροπόλεως καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας μεταλλουργοὶ καὶ ἵδρυσαν συνοικισμούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ μικρὸν ἀπέβησαν ἀξιόλογα χωρία καὶ ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως. Ἡ θέσις τοῦ σημερινοῦ Πουλαντζακιοῦ ἐχρησίμευεν ὡς ἑβδομαδιαία ἀγορὰ τῶν πέριξ χωρίων ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν, ὅτε δὲ ἐγεννήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας, ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐνταῦθα καὶ ὁ πληθυσμός των αὐξανόμενος διαρκῶς ἔφθασε μέχρι 5.000. Ἠσχολοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ δὴ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν λεπτοκαρύων, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἡ πολίχνη εἶχε μεγαλοπρεπεστάτην ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ σχολεῖα θαυμασίως ὠργανωμένα. Διοικητικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κερασοῦντος, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας. Οἱ κάτοικοι διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔπαθον τὰ πάνδεινα ἐκ τοῦ διωγμοῦ τῶν Τούρκων Πολλοὶ ἐξωντώθη-

Digitized by Google

σαν, ὅσοι δὲ ἐσώθησαν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης τοῦ 1923. Α. Α. Π.

πουλάρα (ἡ)· τὸ θῆλυ νεογνὸν τῆς ἵππου ἢ καὶ τῆς ὄνου, ἀρ. *πουλάρι*· || μεταφ., ὑβριστικὸν κόρης: «αὐτὴ ἡ πουλάρα».

πουλάρι (τό)· τὸ νεογνὸν τῆς ἵππου ἢ καὶ τῆς ὄνου, πῶλος.

Πουλάσκυ (Poulaski). —1) ***Ἰωσήφ***. Πολωνὸς πολιτικὸς καὶ πατριώτης (1705—1769). Ἀναμειχθεὶς εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς πατρίδος του, ἐτάχθη κατ' ἀρχὰς (1733) μετὰ τοῦ Στανισλάου Λεστζίνσκυ. ἐγένετο φεουδάρχης (σταρόστα) τῆς Βάρκα, καὶ τῷ 1764 ἀντετάχθη εἰς τὴν ἀνάρρησιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας τοῦ Στανισλάου Αὐγούστου Πονιατόβσκυ, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τῶν Ρώσων. Μὴ ἀνεχόμενος τὰς ρωσικὰς ἐπεμβάσεις, ἵδρυσε τῷ 1760 τὴν ἀποκληθεῖσαν συνομοσπονδίαν τῆς Μπάρ, ὑφ' ἣν ἐτάχθησαν συντόμως 8.000 ἄνδρες, οἵτινες κατήγαγον κατ' ἀρχὰς νίκας τινὰς κατὰ τῶν Ρώσων. Συλληφθεὶς ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἐν Μολδαυΐᾳ, ἀπέθανε πιθανῶς εἰς τὰς φυλακὰς ἐκ βιαίου θανάτου.

—2) ***Καζιμίρ***. Πολωνὸς στρατιωτικὸς καὶ πατριώτης, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1748—1779). Ὑπηρέτησεν ἐπί τινι χρόνον εἰς τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ Καρόλου τῆς Κουρλάνδης, κατόπιν δέ, συμμετασχὼν (1768) εἰς τὴν συνομοσπονδίαν τῆς Μπάρ, διεκρίθη εἰς τὰς κατὰ τῶν Ρώσων μάχας, καθ' ὧν ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Ἡττηθεὶς εἰς Λομάζυ παρὰ τὸν Βιστούλαν (1770) καὶ διαφυγὼν τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐπανήρχισε τὰς μάχας καὶ ἠμύνθη ἡρωϊκῶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ὠχυρωμένης μονῆς Τσενστόχοβα, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς διένεξιν πρὸς τὸν Γάλλον ἐπίτροπον Ντυμουριέ, ἐγένετο αἰτία τῆς ἥττης τῶν Πολωνῶν ὑπὸ τοῦ Σουβάρωφ. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῆς Ρωσίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσσίας (1772), κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βόρειον Ἀμερικήν, ὅπου, μετὰ τοῦ Λαφαγὲτ καὶ τοῦ Κοσιοῦσκο, ἐπολέμησε γενναίως παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Βορειοαμερικανῶν κατὰ τῶν Ἄγγλων, φονευθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σαβάννας. Η. Π. Γ.

Πουλᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 551. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ποῦλβερ (Pulver), ***Μάξ***. Ἑλβετὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1889, εἷς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀντιπροσώπων τῆς νεορρωμαντικῆς σχολῆς. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Selbstbegegnung» (1916), «Ἀνάληψις» (1919) καὶ «Φλογερὴ φωνὴ» (1923), τὰ δράματα: «Ροβέρτος ὁ διάβολος» (1917), «Ἀλέξανδρος» (1917), «Igernes Schuld» (1918), τὰ διηγήματα: «Ὀντὶλ» (1917) καὶ «Μέρλιν» (1919), τὸ μυθιστόρημα: «Οὐρανία πύλη» (1927) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

πουλβιναρία (ἡ) (Pulvinaria) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκοειδῶν*. Ἔχουσι μῆκος 7—8 χιλιοστ. καὶ ζῶσιν αἱ μὲν προνύμφαι ἐπὶ τῶν τρυφερῶν βλαστῶν τῆς ἀμπέλου, τὰ δὲ ἀκμαῖα ἐπὶ τῶν παλαιῶν κλάδων ἢ εἰς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ. Ε. Τ. Ε.

πουλβινουλίνη (ἡ) (Pulvinulina Park. Jones) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ροταλιδῶν τρηματοκόγχων* πρωτοζῴων.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *παλβινουλινῶν* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα αὐτῶν εὑρέθησαν εἰς ἀσβεστολιθικὰ στρώματα τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀκροναυπλίαν. Γ. Κ. Γ.

Πουλὲ *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία λοφώδης ἄνωθεν τοῦ χωρίου Μεσκλῶν τῆς Κρήτης. Ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπάρχουσι τείχη ἀρκετὰ παχέα, λείψανα καὶ ἐρείπια πιθανῶς τῆς ἀρχαίας Ριζηνίας. Ε. Γ.

Πουλέα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμός, πιθανῶς εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν Ἐννέα Χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τῆς Κρήτης, ὅπου κατὰ τὴν βραχυχρόνιον δημοκρατίαν τοῦ Ἁγίου Τίτου, ἐπὶ ἑνετοκρατίας, ὁ Ἰωάννης Καλλέργης, ἐνεργῶν ἐν ὀνόματι τοῦ δούκα Γραδινίκου, προέβη εἰς ἀνηκούστους σφαγὰς καὶ βδελυρὰς πράξεις ἐναντίον τῶν κατοίκων. Ἐνταῦθα ἀπεκεφάλισε τὸν Γαβριὴλ Βενιέρην καὶ τοὺς συνεταίρους του. Ε. Γ.

πουλεγόνη (ἡ *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *μινθενονῶν* καὶ ἀπαντῶσα εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον διαφόρων εἰδῶν μίνθης. Τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἔλαιον Polei φερόμενον εἰς τὸ ἐμπόριον αἰθέριον ἔλαιον ἀποτελεῖται κατὰ 80 % περίπου ἐκ πουλεγόνης. Εἶναι ἄχρουν χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς μίνθης ὑγρόν, εἰδ. βάρους 0,9323 (20°) καὶ σημείου ζέσεως 221°. Εἶναι δεξιοστρόφον, ἔχει δείκτην διαθλάσεως 1,47974 καὶ διαλύεται εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Σ. Γ.

Πούλερης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νήσου Ἀστυπαλαίας (πλάτ. 36° 34′ 40″ Β., μῆκ. 26° 29′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island) κατὰ τὴν ΝΑ. ἐσχατιὰν τῆς ὅλης νήσου. Πρὸ αὐτοῦ οἱ σκόπελοι *Ξώπετρα*. Σ. Ε. Λ.

πουλερικὰ (τά)· περιληπτικόν, διάφορα πουλιά, οἷον κόττες, γαλοπούλες, παππιὰ κττ.: «ἔμποροι πουλερικῶν».

Πουλεσάτα (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ὄνομα λαοῦ ἀναφερομένου μεταξὺ τῶν ἐπιδραμόντων ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοὺς χρόνους Ραμσῆ Γ′ (περὶ τὸ 1200). Ἐπιγραφαὶ καὶ ἀνάγλυφα ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Medinet Habu πληροφοροῦν περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν λαῶν τούτων, ἥτις ἔχει τὸν τύπον μετοικεσίας. Οἱ Πουλεσάτα παρίστανται μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἐντὸς ἁμαξῶν, συρομένων ὑπὸ βοῶν, ἢ ἐντὸς πλοίων. Οἱ ἐπιδραμόντες λαοὶ φαίνονται προερχόμενοι ἐκ τοῦ ΝΔ. μέρους τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Γενικῶς ταυτίζονται μὲ τοὺς Φιλισταίους καὶ φαίνεται ὅτι ἐγκατεστάθησαν εἰς Παλαιστίνην, μετὰ τὴν κατατρόπωσίν των ὑπὸ τοῦ Ραμσῆ. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀναφέρεται ὅτι προῆλθον ἐκ Καφτόρ, ὁ δὲ ἀνακαλυφθεὶς νεωστὶ πολιτισμός των ἔχει ἀναλογίας μὲ τὴν τελευταίαν βαθμῖδα τοῦ ὑστερομινωϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ταυτότης των ὅμως πρὸς τοὺς Κρῆτας δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένη. Ν. Ε. Π.

Πουλήθρα *[Γεωγρ.]*. Παράλιον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 479. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Πυργοῦσι*. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα.

—**Πουλήθρα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπος τοῦ Ἀργολικοῦ κατὰ τὸ ΝΔ. αὐτοῦ τέρμα, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σαμπατεκῆ καὶ Κοπανᾶς. Ἡ εἴσδυσίς του εἶναι 3 μιλλ. καὶ κατὰ μὲν τὸν δυτικὸν μυχόν του κεῖται ἡ *Πλάκα*, τοῦ Λεωνιδίου ὁ καταβαθμός, κατὰ δὲ τὸν Ν.ΝΔ. (πλάτ. 37°06′30′ Β., μῆκ. 22°54′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) τὸ ὁμώνυμον χωρίον ἡ ἀρχαία *Πρασία*, ἧς τὰ ἐρείπια διακρίνονται ὀλίγον πρὸς Β. Σ. Ε. Λ.

πούλημα (τό)· δημοτ., πώλησις: «δὲν τὰ ἔχομε γιὰ πούλημα».

πούληση (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *πώλησις*· || τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως εἰσπραχθὲν ποσόν: «μέτρα τὴν πούληση».

πουλητὴς (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *πωλητὴς* (βλ. λ.).

πούλι (τό)· δημοτ., ξύλινον ἢ ὀστέϊνον δισκίον, ὡς πεσσὸς τοῦ ταβλίου ἢ τῆς ντάμας (τουρκ. *πούλ*).

πουλὶ (τό)· τὸ μικρὸν τὴν ἡλικίαν πτηνόν, νεοσσός: «ἀλάλητο πουλί», ἄλλως *ἄκραγο*· || πᾶν ἄγριον πτηνόν: «κυνηγάει πουλιὰ μὲ τὸ δίχτυ», παροιμ. «ἄπιαστα πουλιά, χίλια 'ς τὸν παρᾶ»· || «ἔχει τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα» ἔχει πᾶν ἀγαθόν.

Πουλὶ *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°26′30″ Β., μῆκ. 24°53′50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island), νοτία ἄκρα καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον Κίνι. Σ. Ε. Λ.

πούλια (ἡ) δημοτ., μετάλλινα μικρὰ δισκία στίλβοντα, χρησιμοποιούμενα εἰς κεντήματα.

Πούλια *[Ἀστρον.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ταύρου ἀστρικοῦ σμήνους τῶν *Πλειάδων* (βλ. λ.). Σ. Π.

Πούλια, ***Ἐπάνω***—, καὶ ***Κάτω*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρία τῆς κοινότητος Βοντουφοῦς τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Τὸ πρῶτον ἔχει 86 κατ. καὶ μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, τὸ δὲ δεύτερον 59 κατ. Ε. Γ.

Πουλιάνα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσόνος χωρίου *Κρυόβρυση* (βλ.λ.).

πουλικαρία (ἡ) (Pulicaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν ἀπαντώντων καὶ παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ *πουλικαρία ἡ δυσεντερικὴ* (Pulicaria dysenterica. κοιν. *ψυλλόχορτο*), ἥτις εἶναι πόα μονοετής. Τὰ φύλλα αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται παρὰ τῶν χωρικῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ψύλλων. Δ. Ν. Π.

Πούλινος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κόνισκας, τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 121.

Πούλιοβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας τῆς Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 247. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Θερμοπηγήν*.

Πούλιος ***Μαρκίδης***· βλ. λ. *Μαρκίδαι ἀδελφοί*.

Πούλιος, ***Χαρίσιος***. Ἐγεννήθη τῷ 1844 ἐν Σελίτση τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ σχολῇ τῆς Κοζάνης καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, διακούσας ἐπὶ τριετίαν μαθήματα ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου, τὰ ὁποῖα συνεπλήρωσεν ἐν γερμανικοῖς πανεπιστημίοις. Ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1870. Κατελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἐν οἷς ἐδίδαξεν ἐπὶ 40 ἔτη καὶ ἀπέθανε τῷ 1930, καταλιπὼν ἱκανὰ ἔργα: «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν νῦν Ἑλλήνων καί τινων ἠθῶν καὶ ἐθῶν αὐτῶν μετὰ παραλληλισμοῦ πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων» (Λειψία 1870, κατὰ Φαλμεράϋερ ἐναίσιμος διατριβή), «Τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν θέατρον» (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ), «Τὸ βιβλίον τῶν γονέων» (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Oppel) καί τινα διδακτικὰ βιβλία, ἤτοι «Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης» καὶ «Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος βιογραφικῶς». Τ. Ε. Ε.

Πούλιτζερ (Pulitzer). —1) ***Γουῶλτερ***. Ἀμερικανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1878. Ἤρχισε συγγράφων ἀπὸ τοῦ 1892 καὶ ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ ἐκδότης πλείστων ἀμερικανικῶν περιοδικῶν: «American Tit-Bits» (1902), «Satire» (1911—1912), «Welcome Guest», «Pulitzer's Magazine» 1912—1913), «Pulitzer Review» (1916—1917) κ.ἄ. Συνέγραψε: «That'duel at the Chateau Marsanac» (1899), «A cynic's meditations» (1904), «Cozy corner confidences» (1906), «Meditations of a mean man» (1911), «Memoirs of Albert Pulitzer» (1911) κ. ἕ.

—2) ***Ἰωσήφ***. Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος, οὑγγρικῆς καταγωγῆς (1847—1911). Μεταναστεύσας τῷ 1864 εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατετάχθη εἰς τὸν ἀμερικανικὸν στρατὸν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ Βορείων καὶ Νοτίων. Κατὰ τὸ 1876—1877 ἐχρημάτισεν ἀνταποκριτὴς ἐν Οὐασιγκτῶνι καὶ Εὐρώπῃ τῆς ἐφημερίδος «Ἥλιος», τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ τῷ 1878 ἐγένετο ἰδιοκτήτης τῆς ἐφημερίδος «Dispatch» τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, τὴν ὁποίαν συνεχώνευσε μὲ τὴν «Evening Post» καὶ ἐπανεξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Post Dispatch». Τῷ 1883 ἠγόρασε τὴν ἐφημερίδα «Κόσμος» τῆς Νέας Ὑόρκης, ἥτις ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του κατέστη μία ἐκ τῶν ἐχουσῶν τὴν μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν καὶ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων. Ἀποκτήσας μεγάλην περιουσίαν διέθεσε μέγα μέρος αὐτῆς εἰς δωρεάς, φιλανθρωπικὰ ἔργα, βραβεῖα κλπ. Οὕτω δαπάναις αὐτοῦ ἱδρύθη σχολὴ δημοσιογραφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κολούμπια (1903) καὶ ὡρίσθησαν διάφορα βραβεῖα, γνωστὰ ὡς βραβεῖα Πούλιτζερ, πρὸς βράβευσιν ἔργων λογοτεχνικῶν, μουσικῶν δραμάτων, δημοσιογραφικῆς ἱκανότητος κλπ. Η. Π. Γ.

Πουλίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 440 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Εὐαγγελίστρια* 275. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο συνεταιρισμοὺς πωλήσεως σταφιδοκάρπου.

Πουλίτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 91 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἀμμουδερὸν* (πρ. Χαμουζᾶ) καὶ *Περδικόβρυση* (πρ. Ράδον) 301. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ποῦλκε. Ἀλκοολοῦχον ποτὸν ἐθνικῆς σημασίας διὰ τοὺς Μεξικανούς. Παρασκευάζεται ἐκ τοῦ σακχαρούχου ὀποῦ τῆς ἀγάβης. Ἡ περιεκτικότης τοῦ ὀποῦ εἰς σάκχαρον εἶναι 8—10 %, κατ' ἄλλους δὲ 12—15 %. Καλὸν ποῦλκε ἔχει ὄψιν γαλακτώδη, σύστασιν περίπου σιροπίου, γεῦσιν δὲ εὐχαρίστως ὑπόξινον καὶ ἀναψυκτικήν. Μετὰ τὴν πλήρη ζύμωσιν πρέπει ἐντὸς 24 ὡρῶν νὰ καταναλωθῇ, διότι ἀλλοιοῦται εὐκόλως λόγῳ ὀξικῆς ζυμώσεως. Ἡ περιεκτικότης τοῦ ποῦλκε εἰς ἀλκοόλην εἶναι συνήθως 7—8 %. Σ. Γ.

Πούλκοβα (Pulkowa) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ρωσίας, εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ νοτίως τῆς Πετρουπόλεως, εἰς τοὺς πρόποδας ὁμωνύμου λόφου. Κάτ. 1.985 Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἀνηγέρθη τῷ 1833, ἐπὶ αὐτοκράτορος Νικολάου, περίφημον ἀστεροσκοπεῖον, πλουτισθὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεώς του διὰ τῶν τελειοτέρων ἀστρονομικῶν ὀργάνων. Ἐν Ρωσίᾳ ὁρίζεται συχνάκις τὸ γεωγραφικὸν μῆκος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Πούρκοβας ὡς ἀφετηρίας. Θ. Κ.

πουλλάδα (ἡ), ***πουλλάκι*** (τό), κ. τ. τ.· ὀρθοτέρα γραφὴ τοῦ *πουλάδα, πουλάκι* κ. τ. τ.

πουλλὶ (τό)· ὀρθοτέρα γραφὴ τῆς λ. *πουλὶ* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Ποῦλλμαν (Pullman), ***Γεώργιος - Μόρτιμερ.*** Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης καὶ μεγαλοβιομήχανος (1831—1897). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς ἁπλοῦς ὑπάλληλος ξυλουργείου καὶ ἐργολάβος οἰκοδομῶν. Τῷ 1853 ἐπενόησε νέαν μέθοδον οἰκοδομικῆς, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὴν πρώτην του περιουσίαν. Τῷ 1859 ἤρχισε σχεδιάζων τὸν ὁμώνυμον τύπον σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος μετὰ διαδρόμου καὶ πρωτοφανῶν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνέσεων καὶ τῷ 1863 κατεσκεύασε τὴν πρώτην κλινάμαξαν Ποῦλλμαν. Τῷ 1867 ἵδρυσε πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεώς του τὴν «Pullman Palace Car Co», ἡ ὁποία ταχέως ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξ ἧς ὁ Ποῦλλμαν ἀπέκτησε μεγίστην περιουσίαν. Τῷ 1880 ἵδρυσε παρὰ τὸ Σικᾶγον τὴν Ποῦλλμαν - Σίτυ, περιλαμβάνουσαν τὰ ἐργοστάσιά του καὶ τὰς οἰκίας τῶν ἐργατῶν τῆς ἑταιρείας του. Ἐξακολουθῶν νὰ ἐπιφέρῃ διαρκῶς βελτιώσεις εἰς τὰ σιδηροδρομικὰ ὀχήματα, κατεσκεύασε τῷ 1887 τὰς πρώτας πολυτελεῖς ἁμάξας - αἰθούσας (wagons - salons) Ποῦλλμαν καὶ εἰσήγαγε τὰ ὀχήματα - ἑστιατόρια. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀφιέρωσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα. Ἡ διαδεχθεῖσα τὴν παρ' αὐτοῦ συμπηχθεῖσαν ἑταιρείαν καὶ μετονομασθεῖσα «Pullman Company», ἑδρεύουσα ἐν Σικάγῳ, εἶναι σήμερον ἡ μεγίστη ἐν τῷ κόσμῳ ἑταιρεία κλιναμαξῶν καὶ ὀχημάτων ὑπερπολυτελείας. Η. Π. Γ.

Ποῦλλμαν-Σίτυ (Pullman-City) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ βιομηχάνου Ποῦλλμαν τῷ 1880 καὶ περιλαμβάνουσα τὰ ἐργοστάσιά του κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων καὶ τὰς οἰκίας τῶν ἐργατῶν. Κατεσκευάσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτάτων τότε μεθόδων πολεοδομίας, μὲ κήπους, θέατρον, σχολεῖα, βιβλιοθήκην καὶ ἀνῆκεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς ἑταιρείας Ποῦλλμαν. Τῷ 1889 ἡ πόλις, ἀριθμοῦσα κατ. 12.000 περίπου, συνηνώθη μετὰ τοῦ Σικάγου, λόγῳ δυσαρεσκείας τῶν κατοίκων της κατὰ τῆς ἰδιοκτητρίας ἑτα ρείας. Η. Π. Γ.

πουλλολόγος (ὁ)· ὀρθοτέρα γραφὴ τῆς λέξεως *πουλολόγος*.

ποῦλλος (ὁ)· μεσαιων., μικρὸν τὴν ἡλικίαν πτηνόν, νεοσσός, τὸ λατ. pullus· || ἐκ τούτου ἡ ὑποκορ. κατάληξις *—πουλλο : γαλόπουλλο, γουρουνόπουλλο, κοτόπουλλο, τραγόπουλλο*, γραφομένων ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον *γαλόπουλο, γουρουνόπουλο* κ.λ.π.· || συνεκδ. ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου: *ἀρχοντόπουλλο, βασιλόπουλλο, παπαδόπουλλο*· || ἐκ τούτων τὰ θηλ. *γαλοπούλλα, ἀρχοντοπούλλα, βασιλοπούλλα, παπαδοπούλλα*, καὶ ἐκ τούτων τὰ πατρωνυμικά: *Βασιλόπουλλος, Γιαννόπουλλος, Δημητρόπουλλος* κ.λ.π., τὰ ὁποῖα ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον γράφονται δι' ἑνὸς *λ : Βασιλόπουλος, Γιαννόπουλος* κ.λ.π. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἡ κατάληξις αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *πῶλος* (βλ.λ.), ἀλλ' αὕτη δὲν φαίνεται πιθανὴ (Βλ. *Χατζιδάκι*, Μεσ. κ. Νέα Ἑλλην. 1, 636 κ. ἑ.).

Ποῦλο Κόνδωρ (Pulo Condor) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα ἡφαιστειογενῶν νήσων τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας. Τὸ κλῖμά των εἶναι ὑγρὸν καὶ θερμόν, παράγουν δὲ ἀφθόνους βανάνας, μάγκους καὶ φοινικοκάρυα. Η. Π. Γ.

πουλολόγος (ὁ)· ἰδιωματ. *πουλολός*· κυνηγὸς πτηνῶν.

— **«Πουλολόγος»**. Μεσαιωνικὸν στιχούργημα, ἀποτελούμενον ἐξ 650 πολιτικῶν στίχων, συγγραφὲν ἐν τῇ δημώδει γλώσσῃ. Τοποθετεῖται χρονολογικῶς εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ὑποτίθεται ὅτι τὸ ποίημα συνετάχθη εἰς τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐξοικειωθῆ πρὸς τὰ φραγκικὰ ἔθιμα, τῶν ὁποίων παρουσιάζονται γνῶσται ἐν τῷ στιχουργήματι. Ἡ ὀνομασία τοῦ ποιήματος ὀφείλεται εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον συνταυτίζεται μὲ ἄλλο ποίημα τῆς ἰδίας ἐποχῆς, ἐπιγραφόμενον «Διήγησις παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζῴων». Ἐν τῷ «Πουλολόγῳ» ὁ βασιλεὺς ἀετὸς συγκροτεῖ κατὰ τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ του μεγάλην εὐωχίαν, εἰς ἣν εἶναι κεκλημένα παντὸς εἴδους πτηνά. Τὸ συμπόσιον καταλήγει εἰς μεγάλην φιλονικίαν, ἣν ὅμως κατορθώνει νὰ κατευνάσῃ ὁ ἀετὸς διὰ τῶν συνετῶν αὐτοῦ λόγων. Ὁ σκοπὸς τοῦ ποιήματος εἶναι διδακτικός, ἐν αὐτῷ δὲ τὰ ὀνόματα τῶν πτηνῶν ἀριθμοῦνται μὲ τόσην ἀκριβολογίαν, ὥστε τὸ ὅλον ποίημα δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἐγχειρίδιον ὀρνιθολογίας τῆς ἐποχῆς. Ἀξία μνείας εἶναι ἡ σατιρικὴ τάσις τοῦ ποιήματος· ὑπαινιγμοὶ δέ τινες, ὄχι μόνον περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν ἐθνογραφικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων τοῦ Βυζαντίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι λίαν χαρακτηριστικοί. Ἐπίσης χαρακτηριστικοὶ εἶναι καὶ οἱ χλευασμοὶ ἐναντίον τῶν γειτονικῶν λαῶν, Φράγκων, Βλάχων, Βουλγάρων, Χαζάρων, Τατάρων καὶ ἄλλων. Ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς θεωρεῖται ἡ καθαρότης τῆς δημώδους γλώσσης ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ. Ἐξεδόθη ὑπὸ *W. Wagner* ἐν τῇ συλλογῇ «Carmina graeca medii aevi» (Λειψία, 1874, σελ. 179—198) ἐκ τοῦ βιενναίου θεολογικοῦ κώδικος 244. Β. Λ. ΚΟΤΤΑ

Πουλόπουλος, ***Ἠλίας Χ.*** Βιομήχανος, γεννηθεὶς τῷ 1850 ἐν Καρυταίνῃ τῆς Γορτυνίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1930. Ἐπιδοθεὶς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ ἐμπόριον, ἵδρυσε τῷ 1874 ἐν Καλάμαις ἐμπορικὸν κατάστημα, ἐξελιχθὲν ταχέως εἰς ἓν τῶν σημαντικωτέρων ἐμπορικῶν οἴκων τῆς Πελοποννήσου. Ἐγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Ἀθήναις, ἵδρυσε τῷ 1886 τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον πιλοποιίας, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1898 ἤρχισε νὰ τροφοδοτῇ καὶ τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Βαλκανίων. Ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τούτῳ κατ' ἀρχὰς παρήγοντο ψάθινοι καὶ καστόρινοι πῖλοι ἐξ ἡμικατειργασμένων πρώτων ὑλῶν. Βραδύτερον ἤρχισε χρησιμοποίησις ἀκατεργάστων ὑλῶν ἑλληνικῶν, δηλαδὴ τριχωμάτων κονίκλων καὶ λαγωῶν τῆς χώρας. Τῷ 1908 ὠργάνωσε τὸν βιομηχανικὸν κόσμον, ἱδρύσας τὸν «Σύνδεσμον τῶν Ἑλλήνων βιομηχάνων καὶ βιοτεχνῶν», οὗ ἐγένετο καὶ πρῶτος πρόεδρος. Τῇ πρωτοβουλίᾳ του ἐπίσης συνεκλήθη τὸ πρῶτον πανελλήνιον συνέδριον τῆς γεωργίας, βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου ἐν Ἑλλάδι τῷ 1908.

ποῦλος (ὁ)· ἰδιωματ., εἶδος ἄνθους, *μήκων ἢ ροιάς*.

Ποῦλος. —1) ***Ἀντώνιος.*** Ἀθηναῖος ἀγωνιστὴς ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας καταγόμενος. Ἐπολέμησεν ἐν Ἀθήναις. —2) ***Σταῦρος.*** Ἀγωνιστὴς λαβὼν μέρος εἰς τὰς μάχας Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Χαϊδαρίου καὶ Θηβῶν. Ἀπέθανε τῷ 1887 φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. —3) ***Μιχαήλ.*** Νοτάριος Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου τὰ ἀπομνημονεύματα (1826—1827) ἐξέδωκεν ὁ Ι. Βλαχογιάννης ἐν τῷ «Ἀθηναϊκῷ Ἀρχείῳ» (Ἀθῆναι 1901 σ. 223 ἑξ.). Τ. Ε. Ε.

πούλουδο (τό)· ἰδιωματ. ἄνθος.

πούλπιτον (τὸ) (pulpitum) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Ἐξέδρα ἢ ἀνάβαθρον ἢ προσκήνιον, ἐφ' οὗ ἔπαιζον οἱ ἠθοποιοί, συνεκδοχικῶς δὲ ἡ σκηνή, τὸ θέατρον, αἱ γελωτοποιίαι, αἱ βωμολοχίαι πλάνητος ἠθοποιοῦ - ἀγύρτου. Ἡ λέξις εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ μετὰ τῆς σημασίας παντὸς βήματος ρητορικοῦ, τοῦ ἄμβωνος καὶ τοῦ λογείου κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἑστιάσεως ἐν τοῖς κοινοβίοις μοναστηρίοις. Ν. Σ. Λ.

—**πούλπιτον** (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Τὰ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ὄπισθεν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καθίσματος (τριβουναλίου) ἑδώλια τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν φρουρῶν, καὶ τὸ ὄπισθεν τοῦ Χρυσοτρικλίνου οἴκημα τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς. Ν. Σ. Λ.

Ποῦλσεν (Poulsen), ***Βλαδίμιρος.*** Δανὸς μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἐφεῦρε (1898) τὸ *τηλέγραφον*, μηχάνημα ὅμοιον μὲν πρὸς τὸν φωνόγραφον, ἀλλὰ πλεονεκτοῦν αὐτοῦ, καθόσον δύναται νὰ ἀποτυπώσῃ συνομιλίαν διαρκείας μιᾶς ὥρας. Τῷ 1902 — 1903 ὁ Ποῦλσεν ἐφεῦρε τὸ σύστημα τῆς διὰ τόξου (*τόξον Ποῦλσεν*) παραγωγῆς διατηρουμένων ταλαντώσεων ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεγραφίᾳ. Γ. Ι. Β.

Πούλσκυ (Pulszky). —1) ***Φραγκῖσκος-Αὐρήλιος.*** Οὔγγρος φιλόλογος, ἀρχαιολόγος καὶ πολιτικὸς (1814—1897). Βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1839, ἀνέλαβε, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ κυβερνήσει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ μετέβη εἰς Λονδῖνον πρὸς συνηγορίαν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Οὐγγαρίας. Μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος κατεδικάσθη (1852) ἐρήμην εἰς θάνατον, ἀλλ' ἠμνηστεύθη τῷ 1866 καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν. Διορισθεὶς τῷ 1869 διευθυντὴς τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου καὶ ἔπειτα ἐπιθεωρητὴς τῶν βιβλιοθηκῶν, διωργάνωσε τὰ ἱδρύματα ταῦτα κατὰ τοιοῦτον θαυμάσιον τρόπον, ὥστε ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην. Ἐξελέγη εἶτα μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐχρημάτισε πρόεδρος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἔγραψεν: «Ἡ ζωή μου καὶ ἡ ἐποχή μου» (1879—1882), «Ἡ χαλκίνη ἐποχὴ ἐν Οὐγγαρίᾳ», «Ἡ ἀρχαιολογία ἐν Οὐγγαρίᾳ» (1897).

— 2) ***Αὔγουστος.*** Οὔγγρος δημοσιολόγος (1846—1901). Καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τοῦ 1875 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βουδαπέστης, ἔγραψεν: «Αἱ βάσεις τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας (1885), «Ἡ θεωρία τοῦ δικαίου καὶ ἡ ἀστικὴ κοινωνία» (1887). Θ. Κ.

πουλσόμετρον (τὸ) (pulsometer). Συσκευὴ ἀποτελουμένη ἐκ δύο πλησίον κειμένων θαλάμων, ἐφωδιασμένων διὰ θαλάμων-δικλείδων, κειμένων ὄπισθεν, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει μίαν βαλβῖδα ἀναρροφήσεως καὶ μίαν καταθλίψεως. Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ὕδατος εἶναι κοινὴ καὶ διὰ τοὺς δύο θαλάμους βαλβίδων, ὡς καὶ ἡ ἐξαγωγή. Ἐκ ρυθμιστικῆς βαλβῖδος εὑρισκομένης ἄνωθεν εἰσέρχεται ἀτμός, ἐναλλὰξ πρὸς ἑκάτερον τῶν θαλάμων, ἀναλόγως τῆς θέσεως ταύτης. Ἐὰν ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι ὁ ἀτμὸς εἰσέρχεται εἰς τὸν ἕτερον τῶν θαλάμων πεπληρωμένον ὕδατος, οὗτος θὰ πιέσῃ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἀναγκάζων αὐτό, διὰ τοῦ σωλῆνος καταθλίψεως, νὰ μετοχετευθῇ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ὅταν ὅμως ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος ἐν τῷ θαλάμῳ τούτῳ κατέλθῃ κάτω τῆς ἐπιφανείας ἐπικαθίσεως τῆς βαλβῖδος καταθλίψεως, ἐξέρχεται ἀντὶ ὕδατος μεῖγμα ἀτμοῦ καὶ ὕδατος· προκαλεῖται ἀπότομος ἀνάμειξις, πτῶσις τῆς πιέσεως καὶ ἀπότομος εἰσροὴ ἀτμοῦ. Λόγῳ τῆς μεγάλης ταχύτητος τοῦ ἀτμοῦ παρασύρεται ἡ ρυθμιστικὴ βαλβὶς καὶ κλείει τὴν εἴσοδον πρὸς τὸν θάλαμον τοῦτον, ἀνοίγουσα τὴν εἴσοδον πρὸς τὸν ἕτερον, ὅπου ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτά. Ἐν τῷ μεταξύ, λόγῳ τῆς συμπυκνώσεως τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὸν πρῶτον θάλαμον καὶ τῆς ὑποπιέσεως, εἰσέρχεται ὕδωρ καὶ πληροῖ τοῦτον, ἕτοιμον πλέον διὰ νέαν λειτουργίαν. Διὰ διαφόρων κατασκευῶν κατορθοῦται ὥστε ἡ περίοδος συμπιέσεως καὶ ἀναρροφήσεως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς θαλάμους νὰ τελειώνουν ὁμοχρόνως.

Τοῦ πουλσομέτρου γίνεται χρῆσις εἰς σιδηροδρόμους διὰ τὴν τροφοδότησιν τῶν ἀτμαμαξῶν δι' ὕδατος καὶ γενικῶς ὅπου ὑπάρχει ἀτμὸς καὶ παρίσταται ἀνάγκη ἁπλότητος ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐγκατάστασιν ὀλιγοδάπανον. Ὕψος ἀναρροφήσεως 2 ἕως 4 μέτρα, ἀλλὰ καὶ μέχρις 8. Ὕψη συμπιέσεως μέχρι 50 μέτρων, εἰς μεγαλύτερα δὲ τοιαῦτα σύνδεσις πολλῶν συσκευῶν, τῆς μιᾶς ὑπὲρ τὴν ἄλλην, ὅπου ὅμως αἱ ἀνώτεραι βαθμῖδες ἐργάζονται δυσμενέστερον λόγῳ τῆς θερμάνσεως τοῦ ὕδατος. Συνήθης ἰσχὺς εἰς 5 μέτρα ὕψος ἕως 7 κυβ. μέτρα ἀνὰ λεπτὸν καὶ ἐπὶ 50 μέτρων ἕως 2,25 κυβ. μέτρα ἀνὰ λεπτόν. Ἐπὶ συνήθων, καλῶς κατεσκευασμένων, συσκευῶν ὁ ὄγκος τοῦ καταναλισκομένου ἀτμοῦ εἶναι διπλάσιος ἕως τριπλάσιος τοῦ ἀνυψουμένου ὕδατος, καὶ ἐπιτυγχάνει τις δι' ἑνὸς χιλιογράμμου ἀτμοῦ ἰσχὺν 3000 ἕως 5000 χιλιογρ. μέτρων εἰς ἀνυψούμενον ὕδωρ, ἀντιστοιχοῦν εἰς κατανάλωσιν ἀτμοῦ 54—90 χιλιογρ. / ὡριαῖον ἵππον. Κ. ΚΡΙΣΠΗΣ

Πουλτάβα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πολτάβα*.

πουλτεναία (ἡ) (Poultenaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ὠκεανίαν. Δ. Ν. Π.

Πουλτοὺσκ (Pultusk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Νάρεβ, ἀπέχουσα τῆς Βαρσοβίας 45 χλμ. Κάτ. (1921) 13.504. Καταστραφεῖσα ὁλοτελῶς ἐκ πυρκαϊᾶς τῷ 1875, ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ νέου σχεδίου. Η. Π. Γ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν εἰς Πολωνίαν ἐκστρατείαν του ὁ Μέγας Ναπολέων (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι* πόλεμοι, τόμ. ΙΗ', σελ. 55), ἐπιζητήσας περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1806 νὰ περιστραφῇ μὲ πόλον τὸ δεξιόν του (παρὰ τὴν Βαρσοβίαν), ἐδέχθη ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Ρώσων, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι τὸ δεξιὸν τοῦτο δὲν προὐχώρει λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο ἀσθενές. Ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἀπωθήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων ἡ ἐπὶ κεφαλῆς 1η ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Μπένινγκσεν (40.000 ἄνδρες), ἥτις ἐγκατεστάθη τότε ἀμυντικῶς παρὰ τὸ Πουλτοὺσκ. Τὴν 26ην Δεκεμβρίου ἐπετέθη τὸ 5ον γαλλικὸν σῶμα τοῦ Λὰν μετὰ δύο μεραρχιῶν ἱππικοῦ (σύνολον 20.000 ἄνδρες) κατὰ τῶν ἐν Πουλτοὺσκ Ρώσων καὶ ἀπώθησε κατά τι αὐτούς, καταλαβὸν τὸ χωρίον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ κρατήσῃ, διότι ὁ μεταξὺ τῶν γαλλικῶν μονάδων σύνδεσμος ἦτο πλημμελής, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ ρωσικὸν ἱππικὸν ἠδυνήθη νὰ διεισδύσῃ μεταξὺ τῶν γαλλικῶν γραμμῶν. Καὶ ἐξεδιώχθη μὲν τοῦτο ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθησαν οὗτοι ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεως τῆς πρωΐας. Ὁ ἀγὼν οὗτος, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν λαβόντος χώραν εἰς Γκολυμὶν (χωρίον δυτικῶς τοῦ Πουλτοὺσκ), καθ' ὃν ἐνίκησαν οἱ Γάλλοι, ἐπήνεγκε τὸν πλήρη ἀποχωρισμὸν τῶν Ρώσων ἀπὸ τῶν Πρώσσων (σώματος τοῦ στρατηγοῦ Λεστὸκ ἐκ 15.000 ἀνδρῶν). Ν. Θ. Κ.

πουλτσινέλλας (ὁ). Κωμικὸν πρόσωπον τῆς παλαιᾶς ἐκ τοῦ προχείρου ἰταλικῆς κωμῳδίας. Χαρακτηριστικά του ἦσαν ἡ δειλία, ἡ σκαιότης, ἡ ἀμάθεια, ἡ ἀπληστία, ἡ λαιμαργία, ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ἰδιαιτέρα κλίσις πρὸς τὸ σκῶμμα. Ὁ πουλτσινέλλας ἔφερε στολὴν ἐρυθρὰν μὲ πλατείας περιχειρίδας, λευκὴν περισκελίδα, μαύρην δερματίνην ζώνην, πῖλον λευκὸν μετ' ἐρυθροῦ θυσάνου καὶ μαύρην προσωπίδα. Π. Α. Κ.

Πουλτσινέλλας.

Πουλτσόνε (Pulzone), ***Σκιπιων*** Ἰταλὸς ζωγράφος (1550—1588). Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν του, ἐπονομασθεὶς «Ρωμαῖος Βὰν Ντάϊκ». Ἐξετέλεσεν ἐπίσης ὀνομαστοὺς πίνακας θρησκευτικούς. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἐσταυρωμένος», «Ἀνάληψις» (ναὸς τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου ἐν Μόντε Καμπάλλο), προσωπογραφία τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΓ', προσωπογραφία ἀγνώστου ἀνδρὸς (μουσεῖον Πράντο, ἐν Μαδρίτῃ), κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Digitized by Google

πουλχελλία (ἡ) (Pulchellia Uklig) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πουλχελιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον στενόμφαλον, ἐπίπεδον, χθαμαλὸν καὶ πτυχὰς παχείας. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ Νότιον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

πουλχελλιίδαι (οἱ) (Pulchelliidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν *τῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στενόμφαλον καὶ ἀρκετὰ ὑψηλόστομον. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *πουλχελλία*, τὸ *βουχίκερας*, ὁ *νεολοβίτης*, ἡ *τισσοτία*, τὸ *πλατυλεντίκερας*.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Ποῦλχερ (Pulcher), καὶ κατ' ἄτοπον μεταγραφὴν *Πούλχηρ* καὶ *Ποῦλχρος*. Κλάδος τῆς σαβινικῆς οἰκογενείας τῶν πατρικίων Κλαυδίων, οὗτινος κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Πόπλιος Κλαύδιος-Κλώδιος***. Ὕπατος τῷ 249 π. Χ., ὅστις, διορισθεὶς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου κατὰ τὸν Α΄ Καρχηδονιακὸν πόλεμον, ἀντὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ Λιλυβαίου, προσέβαλε τοὺς Καρχηδονίους ἐν τῷ λιμένι τοῦ Δρεπάνου τῆς Σικελίας, ἔνθα μετὰ τοῦ συνυπάτου του Λευκίου Ἰουνίου Πούλλου κατετροπώθη τελείως ὑπὸ τοῦ Καρχηδονίου ναυάρχου Ἀδερβάλου καὶ ἀπώλεσε τὸν μέγαν τοῦ στόλον. Καταδικασθεὶς ὁ Ποῦλχερ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον.

—2) ***Ἄππιος Κλαύδιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὅστις ὢν ὕπατος τῷ 212 ἐκυρίευσε τὴν Καπύην.

— 3) ***Ἄππιος Κλαύδιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διατελέσας στρατηγὸς τοῦ Φλαμινίνου ἐναντίον τοῦ Νάβιδος, τυράννου τῆς Σπάρτης (τῷ 195) καὶ τοῦ Ἀντιόχου τῆς Συρίας (191), ὕπατος τῷ 185, πρεσβευτὴς δὲ εἰς Μακεδονίαν (184), πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς (174) καὶ πρὸς τὸν Προυσίαν τῆς Βιθυνίας (154).

— 4) ***Γάϊος Κλαύδιος***. Ὕπατος τῷ 177 π. Χ., ἐνίκησε τοὺς Ἰστροὺς καὶ τοὺς Λίγυρας, ὡς στρατιωτικὸς δὲ χιλίαρχος τῷ 171 ἐπολέμησε πρὸς τὸν Περσέα. Ὢν τιμητὴς τῷ 169, εἰσήχθη εἰς δίκην ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ἀλλ' ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Τιβερίου Σεμπρονίου Γράγχου.

— 5) ***Ἄππιος Κλαύδιος***. Ὕπατος τῷ 143, ἡττήθη ὑπὸ τῶν κατὰ τὰς Ἄλπεις Σαλασσῶν, εἶτα δ' ὑπέταξεν αὐτοὺς ὁλοσχερῶς· ρήτωρ ἐπιφανής, λυσσαλέος ἐχθρὸς Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὑπεστήριξεν, ὢν πρόεδρος τῆς Συγκλήτου, τὸν γαμβρόν του Τιβέριον Γράγχον, ἀπέθανε δὲ μικρὸν μετ' αὐτόν.

— 6) ***Κόϊντος Κλαύδιος-Κλώδιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὅστις τῷ 99, ὢν οἰωνοσκόπος, διεχειρίσατο λαμπρότατα τὴν ἀρχήν· ὑπῆρξε πάτρων τοῦ λαοῦ τῶν Μαμερτίνων, πραίτωρ τῷ 95 καὶ ὕπατος τῷ 92.

— 7) ***Ἄππιος Κλαύδιος***. Ὢν στρατηγὸς ἐν Καμπανίᾳ τῷ 87, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν, ἐπειδὴ ὁ στρατός του ηὐτομόλησε πρὸς τὸν Κίνναν. Ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς ἐν Μακεδονίᾳ, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 76.

— 8) ***Ἄππιος***. Υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 6, πειραθεὶς τῷ 59 νὰ εἰσαγάγῃ εἰς δίκην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κικέρωνος Κόϊντον.

— 9) ***Πόπλιος Κλώδιος***. Ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἀνηθικότητα αὐτοῦ, πλήρης χρεῶν καὶ κακομήχανος. Διαπράξας δ' ἱεροσυλίαν προεκάλεσε τῷ 60 τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπομπὴν τῆς συζύγου του Πομπηΐας. Τῷ 58, γενόμενος δήμαρχος, δι' εἰσποιήσεώς του ὑπὸ ταπεινοῦ πληβείου, ἐπέβαλε νόμους δημαγωγικούς, συνεφιλιώθη πρὸς τὸν Καίσαρα, εἰσήγαγεν εἰς δίκην τὸν Κικέρωνα, ἀποστρεφόμενον αὐτὸν διὰ τὰς ἀτιμίας του, τὸν ἐξώρισεν, ὅπως καὶ τὸν Κάτωνα, ἐγένετο ἐχθρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηΐου, διηυκόλυνεν ἀντὶ χρημάτων τὴν ἐκ Ρώμης δραπέτευσιν τοῦ αἰχμαλώτου Τιγράνου, ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πομπήιον διά τινος δούλου. Μετὰ τὴν δημαρχίαν του δὲν ἔπαυσεν ὑποκινῶν τὸν λαὸν εἰς ταραχὰς καὶ στάσεις. Τῷ 57 ἐξελέγη ἀγορανόμος.

— 10) ***Ἄππιος Κλαύδιος***. Οἰωνοσκόπος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, διάσημος ἐπὶ δεισιδαιμονίᾳ, ψυχομαντείᾳ καὶ νεκρομαντείᾳ. Ὑπὸ τὸν γυναικάδελφόν του Λούκολλον ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Μιθριδάτου· τῷ 72 διεπραγμάτευθη τὴν πρὸς τὸν Τιγράνην συνθήκην· τῷ 61 ἥρπασεν ἔργα τέχνης ἐξ Ἑλλάδος· τῷ 57 διετέλεσε πραίτωρ καὶ τῷ 56 ἀντιπραίτωρ ἐν Σαρδηνίᾳ· τῷ 54, ὕπατος ὤν, ἠδιαφόρησε πρὸς τοὺς νόμους, ἵνα διαδεχθῇ τὸν Λέντλον· τῷ 53—51 διετέλεσε διοικητὴς Σικελίας καὶ Κιλικίας. Τότε ὁ Πομπήιος τὸν συνεφιλίωσε πρὸς τὸν Κικέρωνα, ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ὁποίου εἰργάσθη δραστηρίως. Τῷ 50, ὢν τιμητής, ἐπέδειξε παροιμιώδη αὐστηρότητα, διαγράψας συγκλητικούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Σαλλούστιον, καὶ ἱππεῖς ἐκ τοῦ καταλόγου των καὶ τὸν ἀδελφόν του. Τῷ 49, ὢν διοικητὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐπεμελήθη τῶν ἱερῶν, ἐν Ἐλευσῖνι δὲ μετεσκεύασε τὸ πρόπυλον τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, τοῦ ὁποίου ἐσώθη ἡ σχετικὴ ἐπιγραφή. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤγειραν αὐτῷ ἀνδριάντα. Ἀπέθανεν ἐν Εὐβοίᾳ μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Φαρσάλῳ μάχης. Ν. Σ. Λ.

Πουλχερία. Βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου (450—453). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἀρκαδίου (395—408), γεννηθεῖσα τῷ 389. Κάτοχος εὐρείας ἑλληνικῆς παιδείας καὶ φύσει εὐφυὴς καὶ δραστηρία, ἀνέλαβε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της (408), τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ὀκταετοῦς ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως Θεοδοσίου Β΄. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου (τῷ 1414) καὶ τὴν παραίτησιν τοῦ μαγίστρου Ἀνθεμίου, ἡ Πουλχερία ἀνέλαβεν εἰς τὰς στιβαρὰς αὐτῆς χεῖρας τὰ ἡνία τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου, πλὴν βραχείας διακοπῆς, ὑπῆρξεν ὁ πραγματικὸς κυβερνήτης καθ' ὅλην τὴν μακρὰν βασιλείαν τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος ἀδελφοῦ της Θεοδοσίου Β΄ (408—450). Τῷ 421 ἐνύμφευσε τὸν Θεοδόσιον τοῦτον μετὰ τῆς λογίας καὶ περικαλλοῦς Ἀθηναΐας κόρης Ἀθηναΐδος (τῆς μετονομασθείσης Εὐδοκίας), μεθ' ἧς ὅμως προῆλθε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς σοβαρὰς προστριβάς, ἀποφασίσασα νὰ ἀποχωρήσῃ τῶν βασιλικῶν παλατίων. Ἐπανῆλθεν ὅμως πάλιν πανίσχυρος, μετὰ τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐξορίαν τῆς Εὐδοκίας, καὶ ἔκτοτε παρέμεινε πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ της χειραγωγοῦσα αὐτὸν μέχρι τοῦ θανάτου του, τῷ 450, ὅτε καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον. Ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀνόδῳ της ἐνυμφεύθη τὸν ἐκ Θρᾴκης Μαρκιανόν, συγκλητικόν, ἀφοῦ ὑπεχρέωσεν αὐτὸν δι' ὅρκου νὰ σεβασθῇ τὴν παρθενίαν της, ἣν εἶχεν ἀφιερώσει τῷ Θεῷ. Τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ἱδρύθη τῷ 425 ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ περίφημον πανδιδακτήριον (πανεπιστήμιον), συνεκλήθη τῷ 431 ἡ ἐν Ἐφέσῳ Γ΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἥτις κατεδίκασε τὰ δόγματα τοῦ Νεστορίου, ἐθεσπίσθη τῷ 433 τὸ «ἑλληνιστὶ διατίθεσθαι», δηλαδὴ ἡ εἰσαγωγὴ καὶ τῆς ἑλληνικῆς ὡς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ κράτους, τέλος δὲ συνεκλήθη τῷ 451 ἡ Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ καταδικάσασα τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς. Ἡ Πουλχερία ἵδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πλείστους ναοὺς καὶ εὐεργετικὰ καταστήματα (πτωχοκομεῖα, ξενῶνας κτλ.). Πλὴν τῶν ἄλλων ἵδρυσεν ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Βλαχερνῶν τὴν πρώτην ἐκεῖ ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Χαλκοπρατείων τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις τὴν πολυτελεστάτην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Ν. ΚΛΣ

— **Πουλχερία**. Τετάρτη ἐκ τῶν πέντε θυγατέρων τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Θεοφίλου (829—842) καὶ τῆς Θεοδώρας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της (842) ἐκ ρη βίᾳ μοναχὴ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της βασιλέως Μιχαὴλ Γ΄ (842—867) καὶ ἐνεκλείσθη μετὰ τῆς μητρός της καὶ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν της εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τοῦ Καριανοῦ, συγχρόνως δὲ ἐδημεύθη καὶ ἅπασα αὐτῶν ἡ περιουσία. Βραδύτερον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος Α΄ (867—886) μετήγαγεν αὐτὰς εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡσαύτως μονὴν τῶν Γαστρίων, τὴν κτισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Θεοκτίστης, μητρὸς τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας καὶ μάμμης τῆς Πουλχερίας. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἀπέθανεν αὕτη ὡς μοναχὴ ἄγνωστον πότε. Ν. ΚΛΣ

Πουλχεριαναί (αἱ) *[Βυζ.]*. Τὸ ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ ρεγεῶνι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισημότατον αὐτοκρατορικὸν παλάτιον. Ὠνομάζετο κατ' ἀρχὰς μὲν *Φλακιλλιαναί*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς πρώτης συζύγου τοῦ Θεοδοσίου Φλακίλλας Αἰλίας, εἶτα δέ, κατὰ τὴν μεταλλαγὴν κατόχου, *Πλακιδιαναί*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ Θεοδοσίου Πλακιδίας Γάλλης, μετέπειτα δὲ *Πουλχεριαναί*, ὅπερ ὄνομα καὶ ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῆς αὐγούστας Πουλχερίας, τῆς θυγατρὸς Θεοδοσίου καὶ Φλακίλλης. Τὸ παλάτιον ἦτο καὶ κατάλυμα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων ἀρχιερέων καὶ ἐπισήμων κληρικῶν. Ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ ἦσαν ἀποτεθησαυρισμένα τὰ κειμήλια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ λεγόμενα «σίγνα βασιλικά». Ἐν τῷ αὐτῷ εὐκτηρίῳ ἐλειτούργουν λατινιστὶ οἱ παρεπίδημοι Ρωμαῖοι ἀρχιερεῖς. Ν. Σ. Λ.

Πουλχεριανούπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, ἀναφερομένη κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 39 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καπατιανῆς. Α. Θ. Ι.

Πουλχεριούπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰλλυρίας, ἱδρυθεῖσα κατά τινα παράδοσιν ὑπὸ τῆς Πουλχερίας (414—453), ἀδελφῆς Θεοδοσίου τοῦ Β΄, ἡ μετὰ ταῦτα *Βεράτιον* (βλ. λ.). Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους μνημονεύεται ὡ. μία τῶν 9 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Νέας Ἠπείρου (Βόρειος Ἤπειρος), ὑπὸ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τοῦ ἐνάτου θέματος Δυρραχίου. Α. Θ. Ι.

Πούλχρα *[Γεωγρ.]*. Φρούριον κτισθὲν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ἐν Κάτω Μοισίᾳ (βλ. λ. *Θεοδώρα*, τ. ΙΒ, σ. 506 β).

πουλῶ (—άω)· δημοτ., ἀντὶ πωλῶ (βλ. λ.).

πούμα (ὁ) (Felis puma) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γατιδῶν*, περιλαμβάνον αἰλούρους ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πούμα ὁ παταγωνικός* (Felis puma patagonicus), ὅστις ἔχει χρῶμα πυρροεπίξανθον, ἀνάστημα μέγα, κεφαλὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν αἰλούρων, μὲ

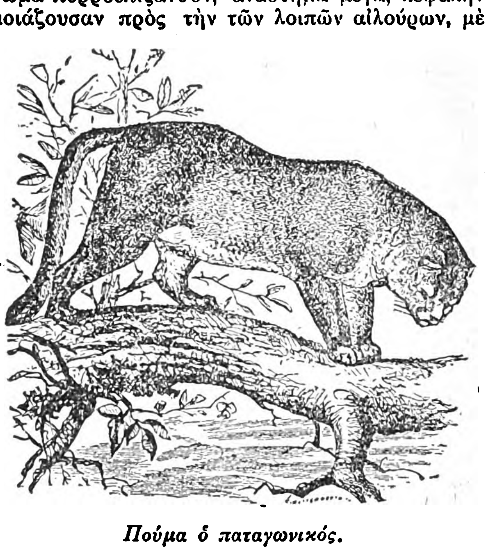

Πούμα ὁ παταγωνικός.

τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ρίς του εἶναι εὐρυτέρα καὶ πλέον προέχουσα κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο ὀφθαλμῶν διάστημα, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ζωηροὺς μὲ φαιοϋποτεφρόχρουν ἴριδα, τρίχωμα πυκνόν, ἀρκετὰ μακρὸν καὶ λεπτότατον, μεταξοειδές, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν κατασκευὴν διφθερῶν καὶ κοιλιῶν κανελλόχρουν. Τὸ μῆκός του εἶναι παραπλήσιον πρὸς τὸ τοῦ λέοντος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔχει καὶ πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικά, διὸ καλεῖται καὶ *λέων ἀμερικανικός*. Εἶναι νυκτόβιον ζῷον, εὔρωστον καὶ εὐκίνητον, ἀναρριχώμενον ἐπὶ τῶν δένδρων μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος. Ἐπιτίθεται μόνον κατὰ μικρῶν θηλαστικῶν, ἐξ ὧν τρέφεται, ἀλλ' ὅταν καταδιώκεται ἐπιτίθεται καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Δ. Ν. Π.

Πουμπίτσκα (Pubicka, ἢ Pubitschka), ***Φραγκῖσκος***. Τσέχος ἰησουΐτης ἱστορικὸς (1722—1807). Ἔγραψε: «Χρονολογικὴ σειρὰ τῶν σλαυοβοημῶν βασιλέων» (1767) καὶ «Χρονολογικὴ ἱστορία τῆς Βοημίας» εἰς 5 τόμους. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν ἰησουϊτικῶν ταγμάτων διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας. Θ.Κ.

Πούμπουρας, *Γρηγόριος*. Ἐπίσκοπος Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου (1789—1881). Διάκονος ὢν ὑπῆρξε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπ' αὐτῆς εἰς πολλὰς ἐμπιστευτικὰς ἀποστολάς. Δ. Π. Π.

Πούνα (Poona) *[Γεωγρ.]*. —1) Διαμέρισμα τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν τῆς Βομβάης, ἐκτάσεως 5.357 τ. χλμ. Κάτ. 1.009.633 (1921). Τὸ ἔδαφος εἶναι πρὸς Δ. κυματοειδὲς μὲ πολυαρίθμους διακλαδώσεις τῆς δυτικῆς ὀροσειρᾶς τῶν Γκάτς, καὶ πρὸς Α. καθίσταται πεδινὸν καὶ ἀρδεύεται ὑπὸ δύο διωρύγων, τοῦ Μοῦθα καὶ τοῦ Νίρα: Κατὰ τὸν ΙΖ αἰῶνα ἀπετέλει τμῆμα τοῦ μωαμεθανικοῦ κράτους τοῦ Ἀχμανταναγκάρ.—2) Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Μοῦθα καὶ Μοῦλα καὶ εἰς ὕψος 554 μ. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Great Indian Peninsula καὶ ἀπέχει 190 χλμ. ἐκ τῆς Βομβάης. Εἶναι ἐκτισμένη ἐν μέσῳ κήπων, ἔχει πλεῖστα νεόκτιστα δημόσια κτήρια, 16 στρατῶνας καὶ πλῆθος ἰνδικῶν ναῶν καὶ ἀνακτόρων τοῦ ΙΣΤ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ἔχει ἐργοστάσια κατεργασίας βάμβακος, χάρτου, ὀρύζης, σακχάρεως καὶ σ δήρου. Κάτ. 214.796 (1921). Η. Π. Γ.

Πουνὰν (οἱ), ἢ ***Πουνᾶνες*** (Punans). Λαὸς τῆς Μαλαισίας κατοικῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου Βόρνεο. Εἶναι νομάδες καὶ κυνηγοί, βραχέος ἀναστήματος καὶ χρώματος ὑποκιτρίνου. Λαμβάνουσι μίαν σύζυγον καὶ ἀφήνουσιν ἀτάφους τοὺς νεκρούς των. Γ. Ι. Β.

πουνάρ· λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα *πηγὴν* (βλ. *μπουνάρ*).

Πουναρβάσου. Διάσημος Ἰνδὸς ἰατρὸς (βλ. λ. *Ἀτρεῦα*).

Ποῦνδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαβυλωνίας, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 19),

Digitized by Google

«παρὰ τὸ μέχρι θαλάσσης τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ μέρος ὑπὸ τὴν Ἀπάμειαν πόλιν». Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

πουνεντεγάρμπης (ὁ)· δημ. ναυτ., ὁ λιβοζέφυρος, καὶ ἡ ἀπὸ Δ. Ν.Δ. διεύθυνσις ἐν γένει.

πουνεντεμαΐστρος (ὁ) δημοτ. ναυτ. ὁ σκιρρωνοβορρᾶς.

Πουνέντες, *Κάβο* — [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ δυτικὴ τῆς Τενέδου ἄκρα (βλ. λ. *Κουτσομύτης*).

πουνέντης (ὁ) δημοτ. ναυτ., ὁ ζέφυρος: «πουνέντε χάρτα μαΐστρο»· ζέφυρος 1 πρὸς σκίρρωνα κτλ. Σ. Ε. Λ.

Πουνὶ (Pugni), ***Καῖσαρ***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1805—1870). Ἔζησεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Πετρουπόλει καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν σύνθεσιν μπαλλέττων, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ («Ἐσμεράλδα», «Κατερίνα», «Ἡ Ναϊὰς καὶ ὁ ψαρρᾶς», «Ἡ κόρη τοῦ φαραώ», «Τὸ μαγευμένο ἄλογο», «Ὁ αὐτοκράτωρ Καντὼλ» κ.ἄ.) διετηρήθησαν εἰς τὸ μόνιμον ρεπερτόριον ὄχι μόνον τῶν αὐτοκρατορικῶν μελοδραμάτων τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ. Ἐκτὸς τῶν μπαλλέττων ὁ Πουνὶ ἔγραψε 10 μελοδράματα καὶ 40 λειτουργίας. Γ. Σ.

Πουνιαλῆς, *Μαρῖνος*. Κρὴς ποιητὴς (βλ. λ. *Μπουνιαλῆς* Μαρῖνος Τζάνες).

Πουνιάνι (Pugnani), ***Γαετᾶνος***. Ἰταλὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (1731—1798). Ἀφοῦ διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον βιολιστὴς ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Σαρδηνίας, ἤρχισε τὰς καλλιτεχνικάς του περιοδείας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ἔνθα παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν ὡς κορυφαῖος βιολιστὴς τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Ἐπανελθὼν εἰς Τουρῖνον, τῷ 1770, ἵδρυσε τὴν περιώνυμον σχολὴν βιολίου, ἐξ ἧς ἐξῆλθον πλεῖστοι διάσημοι βιολισταί. Ἔγραψεν 7 μελοδράματα, μίαν δραματικὴν καντάταν (Issea), ἓν ορατόριον, ἓν μπαλλέττο κλπ. Γ. Σ.

Πούνικον (Punicum) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν νοτίων παραλίων τῆς Ἐτρουρίας ἐν Ἰταλίᾳ, κειμένη πρὸς Δ. τῶν Πύργων (νῦν San Severa), ἐπὶ τῆς Via Aurelia. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὤφειλε τὸ ὄνομά της εἰς ἔμβλημα ἐμπορικοῦ τινος οἴκου, παρὰ εἰς φοινικικὴν ἵδρυσιν. Εἶναι ἡ σημερινὴ Santa Marinella. Α. Θ. Σ.

Πουνιὸ (Pugno), ***Ραούλ***. Γάλλος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης, ἰταλικῆς καταγωγῆς (1852—1914). Πρῶτον βραβεῖον τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων, ἐδίδαξεν ἀρχικῶς ἐν αὐτῷ ἁρμονίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1893 ἤρχισεν ἐπιβαλλόμενος ὡς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἦτο ἐξαίρετος μουσικός, δημιουργήσας χαριτωμένα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον («Les soirs») καὶ σοβαρώτερα ἔργα, ὡς τὸ ορατόριον: «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου», ἡ μουσικὴ διὰ τὴν «Νεκρὰν πόλιν» τοῦ ντ' Ἀννούντσιο, ἡ καντάτα «Προμηθεὺς Δεσμώτης», ἡ σονάτα εἰς ρε ἔλασσον διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

Πούνση [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ (Libya Interior), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. IV, 6, 10), πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Νίγηρος. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

ποὺντ (τό), κοιν. ***πούτι***. Μέτρον βάρους τοῦ παλαιοῦ ρωσικοῦ μετρικοῦ συστήματος, τοῦ ἀντικατασταθέντος κατὰ τὸ 1927 διὰ τοῦ δεκαδικοῦ τοιούτου. Ἀποτελεῖ τὸ τεσσαρακονταπλάσιον τῆς ρωσικῆς λίτρας, μονάδος βάρους (κοιν. φοὺντ, funt) καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς 16,380463 χιλιόγραμμα, 12 ὀκ. 318 $^{114}/_{128}$ δρμ. Ἡ σχέσις του πρὸς τὰ λοιπὰ ρωσικὰ μέτρα καθορίζεται ὡς ἑξῆς: 1π=40 φοὺντ=1280 λὸτ=3840 ζολοτνὶκ=368640 ντόλια, =$^1/_{10}$ τοῦ μπέρκοβετς. Ι. Α. Β.

Ποὺντ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Χώρα, περὶ ἧς οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἔλεγον ὅτι εἶναι κοιτὶς τῶν ἀρωμάτων, τῶν θυμιαμάτων, τῶν μύρων, τῶν πολυτίμων ξύλων, τοῦ χρυσοῦ καὶ παντὸς φυσικοῦ πλούτου, ὁ ἐπίγειος παράδεισος, «ἡ θεία γῆ», πατρὶς τοῦ Ὥρου καὶ τῆς Ἀθώρ. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι καθωρισμένη. Κατά τινας, ἐν οἷς καὶ ὁ Maspéro, εἶναι ἡ σημερινὴ Σομαλὶ τῶν ΝΔ. ἀκτῶν τῆς Ἀραβίας· κατ' ἄλλους αἱ μεταξὺ Σουάκιμ καὶ Μασσάβας ἀκταὶ τῆς Ἀραβίας καὶ Ἀφρικῆς. Κατὰ τὸν Maspéro εἰς προϊστορικοὺς χρόνους σημιτικὰ φῦλα συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς δυτικὰς καὶ μεσημβρινὰς ἀκτὰς τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Εὐνοηθέντα ὑπὸ τῆς φύσεως τῆς χώρας, ηὐδοκίμησαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυσιπλοΐαν καὶ ἐπλούτησαν· τὰ καραβάνια των διέσχιζον τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας καὶ ἔφθανον εἰς τὴν Ἐρυθράν, τὴν ὁποίαν διαπλέοντα ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Ἀφρικήν. Αἱ σχέσεις τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῶν Πουντίων χρονολογοῦνται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀφοῦ θετικὸν μνημεῖον αὐτῶν ἔχομεν ἀπὸ τῆς Ε' δυναστείας (38ος αἰὼν π. Χ.). Γ. Λ. Α.

πούντα (ἡ), καὶ ***πόντα***· δημοτ., πνευμονικὸν κρυολόγημα, ἰδίᾳ πλευρῖτις || ἀκτογρ. δημοτ., ἄκρα χθαμαλὴ καὶ οὐχὶ ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς προέχουσα, ἢ ἄκρα ἀπὸ ἀκρωτηρίου ἀποφυομένη (ἐπισήμ. ἄκρα, γαλλ. pointe, ἀγγλ. point καὶ ἰταλ. punta). Σ. Ε. Λ.

Πούντα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Τὸ τελευταῖον πρὸς Α. ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Ἑρμαϊκοῦ κόλπου, βορεία ἐσχατιὰ καὶ συνοικία τῆς πόλεως Σμύρνης. Θαλάσσια λουτρὰ καὶ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς μετὰ προβλῆτος, ἀφετηρία τῶν γραμμῶν Πούντα — Παραδείσου — Μπουτζᾶ καὶ Σμύρνης — Ἀϊδινίου (πλάτ. 38° 26′ 30″ Β., μῆκ. 27° 08′ 48″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1522: Smyrna harbour). Εἰς τὸν νότιον μυχὸν τοῦ ὅρμου τῆς Πούντας ἐκβάλλει ὁ ὑποτιθέμενος Μέλης καὶ τὸ πλεονάζον ὕδωρ τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τοῦ Χαλκὰρ-Μπουνάρ. Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ χθαμαλὴ χερσονησώδης γλῶσσα, (πλάτ. 38° 56′ 35″ Β., μῆκ. 20° 46′45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), ἥτις, τερματίζουσα βορειοδυτικῶς τὴν Ἀκαρνανίαν, ἀποτελεῖ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ στομίου τῆς Πρεβέζης, ἀπολήγουσα πρὸς δυσμὰς εἰς φερώνυμον ἄκραν (ἀρχ. Ἄκτιον), ἐφ' ἧς παλαιὸν πυροβολεῖον, ἀντικρύζον τὸ τότε τουρκικὸν Παλιοσάραγα. Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Σαλαμῖνος, ἡ βορείως τῆς Κυνοσούρας ἀνατολικὴ τῆς νήσου ἄκρα (πλάτ. 37° 56′ 50″ Β., μῆκ. 23° 33′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), ἡ ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον Ἀμπελακίων. Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τοῦ Κορινθιακοῦ, νοτίως τοῦ Γαλαξειδίου, ἔχον πρὸ αὐτοῦ τὴν ὕφαλον Ἀνδρομάχη (πλάτ. 38° 20′ 30″ Β., μῆκ. 20° 23′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2213: Gulfs of Galaxidi and Itea). Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 20′ 00″ Β., μῆκ. 26° 10′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna), ἀντικρύζον τὸν Τσεσμέν. Μετὰ τῆς ἄκρας Ἁγία Ἕλενα ἀποτελεῖ τὴν προβολὴν τοῦ ἀρχαίου Ποσειδίου. Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Δύο τοπωνύμια τῆς Ἀνάφης: —1) Σκόπελος (πλάτ. 36° 24′ $^1/_2$ Β., μῆκ. 25° 47′ Ἀ., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymno to Rhodos), βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά. —2) Ἀκρωτήριον (πλάτ. 36° 23′ Β., μῆκ. 25° 49′ Ἀν.), Α. ΒΑ. αὐτῆς ἄκρα. Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Χερσονησὶς ἀποτελοῦσα τὴν νοτιοδυτικὴν τῆς Κάσου ἐσχατιὰν (πλάτ. 35° 20′ 55″ Β., μῆκ. 26° 52′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2428: Kasso and Scarpanto). Λέγεται καὶ *Πουνταυλάκι*. Σ. Ε. Λ.

— **Πούντα** (***Ἄσπρη***) [*Παραλ. Γεωγρ.*]· βλ. *Ἄσπρη* Πούντα.

Πούντα Ἀρένας (Punta Arenas) [*Γεωγρ.*]· Παράλιος πόλις τῆς Χιλῆς, πρωτεύουσα τῆς καλουμένης Γῆς τοῦ Μαγελλάνου (Δυτικὴ Παταγωνία) ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μαγελλάνου καὶ κατὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου τῆς Βρουνσβίκης. Ἔχει νοσοκομεῖα, ναούς, δημοσίαν βιβλιοθήκην, λέσχας κλπ., ραδιογραφικὸν σταθμὸν καὶ πυκνὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν κυριωτέρων λιμένων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ, χαλκοῦ καὶ μαγνησίου. Κάτ. (1926) 19.794. Η. Π. Γ.

Πουνταδούρα (Puntadura) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος Ἀδριατικὴ τοῦ κόλπου τοῦ Κουαρνέρο (πλάτ. 44° 18′ Β., μῆκ. 15° 02′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero) πρὸς Ν. τῆς Πάγγο, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ διαύλου Νόβι Ποβλγιάνα. Σ. Ε. Λ.

Πούντα Λικόζα (Punta Licosa) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἐνιπαῖον*.

πουντελάρισμα (τό)· δημωδ. ναυτ., τὸ δι' ἀντηρίδων ἢ στυλίσκων ὑποστηρίζειν τι.

πουντελάρω· δημωδ. ναυτ., ὑποστηρίζω διὰ στυλίσκου ἢ ἀντηρίδος.

πουντέλι (τό)· δημ. ναυτ., στυλίσκος, μόνιμος ἢ ἀφαιρετός, δι' οὗ ὑποστηρίζεται ἢ ἀντερείδεται ἐν τῷ πλοίῳ ζυγὸν ἢ ὅ,τι ἄλλο || αἱ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ σκάφους εἰς τὴν πρέπουσαν κατακόρυφον θέσιν ἀντηρίδες, ὅταν τὸ πλοῖον εὑρίσκεται ἐν δεξαμενῇ πρὸς καθαρισμόν. Σ. Ε. Λ.

Πόϋντερ (Poynter), *σὲρ* ***Ἐδουάρδος Ἰωάννης***. Ἄγγλος ζωγράφος (1836—1919). Ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις καὶ ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 1860 ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης, μέλος καὶ εἶτα πρόεδρος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας (1896). Ἐφιλοτέχνησεν ἐλαιογραφίας καὶ ὑδατογραφίας, ἐξ ὧν ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: «Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ», «Περσεὺς καὶ Ἀνδρομέδα», «Ἐπίσκεψις παρὰ τῷ Ἀσκληπιῷ». Κ. Β. Λ.

πουντιάζω· δημοτ., παθαίνω πούντα, πνευμονικὸν νόσημα ἐκ ψύξεως, ἰδίᾳ πλευριτώνομαι || καθόλου, κρυολογῶ, παθαίνω ψῦξιν.

ποῦντος (ὁ)· ἄλλως *πόντος* (βλ. λ.).

Πουντουκκόταϊ (Pudukkottai) [*Γεωγρ.*]. Ὑποτελὲς κράτος τῶν Νοτίων Ἰνδιῶν, ἐκτάσεως 1179 τ. χλμ. Κάτ. 426.813 (1921). Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι ξηρόν, πεδινὸν ἢ ἐλαφρῶς κυματοειδές, παράγον κυρίως ὄρυζαν. Ἡ ὁμώνυμος πόλις καὶ πρωτεύουσα ἔχει 26.101 κατοίκους. Η. Π. Γ.

πουντόχορτο (τό), ἢ ***ποντοχόρταρο*** [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δακτυλὶς* ἡ σκωριώδης.

ποὺντς (τὸ)· βλ. λ. ***πώντς***.

Ποῦπα [*Γεωγρ.*]. Ἡ κορυφογραμμὴ τῆς Μαλάξης τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τῆς Κρήτης, ἥτις σχηματίζει ὀροπέδιον πρὸς Ν. τοῦ κόλπου τῆς Σούδας καὶ πρὸς Α. τοῦ χωρίου τῆς Μαλάξης. Εἶναι ὁ *Βερέκυνθος* τῶν ἀρχαίων, ὅπου οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, κατὰ τοὺς μύθους, ἐφεῦρον τὴν τέχνην τῆς διὰ τοῦ πυρὸς κατεργασίας τῶν μετάλλων. Ε. Γ.

Πουπὰρ (Poupart), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος φυσιοδίφης, ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1616—1708). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις συγκριτικὴν ἀνατομικὴν καὶ χειρουργικήν, ἐπὶ μακρὸν ἐργασθεὶς καὶ ἐν τῷ αὐτόθι νοσοκομείῳ Hôtel-Dieu, εἶτα δὲ γεωμετρίαν, φιλοσοφίαν, φυσικὴν ἱστορίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Reims. Τῷ 1699 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ὑπομνημάτων του εἰς τὴν «Journal des Savants» καὶ εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν», ὡς καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ συνδέσμου τοῦ ἑνοῦντος τὴν ἄνω λαγόνιον ἀκρολοφίαν μετὰ τοῦ ἡβικοῦ ὀστοῦ, ὅστις ἔκτοτε ἐκλήθη *πουπάρτειος σύνδεσμος*. Αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐργασίαι του εἰς τὰ ἄνω μνησθέντα περιοδικὰ ἀφορῶσι τὴν ἀνατομικὴν ἱστορίαν τῆς ἐνύδρου κανθαρίδος, τοῦ μυρμηκολέοντος, τοῦ μύρμηκος-ψύλλου, τὰς βδέλλας, τὰ ἑρμαφρόδιτα ἔντομα κ.λ.π. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης «Ὀστεολογίαν» («Ostéologie exacte et complète»). Ο. Ρ.

πουπάρτειος *σύνδεσμος* [*Ἀνατομ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *κολλεσσείου* συνδέσμου (βλ. λ.).

πουπάτσι (Pupazzi). Ὀνομασία τῶν ἰταλικῶν νευροσπάστων, τὰ ὁποῖα καλοῦνται καὶ burattini καὶ fantoccini.

πούπετα· ἐπιρρ. ἰδιωματ., οὐδαμοῦ· ἄλλως *πουθενά*.

Πουπιηνὸς (Pupienus), ***Μᾶρκος-Κλώδιος-Μάξιμος***. Ταπεινοῦ γένους παλαιὸς στρατιωτικός. Ἠρήμωσε τὴν Ἀκυληίαν, ὢν δὲ συγκλητικὸς τῷ 238 μ. Χ., ἐξελέγη ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ νομοδιδασκάλου Καιλίου Βαλβίνου κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμίνου τοῦ Γότθου, γενόμενος οὕτω δεύτερος αὐτοκράτωρ τῆς ρωμαϊκῆς στρατοκρατίας. Διὰ τὴν ἀγαθὴν διοίκησίν του μισηθεὶς ὑπὸ τῶν πραιτωριανῶν καθῃρέθη ὑπ' αὐτῶν μετ' ὀλίγον, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ Γορδιανοῦ τοῦ Γ'. Ν. Σ. Λ.

Πούπιλλος *Ὀρβίλιος*· βλ. *Ὀρβίλιος*.

Πούπιος (Pupius). Ποιητὴς θρηνῳδῶν τραγῳδιῶν, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ἀναφερόμενος ὑπὸ μόνου τοῦ Ὁρατίου (Ἐπιστ. Ι. 1, 67, ἔνθα ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς Ἄκρων σημειοῖ τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα τοῦ τραγῳδοῦ: «Διὰ τὸν θάνατόν μου θὰ κλαύσουν μόνον οἱ φίλοι καὶ οἱ γνωστοί μου, διότι ὁ λαὸς ἀρκετὰ ἐθρήνησεν ὅτε ἔζων». Ν. Σ. Λ.

Πούπλιος. Κατά τινα παράδοσιν θεωρεῖται διάδοχος τοῦ πρώτου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Ἀναγράφεται ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ ἐν Μελίτῃ φιλοξενήσαντος τὸν ναυαγήσαντα ἐκεῖ ἀπόστολον Παῦλον καὶ ὅτι ἐπεσκόπευσε τῶν Ἀθηνῶν μέχρι καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117—138), ἐφ' οὗ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐμαρτύρησεν. Τ. Ε. Ε.

πουπουλένιος, —α, —ο· δημοτ., ποὺ εἶναι ἀπὸ πούπουλα, ἀπὸ πτίλα: «πουπουλένιο μαξιλάρι, —στρῶμα».

πούπουλο (τό)· δημοτ., πτίλον || χαρακτηριστικὸν λίαν ἐλαφροῦ πράγματος.

Ποῦρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Γεδρωσίας (Βελουχιστάν), πρωτεύουσα τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τῷ 325 π. Χ., προερχόμενος ἐκ τῆς χώρας τῶν Ὠρειτῶν, κατόπιν ὁδοιπορίας 60 ἡμερῶν διὰ μέσου ἐρήμου, δυσβάτου καὶ ἀνύδρου, ἀφοῦ ἀπώλεσε τὸ ἓν τέταρτον περίπου τῆς μαχίμου αὐτοῦ δυνάμεως. Κατά τινας εἶναι ἡ σημερινὴ Pubra. Α. Θ. Σ.

πουράνα (λ. σανσκρ.=*παλαιός*). Ὀγκώδης ἰνδικὴ ποιητικὴ συλλογή, ἀποτελουμένη ἐκ 18 ἱερῶν ποιη-

Digitized by Google

μάτων καὶ ἐκ 400.000 στροφῶν ἢ 1.600.000 στίχων, περιέχουσα πληθὺν μύθων τῆς ἰνδικῆς θεογονίας καὶ κοσμογονίας, γενεαλογίας θεῶν καὶ βασιλέων καὶ ἀρχαίας ἰνδικὰς παραδόσεις, ἀποτελοῦσι δὲ εἶδος σχολίων ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῶν Βεδῶν. Κατατάσσονται εἰς τρεῖς ὁμάδας ἀνὰ ἓξ ποιήματα. Ἡ πρώτη ὁμάς, ἀφιερωμένη κυρίως εἰς τὸν Βισνού, καὶ εἰς ἣν ἐπικρατεῖ ἡ *σάττβα* (=ἀγαθότης, ἁγνότης), ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ποιημάτων «Βισνού», «Ναραντίγια», «Μπαγκαβάτα», «Γκαρούντα», «Πάντμα» καὶ «Βαράχα». Ἡ δευτέρα ὁμάς, ἥτις ἀφιεροῦται ἐν μέρει εἰς τὸν Σίβα καὶ ἐν μέρει εἰς τὸν Ἄγνι, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπικρατεῖ ἡ ἰδιότης *τάμας* (=ἀμάθεια), ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ποιημάτων «Μάτσυα», «Κοῦρμα», «Λίγκα», «Σίβα», «Σκάντα» «Ἄγνι». Ἡ τρίτη ὁμάς, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Βράχμαν, εἰς ἣν ἐπικρατεῖ ἡ ἰδιότης *ῥάντζας* (=τὰ πάθη), ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ποιημάτων «Βραχμάντα», «Βραχμαβαϊβάρτα», «Μαρκαντέγια», «Μπαβίσυα», «Βαμάνα», «Βραχμα-πουράνας». Κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς συγγραφεῖς ἕκαστον πουράνα πραγματεύεται τὰ ἑξῆς πέντε θέματα: τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, τὴν καταστροφήν του, τὴν γενεαλογίαν τῶν θεῶν ἢ τῶν ρισσί, ἤτοι τῶν θείων ραψῳδῶν καὶ ἱεροφαντῶν, τὰς περιόδους τῶν διαφόρων Μανοὺ ἢ πρωταρχικῶν ἀνθρώπων ὡρισμένου κοσμικοῦ κύκλου καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν διαφόρων βασιλέων τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν δυναστειῶν. Τὰ πουράνα ἀποπνέουν πνεῦμά τι εὐσεβείας καὶ λατρείας, αἵτινες ἐξωτερικεύονται δι' ὡρισμένων λατρευτικῶν τύπων καὶ ἰδίως διὰ τῆς μεταβάσεως εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους προσκυνήματος. Ἡ θεολογία των εἶναι ἑτερογενής, ἐπικρατοῦν δὲ οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι ἀπολαμβάνουν ἰδιαιτέρας λατρείας παρὰ τῷ λαῷ. Οὕτως, ἐκτὸς τοῦ *Βράχμα*, *Βισνοὺ* καὶ *Σίβα*, πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν ὁ *Ἄγνι* καὶ ὁ *Ἴντρα*, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἄρχων τῶν κατωτέρων θεῶν, ὁ *Βαρούνα*, θεὸς τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν ὑδάτων, ὁ *Σούρυα*, θεὸς τοῦ ἡλίου, ὁ *Γιάμα*, θεὸς τοῦ θανάτου, ἡ *Σόμα*, θεὰ τῆς σελήνης, αἱ *Ἀψάρας*, ἤτοι οὐράνιαι νύμφαι, καὶ αἱ *Ἀσούρας*, δαιμόνια καὶ θεότητες. Ἡ ἐποχὴ τῆς συνθέσεως τῶν πουράνα δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ καθορισθῇ, διότι λόγῳ πολλῶν προσθηκῶν καὶ ἀλλοιώσεων τὰ πούρανα, ἀπολέσαντα τὴν ἀρχικήν των μορφήν, ἐμφανίζονται ὡς κρᾶμα προελθὸν ἐξ ἀλληλαλλήλων ἐπεξεργασιῶν διαφόρων γενεῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως λογοτεχνικῆς τὰ πουράνα, συντεθέντα καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ σανσκριτικὴ γλῶσσα ἀπέκτησε τὴν τελειοτέραν αὐτῆς διαμόρφωσιν, διακρίνονται διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν ποιητικὴν ἔξαρσιν καὶ ἀποτελοῦν τεράστιον λογοτεχνικὸν μνημεῖον, κατώτερον ἀσφαλῶς τοῦ ἰνδικοῦ ἐπικοῦ κύκλου, πάντως ὅμως ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ μελέτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Μεταφράσεις τῶν πουράνας εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ὑπάρχουν μόνον ἡ τῆς Βισνού - πουράνα ἐν τῇ ἀγγλικῇ ὑπὸ *H. H. Wilson* καὶ τῆς Μπαγκαβάτα ἐν τῇ γαλλικῇ ὑπὸ *E. Burnouf* καὶ *Hauvette-Besnault*.— *H. Wilson*, Essays on sanscrit Literature (1864). — *A. Macdonell*, History of sanscrit Literatur (1900).— *Renato Guenon*, Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues (1921). Η. Π. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

— Πουράνα ὁ τέλειος [*Ἰνδ. Μυθολ.*]. Εἷς τῶν ἀντιπάλων τοῦ Βούδδα (βλ. λ. *Καζυάπα*).

πουράντζα (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βοῤῥάγινον τὸ φαρμακευτικόν.*

πουρατυλένιον (τὸ) [*Χημ.*]. Τεχνικὸν παρασκεύασμα, χρησιμοποιούμενον πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ἀκετυλενίου (ἀσετυλίνης). Σ. Γ.

πουρβέκιος βαθμίς. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν πέντε βαθμίδων στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα (λευκὴ) ἰουράσιος ἢ μάλμιος ὑποδιάπλασις στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Στρώματα αὐτῆς ἀπαντῶνται πολλαχοῦ, ἰδίᾳ ὅμως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔχοντα πάχος τοὐλάχιστον 200 μ. καὶ συνιστάμενα ἀπὸ μάργας φυλλώδεις, ἐνίοτε πισσασφαλτούχους, ἐναλλασσομένας μὲ στρώματα ἀργιλλούχων ἀσβεστολίθων, περιέχουν δὲ ἀπολιθωμένα ἑρπετά, μαλάκια καὶ βραγχιόποδα. Γ. Κ. Γ.

πουργατίνη (ἡ), ἢ ***διακετυλοπουρπουρίνη***, ἢ ***διακετυλοπορφυρίνη***. Καθαρτικὸν χαρακτηριζόμενον χημικῶς ὡς διακετυλικὸν παράγωγον τῆς *ἀνθραπορφυρίνης* (βλ. λ.). Τήκεται εἰς 175°. Σ. Γ.

πουργατόριον (τὸ) (purgatorium) [*Δογμ.*]· βλ. λ. *καθαρτήριον*.

πουργένη (ἡ) (Purgen) [*Φαρμακογ.*]. Δισκία φερόμενα ὡς φάρμακον καθαρτικόν, περιέχοντα δὲ καθαρὰν φαινολοφθαλεΐνην. Κ. Γ. Μ.

πούργος (ὁ). Τὸ παράρτημα παντὸς φραγκικοῦ φρουρίου ἐν Ἑλλάδι, ὅπερ, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τότε πολεμικῆς, προωρίζετο εἰς πυρπόλησιν καὶ καταστροφὴν ἐν ὥρᾳ προσβολῆς τοῦ κάστρου. Ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ *μπούρκος* καὶ *μπούργος*. Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχον αἱ προμήθειαι, ἔξω δ' αὐτοῦ, προκειμένου περὶ μεγαλυτέρων κάστρων, ἐστάθμευον προμηθευταὶ συναλλασσόμενοι μετὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ· διὰ τοῦτο, κατὰ παρετυμολογίαν, συνέχυσαν οἱ Ἕλληνες τὴν λέξιν ταύτην πρὸς τὴν ἰδικήν των ἐμπόριον. Ν. Σ. Λ.

πουργὸς (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ βοηθὸς τοῦ κτίστου, ὁ κομιστὴς πηλοῦ ἢ καὶ λίθων (ἐκ τοῦ ἀρχ. *ὑπουργός*).

πουρδάλα (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λεοντικὴ ἢ λεοντοπέταλος.*

πουρὲ (τὸ) (γαλλ. purée). Πολτὸς κατασκευαζόμενος ἀπὸ πατάτες, ἀπὸ σπανάκι καὶ ἀπὸ διάφορα ὄσπρια. Λαμβάνομεν 1 1/2—2 ὀκάδες πατάτες, 100 δράμια γάλα, 50 δράμια βούτυρο φρέσκο ἢ κοινὸ μαγειρικὸ καὶ ἀνάλογο ἁλάτι. Καθαρίζομεν τὶς πατάτες, τὶς πλύνομεν καλῶς καὶ τὶς βάζουμε νὰ βράσουν, ἀφοῦ τὰς κόψωμεν εἰς μικρὰ τεμάχια· ἀφοῦ βράσουν καλῶς τὶς στραγγίζομεν καὶ κατόπιν τὶς περνᾶμε ἀπὸ τὴν εἰδικὴν μηχανὴν τοῦ πουρέ, ἂν δὲ δὲν ἔχωμεν μηχανὴν τὶς κοπανίζομεν. Πάντως πρέπει νὰ περασθοῦν ἀπὸ τὴν μηχανὴν ἢ νὰ κοπανισθοῦν πολὺ ζεστές, διότι ἅμα κρυώσουν ἀποκτοῦν μίαν ἐλαστικότητα, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πουρέ. Ἀφοῦ περασθοῦν τὶς βάζουμε σὲ μιὰ κατσαρόλα, προσθέτουμε κατ' ἀρχὰς τὸ ἥμισυ γάλα βραστό, τὸ βούτυρο (τὸ ὁποῖον ἂν μὲν εἶναι φρέσκο λυώνομεν μόνον, ἂν δὲ κοινὸν μαγειρικὸν τὸ καίομεν ὀλίγον), καὶ ἀνάλογον ἅλας, τὰ δουλεύομεν καλῶς μὲ ξυλίνην κουτάλαν, προσθέτομεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον γάλα καὶ τὰ ανακατεύομεν ἕως ὅτου ἀναμιχθοῦν καλῶς. Θέτομεν τὴν κατσαρόλαν ἐπὶ ἐλαφρᾶς πυρᾶς καὶ τὰ ἀνακατεύομεν ἕως ὅτου πήξουν, ὅταν δὲ ἑτοιμασθῇ τὸ σερβίρομεν ὡς γαρνιτούραν εἰς διάφορα φαγητά. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνονται καὶ τὰ ἄλλα πουρέ. Τὸ πουρὲ εἶναι πολὺ θρεπτικὴ καὶ εὔπεπτος τροφή. Φ. Α.

Πουρείμ [*Ἑβρ. Ἀρχ.*]. Ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ ἀγομένη τῇ 14 καὶ 15 τοῦ μηνὸς Ἀδὰρ εἰς ἀνάμνησιν τῆς διὰ μέσου τοῦ Μαρδοχαίου καὶ τῆς Ἐσθὴρ σωτηρίας τῶν ἐν τῷ περσικῷ κράτει Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς κατ' αὐτῶν ἐπιβουλῆς τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἀμὰν (*Ἐσθὴρ* δ' 16, θ' 17 ἑξ.). Ἡ ἑορτὴ διεξήγετο μετὰ περισσῆς φαιδρότητος καὶ κατ' αὐτὴν ἀνεγινώσκετο ἐν τῇ συναγωγῇ ἡ ἱστορία τῆς Ἐσθήρ. Ὠνομάσθη δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη Πουρεὶμ (=κλῆρος), διότι διὰ κλήρου εἶχεν ὁρισθῇ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ Ἀμὰν θὰ ἐξωντοῦντο οἱ Ἰουδαῖοι. Σχετίζεται δὲ ἡ λέξις οὐχὶ πρὸς τὸ ἀσσυριακὸν *πουροῦ*, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ περσικὸν *παρὲ* (=μερίς). Ἕνεκεν τοῦ μέρους, ὅπερ διαδραματίζει ἐν τῷ ἱστορικῷ τῆς ἑορτῆς ὁ Μαρδοχαῖος, ἡ ἑορτὴ ὀνομάζεται ἐνίοτε καὶ *μαρδοχαϊκὴ ἡμέρα* (Β' Μακκαβ. ΙΕ' 37). Ἐν δὲ τῇ μεταφράσει τῶν Ο' ἡ ἑορτὴ αὕτη λέγεται *Φρουραί*. Π. Ι. Μ.

Πούρι, ἢ ***Τζάγκερνωτ***, ἢ ***Τζάγκαναθ*** (Puri ἢ Juggurnaut ἢ Jagganath) [*Γεωγρ.*]. Ἱερὰ πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μπιχὰρ καὶ Ὄρισσα, κειμένη ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης καὶ ἐπὶ τοῦ νοτίου στομίου τοῦ πόταμοῦ Μαχάναντι. Κάτ. (1921) 38.694. Εἶναι πόλις ἀνθυγιεινὴ καὶ κακῶς ἐκτισμένη καὶ μία τῶν μᾶλλον συχναζομένων ὑπὸ προσκυνητῶν. Ἔχει 120 ναούς, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτερος εἶναι ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Τζάγκαναθ, λαμπρὸν δεῖγμα ἰνδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, κτισθεὶς τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως Τσόντα Γκάγκα. Κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον, καθ' οὓς τελοῦνται μεγάλαι θρησκευτικαὶ ἑορταί, συρρέουν εἰς τὴν πόλιν ἐξ ὅλων τῶν Ἰνδιῶν περὶ τοὺς 800.000 προσκυνηταί. Σταθμὸς σιδηροδρόμου. Η. Π. Γ.

πουρὶ (τὸ) (Kalktuff) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα ἀσβεστολιθικὸν πορῶδες. Συνήθως ἀποτελεῖ σχηματισμὸν γλυκέων ὑδάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν πλούσια εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετέθη τὸ πέτρωμα τοῦτο, φέρον καὶ τὰ ἴχνη τῶν φυτικῶν ὀργανισμῶν. Πολλάκις ὅμως μὲ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν χαρακτηρίζονται καὶ θαλάσσιας προελεύσεως πετρώματα, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦτο δὲν εἶναι μόνον ἀσβεστολιθικά, ἀλλὰ καὶ ἀσβεστομαργαϊκὰ ἢ καὶ ψαμμιτικά. Τὸ πουρὶ εἶναι πέτρωμα νεωτέρας γεωλογικῆς ἡλικίας, λόγῳ δὲ τῆς σκληρότητος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐκόλου κατεργασίας του, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν δομικὴν ἰδίως ὑπὸ μορφὴν γωνιολίθων. Πουρὶ ὀνομάζεται ἐπίσης τὸ ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ὑπόλειμμα, τὸ ὁποῖον καταπίπτει εἰς τὸν πυθμένα τῶν λεβήτων, ὅταν τὸ νερὸν αὐτῶν περιέχῃ ἐν διαλύσει ὄξινον ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ὅμοιον ὑπόλειμμα, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἐντὸς τῶν σωλήνων τῶν ὑδραγωγείων, ὅταν τὸ διοχετευόμενον δι' αὐτῶν νερὸν εἶναι πλούσιον εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Γ. Β.

Πουρὶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 639 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων συνοικισμῶν *Κοκκινόνα*, *Παλαιὰ Μιτζέλα* καὶ *Σχιζόπετρα* 677. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πουριὰ [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 55' 00" Β., μῆκ. 24° 34' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), ἀνατολικὴ ἄκρα τοῦ βορείου κορμοῦ τῆς νήσου. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο προεξετείνετό ποτε 3 1/2 μίλ. πρὸς Α., ἀλλὰ τὸ ἐπὶ πλέον τοῦτο μῆκος ἐξηφανίσθη λόγῳ καθιζήσεως, ἀπολειφθείσης ὑφαλοχερσονήσου *Βρυκολακονήσια* καὶ τινων σκοπέλων ἀπὸ ταύτης ἀναδυομένων καὶ φερωνύμων αὐτῷ. Σ. Ε. Λ.

πουριναμιδάσαι (αἱ) [*Χημ.*]· βλ. *ἔνζυμος*.

πουρίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἑτεροκυκλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_5H_4N_4$ ἢ ἀναλυτικώτερον:

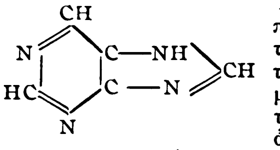

Ἡ πουρίνη ἐλήφθη τὸ πρῶτον τῷ 1899 ὑπὸ τοῦ Emil Fischer ἐκ τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος διὰ μετατροπῆς αὐτοῦ εἰς τριχλωροπουρίτην καὶ ἀντικαταστάσεως εἶτα τῶν χλωρίων δι' ὑδρογόνου. Ἀργότερον τῷ 1905 ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἀνθεκτικὴ παρασκευὴ αὐτῆς, ὡς λ.χ. τοῦ μυρμηκικοῦ ὀξέος καὶ ο-διαμινοπυριμιδίνης. Ἡ πουρίνη ἀποτελεῖ ἄχροα μικρὰ κρυσταλλικὰ βελονίδια, τηκόμενα εἰς 217°, λίαν εὐδιάλυτα ἐν ὕδατι, ἔχει δὲ ἐπαμφοτερίζοντα χαρακτῆρα, σχηματίζουσα ἅλατα τόσον μετ' ὀξέων ὅσον καὶ μετ' ἀλκαλίων. Ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν ἕνωσιν, εἰς ἣν ἀνάγεται σειρὰ ὅλη σπουδαιοτάτων βιολογικῶν σωμάτων, ὡς ἡ *ὑποξανθίνη* (ὀξυπουρίνη), ἡ *ξανθίνη* (διοξυπουρίνη), ἡ *ἑτεροξανθίνη* (μεθυλοξανθίνη), ἡ *θεοφυλλίνη* (διμεθυλοξανθίνη), ἡ *παραξανθίνη* (διμεθυλοξανθίνη), ἡ *θεοβρωμίνη* (διμεθυλοξανθίνη), ἡ *καφεΐνη* ἢ *τεΐνη* (τριμεθυλοξανθίνη), τὸ *οὐρικὸν ὀξὺ* (τριοξυπουρίνη), ἡ *ἀδενίνη* (ἀμινοπουρίνη) κλπ. Σ. Γ.

πουρινοξειδάσαι (αἱ) [*Χημ.*]· βλ. *ἔνζυμος*.

Πουριὸς [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (παρὰ ξένοις: Pirios point: πλάτ. 41° 04' Β., μῆκ. 40° 31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Cape Yasun to Fort Anakria) ἐπίσημον, σχηματίζον τὸν λιμένα τῆς Ριζὲ (ἀρχ. Ριζοῦς). Σ. Ε. Λ.

πουριτανοὶ (οἱ). Οὕτως ἐκλήθησαν ἐκεῖνοι τῶν καλβινιστῶν, οἵτινες, μὴ ἀποτελέσαντες ἰδίαν αἵρεσιν, ἐζήτουν νὰ διατηρήσωσι τὸν καλβινισμὸν ἐν τῇ εὐαγγελικῇ αὐτοῦ, ὡς ἐφρόνουν, καθαρότητι. Ὁ πουριτανισμός, ὅστις, γενικῶς εἰπεῖν, ἔτεινε νὰ πραγματώσῃ τὸ καλβινικὸν ἰδεῶδες τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων καὶ τῆς κυριαρχίας αὐτῶν καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐμφανισθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ (ἀπὸ τοῦ 1564), ἐξ ἐπιδράσεως τῶν ἐκ Γενεύης ἐπανελθόντων ἐξορίστων, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἀναβαπτιστῶν, ἐξηκολούθησε τὴν τάσιν του ταύτην μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ νόμου τῆς ἀνεξιθρησκείας (1689), τοῦ ἐξασφαλίσαντος ἐν Ἀγγλίᾳ ὁπωσδήποτε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἥτις διαρκεῖ κατὰ τὰς θεμελιώδεις αὐτῆς ἀρχὰς μέχρι σήμερον. Οἱ πουριτανοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, μὴ συνταυτιζόμεναι πλήρως πρὸς τοὺς πρεσβυτεριανούς, ἐζήτουν νὰ διατηρήσωσι καθαρὸν τὸν καλβινισμόν, ὁτὲ μὲν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπισκοπιανὴν Ἐκκλησίαν, ὁτὲ πρὸς τὴν ἀγγλικὴν πολιτείαν, ὁτὲ δὲ καὶ πρὸς ἀμφοτέρας. Κατὰ ταῦτα ὁ πουριτανισμὸς δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, διότι ἡ ἔκφρασις αὐτοῦ ποικίλλει κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Ἀρχικὴ αὐτοῦ μορφὴ εἶναι ἡ ἐκκλησιαστική, ἡ ἀποτελοῦσα τὸν κυρίως πουριτανισμόν, ἀναφερομένη κατ' ἀρχὰς εἰς ζητήματα τῆς λατρείας (ἔρις περὶ τῶν ἱερῶν ἀμφίων κατὰ τὸ 1565), ἔπειτα καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς σχέσεως τῆς πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν (βλ. καὶ λ. *Ἀγγλία*, τ. Α', σ. 191 ἑ.). Οἱ πουριτανοὶ ἐξηπλώθησαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἰδίᾳ τὴν Ὀλλανδίαν, Ἀμερικὴν καὶ Νέαν Ἀγγλίαν, ἀλλὰ μὴ ἀποτελέσαντες ἰδίαν αἵρεσιν καὶ εἰς ἔριδας πρὸς ἀλλήλους περιπεσόντες συνεχωνεύθησαν κατ' ὀλίγον πρὸς ἄλλας διαμαρτυρομένας αἱρέσεις. Κ. Ι. Δ.

Πούρκινιε (Purkinje), ***Ἰωάννης-Χριστιανὸς-Εὐαγγελιστής***, *ἱππότης φὸν*—. Διάσημος Τσέχος φυσιολόγος καὶ ἱστολογοανατόμος (1787—1869). Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὸ θεολογικὸν στάδιον, τὸ ὁποῖον ἐγκατέλιπε ταχέως ἤρξατο σπουδάζων φιλοσοφίας καὶ μετέπειτα ἰατρικῆς ἐν Πράγᾳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1819 μὲ τὴν περὶ ὁράσεως διατριβήν του («Beiträge zur Kenntnis des Sehens im subjectiver Hinsicht»). Τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη ἀναπληρωματικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Πράγας, καὶ μετὰ τριετῆ διδασκαλίαν αὐτόθι, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Γκαῖτε, ἐκλήθη τῷ 1823 ὡς τακτικὸς καθηγητὴς εἰς τὴν ἕδραν φυσιολογίας καὶ παθολογίας τοῦ Breslau. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του περὶ τῆς φυσιολογικῆς ἐρεύνης τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ δέρματος («Commentatio de examine physiologico organi visus et systematis cutanei»). Εἰς τὴν θέσιν ταύτην παρέμεινεν ἐπὶ 26 ἔτη. Τῷ 1849 ἐπανέκαμψε καὶ ἐν-

Digitized by Google

κατέστη ἐν Πράγᾳ ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης, ἵδρυσε δὲ καὶ φυσιολογικὸν ἰνστιτοῦτον, ὅπερ διηύθυνε μέχρι τοῦ τέλους του (1850—1869). Ὑπῆρξεν ἰδιοφυὴς καὶ γόνιμος ἐρευνητής, παρήγαγε δὲ πληθὺν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς φυσιολογίας, τῆς ἱστολογίας καὶ ἐμβρυολογίας, φερουσῶν τὴν σφραγῖδα τῆς τελειότητος, διὸ καὶ θεωρεῖται ὁ ἱδρυτὴς τῆς πειραματικῆς φυσιολογίας καὶ μικροσκοπικῆς ἀνατομικῆς ἐν Γερμανίᾳ. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του τούτων μείζονα ἀπήχησιν ἔσχον αἱ ἀφορῶσαι τὴν φυσιολογικὴν ὀπτικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξεως. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται ἐπίσης καὶ πλεῖσται ἀνακαλύψεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν: τὸν πυρῆνα τοῦ ᾠοκυττάρου τῶν πτηνῶν, κληθέντα ἔκτοτε ὑπὸ τὸ ὄνομά του ὡς βλαστικὸν κυστίδιον τοῦ Πούρκινιε (1825), τοὺς ἐκφορητικοὺς πόρους τῶν ἱδρωτοποιῶν ἀδένων, τοὺς ἀδένας τοῦ στομάχου, τὴν ὑφὴν τῶν τοιχωμάτων τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων, τὰς δονητικὰς βλεφαρίδας τῶν σπονδυλωτῶν ζῴων, τοὺς ἀξονικοὺς κυλίνδρους τῶν νευρικῶν ἰνῶν ἢ τὰ ὀγκώδη νευρικὰ κύτταρα τοῦ φαιοῦ φλοιοῦ τῆς παρεγκεφαλίδος, τὰ ὑπ' αὐτοῦ κληθέντα νευροκύτταρα τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ καλούμενα ἔκτοτε ἁπλῶς ὡς κύτταρα τοῦ Πούρκινιε (1837), τὰς μυϊκὰς ἶνας τῆς καρδίας καὶ μήτρας, ἀποτελουμένας ἐκ κυβικῶν κυττάρων μὲ λεπτὰς ραβδώσεις κατὰ τὴν περιφέρειάν των καὶ κληθείσας ἔκτοτε ὑπὸ τὸ ὄνομά του ἶνες τοῦ Πούρκινιε, τὸ νευρικὸν πλέγμα τῆς ἔξω στιβάδος τῆς ἀραχνοειδοῦς μήνιγγος, γνωστὸν ὡς πλέγμα τοῦ Πούρκινιε. Ἐπίσης ἐξέφρασε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς κυτταρικῆς θεωρίας, πρῶτος μετεχειρίσθη τὸν μικροτόμον καὶ ἐπενόησε τὰς προβολὰς τῶν μικροσκοπικῶν παρασκευασμάτων, ἀνεκάλυψε τὰς ὑποκειμενικὰς ὀπτικὰς εἰκόνας, τὰ τρία φωτεινὰ εἴδωλα τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς, τῆς ροδοειδοῦς εἰκόνος καὶ τῶν φωσφαίνων κλπ. Ἐξ αὐτοῦ ἐπίσης ἐκλήθη τὸ λεγόμενον *φαινόμενον τοῦ Πούρκινιε*, καθὸ μιᾶς ἐρυθρᾶς καὶ μιᾶς κυανῆς ἐπιφανείας, αἵτινες εἰς λαμπρὸν φῶς φωτίζονται περίπου ἐξ ἴσου καλῶς, κατὰ τὴν προϊοῦσαν κατάπτωσιν τοῦ φωτισμοῦ ἡ φωτεινότης των μεταβάλλεται· ἤτοι ἡ μὲν ἐρυθρὰ εἰς τὸ ἀσθενὲς φῶς φαίνεται τελείως μέλαινα, ἡ δὲ κυανῆ ὡς φαιά. Τὸ φαινόμενον τοῦτο σχετίζεται μὲ τὴν προσαρμογὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Αἱ λοιπαὶ ἐργασίαι του ἀφοροῦν τὴν ἱστολογίαν τοῦ δέρματος, τὴν ὑφὴν τὴν χόνδρων καὶ ὀστῶν, τὴν ὑφὴν καὶ ἐμβρυογένεσιν τῶν ὀδόντων, τὴν μικροσκοπικὴν τεχνικὴν (χρωστικαὶ οὐσίαι, πίεστρα, μαχαίρια κλ.) κτλ. Ὁ Πούρκινιε ὑπῆρξε καὶ μέγας πατριώτης καὶ ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς τσεχικῆς ἐθνικιστικῆς κινήσεως, ὑπερήσπισε δὲ τὴν τσεχικὴν ἐθνικότητα κατὰ τῆς εἰσβολῆς τοῦ γερμανικοῦ στοιχείου.

Ἰωάννης Πούρκινιε.

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

Ποῦρκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κυθήρων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 151.

Πουρλέσκα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἤλιδος παρὰ τὴν Ἀμαλιάδα (βλ. *Ἔλισα*). Ι. Σ. Σ.

Πούρλια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πόροι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Πούρλιτζ (Purlitz), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Ἰέννῃ καὶ Λειψίᾳ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1898—1904 διηύθυνε τὴν «Βορειοδυτικὴν Ἐφημερίδα» καὶ βραδύτερον τὴν «Νέαν Ἐποχήν». Διετέλεσε συνεργάτης καὶ συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων τῆς Δρέσδης καὶ Λειψίας, ἐκδώσας διάφορα βιβλία. Γ. Ι. Β.

Πούρμπαχ (Purbach ἢ Peurbach, ἢ Peuerbach ἢ Beurbach καὶ λατιν. Purbachius), ***Γεώργιος.*** Γερμανὸς ἀστρονόμος (1423—1461), κληθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πατρίδος του Purbach, κειμένης παρὰ τὰ αὐστροβαυαρικὰ σύνορα. Πρὸς πλουτισμὸν τῶν γνώσεών του ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ, ἧς τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἰωάννου de Gmünden, μετέβη εἰς Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ τέλος εἰς Βιέννην, ὅπου εἰδικῶς ἐσπούδασε τὰ τῆς ἐπιστήμης τοῦ οὐρανοῦ περὶ τὸ 1442. Ἐκεῖ, τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ καρδιναλίου Νικολάου de Cusa καὶ τοῦ νουντσίου τοῦ πάπα Ἰωάννου Blanchini, εἰς ὃν ὀφείλεται βελτιωμένη ἔκδοσις τῶν ἀλφονσείων πινάκων, ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐδίδαξε τὴν ἀστρονομίαν ἐν Φερράρᾳ, Βολωνίᾳ καὶ Παδούῃ. Ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην διεδέχθη τὸν διδάσκαλόν του Ἰωάννην de Gmünden εἰς τὴν ἕδραν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας, ἣν διετήρησε μέχρι θανάτου. Διδάσκων, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ σύγχρονοί του, τὰς θεωρίας τοῦ Πτολεμαίου, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Βησσαρίωνος ἐτελειοποίησε τὰς γνώσεις του ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἵνα δύναται νὰ συμβουλεύεται τὴν «Μεγάλην Σύνταξιν» ἐν τῷ πρωτοτύπῳ αὐτῆς, οὕτω δὲ κατώρθωσεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Muller, τοῦ ἐπικαλουμένου Regiomontanus, νὰ ἀπαλείψῃ καὶ νὰ διορθώσῃ διαφόρους ἀνακριβείας τοῦ λατινικοῦ κειμένου τῆς Ἀλμαγέστης, ἧς ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων σχολιαστῶν. Ὁ Πούρμπαχ, ἐπιθυμῶν νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀκρίβειαν τῶν παρατηρήσεων τῶν πλανητῶν καὶ τῶν ἀπλανῶν, ἐπενόησε καὶ ἐτελειοποίησε διάφορα ἀστρονομικὰ ὄργανα, προσέτι δὲ συνέταξε καὶ διαφόρους τριγωνομετρικοὺς πίνακας, οὓς συνεπλήρωσεν ἀκολούθως ὁ διάσημος μαθητής του («Tractatus super proportiones Ptolemei de sinibus et chordis, item compositio tabularum sinuum»). Ἕτερον σύγγραμμα τοῦ Πούρμπαχ εἶναι οἱ «Πίνακες τῶν ἐκλείψεων». Εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ 1514 καὶ 1553 τοῦ ἔργου τούτου περιλαμβάνεται πλήρης κατάλογος τῶν συγγραμμάτων του, τὰ ὁποῖα δὲν περιεσώθησαν.

Τὸ κυριώτερον πόνημα τοῦ Πούρμπαχ εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Theoriae novae planetarum», ὅπερ ἐτυπώθη εἰς διαφόρους πόλεις τῷ 1472—1499 καὶ ἐπανεξεδόθη εἰκοσάκις περίπου κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μετὰ πολλῶν σχολίων. Μεταξὺ τῶν σχολιαστῶν τοῦ ἔργου ἀναφέρονται ὡς κυριώτεροι ὁ J. B. Capuan (1499), ὁ Reinhold (1542), ὁ Schrekenfuchsius (1556) καὶ ὁ Nonius (1566). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ σύνοψιν τοῦ ἔργου τοῦ Πτολεμαίου, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ προσθέτῃ νέον τι προάγον τὴν ἐπιστήμην. Ὅπως καὶ ὅλοι οἱ σύγχρονοί του, οὕτω καὶ ὁ Πούρμπαχ, προσπαθῶν νὰ ἐξηγήσῃ τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν πτολεμαϊκῶν θεωριῶν, παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν ἐννέα κρυσταλλίνων σφαιρῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει 3—4 ἰδίας κινήσεις. Πλήρη κατάλογον τῶν ἔργων τοῦ Πούρμπαχ ἐδημοσίευσεν ὁ Weidler. Σ. Π.

πουρμπουὰρ (τό)· φιλοδώρημα διδόμενον εἰς ἐργάτας ἐξυπηρετικῶν ἐπαγγελμάτων (ἐκ τοῦ γαλλ. pourboire).

Πούρμπυς (Pourbus), ***Πέτρος***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Νεώτερος.*** Φλαμανδὸς ζωγράφος (1513—1584). Ἦτο υἱὸς τοῦ Πέτρου Πούρμπυς τοῦ Πρεσβυτέρου, ἐπίσης ζωγράφου, εἰς ὃν ἀποδίδονται 3 πίνακες τοῦ μουσείου τῆς Βιέννης. Ἠσχολήθη, ἐκτὸς τῆς ζωγραφικῆς, καὶ εἰς τὴν γεωμετρίαν, τοπογραφίαν καὶ μηχανικήν. Κυριώτερα τῶν ζωγραφικῶν του ἔργων εἶναι: «Ὁ Ἰ. Φερναγκούουτ μετὰ τῆς συζύγου του» (1531), «Ἡ Δευτέρα Παρουσία» (1551), τρίπτυχον τῆς «Σταυρώσεως» καὶ τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου», προσωπογραφία τοῦ Βὰν ντὲρ Γκέεστε (1583), «Ἐρωτικὴ ἑορτή», «Ἡ Ἀνάστασις», «Δὸν Πέτρος ντὲ Γκουζμάν», προσωπογραφίαι ἀγνώστων ἐφίππων ἀνδρῶν καὶ πολυπληθεῖς πίνακες θρησκευτικοί, τοπία καὶ προσωπογραφίαι εἰς τὰ συνοδικὰ καὶ τοὺς ναοὺς τῆς Bruges. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἀπόκεινται εἰς τὰ μουσεῖα τῶν Βρυξελλῶν, Παρισίων, Χάγης, Ρόττερνταμ, Βιέννης, Κοπεγχάγης κλπ.. Η. Π. Γ.

—**Πούρμπυς** (Pourbus). —1) ***Φραγκῖσκος***, ὁ ἐπιλεγόμενος Πρεσβύτερος. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1545—1581), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν θρησκευτικῶν θεμάτων καὶ προσωπογραφιῶν, ἀξιοσημειώτων διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων. Ἐκ τῶν ἔργων του, ὧν τὰ πλεῖστα ἀπόκεινται εἰς τὰ μουσεῖα τῶν Βρυξελλῶν, τῆς Γάνδης, τοῦ Ἄμστερνταμ, τῆς Βιέννης κλπ., διακρίνονται: «Προσωπογραφία» ἀνδρὸς» (1575), «Ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος συγγράφων τὸ εὐαγγέλιον» (1573), «Αὐτοπροσωπογραφία» (1570), «Τρίπτυχον» καὶ «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου» ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Γάνδης, «Μαυρίκιος τοῦ Νάσσαου», «Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου» κλπ.

—2) ***Φραγκῖσκος*** *ὁ Νεώτερος.* Φλαμανδὸς ζωγράφος, υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ προηγουμένου (1569—1622). Τῷ 1609 μετέβη εἰς Παρισίους ὡς ζωγράφος τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἐρρῖκος Δ' τῆς Γαλλίας» καὶ «Μαρία τῶν Μεδίκων» (μουσεῖον Βερολίνου), «Ἐλεονώρα τῆς Μαντούης» (μουσεῖον Πίττι, Φλωρεντία), «Ἐρρῖκος Δ' τῆς Γαλλίας» καὶ «Μαρία τῶν Μεδίκων» (Χάμπτον Κῶρτ, Λονδῖνον), «Ἄγνωστος γυνή», «Μαρία τῶν Μεδίκων» καὶ «Ἄννα τῆς Γαλλίας» (μουσεῖον Πράδο, Μαδρίτη), «Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος», «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος στιγματιζόμενος» (Λοῦβρον) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

Πουρνὰρ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου Νέον *Ρύσσιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

—2) Εἷς τῶν συνοικισμῶν τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ χωρίον *Ἀσκὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Πουρναρᾶς, ***Νικόλαος.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1845, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ἐτελειοποίησε τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ ἀπέβη εἷς τῶν διαπρεπεστέρων ἀξιωματικῶν τῆς παλαιοτέρας ἐποχῆς. Ἀπέθανε τῷ 1895. Ν. Θ. Κ.

πουρνάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ κοκκοφόρος.*

Πουρνάρι *[Γεωγρ.]*. — 1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 274. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Μύρτου (πρ. Μέρτεζας) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 181.

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Μελισσοχωρίου (πρ. Μπάλτζης) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 200.

— 4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 580. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 687. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Πουρναριὰ *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 244 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Μουριὰ* 392. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης *Ποδόγυρα* καὶ *Ποδογορά.*

— 2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μύρων (πρ. Χατζῆ-Μπαϊράκι) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 50. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κριτσιλάρ.*

— 3) Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 424 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Μπουρουνσούζ.*

Πουρναρόκαστρον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἑλικίστρας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 142. Παρ' αὐτὸ τῇ 9 Σεπτεμβρίου 1821 συνήφθη μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων ἦρχεν ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, καὶ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν Γιουσοὺφ Σελὴμ πασᾶν. Οἱ Ἕλληνες πρὸ τοῦ πλήθους τῶν Τούρκων ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Τ. Ε. Ε.

Πουρναροχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χορτιάτου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 121. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπουρνασλῆ.*

Πουρνατζὶκ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Δράμας (βλ. λ. *Θαμνωτόν*).

πουρνελιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *προύμνη ἡ κοινή.*

Πουρνιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 421. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρίτσιανη.*

πουρνὸ (τό)· ἰδιωματ., πρωΐα, πρωΐ: «σηκώνεται πουρνὸ» (ἐκ τοῦ *πρωινὸ—πρωνὸ—πωρνὸ—πουρνό*).

Ποῦρνος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Θεολόγου τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 160.

ποῦρον (τό)· Μικρὸς κύλινδρος ἐκ φύλλων καπνοῦ, εἰδικῶς συσκευασμένων πρὸς κάπνισμα. Τὸ λεπτότερον σημεῖον τῆς κατασκευῆς, ἡ γεῦσις καὶ ἡ ποιότης ἐν γένει τοῦ πούρου ἐξαρτῶνται κατὰ κύριον λόγον ἐκ τοῦ περικαλύμματος, ὅπερ μεταδίδει εἰς τὸ σύνολον τὸ ἄρωμά του, δι' ὃ καὶ ὡς περικαλύμματα χρησιμοποιοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰδικὰ καπνὰ καὶ εἰδικὰ φύλλα ἐκλεκτῶν ποιοτήτων. Ἡ κατασκευὴ τῶν πούρων γίνεται ἢ διὰ τῆς χειρός, ὅπως ἐν Ἀβάνᾳ, ἢ μηχανικῶς διὰ ξυλίνων καλουπίων, δι' ὧν ἀποκτᾶται κανονικώτερον σχῆμα. Ἡ μηχανικὴ ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τελείως τὰς προόδους της μέχρι τῆς βιομηχανίας τῶν πούρων καὶ οὕτω τὰ χειροποίητα παρέμειναν μέχρι σήμερον τὰ ἐκλεκτότερα ὅλων. Τὰ ἐκλεκτότερα καὶ εἰδικώτερα καπνὰ πρὸς κατασκευὴν πούρων, κυρίως δὲ διὰ τὰ ἐξωτερικὰ περιτυλίγματα, εἶναι τὰ τῆς Ἀβάνας ἐν Κούβᾳ καὶ εἰδικώτερον τὰ τῆς περιφερείας Vuelta Abajo. Ἡ συσκευασία πρὸς πώλησιν γίνεται ἐντὸς εἰδικῶν ἐκ κέδρου κιβωτιδίων, δι' ὧν κατορθοῦται ἡ

Digitized by Google

ἐπὶ μακρὸν διατήρησις τοῦ ἀρώματος τῶν πούρων. Καπνὰ κατάλληλα διὰ ποῦρα παράγει ἐπίσης τὸ Μεξικὸν (βλ. λ. *καπνός*). Ι. Α. Β.

πουρούδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ἐν Κύπρῳ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀμανίτης ὁ ἀρουραῖος*.

πουρούμα (ἡ) (pourouma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μορεϊδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Αἱ πουροῦμαι εἶναι ἱκανοῦ ἀναστήματος δένδρα, καλλιεργούμενα κυρίως διὰ τὸν ἐδώδιμον καρπόν των. Δ. Ν. Π.

Πουροὺς (Purus) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ἀμαζονίου. Πηγάζει ἔκ τινος διακλαδώσεως τῶν Περουβιανῶν Ἄνδεων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Περοῦ Μοντάνια, δέχεται τὰ ὕδατα τῶν παραποτάμων *Οὐρμπάνο* καὶ *Γιαπάχα*, καὶ κατόπιν εἰσέρχεται ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμαζόνιον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμαζόνας. Ὁ Πουροὺς εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς, κατὰ τὸ πλεῖστον πλωτός, ἔχων μῆκος ἄνω τῶν 3.000 χλμ. Αἱ ὄχθαι του, ὑποκείμεναι εἰς περιοδικὰς πλημμύρας, εἶναι σχεδὸν ἀκατοίκητοι. Η. Π. Γ.

πούρουσα (Purusha, ἢ Pouroucha, λ. σανσκρ.= ἄρρην). Ἐν τῇ Βεδικῇ θρησκείᾳ εἶναι τὸ πνεῦμα ἢ ἡ πρωταρχικὴ οὐσία ἡ ἐκδηλουμένη ὑπὸ μορφὴν *φοχὰτ* (=ἐνεργείας), ἡ μεταφυσικὴ ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς. Ἀντιτίθεται πρὸς τὸ *πρακριτί*, ἤτοι τὴν ὕλην καὶ τὴν μορφήν. Παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ πούρουσα ἐκπροσωπεῖ τὸ πνεῦμα, τὴν μονάδα ἢ τὴν ἀτομικὴν συνείδησιν. Η.Π.Γ.

πουρπουρίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *πορφυρίνη*.

πουρρετία (ἡ) (Pourretia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βρομελειοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, λίαν ἀνεπτυγμένας, ὧν τὸ ἀνάστημα φθάνει ἐνίοτε πολλὰ μέτρα. Τὰ ἄνθη της εἶναι κομψά, ὑποκύανα ἢ ἰώδη καὶ σπανιώτερον πράσινα ἢ κίτρινα καὶ φέρουσιν ἐπιφυᾶ ᾠοθήκην, ἥτις κατὰ τὴν ὡρίμανσίν της μεταβάλλεται εἰς καρπὸν κάψαν. Γνωστὰ περὶ τὰ 40 εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πουρρετία ὁ γίγας* (Pourretia gigas), ἰθαγενὴς πόα τῆς Χιλῆς, ἧς τὸ ὕψος πολλάκις ὑπερβαίνει τὰ 10 μέτρα. Δ. Ν. Π.

Πουρσὰκ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Φρυγίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὁ *Θύμβρης* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

Πουρσὲ (Pourcet), ***Ἰωσὴφ-Αὔγουστος***. Γάλλος στρατηγὸς (1813—1886). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον καὶ εἰς τὸν Γαλλογερμανικὸν τοῦ 1870, καθ' ὃν ἀπώθησε τοὺς Πρώσσους ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λίγηρος. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ στρατάρχου Μπαζαὶν ὡρίσθη δημόσιος κατήγορος καὶ ἐξεφώνησε σφοδρότατον κατηγορητήριον κατὰ τοῦ κατηγορουμένου. Συνέγραψεν ἀπομνημονεύματα ἐπὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1870—1871 ὑπὸ τὸν τίτλον «Campagne sur la Loire; les debuts du 15e corps; le 25e corps». Η. Π. Γ.

Πουρσὸ (Pourchot), ***Ἐδμόνδος***. Γάλλος φιλόσοφος (1651—1734). Ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Κολλέγιον τῶν Γκρασσὲν καὶ εἰς τὸ τῶν Τεσσάρων Ἐθνῶν. Ὀπαδὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ Καρτεσίου ἐπολέμησε σφοδρότατα ἀπὸ καθέδρας τὸν ἀριστοτελισμὸν καὶ τοὺς ψευδοπεριπατητικοὺς τῆς ἐποχῆς του, ὑποστὰς διὰ τοῦτο διωγμούς. Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Ρακίνα, Μπουαλῶ, Μονφωκόν, Φενελὼν κ.ἄ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐξέμαθε τὴν ἑβραϊκήν, τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Ἁγίας Βαρβάρας καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς «Γραμματικῆς τῆς ἑβραϊκῆς, χαλδαϊκῆς καὶ σαμαριτικῆς» τοῦ Masclef (Παρίσιοι 1731, 2 τόμ.). Ἐκληροδότησε τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν Σορβόννην πρὸς ἵδρυσιν ἕδρας ἑλληνικῆς. Συνέγραψεν ἐκτὸς διαφόρων ἀκαδημαϊκῶν ὑπομνημάτων τὸ φιλοσοφικὸν σύγγραμμα «Institutiones philosophicae» (4η ἔκδ. Παρίσιοι 1734), συνταχθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ καρτεσιανισμοῦ καὶ τῶν λογικῶν τοῦ Πὸρ Ρουαγιὰλ καὶ περιλαμβάνον τὴν λογικήν, μεταφυσικὴν (ὀντολογίαν καὶ πνευματολογίαν), γεωμετρίαν, φυσικὴν καὶ ἠθικήν. Η. Π. Γ.

Πουρταλὲς (Pourtalés). Γαλλικὸς οἶκος Οὐγενότων, ὅστις μετὰ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ ἐδίκτου τῆς Νάντης, ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Νόϊενμπουργκ τῆς Ἑλβετίας. Ἀπόγονος τοῦ οἴκου τούτου ὁ *Ἱερεμίας Πουρταλές*, ἔτυχε τὸ πρῶτον τίτλου εὐγενείας παρὰ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου τῷ 1750. Ὁ υἱός του *Ἰάκωβος Λουδοβῖκος* (1722—1814) ἵδρυσε τῷ 1753 ἐμπορικὸν οἶκον, ἐξ οὗ τὰ μέγιστα ἐπλούτησεν, ἀποθανὼν δὲ ἀφῆκε περιουσίαν 40.000.000 φράγκων. Ἐκ τῶν 3 τούτου υἱῶν ὁ πρεσβύτερος, *Λουδοβῖκος κόμις ντὲ Πουρταλὲς* (1773—1848), ἱδρυτὴς τοῦ οἴκου *Πουρταλὲς-Σαντόζ*, ὑπῆρξε πρόεδρος καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου ἐπικρατείας τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Νόϊενμπουργκ καὶ ἀνώτερος ἐπιθεωρητὴς τοῦ ἑλβετικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ υἱός του *Λουδοβῖκος Αὔγουστος* (1796—1870) ὑπῆρξεν ἔκτακτος σύμβουλος τῆς Πρωσσίας, ὁ δὲ ἀδελφός του, *Κάρολος Φρειδερῖκος κόμις ντὲ Πουρταλὲς-Στάϊγκερ* (1799—1882), ἐχρημάτισεν ἐπιθεωρητὴς τῶν στρατευμάτων τοῦ δουκάτου τοῦ Νόϊενμπουργκ καὶ τῷ 1856 ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν βασιλοφρόνων ἐν Λὸκλ καὶ ἐν La Chaux-de-Fonds. Ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Λουδοβίκου, *Ἰάκωβος Ἀλέξανδρος* (1776—1855), ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ οἴκου *Πουρταλὲς-Γκοργζιέ*, ὁ δὲ τρίτος υἱὸς τοῦ ἰδίου *Φρειδερῖκος* (1779—1861) ἐχρημάτισε μυστικοσύμβουλος τῆς Πρωσσίας καὶ πρῶτος τελετάρχης τῆς αὐλῆς. Η. Π. Γ.

πουρτούζι (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ὁμμάτιον*.

πούς, —οδὸς (ὁ)· τὸ ἀπὸ τοῦ ἰσχίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδὸς μέρος τοῦ σώματος, τὸ σκέλος: «μακροὶ —, βραχεῖς πόδες», «δεξιὸς —, ἀριστερὸς πούς», «ραιβοὶ πόδες» οἱ εἰς τὸ ἔνδον καμπύλοι, «βλαισοὶ πόδες» οἱ πρὸς τὰ ἔξω καμπύλοι, καθόλου «σκολιοὶ —, στρεβλοὶ πόδες» οἱ ὁπωσδήποτε κυρτοί· || ἐπὶ τῶν ζῴων, καὶ τὰ πρόσθια μέλη ἀπὸ τῆς ὠμοπλάτης μέχρι τῶν ὀνύχων: «πρόσθιοι—, ὀπίσθιοι πόδες»· || ὁ ἄκρος πούς, τὸ ἀπὸ τοῦ ἀστραγάλου μέχρι τῶν δακτύλων μέρος, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην «τὸ πολυόστεον τοῦ σκέλους πούς»: «μακρὸς —, πλατὺς πούς», «ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν»· || μονὰς μήκους, τὸ ἕκτον τῆς ὀργυιᾶς· || σύνολον δύο ἢ πλειόνων συλλαβῶν ὡς ρυθμικὴ μονάς, τὸ ἐλάχιστον μέρος τοῦ ρυθμοῦ (ἐκ τῆς ἄρσεως καὶ κατακρούσεως τοῦ ποδός): «θέσις —, ἄρσις ποδός», «ποὺς σπονδεῖος, —ἴαμβος, —τροχαῖος», «— δάκτυλος, —ἀνάπαιστος, — τρίβραχυς»· || φρ. «τὰ πρὸ ποδῶν» τὰ παρόντα· || κατὰ πόδα» ἢ «— πόδας» κοιν. *καταπόδι*: «παρακολουθῶ κατὰ πόδας»· || «ἐκ ποδῶν» μακρὰν καὶ ὑφ' ἓν *ἐκποδὼν* (μὲ ὀξεῖαν): «ποιοῦμαί τινα ἐκποδὼν» ἀπομακρύνω, διώχνω, ξεκάμνω· || γοργῷ τῷ ποδὶ» ταχέως· || «παρὰ πόδας» κατωτέρω: «ἡ παρὰ πόδας σημείωσις»· || «παρὰ πόδα» στρατιωτικὸν παράγγελμα: «παρὰ πόδα ἄρμ!», «ἐπὶ ποδὸς» κοιν. 'ς τὸ ποδάρι: «ἐφάγαμε ἐπὶ ποδός»· || «πίπτω εἰς τοὺς πόδας τινὸς» παρακαλῶ γονυπετῶς· || «συντρίβω ὑπὸ τοὺς πόδας μου» συντρίβω καταπατῶ τινα· || μεταφ πόδες· τὰ κάτω τοῦ ὄρους, οἱ πρόποδες· || τὰ δύο κάτωθεν ἐξέχοντα ἄκρα τοῦ ἱστίου· || συνεκδ., ποὺς τραπέζης, καθίσματος κλίνης κττ.

— *[Ἀνατομ.]* Ὁ *πούς* παριστᾷ τὸ τελικὸν ἄκρον τῶν κάτω κώλων, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἅπαν τὸ σῶμα καὶ ἐφ' ὧν πίπτει ὅλον τὸ βάρος αὐτοῦ. Ἐμφανίζει δύο ἐπιφανείας, τὴν ἄνω ἢ ραχιαίαν καὶ τὴν κάτω ἢ πελματιαίαν καὶ σχηματίζει καμάραν κυρ-

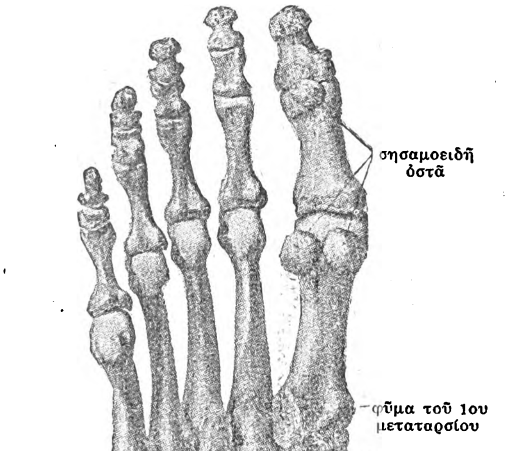

Ὀστᾶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἐκ τῶν κάτωθεν (Spalt.).

τὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ κοίλην πρὸς τὰ κάτω, ἥτις στηρίζεται ὄπισθεν μὲν ἐπὶ τῆς πτέρνης, ἔμπροσθεν δ' ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν μεταταρσίων. Ὁ σκελετὸς τοῦ ποδὸς ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ταρσοῦ, τοῦ μεταταρσίου καὶ τῶν φαλάγγων τῶν δακτύλων. Καὶ ὁ μὲν *ταρσὸς* σύγκειται ἐξ 7 ὀστῶν διατεταγμένων ἐν τρισὶ στοίχοις. Ὁ πρῶτος τούτων ἢ ὀπίσθιος στοῖχος ἀποτελεῖται ἐκ 2 ὀστῶν, τοῦ *ἀστραγάλου* καὶ τῆς *πτέρνης*, τοῦ ἀστραγάλου ἐπικειμένου τῇ πτέρνῃ· ὁ δεύτερος δὲ ἢ μέσος στοῖχος ἐξ ἑνὸς μόνου, τοῦ *σκαφοειδοῦς*, καὶ ὁ τρίτος ἢ πρόσθιος στοῖχος ἐκ 4 ὀστῶν, ἅτινα ἐκ τῶν ἔσω ἐπὶ τὰ ἔξω ἀριθμούμενα καλοῦνται 1ον, 2ον καὶ 3ον *σφηνοειδές*, τὸ δὲ 4ον *κυβοειδές*.

Ὁ ἀστράγαλος κεῖται κάτωθεν τοῦ ὀστοῦ τῆς κνήμης, ἄνωθεν τῆς πτέρνης, ὄπισθεν τοῦ σκα-

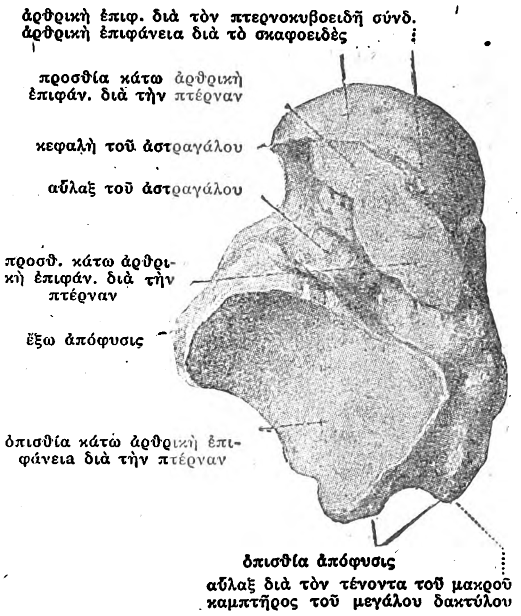

Δεξιὸς ἀστράγαλος ἐκ τῶν κάτωθεν (Spalteholz).

φοειδοῦς καὶ ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ ἔξω σφυροῦ. Διακρίνεται δ' εἰς τὴν *κεφαλήν*, κειμένην ἔμπροσθεν, τὸ *σῶμα*, ὄπισθεν, ἀποτελοῦν τὰ $^2/_3$ τοῦ ὅλου ὀστοῦ, καὶ τὸν *αὐχένα*, ἀνὰ μέσον αὐτῶν. Κυβοειδὴς ὢν ἐμφανίζει ἓξ ἐπιφανείας. Ἐκ τούτων ἡ ἄνω, ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, περικεχονδρωμένη οὖσα, ἀποτελεῖ τὴν τροχιλίαν, ἥτις συντάσσεται μετὰ τῆς κνήμης· ἡ κάτω διήρηται δι' αὔλακος, τῆς *ἀστραγαλικῆς αὔλακος*, εἰς δύο ἀνίσους ἀρθρικὰς ἐπιφανείας, συντασσομένας μεθ' ὁμοίων ἐπιφανειῶν τῆς πτέρνης· ἡ ἔξω, ἀποτελοῦσα σχεδὸν πᾶσα ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν, τὴν *ἔξω σφυρῖτιδα*, συντάσσεται μετὰ τοῦ ἔξω σφυροῦ· ἡ ἔσω ἔχει πρὸς ἄνω στενὴν μηνοειδῆ ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν, τὴν *ἔσω σφυρῖτιδα*, συντασσομένην μετὰ τοῦ ἔσω σφυροῦ· ἡ προσθία, περικεχονδρωμένη καὶ ὑπόκυρτος, ἀποτελεῖ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀστραγάλου καὶ συντάσσεται μετὰ τοῦ σκαφοειδοῦς.

Ἡ *πτέρνα* κεῖται ἐν τῷ ὀπισθίῳ μέρει τοῦ ποδός, κάτωθεν τοῦ ἀστραγάλου καὶ ἔμπροσθεν τοῦ κυβοειδοῦς, συντάσσεται δὲ μετὰ δύο ὀστῶν, ἔμπροσθεν μὲν μετὰ τοῦ κυβοειδοῦς, ἄνωθεν δὲ μετὰ τοῦ ἀστραγάλου (βλ. *πτέρνα*). Τὸ *σκαφοειδὲς* κεῖται ἐν τῷ ἔσω χείλει τοῦ ποδὸς μεταξὺ τοῦ ἀστραγάλου καὶ τῶν τριῶν σφηνοειδῶν (βλ. *σκαφοειδές*). Τὰ *τρία σφηνοειδῆ* ὀστᾶ κεῖνται μεταξὺ τοῦ σκαφοειδοῦς καὶ τῶν τριῶν πρώτων μεταταρσίων (βλ. *σφηνοειδῆ*). Τὸ *κυβοειδές*, σχῆμα σφηνὸς ἔχον, παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς πτέρνης καὶ τῶν δύο τελευταίων μεταταρσίων (βλ. *κυβοειδές*). Ὁ σκελετὸς τοῦ *μεταταρσίου* ἀποτελεῖται ἐκ 5 ὀστῶν παρ' ἀλλήλοις κειμένων, ἐπιμήκων (βλ. *μετατάρσιον*). Αἱ *φάλαγγες τῶν δακτύλων* ἔχουσιν ὡς αἱ τῆς χειρός, ὧν διαφέρουσιν ὅτι εἶναι βραχύτεραι, ὅτι τὸ σῶμα αὐτῶν εἶναι ἐκ τῶν πλαγίων συμπεπιεσμένον καὶ ὅτι ἡ βάσις αὐτῶν ἔχει πελματιαῖα φύματα μείζονα τῶν τῆς χειρός. Ι. Π.

— *[Ὑγιειν.]* Οἱ *πόδες*, ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἱδρωτοποιῶν καὶ σμηγματογόνων ἀδένων αὐτῶν, ἐκκρίνουσιν ἱδρῶτα καὶ λιπαρὰς οὐσίας, αἵτινες ἀποσυντιθέμεναι ὄζουσι δυσωδῶς. Οἱ ἱδρῶτες τῶν ποδῶν ἀναφαινόμενοι κατὰ τὰς θερμὰς ἐποχὰς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ ἐπὶ μακρὸν βαδίζοντα ἄτομα (πεζοπόροι, στρατιῶται κτλ.) καὶ ἀναμιγνυόμενοι μετὰ τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν, τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῶν κυτταρικῶν στοιχείων τῶν ἀποπιπτόντων ἐκ τοῦ δέρματος, ἀποσυντίθενται καὶ προκαλοῦσιν οὐ μόνον τὴν δυσωδίαν τῶν ποδῶν, ἥτις εἶναι συνήθης εἰς τὰ 50 % τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἐξελκώσεις τοῦ δέρματος τοῦ τε πέλματος καὶ τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὰ μεσοδακτύλια διαστήματα. Τούτων ἕνεκα ἡ ἐπιμέλεια τῶν ποδῶν ἐπιβάλλεται ὄχι μόνον ἐκ λόγων κοινωνικῶν καὶ ἀνθρωπισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων ὑγείας. Ἡ ὑγιεινὴ τῶν ποδῶν ἀπαιτεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν καθημερινὴν πλύσιν αὐτῶν δι' ὕδατος καὶ σάπωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν καθημερινὴν ἀλλαγὴν τῶν περιποδίων. Πᾶς ἄνθρωπος, σεβόμενος τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους, ὀφείλει νὰ πλύνῃ ἅπαξ τοὐλάχιστον τῆς ἡμέρας τοὺς πόδας αὐτοῦ. Οἱ πεζοπόροι ὅμως, οἱ στρατιῶται καὶ τὰ ἄτομα, ἅτινα ἔχουσι τὸ ἐλάτ-

Digitized by Google

τωμα τῆς κακοσμίας τῶν ποδῶν, ὀφείλουσι μετὰ τὴν πλύσιν τῶν ποδῶν αὐτῶν δι' ὕδατος καὶ σάπωνος νὰ ἐκπλύνωσιν αὐτοὺς εἴτε δι' ὕδατος περιέχοντος ὀλίγον οἰνόπνευμα ἢ ὕδωρ κολωνίας ἢ χλωροφόρμιον, εἴτε διὰ διαλύματος διχλωριούχου ὑδραργύρου 2 ‰. Μετὰ τὴν ἔκπλυσιν καλὸν εἶναι εἴτε νὰ ἐπαλείφωσι τούτους διὰ διαλύματος χρωμικοῦ ὀξέος 3—5 % ἢ φορμαλίνης 35 % καὶ νὰ ἐπιπάσσωσιν αὐτοὺς διὰ κόνεως βορικοῦ ὀξέος ἢ διὰ κόνεως ἀποτελουμένης ἐκ 0,5 ναφθόλης καὶ 50 ἀμύλου. Τινὲς συμβουλεύουσιν ὅπως οἱ πεζοποροῦντες ἐπαλείφωσι τοὺς πόδας αὐτῶν εἴτε διὰ λίπους εἴτε δι' ἀλοιφῆς ἐξ ἰτεϋλικοῦ ὀξέος καὶ λανολίνης. Εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ποδῶν περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν ὀνύχων αὐτῶν, ὡς δυναμένων νὰ ἐπιφέρωσι διαφόρους ἐνοχλήσεις, ἐνίοτε ἀρκετὰ ἐπωδύνους (ὄνυξις). Διὸ δέον ν' ἀποκόπτωνται οὗτοι συχνὰ καὶ ἐπιμελῶς. Ν. Α. Μ.

— *[Μετρολ.]* Ὁ *πούς* ἦτο βάσις καὶ μονὰς μέτρου μήκους τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ὡς καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ μήκους τοῦ ἄκρου τοῦ ποδὸς ἀρτίου ἀνδρός, πρὸς ὃ ἰσοῦτο κατ' ἀρχήν. Διὰ τὰς ἐπιφανείας καὶ τὴν χωρητικότητα ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸ τετράγωνον (τετραγωνικὸς πούς) καὶ εἰς τὸν κύβον (κυβικὸς πούς). Οἱ κυριώτεροι τῶν χρησιμοποιηθέντων ποδῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος εἶναι:

1. *Αἰγύπτιοι* (ἐπὶ φαραὼ καὶ Πτολεμαίων): α) ὁ βασιλικὸς ἢ φιλεταίριος, ὑποδιαιρούμενος εἰς 4 παλάμας ἢ 16 δακτύλους ἰσότιμος πρὸς τὰ $^2/_3$ τοῦ φιλεταιρίου πήχεως ἤτοι 0,350 μ. β) ὁ παλαιὸς αἰγυπτιακὸς πούς, τῶν αὐτῶν ὑποδιαιρέσεων, ἰσοδύναμος πρὸς τὰ $^2/_3$ τοῦ κοινοῦ πήχεως, ἤτοι 0,300 μ., γ) ὁ κοινὸς αἰγυπτιακὸς ἢ *ζερέτ*, ὑποδιαιρούμενος εἰς 14 δακτύλους καὶ ἰσοδύναμος πρὸς τὸ $^1/_2$ τοῦ βασιλικοῦ πήχεως, ἤτοι 0,262 μ., δ) πούς ἢ φιλεταίριος σπιθαμή, τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ζερὲτ μήκους (0,262 μ.), ὑποδιαιρούμενος ὅμως εἰς 3 παλάμας ἢ 12 δακτύλους, ε) πούς ἢ κοινὴ σπιθαμή, τῶν αὐτῶν πρὸς τὸν προηγούμενον ὑποδιαιρέσεων, ἰσότιμος ὅμως πρὸς 0,225 μ.
2. *Χαλδαῖοι καὶ Ἀσσύριοι*: πούς ἢ πλίνθος, ὑποδιαιρούμενος εἰς 12 δακτύλους, ἰσότιμος πρὸς 0,324μ.
3. *Ἑβραῖοι*: πούς ἢ μεγάλη παλάμη, σπιθαμὴ ἢ ζερέτ, ὑποδιαιρούμενος εἰς 3 τεφὰχ ἢ παλάμας ἢ 12 δακτύλους, ἴσος πρὸς 0,262 μ.
4. *Ἕλληνες*: ὁ βασικὸς ἀρχαῖος ἀττικὸς πούς ὑποδιαιρούμενος εἰς 4 παλαιστὰς ἢ 16 δακτύλους καὶ ἰσότιμος πρὸς 1 $^1/_3$ σπιθαμήν, 1 $^5/_{15}$ ὀρθόδωρα, 1 $^3/_5$ λιχάδα, 2 ἡμιπόδια, 8 κονδύλους, ἤτοι 0,3083 μ. καὶ $^{25}/_{24}$ τοῦ ρωμαϊκοῦ ποδός.
5. *Ρωμαῖοι*: ὁ ἀρχικὸς ρωμαϊκὸς πούς, ὑπολογιζόμενος κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα πρὸς 0,273 μ. καὶ ἀντικατασταθεὶς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα διὰ τοῦ ἀττικοῦ ποδὸς (pes), ὅστις ὑποδιῃρεῖτο εἰς 16 δακτύλους ἢ 4 παλάμας καὶ ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς 0,29574 μ. ἢ 1,01125 ἀγγλικοὺς πόδας.

Ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καὶ ἐντεῦθεν: ἐν *Γαλλίᾳ*: ὁ βασιλικὸς πούς, ὑποδιαιρούμενος εἰς 12 δακτύλους, 144 γραμμὰς καὶ 1.728 στιγμάς, ἰσοδύναμος πρὸς 0,324839385 μ., ἐν *Γερμανίᾳ*: ὁ ἀμβουργικὸς (Fuss), ὑποδιαιρούμενος εἰς 12 δακτύλους, ἰσοδύναμος πρὸς 0,28657 μ., ὁ πρωσσικὸς=0,31385 μ., ὁ τῆς Βαυαρίας=0,29186 μ., ὁ τῆς Σάξης 0,28319, ὁ τοῦ Βάδεν=0,30 μ., ἐν *Αὐστροουγγαρίᾳ*=0,316081 μ., ἐν *Βελγίῳ*: ὁ τῆς Ἀμβέρσης, ὑποδιαιρούμενος εἰς 11 δακτύλους ἢ 121 γραμμάς=0,28680 μ., ἐν *Ὀλλανδίᾳ*: ὁ τοῦ Ἀμστελλοδάμου=0,28311 μ., ἐν *Ἰταλίᾳ*: ὁ τῆς Ρώμης=0,2979 μ., ὁ τοῦ Πιεμόντου, διακρινόμενος εἰς πόδα liprando = 12 δακτύλους (0,51440 μ.) καὶ πόδα manuale = 8 δακτύλους (0,3429 μ.), ὁ τῆς Βενετίας, ὑποδιαιρούμενος εἰς 12 δακτύλους ἢ 144 γραμμάς=0,3477 μ., ἐν *Ἱσπανίᾳ*= 0,2783 μ., ἐν *Σουηδίᾳ* (fot)=0,2969 μ., ἐν *Δανίᾳ* καὶ *Νορβηγίᾳ* (fod)=0,3138, ἐν *Ἑλβετίᾳ*=0,3, ἐν *Ρωσίᾳ* ἰσότιμος πρὸς τὸν ἀγγλικὸν πόδα. Σήμερον, μετὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος, ὁ πούς (foot, διεθνὴς συντομία ft) εἶναι ἐν χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ταῖς ἀκολουθούσαις τὸ βρεττανικὸν μετρικὸν σύστημα χώραις, εἰς ἃς ἀποτελεῖ ὑποδιαίρεσιν, τὸ $^1/_3$, τῆς ὑάρδας, μονάδος μήκους, ὑποδιαιρούμενος εἰς 12 δακτύλους (ἴντζες=inches) καὶ ἰσοδύναμος πρὸς 0,304792872 μ. Ὁ τετραγωνικὸς πούς (square foot) ὑποδιαιρεῖται εἰς 144 τ. δακτύλους (square inches)=0,0928987 τ. μ., ὁ δὲ κυβικὸς πούς (cubic foot) εἰς 1.728 κ. δακτύλους= 0,028315 κ. μ., ἤτοι βάρους 62,321 λιτρῶν. Ι. Α. Β.

— *[Μετρ.]* *Πούς* (pes, mesure, Takt) ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετρικῇ καλεῖται ἡ ἐλαχίστη ὁμὰς χρόνων, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ὁποίας διαιρεῖται καὶ παράγεται ὁ ρυθμός. Ἐλέγετο ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων μετρικῶν καὶ *ρυθμός*, οἱ ὁποῖοι ὅμως ὡς καὶ ὁ Ἀριστόξενος καὶ αὐτὸς τὸν ἐθεώρουν ὡς μέρος καὶ διαίρεσιν τοῦ ρυθμοῦ. Ὠνομάσθη δ' οὕτως ἐκ τῆς ὀρχηστικῆς, καθόσον ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐξαγγελίας τοῦ ὀρχουμένου ἐξετέλει συμμέτρους καὶ ἀνάλογον κίνησιν τοῦ ποδός. Ἕκαστος πούς σύγκειται ἐκ πλειόνων χρόνων, φθόγγων ἢ συλλαβῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἓν αὐτοτελὲς καὶ ὀργανικὸν ρυθμικὸν σύνολον διὰ τῆς *σημασίας*, ἤτοι τῆς διαρκεστέρας προφορᾶς ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Οὕτω καθίσταται διπλάσιος τῶν ἄλλων ἤτοι μακρὸς καὶ ἐπικρατῶν τῶν ἄλλων ὑποτάσσει εἰς ἓν σῶμα ρυθμικόν, διακρινόμενον. Τὴν σημασίαν ὠνόμασαν καὶ *ρυθμικὸν τόνον*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *λογικόν*, ὅστις εἶναι μελῳδικὸς καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὀξυτέρας ἢ βαρυτέρας προφορᾶς τῶν συλλαβῶν. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ρυθμοῦ, ὁ πούς σύγκειται ἐκ δύο μερῶν, ἐξ ὧν τὸ ἓν εἶναι μακρότερον καὶ δυνατώτερον τοῦ ἄλλου. Καὶ τὸ μὲν καλεῖται *κάτω χρόνος* ἢ *βάσις* ἢ *θέσις* (positio), τὸ δὲ *ἄνω χρόνος* ἢ *ἆρσις* (sublatio ἢ elatio), ἀμφότερα δὲ *σημεῖα* ἢ *χρόνοι ποδικοί*. Βραδύτερον, παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, ἐπεκράτησαν οἱ ὅροι *θέσις* καὶ *ἄρσις*, ὧν ἡ σημασία ἐκ τῆς φωνῆς, ἥτις ὑψοῦτο μὲν κατὰ τὴν θέσιν, ἔπιπτε δὲ κατὰ τὴν ἄρσιν, ἀντεστράφη. Αἱ συλλαβαὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὸν πόδα διακρίνονται εἰς *βραχείας* (◡) ἢ μονοσήμους, ἐχούσας μέγεθος ἑνὸς πρώτου χρόνου (ἡ ἐλαχίστη καὶ ἄτομος διαίρεσις τοῦ ρυθμικοῦ χρόνου) καὶ εἰς *μακρὰς* ἢ *διασήμους*, μεγέθους δύο πρώτων χρόνων, εἰς τὰς ὁποίας ἐν τῇ ᾠδικῇ ἢ μελικῇ ποιήσει ἐδίδοντο καὶ ἄλλα μεγέθη, τρίσημον (|__) τετράσημον (|__|) κλπ.

Οἱ ἀρχαῖοι μετρικοί, καὶ δὴ οἱ τῆς σχολῆς τοῦ Ἀριστοξένου, διέκρινον τοὺς πόδας: α) Κατὰ γένος ρυθμικόν, ἤτοι κατὰ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου τῆς θέσεως πρὸς τὴν ἄρσιν τῶν ποδῶν. Διῄρουν οὕτω τοὺς πόδας: 1) εἰς τὸ *δακτυλικὸν γένος*, τὸ ἀρχαιότατον καὶ κοινότατον τῆς ἀρχαίας ποιήσεως, ὅπερ εἶχε «τὸν τοῦ ἴσου λόγον», ἤτοι ἡ θέσις καὶ ἡ ἄρσις ἦσαν χρονικῶς ἰσομεγέθεις. Ἦτο δὲ τετράσημον, ἡ θέσις δηλαδὴ καὶ ἡ ἄρσις εἶχον μέγεθος τεσσάρων πρώτων χρόνων ἀμφότεραι. Καὶ ὅταν μὲν προηγῆται ἡ θέσις, ἕπεται δὲ ἡ ἄρσις, προκύπτει ὁ *δάκτυλος*, —'◡◡ (πούς τετράσημος ἀπὸ θέσεως, ἴσου λόγου, ἤτοι 2:2), ὅταν δὲ προηγῆται ἡ ἄρσις καὶ ἕπεται ἡ θέσις, προκύπτει ὁ *ἀνάπαιστος*· 2) εἰς τὸ *ἰαμβικὸν γένος*, ὅπερ ἦτο τρίσημον καὶ εἶχε «τὸν τοῦ διπλασίου λόγον», ἤτοι ἡ θέσις ἦτο διπλασία τῆς ἄρσεως· καὶ προηγουμένης μὲν τῆς θέσεως προκύπτει ὁ *τροχαῖος* —'◡ (πούς τρίσημος ἀπὸ θέσεως, λόγου 2:1), ἑπομένης δὲ ὁ *ἴαμβος*, ◡—' (πούς τρίσημος ἀπ' ἄρσεως, λόγου 1:2)· 3) εἰς τὸ *παιωνικὸν γένος*, ὅπερ ἦτο πεντάσημον καὶ εἶχε «τὸν τοῦ ἡμιολίου λόγον», ἤτοι ἡ θέσις ἦτο κατὰ ἕνα πρῶτον χρόνον μεγαλυτέρα τῆς δισήμου ἄρσεως· καὶ ἀρχομένου μὲν τοῦ ποδὸς ἀπὸ τῆς θέσεως προκύπτει ὁ *παίων πρῶτος* —'◡◡◡, (πούς πεντάσημος ἀπὸ θέσεως, λόγου 3:2), ἀπὸ τῆς ἄρσεως ὁ *παίων τέταρτος*, ◡◡◡—' (πούς πεντάσημος ἀπ' ἄρσεως, λόγου 2:3)· 4) τὸ *ἰωνικὸν γένος*, ὅπερ ἀνήγετο εἰς τὸ ἰαμβικὸν καὶ ἦτο ἑξάσημον. Εἶχον δὲ τὰ ποδικὰ αὐτοῦ σημεῖα «τὸν τοῦ διπλασίου λόγον», ἤτοι ἡ θέσις ἦτο διπλασία τῆς ἄρσεως καὶ προηγουμένης τῆς θέσεως σχηματίζεται ὁ *ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος*, —'—◡◡ (πούς ἑξάσημος ἀπὸ θέσεως, λόγου 4:2), ἑπομένης δὲ ὁ *ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος* ◡◡—'— (πούς ἑξάσημος ἀπ' ἄρσεως, λόγου 2:4). Εἰς τὴν κατὰ γένος διαίρεσιν τῶν ποδῶν κατέλεγον οἱ παλαιοὶ καὶ πόδας ἔχοντας λόγον ποδικῶν μερῶν ὡς πρὸς ἓν πρὸς τρία ◡—◡, τετρασήμους, καὶ τοὺς *ἐπιτρίτους*, ὧν ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχεν ὡς τρία πρὸς τέσσαρα, —◡———, ἦτο δηλαδὴ κατὰ ἕνα χρόνον μικρότερα τῆς τετρασήμου θέσεως. Ἀλλ' οἱ πόδες οὗτοι σπανίως καὶ σποράδην ἐχρησιμοποιοῦντο.

β) Κατὰ μέγεθος, διακρίνονται οἱ πόδες κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν πρώτων χρόνων, ἐξ ὧν σύγκεινται. Ἔχομεν οὕτω πόδας τρισήμους, τετρασήμους, πεντασήμους κτλ. ὡς ἄνω. Καὶ τὸ μὲν τετράσημον δακτυλικὸν γένος ἠδύνατο νὰ τετραπλασιασθῇ, ἤτοι νὰ λάβῃ χρονικὸν μέγεθος δέκα ἓξ πρώτων χρόνων (δεκαεξάσημον), τὸ δὲ τρίσημον ἰαμβικὸν νὰ ἑξαπλασιασθῇ καὶ νὰ γίνῃ δεκαοκτάσημον καὶ τὸ παιωνικὸν πεντάσημον νὰ πενταπλασιασθῇ, νὰ γίνῃ δηλαδὴ εἰκοσιπεντάσημον, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ ἀνώτατον μέγεθος ποδός, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν λαμβάνονται ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως μείζονες ἐκφραστικαὶ διαιρέσεις τοῦ ρυθμοῦ· ἐλάχιστος δὲ ἦτο ὁ τρίσημος πούς, τοῦ δισήμου πυρριχίου (◡◡) αὐξανομένου εἰς τρίσημον διὰ τῆς παρεκτάσεως τῆς φωνῆς.

γ) Κατὰ σύνθεσιν «τῷ μὴ διαιρεῖσθαι εἰς πόδας, τῶν συνθέτων διαιρουμένων» κατ' Ἀριστόξενον, καθ' ἣν ἔχομεν πόδας *συνθέτους* καὶ *ἀσυνθέτους* ἢ *ἁπλοῦς*. Ἀσύνθετοι πόδες εἶναι ὁ τρίσημος, ὁ τετράσημος, ὁ πεντάσημος καὶ ἑξάσημος ἀπ' ἄρσεως καὶ ἀπὸ θέσεως, διότι τὸ ἓν ἐκ τῶν ποδικῶν των μερῶν εἶναι πάντοτε δίσημον καὶ δὲν ἀποτελεῖ πόδα, ἢ ἄλλως δὲν δύναται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο πόδας. Σύνθετοι δὲ πάντες οἱ ἄλλοι πόδες, ὡς ὁ ἑξάσημος δακτυλικὸς —'◡—◡ (διτρόχαιος ἢ τροχαϊκὴ διποδία). Τοὺς συνθέτους τούτους πόδας, ἀναλόγως τῶν ἀποτελούντων αὐτοὺς μερῶν, ὀνομάζομεν *διποδίας, τριποδίας, τετραποδίας* κλπ. ἢ *κῶλα*, καθ' ἃς βαίνονται ἤτοι ἀπαγγέλλονται τὰ μέτρα.

δ) Κατὰ διαίρεσιν, καθ' ἣν διῄρουν τοὺς πόδας κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ποδικῶν σημείων ἢ κατ' ἀμφότερα ταῦτα, ὅπως π.χ. ὁ ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος —'—|◡◡ καὶ ἡ τροχαϊκὴ διποδία —'◡|—◡ ἔχουσι δύο σημεῖα ποδικὰ καὶ εἶναι ἀμφότεροι ἑξάσημοι, διαφέρουσιν ὅμως ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς θέσεως καὶ τῆς ἄρσεώς των (4:2 καὶ 3:3).

ε) Κατ' ἀντίθεσιν ἢ ἀντιπάθειαν, καθ' ἣν οἱ πόδες, τηροῦντες τὸ μέγεθός των, μεταβάλλουσι μόνον τὸ σχῆμα. Τοῦτο ἐπετυγχάνετο: α) Διὰ τῆς λύσεως τῆς μακρᾶς συλλαβῆς τοῦ ποδὸς εἰς δύο μονοσήμους βραχείας· οὕτω προέκυπτεν ὁ *προκελευσματικὸς* ἀπὸ θέσεως, ◡'◡◡◡, καὶ ἀπ' ἄρσεως ◡◡◡'◡ (ἐκ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου), ὁ *δάκτυλος ἀπ' ἄρσεως* μὲ λελυμένην τὴν θέσιν καὶ συνῃρημένην τὴν ἄρσιν, ◡◡'— (ἐκ τοῦ δακτύλου), ὁ *τρίβραχυς* ἀπὸ θέσεως, ◡'◡◡ (ἐκ τοῦ τροχαίου) καὶ ὁ τρίβραχυς ἀπ' ἄρσεως ◡◡'◡ (ἐκ τοῦ ἰάμβου), ὁ *παίων δεύτερος*, ◡—'◡◡ (ἐκ τοῦ βακχείου ◡—'—) καὶ *παίων τρίτος* ◡◡—'◡ (ἐκ τοῦ παλιμβακχείου, ——'◡), ἐκ δὲ τοῦ κρητικοῦ ἢ ἀμφιμάκρου, —'◡—, προέκυπτεν ὁ *παίων πρῶτος* καὶ *τέταρτος*. Διὰ τῆς λύσεως μετεβάλλετο καὶ τὸ ἦθος τῶν ποδῶν ἀπὸ βραδέος καὶ σοβαροῦ εἰς κεκινημένον καὶ θερμόν. β) Διὰ τῆς συναιρέσεως, ἥτις ἦτο καὶ συνηθεστέρα καὶ ἔδιδεν εἰς τὸν ρυθμὸν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα, τῶν δύο βραχειῶν μονοσήμων εἰς δίσημον μακρὰν προέκυπτον τὰ σχήματα ὁ *σπονδεῖος*, —'— (ἀπὸ θέσεως), —' (ἀπ' ἄρσεως) ἀμφότεροι ἐκ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου, ὁ *τρίβραχυς συνῃρημένος* ◡— (ἐκ τοῦ τροχαίου), ὁ *μολοσσὸς* ἀπὸ θέσεως —'—— (ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος) καὶ ἀπ' ἄρσεως ——'— (ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος). γ) Διὰ τῆς τονῆς, ἤτοι παρεκτάσεως τοῦ χρόνου τῆς μακρᾶς συλλαβῆς πέραν τοῦ δισήμου, ἔχομεν τὴν τετράσημον μακράν, |_'_|, τὴν τρίσημον, |_', κτλ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ποδῶν ἡ ἀρχαία μετρικὴ διέκρινε καὶ τοὺς *ἀλόγους* καὶ *ρητούς*. Καὶ ρητοὶ μὲν καλοῦνται οἱ πόδες οἱ ἔχοντες τὸν λόγον τῆς θέσεως πρὸς τὴν ἄρσιν πλήρη, ἤτοι ἀκέραιον, οἷον 2:2, 2:1 (—◡◡, —◡ δάκτυλος ρητός, τροχαῖος ρητός), ἄλογοι δὲ οὐχὶ πλήρη, ἤτοι ἐκφραζόμενον διὰ κλάσματος — ◡̱ $(2:1\frac{1}{2})$ τροχαῖος ἄλογος, περὶ ὧν τὸν ἀριθμὸν διαφωνοῦν οἱ νεώτεροι μετρικοί. Ὁ Κοϊντιλιανὸς ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Καπέλλα λόγον ποιοῦνται καὶ περί τινων ἄλλων εἰδῶν ποδῶν: 1) Τοῦ *τροχαίου σημαντοῦ* καὶ *ὀρθίου*, οἵτινες ἦσαν ἴσοι σύνθετοι δωδεκάσημοι πόδες, διαφέροντες μόνον κατ' ἀντιπάθειαν καὶ οὓς μετεχειρίζοντο ἐν τοῖς ὕμνοις καὶ νόμοις (|_'''| |''||. 2) *Τοῦ σπονδείου μείζονος* ἢ *διπλοῦ*, ὅστις ἦτο ὀκτάσημος πούς ἐκ δύο ἀσυνθέτων τετρασήμων χρόνων ὡς θέσεως καὶ ἄρσεως, ἑνὸς τετρασήμου καὶ ἑνὸς ἑξασήμου, οἵτινες τηροῦσι τὰ σημεῖά των, ὁ μὲν τὴν δίσημον θέσιν καὶ ἄρσιν, ὁ δὲ τὴν τετράσημον μὲν θέσιν, τὴν δίσημον δὲ ἄρσιν, —''—'''— —', αἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπετάσσοντο εἰς ἓν ρυθμικὸν ὅλον διὰ τῆς σημασίας τῆς θέσεως τοῦ δευτέρου μέρους. Διὰ τῆς ἀγωγῆς, ἤτοι τῆς ταχείας ἢ βραδείας ἐξαγγελίας τοῦ ποιήματος, οἱ πόδες ἤρχοντο καὶ εἰς ρυθμικὴν σχέσιν πρὸς τοὺς ἀλόγους πόδας καὶ οὕτω παρήγοντο μείζονες ρυθμικαὶ ἑνότητες. Οἱ βασικοὶ πόδες ὡς καὶ πλεῖσται ἄλλαι μετρικαὶ μορφαί, ἀπὸ τοῦ Λιβίου Ἀνδρονίκου (240 π. Χ.) εἰσήχθησαν καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς τὴν λατινικὴν ποίησιν—ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετεχειρίζετο μέχρι τότε τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν—μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι συμπίπτουν εἰς αὐτὴν συνήθως οἱ ρυθμικοὶ καὶ λογικοὶ τόνοι, ἤτοι οἱ τῶν λέξεων.

Βυζαντινὴ καὶ νεοελληνικὴ μετρική. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους μ. Χ. αἰῶνας συνετελέσθη ἡ ἔκλειψις τῆς προσῳδίας, ἤτοι τῆς διακρίσεως μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν. ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίζετο ἡ σύνθεσις τῶν ποδῶν. Αἱ συλλαβαὶ ἐξισώθησαν ἔκτοτε καὶ τὸν ρόλον τῆς μακρότητος ἀνέλαβεν ὁ τόνος, ἤτοι ἡ δυνατωτέρα καὶ ὀξυτέρα μελῳδικὴ προφορὰ τῆς συλλαβῆς. Οἱ πόδες συντίθενται ἤδη μὲ βάσιν τὸν τονισμόν, ὅστις ὀφείλει νὰ εἶναι καὶ ρυθμικὸς καὶ λογικός, ἤτοι τῆς λέξεως. Εἰς τὴν λογικὴν ὡς καὶ εἰς τὰ πρῶτα ποιήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνολογίας, εὑρίσκομεν τοὺς νεκροὺς καὶ ἀκαταλήπτους ρυθμικῶς πλέον προσῳδιακοὺς πόδας· ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ νόθοι πόδες, ἤτοι πεποιημένοι κατ' ἀμφοτέρας τὰς φωνητικάς, τῆς προσῳδίας δηλονότι καὶ τοῦ τόνου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἡ δημοτικὴ καὶ θύραθεν ποίησις καὶ πρότερον, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος χρησιμοποιεῖ εἰς διαφόρους μετρικὰς μορφάς, καὶ δὴ τὸν δεκαπεντασύλλαβον, τονικοὺς πόδας, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς νεοελληνικῆς στιχουργικῆς, τῶν περὶ τούτου ἐκφρασθεισῶν διαφωνιῶν ἀποδειχθεισῶν ἀβασίμων. Ὁ τονικὸς πούς, ὀνομασθεὶς *μέτρον*· σύγκειται δὲ ἐκ δύο ἢ τριῶν καὶ οὐχὶ πλειόνων συλλαβῶν, αἵτινες συνέρχονται εἰς ρυθμικὴν μίαν ἑνότητα διὰ τῆς δυνατωτέρας ἐκφορᾶς μιᾶς ἐξ αὐτῶν, ἥτις καὶ λογικῶς τονίζεται. Τὰ μέτρα διαιροῦνται εἰς *δισύλλαβα* καὶ *τρισύλλαβα*. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν καταλέγονται: ὁ τροχαῖος —'◡ (◡=ἄτονος,—'τονουμένη), ἔχων τὴν πρώτην τῶν δύο συλλαβῶν του τονιζομένην, τὴν δὲ δευτέραν ἄτονον

Digitized by Google

νον, καὶ ὁ *ἴαμβος* ∪—΄, μὲ τονιζομένην τὴν δευτέραν συλλαβήν, τὴν δὲ πρώτην ἄτονον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν: ὁ *δάκτυλος*—΄∪∪, μὲ τρεῖς συλλαβάς, ἐξ ὧν τονίζεται ἡ πρώτη, καὶ ὁ *ἀνάπαιστος* ∪∪—΄, ἐκ τριῶν συλλαβῶν, ἐξ ὧν τονίζεται ἡ τελευταία. Ἐνταῦθα καταλέγεται καὶ ὁ *ἀμφίβραχυς* ∪—΄∪, μὲ τονιζομένην τὴν μεσαίαν τῶν τριῶν συλλαβῶν του, περισσότερον ἀσυνήθης τοῦ δακτύλου. Ἀλλὰ ποδικὰ σχήματα εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετρικὴν δὲν εἶναι δυνατά. Τὰ μέτρα εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου κόπτονται πολλάκις καὶ ἐκφράζονται κλασματικῶς, ὑπολογίζονται ὅμως ὡς πλήρεις. Καὶ τῶν μὲν δισυλλάβων μέτρων συγκόπτεται ἡ τελευταία συλλαβή, τῶν δὲ τρισυλλάβων ἢ ἡ μία ἢ ἀμφότεραι αἱ τελευταῖαι. Ἀλλὰ τὸ μέγεθος καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ στίχου ὑπολογίζεται εἰς συλλαβὰς καὶ οὐχὶ εἰς μέτρα. Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἐκ φύσεως δὲν δύναται ν' ἀποδώσῃ τοὺς τόνους τοῦ θεωρητικοῦ σχήματος εἰς ἑκάστην δευτέραν ἢ τρίτην συλλαβήν, ἀλλὰ καὶ διποδίαι κανονικῶς δὲν εὑρίσκονται, διὰ τοῦτο παρεδέχθημεν τὸν *ρυθμικὸν τόνον*, ὅστις ἐκ τῆς θέσεώς του διευκολύνει ἡμᾶς εἰς τὴν κατάταξιν τοῦ στίχου. Γ.Μ.Β.

— *[Μουσ.]* Ὁ ὅρος *πούς* χρησιμοποιεῖται ἵνα ὑποδείξῃ τὴν ὀξύτητα τῶν φθόγγων ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργάνῳ καὶ κατ' ἐπέκτασιν παντὸς φθόγγου, π. χ. ντο 8 ποδῶν, 16 ποδῶν, 32 ποδῶν κλπ. Ὁ ὅρος οὗτος δὲν εἶναι αὐθαίρετος, ἀλλ' ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ ὅτι εἷς σωλὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου δίδων π. χ. τὸν ντό[1] πρέπει νὰ ἔχῃ ὕψος περίπου 8 ποδῶν, ὁ δίδων τὸν κατ' ὀγδόην βαρύτερον ντο, 16 ποδῶν, καὶ τὸν κατὰ μίαν εἰσέτι ὀγδόην βαρύτερον ντο, 32 ποδῶν· ἐνῷ ἀντιθέτως ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ὁ ντο[2] ἀναλογεῖ πρὸς σωλῆνα 4 ποδῶν, ὁ ντο[3] πρὸς σωλῆνα 2 ποδῶν καὶ ὁ ντο[4] πρὸς σωλῆνα 1 ποδός. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ποδῶν γράφονται ἐπίσης 8', 16', 32', 4', 2', κλπ. Μὲ παρομοίους μαθηματικοὺς ὑπολογισμοὺς εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ τὸ εἰς πόδας μῆκος τῶν αὐλῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου διὰ τὰ διαστήματα πέμπτης, τρίτης, ἑβδόμης κλπ. Γ. Σ.

— *[Ναυτ.]* Πούς (κοιν. *σκότα*, γαλλ. écoute, ἀγγλ. the sheets) καλεῖται *ἀγόμενον* προσδενόμενον εἰς ἕκαστον τῶν κάτω ποδεώνων παντὸς τετραγώνου ἱστίου, ἢ εἰς τὸν πρυμναῖον ποδεῶνα παντὸς ἀνα-δρομικοῦ ἱστίου ἢ τραπεζοειδοῦς, καθὼς καὶ εἰς τὰ λαίφη, τὰ ὠτοειδῆ, τὰς λοιπάδους, τὰ λατίνια καὶ τὰς ψάθας. Εἰδικῶς εἰς τὰ παρίστια, ποὺς ὀνομάζεται τὸ ἀ γ ό μ ε ν ο ν τὸ προσδεδεμένον εἰς τὴν κάτω γωνίαν τῆς ἔσω πλευρᾶς αὐτῶν. Ἐντεινόμενοι οἱ πόδες ἐντείνουσι τὸ ἱστίον, στερεοῦντες αὐτὸ ἐκ τῶν κάτω, βοηθούμενοι εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ὑπέρας, ἑλκούσης τὴν κεραίαν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐντεινούσης τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἱστίου πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Χαλαρουμένης ὅθεν τῆς κεραίας καὶ ἀ φ ι ε μ έ ν ω ν κατά τι τῶν ποδῶν τῶν τετραγώνων ἱστίων, ἡ κόλπωσις τοῦ ἱστίου αὐξάνει ἡ δὲ ἐπιφάνειά του μειοῦται, ὁ χειρισμὸς δὲ οὗτος χρησιμεύει πρὸς πρόσκαιρον ἐλάττωσιν τῆς ταχύτητος ἱστιοφόρου, καὶ δὴ οὐριοδρομοῦντος τοιούτου. Τῶν τετραγώνων ἱστίων οἱ πόδες, προσδενόμενοι εἰς τὸν ποδεῶνα, διέρχονται εἶτα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω δι' ἐντρόχων εὑρισκομένων ἐντὸς τῶν ἀκρο-

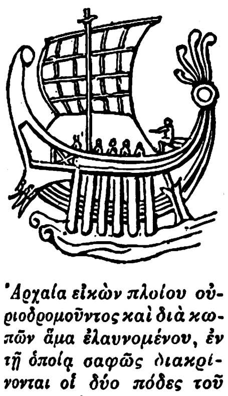

Ἀρχαία εἰκὼν πλοίου οὐριοδρομοῦντος καὶ διὰ κωπῶν ἅμα ἐλαυνομένου, ἐν τῇ ὁποίᾳ σαφῶς διακρίνονται οἱ δύο πόδες τοῦ ἱστίου.

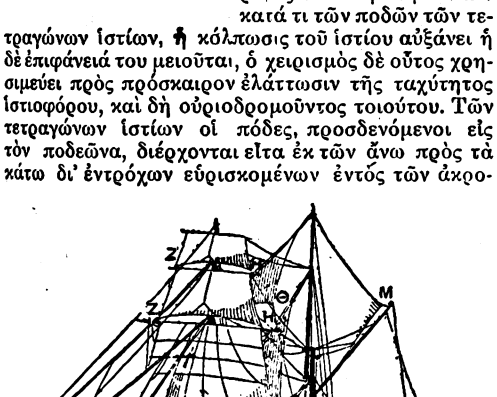

Πόδες.

[Α=προθόου· Β=ἀρτέμονος· Γ=ἀρτεμονίδος· Δ=ἀκατίου· Ε=πρόπους ἀργὸς ἀκατίου· Ζ=πούς (ὁ ἄνω) σιπαρίου καὶ (ὁ κάτω) φωσωνίου, ἀμφότεροι προσήνεμοι· Η=ὁμοίως, ὑπήνεμοι· Θ=πόδες προϊστίων· Κ=πούς ἐπιδρόμου· Λ=κερκόπους· Μ=πούς λαίφους.]

κεραίων καὶ εἶτα ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω διὰ τροχίλων εὑρισκομένων ἑκατέρωθεν καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς κεραίας, φθάνοντες ἐκεῖθεν κατὰ μῆκος τοῦ ἱστοῦ μέχρι τοῦ καταστρώματος, ὅπου χειρίζονται. Εἰς τὰ παλαιὰ δίκροτα καὶ τρίκροτα οἱ πόδες τῶν σιπάρων καὶ τῶν ἐπισιπαρίων δὲν κατέληγον εἰς τὸ κατάστρωμα ἀλλ' εἰς τὰ θωράκια. Προκειμένου περὶ ποδῶν τῶν κάτω δολώνων (εἰς τὰ μετὰ διπλῶν δολώνων πλοῖα), δεδομένου ὅτι τὰ ἱστία ταῦτα εἶναι ἱστία ἀντιμονῆς, ἐκπεταννύμενα εἰς τὸν λιμένα τοῦ ἀπόπλου διὰ νὰ συσταλοῦν εἰς τὸν τόπον τοῦ κατάπλου, εἶναι οὗτοι οὐχὶ σχοίνινοι ἀλλ' ἐξ ἁλύσεως. Κατὰ τὰς πλαγιοδρομίας, τῶν κεραιῶν οὐσῶν κερουλκημένων, οἱ πρὸς πρῶραν πόδες τῶν τετραγώνων ἱστίων εἶναι πάντοτε προσήνεμοι, οἱ δὲ πρὸς πρύμναν ὑπήνεμοι. Εἰς τὰ μεγάλα πάλιν ἱστία ὑπάρχουσι δύο ζεύγη ποδῶν κατὰ ποδεῶνα, καὶ εἰς μὲν τὴν οὐριοδρομίαν οἱ πρυμναῖοι μόνοι ὑποφέρουν τὴν πίεσιν τοῦ ἱστίου, τῶν πρωραίων, καλουμένων προπόδων, μενόντων ἀργῶν, εἰς δὲ τὴν πλαγιοδρομίαν ὑποφέρουν τὴν πίεσιν, κατὰ μὲν τὸν πρωραῖον ποδεῶνα ὁ πρόπους, τοῦ ποδὸς μένοντος ἀργοῦ, κατὰ δὲ τὸν πρυμναῖον, ἀντιστρόφως. Οἱ πόδες τῶν ἱστίων (λατινίων ὠτοειδῶν, ψαθῶν ἢ λοιπάδων) τῶν λέμβων οὐδέποτε δέον νὰ δένωνται μονίμως, ἀλλὰ νὰ κρατοῦνται εἰς τὴν χεῖρα («τὴ σκότα στὸ χέρι»), ἵνα δύναται νὰ ἀφεθῇ πάντῃ ὁ πούς, ὅταν προσπιπτούσης ριπῆς ἐπὶ τοῦ ἱστίου ἐγκλίνεται ἡ λέμβος ἐπικινδύνως, ὅπως ἀφηνομένου οὕτω τοῦ ἱστίου μειοῦται ἡ ἐπ' αὐτοῦ πίεσις τοῦ ἀνέμου καὶ ὁ κίνδυνος ἀνατροπῆς τῆς λέμβου ἀποσοβῆται. Ὁ συζυγὴς πρὸς τὸν πόδα συστολεὺς ὀνομάζεται *θρίος*, κοινῶς δὲ *σκοτίνα*. Σ. Ε. Λ.

—**πούς τοῦ Μόρτον** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *μεταταρσαλγία*.

—**πούς χήνειος** *[Ἀνατομ.]*. Πέταλον τενόντιον, παρεμφερὲς πρὸς πόδα χηνός, ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς κνήμης, παραγόμενον ἐκ τῆς ἀκτινοβολίας τῶν καταφυτικῶν τενόντων τοῦ ραπτικοῦ, τοῦ ἡμιτενοντώδους καὶ τοῦ ἰσχνοῦ προσαγωγοῦ μυός. Ι. Π.

Πουσγούση *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πασγούση*.

Πουσὲ (Pouchet), **Ἄννας-Γαβριήλ**. Γάλλος ἰατροχημικὸς καὶ ὑγιεινολόγος τῶν Παρισίων, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν Παρισίων, τῷ δὲ 1880 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ μὲ τὴν διατριβὴν «Contribution à l'étude des matières extractives de l'urine». Τῷ 1882 ἐγένετο ὑποδιευθυντὴς τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου τῆς δερματολογικῆς κλινικῆς Fournier, εἶτα ὑφηγητὴς τῆς φαρμακολογίας καὶ τέλος, τῷ 1892, τακτικὸς καθηγητής. Τῷ 1897 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Συνέγραψε πλείστας ἐργασίας ἐπὶ τῆς χημείας, βιολογίας, φαρμακολογίας, τοξικολογίας, ὑγιεινῆς, ἰατροδικαστικῆς, ὡς: περὶ παραφφίνης, ἐρεύνης τοῦ μολύβδου εἰς τοὺς ἐκ μολυβδιάσεως θανόντας, ἐπὶ τῆς δηλητηριάσεως διὰ χολχικίνης, ἀρσενικοῦ, τῆς χρήσεως τῆς σακχαρίνης εἰς τὰς τροφάς, τῆς καταναλώσεως τοῦ οἰνοπνεύματος ἐν σχέσει μὲ τὴν ὑγιεινὴν κλπ. Ο. Ρ.

—**Πουσὲ** (Pouchet), **Γεώργιος**. Γάλλος φυσιοδίφης καὶ ἰατρὸς (1833—1894). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις φυσικὴν ἱστορίαν καὶ ἰατρικήν, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἀμφοτέρων τῶν κλάδων κατὰ τὰ ἔτη 1863 καὶ 1864. Τῷ 1865 διωρίσθη βοηθὸς-φασιοδίφης καὶ διευθυντὴς τῶν ἀνατομικῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν Παρισίων. Ἔγραψε πολυπληθεῖς καὶ λίαν σημαντικὰς ἐργασίας ἐπὶ τῆς ἱστολογίας, ἀνθρωπολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς, ἐν αἷς: «De la pluralité des races humaines» (1858), «Précis d'histologie humaine, d'après les travaux de l'École française» (1863), «Les colorations de l'épiderme» (1864), «Mémoires sur le grand fourmilier» (1868—1869) κλπ. Ο. Ρ.

—**Πουσὲ** (Pouchet), **Φῆλιξ-Ἀρχιμήδης**. Σοφὸς Γάλλος ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης (1800—1872). Μετὰ φιλολογικὰς σπουδὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ του ἠκολούθησεν ἐν τῇ αὐτόθι κλινικῇ τοῦ Hôtel-Dieu σπουδὰς ἰατρικῆς. Συνεχίσας εἶτα ἐν Παρισίοις, ὁμοῦ μετὰ τῆς ἰατρικῆς, καὶ σπουδὰς βοτανικῆς καὶ ζωολογίας, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ αὐτόθι τῷ 1827. Μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ διευθυντὴς τοῦ νεοσυστάτου μουσείου τῆς Ρουέννης, ὅπερ, χάρις εἰς τὴν λαμπρὰν διοργάνωσιν τοῦ Πουσέ, κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων τῆς Γαλλίας. Ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τοῦ 1832 πληθὺν ἐργασιῶν ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς βοτανικῆς καὶ ζωολογίας καὶ ἐπλούτισε τὴν ἐπιστήμην διὰ πλειόνων ἀνακαλύψεων (μικρογραφία τοῦ ἀέρος, ζωϊκὴ ἀντίστασις, θεωρία ἀναπνοῆς χελωνῶν, ἀεροσκόπιον Πουσὲ κλ.). Ἀλλ' ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον ἐδοξάσθη κυρίως εἶναι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεύρεσις καὶ διατύπωσις τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς αὐτομάτου ῳογονίας («Théorie positive de l'ovulation spontanée et de la fécondation des mammifères et de l'espèce humaine, basée sur l'observation de toute la serie animale» 1847). Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἔσχε μεγίστην ἀπήχησιν ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ πλείστας ἤγειρεν ἀντιγνωμίας, ἐξ ὧν ἡ πλέον δεδηλωμένη ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Pasteur. Ἐδημοσίευσεν ἄνω τῶν 80 συγγραμμάτων καὶ ὑπομνημάτων, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα: «Traité élémentaire de botanique appliquée» (τόμ. 2, 1833), «Zoologie classique ou histoire naturelle du règne animal» (τόμ. 2, 1841), «L'appareil digestif du cousin» (1847), «Sur les modifications que le sexe imprime au squelette des grenouilles» (1847), «L'univers. Les infiniments grands et les infiniments petits» (1865, 1867). Ο. Ρ.

Πούσεϋ (Pusey), **Ἐδουάρδος**. Ὁ *Ἐδουάρδος Bouverie*, καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας καταφυγούσης ἕνεκα θρησκευτικῶν λόγων ἐξ Ὁλλανδίας εἰς Ἀγγλίαν, ἐγεννήθη τῷ 1800 ἐν τῇ παρὰ τὴν Ὀξφόρδην κειμένῃ Pusey, ἐξ ἧς καὶ ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, ἐν ᾧ κατέγινεν ἰδίᾳ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, μετέβη εἰς Γερμανίαν (1825), παρακολουθήσας μαθήματα ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἰένας, Γοτίγγης καὶ Βόννης μέχρι τοῦ 1827. Προϊὸν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἦτο καὶ τὸ ἔργον του «Ὁ γερμανικὸς ὀρθολογισμός», ἐκδοθὲν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1828—1830 εἰς δύο τόμους. Τῷ 1828 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν Ὀξφόρδῃ, ἐκδοὺς μετὰ ταῦτα τὸν κατάλογον τῶν ἀραβικῶν χειρογράφων τῆς Βοδληϊανῆς βιβλιοθήκης καὶ τὴν ἑρμηνείαν εἰς τοὺς μικροὺς προφήτας (1865). Εἰς τὴν τάσιν, ἧς ἀπὸ τοῦ 1833 ἐγένετο κέντρον ἡ Ὀξφόρδη, τῆς διατηρήσεως ἐν τῇ ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ στοιχείων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς κατ' αὐτὰ ἀνακαινίσεως τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, τὴν κληθεῖσαν ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν ἐνενήκοντα ἐπικαίρων διατριβῶν (Tracts for the Times) *Τρακταριανισμόν*, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος μετ' ἄλλων καθηγητῶν τῆς Ὀξφόρδης, μετὰ δὲ τὴν προσχώρησίν τινων ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ τοῦ Newman (τῷ 1845), εἰς τὸν καθολικισμόν, ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀγγλοκαθολικισμοῦ ἐν εὐσεβεῖ ἐλπίδι τῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν καθολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκ τῶν ἐπικαίρων τούτων διατριβῶν ἔγραψε τὴν δεκάτην ὀγδόην, τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ τὴν ἑξηκοστὴν ἑβδόμην, τὰς πραγματευομένας περὶ νηστείας, βαπτίσματος καὶ μετανοίας.

Ὁ Πούσεϋ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: τὸ «Περὶ εὐχαριστίας» εἰς δύο τόμους, ἐν ᾧ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν καλβινικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας, τὴν περιεχομένην ἐν τοῖς 39 ἄρθροις, ὑποστηρίζει τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ καὶ τὴν μετάληψιν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀπίστων· τὸ «Εἰρηνικόν» (Eirinikon) εἰς τρεῖς τόμους (1866—1870), δι' οὗ προσπαθεῖ νὰ ἑνώσῃ πάσας τὰς καθολικὰς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας· οἱ «Λόγοι», εἰς πολλοὺς τόμους, ἐν οἷς καταφαίνεται ἡ ἐπ' αὐτὸν ἐπίδρασις τῶν ἀρχαίων πατέρων καὶ δὴ τοῦ Αὐγουστίνου. Ἀπὸ τοῦ 1836 ἐξέδιδε τὴν μετάφρασιν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, δι' ἧς προσεπάθει νὰ διαδώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ὁ Πούσεϋ ἐτελεύτησε πλήρης ἡμερῶν τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1882. Γνώστης, ὅσον ὀλίγοι, τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, ἐξετιμᾶτο ἰδιαζόντως διὰ τὴν εὐσέβειάν του καὶ ἐπεβάλλετο διὰ τῆς προσωπικότητός του. Μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ φίλοι καὶ θαυμασταί του ἵδρυσαν τὸν κληθέντα «Οἶκον τοῦ Πούσεϋ» (Pusey House) ἐν ᾧ κατετέθη ἡ βιβλιοθήκη του εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως. Κ.Ι.Δ.

Πουσεϋσταί (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ *Πούσεϋ* (βλ.λ.), οἱ ἀπὸ τοῦ 1850 κληθέντες καὶ *τελετόφιλοι*, ἕνεκα τῆς προσπαθείας αὐτῶν πρὸς ἀναδιοργάνωσιν καὶ τῆς λατρείας τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς λατρείας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Κ.Ι.Δ.

πούσι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ὀμίχλης* (βλ.λ.).

Πούσι *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν Ἠλείᾳ τῆς Πελοποννήσου, παρὰ τὴν ὁποίαν συνήφθη ἡ μάχη τοῦ *Λάλα* (βλ.λ.).

Πουσινὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α.Θ.Σ.

Πούσκιν, **Ἀλέξανδρος Σεργιέβιτς**. Μέγας Ρῶσος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τὴν 26 Μαΐου 1799 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τὴν 29 Ἰανουαρίου 1837. Κατήγετο ἐξ ἀρχαίου οἴκου εὐπατριδῶν, προερχομένων ἐκ Πρωσσίας καὶ ἐμφανιζομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσίας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι. Εἰς τὰς φλέβας του ἔρρεεν ἐπίσης ἀφρικανικὸν αἷμα, καθόσον ἡ μήτηρ του ἦτο ἐγγονὴ τοῦ Ἀβησσυνοῦ πρίγκιπος Ἀννίβα, τοῦ ἀποκαλουμένου κοινῶς «Μαύρου τοῦ Μεγάλου Πέτρου», ἀποθανόντος δὲ τῷ 1781 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ τῆς φρουρᾶς. Ὁ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ, ἀξιωματικὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἀνῆκεν εἰς τὸν κομψὸν κόσμον τῆς πρωτευούσης, ἔγραφε γαλλικοὺς στίχους, συνήθροιζε δὲ τὰ

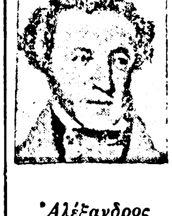

Ἀλέξανδρος Πούσκιν.

Digitized by Google

τέκνα του καὶ ἀπήγγελλεν εἰς αὐτὰ σκηνὰς τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Βολταίρου. Ἡ ἀνατροφὴ τοῦ Πούσκιν ἀνετέθη εἰς Γάλλους διδασκάλους καὶ γαλλίδας παιδαγωγούς, ὥστε κατὰ τὰ παιδικά του ἔτη ἐλάχιστα ἐγνώριζε τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τῶν ρωσικῶν μύθων ὑπὸ τῆς τροφοῦ του καὶ τῆς ἀγράφου λαϊκῆς ποιήσεως ἐνεπλήσθη ὁ Πούσκιν παντοίων λαϊκῶν ἐκφράσεων, παροιμιῶν καὶ παραμυθίων, ἅτινα τοῦ ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν βραδύτερον διέπλασε. Ταυτοχρόνως ἡ μάμμη του τοῦ ἐσκιαγράφει τὸ πλῆρες συγκινήσεων παρελθὸν καὶ τοῦ ἐγνώριζε τὰ ἤθη τῆς χώρας, εἰς ἣν ἐγεννήθη.

Δεκαετὴς ὁ Πούσκιν κατεβρόχθιζε τὰ βιβλία τῆς πατρικῆς βιβλιοθήκης. Τῷ 1811 εἰσήχθη εἰς τὸ λύκειον τοῦ Τσάρσκογιε-Σέλο, εὑρισκόμενον εἰς τὸν κῆπον τῶν ἀνακτόρων τῆς πόλεως ταύτης. Εἰς τὰς τελευταίας τάξεις τοῦ λυκείου διεκρίνετο κυρίως εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας, τῷ δὲ 1814 ἔγραψε τοὺς πρώτους στίχους του «Ἀναμνήσεις τοῦ Τσάρσκογιε-Σέλο», ποίημα ὅπερ ἀπήγγειλε κατὰ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ποιητοῦ Ντερζάβιν, ὅστις ἀκούσας αὐτὸ ἐρρίφθη ὅπως ἀσπασθῇ τὸν ποιητήν. Περατώσας τὰς σπουδάς του εἰσήχθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς ἀκόλουθος μετὰ τοῦ φίλου του πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Γκορτζακώφ, τοῦ κατόπιν διασήμου ἀρχικαγκελλαρίου τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του διῆγε τὸν ἄτακτον βίον τῶν πλουσίων νέων τῆς πρωτευούσης, ἔγραφε καὶ ἐκυκλοφόρει λάθρα σκανδαλώδη ἐπιγράμματα, θίγοντα ἀνώτατα πρόσωπα τῆς διοικήσεως καὶ τῆς κοινωνίας, ἐν τέλει δὲ ἐκυκλοφόρησε τὸ ἀντιθρησκευτικὸν ποίημά του «Ἡ Γαβριηλίς», ὅπερ προεκάλεσε μέγα σκάνδαλον, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Σιβηρίαν· ἀλλ' οἱ θαυμάζοντες τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ ἱστορικὸς Καραμζὶν καὶ ποιητὴς Ζουκόβσκι, ἔπεισαν τὸν τσάρον ν' ἀπελάσῃ αὐτὸν εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ρωσίαν, ὅπου ὑπῆρχεν ἐλπὶς νὰ μὴ καταστραφῇ ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἰδιοφυΐα. Τῷ ὄντι ἀπεστάλη εἰς Αἰκατερινοσλάβ, τοποθετηθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ διοικητοῦ τῶν νέων ἐπαρχιῶν στρατηγοῦ Ἴνζωφ. Ἐξόριστος ὁ Πούσκιν κατελήφθη ὑπὸ πυρετῶν, οἵτινες ἔθεσαν εἰς κίνδυνον τὴν ζωήν του. Εὐτυχῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ στρατηγὸς Ρογιέβσκι μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν Καύκασον. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη ἡ μεγάλη δύναμις τῆς φαντασίας τοῦ Πούσκιν. Αἱ ἐντυπώσεις τῆς μεγαλοπρεποῦς φύσεως καὶ τὰ ἤθη τῶν ἡμιαγρίων λαῶν ἐξῆψαν τὴν φαντασίαν του καί, ὡς λέγει εἷς τῶν βιογράφων του, ὁ Καύκασος ἐγένετο δι' αὐτὸν ἀληθὴς Παρνασσός. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ στρατηγοῦ Ρογιέβσκι, ἀνὴρ βαθείας παιδείας, ἀπέσπασε τὸν Πούσκιν ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Βύρωνος καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα, ἔκτοτε δὲ ἄρχεται ἡ ἀπαλλαγὴ αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως. Ἐκ Καυκάσου μετέβη διὰ θαλάσσης εἰς Κριμαίαν, ἐπεσκέφθη τὸ Μπαξὲ-Σαράϊ, ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῶν χανῶν τῶν Ταττάρων, καὶ εἶτα ἐτοποθετήθη εἰς Κισνὸβ καὶ βραδύτερον εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο μεγάλη ἑλληνικὴ παροικία, κατὰ δὲ τὸ 1822 εἶχε πληρωθῆ φυγάδων Ἑλλήνων ἐκ Τουρκίας, ἐκεῖ δὲ ἔφθανον αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, αἵτινες συνεκίνουν τὸν Πούσκιν, ὅστις ἔγραψε τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ποίημά του. Διήρχετο τὰς ἡμέρας του ἀναγινώσκων καὶ γράφων ποιήματα, ἀλλ' ἡ ζωή του ὑπῆρξε σκανδαλώδης, ὅπως καὶ εἰς τὴν Πετρούπολιν, σατιρικὸν δὲ ἐπίγραμμά του κατὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως πρίγκιπος Βοροντζὼφ ἠνάγκασε τοῦτον νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἐκεῖθεν. Ὁ τσάρος διέταξε τότε τὴν διαγραφήν του ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὴν μεταφοράν του εἰς τὸ πατρικόν του κτῆμα Μιχαηλόβσκογιε εἰς Πσκώφ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ πατρός του, ὅστις δὲν ἤργησε νὰ καταλίπῃ αὐτόν.

Ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας ὁ Πούσκιν ἐκόμισεν, ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρων ποιημάτων, καὶ τὰ ἐπικολυρικά του: «Ὁ δεσμώτης τοῦ Καυκάσου», «Οἱ ἀδελφοὶ κακοῦργοι», «Ἡ βρύση τοῦ Μπαξὲ-Σαράϊ», καὶ «Οἱ Ἀτσίγγανοι». Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Πούσκιν, μελετῶν τὸν Ὀσσιανὸν καὶ Ἀριόστον, εἶχε συνθέσει τὸ ἔπος «Ρουσλὰν καὶ Λιουντμήλα», δημοσιευθὲν τῷ 1820, ὅτε οὗτος εὑρίσκετο εἰς τὸν Καύκασον, καὶ προξενῆσαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Τὰ πάντα ἦσαν νέα εἰς αὐτό. Ἐλαφρὰ καὶ ζωντανὴ γλῶσσα συνῄνου τὴν ἁπλότητα μετὰ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῶν εἰκόνων. Αἱ ἀρεταὶ τοῦ ποιήματος τούτου προσείλκυον μυριάδας ἀναγνωστῶν, σύμπασα δὲ ἡ ρωσικὴ κοινωνία ἀνέμενε νέα ποιητικὰ προϊόντα τοῦ ποιητοῦ. Ὅτε δὲ ἐδημοσιεύθησαν τὰ νέα αὐτοῦ ἔργα, ἀνεκηρύχθη πανταχόθεν ὡς ὁ μέγας τῆς Ρωσίας ποιητής. Ἡ διαταγὴ τοῦ αὐτοκράτορος ὅπως ριφθῇ εἰς τὸ χωρίον τοῦ Πσκώφ, εἰς τὸ κέντρον τῆς ρωσικῆς ζωῆς, συνετέλεσεν ὥστε νὰ σχηματίσῃ οὗτος νέαν ἀντίληψιν τῆς ρωσικῆς ζωῆς καὶ τῆς λαϊκῆς γλώσσης. Εἰς τὸ χωρίον Μιχαηλόβσκογιε διαμένων μετὰ τῆς γραίας τροφοῦ του, συνεκεντρώθη εἰς ἑαυτόν, ἐμελέτα τὰ ἤθη καὶ τὴν ζωὴν τῶν χωρικῶν καὶ ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ λαοῦ. «Εἰς τὴν ρωσικὴν λογοτεχνίαν, λέγει ὁ Ντοστογιέβσκι, ὑπάρχουσι πολλοὶ γράψαντες μετὰ πόνου περὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' οὐδεὶς ὡς ὁ Πούσκιν. Οὗτοι εἶναι ἀριστοκράται γράφοντες περὶ τοῦ λαοῦ, ἐνῷ εἰς τὸν Πούσκιν ὑπάρχει τι συγγενὲς μετὰ τοῦ λαοῦ, προβαῖνον μέχρις ἀδιασπάστου συμπαθείας». Εἰς τὸ χωρίον εἰργάζετο ἀδιακόπως· ἀκροώμενος κατὰ τὰς μακρὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας τῆς τροφοῦ του, διηγουμένης διαφόρους παραδόσεις, ἤντλησεν ἐξ αὐτῶν πλεῖστα θέματα ἐξαισίων ποιημάτων. Ἐκεῖ συνεπλήρωσε τὰ ἓξ ᾄσματα τοῦ ἀριστουργήματος αὐτοῦ «Εὐγένιος Ὀνέγιν», ἐκεῖ ἐπίσης ἔγραψε καὶ τὸ περίφημον δρᾶμά του «Βόρις Γκοντουνώφ». Ἐν Μιχαηλόβσκογιε διέμεινε τέσσαρα ὁλόκληρα ἔτη. Τὴν 26 Αὐγούστου 1826 ἀφίκετο ἐκεῖ ἀκόλουθος τοῦ τσάρου κομίζων διαταγήν, ὅπως ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς Μόσχαν καὶ παρουσιασθῇ ἀμέσως ἐνώπιον τοῦ νέου αὐτοκράτορος Νικολάου Α'. Κονισαλέος ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ τσάρου καὶ μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν τοῦ παρέσχε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀναλαβὼν ὁ ἴδιος τὴν λογοκρισίαν τῶν ἔργων του. Οἱ θαυμασταί του τὸν ἀνέμενον μετ' ἀνυπομονησίας, οὗτος δὲ ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἀνέγνωσεν εἰς εὐρύτατον κύκλον λογογράφων τὸ δρᾶμά του «Βόρις Γκοντουνώφ». Ὁ ἱστορικὸς Πογκόντιν περιέγραψεν ὡς ἑξῆς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐπροξένησεν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ δράματος: «Ἀντὶ τῆς ὑψηλῆς γλώσσης τῶν παλαιῶν ποιητῶν ἠκούομεν ἁπλῆν, καθαράν, ἀλλὰ συγχρόνως ποιητικὴν γλῶσσαν. Ἐφόσον ἐπροχώρει ἡ ἀνάγνωσις, ἐπὶ τοσοῦτον μᾶς κατελάμβανεν ἡ συγκίνησις. Ἄλλους κατεῖχε παροδικὸς πυρετὸς καὶ ἄλλων ψυχρὸν ρεῦμα διέτρεχε τὸ σῶμα. Αἱ τρίχες μας ἠνωρθώθησαν. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ ἀνάγνωσις, ὅλοι ἐρρίφθημεν εἰς τὸν Πούσκιν, ἐνηγκαλιζόμεθα αὐτόν, τὸν ἠσπαζόμεθα καὶ ἐδακρύομεν». Εἰς τοὺς στίχους τοῦ Πούσκιν ἐλάλει αὐτὴ ἡ λαϊκὴ ψυχή, ἐκδηλοῦσα ὅ,τι ᾐσθάνετο καὶ ὅ,τι δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ διατυπώσῃ· διὰ τοῦτο ὅταν ἐφάνησαν τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀποκάλυψις αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα ἕκαστος εἶχε καὶ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἄμορφα καὶ ἄπλαστα ἀκόμη. Ὁ θόρυβος ὅμως τοῦ μεγάλου κόσμου ἀπέσπασε τὸν Πούσκιν ἀπὸ τὰς μελέτας του. Μετ' οὐ πολὺ ἐπεθύμησε τὴν γαλήνην τοῦ χωρίου, τὴν σιγὴν τῶν στεππῶν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἁπλῶν ἀνθρώπων. Ἐζήτησε τότε ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἐκστρατεύοντα εἰς τὸν Καύκασον κατὰ τῶν Τούρκων στρατόν, τὴν ἐκστρατείαν δὲ ταύτην περιέγραψεν εἰς τὸ ἔργον του «Ὁδοιπορία εἰς Ἐρζερούμ».

Τῷ 1831 ἐνυμφεύθη ἐν Μόσχᾳ τὴν Ναταλίαν Γκοντσαρόβα καὶ ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν ἐρρίφθη εἰς τὸν στρόβιλον τοῦ μεγάλου κόσμου, ἐδαπάνα ἀφειδῶς καὶ διὰ νὰ πληρώνῃ τὰ χρέη ἠναγκάσθη νὰ ἐκδώσῃ τῷ 1836 τὸν «Σύγχρονον». Ἡ σύζυγος τοῦ Πούσκιν ἐθριάμβευεν εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνίαν διὰ τοῦ κάλλους καὶ τῆς χάριτός της, ἀλλ' αἱ διεφθαρμέναι ἕξεις τῶν ἀνθρώπων τῶν αἰθουσῶν δὲν ἤργησαν νὰ φέρωσι τὰ ἀποτελέσματά των. Νέος τις, Γεώργιος Ντάντὲς καλούμενος, νόθος υἱὸς τοῦ πρέσβεως τῆς Ὁλλανδίας βαρώνου Heeckeren, ἐθήρευε προτιμήσεις παρὰ τῆς συζύγου τοῦ ποιητοῦ, οὕτω δὲ ἤρξαντο κυκλοφοροῦσαι δυσάρεστοι φῆμαι περὶ τῆς ὑπολήψεώς της. Ἀνώνυμοι ἐπιστολαὶ ἀπεστέλλοντο πρὸς τὸν Πούσκιν, ἐπεδεικνύοντο δὲ ἔντυπα διπλώματα ἀπατηθέντων συζύγων, τοιαῦτα δὲ διεβιβάσθησαν καὶ εἰς τὸν Πούσκιν, ὅστις ἐκάλεσεν εἰς μονομαχίαν τὸν Ντάντές. Οὗτος ἀπεδέχθη ταύτην, ἐζήτησεν ὅμως δεκαπενθήμερον ἀναβολήν, καθ' ἣν ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τῆς κυρίας Πούσκιν. Ἡ μονομαχία ἐματαιώθη, ἀλλ' ὁ ποιητὴς συνήντα πανταχοῦ ὕποπτα μειδιάματα καὶ πάντες ὡμίλουν περὶ τοῦ Ντάντές, ὅτι οὗτος ἐνυμφεύθη τὴν Γκοντσαρόβα, ὅπως καλύψῃ τὰς σχέσεις του μετὰ τῆς Πούσκιν. Ἐκ τούτου προεκλήθη ἡ μετὰ τοῦ Ντάντὲς μονομαχία τὴν 27 Ἰανουαρίου 1837, ἐν τῇ θέσει Τούρναγια Ράτσκα. Ὁ Πούσκιν τραυματισθεὶς ἔπεσεν ἐπὶ τῆς χιόνος, τὴν δὲ 29 τοῦ ἰδίου μηνὸς ἀπέθανε. Ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ ἐξήγειρε τὸ κοινὸν φρόνημα· ὁ Λέρμοντωφ ἔγραψε τὸ περίφημον ποίημά του, ὁ δὲ λαὸς ἐζήτει νὰ χειροδικήσῃ ἐναντίον τοῦ πρέσβεως τῆς Ὁλλανδίας καὶ τοῦ υἱοῦ του. Μυριάδες κόσμου ἐκύκλωσαν τὸ φέρετρον τοῦ ποιητοῦ, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Τουργκένιεφ μετεκόμισε τὸν νεκρόν του εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς μονῆς τῆς Κοιμήσεως καὶ ἔθαψεν αὐτὸ παρὰ τὸν τάφον τῆς μητρός του. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α' ἐξώφλησε τὰ χρέη τοῦ Πούσκιν, ἀνερχόμενα εἰς 150.000 ρούβλια, καὶ ἐχορήγησε μεγάλην σύνταξιν εἰς τὴν χήραν του.

Συνήθως οἱ βιογράφοι τοῦ Πούσκιν χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν ὡς μιμητὴν τοῦ λόρδου Βύρωνος. Τῷ ὄντι τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα φέρουσι τὰ γνωρίσματα τῆς τοιαύτης ἐπιδράσεως. Ἀλλ' αὕτη δὲν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρόν. Ἀπὸ τοῦ ποιήματός του «Οἱ Ἀτσίγγανοι» ὁ ποιητὴς ἵσταται ἤδη ἐπὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους ἐξυμνῶν τὴν ρωσικὴν φύσιν καὶ εἰσδύει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἀντλῶν ἐξ αὐτῆς τὰ χρώματα, δι' ὧν ζωγραφίζει τοὺς τύπους ἐκείνους, οἵτινες παρέμειναν ἀθάνατοι. Εἰς τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημά του «Εὐγένιος Ὀνέγιν» ἐμφανίζεται ὁλόκληρος ἡ Ρωσία μὲ τὰ αἰσθήματα αὐτῆς, μὲ τοὺς ἁγνοὺς χαρακτῆρας, οὐχὶ τοὺς προερχομένους ἐκ τῶν κύκλων τῶν δύο πρωτευουσῶν, ἀλλὰ τοὺς διαπλαττομένους εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν χωρίων καὶ τῶν στεππῶν. Διαφωτίσας οὕτω τὴν ρωσικὴν ψυχὴν ὁ Πούσκιν, διήνοιξε τὸν δρόμον εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ μαθητάς, τὸν Ἰβὰν Τουργκένιεφ, τὸν Ντοστογιέβσκι, τὸν Γκοντσαρώφ καὶ τὸν Τολστόη.

Ὁ Πούσκιν, ἐκτὸς τῶν λυρικῶν καὶ ἐπικῶν ποιημάτων του, ἔγραψε καὶ σκηνικὰ ἔργα, οἷα: «Ὁ φιλάργυρος ἱππότης», «Ὁ Μότσαρτ καὶ ὁ Σαλιέρι» κτλ. Πρὸς τούτοις τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Πουγκάτσεφ» καὶ τὰ διηγήματα «Ἡ κόρη τοῦ λοχαγοῦ», «Ἡ Ντάμα πίκα», «Τὰ νέα τοῦ Μπέλκιν» κ.ἄ. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν πολλάκις, τὰ πλεῖστα δ' αὐτῶν μετεφράσθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐν αἷς καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ἀγάλματα τοῦ ποιητοῦ ἐστήθησαν εἰς Μόσχαν, Πετρούπολιν καὶ Ὀδησσόν. Θ. Β.

Ὁ Πούσκιν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀγῶνος ὁ Πούσκιν ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Εἰς τὸ διασωθὲν ἡμερολόγιόν του περιγράφει τὰ ψυχικά του αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα τῷ ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς εἰδήσεως περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως: «Τὸ βράδυ τῆς 2ας Ἀπριλίου (1821), γράφει, διῆλθον εἰς τὸν οἶκον τῆς κυρίας Ν. Δ., ἡ ὁποία εἶναι μία ἐξαιρετικὴ Ἑλληνίς. Ὡμιλήσαμεν περὶ τοῦ Ὑψηλάντου. Ἀπὸ τοὺς πέντε Ἕλληνας μόνον ἐγὼ ὡμίλουν ὡς Ἕλλην. Οὐδεὶς ἤλπιζεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος τῆς Ἑταιρείας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ δρέψῃ δάφνας...». Κατὰ τὸ 1822 πάλιν ἔγραφεν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του μὲ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων καὶ μὲ λατρείαν διὰ τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν των. Ἀλλὰ τὸ ἔτος 1824 ὁ ἴδιος ὁ Πούσκιν ὕβριζε τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας. Εἰς ἐπιστολήν του (Ἰούνιος 1824) πρὸς τὸν πρίγκιπα Ἀνδρέϊψ Βιάζεμσκυ, σχετικὴν μὲ τὴν εἴδησιν διὰ τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Βύρωνος, μαζὶ μὲ ἄλλα γράφει: «Ἡ Ἑλλὰς μοῦ ἐμπνέει ἀπέχθειαν.... Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶναι λαὸς ληστῶν καὶ μεταπρατῶν...». Ὁ Πούσκιν, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς εἰδήσεις τῶν ρωσικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες ἦσαν ἐχθρικαὶ πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ παρουσίαζον τὴν ἐπανάστασιν ὡς καθαρὰν ἀνταρσίαν κατὰ τῶν πάντων, μετέβαλε γνώμην, διότι ἐφαντάζετο ὅτι εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν καπεταναῖοι, μεταπράται (ἔμποροι) καὶ λαϊκαὶ μᾶζαι, ἀλλὰ μόνον ἀπόγονοι τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Γ.Κ.ΚΟΡ.

πουσκινία (ἡ) (Puschkinia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ποωδῶν ἢ θαμνωδῶν φυτῶν ἀπαντώντων εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἴδη τινὰ καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

πουσκινίτης (ὁ) (Puschkinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ *ἐπιδότου*.

Πουσσὲν (Poussin), ***Γάσπαρος Ντιγκὲ*** (Dughet). Γάλλος ζωγράφος, γυναικάδελφος καὶ θετὸς υἱὸς τοῦ Νικολάου Πουσσὲν (1613—1675). Διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Ρώμῃ, ὑπέστη δὲ βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Νικολάου Πουσσέν. Διεκρίθη ὡς τοπιογράφος. Εἰργάσθη καὶ ἐπὶ θρησκευτικῶν καὶ μυθολογικῶν θεμάτων, ἅτινα ἐτοποθέτει ἐντὸς ἐπιμελῶς ἐξειργασμένων τοπίων. Τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραὰμ» (μουσεῖον Λούβρου), «Σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ» (ναὸς Καρμηλιτῶν τοῦ Σὰν Μαρτῖνο ἰν Μόντι, Ρώμῃ), τοιχογραφίαι ἐν τῷ παλατίῳ Ντόρια, «Ὁ Ἑρμῆς καὶ ὁ Ἄργος» (ἐν Ρώμῃ), «Ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον» (Μαγεντία) καὶ πλεῖστοι ἄλλοι πίνακές του ἀποκείμενοι ἐν Βιέννῃ, Φλωρεντίᾳ, Λονδίνῳ, Βερολίνῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ι. Μ. Π.

— **Πουσσὲν** (Poussin), ***Νικόλαος***. Διάσημος Γάλλος ζωγράφος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς νεωτέρας γαλλικῆς ζωγραφικῆς, γεννηθεὶς τῷ 1594 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1665. Ἡ παιδική του ἡλικία διῆλθεν ἐν μέσῳ ποικίλων στενοχωριῶν, διότι ὁ πατήρ του, ἀπολέσας τὴν περιουσίαν του, μόλις ἠδύνατο νὰ συντηρῇ τὴν οἰκογένειάν του. Προώριζε τὸν Νικόλαον διὰ τὸ δικαστικὸν στάδιον, ἀλλ' ὑπελόγιζε χωρὶς τὴν ἰσχυράν του κλίσιν πρὸς τὴν ζωγραφικήν, προώρως ἐκδηλωθεῖσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Andelys διαμονῆς τοῦ Quentin Varin, ὅστις συνεπάθησε τὸν νεαρὸν Πουσσὲν καὶ μὴ δυνάμενος κατ' ἄλλον τρόπον νὰ τὸν βοηθήσῃ, τὸν ὥπλισε διὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ἐπιφανῆ πρόσωπα τῆς παρισινῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔδωκε πᾶσαν ἐπωφελῆ καθοδήγησιν διὰ τὸ εἰς Παρισίους ταξίδιον, ὅπου ὁ Πουσσὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ εὐρεῖαν καλλιτεχνικὴν κατάρτισιν.

Τοιουτοτρόπως εἰς ἡλικίαν δέκα πέντε ἐτῶν ὁ Πουσσὲν ἀφίκετο εἰς Παρισίους, ἔνθα εἰσῆλθε

Digitized by Google

κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φλαμανδοῦ προσωπογράφου Φερδινάνδου Ἔλλ, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Lallemand, ἔνθα ἔσχεν ὡς φίλον καὶ συμμαθητὴν τὸν Philippe de Champaigne. Παραλλήλως εἰργάζετο εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν πινάκων τοῦ Ραφαὴλ καὶ τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου καταρτίζων συλλογήν, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ τῷ χρησιμεύσῃ πολλαχῶς εἰς τὴν πλήρη διαμόρφωσιν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ γονίμου ταλάντου του. Βραδύτερον μετέβη εἰς Poitou, ἀκολουθῶν εὐγενῆ προστάτην, ὃν ἀπέκτησε κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐν Παρισίοις διαμονήν του, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Παρισίους, ὅπου, πεσὼν βαρέως ἀσθενής, ἠναγκάσθη εὐθὺς ἀμέσως ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ Andelys. Ἐκεῖ παρέμεινεν ἐπὶ ἔτος πρὸς ἀποθεραπείαν καὶ ἀνάρρωσιν.

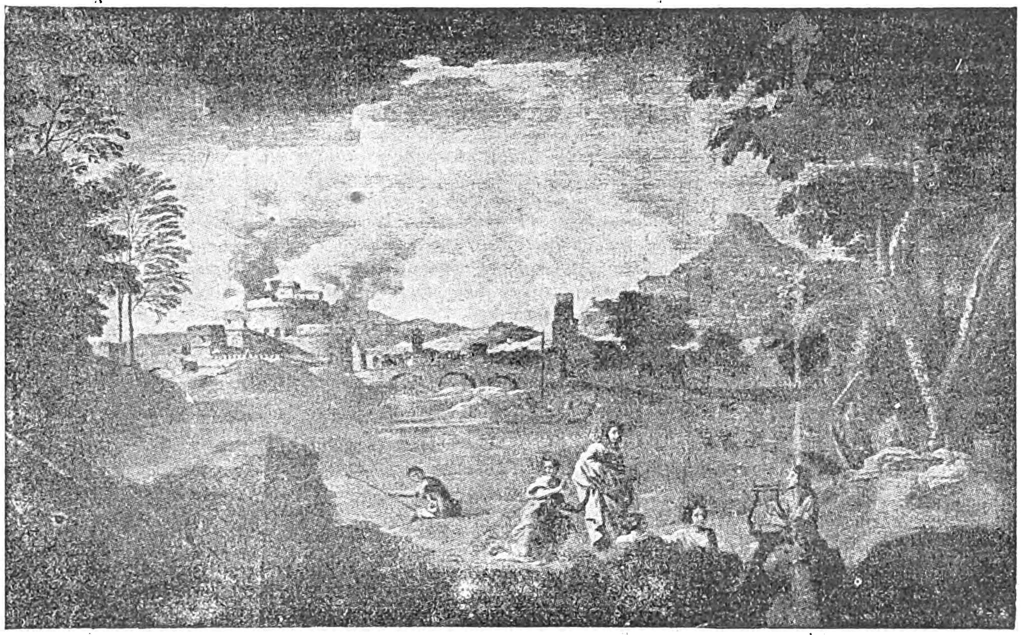

Ν. Πουσσέν: Ὀρφεὺς καὶ Εὐριδίκη.

[Μουσεῖον Λούβρου.]

Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἠδυνήθη, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Philippe de Champaigne, ν' ἀναλάβῃ μικράν τινα ἐργασίαν παρά τινι Duchesne ὅστις ἐξετέλει ἐργολαβικῶς διακοσμητικὰς συνθέσεις· τοιουτοτρόπως κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ μικρὸν χρηματικὸν ἀπόθεμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ φλογερὸν ὄνειρον τῆς νεότητός του ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς Λυών, οἱ πόροι του εἶχον ἤδη ἐξαντληθῆ. Κατ' εὐτυχῆ ἐν τούτοις συγκυρίαν, οἱ ἰησουῖται κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἑώρταζον τὴν ἁγιοποίησιν τοῦ Ἰγνατίου ντὲ Λογιόλα καὶ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου-Ξαβιὲ καὶ ἀνέθηκαν εἰς τὸν Πουσσὲν τὴν ἐκτέλεσιν ἓξ σχετικῶν πινάκων, τοὺς ὁποίους οὗτος ἐπεράτωσεν ἀκαταπονήτως ἐργασθείς, ἐντὸς δέκα μόνον ἡμερῶν. Ἡ θαυμασία αὐτὴ γονιμότης τῷ προσεπόρισε τὴν φιλίαν τοῦ Ἰταλοῦ ἀριστοκράτου καὶ ἐρασιτέχνου ποιητοῦ Μαρίνι, ὅστις τῷ παρήγγειλε τὴν ἐκπόνησιν σειρᾶς διακοσμητικῶν σχεδίων διὰ τὸ ποίημά του «Ἄδωνις». Ὁ αὐτὸς Μαρίνι προσεκάλεσε τὸν Πουσσὲν μετ' αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν, ἀλλ' ὁ νεαρὸς ζωγράφος, ἐπιφορτισμένος νὰ φέρῃ εἰς πέρας νέας παραγγελίας ἐν Λυῶνι, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ. Ἔσπευσεν ὅμως βραδύτερον νὰ τὸν συναντήσῃ, ἀλλ' ἤδη ὁ Μαρίνι εἶχεν ἀποθάνει ἅμα τῇ ἀποβιβάσει του εἰς Νεάπολιν, ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως, διὰ τοῦ Sachetti, εἶχε συστήσει τὸν Πουσσὲν εἰς τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ καρδιναλίου Μπαρμπερίνι, ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Η'. Δυστυχῶς, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ καρδινάλιος ἀπουσίαζεν εἰς Ἰσπανίαν καὶ Γαλλίαν, καὶ ὁ Πουσσέν, εὑρεθεὶς ἐπὶ τέλους εἰς Ρώμην, τὴν πόλιν τῶν διακαῶν του πόθων καὶ ὀνείρων, ἠναγκάσθη νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς πωλήσεως μικρῶν προχείρως κατεσκευασμένων πινάκων. Ἀλλά, μολονότι ἐπάλαιε καθημερινῶς διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἑνὸς τεμαχίου ξηροῦ ἄρτου, εὕρισκε συγχρόνως τὸν καιρὸν καὶ τὸν ζῆλον νὰ μελετᾷ τ' ἀριστουργήματα τῆς ἰταλικῆς τέχνης, νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἀθάνατον ἁρμονίαν τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων καὶ νὰ πλουτίζῃ τὴν πεῖράν του δι' ἀκαμάτου προσπαθείας. Κατὰ τὴν διαμονήν του ἐν Ρώμῃ, ἐπιστρέφων ἑσπέραν τινὰ μετὰ φίλων ἐξ ἐκδρομῆς εἰς τὰ περίχωρα τῆς αἰωνίας πόλεως, ὑπέστη δολοφονικὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους ἀγνώστων καὶ ἡμιθανὴς μετεφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συμπατριώτου του μαγείρου Ἰακώβου Ντυγκέ, ἔνθα ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς περιθάλψεως. Ὁ Ντυγκὲ εἶχε δύο υἱοὺς καὶ μίαν κόρην, τὴν Ἄνναν-Μαρίαν, ἥτις ἔγινε σύζυγος τοῦ Πουσσέν, διαβιώσασα μετ' αὐτοῦ ἐν ἄκρᾳ ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ καὶ ἐμπνεύσασα εἰς τοῦτον τὰς καλλίστας γυναικείας μορφὰς τῶν συνθέσεών του. Καὶ οἱ δύο δὲ υἱοὶ τοῦ Ντυγκὲ ὑπῆρξαν ἀξιόλογοι καλλιτέχναι, ὁ εἷς μάλιστα τούτων, ἀφιερωθεὶς εἰς τὴν ζωγραφικήν, προσέλαβε τὸ ἐπώνυμον τοῦ Πουσσὲν καὶ ἐγένετο εὐφημότατα γνωστὸς ὡς Γάσπαρος Πουσσέν.

Ν. Πουσσέν: Αὐτοπροσωπογραφία.

[Μουσεῖον Λούβρου.]

Ὁ Πουσσὲν παρέμεινεν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ μακρόν, ὡρισμένως δ' ἀπὸ τοῦ 1624 μέχρι τοῦ 1641, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο παρήγαγε μακρὰν σειρὰν σημαντικωτάτων ἔργων, ἅτινα ἐστερέωσαν τὴν φήμην του καὶ τὸν ἀνέδειξαν ἕνα τῶν μεγίστων Γάλλων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἰταλικῆς φύσεως, τῆς ἰταλικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς ἰταλικῆς τέχνης εἶναι προφανεστάτη εἰς τὰ ἔργα του ταῦτα, ὅπως, ἄλλως τε, καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ζωγραφικήν του παραγωγήν. Εἰδικῶς δέον νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι ὁ Πουσσὲν ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς βενετικῆς σχολῆς, ἥτις τὸν ἔθελξε μὲ τὴν ἐξαισίαν χρωματικήν της δύναμιν, ἔτι δὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Ραφαὴλ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ντομενικῖνο ἀφ' ἑτέρου. Ἐν Ρώμῃ ὁ Πουσσέν, μετὰ τὸν γάμον του, διήγαγεν εἰρηνικὸν καὶ ἐργώδη βίον. Διὰ τῆς προικὸς τῆς συζύγου του ἠγόρασεν ὡραῖον οἴκημα ἐπὶ τοῦ ὑπερόχου λόφου τοῦ Πίντσιο, παρὰ τὰς κατοικίας τοῦ Κλαυδίου Λορραὶν καὶ τοῦ Σαλβατὼρ Ρόζα, μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ καρδιναλίου Μπαρμπερίνι ἐκ τοῦ ταξιδίου του, ἀνέλαβε, κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ, τὴν ἐκτέλεσιν εὐρυτάτων συνθέσεων, ἐν αἷς καὶ ὁ περίφημος «Θάνατος τοῦ Γερμανικοῦ». Ἕτερος μέγας προστάτης τοῦ Πουσσὲν ἐν Ρώμῃ ὑπῆρξεν ὁ Πεδεμόντιος Κασσιανὸς ντὲλ Πότζο. Μετὰ μακρὰς καὶ ἄκρως κολακευτικὰς διαπραγματεύσεις, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ γυναικαδέλφου του Ντυγκέ, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ἔνθα τῷ ἀπεδόθησαν, τῇ μεσολαβήσει καὶ τῇ εὐνοίᾳ τοῦ καρδιναλίου Ρισελιέ, ἐξαιρετικαὶ τιμαί, ὠνομάσθη πρῶτος ζωγράφος τοῦ βασιλέως, ἐγκατεστάθη εἰς τὸν Κεραμεικὸν καὶ ἔλαβε γενναίαν ἐπιχορήγησιν. Ἀλλά, χαρακτῆρος εἰρηνικοῦ καὶ ἀφωσιωμένου εἰς τὴν τέχνην, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιπαλαίσῃ κατὰ τῶν ραδιουργιῶν καὶ τῶν δολοπλοκιῶν τῶν ἀντιζήλων του Παρισινῶν ζωγράφων καὶ ἐζήτησε προσωρινὴν ἄδειαν μεταβάσεως εἰς Ρώμην. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπέθανεν ὅ τε Ρισελιὲ καὶ ὁ Λουδοβῖκος ΙΓ' καὶ ὁ Πουσσὲν ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἀπηλλαγμένον τῆς ὑποχρεώσεως νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Παρισίους. Τοιουτοτρόπως ἐγκατεστάθη διὰ δευτέραν φορὰν εἰς Ρώμην. Τὰ ἔργα τῆς νέας ταύτης ρωμαϊκῆς περιόδου τῆς παραγωγῆς τοῦ Πουσσὲν ἀποτελοῦν τὴν δευτέραν καλουμένην τεχνοτροπίαν τοῦ καλλιτέχνου καὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς φαντασίας καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς ἱστορικῆς τοπιογραφίας, ἥτις, κυρίως, κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Πουσσέν.

Τὸ γῆρας τοῦ Πουσσὲν ὑπῆρξεν, ὡς καὶ ἡ παιδικὴ καὶ νεανική του ἡλικία, ἐπώδυνον. Ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἀπέθανον πάντες οἱ φίλοι του. Ἠσθάνετο ὅτι ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀπεμονοῦτο ἐν τῷ μέσῳ ἀγνώστων, οἱ ὁποῖοι ἐλάτρευον νέους καλλιτεχνικοὺς θεούς. Ἐν τῷ μεταξὺ παραλυσία βραδέως προχωροῦσα τὸν κατεδίκαζεν εἰς ἀκινησίαν. Ὁ θάνατος τῆς συζύγου του, συμβὰς τῷ 1664, ὑπῆρξε τὸ ὕστατον καὶ καιριώτατον ἐναντίον του πλῆγμα τῆς τύχης. Τὴν ἠκολούθησε μετὰ ἓν ἔτος εἰς τὸν τάφον, ἐν Ρώμῃ, τῷ 1665. Ἐτάφη ἐν Ἁγίῳ Λαυρεντίῳ ἐν Λουτσίνᾳ, τῷ δὲ 1882 ὁ Séroux d'Agincourt ἐτοποθέτησε δι' ἐξόδων του τὴν προτομὴν τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Πανθέῳ, παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Ραφαήλ.

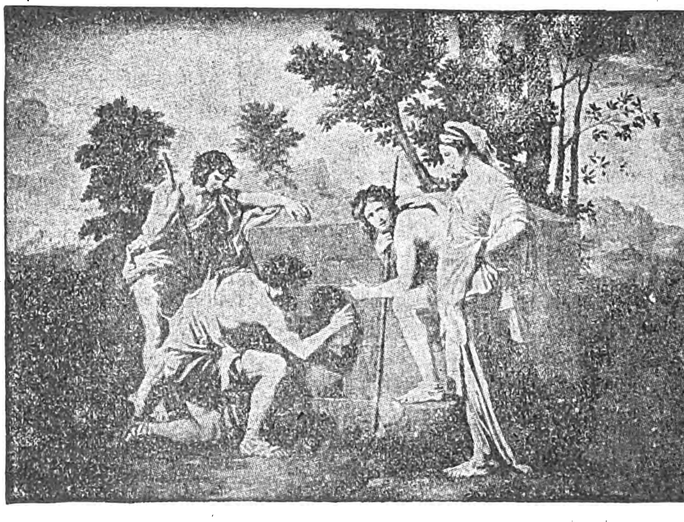

Ν. Πουσσέν: Οἱ ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας.

[Μουσεῖον Λούβρου.]

Ὁ Πουσσὲν ἐθαυμάσθη διὰ τὴν γονιμότητα, τὴν εὐρύτητα, τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ταλάντου του. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγίστων τοπιογράφων τοῦ κόσμου, τασσόμενος παρὰ τὸν Κλαύδιον Λορραὶν καὶ τὸν Ρόϊσνταλ. Ἦτο προικισμένος οὐ μόνον δι' εὐρείας φαντασίας καὶ ἐξαιρέτου εὐαισθησίας, ἀλλὰ καὶ διὰ λεπτοτάτης παρατηρητικότητος καὶ ἀκαμάτου φιλοπονίας. Ἡ τεχνοτροπία του φέρει σαφέστατα τὰ βαθέα ἴχνη τῆς ἰταλικῆς ἐπιδράσεως συνηνωμένης πρὸς τὴν ἰδιότυπον χάριν τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος καὶ τὴν λιτότητα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Παρὰ πάντα ὅμως ταῦτα ἡ τέχνη τοῦ Πουσσὲν κρίνεται εἰς τοὺς συγχρόνους καιροὺς ὡς ὑπεράγαν τυπική, συμβατικὴ καὶ ψυχρά. Ἀλλὰ παραμένει ἀδιαφιλονίκητον τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πουσσὲν ὑπῆρξεν εἷς μέγας καλλιτέχνης. Ἡ μεγαλυτέρα του δόξα εἶναι τὸ ἱστορικὸν τοπίον, ἔνθα ἱστορικαί, θρησκευτικαὶ ἢ μυθολογικαὶ σκηναί, δευτερεύουσαν ὅλως κεκτημέναι σημασίαν ἐν τῷ πίνακι, εἰκονίζονται ἐπὶ βάθους πλήρους ἀρχιτεκτονημάτων, ἀρχαίων ἐρειπίων, γνωρίμων ἰταλικῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπόψεων. Ὁ Πουσσὲν ἠννόησε καὶ ᾐσθάνθη τὴν φύσιν καί, μολονότι κλασσικιστής, τὴν ἀπέδωκεν ἐνίοτε μὲ ἐκπλήσσοντα ρεαλισμόν. Ἀρέσκεται εἰς τὰς ἀμέμπτους μορφάς, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν εἰλικρίνειάν του καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας του. Ἡ θεμελιώδης ἀντίληψις, ἥτις διέπει τὸ ἔργον του καθόλου, εἶναι ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν

Digitized by Google

πρέπει νὰ γίνεται δοῦλος μιᾶς σταθερᾶς τεχνοτροπίας, ἀλλ' ὅτι παρίσταται ἀνάγκη νὰ τροποποιῇ ἑκάστοτε τὸν χαρακτῆρα τῆς τέχνης του ἀναλόγως τοῦ ὑπὸ ἐπεξεργασίαν θέματος.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἔργων του μνημονεύομεν τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ χρόνος ὑπερασπίζεται τὴν ἀλήθειαν κατὰ τοῦ φθόνου καὶ τῆς διχονοίας», «Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας», «Βάκχεια», «Ἡ ἔμπνευσις τοῦ ποιητοῦ», «Ὀρφεὺς καὶ Εὐρυδίκη», «Ὁ κατακλυσμός», «Ὁ Χρόνος ἁρπάζων τὴν Ἀλήθειαν», «Ἠχὼ καὶ Νάρκισσος» (ἅπαντα ταῦτα ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου), «Ὁ θάνατος τοῦ Γερμανικοῦ» (Ρώμη), «Ἡ ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων», «Ὁ θρίαμβος τῆς Χλωρίδος», «Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Δάφνη», «Ὁ Διογένης ἀπορρίπτων τὸ κύπελλον», «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἐράσμου», «Ὁ λοιμὸς τῶν Φιλισταίων», «Οἱ ἆθλοι τοῦ Ἡρακλέους», «Ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας», «Ἡ τέφρα τοῦ Φωκίωνος», «Ὁ Πολύφημος», «Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ φόβου», «Ἡ μοιχαλὶς γυνή», «Ὁ Μωυσῆς σεσωσμένος», «Ἡ κρίσις τοῦ Σολομῶντος», «Ἡ Ρεβέκκα παρὰ τὴν κρήνην», «Ἡ διαθήκη τοῦ Εὐδαμίδα».
Ι. Μ. Π.

Πούσσμανν (Puschmann), ***Θεόδωρος.*** Ἐπιφανὴς Αὐστριακὸς ἰατρὸς (1844—1899). Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, ἐπεδόθη δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ τὴν ἰατρικὴν γεωγραφίαν. Τῷ 1878 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς ἐν Λειψίᾳ, τῷ 1879 ἔκτακτος καθηγητὴς ταύτης ἐν Βιέννῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ τέλους του ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς ὡς τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα τοῦ Ἕλληνος ἰατροῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Τραλλιανοῦ εἰς 2 τόμους (Βιέννη 1878—1879) κατὰ τὰ χειρόγραφα τοῦ αὐθεντικοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου εἰς γερμανικὴν μετάφρασιν μετὰ σχολίων. Ἐπίσης ἔγραψε: «Die medicin in Wien während der letzten hundert Zahre» (Βιέννη 1884), «Ἱστορία τῆς ἰατρικῆς διδασκαλίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων» (Λειψία 1889), «Ἱστορία τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς εὐλογίας», «Ἔκθεσις τῆς αἰτίας τῆς περιτομῆς», «Ἱστορία τῆς σπουδῆς τῶν μολύνσεων», «Διάδοσις τῆς συφίλιδος ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς». Ὑπῆρξεν λίαν διακεκριμένος συγγραφεὺς καὶ ὀξὺς κριτικός, ὑψίστας παρασχὼν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς.
Ο. Ρ.

πούστης (ὁ)· ὁ κίναιδος, ὁ παθητικὸς ὁμοφυλόφυλος· || ὁ στερούμενος αἰδοῦς, ὁ ἀναξιόπιστος, ὁ ἀνήθικος· || κατ' ἐπέκτασιν, ἀναίσχυντος, ἀδιάντροπος, ἀναιδής, ξετσίπωτος· || θηλ. ἀντὶ ἀρσ. *πούστρα* (ἡ), οἱονεὶ ὁ ἐκ τῆς γενετησιακῆς παθητικότητος μεταβαλὼν φῦλον καὶ ἡ γυνή, ἰδίᾳ ἡ πόρνη, ἡ ὑφισταμένη παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν· || ὑποκορ., *πουσταρέλλι.*

Πουστροῦς, *Γεώργιος.* Κύπριος λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (βλ. λ. *Βουστρώνιος* Γεώργιος).

πουτάνα (ἡ)· (δημ. ἐκ τοῦ ἰταλ. putana)· πόρνη, ἱερόδουλος.

Πούτεα *['Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαιτετανῶν πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Sucro, ἀναφερομένη (Putea) ἐν τῷ Ἀντωνινιανῷ «Ὁδοιπορικῷ». Ταυτότης ἀμφισβητουμένη.
Σ. Ε. Λ.

— **Πούτεα** *['Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, ἔναντι τῆς νήσου τῶν Λωτοφάγων (νῦν Τζίρμπα), σημειουμένη εἰς τὸν Πευτιγγεριανὸν χάρτην. Ταυτίζεται ἀκριβῶς πρὸς τὸν *Γέργιν* (Σταδ. Μεγ. θαλ. 102) τῆς Μικρᾶς Σύρτεως, τὸ σύγχρονον Zarsis (πλάτ. 33° 30' Β., μήκ. 11° 07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 249: Mahedia to Ras Makhabez). Τυνησιακὸν χωρίον τῆς φυλῆς Ἀκκάρα, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Τριπολίτιδος.
Σ. Ε. Λ.

Πουτέα *['Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Συρίας ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Παλμυρηνῆς, μεταξὺ Ὀρίζας καὶ Ἀδάδων (*Πτολεμ.* Ε, ιε', 24). Ἡ τοποθεσία τῆς ὀνομάζεται νῦν Abulfaris.
Σ. Ε. Λ.

— **Πουτέα** *['Ἀρχ. Γεωγρ.]* Πόλις τοῦ νοτίου τμήματος τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς (*Πτολ.* Δ,γ, 39) δυσμικῶς τῆς Τριτωνίτιδος λίμνης. Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος.
Σ. Ε. Λ.

Πούτεδις *['Ἀρχ. Γεωγρ.].* Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας ἐν Θρᾴκῃ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄλμον (νῦν Λόμ) καὶ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, ἐπισκευασθὲν (*Προκοπ.* Περὶ κτισμ. IV, 6, 28) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565).
Α. Θ. Σ.

Πουτζοῦκος. Ὁρμητικὸς χείμαρρος παρὰ τὴν μονὴν Πρέβελι τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τῆς Κρήτης.
Ε. Γ.

πουτίγγα (ἡ) (ἀγγλ. pudding). Γλύκισμα, τοῦ ὁποίου τὰ κύρια συστατικὰ εἶναι ἄλευρον, γάλα, αὐγά, ζάχαρη, σταφίδα μαύρη καὶ ξανθή, συνήθως δὲ καὶ φροῦτα γκλασέ. Πουτίγγας ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη καὶ διάφοροι τρόποι κατασκευῆς, μὲ βάσιν πάντοτε τὰ ἀνωτέρω ὑλικά. Προσφέρεται συνήθως μὲ τσάϊ, ἐνίοτε δὲ σοροπάρεται, ὁπότε γίνεται γλύκισμα ἐπιτραπέζιον. Εἶδος πουτίγγας εἶναι καὶ τὸ *πλουμ-πούτιγκ*, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς ἐθνικὸν ἀγγλικὸν γλύκισμα.
Φ. Α.

Πόϋτιγγερ (Peutinger) ***Κορράδος.*** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (βλ. λ. *Πεϋτίγγερος* Κονράδος).

Ποῦτλιτς (Putlitz), ***Γουσταῦος-Ἐρρῖκος.*** Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1821—1890). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Ἀϊδελβέργης, διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος καὶ ἐν τέλει ἀφιερώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1867 διηύθυνε τὸ βασιλικὸν θέατρον τοῦ Σβέριν καὶ ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1888 διετέλεσε γενικὸς ἐπόπτης τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου τῆς Καρλσρούης. Συνέγραψε δράματα, 8 τόμους κωμῳδιῶν, μυθιστορήματα καὶ διηγήματα. Ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς διεκρίθη κυρίως εἰς τὰς μονοπράκτους κωμῳδίας (comédies de salon). Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του ὑπῆρξαν: «Τί διηγεῖται τὸ δάσος», συλλογὴ διηγημάτων, μία τῶν μεγαλυτέρων ἐκδοτικῶν ἐπιτυχιῶν τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, σημειώσασα 50 ἐκδόσεις (Βερολῖνον 1850, 50ὴ ἔκδοσις 1900), «Luana» (1855, 3η ἔκδ. 1872), «Das Testament des grossen Rurfürsten (1858, 2α ἔκδ. 1877), ἡ τραγῳδία «Don Juan de Austria» (1863), τὰ δράματα «Wilhelm von Oranien in White hall(1864), «Waldemar» (1862), «Rolf Berndt» (1881) «Idealisten», τὸ λυρικὸν ποίημα «Karolina oder ein Lied am Golf von Neapel» (1863), τὰς συλλογὰς διηγημάτων «Brandenburgische Geschichten» (1862) «Novellen» (1863), «Die Halben» (1868), «Die Alpenbrant», «Walpurgis» (1870), «Eisen» (1879) «Rafaella» (1881), «Das Trölenhaus» (1881), «Das Maler-Majorle» (1883) κ. ἄ.
Η. Π. Γ.

Πούτνα (Putna) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς Ρουμανίας, ἐν τῇ νοτίῳ Βλαχίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν Καρπαθίων ὀρέων καὶ σχηματιζόμενος ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν δύο ποταμῶν Κόζα καὶ Λεπσχέα. Ρέει ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. διασχίζων τὸν ὁμώνυμον νομὸν καὶ χύνεται εἰς τὸν Σερέτ, κατὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην, βορειοδυτικῶς τοῦ Γαλατσίου. Μῆκος ροῆς περίπου 150 χλμ.
Σ. Κ. Γ.

—**Πούτνα** (Putna) *[Γεωγρ.].* Νομὸς τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ νοτίῳ Βλαχίᾳ. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ διασχίζεται ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρούμνικουλ-Σαρὰτ πρὸς Τσέρνοβιτς. Πρωτεύουσα *Φοξάνη.* Κάτ. 193.947.
Σ. Κ. Γ.

Πούτνικ, *Ραδομίρ.* Ἀξιωματικὸς τοῦ σερβικοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς εἰς Κραγιούγεβατς τῷ 1847 καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατάρχου (βοεβόδα). Ὡς νέος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησεν εἰς τὸ πεζικόν. Μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τοῦ 1876, ὡς ἀντισυνταγματάρχης διοικητὴς ταξιαρχίας πεζικοῦ, μετὰ τὸν ὁποῖον ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης μεραρχίας. Κατὰ τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1885 μετέσχεν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς μεραρχίας Δουνάβεως. Τῷ 1889, προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην, διωρίσθη ὑπαρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου καὶ συγχρόνως καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς σχολῆς τοῦ Βελιγραδίου. Κατὰ τὰς περὶ τὸ 1900 ἐσωτερικὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς Σερβίας, διαβληθεὶς παρὰ τῇ αὐλῇ, ἀπεστρατεύθη, ἀλλὰ μετὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1903, καθ' ἣν κατελύθη ἡ δυναστεία τῶν Ὀβρένοβιτς, ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἐτοποθετήθη ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου. Τῷ 1906 διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μεθὸ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου. Ἐπικειμένου τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου τοῦ 1912 προήχθη εἰς στρατάρχην (βοεβόδαν) καί, καθὸ ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ἦτο κατ' ἀμφοτέρους τοὺς πολέμους 1912—1913 ὁ κατ' οὐσίαν ἀρχιστράτηγος τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ. Εὑρεθεὶς τὸν Αὔγουστον 1914 εἰς αὐστριακήν τινα λουτρόπολιν πρὸς θεραπείαν, συνελήφθη, ἅμα τῇ διακοπῇ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, ἀλλ' ἀμέσως ἀφέθη ἐλεύθερος ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του τῇ προσωπικῇ ἐπεμβάσει τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Ἐπανελθὼν εἰς Σερβίαν ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του ὡς ἐπιτελάρχου, ἐξασκοῦντος τὴν ἀνωτέραν ἀρχιστρατηγίαν καθ' ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1914 καὶ κατὰ τὰς τῆς ἀποθήσεως τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν τὸν Νοέμβριον—Δεκέμβριον 1915. Ἅμα ὡς ἡ σερβικὴ κυβέρνησις ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν, ἔθεσεν ἀμέσως τὸν Πούτνικ εἰς ἀποστρατείαν, οἱονεὶ εἰς ἔνδειξιν δυσμενείας διὰ τὴν ἧτταν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ. Ὁ Πούτνικ ἀπῆλθεν ἀμέσως εἰς Γαλλίαν, ἔνθα καὶ παρέμεινε τὸ λοιπόν. Ἀπέθανεν ἐν Νικαίᾳ τῷ 1917.
Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

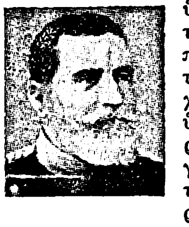

Ραδομὶρ Πούτνικ.

Πουτουμάγιο *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἄλλως καλούμενος *Ἴκα* (βλ. λ.).

πουτούρι (τό)· εἶδος *βράκας* (βλ. λ.).

πουτρεσκίνη (ἡ), ἡ 1, ***4-διαμινοβουτάνιον,*** ἢ *τετραμεθυλενοδιαμίνη* *['Ὀργ. Χημ.].* Διαμίνη τοῦ τύπου $NH_2. CH_2. CH_2. CH_2. CH_2. NH_2$, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ***πτωμαϊνῶν.*** Σχηματίζεται κατὰ τὰς σήψεις τῶν πρωτεϊνῶν, προερχομένη ἐξ ἀποσυνθέσεως τῆς ἀργινίνης. Εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν ἰσχυρᾶς βασικῆς ἰδιότητος, τηκόμενον εἰς 160°.
Σ. Γ.

πουτσαρᾶς (ὁ)· δημ., ὁ ἔχων ἀνεπτυγμένον τὸ γεννητικὸν μόριον· || ***κατ' ἐπέκτασιν·*** ὁ ἀνδροπρεπῶς συμπεριφερόμενος, γενναῖος, ἀνδρεῖος.

Πουτσίνι (Puccini), ***Ἰάκωβος.*** Διάσημος Ἰταλὸς μουσουργὸς (1858—1924). Μετὰ τῶν Μασκάνι καὶ Λεονκαβάλλο ἀποτελεῖ τὴν περίφημον τριάδα τῆς ρεαλιστικῆς μουσικῆς σχολῆς τῆς Ἰταλίας (scuola verista). Ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του χάρις εἰς τὴν βασίλισσαν Μαργαρίταν, ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς δραματικὸς συνθέτης διὰ τοῦ μελοδράματος: «Le Villi» (Μιλᾶνον 1884) καὶ εἶτα διὰ τοῦ «Edgar» (Μιλᾶνον 1889), γραφέντος κατὰ παραγγελίαν τοῦ οἴκου Ρικόρντι. Ἡ νέα περίοδος τοῦ Πουτσίνι ἀρχίζει διὰ τοῦ μελοδράματος «Μανὸν Λεσκώ», ὅπερ παιχθὲν τῷ 1893 ἐν Τουρίνῳ ἐσημείωσε πολλὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἀνέδειξε τὰ δραματικὰ προτερήματα τοῦ συνθέτου. Ἡ δόξα ὅμως ἔστεψεν αὐτὸν κυρίως ἀπὸ τῆς «Μποὲμ» (Vie de Bohême), μελοδράματος, τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη ἐν Τουρίνῳ τῷ 1896 καὶ παρέμεινε τὸ δημοφιλέστερον ἔργον τοῦ Πουτσίνι. Δραματικώτερος ἐμφανίζεται ὁ Πουτσίνι εἰς τὴν «Τόσκα» (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δράματος τοῦ Σαρδοῦ, Ρώμη 1900). Διὰ τῆς «Μπώττερφλάϋ» (Madama Butterfly, Σκάλα Μιλάνου 1904), ἥτις ἀρχικῶς ἐσφυρίχθη, ἀλλὰ διασκευασθεῖσα μετ' ὀλίγον ἐθριάμβευσε, ὁ Πουτσίνι ἐπιζητεῖ τὸ ἐξωτικὸν χρῶμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ὑπαγορεύει ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου καὶ ἐμφανίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐκφραστικὸς μελῳδιστὴς καὶ λεπτὸς ἐνορχηστρωτής. Τὰς ἐξωτικὰς τάσεις προσπαθεῖ νὰ συνεχίσῃ καὶ ἐν τῷ ἐπακολουθήσαντι καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν Ἀμερικὴν γραφέντι ἔργῳ «Ἡ Κόρη τῆς Δύσεως» (Fanciulla del Far-West, Μετροπόλιταν Νέας Ὑόρκης, 1912). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ συνθέτης δεικνύει ἐπίσης τάσεις νεωτερισμοῦ, ὡς διαδοχὰς δευτέρας καὶ ποικίλας ἄλλας παρατόλμους ἁρμονίας. Ὁ Πουτσίνι ἔγραψεν ἐπίσης τὸ «Τρίπτυχον», ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν μονοπράκτων μελοδραμάτων, παιζομένων κατὰ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν («Μανδύας», «Ἀδελφὴ Ἀγγελικὴ» καὶ «Gianni Sticchi»). Ἐπώδυνος ἀσθένεια ἔπληξε τὸν Πουτσίνι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν εἰργάζετο ἀκόμη εἰς τὸ τελευταῖόν του ἔργον, τὴν «Τουραντότ»· κατώρθωσε παρὰ ταῦτα νὰ γράψῃ τελείως τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς· τὰς ὀλίγας ὑπολειπομένας σκηνάς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καταλειφθέντων σχεδίων, ἐπεράτωσεν ὁ Φράνκο Ἀλφάνο καὶ τὸ ἔργον ἐπαίχθη μὲ καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Ὁ Πουτσίνι εἶναι ἀσφαλῶς ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν συνθετῶν τῆς βεριστικῆς σχολῆς, ὁ συνεχίσας τὴν παράδοσιν τοῦ λυρικοῦ θεάτρου ἐν Ἰταλίᾳ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐφαίνετο τοῦτο, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Βέρντι, ἀπορφανισθέν.
Γ. Σ.

Ἰάκωβος Πουτσίνι.

Πουτσινόττι (Puccinotti)), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς (1794—1872). Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ρώμῃ καὶ ἀνηγορεύθη αὐτόθι διδάκτωρ. Τῷ 1827 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Macerata, τῆς εἰδικῆς παθολογίας καὶ ἰατροδικαστικῆς, παραμείνας μέχρι τοῦ 1831 ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Τῷ 1838 Λεοπόλδος ὁ Β' τῆς τῆς Τοσκάνης ἐκάλεσε τοῦτον εἰς Πίζαν ὡς καθηγητὴν τῆς ἰατροδικαστικῆς. Τέλος, τῷ 1859, μετέβη εἰς Φλωρεντίαν ὡς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς. Διετέλεσεν ἐπίσης γερουσιαστὴς τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου. Δύο εἰσὶ τὰ κυριώτερά του ἔργα: ἡ τρίτομος «Ἱστορία τῆς ἰατρικῆς» καὶ τὸ διάσημον σύγγραμμά του τῆς «Ἰατροδικαστικῆς» («Istoria della medicina—Trattate di medicina legale»).
Ο. Ρ.

ποῦτσος (ὁ), καὶ ***πούτσα*** (δημ.)· τὸ ἀνδρικὸν μόριον (πιθαν. ἐκ τοῦ *πόσθη).*

Πουττκάμερ (Puttkamer). —1)' ***Ἀλβέρτα φὸν—.*** Γερμανὶς συγγραφεὺς καὶ ποιήτρια, σύζυγος τοῦ πολιτικοῦ Μαξιμιλιανοῦ φὸν Πουττκάμερ (1849—1923). Ἐδημοσίευσε δράματα καὶ συλλογὰς ποιημάτων, διακρινομένων διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τρυφερότητα καὶ περιπάθειάν των, ὡς: «Der Kaiser Otto III», ἱστορικὸν δρᾶμα (1888), «Ποιητικὴ συλλογή» (1885), «Συμφωνίαι καὶ τραγούδια» (1889), «Ἀ-

Digitized by Google

καλύψεις» (1894), «*Ἀπὸ τὰ περασμένα*» (1899), «Die Aera Menteuffel» (1904), τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «*Μακρυὰ ἀπὸ τὸν θόρυβον*» (1904), «*Περισσότερη ἀλήθεια παρὰ ποίησις*» (1919) κλπ. —2) ***Μαξιμιλιανὸς φὸν*** —. Γερμανὸς πολιτικὸς (1831—1906). Ἐσπούδασε νομικά, διετέλεσε δὲ δικαστὴς ἐν Πρωσσίᾳ, βουλευτὴς ἐν τῇ πρωσσικῇ διαίτῃ (1867 — 1871), μέλος τοῦ Ράϊχσταγ (1869 — 1881) γενικὸς εἰσαγγελεὺς τῆς αὐτοκρατορίας (1877), ὑφυπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (1879) καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1889—1901). Η. Π. Γ.

Πουτὼ (Pouteau), ***Κλαύδιος***. Γάλλος χειρουργὸς (1725—1775). Κατέστη διάσημος ἐκ τῆς εἰσηγήσεώς του ἐπὶ τῆς ἐγχειρήσεως τῆς τραχειοτομίας καὶ διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τεχνικῆς τῆς λιθοτομίας. Ἔγραψε: «Melanges de chirurgie» (1760), «La taille au niveau, avec addition de plusieurs instruments» (1763). Ο. Ρ.

Πουὺ (Pouy), ***Λουδοβῖκος - Εὐγένιος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ βιβλιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1824. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Recherches historiques sur l'imprimerie et librairie à Amiens» (1861), «Études historiques et littéraires sur les anciennes sociétés académiques d'Amiens» (1861), «Esquisses sur l'enseignement, les livres et les arts sous la Révolution» (1863), «Recherches historiques et bibliographiques sur l'imprimerie et la librairie» (1863), «La Picardie historique et littéraire» (1866—1872, 6 τόμ.), «La bataille de Sant-Quentin» (1875), «Concini, maréchal d'Ancre» (1885) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

πούφ' ἐπιφων. δημοτ., δηλωτικὸν ἀποστροφῆς, ἀηδίας κττ.

Πούφεντορφ (Pufendorf), ***Σαμουήλ***, *ἱππότης τοῦ* —. Εἷς τῶν ἱδρυτῶν τοῦ φυσικοῦ καὶ διεθνοῦς δικαίου (1632—1694). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ἰένας. Τῷ 1667 ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Severinus de Monzambano ἐδημοσίευσε τὸ πολὺν θόρυβον προκαλέσαν ἔργον του «De statu imperii Germanici», εἰς τὸ ὁποῖον κατέδειξεν ὀξυτάτην παρατηρητικότητα ὡς ἱστορικὸς καὶ πολιτικός, διατυπώσας τόσον διὰ τὸ παρελθὸν τῆς Γερμανίας ὅσον καὶ διὰ τὴν σύγχρονον κατάστασιν τοῦ κράτους πλείστας ὅσας ἀκριβεστάτας παρατηρήσεις καὶ κρίσεις. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κατόπιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γροτίου καὶ τοῦ Χόβες συνέγραψε τὸ περίφημον ἔργον του «Elementa jurisprudentiae universalis», ἐκδοθὲν ἐν Χάγῃ τῷ 1660 καὶ ἀφιερωθὲν εἰς τὸν ἐκλέκτορα Κάρολον Λουδοβῖκον, ὅστις, πρὸς τιμὴν τοῦ συγγραφέως, ἵδρυσε τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν πρώτην ἐν Γερμανίᾳ ἕδραν τοῦ φυσικοῦ καὶ διεθνοῦς δικαίου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἀϊδελβέργης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεχώρησεν ἐν τούτοις τῷ 1670, δεχθεὶς ἕδραν, προσφερθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, εἰς τὸ νεαρὸν τότε πανεπιστήμιον τοῦ Lund. Τῷ 1672 ἐδημοσίευσε τὸ περισπούδαστον σύγγραμμά του «Jus naturae et gentium, libri VIII», τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος περίληψιν τούτου ὑπὸ τὸν τίτλον «De officiis hominis et civis». Ἐν τῇ θεωρίᾳ, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ Πούφεντορφ εἰς τὰ συγγράμματά του ταῦτα καὶ ἀπὸ καθέδρας, ζητεῖ νὰ συνδυάσῃ τὴν θεωρίαν τοῦ Γροτίου, ὅστις ἐπρέσβευεν ὅτι ἐκ τῆς κοινωνικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως δημιουργεῖται ἡ πολιτεία, μὲ τὴν τοῦ Χόβες, ὅστις ἐδίδασκεν ὅτι, διὰ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ bellum omnes contra omnes, ἠναγκάσθη ὁ ἄνθρωπος νὰ προέλθῃ εἰς τὴν περὶ συμπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἀπόφασιν, καὶ διὰ τοῦτο ὑποστηρίζει ὁ Πούφεντορφ ὅτι ἐλατήριον τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ συμφέρον. Ἐντεῦθεν ἐκκινῶν οἰκοδομεῖ τὴν περὶ πολιτείας ἐπὶ τριπλῆς συμβάσεως ἐρειδομένην θεωρίαν του· ἡ πρώτη καταρτίζεται μεταξὺ τῶν συνενουμένων ἀνθρώπων, ἡ δευτέρα ἀφορᾷ τὸν τύπον τῆς ἐκ τῆς συνενώσεως προερχομένης πολιτείας καὶ ἡ τρίτη συνομολογεῖται μεταξὺ τῶν συνενωθέντων ἀνθρώπων καὶ τοῦ ἄρχοντος. Διὰ τῆς τρίτης ταύτης συμβάσεως ἡ πολιτεία ἐπιτυγχάνει ν' ἀποκτήσῃ ἰδίαν προσωπικότητα καί, κατὰ συνέπειαν, νὰ ἔχῃ ἑνιαίαν βούλησιν, ἥτις, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς βουλήσεως ὅλων τῶν συνενωθέντων ἀνθρώπων, ὑπολαμβάνεται ὡς αὐτὴ ἡ βούλησις αὐτῶν. Τὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας θεωρεῖ ὁ Πούφεντορφ ὡς τὴν ψυχὴν αὐτῆς, ἣν ἐξισώνει πρὸς τὴν ἑνιαίαν βούλησιν τῶν συνενωθέντων ἀνθρώπων, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπετάχθησαν ὅλαι αἱ ἄλλαι κατ' ἰδίαν βουλήσεις. Ἡ τοιαύτη βούλησις ἐξωτερικεύεται διὰ διαφόρων «ὀργάνων», τὰ ὁποῖα ἀσκοῦσιν ὡρισμένας ἐξουσίας, τὰς ἰδανικὰς κατευθύνσεις τῆς ἑνιαίας καὶ ἀδιαιρέτου βουλήσεως-πολιτικῆς ἐξουσίας, καὶ τὰς ὁποίας καλεῖ «partes potentiales summi imperii», εἶναι δὲ αὗται, ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς καὶ δικαστικῆς, ἡ ποινικὴ ἐξουσία, ἡ φορολογική, ἡ τοῦ κηρύττειν πόλεμον καὶ συνομολογεῖν εἰρήνην κλπ. Τῷ 1686 ὁ Πούφεντορφ ἐκλήθη εἰς Στοκχόλμην, ὅπου διωρίσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, βασιλικὸς σύμβουλος καὶ ἱστοριογράφος, ἐξέδωκε δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ ἔργον του «De rebus suecicis». Τῷ 1688, προσκληθεὶς εἰς Βερολῖνον, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου ἱστοριογράφος καὶ δύο ἔτη βραδύτερον μυστικοσύμβουλος. Η. Γ. Κ.

Σαμουὴλ Πούφεντορφ.

πουφφῖνος (ὁ) (Puffinus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀελλωδιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μήκους πτηνὰ μὲ μετρίου μεγέθους πτέρυγας καὶ οὐρὰν μετρίως ἀνεπτυγμένην. Κυριώτερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι ὁ *πουφφῖνος ὁ τεφρόχρους* (Puffinus cinereus), κοινῶς *ἀρτέμης*, ὅστις ἔχει μῆκος 50 περίπου ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν τελευτῶσαν εἰς ἰσχυρὸν ῥάμφος, πτέρυγας εὐρείας ἀλλὰ βραχείας καὶ διασταυρουμένας κατὰ τὸ ἄκρον των, πόδας βραχεῖς καὶ χρῶμα τεφρόφαιον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τεφρόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Παρ' ἡμῖν εἶναι πτηνὸν ἐνδημικόν, ἀπαντῶν ἐπὶ τῶν ἐρημικῶν βράχων πλείστων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Τρέφεται ἐκ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

Πουφφῖνος ὁ τεφρόχρους.

πουχερίτης (ὁ) (Pucherit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βαναδικὸν ἅλας τοῦ βισμουθίου $BiVO_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς μικροτάτους κρυστάλλους. Ἔχει σκληρότητα 4, εἰδικὸν βάρος 6,25, λάμψιν ὑαλώδη ἕως ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα ὑπέρυθρον ἕως ὑπόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Pucherschaft τῆς Σαξωνίας, εἰς τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Sosaer Glück κ. ἄ. Γ. Β.

Πουχστάϊν (Puchstein), ***Ὄθων***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1856—1911). Μετὰ μακρὰ ἐπιστημονικὰ ταξίδια εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολήν, ἐτοποθετήθη τῷ 1883 εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου, διωρίσθη τῷ 1896 καθηγητὴς ἐν Φράϊμπουργκ καὶ τῷ 1905 ἀνέλαβε τὴν γενικὴν γραμματείαν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψεν: «Οἱ ἑλληνικοὶ ναοὶ ἐν Σικελίᾳ καὶ τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ» (1899), «Ταξίδια εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Συρίαν» (1890), «Ὁδηγὸς τῶν ἐρειπίων τοῦ Βααλβέκ» (1905). Θ. Κ.

Πουχτούν, ἢ ***Πουχτή*** βλ. λ. *Ἀφγάνες*.

Πούψαλος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Νέας (Βορείας) Ἠπείρου, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἐκ θεμελίων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Ποφάντης. —1) ***Ἰωάννης***. Ἀγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐπικειμένης τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῇ 3 Αὐγούστου 1826, ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ρεσὴτ πασᾶ (Κιουταχῆ) ἐστάλη πρὸς τοὺς πολιορκουμένους μετὰ σώματος Ἑπτανησίων διὰ μέσου τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου καὶ κατώρθωσε νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸ μέχρι τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου. Ἐνταῦθα, προσβληθεὶς σφοδρῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπέτυχε νὰ ἀποκρούσῃ αὐτοὺς καὶ καταδιώξας κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς πολιορκουμένους, εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. —2) ***Χριστόδουλος***. Πολιτευόμενος ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ ἀγγλοκρατίας, ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς αὐτόθι μυστικῆς ἑταιρείας «Μεγάλη Ἀδελφότης», τὴν ὁποίαν συνεκρότησαν φυγάδες Ἰταλοὶ καὶ πατριῶται Ἑπτανήσιοι. Σκοπὸς τῆς ἑταιρείας ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς δυναστευούσης αὐτοὺς ξενικῆς δεσποτείας. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς Η' Ἰονίου βουλῆς ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ὡς ῥιζοσπάστης τὰ πάντα μετήρχετο πρὸς ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ δὲ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τοῦ 1854—1855, ἐκραγέντος τοῦ Ἠπειρωτικοῦ ἀγῶνος, ἔλαβε μέρος μετ' ἄλλων Κερκυραίων καὶ Παργίων εἰς τὰ ἐν Ἠπείρῳ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἅπερ ὅμως ἀπέτυχον. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1860. Τ. Ε. Ε.

πόχα (ἡ) δημοτ., εἶδος ἁλιευτικοῦ ὀργάνου, ἀπόχη.

Πόχαλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ζακύνθου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 224 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἀκρωτήρι, Βαρρὲς* καὶ *Κυδώνι* 741. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ποχλία (ἡ) (Pochlia) *[Βοτ.]*. Γένος βρύων τῆς οἰκογενείας τῶν *βρυοειδῶν*, περιλαμβάνον μικρόσωμα κρυπτογαμικὰ φυτὰ ἐπὶ ἀμμωδῶν ἐκτάσεων εὐδοκιμοῦντα. Δ. Ν. Π.

ποώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πόαν.

— ***ποώδη φυτὰ*** (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ φυτὰ τὰ ἔχοντα μαλακὸν κορμόν, ὅστις καλεῖται *καυλός*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἔχοντα σκληρὸν ἢ ξυλώδη κορμόν. Εἶναι γενικῶς πόαι ἐνιαύσιοι ἢ διετεῖς ἢ καὶ πολυετεῖς. Ποώδη τινὰ φυτά, ὡς π. χ. ἡ *κράμβη ἡ λαχανώδης*, φέρουσι καυλόν, ὅστις κατὰ τὴν βάσιν του εἶναι ξυλώδης. Ποώδη τινὰ πολυετῆ φθάνουσιν εἰς μέγα ὕψος, ὅπως π. χ. ἡ *ἀγαύη*, ἡ *μοῦσα*, ἡ *φουρκροῦα* κτλ. Ὁ Θεόφραστος ἐκάλει ποώδη φυτὰ τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ σιτηρὰ γενικῶς. Συνώνυμα τοῦ ὅρου *ποώδη φυτὰ* εἶναι καὶ οἱ ὅροι: *βότανον, ζιζάνιον, θάμνος, παράσιτον, πόα, φρύγανον, χλόη* καὶ *χόρτον*. Δ. Ν. Π.

Πραβαδὴ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ (νομὸς Ἀδριανουπόλεως) χωρίου *Προβατότειχον* (βλ. λ.).

Πραβὰζ (Pravaz), ***Κάρολος-Γαβριήλ***. Γάλλος ὀρθοπεδικὸς (1791—1853). Τῷ 1827 ἐδημοσίευσε τὰς πρώτας ὀρθοπεδικάς του ἐργασίας, κατόπιν δὲ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν ἐν Λυῶνι ὀρθοπεδικὸν ἰνστιτοῦτον ἐξηκολούθησε τὰς περαιτέρω ἐρεύνας του ἐπὶ τοῦ συγγενοῦς ἐξαρθρήματος, ἐπὶ τῶν λουτρῶν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος καὶ τῆς γυμναστικῆς ὡς θεραπευτικῶν μέσων. Ἐπενόησε καταλληλότατα ἐργαλεῖα διὰ τὴν λιθοθρυψίαν (1830), προέτεινε διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀνευρυσμάτων τὴν χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος καὶ τῶν βελονονυγμῶν, ἔδειξε τὴν πηκτογόνον δύναμιν τοῦ ὑπερχλωρικοῦ σιδήρου, διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὁποίου ἐπῆλθεν ἀναστάτωσις εἰς τὴν θεραπείαν τῶν νόσων τῶν ἀγγείων, καὶ τέλος εἰσήγαγε τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομά του φερομένην μικρὰν σύριγγα, 1—5 γραμμαρίων χωρητικότητος, μετὰ τῆς επισυνημμένης κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λεπτῆς βελόνης, κοίλης κατὰ τὴν ἔσω ἐπιφάνειάν της, ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου σήμερον ἐν χρήσει οὔσης διʼ ἐνέσεις εἰς τοὺς ἱστοὺς τοῦ σώματος πάσης φύσεως θεραπευτικῶν φαρμακευτικῶν διαλύσεων. Ἡ δὲ φερομένη ὡς *μέθοδος Πραβὰζ* (1847) ἀφορᾷ τὴν θεραπείαν τοῦ συγγενοῦς ἐξαρθρήματος τῆς κατ' ἰσχίον ἀρθρώσεως διὰ συνεχοῦς ἐκτάσεως τοῦ ἄκρου ἐπὶ 8—10 μῆνας. Ἐδημοσίευσε πολλὰς μελέτας ἐπὶ ὀρθοπεδικῶν ζητημάτων. Ο. Ρ.

Πράβια (Pravia) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἀστουριῶν καὶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὀβιέντο. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Ἀστουριῶν. Η. Π. Γ.

— **Πράβια** (Pravia) *[Γεωγρ.]*. Ποταμόκολπος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Ἰσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἀστουριῶν. Χρησιμεύει ὡς πλωτὴ ἀρτηρία διὰ τὰ πέριξ ἀνθρακωρυχεῖα. Η. Π. Γ.

Πράβιον *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 4.612. Κεῖται εἰς τὰς ΝΑ. κλιτῦς τοῦ Παγγαίου ὄρους καὶ εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. ΒΔ. τῆς Καβάλλας, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Εἶναι ἕδρα τῆς μητροπόλεως Ἐλευθερουπόλεως, συντάγματος πεζικοῦ, εἰρηνοδικείου, οἰκονομικῆς ἐφορείας 6' τάξεως καὶ ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς. Ἔχει ταχυδρομικόν, τηλεφωνικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἐθνικὸν ὀρφανοτροφεῖον, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἐπαγγελματικοὺς συλλόγους, ἐν οἷς δύο τῶν καπνεργατῶν. Παράγει σιτηρά, οἶνον, ἔλαιον, ὀπώρας καὶ ἔχει ἀκμαῖαν κτηνοτροφίαν καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον καπνοῦ.

— **Πραβίου ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τῆς ἐπαρχίας *Παγγαίου* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καβάλλας.

Πράβιστα *[Γεωγρ.]*. Τὸ *Πράβι(ον)* (βλ. λ.).

Πράγα (τσεχ. Praha, γερμ. Prag) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Τσεχοσλοβακικῆς δημοκρατίας καὶ μία τῶν μεγαλυτέρων καὶ σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῆς Βοημίας, εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Μαλδάβα ἐντὸς στενῆς κοιλάδος καὶ ἐπὶ τῶν παρ' αὐτὴν ὑψωμάτων εἰς ὕψος 186 — 322 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Οἱ κάτοικοι τῆς κυρίας πόλεως ἀνέρχονται εἰς 241.898 (1921), μετὰ τῶν προαστείων δὲ εἰς 676.657, ὧν 31.750 Ἰουδαῖοι.

Τοπογραφία τῆς πόλεως. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ καμπῆς τοῦ ποταμοῦ Μολδάβα, ὅστις σχηματίζει παρ' αὐτὴν δύο νησῖδας, τὴν νῆσον τῆς Σοφίας καὶ τὴν νῆσον τῶν Τοξοτῶν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἐγείρεται ἡ παλαιὰ πόλις, ἡ νέα πόλις καὶ τὸ Βύσεχραντ μετὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τὸ Χράντσιν καὶ τὸ Χολέσοβιτς-Μπούμπνα. Τὰ δύο ταῦτα μέρη τῆς πόλεως συνδέονται δι' ἕνδεκα γεφυρῶν, ὧν αἱ δύο σιδηροδρομικαί. Ἐκ τούτων σπουδαιότερα εἶναι ἡ τοῦ Καρόλου Δ', κατασκευα-

Digitized by Google

σθεῖσα τῷ 1357 καὶ τῷ 1503. Στηρίζεται ἐπὶ δεκαὲξ λιθίνων τόξων, ἔχει δὲ μῆκος 497 μέτρων καὶ διακοσμεῖται ὑπὸ δύο γοτθικῶν πύργων, ἄλλοτε ὠχυρωμένων, καὶ 30 ἀνδριάντων ἁγίων, ἐν οἷς ὁ τοῦ ἁγίου Νέπομουκ. Ἐκ τῶν ἄλλων γεφυρῶν ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ἡ τοῦ αὐτοκράτορος

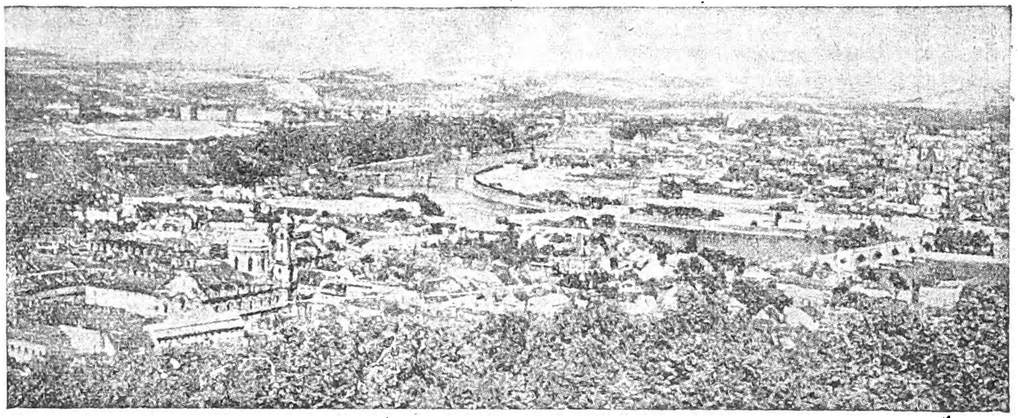

Γενικὴ ἄποψις τῆς Πράγας.

Φραγκίσκου (1838—1841), ἡ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσὴφ μήκους 460 μ. καὶ ἡ γέφυρα Παλάκυ (1879).

Ἡ παλαιὰ πόλις, διευθετηθεῖσα τελικῶς τῷ 1893, ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον παλαιὰ οἰκήματα καὶ στενὰς ἀκανονίστους ὁδούς. Ἡ νέα ὅμως πόλις, περιβάλλουσα τὴν παλαιὰν ἀπὸ Β. καὶ Α., ἔχει ἀρίστην ρυμοτομίαν, ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον τῆς πόλεως.

Κτήρια καὶ μνημεῖα. Μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Πράγας, καθολικῶν καὶ προτεσταντικῶν, ὡραιότεραι εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Βίτου, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρόλου Δ´ τῷ 1344 καὶ συμπληρωθεὶς κατὰ διαστήματα μέχρι τοῦ 1922. Εἶναι εἷς τῶν πλουσιωτέρων εἰς γλυπτὰ καὶ μωσαϊκὰ ναῶν, ἐν ᾧ οἱ τάφοι πλείστων αὐτοκρατόρων, βασιλέων καὶ πριγκίπων καὶ τὸ ἐξ ἀργύρου (ὑπὲρ τοὺς 2 τόννους) μαυσωλεῖον τοῦ ἁγίου Νέπομουκ. Ὁ ρωμανικοῦ ρυθμοῦ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κτισθεὶς τῷ 1150, ἐν ᾧ ὁ τάφος τῆς ἁγίας Λουντμίλλας (ΙΔ´ αἰών). Ὁ ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει ναὸς τοῦ Ἁγίου Τέϋν, ἐν ᾧ ἀνδριάντες τῶν ἀποστόλων τῶν Σλαύων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ ὁ τάφος Τύχωνος τοῦ Βραχείου.

Ἐκ τῶν ἄλλων κτηρίων ἄξια μνείας εἶναι τὸ ἐν Χραντσὶν βασιλικὸν ἀνάκτορον, ἐν ᾧ σῴζεται ἔτι ἡ αἴθουσα τοῦ συμβουλίου, ἀπὸ τῶν παραθύρων τῆς ὁποίας ὁ Σλαβάτα, ὁ Μαρτινὶτς καὶ ὁ ἐξ ἀπορρήτων των Φαβρίκιος κατεκρημνίσθησαν ἐντὸς τάφρου, τὴν 23 Μαΐου 1618, ἡμέραν, ἥτις ἐσήμανε τὴν ἔναρξιν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου. Τὰ ἀνάκτορα ἀνακαινισθέντα περιλαμβάνουσι 440 αἰθούσας, εὕρηται δὲ ἐν αὐτοῖς ἀνδριὰς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ 1373. Ἄλλα σημαντικὰ κτήρια εἶναι τὸ δημαρχεῖον (1381), τὰ δικαστήρια μετὰ τῶν πινάκων τοῦ Μπρόζικ, τὸ Καίνιγκσοφ, χρησιμοποιούμενον ὡς στρατών, τὸ Μπελβεντέρε, ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, τὰ μέγαρα Τζέρνιν καὶ Βαλντστάϊν, τὸ κυβερνεῖον, τὸ μέγαρον τῆς Διαίτης, ἔνθα νῦν συνεδριάζει ἡ γερουσία, καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων προέχει τὸ πανεπιστήμιον, ὅπερ, ἱδρυθὲν τῷ 1348 ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Δ´, εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῶν πανεπιστημίων τῶν ἱδρυθέντων εἰς τὴν ἄλλοτε Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Τῷ 1882 τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο διηρέθη εἰς δύο σχολάς, τὴν τσεχικὴν μὲ

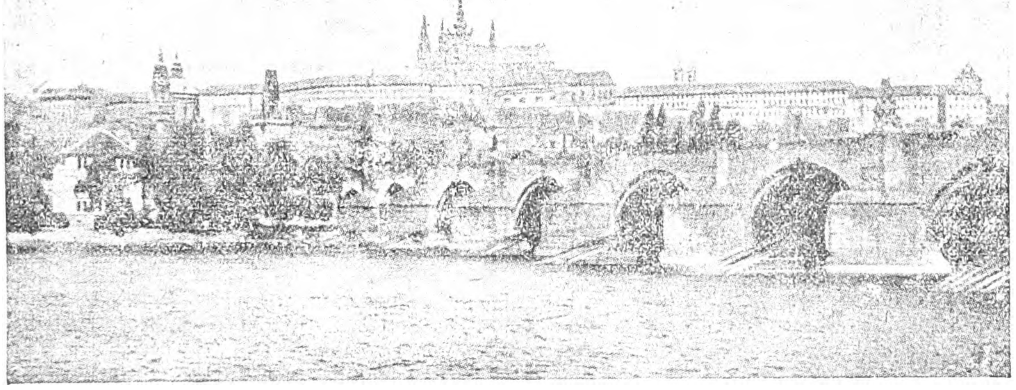

Ἡ γέφυρα Καρόλου τοῦ Δ´ καὶ τὸ ἀνάκτορον Χραντσίν.

δισχιλίους τότε φοιτητάς, καὶ τὴν γερμανικήν, εἰς ἣν ἐφοίτων 1200 σπουδασταί. Σήμερον εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα φοιτοῦν ὀκτακισχίλιοι περίπου φοιτηταί, εἰς δὲ τὸ γερμανικὸν τετρακισχίλιοι. Ἄλλα ἐπαικδευτικὰ ἱδρύματα εἶναι τὰ δύο πολυτεχνεῖα, τσεχικὸν καὶ γερμανικόν, ἡ ἀνωτέρα ἐμπορικὴ σχολή, ἡ τσεχοσλοβακικὴ ἱερατικὴ σχολή, ἡ ἀκαδημία τῶν τεχνῶν, ἡ βοημικὴ ἑταιρεία ἐπιστημῶν, τὸ ᾠδεῖον κλπ. Ἐκ τῶν ἕνδεκα μουσείων τῆς πόλεως, ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον μετὰ τῆς βιβλιοθήκης του, ἐν ᾗ φυλάσσονται 386.000 περίπου τόμοι καὶ 7.136 χειρόγραφα, τὸ δημοτικὸν μουσεῖον, τὸ τσεχικόν, τὸ ἰουδαϊκὸν καὶ τὸ τεχνολογικόν.

Διοίκησις, ἐμπόριον, βιομηχανία. Ἡ Πράγα εἶναι ἕδρα τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, τῆς κυβερνήσεως, τῆς βουλῆς, τῆς γερουσίας καὶ τῶν λοιπῶν κεντρικῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους. Εἶναι ἐπίσης ἕδρα τοῦ πατριάρχου τῆς τσεχικῆς Ἐκκλησίας, καθολικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἑβραϊκῆς συναγωγῆς, ἥτις καὶ εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα τῆς Εὐρώπης.

Ἡ πλατεῖα Βλακλὰβ ὁρωμένη ἀπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Τσεχικοῦ Μουσείου.

Ἡ Πράγα, κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικὴ πόλις, ἀποτελεῖ ἓν τῶν μεγαλυτέρων βιομηχανικῶν κέντρων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἔχουσα μηχανουργεῖα, ὑαλουργεῖα, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, τσιμέντου, εἰδῶν ἐξ ἀργίλλου, σιδηροδρομικῶν μηχανῶν καὶ ὀχημάτων, αὐτοκινήτων, χάρτου, ὑφασμάτων, ἐπίπλων, ζύθου κ.λ.π. Ὡς ἐκ τούτου ἔχει ἀκμάζον ἐμπόριον, ὅπερ ρυθμίζει τὸ ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἐπιμελητήριον, δὶς δὲ τοῦ ἔτους ὀργανοῦνται ἀπὸ τοῦ 1920 μεγάλαι ἐμπορικαὶ ἀγοραί. Εἶναι σπουδαῖον κέντρον τῶν σιδηροδρόμων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν δύο ἀερολιμένας καὶ ἀεροδρόμιον ἐν Κιπέλι.

— [*Ἱστορ.*] Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν Βοημῶν παράδοσιν ἡ Πράγα ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Βοημῆς πριγκιπίσσης Λιβούσσας, πράγματι ὅμως ἡ πόλις ἀπετελέσθη διὰ τῆς βαθμιαίας συνενώσεως τεσσάρων συνοικισμῶν συνῳκισμένων περὶ τὰ φρούρια Βύσεχραντ καὶ Χραντσὶν (prah=πρόποδες). Περὶ τὸ 1100 εἰς τὴν πόλιν ἐγκατεστάθησαν οἱ Γερμανοί, οἵτινες καὶ ἵδρυσαν νέον συνοικισμὸν ἑνωθέντα μετὰ τῆς λοιπῆς πόλεως, ἥτις ἔκτοτε ἤρχισεν ἀκμάζουσα. Τῷ 1178 ὁ Σοβιεσλὰβ Β´ παρεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν καταστατικὸν χάρτην. Τῷ 1235 ἡ παλαιὰ πόλις καὶ τῷ 1252 ἡ Κλάϊνσαϊτε ἀπέκτησαν ἴδιον δημοτικὸν δίκαιον καὶ ὠχυρώθησαν διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως ἰσχυροῦ τείχους. Ὁ Ὀττοκὰρ Β´ ἐξωράϊσε τὴν πόλιν καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ τοῦ Χραντσὶν τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Ἡ μεγάλη ὅμως ἀνάπτυξις τῆς πρωτευούσης τῶν Βοημῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ Καρόλου Δ´ (1346 — 1378), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἱδρύθη καὶ τὸ περίφημον πανεπιστήμιον (1348), εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐφοίτων ὑπερδεκακισχίλιοι φοιτηταί. Διαρκούντων τῶν κατὰ τῶν Οὑσσιτῶν ἀγώνων, οἵτινες ἤρξαντο τῷ 1419, οἱ Γερμανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν, ἥτις τῷ 1424 παρεδόθη εἰς τὸν Ζίσκα, ἀρχηγὸν τῶν Οὑσσιτῶν, ἀνακτηθεῖσα μετὰ δωδεκαετίαν (1436) ὑπὸ τοῦ Σιγισμούνδου. Ἐπὶ τῶν Ποτίεμπραντ, Ζασιλὸν Βλαντίλας καὶ Λουδοβίκου Β´ ἡ Πράγα ἐμεγεθύνθη, ἔφθασε δὲ εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἐπὶ τοῦ Ροδόλφου Β´ καὶ τοῦ Μαθία (1576—1639). Διαρκοῦντος ὅμως τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν προγραφὴν τῶν διαμαρτυρομένων, ἣν ἠκολούθησεν ἡ μάχη τοῦ Λευκοῦ Ὄρους (8 Νοεμβρίου 1620), ἡ πόλις ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Τῷ 1631 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σαξώνων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνεκτήθη τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπὸ τοῦ Βαλλενστάϊν. Τῷ 1635 ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ ἡ μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας συνθήκη. Τῷ 1648 ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Καίνιγκσμαρκ ἐκυρίευσε τμῆμα τῆς πόλεως.

Διαρκοῦντος τοῦ περὶ διαδοχῆς τοῦ αὐστριακοῦ θρόνου πολέμου ἡ Πράγα ὑπέστη νέας καταστροφάς. Τῷ 1741 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ Βαυαρῶν, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος 13.000 Γάλλοι ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μπελλὶλ ἐπολιορκήθησαν ἐν αὐτῇ, ἀντιτάξαντες ἐρρωμένην ἄμυναν. Ἡ πόλις ὅμως κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πρώσσων, οἵτινες καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν τῷ 1744. Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον οἱ Πρῶσσοι ὑπὸ τὸν Φρειδερῖκον τὸν Μέγαν ἐνεφανίσθησαν ἐκ νέου πρὸ τῆς πόλεως, ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς ὁποίας συνήφθη, τὴν 6ην Μαΐου 1757, μία τῶν φονικωτέρων μαχῶν τῆς ἱστορίας. Ὁ Φρειδερῖκος τῆς Πρωσσίας ἐνίκησε τοὺς ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον τῆς Λωρραίνης αὐστριακοὺς (βλ. κτ.) Παρὰ τὴν νίκην του ὅμως ταύτην δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, ἧς καὶ ἐγκατέλειψε τὴν πολιορκίαν λόγῳ τῆς ἐν Κολὶν ἀποτυχίας του.

Τῷ 1848 ἡ Πράγα ὑπῆρξε τὸ θέατρον ταραχῶν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐκεῖ συνελθόντος σλαβονικοῦ συνεδρίου, οὗτινος ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις διέταξε τὴν διάλυσιν. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς πόλεως, ἐμφορούμενοι ὑπὸ πανσλαυϊστικῶν φρονημάτων, κατέλυσαν τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξεδήλωσαν δημοκρατικὰ φρονήματα. Ἠναγκάσθησαν ὅμως νὰ ὑποταγῶσιν ἐκ νέου εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ τὴν ἀποστολὴν ἰσχυρῶν στρατευμάτων, ἅτινα καὶ ἐβομβάρδισαν ἐπὶ διήμερον τὴν πόλιν. Τῷ 1866, διαρκοῦντος τοῦ Αὐστροπρωσσικοῦ πολέμου, ἡ Πράγα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πρώσσων, ἐν αὐτῇ δὲ ὑπεγράφη καὶ ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ δημιουργίαν τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἡ Πράγα ὡρίσθη πρωτεύουσα τῆς ἀρτισυστάτου δημοκρατίας. Γ.Α.Κ.

Digitized by Google

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, ὁ πρωσσικὸς στρατὸς τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου (περὶ τὰς 80.000 ἄνδρες), ἀκολουθῶν τὴν πρὸς Βοημίαν προέλασίν του, εὑρέθη τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1757 μὲ δύο μὲν σώματα ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγάς του ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (δυτικῆς) ὄχθης τοῦ Μολδάβα (παραποτάμου τοῦ Ἔλβα), μὲ τὰ ἕτερα δὲ δύο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Schwerin ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα, ἀφιστάμενα ἀλλήλων 20 περίπου χιλιόμετρα καὶ χωριζόμενα ὑπὸ δύο ποταμῶν. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὁ αὐστριακὸς στρατὸς (περὶ τὰς 70.000 ἄνδρες), ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Κάρολον τῆς Λωρραίνης, ἀπωθηθεὶς ὑπὸ τοῦ προελάσαντος εἰς Βοημίαν πρωσσικοῦ στρατοῦ, εὑρίσκετο πρὸ τῆς Πράγας, ἀναμένων τὴν ἐκεῖ ἄφιξιν τοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Ντάουν ἐκ τοῦ Καίνιγκρατζ· εἶχε ταχθῆ μεταξὺ τῶν δύο ὁμάδων τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ καὶ ἐγκατασταθῆ ἀμυντικῶς ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ζίσκα στηρίζων τὸ ἀριστερόν του ἐπὶ τοῦ Μολδάβα. Ὁ Φρειδερῖκος, ἀποφασίσας νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν πρὸ τῆς Πράγας Αὐστριακῶν, πρὶν ἢ προφθάση νὰ συνενωθῆ καὶ τὸ σῶμα τοῦ Ντάουν, προσεπέρασεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μολδάβα διὰ γεφυρῶν ζευχθεισῶν βορείως τῆς Πράγας (τὰ δύο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγάς του σώματα) καὶ συγχρόνως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα (τὰ δύο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σβέριν σώματα), καὶ κατόπιν ἐπορεύθη συγκεντρικῶς, εἰς τρόπον ὥστε τὴν χαραυγὴν τῆς 6ης Μαΐου 1757 ἡ συνένωσις τῶν δύο πρωσσικῶν ὁμάδων εἶχεν ἐπιτευχθῆ παρὰ τὸ χωρίον Gbell. Ἐπηκολούθησε τότε ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῆς Πράγας*.

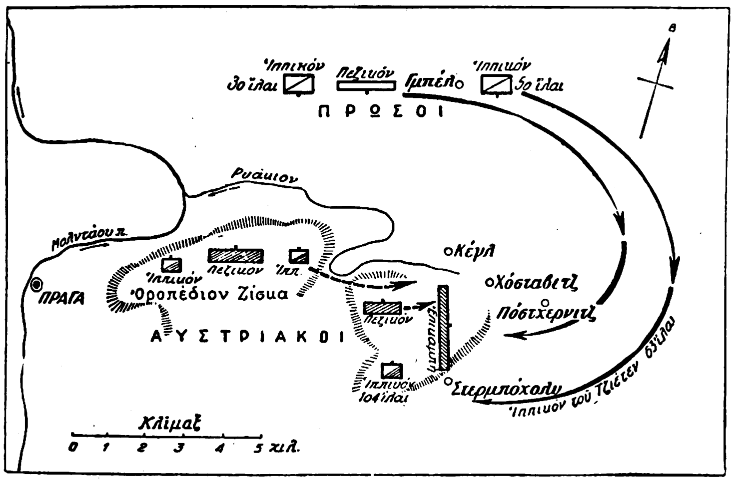

Μάχη τῆς Πράγας (6 Μαΐου 1757).

Ἡ ἀμυντικὴ τοποθεσία τῶν Αὐστριακῶν ἦτο ὀχυρωτάτη, καθόσον εὑρίσκετο ἐπὶ ὀροπεδίου ἔχοντος πρὸ αὐτοῦ ὡς κώλυμα ρυάκιον σχηματίζον τελματώδη περιοχήν, δι' ἧς ἡ πρὸς τὸ ὀροπέδιον προχώρησις εἶναι δυσκολωτάτη, πρὸς τὸ ἀριστερὸν δὲ πλευρόν του τὸν ποταμὸν Μολντάου, συνεπῶς ἐξησφαλισμένου ἀπὸ πάσης ὑπερκεράσεως ἐκ τοῦ πλευροῦ τούτου. Εὐθὺς ἀμέσως ἀντελήφθη ὁ Φρειδερῖκος ὅτι ἡ κατὰ μέτωπον προσβολὴ ἦτο ἀδύνατος, δι' ὃ ἐσκέφθη νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ δεξιοῦ αὐστριακοῦ πλευροῦ διὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Σβέριν, ὑπερκερῶν τὸ πλευρὸν τοῦτο καὶ προχωρῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Πόστχερνιτζ, χρησιμοποιῶν δηλαδὴ τὸν οἰκεῖον αὐτῷ ἑλιγμόν, διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «λοξὴ παράταξις τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου». Οἱ Αὐστριακοὶ κατεπλάγησαν ἐκ τοῦ πρωσσικοῦ ἑλιγμοῦ τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον δὲν ἀνέμενον μάχην, τὸ δὲ πεζικόν των ἀνεπαύετο ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τὸ ἱππικὸν εὑρίσκετο εἰς πλησιοχώρους λειμῶνας. Διὸ ἐπῆλθε σύγχυσις καὶ μεγάλη ἐπιβράδυνσις πρὸς λῆψιν τῶν μαχητικῶν σχηματισμῶν· ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως διέταξεν ὁ Κάρολος τὴν ἐκτέλεσιν πλευρικῆς πορείας παραλλήλως πρὸς τὴν πρωσσικήν, εἶτα ἀλλαγὴν κατευθύνσεως ἐπὶ δεξιά, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ σχηματίσῃ μὲ τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἐπικαμπήν, ἱκανὴν ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν πλευρικὴν ἐπίθεσιν τῶν Πρώσσων. Ἡ ἐπικαμπὴ αὕτη εἶχε μέτωπον πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐξετείνετο ἀπὸ Κὲγλ μέχρι Στερμπόχολυ, πρὸς τὸ δεξιὸν δὲ ταύτης ἐτάχθη τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν (104 ἴλαι). Περὶ τὴν 11ην ὥραν οἱ Πρῶσσοι εἶχον λάβει τὸν κατάλληλον σχηματισμὸν τῆς λοξῆς παρατάξεως καὶ εἶχον ἀρχίσει ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Αὐστριακῶν. Ἡ πρωσσικὴ ὅμως ἐπίθεσις ἀπέτυχε, καθόσον εὑρέθη ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν αὐστριακῶν πυροβόλων, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀντεπεξέλθῃ διὰ τῶν φιλίων πυροβόλων, λόγῳ τοῦ ὅτι ταῦτα κατέστη ἀδύνατον νὰ προχωρήσωσιν ἕνεκα τοῦ βορβορώδους ἐδάφους. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα τῆς ἐπικαμπῆς διέπραξαν τὸ σφάλμα νὰ προχωρήσωσι καταδιώκοντα τοὺς Πρώσσους, ὁπότε ἐπῆλθε μέγα κενὸν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ κέντρου. Ὁ Φρειδερῖκος, ἐπωφεληθεὶς τοῦ αὐστριακοῦ τούτου σφάλματος, αὐθωρεὶ ἐξέπεμψε μίαν ταξιαρχίαν ἐναντίον τοῦ Κέγλ, ἥτις τὸ κατέλαβεν ἀμέσως, μεθ' ὃ προὐχώρησε διὰ τοῦ κενοῦ καὶ τοιουτοτρόπως ἀπεχώρισε τὸ στράτευμα τῆς ἐπικαμπῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου. Ταυτοχρόνως τὸ πρωσσικὸν ἱππικὸν τοῦ στρατηγοῦ Ziethen (63 ἴλαι), ἑλιχθὲν ἀνατολικώτερον, ἐπετέθη κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τῶν Αὐστριακῶν, καὶ μετὰ ἀγῶνα ἱππικοῦ ἐναντίον τοῦ αὐστριακοῦ ἱππικοῦ, καθ' ὃν ἐπεκράτησε τὸ πρωσσικὸν ἱππικὸν παρὰ τὴν μεγάλην ἀριθμητικήν του μειονότητα, ἀπώθησε τὸ ἄκρον τοῦτο, ὅπερ κατατροπωθὲν ἐτράπη εἰς φυγὴν ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ συμπαρασῦραν καὶ τὸ κέντρον καὶ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα. Ἡ ἧττα τῶν Αὐστριακῶν, ἀπωθηθέντων πρὸς τὴν Πράγαν, ὑπῆρξε πλήρης. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ μὲν Πρῶσσοι ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 10.000 ἄνδρας νεκροὺς καὶ τραυματίας, πρὸς δὲ 1.500 αἰχμαλώτους, οἱ δ' Αὐστριακοὶ περὶ τοὺς 12.000 ἄνδρας καὶ 4.000 αἰχμαλώτους, ὡς καὶ περὶ τὰ 60 πυροβόλα.

Πολιορκία τῆς Πράγας. Τὰ ὑπολείμματα τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ (περὶ τὰς 40.000 ἄνδρες), ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Κάρολον τῆς Λωρραίνης, ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν Πράγαν καὶ ἐνεκλείσθησαν ἐντὸς αὐτῆς. Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος ἐπολιόρκησεν ἀμέσως τὴν πόλιν διὰ 50.000 ἀνδρῶν, ἐκτελέσας περίσχεσιν ταύτης ἐπὶ περιφερικῆς ἀναπτύξεως 30 περίπου χιλιομέτρων. Ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἔκτοτε στάσιμος, διότι τὸ μόνον ἀπομεῖναν ἐλεύθερον αὐστριακὸν σῶμα τοῦ Ντάουν δὲν ἠδύνατο ν' ἀπειλήσῃ ἐκ τῶν νώτων τοὺς πολιορκητὰς Πρώσσους, καθόσον ἐπετηρεῖτο ὑπὸ πλαγιοφυλακτικοῦ πρωσσικοῦ ἀποσπάσματος. Ἅμα ὅμως τὸ αὐστριακὸν τοῦτο σῶμα ἐνισχύθη μέχρι 40.000 ἀνδρῶν, ἐπετέθη κατὰ τῶν Πρώσσων· ἐπηκολούθησεν ἡ *μάχη τοῦ Κόλιν* τὴν 18ην Ἰουνίου 1757, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Πρῶσσοι, ὁπότε ἐξηναγκάσθη ὁ Μέγας Φρειδερῖκος νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Πράγας.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**Πράγας *συνθήκη*.** Ἡ ἐπὶ τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβιχ καὶ Ὁλστάϊν συγκυριαρχία τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας ἐπηύξησε τὸν μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἀνταγωνισμόν, ὅστις καὶ κατέληξεν εἰς πόλεμον, ἀποβάντα κατὰ τῆς Αὐστρίας. Τὴν 26 Ἰουλίου συνωμολογήθη ἐν Νίκολσβουργ ἀφ' ἑνὸς μὲν προκαταρκτικὴ εἰρήνη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ σύμβασις περὶ γενικῆς ἀνακωχῆς. Ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη ὑπεγράφη ἐν Πράγᾳ τὴν 23 Αὐγούστου 1866, ἡ δ' ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπικυρώσεων ἐγένετο τὴν 30 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Σύγκειται ἐξ ἄρθρων 14 ἐν ὅλῳ. Διὰ τοῦ 1ου ἀποκαθίστατο εἰρήνη καὶ φιλία μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας. Διὰ τοῦ 2ου ἡ Αὐστρία συγκατετίθετο εἰς τὴν παραχώρησιν τοῦ λομβαρδοενετικοῦ βασιλείου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 4, ἡ Αὐστρία ἀνεγνώριζε τὴν διάλυσιν τῆς μέχρι τότε ὑφισταμένης γερμανικῆς συνομοσπονδίας, ἡ δὲ Γερμανία θὰ διωργανοῦτο πολιτειακῶς κατ' ἄλλον τρόπον ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς Αὐστρίας. Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 5, ἡ Αὐστρία μετεβίβαζεν εἰς τὴν Πρωσσίαν πάντα τὰ διὰ τῆς ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου 1864 συνθήκης τῆς Βιέννης κτηθέντα δικαιώματα αὐτῆς ἐπὶ τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβιχ καὶ Ὁλστάϊν. Ἂν ὅμως οἱ κάτοικοι τῶν βορείων διαμερισμάτων τοῦ Σλέσβιχ ἐξεδήλουν τὴν ἐπιθυμίαν των, δι' ἐλευθέρως διενεργηθησομένου δημοψηφίσματος, ὅπως προσαρτηθῶσιν εἰς τὴν Δανίαν, θὰ προσηρτῶντο οὗτοι εἰς ταύτην. Ἡ μέχρι τοῦδε κοινὴ ἰδιοκτησία τῆς διαλυθείσης γερμανικῆς συνομοσπονδίας θὰ ἐτακτοποιεῖτο ὑπὸ ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θὰ συνήρχετο εἰς Φραγκφούρτην καὶ θὰ προέβαινεν εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν ἐντὸς 6 μηνῶν. Ἡ Αὐστρία θὰ κατέβαλλεν εἰς τὴν Πρωσσίαν 40 ἑκατομμύρια πρωσσικῶν ταλλήρων, ἐξ ὧν μόνον τὰ 20 θὰ κατεβάλλοντο τοῖς μετρητοῖς. Τὸ ἄρθρον 13 ἔθετεν ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ τὰς μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας ὑφισταμένας συνθήκας, ἐκτὸς ἐνίων ρητῶς ἀναγραφομένων. Τὴν ὅλην συνθήκην περὶ εἰρήνης συνοδεύει πρωτόκολλον ὑπὸ ἰδίαν ἡμερομηνίαν ἐκ 14 ἄρθρων περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκκενώσεως τῶν αὐστριακῶν ἐδαφῶν.

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— **Πράγα** (Praga) *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Βαρσοβίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκονται οἱ δύο σταθμοὶ τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἄγει εἰς Πετρούπολιν καὶ ὁ ἕτερος εἰς Μόσχαν. Γ. Ι. Β.

Πραγγὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πυθίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 665.

Πράγερ (Preyer), ***Ἰωάννης-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1803—1889). Ἐσπούδασεν ἐν Ντύσσελντορφ, συνεπλήρωσε δὲ τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν διὰ μακρῶν ταξιδίων εἰς Ὁλλανδίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἑλβετίαν. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν νεκρὰν φύσιν, ἀπεικονίσας μετ' ἐξαιρέτου ἐπιτυχίας ὀπώρας, ἄνθη κλπ. Οἱ πλεῖστοι τῶν πινάκων του εὕρηνται ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰς γερμανικὰς πινακοθήκας, μάλιστα δὲ τὰς ἐν Βερολίνῳ. Ι. Μ. Π.

Πράγκα (Praga), ***Αἰμίλιος***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1839—1875). Ἀνήκων εἰς εὔπορον οἰκογένειαν τοῦ Μιλάνου ἠδυνήθη νὰ ἀφοσιωθῆ κατὰ τὴν νεότητά του εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Αἱ πρῶταί του ποιητικαὶ συνθέσεις ἐκυκλοφόρησαν χειρόγραφοι εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τοῦ Μιλάνου, εὗρον δὲ ἀρίστην ὑποδοχήν. Τοῦτο τὸν παρεκίνησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς λογοτεχνικάς του προσπαθείας καὶ εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Tavolozza» (πυξὶς) τὰ πρῶτά του ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτουσι ζωηρὰν φαντασίαν καὶ πρωτότυπον ἔμπνευσιν. Ὀλίγον βραδύτερον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς λογοτεχνίας εἰς τὸ ᾠδεῖον τοῦ Μιλάνου. ἡ κλίσις του ὅμως πρὸς τὴν κατάχρησιν τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ἔφερεν αὐτὸν εἰς ταχεῖαν παρακμήν. Ἐκ τῶν λοιπῶν ποιητικῶν ἔργων του ἀναφέρομεν «Τὸ ἡμίφως» (1864) καὶ τοὺς «Μύθους καὶ θρύλους» (1867). Ἔγραψεν ἐπίσης λιμπρέττα τινά. Μετὰ θάνατον ἐδημοσιεύθησαν ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Transparenze» (Διαύγειαι) καὶ τὸ μυθιστόρημα «Τὰ μυστήρια τοῦ πρεσβυτερίου». Κ. Β. Λ.

—**Πράγκα** (Praga), ***Μᾶρκος***. Ἰταλὸς διηγηματογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ *Αἰμιλίου Πράγκα*. Τὰ πρῶτά του θεατρικὰ ἔργα, γεγραμμένα κατὰ μίμησιν τοῦ γαλλικοῦ φυσιοκρατικοῦ θεάτρου, δὲν εἶχον παρὰ μετρίαν ἐπιτυχίαν. Ἠκολούθησαν μὲ μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν «Αἱ παρθένοι» (ἔκδ. 1891) κωμῳδία ἀρκετὰ τολμηρά, τῆς ὁποίας ἡ ὑπόθεσις παρουσιάζει μεγάλας ἀναλογίας πρὸς τὸ μυθιστόρημα τοῦ Μαρσὲλ Πρεβὸ «Μειξοπάρθενοι» (1894), καὶ «Ἡ ἰδεώδης σύζυγος» (1892), δριμεῖα σάτιρα τῆς μέσης τάξεως, ἐπίσης δὲ τὰ δράματα «Ἡ ἐρωτευμένη» (1894), «Ἡ ὑποψία» (1899) καὶ «Ἡ νεράϊδα» (1904). Κ. Β. Λ.

πραγκαρόλι (τό)· ἁλιευτικὸν ὄργανον διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν καλαμαριῶν· ἄλλως *καλαμαριέρα* καὶ *καυτερό*.

πρᾶγμα (τό)· πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι πρόσωπον ἢ ζῷον, πᾶν ἄψυχον διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιληπτόν: «τί πρᾶγμα εἶναι αὐτό;—κονδυλοφόρος, χαρτί, βιβλίον, ὡρολόγιον, ὕφασμα κ.τ.λ.», «εἰς τὸ δεῖνα κατάστημα εὑρίσκει κανεὶς ὡραῖα πράγματα»· || περιληπτικῶς, ἐμπόρευμα: «ἦρθε νέο πρᾶγμα», «ἐφορτώθη—, ἐξεφορτώθη τὸ πρᾶγμα», «ἔφερε πολὺ πρᾶγμα», «τὸ περισσότερον πρᾶγμα ἔμεινε ἀπώλητον»· || πᾶσα πρᾶξις, πᾶς λόγος ἢ ἄλλη ψυχικὴ ἐκδήλωσις: «τί πράγματα εἶναι αὐτὰ ποῦ κάμνεις;», «ὡραῖον πρᾶγμα νὰ τὸν ἀκούῃ κανεὶς νὰ ἀπαγγέλλῃ», «τί πράγματα εἶναι αὐτὰ ποῦ ἀκούω γιὰ σένα;»· || καθόλου, ὑπόθεσις: «μεγάλο—, μικρὸ—, ἀσήμαντον—, σπουδαῖον πρᾶγμα», «ἐν γνώσει τοῦ πράγματος», «ἐξέθεσε τὸ πρᾶγμα μετ' ἀκριβείας καὶ λεπτομερείας», πρβ. ἀρχ. «ἔξω τοῦ πράγματος λέγων»· || ἡ κατάστασις, αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς: «δὲν πάνε καλὰ τὰ πράγματα», «θ' ἀλλάξουν τὰ πράγματα», «ἐβελτιώθησαν τὰ πράγματα»· || αἱ ἀποσκευαί, τὰ ἔπιπλα κ.τ.τ.: «ἐκουβάλησα τὰ πράγματά μου», «δὲ μᾶς χωρεῖ τὸ σπίτι, γιατὶ ἔχομε πολλὰ πράγματα»· || ἐνοχλήσεις, δυσκολίαι, στενοχωρίαι: «μοῦ δημιουργεῖ καθ' ἑκάστην πράγματα»· || εἰδικῶς, τὸ ὕφασμα τῆς ἐνδυμασίας κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ ραπτικά: «περισσότερον στοιχίζουν τὰ ραφτικὰ παρὰ τὸ πρᾶγμα»· || πληθ. τὰ πολιτικὰ πράγματα, ἡ διοίκησις τοῦ κράτους, ἡ ἐξουσία, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων: «οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν» οἱ κυβερνῶντες, «ὅταν ἔλθωμεν εἰς τὰ πράγματα»· || μεταφ. δημοτ. «εἶμαι —, ἔρχομαι 'ς τὰ πράματα» μεθύω: «εἶναι 'ς τὰ πράματα καὶ δὲν ξέρει τί λέει», «μ' ἕνα ποτῆρι ἔρχεται 'ς τὰ πράματα»· || δημοτ. *πράματα* (τά)· τὰ βοσκήματα, ἰδίᾳ τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἶγες: «εἶναι μὲ τὰ πράματα 'ς τὸ βουνό», «πάει ἔξω γιὰ πράματα» πηγαίνει νὰ ἀγοράσῃ σφάγια, «ἔκαμε βαρὺ χειμῶνα καὶ μᾶς ἐψόφησαν τὰ πράματα»· || νομικῶς, πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ εἶναι ὑποκείμενον περιουσίας εἴτε ὑπὸ συγκεκριμένην ἔννοιαν (ἐνσώματον πρᾶγμα) εἴτε ὑπὸ ἀφῃρημένην (ἀσώματον πρᾶγμα, οἷον δικαίωμα κ.τ.τ.)· || *πράγματι*· ἐπιρρηματικῶς (βλ. λ.).

— *[Φιλοσ.]* *Πρᾶγμα* καλοῦμεν ἓν σχετικῶς συγκεκλεισμένον καὶ σχετικῶς αὐτοτελὲς ὑλικὸν σύνολον, ἕνα τρόπον τῆς (καθολικῆς) οὐσίας (modus substantiae). Ὁ Wundt ὁρίζει: «ἀντικείμενα ἢ πράγματα εἶναι ἀνεξάρτητα τῆς ἡμετέρας βουλήσεως συμπλέγματα αἰσθημάτων, εἰς ἃ ἰδιάζει ἡ κατὰ χῶρον αὐτοτέλεια καὶ χρονικὴ μονιμότης». Ὁ Baihinger θεω-

Digitized by Google

ρεῖ τὸ πρᾶγμα ὡς σκόπιμον πλασματικὴν ὑπόθεσιν, εἰς ἣν ὅμως οὐδὲν πραγματικὸν ἀντιστοιχεῖ. *Καθ' ἑαυτὸ πρᾶγμα* καλεῖται κατὰ Κάντιον πρᾶγμα, ὡς τοῦτο ὑφίσταται, ὅλως ἀνεξαρτήτως τοῦ γιγνώσκοντος ὑποκειμένου, τὸ ἀληθὲς εἶναι ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἐξωτερικὴ μορφὴ καὶ ἐμφάνισις (ἡ μόνη προσιτὴ εἰς τὴν γιγνώσκουσαν συνείδησιν ἡμῶν) εἶναι τὰ ἐμπειρικὰ πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν κριτικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καντίου γιγνώσκομεν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον διὰ τῶν ἐν τῇ νοήσει ἡμῶν ὑπαρχόντων ἐκ τῶν προτέρων γνωστικῶν στοιχείων—τῶν ἐποπτειῶν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν κατηγοριῶν τῆς νοήσεως—γιγνώσκομεν οὐχὶ τὴν νοητὴν καὶ καθ' ἑαυτὴν πραγματικότητα—τὸ καθ' ἑαυτὸ πρᾶγμα—ἀλλὰ τὴν φαινομενικὴν πραγματικότητα, γιγνώσκομεν τὰ πράγματα οὐχὶ ὡς εἶναι καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ὡς ταῦτα ἐμφανίζονται εἰς ἡμᾶς ἠλλοιωμένα διὰ τῶν ἐκ τῶν προτέρων γνωστικῶν στοιχείων, δι' ὧν εἰσέρχονται εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν. «Τί δύνανται νὰ εἶναι τὰ καθ' ἑαυτὰ πράγματα οὐδὲ γιγνώσκω, οὐδὲ χρειάζομαι νὰ γνωρίσω, διότι ἀκριβῶς οὐδαμῶς ἄλλως δύναται νὰ γνωσθῇ ὑπ' ἐμοῦ πρᾶγμά τι, εἰμὴ μόνον ὡς φαινόμενον».

Σ. Ν. Λ.

—*[Ἀστ. Δίκ.] Πρᾶγμα* καλεῖται οἱονδήποτε τμῆμα τῆς ἀπροσώπου φύσεως, τῆς τε ἀνοργάνου καὶ τῆς ἐνοργάνου. Ἐνδιαφέρει τὸ δίκαιον κατ' ἐξοχὴν ἡ ἔρευνα τῆς ἐννοίας τοῦ πράγματος, ἐφόσον τοῦτο εἶναι οὐ μόνον ἀντικείμενον κτήσεως ἰδιωτικῆς ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ ἄνευ ταύτης χρήσιμον τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ κατ' ἐξοχὴν τουτέστιν ἀντικείμενον τῶν παντοίων ὑπὸ τοῦ δικαίου ἀνεγνωρισμένων καὶ προστατευομένων δικαιωμάτων. Ὡς ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτοῦ προκύπτει, τὸ πρᾶγμα ἔχει ὑλικὴν ὕπαρξιν, εὑρισκόμενον ἐν τῷ χώρῳ. Ἡ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ὅθεν διάκρισις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ τῶν κτημάτων, ἐν τῷ νεωτέρῳ ἡμῶν νόμῳ περὶ διακρίσεως αὐτῶν εἰς ἐνσώματα καὶ ἀσώματα, ὁρᾷ μᾶλλον τοιαύτην τῶν περιουσιακῶν στοιχείων (τῆς περιουσίας), διότι τὰ μὲν δίκαια πάντα πλὴν τῆς κυριότητος εἶναι ἀσώματα, τὸ δὲ δικαίωμα τῆς κυριότητος, ὡς καθολικὴ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἐξουσία, ἐναλλάσσεται πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον αὐτῆς καὶ πρὸς ὃ ἀπολύτως ταυτίζεται, τῆς περιουσίας οὕτω ἀποτελουμένης ἐκ πραγμάτων, ἅτινα εἶναι ἐνσώματα, καὶ δικαίων (ἄλλων πλὴν τῆς κυριότητος), ἅτινα εἶναι ἀσώματα. Τὰ πράγματα διακρίνονται εἰς δεκτικὰ ἀτομικῆς κτήσεως (κυριότητος καὶ δικαιωμάτων ἐπ' ἀλλοτρίου πράγματος) καὶ συναλλαγῆς, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν κανόνα, καὶ μὴ τοιαῦτα (rechtsunfähige und werkehrsunfähige Sachen). Τὰ δεύτερα τούτων εἰς ἐξῃρημένα τῆς ἀτομικῆς κτήσεως καὶ συναλλαγῆς ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ἐκ λόγων δημοσίου συμφέροντος καὶ κοινῆς ὠφελείας (res extra commercium) καὶ τοιαῦτα ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς των μὴ δυνάμενα νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τοῦ προσώπου, τὰ πᾶσι κοινὰ (res communes omnium).

Πράγματα ἐκτὸς συναλλαγῆς εἶναι τὰ *πράγματα τοῦ θείου δικαίου* (res divini juris) καὶ τὰ *δημόσια πράγματα*. Καὶ πραγμάτων μὲν θείου δικαίου ὑφίστανται νῦν δύο κατηγορίαι, τὰ ἱερὰ (res sacrae) καθιερωμένα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν θείαν λατρείαν (λ. χ. ἱερὰ σκεύη), καὶ τὰ ἔνθρησκα (res religiosae), ἤτοι τὸ ἀνθρώπειον πτῶμα. Κατὰ τοὺς Ρωμαίους καὶ οἱ τόποι ἔνθα ἐθάπτετο τοιοῦτον ἦσαν πράγματα ἔνθρησκα, τὰ κοιμητήρια, ἅτινα καὶ σήμερον ἀνήκουσι μὲν εἰς τὸν δῆμον καὶ δύνανται ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα μέλη τοῦ δήμου νὰ κτήσωνται τόπον πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των, ἀπολαύουσιν ὅμως ἰδιαζούσης προστασίας τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Οἱ Ρωμαῖοι, ἵνα προστατεύσουν πλειότερον ὡρισμένα πράγματα ἐξόχου δι' αὐτοὺς ἐνδιαφέροντος, ἐγνώριζον καὶ τρίτην κατηγορίαν πραγμάτων θείου δικαίου, τὰ σεπτὰ (res sanctae), τείχη καὶ πύλας τῆς πόλεως, ἅτινα νῦν ἀποτελοῦν κατὰ νόμον μέρος τῆς δημοσίας κτήσεως. Δημόσια δὲ εἶναι τὰ προωρισμένα εἰς κοινὴν χρῆσιν, εἴτε πάντων τῶν μελῶν τῆς πολιτείας, οἷα εἶναι αἱ δημόσιαι ὁδοί, αἱ λίμναι, οἱ ὅρμοι, οἱ αἰγιαλοί, οἱ πλωτοὶ ποταμοί, εἴτε καὶ τῶν μελῶν ὡρισμένης πόλεως ἢ κώμης, ὡς αἱ ἐν αὐταῖς πλατεῖαι καὶ ὁδοί. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὰ δημόσια ταῦτα πράγματα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν τῆς πολιτείας ὡς προσώπου τοῦ κοινοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου (οἰκοδομὴ λ. χ. ἀνήκουσα εἰς τὸ κράτος). *Πάγκοινα* καλοῦνται τὰ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν μὴ δεκτικὰ ἐξουσιάσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, ἐπαρκοῦντα καὶ ἄνευ αὐτῆς εἰς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, οἷα ὁ ἀήρ, τὸ ἀέναον ὕδωρ καὶ ἡ θάλασσα. Τὰ πράγματα ἐν γένει διακρίνονται:

Α) Εἰς *κινητὰ* καὶ *ἀκίνητα* (res mobiles—immobiles). Καὶ κινητὰ μὲν εἶναι τὰ ἄνευ βλάβης τῆς οὐσίας αὐτῶν δυνάμενα νὰ μεταφερθῶσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον (ἐξ οὗ τοῦ γερμανικοῦ δικαίου οἱ ὅροι fahrende Habe ἢ Fahrnis), ἀκίνητα δὲ τὰ τῆς ἐναντίας ἰδιότητος (κατὰ τοὺς Γερμανοὺς κείμενα ἀγαθά, liegendes Gut, Liegenschaft), οἷα τυγχάνουσιν ἡ γῆ καὶ πᾶν ὅ,τι συνέχεται μετ' αὐτῆς φυσικῶς ἢ τεχνικῶς, τὰ δένδρα, αἱ οἰκοδομαί. Κατ' ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν, πᾶν ὅ,τι συνδέεται μετὰ τοῦ ἐδάφους, φυσικῶς ἢ τεχνικῶς, ὡς τὰ δένδρα καὶ αἱ οἰκοδομαί, δὲν εἶναι αὐθύπαρκτον πρᾶγμα (οὔτε κινητὸν συνεπῶς οὔτε ἀκίνητον), ἀλλὰ συστατικὸν αὐτοῦ.

Τὰ ἀκίνητα διακρίνονται εἰς *ἀγροτικὰ* καὶ *ἀστικά*. Ἀγροτικὰ (praedia rustica) καλοῦνται τὰ πρὸς καλλιέργειαν καὶ παραγωγὴν καρπῶν προωρισμένα ἐδάφη, ἀστικὰ δὲ (praedia urbana) τὰ ᾠκοδομημένα τοιαῦτα, ὡς καὶ οἱ πρὸς οἰκοδόμησιν χρησιμεύοντες ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνοικοδόμητοι τόποι (τὰ οἰκόπεδα). Ἡ διάκρισις αὕτη τῶν ἀκινήτων κέκτηται σπουδαιότητα διὰ τὴν διάκρισιν τῶν πραγματικῶν δουλειῶν καὶ διὰ τὴν σιωπηρὰν ἀναμίσθωσιν, καθόσον ἄλλαι δι' αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν καὶ ἄλλαι ἐπὶ τῶν ἀστικῶν ἀκινήτων κρατοῦσιν ἀρχαί.

Τὰ κινητὰ ὑποδιαιροῦνται: α) Εἰς *ἀντικαταστατὰ* (Gattungssachen, Quantitütssachen) καὶ μὴ *ἀντικαταστατά*. Καὶ ἀντικαταστατὰ μὲν καλοῦνται τὰ ἐν τῇ συναλλαγῇ προσδιοριζόμενα κατὰ τὸ γένος εἰς ὃ ἀνήκουσι καὶ ἐφ' ὧν ἀποβλέπομεν εἰς τὴν ποιότητα καὶ ποσότητα, οἷα εἶναι τὰ ἀριθμούμενα, σταθμώμενα καὶ μετρούμενα, ὡς σῖτος, ἔλαιον, κέραμοι, χρήματα, ἀναντικατάστατα δὲ τὰ προσδιοριζόμενα κατὰ τὴν ἀτομικότητα αὐτῶν, διακρινομένων τῆς ἀτομικότητος ἄλλων πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ γένους, ὡς ἵππος τις. Τὸ δίκαιον καθορίζει τίνα εἰσὶν ἀντικαταστατὰ καὶ τίνα μὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐμποδίζεται ἐκ τούτου ἡ βούλησις τῶν συμβαλλομένων νὰ ἀποβλέψῃ καὶ ἐπὶ τῶν ἀντικαταστατῶν εἰς ἀτομικῶς ὡρισμένα ἀντικείμενα, ὡς ἐπὶ παρακαταθήκης χρημάτων ἀποδοτέων αὐτουσίων καὶ ἐπὶ ἀναντικαταστάτων εἰς τὸ γένος αὐτῶν. β) Εἰς *ἀναλωτὰ* καὶ *μὴ ἀναλωτά*. Ἀναλωτὰ καλοῦνται ἐκεῖνα, ὧν ἡ χρῆσις συνίσταται εἰς τὴν κατανάλωσίν των (τὰ ἐν ἀποχρήσει κατὰ τοὺς Ρωμαίους), ὡς τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα (οἶνος, σῖτος, ἔλαιον), οὐχὶ δὲ καὶ ἐκεῖνα, ὧν ἡ ἀξία μειοῦται ἁπλῶς ὁλονὲν διὰ τῆς χρήσεως, τὰ σὺν τῷ χρόνῳ τουτέστι καταστρεφόμενα καὶ ἄχρηστα διὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν γιγνόμενα, ὡς τὰ ἐνδύματα, τὰ ἐργαλεῖα κλπ. Εἰς τὰ ἀναλωτὰ ἀνήκει καὶ τὸ χρῆμα (μεταλλικὸν νόμισμα καὶ χαρτονόμισμα), οὗτινος ἡ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα κατὰ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ μεταβίβασις ἀποτελεῖ κατανάλωσιν (οἱονεὶ φθοράν) διὰ τὸν παραδίδοντα αὐτῷ. Πάντα τὰ λοιπὰ εἰσὶ μὴ ἀναλωτά. Πάντα τὰ ἀναλωτὰ εἰσὶ καὶ ἀντικαταστατά, οὐχὶ δὲ καὶ τἀνάπαλιν, διότι ὑπάρχουν καὶ ἀντικαταστατὰ μὴ ἀναλωτά, ὡς ἀντίτυπα βιβλίων, βελόναι, σανίδες.

Β) Εἰς *διαιρετὰ* καὶ *ἀδιαίρετα*. Φύσει πάντα τὰ πράγματα εἶναι διαιρετά, διὰ τὸ δίκαιον ὅμως διαιρετὰ θεωροῦνται ἐκεῖνα, ἅτινα διὰ τῆς διαιρέσεως δὲν χάνουν τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, διαφέροντα τοῦ ὅλου κατὰ τὸ μέγεθος μόνον, ἀδιαίρετα δὲ τὰ μὴ δυνάμενα νὰ διαιρεθῶσιν ἄνευ μεταβολῆς τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. Καὶ διαιρετὰ μὲν εἶναι κατὰ κανόνα τὰ ἀκίνητα (οἱ ἀγροὶ καὶ οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνοικοδόμητοι τόποι, αἱ οἰκοδομαὶ δὲ κατ' ἐξαίρεσιν μόνον ἐὰν δύνανται διὰ τοίχου καθέτως τέμνοντος αὐτὰς νὰ διαιρεθῶσιν), ἐκ δὲ τῶν κινητῶν ἐκεῖνα μόνον, ὧν ἡ ἀξία κεῖται ἐν τῇ ὕλῃ, ὡς τὰ ὑφάσματα, τὰ μέταλλα, τὰ ρευστά, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ κινητὰ εἰσὶ ἀδιαίρετα (ζῷα, ἔργα οἱαδήποτε τέχνης). Νοητῶς ἢ ἰδανικῶς πάντα τὰ πράγματα εἰσὶ διαιρετά.

Γ) Εἰς *ἁπλᾶ* καὶ *σύνθετα*. Σύνθετα πράγματα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἁπλᾶ, εἰσὶ τὰ ἐκ πλειόνων πραγμάτων γιγνόμενα, ἐφόσον τὰ πλείονα ἑνωθέντα δὲν ἀπέβαλον τελείως τὴν ἰδίαν ἕκαστον ὑπόστασιν, ὅτε διὰ τὸ δίκαιον ἁπλοῦν πάλιν πρόκειται πρᾶγμα (ὡς ὅταν ἐκ τῆς κράσεως μέλιτος καὶ οἴνου παραχθῇ οἰνόμελι). Ἐν τῷ συνθετῷ πράγματι τὰ ἑνωθέντα ἢ ἑνοῦνται οὕτως, ὥστε ἀποβάλλουν τὴν αὐθυπαρξίαν των (ὡς ἐπὶ τῶν πλειόνων ὑλικῶν, λίθων, ξύλων κλπ., ἐξ ὧν κατασκευάζεται οἰκοδόμημά τι) ἢ διατηροῦσιν αὐτήν, ὡς ἡ κλεὶς ἐν τῷ κλεῖθρῳ καὶ τὸ πηδάλιον ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἔχομεν συναφήν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ συναρμογήν. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἑνώσεσι ταύταις τὰ μεταξύ των ἑνούμενα εὑρίσκονται συνήθως εἰς σχέσιν ἐξαρτήσεως· καὶ τὸ μὲν πρᾶγμα, ἀφ' οὗ ἡ ἐξάρτησις, καλεῖται κύριον, τὸ δὲ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενον παρεπόμενον ἢ παρακολούθημα. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ παρεπόμενον ἔχῃ ἑνωθῇ πρὸς τὸ κύριον κατὰ συναφὴν (ἀπολεσθείσης τῆς αὐθυπαρξίας του), καλεῖται εἰδικώτερον συστατικὸν ἢ προσαύξημα, μὴ δυνάμενον νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ κυρίου πράγματος, ἐὰν δὲ κατ' ἁπλῆν συναρμογήν, καλεῖται παράρτημα. Ἡ τοιαύτη ὅμως σχέσις κυρίου καὶ παρεπομένου ἀπαντᾷ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν συνθέτων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τοῦ ὀργανικῶς ἔκ τινος πράγματος παραχθέντος καὶ τοῦ παραγαγόντος αὐτό, οἷον μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τῶν προϊόντων αὐτῆς (δένδρων, καρπῶν, φυτῶν). Τὸ προσαύξημα ἢ συστατικὸν θεωρεῖται μέρος τοῦ πράγματος, δι' ὅπερ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἰσχύει ὁ νομικὸς κανὼν «τὸ παρεπόμενον εἴκει τῷ κυρίῳ» (accessio cedit principali), οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ παραρτήματος.

Δ) Ἱστορικὴν ἁπλῶς ἀξίαν κέκτηται ἡ ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ ρωμαϊκῷ δικαίῳ διάκρισις τῶν πραγμάτων εἰς res mancipi καὶ res nec mancipi. Res mancipi ἦσαν τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀκίνητα, αἱ ἀγροτικαὶ δουλεῖαι, τὰ φορτηγὰ καὶ τὰ ὑποζύγια κτήνη. Πάντα ταῦτα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ πράγματα, ἐκτῶντο διὰ τῆς εἰκονικῆς δίκης (τῆς in jure cassio), ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐλαφροτέρας mancipatio καὶ ταύτην μόνον τὴν ἀξίαν ἐκέκτητο ἡ διάκρισις. Ἐκαλοῦντο δὲ οὕτω ἐκ τοῦ manceps, ὡς ἐκαλεῖτο ὁ ἀγοράζων τι παρὰ τῆς πολιτείας (παρ' ἧς ἐπωλοῦντο εἰς τοὺς ἰδιώτας τὰ ἐκ τοῦ πολέμου λάφυρα), εἴτε ἐκ τοῦ manu capere ὡς κτώμενα διὰ τῆς χειρὸς (τῆς ἰδίας δυνάμεως), σύμφωνα καὶ πρὸς τὸν ἀρχικὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ πολέμου κτήσεως αὐτῶν. Ἡ διάκρισις κατηργήθη τελειωτικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὰ πράγματα χρησιμεύουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον εἴτε διότι αὐτὰ ταῦτα ἀμέσως θεραπεύουσιν ἀνάγκας αὐτοῦ, εἴτε διότι παράγουσιν ἄλλα πράγματα χρήσιμα αὐτῷ, ἅτινα ὀνομάζομεν καρπούς.

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

— **πρᾶγμα *ἐπίδικον*** *[Πολιτ. Δικ.]*· βλ. λ. *ἐπίδικον* πρᾶγμα.

— **πράγματα *ἀδέσποτα*** *[Νομ.]*· βλ. λ. ἀδέσποτα πράγματα.

— **πράγματα *κοινὰ*** (res omnium communes) *[Νομ.]*· βλ. λ. *κοινὰ* πράγματα.

— **πράγματα *χρηματιστηριακά*** · βλ. λ. *χρηματιστηριακὰ* πράγματα.

—**πραγμάτων *δμὰς*** *[Νομ.]*· βλ. λ *δμὰς* πραγμάτων.

πραγματαίσθησις (ἡ) (Pragmatesthésie) *[Ψυχοφυσ.]*. Νεώτερος μεταψυχικὸς ὅρος, ὁ καλύτερος πάντων τῶν προταθέντων, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου *ψυχομετρία* (βλ. λ.).

πραγματεία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πραγματεύεσθαι, ἡ περί τι πρᾶγμα, περί τινα ὑπόθεσιν ἐνασχόλησις καὶ αὐτὸ τὸ ἐκ τῆς ἐνασχολήσεως ἀποτελεσθέν, τὸ συγγραφέν: «πραγματεία περὶ ψυχῆς, — περὶ νομίσματος», «φιλοσοφικὴ —, παιδαγωγικὴ πραγματεία»· || δημοτ. *πραμάτεια* (βλ. λ.).

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὁ ὅρος *πραγματεία* ἐν τῇ λογικῇ σημαίνει τὸ ἔργον, ὅπερ τὰ εἴδη πάσης συναφοῦς πρὸς τὸ θέμα του ἐννοίας εὑρίσκει καὶ διατυπώνει διὰ τῆς πλήρους ἀναλύσεως τοῦ πλάτους τῆς ἐννοίας ἐπὶ τῇ βάσει οὐσιώδους τινὸς γνωρίσματος, δηλαδὴ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐφαρμόζει τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἀπόδειξιν κατὰ τὴν λογικήν, ἐν συστηματικῇ διατυπώσει, ἐν ᾗ τὰ συμβάντα, ἐπιχειρήματα κττ. ἐκτίθενται ὡς αἴτια καὶ ἀποτελέσματα ὁμοῦ, οὐχὶ δὲ κατὰ χρονολογικὴν σειράν. Ἐν τῇ ρητορικῇ σημαίνει ὁ ὅρος οὗτος καὶ 1) πᾶν ἔργον, ὅπερ ἔχει τὸ λεγόμενον πραγματικὸν ὕφος, δηλαδὴ τὴν διὰ λέξεων ζωηρὰν παράστασιν τῶν πραγμάτων, ὥστε ἡ ἐντύπωσις τούτου νὰ γίνηται ἰσχυρά, ὡς ἐὰν ἡμεῖς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ ἡμῶν ἀντιλαμβανώμεθα τὰ ὑψηλά, καὶ 2) τὸ κύριον θέμα παντὸς ἀναπτυσσομένου ἔργου.

Ν. Σ. Λ.

πραγματεύομαι· ἀσχολοῦμαι περί τι, ἐξετάζω ζήτημά τι, συνήθως ἐπιστημονικόν: «πραγματεύεται καλῶς τὰ θέματά του», «ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημά του λεπτομερῶς,—διεξοδικῶς,—ἐμβριθῶς».

Πραγματευτὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 408. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πραγματευτὴς (ὁ)· ἀντὶ *πραματευτὴς* (βλ. λ.).

πράγματι· δοτ. τοῦ ὀνόμ. *πρᾶγμα*, ἐπιρρηματικῶς, κατ' ἀλήθειαν, ἀληθῶς, πραγματικῶς: «εἶναι πράγματι πλούσιος».

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *ντὲ φάκτο*.

πραγματικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ πράγματα, εἰς αὐτὰ τὰ γεγονότα, εἰς τὴν ἀλήθειαν: «πραγματικὴ εὐτυχία,—δυστυχία,—ἀνάγκη», κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν φαινομένην, τὴν φανταστικήν || νομικῶς «πραγματικὴ δουλεία» δουλεία βαρύνουσα ὡρισμένον ἀκίνητον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν «προσωπικήν».—Ἐπίρρ. *πραγματικῶς* καὶ—*ικά*.

—*[Μαθημ.] Πραγματικὸς* ἀριθμὸς λέγεται πᾶς ἀριθμὸς θετικὸς ἢ ἀρνητικός, ἀκέραιος ἢ μή, σύμμετρος ἢ μή. Παραδείγματα: οἱ ἀριθμοὶ $5, -1, -7, \frac{3}{2}, \sqrt{2}, \pi, e$ εἶναι πραγματικοί. Οἱ πραγματικοὶ ἀριθμοὶ δύνανται νὰ παραστήσωσι πάντα νὰ σημεῖα μιᾶς γραμμῆς, ἐὰν ὁρισθῇ τὸ σημεῖον αὐτῆς τὸ παριστώμενον ὑπὸ τοῦ 0· τότε τὰ μὲν δεξιὰ αὐτοῦ παριστῶνται ὑπὸ θετικῶν ἀριθμῶν, τὰ δ' ἀριστερὰ ὑπὸ ἀρνητικῶν διὰ τοῦ μήκους τοῦ τόξου τοῦ χωρίζοντος τὸ τυχὸν σημεῖον τῆς γραμμῆς ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν σημεῖον. Συνήθως ἡ

Digitized by Google

παράστασις αὕτη τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν γίνεται ἐπ' εὐθείας γραμμῆς. Ν. Γ.

—**πραγματικὴ ἀξία** *[Νομισμ.]*· βλ. λ. *ἀξία*.

—**πραγματικὴ κύρωσις** *[Συντ. Δίκ.]*· βλ. λ. *κύρωσις πραγματική*.

—**πραγματικὸν δίκαιον** *[Νομ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *ἐμπραγμάτου* δικαίου (βλ. λ.).

πραγματικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πραγματικόν, ἡ κατ' ἀλήθειαν ὕπαρξις, ὁ ἐκτὸς κόσμος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ καθ' ὑπόθεσιν, κατὰ φαντασίαν ὑπάρχον· ‖ αὐτὰ ταῦτα τὰ πράγματα, ἡ ἀντικειμενικότης τῆς ζωῆς: «τὸν φοβίζει ἡ πραγματικότης», «δὲν τολμᾷ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν πραγματικότητα».

πραγματισμὸς (ὁ)· τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα, καθ' ὃ ἀληθὲς εἶναι πᾶν ὅ,τι τείνει εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ὅρων τῆς ζωῆς.

— *[Φιλοσ.] Πραγματισμὸς* (Pragmatismus) ὀνομάζεται ἡ ροπὴ ἐκείνη ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ, ἥτις τὸ κῦρος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς νοήσεως ἐξαρτᾷ ἐκ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν, ἰσχυριζομένη ὅτι τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀξία τῆς νοήσεως εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν συμβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν διατήρησιν καὶ προαγωγὴν τῆς ζωῆς, καὶ δὴ τῆς πνευματικῆς. Πᾶσαν λοιπὸν γνωστικὴν λειτουργίαν, ἕν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ, σχετίζει ὁ πραγματισμὸς ἀμέσως πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πρᾶξιν, ὑποτάσσων αὐτὴν εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ πρακτικοῦ βίου ὡς ἁπλοῦν μέσον ἐξυπηρετήσεως αὐτοῦ. Ἡ φύσις τῆς ἀληθείας συνίσταται οὐχὶ εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς νοήσεως πρὸς τὴν ἐκτὸς ἡμῶν πραγματικότητα, οὔτε εἰς τὴν ἀπηλλαγμένην ἀντιφάσεων σύνδεσιν τῶν ἐννοιῶν, ἀλλ' εἰς τὴν διὰ τῶν εὐνοϊκῶν ὑπὲρ τῆς ζωῆς ἀποτελεσμάτων πιστοποίησιν αὐτῆς. Ἡ ἔννοια κατὰ ταῦτα τῆς ἀληθείας φέρει ἐν τῷ πραγματισμῷ χαρακτῆρα πρακτικὸν ἢ δυναμικόν. Ἡ ἀξία προβλήματός τινος καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ συνδέεται ἀρρήκτως μετὰ τῶν πρακτικῶν καὶ διὰ τὴν ζωὴν ὠφελίμων συνεπειῶν αὐτοῦ. Ὅπου ἡ τοιαύτη πρακτικὴ συνέπεια ἐλλείπει, οὔτε τὸ πρόβλημα οὔτε ἡ λύσις αὐτοῦ κέκτηται ἀξίαν τινά, τοῦτο δὲ ἰσχύει ἀκόμη καὶ διὰ τὰ μεταφυσικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ προβλήματα. Ἡ ἀλήθεια δὲν πηγάζει ἐκ τῶν νόμων τῆς νοήσεως, ἀλλὰ προκύπτει ἐκ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς καὶ τῆς γνώσεως. Ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ περιέχονται τρία τινά. Πρῶτον βιολογικόν τι στοιχεῖον. Ἡ γνῶσις εἶναι εἶδος προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ περιβάλλον ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ὑπενθυμίζει τὸν ὑπὸ τοῦ Νίτσε διατυπωθέντα ὁρισμὸν τῆς ἀληθείας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀλήθεια εἶναι ἡ μορφὴ ἐκείνη τῆς ζωῆς, ἧς ἄνευ καθίσταται αὕτη ἀδύνατος. Δεύτερον βουλησιαρχικὰ στοιχεῖα. Ἡ γνῶσις ἀποτελεῖ ἕνα μόνον ἐκ τῶν ἀπείρων ἀνθρωπίνων σκοπῶν, ἐξυπηρετεῖ ἀνωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις καὶ κατευθύνεται ὑπὸ τῆς βουλήσεως. Τὸ ἔσχατον κριτήριον τῆς ἀληθείας εἶναι οὐχὶ ἐκεῖνο ὅπερ νοοῦμεν, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλομεν. Οὕτω ὁ πραγματισμὸς σημαίνει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν νοησιαρχίαν, μετὰ τῆς ὁποίας ὅμως ἔχει κοινὸν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φυσιοκρατίας. Τρίτον, τέλος, ἡ ἔννοια τῆς πιστοποιήσεως τῆς ἀληθείας. Μόνον ὅ,τι ἱκανοποιεῖ τὰς τρεῖς ταύτας ἀρχὰς δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν. Πιστεύειν εἰς τὴν ἀλήθειαν σημαίνει ἔχειν πρότερον βούλησιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν· διότι ἡ βούλησις εἶναι οὐσιῶδες στοιχεῖον πάσης ἀποφάσεως. Τοῦτο καταφαίνεται μάλιστα ἐν ἐκείναις ταῖς ἀποφάσεσιν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι προκειμένου περὶ ὑποθέσεων ἀπαραιτήτων εἰς τὴν ζωήν. Εἰς τὰς ὑποθέσεις ταύτας ἀνήκει καὶ ἡ θρησκεία. Ὅταν ἡ ἐμπειρία καταλείπῃ ἡμᾶς ἐν ἀμφιβόλῳ, τότε φθάνομεν εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ πράξεως τῆς βουλήσεως, ὡς ὁ Πασκάλ. Ἡ ἐντεῦθεν πηγάζουσα ἐνίσχυσις καὶ προαγωγὴ τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως ἀποτελεῖ τὴν πιστοποίησιν τῆς ἀληθείας τῆς ὑποθέσεως, τὴν ὁποίαν ἐδέχθημεν διὰ τῆς βουλήσεως.

Εἰς ταῦτα δικαίως παρετήρησαν ὅτι ἡ ἀλήθεια ἀκολουθεῖ τοῖς ἰδίοις αὐτοῖς νόμοις, πρὸς οὓς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναμειγνύωμεν τοὺς ὑποκειμενικοὺς ἡμῶν πόθους· ἔπειτα δὲ ὅτι δὲν ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια τοιαύτη διὰ τῆς συνεπείας αὐτῆς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ συνέπεια δείκνυται ἀληθὴς διὰ τῆς ἀληθείας τῆς θεωρίας. Ἐν τούτοις, τὸ πρᾶγμα δεῖται ἀκριβεστέρας ἀναλύσεως. Ἀληθεῖαι διακρίνονται τρία εἴδη. Πρῶτον ἡ ἀλήθεια τῆς ἐκ τῆς ἐμπειρίας γνώσεως· δεύτερον ἡ λογικὴ ἀλήθεια καὶ τρίτον ἡ ἀλήθεια τῶν ἀξιῶν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ἀληθὲς εἶναι ὅ,τι συμφωνεῖ πρὸς τοὺς ὅρους τῆς ἐμπειρίας· οἱ ὅροι οὗτοι εἶναι τὸ μὲν ἐξ ὑποκειμένου, τὸ δὲ ἐμπειρικῆς φύσεως. Οὐχὶ πᾶσα τοιαύτη ἀλήθεια ὠφελεῖ· ὑπάρχουσι καὶ θανατοῦσαι ἀλήθειαι, ὡς ὑπάρχουσι καὶ ψεύδη ἢ σφάλματα εὐεργετικά. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, κρίσις καὶ συλλογισμὸς κέκτηνται τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν διὰ τῆς ἐναργείας· οὐδέποτε δὲ κρίσις ἢ συλλογισμὸς εἶναι ἀληθεῖς, ἐπειδὴ προάγουσι τὴν ζωήν. Ἐνταῦθα ἡ διὰ τῆς ἐμπειρίας πιστοποίησις εἶναί τι δευτερεῦον. Αἱ δύο αὗται ἀλήθειαι ἔχουσι τοῦτο τὸ κοινὸν πρὸς ἀλλήλας, ὅτι ἀμφότεραι δύνανται νὰ ἐπιβεβαιωθῶσι διὰ τῆς πείρας. Ὡσαύτως ἀμφότεραι ἐπιτρέπουσι θεωρητικὴν πιστοποίησιν ἑαυτῶν· ἀλλ' ἐν τῇ λογικῇ ἀληθείᾳ ἰσχύει τὸ ἑξῆς ἀξίωμα: διότι ἐσφαλμένως διενοήθημεν, διὰ τοῦτο καὶ ἐνηργήσαμεν ἐσφαλμένως, οὐχὶ δὲ καὶ τοὐναντίον. Αἱ ἐμπειρικαὶ ἀλήθειαι ἔχουσι στενὴν σχέσιν πρὸς τὸν ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ κόσμον, ἐνῷ αἱ λογικαὶ καθίστανται μόνον συγκεκριμέναι διὰ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ κόσμου τῆς ἐμπειρίας. Τέλος, δι' ἀμφοτέρας ἡ γνῶσις εἶναι ὅλως ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὴν προαγωγὴν ἢ τὴν βλάβην τῆς ζωῆς.

Ἡ φιλοσοφία αὕτη δὲν εἶναι τόσον νέα ὅσον κοινῶς πιστεύεται. Ἴχνη αὐτῆς εὑρίσκομεν ἤδη ἐν τῇ Ἰνδικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Σωκράτους καὶ ἐν τῇ σχετικοκρατίᾳ τοῦ Πρωταγόρα, ὡς ἰδίᾳ καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς διαφωτίσεως καὶ ἔπειτα παρὰ Γκαῖτε, διὰ τὸν ὁποῖον ἀληθὲς εἶναι μόνον ὅ,τι εἶναι καρποφόρον. Πραγματιστικὴν ἔννοιαν περὶ τῆς ἀληθείας ἔχει καὶ ὁ Νίτσε, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς βιολογίας στηριζόμενα φιλοσοφήματα, ἔτι δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οἱ Πασκάλ, Ρουσσώ, Μπέργκσον, Μπρουνσβίγγ, ἡ φιλοσοφία τῆς δράσεως τοῦ Μπλοντέλ κ. ἄ. Ὁ ὅρος *πραγματισμὸς* ὅμως κατάγεται ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸν Πέρς, ἡ δὲ συστηματοποίησις καὶ διάδοσις τῆς φιλοσοφίας ταύτης, καὶ δὴ ὡς μεθόδου, ὀφείλεται εἰς τὸν Οὐΐλλιαμ Τζαίημς. Ὁ νοῦς οὔτε παράγει κατ' αὐτὸν γεγονότα, οὔτε ἀποδίδει τὴν φύσιν αὐτῶν, ἀλλὰ τακτοποιεῖ ἁπλῶς καὶ ἑρμηνεύει αὐτά. Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην καὶ ἑρμηνείαν ὑπολείπεται πάντοτέ τι, εἰς ὃ μόνον τὸ συναίσθημα δύναται νὰ διεισδύσῃ. Ἀφῃρημένη ἔννοια οὐδέποτε δύναται νὰ ὑποκατασταθῇ ἐντελῶς συγκεκριμένην πραγματικότητα. Διότι ἡ ζωὴ εἶναί τι πλέον τῆς λογικῆς, μόνον δὲ διὰ τοῦ συναισθήματος κυβερνᾶται ὁ κόσμος καὶ διανοίγεται διὰ τῆς ἐσωτερικότητος αὐτοῦ ἡ πρόοδος εἰς τὸ ὑπεραισθητόν. Αἱ κρίσεις ἡμῶν καὶ αἱ πεποιθήσεις δὲν εἶναι παρὰ κανόνες χρήσιμοι εἰς τὴν δρᾶσιν, ἡ δὲ νόησις ὄργανον τῶν εἰς τὴν πραγματικότητα προσαρμογῶν ἡμῶν. Διὰ τοῦτο τὸ μέτρον, δι' οὗ κρίνομεν τὰς ἰδέας ἡμῶν, δέον νὰ εἶναι αἱ πρακτικαὶ συνέπειαι αὐτῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἀποκαλύπτεται καὶ τὸ νόημα αὐτῶν, ἡ σημασία αὐτῶν διὰ τὸν πρακτικὸν βίον, τὰ ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ τε ἠθικὰ καὶ τὰ ἄλλα. Ἄλλαις λέξεσιν εἶναι ἀληθεῖς ἐφόσον προάγουσι τὸν πνευματικὸν ἡμῶν βίον. Ἡ μέθοδος λοιπὸν αὕτη ἐρευνᾷ τὰς κρίσεις κατὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν. Διὰ τῆς βιολογικῆς δὲ καὶ ἐνεργητικῆς περὶ τῆς ἀληθείας ἀντιλήψεως ἀποκλείει προβλήματα ταλαιπωρήσαντα μέχρι τοῦδε τὴν νόησιν, ὡς ὅλως ἀσήμαντα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ζωῆς. Τοιοῦτο εἶναι λ. χ. τὸ πρόβλημα περὶ τῆς ἐν τῇ συνειδήσει μόνον ἢ ἐκτὸς ἡμῶν ὑπάρξεως τοῦ κόσμου, διότι ἡ λύσις αὐτοῦ οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τοὐναντίον τὸ περίβλημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ δίλημμα περὶ ὑλιστικῆς ἢ πνευματοκρατικῆς φύσεως τοῦ κόσμου ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν πρᾶξιν, ἐπειδὴ ἡ μὲν ἀποδοχὴ τυφλῶν μόνον μηχανικῶν δυνάμεων παρακωλύει τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν πολιτιστικὴν ἐργασίαν, ἡ δὲ πίστις εἰς αἰωνίαν ἠθικὴν τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνισχύει αὐτὴν καὶ προάγει. Οὕτω ὁ πραγματισμὸς ἀποδεικνύεται, κατὰ τὸν Τζαίημς, καὶ μέθοδος, διὰ τῆς ὁποίας διασαφηνίζονται καὶ τερματίζονται φιλοσοφικαὶ ἔριδες, αἵτινες θὰ παρέμενον ἄλλως ἀτέρμονες. Τὰς ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων συνεπείας διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐξαίρει ἰδιαζόντως ὁ οὐμανισμὸς τοῦ Ἄγγλου Shiller, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον πάντων τῶν πραγμάτων, αἱ δὲ ἀλήθειαι εἶναι κανόνες ρυθμιστικοὶ τῶν πράξεων, ἐξαρτώμεναι ἀπὸ σκοπῶν, τοὺς ὁποίους θέτει ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ βιολογικὴ ἀξία, τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζει εἰς τὴν γνῶσιν ὁ πραγματισμός, προσεγγίζει αὐτὸν πρὸς τὴν θετικοφροσύνην. Ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ τῆς νοήσεως, καθ' ἣν αἱ κρίσεις ἡμῶν οὐδὲν ἀποφαίνονται περὶ τῶν πραγμάτων καθ' αὑτά, ἀλλὰ λέγουσι μόνον τί εἶναι ταῦτα ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς, εἰσάγει εἰς τὸν πραγματισμὸν στοιχεῖα σχετικοκρατίας, τὰ ὁποῖα πειρᾶται νὰ περιορίσῃ ὁ Τζαίημς διὰ τῆς εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀληθείας προσθήκης τοῦ γνωρίσματος τῆς συμφωνίας αὐτῶν πρὸς ὅλα ὅσα προάγουσι τὴν ζωήν. Τουτέστι ὁρίζεται μὲν ὡς ἀληθὲς πᾶν ὅ,τι ἀποδεικνύεται ἐξ ὡρισμένων λόγων ὡς καλὸν καὶ χρήσιμον, ἀλλ' ἐφόσον δὲν συγκρούεται πρὸς τὰς λοιπὰς τοῦ βίου προαγούσας δυνάμεις. Διὰ τῆς ἐξάρσεως τῆς προαγωγῆς τοῦ πνευματικοῦ βίου, περὶ τοῦ ὁποίου κυρίως καὶ πρὸ πάντων ἐνδιαφέρεται, περιέρχεται ὁ πραγματισμὸς εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν φυσιοκρατίαν, τῆς ὁποίας τὴν μονομέρειαν ἀποκρούει. Ἀπὸ τῆς νοησιαρχίας διακρίνεται διὰ τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζει εἰς τὸν πρακτικὸν καὶ ἐνεργητικὸν χαρακτῆρα τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν σχετίζει πρὸς τὰς ἀνάγκας, τὰς βουλήσεις καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ περὶ τῆς πραγματικότητος ἔννοια αὐτοῦ ἐμφανίζει ταύτην ὡς τι, ὅπερ ἐξελίσσεται καὶ γίνεται βαθμηδόν, ὥς τι τοῦ ὁποίου ἡ τελείωσις ἀνήκει εἰς τὸ μέλλον. Οὕτω, ἀντιτίθεται καὶ εἰς τὸν ὀρθολογισμόν, ὅστις τὴν πραγματικότητα ἐκδέχεται ὥς τι ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀπηρτισμένον.

Πρὸς τούτοις ὁ πραγματισμὸς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, ὅπως καὶ ἐχαρακτηρίσθη, καὶ ὡς ἄκρα ἐμπειριοκρατία, ἐφόσον ἀπορρίπτει πᾶν τὸ ἐκ τῶν προτέρων ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι καὶ τὴν καθαρὰν λογικήν. Τέλος φέρει χαρακτῆρα κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωποκεντρικόν. Ἵνα σώσῃ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, στρέφεται πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκει τὴν ἀληθῆ πραγματικότητα, τὸ βεβαιότατον δεδομένον καὶ τὴν μοναδικὴν κλεῖδα πρὸς λύσιν τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ φιλοσοφία αὕτη δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀντιφάσεων. Αὐτὸς ὁ Τζαίημς ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον συναισθανόμενον καὶ βουλόμενον, ἀλλὰ καὶ νοοῦν ὄν. Ἀλλ' ὡς λογικὸν καὶ σκεπτόμενον ὂν κέκτηται καὶ διαφέροντα καθαρῶς νοητικά, τὰ ὁποῖα θὰ κινῶσιν αὐτὸν πάντοτε ἵνα ἀνερευνᾷ τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν ὄντων, μὴ ἱκανοποιούμενος ὑπὸ τῆς γνώσεως τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς, ὡς θέλει ὁ πραγματισμός. Ἀληθὲς καὶ χρήσιμον εἶναι διὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἔννοιαι διάφοροι ἀλλήλων, αἵτινες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παράγωνται ἐξ ἀλλήλων. Διὰ τοῦτο ἡ πραγματιστικὴ ἑρμηνεία τοῦ κόσμου ἀδυνατεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πρὸς καθαρὰν γνῶσιν ὁρμὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ μέθοδος αὕτη ἀνατρέπει ὅλως τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας τὰ ἰδιότυπον ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὸν παντελῆ ἀποκλεισμὸν τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ βουλητικοῦ στοιχείου. Ὡς πραγματισμός, ἐν ἀνωτέρᾳ ἐννοίᾳ, ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου στηριζόμενος καὶ οὐχὶ ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἰδανισμοῦ ἀποτελεσθείς, θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ «ὡς ἐὰν» τοῦ *Βαϊχίγγερ*. Καὶ ὁ Γερμανὸς οὗτος φιλόσοφος ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς βιολογικῆς περὶ τῆς γνώσεως ἐννοίας. Ἡ σκοπιμότης, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἐν τῇ αὐξήσει, ἀναπαραγωγῇ, προσαρμογῇ κλπ. τῶν ὀργανικῶν ὄντων, διέπει καὶ τὰ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Ἡ ψυχὴ κέκτηται ὀργανικὴν πλαστικὴν δύναμιν καὶ πλάττει χάριν ἑαυτῆς καὶ τῆς συντηρήσεώς της ὄργανα. Ἓν τῶν ὀργάνων τούτων, ἅπερ δημιουργεῖ ἡ νόησις, εἶναι καὶ τὰ πλάσματα, τουτέστι συνειδητῶς ἐσφαλμέναι παραστάσεις καὶ ἔννοιαι, αἵτινες ὅμως εἶναι χρήσιμοι ὅπως ὡς οἷόν τε τάχιστα ἐπιτυγχάνεται ὡρισμένος ὀρθὸς σκοπός. Τοιαῦτα πλάσματα εἶναι, μεταξὺ ἄλλων, ἡ ταξινόμησις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, αἱ μονομερεῖς ἀφαιρέσεις ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ τῷ ἠθικῷ βίῳ, αἱ ποικίλαι οὐτοπίαι, τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα κτλ. Εἰς τὰ θεωρητικὰ πλάσματα δέον νὰ προστεθῶσι τὰ πρακτικά, ὡς εἶναι ὁ Θεός, ἡ ἀθανασία, ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν πρὸς ἑαυτὰ ἀντίφασιν, συμβάλλουσιν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτῆς κρίσιν. Διὰ τοῦτο ὀφείλει τις χάριν τῆς ζωῆς νὰ ζῇ οὕτω, ὡς ἐὰν ὑπῆρχε Θεός, ὡς ἐὰν ἡ βούλησις ἡμῶν ἦτο ἐλευθέρα, ὡς ἐὰν ὑπῆρχεν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἡ φιλοσοφία αὕτη, στηριζομένη καὶ ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ Νίτσε, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς βαθυτέραν ἔρευναν τῶν πλασμάτων, τόσον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὅσον καὶ ἐν τῇ ζωῇ καθόλου. Κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην διεπιστώθη ὅτι παρὰ τὰς συνειδητῶς ψευδεῖς ἰδέας ὑπάρχουσι καὶ γνώσεις ἀπηλλαγμέναι τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πλάσματος, δημιουργικαὶ ἰδέαι, διὰ τῶν ὁποίων ἐμβάλλομεν εἰς τὸν κόσμον νέαν πραγματικότητα καὶ μετασχηματίζομεν αὐτὸν τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν. Οὕτω λ.χ. ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ πλάσματα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς τύχης ὁλοκλήρων λαῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, χωρὶς νὰ κέκτηνται τὸ οὐσιῶδες γνώρισμα τοῦ πλάσματος, ὡς ὁρίζει αὐτὸ ὁ Βαϊχίγγερ, τουτέστι χωρὶς νὰ εἶναι συνειδητῶς ψευδεῖς ὑποθέσεις, χρήσιμοι πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένου σκοποῦ. Ἡ μεταξὺ τοῦ πραγματισμοῦ τοῦ Βαϊχίγγερ καὶ τοῦ πραγματισμοῦ τοῦ Τζαίημς διαφορὰ συνίσταται εἰς τὴν διάφορον ἐκδοχὴν τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἰδεῶν, αἵτινες διέπουσι τὸν πρακτικὸν βίον, ἂν καὶ εἶναι ἀμφότεροι σύμφωνοι περὶ τῆς βιολογικῆς σκοπιμότητος καὶ ἀναγκαιότητος αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *James*, Pragmatism (1907).—*Schiller*, Humanism (1903).—*Hebert*, Le pragmatisme (1908).—*Léon Brunschvigg*, L' expérience humaine et la causalité physique (1922).—*Müller-Freienfels*, Irrationalismus (1922).—*Bawden*, The principles of pragmatism (1910).—*Bergson*, L' évolution créatrice.—*Vaihinger*, Die Philosophie des Als ob, (1911).—*H. Scholz*, Die Religionsphilosophie des Als ob, (1921).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

πραγματιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τοῦ πραγματισμοῦ.

πραγματογνωμοσύνη (ἡ)· κρίσις, πρᾶξις ἀποδεικτικὴ διὰ πραγματογνωμόνων.

— *[Πολ. Δικον.]* Ὁσάκις τὰ ζητήματα, ἐξ ὧν ἤρτηται ἡ ἔκβασις δίκης τινός, εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ν' ἀπαιτῶσιν ἰδιαζούσας γνώσεις (ἐπιστημονικὰς ἢ τεχνικάς), ἃς δὲν ἔχει καὶ δὲν εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἔχῃ ὁ δικαστής, διατάσσεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου

Digitized by Google

πραγματογνωμοσύνη, ἡ ὁποία ἐκτελεῖται δι' ἀνθρώπων κατεχόντων τὰς γνώσεις ταύτας. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ δικαστήριον κατέχῃ τυχαίως τὰς πρὸς τὴν πραγματογνωμοσύνην ἀπαιτουμένας γνώσεις, δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ αὐτὸ ταύτην.

Ἡ πραγματογνωμοσύνη ἐνεργεῖται ἐπ' ἀκροατηρίου ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντοτε δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἥτις πρέπει προσέτι νὰ περιέχῃ τοὺς διορισθέντας πραγματογνώμονας, τὸν τόπον καὶ χρόνον τῆς διεξαγωγῆς τῆς πραγματογνωμοσύνης καὶ τὸν μέλλοντα νὰ διευθύνῃ αὐτὴν δικαστήν, ἐὰν ἐνεργῆται ἐκτὸς τοῦ ἀκροατηρίου.

Διορίζονται δὲ οἱ πραγματογνώμονες, ἐν τῇ ἀστικῇ διαδικασίᾳ, ὑπὸ τῶν διαδίκων, μόνον δὲ ἐν διχογνωμίᾳ αὐτῶν διορίζει αὐτοὺς τὸ δικαστήριον. Οἱ πραγματογνώμονες εἶναι τρεῖς, ἐὰν οἱ διάδικοι δὲν συμφωνοῦσι περὶ ἑνὸς καὶ μόνου. Ἐπὶ θεμάτων ἥσσονος σπουδαιότητος δύναται τὸ δικαστήριον νὰ ὁρίσῃ καὶ ἕνα πραγματογνώμονα, οὗ ἡ ἀπόφασις ἔχει ἰσχὺν γνωμοδοτήσεως. Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος διοριζόμενοι ἐξαιροῦνται δι' οὓς λόγους καὶ οἱ μάρτυρες. Οἱ πραγματογνώμονες δὲν εἶναι ὑπόχρεοι, ὡς οἱ μάρτυρες, νὰ δεχθῶσι τὸν διορισμόν, δεχθέντες ὅμως ὑποβάλλονται εἰς ἀποζημίωσιν, ἐὰν μὴ ἐκτελέσωσι τὴν πραγματογνωμοσύνην καὶ ἀντικαθίστανται ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ, μὴ συμφωνούντων περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν διαδίκων. Ὁ διορισθεὶς πραγματογνώμων ὀφείλει πρὶν ἢ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου νὰ ὁρκισθῇ.

Τὴν γνωμοδότησιν αὐτῶν συντάσσουσιν ἐγγράφως οἱ πραγματογνώμονες καὶ ὑπογράφουσι πάντες. Ἐπὶ διαφωνίας καταχωρίζονται ἐν αὐτῇ οἱ ὑποστηρίζοντες ἑκάστην γνώμην λόγοι. Ἡ παρὰ τριῶν πραγματογνωμόνων καὶ κατὰ πλειονοψηφίαν προσηκόντως ἐκδοθεῖσα γνωμοδότησις ἀποτελεῖ πλήρη ἀπόδειξιν καὶ ὀφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὴν τὸ δικαστήριον· ἡ δὲ μὴ τοιαύτη χρησιμεύει ὡς ἁπλῆ γνώμη, εἰς τὴν ἐκτίμησιν αὐτοῦ ὑποκειμένη.

Μ. Μ. Κ

—*[Ποιν. Δικ.]* Εἰς τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις παρίσταται ἐνίοτε ἀνάγκη νὰ βεβαιωθῇ γεγονός τι ἔχον ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δύναται ὁ διεξάγων τὴν ἀνάκρισιν ἢ τὸ δικαστήριον νὰ προβῇ δι' ἰδίας ἀντιλήψεως εἰς τὴν σχετικὴν ἐνέργειαν (αὐτοψία), ἐκτὸς ἐὰν στερῆται τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων, ὅτε διορίζει ἕνα ἢ πλείονα ἐμπειροτέχνας (ἀποκαλουμένους *πραγματογνώμονας*) ἐκ τῶν μὴ ἐχόντων συμφέρον εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως καὶ μὴ συμπραξάντων διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς καταστάσεως τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀντικειμένου. Τοὺς τυχὸν παρὰ τῆς κυβερνήσεως διωρισμένους προσλαμβάνει ὑποχρεωτικῶς διὰ τὸ σχετικὸν θέμα, ὡς λ. χ. τοὺς ἰατροδικαστὰς καὶ τοὺς πραγματογνώμονας διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ζημίας ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν ἀδικημάτων. Εἰς τούτους δίδονται συγκεκριμένα θέματα, ἐφ' ὧν, μετὰ προηγουμένην ὁρκοδοσίαν, γνωμοδοτοῦσι δι' ᾐτιολογημένης ἐκθέσεως, ἐγχειριζομένης τῷ διορίσαντι καὶ ἀναγινωσκομένης εἰς τὸ δικαστήριον. Ἡ ἔκθεσις αὕτη εἶναι ὑποχρεωτική, ἀποτελοῦσα τελείαν ἀπόδειξιν, διὰ τὸ θέμα ὅπερ πραγματεύεται.

Σ. Α. Χ.

πραγματογνώμων, *—ονος* (ὁ)· ὁ καλούμενος ἐπισήμως νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἐκφέρῃ γνώμην περὶ πράγματος τῆς ἐμπειρίας του ἢ εἰδικότητός του, οἷον περὶ γενομένης ζημίας καὶ ἀποζημιώσεως, περὶ ἀξίας κτήματος, νὰ ἐξελέγξῃ τὴν ἀκρίβειαν καὶ λογαριασμῶν, διαχειρίσεως κ τ.τ.

— *[Νομ.]* Βλ. λ. *πραγματογνωμοσύνη*.

πραγματογνωσία (ἡ)· ἡ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ πρώτη διδασκαλία τῶν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ παιδὸς ὑποπιπτόντων πραγμάτων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἄλλως *φυσιογνωσία τῆς πατρίδος*.

—*[Παιδ.]* Ἐπειδὴ τὰ προσερχόμενα τὸ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον παιδία δὲν δύνανται νὰ παρατηρήσουν καλῶς καὶ νὰ ἐννοήσουν τὸν περὶ αὐτὰ κόσμον καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἐντεῦθεν ὀρθὰς παραστάσεις, εἰσήχθη ἄλλοτε εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ *πραγματογνωσία* ὡς ἰδιαίτερον μάθημα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο τὰ μέρη καὶ τὰ πρόσωπα τῆς οἰκίας των, τοῦ σχολείου, τὰ φυτά, ζῷα, οἰκοδομήματα τοῦ τόπου των καὶ ἐν γένει ὅσα ἠδύναντο νὰ γνωρίσουν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως. Ἀλλ' ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ σύνδεσις τῆς διδασκαλίας μὲ τὰ πράγματα, ἡ ἐποπτικὴ διδασκαλία, πρέπει νὰ γίνεται εἰς ὅλα τὰ μαθήματα· δι' αὐτὸ ἡ πραγματογνωσία δὲν διδάσκεται πλέον παρ' ἡμῖν ὡς ἰδιαίτερον μάθημα, ἀλλ' ἡ μὲν *πατριδογνωσία*, ἤτοι ἡ μεθοδικὴ γνῶσις τοῦ τόπου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων, τῶν ὁποίων λαμβάνει ἄμεσον ἀντίληψιν ὁ μαθητής, παρέχεται εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ, ὡς πρώτη βαθμὶς τῆς ἐπακολουθούσης διδασκαλίας τῆς γεωγραφίας καὶ φυσικῆς ἱστορίας, τὰ δὲ ἀφορῶντα τὴν ζωὴν τοῦ μαθητοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν χρησιμοποιοῦνται ὡς λεκτικαὶ ἀσκήσεις.

Π. Α. Β.

πραγματογνωστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πραγματογνωσίαν, ὁ τῆς πραγματογνωσίας: «πραγματογνωστικὰ μαθήματα».

— *[Παιδαγ.] Πραγματογνωστικὰ μαθήματα* λέγονται ὅσα καθιστοῦν γνωστὰ εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἤτοι τὴν γῆν μὲ τὰ ἐν αὐτῇ ὄντα, τὰ πρόσωπα καὶ τὰς πράξεις των, τὰ φυσικὰ φαινόμενα κτλ. Τοιαῦτα μαθήματα εἶναι τὰ ἱστορικά, ἡ γεωγραφία καὶ ἡ φυσιογνωσία (φυσικὴ ἱστορία, πειραματικὴ φυσική, χημεία), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ εἰδολογικὰ μαθήματα (τὰ γλωσσικὰ καὶ τὰ μαθηματικά), τὰ ὁποῖα ἐξετάζουν τὰ σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων παριστάνονται τὰ πράγματα, ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ μεγέθη αὐτῶν.

Π. Α. Β.

πραγματοκρατία *[Φιλοσ.]*. Ὁ ὅρος σημαίνει γενικῶς τὴν γνωσιολογικὴν ἐκδοχὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος, τοῦ ὁποίου ἀντίληψιν καὶ γνῶσιν λαμβάνομεν, ὑπάρχει ὡς πραγματικότης ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς συνειδήσεως, ἀπὸ τοῦ ἀντιλαμβανομένου καὶ γινώσκοντος ὑποκειμένου καὶ δὴ οὕτως, ὡς ἀντιλαμβανόμεθα καὶ γινώσκομεν αὐτόν. Ἀντίληψις καὶ γνῶσις σημαίνει κατὰ ταῦτα πιστὴν ἀπεικόνισιν πραγματικότητος ἐκτὸς τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως ὑπαρχούσης. Ἡ γνωσιολογικὴ αὕτη πραγματοκρατία διακρίνεται εἰς ἀφελῆ, ἥτις εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα αὐτῆς μορφή, καὶ κριτικήν, ἥτις ἀνεφάνη πολὺ μετ' ἐκείνην. Ἡ ἀφελὴς πραγματοκρατία εἶναι ἡ συνήθης ἀντίληψις τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀμοίρου φιλοσοφικῆς μορφώσεως, ὅστις ἀποδέχεται τὴν ὕπαρξιν πραγματικότητος ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τοῦ γνωρίζοντος καὶ αἰσθανομένου ὑποκειμένου, οὐχὶ διότι ἀρνεῖται τὴν ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου ἐξάρτησιν καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου καθορισμὸν αὐτῆς, ἀλλ' ἁπλούστατα διότι οὐδόλως ἐσκέφθη περὶ τοῦ προβλήματος τούτου. Πιστεύει ὅτι τὰ πράγματα ἐκτὸς ἡμῶν εἶναι ἁπλῶς τὰ πρότυπα τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν παραστάσεων ἡμῶν, ἐρυθρὰ ἢ πράσινα, φωτεινὰ ἢ σκοτεινά, γλυκέα ἢ πικρά. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην τῆς ἀφελοῦς πραγματοκρατίας ἐκφράζει πλήρως ἡ περὶ εἰδώλων θεωρία ἐνίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ αἰσθήματα ἡμῶν γεννῶνται δι' εἰκόνων ἐκπορευομένων δίκην μορίων ἐκ τῶν ἀντικειμένων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν τὸ ὅμοιον μόνον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου γινώσκεται καὶ καθ' ἣν ἑπομένως αἱ παραστάσεις δέον νὰ εἶναι ὁμοειδεῖς πρὸς τὰ ἀντικείμενα καὶ ταῦτα πρὸς ἐκείνας. Βαθμηδὸν μόνον διακρίνει ὁ νοῦς ἐν τῇ ἀντιλήψει καὶ τῇ λειτουργίᾳ τῆς γνώσεως μεταξὺ ἐκείνου, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ ἐκείνου, ὅπερ εἶναι ἀνεξάρτητον ἡμῶν. Ὅπου τὸ τελευταῖον τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἐκτὸς ἡμῶν ὑπάρχουσα πραγματικότης, ἀπηλλαγμένη τῶν δευτερογενῶν ποιοτήτων (ἦχος, χρῶμα, θερμότης κλπ.) ἐκεῖ ἡ ἀφελὴς πραγματοκρατία μεθίσταται εἰς τὴν κριτικήν, ἥτις ἀποδέχεται ἀνεξαρτήτως τῆς συνειδήσεως ὑπάρχον πραγματικόν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐρεύνης τῶν λόγων, οἵτινες ἀναγκάζουσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τοῦ ἰδανικοῦ χαρακτῆρος τοῦ περιεχομένου τῆς ἀντιλήψεως. Ἡ κριτικὴ αὕτη πραγματοκρατία εἶναι ἀνέκαθεν λίαν διαδεδομένη ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὁδηγοῦσα συνήθως εἰς φαινομενοκρατίαν, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ ἀφελὴς πραγματοκρατία δὲν ἀπαντᾷ τόσον συχνά, ὡς συνήθως πιστεύεται. Οὕτως εὑρίσκομεν ἤδη αὐτὴν παρὰ τοῖς πρὸ τοῦ Σωκράτους φιλοσόφοις, οἵτινες καθορίζουσι τὴν φύσιν τῶν ὄντων, διακρίνοντες αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν μορφῆς αὐτῶν. Τὸ ὄντως ὂν εἶναι κατ' αὐτοὺς τὸ ὕδωρ, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, τὰ ἄτομα, ὁ δὲ Δημόκριτος διατυπώνει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑποκειμενικοῦ χαρακτῆρος τῶν ποιοτήτων ἐκείνων τῶν αἰσθήσεων, καθ' ἃς τὰ πράγματα εἶναι πικρὰ καὶ γλυκέα ἢ θερμὰ καὶ ψυχρά, ἐνῷ κατ' ἀλήθειαν εἶναι μόνον ἄτομα καὶ κενὸς χῶρος. Θιασῶται τῆς κριτικῆς πραγματοκρατίας ἐγένοντο πρὸς τούτοις ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, οἱ στωϊκοὶ καὶ οἱ νεοπλατωνικοί, οἱ φιλόσοφοι τῶν μέσων αἰώνων καὶ οἱ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι αἱ ἀντιλήψεις αὐτῶν περὶ τῆς ἀνεξαρτήτως τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὑπαρχούσης πραγματικότητος εἶναι λίαν διάφοροι ἀλλήλων. Σύμφωνοι εἶναι μόνον ἐν τούτῳ, ὅτι δέον νὰ ὑπάρχῃ τι πέραν τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως καὶ ὅτι τοῦτο δέον νὰ νοῆται ἀπηλλαγμένον τῶν δευτερογενῶν ποιοτήτων, ὧν πηγὴ ἡ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψις. Τὴν πραγματοκρατίαν ἀμφισβητεῖ τὸ πρῶτον ἡ ἀγγλικὴ φιλοσοφία τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιβάλῃ ἀντ' αὐτῆς τὸν ὑποκειμενικὸν ἰδανισμὸν ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ, τοῦ ὁποίου κῆρυξ ἐγένετο.

Οἱ λόγοι, οἵτινες ἀναγκάζουσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν πραγματικοῦ τινος ἀνεξαρτήτως ἡμῶν ὑπάρχοντος, εἶναι πολλοί, τῶν ὁποίων κυριώτατοι οἱ ἑξῆς: ἡ ἐπαφή, τὸ κοινὸν τῆς πείρας καὶ ἡ ἐπανάληψις. Τὸ ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν περιεχόμενον εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς βουλήσεως ἡμῶν· ἀσκεῖ ἐφ' ἡμῶν πίεσιν, ἀντίστασίν τινα, καὶ ἔχομεν τὸ συναίσθημα ὅτι εἶναι διάφορον τοῦ Ἐγώ. Ἔπειτα ὅ,τι περὶ τοῦ κόσμου γινώσκομεν εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς ἀτομικότητος ἡμῶν, ὁ κόσμος εὑρίσκεται ὑπεράνω τῶν ὑποκειμενικῶν ἡμῶν καταστάσεων. Τέλος, ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν αὐτόν. Τὸ οὕτω τιθέμενον πραγματικόν, ἡ μὲν ἀφελὴς πραγματοκρατία ἀποδέχεται οἷον ἐμφανίζεται ἡμῖν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐν τῇ ἀντιλήψει, ἡ δὲ κριτικὴ πειρᾶται νὰ καθορίσῃ αὐτὸ διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοῦ ὑποκειμενικοῦ παράγοντος, ὅστις συνεργάζεται πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς παραστάσεως αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀναγκάζουσιν αὐτὴν σπουδαῖοι λόγοι. Οὕτω λ. χ. ἡ σχετικότης τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως, αἱ πολλαὶ κατ' ἄτομον διαφοραὶ ἐν τῇ κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψει, ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς ἐκ διαφόρων περιστάσεων, αἵτινες ἀλλοιοῦσιν ἑκάστοτε τὴν ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ἀντίληψιν, τὰ κατὰ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀντικειμένων σφάλματα καὶ ἄλλα πλεῖστα. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ κριτικὴ πραγματοκρατία πιστεύει τὸ μὲν εἰς τὴν ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὕπαρξιν πραγματικοῦ τινος, τὸ δὲ εἰς τὸ δυνατὸν τοῦ καθορισμοῦ τῆς φύσεως αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα διαφέρει τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδανισμοῦ, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς φαινομενοκρατίας. Ὁ πρῶτος ἐρωτᾷ μετὰ τῶν Μπέρκλεϋ καὶ Hume, ἐὰν ἔχωμεν δικαίωμα νὰ χωρῶμεν πέραν τῶν περιεχομένων τῆς συνειδήσεως, δεχόμενοι ἄλλην πραγματικότητα πλὴν τῆς τῶν περιεχομένων τούτων, ἅπερ κέκτηνται τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀδιαφιλονικήτου βεβαιότητος. Τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο ἀρνεῖται εἰς ἡμᾶς, ὡς βραδύτερον πράττει καὶ ἡ θετικοφροσύνη τοῦ Μάχ, τοῦ Ἀβενάριους κ. ἄ. Ἡ πραγματικότης οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ τὴν εἰς τὰ περιεχόμενα τῆς συνειδήσεως ἰδιάζουσαν νομοτέλειαν. Δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ πραγματικότητος ὑφισταμένης πέραν τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ νοηθῇ τι, ἐφόσον οὔτε ἀνήκει, οὔτε δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως περιγεγραμμένην πραγματικότητα, εἰς ἣν ἀνήκουσι συναισθήματα, κρίσεις, παραστάσεις κ. τ. τ. Ὁ γνωσιολογικὸς ἰδανισμὸς λοιπὸν ἀρνεῖται κατ' ἀρχὴν αὐτὸ τοῦτο τὸ δικαίωμα τῆς θέσεως, τῆς παραδοχῆς πραγματικότητος ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως ἡμῶν. Τοὐναντίον ἡ φαινομενοκρατία ἀμφισβητεῖ μόνον τὸ δυνατὸν τοῦ καθορισμοῦ τῆς πραγματικότητος ταύτης, ἐνῷ ἡ πραγματοκρατία καὶ δέχεται ταύτην καὶ θεωρεῖ δυνατὴν τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως αὐτῆς. Ἡ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας σκέψεως ἐκπροσωπουμένη ἤδη θεωρία αὕτη, τῆς ὁποίας κύριος εἰσηγητὴς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγένετο ὁ Κάντιος, ἐκδέχεται τὸ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένον ὡς φαινόμενον, ὡς ἁπλῆν ὑπόδειξιν ἀναφερομένην εἴς τι πραγματικόν, εἰς πράγματα καθ' ἑαυτά. Ἡ φαινομενοκρατία αὕτη ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς μορφάς, ὧν μία ὁ ἀγνωστικισμός, ὁμολογεῖ τὴν ὕπαρξιν ἀγνωρίστου τινὸς πράγματος καθ' αὑτό, ὅπερ μόνον νὰ τεθῇ εἶναι δυνατὸν ἢ ἄλλως τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις ὡς αἴτημα εἶναι δυνατή.

Ἀπὸ τῆς φαινομενοκρατίας ταύτης διαφέρει ἡ (κριτικὴ) πραγματοκρατία, καθόσον ἀποδέχεται τὸ γνωριστὸν τοῦ ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως ὑπάρχοντος πραγματικοῦ. Τοῦτο καθορίζεται συνήθως τῇ βοηθείᾳ μεταφυσικῶν προϋποθέσεων. Οὕτω καταντῶμεν εἰς τὰ συστήματα τοῦ μονισμοῦ, τῆς διαρχίας καὶ τῆς πολλότητος ἢ τοῦ πλουραλισμοῦ, ἅτινα πάντα δεχονται τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸ γνωριστὸν τοῦ πράγματος καθ' ἑαυτὸ καὶ εἶναι διὰ τοῦτο πραγματοκρατικά. Καὶ ἡ μὲν μονιστικὴ πραγματοκρατία διακρίνεται εἰς ὑλισμόν, ὅστις τὸ πραγματικὸν καθορίζει ὡς σωματικόν, ὡς ὕλην, εἰς πνευματοκρατίαν, δι' ἣν ἡ φύσις τοῦ πραγματικοῦ συνίσταται εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ εἰς κυρίως μονισμόν, ὅστις ἀνάγει τὸ σωματικὸν καὶ τὸ πνευματικὸν εἰς ἀνωτέραν τινὰ ἑνότητα. Ἡ δὲ διαρχικὴ πραγματοκρατία ἀποδέχεται διττὴν τὴν φύσιν τοῦ πραγματικοῦ, ἐνῷ ἡ περὶ πολλότητος θεωρία πιστεύει τὸ πραγματικὸν οὐχὶ ἕν, ἀλλὰ πολλά, ὡς π. χ. ὁ Λεϊβνίτιος καὶ ὁ Ἕρβαρτος. Τυπικὴν σημασίαν διὰ τὴν εἰς μεταφυσικὴν μεθισταμένην πραγματοκρατίαν κέκτηται ἡ ὑπερβατική, ὡς ἐκλήθη, πραγματοκρατία τοῦ Ἐδ. Χάρτμαν. Κατὰ τὸν φιλόσοφον τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ αὐταὶ αἱ κατηγορίαι τοῦ ἡμετέρου πνεύματος, οἷαι ὁ ἀριθμός, ἡ αἰτιότης κτλ., ἐκφράζουσι πραγματικὰς σχέσεις. Ἐάν, λέγει, τὰ πράγματα καθ' ἑαυτὰ μετέχουσιν εἰς τὴν ἐν ἡμῖν δημιουργίαν τοῦ ὑλικοῦ τῆς γνώσεως ἢ τοῦ περιεχομένου τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως, δέον νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν αἰτίων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ποικίλα, ἀνάγκη καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν νὰ εἶναι τοιαῦτα. Οὕτω διὰ τῆς ἀποδοχῆς ὑπερβατικῆς αἰτιότητος καθίσταται δυνατὸς ὁ ἀκριβέστερος διορισμὸς τοῦ πραγματικοῦ.

Τὴν κριτικὴν πραγματοκρατίαν ἠμπέδωσεν ἐκ νέου καὶ προήγαγε κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ὁ Ο. Külpe, τοῖς ἴχνεσι τοῦ ὁποίου στοιχεῖ ὁ Α. Μέσσερ. Ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ καὶ ἐξ αὐτῆς δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμέν τι πραγματικῶς ὂν ἢ γενόμενον, καθ' ὡρισμένην μέθοδον ἐρευνῶντες. Περὶ τὴν ἔρευναν αὐτοῦ ἀσχολοῦνται αἱ ἐπιστῆμαι, αἵτινες δὲν παράγουσι τὸ πραγματικόν, ἀλλὰ προϋποθέτουσιν αὐτό, παράγουσαι καὶ διαμορφοῦσαι μόνον τὰς ἰδέας, δι' ὧν πειρώμεθα νὰ ἐκφράσωμεν καὶ νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτό. Κύριον ἔργον τῆς γνωσιολογίας εἶναι ἡ ἔρευνα τοῦ κύρους καὶ τοῦ δυνατοῦ τῶν ἰδεῶν τούτων. Τὴν γνῶσιν τοῦ πραγματικῶς ὄντος ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης διὰ τῆς ἐμπειρίας

Digitized by Google

ὀνομάζει ὁ Külpe πραγματοποίησιν. Ἡ πραγματοποίησις αὕτη ἐμφανίζεται ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιστήμαις ὑπὸ δύο μορφάς, τὸ μὲν ὡς θέσις, τουτέστιν ἀντίληψις, ἀποδοχὴ πραγματικοτήτων, τὸ δὲ ὡς διορισμὸς αὐτῶν, τουτέστιν οὐσιώδης χαρακτηρισμός. Διὰ τοῦτο τὸ πρόβλημα τῆς πραγματοποιήσεως ταύτης περιέχει ἐν ἑαυτῷ τέσσαρα ἐπὶ μέρους προβλήματα, τὰ ἀκόλουθα: Ἐπιτρέπεται ἡ θέσις πραγματικοῦ τινος; Κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι δυνατή; Ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς τοῦ πραγματικοῦ; Κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι οὗτος δυνατός;

Ἀπὸ τῆς πραγματοκρατίας ταύτης, περὶ ἧς ἦτο μέχρι τοῦδε ὁ λόγος, διακριτέον τὴν *πραγματοκρατίαν* τῆς σχολαστικῆς ἰδίᾳ φιλοσοφίας, ἥτις ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐννοίας. Κατὰ ταύτην αἱ γενικαὶ ἔννοιαι κέκτηνται πραγματικότητα, ἀντικειμενικὴν ὕπαρξιν, τουτέστι δὲν εἶναι ἁπλῶς ὑποκειμενικαὶ ἔννοιαι, ἁπλαῖ λέξεις ἢ ὀνόματα. Τὸ ἀφῃρημένον, τὸ γενικόν, ὑφίσταται ἀντικειμενικῶς, καὶ δὴ εἴτε ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως (ante res), εἴτε ἐν τοῖς πράγμασι μόνον (in rebus), εἴτε συγχρόνως πρὸ τῆς νοήσεως καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῆς, ἐν τοῖς πράγμασι καὶ μετ' αὐτά, ἄλλαις λέξεσιν ἐν τῷ θεῷ, ὡς γένος καὶ ὡς ἔννοιαι (ante res, in rebus, post res). Τῆς λογικῆς ταύτης πραγματοκρατίας ὀπαδοὶ εἶναι μεταξὺ ἄλλων ἐκ μὲν τῶν παλαιῶν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ἐκ δὲ τῶν σχολαστικῶν ὁ Ἄνσελμος, ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτος καὶ ὁ Δούνς Σκῶτος, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Ἕγελος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Losh*, The realistic philosophy (1887).—*Holt, Marvin, Perry* κλ. The new Realism (1912).—*Dauriac*, Croyance et réalité (1889).—*Dwelshauvers*, Réalisme naïf et réalisme critique (1896).—*Bergson*, Essai sur les données immédiates de la conscience (δ' ἐκδ. 1904).—*J. Volkelt*, Die Quellen der menschlichen Gewissheit (1906). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Gewissheit und Wahrheit (1918).—*Külpe*, Die Realisierung (1912).—*A. Messer*, Der kritische Realismus (1923). *Cassirer*, Das Erkenntnisproblem in der Philosophie und Wissenschaft der neueren Zeit (β' ἐκδ. 1911).—*Driesch*, Wirklichkeitslehre (1917). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

πραγματοκρατικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πραγματοκρατίαν, ὁ τῆς πραγματοκρατίας: «πραγματοκρατικαὶ ἀντιλήψεις».

πραγματολογία (ἡ)· ἀντὶ *πραγματισμὸς* ἢ *πραγματοκρατία* (βλ. λ.).

πραγματοποιήσιμος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ πραγματοποιηθῇ, νὰ τύχῃ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, ἀντιθ. *ἀπραγματοποίητος*: «τὸ σχέδιόν σου δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμον».

πραγματοποίησις,—εως (ἡ)· ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ἰδέας τινός, ἡ ἔμπρακτος ἐκτέλεσις: «πραγματοποίησις σχεδίου,—ἐλπίδος,—ὑποσχέσεως» κττ.

πραγματοποιητής (ὁ)· ὁ πραγματοποιῶν τι.

πραγματοποιῶ (—έω)· ἐφαρμόζω τι ἐμπράκτως, καθιστῶ, μεταβάλλω τι εἰς πρᾶγμα: «ἐπραγματοποίησε τὰς ὑποσχέσεις του», «αἱ ἐλπίδες του δὲν ἐπραγματοποιήθησαν».

πραγμάτωσις,—εως (ἡ)· ἡ εἰς πρᾶγμα μεταβολή, *πραγματοποίησις* (βλ. λ.).

Πραιβαλεῖς (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οἱ κατὰ τὰ σύνορα τῆς Δαλματίας καὶ τῆς Δακίας κάτοικοι τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ἥτις ἐλέγετο καὶ *Πραιβαλιτανία Χώρα*. Ν. Σ. Λ.

Πραΐγκερ (Praeger), ***Ἐρρῖκος-Ἀλοΰσιος***. Ὀλλανδὸς βιολιστής, κιθαριστὴς καὶ συνθέτης (1783—1854). Ἔγραψε τὸ μελόδραμα «Die Versöhnung», σκηνικὴν μουσικήν, μπαλλέττα, ἐκκλησιαστικὰ ἔργα κ.λ.π. Γ. Σ.

πραΐδα (ἡ) *[Βυζαντ.]*. Αἰφνιδιαστικὴ ἐπιδρομὴ εἰς ἐχθρικὴν χώραν πρὸς λαφυραγωγίαν (βλ. λ. *κοῦρσον*).

Πραΐδης, *Ἀλέξανδρος*. Υἱὸς τοῦ *Γεωργίου Πραΐδου*, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1834. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, ἐξῆλθεν αὐτοῦ ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ. Τῷ 1859 μετετέθη εἰς τὸ πυροβολικόν, τῷ δὲ 1863, ὑπολοχαγὸς ὤν, διωρίσθη διοικητὴς τῆς πανεπιστημιακῆς φάλαγγος. Τῷ 1866 κατῆλθεν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Κρήτην ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Ἰωάννην Ζυμβρακάκην, ὅπου ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν ἐν Βαφὲ τοῦ Ἀποκορώνου μάχην (12 Ὀκτωβρίου). Ἡ προτομή του ἐστήθη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πεδίῳ τοῦ Ἄρεως. Ν. ΚΛΣ

— **Πραΐδης, *Γεώργιος***. Ἐγεννήθη εἰς Μουδανιὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῷ 1791 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1873. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι καὶ εἶτα ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ· νεαρώτατος ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας νομικὸς μετέβη τῷ 1818 εἰς Βλαχίαν καὶ ἐν τοῖς Φιλικοῖς ἐγγραφεὶς ἐγένετο μέλος τῆς Φιλομούσου ἑταιρείας, ἥτις ἐσκόπει τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἑλληνοπαίδων ἀνάπλασιν. Ἐκραγείσης τῆς ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις ἐπαναστάσεως, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτῆς κατῆλθε διὰ Τεργέστης εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προσκολληθεὶς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον διωρίσθη τῷ 1822 μέλος τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐν Μεσολογγίῳ, ἐν ᾧ καὶ ἐκλείσθη κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1822. Τῷ 1823 προήχθη εἰς γερουσιαστὴν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ εἶτα ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ γραφείου τοῦ ἐκτελεστικοῦ τῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὸ 1828, ἐπὶ Καποδιστρίου, κατέλαβεν ὑψηλὰς θέσεις· διαφωνήσαντος ὅμως τοῦ προστάτου Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν Κυβερνήτην παρῃτήθη καὶ ἀντεπολιτεύθη αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀναστασίου Πολυζωΐδου. Ἐπὶ Ὄθωνος, τῷ 1833, διωρίσθη γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ὡς τοιοῦτος συνετέλεσεν εἰς τὴν διοργάνωσιν τῶν δικαστηρίων. Τῷ 1844 διωργάνωσε τὸ ἐλεγκτικὸν συνέδριον, παρ' ᾧ διωρίσθη εἶτα καὶ βασιλικὸς ἐπίτροπος. Τ. Ε. Ε.

πραικαρδιίδαι (οἱ) (Praecardiidae Hoernes) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἑτερόδοντα δίθυρα* ἢ *ἐλασματοβράγχια μαλάκια*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος λεπτόν, ἰσόθυρον, θολωτόν, φέρον ἀκτινωτῶς διακοσμήσεις. Τὸ ἄκρον τοῦ κλείθρου ἦτο ἄνευ ὀδόντων ἢ ἔφερε μικρὸν ὀδοντίδιον.

Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦσαν τὸ *πραικάρδιον*, ἡ *πουέλλα*, ἡ *βουχιόλα*, ἡ *καρδιόλη*, ἡ *δαλιλά*, ἡ *δουαλίνα*. Ἀπολιθωμένα λείψανα αὐτῶν συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου καὶ δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ.Κ.Γ.

πραικάρδιον (τὸ) (Præcardium Barr.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πραικαρδιιδῶν ἑτεροδόντων διθυραρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο θολωτόν, μὲ χονδροειδεῖς ἀκτινωτὰς πτυχάς. Κάτωθεν τοῦ προεξέχοντος σπονδύλου ὑπῆρχε τριγωνικὴ περιοχὴ μὲ τινα παράλληλα κάθετα ὀδοντίδια. Ἀπολιθωμένα λείψανα αὐτῶν συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Πραικιανοί (οἱ) καὶ ***Πραικινιανοί***, καὶ ***Πρεσιανοί*** *[Ἀρχ.]*. Φυλὴ ἀρχαίων Γαλατῶν τῆς Ἀκυτανίας. Ν. Σ. Λ.

Πράϊλα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας (βλ.λ. *Βραΐλα*).

πραιλᾶτοι (οἱ) *[Ἐκκλ. Δίκ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τιτλοῦχοί τινες κληρικοὶ καὶ μοναχοί. Οἱ πραιλᾶτοι διαιροῦνται: α') Εἰς ἔχοντας ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν in foro externo καὶ εἰς μὴ κεκτημένους τοιαύτην, ἁπλῶς δὲ τιμηθέντας ὑπὸ τοῦ πάπα διὰ τοῦ τοιούτου τίτλου. 6') Εἰς ὑποδεεστέρους (inferiores) πραιλάτους, οἷοι εἶναι οἱ προϊστάμενοι περιφερείας, *ἀββατίας* ἢ *πραιλατίας* (prælatura) καλουμένης, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον ἐνοριῶν, χωρὶς νὰ ὑπόκειται εἰς ἐπισκοπήν τινα. Οἱ τοιοῦτοι πραιλᾶτοι: 1) Καθίστανται ὑπὸ τοῦ πάπα, κυροῦντος καὶ τὴν ὑπ' ἄλλου συλλογικοῦ ὀργάνου ἐκλογὴν αὐτῶν γινομένην δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἐκτὸς ἂν τὸ τοπικὸν δίκαιον ἀπαιτῇ μείζονα ἀριθμὸν ψήφων. 2) Δέον νὰ ἔχωσιν οἷα καὶ οἱ ἐπίσκοποι προσόντα. 3) Ἀναλαμβάνουσι τὴν διοίκησιν τῆς πραιλατίας μετὰ τὴν κανονικὴν αὐτῶν ἐγκαθίδρυσιν. Ὀφείλουσι δὲ μετὰ τὴν εἰς αὐτοὺς κοινοποίησιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν νὰ τύχωσι τῆς νενομισμένης εὐλογίας παρ' ἐπισκόπου τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν. 4) Ἔχουσιν οἷα καὶ οἱ ἐπαρχιακοὶ ἐπίσκοποι δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Δύνανται δέ, καὶ ἀρχιερωσύνην μὴ ἔχοντες, νὰ χειροτονῶσιν ἐν τῇ τοπικῇ αὐτῶν περιφερείᾳ ὑποδιεστέρους κληρικοὺς καὶ νὰ ποιῶνται καθιερώσεις ναῶν, ἐφ' ὅσον ἔτυχον τῆς νενομισμένης εὐλογίας· δύνανται δ' ἔτι νὰ ποιῶνται χρῆσιν τῶν διακριτικῶν τῆς ἀρχιερωσύνης τιμητικῶν δικαίων (θρόνου μετὰ βαλδαχίου) καὶ νὰ τελῶσι τὴν θείαν λειτουργίαν κατὰ τὸ ἐπισκοπικὸν τυπικόν· τὸν δ' ἐπὶ τοῦ τοῦ στήθους σταυρὸν καὶ τὸν δακτύλιον καὶ τὸ ἰόχρουν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς δύνανται νὰ φέρωσι καὶ ἐκτὸς τῆς τοπικῆς αὐτῶν περιφερείας. Τῆς χηρευσάσης πραιλατίας τὴν προσωρινὴν διοίκησιν ἀναλαμβάνει τὸ καπίτουλον μὲν τῶν μοναχῶν ἐπὶ μοναστηριακῆς ἀββατίας, τὸ τῶν κανονικῶν δὲ ἐπὶ μὴ μοναστηριακῆς. Κ. Μ. Κ.

πραιμονστρατήσιοι (οἱ). Τάγμα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἱδρυθὲν τῷ 1120 ὑπὸ τοῦ Norbert καὶ κληθὲν οὕτω ἐκ τοῦ κεντρικοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἐν Prémontré (Praemonstratum) τῆς Γαλλίας, καλούμενον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ *τάγμα τῶν Νορβερτίνων* καὶ ἐκ τοῦ λευκοῦ ἐνδύματος, ὅπερ φέρουσιν οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτό, *λευκὸν τάγμα*. Τὸ τάγμα τοῦτο, ὅπερ ἐπί τινα χρόνον περιελάμβανε καὶ μοναχάς, ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ πάπα Ὁνωρίου τοῦ Β' τῷ 1126, ἐξηπλώθη ταχέως διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ πολλαχοῦ, περιλαμβάνον χιλιάδας μοναχῶν καὶ πλεῖστα μοναστήρια, μετὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς διαμαρτυρήσεως ἤρχισε καὶ καταπίπτῃ. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1900 εἶχε 31 μοναστήρια μετὰ 1194 μοναχῶν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ τάγμα τοῦτο διαιροῦνται εἰς κληρικοὺς (canonici, clerici), ἀσχολουμένους εἰς τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ εἰς λαϊκούς, ἀσχολουμένους εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας τῶν μονῶν. Οἱ κανόνες τοῦ τάγματος, οἵτινες συμφωνοῦσιν ἐν πολλοῖς πρὸς τοὺς τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν, ἀποδίδουσι μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν Θεοτόκον, ἀπαγορεύουσι σχεδὸν τελείως τὴν κρεοφαγίαν καὶ ἐπιβάλλουσι συχνὰς μαστιγώσεις ὡς ποινάς. Κ.Ι.Δ.

Πραινεστίνη *ὁδὸς [Γεωγρ.]*. Ἡ ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ρώμης εἰς Πραίνεστον (νῦν Παλεστρίνα) τοῦ Λατίου ὁδός, μήκους 23 χιλιομέτρων. Ν. Σ. Λ.

Πραίνεστος, καὶ ***Πραίνεστον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Λατίου. Ἔκειτο πρὸς Α. τῆς Ρώμης ἐπὶ ὀχυρωτάτης τοποθεσίας, εἰς τὴν κορυφὴν μιᾶς ἀντηρίδος τῶν Ἀπεννίνων, ἥτις ἐδέσποζε τοῦ λατινικοῦ πεδίου. Εἶχε κτισθῆ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Καικούλου, υἱοῦ τοῦ Ἡφαίστου, ἢ Τηλεγόνου ἢ Πραινέστου, υἱοῦ τοῦ Λατίνου καὶ ἐγγόνου τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ ἦτο ἐκ τῶν πόλεων τῆς λατινικῆς ὁμοσπονδίας, καταστᾶσα μητρόπολις ὀκτὼ γειτονικῶν πόλεων μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς βασιλευομένης Ρώμης καταστροφὴν τῆς Ἄλβας. Ἐν ἀρχῇ ἡ Πραίνεστος (ἡ *Πραινεστός*) ἦτο σύμμαχος τῆς κοινότητος τῆς Ρώμης, ἥτις ἠρκεῖτο μόνον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς συμμαχίας, ἀλλὰ βαθμηδὸν ὑπετάγη αὕτη εἰς τὴν Ρώμην, ἥτις ἀπὸ ἡγεμονίδος πόλεως κατέστη κυρίαρχος τοῦ ὅλου Λατίου. Ἡ διαγωγὴ αὐτῆς τῆς Ρώμης προεκάλεσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν λατινικῶν πόλεων κατὰ τὸ 384 π. Χ., ἥτις ἀπέβη κατ' αὐτῶν· ἡ Πραίνεστος κατελήφθη κατὰ τὸ 380 ὑπὸ τοῦ Κιγκιννάτου. Κατὰ τὸ 340 ἐπανεστάτησαν οἱ Λατῖνοι καὶ πάλιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἀπέβη ἐναντίον των. Ἀπὸ τότε ἡ Πραίνεστος ἦτο πόλις ἐλευθέρα καὶ σύμμαχος τῆς Ρώμης, κατὰ δὲ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατείαν τοῦ Πύρρου (280 π. Χ.) ἔμεινε πιστὴ εἰς τὴν Ρώμην. Ὁμοίως ἔμεινε πιστὴ καὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα πόλεμον ἡ Πραίνεστος κατελήφθη τῷ 87 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κίννα, ἀνήκοντος εἰς τὴν δημοτικὴν φατρίαν τοῦ Μαρίου. Εἰς ταύτην ἐφονεύθη κατὰ τὸ 82 π. Χ. ὁ νεώτερος Μάριος, θετὸς υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου, πολιορκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ὅστις κατέστρεψε τὰ φρούριά της, μετέφερε τοὺς κατοίκους της εἰς τὴν νέαν πόλιν, κτισθεῖσαν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε κτισθῆ ἡ παλαιά, καὶ ἐγκατέστησε μεταξὺ αὐτῶν ἀποίκους Ρωμαίους, πιστοὺς εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν φατρίαν, μεταβαλὼν οὕτω ταύτην ἀπὸ ἐλευθέρας πόλεως εἰς ρωμαϊκὴν ἀποικίαν. Ἕνεκα τῆς τερπνῆς τοποθεσίας της καὶ τοῦ δροσεροῦ κλίματός της, ἡ Πραινεστὸς εἶχε καταστῇ ἡ προσφιλεστέρα θερινὴ διαμονὴ τῶν πλουσίων Ρωμαίων πολιτῶν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας καὶ τοὺς πρώτους τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ ποιητὴς Ὁράτιος ηὐχαριστοῦντο νὰ παραθερίζουν ἐν Πραινέστῳ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, παρὰ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως εἶχον ζητήσει νὰ καταστήσῃ ταύτην ἰσοπολίτιδα ἀπὸ ἀποικίαν, εἶχεν ἰδίαν ἔπαυλιν ἐν αὐτῇ. Εἶχεν ἐπίσημον ἱερὸν τῆς Τύχης καὶ πεφημισμένον ἐν αὐτῷ μουσεῖον, ἦτο δὲ πατρὶς τοῦ Οὐερρίου Φλάκκου καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ. Ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ ἱεροῦ τῆς Τύχης (Fortuna Primigenia) ἔχει κτισθῆ ἡ πόλις *Παλεστρίνα*. Ἐκ τῶν ἐλθόντων εἰς φῶς δι' ἀνασκαφῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἐν θαυμάσιον ψηφιδωτὸν ἀλεξανδρινοῦ τοπίου καὶ ἐπιγραφαί τινες. Ἡ Πραίνεστος (πρώην *Πολυστέφανος*) καὶ τὰ *Τίβουρα*, ἀμφότεραι ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἦσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας αἱ ἀκμαιότεραι πόλεις τοῦ ἀρχαίου Λατίου. Τῆς Πραινέστου διεσώθησαν καί τινα χαλκᾶ νομίσματα. ΚΑΨ.

Πραίνετος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἐμπορικὴ πολίχνη ἐν Βιθυνίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Πραίντ (Praed), ***Γουΐνδροπ Μάκγουορθ***. Ἄγγλος χιουμοριστὴς καὶ λυρικὸς (1802—1839). Ἡ χιουμοριστική του ποίησις εὗρε πολλοὺς μιμητάς. Τὰ ποιήματά του «Τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ τυχαῖα» ἐξεδόθησαν πολλάκις. Ἔγραψε καὶ αἰνίγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστότατα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Α. Ν. Λ.

Πράϊορ (Prior), ***Ματθαῖος***. Ἄγγλος ποιητὴς καὶ διπλωμάτης (1664—1721). Ὑπῆρξε προστατευόμενος τοῦ Καρόλου Μόνταγκυ, τοῦ ἔπειτα κόμητος τοῦ Χάλιφαξ, μεθ' οὗ τῷ 1687 ἔγραψε τὸν σατιρικὸν μῦθον «Μῦς ἀρουραῖος καὶ μῦς ἀστικός» εἰς χλευασμὸν τῆς «Ἐλάφου καὶ Πάνθηρος» τοῦ Ντράυντεν. Ἡ σάτιρα αὕτη ἐδημιούργησε τὴν εὐτυχίαν τῶν συγγραφέων της. Διωρίσθη ἀκόλουθος τοῦ βασιλέως, γραμματεὺς τῶν πληρεξουσίων διὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Ρίσγουϊκ, ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς ἐν Παρισίοις πρεσβείας, ἐχρημάτισε δὲ

Digitized by Google

ἀπὸ τοῦ 1701 βουλευτής. Ἔργα του εἶναι: «Ἐλεγεῖα πρὸς τὴν βασίλισσαν Μαρίαν» (1695), «Σατιρικαὶ ᾠδαί», «Ὁ μυθικὸς γραμματεύς», τὸ χιουμοριστικὸν ποίημα «Ἄλμα, ἢ αἱ πρόοδοι τοῦ πνεύματος», «Σολομών». Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ «Ἐπιγράμματά» του, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὡς θησαυροὶ εὐφυΐας καὶ ἐμπνεύσεως. Α. Ν. Λ.

Ματθαῖος Πράϊορ.

πραιπόσιτος (praepositus=προϊστάμενος) *[Βυζ.]*. Παρὰ Ρωμαίοις ἐκαλοῦντο οὕτως ἀνώτεροί τινες πολιτικοί, στρατιωτικοὶ καὶ αὐλικοὶ ὑπάλληλοι, παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς ὁ τίτλος τοῦ πραιποσίτου διετηρήθη μόνον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν εὐνούχων τοῦ βασιλικοῦ παλατίου, δι' ὃ ἐκαλεῖτο καὶ *ἀρχιευνοῦχος*. Ὁ πραιπόσιτος ἐξελέγετο πάντοτε μεταξὺ τῶν εὐνούχων καὶ ἦτο εἷς τῶν ἀνωτάτων καὶ πλέον ἐμπίστων αὐλικῶν ἀρχόντων, ἐτιτλοφορεῖτο «ἐνδοξότατος» καὶ ἤσκει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἡ προαγωγὴ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πραιποσίτου ἐγίνετο διὰ μεγάλης τελετῆς. Ν. ΚΛΣ

Πραίρι (Prairie=λειμών). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωκαν οἱ Γάλλοι ἐξερευνηταὶ εἰς τὰς ἀπεράντους καὶ ἀδένδρους ἐκτάσεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Καναδᾶ, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Μισσισιπῆ μέχρι τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ μέχρι τοῦ Κασκατσεβάν, ὁλικοῦ ἐμβαδοῦ 4 ἑκατομμυρίων τ. χλμ. περίπου. Τὸ ἔδαφος εἶναι κυματοειδές, ἀνέρχεται δὲ εἰς ὕψος 1.000 ἕως 1.500 μ. μέχρι τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων. Τὸ κλίμα εἶναι θερμότατον κατὰ τὸ θέρος (44° Κ.) καὶ ψυχρότατον κατὰ τὸν χειμῶνα (53° ὑπὸ τὸ μηδέν). Αἱ ἐκτάσεις αὗται κατείχοντο ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, οἱ ὁποῖοι τὰς ἐχρησιμοποίουν διὰ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν κριθῆς. Οἱ Ἀμερικανοί, ἐκδιώξαντες τοὺς Ἰνδούς, τοὺς μετέβαλον εἰς τεραστίους σιτοβολῶνας τοῦ κόσμου. Θ. Κ.

Πραιριάλ (ὁ) (Prairial). Ὁ ἔνατος μὴν τοῦ δημοκρατικοῦ ἡμερολογίου τῶν Γάλλων, ὅστις ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 20 Μαΐου καὶ ἔληγε τὴν 18 Ἰουνίου. Θ. Β.

Πράϊς (Price), ***Βαρθολομαῖος***. Ἄγγλος μαθηματικὸς (1818—1898). Καθηγητὴς τῶν φυσικῶν ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, συνέγραψε: «Πραγματεία ἐπὶ τοῦ διαφορικοῦ λογισμοῦ» (1848), «Πραγματεία ἐπὶ τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ» εἰς 4 τόμους. Η. Π. Γ.

—Πράϊς (Price), ***Γεώργιος-Μὰκ Κρέντυ***. Ἀμερικανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1870. Συνέγραψε: «Outlines of Modern Christianity and modern science» (1902), «Opd's two books» (1911), «The fundamentals of Geology» (1913), «Back to the Bible» (1916), «A text book of General Science» (1917), «Q. E. D. or New Light on the doctrine of creation» (1917). Η. Π. Γ.

—Πράϊς (Price), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἀνατολιστὴς (1780—1830). Ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὴν μελέτην τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἐρειπίων τῆς Περσεπόλεως καὶ συνέγραψε: «Διάλογοι καὶ γραμματικὴ τῆς περσικῆς» (1822), «Γραμματικὴ τῶν τριῶν κυρίων γλωσσῶν τῆς Ἀνατολῆς: Ἰνδικῆς, περσικῆς καὶ ἀραβικῆς» (1823), «Στοιχεῖα σανσκριτικῆς» (1827) κ. ἄ.

—Πράϊς (Price), ***Γουλιέλμος-Θόμψων***. Ἀμερικανὸς κριτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1846—1920). Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ καὶ ὑπῆρξε συντάκτης διαφόρων φιλολογικῶν περιοδικῶν καὶ θεατρικὸς κριτικὸς τῆς ἐφημερίδος «The Star» τῆς Ν. Ὑόρκης (1885—1886), ἱδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τῆς American School of Playwriting καὶ τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ «The American Playwright». Συνέγραψεν: «Ἡ τεχνικὴ τοῦ δράματος» (1892), «Ἀνάλυσις τῆς δραματικῆς συνθέσεως καὶ δραματικὴ ἀρχὴ» (1908). Η. Π. Γ.

—Πράϊς (Price), ***Δαυΐδ***. Ἄγγλος ἀνατολιστής, ἀποθανὼν τῷ 1835. Συνέγραψε: «Χρονολογικὸς πίναξ τῶν κυριωτέρων γεγονότων τῆς μωαμεθανικῆς ἱστορίας μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Ἀκμπὰρ» (1811—1812), «Δοκίμιον τῆς ἱστορίας τῆς Ἀραβίας πρὸ τοῦ Μωάμεθ» (1824) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

—Πράϊς (Price), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1787—1848). Ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὴν ἱστορίαν, λογοτεχνίαν καὶ ἐθνογραφίαν τῆς Οὐαλλίας καὶ συνειργάσθη εἰς ὅλα τὰ περιοδικά, τὰ συνιασσόμενα εἰς τὴν οὐαλλικὴν διάλεκτον. Η. Π. Γ.

—Πράϊς (Price), ***Θωμᾶς-Ράντολφ***. Ἀμερικανὸς φιλόλογος (1839—1903). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιργινίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1882 τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κολούμπια. Ἐξέδωκε: «The teaching of the mother-tongue» (1877) καὶ «Shakespeares Verse construction» (1889). Η.Π.Γ.

—Πράϊς (Price), ***Ἰάκωβος-Ἔμπορυ***. Σύγχρονος Ἀμερικανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Συνέγραψε: «The Book divine» (1890), «Epworth League Workers» (1891), «Manhood and the Republic» (1883) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Ἰούλιος-Μέντες***. Σύγχρονος Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς. Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ, Βρυξέλλαις καὶ ἐν τῇ σχολῇ καλῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μπεχουαναλάντ (Ν. Ἀφρικὴ) τοῦ 1884—1885, ὅπου ὑπηρέτησεν ὡς ἐθελοντής, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐξερευνητικὴν ἀποστολήν, ἥτις ἠκολούθησε τὴν ὁδὸν τοῦ Σουηδοῦ ἐξερευνητοῦ Νορντενσκιέλντ, διασχίσας τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σιβηρίας μέχρι τῆς θαλάσσης Κάρα καὶ τῆς βορείου σιβηριακῆς ἀκτῆς, μεθ' ὃ ἀνελθὼν τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Γενισεῖ διῆλθε μόνος τὴν Σιβηρίαν, τὴν Μογγολίαν, τὴν ἔρημον Γκόμπι καὶ τὴν βόρειον Κίναν μέχρι τοῦ Πεκίνου (1890—1891). Ἀκολούθως ἐπεσκέφθη τὴν Δυτικὴν Αὐστραλίαν (1895), ἠκολούθησε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ τὸν ρωσικὸν κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον (1904—1905) ὡς εἰδικὸς ἀπεσταλμένος τῶν «Εἰκονογραφημένων Λονδινίων Νέων» καὶ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Νταίηλυ Μαίηλ». Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρξε πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς ἐν τῷ ἰταλικῷ μετώπῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκτὸς πολυαρίθμων ἄρθρων εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, συνέγραψε: «From the Arctic Ocean to the Yellow Sea» (1892), «The land of Gold» (1896), «From Euston to Klondike» (1898), «Dame Fasnion» (1913), «My Bohemian days in Paris» (1914), «My Bohemian days in London» (1915). «Six mouths on the Italian front» (1917), «On the path of adventure» (1919). Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Ἶρα-Μαυρίκιος***. Ἀμερικανὸς ἑβραϊστὴς καὶ συγγραφεὺς γεννηθεὶς τῷ 1856. Καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς εἰς τὸ θεολογικὸν σεμινάριον τοῦ Ἰλλινόϊς (1882—1883), τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν καὶ φιλολογιῶν (1900) κλπ., διετέλεσε συνεργάτης τοῦ «Hasting's Dictionary of Bible», «Jewish Encyclopaedia», «Standard Bible Dictionary, Encyclopaedia Americana», «Hasting's Dictionary of Religion» κ.ἄ. Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος φιλόλογος (1600—1676). Καταδιωχθείς, ὡς καθολικός, κατέφυγε τῷ 1652 εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης. Ἔργα του εἶναι: «Joannis Priaeci Commentarii in varios Novi Testamenti libros» (Λονδῖνον 1660), «Acta Apostolorum illustrata» (Παρίσιοι 1647). Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Κάντελετ***. Σύγχρονος Ἄγγλος συγγραφεύς, τοῦ ὁποίου τὰ κυριώτερα ἔργα εἶναι: «Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ποιητοῦ» (1911), «Κελτικαὶ μπαλλάνται καὶ τραγούδια» (1912) καὶ «Keat's Finales: Hyperion and the Eve of St Mark» (1914). Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Λάγκφορντ Λόουελλ***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς διάφορα ἀγγλικὰ πανεπιστήμια καὶ συνέγραψεν: «Industrial peace: its advantages, methods and difficulties» (1887), «A short history of Political Economy in England» (1891), «Money and its relations to prices» (1896), «Economic science and practice» (1896), «A short history of English commerce and industry» (1900), «The present position and feature prospects of the study of Economic History» (1908) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Μπόναμυ***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος (1807—1888). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Ὀξφόρδῃ (1868) καὶ συνέγραψεν: «Ἡ ἀγγλο-καθολικὴ θεωρία» (1852), «Αἱ περὶ χρήματος ἀρχαὶ» (1869), «Χρῆμα καὶ τραπεζικὸν σύστημα» (1876) καὶ «Κεφάλαια ἐκ τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» (2α ἔκδ. 1882). Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Οὔβνταιηλ***. Ἄγγλος φιλόλογος (1747—1829). Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δοκίμιον περὶ τοῦ γραφικοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ καλὸν» (1794, 3 ἔκδ. 1797—1798). Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Ριχάρδος***. Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ οἰκονομολόγος (1723—1791). Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ μαθηματικά, φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, τῷ δὲ 758 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον φιλοσοφικόν του σύγγραμμα «Ἐπισκόπησις τῶν κυρίων θεμάτων καὶ δυσχερειῶν ἐν τῇ ἠθικῇ, ἰδιαιτέρως τῶν σχετιζομένων μὲ τὴν ἀρχὴν τῶν περὶ ἀρετῆς ἰδεῶν μας», συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου εἰσῆλθε τῷ 1765 εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἑταιρείαν τοῦ Λονδίνου καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης. Κατόπιν ἠκολούθησαν αἱ πραγματεῖαι: «Τέσσαρες διατριβαὶ ἐπὶ τῆς Θείας Προνοίας» (1766, 4η ἔκδ. 1777), «Ἡ φύσις καὶ ἡ ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς» (1766), «Ἐπιστολαὶ ἐπὶ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἀνάγκης» (1778), καὶ «Ἡ ματαιότης, ἀθλιότης καὶ ποταπότης τῆς γνώσεως, τῆς μὴ συνοδευομένης ὑπὸ ἀξιομιμήτου πρακτικῆς ἐφαρμογῆς» (1779). Τῷ 1769 ἐξέδωκε τὸ μαθηματικόν του σύγγραμμα «Treatise of reversionary payments», τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν, καθότι ὑπεδείκνυε τὴν μεταρρύθμισιν τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν καὶ καθώριζε νέας ἐφαρμογὰς ἐπὶ τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως. Συγχρόνως ἐξέδωκε τὸ κοινωνικοπολιτικόν του σύγγραμμα «Παρατηρήσεις», τὸ ὁποῖον δημοσιευθὲν δαπάναις τοῦ φιλελευθέρου ἀγγλικοῦ κόμματος εἰς λαϊκὴν ἔκδοσιν 60.000 ἀντιτύπων ἐξηντλήθη ἐντὸς μηνῶν. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τούτου ἐξέδωκε τῷ μὲν 1877 τὰς «Συμπληρωματικὰς παρατηρήσεις», τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος τὴν «Γενικὴν εἰσαγωγὴν καὶ συμπλήρωσιν», ἅτινα ἐκυκλοφόρησαν εὐρύτατα, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ κατέστησαν τοσοῦτον γνωστὸν τὸν Πράϊς, ὥστε τὸ κογκρέσσον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἰσηγήσει τοῦ Φραγκλίνου, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀμερικὴν πρὸς ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν τῆς νεοσυστάτου δημοκρατίας. Ὁ Πράϊς δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν ταύτην. Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Σέλμπωρν εἰσηγήθη σχέδιον ἀποσβέσεως τοῦ δημοσίου ἀγγλικοῦ χρέους, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου βραδύτερον ὁ Πὶτ ὁ νεώτερος συνέστησε τὸ κεφάλαιον ἀποσβέσεως (sinking fund). Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας» (1779), «Δοκίμιον περὶ τοῦ ἀγγλικοῦ πληθυσμοῦ» (1780), «Ἡ κατάστασις τῶν δημοσίων χρεῶν καὶ οἰκονομικῶν» (1783). Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὁ Πράϊς παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν ἰδεῶν, αἵτινες δὲν εἶναι προϊὸν οὔτε τῶν αἰσθήσεων οὔτε τῆς νοήσεως, ἀλλ' ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ἐμπειρίας, ἀποτελοῦσαι a priori στοιχεῖον τῆς γνώσεως. Η. Π. Γ.

— Πράϊς (Price), ***Φραγκῖσκος***. Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐχρημάτισε συντάκτης διαφόρων ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων καὶ συνέγραψε: «Major's daughter» (1891), «Ruht» (1892), «Industrial defence» (1916), «Diplomacy and Business» (1917), καθὼς καὶ μέγαν ἀριθμὸν διηγημάτων καὶ μικρῶν ἱστοριῶν, ὧν τὰς πλείστας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Falkner Conway. Η. Π. Γ.

Πραισθλάβα ἡ ***Μεγάλη*** (ἢ *Περσθλάβα*, ἢ *Περισθλάβα*, ἢ *Περεϊσθλάβα*) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Βουλγαρίας, κειμένη παρὰ τὴν σημερινὴν Σούμλαν, 100 χλμ. πρὸς Δ. τῆς Βάρνας. Πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταλήψεως τῆς Κάτω Μοισίας, τῆς ὑπ' αὐτῶν κληθείσης ἔκτοτε Βουλγαρίας, (δηλαδὴ πρὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος), ἐλέγετο *Μεγαλόπολις*, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν δὲ ἅλωσιν αὐτῆς (τῷ 971) ἐκλήθη *Ἰωαννούπολις* πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ. Σήμερον ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται μικρὰ κωμόπολις καλουμένη *Ἐσκὶ-Σταμποὺλ* (καὶ *Πρεσλαβα*) καὶ ἔχουσα 3.960 κατοίκους.

Ἡ Πραισθλάβα διετέλεσε μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Βουλγάρων, ἐκοσμεῖτο δὲ ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν (ἀνακτόρων, ἐκκλησιῶν κλ.), κυρίως ὅμως εἶναι περίφημος διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην, ἣν ἤραντο ἐκεῖ, τῷ 971, οἱ Βυζαντινοὶ κατὰ τῶν καταλαβόντων τὴν Βουλγαρίαν Ρώσων. Ὁ Ἰωάννης Α' Τζιμισκῆς (969—976) ἐκστρατεύσας κατὰ τούτων μετὰ 15.000 πεζῶν καὶ 13.000 ἱππέων, διῆλθε τὸν Αἶμον πρὸς Β. τῆς Ἀδριανουπόλεως, κατὰ τὴν 3 Ἀπριλίου 971 ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Πραισθλάβας ἣν ὑπερησπίζετο ὁ Ρῶσος Σφέγκελος μετὰ 20.000 περίπου Ρώσων καὶ πολυαρίθμων Βουλγάρων. Οἱ Ταυροσκύθαι, ὡς ἀποκαλεῖ τοὺς Ρώσους ὁ αὐτόπτης Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Λέων ὁ Διάκονος, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν Βυζαντινῶν, ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν «δίκην θηρίων βρυχώμενοι καὶ καινὴν καὶ ἀλλόκοτον προϊέμενοι ὠρυγήν». Ἐπηκολούθησε λυσσώδης ἀγὼν ὅστις ἐπὶ μακρὸν ὑπῆρξεν ἀμφίρροπος, ἀλλ' ἐν τέλει ὁ Τζιμισκῆς ἐπεμψε κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Ρώσων τὸ σῶμα τῶν Ἀθανάτων (ἱππικὸν) καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀφοῦ κατέλιπον ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐννεακισχιλίους περίπου νεκρούς. Τὴν ἑπομένην ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Τζιμισκῆς διέταξεν ἔφοδον κατὰ τῶν τειχῶν καὶ μετὰ μακρὸν καὶ πεισματώδη ἀγῶνα κατέλαβεν αὐτὰ καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ρώσους νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν παλατίων (τεραστίας οἰκοδομῆς μετὰ μεγάλου περιβόλου). Ἐκεῖ νέος ἐπηκολούθησεν ἀγὼν αἱματηρότατος. Οἱ Βυζαντινοὶ ἀνακαλύψαντες μίαν πυλίδα τοῦ περιβόλου ἀνοικτὴν ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσέλθωσι δι' αὐτῆς, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτῆς συσσωρωθέντων Ρώσων, ἀπολέσαντες 150 ἄνδρας. Ἐν τέλει σπεύσας ἐπὶ τόπου ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀνέστειλε τὰς περαιτέρω ἐπιθέσεις καὶ διέταξε νὰ θέσωσι πῦρ εἰς τὰ παλάτια. Οἱ Ρῶσοι ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν ἔτι μαχόμενοι ἐντὸς τοῦ περιβόλου μέχρις οὗ ἅπαντες σχεδὸν κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, πλὴν ὀλίγων, οἵτινες μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Σφεγγέλου κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν εἰς Δορύστολον παρὰ τὸ

Digitized by Google

ἐκεῖ ἡγεμόνι αὐτῶν Σφενδοσθλάβῳ. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Ἰωάννης ἐπεσκεύασε τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν Ἰωαννούπολιν. Τὴν Πραισθλάβαν ἐξεπόρθησαν καὶ πάλιν τῷ 1000 μ. Χ. οἱ Βυζαντινοὶ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Θεοδωρακάνον καὶ Ξιφίαν. Ν. ΚΛΣ

— **Πραισθλάβα** ἡ ***Μικρὰ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις παλαιὰ τῆς Βουλγαρίας, κειμένη πρὸς Β. τῆς Μεγάλης Πραισθλάβας. Τῷ 971 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Μεγάλης Πραισθλάβας. Ὁμοίως τῷ 1000 ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Θεοδωρακάνου καὶ Ξιφία. Ν. ΚΛΣ

Πραισίδιον ***Πομπηΐου*** (Praesidium Pompei =στρατόπεδον Πομπηΐου) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης, κειμένη κατὰ τὰ Ὁδοιπορικὰ ἐν Δαρδανίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἄνω Μοισίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μάργου ποταμοῦ (Μοράβα). Α. Θ. Σ.

Πραίσιοι (οἱ), καὶ ***Πραισίοι*** *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ Ἐτεόκρητες, κάτοικοι τῆς ἀρχαίας ἐν Κρήτῃ πόλεως *Πραισοῦ*. Εἶχον σαφῆ γνῶσιν τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῆς Κρήτης, ἐτοποθέτουν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς ἐποχὴν ἀπέχουσαν τρεῖς γενεὰς ἀπὸ τοῦ Μίνωος καὶ ἐθεώρουν ὡς ἱερὸν ζῷον τὴν θήλειαν χοῖρον, πιστεύοντες ὅτι ὑπὸ μιᾶς τούτων ἐθηλάσθη ὁ Ζεύς. Ἡ γλῶσσά των, γραφομένη μὲ ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας, παραμένει ἄγνωστος.

Πραισλάβα *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη ἐν Βουλγαρίᾳ, ἡ παλαιὰ *Πραισθλάβα* (βλ. λ.).

Πραισὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, ἕδρα τῶν Ἐτεοκρήτων. Ἔκειτο ἐν Σητείᾳ ἐπὶ τριῶν ὑψηλῶν καὶ ἐκτεταμένων λόφων, ὧν ὁ ὑψηλότερος ἀπετέλει τὴν ἀκρόπολιν, μεταξὺ τῶν δύο βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ Διδύμου, ἤτοι τῶν σημερινῶν ποταμῶν Καλαύκι καὶ Παντέλη. Ἐλέγετο δὲ καὶ *Πράσος* καὶ *Πραισία* καὶ *Παραισός*, καὶ σήμερον ἡ τοποθεσία, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ πόλις, καλεῖται *Πρασοί*. Ἴχνη ἰσχυροῦ τείχους, ὅπερ φαίνεται ὅτι περιέβαλλε τὴν πόλιν, σῴζονται εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς τοποθεσίας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ βορειοανατολικὸν τοῦ μεγάλου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἥδρευον καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως.

Ἡ Πραισός, διεκδικοῦσα τὴν κυριότητα τοῦ Δικταίου ἱεροῦ μετὰ τῆς γειτονικῆς πόλεως Δραγμοῦ, περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς αὐτήν, ἣν νικήσασα ἐπετέθη καὶ κατὰ τῆς Ἰτάνου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν καταβάλῃ, καθόσον ἡ Ἴτανος ἔλαβε στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, οὗ ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας διαμάχας περιῆλθον οἱ κάτοικοι τῆς Πραισοῦ Ἐτεόκρητες καὶ δὴ πρὸς τοὺς δωρικῆς καταγωγῆς Ἱεραπυτνίους, οἵτινες, κατόπιν πολυχρονίου πολέμου, κατενίκησαν τοὺς Ἐτεόκρητας, ἐλεηλάτησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν Πραισόν, τοὺς δὲ κατοίκους ἐφόνευσαν ἢ ἠχμαλώτισαν (*Στράβ.* 10, 448, 12). Μετὰ τὴν καταστροφήν της ἔπαυσε πλέον ν' ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐπὶ τοῦ Στράβωνος δὲ δὲν ὑφίστατο.

—*[Ἀρχαιολ.]* Ἐκ τῶν γενομένων πρὸ τριακονταετίας ἀνασκαφῶν ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιολόγου Halbherr καὶ τοῦ Ἄγγλου Bosanquet συνάγεται ὅτι ἡ μεγαλόπολις Πραισὸς ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, κατὰ δὲ τὸν Στέφ. Ξανθουδίδην δὲν ὑπῆρξέ ποτε ἕδρα τῶν Ἐτεοκρήτων. ἀλλ' ἁπλῶς οἱ ἀπόγονοι τούτων, κατοικούντων ἀλλαχοῦ, ἴσως κατὰ κώμας, συνῳκίσθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους (*Στεφ. Ξανθουδίδου*, Κρητικὸς πολιτισμός, σελ. 20).

Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν προῆλθον εἰς φῶς τρία τεμάχια ἐπιγραφῆς μὲ ἑλληνικοὺς ἀρχαϊκοὺς χαρακτῆρας τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος εἰς ἄγνωστον γλῶσσαν, ἥτις ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ ἐτεοκρητική, λείψανον τῆς γλώσσης τῶν Μινυῶν. Ταῦτα ἀπόκεινται νῦν εἰς τὸ μουσεῖον Ἡρακλείου Εὑρήματα νεολιθικῆς καὶ πρώτης καμαραϊκῆς ἐποχῆς εὑρέθησαν εἴς τι σπήλαιον, εἰς δὲ τὴν θέσιν «Σκάλες» παρὰ τὸ χωρίον Βαβέλους, ἀγγεῖα καὶ ἐργαλεῖα. Τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς εὑρέθησαν τρεῖς τάφοι, ὧν ὁ εἷς λαξευτὸς μικρὸς ἐν τῇ πρώτῃ ἀκροπόλει, ἐντὸς δ' αὐτοῦ εὑρέθη λαμπρὸς ἐγγεγλυμμένος ἀχάτης λίθος, φέρων παράστασιν ταύρου καθημένου, ὃν αἰφνιδίως ἐπιπίπτων ἀνὴρ συλλαμβάνει ἐκ τῶν κεράτων.

Τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ὁπότε συμπίπτει ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως, τὰ ἐρείπια εὑρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα. Ἀνεσκάφησαν ἰδιωτικὰ οἰκήματα καὶ ἓν δημόσιον οἰκοδόμημα μεγαλύτερον, ἐκτισμένον διὰ λίθων τετραγώνων, διῃρημένον εἰς πολλὰ διαμερίσματα. Ἦτο ἴσως τὸ Ἀνδρεῖον τῆς Πραισοῦ,

Εὑρέθη ἐπίσης τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου καὶ φθάνον μέχρι τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἱεραπυτνίων, ἤτοι μέχρι τῆς τετάρτης δικαετηρίδος τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. Νοτίως τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ βραχώδους λόφου (τρίτης ἀκροπόλεως) ὑπῆρχεν ἱερόν, ἢ βωμός, ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθησαν λείψανα τοῦ ἱεροῦ περιβόλου καὶ διάφορα ἀναθήματα, ἤτοι ἀσπίδες, κράνη, θώρακες, κνημῖδες, πήλινα καὶ χάλκινα εἰδώλια. Ἐνταῦθα εὑρέθησαν καὶ τὰ τρία τεμάχια τῶν ἐτεοκρητικῶν ἐπιγραφῶν. Πλὴν τῶν ἄνω ἀντικειμένων εὑρέθησαν πλῆθος πηλίνων εἰδωλίων ἑλληνικῶν χρόνων ὑπὸ τοῦ Halbherr καὶ ὑπὸ τῶν χωρικῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897. Ἐπίσης ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ ἱστοριοδίφου Μιχ. Καταπότη ἡ τοποθεσία τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δικταίου Διός, οὗτινος ἴχνη σῴζονται πρὸς νότον τῆς πόλεως. Καλεῖται δὲ σήμερον ἡ θέσις αὕτη «τὸ μνῆμα τοῦ Δίγο» (=ὁ τάφος τοῦ Διός). Ε. Σ. ΑΓΓΕΛΑΚΙΣ

Πραιστᾶνα (Praestana) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Θεά, περὶ ἧς ἐπιστεύετο ὅτι ἔδιδε τὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑπεροχήν. Ν. Σ. Λ

Πραῖστε (Prästö) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Δανίας, περιλαμβάνουσα τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς νήσου *Ζέλαντ*, τὴν νῆσον *Μαῖεν* καὶ ἄλλας μικροτέρας νήσους, ὁλικοῦ ἐμβαδοῦ 1.693 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 119.255. Πρωτεύουσα ἡ κωμόπολις *Πραῖστε* μὲ 1.539 κατ. Θ. Κ.

πραίστιος ***βαθμὶς*** *[Γεωλογ.]*. Ἡ δευτέρα κατὰ σειράν, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας, βαθμὶς στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ παλαιοτεταρτογενὴς ὑποδιάπλασις τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Γ. Κ. Γ.

Πραῖστοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς ἰνδικὸς τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κατοικῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἰνδοῦ. Α. Θ. Σ.

πραιτέξτα (ἡ), καὶ ***πραιτεξτᾶτα*** (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ λευκὴ καὶ μὲ πλατείας παρυφὰς πορφύρας τήβεννος, ἣν ἐφόρουν οἱ ὕπατοι, οἱ στρατηγοί, οἱ ἐπιδίφριοι ἀγορανόμοι καὶ ἄλλοι ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς τῆς συγκλητικῆς τάξεως, ὅταν παρίσταντο εἰς δημοσίους ἀγῶνας καὶ τελετάς, προσέτι δὲ καὶ ἡ λευκὴ καὶ μακρὰ καὶ μὲ μικρὰν παρυφὴν πορφύρας τήβεννος, ἣν ἐφόρουν τῶν ἐλευθέρων τὰ τέκνα, τὰ μὲν ἄρρενα ἀπὸ τοῦ 15ου—17ου ἔτους αὐτῶν, τὰ δὲ θήλεα μέχρι τοῦ γάμου.

Ὁμοίως ὠνομάσθη καὶ τὸ εἶδος τῆς ρωμαϊκῆς τραγῳδίας, ἐν ᾗ ἐδραματίζοντο τὰ κατὰ τοὺς ἐπισήμους ἄνδρας, τοὺς φέροντας τὴν ἐσθῆτα ἐκείνην, ἥν, διὰ τὴν ὁμοίωσιν, ἔφερον καὶ οἱ ὑποκριταὶ τῆς τραγῳδίας ταύτης, ἥτις ἦτο ἡ ἐθνικὴ καὶ ρωμαϊκῆς ὑποθέσεως τραγῳδία, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *παλλιᾶταν* καὶ τὴν *κρηπιδᾶταν*, ἥτις ἤντλει ἐξ ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς τὴν *τογᾶταν*. Εἰσηγητὴς τῆς πραιτέξτας εἶναι ὁ Γναῖος Ναίβιος, μεθ' ὃν ἔγραψαν πραιτέξτας πολλοί. Ἡ τραγῳδία αὕτη ἔλαβεν ὑποθέσεις καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ρωμαϊκῶν παραδόσεων. Πολλὰ τοιαῦτα ρωμαϊκὰ ἔργα δὲν διεσώθησαν. Ν. Σ. Λ.

Πραιτιγκάου (Prätigau) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἄλλως λεγομένη *κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Λαντκουάρτ*, ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ, μεταξὺ τῶν ὀρέων Ραιτικὸν καὶ τῶν Πλεσάλπεων, ἐν τῷ καντονίῳ Γκραουμπύντεν, πρὸς τὰ σύνορα τῆς Αὐστρίας. Ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ ὑπάρχουν πολλὰ χωρία, εἰς ἃ συρρέουν ξένοι πρὸς ψυχαγωγίαν καὶ θεραπείαν, ἰδίᾳ τὸ περίφημον διὰ τὸ κλῖμά του καὶ τὰ σανατόριά του Νταβός, τὸ Σίρς, τὸ Φίντερις, τὸ Ζέβις κλπ. Θ. Κ.

Πραιτόριους (λατ. Praetorius, γερμ. Schulz ἢ Schultze), ***Μιχαήλ***. Γερμανὸς μουσικογράφος καὶ συνθέτης (1571—1621). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς καὶ γραμματεὺς τοῦ δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης, συντελέσας διὰ τῆς τέχνης του εἰς τὴν διάδοσιν τῆς μουσικῆς συνοδείᾳ ὀργάνων, ἥτις ἦτο τότε εἰς τὰ σπάργανα. Ἐκ τῶν συνθέσεών του αἱ κυριώτεραι εἶναι: «Musae Sionae», τεράστιον ἔργον εἰς 9 μέρη, περιέχον 1244 ᾄσματα, «Musarum Sioniarum motetae et psalmi 4—16 voc.» (1607), «Eulogodia Sionia», «Missodia Sionia», «Hymnodia Sionia», «Megalynodia», συλλογὴ χορευτικῶν μελῳδιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τερψιχόρη», «Ἐπιθαλάμιον» κλπ. Μεγαλυτέρα ὅμως εἶναι ἡ ἀξία τοῦ Πραιτόριους ὡς μουσικογράφου, χάρις εἰς τὸ πολύτιμον σύγγραμμά του «Syntagma musicum» (1614—1620). Γ. Σ.

— **Πραιτόριους** (Praetorius). —1) ***Ἰωάννης*** (κυρίως *Χὰνς Σοῦλτσε* (Schultze) καλούμενος). Γερμανὸς συγγραφεὺς (1630—16*0). Ἔγραψε πολλὰ φιλοσοφικοκοινωνικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων περίφημα εἶναι τὰ λαογραφικά, τὰ περιγράφοντα τὰς δεισιδαιμονίας καὶ τὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ: «Daemonologia Rubenzalii Silesii» (1662, τόμ. 3), «Ἀνθρωπόδημος Πλουτόνικος» (1660), «Philologemata obstrusa de pollice» (1677), «Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ Μπλόκσμπεργκ» (1668), κλπ.

—2) ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς ἑβραιολόγος (1847—1927), καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ, Μπρεσλάου, Χάλλῃ. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὰς σημιτικὰς ἐπιγραφάς, τὴν ἑβραϊκὴν γραμματικὴν καὶ μετρικήν, καὶ τὴν ἀβησσυνιακὴν γλῶσσαν. Ἔγραψε: «Γραμματικὴ τῆς γλώσσης Τιγρίνα» (1871), «Ἡ ἀμαρικὴ γλῶσσα» (1879), «Αἰθιοπικὴ γραμματική», «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἑβραϊκῶν τόνων» (1901) κλπ. Θ. Κ.

πραίτωρ, —*ωρος* (praetor)· ὁ προπορευόμενος, ὁ προεστώς, ὁ προστάτης, ὁ σύμβουλος || ὁ στρατηγός, ὁ πολέμαρχος, ὁ ἀστυδίκης, ὁ ἔπαρχος.

—*[Ρωμ. Πολιτ.]* *Πραίτωρ* ἦτο τὸ παλαιότατον ὄνομα τοῦ ὑπάτου (*Λίβ.* III, 55, 12). Ἑπομένως εἶναι ἐσφαλμένον τὸ λεγόμενον ὅτι τῷ 449 π. Χ., εἰς ὃ ἔτος ἀναφέρεται τὸ εἰρημένον χωρίον τοῦ Λιβίου, ὑπῆρχον ἐν Ρώμῃ πραίτωρες. Ὅτε τῷ 367 π. Χ. οἱ Λικίνιοι νόμοι ἀνενέωσαν τὸ δικαίωμα τῶν πληβείων ἵνα κοινωνῶσι διηνεκῶς τῆς ὑπάτης ἀρχῆς, οἱ πατρίκιοι κατώρθωσαν ὥστε, παρὰ τοὺς δύο ὑπάτους ἄρχοντας, νὰ ἐκλέγηται τοῦ λοιποῦ καὶ τρίτος, ὅμοιος μὲν τούτων κατὰ τὴν ἐξουσίαν (σύνεδρος, συνάρχων, collega), ἀλλὰ κατώτερος κατὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν δύναμιν (ἥττων συνάρχων, minor collega). Οὕτως ἀπὸ τοῦ 366 ἐξελέγετο κατ' ἔτος τρίτος οἱονεὶ ὕπατος, ὁ *πραίτωρ*, ἔχων ὑπατικὰ δικαιώματα. Ἡ ἐγκαθίδρυσις τούτου ἐξήτμισε τὴν δύναμιν τοῦ ἐπάρχου τῆς Ρώμης (praefecti urbis), οὗτινος ἡ μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλογὴ ἦτο τυπικὴ καὶ ἀπὸ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν. Ὁ πραίτωρ οὗτος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν πραίτωρ, «ὁ κατὰ πόλιν». Πρῶτος τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Σπόριος Φούριος Κάμιλλος.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τοῦ α' Καρχηδονιακοῦ πολέμου ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ καὶ ἕτερος πραίτωρ, ὃν ὀνομάζει ὁ μὲν ἀκίλιος νόμος (12 κ. ἀ.) «ὁ πραίτωρ, ὅστις ἐδικαιοδότει μεταξὺ τῶν ξένων» (qui inter peregrinos ius dicebat), ὁ δὲ Λίβιος (XLI, 27 καὶ XLV, 12) ἀποκαλεῖ «ὁ πραίτωρ, ὅστις ἐδικαιοδότει μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν καὶ τῶν ξένων» (qui inter cives et peregrinos ius dicebat). Ὁ πραίτωρ οὗτος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας ὠνομάζετο ἁπλῶς peregrinus (ξένος), ἑλληνιστὶ δὲ *ξενοδίκης*, ὁ ἐπὶ τῶν ξένων στρατηγός. Ἡ ἐγκατάστασις αὐτοῦ ἐκρίθη ἀπαραίτητος, ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ ξένοι ἐπεδήμουν τότε ἐν Ρώμῃ καὶ δὲν ἦτο νομικῶς ἐπιτετραμμένον νὰ δικάζωνται αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ πόλιν, τοῦ ἀστυδίκου, ὅστις ἐφήρμοζε τὸ δίκαιον τῶν Ρωμαίων πολιτῶν, ἀλλ' ἔδει νὰ δικάζωνται ὑπὸ ἑτέρου πραίτωρος, ὅστις νὰ διαχειρίζηται καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ κοινὸν δίκαιον τῶν ἐθνῶν (τὸ ius gentium), ὅπερ ἐλέγετο καὶ ἐπιεικές.

Μεταξὺ τοῦ α' καὶ β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου, ἐν ἔτει 227, προσετέθησαν εἰς τοὺς εἰρημένους προϋπάρχοντας καὶ ἕτεροι δύο πραίτωρες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετέθη ἡ δικαιοδοσία, δηλαδὴ ἡ πολιτική, ἡ στρατιωτικὴ καὶ πᾶσα ἐξουσία, εἰς τὰς δύο πρώτας ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Σαρδώ.

Ὑπὸ τοῦ Σύλλα, κατὰ τὴν δυναστείαν του (82—79 π. Χ.), κατεστάθησαν ὀκτὼ πραίτωρες, ὅσοι ἦσαν καὶ τῷ 51 π. Χ., ἑκάστου δὲ τούτων ἡ ἐξουσία διέφερε τῆς τῶν ἄλλων κατὰ τὸ εἶδος ἢ τὰ τοπικὰ ὅρια. Ἐπειδὴ δ' οὗτοι δὲν διενέμοντο τὰς διοικήσεις κατὰ κοινὴν αὐτῶν συμφωνίαν, ὅπως οἱ ὕπατοι, ἀλλὰ πάντοτε διὰ κληρώσεως, δὲν συνειργάζοντο, καίπερ συνάρχοντες, ἐνίοτε δὲ δι' ἐνστάσεως ἐπεῖχον τὰς πράξεις συμπραίτωρος. Ἐπὶ πάντων ὅμως εἶχε τὸν ἰσχύοντα λόγον ἡ σύγκλητος. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ κατὰ τὴν δικτατωρίαν του ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πραιτώρων τῷ 47 π. Χ. εἰς 10, τῷ 45 εἰς 14, τῷ δὲ 44 εἰς 16. Ὁ Αὔγουστος, μετὰ ποικίλας μεταβολὰς τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, τοὺς ὥρισεν εἰς 12, ὁ Τιβέριος εἰς 16, ὁ δὲ Κλαύδιος εἰς 18, μὲ ἰδιαιτέραν ἐξουσίαν ἕκαστον, ἥτις σαφῶς καθωρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ καταστατικοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ.

Οἱ πραίτωρες ἐξελέγοντο εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκλογῇ τῶν ὑπάτων καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπιφανεστάτων ἀγορανόμων καὶ τῶν ταμιῶν. Ἦτοι δεύτεροι κατὰ τάξιν ἐκλογῆς. Ὁ μέλλων ν' ἀναδειχθῇ πραίτωρ ἔδει νὰ ἔχῃ ἡλικίαν τοὐλάχιστον 40 ἐτῶν, ἅμα δὲ παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ὤφειλε νὰ ἐρωτήσῃ διὰ τοῦ ἀπ' οἰωνῶν καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ὀρνίθων οἰωνισμοῦ ἂν οἱ θεοὶ ἐγκρίνωσι τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. Ἕκαστος πραίτωρ εἶχεν ἐντὸς μὲν τῆς Ρώμης δύο ράβδων φακέλους, ἐκτὸς δ' αὐτῆς ἕξ, ὅταν δὲ παρετείνετο ἡ ἐξουσία του, παρετείνετο καὶ ἡ χρῆσις τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων παρασήμων τούτων. Ἀλλ' οὐδέποτε πρὸς τὸν δικτάτωρα προσήρχετο μετὰ τῶν ράβδων ὁ πραίτωρ.

Κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐξουσίας του ὁ στρατηγὸς οὗτος δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ ἑτέραν ἀρχήν, τοῦτο δέ, μετὰ τὸ ἔθος, ἐγένετο καὶ νόμος τῷ 184 π. Χ. περὶ τοῦ Κ. Φουλβίου Φλάκκου. Ἀνελάμβανεν ὅμως ὁ πραίτωρ στρατηγικὴν καὶ πολεμικὴν διοίκησιν, ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς, καὶ δὴ ἀπεριόριστον, οὐχὶ μὲν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς πραιτωρικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἀφ' ἧς οἱ πόλεμοι τῆς Ρώμης ἐπεξετάθησαν οὐ μόνον ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους, συχνότατα δὲ ἦσαν καὶ δεινοί. Ἀπὸ τῆς ἀνάγκης ταύτης ἀπέρρευσεν ἡ μεταβολὴ τῶν καθε-

Digitized by Google

στώτων νόμων καὶ ἡ ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐπιστασία, κατανομή, συγχώνευσις καὶ παροχὴ τῶν στρατιωτικῶν διοικήσεων κτλ., κατὰ πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ σημερινοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου.

Εἰς τὸν ἐνεργοῦντα πόλεμον πραίτωρα ἐδίδοντο ἀπὸ τοῦ 200 π. Χ. ὑπὸ τῆς συγκλήτου, κατ' αἴτησιν αὐτοῦ, συγκλητικοὶ ὡς διηνεκεῖς πρέσβεις, οἵτινες ἐβοήθουν πάντοτε αὐτὸν εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, ἦσαν δὲ μόνον τῶν ταμιῶν ὑποδεέστεροι. Οἱ πραίτωρες εἶχον παρ' αὐτοῖς καὶ τοὺς βελᾶτος, δηλαδὴ τοὺς ἀναπληρωτὰς ὑπαλλήλους καὶ ὑπηρέτας, διὰ τὴν θέσιν τῶν ἐν μάχῃ πιπτόντων ἢ ἄλλως καθισταμένων ἀμάχων. Τοὺς γραμματεῖς των ἐλάμβανον ἐκ τῶν ἀγορανομικῶν, δι' ὃ καὶ οἱ ὑπὸ τῶν ἀγορανόμων καθιστάμενοι γραμματεῖς ἔπρεπε νὰ προεγκριθῶσιν ὑπὸ τῶν πραιτώρων, ἵνα δυνηθῶσι ν' ἀναλάβωσι δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Ὁ πραίτωρ ἠδύνατο νὰ τελέσῃ θρίαμβον, ἐὰν ἡ σύγκλητος εἶχεν ἐκ τῶν προτέρων ἐγκρίνει τὴν διὰ θρίαμβον δαπάνην.

Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας του ὁ πραίτωρ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἁρματείου δίφρου (sella currulis), ὅστις ἦτο ἐλεφάντινος καὶ ὀκλαδίας, κατὰ δὲ τὴν κηδείαν του περιεβάλλετο τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα. Ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἔργου του εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐνστάσεως καὶ ἀπαγορεύσεως εἰς πάντας τοὺς ἄρχοντας, πλὴν τῶν ὑπάτων καὶ τῶν τιμητῶν, ἐνῷ δὲ δὲν εἶχε συνήθως τὸ δικαίωμα τῆς εἰσηγήσεως νόμου, ὡς εἶχεν ὁ ὕπατος καὶ ὁ δήμαρχος ἔπειτα, εἶχεν ὅμως τὸ θεμελιῶδες δικαίωμα τῆς συμπληρώσεως τοῦ καθεστῶτος τυπικοῦ δικαίου, ἔνθα τοῦτο οὐδὲν διέτασσε, καὶ τῆς ἐπικουρίας αὐτῷ καὶ τῆς ἐπανορθώσεως, ἔνθα τοῦτο διέτασσεν ἀτελῶς. Τὴν μεταρρύθμισίν του ταύτην ὁ πραίτωρ ἀνεκοίνου διὰ διαγράμματος (edictum) δημοσιευομένου ἐν ἀρχῇ τῆς πραιτωρικῆς ἐξουσίας του, τοῦ διαγράμματος δὲ τούτου ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος αὐτὸ ἀθέτησις ἐθεωρεῖτο ἀπρεπὴς καὶ ἄτοπος, ἔπειτα δ' αὕτη ἀπηγορεύθη καὶ διὰ νόμου. Κατὰ τῆς ἀθετήσεως ταύτης ἐνίστατο πρὸς τὸν πραίτωρα ἕτερος, οὗ μὴ γενομένου, ὁ τοιοῦτος πραίτωρ ἐκινδύνευε νὰ καταλιθοβοληθῇ ἐν τῇ ἀγορᾷ. Σημειωτέον ὅτι οἱ πολλάκις ἀναφερόμενοι μέγιστοι πραίτωρες (praetores maximi) καὶ πραίτωρες σύναρχοι (praetores consules) δὲν εἶναι οἱ πραίτωρες, ἀλλὰ οἱ ὕπατοι, οἱ δικτάτωρες, οἱ αὐτοκράτορες στρατηγοὶ καὶ ἄλλοι αὐτεξούσιοι ἄρχοντες.

1) *Ὁ κατὰ πόλιν πραίτωρ* (praetor urbanus). Ἅμα τῇ ἐκλογῇ του ἐν ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους ὤφειλε, κατὰ τὰ πατροπαράδοτα, νὰ ποιῆται δήλωσιν τῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ τηρήσῃ ἐν τῇ διοικήσει του, κύριον δ' ἔργον εἶχε τὸ νὰ κυβερνᾷ τὴν πόλιν ὡς κύριος, ὅτε οἱ ὕπατοι ἐξήρχοντο εἰς πόλεμον. Ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου ὠνομάζετο «*πραίτωρ κατὰ πόλιν*», *ἀστυδίκης*, στρατηγὸς ἐξαπέλεκυς, στρατηγός, ἀστυνόμος. Ἡ τοιαύτη ἀπόλυτος ὑπ' αὐτοῦ διοίκησις τῆς Ῥώμης ἴσχυσεν ἀπὸ τοῦ 366 μέχρι τοῦ 242 π. Χ., ὅτε περιωρίσθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ὁμοειδῆ πρὸς τοὺς ὑπάτους ἐξουσίαν, ἀνεπλήρου αὐτοὺς ἐν παντὶ κατεπείγοντι, ἰδίᾳ δέ: α') συνεκάλει τὴν σύγκλητον, ἵνα εἰσηγηθῇ αὐτῇ περὶ ζητημάτων, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶχεν αὕτη προνοήσει πρὸ τῆς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀναχωρήσεως τῶν ὑπάτων· β') προήδρευε τῶν ρωμαϊκῶν ἀγώνων, ἀντὶ τῶν ἀπόντων ὑπάτων, ἐπειδὴ οἱ ἀγῶνες δὲν ἐπετρέπετο ν' ἀναβληθῶσι· γ') διέτασσεν ἐκτάκτους τελετὰς καὶ ἑορτὰς ἐπὶ μεγάλῃ νίκῃ· δ') κατέγραφε στρατιώτας, συνέτασσε λεγεῶνας καὶ παρεσκεύαζε στόλον· ε') ὥριζεν ἐπιτρόπους διοικητὰς στρατιωτικῶν σωμάτων ἀποστελλομένων ὑπὸ τῆς πόλεως, ἢ ἀνελάμβανεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν τούτων, διατάσσων τοὺς ταμίας διὰ τὴν παροχὴν τῶν σχετικῶν δαπανῶν· στ') ἀνελάμβανε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως καὶ τῆς παραλίας της· ζ') ἐπετέλει τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου εἰσφορὰν νόμων, συνήθως μὲν δευτερευόντων, ἐνίοτε δὲ καὶ σπουδαιοτάτων, ὁσάκις οἱ ὕπατοι ἐπέτρεπον αὐτοῖς τὴν εἰσήγησιν ταύτην, ἀποφεύγοντες ἐκεῖνοι αὐτήν· η') ἔργον εἶχε τὴν διακόσμησιν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀπολλωνείων ἀγώνων πάντοτε, ὡς καὶ θ') τὸν διορισμὸν προσκαίρων ἀρχόντων πρὸς ἐπιτέλεσιν ὡρισμένου τινὸς ἔργου· ι') τὸν διορισμὸν τῶν 26 ἀρχόντων τῶν ὑποδεεστέρων τῶν ταμιῶν· ια') τὴν σύγκλησιν τῆς συγκλήτου πρὸς ἀνακοίνωσιν δευτερευόντων ζητημάτων, π. χ. ἀνάγνωσιν ἐπιστολῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐξουσίαν· ιβ') τὴν σύγκλησιν τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ὁρίσωσι τίμημα κεφαλικὸν οἱ δήμαρχοι ἢ οἱ ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τῶν θανατικῶν κρίσεων εἰσαγγελεῖς· ιγ') τὴν σύγκλησιν συμβουλίων ἐμπειρογνωμόνων περὶ ζητημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του· ιδ') τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῶν ὑποδεεστέρων τῆς ταμιείας ἀρχῶν· ιε') τὴν διὰ τῶν βοηθῶν του τριῶν νυκτοσκοπῶν ἐπιτήρησιν τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ τάξεως κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν σύλληψιν τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀτακτούντων ἢ ἀσκόπως περιπλανωμένων· ιστ') τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἔργων τοῦ τιμητοῦ, ἀπόντος αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπάτου, τὴν ἔξω τῆς πόλεως ὁροθεσίαν καὶ τὴν μίσθωσιν ναοῦ καὶ παντὸς ἄλλου δημοσίου οἰκοδομήματος.

2) *Ὁ ξενοδίκης*. Πλὴν τοῦ δικαστικοῦ ἔργου, τοῦ οὗτος ἀνελάμβανεν, ὡς καὶ ὁ κατὰ πόλιν, καὶ ἄλλας δημοσίων πραγμάτων διοικήσεις, ὁσάκις ἐπέτρεπεν αὐτῷ ὁ πρωτεύων πραίτωρ, ἐνίοτε δὲ καὶ στρατηγικὰς καὶ πολεμικάς. Οὗτος ἢ καὶ ὁ πρότερος, ἀναλόγως τῆς δικαιοδοσίας του ἕκαστος, διέτασσε τοὺς ταμίας νὰ διανέμωσι τὰ ἐκ τῶν διὰ παράνομον ἀργυρολογίαν καταδικασθέντων εἰσπραττόμενα χρήματα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀδικηθέντας καὶ τοὺς κατηγορήσαντας αὐτοὺς ἰδιώτας. Πολλάκις παρετείνετο ἡ ἀρχὴ ἀμφοτέρων τῶν πραιτώρων τούτων, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν καταλλήλων ἀρχόντων δὲν ἐξήρκει ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἢ εἰς ἐγκατάστασιν ἰδίων ἀρχόντων διὰ τὴν ἡγεμονίαν ἑκάστης ἐπαρχίας.

3) *Ἐπαρχιακοὶ πραίτωρες*, ἡγεμόνες (praetores provinciales). Τῷ 227 π. Χ. κατεστάθησαν οἱ δύο νέοι οὗτοι πραίτωρες, ἐπειδὴ οὔτε οἱ ὕπατοι ἦτο νόμιμον νὰ περιορισθῶσιν εἰς τοιαύτην μικρὰν ἐξουσίαν, οὔτε οἱ ἐν τῇ πόλει δύο ἄλλοι πραίτωρες ηὐκαίρουν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς διοικήσεως ἐν Ῥώμῃ ν' ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν ἐπαρχιῶν διοίκησιν, ἥτις καὶ δὲν περιελαμβάνετο εἰς τοὺς καταστατικοὺς αὐτῶν νόμους. Πραίτωρες τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ 197 π. Χ. πεμπόμενοι δύο εἰς τὰς δύο Ἱσπανίας, τὴν Ἐγγυτέραν ἢ Ταρρακωνήσιον καὶ τὴν Ἐσχάτην ἢ Βαιτικήν, ἀμφότεροι μὲ ὑπατικὴν ἐξουσίαν «ἀνθύπατοι». Ἡ ἐξουσία τούτων ἦτο οἵα καὶ πάντων τῶν στρατηγῶν, ἐὰν δέ, μετ' ἄδειαν τῆς συγκλήτου, παρέμενον ἐν Ῥώμῃ, ἀνελάμβανον ποικίλα στρατηγικὰ καὶ διοικητικὰ ἔργα, ἐπιτρεπόμενα αὐτοῖς ὑπὸ τῆς συγκλήτου. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ των εἶχον ἀπεριόριστον τὴν πολεμικὴν καὶ στρατηγικὴν ἰσχὺν καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ ποινικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἐξουσίαν. Ὁ ἐπαρχιακὸς πραίτωρ δὲν κατέλειπε τὴν τὴν ἐπαρχίαν του πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου του, οὕτω δ' ἐνίοτε παρέμενεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπὶ μείζονα τοῦ ἔτους χρόνον. Κατὰ νόμον τοῦ Σύλλα, πραίτωρες ἐπαρχιακοὶ ἐγίνοντο αὐτοδικαίως οἱ ἐξερχόμενοι τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας, κατὰ νόμον δὲ τοῦ Πομπηΐου τῷ 52 ἐγίνοντο τοιοῦτοι οἱ πρὸ πενταετίας ὕπατοι ἢ στρατηγοί. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ὥρισε τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς των διετῆ μὲν ἐν ταῖς ὑπατικαῖς ἐπαρχίαις, ἐνιαύσιον δ' ἐν ταῖς τῶν πραιτώρων.

Εἰς τοὺς ἐπαρχιακοὺς πραίτωρας καταλεκτέοι: α') οἱ ἀντιστράτηγοι ταμίαι (quaestores pro praetore), οἵτινες ἀνελάμβανον τὴν ὅλην τῆς ἐπαρχίας διοίκησιν, ὅτε ἀπήρχετο αὐτῆς δι' οἱονδήποτε λόγον ὁ πραίτωρ· β') οἱ ἀπὸ τοῦ 318 π. Χ. τέσσαρες, οἱ εἰς τὴν Καμπανίαν πεμπόμενοι, δικαιοδόται ἄρχοντες τῶν ἐκεῖ πόλεων· γ') ὁ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους πεμπόμενος ὑπὸ τοῦ κατὰ πόλιν πραίτωρος εἰς τὰς ἰσοτελεῖς πόλεις ἐπίτροπος (praefectus iure dicundo), ὅστις διεχειρίζετο τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν στρατιωτικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ νόμους, τοὺς ὁποίους διέγραφεν ὁ ἀστυδίκης.

— *[Βυζαντ. Πολιτ.]* Τὸ Βυζάντιον, ὅτε, ὡς καὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις, ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους, τὸν πραίτωρα, ὃν ἐδέχθη διοικητήν, ὠνόμασεν ἑλληνιστὶ ἄρχοντα ἐν τοῖς νομίσμασιν αὐτοῦ. Ἅμα τῇ ἱδρύσει τοῦ κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ὥρισε δύο πραίτωρας, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο καταστήσῃ ὁμοίαν τὴν Νέαν Ῥώμην του πρὸς τὴν Παλαιάν. Ὅπως δὲ μεγαλυτέρα ὑπάρξῃ ἡ ὁμοιότης αὕτη, ὠνόμασε πραίτωρας καὶ ἄλλους, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς καθισταμένους διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν δούλων, ὡς εἶχε πράξει πρὸ αὐτοῦ ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς συγκλητικούς, οὓς ἔπεμψε στρατηγοὺς κατὰ τῶν Περσῶν. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πραίτωρες ἔφθασαν μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀκτώ, σὺν τῷ χρόνῳ δ' ἀπέβαλον τὸν παλαιὸν χαρακτῆρα. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πραίτωρος ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει ἀπέμεινε διὰ μόνον τὸν πρῶτον δικαστὴν ἑκάστου θέματος, καὶ δὴ μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ὅτε ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγένετο ἡ κωδικοποίησις τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν ἀντικατεστάθη ὁ τίτλος ὑπὸ τοῦ μαγίστρου, πατρικίου, κατεπάνω, πρωτονοταρίου, κριτοῦ, δικαστοῦ, λογοθέτου, ἐπάρχου τῆς πόλεως, κοιαίστωρος.

Ἐν ταῖς νεωτέραις πολιτείαις ἐνεφανίσθη ὁ τίτλος τοῦ πραίτωρος δηλωτικός: α') τοῦ ἄρχοντος γερμανικῶν πόλεων καὶ β') γερουσιαστῶν τοῦ Ναπολέοντος Α', ἐπιφορτισμένων τὴν φρούρησιν τῆς γερουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Σ. Βάση*, Ῥωμαίων Πολιτεία (1903). — *Th. Mommsen*, Römisches Staatsrecht (1887—1888). — *E. Herzog*, Gesch. und System der röm. Staatsverfassung (1884—1901). — *N. Madvig*, Die Verfassung und Verwaltung des röm. Staates (1881—1882). — *Taylor's*, Constitutional and Political History of Rome (1890). — Ῥωμαϊκαὶ Ἱστορίαι: *Mommsen*, *Schiller*, *Tillemont*, *Pais*, *Chapot* (1927), *Senes*, *Βερτολίνη*, *Λουρουῆ*. — *Gibbon Decline* (1776—1778).

N. ΛΙΒΑΔΑΣ

Πραιτώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 407. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— **Πραιτώρι**, ἢ ***Πρωτώρι*** *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου καὶ τῷ διαμερίσματι Κελοκεδάρων, ἔχον 450 κατ., ἐξ ὧν 10 Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Α. Κ. Λ.

Πραιτώρια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσημίου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτ. 191. Τῷ 1897 συνεκρούσθη ἐνταῦθα ὁ τουρκικὸς στρατὸς πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Ε. Γ.

πραιτωρία (ἡ)· ἡ ἀρχὴ τοῦ πραίτωρος, ἱδρυθεῖσα εἰσηγήσει τοῦ Καμίλλου· || καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἡ συγκαλουμένη πρὸς ἐκλογὴν πραίτωρος μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὑπάτου· || ἡ στρατηγία.

Πραιτωρία (Pretoria) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Ἀφρικανικοῦ Τράνσβααλ, πρωτεύουσα τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Ἀγγλικῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Εἶναι ἐκτισμένη ἐγγὺς τῶν πηγῶν ἑνὸς παραποτάμου τοῦ Λιμπόζο ἢ Ποταμοῦ τῶν Κροκοδείλων, ἐν πεδιάδι, περικλειομένη ὑπὸ ὀρέων, κεῖται δὲ περὶ τὸ 450 χλμ. Δ. τῆς ἐν τῷ κόλπῳ Ντελάγκο κειμένης πόλεως Λουρέντσου Μάρκες (Μοζαμβίκη). Κάτοικοι 74.000, ὧν οἱ 45.000 λευκοί. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1885, ὠνομάσθη δὲ οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀνδρέου Πραιτωρίου, πρώτου κήρυκος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Τράνσβααλ, ἠρίθμει δὲ τότε μόλις ἑκατοντάδας τινὰς κατοίκων. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ὅμως ἐγγὺς τῆς πόλεως πλουσιωτάτων ἀδαμαντωρυχείων καὶ χρυσωρυχείων, ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἤρχισεν αὐξανόμενος ἁλματωδῶς (16.000 τῷ 1890, 34.000 τῷ 1904). Τῷ 1860 ἡ πόλις ὡρίσθη ὡς πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τοῦ Τράνσβααλ. Τῷ 1900 διαρκοῦντος τοῦ ἀγγλομποερικοῦ πολέμου ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐν αὐτῇ δὲ ὑπεγράφη μετὰ διετίαν ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη, δι' ἧς οἱ Μπόερς ἀνεγνώρισαν τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν. Μετὰ πενταετίαν, πραγματοποιηθείσης αὐτοδιοικήσεώς τινος εἰς τὴν χώραν, ἐν Πραιτωρίᾳ συνῆλθεν ἡ πρώτη βουλὴ τοῦ Τράνσβααλ. Τῷ 1910 ἡ πόλις ὡρίσθη πρωτεύουσα τῆς τότε ἱδρυθείσης Νοτιοαφρικανικῆς ὁμοσπονδίας.

Ἡ Πραιτωρία εἶναι ὁ σημαντικώτερος σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς νοτίου Ἀφρικῆς, καθόσον δι' αὐτῆς διέρχονται αἱ πλεῖσται τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, τῶν συνδεουσῶν τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς ὁμοσπονδίας μετὰ τῆς ὑπολοίπου Ἀφρικῆς. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1908, ἀνωτέρας σχολάς, βιβλιοθήκην περιλαμβάνουσαν ὑπερεξήκοντα χιλιάδας τόμων, μουσεῖον καὶ ζωολογικὸν κῆπον, πλατείας, πάρκα, πεδία ἱπποδρομιῶν κλ. Ὁ γενικὸς διοικητὴς καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Ὁμοσπονδίας ἑδρεύουσιν ἐν τῷ Κυβερνείῳ, ὅπερ εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ θέσεως ὑπερκειμένης τῆς πόλεως. Ἡ πόλις εἶναι σημαντικώτατον βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον, ὑπάρχει δὲ ἐν αὐτῇ σημαντικὴ ἑλληνικὴ παροικία.

πραιτωριανός, *—ή*, *—όν*· ὁ τοῦ πραίτωρος· || *πραιτωριανὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ., παλαίστρατος τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων τῆς Ῥώμης, ἀνήκων εἰς τὴν cohortem praetoriam· || ἰδίᾳ πληθ. *πραιτωριανοὶ* (οἱ)· οἱ ἀποτελοῦντες πανίσχυρα τάγματα ἐν τοῖς ὑστέροις αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις, δυνάμενοι νὰ ἀναγορεύουν καὶ νὰ καθαιροῦν αὐτοκράτορας· || συνεκδ., στρατιωτικὰ τάγματα, ἐφ' ὧν στηρίζεται δικτάτωρ ἢ τύραννος.

— *[Ρωμ. Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο *πραιτωριανὸς* ὁ στρατιώτης καὶ ἀξιωματικός, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν σωματοφυλακὴν καὶ ἀκολουθίαν τοῦ πραίτωρος (πραιτωρία κοόρτις), ἥτις συνετηρεῖτο ὑπὸ τῆς πόλεως, οὖσα τμῆμα λεγεῶνος. Εἰς τὴν σπεῖραν ταύτην κατετάσσοντο ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος ὅσοι τῶν ἀστρατεύτων ἱππέων, θέλοντες νὰ καταλάβωσι πολιτικὰ ἀξιώματα, ἐτέλουν τὰς νενομισμένας δέκα ἐνιαυσίους ἱππικὰς στρατείας.

Ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ οἱ ἀκόλουθοι οὗτοι ὠνομάζοντο, ὡς καὶ πρότερον ἐνίοτε, σύσκηνοι τοῦ αὐτοκράτορος (contubernales imperatoris) καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ Αὐγούστου τῷ 2 μ. Χ. διῃρέθησαν εἰς πολλὰ σώματα, ὧν δύο ἐστάθμευον παρὰ τὴν Ῥώμην, μεταξὺ τῶν πυλῶν Οὐϊμιναλίου καὶ Ἠσκυλίνου, ἓξ δὲ κατενεμήθησαν εἰς αὐτοκρατορικὰς ἕδρας ἐν Ἰταλίᾳ, ὑπὸ δὲ τοῦ Τιβερίου συνεκροτήθησαν εἰς 9, εἶτα δὲ εἰς 10 αὐθυποστάτους σπείρας ἐκ 1000 πεζῶν καὶ ἱππέων ἑκάστην, κυβερνωμένην ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου ἢ ὑπάρχου (πραιφέκτου) τοῦ πραιτωρίου καὶ κατανεμημένην εἰς ἑκατονταρχίας, ὧν ἑκάστην διῴκει ἑκατόνταρχος ἢ ταξίαρχος. Εἰς τοὺς πραιτωριανοὺς ἐδίδετο μισθὸς ἐξαιρετικῶς μέγας, ποικίλλων κατ' ἐποχάς, ἀνεγνωρίσθησαν δ' εἰς αὐτοὺς καὶ ἐξαιρετικὰ δικαιώματα. Ὁ αὐτοκράτωρ Βιτέλλιος, τῷ 68 μ.Χ., ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς 16.000, ὁ δὲ Σεπτίμιος Σευῆρος, λήγοντος τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος, ἀναδιωργάνωσε καὶ ἐνίσχυσε τὰς σπείρας. Μετὰ ἕνα περίπου

Digitized by Google

αἰῶνα ὁ Διοκλητιανὸς μεγάλως περιώρισε τὴν ἰσχύν των, ὁ Μαξέντιος τοὺς ἐνεδυνάμωσε πάλιν, ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος διέλυσεν αὐτοὺς τῷ 312 καὶ κατέστρεψε τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδόν των, ὅσοι δὲ δὲν ἐφονεύθησαν ἐν τῷ ἐμφυλίῳ ἐκείνῳ πολέμῳ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς λεγεῶνας.

Ἡ τῶν σχεδὸν ἀπολέμων καὶ μισθοφόρων τούτων ἐπέμβασις εἰς τὰ δημόσια πράγματα, ὡς καὶ ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος κατάργησις τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατιωτικῆς θητείας καὶ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν καὶ τῶν συμμάχων των ἐπήνεγκε τὴν νέαν ὄψιν τῆς ἀπὸ Κομμόδου παρακμῆς τοῦ κράτους.

Τὸ ὄνομά των ἀπέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς μόνην τὴν τοῦ παλατίου καὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς πόλεως φρουράν, ἣν οἱ ἀποτελοῦντες ὠνομάζοντο καὶ ἐκσκούβιτοι, προτίκτωρες, κανδιδᾶτοι, νουμεράριοι, σχολάριοι.

Τῶν Ρωμαίων πραιτωριανῶν κατέστησαν παροιμιώδεις ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπειθαρχία καὶ ἡ αὐθάδεια. Πλὴν τοῦ τρόπου τῆς στρατολογίας των, κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τοὺς γενιτσάρους τῶν Τούρκων. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

πραιτωρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πραίτωρας, ὁ τῶν πραιτώρων· || «πραιτωρικὸν δίκαιον»· τὸ ἀναπτυχθὲν ἐκ τῶν ἑκάστοτε ἀποφάσεων (edicta) τῶν πραιτώρων (βλ. λ. *ρωμαϊκὸν* δίκαιον).

πραιτώριον (τὸ) (Praetorium ρωμ.)· ἡ ἐν στρατοπέδῳ τετράγωνος καὶ ἰσόπλευρος σκηνὴ τοῦ πραίτωρος - στρατηγοῦ· || τὸ ἐν αὐτῇ συνερχόμενον στρατιωτικὸν συμβούλιον καὶ ἐπιτελεῖόν του· || ἡ προσωπικὴ φρουρὰ τοῦ στρατηγοῦ· || ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις· || τὸ τοῦ πραίτωρος, ἐν Ρώμῃ ἢ ἐπαρχίᾳ, διοικητήριον, τὸ δικαστήριον τοῦ πραίτωρος, τὸ δικαστήριον τῶν πραιτωρικῶν ἐπιτροπῶν· || βυζαντ., ἑκάστη τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν διοικήσεων: ἡ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ τῆς Δύσεως, αἵτινες ἀπεκλήθησαν εἶτα σχολαί· || τὸ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῆς Νέας ἀνώτατον δικαστήριον, ὅπερ ἐπυρπολήθη κατὰ τὸ ιβ' ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Θρᾳκός, ἐπυρπολήθη τὸ δεύτερον κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα, τρίτον δ' ἐπὶ Φωκᾶ, ἐπαναστατησάντων τῶν Πρασίνων. Ν. Σ. Λ.

—*[Χριστ. Ἀρχ.]* Σπουδαιότατον ζήτημα τυγχάνει ὁ προσδιορισμὸς τῆς τοποθεσίας τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις *πραιτωρίου*, ἔνθα διεξήχθη ἡ δίκη τοῦ Ἰησοῦ. Τέσσαρες θέσεις ἀντιποιοῦνται τὸν τίτλον τοῦ περιβοήτου δικαστηρίου τοῦ Πιλάτου. Ἡ Ἀντωνία πρὸς Β. τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἡ οἰκία τῶν Ἀσμοναίων πρὸς Δ. τοῦ ῥηθέντος ναοῦ, ἡ Σιών, καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως. Ἐξ ὅλων τούτων ἡ Ἀντωνία προτιμᾶται, καθόσον ὑπὲρ ταύτης συνηγοροῦσιν αἱ πρωταρχικαὶ πηγαί. † ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Πραιτώριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 14, 4), πρὸς Β. τοῦ Σαύου ποταμοῦ, μεταξὺ Σισκίας καὶ Σερβιτίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεῖχε κατὰ τὸν Αὐγουσταῖον πίνακα 30 μίλια. Α. Θ. Σ.

—**Πραιτώριον** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μεγάλης Σύρτεως πρὸς Δ. τῆς Μακομάδας ἢ Μακομαλάκας (νῦν Mellafah κατὰ τὸν Müller). Α. Θ. Σ.

Πραιτώριος (Pretorius). Ἀρχηγὸς τῶν Μπόερς (βλ. λ. *Πρετόριους*).

πραίφεκτος (ὁ) (Praefectus), καὶ ***πραιφέκτος***· ρωμ., πᾶς προεστώς, ἰδίᾳ ἄρχων, φύλαξ—ἔπαρχος τῆς πόλεως καὶ ποινικὸς δικαστής· || βυζαντ., ὁ ἀρχηγὸς ἑκάστης τῶν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἱδρυθεισῶν 4 διοικήσεων: Γαλατίας, Ἰταλίας, Ἰλλυρίας, Ἀνατολῆς. Ν. Σ. Λ.

Πραῖχτερ (Praechter), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Ἀϊδελβέργῃ τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Λωζάννης καὶ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Τυβίγγης, Λειψίας, Βόννης καὶ Μαρβούργου. Διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου ἐν Ντούρλαχ καὶ Μπρούχσαλ (1881—1887), εἶτα μετέβη εἰς Βερολῖνον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του (1887—1888), ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βέρνης τῷ 1889, ἔκτακτος καθηγητὴς τῷ 1897 καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ τῷ 1899. Τῷ 1907 ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τοῦ αὐτοῦ μαθήματος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης. Κατέγινεν εἰδικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν τῶν μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην χρόνων, τὴν βυζαντινὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν χρονογραφίαν. Ἔργα του: «Cebetis Tabula quanam aetate conscripta esse videatur» (1885). «Ἡ ἑλληνορρωμαϊκὴ λαϊκὴ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐκπαίδευσις» (1886), «Δίων ὁ Χρυσόστομος ὡς πηγὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ» (1892), «Κέβητος πίναξ» (1893), «Μελέται περὶ Κεδρηνοῦ» (1897), «Τὸ ζήτημα τῶν φιλοσοφικῶν πηγῶν τοῦ Λουκιανοῦ» (1898), «Ἱεροκλῆς ὁ Στωϊκός» (1901), «Κατευθύνσεις καὶ σχολαὶ ἐν τῷ νεοπλατωνισμῷ» (1910) καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐπίσης ἐξέδωσε τὴν «Ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων» τοῦ Ὕμπερβεγκ (1912, 6' ἔκδ. 1926) καὶ ἔγραψε πολλὰς μελέτας εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Κ. Β. Λ.

πρακριτὶ *[Ἀποκρυφ.]*. Λέξις σανσκριτική, σημαίνουσα πρωταρχικὴ οὐσία. Κατὰ τὴν ἰνδικὴν κοσμοθεωρίαν, τὴν ὁποίαν παραδέχονται καὶ οἱ νεώτεροι ἀποκρυφισταί, τὸ πρακριτὶ εἶναι ἡ ὕλη, ἐξ ἧς συνίστανται τὰ κατώτερα κοσμικὰ πεδία. Αἱ ἐν τῷ πρακριτὶ μονάδες ὕλης καλοῦνται φυσαλίδες τοῦ κοίλου. Η. Π. Γ.

πρακριτικὴ (ἡ) *[Γλωσσολογ.]*. Καλεῖται *πρακριτικὴ* (ἐκ τοῦ ἰνδικοῦ prakrta, ἤτοι φυσική, δημώδης, γραμματικῶς ἀκανόνιστος γλῶσσα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δόκιμον καὶ γραμματικῶς κεκανονισμένην, τὴν σανσκριτικὴν) ἡ μετακλασσικὴ ἰνδικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν ἀρχαίας τινὸς ἰνδικῆς διαλέκτου, πολὺ πλησίον ἱσταμένης ὡς πρὸς τὸν ἀρχαϊκὸν χαρακτῆρά της πρὸς τὴν βεδικὴν ἰνδικήν. Ἡ πρακριτικὴ ἐμφανίζει πολλὰς ποικιλίας, ὡς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ διάφορα εἰς αὐτὴν γεγραμμένα κείμενα, οἷα εἶναι αἱ πολλαχοῦ τῆς Ἰνδικῆς ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ τοῦ βασιλέως Ἀσόκα (Γ' αἰὼν π. Χ.), ἔτι δὲ τὰ μέρη τῶν ἀρχαίων ἰνδικῶν δραμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται εἰς γυναῖκας, ὑπηρέτας καὶ ἐν γένει πρόσωπα κατωτέρων καὶ ἀμορφώτων κοινωνικῶν τάξεων, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται λαλοῦντα τὴν δόκιμον γλῶσσαν: τὴν σανσκριτικήν. Εἰς τὴν μετακλασσικὴν ἰνδικὴν ἀνήκει καὶ ἡ *παλική*, ἡ ἱερὰ γλῶσσα τῶν βουδδιστῶν. Ἡ πρακριτικὴ διακρίνεται εἰς διαφόρους διαλέκτους, ὀνομαζομένας ἐκ τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ἐν χρήσει, ἤτοι τὴν *μαχαραστρικὴν* (τὴν διάλεκτον τῆς χώρας τῶν Μαχραττῶν), τὴν *σαυρασενικήν*, τὴν *μαγαδικήν*, τὴν *παϊσακικὴν* κλ. Γ. Π. Α.

Πρακτικίδης, *Ζαχαρίας*. Κρὴς ἱερεὺς καὶ ἀγωνιστής. Ἐπανειλημμένως ἀπεστάλη εἰς Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους πρὸς στρατολογίαν Κρητῶν προσφύγων, ἀντεπροσώπευσε τὴν Κρήτην εἰς τὴν Β' καὶ Γ' ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς κατὰ τῆς Γραμβούσης ἐπιχειρήσεις τοῦ 1828. ΕΡ. Μ.

πρακτικογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ γράφων τὰ πρακτικὰ συνεδριάσεως, συζητήσεως, συσκέψεως κττ.: «οἱ πρακτικογράφοι τῆς βουλῆς, — τῆς δίκης».

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἐπίσημοι *πρακτικογράφοι* τῆς πολιτείας ὑφίστανται εἰς ἅπαντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη διὰ διαφόρους ὑπηρεσίας τηρήσεως πρακτικῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἰσχὺν δημοσίου ἐγγράφου, ἐφ' ὅσον προσβαλλόμενα τυχὸν ὡς πλαστὰ δὲν ἀποδειχθῶσι τοιαῦτα. Οἱ ἐπίσημοι οὗτοι πρακτικογράφοι, οἵτινες εἶναι μόνιμοι ὑπάλληλοι, περιβαλλόμενοι δι' ἐγγυήσεων κανονιζομένων ἐν τοῖς σχετικοῖς νόμοις τῶν διαφόρων κρατῶν, ἀναλαμβάνουσι τὴν ἐμπιστευομένην αὐτοῖς ὑπηρεσίαν ἀφοῦ ὁρκισθῶσι κατὰ τὸν τύπον τῆς θρησκείας των περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῆς ὑπηρεσίας των ταύτης. Μ. Ι. Μ.

πρακτικὸν (τό)· σύντομος ἔκθεσις διατυποῦσα τὸ ἀποτέλεσμα ἐνεργείας τινὸς ἐπιτροπῆς ἢ συλλόγου: «πρακτικὸν διορισμοῦ, — ἀπολύσεως»· || *πρακτικὰ* (τά)· ἔγγραφος ἔκθεσις λεπτομερὴς καὶ ἀκριβὴς τῶν λεχθέντων ἢ πραχθέντων ἐν ὠργανωμένῳ σώματι: «πρακτικὰ τῆς βουλῆς, — τοῦ δικαστηρίου, — τοῦ συλλόγου».

—*[Δικ.]* 1) Τὰ *πρακτικὰ* τῶν δικαστηρίων εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ γραμματέως συντασσομένη ἔγγραφος πιστοποίησις τῶν ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν γενομένων. Ἐν ταῖς πολιτικαῖς δίκαις τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων περιέχουν: τὰ ὀνόματα τῶν παρόντων δικαστῶν, τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ γραμματέως· τὰ ὀνόματα τῶν ἐμφανισθέντων διαδίκων ἢ τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν, ἢ τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν ἐνεφανίσθησαν· τὴν περιγραφὴν τῆς ὑπὸ δίκην ὑποθέσεως· περίληψιν διαλαμβάνουσαν τὰ οὐσιώδη τῆς συζητήσεως, καθὼς καὶ τὰς νέας ἢ μεταβεβλημένας ἢ βελτιωμένας προτάσεις τῶν διαδίκων· τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων, ἐὰν οὗτοι δὲν εἶχον καθόλου ἐξετασθῇ πρότερον, ἢ τὰς παραλλαγὰς τῶν πρότερον ἐξετασθέντων μαρτύρων· σύντομον μνείαν ἑκάστου ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ συμβάντος (Πολ. Δικον. ἄρθρ. 175). Ἐν δὲ ταῖς ποινικαῖς δίκαις τὰ πρακτικὰ περιέχουν συντόμως τὰς προτάσεις καὶ αἰτήσεις τῶν δικαζομένων καὶ τοῦ εἰσαγγελέως, τὰς μαρτυρίας, ἐὰν οἱ μάρτυρες δὲν εἶχον ἀκουσθῇ εἰσέτι εἰς τὴν προανάκρισιν, ἔτι δὲ τὰς μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν τῶν προεξετασθέντων μαρτύρων διαφοράς, τὸ περιεχόμενον τῆς ἀποφάσεως, καὶ ἐν γένει ὅ,τι λόγου ἄξιον συνέβη διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως (Ποιν. Δικ. ἄρθ. 80). Τὰ πρακτικὰ ὑπογράφονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ προεδρεύσαντος κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν δίκην καὶ τοῦ δικαστικοῦ γραμματέως καὶ ἐντὸς 3 ἡμερῶν προκειμένης πολιτικῆς δίκης, ἐντὸς δὲ 24 ὡρῶν προκειμένης ποινικῆς δίκης. Ἐὰν δι' οἱονδήποτε λόγον κωλυθῇ ὁ προεδρεύσας νὰ ὑπογράψῃ τὰ πρακτικά, ταῦτα ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ μετ' αὐτὸν ἀρχαιοτέρου δικαστοῦ. Τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἔγκαιρον σύνταξιν τῶν πρακτικῶν καὶ διὰ τὴν πιστὴν ἐν αὐτοῖς ἀναγραφὴν τῶν πεπραγμένων φέρει ἀκεραίαν ὁ γραμματεύς, διὸ δικαιοῦται νὰ καταγράφῃ τὰ πράγματα, ὅπως οὗτος κατενόησεν αὐτά. Τὰ πρακτικὰ ἀποτελοῦν πλήρη ἀπόδειξιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναγραφομένων, τῆς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως αὐτῶν δυναμένης ν' ἀνατραπῇ μόνον διὰ προσβολῆς ἐπὶ πλαστογραφίᾳ. Ἰδιαίτερα πρακτικὰ κρατοῦνται κατὰ τὰς διασκέψεις καὶ ἐν τοῖς συμβουλίοις τῶν δικαστηρίων.

Τῶν συνεδριάσεων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων κρατοῦνται ἐπίσημα πρακτικὰ καὶ ἐστενογραφημένα τοιαῦτα. Τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῆς βουλῆς εἶναι ἡ ἔγγραφος καὶ ἀκριβὴς ἔκθεσις τῶν καθ' ἑκάστην συνεδρίασιν τελεσθέντων. Ἐν αὐτοῖς γίνεται συνοπτικὴ μόνον μνεία τῶν ἀγορεύσεων, κατονομάζονται οἱ ἀγορεύσαντες, γίνεται μνεία τῶν ὑποβληθεισῶν τροπολογιῶν καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποβαλόντων αὐτὰς βουλευτῶν. Ἐπὶ πλέον καταχωρίζονται ἐν αὐτοῖς αἱ προτάσεις, ἐρωτήσεις ἢ συστάσεις μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποβαλόντων αὐτάς, καὶ τὰ εἰς δευτέραν συζήτησιν καὶ σύνολον ψηφισθέντα νομοσχέδια, ἐπίσης τὰ πρωτόκολλα τῶν ψηφοφοριῶν, ἐμφαίνοντα τὴν ψῆφον ἑκάστου βουλευτοῦ, ὡς καὶ ὁ ἐκφωνούμενος ὀνομαστικὸς κατάλογος πρὸς βεβαίωσιν ἀπαρτίας, ἐμφαίνων τίνες βουλευταὶ ἦσαν παρόντες καὶ τίνες ἀπόντες. Τὰ πρακτικά, ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ προέδρου ἢ τοῦ διευθύνοντος τὴν συνεδρίασιν ἀντιπροέδρου καὶ τῶν παρευρεθέντων γραμματέων, δημοσιεύονται δὲ εἰς τεῦχος καὶ διανέμονται εἰς τοὺς βουλευτὰς (Κανονισμὸς Βουλῆς 1928, ἄρθ. 79—83). Τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἰσχύουν καὶ διὰ τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς γερουσίας (Κανονισμ. Γερουσίας 1929, ἄρθ. 76—80). Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐπισήμων πρακτικῶν τηροῦνται τόσον διὰ τὴν βουλὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν γερουσίαν τὰ ἐστενογραφημένα πρακτικὰ ὑπὸ εἰδικῶν ὑπαλλήλων διὰ τοῦ στενογραφικοῦ συστήματος, περιέχοντα αὐτολεξεὶ ἀφήγησιν τῶν καθ' ἑκάστην συνεδρίασιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους λεχθέντων ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν, βουλευτῶν ἢ γερουσιαστῶν, ἥτις δημοσιεύεται ἐν ἰδίῳ τεύχει ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐφημερὶς τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς (Γερουσίας)». Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

2) *Πρακτικὸν* καλεῖται ἔγγραφος πιστοποίησις γεγονότος τινὸς ἢ τοῦ ἀποτελέσματος γενομένης ἐνεργείας. Τὸ πρακτικὸν συντάσσεται ἄλλοτε παρ' εἰδικῶν ὑπαλλήλων, ὡς ὅταν πρόκειται περὶ πιστοποιήσεως θανάτου, ἄλλοτε παρὰ τῶν μετασχόντων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐνεργείας τινός, ὡς ὅταν πρόκειται περὶ συμβιβασμῶν, πραγματογνωμοσύνης κτλ. Χ. Γ. Σ.

πρακτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρᾶξιν, ὁ τῆς πράξεως, τῆς πείρας, ἐμπειρικός, ἀντίθ. *θεωρητικός*: «πρακτικὸς ἰατρός, — φαρμακοποιός»· || ὁ ἔμπειρος τῆς πράξεως, τῶν βιοτικῶν πραγμάτων: «πρακτικὸς ἄνθρωπος»· || «πρακτικὸν λύκειον» σχολεῖον τῆς μέσης παιδείας προπαρασκευάζον μαθητὰς διὰ τὸ πολυτεχνεῖον, τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς ἀνωτάτας τεχνικὰς σχολάς· || «φρ. εἶναι —, δὲν εἶναι πρακτικὸν» ὠφέλιμον, ἀποτελεσματικόν, ἀσφαλές: «αὐτὸ ποῦ κάμνετε δὲν εἶναι πρακτικόν»· || ***πρακτικὸν*** (τὸ) καὶ ***πρακτικὰ*** (τά)· ὡς οὐσ.· βλ. λ.—Ἐπίρρ. ***πρακτικῶς***, ἐμπειρικῶς, ἀντίθ. *θεωρητικῶς, ἐπιστημονικῶς*.

—*[Φιλοσ.] Πρακτικὴ φιλοσοφία* καλεῖται ἡ ἐξετάζουσα τὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας, δηλαδὴ ἡ ἠθική, ἡ κοινωνιολογία, ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου κλπ. *Πρακτικὸν λόγον* καλεῖ ὁ Κάντιος τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους τοῦ ἐνεργεῖν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν. «Καθαρὸς λόγος» καὶ «πρακτικὸς λόγος» δὲν ἀποτελοῦσιν ἀντίθεσιν. Τοιαύτην ἀντίθεσιν ἢ μᾶλλον διαφορὰν ἀποτελοῦσιν οἱ ὅροι «θεωρητικὸς λόγος» καὶ «πρακτικὸς λόγος». Ἡ ἀντίθεσις λοιπὸν μεταξὺ τῆς κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου καὶ τῆς κριτικῆς τοῦ πρακτικοῦ λόγου θὰ ἐξεφράζετο καταλλήλως ἐὰν ἐλέγομεν: «κριτικὴ τοῦ καθαροῦ θεωρητικοῦ λόγου» καὶ «κριτικὴ τοῦ καθαροῦ πρακτικοῦ λόγου». Σ. Ν. Λ.

—***πρακτικὰ σχολεῖα*** (Realschulen). Ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα παρεῖχον ἀνωτέραν γενικὴν μόρφωσιν, ἐστήριζον αὐτὴν ἰδίως ἐπὶ τῆς γνώσεως τῆς λατινικῆς γλώσσης. Τὰ σχολεῖα δὲ ταῦτα, τὰ ὁποῖα κυρίως διηύθυνον κληρικοί, ἀπέβλεπον ἰδίως εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν εὐγενῶν. Διὰ τοῦτο δὲν ἱκανοποίουν τὰς ἀνάγκας τῆς ὁσημέραι ἀναπτυσσομένης ἀστικῆς τάξεως, ἥτις ἤθελε σχολεῖα δυνάμενα νὰ προπαρασκευάζουν τοὺς μαθητὰς διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν. Καὶ ὅτε δὲ τὸ γυμνάσιον διεμορφώθη καταλλήλως, τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπιστικὴν ἐστήριξεν ἐπὶ τῆς γνώσεως τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς, καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος, παρέχον μὲν εὐρυτέραν διανοητικὴν ἀντίληψιν, ἀλλὰ προπαρασκευάζον τοὺς μαθητὰς κυρίως διὰ τὰς θεωρητι-

Digitized by Google

κὰς ἐπιστήμας. Διὰ τοῦτο μετά τινας ἀποπείρας ἱδρύθη τῷ 1742 ἐν Βερολίνῳ τὸ πρῶτον πρακτικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κυρίως σκοπὸν εἶχε τὴν πρακτικὴν μόρφωσιν τῶν νέων τῶν ἀστικῶν τάξεων. Μετ' ὀλίγον τὰ τοιαῦτα σχολεῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν. Παρέχοντα δὲ ἀνωτέραν μόρφωσιν τῶν ἀστικῶν σχολείων (τὰ ὁποῖα πάλιν ἐμόρφωνον πληρέστερον τὰ παιδία τῶν πόλεων ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου), ἀντικατέστησαν ταῦτα κατ' ὀλίγον. Παραλαμβάνοντα μαθητὰς γινώσκοντας ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ τὰς 4 πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς, ἔχουσιν 6 τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας, ἀντὶ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, διδάσκονται γαλλικὰ καὶ ἀγγλικά, τὰ μαθηματικά, ὅσον περίπου καὶ ἡ μητρικὴ γλῶσσα, καὶ τὰ πραγματογνωστικὰ μαθήματα ἀρκούντως. Ἀλλὰ διὰ τὴν μόρφωσιν πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὰς ἀνωτέρας τεχνικάς, βιομηχανικάς, στρατιωτικὰς σχολὰς καὶ ἐν γένει διὰ τὴν αὐξάνουσαν ἀνάπτυξιν τῆς εὐπορωτέρας ἀστικῆς τάξεως, τὸ πρακτικὸν σχολεῖον δὲν ἦτο ἀρκετόν· οὕτως ἱδρύθησαν τὸ μὲν δύο ἀνώτεραι τεχνικαὶ τάξεις, ὡς ἀνώτερος κύκλος τῶν πρακτικῶν σχολείων, τὸ δὲ ἐννεαετῆ σχολεῖα (μὴ συνυπολογιζομένων τῶν τριῶν ἐτῶν προπαιδεύσεως, ὅπως καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ σχολεῖα), ἅτινα ἀπὸ τοῦ 1883 ὠνομάσθησαν *ἀνώτερα πρακτικὰ σχολεῖα*. Τὰ ἀνωτέρω δὲ μνημονευθέντα πρακτικὰ σχολεῖα ἔχουν πρὸς τὰ ἀνώτερα τοιαῦτα ὁποίαν σχέσιν ἔχουν καὶ τὰ ἑξαετῆ προγυμνάσια πρὸς τὰ ἐννεαετῆ γυμνάσια.

Τὰ ἀνωτέρω πρακτικὰ σχολεῖα εἶναι τὰ νεώτατα ἀνωτέρας γενικῆς μορφώσεως σχολεῖα, ἰσότιμα μὲ τὰ κλασσικὰ γυμνάσια καὶ τὰ πρακτικὰ γυμνάσια ἢ λύκεια. Καὶ αὐτῶν σκοπὸς εἶναι νὰ παράσχωσι τὴν ἀναγκαίαν μόρφωσιν καὶ ἱκανότητα εἰς τὴν μέλλουσαν γενεάν, ἥτις θὰ διευθύνῃ τὸ ἔθνος. Ἀλλ' ἐνῷ τὸ γυμνάσιον κυρίως προπαιδεύει τοὺς νέους διὰ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας, τὸ ἀνώτερον πρακτικὸν σχολεῖον προπαιδεύει δι' ἐκεῖνα τὰ στάδια τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν ἀξίαν λόγου μόρφωσιν εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα καὶ πληρεστέραν γνῶσιν τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Κατὰ ταῦτα τὰ ἀνώτερα πρακτικὰ σχολεῖα διαφέρουν τῶν πρακτικῶν γυμνασίων ἢ λυκείων, ὅτι εἰς μὲν τὰ λύκεια δὲν διδάσκονται ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἀλλὰ μόνον λατινικὰ καὶ ταῦτα ὀλιγώτερα ἀπὸ τὰ κλασσικὰ γυμνάσια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διδάσκονται περισσότερα μαθηματικὰ καὶ φυσιογνωστικά, προστιθεμένης τῆς διδασκαλίας παρὰ τὴν γαλλικὴν καὶ τῆς ἀγγλικῆς· εἰς δὲ τὰ ἀνώτερα πρακτικὰ σχολεῖα δὲν διδάσκονται ἀρχαῖαι γλῶσσαι, ἀλλὰ τὰ γαλλικὰ ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως, τὰ ἀγγλικὰ ἀρκετὰ ἐκτενῶς, μαθηματικὰ δὲ καὶ φυσιογνωστικὰ πολὺ περισσότερα καὶ ἡ ἰχνογραφία ἐκτενέστερον. *Μετερρυθμισμένα σχολεῖα* ὠνομάσθησαν νεώτερα σχολεῖα, ἅτινα ἔχουσι κοινὸν τριτάξιον προπαρασκευαστικὸν τμῆμα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ κατόπιν κοινὸν κατώτερον τμῆμα, ἐνῷ τὸ ἀνώτερον τμῆμα περιλαμβάνει παραλλήλους τάξεις γυμνασίου καὶ λυκείου ἢ λυκείου καὶ ἀνωτέρου πρακτικοῦ σχολείου. Ἐν Γαλλίᾳ τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀρρένων περιλαμβάνουν 7 τάξεις, ὡς συνέχειαν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου· διαιροῦνται δὲ εἰς δύο τμήματα. Καὶ εἰς μὲν τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τοῦ α΄ τμήματος διδάσκονται, ἐκτὸς τῶν κοινῶν εἰς ἀμφότερα τὰ τμήματα μαθημάτων (μαθηματικῶν, φυσικῶν κ.ἄ.), λατινικά· ἀπὸ δὲ τῆς ἑπομένης τάξεως τὸ α΄ τμῆμα ἔχει δύο ὑποδιαιρέσεις· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην τούτων διδάσκονται λατινικὰ καὶ ἑλληνικά, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἀντὶ τῶν ἑλληνικῶν περισσότερα λατινικά. Εἰς τὸ β΄ τμῆμα τὰ λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἀντικαθίστανται δι' εὐρυτέρας σπουδῆς τῆς γαλλικῆς καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας δευτέρας ξένης γλώσσης. Μετὰ τὸ τέλος ἑνὸς τῶν δύο τούτων ἑξαετῶν τμημάτων ὁ μαθητὴς ἀκολουθεῖ κατ' ἐκλογὴν τὴν τάξιν τῆς φιλοσοφίας ἢ τῶν μαθηματικῶν. Π.Α.Β.

— **«Πρακτική»** (ἡ). Τίτλος τῶν ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος διαδεδομένων ἐν Γερμανίᾳ ἡμερολογίων, τῶν περιεχόντων τοὺς κανόνας διὰ τὰς ἀφαιμάξεις κτλ. Εὐφυεστάτη διακωμῴδησις αὐτῶν εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου Φίσχαρτ-Μένζερ «Ἡ μάμμη πάσης πρακτικῆς» (1573). Ν. Σ. Λ.

— **πρακτικὴ *ἀριθμητική*** *[Μαθημ.]*. Κλάδος τῆς *ἀριθμητικῆς* (βλ. λ.), ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ παράσχῃ τὰς ἀπαραιτήτους μαθηματικὰς πρακτικὰς γνώσεις, διὰ τὸν βίον παντὸς ὁπωσδήποτε μορφωμένου ἀνθρώπου. Ἀποτελεῖ τὴν κατωτέραν βαθμίδα τῶν μαθηματικῶν, τιθέμενος ὑπὸ τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν θεωρητικὴν ἀριθμητικήν.

— **πρακτικὴ *ἀστρονομία***. Πραγματεύεται περὶ τῶν διαφόρων ἀστρονομικῶν ὀργάνων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, περὶ τῶν διαφόρων μεθόδων, δι' ὧν ἐκτελοῦνται αἱ ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις, καὶ περὶ τῶν τρόπων, καθ' οὓς ὑπολογίζονται αὗται. Σ. Π.

— **πρακτικὴ *θεολογία***. Κλάδος τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης περιλαμβάνων συνήθως τὰ ἀκόλουθα πέντε μαθήματα: 1) Τὴν *λειτουργικήν*, ἥτις ἐξετάζει τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς λοιπὰς ἱεροτελεστίας. 2) Τὴν *ῥητορικήν*, ἥτις ἐξετάζει τὸ θεῖον κήρυγμα. 3) Τὴν *κατηχητικήν*, ἥτις ἐξετάζει τὸν τρόπον τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας. 4) Τὴν *ποιμαντικήν*, ἥτις ἐξετάζει τὰ καθήκοντα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὸ ἑαυτῶν ποίμνιον. 5) Τὸ *ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον*, ὅπερ ἐξετάζει τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Niebergall*, Practische Theologie (1918 καὶ 1919 εἰς 2 τόμ.). — *M. Schian*, Grundriss der Practische Theologie (1927, 2α ἔκδ.).— *Joh. Meyer*, Grundriss der Practische Theologie (1923). — *Joh. Steinbeck*, System der Practische Theologie (1928). — *E. Pfennigsdorf*, Practische Theologie (1929 καὶ 1930 εἰς 2 τόμ.). Κ. Ι. Δ.

— **«Πρακτικὸς *ἰατρός*»**. Μηνιαία ἰατρικὴ ἐπιθεώρησις, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1923 ὑπὸ Σπυρ. Ν. Οἰκονόμου καὶ Δαμ. Σωτηριάδου.

πρακτικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πρακτικόν, ὠφέλιμον.

Πράκτιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Τρωάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῆς Ἴδης καὶ ῥέων μεταξὺ τῆς Ἀβύδου καὶ Λαμψάκου ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Μπεργκὰζ - Ἀσμάκ*. Α. Θ. Σ.

πρακτορεία (ἡ)· τὸ ἔργον, τὸ ὑπούργημα τοῦ πράκτορος.

πρακτόρειον (τό)· ἀρχ., φυλακὴ τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου, τῶν καταδικασθέντων εἰς πρόστιμον.

πρακτορεῖον (τό)· τὸ οἴκημα ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ ὑπηρεσία τοῦ πράκτορος, τὸ γραφεῖον τοῦ πράκτορος: «πρακτορεῖον ἀτμοπλοΐας,—μεταφορῶν κ.τ.λ.»· || «πρακτορεῖον ἐφημερίδων» ὀργάνωσις πρὸς ταχεῖαν καὶ ἀσφαλῆ κυκλοφορίαν τῶν ἐφημερίδων.

— *[Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται *πρακτορεῖον* (Agence, Agency) τὸ γραφεῖον ἢ ὁ τόπος διαμονῆς τοῦ *πράκτορος*, γενικώτερον δὲ ἡ ὠργανωμένη ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, μὴ ἔχουσα δημόσιον χαρακτῆρα, ἡ ὁποία, ἐπ' ὡρισμένῃ ἀντιμισθίᾳ, ἀναλαμβάνει τὴν διεκπεραίωσιν διαφόρου φύσεως ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας τῇ ἀναθέτει ἄλλη ἐπιχείρησις ἢ ἄτομον, καὶ τὴν παροχὴν εἰδικῶν τινων ὑπηρεσιῶν. Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν προσφερομένων παρ' αὐτῶν ὑπηρεσιῶν τὰ πρακτορεῖα διακρίνονται, εἰς: 1) *Ἐμπορικὰ πρακτορεῖα*, ἤτοι τὰ γραφεῖα καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ἐμπορικῶν πρακτόρων ἢ ἀντιπροσώπων, οἱ ὁποῖοι ἀντιπροσωπεύουν εἰς πόλιν τινὰ ἢ περιφέρειαν τῆς ἰδίας ἢ ξένης χώρας ὡρισμένον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν οἶκον, ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν προαγωγὴν καὶ προστασίαν τῶν συμφερόντων του καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν του (βλ. λ. *ἀντιπρόσωπος* καὶ *πράκτωρ*). 2) *Πρακτορεῖα δημοσιεύσεων* (agences de publicité), ἤτοι γραφεῖα καλῶς ὠργανωμένα, εἰδικευθέντα εἰς τὰς δημοσιεύσεις παντὸς εἴδους διαφημίσεων, τὰ ὁποῖα ἀναλαμβάνουν ἐπ' ὡρισμένῃ ἀμοιβῇ τὴν καταχώρισιν διαφημίσεων εἰς ἐφημερίδας ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τοποθέτησιν ῥεκλαμῶν εἰς καταλλήλους χώρους (βλ. λ. *διαφήμισις*). 3) *Πρακτορεῖα ἐφημερίδων*. Ταῦτα εἶναι ἐπιχειρήσεις ἀναλαμβάνουσαι ἐργολαβικῶς ἐπὶ προμηθείᾳ τὴν διάθεσιν καὶ πώλησιν ὡρισμένων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, διαθέτουσαι πρὸς τοῦτο τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὰ οἰκονομικὰ αὐτῶν μέσα. Τοιαῦτα πρακτορεῖα ὑπάρχουν σήμερον ἐν Ἑλλάδι δύο: Τὸ Κεντρικὸν Πρακτορεῖον, ἡ πρώτη παρ' ἡμῖν ἐπιχείρησις τοῦ εἴδους τούτου, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Σπ. Τσαγκάρη, καὶ ἡ «Ἑταιρεία τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου», ἱδρυθεῖσα τῷ 1913. 4) *Ναυτικὰ πρακτορεῖα*. Ταῦτα εἶναι ἐπιχειρήσεις ἢ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀναλαμβάνουν δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ ὑπὸ ἰδίαν αὐτῶν εὐθύνην τὴν διεκπεραίωσιν παντὸς εἴδους ὑπηρεσίας σχετιζομένης μὲ τὰς διὰ θαλάσσης μεταφοράς, ἤτοι ἔκδοσιν εἰσιτηρίων ἐπιβατῶν, μεταφορὰν ἐμπορευμάτων κλπ. Τὰ ναυτικὰ πρακτορεῖα δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τοὺς ναυλομεσίτας καὶ τὰ γραφεῖα ναυλώσεων ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν διαφόρου φύσεως ἐπιχειρήσεις. 5) *Πρακτορεῖα πληροφοριῶν* (agences d'information). Ταῦτα εἶναι ὀργανώσεις ἀποσκοποῦσαι τὴν συγκέντρωσιν πληροφοριῶν, ὡρισμένης φύσεως, πρὸς μεταβίβασιν εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους. Ὀνομάζονται γενικῶς οὕτω τὰ πρακτορεῖα, ἅτινα μεταδίδουν ἀμέσως τὰς εἰδήσεις των εἴτε τηλεγραφικῶς ἢ τηλεφωνικῶς ἢ ἐγγράφως εἰς τὰς ἐφημερίδας, αἵτινες εἶναι συνδρομηταί των εἴτε διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἐγκυκλίων, περιοδικῶν φύλλων κλπ. μὴ ἐμπιστευτικοῦ περιεχομένου, ἀποστελλομένων εἰς τοὺς πελάτας των. Τὸ πρῶτον ἱδρυθὲν πρακτορεῖον τοῦ εἴδους τούτου ὑπῆρξεν ἡ Correspondance Garnier τῶν Παρισίων (1832), οἱ κυριώτεροι δὲ σύγχρονοι ὀργανισμοὶ παρομοίας φύσεως εἶναι τὸ Ῥώϊτερ ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ πρακτορεῖον Χαβὰς ἐν Γαλλίᾳ, τὸ πρακτορεῖον Βὸλφ ἐν Γερμανίᾳ, τὸ Στέφανι ἐν Ἰταλίᾳ ἡ Associated press καὶ United press ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἄλλοι μικρότεροι ὀργανισμοί, παρ' ἡμῖν δὲ τὸ Ἀθηναϊκὸν πρακτορεῖον. Τὰ πρακτορεῖα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τὰ *πρακτορεῖα* ἢ *γραφεῖα πληροφοριῶν*, τὰ ὁποῖα συλλέγουν καὶ παρέχουν πληροφορίας εἰς κύκλους ἰδίως ἐμπορευομένων, ἐμπιστευτικῆς πάντοτε φύσεως. 6) *Πρακτορεῖα ταξιδίων*. Ταῦτα εἶναι ὀργανισμοί, οἵτινες ἀναλαμβάνουσι τὴν ὀργάνωσιν δι' ἴδιον λογαριασμὸν ὁμαδικῶν ταξιδίων καὶ ἐκδρομῶν, τὴν ἔκδοσιν εἰσιτηρίων δι' ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑδρογείου καὶ τὴν παροχὴν πάσης φύσεως διευκολύνσεων εἰς τοὺς τῇ μερίμνῃ αὐτῶν ταξιδεύοντας. Παραπλήσια πρὸς τὰ πρακτορεῖα ταξιδίων εἶναι καὶ τὰ *πρακτορεῖα μεταναστεύσεων*, τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰδικοποιηθῆ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν ταξιδίων τῶν μεταναστῶν. 7) *Πρακτορεῖα ὑποθέσεων* (agences d'affaires). Τὰ πρακτορεῖα ἢ γραφεῖα ταῦτα διευθύνονται ὑπὸ πρακτόρων, τῶν ὁποίων ἡ ἀσχολία συνίσταται εἰς τὴν ἀνάληψιν ὑποθέσεων τρίτων, ἤτοι διαχείρισιν περιουσιῶν, εἴσπραξιν ὀφειλομένων ποσῶν, πώλησιν καὶ μίσθωσιν ἀκινήτων, διεξαγωγὴν δικαστικῶν ἀγώνων, ἐκκαθάρισιν λογαριασμῶν, διακανονισμὸν καὶ εἴσπραξιν ἀσφαλειῶν, ἀνεύρεσιν λησμονηθεισῶν κληρονομιῶν, ἀνεύρεσιν καὶ εἴσπραξιν τῶν ἐπὶ πλέον καταβληθέντων ναύλων καὶ κομίστρων κλπ. Η.Π.Γ.

πράκτωρ,—*ορος* (ὁ)· ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος παρέχων τὰ μέσα ναυτικῶν μεταφορῶν ἢ μεταβάσεως δι' ἀτμοπλοίου: «πράκτωρ ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας»· || «πράκτωρ ἐφημερίδων» ὁ ἀναλαμβάνων ἔν τινι τόπῳ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐφημερίδων· || «προξενικὸς πράκτωρ» διπλωματικὸς ὑπάλληλος ἐκτάκτως διοριζόμενος εἰς τόπους μικρᾶς σπουδαιότητος.

—*[Ἀρχ.]* *Πράκτορες* ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἐκαλοῦντο οἱ εἰσπράκτορες τῶν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐπιβαλλομένων προστίμων. Τούτων ἡ παράδοσις ἐγίνετο εἰς τοὺς δέκα ἀποδέκτας ἐνώπιον τῆς βουλῆς. Ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας τοῦ δυστροποῦντος πληρωτοῦ δὲν ἦτο ἔργον τῶν πρακτόρων, ὡς καὶ ἡ χρῆσις βίας πρὸς εἴσπραξιν τῶν εἰς τὸ δημόσιον ὀφειλῶν. *Πράκτωρ* ἐκαλεῖτο καὶ ὁ τῆς ἐν Λήμνῳ ἀθηναϊκῆς κληρουχίας ἄρχων. Ν. Σ. Λ.

—**πράκτωρ *διπλωματικός*, —*προξενικός***. Ἐν τῇ διπλωματικῇ γλώσσῃ γίνεται συνηθέστατα χρῆσις τοῦ ὅρου *πράκτωρ*, δι' οὗ ἐννοεῖται, κατ' ἀρχήν, τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐπιφορτίζεται ὑπὸ τῆς πολιτείας, ὅπως διεξαγάγῃ μετ' ἄλλης πολιτείας συνεννοήσεις ἐμπιστευτικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως, αἵτινες διὰ τοῦτο πρέπει, κατ' ἀρχὰς τοὐλάχιστον, νὰ τηρηθῶσι μυστικαί. Πολλάκις διὰ τοιούτων πρακτόρων, οἵτινες εἶναι ἔκτακτοι καὶ ἔχουσι ὡρισμένην ἐντολήν, ἐπικοινωνεῖ πολιτεία τις μετ' ἄλλων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἑδρευουσῶν ὀργανώσεων, εἴτε οἰκονομικῶν, εἴτε ἄλλης φύσεως, ὅπως πορισθῇ πληροφορίας διὰ μέσων συνήθως μὲν μὴ ἀπαγορευομένων, ἀλλ' ἐν τούτοις μυστικῶν, διὰ τοῦτο δὲ εἰς παρομοίας περιπτώσεις γίνεται λόγος περὶ *μυστικοῦ πράκτορος*. Πολλάκις, ἂν μὴ συνηθέστατα, εἰς τὰς τοιαύτας ἀποστολὰς δὲν ἀπονέμεται ἐπίσημος χαρακτὴρ πρεσβεύσεως, ἡ δὲ χρῆσις τοῦ ἐπισήμου τίτλου παρὰ τῶν τοιούτων πρακτόρων εἶναι, κατὰ κανόνα, σπανιωτάτη. Ἡ ἀνάκλησις τοῦ πράκτορος ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπευομένης πολιτείας δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνοδεύηται διὰ τῆς ἐπιδόσεως ἀνακλητηρίων ἐγγράφων εἰς τὴν πολιτείαν, εἰς ἣν οὗτος ἔχει ἀποσταλῆ· ἀρκεῖ ἁπλῶς ἡ ἐπίσημος γνωστοποίησις ὅτι ἔληξεν ἡ ἐντολή του. Ἐννοεῖται ὅτι πᾶσα πολιτεία εἶναι ἐλευθέρα ν' ἀποστέλλῃ κατὰ τὰς περιστάσεις πλείονας πράκτορας, εἴτε ἂν ἕκαστος τούτων ἔχῃ ἐντολὴν εἰδικὴν ὅπως διαπραγματευθῇ ὡρισμένον ζήτημα, εἴτε ἂν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ πρόκειται νὰ διεξαγάγωσι διαπραγματεύσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Οὐχὶ σπανίως γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου *διπλωματικὸς πράκτωρ* πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐπισήμου καὶ μονίμου ἀντιπροσώπου μιᾶς πολιτείας παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς ἄλλης, δηλαδὴ τοῦ πρέσβεως κατὰ κανόνα. Διάφορος αὐτοῦ εἶναι ὁ ὅρος *προξενικὸς πράκτωρ*. Οὕτως καλεῖται ὁ τελευταῖος ἐν τῇ προξενικῇ ἱεραρχίᾳ, ὁ διοριζόμενος εἰς ἃ μέρη (πόλιν ἢ κωμόπολιν) τῆς περιφερείας προξενικῆς τινος ἀρχῆς ἤθελε κριθῇ σκόπιμος καὶ ἐπωφελὴς ἡ σύστασις προξενικοῦ πρακτορείου. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν προξενικὸς πράκτωρ διορίζεται ὁ μονίμως διαμένων εἴτε ἐν τῇ πόλει ἢ κωμοπόλει ἐν τῇ ὁποίᾳ ἱδρύεται ἢ ἑδρεύει προξενικὸν πρακτορεῖον, εἴτε ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς προξενικῆς ἀρχῆς, εἰς ἣν τοῦτο ὑπάγεται, ἔγκριτος ἡμεδαπός, ἢ ἐλλείψει τοιούτου ἀλλοδαπός. Ὁ διορισμὸς γίνεται διὰ πράξεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῇ προτάσει τῆς προξενικῆς ἀρχῆς εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ προξενικὸν πρακτορεῖον, καὶ τῇ γνωμοδοτήσει τῆς ἁρμοδίας πρεσβείας, ὅπου δὲ δὲν ὑπάρχει τοιαύτη, τῆς κατὰ βαθμὸν ἀνωτέρας προξενικῆς ἀρχῆς. Ὁμοίως ἐνεργεῖται καὶ ἡ ἀπόλυσις. Ὁ διορισθεὶς προξενικὸς πράκτωρ ὁρκίζεται, ἂν εἶναι Ἕλλην, τὸν ὅρκον τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ἐνώπιον τῆς εἰς ἣν ὑπάγεται προξενικῆς ἀρχῆς, ἂν δὲ εἶναι ἀλλοδαπός, τὸν ὅρκον τοῦ ἀμίσθου προξενικοῦ ὑπαλλήλου ἐνώπιον τῆς αὐτῆς ἀρχῆς. Ὁ προξενικὸς πράκτωρ στερεῖται βαθμοῦ καὶ μισθοῦ, οὔτε ἀποκτᾷ ἄλλο τι προ[...] ἢ δικαίωμα, ἀλλ' ἠμπορεῖ μόνον μετὰ δεκαετῆ εὐ[...]δόκιμον ὑπηρεσίαν νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ ὑπο[...]προξένου, ὑπόκειται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους [...] ὅπως καὶ οἱ προϊστάμενοι τῶν ἀμίσθων προ[...]

Digitized by Google

κῶν ἀρχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς προϊσταμένης του προξενικῆς ἀρχῆς, μεθ' ἧς μόνον ἔχει δικαίωμα ν' ἀλληλογραφῇ καὶ παρ' αὐτῆς νὰ ζητῇ καὶ λαμβάνῃ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας, ἐκτὸς ἐκτάκτων ἀναγκῶν, ὁπότε δύναται ν' ἀναφέρηται ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἁρμοδίαν πρεσβείαν ἢ ἐλλείψει τοιαύτης εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ κοινοποιῇ ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν προϊσταμένην του ἀρχὴν τὰς πρὸς τὴν πρεσβείαν καὶ τὸ ὑπουργεῖον ἀναφοράς του καὶ τὰς ἐκεῖθεν λαμβανομένας διαταγάς. Ὁ προξενικὸς πράκτωρ ἔχει τὰ αὐτὰ καθήκοντα καὶ τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις ὡς καὶ ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ γενικὸς πρόξενος, πρόξενος ἢ ὑποπρόξενος, στερεῖται ὅμως τοῦ δικαιώματος: α') ἐπιβολῆς προστίμου εἰς τοὺς μὴ ἐμφανιζομένους Ἕλληνας πολίτας, ὅπως τῇ μερίμνῃ του ἐγγραφῶσιν εἰς τὸ μητρῷον τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, β') νὰ ἐνεργῇ συντηρητικὰ μέτρα ἐν περιπτώσει ἀφανείας, ἀποβιώσεως ἢ προφυλακίσεως Ἕλληνος ὑπηκόου εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, γ') νὰ ἐπιχειρῇ τὴν ναυαγιαίρεσιν τῶν ναυαγούντων ἑλληνικῶν πλοίων, δ') νὰ ἐκδίδῃ πιστοποιητικὰ ἰθαγενείας, ε') νὰ ἐκδίδῃ διαβατήρια, δύναται ὅμως νὰ θεωρῇ τοιαῦτα τῇ προηγουμένῃ ἑκάστοτε ἐγκρίσει τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, καὶ στ') νὰ δικάζῃ τὰς μεταξὺ πλοιάρχων, πληρωμάτων καὶ ἐπιβατῶν τῶν ἐμπορικῶν πλοίων διαφορὰς καὶ τὰς παραβάσεις τῆς ναυτικῆς πειθαρχίας. Ἀπόντος ἢ κωλυομένου τοῦ προξενικοῦ πράκτορος ἀναπληροῦται οὗτος καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ καθήκοντα ὑπὸ τοῦ ἑκάστοτε παρὰ τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς ὁριζομένου ἀναπληρωτοῦ, ὅστις, πρὶν ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τούτου, ὁρκίζεται τὸν διὰ τοὺς ἐκτάκτους ἀναπληρωτὰς προξενικῶν ἀρχῶν νενομισμένον ὅρκον. Ὁ προξενικὸς πράκτωρ βαρύνεται μὲ τὰς δαπάνας ἐν γένει τοῦ πρακτορείου, ἐξαιρέσει τῆς κατασκευῆς σημαιῶν, ἱστοῦ, ἐθνικῶν ἐμβλημάτων, σφραγίδων ἢ συλλήψεως, διατροφῆς καὶ ἀποστολῆς κληρούχων, ὑποδίκων, λιποτακτῶν καὶ φαυλοβίων ἢ τῆς διατροφῆς καὶ ἐπιστροφῆς ἐγκαταλελειμμένων ναυτῶν, ναυαγῶν καὶ μεταναστῶν καὶ τῶν εἰδικῶς παρὰ τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς διατασσομένων δαπανῶν. Η. Γ. Κ.

— **πράκτωρ ἐμπορικὸς** *['Εμπορ. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐμπορικὸς πράκτωρ*.

Πραλὶ αὐχὴν (Col de Prali) *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τῶν γαλλοϊταλικῶν Ἄλπεων μεταξὺ τῶν κοιλάδων Γκὶλ καὶ Γκερμανιάσκα ἔχων ὕψος 2.600 μ. Χ. Δ.

Πράμαντα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς περιφερείας Τζουμέρκων, ὑπαγομένη ἀπὸ τοῦ 1925 εἰς τὸν νομὸν Ἰωαννίνων. Εἶναι ἕδρα ἰδίας κοινότητος καὶ ἀριθμεῖ (1928) 4.000 κατ. Μέχρι τοῦ 1881 ὑπήγοντο εἰς τὴν Τουρκίαν, ὁπότε διὰ τῆς Βερολινίου συνθήκης προσηρτήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ κέντρον τῆς κωμοπόλεως κεῖνται μόνον περὶ τὰς 300 οἰκίας, αἱ δὲ ὑπόλοιποι 400 καὶ πλέον κεῖνται ἐσκορπισμέναι εἰς τὰς συνοικίας *Τσόπελας*, *Χρηστοὶ* ἢ *Μετόχι*, *Ντούναβος*, *Ἁγία Τριάς*, *Φράξος*, *Ἁγία Μαρίνα*, *Τούρκα*, *Λεβέντιστα*, *Σφέντζος* καὶ *Κομματάκια*. Ἐκ τῶν συνοικιῶν τούτων οἱ *Χρηστοὶ* ἀπετέλεσαν ἰδίαν κοινότητα. Κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων, ἤτοι οἱ κτηνοτρόφοι καὶ ἄλλοι μικροεπαγγελματίαι, κατέρχονται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς Αἰτωλο-Ἀκαρνανίας, οἱ μὲν πρὸς διαχείμασιν τῶν ποιμνίων, οἱ δὲ πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας. Οἱ μετακινούμενοι οὗτοι κάτοικοι καλοῦνται *Χειμωνιάτες*. Δυτικῶς τῶν Πραμάντων, εἰς τὴν τοποθεσίαν *Παναγία*, ἀπαντῶσι λείψανα ἀρχαίου συνοικισμοῦ, εὑρέθησαν δὲ αὐτόθι νομίσματα, ἀγάλματα καὶ ἀγγεῖα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, κινητὸν εἰρηνοδικεῖον, ἐφορείαν, τηλεγραφεῖον, ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς καὶ δασοφυλακεῖον. Δημοτικὰ σχολεῖα ἔχουν ἐπίσης καὶ αἱ συνοικίαι Τσόπελας καὶ Χρηστοί. Ἀπὸ δεκαετίας λειτουργεῖ ἐν τῇ κωμοπόλει σύνδεσμος προοδευτικός, ὅστις ἄλλοτε ἐξέδιδεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δημοδιδασκάλου Δ. Τσίρκα καὶ περιοδικὸν μηνιαῖον «Τὰ Τζουμέρκα». Εἶναι ἐπίσης ἕδρα συνδέσμου τῶν πέριξ κοινοτήτων πρὸς κατασκευὴν ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Πραμάντων—Καλαρρυτῶν, ἥτις, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 1927, ἔφθασε μέχρι Μπαρτουβαρίου, ἤτοι 15 χλμ. ἀπὸ τῶν Ἰωαννίνων· ἐκεῖθεν ἡ βατὴ ὁδὸς μέχρι Πραμάντων ἔχει ἐπισκευασθῇ ἐπαισθητῶς. Χ. Ι. Σ.

— **Πραμάντων, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης δήμων, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν χωρίων *Πράμαντα* καὶ *Μελισσουργοί*.

πραμάτεια (ἡ)· τὸ ἐμπόρευμα τοῦ πραματευτῆ, τὸ περιφερόμενον εἰς τὰ χωρία ἢ καὶ εἰς τὰς συνοικίας πόλεως.

πραματευτάδικο (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένος ὁ πραματευτής.

πραματευτὴς (ὁ)· δημοτ., πωλητὴς μικρῶν πραγμάτων τῆς καθ' ἡμέραν χρείας, συνήθως περιάγων τὸ ἐμπόρευμά του εἰς τὰ χωρία ἢ καὶ εἰς τὰς συνοικίας πόλεως, γυρολόγος: «πέρασε ὁ πραματευτής».

Πράμνη, ἢ ***Πράμνος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς νήσου Ἰκαρίας, φημιζομένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὸν περίφημον αὐτῆς οἶνον, καλούμενον *πράμνιον*. Ἐπίσης ἐκαλεῖτο καὶ *φαρμακίτης*, ὡς ἔχων ἰαματικὴν δύναμιν. Α. Θ. Σ.

Πραμορίτσα *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἀλιάκμονος (βλ. λ. *Παλαιομάγειρος*).

πράνα *['Αποκρυφ.]*. Λέξις σανσκριτικὴ σημαίνουσα πνοή. Ἐν τῇ ἰνδικῇ ἀποκρυφολογίᾳ ὑποδηλοῖ τὴν παγκόσμιον ζωήν, ἥτις ἐκδηλοῦται εἰς πάντα τὰ κοσμικὰ πεδία ἢ τὸ ὑπέρτατον ἐγώ, τὸ ἐκδηλούμενον ἐν τῷ μακροκόσμῳ. Ἀναφερόμενον εἰς τὸν μικρόκοσμον ἢ τὸν ἄνθρωπον τὸ πράνα, εἶναι ἡ τρίτη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀρχή, ἤτοι ἡ ζωτικὴ δύναμις, ἢ ἄλλως τὸ ἀστρικὸν σῶμα. Ἐν τῇ Ἀθάρβα-Βέδᾳ ὑποδηλοῖ τὴν «ἀνιοῦσαν ζωήν», μίαν τῶν πέντε ζωτικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναπνοῆς ἢ ἄλλως τὴν ἀνθρωπίνην πνοήν. Η. Π. Γ.

πρανδεάρια (τὰ) *[Βυζαντ.]*. Στοαὶ ἔνθα διημέρευον οἱ φρουροῦντες τὸ παλάτιον καὶ τὸν αὐτοκράτορα πραιτωριανοί. Ν. Σ. Λ.

Πρανδιάρα (ἡ) *[Βυζ.]*. Τὸ ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ τοῦ Βυζαντίου ἑστιατόριον, τὸ καὶ *πολυστοιβὰς* καὶ *κλητόριον* καὶ *τρίκλινον τῶν δέκα ἐννέα ἀκκουβίτων* καλούμενον, «κτήριον θαυμαστὸν μεγέθει καὶ κάλλει», κατὰ τὸν Θεοφάνη, τοῦ ὁποίου οἱ τρεῖς πυλῶνες ἦσαν ἐλεφάντινοι, ὁ μέσος δ' αὐτῶν εἰσῆγε πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ. Κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὑφ' οὗ καὶ παρετέθη γεῦμα καθ' ὅλον τὸ δωδεκαήμερον ἀπὸ Χριστουγέννων μέχρι Θεοφανίων διὰ τὰ «θυρανοίξια», δηλαδὴ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ν. Σ. Λ.

Πράνζεν (Prangins) *[Γεωγρ.]*. Μέγας πύργος ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς λίμνης Λεμὰν τῆς Ἑλβετίας, εἰς ἀπόστασιν 23 χλμ. ἀπὸ τῆς Γενεύης. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς διαμονὴ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου μετὰ τὸ 1815, ἀπὸ δὲ τοῦ 1873 ὡς οἰκοτροφεῖον διοικούμενον ὑπὸ τοῦ τάγματος τῶν Μοραυῶν μοναχῶν. Εἰς τὴν παρακειμένην ἔπαυλιν διέμεινεν ὁ ἐξόριστος αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Κάρολος ἀπὸ τοῦ 1919—1921. Σ. Κ. Γ.

πρανὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πρὸς τὰ ἐμπρὸς κεκλιμένος· ‖ καθόλου, κεκλιμένος, κατηφορικός· ‖ *πρανὲς* (τό)· ὡς οὐσ., ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους, κατωφέρεια· ‖ «κλιμακωτὸν πρανὲς» ἡ μετὰ βαθμίδων κατωφέρεια· ‖ «φυσικὸν πρανὲς» ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους ὡς φυσικῶς ἔχει· ‖ ἀρχ. *τὰ πρανῆ*, ἀντίθ. *τὰ ὕπτια ἢ τὰ πρόσθια*.

— *[Τοπογραφ.]* Καλοῦσι *πρανῆ* τοὺς πρόποδας ἢ τὰς ὑπωρείας ὑψώματος, ὅταν αὗται παρουσιάζουσι κλιτῦς ὁμαλάς, ἤτοι ὅταν αὗται ἔχωσι κλίσιν ὁμαλήν. Κ. Χ. Α.

—*['Οχυρωτ.]* *Πρανὲς* εἶναι ἡ ἐκεῖθεν τῆς τάφρου ὁμαλὴ κλίσις ἡ ἑνοῦσα τὴν κορυφὴν τοῦ ἀντικρήμνου τῆς τάφρου μετὰ τοῦ πρόσθεν φυσικοῦ ἐδάφους, δηλαδὴ ἡ κλίσις τοῦ πρὸ τῆς τάφρου προχώματος εἰς τὴν παλαιότερον ἐν χρήσει κατατομὴν τοῦ χαρακώματος. Εἰς τὴν κατατομὴν ταύτην τὸ προπέτασμα, εὑρισκόμενον ἐντεῦθεν τῆς τάφρου, ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ὁμαλῶν ἐπιφανειῶν, τοῦ προσκλινοῦς, κλίσεως $^1/_6$—$^1/_4$, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς κλιτύος, κλίσεως $^4/_5$. Εἰς τὴν σήμερον ἐν χρήσει κατατομὴν τοῦ χαρακώματος, τοῦ περιλαμβάνοντος ἁπλῆν τάφρον μετὰ προπετάσματος ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθοχώματος ὄπισθεν, δὲν ὑπάρχει πρανές, ἀλλ' ἁπλῶς κλιτὺς τοῦ προπετάσματος. Ζ. Ν.

Πρανισνίκωφ (Pranischnikof), ***Ἰβὰν-Πέτρος***. Ῥῶσος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1841. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ καὶ Παρισίοις. Ἐκ τῶν ἔργων του, πλεῖστα τῶν ὁποίων ἔχουσιν ὡς θέμα στρατιωτικὰς σκηνάς, ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ πίναξ «Οἱ Κοζάκοι». Γ. Ι. Β.

Πρὰντ (Pradt), ***Δομίνικος-Γεώργιος*** ντὲ —. Γάλλος ἀρχιεπίσκοπος, διπλωμάτης καὶ συγγραφεὺς (1759—1837). Κατ' ἀρχὰς ἀρχιδιάκονος, ἐξελέγη πληρεξούσιος τῶν Τάξεων τῷ 1789 καὶ ἠγωνίσθη εἰς τὴν συνέλευσιν ἐναντίον πάσης μεταρρυθμίσεως, ὅτε δὲ ἐπεράτωσεν αὕτη τὸ ἔργον της, μετηνάστευσε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀμβοῦργον, ὅπου ἐδημοσίευσε λιβέλλους τινάς, δι' ὧν ἐκήρυττεν ἀπροκαλύπτως τὴν ἀνάγκην σταυροφορίας κατὰ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Βοναπάρτου ὡς πρώτου ὑπάτου προσεκολλήθη εἰς αὐτὸν καὶ ἐγένετο ὁ ἐπίσημος πνευματικὸς τοῦ οἴκου του. Ὁ αὐτοκράτωρ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου καὶ τὸν διώρισεν ἐπίσκοπον τοῦ Πουατιέ. Τῷ 1808 ἀνέλαβε τὰς διαπραγματεύσεις τῆς Μπαγιόν, διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν δέ, τὰς ὁποίας ἐξύφανεν οὗτος ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Βουρβώνων τῆς Ἱσπανίας, περιῆλθεν ὁ θρόνος αὐτῆς εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις εἰς ἀνταμοιβὴν τὸν προήγαγεν εἰς ἀρχιεπίσκοπον. Τῷ 1812, ἀρχομένης τῆς ἐναντίον τῆς Ῥωσίας ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς Βαρσοβίαν, ἀλλ' ἐπολιτεύθη ἐναντίον τῶν ὁδηγιῶν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἀνεκάλεσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀπέπεμψεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Τότε ὁ Πρὰντ μετεβλήθη εἰς ἀμείλικτον ἐχθρὸν τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βατερλὼ ἐδημοσίευσε δύο λιβέλλους κατὰ τοῦ πρώην εὐεργέτου του, οἵτινες ἐκυκλοφόρησαν εὐρύτατα. Τῷ 1827 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐτάχθη εἰς τὴν ἄκραν ἀριστεράν, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα πολιτικὰ καὶ ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ἱστορία τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας», «Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης», «Ἀναμνήσεις τῆς ἱσπανικῆς ἐπαναστάσεως», «Τὸ συνέδριον τοῦ Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ» κ. ἄ. Θ. Β.

Δομίνικος Πράντ.

Πραντὲλ (Pradel), ***Ἐμμανουήλ***. Γάλλος συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Γεώργιος* (1840—1908). Ὑπῆρξε συνεργάτης εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τῶν Παρισίων, δημοσιεύσας εἰς ἐπιφυλλίδας τοῦ «Φιγαρώ», τῆς «Μικρᾶς Ἐφημερίδος», τοῦ «Μικροῦ Παρισινοῦ» κ. ἄ. πλεῖστα διηγήματα καὶ μυθιστορήματά του. Ἔγραψεν: «Ἡ μικρὰ χείρ», «Ὁ ἀργυροῦς δακτύλιος», «Δράματα τιμῆς», «Ὁ ἐρυθρὸς ἀδάμας», «Ἡ κυανῆ ἀμαζών», «Ἡ ὀστρεοπῶλις», «Τὸ μυστικὸν τοῦ σκελετοῦ», «Ὁ βασιλεὺς τῶν πετρελαίων» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Πραντιὲ (Pradier), ***Ζάμ***. Γάλλος γλύπτης (1792—1852). Τῷ 1813 ἔτυχε τοῦ πρώτου μεγάλου βραβείου Ῥώμης, μεταβὰς δ' εἰς Ἰταλίαν συνεπλήρωσε δι' ἐνδελεχοῦς σπουδῆς τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν. Ἐγκατασταθεὶς βραδύτερον ἐν Παρισίοις ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν εὐφήμως γνωστός, ὅτε ἐξέθηκε τὰ ὡραῖά του ἔργα, τὰ ἀποκείμενα νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ῥουένης: «Κένταυρος», «Βάκχος» (ἐπὶ ὀρειχάλκου) καὶ «Νύμφη» (ἐπὶ μαρμάρου). Παραμείνας ἀκολούθως ἐκ νέου εἰς Ἰταλίαν (1821—1823), ἐξεπόνησεν ἐπὶ τεμαχίου ἀρχαίου κίονος τὴν «Ἀφροδίτην» καὶ «Ψυχήν», ἀγορασθείσας διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου. Μετὰ τὴν νέαν του ἐπιστροφὴν εἰς Παρισίους παρήγαγε πληθὺν ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα κυρίως διέπρεψεν ὡς λεπτὸς καὶ χαρίεις διερμηνευτὴς τῆς γυναικείας ὡραιότητος. Ἡ πλουσιωτάτη παραγωγή του περιλαμβάνει ποικίλα ἔργα: ἐπιτύμβια μνημεῖα, ἀγάλματα, προτομάς, ἀνάγλυφα καὶ πλαστικὰ συμπλέγματα. Κατὰ τὴν ἐποχήν του ἐτιμήθη καὶ πολὺ πέραν τῆς ἀξίας του, παραβληθεὶς πρὸς τὸν Ῥύντ, τοῦ ὁποίου προφανῶς εἶναι κατώτερος. Πολλοὶ τὸν παρέβαλον καὶ πρὸς τὸν Κανόβαν, μολονότι ἡ γλυκύτης καὶ ἡ χάρις τῆς τεχνοτροπίας του εἶναι ὀλιγώτερον συμβατικαὶ ἢ παρ' ἐκείνῳ. Ἐκ τῶν ἔργων του διακρίνονται: «Υἱὸς τῆς Νιόβης κατατοξευθεὶς» (μουσεῖον Λουξεμβούργου), «Προμηθεὺς» (κῆπος Κεραμεικοῦ), «Αἱ τρεῖς Χάριτες» (Βερσαλλίαι), «Σάτυρος καὶ Βάκχη», τὰ κολοσσιαῖα ἀγάλματα τοῦ Στρασβούργου καὶ τῆς Λίλλης, ἐκτελεσθέντα πρὸς διακόσμησιν τῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας, αἱ δύο «Μοῦσαι τῆς κωμῳδίας» (μνημεῖον Μολιέρου, ὁδὸς Ῥισελιέ), αἱ προτομαὶ τοῦ κοντοστάβλου ντὲ Μομορανσὺ (Βερσαλλίαι), τοῦ Καρόλου Μποννὲ (μουσεῖον Γενεύης), τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' (Βερσαλλίαι), τοῦ Καρόλου Ι', τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου, τοῦ Κυβιέ, τοῦ βαρώνου Ζεράρ, ἡ «Φρύνη», «Ἡ ἐλαφρὰ ποίησις» (μουσεῖον Νίμ), «Σαπφώ», «Ἡ Χλωρὶς θωπευομένη ὑπὸ τοῦ Ζεφύρου», «Ὁ καλλωπισμὸς τῆς Ἀταλάντης», «Μήδεια», «Πανδώρα», «Ἥβη», «Λήδα» ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ (ἐξετέθη ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Λονδίνου τοῦ 1851), «Ἡ βιομηχανία» (χρηματιστήριον Παρισίων), «Αἱ δώδεκα νῖκαι» (τάφος Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν Ἀπομάχων), «Φειδίας» (κῆπος Κεραμεικοῦ), «Ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης». Ι. Μ. Π.

— **Πραντιὲ** (Pradié), ***Πέτρος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1816—1892). Διετέλεσε πληρεξούσιος ἐν τῇ συντακτικῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1848, κατόπιν βουλευτής, ἀντιταχθεὶς εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, καὶ τέλος πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1871. Ὀπαδὸς τῆς λεγομένης καθολικο-επαναστατικῆς σχολῆς, ἔγραψε: «Πραγματεία περὶ τοῦ θείου Ὄντος» (1844), «Ὁ φιλόσοφος» (1858), «Ἡ ἐλευθερία» (1861), «Ἡ θεία σύνταξις τοῦ Σύμπαντος». Γ. Ι. Β.

— **Πραντιὲ Φοντερὲ** (Pradier Fodéré), ***Παῦλος***. Γάλλος νομομαθὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1827. Ἤσκησεν ἐπί τινα ἔτη τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1874 ἐκλήθη ὑπὸ τῆς περουβιανῆς κυβερνήσεως, ὅπως ὀργανώσῃ τὴν σχολὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψεν: «Ἐμπορικὸν δίκαιον» (1852), «Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς νομοθεσίας» (1869) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Digitized by Google

Πραντικὸν *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστρακίου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 86. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πρεβέντζα*.

Πραντίλια (Pradilla), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1847—1901). Ἐσπούδασεν ἐν Μαδρίτῃ, ἐταξίδευσε δ' εἰς Ἰταλίαν καὶ συνεπλήρωσε τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν ἐν Ῥώμῃ. Εἰργάσθη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ ἱστορικῶν θεμάτων καὶ σκηνῶν ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ἡ ἱστορική του ζωγραφικὴ διακρίνεται διὰ τὸ μεγαλεῖόν της («Ἰωάννα ἡ παράφρων», «Ἡ παράδοσις τῆς Γρανάδας» κλπ.). Ἡ κυριωτάτη ἀρετὴ τοῦ καλλιτέχνου τούτου εἶναι ἡ δύναμίς του εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ χρώματος. Ι. Μ. Π.

Πρὰντλ (Prantl), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1820—1889). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1843. Τῷ 1847 ἐγένετο ἔκτακτος, τῷ δὲ 1859 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ. Ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ Ἑγέλου. Κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος μόνος ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι συναισθάνεται ἐνσυνειδήτως τὴν ἑνότητα τοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ. Χάρις εἰς τὴν αἴσθησιν τῆς διαρκείας δύναται νὰ κατανοήσῃ ἰδεῶδές τι καὶ νὰ συμμορφώσῃ πρὸς αὐτὸ τὴν διαγωγήν του. Ὁ Πρὰντλ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Die gegenwaertige Aufgabe der Philosophie» (1852), «Verstehen und Beurteilen» (1877). Ἀλλ' ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὴν δόξαν του εἶναι ἡ περίφημος «Geschichte des Logik im Abendland» (τόμ. 4, 1835—1870). —Ω.

Πράντνερ (Prantner), ***Φερδινάνδος***. Αὐστριακὸς μυθιστοριογράφος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Λέων Βόλφραμ* (Leon Wolfram) (1817—1871). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς διοικητικὸς ὑπάλληλος, μετὰ δὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Αὐστρίᾳ ἐγένετο αὐλικὸς σύμβουλος καὶ διευθυντὴς τοῦ μυστικοῦ κρυπτογραφικοῦ γραφείου. Ἔγραψε μυθιστορήματα σατιρίζοντα τοὺς κύκλους τῆς αὐστριακῆς ἀριστοκρατίας καὶ γραφειοκρατίας. Αἱ «Διάφοροι ἀπόψεις» εἶναι τὸ πρῶτόν του ἔργον, ἡ κυκλοφορία τοῦ ὁποίου δὲν ἐπετράπη ἐν Αὐστρίᾳ. Μετὰ ταῦτα ἔγραψεν: «Ἕνα χρυσόπαιδο» (1867), «Χαμένες ψυχές» (1867) καὶ τὰ «Βιεννέζικα σκίτσα» (1871). Γ. Ι. Β.

Πράντο (Prado, ἐκ τοῦ λατ. pratum, λειμὼν) *[Γεωγρ.]*. Δημόσιον πάρκον τῆς Μαδρίτης ἐν Ἱσπανίᾳ. Παρ' αὐτὸ κεῖται τὸ περίφημον ἐθνικὸν «Μουσεῖον τοῦ Πράντο», πλουσιώτατον εἰς ζωγραφικὰ καὶ γλυπτικὰ ἔργα μεγάλης ἀξίας. Τὸ κτήριον ἔχει μῆκος 162 μ. καὶ πλάτος 21 μ., εἶναι δὲ ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰωάννου ντὲ Βιλιανουέβα. Εἰς τὸ κοινὸν ἤνοιξε πρῶτον τὰς πύλας του τῷ 1819. Κ. Β. Λ.

Πράντο (Prado), ***Μαριάνο***. Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τοῦ Σαλβατὼρ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἐξελέγη τὸ πρῶτον πρόεδρος τῷ 1826 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰωσὴφ Βιθέντε Βιλλακόρτα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐπειδὴ ἡ Γουατεμάλα ἐδείκνυε τάσεις ἀποσκιρτήσεως ἀπὸ τῆς ὑφισταμένης τότε ὁμοσπονδίας τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, περιεπλάκη, ἄνευ σοβαροῦ ἀποτελέσματος, εἰς πολεμικὰς μετ' αὐτῆς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες διήρκεσαν μέχρι τοῦ 1828. Τῷ 1832, γενομένων προεδρικῶν ἐκλογῶν, ὁ Πράντο ἐπανεξελέγη πρόεδρος, τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος, ἐκραγείσης στάσεως, ἐξ ἀφορμῆς ἐπιβολῆς φόρων τινῶν, παρῃτήθη τῆς ἀρχῆς ὑπὲρ τοῦ Ἰωακεὶμ Σὰν Μαρτίν. Η. Π. Γ.

— **Πράντο** (Prado), ***Μαριάνο Ἰγνάτιος***. Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τοῦ Περοῦ (1826—1901). Κατέχων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ἀρεκουΐπα, ἀργότερον δέ, ἐξεγερθεὶς κατὰ τοῦ προέδρου, στρατηγοῦ Πέθετ, ἀνηγορεύθη ἀρχιστράτηγος καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 1876 ἀνηγορεύθη πρόεδρος κατὰ τοὺς νομίμους τύπους. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς προεδρίας του ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος τῆς Χιλῆς κατὰ τῆς Βολιβίας καὶ τοῦ Περοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν ἀτυχὴς διὰ τὴν χώραν του καὶ προὐκάλεσε γενικὴν ἐναντίον του δυσαρέσκειαν. Ὁ Πράντο, βλέπων ἐπικειμένην τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀντιπάλου του, κατέφυγεν εἰς Νέαν Ὑόρκην (1880). Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ ἐπανῆλθεν εἰς Λίμαν (1886), ὅπου ἔζησεν ἰδιωτεύων. Η. Π. Γ.

— **Πράντο** (Prado), ***Νορβέρτος***. Ἱσπανὸς δομινικανὸς θεολόγος καὶ συγγραφεὺς (1852—1918), καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ κατόπιν τῆς θεολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μανίλα τῶν Φιλιππίνων. Ἐπιστρέψας διὰ λόγους ὑγείας εἰς Εὐρώπην, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς καὶ ἀκολούθως τῆς δογματικῆς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φριβούργου (Ἑλβετίᾳ), εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ Πράντο ὑπῆρξεν εἷς τῶν σημαντικωτέρων συγχρόνων θεολόγων τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τινὰ δὲ τῶν ἔργων του τάσσονται μεταξὺ τῶν καλλίστων συγγραμμάτων τῆς κλασσικῆς θεολογίας. Τὸ γνωστότερον ἔργον του εἶναι τὸ «De veritate fundamentali philosophiae christianae» (1912). Συνέγραψεν ἐπίσης «Enseñanzas del Rosario», «Santo Tomas y la Immaculada», «Motu proprio Doctoris Angelici» (1914), καὶ «Divus Thomas et bulla ineffabilis Deus», ἐκδοθὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως. Η. Π. Γ.

—**Πράντο ὔ *Βάλιο*** (Prado y Vallo), ***Κασιάνο ντὲ —***. Ἱσπανὸς μεταλλειολόγος, γεωλόγος καὶ συγγραφεὺς (1797—1866). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κομποστέλας καὶ κατ' ἀρχὰς ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, τῆς ὁποίας ἐνωρὶς ἀπεσύρθη διὰ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἐπιστήμην. Συνέγραψεν: «Ἱκανοποίησις τῆς γεωλογίας» (1835), «Λεξικὸν τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει λέξεων ἐν τῇ μεταλλειολογίᾳ» (1848), «Ἄνοδος εἰς τὰς κορυφὰς τῆς Εὐρώπης» (1853), «Περὶ τοῦ φωσφορίτου καὶ ἄλλων φωσφορωδῶν ὑλῶν» (1857), «Γεωλογικαὶ πληροφορίαι ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀβίλα καὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας Λεὸν» (1862), «Φυσικὴ καὶ γεωλογικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Μαδρίτης» (1864), σύγγραμμα δι' οὗ ὁ Πράντο κατέστη διεθνῶς γνωστὸς καὶ εἰς τὸ ὁποῖον περιέλαβε τὰς ἐργασίας δεκαοκτὼ ὁλοκλήρων ἐτῶν, κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Πραντοὺ (Pradou), ***Νικόλαος***. Γάλλος δραματικὸς ποιητὴς (1632 — 1698). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του τῷ 1674 μὲ τὴν τραγῳδίαν «Πύραμος καὶ Θίσβη», ἥτις ἐπέτυχε. Ὑπῆρξεν ἀντίπαλος τοῦ Ρακίνα, τὸν ὁποῖον ὅμως ἐμιμήθη ἀδεξίως, εἰς τὴν «Φαίδραν» καὶ ἄλλα ἔργα. Ἕτερον ἔργον του σημαντικὸν εἶναι ὁ «Ρήγουλος».

Πραντούνας, *Χρῆστος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ ἐκ Νάξου, γεννηθεὶς τῷ 1873. Συμμετέσχεν εἰς τὸν πόλεμον 1897, κατὰ Μάρτιον δὲ τῷ 1906, σχηματίσας ἀνταρτικὸν σῶμα ἐξῆλθεν εἰς Μακεδονίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων πιεζομένων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Ἔπεσε μαχόμενος πρὸς βουλγαρικὴν συμμορίαν τὴν 21 Ἀπριλίου 1906 παρὰ τὴν λίμνην τῶν Γιανιτσῶν. Ν. ΚΛΣ

Πραξαγόρας. Ἀθηναῖος συγγραφεὺς τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψε: «Περὶ τῶν Ἀθήνησι βασιλευσάντων», «Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου» καὶ «Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου». Ἡ γλῶσσά του, ἰωνική, ἦτο σαφὴς καὶ ἡδεῖα, ἀλλ' ὀλίγον ἄτονος. Γ. Κ. Γ.

—**Πραξαγόρας ὁ *Κῷος***. Περιφανὴς Ἕλλην, ἀκμάσας περὶ τὸ 320 π. Χ., υἱὸς τοῦ Νικάρχου, πιθανῶς πατὴρ τοῦ εἰδυλλιογράφου Θεοκρίτου. Σύγχρονος τοῦ Διοκλέους, ἔγραψε τὸ δεύτερον μετὰ τοῦτον γνωστὸν πλῆρες σύγγραμμα ἀνατομικῆς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα, ὧν καὶ τούτων μόνον τὸν τίτλον γνωρίζομεν, οἷον περὶ διαφορᾶς ὀξέων νοσημάτων, περὶ ἐπιγενομένων συμπτωμάτων, θεραπευτικὰ εἰς 2 τοὐλάχιστον βιβλία, περὶ νόσων εἰς 3 τοὐλάχιστον βιβλία, φυσικὰ καὶ συνεδρεύοντα, φυτολογίαν καὶ φαρμακολογίαν. Ἠσχολήθη παρὰ ταῦτα περὶ τὴν διαιτητικήν, ἐπεξεργασθεὶς τὴν τοῦ Διοκλέους. Ὡς περιεχούσας ἀέρα, διέκρινε κάλλιον τὰς ἀρτηρίας τῶν φλεβῶν περιεχουσῶν μόνον αἷμα, τὴν ἀορτὴν δ' ἐκάλει παχεῖαν ἀρτηρίαν. Εἶναι ὁ πρῶτος εἰδικώτερον ἀσχοληθεὶς περὶ τοῦ σφυγμοῦ, τὴν σφυγμικὴν δὲ κίνησιν διέκρινε τοῦ σπασμοῦ καὶ τοῦ τρόμου. Ἐν τοῖς νεύροις ἀνεγνώριζεν αἴσθησιν αἰσθήσεως, ἀνέγραφε δὲ σύνδεσίν τινα νωτιαίου καὶ ἐγκεφάλου (*Γαλην*. III, 67). Ἠσχολήθη καὶ περὶ τὴν σπουδὴν τῶν πυρετῶν ἐν γένει, τὴν ἐπιληψίαν καὶ παρεδέχετο συνύπαρξιν πνευμονίας καὶ πλευρίτιδος. Ἐπὶ ὕδρωπος συνίστα διουρητικά, ἐπὶ δὲ τοῦ εἰλεοῦ ἐμετικὰ καὶ πίεσιν τῆς κοιλίας, ὧν ἀποτυγχανόντων, συνεβούλευε διάνοιξιν τῆς κοιλίας, ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐν τῷ ἐντέρῳ κωλύματος καὶ ῥαφήν. ΑΡ. Π. Κ.

Πράξανδρος. Λακεδαιμόνιος ἐκ Θεράπνης, ὅστις ἄγων μετὰ τοῦ ἐξ Ἀχαΐας Κηφᾶ (ἢ Κηφέως) Λάκωνας καὶ Ἀχαιοὺς ἀποίκους ἦλθεν εἰς τοὺς ἐν Κύπρῳ Γόλγους καὶ ἵδρυσε τὴν πόλιν Λάπαθον (*Λυκόφρ*. Ἀλεξ. 586. *Στρ*. 14, 682). Π. Α. Ρ.

Πραξαπόστολος (ὁ). Καλεῖται οὕτω τὸ ἄλλως *Ἀπόστολος* (βλ. λ.) ὀνομαζόμενον λειτουργικὸν βιβλίον, τὸ περιέχον τὰς ἐκ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ἀναγινωσκομένας κατὰ τὴν λατρείαν περικοπάς. Ἡ τοιαύτη ὀνομασία τοῦ βιβλίου ὀφείλεται εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀρχόμενον κατὰ σειρὰν ἐκ περικοπῶν ἐκ τῶν Πράξεων, ἀναγινωσκομένων καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς διάστημα, χωρεῖ ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὰς ἐπιστολάς. Π. Ν. Τ.

Πραξέας. Οὗτος περὶ τὸ 190 ἦλθεν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Ῥώμην, ἔνθα καταπολεμῶν τὸν μοντανισμὸν ὑπεστήριζε τὸν μοναρχιανισμὸν καὶ δὴ ἐν πατροπασχιτικῇ μορφῇ, κατορθώσας νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης Βίκτωρα καὶ μερίδα τινὰ τοῦ ποιμνίου του. Ἐκ τῆς Ῥώμης ἦλθε πρὸς διάδοσιν τῆς διδασκαλίας του εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἔνθα κατεπολέμησεν αὐτὸν ὁ Τερτυλλιανός, γράψας κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ γνωστὸν ἔργον «Adversus Praxeam» (περὶ τὸ 216), ἐξ οὗ πληροφορούμεθα τὰ κατ' αὐτόν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ Ἱππόλυτος, ὅστις εἶναι εἷς τῶν θερμοτέρων πολεμίων τοῦ μοναρχιανισμοῦ, οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πραξέα ἀναφέρει. Ἐκ τούτου εἴκασάν τινες ὅτι δὲν ὑπῆρξεν αἱρετικὸς Πραξέας, τὸ δὲ ἔργον τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸν *Νοητόν*, ὃν σκωπτικῶς ὁ Τερτυλλιανὸς καλεῖ Πραξέαν. Ἡ εἰκασία αὕτη εἶναι σφαλερά, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Harnack καὶ ἄλλοι. Κ. Ι. Δ.

—***πραξεολογικαὶ ἐξισώσεις*** *[Μαθημ.]*· βλ. λ. *ἐξισωσις* (τ. ΙΑ', σ. 267 γ').

Πραξίας. Ἀγγειογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ἐρυθρομόρφου ῥυθμοῦ, ἤτοι ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Πεισιστρατιδῶν μέχρι τοῦ 500 σχεδὸν π. Χ. Τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου τούτου, ἡ χρονολογία του καὶ ἡ τέχνη του ἐγνώσθησαν μόνον διὰ τοῦ μικροῦ ἀμφορέως, ὅστις εὑρέθη ἐν Vulci καὶ ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή του. Τὸ ἐν λόγῳ ἀγγεῖον φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὴν παράστασιν τοῦ Πηλέως φέροντος εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν μικρὸν υἱόν του Ἀχιλλέα καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης τὸν Χείρωνα μετὰ τοῦ μικροῦ ἐπίσης Ἀχιλλέως. Β. Δ. Θ.

— **Πραξίας**. Ἕλλην γλύπτης ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο Ἀθηναῖος, μαθητὴς τοῦ Καλάμιδος καὶ ὁ γλύπτης τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀγαλμάτων τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Λητοῦς, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ὁ Welcker καὶ ὁ Brunn συνεπέραναν ὅτι ὁ Πραξίας οὗτος, ὡς μαθητὴς τοῦ Καλάμιδος, πρέπει νὰ ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Νεώτεραι ὅμως ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι ἦτο ἢ μαθητὴς τοῦ Καλάμιδος τοῦ νεωτέρου ἢ μαθητὴς τοῦ Καλλιμάχου καὶ ὅτι μετὰ τὴν κατάρρευσιν, συνεπείᾳ σεισμοῦ, τοῦ ἀρχαϊκοῦ δελφικοῦ ναοῦ τῷ 373 π. Χ., ἐπεφορτίσθη νὰ κοσμήσῃ διὰ γλυπτῶν ἔργων τὰ ἀετώματα τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ἀπὸ τοῦ 369 π. Χ. ναοῦ. Ὁ Πραξίας ἐπεράτωσε τὰ γλυπτὰ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν τιμητικὴν ἐντολήν, ἀποθανὼν ἐν τῷ μεταξύ. Τὴν συνέχισιν τῆς διακοσμήσεως ἀνέλαβεν εἶτα ὁ Ἀνδροσθένης, ὁ μαθητὴς τοῦ Εὐκάδμου, ὅστις ἐκόσμησε τὸ δυτικὸν ἀέτωμα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ δύοντος Ἡλίου, τοῦ Διονύσου καὶ τῶν Θυιάδων γυναικῶν. Β. Δ. Θ.

Πραξιδάμας. Αἰγινήτης ὀλυμπιονίκης, πάππος τοῦ νεμεονίκου Ἀλκιμίδου, ὁ πρῶτος ἀξιωθεὶς μετὰ τοῦ Ὀπουντίου Ρηξιβίου εἰκόνος διὰ τὴν εἰς πυγμαχίαν νίκην του κατὰ τὴν 59ην Ὀλυμπιάδα (544 π. Χ.). Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ «ἐκ κυπαρίσσου πεποιημένην», εἶδε περὶ τὸ 170 π. Χ. ὁ περιηγητὴς Παυσανίας (VI, 18, 7). Α. Θ. Σ.

Πραξιδίκη *[Μυθολ.]*. Ἀρχαία ἑλληνικὴ θεότης, λατρευομένη ὡς συνεργὸς τῶν δικαίων ἐπιχειρήσεων τῶν ἀνθρώπων. Ταύτης παρίστανον μόνον τὴν κεφαλήν, προσέφερον δ' εἰς αὐτὴν μόνον κεφαλὰς ἱερείων. Κατὰ τὸν Μνασέαν, ἐκ τῆς Πραξιδίκης καὶ τοῦ Σωτῆρος ἐγεννήθησαν υἱὸς Κτήσιος καὶ θυγατέρες Ὁμόνοια καὶ Ἀρετή, κληθεῖσαι ἀπὸ τῆς μητρὸς Πραξιδίκαι, κατὰ δὲ τὸν Πανύασιν, ἐκ τῆς Πραξιδίκης καὶ τοῦ Τρεμύλου ἐγεννήθησαν παῖδες Τλῶς, Ξάνθος, Πίναρος καὶ Κράγος. Κατ' ἄλλους Πραξιδίκαι ὠνομάζοντο αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Βοιωτοῦ Ὠγύγου, Ἀλαλκομένεια, Θελξίνοια καὶ Αὐλίς. Εἰς Ἁλίαρτον ὑπῆρχεν ὑπαίθριον ἱερὸν ἀφιερωμένον εἰς τὰς Πραξιδίκας, ἔνθα καὶ ὅρκοι ἐδίδοντο, οἵτινες οὐδέποτε παρεβαίνοντο (*Παυσ*. IX 33, 2). Ἐπίσης καὶ εἰς Γύθειον ὑπῆρχεν ἄγαλμα τῆς θεᾶς Πραξιδίκης, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἱδρύσει ὁ Μενέλαος μετὰ τὴν ἐκ Τροίας ἐπάνοδόν του πλησίον τοῦ ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἱδρυθέντος ἱεροῦ τῆς Μιγωνίτιδος Ἀφροδίτης (*Παυσ*. III, 22, 2). Ἡ Πραξιδίκη φαίνεται οὖσα ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Ἀλαλκομένειαν Ἀθηνᾶν. Πραξιδίκη ἐπίσης ἐκαλεῖτο καὶ ἡ Περσεφόνη (Ὀρφ. ὕμν. Περσ. 5). Π. Α. Ρ.

Πραξιεργίδαι. Ἱερεῖς ἐν Ἀθήναις, οἵτινες κατὰ τὰ Πλυντήρια, τῇ 25 τοῦ Θαργηλιῶνος μηνός, ἀφῄρουν τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκαθάριζον αὐτὰ καὶ ἐπεσκεύαζον τὸ ἄγαλμα ἂν ὑπῆρχεν ἀνάγκη. Οὗτοι πιθανῶς προήρχοντο ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας ἢ σωματείου τεχνιτῶν, οἵτινες εἶχον ἀρχαιόθεν ὡς ἔργον τὴν διαφύλαξιν καὶ συντήρησιν τοῦ εἰδώλου τῆς θεᾶς. Π. Α. Ρ.

Πραξιθέα *[Μυθολ.]*.—1) Θυγάτηρ τοῦ Φρασίμου καὶ τῆς Διογενείας τῆς Κηφισοῦ, σύζυγος τοῦ Ἐρεχθέως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μήτηρ τοῦ Κέκροπος, Πανδώρου, Μητίονος, Ὀρνέως, Πρόκριδος, Κρεούσης, Χθονίας καὶ Ὠρειθυίας (*Ἀπολλοδ*. Γ, 15, 1). —2) Νύμφη, σύζυγος τοῦ Ἐριχθονίου, μήτηρ τοῦ Πανδίονος (*Ἀπολλοδ*. Γ, 14, 6). —3) Θυγά-

Digitized by Google

τηρ τοῦ Θεσπίου, μήτηρ τοῦ Νήφου ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους (*Ἀπολλοδ.* Β. 7, 8).—4) Θυγάτηρ τοῦ Ἀθηναίου ἥρωος Λεώ, θυσιασθεῖσα μετὰ τῶν ἀδελφῶν της Θεόπης καὶ Εὐβούλης ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος των. Πρὸς τιμὴν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἵδρυσαν ἱερὸν τὸ καλούμενον Λεωκόριον (*Αἰλ.* Ποικ. ἱστορ. XII, 28). Α. Θ. Σ.

πραξιθεραπεία (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ἐργασίας θεραπευτικὴ τῶν φρενικῶν παθήσεων.

πραξικοί (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο, κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους ὑπαγωγῆς τῷ 1537 τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, οἱ ἐν αὐταῖς διοικηταὶ ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου καὶ τῶν ἄλλων δυναστῶν. Ἐν ταῖς σῳζομέναις δουκικαῖς ἐπιστολαῖς καλοῦνται ἀκόμη *τοποτηρηταὶ* καὶ *μπάλιοι* (βαΐλοι). Τ. Ε. Ε.

πραξικόπημα (τό)· πρᾶξις αἰφνιδιαστική, βιαία καὶ δολία· || ἰδίᾳ, ἐνέργεια τῶν κυβερνώντων τὴν χώραν παραβιάζουσα τὴν ἐλευθερίαν τῶν κυβερνωμένων, πρᾶξις κυβερνητικὴ παρὰ τὴν θέλησιν ἢ ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ.

—*[Δημ. Δίκ.]* Τὸ πραξικόπημα εἶναι εἶδος ἐπαναστάσεως καὶ ἔχει κοινὰ μετ' αὐτῆς τὴν βίαν καὶ τὴν παραβίασιν τῆς ἐννόμου τάξεως, διαφέρει ὅμως οὐσιωδῶς ἀπ' αὐτῆς. Οὕτως, ἐνῷ αἱ ἐπαναστάσεις προέρχονται ἐκ τῶν κάτω καὶ στρέφονται κατὰ τῶν ἄνω, κηρύσσονται δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν κυβερνητῶν του, τὸ πραξικόπημα προέρχεται ἐκ τῶν ἄνω καὶ στρέφεται κατὰ τῶν κάτω, προέρχεται ἐκ τῶν κυβερνητῶν καὶ στρέφεται κατὰ τῶν κυβερνωμένων. Ἐνῷ ἐξ ἄλλου αἱ ἐπαναστάσεις καρασκευάζονται ἠρέμα καὶ ἔχουσιν ὡς σκοπὸν συνήθως τὴν αὔξησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ, τὸ πραξικόπημα χαρακτηρίζεται κυρίως διὰ τὴν ταχύτητα καί, χωρὶς ἴσως νὰ ἐπιζητῇ τὴν ζημίαν τῶν λαϊκῶν συμφερόντων, καταλήγει πάντοτε εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν λαϊκῶν δικαιωμάτων, εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας του. Ἐκεῖ κυριαρχεῖ ἡ τάσις πρὸς ἐπιβολὴν ἰδεῶν, ἐδῶ ἡ τάσις πρὸς ἀπόκτησιν δυνάμεως. Τὸ πραξικόπημα ὁμοιάζει καὶ πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν ὡς πρὸς τὴν πηγὴν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, διαφέρει ὅμως καὶ αὐτῆς ὡς πρὸς τὰ μέσα. Καὶ ἡ μεταρρύθμισις, ὅπως καὶ τὸ πραξικόπημα, ὁδηγεῖ πολλάκις εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πολιτεύματος, ἡ τοιαύτη δὲ ἀλλαγὴ προέρχεται ἀπὸ τῶν κυβερνητῶν, ἀλλὰ τὰ μέσα εἶναι διάφορα· διότι, ἐνῷ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ἡ ἀλλαγὴ τοῦ πολιτεύματος ἐπέρχεται εἰρηνικῶς καὶ διὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως προβλεπομένων μέσων, διὰ τοῦ πραξικοπήματος τὸ πολίτευμα μεταβάλλεται βιαίως.

Παραδείγματα πραξικοπημάτων παρέχει ἡ ἱστορία πολλά. Ὡς τοιαῦτα χαρακτηρίζονται κυρίως τὸ τοῦ Βοναπάρτου, ὅστις τῇ 9 Νοεμβρίου (18 Brumaire) 1799 διέλυσε τὸ συμβούλιον τῶν 500 καὶ ἀνεκηρύχθη εἰς ὕπατον, καὶ τὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ναπολέοντος Βοναπάρτου, ὅστις, πρόεδρος ὢν τῆς δημοκρατίας, διέλυσε τὴν συνέλευσιν τῇ 2 Δεκεμβρίου 1851 καὶ ἀνεκηρύχθη εἰς αὐτοκράτορα Ναπολέοντα τὸν Γ'. Παρ' ἡμῖν ἐχαρακτηρίσθη ὡς πραξικόπημα ἡ κατὰ τὸ 1915 διπλῆ διάλυσις τῆς βουλῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπὶ σκοπῷ ἐπιβολῆς προσωπικῆς πολιτικῆς, παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ χωρὶς νὰ συντρέχουν οἱ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος προβλεπόμενοι λόγοι διαλύσεως. Ἐσχάτως, τῷ 1929, διὰ πραξικοπήματος ὁ βασιλεὺς τῆς Νοτιοσλαυΐας Ἀλέξανδρος συνεκέντρωσεν ἅπασαν τὴν κυβερνητικὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖράς του, καταργήσας οὐσιαστικῶς τὸ τότε ἰσχῦον Σύνταγμα. Χ. Γ. Σ.

πραξικοπηματικός,—*ή,—όν*· ὁ διὰ πραξικοπήματος, βίαιος, αἰφνιδιαστικός.

πραξικοπῶ (—*έω*)· κάμνω πραξικόπημα.

Πραξίλεως. Ἁλικαρνασσεύς, πατὴρ τοῦ Ξειναγόρου, διορισθέντος σατράπου τῆς Κιλικίας, διότι ἔσωσε τὸν Μασίστην, ἀδελφὸν ὁμομήτριον τοῦ Ξέρξου καὶ ἕνα τῶν ἀρχιστρατήγων τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος περσικῶν δυνάμεων, ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτοῦ διὰ πελέκεως ἐπιτεθέντος στρατηγοῦ Ἀρταΰντου (*Ἡροδ.* IX. 107). Α. Θ. Σ.

Πράξιλλα. Μεγάλη ποιήτρια τῆς αἰολικῆς καὶ δωρικῆς φυλῆς, ἡ τετάρτη μοῦσα τοῦ ἀλεξανδρινοῦ κανόνος. Ἐγεννήθη ἐν Σικυῶνι καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς συμπίπτει πρὸς τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. κατὰ τὸν Εὐσέβιον. Ἡ σπουδαία αὕτη μελοποιὸς ἐπραγματεύθη μὲν καὶ ἡρωϊκὰς ὑποθέσεις, ἀλλ' ἐθαυμάζετο μάλιστα ἐπὶ τῇ ποιήσει τῶν μελῶν, ἅτινα παροίνια ἢ σκόλια καλοῦνται. Ἡ Πράξιλλα εἶναι ἡ μόνη γυνή, ἧς μετὰ βεβαιότητος γινώσκομεν διθυράμβους ἡρωϊκούς. Οἱ στίχοι τῶν διθυράμβων αὐτῆς εἶναι ἑξάμετροι δακτυλικοί. Ἐκ τῆς Πραξίλλης ὠνομάσθη καὶ τὸ μέτρον *πραξίλλειον*, ὅπερ ἔχει τρεῖς δακτύλους καὶ μίαν συζυγίαν τροχαϊκήν, ἤτοι

—́◡◡—́◡◡—́◡◡—́◡—◡

ὅπερ ὑπάγεται εἰς τὰς μικτὰς πενταποδίας, ὅπως καὶ τὸ σαπφικόν, τὸ ἀλκαϊκὸν καὶ τὸ φαλαίκειον ἑνδεκασύλλαβον, πλὴν ὅτι ταῦτα ἔχουσι μόνον ἕνα δάκτυλον καὶ τοὺς λοιποὺς πόδας τροχαίους, τὸ δὲ πραξίλλειον τρεῖς δακτύλους καὶ δύο μόνον τροχαίους. Γ. Κ. Γ.

Πραξιμάδας. Περίφημος Ἀλεξανδρεὺς ἀθλητὴς τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος (217 μ. Χ.), μεγάλως τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Α.Θ.Σ.

Πραξῖνος. Πλοίαρχος νηὸς Τροιζηνίας, τῆς πρώτης κυριευθείσης ὑπὸ τῶν Περσῶν περὶ τὴν Σκίαθον, ὅτε ὁ περσικὸς στόλος ἐπήρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τῷ 480 π. Χ. (*Ἡροδ.* VII, 180). Α. Θ. Σ.

πραξινοσκόπιον (τό). Πρωτογενὴς κινηματογραφικὴ συσκευὴ (βλ. *κινηματογράφος*).

πρᾶξις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πράττειν, τὸ πράττειν, τέλεσις: «ἡ πρᾶξις τοῦ καλοῦ, —τοῦ κακοῦ»· || καθόλου, ἡ ἐν τῷ βίῳ ἐνέργεια, ἡ καθ' ἡμέραν δρᾶσις, ἡ ἐφαρμογὴ ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν ἢ παραγγελμάτων, ἀντίθ. *θεωρία*: «ἀπέτυχεν εἰς τὴν πρᾶξιν»· || ἡ ἐκ τῆς πράξεως ἀποκτωμένη ἱκανότης, ἐμπειρία: «τοῦ λείπει ἡ πρᾶξις»· || συναλλαγή, ὠνὴ καὶ πρᾶσις: «ἔγινε πρᾶξις εἰς τὴν ἀγοράν», «ζωηρὰ—, ἀσθενὴς πρᾶξις», «πράξεις ἐπὶ προθεσμίᾳ», «πράξεις ἀργυραμοιβικαί,—τραπεζικαί»· || «ληξιαρχικὴ πρᾶξις» ἔγγραφὴ ἐπίσημος, δι' ἧς πιστοποιεῖται ἡ ἀστικὴ κατάστασις προσώπου: «ληξιαρχικὴ πρᾶξις γεννήσεως, — θανάτου, — γάμου»· || ἐνέργεια διοικητικῆς ἀρχῆς: «διωρίσθη —, ἀπελύθη διὰ πράξεως τοῦ ὑπουργοῦ»· || πρᾶξις ἀριθμητική» ἡ δι' ἀριθμῶν ἐκτελουμένη λογιστικὴ πρᾶξις: «αἱ ἀριθμητικαὶ πράξεις εἶναι τέσσαρες»· || τμῆμα δραματικοῦ ἔργου ἔχον ἐσωτερικὴν ἑνότητα: «δρᾶμα εἰς πράξεις πέντε»· || τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πράττειν, τὸ πεπραγμένον, ἔργον: «πρᾶξις ἀγαθή, —κακή, —εὐγενής,—φιλάνθρωπος»· || «Πράξεις τῶν ἀποστόλων» ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, αἱ πρὸς διάδοσιν τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ἐνέργειαι.

— *[Φιλοσ.]* Ἐξωτερικῶς αἱ *πράξεις* οὐδόλως διακρίνονται ἀπὸ τῶν αὐτομάτων ἢ κατ' ἀνάκλασιν κινήσεων. Ἡ συναίσθησις περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἡμετέρων πράξεων ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὗται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς αὐτομάτους ἐνεργείας, δὲν προσδιορίζονται μόνον ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν, ἀλλὰ συντελοῦνται καὶ δι' ἐπιδράσεως ἀναμνηστικῶν εἰκόνων, ὧν τὸ σύνολον χαρακτηρίζομεν ὡς τὸ ἐμπειρικὸν ἡμῶν ἐγώ. Ἡ πρᾶξις εἶναι τὸ ἔσχατον μέλος ἑνὸς ψυχικοῦ φαινομένου, τοῦ ὁποίου προηγοῦνται αἰσθήματα, ἀντιλήψεις καὶ ὁ μηχανισμὸς τῶν ἀναμνήσεων ἢ ἐλατηρίων. Δεδομένων ὡρισμένων ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν καὶ ἀναμνηστικῶν εἰκόνων, θὰ ἐπακολουθήσωσιν ὡρισμέναι πράξεις μετὰ τῆς αὐτῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος, μεθ' ἧς λίθος, λυθεὶς ἀπὸ τῆς βάσεώς του, πίπτει πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν καὶ μετὰ ὡρισμένης ταχύτητος. Νομίζομεν ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι, διότι μετὰ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν εὑρισκόμεθα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ συνειρμοῦ τῶν ἰδεῶν, διότι δὲν προβλέπομεν ὁριστικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τούτου, εἰ καὶ προαισθανόμεθα αὐτό, καὶ διότι τέλος ἡ ἀπόφασις ἐξαρτᾶται ἔκ τινος μέρους τοῦ ἡμετέρου ἐγώ, ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων ἀναμνηστικῶν παραστάσεων. Σ. Ν. Λ.

— *[Μαθημ.]* *Πρᾶξις* καλεῖται εἰς τὰ μαθηματικὰ πᾶσα ἐνέργεια μεταβολῶν ἐπὶ δεδομένων τινῶν. Αἱ στοιχειώδεις πράξεις, θεμελιώδεις, ἐν τῇ ἀριθμητικῇ καὶ ἀλγέβρᾳ, εἶναι τέσσαρες: ἡ πρόσθεσις, ἀφαίρεσις, πολλαπλασιασμὸς καὶ διαίρεσις. Ἀνώτεραι αὐτῶν εἶναι ἡ ὕψωσις εἰς δύναμιν καὶ ἡ ἐξαγωγὴ ῥίζης. Εἰς τὰς ἓξ ταύτας πράξεις ἀνάγονται πάντα τὰ προβλήματα τῆς ἀλγέβρας. Εἰς τὴν ἀνάλυσιν δύο εἶναι αἱ θεμελιώδεις πράξεις: ἡ διαφόρισις καὶ ἡ ὁλοκλήρωσις, εἰς δὲ τὴν γεωμετρίαν ἔχομεν ποικιλίαν πράξεων (γεωμετρικῶν κατασκευῶν). Ν. Γ.

— *[Ποιν. Δίκ.]* *Πρᾶξις* καλεῖται τὸ ποινικὸν ἀδίκημα (ἔγκλημα), ἤτοι τὸ ἀδίκημα ἐφ' οὗ ἡ πολιτεία ἐπέβαλε ποινήν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ποινικοῦ μας νόμου «*καὶ τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πλημμελήματα καὶ τὰ πταίσματα* (εἰς ἣν διάκρισιν ἐξαντλοῦνται ἅπαντα τὰ ποινικὰ ἀδικήματα) φέρουσι τὸ κοινὸν ὄνομα πρᾶξις, ὑπὸ τὸ ὁποῖον συμπεριλαμβάνονται ὡσαύτως καὶ αἱ ἐλλείψεις». Ὁ χαρακτηρισμὸς ἀδικήματός τινος ὡς πράξεως, ὡς ἀδικήματος τουτέστι τιμωρητέου διὰ ποινῆς, εἶναι ἔργον τοῦ νομοθέτου, παρακολουθοῦντος τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ συνείδησιν καὶ καθοδηγουμένου ὑπὸ τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης. Χαρακτηρίζει δὲ ὁ νομοθέτης καὶ δέον νὰ χαρακτηρίζῃ ὡς ποινικὸν ἀδίκημα (πρᾶξιν) μόνον τὸ καὶ κοινωνικῶς ἐπιζήμιον ἀδίκημα, καθ' οὗ ἡ ποινὴ τίθεται εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἐξωτερικῆς τάξεως.

Πᾶσα πρᾶξις (ἐν τῇ ἄνω νομικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως) εἶναι πρᾶξίς τις (ἐν τῇ κοινῇ ἐννοίᾳ αὐτῆς), ἐνέργειά τις δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐκ τῆς βουλήσεως ὡρισμένου προσώπου ἀπορρέουσα, ἢ παράλειψις, ἀποχὴ τουτέστιν ἀπό τινος ἐνεργείας, ἀποδοτέα ὁμοίως εἰς τὴν βούλησιν ὡρισμένου προσώπου. Καὶ ἡ μὲν βούλησις, ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια ἢ παράλειψις, ἀποτελεῖ τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τῆς πράξεως, ἡ δὲ ἐνέργεια ἢ ἡ παράλειψις μετὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς παραχθέντος γεγονότος (τοῦ ἀντιβαίνοντος εἰς τὸ δίκαιον), τὸ ἀντικειμενικὸν αὐτοῦ στοιχεῖον. Οὔτε μόνον τὸ πρῶτον ἐκ τούτων ἀποτελεῖ πρᾶξιν, διότι οὐδεὶς δίδει λόγον διὰ τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, οὔτε τὸ δεύτερον, ὅπερ, μὴ ἀπορρέον ἀπὸ τῆς βουλήσεως, ἀποτελεῖ τυχαῖον γεγονός. Μόνον ἡ ἀπὸ τῆς βουλήσεως ὡρισμένου προσώπου ἀπορρέουσα πρᾶξις ἢ παράλειψις, ἐξ ἧς τὸ παράνομον ἀποτέλεσμα, ἀποτελεῖ πρᾶξιν. Καὶ αἱ μὲν δι' ἐνεργείας τελούμεναι πράξεις προϋποθέτουν τὴν ὕπαρξιν ἐν τῷ νόμῳ ἀπαγορευτικῆς διατάξεως: φόνος, κλοπή, ἐμπρησμός, αἱ δὲ διὰ παραλείψεως ἀντιθέτως διατάξεως ἐπιτακτικῆς, ἐπιβαλλούσης ὡρισμένην ἐνέργειαν (ἀποσιώπησις σχεδίου ἐσχάτης προδοσίας ἢ τελουμένης ἢ τελεσθείσης παραχαράξεως ἢ κιβδηλίας, μὴ ἀπόλυσις ὑπὸ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου παρανόμως κατακρατηθέντος, ὑπεξαίρεσις εὑρεθέντων κλπ.). Διάφοροι τῶν τελευταίων τούτων εἶναι αἱ πράξεις αἱ ἀποτελοῦσαι ὡσαύτως παράβασιν ἀπαγορευτικοῦ τοῦ δικαίου κανόνος, πλὴν διὰ παραλείψεως συντελούμεναι, ὡς λ. χ. ἡ πρᾶξις τῆς ἀνθρωποκτονίας τῆς τελουμένης ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τῆς παραλείψεως τῆς ὑποχρεώσεώς της πρὸς θηλασμὸν ἢ παροχὴν τροφῆς εἰς τὸ νήπιον αὐτῆς τέκνον, ἢ ὑπὸ τοῦ χειρουργοῦ, τοῦ ἐνεργήσαντος ἐγχείρησιν καὶ παραλιπόντος τὰς περαιτέρω ἐπουλωτικὰς τοῦ παραχθέντος ἐκ τῆς ἐγχειρήσεως τραύματος ἐνεργείας.

Πλὴν τῆς ἐκτεθείσης ἤδη ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἀδικήματος διακρίσεως τῶν πράξεων εἰς τοιαύτας θετικῆς ἐνεργείας καὶ παραλείψεως (delicta commissionis et delicta ommissionis), ὁ ποινικός μας νόμος γνωρίζει καὶ τὴν διάκρισίν των εἰς κακουργήματα, πλημμελήματα καὶ πταίσματα. Καὶ *κακουργήματα* μὲν καλοῦνται τὰ κατὰ νόμον συνεπαγόμενα ἐγκληματικὴν ποινὴν (θάνατον, δεσμὰ διὰ βίου, δεσμὰ πρόσκαιρα καὶ εἱρκτήν), *πλημμελήματα*, τὰ συνεπαγόμενα ποινὴν ἐπανορθωτικὴν (φυλάκισιν καὶ χρηματικὴν ποινὴν) καὶ *πταίσματα* τὰ ἀστυνομικὴν ποινὴν συνεπαγόμενα (κράτησιν ἢ πρόστιμον). Ἡ διάκρισις αὕτη καὶ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν βαρύτητα τῶν πράξεων ἀνταποκρίνεται, τοῦ νομοθέτου ἐν τῇ ἐπιβολῇ τῆς ποινῆς καὶ συνεπῶς τῶν χαρακτηρισμῶν ἑκάστης πράξεως ὡς κακουργήματος, πλημμελήματος ἢ πταίσματος, ἀποβλέποντος εἰς τὴν βαρύτητα αὐτῆς ταύτην, καὶ ποικίλην κέκτηται πρακτικὴν χρησιμότητα καὶ δὴ δικονομικὴν καὶ τοιαύτην ὡς πρὸς τὸ κατ' οὐσίαν δίκαιον. Δικονομικὴν μὲν ἔχει διὰ τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ποινικῶν δικαστηρίων (κατὰ κανόνα τῶν μὲν κακουργημάτων ἐκδικαζομένων ὑπὸ τῶν κακουργιοδικείων, τῶν πλημμελημάτων ὑπὸ τῶν πλημμελειοδικείων καὶ τῶν πταισμάτων ὑπὸ τῶν πταισματοδικείων) καὶ διὰ τὴν τηρητέαν διαδικασίαν, ἥτις εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μακροτέρα καὶ μᾶλλον λεπτολόγος, ὅσον τὸ ἀδίκημα εἶναι σοβαρώτερον. Οὕτω τῆς παραπομπῆς ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου προϋπόθεσις εἶναι ἡ τακτικὴ (ὑπὸ ἀνακριτοῦ) ἀνάκρισις καὶ ἡ ἔκδοσις παραπεμπτικοῦ βουλεύματος, ἐνῷ ἐπὶ πλημμελήματι ἐνώπιον πλημμελειοδικείου δύναται νὰ παραπεμφθῇ τις καὶ ἄνευ τακτικῆς ἀνακρίσεως, δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως μετὰ προεισαγωγικὴν ἀνάκρισιν ἢ καὶ ἄνευ αὐτῆς, ἐπὶ πταίσματι δὲ κατὰ κανόνα ἄνευ οὐδεμιᾶς προανακρίσεως εἰσάγεται ὁ ἐπὶ τοιούτῳ ἐγκαλούμενος, ἵνα δικασθῇ ἐνώπιον τοῦ πταισματοδικείου. Ὡς πρὸς τὸ κατ' οὐσίαν δίκαιον δὲ κέκτηται σπουδαίαν πρακτικὴν χρησιμότητα ἡ διάκρισις αὕτη: διὰ τὴν παραγραφὴν τῶν τε πράξεων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ποινικῶν ἀποφάσεων, οὔσης μακροτέρας τῆς προθεσμίας αὐτῆς διὰ τὰ κακουργήματα, βραχυτέρας διὰ τὰ πλημμελήματα καὶ ἔτι βραχυτέρας διὰ τὰ πταίσματα, διὰ τὴν ἀπόπειραν, ἥτις τιμωρεῖται μόνον ἐπὶ κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων, οὐχὶ δὲ (κατὰ κανόνα) καὶ ἐπὶ πταισμάτων, διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐγκληματιῶν (κατὰ τὰς περὶ αὐτῆς διεθνεῖς συνθήκας) καὶ δι' ἄλλας ἔτι ἧττον σοβαρὰς σχέσεις. Ἡ ποινικὴ ὅμως ἐπιστήμη, ἐνατενίζουσα εἰς τὴν ἐσωτέραν φύσιν τῶν πράξεων, διακρίνει αὐτὰς περαιτέρω ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν φύσιν τῆς ὑπαιτιότητος (τοῦ ὑποκειμενικοῦ στοιχείου), εἰς πράξεις *ἐκ προθέσεως*, καθ' ἃς πρόκειται βούλησις κινουμένη ἐπὶ τὴν παραγωγὴν τοῦ παρανόμου (ἀντιβαίνοντος εἰς τὸ δίκαιον) ἀποτελέσματος καὶ εἰς τοιαύτας *ἐξ ἀμελείας*, καθ' ἃς ἡ βούλησις μετέχει μόνον ἐν τῇ ἐλλείψει τῆς προσηκούσης προσοχῆς καὶ περισκέψεως (τὰ κακουργήματα εἶναι πάντοτε πράξεις ἐκ προθέσεως, τὰ πλημμελήματα ἐκ προθέσεως ἢ ἀμελείας)· ἐν ἐπόψει πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον γενικώτερον σκοπὸν αὐτῶν, εἰς πράξεις *τοῦ κοινοῦ δικαίου* καὶ εἰς *πολιτικὰ ἀδικήματα*, τὰ προσβάλλοντα ἀποκλειστικῶς τὴν δημοσίαν τάξιν τοῦ κράτους, εἴτε ἐξωτερικὴν εἴτε ἐσωτερικήν· ἐν ἐπόψει πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεώς των, εἰς *στιγμιαίας*, τὰς τελεσιουργουμένας διὰ πράξεως στιγμιαίας (ἀνθρωποκτονία, ἐμπρη-

Digitized by Google

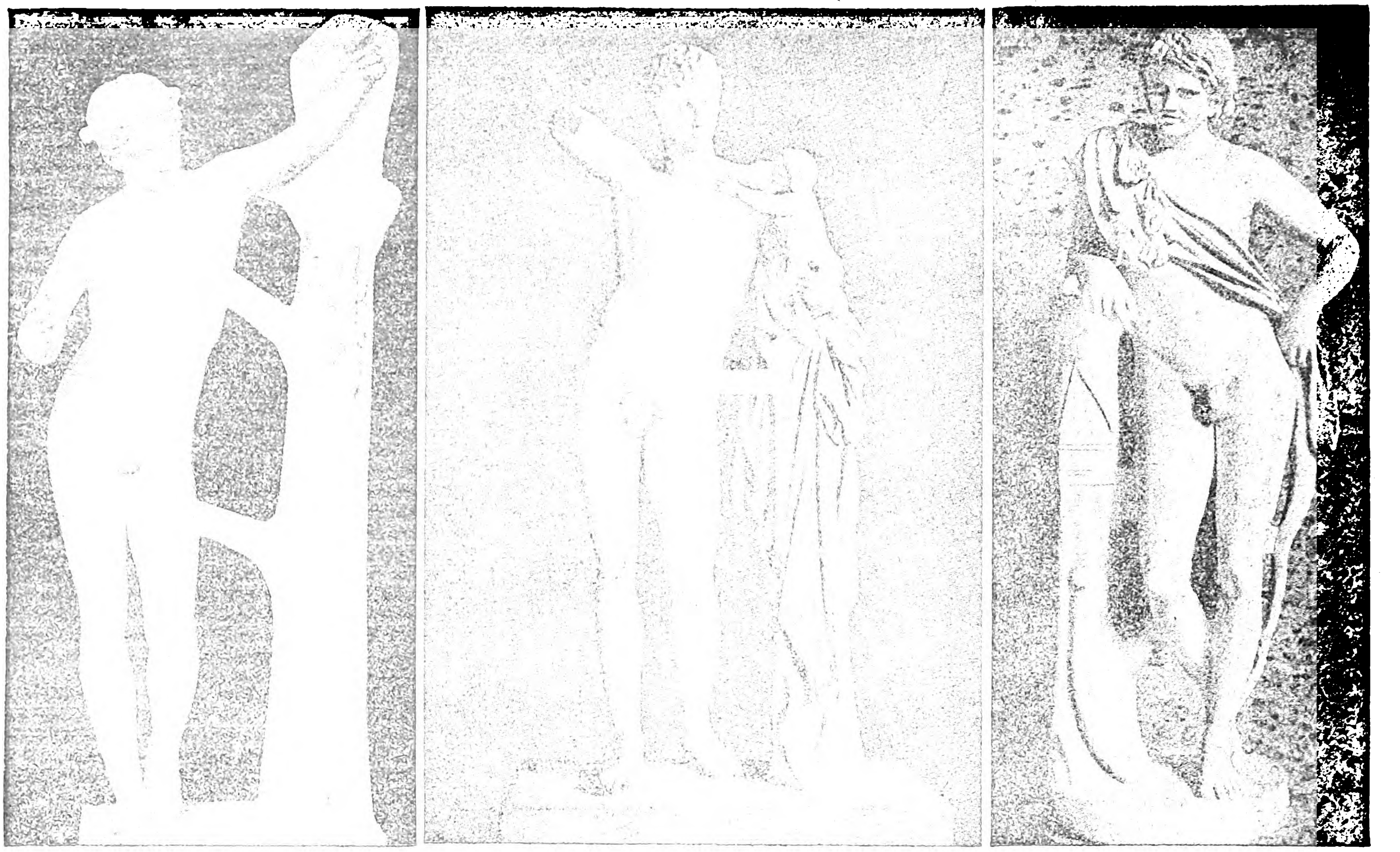

Πραξιτέλους: *1) Ἀπόλλων Σαυροκτόνος* (ἀντίγραφον, ἀποκείμενον ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου). *2) Ἑρμῆς* (Μουσεῖον Ὀλυμπίας). *3) Σάτυρος ἀναπαυόμενος* (Γλυπτοθήκη Μονάχου).

σμός), καὶ *συνεχεῖς*, εἰς ὅσας ἡ ἀποτελοῦσα αὐτὰς ἐνέργεια δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ, π. χ. ἡ παράνομος κατακράτησις προσώπου, ἡ παράνομος ὁπλοφορία, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς *ἁπλᾶς*, ὧν τὸ ἀντικειμενικὸν στοιχεῖον ἀπαρτίζεται ἀπὸ μίαν μόνον πρᾶξιν, καὶ *ἀθροιστικάς*, ἀπὸ ἄθροισμα τοιούτων, ὧν ἑκάστη δύναται νὰ ἀποτελῇ ἢ νὰ μὴ ἀποτελῇ ἀδίκημα, ὡς ἡ κατ' ἐπάγγελμα τοκογλυφία, καὶ εἰς *κατ' ἐξακολούθησιν* τοιαύτας, ἐφ' ὧν πλείονες διακεκριμέναι πράξεις, λόγῳ τῆς ἑνότητος τῆς ἀποφάσεως καὶ τοῦ σκοποῦ παρὰ τῷ δράστῃ, θεωροῦνται ὡς μία πρᾶξις (ὑπάλληλος ἀφαιρεῖ τοῦ κυρίου τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τοῦ αὐτοῦ χρηματοκιβωτίου του κατὰ διαφόρους ἡμέρας διάφορα χρηματικὰ ποσά)· ἐν ἐπόψει πρὸς τὴν διαπίστωσίν των εἰς *αὐτοφώρους*, τὰς ληφθείσας ἐν τῷ πράττεσθαι ἢ πραχθείσας ἀρτίως κλπ., καὶ *μὴ αὐτοφώρως*· καὶ τέλος, ἀναλόγως τῆς σοβαρότητος τοῦ προστατευομένου ἀγαθοῦ καὶ ἐξ αὐτῶν κοινωνικοῦ κινδύνου, εἰς *οὐσιαστικάς*, ὅσαι θεωροῦνται τετελεσμέναι μόνον ὅταν ἐπέλθῃ ὁ δι' αὐτῶν ἐπιδιωχθεὶς σκοπός, ὡς ἐπὶ τῆς κλοπῆς ἡ ἀφαίρεσις τῆς κατοχῆς τοῦ ξένου κινητοῦ, ἐπὶ τῆς ἀπάτης ἡ ἀπόληψις τοῦ ἐπιδιωχθέντος ἀσυγχωρήτου ὀφέλους ἢ ἡ ἐπέλευσις τῆς βλάβης τοῦ ἄλλου, καὶ *τυπικάς*, ὅσαι θεωροῦνται τετελεσμέναι καὶ μὴ ἐπελθόντος ἔτι τοῦ δι' αὐτῶν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ λόγῳ τῆς σοβαρότητος τοῦ ἐξ αὐτῶν κοινωνικοῦ κινδύνου, ἀρκούσης τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐκδηλώσεως τοῦ σκοποῦ τούτου ὡς ἐπὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ, ὅστις ὑφίσταται ὡς τετελεσμένον ἀδίκημα ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ πυρὸς καὶ ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ ἡ ἐπιδιωχθεῖσα πυρπόλησις, ἐπὶ τῆς λῃστείας, ἥτις ὑπάρχει τετελεσμένη καὶ ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ ὁ ὑπὸ τοῦ δράστου δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς τῆς αὐτοδυνάμου ἀφαιρέσεως τῆς ξένης κινητῆς περιουσίας, ἐπὶ τῆς φαρμακείας, ἥτις ὡσαύτως εἶναι τετελεσμένη καὶ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ καὶ ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ ὁ δι' αὐτῆς ἐπιδιωχθεὶς σκοπὸς τῆς θανατώσεως ἢ βλάβης τοῦ ἄλλου κ.τ.λ. Ἡ διάκρισις αὕτη κέκτηται σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὴν ἀναζήτησιν καὶ ὀρθὴν διάγνωσιν ἑκάστοτε περὶ τοῦ πότε ὑφίσταται τετελεσμένη πρᾶξις ἢ ἀπόπειρα μόνον αὐτῆς. Κ.Γ.Κ.

— *[Θεατρ.]* Καλεῖται *πρᾶξις* τμῆμα θεατρικοῦ ἔργου ἔχον ἰδίαν ἑνότητα. Ἡ διαίρεσις τῶν θεατρικῶν ἔργων εἰς πράξεις, μὴ ἀπαντωμένη εἰς τ' ἀρχαῖα ἔργα, ἅτινα ἐδιδάσκοντο ἄνευ διακοπῆς, ἐφαρμοσθεῖσα δ' εἶτα παρὰ τῶν Ρωμαίων, σκοπὸν ἔχει: τὴν κατανομὴν τῆς δραματικῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ ἐξελίξει της, τὴν ἐνδεχομένην ἀλλαγὴν σκηνικοῦ διακόσμου διὰ τὴν ἑπομένην πρᾶξιν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν θεατῶν. Αἱ πράξεις ὑποδιαιροῦνται εἰς σκηνάς. Ἀπαντῶνται ἔργα διῃρημένα εἰς πράξεις ἅμα καὶ εἰκόνας, ἄλλα εἰς μέρη, τινὰ δὲ μόνον εἰς εἰκόνας. Π. Α. Κ.

— «**Πράξεις** *ἁγίων*». Καλοῦνται οὕτω (λατινιστὶ «Acta sanctorum») συλλογαὶ σύντομοι ἢ ἐκτενεῖς περιέχουσαι μαρτύρια καὶ βίους ἁγίων. Ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἐξέδωκαν βίους ἁγίων Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, Ἀγάπιος Λάνδος, Μακάριος Νοταρᾶς, Νικηφόρος ἱεροδιάκονος ὁ Χῖος, Νικόδημος Ἁγιορείτης, Θεόφιλος Ἰωάννου, Ζῶτος ὁ Μολοσσός, Κ. Δουκάκης καὶ Τρύφων Εὐαγγελίδης. Ἐκτὸς τῶν ἔργων τῶν Βολλανδιστῶν, ἄξια προσοχῆς εἶναι καὶ τὰ ἁγιολογικὰ λεξικὰ καὶ δὴ τὰ Abbé Petin «Dictionnaire hagiographique» (Παρίσιοι 1850, εἰς δύο τόμους), Stadler und Heim Vollständiges, «Heiligenlexicon» (εἰς πέντε τόμους) καὶ Schmith-Wace, «Dictionary of christian biography» (Λονδῖνον 1877—1887 εἰς τέσσαρας τόμους). Κ. Ι. Δ.

— «**Πράξεις** *ἀποστόλων*». Βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης κατατασσόμενον μετὰ τὰ εὐαγγέλια καὶ ἐξιστοροῦν τὰ τῆς ἱδρύσεως καὶ πρώτης ἐξαπλώσεως τῆς Ἐκκλησίας ἔν τε τῷ ἰουδαϊκῷ καὶ τῷ ἐθνικῷ (εἰδωλολατρικῷ) κόσμῳ, ἄρα ἀποτελοῦν οἱονεὶ τὴν πρώτην ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν.

Ἡ ἐπιγραφὴ «Πράξεις Ἀποστόλων» δὲν γνωρίζομεν ἂν κατάγεται ἀπὸ τοῦ συγγραφέως· πάντως εἶναι παλαιοτάτη καὶ ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῷ μουρατορείῳ κανόνι (Β' αἰῶνος) λατινιστὶ «Acta apostolorum», ἂν καὶ ὀλίγων ἀποστόλων (κυρίως τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, μᾶλλον δ' ὡς ἐν παρόδῳ τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Βαρνάβα, τοῦ Φιλίππου, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου) ἐξιστορεῖται ἡ δρᾶσις, καὶ αὐτῶν ὄχι πλήρης. Κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ τὸ βιβλίον δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς 2 κύρια μέρη, ὧν τὸ μὲν α', ἐν ᾧ πρωταγωνιστεῖ κυρίως ὁ ἀπόστολος Πέτρος μὲ κύριον πεδίον δράσεως τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Συρίαν, καταλαμβάνει τὰ 12 πρῶτα κεφάλαια καὶ δύναται νὰ κληθῇ *πέτρειον*, τὸ δὲ β', ἐν ᾧ πρωταγωνιστεῖ κυρίως ὁ ἀπόστολος Παῦλος μὲ κύριον πεδίον δράσεως τὰ ἔθνη, καταλαμβάνει τὰ ἑπόμενα 16 κεφάλαια καὶ δύναται νὰ κληθῇ *παύλειον*. Ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶναι νὰ δειχθῇ πῶς οἱ ἀπόστολοι, ἐνισχυθέντες διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ καταπεμφθέντος θείου Πνεύματος, ἐξεπλήρωσαν τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ: «*καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτων τῆς γῆς*» (α' 8). Συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν ταύτην οἱ ἀπόστολοι ἐμφανίζονται ἐνταῦθα ἀπευθυνόμενοι τὸ πρῶτον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἶτα πρὸς τοὺς ἐθνικούς. Τὸ βιβλίον ἀπευθύνεται (α' 1) πρὸς τὸν αὐτὸν κράτιστον Θεόφιλον, πρὸς ὃν καὶ τὸ γ' εὐαγγέλιον, οὗ ἀποτελεῖ οἱονεὶ συνέχειαν. Ἡ διήγησις ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ καταλήγει μετὰ τῆς περιγραφῆς τῆς πρώτης ἐν Ρώμῃ φυλακίσεως τοῦ Παύλου. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τοῦ γ' εὐαγγελίου, ὅπερ χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα (α' 1) ὡς «πρῶτος λόγος», ὡς τοιοῦτος δὲ μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς μέχρι τοῦ Β' αἰῶνος (μουρατόρειος κανών, Τερτυλλιανός, Εἰρηναῖος, Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς) ἐξικνουμένης παραδόσεως καὶ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς μεγίστης πλειονοψηφίας τῶν ἐξηγητῶν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Καὶ ἠμφεσβητήθη μὲν ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλελευθέρας προτεσταντικῆς κριτικῆς ἡ ἐκδοχὴ αὕτη, ὑπεστηρίχθη δ' ὅμως δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Harnack καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὴ καὶ ὑπὸ τοῦ Ed. Meyer. Πλείστας ὅσας συζητήσεις προὐκάλεσε τὸ ζήτημα περὶ τῶν πηγῶν τοῦ βιβλίου. Τὸ μόνον βέβαιον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λεχθῇ, εἶναι ὅτι ὁ Λουκᾶς ἤντλησε μέγα μέρος τοῦ βιβλίου τούτου ἐκ τῆς ἑαυτοῦ προσωπικῆς πείρας, διότι παρηκολούθησε τὸν ἀπόστολον Πέτρον ἀπὸ τῆς Τρωάδος κατὰ τὴν β' ἐκείνου ἀποστολικὴν πορείαν καὶ ἐτήρει ἔκτοτε ἡμερολόγιον τῶν πορειῶν αὐτοῦ, ὡς εἰκάζομεν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐφεξῆς (ἀπὸ τοῦ ιστ' 10) γράφει κατὰ α' πληθυντικόν. Εἶναι δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου (Κολοσ. δ' 10, Φιλήμ. 24, Β' Τιμοθ. δ' 11), γνωστὸν ὅτι ὁ Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ συνοδὸς καὶ συνεργάτης πιστὸς τοῦ Παύλου. Ἐπίσης δὲ ἤντλησεν ἐκ προφορικῶν παραδόσεων, κατὰ πρῶτον λόγον αὐτοῦ τοῦ Παύλου, εἶτα δὲ καὶ ἄλλων ἱερῶν προσώπων τῆς Κ. Διαθήκης, πιθανώτατα δὲ καὶ ἐκ γραπτῶν πηγῶν ἀξιοπίστων, ἃς ἐπεξειργάσθη γλωσσικῶς, οὕτως ὥστε τὸ ἔργον αὐτοῦ νὰ ἐμφανίζεται ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως ἑνιαῖον. Ὅτι δὲ αἱ πηγαὶ αὐτοῦ στηρίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ αὐτοψίας, τεκμαιρόμεθα ἐκ τῆς λεπτομερείας καὶ ἀκριβείας καὶ τῆς ζωηρότητος τῶν πλείστων διηγήσεων. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου, ἐπειδὴ ἡ διήγησις τελευτᾷ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς πρώτης φυλακίσεως τοῦ Παύλου καὶ δὲν γίνεται μνεία μηδὲ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐγράφη πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου, ἄρα ἐντὸς τοῦ ἔτους 63. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς πιθανὸν τόπον τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ τὴν Ρώμην.

Σπουδαιότατον καὶ ἄλυτον μέχρι τοῦδε πρόβλημα ἐν τῇ κριτικῇ ἐξερευνήσει τῶν Πράξεων ἐμφανίζει τὸ κείμενον αὐτῶν, ὅπερ παρουσιάζεται ὑπὸ δύο διαφόρους ἐν πολλοῖς μορφάς, ὧν ἡ μὲν μία, ἡ καὶ συνήθης καὶ ἐπικρατοῦσα, εἶναι ἡ τοῦ ἀλεξανδρινοῦ κειμένου, ἡ δὲ ἑτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ κώδικος D (τοῦ Βέζα) ὀλίγων μικρογραμμάτων καί τινων παλαιῶν λατινικῶν χειρογράφων καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου καὶ Κυπριανοῦ καί τινων ἄλλων μαρτύρων μαρτυρουμένη, δυτικὴ οὕτως εἰπεῖν ἔκδοσις. Ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τούτου ἴσως εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλολόγου

Digitized by Google

Ἡ Δημήτηρ τῆς Κνίδου, ἀποδιδομένη εἰς τὸν Πραξιτέλη.
[Βρεττανικὸν μουσεῖον.]

Fr Blass, ὑπὸ τοῦ Th. Zahn καὶ ἄλλων, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων ὑποστηριχθεῖσα, καθ' ἣν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λουκᾶ ἐφιλοπονήθησαν δύο ἐκδόσεις τῶν Πράξεων, μία μὲν κυκλοφορήσασα ἐν Ρώμῃ (editio Romana), ἡ περιεχομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ κώδικι D, καὶ ἑτέρα βεβελτιωμένη χάριν τοῦ Θεοφίλου κυκλοφορήσασα ἐν Ἀντιοχείᾳ (editio Antiochena) δηλαδὴ τὸ σύνηθες κείμενον. Κατ' ἄλλους δὲ τοὐναντίον τὸ δυτικὸν κείμενον ὀφείλεται εἰς παλαιοτάτην ἐπεξεργασίαν διασαφητικὴν καὶ συμπληρωτικὴν τοῦ ἀνατολικοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὸ ἄριστον ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἄξια μνείας μάλιστα τὰ τῶν *Bispiug*, *Nösgen*, *Felten*, *Knabenbauer*, *Holtzmann*, *Belser*, *Camerlynck*, *Dentler*, *Steinmann*, *Weudt*, *Preuschen* καὶ τὰ νεώτατα τοῦ *Zahn* καὶ τοῦ *Luis*, ἔνθα καὶ πλήρης βιβλιογραφία. Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἡρμήνευσε τὰ πρῶτα κεφάλαια τῶν Πράξεων ὁ *Ε. Ἀντωνιάδης* τῷ 1923. Π. Ι. Μ.

— **πράξεις *ἐμπορικαί*** βλ. λ. *ἐμπορικαὶ* πράξεις.

— **πράξεις *λογιστικαί*.** Ἡ ἐγγραφὴ εἰς τὸ ἡμερολόγιον κατὰ τὸν διπλογραφικὸν τρόπον τῶν ἐνεργουμένων ὑπό τινος ἐμπόρου ἢ ἐπιχειρήσεως πράξεων καὶ συναλλαγῶν διὰ τῆς χρεωπιστώσεως τῶν λογαριασμῶν, εἰς οὓς ἀνάγονται αἱ πράξεις αὗται. Ἑκάστη λογιστικὴ πρᾶξις δέον ἀπαραιτήτως νὰ περιέχῃ τοὐλάχιστον ἕνα χρεώστην καὶ ἕνα πιστωτήν. Ὁ χρεώστης λογαριασμὸς εἶναι ὁ λαμβάνων ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐγγραφομένης πράξεως, ὁ δὲ πιστωτὴς ὁ δίδων τὴν ἀξίαν. Ι. Α. Β.

— **«Πράξεις *μαρτύρων*».** Καλοῦνται οὕτω (λατινιστὶ «Acta martyrum») τὰ *μαρτυρολόγια* (βλ. λ.).

— **πρᾶξις *γενικὴ*** (Acte Général). Οὕτως εἶναι γνωστὴ ἡ ἀνοικτὴ συλλογικὴ σύμβασις περὶ εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν, ἡ ἀποτελεσθεῖσα ἐκ συγχωνεύσεως τῶν τριῶν προτύπων συλλογικῶν συμβάσεων τῶν προταθεισῶν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς διαιτησίας καὶ ἀσφαλείας καὶ ψηφισθεῖσα ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1928. Ἡ γενικὴ πρᾶξις, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ προσχωρήσῃ πᾶν κυρίαρχον κράτος, εἴτε μετέχει τῆς Κ. Τ. Ε. εἴτε μή, τείνει νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον, ὅπερ ἤρχισε τὸ καταστατικὸν τοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης εἰδικῶς διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ 36. Αἱ διατάξεις τῆς γενικῆς πράξεως ἐφαρμόζονται ἐπὶ ὅλων τῶν διαφορῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις δὲν εἶναι δυνατὴ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρου 36 καὶ τῶν ἄλλων τυχὸν συμφωνιῶν τῶν συνδεουσῶν τὰ διιστάμενα μέρη. Πρὸς τοῦτο καθιεροῖ αὕτη ἓν ὑποχρεωτικὸν καθεστὼς διακανονισμοῦ τῶν διαφορῶν, χρησιμοποιοῦσα τρεῖς διαδικασίας: συνδιαλλαγήν, διαιτησίαν καὶ δικαστικὸν διακανονισμόν.

Ἡ προκαταρκτικὴ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ πάσας τὰς διαφορὰς τὰς ὑποβεβλημένας εἰς τὰς διαδικασίας, περὶ ὧν προβλέπει ἡ γενικὴ πρᾶξις. Εἶναι ἐν τούτοις προαιρετικὴ προκειμένου περὶ διαφορῶν νομικῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι ὑποβάλλονται πρὸς δικαστικὸν διακανονισμὸν εἰς τὸ διεθνὲς δικαστήριον τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης. Δύνανται ὅμως τὰ μέρη, ἐὰν προτιμῶσι, νὰ ὑποβάλωσι τὴν διαφορὰν εἰς τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον, ὁπότε, μὴ ἐπιτυγχανομένης τυχὸν συμφωνίας κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ συνυποσχετικοῦ, εἶναι δυνατὸν ἡ ἐπίλυσις τῆς διαφορᾶς νὰ ἀνατεθῇ καὶ πάλιν εἰς τὸ Δ. Δ. Δ. Δ. αἰτήσει τοῦ ἑνὸς τῶν μερῶν. Γενικῶς ὅμως ἡ διαιτησία ἔχει ἐπιφυλαχθῆ διὰ τὰς μὴ νομικῆς φύσεως διαφοράς.

Αἱ προσχωρήσεις εἰς τὴν γενικὴν πρᾶξιν δύνανται νὰ ἀφορῶσι εἴτε τὸ σύνολον τῆς πράξεως, εἴτε τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ τὸν δικαστικὸν διακανονισμὸν διατάξεις, ὡς καὶ τὰς γενικὰς διατάξεις τὰς ἀφορώσας τὰς διαδικασίας ταύτας, εἴτε μόνον τὰς διατάξεις τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ τὰς γενικὰς διατάξεις τὰς ἀφορώσας τὴν διαδικασίαν ταύτην.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ἐκτάσεως τῆς προσχωρήσεως, δύνανται τὰ προσχωροῦντα κράτη νὰ διατυπώσωσιν ὡρισμένας ἐπιφυλάξεις, ἀποκλείοντα τῶν διαδικασιῶν τῶν ὑπὸ τῆς γενικῆς πράξεως ὁριζομένων: α) διαφορὰς γεννηθείσας ἐκ γεγονότων προγενεστέρων, εἴτε τῆς προσχωρήσεως τοῦ μέρους, ὅπερ διατυπώνει τὴν ἐπιφύλαξιν, εἴτε τῆς προσχωρήσεως ἑτέρου μέρους, μεθ' οὗ τὸ πρῶτον ἤθελεν ἔλθει εἰς διάστασιν· β) διαφορὰς ἀναφερομένας εἰς ζητήματα, ἅτινα τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐπιφυλάσσει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἁρμοδιότητα τῶν κρατῶν· καὶ γ) διαφορὰς ἀναφερομένας εἰς καθωρισμένας ὑποθέσεις ἢ εἰδικὰ ζητήματα σαφῶς κατονομαζόμενα, οἷα τὸ ἐδαφικὸν καθεστώς, ἢ ὑπαγομένας εἰς ἀκριβεῖς κατηγορίας. Ἡ Ἑλλὰς προσεχώρησεν εἰς τὴν γενικὴν πρᾶξιν διὰ τοῦ νόμου 5281, διατυπώσασα τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἐπιφύλαξιν. Ν. ΧΒ.

Πραξίτας. Πολέμαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Σικυῶνι τῷ 393 π. Χ., ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς μόρας

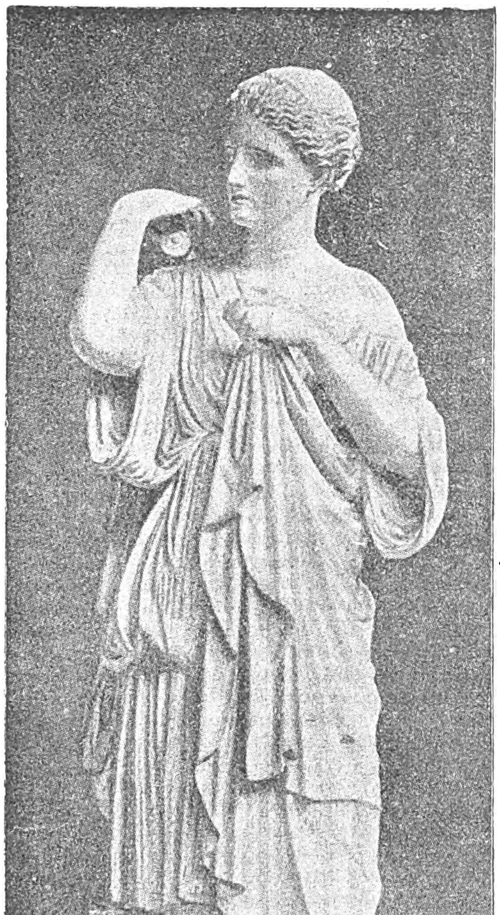

Ἡ Ἄρτεμις τῶν Γαβίων, ἀποδιδομένη εἰς τὸν Πραξιτέλη.
[Βρεττανικὸν μουσεῖον.]

Ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη.
[Συμπεπληρωμένον ἀντίγραφον ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ.]

(τάγματος) καί τινων φυγάδων Κορινθίων. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν Κορινθίων Πασιμήλου καὶ Ἀλκιμένους, ἐπιθυμούντων νὰ ἀνανεώσωσι τὰς παλαιὰς πρὸς τὴν Λακεδαίμονα σχέσεις τῆς πατρίδος των, κατέλαβε τὴν Κόρινθον ἐν καιρῷ νυκτός. Ἐπελθόντες τὴν ἐπομένην οἱ Ἀργεῖοι ἐνικήθησαν, ὑποστάντες μεγάλας ἀπωλείας. Ὁ Πραξίας τότε ἑνωθεὶς μετὰ τῶν συμμάχων αὐτοῦ κατηδάφισε τὰ μακρὰ τείχη τῆς Κορίνθου, διαβὰς δὲ τὸν Ἰσθμὸν κατέλαβε τὴν Σιδοῦντα καὶ τὸν Κρομμυῶνα, ὅπου καταλιπὼν φρουρὰς ἐπέστρεψεν εἰς Σικυῶνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λακεδαίμονα (*Ξενοφ.* Ἑλλην. IV, 4, 7—13). Α. Θ. Σ.

Πραξιτέλης. Εἷς τῶν μεγίστων γλυπτῶν πάντων τῶν αἰώνων. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, ἂν καὶ ὑπό τινων συγγραφέων μνημονεύεται ὁτὲ μὲν ὡς Πάριος, ὁτὲ δὲ ὡς Κνίδιος, ἀλλ' ἄνευ σοβαρῶν τεκμηρίων. Τοὐναντίον ὡς Ἀθηναῖον ἐπιβεβαιοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κηφισόδοτος καὶ οἱ δύο υἱοί του φέρονται ρητῶς ὡς Ἀθηναῖοι πολῖται, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὅλη αὐτοῦ ἐν τῇδε τῇ πόλει δρᾶσις. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του δὲν εἶναι γνωστόν, πρέπει ἐν τούτοις νὰ τεθῇ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, διότι περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου, μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ Πραξιτέλης διετέλει ἐν πλήρει ἀκμῇ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης του. Περὶ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας δὲν γνωρίζομεν οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι τὰς ἀρχὰς τῆς τέχνης ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός του, ἐπιφανοῦς ἐν Ἀθήναις γλύπτου, τοῦ Κηφισοδότου, οὗ σῴζεται τὸ περίφημον ἐν τῇ γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου σύμπλεγμα ἐκ μαρμάρου «Ἡ Εἰρήνη καὶ ὁ Πλοῦτος». Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο γνήσιον τέκνον τοῦ ἀττικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀττικῆς χάριτος, δύναταί τις δὲ νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδεὶς ἄλλος καλλιτέχνης ἐνεσάρκωσεν εἰς τὸ μάρμαρον μὲ τοιαύτην τελειότητα τὴν ἁβρότητα καὶ τὴν χάριν τῆς ἀθηναϊκῆς νεότητος. Ἡ παραγωγικότης του ὑπῆρξε μεγίστη. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἐν πρώτοις σειρὰ ὅλη Ἀφροδιτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων κορυφαία καὶ ἀνέφικτος εἰς τελειότητα ἦτο ἡ ἀνὰ σύμπαντα τὸν ἀρχαῖον κόσμον περιλάλητος Ἀφροδίτη τῆς Κνίδου, περὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ὁλόκληρος φιλολογία. Ἐκτὸς ταύτης καὶ ἡ ἐν Θεσπιαῖς, ἡ πλησίον τῆς Φρύνης ἀνιδρυμένη, ἦτο ἐπίσης περιώνυμος. Εἶτα οἱ νεαροὶ Ἀπόλλωνες καὶ Διόνυσοι, ἐξ ὧν ὀνομαστὸς ἦτο ὁ καλούμενος Ἀπόλλων Σαυροκτόνος, χαλκοῦς, οὗ σῴζονται ἱκανὰ ἀρχαῖα ἀντίγραφα. Εἶτα οἱ περίφημοι Ἔρωτες, ἐξ ὧν πάλιν ἐξεῖχεν ὁ Θεσπιαῖος, τὸ ὑπέροχον τοῦτο ἀριστούργημα τῆς πραξιτελείου σμίλης. Τοῦτον ἀφιέρωσεν ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ ἡ Φρύνη. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν γλυπτῶν του ὑπάρχουσιν ἀκόμη, Δήμητραι, Περσεφόναι καὶ Ἴακχοι, Μαι-

Digitized by Google

νάδες καὶ Θυιάδες, Σάτυροι καὶ Σειληνοί. Ἐπίσης ἔγλυψε καὶ ὁλόκληρον τὸ Δωδεκάθεον διὰ ναόν τινα ἐν Μεγάροις, ἔτι δὲ καὶ Ἀθηνᾶν, Ἥραν, Ἥβην καὶ τοσαῦτα ἄλλα. Ἐκ πάντων τούτων τῶν πολυπληθῶν προϊόντων τῆς σμίλης του ἀναβλύζει πρὸ παντὸς ὁ χυμὸς τῆς νεότητος καὶ τὸ νεανικὸν κάλλος. Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὰς συμφορὰς τῆς Σικελίας καὶ τὴν τυραννίδα τῶν τριάκοντα μετέβαλον ριζικῶς χαρακτῆρα. Ἤδη οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἐγωϊσταί, νὰ σκέπτωνται ἑαυτοὺς καὶ νὰ πλουτίζωνται ἰδιωτικῶς, ὡς συμβαίνει δὲ πάντοτε μετὰ μεγάλας καταστροφάς, οἱ ἄνθρωποι τρέπονται πρὸς τὴν τρυφήν, τὰς διασκεδάσεις καὶ τὴν ἀκολασίαν. Ὁ Ζεύς, ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ποσειδῶν, ὁ Ἄρης καὶ οἱ λοιποὶ ἰσχυροὶ καὶ μεγάλοι θεοὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ τοῦ προσκηνίου καὶ ἐπέβησαν ἐπ' αὐτοῦ θριαμβευτικῶς οἱ νεώτεροι καὶ δευτερεύοντες θεοί. Ἡ Ἀφροδίτη μὲ τὸν θίασόν της, ὁ Διόνυσος μὲ τὴν τρελλὴν ἀκολουθίαν του, ἡ Ἥβη, ἡ Ἶρις, ὁ Ἑρμῆς, αἱ Νύμφαι καὶ παντοῖοι ἄλλοι δαίμονες, τοὺς ὁποίους δὲν κατεδέχετο ν' ἀναπαραστήσῃ ἡ μεγάλη τέχνη τοῦ Ε' αἰῶνος. Αὐτοὺς ὅμως ἀκριβῶς τώρα, μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα, ἀπαθανατίζει ἡ σμίλη τοῦ Πραξιτέλους, ἡ ὁποία ἀποφεύγει τὸ πάθος καὶ τὴν ὑψηλὴν σκέψιν καὶ ζητεῖ τὴν γοητείαν τῆς σαρκὸς καὶ τὴν μέθην τοῦ ἔρωτος. Μερικοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν τῶν θεῶν ἦσαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φειδίου μεγάλοι καὶ πανίσχυροι, ὡς ὁ Διόνυσος, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀφροδίτη. Καὶ αὐτοὺς ὅμως ὁ Πραξιτέλης καταβιβάζει ἀπὸ τὰ ὕψη των καὶ τοὺς ἐξανθρωπίζει. Τὴν Ἀφροδίτην γυμνώνει τελείως καὶ ἀπὸ Οὐρανίαν κάμνει Πάνδημον, τοὺς δὲ δύο ἄλλους θεούς, τὸν Διόνυσον καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, μεταμορφώνει εἰς χαριτωμένους, ἁβροὺς καὶ φιλομειδεῖς ἐφήβους. Τῷ 1877 ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀλφειοῦ ἀνευρέθη ἓν τῶν πραξιτελείων ἀριστουργημάτων, ὁ Ἑρμῆς κρατῶν εἰς τὴν ἀγκάλην τὸν μικρὸν Διόνυσον. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο σύμπλεγμα ἀνευρέθη ἐντὸς τοῦ Ἡραίου τῆς Ὀλυμπίας κατὰ τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς τῶν Γερμανῶν, ἀκριβῶς ἐν ᾗ θέσει μνημονεύει τοῦτο ὁ περιηγητὴς Παυσανίας, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται περὶ τῆς ταυτότητός του. Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

Πραξιφάνης. Περιπατητικὸς φιλόσοφος, Ρόδιος τὴν καταγωγήν, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος καὶ φερόμενος μετὰ τοῦ Θεοφράστου, τοῦ ἐκ Ρόδου ἐπίσης Εὐδήμου, τοῦ Ἀριστοξένους, τοῦ Δικαιάρχου, τοῦ ἐκ Σόλων Κλεάρχου καὶ ἄλλων, ὡς εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων περιπατητικῶν. Φέρεται ὡς γράψας γραμματικὴν καὶ γραμματολογικὰ ἔργα: «Περὶ ποιημάτων» καὶ «Περὶ ἱστορίας», ὧν οὐδὲν διεσώθη. Σ. Ν. Λ.

Πραξώ. Φίλη τοῦ Περσέως, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καταγομένη ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Δελφῶν, ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν ὁ Κρὴς Εὔανδρος, ὅπως δολοφονήσῃ τὸν Εὐμένη τῷ 172 π. Χ. Διὰ τοῦτο, θεωρηθεῖσα καὶ αὕτη ὡς ἐνεχομένη εἰς τὴν συνωμοσίαν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ἀπεστάλη εἰς Ρώμην. Α. Θ. Σ.

πρᾶος, —*εῖα,* —*ον·* ἤρεμος, ἥσυχος, μαλακός, ἀντίθ. *τραχύς, δύσκολος*: «πρᾶον γερόντιον» (γράφεται καὶ *πρᾷος*).—Ἐπίρρ. ***πράως.***

πραότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρᾶος, ἠρεμότης, μαλακότης: «πραότης χαρακτῆρος, — συμπεριφορᾶς».

πράου (prao ἢ prahau) *[Ναυτ.]*. Λέξις σημαίνουσα μαλαϊστὶ λέμβος. Πλοιάριον τῆς Ὠκεανίας καὶ τῆς Ἀπωτάτης Ἀσίας, ὁμοιάζον κατὰ τοὺς ναυτικοὺς ἀρχαιολόγους τὸν φάσηλον. Ὀξύπρυμνον, ὥστε νὰ εἰσχωρῇ εὐκόλως τόσον διὰ τῆς πρώρας ὅσον καὶ διὰ τῆς πρύμνης, ἔχει ἕνα ἱστόν, φέρον κεραίαν λατινίου καὶ ἑτέραν κατὰ τὸ πόδωμα τοῦ ἱστίου δίκην κέρκου. Ἀπὸ τῆς προσηνέμου πλευρᾶς προέχουν δύο βραχεῖαι κεραῖαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ξύλινον ἀντίβαρον, διὰ τὴν ἀντιστάθμισιν τῆς κλίσεως τοῦ πλοίου πρὸς τὸ ὑπήνεμον, ὅταν ὁ ἄνεμος σφοδρύνεται. Μεταφέρονται δὲ ἐν ἀνάγκῃ τινὲς τῶν ἐπιβαινόντων εἰς τὰς κεραίας ταύτας πρὸς αὔξησιν τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὴν ἔγκλισιν. Σ. Ε. Λ.

Πράουτ (Prout), ***Ἐμπενέζερ.*** Ἄγγλος συνθέτης καὶ θεωρητικὸς τῆς μουσικῆς (1835—1909). Καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς συνθέσεως ἐν τῇ Βασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Δουβλίνου, ἔδωκε νέας κατευθύνσεις εἰς τὴν συντηρητικὴν ἀγγλικὴν τέχνην. Ὡς συνθέτης διεκρίθη διὰ πλείστων ἔργων μουσικῆς δωματίου μὲ τὰς δραματικὰς καντάτας: «Hereward», «The red cross Knights», «Alfred», «Damon and Phintias», μὲ τὸν «126 Ψαλμόν», μὲ τὸ «Ὄνειρον τῆς Ἰουδείθ», 4 συμφωνίας, εἰσαγωγάς, ἀνθέμια, ἓν κονσέρτο δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ ὀρχήστραν κλπ. Ἐκ τῶν καλυτέρων θεωρητικῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ Πράουτ ἐξέδωκε: «Στοιχειῶδες ἐγχειρίδιον ἐνορχηστρώσεως» (1880), «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας» (1889), «Ἐγχειρίδιον ἀντιστίξεως» (1890), «Διπλῆν ἀντίστιξιν καὶ κανόνα» (1891) κλπ. Γ. Σ.

— **Πράουτ** (Prout), ***Οὐΐλλιαμ.*** Ἄγγλος ἰατροχημικὸς (1785—1850). Ἐσπούδασεν ἐν Ἐδινβούργῳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ αὐτόθι τῷ 1811. Ἐγκατέστη καὶ ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν ἐν Λονδίνῳ, ἀσχολούμενος ἅμα μὲ τὴν ὀργανικὴν καὶ τὴν φυσιολογικὴν χημείαν. Τῷ 1803 ἔδωσε τὴν ἐξήγησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς πέψεως, ἀποδείξας τὴν ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει παρουσίαν ἐν τῷ στομάχῳ ἐλευθέρου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Τῷ 1815 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως ἐν τῷ περιοδικῷ «Annals of philosophy» πραγματείαν, ἐν ᾗ ὑπελόγιζεν ὅτι τὸ ἀτομικὸν βάρος ἀριθμοῦ τινος στοιχείων εἶναι πολλαπλάσιον τοῦ ὑδρογόνου. Τῷ 1821 ἐδημοσείευσε τὸ πρῶτόν του ἔργον περὶ τῆς θεραπείας τῆς λιθιάσεως κτλ. («Inquiry in to the nature and treatment of gravel, calculus and other diseases of the urinary organs») ὅπερ τὸν κατέστησε περίφημον, ἐκδοθὲν ἐπανειλημμένως. Τῷ 1834 ἔγραψε τὴν πραγματείαν «Chemistry, meteorology, and the function of digestion, considered with reference to natural theology». Ἐν γένει ἠσχολήθη μὲ πλεῖστα θέματα τῆς ζῳοχημείας, διαφωτίσας πολλὰ σκοτεινὰ βιολογικὰ σημεῖα τῶν ζῴων. Παρέχει ἐπίσης σαφῆ ἰδέαν τῆς συνθέσεως τῶν οὔρων ὡς καὶ τῆς ποικίλης συστάσεως τούτων εἰς τὰ διάφορα ζῷα, τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λίθων κτλ. Ο. Ρ.

Πρᾶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περραιβίας ἐν Θεσσαλίᾳ. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως Ναρθακίου ἔστησεν ὁ Ἀγησίλαος τῷ 394 π. Χ. «τροπαῖον, μάλα ἡδόμενος», διότι ἐνίκησε τοὺς διὰ τὸ ἱππικόν των ὑπερηφανευομένους Λαρισαίους, τρέψας αὐτοὺς εἰς φυγὴν μέχρι τοῦ ὄρους Ναρθακίου. Α. Θ. Σ.

Πρᾶσα *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Ἰονίου, ἡ δυτικωτέρα τῶν Τηλεβοΐδων (πλάτ. 38°29' Β., μῆκ. 20°59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Skropha to Kamilafka) εἰς τὰ πρόσγεια τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστακοῦ. Σ. Ε. Λ.

—**Πρᾶσα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀνάφης (πλάτ. 36°03' Β., μῆκ. 25°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 a: Archipelago southern sheet). —2) Νησίον πρὸ τοῦ ὅρμου Μέγας Ποταμός, νοτίας τῆς αὐτῆς νήσου πλευρᾶς. Σ.Ε.Λ.

—**Πρᾶσα-*Ἀντασσὶ*** *[Γεωγρ.]*. Νησίον μικρασιατικὸν ἐν τῷ Ἐλαϊτικῷ κόλπῳ (πλάτ. 38°52' Β., μῆκ. 26°54' 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Chandarli) καὶ ἐν τῇ συστάδι τῶν *Ἀδελφιῶν*. Σ.Ε.Λ.

Πρασανὸς *Δερβὶς-ἐφέντης-Μουσαζαδέ.* Πρόκριτος Τοῦρκος ἐκ τοῦ χωρίου Πρασῶν τῆς Ρεθύμνης, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά του. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ ἑξῆς, ἤσκει μεγάλην δύναμιν ἐπὶ τῶν ὁμοθρήσκων του, τῶν ὁποίων καὶ ἀντιπρόσωπος ἐξελέγετο πάντοτε εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς Κρήτης. Συνειργάζετο μετὰ τῶν Τούρκων ἀρχηγῶν τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς Κρήτης εἰς ὅλας τὰς δολοφονίας, ὅσαι ἐγίνοντο κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Τῷ 1883 ἐνήργησε δι' ἀναφορᾶς, μυστικῶς ὑπογραφείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Κρήτης, νὰ κατέλθῃ εἰς Κρήτην πολυπληθὴς ἀποικία Βουλγάρων Τούρκων, ὡς γεωργῶν δῆθεν, ἀλλὰ κυρίως πρὸς ἀριθμητικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ προσπάθειά του ὅμως αὕτη ἀπέτυχε. Διὰ τὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν μῖσος ἤγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τούτων καὶ τῷ 1886 ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Σταυρούλλι Μιχελιδάκι καὶ Μιχαὴλ Κουτσάκι. Ε. Γ.

Πράσαρις *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Κερασοῦντος τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 70 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες διετήρουν δύο ἐκκλησίας καὶ μίαν σχολήν. Ἐκ τῶν κατοίκων, ὅσοι ἐπέζησαν τῶν ἀνθελληνικῶν διωγμῶν, προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Πρασᾶς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς Ἀττικῆς (βλ. λ. *Μερέντα*).

πρασεοδύμιον (τὸ) *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *πρασινοδυμίου* (βλ. λ.).

πρασεόλιθος (ὁ) (Praseolith) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἐνδιάμεσον προϊὸν μετουσιώσεως τοῦ κορδιερίτου πρὸς μαρμαρυγίαν, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται οὗτος διὰ προσλήψεως ὕδατος καὶ καλίου καὶ δι' ἀποβολῆς διοξειδίου τοῦ πυριτίου καὶ ὀξειδίου τοῦ μαγνησίου. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Bräkke. Γ. Β.

Πρασὲς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 259. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Νέα Ρούματα, Σέμπρωνας, Συκίδια* καὶ *Χωστή*.

—2 Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ρεθύμνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 224. Πλησίον εἶναι ἡ ἀγρία φάραγξ (*Πρασανὸ Φαράγγι*), δι' ἧς διέρχεται ὁ Πλατανὲς ποταμός. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Μύρθιο* καὶ *Σελλί*. Ε. Γ.

Πρασία *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Πρασιαί*.

πρασιὰ (ἡ) (κοιν. *βραγιὰ* ἢ *ἀλία*). Πρὸς εὐκολίαν τῆς καλλιεργείας ἐν γένει, ἤτοι σπορᾶς, σκαλισμάτων, βοτανισμάτων, ποτισμάτων κλπ. τῶν φυτῶν ἐντὸς τῶν κήπων ἢ τῶν φυτωρίων, ὑποδιαιροῦν τὰ μεγαλύτερα τμήματα αὐτῶν εἰς λωρίδας πλάτους 1—1,20 μ. καὶ μήκους ἀναλόγου πρὸς τὸ πλάτος τῶν τετραγώνων εἰς ἃ διῃρέθη ὁ κῆπος (συνήθως 5—10 μ.). Αἱ πρασιαὶ εἶναι ἄλλοτε βαθύτεραι τοῦ πέριξ ἐδάφους πρὸς συγκράτησιν ὕδατος, ἄλλοτε ὅμως, εἰς ὑγροὺς ἢ ψυχροὺς τόπους, ὑψηλότεραι. Μεταξὺ πρασιῶν ἀφίεται ὄχθος ἢ τάφρος, πλάτους 0,30—0,40 μ., διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐργατῶν.

— *[Δομ.]* Ἡ *πρασιὰ* εἶναι ζώνη πλάτους 5—8 μ., ἀφιεμένη ἀνοικοδόμητος ἔσωθεν τῆς ἐξωτερικῆς παρυφῆς τῶν οἰκοδομικῶν τετραγώνων πρὸς δημιουργίαν κήπων κλπ. Εἰς ὁδούς, εἰς ἃς προβλέπεται πρασιά, αἱ οἰκοδομαὶ δέον νὰ κτίζωνται εἰς τόσον βάθος ἀπὸ τοῦ περιτοιχίσματος, ὅσον ὁρίζει τὸ οἰκεῖον σχέδιον πόλεως ὡς πλάτος πρασιᾶς. Πρασιαὶ ἀφίνονται εἰς λεωφόρους, ἐξοχικοὺς συνοικισμοὺς κλπ. Α. Ε. Κ.

Πρασιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 514 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Πράφτσι*.

Πρασιαὶ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς, ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς αὐτῆς ἐκτεινόμενος, πρὸς Ν. τῆς Βραυρῶνος, παρὰ τὸν σημερινὸν εὐρὺν ὅρμον Πόρτο-ράφτη. Εἰς τὸν δῆμον τοῦτον, ἀνήκοντα εἰς τὴν Πανδιονίδα φυλήν, ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεστέλλοντο αἱ ἀπαρχαὶ τῶν Ὑπερβορείων (ἐντὸς καλαμιᾶς σίτου) διὰ νὰ μεταφερθοῦν ἐξ αὐτοῦ εἰς Δῆλον. Ἕνεκα τῆς ἀρχαίας ταύτης παραδόσεως αἱ εἰς Δῆλον ἱεραὶ θεωρίαι ἐγίνοντο ἐκ τοῦ λιμένος τούτου τῆς Ἀττικῆς. Ὑπῆρχεν ὡσαύτως ἐν Πρασιαῖς ὁ τάφος τοῦ Ἐρυσίχθονος, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει κατὰ τὴν ἐκ Δήλου εἰς Πρασιὰς ἐπιστροφὴν τῆς θεωρίας. ΚΑΥ.

—**Πρασιαί,** καὶ ***Πρασία*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου μεταξὺ Ἄστρου καὶ Κυφάντων λιμένος, σύνορον δὲ τῆς Λακωνικῆς πρὸς τὴν Ἀργείαν. Ὁ κάτοικος *Πρασιεύς*. Ὁ Στράβων ὀνομάζων αὐτὸ *Πρασιαί*, τὸ θεωρεῖ ὑπαγόμενον εἰς τὴν Ἀργείαν. Κατὰ τὸν Kiepert καὶ τὸν Bursian τὴν θέσιν τῶν Πρασιῶν ἐπέχει τὸ *Λεωνίδιον*, μᾶλλον ὅμως ταυτίζεται αὕτη πρὸς τὰ ἐρείπια τὰ καὶ ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ σημειούμενα (πλάτ. 37° 08' 15" Β., μῆκ. 22° 53' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) μεταξὺ Λεωνιδίου καὶ Πουλήθρων. Σ. Ε. Λ.

— *['Ιστορ.]* Αἱ *Πρασιαὶ* ἀνῆκον εἰς τὴν καλαυρειακὴν ἀμφικτιονίαν τῶν ἑπτὰ πόλεων (Αἰγίνης, Ἐπιδαύρου, Ἑρμιόνης, Πρασιῶν, Ναυπλίας, Ἀθηνῶν καὶ βοιωτικοῦ Ὀρχομενοῦ), τῆς ὁποίας ἡ πρώτη σύμπηξις ἀνήρχετο εἰς παναρχαίους χρόνους (πρὸ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων). Τὴν εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ναυτικὴν ἀκμὴν τῶν Πρασιῶν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐπικοινωνίαν της μετ' ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν ἐμαρτύρουν καὶ τὰ ἐπί τινος ἀκρωτηρίου της ποδιαῖα χαλκᾶ ἀγάλματα τῶν Κορυβάντων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (430 π. Χ.) οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὰς Πρασιάς, διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς αὐτοὺς ὡς ὀχυρὸν ὁρμητήριον κατὰ τῆς Λακωνικῆς, καὶ κατὰ τὸ 414 ὁ ὑπὸ τὸν Πυθόδωρον ἀττικὸς στολίσκος ἔκαμεν ἀπόβασιν στρατοῦ παρ' αὐτήν, ὅστις ἐλεηλάτησε τοὺς ἀγροὺς της. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων αἱ Πρασιαὶ εἶχον περιέλθει εἰς τοὺς Ἀργείους, ὅτε ὅμως ἱδρύθη τὸ Κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων ἦσαν αὗται ἐκ τῶν πόλεων τοῦ κοινοῦ τούτου. Εἰς τὸ φύσει ὀχυρὸν τοῦτο χωρίον εἶχον καταφύγει πιθανώτατα οἱ κάτοικοι τῶν Πρασιῶν, ὅτε ἐλυμαίνετο τὸ Αἰγαῖον ἡ πειρατεία. ΚΑΥ.

—**Πρασιαὶ** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης, γνωστὴ ἐξ εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς, ἥτις ἀφορᾷ συνθήκην συναφθεῖσαν κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν πόλεων Σητείας καὶ Στηλῶν περὶ τῆς ἁλιείας καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ πορφυρογενοῦς κογχυλίου ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς τῆς νήσου ἀκταῖς. ΕΡ. Μ.

Πρασιανὴ (ἡ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μεγάλη νῆσος *Βατερ* καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἄλλοτε κατοικοῦσα φυλή, ἐξαφανισθεῖσα ἀπὸ μακροῦ. Ν. Σ. Λ.

Πρασιὰς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Μακεδονίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος, μετὰ τὴν δυτικὴν παρυφὴν τοῦ ὄρους Κερκίνης (Μπέλες). Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἀκόμη χρόνους (περὶ τὸ 500 π. Χ.) οἱ περιοικοῦντες λαοὶ (Παίονες, Παιόπλαι καὶ ἄλλοι) κατῴκουν ἐν αὐτῇ ἐπὶ

Digitized by Google

πασσαλοκτίστων καλυβῶν. Ἦτο πλουσιωτάτη εἰς ἰχθῦς, ἐκτρέφουσα διάφορα εἴδη, τῶν ὁποίων ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει δύο εἴδη, τοὺς *πάπρακας* καὶ τοὺς *τίλωνας*. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Δυσώρου ὄρους ὑπῆρχον πλούσια μεταλλεῖα ἀργύρου, τὰ ὁποῖα ἐξεμεταλλεύθη Ἀλέξανδρος ὁ Α' ὁ Ἀμύντου, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, κερδίζων ἓν τάλαντον ἡμερησίως. Κατὰ τὸν Μ. Χρυσοχόον εἶναι ἡ σημερινὴ *Δοϊράνη*. Α. Θ. Σ.

Πρασιδάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Φιγαλίας (πρ. Ζούρτσης) τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 146.

πρασινάδα δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τι πράσινον: «ἡ πρασινάδα τοῦ κάμπου»· || ἡ χλόη: «ξαπλωθήκαμε 'ς τὴν πρασινάδα».

Πρασινάδα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀξυᾶς (πρ. Μπούκοβου) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 299. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τζούρα*.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Γκιζέλας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 113. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσιμενλῆ*.

Πράσινη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ τοῦ Ἰκαρίου πελάγους (πλάτ. 37°04'45" Β., μῆκ. 25°43'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), 5 μίλλ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μουτσούνα ἢ Μούντζωμα, ἀνατολικῆς τῆς Νάξου ἐσχατιᾶς. Εἶναι μεσαία ἐν τῇ συστάδι **Ἀκαριές** (ἢ Μακαριές), ἀπόθραυσμα τῆς ΒΔ. **Ἅγιος Νικόλαος**, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ διαβιβρωσκομένων τῶν ἰσθμιδίων της θὰ παράσχῃ ἄλλας δύο ἀκόμη νησῖδας. Σ. Ε. Λ.

πρασινίζω δημοτ., εἶμαι πράσινος: «πρασινίζει ὁ κάμπος», ἄλλως *χλοΐζει* || λαμβάνω, ἐμφανίζω πράσινον χρῶμα: «πρασίνισε τὸ φόρεμα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία»· || ἐνεργ., κάμνω, καθιστῶ τι πράσινον.

πρασίνισμα (τό)· ἡ εἰς πράσινον μεταβολή, ἡ ἀπόκτησις πρασίνου χρώματος: «τὸ πράσινον τοῦ κάμπου, — τοῦ φορέματος».

πρασινογράφος (ὁ)· ὁ διὰ πρασίνης μελάνης διακοσμῶν τοὺς κώδικας, πρβλ. *ἐρυθρογράφος*.

πρασινοδύμιον, ἢ **πρασεοδύμιον** (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον ἔχον τὸ σύμβολον Pr καὶ ἀτομικὸν βάρος 140,9. Ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σπανίων γαιῶν. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐλήφθη παρὰ τοῦ Auer διὰ διαχωρισμοῦ τοῦ ἄλλοτε ὡς στοιχείου ἑνιαίου θεωρουμένου *διδυμίου*. Τὸ διδύμιον δι' ἐπανειλημμένης ἀνακρυσταλλώσεως τοῦ ἐναμμωνίου νιτρικοῦ ἅλατος διεχωρίσθη εἰς δύο στοιχεῖα, ἤτοι τὸ *πρασινοδύμιον*, ὅπερ σχηματίζει νιτρικὸν δυσδιάλυτον ἅλας πρασίνου χρώματος, καὶ τὸ *νεοδύμιον*, τὸ ὁποῖον σχηματίζει εὐδιάλυτον εἰς πυκνὸν νιτρικὸν ὀξὺ ροδόχρουν ἅλας. Σ. Γ.

πρασινοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα πράσινον, πρασινωπός.

Πράσινοι (οἱ). Ἐκαλεῖτο οὕτω μία τῶν τεσσάρων φατριῶν, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἐν Ῥώμῃ ἐκ τῆς εὐνοίας τῶν θεατῶν πρὸς τοὺς ἁρματηλάτας τῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες διηγωνίζοντο ἐν τῷ *ἱπποδρόμῳ* (βλ. λ., τ. ΙΓ', σ. 151α).

πρασινόλιθος (ὁ) (Grünstein) *[Πετρογρ.]*. Ὀνομασία διδομένη εἰς λεπτοκοκκώδη διορίτην, χρώματος ἀνοικτοῦ πρασίνου, καὶ ἐμφανιζόμενον εἰς φλέβας ἢ καὶ εἰς πρασινόχρουν διαβάσην. Γενικώτερον τὸ ὄνομα πρασινόλιθος ἐδίδετο ἄλλοτε εἰς ἕκαστον τῶν σκοτεινοῦ πρασίνου χρώματος βασικῶν πετρωμάτων, περιδοτιτῶν, γάββρων, διαβασῶν κλπ., τὰ ὁποῖα σήμερον φέρουσιν ἴδια ὀνόματα. Γ. Κ. Γ.

Πράσινον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 711. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρνέσι* καὶ *Ξηροκαμπιά*.

Πράσινον Ἀκρωτήριον (γαλλ. Cap Vert, πορτογαλ. Cabo Verde) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς γαλλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, κείμενον μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Γαμβία καὶ Σενεγάλη εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν (Β. πλάτ. 14°41', Δ. μῆκ. 17°30'). Εἶναι τὸ δυτικώτερον σημεῖον τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου, ἀνεκαλύφθη δὲ τὸ 1443 ὑπὸ Πορτογάλων θαλασσοπόρων, οἵτινες καὶ τὸ ὠνόμασαν οὕτω ἐκ τῆς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ γιγαντιαίας βλαστήσεως.

— **Πρασίνου Ἀκρωτηρίου νῆσοι** (πορτογ. Ilhas do Cabo Verde) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων τοῦ Ἀτλαντικοῦ, παρὰ τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν, εἰς ἀπόστασιν 560 περίπου χιλιομέτρων Δυτικῶς τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου, ἀφ' οὗ καὶ ὠνομάσθησαν. Ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1460 ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου θαλασσοπόρου Κανταμόστο, ἀνήκουσι δὲ ἔκτοτε εἰς τὴν Πορτογαλίαν. Θεωρεῖται ὅτι εἰς ἄλλην ἀπομεμακρυσμένην ἐποχὴν ἀπετέλουν μετὰ τῶν Καναρίων νήσων τμῆμα τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου. Αἱ νῆσοι, δεκατέσσαρες τὸν ἀριθμόν, διακρίνονται εἰς δύο ὁμάδας· τὰς *Προσηνέμους* (Ilhas de Barlavento) καὶ τὰς *Ὑπηνέμους* (Ilhas de Sotovento). Εἰς τὰς πρώτας ἀνήκουσιν αἱ νῆσοι *Σάντο Ἀντάουν, Σάουν Βιβέντε, Σάντα Λουτσία, Σάουν Νικολάουν*, καὶ αἱ νησῖδες *Μπράκου* καὶ *Ράζου*, εἰς δὲ τὰς δευτέρας αἱ νῆσοι *ντὸ-Σάλ, Μποναβίστα, Μάϊου, Σάουν Τιάγκου, Φόγκου*, αἱ νησῖδες *Σέκρος* καὶ ἡ μικρὰ νῆσος *Μπράβα*. Αἱ νῆσοι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου, ἡφαιστειογενοῦς συστάσεως, ἔχουσι κλῖμα θερμὸν καὶ ἀνθυγιεινόν, καὶ τὴν μεγίστην ἐν αὐταῖς ξηρότητα, ἀκολουθεῖ ἀποτόμως ἡ πτῶσις ραγδαίων ὄμβρων. Ἐν τούτοις τὸ ἔδαφός των εἶναι γονιμώτατον, ὁ λόγος δὲ οὗτος καθὼς καὶ ἡ θέσις των, ὡς σταθμῶν τῶν μεγάλων θαλασσίων ὁδῶν πρὸς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τὴν νότιον Ἀμερικήν, καθιστᾷ αὐτὰς κατοικησίμους. Ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων ἀνέρχεται εἰς 150.000 περίπου κατοίκων, ὧν μικρὰ μόνον μειοψηφία εἶναι Πορτογάλοι, οἱ δὲ λοιποὶ μιγάδες καὶ μαῦροι, ὁμιλοῦντες τὴν πορτογαλικήν. Πρωτεύουσα τῆς συστάδος εἶναι ἡ Πράϊα (Villa de Praia), ἱδρυθεῖσα τὸ 1612, ἐπὶ τῆς νήσου Σάουν Τιάγκο, ἥτις εἶναι καὶ ἡ μεγαλυτέρα τῶν νήσων τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου. Ἡ νῆσος Σάουν Βισέντε ἔχει ἀσφαλέστατον λιμένα, τὸν Πόρτο Γκράντε ἢ Μιντέλλου, ὅπου ἀνθρακεύουσι τὰ ὑπερωκεάνια· Ἡ νῆσος Φόγκου ἀποτελεῖται ἐξ ἡφαιστείου, ὕψους 2297 μ., ἐν ἐνεργείᾳ μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

πράσινος, —η, —ον· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ πράσου: «ὁ κάμπος εἶναι πράσινος»· || φρ. «πράσινα ἄλογα» ἐπὶ πράγματος ἀνυπάρκτου ἢ ὑποσχέσεως ἀπραγματοποιήτου· || φρ. «δὲ μοῦ 'δωσε οὔτε ἕνα πράσινο φύλλο» οὐδ' ἐλάχιστόν τι· || **πράσινον** (τό)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *χρῶμα*: «βουτήχτηκε 'ς τὸ πράσινο».

— *[Χημ.]* Τὰ *πράσινα* χρώματα διαιροῦνται εἰς ἀνόργανα καὶ ὀργανικά. Ἐκ τῶν ἀνοργάνων χρωμάτων τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ *πράσινον τοῦ χρωμίου*, τὸ *ὀξείδιον τοῦ χρωμίου* καὶ ἀκόμη ἅλατά τινα τοῦ *χαλκοῦ*. Ἐκ τῶν ὀργανικῶν πρασίνων χρωμάτων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: τὸ *πράσινον τῆς ἀλιζαρίνης*, τὸ *μαλαχιτοπράσινον*, τὸ *πράσινον τοῦ ἐλαίου τῶν πικραμυγδάλων*, τὸ *πράσινον τῆς κινιζαρίνης*, τὸ *λαμπρὸν πράσινον* (συγγενὲς πρὸς τὸ μαλαχιτοπράσινον), τὸ *πράσινον τοῦ μαλαχίτου*, τὸ *πράσινον τοῦ μεθυλενίου* (βλ. *θειαζῖναι*), τὸ *πράσινον τῆς ναφθόλης* (βλ. *ναφθαλοχρώματα*), τὸ *πράσινον τῆς Schweinfurt* (διπλοῦν ἅλας τοῦ ὀξικοῦ καὶ τοῦ ἀρσενικώδους χαλκοῦ), κ. ἄ. Σ. Γ.

— *[Συμβολ.]* Τὸ *πράσινον* χρῶμα (sinople) σημειοῦται συμβολικῶς ἐν τῇ οἰκοσημολογίᾳ δι' ἀλλεπαλλήλων λεπτῶν διαγωνίων γραμμῶν κατερχομένων ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θυρεοῦ ἢ σχήματός τινος, λαμβανομένου πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι δεξιὸν τοῦ θυρεοῦ ἢ τοῦ σχήματος καλεῖται ἡ διὰ τὸν θεατὴν ἀριστερὰ πλευρὰ καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ συμβολικὴ σημασία τοῦ πρασίνου χρωματισμοῦ εἶναι ἐλευθερία, φαιδρότης, φιλία, ὑγεία καὶ ἐλπίς. Ἐν τῇ πολωνικῇ ἀριστοκρατίᾳ, παρ' ᾗ τὰ οἰκόσημα ἔφερον μᾶλλον ἐπὶ τῆς σημαίας ἑκάστης φυλῆς, τὸ πράσινον ἐδήλου ἐλευθέραν κτῆσιν μεγάλων ἐκτάσεων βοσκησίμων γαιῶν. Ε. Ρ. Ρ.

—*πράσινη γῆ σιδήρου* (Grüne Eisenerde) *[Ὀρυκτολ.]* βλ. λ. *βιομουθιοσιδηρίτης*.

—*πράσινον* **βιτριόλιον** *[Ἐμπορευμ.]* βλ. λ. *θειικὸς σίδηρος*.

— *πράσινος* **σταυρὸς** 3 *[Χημ. Πολέμ.]*. Γερμανικὴ συνθηματικὴ ὀνομασία τῆς αἰθυλοδιχλωριούχου ἀρσίνης (βλ. λ. *κίτρινος σταυρὸς* 1).

Πράσινος, Πανάρετος Πατζάδας· βλ. λ. *Πατζάδας Πανάρετος*.

πρασινούλα (ἡ)· δημοτ., χρωματισμὸς κλίνων πρὸς τὸ πράσινον: «ἔχει μιὰ πρασινούλα τὸ φόρεμα».

πρασινωπός, —ή, —όν· ὁ ἔχων χρῶμα κατά τι πράσινον, ὁ ὀλίγον πράσινος: «τὰ σταφύλια εἶναι ἀκόμη πρασινωπά».

Πράσιοι *[Ἀρχ.]*. Πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος λαὸς τῶν βορείων ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κατοικῶν ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Γάγγου ποταμοῦ καὶ ἔχων ὡς πρωτεύουσαν τὴν *Παλίβοθραν*, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκαλοῦντο καὶ *Παλίβοθροι*. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ξανδράμης ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ 200.000 ὁπλιτῶν, 20.000 ἱππέων, 2.000 ἅρματα καὶ 4.000 ἐλέφαντας, ἀριθμοὺς τοὺς ὁποίους κατὰ πολὺ ὑπερβάλλει ὁ Πλίνιος. Ὁ Μεγασθένης, φίλος καὶ σύμβουλος τοῦ Σελεύκου, βασιλέως τῆς Συρίας, ἐλθὼν ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν βασιλέα Σανδρόκοττον, εὗρεν αὐτὸν ἡγούμενον 400.000 ἀνδρῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῶν κατέρρευσεν ἀρχομένου τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Α. Θ. Σ.

πράσιον (τὸ) (Marrubium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς πλείστων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα εἶναι: *πράσιον τὸ ξενικὸν* (Marrubium peregrinum), κοινῶς *σάρωμα*, *πράσιον τὸ κοινὸν* (Marrubium vulgare), κοινῶς *ἀσπροπρασιά, βρωμοζάκι, καλάνθρωπος, μαρμαράκι, πικροπάνι* καὶ *σκουλόχορτο*. Δ. Ν. Π.

— *πρασίου πόα* (Herba Marrubii) *[Φαρμακογν.]*. Προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ *πράσιον τὸ κοινὸν* καὶ συλλέγεται τὸν Ἰούνιον ἢ Σεπτέμβριον, ἀπαλλάσσεται τῶν χονδρῶν βλαστῶν καὶ ξηραίνεται εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑπὸ σκιάν. Τὰ *φύλλα* τῆς δρόγης ἔχουν ὀσμὴν ἀρωματικὴν εὐχάριστον καὶ γεῦσιν θερμὴν καὶ ἀρωματικήν, ἀναγράφονται δὲ εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν ὡς ἔγχυμα ἢ ἀφέψημα (10—20 γρ. εἰς 200 γρ. ὕδατος) ὡς καθαρτικὸν τοῦ αἵματος, διεγερτικὸν καὶ ὡς τονωτικὸν τοῦ στομάχου. Ὁ Θεόφραστος καὶ ὁ Διοσκορίδης συνίστων τὴν χρῆσιν τοῦ φυτοῦ ὡς ἀποχρεμπτικοῦ. Ὁ Κέλσος ἐξῆγεν ἐκ τοῦ φυτοῦ ὀπόν, ὁ δὲ Πλίνιος παρεσκεύαζεν οἶνον. Κ. Γ. Μ.

Πράσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ ἀρχαῖον πιθανὸν ὄνομα τοῦ σημερινοῦ *Πραβίου*, ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ Νικολάου Σοφιανοῦ (ΙΣΤ' αἰών), ὅστις ἀναφέρει ἄλλον συνοικισμὸν παρ' αὐτό.

πράσιος (ὁ) (Prasem) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἔγχρουν παραλλαγὴν τοῦ κοινοῦ χαλαζίου, χαρακτηριζομένην ἐκ τοῦ ὡραίου πρασίνου χρώματος αὐτῆς. Τὸ χρῶμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς ἀκτινολιθικὴν οὐσίαν, τὴν ὁποίαν περιέχει ἐντὸς τῆς κάψης του. Ἀπαντᾷ εἰς κρυστάλλους ἢ χειροπληθεῖς εἰς τὸ Breitenbrunn τῆς Σαξωνίας. Γ. Β.

πρᾶσις, —εως (ἡ)· πώλησις: «ὠνὴ καὶ πρᾶσις» ἀγορὰ καὶ πώλησις (πιπράσκω).

Πρασκειόν, ἢ **Πραστειὸν** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας, ἔχον περὶ τοὺς 300 κατ., πάντας Ἕλληνας.

— 2) Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου μὲ 1.000 περίπου κατ., ὅλους Ἕλληνας.

— 3) Χωρίον ὀρεινὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ μὲ 300 κατ. Ἕλληνας.

— 4) Χωρίον ὀρεινὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ μὲ 400 κατ., ἐξ ὧν 150 Τοῦρκοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες.

— 5) Χωρίον ὀρεινὸν τῆς ἐπαρχίας Πάφου μὲ 70 κατ., ὅλους Ὀθωμανούς. Α. Κ. Α.

Πρασκοβέγια (Praskoweja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Βορείου Καυκάσου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κούμα. Κάτ. 15.393. Ἔχει παραγωγὴν δημητριακῶν, σιτηρῶν, οἴνου, ὀπωρικῶν, κτηνοτροφίαν, βυρσοδεψίαν καὶ ἐλαιουργίαν. Θ. Κ.

Πρασνίκας. Ὄνομα κλέφτου καὶ ἁρματολοῦ δράσαντος κατὰ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἐν συμπράξει μετὰ τὸν διασήμου Μπουκουβαλαίων. Ὁ Πρασνίκας ἰδιαιτέρως μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν πολεμῶν κατὰ τοῦ Τουρκαλβανοῦ Τσάκαλου, ἐφονεύθη ἐν τῷ χωρίῳ Βατσουνιᾶ τῶν Τρικκάλων (13 Ἀπριλίου 1728). Τ. Ε. Ε.

πράσο (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *πράσον*.

Πρασοβούνι, ἢ **Πράσο** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα τῆς νήσου Πάτμου κορυφὴ (789 ποδ.) καὶ βουνοῦ φερωνύμου, οὗ αἱ ΒΔ. κλιτύες ἀποσβέννυνται εἰς τὸν λιμένα Σταυρός. Σ. Ε. Λ.

Πρασόλι *[Γεωγρ.]*. Νησίον ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Ἐρυθρῶν (πλάτ. 38° 23' 50" Β., μῆκ. 26° 26' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios gulf of Smyrna), ΒΔ. τῆς συστάδος Ἵπποι τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

πρασόλιθος (ὁ), ἢ **πράσιον** (Prasem) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ κοινοῦ χαλαζίου. Ἔχει χρῶμα πράσινον συνεπείᾳ ἐγκλεισμάτων ἐξ ἀκτινολίθου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς κρυστάλλους ἢ εἰς χειροπληθῆ συσσωματώματα εἰς τὸ Breitenbrunn τῆς Σαξωνίας. Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκεται συνηθέστατα εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη στρώματα τῆς Σερίφου. Γ. Β.

πρασομάνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρόμμυον τὸ μαργαριτῶδες* (Allium margaritaceum).

πράσον (τὸ) *[Βοτ.]*. Εἶδος τοῦ γένους *κρόμμυον*, τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*. Εἶναι φυτὸν διετές, εὐδοκιμοῦν εἰς γονίμους γαίας, καλλιεργεῖται διὰ τὸν ἐπιμήκη βολβόν του, χρησιμοποιούμενον πρὸς βρῶσιν, σπείρεται εἰς σπορεῖον κατ' Ἀπρίλιον καὶ μεταφυτεύεται ὅταν τὰ φυτὰ ἀποκτήσωσι 15 ἑκ. περίπου ὕψος κατὰ Ἰούλιον—Αὔγουστον καὶ εἰς ἀποστάσεις 20 ἑκ. Ἀναπτύσσεται ἐπαρκῶς κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα,

Digitized by Google

Τὰ εὐρωστότερα φυτὰ ἐπαναφυτεύονται τὸν Δεκέμβριον πρὸς σποροπαραγωγήν. Γ. Ν. Β.

Πράσον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀφρικῆς («ἔσω Αἰθιοπίας»), ἀντικρύζον τὴν Μενουθιάδα νῆσον (Ζανζιβάρην), νότιον δὲ ὅριον τῆς (Βα)τραχείας θαλάσσης, καὶ βόρειον τῆς Πρασώδους θαλάσσης ἃς ἐχώριζεν ἀμφιδύμως (*Πτολ.* Δ, η, 2). Πιθανῶς εἶναι τὸ ἀκρωτήριον capo Delgado, βορεία τῆς Μοζαμβίκης ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

—**Πράσο(ν)** *[Γεωγρ.]*. —1) Νησίον τοῦ Κορινθιακοῦ ἐν τῇ Ἀλκυονίδι θαλάσσῃ (πλάτ. 38° 07' Β., μῆκος 22° 59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), τὸ μεσαῖον καὶ ἐπιμηκέστερον ἐν τῇ συστάδι τῶν Καλῶν Νησιῶν. Ἀποφυὰς αὐτοῦ τὸ *Προσόφυλλο.*

—2) Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τῆς Πάρου (πλάτ. 37° 00' 40'' Β., μῆκ. 25° 16' 05'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) πρὸ τοῦ λιμένος Πόρτο Δρυὸς (Πόρτο Τρίο).

—3) Νησίον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κιμώλου (πλάτ. 36° 49' 00'' Β., μῆκ. 24° 36' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolos, Polino) κατὰ τὴν ΒΑ. τῆς νήσου ἄκραν Ἀνατολή, ὑφ' ἣν σχηματίζεται καὶ ὅρμος *Πράσο*, ἔχων πρὸ αὐτοῦ τὸ νησίον.

—4) Νησίον τοῦ στομίου τοῦ Τορωναίου κόλπου τῆς Χαλκιδικῆς (πλάτ. 39° 57' 30'' Β., μῆκ. 23° 54' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos), προσκείμενον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Σιθωνίας καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα Πόρτο Κουφό.

—5) Νησίον πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐν τῇ συστάδι τῶν Μαυριῶν (πλάτ. 39° 55' 45'' Β., μῆκ. 26° 03' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1608: Eski Stamboul to Kum-Kalé), ἀπόθρανσμα τοῦ Μαυρονησιοῦ, πρὸς ὃ συνδέεται ἔτι διὰ σειρᾶς μυρμήκων.

—6) Νησίον τῆς Πάτμου (πλάτ. 37° 16' Β., μῆκ. 26° 35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki and Lipsos island) κατὰ τὴν νοτίαν αὐτῆς ἐσχατιάν, ἀφ' ἧς ἀπεκόπη. Σ. Ε. Λ.

— **Πράσο(ν)** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς (πλάτ 37° 52' 45'' Β., μῆκ. 24°01'40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), τὸ ἐσώτατον τῶν ἐν τῷ λιμένι Πόρτο Ράφτη.

— 2) Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου (πλάτ. 37°47' Β., μῆκ. 27° 06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: Samos Boghaz), ΒΑ. ἐσχατιὰ τῆς νήσου καὶ δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου πρὸς τὸ Ντὰρ Μπογάζ.

Πρασονήσι *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων νησίων τῶν θαλασσῶν μας καὶ δὴ τοῦ Αἰγαίου, ἀπὸ τῶν εἰς αὐτὰ φυομένων ἀσφοδέλων, οὓς οἱ ναυτικοὶ ὀνομάζουν *πράσα.* Σ. Ε. Λ.

— **Πρασονήσι** *[Γεωγρ.]*. —1) Νησίον τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37°49'45'' Β., μῆκ. 23°45'05'' Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), 4 μίλ. βορείως τοῦ φάρου τῶν Φλεβῶν, συνδεόμενον δι' ὑφαλοπλαισίου πρὸς τὴν ἀκτήν. Εἶναι ἡ *Ὑδροῦσα* τῶν ἀρχαίων.

— 2) Νησίον ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν λιμένα τῆς Σκιάθου (πλάτ. 39° 07' 30'' Β., μῆκ. 20° 28'40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos Group). Ὁ ἐπ' αὐτοῦ φαρίσκος Ἄγκα (1912) μεγάλως εὐκολύνει τὸν εἴσπλουν εἰς τὸν λιμένα. Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται *Πρασοῦ.*

—3) Νησίον πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Γαυρείου (πλάτ. 37° 51' 25'' Β., μῆκ. 24° 44' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel). Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὀνομάζεται *Πλατύ.*

— 4) Νησίον προεκτεῖνον τὴν ΝΔ. ἐσχατιὰν τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 37' 45'' Β., μῆκ. 24° 19' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolos, Polinos islands).

— 5) Νησὶς τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36° 15' Β., μῆκ. 23° 05' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), προσκειμένη εἰς τὴν ΒΔ. πλευρὰν τῆς νήσου.

— 6) Νησίον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σάμου (πλάτ. 37° 44' 30'' Β., μῆκ. 27° 04' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf) καὶ ἀπόθρανσμα τῆς νήσου. Ἦτο ὠχυρωμένον κατὰ τὸν Ἀγῶνα πρὸς ἀπόκρουσιν ἀποπείρας ἐχθρικῆς ἀποβάσεως διὰ τοῦ κόλπου τῆς Μυρτιᾶς. Σ. Ε. Λ.

— **Πρασονήσι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίζουσα χερσονησίς, καθ' ἣν τερματίζεται πρὸς τὰ ΝΔ. ἡ Ρόδος (πλάτ. 35° 52' Β., μῆκ. 27° 47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island). Δὲν θὰ βραδύνῃ να μεταβληθῇ εἰς νησίδα, τοῦ ἰσθμιδίου της ὁλονὲν διαβιβρωσκομένου ὑπὸ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν τρικυμιῶν. Ἔχει μεγάλον φάρον περιστροφικὸν μετ' ἀναλαμπῶν ἐναλλὰξ ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν 24 μιλ. Εἶναι τὸ *Μνασύριον* ἄκρον τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

— **Πρασονήσι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον νησίζον τῆς ΝΔ. πλευρᾶς τῆς Ἴου (πλάτ. 36° 40' Β., μῆκ. 25° 20' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikinos and Nio islands), 2 ½ μίλ. Β.ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀχλάδι. Πρὸ αὐτοῦ νησὶς *Πέππα.*

—2) Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Ψαρῶν (πλάτ. 38° 35' Β., μῆκ. 25° 38' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1891: Psara island) καὶ περὶ τὸ μέσον αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

Πρασονήσια *[Γεωγρ.]*. —1) Ἑτέρα ὀνομασία τῆς πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Γαυρείου συστάδος *Γαυρειονήσια.*

—2) Πεντὰς νησίων προσκειμένων εἰς τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τῆς Σύρου. Ὀνομάζονται κατ' ἰδίαν *Ψαθονήσι, Ἀλατονήσι, Ἀργελιό, Σχινονήσι* καὶ *Στρογγυλὸ* καὶ εὑρίσκονται διάσπαρτα πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Φοίνικος. Δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ προστεθῇ εἰς αὐτὰ καὶ ὁ *Διακόφτης*, χερσονησὶς ἤδη, ἧς ὁλονὲν διαβιβρώσκεται ὁ ἰσθμίσκος.

—3) Συστὰς νησίων μεταξὺ Πάρου καὶ Ἀντιπάρου, ἐκτεινομένη ἀπὸ Β. καὶ τοῦ νοτίου στομίου τοῦ πόρου τῶν 14 ποδῶν πρὸς Ν. καὶ τὴν συστάδα Παντερονήσια. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ *Ἀναβατή, Τούρκα* καὶ *Πρέζα.*

—4) Ζεῦγος νησίων μεταξὺ Χίου καὶ Οἰνουσῶν, δεξιᾷ τῷ ἀναπλέοντι τὸν δίαυλον Σπαλματόρι. Ἐπὶ τοῦ μείζονος αὐτῶν, ὀνομαζομένου *Κύο* (πλάτ. 38° 31' 50'' Β., μῆκ. 26° 11' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna) θέλει (1932) προσεχῶς τοποθετηθῇ φάρος «Ἄγκα» πρασίνων ἐκλάμψεων.

—5) Συστὰς βραχονησίδων τῆς Μυκόνου (πλάτ. 37° 23' 30'' Β., μῆκ. 25° 19' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos), προεκτείνουσα τὴν ΝΔ. τῆς νήσου ἐσχατιάν.

—6) Συστὰς νησίων κατὰ τὴν ΝΑ. τῆς Κρήτης ἐσχατιὰν (πλάτ. 35°00' Β., μῆκ. 26°08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia, eastern portion) μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Γουδεροῦ, τῆς νήσου Κουφονήσι καὶ τῆς ὑφάλου τῶν Σπόγγων. Σ. Ε. Λ.

Πρασοῦ *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 35° 27' Β., μῆκ. 27° 12' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Scarpanto and Kassos) κατὰ τὴν ΝΑ. τῆς Κάσου πλευρὰν καὶ μεταξὺ τῶν ὅρμων Ἄμορφος καὶ Μακρυγιαλός. Σ. Ε. Λ.

Πρασούδα *[Γεωγρ.]*. —1) Νῆσος ἐν τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ καὶ παρὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν του (πλάτ. 39°09' Β, μῆκ. 23°11' Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels) μεταξὺ τῶν Παλαιῶν Τρικκέρων καὶ τῆς Μηλίνας. Εἶναι ἐπίπεδος καὶ κατάφυτος ὑπὸ ἐλαιῶν καὶ ἔχει μονύδριον κτισθὲν τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Ἀνήκει εἰς τοὺς Τρικκεριώτας, εἶναι δὲ ἔρημος.

—2) Νησίον τῆς Τήλου (πλάτ. 36°27' Β., μῆκ. 27°25' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi island), ἀπόθρανσμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς της, ἀπέχουσα 4 ½ μίλ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Πισκοπή, ΝΑ. τῆς νήσου ἐσχατιᾶς.

—3) Νησίον τῆς δωδεκανησιακῆς *Χάλκης*, παρὰ τὴν ΝΑ. ἄκραν της (πλάτ. 36°13' Β., μῆκ. 27°39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1617: Rhodos island) ἔναντι τοῦ λιμένος Ἐμπορειό. Σ. Ε. Λ.

Πρασούδι *[Γεωγρ.]*. —1) Νησίον τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης (πλάτ. 39°30' Β., μῆκ. 20°10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), προσκείμενον εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν, 1 ½ μίλ. Ν. ΝΑ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Θυάμιος.

—2) Νησίον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου (πλάτ. 38°21' Β., μῆκ. 22°07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), προσκείμενον τῇ ἀκτῇ τῆς Παρνασσίδος, 4 μίλ. ΒΔ. τοῦ φάρου τῆς Ψαρομύτας. Σ.Ε.Λ.

Πρασούρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου (πλάτ. 38°30' 30'' Β., μῆκ. 22°06' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), τὸ ἀνατολικώτατον τῆς συστάδι τῶν *Τριζονίων*. Ἴσως εἶναι ἡ *Ἀσπὶς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

πρασόφυλλο (τό)· δημοτ., φύλλον πράσου.

Πρασόφυλλο *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ ἐν τῷ Κορινθιακῷ καὶ τῇ Ἀλκυονίδι θαλάσσῃ (πλάτ. 38° 06' 45'' Β., μῆκ. 22° 58' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: gulf of Corinth), ἡ ΒΔ. τῆς συστάδος *Καλὰ Νησιά*. Εἶναι ἀπόθρανσμα τῆς γείτονός της Πράσο. Σ. Ε. Λ.

Πρασσᾶς *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Μερέντα.*

Πρασσιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 221 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Βασιλέσι, Μεταξάδες, Πρόδρομος* καὶ *Φουσιανὰ* 832. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζελενίστα.*

πράσσο (τό)· βλ. λ. *πράσον.*

πρασσοκουρὶς (ἡ), ἡ *κολοκυνθοκόφτης [Ζωολ.]*· βλ. λ. *γρυλλασπάλαξ.*

Πραστειὰ *[Γεωγρ.]*. Ὑψίπεδον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου, ὁριζόμενον μεταξὺ τῶν ὅρμων Καλὴ Μερσινιὰ καὶ Ἀστακιᾶς, ἔνδον δὲ ὑπὸ τοῦ χωρίου Κατάβασις (πλάτ. 38° 27' 45'' Β., μῆκ. 25° 58' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna). Σ. Ε. Λ.

Πραστὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Πάρνωνος (ὑψ. 690), σπουδαία ἄλλοτε κωμόπολις καὶ ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ρέοντος καὶ Πραστοῦ. Σῴζονται σήμερον τὰ ἐρείπια τῆς ἐπισκοπῆς. Πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ εἶχε πολλοὺς βυζαντινοὺς ναούς, τῶν ὁποίων σήμερον σῴζονται ὁ τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ὁ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀποτελεῖ κοινότητα μὲ 704 κατ. (1928) ὁμιλοῦντας τὴν τσακωνικὴν διάλεκτον. Τὸν χειμῶνα τὸ χωρίον καταλείπεται, τῶν κατοίκων καταβαινόντων εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν. Ἔχει μεγάλην κτηνοτροφίαν. Ι. Σ. Σ.

Πρασώδης θάλασσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πέλαγος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀφρικῆς, ὅπερ «ἀπὸ τῆς Μενουθιάδος νήσου διατείνει κατὰ παράλληλον γραμμὴν μέχρι τῶν ἀντικειμένων τῷ Μεγάλῳ κόλπῳ» (*Πτολεμ.* Ζ, β, 1). Εἶναι ἡ σύγχρονος *θάλασσα τῆς Ζανζιβάρης.* Σ. Ε. Λ.

— **Πρασώδης κόλπος** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς μεγαλονήσου Ταπροβάνης ἐπὶ τοῦ Γαγγητικοῦ κόλπου, διανοιγόμενος μεταξὺ Διὸς ἄκρου καὶ Ἀζάνου ποταμοῦ ἐκβολῆς (*Πτολ.* Ζ, δ, 4). Εἶναι ὁ μέγας αὐλὼν τῆς Κεϋλάνης, ὀνομαζόμενος σήμερον Batticaloa. Σ. Ε. Λ.

Πρὰτ (Pratt). —1) ***Ἐρρῖκος Σέρριγκ.*** Ἀμερικανὸς φυσιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1865. Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Μίτσιγκαν, Λειψίας, Φράϊμπουργκ, Γενεύης, Ἴνσμπρουκ, καὶ Γκράτς, καθηγητὴς τῆς βιολογίας καὶ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, διευθυντὴς τῆς ἐντομολογικῆς λέσχης τοῦ Καΐμπριτς, μέλος τῆς ἀμερικανικῆς ἑταιρείας τῶν φυσιοδιφῶν. Ἔγραψε: «Ζῳολογία ἀσπονδύλων» (1902), «Ζῳολογία σπονδυλωτῶν» (1906) κλπ.

—2) ***Ἰάκωβος Μπίσσετ.*** Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1875. Καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ κολλεγίῳ Οὐΐλλιαμ, ἀντιπρόεδρος τῆς φιλοσοφικῆς ἑταιρείας τῆς Ἀμερικῆς, συνεργάτης τῶν κυριωτέρων εἰδικῶν περιοδικῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἔγραψεν: «Ἡ ἠθικὴ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου» (1903), «Ἀλήθειαι καὶ ἰδέαι» (1908) «Ἡ ψυχολογία τῆς θρησκείας» (1913), «Ἡ θρησκευτικὴ φιλοσοφία τοῦ Οὐΐλλιαμ Τζαίημς» (1912), «Τί εἶναι πραγματισμός» (1909), «Δημοκρατία καὶ εἰρήνη» (1916).

—3) ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος.*** Ἀμερικανὸς μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1848. Εἰδικευθεὶς εἰς γεωδαιτικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς γεωδαιτικῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (1895). Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀποστολὴν εἰς τὰ ὄρη τῆς Σιέρρας Νεβάδας, δι' ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, καὶ τῷ 1892 εἰς τὴν ἀστρονομικὴν ἀποστολὴν τῆς Ἀλάσκας. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀποστολὴν πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς θαλάσσης τοῦ Μπέριγκ.

—4) ***Ὄρσον.*** Ἀμερικανὸς μαθηματικὸς καὶ θεολόγος (1811—1881). Ἀσπασθεὶς τὸ δόγμα τῶν Μορμόνων, ἐγένετο ἐνθουσιώδης ἀπόστολος αὐτοῦ καὶ ἐθαυμάσθη διὰ τὴν εὐγλωττίαν τοῦ κηρύγματος (1830). Ἐγένετο ἔπειτα καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ντέσρετ καὶ ἀνεκάλυψε τῷ 1854 τὸν νόμον τῆς περιστροφῆς τῶν πλανητῶν. Ἔγραψε: «Θεία αὐθεντία τοῦ βιβλίου τῶν Μορμόνων» (1849), «Ἡ βίβλος καὶ ἡ πολυγαμία», «Ἐξισώσεις κύβου καὶ τετραγωνικαί».

—5) ***Χότζσον.*** Ἄγγλος εἰρηνιστὴς (1828—1907). Ἀνώτατος ὢν ὑπάλληλος τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως ἐν Ἰνδίαις, ἵδρυσεν ἐν Καλκούτᾳ ἑταιρείαν πρὸς μελέτην τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ ἰνστιτοῦτον τῆς ἀνατολικῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν τῷ 1859 εἰς Ἀγγλίαν, ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλειρηνικὴν προπαγάνδαν, ταξιδεύσας εἰς πολλὰς χώρας καὶ ἱδρύσας συλλόγους ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Θ. Κ.

— **Πρὰτ ντὲ λὰ Ρίμπα** (Prat de la Riba), ***Ἐρρῖκος.*** Ἱσπανὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1870—1917). Πρόεδρος τοῦ πολιτικοῦ καταλωνικοῦ κέντρου (1891) καὶ βραδύτερον τῆς καταλανικῆς ἑνώσεως, ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῆς πατρίδος του Καταλωνίας, καταδιωχθεὶς καὶ φυλακισθεὶς κατ' ἐπανάληψιν διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον. Ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη βουλευτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Καταλωνίας. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ὡς: «Τὸ καταλωνικὸν δόγμα» (1894), «Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς Καταλωνίας», «Τὸ καταλωνικὸν ζήτημα» (1910), «Οἱ βιομηχανικοὶ νόμοι», «Ἡ καταλωνικὴ ἐθνικότης». Θ. Κ.

Πραταζιὲς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νομίων τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 44.

πρατάρης (ὁ)· ὁ βόσκων πρόβατα (βλ. λ. *βοσκός*).

Digitized by Google

Πράτερ (Prater) *[Γεωγρ.]*. Περίφημος κῆπος ἐν *Βιέννῃ* (βλ. λ.).

πρατήριον (τό)· κατάστημα ὅπου γίνεται ἡ πρᾶσις, ἡ πώλησις, ἰδίᾳ τὸ ἀνῆκον εἰς ὡρισμένην ὀργάνωσιν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν: «πρατήριον συνεταιρισμοῦ», «πρατήριον προϊόντων ἐργοστασίου τάδε», «πρατήριον γαλακτοκομικῶν εἰδῶν».

—*['Εγκυκλ.]* *Πρατήριον* καλεῖται ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἔμπορος ἐκθέτει καὶ πωλεῖ τὰ εἴδη τὰ προοριζόμενα πρὸς κατανάλωσιν καὶ χρῆσιν ἐν γένει τοῦ κοινοῦ. Διαφέρει τοῦ καταστήματος κατὰ τὰς διαστάσεις, αἵτινες εἶναι μικρότεραι, καὶ τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὸν τρόπον ἐγκαταστάσεως. Τὸ πρατήριον ἐδημιουργήθη διὰ τοῦ ἐργαστηρίου, ἐφόσον ὁ τεχνίτης ἐπώλει καὶ ἦτο ὑποχρεωμένος ἐκ τῶν κανονισμῶν νὰ πωλῇ μόνος τὰ προϊόντα τῆς τέχνης του. Οἱ τεχνῖται ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ βιομηχανικοῦ κλάδου, συνασπιζόμενοι εἰς σωματεῖα, ἐγκαθίσταντο εἰς τὰς αὐτὰς ὁδοὺς καὶ συνοικίας, ἐξ οὗ καὶ εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τὰ πρατήρια κατενέμοντο συγκεντρωμένα εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν πωλουμένων ἀντικειμένων. Τὰ πρατήρια ἤκμασαν ἐφόσον ἴσχυον καὶ οἱ συνεταιριστικοὶ κανονισμοί, δι' ὧν ἐπροστατεύοντο ταῦτα, ἀπαγορευομένων τοῦ ἀθεμίτου συναγωνισμοῦ καὶ τῆς ὑπερμέτρου διαφημίσεως, τῆς κατασκευῆς προσθηκῶν ὑπὲρ τὰς κεκανονισμένας διαστάσεις καὶ τῆς πωλήσεως πλέον τοῦ ἑνὸς εἴδους ἐμπορευμάτων. Ἀφ' ἧς οἱ προστατευτικοὶ οὗτοι θεσμοὶ κατηργήθησαν, τὸ πρατήριον μετέστη ἁπλῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λοιπῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, διεπόμενον ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὡς καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα νομοθετικῶν διατάξεων, πλὴν τῶν κάτωθι ἐξαιρέσεων, ἃς ἐθέσπισεν ἡ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσα ἐργατικὴ καὶ κοινωνικὴ νομοθεσία: α') Πρατήρια βενζίνης καὶ εἰδῶν νομῆς. Ἐκ τῶν ἐν τοῖς διαφόροις ἀστυνομικοῖς τμήμασι τῶν πόλεων λειτουργούντων τοιούτων πρατηρίων τὰ ἡμίση μένουσιν ἀνοικτὰ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, τῆς σειρᾶς κανονιζομένης δι' ὅλον τὸ ἔτος ὑπὸ τοῦ οἰκείου διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας, πλὴν τῶν πρατηρίων τῶν πόλεων Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, ὧν θὰ παραμένῃ ἀνοικτὸν τὸ τέταρτον. β') Πρατήρια λιανικῆς ἀποκλειστικῶς πωλήσεως καπνοῦ. Ἀνοίγουσι τὰς Κυριακὰς τὸν μὲν χειμῶνα ἀπὸ τῆς 9 π. μ., τὸ δὲ θέρος ἀπὸ τῆς 8 π. μ. καὶ δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 271 περὶ χρονικῶν ὁρίων ἐργασίας. Ἐὰν ὅμως χρησιμοποιοῦσιν ἔντῳ καὶ ἕνα ὑπάλληλον, βοηθὸν ἢ ὑπηρέτην, τότε μόνον δύνανται νὰ μένωσιν ἀνοικτά, ὅτε, καθ' ἃς ὥρας καὶ ἡμέρας ἐπιβάλλεται κλείσιμον ἢ διακοπὴ τῆς ἐργασίας, δὲν ἀπασχολῆται οὔτε παρευρίσκεται ἐν τῷ καταστήματι οὐδὲ εἷς ὑπάλληλος. Ἐξαιρετικῶς ἰδιοκτῆται πρατηρίων, ἐφόσον τυγχάνουσι τραυματίαι πολέμου, δύνανται ν' ἀπασχολῶσι συγγενεῖς των κατ' εὐθεῖαν μὲν γραμμὴν ἐπ' ἄπειρον, ἐκ πλαγίου δὲ ἢ ἐξ ἀγχιστείας μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ. γ') Πρατήρια χονδρικῆς πωλήσεως καπνοῦ. Αἱ ὧραι ἐργασίας ὁρίζονται εἰς δέκα καθ' ἑκάστην τὸν χειμῶνα καὶ δέκα καὶ ἡμίσειαν τὸ θέρος. Ι. Α. Β

πρατιγάρω· δημοτ., ἐλευθεροκοινωνῶ.

πράτιγο (τό)· δημοτ., ἐλευθεροκοινωνία.

Πρατίνας. Δραματικὸς ποιητὴς ἐκ Φλειοῦντος, πρῶτος ποιήσας σατυρικὸν δρᾶμα καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ εἰσαγαγὼν ἐν Ἀθήναις. Ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ χοροδιδάσκαλος ὤν, ἐπωφελήθη ἐκ τῶν σατυρικῶν χορῶν καὶ τούτους δραματοποιήσας ἐμόρφωσε τὸ σατυρικὸν δρᾶμα καὶ ἐν Ἀθήναις κατόπιν ἐπηγγέλλετο τὴν νέαν τέχνην, ἣν αὐτὸς ἐδημιούργησε. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἐποίησε 50 δράματα, ὧν 32 ἦσαν σατυρικά, ἅπαξ δὲ μόνον ἐνίκησεν ἐν τῷ δραματικῷ ἀγῶνι. Ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Γ. Γ.

Πράτο (Prato) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Φλωρεντίας, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μπισέντσιο καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φλωρεντίας—Πιστόϊας. Κάτοικοι 61.000. Τὸ Πράτο, λίαν ἐνδιαφέρουσα πόλις τῆς Τοσκάνης, περιβάλλεται ὑπὸ παλαιῶν τειχῶν καὶ ἔχει πλεῖστα ἀξιόλογα μεσαιωνικὰ μνημεῖα. Ἡ μητρόπολις ρωμαϊκοῦ ρυθμοῦ κατὰ τὴν ἵδρυσίν της (ΙΒ' αἰών) ἐτροποποιήθη εἰς γοτθικὴν τῷ 1317—1320 ὑπὸ τοῦ Τζιοβάννι Πισάνο καὶ διεκοσμήθη διὰ γλυπτῶν τοῦ Ντονατέλλο, τοῦ Μικελότσο, τοῦ Ἀντρέα ντέλλα Ρόμπια, τοῦ Μίνο ντὲ Φιέζουλε καὶ τοῦ Ροσσελίνο, καὶ διὰ τοιχογραφιῶν τοῦ Φιλίππου Λίππι καὶ ἄλλων ζωγράφων. Ἀξιόλογον διακόσμησιν ἔχουσιν ἐπίσης οἱ ναοὶ τοῦ Ἁγίου Δομινίκου καὶ Ἁγίου Φραγκίσκου, κτισθέντες ἀμφότεροι τῷ 1294, καὶ ἡ σχήματος ἑλληνικοῦ ναοῦ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Φυλακῶν (Madona delle Carceri), κτισθεῖσα τῷ 1485—1491 ὑπὸ τοῦ ντὲ Σανγκάλλο. Ἐν τῇ πόλει διασώζονται ἐπίσης πολλὰ μεσαιωνικὰ μέγαρα καὶ πύργοι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Ἐλεύθερον περὶ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τὸ Πράτο κατελήφθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Φλωρεντινῶν. Τῷ 1512 ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τοῦ Κορντόννα. Ἐγγὺς τῆς πόλεως παρὰ τὸν πύργον τοῦ Μοντεμοῦρλο ὁ Κοσμᾶς Μέδικος συνέτριψε τὸν δημοκρατικὸν στρατὸν τῶν Φλωρεντινῶν. Ἐπὶ τῶν Μεδίκων ἡ πόλις εὐνοηθεῖσα προήχθη μεγάλως καὶ κατέστη ἐμπορικωτάτη.

Σήμερον ἐν Πράτο ἀκμάζει βιομηχανία μαλλίνων, λινῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ψαθίνων πίλων καὶ χάρτου. Ἡ πόλις ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, βιβλιοθήκην μετὰ ὑπερπεντήκοντα χιλιάδων τόμων καὶ 750 χειρογράφων, μουσεῖα, πινακοθήκην κ. τ. λ.

πρατσίβα (ἡ)· δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κύτισος ὁ λευκάζων* (Cytisus candicans).

Πράτσικας, Ἀνδρέας. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Πατρῶν, γεννηθεὶς τῷ 1893. Ἐφοίτησεν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν Ἀθηνῶν καὶ μετὰ ἐπιτυχῆ διαγωνισμὸν ἐστάλη ὡς ὑπότροφος τοῦ κράτους εἰς Λυῶνα (1912) πρὸς περαιτέρω ἰατρικὰς σπουδάς, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1916 μὲ τὴν διατριβὴν «Recherches cliniques sur quelques points de séméiologie médicale du creux axillaire». Ἐπανελθὼν τῷ 1918 εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν ὡς διευθυντὴς νοσοκομειακῶν κέντρων καὶ μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου (1918—1923). Τῷ 1925 ἔτυχε τοῦ συμβουλιδείου βραβείου διὰ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς «καθ' ἕξιν δυσκοιλιότητος». Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1930 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς παθολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ παθολογικοῦ τμήματος τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἔγραψε τὰς μονογραφίας: «Ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις κλπ.» (Ἀθῆναι 1922), «Ἡ πνευμονία καὶ ἡ θεραπεία αὐτῆς» (Ἀθῆναι 1925), «Ἡ ἐνδοθωρακικὴ ἀδενῖτις τοῦ ἐνηλίκου καὶ ἡ θεραπεία αὐτῆς» (Ἀθῆναι 1928), «Νόσος τοῦ στομάχου», ὡς καὶ περὶ τὰς 40 ἐπιστημονικὰς πραγματείας, καὶ μετέφρασε πλὴν ἄλλων καὶ τὴν παθολογίαν Collet μετὰ τοῦ Γ. Παγκάλου, Γ. Ἰωαννίδου καὶ Ι. Δήμησσα. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

Πρὰτ Τσακὸν (Prat Chacòn), **Ἀρθοῦρος.** Χιλιανὸς ναυτικὸς (1848—1879). Διεκρίθη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεταξὺ Χιλῆς καὶ Περοῦ πολέμου, πεσὼν ὡς κυβερνήτης τῆς «Ἐσμεράλδας». Μνημεῖον ἐκ γρανίτου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἐγείρεται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Πράτ, ἔχει στηθῆ εἰς Βαλπαραΐσον. Γ. Ι. Β.

πράττω, *ἀόρ. ἔπραξα—ἐπράχθην, παθ. μετχ. πεπραγμένος·* ἐνεργῶ, ἐκτελῶ τι, κάμνω: «οὐδέποτε ἔπραξε τὸ κακόν», «καλῶς ἐπράξατε», «πράττει πᾶν ὅ,τι δύναται καὶ πρέπει», «τί ἐπράξατε χάριν τῶν ἄλλων;» || «οἱ πράττοντες τὰ δημόσια» οἱ διαχειριζόμενοι τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Πράϋ (Pray), **Γεώργιος.** Οὔγγρος ἱστορικὸς (1724—1801). Ἰησουΐτης, καθηγητὴς εἰς διάφορα ἰησουϊτικὰ ἱδρύματα, διωρίσθη, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματός του, βασιλικὸς ἱστοριογράφος ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Μαρίας Θηρεσίας καὶ βραδύτερον διευθυντὴς τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς Πέστης. Ἔγραψε θεολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς «Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum» (1761—1770, 6 τόμ.), «Specimen Hierarchiae Hungariae» κλπ. Θ. Κ

Πραϋχχ *[Γεωγρ.]* Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Ἀλλαχαμπάντ*).

Πράϋερ (Preyer), **Γιερν - Οὐΐλλιαμ.** Ἄγγλος φυσιολόγος (1841—1897). Ἐσπούδασεν ἐν Βόννῃ, Βερολίνῳ, Βιέννῃ, Ἀϊδελβέργῃ καὶ Παρισίοις. Τῷ 1862 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῷ 1866 τῆς ἰατρικῆς μὲ τὴν διατριβὴν «De hemoglobino observationes et experimenta». Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1865 ὑφηγητὴς ἐν Βόννῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1869 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν Ἰένῃ, παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1888, ὁπότε μετέβη καὶ ἐγκατέστη ἐν Βερολίνῳ. Μετὰ τινα ὅμως ἔτη, ὡς ἐκ τῆς ἀσθενικῆς τοῦ καταστάσεως, παρῃτήθη τῆς ἐνεργοῦ δράσεως καὶ ἐφησύχαζε μέχρι τοῦ τέλους του ἐν Wiesbaden. Ἔγραψε πλείστας ἀξιολόγους ἐργασίας, τὰ μέγιστα συμβαλὼν εἰς τὴν πρόοδον τῆς φυσιολογίας καὶ τῆς βιολογίας. Κατ' ἀρχὰς ἠσχολήθη μὲ χημικοφυσιολογικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς χρωστικῆς τοῦ αἵματος, τῆς αἱμοσφαιρίνης καὶ τῶν κρυστάλλων τοῦ αἵματος, εἶτα ἐπὶ τῆς μυϊκῆς ἐρεθιστικότητος καὶ ἐνεργείας, ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου, αἱ δὲ ἔρευναί του αὗται ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τῶν αἰσθήσεων ὑπῆρξαν ἐξόχως σημαντικαί. Σπουδαιότερα ἔργα του: «Über einige Eigenschaften des Hämoglobins und Methämoglobins» (Βόννη 1868), «Die fünf Sinne des Menschen» (Λειψία 1870), «Das myophysische Gesetz» (1874), «Über die Ursache des Schlafes» (1877), «Die Entdeckung des Hypnotismus» (1881), «Die geistige Entwickelung in der ersten Kindheit, nebst Anweisung für Eltern dieselbe zu Beobachten» (1893), «Darwin» (1896), «Die Seele des Kindes» (1892) κτλ. Ο. Ρ.

πράϋνσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πραΰνειν, καταπράϋνσις.

πραϋντικός, —*ή,* —*όν·* ὁ ἱκανός, ὁ κατάλληλος νὰ πραΰνῃ, καταπραϋντικός: «καταπραϋντικὰ φάρμακα».

πραΰνω, *ἀόρ. ἐπράυνα—ἐπραΰνθην·* καθιστῶ τι πρᾶον, κατηρεμῶ, καταπραΰνω, μαλάσσω· || παθ. *πραΰνομαι·* καθησυχάζω, καταπραΰνομαι.

πραΰς, —*εῖα,* ύ· ἀντὶ *πρᾶος* (βλ. λ.).

πράϋς (Prays) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑπονομευτιδῶν*. Τὸ εἶδος πράϋς oleaellus ἢ πυρηνοτρήτης τῆς ἐλαίας εἶναι μικρὰ ψυχὴ τεφρόλευκος μὲ δύο στιγμὰς σκοτεινὰς εἰς τὰς προσθίας πτέρυγας. Μῆκος 6, ἄνοιγμα πτερύγων 11 χιλιοστ. Ἡ κάμπη του εἶναι φαιοπρασίνη, μήκους 8—9 χιλιοστ. Ἔχει 3 γενεὰς τὸ ἔτος. Αἱ κάμπαι τῆς πρώτης ἀνοίγουν στοὰς ἐντὸς τῶν φύλλων, τῆς δευτέρας κατατρώγουν τὰ ἄνθη καὶ αἱ τῆς τρίτης τὴν ψίχαν τοῦ πυρῆνος τοῦ καρποῦ τῆς ἐλαίας μὲ ζημίας ἐνίοτε σοβαράς. Ἄλλα εἴδη προσβάλλουν τὰ ἑσπεριδοειδῆ καὶ τὴν μηλέαν. Ε. Τ. Ε.

Πράφτσα *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀν. Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ χωρίου *Πρασιὰ* (βλ. λ.).

Πραχίμου, *στοῦ* — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χουμέρι τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. 49. Ε. Γ.

Πράχνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πετριὰ τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 360. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἄσπρο.*

Πράχοβα (Prahova) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Γιαλομίτα, ἐν τῇ Μεγάλῃ Βλαχίᾳ, τῆς Ρουμανίας, μήκους 135 χλμ., πηγάζων ἐκ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων, παρὰ τὴν στενωπὸν Πρεντεάλ, ρέων κατὰ τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ ὄρους πρὸς τὴν κοιλάδα καὶ καταλήγων εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς πεδιάδα. Ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τῆς Πράχοβας ὑπάρχουν αἱ μέγισται ἐγκαταστάσεις πετρελαίων τῆς Ρουμανίας. Παρὰ τὴν κοιλάδα ταύτην ἔλαβον χώραν ἀπὸ 9—20 Δεκεμβρίου τοῦ 1916 μεγάλαι μάχαι μεταξὺ τῆς ὑπὸ τὸν Μάκενσεν γερμανικῆς στρατιᾶς, ἥτις μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βουκουρεστίου ἐξηκολούθησε περαιτέρω τὴν καταδίωξιν, καὶ τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀπωθούμενος καὶ ὑποχωρῶν ἡττήθη ὁριστικῶς εἰς Ριμμικοὺλ-Σαρὰτ (μάχη 21—27 Δεκεμβρίου). — 2) Νομὸς τῆς Ρουμανίας, ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ τοῦ ποταμοῦ. Ἔχει ἔκτασιν 4.650 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 300.000 κατ., κεῖται δὲ μεταξὺ τῶν Καρπαθίων πρὸς Β. καὶ τοῦ ποταμοῦ Γιαλομίτα πρὸς Ν. Εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων περιοχῶν τῆς Ρουμανίας μὲ πολλὰς πετρελαιοπηγάς, ἁλατωρυχεῖα, δάση καὶ οἰνοπαραγωγήν. Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ πόλις *Πλοέστι.* Θ. Κ.

Πράχοβο (Prahovo ἢ Praovo) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῷ νομῷ Κράϊνα, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. βορειοανατολικῶς τῆς Νεγκοτίνης, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Κάτ. 1.200. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἔλαβον χώραν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, πολλαὶ μάχαι κατὰ τὸν ἀγῶνα ἀνεξαρτησίας τῶν Σέρβων. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1915 ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν ἡ ὑπὸ τὸν Γκάλλβιτς γερμανικὴ στρατιὰ μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Μπογιαντζῆεφ, πραγματοποιηθείσης οὕτω τῆς ἑνώσεως τῶν δυνάμεων τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν. Θ. Κ.

Πρεάγκερ (Preanger) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς ΝΔ. Ἰάβας (Ὀλλανδικαὶ Ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι), γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἐπίσημον ὄνομα *Διοικήσεις τοῦ Πρεάγκερ* (Preanger Regencies). Ἀποτελοῦσα ἄλλοτε μίαν καὶ μόνην διοίκησιν, διῃρέθη ἀργότερον εἰς τρεῖς: *Δυτικόν, Μέσον* καὶ *Ἀνατολικὸν Πρεάγκερ*, ἐξαρτωμένας διοικητικῶς ἐκ τῆς κυβερνήσεως τῆς Δυτικῆς Ἰάβας. Ἔχει ἔκτασιν 21.415 τ. χλμ. καὶ 4.013.000 κατοίκων, ἐξ ὧν μόνον 16.200 Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἰθαγενεῖς τῆς μαλαϊκῆς φυλῆς Σούντα. Εἶναι ἐπαρχία ὀρεινὴ καὶ ἡφαιστειώδης, μὲ ἀρκετὰ ἡφαίστεια ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐσβεσμένα, ὡς τὸ *Σαλάκ, Τζεϊτέ, Τσικοράϊ, Παπαντάγιαν* κ. ἄ. Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Τσὶ Μενοὺκ* καὶ ὁ *Τσὶ Ταρούμ*, ἐκβάλλοντες εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Ἰάβας, καὶ ὁ *Ταντουΐ*, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Λιμναι ἡ *Τέλαγκα Μπούντας* ἐντὸς τοῦ κρατῆρος τοῦ ἡφαιστείου Μπούντα καὶ ἡ *Τελάγκα Γκουάρνα* ἐπὶ τοῦ ἡφαιστείου Τζεντέκ, ὀνομαστὴ διὰ τοὺς ὡραίους χρωματισμούς της. Τὸ ἔδαφος εἶναι γονιμώτατον, παράγον ὄρυζαν, ἀραβόσιτον, κιγχόνην, καφέ, τεῖον, κακάον, καπνόν, εἰς δὲ τὰς κοιλάδας ἐλαστικὸν κόμμι. Ἔχει προσέτι πετρελαιοπηγὰς καὶ ἀνθρακωρυχεῖα. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι τὸ *Μπαντούγκ* (κάτ. 145 000), πρωτεύουσα τοῦ μέσου Πρεάγκερ, ἡ *Σουκαμπούμι* (κάτ. 23.413),

Digitized by Google

πρωτεύουσα τοῦ δυτικοῦ Πρεάγκερ, *Τασὶκ Μαλάγια*, πρωτεύουσα τοῦ ἀνατολικοῦ Πρεάγκερ, κ.ἄ. Η. Π. Γ.

Πρεάλιμπος. Στρατηγὸς Σέρβος, διατελέσας διοικητὴς τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ διεξαγαγὼν μακροὺς πολέμους πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ἐπὶ Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ (1341—1355), ὅστις ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «Ἱστορίαι» ἐκθειάζει τὸν Πρεάλιμπον διὰ τὴν σύνεσιν, τὴν τόλμην καὶ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν του. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1353. Ν. ΚΛΣ

Πρεβαλία ἢ ***Πρεβαλιτάνα*** (Praevalitana) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τῆς διοικήσεως Δακίας ἐν Ἰλλυρίᾳ, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σκόδραν, ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς κατὰ τὴν 11 καὶ 131 Νεαρὰν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἢ Ἀχρίδος. Α. Θ. Σ.

Πρέβεζα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἠπείρου, ἡ νοτιωτάτη πασῶν, ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἔναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἕδρα δήμου. Κάτ. (1928) 10.112, ἐξ ὧν 8.659 τῆς πόλεως μόνης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν περὶ αὐτὴν συνοικισμῶν: *Ἁγίας Τριάδος, Νεοχωρίου, Ἁγίου Θωμᾶ, Παντοκράτορος, Σμυρτούλας* ἢ *Σαφραμπόλεως, Μύτικα, Μιχαλητσίου*. Ἡ πόλις ἔχει γραφικὴν θέαν, ὡραίαν προκυμαίαν νεωστὶ κατασκευασθεῖσαν καὶ πολλὰς ἐξοχάς, ἀποτελοῦσα, καὶ λόγῳ τῶν θαλασσίων λουτρῶν της καὶ τῆς ἰαματικῆς πηγῆς, κέντρον θερινῆς διαμονῆς. Εἶναι ἕδρα νομαρχίας καὶ τοῦ 24ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ ἔχει πρωτοδικεῖον μετὰ ἐπανορθωτικῶν φυλακῶν, τελωνεῖον α' τάξεως, οἰκονομικὴν ἐφορείαν μετὰ παραρτήματος χημείου τοῦ κράτους, δασαρχεῖον, λιμεναρχεῖον, διοίκησιν χωροφυλακῆς ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον μετ' ἀνταλλακτηρίου ταχυδρομείου, γυμνάσιον πλῆρες, 3 δημοτικὰ σχολεῖα, νηπιαγωγεῖον, γεωργικὸν ἐπιμελητήριον, εἰδικὸν ταμεῖον μονίμων ὁδοστρωμάτων. Ἐν τῇ πόλει λειτουργεῖ δημοτικὸν νοσοκομεῖον («Ἅγιος Κοσμᾶς»), ἐθνικὸν οἰκοτροφεῖον ἀρρένων, λαϊκὸν φαρμακεῖον καὶ διάφοροι σύλλογοι: ἐμπορικός, ἁλιέων, κυνηγῶν, παντοπωλῶν, ὑποδηματοποιῶν, φορτοεκφορτωτῶν. Ἄλλοτε ἥδρευον ἐν Πρεβέζῃ προξενεῖον αὐστριακὸν (μετὰ ταχυδρομείου), ρωσικόν, ἀγγλικόν, ἰταλικὸν (μετὰ ταχυδρομείου), σήμερον δὲ προξενικοὶ πράκτορες Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Ἡ πόλις ἔχει ἐμπορικὸν χαρακτῆρα, παλαιότερον δὲ ἤκμαζεν ἐν αὐτῇ τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον. Ἐκ τοῦ λιμένος ἐξάγονται κυρίως ἔλαια, ἐλαῖαι, τυρός, βούτυρον, σφάγια, ἰχθύες ἐκ τῶν πλουσίων ἰχθυοτροφείων (ἰβαρίων) τῆς περιφερείας (*Λογαροῦ, Τσουκαλιό, Μαζώματος* κ. ἄ.), αὐγοτάραχα ἐξαιρετικῆς ποιότητος καὶ ὄστρεα. Ἐν τῇ πόλει λειτουργοῦσιν ἓν μηχανοκίνητον ἐλαιοτριβεῖον, ἓν πυρηνελαιουργεῖον, σαπωνοποιεῖον, παγοποιεῖον, μακαρονοποιεῖον, εἷς ἀλευρόμυλος καὶ ἓν ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Σπουδαιότεραι ἐτήσιαι τοπικαὶ ἑορταὶ εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους (10 Φεβρουαρίου), τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ (26 Αὐγούστου) καὶ ἡ ἐπέτειος τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως (21 Ὀκτωβρίου) ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς ποικίλα ἐπαγγέλματα, τῶν πλείστων ὄντων ἁλιέων. Εἶναι λίαν φιλότιμοι, γενναῖοι καὶ εἰς ἄκρον φιλόξενοι, εὐφυεῖς καὶ φιλοπρόοδοι.

Ἡ Πρέβεζα εἶναι ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, τιτλοφορουμένου «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Παλαιᾶς Ἠπείρου», ὑφ' ὃν ὑπάγονται 110 ἐνοριακοὶ ναοί, 2 μοναὶ καὶ 116 ἱερεῖς. Μητροπολιτικὸς ναὸς εἶναι ὁ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, ἄλλοι δὲ ναοὶ τῆς πόλεως εἶναι: Ἁγίου Δημητρίου, Ἁγίου Ἰωάννου, Ἁγίου Κωνσταντίνου, Προφήτου Ἠλιοῦ, Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγίων Ἀποστόλων, Ἁγίου Ἀθανασίου, Ἁγίου Νικολάου, Ἁγίου Βασιλείου καὶ Παναγίας τῶν Ξένων. Ι. Φ. Δ.

Πρεβέζης ἀγκυροβόλιον. Μὴ ὑπάρχοντος λιμένος ἐν Πρεβέζῃ, ἡ ἀγκυροβολία τῶν πλοίων γίνεται πρὸ τῆς παραλίας τῆς πόλεως τῆς ἐκτεινομένης βορείως τοῦ ποτὲ φρουρίου Παλιοσάραγα. Ἄλλοτε ὁ κατάπλους ἦτο δυσκολώτατος διὰ τὸ σκολιὸν τοῦ μεταξὺ τῶν ἀβαθῶν πόρου· τανῦν ὅμως διὰ τῶν φωτοβόλων σημαντήρων καὶ τῶν φάρων, ὧν τὰ κτήρια χρησιμεύουν καὶ ὡς σημεῖα ἡμέρας, ὁ εἴσπλους εἶναι λίαν εὐχερὴς καὶ δὴ περισσότερον τὴν νύκτα παρὰ τὴν ἡμέραν. Σ. Ε. Λ.

Ἡ Πρέβεζα ἔχει συγκοινωνίαν μετὰ τῶν λιμένων ἐσωτερικοῦ: Πειραιῶς, Πατρῶν, Λευκάδος, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης, Μύτικα, Ἀστακοῦ, λιμένων Κορινθιακοῦ, λιμένων Ἀμβρακικοῦ, Πάργης, Παξῶν, Ἡγουμενίτσης, Σαγιάδος, Κερκύρας καὶ μετὰ τῶν λιμένων ἐξωτερικοῦ: Ἁγίων Σαράντα, Αὐλῶνος, Δυρραχίου, S. G. di Medua, Καττάρου, Γραβόζης, Gurzola, Lissa, Σπαλάτου, Σεντεμίκο, Ζάρας, Μικρὸ Λουσσίνο, Πόλλας, Τεργέστης, Βενετίας, Νεαπόλεως, Σουσάκ, Φιοῦμε, Σιμπενὶκ Σπλίτ, Hrar Dubronik, Ἀντίβαρι, Ulcini. Ἐν Πρεβέζῃ ἔχουσι νηολογηθῆ 37 πλοῖα α' κλάσεως καὶ 256 πλοιάρια. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος εἰς ἀτμόπλοια καθαρᾶς χωρητικότητος ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1931 εἰς 243.203 τόννους τῶν καταπλευσάντων καὶ 243.662 τῶν ἀποπλευσάντων, καὶ εἰς ἱστιοφόρα 13.615 τῶν καταπλευσάντων καὶ 13.583 τῶν ἀποπλευσάντων. Κατὰ τὴν α' τριμηνίαν τοῦ 1932 εἰς ἀτμόπλοια καταπλεύσαντα 63.680 τόννους καὶ ἀποπλεύσαντα 63.352, καὶ εἰς ἱστιοφόρα καταπλεύσαντα 2.899 τόννους καὶ ἀποπλεύσαντα 3.039.

Ἐκπαίδευσις. Ἀπὸ τοῦ 1718 καὶ ἐντεῦθεν, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παρουσιάζονται ἐν Πρεβέζῃ ἀσήμαντα καὶ ἄσημά τινα γραμματοδιδασκαλεῖα, ἐν οἷς ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐδιδάσκετο ὑπὸ Ἑπτανησίων διδασκάλων καὶ ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα, ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους καὶ τοῦ Κοντινέντε, ἧς χρῆσις ἐγίνετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πρεβεδούρου, εἰς τὰ δικαστήρια, τὰ συμβολαιογραφεῖα καὶ τὸ γραφεῖον μηχανικοῦ· διότι ἡ ἐξάρα καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐχρησιμοποίουν τὴν ἑλληνικήν, ἀνεκτὴν εἰς τὰς ἐνετικὰς ἀρχάς. Μόνον ὀλίγον πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως καὶ κατὰ τὰς πρώτας μετ' αὐτὴν δεκαετηρίδας παρουσιάζεται ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Πρεβέζῃ, ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο τὰ μὲν ἑλληνικὰ μὲ ἀναγνωστικὸν βιβλίον τὴν «Ὀκτώηχον» τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τὸ Ψαλτήριον, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον, δεδομένου ὅτι τὴν ἐκπαίδευσιν εἶχεν εἰς χεῖράς της ἡ Ἐκκλησία. Καὶ τὸ μὲν προσωπικὸν ἐπὶ ἑνετοκρατίας ἐξελέγετο μὲ τὸ εἰς τὰ καπίτουλα ἀναφερόμενον μπαλλοτάρισμα, τοὺς δὲ μισθοὺς ἐπλήρωνον αἱ ἐνορίαι καὶ μόνον τὸν ἰταλοδιδάσκαλον τὸ κράτος. Κτήρια σχολικὰ δὲν ὑπῆρχον, ἐδίδασκον δὲ εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ναῶν καὶ κατὰ τοὺς θερμοτέρους μῆνας εἰς τὰ κοινῶς λεγόμενα χαγιάτια ἢ ὑπόστεγα καὶ ὑπὸ τὰ δένδρα τῶν κήπων τῶν ναῶν. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος παρουσιάζονται ἑλληνοδιδάσκαλοί τινες, ἐξ ὧν γνωστότεροι εἶναι ὁ δάσκαλος ὁ Καραπᾶνος (Κωνσταντῖνος), ὅστις ὁρμώμενος ἐξ Αἰτωλίας καὶ ἐλθὼν εἰς Πρέβεζαν ἐδίδαξεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς τὴν πλουσίαν Ἄρταν πρὸς εὕρεσιν καλυτέρας τύχης, ὅπερ καὶ ἐπέτυχε πέρα πάσης προσδοκίας, γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς γνωστοτάτης αὐτόθι οἰκογενείας. Μετὰ τοῦτον παρουσιάζεται ἐν Πρεβέζῃ φεύγων ἐκ Πάργας, μετὰ τὴν πώλησιν τῆς πόλεως εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν (1819), ὁ Παναγιώτης Ἀραβαντινός, ὅστις ἀφοῦ ἐδίδαξεν ἐπί τινα ἔτη ἐν Πρεβέζῃ, ὅπου σῴζεται ἀκόμη ἡ ἰδιόκτητος αὐτοῦ οἰκία, μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου διδάσκων ὡς γραμματοδιδάσκαλος, εὐφυὴς καὶ εἰς ἄκρον δραστήριος, κατώρθωσε ν' ἀναδειχθῇ ὡς συγγραφεύς, νὰ συγκομίσῃ δὲ καὶ ἱκανὸν πλοῦτον καὶ νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς πολυμελεστάτης οἰκογενείας. Διαρκῶς παρέμενεν ἐν Πρεβέζῃ ὁ δάσκαλος Μᾶνος, ὅστις ἐδίδαξεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὸ αὐτόθι σχολεῖον. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Πρεβέζης ὑπὸ τῶν διαφόρων διδασκάλων ἐξηγεῖται ἐκ τῆς πενίας τῆς κοινότητος καὶ τῆς ἐλλείψεως διδακτηρίων, ἣν ἦλθε νὰ πληρώσῃ ἡ φιλοπατρία τοῦ ἐκ Πρεβέζης Ἀναστασίου Θεοφάνη· οὗτος, ἐμπορευόμενος ἐν Μόσχᾳ τῆς Ρωσίας καὶ μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὤν, ὠνειρεύθη καὶ ἐπραγματοποίησε διὰ τῆς διαθήκης του τὴν ἵδρυσιν ἐν Πρεβέζῃ διδακτηρίου, ἐξασφαλίσας καὶ τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν διὰ χρημάτων κατατεθειμένων εἰς τὸ λεγόμενον Ὀρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας. Ἔκτοτε ἐκτίσθη ἐν Πρεβέζῃ, περὶ τὸ 1825, ἡ ἔτι καὶ νῦν σῳζομένη Θεοφάνειος Σχολή, συντηρουμένη διὰ τοῦ προϊόντος τοῦ ἐν Μόσχᾳ κατατεθειμένου κεφαλαίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδίδασκον δύο διδάσκαλοι, ὁ μὲν εἰς τὸ δημοτικὸν ἢ ἀλληλοδιδακτικόν, ὁ δὲ εἰς τὸ ἑλληνικὸν τμῆμα (τὸ *κάτω* καὶ τὸ *ἐπάνω σχολειό*) μετὰ τοῦ σχετικοῦ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο πρῶτος ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὁ ἐκ Ζαγορίου Σακελλάριος, τοῦτον δ' ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Χρῆστος Γερογιάννης, ὅστις ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τὸν Γεννάδιον ἐν Ἀθήναις ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ σχολῇ, ἀποσυρθεὶς βραδύτερον λόγῳ τοῦ γλίσχρου τῆς ἀντιμισθίας. Μετ' αὐτὸν ἐδίδαξεν ὁ ὡς ὑπότροφος τῆς κοινότητος καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀναστασίου Καλοῦ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον σπουδάσας φιλοσοφίαν Ἰωάννης Παχούμης, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν καὶ πλέον, ἐνεσάρκωσεν ἐν Πρεβέζῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ πατρὸς τῶν μαθητῶν, διδάξας καὶ διαπαιδαγωγήσας τέσσαρας ὅλας γενεάς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παχούμη ἡ σχολή, ἐκτὸς βραχυτάτου διαστήματος, καθ' ὃ διηύθυνεν αὐτὴν ὁ Φίλιππος Δημάρατος, παρήκμασε, περιελθοῦσα εἰς χεῖρας ἀμαθῶν διδασκάλων μέχρις οὗ κατωρθώθη βραδύτερον ἡ ἵδρυσις ἡμιγυμνασίου, διὰ τῶν ἀτρύτων κόπων καὶ προσπαθειῶν τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν, αἵτινες ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ὁλόκληρον ἀπετελοῦντο ἐκ τῶν αὐτῶν περίπου προσώπων: τοῦ ἰατροῦ Γ. Γερογιάννη, Λ. Καρύδη, Π. Κοντογιάννη, Κ. Τόλια, Γ. Βακατάτση, Μ. Κακαμπίνη, Γ. Περδικάρη, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως.

Τὸ λεγόμενον δημοτικὸν σχολεῖον εὑρέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν προσωπικοῦ κατωτέρας ποιότητος. Ἐδίδαξαν ἐν αὐτῷ οἱ ἐξ Ἑπτανήσου Μαυροκέφαλος, Τούμπας, Μανοῦσος καὶ τελευταῖος ὁ αἰωνόβιος ἐκ Πρεβέζης Νικόλαος Πρωτοπαπᾶς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ δάσκαλος ὁ Νικολάκης, τὸ φόβητρον τῶν μικρῶν μαθητῶν.

Σπουδαῖον σταθμὸν ἐσημείωσεν εἰς τὴν παιδείαν ἡ μετὰ τὸ 1860 ἵδρυσις τοῦ παρθεναγωγείου, χάρις εἰς τὴν φιλοπατρίαν ἐγκρίτων πολιτῶν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Γ. Κονεμένου βέη, καταγομένου ἐκ Πρεβέζης. Οὗτος στενότατα συνδεδεμένος μετὰ τῆς ἐν Πετρουπόλει ἀκμαζούσης τότε ἑλληνικῆς παροικίας, κινήσας δὲ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ αὐτῆς τῆς ρωσικῆς αὐλῆς, συνέλεξε ποσὸν ἀρκετόν, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν εἰς τοὺς ἐκεῖ ἐπιτρόπους· ἐκ τῶν χρημάτων τούτων ἐσχηματίσθη κεφάλαιον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ἐντὸς τῆς πόλεως κατάλληλον διδακτήριον, ἐξησφαλίσθη δ' ἐκ τῶν τόκων αὐτοῦ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ προσωπικοῦ. Τὸ παρθεναγωγεῖον ἐπηυξήθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ προσαρτήματος τοῦ νηπιαγωγείου. Τοῦτο ὑπῆρξεν ὑποτυπῶδές τι ἵδρυμα δημιουργηθὲν ἐκ τῆς ἀνάγκης, ἣν ἐπροκάλεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους ἐν Πρεβέζῃ ἵδρυσις ἰταλικῶν σχολείων καὶ δὴ καὶ νηπιαγωγείου. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς ἐπετεύχθη, μαρανθέντων μετ' ὀλίγον τῶν ἰταλικῶν σχολείων, εἰς ἃ ἐφοίτησαν μόνον ἑβραιόπαιδες καί τινες ἐξαγορασθέντες Μουσουλμᾶνοι, οὐδεὶς δὲ Ἕλλην· τὸ νηπιαγωγεῖον ἐκεῖνο διεδέχθη τὸ διὰ τοῦ κληροδοτήματος Σπ. Καραμάνη ἱδρυθὲν τῷ 1915 τελείως σύγχρονον οἰκοδόμημα.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ Νικόπολις, τὸ κτίσμα τοῦ Ὀκταβίου μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν (31 π. Χ.), ἐκλείπει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Περὶ τοῦ τέλους τῆς πόλεως ταύτης ἐγράφησαν πολλά, τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξέλιπε τὸ ἔτος 1065, κατὰ τὴν δευτέραν βουλγαρικὴν ἐπιδρομὴν (ἡ πρώτη ἐγένετο τῷ 1035). Ἡ μόνη ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀκριβὴς μαρτυρία εἶναι ἡ τοῦ Σκυλίτση παρὰ Κεδρηνῷ, συμφωνοῦσα καὶ μὲ βουλγαρικὰς πληροφορίας, ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ οἱ Νικοπολῖται, στασιάσαντες κατὰ τῆς βυζαντινῆς ἐξουσίας, ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν διαβόητον Βούλγαρον ἀρχηγὸν Ντέλιαν ἢ Δελιανόν, ὅστις κατελθὼν ἐκ Βορείου Ἀλβανίας κατέλαβε τὴν Νικόπολιν. Καὶ ἡ μὲν ἐπικρατοῦσα γνώμη εἶναι ὅτι ὁ Ντέλιαν, ὁ ἰδιόρρυθμος αὐτὸς σύμμαχος, καθαιρέσας τὰ τείχη τῆς Νικοπόλεως καὶ πυρπολήσας τὴν πόλιν ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη ἐκδοχή, ὅτι δηλαδὴ οἱ Βούλγαροι διετήρησαν ἐν Νικοπόλει ὁρμητήριον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπικοινωνοῦντες μετὰ τοῦ ἐπίσης ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ βουλγαρικοῦ κτίσματος Βόντιτσα (Βόνιτσα) διεξῆγον καὶ ἐμπορικὰς καὶ κατακτητικὰς ἐνεργείας. Εἰς τὸ ἐν Νικοπόλει ἐπίνειον ἐδόθη τὸ σλαυϊκὸν ὄνομα *Πρέβες* (= μεταφορά, διαμετακόμισις), λέξις, ἥτις καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχει εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν, εἰς δὲ τὴν σερβικὴν ὑπάρχει καὶ τὸ ρῆμα prevesati, ἐκ τοῦ ὁποίου προφανῶς προῆλθε καὶ ὁ τύπος *Πρέβεζα*. Ταύτην ἀσφαλῶς τὴν Πρέβεζαν ἐννοεῖ ὁ Γάλλος χρονογράφος, ὁ ἀναφέρων ὅτι στόλος ἐξ 60 κατέργων γενουηνσίων εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν ἐν ἔτει 1232 καὶ προχωρήσας ἐντὸς τοῦ κόλπου ἔφθασεν εἰς τὸν ὅρμον τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*, παρὰ τὸ ἀρχαῖον ἄστυ τῆς Preves ἢ Prevas, ἀγνοῶν προφανῶς τὸ ὄνομα Νικόπολις καὶ ὀνομάζων αὐτὴν μὲ τὸ τότε ὄνομά της. Αὕτη δ' εἶναι ἡ παλαιὰ Πρέβεζα.

Πότε ἐξέλιπεν ἡ παλαιὰ Πρέβεζα καὶ ἐκτίσθη ἡ νέα, εἶναι ἄγνωστον. Ἐν τούτοις ἡ κτίσις τῆς νέας πόλεως ἀσφαλῶς δὲν εἶναι παλαιοτέρα τοῦ 1350, διότι ὁ περιηγηθεὶς τότε τὰ μέρη ἐκεῖνα Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης καὶ φιλοξενηθεὶς ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἄρτῃ εἰς τὴν αὐλὴν Καρόλου τοῦ Τόκου, ἐνῷ περιγράφει τὰ ἐρείπια τῆς Νικοπόλεως καὶ ὁλόκληρον τὸν Ἀμβρακικόν, οὐδαμοῦ ποιεῖται μνείαν πόλεως ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ κόλπου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ προσέπιπτε πρῶτον εἰς τὴν ἀντίληψίν του, δεδομένου ὅτι περιγράφει καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν νῆσον Κορωνησίαν. Ὁ λόγος δι' ὃν εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Πρεβέζης δὲν ἦτο δυνατὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον νὰ ὑπάρξῃ συνοικισμὸς ἢ πόλις, εἶναι ὅτι θὰ ἦτο εὐάλωτος εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα πειρατὴν καὶ θὰ ἐστερεῖτο πάσης συγκοινωνίας μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Μόνον θαλασσοκρατοῦσα δύναμις θὰ ἠδύνατο νὰ ἱδρύσῃ ἐκεῖ πόλιν ὠχυρωμένην. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀδικῶμεν τὸν Ἀραβαντινόν, ὑποστηρίζοντα ὅτι πόλις εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Πρεβέζης, ἡ οὕτω λεγομένη Νέα Πρέβεζα, ἱδρύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτε δηλαδὴ ὁ σουλτᾶνος Βαγιαζὴτ Β', παρασκευάζων πόλεμον κατὰ τῆς Βενετίας, ἵδρυσεν ἐκεῖ ὠχυρωμένον ναύσταθμον μετὰ νεωρίου. Τὸν ναύσταθμον τοῦτον ἐβομβάρδισε καὶ κατέκαυσεν ἐν ἔτει 1499 ὁ Βενετὸς ναύαρχος Βαρθολομαῖος Πέζαρος, καταστρέψας καὶ μέγα μέρος τοῦ συνοικισμοῦ καὶ ἀπαγαγὼν 20 κάτεργα, τὰ ὁποῖα κατ' ἐντολὴν τοῦ σουλτάνου εἶχε ναυπηγήσει ἐκεῖ ὁ φρούραρχος Μουσταφᾶς. Εἶναι δὲ κωμικὸς ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Τοῦρκος

Digitized by Google

ἱστοριογράφος Σααδεδδὶν ἀφηγεῖται τὴν πυρπόλησιν τοῦ ναυστάθμου, λέγων ἀνερυθριάστως ὅτι κατά τινα χειμερινὴν νύκτα κατεστράφη ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἄλλα ψεύδη. Ὁ Πέζαρος ἐπανελθών, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ κατέλαβε τὴν Λευκάδα, τὴν Ἰθάκην καὶ τὴν Κεφαλληνίαν, κατέλαβε καὶ τὴν Πρέβεζαν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τριάκοντα συναπτὰ ἔτη κατεῖχον κατόπιν οἱ Βενετοί. Κατὰ τὸ 1530, γενομένης συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ σουλτάνου Βαγιαζὴτ Β′ καὶ Βενετῶν, ἡ Πρέβεζα παρεδόθη ἐκ νέου εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες τὴν ἐκράτησαν μέχρι τοῦ 1718 (συνθήκη Πασσάροβιτς). Μόλις κατέλαβον τὴν πόλιν, τὴν ὠχύρωσαν ἰσχυρῶς, ἐπισκευάσαντες ἅμα τὸ φρούριον, κτίσαντες πύργον παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος καὶ τοποθετήσαντες ἅλυσιν ἰσχυροτάτην εἰς τὸ στόμιον. Ἡ Πρέβεζα παρεδόθη ἐκ νέου (1718) εἰς τοὺς Βενετοὺς διὰ συνθήκης εἰς τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βενετίας, ὅστις ἤρξατο τῷ 1684 ὑπὸ ἀρίστους οἰωνοὺς διὰ τὴν Ἑνετίαν καὶ καθ' ὃν ἐμεσουράνησεν ἡ δόξα τοῦ περιφήμου Νικολὸ Μοροζίνη, τοῦ ἐπικληθέντος Πελοποννησιακοῦ· οὗτος ἐπί τινα χρόνον κατέλαβε καὶ διετήρησε τὴν Πρέβεζαν, ἀφοῦ πρὶν εἶχε καταλάβει τὸ φρούριον τῆς Λευκάδος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων αὐτῶν ἡ Πρέβεζα κατεστράφη τελείως, ἀπέμειναν δὲ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ περὶ τὰς ἑξήκοντα οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι ἐν ἔτει 1700, ἐκδιωχθεῖσαι ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετέβησαν εἰς Λευκάδα, εἰς τὸ ἀρχειοφυλακεῖον τῆς ὁποίας καὶ ἀναφέρονται ὀνομαστικῶς.

Ὁ Κορονέλλι, ἐπίσημος ἱστοριογράφος τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας, περιγράφει τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὑρέθη ἡ Πρέβεζα κατὰ τὴν εἰς τοὺς Βενετοὺς παράδοσιν (1718). Δημοσιεύει δὲ εἰς τὸ περιβόητον βιβλίον του, γεγραμμένον γαλλιστὶ καὶ ἰταλιστί, διάγραμμα τοῦ ἐσωτερικοῦ φρουρίου τῆς Πρεβέζης, ὀνομαζομένου τοῦ *Ἁγίου Ἀνδρέου*, ἐκ δὲ τῆς πόλεως οὐδὲν ἔχει νὰ περιγράψῃ πλὴν λειψάνων τινῶν τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ παλαιοῦ, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ σχετικῷ χάρτῃ. Οἱ Βενετοὶ τότε, οἵτινες διεξῆγον τὸν ἀγῶνα ἔχοντες συμμάχους τοὺς καπεταναίους τῆς Ἀκαρνανίας, ἐκάλεσαν ὅλους αὐτοὺς διὰ νὰ συνοικήσουν τὴν νέαν πόλιν Πρέβεζαν. Προσῆλθον ἀρχικῶς ὀκτὼ ὁπλαρχηγοὶ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν των, μετὰ τὴν ἄφιξιν δὲ αὐτῶν διῃρέθη ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ τῆς πόλεως εἰς 8 κλήρους, οἵτινες παρεχωρήθησαν ὡς φέουδα εἰς τοὺς ὀκτὼ κτίτορας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σύστημα τῆς κοινοτικῆς διοικήσεως εἰς τὰς ἑνετικὰς ἀποικίας ἦτο τὸ τῶν ἐνοριῶν, ὑπεχρεώθησαν οἱ τιμαριῶται οὗτοι νὰ κτίσωσιν ἕκαστος εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ναόν. Οἱ ναοὶ οὗτοι ἦσαν ἀρχικῶς καθαρῶς κτιτορικοί. Οἱ φεουδάρχαι ἐχορήγουν κλήρους μικροτέρους ἐντὸς τῶν μεγάλων αὐτῶν κλήρων εἰς τοὺς ὀπαδούς των, ὅπως κτίσωσιν ἐκεῖ τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ τῆς διοικήσεως οἰκήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ πληρώνωσιν ἐτήσιον τέλεσμα εἰς χρῆμα καὶ εἶδος, ὀνομαζόμενον ἰταλιστὶ livello (=ἐδαφονόμιον). Τοιαῦται τιμαριωτικαὶ οἰκογένειαι, ὧν διεσώθησαν τὰ ὀνόματα, εἶναι ἡ τοῦ Τριανταφύλλη ἢ Χάϊδου, ἡ τοῦ Τσαβαλᾶ, Διγόνη, Γερογιάννη, Τσουμάνη, Παπαδοπούλου, τῶν λοιπῶν ὀνομάτων ἀπολεσθέντων. Πάντες δὲ οἱ μετὰ ταῦτα ὁπωσδήποτε ἀκμάσαντες ἐν Πρεβέζῃ ὑπῆρξαν μεταγενέστεροι, ἐν οἷς καὶ ἡ ἐπισημοτάτη τῆς Πρεβέζης οἰκογένεια τοῦ καπετὰν Λώλου ἢ Γεωργίου Κονεμένου, Γενοβέλη, Λουροπούλου, Μάνου, Αὐγερινοῦ καὶ λοιπῶν, οἵτινες προσετέθησαν βραδύτερον ἐξ Ἑπτανήσου, Πελοποννήσου καὶ ἄλλοθεν ἐλθόντες. Ἡ οὑτωσὶ συγκροτηθεῖσα Πρέβεζα, τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὁποίας πολυπληθὲς στοιχεῖον ἀπετέλουν οἱ ἁλιεῖς καὶ οἱ ναυτικοὶ Ἰταλοὶ καὶ Ἑπτανήσιοι μέτοικοι, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς σημαντικὴν πόλιν ἢ λιμένα. Ἀπέζων δὲ οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς ἁλιείας, τῆς ὑποτυπώδους ναυτιλίας καὶ τοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῇ προτροπῇ καὶ ἀρωγῇ τοῦ ἑνετικοῦ κράτους φυτευθέντος ἐλαιῶνος.

Ἡ ἑνετικὴ διοίκησις. Τὸ ἐκεῖ ἰσχῦον πολίτευμα ἦτο μετά τινων παραλλαγῶν τὸ εἰς πάσας τὰς κτήσεις τῆς Βενετίας ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἰσχῦον. Ἀπετέλουν δηλαδὴ αἱ πόλεις αὗται αὐτονόμους πολιτείας, διοικούμεναι ὑπὸ διοικητοῦ ἢ Βενετοῦ ἢ ἐκ τῶν ἑνετικῶν κτήσεων προερχομένου Φραγκολεβαντίνου (Ἑπτανησίου, Κρητός, Πελοποννησίου ἢ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καταγομένου πολλάκις ἑλληνοφώνου καὶ καθολικοῦ, ἢ καὶ σπανίως ὀρθοδόξου, τὸ δόγμα), τοιοῦτοι δ' ἀναφέρονται περὶ τοὺς ἑξήκοντα ἐν Πρεβέζῃ ὑπηρετήσαντες, ὧν τὰ ὀνόματα ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀραβαντινός. Οἱ διοικηταὶ οὗτοι ἔφερον τὸν τίτλον ἰταλιστὶ μὲν proveditore (εἰς τὴν ἑνετικὴν διάλεκτον preveduro), ἑλληνιστὶ δὲ *πρεβεδοῦροι* ἢ *προβλεπταί*. Ὁ προβλεπτὴς ἤσκει κυρίως ἐποπτικὴν καὶ διοικητικὴν ἐξουσίαν, προεδρεύων παντὸς ἐπισήμου σώματος. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ πόλις ἦτο αὐτόνομος· ἐξελέγοντο δηλαδὴ μὲ τὸ λεγόμενον *μπαλλοτάρισμα* (=ψηφοφορία διὰ σφαιριδίων) ἐκ τῶν διαφόρων ἐνοριῶν ἓξ ἀντιπρόσωποι, γνωστοὶ ὡς ἀρχὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἡ ἐξάρα*. Οὗτοι εἶχον εἰς χεῖράς των ἐκτὸς τῆς φρουρᾶς, ὑπηρετούσης ὑπὸ ἰδίους ἀρχηγοὺς Βενετοὺς ἢ Δαλματοὺς—ἐκ τῶν τελευταίων τούτων κατάγεται καὶ ἡ γνωστὴ οἰκογένεια *Ματζώρου* ἢ *Μπάλκου*, τοῦ μὲν ὀνόματος Μπάλκου σημαίνοντος ἐκ σλαυϊκῆς δαλματικῆς ρίζης τὸν δασικὸν (*μπὰλκ*=δάσος), τοῦ δὲ Ματζώρου τὸν ταγματάρχην· ἀντήλλαξε δὲ ἡ οἰκογένεια ἐπὶ αἰῶνα καὶ πλέον τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα κατὰ τὸ τότε ἔθος διὰ τοῦ Ματζώρου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς πλεῖστα ἐπίσημα ἔγγραφα (βλ. καὶ ἀλληλογραφίαν κοινότητος Πρεβέζης μετὰ κοινότητος τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Ἀγκῶνος, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ *Θ. Βολίδου*). Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ἐξάρας ἐτέλει πολιτοφυλακὴ ἐξ ἐγχωρίων· εἶχε δ' αὕτη εἰς χεῖράς της καὶ πᾶσαν διοικητικὴν καὶ δὴ καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν· πρόεδρος τῆς ἐξάρας ἦτο ὁ ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς ἑκάστοτε ἐκλεγόμενος κατὰ τετραετίαν *προεστώς*, ἀσκῶν μετὰ τὸν πρεβεδοῦρον μεγίστην ἐξουσίαν.

Τὰ τῆς Ἐκκλησίας διῳκοῦντο ὡς ἑξῆς: Οἱ Βενετοὶ ἔχοντες ἴδιον καθολικὸν πατριαρχεῖον ἐν Ἑνετίᾳ, ἀνεγνώριζον ὡς ἐπίσημον Ἐκκλησίαν τὴν παπικὴν τοιαύτην. Κατήργησαν ἑπομένως εἰς τὰς κτήσεις των τὰς ἑλληνικὰς ὀρθοδόξους μητροπόλεις, ἀντικαταστήσαντες τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιερέως διὰ τοῦ ταπεινοῦ τίτλου *πρωτοπαπᾶς* ἢ *πρωτόπαπας*, ἐξ οὗ σῴζονται μέχρι σήμερον τὰ σχετικὰ ἐπίθετα. Διὰ νὰ παράσχουν δὲ εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ἐπίφασίν τινα ἐλευθερίας, ἐθέσπισαν ὅπως πάντες οἱ ἐν τοῖς ναοῖς ὑπηρετοῦντες ἐκλέγωνται ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν μὲ τὸ μπαλλοτάρισμα· συνήρχετο δηλαδὴ ἡ ἐνορία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρεβεδούρου καὶ ἐξέλεγεν ἱερεῖς, ψάλτας, διακόνους, νεωκόρους καὶ πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε ἐν τῷ ναῷ ὑπηρετοῦντας, μὲ μπαλλοτάρισμα· οὕτω δὲ οἱ Βενετοὶ εἰσήγαγον διὰ τοῦ μέσου τούτου εἰς τὰς ἀτυχεῖς αὐτὰς κοινότητας τὴν ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς μικροσυμφεροντολογίας κομματικὴν ἀναρχίαν. Τὰ αὐτὰ συνέβαινον καὶ εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου συνέρρεον πολλοὶ τυχοδιῶκται δῆθεν διδάσκαλοι ἐξ Ἑπτανήσου, ὧν οἱ πλεῖστοι διεφιλονίκουν πολλάκις καὶ ἐν στόματι μαχαίρας τὰς κενὰς θέσεις. Τοιούτους ἀναφέρει πολλοὺς ἡ τοπικὴ χρονογραφία, φέροντας ἑπτανησιακὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ὀνόματα, οἷον Δεστούνης, Πανᾶς, Μαυροκέφαλος, Τούμπας, Μᾶνος, Μανοῦσος κ. ἄ. Τὸν Μᾶνον εὗρεν ἐν Πρεβέζῃ διδάσκοντα εἰς τὸ ἐκεῖ γραμματοδιδασκαλεῖον ὁ λόρδος Βύρων κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ εἰς Πρέβεζαν τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, ὅτε καὶ ἐδώρησεν εἰς τὴν σχολὴν 10 ἱσπανικὰ δίστηλα πρὸς ἀγορὰν βιβλίων.

Πάντα τ' ἀνωτέρω διατυποῦνται εἰς τὸ λεγόμενον Capitolo ἢ τὰ Capitola (=ἄρθρα), ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ ἐπὶ Βενετῶν πολίτευμα τοῦ τόπου· εἶναι δὲ τὰ Capitola ταῦτα καὶ ὄχι Capitulations, ὅπως κακῶς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ν. Γεωργίτση καὶ ἄλλων, ἐπίσημος καταστατικὸς χάρτης εἴτε νόμος τῆς αὐτονόμου πολιτείας Πρεβέζης, ὅστις εὑρίσκεται μέχρι σήμερον ἀναγεγραμμένος εἰς εἰδικὸν βιβλίον ἑκάστης ἐνορίας ἐπιμελῶς φυλαττόμενον. Ἐπειδὴ ὅμως, κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ καταστροφὴν τῆς πόλεως, ἐκ τούτων ἄλλα μὲν ἀπεκρύβησαν, ἄλλα δὲ κατεστράφησαν, σῴζονται μόνον ἀντίγραφα τούτων μεταγενέστερα τοῦ ἔτους 1800 (ἡ καταστροφὴ ἐγένετο τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1798) εἰς τὰς τρεῖς ἐνορίας Ἁγίου Χαραλάμπους, Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Ἀθανασίου.

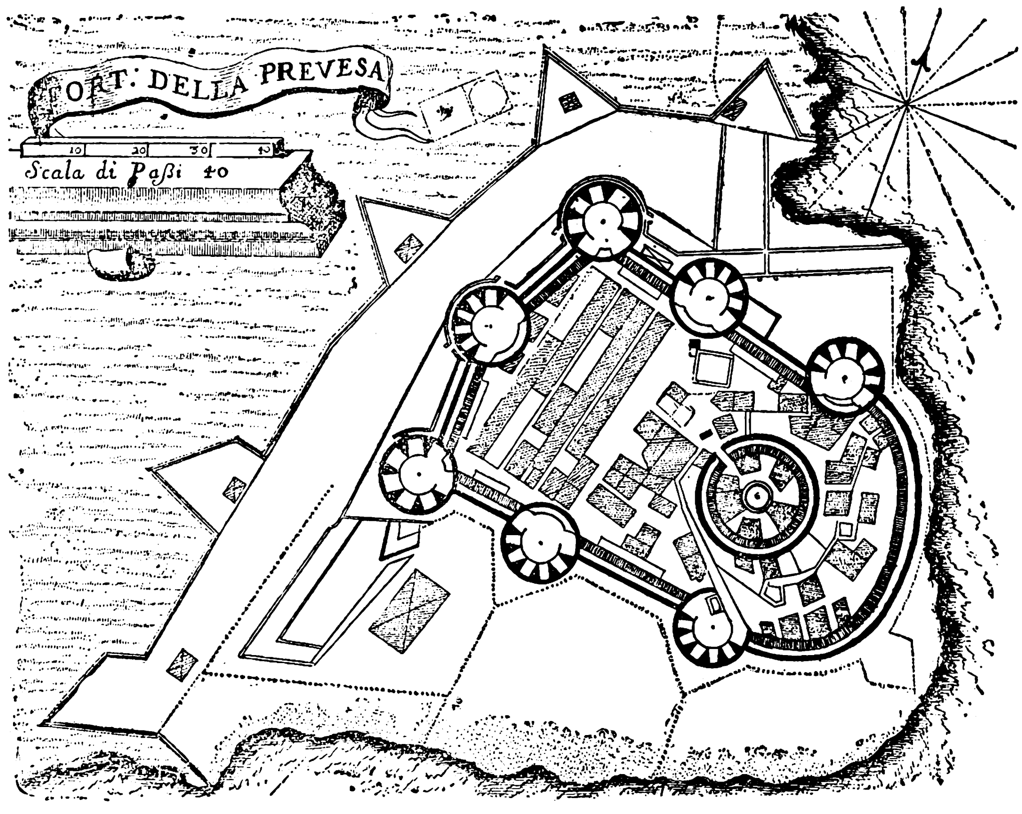

Τὸ φρούριον τῆς Πρεβέζης.

[Ἐκ παλαιᾶς γραβούρας τοῦ περὶ Μορέως βιβλίου τοῦ πατρὸς Καρονέλλι, «κοσμογράφου τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας», ἐκδοθέντος τῷ 1686 ἐν Παρισίοις.]

Ἀλλ' ἡ Πρέβεζα ἦτο ἐπὶ ἑνετοκρατίας καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ λεγομένου Continente, ὅπερ φέρεται μὲν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πολιτεία τοῦ Ἀκρωτηρίου, ὅπου ὑπονοεῖται τὸ Ἄκτιον, δὲν σημαίνει ὅμως ἡ λέξις Continente καὶ ἀκρωτήριον, ὡς ἀστόχως μεταφράζουν τινές. Continente σημαίνει στερεὰ ἢ ἤπειρος, ἐκάλουν δ' οὕτω οἱ Βενετοὶ τὰς ἐπὶ τῆς Ἠπείρου κτήσεις των, ὧν κέντρον ἀπετέλει ἡ Πρέβεζα. Τὸ Continente ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς Πρεβέζης, τῆς Βονίτσης, τῆς Πάργας, τῆς Σαγιάδος καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ. Τὸ Continente περιπεσόν, ἐκτὸς τῆς Βονίτσης καὶ Σαγιάδος, εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων, ἀποσυνετέθη μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πρεβέζης ἐν ἔτει 1798 (12 Ὀκτωβρίου) καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς διὰ λεηλασίας, σφαγῆς καὶ πυρκαϊᾶς («χαλασμὸς τῆς Πρέβεζας») ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου Ἀλῆ πασᾶ.

Τὸ ἑνετικὸν κράτος παρακμάζον ὁσημέραι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος διὰ τῆς ἀναδείξεως ἐν τῇ Μεσογείῳ μεγάλων ναυτικῶν δυνάμεων ἰδίως τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, μετὰ πολλῆς δυσκολίας συνετήρει καὶ αὐτὸ τὸ κέντρον, τὴν πόλιν Βενετίαν. Παρήκμασε δ' εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε αἱ διάφοροι αὐτοῦ κτήσεις ὑφίσταντο πλέον σχεδὸν καθ' ἑαυτάς. Ἔφθασαν δὲ τὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἐξευτελισμοῦ, ὥστε εἰς τὴν Πρέβεζαν ἐπὶ παραδείγματι αἱ διάφοροι ἀρχαὶ ὑφίσταντο μόνον κατὰ τύπους. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀναφέρεται καὶ ἡ κωμικὴ παράδοσις ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας παρουσιαζόμενος ἐνώπιον τοῦ διοικητοῦ ἀπήντα εἰς τὴν ἐρώτησιν: «ἐὰν ὑπάρχῃ τι ἀνακοινώσιμον ἐκ τῆς ὑπηρεσίας», στερεοτύπως: niente, eccelente (οὐδέν, ἐξοχώτατε)· si grassan i caponi per la sue eccelenza (παχύνομεν τὰ καπόνια διὰ τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα).

Ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Εἰς τοιαύτην περίπου κατάστασιν εὗρε τὴν ἄλλοτε ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλασσοκράτειραν ἡ ναπολεόντειος τῆς ἱστορίας περίοδος. Καὶ ἰδοὺ ὁ Ναπολέων τιμωρῶν οἱονεὶ τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατίαν διὰ τὴν φιλοαυστριακὴν αὐτῆς πολιτικήν, εἰσέρχεται εἰς τὴν Βενετίαν ἐν ἔτει 1777 καὶ καταργῶν τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα, κηρύττει τὴν δημοκρατίαν κατὰ τὸ γαλλικὸν πρότυπον. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐκτελῶν τὰ σχέδια τῆς πρὸς τὴν Μεσόγειον ἐπεκτάσεως τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς, καταλαμβάνει τὰς Ἰονίους νήσους, ἐν αἷς καὶ τὴν Λευκάδα καὶ τὸ παρακείμενον Continente, ἐγκαθιστῶν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις γαλλικὴν φρουράν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον δημιουργηθῆ εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας αἱ δύο ἱστορικαὶ σατραπεῖαι, ἡ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἡ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Τεπελένα ἐν Ἰωαννίνοις. Ὁ ὅσον σκληρὸς τύραννος, τόσον καὶ πανοῦργος πολιτικὸς Ἀλῆς, σκεφθεὶς ὅτι δὲν συνέφερε νὰ κατέχεται ὁ μόνος λιμὴν τῆς Ἠπείρου καὶ μόνον ἐπίνειον τῆς πρωτευούσης του, ἡ Πρέβεζα, ὑπὸ ξένων, καὶ δὴ τῶν ἀθέων καὶ ἀθρήσκων Γάλλων τῆς δημοκρατίας, ἀφοῦ συνεδέθη φιλικῶς μετὰ τῶν Ἄγγλων, ἐρραδιούργησε δὲ διὰ διαφόρων μι-

Digitized by Google

σθίων ὀργάνων του καὶ τοὺς νοτίους ἠπειρωτικοὺς πληθυσμοὺς καί τινας τῶν ἐν Πρεβέζῃ προεστώτων καὶ ἁρματολῶν, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν βίᾳ. Ἡ ἐν Πρεβέζῃ γαλλικὴ φρουρὰ πολὺ ἀργὰ λαβοῦσα γνῶσιν τῶν προθέσεων τοῦ βεζύρη —διότι τοιοῦτον τίτλον ἔφερεν ὁ Ἀλῆς—, ἐπεχείρησε νὰ ὀχυρώσῃ τὴν πόλιν, ἱδρύσασα πρόχειρόν τι φρούριον παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Νικοπόλεως, εἰς τὸν ἑνοῦντα τὴν χερσόνησον ἐφ' ἧς ἡ Πρέβεζα μετὰ τῆς λοιπῆς στερεᾶς ἰσθμόν. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ Ἀλῆς ἐπέσπευσε τὴν ἐκστρατείαν καὶ πρὶν ἢ συμπληρωθῇ τὸ ἐγειρόμενον τεῖχος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Πρεβέζης (12 Ὀκτωβρίου 1798) ἄγων πολλὰς χιλιάδας ὁπλιτῶν Ἀλβανῶν καί τινων, ὡς μὴ ὤφελεν, ἁρματολῶν συμμάχων. Δυστυχῶς πολλοὶ ἐκ τῶν συμμαχησάντων μετὰ τῶν Γάλλων Χριστιανῶν ἁρματολῶν ἐμήδισαν πρὸς τὸν Ἀλῆν διαρκούσης τῆς μάχης, ἀπέμειναν δὲ πλησίον τῶν Γάλλων οἱ περὶ τὸν Βούλγαρην (οἰκογένεια γνωστὴ ἐν Πρεβέζῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γούργαρης) καὶ ἑβδομήκοντα περίπου ἐκ Καμαρίνας μισθοφόροι ὑπὸ τὸν ἡρωϊκὸν ὁπλαρχηγὸν Ζαχαράκην. Οἱ Ἀλβανοὶ δι' ὁρμητικῆς ἐφόδου διέσπασαν τὸ κέντρον τῆς γαλλικῆς παρατάξεως, ἀποκόψαντες οὕτω τὴν ὑπὸ τὸν Ζαχαράκην ἀμυνομένην δεξιὰν πτέρυγα, καὶ ὑπεχρέωσαν τοὺς ὑπὸ τὸν Γάλλον στρατηγὸν Ντὲ λὰ Σαλσὲτ νὰ συμπτυχθῶσιν ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος καὶ τῆς τάφρου τῆς παρὰ τὸ Ἰόνιον, ἀναμένοντες ἐκεῖ ἐκ Πρεβέζης ἐπικουρίας· καὶ ἔσπευσαν μὲν εἰδοποιηθέντες οἱ ἐν Πρεβέζῃ Γάλλοι εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων, ἐτράπησαν ὅμως συγχρόνως εἰς φυγὴν πρὸς Πρέβεζαν καὶ Λευκάδα οἱ ὑπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Πᾶνον Τσαρλαμπᾶν πρωτοστατήσαντες πρὸ ἑνὸς μόλις ἔτους εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας προπαγάνδαν ὁπλαρχηγοὶ καὶ ὁπλῖται. Οἱ Γάλλοι, ἀπομονωθέντες οὕτω, διέσπασαν διὰ τῆς λόγχης τὸν ἀλβανικὸν κλοιόν, ἑνωθέντες δὲ μετὰ τῶν ἐκ Πρεβέζης προσδραμόντων συντρόφων των ὑπεχώρουν λυσσωδῶς ἀμυνόμενοι βῆμα πρὸς βῆμα εἰς Πρέβεζαν, ἐλπίζοντες ἐκ Λευκάδος βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἱστιοφόρων πλοίων ἐρχομένην ἀπέπεμψαν ἐξελθόντες ἐκ τοῦ κόλπου προδόται τινὲς μισθωτοὶ τοῦ Ἀλῆ κραυγάζοντες πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἔπεσεν ἡ Πρέβεζα. Οὕτω τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς, μὴ ἔχοντα ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας, παρεδόθησαν ἐντὸς τῆς πόλεως εἰς τοὺς Ἀλβανούς, ἀποτελούμενα ἐξ εὐαρίθμων στρατιωτῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν τραυματίαι, μετὰ ἑπτὰ ἀξιωματικῶν. Καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἐφόνευσαν οἱ Ἀλβανοί, τοὺς δὲ ἀξιωματικοὺς φορτωμένους μὲ σάκκους περιέχοντας τὰς κεφαλὰς φονευθέντων συναδέλφων των ὡδήγησαν διὰ ξηρᾶς οἱ περὶ τὸν Ἀλῆν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔφθασεν ἑτοιμοθάνατος ὁ ἀρχηγὸς Ντὲ λὰ Σαλσὲτ καὶ δύο ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐπηκολούθησεν ἡ φυγὴ τῶν κατοίκων, ἥτις ἀρξαμένη μετὰ τῆς μάχης ἐκορυφώθη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν πόλιν τῶν διωκόντων τοὺς ὑποχωροῦντας Γάλλους Ἀλβανῶν· ἔφευγον δὲ οἱ φυγάδες ἐπὶ πλοίων παντὸς εἴδους καὶ μεγέθους, καὶ οἱ μὲν ἀρχηγοὶ Τσαρλαμπᾶς Πᾶνος καὶ Παπᾶ-Μαλτέζος (ἀρχηγοὶ τοῦ γαλλικοῦ κόμματος) κατέφυγον εἰς Λευκάδα, ὡς καὶ πλεῖσται ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων καὶ εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν· ὁ πολὺς λαὸς ἔσπευδεν ἐπὶ πλοιαρίων, πολλοὶ δὲ καὶ κολυμβῶντες, εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς πόλεως γλῶσσαν γῆς (τὸ Ἄκτιον), τὴν ἐπὶ τὸ ἰταλικώτερον κοινῶς λεγομένην Ποῦνταν. Ὁ ἁλιευτικὸς πληθυσμὸς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις κατέφυγεν εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λούρου καὶ Ἀράχθου, παρὰ τὰ ἰχθυοτροφεῖα, Δέλτα, κρυπτόμενος εἰς τὰς νησῖδας τοῦ γνωστοῦ ἐκεῖ τέλματος ὑπὸ τὸ ὄνομα Βάλτος. Ἐντὸς τῆς πόλεως ἀπέμειναν οἱ ἐκ τῶν κατοίκων φίλοι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐθεώρουν, ὡς ἄλλοτε οἱ φιλιππίζοντες ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἀλῆ ὡς σωτηρίαν ἐκ τῆς γαλλικῆς τυραννίας, μισοῦντες τοὺς Γάλλους διὰ τὸ ἑτερόδοξον καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν καταδίωξιν τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου. Ἤρχισε δὲ τότε, διαρκέσασα ἐπὶ διήμερον, ἡ λεηλασία, ἡ σφαγὴ καὶ ἡ πυρκαϊὰ τῆς πόλεως, ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ «χαλασμός». Ἐκάησαν κυρίως αἱ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος μεσημβριναὶ συνοικίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου (ἀνήκοντος εἰς τὴν οἰκογένειαν Παπᾶ Λιθία), ὅπου τὰ σημερινὰ *Παλιοσάραγα*, Ἁγίου Νικολάου τοῦ Παλαιοῦ, Ταξιαρχῶν, ναοῦ κτιτορικοῦ τῆς οἰκογενείας Γερογιάννη, οὗτινος ἐρείπια σῴζονται σήμερον παρὰ τὴν θέσιν Πηγάδι τοῦ Κοτσαύτη (παρωνύμιον τοῦ Δημητρίου Γερογιάννη, οὗτινος οἱ Τοῦρκοι ἀπέκοψαν τὰ ὦτα), Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου νῦν τὸ ὁμώνυμον φρούριον, καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Παντοκράτορος, ὅπου τὸ φερώνυμον φρούριον. Ἐπίσης ἐκάη ὁ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς πόλεως ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὃν οἱ ἐπιδρομεῖς κατέκαυσαν μέχρι τῶν θεμελίων, ἀπομείναντος μόνον τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, ἀφ' οὗ διήρπασαν τὰ πάντα, ἐδώρησαν δὲ εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τὸ ἅγιον δισκοπότηρον, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ τύραννος ἔπινε τοῦ λοιποῦ τὸ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς Ἀρβανίτας ρακί, ὡς τοῦτο ἀναφέρουν Γάλλοι συγγραφεῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ τελευταῖον δημοσιεύσας βιβλίον τι περὶ τῶν γεγονότων τούτων πρώην σύμβουλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικῆς πρεσβείας Bopp ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Ναπολέων καὶ οἱ Ἀλβανοί». Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κορσικανοῦ Νικολάου Στεφανοπούλου («Voyage de Dimo et Nicolo Stephanopoulo en Grèce» 1798), ὅστις ἐπιστρέφων ἐκ Μάνης ἐπεσκέφθη κατὰ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν τὴν Πρέβεζαν, ἡ πόλις αὕτη εἶχε τότε 14 χιλιάδας κατοίκων, διότι, ὡς ἐξηγεῖ οὗτος, συνέρρευσαν ἐκεῖ ὑπὸ τὰς πτυχὰς καὶ τὴν προστασίαν τῆς γαλλικῆς σημαίας πάντες οἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων διωκόμενοι κάτοικοι τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀκαρνανίας. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως οὗτος δὲν φαίνεται πιθανός, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ πόλις ἀπετελεῖτο ἐξ οἰκιῶν μικρῶν καὶ δὴ καὶ καλυβῶν.

Τὴν 14ην Ὀκτωβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐν θριάμβῳ ὁ Ἀλῆς προερχόμενος ἐκ τοῦ προαστείου Μύτικας, ὅπου ἀνέμενε τὴν λῆξιν τῶν σφαγῶν καὶ τὴν εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς ὑπεσχημένην λεηλασίαν· διέταξε δὲ νὰ παύσῃ πᾶσα βιαιοπραγία τοῦ λοιποῦ καὶ ἤρχισε τὴν μέθοδον τῆς ἀλωπεκῆς. Πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τῶν Πρεβεζάνων εἶχον καταφύγει εἰς τὸ ἀπέναντι Ἄκτιον. Ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ δι' ἀπάτης εἰς τὴν πόλιν καὶ μεταπεμψάμενος ἐξ Ἄρτης τὸν μητροπολίτην Ἰγνάτιον εἰς Πρέβεζαν διέταξεν αὐτὸν ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου νὰ γράψῃ εἰς τοὺς φυγάδας ἐπιστολήν, δι' ἧς ἠγγυᾶτο οὗτος εἰς τὰ ἀτυχῆ λείψανα τοῦ ποιμνίου ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ ἐπιστροφὴν τῶν περιουσιῶν των, ὅσαι ἐσῴζοντο· ἐβεβαίου δὲ ταῦτα ὁ Ἀλῆς ἐνώπιον τοῦ μουφτῆ ἐκτείνων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ Κορανίου, ὁ ἄπιστος οὗτος, πρώην ληστὴς καὶ Ἀλβανὸς μπεκτασῆς. Οἱ ἐν Ἀκτίῳ Πρεβεζᾶνοι, πεισθέντες εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἱεράρχου, παρακινούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ μισθίων τοῦ Ἀλῆ πρακτόρων, καὶ τὸ σπουδαιότερον ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν δεινῶν τῆς ἐν ὑπαίθρῳ διαμονῆς εἰς χώραν ἔρημον ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Πρέβεζαν. Ἐπέβησαν λοιπὸν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ἀποσταλέντων πλοίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχε καὶ ἔνοπλος φρουρά, ἅτινα ἀντὶ νὰ πλεύσουν εἰς Πρέβεζαν, ἔχοντα μυστικὴν διαταγήν, ἔπλευσαν εἰς Σαλαγόραν, ὅπου πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν ἀπέθανον καρατομηθέντες διὰ χειρὸς τοῦ δημίου, περὶ οὗ ἀναφέρεται ὅτι ἐν τέλει καὶ ὁ ἴδιος ἀπέθανε συνεπείᾳ τοῦ ὑπερβολικοῦ καμάτου· τὰ δὲ γυναικόπαιδα διεσπάρησαν κακὰ κακῶς. Καὶ οὕτως ἡ Πρέβεζα κατεστραμμένη ἐκ σφαγῆς, λεηλασίας καὶ πυρκαϊᾶς, ἀπέμεινε μὲ 1.000 μόλις κατοίκους, ἔκτοτε δὲ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς (1912) οὐδέποτε ὑπερέβη τὸν ἀριθμὸν τῶν 4.000—5.000 γηγενῶν κατοίκων. Διοικητὴν τῆς Πρεβέζης διώρισεν ὁ Ἀλῆς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀτάκτων Ἀλβανῶν κατὰ τὴν μάχην τῆς Νικοπόλεως, τὸν γενναῖον καὶ πονηρὸν Μπεκὴρ ἀγᾶ, τὸν ὑπὸ τῶν Πρεβεζάνων ἐπὶ τὸ βενετικώτερον ἀποκληθέντα Τζογαδοῦρον, διὰ τὸ τῆς χαρτοπαικτείας πάθος. Οὗτος κηρύξας τὸν στρατιωτικὸν νόμον διῴκει σατραπικῶς μὲν ἀλλὰ καὶ μετά τινος ἐπιφάσεως δικαιοσύνης, ἔχων συμβούλους τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐναπομείναντας φίλους τοῦ Ἀλῆ, μεταξὺ τῶν ὁποίων προεῖχεν ἡ ἰσχυρὰ φυσιογνωμία τοῦ Κωνσταντίνου Λευκαδίτη, ὃν οἱ Πρεβεζᾶνοι ἐχαρακτήριζον ὡς προδότην. Ἐπίσης προσεχώρησεν εἰς τὸν Ἀλῆν ὁ γνωστὸς καὶ πολὺ μορφωμένος προύχων της ἐποχῆς ἐκείνης Ἰωάννης Γενοβέλης, ὁ Δημήτριος Μόσχος, ὁ καπετὰν Σταῦρος Τζαμάρας, παρέμεινε δ' ἐν τῇ πόλει καὶ ὁ προμνημονευθεὶς καπετὰν Γεώργιος Λῶλος ἢ Κονεμένος, προστατευθεὶς ἀπέναντι τοῦ Ἀλῆ ὑπὸ τοῦ περιβοήτου αὐλικοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου Νούτσου, ὅστις εἰσελθὼν μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν πόλιν ἐφιλοξενήθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κονεμένου, προστατεύσας αὐτὸν ἀνεξαρτήτως τῶν ἐθνικῶν του φρονημάτων· ἐφυγάδευσε δὲ ἐπιτηδείως ἐπί τινα ἔτη καὶ τὴν οἰκογένειαν Κονεμένου εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας. Ἄλλαι δὲ οἰκογένειαι κατέφυγον, προστατευόμεναι ὑπὸ τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ Ἀλῆ, εἰς τὴν Ζάκυνθον, διότι ἡ εἰς ἀπόστασιν 9 μιλλίων κειμένη Λευκὰς δὲν ἐθεωρεῖτο ἀσφαλὴς τόπος διαμονῆς.

Δύο ἔτη μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα συνήφθη συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων (1800), λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν Γάλλων καταλήψεως τῆς Αἰγύπτου, ἀναθαρρήσαντες δὲ οἱ σύμμαχοι οὗτοι μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀβουκίρ, καθ' ἣν ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Νέλσων κατεναυμάχησε τὸν κατὰ πολὺ ἰσχυρότερον γαλλικὸν στόλον, ἐπέδραμον εἰς τὴν Μεσόγειον ὑπὸ τοὺς συμμάχους ναυάρχους, τὸν Ρῶσον Οὐσακὼφ καὶ τὸν Τοῦρκον Καδὴρ ἢ Καντρὶ καπετὰν πασᾶν καὶ κατέλαβον τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Ἰονίου, ἐλθόντες δὲ εἰς Πρέβεζαν ἀπῄτησαν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ φιρμανίου, ὅπερ εἶχεν ἐκδώσει ὁ σουλτᾶνος, παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οὗτος ἐξεκένωσε τὴν Πρέβεζαν καὶ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς συμμάχους. Τότε οἱ ναύαρχοι καλέσαντες τοὺς προκρίτους καὶ τὸν λαὸν ἐπέδωκαν εἰς αὐτοὺς προκήρυξιν τῶν συμμάχων, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τῶν δύο ναυάρχων, ὡς πληρεξουσίων, εἰς γαλλικὸν πρωτότυπον καὶ ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ὧν σῴζονται τὰ πρωτότυπα ἐν τῇ μητροπόλει Πρεβέζης. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης αἱ σύμμαχοι δυνάμεις συνίστων εἰς τὰς πρώην συμπολιτείας τοῦ Κοντινέντε πλήρως αὐτόνομον δημοκρατίαν· ἐνυπῆρχεν ὅμως ἐν τῷ πολιτεύματι ὁ ὅρος ὅτι ἀντὶ τῆς ἐκλιπούσης βενετικῆς ἐπικυριαρχίας παρέχεται εἰς τὸν σουλτᾶνον τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ Τούρκου ἁρμοστοῦ, ἔχοντος ἁπλῶς τυπικὴν καὶ ἐποπτικὴν ἐξουσίαν χάριν τῆς τηρήσεως τῶν συνθηκῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς οὐδένα ἄλλον Μουσουλμᾶνον ἐπετρέπετο διαμονὴ ἐν Πρεβέζῃ. Ὁ πρῶτος διορισθεὶς ἁρμοστής, Ἀμπτουλὰχ βέης, ἔφερε φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου, οὗτινος ἑλληνικὴ μετάφρασις σῴζεται, καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Πρεβέζῃ. Μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθός, οὗτινος τὸ ὄνομα εὐφήμως ἐφέρετο εἰς τὰ στόματα τῶν κατοίκων ὡς ἱδρυτοῦ τῆς παρὰ τὴν πόλιν μεγάλης κρήνης (Μεγάλη Βρύση ἢ Βρυσοῦλα), ἐφήρμοσε πιστῶς τὸ πολίτευμα, ἀλλ' ὁ ἐλλοχεύων Ἀλῆς παρηκολούθει τὴν πολιτικὴν κατάστασιν, ἵνα καὶ πάλιν ἐμπήξῃ τοὺς ὄνυχάς του ἐπὶ τῆς Πρεβέζης. Παραπείθει λοιπὸν τὸν σουλτᾶνον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδέκασε διὰ δώρων καὶ χρημάτων τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγιστᾶνας καὶ διέβαλε τὸν Ἀμπτουλὰχ ὡς ὄργανον ρωσικῆς προπαγάνδας, καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ πρὸς ἀπολογίαν. Ἐν ἔτει 1803 ἀναχωρεῖ ἐπὶ πολεμικοῦ πλοίου, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν θαλαμηπόλος τοῦ Ἀλῆ τὸν δηλητηριάζει. Ὁ Ἀλῆς ἐπελθὼν κατέλαβε τὴν Πρέβεζαν. Φοβούμενος ὅμως τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ρωσίας, ὑποκρίνεται πλήρη σεβασμὸν πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν συμμάχων παραχωρηθὲν δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἀφήνει δ' ἐν τῇ πόλει εὐάριθμον ἀλβανικὴν φρουρὰν ὑπὸ τὸν Μπεκὴρ ἀγᾶν καὶ παραδίδει πᾶσαν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας τῆς ἐξάρας, ἣν ἐφρόντισε νὰ σχηματίσῃ ἐκ τῶν ὀργάνων του ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γενικοῦ ἐν Πρεβέζῃ διαχειριστοῦ του καὶ προμηθευτοῦ στρατοῦ καὶ στόλου Ἰωάννου Γενοβέλη. Ὁ μὲν Γενοβέλης ἐπεχείρει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὁ δὲ Μπεκὴρ ἀγᾶς, ἔχων ἐκτελεστὴν τῶν διαταγῶν του τὸν οἰνόφλυγα καὶ ἄγριον Ἀλβανὸν ἁρματολὸν Τσὰτς μπέην, ἤρχισεν ἐκτελῶν τὰς φοβερὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλῆ· ἦσαν δ' αὗται: σύλληψις παντὸς ὑπόπτου καὶ ἀπαγχόνισις εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου—ἡ ἀτυχὴς ἐξάρα κατεγίνετο νὰ θάπτῃ τὰ πτώματα—ἁρπαγὴ τῶν περιουσιῶν κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν φυγάδων, οὓς ἐκάλει κατὰ καιροὺς ὁ Ἀλῆ πασᾶς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἰονίῳ πολιτείᾳ καταφυγίων των, ὅταν δ' οὗτοι ἠρνοῦντο, αἱ περιουσίαι των ἐδημεύοντο, παραδιδόμεναι εἰς Ἀλβανούς, βραδύτερον ὅμως ἐπέβαλε χεῖρα καὶ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκούντων, ἀποστέλλων πρὸς αὐτοὺς τὰ περιβόητα *μπουγιουρουλτιὰ* (κοινῶς *μπουγιουρτιά*), συντεταγμένα περίπου κατὰ τὸν ἑξῆς τύπον: «Κώστα ἢ Γιώργη (δεῖνα...) ἅμα λάβῃς τὸ μπουγουρουλτί μου νὰ παραδώσῃς τὸ (τάδε) κτῆμά σου (οἰκία, μαγαζεῖον, περιβόλιον) εἰς τὸν ἄνθρωπόν μου (τὸν δεῖνα Ἀλβανόν, ἐνίοτε ὅμως καὶ Χριστιανὸν κατάσκοπον ἢ ὑπηρέτην τοῦ Ἀλῆ) καὶ νὰ εἶναι δικό του· ἂν δὲν τὸ κάμῃς, θὰ σὲ φάγῃ τὸ φεῖδι. Ὄχι ἄλλο». Εἰς τὸ ἔγγραφον ἐπετίθετο ἡ σφραγὶς τοῦ Ἀλῆ, ὁ κοινῶς λεγόμενος *μπισικάβουρας* (=σκορπίος). Τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν, ὧν πολλὰ σῴζονται, ἦσαν γεγραμμένα ἑλληνιστὶ διὰ χειρὸς τοῦ γραμματέως τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Μάνθου Οἰκονόμου. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ ἔτους 1808 ὑπεκρίνετο ὁ Ἀλῆς ὅτι ἐσέβετο τὴν εὐρωπαϊκὴν συνθήκην· κατὰ τὸ ἔτος ὅμως τοῦτο ἀντικατέστησεν αὐτὴν δι' ἀπολυταρχικῆς διοικήσεως ὑπὸ τὸν κυρίαρχον τῆς πόλεως Μπεκὴρ ἀγᾶν. Τῷ 1812 ἐπροκάλεσε καὶ τὴν διὰ σουλτανικοῦ φιρμανίου ἐπίσημον δήμευσιν τῶν περιουσιῶν τῶν φυγάδων. Καὶ οὕτως εὑρέθη σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ ἀκίνητος περιουσία εἰς χεῖρας Ἀλβανῶν ἢ καὶ Χριστιανῶν ὀργάνων τοῦ Ἀλῆ, ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ πρώην πλούσιοι τῆς Πρεβέζης κτηματίαι νὰ κατοικοῦν εἰς μικρὰ ἰσόγεια ἢ ὑπόγεια οἰκήματα, ἅτινα, ὡς μόνα λείψανα τῶν περιουσιῶν των, ἀφῆκεν εἰς αὐτοὺς ὁ τύραννος. Οἱ πλεῖστοι ἐκ τούτων ἐπιμόνως ἐργαζόμενοι ἀνέκτησαν σὺν τῷ χρόνῳ, ἐξαγοράσαντες παρὰ τῶν σπατάλων Ἀλβανῶν, μικρὸν ἢ μέγα μέρος τῆς προτέρας περιουσίας, πολλοὶ δὲ καὶ ἐξεπατρίσθησαν. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου καὶ ἐντεῦθεν ἡ Πρέβεζα, ἰδίως μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ, διῳκεῖτο ὑπὸ μουντίρηδων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ Ἀσίας καταγομένων καὶ στρατιωτικῶν διοικητῶν, ὑπῆρχε δ' ἑκάστοτε καὶ κατῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται δύο περίφημοι διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν σύνεσιν καὶ τὸν λαμπρὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, οἱ ἀδελφοὶ Ὀσμὰν ἐφέντης καὶ Ἀλῆ ἐφέντης, ὧν ἐσῴζοντο μέχρις ἐσχάτων ἀπόγονοι. Ἐκ τῶν μουντίρηδων δὲ μνημονεύεται ὁ Χασὰν ἀγᾶς, ὁ μετὰ ταῦτα Χασὰν πασᾶς, ἀποθανὼν ἐν Πρεβέζῃ ὡς διοικητὴς τοῦ καζᾶ ὑπέργηρως, εἰς τὴν κηδείαν τοῦ ὁποίου ἐκρούοντο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας οἱ κώδωνες τῶν ἐννέα τῆς πόλεως ἐκκλησιῶν λόγῳ σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως, ἣν πρὸς αὐτὸν εἶχε σύμπας ὁ λαός. Αὗται ἦσαν ἐπὶ αἰῶνα ὁλόκληρον αἱ μεταξὺ τῶν Τούρκων ἐξαιρέσεις.

Ὁ ἀρχικὸς ἑλληνικὸς πληθυσμός, ὁ ἐναπομείνας

Digitized by Google

μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, ηὔξανεν όσημέραι διὰ τῆς ἐπιστροφῆς πολλῶν φυγάδων καὶ τῆς ἐν Πρεβέζῃ ἐγκαταστάσεως πλείστων Ἑπτανησίων καὶ τινων Ἀκαρνάνων καὶ Πελοποννησίων, ἐλαχίστων δὲ Ἠπειρωτῶν. Οὗτοι, ἀναλαβόντες ἔτη τινὰ μετὰ τὴν ἀλβανικὴν τυραννίαν, συνεσπειρώθησαν περὶ τὴν μητρόπολιν, κατώρθωσαν δὲ καλυπτόμενοι ὁπωσοῦν ἀπὸ τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας ν' ἀναπτύξουν ἱκανὴν δύναμιν καὶ νὰ προασπίζουν κατὰ καιροὺς ἐρρωμένως κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς χριστιανικῆς κοινότητος καὶ τὰ ἰδιωτικὰ τοιαῦτα. Ἕδρων οὗτοι διὰ τῆς λεγομένης δημογεροντίας, ἥτις διάδοχος τῆς ἐξάρας οὖσα ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ὡς καὶ ἐκείνη, ἀνεδεικνύοντο δὲ οἱ δημογέροντες οὗτοι τὸ μὲν ἀριστίνδην ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, τὸ δὲ καὶ δι' ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ἐνοριῶν. Μεταξὺ αὐτῶν διεκρίθησαν σημαντικοί τινες ἄνδρες, ἐκ μὲν τῶν παλαιοτέρων ὁ Ἀνδρέας Κονεμένος, διδάκτωρ τῆς νομικῆς τοῦ ἐν Πίζᾳ πανεπιστημίου, Ἀναστάσιος Γερογιάννης ἰατρός, ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ σπουδάσας, ὁ προμνησθεὶς Ἰωάννης Γενοβέλης, ὁ Κωνσταντῖνος Λευκαδίτης, ὁ Γεώργιος Ματζῶρος ἢ Μπάλκος, ὁ Ἀπόστολος Βαρζέλης, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ κράτιστος πάντων τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἐντεῦθεν ἀνέδειξεν ἡ Πρέβεζα, ὁ πατὴρ τῆς πόλεως Σπυρίδων Καραμάνης μετὰ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ Ἀθανασίου Μάνου ἢ Ἀθανασιάδη, Κωνσταντίνου Κακαμπίνη, τοῦ ἐκ Πελοποννήσου Λουροπούλου ἢ Μαρίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Περικλέους. Πάντες οὗτοι ἐκράτησαν ὑψηλὰ τὸ ἐθνικὸν λάβαρον, ἀγωνισθέντες καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὅπως διατηρήσουν τὰ πάτρια, τὴν θρησκείαν, τὴν παιδείαν καὶ τὸ διακαὲς ἐθνικὸν αἴσθημα. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐξεδηλώθη διὰ πράξεων συνέσεως, δι' ὧν κατώρθωνον οὗτοι νὰ διασώσουν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ ἀλώβητα τὰ ἐκκλησιαστικὰ προνόμια καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, ὡς π. χ. ὁ γενικὸς διαχειριστὴς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Ἰωάννης Γενοβέλης διέσωσε τὸ ἐν Ρωσίᾳ ὑπὲρ τῆς πόλεως κληροδότημα τοῦ ἐκ Πρεβέζης Ἀναστασίου Θεοφάνους, συνεννοηθεὶς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ἀλῆ μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐκτελεστῶν καὶ ἀναστείλας μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τυράννου τὴν ἐκτέλεσιν. Οὕτω δ' εὑρέθη κατόπιν ἡ Πρέβεζα ἔχουσα ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἐν Πρεβέζῃ. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1745 καὶ 1750 ἐδέχθη ἡ Πρέβεζα τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ περιφήμου ἱερομάρτυρος καὶ ἰσαποστόλου *Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ*, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πάτερ Κοσμᾶς.* Οὗτος συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κληθέντων *ἐξαρίθμων*, διότι ἦσαν ἓξ τὸν ἀριθμόν, οἵτινες ἐκλεγέντες εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μεταξὺ τῶν ἐναρετωτέρων, μᾶλλον ἀνεπτυγμένων καὶ φανατικωτέρων ἱεροκηρύκων τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος ἀπεστάλησαν εἰς τὰς χριστιανικὰς χώρας τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, λόγῳ μὲν ἵνα στηρίξωσιν εἰς τὴν πίστιν τοὺς Χριστιανοὺς καὶ πρὸς ἵδρυσιν σχολείων, ἔργῳ δὲ ἵνα προπαρασκευάσωσι τοὺς λαοὺς εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς κυριάρχου δυνάμεως, τῆς Τουρκίας. Ἐξ αὐτῶν γνωστὰ εἶναι κυρίως τὰ ὀνόματα τοῦ *Ναούμ*, μεταβάντος εἰς Σερβίαν καὶ μαρτυρήσαντος ἐκεῖ, τοῦ *Δανιὴλ* εἰς Ἑρζεγοβίνην καὶ Μαυροβούνιον, καὶ τοῦ Κοσμᾶ εἰς Ἤπειρον καὶ Νότιον Ἀλβανίαν. Ὁ τελευταῖος, ὑποκριθεὶς ὅτι ἀρχίζει τὴν περιοδείαν του ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐπεσκέφθη τινὰς τῶν Κυκλάδων, κατόπιν τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, τὰς Ἰονίους νήσους, ὁπόθεν ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ κρατούντων Ἑνετῶν, ὑποπτευσάντων τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Πρέβεζαν, ἑνετικὴν καὶ ταύτην, καὶ ἤρχισε κηρύττων διπλοῦν κήρυγμα, φανερὸν μὲν ἐν τῇ πόλει παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον ἐν τῇ ἐκεῖ πλατείᾳ, ὅπου ἱδρύθη πρό τινος χρόνου ἀναμνηστικὴ πλάξ, κρύφιον δὲ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων προυχόντων καὶ ἁρματολῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐνθέρμου πατριώτου Χρήστου Μαμμάτη, ὃν ἐμύησε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ σχέδια. Μεταξὺ ὅμως τῶν ἐκεῖ εἰσερχομένων ὑπῆρχον καὶ κατάσκοποι, οἵτινες κατήγγειλαν τὰ συμβαίνοντα εἰς τὰς τοπικὰς φραγκικὰς ἀρχάς. Ἐκλήθη δ' οὗτος νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐθωρεὶ τὴν Πρέβεζαν. Ἐξερχόμενος τῆς πόλεως καὶ ἀκολουθούμενος πανοικεὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐδίδαξε τὸ ὕστατον παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Νικοπόλεως, στραφεὶς δὲ πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἀποτινάξας τὰ σανδάλια αὐτοῦ κατηράσθη τὰς ἐκεῖ ἀρχὰς καὶ τοὺς προδότας («κατάρα τοῦ πάτερ Κοσμᾶ»), ὅπερ εἶχε πράξει πρότερον καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἐν Πρεβέζῃ ἡ δεισιδαιμονία πᾶν δεινὸν ἐπερχόμενον κατὰ τῆς πόλεως νὰ θεωρῆται ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν κατάραν αὐτήν. Τοιαύτη ἦτο ἡ πρὸς τὸ ἄτομον αὐτοῦ εὐλάβεια, ὥστε εὐσεβεῖς γυναῖκες ἔδιδον εἰς αὐτὸν χιτῶνας ὅπως φορέσῃ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἁγιάσῃ· τοιοῦτος χιτὼν ἐκ μετάξης σῴζεται μέχρι σήμερον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου· φυλασσόμενος ὡς κειμήλιον ἐντὸς πολυτίμου σκευοφυλακίου, ἐκτίθεται εἰς γενικὸν προσκύνημα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου, τὴν 25ην Αὐγούστου. Οἱ δὲ λόγοι τοῦ Κοσμᾶ ἀπομνημονευόμενοι ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς χρησμοί: «ἔτσι τὸ εἶπεν ὁ Πάτερ Κοσμᾶς». Ἐκ Πρεβέζης συνεχίζων τὴν πορείαν τοῦ μαρτυρίου του κατήντησεν εἰς τὸ παρὰ τὸ Βεράτιον τῆς Ἀλβανίας χωρίον Καλικόντασι, ὅπου ἐμαρτύρησε.

Οἱ Φιλικοὶ ἐν Πρεβέζῃ. Ὁ Ξάνθος ἐμύησεν ἐν Πρεβέζῃ τὸν πρόκριτον καὶ μεγάλης μορφώσεως καὶ ἐπιβολῆς Ἀλέξανδρον Βαλεντίνην ἢ ἁπλῶς Ἀλεξάντρην, οὗτος δ' ἐμύησε τοὺς λοιποὺς προκρίτους καὶ ἁρματολούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ὁ καπετὰν Λῶλος ἢ Κονεμένος, ὁ ἐνθουσιώδης μεγαλέμπορος Χρ. Μαμμάτης, ὁ ἰατρὸς Ἀ. Γερογιάννης, ὁ καπετὰν Διγόνης κ. ἄ. Συνεκάλεσε δ' ὁ Βαλεντίνης συνέδριον τῶν Φιλικῶν ἐν Πρεβέζῃ καὶ εὑρίσκετο εἰς διηνεκῆ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν κορυφαίων ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλικῶν. Ὁ Βαλεντίνης ὑπῆρξεν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ φίλος καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Ρήγα Φεραίου.

Ἁρματολοὶ καὶ καπεταναῖοι. Ἡ Πρέβεζα, καθὼς καὶ ἡ Πάργα, εὑρισκόμεναι ὑπὸ ἑνετικὴν προστασίαν, ἰδίως δ' ἡ πρώτη, ἐχρησίμευσαν ὡς καταφύγιον τῶν ἀγωνιζομένων Σουλιωτῶν, καθὼς καὶ τῶν ὁπωσδήποτε ὑπὸ τῶν Τούρκων διωκομένων ἁρματολῶν καὶ τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλῆ διατελούντων, οἵτινες εἶχον κατοικίας ἐν Πρεβέζῃ, ὅπου διετήρουν τὰς οἰκογενείας των, κατέφευγον δὲ διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ καὶ οἱ ἴδιοι. Ἐκ τούτων παλαιότερος ἀναφέρεται ὁ περίφημος ἁρματολὸς τοῦ Παρνασσοῦ Ἀνδροῦτσος, περὶ οὗ τὸ δημοτικὸν ᾆσμα λέγει:

> Ἀνδροῦτσε ποῦ τὸν πέρασες τὸν περσινὸ χειμῶνα,
> ποῦταν τὰ χιόνια τὰ πολλὰ καὶ τὰ βαρειὰ χαλάζια;
> —Στὴν Πρέβεζα τὸν πέρασα, στὰ φράγκικα καράβια,
> εἶχα συντρόφους διαλεχτούς.....

καὶ ἀναφέρει τὰ ὀνόματα διαφόρων ἁρματολῶν τῆς ἐποχῆς. Σῴζεται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία, παρὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐρείπια τῆς Βρύσης τοῦ Ἀνδρούτσου, ὅπου κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Ἑκατονταετηρίδος ἐνετοιχίσθη πλὰξ μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἐδῶ εἶναι τὸ σπήτι τοῦ καπετὰν Ἀνδρούτσου, 1775—1798». Ἐπίσης ὑπῆρχε κατοικία τοῦ καπετὰν Σπύρου Μπότσαρη, ἡ νῦν ἑβραϊκὴ συναγωγή, ἐπὶ τῆς θύρας δικέφαλος ἀετὸς καὶ ἔτος 1735· οἰκία Νότη Μπότσαρη, νῦν κατοικία τῆς οἰκογενείας Κακαμπίνη, οἰκία Θεοδωράκη Γρίβα, ἀνήκουσα σήμερον εἰς τὸν δήμαρχον Πρεβέζης Ἰ. Ρέτζον, οἰκία καπετὰν Καστανᾶ, ἀνήκουσα σήμερον εἰς τὸν Δ. Μόσχον, οἰκία καπετὰν Διγόνη, πρὸ μικροῦ κατεδαφισθεῖσα, οἰκία καπετὰν Τσαβαλᾶ εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν συνοικίαν Τσαβαλοχώρι, καὶ ἄλλων ἁρματολῶν.

Ἡ Πρέβεζα κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οἱ ὑπὸ τὸ φάσγανον τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Τούρκων ζῶντες Πρεβεζαῖοι ἵδρυσαν ταμεῖον συνεισφορῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέστελλον χρηματικὰ βοηθήματα, ὅπλα καὶ πολεμεφόδια εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ἐθελοντὰς προερχομένους ἐκ διαφόρων σημείων τῆς Ἠπείρου καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Πρεβέζης. Μεταξὺ τούτων καταλέγονται ὁ Κωνσταντῖνος Γενοβέλης ἐκ σουλιωτικῆς ἁρματολικῆς οἰκογενείας, ὅστις μεταβὰς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ διακριθεὶς κατὰ τὸν Ἀγῶνα κατετάχθη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰς τὸ σῶμα τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἔφθασεν ἐπὶ Ὄθωνος εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν, γενόμενος πρῶτος αὐτὸς συνταγματάρχης, κατέβαλε δὲ ἐπανειλημμένας στάσεις τῶν Μανιατῶν. Ὁ Γεώργιος Ζιμπούλης, ἀγωνισθεὶς καὶ ἀποστρατευθεὶς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, ὁ Ἀναστάσιος Καλός, ἀνὴρ ἱκανῆς μορφώσεως, ὅστις ἠγωνίσθη μᾶλλον διὰ τῆς γραφίδος, δράσας κατὰ τὰς ἐθνοσυνελεύσεις ὡς πληρεξούσιος, πρῶτος τῶν ἐν Ἑλλάδι δημοκρατικῶν, οὗτινος οἱ λόγοι, ἀναγεγραμμένοι εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν ἐθνοσυνελεύσεων, παραβάλλονται μὲ τὰς φλογερὰς ἀγορεύσεις Γάλλων δημοκρατικῶν. Ὁ Ἰ. Γιαννόπουλος ἐλθὼν εἰς τὸ διάστημα τοῦ Ἀγῶνος ὡς ἐθελοντὴς καὶ ἐγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Ἀθήναις ὡς συμβολαιογράφος, θεῖος τοῦ Ἀγησιλάου Γιαννοπούλου Ἠπειρώτου καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ψυχὴ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἦσαν ὁ Χρῆστος Μαμμάτης καὶ ὁ Σπῦρος Καραμάνης, ὅστις ὑπηρετῶν ὡς γραμματεὺς τοῦ ἐν Πρεβέζῃ τουρκικοῦ τελωνείου διενήργει λάθρα, μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας ζωῆς, τὰς μεταξὺ Πρεβέζης καὶ ἐπαναστατῶν συνεννοήσεις. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου ἵδρυσαν οἱ ἐν Πρεβέζῃ φιλοπάτριδες ἄνδρες εἰδικὸν ταμεῖον ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῶν ἐν τῇ πόλει πωλουμένων αἰχμαλώτων (γυναικοπαίδων), ὧν πολλοὺς ἠγόρασαν καὶ ἀπηλευθέρωσαν διαμείναντας ἐν τῇ πόλει, ἄλλους δὲ κλέψαντες δι' ὀργάνων των ἀπέστειλαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα.

Τὰ μίστικα. Τῷ 1829, κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον, ὀλίγον μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Κυβερνήτου εἰς Ἑλλάδα, συνέβη τὸ ἱστορικὸν γεγονὸς τῆς ἐκβιάσεως τῆς εἰσόδου τοῦ στομίου τοῦ Ἀμβρακικοῦ ὑπὸ ἑλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν καταλήψεως τῆς ἐντὸς τοῦ κόλπου Βονίτσης, ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, οὗτινος ἡ ἀνάμνησις ἐσώθη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*τὰ μίστικα*» καὶ τὸ ὁποῖον ἐψάλη ὑπὸ τοῦ Ἠπειρώτου ποιητοῦ Ζαλοκώστα εἰς τὸ ποίημα «Τὸ στόμιον τῆς Πρεβέζης», ἀναφέρεται καὶ εἶναι ἐκ τῶν ἡρωϊκωτέρων πράξεων τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶχε συμπεριληφθῆ εἰς τὸ λεγόμενον «Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου» ὁ μυστικὸς ὅρος ὅτι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος θὰ συμπεριελαμβάνοντο πᾶσαι ἐκεῖναι αἱ χῶραι ὅσαι θὰ εὑρίσκοντο κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκης ὑπὸ ἑλληνικὴν διοίκησιν, τὸν ὅρον δὲ τοῦτον ἐγνώριζεν ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας· ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπῆρχον ἀκόμη τινὲς ἔχουσαι τουρκικὰς φρουράς, ὡς ἡ Εὔβοια, Ἀκαρνανία κ. ἄ., ἐσκέφθη νὰ καταλάβῃ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἐν Ἀκαρνανίᾳ τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὴν Βόνιτσαν. Ὁ στόλος οὗτος, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου φιλέλληνος πλοιάρχου Ἄστιγγος, προσέβαλε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τὸ Αἰτωλικόν, τὸ ὁποῖον καὶ κατέλαβεν. Ἐκεῖθεν ὁ στόλος ἔπλευσε πρὸς κατάληψιν τῆς Βονίτσης· πρὸς τοῦτο ὅμως ἔπρεπε νὰ διαπλεύσῃ τὸν πορθμὸν μεταξὺ τῆς παραλίας Πρεβέζης καὶ τοῦ Ἀκτίου, ὠχυρωμένον διὰ δύο φρουρίων ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς παραλίας, τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ τοῦ *Παντοκράτορος* καὶ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* πρὸ τοῦ πορθμοῦ. Ὑπῆρχον δὲ ἐστημένα πυροβόλα καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παλιοσάραγα*, ὅπου εὑρίσκοντο πρό τινων ἐτῶν τὰ πυρποληθέντα ἀνάκτορα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα (Παλιὰ σαράγια)· ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀκτίου ὑπῆρχε τὸ ἐν ἔτει 1819 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀνεγερθὲν φρούριον. Διὰ μέσου λοιπὸν ὅλων αὐτῶν τῶν ὀχυρῶν ὤφειλον νὰ διαπλεύσουν τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα. Ἡ σύστασις τῆς ἑλληνικῆς μοίρας εἶχεν ὡς ἑξῆς: τέσσαρα ὑδραϊκὰ *μίστικα* (βλ. λ.) φέροντα πληρώματα πολεμιστῶν διμάχων, ὥστε νὰ μάχωνται καὶ ἐντὸς τῶν πλοίων μὲ τὰ λεγόμενα τρομπόνια καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς μὲ πιστόλια καὶ σπαθιά· τὰ πλοῖα ταῦτα ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν κόλπον βοηθούμενα ἀπὸ τὸν κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ εἰς τὸ Ἰόνιον κανονικῶς πνέοντα βορειοδυτικὸν μαΐστρον· ἐκτὸς αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ ἡ μοῖρα τῶν πολεμικῶν τῆς Ἐπαναστάσεως: τοῦ «Ἄρεως», τῆς «Ἑλλάδος» καὶ τῆς «Καρτερίας». Καθ' ἣν λοιπὸν στιγμὴν ἤρχισε πνέων ὁ μαΐστρος, ὁ μὲν στόλος ἐβομβάρδιζε τὰ φρούρια ἀπασχολῶν αὐτὰ κατὰ τὸ δυνατόν, οἱ δὲ Ὑδραῖοι ναυμάχοι, ἐπωφελούμενοι τοῦ πνέοντος ἀνέμου, εἰσήρχοντο μὲ ἀναπεπταμένα ἱστία εἰς τὸ στενόν. Μέρος τῶν πυροβόλων τοῦ φρουρίου ἐστράφη κατ' αὐτῶν, οἵτινες ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸ μεταξὺ τῶν φρουρίων διάστημα ἀφέντες τὰς κώπας ἔπεσαν πρηνεῖς εἰς τὰ πλοῖα ἐκτὸς τῶν πηδαλιούχων. Ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως παρετάχθη εἰς τὴν παραλίαν, διότι ἐπιστεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὅτι ἐπρόκειτο νὰ καταληφθῇ ἡ Πρέβεζα, ἐπυροβόλουν δὲ οὗτοι κατὰ τῶν πλοίων συνεχῶς. Τὰ πλοῖα διῆλθον ὁλοταχῶς τὸ στενὸν ἀπολέσαντα μόνον τὸν ἕνα ἐκ τῶν πηδαλιούχων Ἀνδρέαν Σπαχῆν, εἰσῆλθον δὲ τὰ τρία ἐξ αὐτῶν διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ στομίου εἰς τὸν Ἀμβρακικόν, ὅπου ἐκτελέσαντα ἀπόβασιν ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὸ μικρὸν φρούριον τῆς Βονίτσης. Τὸ τέταρτον, ἐκλαβὸν τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος τῆς Πρεβέζης πρὸς Β. κείμενον ὡς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ, εὑρισκομένην πρὸς Α., κατηυθύνθη πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀβαθῆ ὕδατα, ὁπότε οἱ ἐντὸς τῶν πολεμικῶν τῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς Πρεβέζης ἠγκυροβολημένων τουρκικῶν πλοίων καὶ στρατιῶται τῆς ἀλβανικῆς φρουρᾶς ἐπιβάντες λέμβων περιεκύκλωσαν τὸ ὑδραϊκὸν μίστικον· τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ κινηθῇ πλέον μὲ τὰς κώπας, διότι εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου δὲν ἔφθανε τὸ πνεῦμα τοῦ μαΐστρου, ἐκεῖ δὲ συνήφθη μεταξὺ τῶν ἐπιδραμόντων Ἀλβανῶν, ἐπιχειρούντων κατὰ τοῦ πλοίου ἔφοδον, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀμυνομένων μὲ τὰ τρομπόνια Ὑδραίων ὁμηρικὴ μάχη. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς συμπλοκῆς μικρὸς μοῦτσος ἁρπάσας τὸ τρομπόνιον φονευθέντος ναύτου ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐπιδρομέων καὶ τὸν ἐφόνευσε, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος εἶχε πατήσει ἐπὶ τοῦ πλοίου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο κατετρόμαξε τοὺς Ἀλβανούς, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ὑποχωρήσουν καταπυροβολούμενοι ὑπὸ τῶν Ὑδραίων. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πλοῖον, εὑρὸν τὸν πραγματικόν του δρόμον καὶ τὸν ἄνεμον, ἔπλευσε πλησίον τῶν ἄλλων εἰς Βόνιτσαν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀναφερόμενον ἐν Πρεβέζῃ μὲ τὴν φράσιν «τὸν καιρὸ μὲ τὰ μίστικα», διετηρήθη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὡς δημοτικὸν ᾆσμα:

> Παρασκευὴ τὸ γιόμα ἡ ὥρα τὶς ἑπτὰ
> μπουκάραν δυὸ σαλοῦπες, τέσσερα μίστικα.
> Γυρίζουν τριγυρίζουν στὸν Παντοκράτορα
> γυρίζει τὸ παπόρι ρίχνει μιὰ κανονιὰ
> τσακίζει τὰ μπεντένια, ραγίζει τὰ γυαλιὰ
> κι' οἱ Τοῦρκοι κατεβαίνουν στὰ Παλιοσάραγα.
> Σταυρέ μου σταυρωμένε ποὺ σὲ δοξάζομε
> βάλε μας τὸ μαΐστρο γιὰ νὰ μπουκάρωμε.
> Σταυρέ μου σταυρωμένε ποὺ σ' ἔχομε ψηλὰ
> βόηθα μας νὰ διαβοῦμε νὰ πᾶμ' στὴ Βόνιτσα.

Τὴν νύκτα τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα ἐπιδραμόντα εἰς τὸν λιμένα τῆς Πρεβέζης συνέλαβον τουρκικὰ πλοῖα, ἅτινα ἀπήγαγον εἰς Βόνιτσαν. Οὕτω συμπεριελή-

Digitized by Google

φθη εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν χώραν καὶ ἡ Ἀκαρνανία.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γκιωλέκα. Ἐν ἔτει 1847 ἐξερράγη ἡ νοτιοαλβανικὴ ἐπανάστασις, γνωστὴ—ὅπου εἶναι γνωστὴ—ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γκιωλέκα». Ὁ τότε ἐν Ἑλλάδι μέγα ἰσχύων Ἠπειρώτης πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης ἠθέλησε, συνεχίζων παλαιὰς παραδόσεις, νὰ ἐπιδιώξῃ συνεννόησιν μετὰ τῶν νοτίων Ἀλβανῶν, ὅπως οὗτοι ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ τότε ἐν Ἰταλίᾳ ἀναφανέντος προστάτου πάσης ἐλευθερίας Ἰωσὴφ Γαριβάλδη, ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Τουρκίας καὶ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Κέντρον τῶν συνεννοήσεων τούτων ὑπῆρξεν ἡ Πρέβεζα, ὅπου ὁ ἐκεῖ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Σοῦτσος, ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας, ὁ ἐπιλεγόμενος Δοντᾶς, ἔχων παρ' αὐτῷ ὡς κυριώτερον βοηθὸν καὶ μεσάζοντα τὸν ἐκεῖ προὔχοντα καὶ ἰατρὸν Ἀναστάσιον Γερογιάννην, φίλον στενὸν διαφόρων Ἀλβανῶν πασάδων καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Ἀχμὲτ πασᾶ Μπατσαξῆζ, ἦτο ἐνδεδειγμένος νὰ διεξαγάγῃ τὰς μυστικὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν Ἀλβανῶν. Οὗτος προσέλαβεν ὡς πράκτορα τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Σκέφερη τῆς Τσαμουργιᾶς καταγόμενον, ἐν Πρεβέζῃ δὲ διαμένοντα, ἔμπιστον αὐτοῦ Πέτρον Σκέφερην, ὅστις ἔμπορος ὢν καὶ συχνάκις ἀποδημῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν δὲν παρεῖχεν ὑπονοίας εἰς τὰς ἀρχάς. Ἡ τριὰς αὕτη κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μεθ' ὅλων τῶν βέηδων καὶ ἀγάδων τῆς νοτίου καὶ ἐν μέρει τῆς μέσης Ἀλβανίας, ὅπως παρασκευασθῇ ἰσχυρὸν ἀνταρτικὸν σῶμα ἐξ Ἀλβανῶν πολεμιστῶν. Τὸ σῶμα τοῦτο καταρτισθὲν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δύο γενναίων ἀρχηγῶν, τοῦ Γκιωλέκα καὶ τοῦ Ταφὴλ Μπούζη, ὡπλίσθη μυστικὰ καὶ ἀνέμενε τὸ ἐξ Ἑλλάδος πρόσταγμα. Ἐκ παραλλήλου συνήχθησαν εἰς τὸ Δέλβινον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ὑπέγραψαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα Ὄθωνα, ἐν ᾗ διεκτραγῳδοῦντες τὰ δεινά, ἅτινα ὑφίσταντο ἐκ τῶν πιέσεων καὶ καταχρήσεων τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων καὶ τῆς ἀπηνοῦς στρατολογίας (σημειωτέον ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐστρατεύοντο μόνον ὡς ἄτακτοι ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγοὺς φέροντας τὸ ὄνομα *σερκεντέ*, ἐστασίαζον δὲ ὁσάκις ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐπεχείρει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν περὶ τακτικῆς στρατολογίας νόμον) διεδήλουν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπόφασίν των νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Ἑλλάδος, μεθ' ἧς εἶχον τόσους δεσμοὺς ἱστορίας καὶ αἵματος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἀποσταλὲν εἰς Ἀθήνας, ἀπόκειται μέχρι σήμερον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀτυχῶς ὁ ἐν Πρεβέζῃ ἑδρεύων τότε γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, κεκτημένος δὲ μεγάλην πολιτικὴν ἐπιρροὴν λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τῆς ὑπὸ τὴν Ἀγγλίαν Ἰονίου πολιτείας καὶ τῆς πολιτικῆς πρὸς τοὺς Ρώσους ἀντιζηλίας, πολλὰς καὶ κακὰς καὶ καλὰς ἀναμνήσεις ἐν Πρεβέζῃ καταλιπών, Σίντνεϋ Σάντρες (κοινῶς Σάντερ), κατώρθωσε διὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτοῦ κατασκόπων νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ παρακολουθήσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους διὰ τὴν ἀλβανικὴν ταύτην ἐπανάστασιν. Εἰδοποιεῖ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείαν καὶ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν περὶ τῶν τεκταινομένων, καὶ ἐνῷ οἱ Ἀλβανοὶ ἐπαναστάται ἀνέμενον τὴν ἄνοιξιν διὰ νὰ κινηθοῦν, αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκήτως ἀρχίζει συγκέντρωσις τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς Ἰωάννινα· οἱ Ἀλβανοὶ ὑποπτεύσαντες ὅτι ἐπροδόθησαν, ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασιν, ζητήσαντες τὴν ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ὑπεσχημένην βοήθειαν· ὥρμησαν δὲ ἀκάθεκτοι, λεηλατοῦντες τὴν χώραν, κατὰ τῶν Ἰωαννίνων. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐπεδίδετο σχεδὸν τελεσίγραφον τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Πάλμερστον πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν, δι' οὗ ἡ Ἀγγλία ἀπῄτει ἀπειλητικῶς νὰ μὴ δοθῇ εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς ἀντάρτας οὐδεμία βοήθεια. Οἱ ἐπαναστάται μετά τινας μάχας πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατόν, καθ' ἃς γενναιότατα ἠγωνίσθησαν, κυκλωθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν· ἐπ' αὐτῶν δὲ καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν διαφόρων Ἀλβανῶν φυλάρχων κατεσχέθησαν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν διάφορα ἔγγραφα ἐνοχοποιοῦντα τοὺς πλείστους τῶν Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν καὶ τοὺς δύο ἐν Πρεβέζῃ μεσάζοντας, τὸν Α. Γερογιάννην καὶ τὸν Π. Σκέφερην. Καὶ οἱ μὲν Γκιωλέκα καὶ Μπούζης ἐξετοπίσθησαν ἐπί τινα χρόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔτυχον προστασίας καὶ φιλοξενίας ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπηρετοῦντος ἐκ Πρεβέζης Γεωργίου Κονεμένου βέη, καὶ ἐν τέλει κατώρθωσαν δι' ἐνεργειῶν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ διαφόρων Ἀλβανῶν Φαναριωτῶν νὰ ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι. Οἱ δὲ ἐν Πρεβέζῃ Γερογιάννης καὶ Σκέφερης συλληφθέντες ἀπήχθησαν εἰς Βιτώλια, ὅπου ἐρρίφθησαν εἰς τὴν εἱρκτὴν καὶ ὅπου ὁ μὲν πλούσιος Σκέφερης ἐξηγόρασε μετ' οὐ πολὺ τὴν παλινόστησιν, ὁ δὲ Γερογιάννης ἐστάλη μετὰ πολλοὺς μῆνας ἑτοιμοθάνατος εἰς Πρέβεζαν, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε. Τοὺς Ἀλβανοὺς ἀρχηγοὺς ἐτιμώρησεν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἄλλους μὲν καταδικάσασα εἰς εἱρκτὴν καὶ ἄλλους εἰς ἐξορίαν, εἰς τοιαύτην δ' ἐξορίαν ἐστάλη καὶ ὁ περιβόητος Ἀχμὲτ Ντῖνος, ἀρχηγὸς τῆς μέχρι σήμερον ἀκμαζούσης οἰκογενείας τῶν Ντιναίων.

Ἡ Πρέβεζα μέχρις ἀπελευθερώσεώς της. Ἐκραγέντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1854) μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ρωσίας ἀφ' ἑτέρου, ἡ Ἑλλάς, ταχθεῖσα πρὸς τὸ μέρος τῆς Ρωσίας, ἐπεχείρησε νὰ προκαλέσῃ ἐπαναστάσεις ἀνὰ τὴν Ἤπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Κρήτην. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων διατάξας ἐπιστράτευσιν ἔστειλεν ὡς πρωτοπορίαν εἰς Ἤπειρον τὸν περιβόητον ἐπὶ ἐπαναστατικαῖς πράξεσι Θοδωράκην Γρίβαν. Τὰ λείψανα τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν ἀλκίμων ἀγροτῶν ἔσπευσαν νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἥρωος Γρίβα, ὅστις εὑρὼν ὁλόκληρον τὴν νοτίαν Ἤπειρον ἀφρούρητον ἐπροχώρησε κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου μέχρι τοῦ πλησίον τῶν Ἰωαννίνων χωρίου Κουτσουλιό, ὅπου ἀνέμενε τὰς ἐξ Ἀθηνῶν ὑπεσχημένας βοηθείας, ἵνα προσβάλῃ τὰ Ἰωάννινα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τελεσίγραφον τῶν συμμάχων καὶ ἡ διαταχθεῖσα κατοχὴ τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου παρέλυσαν τὰς ἑλληνικὰς ἐνεργείας. Ἐπῆλθον τότε στρατεύματα τουρκικά, ἅτινα εὐκόλως ἀπώθησαν τοὺς εἰσβαλόντας.

Οὗτοι κατόπιν διαταγῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἔσπευσαν νὰ ἀποχωρήσουν ἐντεῦθεν τῶν συνόρων, ἐγκατελείφθησαν δὲ εἰς τὴν τύχην των ὅλοι οἱ φιλοπάτριδες Ἠπειρῶται, ὅσοι εἶχον, ἰδίως ἐν τῇ περιοχῇ Πρεβέζης, συγκεντρωθῇ ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ἐμάχοντο ἐναντίον τῶν ἐπελθόντων Ἀλβανῶν. Οἱ Ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ ἦσαν πρῶτον τέσσαρες ἀδελφοὶ Ζήκου ἐκ Ζόρτσιστας τῆς Τσαρκοβίστας (καπετὰν Λάμπρος, Ζῆκος, Γάκης καὶ Μῆτσος), ὁ γενναῖος πολεμιστὴς ἐκ Καμαρίνας Ζαχαράκης, λείψανον τῆς μάχης τῆς Νικοπόλεως, ὁ Γεωργάκις Τσάμης ἐκ Τσαμουργιᾶς, ὁ ἐκ Πρεβέζης ὁπλαρχηγὸς Κάσκαρης, οἱ ἐκ τοῦ χωρίου Μύτικα τῆς Πρεβέζης ὁπλαρχηγοὶ Κουρεμένοι (Βαγγέλης καὶ Κοσμᾶς) καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἐπίσης ἐκ Πρεβέζης εἶχον προσέλθει ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν ἐπαναστατῶν πολλοὶ ἐθελονταί, ἐν οἷς διεκρίνοντο οἱ ἐκ τῶν γνωστῶν οἰκογενειῶν τῆς πόλεως Ἀπόστολος Γερογιάννης, Κόκκαλης, Καρέλης κ.ἄ. Οὗτοι πάντες συγκεντρωθέντες ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ζαλόγγου καὶ ὁρκισθέντες τὸν ὅρκον τῶν πολεμιστῶν, κατέλαβον τὰ χωρία τῆς Λάμαρης, συλλαβόντες αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους ἰδιοκτήτας ἀγᾶδες· μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Ὀσμὰν καὶ Σουλεϋμὰν Ντῖνος, οὓς οἱ ἀρχηγοί, πεισθέντες εἰς τοὺς ὅρκους των καὶ ἐλπίζοντες εἰς τὴν οὐδετερότητα τῶν Τσάμηδων, ἀφῆκαν ἐλευθέρους διὰ νὰ ἐπανέλθωσι μετ' ὀλίγον ἐπὶ κεφαλῆς ἀλβανικῶν ὀρδῶν καὶ νὰ ἐπιφέρωσι τὴν καταστροφὴν εἰς τὴν τέως ἀκμάζουσαν ἐπαρχίαν. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ ἠμύνθησαν μετὰ καρτερικότητος, ἀλλ' ἐν τέλει διεσκορπίσθησαν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ ἀδελφοὶ Ζήκου ἔτυχον τιμῶν καὶ συντάξεως. Ἔκτοτε ἐπεδεινώθη ἡ κατάστασις τῶν ἀγροτῶν εἰς βαθμὸν ἀφόρητον, προκαλέσασα συνεχῆ ταραχὴν καὶ ἀνησυχίαν εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐπαρχίαν. Διὰ τοῦτο δέ, καὶ λόγῳ τῶν σουλιωτικῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν παραδόσεων, ἡ Πρέβεζα καὶ ἡ περὶ αὐτὴν Ἤπειρος ὑπῆρξε βραδύτερον, καὶ διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος γειτνίασιν, πρόθυμος εἰς ἐπαναστατικὰς καὶ ἀνταρτικὰς κινήσεις.

Παρομοίαν τύχην εἶχε καὶ ἡ ἐν ἔτει 1878 ἐπιχειρηθεῖσα καὶ πάλιν ψευδοεπανάστασις, καθ' ἥν, διαρκοῦντος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἤπειρον ἀνταρτικὰ σώματα, ἐκ Κερκύρας μὲν ὑπὸ τὸν μοίραρχον Στεφανίδην, ἐξ Ἀκαρνανίας δὲ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὑπὸ διαφόρους παλαιοὺς καὶ νέους ὁπλαρχηγούς, ὧν κυριώτεροι ἦσαν καὶ πάλιν οἱ ἐπιζῶντες ἀδελφοὶ Ζῆκοι (Λάμπρος καὶ Ζῆκος) καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ τυχοδιῶκται. Τὰ σώματα ταῦτα ἐνίσχυσαν καὶ μικραὶ ὁμάδες Γαριβαλδινῶν ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Πενάτσι καὶ τὸν παρὰ τὸ Λυκοῦρσι πεσόντα ἡρωϊκὸν Γαριβαλδινὸν Κουτούρβια. Ἐπελθόντος τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἀλβανικῶν στιφῶν ὑπὸ τὸν περίφημον Ἀμπεντὶν μπέην Ντῖνον ὑπεχώρησαν κακοὶ κακῶς οἱ ἀντάρται, ὧν πλεῖστοι συλληφθέντες αἰχμάλωτοι ὡδηγήθησαν πεζῇ εἰς Πρέβεζαν καὶ διαπομπευθέντες διὰ μέσου τῆς πόλεως ἀφέθησαν μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰρήνην ἐλεύθεροι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὁ ἀρχηγὸς Στεφανίδης, ὁ ἐνθουσιώδης καθηγητὴς Νεστορίδης, πλεῖστοι φοιτηταί, ἐν οἷς οἱ ἐξ Ἰωαννίνων: ὁ ἐπιζῶν ἀκόμη πρεσβύτης ἰατρὸς Ἐμμανουὴλ Ζαλοκώστας, ὁ ἰατρὸς Στέφανος Χατζῆς, Σπυρίδων Μέκιος, Ἰωάννης Μελᾶς καὶ ἄλλοι.

Ἐπίσης συμμετέσχεν ἡ Πρέβεζα καὶ εἰς τὸν ἄδοξον ἀγῶνα τοῦ 1897, ὁπότε καὶ πάλιν ἐπανεστάτησεν ἡ ἐπαρχία ὁλόκληρος, ἐδόθη δὲ πρὸ τῆς Καμαρίνας σφοδροτάτη μάχη, καθ' ἣν διέπρεψαν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν Κώστας Τζώρτζης ἢ Ζαχαράκης, ἔγγονος τοῦ ἥρωος τῆς μάχης τῆς Νικοπόλεως, ὁ πρὸ τοῦ χωρίου λυσσωδῶς ἀμυνόμενος καὶ ἐπὶ τόπου φονευθεὶς ἱερεὺς Παπᾶ-Μιχάλης, ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Σεσόβου ἐπίσης φονευθεὶς Κώστας Δασκάλας, οἱ ἡρωϊκοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ Λούρου Παπᾶς καὶ Φυσέκης, ὁ ἐκ Παλιοροφόρου Γιᾶννος Τσαντούλας ἢ Γούμενος καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην τὰ λείψανα τῶν ἐπαναστατῶν ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ Ζάλογγον, οἱ δὲ Τοῦρκοι, ὑπὸ τὸν θηριώδη ταγματάρχην τῆς χωροφυλακῆς Χαμὴτ ἀγᾶν, εἰσβαλόντες εἰς τὸ χωρίον ἐλαφυραγώγησαν τὰ πάντα, ἀνέσκαψαν τοὺς ἀγροὺς πρὸς εὕρεσιν κρυπτομένων θησαυρῶν καὶ ἐν τέλει πυρπολήσαντες αὐτὸ τὸ ἐγκατέλειψαν εἰς σωρὸν ἐρειπίων. Τὰ λείψανα τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἄλλων προμάχων τῆς Καμαρίνας διεπεραιώθησαν διὰ πλοιαρίων εἰς τὴν Βόνιτσαν, ὅπου παρεχωρήθη εἰς αὐτοὺς παρὰ τὸ χωρίον Μεστίρι γῆ, ἐν ᾗ συνῳκίσθησαν περὶ τὰς 150 οἰκογενείας εἰς τὸ μέχρι καὶ νῦν σῳζόμενον χωρίον Νέα Καμαρίνα.

Ἐκραγέντος τοῦ α´ Βαλκανικοῦ πολέμου (1912) συνῆλθον καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν σημαίαν καὶ συνηνώθησαν μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος Σπηλιάδη οἱ ἐπαναστάται τῆς ἐπαρχίας καὶ ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Κ. Τζώρτζην καὶ Δ. Γερογιάννην, μαχόμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ Κρητῶν ἐθελοντῶν, ἐνίκησαν τὴν τουρκικὴν φρουρὰν τῆς πόλεως (21 Ὀκτωβρίου) καὶ εἰσῆλθον τὴν ἐπομένην εἰς αὐτήν, ἀφέντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸν ἐκεῖ ἡρωϊκῶς πολεμήσαντα καὶ πεσόντα ἐθελοντὴν Κώσταν Μπάλκον. Ἡ πόλις εὐγνωμονοῦσα τελεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐτήσιον μνημόσυνον ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν ἐν Νικοπόλει πεσόντων.

Ι. Φ. ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ

— *[Ναυτ.—Στρατ. Ἱστορ.]* Τῇ 7 Ἰουνίου 1 38 ὁ διάσημος πειρατὴς καὶ καπετὰν-πασᾶς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Χαϊρεδδὶν - Βαρβαρόσσας ἐξῆλθε τῶν Δαρδανελλίων ἐπὶ κεφαλῆς 80 γαλερῶν καὶ πλεύσας πρὸς τὴν Σκίαθον ἐξεπόρθησεν αὐτὴν μετὰ ἑξαήμερον πολιορκίαν, αἰχμαλωτίσας 3.400. Λαβὼν κατόπιν ἐνίσχυσιν ἐξ 60 πλοίων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ 20 γαλερῶν ἐξ Αἰγύπτου, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σαλὴχ-Ρεΐς, ἔπλευσεν εἰς Σκῦρον, Τῆνον, Σέριφον καὶ Ἄνδρον, ἃς ἐφορολόγησε, κατόπιν ἐδῄωσε τὰς νήσους Κάρπαθον, Ἐπισκοπήν, Κῶν καὶ Ἀστυπάλαιαν, καὶ ἐν τέλει κατηυθύνθη εἰς Κρήτην, ἧς 80 χωρία παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας. Ἐνῷ δὲ ταῦτα διεπράττοντο εἰς Αἰγαῖον καὶ Κρητικὸν πέλαγος, ὁ χριστιανικὸς στόλος μετὰ κόπου συνεκεντροῦτο, καθόσον αἱ βλέψεις τῶν ἀποτελούντων τοῦτον συμμάχων (Ἑνετίας, πάπα, Ἱσπανίας) ἦσαν διάφοροι, τῶν μὲν Ἑνετῶν ἐπιδιωκόντων τὴν προστασίαν τῶν Ἰονίων νήσων, αἵτινες ἦσαν κτήσεις των, τοῦ δὲ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε´ τῆς Ἱσπανίας προτιμῶντος τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς πειρατικῶν ἐγκαταστάσεων. Τέλος, ἐπελθούσης συμφωνίας, ὡρίσθη σημεῖον συγκεντρώσεως τῶν χριστιανικῶν στόλων ἡ Κέρκυρα, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας πρῶτος κατέπλευσεν ὁ στόλος τῆς Ἑνετίας ὑπὸ τὸν Βικέντιον Καπέλλο, ἀποτελούμενος ἐξ 81 γαλερῶν καὶ 14 ναβῶν, τῇ δὲ 17 Ἰουνίου κατέπλεε καὶ ὁ στόλος τοῦ πάπα ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Γριμάνην ἐκ 36 γαλερῶν. Ἐπειδὴ ὁ ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Δόρια ἱσπανικὸς στόλος ἐβράδυνε νὰ καταπλεύσῃ, ὁ Καπέλλο καὶ ὁ Γριμάνης ἀπεπειράθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατάληψιν τῆς Πρεβέζης, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν. Τῇ 5 Σεπτεμβρίου κατέπλευσε καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Δόρια ἱσπανικὸς στόλος, ἐκ 49 γαλερῶν καὶ 50 ναβῶν, οὕτω δ' ὁλόκληρος ἡ χριστιανικὴ δύναμις ἀπετελέσθη ἐκ 230 σκαφῶν φερόντων 2.594 πυροβόλα, ἐφ' ὧν ἐπέβαινον 60.000 ἄνδρες. Τῆς ναυτικῆς ταύτης δυνάμεως γενικὸς ἀρχηγὸς ἐτάχθη ὁ Ἀνδρέας Δόρια. Μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ναβῶν διεκρίνετο τὸ ἑνετικὸν γαλίον τοῦ πλοιάρχου Ἀλεξάνδρου Κονδουλμιέρο, κατάφορτον ἐκ πυροβόλων ἀπὸ πρῴρας μέχρι πρύμνης, ἀληθὴς πλωτὴ ἑλέπολις, μὲ ἀρκούντως καλὰς ναυτικὰς ἰδιότητας. Ἐναντίον τῆς μεγάλης ταύτης χριστιανικῆς δυνάμεως ὁ Βαρβαρόσσας εἶχε ν' ἀντιτάξῃ μόνον 122 γαλέρας, εἰς ἀντίρροπον ὅμως εἶχε περὶ ἑαυτὸν τοὺς περιφημοτέρους καταδρομεῖς τῆς ἐποχῆς, ὡς τὸν Τουργκοὺτ-Ρεΐς, τὸν Ταμπάχ, τὸν Μουράτ, τὸν Γκουζελτζέ, τὸν Σινάν, τὸν Σαλὴχ-Ρεΐς.

Μαθὼν ἐν Εὐβοίᾳ, ἔνθα ἀνεφωδιάζετο, ὁ Βαρβαρόσσας τὴν κατὰ τῆς Πρεβέζης προσβολὴν τῶν Χριστιανῶν, ἀπέπλευσεν ἐν τάχει σπεύδων πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἶχον ἤδη ἀποπλεύσει οἱ Χριστιανοὶ ἀποκρουσθέντες, καὶ διὰ τοῦτο εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ὅστις παρεῖχεν αὐτῷ ἀσφαλὲς καταφύγιον, ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ἰσχυρῶν πυροβολείων τῆς στενῆς εἰσόδου καὶ τῶν πυροβόλων αὐτοῦ τούτου τοῦ στόλου του, καταλλήλως πρὸς ἄμυναν ἀγκυροβολήσαντος.

Ἅμα τῇ ἕῳ τῆς 25 Σεπτεμβρίου ὁ χριστιανικὸς στόλος ἀπέπλευσεν ἐκ Κερκύρας καὶ τὴν ἑσπέραν ἠγκυροβόλησεν ἐγγὺς τῇ εἰσόδῳ τοῦ κόλπου τῆς Πρεβέζης, προκαλῶν οὕτω εἰς ναυμαχίαν τὸν τουρκικὸν στόλον. Τῇ ἐπαύριον μοῖρα χριστιανικῶν γαλερῶν ἀπεπειράθη νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν κόλπον, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μετ' ἀνταλλαγὴν ἑκατέρωθεν πολλῶν πυροβολισμῶν ἄνευ

Digitized by Google

ἀποτελέσματος, τὰς πρώτας ὥρας τῆς 27 Σεπτεμβρίου ὁ χριστιανικὸς στόλος ἀπέπλευσεν ὅπως προσβάλῃ τὰ φρούρια Πατρῶν καὶ Ναυπάκτου καὶ ἐξαναγκάσῃ οὕτω τὸν Βαρβαρόσσαν εἰς ἔξοδον ἐκ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Εὐθὺς ὡς ἀπέπλευσεν ὁ χριστιανικὸς στόλος, οἱ ὑποτεταγμένοι Ὀθωμανοὶ ἀρχηγοὶ ἐξώθουν τὸν Βαρβαρόσσαν ὅπως ἐκπλεύσῃ καὶ τὸν προσβάλῃ, περισσότερον δὲ πάντων τὸν ἐξώθει ὁ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ταχθεὶς παρ' αὐτῷ ὡς σύμβουλος εὐνοῦχος Μονούχ. Ὁ χριστιανικὸς στόλος τὴν πρωΐαν τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1538 ἠγκυροβόλησε παρὰ τὴν νησῖδα Σέσουλα τῆς Λευκάδος. Ἅμα ὁ Δόρια ἐπληροφορήθη τὸν ἔκπλουν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, μετὰ πολλῆς δυσθυμίας ἔδωσε τὴν διαταγὴν τῆς ἀπάρσεως καὶ τῆς ἐκ νέου πρὸς Βορρᾶν κατευθύνσεως, καθόσον ἐθεώρει ἀκατάλληλον πρὸς μάχην τὸ μέρος ἐκεῖνο, εἰς ὃ πλησίον εὑρίσκετο τελείως ἄξενος ἀκτὴ ἐκτεθειμένη εἰς τὰς συχνὰς ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Ζεφύρου καταιγίδας. Τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἐξελθόντα εἰς τὸ πέλαγος τάχιστα καταλαμβάνουσι τὰς θέσεις των, σχηματίσαντα μηνοειδῆ παράταξιν, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας ἐτάχθη ὁ Βαρβαρόσσας. Οὕτως ὁ τουρκικὸς στόλος προχωρεῖ πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑπὸ τῆς γαλήνης καταληφθέντων βαρέων χριστιανικῶν ἱστιοφόρων, πρὶν ἢ αἱ ὑποστηρίζουσαι ταῦτα γαλέραι φθάσωσιν εἰς βοήθειάν των. Μοῖρα ὀθωμανικῶν γαλερῶν διολισθήσασα μεταξὺ τοῦ προαναφερθέντος μεγάλου γαλίου τοῦ Κονδουλμιέρο καὶ τῆς ξηρᾶς ἐπιτίθεται κατὰ τούτου διὰ τοῦ πυροβολικοῦ· εἰς τὴν χάλαζαν τῶν τουρκικῶν βολῶν οὐδεμία δίδεται ἀπάντησις, μόνον δ' ὅταν ἡ τουρκικὴ μοῖρα φθάνῃ εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀρκεβουζίου ὁ Κονδουλμιέρο δίδει διὰ τῆς χειρὸς τὸ σημεῖον τοῦ πυροβολισμοῦ, παραγγέλλων συγχρόνως νὰ σκοπεύωσι χαμηλά. Χάλαζα βολῶν πεσοῦσα ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς μοίρας τρέπει ταύτην εἰς φυγὴν μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν, μιᾶς γαλέρας βυθισθείσης ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου. Ἡ ἔφοδος τῶν Τούρκων ἐπαναλαμβάνεται πάλιν κατ' οὐλαμοὺς ἐκ 15—20 γαλερῶν, οὕτως ὥστε ὁ πρῶτος οὐλαμὸς τῶν γαλερῶν μετὰ τὴν πυροβόλησιν ἀνακρούει πρύμναν, ἐπιτρέπων τὴν προχώρησιν εἰς τὸν δεύτερον καὶ οὕτω καθεξῆς, ἵνα ἡ καταπυροβόλησις τοῦ γαλίου εἶναι συνεχής. Πολλοὶ ἐπὶ τοῦ γαλίου πληγώνονται, αὐτὸς ὁ ἡρωϊκὸς Κονδουλμιέρο εἶναι αἱμόφυρτος, ἀλλὰ δὲν ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν του τοὺς πάντας ἐμψυχώνων. Ἤδη γίνεται γενικὴ κατὰ τοῦ γαλίου ἐπίθεσις, ἡγουμένου αὐτοῦ τοῦ Βαρβαρόσσα, ὅπως κατορθωθῇ ἡ ἐμβολή, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ἔφθασαν εἰς ἀπόστασιν βολῆς, ἀλλάσσουσι κατεύθυνσιν καὶ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν λοιπῶν ἱστιοφόρων, ὧν δύο ἐνέπρησαν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Δόρια ἡγούμενος τῆς παρατάξεως τῶν γαλερῶν δὲν ἐπετίθετο ἀλλ' εἰλίσσετο ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Λευκάδος πρὸς τὸ πέλαγος καὶ ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὴν Λευκάδα, ἐλπίζων νὰ παρασύρῃ τὸν Βαρβαρόσσαν ὅπως ναυμαχήσῃ εἰς τὰ ἀνοικτά, τοῦθ' ὅπερ ὁ Βαρβαρόσσας ἀπέφευγε λόγῳ τοῦ ὑποδεεστέρου ἀριθμοῦ τῶν πλοίων του. Τέλος, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καταιγὶς ἐκραγεῖσα ἀπὸ Νότου διεχώρισε τοὺς δύο στόλους, τοῦ χριστιανικοῦ καταφυγόντος εἰς Κέρκυραν. Μία ἐνετικὴ γαλέρα, μία παπικὴ καὶ 5 ἱσπανικαὶ νάβαι, αἰχμαλωτισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Βαρβαρόσσα, ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ναυμαχίας ταύτης. Καὶ ὅμως ἡ ἠθικὴ ἐπίδρασις ὑπῆρξε μεγίστη, τῶν Τούρκων χαρακτηρισθέντων ὡς νικητῶν, τοῦ δὲ χριστιανικοῦ κόσμου θεωροῦντος πλέον τούτους ὡς ἀηττήτους κατὰ θάλασσαν. Ὡς ἐκ τούτου μεγάλαι ἐπικρίσεις ἠγέρθησαν κατὰ τοῦ Δόρια, ὡς μὴ κατορθώσαντος, καίτοι διπλασίας ἄγων δυνάμεις, νὰ καταναυμαχήσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον.

Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1897. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἀπεφασίσθη ἡ προσβολὴ τῆς Πρεβέζης διὰ δύο μοιρῶν, τῆς μὲν ἐνεργούσης ἐκ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ εἰσπλευσάσης πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἀποτελουμένης δ' ἐκ τῶν ἀτμοβαρίδων «Ἀκτίου» καὶ «Ἀμβρακίας», ἐκ τῶν κανονιοφόρων Α, Β, Γ καὶ Δ, τῆς ἀτμοτελωνίδος «Ἑρμουπόλεως» καὶ τῆς ἀτμοημιλίας «Ἀφροέσσης», τῆς δ' ἑτέρας μοίρας ἐνεργούσης ἐκ τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ εὐδρόμου «Ναύαρχος Μιαούλης», τῆς θωρακοβάριδος «Βασιλεὺς Γεώργιος» καὶ τοῦ ἀτμομυοδρόμονος «Εὐρώτα», προστεθέντος βραδύτερον καὶ τοῦ θωρηκτοῦ «Σπέτσαι». Ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὸ Ἰόνιον ἑλληνικῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἐτάχθη ὁ πλοίαρχος Κριεζῆς ἐπιβαίνων τοῦ «Ναυάρχου Μιαούλη», ὑπὸ τὰς διαταγάς του δ' ἐτέλει καὶ ὁ ἀρχικυβερνήτης τῆς ἐντὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ ναυτικῆς δυνάμεως καὶ κυβερνήτης τοῦ «Ἀκτίου» πλωτάρχης Μ. Τομπάζης. Τὰ τουρκικὰ ἀμυντήρια τῆς Πρεβέζης ἀπήρτιζον δύο γραμμαὶ ἔργων, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ Ἰόνιον περιελάμβανε τὰ πυροβολεῖα *Χαμηδιὲ* (χωμάτινον μὲ δύο πυροβόλα τῶν 0.21 καὶ δύο τῶν 0 17), *Παντοκράτορος* (λιθόδμητον φέρον ἀνὰ ἓν πυροβόλον τῶν 0.22, τῶν 0.15, τῶν 0.09 καὶ τῶν 0.08), *Ἁγίου Γεωργίου* (μὲ δύο πυροβόλα Ἄρμστρογκ), *Παλιοσάραγα* ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ στενοῦ τῆς Πρεβέζης μὲ ἓν πυροβόλον τῶν 0.17, ἡ δὲ πρὸς τὸν Ἀμβρακικὸν τὸ πυροβολεῖον *Βρυσούλας* (μὲ δύο πυροβόλα τῶν 0.088, ἓν τῶν 0.09 καὶ ἓν τῶν 0.06), τὸ ἐπὶ τῆς ἄκρας *Σκαφιδάκι* ὀχύρωμα, ἐφ' οὗ δύο πυροβόλα τῶν 0 095 καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἄκρας *Σαλαώρας* ὀχύρωμα, ὁμοίως ἐξωπλισμένον. Διὰ τῶν πυροβολείων τούτων καθίστατο ἀδύνατος ὁ εἴσπλους εἰς τὸν κόλπον τῆς Πρεβέζης, οὗ τὸ πρὸς τὸ Ἰόνιον ἐστραμμένον στόμιον εἶναι μικροῦ εὔρους καὶ ἔχει ἀβαθῆ καθ' ὅλον τὸ μῆκός του, οὕτως ὥστε ὁ εἴσπλους καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ναυτιλιακῶν ἐμποδίων νὰ καθίσταται δυσχερέστατος. Αἱ ἑλληνικαὶ ὀχυρώσεις ἦσαν αἱ ἑξῆς: Ἔναντι τῆς ἄκρας Σκαφιδάκι ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀκτῆς ὑπῆρχε τὸ πυροβολεῖον *Κεφάλι Παναγιᾶς* μὲ δύο πυροβόλα τῶν 0.105, ἔναντι δὲ τῆς πόλεως Πρεβέζης τὰ παρὰ τὸ ἐνετικὸν φρούριον τοῦ Ἀκτίου ὀρύγματα ἑνὸς τάγματος τοῦ 10 πεζικοῦ συντάγματος· ἔσω δὲ τῆς ἄκρας τοῦ Ἀκτίου ἱδρύθη, περὶ τὰ μέσα τοῦ πολέμου, τὸ πυροβολεῖον *Ἁλωνάκι*, ἐφ' οὗ ἓν πυροβόλον τῶν 0.15 καὶ ἓν τῶν 0.105.

Ἡ τουρκικὴ φρουρὰ Πρεβέζης ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ 1ου καὶ 2ου ταγμάτων τοῦ 22ου συντάγματος τῆς γραμμῆς· πρὸς τούτοις εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν της ἀριθμόν τινα ἐθελοντῶν, μὴ οὖσα ἐν συνόλῳ ἀνωτέρα τῶν τρισχιλίων ἀνδρῶν. Διῳκεῖτο ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Φεβζῆ-βέη, εὑρίσκετο δ' ἐπίσης εἰς Πρέβεζαν καὶ ὁ διοικῶν τὸ ἐν Ἠπείρῳ πυροβολικὸν Σουκρῆ-βέης.

Τῇ 6 Ἀπριλίου 1897 τὸ ἐμπορικὸν ἀτμόπλοιον «Μακεδονία» ἐβλήθη ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς ἄκρας Σκαφιδάκι ὀχυρώματος καὶ ἐκ τῶν πυροβολείων Βρυσούλας καὶ Παλιοσάραγα, φλεγόμενον δὲ προσήραξεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀκτήν. Σπεύσασα ἡ ἐκ Βονίτσης ἀπάρασα κανονιοφόρος Γ πρὸς βοήθειαν, ἐνεπλάκη εἰς ἀγῶνα πυροβολικοῦ μετὰ τοῦ ὀχυρώματος Σκαφιδάκι, ταυτοχρόνως δὲ τὸ ἑλληνικὸν πυροβολεῖον Κεφάλι-Παναγιᾶς κατήρξατο πυρὸς κατ' αὐτοῦ καὶ κατώρθωσε νὰ τὸ κατασιγάσῃ, ἡ δ' ἐντὸς τοῦ κόλπου μοῖρα προπλεύσασα ὁλόκληρος ἐκ Βονίτσης ἔφθασε μέχρις ἀποστάσεως 3.500 μ. Ἀπὸ τῆς Πρεβέζης καταπυροβολοῦσι τὰ ἑκατέρωθεν αὐτῆς πυροβολεῖα Ἁγίου Γεωργίου, Παλιοσάραγα καὶ Βρυσούλας. Ἡ ἐκτὸς τοῦ κόλπου μοῖρα ἐκ Λευκάδος ἀναχθεῖσα καὶ φθάσασα εἰς 4.500 μ. ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν φρουρίων Χαμηδιὲ καὶ Παντοκράτορος, ἤρξατο βάλλουσα, ἀποβιβασθέντος καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀκτίου ἀποβατικοῦ ἀγήματος μετὰ 3 πυροβόλων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐκεῖ ἀποσπάσματος στρατοῦ, πιεζομένου ἐκ τοῦ πυρὸς τῶν ἔναντι συγκροτημάτων. Ὁ ἀντιπυροβολισμὸς δὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμά τι, μηδενὸς τῶν φρουρίων κατασιγασθέντος ὁριστικῶς. Τὴν ἐπαύριον κατέπλευσε τὸ θωρηκτὸν «Σπέτσαι», ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς μοίρας πρὸς ἐνίσχυσιν, καὶ ὁλόκληρος ἡ ἐξωτερικὴ μοῖρα διὰ σφοδροῦ πυροβολισμοῦ ἐπέφερε ζημίας εἰς τὰ φρούρια Χαμηδιὲ καὶ Παντοκράτορος, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τοῦ πνέοντος Σκιρρωνοζεφύρου ἐπακμάσαντος ἡ μοῖρα ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Λευκάδα, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ μοῖρα συμμετασχοῦσα τῆς ἐπιθέσεως κατα τῶν ἐσωτερικῶν φρουρίων ἐπανέπλευσεν εἰς Βόνιτσαν. Τῇ 8 Ἀπριλίου ἐπανελήφθη ὁ βομβαρδισμὸς καὶ ὑπὸ τῶν δύο μοιρῶν ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως. Τῇ 10 Ἀπριλίου κατωρθώθη ἡ ἀπόβασις 500 ἐθελοντῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς Λούρου (Τζάγελι) ὑπὸ τὴν ὑποστήριξιν τῶν 4 μικρῶν κανονιοφόρων, καθ' ὧν ἔβαλε τουρκικὸν πυροβόλον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τοποθετηθὲν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ. Τῇ 13 Ἀπριλίου ὁ «Β. Γεώργιος» καὶ τῇ 15 ὁλόκληρος ἡ ἐξωτερικὴ μοῖρα πλὴν τοῦ θωρηκτοῦ «Σπέτσαι», ἀποπλεύσαντος ὅπως συνενωθῇ μετὰ τῆς ἀνατολικῆς μοίρας, κατήρξατο σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ. Τῇ 18 Ἀπριλίου ἐπανελήφθη διὰ τελευταίαν φορὰν ὁ βομβαρδισμὸς ἄνευ ἀποτελέσματος, τῆς ἐξωτερικῆς μοίρας ἔκτοτε περιορισθείσης εἰς διενέργειαν ἀποκλεισμοῦ μόνον.

Τῇ 1 Μαΐου ἐξετελέσθη ἀπόβασις ὑπό τινων ἑλληνικῶν τμημάτων (2.500 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Κῖτσον Μπότσαρην) εἰς τὸν παρὰ τὴν Νικόπολιν αἰγιαλόν, ἵνα παρεμποδίσῃ πᾶσαν ἐκ Πρεβέζης πρὸς βορρᾶν προχώρησιν τῶν Τούρκων, ἅτε ἐπικειμένης τότε τῆς κατὰ τοῦ Γριμπόβου ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως. Μετὰ τοὺς ἐπιτυχεῖς διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀγῶνας τῆς *Νικοπόλεως* (βλ. λ.) τῶν 1—3 Μαΐου 1897, ἐπετεύχθη ἡ ἀποκοπὴ πάσης ἐπικοινωνίας (καὶ τῆς τηλεγραφικῆς) τῶν ἐν Πρεβέζῃ Τούρκων μετὰ τῶν βορείως τῆς Νικοπόλεως (πρὸς Φιλιππιάδα) δυνάμεων. Ἀλλὰ μετὰ τὸν ἀτυχῆ διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀγῶνα τῆς νυκτὸς 3 πρὸς 4 Μαΐου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐκκένωσιν τῆς Νικοπόλεως, τῇ 4 Μαΐου, ἀποκατέστη ἡ ἐπικοινωνία τῆς Πρεβέζης μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ τῆς Ἠπείρου.

Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος 1912—1913. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 αἱ δύο κανονιοφόροι Α (κυβερνήτης ὑποπλοίαρχος Ν. Μακκᾶς) καὶ Δ (κυβερνήτης ὑποπλοίαρχος Κ. Μπούμπουλης), ἀνήκουσαι εἰς τὴν ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Ι. Δαμιανὸν μοῖραν, περὶ τὴν 2 ὥραν τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1912 εἰσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον, καθόσον εἰς τὸν λιμένα τῆς Πρεβέζης ἐναυλόχουν 2 μικραὶ τουρκικαὶ κανονιοφόροι 42 τόννων, ταχύτητος 16 κόμβων, ὁπλισμοῦ 2 ταχυβόλων τῶν 0.037 ἑκάστη, ὡς καὶ τὸ τορπιλλοβόλον «Ἀττάλεια» ταχύτητος 19 κόμβων, ὁπλισμοῦ 2 ταχυβόλων τῶν 0.037 καὶ 2 τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων τῶν 0. 45. Πρὸ τῆς πόλεως τῆς Πρεβέζης αἱ δύο κανονιοφόροι διῆλθον περὶ τὴν 3 καὶ εἰς ἀπόστασιν 400—600 μ., οὐδόλως γενόμεναι ἀντιληπταί. Περὶ τὴν 3 ὥ. 40′ παρέπλευσαν τὴν ἄκραν Σκαφιδάκι καὶ τῇ 4 ὥ. 10′ τῆς 4 Ὀκτωβρίου ἠγκυροβόλησαν εἰς Βόνιτσαν. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ εἴσπλου ἡ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Δαμιανὸν μοῖρα ἐκ τῶν ἀτμοβαρίδων «Ἄκτιον», «Ἀμβρακία» τῶν 4 ἀτμομυοδρομώνων τύπου «Ἀλφειὸς» καὶ τῆς κανονιοφόρου Γ, περιέπλεεν ἔξωθι τῶν ἐξωτερικῶν φρουρίων τῆς Πρεβέζης, ὅπως ἐν ᾗ περιπτώσει ἐγίνετο ἀντιληπτὸς ὁ εἴσπλους τῶν κανονιοφόρων ἀπασχολήσῃ διὰ τοῦ πυρὸς τὰ ἐξωτερικὰ φρούρια.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸ τῆς Νικοπόλεως ἀγῶνος ἡ ἐκτὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Δαμιανὸν μοῖρα παρὰ τὸν ἀπὸ Σκιρρωνοζεφύρου ἰσχυρὸν κυματισμὸν ἔβαλε 45 βολὰς κατὰ τῆς Νικοπόλεως, τοῦ πυρὸς καταπαύσαντος ἀφ' ἧς καθίστατο τοῦτο λόγῳ τῆς προχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐπικίνδυνον εἰς ταῦτα. Αἱ ἐντὸς τοῦ κόλπου δύο κανονιοφόροι ἐκ Βονίτσης προσπλεύσασαι πρὸς Σαλαώραν καὶ ἐκβολὰς τοῦ Λούρου ἔβαλον ἀπὸ τῆς 6 ὥ. 30′ διαταγῇ τοῦ στρατηγοῦ Σαπουντζάκη κατὰ τῆς Νικοπόλεως ὡς καὶ τῶν δύο τουρκικῶν κανονιοφόρων.

Μετὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Νικοπόλεως (20 Ὀκτωβρίου), τὸν ἀπολήξαντα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τὸν ὁποῖον ἔφυγον οἱ Τοῦρκοι προτροπάδην πρὸς Πρέβεζαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν 17ω τῆς 20 Ὀκτωβρίου (ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Νικοπόλεως εἶχεν ὀργανωθῆ τῷ 1912 ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ προκεχωρημένη γραμμὴ ἀμύνης τῆς Πρεβέζης), αἱ μεν πεζικαὶ δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποσπάσματος (δύο τάγματα καὶ ἐθελοντικὸν σῶμα Κρητῶν) προὐχώρησαν ἀμέσως διὰ τοῦ ἐλαιῶνος πρὸς τὴν Πρέβεζαν, τὸ δὲ πυροβολικὸν τοῦ ἀποσπάσματος τούτου (δύο πεδιναὶ πυρβολαρχίαι) ἐτάχθη ἐπὶ τῶν πρὸ ὀλίγου καταληφθέντων ὑψωμάτων τῆς Νικοπόλεως, ἵνα ἐκεῖθεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑποστηρίξῃ τὸ προχωροῦν φίλιον πεζικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ βομβαρδίσῃ τὴν πόλιν τῆς Πρεβέζης πρὸς ἠθικὴν καταπτόησιν τῶν ἐν αὐτῇ τουρκικῶν ἀρχῶν· τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς 20 Ὀκτωβρίου, ἵνα ἥ τε προχώρησις καὶ ὁ κατὰ τῆς πόλεως βομβαρδισμὸς ἐπαναληφθῶσι τὴν ἐπομένην 21 Ὀκτωβρίου.

Διαρκούσης τῆς νυκτὸς 20 πρὸς 21 Ὀκτωβρίου οἱ ἐν Πρεβέζῃ πρόξενοι τῶν τότε μεγάλων Δυνάμεων, κατιδόντες τὸ ἄσκοπον τῆς περαιτέρω αἱματοχυσίας, καθὼς καὶ τῆς ἐπικειμένης βλάβης τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων, συνῆλθον καὶ προέβη αν εἰς διαβήματα παρὰ τῷ Τούρκῳ φρουράρχῳ Πρεβέζης πρὸς παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς Ἕλληνας· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ φρούραρχος εὑρέθη σύμφωνος, ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ ἐπιτροπὴ ἐντὸς τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐν τῷ ἐλαιῶνι ἑλληνικὰς προφυλακὰς προτείνουσα ὅρους παραδόσεως. Κατὰ τὴν συνάντησιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ Πρέβεζα παραδοθῇ μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ ὑλικῶν, θεωρουμένων λείας πολέμου, καὶ μεθ' ὅλου τοῦ στρατεύματος, θεωρουμένου αἰχμαλώτου. Τοιουτοτρόπως τὴν 14ω τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1912 ἐγένετο ἡ ἐπίσημος εἴσοδος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Πρέβεζαν. Συνελήφθησαν περὶ τοὺς 700 Τοῦρκοι αἰχμάλωτοι καὶ 20 πυροβόλα. Ἔκτοτε ἡ Πρέβεζα ἀπετέλεσε βάσιν ἐφοδιασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ Ἠπείρου.

Παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918. Κατὰ τὴν διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατάληψιν τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν ἀνταντικῶν στρατευμάτων, τὸν Μάϊον 1917, ἡ Πρέβεζα κατελήφθη ὑπὸ γαλλοελληνικοῦ στρατεύματος, ἀποβιβασθέντος εἰς αὐτήν, μεθ' ὃ προχωρήσαντος πρὸς βορρᾶν καὶ ἐλθόντος εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καταλαβόντος τὰ Ἰωάννινα ἰταλικοῦ στρατοῦ.

Ν. Θ. Κ.—Γ. Ν. Ν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Δ. Γεροιγιάννη*, Ἀνέκδοτος πραγματεία περὶ τῆς Πρεβέζης, ἐξ ἧς ἐσταχυολογήθη ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἡ ἱστορία αὐτῆς.—*Π. Α. Φουρικη*, Ἡ Πρέβεζα (θέσις-κτίσις-ὄνομα) ἐν «Ἐπετηρίδι ἑταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν» α' (1924), σ. 274—294, μετὰ πλήρους βιβλιογραφίας. Ὁ Φουρίκης θεωρεῖ τὸ ὄνομα τῆς Πρεβέζης ἀλβανικόν.

Ι. Φ. Δ.

— Πρεβέζης (νῦν ***Νικοπόλεως***) *ἐπαρχία [Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἠπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀριθμοῦσα 21.160 κατ. (1928) μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Πρέβεζαν*. Περιλαμβάνει ἕνα δῆμον, τὸν τῆς πόλεως Πρεβέζης, καὶ 23 κοινότητας, τὰς ἑξῆς: *Ἀηδονιᾶς* (*Φθίνας*), *Ἀνωρράχης* (*Κράβαρι*), *Βρυσούλας* (*Ζερμῆς*), *Καμαρίνας*, *Καναλίου*, *Κορωνησίας*, *Κουκουλίου*, *Κρυοπηγῆς* (*Δουβιάνων*), *Ἄνω καὶ Κάτω Κοτσανοπούλου*, *Λούρου*, *Μυρσίνης* (*Συντικλιᾶς*), *Παλιοροφόρου*, *Πολυβρύσου* (*Σεσόβου*), *Πολυσταφύλου* (*Ρουσάτσης*), *Ρεματιᾶς* (*Γκιωνάλων*), *Ριζοῦ* (*Ρηνιάσσης*), *Σαμψοῦντος*, *Σινώπης*, *Σκιαδᾶς*, *Στεφάνης* (*Καντζᾶ*), *Σφηνωτοῦ* (*Μουζάκιας*),

Digitized by Google

Τρικάστρου (*Ἄνω Κορύτιανης, Σκαφιδωτῆς*), *Χειμαδιοῦ* (*Τοπόλας*). Χ. Δ.

— **Πρεβέζης** *νομὸς [Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς ΒΔ. Ἑλλάδος, ἐκτεινόμενος ἐπὶ τοῦ ΝΔ. τμήματος τῆς Ἠπείρου, περιλαμβάνων δὲ καὶ τὴν νῆσον *Λευκάδα* (βλ. λ.). Τὸ χερσαῖον τμῆμα αὐτοῦ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἄρτης, βρέχεται δὲ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Τὰ ὅρια αὐτοῦ, ἐκτεινόμενα ἄλλοτε κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου, μετεφέρθησαν δυτικώτερον, διαγραφόμενα νῦν κατὰ τὸ νοτιώτερον αὐτῶν τμῆμα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Λούρου. Ὁ νομὸς ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 1.444 τ. χλμ., πληθυσμὸν (1928) 79.620 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Πρέβεζαν*. Τὸ ἔδαφος τοῦ χερσαίου τμήματος τοῦ νομοῦ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον σχεδὸν ὀρεινόν, ἐκτὸς τοῦ νοτιωτέρου παρὰ τὴν Πρέβεζαν τμήματος καὶ τοῦ βορειοδυτικοῦ παρὰ τὴν Πάργαν καὶ τὸ Μαργαρίτιον. Τὰ καλύπτοντα τὴν χώραν ὄρη ἀποτελοῦσι προεκτάσεις τῶν πρὸς Β., ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων, κειμένων Τομάρου καὶ Σουλίου, ἅτινα ἐκπέμπουσι, τὸ μὲν πρῶτον τὸ *Ξεροβούνι*, τὸ δὲ δεύτερον σειρὰν βουνῶν, ὧν γνωστότερον τὸ ἱστορικὸν *Ζάλογγον*. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Λοῦρος* μετὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ κατὰ τὸ Α. καὶ Ν. τμῆμα καὶ ὁ *Ἀχέρων* κατὰ τὸ βορειοδυτικόν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, κατὰ δὲ τὸ νοτιώτερον περὶ τὴν πόλιν Πρέβεζαν τμῆμα, ὡς καὶ ἐν Λευκάδι, ὑπάρχει ἀνεπτυγμένη ἁλιεία. Κύριον προϊὸν εἶναι τὸ ἔλαιον, παραγόμενον εἰς ἐκλεκτὴν ποιότητα ἔν τε τῷ χερσαίῳ καὶ τῷ νησιωτικῷ τμήματι, ἀντιπροσωπεῦον δὲ τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης γεωργικῆς παραγωγῆς. Τὰ σιτηρὰ ἐπίσης ἀντιπροσωπεύουσι σημαντικὸν ποσοστόν, ἐν δὲ τῇ Λευκάδι καλλιεργεῖται εὐδοκίμως ἡ ἄμπελος. Ἐν τῷ κατωτέρω πίνακι ἀναγράφονται ἀναλυτικῶς αἱ καλλιεργηθεῖσαι τῷ 1928 ἐκτάσεις, ὡς καὶ ἡ ἀξία εἰς δραχμὰς τῶν παραχθέντων προϊόντων.

Εἶδος προϊόντος	*Στρέμματα*	*Δραχ.*
Σιτηρὰ (σῖτος, κριθή, σμιγὸς κλπ.).	127.082	25.873.381
Ὄσπρια (φασίολοι, κύαμοι κλπ.)...	2 933	799.905
Λαχανικὰ (γεώμηλα κλπ.)	2.222	1.103.513
Βιομηχανικὰ καὶ ἀρωματικὰ (καπνός, σήσαμον κλπ.)............	1.988	871.445
Ζῳοτροφικὰ (σανός, τριφύλλια κλπ.)	4.452	569.685
Ἀμπέλου (γλεῦκος, νωπαὶ σταφυλαί)	23.903	16 395.700
Σταφὶς (κορινθιακή)...............	1.676	2.501.000
Ἔλαιον στατῆρες 22.667..........	—	47.619.330
Ἐλαῖαι » 3.939..	—	2.386.400
Ἑσπεριδοειδῆ καὶ ἄλλαι ὀπῶραι....	—	1.831 395
Σύνολον.........	164.256	99.951.654

Τὰ ἐν τῷ νομῷ δάση καταλαμβάνουσιν ἔκτασιν, τὰ μὲν δημόσια 144.670 στρεμάτων, τὰ δὲ ἰδιωτικὰ 133.000, ἀποδίδουσι δὲ τὰ ἑξῆς προϊόντα: 600 κυβ. μ. ξυλείας, 1.000.000 ὀκάδες ξυλανθράκων 500 ζύγια καυσοξύλων, 3.000 στατ. κοινῆς ἀσβέστου, 72.000 ὀκάδες βελανίδια κλπ. Αἱ χερσαῖαι συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν μήκους ἐπὶ μὲν τοῦ χερσαίου τμήματος 80 περίπου χλμ., ἐν δὲ τῇ νήσῳ 140 περίπου. Πρὸς βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ καταφανῶς ὑστεροῦντος χερσαίου τμήματος ὁ περὶ ὁδοποιίας νόμος 3406 ὁρίζει τὴν κατασκευὴν ἐθνικῶν μὲν ὁδῶν συνολικοῦ μήκους 203 χλμ., ἐπαρχιακῶν δὲ μήκους 323, ὧν ἤρχισεν ἤδη καὶ ἐφαρμόζεται τὸ πρόγραμμα τῆς κατασκευῆς. Διοικητικῶς ὁ νομὸς Πρεβέζης διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας, τὰς ἑξῆς: *Λευκάδος*, περιλαμβάνουσαν τὴν ὁμώνυμον νῆσον καὶ τὴν ἐγγὺς κειμένην μικρὰν *Τάφον*· *Μαργαριτίου*, ΒΔ. χερσαῖον τμῆμα μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Μαργαρίτιον*· *Νικοπόλεως* (παλαιότερον *Πρεβέζης*), νότιον χερσαῖον τμῆμα μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Πρέβεζαν*· καὶ *Φιλιππιάδος*, ΒΑ. χερσαῖον τμῆμα μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Νέαν Φιλιππιάδα*. Χ. Δ.

— *[Παρ. Γεωγρ.]* Ὁ παράπλους τοῦ νομοῦ *Πρεβέζης* ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μέσου (πλάτ. 39°23΄00″ Β., μῆκ. 20°17΄30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ θαλάσσιον πρὸς τὸν νομὸν Ἰωαννίνων σύνορόν του, εἰσχωρεῖ πρὸς νότον ἐπὶ 42 μιλ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Παντοκράτορος*, νοτίας τῆς χερσονήσου τῆς *Νικοπόλεως* ἐσχατιᾶς. Ἀνακάμπτεται ἐκεῖθεν πρὸς Β. διὰ τοῦ στομίου τῆς Πρεβέζης, εἶτα πρὸς Α., παρακολουθοῦν τὴν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου *Σκαφιδάκι*, εἶτα πρὸς ΒΔ. καὶ πρὸς Β. κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ ἐλάσσονος κόλπου τῆς *Σαλαώρας*, μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λούρου, ἀποτελούσης, 15 μιλ. παράπλου ἀπὸ τοῦ Παντοκράτορος, τὸ πρὸς τὸν νομὸν Ἄρτης θαλάσσιον τοῦ νομοῦ Πρεβέζης σύνορον.

Ἡ παραλιακὴ δὲ γεωγραφία τοῦ νομοῦ ἀπὸ Ἰονίου πρὸς τὸν Ἀμβρακικὸν ἔχει οὕτω, κατὰ σειρὰν γεωγραφικῆς διαδοχῆς: ὅρμος *Ἄρπιτσα*, ὅρμος *Ἀρίλλα*, ἐκβολὴ *Παραμυθιᾶς*, ἀκρωτήριον *Βαρλαάμ*, λιμὴν *Πάργας* (ἀρχ. *Τορύνη*), λιμὴν *Πόρτο Σὰν Τζουβάννη*, λιμὴν *Πόρτο Φανάρι* (ἀρχ. *Γλυκὺς λιμὴν*) καὶ ἐκβολὴ *Γκούρλας* (ἀρχ. *Ἀχέρων*), ὅρμοι *Ἄμουνα, Λούτσα* καὶ *Ἐλιά*, ἀκρωτήρια *Ἅγιος Θωμᾶς* καὶ *Καστροσυκιὰ* καὶ μεταξὺ αὐτῶν παλαιὸν φρούριον *Ρινιάσσα*, κολπίζων ὅρμος *Γόμαρος*, δυτικὴ πλευρὰ ἰσθμοῦ *Νικοπόλεως*, ἀκρωτήριον *Γύφτικα* καὶ φρούριον *Παντοκράτωρ*, ἡ πέραν τοῦ ὁποίου ἀκτογραφία περιεγράφη ἤδη (βλ. λ. *Ἀμβρακικός*). Σ. Ε. Λ.

Πρεβελάκις. Ἐπίθετον παλαιᾶς κρητικῆς οἰκογενείας ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρδάκτου τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Παράδοσις παλαιὰ ὀνομάζει γενάρχην *Πρεβέλην* τινὰ πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, ἔχοντα φέουδον, τοῦ ὁποίου τὸν ναόν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κατέστησε μονήν, τὴν τοῦ Πρέβελη, καὶ ἐπροίκισε μὲ τὰ κτήματά του. Ἀντιπρόσωποι τοῦ οἴκου μνημονεύονται: —1) *Ἐφραίμ*, ἡγούμενος Πρέβελη τῷ 1800, δι' οὗ ἡ μονὴ ἐγένετο σταυροπηγιακή. —2) *Μιχαήλ*, ζωγράφος, οὗ εἰκὼν σῴζεται ἐν τῇ διακονικῇ θύρᾳ τῆς μονῆς (1751). —3) *Γεώργιος*, ὁπλαρχηγὸς τῶν χωρίων Ἀρδάκτου, Βάτου καὶ Ἀκτούντων τῷ 1866, μετέσχε πλείστων ἐν τῷ νομῷ Ρεθύμνης μαχῶν καὶ ἐχρημάτισε πληρεξούσιος Ἁγίου Βασιλείου κατὰ τὰς ἐπαναστατικὰς συνελεύσεις. Ε. Γ.

Πρέβελη *μονή*. Μονὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Βασιλείου Κρήτης, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Λευκογείων. Ὁ ἱερὸς αὐτῆς ναός, δίκλιτος βασιλική, τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῆς φάραγγος Κουρταλιώτικο φαράγγι εὑρίσκεται τὸ πρῶτον συγκρότημα τῆς μονῆς (*Κάτω Μοναστήρι*), ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ κελλίων. Περὶ τὸ συγκρότημα τοῦτο ἐκτείνονται οἱ ἐλαιῶνες τῆς μονῆς καὶ πρὸ αὐτῶν ὑπάρχει τὸ ὑδραυλικὸν αὐτῆς ἐλαιοτριβεῖον. Εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου κεῖται ἡ κυρία μονὴ (*Πίσω Μοναστήρι*) μεταξὺ τῶν βουνῶν Μεσόκορφης καὶ Πύργου, εἰς ὕψος 200 μέτρων. Αἱ περὶ αὐτὴν ἐκτάσεις εἶναι πετρώδεις καὶ θαμνώδεις. Ἡ ἄποψις ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους εἶναι μαγευτική. Ἡ μονὴ παράγει ἔλαιον εἰς μεγάλην ποσότητα, χαρούπια, δημητριακά, τυρόν. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 προσέφερε πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ ἀργυρᾶ ἱερὰ σκεύη καὶ μεγάλας ποσότητας δημητριακῶν. Κατὰ τὰς διαφόρους κρητικὰς ἐπαναστάσεις ἐδαπάνησε πολλὰ πρὸς συντήρησιν τῶν ἑκάστοτε καταφευγουσῶν εἰς αὐτὴν οἰκογενειῶν. Ὁ ἡγούμενος αὐτῆς Μελχισεδὲκ Τσουδερός, ἐκ τῶν μεμυημένων εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὡς ἀρχηγὸς σώματος ἐπαναστατῶν ἐξ 70 μοναχῶν καὶ ὑπηρετῶν τῆς μονῆς ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος ἐν Πολεμάρχι Κισάμου τὴν 3 Φε-

Ἡ Μονὴ Πρέβελη.

Digitized by Google

βρουαρίου 1823. Ἐκ τῶν πόρων της ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐμισθοδότει τοὺς διδασκάλους 16 δημοτικῶν σχολείων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Βασιλείου καὶ 4 ἑλληνικῶν, συνετήρει δὲ καὶ τὴν ἐν τῷ μονυδρίῳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἱερατικὴν σχολήν. Ἡ μονὴ αὕτη ἔχει σήμερον 14 μοναχούς.

† Ὁ Ρεθύμνης ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Πρεβελιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγάλης Βρύσης τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 190. Ε. Γ.

Πρεβέντα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Διάβα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

Πρεβέντζα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πραντικὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Πρέβεστας, *Ἀχμέτ*. Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγὸς ὑπηρετῶν, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἐν Ναυπακτίᾳ, ὡς ἐκτελεστικὴ ἀρχὴ τῶν κατεχόντων τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα Τούρκων, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεσολογγίου (1826—1828). Ὁ Πρέβεστας πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Κίτσος καὶ ὁ Νικόλας Τζαβέλλας, ὁ Γιαννάκης Ν. Στράτος καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ εἰσέβαλον εἰς Δωρίδα καὶ Μαλανδρῖνον καὶ ὅτι ἐπέρχονται κατὰ τῆς Ναυπακτίας, διήρπασε βίᾳ ἐκ τῶν πέριξ τῆς Λομποτινᾶς, χωρίου τῆς Ναυπακτίας, πλῆθυν τροφίμων καὶ ἐκλείσθη ἐν τῇ μεγάλῃ Λομποτινᾷ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν. Κατόπιν ἐπιθέσεως τῶν Ἑλλήνων ἐνικήθησαν οἱ Τοῦρκοι, φονευθέντος καὶ τοῦ Πρέβεστα μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ 100 ἀνδρῶν. Ἡ μάχη αὕτη (22 Ὀκτωβρίου 1828) συνετέλεσεν εἰς τὴν μετ' ὀλίγον βαθμιαίαν ἐκκένωσιν τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τ. Ε. Ε.

Πρεβετός, *Σπυρίδων*. Λόγιος ἐκ Ζακύνθου. Διατρίβων ἐν Βενετίᾳ, προσεκλήθη ὡς διδάσκαλος τῆς ἐν Τεργέστῃ σχολῆς, ἐν ᾗ ἐδίδαξε στοιχεῖα ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ ἰταλικά. Ὁ Πρεβετὸς μετέφρασεν ἰταλιστὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου καὶ ἰατροῦ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Λουδοβίκου Σωτήρη συντεθεῖσαν «Ἀπολογίαν ἱστορικοκριτικήν», ἐν ᾗ ἱστοροῦνται οἱ ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀκμάσαντες Ἕλληνες· ταύτην ἐτύπωσεν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1813, παρώτρυνε δὲ καὶ τὸν ἱεροδιδάσκαλον Ἀναστάσιον, ὅστις μεθηρμήνευσεν αὐτὴν εἰς τὴν καθωμιλημένην ἑλληνικήν, ἐκδοθεῖσαν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1814. Λ. Χ. Ζ.

Πρεβιτάλι (Previtali), *Ἀνδρέας*. Ἰταλὸς ζωγράφος (1480—1528), μαθητεύσας παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Μπελλίνι, διακριθεὶς δὲ κυρίως ὡς ἁγιογράφος. Σημαντικώτερα ἔργα του εἶναι: «Ἡ Παναγία» τοῦ μουσείου τῆς Πίζης, «Ἡ μνηστεία τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης» ἐν Βενετίᾳ, «Ὁ ἅγιος Ἰωάννης καὶ ἄλλοι ἅγιοι» ἐν Μπέργκαμο. «Ἡ Παρθένος καὶ τὸ παιδίον Χριστὸς» ἐν Παδούῃ κτλ.

Πρεβὸ (Prevost), *Ἀντώνιος - Φραγκῖσκος ντ' Ἐξίλ, ἀββᾶς* —. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1697 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1763. Διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως στρατιωτικός, μαθητευόμενος ἰησουΐτης, πάλιν στρατιωτικὸς ἱερεὺς τῶν Βενεδικτίνων, διῆλθε τὰ πρῶτά του ἔτη ἐν κραιπάλῃ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ τέλος ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν. Τὸ πρῶτον μυθιστόρημά του ὑπῆρξεν αἱ «Ἀναμνήσεις ἀξιολόγου ἀνδρός», τὸ ὁποῖον ἐξετιμήθη μεγάλως. Μεταβὰς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐδημοσίευσε τὰ μυθιστορήματα «Κλέβελαντ» καὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Μανὸν Λεσκὼ» (1735), τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὸν ἔνδοξον. Ἐν Λονδίνῳ ἐξέδωκε τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Le Pour et le Contre», εἰς ὃ ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν ζωηρότητα τοῦ πνεύματός του. Οἱ φιλολογικοὶ θρίαμβοι τοῦ Πρεβὸ ἐξήγειραν τὴν ἔχθραν πολλῶν ἀντιζήλων του εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μᾶλλον ἀμείλικτος ὑπῆρξεν ὁ ἀββᾶς Λαγγλὲ-Ντυφρενουᾶ, ὅστις κατηγόρει αὐτὸν διὰ τὰς περιπετείας του μετά τινος νέας διαμαρτυρομένης καὶ ἀνέφερεν ὅτι εἶχε μεταβῆ μετ' αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπρόκειτο δὲ ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἰαπωνίαν, ὅπου θὰ μετέβαλλε τὸ θρήσκευμά του. Ὅπως καταπαύσωσιν αἱ τοιαῦται κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαι τῶν ἀντιζήλων του, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλλίαν καί, χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ πρίγκιπος ντὲ Κοντὶ καὶ τοῦ καρδιναλίου Μπουασσύ, ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ φέρῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχῆμα. Προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ντὲ Κοντὶ ὡς γραμματεύς του, ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ φύγῃ εἰς Βέλγιον, ὁπόθεν ἐπιστρέψας ἤρξατο τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορίας τῶν ταξιδίων», εἰς ἣν διεχειρίσατο ὅλην τὴν δύναμίν της ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ συγγραφέως. Ταυτοχρόνως μετέφρασε τὰ ὡραῖα μυθιστορήματα τοῦ Ρίτσαρντσων «Pamelan», «Clarisse», «Harlowe» κτλ. Ἡ μεγάλη του ἐπιτυχία, ἡ εὔνοια τῶν μεγιστάνων, ἡ κατεύνασις τῶν παθῶν, μετὰ μίαν ζωὴν τόσον θυελλώδη, τὸν εἶχον μεταβάλει εἰς εὐσεβῆ πλέον, εἶχε δὲ ἀποσυρθῆ εἰς τὸ ἐρημητήριόν του ἐν Σαὶν-Φιρμέν, πλησίον τοῦ Σαντιγύ, ὅτε κατά τινα τῶν μονήρων αὐτοῦ περιπάτων κατέπεσε προσβληθεὶς ὑπὸ ἀποπληξίας. Ἡ δικαιοσύνη θέλουσα νὰ βεβαιωθῇ μὴ ὁ θάνατός ὠφείλετο εἰς ἔγκλημα, διέταξε νεκροψίαν, ἀλλ' ὡς ἐνεπήχθη ἡ κοπὶς τοῦ χειρουργοῦ εἰς τὸ σῶμα του, ὁ θεωρούμενος ὡς νεκρὸς ἔβαλε μεγάλην κραυγὴν καὶ ἐξέπνευσεν. Ὁ Πρεβὸ ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἀλλ' εἰς τὸ κοινὸν εἶναι γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς τοῦ μυθιστορήματος «Μανὸν Λεσκὼ». Τὸ ἔργον τοῦτο, γραφὲν εἰς ὕφος ἁπλοῦν, προξενεῖ μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς αἰωνίας ὡραιότητος τύπους, οὓς ἔπλασε. Καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μυθιστορήματά του ἐνυπάρχουν ἡ ζωηρὰ φαντασία καὶ αἱ παθητικαὶ σκηναί. Θ. Β.

'Αββᾶς Πρεβό.

— **Πρεβὸ** (Prevost), *Λουδοβῖκος-Κωνσταντῖνος*. Γάλλος γεωλόγος (1787—1856). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας εἰς τὴν σχολὴν τῶν τεχνῶν καὶ τῷ 1848 ἐγένετο ἀκαδημαϊκός. Ἐπεχείρησε γεωλογικὰς ἐξερευνήσεις εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Χρονολογικὴ ταξινόμησις τοῦ ἐδάφους» (1836), «Ἱστορία τῶν ἐδαφῶν τῆς τριασίου διαπλάσεως» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

—**Πρεβὸ** (Prévost), *Μαρσέλ*. Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1862. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῶν Ἰησουϊτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωσὴφ ἐν Μπορντὼ καὶ εἶτα εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, ἐξ ἧς ἐξῆλθε μὲ τὸν τίτλον τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ. Ἀφοῦ ἐξήσκησεν ἐπί τινα χρόνον τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, τὸ ἐγκατέλειψε διὰ νὰ ἀφιερωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχεν ἤδη διακριθῆ ὡς μυθιστοριογράφος τόσον διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ ὕφους, ὅσον καὶ διὰ τὴν συναρπάζουσαν ἀφήγησιν καὶ τὴν λεπτὴν ψυχολογίαν του. Τὸν ἐμέμφθησαν πολλοὶ ὡς θελήσαντα νὰ κολακεύσῃ τὰς λογοτεχνικὰς προτιμήσεις τοῦ μεγάλου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ἀρτύων τὰ ἔργα του διὰ ὑπεράγαν ρεαλιστικῶν περιγραφῶν· ἐν τούτοις ἡ ἀριστοτεχνικὴ μορφὴ τῶν μυθιστορημάτων του καὶ ἡ χάρις τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ πλησιάσῃ τὰ πλέον δύσκολα θέματα, χωρὶς νὰ περιπέσῃ ποτὲ εἰς τὴν βαναυσότητα. Παραλείποντες τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς δοκίμια, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ σκορπιὸς» (1887) καὶ «Αἱ μειξοπάρθενοι» («Les demivierges»), ἔνθα περιγράφονται αἱ συνέπειαι μιᾶς ὑπὲρ τὸ δέον ἐλευθέρας ἀνατροφῆς τῶν κορασίων· ταῦτα ἔσχον παταγώδη ἐπιτυχίαν καὶ κατέστησαν τὸ ὄνομά του περίφημον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ὀπαδὸς τῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς μέχρι τοῦ 1890 («Chonchette» 1888, «Ἡ δεσποινὶς Ζώφρ» 1889, «Ἡ ἐξαδέλφη Λάουρα» 1890 κλπ.), ἐκηρύχθη ἐχθρὸς αὐτῆς τῷ 1891 διὰ τοῦ ἔργου «Ἐξομολόγησις ἐραστοῦ», τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν αἱ «Γυναικεῖαι ἐπιστολαὶ» (1892), τὸ «Φθινόπωρον γυναικὸς» (1893) κ. ἄ. Τὸν ἰδεώδη δι' αὐτὸν τύπον τῆς Γαλλίδος παρουσιάζει εἰς τὰς «Ἐπιστολὰς πρὸς τὴν Φραγκίσκαν» (1902) καὶ τὰς πολὺ νεωτεριζούσας «Νέας ἐπιστολὰς πρὸς τὴν Φραγκίσκαν» (1924). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔγραψέ τινα πολεμικὰ μυθιστορήματα, ἄνευ σπουδαίας λογοτεχνικῆς ἀξίας, μεθ' ὃ ἐστράφη εἰς θέματα εἰλημμένα ἐκ τῆς συγχρόνου μεταπολεμικῆς ζωῆς («La Maîtresse et moi», 1925). Κ. Β. Λ.

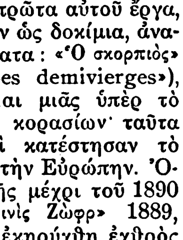

Μαρσὲλ Πρεβό.

—**Πρεβὸ-Παραντὸλ** (Prévost-Parantol), *Λουκιανός*. Γάλλος φιλόλογος καὶ πολιτικὸς (1829—1870). Ἐσπούδασε φιλολογίαν, τῷ δὲ 1851 ἔλαβε παρὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τὸ πρῶτον βραβεῖον διὰ τὸ σύγγραμμά του «Ἐγκώμιον τοῦ Μπερναρντὲν ντὲ Σαὶν-Πιέρ». Τῷ 1855 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Αἴξ. Τὰ πολιτικά του ἄρθρα ἐπέσυραν τὴν κοινὴν προσοχὴν διὰ τὸ κλασσικὸν ὕφος των καὶ τὰς φιλελευθέρας ἀρχάς των. Τῷ 1866 δημοσιεύσας φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ἀρχαῖα κόμματα», κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς μηνὸς φυλάκισιν ὡς ἀποπειραθεὶς νὰ ἐξεγείρῃ τὸ μῖσος κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἡ καταδίκη του δὲ αὕτη τὸν κατέστησε δημοφιλέστατον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνέπτυξεν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ταχυδρόμος τῆς Κυριακῆς» ἐντονώτερον τὴν κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ πολεμικήν του, τῷ δὲ 1863 ἐκτεθεὶς ὡς ὑποψήφιος βουλευτὴς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀπέτυχεν, ἐξελέγη ὅμως μετά τινας μῆνας μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας εἰς ἡλικίαν τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνά του κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ Ναπολέοντος Γ' καὶ ὑπεστήριξε μετὰ θέρμης τὴν ἀρχὴν ἐγκαθιδρύσεως κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Ὀλλιβιέ, ὅστις προέβη εἰς τὰς συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις. Τότε ὁ Πρεβὸ προσήγγισε τὴν φιλελευθέραν ταύτην κυβέρνησιν καὶ διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς τῷ 1869. Ἡ πολιτική του αὕτη μετάστασις ἐθεωρήθη ὡς ἀποστασία, δεινὴ δ' ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ πολεμικὴ ὑπὸ τῶν πρώην φίλων του. Μεταβὰς εἰς Οὐασιγκτῶνα εἶδεν ἑαυτὸν συνδεδεμένον τοῦ λοιποῦ μετὰ τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης, ἥτις ἦγε τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν ἄβυσσον. Πληροφορηθεὶς τὴν κήρυξιν τοῦ κατὰ τῆς Πρωσσίας πολέμου κατελήφθη ὑπὸ ἀφάτου μελαγχολίας καὶ θεωρῶν ἄφευκτον τὴν ἧτταν τῆς πατρίδος του ηὐτοκτόνησεν. Ὁ Πρεβὸ ἐξέδωκε πλεῖστα φιλολογικὰ συγγράμματα μεγάλης ἀξίας. Θ. Β.

Πρεβὸ-Παραντόλ.

—**Πρεβὸ** (Prévost) *ὑπόθεσις*. Ἐκλήθη οὕτως ἡ ὑπόθεσις τοῦ *Πέτρου Πρεβό*, καθ' ἣν ἡ ἰσορροπία θερμοκρασίας δὲν ἀποτελεῖ κατάστασιν ἠρεμίας, ἀλλ' ἐναλλαγὴν ἐνεργείας τοῦ σώματος μετὰ τοῦ περιβλήματος αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἡ θερμοκρασία αὐτοῦ παραμένει ἀμετάβλητος, εἰς τρόπον ὥστε λέγομεν ὅτι ἀποκαθίσταται δυναμικὴ ἰσορροπία τῆς θερμοκρασίας. Κ. Π.

Πρεβοῦδος, ἢ *Περβοῦνδος* (Prebud). Ὁ ἀρχηγὸς τῶν παρὰ τὸν Στρυμόνα ἐποικισάντων Σλαύων Ρουγχίνων, ὁ δι' ἀπιστίαν φυλακισθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ Πωγωνάτου, εἶτα δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, φονευθεὶς δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος μετ' ἀπόπειράν του νὰ δραπετεύσῃ. Ὁ φόνος τούτου ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δεινῆς τότε ἐπαναστάσεως τῶν Σλαύων καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀποκλεισμοῦ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ 680 καὶ τῆς λεηλασίας τῶν γειτονικῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ν. Σ. Λ.

πρεγγίτης (ὁ) (Prenkites) *[Παλαιοζ.]* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τροπιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα τοῦ εἴδους πρεγγίτης malsorensis εὑρέθησαν εἰς τὸ Κεφαλοβούνι τῆς νήσου Χίου ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων, ἀνηκόντων εἰς τὴν βερφένιον βαθμίδα τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Πρέγκελ (Pregel) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ, μήκους 125 χλμ. Σχηματίζεται παρὰ τὸ Ἰνστερμπουργκ ἐκ τῶν ποταμῶν Ἄγκεραπ καὶ Ἴνστερ, προσλαμβάνει παρὰ τὸ Βελάου τὸν ποταμὸν Ἄλλε καὶ ἐκβάλλει ἐκεῖθεν τῆς Καίνιγκσμπεργκ, εἰς τὴν φρεσικὴν λιμνοθάλασσαν. Εἶναι πλωτός. Θ. Κ.

Πρέγκλ (Pregl), *Φρίτς*. Αὐστριακὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1869 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1930. Ὑπῆρξε καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Innsbrug. Ἀπὸ τοῦ 1921 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης καὶ τῷ 1923 τῷ ἀπενεμήθη τὸ βραβεῖον Nobel. Εἰς τὸν Πρέγκλ ὀφείλεται ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ συστηματοποίησις τῶν μεθόδων τῆς μικροαναλύσεως, δι' ὧν τόσαι παρεσχέθησαν ὑπηρεσίαι εἰς τὰς βιολογικὰς καὶ χημικὰς ἐρεύνας. Σ. Γ.

— **Πρέγκλ** (Pregl) *ὑγρὸν* ἢ *διάλυμα*. Τὸ διάλυμα τοῦτο καλούμενον καὶ Presojod περιέχει ἐλεύθερον ἰώδιον ὡς καὶ ἰωδιούχους ἑνώσεις, ἐξ ὧν ἀποσπᾶται ἰώδιον. Ὑπεδείχθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὡς ἀντισηπτικὸν ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς χρήσεως. Σ. Γ.

πρεγραττίτης (ὁ) (Pregrattit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, συνώνυμον πρὸς τὸν *παραγονίτην* (βλ. λ.).

Πρεδαυήνσιοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς Δακικὸς κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 8, 3) μετὰ Ραταχησίων καὶ Καυκασίων πρὸς νότον τῶν Ἀνάρτων, Τευρίσκων καὶ Κοιστοβώκων, τὴν Ἄνω Δακίαν περίπου. Α. Θ. Σ.

Πρεδικάρης, *Μιχαήλ*· βλ.λ. *Περδικάρης* Μιχαήλ.

πρέζα (ἡ)· δημοτ., ὅσον δύναταί τις νὰ λάβῃ διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου: «μιὰ πρέζα ταμπάκο» || συνεκδ., ἐλαχίστη ποσότης, ὀλίγον: «θέλει κι' αὐτὸς πρέζα» (ἰταλ. presa).

Πρέζα *[Γεωγρ.]*. Νησίον ἐν τῷ συστάδι τῶν Πρασονησίων (πλάτ. 36° 59' 15" Β., μηκ. 25° 06' 40" Ἀν., χάρτ., ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) τῶν μεταξὺ Πάρου καὶ Ἀντιπάρου. Σ. Ε. Λ.

πρεζαντῖναι (αἱ) (Presantines). Γυναικεῖον θρησκευτικὸν τάγμα συσταθὲν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Σκοπὸς τοῦ τάγματος τούτου ἦτο ἡ περίθαλψις καὶ ἡ διδασκαλία τῶν πτω-

Digitized by Google

χῶν παιδίων. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ὑπέστη καὶ τὸ τάγμα τοῦτο τὴν τύχην τῶν λοιπῶν. Αἱ μοναὶ διελύθησαν καὶ αἱ φιλάνθρωποι ἀδελφαὶ διεσκορπίσθησαν. Σήμερον μία τοιαύτη μονὴ ὑφίσταται ἐν Κρακοβίᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1851. Θ. Β.

πρεζάρισμα (τό)· δημοτ. ἡ λῆψις μιᾶς πρέζας.

πρεζάρω· δημοτ., παίρνω πρέζα, λαμβάνω ἐλάχιστόν τι.

Πρεθσλαύα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. Πραισθλάβα.

πρείγιστος (ὁ) (=πρεσβύτατος) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ ὁ πρόεδρος τῆς ἐκ τῶν εὐδοκιμησάντων κόσμων συγκροτουμένης βουλῆς. Γενικῶς πρείγιστοι ἐκαλοῦντο οἱ κόσμοι, ὡς πρεσβύτεροι. Ε. Γ.

Πρέϊδις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Κάτω Μοισίας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν ἱστορικὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 11) ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Πρέκαλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, ἐκτεινομένη, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Προκόπιον (V, 15, 25), παρὰ τὴν Ἐπίδαυρον (νῦν Δυρράχιον). Α. Θ. Σ.

Πρέκας, *Ἀντώνιος*. Ἕλλην πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ τῷ 1864. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπολιτεύθη ἐν Θήρᾳ. Τῷ 1922 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Σ. Κροκιδᾶ καὶ τῷ 1925 ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ εἶτα τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Γ. Κονδύλη. Ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ διατελεῖ ἐπίτιμος πρόεδρος αὐτοῦ. Μ. Γ. Δ.

Πρεκοπάνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Περικοπὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Πρὲλ (Prell), ***Ἕρμαν***. Γερμανὸς ζωγράφος καὶ γλύπτης (1854—1922). Ἐσπούδασεν εἰς Δρέσδην καὶ Βερολῖνον. Μετέβη κατόπιν εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ διετίαν (1881—1882), ἐπιστρέψας δὲ εἰς Βερολῖνον ἐξετέλεσεν ἕνδεκα τοιχογραφίας εἰς τὸ μέγαρον τῶν ἀρχιτεκτόνων, εἰς τὰς ὁποίας συμβολίζεται ἡ ἱστορία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἀκολούθως ἐφιλοτέχνησε τοιχογραφίας εἰς Χίλδεσχαϊμ μὲ θέματα εἰλημμένα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης, εἶτα εἰς Μπρέσλαου, εἰς Ῥώμην (ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς γερμανικῆς πρεσβείας) κ. ἄ. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ πίνακες: «Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης» (πινακοθήκη Δρέσδης) καὶ «Ἰωσὴφ» (μουσεῖον Μπρέσλαου). Γλυπτὰ ἔργα αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐν Βερολίνῳ καὶ Δρέσδῃ. Γ. Ι. Β.

—**Πρὲλ** (Prel), ***Κάρολος***, *βαρῶνος τοῦ* —. Γερμανὸς ἀποκρυφολόγος φιλόσοφος (1839 — 1899). Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον της πόλεως ταύτης τῷ 1858. Τὸ ἀκόλουθον ὅμως ἔτος, διακόψας τὰς σπουδάς του, κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, ὑπηρέτησε δὲ ὡς ἀξιωματικὸς μέχρι τοῦ 1872, ὅτε ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. Ἔκτοτε ἔζησεν ἐν Μονάχῳ ἀσχολούμενος κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς, εἶτα δὲ εἰς τὸν πνευματισμὸν καὶ τὴν ἀποκρυφολογίαν. Προσεπάθησε νὰ στηρίξῃ τὸν πνευματισμὸν ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως, παραδεχόμενος τὴν ὕπαρξιν πνευματικοῦ κόσμου ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς συνήθους πείρας, ὁ ὁποῖος ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας δύναται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ νὰ φανερωθῇ ἐν αὐτῷ ὑπὸ αἰσθητὴν μορφήν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἰουστῖνος Κέρνερ καὶ ἡ μάντις τοῦ Πρέβορστ» (1866), «Ὁ μυστικισμὸς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» (1888), «Μελέται ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν» (2 τόμοι, 1890 — 1891, β' ἔκδ. 1904), «Ὁ πνευματισμὸς» (1893), «Ἡ ἀνακάλυψις τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν» (2 τόμοι, 1894 — 1895), «Ἡ μαγεία ὡς φυσικὴ ἐπιστήμη» (1899, β' ἔκδ. 1912), τὸ πνευματιστικὸν μυθιστόρημα «Ὁ σταυρὸς παρὰ τὸν παγῶνα» (1891, γ' ἔκδ. 1905) καὶ πολλὰ ἄλλα. Κ. Β. Λ.

Πρελιούλοβιτς, *Θωμᾶς*. Σέρβος ἡγεμὼν τῶν Ἰωαννίνων (βλ. λ. *Θωμᾶς* Πρελιούλοβιτς).

Πρέλλβιτς (Prellwitz), ***Γερτρούδη***. Γερμανὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1869. Ἔγραψε ποιήματα, τὰ δράματα «Οἰδίπους» (1898), «Μεταξὺ δύο κόσμων» (1900), «Μιχαὴλ Κολάας» (1910) καὶ ἄλλα. Ἰδίως προεκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον τὸ μυθιστόρημα αὐτῆς ἡ «Δρούδη» (1920—1925, 3 τ.), εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει τὴν ἐξέλιξιν τῆς μεταπολεμικῆς νεότητος καὶ ἐξετάζει τὴν ψυχολογίαν καὶ τὰς τάσεις αὐτῆς. Θ. Κ.

Πρέλλερ (Preller), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος (1809—1861). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Dorpat καὶ τῆς Ἰένας καὶ βιβλιοθηκάριος ἐν Βαϊμάρῃ. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων καὶ δημοσιευμάτων του εἶναι: «Demeter und Persephone» (Hamburg 1837), «Die Regionen der Stadt Rom» (Iena 1846), «Historica philosophiae graecae et romanae» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ H. Ritter, Hamburg 1838), «Griechische Mythologie», «Römische Mythologie» κλπ. Β. Δ. Θ.

—**Πρέλλερ** (Preller), ***Φρειδερῖκος*** *ὁ πρεσβύτερος*. Γερμανὸς ζωγράφος (1804—1878). Ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν τῆς Ἀμβέρσης, τῷ δὲ 1826 ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς του καταρτίσεως. Ἐπεσκέφθη κατ' ἀρχὰς τὸ Μιλᾶνον, μετὰ διετίαν δ' ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ῥώμην. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν διωρίσθη τῷ 1831, νεώτατος ἔτι, καθηγητὴς ἐν Βαϊμάρῃ. Ἐξειργάσθη τοιχογραφίας, ἐλαιογραφίας καὶ χαλκογραφίας ἐπὶ ἡρωϊκῶν καὶ ἱστορικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θεμάτων. Σημαντικωτάτην θέσιν ἐν τῇ παραγωγῇ του κατέχουν αἱ 14 συνθέσεις, τὰς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς «Ὀδυσσείας». Ι. Μ. Π.

—**Πρέλλερ** (Preller), ***Φρειδερῖκος*** *ὁ νεώτερος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Γερμανὸς ζωγράφος (1838—1901). Ἐταξίδευσε δὶς εἰς Ἰταλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς του καταρτίσεως. Ὑπῆρξε καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν τῆς Δρέσδης. Ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Λειψίας ἀπόκεινται οἱ σημαντικώτεροι τῶν πινάκων του. Ι. Μ. Π.

Πρελοῦμπος, *Θωμᾶς*. Σέρβος ἡγεμὼν τῶν Ἰωαννίνων (βλ. λ. *Θωμᾶς* Πρελιούλοβιτς).

πρελούντιο (τὸ) (λατ. praeludium, ἰταλ. preludio, γερμ. Vorspiel, ἑλλ. *προανάκρουσμα*) *[Μουσ.]*. Ὀνομασία διδομένη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰς τὸ πρῶτον τεμάχιον, τὸ προηγούμενον τῶν χορῶν τῆς ὀργανικῆς σουΐτας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔχει τὴν μορφὴν τῆς γαλλικῆς εἰσαγωγῆς ἢ τῆς ἰταλικῆς συμφωνίας. Σήμερον τὸ καθαυτὸ πρελούντιο εἶναι ὁ συμφωνικὸς πρόλογος ἑνὸς μελοδράματος, ἐφ' ὅσον δὲν ἀκολουθεῖ τὸν τύπον τῆς εἰσαγωγῆς καὶ δὲν εἶναι τὸ μουσικὸν ἀπάνθισμα τῶν κυριωτέρων μελῳδιῶν τοῦ ἔργου. Ἡ ἐπεξεργασία του πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως συμφωνική, ὅπως π.χ. εἰς τὸ πρελούντιο τοῦ «Τριστάνου καὶ τῆς Ὑζόλδης» τοῦ Βάγνερ. Τέλος *πρελούντιο* καλεῖται ἀκόμη τὸ τεμάχιον ὀργανικῆς μουσικῆς τὸ προηγούμενον μιᾶς φυγῆς διὰ κλειδοκύμβαλον ἢ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἡ εἰσαγωγικὴ βραχεῖα φράσις ἑνὸς χορικοῦ, μιᾶς μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

Πρεμαρίνι (Premarini). Εὐγενὴς βενετικὴ οἰκογένεια πολλαχῶς διακριθεῖσα. Ἐν ἔτει 1208 ἀναφέρεται ὁ *Ρογῆρος Πρεμαρίνι*, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Μαρίνου Δανδόλου, δυνάστου τῆς Ἄνδρου, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ὄθωνα τὸν Δ' διὰ νὰ συγχαρῇ αὐτὸν ἐκ μέρους τῆς Βενετίας ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει ἀδιαφιλονικήτου κυριαρχίας μετὰ τὸν θάνατον Φιλίππου τοῦ Χοενστάουφεν. Ἦτο δὲ ὁ Ρογῆρος Βενετὸς ναύαρχος, ὅστις τῷ 1206 ἐκυρίευσε μετὰ τοῦ Ρενιέρου Δανδόλου τὴν Κέρκυραν καὶ συλλαβὼν ἀπηγχόνισεν ὡς πειρατὴν τὸν κατέχοντα τὴν νῆσον ταύτην Γενουήνσιον ναύαρχον Λέοντα Βετρᾶνον, ὃν ἡ δημοκρατία τῆς Γενούης εἶχεν ἀποκηρύξει κατόπιν τῆς μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1202, συνομολογηθείσης συμφωνίας. Μέλη τοῦ οἴκου τῶν Πρεμαρίνι ἐδέσποσαν ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μεγάλου μέρους τῆς νήσου Κέας διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1328 τελεσθέντος γάμου τοῦ *Ρογήρου Πέτρου Πρεμαρίνι* (Ruggiero di Pietro Premarini) μετὰ τῆς Ἀλίκης Γκίζη, δι' οὗ γάμου ὁ Ρουγγιέρος ἐγένετο κύριος τοῦ ἡμίσεος τῆς Κέας. Ὀλίγον κατόπιν ὁ *Μᾶρκος Πρεμαρίνι*, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1364, ἐγένετο κύριος τῶν τριῶν τετάρτων τῆς νήσου. Ἀρχομένης τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἦρχε μεγάλου μέρους τῆς Κέας μετὰ τοῦ εὐρυχώρου αὐτῆς λιμένος ὁ *Φραγκῖσκος Β' Πρεμαρίνι*, ὃν ἐκληρονόμησαν οἱ δύο υἱοί του *Παῦλος καὶ Λουΐγιος*, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἀπὸ τῆς νήσου ὁ ἐν ἔτει 1537 καταλαβὼν τὴν Κέαν Τοῦρκος στόλαρχος Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας, ὅστις τὸ ἑπόμενον ἔτος παρεχώρησε τὴν Κέαν εἰς τὸν φόρου ὑποτελῆ εἰς τὸν σουλτᾶνον δοῦκα τῆς Νάξου Ἰωάννην Δ' Κρῖσπον. Καὶ ἐπέτρεψε μὲν ὁ δοὺξ τῆς Νάξου νὰ ἐπανακτήσωσιν οἱ Πρεμαρίνι τὸ εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον μέρος τῆς Κέας ἐπὶ καταβολῇ εἰς αὐτὸν ὡρισμένου ἐτησίως φόρου, ἀλλ' ὀλίγον πρὶν ἢ ἐκλείψῃ τελείως ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς φραγκικῆς κυριαρχίας ὁ δοὺξ τῆς Νάξου ἔδωσεν ὡς προῖκα τῆς συζευχθείσης τὸν τελευταῖον δυνάστην τῆς Ἄνδρου Ἰωάννην Φραγκῖσκον Σομμαρίπαν (μετὰ τὸ 1539 μέχρι τοῦ 1566) θυγατρός του Θαδδαίας μέγα μέρος τῆς Κέας μετὰ τοῦ λιμένος της, ὅπερ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοὺς εἰς οὓς ἀνῆκε τοῦτο Πρεμαρίνι. Ἔκτοτε οἱ Πρεμαρίνι ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς Κέας. Δ. Π. Π.

Πρεμεντινοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαζαράτων τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 253.

Πρεμερστάϊν (Premerstein), ***Ἀντώνιος*** *φὸν* —. Σύγχρονος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Χρηματίσας ἐπί τι διάστημα καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μαρβούργου, ἐξετέλεσεν εἶτα πολλὰς ἐπιστημονικὰς περιηγήσεις ἀνὰ τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μικρασίαν, διωρίσθη δὲ κατόπιν καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ εἶτα τῆς Πράγας. Ἐπί τινα ἔτη διετέλεσε καὶ συνδιευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις αὐστριακοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἔργων του καὶ δημοσιευμάτων ἐν διαφόροις ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς τὰ κυριώτερα εἶναι: «Bericht über die Reise in Lydien und der südl. Aiolis, ausgeführt» (1906), «Die Urkunde eines arkadischen Synoikismos» (1909), «Archaische Grabschrift bei Methana» (1909), «Kleobis und Biton» (1910), «Phratrern — Verbände aut einem attischen Hypothekenstein» (1910), «Bericht über eine zweite Reise in Lydien, ausgeführt in 1908» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Keil Joseph» (1911), «Athenischer Ehrenbeschluss für einen Grosskaufmann» (1911), «Zur Dendung des Parthenonfrieses» (1913), «Bericht über eine dritte Reise in Lydien und den engrenzenden Gebieten Ionien, ausgeführt» (1911) (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Keil, 1914) «Griechische —heidnisse Weise als Verkünder Christlicher Lehre in Handschriften und Kirchenmahlereien» (1926). Β. Δ. Θ.

Πρεμετή, ἢ ***Πρεμέτι*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ ὑπαγομένης Βορείου Ἠπείρου, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου ποταμοῦ κάτωθι τοῦ ὄρους Δεμπέλ, ἀντερείσματος τῆς Νεμέρτσικας καὶ δὴ κάτωθεν τοῦ αὐχένος, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἡμιονικὴ ὁδὸς Πρεμετῆς—Ἀργυροκάστρου. Συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μὲ τὰ Ἰωάννινα, Ἀργυρόκαστρον, Τεπελένι, Κοριτσᾶν. Ἡ πόλις εἶναι κατάφυτος καὶ κατάρρυτος καὶ ἔχει ὡραίας οἰκοδομάς. Βορείως αὐτῆς κεῖται ἀκρόπολις, ἐπὶ τῆς ὁποίας σῴζονται τὰ ἐρείπια ναοῦ χριστιανικοῦ. Κάτ. περὶ τοὺς 5.000, ἐξ ὧν 2.500 ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, 2.000 Ἀλβανοὶ Μωαμεθανοὶ καὶ περὶ τοὺς 500 Ἀτσίγγανοι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα καϊμακάμη, νῦν δὲ ὑποδιοικητοῦ. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶχεν ἑπτατάξιον ἀστικὴν σχολὴν καὶ τουρκικὸν ἡμιγυμνάσιον. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐπὶ τουρκοκρατίας παρείχετο δαπάναις τοῦ ἐν Βιέννῃ ἀποβιώσαντος Ζώτου Πάνου Δούρου καὶ ἀρωγῇ τῶν κατοίκων. Ἡ Πρεμετὴ ὑπῆρξε πατρὶς τῶν οἰκογενειῶν Γκίκα καὶ Δούκα, αἱ ὁποῖαι διέπρεψαν ὡς ἡγεμόνες εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, ἐκ δὲ τοῦ παρ' αὐτὴν χωρίου Χόντα Χόβα ἢ Χοντόβα κατήγετο ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Ἀπόστολος Ἀρσάκης.

Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται ἀνέκαθεν εἰς τὴν μητρόπολιν Κοριτσᾶς καὶ Πρεμετῆς ἑδρεύει δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος. Τῷ 1913 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, κατὰ δὲ τὸ 1914 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα καὶ ἀνακατελήφθη τῷ 1915 ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐκραγέντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατελήφθη τῷ 1916 ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, εἰς οὓς ἔμεινε μέχρι τοῦ 1920, ὁπότε περιῆλθεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Χ. Ι. Σ.

— **Πρεμετῆς *ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἀλβανίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου ποταμοῦ κάτωθεν τοῦ ὄρους Νεμέρτσικα, ἀποτελουμένη ἐκ 30 περίπου χωρίων ὁμιλούντων τὴν ἀλβανικήν, ἑλληνικὴν καὶ κουτσοβλαχικήν. Χ. Ι. Σ.

πρεμιέρα (ἡ)· δημοτ., ἡ πρώτη παράστασις θεατρικοῦ ἔργου, ἡ πρώτη ἐκτέλεσις μουσικῆς συναυλίας (γαλλ. première).

πρεμνάδης (ὁ) (Premnades) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πωμακεντριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πρεμνάδης ὁ φαιὸς* (Premnades cinereus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, χρῶμα σκοτεινῶς φαιόν, σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ μετρίων λεπίων καὶ παρὰ τὰ βραγχιακὰ ἐπιπτύγματτα ἀνὰ μίαν αἰχμηρὰν ἄκανθαν. Δ. Ν. Π.

πρεμνοβλάστημα (τὰ) *[Δασολ.]*. Καλοῦνται *πρεμνοβλαστήματα* τὰ ἐκ τοῦ μετὰ τὴν ὑλοτομίαν ἀπομένοντος πρέμνου φυόμενα ἀναβλαστήματα, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ἀναγεννήσεως τῶν πρεμνοφυῶν δασῶν. Ἐκ τῶν πρεμνοβλαστημάτων δέον, εἰς κανονικὴν τῶν δασῶν ἐκμετάλλευσιν, νὰ ἀφαιρῶνται τὰ πλεονάζοντα καχεκτικὰ καὶ ὑστεροῦντα, ἵνα ἀκωλύτως ἀναπτύσσωνται ὅσα ἐπιτρέπει ὁ χῶρος. Α. Ε. Κ.

πρέμνον (τό)· τὸ μετὰ τὴν κοπὴν τοῦ δένδρου ἀπομένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατώτατον τμῆμα τοῦ κορμοῦ (κοιν. ***κούτσουρον***).

πρέμνον (τὸ) (Premnum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βερβενιδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Τὰ πρέμνα εἶναι δεν-

Digitized by Google

δρύλλια μὲ φύλλα ἀντίθετα, ἁπλᾶ, ἀκέραια καὶ ἐνίοτε ὀδοντωτὰ κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν. Τὰ ἄνθη των εἶναι μικρά, ὑπόλευκα καὶ κατὰ κῦμα διατεταγμένα εἰς τὰ ἄκρα τῶν κλάδων. Ἔχουσι κάλυκα κωδωνοειδῆ, φέροντα κατὰ τὴν περιφέρειάν του πέντε ὀδοντώσεις. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη, περικλείουσα ἕνα μόνον πυρῆνα, διῃρημένον εἰς τέσσαρας λοβούς, ἕκαστος τῶν ὁποίων περιλαμβάνει ἀνὰ ἓν σπέρμα. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους τινὰ καλλιεργοῦνται καὶ ἐν Εὐρώπῃ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

πρεμνοφυὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τὸ) *[Δασολ.]*. Πρεμνοφυὴς ἐκμετάλλευσις δάσους ἢ πρεμνοφυὲς δάσος ὀνομάζεται τὸ παραγόμενον ἐξ ἀναβλαστημάτων τῶν πρέμνων, ἅτινα ἀπομένουν μετὰ τὴν ὑλοτομίαν τοῦ ὑπεργείου τμήματος τοῦ δένρου. Δάση πρεμνοφυῆ εἶναι τὰ ἐκ διαφόρων θαμνωδῶν φυτῶν (κόμαρος, φιλύρα, πρῖνος κλπ.) ἀποτελούμενα. Ἐπίσης ἡ δρῦς, ἡ καστανέα καὶ ὀλίγον ἡ ὀξυὰ δύνανται νὰ τύχωσι πρεμνοφυοῦς ἐκμεταλλεύσεως. Α. Ε. Κ.

Πρεμονβὰλ (Premontval), ***Ἀνδρέας - Πέτρος - Λεγκαί***, ἐπονομαζόμενος —. Γάλλος συγγραφεὺς (1716—1764). Ἀναγκασθεὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς Γαλλίας διὰ τὰ ἀντικαθολικά του κηρύγματα, κατέφυγε τῷ 1744 εἰς Ἑλβετίαν, ἔνθα ἠσπάσθη τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐταξίδευσεν εἶτα εἰς Γερμανίαν, τῷ 1749 μετέβη εἰς Χάγην καὶ κατόπιν ἐκλήθη εἰς Βερολῖνον, ἔνθα ἵδρυσε σχολὴν περίφημον καταστᾶσαν διὰ τὰς παιδαγωγικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὁ Πρεμονβὰλ ἔγραψε: «Λόγοι περὶ μαθηματικῶν» (1743), «Σκέψεις περὶ ἐλευθερίας» (1750 καὶ β΄ ἔκδ. 1784) κλπ. Γ. Ι. Β.

Πρέμουντα (Premunda) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἀδριατικὴ ἐν τῷ στενῷ τοῦ Κουαρνερόλο, 5 μίλλ. ἐπιμήκης καὶ 1 μίλλ. εὐρεῖα, παρουσιάζουσα καταφύγιον κατὰ τῆς μπόρα. Ἡ πρωτεύουσά της, *Πρέμουντα* ἐπίσης (1.500 κατ.), καὶ τὸ χωρίον *Κρεοὺλ* (πλάτ. 44° 20′ Β., μῆκ. 14° 36′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Guarnero) ἀποτελοῦν τὰ μόνα τῆς νήσου πολίσματα, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν χρησιμοποιούμενα ὡς θέρετρα. Σ. Ε. Λ.

Πρεμπόδιστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σωσάνδρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Πρεμὺσλ (Przemysl) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πσεμύσλ*.

πρενίτης (ὁ) (Prehnit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, συνώνυμον πρὸς τὸν *κουφόλιθον* (βλ. λ.).

πρενιτικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Πολυκαρβονικὸν κυκλικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου: $C_6H_2(COOH)_4$ [1 : 2 : 3 : 4]. Σ. Γ.

Πρὲνς (Prins), ***Ἀδόλφος***. Βέλγος νομομαθὴς καὶ ἐγκληματολόγος (1845—1919). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατέγινε καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν. Τῷ 1878 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Βρυξελλῶν καὶ βραδύτερον γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν φυλακῶν. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Περὶ ἐγκληματικότητος κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην» (1880), «Ἡ δημοκρατία καὶ τὸ κοινοβουλευτικὸν καθεστὼς» (1884 καὶ 2α ἔκδ. 1886), «Ἐγκληματικότης καὶ περιστολὴ αὐτῆς» (1886), «Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ κοινωνικὸν καθῆκον» (1895), «Ποινικὴ ἐπιστήμη καὶ θετικὸν δίκαιον» (1889), «Περὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος» (1905) κ.ἄ. Τῷ 1889 ἵδρυσε μετὰ τῶν καθηγητῶν φὸν Χάμελ καὶ Φρὰντς Λὶστ τὴν «Διεθνῆ ἐγκληματολογικὴν ἕνωσιν». Γ. Ι. Β.

Πρὲνς (Le Prince), ***Λὲ*** **—**. Δύο Γάλλοι καλλιτέχναι (βλ. λ. *Λὲ Πρένς*).

Πρεντεὰλ (Predeal) *[Γεωγρ.]*. Στενωπὸς (διάβασις) ἐπὶ τῶν Καρπαθίων ὀρέων, νοτίως τῆς Κρονστάντης, εἰς ὕψος 1.015 μ. Δι᾿ αὐτῆς διέρχεται ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Σινάγιαν-Πλοέστι καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κρονστάνδης-Βουκουρεστίου. Θ. Κ.

Πρεντὲλ Χὰν *[Γεωγρ.]*. Στενωπὸς ἐν τῇ βουλγαρικῇ Μακεδονίᾳ (ὑψ. 900), σχηματιζομένη μεταξὺ τῶν ὀρέων Κάπατνικ καὶ Χαρμανλὰρ-τεπὲ (1664) ἀφ᾿ ἑνός, Περὶν Οὒϊρ (1955) ἀφ᾿ ἑτέρου. Διὰ ταύτης διέρχεται ἡ ἡμιονικὴ ὁδὸς Μαχομία —Πρεντὲλ Χὰν—Μόροβα μαχαλᾶ—Σιμητλή.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐπιχειρήσεις Πρεντὲλ Χὰν* φέρονται αἱ διεξαχθεῖσαι, διαρκοῦντος τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1913, ὑπὸ τῆς 7ης ἑλληνικῆς μεραρχίας τοῦ συνταγματάρχου Σωτήλη, ἐναντίον τμημάτων τῆς 11ης βουλγαρικῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Ντελὼφ (ὁ κύριος ὄγκος τῆς βουλγαρικῆς ταύτης μεραρχίας ὑπεχώρησε διὰ Γιακορούδας πρὸς τὰ παλαιὰ τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα), κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 11—18 Ἰουλίου 1913, καὶ ἀποτελοῦσαι συνέχειαν τῶν ἐπιχειρήσεων Νευροκοπίου. Τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἰουλίου διετάχθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου ἡ 7η μεραρχία νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν διὰ Πρεντὲλ Χὰν πρὸς Σιμητλὴ προχώρησίν της, ἵνα τοιουτοτρόπως διευκολύνῃ τὴν πρὸς Β. προέλασιν τοῦ ὄγκου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὴν ἔχουσαν ἄξονα κατευθύνσεως τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος, φροντίζουσα ὅμως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ δεξιὸν πλευρόν της ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τῶν παλαιῶν τουρκοβουλγαρικῶν συνόρων τῆς Ροδόπης. Τὴν 11ην Ἰουλίου ἡ 7η μεραρχία ἐξέπεμψεν ἀναγνωρίσεις πρὸς Δ., δηλαδὴ ἑκατέρωθεν τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμίου Ράμπλοβα (παραποτάμου τοῦ Νέστου) πρὸς Πρεντὲλ Χάν, προσκομισάσας τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ στενωπὸς Πρεντὲλ Χὰν κατείχετο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὴν ἑσπέραν τῆς 11ης διετάχθη ἡ 7η μεραρχία νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προχώρησίν της, κανονίζουσα ὅμως τὴν ἐνέργειαν κατὰ τρόπον ὥστε, ἄν, φθάνουσα εἰς Γκράντεβο, πληροφορηθῇ περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Σιμητλή, τότε νὰ μὴ ἐξακολουθήσῃ τὴν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ὀζένοβα (παραποτάμου τοῦ Στρυμόνος) προχώρησιν, ἀλλὰ νὰ πορευθῇ πρὸς Παπᾶς μπασὶ (1079). Τὴν 12ην Ἰουλίου ἡ προχώρησις ἐγένετο ὁμαλῶς μέχρι τῆς 13ης ὥρας, ὁπότε προσέκρουσε

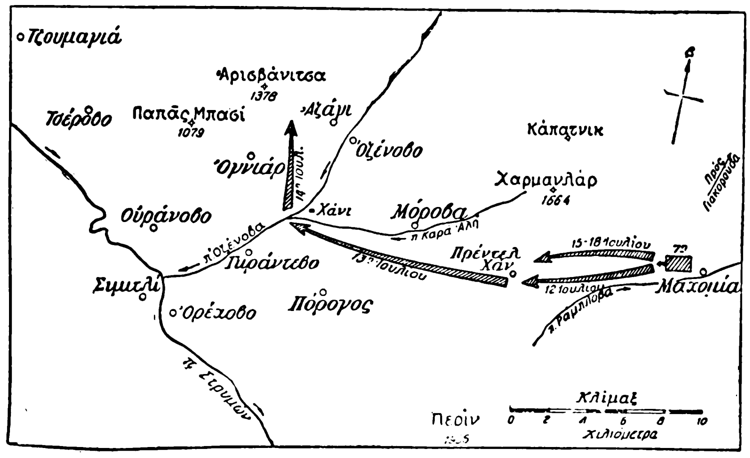

Ἐπιχειρήσεις Πρεντὲλ Χὰν 11—18 Ἰουλίου 1913.

κατὰ τῶν προκεχωρημένων βουλγαρικῶν τμημάτων, καὶ τότε, μετὰ τρίωρον σκληρὸν ἀγῶνα ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχήν, κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐκτοπίσωσι τὰ ἐκεῖ βουλγαρικὰ τμήματα, ὑποχωρήσαντα πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ χωρίου Ὀζένοβο καὶ πρὸς τὸ πασίγνωστον 1378 (Ἀρισβάνιτσα). Τὴν 13ην Ἰουλίου ἐξηκολούθησεν ἡ μεραρχία τὴν πρὸς Γκράντεβο προχώρησιν, ἀκολουθήσασα τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμίου Καρὰ Ἀλῆ ντερεσί, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξησφαλίσθη ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Κάπατνικ διὰ πλαγιοφυλακτικοῦ τμήματος. Ἀλλ᾿ ἡ προχώρησις τῆς μεραρχίας ἦτο ἐπιπονωτάτη, λόγῳ τοῦ στενοῦ τῆς διαβάσεως, ἐχούσης ἐνιαχοῦ πλάτος 1 ½ μόνον μέτρου, καὶ συγχρόνως λόγῳ τῆς ὅλης δασώδους περιοχῆς. Περὶ τὴν 16ην ὥραν ἔφθασε τέλος εἰς τὸ χάνι Καρὰ Ἀλῆ ντερεσί, ἔνθα καὶ ἐσταμάτησε τὴν περαιτέρω προχώρησιν, συνδεθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τῆς παραπλεύρου (πρὸς Δ.) 6ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, παρ᾿ ἧς ἐπληροφορήθη περὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῆς προχωρήσεως τοῦ ὄγκου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὴν 14ην Ἰουλίου ἡ μεραρχία ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ σκληροὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ 1378 καὶ Ἀζαγὶ μαχαλᾶ. Κατὰ τὰς ἐπιλοίπους μέχρι τῆς ἀνακωχῆς (18ης Ἰουλίου) ἡμέρας διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες περὶ τὸ Πρεντὲλ Χὰν ὑπὸ τμημάτων τῆς 7ης μεραρχίας, παραμεινάντων εἰς Μαχομίαν (δύο συνταγμάτων πεζικοῦ, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐλθὸν εἰς ἐνίσχυσινν ἐκ τῆς 8ης μεραρχίας, καὶ μοίρας πυροβολικοῦ), καθόσον βουλγαρικὰ τμήματα συγκεντρωθέντα παρὰ τὰ παλαιὰ τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα τῆς Ροδόπης εἶχον φθάσει μέχρι Μαχομίας καὶ εἶχον καταλάβει τὰ ἀνατολικῶς τῆς ἐξόδου τῆς στενωποῦ Πρεντὲλ Χὰν ὑψώματα. Τὰ ἐν λόγῳ ὑψώματα ἀνακατελήφθησαν ὑπὸ τῆς 7ης μεραρχίας τὴν 17ην Ἰουλίου 1913, ἀλλ᾿ ἡ ἀνακατάληψις τῆς Μαχομίας δὲν ἐπετεύχθη πλήρως, καθόσον προέλαβεν ἡ ἀνακωχή, καὶ τοιουτοτρόπως ἀνακατελήφθησαν μόνον οἱ ἐπικρατοῦντες τῆς πόλεως ταύτης λόφοι. Ν. Θ. Κ.

Πρεντσλάου (Prenjlau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Βρανδεμβούργῳ, παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Οὐκερμαρκίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὔκερ, τῆς βορείας ὄχθης τῆς ὁμωνύμου λίμνης καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀνγκερμύντε — Πάζερβαλντ. Κάτ. 21.622 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν χυτοσιδήρου, σακχάρεως, μαργαρίνης, δερμάτων καὶ πιλημάτων. Θ. Κ.

Πρεομπραζένσκι *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ρωσίας εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας, ἐν τῷ κόλπῳ Κατάγκα. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδον, ἀνωτέρου ὕψους 30—60 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Θ. Κ.

— **Πρεομπραζένσκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Ὄρεμπουργκ παρὰ τὸν Οὐρμὰν-Τσιλαΐρ, δεξιὸν παραπόταμον τοῦ Σακμάρα. Ἔχει χυτήρια χαλκοῦ καὶ κατεργασίαν δερμάτων. Κάτ. 1.200.

— **Πρεομπραζένσκι.** Σύνταγμα ρωσικόν, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ ὀνομασθὲν οὕτως εἰς ἀνάμνησιν τοῦ εἰς τὸ ὁμώνυμον χωρίον περιορισμοῦ του ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Σοφίας, σφετεριστρίας τοῦ θρόνου. Βάσις τοῦ συντάγματος τούτου ὑπῆρξαν πεντήκοντα νέοι τῆς ἡλικίας τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὑπὸ τὸν Ἑλβετὸν Λεφόρ. Τὸ σύνταγμα τοῦτο διεδραμάτισε τὸν κυριώτερον ρόλον εἰς τὴν καταστολὴν τῶν στάσεων τῶν στρελίτσι.

Πρεομπραζένσκι. —1) ***Ἀντωνῖνος - Βικτόροβιτς.*** Ρῶσος μουσικοϊστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰς ἑξῆς μελέτας: «Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ λειτουργικοῦ μέλους ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ» (1897), «Λεξικὸν τοῦ ὀρθοδόξου λειτουργικοῦ μέλους» καὶ «Βιβλιογραφία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους». Γ. Σ.

— 2) ***Βασίλειος*** Ρῶσος φιλόσοφος (1864—1900), διευθυντὴς τῆς «Φιλοσοφικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἐπιθεωρήσεως». Ἠρνήθη τὴν προσφερθεῖσαν αὐτῷ ἕδραν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας. Μετέφρασε τὴν «Ἠθικὴν» τοῦ Σπινόζα καὶ ἔγραψεν: «Ὁ ρεαλισμὸς τοῦ Σπένσερ», Ἡ θεωρία τῆς γνώσεως τοῦ Σοπεγχάουερ», «Ὁ Νίτσε καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ». Θ. Κ.

Πρεπεδίγνη, ***μάρτυς.*** Ρωμαία Χριστιανή, ἥτις συλληφθεῖσα ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μετὰ τοῦ συζύγου, τοῦ ἀνδραδέλφου καὶ δύο υἱῶν αὐτῆς, κατεδικάσθη μετ᾿ αὐτῶν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον. Ἡ μνήμη των ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 18 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

πρέπει· βλ. *πρέπω*.

Πρεπέλαος. Στρατηγὸς τοῦ Κασσάνδρου κατὰ τὸν πρὸς τὸν Ἀντίγονον πόλεμον. Τῷ 315 π. Χ. ἐκόμισε πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Πολυπέρχοντος Ἀλέξανδρον, ἐν Πελοποννήσῳ εὑρισκόμενον, προτάσεις τοῦ Κασσάνδρου περὶ συμμαχίας. Ἓν ἔτος βραδύτερον ἡγήθη μετὰ τοῦ Ἀσάνδρου τῆς ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου ἀποσταλείσης εἰς Καρίαν δυνάμεως. Κατέχων τῷ 303 μετὰ φρουρᾶς τὴν Κόρινθον, ὑπέστη ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν. Τῷ 302, ἡγούμενος τοῦ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου πρὸς τὸν Λυσίμαχον παραχωρηθέντος στρατοῦ καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ τελευταίου ἐντολὴν νὰ καθυποτάξῃ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρας τὴν ἀποστολήν του ταύτην (*Διοδ. Σικ.* XIX, XX). Π. Α. Ρ.

Πρεπενισσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Μυσίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 2, 13), ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Περγάμου. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Πρεπέσινθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νῆσος τοῦ Αἰγαίου, μία τῶν Κυκλάδων, νοτίως τῆς *Ὠλιάρου* (*Στράβ.* I, 683 καὶ *Πλιν.* 4,14). Εἶναι ἡ νοτίως τῆς Ἀντιπάρου *Δεσποτικὸ* (πλάτ. 36° 57′ Β., μῆκ. 25° 00′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Σ. Ε. Λ.

πρέπω· μόνον ἐνεστ. καὶ παρατ., ἁρμόζω, εἶμαι ἄξιος, κοιν. *ταιριάζω*: «δὲν σοῦ ἔπρεπε τέτοια γυναῖκα», «τοῦ πρέπανε αὐτὰ ποῦ ἄκουσε»· || ἀπρόσωπον, *πρέπει*· ἁρμόζει, ὀρθὸν εἶναι, ταιριάζει: «δὲν πρέπει νὰ μιλῇς ἔτσι ἄγρια», «δὲν ἔπρεπε νὰ φύγῃς τόσο γρήγορα», «δὲν πρέπει εἰς τὴν ἡλικίαν σου νὰ ἔχῃς τόσας ἀξιώσεις», «θὰ τοῦ ἀπαντήσω ὅπως τοῦ πρέπει»· || φρ. «ἄνθρωπος καθὼς πρέπει» εὐγενής, εὐάγωγος: «ἕνας ἄνθρωπος καθὼς πρέπει δὲν φέρεται ἔτσι»· || εἶναι ἀνάγκη, ἐπιβάλλεται, ἐνδείκνυται: «πρέπει νὰ ἐργάζεσθε», «πρέπει νὰ ἡσυχάσετε ὀλίγας ἡμέρας», «ἔπρεπε νὰ μὲ ἀκούσετε διὰ νὰ σωθῆτε»· || δημοτ. ἀντὶ τοῦ φαίνεται, ὑποτίθεται κττ.: «πρέπει νὰ ἔβρεξε κάπου διὰ νὰ ἔχωμεν τόσην ὑγρασίαν» φαίνεται ὅτι... «πρέπει νὰ ἐθύμωσε γιὰ νὰ μὴν ἔρθῃ ἀκόμη» φαίνεται ὅτι...· || μετχ. ***πρέπων,—ουσα,—ον***· ὁ ἁρμόζων, ὁ προσήκων: «ἤκουσε—, ἔλαβε τὰ πρέποντα», «τοῦ ἀπεδόθησαν οἱ πρέποντες ἔπαινοι», «ἐδόθη ἡ πρέπουσα ἀπάντησις».—Ἐπίρρ. ***πρεπόντως***.

Πρεράντοβιτς, ***Πέτρος.*** Κροάτης ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Δαλματίᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ (1818—1872). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν Ἀκαδη-

Digitized by Google

μίαν τῆς **Αὐστρίας** καὶ ἐγένετο στρατηγὸς τοῦ **αὐστριακοῦ στρατοῦ**. Τὰ πρῶτα ποιητικά του ἔργα ἔγραψεν εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐπανελθὼν δὲ βραδύτερον εἰς τὴν γενέτειράν του ἐξηκολούθησε γράφων εἰς τὴν μητρικήν του γλῶσσαν. Ἐγένετο λαϊκώτατος καὶ ἐτιμήθη ὡς ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Κροατίας, θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν σημαντικωτέρων λυρικῶν καὶ ἐπικῶν ποιητῶν της. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Πρῶτα ποιήματα» (1846), «Νέα ποιήματα» (1851), «Σλαῦοι Διόσκουροι» κ. λ. π. Ἐν Ζάγρεμπ τῷ 1895 τῷ ἀνηγέρθη μνημεῖον.

Τ. Β.

Πρέροβ (Prerov, γερμ. Prerau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Μοραβίᾳ, πρότερον ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπέτσβα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βιέννης—Κρακάου. Κάτ. 21.419 (1921). Ἔχει παλαιὸν ἀνάκτορον καὶ δημαρχεῖον, ἐπαγγελματικὴν σχολὴν καὶ βιομηχανίαν μεταλλίνων εἰδῶν, σχοινοποιίας, ἁμαξῶν, μηχανῶν, γεωργικῶν ὀργάνων καὶ μηχανῶν.

Θ. Κ.

πρεσβακουστία (ἡ) (presbacousie). Οὕτω καλεῖται μεταβολὴ τῆς ἀκοῆς, ἣν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν εἰς τοὺς γέροντας· συνίσταται δ' αὕτη εἰς τὸ ὅτι ἀκούουν οὗτοι κάλλιον ἐκ τοῦ μακρὰν ἢ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἀντιλαμβάνονται τῆς ψιθυριζούσης φωνῆς ἢ τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς φωνῆς. Τοῦτο ἀναμφιβόλως συμβαίνει διότι τὸ ἐξησθενημένον ὄργανον προσαρμόζεται ἧττον εὐχερῶς καὶ διαταράσσεται εἰς τὴν λειτουργικότητα αὐτοῦ ὑπὸ ὑπερβολικῶς μεγάλης ἠχητικότητος. Μ. Ν. Κ.

πρεσβεία (ἡ)· τὸ πρεσβεύεσθαι, ἡ ἀποστολὴ πρέσβεων, ἡ διὰ πρέσβεων διαπραγμάτευσις: «πρεσβεία πρὸς τὸν Φίλιππον, — πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον» || οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πρεσβείαν, οἱ πρέσβεις || ἡ μεσιτεία, ἡ μεσολάβησις: «ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου» || ὁ ἔν τινι χώρᾳ πρεσβευτὴς καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπάλληλοι, ἡ ὅλη ἀντιπροσωπευτικὴ ὑπηρεσία: «ἡ δαπάνη τῆς ἐν Παρισίοις ἑλληνικῆς πρεσβείας» || συνεκδ., τὸ οἴκημα ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ πρεσβεία: «παραπλεύρως τῆς γαλλικῆς πρεσβείας» || ἀρχ., ἡ ἡλικία καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πρεσβυτέρου: «ὁ πρεσβείᾳ καὶ δυνάμει ὑπερέχων».

—*[Διπλωμ.]* Κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν συνιστῶνται πρεσβεῖαι ὅπου καὶ ὁσάκις τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους ἀπαιτοῦσι τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν· ἡ σύστασις, ὡς καὶ ἡ κατάργησις, τῶν πρεσβειῶν γίνεται διὰ νόμου, ὅστις ὁρίζει, ταυτοχρόνως, τὰς ὀργανικὰς θέσεις, τὴν ὡς ἔξοδα παραστάσεως διδομένην ἐπιχορήγησιν τῶν τακτικῶν ὑπαλλήλων, τὴν ἀντιμισθίαν τῶν ἐκτάκτων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν καὶ τὸ διὰ τὰ συνήθη τῆς πρεσβείας ἔξοδα ἐτήσιον ποσόν. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει σήμερον πρεσβείας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ, Ρουμανίᾳ, Γιουγκοσλαβίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Ἀλβανίᾳ, Τουρκίᾳ, Αἰγύπτῳ, Αὐστρίᾳ, Κάτω Χώραις, Πολωνίᾳ, Οὑγγαρίᾳ. Η Γ. Κ.

πρεσβεῖον (τό)· ἀρχ., τιμητικὸν δῶρον, γέρας τοῖς πρεσβυτέροις || συνήθ. πληθ., δικαίωμα πρεσβυγενείας, πρωτοτόκια || ἡ διὰ τὴν ἡλικίαν παρεχομένη τιμή.

πρέσβειρα (ἡ)· θηλ. τοῦ πρέσβυς, ἡ ἔχουσα μεγάλην ἡλικίαν (ἀρχ.) || νεώτ., ἡ σύζυγος τοῦ πρέσβεως.

πρέσβευσις, —*εως* (ἡ)· ἀποστολὴ πρεσβείας, πρεσβεία.

—**πρεσβεύσεως *δίκαιον*.** Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ἐννοίᾳ δηλοῦται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, βάσει τῶν ὁποίων διενεργεῖται ἡ διπλωματικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτειῶν μέσῳ τοῦ μονίμου ἀντιπροσώπου ἑκάστης τούτων τοῦ διαπεπιστευμένου παρὰ τῇ ἑτέρᾳ, ἤτοι τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτῆς. Ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἐννοίᾳ, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον πρεσβεύσεως δίκαιον νοεῖται τὸ ἐνεργητικὸν καὶ παθητικὸν δικαίωμα τῆς πρεσβεύσεως, ὅπερ κέκτηται ἡ πολιτεία, ἤτοι ἡ ἱκανότης αὐτῆς τοῦ στέλλειν καὶ δέχεσθαι πρεσβευτάς.

Εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς πόλεις ἦτο γνωστὸν τὸ δίκαιον τῆς πρεσβεύσεως, ἀλλ' αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις αὐτῶν ἦσαν προσωρινῆς φύσεως καὶ οὐχὶ διαρκεῖς καὶ διεξήγοντο μέσῳ εἰδικῶν ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει ὁριζομένων προσώπων, τὰ ὁποῖα, ληγούσης τῆς ἐντολῆς των, οὐδεμίαν εἶχον ἐπίσημον πλέον ἰδιότητα. Καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους παρατηροῦμεν ὅτι ἐγίνετο χρῆσις πρέσβεων πρὸς διακανονισμὸν τῶν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων λαῶν ὑφισταμένων συμφερόντων ἢ ἀναφυομένων ἐρίδων. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους συνηθεστάτη ἦτο ἡ ἀποστολὴ πρέσβεων παρὰ τῆς μιᾶς πόλεως εἰς τὴν ἑτέραν, εἴτε ὅπως προτείνωσιν ἢ συνομολογήσωσιν εἰρήνην καὶ σπονδάς, εἴτε ὅπως διαπραγματευθῶσι περὶ συμμαχίας κλπ. Καὶ εἰς τὴν Ρώμην ἦτο γνωστὸς καὶ συνηθέστατος ἐν τῇ πράξει ὁ θεσμὸς τῆς πρεσβεύσεως. Τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, τοῦ θεσμοῦ τῆς πρεσβεύσεως εἶναι ὅτι οἱ πρέσβεις, παρὰ τὸν προσωρινὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδιότητος αὐτῶν, ἀπελάμβανον ὄχι μόνον ἰδιατέρων τιμῶν ἀλλὰ καὶ προνομίων, ὡς τὸ τοῦ ἀπαραβιάστου, καὶ ἐπὶ πλέον ἐθεωροῦντο ἱεροί.

Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ὁ θεσμὸς τῆς πρεσβεύσεως ἐτελειοποιήθη περισσότερον, ἐμφανιζόμενος ἐνίοτε ὡς μόνιμος, καὶ διὰ τοῦτο δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἔκτοτε ἤρχισε νὰ διαμορφοῦται ὡς σήμερον τυγχάνει γνωστός. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τῆς μονίμου πρεσβεύσεως, ἀναφανὲν κυρίως κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, προῆλθεν ἐκ τῆς Βενετίας, ἐπεκταθὲν δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φερδινάνδου Ε' τοῦ Καθολιθοῦ (1452—1516) εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἰς τὰς βορείους χώρας αὐτῆς, ἐγενικεύθη σὺν τῷ χρόνῳ δι' ὅλα τὰ κράτη. Ἡ Βενετία, δημιουργήσασα τὸν θεσμὸν τῆς μονίμου πρεσβεύσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παρακολουθήσεως τῶν ξένων αὐλῶν καὶ τῆς ταχυτέρας διευθετήσεως τῶν ἑκάστοτε ἀναφυομένων μετ' αὐτῶν ζητημάτων, ἀνέδειξε, ταυτοχρόνως, εἰς ἔξοχον τέχνην τὸ ἔργον τῶν διπλωματικῶν της ἀντιπροσώπων. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς μονίμου πρεσβεύσεως συνήντησε κατ' ἀρχὰς μεγάλην ἀντίδρασιν εἰς τὰς περισσοτέρας εὐρωπαϊκὰς αὐλάς, ἐπειδὴ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πρέσβεως ἐπιστεύετο ὅτι ἐκρύπτετο κατάσκοπος τῆς ἀντιπροσωπευομένης πολιτείας. Οὕτω, ἐκτὸς ἄλλων, ἡ ρωσικὴ αὐλὴ μέχρι τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἠρνεῖτο, τούτου ἕνεκα, ν' ἀποδεχθῇ τὸν διορισμὸν παρ' αὐτῇ μονίμου πρέσβεως ξένης δυνάμεως. Ἡ ἀντίληψις ὅμως περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς πρεσβευτικῆς ἀντιπροσωπεύσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ κατισχύσῃ τῶν προλήψεων καὶ ἡ Εὐρώπη ὁλόκληρος ἀπεδέχθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐφήρμοσε τὸν θεσμὸν αὐτόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς δι' ἰδιαιτέρων συνθηκῶν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν ἐζητεῖτο νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀμοιβαίως ἡ ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ πρέσβευσις αὐτῶν, ὅπως τῷ 1520 μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, ἀπὸ τῆς συνθήκης ὅμως τῆς Βεστφαλίας (1648) ὁ πρεσβευτικὸς θεσμὸς ἀπέβη κανὼν γενικὸς δι' ὅλα τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἐφρόντισαν ν' ἀντιπροσωπευθῶσι διὰ πρέσβεων παρὰ ταῖς αὐλαῖς τῶν ἄλλων, οὕτω δὲ ἀπετελέσθη ἐν ἑκάστῃ τούτων τὸ διπλωματικὸν σῶμα. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως κέκτηται πᾶσα κυρίαρχος πολιτεία, διὰ τοῦτο δὲ πολλοὶ συγγραφεῖς ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ ἀπολαύειν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως εἶναι αὐτὴ ἡ ἄσκησις τῆς κυριαρχίας, ἡ πραγματοποίησις τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας. Προκειμένου περὶ τῶν καλουμένων ἡμικυριάρχων πολιτειῶν, κατ' ἀρχὴν ὑποστηρίζεται, σχεδὸν γενικῶς, ὅτι αὗται στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ διὰ τὴν ἡμικυρίαρχον ἡ ἐπικυρίαρχος πολιτεία, ἐκτὸς ἂν αὕτη ἀναγνωρίσῃ εἰς τὴν ἡμικυρίαρχον τοιοῦτον δικαίωμα πλήρως ἢ ὑφ' ὡρισμένους περιορισμούς. Ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ὁμοσπονδίας ἑκάστη πολιτεία παραμένει κυρίαρχος καὶ συνεπῶς διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως. Ἀντιθέτως, ἐν τῇ ὁμοσπονδιακῇ πολιτείᾳ αἱ κατ' ἰδίαν πολιτεῖαι δὲν ἀπολαύουσι τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ μόνον ἡ κεντρικὴ πολιτεία (ὑπερπολιτεία) ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως. Οὕτως εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς τὸ Σύνταγμα ρητῶς ἀπηγόρευσεν εἰς τὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας ὅπως συνομολογῶσι συνθήκας μεταξύ των ἢ μετ' ἄλλων πολιτειῶν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Κογκρέσσου, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτὰς τὸ δικαίωμα τῆς πρεσβεύσεως ἐν γένει. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ἐπίσης σήμερον ἐν Γερμανίᾳ βάσει τοῦ Συντάγματος τῆς 11 Αὐγούστου 1919. Ἀλλ' ἐν Γερμανίᾳ, ὑπὸ τὸ παλαιὸν Σύνταγμα, ἂν καὶ τὸ ἄρθρ. 11 αὐτοῦ ὥριζεν ὅτι ὁ Κάϊζερ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πέμπῃ καὶ δέχεται πρέσβεις, δὲν ἀφῃρέθη ἐν τούτοις ἀπὸ τὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας τὸ δικαίωμα τῆς πρεσβεύσεως· ἀντιθέτως ἀνεγνωρίσθη αὐταῖς τοῦτο ρητῶς διὰ τοῦ τελικοῦ πρωτοκόλλου τῆς βαυαρικῆς συμμαχικῆς συνθήκης τῆς 23 Νοεμβρίου 1870 καὶ τοῦ δικαιώματος τούτου ἔκαμον χρῆσιν αἱ γερμανικαὶ πολιτεῖαι, ἀποστέλλουσαι παρὰ τοῖς διπλωματικοῖς ἀντιπροσώποις τῆς Γερμανίας καὶ ἰδίους πρέσβεις εἰς τὰς αὐτὰς αὐλάς. Καὶ ἐπὶ πραγματικῆς ἑνώσεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προσωπικὴν ἕνωσιν, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς αἱ κατ' ἰδίαν πολιτεῖαι δὲν κέκτηνται τοῦ δικαιώματος τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως, καθόσον, ὅπως κοινὴ εἶναι καὶ ἡ διαχείρισις τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, οὕτω κοινὴ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ διπλωματικὴ τῶν πολιτειῶν ἐκπροσώπησις. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς βρεττανικὰς κτήσεις (self - governing dominions) σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀπέκτησαν αὗται τὸ δικαίωμα ν' ἀντιπροσωπεύωνται διεθνῶς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Ἐνῷ κατ' ἀρχὴν μόνον αἱ πολιτεῖαι ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς πρεσβεύσεως, ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ ἀπαντᾶται μία ἐξαίρεσις ὑπὲρ τοῦ πάπα, ἂν καὶ οὗτος δὲν ἀποτελεῖ ὑποκείμενον τοῦ διεθνοῦς δικαίου· ἀλλ' ἡ ἐξαίρεσις αὕτη εἶναι συνέπεια παραδόσεως, ρυθμιζομένης σήμερον δι' εἰδικῶν συνθηκῶν, ἀνεγνωρίσθη δὲ καὶ παρὰ τῆς Ἰταλίας διὰ τοῦ καλουμένου ἐγγυητικοῦ νόμου, οὕτω πως δὲ πλεῖστα κράτη, κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ἐνεργητικοῦ δικαιώματος τῆς πρεσβεύσεως τοῦ πάπα, ἀντιπροσωπεύονται ἰδιαιτέρως (παρὰ τὴν ὕπαρξιν δηλαδὴ ἰδιαιτέρου πρέσβεως αὐτῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἰταλίας) παρ' αὐτῷ.

Πᾶσα πολιτεία δικαιοῦται ἁπλῶς ν' ἀντιπροσωπευθῇ διεθνῶς πλησίον τῆς κυβερνήσεως τῆς ἄλλης, καὶ οὐδεμία πρὸς ταύτας ὑπάρχει ὑποχρέωσις εἰς τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως, ἀφοῦ εἶναι καὶ ἡ μόνη ἁρμοδία νὰ κρίνῃ περὶ τῶν ἰδίων της συμφερόντων καὶ ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης νὰ στέλλῃ ἢ ὄχι ἀντιπροσώπους της ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πολιτείαν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τῆς πολιτείας προέρχεται καὶ ἡ ἱκανότης αὐτῆς νὰ ὁρίζῃ ἓν ἢ πλείονα πρόσωπα, ὅπως τὴν ἀντιπροσωπεύσουν διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα, ὅπως ἐγίνετο συνήθως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀλλὰ σήμερον ἡ ἀποστολὴ παρὰ τῇ αὐτῇ κυβερνήσει παρά τινος πολιτείας περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων καὶ μονίμων πρεσβευτῶν ἀγνοεῖται καὶ μόνον προκειμένων συνεδρίων καὶ συνδιασκέψεων παρίστανται ἐν αὐταῖς περισσότεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ αὐτοῦ κράτους. Συνήθως, μάλιστα πολλὰ κράτη ὥρισαν ἢ ὁρίζουσι τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὡς ἀντιπρόσωπόν των παρὰ περισσοτέραις κυβερνήσεσι, ὅπως ἡ Κόστα-Ρίκα ἀντιπροσωπεύεται διὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου παρὰ τῇ Γερμανίᾳ, τῷ Βελγίῳ, τῇ Ἱσπανίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Κίνα, ἥτις δι' ἑνὸς μὲν πρέσβεως ἀντιπροσωπεύεται ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ρωσίᾳ, δι' ἑτέρου δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Τοῦτο δὲν ἦτο ἄγνωστον καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἀλλ' ἂν κατ' ἀρχὴν ἀποκλείεται ἡ ὑποχρέωσις τῆς πολιτείας ὅπως ἀσκήσῃ τὸ ἐνεργητικὸν δικαίωμα τῆς πρεσβεύσως, δυσχερῶς θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ καὶ προκειμένου περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ δέχεσθαι διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους ξένων πολιτειῶν. Καὶ ἡ μὲν ἄρνησις, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, θὰ ἐσήμαινεν ἐμμονὴν εἰς τὴν ἔξω τῆς διεθνοῦς κοινωνίας διαβίωσιν τῆς πολιτείας, ἥτις ἄλλως τε θὰ ἦτο καὶ κατωτέρου πολιτισμοῦ χώρα. Προκειμένου ὅμως περὶ τῶν πολιτειῶν, αἵτινες συναποτελοῦσι τὴν διεθνῆ κοινωνίαν, γενικῶς γίνεται παραδεκτὸν ὅτι ὑφίσταται καθῆκον δι' αὐτὰς νὰ δεχθῶσι τὴν ἐνεργητικὴν πρέσβευσιν ἄλλων κρατῶν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀνάγκη νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὅσον δικαίωμα κέκτηται ἡ πέμπουσα πολιτεία νὰ ὁρίσῃ, κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν, ὡς ἀντιπρόσωπόν της παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς ἄλλης, τὸ πρόσωπον εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ, τόσον καὶ ἡ ἑτέρα δὲν ὑπέχει ὑποχρέωσιν νὰ δέχεται, οὕτως εἰπεῖν, ἀνεξελέγκτως τὸν παρ' ἐκείνης διορισθέντα.

Ἑκάστη πολιτεία εἶναι ἐντελῶς ἐλευθέρα εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διπλωματικοῦ της ἀντιπροσώπου, ὅστις δύναται νὰ προέρχεται ἐκ τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ ὄχι, ν' ἀνήκῃ εἰς τὸν στρατὸν ἢ τὴν πολιτικήν, καὶ νὰ πρεσβεύῃ οἱονδήποτε θρήσκευμα· ἡ ἡλικία καὶ τὸ φῦλον, κατ' ἀρχὴν τοὐλάχιστον, δὲν ἔχουν σημασίαν, διότι καὶ γυναῖκες δύνανται νὰ ὁρισθῶσιν ὡς πρεσβευταί, ὅπως καὶ ἄλλοτε ὑπῆρξαν τοιαῦτα παραδείγματα, ὡς λ. χ. ἡ βασίλισσα Ἐλεονώρα, μήτηρ τοῦ Φραγκίσκου Α', ἡ δούκισα τοῦ Ἀλανσὸν καὶ ἡ κυρία Δὲ Γκρεβριάν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἢ καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχομεν ἀνάλογα παραδείγματα. Οὕτω τῷ 1912 ἡ Clotilde Louisi διωρίσθη πρέσβειρα τῆς Οὐρουγουάης εἰς Βρυξέλλας· τῷ 1914 ἡ Νορβηγία διώρισε τὴν Henrietta Hoegh γραμματέα τῆς ἐν Μεξικῷ πρεσβείας, ὁμοίως δὲ ἡ Βουλγαρία τὸν Ἰούλιον τοῦ 1922 διώρισε τὴν Nadia Stanciof ὡς πρώτην γραμματέα τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι πρεσβείας· τῷ 1924 τὰ Σοβιὲτ διώρισαν τὴν Al. Kollontai ὡς πρέσβειραν ἐν Νορβηγίᾳ. Οὔτε, ἐξ ἄλλου, τὸ θρήσκευμα ἢ καὶ αὐτὴ ἡ ἰθαγένεια ἠμποροῦν ν' ἀποτελέσουν κώλυμα εἴς τι κράτος ὅπως ἐξεύρῃ μεταξὺ ἀλλοθρήσκων ἢ ἀλλοεθνῶν τὸν διπλωματικόν του ἀντιπρόσωπον.

Ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ καθόλου φύσις τῆς πρεσβευτικῆς ὑπηρεσίας ὑπαγορεύει, ὅπως ὁ διοριζόμενος ὡς πρεσβευτὴς ἐμπνέῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας εἰς ἣν διορίζεται, δὲν εἶναι δὲ σκόπιμον, ὅπως μόνον λόγῳ τοῦ διορισθέντος πρέσβεως δημιουργοῦνται δυσχέρειαι μεταξὺ τῆς πολιτείας του καὶ τῆς εἰς ἣν οὗτος εἶναι διαπεπιστευμένος κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τῶν μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τούτων ἐνδιαφερόντων ζητημάτων. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀναγνωρίζεται εἰς τὰς πολιτείας τὸ δικαίωμα ν' ἀρνοῦνται τὴν ἀποδοχὴν ὡς πρέσβεων προσώπων μὴ ἀρεστῶν αὐταῖς, χωρὶς καὶ νὰ ὑπέχουν ὑποχρέωσιν νὰ γνωρίσουν τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν συγκατατίθενται εἰς τὸν διορισμὸν τούτων. Ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία ἀξιοῖ ὅπως πληροφορῆται καὶ τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης ἀρνήσεως. Ἵνα δὲ μὴ προβάλλωνται βραδύτερον (μετὰ τὸν διορισμὸν τουτέστιν), ἐνδεχομένως, ἀντιρρήσεις διὰ τὴν ἀπο-

Digitized by Google

δοχὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου, ἐπεκράτησεν ὅπως ἐρωτᾶται προηγουμένως ἡ κυβέρνησις τῆς πολιτείας, εἰς ἣν πρόκειται νὰ διορισθῇ τις ὡς πρεσβευτής, ἐὰν θεωρῆται οὗτος persona grata. Καὶ συνήθως ἡ ἀπάντησις εἶναι καταφατικὴ ἐκ μέρους τῆς ἐρωτωμένης πολιτείας, ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἀγνοοῦνται καὶ παραδείγματα ἀρνήσεως δι' ὡρισμένα πρόσωπα. Διάφορον τοῦ ἀνωτέρω εἶναι τὸ ζήτημα ἂν πολιτεία τις δύναται ν' ἀρνηθῇ τὸν διορισμὸν ὑπηκόου της ὡς διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου ξένου κράτους. Κατ' ἀρχήν, εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, ἡ εἰς ἣν διορίζεται τοιοῦτος πολιτεία δὲν ἀποδέχεται τὸν διορισμόν· ἐν τούτοις δὲν ἔλειψαν καὶ ἐξαιρέσεις. Οὕτως ὁ ἐκ καταγωγῆς Γάλλος Pozzo di Borgo διωρίσθη Ρῶσος πρέσβυς εἰς Παρισίους καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του ταύτην ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1834. Ἀντιθέτως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσι τὸν Ἀμερικανὸν Burlingham-Anson ὡς πρέσβυν τῆς Κίνας. Τὸν διορισμὸν ὡς πρέσβεως ξένου κράτους παρὰ τῇ πολιτείᾳ, ἧς τυγχάνει ἰθαγενὴς ὁ διοριζόμενος, ἀπαγορεύει ἐν Γαλλίᾳ εἰδικὸν διάταγμα ἐκδοθὲν τῷ 1811, ἀφοῦ, ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ', εἶχεν ἤδη ἀναγνωρισθῆ ἐν τῇ πράξει ὁ ἀπαγορευτικὸς οὗτος κανών. Πάντως, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ πολιτεῖαι δὲν δικαιοῦνται ν' ἀρνῶνται σταθερῶς τὸν διορισμὸν ὡς πρέσβεων ἄλλου κράτους προσώπων, τὰ ὁποῖα λ. χ. λόγῳ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν καταστάσεως θὰ ἠδύναντο δῆθεν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐπικίνδυνα εἰς τὸ πολίτευμα, ἢ ὡς ἱκανὰ νὰ προκαλέσωσι ζητήματα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους.

Ὡς πρὸς τὴν ἰσχύουσαν σήμερον διαβάθμισιν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων, αὕτη ἦτο ἄγνωστος εἰς παλαιοτέρους χρόνους καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Εἰς τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς χρόνους οἱ ἀπεσταλμένοι ὅπως διαπραγματευθῶσιν εἰρήνην ἢ συμμαχίαν μετ' ἄλλης πολιτείας ἐκαλοῦντο πρέσβεις καὶ διεπραγματεύοντο ἐπ' ἐλπίδι ἐπικυρώσεως τῶν συμφωνιῶν παρὰ τῶν ἁρμοδίων τῆς χώρας των ἀρχῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἄγνωστος ἦτο ἡ κατὰ βαθμοὺς διάκρισις τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων, οἵτινες ἐκαλοῦντο πρεσβευταί, ambassadeurs, Bötschafter, διατηρηθέντος τοῦ μοναδικοῦ τούτου τίτλου μέχρι τῆς εἰς διεθνῆ δεσμὸν ἀναδείξεως τοῦ δικαιώματος τῆς πρεσβεύσεως. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐμονιμοποιήθησαν οἱ πρεσβευτικοὶ ἀντιπρόσωποι, ἤρξατο νὰ γίνεται χρῆσις καὶ ἄλλων τίτλων δι' αὐτούς, ὡς τοῦ ἐπιτετραμμένου, chargés d'affaires, Geschaftsträger, ἢ τοῦ προσέδρου, résidents, Residenten καὶ ἄλλων, ἂν καὶ νομικῶς ἡ θέσις αὐτῶν καὶ ἡ διπλωματική των ἁρμοδιότης ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως, ἐξ ἀφορμῆς τῶν τίτλων τούτων, πολλάκις ἐδημιουργήθησαν διάφορα ζητήματα εἰς συνέδρια καὶ κατὰ τὰς ἐπισήμους δεξιώσεις, ἀναφορικῶς μὲ τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοκαθεδρίας ἢ τῆς προηγήσεως, ἐκρίθη σκόπιμον ὅπως διὰ διεθνοῦς πράξεως διευθετηθῶσι πάντα τὰ τοιαῦτα ζητήματα. Οὕτω, τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης κατήρτισε τὸ πρωτόκολλον-κανονισμὸν τῆς 19 Μαρτίου 1815, ὑπογραφὲν ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῆς Πρωσσίας, Αὐστρίας, Γαλλίας, Μεγάλης Βρεττανίας, Πορτογαλίας, Ρωσίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, Ἱσπανίας καὶ ἀποδεκτὸν γενόμενον βραδύτερον καὶ παρ' ἄλλων Δυνάμεων διὰ τῆς ρητῆς καὶ σιωπηρᾶς προσχωρήσεώς των εἰς αὐτό, διὰ τοῦ ὁποίου ὡρίσθη ὅτι οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι (employés) διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, ἤτοι τὴν τῶν πρεσβευτῶν (ambassadeurs) καὶ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ πάπα (légats —legati— ἢ nonces—nuntii)· τὴν τῶν ἀπεσταλμένων (envoyés), ὑπουργῶν (ministres) ἢ ἄλλων διαπεπιστευμένων παρὰ τοῖς κυριάρχοις· τὴν τῶν ἐπιτετραμμένων (chargés d'affaires) διαπεπιστευμένων παρὰ τοῖς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ὑπουργοῖς· ὅτι μόνον οἱ πρεσβευταὶ καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα ἔχουσιν ἀντιπροσωπευτικὸν χαρακτῆρα· ὅτι οἱ ἐν ἐκτάκτῳ ἀποστολῇ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι οὐδεμίαν κέκτηνται ὡς ἐκ τούτου ὑπεροχὴν βαθμοῦ· ὅτι τὰ ἐν ἑκάστῃ τάξει πρωτεῖα τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων πρὸς ἀλλήλους ὁρίζονται ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τῆς χρονολογίας τῆς ἐπισήμου δηλώσεως τῆς ἀφίξεώς των· ὅτι οἱ μεταξὺ τῶν αὐλῶν συγγενικοὶ ἢ συμμαχικοὶ δεσμοὶ οὐδεμίαν ὑπεροχὴν παρέχουσιν εἰς τοὺς διπλωματικοὺς ὑπαλλήλους των κλπ. Βραδύτερον ὑπεγράφη ἐν Ἀκουϊσγράνῳ τὴν 21 Νοεμβρίου 1818 νέον πρωτόκολλον μεταξὺ τῶν πέντε μεγάλων Δυνάμεων: Αὐστρίας, Γαλλίας, Μεγάλης Βρεττανίας, Πρωσσίας καὶ Ρωσίας, διὰ τοῦ ὁποίου προσετέθη καὶ τέταρτος βαθμὸς μεταξὺ δευτέρου καὶ τρίτου βαθμοῦ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βιέννης. Οὕτω σήμερον οἱ βαθμοὶ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων εἶναι τέσσαρες· καὶ εἰς τὸν πρῶτον κατατάσσονται: οἱ *πρεσβευταί*, οἵτινες, προκειμένου περὶ μοναρχουμένων πολιτειῶν, θεωροῦνται οὐχὶ ἁπλῶς ὡς ἐκπροσωποῦντες τὴν πολιτείαν των, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ὡς ἄμεσοι ἐκπρόσωποι τοῦ μονάρχου, κατὰ τὸ πνεῦμα ἄλλως τε τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βιέννης. Τούτου ἕνεκα ἀπολαύουσι τῶν μεγαλυτέρων διακριτικῶν τιμῶν, δικαιούμενοι νὰ φέρωσι τὸν τίτλον τοῦ ἐξοχωτάτου κλπ. Οἱ πρεσβευταὶ διαπιστεύονται παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τοῦ κράτους εἰς ὃ διορίζονται, δὲν δικαιοῦνται ὅμως νὰ διαπραγματεύωνται ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτοῦ ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ὑπεύθυνος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς ἐξομοιοῦνται οἱ nuntii καὶ οἱ legati a latere τοῦ πάπα, οἱ πρῶτοι τῶν ὁποίων ἐπιφορτίζονται μὲ τὴν μόνιμον ἐκπροσώπησιν τοῦ πάπα παρὰ τῇ πολιτείᾳ, ὅπου διωρίσθησαν, ἐνῷ οἱ δεύτεροι ἐπιφορτίζονται μὲ εἰδικήν τινα ἐντολὴν παρά τινι ξένῃ κυβερνήσει· ἀλλ' ἐκτὸς τῆς διπλωματικῆς αὐτῶν ἰδιότητος εἶναι οὗτοι ταυτοχρόνως ἐκκλησιαστικοὶ κυβερνητικοὶ ἐπίτροποι. Εἰς τὸν δεύτερον βαθμὸν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ἀνήκουν: οἱ *πληρεξούσιοι ὑπουργοὶ* καὶ *ἔκτακτοι ἀπεσταλμένοι*, οἵτινες διαπιστεύονται ἐπίσης παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τοῦ κράτους εἰς τὸ ὁποῖον διορίζονται, ἐκπροσωποῦντες τὴν κυβέρνησίν των καὶ οὐχὶ τὸ πρόσωπον τοῦ μονάρχου. Εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον ἀνήκουν καὶ οἱ internuntii τοῦ πάπα; ἐπίσης δὲ ὁ ἀπὸ τῆς βασιλείας Λεοπόλδου Α' (1678) διπλωματικὸς ἀπεσταλμένος τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅστις φέρει τὸ τίτλον τοῦ internuntius, τοῦ *διαγγέλου*, ὅπως συνηθίζεται ν' ἀποκαλῆται παρ' ἡμῖν. Εἰς τὸν τρίτον βαθμὸν ὑπάγονται οἱ *πρόσεδροι ὑπουργοί*, διαπιστευόμενοι ἐπίσης παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῆς ξένης πολιτείας. Τὸν τέταρτον βαθμὸν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ἀποτελοῦν οἱ *ἐπιτετραμμένοι*, οἵτινες εἶναι διαπεπιστευμένοι παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ ξένου κράτους. Οἱ ἐπιτετραμμένοι οὗτοι (chargés d'affaires) διακρίνονται τῶν chargés des affaires, οὓς ἐπίσης καλοῦμεν ἐπιτετραμμένους, ἐννοοῦντες τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κέκτηνται μὲν διπλωματικὴν ἰδιότητα, ἀλλ' εἶναι ἐπιφορτισμένα μόνον μὲ εἰδικήν τινα ὑπόθεσιν. Ἐπιτετραμμένον ὁρίζει ὁ ἀρχηγὸς τῆς πρεσβείας μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς, προκειμένου ν' ἀναχωρήσῃ αὐτὸς ἐπ' ἀδείᾳ κλπ. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ διπλωματικοὶ πράκτορες ἀσχέτως τοῦ τίτλου, τὸν ὁποῖον φέρουσιν: ἁπλοῖ πρόσεδροι ἢ πρόξενοι, ἐφόσον, ὡς ἐν Ἀνατολῇ, ἐνεργοῦσι καὶ ὡς διπλωματικοὶ πράκτορες.

Ἑκάστη πολιτεία εἶναι ἐλευθέρα νὰ ὁρίσῃ τὸν βαθμὸν τοῦ διπλωματικοῦ της ἀντιπροσώπου. Ἡ ἀποστολὴ πρεσβευτῶν ἀνήκει μόνον εἰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις ἐπ' ἀμοιβαιότητι. Αἱ μικρότεραι πολιτεῖαι χρησιμοποιοῦσιν ἀντιπροσώπους τῶν κατωτέρων βαθμῶν, τηρουμένης τῆς ἀρχῆς τῆς ὁμοιοβαθμίας ἂν καὶ δὲν ἐλλείπουσιν ἀντίθετοι ἐξαιρέσει τοῦ κανόνος τούτου. Διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικῶν ἀποστολῶν ἔχουσιν ὁρισθῆ δύο βαθμοί, ὁ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου καὶ πληρεξουσίου ὑπουργοῦ καὶ ὁ τοῦ προσέδρου ὑπουργοῦ.

Πρὸς τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται οἱ *πληρεξούσιοι* μιᾶς πόλεως ἢ ἐπαρχίας, οἵτινες ἀποστέλλονται παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων ὅπως διαπραγματευθῶσι τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως κλπ., ἐπίσης οἱ *ἐπίτροποι* καὶ οἱ *ἐμπιστευτικοὶ πράκτορες*· πάντες οὗτοι δὲν κέκτηνται διπλωματικὴν ἰδιότητα. Τὸ παρακολουθοῦν τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους προσωπικὸν διακρίνεται εἰς ἐπίσημον καὶ μὴ ἐπίσημον. Εἰς τὸ ἐπίσημον προσωπικὸν ἀνήκουν οἱ σύμβουλοι τῶν πρεσβειῶν, οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, οἱ διερμηνεῖς, οἱ ταχυδρόμοι κλπ. Πολλάκις εἰς πολλὰς πρεσβείας διορίζονται στρατιωτικοὶ ἢ ναυτικοὶ ἀκόλουθοι, ἔργον τῶν ὁποίων εἶναι νὰ παρακολουθῶσι τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς ὑπηρεσίας καὶ νὰ πληροφορῶσι περὶ αὐτῶν τὴν κυβέρνησίν των. Ἐνίοτε εἰς πρεσβείας διορίζονται καὶ τεχνικὰ πρόσωπα πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ὡς λ. χ. ἐμπορικοὶ ἀκόλουθοι κλπ. Εἰς τὸ μὴ ἐπίσημον προσωπικὸν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ὑπάγονται οἱ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ὑπηρεσίαν των ἀνήκοντες. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύζυγον τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου, αὕτη ἀπολαύει τῶν αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ σύζυγός της, τιμῶν εἰς ἐπισήμους τελετὰς ἢ δεξιώσεις κλπ. Ὁ διοριζόμενος εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρέσβεως λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους του ἢ παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του τ' ἀναγκαῖα πληρεξούσια ἔγγραφα πρὸς βεβαίωσιν τόσον τῆς ταυτότητος καὶ ἰδιότητος αὐτοῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀποστολῆς του παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τοῦ κράτους ἢ τῇ κυβερνήσει, παρὰ τῇ ὁποίᾳ εἶναι διαπεπιστευμένος.

Τὰ ἔγγραφα, δι' ὧν ἐφοδιάζεται ὁ πρέβυς εἶναι: α') τὰ διαπιστευτήρια γράμματα (lettres de créance, litterae fidei), τὰ ὁποῖα, προκειμένου μὲν περὶ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν πρώτων βαθμῶν, ὑπογράφονται παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους καὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πολιτείας, εἰς ἣν διορίζεται ὁ ἀντιπρόσωπος, προκειμένου δὲ περὶ τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ τελευταίου βαθμοῦ ὑπογράφονται παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς διοριζούσης πολιτείας καὶ ἀπευθύνονται εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κράτους, εἰς ὃ διορίζεται ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος· β') ἀντίγραφον τῶν διαπιστευτηρίων ἐκδιδόμενον παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν· γ') διπλωματικὸν διαβατήριον ἐκδιδόμενον παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς εὐχερεστέραν διέλευσιν τῶν πρέσβεων διὰ τῶν ξένων χωρῶν.

Ὁ πρέσβυς, ἅμα τῇ ἀφίξει εἰς τὴν θέσιν του, ὀφείλει εὐθὺς νὰ γνωρίσῃ τοῦτο εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐξ ἄλλου δὲ νὰ κοινοποιήσῃ, δι' ἑνὸς τῶν ὑπαλλήλων τῆς πρεσβείας, ἐπίσημον ἀντίγραφον τῶν πληρεξουσίων γραμμάτων του εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅστις ἀποφαίνεται ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ταῦτα ἀνεπιφυλάκτως δεκτά, αἰτῶν ταυτοχρόνως νὰ γίνῃ δεκτὸς παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καὶ ἐμφανίζεται τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἐπισήμως, ἐπιδίδων τὰ διαπιστευτήρια αὐτοῦ γράμματα καὶ συνοδεύων τὴν ἐπίδοσιν διὰ καταλλήλου προσφωνήσεως. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐθιμικὴν πρακτικήν, δέον ὅπως τὸ κείμενον τῆς προσφωνήσεως, συνεταγμένον γαλλιστί, κοινοποιῆται ἡμέρας τινὰς ἐνωρίτερον εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, πρὸς σύνταξιν τῆς καταλλήλου ἀντιφωνήσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν διαπιστευτηρίων γραμμάτων τοῦ πρέσβεως. Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι οἱ ἀποστελλόμενοι ὅπως συμμετάσχωσι συνεδρίου κλπ. εἶναι ἐφωδιασμένοι δι' ἐγγράφου περὶ τῆς πλήρους πληρεξουσιότητος (pleins pouvoirs) αὐτῶν, ὑπογεγραμμένου παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ προσυπογεγραμμένου παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κράτους των. Τὰ εἰς τοὺς πρέσβεις ἀνατεθειμένα καθήκοντα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Συνήθως διακρίνουσι ταῦτα εἰς γενικὰ καὶ εἰδικά. Τὰ εἰδικὰ καθήκοντα τῶν πρέσβεων προσδιορίζονται ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν ἐντολῶν καὶ τῆς εἰδικῆς των ἀποστολῆς, ὥστε περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ γενικὰ καθήκοντα τῶν πρέσβεων, ταῦτα δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς τὴν μίαν τῶν ὁποίων ὑπάγονται τ' ἀναφερόμενα ἔναντι τῆς ἰδίας των πολιτείας καὶ τῶν ὑπηκόων της, εἰς τὴν ἑτέραν δὲ τὰ σχετικὰ ἔναντι τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι διωρισμένοι.

Τὰ ἀπέναντι τῆς ἰδίας των πολιτείας καθήκοντα τῶν πρέσβεων κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν συνίστανται: εἰς τὸ φροντίζωσι περὶ τηρήσεως τοῦ ὀφειλομένου πρὸς τὸ κράτος των σεβασμοῦ, τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐπιβαλλομένων ὅρων καὶ ὑποχρεώσεων ὑπὸ τῶν διεθνῶν νόμων καὶ ἐκτελέσεως τῶν εἰδικῶν διεθνῶν συνθηκῶν, συμβάσεων καὶ συμφωνιῶν, εἰς τὸ νὰ ἐφιστῶσιν ἁρμοδίως τὴν προσοχὴν τῶν ξένων κυβερνήσεων ἐπὶ παντὸς μελετωμένου ἢ λαμβανομένου παρ' αὐτῶν μέτρου, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν κρίσιν των, δύναται νὰ θίξῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους των· εἰς τὸ νὰ παρακολουθῶσι μετ' ἀδιαλείπτου προσοχῆς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῶν ξένων κρατῶν, τηροῦντες ἐνήμερον τὴν κυβέρνησίν των διὰ τῆς παροχῆς πάσης περὶ τούτων ἐξηκριβωμένης πληροφορίας· εἰς τὸ νὰ ὑποβάλλωσιν ἐκθέσεις σχετικὰς μὲ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῶν πολιτειῶν, ὄχι μόνον ἀπὸ πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ διοικητικῆς, δημοσιονομικῆς καὶ πάσης ἄλλης γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπόψεως· εἰς τὸ νὰ προσπαθῶσι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν σχέσεων τῆς πολιτείας των, νὰ διαφωτίζωσι τὰς ξένας κυβερνήσεις καὶ τὴν δημοσίαν γνώμην περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, νὰ προβαίνωσιν εἰς παντὸς εἴδους συνεννοήσεις καὶ διαπραγματεύσεις κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς των, νὰ ὑποβάλλωσι τὰς γνώμας των εἰς τὴν κυβέρνησίν των ἐπὶ παντὸς ζητήματος σχετιζομένου μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους των, νὰ ἐποπτεύωσιν ἐπὶ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ παρεμβαίνωσι παρὰ ταῖς οἰκείαις κυβερνήσεσι πρὸς διακανονισμὸν τῶν ἐνδεχομένως μεταξὺ προξενικῶν καὶ ἐγχωρίων ἀρχῶν ἀναφυομένων ζητημάτων. Οἱ πρέσβεις ὅμως ὑπέχουσι καὶ ὡρισμένα καθήκοντα ἀπέναντι τῶν ὁμοεθνῶν των, ὀφείλοντες νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς πάντας κατ' ἴσον τρόπον, ὑπερασπίζωσι τὰ διάφορα συμφέροντα αὐτῶν πλησίον τῶν ἐντοπίων ἀρχῶν κλπ.

Τὰ ἀπέναντι τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι διωρισμένοι οἱ πρέσβεις, καθήκοντα συνίστανται εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ πολιτεύματος, εἰς τὸ ν' ἀποφεύγωσι πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς προσβολὴ κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ κατὰ τῶν ἐντοπίων θεσμῶν, τῶν κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ ἀρχῶν τοῦ λαοῦ, νὰ συμμετέχωσι τῶν ἐθνικῶν τελετῶν καὶ πανηγύρεων, τοῦ ἐθνικοῦ πένθους καὶ οὐδαμῶς ν' ἀναμιγνύωνται εἰς ζητήματα πολιτικῆς φύσεως ἢ ζητήματα κομματικὰ καὶ κρίσεις κατὰ τῶν κυβερνώντων καὶ ν' ἀποφεύγωσιν, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, πᾶσαν προσωπικὴν σύγκρουσιν μετὰ τῶν ὑπηκόων τῆς πολιτείας παρ' ᾗ εἶναι διαπεπιστευμένοι, ὥστε ν' ἀποφεύγηται ἡ δημιουργία ἐπεισοδίων, δυσαρέστως δυναμένων ν' ἀπολήξωσι καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν πολιτείαν των ἰδιαιτέρως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτοι τυγχάνουν αἱ συνθῆκαι τῆς 16ης Μαρτίου 1921 μεταξὺ Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ρωσίας, τῆς 5ης

Digitized by Google

Δεκεμβρίου 1922 μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ρωσίας, τῆς 23ης Ἀπριλίου 1923 μεταξὺ Δανίας καὶ Ρωσίας, τῆς 20 Ἰανουαρίου 1925 μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Ρωσίας, διὰ τῶν ὁποίων ἐθεσπίσθη τὸ καθῆκον τῶν Ρώσων πρέσβεων ὅπως μὴ διεξάγωσιν ἐπαναστατικὴν προπαγάνδαν εἰς τὰ κράτη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διαπεπιστευμένοι.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀπέναντι ἄλλων πολιτειῶν σχέσεις τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου διδάσκεται σχετικῶς ὅτι πᾶσα πολιτεία ὀφείλει νὰ φέρηται καλῶς πρὸς τὰ διερχόμενα ἢ παρεπιδημοῦντα διπλωματικὰ πρόσωπα τῆς ἄλλης ὡς καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ὑπηκόους αὐτῆς, ἐπίσης δὲ ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν διατάραξιν τῶν διὰ τῆς χώρας της διεξαγομένων διαπραγματεύσεων, τὰς ὁποίας ὀφείλει μάλιστα ὡς ἐκ σιωπηρᾶς οὕτως εἰπεῖν συμβάσεως καὶ νὰ ὑποβοηθῇ. Ἐν ξένῃ ὅμως πολιτείᾳ εὑρισκόμενος ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος ἀμφισβητεῖται ἂν ἀπολαύῃ τῶν ἀναγνωριζομένων ὡς πρέσβεως παρὰ τῇ ἄλλῃ πολιτείᾳ προνομίων. Ἡ πρεσβευτικὴ ἰδιότης τοῦ ἀπεσταλμένου λήγει: α) Διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, δι' ὃν ὡρίσθη ἡ διπλωματικὴ ἀποστολή, ὡς ἐπὶ λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς συνδιασκέψεως ἢ τοῦ συνεδρίου, εἰς ὃ εἶχεν ἀποσταλῆ ὁ ἀντιπρόσωπος. β) Διὰ τοῦ πέρατος τῆς ἐντολῆς, ἥτις ἀνετέθη εἰς τὸν πρέσβυν. γ) Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀπεσταλμένου, ὁπότε εἷς τῶν ὑπαλλήλων τῆς πρεσβείας, συνήθως ὁ ἀνώτερος κατὰ βαθμόν, ὁ καὶ ἀναπληρωτὴς ἐπιτετραμμένος αὐτῶν, προβαίνει εἰς τὴν σφράγισιν τῶν ἀρχείων καὶ τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας του· ἐν ἐλλείψει ἀναπληρωτοῦ τὴν σφράγισιν ἐνεργεῖ ὁ πρέσβυς φίλης πολιτείας παρουσίᾳ καὶ ἄλλων συναδέλφων του, μόνον δὲ εἰς ἐξαιρετικὰς ὅλως περιπτώσεις τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνεργοῦσιν ἐπιτόπιοι ἀρχαί, ἀφοῦ εἰς τοῦτο συγκατατεθῇ ἡ πολιτεία τοῦ ἀποβιώσαντος. δ) Διὰ τοῦ θανάτου, ἢ τῆς παραιτήσεως, ἢ ἐκθρονίσεως τοῦ ἄρχοντος τῆς πολιτείας, ἣν ἀντιπροσωπεύει ὁ πρέσβυς, ἢ εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι οὗτος διωρισμένος. Ἡ συνέχισις, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τῆς πρεσβεύσεως παρὰ τῷ νέῳ ἀρχηγῷ τοῦ κράτους ἢ ἐκ μέρους τοῦ νέου ἄρχοντος, ἀπαιτεῖ νέα διαπιστευτήρια γράμματα, χωρὶς ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ νὰ παύσῃ πᾶσα διπλωματικὴ ἐπικοινωνία. Ἡ περίπτωσις αὕτη τῆς λήξεως τῆς πρεσβευτικῆς ἰδιότητος εἶναι εὐνόητον ὅτι ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ χώραν μόνον προκειμένου περὶ πρέσβεων τῶν τριῶν πρώτων βαθμῶν, ὡς τούτων μόνον διαπεπιστευμένων παρὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς πολιτείας των εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ κράτους, εἰς ὃ διορίζονται. Ἐπὶ δημοκρατουμένων πολιτειῶν ἡ ἐκλογὴ νέου προέδρου—ἐξαιρέσει τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν—δὲν συνεπιφέρει διακοπὴν τῆς πρεσβεύσεως· ὁμοίως προκειμένου καὶ περὶ ἐπιτετραμμένου ἐν περιπτώσει ἀλλαγῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. ε) Διὰ τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν δύο πολιτειῶν, ὁπότε διακόπτονται αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις. στ) Διὰ τῆς προαγωγῆς τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου εἰς ἀνώτερον βαθμόν. ζ) Διὰ τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων, ἐν περιπτώσει λ. χ. προσβολῆς γινομένης κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ πρέσβεως. η) Δι' ἀρνήσεως τῆς πολιτείας, παρ' ᾗ εἶναι διαπεπιστευμένος ὁ πρέσβυς, ὅπως συνεχίσῃ τὰς διπλωματικὰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ λόγῳ ἐπιληψίμου διαγωγῆς, ὁπότε ἡ εἰρημένη πολιτεία παρακαλεῖ τὴν διορίσασαν ν' ἀνακαλέσῃ τὸν πρέσβυν της ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας. Ὁ ὑπὸ δυσμένειαν πρέσβυς ἀναχωρεῖ, ἐντολῇ τῆς κυβερνήσεώς του, χωρὶς οὔτε ἀκρόασιν νὰ ζητήσῃ παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τοῦ κράτους, οὔτε ἀνακλητήρια νὰ ἐπιδώσῃ, οὐδὲ ἀντιδιαπιστευτικὰ γράμματα νὰ λάβῃ. θ) Δι' ἀνακλήσεως τοῦ πρέσβεως παρὰ τῆς πολιτείας του, εἴτε λόγῳ μεταθέσεως εἰς ἄλλην θέσιν ἢ λόγῳ διορισμοῦ του εἰς ἄλλην θέσιν κλπ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ ἀνακαλούμενος λαμβάνει παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὰ καλούμενα ἀνακλητήρια γράμματα (lettres de rappel), τὰ ὁποῖα παρουσιάζει τῷ ἄρχοντι ἢ τῷ ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν, παρ' ᾧ εἶναι διαπεπιστευμένος, ζητῶν εἰδικὴν λόγῳ ἀποχωρήσεως ἀκρόασιν (audience de congé), καὶ λαμβάνων παρ' αὐτοῦ ἀντιδιαπιστευτήρια γράμματα (lettres de récréance), ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀποχωροῦντος. Εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις διακόπτονται δι' ἀναχωρήσεως ὁπωσδήποτε τοῦ πρέσβεως, τόσον αὐτός, ὡς καὶ ἡ οἰκογένειά του, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἀναγκαίας πρὸς ἀναχώρησιν ἑτοιμασίας, ἀπολαύουσι πάντων τῶν προνομίων ὡς καὶ διαρκούσης τῆς διπλωματικῆς αὐτοῦ ἰδιότητος, παύουσιν ὅμως αὗται, ἂν συνεχισθῇ ἰδιωτικῶς ἡ εἰς τὴν πολιτείαν εἰς ἣν ὑπηρέτησε παραμονή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Alt*, Handbuch des Gesandtschaftsrechts (1870).—*Bousquet*, Les agents diplomatiques et consulaires (1883).—*Coulon*, Agents diplomatiques (1889).—*Cussy*, Dictionnaire du diplomate et du consul (1846).—*Esperson*. Diritto diplomatico (1872—1877). — *Fischer*, Geschichte der Diplomatie im Reformationszeitalter.—*Garcia de la Vega*, Guide pratique des agents diplomatiques du ministère des affaires étrangères (1905).—*Grenville Murray*, Droits et dévoirs des envoyés diplomatiques (1853). —*Kranske*, Die Entwickelung der ständigen Diplomatie von XV Jahrhundert bis zu den Beschlüssen von 1815 und 1818.—*Lehr*, Manuel théorique et pratique des agents diplomatiques (1888).—*De Martens*. Causes célèbres (1858). *Τοῦ αὐτοῦ*, Le guide diplomatique.—*De la Valle*, Des agents diplomatiques (1875).—*Wanka*, Den Konsularwesen und die diplomatische Missionen (1906).—*Pieper*, Zur Entstehung der ständigen Nuntiaturen.—*Satow*, A Guide to diplomatic officers (1886).—*Löhren*, Beiträge zur Geschichte des grandtschaftlichen Verkehrs in Mittelalter (1884).—*Zorn*, Deutsches Gesandtschafts und Konsularrecht ἐν τῷ ὑπὸ Stier-Somlo ἐκδιδομένῃ Handbuch des Völkerrechts II, 3 καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ ξένα συγγράμματα τοῦ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου, ἰδίως τοῦ *Ullmann*, *Liszt-Fleischmann*, *Bonfils-Fauchille*.

Η. Γ. Κ.

πρεσβευτὴς (ὁ)· ὁ ἀπεσταλμένος εἴς τινα τόπον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους, πρέσβυς: «ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας. — τῆς Γερμανίας», «οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν».

— *[Διπλωμ.]* Βλ. λ. *πρεσβεύσεως* δίκαιον.

πρεσβευτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πρεσβευτάς, ὁ τῶν πρεσβευτῶν: «πρεσβευτικὴ διάσκεψις», «πρεσβευτικὸν διάβημα».

πρεσβεύω· εἶμαι πρέσβυς, πρεσβευτής, ἀντιπροσωπεύω τὸ κράτος, διαπραγματεύομαι ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ· || μεσιτεύω, μεσολαβῶ ὑπέρ τινος: «πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν»· || ἀσπάζομαι, ἀποδέχομαι: «τοὺς αὐτοὺς πρεσβεύω καὶ τιμῶ», «οἱ πρεσβεύοντες τὰ τῶν στωικῶν, — τὰ τῶν πυθαγορείων»· || ἀρχ., εἶμαι πρεσβύτερος.

Πρεσβοῦργον (Pressburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Μπρατισλάβα*).

πρεσβυγένεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρεσβυγενής, πρεσβύτερος τὴν ἡλικίαν, προτερογένεια ἢ πρωτογένεια.

πρεσβυγενὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ πρότερον γεννηθείς, πρεσβύτερος κατὰ τὴν ἡλικίαν, πρωτότοκος.

πρέσβυς, —*εως* (ὁ)· ἄλλως *πρεσβευτὴς* (βλ. λ.): «οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις»· || ἀρχ., γέρων, πρεσβύτης.

—*[Ἀρχ.]* Πρέσβεις ἐν *Ἀθήναις* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐγίνοντο οἱ τὰ μέγιστα τιμώμενοι πολῖται, ὑπεῖχον δὲ εὐθύνας διὰ τὴν μὴ ἀκριβῆ ἐπιτέλεσιν τοῦ καθήκοντός των. Ἐλάμβανον παρὰ τῶν ταμιῶν τὸ διὰ τὴν πορείαν ἀναγκαῖον χρηματικὸν ἐφόδιον, τὸ λεγόμενον πορεῖον, ἅμα δὲ καὶ τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν δύο ἀττικῶν δραχμῶν καθ' ἑκάστην. Οἱ πρέσβεις τῶν ξένων πόλεων καὶ οἱ κήρυκες προσήρχοντο εἰς τοὺς πρυτάνεις, ἤκουε δ' αὐτοὺς πρώτη ἡ βουλή. Τοὺς πρέσβεις τῆς *Σπάρτης* ἔπεμπον κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ βασιλεῖς, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς χώρας, πολλάκις δ' ἀπήρχοντο ὡς πρέσβεις καὶ οἱ ἴδιοι. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ κατίσχυσίν των, οἱ ἔφοροι ἀνέλαβον αὐτοὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν πρέσβεων, τοιούτους δ' ἐλάμβανον πολλάκις ἀπὸ τῶν ἀντιπάλων τῶν βασιλέων. Οἱ ἔφοροι εἶχον τὸ δικαίωμα ἢ νὰ δέχωνται τοὺς πρέσβεις ξένων πόλεων καὶ νὰ διαπραγματεύωνται πρὸς αὐτούς, προσάγοντες εἰς τὴν ἀπέλλαν, ἢ ν' ἀποπέμπωσι τούτους ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς. Τὸ δίκαιον τῆς πρεσβείας καὶ τὰ περὶ αὐτῆς ἔθιμα ἀνεπτύχθησαν λεπτομερέστατα ὑπὸ τῶν *Ρωμαίων*, μεγάλως βελτιωσάντων τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων λαῶν σχετικὰ εἰλημμένα. Διὰ τῆς λέξεως legatio οἱ Ρωμαῖοι ἐνόουν τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν πρέσβεων, τὰ πρεσβευόμενα, τὴν τιμητικὴν συνοδείαν στρατηγοῦ, τοὺς συγκλητικοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς Ρωμαῖον ἢ ξένον ἄρχοντα καὶ πολιτείαν, τὴν διοίκησιν ἐπαρχίας. Τὸ ν' ἀποσταλῇ τις ὡς πρεσβευτὴς ἐπιστεύετο ὑψίστη τιμή, παρέχουσα ἐξουσίαν καὶ τὸν σεβάσμιον χαρακτῆρα ἱερέως. Ἡ διὰ ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας διέλευσις πρεσβείας ἐπέβαλλε τὴν παροχὴν αὐτῇ παντὸς ἀναγκαίου. Ἡ στρατιωτικὴ πρεσβεία ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων μεγάλα στρατιωτικὰ προτερήματα, ὑπὸ τοῦ ὑπάτου ἢ τοῦ δικτάτωρος, καὶ ἐνεκρίνετο ὑπὸ τῆς συγκλήτου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς πρεσβείας ἐξήρτητο ἀπὸ τῆς σοβαρότητος τοῦ πολέμου ἢ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν ἐστέλλοντο, κατ' ἐλάχιστον δ' ἦσαν τρεῖς. Ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου ἐν Ἀσίᾳ ηὐξήθησαν εἰς δέκα πέντε. Ὁ κατὰ πρεσβείαν ἀποθνήσκων ἐτιμᾶτο διὰ δημοσίου μνημείου καὶ ἀνδριάντος ἐν τοῖς Ἐμβόλοις (Rostra) τῆς ἀγορᾶς. Οἱ πρεσβευταί, ὀνομαζόμενοι καὶ ὕπαρχοι, εἶχον καὶ ἀκολουθίαν ραβδούχων. Ὁσάκις συγκλητικός τις ἤθελε ν' ἀπουσιάσῃ τῆς συγκλήτου δι' ἀτομικοὺς λόγους, πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου, παραλαβὴν κληρονομίας, δίωξιν ὀφειλετῶν, ἐλάμβανε παρὰ τῆς συγκλήτου τὸν τίτλον ἐπιτίμου πρεσβευτοῦ (jus legationis liberae, legationem liberam) καὶ ἀπελάμβανε τῶν τιμῶν καὶ τῶν ὠφελημάτων τακτικοῦ πρεσβευτοῦ, χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὸ βάρος τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Ὁσάκις ἐζητεῖτο ὁ τίτλος οὗτος αἰτίᾳ ἢ προφάσει ἐπιτελέσεως πόθου τινὸς ἢ ὑποσχέσεως, ταξίματος (voti) ἐν ἐπαρχίᾳ τινί, ἡ πρεσβεία αὕτη ὠνομάζετο votiva.

Οἱ εἰς Ρώμην ἀφικνούμενοι ξένοι πρεσβευταὶ ἐθεωροῦντο ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι, ἐὰν δέ τις αὐτῶν ἠσθένει ἢ ἀπέθνησκεν, οἱ quaestores ἐπεμελοῦντο αὐτοῦ ἢ τὸν ἔθαπτον δημοσίᾳ δαπάνῃ. Οἱ ἀπὸ ἐμπολέμου πόλεως ἐρχόμενοι, ἐὰν ἐγίνοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῆς συγκλήτου, ἀνέφερον αὐτῇ τὸν λόγον τῆς ἀφίξεώς των ἐν τῷ ἐκτὸς τῶν πυλῶν τῆς Ρώμης ναῷ τῆς θεᾶς τοῦ πολέμου Ἐνυοῦς (Bellona).

Ν. Σ. Λ.

Παρὰ *Βυζαντινοῖς* οἱ πρέσβεις ἐκαλοῦντο καὶ *πρεσβευταὶ* καὶ *ἀποκρισάριοι*, ἦσαν δὲ πάντοτε ἔκτακτοι, καθόσον μόνιμοι ἀντιπρόσωποι δὲν ὑπῆρχον τότε. Γενικῶς οἱ πρέσβεις ἀπέλαυον, ὅπως καὶ σήμερον, πλήρους ἀσυλίας, ἔπρεπε δὲ νὰ ὦσι, πρωτίστως, ἄνδρες εὐσεβεῖς, ἀμέμπτου διαγωγῆς καὶ συνετοί, νὰ φαίνωνται δὲ πρὸς τοὺς ξένους, παρ' οἷς ἀποστέλλονται, «ἐπιχαρεῖς, μεγαλόψυχοι καὶ εὐεργετικοί». Ἀφικνούμενοι εἰς τὴν χώραν πρὸς ἣν ἀπεστέλλοντο, ὤφειλον νὰ δίδωσι, πρός τε τοὺς ἄρχοντας τῆς χώρας καὶ πρὸς πάντας τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτούς, πλούσια δῶρα καὶ χρήματα ἄφθονα ἐξ ἰδίων των, πλὴν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα διετίθεντο δι' αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως. Ὅταν ἀνηγγέλλετο ἡ ἀποστολὴ πρέσβεων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐλαμβάνοντο ὅλα τὰ μέτρα διὰ τὴν ὑποδοχὴν αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ἄνετον ἐγκατάστασίν των. Αἱ φροντίδες ἦσαν πολυπλοκώτεραι, ὁσάκις οἱ ξένοι πρέσβεις ἐπρόκειτο νὰ ἔλθωσι διὰ ξηρᾶς καὶ νὰ διανύσωσι τὰς τεραστίας ἀποστάσεις ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τῆς πρωτευούσης. Εἰς τοὺς ξένους πρέσβεις παρείχοντο ὅλα τὰ μέσα τοῦ ἀνέτου ταξιδίου, συγχρόνως δὲ ἐδίδοντο αὐτοῖς ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ἀρχῶν καὶ ἄφθονα χρήματα διὰ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν δαπάνας. Εἰς τὰς διαμέσους πόλεις εἰδικοὶ ἀπεσταλμένοι, οἱ λεγόμενοι διασῶσται, ἀνέμενον αὐτούς, ἵνα τοὺς συνοδεύσωσι κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν των. Ὅταν οἱ πρέσβεις ἔφθανον εἰς τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας πόλιν Ἑλενόπολιν, εὕρισκον ἐκεῖ τοὺς βασιλικοὺς δρόμωνας καὶ συνάμα πλῆθος ἵππων κλπ. μεταγωγικῶν, ἵνα, κατὰ τὴν προτίμησίν των, συνεχίσωσι διὰ θαλάσσης ἢ διὰ ξηρᾶς τὸ μέχρι τῆς Χαλκηδόνος (Σκούταρι) ταξίδιόν των. Ἐν τέλει διεπεραιοῦντο διὰ τῶν βασιλικῶν δρομώνων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα αὐλικοὶ ἄρχοντες ὑπεδέχοντο αὐτοὺς καὶ τοὺς ὡδήγουν ἐφίππους εἰς τὰ ἑτοιμασθέντα μητᾶτα (ξενῶνας), ὅπου ἐπεσκέπτετο αὐτοὺς ἀπεσταλμένος τοῦ μαγίστρου τῶν παλατίων. Τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἀνταπέδιδεν ὁ πρέσβυς δι' ἑνὸς τῶν ἀκολούθων του, μεθ' ὃ καὶ ὁ ἴδιος ἐπεσκέπτετο μετὰ πάσης τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ τὸν μάγιστρον, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκανονίζετο ἡ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως παρουσίασις. Κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν αὐλικοὶ ἄρχοντες παρελάμβανον τὸν πρέσβυν καὶ τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν κομιζόντων τὰ δῶρα θεραπόντων καὶ ὡδήγει αὐτοὺς εἰς τὸ ἐν τοῖς παλατίοις διαμέρισμα τοῦ μαγίστρου. Οὗτος ἐξήταζε τὰ προσκομισθέντα δῶρα καὶ ἀνέφερε τῷ βασιλεῖ, μεθ' ὃ οἱ πρέσβεις καὶ οἱ συνοδοί των, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ πραιποσίτου, εἰσήρχοντο εἰς τὸν προθάλαμον τῆς αἰθούσης τοῦ θρόνου, ἔνθα ἀνέμενεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου (δηλαδὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν) καὶ πλήθους αὐλικῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Αἴφνης ἤροντο τὰ βῆλα (δηλαδὴ τὰ παραπετάσματα) τῆς κεντρικῆς θύρας καὶ οἱ πρέσβεις ἀντίκρυζον τὸν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ τοῦ μυθώδους πολυτελείας θρόνου του. Ἀμέσως ἔπιπτον πρηνεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τοῦτο ἐπανελάμβανον τρίς, προχωροῦντες, καὶ ἠσπάζοντο τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως, μεθ' ὃ ἐπέδιδον τὰ βασιλικὰ γράμματα καὶ μετεβίβαζον τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ ἀποστείλαντος αὐτοὺς ἡγεμόνος. Εἰς τὰς προσφωνήσεις ταύτας, αἵτινες ἦσαν διάφοροι, ἀναλόγως τοῦ ἀποστέλλοντος ἡγεμόνος, ἀπήντα ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, οὐδέποτε δὲ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεύς. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν διαφόρων τούτων φιλοφρονήσεων, οἱ πρέσβεις παρεκάλουν τὸν βασιλέα νὰ δεχθῇ τὰ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος των ἀποστελλόμενα αὐτῷ δῶρα, μετὰ τὴν καταφατικὴν δέ, δι' ἑνὸς νεύματος, ἀπάντησιν τοῦ βασιλέως, προσεκομίζοντο ταῦτα, καὶ εἶτα οἱ πρέσβεις, ἐπὶ τῷ σημείῳ τῷ δοθέντι ὑπὸ τοῦ παπίου, ἀπήρχοντο, ἀφοῦ πάλιν ἔπιπτον τρὶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰς προσκύνησιν. Μετὰ τὴν πρώτην παρουσίασίν των οἱ πρέσβεις προσεκαλοῦντο εἰς ἀλλεπάλληλα γεύματα ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Διαρκοῦντος τοῦ γεύματος ψάλται ἁγιοσοφῖται καὶ ἀποστολῖται (δηλαδὴ τῶν μεγάλων ναῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων) ἔψαλλον τὰ βασιλίκια, ἔπαυον δὲ μόνον καθ' ὃν χρόνον προσεκομίζοντο τὰ διάφορα φαγητά, ὅτε ἤρχιζον παιανίζοντα τὰ ὄργανα.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ γεύματος προσεφέροντο εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ τοὺς ἀκολούθους των χρηματικὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα προσεκομίζοντο ἐντὸς δίσκων χρυσῶν κεκοσμημένων διὰ πολυτίμων λίθων. Καθ' ὅλην τὴν παραμονὴν τῶν πρέσβεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε διεξήγοντο αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις, ἐδίδοντο πρὸς τιμὴν αὐτῶν ποικίλαι μεγαλοπρεπεῖς ἑορταί, συνάμα δέ, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος τῆς αὐτοκρατορίας, ἐνηργοῦντο στρατιωτικαὶ παρελάσεις, ἐπιθεωρήσεις τῶν στρατιωτικῶν ἀποθηκῶν, πειράματα ὑγροῦ πυρὸς κλ.

Ν. ΚΛΣ

— *[Διπλωμ.]* Βλ. *πρεσβεύσεως* δίκαιον.

Digitized by Google

πρεσβυτέρα (ἡ)· ἡ σύζυγος τοῦ ἱερέως (θηλ. τοῦ *πρεσβύτερος*=ἱερεύς).

—*[Ἐγκυκλ.]* *Πρεσβυτέρα*, σπανιώτατα δὲ καὶ *πρεσβυτέρισσα*, καλεῖται ἡ σύζυγος τοῦ πρεσβυτέρου, ἐν τῇ δυτικῇ δὲ Ἐκκλησίᾳ, ὅπου ἐκράτησεν ἡ καταναγκαστικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου, καλεῖται οὕτως ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ἡ σύζυγος ἡ ἀποχωρισθεῖσα ἐκ θρησκευτικῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἐν σωφροσύνῃ διάγουσα, ὡς τοῦτο συνέβαινεν ἐπὶ τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τὴν ἱερωσύνην προαγομένων. Βραδύτερον πρεσβυτέρα. ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας, ἐκαλεῖτο καὶ ἡ χήρα τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ μετὰ τῆς ὁποίας γάμος ἐτιμωρήθη δι ἀναθεματισμοῦ (ἐπὶ τῶν παπῶν Γρηγορίου Β' τῷ 721 καὶ Ζαχαρίου τῷ 743). Τέλος τὸ ὄνομα *πρεσβῦτις* καὶ *πρεσβυτέρα* εὕρηται καὶ πρὸς δήλωσιν τῶν διακόνων καὶ τῶν γυναικῶν ἐν γένει τῶν παρθένων, τῶν ἀναλαβουσῶν ἐπισήμως ὑποχρέωσιν ἀγαμίας καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν χρησιμοποιηθεισῶν. π. Ν. Τ.

πρεσβυτερεῖον (τό). Ἐκαλεῖτο αὐτὸ τὸ ἅγιον Βῆμα, τὸ ἄλλως *ἱερὸν* σήμερον ὀνομαζόμενον. Ὠνομάσθη δ' οὕτω, διότι τὸ ἅγιον Βῆμα μόνον τοῖς πρεσβυτέροις καὶ κληρικοῖς ἦτο προσιτὸν καὶ βατόν, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς λαϊκοῖς. Εἰκάζεται ἐν τούτοις ὅτι πρεσβυτερεῖον κυρίως ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχὰς τὸ μετέπειτα *σύνθρονον*. ἐπονομασθέν, ἤτοι αἱ ὄπισθεν κυκλοῦσαι τὸ θυσιαστήριον ἕδραι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ὅτι ἐκεῖθεν συνεκδοχικῶς ὠνομάσθη ἐνωρίτατα καὶ τὸ ὅλον βῆμα πρεσβυτερεῖον. Σπανιώτατα ἡ λέξις ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ *πρεσβυτέριον*. π. Ν. Τ.

πρεσβυτεριανοὶ (οἱ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ οἱ προτεστάνται, οἵτινες ἀντὶ τοῦ Λουθήρου ἐγκαθιδρυθέντες ἐν Ἀγγλίᾳ ἀκολουθοῦσι τὴν ἑλβετικὴν μεταρρύθμισιν, καὶ δὴ τὸν Καλβῖνον. Ὡς τοιοῦτοι, οἱ πρεσβυτεριανοὶ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ κράτους, ἀπ' ἀρχῆς δὲ διηρέθησαν εἰς διάφορα σχίσματα. Ἕδρα αὐτῶν εἶναι ἡ Σκωτία, ἔνθα, μετὰ τὸν Πατρίκιον Ἀμίλτωνα (1528), ἀρχηγὸν εἶχον τὸν Ἰωάννην Κνὼξ (1542). Ἡ ἱστορία των ἀπ' ἀρχῆς εἶναι ταραχώδης, ἐν τῇ σχέσει αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπισκοπιανὴν Ἐκκλησίαν. Οὗτοι, λεγόμενοι καὶ *καθαροὶ* (Puritani), ἕνεκα τοῦ αὐστηροῦ αὐτῶν βίου, ὑπερίσχυσαν τῷ 1560 ἐν Σκωτίᾳ κατὰ τῶν ἐπισκοπιανῶν καὶ ἐπεκυρώθη ἡ ὁμολογία αὐτῶν, λεγομένη *σκωτική*, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἐλισάβετ (1603), ἐνωθείσης τῆς Σκωτίας καὶ Ἀγγλίας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰακώβου Α' (1603—1625), ἡ κατάστασις αὐτῶν μετεβλήθη, διότι οὗτος ἐπιδιώκων τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐπισκοπιανῶν ἐκίνησε κατ' αὐτῶν διωγμόν, ὡς καὶ Κάρολος ὁ Α' (1625—1649)· τότε ἐξηγέρθησαν οἱ Σκῶτοι, ἵδρυσαν τῷ 1638 τὸν μέγαν «Σκωτικὸν σύνδεσμον» καὶ εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ὁ Κάρολος συνεκάλεσε τὸ λεγόμενον Μακρὸν Παρλαμέντον (1641), ἀλλὰ τοῦτο ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῶν Σκώτων, σύνοδος δὲ συγκροτηθεῖσα ἐν Οὐεστμίνστερ τῷ 1644, ἀνεγνώρισε τοὺς πρεσβυτεριανούς, διερρύθμισε τὴν λατρείαν αὐτῶν καὶ διετύπωσεν ὁμολογίαν πίστεως καθαρῶς καλβινικήν. Ἐπὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας ὑπὸ τοῦ Κρόμβελλ τῷ 1649, ὑπερίσχυσαν οἱ λεγόμενοι *ἀνεξάρτητοι*, κατόπιν δέ, ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' (1660—1685), οἱ ἐπισκοπιανοί, ἐπὶ Ἰακώβου δὲ τοῦ Β' (1685—1688) ἐξεδόθη ἡ δήλωσις τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τούτων ἀπεσκοπεῖτο ἡ καταπίεσις τῶν ἐπισκοπιανῶν καὶ πρεσβυτεριανῶν, οὗτοι συνενωθέντες ἐξεδίωξαν τὸν Ἰάκωβον καὶ ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν δοῦκα τῆς Ὀράγγης Γουλιέλμον (1689—1702). Ἐπὶ τούτου τὸ Παρλαμέντον ἐξέδωκε τῷ 1689 τὸν περὶ ἀνεξιθρησκείας νόμον, οὕτω δὲ ἀποκαθίσταντο τὰ δίκαια τῶν ἐπισκοπιανῶν καὶ πρεσβυτεριανῶν, ἠκυρώθησαν οἱ κατὰ τῶν διαφωνούντων νόμοι καὶ ἀνεγνωρίζετο πλήρης ἐκκλησιαστικὴ ἐλευθερία, πλὴν τῶν παπικῶν καὶ Σωκινιανῶν. Τῷ 1707, ἑνωθείσης τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας, ἐνομιμοποιήθησαν τὰ δίκαια τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τοιουτοτρόπως δὲ ἐν Σκωτίᾳ ὡς Ἐκκλησία τοῦ κράτους ἀνεγνωρίσθη ἡ πρεσβυτεριανή, τἀνάπαλιν δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Σημειωθήτω ἐνταῦθα ὅτι κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Γουλιέλμου πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων ἀπεσχίσθησαν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *ἀνωφύτων* ἀπετάθησαν τῷ 1716 εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἕνωσιν, ἀλλ' ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχεν. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πρεσβυτεριανῆς Ἐκκλησίας ἐν Σκωτίᾳ. ὡς ἐκκλησιας τοῦ κράτους ἐπῆλθον ἐν αὐτῇ διαιρέσεις καὶ σχίσματα, ἅτινα ἑνωθέντα τῷ 1847 ἀπετέλεσαν τὴν *ἡνωμένην πρεσβυτεριανὴν Ἐκκλησίαν*, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἀπεσχίσθησαν ἄλλοι, οἵτινες τῷ 1900 ἐμόρφωσαν τὴν *ἡνωμένην σκωτικὴν ἐλευθέραν Ἐκκλησίαν*. Ἡ Ἐκκλησία τῶν πρεσβυτεριανῶν ὑπὸ ἔποψιν ἐπιστημονικὴν θεωρουμένη εἶναι πενιχρὰ καὶ ξηρά, ἕνεκα δὲ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἀπόλλυται ἀπέναντι τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ, τῆς τὰ πάντα ἐνεργούσης, ἡ κατάστασις τῶν Σκώτων, ἥτις ἄλλοτε διεκρίνετο ἐπὶ ἀγνότητι, εἶναι θλιβερά. πολλοὶ δὲ τούτων μεταπηδοῦν ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην αἵρεσιν. Πρεσβυτεριανοὶ ὑπάρχουσι καὶ ἐν Β. Ἀμερικῇ, ἀποτελοῦντες μίαν τῶν σημαντικωτέρων θρησκευτικῶν κοινοτήτων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν· αὕτη καλεῖται *πρεσβυτεριανὴ Ἐκκλησία*, κυβερνωμένη ὑπὸ *πρεσβυτέρων*, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ *πρεσβυτέρια* καὶ ταῦτα τὰς συνόδους, ἐξ ὧν ἡ *γενικὴ σύνοδος*. Οἱ ἐν Ἀμερικῇ πρεσβυτεριανοὶ εἶναι σκωτικῆς καταγωγῆς, διηρέθησαν δὲ καὶ οὗτοι εἰς διάφορα σχίσματα, ἐν οἷς τὸ τῆς *ἡνωμένης πρεσβυτεριανῆς Ἐκκλησίας*· συγγενεῖς εἶναι καὶ οἱ *ἀνεξάρτητοι*, ἀπόγονοι τῶν κατὰ τὸ 1620 ἀποικισθέντων *καθαρῶν*, μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξασκοῦντες ἐλευθερίαν ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεως. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

πρεσβυτέριον (τό)· ὁ σύλλογος τῶν πρεσβυτέρων. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου τούτου εἰς δήλωσιν: 1) τοῦ μεγάλου συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων (*Λουκᾶ* κβ' 66, Πράξ. κβ' 5) καὶ 2) εἰς δήλωσιν τοῦ χριστιανικοῦ ἱερατείου περιφερείας τινὸς (Α' Τιμοθ. δ' 14). Ὑπὸ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην ἔννοιαν ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι, καὶ ἤδη παρὰ τῷ Ἰγνατίῳ τῷ Ἀντιοχείας ἐπανειλημμένως ὁμοῦ μετὰ τοῦ *ἐπισκόπου* καὶ τῶν *διακόνων*. Π. Ι. Μ.

πρεσβύτερος, —*α*, —*ον*· συγκριτ. τοῦ οὐσ. *πρέσβυς*, γεροντότερος μεγαλυτέρας ἡλικίας: «πρεσβύτερος υἱός, — ἀδελφός»· ‖ ***πρεσβύτεροι*** (οἱ)· ὡς οὐσ., οἱ ὑπερβάντες τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνδρός, οἱ ἄγοντες τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν: «ἡ τάξις τῶν πρεσβυτέρων»· ‖ ὁ ἔγγαμος ἱερεύς· ‖ θηλ. *πρεσβυτέρα* (βλ. λ.).

—*[Ἐκκλ.]* Ἡ λέξις *πρεσβύτερος*, ἐκτὸς τοῦ προβεβηκότος τὴν ἡλικίαν δηλοῦσα καὶ τὸν φρόνιμον καὶ σεβαστόν. ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀποδίδεται εἰς ἀρχηγοὺς οἴκων, φυλῶν καὶ ὀργανώσεων τῶν Ἑβραίων, ἐνῷ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἐκτὸς τῆς σημασίας ταύτης, προσιδιάζει κυρίως εἰς τοὺς *ἱερεῖς*, ἀποτελοῦντας τὸν δεύτερον βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης. Οἱ πρεσβύτεροι, ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος τούτου, φέρουσι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ *ἐπισκόπου*, τοῦτο δὲ σαφῶς ἀποδεικνυται ἔκ τε τῆς Γραφῆς, τῶν Πατέρων καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ πρεσβύτεροι, ἐρχόμενοι δεύτεροι μετὰ τοὺς ἐπισκόπους, χειροτονοῦνται ὑπ' αὐτῶν, ποιμαίνουσι τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας καὶ τελοῦσι τὰ μυστήρια τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐπισκόπου. Πάντοτε οἱ πρεσβύτεροι ἐχρησίμευον καὶ ὡς βοηθοὶ καὶ σύμβουλοι τῶν ἐπισκόπων, προσκαλούμενοι εἰς τὰ συμβούλια καὶ ἀναλαμβάνοντες τὴν διαχείρισιν διαφόρων ὑποθέσεων, ἐντεῦθεν δὲ φέρουσι καὶ ἕτερα ὀνόματα τῆς ὑπηρεσίας, ὡς τὸ τοῦ *οἰκονόμου, σακελλαρίου, σκευοφύλακος, χαρτοφύλακος* κτλ., καίτοι πολλάκις τὰ ὀφφίκια ταῦτα ἀπεδίδοντο καὶ εἰς διακόνους· μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων διακρίνεται καὶ ὁ ἐπὶ τῆς *μετανοίας*, ἐπειδὴ δὲ ἐκτὸς τῶν ἐγγάμων προσλαμβάνονται καὶ μοναχοί, οἱ τοιοῦτοι συνήθως καλοῦνται *ἱερομόναχοι*, ἔχοντες καὶ οὗτοι διάφορα ἀξιώματα, ὡς τὸ τοῦ *ἀρχιμανδρίτου* κτλ.

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

πρεσβύτης (ὁ), θηλ. —*βῦτις*, —*ιδος*· ὁ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, γέρων.

πρεσβυτία (ἡ) (presbytie). Οὕτω καθορίζεται ἡ δυσχέρεια τοῦ βλέπειν σαφῶς, ἄνευ κοπώσεως, τὰ ἐγγὺς ἀντικείμενα, ἔχουσα ὡς αἰτίαν τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ εὔρους τῆς προσαρμογῆς, ὀφειλομένης εἰς τὸ γῆρας. Μ. Ν. Κ.

πρεσβυτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρεσβύτην, ὁ τοῦ πρεσβύτου, γεροντικός: «πρεσβυτικὰ ἕλκη».

— **πρεσβυτικαὶ *ψυχώσεις*.** Καλοῦνται αἱ ψυχικαὶ συνδρομαὶ αἱ συνοδεύουσαι τὴν πρεσβυτικὴν ἄνοιαν, ἥτις πλειστάκις συνοδεύεται ὑπό τινος τῶν γνωστῶν ψυχικῶν συνδρομῶν. ἤτοι μανίας, μελαγχολίας, παραληρήματος, κατατονίας, συγχύσεως, σχιζοφρενίας (: *πρεσβυοφρενία Wernicke*). Αἱ συμπτωματικαὶ αὗται ψυχώσεις διακρίνονται τῶν ἄλλων διὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν φαινομένων ἀνοίας, τῆς δὲ προϊούσης παραλύσεως, πρωτογόνου ἀνοίας κτλ., ἤτοι τῶν ἀντιστοίχων συμπτωματικῶν ψυχώσεων μετ' ἀνοίας, ἡ διάγνωσις γίνεται ἐκ τῆς αἰτιολογίας ἢ τῆς ὅλης συμπτωματολογίας. Αἱ πρεσβυτικαὶ ψυχώσεις ὀφείλονται, εἴτε εἰς ἀγγειακὰς ἀλλοιώσεις (ἀρτηριοσκλήρυνσιν κτλ) εἴτε εἰς καταστροφὴν καὶ φθορὰν πρωτογενῆ αὐτῶν τούτων τῶν νευρικῶν στοιχείων (βλ. *πρεσβυτικὴ* ἄνοια). Τῶν προπρεσβυτικῶν δὲ ψυχώσεων διακρίνονται ἐκ τοῦ ὅτι εἰς ταύτας δὲν ὑπάρχει ἄνοια, ἀλλ' αἱ διάφοροι συνδρομαί, αἵτινες, ὡς ἐμφανιζόμεναι μεταξὺ 50—60οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ἐνέχουσι σχετικὴν βαρύτητα ἀπὸ ἀπόψεως προγνώσεως, διότι παρατεινόμεναι ἀπολήγουσιν εἰς ἄνοιαν, λόγῳ τῶν ἐπερχομένων προσβυτικῶν (=ἀγγειακῶν ἰδίᾳ) ἀλλοιώσεων. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ πρόγνωσις αὐτῶν εἶναι ἐφεκτική. Αἱ πρεσβυτικαὶ ψυχώσεις ἀρχίζουσι μετὰ τὸ 60ὸν ἔτος συνήθως. Τ. Α. Ζ.

—**πρεσβυτικὴ *ἄνοια*.** Ἡ πάθησις αὕτη ἄρχεται μετὰ τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Προηγοῦνται δὲ τῆς ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῆς, ὡς πρόδρομα συμπτώματα, ἡ ἀνικανότης πρὸς ἐργασίαν, ἡ βαθμιαία τῆς μνήμης ἐξασθένησις καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐλάττωσις τοῦ παραστατικοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐναλλαγῆς ἰδεῶν, ὡς καὶ τῆς ἀνακλήσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὁλοτήτων, ἡ τάσις πρὸς αὐτοματισμόν, ἡ μεταβολὴ τοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἐξασθένησις τῆς κρίσεως, τέλος δ' ἡ ἀλλοίωσις καὶ ἡ δυσαναλογία τῶν συναισθημάτων. Σωματικὰ δὲ συμπτώματα κατὰ τὴν ἀρχικὴν ταύτην περίοδον παρατηροῦνται: ἴλιγγοι, κεφαλαλγίαι, βόμβοι τῶν ὤτων, ὑπνηλία ἢ ἀϋπνία, ταχὺς μυϊκὸς κάματος, δυσχέρειαι τοῦ λόγου παροδικαί, παρέσεις παροδικαὶ κ.τ.τ. Τῶν φαινομένων τούτων, καὶ ἰδίᾳ τῶν ψυχικῶν, ἐπιτεινομένων βαθμηδόν, ἢ καὶ κατὰ παροξυσμούς, ἐγκαθίσταται ἡ πλήρης ἄνοια, ἤτοι ἡ μεγίστη ἐξασθένησις τῆς μνήμης, ἥτις εἶναι ὀπισθόδρομος, ἤτοι πρῶτον ἀπόλλυνται αἱ πρόσφατοι ἐντυπώσεις, ἡ ἐξασθένησις τῆς βουλήσεως, μέχρι πλήρους ἐλλείψεως αὐτῆς, ἐξ οὗ τὸ ἄτομον εὕρηται ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοματισμοῦ, ἡ ἐξάλειψις τῶν συναισθημάτων, μέχρι σημείου ὥστε δι' οὐδὲν νὰ ἐνδιαφέρεται, οὐδὲ διὰ τὴν καθαριότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ οὐρῇ καὶ ἀποπατῇ ἀφ' ἑαυτοῦ. Πᾶσαι δὲ αἱ ψυχικαὶ ἐξεργασίαι σχεδὸν δὲν ἐπιτελοῦνται. Ἐπέρχεται τέλος καχεξία καὶ θάνατος, ἐκτὸς τῶν ἐξ ἀρτηριοσκληρύνσεως ἀνοιῶν, εἰς ἃς ὁ θάνατος δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ δι' ἀποπληξίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τῆς πλήρους τῆς νόσου ἐγκαταστάσεως, παρατηροῦνται καὶ ἡμιπληγίαι, ἀφασία, ἀπραξίαι, ἄλλαι παραλύσεις, συνδρομαὶ ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους, ἤτοι ἐκ τοῦ μεσεγκεφάλου, ῥαβδωτοῦ σώματος, προμήκους κ.τ.τ., ἰδίᾳ εἰς τὴν ἄνοιαν ἐξ ἀγγειακῶν ἀλλοιώσεων. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἁπλῆ ἄνοια Οὐχὶ σπανίως συνυπάρχει καὶ συνεξελίσσεται μετὰ συνδρομῆς τινος ἐκ τῶν εἰδικῶν ψυχονευρώσεων, οἷον μανίας, μελαγχολίας, παραληρημάτων, συγχύσεως, κατατονίας κ.τ.τ., ὅτε ἔχομεν τὰς καλουμένας *πρεσβυτικὰς ψυχώσεις*, ἐκτὸς τῆς ἀνοίας, ἥτις εἶναι τὸ βασικὸν νόσημα, διότι αὕτη, ὡς γενικὴ νόσος τοῦ ἐγκεφάλου (=τῆς διανοίας), δύναται νὰ συνυπάρχῃ μετά τινος τῶν εἰδικῶν. Ἐκτὸς τῆς ἁπλῆς ἀνοιας δέον νὰ διακρίνηται ἡ μορφὴ ἐκείνη τῆς πρεσβυτικῆς ἀνοίας, ἥτις καλεῖται *πρεσβυοφρενία τοῦ Wernicke* καὶ εἰς ἣν ἔχομεν ἀμνησίαν προσφάτων γεγονότων, ὡς τῆς συγχύσεως τοῦ Korsakoff, καὶ μυθοπλαστίαν, ἔτι δὲ καὶ ἡ νόσος τοῦ Alzeimer, εἰς ἣν ἔχομεν ἔντονον διανοητικὴν ἐξασθένησιν βραδείας ἐξελίξεως μετὰ ἐλαφρῶν ἐγκεφαλικῶν ὀργανικῶν σημείων, καὶ ἥτις εἶναι φύσεως ἀγγειακῆς. Ἀπὸ παθολογοανατομικῆς ἀπόψεως αἱ πρεσβυτικαὶ ἄνοιαι εἶναι εἴτε ἀγγειακῆς ἀρχῆς, ἐξ ἀρτηριοσκληρύνσεως, εἴτε τοιαύτης ἐπιθηλιογενοῦς, ἐπερχομένης ἀτροφίας τῶν κυττάρων καὶ καταστροφῆς τῶν ἰνῶν. Ἡ ἔκβασις εἶναι μοιραία, ἡ δὲ θεραπεία συμπτωματικὴ πρὸς καθησύχασιν τοῦ ἀσθενοῦς κ.λ.π. Τ. Α. Ζ.

πρεσβῦτις, —*ιδος* (ἡ)· θηλ. τοῦ *πρεσβύτης*.

πρεσβυωπία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πρεσβύωπος, ἀσθένεια τῆς ὁράσεως.

—*[Ὀφθαλμ.]* Ἡ *πρεσβυωπία* ἀποτελεῖ φυσιολογικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν οὗτος προϊούσης τῆς ἡλικίας καθίσταται ἀνίκανος νὰ βλέπῃ εὐκρινῶς τὰ ἐγγὺς ἀντικείμενα. Ὡς γνωστόν, διὰ τὴν ὅρασιν τῶν ἐγγὺς ἀντικειμένων ἀπαιτεῖται μείζων διαθλαστικὴ δύναμις παρὰ διὰ τὴν ὅρασιν τῶν μακρὰν ἀντικειμένων. Τὴν ἐπὶ πλέον διαθλαστικὴν αὐτὴν δύναμιν τὴν παρέχει μέχρι τοῦ 45ου ἔτους τῆς ἡλικίας ἡ προσαρμοστικὴ δύναμις τοῦ βολβοῦ διὰ τῆς ἀναλόγου κυρτώσεως τοῦ φακοῦ, ἐπιτυγχανομένης χάρις εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀκτινωτοῦ μυός. Μετὰ τὸ 45ον ἔτος τῆς ἡλικίας ὁ φακὸς χάνει τὴν ἐλαστικότητά του, ὡς καὶ ὁ ἀκτινωτὸς μῦς τὸν τόνον του, ὁπότε δὲν δύναται νὰ κυρτωθῇ ἐπὶ πλέον. Ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔχομεν τὸ ὅτι τὸ εὐκρινὲς εἴδωλον τῶν ἐγγὺς ἀντικειμένων δὲν σχηματίζεται πλέον ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἀλλ' ὄπισθεν αὐτοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ πρεσβύωπες, ὅταν θέλουν ν' ἀναγνώσουν, ἀπομακρύνουν τὸ βιβλίον τοῦ ὀφθαλμοῦ των, διὰ νὰ δέχωνται ὀλιγώτερον ἀποκλινούσας ἀκτῖνας. Ἡ πρεσβυωπία διορθοῦται διὰ τῆς χρήσεως συγκλινουσῶν ὑάλων, αἵτινες ἀντικαθιστῶσι τὴν ἐπὶ ἔλαττον κύρτωσιν τοῦ φακοῦ. Ἐὰν ὑπολογίσωμεν ὅτι ὁ ἐμμέτρωψ διὰ νὰ ἴδῃ ἀντικείμενόν τι εὐκρινῶς ἐξ ἀποστάσεως 25 μ. ἔχει ἀνάγκην διαθλαστικῆς δυνάμεως 4 διοπτριῶν ἐπὶ πλέον, εὐκόλως εὑρίσκομεν ἐκ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου πίνακος τοῦ Donders (εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγράφεται τὸ δι' ἑκάστην ἡλικίαν εὖρος προσαρμογῆς) τὴν ἀνάλογον διορθωτικὴν ὕαλον, ἥτις εἶναι ἴση πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐλαττώσεως τῆς προσαρμογῆς.

Digitized by Google

Ἡλικία	εὖρος προσαρμογ.	ἔλλειμμα προσαρμογῆς
45 ἐτ.	3,5 διοπτρία	0,50 διοπτρ.
50 »	2,5 »	1,50 »
55 »	1,5	2,50
60 »	1	3 »
65 »	0,50	3,50 »
75 »	0	4 »

Ἡ ἀνάγκη χρήσεως ὑάλων ἐμφανίζεται ἐνωρίτερον εἰς τοὺς λανθάνοντας ὑπερμέτρωπας, τοὺς μὴ χρησιμοποιοῦντας συγκλινούσας ὑάλους διὰ τὴν μακρόθεν ὅρασιν. Τοὐναντίον οἱ μύωπες βραδύτερον πολὺ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς χρήσεως συγκλινουσῶν ὑάλων, οἱ δ' ἔχοντες μυωπίαν ἄνω —4 δ. οὐδέποτε, διότι αὐτοὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην προσαρμογῆς διὰ τὴν εὐκρινῆ ὅρασιν τῶν μέχρι 25 ἑμ. ἐγγὺς ἀντικειμένων. Β. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ

πρεσβυωπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρεσβυωπίαν, ὁ τῆς πρεσβυωπίας: «πρεσβυωπικὰ γυαλιά».

πρεσβύωψ, *—ωπος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἕνεκα γήρατος ἔχων ἀσθενῆ τὴν ὅρασιν, ὁ μὴ βλέπων τὰ ἐγγὺς πράγματα εὐκρινῶς (βλ. λ. *πρεσβυωπία*).

Πρέσβων *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Φρίξου καὶ τῆς Χαλκιόπης, θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου, βασιλέως τῆς Κολχίδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Κλύμενον, καλούμενον καὶ Πρεσβωνιάδην. Ἐπανελθὼν ἐκ Κολχίδος εἰς Βοιωτίαν ἐπανέκτησε τὸν πατρικὸν θρόνον. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἐκ τῆς Χαλκιόπης ἐγέννησε τὸν Ἄργον, Μέλανα, Φρόντιν καὶ Κυτίσωρον, οἵτινες καὶ τὸν διεδέχθησαν. Α. Θ. Σ.

Πρεσιανοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. —1) Οἱ *Πραικιανοί*. —2) Οἱ κάτοικοι τοῦ *Πρεσίου*.

Πρεσιδίω *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Κάτω Μοισίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐν τῇ νῦν Δοβρουτσᾷ. Α. Θ. Σ.

Πρεσίντιος (Presidios, ἐκ τοῦ λατ. praesidium =φρούριον, ὀχυρὸν) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Ἱσπανικοῦ Μαρόκκου, περιλαμβάνουσα διαφόρους ὀχυρὰς θέσεις, αἵτινες ἄλλοτε ἐχρησίμευον ὡς τόπος ἐξορίας καὶ περιορισμοῦ τῶν καταδίκων, οἵτινες εἶχον καταδικασθῆ εἰς τὴν ποινὴν τῆς καθείρξεως ἐν φρουρίῳ. Ἔχει ἔκτασιν 213 τ. χλμ. καὶ κατ. (1920) 86.427. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι ἡ *Μελίλλα* καὶ *Θέουτα*. Η. Π. Γ.

Πρεσίντιο (Presidio), ***κράτος τῶν —*** *[Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ τμῆμα τῆς ἐπαρχίας τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Τοσκάνης, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀνῆκεν εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Σιένης, λόγῳ τῶν πολλῶν φρουρίων (presidio), τὰ ὁποῖα εἶχον ἐν αὐτῇ ἀνεγερθῆ. Περιελάμβανε τὰς ὀχυρὰς θέσεις *Ὀρμπιτέλλο, Πόρτο ντὲ Ἔρκολε, Μόντε-Φιλίππο, Μόντε-Ἀρζεντάρο, Πόρτο-Σὰν-Στέφανο* καὶ *Τελαμόνε*, ὑπήγετο δὲ διοικητικῶς εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1801 τὰ καθαυτὸ φρούρια περιῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἥτις τὰ παρεχώρησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἐτρουρίας, καὶ τῷ 1814 περιελήφθησαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Τοσκάνης μετὰ τῆς νήσου Ἔλβας. Η. Π. Γ

Πρέσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πολίχνη καὶ περιοχὴ ἐν τῇ Βενετικῇ χώρᾳ, ὀνομαστὴ παρὰ Ρωμαίοις διὰ τὸν οἶνον. —2) Λίμνη ἐν τῇ Ἐτρουρίᾳ, ὀνομαζομένη καὶ *Πρέλιον* καὶ *Πρέτιον*. Ν. Σ. Λ.

Πρέσκοτ (Prescot) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, 13 χλμ. πρὸς Α. τῆς Λίβερπουλ. Κάτ. (1921) 9.044. Ἔχει ἐργοστάσια ὡρολογίων καὶ ἠλεκτρικῶν καλῳδίων. Η. Π. Γ.

Πρέσκοτ (Prescott), ***Γουλιέλμος-Μπάρλετ***. Ἀμερικανὸς μηχανικὸς (1830—1894). Τῷ 1872 ἀνεκάλυψε μετὰ τοῦ Ἔδισσων τὸν διπλοῦν καὶ τετραπλοῦν τηλέγραφον. Ἔγραψεν: «Ἱστορία, θεωρία καὶ πρακτικὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου» (1860), «Τὸ ὁμιλοῦν τηλέφωνον» (1878), «Δυναμοηλεκτρικὴ» (1884), «Τὸ ἠλεκτρικὸν τηλέφωνον» (1890). Γ. Ι. Β.

— **Πρέσκοτ** (Prescott), ***Γουλιέλμος-Χίκλινγγ***. Ἐπιφανὴς Ἀμερικανὸς ἱστορικὸς (1796—1859). Τὸ πρῶτόν του ἔργον «Ἱστορία τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας» (1838), δι' οὗ ἀπέκτησε φήμην ἱστορικοῦ, ἐπηκολούθησε σειρὰ ἀξιολογωτάτων συγγραμμάτων, ἐν οἷς: «Ἱστορία τῆς κατακτήσεως τοῦ Μεξικοῦ», ἔργον θεωρούμενον μνημειῶδες, «Ἱστορία τῆς κατακτήσεως τοῦ Περοῦ» (1874), ἥτις κατέστη ἐπιστημονικὴ πηγή, «Κριτικὰ καὶ ἱστορικὰ δοκίμια», «Ἱστορία τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας», ἧς ἐδημοσίευσε τῷ 1855 τοὺς δύο πρώτους τόμους. Α. Ν. Λ.

— **Πρέσκοτ** (Prescott), ***Ἐρριέτη***. Ἀμερικανὶς συγγραφεύς, ἀποθανοῦσα τῷ 1901. Ἔγραψεν: «Ἡ ἀποθέωσις τοῦ Τυράβλεϋ» (1895), «Προσωπὶς καὶ μάρτυς» (1896), «Ἡ λύτρωσις τοῦ Ρὶπ» (1897), «Τὸ μέτρον ἑνὸς ἀνδρὸς» (1898) κ. ἄ.

—**Πρέσκοτ** (Prescott), ***Κάρολος-Μπάρρου-Κλάρκ***. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ κόρη τῆς Ὀράγγης» (1905), καὶ «Ἡ ἀνάπαυσις» (1916).

— **Πρέσκοτ** (Prescott), ***Σαμουὴλ-Καίητ***. Ἀμερικανὸς μικροβιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1892. Ἔγραψεν: «Ἔνζυμα καὶ ἡ προπαρασκευή των», «Ἐπιστήμη καὶ πειράματα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν ἀποστειρώσεων» (1903) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Πρὲσλ (Presles), ***Ραοὺλ ντὲ —***. Γάλλος συγγραφεὺς (1316—1383). Μετέφρασε μετὰ σχολίων τὸ ἀπολογητικὸν σύγγραμμα τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου «De Civitate Dei» (1531, 2 τόμ.) καὶ ἔγραψε τὴν «Μοῦσαν», δρᾶμα εἰς λατινικοὺς στίχους. Η. Π. Γ.

Πρεσλάβα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πραισθλάβα*.

Πρεσμπίτερο (Presbitero), ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς ναύαρχος (1855—1923). Ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἐνήργησε τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς νήσου Ρόδου καὶ τὴν ἀπόβασιν εἰς τὸν ὅρμον τῆς Καλλιθέας (22 Ἀπριλίου 1912) τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀμέλιο στρατιᾶς, ὃν ἐβοήθησεν εἰς τὴν ἀψιμαχίαν τῆς Ψίνθου διὰ βομβαρδισμοῦ τῆς ἐκεῖ καταφυγούσης ὀλιγαρίθμου φρουρᾶς. Ἐπραγματοποίησεν ὡσαύτως καὶ τῆς Δωδεκανήσου τὴν κατάληψιν, δι' ἣν προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον. Αἱ ὑποσχέσεις του ὅμως περὶ αὐτονομίας τῶν Δωδεκανήσων, αἵτινες ἀνεγράφησαν εἰς τὰς προκηρύξεις του πρὸς τοὺς Ροδίους (4 Μαΐου 1912) καὶ τοὺς Καλυμνίους (12 Μαΐου), δὲν ἐξεπληρώθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του, ἀφοῦ οὐδέποτε τοιοῦτον προνόμιον παρεσχέθη. Διῴκησε τὸν ἰταλικὸν στόλον καὶ ὡς γενικὸς αὐτοῦ ἀρχηγός. Σ. Ε. Λ.

πρεσοϊωδόλη (ἡ) (Presojodol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι σκεύασμα περιέχον ἐν διαλύσει ὀργανικὰς ἑνώσεις τοῦ ἰωδίου, ἐξ ὧν, τῇ ἐπιδράσει ὀργανικῶν ὀξέων, ἀποσπᾶται ἰώδιον εἰς ἀναλογίαν 0.035 ἕως 0.04 %. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πληγῶν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ὀδοντιατρικὴν πρὸς πλύσεις εἰς διπλασίαν ἕως πενταπλασίαν ἀραίωσιν, καθὼς καὶ εἰς πλύσεις τῆς κύστεως ἐπὶ βλενορροίας. Τὸ σκεύασμα φέρεται καὶ ἐν ξηρᾷ καταστάσει. Κ. Γ. Μ.

Πρέσπα *[Γεωγρ.]*. Λεκανοειδὲς ὑψίπεδον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, κείμενον πρὸς Β. τῆς Πίνδου καὶ πρὸς Δ. τῆς Πελαγονίας, ἀφ' ἧς ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Βαρνοῦντος (Περιστέρι). Τὰ ἐν αὐτῷ ἄφθονα ὕδατα σχηματίζουν τὴν μεγίστην λίμνην τῆς Βαλκανικῆς, ὁμώνυμον τῆς πεδιάδος (ἀρχ. *Βρυγηῒς*, σερβ. *Πρεσπάνσκο γιέζερο*), ἔχουσαν ἐμβαδὸν 288 τετρ. χλμ., μέγιστον βάθος 50 μ. καὶ ὕψος ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 853 μ. Περιβαλλομένη αὕτη ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων, ἔχει ἀλπικὴν ὡραιότητα μὲ τοὺς πανυψήλους βράχους τῶν ὀχθῶν της, οἱ ὁποῖοι ὑψοῦνται ἀπόκρημνοι καὶ σπηλαιώδεις, ἐνῷ ἀλλαχοῦ προσχωσιγενῆ πεδία κατέρχονται εἰς τὴν λίμνην μὲ πλουσιωτάτην βλάστησιν. Διὰ ζωστῆρος πλάτους 1 χλμ. ἀποχωρίζεται ΝΑ. ἡ λεγομένη *Μικρὰ Πρέσπα* (τὸ ἕκτον τῆς ὅλης), ἀνήκουσα ὁλόκληρος σχεδὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῆς λοιπῆς Πρέσπας μικρὸν μέρος ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα· τὸ βόρειον καὶ μεγαλύτερον μέρος ἀνήκει εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν, τὸ δὲ ΝΔ. εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἡ λίμνη τρέφει ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν ἰχθύων, συγκοινωνεῖ δὲ ὑπογείως μετὰ τῆς ΒΔ. καὶ εἰς χαμηλότερον ὕψος κειμένης Ἀχρίδος. Ἡ Μικρὰ Πρέσπα εἶναι ἀβαθεστέρα, αἱ δὲ βαλτώδεις αὐτῆς ὄχθαι σκεπάζονται ὑπὸ πυκνῶν καλαμώνων. Δύο μικραὶ νῆσοι ὑπάρχουν ἐνταῦθα, ἡ μικροτέρα *Βιντρινίτσι* καὶ ἡ παρὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν μαγευτικὴ τοῦ *Ἁγίου Ἀχιλλείου* (κοιν. *Ἀχίλ*), ἐφ' ἧς τὰ ἐπιβλητικὰ ἐρείπια τοῦ ὁμωνύμου ναοῦ. Εἰς τὴν νησῖδα κεῖται καὶ τὸ ὁμώνυμον χωρίον (κάτ. 113), ἕδρα κοινότητος.

Ἕτεραι δύο νησῖδες διασχίζουν τὴν Μεγάλην Πρέσπαν: ἡ μεγαλυτέρα τοῦ *Ἁγίου Πέτρου* (*Γράδ*), ἥτις εἶναι προσιτὴ ἐξ ἑνὸς μόνον σημείου, καὶ ἡ μικροτέρα τοῦ *Ἁγίου Παύλου* (*Μάλι Γράδ*). Ἀμφότεραι εἶναι ἔρημοι καὶ ἀκατοίκητοι, προδίδουν ἐν τούτοις ἴχνη παλαιᾶς ζωῆς καὶ διατηροῦν εἰς καλήν πως κατάστασιν καταγράφους μεσαιωνικοὺς ναούς, ὡς ἡ ἐκκλησία τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν μικροτέραν νησῖδα. Μετὰ τοὺς πολέμους τῶν ἐτῶν 1912—1913 αἱ νησῖδες ἀνῆκον εἰς τὴν Ἑλλάδα, σήμερον ὅμως ὁ μὲν Ἅγιος Πέτρος ἀνήκει εἰς τὴν Σερβίαν, δωρηθεὶς εἰς τὸν ἀποθανόντα βασιλέα της Πέτρον ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, τὸ δὲ Μάλι Γρὰδ περιῆλθε, μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν 14 χωρίων, εἰς τοὺς Ἀλβανούς. Ὁ διὰ λέμβου μονοξύλου ταξιδεύων σήμερον εἰς τὴν λίμνην ἀπολαύει ὡραιοτάτην εἰκόνα τῶν πτηνῶν, ἅτινα κατὰ σμήνη ἵπτανται ὑπὲρ αὐτὴν (ἀγριόπαπιες, ἀγριοπερίστερα, πελεκᾶνοι κ. ἄ.). Οἱ κάτοικοι τῶν κατὰ τὰς ὄχθας πτωχῶν χωρίων ἀποζοῦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν ἁλιείαν, ἐνεργουμένην διὰ μονοξύλων καὶ ἀρχεγόνων ἁλιευτικῶν ὀργάνων. Ὑπάρχουν ὅμως εἰς τὰ εὔφορα μέρη καὶ χωρία, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. Τὸ ἐπισημότερον τούτων ἐν τῷ ἑλληνικῷ τμήματι εἶναι ὁ *Ἅγιος Πέτρος* (κοιν. *Γέρμαν*), ἐν δὲ τῇ πρὸς Β. τῆς λίμνης ἁπλουμένῃ πεδιάδι, ἐν τῇ Νοτιοσλαβίᾳ, ἐπισημότερον εἶναι ἡ *Ρέσνα*. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν περιοχὴν τῆς Πρέσπας ἀνήκουν καὶ αἱ κοινότητες τοῦ νομοῦ Φλωρίνης *Βροντεροῦ*, *Καλλιθέας*, *Καρυῶν*, *Λαιμοῦ*, *Λευκώνα*, *Μικρολίμνης* καὶ *Ψαράδων*. Ι.Σ.Ι

— **Πρέσπα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ πόλις τῆς Μακεδονίας, διατελέσασα πρωτεύουσα τοῦ Μακεδονοβουλγαρικοῦ βασιλείου. Ὑπῆρξε διάσημος διὰ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Ἀχιλλείου, τοῦ πρώτου ἐπισκόπου Λαρίσης, μεταφερθέντα αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου Σαμουὴλ (977—1014). Κεῖται παρὰ τὴν ὁμώνυμον μεγάλην λίμνην, εἰς τὰς ὄχθας τῆς ὁποίας εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα ἀξιόλογα μνημεῖα. Ἡ Πρέσπα, λόγῳ τῆς θέσεως αὐτῆς, ἐχρησίμευσεν ὡς προπύργιον εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Κατελήφθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (1018), τῷ 1251 ὑπετάγη ἑκουσίως εἰς τὸν Ἰωάννην Α' Βατάτζην, αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας, περὶ δὲ τὸ 1260 κατέλαβεν αὐτὴν ὁριστικῶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος. Ἡ Πρέσπα παρήκμασεν ἐπὶ τουρκοκρατίας.

— *[Βυζ. Τέχνη]* Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων μνημείων, τῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς τὰς ὄχθας καὶ τὰς νησῖδας τῆς λίμνης Πρέσπας, τὸ σπουδαιότερον ὅλων εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου, ἠρειπωμένος σήμερον, ὅστις ἄλλοτε εἶχε ῥυθμὸν βυζαντινῆς βασιλικῆς καὶ ἐκτίσθη προφανῶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς πόλεως ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἤτοι κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Ἄλλα μνημεῖα εἶναι: ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, εἰς τὸ ὁμώνυμον χωρίον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ Γερμανοῦ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· οἱ εἰς τὰς νησῖδας Ἅγιος Πέτρος καὶ Ἅγιος Παῦλος εὑρισκόμενοι δύο ναοὶ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἔνθα διασῴζονται τοιχογραφίαι καὶ προσωπογραφίαι τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Τοιχογραφίαι καὶ ἐπιγραφαὶ εὑρίσκονται ἐπίσης εἰς πολλὰ ναΐδια καὶ ἀσκητήρια, διεσπαρμένα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς λίμνης, εἰς τοὺς βράχους τῆς ὁποίας, κατὰ παράδοξον ὅλως τρόπον, εὑρίσκονται ἐζωγραφημέναι εἰκόνες, τεχνοτροπίας τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, λίαν ἐνδιαφέρουσαι, αἱ ὁποῖαι διατηροῦνται μέχρι σήμερον. Β. Λ. ΚΟΤΤΑ

πρέσσα (ἡ)· δημοτ., μηχάνημα πρὸς πίεσιν, πιεστήριον (γαλλ. presse).

Πρεσσανσὲ (Pressensé), ***Ἐδμόνδος ντὲ —***. Ἐγεννήθη τῷ 1824 ἐν Παρισίοις. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν, ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λωζάννης (1842—1845), γενόμενος μαθητὴς τοῦ Α. Vinet καὶ ἔπειτα τὰ τῆς Χάλλης καὶ τοῦ Βερολίνου, ἔνθα ἠκροάσθη ἰδίᾳ τὰς παραδόσεις τοῦ Neander. Τῷ 1847 ἐγένετο ἱερεὺς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ διαμαρτυρομένῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Taitbout τῶν Παρισίων. Ἐχρημάτισεν ἔτι μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως (1871—1876), τῆς γερουσίας (1883) καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων (ἀπὸ τοῦ 1891), ἀνεκηρύχθη δὲ καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τῶν πανεπιστημίων τοῦ Μπρεσλάου (1869), τοῦ Montauban (1870) καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου (1884). Ἀπέθανε τῷ 1891. Ὁ Πρεσσανσὲ ἦτο εὔγλωττος ῥήτωρ καὶ θερμὸς ὑπερασπιστὴς τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια» (1856), «Ἱστορία τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας» (εἰς τέσσαρας τόμους 1858—1877), «Λόγοι ἐκκλησιαστικοί» (1859), «Ἡ κριτικὴ σχολὴ καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς» (1863), «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις» (1864), «Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ἐποχή του, ἡ ζωή του καὶ τὰ ἔργα του» (1866). «Εὐαγγελικαὶ μελέται» (1867), «Ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ» (1872), «Σύγχρονοι μελέται» (1880), «Αἱ ἀρχαὶ» (1883) καὶ πολλὰ ἄλλα. Τὰ περισσότερα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν πολλάκις, μετεφράσθησαν δὲ καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων ἔγραψε καὶ πλεῖστα ἄρθρα εἰς πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἵδρυσε δύο περιοδικά, τὴν «Χριστιανικὴν ἐπιθεώρησιν» (τῷ 1854) καὶ τὸ «Θεολογικὸν δελτίον» (1866). Κ. Ι. Δ.

πρεσσάρισμα (τό)· ἡ διὰ πρέσσας πίεσις.

Πρεσσινὺ - λὲ - Γκρὰν (Pressigny - le - Grand) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἔντρ καὶ Λουάρ, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Κλαῒζ καὶ Αἰγκρόν. Κάτ. 740. Εἶναι κυρίως ὀνομαστὴ λόγῳ τῶν πολυαρίθμων προϊστορικῶν εὑρημάτων τῆς παλαιολιθικῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (πελέκεις, μάχαιραι, αἰχμαὶ ἀκοντίων καὶ βέλη). Τὰ πλεῖστα τῶν εὑρημάτων τούτων ἀπόκεινται νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Σαὶν-Ζερμαίν. Η. Π. Γ.

Πρέσσλερ (Pressler), ***Μὰξ-Ροβέρτος***. Γερμανὸς δασολόγος (1815—1886), καθηγητὴς ἐν τῇ δασικῇ σχολῇ τῆς Δρέσδης (1840—1883). Ἐκαινοτόμησεν εἰς τὰς μεθόδους τῆς ἀξιοποιήσεως καὶ πρακτικωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν, τὰς ὁποίας κατὰ τὸ πλεῖστον ἠκολούθησαν οἱ νεώτεροι τεχνικοὶ δασολόγοι. Ἐφεῦρε τὸν μετρητὴν τῆς αὐξήσεως, ὄργανον δι' οὗ καταμετρεῖται ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου τῶν δένδρων, ὡς καὶ ἄλλα ὄργανα μετρήσεων καὶ ὑπολογισμῶν χρησίμων διὰ τὴν δασικὴν

Digitized by Google

ὕλην. Συνέταξε τοὺς πίνακας τῶν δασικῶν κυβισμῶν καὶ ἔγραψε πολλά, ἐν οἷς: «Ὁ πρακτικὸς δασοκτήτωρ» (1858—1885), «Δασικὸν ἐγχειρίδιον θεωρίας καὶ πράξεως», «Ἡ τέχνη τῆς μετρήσεως τοῦ ξύλου», «Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν» (1888). Θ. Κ.

Πρέστελ (Prestel), ***Μιχαὴλ-Αὔγουστος-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος (1809—1880). Καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς ἀστρονομίας ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ τοῦ Ἔμντεν, μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν, ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν: «Περὶ τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος» (1833), «Ἐγχειρίδιον ἀριθμητικῆς καὶ ἀλγέβρας» (1838), «Ἐπίπεδος καὶ σφαιρικὴ τριγωνομετρία» (1848), «Ὁ ἀστερόεις οὐρανός», «Νόμοι τῶν ἀνέμων» (1869), «Ἡ θερμοκρασία εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας». Θ. Κ.

πρέστο (ἰταλ. presto=ταχέως) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ταχεῖαν, γοργὴν ἀγωγήν· ἢ ἔτι γοργοτέρα ἀγωγὴ ἀποδίδεται διὰ τοῦ *πρεστίσσιμο* (prestissimo) = ταχύτατα, γοργότατα.

Πρέστον (Preston) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Λανκασάϊρ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρίμπελ καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Λανκασάϊρ, κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Κάτοικοι 127.000 (1928). Ἔχει σχολὰς κωφαλάλων καὶ τυφλῶν, βιβλιοθήκην (80.000 τόμων), πινακοθήκην, μεγάλα ἐργοστάσια παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς δυνάμεως διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, καὶ βιομηχανίαν βαμβακερῶν καὶ λινῶν ὑφασμάτων, σιδηρουργίας, μηχανῶν, ἀτμολεβήτων, χαρτοποιίας. Παρὰ τὴν πόλιν ἐνίκησε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1648 ὁ Κρόμβελλ τοὺς Σκώτους βασιλόφρονας. Θ. Κ.

Πρέστουϊτς (Prestwich) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λανκασάϊρ, προάστειον τοῦ Μάντσεστερ. Κάτ. 18.750 (1921). Εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων κέντρων τῆς περιοχῆς, ἰδίᾳ διὰ τὴν κλωστοϋφαντουργίαν. Ἐν τῇ πόλει κεῖνται αἱ 2 μεγάλαι δεξαμεναὶ διὰ τὴν ὕδρευσιν τοῦ Μάντσεστερ. Θ. Κ.

Πρετεντέρης - ***Τυπάλδος, Χαράλαμπος***. Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (βλ. λ. *Τυπάλδος*-Πρετεντέρης Χαράλαμπος).

Πρέτζοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 509 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Δάτου* (*Μπερεκετλῆ*) καὶ *Παλιὸ Τσιφλίκι*, καὶ κατασκηνώσεως σκηνιτῶν 861. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀμισιανὰ* τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης.

Πρετζουρίες *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Πρέτι (Preti), ***Ματθίας***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον *Καλαμπρέζε* (βλ. λ.).

πρετσίνι, καὶ ***πριτσίνι*** (τὸ) *[Τεχν.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κοινωματίου* (βλ. λ.), εἴδους ἥλου χρησιμεύοντος πρὸς σύνδεσιν μεταλλικῶν ἐλασμάτων.

Πρευγένης *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος, πατὴρ τοῦ Πατρέως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐκδίωξιν τῶν Ἰώνων, μετωνομάσθη ἡ ἀχαϊκὴ πόλις Ἀρόη, Πάτραι. Ἀνδριάντες αὐτῶν ἐπίχρυσοι ἐπέστεφον τὴν πρὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πύλην, ὁ τάφος δὲ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου (170 μ. Χ.) παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου κατ' ἔτος προσέφερον θυσίας, ἄγοντες τὴν ἑορτὴν τῆς Λιμνάτιδος Ἀρτέμιδος (*Παυσ.* VII, 20, 7—9). Α. Θ. Σ.

Πρέϋ (Prey), ***Θεόδωρος***. Φιλέλλην ἀξιωματικὸς ἐκ Μπρούχσαλ τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης (Γερμανία). Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετ' ἄλλων ἐθελοντῶν καὶ κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν Φιλελλήνων. Πολλαχοῦ πολεμήσας, ἀπέθανε τῷ 1828 ἐν τῇ νήσῳ Πόρῳ ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῆς ἐνσκηψάσης ἐκεῖ ἐπιδημίας. Τ. Ε. Ε.

πρέφα (ἡ)· εἶδος χαρτοπαιγνίου, παιζομένου διὰ τριάκοντα δύο παιγνιοχάρτων· || συνεκδ., ἡ δέσμη τῶν τριάκοντα δύο παιγνιοχάρτων, ἡ ἄλλως λεγομένη *πικέτο* ἢ δέσμη τοῦ πόκερ: «φέρε μας μιὰ πρέφα» || φράσ. «πῆρα πρέφα» ἀντελήφθην, κατάλαβα, πῆρα μυρουδιά.

—*[Χαρτοπ.]* Ἡ *πρέφα* παίζεται ὑπὸ τριῶν παικτῶν, χρησιμοποιεῖται δὲ κατ' αὐτὴν δέσμη 32 παιγνιοχάρτων, ὧν ἡ ἀξία κατὰ σειρὰν εἶναι: *ἄσσος, ῥήγας, ντάμα, φάντης, δέκα, ἐννέα, ὀκτὼ* καὶ *ἑπτά*. Κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ παιγνίου εἶναι ὅτι μετὰ τὸ μοίρασμα τῶν παιγνιοχάρτων — ἀνὰ δέκα εἰς ἕκαστον παίκτην — τὰ ὑπολειπόμενα δύο κατατίθενται κλειστὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐκτίθενται εἰς εἶδος πλειοδοτικῆς δημοπρασίας. Ἕκαστος **παίκτης ὑπολογίζει τὶς «χαρτωσιές»** ἢ «μπάζες», ἃς ἔχει πιθανότητας νὰ κάνῃ, καὶ ἀναλόγως παρακολουθεῖ τὴν πλειοδοσίαν ἢ παραιτεῖται αὐτῆς (πάει πάσσο). Τὰ δύο κλειστὰ χαρτιὰ λαμβάνει τελικῶς ὁ δηλώσας τὸ ἰσχυρότερον φύλλον καὶ δι' αὐτῶν ἀντικαθιστᾷ ἰσάριθμα ἐκ τῶν δέκα φύλλων, ἅτινα κρατεῖ εἰς χεῖρας. Κατὰ τὴν πλειοδοσίαν ἡ σειρὰ προτιμήσεως τοῦ χρώματος τῶν φύλλων εἶναι κατὰ σειρὰν ἡ ἑξῆς: *μπαστούνια, σπαθιά, καρρά, κοῦπες, ἄχροα* (ἢ *ἀχρωμάτιστα*). Ἡ ἀγορὰ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ «ἁπλοῦ τζόγου» (*ἁπλᾶ μπαστούνια, ἁπλᾶ σπαθιὰ* κ.ο.κ.), ὁπότε ὁ ἀγοράζων ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν «νὰ κάνῃ ἓξ χαρτωσιές», ἐφόσον δὲ συνεχίζεται ἡ πλειοδοσία ἀκολουθεῖ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τζόγου εἰς «ἑπτὰ χαρτωσιὲς» (*ἑπτὰ μπαστούνια, ἑπτὰ σπαθιὰ* κ.ο.κ.), «ὀκτὼ χαρτωσιὲς» κ.ο.κ. μέχρι τῶν «δέκα», ὁπότε ὁ «ἀγοραστὴς» ὑποχρεοῦται «νὰ κάνῃ τόσες χαρτωσιές», ὅσες καὶ ἡ ἀγορά του.

Μετὰ τὴν κατακύρωσιν τῆς ἀγορᾶς, ὁ ἀγοράσας «βαπτίζει τὸν τζόγο του» καθορίζων καὶ τὸ χρῶμα τοῦ φύλλου, εἰς τὸ ὁποῖον βασίζεται. Τὸ «βάπτισμα» δὲν δύναται νὰ εἶναι οὐδέποτε μικρότερον τῆς ἀγορᾶς του. Ἐάν, δηλαδή, ἠγόρασε π. χ. «ἑπτὰ σπαθιά,» δὲν δύναται νὰ καθορίσῃ τὸν τζόγον του εἰς «ἑπτὰ μπαστούνια», ἐνῷ δύναται νὰ τὸν ὁρίσῃ ἀπεριορίστως ἀνώτερον τῆς ἀγορᾶς του, π. χ. εἰς «ἑπτὰ κοῦπες» καὶ ἐφεξῆς. Τὸ φύλλον τὸ προσδιορισθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ ὡς ἰσχυρότερον καλεῖται *ἀτού*. Μετὰ τὸ βάπτισμα, ἑκάτερος τῶν δύο ἄλλων παικτῶν ὑπολογίζει τὰς δυνάμεις του καὶ δηλοῖ ἐὰν «θὰ πάῃ», ἐὰν δηλαδὴ θὰ μετάσχῃ τοῦ παιγνίου, ἢ ἐὰν θὰ «πάῃ πάσσο». Ἐὰν μετάσχουν τοῦ παιγνίου, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν τὰς μέχρι τῶν δέκα ὑπολειπομένας πέραν τῆς ἀγορᾶς «χαρτωσιάς». Ἐάν, δηλαδή, ὁ ἀγοράσας βαπτίσῃ τὸν τζόγον του π. χ. εἰς ἁπλᾶ μπαστούνια, οἱ ἕτεροι δύο παῖκται πρέπει νὰ κάνουν 4 χαρτοσιές· ἐὰν τὸν βαπτίσῃ εἰς 7 φύλλα, πρέπει νὰ κάνουν 3 χαρτωσιές κ. ο. κ. Καὶ ἐφόσον μὲν αὗται εἶναι ἄρτιαι τὸν ἀριθμόν, ἑκάτερος τῶν δύο παικτῶν (τῶν βοηθῶν) εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνῃ τὰς ἡμισείας τῶν χαρτωσιῶν, ἐὰν δὲ εἶναι περιτταί, τὴν πλειονάζουσαν χαρτωσιὰν πρέπει νὰ «κάνῃ» ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ἀγοράσαντος εὑρισκόμενος παίκτης. Διαρκοῦντος τοῦ παιγνιδίου ἕκαστος τῶν παικτῶν ὀφείλει νὰ παίξῃ χαρτὶ ὁμοίου χρώματος πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ πρώτου παιζόμενον, ἐὰν δὲ στερῆται τοιούτου φύλλου, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ῥίψῃ, ἐφόσον ἔχει, «ἀτού».

Ἡ πιστοχρέωσις εἰς τὴν πρέφαν γίνεται ὡς ἑξῆς: Ἕκαστος τῶν παικτῶν χρεοῦται μὲ *κάσσαν* (συνήθως 50), ἥτις εἶναι εἶδος κεφαλαίου, ὅπερ δέον νὰ τὸ ἐξαλείψῃ. Ἡ κάσσα αὕτη ἀναλύεται εἰς *καπίκια*, ὑπολογιζομένου: 1 κάσσα=10 καπίκια. Ὅταν ὁ ἀγοράσας «βγάζῃ τὸν τζόγον του», ἤτοι πιάσῃ τὰς δηλωθείσας χαρτωσιάς, τότε κατεβάζει ἰσάριθμον πρὸς τὴν ἀγοράν του κάσσαν, ὑπολογιζομένων τῶν φύλλων ὡς ἑξῆς: ἁπλᾶ μπαστούνια=2 κάσσα, ἁπλᾶ σπαθιὰ=3 κάσσα, ἁπλᾶ καρρὰ=4 κάσσα, ἀτλὲς κοῦπες=5 κάσσα, ἄχροα =6 κάσσα, εἶτα δὲ ἀνὰ 7, 8, 9 καὶ 10, ἀναλόγως τῆς ἀγορᾶς. Τὰ ἄχροα διατιμῶνται κατὰ μίαν μονάδα περὶ πλέον. Οἱ βοηθοὶ ἐκ παραλλήλου πέρνουν τόσα καπίκια ἀπὸ τὸν ἀγοράσαντα, ὅσα εἶναι οἱ χαρτωσιὲς ποῦ ἔπιασαν. Ἐὰν ὁ ἀγοράσας κάνῃ μίαν μπάζαν ὀλιγωτέραν τῆς δηλωθείσης, τότε «μπαίνει μέσα» καὶ προσθέτει εἰς τὴν κάσσαν του τόσας μονάδας, ὅσας ὁ δηλωθεὶς τζόγος· ἐὰν κάνῃ δύο μπάζες ὀλιγωτέρας τῆς δηλωθείσης, τότε «μπαίνει μέσα σόλο» καὶ γράφει διπλασίαν τοῦ δηλωθέντος τζόγου κάσσαν. Ὁμοίως οἱ συμπαῖκται, ἐὰν κάνουν μίαν ἢ δύο μπάζας ὀλιγωτέρας τῆς ἀπαιτουμένης «μπαίνουν μέσα ἁπλῶς» ἢ «σόλο» καὶ διδουν ἀνάλογα καπίκια εἰς τὸν ἀγοράσαντα. Ὅταν εἷς τῶν παικτῶν «κατεβάσῃ τὴν κάσσαν» του ἐξ ὁλοκλήρου, τότε λαμβάνει ἀνάλογα καπίκια ἀπὸ ἕνα τῶν ἄλλων παικτῶν, κατεβάζων τὴν κάσσαν τούτου. Τὸ παίγνιον τελειώνει, ὅταν μηδενισθοῦν ὅλαι αἱ κάσσαι

Μεγάλη πρέφα. Ἕτερον εἶδος πρέφας εἶναι ἡ λεγομένη *μεγάλη πρέφα* ἢ *μιζέρια*, ἡ ὁποία διακρίνεται τῆς κοινῆς πρέφας κυρίως κατὰ τὰ ἑξῆς: 1) Δύναται νὰ μετάσχῃ τῆς πλειοδοσίας καὶ ὁ ἔχων ἀνίσχυρον φύλλον παίκτης, δηλῶν «μιζέριαν», ὑποχρεοῦται δέ, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ μὴ κάνῃ καμμίαν μπάζαν. Ἐὰν βγάνῃ τὸν τζόγον του κατεβάζει 10 μονάδας ἀπὸ τὴν κάσσαν του, ἢ 15, ἐφόσον δηλώσῃ τζόγον «δεικτόν». Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει προσθέτει ἀνὰ 10 ἢ 15 μονάδας εἰς τὴν κάσσαν του δι' ἑκάστην μπάζαν ποῦ κάνει. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ ἕτεροι δύο παῖκται δὲν παίρνουν καπίκια.

2) Ἐὰν οὐδεὶς τῶν παικτῶν προβῇ εἰς ἀγοράν, ὁ τζόγος δὲν χαλᾷ, ὅπως εἰς τὴν κοινὴν πρέφαν, ἀλλὰ παίζεται, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ πιάσῃ τὰς περισσοτέρας χαρτωσιὰς προσθέτει εἰς τὴν κάσσαν του ὑπὸ τύπον προσωρινότητος ἀναλόγους μονάδας, τὰς ὁποίας θὰ λάβῃ κατόπιν εἰς καπίκια ὁ πρῶτος ποῦ θὰ πῇ καὶ θὰ βγάλῃ τζόγο.

3) Ἡ ἀξία τῶν χρωμάτων βαίνει αὐξανομένη συνεχῶς κατὰ μίαν μονάδα, ὥστε τὰ μὲν ἁπλᾶ **μπαστούνια = 2 κάσσα, τὰ δὲ 10 ἄχροα = 26** κάσσα. —Ω.

Π(ρ)ζάσνυς (Przasnysz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ τῆς Βαρσοβίας Κάτ. 6.001. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων καὶ δερμάτων καὶ κτηνοτροφίαν. Θ. Κ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ μάχη ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῆς Πρζάσνυς* διεξήχθη ἀπὸ τῆς 24—27 Φεβρουαρίου 1915. Κατὰ τὴν 4ην μάχην τῆς *Βαρσοβίας* (βλ. λ.), ἡ 8η γερμανικὴ στρατιά, ἡ προχωρήσασα πρὸς Σολντάου-Μλάβα, κατέλαβε τὴν 24ην Φεβρουαρίου τὴν Πρζάσνυς μετὰ ἀγῶνα διεξαχθέντα ἐντὸς τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως ταύτης, καθόσον οἱ Ρῶσοι εἶχον καταρτίσει ἀμυντικῶς τὰς οἰκίας, καὶ τοιουτοτρόπως ἠπειλήθη ἡ Βαρσοβία δι' ὑπερκεράσεως ἀπὸ ἀνατολῶν. Τὴν 25ην οἱ Ρῶσοι ἀντεπετέθησαν, καὶ μετὰ ἀγῶνα, διεξαχθέντα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ κατὰ τὴν ἑπομένην, κατώρθωσαν ν' ἀνακαταλάβωσι τὴν Πρζάσνυς δι' ἐπανειλημμένων ἐφόδων διὰ τῆς λόγχης, ἀπωθηθέντων τῶν Γερμανῶν πρὸς Μλάβα καὶ καταλιπόντων 10.000 αἰχμαλώτους. Χαρακτηριστικὸν τῆς μάχης ταύτης εἶναι ὅτι ἐφώρμησαν ρωσικὰ τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα (ἅρματα πρωτογόνου τύπου) ἐναντίον μιᾶς γερμανικῆς πυροβολαρχίας βαλλούσης δραστικῶς, ἅτινα ἅμα ὡς ἔφθασαν εἰς 20 μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πυροβολαρχίας, ἐφόνευσαν ἕνα πρὸς ἕνα ὅλους τοὺς πυροβολητάς, ἀχρηστεύσαντα τοιουτοτρόπως τὴν πυροβολαρχίαν. Βεβαίως, τὰ πλεῖστα αὐτοκίνητα κατεστράφησαν, ἀλλ' ἡ γερμανικὴ πυροβολαρχία ἐσίγησεν ἐλλείψει πυροβολητῶν πρὸς ὑπηρέτησιν. Κατὰ τὴν εἰς Πολωνίαν προέλασιν τῶν Γερμανῶν, τὸ θέρος τοῦ 1915, κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν ἡ Πρζάσνυς (10 Ἰουλίου) καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν εἰς χεῖράς των μέχρι πέρατος τοῦ πολέμου. Ν. Θ. Κ.

Πρζεβάλσκι, ***Νικόλαος, Μιχαήλοβιτς***. Ρῶσος ἐξερευνητὴς (1830—1888). Ἀνήκων εἰς ἀρχαίαν κοζακικὴν οἰκογένειαν, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν γεωγραφικὴν σχολήν. Ἀποσταλεὶς εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Σιβηρίας, προέβη, κατ' ἐντολὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας, εἰς ἔρευναν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας διαρκέσασαν ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1874. Ἐκ ταύτης συνεκόμισε πλῆθος νέων πληροφοριῶν, δι' ὧν ἀνεδείχθη εἷς τῶν μεγάλων ἐξερευνητῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Βραδύτερον ἐξετέλεσε τρεῖς ἄλλας περιηγήσεις εἰς τὸ τότε σχεδὸν ἄγνωστον κέντρον τῆς Ἀσίας, αἱ δὲ καθημεριναὶ μετεωρολογικαί του παρατηρήσεις ἀπέδωκαν λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν σπουδὴν τοῦ κλίματος τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ὁ Πρζεβάλσκι ἐδημοσίευσε τέσσαρα μεγάλα ἔργα, μεταφρασθέντα ἀμέσως εἰς τὴν γαλλικήν, γερμανικὴν καὶ ἀγγλικήν. Τῷ 1889 ἠγέρθη εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰσὺκ-Κούλ, ὅπου ἠθέλησε νὰ ταφῇ. Θ. Β.

Νικόλαος Πρζεβάλσκι.

Πρζεζμύτσκι (Przezmycki), ***Ζήνων***. Πολωνὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1861, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Μίριαμ*. Μετέφρασεν ἔργα τῶν Τσέχων ποιητῶν Γιάροσλαβ Βρτσλίτσκυ, Ἰουλίου Ζέϋερ κ.ἄ. καὶ ἐξέδωκε τόμον ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ τραγούδι τῆς νεότητος», ὡς καὶ μελέτην περὶ τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Ἀρθούρου Ριμπώ, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ φιλολογικὸν ἢ καλλιτεχνικὸν «πιστεύω» τοῦ Πολωνοῦ ποιητοῦ. Γ. Ι. Β.

Πρζεμὺσλ (Przemysl) *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Πσεμύσλ*.

πρήθω· ἀρχ., καίω, πυρπολῶ.

Πρῆμνις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Πρῖμις*.

πρηνανθὲς (τὸ) (Prenanthes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 15 περίπου γνωστῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *πρηνανθὲς τὸ πορφυροῦν* (Prenanthes purpurea), ὅπερ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ σπανιώτερον παρ' ἡμῖν διὰ τὰ ὡραιότατα ἄνθη του. Δ. Ν. Π.

πρηνηδόν· ἐπίρρ., ὥστε νὰ εἶναί τις πρηνής, προύμυτα: «οἱ στρατιῶται πυροβολοῦσι πρηνηδόν».

—*[Στρατ.]* Ἡ *θέσις πρηνηδὸν* ἀποτελεῖ μίαν τῶν τριῶν θεμελιωδῶν θέσεων τοῦ βάλλοντος στρατιώτου. Ν. Θ. Κ.

πρηνὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· κεκλιμένος πρὸς ἐμπρός, προύμυτα, ἀντίθ. *ὕπτιος*: «ἔπεσε πρηνής».

—**πρηνὴς *θέσις***. Γυμναστικὸς ὅρος σημαίνων στήριξιν τοῦ σώματος διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μὲ τὰ σκέλη

Digitized by Google

τελείως τεταμένα καὶ εἰς εὐθυγραμμίαν μὲ τὸν εὐθυτενῆ κορμόν. Ἡ ἄσκησις αὕτη εἶναι τῶν κοιλιακῶν μυῶν. Ὅταν οἱ πόδες στηρίζωνται ἐπὶ σημείου ὑψηλοτέρου τῶν χειρῶν, εἰς τρόπον ὥστε τὸ σῶμα ἀντὶ νὰ σχηματίζῃ γωνίαν μὲ τὸ ἔδαφος νὰ γίνῃ παράλληλον πρὸς αὐτό, τότε ἡ στάσις λέγεται *πρηνὴς ὁριζοντία θέσις*. Ἡ ἄσκησις αὕτη εἶναι ἐντονωτέρου φυσιολογικοῦ ἀποτελέσματος Δ. ΚΑΡ.

πρηνισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἡ στροφικὴ τῆς χειρὸς κίνησις, καθ' ἣν ἡ παλάμη αὐτῆς στρέφεται πρὸς τὰ κάτω. Ι. Π.

— *[Ὁπλομ.] Πρηνισμὸς* καλεῖται ἡ θέσις τῆς πυγμῆς κρατούσης τὸ ξίφος, καθ' ἣν οἱ δάκτυλοι τῆς χειρὸς εὕρηνται ἐστραμμένοι πρὸς τὴν γῆν. Ἡ πυγμὴ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν δύο κυρίας θέσεις δύναται νὰ λάβῃ, τὴν *πρηνῆ* καὶ τὴν *ὑπτίαν*. Ἐκ τούτων προτιμᾶται ἡ δευτέρα, διότι ὁ ξιφίζων διὰ τῆς πρηνοῦς δὲν δύναται νὰ ἀντιτάττῃ, ἐὰν ὁ ἀντίπαλος συγχρόνως ξιφίσῃ εὐθέως, δι' ὃ καὶ ἄλλοτε εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἀντικαθίστων τὴν ἐλλείπουσαν ἀντίταξιν τῶν ξιφισμῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἐγκατελείφθη ἡ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν χρῆσις τῆς ἀόπλου χειρός, λόγῳ τοῦ κινδύνου εἰς ὃν ἐξετίθετο ὁ χρησιμοποιῶν ταύτην, ἀποφεύγονται ἐν τῇ ἐπιθέσει αἱ διὰ πρηνισμοῦ νύξεις καὶ χρησιμοποιοῦνται μόνον αὗται εἰς τὸν ἀντιξιφισμόν. Τ. Ι. Κ.

πρηνιστὴς *μῦς [Ἀνατομ.]*. Μύες δύο τῆς καμπτικῆς (προσθίας) ἐπιφανείας τοῦ πήχεως: 1) *Στρογγύλος πρηνιστής*. Ἐπιμήκης τετράπλευρος ὢν ἐκφύεται διὰ δύο κεφαλῶν, τῆς *βραχιονίου* καὶ τῆς *ὠλενίου*, ὧν μεταξὺ πορεύεται τὸ μέσον νεῦρον, λοξῶς δὲ πρὸς τὰ ἔξω φερόμενος καταφύεται εἰς τὸ μέσον τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς κερκίδος. Πρηνίζει τὴν κερκίδα καὶ κάμπτει τὸν πῆχυν. 2) *Τετράγωνος πρηνιστής*. Κεῖται ἐπὶ τῆς κατωτάτης μοίρας τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῶν ὀστῶν τοῦ πήχεως, ἀμέσως ἀνωτέρω τῆς κερκιδοκαρπικῆς διαρθρώσεως· ἐκφύεται ἐκ τοῦ κάτω τεταρτημορίου τῆς προσθίας ἐπιφανείας καὶ τοῦ προσθίου χείλους τῆς ὠλένης καὶ καταφύεται εἰς τὸ κάτω τεταρτημόριον τῆς προσθίας ἐπιφανείας καὶ τοῦ ἔσω χείλους τῆς κερκίδος. Πρηνίζει τὴν χεῖρα, συνεργῶν μετὰ τοῦ στρογγύλου πρηνιστοῦ. Ι. Π.

Πρηξάσπης. Πέρσης, εὐνοούμενος τοῦ Καμβύσου καὶ διαγγελεύς, φονεύσας κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τὸν Σμέρδιν, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμβύσου τῷ 522 π. Χ., ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν μάγων νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, προὐτίμησε νὰ αὐτοκτονήσῃ παρὰ νὰ μαρτυρήσῃ τὸ μυστικόν. Α. Θ. Σ.

πρήξιμο (τό)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τι πρησμένο, φούσκωμα, οἴδημα.

πρησκοκοίλης (ὁ)· δημοτ., ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ κοιλία εἶναι οἱονεὶ πρησμένη, κοιλαρᾶς, προγάστωρ.

πρήσκω, καὶ ***πρήζω,*** ἀόρ. *ἔπρηξα—ἐ)πρήστηκα*, παθ. μετχ. *πρησμένος*· δημοτ., κάμνω τι νὰ φουσκώσῃ, νὰ πάθῃ οἴδημα· ‖ συνηθ. παθ. *πρήσκομαι*· φουσκώνω, παθαίνω οἴδημα: «πρήστηκε τὸ χέρι μου, —τὸ πόδι μου»· ‖ κατάρα «νὰ πρηστῇς καὶ νὰ σκάσῃς» (ἐκ τοῦ *πρήθω*=φυσῶ).

πρῆσμα (τό)· πρήξιμο.

πρηστήρ, —*ῆρος* (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ λέξις, παραγομένη ἀπὸ τοῦ πίμπρημι (πρήθω), ἐσήμαινε θύελλαν μετὰ κεραυνῶν, ἰσχυρὸν ρεῦμα ἀέρος, ἰδίᾳ τὸ ἐξερχόμενον ἀπὸ ὑπογείων σπηλαίων. Ἀπὸ τῶν σημασιῶν τούτων ἐδήλωσε τὸ φυσερὸν (τὰς φύσας) τῶν σιδηρουργῶν καὶ τῶν χαλκέων, ἐπειδὴ δι' ὁρμητικοῦ ἀέρος ἀνάπτει τὸ πῦρ. Τὸ φυσερὸν τῶν ἀρχαίων εἶχε μίαν ὀπὴν πρὸς εἰσδοχὴν τοῦ ἀέρος, σωλῆνα δὲ πρὸς ἐξαγωγὴν αὐτοῦ· ἐν μέσῳ, διὸ τὸ ἄνοιγμα τῶν δύο μετὰ λαβῶν σανιδίνων πλακῶν, εἶχε δέρμα βοὸς ἢ αἰγός. Παρὰ Ρωμαίοις ὠνομάζετο οὕτω: 1) καὶ ἡ ἐκ δέρματος καὶ πλήρης ἀέρος φῦσα, ἣν ὡς εἶδος σφαίρας μετεχειρίζοντο πρὸς παιδιὰν καὶ ἄσκησιν τοῦ σώματος νέοι καὶ γέροντες· 2) τὸ δερμάτινον βαλάντιον καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ· 3) ὁ στόμαχος καὶ αἱ πεφυσημέναι παρειαί.

Ἀπὸ τῆς πρώτης σημασίας της ἡ λέξις ἐσήμαινε καὶ τὰς φλέβας τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ τραχήλου, ὅταν ἐξογκῶνται ὑπὸ ὀργῆς, καὶ ὄφιν, οὗ τὸ δῆγμα προκαλεῖ φλόγωσιν. Ν. Σ. Λ.

πρῆστος (ὁ)· τὸ ἄωρον σῦκον, τὸ *ἀγίνωτο*, ὅταν εἶναι φουσκωμένο· ‖ μεταφ. ἐν Κρήτῃ ἐπὶ κοιλίας φουσκωμένης καὶ λόγῳ δυσπεψίας σκληρᾶς. Ι. Δ. Μ.

Πρηὼν *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. λ. *Πριών*).

Πρὶ (Prie), ***Ἰωάννα-Ἁγνὴ ντὲ Μπερτελώ,*** *μαρκησία ντὲ —*. Εὐνοουμένη τοῦ δουκὸς τῶν Βουρβώνων (1698—1727), σύζυγος τοῦ μαρκησίου ντὲ Πρί. Ἤσκησεν ἐπὶ τοῦ δουκὸς τοσαύτην ἐπιρροήν, ὥστε ὅταν οὗτος ἐγένετο πρωθυπουργὸς (1723), αὐτὴ οὐσιαστικῶς ἐκυβέρνα ἐκ τῶν παρασκηνίων τὴν Γαλλίαν, περιβαλλομένη ὑπὸ αὐλῆς καὶ πλήθους αὐλοκολάκων. Κατηγορηθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς κερδοσκοπήσασα ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν σιτηρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ τῆς αὐλῆς καὶ μετ' ὀλίγον ηὐτοκτόνησε. Η. Π. Γ.

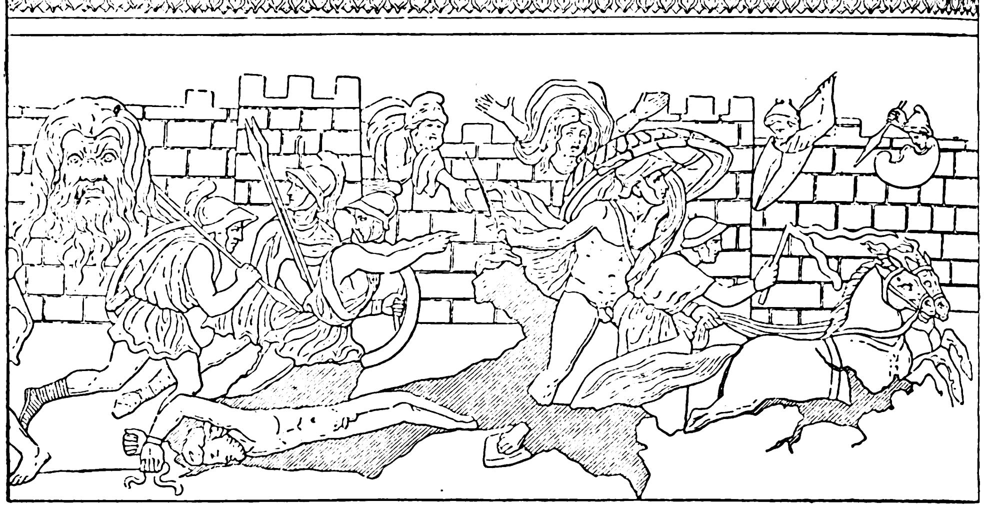

Πρίαμος καὶ Ἑκάβη ὀδυρόμενοι ἀπὸ τῶν τειχῶν διὰ τὸν διασυρμὸν τοῦ πτώματος τοῦ Ἕκτορος.

πριάκανθος (ὁ) (Priacanthus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη περκῶν, ἀπαντωσῶν εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πριάκανθος ὁ μεγαλόφθαλμος* (Priacanthus megalophtahlmus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, ἐλαφρῶς πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ κεκαλυμμένον μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ ρύγχους τῶν μεγάλων καὶ σκληρῶν λεπίων. Τὸ στοματικὸν ἄνοιγμα διευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ αἱ σιαγόνες φέρουσι πολυπληθεῖς αἰχμηροὺς ὀδόντας. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ζωηρῶς ἐρυθρὸς μὲ τὰ ραχιαῖα πτερύγια μελανά. Δ. Ν. Π.

πριακόδους (ὁ) (Priacodon) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τρικωνοδοντιδῶν πολυπρωτοδοντίων μαρσιποφόρων* θηλαστικῶν. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Wyoming, ἰδίᾳ δ' ἐντὸς τῶν περιφήμων στρωμάτων ἀτλαντοσαύρων. Γ. Κ. Γ.

Πρίαμος. Ὁ περιλάλητος βασιλεὺς τῆς ἀρχαίας Τροίας, ἐκ τῶν σεβαστοτέρων καὶ εὐγενεστέρων φυσιογνωμιῶν τῆς «Ἰλιάδος» τοῦ Ὁμήρου. Ἦτο υἱὸς τοῦ Λαομέδοντος, υἱοῦ τοῦ Ἴλου, καὶ τῆς Στρυμοῦς, θυγατρὸς τοῦ Σκαμάνδρου, ἢ τῆς Πλακίας, θυγατρὸς τοῦ Ἀτρέως (κατά τινας τοῦ Λευκίππου). Ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἐκυρίευσε τὴν Τροίαν, ἐκδικούμενος διότι ὁ Λαομέδων δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τοὺς ὑπὸ τοῦ Διὸς δωρηθέντας εἰς τὸν Ἴλον διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Γανυμήδους ἵππους εἰς ἀμοιβήν, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τῆς διασώσεως τῆς θυγατρός του Ἡσιόνης ἀπὸ τοῦ θαλασσίου κήτους, ὁ Πρίαμος, μετὰ τὴν κατατόξευσιν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἔλαβε τὸν θρόνον τῆς Τροίας, ἀμειβόμενος ὑπὸ τοῦ ἥρωος, διότι εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸ δίκαιόν του. Κατ' ἄλλον μῦθον, αἰχμαλωτισθείς, ἐξηγοράσθη οὗτος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Ἡσιόνης, ἥτις ἔδωκεν ὡς ἀντίτιμον τὴν καλύπτραν τῆς κεφαλῆς της καὶ διὰ τοῦτο καὶ μετωνομάσθη Πρίαμος (ἐκ τοῦ πρίαμαι), Ποδάρκης πρότερον καλούμενος. Ὁ Πρίαμος ἐπανέκτισε τὸ καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους Ἴλιον, ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου τοῦ πατρός του, νικήσας, ὡς διηγεῖται ὁ Ὅμηρος, τοὺς Φρύγας, καὶ ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἀμαζόνων, καὶ ἀπέκτησε μεγάλην ἰσχὺν καὶ παροιμιώδη πλούτη. Ὡς ὑπῆρξε δὲ ἰσχυρὸς μονάρχης καὶ πλούσιος βασιλεύς, οὕτως ὑπῆρξε καὶ εὐτυχὴς οἰκογενειάρχης, ἀποκτήσας ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του Ἀρίσβης, θυγατρὸς τοῦ Μέροπος, τὸν Αἴσακον, τὸν πεφημισμένον ὀνειροκρίτην, ἐκ τῆς δευτέρας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Δύμαντος (ἢ Κισσέως ἢ ποταμοῦ Σαγγαρίου) Ἑκάβης, δεκαεννέα (κατ' ἄλλους δέκα τέσσαρα) τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων γίνεται μνεία τῶν Ἕκτορος, Πάριδος, Δηϊφόβου Ἑλένου, Πάμμονος, Πολίτου, Ἀντίφου, Ἱππονόου, Πολυδώρου, Τρωΐλου, ὅστις ἐλέγετο καὶ υἱὸς τῆς Ἑκάβης ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος, Κρεούσης, Λαοδίκης, Πολυξένης καὶ Κασσάνδρας, καὶ ἐξ ἄλλων γυναικῶν πεντήκοντα. Μὴ κατορθώσας νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ μοιραίως ὀλέθριον διὰ τὴν Τροίαν τέκνον του, τὸν Πάριν, ἂν καὶ ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν τοῦ ὀνειροκρίτου υἱοῦ του Αἰσάκου, εἶχε τὴν ἀτυχίαν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, ὅτε ἀνίσχυρος γέρων ὢν δὲν ἠδύνατο νὰ μετέχῃ τῶν μαχῶν, νὰ γίνῃ μάρτυς μεγάλων οἰκογενειακῶν συμφορῶν καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ βασιλείου του, καὶ νὰ ὑποστῇ οἰκτρότατον θάνατον, φονευθεὶς μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἰλίου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτολέμου εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἑρκείου Διὸς τῶν ἀνακτόρων του, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξηντλημένος ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν εἶχε καταφύγει ὡς ἱκέτης καὶ ἐγκαταλειφθεὶς γυμνὸς καὶ ἄταφος εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς χώρας του, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε συρθῆ βαρύτατα τραυματισμένος, δυστυχέστερος πολὺ γενόμενος τοῦ υἱοῦ του Ἕκτορος, διὰ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπιτύχει παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως ἡ πατρικὴ στοργή του ἀνταξίαν τοῦ ἡρωϊσμοῦ του ταφήν. Ὁ Ὅμηρος μεταχειρίζεται μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ τὸν γέροντα Πρίαμον, ὁσάκις ἐμφανίζει τοῦτον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ πολέμου, οἱ δὲ μεταγενέστεροι Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι ποιηταὶ ἐξιδανίκευσαν τὸ πρόσωπόν του. Ὅπως ἐνέπνευσε τὴν ποίησιν ὁ μῦθος τοῦ Πριάμου, οὕτως ἐνέπνευσε καὶ τὴν τέχνην, ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν. Ἐκ τῶν διασωθεισῶν πλείστων ἀρχαίων παραστάσεων διαφόρων ἐπεισοδίων τοῦ Πριάμου αἱ περισσότεραι ἔχουν ὡς θέμα ἢ τὴν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἱκεσίαν τοῦ Πριάμου διὰ τὴν ἐξαγορὰν τοῦ πτώματος τοῦ Ἕκτορος, ἢ τὴν σφαγὴν τοῦ Πριάμου ὑπὸ τοῦ

Ὁ Πρίαμος ἱκετεύων τὸν Ἀχιλλέα· εἰς τὸ βάθος ἡ Ἀθηνᾶ.

[Πομπηϊανὴ τοιχογραφία.]

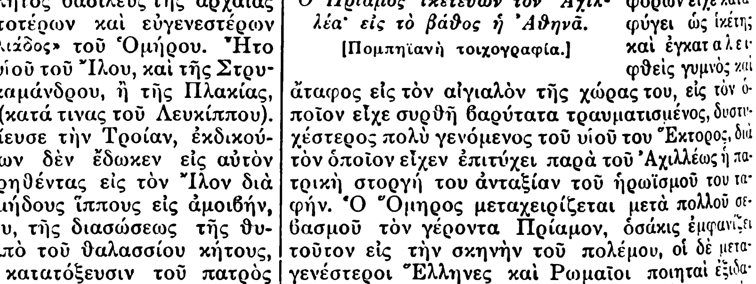

Φόνος τοῦ Πριάμου ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου.

[Μαρμάρινον ἀνάγλυφον τῆς συλλογῆς Giusti ἐν Βερώνῃ.]

Digitized by Google

Νεοπτολέμου. Οὕτως ἡ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἱκεσία τοῦ Πριάμου εἶναι τὸ θέμα ἀρχαίου ἀναγλύφου τῆς ἐν Ρώμῃ ἐπαύλεως Borgese, τοῦ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου Ἰλιακοῦ πίνακος, μιᾶς τῶν ἐπιφανειῶν τῆς ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ σαρκοφάγου Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεβήρου, ἀργυροῦ σκύφου τοῦ μουσείου τῆς Κοπεγχάγης, ἔργου τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου ζήσαντος διασήμου Ἕλληνος τορευτοῦ Χειρισόφου, ἀγγείου ἐκ μείγματος (πάστας) τῆς συλλογῆς Stoch, τὴν ὁποίαν ἰχνογράφησαν διάσημοι νεώτεροι καλλιτέχναι, καὶ πομπηϊανῆς τοιχογραφίας, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας διακρίνεται καὶ ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ. Ἡ σφαγὴ τοῦ Πριάμου εἶναι τὸ θέμα ἀναγλύφου τοῦ ἐν Ρώμῃ μουσείου Pio Clementino, τὸ ὁποῖον ἀπεμιμήθη εἰς ζωγραφίαν του ὁ Blondel, ἀναγλύφου τῆς ἐν Βερώνῃ συλλογῆς Giusti, ἀγγειογραφίας κύλικος τοῦ Βρύγου (ἀποκειμένης εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Λοῦβρον), εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται ὁ Νεοπτόλεμος κρατῶν τὸ πτῶμα τοῦ Ἀστυάνακτος ἐκ τοῦ ἑτέρου τῶν πο-

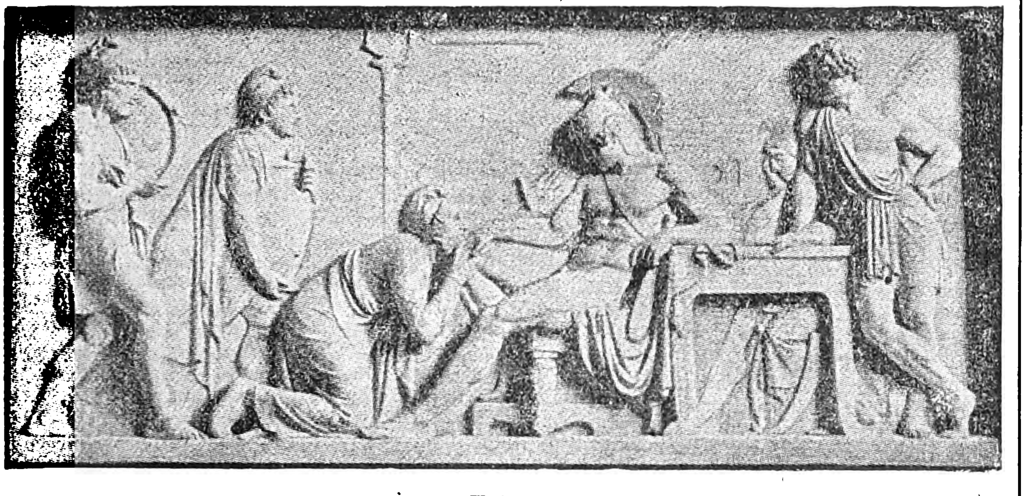

Thorwaldsen : Πρίαμος καὶ Ἀχιλλεύς.

δῶν καὶ ἕτοιμος νὰ κτυπήσῃ μὲ αὐτὸ τὸν εἰς βωμὸν καταφυγόντα Πρίαμον. Ἐκ τῶν ἄλλων διασωθεισῶν ἀρχαίων παραστάσεων ἀξίαι μνείας εἶναι ἐν ἀνάγλυφον, εἰς τὸ ὁποῖον παρίσταται ὁ Πρίαμος καὶ ἡ Ἑκάβη ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας ὀδυρόμενοι διὰ τὸν διασυρμὸν τοῦ πτώματος τοῦ Ἕκτορος, ἡ παράστασις δακτυλιολίθου τοῦ μουσείου Studj μὲ τὸν Πρίαμον ἐπιφορτίζοντα ὑπηρέτην τινὰ νὰ ἐκθέσῃ εἰς μέρος ἔρημον τὸν νεογέννητον Πάριν πρὸς βορὰν τῶν ἀγρίων θηρίων, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐκ 19 προσώπων θαυμασία σύνθεσις τῆς πτώσεως τῆς Τροίας εἰς ἀρχαῖον ἀγγεῖον ἀνευρεθὲν ἐν Νώλᾳ καὶ ἀποκείμενον εἰς τὸ μουσεῖον Studj. Εἰς τὴν σύνθεσιν ταύτην παρίσταται ὁ Πρίαμος ὑπὸ τὴν σκιὰν φοίνικος, παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ Διός, κρατῶν ἐπὶ τῶν γονάτων του αἱμοσταγὲς τὸ πτῶμα τοῦ ἀρτίως ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου φονευθέντος υἱοῦ του Πολυδώρου. Εἶναι πληγωμένος εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀναμένει μὲ καρτερίαν τὸν θάνατον, ἔχων κεκαλυμμένον μὲ τὰς χεῖράς του τὸ πρόσωπον. Τὸ αἷμα ρέον ἐκ τῆς κεφαλῆς του ἔχει βάψει τὸν βασιλικὸν χιτῶνά του. Ἄλλαι σκηναὶ φρίκης τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας συμπληροῦσι τὴν ἐξαισίαν ταύτην σύνθεσιν. Ἐκ τῶν ἔργων τῶν νεωτέρων καλλιτεχνῶν ἰδίως ἄξια μνείας εἶναι τὸ θαυμάσιον σύμπλεγμα τοῦ Δανοῦ γλύπτου Thorwaldsen, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται ὁ Πρίαμος γονυπετὴς πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως καθημένου, νὰ ἱκετεύῃ τὸν φονέα τοῦ ἀγαπητοῦ του Ἕκτορος καὶ νὰ καταφιλῇ τὰς χεῖρας αἵτινες τὸν ἐφόνευσαν (τὴν ὅλην εἰκόνα συμπληροῦσιν αἱ μορφαὶ δύο κομιστῶν τῶν πρὸς ἐξαγορὰν τοῦ πτώματος τοῦ Ἕκτορος λύτρων, ὀρθίων ὄπισθεν τοῦ Πριάμου, καὶ δύο ἄλλοι ὄπισθεν τοῦ Ἀχιλλέως), καὶ ὁ πίναξ τοῦ Dejuin, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζεται ἡ οἰκογένεια τοῦ Πριάμου θρηνοῦσα διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἕκτορος. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

πριαμπόνιος *βαθμὶς [Γεωλογ.].* Γεωλογικὴ βαθμὶς τῆς ἀνωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ, ὑποδιαιρουμένη σήμερον εἰς τὴν *βαρτόνιον* καὶ τὴν *λούδιον* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Πριανσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης, σπουδαία, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τὸν νομισματικὸν της πλοῦτον, ἡ ὁποία ἀναφέρεται καὶ ὡς *Πρίαισος* καὶ *Πραῖσος*, καὶ συγχέεται ἐνίοτε πρὸς τὴν Πραισόν. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης θεωρεῖται ὅτι εἶναι παρ' ἄλλων μὲν μεσόγειος, πρὸς Δ. τῆς Βιάννου, ὅπου ὑπάρχουν ἐρείπια, παρ' ἄλλων δὲ παράλιος, εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Τσουτσούρου, ὅπου καὶ ἐρείπια. Ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ εἶναι πολὺ πιθανωτέρα, διότι δι' αὐτῆν συνηγοροῦν τὰ νομίσματα τῆς πόλεως, τὰ ὁποῖα δεικνύουν ὅτι ἀνῆκουν εἰς πόλιν παραθαλασσίαν. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως δὲν γνωρίζομεν τίποτε, παρὰ μόνον ὅτι εἶχε συνάψει συνθήκην συμμαχίας μετὰ τῆς Γορτύνης καὶ Ἱεραπέτρου. Ἐκ τῆς Πριανσοῦ προέρχονται δύο ἀγαλματίδια ἐκ συμπλέγματος Νιοβιδῶν, ρωμαϊκῆς ἐποχῆς (μουσεῖον Ἡρακλείου). Ν. Ε. Π.

Πριάντζα *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τρίκλινος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

πριάπεια (τά). Ὀγδοήκοντα ἑπτὰ ἄσεμνα, ἀλλὰ καὶ εὐφυέστατα καὶ χαριτολόγα ποιήματα τῆς στιγμῆς, ἀναφερόμενα εἰς τὸν *Πρίαπον* (βλ. λ.). Ἐποιήθησαν ὑπὸ πολλῶν Λατίνων ποιητῶν, συλλεγέντα δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ἦσαν κατόπιν ἐν κοινῇ χρήσει. Ἐκ τούτων τινὰ ἀποδίδονται εἰς τὸν Βιργίλιον, ἄλλα εἰς τὸν Ὀβίδιον, τὸν Τίβυλλον καὶ τὸν Ὁράτιον, στίχοι δὲ εἰς τὸν Κάτουλλον καὶ εἰς ἄλλους, οἵτινες ἐπισκεπτόμενοι τοὺς Πριαπείους κήπους τοῦ Μεσσάλα, τοῦ Μαικήνα καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν Ρωμαίων, ἀσμένως συνέτασσον καὶ εἰς στίχους κομψοὺς τοιαύτας ρυπαρίας ἐν εἴδει διαγωνισμοῦ. Ν. Σ. Λ.

— **πριάπειον** *μέτρον [Μετρ.].* Καλεῖται τὸ δίκωλον μεικτὸν μέτρον, τὸ ὁποῖον καθ' Ἡφαιστίωνα (34.37) σύγκειται ἐκ *γλυκωνείου* (—′⏑—′⏑⏑—′⏑⏓) καὶ *φερεκρατείου* (—′——′⏑⏑—′⏑). Ὁ δάκτυλος ἀμφοτέρων τῶν συνιστώντων κώλων, ἐναλλασσόμενος κατὰ διαφόρους χώρας τούτων, δίδει ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του διάφορα σχήματα, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι:

α') —′ ⏑ ⏑ —′ ⏑ —′ ⏑ —′
ἐκ πο τα μοῦ 'πα νέρ χο μαι
—′ ⏑ ⏑ —′ ⏑ — ⏓
πάν τα φέ ρου σα λαμ πρὰ (*Ἀνακρ. 23*).

β') —′ ⏓ —′ ⏑ ⏑ —′ ⏑ —′
ψάλ λω πη κτί δα τῇ φί λῃ
—′ ⏓ —′ ⏑ ⏑ —′ ⏓
κω μά ζων πά ιδ α βρῇ (*Ἀνακρ. 13*).

γ') —′ ⏓ —′ ⏓ —′ ⏑ ⏑ —′
οὐ βε βη λος ὦ τε λε ταὶ
—′ ⏓ —′ ⏑ ⏑ —′ ⏓
τοῦ νέ ου Δι ο νύ σου (*Εὐφορ. παρ' Ἡφαιστ. 57*).

καὶ ἄλλα.

Ὠνομάσθη δ' οὕτω τὸ μέτρον τοῦτο, διότι κυρίως παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐχρησιμοποιήθη ὡς μέτρον τῶν εἰς τὸν θεὸν Πρίαπον ἀναφερομένων λατινικῶν ποιημάτων (βλ. *πριάπεια*). Πολὺ πρότερον ὅμως ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἀνακρέοντος κατὰ στίχον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀλεξανδρινῶν καὶ Ρωμαίων ποιητῶν εἰς ποιήματα ἐρωτικὰ καὶ σκωπτικά, ὡς καὶ εἰς τὴν κωμῳδίαν καὶ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα, ὅθεν καὶ *σατυρικὸν* ἐκλήθη ὑπό τινων. Ἡ συνήθης χρῆσίς του εἰς τὰ εἴδη ταῦτα ὀφείλεται εἰς τὸ ἐλαφρὸν καὶ παιγνιῶδες ἦθος τοῦ ρυθμοῦ του, χαρακτηριζομένου ὑπὸ τοῦ Τερεντιανοῦ (2752) ὡς «ταῖς παιγνιαῖς ἁρμόζοντος». Γ. Μ. Β.

Πριάπιδος *λιμὴν [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Ταπροβάνης (*Πτολ.* Ζ, δ, 4). Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν Tricomali τῆς ἀνατολικῆς Κευλάνης. Σ. Ε. Λ.

πριαπισμὸς (ὁ)· ἡ μίμησις τοῦ Πριάπου, λαγνεία, ἰδίᾳ δὲ ἡ συχνὴ στῦσις τοῦ ἀνδρικοῦ μορίου.

— *[Ἰατρ.]* Καλεῖται *πριαπισμὸς* ἡ συνεχὴς καὶ ἐπώδυνος στῦσις τοῦ πέους, χωρὶς αὐτὴ νὰ συνοδεύεται καὶ ὑπὸ γενετησίου ὀργασμοῦ, ὅπως εἰς τὴν *σατυρίασιν*. Ὁ πριαπισμὸς συναντᾶται ἐπὶ νευροπαθῶν ἀτόμων καθ' ὅλας τὰς ἡλικίας. Παρατηρεῖται καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ βρέφη νευροαρθριτικῆς κληρονομικότητος, ὡς καὶ εἰς παιδία 6—10 ἐτῶν· ἐνίοτε δὲ ἐπέρχεται μετά τινα κρίσιν ἐπιληψίας. Πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ συνιστῶνται αἱ βρωμιοῦχοι σκευασίαι καὶ ἰδίᾳ αἱ ψυχραὶ περιτυλίξεις ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἢ ἔτι περισσότερον. Σ. Β.

— *[Κτηνιατ.]* Ὁ *πριαπισμὸς* εἶναι παθολογικὴ ἀνωμαλία, ἥτις ὀφείλεται εἰς διαφόρους αἰτίας καὶ ἰδίως εἰς παθήσεις τῶν πρὸς τὴν οὐροδόχον κύστιν γειτνιαζόντων ὀργάνων. Ἀπαντᾷ ἐνίοτε εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα, συνήθως εἰς τὸν ἵππον καὶ τὸν βοῦν, καὶ συνηθέστατα εἰς τὸν κύνα μετὰ τὴν ὀχείαν. Τὸ πάσχον ζῷον παρουσιάζει φλόγωσιν τοῦ οὐρητῆρος, τοῦ προστάτου καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πέους, ὁπότε καὶ οὐρεῖ μετὰ δυσκολίας· τὸ οὖρον ἐκκρίνεται κατὰ σταγόνας, ἔχει χρῶμα ὑπέρυθρον, εἶναι θολὸν καὶ ἀφήνει στερεὸν ὑπόλειμμα. Ἡ θεραπεία εἶναι δυσχερής, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ αἰτία ἡ προκαλέσασα τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην. Οὕτως, ἐὰν τὸ ζῷον ἔχῃ περίσσειαν αἵματος, ἐνεργοῦσι μίαν ἢ πλείονας ἀφαιμάξεις, δίδεται εἰς αὐτὸ δροσερὰ τροφὴ καὶ πλύνεται τὸ πάσχον μέρος, ἐφ' ὅσον βεβαίως πρόκειται περὶ ἐξωτερικῆς φλογώσεως, διὰ χλιαροῦ ὕδατος ἢ ἐλαφρᾶς διαλύσεως βορικοῦ ὀξέος καὶ εἶτα ἐπιπάσσεται διὰ κόνεως καφουρᾶς. Δ. Ν. Π.

Πρίαπος *[Μυθολ.].* Θεὸς κηπαῖος, λεγόμενος καὶ *Πρίεπος* καὶ *Πρίηπος*. Ἡ λατρεία του ἔλαβεν ἀρχὴν ἐν Λαμψάκῳ, ὁπόθεν ἐξετάθη καθ' ὅλην τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἐν ᾗ ἐλατρεύετο κατ' ἐξοχὴν ἐν Ὀρνε(ι)αῖς τοῦ Ἄργους, ὅθεν λέγεται καὶ *Ὀρνεάτης*. Ὁ Πρίαπος ἀπὸ τοῦ κήπου του προήχθη εἰς προστασίαν καὶ τῶν ἀμπελώνων καὶ καθόλου τῶν ἀγρῶν καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, τῶν λειμώνων, τῶν ποιμνίων καὶ πάσης γονιμότητος καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν κυψελῶν τῶν μελισσῶν. Περιγράφεται ὡς υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἢ τοῦ Ἀδώνιδος ἢ τοῦ Πανὸς ἢ τοῦ Σατύρου ἢ τῆς Χιόνης ἢ τῆς Ναΐδος ἢ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Διὰ τὴν μορφὴν ταύτην τοῦ μ -θου ὑπάρχει ἡ παράδοσις ὅτι ἡ Ἥρα, ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν Διόνυσον μίσους της, ἐψηλάφησε διὰ μαγευμένης χειρὸς τὴν κοιλίαν τῆς κυοφορούσης αὐτὸν Ἀφροδίτης, οὕτω δ' ὁ Πρίαπος ἐγεννήθη κακόπλαστος καὶ δυσειδής, μὲ γλῶσσαν καὶ κοιλίαν μεγάλην καὶ αἰδοῖα μεγαλύτερα τοῦ σώματός του ὅλου· ὅτι ἐγεννήθη ἐν Λαμψάκῳ. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ Λαμψακηναὶ ἐπόθουν τὴν μετ' αὐτοῦ συναναστροφήν, οἱ Λαμψακηνοί, ἐκ φθόνου, τὸν ἀπεδίωξαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἕνεκα τούτου ἔπαθον μεγάλην νόσον κατὰ τὰ αἰδοῖα· πρὸς ἴασίν των, τὸν ἀνεκάλεσαν, κατόπιν χρησμοῦ, εἰς Λάμψακον, ἀνήγειραν αὐτῷ ναὸν καὶ τὸν ἐλάτρευσαν ὡς θεόν. Ὁ Πρίαπος παρίστ·ιτο: α') Διὰ προχείρως εἰργασμένου ξοάνου, χρησιμεύοντος ὡς ὁρίου τῶν ἀγρῶν καὶ φοβήτρου τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν πτηνῶν, κεχρωματισμένου δι' ἐρυθροῦ χρώματος, φέροντ·ς ἐν τῇ χειρὶ ρόπ λ ν ἢ κλαδευτήριον, ἔχοντος δὲ μέγα γεννητικὸν μόριον ὡς σύμβολον τῆς γεννητικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως· β') Δι' ἀγάλματος φέροντος καρποὺς εἰς τὸν κόλπον, ὅπερ συνήθως ἦτο τετραγωνικὸς Ἑρμῆς ἐν ἀσέμνοις συμβόλοις. Προσεφέροντο αὐτῷ θυσίαι αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν καὶ ποικίλα ζῷα. Παρὰ Ρωμαίοις ἐλέγετο *Priapus* καὶ ἐταυτίζετο πρὸς τοὺς ἀγροτικοὺς Λάρας, κατεσκευάζετο δὲ ὁμώνυμον ποτήριον ὅμοιον πρὸς φαλλόν. Τὰ ἑλληνικὰ παράγωγα τῆς λέξεως ἐγένοντο καὶ λατινικά, ἀπὸ δὲ τῆς λατινικῆς εἰσῆλθον εἰς τὰς νέας γλώσσας. Ν. Σ. Λ.

Πρίαπος καὶ Ἔρωτες.
[Ἀγαλμάτιον τοῦ Μουσείου τῆς Βιέννης.]

Ἄγαλμα τοῦ Πριάπου.
[Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

Πρίαπος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Λιμὴν καὶ πόλις τῆς νοτίας παραλίου τῆς Προποντίδος, κατὰ τὰ πρόσγεια τοῦ Ἑλλησπόντου, ΒΑ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γρανικοῦ. Ἐθεωρεῖτο ὅτι ὑπῆρξε κτίσμα τῶν Μιλησίων τῶν συνοικησάντων κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν Ἄβυδον καὶ τὴν Προκόνησον καὶ ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα παρὰ τοῦ θεοῦ Πριάπου, ὅστις ἐτύγχανεν ἐκεῖ μεγάλης λατρείας. Διετέλεσε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα καὶ εἶχεν ἴδιον νόμισμα. Εἶναι ὁ σύγχρονος τουρκικὴ κωμόπολις *Καρὰ μπουγά* (πλάτ. 40°24' 15" Β., μῆκ. 27°19' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: «Sea of Marmara), κατέναντι τῆς Ἀρτάκης καὶ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Καλὲ μπουρνοῦ καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μπιγκὰ Σεΐρ τσάϊ. Σ. Ε. Λ.

πριάρι (τό) *[Ἁλιευτ.].* Ὑπόπλατυ καὶ ἀβαθὲς σκαφίδιον, πιθανῶς ἡ *κύμβη* τῶν ἀρχαίων, χρη-

Digitized by Google

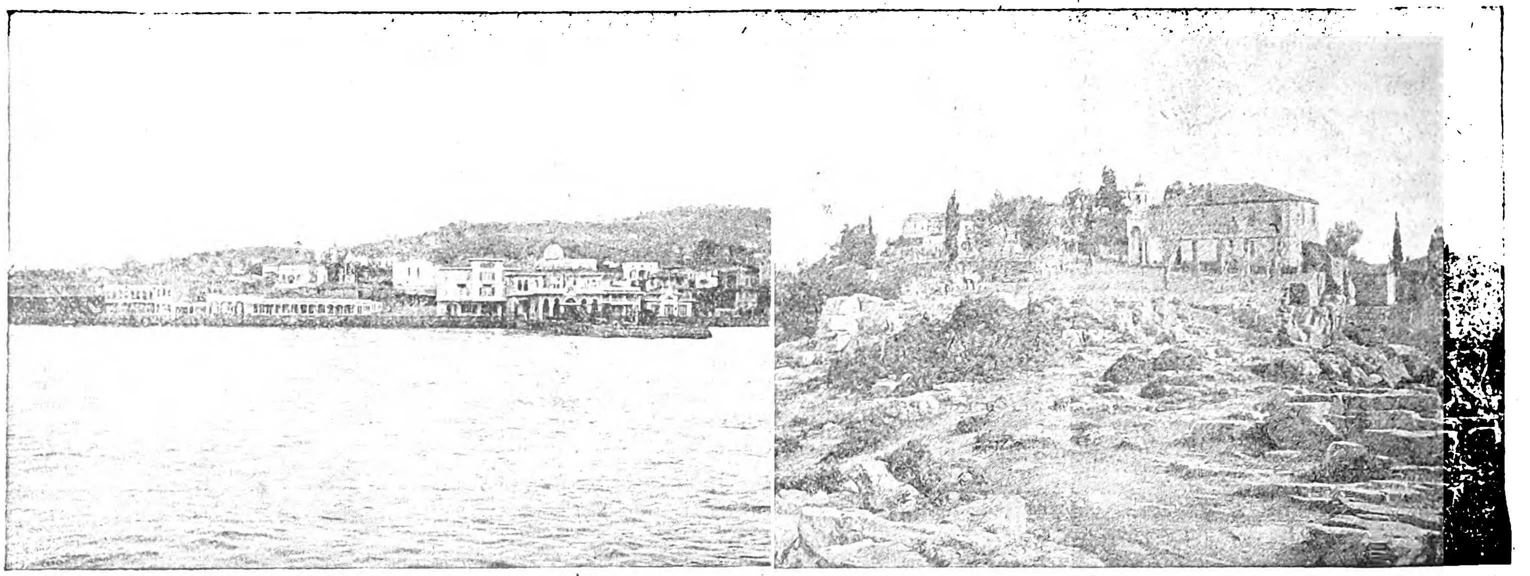

Πρίγκιπος: 1) *Γενικὴ ἄποψις τῆς νήσου.* 2) *Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Κουδουνᾶ).*

σιμεύων ὡς ἁλιὰς ἐντὸς λιμνοθαλασσῶν ἀβαθῶν ἢ τεναγῶν. Τοιαῦτα *πριάρια* ἀπαντῶσιν ἐντὸς τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἀπὸ τούτων γίνεται ἐκεῖ ἡ διὰ κάμακος ἁλιεία. Τὸ πριάρι χρησιμοποιεῖται καὶ ὑπὸ κυνηγῶν ὑδροβίων, κυρίως ἀγρίων νησσῶν, διαφέρει δὲ τοῦ μονοξύλου, καθόσον τοῦτο κινεῖται διὰ κωπῶν, ἐνῷ ἐκεῖνο διὰ μακροῦ κονταρίου στηριζομένου εἰς τὸν πυθμένα τῶν ὑδάτων. Κατασκευάζεται ἄνευ τρόπιδος, ἵνα δύναται νὰ κινῆται καὶ εἰς τὰ ἀβαθέστατα ὕδατα. Πλὴν τοῦ κυνηγοῦ καὶ ἑνὸς βοηθοῦ του, δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ ἄλλο ἄτομον. Δεῖται προσοχῆς ἐν τῇ κινήσει πρὸς συγκράτησιν τῆς ἰσορροπίας, διότι ἄλλως ἀνατρέπεται εὐκόλως. Σ. Ε. Λ.—Φ. Δ. Γ.

Πρίασος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν, υἱὸς τοῦ Λαπίθου Καινέως, ἀδελφὸς τοῦ Φώκου. Α. Θ. Σ.

Πριβὰ (Privas) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἀρντές. Κάτ. 6 400. Ἔχει μουσεῖον ἀρχαιολογικὸν καὶ μεταλλειολογικόν, ἑταιρείαν ἱστορικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, οἰκοδομήματα τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος, μεταλλεῖα σιδήρου, ὑψικαμίνους, χυτήρια καὶ ἐργοστάσια κατεργασίας μετάξης. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἡ πόλις ἦτο ἓν ἐκ τῶν κέντρων τοῦ ἐν Γαλλίᾳ προτεσταντισμοῦ. Πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' καὶ τοῦ καρδιναλίου Ρισελιὲ κατελήφθη τῷ 1629 καὶ σχεδὸν κατεστράφη. —2) Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἀριθμεῖ 123.200 κατ. περίπου. Η. Π. Γ.

πριβάτα (τὰ) ἢ ***πριουάτα*** *[Βυζ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτω παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς «τὰ ἴδια τοῦ βασιλέως *χρήματά τε καὶ κτήματα*», δηλαδὴ ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία αὐτοῦ. Ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας ταύτης ἐλέγετο *κόμις τῶν πριβάτων*. Ὁμοίως ὁ διαχειριζόμενος τὴν περιουσίαν ἑνὸς ναοῦ ἐλέγετο *πριβατάριος*. Ν. ΚΛΕ

Πριβᾶτος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τρεῖς φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ ἐπίσκοπος Mende, ἑορταζόμενος τὴν 21 Αὐγούστου. —2) Ὁ μετὰ *Διονυσίου* ἐν Φρυγίᾳ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 20 Σεπτεμβρίου. —3) Ὁ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου τῷ 223 ὑποστὰς ἐν Ρώμῃ μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος τὴν 28 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π

— **Πριβᾶτος,** *ἐπίσκοπος*. Γεννηθεὶς ἐν Coudes παρὰ τὸ Vie-le-Comte (Auvergne) τῆς Γαλλίας, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τῆς ἀρχαίας χώρας τῆς Γαλλίας Gévaudan καὶ προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Mende (Lozère). Εὑρισκόμενος δ' ἡμέραν τινὰ ἔν τινι σπηλαίῳ τοῦ ὄρους Minat ἐν προσευχῇ, συλληφθεὶς ὑπὸ βαρβάρων ἐφονεύθη. Ε. Γ. Π.

Πρίβερνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λατίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλσκων, δεξιὰ τοῦ Ἀμασηνοῦ ποταμοῦ (Amaseno), περίφημος διὰ τοὺς οἴνους αὐτῆς. Ὑποταχθεῖσα τῷ 357 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἐπαναστάτησε τῷ 327 π. Χ., τὸ δὲ ἑπόμενον ἀνακατελήφθη, ὁπότε κατηδαφίσθησαν τὰ τείχη αὐτῆς. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη μετετοπίσθη ὀλίγον νοτιώτερον, τὰ δὲ ἐρείπιά της σῴζονται ἐν τῇ νῦν Piperno Vecchi. Α. Θ. Σ.

Πριβίθη *[Ἰνδ. Θρησκ.]*. Ἰνδικὴ θεότης. Ἦτο ἡ προσωποποίησις τῆς γῆς καὶ σύζυγος τοῦ θεοῦ Δυαίου. Γ. Ι. Β.

Πριγγιλεύς, *Νικηφόρος*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι καὶ εἶτα παρὰ τῷ **Ζακυνθίῳ** διδασκάλῳ Νικολάῳ Κούρσουλᾳ ἐν Ἰωαννίνοις. Μοναχὸς δὲ καρεὶς ἀπὸ *Νικολάου* ὠνομάσθη Νικηφόρος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐφοίτησεν εἰς τὴν διάσημον σχολὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (Ντίλιου), ἐν ᾗ καὶ ἄλλοι σοφοὶ διδάσκαλοι ἐδίδασκον μεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τῷ 1645 κατῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἐδίδασκεν ὁ Θεόφιλος Κορυδαλεύς. Ἀλλ' ἐγωϊστὴς τυγχάνων ἐπείραζε τοὺς μαθητὰς ἐκείνου Γερμανὸν Λοκρόν, Νεκτάριον, τὸν εἶτα πατριάρχην Ἱεροσολύμων, καὶ τὸν ἐκ Ναυπλίου Διονύσιον, προβάλλων αὐτοῖς προβλήματα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κούρσουλα πρὸς λύσιν, ἀλλ' οὗτοι ἀντεπεξῆλθον νικηφόρως. Μάλιστα ὁ Νεκτάριος ἔγραψε καὶ «*Ἀνατροπὴν τῶν σοφισμάτων τοῦ Ἀθηναίου Πριγγιλέως*», σῳζομένην ἐν τοῖς τοῦ Χριστοφόρου Ματθαίου «Ποικίλοις Ἑλληνικοῖς» (Μόσχα 1811, σ. 259 ἑξ.). Ὁ Πριγγιλεύς, πρότερον *Πρίντζουλας* ἢ *Πριγγιούλας* καλούμενος, ἐξηλλήνισε τὸ ὄνομα τοῦτο, γνωστὸν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1573. Κατέλιπε δὲ παράφρασιν τοῦ Διοσκορίδου (σῳζομένην ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς Κουτλουμουσίου), ἐπιστολὰς πρὸς Καρυοφύλλην καὶ ἐξέγραψε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1620—1637 διαφόρους κώδικας Ἁγίου Ὄρους (ἀριθμ. 3312, 4524—4526 τοῦ Καταλόγου *Σπ. Λάμπρου*). Τ. Ε. Ε.

πριγκιπᾶτον (τὸ)· ἡ ἡγεμονία· || χώρα διοικουμένη ὑπὸ ἡγεμόνος φέροντος τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος, μικρὰ ἡγεμονία, οἷον: «πριγκιπᾶτον τοῦ Μονακό».

πριγκιπικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρίγκιπα, ὁ τοῦ πρίγκιπος: «πριγκιπικὰ ἀνάκτορα». || ὁ ἄξιος τοῦ πρίγκιπος: «πριγκιπικὸν δῶρον». — Ἐπίρρ. ***πριγκιπικῶς***.

πριγκίπιον (τὸ) (ρωμ. ἀρχ.). Ὄνομα τῆς πρώτης ψηφιζούσης κατὰ τὰς φρατρικὰς ἐκκλησίας φυλῆς, ἥτις καὶ παρέσυρεν οὕτω τὰς λοιπὰς εἰς τὸ νὰ ψηφίσωσιν ὅ,τι καὶ ἐκείνη· || ἐλευθέρα ἔκτασις ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατοπέδῳ, τέμνουσα τοῦτο εἰς δύο ἴσα μέρη, ἔνθα οἱ στρατηγοὶ ὡμίλουν πρὸς τοὺς στρατιώτας, οἱ δὲ χιλίαρχοι ἀπένεμον τὴν δικαιοσύνην, καὶ ὅπου ἦσαν οἱ βωμοὶ καὶ αἱ εἰκόνες τῶν αὐτοκρατόρων καὶ αἱ σημαῖαι τῶν λεγεώνων. Οἱ στρατιῶται ἐσέβοντο τὸν χῶρον τοῦτον ὡς ἡγιασμένον καὶ ἱερόν, ἐκεῖ δὲ ἔδιδον τὸν ὅρκον πίστεως. Ν. Σ. Λ.

Πριγκίπιος. Βυζαντινὸς στρατιωτικὸς ἐκ Πισιδίας. Ὑπηρετῶν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ σῶμα τῶν δορυφόρων τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων, διεκρίθη διὰ τὸν ὑπέροχον ἡρωϊσμόν του καὶ τέλος ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ Νέρωνος (πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης) μάχην, τῷ 537. Ν. ΚΛΕ

πριγκίπισσα (ἡ)· θηλ. τοῦ *πρίγκιψ* (βλ. λ.), κοιν. *πριγκιπέσσα*.

Πριγκιπόνησοι (αἱ) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς ἐννέα νήσων ἐν τῇ Προποντίδι καὶ εἰς τὰ μικρασιατικὰ τοῦ Βοσπόρου πρόσγεια, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον τὰς ἀντικρύζει, δι' ὃ καὶ «Κυκλάδας τῇ Πόλει νήσους» προσφυῶς τὰς ὀνομάζει Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος (Κωνσταντινούπολις· Β, 287). Ὑπάγονται εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔχουν πληθυσμὸν 11 χιλ. κατοίκων. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὠνομάζοντο *Προποντίδες νῆσοι*, ὁ δὲ Πλίνιος λογίζει ταύτας εἰς ἑπτά, παραλείπων τὴν μνείαν τῶν δύο μικροτέρων. Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος δύο ἐξ αὐτῶν, τὴν *Πιτυοῦσαν* καὶ τὴν *Χαλκῖτιν*, ὀνομάζει συλλήβδην *Δημονήσους*, ἐνῷ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομάζουν μίαν μόνον τῶν νήσων *Δημόνησον*. Ἡ σύγχρονος ὀνομασία εἶναι παραφθορὰ τῆς βυζαντινῆς τοιαύτης *Πριγκίπιοι νῆσοι*. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζονται συλλήβδην *Κιζὶλ-ἀνταλάρ*, δηλαδὴ Ἐρυθραὶ νῆσοι, ἴσως ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν γαιῶν τῆς *Πριγκίπου* καὶ τῆς *Πρώτης*. Εἶναι δὲ αἱ νῆσοι τῆς συστάδος: *Πρώτη*, ἡ *Κυναλὴ ἀντὰ* τῶν Τούρκων, *Ἀντιγόνη*, ἀρχ. *Πάνορμος*, τουρκ. *Μπουργκὰζ-ἀντά*, *Πίττα*, παλαιότερον ὑπὸ τῶν ξένων *Coniglio* ὀνομαζομένη· *Χάλκη*, ἀρχ. *Χαλκῖτις* καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων *Χεϊμπελὴ ἀντά*, *Πρίγκιπος*, ἀρχ. *Μεγάλη* καὶ τουρκ. *Μπουγιοὺκ ἀντά*, *Ἀντιρρόβιθος*, ἡ ἀρχαία *Τερέβινθος* καὶ *Ἐρεβινθώδης*, τουρκ. *Σεδὶφ ἀντά*, *Νεἰανδρος*, τουρκ. *Ταφσανλὺ-ἀντά*, *Ὀξεῖα* καὶ *Πλάτη* τουρκ. *Γιασὺ ἀντά*, αἱ δυτικώταται τῆς συστάδος. Εἰς ταύτας ἐν τούτοις λογιστέοι καὶ οἱ 1 μέτρον μόλις τοῦ ὕδατος ὑπερέχοντες τρεῖς σκόπελοι: *Βορδώνας* (πλάτ. 40° 55' Β., μῆκ. 29° 05' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2286: Princes islands and approaches to Bosporus), *Μπατμὲζ Βορδώνας* καὶ *Σικὶλ Βορδώνας*. Ἐκ τῶν Πριγκιπονήσων κατὰ σειρὰν μεγέθους ἔρχονται: Πρίγκιπος, Χάλκη, Ἀντιγόνη, Πρώτη καὶ Τερέβινθος, κατῳκημέναι καὶ δὴ ἔκπαλαι, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Βιλλαρδουΐνου, καθ' ὃ ὁ Βενετὸς δοὺξ Ἐρρῖκος Δάνδολος συνεβούλευε τοὺς ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ ἐστρατοπεδευμένους Σταυροφόρους ὅπως μὴ διασκορπισθῶσι πρὸς προνομὴν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θρᾴκης, ἀλλὰ νὰ προτιμήσωσι τὰς νήσους ταύτας «αἵτινες κατοικοῦνται, εἶναι εὔφοροι εἰς σῖτον καὶ παρέχουν κρέατα καὶ ἄλλα ἀγαθά». Αἱ λοιπαὶ τέσσαρες Ὀξεῖα, Πλάτη, Νείανδρος καὶ Πίττα εἶναι ἀκατοίκητοι. Οἱ χωρίζοντες τὰς Πριγκιπονήσους δίαυλοι εἶναι πλώϊμοι, ἐπισημότεροι δὲ αὐτῶν εἶναι ὁ *δίαυλος τῆς Πριγκίπου*, χωρίζων τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς Χαρταλιμῆς—Μαλτεπὲ καὶ ὁ *δίαυλος τῆς Χάλκης*, χωρίζων τὴν Χάλκην ἀπὸ τῆς Πριγκίπου. Σ. Ε. Λ.

Πριγκιπόνησος *[Γεωγρ.]*. βλ. λ. *Πρίγκιπος*.

πριγκιπόπουλο (τό)· δημοτ., τὸ τέκνον τοῦ πρίγκιπος· || ὁ μικρὸς τὴν ἡλικίαν πρίγκιψ.

Πρίγκιπος, ἡ ***Πριγκιπόνησος*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη τῶν *Πριγκιπονήσων*, οὖσα ΝΑ. τῆς Χάλκης, Β. τῆς Νειάνδρου, Δ. τῆς Ἀντιρροβίθου καὶ ΝΔ. τοῦ μεταξὺ Χαρταλιμῆς καὶ Μαλτεπὲ μπουρνοῦ διανοιγομένου ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ ἀκτῇ ὅρμου. Ὑπὸ τοῦ Ἀρτεμιδώρου ὀνομάζεται Πιτυοῦσα, ὑπὸ τοῦ Πλινίου *Μεγάλη*, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Μπουγιοὺκ ἀντὰ* καὶ *Κιζὶλ ἀντά*. Ἔχει δὲ ἡ νῆσος (ὕψομ. 655 ποδ., πλάτ. 40° 51' ½ Β., μῆκ. 29° 07' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2286: Princes islands and approaches to Bosporus) 5 ³/₄ τ. χλμ. ἐμβαδὸν καὶ 6.000 κατοίκους περίπου, οἰκοῦντας τὴν βορείαν παράλιον, πευκόφυτον οὖσαν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν νοτίαν, οὖσαν τραχεῖαν καὶ ἀκαλλιέργητον. Εἰς αὐτήν, ἀκατοίκητον οὖσαν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κανταχουζηνοῦ, ἐξωρίσθη (350) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου ὁ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας ἐπίσκοπος Ναρσῆς. Κατὰ τὴν ΝΑ. ἀκτήν της, εἰς θέσιν *Καμάραι*, ὅπου ἐρείπια, ὑπῆρχε μονή, ἣν κτισθεῖσαν ὑπὸ Ἰουστίνου ἀνῳκοδόμησεν ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, ἥτις ἐφυλάκισε τὴν ἐγγόνην της Εὐφροσύνην, θυγατέρα τοῦ τυφλωθέντος υἱοῦ της, ἀλλὰ καὶ ἐν ᾗ καὶ αὐτὴ ἐφυλακίσθη κατόπιν. Ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ἐφυλάκισαν Μιχαὴλ ὁ Καλαφάτης ὁ τὴν θετήν του μητέρα Ζωὴν (1041) καὶ Δούκας ὁ Παραπινάκης τὴν κουροπαλάτισσαν Ἄνναν τὴν Δαλασσηνήν, τὴν μητέρα τῶν Κομνηνῶν. Πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς μονῆς ταύτης, ἄλλη μονὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐπίσης τῆς Ἁγίας

Digitized by Google

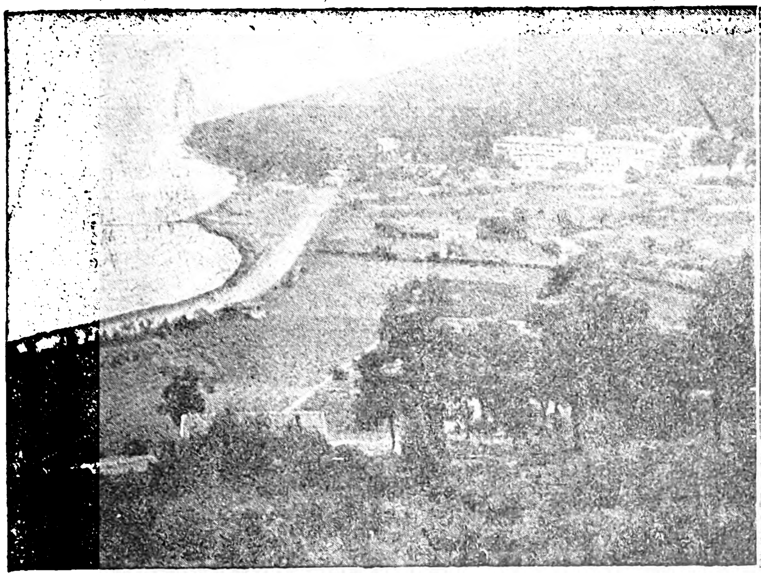

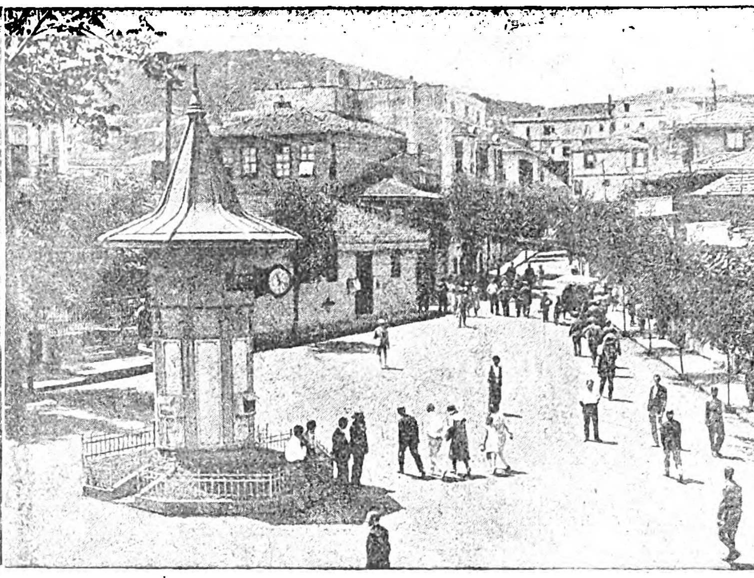

Πρίγκιπος : 1) *Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.* 2) *Ἡ πλατεῖα τῆς νήσου καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἥτις πρόκειται νὰ κατεδαφισθῇ.*

Τριάδος, ἀνεγερθεῖσα τῷ 1597, καὶ τετάρτη ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐπιλεγομένη τοῦ Κουδουνᾶ.

Ἡ ἐν τῇ νήσῳ ἑλληνικὴ κοινότης διατηρεῖ ἑξατάξιον ἀστικὴν μεικτὴν σχολήν, ἧς τὸ κτήριον δύναται νὰ περιλάβῃ καὶ πλῆρες γυμνάσιον. Τῷ 1903 ἐγκατεστάθη εἰς ἰδιόκτητον κτήριον, ἀγορασθὲν φροντίδι τῆς Ἑλένης Ζαρίφη, τὸ ἐθνικὸν ὀρφανοτροφεῖον, ὅπου ἐστεγάζοντο περὶ τὰ 200 ὀρφανά, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς περιωρίσθη σήμερον εἰς τὸ ἥμισυ. Ἐν αὐτῷ ἐλειτούργουν, ἐκτὸς τῆς σχολῆς, καὶ τέσσαρα ἐργαστήρια, ἤτοι ξυλουργεῖον, σιδηρουργεῖον, ῥαφεῖον καὶ ὑποδηματοποιεῖον, ὅπου οἱ τρόφιμοι ἐξεπαιδεύοντο. Σήμερον δυστυχῶς ὄχι μόνον τὰ ἐργαστήρια, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ σχολὴ δὲν λειτουργεῖ. Ἡ Πρίγκιπος ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς μέχρι τέλους τοῦ 1923 εἰς τὴν μητρόπολιν Χαλκηδόνος, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1924, ἀποσπασθεῖσα αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων, ἀπετέλεσα τὴν ἱερὰν μητρόπολιν Πριγκιπονήσων.

Ἡ Πρίγκιπος ὑπέστη ἐπανειλημμένας ἐπιδρομάς, ὧν τρομερωτέρα ἦτο ἡ πειρατικὴ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. Οἱ ἐπιδρομεῖς, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἑνετοῦ ναυάρχου Γκιουστινιάνη, κατέστρεψαν ἐντελῶς τὴν νῆσον. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, μὴ δυνηθέντες νὰ συνάξουν τὰ ζητηθέντα ὑπέρογκα λύτρα, ὡδηγήθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὰ ἑνετικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔβαλον πρῷραν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου μόλις ἐπλησίασαν, τὰ πληρώματα ἐγύμνωσαν τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς ἐκρέμασαν ἀπὸ τοὺς πόδας εἰς τὰς κεραίας τῶν ἱστίων καὶ κατόπιν τοὺς ἐξυλοκόπησαν ἀγρίως. Ὁ λαὸς τῆς πόλεως, ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν θυμάτων φερόμενος ἐπὶ τῶν τειχῶν, παρετήρει τὰς φρικώδεις αὐτὰς σκηνὰς ἀνίκανος πρὸς οἱανδήποτε βοήθειαν. Ὁ Ἀνδρόνικος, εὑρισκόμενος εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἦτο ἀδύνατον νὰ πληρώσῃ τὰ 4000 χρυσᾶ δουκᾶτα, τὰ ὁποῖα ἐζήτουν οἱ πειραταὶ ὡς λύτρα, ὅταν δὲ παρεπονέθη εἰς τὸν Γκιουστινιάνη διὰ τὰς ἀνηκούστους αὐτὰς πράξεις, οὗτος ἀπήντησεν ὅτι οἱ ἄνθρωποί του ἐνήργησαν συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας του. Τὴν 19 Ἀπριλίου τοῦ 1453 ὁ ναύαρχος τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ, Μπαλτόγλου, κατέστρεψε τὴν Πρίγκιπον, ὅπου ἡ μικρὰ φρουρὰ τῶν ἀσθενῶν τειχῶν της δὲν κατώρθωσε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἱστορικὴν μονὴν τῶν καλογραιῶν. Ὁ Μπαλτόγλου ἐπέρασεν ἐν στόματι μαχαίρας τὴν φρουρὰν τῆς νήσου, ᾐχμαλώτισε τὰς Βυζαντινὰς καλογραίας, τὰς ὁποίας καὶ παρέδωσεν εἰς τὰ πληρώματα τοῦ στόλου του, ἀφοῦ προηγουμένως ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν μονὴν καθὼς καὶ εἰς τὰς ὀλίγας οἰκίας τῆς νήσου. Σ. Ε. Λ.—Α. Μ.

Πρίγκιπος, *Νῆσος τοῦ* — (Ile du Prince, Principe Island) */Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενὴς νῆσος τῆς Δυτικῆς Πορτογαλικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γουϊνέας. Ἔχει ἐμβαδὸν 119 τ. χλμ. καὶ 4.938 κατ. Τὸ ἔδαφός της εἶναι γονιμώτατον, παράγει δὲ καφέν, κακάον, πέπερι, μανιόκον, κανέλλαν, ζαχαροκάλαμον καὶ πολύτιμον ξυλείαν. Τὸ κλῖμά της εἶναι τροπικὸν καὶ ὑγρόν, αἱ δὲ δασώδεις περιοχαί της εἶναι πλήρεις μυιῶν τσετσέ, αἵτινες μεταδίδουν τὴν ἀσθένειαν τοῦ ὕπνου. Η. Π. Γ.

Πρίγκιπος Ἀλβέρτου ***Γῆ*** (Prince Albert Land, ἢ Prince Albert Peninsula) *[Γεωγρ./*. Οὕτω καλεῖται τὸ ΒΔ. τμῆμα τῆς Γῆς τῆς Βικτωρίας ἐν τῇ ἀρκτικῇ Ἀμερικῇ, σχηματίζον εὐρεῖαν χερσόνησον, χωριζομένην πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς Γῆς τοῦ Μπάνκς καὶ τῆς Γῆς τοῦ Μπαῖριγγ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Πρίγκιπος Ἀλβέρτου καὶ πρὸς Ν. ἀπὸ τῆς Γῆς Βόλλαστον (Wallaston) διὰ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου (Prince Albert Sound). Τὸ βορειότερον σημεῖον αὐτῆς εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Πήλ. Η. Π. Γ.

Πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας ***Γῆ*** (Prince of Wales Land) *[Γεωγρ./*. Νῆσος τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Β. τοῦ Καναδᾶ, κειμένη πρὸς Δ. τῆς νήσου Νὸρθ Σόμερσετ καὶ ΒΔ. τῆς χερσονήσου Μπούθια Φέλιξ, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Φραγκλίνου. Η. Π. Γ.

—**Πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας** ***Νῆσος*** (Prince of Wales Island) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος κειμένη ἐν τῷ Βορείῳ Εἰρηνικῷ πρὸς Δ. τοῦ Καναδᾶ, νοτιοανατολικῶς τῆς Ἀλάσκας καὶ πρὸς Β. τῶν νήσων τοῦ Γκράχαμ. Ἀνήκει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐκ τῆς συστάδος τῶν καλουμένων νήσων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἔχει μῆκος 216 χλμ. καὶ πλάτος μέγιστον 64 χλμ., εἶναι δὲ πλουσία εἰς μέταλλα, κυρίως χρυσόν, ἄργυρον, σίδηρον καὶ χαλκόν. Η. Π. Γ.

— **Πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας** ***Πορθμὸς*** *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ, πρὸς Β. τοῦ Καναδᾶ, χωρίζων τὴν Γῆν τοῦ Μπάνκς ἀπὸ τὴν Γῆν τοῦ Πρίγκιπος Ἀλβέρτου. Η. Π. Γ.

πρίγκιψ, —*ιπος* (ὁ)· υἱὸς βασιλέως ἢ αὐτοκράτορος: «οἱ πρίγκιπες τῆς Ἑλλάδος, — τῆς Ρωσίας»· ‖ πληθ. τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας: «ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν πριγκίπων ἐκ τοῦ στρατεύματος»· ‖ ἡγεμὼν μικρᾶς χώρας: «πρίγκιψ τοῦ Μονακό».

—*[Ἱστορ.]* Εἰς τοὺς σημερινοὺς χρόνους ὁ τίτλος τοῦ πρίγκιπος ἢ πριγκιπίσσης ἀνήκει, δικαιώματι γεννήσεως, εἰς τὰ μὴ βασιλεύοντα μέλη, βασιλευούσης ἢ βασιλευσάσης οἰκογενείας, μεταδίδεται δὲ κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους. Τὸν τίτλον πριγκιπίσσης λαμβάνει, κατ' ἀρχήν, ἡ μετὰ πρίγκιπος νυμφευομένη ἀστή. Οὐχὶ ὅμως καὶ τανάπαλιν. Ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου καλεῖται πρίγκιψ διάδοχος (γαλλ. prince héritier, γερμαν. Kronprinz). Κατ' ἐξαίρεσιν ὁ τίτλος φέρεται εἰσέτι παρὰ μὴ δυναστικῶν προσώπων, παρ' ἐκείνων—καὶ τῶν ἀπογόνων των—εἰς οὓς ἀπενεμήθη οὗτος ὑπὸ τοῦ κράτους, ὡς ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ρωσίᾳ. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ὁ ὅρος ἀποδίδεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ διὰ τῆς λέξεως *ἡγεμών*, ὡς ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μονακὸ (πρίγκιψ—prince τοῦ Μονακό). Ἐν Γαλλίᾳ παλαιότερον τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ οἱ ἐγγύτατα συγγενεῖς αὐτῆς προσηγορεύοντο διὰ τῶν τίτλων δελφῖνος (dauphin), κύριος, κυρία, δεσποινίς. Ὁ τίτλος τοῦ πρίγκιπος ἐπεφυλάσσετο κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ οἴκου Κοντὲ (Condé), ἀπονεμηθεὶς ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Δ΄ εἰς τὸν θεῖον αὐτοῦ Λουδοβῖκον Κοντέ. Οὐχ ἧττον προγενεστέρως διάταγμα τοῦ Ἐρρίκου Γ΄ (1576), ὥρισεν ὅτι πρίγκιπες ἐδικαιοῦντο νὰ προσαγορεύωνται μόνα τὰ ἐξ αἵματος μέλη τῆς δυναστείας καὶ ὅτι προηγοῦντο εἰς ἀπόδοσιν τιμῶν τῶν πατρικίων καὶ ἄλλων εὐγενῶν. Τοῦτ' αὐτὸ ὡρίσθη βραδύτερον καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ΄ (1711). Ἐπὶ πλέον ὁ τίτλος ἀπενέμετο ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ εἰς φεουδάρχας καὶ ἄλλους εὐγενεῖς, λόγῳ καταγωγῆς ἢ προσενεχθεισῶν ὑπηρεσιῶν. Ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις κατήργησε μετὰ τῶν ἄλλων τίτλων καὶ τοὺς τῶν πριγκίπων. Ἐν Ἀγγλίᾳ μόνος ὁ διάδοχος καλεῖται πρίγκιψ, τὰ δὲ λοιπὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας δοῦκες. Ἐν Γερμανίᾳ ἀρχαιότερον, ἐπὶ τῆς γερμανορρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς δημοκρατίας, ὠνομάζοντο πρίγκιπες δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἐπιφανεῖς πολιτικοὶ ἢ στρατηγοί, τιμῆς ἕνεκεν. Οἱ τελευταῖοι τούτων ὑπῆρξαν οἱ πρίγκιπες Βίσμαρκ καὶ Μπύλωφ. Τέλος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ παπικοῦ κράτους ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ πάπα πρίγκιπες πλεῖσται προσωπικότητες εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἰδιαιτέρα κατηγορία πριγκίπων εἶναι ἡ τῶν Φαναριωτῶν, τουτέστι τῶν ἐπιφανῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξων, οὐ μόνον Ἑλλήνων, ἀλλὰ παντοεθνῶν, ἀπαραιτήτως ὅμως ἑλληνογλώσσων, οἵτινες, ἀποτελοῦντες τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ Βυζαντίου, συνεκεντρώθησαν μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ περὶ τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς πύλης εἰς τὰς ὑψηλοτέρας διπλωματικὰς λειτουργίας, ἰδίᾳ δὲ ὡς ἡγεμόνες τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας, μεγάλοι δραγουμᾶνοι (διερμηνεῖς), δραγουμᾶνοι τοῦ στόλου, μεγάλοι λογοθέται, καὶ καπουκεχαγιᾶδες. Ὁ τίτλος ἀπενέμετο ἅμα τῇ ἀναλήψει τοῦ ἀξιώματος, μετεδίδετο δὲ κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους δυνάμει εἰδικῶν συνθηκῶν ἢ διαταγμάτων τῶν σουλτάνων. Διὰ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας τοιαῦται ἀναγνωρίσεις ἐγένοντο τῷ 1460 ὑπὸ Μωάμεθ Β΄, τῷ 1529 ὑπὸ Σουλεϋμὰν Α΄, τῷ 1774 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κουτσοὺκ Καϊναρτζῆ. Ἐπίσης καὶ δι' ὡρισμένας οἰκογενείας, ὡς εἰς τοὺς Ἀριστάρχας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Ἀζίζ, εἰς τοὺς Γκίκας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τῷ 1825 κλπ. Ἐχρίοντο δὲ οἱ πρίγκιπες οὗτοι μετὰ μεγάλης πομπῆς ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἀνεγνωρίζοντο ἐπίσης ὑπὸ τῶν ὁμόρων αὐτοκρατοριῶν καὶ τοῦ πάπα. Ἐπίσης τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος ἐλάμβανον καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Σάμου. Θ. Κ.

— ***πρίγκιψ τῆς Σκηνῆς*** (Prince du Tabernacle, Prince of the Tabernacle) *[Τεκτον.]*. Ὁ κατέχων τὸν 24ον φιλοσοφικὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀποδεδεγμένου σκωτικοῦ δόγματος τοῦ ἐλευθεροτεκτονισμοῦ. Ἀναφέρεται εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὁποίας περιέχονται εἰς τὸ ΚΕ΄ κεφάλαιον τῆς «Ἐξόδου». Η. Π. Γ.

— ***πρίγκιψ ὑπέρτατος τοῦ βασιλικοῦ μυστικοῦ*** (Souverain Prince du Royal Secret, Sublime Prince of the Royal Secret) *[Τεκτον.]*. Ὁ κατέχων τὸν 32ον φιλοσοφικὸν βαθμὸν ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ ἀποδεδεγμένῳ σκωτικῷ δόγματι τοῦ ἐλευθεροτεκτονισμοῦ, τοῦ ὁποίου μέχρι τοῦ ἔτους 1786 (ὁπότε συνέστη ὁ 33ος βαθμὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου) ἀπετέλει τὸν ὕπατον βαθμόν. Ἀπονέμεται μόνον ὑπὸ τῶν ἑκασταχοῦ ὑπάτων συμβουλίων τοῦ 33ου βαθμοῦ καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τεκτονισμοῦ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ συμβολικοῦ περιεχομένου τῶν προηγουμένων βαθμῶν. Η. Π. Γ.

— ***πρίγκιψ τῆς Χάριτος*** (Prince du Merci, Prince of Mercy) */Τεκτον.]*. Ὁ κατέχων τὸν 26ον φιλοσοφικὸν βαθμὸν ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ ἀποδεδεγμένῳ σκωτικῷ δόγματι τοῦ ἐλευθεροτεκτονισμοῦ, ἀποκαλούμενος ἐνίοτε καὶ *Σκῶτος Τριαδικὸς* (Scotch Trinitarian). Εἶναι βαθμὸς χριστιανικός, ἀναφέρεται δὲ εἰς τὴν τριπλῆν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεός, ἐξ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, συνῆψε πρῶτον μετὰ τοῦ Ἀβραάμ, δεύτερον μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τρίτον μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ τέκτων συγγραφεὺς Ραγκὸν φρονεῖ ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ βαθμοῦ σχέσιν ἔχει μὲ τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν Πατέρων τῆς Χάριτος, ὅπερ συνέστη πρὸς ἀπελευθέρωσιν Χριστιανῶν αἰχμαλώτων ἐν Ἀλγερίῳ. Η. Π. Γ.

Πρίγκνιτς (Prignitz) *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ πεδινὴ ἀμμώδης περιφέρεια ἐν τῇ διοικήσει Βρανδεμβούργου καὶ ἐν τῷ νομῷ Πότσδαμ, ἡ κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ντόσσε, κάτω Χάφελ, Ἔλμπας καὶ τῶν ὁρίων τοῦ Μεκλεμβούργου,

Digitized by Google

ἐμβαδοῦ 3.324 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 132.765 κατ. (1925), ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν *Ἀνατολικοῦ Πρίγκνιτς* (πρωτ. *Κύριτς*) καὶ *Δυτικοῦ Πρίγκνιτς* (πρωτ. *Πέρλεμπεργκ*). Θ. Κ.

Πριέγκο *ντὲ Κόρντομπα* (Priego de Cordoba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κορδούης, ἀπέχουσα 30 χλμ. ἀπὸ τῆς Κάμπρα, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 19.000 περίπου (μετὰ τῶν προαστείων). Ἔχει παλαιὸν ναὸν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, μοναστήριον μοναχῶν τῆς ἁγίας Κλάρας, ἱδρυθὲν τὸν ΙΖ' αἰῶνα, στίβον ταυρομαχίας κλπ., ὡς καὶ ἐρείπια ἀραβικοῦ τείχους. Παράγει οἶνον, σιτηρά, ἔλαιον καὶ ἔχει ἐργοστάσια ἐλαιουργίας, δερμάτων, μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων κλπ. Η. Π. Γ.

Πριήνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰωνίας, ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Καρίας. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Μυκάλης, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου, εἰς τὴν εἴσοδον (πρὸς τὰ ἀριστερὰ) τοῦ Λατμικοῦ ἢ Λατμίου κόλπου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δύο ὡραίους λιμένας, καὶ ἀπέναντι τῆς Μιλήτου. Τὴν Πριήνην εἶχε κτίσει κατὰ τὴν παρὰ Στράβωνι (c. 633) παράδοσιν ὁ υἱὸς τοῦ Νηλέως Αἴπυτος (συνῴκησαν ὅμως βραδύτερον ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποίκων, κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, καὶ Βοιωτοὶ ἄποικοι ἐκ Θηβῶν, ὁδηγηθέντες ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Φιλητᾶ· διὰ τοῦτο εἶχε καὶ δεύτερον ὄνομα, καλουμένη καὶ *Κάδμη*) ἐπὶ τῆς καρικῆς ἀκτῆς, ἀλλ' ἀπὸ παραλίου πόλεως ἔγινεν αὐτὴ διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ Μαιάνδρου μεσόγειος. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος ἀπεῖχε τῆς θαλάσσης ἑπτὰ χιλιόμετρα, σήμερον δὲ ἀπέχει τὸ ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτῆς κείμενον χωρίον *Σαμσοὺν καλεσὶ* περὶ τὰς τρεῖς ὥρας. Μετὰ τοὺς κατὰ τῶν ἐγχωρίων Καρῶν ἀγῶνάς των, κατὰ τοὺς ὁποίους εἶχον ἐπικαλεσθῆ καὶ τὴν βοήθειαν τῶν Ἐφεσίων, καὶ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τῶν Λυδῶν, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Ἄρδυς δι' αἰφνιδίας ἐφόδου εἶχε καταλάβει τὴν ὀχυρὰν ἀκρόπολίν των περὶ τὰ μέσα τῆς Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οἱ Πριηνεῖς ἔφθασαν εἰς μεγάλην ἀκμὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἔζη ἐν τῇ πόλει των καὶ ὁ σοφὸς συμπολίτης των Βίας, ὁ Πριηνεὺς ἀπ' αὐτῆς ἐπικαλούμενος, καὶ ἡ Πριήνη κατεῖχε περίβλεπτον θέσιν μεταξὺ τῶν 12 (βραδύτερον 13) πόλεων τῆς Ἰωνίας, διότι εἰς ταύτην ἀνῆκε τὸ ἔδαφος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο τὸ Πανιώνιον, ἔνθα συνεκροτοῦντο αἱ σύνοδοι τοῦ κοινοῦ τῶν Ἰώνων καὶ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑλικωνίου Ποσειδῶνος τὰ Πανιώνια Πύθια ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν Πριηνέων. Ἀλλ' ὀλίγον βραδύτερον, ἐπὶ τῆς ἀποστάσεως τοῦ Πακτύου, γενομένης μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῶν Σάρδεων (546 π. Χ.), ἡ Πριήνη, ἑστία ὑπάρξασα τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἀποστασίας, ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος αὐτὴν Πέρσου στρατηγοῦ Μαζάρου, ἐξανδραποδισθέντων ὑπ' αὐτοῦ τῶν κατοίκων της πρὸς παραδειγματισμόν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δεινῆς ἐκείνης συμφορᾶς, ὁ ἐπιζῶν Βίας εἶχε συμβουλεύσει τοὺς συμπολίτας του καὶ τοὺς ἄλλους Ἴωνας ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῶν Φωκαέων (οἵτινες εἶχον μετοικήσει εἰς τὴν ἀποικίαν των Μασσαλίαν) καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν, ἐγκαταλείποντες τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας, εἰς τὴν μεγάλην καὶ εὔφορον νῆσον Σαρδώ, διότι Ἰωνία θὰ ἦτο πᾶσα χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ κατῴκουν Ἴωνες ἐλεύθεροι (*Ἡροδ.* I. 170), ἀλλ' οὗτοι δὲν ἐπείσθησαν ἐκ τῶν συμβουλῶν τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν μετέσχον καὶ οἱ Πριηνεῖς διὰ 12 τριήρων τῆς ἐν Λάδῃ ναυμαχίας (494 π. Χ.), ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐκ νέου καθυπόταξις τῆς Ἰωνίας.

Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἡ Πριήνη προσῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Δήλου, κατὰ δὲ τὸ 440 π. Χ. ἡ περὶ κατοχῆς αὐτῆς ἀμφισβήτησις μεταξὺ Σαμίων καὶ Μιλησίων προεκάλεσε πόλεμον μεταξὺ τούτων, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ὑπὲρ τῶν Μιλησίων ἀνάμειξις τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ καθυπόταξις τῆς Σάμου (439 π. Χ.) εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἀνήγειρε ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Πριήνῃ. Ἐπὶ τῶν Διαδόχων αὕτη ὁτὲ μὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς Σελευκίδας, ὁτὲ δὲ εἰς τοὺς Πτολεμαίους. Βραδύτερον, ἀνακτήσασα τὴν αὐτονομίαν της, περιῆλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Περγάμου ἐκ τοῦ ἑξῆς περιστατικοῦ. Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Καππαδοκίας Ἀριαράθης ἐζήτησε παρὰ τῶν Πριηνέων 400 τάλαντα, ἅτινα εἶχε καταθέσει εἰς τὸ ταμεῖον τῆς πόλεώς των ὁ ἀποστατήσας αὐτοῦ ἀδελφός του Ὀροφέρνης, οὗτοι ἠρνήθησαν νὰ παραδώσουν ταῦτα, καὶ ὅτε ὁ Ἀριαράθης, τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Β', γενόμενος κύριος τῆς Πριήνης (155 π. Χ.) μετὰ λεηλασίαν αὐτῆς ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τούτων, πάλιν οἱ Πριηνεῖς ἠρνήθησαν, ἀποδόσαντες ταῦτα βραδύτερον εἰς τὸν κύριόν των Ὀροφέρνην, ὅστις ἐξ εὐγνωμοσύνης ἀνῳκοδόμησε τὸν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀνεγερθέντα καὶ καταστραφέντα βραδύτερον ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς. Ἀπὸ τῶν Ρωμαίων, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑποταχθῇ ἅπασα ἡ Μ. Ἀσία, ἡ Πριήνη περιῆλθε μεθ' ἁπασῶν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ρωμαϊκῶν κτήσεων εἰς τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος, τὸ ἐξελιχθὲν εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ὅτε ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου ὑπαγομένου εἰς τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνος περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους.

Τῆς ἀρχαίας Πριήνης, ἐκτὸς τῶν δι' ἀνασκαφῶν ἐλθόντων εἰς φῶς ἀρχαίων μνημείων της, διεσώθησαν καὶ ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν νομίσματα τριῶν ἐποχῶν, τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, τοῦ Β' καὶ Α' π. Χ. αἰῶνος, καὶ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Τὰ πρῶτα εἶναι ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ καὶ φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κεφαλὴν Ἀθηνᾶς Πολιάδος μετὰ στρογγύλης λοφοφόρου περικεφαλαίας κατ' ἐνώπιον ἢ ἐν κατατομῇ, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὰ γράμματα ΠΡΙΗ καὶ σύμβολον τρίαιναν ἢ ἱππόκαμβην ἢ τρίπουν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, συνήθως, ἐν κύκλῳ μαιανδρικοῦ κυματίου. Τὰ τοῦ Β' καὶ Α' αἰῶνος εἶναι τετράδραχμα ἀλεξανδρείων τύπων μὲ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς καὶ σύμβολον τρίαιναν καὶ γράμματα ΠΡΙΗ ἢ τὴν λέξιν ΚΑΔΜΗ. Καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ φέρουν κεφαλὴν αὐτοκράτορος ἢ τὴν προτομὴν τοῦ Βίαντος μὲ τὴν λέξιν ΒΙΑΣ ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγάλματος τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς. ΚΑΨ.

Νόμισμα τῆς Πριήνης.

— *['Αρχ.]* Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Πριήνης ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1895, ἔληξαν δὲ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1899, καὶ διενεργήθησαν δαπάναις τῶν ἐν Βερολίνῳ μουσείων καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἀρχαιολόγων K. Humann, Th. Wiegand καὶ H. Schrader, τῇ συνεργασίᾳ δὲ τῶν ἀρχαιολόγων R. Kekule von Stradonitz, H. Prott καὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων R. Heyne, W. Wilberg καὶ ἄλλων. Ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ἐξ αὐτῶν πόλις κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ὑψηλῆς καὶ δυσπροσίτου κορυφῆς τῆς νοτίας Μυκάλης, κορυφῆς, ἥτις ἐγείρεται μεταξὺ δύο βαθέως εἰσδυουσῶν χαράδρων πρὸς τὸ μέρος τῆς πεδιάδος, ἐκεῖ ἔνθα ἔρρεε πρὸς νότον ὁ παλαιὸς Μαίανδρος. Ἡ κορυφὴ αὕτη, ὕψους 371 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, εἶναι ἡ ἀκρόπολις τῆς Πριήνης. Περιβάλλεται ὑπὸ τείχους, φαίνεται δὲ ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον ὡς τελευταῖον καταφύγιον τῶν κατοίκων ἐν καιρῷ κινδύνου. Τὴν πόλιν μετὰ τῆς ἀκροπόλεως περιβάλλει, ὡς ζώνη, τεῖχος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ χαμηλότερον σημεῖον αὐτοῦ, πρὸς τὴν πεδιάδα, διατηρεῖται εἰς ὕψος 10 μ. καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει περιφέρειαν 2.500 μ. Τὸ τεῖχος τοῦτο πέριξ μὲν τῆς ἀκροπόλεως φέρει 10 πύργους, πέριξ δὲ τῆς πόλεως 16. Εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ἐγχωρίου μαρμάρου καὶ ἐκτισμένον διὰ χαλίκων καὶ πηλοῦ. Τὸ σύνηθες πάχος του εἶναι 2 μ. Ἡ πόλις διατέμνεται κατὰ μῆκος μὲν ἐξ ὁριζοντίων καὶ παραλλήλων, κατὰ πλάτος δὲ ὑπὸ δεκαὲξ καθέτων καὶ παραλλήλων ὡσαύτως ὁδῶν. Αἱ ὁδοὶ καὶ πάντα τὰ κτίσματα, δημόσια καὶ ἰδιωτικά, εἶναι ὅλα προσηνατολισμένα ἀκριβέστατα ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Διὰ τῆς ρυμοτομίας ταύτης σχηματίζονται ὀρθογώνια τετράγωνα ἰσομεγέθη. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου κεῖται τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος, ἐπὶ τοῦ δευτέρου ὁ ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἐπὶ τοῦ τρίτου, ἐν μέσῳ τῆς πόλεως, ἡ Ἀγορὰ καὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ ἐπὶ τοῦ κατωτάτου τὸ Στάδιον.

Ἡ πόλις ὑδρεύετο ἐκ μεγάλης πηγῆς, εὑρισκομένης εἰς ὕψος 800 μ. ὑπεράνω τῆς θαλάσσης καὶ 200 μ. κάτωθεν τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῆς Μυκάλης. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ τείχους εἰς τὸ ὕψος τῶν 156 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἀποθηκεύετο δὲ ἐντὸς τριῶν δεξαμενῶν εὑρισκομένων εἰς ὕψος 145 μ. καὶ ἐκεῖθεν διωχετεύετο εἰς τὴν πόλιν διὰ πολυαρίθμων ὑδραγωγῶν μὲ πηλίνους σωλῆνας, οἵτινες διασχίζουσι καὶ διασταυροῦσι τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Οἱ ὑδραγωγοὶ εἶναι λελαξευμένοι ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βράχου καὶ ἔχουσι σχῆμα τραπεζίου. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν εἶναι ἀνοικτοὶ (μετέωροι ὀχετοί), παρέχοντες τὸ πρὸς πλύσιμον ὕδωρ, ἄλλοι δὲ κλειστοὶ (κρυπτοὶ ὀχετοί, ὑπόνομοι), διοχετεύοντες τὸ πρὸς πόσιν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐξήρχετο ἐκ καλῶς κεκοσμημένων κρηνῶν. Λείψανα τοιούτων κρηνῶν εὑρέθησαν πολλά. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι τῆς Πριήνης εἶναι διατεθειμέναι κατὰ σχεδὸν ὀρθογώνια τετράγωνα μήκους 47 καὶ πλάτους 35 μ., ἀποτελοῦσαι οὕτω συμπλέγματα οἰκοδομῶν, ἀλλὰ χωριζόμεναι ἀλλήλων διὰ δρομίσκων. Ἡ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πλευρὰ τῆς οἰκίας ἦτο τελείως κλειστή, μόνον δὲ ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ θύρα στενοῦ διαδρόμου, δι' οὗ ὁ ἐπισκέπτης εἰσήρχετο εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας. Ἡ αὐλὴ αὕτη, ἀποτελοῦσα τὸ κέντρον τῆς οἰκίας, ἐφώτιζε καὶ ἀέριζε τὰ πέριξ αὐτῆς κείμενα καὶ διατεθειμένα κατὰ τὴν

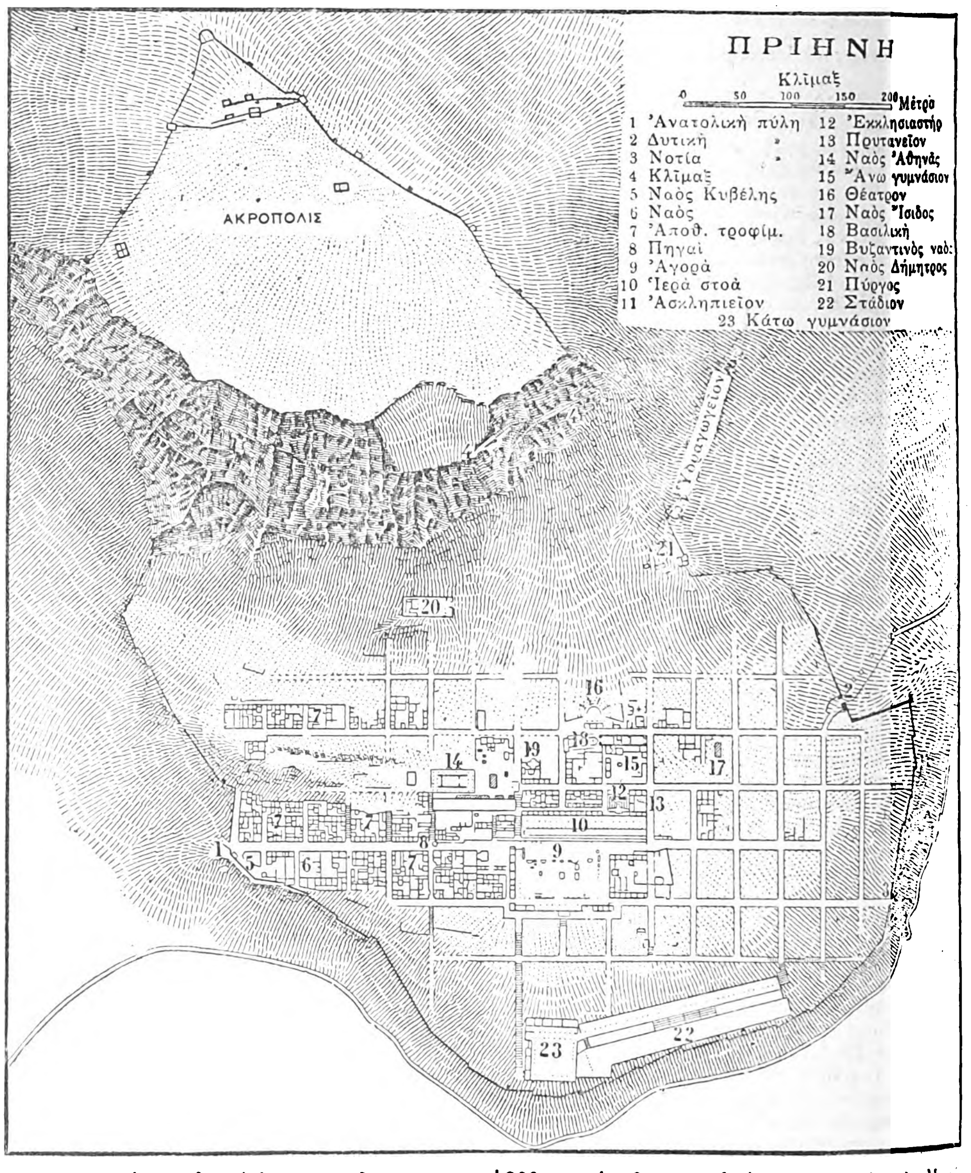

Digitized by Google

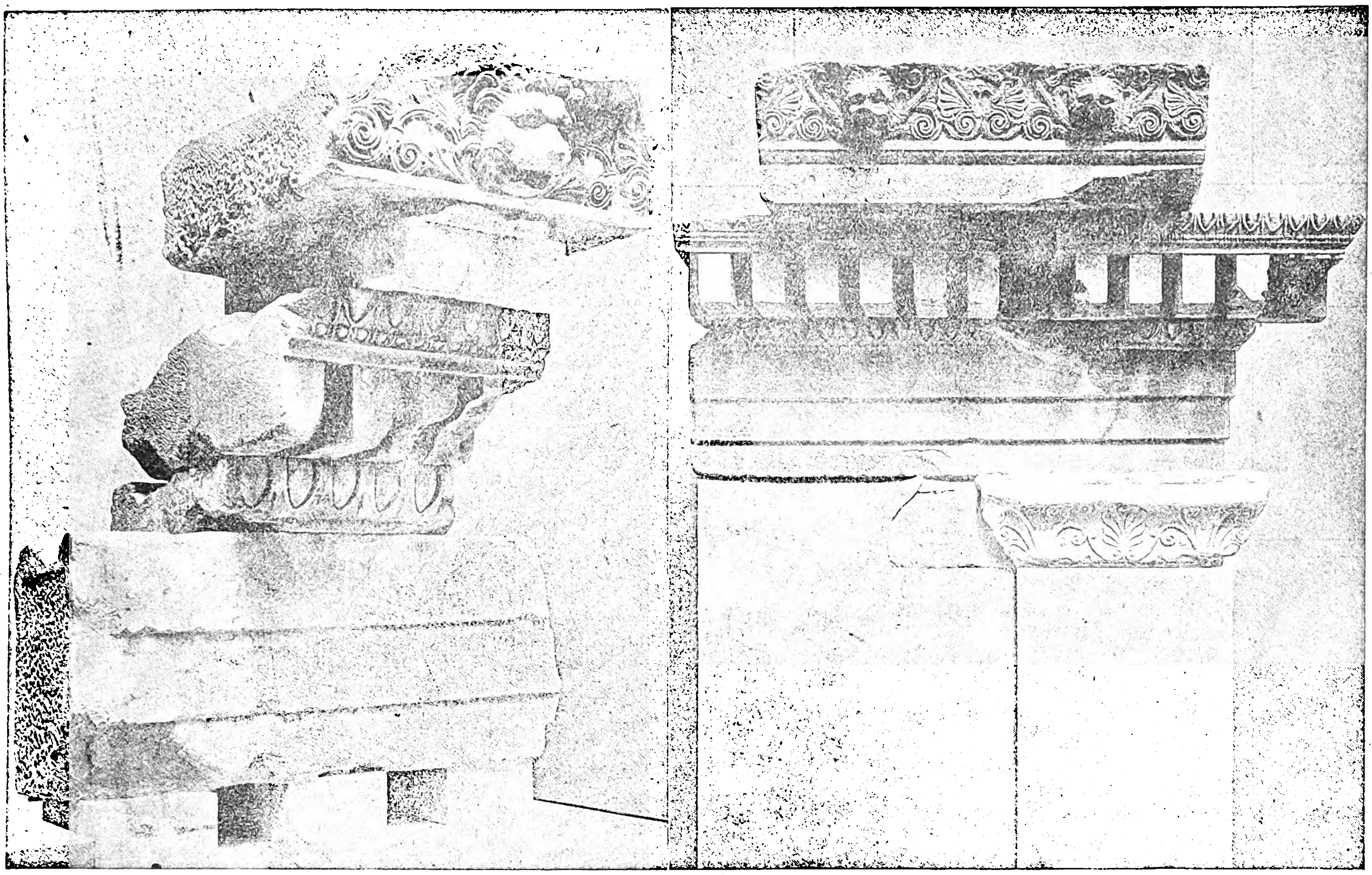

1) *Γλυπτὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Πριήνῃ.* 2) *Θριγκὸς καὶ παραστὰς τοῦ ἐν Πριήνῃ Ἀσκληπιείου.*

ὄρεξιν τοῦ ἰδιοκτήτου δωμάτια. Ἡ κυρίως θύρα τῆς οἰκίας εὑρίσκετο δύο μέτρα ἐσωτερικώτερον τοῦ διαδρόμου, ἔχοντος μῆκος σχεδὸν 7μ. Ἡ αὐλή, εἰς ἣν ὁ ἐπισκέπτης εἰσήρχετο διὰ τῆς θύρας ταύτης, ἦτο ὕπαιθρος, ἐκοσμεῖτο δὲ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς αὐτῆς διὰ καλῶς κεχρισμένου καὶ κεκοσμημένου τοίχου. Ἡ αὐλὴ αὕτη κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς αὐτῆς περιεβάλλετο ὑπὸ δωματίων, ἐνῷ ἡ ἡ τετάρτη, ἡ ἀνατολική, ἦτο ἡ συνέχεια τοῦ διαδρόμου, εἶχε δὲ τὴν μορφὴν στενῆς στοᾶς ὑποβασταζομένης ὑπὸ τριῶν μαρμαρίνων κιόνων. Ἄλλα δωμάτια ἦσαν διὰ τοὺς ἄνδρας (ἀνδρωνίτης) καὶ ἄλλα διὰ τὰς γυναῖκας (γυναικωνίτης). Ἡ διάκρισις αὕτη ἐγίνετο μάλιστα ὅταν ὑπῆρχε καὶ δεύτερος ὄροφος.

Εἶναι ἀνοπεπταμέναι πρὸς μεσημβρίαν, ὥστε νὰ εἶναι εὐήλιοι μὲν τὸν χειμῶνα, εὔσκιοι δὲ τὸ θέρος. Πολλαὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν τῆς Πριήνης σῴζονται εἰσέτι ἐν καλῇ καταστάσει, ὥστε καὶ τὸ σχέδιον τῆς οἰκίας νὰ διακρίνηται καὶ οἱ τοῖχοι αὐτῆς νὰ διατηρῶνται εἰς ἀρκετὸν ὕψος. Πρὸς τὸ σχέδιον τοῦτο ἀνταπεκρίνοντο, οὐχ ἧττον, καὶ τὰ δημόσια καὶ ἱερὰ οἰκοδομήματα. Τὰ σπουδαιότερα τῶν τοιούτων κτισμάτων εἶναι ἡ ἀγορά, τὸ θέατρον, τὰ γυμνάσια, τὸ ἐκκλησιαστήριον, τὸ πρυτανεῖον, ὁ ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος, τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄλλα τινά. Ἡ ἀγορὰ κατέχει τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἄγουσι δύο μὲν κάθετοι ὁδοί, μία δ' ὁριζοντία, ἡ λεγομένη ὁδὸς τῆς δυτικῆς πύλης. Ἡ ἀγορὰ παρουσιάζει τετράγωνον ὀρθογώνιον μήκους 75.63 μ καὶ πλάτους 46.53 μ. Κατὰ τὴν ἀνατολικήν, νοτίαν καὶ δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ στοῶν μετὰ κιονοστοιχιῶν, ὄπισθεν δ' αὐτῶν ὑπὸ ἐμπορικῶν καταστημάτων. Πρὸς βορρᾶν καὶ ἄνωθεν τῆς ὁριζοντίας ὁδοῦ, εἰς ὕψος 1.50 μ. αὐτῆς, εἶναι ἡ ἱερὰ λεγομένη στοά, εἰς ἣν ἀνήρχοντο διὰ κλίμακος ἐξ ἓξ βαθμίδων Δεξιὰ τῆς ἀνατολικῆς στοᾶς τῆς ἀγορᾶς κεῖται τὸ ἀσκληπιεῖον, ἀριστερὰ δὲ τῆς δυτικῆς στοᾶς ἡ μικρὰ ἀγορὰ τῶν ἰχθύων καὶ κρεάτων. Ἐν τῷ ὑπαίθρῳ χώρῳ τῆς ἀγορᾶς σῴζονται εἰσέτι ἐξέδραι καὶ ἄλλα μνημεῖα, καὶ βάσεις ἀγαλμάτων καὶ ψηφισμάτων, ὡς καὶ ὁ βωμός. Αἱ στοαὶ εἶναι δωρικοῦ ῥυθμοῦ, σῴζονται δὲ ἀνὰ 18 κίονες τῆς δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς στοᾶς καὶ 30 τῆς νοτίας. Ἡ βορεία ἢ ἱερὰ καλουμένη στοὰ τῆς ἀγορᾶς δεσπόζει τῆς ἀγορᾶς, ὡς εὑρισκομένη ὑψηλότερον τῆς ἐπιφανείας τῆς διερχομένης ὁδοῦ τῆς δυτικῆς πύλης. Αὕτη ἔχει μῆκος 117 μ καὶ βάθος 12.50 μ. καὶ διαιρεῖται διὰ κιόνων εἰς δύο κλίτη. Κατὰ τὴν πρόσοψιν ἔχει 49 κίονας καὶ ἐσωτερικῶς 24, ἦτο δ' ἐστεγασμένη σαμαροειδῶς. Ἡ πρόσοψις ἦτο κεκοσμημένη διὰ τεχνοτροπίας ἰωνικοῦ καὶ δωρικοῦ ῥυθμοῦ, οἱ κίονες ὅμως τῆς ἐσωτερικῆς κιονοστοιχίας ἦσαν ὅλοι ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ. Ἡ ἱερὰ αὕτη στοὰ ἦτο κεκλεισμένη κατὰ τὰς στενὰς πλευράς της, ἔφερε δὲ πρὸς τὸ βάθος, πρὸς βορρᾶν, 15 δωμάτια. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν κάτω γωνίαν ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς κρήνη. Τὸ ἐκκλησιαστήριον καὶ τὸ πρυτανεῖον εὑρίσκονται ἄνωθεν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τῆς ἱερᾶς στοᾶς καὶ εἶναι συναπτά. Τὸ ἐκκλησιαστήριον εἶναι ὀρθογώνιον θεατροειδὲς κτίσμα, 20×21 μ. Ἐν τῷ μέσῳ ἔχει βωμόν, πέριξ δέ, κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς, ἀμφιθεατρικῶς τοποθετημένα 640 μαρμάρινα καθίσματα μετὰ παρόδων. Τὸ ἐκκλησιαστήριον ἦτο τὸ βουλευτήριον τῆς Πριήνης, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ θέσεις εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως, ὅστις, κατὰ Wiegand, ἀνήρχετο εἰς 4.000 ψυχὰς ἐν ὅλῳ. Τὸ πρυτανεῖον εἶναι τὸ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἐκκλησιαστηρίου συναπτὸν οἰκοδόμημα μετὰ περιστυλίου σχήματος ὀρθογωνίου. Ἐν τῷ μέσῳ εἶναι αὐλή, πέριξ δέ, πλὴν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ὑπάρχουσι δωμάτια. Ὁ ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς κεῖται δυτικῶς τοῦ τετραγώνου, ἔνθα εὑρίσκεται τὸ ἐκκλησιαστήριον, καὶ βορείως τῆς ἱερᾶς στοᾶς. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τούτου καταλήγει ἡ ὁριζοντία ὁδὸς τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἐκ νότου ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς μία κλιμακωτὴ κάθετος ὁδός. Κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, ἐπὶ τῆς νοτίας παραστάδος τοῦ προνάου, ὁ ναὸς οὗτος κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ πεφημισμένου ἀρχιτέκτονος Πυθίου, τοῦ καὶ ἀρχιτέκτονος τοῦ μαυσωλείου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ἀναλώμασι δὲ τοῦ Μεγάλου

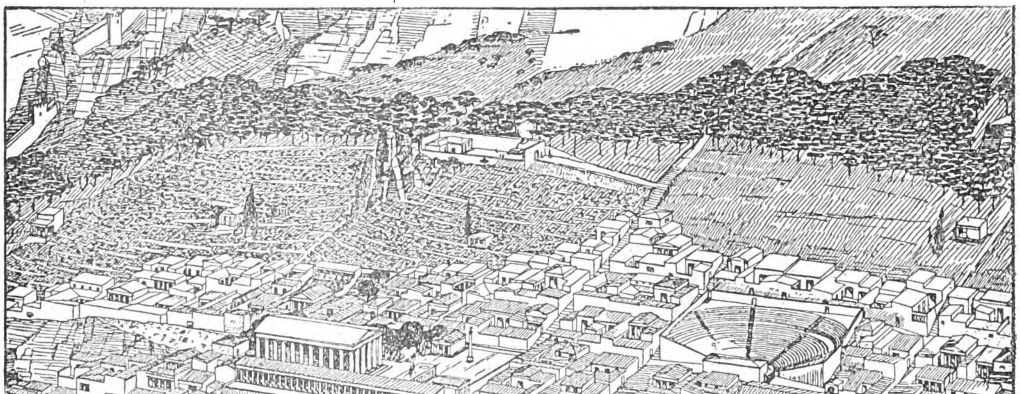

Ἀναπαράστασις τῆς Πριήνης ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος ***Α. Zippelius.***

Digitized by Google

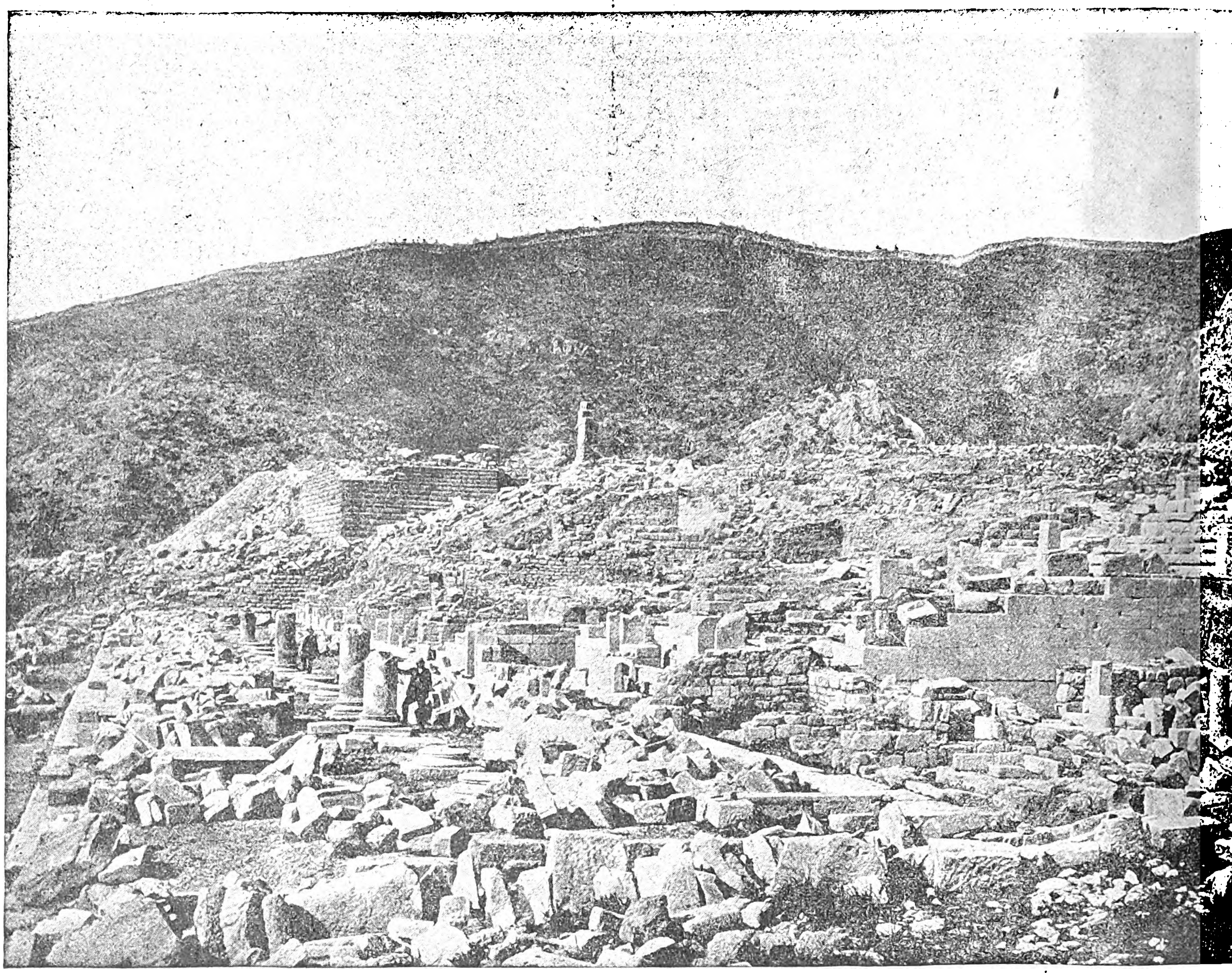

Βορεία πλευρὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Πριήνης.

Ἀλεξάνδρου. Παρὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁ ναὸς οὗτος διατηρεῖται εἰσέτι ἀρκετὰ καλῶς καὶ ἀποτελεῖ περίφημον δεῖγμα τῆς ἀσιατικο-ἰωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Εἶναι ἱδρυμένος ἐπὶ ὑψώματος 96 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ δεσπόζει τοῦ πλείστου μέρους τῆς πόλεως καὶ πρὸ πάντων τῆς ἀγορᾶς. Ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ τεμένους εἶναι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ὅπου καταλήγει ἡ ὁδὸς τῆς Ἀθηνᾶς. Ὁ ναὸς εἶναι προσανατολισμένος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ εἶναι περίπτερος μὲ ἓξ κίονας κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς καὶ ἕνδεκα κατὰ τὰς μακράς. Διαιρεῖται εἰς πρόναον, σηκὸν καὶ ὀπισθόδομον. Καὶ ὁ μὲν πρόναος καὶ ὁ ὀπισθόδομος εἶναι ἐν παραστάσι, ὁ δὲ σηκὸς φέρει βάθρον τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος. Αἱ βάσεις τῶν κιόνων, ἀποτελούμεναι ἐκ τριῶν τμημάτων, ἔχουσιν ὕψος 0.80 μ., τὰ δὲ κιονόκρανα, πλὴν τῆς ἕλικος, κοσμοῦνται ὑπὸ ᾠῶν καὶ κυματίων. Τοιαύτην διακόσμησιν φέρουσι καὶ τὰ ὑπεράνω ἀρχιτεκτονικὰ ἄλλα τμήματα. Τὸ λατρευτικὸν ἄγαλμα τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς ἦτο, κατὰ τὸν Παυσανίαν καὶ τὰ νομίσματα τῆς Πριήνης τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἀντίγραφον τῆς χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου. Ὁ ἐξωτερικὸς πλαστικὸς διάκοσμος εἶχεν ὡς θέμα τὴν γιγαντομαχίαν καὶ τὴν κενταυρομαχίαν. Πρὸς ἔξαρσιν τῆς ὡραιότητος τῶν πλαστικῶν τούτων ἔργων ὁ ναὸς ἦτο κεχρωματισμένος, ὡς ἀποδεικνύουσι τοῦτο πολλὰ ἴχνη βαφῆς. Ἀνατολικῶς τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ, ἐν τῷ ἀνατολικῷ περιβόλῳ, ἐγείρεται εἰς ὕψος 1.75 μ. ὁ βωμός, ἐπίμηκες ὀρθογώνιον κτίσμα ἐκ μαρμάρου, μήκους 13.20 καὶ πλάτους 7,12 μ. Ὁ βωμὸς ἦτο κεκοσμημένος δι' ἀναγλύφων, περιεβάλλετο δὲ ὑπὸ ἓξ κιόνων κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς καὶ 11 κατὰ τὰς μακρὰς καὶ παρουσίαζεν οὕτω τὸ σχῆμα περιπτέρου ναοῦ. Ἐν τοῖς μετακιονίοις ὑπῆρχον ἀνάγλυπτοι πλάκες ἢ θωράκια, ἐφ' ὧν ἦσαν γεγλυμμέναι, σχεδὸν ὡς ἀγάλματα, μορφαὶ γυναικῶν, ἀποτελοῦσαι τὸν χορὸν τῶν θεραπαινίδων ἢ κυριῶν τῆς θεᾶς. Ἐκ τοῦ πλουσίου τούτου πλαστικοῦ κόσμου ὀλίγα τεμάχια διεσώθησαν. Ἀνάλογον εἰς ἀρχιτεκτονικὴν πλαστικὴν διακόσμησιν ἦτο καὶ τὸ πρόπυλον, ἤτοι ἡ κυρία πύλη εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον.

Εἰς ταύτην ἀνήρχετό τις διὰ κλίμακος ἐξ ἓξ βαθμίδων. Τὸ κτίσμα τοῦτο εἶχεν ἁπλῆν πρόσοψιν μὲ τέσσαρας κίονας βλέποντας πρὸς τὰ ἔξω καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου μικρὰν τετράγωνον αἴθουσαν μὲ τέσσαρας ἑτέρους κίονας βλέποντας πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐκτὸς τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ἐπισήμου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ἄλλοι ναοὶ τῆς Πριήνης ἦσαν: ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου πρώτου ἐπιπέδου τῆς πόλεως· ὁ ναὸς τῶν Αἰγυπτίων θεῶν ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐπιπέδου, μεταξὺ τῶν ὁριζοντίων ὁδῶν Θεάτρου καὶ Ἀθηνᾶς, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς.

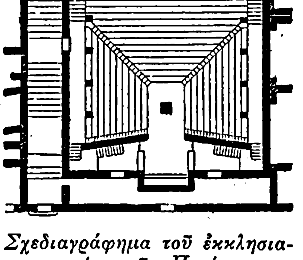

Σχεδιαγράφημα τοῦ ἐκκλησιαστηρίου τῆς Πριήνης.

Ἐκ πάντων τῶν κτισμάτων τῆς Πριήνης τὸ ἀρτιώτερον σῳζόμενον εἶναι τὸ θέατρον. Τοῦτο εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ πρώτου ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, μεταξὺ

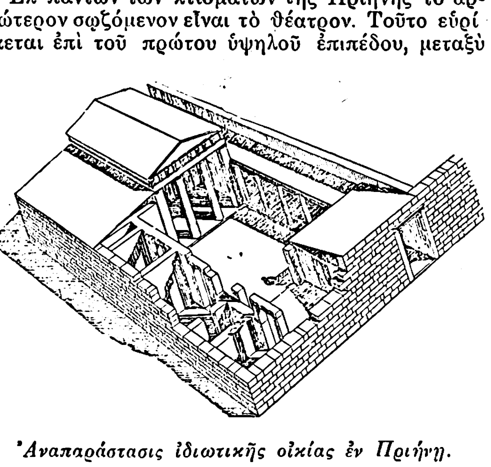

Ἀναπαράστασις ἰδιωτικῆς οἰκίας ἐν Πριήνῃ.

τῶν δύο ἀνωτάτων ὁριζοντίων ὁδῶν. Αἱ πάροδοι καὶ ὁ περιφερικὸς προστατευτικὸς τοῖχος εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ τετραγωνικῶν μαρμαρίνων ὀγκολίθων, κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τοίχου ὑπάρχει κλῖμαξ ἓξ βαθμίδων καὶ πλάτους 1,60 μ., ἄγουσα εἰς τὰ διαζώματα τοῦ κοίλου. Τὸ κοῖλον ἢ θεωρεῖον κατὰ τὸ κατώτατον μέρος αὐτοῦ ἔχει λαξευθῆ ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βράχου, τὸ ἀνώτατον ὅμως ἔχει κατασκευασθῆ ἐξ ὀγκολίθων. Τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο, ἐν σχήματι ἡμικυκλίου, διαιρεῖται δι' ἓξ κλιμάκων εἰς πέντε ἴσας κερκίδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἓξ σειρὰς καθισμάτων. Τὸ μεταξὺ τοῦ κοίλου καὶ τῆς σκηνῆς τμῆμα τοῦ θεάτρου κοσμεῖται διὰ πέντε θρόνων προεδρίας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἵσταται ὁ βωμός. Ὁ βωμὸς ἔχει μῆκος 1,65, πλάτος 0,93 μ. καὶ ὕψος 1.38 μ., ἡ δὲ μετὰ κρηπῖδος βάσις, ἐφ' ἧς ἵστατο ὁ ἱερεὺς πρὸ τοῦ βωμοῦ, ὕψος 0,60 μ. Ὁ βωμὸς κοσμεῖται κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς διὰ ἀετωμάτων μετὰ γεισιπόδων, κατὰ δὲ τὰς μικρὰς δι' ἀναγλύπτου στεφάνου κισσοῦ. Οἱ πέντε θρόνοι κοσμοῦνται διὰ λεοντοπόδων καὶ φύλλων κισσοῦ, φέρουσι δὲ καὶ ἐπιγραφάς, ὡς ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου ἐν Ἀθήναις. Ὁ ἡμικυκλικὸς χῶρος τῆς ὀρχήστρας ἦτο ἐπεστρωμένος ἁπλῶς διὰ χώματος. Οἱ πυλῶνες τῶν παρόδων στηρίζονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς παρόδου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ τοίχου τοῦ προσκηνίου καὶ εἶχον ὕψος 3.70 μ. Ἡ διάμετρος τῆς ὀρχήστρας εἶναι 18,65 μ. Ἀνάλογον εἶναι καὶ τὸ μῆκος τῆς σκηνῆς (18.41 μ.), ἥτις εἶναι ἐπενδεδυμένη διὰ τετραγώνων ὀρθογωνίων μαρμαρίνων ὀγκολίθων κατ' ἰσοδομικὸν τρόπον ἐκτισμένων καὶ ἥτις διαιρεῖται εἰς τρία σχεδὸν ἰσομεγέθη δωμάτια, μὴ συγκοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα. Τοῦ προσκηνίου σῴζονται ἀκόμη δώδεκα στηρίγματα κατὰ μέτωπον, δύο κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ ἕνα κατὰ τὴν δυτικήν. Τούτων ἐλλείπουσιν ἐννέα κιονόκρανα, διατηρεῖται ὅμως κατὰ τὸ ἓν τρίτον τὸ ἐπιστύλιον μετὰ ἡμικιονίων καὶ τριγλύφων.

Τὸ στάδιον εὑρίσκεται παρὰ τὸν νότιον τοῖχον τοῦ τείχους. Εἶναι ἔργον τῶν τελευταίων ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ ἔχει σχῆμα σχεδὸν ἐπίμηκες ὀρθογώνιον τετράπλευρον, μήκους 191 μ. καὶ πλάτους 20 μ. Ἡ εἴσοδος εἶναι ἀπὸ δυσμῶν. Τὰ θεωρεῖα εὑρίσκονται ἐπὶ ἀνηφορικῆς θέσεως πρὸς βορρᾶν, ὅπου ὑπάρχει ἐπίσης δωρικὴ στοὰ διήκουσα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ χώρου καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῶν θεωρείων δι' ὑπαίθρου χώρου. Ἡ πύλη τῆς εἰσόδου ἦτο κεκοσμημένη διὰ κορινθιο-

Digitized by Google

κῶν κιονοκράνων. Ἡ μακρὰ στοὰ ὑπεβαστάζετο διὰ 85 στηριγμάτων ἀρραβδώτων.

Συναπτὸν πρὸς τὸ στάδιον καὶ δυτικῶς ἐκείνου εἶναι τὸ κάτω γυμνάσιον, κείμενον 6 μ. ὑψηλότερον τοῦ σταδίου. Τοῦτο σύγκειται ἐκ μιᾶς τελείως τετραγώνου αὐλῆς, περιεβάλλετο δὲ ὑπὸ τεσσάρων στοῶν δωρικοῦ ρυθμοῦ. Ἡ εἴσοδος ἦτο ἀπὸ δυσμῶν, εἶχε δὲ τὴν μορφὴν ἰωνικοῦ προπύλου. Κάτωθεν τοῦ προπύλου καὶ πρὸ τῆς δυτικῆς στοᾶς, ὅπως καὶ ὄπισθεν τῆς ἐκ δύο κιονοστοιχιῶν συνισταμένης βορείας στοᾶς, ὑπῆρχον δωμάτια-ἀποδυτήρια καὶ λουτῆρες καὶ ἄλλα δωμάτια τῶν ἐφήβων ἢ ἐφηβεῖα, πέντε πρὸς βορρᾶν καὶ τρία πρὸς δυσμάς, ἄνισα εἰς χῶρον, ἀλλὰ πλουσίως κεκοσμημένα ἀρχιτεκτονικῶς. Ἕτερον γυμνάσιον εἶναι τὸ λεγόμενον ἄνω γυμνάσιον. Τοῦτο εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ πρυτανείου. Τὸ κτίσμα δὲν διατηρεῖται καλῶς. Γενικῶς ὅμως καὶ τοῦτο, ὅπως καὶ τὸ κάτω γυμνάσιον, εἶχε τὴν αὐτὴν διάταξιν.

Ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τούτων εὑρέθησαν πλεῖστα ὅσα ἔργα τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς τέχνης: ἤτοι πήλινα ἀγγεῖα καὶ εἰδώλια, μαρμάρινα καὶ χάλκινα ἀγάλματα, σιδηραῖ κλίναι καὶ ἄλλα μετάλλινα ἐργαλεῖα καὶ σκεύη, ἀποδεικνύοντα τὴν ἀρχαίαν ταύτην πόλιν μίαν τῶν ὡραιοτέρων καὶ καλλιτεχνικωτέρων πόλεων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Β. Δ. Θ.

πρικεΐτης (ὁ) (Priceit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, συνώνυμον πρὸς τὸν *πανδερμίτην* (βλ. λ.).

πρικοκκιὰ (ἡ). Δημώδης ὀνομασία τῆς προύνου τῆς ἀρμενιακῆς (ἄλλως *βερυκοκκιά)*.

Πρικοσύρης, *Νικόλαος*· βλ. λ. *Πικροσίρης*, Νικόλαος.

Πρὶλ (Priel) *[Γεωγρ.]*. Ἐν τῇ Ἄνω Αὐστρίᾳ αἱ δύο ὑψηλότεραι κορυφαὶ τοῦ Νεκροῦ Ὄρους, τὸ μέγα Πρὶλ (ὕψ. 2.514 μ.) καὶ τὸ μικρὸν Πρὶλ (ὕψ. 2.134 μ.). Θ. Κ.

Πρίλαπος *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σερβικῆς Μακεδονίας, ἡ σημερινὴ *Περλεπὲς* (βλ. λ.).

Πριλούκα (Priluka) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐντάϊ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάχματς—Τσέρκασσυ. Κάτ. 26.057 (1926). Ἔχει μουσεῖον, σιδηροβιομηχανίαν, ἀλευρομύλους καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν. Θ Κ.

πρίμ. Γαλλικὴ λέξις prime=δῶρον, ὑπερτίμημα, χρησιμοποιουμένη διεθνῶς μὲ τὰς ἀντιστοίχους ταύτας σημασίας.

πρίμα (ἡ)· βλ. *ὑψίφωνος*.

πριμὰζ (primage=ἐπιβράβευσις). Καλεῖται οὕτω καὶ *πῖλος τοῦ πλοιάρχου* (chapeau de capitaine) ἢ *δικαίωμα πίλου* (droit de chapeau) ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ ναύλου, συνήθως ἴσον πρὸς τὸν ναῦλον ἑνὸς τόννου, ὅπερ ἐν εἴδει ἀμοιβῆς κατεβάλλετο εἰς τὸν πλοίαρχον ὑπὸ τοῦ ναυλωτοῦ-παραλήπτου, ἐφόσον τὸ φορτίον, ἀποκλειομένης τῆς ἀνωτέρας βίας, μετεφέρετο ἐν καλῇ καταστάσει. Τὸ πριμὰζ ἀπετέλει παρεπόμενον τοῦ μισθοῦ, ὁ δὲ πλοίαρχος, εἰσπράττων αὐτό, οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν εἶχε νὰ καταστήσῃ κοινωνοὺς τὸν ἐφοπλιστὴν ἢ τοὺς ἄνδρας τοῦ πληρώματος. Ἐφόσον τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀνεγράφετο ἐν τῷ ναυτολογίῳ, ἐξησφαλίζετο διὰ τοῦ προνομίου τοῦ χορηγουμένου εἰς τοὺς μισθούς, μὴ ὑποκείμενον οὔτε εἰς ἐκχώρησιν οὔτε εἰς κατάσχεσιν. Ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ὅρου τῆς ἐν καλῇ καταστάσει μεταφορᾶς τοῦ φορτίου ἐτεκμαίρετο, συνεπῶς μὲ τὴν περὶ τοῦ ἐναντίου ἀπόδειξιν ἐβαρύνετο ὁ ναυλωτής. Πάντως εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ πλοίαρχος ἀπεπειρᾶτο οἱανδήποτε δολίαν πρᾶξιν ἐπὶ τοῦ φορτίου, ἔχανε πᾶν δικαίωμα ἀμοιβῆς, ἀνεξαρτήτως τῆς αἰσίας ἢ μὴ μεταφορᾶς. Σήμερον τὸ πριμάζ, ὑπὸ τὴν παλαιὰν αὐτοῦ μορφήν, δὲν ὑφίσταται· ἀντ' αὐτοῦ ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν πλοίαρχον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ κινῆται ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον του ὑπέρ τε τοῦ πλοίου καὶ τοῦ πληρώματος, ὡρισμένον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ ναύλου ὡρισμένων ἐμπορευμάτων καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιτυγχανομένης ἐπὶ τοῦ γαιάνθρακος οἰκονομίας, τὸ ποσοστὸν ὅμως τοῦτο θεωρεῖται ὡς συμπλήρωμα τοῦ ναύλου καὶ καταβάλλεται διὰ τοῦ πλοιοκτήτου ἢ τοῦ ναυλοῦντος, διὸ καὶ κατ' ἀρχὴν ὁρίζεται ἢ ἐν τῷ ναυλωτικῷ ἢ ἐν τῇ φορτωτικῇ, χωρὶς νὰ γίνηται μνεία περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ναυτολογίῳ. Ι. Α. Β.

πριμαντόνα (ἡ)· βλ. *ὑψίφωνος*.

Πριμάσιος (Primasius). Ἐπίσκοπος Ἀφρικῆτοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἀποθανὼν τῷ 560. Ἔγραψεν ἑρμηνείαν εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐρανισθεῖσαν ἐκ προγενεστέρων ἔργων Λατίνων θεολόγων, καὶ μάλιστα τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τοῦ Τυχονίου. Ἡ ἀποδιδομένη εἰς αὐτὸν ἑρμηνεία ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, ἐράνισμα οὖσα ἐκ τῶν ἑρμηνειῶν Ἱερωνύμου, Ἀμβροσίου Αὐγουστίνου καὶ ἄλλων, ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Α' (523—526) ἢ Ἰωάννου τοῦ Β' (532—535). Ε. Γ. Π.

Πριματίτσε (Primatice), ***Φραγκῖσκος-Πριματίτσιο*** (Primaticcio), ὁ ἐπιλεγόμενος—. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος (1504—1570). Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς μὲν παρὰ τῷ Ἴμολα, μετὰ ταῦτα δὲ παρὰ τῷ Μπανιακαβάλλο καὶ τῷ Ἰουλίῳ Ρωμαίῳ, μεθ' οὗ συνειργάσθη βραδύτερον ἐν τῇ ἐκτελέσει διακοσμητικῶν συνθέσεων ἐν Μαντούῃ. Συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ τοῦ Ρόσσο, μεθ' οὗ ἐκλήθη τῷ 1531 εἰς Παρισίους ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Α'. Οἱ δύο οὗτοι καλλιτέχναι εἰσήγαγον εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ πνεῦμα τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, ὡς δέ τινες τεχνοκρίται παρετήρησαν, καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῆς σχολῆς τοῦ Μιχαὴλ-Ἀγγέλου. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ δρᾶσις τοῦ Πριματίτσε ὑπῆρξε πολυσχιδεστάτη. Οὐ μόνον ὡς ἀρχιτέκτων, ἀλλὰ καὶ ὡς γλύπτης καὶ ὡς διακοσμητὴς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰδιοχείρως ἐξετέλεσε καὶ εἰς πολυπληθεῖς ἄλλους καλλιτέχνας παρέσχε τὰ σχέδια πρὸς ἐκτέλεσιν ποικίλων ἔργων. Τὰ κυριώτερα διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης του εἶναι ἡ κομψότης, ἐνιαχοῦ ἐξεζητημένη, ἡ χάρις, ἐνίοτε συμβατική, ἡ λεπτότης καὶ ἡ μεγίστη ἐντέλεια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Παρὰ ταῦτα, ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Πριματίτσε εἶναι πολλαχοῦ ἀτελές, καταφανὴς δ' ἡ ἔλλειψις ἐναργείας ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ἔργων του. Τῷ 1559 ὠνομάσθη ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Β' ἐπιμελητὴς τῶν βασιλικῶν κτηρίων, ὑπῆρξε δ' ἀληθὴς διδάκτωρ τῆς γαλλικῆς τέχνης ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Ὑπὸ πολλῶν ὑπεστηρίχθη εἰς τὸ παρελθὸν ὅτι ὁ Πριματίτσε ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ πύργου τοῦ Σαμπόρ, ἀλλὰ διεπιστώθη ἤδη ὅτι ἁπλῶς συνειργάσθη εἰς τὴν οἰκοδόμησίν του. Μεταβὰς τῷ 1540, κατ' ἐντολὴν Φραγκίσκου τοῦ Α', εἰς Ἰταλίαν, μετήνεγκεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γαλλίαν πολυπληθῆ καὶ ἀξιόλογα λείψανα τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος. Ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου ἀπόκειται εἷς ἐνδιαφέρων πίναξ του: «Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Σκιπίωνος». Ι. Μ. Π.

πριμᾶτος (ὁ) (Primas). Ὁ πρῶτος τῇ τάξει, ὁ προϊστάμενος πολιτικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας τινὸς ἢ κοινότητος. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Δύσεως πριμᾶτοι (primates, episcopi primae sedis ἢ cathedrae) ἐκαλοῦντο οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἀσκοῦντες ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτῶν ἐπαρχίᾳ δικαιώματά τινα διοικήσεως καὶ ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, ἐπομένως οἱ μητροπολῖται καὶ ἔπειτα οἱ ἀρχιεπίσκοποι, καὶ δὴ οἱ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ καλούμενοι ἔξαρχοι. Μόνον ὁ ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδόνος, φέρων τὸν τίτλον πριμᾶτος, ἤσκει δικαιοδοσίαν ἐφ' ὅλης τῆς Ἀφρικῆς, ἦτο ἐπομένως τρόπον τινὰ πατριάρχης. Διὰ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ ἐνισχύσεως τῆς δυνάμεως τοῦ πάπα τῆς Ρώμης καὶ τῆς ἀπονομῆς αὐτῷ τοῦ πρωτείου ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ἤρχισεν ὁ τίτλος πριμᾶτος νὰ ἀπονέμηται ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς τοὺς ἀρχιεπισκόπους, τοὺς ὄντας μονίμους παπικοὺς ἀπεσταλμένους (λεγάτους), οἵτινες ἤσκουν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτῶν περιοχῇ τὴν ἐποπτείαν καὶ διοίκησιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων ἢ καὶ τῇ παραχωρήσει ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ πάπα ἰδίων προνομίων. Τοιοῦτοι ὅμως πριμᾶτοι δὲν ὑπῆρχον δι' ἁπάσας τὰς χώρας. Οὕτω π. χ. τὸν τίτλον πριμᾶτος τῆς Γερμανίας ἀπένειμεν ὁ πάπας Πῖος ὁ Θ' μόλις τῷ 1854 εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Σαλτσμπούργου. Ἐν τῇ ἐπισκοπιανῇ διαμαρτυρομένῃ Ἐκκλησίᾳ τὸν τίτλον τοῦ πριμάτου διετήρησαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὁ τῆς Οὐψάλας διὰ τὴν Σουηδίαν. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ μόνον ὁ πατριάρχης τῆς Ρουμανίας φέρει τὸν τίτλον τοῦτον. Κ. Ι. Δ.

Πριμίανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

πριμικήριοι (οἱ) *['Εκκλησ. Δίκ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ προϊστάμενοι τάξεώς τινος τῶν τῆς ἐπισκοπικῆς Ἐκκλησίας ὑπουργούντων, ὡς τῶν ἀναγνωστῶν, νοταρίων, ταβουλαρίων κλπ. Πριμικήριοι ἐκαλοῦντο καὶ οἱ μάντεις. Ἐν τῇ Δύσει ὁ πριμικήριος (primicerius ἢ καὶ primiclerus) ἦτο ὁ προϊστάμενος τοῦ ὑποδεεστέρου κλήρου, ἀπὸ τοῦ ὑποδιακόνου καὶ κάτω. Ὁ κανὼν 10 τῆς ἱσπανικῆς ἐν Ἠμερίτῃ (Emerita, Merida) ἐπαρχιακῆς συνόδου, ἔτους 666, ὥρισεν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ἐν τῷ ἑαυτῶν καθεδρικῷ ναῷ ἀρχιπρεσβύτερον, ἀρχιδιάκονον καὶ πριμικήριον. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πριμικηρίου ἀπαντᾷ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς οὐ μόνον ἐν τῷ κλίματι τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῖς λοιποῖς πατριαρχείοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις αὐτοκεφάλοις Ἐκκλησίαις, ὡς λ. χ. ἐν τῇ τῆς Κύπρου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὀφφίκιον τοῦ πριμικηρίου ἀφορᾷ:

I. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνῳδίαν. Τὸ ἀξίωμα τῶν πριμικηρίων, δύο συνήθως, ἐπέβαλλεν εἰς αὐτοὺς τὸ καθῆκον τοῦ νὰ ψάλλωσι μετὰ τῶν δομεστίκων καὶ τοῦ πρωτοψάλτου καὶ καταλέγεται ἐν τῷ εὐωνύμῳ χορῷ ὑπὸ τοῦ (τόμ. Ε' τοῦ «Συντάγματος ἱερῶν κανόνων», σ. 531 ὑποσημ.) καταλόγου ἐν τῇ τρίτῃ πεντάδι τῇ τάξει πρῶτον, ὑπὸ δὲ τοῦ Μ. Εὐχολογίου ὡσαύτως τῇ τάξει ἑνδέκατον.

II Εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀναγνώσεις Τὸ ἀξίωμα τοῦ πριμικηρίου τῶν ἀναγνωστῶν ἢ ἀρχαναγνώστου παρεῖχε τῷ κατόχῳ αὐτοῦ τὸ δικαίωμα νὰ προΐσταται τῶν λοιπῶν ἀναγνωστῶν, καταλέγεται ὑπὸ Κωδίνου τοῦ κουροπαλάτου (Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μ. Ἐκκλησίας) ἐν τῇ ὀγδόῃ πεντάδι τῇ τάξει πρῶτον, ἐδίδετο εἰς ἀναγνώστας, ἀπαντᾷ δὲ οὐ μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις μητροπόλεσιν.

III. Εἰς τὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ γραφείου καὶ εἰς τὰ τῶν δικαιοπραξιῶν καθόλου ἔγγραφα. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πριμικηρίου τῶν πατριαρχικῶν ἢ ἐπισκοπικῶν ταβουλαρίων καταλέγεται ὑπὸ μὲν Κωδίνου τοῦ κουροπαλάτου (Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μ Ἐκκλησίας) ἐν τῇ ἑβδόμῃ πεντάδι, τῇ τάξει τέταρτον, ὑπὸ δὲ τοῦ β' καταλόγου τοῦ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ (ἐκδόσ. Γοάρου) ἐν τῇ ἕκτῃ πεντάδι, τῇ τάξει πρῶτον, ὑπὸ Ματθαίου δὲ τοῦ μοναχοῦ (Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μ. Ἐκκλησίας), ἐν τῇ ἕκτῃ πεντάδι τῇ τάξει τέταρτον, καὶ ἐπέβαλλε τὸ καθῆκον τοῦ γράφειν καὶ ὑπογράφειν τὰ εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶντα γράμματα ὡς ἐκδοτήρια, πρατήρια, διαθήκας, γράμματα προσενέξεως, κρίσιμα γράμματα, τοῦ γράφειν ὁμολογίας καὶ καθόλου ὑποσχέσεις μοναχῶν, τοῦ ἑρμηνεύειν τὰ εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶντα ἔγγραφα, τοῦ ὑπογράφειν ὑπὸ τὴν ἰδιότητα μάρτυρος τὰ εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶντα ἔγγραφα καὶ τοῦ ὑπογράφειν μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων ἀξιώμασιν ἐκκλησιαστικοῖς τετιμημένων κληρικῶν πατριαρχικὰ συνοδικὰ γράμματα. Ἐδίδετο ἔστιν ὅτε καὶ εἰς ἱερεῖς, συνυπῆρχε δ' ἐνίοτε καὶ μετ' ἄλλων ἀξιωμάτων.

Πλὴν τοῦ πριμικηρίου τῶν ταβουλαρίων ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πριμικηρίου καὶ ταβουλαρίου. Προϊστάμενον εἶχεν ὁ πριμικήριος τῶν ταβουλαρίων τὸν τυχὸν ὑπάρχοντα πριμικήριον τῶν πριμικηρίων τῶν ταβουλαρίων. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πριμικηρίου τῶν πριμικηρίων τῶν ταβουλαρίων ἐπέβαλλεν ὡσαύτως τὸ καθῆκον τοῦ γράφειν καὶ ὑπογράφειν τὰ εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶντα ἔγγραφα. ἐδίδετο ἔστιν ὅτε καὶ εἰς ἱερεῖς, ἐπετρέπετο δὲ νὰ συνυπάρχῃ καὶ μεθ' ἑτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ὡς λ. χ. τοῦ νομικοῦ.

IV. Εἰς τὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ εὐταξίας. Ὁ πριμικήριος τῶν εὐταξιῶν καθῆκον εἶχε λαμπαδηφορῶν νὰ καλῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν ἀρχιερέα. Ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ ὁ ἄρχων πριμικήριος κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ἔφερε τὸ χαζράνιον, ἔχων ἑκατέρωθεν δύο εὐταξίας. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Πρῖμις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν Αἰθιοπίᾳ, ἢ ἄλλως *Πρήμνις*, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἀσταβόρα (νῦν Ἀτμπάρα). Ὑπαγομένη εἰς τὴν βασίλισσαν τῶν Αἰθιόπων Κανδάκην, κατελήφθη ἐξ ἐφόδου τῷ 23 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου Πετρωνίου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου, ὅστις ἐπισκευάσας τὰ τείχη αὐτῆς καὶ καταλιπὼν ἰσχυρὰν φρουρὰν καὶ ζῳοτροφίας διὰ δύο ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. IV, 7, 6) διακρίνεται εἰς Μικρὰν καὶ Μεγάλην Πρῖμιν, ταυτίζεται δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὸ νῦν ἐν Σουδὰν χωρίον Ἰβρίμ, νοτιοδυτικῶς τῆς πολίχνης Κορόσκο, πρὸς Β. τοῦ Οὐάδι Χάλφα, ὅπου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου. Α. Θ. Σ.

πριμιτιβισμὸς (ὁ). Ὀνομάζεται οὕτως ἡ παρατηρουμένη ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τέχνης τάσις πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰς παλαιοτάτας, τὰς πρωτογόνους ἐνίοτε, καλλιτεχνικὰς μορφάς. Οἱ ἀσκοῦντες τὴν τεχνοτροπίαν ταύτην καλλιτέχναι καλοῦνται «πριμιτὶφ» (primitifs, ἀρχικοί). Πριμιτὶφ ἐν τούτοις ὀνομάζονται καὶ οἱ παλαιότατοι πρόδρομοι πάσης καλλιτεχνικῆς ἀνελίξεως, οἱ διακρινόμενοι διὰ τὴν πηγαίαν των ἔμπνευσιν, τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν δροσερότητα τοῦ αἰσθήματός των, τὴν ἁπλοϊκότητα εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων τῆς φαντασίας των καὶ τῆς τεχνικῆς των. Ὁ πριμιτιβισμὸς ἐμφανίζεται κατὰ κανόνα εἰς ἐποχάς, καθ' ἃς θεωροῦνται ὡς ἐξηντλημέναι αἱ περίτεχνοι ἐκδηλώσεις τῆς δημιουργίας, οἱ δὲ καλλιτέχναι στρέφονται πρὸς τὰς ἀρχεγόνους πηγάς, διὰ ν' ἀνανεώσουν τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν τεχνικήν των. Πολὺ συχνὰ ὅμως ἡ τοιαύτη ἐπάνοδος εἰς τὸ παρελθὸν φέρει συμβατικὸν καὶ ἐξεζητημένον χαρακτῆρα. Ὁ πριμιτιβισμὸς ὡς σχολή, παραγαγοῦσα ἀξιόλογά τινα ἔργα, ἐνεφανίσθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν λοιπὴν ἐπαναστατικὴν καὶ πρωτοποριακὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν. Ι. Μ. Π.

Πριμονιανὰ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Πρίμο ντὲ Ριβέρα (Primo de Rivera y Orbaneja), ***Μιχαήλ**, μαρκήσιος ντ' **Ἐστέλλα***. Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Κάντιξ τῷ 1870 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1930. Εἰσηλ-

Digitized by Google

θεν ἐνωρὶς εἰς τὸν στρατόν, τοὺς δὲ πρώτους αὐτοῦ στρατιωτικοὺς βαθμοὺς ἀπέκτησεν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἐν Μαρόκῳ, Κούβᾳ καὶ Φιλιππίναις. Εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν ἔφερεν ἤδη τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, τῷ δὲ 1908 προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην, ἀπεστάλη καὶ πάλιν εἰς Μαρόκον, ὅπου προήχθη εἰς στρατηγὸν κατ' ἐκλογήν. Τῷ 1915 ἐγένετο στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Κάντιξ, τῷ 1918 ὠνομάσθη διοικητὴς μεραρχίας, τῷ 1920 στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Βαλεντίας καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος στρατιωτικὸς διοικητὴς Μαδρίτης, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινεν ὀλίγους μόνον μῆνας, ἀντικατασταθεὶς ὡς περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς κυβερνήσεως, τὴν ὁποίαν δριμέως ἔψεξεν ἐν τῇ γερουσίᾳ διὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐν Μαρόκῳ. Τῷ 1922 ἐγένετο στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Καταλωνίας, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην εὑρισκόμενος προέβη, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1923, εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐν Ἱσπανίᾳ στρατιωτικῆς δικτατωρίας. Ἐπωφελούμενος τῆς δυσχεροῦς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς θέσεως τῆς κυβερνήσεως Γκάρθια Πριέτο, ὁ Πρίμο ντὲ Ριβέρα, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν ὑποστήριξιν τῶν φρουρῶν τῆς Καταλωνίας καὶ τῆς Ἀραγώνης, τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1923 ἐκάλεσεν ἐπισήμως τὴν κυβέρνησιν νὰ παραιτηθῇ καὶ χωρὶς νὰ ἀναμείνῃ ἀπάντησιν ἔφθασεν εἰς Μαδρίτην καὶ ἐκεῖ, τῇ ἐπινεύσει καὶ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου ΙΓ' κατήργησε τὴν κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐσχημάτισε στρατιωτικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τύπον διευθυντηρίου ἐξ ἑπτὰ μελῶν, ἐξ ὧν ἓξ ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ εἷς ναύαρχος, διαλύσας ἐπ' ἀόριστον τὸ κοινοβούλιον· εὐθὺς ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον, κατήργησε τὴν ἐλευθεροτυπίαν καὶ τὰς συνταγματικὰς ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῆς νομίμου ἀντιπολιτεύσεως, ἐγκαίνιασε τὴν τρομοκρατίαν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐπέφερεν αὔξησιν τῆς ἀκριβείας τοῦ βίου καὶ πτῶσιν τῆς πεσέτας. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1924 προσέλαβε καὶ πολιτικὰ μέλη εἰς τὸ διευθυντήριον, ἐτροποποίησε τὸ ἰσχῦον δημοτικὸν σύστημα καὶ ἵδρυσεν ἀντιδραστικὴν ὀργάνωσιν, τὴν «Ἐθνικὴν ἕνωσιν», κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἰταλικῶν φασιστικῶν ταγμάτων. Ἡ ἀλλοπρόσαλλος ἐν γένει πολιτική του ἐγέννησε τὴν ἀντίδρασιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, τῶν πανεπιστημιακῶν κύκλων καὶ τῶν σημαντικῶν οἰκονομικῶν παραγόντων. Ὁ Ἀλφόνσος ΙΓ' βλέπων ὅτι ἡ ἀποτυχία τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα θὰ συμπαρέσυρε καὶ τὸν θρόνον του, τὸν ἠνάγκασε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1930 νὰ ὑποβάλῃ παραίτησιν, διορίσας ἀντ' αὐτοῦ πρόεδρον τῆς δικτατωρικῆς κυβερνήσεως τὸν στρατηγὸν Μπέρεγκερ. Ὁ Πρίμο ντὲ Ριβέρα ἀπελθὼν εὐθὺς εἰς Παρισίους ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ Μάρτιον τοῦ ἰδίου ἔτους. —Ω.

Μιχαὴλ Πρίμο ντὲ Ριβέρα.

Πριμόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Μεταγενέστερον ὄνομα τῆς ἐν Παμφυλίᾳ *Ἀσπένδου*, ὀνομασθείσης οὕτω κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν ΣΓ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 47 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παμφυλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τριμούπολις*. Α. Θ. Σ.

Πριμορσκάγια *Ὄμπλαστ* *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Θαλασσία ἐπαρχία*.

πρίμος (ὁ) δημ. ἐπὶ τοῦ καιροῦ. ὁ οὔριος ἄνεμος, ἐκ τοῦ λατιν. primus=πρῶτος. Κατ' ἄλλους ὀρθοτέρα ἡ γραφὴ *πρύμος* (βλ. λ.), ἐτυμολογουμένη ἀπὸ τοῦ *πρύμνη*—ἐπίρρ. *πρίμα* (βλ. λ. *πρύμα*).

πριμούλη (ἡ) (Primula) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν πριμουλοειδῶν, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ 200 εἴδη, τὰ πλεῖστα ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη πολυετῆ, σπανίως μονοετῆ ἢ διετῆ, μὲ ἄνθη λευκά, ἐρυθρὰ ἢ κίτρινα, διατεταγμένα διαφοροτρόπως. Ὁ καρπὸς αὐτῶν εἶναι κάψα. Καλλιεργοῦνται διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν κήπων. Εἴδη τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶναι: *πριμούλη ἡ κοινὴ* (Primula acaulis ἢ vulgaris), *πριμούλη ἡ εὔοσμος* (Primula suaveolens, κοιν. *δρακάκι*, *παναγίτσα* ἢ *πασχαλοῦδα*). Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν ἡ πλέον καλλιεργουμένη καὶ ἡ κοσμητικωτέρα εἶναι πριμούλη ἡ σινικὴ (Primula Sinensis). Γ. Ν. Β.

πριμουλίνη (ἡ) *[Χημ.].* Κιτρίνη χρωστικὴ ὕλη λαμβανομένη διὰ μακρᾶς θερμάνσεως π-τολουϊδίνης μετὰ θείου εἰς 200—250° καὶ περαιτέρω σουλφουρώσεως. Ἀποτελεῖ μὴ σταθερὸν εἰς τὸ φῶς κίτρινον χρῶμα διὰ τὸν βάμβακα. Διὰ διαζωτώσεως ἐπὶ τῆς ἰνὸς καὶ συζεύξεως μετὰ ἀμίνης ἢ φαινόλης μετατρέπεται εἰς ὡραῖα χρώματα, οὐχὶ λίαν σταθερὰ εἰς τὸ φῶς, ὡς τὸ *ἐρυθρὸν τῆς πριμουλίνης*, λαμβανόμενον κατὰ τὴν σύζευξιν μετὰ β-ναφθόλης καὶ τὸ *μπορντὼ τῆς πριμουλίνης* κατὰ τὴν σύζευξιν μετὰ αἰθυλο-β-ναφθυλαμίνης. Σ. Γ.

πριμουλοειδῆ (τὰ) (Primulaceae) *[Βοτ.].* Οἰκογένεια φυτῶν δικοτυληδόνων, περιλαμβάνουσα φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ῥιζωματικὰ μὲ φύλλα ἁπλᾶ, ἐπαλλασσόμενα ἢ ἀντίθετα, ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, διαφόρου μεγέθους, συνήθως κανονικά, διατεταγμένα εἰς βότρυς ἢ σκιάδια μεμονωμένα. Τὰ πριμουλοειδῆ, ἐνδιαφέροντα ἀπὸ ἀνθοκομικῆς ἀπόψεως, περιλαμβάνουν πλεῖστα γένη, ὡς τὴν πριμούλαν, κυκλάμινον, ἀνδρόσακες, λυσιμάχειον. Γ. Ν. Β.

Πριμπίλωφ *Νῆσοι* (Pribilof Islands) *[Γεωγρ.].* Συστὰς τεσσάρων ἡφαιστειογενῶν νήσων, ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Ἀλάσκαν καὶ καλουμένων ἄλλως *Νῆσοι τῶν Φωκῶν* Fur Seal Islands). Κεῖνται ἐν τῇ Βεριγγείῳ θαλάσσῃ εἰς 56°50' Β. πλάτους καὶ 170° Δ. μήκους Γκρήνουϊτς, ἀπέχουσι δ' 180 περίπου μίλλια ἀπὸ τῆς νήσου Οὐναλάσκα καὶ 200 μίλλια ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Νίουενχαμ, πλησιεστέρου σημείου τῆς Ἀλάσκας. Αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ νῆσος τοῦ *Ἁγίου Παύλου* (ἐμβαδοῦ 35 ἀγγλ. τ. μιλλίων περίπου) καὶ ἡ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* (ἐμβ. 27 ἀγγλ. τ. μιλ. περίπου), ὁ δὲ μόνιμος πληθυσμός των δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 400 περίπου κατοίκους. Αἱ νῆσοι εἶναι ὀνομασταὶ ὡς σπουδαῖον κέντρον ἁλιείας φωκῶν. Ἐκτὸς τῶν φωκῶν ὑπάρχουν ἐπὶ τῶν νήσων καὶ κυαναῖ καὶ λευκαὶ ἀλώπεκες, ὡς καὶ ἄπειρον πλῆθος θαλασσίων πτηνῶν, ὡς λάρων, ἀπτηνοδυτῶν, θαλασσίων ψιττακῶν κ.λ.π. Αἱ νῆσοι ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1786 ὑπὸ τοῦ Ῥώσου ναυτικοῦ Γερασίμου Πριμπίλωφ (τοῦ ὁποίου ἔλαβον τὸ ὄνομα) καὶ προσηρτήθησαν εἰς τὴν Ῥωσίαν· τῷ δὲ 1867 ἐπωλήθησαν μετὰ τῆς Ἀλάσκας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, αἵτινες μέχρι τοῦ 1910 ἐνοικίαζον ταύτας εἰς ἐμπορικὰς ἑταιρείας, ἐμπορευομένας τὰ δέρματα τῶν φωκῶν. Ἀπὸ τοῦ 1916 καὶ ἐφεξῆς τὸ κυνήγιον διεξάγεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ τμήματος ἁλιείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, αἵτινες διατηροῦν εἰδικὸν προσωπικὸν ἐπὶ τῶν νήσων. Η. Π. Γ.

Πριμπίτσεβιτς, *Σβετοτσὰρ* καὶ — ***Βαλεριάν***. Κροᾶται ἀδελφοί, δράσαντες ἀμφότεροι κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς αὐστριακῆς κυριαρχίας καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῶν Νοτιοσλαύων ἀγῶνα, ὡς ἡγέται τοῦ πολιτικοῦ κόμματος τοῦ σερβοκροατικοῦ συνασπισμοῦ. Ὁ *Βαλεριάν*, καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Κάρλοβιτς, ἀνῆκε μετ' ἄλλου ἀδελφοῦ του, τοῦ Ἄδαμ, δημοσίου ὑπαλλήλου τῆς οὐγγρικῆς διοικήσεως, εἰς τὴν ὁμάδα τῶν 53 Σερβο-Κροατῶν διανοουμένων καὶ χωρικῶν, οἵτινες συνελήφθησαν καὶ ἐδικάσθησαν τῷ 1903 ἐν *Ἄγραμ* (Ζάγρεμπ), καταγορηθέντες ψευδῶς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ἠθῳώθησαν ὅμως ἐπὶ τέλους, ἕνεκα τῆς ἐξεγέρσεως μερίδος τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αὐστρίᾳ. Ὁ κυριώτερος τῶν ἀδελφῶν Πριμπίτσεβιτς εἶναι ὁ *Σβετοτσάρ*, ἡγέτης τοῦ κόμματος τῶν Σέρβων ἐν Κροατίᾳ ὑπὸ τὸ αὐστριακὸν καθεστώς, ἀναμιχθεὶς κατόπιν ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, κατ' ἀρχὰς μὲν συμπράττων μετὰ τοῦ Πάσιτς, κατόπιν ὅμως προσχωρήσας εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Στέφαν Ράδιτς ἀντιπολίτευσιν τῶν λεγομένων *Πρέτσανι*, δηλαδὴ τῶν τέως ὑπηκόων τῆς Αὐστρίας. Ἔκτοτε ἐξακολουθεῖ ἐνεργῶν κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βελιγραδίου. Ν. Μ.

Πριμπόϊνα *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βουνόχωρον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Πρίμπραμ (Pribram) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐν τῇ μέσῃ Βοημίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Προτίβιν-Ράκονιτς. Κάτ. (1921) 11.810, καὶ μετὰ τῆς ὁμόρου πολίχνης Μπίρκενμπεργκ 15.667. Ἔχει διδασκαλεῖον καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, μεταλλίνων εἰδῶν καὶ σχοινοποιΐας. Θ. Κ.

Πριμούλη.
[1=Τῆς Κίνας· 2=τῶν κηπουρῶν· 3=officinale· 4=τομὴ ἄνθους· 5=καρπός.]

Πρὶμ-ὐ-Πρὰτς (Prim y Prats), ***Χουάν***, *κόμης ντὲ Ρέους, μαρκήσιος ντὲ λὸς Καστιλιέχος*. Ἱσπανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1814—1870). Διεκρίθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν προκληθέντα τῷ 1833 ἐμφύλιον πόλεμον ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Δὸν Κάρλος (τὸν ἀποκληθέντα *Ἑπταετῆ*), προσχωρήσας δὲ εἰς τὸ κόμμα τῆς Μαρίας - Χριστίνας προήχθη εἰς συνταγματάρχην τῷ 1837. Μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς τελευταίας (1840) καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀντιβασιλείας ὑπὸ τοῦ Ἐσπαρτέρο ἀντετάχθη κατ' αὐτοῦ καὶ κατηγορηθεὶς ἐπὶ συνεργίᾳ εἰς τὴν στάσιν τῆς Σαραγόσσης (1842) κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῶν κόρτες τῷ 1843, ἠδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου ἐξήγειρεν εἰς στάσιν τὴν πόλιν Ρέους καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Ἐσπαρτέρο καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἰσαβέλλας. Κατηγορηθεὶς μετ' οὐ πολὺ ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ καθεστῶτος καὶ ἐπὶ ἀποπείρᾳ δολοφονίας τοῦ στρατηγοῦ Νερβάεθ, ἐφυλακίσθη καὶ ἐπί τινα ἔτη ἀπέσχε τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς. Τῷ 1853 μετέβη εἰς Τουρκίαν καὶ μετέσχε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Τούρκων εἰς τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱσπανίαν ἔλαβε μέρος ὡς διοικητὴς μεραρχίας εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μαρόκου (1859) καὶ κατόπιν τῆς λαμπρᾶς νίκης τῆς Καστιλιέχος κατέστη δημοφιλέστατος ἐν Ἱσπανίᾳ λαβὼν καὶ τὸν τίτλον τοῦ μαρκησίου *ντὲ λὸς Καστιλιέχος*. Τῷ 1866 ἐξερράγη τῇ ὑποκινήσει του στάσις εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἱσπανίας, ἥτις κατεστάλη, ὁ δὲ Πρίμ, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Λισσαβῶνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λονδῖνον. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1868, εἰς ἣν ὁ Πρὶμ ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος, τὸν ἐπανέφερε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ κατέστησε τοῦτον ἀληθὲς εἴδωλον τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1868 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν προσωρινὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν καὶ ἀντετάχθη κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, καθὼς καὶ κατὰ τῶν σχεδίων τοῦ ἀντιβασιλεύοντος στρατηγοῦ Σερράνο ὑπὲρ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν ἱσπανικὸν θρόνον τῆς ἰνφάντης Λουΐζας-Φερνάνδης καὶ τοῦ συζύγου της, δουκὸς ντὲ Μονπανσιέ. Κατέστειλεν ἐπίσης διὰ σκληροτάτων μέτρων τὰς ἐκραγείσας ἐν τῷ μεταξὺ ταραχὰς καὶ ἐπανέφερε τὴν σοβαρῶς διασαλευθεῖσαν πειθαρχίαν ἐν τῷ στρατῷ. Τῷ 1869 ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Σερράνο τὴν κυβέρνησιν, κατέπνιξε βιαίως πᾶσαν δημοκρατικὴν κίνησιν καὶ συνεκάλεσε τὰ νομοθετικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας καὶ ἐξέλεξαν, τῇ ὑποδείξει τοῦ Πρίμ, βασιλέα τῆς Ἱσπανίας τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, δοῦκα τῆς Ἀόστης, Ἀμεδαῖον (1870). Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν εἰς Ἰταλίαν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ προσφέρῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν νέον βασιλέα, ὁ Πρὶμ ἐδολοφονήθη ὑπ' ἀγνώστων ἐν Μαδρίτῃ. Η. Π. Γ.

Χουὰν Πρὶμ-ὐ-Πρὰτς

πρίν· ἐπίρρ. χρον. πρότερον, πρωτύτερα, μετὰ τοῦ συγκριτικοῦ συνδέσμου *ἤ*: «ἔφυγε πρὶν ἢ ἔλθω» ‖ καὶ ἄνευ τοῦ συνδέσμου: «ἔφυγε πρὶν ἔλθω» ‖ «πρὶν ἀπὸ» πρότερον ἤ: «ἔφυγε πρὶν ἀπὸ μένα», ἄλλως *πρὸ ἐμοῦ*, «πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια» πρὸ δέκα ἐτῶν ‖ ἀντὶ τῆς *πρό*: «πρὶν τῆς ὥρας» ‖ ἀπολύτως, ἀντὶ τοῦ *πρότερον*: «ὀλίγας ἡμέρας πρίν» ‖ μετὰ τοῦ *νά*: «πρὶν νὰ φύγω».

Πρῖνα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου, ἀποτελοῦν ἴδιαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 336. Παράγει ἔλαιον, χαρούπια, δημητριακά, μέλι, κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ ξυλείαν. Ε. Γ.

Πρινάγκουλο *[Γεωγρ.].* Τοποθεσία ἐν Μυλοποτάμῳ τῆς Κρήτης, μνημονευομένη ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ 1299, τῇ συνομολογηθείσῃ μεταξὺ τοῦ ἁρμοστοῦ τῆς Ἐνετίας ἐν Κρήτῃ Μιχιέλη Βιτάλη καὶ τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη, μετὰ τὴν μακροχρόνιον τούτου ἐπανάστασιν. Ε. Γ.

Πρινάρης, *Γεώργιος*. Ἕλλην καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς, γεννηθεὶς τῷ 1808 ἐν Καλαρρύταις τῆς Ἠπείρου ἐκ πατρὸς Χριστοδούλου, μεγαλεμπόρου ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐφόρου τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἀνὰ τὴν χώραν ταύτην, καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1883. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ (1824—1828) καὶ κατόπιν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως, ἀφοῦ προη-

Digitized by Google

γουμένως ἐφ' ἱκανὸν διέτριψε περὶ τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν φιλολογίαν ἐν τῇ Facolta di belle lettere e di Filosofia. Τῷ 1838 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγκατέστη ἐν Ἀθήναις πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Τῷ 1842 ἐξελέγη γραμματεὺς τῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας Ἀθηνῶν, συγχρόνως δὲ ἵδρυσε καὶ τὸ περιοδικὸν «Νέος Ἀσκληπιός», οὗτινος ἡ ἔκδοσις, διακοπεῖσα μετὰ διετίαν, ἐπανελήφθη τῷ 1847 ἐν συνεργασίᾳ τῶν καθηγητῶν Κ. Πετσάλη καὶ Στ. Κρίνου. Τῷ 1846 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γενικῆς παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς καὶ τῆς ἰατρικῆς ἱστορίας, ἀνετέθη δ' αὐτῷ προσωρινῶς ἡ διδασκαλία καὶ τῆς ὑγιεινῆς. Συνέγραψε: «Στοιχεῖα φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου» (1847), «Περὶ ἰνδικῆς χολέρας» (1848), «Περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἱπποκράτους», λόγον πανηγυρικὸν εἰς τὴν ἐπέτειον τῆς ἱδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου (1854) κ. ἄ. Δ. Α. Δ.

Γεώργιος Πρινάρης.

πρινάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ κοκκοφόρος*· || *πρινάρι ἥμερο*· δημώδης ὀνομασία τοῦ *ἐλαιοπρίνου* ἢ *ἴλικος τοῦ ὀξυφύλλου*.

Πρινάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λουκᾶ τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 101. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καραγκιούζι* καὶ *Καραγκίζι*.

Πρινάρια *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νέας Τενέδου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 34. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἐμερτζελῆ*.

πριναρόδεντρο (τό). Δημώδης ὀνομασία *δρυὸς τῆς κοκκοφόρου τῆς καλλιπρίνου*.

Πριναρόκαστρον *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία οὐ μακρὰν τῶν Πατρῶν, ὅπου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 συνέστη ἑλληνικὸν στρατόπεδον ὑπὸ τοὺς προὔχοντας Ἀνδρέαν Ζαΐμην, Θάνον Κανακάρην, Βασίλειον Πετμεζᾶν, Κουμανιώτας, Σισίνην καὶ ἄλλους. Ἐνταῦθα κατ' Ἰούλιον τοῦ 1821 οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Γιουσοὺφ Σελὴμ προσέβαλον τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ἀπωθήθησαν· παρασκευασθέντες τὴν 9ην Σεπτεμβρίου, ἀφοῦ παρέλαβον καὶ Ἀλβανοὺς ἐκ τοῦ καταπλεύσαντος τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τοὺς Καρὰ Ἀλήμπεην καὶ Ἰσμαὴλ Γιβραλτάρ, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου καὶ διέλυσαν αὐτό, ὡς καὶ τοὺς ἐν Σαραβάλι, ἐν τῇ μονῇ Ὀμπλοῦ καὶ τοὺς ἐν Ριγανοκάμπῳ. Οἱ ἐπαναστάται ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη καταδιωκόμενοι. Οὕτω τὸ σχέδιον τῆς δι' ἐφόδου καταλήψεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ φρουρίου Πατρῶν ἀπέτυχεν. Τ. Ε. Ε.

Πρίνγκλ (Pringle), *σὲρ* ***Τζών***. Διάσημος Ἄγγλος στρατιωτικὸς ἰατρὸς (1707—1782). Τῷ 1744 ἐγένετο ἀρχίατρος τῆς ἐν Φλάνδρᾳ ἀγγλικῆς στρατιᾶς καὶ ἀκολούθως ἰατρὸς τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ βασιλέως. Διετέλεσε μέλος τοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου καὶ τῆς «Βασιλικῆς Ἑταιρείας» ἧς καὶ ὑπῆρξε πρόεδρος. Ὁ Πρίνγκλ θεωρεῖται ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας στρατιωτικῆς ἰατρικῆς. Ἔθεσεν ὀρθὰς ἀρχὰς διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν, ἔδειξεν ὅτι αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς δυσεντερίας εἶναι ποικιλίαι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας κτλ. Ἀξιοσημείωτοι παρέμειναν αἱ μελέται αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ αἵματος, τοῦ πυρετοῦ τῶν φυλακῶν καὶ τῶν νόσων τῶν στρατευμάτων. Ἔγραψεν: «Observations on the deseases of the army in camp and in garnison» (1752), «Experiments on septic and antiseptic Substances» (1750) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Πρινγκσχάϊμ (Pringsheim), ***Ναθαναήλ***. Γερμανὸς βοτανικὸς (1823—1894). Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένας, ἀνεκάλυψε καὶ ἐμελέτησε τὸ ἐρωτικὸν ὁρμέμφυτον τῶν κατωτέρων εἰδῶν τοῦ φυτικοῦ κόσμου (φύκη) καὶ διετύπωσε νέαν θεωρίαν περὶ της ἐνεργείας καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς χλωροφύλλης. Θ. Κ.

Πρινὲ (Prinet), ***Ρενὲ-Φραγκῖσκος-Ξαβιέ***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐξειργάσθη πολυπληθεῖς συνθέσεις ἐπὶ ποικίλων θεμάτων, θρησκευτικῶν σκηνῶν, ἀλληγοριῶν, σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου κλπ. Διεκρίθη καὶ ὡς προσωπογράφος. Ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νεωτέρων Γάλλων «intimistes», οἵτινες ἐκαλλιέργησαν μετὰ συνέσεως τὰς παραδόσεις τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων» (Μπεζανσόν), «Αἱ τέσσαρες ὧραι τοῦ ἔτους», «Οἰκογένεια Σάλιο» (μουσεῖον Λουξεμβούργου). Ι. Μ. Π.

Πρινέας, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην ἠθοποιὸς καὶ συγγραφεὺς ἠθογραφιῶν καὶ λιμπρέττων λαϊκῶν ὀπερεττῶν, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1883. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του ἐνεγράφη εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, αἰσθανόμενος ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν χημείαν. Βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας, ἀλλ' ἀπογοητευθεὶς ἐτράπη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων, κατὰ δὲ τὸ 1907 ἀνῆλθε τὴν σκηνήν, ὅπου ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται ὡς ἠθοποιὸς κωμικὸς καὶ νὰ συγγράφῃ ἰδίως λιμπρέττα λαϊκῶν ὀπερεττῶν. Ἔργα του εἶναι: «Τὸ κόκκινο σπαλέτο», τὰ σοσιαλιστικά: «Ἂς ἐργασθῶμεν» καὶ «Ἀναγέννησις» καὶ αἱ σημειώσασαι μακρὰν σειρὰν παραστάσεων ὀπερέτται: «Ἰδανικὸ γκαρσόνι», «Δακτυλογράφος», «Ἀπάχηδες», «Ἀπάχισσα Ἀθηνῶν», «Τὰ βάσανα τοῦ Καρδερίνα», «Σπουργίτια τῆς Ἀθήνας», «Πῶς ἀγαπᾶνε στὸ Μενίδι», «Ἡ Ριρίκα», «Ἡ θεατρῖνες». Π. Α. Κ.

— **Πρινέας** ἢ ***Τσιριγώτης, Κωνσταντῖνος***. Ἐκ Μεσολογγίου καταγόμενος, ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ εἰς τὸν μικρὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ὠργάνωσεν ὑπὸ τὸν Σεκεριᾶ μπέην ὁ Ἀλῆ πασᾶς. Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, ὁ Τσιριγώτης εὑρίσκετο εἰς Πάτρας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, διὰ νὰ στρατολογήσῃ Ἀλβανούς. Ἐκεῖ ἐβύθισε τὸ πλοῖόν του καὶ τὸ ἀνέσυρε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ. Μετέσχε τῶν πολιορκιῶν τοῦ Μεσολογγίου μέχρι τῆς 25 Ἰανουαρίου 1825, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποσωματάρχου, ὅτε ἀσθενήσας μετεφέρθη εἰς Κάλαμον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἦτο ἐκ τῶν καλυτέρων σκοπευτῶν τοῦ Μεσολογγίου καὶ διηύθυνεν ὁ ἴδιος ἓν ἐκ τῶν κανονοστασίων τοῦ φρουρίου. Χ. Γ. Ε.

Πρινὲς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 197. Παρὰ τὸν Πρινὲν ἔκειτο ἡ ἀρχαία *Ἐλεύθερνα*. Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκουν καὶ τὰ χωρία: *Ἀναχουρδουέτοχα, Κυνηγιανά, Λαγκά, Ἄνω-Τριπόδω* καὶ *Κάτω-Τριπόδω*. Ἐκ τοῦ ὀνόματος εἰκάζεται ὅτι θὰ ἔκειτο ἐνταῦθα ἡ ἀρχαία *Τρίποδος*.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἀποτελοῦν κοινότητα. Κάτ. (1928) 534. Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκει καὶ τὸ χωρίον *Βεδέροι*.

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀπανωχωρίου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 316. Ε. Γ.

Πρινήλας *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πάγων τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτοικοι (1928) 250.

Πρίνθιπε, *Πουέρτο* —(Puerto Principe) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς καὶ πόλις τῆς Κούβας (βλ. λ. *Καμαγκουέϋ*).

Πρινιὰ *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλαμάκι* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας.

Πρινίανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Πρινιὰς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 403. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχει λόφος, σχήματος τραπεζοειδοῦς καὶ ἐπίπεδος εἰς τὸ ἄνω μέρος, *Πατέλλα* καλούμενος, ἐπὶ τούτου δὲ ἀνεσκάφησαν δύο ἀρχαϊκοὶ ναοὶ ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς κατὰ τὸ 1907—1908, ἀναγόμενοι εἰς τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα. Ἡ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια τοῦ λόφου περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους. Οἱ ναοὶ εἶναι ἐντελῶς ἀρχαϊκοῦ σχήματος, πιθανῶς δίκλιτοι καὶ μὲ τὸν βωμὸν ἐντὸς τοῦ σηκοῦ. Τοῦ ἑνὸς κατωρθώθη νὰ ἀναπαρασταθῇ (μουσεῖον Ἡρακλείου) ὁ ἐσωτερικὸς πυλών, μὲ τὸν φωταγωγόν του ἄνωθεν, τὰ δύο ἀγάλματα καθημένης θεότητος ἀντιμέτωπα ἑκατέρωθεν τούτου καὶ γλυπτὴ ζώνη ἐλάφων καὶ λεόντων. Σπουδαῖαι εἶναι ἐγχάρακτοι στῆλαι παριστῶσαι ὁπλίτας καὶ γυναῖκα νήθουσαν. Πάντα ταῦτα ἐκπροσωποῦν τὴν τέχνην τῶν Δαιδαλιδῶν ἐν τῇ Κρήτῃ. Ν. Ε. Π.

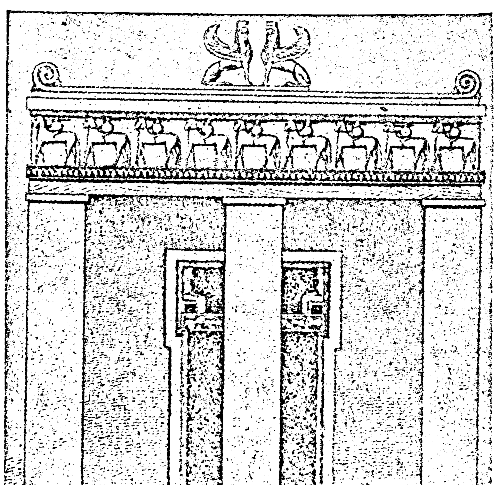
Ἀναπαράστασις ναοῦ ἐν Πρινιᾷ (L. Pernier).

— **Πρινιὰς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πύργου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 128. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1896 συνεκροτήθη ἐνταῦθα μάχη μεταξὺ ἐπαναστατῶν καὶ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ε. Γ.

— **Πρινιὰς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δογάνης τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 160. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κερμενλῆ*.

— **Πρινιὰς** *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς νοτίας Χίου, τῆς περιφερείας τῶν Μαστιχοχωρίων.

Πρινίτσα *[Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὸν χωρίον, ἐκλιπόν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, γνωστὸν διὰ τὴν παρ' αὐτὸ συγκροτηθεῖσαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων μάχην ἐν ἔτει 1263. Τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς ἀποτελουμένης ἐξ ἓξ χιλιάδων ἱππέων καὶ πολλῶν πεζῶν, Ἑλλήνων, Σλαύων τοῦ Ταϋγέτου καὶ τῶν Σκορτῶν, οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ ὁδηγοὶ αὐτῆς, καὶ 1.500 μισθοφόρων Τούρκων, στρατολογηθέντων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἡγοῦντο ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, καὶ ὁ Μιχαὴλ Καντακουζηνός, πάππος τοῦ μεταγενεστέρου αὐτοκράτορος καὶ ἱστορικοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, διακεκριμένος στρατιωτικός, τῶν δὲ 312 Φράγκων ἱπποτῶν, οἵτινες ἀντετάχθησαν εἰς ταύτην, ὁ ἀνδρεῖος Ἰωάννης Καταβᾶς, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει τοποτηρητήν του ὁ ἀπουσιάζων εἰς Κόρινθον, ἔνθα ἀνέμενε τοὺς ὑποτελεῖς του, ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος. Ἡ ἑλληνικὴ στρατιά, ἐκκινήσασα ἐκ Μυστρᾶ, διηυθύνθη, ἀφοῦ καθ' ὁδὸν ἐπυρπόλησε τὴν ἀγορὰν τῆς Βελίγοστης καὶ τὸ λατινικὸν μοναστήριον τῆς Παναγίας τῆς Ἴσοβας, πρὸς τὴν Ἦλιδα, μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ φθάσῃ ἀκωλύτως εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας Ἀνδραβίδαν. Ἡ ἐν Πρινίτσῃ ὅμως ἀντίστασις τῶν ὀλιγαρίθμων Φράγκων τόσον κατεπτόησε τοὺς στρατιώτας τῆς στρατιᾶς ταύτης, ὥστε, ὅτε ὁ γενναῖος Καταβᾶς ἔφιππος ἐπῆλθε κατὰ τῆς σκηνῆς τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἐτράπησαν οὗτοι εἰς ἄτακτον φυγήν, νομίσαντες ὅτι ἔβλεπον εἰς αὐτὸν ἐν τῇ δεισιδαιμονίᾳ των τὸν ἅγιον Γεώργιον ὁδηγοῦντα τοὺς Φράγκους ἐναντίον των. Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος διεσώθη, φυγὼν ἐπὶ τοῦ ἵππου του, διὰ πλαγίων ἀτραπῶν τῆς Ἀρκαδίας εἰς Μυστρᾶν, οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν του κατέφυγον εἰς τὰ δάση. Τὴν ἧττάν των οἱ δεισιδαίμονες Ἕλληνες ἀπέδωσαν εἰς ἐκδίκησιν τῆς Παναγίας διὰ τὴν ἱεροσυλίαν τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἴσοβας ἢ τὴν ἐπιορκίαν τοῦ αὐτοκράτορός των Μιχαὴλ Παλαιολόγου πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀπελευθερωθέντα, κατόπιν ἀνταλλαγμάτων, ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας Βιλλαρδουῖνον. ΚΑΦ.

Πρινόβαρις *[Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ ὀνομασία πόλεως παρὰ τὴν Σμύρνην, ἀποτελούσης ἤδη τὸ προάστειον αὐτῆς *Βουρνόβας* (βλ. λ.).

Πρῖνοι, *Δύο* — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. ***Δύο*** **Πρῖνοι**.

πρινοκόκκι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κόκκου τοῦ βαφικοῦ*, γνωστοῦ ἐπίσης ὑπὸ τὸ ὄνομα κρεμέζι

Πρινόλης, *Κωνσταντῖνος*. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1782 εἰς Κεφαλάδες τοῦ Ἀποκορώνου. Μετασχὼν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας ἐν Κρήτῃ, Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Ἔπεσε γενναίως μαχόμενος κατὰ Σεπτέμβριον 1827 εἴς τινα ἐπίθεσιν κατὰ τῶν εἰς Τσικαλαριὰ τῆς Κυδωνίας ἐστρατοπεδευμένων Τούρκων. Ν. ΚΛ.

Πρινόλοφος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατανοβρύσεως (Ὀλᾶ) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 75. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκοκτσελέρ*.

Πρινόπουλος, *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην ζωγράφος, εἰδικευθεὶς εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ναῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφήρμοσε τὸν βυζαντινὸν ρυθμόν. Τυγχάνει κυρίως γνωστὸς διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ τῆς Παντανάσσης Πατρῶν. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1907. Β. Λ. Κ.

πρῖνος (ἡ) *[Βοτ.]*. Δένδρον ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου καὶ τοῦ Θεοφράστου, κοινῶς γνω-

Digitized by Google

στὸν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *πουρνάρι*, *κατσόπρινος*, *κατσιδοπίρναρο* (βλ. λ. *δρῦς* ἢ *πρῖνος*).

Πρῖνος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 395. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τόσκεσι*.

— **Πρῖνος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 135. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοί: *Ἁγιασμάτσι* (κάτ. 50), *Καϊναριζὲς* (68), *Λατζιμᾶς* (9), *Νέα Μαγνησία* (63) καὶ *Βεράν-Ἐπισκοπὴ* (85), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦτο ἡ ἕδρα τῆς δευτέρας ἐπισκοπῆς Μυλοποτάμου κατὰ τὴν βυζαντινὴν καὶ ἐνετικὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐκαλεῖτο Ariensis episcopatus καὶ εἶχεν ὀρθόδοξον ἐπίσκοπον. Τὸ διαμέρισμα εἶναι εὐφορώτατον εἰς ἔλαιον, χαρούπια, κίτρα καὶ δημητριακά. Ε. Γ.

— **Πρῖνος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 289 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Μπιλδήρ-κιοΐ*.

Πρινότοπος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοκκινογείων (Κουμπαλίστης) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 70. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δοσπάτ*.

Πρινόφυτον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.440. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δίβρη* (βλ. λ.).

Πρινοχώρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀνθεμοῦντος (Γαλατίστης) τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαριγκόβης) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 80. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀβαγλῆδες*.

Πρίνστον (Princeton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ἰερσέης, κειμένη μεταξὺ Νέας Ὑόρκης καὶ Φιλαδελφείας. Κάτ. (1928) 8 000, αὐξανόμενοι εἰς 12.000 περίπου κατὰ τὴν σχολικὴν περίοδον. Εἶναι καθαρῶς φοιτητικὴ πόλις κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Καίμπριτς καὶ τῆς Ὀξφόρδης, στερουμένη ἐργοστασίων καὶ κειμένη εἰς γραφικὴν καὶ ὑγιεινὴν τοποθεσίαν μὲ εὐρείας λεωφόρους καὶ ὡραιοτάτας δενδροστοιχίας. Ἐν αὐτῇ κεῖται τὸ ὀνομαστὸν ὁμώνυμον πανεπιστήμιον (Princeton University), τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1896 ἐκαλεῖτο ἐπισήμως «Κολλέγιον τῆς Νέας Ἰερσέης», περιλαμβάνον 75 κτήρια ἐκτισμένα ἐπὶ ἐκτάσεως 800 ἐκταρίων καὶ ἐπὶ μιᾶς τῶν θαυμασιωτέρων τοποθεσιῶν τῆς περιφερείας. Τὸ παλαιότερον καὶ ἱστορικώτερον ἐκ τῶν κτηρίων τοῦ πανεπιστημίου εἶναι τὸ Νάσσαου Χὼλλ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποπερατώσεώς του (1756) ἦτο τὸ μεγαλύτερον πανεπιστημιακὸν οἰκοδόμημα τῶν ἀμερικανικῶν ἀποικιῶν. Ἐνταῦθα ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων τῷ 1783 ἐδέχθη ἐπισήμως τὰς εὐχαριστίας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα του ὑπηρεσίας κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας. Μεταξὺ τῶν διδαξάντων εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Πρίνστον συγκαταλέγεται καὶ ὁ μετέπειτα πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Γούντρω Οὐΐλσων, ὅστις ἐχρημάτισε καθηγητὴς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1890 καὶ πρύτανις κατὰ τὴν περίοδον 1902—1911. Ἡ πλουσία βιβλιοθήκη του περιέχει οὐχὶ ὀλιγωτέρους τῶν 600.000 τόμων. Ἄλλαι ὀνομασταὶ σχολαὶ ἐν Πρίνστον εἶναι τὸ Πρεσβυτεριανὸν Θεολογικὸν σεμινάριον, ἱδρυθὲν τῷ 1812, τὸ Καθολικὸν Κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἰωσὴφ καὶ διάφοροι προπαρασκευαστικαὶ σχολαὶ ἀρρένων καὶ θηλέων. Πλησίον τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὴν τεχνητὴν λίμνην Κάρνεζυ κεῖνται τὰ κτηνιατρικὰ ἐργαστήρια τοῦ Ἰνστιτούτου Ροκφέλλερ. Ἡ πόλις συνῳκίσθη τῷ 1696. Παρ' αὐτὴν τῷ 1777 ὁ Οὐάσιγκτων ἦρε περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων τοῦ Κόρνγουάλλις. Η. Π. Γ.

— **Πρίστον** (Princeton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰνδιάνα. Κάτ. (1920) 7.132. Εἶναι κέντρον γεωργικῆς περιοχῆς καὶ ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ πετρελαιοφόρους πηγάς. Η. Π. Γ.

— **Πρίνστον** (Princeton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ ὀρεινῇ περιοχῇ τῆς Δυτικῆς Βιργινίας. Κάτ. (1928) 11.400 περίπου. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, ἐργοστάσια κατεργασίας ξυλείας, ἑτοίμων ἐνδυμάτων, ὑφαντουργεῖα κλπ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Πρίνστον ὑπάρχουν καὶ τινες ἄλλαι μικρότεραι πόλεις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Η. Π. Γ.

Πρίντα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κέντρου (Γαΐτσῶν, Μπήλιοβας) τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 78. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀνατολικόν*, ἐλέγετο δὲ καὶ *Νεροῦντα*.

Πρίντζ (Printz), ***Βόλφγκανγκ-Γάσπαρος***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Βάλντουρν***. Αὐστριακὸς μουσικὸς (1641—1717). Διετέλεσε κάντωρ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γερμανίας καὶ συνέθεσε πλεῖστα ἔργα, οὐδὲν ὅμως ἐκ τούτων ἔχει περισωθῆ. Τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτοῦ ἀξίαν καταδεικνύουν τὰ διάφορα παιδαγωγικὰ καὶ μουσικολογικὰ του συγγράμματα, ὧν σημαντικώτερα εἶναι: «Anweisung zur Singkunst», «Phrynis Mytilenaeus oder Satirisches Komponist», «Musica modulatoria vocalis», «Exercitationes musicae theoretico-practicae de consonantis singulis», «Historische Beschreibung der edlen Sing—und Klingkunst» κ. ἄ. Γ. Σ.

Πρίντσιπ (Princip) ***Γαβριήλ***. Σέρβος φοιτητής, γενόμενος γνωστὸς ἐκ τῆς δολοφονίας τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδου, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς κηρύξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1895—1918). Ἐγεννήθη ἐν Γκράχοβο τῆς Βοσνίας καὶ ἦτο φοιτητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βελιγραδίου, ὅπου εἶχεν ἀναμιχθῆ εἰς τὴν ἐκεῖ ἐθνικιστικὴν κίνησιν καὶ μετὰ τοῦ Σομπρίνοβιτς εἶχεν ἀναλάβει τὴν δολοφονίαν τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους τῆς Αὐστροουγγαρίας. Αὕτη ἐξετελέσθη κατὰ τὴν ἐν Σεραγιέβῳ στρατιωτικὴν ἐπιθεώρησιν τῆς 28 Ἰουνίου 1914, τοῦ Πρίνσιπ ἐκκενώσαντος τὸ περίστροφόν του καὶ πλήξαντος θανασίμως τὸν ἀρχιδοῦκα καὶ τὴν σύζυγόν του. Συλληφθεὶς μετὰ τοῦ Σαμπρίνοβιτς κατεδικάσθη εἰς τριάκοντα ἐτῶν καταναγκαστικὰ ἔργα. Ἀπέθανεν ἐκ φθίσεως ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Τερέζιενστάν, παρὰ τὴν Πράγαν, τὴν 1 Μαΐου 1918. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον οἱ Σέρβοι ἀνήγειραν ἐν Σεραγιέβῳ ἀνδριάντα εἰς τὸν Πρίνσιπ, ὃν ἐθεώρησαν ἐθνικὸν ἥρωα. Μ. Δ. Β.

Πρινώλης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κεφαλάδων τῆς Κρήτης. Μετασχὼν τοῦ Ἀγῶνος ἀπ' ἀρχῆς, ἐφονεύθη κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1829 πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Χανίων, γενόμενος θῦμα τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς αὐτοῦ. Ε. Γ.

Πριόλας *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Δασκύλου, βασιλέως τῆς Βιθυνίας, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λύκου, συνοδεύσας τὸν Ἡρακλέα εἰς τὸν κατὰ τῶν Βεβρύκων πόλεμον. Α. Θ. Σ.

Πριόλιθος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 472. Ἐγγὺς τοῦ χωρίου εὑρίσκονται αἱ πηγαὶ τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Συρμπάνιον*. Α. Ι. Ο.

Πριονάκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 21' 50" Β., μήκ. 24° 53' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Svra island) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κολῶνες καὶ Βιγλοστάσι. Σ. Ε. Λ.

Πριονέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πετροχωρίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 41.

πριόνι (τό)· δημοτ., πρίων οἱοσδήποτε: «πριόνι τοῦ ξυλουργοῦ, —τοῦ ὑλοτόμου». — Ὑποκορ. *πριονάκι*.

Πριόνια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καταφυγίου (Μπαλτίνου) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 210. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπόσβον*.

πριονίδαι (οἱ) (Prionidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικροκέρων*, περιλαμβάνουσα εἴδη τινὰ μικρῶν ἢ μετριοσώμων κανθάρων, διακρινομένων κυρίως ἐκ τῶν πολυοδοντωτῶν καὶ ἐν εἴδει πρίονος σιαγόνων των καὶ ἀπαντώντων εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πρίων* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πριονίδι (τό)· συνήθως πληθ., τὰ διὰ τοῦ πριονίσματος ἀποτριβόμενα πρίσματα: «πριονίδια ξύλου, — σιδήρου, — μαρμάρου».

πριονίζω· τέμνω, κόπτω διὰ τοῦ πρίονος: «πριονίζει ξύλα, — σίδερα».

πριόνισις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πριονίζειν, ἡ διὰ τοῦ πρίονος τομή, πριόνισμα.

πριόνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πριονίζω.

πριονισμὸς (ὁ). Εἶδος ἀνατρίψεως, ἐκτελούμενον διὰ τοῦ ἔσω ἢ ὠλενίου χείλους τῶν ἄκρων χειρῶν, αἵτινες μὲ τεταμένους τοὺς δακτύλους ἵστανται κάθετοι ἐπὶ τῆς πρὸς μάλαξιν ἐπιφανείας καὶ κινοῦνται ἐγκαρσίως πρὸς τοὺς μαλασσομένους μῦς ἢ τένοντας, μετὰ πιέσεως δὲ καὶ ταχύτητος καὶ κατ' ἀντίθετον πρὸς ἀλλήλας φοράν. Ἑκατέρα δηλονότι τῶν χειρῶν κινεῖται ὡς ὁ πρίων, ὅταν κόπτωμεν δι' αὐτοῦ. Οἱ πριονισμοὶ ἐφαρμόζονται εἰς τὴν καμπτικὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀρθρώσεων, ἔνθα μάλιστα ὑπάρχουν τένοντες, ὡς εἰς τὴν ἰγνύν καὶ εἰς τὴν πτυχὴν τοῦ ἀγκῶνος. Σ. Γ. Σ.

πριονιστήριον (τό)· ἐργαστήριον ὅπου τέμνονται ξύλα ἢ λίθοι διὰ μηχανικῶν πριόνων: «ἀτμοκίνητον πριονιστήριον».

πριονιστός, —ή, —όν· ὁ διὰ πριονίσματος προελθών: «πριονιστὲς πλάκες».

πριονίτης (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *βοτανικὴ* ἢ *φαρμακευτική*.

πριονόδους (ὁ) (Prionodon) *[Ζωολ.]*. Γένος αἰλουροειδῶν *βιβεριδῶν* θηλαστικῶν. Ταῦτα χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀδόντων, οἵτινες εἶναι κατάλληλοι πρὸς μάσησιν σαρκῶν. Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ σῶμά των εἶναι λίαν ἐπιμήκη καὶ ἡ οὐρὰ κυλινδρική. Εἶναι νυκτόβια ζῷα, αἱμοχαρῆ, κυνηγοῦσι τὰ πτηνὰ καὶ ἐπιφέρουν καταστροφὰς εἰς τοὺς ὀρνιθῶνας. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς νήσους τῆς Μαλαισίας καὶ τὴν Κογχιχίναν. Δ. Ν. Π.

πριονοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πρίονα, ὀδοντωτός.

—*[Ἑραλδ.]* *Πριονοειδὴς* (dentelé) λέγεται πᾶσα γραμμὴ παρουσιάζουσα σειρὰν λεπτῶν ὀδόντων ὡς οἱ τοῦ πρίονος, δύναται δὲ μία μόνη γραμμὴ διαιρέσεως τοῦ θυρεοῦ ἢ πλευρὰ σχήματος (ζώνης, δοκίδος κτλ.) νὰ εἶναι πριονοειδὴς ἢ καὶ ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ νὰ εἶναι τοιαῦται, ὅτε λέγονται *ἀντιστοίχως πριονοειδεῖς* (vivré). Ε. Ρ. Ρ.

—**πριονοειδὴς** ***τάξις*** *[Ναυτ. Τακτ.]*. Τάξις πλοῦ ἢ μάχης τῆς τακτικῆς τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, προερχομένη ἐκ τῆς γραμμῆς μετώπου διὰ προχωρήσεως μέχρι νέας τοιαύτης τῶν πλοίων τῶν ἐχόντων διπλοδρομικὸν ἀριθμὸν ἀρτίας τάξεως. Σ. Ε. Λ.

— **πριονοειδὴς** ***χάραξις*** *[Ὀχυρωτ.]*. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν κυρίων γραμμῶν χάραξις ἔργου (περιβόλου, χαρακώματος κ.λ.π.) κατὰ συνεχῆ γραμμὴν ἔχουσαν τὸ σχῆμα πρίονος, δηλαδὴ ἀποτελουμένην ἐκ βραχέων καὶ μακρῶν τμημάτων σχηματιζόντων μεταξύ των γωνίας κατά τι μεγαλυτέρας τῆς ὀρθῆς. Τὰ μακρὰ τμήματα τῆς χαράξεως εἶναι σχεδὸν παράλληλα πρὸς τὸ μέτωπον τῆς ἀμύνης, ἐνῷ τὰ βραχέα εἶναι σχεδὸν κάθετα ἐπὶ τῶν μακρῶν τμημάτων. Κατὰ τὴν χάραξιν ταύτην ὅπλα διατεταγμένα εἰς τὰ βραχέα τμήματα βάλλουσι πρὸ τῶν μετώπων τῶν μακρῶν τμημάτων, δηλαδὴ πλαγιοβάλλουσι ταῦτα. Ζ. Ν.

πρίονος (ὁ) (Prionus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Εἶναι σοβαροὶ ἐχθροὶ τῶν δρυῶν, λευκῶν, καρυδεῶν, καστανεῶν, ὀπωροφόρων, ἀμπέλου κλπ. Ε. Τ. Ε.

πριονοταινία (ἡ). Καλεῖται ἡ εὔκαμπτος, μεταλλική, ὀδοντωτή, ἀτέρμων ταινία, ἡ χρησιμοποιουμένη εἰς τὸν μηχανικὸν πρίονα διὰ τὴν κοπὴν ξύλων κλπ. Συνηθέστερον ὅμως καλεῖται οὕτω, κατ' ἐπέκτασιν, ὁ μηχανικὸς πρίων, ὅστις λειτουργεῖ διὰ τοιαύτης ταινίας.

πριονωτός, —ή, —όν· πριονοειδής.

—**πριονωτὰ** ***νομίσματα*** *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *ὀδοντωτὰ νομίσματα*.

πριονοτροπίδαι (οἱ) (Prionotropidae Zittel) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος φέρον ἰσχυράς, ἁπλᾶς πτυχάς, καὶ παρὰ τὸ ἐξωτερικὸν τμῆμα ἀνὰ μίαν σειρὰν κόμβων. Τὸ ἐξωτερικὸν ἢ κοιλιακὸν τμῆμα τοῦ κελύφους ἔφερε λείαν μεσαίαν τρόπιδα. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *λοιμβαχία*, τὸ *πεσονίκερας*, ἡ *πριονοτρόπις*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πριονοτρόπις (ἡ) (Prionotropis Meek) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πριονοτροπιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἔφερε πτυχὰς ἁπλᾶς καὶ ἰσχυράς, σχηματιζούσας εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ κοιλιακοῦ τμήματος ἀκραίους κόμβους. Τὸ ἐξωτερικὸν τμῆμα τοῦ κελύφους ἔφερε μεσαίαν σειρὰν κόμβων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τουρανείου σειρᾶς τῆς ἀνωτέρας ἢ νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πριόνουρος (ὁ) (Prionurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τευθιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν θαλάσσας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πριόνουρος ὁ παράδοξος* (Prionurus paradoxus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς αἰχμηρὸν μετρίου μήκους ῥύγχος, ῥάχιν λίαν κυρτήν, καταλαμβανομένην σχεδὸν ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ χαμηλοῦ, πολυακανθωτοῦ καὶ ἐπιμηκεστάτου ῥαχιαίου πτερυγίου, πλευρὰς ἀρκετὰ πεπιεσμένας, κοιλίαν εὐρυτάτην. Ὁ χρωματισμὸς

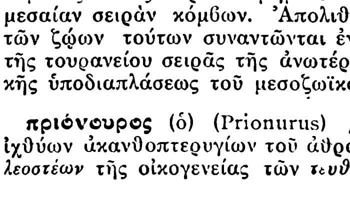

Πριόνουρος ὁ παράδοξος.

Digitized by Google

του εἶναι ἀργυρόφαιος μετὰ εὐρείας μελανοκυάνου λωρίδος εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς. Τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐκ θαλασσίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Πριονωτὸν *ὄρος* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος χερσονησίζον Αἰθιοπίας τῆς ὑπὸ Αἴγυπτον μεταξὺ Βαζίου ἀκρωτηρίου καὶ Μνημείου ἄκρου (*Πτολ.* Δ, ζ, 5). Εἶναι τὸ σύγχρονον Ras Tazz Iyal (πλάτ. 22° 15' Β., μῆκ. 36° 37' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 8 c: Red Sea, Sheet 3) τῶν προσγείων τοῦ Σουακίμ. Σ.Ε.Λ.

πριόνωτος (ὁ) (Prionotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας *τριγλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰς τρίγλας, ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράλια τῆς Νοτίου 'Αμερικῆς. 'Αξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πριόνωτος ὁ ἱπτάμενος* (Prionotus volitans), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα ἐπίμηκες, ραχιαῖον πτερύγιον διῆκον καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ράχεως καὶ ἐν εἴδει πτεροῦ ὀδοντωτοῦ, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του, στηθιαῖα πτερύγια εὐρύτατα. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιότεφρος μὲ ἐρυθρότεφρον κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

Πριόνωτος ὁ ἱπτάμενος.

πριόρι, ἀ— (a priori)· βλ. λ. *ἀ πριόρι*.

Πριούερνον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πρίβερνον*.

Πριούλης, *Νικόλαος*. Ἑνετὸς δοὺξ τῆς Κρήτης, διοικήσας τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ 1339 μέχρι τοῦ 1340. ΕΡ. Μ.

Πρίουλλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ πόλις ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ. Ταυτίζεται πρὸς τὰ σημερινὰ *Βουρλά*. Ν. ΚΛΣ

πριόφορος (ὁ) (Priophorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρεδινιδῶν*. Προσβάλλει διάφορα εἴδη τῆς χαμαικεράσου, τῆς λευκακάνθου κλπ. Ε. Τ. Ε.

Πρίπετ (Pripet, ρωσ. Pripjati, πολων. Prypec) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ρέων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ρωσίας. Εἶναι παραπόταμος τοῦ Δνειστέρου, μήκους 795 χλμ. (ἐξ ὧν ἐπὶ 599 πλωτός). Πηγάζει ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Βολυνίας, ἔχει πλάτος 200—400 μ. καὶ ἐκβάλλει ἐκεῖθεν τοῦ Τσέρνομπιλ. Διὰ τῶν διωρύγων Γιαφώλντα, Πινὰ καὶ Δνείπερος-Μπούγκ συνδέεται μετὰ τοῦ συστήματος διωρύγων Βαΐχσελ-Μπούλκ, καὶ διὰ τῆς διώρυγος 'Ογκίνσκ, μετὰ τοῦ Μέμελ. Ὁ ποταμὸς σχηματίζει εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὰ λεγόμενα *ἕλη Πρίπετ*. Θ. Κ.

— **Πρίπετ *ἕλη*** *[Στρατ. 'Ιστορ.]*. Τὰ ἕλη τοῦ Πρίπετ, ἢ ἄλλως καλούμενα *ἕλη τοῦ Πίνσκ*, κατέστησαν πασίγνωστα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀπετέλεσαν τὸ ἀκρότατον ὅριον τῆς πρὸς ἀνατολὰς προελάσεως τῶν Γερμανῶν. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατάληψιν, τὸν Σεπτέμβριον 1915, τοῦ Μπρὲστ Λιτόφσκ καὶ τοῦ Πίνσκ, ἡ ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἔβερτ ὑπεχώρησε πρὸς ἀνατολάς, φθάσασα εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ χωρίου Πίνσκ καὶ τῶν ἑλῶν Πρίπετ περιοχήν. 'Επεζητήθη τότε ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡ ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Ρώσων διὰ τῆς ἀποστολῆς μεγάλων μαζῶν ἱππικοῦ (περὶ τὰς 30.000 ἱππέων) πρὸς τὰ νῶτά των, ἀλλ' ἡ γερμανικὴ αὐτὴ προσπάθεια ἀνεκόπη ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ ἱππικοῦ ἀπασχολήσαντος ἐκ πλείστων κατευθύνσεων τοὺς Γερμανούς, οἵτινες ἐξηναγκάσθησαν νὰ κατανείμωσι τὸ ἱππικόν των εἰς πλεῖστα τμήματα, καταστάντα πλέον ἀνίσχυρα ν' ἀποκόψωσι τὴν ρωσικὴν ὑποχώρησιν. Ν. Θ. Κ.

Πρίπιστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος 'Εξωχωρίου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 131.

Πρίσιμπ *[Γεωγρ.]*. Ἡ μέχρι τοῦ 1919 ὀνομασία τῆς ρωσικῆς πόλεως *Λένινσκ* (κυβερνεῖον Στάλινγκραδ).

πρίσις, *—εως* (ἡ) ἡ ἐνέργεια τοῦ πρίειν, πριόνισμα· || τὸ τρίξιμο τῶν ὀδόντων (βλ. λ. *πρίω*).

Πρισθλάβα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πραισθλάβα*.

Πρίσκη, *μάρτυς*. Κατήγετο ἐκ Ρώμης, ἀπεκεφαλίσθη δὲ σκληρῶς βασανισθεῖσα εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν τῷ 270. 'Εν Ρώμῃ ὑπάρχει ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τῆς μάρτυρος ταύτης, ἧς ἡ μνήμη ἑορτάζεται τὴν 18 'Ιανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Πρισκιανὸς (Priscianus). Λατῖνος γραμματικὸς ἐκ Καισαρείας τῆς Μαυριτανικῆς 'Αφρικῆς, ἀκμάσας μεταξὺ τοῦ Ε' καὶ τοῦ ΣΤ' μ.Χ. αἰῶνος. 'Εδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἐπὶ 'Αναστασίου τοῦ Δικόρου καὶ ἔγραψε πολλὰ γραμματικὰ βιβλία, ἐν οἷς καὶ τὸ περὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς συντάξεως τῆς λατινικῆς γλώσσης. Δίτομος ἔκδοσις τῶν ἔργων του ἐν Λειψίᾳ τῷ 1800 καὶ παρὰ H. Keil ἐν τῷ γ' τόμῳ τῶν «Grammatici Latini» (Λειψία 1855—1874).

— **Πρισκιανός, *μάρτυς*.** Δύο μάρτυρες ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ἁγιολογίῳ, ἤτοι ὁ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Εὐαρέστου καὶ Κάρπωνος καὶ τῆς ἀδελφῆς Φορτουνάτης ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 303 ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 14 'Οκτωβρίου καὶ ὁ μετὰ Εὐαγρίου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν κατά τινας μὲν ἐν Ρώμῃ, κατ' ἄλλους δ' ἐν Συρίᾳ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 12 'Οκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Πρισκίλλα, *ἁγία*. Εὐγενὴς Ρωμαία, μήτηρ τοῦ ἁγίου Πουδέντου, βαπτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἑορτάζεται ὡς ἁγία ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς 'Εκκλησίας τὴν 16 'Ιανουαρίου. Ἡ ἑτέρα Πρισκίλλα, ἡ σύζυγος τοῦ *'Ακύλα* (βλ. λ.), ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας ἑορτάζεται τὴν 13 Φεβρουαρίου, ὑπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς τὴν 8 'Ιουλίου. Ε. Γ. Π.

πρισκιλλιανισταὶ (οἱ). Αἱρετικοὶ Ἱσπανοὶ τοῦ Δ' αἰῶνος, ὀνομασθέντες οὕτως ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν *Πρισκιλλιανοῦ*, πλουσίου εὐπατρίδου, ἐξ 'Ισπανίας, ἀκμάσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος, ὅστις ἠκολούθει διδασκαλίας γνωστικὰς καὶ μανιχαϊκὰς μετὰ μαγικῶν καὶ ἀστρολογικῶν στοιχείων. Εἰς τὰς διδασκαλίας ταύτας κατώρθωσεν ὁ Πρισκιλλιανὸς νὰ προσελκύσῃ πολλούς, οὐ μόνον ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ κλήρου, ὡς τοὺς ἐπισκόπους Σιλβιανὸν καὶ 'Ινστάντιον. 'Αλλ' ὁ ἐπίσκοπος Κορδούης Ὑγῖνος καὶ ὁ τῆς 'Εμερίτης (Mérida) Ὑδάτιος, συγκαλέσαντες ἐν Σαραγόσσῃ τῷ 380 σύνοδον, κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν ταύτην. 'Επειδὴ δ' ὅμως ὁ ἀναλαβὼν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης ἐπίσκοπος 'Οσσονόβης 'Ιθάκιος ἐδείχθη εἰς ἄκρον βίαιος, ὁ Πρισκιλλιανὸς εὗρε συμπαθείας καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ ὁ Σιλβιανὸς καὶ ὁ 'Ινστάντιος ἐχειροτόνησαν αὐτὸν 'Αβίλης ἐπίσκοπον. Βλέποντες δ' ὁ Ὑδάτιος καὶ ὁ 'Ιθάκιος ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη ἐξηπλοῦτο ὁσημέραι περισσότερον, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ, ὅστις διὰ διατάγματος αὐτοῦ ἐξώρισεν ἐκ τῆς 'Ισπανίας τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς αἱρέσεως. 'Εκδιωχθέντες οὕτως ἐκ τῆς 'Ισπανίας ὁ Πρισκιλλιανός, ὁ Σιλβιανός, ὁ 'Ινστάντιος καὶ ἄλλοι τινὲς ὀπαδοὶ αὐτῶν μετέβησαν πρῶτον εἰς 'Ακυϊτανίαν, ἐκεῖθεν δὲ κατέφυγον εἰς Ρώμην. 'Επειδὴ δὲ καὶ ὁ πάπας Ρώμης Δάμασος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Μελιοδάνων 'Αμβρόσιος δὲν ἐδέχθησαν αὐτοὺς εἰς ἀκρόασιν, κατέφυγον εἰς τοὺς πολιτικοὺς καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς 'Αφρικῆς Βολβεντίου καὶ τοῦ αὐλικοῦ Μακεδονίου κατώρθωσαν ν' ἀνακληθῇ τὸ κατ' αὐτῶν διάταγμα τοῦ Γρατιανοῦ. 'Ανακηρυχθέντος ὅμως αὐτοκράτορος ὑπὸ τῶν λεγεώνων τῆς Βρεττανίας τοῦ Μαξίμου, ὁ 'Ιθάκιος προσέφυγε πρὸς αὐτόν, ὅστις θέλων νὰ περιποιηθῇ τὸν κλῆρον διέταξε νὰ συγκληθῇ ἐν Βορδιγάλοις (Bordeaux) τῷ 385 σύνοδος, ἵνα αὕτη δικάσῃ τοὺς αἱρετικούς. Καὶ ὁ μὲν 'Ινστάντιος παρουσιασθεὶς εἰς τὴν σύνοδον ταύτην κατεδικάσθη ὑπ' αὐτῆς ὡς αἱρετικὸς καὶ ἐστερήθη τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, ὁ δὲ Πρισκιλλιανὸς ἀπαξιώσας νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν σύνοδον μετέβη παρ' αὐτῷ τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις τότε εὑρίσκετο ἐν Trèves. 'Εκεῖ τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἐπάρχου Εὐοδίου κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν ὁ Πρισκιλλιανὸς καί τινες ὀπαδοί του ὡς μάγοι καὶ ἀνήθικοι. Ἡ μιαρὰ αὕτη πρᾶξις τοῦ Μαξίμου ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ὁ Ὑδάτιος καὶ ὁ 'Ιθάκιος ὑπὸ τὴν γενικὴν κατακραυγὴν τῶν Χριστιανῶν ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τοὺς ἐπισκοπικοὺς θρόνους. Καὶ ἐθανατώθη μὲν ὁ Πρισκιλλιανός, ἀλλ' οἱ πρισκιλλιανισταὶ ὁσημέραι ἐκέρδιζον ἔδαφος ἐν 'Ισπανίᾳ. Ὅθεν τῷ μὲν 400 σύνοδος συγκληθεῖσα ἐν Τολέδῳ ἐπανέλαβε τὴν καταδίκην τῆς αἱρέσεως ταύτης, τῷ δὲ 415 ὁ Αὐγουστῖνος ἔγραψε κατ' αὐτῆς τὴν πραγματείαν «Κατὰ τοῦ ψεύδους» (Contra mendacium) καὶ τῷ 447 ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν 'Ισπανίᾳ 'Αστόργης (Astorga) Τυρίβιος ἔγραφε πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Α' (440—461) ὅτι ἡ αἵρεσις ἐξηκολούθει εἰσέτι νὰ διαδίδηται. Ὅτε ἡ κατὰ τὸ 563 ἐν Βράγῃ συνελθοῦσα σύνοδος ἐξέδωκε 17 ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν πρισκιλλιανιστῶν, ἡ αἵρεσις αὐτῶν ὁριστικῶς ἐξέλιπε.

Τὰ ἔργα τοῦ Πρισκιλλιανοῦ, τά τε παλαιότερα καὶ τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα, ἐξέδωκεν ὁ Schepss ἐν Βιέννῃ τῷ 1889 (ιη' τόμος τοῦ «Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum»), πλήρη δ' ἔκθεσιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Tixeront ἐν τῇ «Histoire des dogmes» (Paris 1931, Β' 231 καὶ ἑξῆς). Ε. Γ. Π.

Πρισκιλλιανός. Αἱρετικὸς τοῦ Δ' αἰῶνος· βλ. *πρισκιλλιανισταί*.

πρισκοβίτσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κολουτία ἡ δενδρώδης*. Λέγεται καὶ *φοῦσκα*.

Πρίσκος. Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, ἐκ τῶν διακεκριμένων μαθητῶν τοῦ Αἰδεσίου κατὰ τὸν Εὐνάπιον, Θεσπρωτὸς δὲ ἢ Μολοττὸς τὸ γένος. Ἦτο σιωπηλὸς τὴν φύσιν καὶ ἐχθρὸς τῶν διαλέξεων. Ἡ μυστικότης αὕτη ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ ἀνθρώπου, δι' ὃν ἡ θεουργία καὶ ὁ μυστικισμὸς ἦσαν ἀνώτερα τῆς φιλοσοφίας. Ὑπακούσας εἰς πρόσκλησιν τοῦ 'Ιουλιανοῦ μετέβη εἰς τὴν αὐλήν του, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔδειξεν ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν προκλητικότητα τοῦ Μαξίμου, παρέμεινε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του ἀβλαβής. Ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν 90 ἐτῶν καὶ ἀπέθανεν ὅταν οἱ Γότθοι ἠρήμωσαν τὴν Ἑλλάδα, περὶ τὸ 396—398. Σ. Ν. Λ.

— **Πρίσκος.** Σοφιστὴς καὶ ἱστορικός, καταγόμενος ἐκ Πανίου τῆς Θρᾴκης καὶ ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Σταλεὶς ἐπὶ Θεοδοσίου Β' (408—450) μετὰ τοῦ Μαξιμίνου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῶν Οὕνων 'Αττίλα, περιγράφει μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ χάριτος τὰ κατ' αὐτήν. Τὸν Μαξιμῖνον ἠκολούθησε καὶ εἰς 'Αραβίαν καὶ Θηβαΐδα, ἐξ ὧν ἐπιστρέψας εἰς 'Αλεξάνδρειαν προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας κατά τινα ἐκραγεῖσαν ἐκεῖ στάσιν. Σῴζονται ἀποσπάσματα αὐτοῦ. Σ.Ν.Λ.

— **Πρίσκος, *ἅγιος*.** 'Εν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς, ἤτοι:—1) Ὁ μάρτυς, ὅστις πυρὶ τελειωθεὶς ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ἑορτάζεται τὴν 21 Σεπτεμβρίου.—2) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε λιμῷ τελειωθεὶς ἑορτάζεται τὴν 7 Δεκεμβρίου. —3) Εἷς τῶν 40 μαρτύρων, ἑορταζόμενος τὴν 9 Μαρτίου (βλ. *Τεσσαράκοντα* μάρτυρες). Ε. Γ. Π.

—**Πρίσκος, *Κλουτώριος*·** βλ.λ. *Κλουτώριος* Πρίσκος.

—**Πρίσκος.** Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Μαυρικίου (βλ. λ. *Κρίσπος*).

—**Πρίσκος, *Νεράτιος*.** 'Επιφανὴς Ρωμαῖος νομοδιδάσκαλος (βλ. λ. *Νεράτιος* Πρίσκος).

Πρισκούπερα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ἐπεσκεύασεν ὁ 'Ιουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

πρίσμα, *—ατος* (τό), ἢ ***πρῖσμα*** (ἐκ τοῦ *πρίω* καὶ μεταγεν. *πρίζω*)· τύπος πολυέδρου (βλ. κατ.)· || *ὀπτικὸν πρίσμα*· βλ. κατ. *['Οπτ.]*· || φρ. «βλέπει τὰ πράγματα ὑπὸ πρίσμα» οὐχὶ εὐθέως, οὐδὲ διαυγῆ, «ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν συμφερόντων του» συμφώνως πρὸς τὰ συμφέροντά του, τὰς συμπαθείας του.

— *[Γεωμετρ.]* Καλεῖται ἐν τῇ γεωμετρίᾳ πρίσμα τὸ πολύεδρον, τοῦ ὁποίου δύο ἕδραι εἶναι πολύγωνα ἴσα, ὧν τὰ ἐπίπεδα παράλληλα, αἱ δὲ λοιπαὶ παραλληλόγραμμα. Οὕτω τὸ πολύεδρον, ἐν τῷ σχήματι, εἶναι πρίσμα· διότι ἔχει τὰς δύο ἕδρας ΑΒΓΔΕ καὶ ΖΗΘΙΚ παραλλήλους καὶ ἴσας· αἱ δὲ λοιπαὶ ἕδραι: αἱ ΒΓΗΖ, ΓΗΘΔ, ΘΔΕΙ, ΙΕΑΚ καὶ ΑΒΖΚ εἶναι παραλληλόγραμμα.

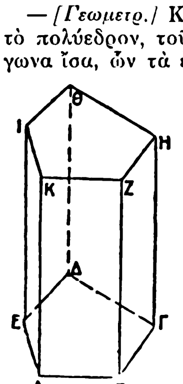

Αἱ ἴσαι καὶ παράλληλοι ἕδραι λέγονται *βάσεις* τοῦ πρίσματος, ἡ δ' ἀπόστασις αὐτῶν *ὕψος* αὐτοῦ. Τὰ παραλληλόγραμμα ἀποτελοῦσι τὴν *παράπλευρον* ἐπιφάνειαν τοῦ πρίσματος. 'Εὰν αἱ παράπλευροι ἀκμαὶ ΒΖ, ΓΗ, ΔΘ, ΙΕ κλπ. εἶναι κάθετοι ἐπὶ τὰς βάσεις, τὸ πρίσμα λέγεται *ὀρθόν*· ἄλλως *πλάγιον*. Πλαγίου πρίσματος *κάθετος τομὴ* λέγεται πᾶσα τομὴ τῆς παραπλεύρου ἐπιφανείας ὑπὸ ἐπιπέδου καθέτου ἐπὶ τὰς ἀκμάς της.

Ὁ ὄγκος παντὸς πρίσματος (ὀρθοῦ ἢ μὴ) ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τοῦ ἐμβαδοῦ μιᾶς βάσεως αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ· ἤτοι ἂν Ε εἶναι τὸ ἐμβαδὸν τῆς βάσεως, υ τὸ ὕψος καὶ ω ὁ ὄγκος, ἔχομεν τὸν τύπον $ω = Ε . υ$. Πᾶσα τομὴ παράλληλος πρὸς τὰς βάσεις τοῦ πρίσματος εἶναι πολύγωνον ἴσον πρὸς ταύτας καὶ τὰ προκύπτοντα δύο στερεὰ εἶναι πάλιν πρίσματα.

'Εὰν ἡ παράπλευρος ἐπιφάνεια τοῦ πρίσματος τμηθῇ ὑπὸ ἐπιπέδου οὐχὶ παραλλήλου πρὸς τὰς βάσεις, τὸ προκῦπτον στερεὸν λέγεται *κολοβὸν πρίσμα*. Τὸ πρίσμα λέγεται *τριγωνικόν, τετραγωνικὸν* κλπ., καθόσον αἱ βάσεις εἶναι τρίγωνα, τετράπλευρα κλπ.

Πᾶν κολοβὸν τριγωνικὸν πρίσμα εἶναι ἄθροισμα τριῶν πυραμίδων, ἐχουσῶν βάσιν τὴν βάσιν τοῦ πρίσματος, κορυφὰς δὲ τὰς τρεῖς κορυφὰς τῆς πλαγίας τομῆς. Ἤτοι ἂν παραστήσωμεν δι' ω τὸν ὄγκον τοῦ κολοβοῦ τριγωνικοῦ πρίσματος, δι' Ε τὸ ἐμβαδὸν τῆς βάσεως αὐτοῦ καὶ διὰ $υ_1$, $υ_2$ καὶ $υ_3$ τὰς ἀποστάσεις τῶν κορυφῶν τῆς πλαγίας τομῆς ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς βάσεως, ἔχομεν τὸν τύπον:

$$ω = \frac{1}{3} Ε \, (υ_1 + υ_2 + υ_3)$$

Ἵνα εὕρωμεν τὸν ὄγκον οἱουδήποτε κολοβοῦ πρίσματος (τετραγωνικοῦ, πενταγωνικοῦ κλπ.), διαιροῦμεν τοῦτο εἰς τριγωνικὰ τοιαῦτα καὶ ἐφαρμόζοντες τὸν ἀνωτέρω τύπον ἀθροίζομεν τοὺς ὄγκους τῶν τριγωνικῶν κολοβῶν πρισμάτων. Ν. Γ.

Digitized by Google

— *[Κρυσταλλ.]* Ἐν τῇ κρυσταλλογραφίᾳ καλεῖται *πρίσμα* τὸ γεωμετρικὸν κρυσταλλικὸν σχῆμα, τοῦ ὁποίου αἱ ἕδραι τέμνουν ὡρισμένους ἐκ τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων. Εἰς τὸ κυβικὸν κρυσταλλικὸν σύστημα δὲν παρουσιάζεται πρίσμα. Εἰς τὸ ἑξαγωνικόν, τριγωνικὸν καὶ τετραγωνικὸν σύστημα τὸ πρίσμα ἀναπτύσσεται παραλλήλως πρὸς τὸν κατακόρυφον ἄξονα C. Συνεπῶς αἱ ἕδραι αὐτοῦ τέμνουν μόνον τοὺς ὁριζοντίους ἄξονας. Καὶ εἰς μὲν τὸ τετραγωνικὸν σύστημα, τοῦ ὁποίου οἱ ὁριζόντιοι ἄξονες εἶναι δύο, αἱ ἕδραι τοῦ πρίσματος τέμνουν ἀμφοτέρους (πρίσμα πρώτης τάξεως), ἢ τὸν ἕνα μόνον ἐξ αὐτῶν (πρίσμα δευτέρας τάξεως), εἰς δὲ τὸ ἑξαγωνικὸν καὶ τριγωνικόν, τῶν ὁποίων οἱ ὁριζόντιοι ἄξονες εἶναι τρεῖς, τὸ πρίσμα τέμνει εἴτε τοὺς δύο μόνον ἐκ τῶν ἀξόνων τούτων, εἴτε καὶ τοὺς τρεῖς συγχρόνως. Εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα αἱ ἕδραι τοῦ πρίσματος τέμνουν τοὺς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας ἀνὰ δύο, διὰ τοῦτο δὲ ἐμφανίζονται τρία διάφορα πρίσματα. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ μονοκλινὲς καὶ τὸ τρικλινὲς σύστημα. Εἰς τὸ μονοκλινὲς ὅμως σύστημα τὸ πρίσμα, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα b, διακρίνεται εἰς δύο ἡμιπρίσματα, καθόσον ἀνὰ δύο ἀπέναντι ἕδραι αὐτοῦ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ὀξεῖαν ἢ τὴν ἀμβλεῖαν γωνίαν τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων, ἐνῷ εἰς τὸ τρικλινὲς ἕκαστον πρίσμα αὐτοῦ παρουσιάζει τὴν διάκρισιν ταύτην. Γ. Β.

—*[Ὀπτ.]* Καλοῦμεν ἐν τῇ ὀπτικῇ *πρίσμα* σῶμα ἀποτελούμενον ἐκ ϑλαστικῆς οὐσίας, συνήθως ὑάλου ἤ, σπανιώτερον, χαλαζίου, πυριτυάλου κ. λ. π.

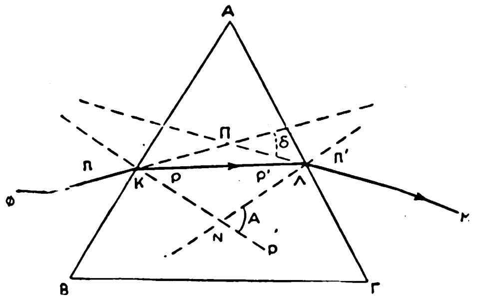

Σχ. 1. *Διάϑλασις φωτεινῆς ἀκτῖνος ὑπὸ πρίσματος.*

καὶ ὅπερ παρουσιάζει τριγωνικὴν τομὴν (σχ. 1) Αἱ δύο τοὐλάχιστον τῶν ἑδρῶν τοῦ πρίσματος εἶναι λεῖαι, ἡ δὲ γωνία ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν ἑδρῶν τούτων τοῦ πρίσματος καλεῖται *διαϑλαστικὴ γωνία* τοῦ πρίσματος, ἐνῷ ἡ τομὴ τῶν δύο ἄνω ἑδρῶν καλεῖται ἀκμὴ τοῦ πρίσματος. Πᾶσα τομὴ τοῦ πρίσματος κάϑετος ἐπὶ τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ καλεῖται κυρία τομὴ τοῦ πρίσματος, ἐνῷ ἡ ἀπέναντι τῆς ἀκμῆς τοῦ πρίσματος ἕδρα καλεῖται βάσις τοῦ πρίσματος.

Φαντασϑῶμεν ὅτι φωτεινὴ ἀκτὶς ΦΚ προσπίπτει ἐπὶ τῆς ἕδρας ΑΒ τοῦ πρίσματος ΒΑΓ· αὕτη διαϑλᾶται ἐν τῷ πρίσματι κατὰ τὴν ΚΛ, ἥτις διαϑλᾶται ἐκ νέου εἰς Λ καὶ ἐξέρχεται τοῦ πρίσματος κατὰ τὴν διεύϑυνσιν ΛΜ. Ἐὰν δ' εἰς Μ τοποϑετήσωμεν τὸν ὀφϑαλμόν, ὑπολαμβάνομεν ὅτι τὸ φῶς προέρχεται ἐκ τοῦ σημείου Φ', ὅπερ ἀποτελεῖ φανταστικὸν εἴδωλον τοῦ Φ καὶ εἶναι μετατοπισμένον ἄνωϑεν τοῦ Φ. Ἡ γωνία ἣν σχηματίζει ἡ ἐξερχομένη μετὰ τὴν διάϑλασιν διὰ τοῦ πρίσματος ἀκτὶς ΛΜ πρὸς προσπίπτουσαν ἀκτῖνα ΦΚ, καλεῖται γωνία ἐκτροπῆς.

Ἐὰν καλέσωμεν διὰ π καὶ ρ τὰς γωνίας προσπτώσεως καὶ διαϑλάσεως κατὰ τὴν πρώτην διάϑλασιν ἐπὶ τῆς ἕδρας ΑΒ καὶ διὰ ρ' καὶ Σ' τὰ αὐτὰ μεγέϑη κατὰ τὴν δευτέραν διάϑλασιν ἐπὶ τῆς ἕδρας ΑΓ, τότε ἔχομεν μεταξὺ τῶν γωνιῶν π, π', ρ, ρ' τὰς ἀκολούϑους σχέσεις

$$\frac{\eta\mu\pi}{\eta\mu\varrho}=\nu \qquad \frac{\eta\mu\pi'}{\eta\mu\varrho'}=\nu \qquad (1)$$

ὅπου ν ὁ δείκτης διαϑλάσεως τῆς οὐσίας τοῦ πρίσματος. Αἱ ὡς ἄνω δύο ἐξισώσεις προκύπτουσιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ ἡμιτόνου τοῦ φαινομένου τῆς διαϑλάσεως τοῦ φωτός. Ἐξ ἄλλου ἡ διαϑλαστικὴ γωνία τοῦ πρίσματος Α συνδέεται πρὸς τὰς ρ καὶ ρ' διὰ τῆς σχέσεως

$$A=\varrho+\varrho' \qquad (2)$$

καθόσον αἱ γωνίαι ΡΝΛ καὶ ΒΑΓ εἶναι ἴσαι ὡς ἔχουσαι τὰς πλευρὰς καϑέτους, ἐπὶ πλέον δ' ἡ γωνία ΡΝΛ εἶναι ἐκτὸς γωνία τοῦ τριγώνου ΚΝΛ.

Τέλος ἡ γωνία τῆς ἐκτροπῆς δ, ὡς ἐκτὸς γωνία τοῦ τριγώνου ΚΠΛ, πληροῖ τὴν σχέσιν

$$\delta=(\pi-\varrho)+(\pi'-\varrho')=\pi-\pi'-(\varrho+\varrho')$$
ἢ
$$\delta=\pi+\pi'-A \qquad (3)$$

Αἱ ἄνω σχέσεις (1) (2) (3) ἀποτελοῦσι τὰς ἐξισώσεις τοῦ πρίσματος. Αἱ ἄνω ἐξισώσεις, τέσσαρες τὸν ἀριϑμόν, συνδέουσι τὰ μεγέϑη π, π', ρ, ρ', ν, Α καὶ δ, ἐὰν δὲ μεταξὺ τῶν ἄνω ἐξισώσεων ἐξαφανίσωμεν τὰ μεγέϑη ρ, π', ρ' προκύπτει ἐξίσωσις τῆς μορφῆς

$$\delta=f\ (\pi,\ \nu,\ A) \qquad (4)$$

ἐξ οὗ δεικνύεται ὅτι ἡ ἐκτροπή, ἣν ὑφίσταται φωτεινὴ ἀκτὶς διερχομένη διὰ πρίσματος, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γωνίας προσπτώσεως π, ἐκ τῆς διαϑλαστικῆς γωνίας Α τοῦ πρίσματος καὶ ἐκ τοῦ δείκτου διαϑλάσεως.

Ἡ ἐκτροπή, ἣν ὑφίσταται ἡ ἀκτίς, εἶναι ἐλαχίστη, ὅταν αὕτη διέρχεται συμμετρικῶς διὰ τοῦ πρίσματος, ἤτοι ὅταν π=π', ὅτε καὶ ρ=ρ'.

Πράγματι ἐκ τῶν ἐξισώσεων (1) προκύπτει

$$\eta\mu\,\pi=\nu\ \eta\mu\varrho$$
$$\eta\mu\,\pi'=\nu\ \eta\mu\varrho'$$
καὶ
$$\eta\mu\pi+\eta\mu\pi'=\nu(\eta\mu\varrho+\eta\mu\varrho')$$
ἢ
$$\eta\mu\frac{\pi+\pi'}{2}\ \sigma\upsilon\nu\frac{\pi-\pi'}{2}=\nu\ \eta\mu\frac{\varrho+\varrho'}{2}\ \sigma\upsilon\nu\frac{\varrho-\varrho'}{2}$$

ἐπομένως βάσει τῆς (2) ἔχομεν

$$\eta\mu\frac{\pi+\pi'}{2}=\nu\ \eta\mu\frac{A}{2}\ \frac{\sigma\upsilon\nu\dfrac{\varrho-\varrho'}{2}}{\sigma\upsilon\nu\dfrac{\pi-\pi'}{2}} \qquad (5)$$

Ἐὰν π>π', τότε ἡ διαφορὰ π—ρ>π'—ρ' ἢ π—π'>ρ—ρ' ὅτε:

$$\sigma\upsilon\nu\frac{\pi-\pi'}{2}<\sigma\upsilon\nu\frac{\varrho-\varrho'}{2}$$
καὶ
$$\eta\mu\frac{\pi+\pi'}{2}>\nu\ \eta\mu\frac{A}{2}$$

Τὸ αὐτὸ ὅμως συμβαίνει καὶ ὅταν π<π'. Ἐὰν ὅμως π=π', τότε καὶ ρ=ρ', ὅτε ἐκ τῆς ἐξισώσεως (5) προκύπτει:

$$\eta\mu\frac{\pi+\pi'}{2}=\nu\ \eta\mu\frac{A}{2} \qquad (6)$$

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι διὰ π=π' τὸ ἄϑροισμα π+π' καϑίσταται ἐλάχιστον, καὶ βάσει τῆς ἐξισώσεως (4) ἡ γωνία τῆς ἐκτροπῆς καϑίσταται ἐλαχίστη.

Ὅταν ὅμως ἡ γωνία τῆς ἐκτροπῆς κατασταϑῇ ἐλαχίστη, ἐκ τῶν τύπων τοῦ πρίσματος (1) (2) καὶ (3) προκύπτουσιν αἱ σχέσεις:

$$\eta\mu\pi=\nu\ \eta\mu\varrho$$
$$A=2\ \varrho$$
$$\delta=2\,\pi-A$$

Ἐκ τούτων δὲ πάλιν λαμβάνομεν:

$$\pi=\frac{A+\delta}{2},\quad \varrho=\frac{\delta}{2}$$

καὶ ἐὰν τὰς τιμὰς ταύτας τῶν π καὶ ρ ϑέσωμεν εἰς τὴν πρώτην τῶν ἄνω ἐξισώσεων, λαμβάνομεν:

$$\nu=\frac{\eta\mu\dfrac{A+\delta}{2}}{\eta\mu\dfrac{A}{2}} \qquad (7)$$

Ἡ σχέσις αὕτη ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν, διότι χρησιμοποιεῖται ἐν πειραματικῷ προσδιορισμῷ τοῦ δείκτου διαϑλάσεως.

Ἡ ἐκτροπή, ἣν ὑφίσταται φωτεινὴ ἀκτὶς διερχομένη διὰ μέσου τοῦ πρίσματος, μεταβάλλεται ὡς ἀκολούϑως: 1) Αὐξάνει αὐξανομένης τῆς διαϑλαστικῆς γωνίας τοῦ πρίσματος. 2) Αὐξάνει μετὰ τοῦ δείκτου διαϑλάσεως ν.

Ὅπως φωτεινὴ ἀκτίς, προσπίπτουσα ἐπὶ ὑαλίνου πρίσματος, διέρχηται μετὰ τὴν διάϑλασιν εἰς τὸν ἀέρα, δέον νὰ ὑφίσταται ὡρισμένη σχέσις μεταξὺ τῆς διαϑλαστικῆς γωνίας Α τοῦ πρίσματος καὶ τῆς ὁρικῆς γωνίας λ, ἥτις πρέπει νὰ εἶναι Α ≦ 2λ. Τοῦτο συνάγεται εὐκόλως ἐκ τοῦ σχ. 2. Πᾶσαι αἱ εἰς Κ

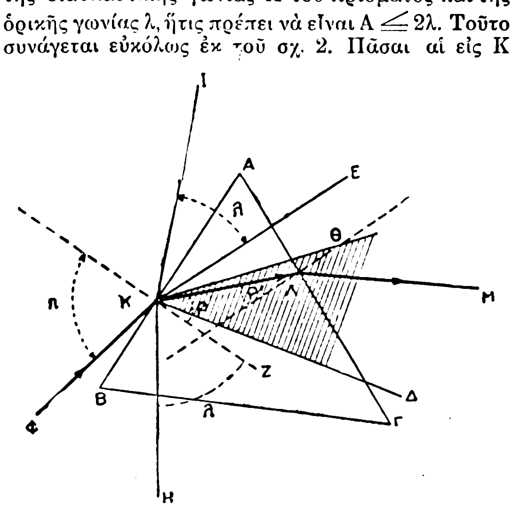

Σχ. 2. *Συνϑήκη ἐξόδου ἀκτῖνος ἀπὸ τοῦ πρίσματος.*

προσπίπτουσαι ἀκτῖνες εἰσχωροῦσιν εἰς τὸ πρίσμα, περιέχονται δ' ἐν τῷ πρίσματι ἐντὸς κώνου ΗΚΘ, οὗτινος ἡ γωνία ἀνοίγματος ἰσοῦται πρὸς 2λ. Ἡ ἀκτὶς ὅμως ΚΛ ἐξέρχεται εἰς τὸν ἀέρα μόνον ἐφ' ὅσον ἡ γωνίας ρ' ≦ λ· ἐπομένως πᾶσαι αἱ ἀκτῖνες, αἵτινες δύνανται νὰ ἐξέλϑωσιν εἰς τὸν ἀέρα, περιλαμβάνονται ἐν τῇ γωνίᾳ ΔΚΙ=2λ, ἧς διχοτόμος εἶναι ἡ ΚΕ, κάϑετος ἐπὶ τὴν ΑΓ. Κατὰ συνέπειαν φωτεινὴ ἀκτὶς προσπίπτουσα εἰς Κ, ὅπως μετὰ τὴν διάϑλασιν ἐξέρχηται τοῦ πρίσματος, δέον νὰ περιλαμβάνηται ἐντὸς τοῦ κοινοῦ μέρους τῶν γωνιῶν ΗΚΘ καὶ ΔΚΕ, ἤτοι ἐντὸς τῆς ΔΚΕ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅϑεν προκύπτει, ὅτι, ὅπως ὑφίσταται ἐξιοῦσα ἀκτίς, δέον αἱ γωνίαι ΗΚΘ καὶ ΔΚΙ νὰ τέμνωνται, ὅπως δὲ τοῦτο συμβαίνῃ, δέον ἡ γωνία ΖΚΕ τῶν διχοτόμων αὐτῶν ΚΖ καὶ ΚΕ, αἵτινες εἶναι ἀντιστοίχως κάϑετοι ἐπὶ τὰς ἕδρας ΑΒ καὶ ΑΓ, νὰ ᾖ μικρότερα ἢ ἴση πρὸς 2λ. Ἀλλ' ἡ γωνία ΖΚΕ=Α, ὅϑεν ἡ συνϑήκη διὰ τὴν ἔξοδον ἀκτίνων ἐκ τοῦ πρίσματος εἶναι Α ≦ 2λ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τύπου (7) δυνάμεϑα νὰ μετρήσωμεν τὸν δείκτην διαϑλάσεων οὐσίας. Πρὸς τοῦτο, ἐὰν ἡ οὐσία εἶναι στερεά, τέμνομεν αὐτὴν ὥστε νὰ σχηματισϑῇ πρίσμα διαϑλαστικῆς γωνίας Α. Μετροῦμεν διὰ γωνιομέτρου τὴν γωνίαν Α ὡς καὶ τὴν γωνίαν ἐλαχίστης ἐκτροπῆς δ, ὅτε βάσει τοῦ τύπου (7) ὑπολογίζεται ὁ δείκτης διαϑλάσεως. Προκειμένου περὶ ὑγρῶν, τοποϑετοῦμεν αὐτὰ ἐντὸς κοίλων ὑαλίνων πρισμάτων καὶ ἐργαζόμεϑα ὡς ἀνωτέρω.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑπετέϑη ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ πρίσματος προσπίπτουσα φωτεινὴ ἀκτὶς εἶναι μονόχρους. Ἐὰν αὕτη ἀποτελῆται ἐκ λευκοῦ φωτός, τότε ἡ ἐξερχομένη ἀκτὶς δεικνύει *διασκεδασμὸν* (βλ. λ.).

Τύπος μικρῶν πρισμάτων. Ἐὰν διαϑλαστικὴ γωνία τοῦ πρίσματος εἶναι μικρά, τότε ὁ τύπος (7) δύναται νὰ γραφῇ λαμβανομένων ἀντὶ τῶν ἡμιτόνων τῶν τόξων:

$$\eta=\frac{A+\delta}{A} \qquad (8)$$
ἢ
$$\delta=(\eta-1).A \qquad (9)$$

Πρίσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως. Τοῦτο εἶναι πρίσμα ἔχον τομὴν ὀρϑογωνίου ἰσοσκελοῦς τριγώνου (σχ. 3). Ἐὰν ἐπὶ τῆς ΑΓ προσπέσῃ καϑέτως φωτεινὴ ἀκτὶς ΦΚ, αὕτη εἰσχωρεῖ κατὰ τὴν αὐτὴν διεύϑυνσιν ἐν τῷ πρίσματι καὶ προσπίπτει ἐπὶ τῆς ὑποτεινούσης ἕδρας ὑπὸ γωνίαν 45°, ἤτοι μείζονα τῆς ὁλικῆς, ἥτις διὰ τὴν ὕαλον ἰσοῦται πρὸς 41° 48' 38''· ὡς ἐκ τούτου δ' ἡ ἀκτὶς δὲν δύναται νὰ ἐξέλϑῃ εἰς τὸν ἀέρα ἀλλ' ὑφίσταται ἐπὶ τῆς ὑποτεινούσης ἕδρας ὁλικὴν ἀνάκλασιν καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἕδρας ΒΓ κατὰ τὴν ΚΦ'. Τοιοῦτον πρίσμα χρησιμεύει ὡς κάτοπτρον, ἰδίᾳ ὅταν πρόκειται νὰ ἐκτρέψωμεν φωτεινὴν δέσμην κατὰ 90°, καϑόσον παρέχει εἴδωλον ἁπλοῦν καὶ φωτεινότερον. Τὰ πρίσματα ὁλικῆς ἀνακλάσεως χρησιμοποιοῦνται τὰ μέγιστα εἰς τὰς ὀπτικὰς συσκευάς.

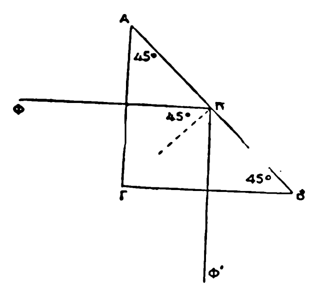

Σχ. 3. *Πρίσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως.*

Πρίσμα ἀνορϑωτικόν. Τὸ πρίσμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὅπως βλέπωμεν εἴδωλα ἠνωρϑωμένα. Οὕτω, ἐὰν δέσμη παραλλήλων ἀκτίνων προσπίπτῃ ἐπὶ τῆς ἕδρας ΑΒ ὀρϑογωνίου πρίσματος (σχ. 4), τότε αὗται εἰσχωροῦσαι ἐν τῷ πρίσματι προσπίπτουσιν ἐπὶ τῆς ὑποτεινούσης ἕδρας ΒΓ ὑπὸ γωνίαν μείζονα τῆς ὁρικῆς, ὡς ἐκ τούτου δ' ὑφίστανται ὁλικὴν ἀνάκλασιν καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τῆς ἕδρας ΑΓ τοῦ πρίσματος πάλιν ὡς παράλληλοι δέσμαι καὶ μάλιστα κατὰ προέκτασιν τῶν ἀρχικῶν ἀκτίνων, ἀλλὰ κατὰ τάξιν ἀνεστραμμένην.

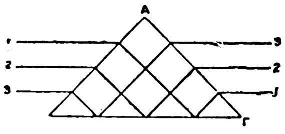

Σχ. 4. *Πρίσμα ἀνορϑωτικόν.*

Συνδυασμοὶ πρισμάτων Ἐὰν λάβωμεν πολλὰ πρίσματα ἐκ διαφόρων μὲν ϑλαστικῶν ὑάλων, τῆς αὐτῆς ὅμως διαϑλαστικῆς γωνίας, καὶ τοποϑετήσωμεν τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, σχηματίζομεν *πολύπρισμα*, χρησιμεῦον εἰς πειραματικὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνϑήκας ἐκτροπὴ τοῦ πρίσματος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δείκτου διαϑλάσεως. Διὰ συνδυασμοῦ πρισμάτων καταλλήλως ὑπολογισϑέντων ἐκ πυριτυάλου καὶ στεφανυάλου, δυνάμεϑα νὰ ἐπιτύχωμεν ὥστε τὸ σύστημα τῶν πρισμάτων τούτων νὰ μὴ παρουσιάζῃ μὲν διασκεδασμόν, ἀλλὰ τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ φάσματος νὰ μὴ ὑφίσταται ἐκτροπήν. Τὸ πρίσμα τοῦτο καλεῖται *πρίσμα ἐνδοσκοπίας* (ἐν τῷ σχ. 5 δεικνύεται τομὴ τοιούτου πρίσματος ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τριῶν πρισμάτων στεφανυάλου καὶ δύο πυριτυάλου). Ὁμοίως διὰ

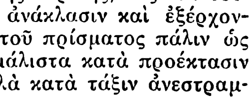

Σχ. 5. *Πρίσμα ἐνδοσκοπίας.*
[1, 3, 5=Πρίσματα στεφανυάλου· 2, 4=πρίσματα πυριτυάλου.]

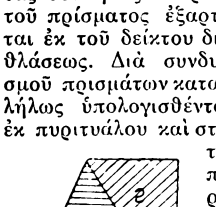

Σχ. 6. *Ἀχρωστικὸν πρῖσμα.*
[1=Πρίσμα στεφανυάλου· 2=πρίσμα πυριτυάλου.]

Digitized by Google

συνδυασμοῦ δύο πρισμάτων ἐκ στεφανυάλου καὶ πυριτυάλου ἐπιτυγχάνομεν σύστημα, ὅπερ δὲν παρουσιάζει μὲν διασκεδασμόν, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐκτροπήν. Τὸ σύστημα τοῦτο καλεῖται ἀχρωστικὸν πρίσμα, τομὴ δ' αὐτοῦ δεικνύεται ἐν σχ. 6 Τὰ πρίσματα χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα εἰς τὰ *φασματοσκόπια* (βλ. λ.). κ. π.

—**πρῖσμα ἀντικειμενικὸν** *['Αστρον.]*. Μέγα πρῖσμα μικρᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γωνίας, τὸ ὁποῖον, τοποθετούμενον πρὸ τοῦ ἀντοφθαλμίου φωτογραφικοῦ τηλεσκοπίου, ἐπιτρέπει τὴν ἀπ' εὐθείας ἐπὶ φωτογραφικῆς πλακὸς ἀποτύπωσιν τοῦ φάσματος τῶν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου σκοπευομένων ἀστέρων. Ἐπειδὴ αἱ ἐκ τῶν ἀστέρων προερχόμεναι φωτειναὶ ἀκτῖνες εἶναι παράλληλοι καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ παρατηρήσεως φωτεινῶν πηγῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι σημεῖα, ἡ χρῆσις τοῦ ἀντικειμενικοῦ πρίσματος ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἀνάγκην κατευθυντῆρος καὶ σχισμῆς, δι' ὃ καὶ τὸ πρῖσμα τοῦτο καλεῖται ἐνίοτε *φασματοσκόπιον ἄνευ σχισμῆς*.

Ἡ χρῆσις ἀντικειμενικοῦ πρίσματος ἀντὶ συνήθους φασματοσκοπίου ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι. ἐνῷ διὰ τοῦ τελευταίου δὲν δυνάμεθα νὰ φωτογραφήσωμεν εἰμὴ τὸ φάσμα ἑνὸς καὶ μόνου ἀστέρος, διὰ τοῦ πρώτου εἶναι δυνατὸν νὰ λάβωμεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλακὸς συγχρόνως τὰ φάσματα πολλῶν ἀστέρων, εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς σκοπευομένης περιοχῆς. Προσέτι μεταχειριζόμενοι ἀντικειμενικὸν πρῖσμα δεχόμεθα περισσότερον φῶς παρ' ὅ,τι διὰ κοινοῦ φασματοσκοπίου καὶ ἑπομένως αἱ φασματοσκοπ. καὶ ἔρευναι δύνανται οὕτω νὰ ἐπεκταθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν ἀμυδρῶν ἀστέρων. Ἕτερον πλεονέ-

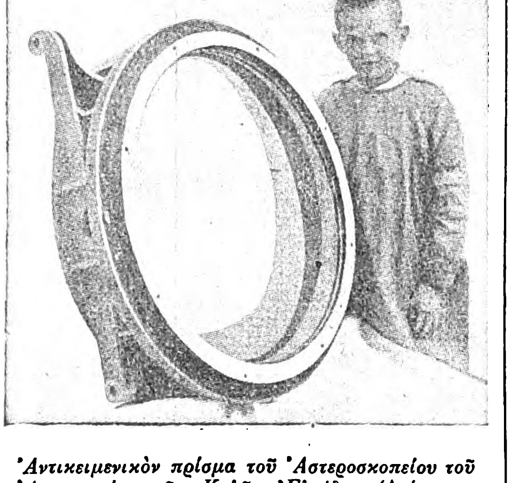

'Αντικειμενικὸν πρῖσμα τοῦ 'Αστεροσκοπείου τοῦ 'Ακρωτηρίου τῆς Καλῆς 'Ελπίδος (Διάμετρος 650 χμ. Διαθλαστικὴ γωνία 11°).

κτημα τοῦ πρίσματος εἶναι ὅτι διὰ κανονισμοῦ τοῦ ἀστροστάτου, ὥστε τὸ τηλεσκόπιον νὰ κινῆται ὀλίγον τι ταχύτερον ἢ βραδύτερον τοῦ δέοντος καὶ διὰ προσανατολισμοῦ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πρίσματος, ὥστε τὰ φάσματα τῶν ἀστέρων νὰ διευθύνωνται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, δυνάμεθα νὰ λάβωμεν φάσματα πλατύτερα ἢ διὰ τοῦ κοινοῦ φασματοσκοπίου, τουθόπερ εὐκολύνει τὴν μέτρησιν τῶν γραμμῶν τῶν φασμάτων. Προσέτι, ἐνῷ οἱ μετὰ σχισμῆς φασματογράφοι παρέχουν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα μόνον ὅταν εἶναι προσηρμοσμένοι εἰς μεγάλης δυνάμεως τηλεσκόπια (διαμέτρου 600 χ/μ καὶ ἄνω), τὰ ἀντικειμενικὰ πρίσματα δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ πολυτιμοτάτας ἐρεύνας, ὡς ἡ ταξινόμησις τῶν ἀπλανῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φασμάτων αὐτῶν κλπ., καὶ ἂν ἀκόμη τὸ διαμέτρημα τοῦ διατιθεμένου τηλεσκοπίου εἶναι σχετικῶς μικρόν, λ.χ. 250 χ/μ.

Τὰ μόνα ἴσως μειονεκτήματα τοῦ ὀργάνου τούτου εἶναι ὅτι δι' αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατος, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, ἡ φωτογράφησις ἐπὶ τῆς ἰδίας πλακὸς τοῦ συγκριτικοῦ φάσματος καὶ ὅτι τὰ φωτογραφικὰ εἴδωλα τῶν φασμάτων εἶναι κάπως συγκεχυμένα, τουθόπερ δυσχεραίνει μεγάλως τὰς μετρήσεις των, ὁσάκις κατὰ τὴν λῆψιν τῶν φωτογραφιῶν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ συνθῆκαι εἶναι δυσμενεῖς καὶ συνεπῶς τὰ εἴδωλα τῶν ἀστέρων τεταραγμένα. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— **πρῖσμα ζενιθιακὸν** *['Αστρον.]*. Πρῖσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως, τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται ἀμέσως πρὸ τοῦ προσοφθαλμίου διόπτρας, διὰ νὰ θλᾷ τὰς ὀπτικὰς ἀκτῖνας ὑπὸ γωνίαν 90° πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα τοῦ τηλεσκοπίου καὶ διευκολύνῃ οὕτω τὴν ἐκτέλεσιν παρατηρήσεων ἀστέρων κειμένων ἐγγὺς τοῦ ζενίθ. Ἡ χρῆσις τοιούτου πρίσματος ἀπαλλάσσει τὸν παρατηρητὴν ἀπὸ κοπιώδεις στάσεις, αἵτινες ἐπιδρῶσι δυσμενῶς ἐπὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐξισώσεως καὶ συνεπῶς ἐπὶ τῆς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων. Εἴς τινα ὄργανα ἀντὶ πρίσματος ὀρθογωνίου τοποθετεῖται εὐθὺς μετὰ τὸν προσοφθάλμιον φακὸν ἐπηργυρωμένη ὕαλος, ἔχουσα κλίσιν 45° πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα τῆς διόπτρας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐπιφάνεια τῆς ὑάλου δέον νὰ εἶναι τελείως ἐπίπεδος, τὸ δὲ στρῶμα τοῦ ἀργύρου νὰ διατηρῆται στιλπνόν. Ἡ δυσκολία τῆς διατηρήσεως τῆς στιλπνότητος ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μειονέκτημα τῶν τοιούτων ζενιθιακῶν πρισμάτων (βλ. *προσοφθάλμιος*). Σ. Π.

— **πρῖσμα ναδιρικὸν** *['Αστρον.]*. Πρῖσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως μετὰ συγκεντρωτικοῦ φακοῦ πρὸ τῆς ἑτέρας τῶν καθέτων ἑδρῶν αὐτοῦ, χρησιμοποιούμενον εἰς τὰς μεσημβρινὰς παρατηρήσεις πρὸς προσδιορισμὸν τῆς σκοπεύσεως τοῦ ναδὶρ καὶ τῆς κλίσεως τοῦ ὁριζοντίου ἄξονος περιστροφῆς τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου. Τὸ πρῖσμα τοῦτο τοποθετεῖται ἀμέσως μετὰ τὸν προσοφθάλμιον φακὸν τοῦ τηλεσκοπίου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως θλᾷ ὑπὸ γωνίαν 90° καὶ διευθύνῃ ἐντὸς τῆς μεσημβρινῆς διόπτρας τὴν ὁριζοντίως ἐρχομένην ἐκ παρακειμένης λυχνίας φωτεινὴν δέσμην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ παρατηρητής, διευθύνων τὴν μεσημβρινὴν διόπτραν κατακορύφως καὶ σκοπεύων τὸ ὑδραργυρικὸν κάτοπτρον, βλέπει διὰ μέσου τῆς ὑποτεινούσης ἕδρας τοῦ ναδιρικοῦ πρίσματος τὰ πραγματικὰ νήματα τοῦ μικρομέτρου καὶ τὰ ἐκ τῆς κατοπτρικῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδραργύρου ἀνακλώμενα εἴδωλά των, φέρων δὲ τὰ πρῶτα εἰς σύμπτωσιν πρὸς τὰ τελευταῖα τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν μικρομετρικῶν κοχλιῶν προσδιορίζει τὴν διεύθυνσιν τῆς κατακορύφου ἢ τῆς καθέτου ἐπὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς τοῦ ὀργάνου κτλ. (βλ. *Μεσημβρινὸς κύκλος*).

Ἐνίοτε ἀντὶ ὀρθογωνικοῦ πρίσματος τὸ ναδιρικὸν πρῖσμα φέρει ὑαλίνην πλάκα διαφανῆ, κεκλιμένην ὑπὸ γωνίαν 45° πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα τῆς διόπτρας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δέον ὅπως αἱ ἀπέναντι ἕδραι τῆς ὑαλίνης πλακὸς ὦσιν ἐντελῶς ἐπίπεδοι καὶ παράλληλοι πρὸς ἀλλήλας.

Κατὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ναδιρικοῦ πρίσματος ἐπὶ τοῦ προσοφθαλμίου φακοῦ ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχή, διότι ἡ κακὴ τοποθέτησις αὐτοῦ συνεπάγεται σφάλματα κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὡς ἄνω σταθερῶν τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου, προερχόμενα ἐκ κακοῦ φωτισμοῦ τῶν νημάτων τοῦ μικρομέτρου. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ ἐλαττωματικοῦ φωτισμοῦ συστηματικῶν σφαλμάτων, εἰς διάφορα ἀστεροσκοπεῖα μεταχειρίζονται εἰδικὰ ναδιρικὰ πρίσματα, ἐν οἷς τὸ πρῖσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως μετ' εἰδικοῦ συστήματος φακῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀστέρων χρησιμοποιούμενον προσοφθάλμιον, ὁσάκις πρόκειται νὰ γίνῃ σκόπευσις τοῦ ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου. Σ. Π.

πρισματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πρίσμα, ὁ τοῦ πρίσματος: «πρισματικὴ διόπτρα».

— **πρισματικαὶ** *ὕαλοι* *['Οφθαλμ.]*. Ὕαλοι ὑπὸ μορφὴν πρισμάτων, ἔχουσαι γωνίαν σχετικῶς μικρὰν καὶ χρησιμοποιούμεναι ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ πρὸς διόρθωσιν τῆς ἀνεπαρκείας, τῆς συγκλίσεως ἢ τῶν διαφόρων καταστάσεων τῶν ὀφθαλμῶν, καθ' ἃς οἱ ὀπτικοὶ ἄξονες τῶν δύο ὀφθαλμῶν δὲν συγκλίνουν πρὸς τὸ σημεῖον τῆς προσηλώσεως (στραβισμός, ἑτεροφορία). Καὶ ἐπὶ μὲν ἀποκλίσεως τῶν δύο ὀπτικῶν ἀξόνων ἢ ἀνεπαρκείας τῆς συγκλίσεως, αἱ πρισματικαὶ ὕαλοι τοποθετοῦνται μὲ βάσιν πρὸς τὴν ῥῖνα ἀμφότεραι, ἐπὶ δὲ συγκλίσεως τῶν δύο ἀξόνων, αἱ πρισματικαὶ ὕαλοι ἔχουσι βάσιν κροταφικήν. Ὡς πρισματικαὶ ὕαλοι δύνανται νὰ χρησιμεύσουν καὶ σφαιρικαὶ ὕαλοι ἐκκέντρως τοποθετούμεναι. Β. Α.

— **πρισματικὴ** *διόπτρα* *[Φυσλ.]*· βλ. λ. *διόπτρα*.

— **πρισματικὴ** *ἕδρα*. Ὀνομάζεται οὕτως ἡ ἕδρα κρυσταλλικοῦ σχήματος, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὸ *πρίσμα* (βλ. λ.). Γ. Β

πρισματίνης (ὁ) (Prismatin) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου μαγνησιοῦχον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $MgAl_2SiO_6$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους ἐπιμήκεις πρισματικούς, ἔχει σκληρότητα 6—7, εἰδικὸν βάρος 3,34, λάμψιν μᾶλλον ῥητινώδη καὶ χρῶμα κιτρινόφαιον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ γρανουλίτου τοῦ Waldheim εἰς τὴν Σαξωνίαν, πολλάκις δὲ μεταπίπτει κατ' ἐπιφάνειαν ἢ καὶ δι' ὅλης τῆς μάζης αὐτοῦ εἰς μίαν ἀνοικτοπρασίνην οὐσίαν, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα *κυρπτότιλον* (Kryptotil). Γ. Β

πρισματοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πρίσμα.

—*[Γεωμετρ.] Πρισματοειδὲς* (prismoide) καλεῖται τὸ πολύεδρον, τοῦ ὁποίου δύο ἕδραι εἶναι παράλληλοι (χωρὶς νὰ εἶναι ὅμοια πολύγωνα), αἱ δὲ λοιπαὶ τρίγωνα ἢ τραπέζια. Τοιοῦτον στερεόν, παραδείγματος χάριν, εἶναι τὸ ἐν τῷ σχήματι εἰκονιζόμενον ΑΒΓΒ'Γ'Γ''Α', οὗτινος δύο ἕδραι, αἱ ΑΒΓ (τρίγωνον), Α'Β'Γ'Γ'' (τετράπλευρον), εἶναι παράλληλοι (*βάσεις* τοῦ πρισματοειδοῦς), αἱ δὲ λοιπαὶ ἕδραι (*παράπλευροι* καλούμεναι) εἶναι ΒΒ'Γ'Γ, ΓΓ''Α'Α καὶ Α'ΑΒΒ' (τραπέζια), δηλαδὴ αἱ εὐθεῖαι ΑΒ καὶ Α'Β' εἶναι παράλληλοι ἄνισοι, ὁμοίως καὶ αἱ ΒΓ, Β'Γ' καὶ ΑΓ, Α'Γ''. Ἡ ὄπισθεν ἕδρα τοῦ στερεοῦ, ἡ ΓΓ'Γ'' εἶναι τρίγωνον. Τὸ στερεὸν τοῦτο ἔχει τὸ τρίγωνον τῆς βάσεως ΑΒΓ ὅμοιον (οὐχὶ ὅμως ἴσον) πρὸς τὸ τρίγωνον Α'Β'Γ''' τὸ σχηματιζόμενον ἐὰν προεκτείνωμεν τὰς δύο πλευρὰς Α'Γ'' καὶ Β'Γ' τῆς ἑτέρας βάσεως Α'Β'Γ'Γ''.

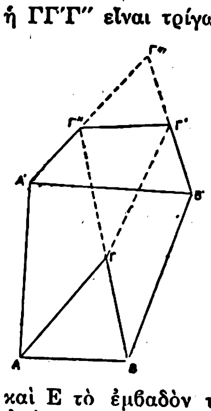

Ὁ ὄγκος τοῦ πρισματοειδοῦς δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$V = \frac{v}{6}\left[B_1 + 4E + B_2\right]$$

Ἔνθα V ὁ ὄγκος, v τὸ ὕψος τοῦ στερεοῦ (δηλαδὴ ἡ ἀπόστασις τῶν βάσεων), B_1 καὶ B_2 τὰ ἐμβαδὰ τῶν βάσεων καὶ Ε τὸ ἐμβαδὸν τῆς τομῆς τοῦ στερεοῦ, ἥτις ἀπέχει ἴσον ἀπὸ τὰς βάσεις. Ν. Γ.

πρισμὸς (ὁ)· πριόνισμα, πρίσις.

Πρισρένη (Prizrend) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν τῇ λεγομένῃ Παλαιᾷ Σερβίᾳ (Ρασκίᾳ ἢ Ράσκᾳ), παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Σκάρδου, εἰς τὸ ἄκρον εὐφόρου πεδιάδος, ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Λευκοῦ Δρίνου, ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἐκ Σκόδρας εἰς τὴν κυρίως Σερβίαν καὶ διὰ τῶν ὀρεινῶν στενῶν εἰς Μακεδονίαν ἀγουσῶν ὁδῶν, εἰς ἀπόστασιν 55 χλμ. βορειοδυτικῶς τῶν Σκοπίων. Κάτ. 40.000 περίπου. Εἶναι ἕδρα τῆς ὀρθοδόξου μητροπόλεως Ρασκοπρεσρένης καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπου. Οἱ κάτοικοι εἶναι Σέρβοι, Ἀλβανοὶ καί τινες Βλάχοι. Ἦτο ἄλλοτε ἕδρα προξένων, ἰδίᾳ τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἥτις ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ προξενικὴν ὑπηρεσίαν καὶ προπαγάνδαν. Ν. Μ.

Πρὶστ (Priest), ***'Αλφρέδος***. Σύγχρονος Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς σχολὰς τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ ἐν Παρισίοις, τῷ 1904 προσελήφθη ὡς καλλιτεχνικὸς συνεργάτης τοῦ «Daily Chronicle» καὶ ἐξετέλεσε πλείστας καλλιτεχνικὰς ἐργασίας ἐπὶ σμάλτου καὶ μετάλλου. Ἐξέθεσε προσωπογραφίας εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου, τὸ Βασιλικὸν Ἰνστιτοῦτον καὶ τὴν πινακοθήκην Grafton, καθὼς καὶ ἄλλους πίνακας ἐπὶ ποικίλων θεμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν λαμπρὰν ἐκτέλεσιν οἱ: «Out of it» (μουσεῖον Σουνδερλάνδης), «*Μητέρα, μητέρα*», «Got'im» (συλλογὴ μαρκησίου Μπιοὺτ) καὶ «*Κοκαΐνη*». Η. Γ. Π.

Πρίστα, ἢ ***Πρίστη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, περὶ τὰ 23 μίλια νοτιοδυτικῶς τῆς Ἀπιαρίας. Τὸ ὄνομά της εἶναι ποικιλία τοῦ *Τιρίστη*, ὑπέστη δὲ διαφόρους παραλλαγάς. Ἡ ὀρθὴ ὀνομασία αὐτῆς εἶναι: *Σεξαντάπριστα* (Sexaginta pristis), σημαίνει δὲ λιμένα δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 60 πλοῖα. Περὶ τὰ τέλη τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἕδρα ἑνὸς συντάγματος (cohors) καὶ ἀποσπάσματος ἱππικοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν βουλγαρικὴ πόλις Ρουχτσούκ. Α. Θ. Ι.

πριστήριον (τό)· τὸ ὄργανον ἢ ἡ μηχανὴ διὰ τῆς ὁποίας γίνεται τὸ πριόνισμα, *πριονιστήριον*.

πριστίδαι (οἱ) (Pristidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων χονδροπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἱκανοῦ μεγέθους ἰχθῦς, ἀπαντῶντας εἰς τὴν Μεσόγειον, τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὰς τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πρίστις* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

Πρίστινα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ μπανοβίνᾳ Βαρδάρ, παρὰ τὸ βόρειον κράσπεδον τῆς πεδιάδος τοῦ Κοσσυφοπεδίου (Κόσοβοπόλιε), εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. Α. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σκοπίων—Μητροβίτσης. Κάτ. 11.000 περίπου Σέρβοι καὶ Μουσουλμᾶνοι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἐπί τινα καιρὸν ἕδρα τῆς γενικῆς διοικήσεως Κοσσυφοπεδίου. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β', φονευθέντος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Ν. Μ.

πριστίουρος (ὁ) (Pristiurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκυλλιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν

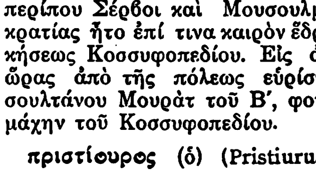

Πριστίουρος ὁ μελανόστομος.

κοινοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πριστίουρος ὁ μελανόστο-*

μος (Pristiurus melanostomus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,75 μ. περίπου καὶ ἔχει κεφαλὴν λεπτήν, σχεδὸν τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ρύγχος, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, σῶμα ἐπίμηκες, εὐρύτερον κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα καὶ στενότερον κατὰ τὴν οὐράν, ἱκανῶς πεπιεσμένον κατὰ τὰς πλευράς. Τὰ δύο ραχιαῖα πτερύγια εἶναι βραχέα, τριγωνικὰ καὶ ἱκανῶς ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι βραχέα, πλατύτατα καὶ σχεδὸν τετραγωνικά, τὰ κοιλιακὰ ἐπιμήκη, χαμηλά, σχεδὸν τριγωνικά, τὸ ἑδραῖον ἀναπτυγμένον καὶ τὸ οὐραῖον ἐπίμηκες, ἀκανονίστου σχήματος καὶ ἰσχυρόν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι σκοτεινῶς μελανὸς κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰ πτερύγια καὶ ἀργυρόλευκος κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν μὲ πολυπληθῆ στιλπνῶς κυανομελανὰ στίγματα καὶ κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συνηντήθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Solnhofen. Γ. Κ. Γ.

πριστιοφορίδαι (οἱ) (Pristiophoridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χονδροπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸν *πριστιοφόρον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πριστιοφόρος (ὁ) (Pristiophorus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πριστιοφοριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν ἀξιολογώτερον ὁ *πριστιοφόρος ὁ μακρόρρυγχος* (Pristiophorus longirhynchus) Οὗτος ἔχει ἀρκετὸν μῆκος, φθάνον τὰ 1,50 μ., σῶμα ἐπίμηκες, εὔρωστον, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ πεπιεσμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρκετὰ εὐμεγέθης καὶ καταλήγει εἰς μακρότατον, τριγωνικὸν ρύγχος, ὅπερ ὁλόκληρον καλύπτεται ὑπὸ πριονωδῶν ἰσχυρῶν ὀδοντώσεων. Αἱ σιαγόνες εἶναι ἰσχυραὶ καὶ καλύπτονται ὑπὸ πολλῶν καὶ αἰχμηρῶν ὀδόντων. Τὸ πρῶτον ραχιαῖον πτερύγιον εἶναι βραχύ, σχεδὸν τριγωνικόν, ἰσχυρότατον καὶ προσομοιάζει πρὸς βάσιν σκαπάνης. Τὸ δεύτερον ραχιαῖον εἶναι κατὰ πολὺ ἀσθενέστερον τοῦ πρώτου. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι εὐρύτατα καὶ ἀκανονίστως τετραγωνικά. Τὰ κοιλιακὰ πτερύγια εἶναι μικρά. Τὸ ἑδραῖον μέτριον καὶ τὸ οὐραῖον μακρότατον καὶ ἰσχυρότατον. Τὸ σῶμα καλύπτεται ὑπὸ μικροτάτων μελανοφαίων λεπίων κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὸ ἀνώτερον ἥμισυ τῶν πλευρῶν καὶ ὑπὸ ἀργυροχρόων τοιούτων κατὰ τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ τῶν πλευρῶν καὶ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς αὐστραλιανὰς καὶ ἰαπωνικὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

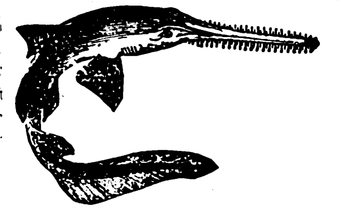

Πριστιοφόρος ὁ μακρόρρυγχος.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βυρτεμβέργην. Γ. Κ. Γ.

πριστίπωμος (ὁ) (Pristipomus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πριστιπωματιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδικὰς θαλάσσας καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὧν τὸ ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *πριστίπωμος ὁ στικτὸς* (Pristipomus maculatus). Οὗτος ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα πλατύτατον, κεφαλὴν τριγωνικήν, εὐρεῖαν, ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ καὶ μᾶλλον ἀμβλὺ ρύγχος μὲ σιαγόνας ἰσχυράς, φερούσας μικροὺς κωνικοὺς ὀδόντας. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι στρογγύλοι καὶ μεγάλοι. Ἡ ράχις λίαν κυρτὴ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα. Τὸ μοναδικὸν ραχιαῖον πτερύγιον εἶναι ἐπίμηκες, ὑψηλὸν κατὰ τὴν ἀρχήν του καὶ χαμηλὸν περὶ τὸ τέλος του. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι ἐπιμήκη, τὰ κοιλιακὰ μικρά, τὸ ἑδραῖον βραχὺ καὶ πλατὺ καὶ τὸ οὐραῖον μετρίως μακρόν, πλατὺ καὶ δισχιδές. Ὁ χρωματισμός του εἶναι τεφρόλευκος μὲ ἀργυρόλευκον κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

Πριστίπωμος ὁ στικτός.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Monte Bolca. Γ. Κ. Γ.

πρίστις (ὁ) (Mergulus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μικροῦ, μετρίου μεγέθους μὲ κεφαλὴν ἀρκετὰ ἀπεστρογγυλωμένην, ράμφος ἐπιμηκέστατον, κωνικόν, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, ὀδοντωτὸν κατὰ τὴν περιφέρειάν του καὶ κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ ρινικὰς κοιλότητας ἀπεστρογγυλωμένας καὶ ὑπὸ δερματοπτυχῆς καλυπτομένας. Αἱ πτέρυγες των εἶναι μικραὶ καὶ ὀξύληκτοι. Οἱ πόδες βραχεῖς καὶ λεπτοί, πεπιεσμένοι ἐκ τῶν πλαγίων καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ μεγάλων λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πρίστις ὁ νᾶνος* (Mergulus nanus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων καὶ ἐνίοτε πλησιάζει καὶ εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Δ. Ν. Π.

— **πρίστις** (ὁ) (Pristis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πριστιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους ἰχθῦς, μὲ σῶμα λίαν ἐπίμηκες καὶ ἰσχυροτάτην οὐράν. Τὸ γένος περιλαμβάνει 8 περίπου εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας, σχεδόν, τὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς τοιαύτας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πρίστις ὁ ἀτλαντικὸς* (Pristis atlanticus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 2 μ. περίπου καὶ ἔχει κεφαλὴν εὐμεγέθη, ἀπολήγουσαν εἰς μακρὸν καὶ αἰχμηρὸν ρύγχος, ἰσχυρότατον καὶ ὀδοντωτὸν κατὰ τὴν περιφέρειάν του. Αἱ σιαγόνες του εἶναι ἰσχυραὶ καὶ φέρουσι πολυπληθεῖς αἰχμηροὺς ὀδόντας. Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες καὶ πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλευρῶν. Τὰ ραχιαῖα πτερύγια εἶναι μικρά, ἰσχυρὰ καὶ ἀρκετὰ ἀπ' ἀλλήλων ἀπομεμακρυσμένα. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι τριγωνικὰ καὶ μᾶλλον μικρά, τὰ κοιλιακὰ μικρὰ καὶ τὸ οὐραῖον βραχὺ καὶ βαθέως δισχιδές. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τρέφεται ἐκ μικρῶν ἰχθύων καὶ ἑτέρων θαλασσίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Πριστίτζα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὸν φρούριον τῆς Θρᾴκης, πρὸς Β. τῆς Ροδόπης, φυλάσσον τὴν ἀπὸ μεσημβρίας εἰσβολήν, πιθανῶς ὅπου τὸ νῦν βουλγαρικὸν χωρίον Περουστίκα, νοτιοδυτικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως. Καταληφθὲν μετὰ τῆς Στενημάχου, Περπεράκου καὶ ἄλλων φρουρίων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Μιχαὴλ τῷ 1255, ἀνακατελήφθη τὸ ἐπόμενον ἔτος μεθ' ὅλης τῆς χώρας ὑπὸ Θεοδώρου Β' τοῦ Λασκάρεως. Α. Θ. Σ.

Πρίστλεϋ (Priestley), **Ἰωσήφ**. Ἄγγλος θεολόγος, φυσικὸς καὶ χημικὸς (1733—1804). Διετέλεσεν ἱεροκήρυξ καὶ διδάσκαλος πολλαχοῦ, ἀναμειγνύων τὰ στοιχειώδη μαθήματα πρὸς πειράματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν φυσικὴν φιλοσοφίαν. Ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Γουάρριγκτον, ὧν παιδαγωγός, ἤκουσε μαθήματα χημείας καὶ ἠλεκτρολογίας καὶ ἠντλησε τὸ ὑλικὸν διὰ τὴν «Ἱστορίαν τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ», ἐκδοθεῖσαν τῷ 1767. Διορισθεὶς ἱεροκήρυξ ἐν Λὶντς (Leeds), ἔγραψε πολιτικὰς πραγματείας κατὰ τῶν ἀγγλικῶν ἐνεργειῶν ἐν Ἀμερικῇ. Τῷ 1772 ἤρχισεν ἐνδελεχεῖς χημικὰς μελέτας καὶ ἐξέδωκε τὴν «Ἱστορίαν τῶν ἀνακαλύψεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ φῶς καὶ τὰ χρώματα». Ἀναγνωρισθεὶς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Λαβουαζιὲ τῷ 1774 τὸν διφλογιστικὸν ἀέρα (τὸ ὀξυγόνον), ἀνεκάλυψε πολλὰ ἀέρια διὰ τῆς πειραματικῆς ὁδοῦ καὶ ἐξέδωκε τὰ προαγαγόντα τὴν χημείαν ἔργα «Πειράματα καὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν ποικίλων εἰδῶν τοῦ ἀέρος», «Μελέται σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος», «Ἔρευναι ὡς πρὸς τὴν ὕλην καὶ τὸ πνεῦμα» καὶ ἄλλα πολλὰ (1774—1786). Συγχρόνως ἐξέδωκε τὰς «Διατάξεις φυσικῆς καὶ ἀποκαλυπτικῆς θρησκείας» (1774) εἰς δύο τόμους, τὴν «Ἱστορίαν τῆς καταστροφῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1782) εἰς δύο τόμους, καὶ εἶτα τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας» (1796—1803) εἰς τέσσαρας τόμους. Ἀλλὰ καὶ συγχρόνως πρὸς αὐτὴν ἐξέδωκε τῷ 1793 εἰς ἓξ τόμους τὰ «Πειράματα καὶ παρατηρήσεις διὰ τὴν γένεσιν τοῦ ἀέρος ἀπὸ τὸ ὕδωρ», τῷ δὲ 1800 τὰ «Πειράματα καὶ παρατηρήσεις διὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀέρος καὶ θεωρίας διὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ φλογιστικοῦ καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ ὕδατος». Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν εἰς 25 τόμους. Α. Ν. Λ.

πριστός, —*ή*, —*όν* (ἀρχ.) ὁ πριονιστός, ὁ ὀδοντωτός ‖ τὸ οὐδ. *πριστὸν* ὡς οὐσιαστ.· κατηγορία ἀρχαίων ρωμαϊκῶν νομισμάτων (βλ. λ. *ὀδοντωτὰ νομίσματα*).

Πριτζιώτικον *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πριτσιώτικο*.

Πρίτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παλιόβρυση* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λακωνίας.

Πρίτσαρντ (Prichard), **Ἰάκωβος-Κάουλς**. Ἄγγλος ἰατρὸς καὶ ἐθνολόγος (1786—1848). Ἐσπούδασεν ἐν Ἐδιμβούργῳ, Καίμπριτς καὶ Ὀξφόρδῃ καὶ θεωρεῖται ἱδρυτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῆς ἐθνολογίας. Συνέγραψεν: «Ἔρευναι εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου» (1813), ἐν ᾧ ὑποστηρίζει τὴν θεωρίαν περὶ τῆς ἀρχικῆς ἑνότητος τῶν ἀνθρωπίνων γενῶν καὶ τοῦ μεταγενεστέρου χωρισμοῦ αὐτῶν εἰς μονίμους ποικιλίας ἢ φυλάς, λόγῳ διαφόρων ἐξωτερικῶν αἰτίων, «Πραγματεία ἐπὶ τῶν νοσημάτων τοῦ νευρικοῦ συστήματος» (1822), «Πραγματεία ἐπὶ τῆς παραφροσύνης καὶ τῶν λοιπῶν διανοητικῶν νόσων», (1835), ὅπου ἐξήνεγκε τὴν θεωρίαν περὶ ὑπάρξεως ἰδιαιτέρας διανοητικῆς νόσου, τῆς ἠθικῆς παραφροσύνης, «Ἐπὶ τῶν διαφόρων μορφῶν παραφροσύνης ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ διανοητικὰ νοσήματα νομικὰ θέματα» (1842) καὶ «Φυσικὴ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου» (1843).

Πρίτσελ (Pritzel), **Γεώργιος-Αὔγουστος**. Γερμανὸς βοτανικὸς (1816—1874), ἀρχειοφύλαξ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης. Ἔγραψε βοτανικὰ συγγράμματα καὶ δὴ τὸ «Iconum botanicarum index completissimus» (1855). Τὸ σπουδαιότερον αὐτοῦ ἔργον, παγκοσμίου ἀναγνωρίσεως, εἶναι ἡ βιβλιογραφικὴ συγκέντρωσις πάσης περὶ βοτανικῆς φιλολογίας καὶ ἐργασίας εἰς τὸ «Thesaurus litteraturae botanicae omnium gentium» (1851, 2 ἔκδοσις 1872). Θ. Κ.

πριτσινάρω· δημ., καθηλῶ διὰ γυρωτικῶν ἥλων, περιζώνω· ἡ πρᾶξις: *πριτσινάρισμα*.

Πριτσιώτικο *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γυθείου, ἀποτελούμενος ἀπὸ διαφόρους διεσπαρμένας ἀγροικίας ((ξεμόνια) καὶ κείμενος μεταξὺ τοῦ χωρίου Ράχη καὶ τῆς πόλεως Γυθείου, τῆς ὁποίας ἀπέχει ½ ὥραν. Μετωνομάσθη εἰς *Βασιλοῦνι*. Κάτ. 120. ΚΑΨ.

πριτσούλα (ἡ)· ἡ ἀπὸ τῶν προβάτων ὀσμή, προβατίλα.

Πρίττβιτς (Prittwitz), **Κάρολος**. Πρῶσσος στρατηγὸς (1790—1871). Ἦτο μέλος τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ρωσίας ἐκστρατείαν (1812), μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων Γκρόσμπεερεν, Ντένεβιτς καὶ Λειψίας καὶ διαφόρων ἄλλων μετέπειτα στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, τῷ 1849 ἦτο ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τοῦ Σλέβιγκ καὶ Ἰουτλάνδης γερμανικῶν δυνάμεων, καὶ τῷ 1853 ἀπεσύρθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ. Ἔγραψε: «Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἔτους 1813». Γ. Ι. Β.

πριτχαρδία (ἡ) (Pritchardia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῶν νήσων τοῦ Σάντουϊτς. Ἐκ τῶν κοσμητικωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πριτχαρδία ἡ μακρόκαρπος* (Pritchardia macrocarpa), ἥτις καλλιεργεῖται καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *πριτσάρδια*. Δ. Ν. Π.

Πρίφερνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βεστίνων, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ ἄνω ρου τοῦ ποταμοῦ Ἀτέρνου (νῦν Πεσκάρα), νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἀμιτέρνου (νῦν San - Vittorino), παρὰ τὴν σύγχρονον Ἀκουΐλαν (Aquila). Α. Θ. Σ.

Πρίφτανι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μοναστηράκι(ον)* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας.

Πρίφτης, Κωνσταντῖνος. Κερκυραῖος ἱεροκήρυξ (1858—1917). Ἀποπερατώσας τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἱεροσπουδαστήριον τῆς Κερκύρας καὶ εἶτα εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῷ 1883. Τῷ 1884 ἐχειροτονήθη διάκονος. Ὑπηρέτησεν ὡς σχολάρχης μέχρι τοῦ 1893, ὅτε διωρίσθη ἱεροκήρυξ. Τῷ 1910 προεχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον. Κάτοχος τῆς λατινικῆς, ἰταλικῆς, ἀγγλικῆς, γερμανικῆς καὶ ἑβραϊκῆς, ὑπῆρξε τύπος κληρικοῦ καὶ οἰκογενειάρχου, τιμηθεὶς μεγάλως. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐδημοσιεύθησαν «Λόγοι θρησκευτικοὶ» (1903). Π. Θ. Σ.

πριχοῦ, καὶ *πρίχου*· ἰδιωματ., πρίν, προτοῦ: «πριχοῦ φύγω» ἢ «— νὰ φύγω», «μὴ φύγῃς πριχοῦ φάμε».

πρίω· κόπτω διὰ τοῦ πρίονος, πριονίζω· ‖ ἀρχ. «πρίω τοὺς ὀδόντας» τρίζω τὰ δόντια.

πρίων, —*ονος* (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου πριονίζομεν, κοιν. *πριόνι* ‖ ἐργαλεῖον πρὸς τομὴν λίθων, μετάλλων, ἔτι δὲ χειρουργικὸν πρὸς τομὴν τῶν ὀστῶν.

— *[Τεχνολ.]* Καλεῖται *πρίων*, ἐργαλεῖον ἀποτελούμενον κυρίως ἐκ πλατέος χαλυβδίνου ἐλάσματος, φέροντος ὀδόντας ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς πρὸς κοπὴν ἢ διάσχισιν στερεῶν ὑλῶν, ὡς ξύλων, λίθων, μετάλλων, διὰ παλινδρομικῆς κινήσεως ἢ συνεχοῦς. Τὸ ἔλασμα εἶναι ἐνηρμολογημένον ἐπὶ πλαισίου ἢ ἄλλου ἐνδέσμου ἢ λαβῆς. Οἱ ὀδόντες εἶναι συνήθως τριγωνικοί, ἀλλὰ δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ ἄλλα σχήματα, ὡς ὀδόντων λύκου, ἀνεστραμμένου Μ, νὰ φέρωσιν ὀπὰς ὑπεράνω τῶν

Digitized by Google

ὀδόντων κλπ. Οἱ ὀδόντες εἶναι πολλάκις κυρτωμένοι ἐναλλὰξ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἵνα ἡ χαραγὴ εἶναι ὀλίγον μεγαλυτέρα τοῦ ἐλάσματος. Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πριόνων διακρίνομεν τὴν γωνίαν α τῶν ὀδόντων πρὸς ἀλλήλους, τὴν γωνίαν β τομῆς αὐτῶν καὶ τὴν γωνίαν γ ἢ γωνίαν τοῦ ὀδόν-

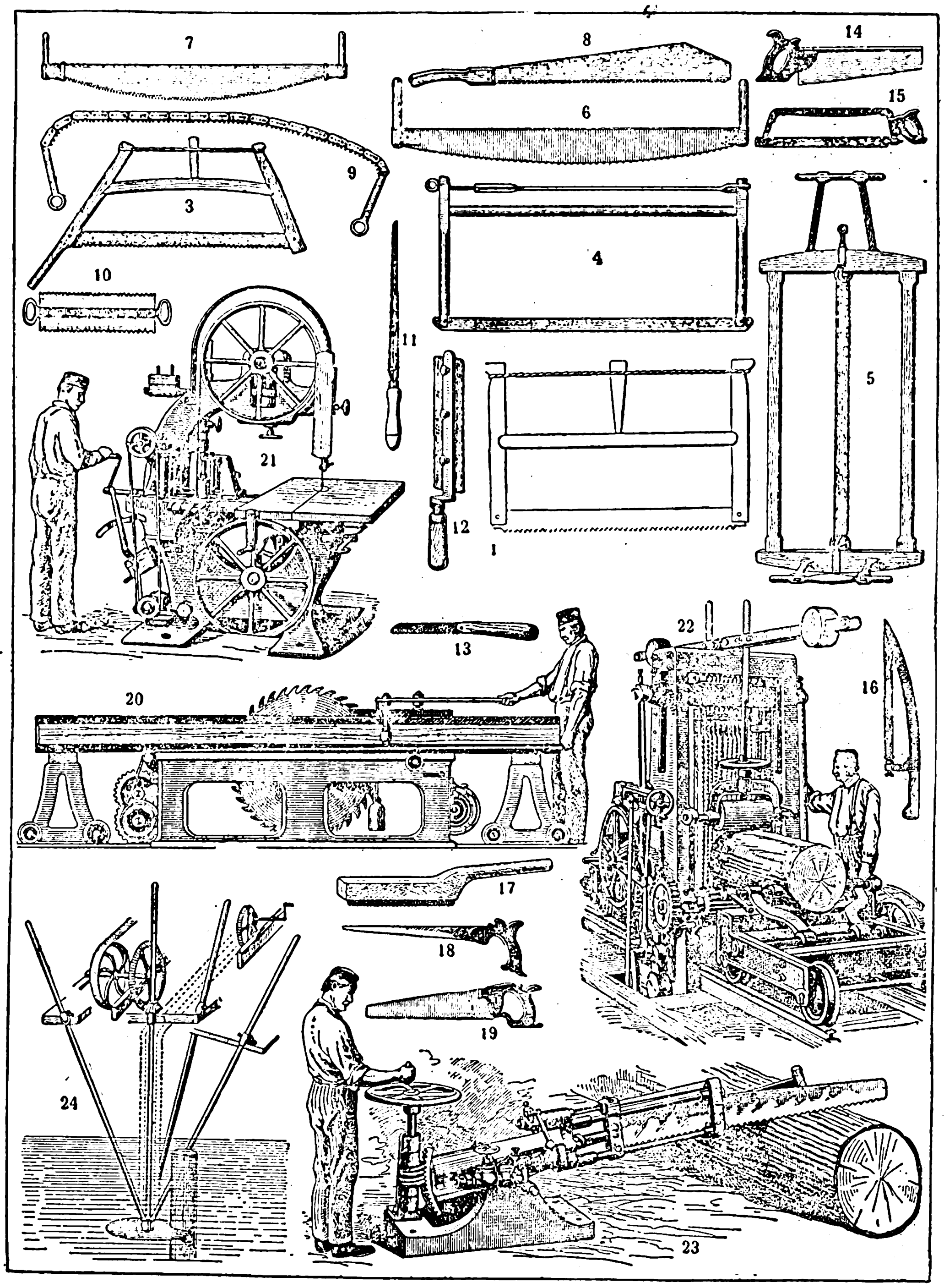

Διάφοροι τύποι πριόνων.

[1=συνήθης ξυλουργοῦ· 2=καμπυλοτόμος· 3=κοπῆς καυσοξύλων· 4=λιθοτόμου (διὰ σκληροὺς λίθους)· 5=κατασκευῆς σανίδων· 6=παμπρίων· 7, 8=λιθοτόμου (διὰ μαλακοὺς λίθους)· 9=ἀρθρωτός· 10=κοπῆς κεράμων· 11=χειροπρίων· 12=κιβωτοποιοῦ· 13=πτηκτός· 14=κοπῆς μετάλλων· 15=κρεοπώλου· 16=κιγκλιδοποιοῦ· 17=κοπῆς γόμφων· 18, 19=μικροὶ συνήθεις κοπῆς ξύλων· 20=δισκοειδής· 21=ἐξ ἀτέρμονος ταινίας· 22=ἐναλλασσόμενος· 23=κοπῆς κορμῶν δένδρων· 24=κοπῆς πασσάλων.]

τος. Αἱ διαστάσεις αὐτῶν κανονίζονται ἀναλόγως τῆς σκληρότητος τοῦ πρὸς κοπὴν ὑλικοῦ, συμφώνως πρὸς τὸν προορισμὸν τοῦ πρίονος. Ὅταν τὸ τρίγωνον τῶν ὀδόντων εἶναι ἰσοσκελές, ὁ πρίων ἐνεργεῖ ἐξ ἴσου κατὰ τὴν παλινδρομικὴν κίνησιν, συνήθως ὅμως εἶναι σκαληνὸν καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἐνέργεια ἐξασκεῖται πρὸς τὴν διεύθυνσιν, καθ' ἣν κατευθύνεται ἡ ἀνεστραμμένη κορυφὴ τοῦ τριγώνου τοῦ ὀδόντος. Κατὰ τὴν κίνησιν οἱ ὀδόντες προσβάλλουσι τὸ πρὸς κοπὴν σῶμα ὑπὸ τὴν γωνίαν β καὶ ἐξασκοῦσι συμπίεσιν ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ, μέχρις οὗ ὑπερνικηθῶσιν αἱ ἐσωτερικαὶ συνεκτικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις πέραν τοῦ ὁρίου ἀντιστάσεως κατὰ

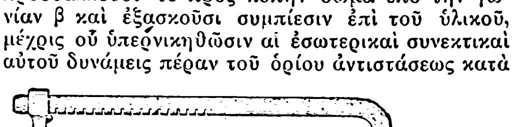

Τοξοειδὴς πρίων.

διάτμησιν καὶ ἐπέλθῃ παραμόρφωσις καὶ θραῦσις. Τὸ ἀποχωριζόμενον μέρος τοῦ ὑλικοῦ εἰσδύει εἰς τὸ κενὸν τῶν ὀδόντων καὶ ἀποτελεῖ τὸ *πριονίδιον* (*ἀπόπρισμα*, ἀρχ. *πρῖσμα*) παρασυρόμενον πρὸς **τὰ ἔξω. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα ὁ πρίων ἀνευρίσκεται μὲ τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τῆς**

νεολιθικῆς ἐποχῆς, καθόσον ὁ ἄνθρωπος ἐνωρὶς ἔφθασεν, ὡς εἰς πλεῖστα ἄλλα σκεύη, εἰς ὀρθολογικὴν μορφὴν αὐτοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ὀστοῦν, ὁ πυριτιόλιθος ἢ ὁ ὀψιδιανός, ἐξ ὧν ἦσαν κατεσκευασμένοι, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ χαλκοῦ καὶ κατόπιν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος.

Τὰ εἴδη τῶν πριόνων εἶναι πολυαριθμότατα, ἐξ ὧν κυριώτατα εἶναι: ὁ *πρίων τοῦ ξυλουργοῦ* ἢ *λεπτουργοῦ*, κοινῶς *κουραστάρι*, μετὰ πλαισίου ὀρθογωνίου, διὰ τοῦ ὁποίου τηρεῖται τὸ ἔλασμα τεταμένον, καλούμενος καὶ *πρίων καταμερισμοῦ*· ὁ *πρίων καμπυλοτόμος* ἢ *ἀποτμητικός*, κοινῶς *ξεγυριστάρι*, ὅμοιος πρὸς τὸν προηγούμενον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ἔλασμα δύναται νὰ περιστραφῇ μεταξὺ τῶν σημείων, εἰς ἃ εἶναι προσδεδεμένον· ὁ *ἐγχειρίδιος πρίων*, ἢ *χειροπρίων*, ἢ *χειροπρίονον*, φέρων χειρολαβὴν εἰς τὸ ἓν ἄκρον μόνον· ἡ *σμίνη* (*σιγάσσα*, *σεγάτσα*), μικρὸς χειροπρίων αἰχμηρὸς δι' ἐσωτερικὰς καμπυλοτομίας, μὲ πλατύτερον ἔλασμα· ὁ *ἀρθρωτὸς πρίων*, ὅστις εἶναι μεγαλύτερος. Διὰ κοπὴν μεγάλων κορμῶν, μαλακῶν λίθων κτλ. γίνεται χρῆσις πρίονος φέροντος εἰς τὰ ἄκρα καθέτως τεμάχια ξύλου χρησιμοποιούμενα ὡς λαβαὶ ὑπὸ δύο ἢ περισσοτέρων ἐργατῶν (*παμπρίων κορμῶν* ἢ *ὑλοτόμου*). Εἰς τὸν παμπρίονα ἢ *πρόχειρον πρίονα* ἢ κοινῶς σεγάτσαν τὸ ἔλασμα φέρει εἰς τὰ ἄκρα δύο

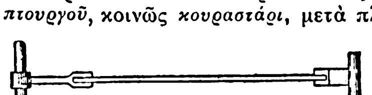

Παμπρίων ὑλοτόμου.

λαβὰς εὑρισκομένας ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ ἐλάσματος καὶ καθέτους πρὸς αὐτό. Τὸ ἔλασμα εἶναι πολλάκις, ὡς καὶ εἰς τὸν πρίονα τὸν λιθοτόμον, ἐξωκωμένον εἰς τὸ μέσον, διότι φθείρεται περισσότερον εἰς τὸ μέσον.

Ὁ *τορμωτὸς πρίων* εἶναι χειροπρίων φέρων τόρμον κατὰ μῆκος τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ἐλάσματος, ὅτε καθίσταται ἄκαμπτον. Ὁ *καταρράκτης* ἢ *πρίων τοῦ ἀναπρίστου* ἢ *ξυλοπρίστου* εἶναι μέγας πρίων, ἀποτελούμενος ἐκ πλαισίου μετὰ δύο μεγάλων χειρολαβῶν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἔλασμα εἶναι εἰς τὸ μέσον τοῦ πλαισίου. Χειρίζεται δὲ κατακορύφως ὑπὸ δύο ἐργατῶν, τοῦ ἑνὸς ἱσταμένου ἄνωθεν ἐπὶ ὑποβάτου καὶ τοῦ ἑτέρου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν πρῖσιν κορμῶν καὶ κατασκευὴν δοκῶν, σανίδων κλπ. Ἀπὸ πολλῶν αἰώνων τοιοῦτοι πρίονες, ἐγκατεστημένοι εἰς τὰ πριονιστήρια τῶν δασῶν, κινοῦνται δι' ὕδατος (*ὑδροπρίονες*) μέσῳ ὑδραυλικῶν τροχῶν μεταδιδόντων τὴν παλινδρομικὴν κίνησιν, δι' ἀέρος (Ὀλλανδία κλπ.) ἢ καὶ δι' ἄλλης κινητηρίου δυνάμεως. Ἐν γένει, προκειμένου περὶ ξυλείας, ἄλλοι πρίονες προορίζονται ἰδίως διὰ τὸ κατὰ μῆκος τῶν ἰνῶν σχίσιμον τῶν ξύλων (καταμερισμός), ὡς ὁ καμπυλοτόμος καὶ ὁ πρίων τοῦ ξυλουργοῦ, ὁ καταρράκτης, ἄλλοι δὲ διὰ τὴν κοπὴν τῶν τεμαχίων ἐγκαρσίως πρὸς τὰς ἶνας, ὁπότε ἀπαιτεῖται μεγαλυτέρα δύναμις. Διὰ τὴν κατασκευὴν λεπτῶν ἰδίως σανίδων δι' ἐπικολλήσεως (καπλαμᾶδες, ἐλάσματα ἀντίπλακα) γίνεται χρῆσις μαχαιρῶν ἀντὶ πριόνων, κινουμένων μηχανικῶς καὶ κοπτουσῶν τὸ ξύλον διὰ πλαγίας προσβολῆς ἐγκαρσίως ἢ κατὰ σπειροειδὲς ἀνάπτυγμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ κορμοῦ τοῦ ξύλου. Διὰ τὴν κοπὴν μαλακῶν λίθων γίνεται χρῆσις ὁμοίων πριόνων ὡς ἄνω, μετὰ πλαισίου, παμπριόνων κλπ., διὰ σκληροτέρους δὲ λίθους γίνεται χρῆσις *μαχαιρωτῶν πριόνων* ἄνευ ὀδόντων, βαρέων, καὶ προστίθεται ἄμμος βεβρεγμένη, ἥτις διευκολύνει τὴν φθορὰν τοῦ λίθου, ὡς καὶ συρμάτων μετ' ἄμμου (π. χ. μάρμαρα). Διὰ μέταλλα γίνεται χρῆσις ἐπίσης πολλῶν τύπων μεταλλοπριόνων ποικιλωτάτων διαστάσεων, ἀπὸ τοῦ ἐλασματίου τοῦ ὡρολογοποιοῦ μέχρι τῶν μεγάλων μηχανικῶν πριόνων τῶν χαλυβουργείων. Οἱ πρίονες ἐν τῇ μεταλλοτεχνίᾳ χρησιμοποιοῦνται μόνον πρὸς κοπὴν τεμαχίων καὶ οὐχὶ πρὸς διαμόρφωσιν αὐτῶν, ὡς διὰ ξύλα.

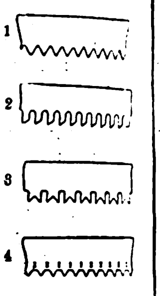

Διάφορα εἴδη ὀδοντωμάτων.

[1=τριγωνικὰ (ἰσοσκελῆ δι' ἐγκαρσίαν κοπὴν ξύλων)· 2=ὀδόντες λύκου (διὰ σκληρὰ ξύλα)· 3=ἐν σχήματι M ἀνεστραμμένου δι' ἐγκαρσίαν κοπὴν μαλακῶν ξύλων· 4 = διάτρητοι ὀδόντες.]

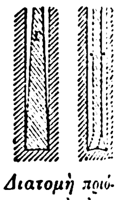

Διατομὴ πριόνων ἐν λειτουργίᾳ.

Μεταξὺ τῶν μηχανικῶς κινουμένων πριόνων ἀναφέρομεν τοὺς ἔχοντας παλινδρομικὴν κίνησιν

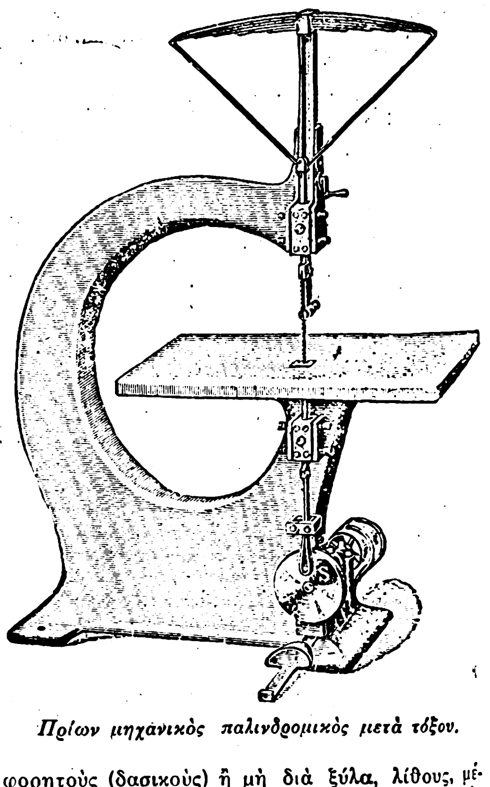

Πρίων μηχανικὸς παλινδρομικὸς μετὰ τόξου.

φορητοὺς (δασικοὺς) ἢ μὴ διὰ ξύλα, λίθους, μέταλλα, καὶ τοὺς ἔχοντας συνεχῆ κίνησιν, ἤτοι τοὺς *ταινιωτούς*, κοινῶς *κορδέλλα*, ἀποτελουμένους ἐξ εὐκάμπτου ἐλάσματος διερχομένου ἐπὶ δύο τροχαλιῶν, ὧν μία εἶναι κινητήριος, καὶ τοὺς *δισκοειδεῖς*,

Digitized by Google

ἐφευρεθέντας ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου μηχανικοῦ Brunel, συνισταμένους εἰς δίσκον φέροντα εἰς τὴν περιφέρειάν του ὀδοντώματα πρίονος καὶ οἵτινες εἶναι ἐν μεγίστῃ χρήσει διὰ ξύλα καὶ μέταλλα. Εἰς τὰ χαλυβουργεῖα ἡ κοπὴ τῶν ἐκ τῶν ἐλάστρων ἐξερχομένων τεμαχίων εἰς μύδρους ἢ τῶν ἐλασμάτων διαφόρων διατομῶν καὶ σχημάτων γίνεται ἐν ψυχρῷ ἢ ἐν θερμῷ, διὰ ψαλίδων μὲν ὅταν εἶναι δυνατόν, διὰ πριόνων δὲ ὅταν δὲν ἀρκοῦσιν αἱ ψαλίδες. Οἱ χρησιμοποιούμενοι δισκοειδεῖς πρίονες εἶναι ἐνίοτε λεῖοι, κόπτοντες καλῶς τὸν σίδηρον καὶ τοὺς σκληροὺς ἔτι χάλυβας ἐν θερμῷ. Τὸ πρὸς κοπὴν τεμάχιον εἰς 600° ὑπερθερμαίνεται τοπικῶς διὰ τῆς τριβῆς ὑπὸ τοῦ λείου δίσκου, ἔχοντος μεγάλην ταχύτητα, μέχρι τήξεως καὶ κόπτεται ἄριστα καὶ κανονικῶς. Θ. Χ.

— *['Αρχ.]* Ὁ *πρίων* εἶναι πανάρχαιον ξυλουργικὸν ἐργαλεῖον, οὗ ἡ ἐφεύρεσις ἀποδίδεται εἰς τὸν Δαίδαλον ἢ εἰς τὸ Τάλων. Λέγεται ὅτι ὁ ἐφευρέτης τοῦ πρίονος, εὑρὼν σιαγόνα ὄφεως καὶ κόψας δι' αὐτῆς ξύλον, ἀπεμιμήθη ταύτην ἐν τῷ σιδήρῳ. Ὁ πρίων ἐλέγετο καὶ *αἰγυπτιακός*, εἶχε δὲ τὰ σχήματα τοῦ σημερινοῦ τῆς ξυλουργικῆς. Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὠνομάζετο πρίων (serra) καὶ ὁ λιθοτόμος πρίων καὶ ἁμάξιον μετὰ ἡλοφόρων τροχῶν, μεταφορικῶς δὲ καὶ ἡ στρατηγικὴ κίνησις, καθ' ἣν ἐγίνετο προχώρησις, ἀλλὰ καὶ ὀπισθοδρόμησις περὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον. Ν. Σ. Λ.

— *[Χειρουργ.]* *Πρίων* καλεῖται χειρουργικὸν ἐργαλεῖον χρησιμεῦον πρὸς διεκπρίσεις τῶν ὀστῶν. Οἱ πρίονες ἀποτελοῦνται ἐξ ἐλάσματος ὀδοντωτοῦ, διαφόρου πλάτους, στηριζομένου ἑκατέρωθεν εἰς σιδηροῦν τόξον, φέρον ἰσχυρὰν λαβήν. Τὸ ὀδοντωτὸν ἔλασμα διὰ δύο στροφέων, ἑκάστου ἑκατέρωθεν, δύναται νὰ λάβῃ διάφορον κλίσιν. Ἐκτὸς τοῦ εἴδους τούτου ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα: οἱ *πλατεῖς πρίονες*, ἀποτελούμενοι ἐκ πλατέος ἐλάσματος, καὶ οἱ *μαχαιροειδεῖς*. Εἰς τὸ μὴ ὀδοντωτὸν χεῖλος τούτων εἶναι ἐφηρμοσμένον μεταλλικὸν ἔλασμα αὐλακωτόν, πρὸς ἰσχυροποίησιν καὶ κανονικὴν τούτων λειτουργίαν. Ὁ *ἁλυσιδωτὸς πρίων* ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς μικρῶν ἐλασμάτων συνδεομένων δι' ἀρθρώσεων. Ἕκαστον τῶν ἐλασμάτων τούτων φέρει κατὰ τὸ ἓν χεῖλος διπλῆν σειρὰν ὀδόντων, εἰς δὲ τὰ ἄκρα τῆς οὕτω ἀποτελουμένης ἁλύσεως προσαρμόζονται ἑκατέρωθεν χειρολαβίδες. Ὁ *πρίων τοῦ Gigli*, ὅμοιος περίπου πρὸς τὸν προηγούμενον, ἀποτελεῖται ἐκ δύο συρμάτων λεπτῶν, ἰσχυρῶν, περιεστραμμένων, μετὰ χειρολαβίδων κατὰ τὰ ἄκρα των. Τοῦ ἁλυσιδωτοῦ καὶ τοῦ πρίονος Gigli γίνεται χρῆσις εἰς ἃς περιπτώσεις πρόκειται νὰ ἀποχωρισθῇ τμῆμα ὀστοῦ μὴ ἀποχωρισθὲν τελείως τῶν ἐπικειμένων μαλακῶν μορίων (διάνοιξις κρανίου). Ὁ *κυκλοτερὴς* ἢ *τροχοφόρος πρίων*, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ δίσκου μεταλλικοῦ, μεγέθους ταλλήρου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου εἶναι κεχαραγμένοι οἱ ὀδόντες. Οὗτος στρέφεται δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος λίαν ἰσχυρῶς, χρησιμεύει δὲ ἰδίως πρὸς λῆψιν μοσχευμάτων κατὰ τὰς ὀστεοπλαστικάς. Ι. Κ. Κ.

πρίων (ὁ) (Prion) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πριονιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη μικροσώμων κανθάρων, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πρίων ὁ ὑπέρυθρος* (Prion roseus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεραίας ἐπιμήκεις, σιαγόνας ἰσχυράς, προθώρακα πεπλατυσμένον, κοιλίαν ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ χρωματισμὸν ἐρυθρόφαιον. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν δένδρων, καὶ ἰδίως τῶν δασικῶν, καὶ τρέφεται ἐκ τοῦ ξύλου των. Δ. Ν. Π.

Πρίων, ἢ ***Πριών***, καὶ ***Πρηὼν*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Ἰωνίᾳ, παρὰ τὴν Ἔφεσον, τὸ ὁποῖον ἐκτεινόμενον παραλλήλως πρὸς τὸ ὄρος Πακτύην (Καπλὰν-ντάγ) καὶ σχηματίζον τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου, ἑνοῦται μετὰ τοῦ ὄρους Θώρακος (Γκιουμοὺζ-ντάγ), δεσπόζοντος τῆς κοιλάδος τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ. Αἱ ράχεις τοῦ Πρίονος εἶναι γυμναὶ δένδρων καὶ κρημνώδεις, δίκην πρίονος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτοῦ, ἡ μεσημβρινὴ ὅμως αὐτοῦ πλευρὰ διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν εὐύδρων καὶ εὐφορωτάτων κοιλάδων. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ὑπάρχουσι πλούσια λατομεῖα μαρμάρου, ἐκ τῶν ὁποίων κατεσκευάσθησαν τὰ μνημεῖα καὶ οἱ ναοὶ τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Μαγνησίας πρὸς Μαιάνδρῳ. Α. Θ. Σ.

— **Πρίων** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πολύβιον (Ζ, ιε) ὀνομασία κρημνώδους προπετείας τοῦ βουνοῦ, ὅστις ἐχώριζε τὰς Σάρδεις ἀπὸ τὴν ἀκρόπολίν των. Ἐκ τῆς τοπωνυμίας ταύτης, καὶ ἐξ ἄλλων ἀκόμη, συνάγεται ὅτι προέκυψαν ἐξ ὅρου σημαίνοντος ὄρος εἰδικῆς ὅλως μορφῆς, ὡς οἱ σύγχρονοι Ἱσπανοὶ ὀνομάζουν τοιαῦτα ὄρη *σιέρρας*, δηλαδὴ πριονωτά. Σ. Ε. Λ.

— **Πρίων** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ποταμοῦ ἐκβολὴ καὶ ἀγκυροβόλιον τοῦ Σαχαλίτου κόλπου καὶ ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς χώρας τῶν Ἀδραμιτῶν τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 10). Εἶναι τὸ σύγχρονον Bander Burum (πλάτ. 14° 07′ Β.) μῆκ. 48° 47′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 6 b: Gulf of Aden sheet 2) τῆς ἐπὶ τῆς Ἀραβικῆς παραλίου τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν φυλῆς Μπουχεϊσέ. —2) Ὄρος τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, γνωστότερον ὡς *Πριώνοτον ὄρος* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

— **Πρίων** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐν Νουμιδίᾳ, παρὰ τὴν Καρχηδόνα, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου. Α. Θ. Σ.

Πρίωνας *[Γεωγρ.]*. —1) Βουνὸς τῆς Κῶ σχηματίζων τὴν χερσόνησον τῆς Ἀστυπαλαίας (πλάτ. 36° 44′ Β., μῆκ. 26° 58′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kos, Kalimno and Kappari channels), δυτικὴν τῆς νήσου ἐσχατιάν.

—2) Ὄρος τῆς νήσου Κάσου, πρὸς τὸ νότιον τοῦ πρώτου ἐκ Δ. τριτημορίου τῆς νήσου (ὑψόμ. 1700 ποδ.). Ἀπολήγει δὲ εἷς τῶν πλοκάμων του εἰς ἀκρωτήριον (πλάτ. 35° 23′ 00″ Β., μῆκ. 26° 38′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2428: Kasso and Scarpanto) τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου, *Πρίωνας* ἐπίσης ὀνομαζόμενον. Σ. Ε. Λ.

— **Πρίωνας** *[Γεωγρ.]* Στενοτάτη χερσονησὶς προέχουσα 600 μέτρα ἀπὸ τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς δυτικῆς κολπώσεως τῆς Χίου (πλάτ. 38° 17′ 45″ Β., μῆκ. 25° 55′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna) μεταξὺ τῶν ὅρμων Μερικοῦντα καὶ Πασᾶ λιμάνι. Σ. Ε. Λ.

— **Πρίωνας** *[Γεωγρ.]*. Χερσονησίζον ἀκρωτήριον τῆς Ν.Δ. ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 17′ 50″ Β., μῆκ. 25° 55′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and gulf of Smyrna), 1 ½ μίλ. Δ. ΝΔ. τοῦ λιμένος Μεστά. Σ. Ε. Λ.

Πριώνοτον (ἢ ***Πριόνωτον***) ***ὄρος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος ἀκρωτηριάζον τῆς χώρας τῶν Ἀδραμιτῶν τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας (*Πτολ.* ΣΤ, ζ, 10) μεταξὺ κώμης Μαιθὰθ καὶ ἐκβολῶν Πρίονος ποταμοῦ. Εἶναι τὸ σύγχρονον ὄρος Djebel Chamah, ἀπολῆγον εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ras Sharma (πλάτ. 14° 19′ Β, μῆκ. 49° 57′ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 6 a: Gulf of Aden, sheet 1) τῆς ἀραβικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν. Σ. Ε. Λ.

πρό· πρόθ. συντασσομένη μετὰ γεν.: 1) τοπικῶς, σημαίνει ἐμπρός, ἐνώπιον: «πρὸ τῶν θυρῶν», «πρὸ τῆς πόλεως»· || φρ. «λαμβάνω πρὸ ὀφθαλμῶν» ἐξετάζω, ὑπολογίζω, ἄλλως «λαμβάνω ὑπ' ὄψιν»· || «τὰ πρὸ ποδῶν» τὰ ἐγγύτατα πρὸς ἡμᾶς· 2) χρονικῶς, πρότερον: «πρὸ τῶν Μηδικῶν», «πρὸ ἡμῶν», ἀντίθ. «μετὰ τὰ Μηδικὰ» «μεθ' ἡμᾶς» κλπ· || φρ. «πρὸ ἡμερῶν» ἢ «πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν», «πρό τινος» ἢ «πρό τινος χρόνου», «πρὸ μικροῦ» ἢ «πρὸ ὀλίγου», ἀντὶ «πρὸ ὀλίγου χρόνου», «πρὸ καιροῦ» ἄλλως «πρό τινος χρόνου»· || «πρὸ πάντων» ἢ «πρὸ παντὸς» πρὸς δήλωσιν ἀπολύτου προτιμήσεως ἢ σπουδαιότητος: «εἶναι πρὸ πάντων τίμιος ἄνθρωπος» || κακοζήλως ἀντὶ ἐπιρρήματος: «πρὸ καὶ μετὰ» πρότερον καὶ ὕστερον.

Ἐν συνθέσει σημαίνει: 1) ἔμπροσθεν: *πρόκειμαι, προτίθημι, προθήκη, προβάλλω, προπορεύομαι*· 2) πρότερον: *προλέγω, προβλέπω, προλαμβάνω* κλπ· || ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης δύναται ἡ *πρὸ* νὰ συντεθῇ μετὰ παντὸς σχεδὸν ρήματος, διασῴζουσα καθολοκληρίαν τὴν ἐπιρρηματικὴν αὐτῆς ἔννοιαν, διὸ καὶ ἡ σύνθεσις εἶναι οἱονεὶ λελυμένη: *προαγοράζω, προπουλῶ, προειδοποιῶ* κλπ. || καὶ μετὰ οὐσιαστικῶν: *προαγορά, προπώλησις, προειδοποίησις* κλπ.· 3) ὑπεράσπισιν: *προκινδυνεύω, προστατεύω, πρόμαχος* (ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἔμπροσθεν: *κινδυνεύω —, μάχομαι πρό τινος*)· || προτίμησιν: *προτιμῶ, προκρίνω*.

προαγγελία (ἡ)· ἀγγελία ἐκ τῶν προτέρων δοθεῖσα, προειδοποίησις.

προάγγελος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐκ τῶν προτέρων ἀγγέλλων, ὁ προειδοποιῶν, ὁ προφητεύων: «προάγγελος τοῦ ἔαρος, — τοῦ χειμῶνος».

προαγγέλλω· ἀγγέλλω ἐκ τῶν προτέρων, προειδοποιῶ, προσημαίνω, προμηνύω: «ἡ κατάστασις προαγγέλλει περιπετείας».

προάγγελμα (τό)· τὸ δι' οὗ προαγγέλλεται, προμηνύεταί τι, προμήνυμα, προειδοποίησις: «προάγγελμα νέων ἀγώνων».

προαγιάζω· ἁγιάζω τι ἐκ τῶν προτέρων, μόνον εἰς τὴν παθ. μετχ. *προηγιασμένη* (λειτουργία) (βλ. λ.).

προαγνεύω· ἁγνεύω, καθαίρομαι ἐκ τῶν προτέρων, προαγνίζομαι· || ἐνεργ., καθαίρω τινά, ἐξαγνίζω ἐκ τῶν προτέρων, προπαρασκευάζω διὰ θρησκευτικῆς νηστείας.

προαγνίζω· ἁγνίζω τινὰ ἐκ τῶν προτέρων, προκαθαίρω, προπαρασκευάζω θρησκευτικῶς· || παθ *προαγνίζομαι*· προκαθαίρομαι.

προαγνισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προαγνίζειν προκάθαρσις, προπαρασκευὴ θρησκευτική.

προάγομαι· βλ. *προάγω*.

προαγορά (ἡ)· ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἀγορά.

— *['Εμπορ.]* Αἱ *προαγοραὶ* εἶναι πράξεις κυρίως **κερδοσκοπικαί, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ ἀπόκτησις τοῦ** ὅλου ἢ μέρους ἑνὸς προϊόντος ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοῦ δημιουργηθῇ ἔλλειψις τοῦ εἴδους τούτου καὶ ὑποχρεωθῶσιν οἱ καταναλωταὶ νὰ δεχθῶσι τοὺς ὅρους καὶ τὰς τεχνητὰς τιμὰς τῶν κερδοσκόπων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, συνηθέστερον, οἱ παραγωγοὶ καὶ κερδοσκόποι συνεννοούμενοι συνασπίζονται μεταξύ των εἰς εἰδικὰ συνδικᾶτα καὶ ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ περιορισμοῦ τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ καθορισμοῦ ἑνιαίας τιμῆς πωλήσεως, ἀποφεύγοντες πάντα ἑκατέρωθεν συναγωνισμὸν καὶ προκαλοῦντες οὕτως ἀναστολὴν τῆς ἐλευθέρας λειτουργίας τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Αἱ διὰ τῶν συνδικάτων προαγοραὶ διενεργοῦνται κυρίως: α′) Διὰ τῶν συνασπισμῶν (συνδικάτων) παραγωγῶν, οἵτινες τείνουσιν εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς. β′) Διὰ τῶν συνασπισμῶν τιμῶν, δι' ὧν καθορίζεται ἑνιαία τιμὴ πωλήσεως. γ′) Διὰ τῶν συνασπισμῶν τιμῶν καὶ παραγωγῆς. δ′) Διὰ συνασπισμῶν διανομῆς, δι' ὧν αἱ παραγγελίαι καὶ πωλήσεις κατανέμονται μεταξὺ τῶν παραγωγῶν ὑπὸ ὅρους ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένους. ε′) Διὰ τῶν συνασπισμῶν τῶν τόπων καταναλώσεως, δι' ὧν ἡ ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν περιφέρεια κατανέμεται εἰς ζώνας ἐπιρροῆς, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων δρᾷ ἀποκλειστικῶς ἓν μέλος τοῦ συνδικάτου. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, καθ' ἣν τὰ κεφάλαια ἦσαν σπάνια, αἱ συγκοινωνίαι ἀτελεῖς καὶ τὸ ἐμπόριον εὑρίσκετο εἰς χεῖρας ὡρισμένων προνομιούχων, αἱ προαγοραὶ ἠσκοῦντο ἐπὶ τῶν τροφίμων, τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης καὶ κυρίως τῶν σιτηρῶν, ἡ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκμετάλλευσις ἀπέβαινεν εὐχερής, βασιζομένη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ τῶν εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐσοδείας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πᾶσαι σχεδὸν αἱ νομοθεσίαι ἐπέβαλλον αὐστηροτάτας ποινὰς εἰς τοὺς διὰ τῶν προαγορῶν κερδοσκοποῦντας, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον αἱ τότε κρατοῦσαι συνθῆκαι συγκοινωνίας κτλ. ἦτο δύσκολον νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἔξωθεν, ἐκτὸς τοῦ κέντρου δράσεως τῶν κερδοσκόπων, ἀποστολὴν ἐκ τῶν ὑπὸ προαγορὰν εἰδῶν, πρὸς ἀντιπερισπασμόν. Ἐν Γαλλίᾳ μάλιστα προεβλέπετο καὶ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου. Μὲ τὴν σημερινὴν ὅμως ἐξέλιξιν τοῦ ἐμπορίου, τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν τρόπων ἀνταλλαγῆς, τὰ τρόφιμα καὶ σιτηρὰ δὲν παρέχουσιν ἀποκλειστικὸν καὶ εὐχερὲς πεδίον δράσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ προαγοραὶ ἐπεξετάθησαν μὲν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη, ἐμπορεύματα ἢ τίτλους, παρεξέκλιναν ὅμως τοῦ ἀρχικοῦ των πλαισίου καὶ σπανιώτερον ἀποτελοῦν ἀντικείμενον εἰδικῶν πρὸς τοῦτο συνδικάτων. Ἄλλως τε καὶ εἰς τὰ συνδικᾶτα τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς δὲν ἐβασίλευε πάντοτε ἡ σύμπνοια καὶ ἡ ἐπιτυχία· αἱ ἑκατέρωθεν ὑποχρεώσεις δὲν ἐτηροῦντο ἀπαρεγκλίτως, συχνάκις δὲ ἕκαστον μέλος ἀπεπειρᾶτο νὰ ἐκμεταλλευθῇ πρὸς ἴδιον ὄφελος τὴν δημιουργουμένην εὐνοϊκὴν κατάστασιν, ἡ δὲ ὑποχρέωσις πωλήσεως εἰς ὡρισμένην τιμὴν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συγκέντρωσιν τῶν παραγγελιῶν εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα, ἐφόσον κατ' ἀρχὴν ὁ ἀγοραστὴς ἐν ἴσῃ τιμῇ προτιμᾷ ἐκεῖ ν' ἀπευθύνηται. Οὕτως αἱ προαγοραὶ ὑπὸ τὴν σημερινήν των μορφὴν δύνανται νὰ διακριθῶσιν

1) Εἰς θεμιτὰς καὶ χρησίμους, δι' ὧν ὁ ἔμπορος ἢ βιομήχανος προμηθεύεται ἐγκαίρως καὶ εἰς τιμὰς συμφερούσας τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ τὴν βιομηχανίαν του εἴδη, ἢ ἐξασφαλίζει τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων της, εἰς τιμὰς ἱκανοποιητικάς, ἀσφαλιζόμενος οὕτως ἐξ ἐνδεχομένης ὑπερτιμήσεως ἢ ὑποτιμήσεως. 2) Εἰς καθαρῶς εἰκονικάς, ἀσκουμένας συνηθέστερον, τοὐλάχιστον παρ' ἡμῖν, ἐπὶ τῶν χρηματογράφων, καὶ καθ' ἃς οὔτε παράδοσις πράγματος γίνεται, οὔτε πληρωμὴ τιμήματος, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὸν καθωρισμένον χρόνον οἱ συμβαλλόμενοι κανονίζουσι τὰς μεταξύ των σχέσεις διὰ τῆς πληρωμῆς τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς τιμῆς τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς τιμῆς, ἣν ἔχει τὸ ἀντικείμενον κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραδόσεως. Εἰς τὰς πράξεις ταύτας ὁ προαγοράζων ἔχει ὑπ' ὄψιν του πάντοτε μέλλουσαν ὑπερτίμησιν, ὁ δὲ προπωλῶν ἐνδεχομένην ὑποτίμησιν, προκληθησομένας, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις ἑκάστου, ἐκ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συγκομιδῆς ἢ καὶ ἄλλων ἀνυπάρκτων γεγονότων σκοπίμως διαδιδομένων. Τὸ ἐπικίνδυνον τῶν τοιούτων προαγορῶν εἶναι προφανές. Αἱ διαφοραὶ ἐπὶ πλέον ἢ ἔλαττον, μικραὶ ἴσως ἀρχικῶς, ὑπεκκαίουσι τὴν πρὸς τὸ παίζειν δίψαν καὶ ἐπιτρέπουσι τὴν δι' ὀλίγων κεφαλαίων ἀγορὰν ἢ πώλησιν μεγάλων ποσοτήτων· ἀρκεῖ ὅμως ἀπότομός τις διακύμανσις τοῦ χρηματιστηρίου ἢ κακοὶ ὑπολογισμοὶ ἵνα προκαλέσωσι τὸν ἐξανεμισμὸν ὁλοκλήρων περιουσιῶν. Τὰ μέσα, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ὁ ἐπηρεασμὸς τῆς ἀγορᾶς καὶ ὁ καθορισμὸς τεχνητῶν οὕτως εἰπεῖν τιμῶν, δὲν γεννῶσιν ἀκυρότητας, οὔτε δίδουσι χώραν εἰς ἀποζημιώσεις, ὡς μὴ στρεφόμενα καθ' ὡρισμένου προσώπου, τινὰ ὅμως τούτων θεωροῦνται ἀθέμιτα καὶ τιμωροῦνται κατὰ τὸ ἄρθρον 407 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

— ***προαγορᾶς***, ἢ ***προωνήσεως, δικαίωμα***. Καλεῖται **οὕτω τὸ δικαίωμα τῶν ἐμπολέμων κρατῶν,**

Digitized by Google

ὅπως παρακρατῶσι τὸ θεμιτὸν ἐμπόρευμα πλοίου οὐδετέρου κράτους, καταβάλλοντα τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Κυρίως τὰ ἐμπορεύματα, δι' ἃ ἀσκεῖται τὸ δικαίωμα τοῦτο, εἶναι τὰ σιτηρὰ καὶ ἐν γένει τὰ πρώτης ἀνάγκης διὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν κατοίκων μιᾶς χώρας εἴδη. Τὸ δικαίωμα τοῦτο, καίτοι κατακρίνεται ὡς καταλύον τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ ἀντιτιθέμενον εἰς τὸν πρὸς τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν σεβασμόν, ἐν τούτοις ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται σεβαστόν, ὡς δικαίωμα αὐτοσυντηρήσεως, ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ ἀπολύτου ἀνάγκης. Πᾶσα παρακράτησις, ἥτις δὲν ἐνέχει τὰς ὡς ἄνω ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις ἢ δι' ἣν δὲν καταβάλλεται δικαία ἀποζημίωσις, γεννᾷ διὰ τὸν παρακρατήσαντα εὐθύνας καὶ ἐξομοιοῦται πρὸς παρακράτησιν οὐδετέρου πλοίου μεταφέροντος οὐχὶ λαθρεμπόριον πολέμου, ἀλλὰ φορτίον θεμιτόν.

Ὁ θεσμὸς οὗτος, γνωστὸς ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος, καθιερώθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Γαλλίας διὰ διατάγματος τοῦ 1543, βραδύτερον δ' ἐφήρμοσαν αὐτὸν καὶ ἄλλα κράτη· τὰ ἀγγλικὰ ὅμως ναυτικὰ δικαστήρια ἐδέχοντο, ἐκτὸς τῆς πλήρους ἀποζημιώσεως τῶν οὐδετέρων, καὶ τὴν καταβολὴν 10% ἐπὶ πλέον, ὡς διαφυγὸν κέρδος. Τὸν θεσμὸν τῆς προαγορᾶς ἀπεδέχθησαν βραδύτερον διὰ τῆς ναυτικῆς δηλώσεως τοῦ Λονδίνου τοῦ 1909 ἐπισήμως αἱ ὑπογράψασαι αὐτὴν Δυνάμεις. Οὕτω, διὰ μὲν τοῦ ἄρθρου 29 § 1 τῆς ἐν λόγῳ δηλώσεως ἀπαγορεύεται νὰ θεωρῶνται ὡς λαθρεμπόριον πολέμου ἀντικείμενα (φάρμακα, ἰατρικὰ ἐργαλεῖα κτλ.), τὰ ὁποῖα προορίζονται ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν περίθαλψιν ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν, διὰ λόγους καθαρῶς φιλανθρωπίας. Τοῦ κανόνος τούτου ἐπιτρέπεται ἐξαίρεσις εἰς τὴν περίπτωσιν στρατιωτικῆς ἀνάγκης τοῦ ἐμπολέμου καὶ ἐφόσον τὰ ἀντικείμενα ταῦτα προορίζονται διὰ τὸ ἀντίπαλον κράτος, ὁπότε δύναται ἡ ἐμπόλεμος πολιτεία νὰ κατακρατῇ ταῦτα ἔναντι ἀποζημιώσεως. Διὰ δὲ τοῦ ἄρθρου 43 τῆς αὐτῆς δηλώσεως ὡρίσθη ὅτι ὁ ἐμπόλεμος, συναντῶν ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ἐχθρικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον, πλέον ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν κατακράτησιν ἔναντι ἀποζημιώσεως μόνον τῶν ἐπ' αὐτοῦ εὑρισκομένων εἰδῶν λαθρεμπορίου πολέμου. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ πλοίαρχος τοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου ἔλαβε μὲν γνῶσιν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, δὲν ἐπρόλαβε δὲ νὰ ἐκφορτώσῃ τὰ ἀντικείμενα λαθρεμπορίου πολέμου, τὰ ὁποῖα ἔφερε τὸ πλοῖόν του. Ἀμφισβητεῖται ὅμως τὸ ζήτημα ἂν ὁ πλοίαρχος τοῦ μεταφέροντος εἴδη λαθρεμπορίου πολέμου πλοίου δύναται νὰ ἐκφορτώσῃ ταῦτα εἰς τὸν πρῶτον ἐγγὺς λιμένα ἢ εἰς τὸν πρῶτον λιμένα εἰς ὃν κατὰ τὸ δρομολόγιον τοῦ πλοίου ὑποχρεοῦται νὰ προσεγγίσῃ, μᾶλλον δὲ ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ γνώμη (Höld v. Ferneck, Wehberg) καθ' ἣν, ἂν ὁ λιμὴν τῆς προσεγγίσεως τοῦ πλοίου κατὰ τὸ δρομολόγιόν του ἀπέχει πολύ, ὀφείλει ὁ πλοίαρχος νὰ ἀποβιβάσῃ τὸ φορτίον λαθρεμπορίου πολέμου εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα. Η. Γ. Κ.

προαγοράζω· ἀγοράζω ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τοῦ κατὰ φύσιν καιροῦ, οἷον προϊόντα πρὸ τῆς συγκομίσεώς των, ἀντίθ. *προπωλῶ*: «προαγοράζω λάδι, —σῦκα, —σταφύλια»· || ἀγοράζω τι παραδοτέον εἰς τὸ μέλλον: «προαγοράζω ἐμπορεύματα, — μετοχὰς κτπ».

προαγοραστὴς (ὁ)· ὁ προαγοράζων.

προαγοραστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προαγοράν, ὁ τῆς προαγορᾶς.—Ἐπίρρ. ***προαγοραστικῶς***· διὰ προαγορᾶς.

προαγορεύω· ἀγορεύω πρὸ ἄλλου· || συνήθ. εἰς τὴν μετχ. *προαγορεύσας*, ἄλλως *προλαλήσας*.

προάγω, ἀόρ. *προήγαγον—προήχθην*, παθ. μετχ. *προηγμένος*· ὁδηγῶ πρὸς τὰ ἐμπρός, κάμνω τινὰ νὰ προοδεύσῃ, ἐξελίσσω εἰς καλυτέραν κατάστασιν, προβιβάζω: «ἡ χώρα προήχθη εἰς οἰκονομικὴν εὐρωστίαν»· || «αἱ διαπραγματεύσεις προήχθησαν» βαίνουν πρὸς ἐπιτυχίαν, «ἡ ὑπόθεσις προήχθη»· || προβιβάζω ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμόν: «προήχθη εἰς τμηματάρχην κτπ.».

προαγωγεία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προαγωγεύειν, παρώθησις, διευκόλυνσις εἰς ἐρωτικὰς συναντήσεις, εἰς πορνείαν κτπ., μαστροπεία, ἐκμαύλισις.

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *ἠθῶν βλάβη* καὶ *ἠθῶν πλημμελήματα*.

—**προαγωγείας** *γραφὴ [Ἀρχ. Νομ.]*. Ἡ ἔγγραφος κατηγορία κατὰ μετερχομένου τὸ ἐπάγγελμα τοῦ *προαγωγοῦ* ἢ *μαστροποῦ*. Κατὰ τῶν προαγόντων εἰς ἀκολασίαν εἶχε θεσπίσει αὐστηροὺς νόμους ὁ Σόλων, ἐπιβάλλοντας τὰ «μέγιστα ἐπιτίμια», μέχρι καὶ τοῦ θανάτου, ὡς μνημονεύει «κατὰ τοῦ στήσαντος ἐπὶ οἰκήματος κόρην Ὀλυνθίαν» ὁ Δείναρχος. Κατὰ τοῦ Ἀθηναίου πολίτου, τοῦ ὑπηρετήσαντος τὴν παρὰ φύσιν ἀκολασίαν, ὑπῆρξε «γραφὴ ἑταιρήσεως», ἂν ὁ ἐξευτελισθεὶς ἐτόλμα ν' ἀσκῇ τὰ δικαιώματα τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ νὰ διεκδικῇ πολιτικὴν ἀρχήν. Ν. Σ. Λ.

προαγωγεύω· παρωθῶ, παρακινῶ εἰς ἀσέλγειαν, εἰς πορνείαν, διευκολύνω ἐρωτικὰς συναντήσεις.

προαγωγὴ (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐξέλιξις, πρόοδος, προβιβασμός: «ἡ προαγωγὴ τοῦ μαθητοῦ, — τοῦ ἀξιωματικοῦ».

—*[Διοικ. Δίκ.]* Βλ. *προβιβασμός*.

— **προαγωγὴ** ***εἰς πορνείαν***· βλ. λ. *ἠθῶν βλάβη* καὶ *ἠθῶν πλημμελήματα*.

προαγωγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προαγωγήν, ὁ τῆς προαγωγῆς: «προαγωγικαὶ ἐξετάσεις» (βλ. λ. *ἐξέτασις*).

προαγωγὸς (ὁ, ἡ)· ὁ παρωθῶν, ὁ παρακινῶν εἰς πορνείαν, ὁ διευκολύνων ἐρωτικὰς συναντήσεις, συνήθως ἐπὶ κέρδει, μαστροπός, ἐκμαυλιστής.

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *ἠθῶν βλάβη*.

προαγωνίζομαι· προπαρασκευάζομαι δι' ἀγῶνας, προγυμνάζομαι, προετοιμάζομαι· || ἀγωνίζομαι ὑπέρ τινος, προμαχῶ.

προαγώνισμα (τό)· ἀγὼν προκαταρκτικός, προγυμνασία, προάγων.

προαγωνιστὴς (ὁ)· ὁ ὑπέρ τινος ἀγωνιζόμενος, πρόμαχος, ὑπέρμαχος.

Προαδαμῖται (οἱ). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ, τοὺς *Ἀδαμίτας*, καλοῦνται *Προαδαμῖται* οἱ πρὸ ἢ συγχρόνως τῷ Ἀδὰμ ὑπάρχοντες ἄνθρωποι. Ἤδη ὁ Ὠριγένης παρεδέχετο ὅτι πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ παρόντος κόσμου, ἣν διηγεῖται ἡ «Γένεσις», ὑπῆρχον ἄλλοι κόσμοι καταστραφέντες, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου στίχου τῆς Γενέσεως. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ ὁ Ἰσαὰκ de la Payrère καὶ ἄλλοι ὑπεστήριξαν στηριζόμενοι εἰς διάφορα χωρία τῆς ἁγίας Γραφῆς ὅτι συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι οἰκογένειαι, μετὰ τῶν μελῶν τῶν ὁποίων ἦλθον εἰς ἐπιμιξίαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας. Τὰ αὐτὰ ὑπεστήριξαν καὶ ἄλλοι ἐξ ἀπόψεως γεωλογικῆς καὶ ἀστρονομικῆς. Αἱ ἰδέαι αὗται, μὴ δυνάμεναι ἐπιστημονικῶς νὰ ἀποδειχθῶσιν, ἀντικείμεναι δὲ εἰς τὴν σαφῆ διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς περὶ τῆς καθολικότητος τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ δὲν δύνανται νὰ γίνωσιν ἀποδεκταί. Κ. Ι. Δ.

προαίλουρος (ὁ) (Proailurus Filhol) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰκτιδιδῶν σαρκοφάγων θηλαστικῶν*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *ἀπλογαλῆ*. Γ. Κ. Γ.

προαιμορροϊκός, *—ή, —όν*· χαρακτηρισμὸς τῆς πρὸ τῆς ἐμμηνορρυσίας ἐμφανιζομένης καταστάσεως. Οὕτω, *προαιμορροϊκὸν στάδιον* καλεῖται τὸ πενθήμερον ἐκεῖνο χρονικὸν διάστημα, τὸ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐμμήνου ρύσεως, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ βλεννογόνος τῆς μήτρας ὑπερτρέφεται, παχύνεται καὶ ὑπεραιμεῖ, καθιστάμενος οὕτω πρόσφορος καὶ κατάλληλος ὅπως ὑποδεχθῇ καὶ συγκρατήσῃ τὸ γονιμοποιηθὲν ᾠάριον. Μ. Ν. Κ.

Προαιρέσιος. Χριστιανὸς ρητοροδιδάσκαλος ἐκ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας (276—368 μ. Χ.). Ἐδίδαξεν ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 362. Τῷ 342, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος εἰς Γαλατίαν, ἀπεστάλη ἐκεῖθεν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἐτιμήθη διὰ χαλκοῦ ἀνδριάντος. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς μεγάλως ἐτίμησεν αὐτόν, ὅτε δ' ἀπηγόρευσεν ἵνα οἱ Χριστιανοὶ διδάσκωνται τὴν ἐθνικὴν παιδείαν (362), εἰς τὸν Προαιρέσιον μόνον ἐπέτρεψε νὰ διδάσκῃ αὐτούς. Ἀλλ' οὗτος, ἀρνούμενος τὴν χάριν ταύτην, παρῄτησε τὴν καθηγεσίαν αὐτοῦ. Ὁ Προαιρέσιος παρέσχε τὸ πρῶτον ὑπόδειγμα Χριστιανοῦ σοφιστοῦ καὶ ἐπέδειξε τὰς τελειότητας τῶν τῆς ρητορικῆς ἑλληνικῶν σχολῶν, ἵνα δι' αὐτῶν προαγάγῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν κηρύκων τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας. Τῆς ρητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος οὐδὲν διεσώθη δεῖγμα, λέγεται δὲ ὅτι οὐδὲν διέφερε τῆς τῶν συγχρόνων Ἱμερίου καὶ Λιβανίου. Ὑπῆρξε διδάσκαλος Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Εὐναπίου. Γ. Κ. Γ.

προαίρεσις, *—εως* (ἡ)· τὸ προαιρεῖσθαί τι, τὸ νὰ προτιμᾷ, νὰ θέλῃ τις κἄτι, ἐνδόμυχος θέλησις, ἐπιθυμία, πρόθεσις, σκοπός: «καλὴ —, κακὴ προαίρεσις», «ἀπὸ ἀγαθῆς, — πονηρᾶς προαιρέσεως», «ἐξ οἰκείας προαιρέσεως», αὐτοπροαιρέτως, ἀντίθ. *τύχη, σύμπτωσις*· || καθόλου, ἐκλογή, προτίμησις: «κατὰ προαίρεσιν» προαιρετικῶς.

—*[Φιλοσ.] Προαίρεσις* (Gesinnung) εἶναι ἡ γενικὴ κατεύθυνσις τῆς σκέψεως καὶ τοῦ θυμικοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ἣν οὗτος κρίνει ἠθικῶς τὰς ἰδικάς του καὶ τὰς τῶν ἄλλων πράξεις· ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ σύνολον τῶν ἐσωτερικῶν κινήτρων τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸ σύνολον τῶν βουλητικῶν αὐτοῦ προδιαθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἄνευ μακρᾶς ἐκ μέρους του σκέψεως τῷ ὑπαγορεύουν τὸ πρακτέον κατὰ τὰς ἑκάστοτε περιπτώσεις. Κατ' Ἀριστοτέλη «ἡ προαίρεσις ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν». Κατὰ τὸν Κάντιον αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ κρίνωνται ὡς ἀγαθαὶ ἢ κακαὶ ἀναλόγως τῆς προαιρέσεως μεθ' ἧς γίνονται, ἤτοι τῆς καλῆς ἢ κακῆς προθέσεως τοῦ πράττοντος, καὶ ὄχι ἀναλόγως τῶν καλῶν ἢ κακῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων. Χ. Σ.

προαιρετικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προαίρεσιν, ὁ τῆς προαιρέσεως, ὁ κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν ἢ θέλησιν γινόμενος, ἀντίθ. *ὑποχρεωτικός*: «ἡ συμμετοχὴ εἶναι προαιρετική».—Ἐπίρρ. ***προαιρετικῶς***.

— **προαιρετικὰ** ***μαθήματα***. Ἐκτὸς τῶν ὑποχρεωτικῶν μαθημάτων δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς ἑκάστης τάξεως ἀναγράφονται εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ προαιρετικὰ μαθήματα. Ταῦτα ἀποβλέπουν ἰδίως εἰς ἀπόκτησιν δεξιοτήτων καὶ γνώσεων, αἵτινες δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸν γενικὸν μορφωτικὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου, ἀλλὰ τοὐναντίον συντελοῦν εἰς τὴν καλυτέραν προπαρασκευὴν διὰ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ μαθητὴς κατὰ τὸν πρακτικὸν βίον ἢ εἰς τὴν συμφώνως πρὸς τὴν ἰδιοφυΐαν του ἀνάπτυξιν. Διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα μαθήματα εἶναι περισσότερα εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, λαμβανομένης πάντως φροντίδος ὅπως τὸ σύνολον τῶν ὑποχρεωτικῶν καὶ προαιρετικῶν μαθημάτων ἑκάστου μαθητοῦ μὴ ὑπερβαίνῃ τὸ κανονικὸν ὅριον. Π.Λ.Β.

προαιροῦμαι· προτιμῶ, ἐπιθυμῶ· συνήθ. εἰς τὴν φρ. «ὅ,τι προαιρεῖσθε» ἄλλως «ὅ,τι ἀγαπᾶτε».

προαισθάνομαι· αἰσθάνομαι, προβλέπω τι μέλλον νὰ συμβῇ, προοιωνίζομαι: «προαισθάνεται ὅ,τι κι' ἂν τοῦ συμβῇ».

προαίσθημα (τό)· ὅ,τι τις προαισθάνεται ὡς μέλλον νὰ συμβῇ, συναίσθησις μέλλοντος γεγονότος: «κακὰ προαισθήματα μὲ βασανίζουν».

προαίσθησις, *—εως* (ἡ)· πρόγνωσις μέλλοντος νὰ συμβῇ, *προαίσθημα*.

— *[Ψυχοφυσ.] Προαίσθησις* ἢ *πρόγνωσις* ἢ *προμήνυμα* (pressentiment) ὀνομάζεται ἡ ἱκανότης τοῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα, ἡ μὴ ὀφειλομένη εἰς γνωστὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα. Οὕτω π. χ. ἡ πρόβλεψις μιᾶς ἐκλείψεως δὲν εἶναι προαίσθησις. Πλὴν ὅμως τῆς ἐπιφυλάξεως ταύτης, διὰ νὰ παραδεχθῶμεν γεγονός τι ὡς προαίσθησιν, ὀφείλομεν νὰ ἀποκλείσωμεν καὶ ἄλλους τινὰς παράγοντας, οἵτινες δύνανται νὰ μᾶς παρουσιάσωσι νόθα φαινόμενα προαισθήσεως. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι: α) Ἡ *σύμπτωσις*, ἥτις μάλιστα μετρουμένη διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Τὸ νὰ προείπῃ τις εἰς τὴν ρουλέτταν ὅτι θὰ κερδίσῃ τὸ μαῦρο π.χ. καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ πρόρρησις, τοῦτο δὲν εἶναι προαίσθησις ἀλλὰ σύμπτωσις, ἧς μάλιστα ἡ πιθανότης εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶναι 50%. β) Ἡ *αὐθυποβολή*. Ὅταν ὑπνωτισμένον ἄτομον προείπῃ ὅτι ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν θὰ λιποθυμήσῃ π. χ. ἢ ὅτι θὰ πάθῃ διάρροιαν, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ ἐπαλήθευσις θὰ ὀφείλεται εἰς ὑποσυνείδητον ἐπίδρασιν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀτόμου ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ οὐχὶ εἰς προαίσθησιν. 3) Ἡ ἱκανότης τοῦ ἐξάγειν τὰ κατάλληλα συμπεράσματα ἐκ γνωστῶν γεγονότων. Ἡ προαναγγελία πολέμου μεταξὺ ὡρισμένων δυνάμεων δὲν εἶναι πάντοτε προαίσθησις. Διότι γεγονότα τινά, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γνωστά, δύνανται νὰ καθιστοῦν τὴν ἐπαλήθευσιν πιθανωτάτην. 4) Ἡ *παραμνησία*, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται τὸ ὅτι πολλὰ ἄτομα πιστεύουν, καλῇ τῇ πίστει, ὅτι γεγονός τι (ἢ ἕνα τοπίον), τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν βλέπουν, τὸ ἔχουν καὶ ἄλλοτε ἰδῇ. Φθάνει δὲ πολλάκις ἡ τοιαύτη ἀλλοίωσις τῆς μνήμης εἰς τὸ σημεῖον νὰ νομίζωσι, ἢ μᾶλλον νὰ ἔχωσι τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο τὸ εἶχον πρὸ καιροῦ προμαντεύσει.

Αἱ προαισθήσεις ἐκδηλοῦνται συνήθως εἰς ἄτομα εὑρισκόμενα ἐν καταστάσει μειώσεως τῶν αἰσθήσεων. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ἢ κατὰ τὰς ὑπνωτιστικὰς καὶ πνευματιστικὰς συνεδριάσεις ἢ κατὰ τὸν ὕπνον, διὰ τῶν προγνωστικῶν καλουμένων ὀνείρων. Περὶ τῶν τελευταίων τούτων, μάλιστα, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει γράψει σχετικὴν μελέτην λίαν ἐνδιαφέρουσαν («Περὶ τῆς καθ' ὕπνους μαντικῆς»). Ἄλλως τε ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ ἄνθρωπος ἐπίστευσεν εἰς τὸ δυνατὸν τῆς προγνώσεως τοῦ μέλλοντος, ὅπως ἀποδεικνύουν αἱ ἱστορικαὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μελέται. Εἰδικῶς δὲ διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, μᾶς εἶναι ἀρκετὸν πρὸς ἀπόδειξιν νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν πίστιν εἰς τοὺς οἰωνούς, τοὺς χρησμούς, τὴν Κυμαίαν Σίβυλλαν, τὴν Πυθίαν τοῦ δελφικοῦ μαντείου, τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους καὶ ἄλλα. Καὶ σήμερον δέ, παρ' ὁ-

Digitized by Google

λον ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς προγνώσεως εἶναι ἄρκετὰ παράδοξα καὶ προσκρούουν εἰς τὴν λογικήν, ὑπάρχουν περιστατικά, ἔστω καὶ εὐάριθμα, ἀπολύτως ἐξηκριβωμένων προαισθήσεων, ὥστε νὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ προαίσθησις εἶναι δυνατή. Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

προαιώνιος (ὁ, ἡ) καὶ —α, —ον· ὁ πρὸ αἰώνων λαβὼν ὕπαρξιν, παλαιότατος· || ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ μὴ ἔχων ἀρχήν.

προαλείφομαι· προπαρασκευάζομαι, προετοιμάζομαι: «προαλείφεται εἰς πολιτικοὺς ἀγῶνας»· ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, καθ' οὓς οἱ ἀθληταὶ πρὸ αὐτῶν ἀλείφονται δι' ἐλαίου.

προάλλες (οἱ)· δημοτ., μόνον εἰς τὴν φρ. «τὶς προάλλες» πρό τινων ἡμερῶν: «ἔφυγε —, ἀπέθανε τὶς προάλλες».

προάμνιον (τό)· τὸ κεφαλικὸν ἐμβρυογονικὸν ἐπικάλυμμα, ἐφόσον ἡ ἀμνιοτικὴ ἀναδίπλωσις ἀποτελεῖται ὑπὸ τῆς συγκολλήσεως τοῦ ἐκτοδέρματος καὶ τοῦ ἐνδοδέρματος. Μ. Ν. Κ.

προανάκρισις, —εως (ἡ)· προκαταρκτική, πρόχειρος ἀνάκρισις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τακτικὴν ἀνάκρισιν.

— *[Νομ.]* Βλ. λ. *ἀνάκρισις*.

προανάκρουσις,—εως (ἡ) *['Αρχ. Μουσ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο εἰσαγωγὴ εἰς μουσικὴν σύνθεσιν, ἥτις ἐσκόπει νὰ προδιαθέσῃ τοὺς ἀκροατὰς καταλλήλως διὰ τὴν ἑπομένην παράστασιν ἢ μουσικὴν ἐκτέλεσιν. Ν. Α. Χ.

προανάκρουσμα (τό)· τὸ ᾀδόμενον πρὸς δοκιμὴν τῆς φωνῆς ἢ τὸ παιζόμενον πρὸς δοκιμὴν τῆς φωνῆς τοῦ ὀργάνου· || μικρὰ μουσικὴ σύνθεσις παιζομένη ὡς εἰσαγωγὴ εἰς ἐκτενὲς μουσικὸν ἔργον· || μεταφ., πρᾶξις ἢ ἐνέργεια θεωρουμένη ὡς προοίμιον σπουδαιοτέρας πράξεως.

προανάφλεξις (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ μηχανολογίᾳ (κοιν. *ἀβάνς*, ἐκ τοῦ γαλλ. avance), προκειμένου περὶ τῶν θερμοκινητηρίων μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ δὴ ἐκείνων αἵτινες λειτουργοῦν δι' ἐκρήξεων κροτοῦντος μίγματος, ἡ περὶ τὸ πέρας τοῦ χρόνου τῆς συμπιέσεως καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἐμβόλου τοῦ κυλίνδρου τοῦ κινητῆρος εἰς τὸ νεκρὸν σημεῖον ἀνάφλεξις, διὰ τοῦ αναφλέκτου, ὅστις δίδει τὸν σπινθῆρα, τοῦ ἐκρηκτικοῦ μείγματος, πρὸς παραγωγὴν τοῦ κινητηρίου ἔργου. Τὸ τοιοῦτον ἐφαρμόζεται, καθόσον τὸ μεῖγμα γενικῶς δὲν ἀναφλέγεται ἀμέσως, ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλὰ κατὰ κύματα ὁμόκεντρα πέριξ τῆς ἀκίδος τοῦ ἀναφλέκτου καὶ κατὰ συνέπειαν ἐὰν ἡ ἀνάφλεξις ἐγίνετο εἰς τὸ πέρας τῆς συμπιέσεως, λόγῳ τῆς μεγάλης περιστροφικῆς ταχύτητος τῶν κινητήρων τούτων, καὶ δὴ τῶν βενζινοκινητήρων, τὸ μεῖγμα δὲν θὰ ἐπρόφθανε νὰ ἀναφλεγῇ ἐξ ὁλοκλήρου, ἐνῷ διὰ τῆς προαναφλέξεως δίδεται εἰς τοῦτο τὸ κατάλληλον χρονικὸν διάστημα, ἵνα μέχρι τοῦ πέρατος τῆς συμπιέσεως καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἐμβόλου ἀναφλεγῇ ὁλόκληρον τὸ μεῖγμα, ὁπότε τὸ ἔμβολον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπορροφεῖ μεγαλυτέραν ἐνέργειαν καὶ ἑπομένως αὐξάνει ἡ ἀπόδοσις τοῦ κινητῆρος. Ἡ προανάφλεξις, δηλαδὴ ὁ χρόνος καθ' ὃν δίδεται ὁ σπινθὴρ εἰς τὸν ἀναφλέκτην, κανονίζεται ἀναλόγως διὰ καταλλήλου ρυθμίσεως τοῦ μηχανισμοῦ λειτουργίας τοῦ ἀναφλέκτου. Πάντως ἡ προανάφλεξις πρέπει νὰ κανονίζεται νὰ γίνῃ, ὅταν τὸ μεῖγμα ἔχῃ ἀρκετὰ συμπιεσθῇ. Ἐν πάσει περιπτώσει ἡ προανάφλεξις δέον νὰ βαδίζῃ μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ κινητῆρος κατὰ τρόπον ὥστε, ὡς λ.χ. προκειμένου περὶ βενζινοκινητήρων αὐτοκινήτων, ὅταν ἡ ταχύτης τοῦ κινητῆρος αὐξάνῃ, νὰ αὐξάνῃ καὶ ἡ προανάφλεξις, καὶ ἀντιστρόφως. Δ. Κ. Α.

προάνθησις, —εως (ἡ). Ὀνομάζεται ἡ διάταξις τοῦ κάλυκος καὶ τῆς στεφάνης τοῦ ἄνθους πρὸ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἀνθικοῦ ὀφθαλμοῦ. Αὕτη χρησιμεύει πολλάκις διὰ τὴν διάκρισιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ γενῶν καὶ διαιρεῖται εἰς ρυσσήν, πολύπτυχον κεραμωτήν, στρεβλὴν καὶ σταυροειδῆ. Γ.Ν.Β.

προάνθρωπος (ὁ). Δεκτῆς γενομένης τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ κατωτάτης τινὸς ζῳϊκῆς μορφῆς, δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν οὕτω τὸν τύπον (στάδιον) ἐκεῖνον τῆς πιθηκοειδοῦς (φυσικῶς καὶ ψυχικῶς) καταστάσεως τῆς εἰς ἄνθρωπον μεταβαλλομένης μορφῆς, καθ' ἣν οὗτος εὑρίσκεται εἰς τὸν δρόμον τοῦ «ἐξανθρωπισμοῦ», ἀπομακρυνθεὶς τελείως τῆς ἀρχικῆς μορφῆς (δενδροβίου κλπ.), μὴ ἀποκτήσας δ' ἀκόμη τὸν ἔναρθρον λόγον, ἑπομένως τὴν τελείαν ἀδρὰν διάπλασιν τοῦ ἐγκεφάλου. Ἡ μορφὴ αὕτη δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τετάρτης περιόδου, ἢ πιθανώτατα κατὰ τὸ τριτογενὲς ἤδη, ἀφοῦ ὁ τεταρτογενὴς ἄνθρωπος (νεαντερτάλιος ἢ πρωτάνθρωπος διὰ τὴν διάκρισιν) ἐμφανίζει ἤδη τελείαν ἀνθρωπίνην ἐμφάνισιν, παρὰ τὰ χαρακτηριστικὰ κατωτερότητος, ἅτινα διατηρεῖ, καὶ προϋποθέτει ἀκριβῶς προηγουμένην βαθμῖδα ἐξελίξεως, προανθρωπίνην. Ὑπό τινων, διὰ τοῦ ὅρου προάνθρωπος χαρακτηρίζεται τὸ ὂν ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τύπος εἶναι τὸ περίφημον εὕρημα τοῦ Dubois ἐν Ἰάβᾳ, ὁ *πιθηκάνθρωπος ὁ ὀρθός*, χαρακτηριζόμενος διὰ τῆς ὀρθίας ἐπὶ τῶν δύο κάτω ἄκρων στάσεως. Ὁ Wilser, ἀντὶ τοῦ ὅρου πιθηκάνθρωπος ὁ ὀρθός, προέτεινε τὸν ὅρον *προάνθρωπος ὁ ὀρθός*, χωρὶς νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς πραγματικὸν πρόγονον τοῦ ἀνθρώπου, διάμεσον γενεαλογικῶς. Ἐμφανίζεται πράγματι ὡς mis sing link, οὐχὶ ὅμως μεταξὺ πιθήκων καὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ κοινοῦ ὅλων προγόνου καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἀποτελεῖ δὲ οὐχὶ προπάτορα αὐτῶν, ἀλλὰ δεῖγμα πλαγίου κλάδου, ὅστις ὅμως δίδει θαυμασίαν ἰδέαν τοῦ ἀληθοῦς προανθρώπου, ἀγνώστου ἕως σήμερον. Ι. Γ. Κ.

προανοικτήρ, —ῆρος (ὁ). Καλεῖται ἐν τοῖς κλωστηρίοις κατασκευῆς νημάτων ἐξ ἐρίου ἢ βάμβακος τὸ μηχάνημα, διὰ τοῦ ὁποίου διανοίγονται αἱ ἶνες τῶν πρώτων ὑλῶν.

προαντικειμενικὸς φακός. Ἁπλοῦς φακός, συγκλίνων ἢ ἀποκλίνων, ἐφωδιασμένος διὰ πλαισίου καὶ δυνάμενος νὰ ἐφαρμοσθῇ πρὸ οἱουδήποτε φωτογραφικοῦ φακοῦ. Ὁ φακὸς οὗτος, ἀναλόγως τῆς ἰδιότητός του, τείνει νὰ μετατρέψῃ τὸν φωτογραφικὸν φακὸν τῆς συσκευῆς ἐφ' ἧς ἐφαρμόζεται εἰς φωτογραφικὸν φακὸν μεγάλης γωνίας ἢ εἰς τηλεαντικειμενικὸν τοιοῦτον, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προκαλουμένης ἰσχυρᾶς ἐπιμηκύνσεως ἢ ἐπιβραχύνσεως τῆς ἑστιακῆς ἀποστάσεως. Οὕτω π. χ., ἐὰν πρὸ φωτογραφικοῦ φακοῦ συσκευῆς μονίμου ἑστίας, προσηρμοσμένης διὰ φωτογραφήσεις ἀντικειμένων εὑρισκομένων εἰς ἀπόστασιν μεγαλυτέραν τῶν 5 μέτρων καὶ μὴ παρεχούσης σαφῶς εἰκόνας τῶν ἐγγύτερον εὑρισκομένων ἀντικειμένων, ἐφαρμόσωμεν ἀμφίκυρτον προαντικειμενικὸν καὶ δὴ τοιοῦτον ἔστω 2 μέτρων ἑστιακῆς ἀποστάσεως, τότε ἡ φωτογραφικὴ αὕτη συσκευὴ προσαρμόζεται καὶ διὰ τὰ εἰς 2 μέτρων ἀπόστασιν εὑρισκόμενα ἀντικείμενα, παρέχουσα σαφεῖς εἰκόνας αὐτῶν. Κ. Γ. Μ.

προαπαιτῶ (—*έω*)· ἀπαιτῶ τι ἐκ τῶν προτέρων, ὡς ὑπόθεσιν μεταγενεστέρας ἐνεργείας.

προαπαντῶ (—*άω*)· μεταβαίνω πρὸς συνάντησιν, πρὸς ὑποδοχὴν ἐρχομένου τινός, *προϋπαντῶ* (βλ. λ.).

προαποβιῶ (—*όω*)· ἀποβιῶ, ἀποθνήσκω πρότερόν τινος.

προαποβίωσις —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ ἀποθάνῃ τις πρότερον ἄλλου, θάνατος προγενέστερος ἄλλου θανάτου.

—*[Νομ.]* Ἐὰν δύο πρόσωπα ἀπέθανον χωρὶς νὰ δύναται νὰ καθορισθῇ ποῖον ἐκ τῶν δύο ἐπέζησε τοῦ ἑτέρου, λογίζονται ἀμφότερα συγχρόνως ἀποθανόντα· ὅθεν οὐδέτερος λογίζεται κληθεὶς εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἑτέρου. Ἀλλ' ἐν τῇ ρωμαϊκῇ πράξει ἐπὶ ἀποβιώσεως πολλῶν, ὡς ἐν κινδύνῳ λ. χ., ἐν ναυαγίῳ, ἐν πολέμῳ, καθωρίζοντο νόμιμα τεκμήρια, ἐὰν ἦτο ἀβέβαιον τίς ἐξ αὐτῶν προαπεβίωσεν ἢ ἐπέζησεν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχει κανών, καθ' ὃν ὁ μὲν ἔφηβος λογίζεται ἀποθανὼν μετὰ τὸν ἑαυτοῦ γονέα, ὁ δὲ ἄνηβος πρὸ τούτου. Ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τούτων δὲν δύναται τις νὰ ἐνασκήσῃ ἄλλως δικαιώματα ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς προαποβιώσεως ἑτέρου, εἰμὴ ἀποδεικνύων ταύτην. Μ. Μ. Κ.

προαπόδειξις, —εως (ἡ). Κατὰ γενικὸν κανόνα ὁ διάδικος δὲν ὀφείλει νὰ προσαγάγῃ τὰς ἀποδείξεις αὐτοῦ πρὶν διαταχθῇ παρὰ τοῦ δικαστηρίου· ἀλλὰ προκειμένου περὶ γεγονότος τὸ ὁποῖον μόνον ἐγγράφως δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ἡ προαπόδειξις ἐπιβάλλεται κατὰ τὸ ἄρθρον 250 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ὁ δὲ διάδικος καθῆκον ἔχει νὰ προσαγάγῃ τὰ ἔγγραφα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀγωγῆς του ἢ τῶν ἐνστάσεών του κατὰ τὴν συζήτησιν, καθ' ἣν εἰσήχθη ἡ ἀγωγὴ ἢ προτείνονται αἱ ἐνστάσεις· ἄλλως οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοῦ, κατὰ τὴν νομολογίαν, ἀπορρίπτονται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς ἀναπόδεικτοι. Μ. Μ. Κ.

προαπόδοσις (ἡ) *[Ρητορ.]*. Σχῆμα λόγου, καθ' ὃ ἐπαναλαμβάνεται ἐν τέλει τῆς φράσεως ἡ λέξις, δι' ἧς ἄρχεται ἡ φράσις αὕτη. Ν. Σ. Λ.

προαποθανών, —οῦσα, —όν· ὁ πρότερον ἄλλου ἀποθανών.

προαποθνήσκω· ἀποθνήσκω πρότερον ἄλλου, ἀποθνήσκω πρωτύτερα ἀπὸ ἄλλον, προαποβιῶ.

προαπονέμω· ἀπονέμω πρότερον.

προαποστέλλω· ἀποστέλλω πρότερον: «προαπέστειλε τὰς ἀποσκευάς του ἀτμοπλοϊκῶς».

προαποφασίζω· ἀποφασίζω ἐκ τῶν προτέρων· || συνήθ. εἰς τὴν μετχ. *προαποφασισμένος, —η, —ον*· ὁ εἰς ὃν ἀναφέρει τις βεβαίαν τινὰ μέλλουσαν κατάστασιν: «ὅποιος πηγαίνει στὸν πόλεμο εἶναι προαποφασισμένος ν' ἀποθάνῃ».

προαριστίδιος (ὁ) (ἐξυπακούεται *πλοῦς*) *['Αρχ.]*. Ὁ ἅμα τῇ ἕῳ ἀρχόμενος καὶ πρὸ μεσημβρίας περατούμενος τοιοῦτος· κατ' ἐπέκτασιν διάρκεια διάπλου κατὰ τι ἐλάσσων τοῦ τεταρτημορίου τοῦ ἡμερονυκτίου. Ὡρίσθη δὲ τὸ κατ' αὐτὸν διανυόμενον διάρμα εἰς 250 στάδια, ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθέσεως μὴ ἀνεπιδέκτου ἀντιρρήσεων, καθ' ἣν ἡ μέση ταχύτης τῶν συνήθων ἀρχαίων πλοίων ἦτο $1^1/_2$ λεύγα καθ' ὥραν, καὶ τοῦ κατὰ τὰς ἰσημερίας ἐξαώρου χρονικοῦ διαλείμματος μεταξὺ ἀνατολῆς ἡλίου καὶ μεσημβρίας. Ἐκ τοῦ Σκύλακος (Περίπλους § 64, Διάφραγμα § 113 ἐδαφ. 8 καὶ 9) συνάγεται ὅτι ἐὰν οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον τὸν διαφόρου ἑκάστοτε διάρματος προαριστίδιον πλοῦν ὡς μέτρον ναυτικῶν ἀποστάσεων ἔχον σταθερὸν μῆκος, θὰ τὸν ἐσταθεροποίουν περὶ τὰ 175 στάδια, τῶν 600 κατὰ μοῖραν πλάτους. Οὕτως ὁ Σκύλαξ τονίζει: «τοῦ δὲ Παγασητικοῦ κόλπου μῆκός ἐστιν ἀπὸ τοῦ στόματος ἕως μυχοῦ Παγασῶν, πλοῦς προαριστίδιος», ἐνῷ ἡ ἀπόστασις αὕτη εἶναι 165 σταδίων ($16^1/_2$ μιλλ.)· ἀλλαχοῦ δέ, «ἀπὸ δὲ Μελαντίων σκοπέλων πλοῦς εἰς Ἴκαρον προαριστίδιος», ἐνῷ ἡ ἀπόστασις αὕτη εἶναι καὶ πάλιν 175 σταδίων· τρίτη ὅμως περικοπὴ ἐπιρρωνύει τὴν ἀνωτέρω ὑπόθεσιν, τονίζουσα ὅτι ἡ μῆκος 140 σταδίων ἦτο «κατά τι μικρότερον» τοῦ προαριστιδίου πλοῦ: «Ἀπὸ δὲ Μυκόνου διάπλους ἐπὶ τοὺς Μελαντίους σκοπέλους προαριστιδίου μικρῷ ἔλαττον, σταδίων ρμ'»· πράγματι δὲ ἡ ἀπόστασις αὕτη εἶναι, κατὰ προσέγγισιν μιλλίου, 140 σταδίων. Σ. Ε. Λ.

προάριστον (τό) *[Ναυτ.]*. Πρόγευμα («κολατσιό»), τὸ ὁποῖον ἐδίδετο ἐν πλῷ εἰς τὰ πληρώματα τῶν ἱστοφόρων πλοίων τοῦ ἄλλοτε πολεμικοῦ μας ναυτικοῦ, μεταξὺ τοῦ ἀκρατίσματος καὶ τοῦ ἀρίστου, ἅμα τῷ πέρατι τῶν καθαρισμῶν καὶ μετὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς σημαίας. Καταργηθὲν διὰ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου, διετηρήθη διὰ τοὺς ναυτικοὺς δοκίμους, ἔν τε τῇ σχολῇ καὶ τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς πλοίοις. Σ. Ε. Λ.

προαρκέστης (ὁ) (Proarcestes Mojs.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀρκεστιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης ἢ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι συνηντήθησαν: α') Εἰς τὴν Ὕδραν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμίδος τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως λείψανα τῶν εἰδῶν *προαρκέστης* ***Balfouri, Bramantei, esinensis, extralabiatus, gibbus, Irenae, quadrilabiatus*** καὶ ***ef. subtridentinus***. 6') Εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Ἀργολίδος παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ λόφου Θεόκαφτα (ΝΔ. τοῦ Ἀσκληπιείου) ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λαδινίου καὶ τῆς κατωτέρας καρνικῆς βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως λείψανα τῶν εἰδῶν *προαρκέστης* ***bicarinatus, Gaytani, esinensis*** κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

προάσκησις, —εως (ἡ)· προκαταρκτικὴ ἄσκησις, δοκιμαστικὴ ἐκτέλεσις: «προάσκησις εἰς τὴν μονομαχίαν».

προασπίζω· ὑπερασπίζω, προφυλάττω, προστατεύω τινά.

προάσπισις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προασπίζειν, ὑπεράσπισις: «προάσπισις τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας».

προασπιστής (ὁ)· ὁ προασπίζων, ὑπερασπιστής, ὑπέρμαχος.

προάστειον (τό)· βλ. λ. *προάστιον*.

προάστιον (τό)· τὸ πρὸ τοῦ ἄστεως μέρος, ὁ πρὸ τῆς πόλεως, ὁ ἐγγὺς τῆς πόλεως τόπος: «ὁ Κεραμεικὸς ἦτο τὸ κάλλιστον προάστιον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν» || κώμη ἢ πολίχνη παρὰ τὴν πόλιν: «ἡ Κηφισιὰ εἶναι προάστιον τῶν Ἀθηνῶν», «ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῶν προαστίων».

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *προάστιον* εἶναι οἰκισμὸς ἔξω καὶ ἐγγὺς μεγάλης πόλεως κείμενος καὶ χρησιμεύων κυρίως ὡς διαμονητήριον τῶν κατοίκων τοῦ ἄστεως. Παρ' ἀρχαίοις ἡ λέξις ἐσήμαινε τὸν πρὸ τοῦ ἄστεως τόπον καὶ κατόπιν ἀγροικίαν, ὑποστατικὸν ἔξω τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὴν μὲν ὡς κατοικία τῶν δούλων καὶ δουλοπαροίκων (παροίκων), κατόπιν δὲ ὡς πυρὴν τῆς δημιουργίας προαστίων ὑπὸ τὴν σημερινὴν τοῦ ὅρου ἔννοιαν. Ὁμοίαν περίπου σημασίαν εἶχεν ὁ ὅρος καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅτε ἐσήμαινε τὸ ἔξω τοῦ περιβόλου τμῆμα τῆς πόλεως. Τὸ προάστιον ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτοῦ μορφὴν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργίας πολυανθρώπων ἀστικῶν κέντρων ἀκαταλλήλων ὡς διαμονητηρίων ἢ κέντρων ἀναψυχῆς. Μὲ τὴν κτίσιν νέων πόλεων ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ λαμβάνηται ἐκ τῶν προτέρων πρόνοια δημιουργίας προαστίων διαμονῆς, βιομηχανίας κττ. Ἡ πολεοδομικὴ σή-

Digitized by Google

μερον τείνει εἰς τὸν σχηματισμὸν μικροτέρων πόλεων περιβαλλομένων ὑπὸ προαστίων εἴτε ἀκτινοειδῶς, εἴτε πρὸς τὴν κοίτην τοῦ μᾶλλον ἐπικρατοῦντος ἀνέμου, ὅπως μὴ προσβάλλωνται ὑπὸ τῆς αἰθάλης τῶν ἐργοστασίων. Τὰ προάστια ταῦτα δέον ἀπαραιτήτως νὰ κεῖνται ἐντὸς πρασίνης ἐκτάσεως ἢ ἀνθώνων καὶ νὰ συνδέωνται διὰ ταχέων καὶ τακτικῶν συγκοινωνιακῶν μέσων μετὰ τοῦ κέντρου.

Προάστιον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ δήμου καὶ ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 752. Ἀπέχει 6 χλμ. περίπου βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως, μεθ' ἧς συνδέεται δι' αὐτοκινήτων, καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς παραλίας, κεῖται δ' ἐπὶ τῶν βορειοδυτικῶν κλιτύων τοῦ Παναχαϊκοῦ ἐπὶ καταφύτου λόφου. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μποζαΐτικα*.

— 2) Χωρίον τοῦ δήμου καὶ ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 831. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λατζίστα*.

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Χρυσουπόλεως (Σαπαίων, Σαρῆ - Σαμπάν) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 425. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κινέζ*.

— 4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 495. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δουρουτλάρ*.

— 5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 467 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Λάκκος* 499. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 6) Συνοικισμὸς τοῦ δήμου καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 59. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πατσαρέσκιοϊ*.

προασφάλισις, *—εως* (ἡ)· ἀσφάλισις ἐκ τῶν προτέρων: «προασφάλισις τῶν ἐμπορευμάτων» ἢ πρὸ τῆς ἀποστολῆς ἀσφάλισις.

προαύλιον (τό)· ὁ πρὸ τῆς αὐλῆς χῶρος· || αὐτὴ ἡ αὐλὴ καὶ ὁ πρὸ τῆς οἰκίας χῶρος: «εἰς τὸ προαύλιον τῆς οἰκίας, — τῆς ἐκκλησίας, — τοῦ σχολείου».

πρόβα (ἡ)· δημοτ., δοκιμή: «πάω 'ς τὸ ράφτη μου νὰ κάμω πρόβα» || ἐπὶ θεατρικοῦ ἔργου ἢ μουσικῆς συναυλίας, προγύμνασις, δοκιμή: «ἡ πρόβα δὲν μᾶς ἱκανοποίησε, ἐκράτησε πολύ» (ἰταλ. prova).

Προβαδία *[Γεωγρ.]*· βλ. *Προβάντια*.

προβαδίζω· βαδίζω πρὸ ἄλλου τινός, προπορεύομαι, προηγοῦμαι κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς: «ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας προβαδίζει τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου», «οἱ ξένοι πρέσβεις προβαδίζουν τῶν ὑπουργῶν».

προβάδισις (ἡ)· ἄλλως *προβάδισμα* (βλ. λ.).

προβάδισμα, *—ατος* (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ προβαδίζειν, προβάδισις, προήγησις.

—*[Διοικ.]* Ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ, κατὰ κανόνα ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος προηγεῖται τοῦ κατὰ βαθμὸν κατωτέρου, οἱ δὲ ἰσόβαθμοι συμβαδίζουσι. Τὰ μέλη ὅμως συλλογικῶν ἀρχῶν, παριστάμενα ἐν σώματι, ἀκολουθοῦσι τὴν τάξιν τῶν προϊσταμένων αὐτῶν. Οὕτως οἱ ἀρεοπαγῖται, παριστάμενοι ἐν σώματι (in corpore) μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου προηγοῦνται τῶν ὁμοιοβάθμων αὐτοῖς λοιπῶν ὑπαλλήλων. Ἀλλὰ καὶ ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἐκ δύο ὁμοιοβάθμων καὶ μεμονωμένως συμπαρισταμένων ὑπαλλήλων ὁ εἷς προηγεῖται τοῦ ἑτέρου, εἶναι ἐπίσης δυνατή. Ἡ μείζων δ' αὐτὴ τιμή, ἡ ἀπονεμομένη εἴς τινα τῶν ὁμοιοβάθμων, καλεῖται *δικαίωμα προηγήσεως* ἢ ἄλλως *προβάδισμα*. Κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ νόμου 3713, οἱ σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας προηγοῦνται πάντων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων, κατέχοντες τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ. Προβαδίζουσιν ὅμως τούτων ὁ πρόεδρος καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, οἵτινες ἔχουσι βαθμὸν συμβούλου Ἐπικρατείας συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 222 τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 1454. Ἀλλὰ ὁ πρόεδρος καὶ οἱ ἀντιπρόεδροι τοῦ συμβουλίου Ἐπικρατείας προηγοῦνται τοῦ προέδρου καὶ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων κατάταξις ὡς πρὸς τὸ μεταξὺ ἀλλήλων δικαίωμα προηγήσεως δὲν παρουσιάζει δυσχερείας προκειμένου περὶ ὑπαλλήλων ἀνηκόντων εἰς τὸν αὐτὸν κλάδον. Τοὐναντίον δὲν ἐξάγεται σαφῶς ἐκ τῶν κειμένων διατάξεων τὸ δικαίωμα προηγήσεως μεταξὺ ὑπαλλήλων διαφόρων κλάδων. Εἰδικῶς, ὡς πρὸς τὸν νομάρχην, ὁ νόμος 4250 ὁρίζει ὅτι προηγεῖται πασῶν τῶν ἐν τῷ νομῷ πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν. Ὡς πρὸς τοὺς δικαστικοὺς ἐξακολουθοῦσιν ἰσχύουσαι τύποις αἱ διατάξεις τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων τοῦ 1834, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ τιμητικὴ σχέσις τῶν δικαστικῶν πρὸς τοὺς διοικητικοὺς ὑπαλλήλους εἶχεν ὡς ἑξῆς: Ὁ πρόεδρος καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου, ἔχουσι βαθμὸν συμβούλου Ἐπικρατείας, προηγούμενοι τούτου. Ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου βαθμὸν νομάρχου, προηγούμενος αὐτοῦ (βλ. ὅμως ἀνωτέρω ἀντίθετον διάταξιν νόμου 4250). Οἱ ἀρεοπαγῖται βαθμὸν ὑπουργικοῦ συμβούλου, οἱ δὲ πρόεδροι καὶ εἰσαγγελεῖς ἐφετῶν βαθμὸν νομάρχου προηγούμενοι αὐτοῦ. Οἱ ἐφέται καὶ ἀντεισαγγελεῖς ἐφετῶν, οἱ πρόεδροι καὶ εἰσαγγελεῖς πρωτοδικῶν βαθμὸν διευθυντοῦ νομαρχίας, προηγούμενοι αὐτοῦ. Οἱ πρωτοδίκαι καὶ ἀντεισαγγελεῖς πρωτοδικῶν βαθμὸν ἐπάρχου, προηγούμενοι τούτου κ.ο.κ. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1914 νέοι βαθμοὶ εἰσήχθησαν ἔν τε τῇ δικαστικῇ καὶ τῇ διοικητικῇ ἱεραρχίᾳ, ἢ ὡς ἄνω διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ δικαστηρίων καθορισθεῖσα τάξις διεταράχθη καὶ ὁ σαφὴς καθορισμὸς τοῦ μεταξὺ ὑπαλλήλων διαφόρων κλάδων δικαιώματος προηγήσεως παρουσιάζει σήμερον πολλὰς δυσχερείας. Μ. Δ. Σ.

— *[Διεθν. Δίκ.]* Τὰ σχετικὰ μὲ τὸ *προβάδισμα* (préséance) μεταξὺ τῶν πολιτειῶν ζητήματα εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς εἶχον μεγίστην σπουδαιότητα, ἕνεκα τούτου δὲ προεκάλεσαν πολλάκις μεγάλας συγκρούσεις μεταξὺ αὐτῶν. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ πάπας Ἰούλιος Β' προέβη, ἐν εἴδει κανονισμοῦ, εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς τάξεως τῶν πολιτειῶν, συμφώνως πρὸς ὅ,τι πρακτικῶς ἐφηρμόσθη τὸν μῆνα Μάϊον τοῦ 1504 κατὰ τὴν γενομένην ὑποδοχὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων πολιτειῶν εἰς τὸ Βατικανόν. Ἀλλ' ὁ κανονισμὸς οὗτος δὲν φαίνεται να εἶχεν ἐπιτυχίαν τινά, δεδομένου ὅτι δὲν ἔλειψαν καὶ βραδύτερον ἕνεκα τοῦ προβαδίσματος ζητήματα σοβαρῶν προστριβῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτειῶν. Καὶ αὐτὰ ἄλλως τε τὰ μετὰ δύο καὶ πλέον αἰῶνας συνελθόντα ἐν Ἀκυϊσγράνῳ (1815) καὶ Βιέννῃ (1818) συνέδρια ἂν καὶ ἐπελήφθησαν τῶν σχετικῶν μὲ τὸ προβάδισμα ζητημάτων, δὲν ἐπέτυχον καὶ νὰ λύσωσι ταῦτα. Ἐν τούτοις, εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνεγνωρίσθη, ὅπως εἰς τὰς μεταξὺ καθολικῶν πολιτειῶν καὶ τοῦ Βατικανοῦ σχέσεις τὸ προβάδισμα ἢ προκαθεδρία ἀνήκῃ εἰς τὸν πάπαν. Προηγουμένως ὅμως καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἶχον συμβατικῶς λυθῆ ὡρισμένα ζητήματα προβαδίσματος μεταξὺ τῶν πολιτειῶν, ὡς διὰ τῶν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας συνθηκῶν τοῦ 1604, 1673 καὶ 1740, δι' ὧν ὡρίσθη ὅτι ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἡ ἀπέναντι τῶν ἄλλων πολιτειῶν προκαθεδρία ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπὶ τῶν σχετικῶν περὶ προβαδίσματος κανόνων, οἵτινες ἰσχύουσι σήμερον εἰς τὰς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν διπλωματικὰς σχέσεις, βλ. λ. *πολιτεία [Διεθν. Δίκ.]*, *πρόξενος*, *πρεσβεύσεως* δίκαιον. Η. Γ. Κ.

προβαίνω, *ἀόρ. προέβην*· βαίνω περαιτέρω, προχωρῶ· || συνήθ. μεταφ. «προβαίνω εἴς τι»· κάμνω, ἐνεργῶ: «προέβη εἰς ἀγορὰν πολλῶν ἐμπορευμάτων» || «εἰς τὰς ἐνεργείας του προέβη ἔτι περαιτέρω» || «μὴ προβαίνῃς περαιτέρω» μὴ προχωρῇς περισσότερον· || *προβεβηκώς* (βλ. λ.).

Προβαλὰρ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατανιᾶς τοῦ νομοῦ Δράμας, μετονομασθεὶς εἰς *Σαχίνης* (βλ. λ.).

Προβάλινθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία κώμη καὶ δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν Πανδιονίδα καὶ βραδύτερον τὴν Ἀτταλίδα φυλὴν καὶ ἐκτεινόμενος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς χώρας εἰς τὴν ἐσχάτην νοτίαν ἄκραν τῆς πεδιάδος τοῦ Μαραθῶνος. Ἦτο ὁ νοτιώτατος τῶν τεσσάρων δήμων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἡ ἀρχαία ἀττικὴ Τετράπολις (Οἰνόη, Μαραθών, Προβάλινθος καὶ Τρικόρινθος) καὶ ἔκειτο μεταξὺ Μυρρινοῦντος καὶ Μαραθῶνος. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη ἡ τοποθεσία τῆς ἕδρας τοῦ δήμου τούτου, ἀμφισβητουμένη μεταξὺ τῆς θέσεως Ἀγριλίκι, ἔνθα σῴζονται καὶ ἀρχαῖα ἐρείπια, τῆς θέσεως Βελανιδιὰ καὶ τοῦ χωρίου Πικέρμι. ΚΑΨ.

προβάλλω, *ἀόρ. προέβαλον—προεβλήθην*, *παθ. μετχ. προβεβλημένος*· βάλλω ἐμπρός, προτείνω: «προβάλλω πρόβλημα, — αἴνιγμα, — ζήτημα», «ἕνα πρόβλημα, νὰ ζήσῃς, θὰ προβάλω νὰ μοῦ λύσῃς» || προτείνω ἀντιθέτως, ἀντιτείνω: «προβάλλει τὴν δικαιολογίαν, — τὴν ἀντίρρησιν, — τὸ δικαίωμα κ.τ.τ.» || δεικνύω, ἐπιδεικνύω: «προβάλλει φωτεινὰς εἰκόνας» || ἐκτείνω πρὸς τὰ ἐμπρός: «προέβαλε τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τῆς θυρίδος», «προβάλλει τὸν πόδα» || ἀμετβ. «γλῶσσα γῆς προβάλλουσα εἰς τὴν θάλασσαν» || μεταφ. «προβάλλει τὸ στῆθός του ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων» || ἐμφανίζομαι, παρουσιάζομαι: «πρόβαλε 'ς τὸ παράθυρο νὰ σὲ ἰδῶ».

—προβάλλουσα (ἡ) *[Παραστ. Γεωμετρ.]* Ἡ κάθετος ἢ ἀγομένη ἔκ τινος σημείου τοῦ χώρου ἐπὶ τὸ προβολικὸν ἐπίπεδον καὶ ἧς ὁ πούς ἀποτελεῖ τὴν προβολὴν τοῦ σημείου. Αἱ προβάλλουσαι τὰ διάφορα σημεῖα εὐθείας τινὸς τοῦ χώρου ἀποτελοῦν τὸ προβάλλον τὴν εὐθεῖαν ἐπίπεδον, τοῦ ὁποίου ἡ τομὴ μετά τινας τῶν προβολικῶν παρέχει τὴν προβολὴν τῆς εὐθείας. Κατ' ἀναλογίαν αἱ προβάλλουσαι διάφορα σημεῖα καμπύλης τινὸς ἐν τῷ χώρῳ εὑρισκομένης, ἀποτελοῦν τὸν προβάλλοντα κύλινδρον τὴν καμπύλην καὶ τοῦ ὁποίου ἡ τομὴ μετά τινος τῶν προβολικῶν ἀποτελεῖ τὴν ἐπ' αὐτοῦ προβολὴν τῆς ἐν τῷ χώρῳ καμπύλης. Σ. Ε. Λ.

Προβάντια *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Βάρνης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βάρνης—Ρουχτσουκίου, 42 χλμ. ΝΔ. τῆς Βάρνης. Κάτοικοι 7.000 περίπου, Βούλγαροι καὶ Μωαμεθανοί. Ἐξάγει σιτηρά, ᾠὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα. Ἔχει ἠλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν, ἐργοστάσια λινῶν ὑφασμάτων, μεταλλίνων εἰδῶν καὶ γεωργικῶν μηχανῶν. Παρ' αὐτῇ ἀναβρύει πηγὴ ἁλμυροῦ ὕδατος, ἐξ οὗ λαμβάνεται ἅλας, περὶ δὲ τὴν πηγὴν ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως παχέα στρώματα ὀρυκτοῦ ἅλατος. Παρὰ Βυζαντινοῖς ἐκαλεῖτο *Πρόβατον*, ἐξ οὗ ὁ βουλγαρικὸς μετασχηματισμός, καὶ παρὰ τοῖς Σλαύοις κατὰ μετάφρασιν *Ὄβετς*. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἡ πόλις ἔκειτο ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς, ἔνθα καὶ ἐρείπια. Τὰ τείχη καὶ τὰ φρούριά της εἶδον πρὸ αὐτῶν στρατεύματα τῶν Περσῶν τοῦ Δαρείου, Φιλίππου τοῦ Β', Λυσιμάχου καὶ Λουκούλλου. Τῷ 1388 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἦτο σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον. Τῷ 1829, καταληφθεῖσα, ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες ἐντεῦθεν ἀπέκρουσαν τὰς ἀπὸ τῆς Σούμλας ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Βάρνης. Κ. Μ. Α.—Τ. Β.

—Προβάντια *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Βουλγαρίας, δεχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων πηγάζουσιν ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ντελῆ-Ὀρμάν. Ῥέει παρὰ τὰς πόλεις Νόβι-Παζὰρ καὶ Προβάντια καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἕλος Ντεβνέσκο, ὁπόθεν ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον, παρὰ τὴν Βάρναν. Παραλλήλως τούτου εἶναι ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ρουχτσουκίου—Βάρνης. —2) Παραπόταμος τοῦ Ἕβρου, πηγάζων ἐξ ὑψωμάτων τῆς Βουλγαρίας καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Τούντζαν, πλησίον καὶ βορείως τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τ. Β.

Πρόβαρμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Στύλου τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 227. Τῷ 1841 ἔγινεν ἐνταῦθα ἡ μόνη ἀξία λόγου τῆς δυτικῆς Κρήτης συμπλοκὴ πρὸς τοὺς Τούρκους, ὑπὸ τὸν Χαιρέτην μὲ 250 ἄνδρας κατὰ πολυαρίθμων Τούρκων, ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν 150, ἐκ δὲ τῶν Κρητῶν 20. Ε. Γ.

προβάρω· δημοτ., κάμνω πρόβα, δοκιμάζω, ἰδίᾳ ἐπὶ ἐνδυμάτων (ἰταλ. provare).

προβασκάνιον (τό)· φυλακτήριον κατὰ τῆς βασκανίας ἢ τῆς μαγείας, ὅπερ ἐξήρτων πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου των οἱ ἀρχαῖοι ἢ προσέδενον εἰς τὸν τράχηλον τῶν παιδίων (βλ. λ. *βασκανία*). Ν. Σ. Λ.

Πρόβατα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 40' 05" Β., μῆκ. 24°27'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolos, Polino) κατὰ τὸ μέσον τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ τοὺς δύο κορμοὺς τῆς νήσου συνδέοντος ἰσθμοῦ. Σ. Ε. Λ.

προβατάκι (τό)· μικρὸν πρόβατον, ἀμνός· || πληθ. τὰ *προβατάκια*· τὰ κατὰ διαστήματα ἐπὶ τῆς ὀφρύος τῶν κυμάτων ἐπισυμβαίνοντα ἀφρίσματα ὑπὸ ἀνέμου ἤδη λαμπρῶς ἐπιπνεύσαντος (γαλλ. moutons, ἀγγλ. foaming): «ἡ θάλασσα ἄρχισε νὰ κάνῃ προβατάκια». Σ. Ε. Λ.

προβατάρης (ὁ)· ὁ βοσκὸς ὁ βόσκων εἰδικῶς πρόβατα, ἄλλως *πρατάρης*.

Προβατᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 964 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου χωρίου *Μονοκκλησιὰ* (*Καραϊζᾶ-κιοΐ*) 1.391. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Προβατᾶς, *Γεώργιος*. Στρατηγὸς Βυζαντινός. Ἀπεστάλη τῷ 1035 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Δ' εἰς Σικελίαν καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀράβων. Τῷ 1040, ἀποσταλεὶς εἰς Μακεδονίαν ἐπὶ κεφαλῆς σώματός τινος στρατοῦ, ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς Σέρβους, δ ὅτι διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς βασιλικοῦ τινος πλοίου ναυαγήσαντος εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας, προήλασεν ἀπερισκέπτως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ ἐμπλακεὶς εἰς δυσβάτους τόπους ὑπέστη αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν καὶ ὑπεχώρησε κακῶς ἔχων εἰς Θεσσαλονίκην. Ἔκτοτε δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Ν. ΚΑΣ

Προβάτειον *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς ἀνατολικῆς Χίου, νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως καὶ εἰς 5 χλμ. δυτικῶς τοῦ χωρίου Βαβέλοι ἀπόστασιν. Λέγεται καὶ *Προϊάτον*. Σ. Ε. Λ.

προβάτειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τοῦ προβάτου, *προβατήσιος* ἢ *πρόβειος*: «προβάτειον κρέας».

προβατήσιος, *—α*, *—ο*· δημοτ., *προβάτειος* (βλ. λ.), ἄλλως *πρόβειος*.

Προβάτι *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νῆσος τῆς συστάδος τῶν Ἐχινάδων (πλάτ. 38° 27' 45" Β., μῆκ.

Digitized by Google

21° 03′ 30″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha to Kamilafka), εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τοῦ 'Αστακοῦ καὶ πρὸς Ν. ἀμέσως τοῦ Καρλονησίου. Ἔχει διάμετρον 2 χλμ. καὶ μέγιστον ὕψος 80 μ. Χρησιμοποιεῖται πρὸς βοσκήν. Σ. Ε. Λ.

Προβατίχ [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Βοιωτίας, ὁ σημερινὸς *Μακρυσαῖος* (βλ. λ.).

προβατίζω· ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἥτις παρουσιάζει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της, τραχυνομένης μετρίως, λευκὰς κηλῖδας (γαλλ. moutonner, ἀγγλ. to froth ἢ to froam)· ἀρχ. *ὑπαφρίζω* διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ φαινομένου καὶ *ἐπαφρίζω* καὶ *ἐπιφρίττω* διὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ (βλ. *προβατακια*). Σ. Ε. Λ.

προβατικός, — *ή*, **—** *όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ πρόβατα, ὁ τῶν προβάτων· || «προβατικὴ πύλη» πύλη τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, δι' ἧς εἰσήγοντο τὰ πρὸς θυσίαν προωρισμένα πρόβατα: «ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ (δηλαδὴ *πύλῃ*) κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά».

προβατίνα (ἡ)· τὸ θῆλυ πρόβατον, ἄλλως *προβάτα*.

Προβατίνι [*Γεωγρ.*]. Καταβαθμὸς τῆς κωμοπόλεως 'Αγνοῦσα (Μανδράκι: πλάτ. 38° 31′ 20″ Β., μῆκ. 26° 14′ 45″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna) ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Οἰνούσης τῶν Οἰνουσῶν τῆς Χίου. Σ. Ε. Λ.

προβαλοκάμηλος (ἡ) (Auchenia) [*Ζωολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *καμηλιδῶν* (βλ. λ. *αὐχενία*).

πρόβατον (τὸ) (Ovis) [*Ζωολ.*]. Γένος θηλαστικῶν ἀρτιοδακτύλων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνον ζῷα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Τὸ πρόβατον, κοινῶς *πρόβατο*, εἶναι συγγενὲς ζῷον μὲ τὴν αἶγα, διαφέρον ταύτης κυρίως ἐκ τῶν περιεστραμμένων κεράτων του καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως γενείου κατὰ τὴν κάτω σιαγόνα.

Γενικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Τὸ πρόβατον ἔχει σῶμα λεπτόν, εὔρωστον, μετρίου ἢ καὶ μικροῦ ἀναστήματος, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν, καὶ τρίχωμα πυκνόν, ἐπίμηκες, μαλακόν, μεταξοειδὲς καί, κατὰ κανόνα, οὖλον (κατσαρό). Ἡ κεφαλή, συνήθως, κοσμεῖται ὑπὸ κεράτων καὶ μόνον εἴδη τινὰ δὲν φέρουσι τοιαῦτα. Τὰ ὦτα εἶναι μετρίως ἀνεπτυγμένα καὶ διευθύνονται πρὸς τὰ ἄνω, ἐνίοτε δὲ κρέμανται. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀρκετὰ εὐμεγέθεις, τὰ χείλη λεπτὰ καὶ εὐκίνητα, ὥστε νὰ δύναται τὸ ζῷον τοῦτο νὰ τρώγῃ τὰ μόλις βλαστάνοντα χόρτα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ὁ λαιμὸς εἶναι ἀρκετὰ βραχύς, ἰδίως εἰς τὰ βελτιωμένα εἴδη, τὸ στῆθος εὐρὺ καὶ βαθύ, ἡ ὠμοπλάτη μυώδης, οἱ γλουτοὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, οἱ πόδες ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, ἰδίως εἰς τὰ εἴδη ἅτινα διαρκῶς εὑρίσκονται ἐν κινήσει. Τὸ θῆλυ παρουσιάζει εὔρωστον καὶ τελείως ἀνεπτυγμένην κοιλίαν καὶ μαστοὺς εὐρώστους καὶ ἀρκετὰ εὐμεγέθεις. Ἡ οὐρὰ εἶναι μετρίως ἢ ἀρκετὰ ἐπιμήκης, κυλινδρικὴ καὶ πολυτριχωτή, ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματος ποικίλος καὶ συνηθέστερον λευκός.

'Ανατομικοὶ χαρακτῆρες. Τὸ ἑλληνικὸν πρόβατον ἔχει 32 ὀδόντας, ἐξ ὧν 8 κοπτῆρες μόνον εἰς τὴν κάτω σιαγόνα, 12 προγομφίους καὶ 12 γομφίους. Ὁ στόμαχός του ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων θυλάκων, ὅπως καὶ πάντων γενικῶς τῶν μηρυκαστικῶν. Ἡ κυκλοφορικὴ συσκευὴ δὲν παρουσιάζει ἰδιαίτερον χαρακτῆρα καὶ προσομοιάζει πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν μηρυκαστικῶν. Ὁ ὄγκος τοῦ αἵματος ἀποτελεῖ τὰ $^4/_{100}$ περίπου τοῦ ὁλικοῦ βάρους τοῦ σώματος. Ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματός του κυμαίνεται μεταξὺ 39° καὶ 40°, ἔχει 12 — 15 ἀναπνοὰς κατὰ 1′. Ἡ ἐγκυμοσύνη διαρκεῖ 140 — 150 ἡμέρας καὶ ἐνίοτε 155 καὶ γεννᾷ 1—2 καὶ σπανιώτερον 3 νεογνά.

Καταγωγή. Ἡ καταγωγὴ τοῦ προβάτου δὲν εἶναι γνωστή. Τινὲς διατείνονται ὅτι τὸ ἥμερον ἢ κατοικίδιον πρόβατον προῆλθεν ἐκ τοῦ *μούσμωνος* ἢ *μουφλῶνος* (Ovis musimon), ὅπερ εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἀπήντα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, σήμερον δὲ μόνον εἰς τὰ ὄρη τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Σαρδηνίας ὁσημέραι ἐκλεῖπον· ἕτεροι τέλος διατείνονται ὅτι τὸ ἥμερον ἢ κατοικίδιον πρόβατον προῆλθεν ἐκ τοῦ *ἄμμωνος* ἢ *ἀργαλὶ* (Ovis ammon), ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι ἀπαντᾷ εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ τὰς ἀσιατικὰς πεδιάδας.

Κατάταξις. Τὰ πρόβατα, γενικῶς, διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, τὰ *ἄγρια* καὶ τὰ *ἥμερα*.

Ἄγρια πρόβατα. 'Εκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τῶν ἀγρίων προβάτων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πρόβατον ὁ μούσμων (Ovis musimon). Τοῦτο κατοικεῖ τὰ ὄρη τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Σαρδηνίας. Τὸ ἄρρεν ἔχει ἀνάστημα 80 ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδός. Ὁ χρωματισμός του γενικῶς εἶναι πυρρός, μὲ τὴν κεφαλὴν τεφράν, τὴν ράχιν σκοτεινοτέραν τῶν πλευρῶν καὶ τοῦ ρύγχους, τὴν ὠμοπλάτην, τοὺς πόδας καὶ τὴν κοιλίαν λευκά. Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ χρωματισμὸς μεταβάλλεται εἰς καστανὸν μὲ μεγάλην λευκὴν κηλῖδα καὶ μὲ κιτρίνας ἀποχρώσεις ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 120 ἑκατοστόμετρα. Ἡ οὐρά του εἶναι βραχυτάτη. Ἡ θήλεια φέρει μετρίου μήκους κέρατα. 'Εν μικρᾷ ἡλικίᾳ συλλαμβανόμενον ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ δια-

Πρόβατον ὁ μούσμων.

σταυροῦται ἐπιτυχῶς μετὰ διαφόρων ποικιλιῶν ἡμέρων προβάτων.

Πρόβατον ὁ μούσμων τὸ ἀσιατικὸν (Ovis musimon asiaticus). Τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κεντρικὴν 'Ασίαν, τὴν Καυκασίαν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν 'Αρμενίαν. Τὸ ἀνάστημά του ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδὸς φθάνει τὰ 85 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ μῆκός του τὰ 150. Τὸ τρίχωμά του εἶναι βραχὺ καὶ ὁ χρωματισμός του καστανός. Τὰ κέρατά του εἶναι ἀρκετὰ μακρὰ καὶ περιεστραμμένα, πρὸς τὰ κάτω διευθυνόμενα.

Πρόβατον ὁ ὀφίων (Ovis ophion). 'Απαντᾷ εἰς τὰς ὀρεινὰς ἐκτάσεις τῆς νήσου Κύπρου καὶ εἰς τὴν Κρήτην. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 110 ἑκατοστόμετρα, τὸ ἀνάστημά του ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τῆς βάσεως τοῦ ἄκρου ποδὸς τὰ 70 καὶ ἡ κεφαλή του κοσμεῖται ὑπὸ λίαν ἐπιμήκων καὶ περιεστραμμένων κεράτων. Τὸ τρίχωμά του εἶναι τεφροκαστανόν. Λόγῳ τῆς ἀπηνοῦς διώξεως καὶ τὸ εἶδος τοῦτο αἰσθητῶς ἐλαττοῦται ὁσημέραι.

Πρόβατον τὸ βίγνειον (Ovis Vignei). Τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὸ δυτικὸν Θιβὲτ καὶ τὰς ρωσικὰς ἀνατολικὰς στέππας. Τὸ μέγεθός του εἶναι ἀρκετὰ μέγα καὶ ὁ ἄρρην φέρει πλουσίαν χαίτην μελανοῦ χρώματος κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ. Τὸ εἶδος τοῦτο διασταυροῦται ἐπιτυχῶς μετὰ τῶν κατοικιδίων προβάτων.

Πρόβατον τὸ πόλειον.

Πρόβατον ὁ ἄμμων ἢ ἀργαλὶ (Ovis ammon ἢ Argali). Εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἶδος ἐκ τῶν ἀγρίων προβάτων καὶ φθάνει τὸ ἀνάστημα μετριοσώμου ἐλάφου. 'Απαντᾷ εἰς τὰ 'Αλτάϊα ὄρη καὶ τὸ Θιβέτ.

Πρόβατον τὸ δαρβίνειον (Ovis Darvinii). Ἔχει μέτριον μέγεθος, τρίχωμα πυκνὸν καὶ μετρίως μακρὸν καὶ χρῶμα σκοτεινῶς φαιόν. 'Απαντᾷ εἰς τὴν ἔρημον Γόβε.

Πρόβατον τὸ βόρειον (Ovis borealis). 'Απαντᾷ εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καμτσιάτκας καὶ διακρίνεται διὰ τὸν λευκὸν χρωματισμόν του.

Πρόβατον τὸ οὐδσώνειον (Ovis Hudsonii). 'Απαντᾷ εἰς τὸ Θιβέτ καὶ εἰς ὕψος 5.000 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Πρόβατον τὸ πόλειον (Ovis Polii). 'Ωνομάσθη οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Μάρκου Πόλο καὶ κατοικεῖ τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῆς ὀροσειρᾶς Παμὶρ καὶ εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν 3.000 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὸ βάρος του φθάνει τὰ 300 χιλιόγραμμα, τὰ κέρατά του ἔχουσι μῆκος 140 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ περιελίσσονται διπλῶς ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς. 'Αποτελεῖ κυνήγιον προσφιλὲς εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ τοὺς Ἄγγλους ἀξιωματικούς, λόγῳ τῶν θαυμασίων κεράτων του, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ποικίλως, καὶ τοῦ ἔτι θαυμασιωτέρου τριχώματός του, ὅπερ ἁμιλλᾶται πρὸς τὸ δέρμα τῆς τίγρεως. Τὸ κυνήγιόν του εἶναι δύσκολον καὶ διὰ τοῦτο ἀπασχολοῦνται πολλοὶ κυνηγοὶ ἐπὶ πολλοὺς πολλάκις μῆνας.

Πρόβατον τὸ ὀρεινὸν (Ovis montana). 'Απαντᾷ εἰς τὴν Βόρειον 'Αμερικὴν καὶ ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὸ πρόβατον ἄμμων. Κυνηγεῖται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του.

Πρόβατον τὸ νελσώνειον (Ovis Nelsonii). 'Απαντᾷ εἰς τὴν Νεβάδαν, τὸ Τεξὰς καὶ τὴν Καλιφορνίαν.

Πρόβατον τὸ δάλλειον (Ovis Dallii). 'Απαντᾷ εἰς τὴν 'Αλάσκαν.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα εἴδη τῶν ἀγρίων προβάτων ἔχουσι τὰ αὐτὰ περίπου ἤθη καὶ ἔθιμα. Ζῶσι κατ' ἀγέλας πολυπληθεῖς, ἑκάστης δ' ἀγέλης προηγεῖται τὸ πλέον ἐνήλικον ἄρρεν, ὅπερ χρησιμεύει καὶ ὡς ὁδηγὸς ὁλοκλήρου τῆς ἀγέλης. Πολλάκις ἐπιχειροῦσι μακρὰς περιοδείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων τὰ ἄρρενα συνάπτουσιν αἱματηρὰς μάχας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς θηλείας.

Ἥμερα πρόβατα. 'Αξιολογώτερον εἶδος τῶν ἡμέρων ἢ κατοικιδίων προβάτων εἶναι τὸ *πρόβατον τὸ κοινὸν* (Ovis aries). Εἶναι τὸ εἶδος, ὅπερ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐξημερώθη, ἐξ αὐτοῦ δὲ προῆλθον πᾶσαι αἱ σήμερον γνωσταὶ ποικιλίαι τῶν πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς διατρεφομένων προβάτων, διαφέρουσαι ἀλλήλων ἐκ τοῦ ἀναστήματος, τῶν κεράτων, τοῦ τριχώματος, τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους τῆς οὐρᾶς κτλ. Φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀγρίου προβάτου, ἀλλὰ διαφέρει τούτου, διότι εἶναι ἥμερον, πρᾶον, ὑπομονητικὸν καὶ ἀρκετὰ δειλόν. Γενικῶς ἀρέσκεται νὰ ἐνδιατρίβῃ εἰς ὀρεινὰ μέρη καὶ ἐν μέσῳ πλουσίας βλαστήσεως καὶ τρώγει ἀδιακρίτως πάντα σχεδὸν τὰ φυτά, πλὴν τῶν δηλητηριωδῶν. Τρέφει ἰδιαιτέραν κλίσιν εἰς τὸ ἅλας καὶ τὸ διαυγὲς ὕδωρ. Ἡ ὀχεία ἄρχεται συνήθως κατὰ Μάρτιον καὶ διαρκεῖ μέχρι καὶ τοῦ φθινοπώρου, ἀναλόγως τῶν διαφόρων κλιματολογικῶν ὅρων, τῶν ὅρων τῆς ζωῆς, τῶν διαφόρων ποικιλιῶν, τῶν ἀναγκῶν τοῦ κτηνοτρόφου κτλ. Ἡ ἐγκυμοσύνη διαρκεῖ 150 περίπου ἡμέρας· καὶ τὰ μὲν ἄρρενα νεογέννητα εἶναι κατάλληλα πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἀπὸ τοῦ 18ου μηνὸς τῆς ἡλικίας των, τὰ δὲ θήλεα ἀπὸ τοῦ 12ου ἢ 14ου μηνός. Κυριώτεραι ποικιλίαι τοῦ προβάτου τοῦ κοινοῦ εἶναι αἱ κάτωθι, διακρινόμεναι εἰς τὰς ἑξῆς φυλάς:

I. *Γαλλικὴ φυλή.* Αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν φυλὴν ταύτην ποικιλίαι διακρίνονται εἰς βραχυκεφάλους καὶ δολιχοκεφάλους.

Α' Βραχυκέφαλα πρόβατα	1) Πρόβατον Λιμουζίνης 2) Πρόβατον 'Ωβερνιὰν 8) Πρόβατον Μαρσουά.
Β' Δολιχοκέφαλα πρόβατα	1) Πρόβατον Μπερισὸν 2) Πρόβατον Νορμανδίας 3) Πρόβατον 'Αρδεννῶν 4) Πρόβατον Γασκώνης 5) Πρόβατον Σαμπενουᾶ 6) Πρόβατον Σουασσοναὶ 7) Πρόβατον Κωσσενὰρ 8) Προβατον Ραμπουϊγιέ.

II. *'Αγγλικὴ φυλή.* Αἱ κυριώτεραι ποικιλίαι τῆς φυλῆς ταύτης εἶναι αἱ ἑξῆς: Blakfaced, Herdwick, Leicester, Lincoln, Kent, Rommey-Marsh, Cotswold, Southdown Shropshire, Suffolk, Hampshire, Oxfordown.

III. *Γερμανικὴ φυλή.* Αἱ κυριώτεραι ποικιλίαι τῆς φυλῆς ταύτης εἶναι: *μερινὸς γερμανικόν*, *Βυρτεμβέργης*.

IV. *'Ισπανικὴ φυλή.* Κυριώτεραι ποικιλίαι εἶναι: *μερινὸς τοῦ 'Εσκουριάλ*, *μερινὸς Νεγκρέττι*, *πρόβατον Λάχας*.

V. *Βαλκανικὴ φυλή.* Κυριώτεραι ποικιλίαι εἶναι: *πρόβατον σερβικόν*, *πρόβατον βουλγαρικόν*, *πρόβατον ρουμανικόν*, *πρόβατον ἑλληνικόν*.

VI. *Βορειοαφρικανικὴ φυλή.* Κυριώτεραι ποικιλίαι εἶναι: *πρόβατον Βερβερίας*, *πρόβατον 'Αραβίας*.

VII. *Δυτικοασιατικὴ φυλή.* Κυριώτεραι ποικιλίαι εἶναι: *πρόβατον Σουδάν*, *πρόβατον 'Αστραχάν*, *πρόβατον Συρίας*.

Ἡ προβατοκομία ἐν 'Ελλάδι. **Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1927 τὰ ἐν 'Ελλάδι διατρεφόμενα πρόβατα ἀνέρχονται εἰς 6.500.000 περίπου. Ὅπως**

Digitized by Google

εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτρεφομένων προβάτων διαρκῶς βαίνει ἐλαττούμενος, διότι, ἐνῷ ἄλλοτε τὸ πρόβατον διετηρεῖτο κυρίως διὰ τὸ κρέας, τὸ γάλα καὶ τὸ ἔριόν του, σήμερον, ὁπότε αἱ ἀπειράριθμοι ἀγέλαι τῶν ἐν Αὐστραλίᾳ ἰδίᾳ καὶ Νοτίῳ Ἀμερικῇ ἐκτρεφομένων προβάτων παρέχουσιν ἄφθονα ἐκ γάλακτος προϊόντα καὶ ἔρια καλυτέρας ποιότητος εἰς χαμηλοτέρας τιμάς, τὸ πρόβατον ἐν Εὐρώπῃ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, διατηρεῖται μόνον διὰ τὸ κρέας του. Ἡ Γαλλία, ἐνῷ πρὸ ἑκατονταετίας διετήρει περὶ τὰ 30.000.000 προβάτων, κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1931 δὲν διατηρεῖ περισσότερα τῶν 18.000.000. Ἀνάλογος μείωσις παρατηρεῖται καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ.

Παρ' ἡμῖν διατηροῦνται δύο ποικιλίαι προβάτων: ἡ *βλάχικη*, ἥτις φαίνεται προελθοῦσα ἐκ τῆς διασταυρώσεως μικροσώμου κρητικοῦ προβάτου τοῦ *στρεψίκερω* (κοιν. *στριφόκερο* ἢ *στριψοκέρι*) καί τινος βαλκανικῆς ποικιλίας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῆς ρουμανικῆς, καὶ ἡ *γκέκικη*. Καὶ ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι καὶ κυρίως εἰς ὀρεινὰς καὶ πτωχὰς εἰς βλάστησιν περιοχὰς διατρέφεται ἡ βλάχικη ποικιλία, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς τὰς πεδινὰς καὶ μὲ πλουσίαν βλάστησιν περιοχὰς διατρέφεται ἡ γκέκικη, ἥτις εἶναι γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρούντα*.

Τὰ πρόβατα τῆς βλάχικης ποικιλίας ἔχουσιν ἀνάστημα κυμαινόμενον ἀπὸ 40—60 ἑκατοστομέτρων, μῆκος 70—80, τρίχωμα μετρίως πυκνόν, ἐπίμηκες καὶ χονδρὸν καὶ χρῶμα λευκόν, ὁμοιογενὲς ἢ ὑπό τινων μελανῶν κηλίδων ποικιλλόμενον. Τὰ ἄρρενα (*κριάρια*) ἔχουσιν ἀρκετὰ μακρὰν οὐράν, τὰ δὲ θήλεα (*προβατῖνες*) δὲν φέρουσι σχεδὸν οὐράν. Γενικῶς τὰ ζῷα τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι σκληραγωγημένα καὶ λιτοδίαιτα. Τῆς ποικιλίας ταύτης ὑπάρχουσι δύο ὑποποικιλίαι, ἡ *μικρόσωμος ὀρεινὴ* καὶ ἡ *μεγαλόσωμος πεδινή*· ἡ δευτέρα εἶναι περισσότερον γαλακτοπαραγωγός. Τὰ πρόβατα τῆς γκέκικης ποικιλίας διακρίνονται διὰ τὸ λεπτόν, κυματοειδές, ἐπίμηκες, πυκνὸν καὶ λεπτὸν μεταξοειδὲς τρίχωμά των καὶ ἐκ τοῦ λευκοῦ, ἐπιξάνθου, μελανοῦ ἢ καὶ καστανοῦ χρωματισμοῦ των. Ἀντέχουσιν εἰς τὸ ψῦχος, ἀλλ' ὑποφέρουσιν εἰς τὸν καύσωνα λόγῳ τοῦ πυκνοῦ τριχώματός των. Τὸ κρέας των εἶναι εὐγευστότερον τῆς προηγουμένης ποικιλίας, ἀλλ' ἡ γαλακτοπαραγωγή των μικροτέρα. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ποικιλιῶν, εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως εἰς τὰς νήσους, ὑπάρχουσιν ἀρκεταὶ ἴδιαι ποικιλίαι, ὅπως ἡ *κρητική*, ἡ *χιώτικη*, ἡ *ζακυνθηνὴ* κτλ. Τὰ περισσότερα πρόβατα διατρέφει ἡ Μακεδονία καὶ εἶτα κατὰ σειρὰν ἡ Στερεά, ἡ Θεσσαλία, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι.

Παρ' ἡμῖν ἡ προβατοκομία διακρίνεται εἰς *ἀγροτικὴν* ἢ *μόνιμον* καὶ εἰς *νομαδικήν*. Ἡ ἀγροτικὴ προβατοκομία διεξάγεται εἰς μικρὰν κλίμακα ὑπό τινων γεωργικῶν πληθυσμῶν, οἵτινες διατρέφουσι τὰ πρόβατα κυρίως διὰ τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Ἡ νομαδικὴ προβατοκομία διενεργεῖται ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ὑπὸ εἰδικῶν κτηνοτρόφων ἢ καὶ κτηνοτροφικῶν συνεταιρισμῶν διὰ τὰς συνολικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Οἱ νομάδες κτηνοτρόφοι διατηροῦσι τὰ ποίμνιά των εἰς ὡρισμένους τόπους πρὸς βοσκήν, τοὺς *βοσκοτόπους*, καὶ τὰ μεταφέρουσι τὸ μὲν θέρος εἰς ὀρεινὰ μέρη, τὸν δὲ χειμῶνα εἰς πεδινὰ τοιαῦτα. Δι' ἕκαστον πρόβατον ἐπαρκεῖ ἔκτασις βοσκῆς ἑνὸς μέχρις ὀκτὼ στρεμμάτων, ἀναλόγως τῆς ποικιλίας τοῦ προβάτου, τοῦ μεγέθους του καὶ τῆς ἐφορίας τοῦ ἐδάφους. Τὸ ποίμνιον, ἔχον κατὰ μέσον ὅρον 200—500 πρόβατα, ἀποτελεῖται ἐκ *κριαρίων* (δηλαδὴ ἀρρένων ἐπιβητόρων), *γκεσεμιῶν* (δηλαδὴ ἐκτομιῶν ἀρρένων), ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ὡς ὁδηγοὶ τούτου, *μιλικριῶν* (ἤτοι παρθένων θηλέων), *στερφῶν* (ἤτοι στείρων θηλέων), *γαλαριῶν* (ἤτοι γαλακτοφόρων θηλέων) καὶ *ἀμνῶν* (ἤτοι νεαρῶν προβάτων θηλαζόντων ἔτι). Πλὴν τῶν βοσκῶν *(τσοπαναρέων)* τὸ ποίμνιον φυλάττουσι καὶ οἱ ποιμενικοὶ κύνες (*τσοπάνικα σκυλιὰ* ἢ *μαντρόσκυλλα*). Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ποικιλιῶν προβάτων παρ' ἡμῖν ἐκτρέφεται ἐπίσης καὶ τὸ *πρόβατον τὸ πλατύουρον* (Ovis laticaudis), κοινῶς *καραμάνικο*, ἰθαγενὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκλιματισθὲν καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τοῦτο διακρίνεται διὰ τὴν πλατυτάτην οὐράν του, ἧς τὸ βάρος φθάνει ἐνίοτε καὶ τὰς 7 ὀκάδας καὶ διατρέφεται κυρίως διὰ τὸ ἄφθονον κρέας του, ὅπερ εἶναι ὀλιγώτερον νόστιμον τῆς ἐγχωρίου ποικιλίας.

Διατροφή. Ἕκαστον πρόβατον, εἰς περιωρισμένον χῶρον διατηρούμενον, τρέφεται κατὰ τὰς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι ἀναλογίας:

Κριοί			*Θηλάζουσαι ἀμνάδες*			*Ἀμνοὶ 3 μηνῶν*		
Τεῦτλα	5	χιλιόγραμμα	Ἄχυρον	0,500	χιλιόγραμ.	Τριφύλλιον	0,300	χιλιόγραμμα
Βρόμη	1	»	Τριφύλλιον	0,500	»	Τεῦτλα	1	»
Χόρτον ξηρὸν	0,500	»	Τεῦτλα	3	»	Ἄχυρον λεπτὸν	0,100	»
Ἄχυρον	0,500	»	Ἄχυρον λεπτὸν	0,300	»	Πίτυρον	0,100	»
			Πλακοῦς ἐξ ἀραχίδος	0,100	»			

Διὰ τὰ πρὸς πάχυνσιν προοριζόμενα πρόβατα δέον νὰ δίδεται εἰς ἕκαστον ποσὸν τροφῆς κατὰ τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν:

Ἐνήλικα πρόβατα			*Δι' ἀμνοὺς ἡλικίας 5 μηνῶν*		
Ἄχυρον	1	χιλιόγρ.	Τριφύλλιον	0.500	χλγρ.
Τεῦτλα	5	»	Ἄχυρον	0.500	»
Ἄχυρα λεπτὰ	0.500	»	Πλακοῦντες διάφοροι	0 100	»
Τριφύλλιον	1	»	Κόκκοι, σπέρματα	0.500	»
Πλακοῦς ἐκ λίνου	0.300	»	Προϊόντα ἐξ ἀποστάξεως προερχόμενα	4	»

Οἱ παχυνθέντες ἀμνοὶ ἀποδίδουσιν 60 % καθαροῦ κρέατος, οἱ δὲ τῶν βελτιωμένων ποικιλιῶν μέχρι 73 %.

Ἀσθένειαι. Τὸ πρόβατον προσβάλλεται ὑπὸ πλείστων παρασιτικῶν καὶ ἐπιδημικῶν ἀσθενειῶν, ὧν κυριώτεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Διστομίασις. Προέρχεται ἐκ προσβολῆς τοῦ ἥπατος ὑπὸ διαφόρων πλατελμίνθων σκωλήκων, οὓς τὸ ζῷον καταπίνει μετὰ τῆς τροφῆς του.

Εὐλογία. Αὕτη πολλάκις ἀποδεκατίζει τὰ ποίμνια καὶ εἶναι συνήθης εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν.

Ποδάγρα. Προκαλεῖ οἴδημα τῶν ὀνύχων, ὅπερ ὡς ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν πτῶσιν τούτων.

Ψωρίασις. Πολλάκις ἐξαπλοῦται εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ὅπερ παρουσιάζει εἰς διάφορα μέρη του ἐξελκώσεις.

Ἕτεραι συνήθεις ἀσθένειαι εἶναι ὁ *ἄνθραξ*, ἡ *ἀναιμία*, ἡ *λυμφαδενῖτις*, ἡ *ἐντερῖτις*, ἡ *στοματῖτις*, ἡ *περιτονῖτις*, ὁ *ἀφθώδης πυρετός*, ἡ *μαστῖτις*, ἡ *σηψαιμία*, ὁ *τέτανος*, ὁ ***καρκίνος τῶν χειλέων***, ἡ *φθίσις* καὶ ἡ *βρογχοπνευμονία*.

Ἐνδείξεις ὑγιοῦς προβάτου. Τὸ ὑγιὲς ζῷον ἔχει βλέμμα ζωηρόν, τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ ροδίνην, τὰ ὦτα εὐκίνητα, τὸ τρίχωμα πυκνὸν καὶ λιπαρόν, τὴν κεφαλὴν ὀρθίαν καὶ τὰς κινήσεις ζωηράς.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Ζῳοτεχν.—Ἐμπορ.]* Ἡ σημασία τοῦ *προβάτου* εἰς τὴν κτηνοτροφίαν εἶναι μεγίστη, καθόσον ἐκτὸς τοῦ κρέατος καὶ τοῦ γάλακτος παρέχει εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν σημαντικὴν πρώτην ὕλην: τὸ ἔριον. Ὡς ἐκ τούτου ἡ καλλιέργεια τοῦ προβάτου εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἡ δὲ βελτίωσις τῶν διαφόρων αὐτοῦ γενῶν διὰ ποικίλων διασταυρώσεων καὶ ἐπιλογῶν ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἀπασχολήσεις τῆς ζῳοτεχνίας. Αἱ προσπάθειαι τῆς ζῳοτεχνίας ἔχουν στεφθῆ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, εἰς αὐτὰς δὲ ὀφείλεται τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν καλλιεργουμένων προβάτων, ἰδίως ἐν Εὐρώπῃ, ἐλαττοῦται καταφανῶς, λόγῳ τῆς ἐντάσεως τῆς γεωργίας καὶ τῆς εἰς αὐτὴν ἀποδόσεως μεγάλων ἐκτάσεων βοσκησίμων γαιῶν, ἡ παραγωγὴ τῶν ζῳοκομικῶν προϊόντων τοῦ προβάτου ὄχι μόνον δὲν ἐλαττοῦται ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας αὐξάνει ποσοτικῶς καὶ καλυτερεύει ποιοτικῶς. Τὸ ἄρρεν ζῷον καλεῖται *κριὸς* καὶ εἶναι πάντοτε κερασφόρον, τὸ θῆλυ σπανίως φέρει κέρατα, τὸ δὲ μικρὸν ἀδιακρίτως γένους καλεῖται *ἀμνός*.

Ζῳολογικῶς τὰ πρόβατα ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: τὰ δολιχοκέφαλα καὶ τὰ βραχυκέφαλα. Ζῳοτεχνικῶς ἡ διάκρισις αὐτὴ δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν, διότι τὰ δύο γένη ἀνεμείχθησαν διὰ τῶν διασταυρώσεων εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀντιληπταὶ αἱ χαρακτηριστικαὶ αὐτῶν διαφοραί. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τοῦ προβάτου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ ἐρίου, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει τοῦτο κατ' ἔτος, καὶ ἐκ τῆς δυνατότητος τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἤτοι ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ κρέατος τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποδώσῃ. Τὸ μέγεθος τοῦ σώματος τοῦ προβάτου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γένους καὶ τῆς ποικιλίας αὐτοῦ, ἡ δὲ ἡλικία του ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν ὀδόντων. Τὸ πρόβατον ἔχει 32 ὀδόντας, ἐκ τῶν ὁποίων 8 τομεῖς μόνον εἰς τὴν κάτω σιαγόνα καὶ ἀνὰ 12 τραπεζίτας εἰς ἑκάστην τῶν σιαγόνων. Οἱ τομεῖς διακρίνονται εἰς τοὺς δύο πρώτους τομεῖς, τοὺς δύο πρώτους μεσαίους, τοὺς δύο δευτέρους μεσαίους καὶ τοὺς δύο ἄκρους.

Ὁ ἀμνὸς γεννᾶται συνήθως χωρὶς ὀδόντας, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουν νὰ ἀναφαίνωνται κατὰ τὴν πέμπτην ἢ ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του. Πρῶτοι ἀναφαίνονται οἱ τομεῖς τοῦ γάλακτος. Μέχρι τῆς εἰκοστῆς ἡμέρας ἀναφαίνονται 12 τραπεζῖται, ἀνὰ τρεῖς εἰς ἑκάστην πλευρὰν ἑκάστης σιαγόνος. Οἱ ἀκραῖοι ὀδόντες ἀναφαίνονται πολὺ ἀργότερον, ἡ δὲ συμπλήρωσις τῆς ὀδοντοφυΐας συμπληροῦται εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου μηνός. Ἡ ἀντικατάστασις τῶν τομέων τοῦ γάλακτος γίνεται ὡς ἑξῆς: Οἱ κυρίως τομεῖς ἀλλάσσουν κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον ἕως δέκατον ὄγδοον μῆνα. Οἱ πρῶτοι μεσαῖοι ἀντικαθίστανται κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, οἱ δὲ ἀκραῖοι τομεῖς κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος. Ἡ τελεία ἀνάπτυξις ὅλων τῶν τομέων συντελεῖται κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος. Ἡ ἡλικία μετὰ τὸ πέμπτον ἔτος ἀναγνωρίζεται κατὰ προσέγγισιν ἐκ τῆς λόγῳ τῆς χρήσεως φθορᾶς τῶν ὀδόντων. Ἡ πρωϊμότης τῆς γεννήσεως ἐπισπεύδει ὀλίγον τὴν ὀδοντοφυΐαν καὶ ἐπιβραδύνει κατά τι τὴν ἀντικατάστασιν τῶν τομέων. Ζῳοτεχνικῶς τὸ πρόβατον ὑποδ αιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς γένη:

Γένος γερμανικὸν (Ovis aries germanicus). Ἔχει πατρίδα τὴν Βεστφαλίαν, καλλιεργεῖται δὲ εἰς πολυπληθεῖς ποικιλίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν (Leicester, Border-leicester, Lincoln Ryeland κλπ.) καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν (Rhone, Vurtemberg, Rauh bastards, Fein bastards κτλ.).

Γένος Κάτω Χωρῶν (Ovis aries batavica). Καλλιεργεῖται εἰς τὰ παράλια τῆς Βορείου θαλάσσης, τὴν νῆσον Texel καὶ τὰς κομιτείας Kent καὶ Sussex ἐν Ἀγγλίᾳ. Πατρίς του, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι ἡ νῆσος Texel. Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ὀλλανδίας ἐλάχιστα καλλιεργεῖται.

Γένος ἰβερνικὸν (Ovis aries Ivernica). Κατάγεται ἐξ Ἀγγλίας (Down-Race), ὅπου καὶ καλλιεργεῖται εἰς πολυπληθεῖς ποικιλίας (Southodown, Suffolk, Shropshiredown, Oxfordshiredown, blackfaced κλ.). Πολλαὶ ποικιλίαι τοῦ γένους αὐτοῦ καλλιεργοῦνται ἐπίσης ἐν Γερμανίᾳ.

Γαλλικὸν γένος (Ovis aries averniensis, Race de plateau-central). Καλλιεργεῖται εὐρέως ἐν Γαλλίᾳ εἰς πολλὰς ποικιλίας (Limousine, Bizet, Marchoise κτλ.).

Γένος δανικὸν (Ovis aries ingevonensis). Πατρὶς αὐτοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ Σκανδιναυΐα. Καλλιεργεῖται δὲ σήμερον εὐρέως εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Β. Εὐρώπης: Ὀλλανδίαν, Οὐγγαρίαν, Γερμανίαν, Γαλλίαν, Σουηδίαν, Νορβηγίαν εἰς ἀπείρους ποικιλίας. Ἐνδιαφέρουσαι ποικιλίαι εἶναι ἡ ὁλλανδικὴ Frise καὶ ἡ γερμανικὴ Ostfrison, ὀνομασταὶ διὰ τῶν εἰς γάλα ἀπόδοσιν αὐτῶν. Ἡ πρώτη ἀποδίδει δύο περίπου χιλιόγραμμα γάλα ἡμερησίως μὲ περιεκτικότητα 8 ½ % εἰς βούτυρον, ἡ δὲ δευτέρα 3 — 4 χιλιόγρ. μὲ 5 — 6% βούτυρον. Ἀμφοτέρων τῶν ποικιλιῶν ἡ γαλακτοφόρος περίοδος διαρκεῖ 200 ἡμέρας ἐτησίως.

Γένος βρεττανικὸν (Ovis aries britannica). Τὸ γένος τοῦτο εἶναι καταγωγῆς ἀγγλικῆς. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἰδίως εἰς τὴν κομιτείαν Gloucester ἐκαλλιεργεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Εἶναι τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν γενῶν, διότι μία ἐκ τῶν ποικιλιῶν αὐτοῦ, ἡ καλουμένη Cheviot. ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ποιότητα τῶν ἐρίων αὐτῆς.

Γένος λιγειρικὸν (Ovis aries ligeriencis). Κατάγεται ἐκ τῆς πεδιάδος τοῦ Λίγειρος, εἶναι δὲ διαδεδομένον εἰς πολλὰς ποικιλίας καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν (Berichone, Champagne, Berichone de l'Indre κτλ.).

Γένος Πυρηναίων (Ovis aries iberica). Καλλιεργεῖται εἰς τὴν Ἱσπανίαν (ποικιλίαι Churra καὶ Lacha) καὶ τὴν Γαλλίαν (ποικιλίαι Béarnaise, Gasconne, Banquaise κτλ.).

Γένος μερινὸς (Ovis aries africana). Οὐδὲν ἄλλο γένος εἶναι τόσον διαδεδομένον ὅσον τοῦτο. Ἡ διάδοσις δ' αὕτη καθὼς καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια, μεθ' ἧς περιβάλλεται εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ καλλιέργεια τοῦ μερινός, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητα τῶν ἐρίων αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν πολυτιμοτέραν πρώτην ὕλην δι' ὅλας τὰς μεγάλας κλωστοϋφαντουργικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ κόσμου. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ὑπάρχουν περὶ τὰ 50.000.000 πρόβατα μερινός, ἐν Ἱσπανίᾳ 5.000.000, ἐν Ρωσίᾳ 40.000.000, ἐν Αὐστρίᾳ 20 000.000 (1913), ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις 45.000.000, ἐν Ἀργεντινῇ 80 000.000 καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ 120.000.000. Ἡ τεραστία αὐτὴ ἐξάπλωσις τοῦ γένους τούτου, τὸ ὁποῖον περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μόνον ἡ Ἱσπανία ἐκαλλιέργει, συνετελέσθη ἐντὸς μιᾶς μόνον ἑκατονταετίας. Ἡ ἀκριβὴς προέλευσις τοῦ προβάτου μερινὸς δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένη. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πατρὶς αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἀφρική, ἡ δὲ προσωνυμία του ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀφρικανικὴν φυλὴν Ben-Merin. Πάντως ἡ μεταφορὰ τοῦ μερινὸς εἰς τὴν Ἱσπανίαν χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ὁ Πλίνιος, ὁ Στράβων, ὁ Ὀβίδιος καὶ ὁ Βιργίλιος, περιγράφοντες τὴν ζωὴν τῶν βοσκῶν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, ἀναφέρουν περὶ τῶν προβάτων τούτων. Ἡ ἐγκατάστασις Ἑλλήνων ἀποίκων εἰς τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον εἶχεν ὡς ἀφορμὴν τὴν κτηνοτροφίαν τῶν προβάτων αὐτῶν, εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ φήμη τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Τύρου, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο ἐξ ἐρίου ἀποστελλομένου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου.

Ἡ κατάληψις τῆς χερσονήσου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Ρωμαίων ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς μεταφορᾶς τοῦ γένους μερινὸς εἰς τὴν Καρχηδόνα καὶ τὴν Νότιον Ἰταλίαν. Ἡ μεγαλυτέρα προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τοῦ γένους ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων, καθ' ἣν ἐποχὴν κατεῖχον οὗτοι τὴν Ἱσπανίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ προσοχὴ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἐστράφη πρὸς τὸ γένος μερινός, ἔκτοτε δὲ εἰσήχθη τοῦτο εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἐκ τῶν ἄλλων χωρῶν ἡ καλλιέργεια τοῦ μερινὸς ἔλαβεν ἐν Ἀργεν-

Digitized by Google

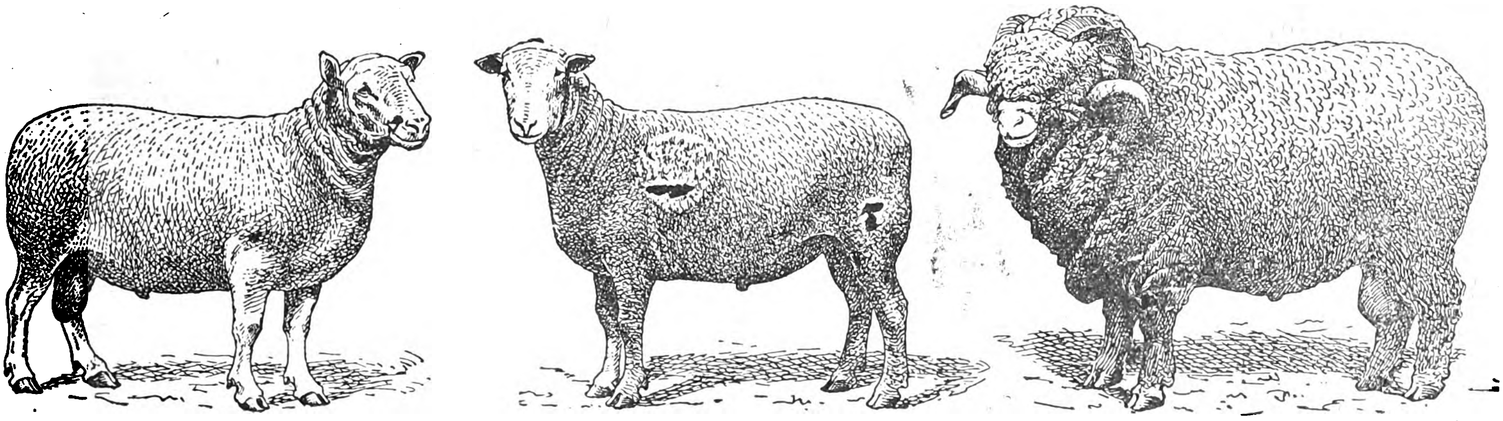

1) Σαρμουάζ. 2) Μερινός. 3) Μερινὸς Ραμπουϊγιέ.

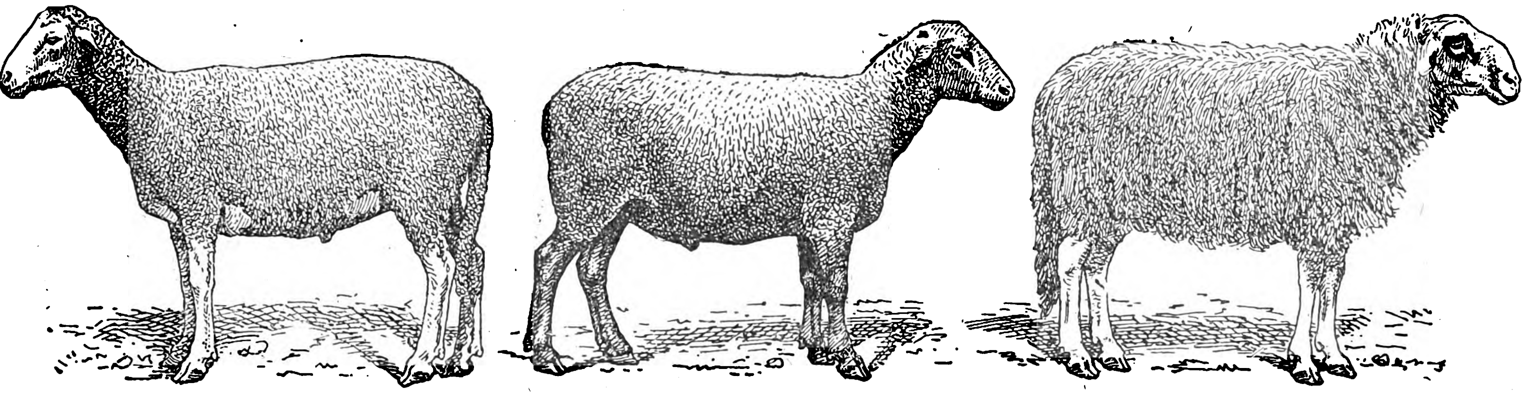

1) Μπερισσόν. 2) Σολούκ. 3) Κωσσενάρ.

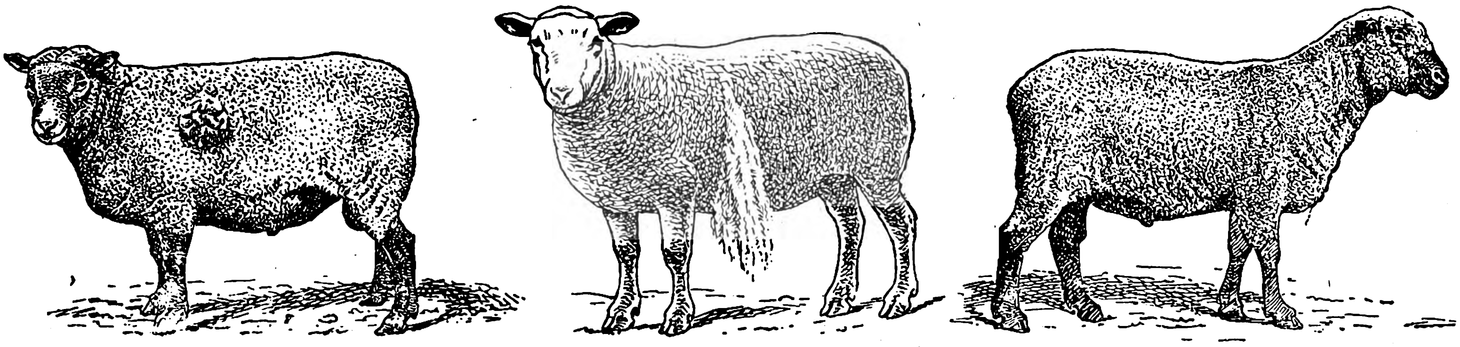

1) Σαουθντάουν. 2) Λέστερ. 3) Σρόπναϊρ.

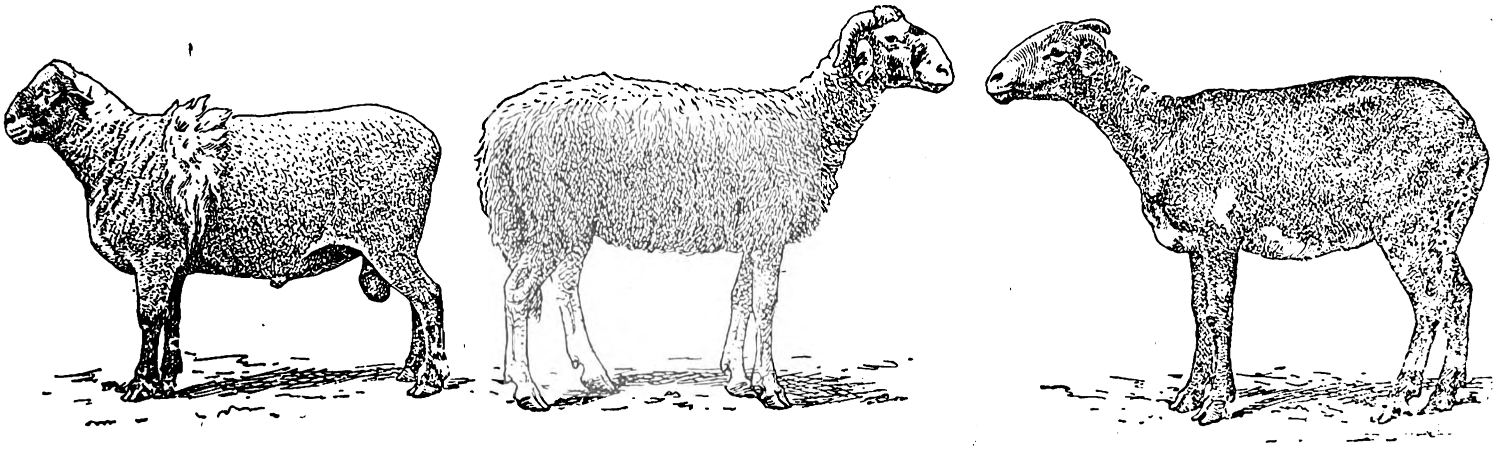

1) Ὀξφόρδης. 2) Βαρβαρικὸν πλατύουρον. 3) Σουδάν.

Digitized by Google

τινῇ τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε ἐπέφερε κρίσιν εἰς τὰς τιμὰς τοῦ ἐρίου. Σήμερον ἡ καλλιέργεια τῶν προβάτων μερινὸς περισσότερον πάσης ἄλλης χώρας εἶναι ἀνεπτυγμένη ἐν Αὐστραλίᾳ. Ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ προβάτου αὐτοῦ εἰς τὴν Αὐστραλίαν καταφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος:

Ἔτη	Ἀριθμὸς προβάτων	Ἔτη	Ἀριθμὸς προβάτων
1792	300	1861	33 741.706
1800	6.124	1871	49.773.589
1810	39.818	1881	78.064.426
1821	290.158	1891	124.547 932
1842	6.312.004	1902	72.208.746
1851	17.326 963	1926	103.563.000

Γένος Σουδὰν (Ovis aries sudanica). Τὸ γένος τοῦτο ἀπαντᾷ καθαρὸν μόνον εἰς μερικὰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Διεσταυρωμένον κυρίως μὲ τὸ συριακὸν γένος ἀπαντᾷ εἰς τὴν Περσίαν, Μικρὰν Ἀσίαν, Ἀλγέριον, Μάλταν καὶ Αἴγυπτον.

Γένος Συρίας (Ovis aries asiatica). Τὸ ἀρχαιότερον ὅλων τῶν γενῶν τοῦ προβάτου, ἔχον πατρίδα τὴν Συρίαν καὶ ἀναφερόμενον εἰς ἀσσυριακὰς ἐπιγραφάς. Ἡ διάδοσίς του εἶναι μεγίστη εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην. Ἔχει εἰσαχθῆ ἐπίσης εἰς τὴν Χιλήν, Ταναναρίφην, Μαδαγασκάρην καὶ Γουϊνέαν. Ἐκ τῶν ἀσιατικῶν ποικιλιῶν διακρίνεται ἡ Karakul, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται κυρίως εἰς τὴν Βουχάραν. Ἐκ τῆς δορᾶς τῶν προβάτων αὐτῶν κατασκευάζονται αἱ περίφημοι σισύραι Karakul, Astrahan καὶ Breitschwartz. Ἡ μικρασιατικὴ ποικιλία τοῦ γένους αὐτοῦ καλλιεργεῖται εἰς τὴν Συρίαν, Ἀρμενίαν, Ἀλβανίαν, Θρᾴκην, Μακεδονίαν, Ἤπειρον κλπ. Ἡ ποικιλία αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο κυρίως ὑποποικιλίας: τὰ *ρούλικα* ἢ *γκεβερτζίκια* ἢ *ρούντα*, τῶν ὁποίων ἡ οὐρὰ εἶναι λεπτή, καὶ τὰ *καραμάνικα*, τῶν ὁποίων ἡ οὐρὰ εἶναι παχεῖα, φθάνουσα πολλάκις εἰς βάρος τὰ 5—6 χιλιόγραμμα. Ἡ πρώτη ποικιλία ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα, Μακεδονίαν καὶ Ἤπειρον, ἡ δευτέρα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κυρίως.

Ἑλληνικαὶ ὑποποικιλίαι. Εἰς τὴν Ἑλλάδα καλλιεργεῖται ἡ μνημονευθεῖσα ὑποποικιλία γκεβερτζίκια. Τὰ πρόβατα ταῦτα καλοῦνται *γκέκικα*, τὸ ἀνάστημά των κυμαίνεται ἀπὸ 40—60 ἑκ., τὸ δὲ βάρος ἀπὸ 25—50 χιλιόγραμμα. Τὰ κέρατα τοῦ κριοῦ εἶναι ἑλικοειδῆ, ἡ δὲ προέκτασις τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ πρὸς τὴν ῥῖνα καμπυλωτή. Εἰς τὰ θήλεα ἡ προέκτασις αὕτη εἶναι εὐθεῖα, τὰ δὲ κέρατα συνήθως ἐλλείπουν. Τὸ χρῶμά των εἶναι συνήθως λευκόν, ὑπάρχουν ὅμως ἀρκετὰ χρώματος καστανοῦ, ξανθοῦ καὶ μαύρου. Κατὰ γενικὸν κανόνα τῶν λευκῶν προβάτων τὸ πρόσωπον ἢ μόνον οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ στόμα, καθὼς καὶ οἱ πόδες, ἔχουν διαφορετικὸν χρωματισμόν, ξανθόν, καστανὸν ἢ μαῦρον. Τὸ ἔριον εἶναι λεπτὸν (διάμετρος 26—40 μικρά), παρουσιάζον 4—6 κυματισμοὺς κατὰ ἑκατοστὸν τοῦ μήκους αὐτῶν. Ἀποδίδουν ἀπὸ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ πρόβατα τὸ καλύτερον ἔριον. Ἡ εἰς γάλα ἀπόδοσις κυμαίνεται μεταξὺ 25—45 ὀκ. κατ' ἔτος. Ἡ ὑποποικιλία αὕτη ἐπικρατεῖ κυρίως εἰς Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην ἐνίοτε διεσταυρωμένη μὲ τὴν ἑπομένην ὑποποικιλίαν, σπανιώτατα δὲ μὲ τὴν πλατύουρον ὑποποικιλίαν καραμάν. Εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα ἐπικρατεῖ ἡ ὑποποικιλία *βλάχικα*. Τὰ πρόβατα ταῦτα εἶναι πλέον μεγαλόσωμα τῶν προηγουμένων. Τὰ κέρατα τῶν κριῶν εἶναι μὲν ἑλικοειδῆ, ἀλλὰ ἀνοικτότερα καὶ λεπτότερα τῶν τῆς προηγουμένης ὑποποικιλίας, ἡ δὲ προέκτασις τῶν μετώπων τόσον εἰς τὰ ἄρρενα ὅσον καὶ τὰ θήλεα εἶναι εὐθεῖα. Ἀρκετὰ θήλεα φέρουν ἀτροφικὰ κέρατα, σπανιώτερον τὰ ἄρρενα φέρουν τέσσαρα κέρατα, ἐνίοτε δὲ στεροῦνται τελείως κεράτων. Τὸ ἔριον εἶναι κατωτέρας ποιότητος καὶ χονδρόν. Τὰ πρόβατα ταῦτα εἶναι λίαν ἀνθεκτικὰ καὶ προτιμῶνται ὑπὸ τῶν ὀρεινῶν κτηνοτρόφων. Τὰ λεγόμενα *σαρακατσάνικα* ἢ *καρακατσάνικα* πρόβατα εἶναι τῆς ὑποποικιλίας ταύτης, μικρόσωμα καὶ πολὺ ἀνθεκτικά, ἐπίσης τὰ *βουνήσια*, τὰ *καμπήσια* καὶ τὰ *καραγκούνικα* εἶναι πρόβατα βλάχικα, καλλιεργούμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα.

Ἐξαιρετικὰ εἶναι τὰ πρόβατα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Περίφημα διὰ τὴν ἀπόδοσίν των εἰς γάλα, τὴν πολυδημίαν καὶ τὸ μέγεθος εἶναι τὰ πρόβατα τῆς Σκοπέλου, καὶ ἰδίως τῆς Γλώσσας. Ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν εἰς γάλα ὑπερβαίνει ἐνίοτε τὰς δύο λίτρας ἡμερησίως, γεννοῦν δὲ 2—3 ἀμνούς. Ἐξ ἴσου καλὰ εἰς ἀπόδοσιν γάλακτος εἶναι καὶ τὰ πρόβατα τῆς Χίου. Τὰ πρόβατα τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Ζακύνθου εἶναι τὰ πλέον μεγαλόσωμα ἑλληνικὰ πρόβατα. Τῆς Κρήτης, ἂν καὶ μικρόσωμα, ἀποδίδουν περισσότερον γάλα ἀπὸ τὰ πρόβατα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὸ γένος τῶν νησιωτικῶν προβάτων δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ προβάτου εἰς τὰ Βαλκάνια. Ἡ κτηνοτροφία τῶν προβάτων εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη εἰς ὅλα τὰ Βαλκάνια. Ἡ Ρουμανία κατέχει 13.000.000 περίπου πρόβατα. Τὸ γένος τῶν ρουμανικῶν προβάτων εἶναι τὸ τῆς Συρίας, καλλιεργοῦνται δὲ αἱ ποικιλίαι Turcana, ἡ ὁποία εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἑλληνικὴ ποικιλία βλάχικη, βελτιωθεῖσα δι' ἐπιλογῆς, ἡ ποικιλία Strogosse παρέχουσα ἔριον πρώτης τάξεως, λεπτὸν καὶ κανονικόν, ἡ ποικιλία Tzigaïa καὶ Spanca, ἥτις προέρχεται ἐκ διασταυρώσεως τῆς προηγουμένης ποικιλίας μετὰ τοῦ γένους μερινός. Ἡ τελευταία καλλιεργεῖται κυρίως εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Κωστάντζης, παρέχει δὲ ἐτησίως καὶ κατὰ κεφαλὴν 5 χιλιόγραμμα ἐρίου πρώτης τάξεως. Ἡ ποικιλία Tzigaïa εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἑλληνικὴ ποικιλία *γκέκικα*, ἡ ὁποία διὰ βελτιώσεως κατωρθώθη ν' ἀποδίδῃ 2 ½ χιλιόγραμμα ἐρίων καλῆς ποιότητος ἐτησίως. Ἐσχάτως καταβάλλονται προσπάθειαι πρὸς διασταύρωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς ποικιλίας Frise τοῦ δανικοῦ γένους. Ἐν Σερβίᾳ ὑπάρχουν 8.000.000 περίπου πρόβατα, ἀνήκοντα εἰς τὸ αὐτὸ γένος καὶ τὰς αὐτὰς ποικιλίας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν καὶ τὰ ἑλληνικά. Αἱ ποικιλίαι Tzigaïa, Ratzka καὶ Senitza ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ γκέκικα και βλάχικα πρόβατα, ἀποδίδουν ὅμως εἰς γάλα καὶ ἔριον 30—35 % περισσότερον τῶν ἑλληνικῶν, λόγῳ τῶν μεγάλων προσπαθειῶν, αἵτινες κατεβλήθησαν πρὸς βελτίωσιν αὐτῶν. Πρό τινος ἤρχισεν ἡ διασταύρωσις τῶν προβάτων μετὰ τῆς δανικῆς ποικιλίας Frise καὶ τῆς γαλλικῆς Lazarais μὲ ἐλπίδας μεγάλης ἐπιτυχίας. Αἱ αὐταὶ προσπάθειαι βελτιώσεως καὶ αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν προβάτων παρατηροῦνται καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου καλλιεργοῦνται περὶ τὰ 9.000.000 πρόβατα.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ προβάτου ἐν Ἑλλάδι. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ζοῦν 7.000.000 πρόβατα, διαμοιρασμένα εἰς μικρὰ σχετικῶς ποίμνια, κυρίως εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Στερεὰν Ἑλλάδα, Μακεδονίαν, Ἤπειρον, εἰς μικροτέραν δὲ κλίμακα εἰς τὴν Ἀττικήν, τὰς νήσους καὶ τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἔλλειψις καλλιεργημένων βοσκισίμων γαιῶν ἐπιβάλλει εἰς τοὺς βοσκοὺς τὴν νομαδικὴν ζωήν. Αἱ συνήθεις τεχνηταὶ τροφαὶ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσον ἀφορᾷ τὴν κτηνοτροφίαν τῶν προβάτων, ἡ δὲ ἐν ὑπαίθρῳ παραμονὴ αὐτῶν καθιστᾷ μὲν τὰς ἑλληνικὰς ποικιλίας ἀνθεκτικάς, ὑποβάλλει ὅμως αὐτὰς συχνάκις εἰς μεγίστας ἀπωλείας. Ἡ ἐπιστημονικὴ διασταύρωσις τῶν γενῶν καὶ ἡ ἐπιλογὴ εἶναι πράγματα τελείως ἄγνωστα εἰς τοὺς Ἕλληνας κτηνοτρόφους. Ἡ γέννησις ἀμνῶν εἶναι λίαν πρώϊμος εἰς τὴν Πελοπόννησον, λαμβάνουσα χώραν κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου. Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα τὰ πρόβατα γεννοῦν κατὰ Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον, εἰς δὲ τὴν Μακεδονίαν κατὰ Φεβρουάριον. Οἱ ἀμνοὶ παραδίδονται ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς εἰς τὰ κρεοπωλεῖα, διότι παρ' ἡμῖν ἡ κτηνοτροφία τῶν προβάτων ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ γάλακτος. Τὰ μεγάλα ζῷα παραδίδονται εἰς τὰ σφαγεῖα κατὰ τὸ τέταρτον ἢ πέμπτος ἔτος τῆς γεννήσεως αὐτῶν. Παρὰ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἑλληνικῆς κτηνοτροφίας, ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τὴν γαλακτοκομίαν, ἡ εἰς γάλα ἀπόδοσις τῶν ἑλληνικῶν προβάτων εἶναι ἐλαχίστη, μὴ ὑπερβαίνουσα τὰ 40—50 λίτρα ἐτησίως ἐπὶ γαλακτοφόρου περιόδου 170—180 ἡμερῶν. Ἡ εἰς ἔριον, ὅπερ εἶναι πολὺ μετρίας ποιότητος, ἀπόδοσις τῶν ἑλληνικῶν προβάτων εἶναι ἐπίσης μικρά, φθάνουσα τὸ ἓν χιλιόγραμμον κατὰ κεφαλήν. Τὰ πρόβατα ἀπαλλάσσονται τῶν μαλλίων τῆς κοιλίας καὶ τῶν ποδῶν κατὰ Μάρτιον, τοῦ δὲ λοιποῦ σώματος κατὰ τὸ θέρος. Αἱ πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ἀποτελοῦν τὴν χειμερινὴν διαμονὴν τῶν ἑλληνικῶν προβάτων, δεδομένου ὅτι τὸ θέρος γίνεται ὁμαδικὴ μεταφορὰ αὐτῶν εἰς τὰ ὄρη. Ἡ νομαδικὴ αὕτη κτηνοτροφία, ἡ χύδην βοσκή, ἡ ἔλλειψις πάσης συστηματικῆς προσπαθείας πρὸς ἐπιλογήν, διασταύρωσιν καὶ βελτίωσιν τῶν ἑλληνικῶν προβάτων, πρὸς καλλιέργειαν εἰδικῶν βοσκησίμων γαιῶν, πρὸς ἐφαρμογὴν ἐπιστημονικῆς διατροφῆς, συντελοῦν ὥστε ἡ ὕπαρξις ἑκατομμυρίων ζῴων νὰ ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τυχαίων φυσικῶν αἰτίων.

Ἡ εἰς κρέας, γάλα καὶ ἔριον ἀπόδοσις ρυθμίζεται ἀπὸ ἀκαθορίστους φυσικοὺς παράγοντας, μὴ ἐπιτρέποντας οὐδεμίαν πρόβλεψιν.

Παγκόσμιος καλλιέργεια προβάτων κατὰ τὸ ἔτος 1926.
(εἰς χιλιάδας κεφαλῶν)

Σοβιετικὴ Ἕνωσις .	90.000	Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	44.545
Ἀγγλία............	27.500	Ἰνδίαι....	36.819
Ἱσπανία	18.459	Ἀργεντινή....	36.208
Ρουμανία..........	12.941	Νοτιοαφρ. Ἕνωσις.	35 69
Ἰταλία............	11.753	Ἀλγέριον....... ...	5.083
Γαλλία............	10.775	Χιλή...............	4.569
Βουλγαρία	8.922	Καναδᾶς...........	3.262
Γιουγκοσλαυΐα......	7.933	Μεξικον............	2.381
Ἑλλὰς.......	7.000	Μαυριτανία.........	2 380
Πορτογαλία	3.850	Σουδὰν.............	2.321
Γερμανία..........	3 813	Σομαλία..	1,666
Πολωνία	1 917	Τύνις.	1.460
Οὐγγαρία..........	1.610	Αἴγυπτος...........	1.143
Νορβηγία..	1.595	Κένυα..............	2.725
Αὐστραλία..........	103.563		

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Dechambre*, Zootechnie.—*A. Sanson*, Zootechnie.—*P. Diffloth*, Moutons.—*C. Evelpides*, Les états balcaniques.—*N. Μιχάλη*, Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία 1925—26—27—28—29.—*Γ. Ψάλτη*, Τὰ πρόβατα.—Institut Internation. d'Agriculture de Rome-Statistiques Agricoles et commerciales.

Α. Ν. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα εἰδῶν *προβάτων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς Εὐρώπην (τῶν εἰδῶν *πρόβατον* ***arkal, argalioides, Toulai*** καὶ ***Künsbergi***) καὶ εἰς τὸν Καναδᾶν (τοῦ εἴδους *πρόβατον* ***canadensis***).

Γ. Κ. Γ.

Πρόβατον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Θρᾴκης, κειμένη ΝΔ. τῆς Ὀδησσοῦ (Βάρνης) παρὰ τὴν Μαρκιανούπολιν (νῦν ποταμὸς Δέβνα). Πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀναφέρεται ὡς μία τῶν πόλεων τοῦ θέματος Μακεδονίας, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Αἱμιμόντου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν βουλγαρικὴ κωμόπολις *Προβατή*.

Α. Θ. Ι.

Προβατότειχον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 387 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Πραβαδῆ*.

προβατοτροφία (ἡ)· διατροφὴ προβάτων, ἡ ἐνασχόλησις εἰς τὴν διατροφὴν καὶ ἀναπαραγωγὴν προβάτων ὡς πλουτοφόρον κλάδον τῆς κτηνοτροφίας: «ἡ προβατοτροφία ἐν Ἑλλάδι».

προβατόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *χεραρδίας τῆς ἀρουραίας* (Sherardia arvensis).

προβάτσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *στατικῆς τῆς κολπώδους* (Statice sinuata).

προβατύλα (ἡ)· δημοτ., ἡ ἀπὸ τῶν προβάτων προερχομένη δυσοσμία: «ὁ βοσκὸς μυρίζει προβατύλα».

προβατώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πρόβατον κατὰ τὸν νοῦν, νωθρὸς τὴν διάνοιαν, ἀφελὴς πέρα τοῦ δέοντος, εὐήθης, ἄλλως *βοοκηματώδης*.

Προβατὼν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκίμης τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 348. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουγιοὺν-Ἱερῆ*.

προβεβηκώς, *—υῖα*, *—ός*· μετχ. παρακ. τοῦ *προβαίνω*, ἐπὶ ἡλικίας, προχωρημένος: «ἀπέθανεν εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν».

προβειὰ (ἡ)· βλ. *προβιά*.

πρόβειος *—α*, *—ο*, ἢ *—βιος*· δημοτ., προβάτειος: «πρόβειο γάλα, —κρέας».

Προβελέγγιος, ***Ἀριστομένης***. Σύγχρονος Ἕλλην λυρικὸς καὶ δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1850 ἐν Σίφνῳ. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀθήναις, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου, μετὰ δὲ τοῦτο εἰς τὰ πανεπιστήμια Μονάχου, Λειψίας καὶ Ἰένης, παρ' οὗ καὶ ἔτυχε πτυχίου διδάκτορος τῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν τῷ 1881 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1891—1892) καὶ βουλευτὴς Σίφνου (1899—1905). Μετὰ ταῦτα, ὁριστικῶς ἐγκατασταθεὶς ἐν Σίφνῳ, ἐξελέγη (1926) μέλος (πρόσεδρον) τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνεφανίσθη ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1870), συνεπαινεθείς, διὰ τὸν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἐμπνευσμένον «Θησέα» αὐτοῦ, μετὰ τοῦ Σπ. Λάμπρου. Ἔκτοτε συνειργάσθη ἐν τῷ ἡμερησίῳ, περιοδικῷ καὶ ἡμερολογιακῷ τύπῳ, διὰ ποιημάτων σχεδὸν ἀποκλειστικῶς. Ἔργα ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς κατὰ σειράν: Πρωτότυπα μὲν τὰ ποιητικά, ἐπικολυρικά: «Θησεὺς» (1870), «Τὸ μῆλον τῆς Ἔριδος» (1872), «Ἀδὰμ καὶ Εὔα» (1873), λυρικά: «Παλαιὰ καὶ νέα» (1898), «Διπλῆ ζωή» (1916), «Ἐμπρὸς στὸ Ἄπειρον» (1926) καὶ δραματικά: «Ρήγας» (1888, διδαχθὲν καὶ ἀπὸ σκηνῆς), «Νικηφόρος Φωκᾶς» (1915, βραβευθὲν ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ δραματικῷ διαγωνισμῷ τοῦ ἔτους), «Φαίδρα» (1916, διδαχθὲν καὶ ἀπὸ σκηνῆς) καὶ «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι» (1927) καὶ τὸ πεζὸν δραματικὸν «Ἐπιστροφὴ τοῦ ἀσώτου» (διδαχθὲν καὶ ἀπὸ σκηνῆς, 1902, β' ἔκδ. 1925), μεταφράσας δὲ ποιητικὴν τὴν τοῦ «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε (1888) καὶ πεζὴν τὴν τοῦ «Λαοκόοντος, ἢ περὶ τῶν ὁρίων μεταξὺ ζωγραφικῆς καὶ ποιήσεως» τοῦ Λέσσινγκ (α' ἔκδ. 1902, β' ἔκδ. 1925).

Ἐπὶ τοῦ γλωσσικῶς δισυποστάτου ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Προβελεγγίου, τελευταίου ἐκ τῶν καθαρευόντων καὶ ἅμα ἐκ τῶν πρώτων δημοτικιστῶν ποιητῶν, ὁ Παλαμᾶς θεωρεῖ κατοπτριζομένην τὴν μετάβασιν τῆς συγχρόνου αὐτῷ φιλολογικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ νεοκλασσικισμοῦ καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ τοιούτου εἰς τὸν ἑλληνικὸν πραγματισμὸν τῆς ἐποχῆς του. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ἔργον του ἀπὸ τῆς δευτέρας ταύτης μορφῆς καὶ περαιτέρω, ὁπότε, καταλείπων τὰς συνθέσεις ψευδοκλασσικῶν ἐπῶν, καθίσταται ἁπλοῦς λυρικός. Ἡ δευτέρα αὕτη μορφὴ τοῦ Προβελεγγίου ἐκδηλοῦται, ὡς συνήθως, δι' ἐλεγείων, χαρακτηριζομένων διὰ καθολικῆς εὐγενείας καὶ εὐαισθησίας, καταφανοῦς ἰδίως ἐκ συγκρίσεως ἐπὶ θεμάτων κοινῶν μεταξὺ τοῦ Προβελεγγίου καὶ ἄλλων συγχρόνων καὶ συγγενῶν ὁμοτέχνων. Ἡ τραγικότης ἐνταῦθα εἶναι ἡ φυσικὴ καὶ βαθεῖα, ὄχι δὲ ἡ περιστατικὴ καὶ

Digitized by Google

δραματική· ἁπλῆ ὡσαύτως εἶναι καὶ ἡ φιλοσοφία, στρεφομένη περὶ τοὺς ἀπαισιοδόξους τόπους. Εἰς ταῦτα προσετέθη καὶ μακρὰ σειρὰ πατριωτικῶν ποιημάτων καὶ θουρίων, συντεθέντων κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς ἀγῶνας. Τρίτη μορφή, ἡ καὶ τελικῶς ἀνάγλυφος καταστᾶσα, ἀνέδυ κατὰ μικρὸν μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἦτο δ' αὕτη ἡ ἐπάνοδος τῆς πρώτης, ἀνεπτυγμένης ὅμως ἐκ τοῦ κύκλου τῶν τυπικῶν θεμάτων καὶ τῶν κλασσικῶν στατικῶν ἐντυπώσεων εἰς συνείδησιν παροῦσαν καὶ δρῶσαν, δηλαδὴ μορφὴ ἐνθέου φυσιολατρείας, ἢ μᾶλλον κοσμολατρείας, φιλοσοφικὴ ἑνὶ λόγῳ ποίησις, εἴτε εὐθέως ἁπτομένη τῶν μεταφυσικῶν, εἴτε ἐμμέσως αἱρομένη ἐκ τῶν φυσικῶν. Ἐνταῦθα, ὁ Προβελέγγιος ἐπηρεάσθη ἐκ τῆς ποιήσεως τοῦ Σουλλὺ Πρυντώμ. Καὶ ἀγαπᾷ μὲν ἀκόμη τὴν ἀρχαίαν τέχνην, ἀλλ' ὡς θέαν καὶ σχῆμα. Οὔτε ἡ θρησκευτικότης του εἶναι ὁ ἐγγὺς τῷ αἰσθησιασμῷ μυστικισμός, οὐδ' ἀκολουθεῖ τὸν χριστιανικὸν δογματισμὸν καὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐκείνου ἀνάπτυξιν, ἀλλ' εἶναι ἐνεργὸς καὶ φιλέρευνος καὶ ἄλλως καθολική, φιλοσοφική, εὐρυτάτη. Ἡ μορφολογικὴ σύστασις, οὐδόλως γραφική, εἶναι παρὰ τῷ Προβελεγγίῳ καθαρῶς μουσική. Αἱ μεταφυσικαὶ τάσεις αὐτοῦ παρουσιάζουν μοιραίως ἠλαττωμένον τὸ λυρικὸν εὖρος καὶ βάθος. Ἀπὸ ἔποψιν ποιητικῆς ἐναργείας σημειοῦμεν τὴν λιτότητα καὶ γενικότητα ἐν ταῖς περιγραφαῖς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπίθετα, ἐλλείπουν τὰ γραφικὰ καὶ πλεονάζουν τὰ ἀφηρημένα. Ἡ συνᾴδουσα τῷ περιεχομένῳ γλῶσσα τοῦ Προβελεγγίου, καθαρεύουσα ἀρχικῶς, μετεμψυχώθη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς δημώδη, ὑποσκάζουσαν καὶ μετὰ δισταγμῶν χωροῦσαν, ἀποκατεστάθη δὲ τελικῶς εἰς μεικτήν, ἣν οὐχ ἧττον ἐπιπνέει τὸ ἀρχικὸν πνεῦμα. Ὡς στιχουργὸς τέλος ὁ Προβελέγγιος θεωρεῖται αὐτοσχέδιος καὶ ἰδιόρρυθμος. Μετὰ τῆς μεικτῆς γλώσσης, ἤρξατο στιχουργῶν ἐπὶ ἐλευθέρου, πάντοτε ὁμοιοκαταλήκτου, στίχου, ἀποκλειστικῶς δὲ τοῦ συλλαβικῶς, οὐχὶ δὲ τοῦ τονικῶς ἐλευθέρου, περιορισθεὶς εἰς τὴν ὁμοιομορφίαν τοῦ ἰάμβου.

Ὡς δραματικὸς ποιητὴς ὁ Προβελέγγιος καινοτομεῖ εἰς τὴν «Φαίδραν» ἐπὶ τῆς ἀρχαίας, ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις μὲν παρεισάγων μαγίσσας, τὴν θεμελιώδη περιπέτειαν μεταβάλλων διὰ τῆς ὑποκρισίας ἐκ μέρους τῆς ἡρωΐδος, ἀπὸ δὲ τῆς λύσεως ἐξοβελίζων τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεόν. Διάλογοι καὶ στιχουργία ἀρκετὰ φυσικοί. Ἡ «Ἰφιγένεια» αὐτοῦ, ἐγγυτέρα τῷ Μωρεὰς ἢ τῷ Εὐριπίδῃ, διαγράφεται πλήρης ἐθελοθυσίας χάριν τοῦ καθήκοντος. Ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία τοῦ ποιητοῦ, ἐκτὸς τοῦ «Λαοκόοντος», τοῦ μέχρι τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος αἰσθητικοῦ παλλαδίου τῶν νεωτέρων, ἐγνώρισεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς καθαρεύουσαν καὶ ἔμμετρον μέχρι τέλους, εἰς ἐλεύθερον στίχον τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε. Ἡ μετάφρασις ἐκρίθη ἐπαινετικῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κριτικῶν, συγκριθεῖσα καὶ πρὸς τὰς ἀρίστας γαλλικὰς καὶ ἀγγλικάς, παραμένει δὲ εἰς ἀκέραιον ἀξιόλογος καὶ μετὰ τὴν εἰς δημώδη, ἔμμετρον εἰς κανονικὰς στροφάς, δευτέραν τοιαύτην, γενομένην τῷ 1915, τοῦ Κ. Χατζοπούλου. Ἐκδοθεῖσα εἰς σχῆμα 4ον, ἐπὶ χάρτου ἐκλεκτοῦ, διὰ τυπογραφικῶν χαρακτήρων τῆς Ὀξφόρδης, μετ' ἀφθόνων σχεδιασμάτων τοῦ Κάουλμπαχ καὶ ξυλογραφιῶν τοῦ Κρέλιγγ, ὑπὸ τῶν Μπὰρτ καὶ Χὶρστ, ἀπετέλεσε καὶ ἐκδοτικὸν γεγονὸς ἱστορικὸν διὰ τὴν ἐποχήν. Αἱ γλωσσικαὶ πεποιθήσεις τοῦ Προβελεγγίου ἀπαντῶσι θεωρητικῶς ἀποκεκρυσταλλωμέναι ἐν εἰσηγήσει γενομένῃ ὑπ' αὐτοῦ εἰς ποιητικὸν ἀγώνισμα τοῦ 1890, ἐδημοσιεύθησαν δ' ἐν τῇ «Ἑστίᾳ εἰκονογραφημένῃ» τοῦ ἔτους. Εἶναι ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν ἱκανὴν σύμπτωσιν ἰδεῶν μετὰ τῶν διὰ τῆς μεταφράσεως καὶ τοῦ προλόγου τοῦ «Ἀμλέτου» ὀλίγον προηγηθεισῶν τοῦ Πολυλᾶ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Παλαμᾶ*, Παλαιὰ καὶ Νέα (Πρῶτα κριτικά).—*Ν. Τωμαδάκη*, Ἀριστομένης Προβελέγγιος («Κυκλάδες» Γ΄ 1932).—*Ἀρ. Προβελεγγίου*, Πῶς ἔγραψα τὸν Θησέα («Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» 1926).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Διατί ἔγραψα τὴν Ἰφιγένειαν (αὐτόθι, 1928).—*Σίμου Μενάρδου*, Νεοελληνικὴ ποίησις: Σουρῆς, Δροσίνης, Παλαμᾶς, Προβελέγγιος («Νέα Ἑστία», 1929). ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

— **Προβελέγγιος, *Κωνσταντῖνος*.** Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Σίφνῳ τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1880. Σπουδάσας ἐν Γερμανίᾳ τὰ νομικά, διωρίσθη ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνώτερος ὑπάλληλος εἰς διάφορα ὑπουργεῖα, εἶτα δὲ κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843 ἤρξατο πολιτευόμενος, ἐξελέγη δὲ πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει καὶ ἐγένετο γερουσιαστής. Τῷ 1852 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῇ κυβερνήσει Ἀντ. Κριεζῆ καὶ τῷ 1853 τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Τῷ 1857 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Ἀθαν. Μιαούλη. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὄθωνος, καταργηθείσης τῆς γερουσίας, ἐπολιτεύθη ἐκ νέου ἐκλεγεὶς βουλευτὴς Σίφνου καὶ τῷ 1866 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου Ρούφου. Θ. Β.

προβελέτζια, ἡ ***πριβιλέτζια***, ἡ ***προβιλέγια*** (τὰ) (ἐκ τοῦ privilegio)· ὅρος ἀπαντῶν πλειστάκις εἰς μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ σημαίνων: *προνόμια*.

προβέλιος (ὁ) (Provelius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑτεροταρσιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων κανθάρων σκοτεινοῦ χρώματος, εἰς πλείστας χώρας τῶν εὐκράτων ζωνῶν τῆς γῆς ἀπαντώντων. Δ. Ν. Π.

Προβενσὰλ *[Γεωγρ.]*. Νησὶς προσκειμένη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 11′ Β., μῆκ. 33° 48′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnù to Karadash burnù). Ὑπὸ τὴν φραγκικὴν της ὀνομασίαν ταύτην εἶναι περισσότερον γνωστὴ ἡ νῆσος αὕτη, ἡ *Πιτυοῦσσα* τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης Θαλάσσης», παρὰ ὑπὸ τὰς τουρκικάς της *Μαναβὰτ-Ἀντὰ* καὶ *Ντάνα Ἀντασσί*. Σ. Ε. Λ.

προβέντζα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὴν ἀποτόμως καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐκδηλουμένην καὶ πραγματοποιουμένην μετάπτωσιν ἀνέμου πνέοντος ἀπὸ νοτίαν τινὰ διεύθυνσιν εἰς σφοδρὸν ἄνεμον βόρειον. Οἱ ἀπὸ νότου ἄνεμοι ὀπισθοχωροῦν κύκλῳ πρὸς Ἀπηλιώτην («ψηλώνουν πὲρ Λεβάντε») καὶ πνέουν σκληροὶ μεταξὺ ΕΝ καὶ ΕΑ· ἐὰν τότε ὑπερβοῦν τὸν Ἀπηλιώτην, θὰ μεταπέσουν μέχρι Μέση, ἴσως δὲ καὶ μέχρι Βορρᾶ καὶ θὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὸ ΒΑ. ἡμικύκλιον πνέοντες μὲ μεγάλην σφοδρότητα καὶ σπανίως ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκ νότου διεύθυνσίν των πρὶν ἐκπνεύσουν κοπάζοντες. Ὅταν πάλιν, ὡς εἶναι συνηθέστερον, μεταπίπτουν οἱ νότιοι ἄνεμοι διὰ δυσμῶν, σπανίως ἀποκαθίστανται μεταξὺ Σκιρρωνοζεφύρου καὶ Ζεφύρου, συνηθέστατα ὅμως εἰς ΣΒ ἢ Σ, πάντως ὅμως ἡ τοιαύτη ὕψωσις ἐπάγεται ἀποκατάστασιν εὐδίας. Αἱ τοιαῦται κύκλῳ μεταπτώσεις ἀποτελοῦν τὴν *προβέντζαν* καὶ συνοδεύονται ἀπὸ ἀστραπὰς καὶ βροντάς. Ἐὰν ὅμως παρὰ τὴν τοιαύτην συνήθειαν, ὁ ἄνεμος ἐμμένῃ εἰς τὴν νοτίαν διεύθυνσίν του, ἐπαληθεύεται τὸ δημῶδες ναυτικὸν «ἄστραψε, βρόντησε, δὲν ἐβόρρισε, ποῦρος νοτιᾶς». Σ. Ε. Λ.

Προβεντσὰλ (Provenzal), ***Ἀριστείδης***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1837—1910). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς λογοτεχνίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης καὶ ἔγραψε διάφορα ἔργα. ἰδίως βιογραφίας, μεταφρασθείσας καὶ εἰς ξένας γλώσσας, καὶ μεταφράσεις ἐκ τῆς ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μῦθοι», «Ὁ Ἰωσὴφ Μαντζίνι» (1862), «Ποιμενικὴ νυκτῳδία», «Ἀνθολογία Ἄγγλων καὶ Ἰταλῶν συγγραφέων» (1874), «Ἡ εὐρωπαϊκὴ λογοτεχνία» (1874) κτλ. Μ. Δ. Β.

Προβεντσάλε (Provenzale), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς συνθέτης, ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῆς Νεαπόλεως, ἀποθανὼν τῷ 1704. Τῷ 1670 ἦτο διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου «della Pietà de' Turchini» τῆς Νεαπόλεως καὶ καθηγητὴς τῆς συνθέσεως. Ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξ. Σκαρλάττι καὶ πολλῶν διακεκριμένων Ἰταλῶν μουσουργῶν. Ἡ μεγάλη του συνθετικὴ ἀξία μόλις ἐσχάτως ἤρχισεν ἀποκαλυπτομένη. Ὁ Προβεντσάλε ἠσχολήθη μὲ τὴν καντάταν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ ἰδίως μὲ τὸ θέατρον. Εἰς τὰ εὔθυμα μελοδράματά του τὸ κωμικὸν στοιχεῖον ἐναλλάσσεται μὲ τὸ βάθος, τὴν συγκίνησιν καὶ συχνάκις τὴν βαθεῖαν μελαγχολίαν. Ἐκ τούτων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τά: «La Stellidaura vendicata» καὶ «Lo schiavo di sua moglie» (1671). Ὁ Προβεντσάλε ἔγραψεν ἐπίσης πλεῖστα ὀρατόρια, λειτουργίας, μουσικὴν δωματίου. Γ. Σ.

Πρόβη, *μάρτυς*. Θυγάτηρ ἱερέως Εὐστοχίου, ὑπέστη μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν Λολλίας καὶ Οὐρβανοῦ καὶ τοῦ ἐξαδέλφου Γαΐου μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ΄ αἰῶνος καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 23 Ἰουνίου. Ε.Γ.Π.

Προβηγκία (Provence) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία Γαλλικὴ ἐπαρχία (βλ. λ. *Προβιγκία*).

Προβηγκιανός, *—ή*, *—όν*· ἀντὶ *Προβιγκιανός* (βλ. λ.).

προβιὰ (ἡ)· τὸ δέρμα τοῦ προβάτου εἴτε ὡς φυσικῶς ἔχει, εἴτε κατειργασμένον πρὸς σκυτοτομίαν· || τὸ μετὰ τοῦ μαλλοῦ κατειργασμένον προβάτειον δέρμα, χρησιμοποιούμενον ὡς ἐπίστρωμα τοῦ λίκνου τῶν βρεφῶν.

Προβιανὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σακαρεστίου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Κάτ. (1928) 284. Λέγεται καὶ *Βροβιανὰ* καὶ *Βρουβιανά*.

Προβιανός. Ἐπίσκοπος Δημητριάδος, ὅστις, ὅτε τῷ 531 ἐξελέγη μητροπολίτης Θεσσαλίας (ἐπίσκοπος Λαρίσης) ἀξιωματικός τις ὀνόματι Στέφανος, μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ Δημητρίου τοῦ ἐπισκόπου Σκιάθου, ἐπεβλήθη εἰς τὸν πατριάρχην Ἐπιφάνιον καὶ ἀπέρριψεν οὗτος τὸν ἐκλεγέντα. Ὁ Προβιανὸς ἐθεωρήθη αἴτιος τοῦ ἐπακολούθου τῆς ἀπορρίψεως ἐκείνης, δηλαδὴ τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου, ἣν τῇ 7 Δεκεμβρίου τοῦ 531 συνεκάλεσεν ὁ πάπας Βονιφάτιος πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ Ἐπιφανίου, ἐν ᾗ καὶ ὁ Στέφανος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα ἐκείνου καὶ ἐπίσκοπος Δημητριάδος ἀντὶ τοῦ Προβιανοῦ ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ Λατῖνός τις ὀνόματι Ἀβουνδάτιος. Τινὲς τὸν Προβιανὸν ἐχαρακτήρισαν ὡς ἕνα τῶν προδρόμων τοῦ σχίσματος. Ν. Σ. Λ.

προβιβάζω, *ἀόρ. ἐπροβίβασα—ἐπροβιβάσθην, παθ. μετχ. προβιβασμένος*· προάγω τινὰ εἰς ἀνωτέραν τάξιν ἢ εἰς ἀνώτερον βαθμόν.

προβιβασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προβιβάζειν, προαγωγὴ εἰς ἀνωτέραν τάξιν ἢ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ: «στρατιωτικοὶ προβιβασμοί».

— *[Διοικ.]* Διὰ τῆς προαγωγῆς τῶν ὑπαλλήλων δὲν ἐπέρχεται ἡ λύσις τῆς ὑπαρχούσης ὑπαλληλικῆς σχέσεως καὶ ἡ ἀνασύστασις νέας τοιαύτης, ἀλλ' ἁπλῶς, διατηρουμένης τῆς παλαιᾶς ὑπαλληλικῆς σχέσεως, γίνεται νέα τοποθέτησις τοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ προαγωγὴ ἐνεργεῖται εἴτε κατ' ἀρχαιότητα, εἴτε κατ' ἐκλογήν, εἴτε καὶ ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν προσόντων βεβαιουμένων κατόπιν δοκιμασίας ἢ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ τῆς κατ' ἀρχότητα προαγωγῆς ὡς χρόνος ὑπηρεσίας ὑπολογίζεται εἴτε ὁ τῆς τελευταίας μόνον θέσεως, εἴτε καὶ ὁ τῶν προηγουμένων. Ἐπὶ δὲ τῆς κατ' ἐκλογὴν προαγωγῆς, αὕτη ἄλλοτε μὲν ἀφήνεται εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς, ἄλλοτε δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν συμβουλίων, ὁπότε ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας πρὸς ἐνέργειαν τῆς προαγωγῆς. Τὸ Σύνταγμά μας προβλέπει μόνον περὶ τῆς προαγωγῆς τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐν ἄρθρῳ 96, καθ' ὃ αὕτη ἐνεργεῖται μετὰ σύμφωνον, εἰδικῶς δὲ καὶ ἐμπεριστατωμένως ἠτιολογημένην γνώμην τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἐξαιρέσει τῆς προαγωγῆς διὰ τὰς θέσεις προέδρου, ἀντιπροέδρου καὶ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ διατάγματος, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Ἡ προαγωγὴ κοινοποιεῖται εἰς τὸν ὑπάλληλον, μὴ δικαιούμενον ν' ἀποποιηθῇ αὐτήν, καὶ δημοσιεύεται κατὰ κανόνα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς κυβερνήσεως. Ἁρμοδία ἀρχὴ πρὸς ἔκδοσιν τῆς πράξεως τῆς προαγωγῆς εἶναι, πλὴν ὡρισμένων ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαιρέσεων, ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Χ. Γ. Σ.

— *[Στρατ.—Ναυτ.—Ἀερ.]*. Πρὸς προβιβασμὸν ἀξιωματικοῦ εἰς ἀνώτερον, τοῦ ὃν κέκτηται, βαθμόν, ἀπαιτεῖται: α΄) νὰ ὑπάρχῃ κενὴ θέσις, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν τινων περιπτώσεων, καθ' ἃς ἐπιτρέπεται προβιβασμὸς ὑπεραρίθμων (ὡς ἐπὶ προβιβασμοῦ ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, ἐπὶ κατατάξεων τῶν ἀποφοίτων τῶν στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν σχολῶν κλπ.)· καὶ β΄) νὰ παρέμεινεν ἐφ' ὡρισμένον χρόνον ἐν τῷ βαθμῷ ὃν κατέχει, προσέτι δὲ καὶ νὰ ἐξήσκησεν ἐφ' ὡρισμένον χρόνον τὰ καθήκοντα τοῦ βαθμοῦ του. Αἱ προαγωγαὶ τῶν ἀξιωματικῶν γίνονται κατ' ἀρχαιότητα καὶ κατ' ἐκλογήν. Ἐν τῷ στρατῷ αἱ προαγωγαὶ τῶν μὲν ἀνθυπολοχαγῶν καὶ ὑπολοχαγῶν γίνονται κατ' ἀρχαιότητα, τῶν δὲ λοχαγῶν μέχρι τοῦ ἀντισυνταγματάρχου συμπεριλαμβανομένου κατ' ἀρχαιότητα καὶ κατ' ἐκλογήν, τῶν συνταγματαρχῶν δὲ καὶ ὑποστρατήγων μόνον κατ' ἐκλογήν. Ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ αἱ προαγωγαὶ τῶν μὲν κατωτέρων ἀξιωματικῶν γίνονται κατ' ἀρχαιότητα, τῶν δὲ ἀνωτέρων κατ' ἐκλογήν. Ἐν τῇ πολεμικῇ ἀεροπορίᾳ αἱ προαγωγαὶ τῶν μὲν ἀνθυποσμηναγῶν καὶ ὑποσμηναγῶν γίνονται κατ' ἀρχαιότητα, τῶν δὲ σμηναγῶν, μέχρι τοῦ ἀντισμηνάρχου συμπεριλαμβανομένου, κατ' ἀρχαιότητα καὶ κατ' ἐκλογήν, τῶν σμηναρχῶν δὲ καὶ ὑποστρατήγων μόνον κατ' ἐκλογήν.

Ἵνα προβιβασθῇ ὁ ἀξιωματικός, δέον νὰ ᾖ ἐγγεγραμμένος εἰς πίνακας συντασσομένους ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ναυτικοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ καὶ ὑπὸ τῶν συμβουλίων προαγωγῶν κατωτέρων καὶ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας. Τὰ συμβούλια ταῦτα συγκαλοῦνται κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ, μελετοῦν τὰς ὑποβαλλομένας εἰς αὐτὰ προτάσεις τῶν διαφόρων σωματαρχῶν περὶ τῆς ἱκανότητος ἑκάστου ἀξιωματικοῦ καὶ συντάσσουν πίνακας προακτέων κατ' ἀρχαιότητα καὶ κατ' ἐκλογήν, οἵτινες εἶναι ὑποχρεωτικοὶ διὰ τὸν ὑπουργὸν καὶ κυροῦνται διὰ προεδρικῶν διαταγμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν πινάκων τούτων καὶ κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀναγεγραμμένην σειρὰν τῶν ἀξιωματικῶν διενεργοῦνται αἱ προαγωγαί. Ἡ προαγωγὴ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου ἐν τῷ στρατῷ καὶ τοῦ ὑποστρατήγου ἐν τῇ πολεμικῇ ἀεροπορίᾳ γίνεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Οἱ προβιβασμοὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικῶν διαταγμάτων δημοσιευομένων εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς κυβερνήσεως. Τὰ περὶ προβιβασμῶν τῶν ἀξιωματικῶν διέπονται: α) τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ διὰ τοῦ ἀπὸ 12-10-1931 προεδρικοῦ διατάγματος κωδικοποιηθέντος νόμου 3616 «Περὶ στρατιωτικῆς ἱεραρχίας καὶ στρατιωτικῶν προβιβασμῶν», β΄) τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ διὰ τοῦ ἀπὸ 21-8-1931 προεδρικοῦ διατάγματος κωδικοποιηθέντος νόμου 4411 «Περὶ συγκροτήσεως, προελεύσεως, προαγωγῆς κτλ.

Digitized by Google

τῶν στελεχῶν τοῦ Π. Ναυτικοῦ» καὶ γ') τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας διὰ τοῦ νόμου 5122 «Περὶ ἱεραρχίας τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας, ἀεροπορικῶν προβιβασμῶν καὶ τῶν καταστάσεων τῶν στελεχῶν τῆς ἀεροπορίας». Χ. Π.

προβιβέρρα (ἡ) (Proviverra) *[Παλαιοζ.]* Γένος ἐκλειψάντων ζώων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ὑαινοδοντιδῶν κρεοδοντίων ἁρπακτικῶν* ἢ *σαρκοφάγων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον βραχεῖς καὶ ὑψηλοὺς προτραπεζίτας, ἄκρα πενταδάκτυλα μὲ σχεδὸν ἰσομήκεις δακτύλους, γαμψοὺς συμπεπιεσμένους ὄνυχας, σῶμα λιγνὸν ἐπίμηκες καὶ ἴσον πρὸς τὸ τῆς ἀλώπεκος. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Προβιγκία (Provence) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ ΝΑ. τμήματι τῆς χώρας, ὁριζομένη πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Πενδεμοντίου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Λυῶνος, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Λαγκεντὸκ καὶ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Δελφινάτου. Διῃρεῖτο εἰς τὴν *Ἄνω Προβιγκίαν*, περιλαμβάνουσαν τὰς περιφερείας Καστελλάν, Φορκαλκιέ, Σιστερὸν καὶ Ντίνι, καὶ τὴν *Κάτω Προβιγκίαν*, περιλαμβάνουσαν τὰς περιφερείας Αἴξ, Ἄρλ (Ἀρελάτη), Μασσαλίαν, Μπριονιόλ, Γκράς, Ντραγκινιάν, Τουλὸν καὶ Ὑέρ. Ἐπεκτείνετο δηλαδὴ ἐπὶ τῆς χώρας, ἣν κατέχουσι σήμερον οἱ νομοὶ Μπούς-ντὲ-Ρόν, Βὰρ καὶ Κάτω Ἄλπεων καὶ ἐν μέρει οἱ νομοὶ Βωκλύζ, Ντρὸμ καὶ Παραθαλασσίων Ἄλπεων.

—*[Ἱστορ.]* Παρὰ τὸ πλῆθος τῶν προϊστορικῶν ἐν Προβιγκίᾳ εὑρημάτων, ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς παλαιᾶς ταύτης γαλλικῆς ἐπαρχίας, ἥτις κατενεμήθη ἀργότερον εἰς τὴν κυρίως Προβιγκίαν, τὸ Δελφινᾶτον καὶ τὸ Λαγκεντόκ. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι περὶ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα οἱ Λίγυες, κύριοι τότε τῆς μεταξὺ Γενούης καὶ Ἄλπεων χώρας, ἀπώθησαν τοὺς ἐν Προβιγκίᾳ κατοικοῦντας Ἴβηρας πέραν τῶν δεξιῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ροδανοῦ, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν παρὰ τὴν Μεσόγειον χώραν. Τρεῖς αἰῶνας βραδύτερον οἱ Λίγυες ἤρχισαν πιεζόμενοι ὑπὸ κελτικῶν καὶ γαλατικῶν φύλων, ἅτινα βαθμηδὸν ἐγένοντο κύρια τῆς νοτίου Γαλλίας. Πλὴν τῶν Λιγύων ὅμως καὶ ἕτεροι λαοὶ ἐγκατέστησαν ἐν Προβιγκίᾳ, οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἕλληνες. Καὶ οἱ μὲν Φοίνικες ἵδρυσαν μεμονωμένα τινὰ ἐμπορεῖα, ἰδίως ἐγγὺς τῆς Μασσαλίας καὶ παρὰ τὸ Μονακό. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἵδρυσαν ἀποικίας, αἵτινες ταχέως περιῆλθον εἰς μεγίστην ἀκμήν· οὕτως οἱ Φωκαεῖς ἵδρυσαν περὶ τὸ 600 π. Χ. τὴν Μασσαλίαν, ἥτις ταχέως ἐγένετο κυρία τῆς περιοχῆς, ἱδρύσασα μὲ τὴν σειράν της πλείστας ἀποικίας: τὴν Ἀθηνόπολιν, τὴν Ἀντίπολιν, τὴν Νίκαιαν, τὸν Ἡρακλέους Λιμένα (Βιλλαφράνκα) καὶ ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν της μέχρι τῆς Ἄρλ καὶ τῆς Ἀβινιόν. Ἀργότερον ἡ Μασσαλία ἐγένετο αἰτία τῆς ρωμαϊκῆς καταχτήσεως. Εὑρισκόμενοι ἀπὸ μακροῦ εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τοὺς Λίγυας, οἱ Ἕλληνες τῆς Μασσαλίας ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ρωμαίων, οἵτινες καὶ ἐπενέβησαν νικηφόρως ὑπὲρ τῶν συμμάχων των. Τριάκοντα ἔτη ἀργότερον ἡ πρόσκλησις ἐπανελήφθη, καὶ οἱ Ρωμαῖοι προετίμησαν νὰ παραμείνωσι τὴν φορὰν ταύτην ἐν τῇ χώρᾳ ὡς κατακτηταὶ (125 π. Χ.), μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς κατακτήσεώς της κατέστησαν αὐτὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Gallia Transalpina ἢ Gallia Provincia καὶ ἁπλῶς Provincia, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία *Προβιγκία*. Πρωτεύουσα τῆς νέας ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας ὡρίσθη ἡ Ναρβώνη, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ Προβιγκία ἐκλήθη καὶ *Ναρβωνική*. Ἥμισυν αἰῶνα ἀργότερον ἐκ τῆς ἀποικίας ταύτης ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ἀνθύπατος τότε τῆς ρωμαϊκῆς Γαλατίας, ἐξώρμησε πρὸς κατάκτησιν καὶ τῆς κυρίως Γαλλίας. Ἐπὶ Αὐγούστου ἡ χώρα ὠργανώθη, κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας δὲ τέσσαρας αἰῶνας τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς, ἐν Προβιγκίᾳ κυρίως ἀνεπτύχθη ὁ γαλλορωμαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ ἤνθησαν, πλὴν τῶν παλαιῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς μεγάλα κέντρα: τὸ Αἴξ, ἡ Ἀρελάτη (Ἄρλ), ἡ Ὀράγγη, ἡ Ἀβινιόν, ἡ Βαλεντία κλπ.

Κατὰ τὴν μετανάστευσιν τῶν λαῶν ἡ Προβιγκία ἤλλαξε πολλοὺς κυρίους. Τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς χώρας κατελήφθη ὑπὸ γερμανικῶν φύλων, ἐνῷ εἰς τὴν κυρίως Προβιγκίαν εἰσήλασαν οἱ Βησιγότθοι ὑπὸ τὸν Θεοδώριχον τὸν Α', ὅστις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Μασσαλίαν (412) καὶ τὴν Ἀρελάτην (415). Ἡ κατάκτησις ἐν τούτοις τῆς χώρας συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Εὐρίχου, ὅστις καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του τὴν Ἀρελάτην. Ἐπὶ Ἀλαρίχου Β' ἡ χώρα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουργουνδίων (486), ἀκολούθως δὲ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Φράγκων, οἵτινες ἔφθασαν μέχρι τῆς Ἀρελάτης. Ἡ Κάτω Προβιγκία ἐν τούτοις διέφυγε πρὸς στιγμὴν τὴν φραγκικὴν κατάκτησιν χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Θεοδωρίχου τοῦ Μεγάλου, εἰς ὃν ἡ χώρα εἶχε μεταβιβασθῇ ὑπὸ τῶν Βησιγότθων (510). Εἴκοσι πέντε ἔτη βραδύτερον (536) οἱ Φράγκοι ἐγένοντο ὁριστικῶς κύριοι ὁλοκλήρου τῆς Προβιγκίας, ἥτις καὶ διενεμήθη ὅπως καὶ τὸ ὑπόλοιπον φραγκικὸν βασίλειον. Καὶ ὁ μὲν Σιγκβέρτος, βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας, ἐγένετο κύριος τῆς Μασσαλίας, ὁ δὲ Γοντράνδος, βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας, ἔλαβε τὴν Ἄρλ (567). Ὀλίγον ἀργότερον ὅμως ὁ Σιγκβέρτος ἀφῄρεσε τὴν Ἄρλ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἐνῷ οἱ Λομβαρδοί, ἐπωφελούμενοι τῆς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν διενέξεως, εἰσήλασαν καὶ ἐδῄωσαν τὴν Προβιγκίαν, ἥτις ὑπέστη τὰ πάνδεινα, μέχρις οὗ οἱ Βουργουνδοὶ διεσκόρπισαν τὰς ὀρδὰς τῶν Λομβαρδῶν. Ὀλίγον βραδύτερον κύριος τῆς Προβιγκίας ἐγένετο ὁ Χιλδεβέρτος Γ', ὁ ὁποῖος ἥνωσε τὰ δύο βασίλεια τῆς Αὐστρασίας καὶ τῆς Βουργουνδίας, ἅτινα διενεμήθησαν καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ Δαγοβέρτου. Ἡ Προβιγκία μετέσχε τῆς κατὰ τῆς αὐστρασιακῆς κυριαρχίας ἑνώσεως, ἀλλ' ὁ Κάρολος Μαρτέλλος ὑπέταξεν αὐτήν. Τὸν Ζ' καὶ Η' αἰῶνα ἡ χώρα ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ὑπὸ ἐπιδρομέων Σαρακηνῶν, οἵτινες καὶ ἵδρυσαν πλείστας ἐγκαταστάσεις ἐν τῇ μεσογειακῇ ἀκτῇ τῆς Γαλλίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρλομάγνου, ἡ Προβιγκία περιῆλθεν εἰς τὸν Λοθάριον, ὅτε δὲ τὸ βασίλειον τούτου κατενεμήθη, ὁ υἱὸς τούτου Κάρολος ἔλαβεν ὑπὸ τὸν τίτλον «βασίλειον τῆς Προβιγκίας» τὴν μεταξὺ Ροδανοῦ, Ντυρὰνς καὶ Παραθαλασσίων Ἄλπεων χώραν (πρῶτον βασίλειον τῆς Προβιγκίας. 855—863). Τοῦ Καρόλου θανόντος ἄνευ διαδόχων, ἡ Προβιγκία περιῆλθεν εἰς τὸν Λουδοβῖκον Β' καὶ μετ' αὐτὸν εἰς Κάρολον τὸν Φαλακρόν. Τῷ 879 ὁ Μποζόν, διοικητὴς τῆς Προβιγκίας ἐπὶ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Λουδοβίκου Β', ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς (879—887) ὑπὸ συμβουλίου ἐξ ἐπισκόπων. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Λουδοβῖκος, γενόμενος ἀργότερον αὐτοκράτωρ, καὶ τοῦτον ὁ Οὖγος, υἱὸς τοῦ κόμιτος τῆς Ἄρλ. Οὗτος στρατεύσας κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βουργουνδίας Ροδόλφου Β' καὶ καταλαβὼν τὴν Λομβαρδίαν, συνῆψε συνθήκην πρὸς αὐτόν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐξεχώρησεν ἀντὶ τῆς Ἰταλίας, τὴν Προβιγκίαν εἰς τὸν Ροδόλφον Β' (933). Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας δύο αἰῶνας ἡ Προβιγκία ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ βασιλείου τῆς Βουργουνδίας, οἱ δὲ κόμιτες τῆς Ἄρλ εἶχον καὶ τὸν τίτλον τῶν κομίτων τῆς Προβιγκίας. Τῷ 1112, ἐκλιπόντων τῶν ἀρρένων ἀπογόνων τοῦ Μποζόν, ἡ Προβιγκία περιῆλθεν εἰς τὸν κόμιτα τῆς Βαρκελώνης Ραϋμόνδον Βερεγγάριον, ὅστις ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας τῶν κομίτων τῆς Βαρκελώνης, ὧν τελευταῖος ὁ Ραϋμόνδος-Βερεγγάριος Δ', ἀποθανὼν τῷ 1245. Ἡ κληρονόμος τούτου Βεατρίκη ἐνυμφεύθη Κάρολον τὸν Ἀνδηγαυϊκόν, νεώτατον ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Θ', οὕτω δὲ ἡ Προβιγκία περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀνδηγαυϊκὸν οἶκον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἡ χώρα παρέμεινεν ἐπὶ δύο αἰῶνας, θεωρουμένους ὡς αἰῶνας ἡρωϊκοὺς διὰ τὴν Προβιγκίαν. Τῷ 1481 ὁ Κάρολος Δ', κόμις τῆς Ἀνδηγαυΐας, ἐκληροδότησε τὴν Προβιγκίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΑ', ἔκτοτε δὲ αὕτη ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ γαλλικοῦ βασιλείου, διετήρησεν ὅμως ποιὰν αὐτοδιοίκησιν μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789), ὁπότε ἀφωμοιώθη διοικητικῶς πρὸς τὴν λοιπὴν Γαλλίαν.

— *[Λογοτεχν.]* Ἡ λογοτεχνία ἐν Προβιγκίᾳ ἔσχε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἀπὸ τοῦ Ι' μέχρι ΙΓ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ προβιγκιανὴ λογοτεχνία ἀπετέλει τὴν κυριωτέραν πνευματικὴν ἄνθησιν ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τῆς λογοτεχνίας ταύτης διεκόπη, λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἐν τῇ χώρᾳ περιπλοκῶν. Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων λογοτεχνικῶν μνημείων τῆς προβιγκιανῆς λογοτεχνίας τὰ ἀρχαιότερα εἶναι ποιήματα τῶν τρουβαδούρων, θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοδιδακτικοῦ περιεχομένου, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι ἓν ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ (τοῦ Ι' αἰῶνος), λυρικὰ ποιήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Παναγίαν καὶ διάφορα θρησκευτικὰ κηρύγματα (τοῦ ΙΒ' αἰῶνος). Ἡ προβιγκιανὴ ποίησις, ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ρωμανικῶν λαῶν, περιελάμβανε διάφορα εἴδη ποιημάτων, τὰ γνησιώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ canzones, ἤτοι τὰ ἐρωτικὰ γενικῶς ᾄσματα, τὰ albas, ἤτοι τὰ ᾄσματα τῆς αὐγῆς, τὰ sirventes, ἤτοι τὰ ὑπηρετικὰ ᾄσματα, πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεχομένου, συντιθέμενα πρὸς τιμὴν ἄρχοντός τινος, τὰ plants, ἤτοι τὰ ᾄσματα ἐρωτικῶν παραπόνων, τὰ prézies, ἤτοι πολεμικὰ ᾄσματα, τὰ tensons, ἤτοι ποιήματα ἁμίλλης, εἰς τρεῖς στροφάς, δι' ὧν τρεῖς ποιηταὶ ἐχειρίζοντο τὸ αὐτὸ θέμα κατὰ διάφορον τρόπον ἐν εἴδει διαλόγου, καὶ τὰ pastorela, ἤτοι τὰ ποιμενικά. Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς ποιήσεως ταύτης εἶναι ὁ Βερνάρδος ντὲ Βανταντούρ, ὁ Ζωφρὲ Ρυντέλ, ὁ Ραμπὼ Γ' τῆς Ὀράγγης, ὁ Ἀρνὼ ντὲ Μαρέϊγ, ὁ Ἀρνὼ Ντανιέλ, ὁ Μπερτρὰν ντὲ Μπόρν, ὁ Ζιρὼ ντὲ Μπορνέϊγ, ὁ Πιὲρ Βιντάλ, ὁ Ραϊμὸν ντὲ Μιραβάλ, ὁ Φολκὲ ντὲ Μαρσέϊγ, ὁ Ραϊμπὼ ντὲ Βακέϊρας, ὁ Πεϊρόλ, ὁ Αἰμερὶκ ντὲ Πεγκιλάν, ὁ Σαβαρὶκ ντὲ Μωλεόν, ὁ Γκιρὼ Ρικιέ, ἀκμάσαντες κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ δυνατοί, ἀλλὰ σκοτεινοὶ τὸ ὕφος σατιρικοί, Μαρκαμπρέν, Γκαβωντάν, Πέϊρ ντ' Ὠβὲρν κτλ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤκμασε καὶ τὸ ἔμμετρον διήγημα ἢ ἠθογραφικὸν μυθιστόρημα, κυριώτερον δεῖγμα τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἀριστουργηματικὸν μυθιστόρημα «Φλαμένκα», γραφὲν ὑπ' ἀγνώστου συγγραφέως περὶ τὸ 1235. Ἡ προβιγκιανὴ ποίησις δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πρωτότυπα καθαρῶς ἐπικὰ ἔργα, πλὴν τοῦ ἔπους τοῦ Γεράρδου ντὲ Ρουσιγιόν, ἐπὶ θέματος τοῦ καρολιγγείου κύκλου. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἐπικῶν ποιητῶν εἶναι ὁ Φιεραμπρά, ὁ Ζωφρὲ καὶ ὁ Μπλαντὲν ντὲ Κορνουάϊγ. Εἰς τὴν ἐπικὴν ποίησιν δύναται νὰ περιληφθῇ καὶ ἡ ἱστορικὴ ποίησις, ἥτις ἀφῆκεν ἀξιόλογα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἀπόσπασμα τῆς «Καταλήψεως τῆς Δαμιέττης», τὸ «Ἆσμα τῆς σταυροφορίας κατὰ τῶν Ἀλβηγινῶν», ἡ «Ἱστορία τοῦ πολέμου τῆς Ναβάρρας» ὑπὸ τοῦ Ἀνελιὲ κτλ. Ἐν Προβιγκίᾳ εἶχεν ἀκμάσει ἐπίσης καὶ τὸ θρησκευτικὸν θέατρον, ἀλλὰ τὰ δραματικὰ ἔργα τῆς περιόδου ταύτης ἀπωλέσθησαν σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, οἱ κυριώτεροι τῶν Προβιγκιανῶν τρουβαδούρων, ἕνεκα τοῦ πολέμου τῶν Ἀλβηγινῶν, μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, ἡ δὲ παραγωγὴ τῆς προβιγκιανῆς λογοτεχνίας περιωρίσθη εἰς ἔργα διδακτικά, ἐπιστημονικοῦ, ἠθικοῦ, ἢ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, τὰ σημαντικώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ θησαυρὸς» τοῦ Πέτρου ντὲ Κορμπιάκ, ἡ «Ἐρωτικὴ σύνοψις» τοῦ Μαφρὲ Ἐρμανγκὼ ντὲ Μπεζιὲρ (1288) κτλ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ προβιγκιανὴ γλῶσσα, ὡς φιλολογικὴ γλῶσσα, ἀνεπληρώθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς, αἱ δὲ τοπικαὶ διάλεκτοι περιέπεσαν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰδιωματισμῶν, καίτοι τινὲς τῶν καλῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐξηκολούθησαν νὰ γράφουν τὰ ἔργα των εἰς τὴν προβιγκιανὴν γλῶσσαν, ὡς εἶναι ὁ Μπελλὼ ντὲ λὰ Μπελλωντιέρ, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ὁ Αἰξουὰ Κλὰντ Μπρυύς, ὁ περίφημος συγγραφεὺς τῶν «Χριστουγέννων τοῦ Σαμπολὺ» (ΙΖ' αἰῶνος), ὁ ἀββᾶς Πυνὸ (ΙΗ' αἰὼν) κτλ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐνεφανίσθησαν πολλοὶ λαϊκοὶ ποιηταί, γράψαντες εἰς τὴν προβιγκιανὴν γλῶσσαν, ὡς εἶναι ὁ Ζασμέν, ὁ Συρὶλ καὶ ὁ Αὔγουστος Ριγκώ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδημιουργήθη ἰδιαιτέρα κίνησις ἐν Προβιγκίᾳ, ἥτις διεμορφώθη εἰς σχολὴν μὲ σκοπὸν τὴν διατήρησιν καὶ ἀποκάθαρσιν τῶν διαλέκτων τῆς προβιγκιανῆς γλώσσης καὶ τὴν ἐπαναχρησιμοποίησιν αὐτῆς ὡς φιλολογικῆς γλώσσης τῆς νοτίου Γαλλίας. Ἡ κίνησις αὕτη εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φελιμπρίζ*. Τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τοὺς νέους Προβιγκιανοὺς ποιητὰς ὑπὸ τοῦ Μιστράλ, ἐκ παλαιᾶς προβιγκιανῆς λέξεως, μὴ καλῶς ἐξηκριβωμένης ἐννοίας (πιθανῶς σημαινούσης τὸν νομοδιδάσκαλον). Ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς ταύτης, ἥτις ἱδρύθη τῷ 1854, ὑπῆρξεν ὁ Ρουμανίλ, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Μιστρὰλ καὶ ἑπτὰ ἄλλων νέων ποιητῶν εἶχε συγκαλέσει τότε εἰδικὸν συνέδριον παρὰ τὴν Ἀβινιόν, ὅπερ καθώρισε τοὺς σκοποὺς τῆς σχολῆς καὶ τὰ μέσα τῆς ἐπιδιώξεως αὐτῶν, διὰ τῆς συγκλήσεως συνεδρίων, ὀργανώσεως ἑορτῶν καὶ ἐκδόσεως περιοδικῶν. Μ. Δ. Β.

προβιγκιανός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Προβιγκίαν, ὁ τῆς Προβιγκίας.

— **προβιγκιανὴ *διάλεκτος***. Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα διακρίνεται εἰς δύο μεγάλας διαλέκτους: 1) εἰς τὴν βόρειον γαλλικὴν καὶ 2) εἰς τὴν νότιον γαλλικὴν ἢ *προβιγκιανὴν* (le provençal), ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ ἐν ἑκατέρᾳ εὐχρηστοῦντος ἄλλοτε καταφατικοῦ μορίου: εἰς τὴν «langue d'oïl» καὶ εἰς τὴν «langue d'oc» (ἤτοι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ oïl καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ oc). Ἡ τελευταία αὕτη διάκρισις καὶ ὀνομασία, μολονότι ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐπουσιώδους διαφορᾶς, ἦτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν χρήσει, καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὸ κῦρος καὶ τὴν φήμην τοῦ Dante, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διάκρισις. Ἡ προβιγκιανὴ παρουσιάζει πολλὰς κατὰ τόπους ποικιλίας, δι' ὃ καὶ διακρίνεται εἰς πολλὰς μικροτέρας διαλέκτους καὶ ἰδιώματα, καὶ δὴ εἰς τὴν *γασκωνικὴν* (le gascon), τὴν *λαγκεδοκικὴν* (le languedocien), τὴν *λιμουσικὴν* (le limousin), τὴν ***κυρίως προβιγκιανήν***, τὴν τῆς *Σαβοΐας*, τὰ ἰδιώματα τῆς ***γαλλικῆς*** *Ἑλβετίας* (Suisse romande) κλ. Ἡ φωνητικὴ τῆς προβιγκιανῆς εἶναι κατὰ πολὺ συντηρητικωτέρα καὶ ἀρχαϊκωτέρα ἀπὸ τὴν τῆς βορείου γαλλικῆς καὶ διὰ τοῦτο πλησιεστέρα πρὸς τὴν λατινικήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προῆλθον—ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι ρωμανικαὶ γλῶσσαι—διὰ χωριστῆς ἑκατέρα ἐξελίξεως. Ὀλίγα παραδείγματα ἀρκοῦν, ὅπως καταστήσουν τοῦτο φανερόν: λατ. habere, προβιγκ. aver—γαλλ. avoir, λατ. amicum—προβ. amic—γαλλ. ami, λατ. amatam—προβιγκ. amada—γαλλ. aimée, λατ. feminam—προβιγκ. femena—γαλλ. femme, λατ. bonitatem—προβιγκ. bontad—γαλλ. bonté κ.οὕ.κ. Ὄχι μικρότεραι εἶναι αἱ μορφολογικαὶ καὶ λεξιλογικαὶ διαφοραί. Οἱ τύποι τοῦ ἄρθρου τῆς προβιγκιανῆς εἶναι ἑν. ὀν. le, αἰτ. lo, πληθ. li, los διὰ τὸ ἀρσενικόν, la—las διὰ τὸ θηλυκόν. Τὰ ἀπαρέμφατα λήγουν εἰς —ar, —ere, —re καὶ —ir, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ λατινικὰ εἰς —are, —ere (τῆς δευτέρας συζυγίας), —ere (τῆς τρίτης λατινικῆς συ-

Digitized by Google

ζυγίας) καὶ —ire, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ προῆλθον. Ὁ χῶρος δὲν ἐπιτρέπει λεπτομερεστέραν ἀπαρίθμησιν τῶν γνωρισμάτων καὶ διαφορῶν τῆς προβιγκιανῆς, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τῶν κατὰ τόπους ποικιλιῶν αὐτῆς. Ἡ προβιγκιανὴ ἐχρησιμοποιήθη ἐνωρὶς ὡς γλῶσσα σπουδαίας λογοτεχνίας (βλ. ἀνωτ.), μετὰ τὴν ἀνύψωσιν ὅμως τῶν Παρισίων εἰς μέγα πολιτικόν, καλλιτεχνικὸν καὶ ἐν γένει ἐκπολιτιστικὸν κέντρον ἡ λογοτεχνικὴ ἀκμὴ τῆς νοτίου Γαλλίας βαθμηδὸν κατέπιπτε, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἡ τῆς προβιγκιανῆς διαλέκτου, ἡ ὁποία οὕτως ὑπεβιβάσθη εἰς ἐπαρχιακὸν ἰδίωμα, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ γλῶσσα ὡρισμένου τμήματος τῆς Β. Γαλλίας, τῆς Ile-de-France, ἀνυψώθη εἰς κοινὴν καὶ ἐθνικὴν γλῶσσαν τῶν Γάλλων. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

προβιδοφόρμιον (τὸ) (Providoformium) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ἡ ἕνωσις τριβρωμιο-β-ναφθόλη. Εἶναι κόνις κιτρινωπή, ἄοσμος, χρησιμεύουσα πρὸς ἐπίπασιν πληγῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ ἀκαθάρτων τοιούτων. Τὸ σκεύασμα φέρεται ἐπίσης καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν βάμματος περιέχοντος 5 % ἐξ αὐτοῦ. Κ. Γ. Μ.

Προβίνου *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο φρουρίων τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισε κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 11) ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Προβίστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παλαιοκώμη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Πρόβλακας *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα τοῦ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἄκανθον (νῦν Ἰερισσὸν) ἰσθμοῦ, ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι λοφώδης καὶ εὔφορος, παράγουσα σιτηρά, ἔλαιον, οἶνον, ἑσπεριδοειδῆ, ὀπώρας καὶ κτηνοτροφικά. Εἰς τὸ στενότερον μέρος τοῦ ἰσθμοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι πλάτους 2.200 μ., δεικνύονται τὰ ἴχνη τῆς διώρυγος, τὴν ὁποίαν εἶχε διατάξει νὰ σκαφῇ ὁ Ξέρξης, ὅτε ἐξεστράτευε κατὰ τῆς Ἑλλάδος (*Ἡρόδ. Ζ'*, 22), διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὁ στόλος του τὸν τρικυμιώδη Ἄθων. Ἡ διῶρυξ αὕτη ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἰερισσοῦ μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Μουλιανῆς (Σιγγιτικοῦ κόλπου) καὶ ἠκολούθει γραμμὴν ἑλικοειδῆ, μήκους 2.450 μ, τοῦ μεγίστου ὕψους φθάνοντος μόλις 14.6 μ. Ἡ τομὴ αὕτη σήμερον διακόπτεται ὑπὸ τῶν προσχώσεων, παρουσιάζεται δὲ ἑκασταχοῦ ὡς λεκανοειδὴς τάφρος βάθους 2 ἕως 3 μέτρων. Ι. Σ. Σ.

—**Πρόβλακας** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κολπίζων ὅρμος ἀποτελῶν τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου καὶ σχηματιζόμενος μεταξὺ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Ξέρξου καὶ τῆς Β. καὶ Α. τοιαύτης τῆς Χαλκιδικῆς νησῖδος Ἀμμολιανῆς ἢ Μουλάρας (πλάτ. 40°22' Β., μῆκ. 23°57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos). Σ. Ε. Λ.

προβλεπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς νὰ προβλέπῃ, νὰ προϋπολογίζῃ τὸ μέλλον, προορατικός, προνοητικός: «τὸ προβλεπτικὸ μυρμήγκι».

προβλεπτικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ προβλεπτικοῦ, προνοητικότης.

προβλέπω, *ἀόρ. ἐπρόβλεψα*· βλέπω ἐκ τῶν προτέρων, προνοῶ, φροντίζω ἐγκαίρως: «δὲν ἐπρόβλεψα νὰ ἐξασφαλίσω τὰ εἰσοδήματά μου» || προϋπολογίζω: «αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ νόμου περιπτώσεις», «τὰ προβλεπόμενα ἔσοδα» || μὲ ἀόρ. *προεῖδα*· προμαντεύω, προαισθάνομαι: «προβλέπω συμφοράς», «προεῖδε τὸν θάνατόν του».

πρόβλεψις, *—εως* (ἡ)· ὅ,τι προβλέπει τις, ὅ,τι ὑπολογίζει ἐκ τῶν προτέρων: «δὲν ἐπλανήθη εἰς τὰς προβλέψεις του» || ἐμπορικῶς, ποσὸν διατεθειμένον παρὰ τοῦ ἀποδέκτου διὰ τὴν πληρωμὴν συναλλαγματικῆς.

— ***προβλέψεως ἐξισώσεις*** *[Στατιστ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐξισώσεις προβλέψεως* ἢ *ἐκτιμήσεως* ἢ καὶ γενικώτερον *ἐξισώσεις παλινδρομήσεως* (équations de régression) ἐν τῇ τεχνικῇ στατιστικῇ παριστῶμεν συμπληρωματικὴν μέθοδον ἐρεύνης τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θεωρίας τῆς *συσχετίσεως* (βλ. λ.). Οὕτως, ἐνῷ ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως, ἀριθμητικῶς, ἐκφράζει τὸν βαθμὸν τῆς ἐνυπαρχούσης ἀλληλεξαρτήσεως μεταξὺ δύο φαινομένων ἢ καὶ πλειόνων ἐν τῷ χώρῳ ἢ τῷ χρόνῳ, αἱ ἐξισώσεις προβλέψεως ἐπιτρέπουσι τὸν καθορισμὸν τῶν λόγων ἐξαρτήσεως τῶν κινήσεων τῶν διαφόρων φαινομένων μεταξὺ αὐτῶν. Προκειμένου περὶ δύο μεταβλητῶν, ἀντιστοιχοῦσιν αὗται εἰς τὸ πρόβλημα: «Εἰς ποίαν ἀλλαγὴν τῆς τιμῆς τοῦ φαινομένου Χ ἀντιστοιχεῖ ἡ ἀλλαγὴ τῆς τιμῆς α τοῦ φαινομένου Ψ;». Καὶ γενικώτερον ὅθεν, ὅταν πρόκειται περὶ πλειόνων μεταβλητῶν, αἱ ἐξισώσεις προβλέψεως ἐξετάζουσι τὰς μεταβολὰς τῆς τιμῆς τῶν Ψ, Ζ, Ω ὡς πρὸς τὴν τοῦ Χ, τοῦ Χ, Ζ, Ω, ὡς πρὸς τὴν τοῦ Ψ κλπ.

I. Ἐὰν ὅθεν θεωρήσωμεν δύο μεταβλητὰ Χ καὶ Ψ συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα γραμμικῶς διὰ τῶν σχέσεων $X = \alpha\Psi + \beta$ καὶ $\Psi = \alpha' X + \beta'$, μεταθέσωμεν δὲ τοὺς ἄξονας παραλλήλως πρὸς ἑαυτοὺς εἰς τὸ σημεῖον $M(\bar{x}, \bar{y})$, ἔνθα $\bar{x} = \frac{\Sigma X}{\nu}$, $\bar{y} = \frac{\Sigma \Psi}{\nu}$, δηλαδὴ εἰς τὸ κέντρον βαρύτητος τῆς κατανομῆς τῶν Χ καὶ Ψ, τότε αἱ δύο ἄνω ἐξισώσεις γράφονται, $x = \alpha y$, $y = \alpha' x$, ὅτε διὰ καθορισμὸν τῶν α καὶ α' καθιστῶμεν ἐλάχιστα τὰ $\Sigma(x - \alpha y)^2$ καὶ $\Sigma(y - \alpha' x)^2$.

Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα ὑφίστανται διὰ $\alpha = \frac{\Sigma xy}{\Sigma y^2}$ καὶ $\alpha' = \frac{\Sigma xy}{\Sigma x^2}$, ἐπειδὴ δὲ $\Sigma x^2 = \nu\sigma^2_x$ καὶ $\Sigma y^2 = \nu\sigma^2_y$, ἔτι δὲ $\Sigma xy = \varrho.\nu.\sigma_x.\sigma_y$, αἱ δύο ἐξισώσεις γράφονται τιθεμένου $\frac{\Sigma xy}{\nu}$ A (xy).

$$y = \frac{A(xy)}{\sigma^2_x} x \text{ καὶ } x = \frac{A(xy)}{\sigma^2_y}.y \text{ ἢ καὶ}$$

$$y = \varrho\frac{\sigma_y}{\sigma_x} x \text{ καὶ } x = \varrho\frac{\sigma_x}{\sigma_y}.y$$

Ἐπειδὴ ὅμως $x = X - \bar{X}$ καὶ $y = \Psi - \bar{y}$, αὗται λαμβάνουσι τελικῶς τὴν ἀκόλουθον μορφήν:

$$\Psi = \bar{y} + \varrho\frac{\sigma_y}{\sigma_x}(X - \bar{x})$$

$$X = \bar{x} + \varrho\frac{\sigma_x}{\sigma_y}(\Psi - \bar{y})$$

ἂν δὲ τεθῇ $\beta_1 = \varrho\frac{\sigma_x}{\sigma_y}$, $\beta_2 = \varrho\frac{\sigma_y}{\sigma_x}$, τότε ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον γράφονται $X = \bar{x} + \beta_1(\Psi - \bar{y})$ καὶ

$$\Psi = \bar{y} + \beta_2(x - \bar{x})$$

καὶ ἀποτελοῦσι τὴν μᾶλλον εὔχρηστον μορφὴν τῶν ἐξισώσεων προβλέψεως μεταξὺ δύο μεταβλητῶν. Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη δίδει τὰς τιμὰς τοῦ Ψ, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ Χ, ἡ δὲ δευτέρα, ὁμοίως, τὰς τοῦ Χ διδομένων τῶν τοῦ Ψ.

Εἰδικώτερον οἱ συντελεσταὶ β_1 καὶ β_2 καλοῦνται *συντελεσταὶ ἁπλῆς προβλέψεως* ἢ *παλινδρομήσεως*, καθόσον συναρτήσει τούτων δυνάμεθα νὰ προΐδωμεν ὅτι εἰς πᾶσαν αὔξησιν μιᾶς μονάδος τοῦ Χ δέον νὰ ἀναμένηται αὔξησις τοῦ Ψ κατὰ β_2 ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτοῦ καὶ εἰς πᾶσαν αὔξησιν τοῦ Ψ κατὰ μονάδα, ἡ ἀναμενομένη αὔξησις τοῦ Χ ἔσται β_1 ἀπὸ τοῦ μέσου τούτου.

Ἐπειδὴ δὲ β_2 εἶναι ὁ γωνιώδης συντελεστὴς τῆς πρώτης εὐθείας προβλέψεως $\Psi = \bar{y} + \beta_2 (X - \bar{x})$, οὗτος θὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν τριγωνομετρικὴν ἐφαπτομένην τῆς γωνίας, ἣν σχηματίζει ἡ εὐθεῖα αὕτη μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν Χ, δηλαδὴ ἐφ. $\omega = \beta_2$ καὶ β_1 ὁ γωνιώδης συντελεστὴς τῆς δευτέρας εὐθείας προβλέψεως $X = \bar{x} + \beta_1 (\Psi - \bar{y})$ θὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν τριγωνομετρικὴν ἐφαπτομένην τῆς γωνίας, ἣν σχηματίζει ἡ δευτέρα εὐθεῖα μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν Ψ, ἤτοι ἐφ. $\vartheta = \beta_1$. Ἐπειδὴ δὲ νῦν, τῶν ἀξόνων ὄντων ὀρθογωνίων, ἡ συμπληρωματικὴ γωνία τῆς θ εἶναι ἡ θ', δηλαδὴ ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ἡ δευτέρα εὐθεῖα μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν Χ, θὰ ἔχωμεν ἐφ $\vartheta' = $ σφθ ἤτοι $\vartheta' = \frac{\pi}{2} - \vartheta$ καὶ ἑπομένως ἡ ὑπὸ τῶν δύο εὐθειῶν σχηματιζομένη γωνία φ θὰ δίδηται ὑπὸ

$$\text{ἐφ. } \varphi = \text{ἐφ}(\vartheta' - \omega) = \text{ἐφ}\left[\frac{\pi}{2} - (\vartheta + \omega)\right] = \text{συφ}\,[\omega + \vartheta] =$$

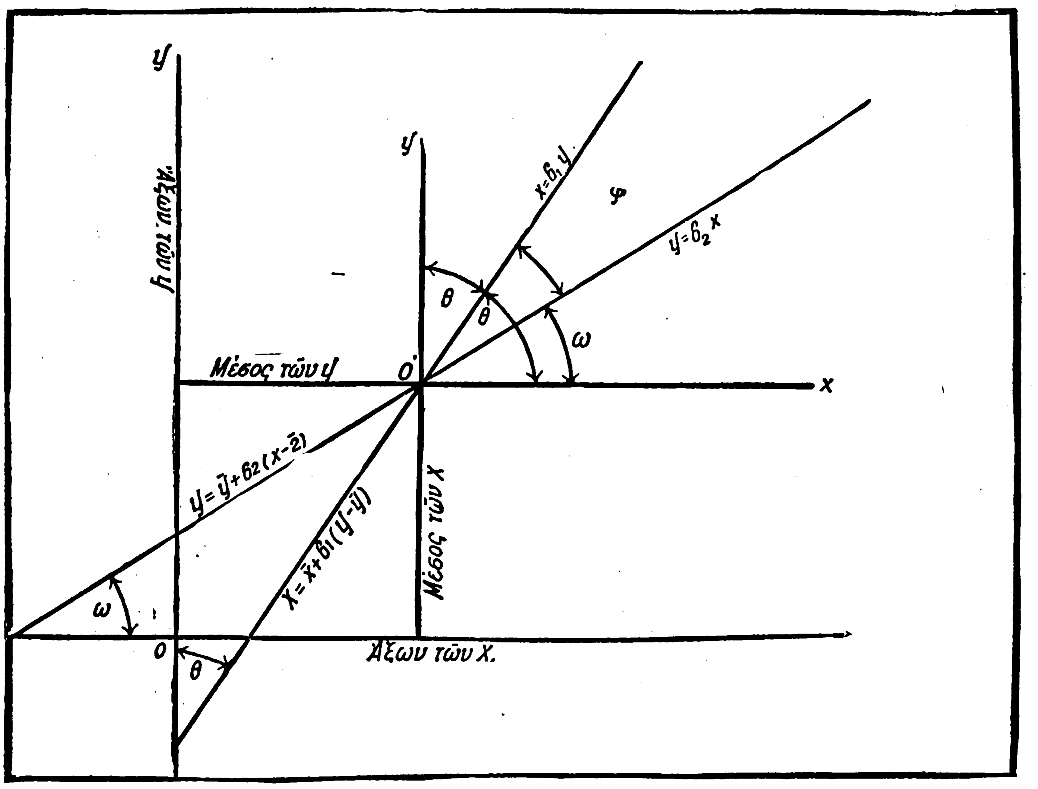

Προβλέψεως ἐξισώσεις.

$$= \frac{\text{σφ}\,\omega\,\text{σφ}\,\vartheta - 1}{\text{σφ}\,\omega + \text{σφ}\,\vartheta}, \text{ ἀλλὰ σφ } \omega = \frac{1}{\text{ἐφ}\,\omega} = \frac{1}{\beta_2} \text{ καὶ σφθ} =$$

$$= \frac{1}{\text{ἐφ}\,\vartheta} = \frac{1}{\beta_1}, \text{ ὅθεν}$$

$$\text{ἐφ } \varphi = \frac{1 - \beta_1\,\beta_2}{\beta_1 + \beta_2}$$

καὶ ἀντικαθιστῶντες τὰ β_1 καὶ β_2 διὰ τῶν ἴσων αὐτῶν, $\beta_1 = \varrho\frac{\sigma_x}{\sigma_y}$, $\beta_2 = \varrho\frac{\sigma_y}{\sigma_x}$, λαμβάνομεν μετὰ τὰς πράξεις κλπ.

$$\text{ἐφ } \varphi = \frac{\sigma^2_x\,.\,\sigma^2_y - A^2(xy)}{A(xy)\,[\sigma^2_x + \sigma^2_y]}$$

Ἐὰν αἱ κατανομαὶ τῶν Χ καὶ Ψ εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων, $A(xy) = 0$, ὅτε ἐφ. $\varphi = \infty$, δηλαδὴ $\varphi = \frac{\pi}{2}$, ἤτοι αἱ δύο εὐθεῖαι παλινδρομήσεως εἶναι κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας, ἐὰν $A^2(xy) = \sigma_x{}^2\sigma^2_y$ ἐφ $\varphi = 0$, δηλαδὴ $\varphi = 0$ ἢ π, ἤτοι αἱ δύο εὐθεῖαι ἢ ταυτίζονται (ἄμεσος συσχέτισις) ἢ ἀποτελοῦσιν ἡ μία προέκτασιν τῆς ἄλλης (ἔμμεσος συσχέτισις). Τὸ ἐλάχιστον ὑφίσταται τῆς φ διὰ $\sigma^2_x = \sigma^2_y$, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς στροφὴν τῶν ἀξόνων κατὰ γωνίαν $\Phi = 45^0$ περὶ τὴν ἀρχήν.

II. Ἐὰν τὰ ὑπ' ὄψιν μεταβλητὰ εἶναι πλείονα καὶ μεταξὺ τούτων ὑφίσταται γραμμικὴ σχέσις τῆς μορφῆς $X_1 = \alpha + \beta X_2 + \gamma X_3 + \delta X_4 + \ldots\ldots$, τότε ἡ ἐξίσωσις μερικῆς προβλέψεως τοῦ X_1, ὡς πρὸς X_2, $X_3 \ldots$ καθορίζεται μετατιθεμένων τῶν ἀξόνων παραλλήλως ἑαυτοῖς καὶ προσδιοριζομένων τῶν σταθερῶν ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ὅπως

$$\Sigma(x_1 - \beta x_2 - \gamma x_3 - \ldots)^2$$

καταστῇ ἐλάχιστον. Ἐὰν πρὸς εὐκολίαν περιορισθῶμεν εἰς τὰς τρεῖς πρώτας μεταβλητάς, εὑρίσκομεν ὡς ἐξισώσεις κανονικὰς τάς:

$$\Sigma(x_1\,x_2) = \beta\Sigma(x^2_2) + \gamma\Sigma(x_2\,x_3) \quad (1)$$

$$\Sigma(x_1\,x_3) = \beta\Sigma(x_2 x_3) + \gamma\Sigma(x^2_3) \quad (2)$$

$$\text{ἀλλὰ } (\Sigma x_1 x_2) = N\varrho_{12}\sigma_1\sigma_2,\ \Sigma(x_1 x_3) =$$
$$= N\varrho_{13}\sigma_1\sigma_3,\ \Sigma(x_2 x_3) = N\varrho_{23}\sigma_2\sigma_3,\ \Sigma(x_2{}^2) =$$
$$= N\sigma^2_2,\ \Sigma(x^2_3) = N\sigma^2_3$$

ἀντικαθιστῶντες εἰς τὰς σχέσεις (1) καὶ (2) λαμβάνομεν

$$\beta\sigma_2 + \gamma\sigma_3\varrho_{23} = \sigma_1\varrho_{12}$$

$$\beta\sigma_2\varrho_{23} + \gamma\sigma_3 = \sigma_1\varrho_{13} \text{ ἢ}$$

$$\beta = \frac{\sigma_1}{\sigma_1} \cdot \frac{\varrho_{12} - \varrho_{13}\varrho_{23}}{1 - \varrho^2_{23}} \text{ καὶ } \gamma = \frac{\sigma_1}{\sigma_3} \cdot \frac{\varrho_{13} - \varrho_{12}\varrho_{23}}{1 - \varrho^2_{23}}$$

ἤτοι ἡ ἐξίσωσις $x_1 = \beta x_2 + \gamma x_3$ γράφεται

$$\frac{x_1}{\sigma_1} = \frac{x_2}{\sigma_2} \cdot \frac{\varrho_{12} - \varrho_{13} \cdot \varrho_{23}}{1 - \varrho^2_{23}} + \frac{x_3}{\sigma_3} \cdot \frac{\varrho_{13} - \varrho_{12} \cdot \varrho_{23}}{1 - \varrho^2_{23}}$$

$$\text{ἢ καὶ } \frac{x_1}{\sigma_1} = \frac{x_2}{\sigma_2} \cdot \beta_{12\cdot3} + \frac{x_3}{\sigma_3}\beta_{13\cdot2}$$

τῶν $\beta_{12\cdot3}$ καὶ $\beta_{13\cdot2}$ καλουμένων *συντελεστῶν μερικῆς προβλέψεως* τοῦ μεταβλητοῦ x_1 ὡς πρὸς x_2, τοῦ x_3 μὴ λαμβανομένου πρὸς στιγμὴν ὑπ' ὄψιν, καὶ τοῦ x_1, ὡς πρὸς x_3, τοῦ x_2 μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει προσκαίρως, τῶν

$$\beta_{12\cdot3} = \frac{\varrho_{12} - \varrho_{13} \cdot \varrho_{23}}{1 - \varrho^2_{23}},\quad \beta_{13\cdot2} = \frac{\varrho_{13} - \varrho_{12} \cdot \varrho_{23}}{1 - \varrho^2_{23}}$$

Digitized by Google

Ἡ ὡς ἄνω ἐξίσωσις γράφεται τιθεμένου

$$x_1 = X_1 - \overline{X}_1, x_2 = X_2 - \overline{X}_2, x_3 = X_3 - \overline{X}_3$$

$$\frac{X_1 - \overline{X}_1}{\sigma_1} = \frac{X_2 - \overline{X}_2}{\sigma_2} \cdot \beta_{12\cdot 3} + \frac{X_3 - \overline{X}_3}{\sigma_3} \beta_{13\cdot 2}$$ ἢ καὶ

$$X_1 = \frac{\sigma_1}{\sigma_2} \cdot \beta_{12\cdot 3} X_2 + \frac{\sigma_1}{\sigma_3} \cdot \beta_{13\cdot 2} X_3 +$$

$$+\left(\overline{X}_1 - \frac{\sigma_1}{\sigma_2} \beta_{12\cdot 3} \overline{X}_2 - \frac{\sigma_1}{\sigma_3} \beta_{13\cdot 2} \overline{X}_3\right)$$ καὶ τιθεμένου

$$\alpha = \overline{X}_1 - \frac{\sigma_1}{\sigma_2} \cdot \beta_{12\cdot 3} \overline{X}_2 - \frac{\sigma_1}{\sigma_3} \cdot \beta_{13\cdot 2} \overline{X}_3$$ ἡ ἐξίσωσις μερικῆς παλινδρομήσεως γράφεται

$$X_1 = \alpha + \frac{\sigma_1}{\sigma_2} \cdot \beta_{12\cdot 3} X_2 + \frac{\sigma_1}{\sigma_3} \cdot \beta_{13} X_3$$

καὶ γενικῶς προκειμένου περὶ ν μεταβλητῶν X_0, X_1, X_2 ...... θέτομεν:

$$z = \frac{X - M}{\sigma}$$

ἔνθα M ὁ μέσος τῶν X καὶ σ τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου, ὅτε ἡ ἐξίσωσις μερικῆς προβλέψεως γράφεται:

$$z_0 = b_{01.23\ldots\nu} z_1 + b_{02.13\ldots\nu} z_2 + \ldots + b_{0\nu.123.\ \nu-1} z_\nu$$

καὶ αἱ σταθεραὶ ταύτης ὑπολογίζονται ὡς ἀνωτέρω Οὐχ ἧττον οἱ συντελεσταὶ μερικῆς παλινδρομήσεως $b_{0\nu.12\ldots\nu-1}$ δίδονται ὑπὸ

$$b_{0\nu.12\ldots\nu-1} = \frac{-(-1)^\nu \Delta_{0\nu}}{\Delta_{00}}$$

ἔνθα $\Delta_{0\nu}$, Δ_{00} δύο ἐλάσσονες ὁρίζουσαι, αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῆς μείζονος Δ δι' ἀπαλοιφῆς τῆς ὑπὸ τῶν δεικτῶν ἐμφαινομένων στηλῶν καὶ γραμμῶν καί:

$$\Delta = \begin{vmatrix} 1 & \rho_{01} & \rho_{02} & \ldots\ldots & \rho_{0\nu} \\ \rho_{01} & 1 & \rho_{12} & \ldots\ldots & \rho_{1\nu} \\ \rho_{02} & \rho_{12} & 1 & \ldots\ldots & \rho_{2\nu} \\ \ldots & \ldots & \ldots & \ldots\ldots & \ldots \\ \rho_{0\nu} & \rho_{1\nu} & \rho_{2\nu} & \ldots\ldots & 1 \end{vmatrix}$$

Ἐξυπακούεται ὅτι αἱ ἐξισώσεις μερικῆς προβλέψεως δὲν εἶναι πλέον εὐθεῖαι γραμμαί, ἀλλὰ καμπύλαι.

Ἐφαρμογαί. Πρῶτος τὰς ἐξισώσεις προβλέψεως ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἄγγλος ἀνθρωπολόγος Sir Françis Galton κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ διενεργουμένην ἔρευναν ἐπὶ τῆς κληρονομικότητος τῶν χαρακτήρων, ζητήσας διὰ τούτων ν' ἀνεύρῃ ὑπὸ ποίαν μορφὴν ἐκδηλοῦται αὕτη. Ἐθεώρησε τὸ ἀνάστημα καὶ παρέστησε διὰ σημείου ἔν τινι ἐπιπέδῳ τὸ ζεῦγος, ὅπερ ἐσχηματίζετο ὑπὸ τοῦ ἀναστήματος ἑνὸς ἀτόμου καὶ τοῦ μέσου ἀναστήματος τῶν γονέων αὐτοῦ. Παρατηρήσεις ἐπὶ 928 ἀτόμων ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ καθορίσῃ πίνακα διπλῆς εἰσόδου, οὕτινος αἱ γραμμαὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς διαιρέσεις τοῦ ἀναστήματος τῶν γονέων, αἱ στῆλαι εἰς βαθμοὺς ἀναστήματος τῶν τέκνων. Ἐν ἑκάστῃ θυρίδι, εἰς τὴν συνάντησιν τῆς γραμμῆς καὶ στήλης ἐνέγραψε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων, ὧν τὸ ἀνάστημα ἀντεστοίχει εἰς τὸν σημειούμενον βαθμὸν ὑπὸ τῆς ἐπικεφαλίδος τῆς γραμμῆς. Ἐν ἑκάστῃ γραμμῇ ἀκολούθως καθώρισεν ὁ Galton τὸ μέσον ἀνάστημα τῶν τέκνων, ἅτινα προήρχοντο ἐκ γονέων, ὧν τὸ ἀνάστημα ἀντεστοίχει πρὸς τὴν γραμμήν. Γραφικῶς, πρὸς ἀναπαράστασιν τῶν δεδομένων διῄρεσε τὸν πίνακα εἰς 4 ἴσα μέρη διὰ δύο ὀρθογωνίων ἀξόνων καὶ ἐπὶ τοῦ ἄξονος ΟΧ ἔλαβε τὰ ἀναστήματα τῶν τέκνων, ἐπὶ τοῦ ἄξονος ΟΨ τὰ τῶν γονέων, τῶν ἀναστημάτων τούτων μετρηθέντων ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτῶν, οὕτως ὥστε ἡ ἀρχὴ τῶν συντεταγμένων νὰ εὑρίσκηται εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον, ὅπερ παριστᾷ ἓν ζεῦγος σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ μέσου ἀτόμου καὶ τοῦ μέσου γονέως. Ἐὰν τὸ ἀνάστημα τοῦ τέκνου εἰς ἡλικίαν ἐφηβικὴν ἦτο ἀνεξάρτητον τοῦ ἀναστήματος τῶν γονέων αὐτοῦ, τὰ παραστατικὰ σημεῖα τῶν ζευγῶν, γονέως καὶ τέκνου, θὰ κατενέμοντο ἀδιαφόρως ἑκατέρωθεν τοῦ κατακορύφου ἄξονος, ἀνεξαρτήτως τοῦ πατρικοῦ ἀναστήματος, ὁ Galton ὅμως διεπίστωσεν ὅτι τὰ μέσα σημεῖα τῶν γραμμῶν ἔκειντο, σχεδόν, ἐπ' εὐθείας γραμμῆς διερχομένης διὰ τοῦ κέντρου τῶν συντεταγμένων καὶ ὅτι ἐπαλινδρόμει αὕτη πρὸς τὸν ἄξονα, ἐφ' οὗ ὅλοι οἱ μέσοι θὰ συνεσωρεύοντο, ἐὰν αἱ ἡλικίαι τῶν τέκνων δὲν θὰ εἶχον γενικῶς οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν γονέων. Οὕτως δὲ ὁ νόμος ἀποτελεῖ τὴν ὑποστροφὴν πρὸς τὸν μέσον τύπον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῶν ἐξισώσεων προβλέψεως ὡς ἐξισώσεων παλινδρομήσεως (Natural Inheritance). Κατωτέρω ἀναφέρομεν ἐνίας ἐφαρμογὰς τῶν ἐξισώσεων προβλέψεως εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστήμας.

Βιολογία. Ἐπειδὴ οἱ δακτύλιοι, οἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀρίγγης καθορίζουσι τὴν ἡλικίαν αὐτῆς, καθόσον καθ' ἕκαστον ἔτος προστίθεται εἷς τοιοῦτος, ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ μήκους τούτων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δακτυλίων αὐτῶν συσχέτισις. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἁλιευτικῆς ὑπηρεσίας τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ ἐπὶ 554 παρατηρήσεων (ἀριγγῶν) καθωρίσθη ὅτι μεταξὺ μήκους καὶ δακτυλίων ὑφίσταται ἡ ἑξῆς σχέσις:

$$\frac{\text{Μῆκ.} - 31{,}778 \text{ ἑκατ.}}{1{,}335 \text{ ἑκατ.}} = \frac{\text{ἀρ. δακτυλ.} - 7{,}0578}{1{,}521} .0{,}528,$$

ἡ δὲ ἐπιτευχθεῖσα πρόβλεψις δηλοῦται διὰ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Ἀριθμὸς δακτυλίων.	*Μῆκος ὑπολογισθέν.* ἑκατ.	*Μέσον μῆκος ἐκ παρατηρήσεως.* ἑκατ.
4	30.36	30.17
5	30 82	30.85
6	31.29	31.31
7	31.75	31.65
8	32.21	32.25
9	32.68	32.92
10	33 11	33 07
11	33.60	33.3

Χημεία. Ὁ Ν. Χ. Ρουσσόπουλος δι' ἀνακοινώσεώς του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν (ἔτος 1931, τόμος 6ος τεῦχος 8ον, Νοέμβριος) καθώρισε τὴν ὑπάρχουσαν σχέσιν (σχετικῆς ἀναλογίας) μεταξὺ σακχάρου καὶ διαλυτῶν στερεῶν οὐσιῶν (στερεοῦ ἐκχυλίσματος) εἰς κορινθιακὰς σταφίδας ἐσοδείας 1930 διὰ τῆς ἐξισώσεως προβλέψεως

$$\Psi = 66{,}1 + 0{,}657\ (X - 75{,}3)$$

ἔνθα Ψ τὸ σάκχαρον καὶ Χ τὸ στερεὸν ἐκχύλισμα ἐπὶ τοῖς %.

Δασολογία. Ὁ Σουηδὸς ἀστρονόμος καὶ στατιστικὸς Charlier καθώρισε τὴν ἐνυπάρχουσαν σχέσιν μεταξὺ τοῦ ὕψους 330 ἐλατῶν ἀπὸ 3—4 ἐτῶν καὶ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος διὰ τῆς ἐξισώσεως προβλέψεως $\Psi = 2{,}97X + 6{,}77$ ἔνθα Ψ τὸ ὕψος καὶ Χ ἡ αὔξησις τοῦ τελευταίου ἔτους.

Βιομετρία. Ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀθανασιάδου καθωρίσθη διὰ τὸ ἔτος 1924 ἡ ὑφισταμένη σχέσις ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν μεταξὺ τῶν κατ' αὐτὸ νυμφευθέντων διὰ τῆς ἐξισώσεως προβλέψεως

$$\Psi = 8{,}655 + 0{,}854X$$

$$X = 10{,}083 + 0{,}428\Psi$$

ἔνθα Ψ ἡ ἡλικία τῶν ἀνδρῶν καὶ Χ ἡ ἡλικία τῶν γυναικῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ γάμου αὐτῶν.

Κοινωνικὴ οἰκονομία: α') Ἐὰν διὰ Υ παρασταθῇ ἡ ζήτησις (παραγωγὴ) ἀγαθοῦ τινος καὶ διὰ Χ ἡ τιμὴ μονάδος αὐτοῦ, τότε ὁ νόμος τῆς ζητήσεως τούτου, θεωρουμένης τῆς ζητήσεως ὡς συναρτήσεως τῆς τιμῆς, διὰ τὴν σειρὰν τῶν παρατηρήσεων τῶν ν ἐτῶν, θὰ τεθῇ ὑπὸ

$$\Psi = \overline{y} + \beta_2 (X - \overline{x}) \text{ καὶ } X = \overline{x} + \beta_1 (\Psi - \overline{y})$$

ὅταν ἡ τιμὴ θεωρῆται ὡς συνάρτησις τῆς ζητήσεως. Ἀμφότεραι αἱ ἐξισώσεις αὗται ἐκφράζουσι τὸν ἐμπορικὸν δυναμικὸν νόμον τῆς ζητήσεως τοῦ ὑπ' ὄψιν προϊόντος. Οὕτως ὁ Ἀμερικανὸς Moore καθώρισε τὸν δυναμικὸν νόμον τῆς ζητήσεως διὰ τὰ κάτωθι γεωργικὰ προϊόντα: $x = 7{,}8 - 0{,}89y$ διὰ τὸν ἀραβόσιτον, $x = 6{,}93 - 1{,}045y$ διὰ τὴν βρόμην, $x = 3{,}61 - 0{,}764y$ διὰ τὸν χόρτον, $x = 15{,}75 - 1{,}22y$ διὰ τὰ γεώμηλα, ἔνθα χ ἡ τιμὴ καὶ ψ ἡ παραγωγή.

Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι αἱ τιμαὶ ὑψοῦνται ἐλαττουμένης τῆς παραγωγῆς καὶ ἀντιστρόφως. Ἐὰν π. χ. ἡ παραγωγὴ αὐξηθῇ κατὰ 10%, ἡ μεταβολὴ διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἀραβοσίτου εἶναι:

$7{,}8 - 0{,}89.10 = -1{,}1$, ἤτοι ἡ τιμὴ ἐλαττοῦται κατὰ 1,1 %· ἐὰν ὅμως ἡ παραγωγὴ αὐξάνῃ κατὰ 20 %, τότε ἡ τιμὴ ἐλαττοῦται κατὰ $7{,}8 - 0{,}89 \times 20 = 10$, ἤτοι κατὰ 10 %. Διὰ τὴν παραγωγὴν χωνεύματος εὗρε $x = -4{,}58 + 0{,}52y$ κλπ., δηλαδὴ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς εἰς τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα συνεπάγεται καὶ αὔξησιν τῆς τιμῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ γεωργικὰ προϊόντα. β) Ἡ παραγωγὴ τοῦ σίτου εἰς τὸ Κανσὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τῶν ἐτῶν 1890—1922 ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς θερμοκρασίας τῶν μηνῶν Ἰουνίου, Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου, ὅθεν ἡ ὑφισταμένη παλινδρόμησις μεταξὺ παραγωγῆς καὶ θερμοκρασιῶν (μέση) Ἰουνίου, Ἰουλίου, Αὐγούστου, εἶναι $X_1 = 1091{,}94 - 2{,}095X_2 - 7{,}394X_3 - 3{,}354X_4$, ἔνθα X_1 ἡ ἀπόδοσις κατὰ ἐκτάριον εἰς μποῦσελ, X_2, X_3, X_4 ἡ μέση θερμοκρασία εἰς F τῶν μηνῶν Ἰουνίου, Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Galton Françis*, Regression Towards Mediocrity in Hereditary Stature (1886), Family Likenes in Stature (1888). — *Pearson K.*, Régression Heredity and Panmixia (1896).— *Pearson K. — Alice Lee — L. Branley*, Moore Genetic Selection: Inheritance of Fertility in Man and of Fecundity in Thoroughbred Racehorses (1899).— *Hooker R. H.*, The correlation of the Weather and the Crops «Pearson K.» On the systematic fitting of curves to observations and measurements 1902 etc.

Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

πρόβλεψις (ἡ) (Problepsis *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γεωμετριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ψυχῶν ἀπαντῶντα εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πρόβλεψις ἡ πεποικιλμένη* (Problepsis ornata), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα κυλινδρικόν, κεφαλὴν μικροτάτην, κεραίας λεπτοτάτας καὶ ἐπιμήκεις, προθώρακα διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, πολυνευρωτάς, μὲ θαυμάσια ποικίλματα καὶ κηλῖδας φαιοκυανοπρασίνους. Δ. Ν. Π.

πρόβλημα (τό)· ὅ,τι προβάλλεται πρὸς λύσιν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς μαθηματικῶν θεωριῶν: «πρόβλημα ἀριθμητικόν, — ἀλγεβρικόν, — γεωμετρικὸν κττ.»· || συνεκδ. πᾶν ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἡ λύσις δὲν εἶναι προφανὴς ἢ εὔκολος: «τὸ πρόβλημα τῆς θεραπείας τοῦ καρκίνου,—τῆς φυματιάσεως»· || καθόλου, πᾶν ζήτημα, πᾶσα ὑπόθεσις, τῆς ὁποίας ἡ ἐξέλιξις προσκόπτει: «τὸ πρόβλημα τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ,— τῆς ἀνεργίας». — Ὑποκορ. *προβλημάτιον*, *προβληματάκι* (τό).

—*[Φιλοσοφ.] Πρόβλημα* καλεῖται ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ζήτημα ἢ ἐρώτημα ἀναμένον τὴν λύσιν. Τὰ κυριώτατα προβλήματα τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως εἶναι: τὸ πρόβλημα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος, ἡ οὐσία τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ οὐσία τῆς ζωῆς, ἡ γένεσις καὶ ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς, τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως καὶ τῶν ἀξιῶν, τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας ἐρευνῶνται συνήθως εἰς τὰς «εἰσαγωγὰς» εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Σ. Ν. Λ.

—*[Μαθημ.]* Καλεῖται *πρόβλημα* πᾶσα πρότασις εἰς τὰ μαθηματικά, ἐν ᾗ ζητεῖται νὰ εὑρεθῶσί τινα πληροῦντα ὡρισμένους ὅρους. Εἰς πᾶν πρόβλημα διακρίνομεν δύο εἴδη ἐννοιῶν: τὰ *δεδομένα* καὶ τὰ *ζητούμενα*. Τὰ προβλήματα ἐν γένει ὑπάγονται εἰς δύο μεγάλας κλάσεις: τὰ *δυνατὰ* καὶ τὰ *ἀδύνατα*· δηλαδὴ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουσι λύσιν τινὰ (μίαν ἢ περισσοτέρας ἢ καὶ ἀπείρους) καὶ ἐκεῖνα, ὧν ἡ λύσις εἶναι ἀδύνατος. Τὸ ἀδύνατον προβλήματός τινος προέρχεται ἐκ τῆς ἀντιφάσεως τῶν ὅρων αὐτοῦ πρὸς παραδεδεγμένα ἀξιώματα· π. χ. τὸ πρόβλημα τῆς κατασκευῆς τριγώνου διὰ τριῶν εὐθυγράμμων τμημάτων, ὧν τὸ ἓν ἴσον πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν δύο ἄλλων εἶναι ἀδύνατον, ὡς ἀντιφάσκον εἰς τὸ ἀξίωμα: ὅτι ἡ εὐθεῖα γραμμὴ εἶναι μικροτέρα τεθλασμένης ἐχούσης τὰ αὐτὰ πέρατα. Τῶν ἀδυνάτων προβλημάτων πρέπει νὰ διακριθῶσι τὰ ἁπλῶς *ἄλυτα*, τὰ ὁποῖα εἶναι τοιαῦτα ὄχι διότι δὲν ἔχουσι λύσεις, ἀλλὰ διότι ἀγνοεῖται ἡ ὕπαρξις ἢ μὴ αὐτῶν. Τοιαῦτα π. χ. ἄλυτα προβλήματα εἶναι ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς: τὸ ζήτημα ἂν ὁ $2^{\sqrt{2}}$ εἶναι ἢ οὐ ἀλγεβρικὸς ἀριθμός, ποία ἡ μορφὴ τῶν πρώτων ἀριθμῶν, τὸ περίφημον πρόβλημα τοῦ Fermat· ἐκ τῆς θεωρίας τῶν συνόλων: τὸ πρόβλημα τοῦ συνεχοῦς· ἐκ τῆς μηχανικῆς: τὸ πρόβλημα τῶν ν σωμάτων κ. ἄ. Τὸ πρόβλημα τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου διὰ τοῦ κανόνος καὶ διαβήτου δὲν εἶναι πλέον ἄλυτον, ἀλλ' ἀδύνατον. Παραμένει ὅμως εἰσέτι ἄλυτον τὸ πρόβλημα ὑπὸ τὴν ἑξῆς διατύπωσιν: Εἶναι δυνατὸν ὁ κύκλος νὰ τετραγωνισθῇ διὰ τεμαχισμοῦ εἰς πεπερασμένον ἀριθμὸν μερῶν; ἐνῷ ἀνάλογον πρόβλημα ἐν τῷ χώρῳ ἔχει λυθῇ διὰ τὸν κυβισμὸν τῆς σφαίρας. Ν. Γ.

προβληματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀποτελῶν οἱονεὶ πρόβλημα, ὁ ἀμφιβόλου λύσεως ἢ ἐξελίξεως: «ἡ ἐπιτυχία του εἶναι προβληματική».—Ἐπίρρ. ***προβληματικῶς***.

—*[Φιλοσ.] Προβληματικαὶ* (ἀμφίβολοι, ἀναποφάσιστοι) καλοῦνται αἱ κρίσεις, ἐν αἷς ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἄρνησις ἐμφαίνονται ὡς ἁπλῶς δυναταί. Προβληματικὰς φύσεις ὀνομάζει ὁ Goethe χαρακτῆρας, οἵτινες πρὸς οὐδεμίαν τῶν καταστάσεων, εἰς ἃς δύνανται νὰ εὑρεθῶσι, προσαρμόζονται καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς τούτων εὐχαριστοῦνται. Ἐντεῦθεν ἐπακολουθεῖ σφοδρὰ διαμάχη, ἐν ᾗ ἀναλίσκεται ὁ βίος ἄνευ ἀπολαύσεως. Σ. Ν. Λ.

προβληματώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ πρόβλημα, ἀμφίβολος, δυσχερής, ἄλλως *προβληματικός*.

προβλής, —*ῆτος* (ἡ)· ὁ προβεβλημένος, συνήθως ξηρά, φυσικὴ ἢ τεχνητή, προβάλλουσα εἰς τὴν θάλασσαν ὀξέως, ἀποτόμως· || εἶδος ὀχυρωματικοῦ ἔργου.

— *[Λιμεν.]* Ἀντὶ τοῦ ὅρου *προβλὴς* χρησιμοποιεῖται πολλάκις ὁ ὅρος *μῶλος* (βλ. λ.), ὁ ὁποῖος δηλοῖ κατασκευὰς ὁμοίας μὲν πρὸς τὰς τῶν προβλήτων, ἀλλὰ προωρισμένας νὰ διαφυλάξωσι τοὺς λιμένας ἀπὸ τῶν κυμάτων, ἐνῷ οἱ προβλῆτες ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν ἐκ διαφόρων σκαφῶν φορτοεκφορτώσεων καὶ ἀποεπιβιβάσεων. Συχνάκις ἀπαντῶνται ἔργα ἐκπληροῦντα ἀμφοτέρους τοὺς σκοπούς, τοῦ μώλου καὶ τοῦ προβλῆτος. Διὰ τῆς κατασκευῆς προβλήτων (traversée) δύναται ν' αὐξηθῇ κατὰ πολὺ ἡ ἐκμετάλλευσις τμήματος ἀκτῆς, διότι αἱ κατασκευαὶ αὗται ἐπιτρέπουσι τὴν προσέγγισιν περισσοτέρων πλοίων παρ' ὅσα ἦτο δυνατὸν νὰ προσεγγίσουν ἄνευ τῆς κατασκευῆς τούτων. Οἱ προβλῆτες ἔχουσι συνήθως σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου καὶ διατάσσονται καθέτως ἢ κεκλιμένως ὡς πρὸς τὴν ἀκτήν. Τὸ μῆκος των δέον τοὐλάχιστον νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν φορτοεκφόρτωσιν πλευρισμένου πλοίου ἐξ ὅλων τῶν *καθόδων (κουβουσίων)* καὶ *θυρίδων φορτώσεως* αὐτοῦ. Πέραν τούτου οὐδεὶς περιορισμὸς ὡς πρὸς τὸ μῆκος ὑφίσταται, ἐκτὸς τοῦ ἐκ τοπικῶν συνθηκῶν προερχομένου, ἀναλόγως τῶν ὁποίων, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐν τῷ λιμένι ἐκτελουμένων πράξεων, κανονίζεται τὸ μῆκος τῶν προβλή-

Digitized by Google

των. Τὸ πλάτος τῶν προβλήτων κανονίζεται πάντοτε ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς κυκλοφορίας ἐπ' αὐτῶν μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην προσεγγίσεως πλοίου εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Εἶναι φανερὸν ὅτι ὅσον ἐπιμηκέστερος εἶναι προβλής τις, τόσον με-

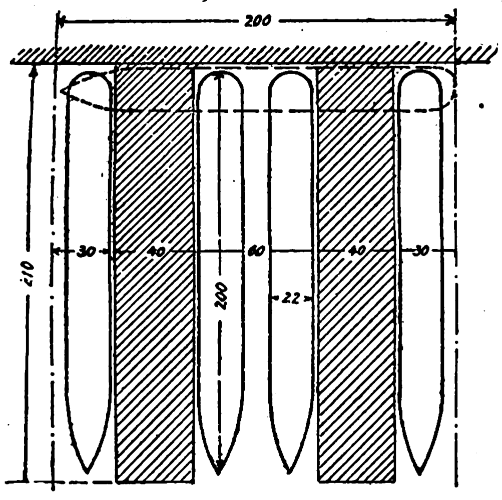

Ἔνδειξις τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐκμεταλλευσίμου μήκους τῶν κρηπιδωμάτων, διὰ τῆς κατασκευῆς προβλήτων.

γαλύτερον πλάτος δέον νὰ ἔχῃ οὗτος, δεδομένου ὅτι αὐξάνοντος τοῦ μήκους αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν δυναμένων νὰ πλευρίσωσι πλοίων, τὸ μέγεθος τῶν πράξεων καὶ συνεπῶς ἡ ἐπ' αὐτῶν κυκλοφορία. Α. Α. Κ.

προβοδίζω· δημοτ., συνοδεύω μέχρι τινὸς τὸν ἀπερχόμενον εἰς ταξίδιον, προπέμπω, ἄλλως *ξεβγάζω*.

προβόδισμα (τό)· προπομπή, ξέβγαλμα.

Προβοδὸν *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καμαρῶν τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 90. Καλεῖται ἐπίσης καὶ *Βροβοδός*.

προβολεύς, *—έως* (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται προβολὴ φωτεινῶν εἰκόνων.

— *[Φυσ.]* Καλοῦμεν *προβολέα* συσκευήν, ἥτις παρέχει δέσμας φωτεινῶν ἀκτίνων. Ἡ συσκευὴ αὐτὴ χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ἐν ταῖς ὀπτικαῖς μετρήσεσι καὶ ἐρεύναις. Ὁ προβολεὺς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τούτοις διὰ τὴν προβολὴν ἐπὶ διαφράγματος ὑπὸ μεγέθυνσιν εἰδώλων εἰκόνων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίστανται ὁραταὶ ἐκ πολλῶν σημείων αἰθούσης. Ἡ προβαλλομένη εἰκὼν δύναται νὰ εἶναι εἴτε διαφανής, π. χ. εἰκὼν ἐπὶ διαφανοῦς ὑαλίνης πλακός, εἴτε καὶ σκιερά, ὡς π.χ. εἰκὼν βιβλίου. Ἐπίσης ὁ προβολεὺς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ διὰ τὴν προβολὴν οἱουδήποτε διαφανοῦς ἢ σκιεροῦ ἀντικειμένου. Πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὅρου προβολεὺς χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *συσκευὴ προβολῆς*.

Συνήθως εἰς τοὺς προβολεῖς ὡς φωτεινὴ πηγὴ

προβολὴν τῶν εἰκόνων ἐπὶ τοῦ πετάσματος. Πρὸς προβολὴν ἀδιαφανῶν εἰκόνων, ὡς π. χ. φωτογραφιῶν, εἰκόνων βιβλίων, χρησιμοποιεῖται ἡ αὐτὴ διάταξις ἐλαφρῶς τροποποιημένη. Αἱ ἐκ τῆς φωτεινῆς πηγῆς προερχόμεναι ἀκτῖνες συγκεντροῦνται καταλλήλως διὰ συναγωγῶν καὶ προσπίπτουσιν ἐπὶ κατόπτρου. Ἡ δέσμη φωτεινῶν ἀκτίνων ἀνακλωμένη ἀπὸ τοῦ κατόπτρου φωτίζει ἐντόνως τὴν προβληθησομένην εἰκόνα, ἀκολούθως δὲ τὸ εἴδωλον προσβάλλεται ἐπὶ τοῦ πετάσματος τῇ βοηθείᾳ ἀντικειμενικοῦ φακοῦ καὶ κατόπτρου.

— *[Ἀεροπ.]* Ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων χρησιμοποιοῦνται μικροὶ ἠλεκτρικοὶ προβολεῖς, ὡς οἱ τῶν αὐτοκινήτων, τοποθετούμενοι ἢ εἰς τὸ μέτωπον τῶν πτερύγων ἢ κάτωθεν τῆς ἀτράκτου καὶ ἐμπρός. Ἀναπτόμενοι κατὰ τὴν στιγμὴν νυκτερινῆς προσγειώσεως εἰς ἀεροδρόμια μὴ διαθέτοντα ειδικὴν ἐγκατάστασιν φωτισμοῦ, ὑποβοηθοῦσι τὴν προσγείωσιν. Τροφοδοτοῦνται ὑπὸ συσσωρευτῶν.

Εἰς τὰ ἀεροδρόμια ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται ἠλεκτρικοὶ προβολεῖς διὰ τὸν νυκτερινὸν φωτισμὸν τοῦ χώρου προσγειώσεως. Ἡ ἁπλουστέρα ἐγκατάστασις περιλαμβάνει ἕνα σταθερὸν ἢ κινητὸν προβολέα (10 περίπου χιλιοβάτ). Οἱ κινητοὶ προβολεῖς φέρονται ἐπὶ αὐτοκινήτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ ζεῦγος ἠλεκτροπαραγωγόν. Εἰς σημαντικώτερα ἀεροδρόμια διατίθενται πλείονες τοιοῦτοι προβολεῖς (2, 3 ἢ 4 συνήθως), τοποθετούμενοι καταλλήλως εἰς τὰ ὅρια τοῦ γηπέδου, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται ὁμοιόμορφος φωτισμὸς αὐτοῦ ἄνευ, εἰ δυνατόν, σκιῶν, αἵτινες δυσχεραίνουσι μεγάλως τὰς προσγειώσεις. Ἀντὶ μεγάλων διοπτρικῶν προβολέων χρησιμοποιοῦνται πολλοὶ μικροὶ κατοπτρικοὶ προβολεῖς (1—1,5 χιλιοβάτ). Συνήθως τοποθετοῦνται ἡμικυκλικῶς περὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον. Ὁ ὁριζόντιος τομεὺς τῶν διοπτρικῶν προβολέων εἶναι 180° περίπου, ἡ δὲ ἀκτὶς ἐπαρκοῦς φωτισμοῦ 500—800 μέτρα. Ἀποφεύγεται ἡ διάχυσις τοῦ φωτὸς πρὸς τὰ ἄνω, διότι ἐκτυφλώνει τὸν χειριστήν. Ἕνεκα τούτου ὁ κατακόρυφος τομεὺς εἶναι μικρότερος τῶν 15°. Λ. Π. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗΣ

— *[Αὐτοκιν.]* Εἰς τὰ αὐτοκίνητα οἱ *προβολεῖς* εἶναι ἠλεκτρικοὶ φανοί, οἵτινες ἐκπέμπουν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἐκτυφλωτικὴν ἔντασιν φωτός. Ὅταν τὸ αὐτοκίνητον εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ τοιούτων προβολέων-φανῶν, δέον νὰ κέκτηται ἀπαραιτήτως καὶ ἑτέρους φανοὺς μικροτέρας ἐντάσεως ἢ σύστημα ἱκανὸν νὰ καταστέλλῃ τὸ ὑπὸ τῶν προβολέων προκαλούμενον θάμβος, πρὸς χρῆσιν κατὰ τὰς συναντήσεις μετ' ἄλλων χρησιμοποιούντων τὴν ὁδὸν ἀτόμων ἢ ὀχημάτων, διὰ τὴν ἀποφυγὴν συγκρούσεων καὶ δυστυχημάτων. Δ. Κ. Α.

— **προβολεὺς ἀκτινολογικός**, ἢ ***σκιοσκόπιον***, ἢ ***ἀρνητικοσκόπιον*** Συσκευή, δι' ἧς φωτίζονται αἱ πρὸς μελέτην ἀκτινογραφικαὶ πλάκες. Ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλου ξυλίνου μέλανος κιβωτίου, εἰς οὗ την προσθίαν ἕδραν ἀφήνεται εὐμεγέθης θυρίς, κλειομένη διὰ θολερᾶς ὑαλίνης πλακός. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ κιβωτίου τοποθετοῦνται 4—8 λαμπτῆρες ἠλεκτρικοί, δυνάμενοι νὰ φωτίσουν τὴν ὑαλίνην θυρίδα, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀνάγκην, κατὰ διαφόρους βαθμοὺς ἐντονότητος. Τὴν φωτιζομένην ἔκτασιν τῆς θυρίδος εἶναι δυνατὸν διάφορα πλαίσια νὰ περιορίσουν κατὰ βούλησιν ἡμῶν εἰς τὰς δια-

ὡρισμένον ὕψος, ἢ ἂν τοποθετηθῇ ἐπὶ τραπέζης. Διὰ τῆς συσκευῆς ταύτης ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀρνητικῶν ἀκτινογραφικῶν πλακῶν τελοῦνται ἀνετώτερον καὶ ἐν ὅλαις αὐτῶν ταῖς λεπτομερείαις. Σ. Γ. Σ.

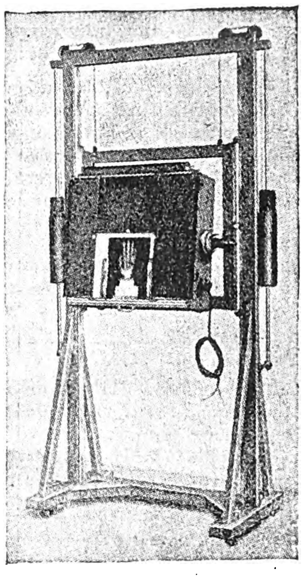

Ἀκτινολογικὸς προβολεύς.

προβολὴ (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸς τὰ ἔξω βολή, πρόκυψις: «προβολὴ τοῦ βλαστοῦ, — τοῦ κάλυκος» ‖ τὸ προβεβλημένον, προεξοχή: «προβολὴ βράχου, — γῆς, ἄλλως *προβλής*» ‖ «προβολὴ φωτεινῶν εἰκόνων» ἐμφάνισις ἐπὶ ὀθόνης εἰκόνων ἐν μεγεθύνσει, φωτιζομένων διὰ δέσμης ἀκτίνων προβαλλομένων ἐκ φωτεινῆς ἑστίας ‖ ἀττ. δίκ., καταγγελία εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου κατὰ συκοφαντῶν καὶ κατὰ τῶν ὁπωσδήποτε ἀδικούντων τὸν δῆμον.

—*[Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο *προβολὴ* ἡ κατηγορία, ἣν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἔφερεν ὁ κατήγορος, ὅπως ἐπιτύχῃ παρ' αὐτῆς τὴν ἔγκρισιν πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς δίκης εἰς τὸ δικαστήριον. Προβολὴ ἐγίνετο: α') ἐν περιπτώσει ζημίας ἢ βλάβης τοῦ δημοσίου· β') ὅτε ὁ κατήγορος, ἕνεκα τῆς θέσεως καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ κατηγορουμένου, ἦτο παρακεκινδυνευμένον νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν διὰ τοῦ συνήθους τρόπου καὶ ἄνευ ἀδείας καὶ ἐγκρίσεως τῆς κυριάρχου ἐκκλησίας τοῦ δήμου· γ') καθ' ὧν ἀρχόντων ὑπῆρχον παράπονα ἐπὶ ἀθετήσει ὑπεσχημένων ἢ καταχρήσει ἐξουσίας, καθωρισμένη δὲ ποινὴ ἦτο ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως ἔκπτωσις, μεθ' ἣν εἰσήγετο εἰς τὴν δίκην ὁ ἄρχων, ἐὰν ὁ κατήγορος ἐπεζήτει τὴν περαιτέρω καταδίωξιν αὐτοῦ· δ') κατὰ τῶν συκοφαντῶν· ε') κατὰ τῶν δυσμενῶς διακειμένων πρὸς τὸν δῆμον· στ') κατὰ τῶν ὁπωσδήποτε ἐξαπατησάντων τὸν λαόν, ὥστε νὰ ἐκδώσῃ οὗτος καταδικαστικὴν ἀπόφασιν κατ' ἀθῴων, ὡς συνέβη διὰ τοὺς ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχήσαντας στρατηγούς, διὰ τὸν θάνατον τῶν ὁποίων μεταμεληθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν νὰ γίνουν προβολαὶ κατὰ τῶν εἰς καταδίκην παρασυράντων τὸν δῆμον· ζ') κατὰ τῶν διορυττόντων δημόσια μεταλλεῖα· η') κατὰ τῶν καταχραστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος· θ') κατὰ τῶν ἀσεβῶν, τῶν ὑβριζόντων τὰ περὶ τὰ Διονύσια, τὰ Θαργήλια, τὰ Ἐλευσίνια, κατὰ τῶν θορυβούντων ἐν ταῖς ἑορταῖς ταύταις, τῶν ὑβριζόντων ἢ ἄλλως περιφρονούντων ἄρχοντά τινα ἐν τῇ ἑορτῇ ἢ δημόσιον ὑπηρέτην, τοὺς τελετουργοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς θεατάς, πολίτας ἢ ξένους, καὶ τοὺς δούλους αὐτῶν.

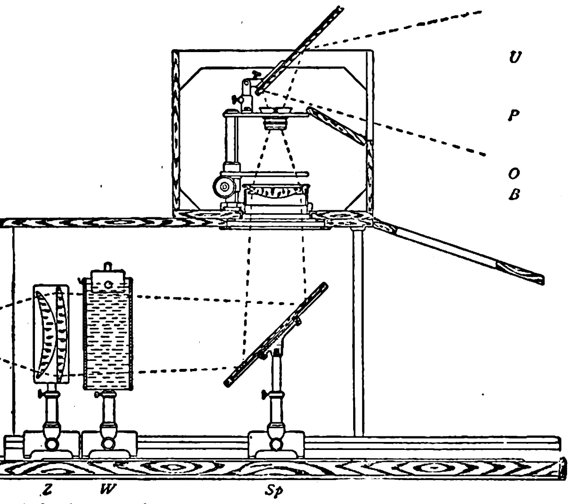

Διάταξις προβολῆς διαφανῶν εἰκόνων.

[L=φωτεινὴ πηγή, Z=σύστημα φακῶν φωτισμοῦ (1ος συναγωγός), W=δοχεῖον ὕδατος πρὸς συγκράτησιν τῶν θερμικῶν ἀκτίνων, Sp=κάτοπτρον φωτισμοῦ, B=φακὸς φωτισμοῦ (2ος συναγωγός), O=ἀντικειμενοφόρος τράπεζα (θήκη ἐφ' ἧς τίθεται ἡ πρὸς προβολὴν διαφανὴς εἰκών), P=ἀντικειμενικὸς φακός, U=ἀνορθωτικὸν κάτοπτρον.]

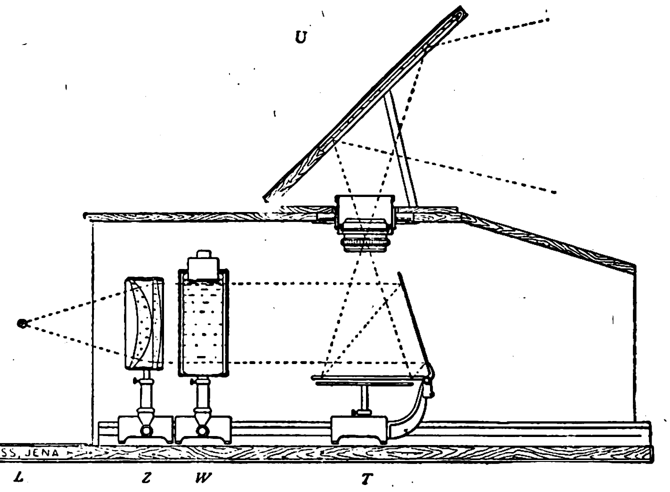

Συσκευὴ προβολῆς ἀδιαφανῶν εἰκόνων (Ἐπιδιασκόπιον).

[L=φωτεινὴ πηγή, Z=φακὸς φωτισμοῦ (1ος συναγωγός), W=δοχεῖον ὕδατος πρὸς συγκράτησιν τῶν θερμικῶν ἀκτίνων, T=ἀντικειμενοφόρος τράπεζα μετὰ κατόπτρου φωτισμοῦ τῶν ἀντικειμένων, P=ἀντικειμενικὸς φακός. U=ἀνορθωτικὸν κάτοπτρον.]

χρησιμοποιεῖται λυχνία βολταϊκοῦ τόξου, καὶ πρὸς συγκέντρωσιν τοῦ φωτὸς τῆς φωτεινῆς πηγῆς ἐπὶ τοῦ πρὸς προβολὴν ἀντικειμένου συγκλίνων φακὸς ἢ σύστημα συγκλίνον φακῶν, ὅπερ καλεῖται *συναγωγός*. Ὅπως τὸ εἴδωλον καταστῇ εὐκρινές, ὁ ἀντικειμενικὸς φακὸς δύναται τῇ βοηθείᾳ καταλλήλου μηχανισμοῦ νὰ μετατίθεται. Ἡ διάταξις αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὸν κινηματογράφον πρὸς

στάσεις 40×50 ἑκμ. ἢ 30×40 ἢ 24×30 ἢ 18×24, ἀναλόγως τοῦ ἑκάστοτε μεγέθους τῶν πρὸς ἐξέτασιν ἀκτινογραφικῶν πλακῶν, αἵτινες θὰ τοποθετηθοῦν ἐπὶ τῆς θυρίδος ταύτης. Ἡ ὅλη συσκευὴ στηρίζεται ἐπὶ στατοῦ καὶ δύναται νὰ μετακινῆται πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω κατακορύφως, κατὰ βούλησιν ἡμῶν. Δύναται ὅμως νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἄνευ στατοῦ, ἂν ἀναρτηθῇ ἀπὸ τοῦ τοίχου εἰς

Μετὰ συναίνεσιν τοῦ δήμου πρὸς καταδίωξιν τοῦ κατηγορουμένου εἰσήγετο οὗτος εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Ἡλιαίας ἢ παρέχων ἐγγύησιν περὶ τῆς ἐμφανίσεώς του κατὰ τὴν δίκην ἢ φυλακιζόμενος, ἂν μὴ παρεῖχε τὴν ἐγγύησιν ταύτην. Ἡ ποινὴ πολλάκις ἦτο καὶ θάνατος. Ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν ἦτο τιμητός, ὁ κατήγορος ὥριζε τὴν ποινήν, οὐδεμίαν ὑπέχων εὐθύνην ἐν περιπτώσει ἀθῳώσεως

Digitized by Google

τοῦ κατηγορουμένου, ἐπειδὴ τὴν σχετικὴν εὐθύνην εἶχεν ἀναλάβει ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἀφοῦ ἡ δίκη ἀπέβλεπε πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ. Ἀποχειροτονία ἐλέγετο ἡ ὑπὸ τοῦ δήμου ἀπαλλαγὴ τοῦ κατηγορουμένου, καταχειροτονία δὲ ἡ ὑπ' αὐτοῦ παραπομπὴ του εἰς δίκην. Ν. Σ. Λ.

— *[Γεωμετρ.]* Καλεῖται ἐν τῇ γεωμετρίᾳ προβολὴ σημείου ἐπὶ εὐθεῖαν ὁ πούς τῆς καθέτου, ἥτις ἄγεται ἐκ τοῦ σημείου ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν. Ἔστω εὐθεῖά τις ΠΡ καὶ σημεῖόν τι Σ ἐκτὸς αὐτῆς· ἡ ἐκ τούτου ἀγομένη κάθετος τέμνει τὴν εὐθεῖαν εἰς τὸ σημεῖον Π, ὅπερ λέγεται *προβολὴ* τοῦ Σ

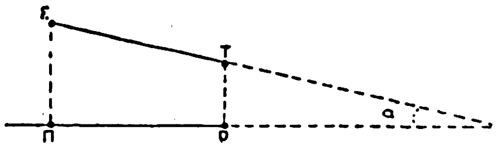

ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν ΠΡ. Προβολὴ τοῦ εὐθυγράμμου τμήματος ΣΤ ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν ΠΡ λέγεται τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα ΠΡ, τὸ περιεχόμενον μεταξὺ τῶν προβολῶν Π καὶ Ρ τῶν περάτων Σ καὶ Τ τοῦ δοθέντος εὐθυγράμμου τμήματος. Ἦτοι εἶναι:

$$\text{προβ. } ΣΤ = \overline{ΠΡ}$$

Μεταξὺ τῶν μηκῶν τοῦ τμήματος καὶ τῆς προβολῆς ὑπάρχει ἡ ἑξῆς σχέσις:

$$\overline{ΠΡ} = \overline{ΣΤ}.\ \text{συν}\ α$$

ἔνθα α εἶναι ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ἡ εὐθεῖα ΣΤ μετὰ τῆς ΠΡ. Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ἡ προβολὴ τμήματος εἶναι ἐν γένει μικροτέρα αὐτοῦ· εἶναι ἴση μόνον ὅταν ἡ γωνία α μηδενισθῇ, δηλαδὴ ὅταν αἱ εὐθεῖαι ΣΤ καὶ ΠΡ εἶναι παράλληλοι. Ἡ προβολὴ τοῦ τμήματος καταντᾷ ἓν σημεῖον, ὅταν ἡ γωνία α εἶναι ὀρθή, δηλαδὴ ὅταν ἡ εὐθεῖα, ἐφ' ἧς κεῖται τὸ τμῆμα, εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν ἐφ' ἧς προβάλλεται. Ἐν ἐπιπέδῳ ἡ προβολὴ τοῦ ἀθροίσματος ἀνυσμάτων ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν προβολῶν αὐτῶν.

Ἔστωσαν τὰ ἀνύσματα (ΑΒ), (ΒΓ), (ΓΔ) καὶ (ΔΕ), ὧν τὸ ἄθροισμα τὸ ἄνυσμα (ΑΕ), κείμενα πάντα εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, εἰς ὃ καὶ εὐθεῖά τις

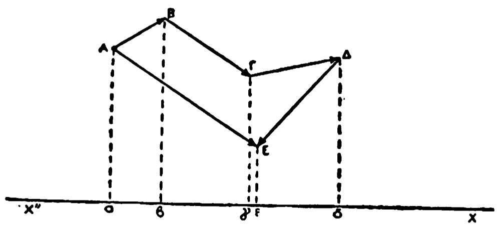

Χ'Χ, ἐφ' ἣν ταῦτα προβαλλόμενα ἔχουσι προβολάς, κατὰ σειράν, (αβ), (βγ), (γδ), (δε) καὶ (αε). Καλεῖται προβολὴ τῆς τεθλασμένης γραμμῆς ΑΒΓΔΕ τὸ τμῆμα (αε) τὸ περιεχόμενον μεταξὺ τῶν προβολῶν α καὶ ε τῶν περάτων τῆς τεθλασμένης γραμμῆς. Μεταξὺ τῶν προβολῶν τούτων ὑπάρχουν αἱ σχέσεις:

$$\text{προβ}\,[(ΑΒ) \mathbin{\#} (ΒΓ) \mathbin{\#} (ΓΔ) \mathbin{\#} (ΔΕ)] = \text{προβ}\,(ΑΕ) =$$
$$= (αε) = (αβ) + (βγ) + (γδ) + (δε) =$$
$$= \text{προβ}\,(ΑΒ) + \text{προβ}\,(ΒΓ) + \text{προβ}\,(ΓΔ) + \text{προβ}\,(ΔΕ)].$$

Προβολὴ οἱασδήποτε ἐπιπέδου γραμμῆς (καμπύλης ἢ μή) ἐπ' εὐθεῖαν τοῦ ἐπιπέδου καλεῖται τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα τὸ περιεχόμενον μεταξὺ

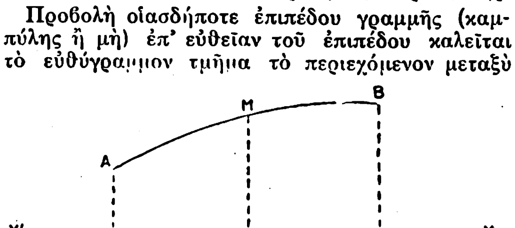

τῶν προβολῶν τῶν περάτων τῆς γραμμῆς· οὕτω προβολὴ τῆς γραμμῆς ΑΜΒ λέγεται τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα αβ. Αἱ εὐθεῖαι Αα, Μμ, Ββ, αἱ ἀγόμεναι κάθετοι ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν Χ'Χ, λέγονται προβάλλουσαι τῶν σημείων τῆς γραμμῆς ΑΜΒ. Ὁ ἀνωτέρω δοθεὶς ὁρισμὸς τῆς προβολῆς γραμμῆς ἐπ' εὐθεῖαν ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ ἀπὸ τῶν σημείων $Μ_1$, $Μ_2$, $Μ_3$...ἀγόμεναι ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν ΧΨ προβάλλουσαι $Μ_1μ_1$, $Μ_2μ_2$, $Μ_3μ_3$...

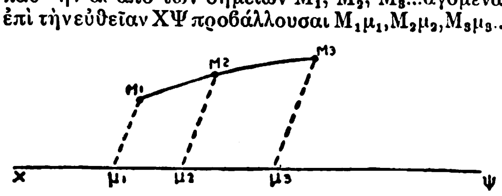

δὲν εἶναι κάθετοι ἐπὶ ταύτην, ἀλλ' ἁπλῶς παράλληλοι, ὅτε τὸ τμῆμα $μ_1μ_3$ καλεῖται πάλιν προβολὴ τῆς γραμμῆς $Μ_1$ $Μ_2$ $Μ_3$ προβαλλομένης κατὰ μίαν κατεύθυνσιν. Ὡσαύτως προβολὴ ἀπὸ σημείου γραμμῆς τινος, ἐν ἐπιπέδῳ, ἐπ' εὐθεῖάν τινα τοῦ ἐπιπέδου λέγεται τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα ταύτης τὸ περιεχόμενον μεταξὺ τῶν προβολῶν τῶν περάτων τῆς γραμμῆς, εὑρίσκεται δ' αὐτὴ ὡς ἑξῆς: Ἔστω εὐθεῖά τις ΧΨ καὶ σημεῖόν τι σταθερόν, ἐκτὸς αὐτῆς, τὸ Ο. Ἵνα εὕρωμεν τὴν προβολὴν τοῦ ση-

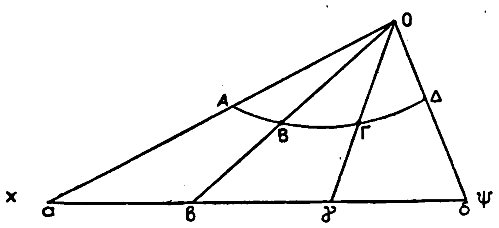

μείου Α ἐπὶ τὴν ΧΨ ἀπὸ τοῦ σημείου Ο, ἄγομεν τὴν ΟΑ, ἥτις τέμνει τὴν ΧΨ κατὰ τὸ σημεῖον α, ὅπερ λέγεται προβολὴ τοῦ Α ἀπὸ τοῦ Ο· ὁμοίως εὑρίσκομεν καὶ τὰς προβολὰς τῶν ἄλλων σημείων Β, Γ, Δ κλπ. τῆς γραμμῆς ΑΒΓΔ, ἧς προβολὴ ἀπὸ τοῦ Ο εἶναι τὸ τμῆμα αδ.

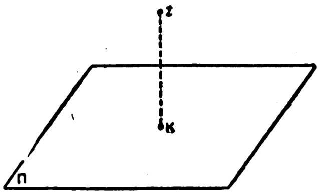

Ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων καλεῖται προβολὴ σημείου Σ ἐπὶ ἐπίπεδον Π τὸ σημεῖον Κ, εἰς ὃ ἡ ἐκ τοῦ Σ ἀγομένη κάθετος (προβάλλουσα) ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον συναντᾷ αὐτό.

Προβολὴ γραμμῆς ἐπὶ ἐπίπεδον καλεῖται ἡ γραμμὴ τοῦ ἐπιπέδου, εἰς ἣν κεῖνται αἱ προβολαὶ τῶν σημείων τῆς γραμμῆς. Ἔστω γραμμή τις ΑΒΓΔ καὶ ἐπίπεδον Π· προβάλλοντες τὰ σημεῖα τῆς γραμμῆς Α, Β, Γ κλπ. ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον Π κατὰ τὰ σημεῖα α, β, γ..., λαμβάνομεν τὴν ἐπίπεδον γραμμὴν αβγδ, ἥτις λέγεται προβολὴ τῆς ΑΒΓΔ ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον Π. Ἐὰν ἡ προβαλλομένη

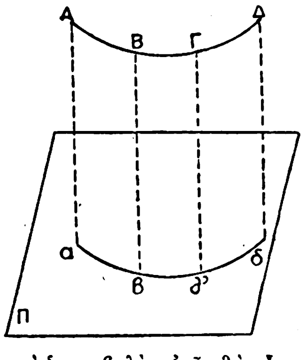

γραμμὴ εἶναι εὐθεῖα, καὶ ἡ προβολὴ αὐτῆς θὰ εἶναι εὐθεῖα. Αἱ εὐθεῖαι Αα, Ββ, Γγ... λέγονται προβάλλουσαι. Ὁ ὁρισμὸς τῆς προβολῆς ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ προβάλλουσαι εὐθεῖαι δὲν εἶναι κάθετοι ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τῶν προβολῶν, ἀλλ' ἁπλῶς παράλληλοι τέμνουσαι αὐτό.

Ὡσαύτως ἔχομεν προβολὰς ἐπὶ ἐπίπεδον ἀπὸ σημείου ὡς ἑξῆς: Ἔστω σημεῖόν τι Ο καὶ ἐπίπεδον Π. Γραμμή τις ΑΒΓΔΕ προβάλλεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ο, ἐὰν φέρωμεν τὰς ἀκτῖνας ΟΑ, ΟΒ, ΟΓ κλπ., αἵτινες συναντῶσι τὸ Π εἰς τὰ σημεῖα α, β, γ..., κείμενα ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιπέδου γραμμῆς αβγδε,

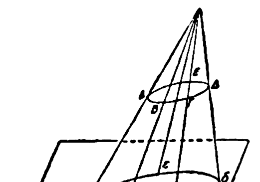

ἥτις λέγεται προβολὴ τῆς ΑΒΓΔΕ ἀπὸ τοῦ σημείου Ο. Ἡ τοιαύτη προβολὴ αβγδε εἶναι ἡ σκιὰ τοῦ σχήματος ΑΒΓΔΕ φωτιζομένου ὑπὸ τοῦ φωτεινοῦ σημείου Ο, ἣν ῥίπτει ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου Π. Ν. Γ.

— *[Γεωδ.]* Διὰ τῶν προβολῶν κατορθώνομεν νὰ μεταφέρωμεν τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπὶ μιᾶς βοηθητικῆς ἐπιφανείας ἀναπτυξίμου, καὶ οὕτω νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν κατασκευὴν τοῦ χάρτου ἐπιφανείας τινὸς τοῦ ἐδάφους. Ἡ προβολὴ διὰ τὴν κατασκευὴν χάρτου τινὸς ἀνάγεται εἰς τὴν προβολὴν τῶν μεσημβρινῶν καὶ τῶν παραλλήλων. Συστήματα προβολῶν ὑπάρχουσι διάφορα, ἅπαντα ὅμως ἐπιφέρουσι παραμορφώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλας. Τοιουτοτρόπως, διὰ τὴν σύνταξιν τῶν διαφόρων χαρτῶν, ἐκλέγουσιν, ἀναλόγως τῆς κλίμακος αὐτῶν, τὸ σύστημα προβολῆς, ὅπερ συνεπάγεται τὴν μικροτέραν παραμόρφωσίν του, πρὸς παράστασιν τοῦ ἐδάφους. Αἱ ἁπλούστεραι μέθοδοι τῶν προβολῶν εἶναι αἱ *γεωμετρικαὶ* ἢ *προοπτικαὶ* λεγόμεναι, καθ' ἃς προβάλλεται τμῆμα τοῦ γηΐνου ἐλλειψοειδοῦς ἐπὶ ἐπιπέδου, μετὰ σημείου ὁράσεως καταλλήλως ἐκλεγομένου. Εἰς τὰς προβολὰς ταύτας τὸ γήϊνον ἐλλειψοειδὲς συνήθως θεωρεῖται ὡς σφαῖρα. Τὸ ἐπίπεδον προβολῆς εἶναι ἢ τὸ ἐπίπεδον τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἢ τὸ ἐπίπεδον ἑνὸς μεσημβρινοῦ, ἢ τὸ ἐπίπεδον τὸ ἐφαπτόμενον τῇ σφαίρᾳ εἰς τὸ κέντρον τῆς θεωρουμένης ἐπιφανείας. Τὸ σημεῖον τῆς ὁράσεως κεῖται ἢ εἰς τὸ ἄπειρον, ὁπότε ἔχομεν προβολὴν ὀρθογραφικήν, ἢ εἰς τὸ κέντρον τῆς γῆς, ὁπότε ἔχομεν προβολὴν κεντρικήν, ἢ ἐπὶ τῆς σφαίρας, ὁπότε ἔχομεν στερεογραφικὴν προβολήν.

Ὀρθογραφικὴ προβολή. Εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ ἐπίπεδον προβολῆς εἶναι τὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ, οἱ μεσημβρινοὶ παρίστανται δι' ἀκτίνων προερχομένων ἐκ τοῦ πόλου, καὶ οἱ παράλληλοι διὰ συγκεντρικῶν κύκλων τοῦ πόλου, ὧν ἕκαστος ἔχει ἀκτῖνα Ρ=Ρ συν Λ (Ρ οὔσης τῆς μέσης ἀκτῖνος τῆς γῆς καὶ Λ τὸ πλάτος τοῦ θεωρουμένου παραλλήλου).

Ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν τὸ ἐπίπεδον ἐπὶ τοῦ ὁποίου προβάλλομεν εἶναι ἐπίπεδον ἑνὸς μεσημβρινοῦ, οἱ μεσημβρινοὶ εἶναι ἐλλείψεις (προβολὴ κύκλου ἐπὶ ἐπιπέδου) καὶ οἱ παράλληλοι εἶναι εὐθεῖαι. Αὗται δὲν χρησιμοποιοῦνται εἰμὴ αἱ μὲν πρῶται διὰ τοὺς χάρτας τῶν πόλων, αἱ δὲ δεύτεραι διὰ τὸν χάρτην τῶν δύο ἡμισφαιρίων τῆς Γῆς.

Κεντρικὴ προβολή. Εἰς τὴν προβολὴν ταύτην τὸ σημεῖον τῆς ὁράσεως εἶναι τὸ κέντρον τῆς γῆς Κ, ἐπίπεδον προβολῆς τὸ ὁριζόντιον ἐφαπτόμενον τῇ σφαίρᾳ εἰς τὸ κέντρον προβολῆς Α πλάτους L. Ἡ γραμμὴ τῶν πόλων Π Π' συναντᾷ τὸ προβολικὸν ἐπίπεδον εἰς π, ὅπερ δίδει τὸ π' ὡς προβολὴν τῶν

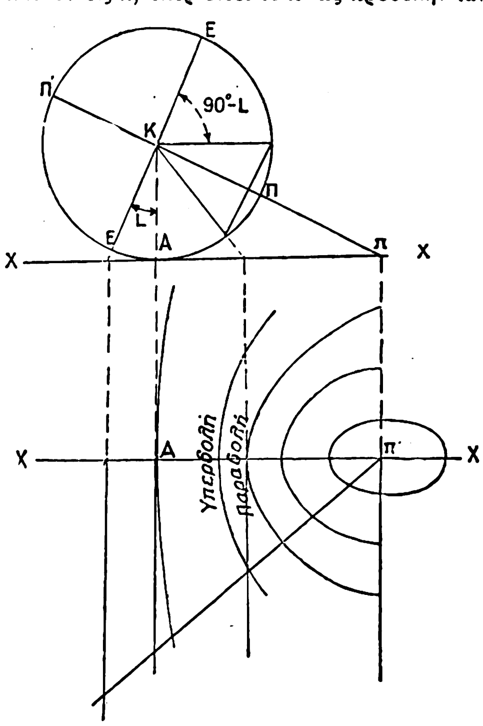

Προβολὴ κεντρική.

πόλων, οἱ δὲ μεσημβρινοὶ ἔχουσι παρασταθῆ δι' ἀκτίνων ἀναχωρουσῶν ἐκ π'. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς παραλλήλους, αἱ προβαλλόμεναι ἀκτῖνες ἑκάστου παραλλήλου καθορίζουσιν ἕνα κῶνον, οὗτινος τὸ ἄνοιγμα ποικίλλει ἀπὸ 0°, διὰ τὸν παράλληλον 90° πλάτους (πόλος) μέχρις 180°, διὰ πλάτος 0° (ἰσημερινός). Ἡ προβολὴ τῶν κώνων τούτων μετὰ τοῦ προβολικοῦ ἐπιπέδου παρέχει ἁπάσας τὰς περιπτώσεις τῆς τομῆς κώνου δι' ἐπιπέδου. Οὕτω οἱ παράλληλοι ἔχουσι παρασταθῆ διὰ παραβολῆς, διὰ παραλλήλου πλάτους 90°—L, δι' ὑπερβολῆς διὰ τὰ κατώτερα πλάτη, δι' ἐλλείψεως διὰ τὰ ἀνώτερα πλάτη. Ἡ κυρία ἰδιότης τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι ὅτι ἕκαστος μέγιστος κύκλος ἔχει παρασταθῆ δι' εὐθείας, τομῆς τοῦ ἐπιπέδου τοῦ μεγίστου κύκλου, μετὰ τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου.

Προβολὴ στερεογραφική. Ἡ προβολὴ αὕτη δύναται νὰ ληφθῇ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἰσημερινοῦ, ἑνὸς μεσημβρινοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τόπου τινὸς (ἐπίπεδον ἐφαπτόμενον εἰς τὸν τόπον τοῦτον). Τὸ σημεῖον τῆς ὁράσεως εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς τομῆς τῆς σφαίρας μετὰ τῆς καθέτου εἰς τὸ ἐπίπεδον προβολῆς, ὑψουμένης ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἰσημερινοῦ, τοῦ μεσημβρινοῦ ἢ ἐκ τοῦ σημείου τῆς ἐπαφῆς τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου. Ἐν τῇ ἁπλουστάτῃ περιπτώσει, ὅπου τὸ ἐπίπεδον προβολῆς εἶναι τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ τὸ σημεῖον ὁράσεως, ὁ πόλος ὁ ἀντίθετος πρὸς τὸ ἡμισφαίριον, ὅπερ θέλομεν νὰ παραστήσωμεν, οἱ μὲν μεσημβρινοὶ παρίστανται δι' ἀκτίνων ἀναχωρουσῶν ἐκ τοῦ πόλου καὶ σχηματιζουσῶν μεταξὺ αὐτῶν γωνίας ἴσας πρὸς τὰς διαφορὰς τοῦ μήκους αὐτῶν καὶ οἱ παράλληλοι διὰ συγκεντρικῶν κύκλων.

Προβολαὶ δι' ἀναπτύξεως. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὸν μετασχηματισμὸν κατ' ἀρχὰς τῆς ἐπιφανείας τοῦ γηΐνου ἐλλειψοειδοῦς εἰς ἐπιφάνειαν κυρτὴν ἀναπτύξιμον (κύλινδρος ἢ κῶνος), καταλλήλως ἐκλεγομένην καὶ εἶτα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κυρτῆς ταύτης ἐπιφανείας ἐπὶ ἑνὸς ἐπιπέδου. Αἱ προβολαὶ αὗται, κυλινδρικαὶ ἢ κωνικαί, καλοῦνται δι' ἑνὸς ὀνόματος προβολαὶ δι' ἀναπτύξεως. Ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ σχήματος τοῦ γηΐνου ἐλλειψοειδοῦς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἴτε γεωμετρικῶς, διὰ προβολῆς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου ἢ τοῦ κώνου, τοῦ σημείου ὁράσεως ὄντος τοῦ κέντρου τῆς γῆς, εἴτε ἀναλυτικῶς, διὰ παραστάσεως τῶν μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου ἢ τοῦ κώνου κατὰ συμβά-

Digitized by Google

σεις αὐθαιρέτως λαμβανομένας, σκοπούσας τὴν ἀναγωγὴν εἰς τὸ ἐλάχιστον τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν γωνιῶν ἢ τῶν μηκῶν, ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης ἀρχῆς στηρίζονται αἱ καλύτεραι ἐν χρήσει σήμερον προβολαὶ πρὸς σύνταξιν τῶν στρατιωτικῶν χαρτῶν.

Προβολὴ τοῦ Μερκάτορος (κυλινδρική). Ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὁλλανδοῦ Κρέμερ, μᾶλλον γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μερκάτωρ, ἐδημοσιεύθη ὑπ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1569. Ἐν τῇ προβολῇ τοῦ Μερκάτορος ἡ γηΐνη σφαῖρα θεωρεῖται ἐγγεγραμμένη εἰς κύλινδρον ἐφαπτόμενον τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἐφ᾽ οὗ χαράσσονται οἱ μεσημβρινοὶ καὶ οἱ παράλληλοι. Οἱ μεσημβρινοί, οἵτινες ἐν τῇ σφαίρᾳ συγκλίνουσι πρὸς τοὺς πόλους, ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου ἀπομακρύνονται καὶ καθίστανται παράλληλοι, τὰ δὲ τόξα τῶν παραλλήλων αὐξάνουσι. Τὸ πλεονέκτημα τῆς προβολῆς ταύτης εἶναι ὅτι δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὰς διευθύνσεις ἐπακριβῶς, μειονεκτεῖ ὅμως κατὰ τοῦτο, ὅτι μεγαλοποιεῖ τὰ τμήματα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τόσον περισσότερον, ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἡ παραμόρφωσις αὕτη καθίσταται σημαντικὴ εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Ἡ προβολὴ τοῦ Μερκάτορος χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας.

Προβολὴ κωνική. Ἡ προβολὴ αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Ὑποθέτουσι τὴν γηΐνην σφαῖραν κεκαλυμμένην ὑπὸ κώνου ἔχοντος τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν πόλων καὶ ἐφαπτομένου κατὰ μῆκος παραλλήλου, ἐκλεγομένου εἰς τὸ μέσον τῆς πρὸς παράστασιν ἐκτάσεως. Οἱ μεσημβρινοὶ καὶ οἱ παράλληλοι χαράσσονται ἐντὸς τοῦ κώνου, ὅστις ἀναπτυσσόμενος γίνεται κυκλικὸς τομεύς, ἐν ᾧ οἱ μὲν παράλληλοι ἐνδείκνυνται διὰ συγκεντρικῶν γραμμῶν καὶ οἱ μεσημβρινοὶ διὰ συγκλινουσῶν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κυκλικοῦ τομέως. Τῆς προβολῆς ταύτης γίνεται χρῆσις πρὸς παράστασιν τμημάτων μεγάλων τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ ἀλλοίωσις τῶν γωνιῶν καθίσταται ἐπὶ τοσοῦτον αἰσθητή, ἐφόσον ἡ πρὸς παράστασιν ἔκτασις καθίσταται μεγαλυτέρα· τοὐναντίον ἡ ἀλλοίωσις εἶναι ἀνεπαίσθητος, ἔνθα διέρχεται ὁ παράλληλος τῆς ἐπαφῆς.

Προβολὴ τοῦ Μπόννε. Ἐν τῇ κωνικῇ προβολῇ τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Μπόννε, ὑποθέτομεν τὸν κῶνον ἐφαπτόμενον τῇ γηΐνῃ σφαίρᾳ, κατὰ μῆκος τοῦ μέσου παραλλήλου τῆς πρὸς παράστασιν ἐκτάσεως. Ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τούτου ἐκλέγομεν σημεῖόν τι κεντρικὸν Ο, ἐξ οὗ φέρομεν τὴν ἐφαπτομένην Ο Σ τῇ γηΐνῃ σφαίρᾳ. Αὕτη συναν-

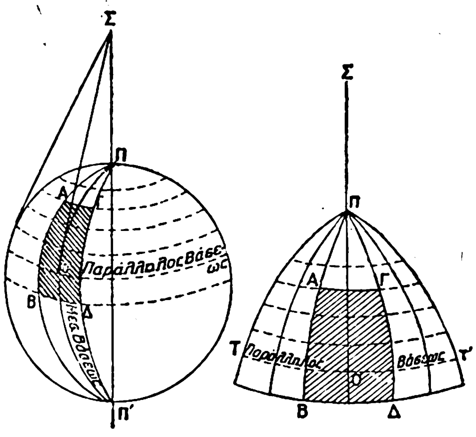

Προβολὴ Μπόννε.

τᾷ τὸν ἄξονα τῆς γῆς Π Π′ εἰς τὸ σημεῖον Σ. Περιστρεφομένης τῆς γῆς πέριξ τοῦ ἄξονος αὐτῆς, ἡ ἐφαπτομένη Ο Σ καταγράφει κῶνον ἐφαπτόμενον τῷ μέσῳ παραλλήλῳ, ἐπὶ τοῦ κώνου δὲ τούτου προβάλλεται ἡ πρὸς παράστασιν ἔκτασις. Ὑποθέσωμεν τὸν κῶνον ἀνεπτυγμένον ἐπὶ ἐπιπέδου ἐφαπτομένου τῇ γενετείρᾳ Ο Σ· ὁ ἀρχικὸς μεσημβρινὸς παρίσταται ὑπὸ τῆς εὐθείας Ο Σ′, ὁ δὲ παράλληλος βάσεως ὑπὸ τοῦ Π Γ′, χαραχθέντος μὲ κέντρον τὸ Σ′ καὶ ἀκτῖνα τὴν Σ′ Ο. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ὑπάρχει εἰμὴ εἷς μεσημβρινὸς μόνον καὶ εἷς παράλληλος. Ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ μεσημβρινοῦ ΟΣ′ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ Ο λαμβάνομεν μήκη ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰς ἀποστάσεις, αἵτινες χωρίζουσι τοὺς παραλλήλους εἰς στρογγυλὸν ἀριθμὸν π. χ. ἀνὰ 10′, καὶ μὲ κέντρον τὸ Σ′ γράφομεν συγκεντρικοὺς κύκλους, οἵτινες παριστάνουσι τοὺς παραλλήλους. Ἐπὶ ἑκάστου οὕτω προσδιορισθέντος παραλλήλου λαμβάνομεν ἐπίσης μήκη εἰς στρογγύλον ἐπίσης ἀριθμόν, τὰ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν μεσημβρινῶν, οἵτινες εἶτα χαράσσονται. Οὕτως οἱ μεσημβρινοὶ εἶναι γραμμαὶ καμπύλαι, αἵτινες συγκλίνουσιν εἰς ἓν σημεῖον, ὅπερ παριστᾷ τὸν πόλον. Παραμορφώσεις: 1) Αἱ ἐπιφάνειαι διατηροῦνται. 2) Αἱ γωνίαι διατηροῦνται μεταξὺ τοῦ ἀρχικοῦ μεσημβρινοῦ καὶ τῶν παραλλήλων, αὐξάνουσιν ὅμως ἐφόσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ κέντρου. 3) Αἱ ἀποστάσεις διατηροῦνται κατὰ μῆκος τῶν παραλλήλων, αὐξάνουσιν ὅμως κατὰ μῆκος τῶν μεσημβρινῶν καὶ περισσότερον κατὰ μῆκος τῶν ἄλλων παρὰ τοῦ ἀρχικοῦ. Αἱ παραμορφώσεις αὗται προκύπτουσι κυρίως, ἐπειδὴ οἱ μεσημβρινοὶ καὶ οἱ παράλληλοι ἐν τῷ ἐδάφει τέμνονται κατ᾽ ὀρθὴν γωνίαν, πρᾶγμα ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐν τῷ χάρτῃ. Ἡ παραμόρφωσις αὕτη, ἥτις ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ἀμελητέα, σήμερον δὲν εἶναι ἀνεκτὴ καὶ τοιουτοτρόπως ἡ μέθοδος αὕτη δὲν χρησιμοποιεῖται ἤδη.

Προβολὴ Λαμπέρτ. Πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχῆς, ἐφ᾽ ἧς στηρίζεται ἡ κωνικὴ προβολὴ τοῦ Λαμπέρτ, θεωρήσωμεν τὴν γηΐνην σφαῖραν καὶ τὸν περιγεγραμμένον κῶνον, ὅστις ἐφάπτεται αὐτῇ

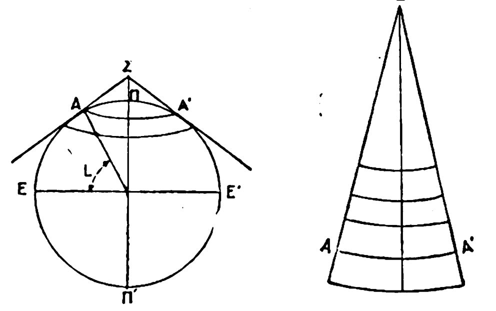

Προβολὴ Λαμπέρτ.

κατὰ μῆκος τοῦ μέσου παραλλήλου ΑΑ′ πλάτους L. Ὑποθέσωμεν τὴν μονοβασικὴν ζώνην ΑΠΑ′ κεκαλυμμένην ὑπὸ λεπτοτάτης μεμβράνης ἐξ ἐλαστικοῦ, ἣν ἐφαρμόζομεν ἀπὸ Π εἰς Σ ἐπὶ τοῦ κώνου, ἕλκοντες ἐκ τοῦ Π, τοῦ παραλλήλου ΑΑ′ μένοντος σταθεροῦ. Οἱ μὲν μεσημβρινοὶ καθίστανται γενέτειραι τοῦ κώνου, οἱ δὲ παράλληλοι τομαὶ τούτου ὑπὸ ἐπιπέδων καθέτων τῷ ὕψει αὐτοῦ. Ἀναπτύσσοντες τὸν κῶνον ἐπὶ ἐπιπέδου ἐφαπτομένου τῇ γενετείρᾳ ΣΑ, βλέπομεν ὅτι οἱ μὲν μεσημβρινοὶ παρίστανται δι᾽ εὐθειῶν ἀναχωρουσῶν ἐκ κοινοῦ σημείου Σ καὶ ἀπομακρυνομένων ἀναλόγως τοῦ πλάτους αὐτῶν, οἱ δὲ παράλληλοι διὰ συγκεντρικῶν κύκλων, ἐχόντων τὸ αὐτὸ κέντρον. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην τηροῦνται αἱ γωνίαι, διότι δι᾽ ἀποστάσεις μικροτέρας τῶν 25 χλμ. ἡ μεγίστη διαφορὰ μεταξὺ τῆς γωνίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀντιστοίχου τοῦ χάρτου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50″, ἥτις εἶναι διαφορὰ ἀμελητέα διὰ τὴν κατασκευὴν τοπογραφικῶν χαρτῶν.

Ἡ αὔξησις τῶν μηκῶν καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου διὰ λόγους συμμετρίας εἶναι σταθερά, ἐπὶ τοῦ βασικοῦ παραλλήλου ἀμετάβλητος, βαίνει δὲ αὔξουσα ἐφόσον ἀπομακρυνόμεθα πρὸς βορρᾶν ἢ νότον. Ἡ αὔξησις τῶν μηκῶν ἐξουδετεροῦται ἐν μέρει διὰ τῆς παραδοχῆς ἀντὶ κώνου ἐφαπτομένου, τέμνοντος τοιούτου, ὁπότε τὰ μήκη διατηροῦνται ἐπὶ τῶν παραλλήλων, σμικρύνονται εἰς τὸ κέντρον καὶ αὐξάνουσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς πρὸς παράστασιν ἐκτάσεως.

Προβολὴ πολυεδρικὴ ἢ πολυκεντρική. Τὸ σύστημα τοῦτο στηρίζεται εἰς τὴν ἑξῆς ἀρχήν: Διὰ τῶν προηγουμένων συστημάτων προβολῆς, ἡ παράστασις τῆς θεωρουμένης ἐκτάσεως ἐπιτυγχάνεται ἐπὶ ἑνὸς μόνου ἐπιπέδου. Τὸ οὕτω λαμβανόμενον ἐπίπεδον σχῆμα ἀνάγεται εἰς τὴν κλίμακα, ἥτις ὅμως εἶναι λίαν μεγάλη ἵνα περιληφθῇ εἰς ἓν φύλλον χάρτου, διαστάσεων χρησιμοποιησίμων· ἕνεκα τούτου κόπτεται εἰς περισσότερα τμήματα, συνήθως ὀρθογώνια ἴσα, ἔχοντα τὰς διαστάσεις αὐτῶν χρησιμοποιησίμους καὶ ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ φύλλα τοῦ χάρτου. Τὰ φύλλα ταῦτα εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῶσιν ἅπαντα τὸ ἓν παραπλεύρως τοῦ ἄλλου ἐπὶ ἐπιπέδου. Ἀφ᾽ ἑτέρου εἴδομεν ὅτι εἰς ὅλα τὰ συστήματα τῶν προβολῶν αἱ παραμορφώσεις αὐξάνουσιν, ἐφόσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ κέντρου προβολῆς. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ ἐλαττώσωμεν τὰς παραμορφώσεις ὅσον θέλομεν, ἀπομακρυνόμενοι ὀλιγώτερον τοῦ κέντρου προβολῆς, πρᾶγμα ὅπερ μᾶς ἄγει, διὰ μίαν χώραν μεγάλης ἐκτάσεως, νὰ δεχθῶμεν περισσότερα κέντρα προβολῆς· δυνάμεθα ἐκ τούτου νὰ λάβωμεν ἕνα ἀρκετὸν ἀριθμὸν σημείων, ἵνα ἡ ἔκτασις ἡ ἀνταποκρινομένη εἰς ἕκαστον τούτων δυνηθῇ νὰ περιληφθῇ εἰς ἓν φύλλον χάρτου χρησιμοποιησίμων διαστάσεων. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς πολυεδρικῆς προβολῆς, ἥτις, ὡς βλέπομεν, δὲν δίδει τὸν χάρτην ἐπὶ ἑνὸς μόνου ἐπιπέδου ἀλλὰ ἐπὶ πολλῶν τοιούτων. Διαιροῦσι τὴν γηΐνην ἐπιφάνειαν διὰ μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων εἰς τμήματα τετράπλευρα τόσον μικρά, ὥστε, ὅταν ἀναχθῶσι ταῦτα εἰς τὴν κλίμακα τοῦ χάρτου, νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ περιληφθῶσιν εἰς ἓν φύλλον χάρτου διαστάσεων χρησιμοποιησίμων. Δῆλον ὅτι εἰς τὰς μεγάλας κλίμακας τὰ τετράπλευρα ταῦτα τμήματα ἀνταποκρίνονται εἰς ἔκτασιν σχετικῶς μικράν, εἰς δὲ τὰς μικράς, εἰς ἔκτασιν σχετικῶς μεγάλην. Ἕκαστον τῶν τμημάτων τούτων χρησιμοποιεῖται κεχωρισμένως, λαμβάνον τὸ κέντρον αὐτοῦ ὡς κέντρον προβολῆς καὶ χρησιμοποιοῦν ἓν τῶν προμνησθέντων συστημάτων προβολῆς. Παρ᾽ ἡμῖν χρησιμοποιεῖται ἡ πολυεδρικὴ προβολή, διὰ δὲ τὰς μικρὰς ἡ *μακλεμβούργειος προβολὴ* (πολυκωνική). Οὕτως ἡ γηΐνη σφαῖρα ἀντικαθίσταται δ,ἀ πολυέδρου ἐκ πολυαρίθμων μικρῶν ἑδρῶν. Εἰς περίπτωσιν, καθ᾽ ἣν αἱ ἕδραι εἶναι πολὺ μικραὶ (μεγάλη κλῖμαξ), δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ γηΐνον ἐλλειψοειδὲς καὶ τὸ ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον συγχέονται καὶ ἡ παράστασις τῶν δύο μεσημβρινῶν καὶ τῶν δύο παραλλήλων, οἵτινες περιορίζουσιν ἑκάστην ἕδραν, δύνανται νὰ προσδιορισθῶσι δι᾽ ἁπλῆς κατασκευῆς ἑνὸς ἰσοσκελῶς εὐθυγράμμου τραπεζίου, ἐλάχιστα διαφέροντος τοῦ ὀρθογωνίου. Εἰς περίπτωσιν, καθ᾽ ἣν αἱ ἕδραι τοῦ πολυέδρου εἶναι μεγάλαι (μικρὰ κλῖμαξ), αἱ δύο τῶν πλευρῶν τοῦ τραπεζίου δὲν εἶναι εὐθεῖαι γραμμαί, ἀλλὰ καμπύλαι, ὅτε δέον νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἓν τῶν προηγουμένων συστημάτων προβολῆς, π. χ. τὴν κεντρικὴν προβολήν. Διὰ τοὺς χάρτας τῶν πολὺ μικρῶν κλιμάκων δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ σύστημα προβολῆς τοῦ Λαμπέρτ.

Ἐν τῇ πολυεδρικῇ προβολῇ διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς θεωρουμένης ἐκτάσεως εἰς ἕδρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐαρίθμους, καὶ διὰ τῆς χρήσεως δι᾽ ἑκάστην ἕδραν προβολῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελειοποιημένης, δυνάμεθα νὰ ἐλαττώσωμεν τὰς παραμορφώσεις μέχρις ὅτου καταστήσωμεν ταύτας πρακτικῶς ἀμελητέας. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο προβολῆς παρουσιάζει καὶ τὰ ἑξῆς μειονεκτήματα. Τὰ φύλλα τοῦ χάρτου δὲν δύνανται νὰ τοποθετηθῶσιν ἐπὶ ἑνὸς ἐπιπέδου, εἰμὴ ἐπὶ τοῦ πολυέδρου τοῦ καλύπτοντος τὴν γηΐνην σφαῖραν ἀναχθέντος εἰς τὴν κλίμακα. Ἐν τῇ πραγματικότητι δυνάμεθα νὰ ἑνώσωμεν 4 ἢ περισσότερα φύλλα χωρὶς νὰ σχηματισθῇ χάσμα πρακτικῶς ὁρατόν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅλα τὰ φύλλα μεγάλης ἐκτάσεως. Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ καλύψωμεν τὰ διάφορα φύλλα διὰ τετραγωνισμοῦ ὀρθογωνίου ἐπὶ μοναδικοῦ ἐπιπέδου ἐπιτρέποντος τὴν χρῆσιν ὀρθογωνίων συντεταγμένων. Κ. Χ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

—*[Φιλοσ.]* Προβολὴ (projection) τῶν αἰσθημάτων εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἤτοι εἰς τὸν ἐκτὸς ἡμῶν χῶρον τοποθέτησις τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, δηλαδὴ τῶν ἀντικειμένων ἢ τῶν πηγῶν τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν. Τοιαύτη τοποθέτησις εἶναι δυνατὴ μόνον ὑπὸ τὴν ἔκδοχὴν τῆς πραγματικότητος τοῦ χώρου. Σ. Ν. Λ.

—*[Γυμν.]* Ὁ ὅρος *προβολὴ* σημαίνει τὴν λοξὴν μετάθεσιν τοῦ δεξιοῦ ἢ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν δακτύλων τοῦ ἰδίου ποδός, εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ποδῶν ἀπὸ πτέρνης εἰς πτέρναν, μὲ κεκαμμένον πάντοτε τὸ γόνυ τοῦ προβαλλομένου ποδὸς καὶ μὲ τεταμένον τελείως τὸ ὀπισθίου. Κατὰ τὴν προβολὴν ὁ κορμὸς τηρεῖται εἰς εὐθυγραμμίαν πρὸς τὸν ὀπίσθιον πόδα, ἤτοι κλίνεται πρόσω. Ἡ προβολὴ γίνεται καὶ ὀπίσω, καθὼς καὶ κατ᾽ εὐθεῖαν ἔμπρὸς καὶ κατ᾽ εὐθεῖαν ὀπίσω. Κατὰ τὰς προσβολὰς τὰ πέλματα πάντοτε ἐφάπτονται ὁλόκληρα τοῦ ἐδάφους. Σ. Γ. Σ.

—*[Ὁπλομ.]* *Προβολὴ* καλεῖται ἡ ἐκ τῆς θέσεως ἔκτασις τοῦ σώματος, ἵνα ἡ αἰχμὴ τοῦ ξιφιστοῦ φθάσῃ τὸ ἀντίπαλον σῶμα (βλ. λ. *ὁπλομαχητική*). Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἐν μέρει καὶ διὰ τῆς προκύψεως, ἀλλ᾽ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ σῶμα δὲν δύναται εὐχερῶς νὰ ἀποκατασταθῇ. Τ. Ι. Κ.

—προβολὴ ἀξονομετρικὴ *[Γεωμετρ.]*· βλ. λ. *ἀξονομετρία.*

— προβολὴ εἰκόνων *[Ὀφθαλμ.].* Ἡ θέσις ἐξωτερικοῦ τινος ἀντικειμένου ὁρίζεται ἐκ τῆς διευθυντηρίας γραμμῆς, ἥτις ἑνώνει τοῦτο πρὸς τὸ δεσμικὸν σημεῖον τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἴδωλον τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ. Ἡ ἀντιστρόφως ἐκ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς πρὸς τὰ ἔξω, εἰς τὸ τελικὸν σημεῖον τῆς διευθυντηρίας γραμμῆς, ἐντόπισις τοῦ ἀντικειμένου καλεῖται προβολὴ τῆς εἰκόνος τοῦ ἀντικειμένου τούτου πρὸς τὰ ἔξω. Διὰ τῆς προβολῆς βλέπομεν τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα διατεταγμένα τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλο, ὅπως ἀκριβῶς, πλὴν ἀντιστρόφως, εὑρίσκονται διατεταγμένα τὰ εἴδωλά των ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἤτοι ἀπὸ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος ἀντιστοιχούσης εἰς τὸ σημεῖον τῆς προσηλώσεως· τὰ δεξιόθεν π. χ. κείμενα εἴδωλα προβάλλονται ἀριστερόθεν τοῦ σημείου τῆς προσηλώσεως κ.ο.κ.

Ψευδὴς προβολή. Εἶναι σύμπτωμα τῆς παραλύσεως τῶν ἐξωτερικῶν ὀφθαλμικῶν μυῶν, συνιστάμενον εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἐντοπίζει τὸ ἐξωτερικὸν ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον προσηλοῖ μὲ τὸν ἀσθενῆ ὀφθαλμὸν ὄχι εἰς τὴν πραγματικήν του θέσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ζώνην τῆς ἐνεργείας τοῦ παραλύτου μυός. Β. Α.

— προβολὴ ἰσομετρικὴ *[Γεωμετρ.]*· βλ. λ. *ἀξονομετρία.*

— προβολὴ στερεογραφικὴ (Stereographische Projektion) *[Κρυσταλλ.].* Ὀνομάζεται οὕτως εἰς τὴν κρυσταλλογραφίαν ἡ προβολὴ τῶν κρυσταλλικῶν σχημάτων ἐπὶ σφαίρας, διὰ δὲ τὴν γραφικὴν παράστασιν αὐτῆς ἡ προβολὴ τῆς ἐν λόγῳ σφαίρας ἐπὶ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Εἰς τὴν στερεογραφικὴν προβολὴν ὁ κρύσταλλος τοποθετεῖται εἰς τὸ κέντρον

Digitized by Google

τῆς σφαίρας, ἡ δὲ προβολὴ τῶν ἑδρῶν του ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰ σημεῖα, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας κάθετοι πρὸς τὰς ἕδρας τοῦ κρυστάλλου τέμνουν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σφαίρας. Τὰ σημεῖα αὐτὰ καλοῦνται *πόλοι* τῶν ἑδρῶν τοῦ κρυστάλλου.

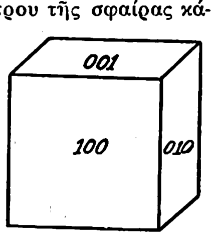

Τὰ γνωρίσματα τῆς στερεογραφικῆς προβολῆς εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) ὅλαι αἱ ἕδραι τοῦ κρυστάλλου παρίστανται διὰ σημείων· 2) οἱ πόλοι τῶν ἑδρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν ζώνην, κεῖνται ἐπὶ ἑνὸς μεγίστου κύκλου τῆς σφαίρας· καὶ 3) τὰ τόξα τῶν μεγίστων κύκλων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν πόλων δύο ἑδρῶν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν γωνίαν τῶν ἑδρῶν τούτων, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ σχηματιζομένη ὑπ' αὐτῶν δίεδρος γωνία, ἀλλὰ ἡ παραπληρωματικὴ αὐτῆς.

Διὰ τὴν προβολὴν τῆς ἐν λόγῳ σφαίρας ἐπὶ

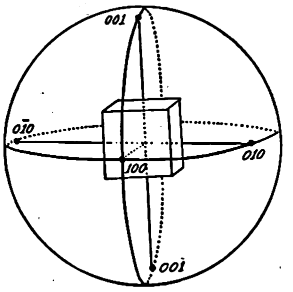

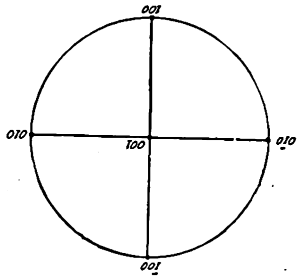

ὁριζοντίου ἐπιπέδου, ὡς ἐπίπεδον προβολῆς ἐκλέγεται τὸ ἐπίπεδον, τὸ ὁποῖον διέρχεται δι' ἑνὸς τῶν μεγίστων κύκλων αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως προβάλλεται μόνον τὸ ἓν ἡμισφαίριον, ἀλλ' οἱ πόλοι τῶν ἑδρῶν τοῦ κρυστάλλου, οἱ ὁποῖοι κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἡμισφαιρίου, συμπίπτουν πρὸς τοὺς πόλους τῶν ἑδρῶν τοῦ προβαλλομένου ἡμισφαιρίου.

— **προβολῆς μέθοδος** [*Ἀστρον.*]. Μέθοδος παρατηρήσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν κηλίδων αὐτοῦ διὰ προβολῆς τοῦ δίσκου του ἐπὶ πετάσματος, τὸ ὁποῖον στερεοῦται εἰς σταθερὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ προσοφθαλμίου τοῦ τηλεσκοπίου.

Διὰ νὰ διακρίνωνται σαφέστερον αἱ λεπτομέρειαι, πρέπει νὰ τοποθετῆται εἰς τὸ ἀντοφθάλμιον ἄκρον τῆς διόπτρας ἀρκετὰ εὐρὺ ἀλεξήλιον ἐκ

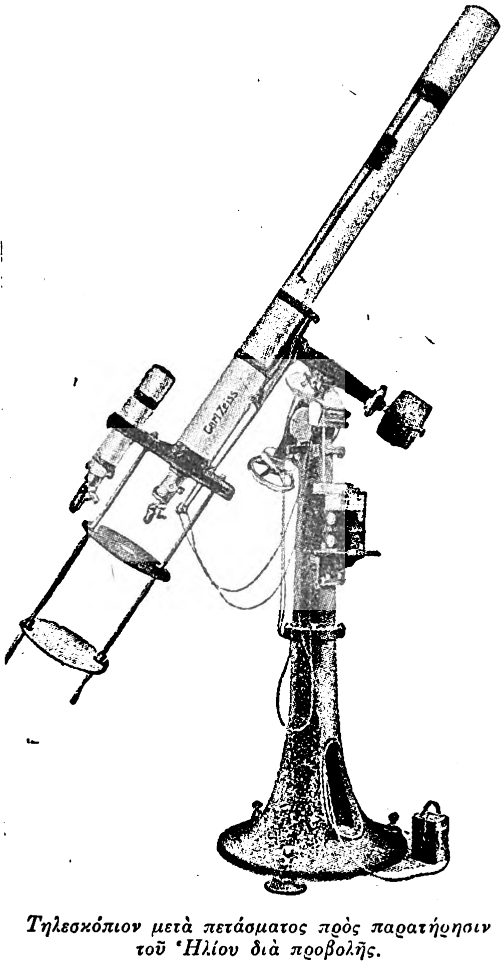

Τηλεσκόπιον μετὰ πετάσματος πρὸς παρατήρησιν τοῦ Ἡλίου διὰ προβολῆς.

χαρτονίου ἢ ὑφάσματος τεταμένου διὰ καταλλήλου συρματίνου ἢ ξυλίνου σκελετοῦ καὶ ἐν γένει νὰ προφυλάσσεται τὸ ἐπὶ τοῦ πετάσματος σχηματιζόμενον εἴδωλον τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τὸ διάχυτον φῶς τῆς ἡμέρας.

Τῇ βοηθείᾳ τῆς μεθόδου ταύτης, ἐὰν τὸ τηλεσκόπιον εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ καλῶς λειτουργοῦντος ἀστροστάτου, εἶναι δυνατὸν νὰ σχεδιάσωμεν ἐπὶ φύλλου χάρτου τὸ σχῆμα τῶν ἡλιακῶν κηλίδων καὶ νὰ προσδιορίσωμεν μετ' ἐπαρκοῦς ἀκριβείας τὰς ἡλιοκεντρικὰς αὐτῶν συντεταγμένας. Εἰκόνα τῆς ὄψεως τοῦ Ἡλίου δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν ταχύτερον τοποθετοῦντες ἐπὶ τοῦ πετάσματος ἀντὶ χάρτου σχεδιάσεως φύλλον φωτογραφικοῦ χάρτου, τὸ ὁποῖον ἀποσύρομεν ἀμέσως εὐθὺς ὡς ἀποτυπωθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ αἱ λεπτομέρειαι.

Ἡ διὰ προβολῆς παρατήρησις τοῦ Ἡλίου εἶναι ἡ μᾶλλον ἐνδεδειγμένη διὰ διδακτικοὺς σκοπούς, οὐ μόνον διότι ἐπιτρέπει τὴν σύγχρονον παρατήρησιν τῆς ὄψεως τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου εἰς πολλοὺς παρατηρητάς, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ κινδύνου δυστυχημάτων συνεπείᾳ θραύσεως τῶν εἰς τὰς ἀπ' εὐθείας σκοπεύσεις τοῦ Ἡλίου χρησιμοποιουμένων ἐγχρώμων ὑάλων. Σ. Π.

προβολικὴ γεωμετρία. Καλεῖται ἡ ἀνωτέρα συνθετικὴ γεωμετρία, πραγματευομένη τὰς ἰδιότητας τῶν σχημάτων ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως καὶ οὐχὶ μεγέθους. Ὡς βάσεις τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς λαμβάνονται στοιχειώδεις ἔννοιαι, γνωσταὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς γεωμετρίας, καὶ κυρίως αἱ προβολαὶ σημείων καὶ γραμμῶν, διὸ καὶ *προβολικὴ* ἐκλήθη. Τὰ ἀξιώματα καὶ οἱ ὁρισμοὶ τῆς προβολικῆς γεωμετρίας εἶναι περίπου τὰ αὐτὰ μὲ τὰ τῆς στοιχειώδους, γενικευμένα ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραδοχὴν σημείων καὶ εὐθειῶν εἰς τὸ ἄπειρον κειμένων. Οὕτως, ἐνῷ εἰς τὴν στοιχειώδη γεωμετρίαν διακρίνονται δύο περιπτώσεις σχετικῆς θέσεως εὐθείας καὶ ἐπιπέδου, μὴ περιέχοντος ταύτην, ἐν τῇ προβολικῇ γίνεται δεκτὸν ὅτι πάντοτε εὐθεῖα καὶ ἐπίπεδον, μὴ περιέχον ταύτην, ὁρίζουσιν ἓν σημεῖον, τὴν τομήν των, εἴτε αὕτη γίνεται εἰς πεπερασμένην ἀπόστασιν εἴτε μή. Διὰ τῶν τοιούτου εἴδους γενικεύσεων κατορθοῦται ἡ σύμπτυξις καὶ ἁπλοποίησις τῶν προτάσεων.

Θεμελιώδεις πράξεις τῆς προβολικῆς γεωμετρίας εἶναι ἡ *προβολὴ* καὶ ἡ *τομή*, ἀντίστροφοι τυγχάνουσαι ἀλλήλων. Ν. Γ.

προβολικὸν (τὸ) [*Παραστ. Γεωμετρ.*]. Ἑκάτερον τῶν δύο κατ' ὀρθὰς καὶ κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ ἐδάφους τεμνομένων ἐπιπέδων, ἐφ' ὧν σημειοῦνται αἱ προβολαὶ τῶν διαφόρων ὑπὸ παράστασιν σημείων (εἴτε μεμονωμένα εἶναι ταῦτα, εἴτε ἀνήκουν εἰς εὐθεῖαν ἢ καμπύλην), ὡς καὶ τῶν διαφόρων εὐθειῶν ἢ καμπύλων τοῦ χώρου, τὰ ἴχνη τῶν ἐπιπέδων, αἱ φαινόμεναι περιοχαὶ τῶν ὑπὸ παράστασιν ἐπιφανειῶν καὶ αἱ ἐπιφερόμεναι σκιαὶ τῶν διαφόρων ὑπὸ παράστασιν σωμάτων. Καὶ τὸ μὲν δεχόμενον τὰς ὁριζοντίους (προβολάς, ἴχνη, σκιάς, φαινομένας περιοχὰς) λέγεται *ὁριζόντιον*, τὸ δὲ *κορυφαῖον*. Τὸ σημεῖον τῆς τομῆς προβολικοῦ ἐπιπέδου καὶ εὐθείας λέγεται *πέρασμα* (ὁριζόντιον ἢ κορυφαῖον), ἡ εὐθεῖα τῆς τομῆς μετ' ἐπιπέδου τυχόντος, ἴχνος (ὁριζόντιον ἢ κορυφαῖον)· ἡ καμπύλη, καθ' ἣν κύλινδρός τις ἢ κῶνος διασπᾷ αὐτά, ὀνομάζεται διὰ μὲν τὸ ὁριζόντιον προβολικὸν *ὁδηγήτρια*, διὰ δὲ τὸ κορυφαῖον *καμπύλη διατρήσεως*. Τὰ προβολικὰ ἐπίπεδα κατὰ τὰς σχεδιάσεις νοοῦνται συνταυτισμένα διὰ περιστροφῆς τοῦ κορυφαίου προβολικοῦ, συμπαρασύροντος κατὰ τὴν κίνησιν ταύτην καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ προβολάς, περὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους· τότε δέ, πρὸς διαστολήν, αἱ μὲν ὁριζόντιοι προβολαὶ σημειοῦνται διὰ γραμμάτων ἄνευ τόνου, αἱ δὲ κορυφαῖαι διὰ τονουμένων τοιούτων. Σ. Ε. Λ.

προβολικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προβολήν, ὁ τῆς προβολῆς: «προβολικὸς φάρος», «προβολικὴ γεωμετρία».

— **προβολικὸς φάρος** [*Φάροι*]. Φάρος μὴ ἔχων κρυστάλλινον ὀπτικόν, χρησιμοποιῶν δὲ ἀντὶ τοιούτου προβολεῖς ἠλεκτρικούς, στερεωμένους μονίμως καθ' ὡρισμένον σύστημα, ὅπερ ὅμως περιστρέφεται. Οἱ τοιοῦτοι φάροι τοποθετοῦνται εἰς μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἠλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις δυνάμεναι νὰ παράσχουν μέγιστον φέγγος, ἡ συνθήκη δὲ αὕτη δὲν δύναται νὰ συντρέχῃ εἰς τοὺς μονήρεις φάρους· διὰ τοῦτο προβολικοὶ φάροι μόνον ἐγγὺς πόλεων ἢ ναυσταθμῶν δύνανται νὰ ἀποβαίνωσι πρακτικοί. Ἄριστος τῶν προβολικῶν φάρων εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ τῆς Ἑλγολάνδης, δι' ὃν πλεῖστα σχέδια εἶχον ὑποβληθῆ εἰς τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προεκρίθη τὸ τοῦ οἴκου Siemens. Τὸ προβολικὸν μηχάνημα ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν προβολέων Α, ὧν οἱ ἄξονες σχηματίζουν μονίμως 120° γωνίαν πρὸς ἀλλήλους, τοῦ μηχανήματος δὲ στρεφομένου ἐντὸς 15 δευτερολέπτων, ἐκπέμπεται μία ἔκλαμψις ἀνὰ 5''. Ἡ διάμετρος ἑκάστου προβολέως, οὗ τὸ κάτοπτρον εἶναι ἐκ μετάλλου ἐπηργυρωμένου, ἔχει διάμετρον μὲν 750, ἑστιακὴν δὲ ἀπόστασιν 250 χιλιοστῶν· παρὰ τὸ βάρος, λόγῳ τοῦ τοσούτου μεγέθους, ἡ περιστροφὴ ἐκτελεῖται τόσον ταχέως, χάρις εἰς τὸ ὅτι τὸ μηχάνημα ἐπιπλέει ἐπὶ ὑδραργυρολούτρου κατὰ τὸ γαλλικὸν σύστημα Bourdelles. Ὅπως δὲ ἐνδυναμωθῇ ἡ φωτοβολία ἔτι μᾶλλον, τοποθετεῖται, ὁμοαξόνως καὶ ὑπεράνω, τέταρτος προβολεὺς Β, ἔχων ἀνεξάρτητον τῶν ἄλλων περιστροφικὴν κίνησιν, τριπλασίας

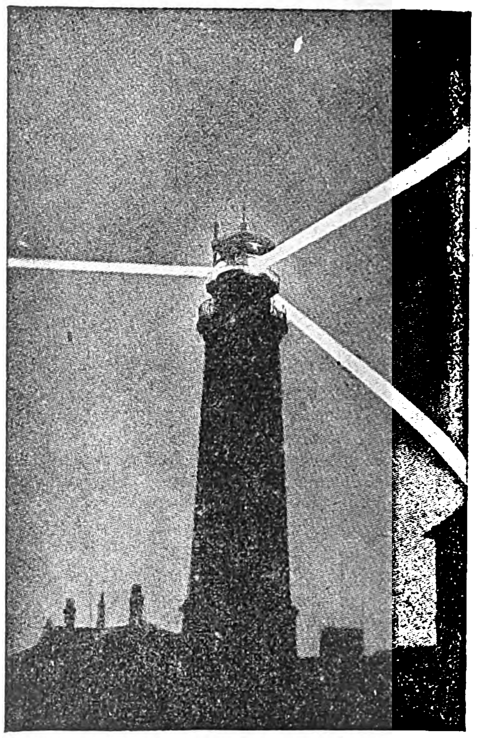

Ὁ προβολικὸς φάρος τῆς Ἑλγολάνδης.

[Ὁ ἄνω προβολεὺς στρέφεται μὲ ταχύτητα τριπλασίαν τῆς τῶν κάτω. Τὸ φέγγος του ἀνέρχεται εἰς 49 ἑκατομμύρια κηρίων Ἔφφνερ, ἀλλὰ καὶ ἡ δαπάνη συντηρήσεως καὶ λειτουργίας του ἀνέρχεται εἰς 8.000 δολλάρια ἐτησίως. Παρόμοιος ἀλλ' ὀλιγώτερον ἐντατικὸς εἶναι ὁ φάρος τῆς νήσου Tino πρὸς τοῦ ἰταλικοῦ ναυστάθμου τῆς Σπέτζια.]

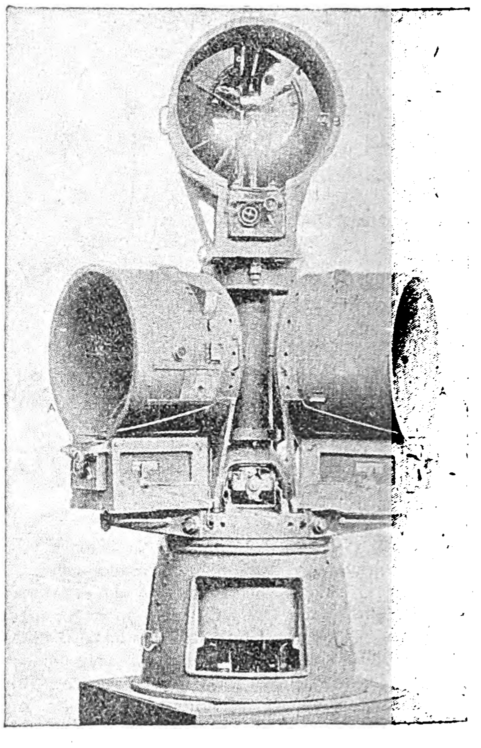

Ὁ προβολικὸς φάρος τῆς Ἑλγολάνδης, οὗ αἱ δέσμαι σαρώνουν τὸν ὁρίζοντα ἀπὸ ὕψους 272 ποδ.

δὲ ταχύτητος περιφορᾶς, ὥστε ἡ δέσμη του νὰ προφθάνῃ τὰς δέσμας τῶν ὑποκάτωθέν του προβολέων. Σ. Ε. Λ.

προβολικότης,—ητος (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ σχέσις θέσεως δύο γεωμετρικῶν σχηματισμῶν πρώτης βαθμίδος (π. χ. σημειοσειρῶν, δέσμης ἀκτίνων κλπ.), καθ' ἣν διατηροῦνται τὰ ἁρμονικὰ συμπλέγματα αὐτῶν. Οὕτω π. χ., ἐὰν ἔχωμεν σημειοσειρὰν τινα Κ(Α,Β,Γ,Δ...) καὶ ἑτέραν Κ'(Α',Β',Γ',Δ'...), εἰς ἃς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα εἶναι Α καὶ Α', Β καὶ Β' κλπ. καὶ εἰς ἕκαστον ἁρμονικὸν σύμπλεγμα (ΑΒΓΔ) ἀντιστοιχεῖ ἁρμονικὸν (Α'Β'Γ'Δ') τῆς ἄλλης, λέγομεν ὅτι μεταξὺ τῶν εὐθειῶν Κ καὶ Κ' (φορέων τῶν σημειοσειρῶν) ὑφίσταται προβολικότης, ἥτις συμβολίζεται οὕτω: $K \barwedge K'$. Ἡ προβολικότης κέκτηται

Digitized by Google

τὴν *μεταφορικὴν* λεγομένην ἰδιότητα, τὴν συμβολιζομένην διὰ τῶν τύπων:

$$\overline{\text{ΑΛ}}\text{Γ}$$
$$\overline{\text{ΒΛ}}\text{Γ}$$
$$\text{ὅθεν}\quad \overline{\text{ΑΛ}}\text{Β}$$

δηλαδὴ δύο σχηματισμοὶ προβολικοὶ πρὸς τρίτον εἶναι καὶ μεταξύ των προβολικοί. Δύο σχηματισμοὶ συσχετισμένοι διὰ προβολῶν καὶ τομῶν εἶναι προβολικοί· τὸ ἀντίστροφον δὲν εἶναι ἐν γένει ἀληθές· δηλαδὴ ἑκάστη προβολικότης δὲν δύναται νὰ προκύψῃ διὰ προβολῶν καὶ τομῶν. Ἡ προβολικότης δύο γεωμετρικῶν σχηματισμῶν εἶναι τελείως ὡρισμένη, ὅταν δοθῶσι τρία ζεύγη ἀντιστοίχων στοιχείων, π. χ. σημείων Α καὶ Α΄, Β καὶ Β΄ καὶ Γ καὶ Γ΄. **Ν. Γ.**

πρόβολος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ προβεβλημένος, ὁ προέχων, ὁ ἐξέχων: «πρόβολος πέτρα».

—*[Στατ.]* Καλεῖται *πρόβολος* δοκὸς στηριζομένη μόνον κατὰ τὸ ἓν ἄκρον αὐτῆς. Ἡ στήριξις τῶν προβόλων ἐπιτυγχάνεται συνήθως διὰ πλήρους πακτώσεως, ὁπότε ἀποτελοῦσιν οὗτοι στατικῶς ὡρισμένους φορεῖς. Πολλάκις χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος καὶ πρὸς δήλωσιν ἐξεχόντων ἄκρων ἄλλων δοκῶν, ἀμφιερείστων ἢ συνεχῶν. Παράδειγμα προβόλων ἀποτελοῦσιν οἱ ἄνευ ὑποστηριγμάτων (φορουσίων) ἐξῶσται, ὅπως καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ὑποστηρίγματα αὐτῶν.

—*[Ἀρχιτ.]* Καλοῦνται ἐνίοτε *πρόβολοι* οἱ διάφοροι *κιλλίβαντες* ἢ ἄλλως *πρόμοχθοι* καλούμενοι.

—*[Γεφυρ.]* *Πρόβολος* καλεῖται προεξοχὴ ἢ ἀντέρεισμα κατασκευαζόμενον εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ ὕδατος τμήματα τῶν μεσοβάθρων τῶν ἐπὶ ποταμῶν γεφυρῶν, πρὸς τὰ ἄναντη ἢ τὰ κατάντη αὐτῶν. Αἱ ἐν λόγῳ προεξοχαί, οἱ πρόβολοι, κατασκευάζονται συνήθως ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι κατεσκευασμένα τὰ μεσόβαθρα καὶ εἶναι προωρισμένοι διὰ τὴν προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν κρούσεων τῶν διαφόρων ἐπιπλεόντων ἀντικειμένων καὶ τοῦ ὑδατίνου ρεύματος, καὶ ἀκόμη πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀποτόμου στενώσεως τῆς διατομῆς τοῦ ποταμοῦ κάτωθεν τῆς γεφύρας. Ἐκ τοῦ προορισμοῦ τῶν προβόλων καταφαίνεται ὅτι ἡ παρουσία αὐτῶν εἶναι χρήσιμος πρὸς τὰ ἄναντη τῶν γεφυρῶν, ἕνεκα δὲ τούτου, ἂν καὶ διευκολύνουσι καὶ οἱ πρὸς τὰ κατάντη πρόβολοι τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων, οἱ τελευταῖοι δὲν κατασκευάζονται εἰς τὰς ἐκτὸς πόλεων γεφύρας.

Οἱ πρόβολοι κατασκευάζονται τριγωνικοί, σφηνοειδεῖς, κυκλικοὶ ἢ ἐλλειπτικοί, καὶ φθάνουσιν ἀπὸ τῆς κοίτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης στάθμης τῶν ὑδάτων. Ἡ ἐπίστεψις τῶν προβόλων γίνεται δι' ἡμικωνικῆς ἢ πυραμιδοειδοῦς κατασκευῆς.

—*[Λιμ.]* Καλοῦμεν *προβόλους* τὰς ἐν εἴδει γλώσσης κατασκευάς, αἵτινες κατασκευάζονται πρὸς προάσπισιν ὡρισμένων τμημάτων παραλίας τινὸς ἀπὸ τῶν διαβρώσεων τῶν κυμάτων καὶ τῶν παραλίων ρευμάτων τῆς θαλάσσης. Οἱ πρόβολοι κατασκευάζονται συνήθως ἐκ λιθορριπῶν καὶ διατάσσονται, εἷς ἢ περισσότεροι, καθέτως ἢ κεκλιμένως ὡς πρὸς τὴν παραλίαν. Ἡ δι' αὐτῶν ἐπίτευξις τῆς προασπίσεως ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀνακοπῆς ἀφ' ἑνὸς τῆς ὁρμῆς τῶν κυμάτων καὶ τῆς ταχύτητος τῶν παρακτίων ρευμάτων, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς συγκρατήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ρευμάτων παρασυρομένων «φερτῶν» ὑλῶν καὶ τῆς δι' αὐτῶν προσχώσεως τῆς παραλίας.

—*[Ὑδραυλ.]* Κατὰ τὰς διευθετήσεις ποταμῶν καὶ χειμάρρων κατασκευάζονται ἔργα (*πρόβολοι*) ἀνάλογα τῶν προηγουμένων πρὸς προάσπισιν τῶν ὀχθῶν αὐτῶν καὶ χάριν τοῦ σχηματισμοῦ κανονικοῦ ροῦ δι' αὐτοὺς βλ. λ. *ποταμός*). **Α. Α. Κ.**

—*[Ναυτ.]* *Πρόβολος* (κοιν. *μπομπρέσσο*) καλεῖται ὁ μᾶλλον πρὸς πρῷραν καὶ ὁ ἀπὸ ταύτης προέχων πλάγιος ἱστός. Εἰς τὰ ἱστιοφόρα ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι τὰ ὑπεράνω αὐτοῦ τριγωνικὰ ἱστία κανονίζουν τὴν ἰσορροπίαν τῆς ἱστιοφορίας καὶ τὴν συγκράτησιν τοῦ κέντρου αὐτῆς καὶ τοῦ ἱστιοστιγματος εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν, ὅπως τὸ πλοῖον ἱστιοπλοῇ καλῶς, μὴ ὂν οὔτε ὁρμητικὸν οὔτε ὀκνόν, καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἀπὸ τοῦ προβόλου, δίκην προώστου προέχοντος, ἐντείνονται οἱ πρότονοι οἱ ἐνισχύοντες ἀπὸ πρῴρας τὴν ἀντοχὴν τῆς στήλης καὶ τῶν ἐπιστηλίων τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἀκάτιον ἱστὸν καταλήγουν πάντως οἱ πρότονοι τοῦ μεγάλου ἱστοῦ καὶ εἰς τὸν μέγαν ἱστὸν οἱ τοιοῦτοι τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου, προφανὲς καθίσταται ὅτι εἰς τὰ ἱστιοφόρα βάσις τῆς στερεώσεως τῶν ἱστῶν τοῦ πλοίου εἶναι ὁ πρόβολος καὶ ὅτι θραυομένου τούτου τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ καὶ ἡ τῶν ὀρθίων ἱστῶν, ἐκτιθεμένων εἰς τὸν κίνδυνον ἀφιστώσεως καὶ πτώσεως ἀκόμη αὐτῶν πρὸς πρύμναν, ἐὰν τὰ πετάσματα ἤθελον δεχθῆ τὸν ἄνεμον πρῴραθεν τοῦ ἐγκαρσίου. Κατά τινα ἀναπαράστασιν ἀθηναϊκῆς τριήρεως ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Serre (βλ τόμ. ΙΓ, σελ. 274), ὁ πρόβολος τῶν ἀρχαίων νηῶν ἦτο δοράτιον, ὅπερ εἰς τὰς τριήρεις ἦτο ἐπιδεκτικὸν εἰσολκῆς, ἵνα μὴ ἐμποδίζῃ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐμβόλου κατὰ τὰς ἐμβολάς. Εἰς τὰ πλοῖα τοῦ μεσαίωνος ὁ πρόβολος ἦτο ὑποτυπώδης καὶ ἐχρησίμευε μᾶλλον ὡς ποδωτὴρ τοῦ πρόποδος ἀκατίου, ἰδίως ὅταν τοῦτο ἦτο τριγωνικὸν (λατίνιον). Εἰς τὰς καραβέλλας (ΙΕ΄ αἰών) ὁ πρόβολος ἦτο πραγματικὸς μόνιμος ἱστός, πλάγιος κατὰ 40°—45° ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα καὶ φέρων, εἰς τὸ τρίτον τοῦ μήκους του ἀπὸ τοῦ ἄκρου, ὁριζοντίαν κεραίαν, τὴν *διατείνουσαν* (civade), ἡ ὁποία ἐχρησίμευεν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν ἐπιτόνων τοῦ προβόλου πρὸς καλυτέραν αὐτοῦ στερέωσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως ἀρτᾶται ἀπ' αὐτῆς τετράγωνον ἱστίον civadière (σιβαδιέρα), τοῦ ὁποίου οἱ μὲν ποδεῶνες ἤγγιζον τὴν θάλασσαν, ὅτε ἐξεπεταννύετο τοῦτο κατὰ τὴν οὐριοδρομίαν, οἱ δὲ πόδες διεβάλλοντο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Τῷ 1638 ὁ ἐκ Διέππης ναυπηγὸς Ch. Morieu, ναυπηγήσας τὸ δίκροτον «Couronne» τῶν 72 πυροβόλων, ἐποποθέτησεν εἰς αὐτὸ πρόβολον ἰδιόρρυθμον, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς παχείας στήλης αὐτοῦ, ἥτις ὠνομάζετο beaupré, καὶ ἐξ ὀρθοῦ ἐπιστηλίου (petit beaupré), ἑδραζομένου εἰς τὸ ἄκρον τῆς στήλης· ἔφερε δὲ τοῦτο, ὀλίγον ὕπερθεν τῆς βάσεώς του, μικρὸν θωράκιον καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ τετράγωνον ἱστίον, perroquet de berapré ἢ beauprette ὀνομαζόμενον, ὅπερ ἐπεδοῦτο εἰς τὴν κεραίαν τῆς civadière, ἥτις ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ὡς διατείνουσα τῆς στήλης τοῦ προβόλου· οὕτως, ὁ πρόβολος τῶν πλοίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφερε δύο τετράγωνα ἱστία καὶ οὐδένα ἀρτέμονα. Εἰς τὰς ναυπηγήσεις τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ΄, τὸ μικρὸν ἐπιστήλιον καταργεῖται, ὑποκατασταθὲν ὑπὸ δορατίου, ὡς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους προβόλους· ἐμφανίζονται τότε δύο ἀρτέμονες, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν ἔτι ὑφιστάμενα ὑπὸ τὸν πρόβολον δύο τετράγωνα ἱστία, ἀμφότερα ἐπικλινῆ. Ὁ τέλειος πρόβολος τοῦ μεγάλου ἱστιοφόρου ὀφείλεται εἰς τὸν Γάλλον ναυπηγὸν Sané (1785)· τὸν τύπον τούτου ἐβελτίωσεν ἐπὶ τὸ καλαισθητικώτερον ὁ Dupuis de Lôme (1848), μειώσας τὴν κλίσιν του εἰς 25° καὶ κυρτώσας αὐτὸν ὀλίγον δι' ἐντάσεως τῶν ὑπηνῶν. Οἱ οὑτωσὶ τελειοποιηθέντες πρόβολοι ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν διακεκριμένων μερῶν: τῆς *στήλης*, τοῦ *δορατίου* καὶ τῆς *ἐπιδορατίδος*. Καὶ ἡ μὲν στήλη ἐντορμοῦται διὰ τῆς ἰσοπέδης τῆς εἰς τοὺς παραστάτας καὶ ἀπολήγει εἰς *στηλόκρανον*, ἐφ' οὗ ὀρθοῦται μικρὸν *στηλίδιον* διὰ τὴν ἔπαρσιν τοῦ ἐπισήμου, ἐνῷ ὑπ' αὐτὸ παλαιότερον ὑπῆρχεν ἡ *διατείνουσα*, μεταγενεστέρως δὲ ὁ *θαλασσομάχος* καὶ πλαγίως δύο *ἀπῶσται* τῶν ἐπιτόνων τοῦ δορατίου καὶ τῆς ἐπιδορατίδος· τὸ δὲ δοράτιον, διερχόμενον διὰ τοῦ στηλοκράνου, ἀπέληγεν εἰς κλοιόν, διὰ τοῦ ὁποίου διήρχετο ἡ ἐπιδορατίς. Εἰς τὰ σύγχρονα ἐμπορικὰ ἱστιοφόρα ὁ πρόβολος εἶναι λίαν βραχύς, κάποτε δὲ στερεῖται δορατίου, οὐδέποτε ἔχων ἐπιδορατίδα· εἰς τοὺς κερκούρους μάλιστα, ὁ πρόβολος εἶναι ἁπλοῦν δοράτιον. Εἰς τὰ σύγχρονα ἀτμόπλοια ὁ πρόβολος ἀφῃρέθη τέλεον, τῶν προτόνων στερεουμένων εἰς τὴν στεῖραν ἀπ' εὐθείας· διότι ἦτο διαρκὲς ἐμπόδιον κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας, περιπλεκόμενος εἰς τὰς ἐξάρτίας τῶν παρακειμένων πλοίων ἢ τῶν ἐπὶ τῶν προκυμαιῶν κατασκευασμάτων, μολονότι εἰσέλκον πάντοτε τὴν ἐπιδορατίδα κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας καὶ τὰς ἀπάρσεις. Στερεοῦται δὲ ὁ πρόβολος τῶν ἱστιοφόρων (ὑπόδειγμα πολεμικοῦ δρόμωνος) κάτωθεν μὲν διὰ τῶν *ὑπηνῶν* καὶ τῶν *παρυπηνῶν*, ἐπεχουσῶν θέσιν *προτόνων*, πλαγίως δὲ διὰ τῶν *ἐπιτόνων*, ἔχων ὑπὸ τὸ δοράτιον διαβάθρας διὰ τὴν μετάβασιν τῶν ἀνδρῶν, οὓς προφυλάσσει ἀπὸ πτώσεως εἰς τὴν θάλασσαν δίκτυον προφυλακτικόν, διατεινόμενον πρῴραθεν τῆς διατεινούσης καὶ ἀπὸ ἐπιτόνου εἰς ἐπίτονον.

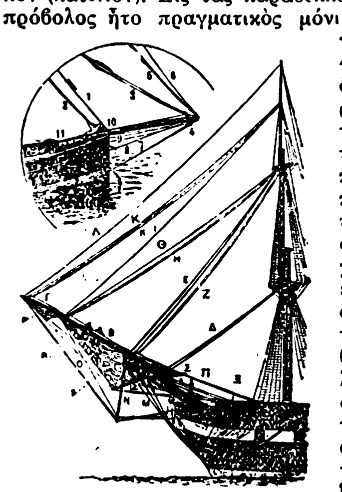

Πρόβολος.

[Ἄνω ἀριστερᾷ: Πρόβολος κερκούρου: 1) Πρότονος τῆς στήλης.—2) Ὑπέρα τῆς προτονίδος.—3) Ὑπέρα τοῦ ἀρτέμονος.—4) Στεφάνιον τοῦ ποδίσκου τοῦ ἀρτέμονος.—5) Ὑπέρα τοῦ ἐναερίου ἀρτέμονος.—6) Πρότονος τῆς ἠλακάτης τοῦ προβόλου. 7) Ὑπήνη.—8) Ἐπίτονος.—9) Διαβάθρα.—10) Κλειὸς τῆς στείρας.—11) Κιονίσκοι.

Κάτω δεξιᾷ: Πρόβολος φρεγάτας: Α) Στήλη τοῦ προβόλου.—Β) Δοράτιον.—Γ) Ἐπιδορατίς.—Δ) Πρότονος στήλης ἀκατίου.—Ε) Πρότονος ἐπιστηλίου δολωνίου.—Ζ) Ὑπέρα τῆς ἀρτεμονίδος.—Η) Ὑπέρα τοῦ ἀρτέμονος.—Θ) Ἀνάδρομος τοῦ ἀρτέμονος.—Ι) Πρότονος τοῦ φωσωνίου.—Κ) Ἀνάδρομος τοῦ προθόου.—Κ΄) Ὑπέρα τοῦ προθόου.—Λ) Πρότονος τῆς ἠλακάτης.—Μ) Ὑπῆναι.—Ν) Θαλασσομάχος.—Ξ) Ἐπίτονοι τοῦ προβόλου.—Ο) Παρυπήνη.—Π) Ἐπίτονοι τοῦ δορατίου.—Ρ) Διαβάθραι (ἐπὶ τῆς διαβάθρας τοῦ δορατίου ζωγραφοῦνται δύο ναῦται πτύσσοντες τὸν ἀρτέμονα).—Σ) Ἀπῶσται ἐπέχοντες θέσιν διατεινούσης.—Τ) Προφυλακτήριον δίκτυον.]

Εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ὁ πρόβολος τοῦ ἐμβολίζοντος πλοίου ἦτο ἡ γέφυρα, δι' ἧς τὰ ἀγήματα τῆς ἐμβολῆς εἰσεπήδων εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ ἐμβολιζομένου πλοίου. **Σ. Ε. Λ.**

Πρόβος (Probus), *Μᾶρκος Αὐρήλιος*. Αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης, ἀνακηρυχθεὶς τῷ 276 μ. Χ. Παλινόρθωσε τὴν σύγκλητον, παρασχὼν εἰς αὐτὴν προνόμια, ἅτινα τὴν καθίστων ὑπερτέραν τοῦ αὐτοκράτορος. Γενόμενος αὔγουστος, ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἀλαμαννῶν καὶ κατεδίωξε τοὺς δευτέρους πέραν καὶ τοῦ Νικάρου. Ἀνοικοδομήσας τὰ ἀρχαῖα χαρακώματα ἀπὸ τοῦ Ἴστρου μέχρι τοῦ Ρήνου καὶ ἀπὸ τῆς Ρατισβόνης (Regensburg μέχρι τοῦ Μαγοντιακοῦ, ὑπέταξε πολλὰ γερμανικὰ φῦλα, παρ' ὧν τῷ 278 ἔλαβε 16 χιλιάδας ὁμήρων καὶ πολλὰ προϊόντα των. Εἰρηνεύσας οὕτω τὴν Γαλατίαν, ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὸ Ἰλλυρικόν, ἔνθα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπερίσχυσε τῶν Βουργούνδων, Βανδήλων, Σαρματῶν, Γότθων καὶ Ἀλαμαννῶν, μεθ' ὃ καθυπέταξε τοὺς Ἰσαύρους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τοὺς Βλέμμυας ἐν Αἰθιοπίᾳ (279). Ἀπανελθὼν εἰς Εὐρώπην, εἰργάσθη μεγάλως διὰ τὸν ἐποικισμὸν τῶν ἐρημωθεισῶν χωρῶν Θρᾴκης καὶ Μοισίας, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐπειδὴ οἱ ἐποικήσαντες Φράγκοι ἐγένοντο λυσσαλέοι πειραταὶ τῶν μεσογειακῶν παραλίων τοῦ κράτους, ἐπανῆλθον δὲ διὰ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ ἀνενόχλητοι εἰς τὸν Ρῆνον. Ὑποχρεώσας τοὺς στρατιώτας ἵνα, ἐν ὥρᾳ εἰρήνης, ἐργάζωνται εἰς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν καὶ τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ ἀμπελοφυτείας, ἐξῆψε τὸ ἐπαναστατικὸν φρόνημα τῶν λεγεώνων, αἵτινες ἀνέδειξαν αὐτοκράτορας τὸν Ἰούλιον Σατορνῖνον, τὸν στρατηγὸν Πρόκλον, τὸν διαβόητον οἰνοπότην ἀξιωματικὸν Βόνωσον, μετὰ μικρὸν δ' ἐδολοφόνησαν καὶ αὐτὸν ἐν τῇ πατρίδι του, ἔνθα ἠνάγκασε τοὺς στρατιώτας νὰ ἐργασθῶσι πρὸς ἀποξήρανσιν τῶν τελμάτων τοῦ Σιρμίου. Οἱ δολοφόνοι, μεταμεληθέντες εὐθὺς ἅμα τῷ φόνῳ, ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ τάφου του: «Ἐνθάδε κεῖται ὁ αὐτοκράτωρ Πρόβος, ἀληθῶς χρηστός, νικητὴς πάντων τῶν βαρβάρων ἐθνῶν, νικητὴς δὲ καὶ τῶν τυράννων». **Ν. Σ. Λ.**

—**Πρόβος** (Probus), *Μᾶρκος Βαλέριος*. Γραμματικὸς ἐκ Βηρυττοῦ, ἀκμάσας ἐπὶ Νέρωνος. Προήγαγε μεγάλως τὴν σπουδὴν τῆς λατινικῆς γραμματικῆς καὶ κατέστη ἐπιφανὴς ὑπομνηματιστὴς τοῦ Λουκρητίου, τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Περσίου. Ἔγραψε διάφορα γραμματικὰ ἔργα καὶ τὸ περὶ τῶν παρὰ τοῖς νομικοῖς συγκεκομμένων λέξεων (de notis antiquis), οὗ σῴζεται περίληψις (*Keil*, Gramm. Lat.). **Ν. Σ. Λ.**

—**Πρόβος, ἅγιος.** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναφέρονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐκ Σίδης τῆς Παμφυλίας, ὅστις μετὰ τοῦ Ρωμαίου *Ταράχου* καὶ τοῦ Ἐφεσίου *Ἀνδρονίκου* ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἀναζαρβῷ τῆς Κιλικίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 304 καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 12 Ὀκτωβρίου (11 ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος· ὁ κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα ἐπίσκοπος Μοψουεστίας τῆς Κιλικίας Αὐξέντιος ἔκτισε βασιλικὴν ἐπ' ὀνόματι τῶν μαρτύρων τούτων καὶ κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα ναὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν ὁ τοῦ Μαυρικίου στρατηγὸς Ναρσῆς, τῷ δὲ 485 ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Μαρτύριος ἔθηκεν ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου τὰ λείψανα αὐτῶν, ἐγκώμιον δ' ἀπήγγειλε τῷ 515 Σεβῆρος ὁ Ἀντιοχείας. —2) Ὁ μάρτυς, ὁ μετ' *Ἀνδρέου* ἀγνώστου ποῦ καὶ πότε «πυρὶ τελειωθεὶς» καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 9 Ἰουλίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. —3) Ὁ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Βερόνης ἐπίσκοπος τοῦ Γ΄ ἢ τοῦ Δ΄ ἢ Ε΄ αἰῶνος, ἑορταζόμενος ὡς ἅγιος τὴν 12 Ἰανουαρίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. —4) Ὁ τοῦ ἐν Rieti τῆς Ἰταλίας ἐπίσκοπος τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, οὗ ὡς ἁγίου ἀνδρὸς μνημονεύει Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν τοῖς ἑαυτοῦ «Διαλόγοις», ἑορταζόμενος τὴν 15 Μαρτίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. —5) Ὁ ἐπίσκοπος Ραβέννης, οὗτινος, ἀποθανόντος τῷ 175, τὰ λείψανα κεῖνται ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς πόλεως ταύτης, ἑορτάζεται δὲ τὴν 10 Νοεμβρίου. —6) Ὁ ἐν Κορνουαλλίᾳ τῆς Ἀγγλίας ἄγνωστον πότε ἀκμάσας, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου καὶ τῆς συζύγου του *Γρατίας* ὑπάρχει ναὸς ἐν Tresillan τῆς χώρας ταύτης, ἡ μνήμη δ' ἀμφοτέρων τούτων ἑορτάζεται τὴν 5 Ἀπριλίου. —7) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ *Ἀρκαδίου, Πασχασίου* καὶ *Εὐτυχιανοῦ* ἐξορισθεὶς ἐξ Ἱσπανίας εἰς Ἀφρικὴν ὑπέστη μετ' αὐτῶν τῷ 437 ὑπὸ τῶν Βανδάλων μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετὰ τῶν τριῶν τούτων καὶ τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ τοῦ *Εὐτυχιανοῦ* *Παυλίλλου* (ὅστις δὲν ἐθανατώθη μέν, ἐπωλήθη δ' ὡς δοῦλος, ἀρνηθεὶς καὶ οὗτος ν' ἀσπασθῇ τὸν ἀρειανισμὸν) τὴν 13 Νοεμβρίου. **Ε. Γ. Π.**

προβοσκιδίδαι (οἱ) (Proboscidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στροβιλιιδῶν*, περιλαμβάνουσα ἕλμινθας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν,

Digitized by Google

λεπτοφυές, τελευτῶν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα εἰς ρύγχος ἐν εἴδει προβοσκίδος. Τὸ στόμα εἶναι τοποθετημένον κατὰ τὸ ἄκρον τῆς προβοσκίδος. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει ἀρκετὰ γένη, ὧν τὰ πλεῖστα ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων καὶ ἰδίως ἐπὶ ἰχθύων. Δ. Ν. Π.

προβοσκιδοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ ἔχων προβοσκίδα, ἄλλως *προβοσκιδωτός*.

προβοσκιδωτὰ (τά) (Proboscidea) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζῴων θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *παχυδέρμων*, περιλαμβάνουσα μεγάλα ζῷα μὲ σῶμα ὀγκῶδες. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἡ ρὶς ἐπιμηκύνεται καὶ ἀποτελεῖ τὴν *προβοσκίδα*, ἥτις φέρει κατὰ τὸ ἄκρον της δακτυλιοειδῆ τινα ἀπόφυσιν, δι' ἧς τὸ ζῷον λαμβάνει διάφορα ἀντικείμενα· ἡ προβοσκὶς συγχρόνως χρησιμεύει καὶ ὡς ὄργανον ἁφῆς, ὀσφρήσεως, μυζητικὸν τοῦ ὕδατος καὶ τῆς τροφῆς καὶ τέλος ὡς ἀμυντικὸν κατ' ἄλλων ζῴων καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ προβοσκιδωτὰ δὲν φέρουσι κυνόδοντας καὶ τομεῖς εἰς τὴν κάτω σιαγόνα, ἀλλὰ δύο προέχοντας χαυλιόδοντας εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα καὶ εἰς ἑκατέραν σιαγόνα ἕνα μέγιστον, ἐκ πολλῶν ἐλασμάτων ἀποτελούμενον, γομφίον ὀδόντα ἢ τραπεζίτην, τοῦ ὁποίου τὰ ἐλάσματα σὺν τῇ παρόδῳ τῶν χρόνων ἀποτρίβονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν, οὕτως ὥστε ὁ τραπεζίτης καταντᾷ πλατεῖά τις ἐπιφάνεια, κατάλληλος πρὸς μάσησιν, ὑψουμένη αἰσθητῶς πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἕκαστος ποὺς ἀποτελεῖται ἐκ πέντε δακτύλων, οἵτινες κρύπτονται ὑπὸ τὰς πτυχώσεις τοῦ δέρματος τοῦ ἄκρου ποδός. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐνδιαιτῶνται κατ' ἀγέλας εἰς τὰ ὑγρὰ δάση τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τρέφονται ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν. Μοναδικὴ οἰκογένεια τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ *ἐλεφαντίδαι*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *προβοσκιδωτῶν* συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν ἠώκαινον ὑποπερίοδον διὰ τῶν γενῶν *μοιριθήριον* καὶ *βαρυθήριον*.

Ἡ καταγωγή των ἦτο μέχρις ἐσχάτων ἄγνωστος, ἂν καὶ ὁ Blainville ὑπέθετεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ὅτι ἦσαν συγγενῆ πρὸς τὰς σειρῆνας. Τὰ εὑρήματα τῆς Αἰγύπτου ἐπεβεβαίωσαν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, διότι αἱ ἀρχαιότεραι μορφαὶ τῶν προβοσκιδωτῶν ἔχουσι, μεταξὺ ἄλλων, κοινὸν τὸν μέγαν ἀριθμὸν ὀδόντων καὶ κοινὴν τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου καὶ τῶν τραπεζιτῶν ὀδόντων μὲ τὰς σειρῆνας.

Μετὰ τὰ μοιριθήρια, τὰ *βαρυθήρια* καὶ τοὺς *παλαιομαστόδοντας*, προβοσκιδωτὰ ζῷα τὰ ὁποῖα ἐξέλιπον κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον περίοδον, ἐνεφανίσθησαν τὰ *δεινοθήρια* ἀπὸ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ οἱ *μαστόδοντες*, ζῷα τὰ ὁποῖα ἐξηπλώθησαν ὑπὲρ τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Οἱ μαστόδοντες φθάνουν καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν κατὰ τὴν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον τῆς τεταρτογενοῦς. Τέλος ἀπὸ τῆς πλειοκαίνου ὑποπεριόδου ἐμφανίζονται οἱ *στεγόδοντες* καὶ οἱ *ἐλέφαντες*, οἱ μόνοι ἐπιζήσαντες μέχρι σήμερον ἀντιπρόσωποι τῶν προβοσκιδωτῶν. Ἡ ὑποτάξις τῶν ἀπολιθωμένων προβοσκιδωτῶν ζῴων περιλαμβάνει τὰς οἰκογενείας τῶν *μοιριθηριιδῶν*, *βαρυθηριιδῶν*, *δεινοθηριιδῶν* καὶ *ἐλεφαντιδῶν*. Γ. Κ. Γ.

προβοσκιδωτός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἔχων προβοσκίδα, ἄλλως *προβοσκιδοφόρος*.

προβοσκίς, *—ίδος* (ἡ)· ἡ ἐπέκτασις τῆς ρινὸς τοῦ ἐλέφαντος, δι' ἧς βόσκει, λαμβάνει τὴν τροφήν· || συνεκδ., ἐπέκτασις τῶν στοματικῶν ὀργάνων ζῴων τινῶν, οἷον τοῦ κώνωπος, τῆς μυίας κ. ἄ.

— *[Ζῳολ.]* Ἡ προβοσκὶς τοῦ *ἐλέφαντος* εἶναι διαμόρφωσις τῆς ρινός, ἥτις ἐπιμηκύνεται ὑπερβολικῶς καὶ κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῆς ἄκρον φέρει δακτυλιοειδῆ ἀπόφυσιν, χρησιμεύουσαν ὡς αἰσθητήριον, συλληπτήριον καὶ ἀμυντικὸν ὄργανον συγχρόνως. Ἡ προβοσκὶς τοῦ ζῴου τούτου ἀποτελεῖται ἐκ δύο μακροτάτων, παραλλήλων, σωληνοειδῶν ἀποφύσεων, αἵτινες εἶναι πλήρεις ἰνῶν καὶ περιβάλλονται ἀμφότεραι ὑπὸ κοινῆς μεμβράνης, παχείας, πολυμυώδους καὶ εὐκινητοτάτης.

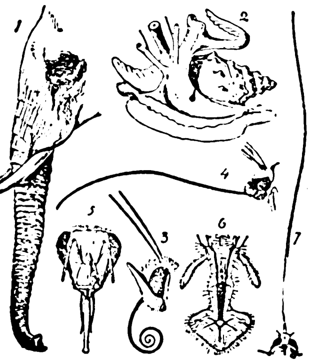

Προβοσκίδες διαφόρων ζῴων.
[1=ἐλέφαντος, 2=στόμβου (μαλακίου), 3=πτέρ δος, 4=σφιγγός, 5=μελίσσης, 6=μυίας, 7=νεμεστρίνου (ἐντόμων).]

Προβοσκὶς καλεῖται ἐπίσης ἡ στοματικὴ χώρα τῶν μαλακίων καὶ τῶν σκωλήκων, ἥτις ἐπιμηκύνεται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ εἶναι εὐκίνητος καὶ συσταλτή. Εἰς τὰ ἔντομα προβοσκὶς καλεῖται τὸ σύνολον στοματικῶν τινων τμημάτων, ἅτινα συνενούμενα ἀπολήγουσιν εἰς ὀξεῖαν ἀπόφυσιν, ἥτις εἶναι γνωστοτέρα ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ρύγχος* καὶ χρησιμεύει εἰς τὰ ζῷα ταῦτα διὰ νὰ ἀπορροφῶσι τὸ νέκταρ τῶν διαφόρων ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

Προβοσπόριον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Βοσπόριον*.

προβούβαλος (ὁ) (Probubalus Rütimeyer) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *βοωδῶν βοοδοντίων κοιλοκέρων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Συνώνυμα: *ἡμίβους*, *περίβους*. Γ. Κ. Γ.

προβούλευμα (τό)· ἀττικ. δίκ., ψήφισμα τῆς βουλῆς (βλ. κατ.)· || νεωτ., πρᾶξις τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως, ἀπορρίπτουσα μήνυσιν ὡς νόμῳ ἀβάσιμον.

— *['Αρχ.]* Ἐν Ἀθήναις ἐκαλεῖτο *προβούλευμα* ἡ προκαταρκτικὴ ἀπόφασις τῆς βουλῆς, ἥτις, ἐὰν ἤθελε ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, καθίστατο *βούλευμα*. Τὸ προβούλευμα εἰσήγετο ὑπὸ τῶν προέδρων τῆς βουλῆς ἢ ὑπὸ βουλευτοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ ἰδιώτου τοῦ ζητήσαντος τὴν ἄδειαν τῆς βουλῆς πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτοῦ καὶ ἢ ἐγίνετο ἀμέσως δεκτὸν ἢ συνεζητεῖτο. Οὐδὲν ἐπετρέπετο νὰ νομοθετηθῇ ἀπροβούλευτον. Εἰς τὰ ψηφίσματα τῆς βουλῆς ἐμνημονεύετο ἐνίοτε τὸ προβούλευμα. Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ πολιτείᾳ κατ' ἐπέκτασιν τῆς σημασίας τῆς λέξεως ταύτης ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων συγγραφέων προβούλευμα ἦτο τὸ δόγμα τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου. Ν. Σ. Λ.

— *[Ποιν.]* *Προβούλευμα* καλεῖται ἐν τῇ δικαστικῇ πρακτικῇ (*βούλευμα* ἐν τῷ νόμῳ) ἡ ἀπόφασις, ἣν ὑποχρεοῦται νὰ ἐκδώσῃ ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πρωτοδικῶν, ὁσάκις ἀπευθυνθῇ αὐτῷ ἔγκλησις τοῦ ἀδικηθέντος περὶ τελεσθέντος κατ' αὐτοῦ ἀδικήματος, μὴ στηριζομένη εἰς τὸν νόμον καὶ δι' ἧς οὗτος ἀποφαίνεται περὶ τοῦ νόμῳ ἀβασίμου αὐτῆς (ὁ εἰσαγγελεὺς δικαιοῦται νὰ ἐξετάσῃ μόνον τὸ νόμῳ βάσιμον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ κατ' οὐσίαν ἀληθὲς τῆς ἐγκλήσεως). Ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ αὕτη ἀνάγκη νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸν παθόντα, ὅστις ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκκαλέσῃ ταύτην ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν, ἀποφαινομένου πλέον τελεσιδίκως δι' ἰδίας του ἀποφάσεως, ἂν ὀρθῶς ἔκρινεν ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πρωτοδικῶν ἢ οὔ, ὅτε ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἀνυπερθέτως ἐγείρεται ἡ ποινικὴ ἀγωγὴ καὶ χωρεῖ ἡ καταδίωξις τοῦ ἐγκαλουμένου. Ὁ εἰσαγγελεὺς ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ περὶ τοῦ νόμῳ βασίμου τῆς ἐγκλήσεως δικαιοῦται νὰ ἐξετάσῃ οὐ μόνον ἂν ἡ ἐν αὐτῇ περιγραφομένη πρᾶξις περιέχῃ τὰ στοιχεῖα οἱουδήποτε ποινικοῦ ἀδικήματος (ἐὰν προβλέπεται ὑπὸ διατάξεως τιμωρούσης αὐτὴν διὰ ποινῆς), ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑφίστανται καὶ ἄλλοι ὅροι ἀποτελοῦντες πολλάκις προϋπόθεσιν τῆς ἐγέρσεως τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς, ὡς προκειμένου περὶ ἀδικήματος μόνον κατ' ἔγκλησιν τιμωρουμένου, ἐὰν ὁ ὑποβάλλων τὴν ἔγκλησιν εἶναι ὁ κατὰ νόμον δικαιούμενος ἑκάστοτε νὰ ὑποβάλλῃ αὐτήν, ὡς λ. χ. περὶ μοιχείας ἐὰν ἐγκαλῇ ὁ σύζυγος (μόνος δικαιούμενος νὰ ἐγκαλέσῃ), περὶ ἄλλων κατ' ἔγκλησιν διωκομένων ἀδικημάτων ὁ ἀδικηθεὶς ἢ ὁ νόμιμος αὐτοῦ ἀντιπρόσωπος, περὶ ζημιῶν γενομένων ὑπὸ προμηθευτῶν τοῦ δημοσίου (ἄρθρα 441—444 ποιν. νόμου), ἐὰν ὑφίσταται αἴτησις τῆς κυβερνήσεως ἢ ἐὰν ὑφίσταται προδικαστικόν τι ζήτημα τῆς ἐγέρσεως τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς κριτέον ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων καὶ προκύπτον ἐξ αὐτῆς τῆς μηνύσεως, προκειμένου λ. χ. περὶ ἀπαγωγῆς ὡς καὶ περὶ διὰ βίας ἢ ἀπάτης τελεσθέντος γάμου (333—359, 380, ποιν. νόμ.), ἐὰν ἐτελέσθη γάμος μεταξὺ ἀπαγωγέως καὶ ἀπαχθείσης, ὅτε δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ ἡ ποινικὴ ἀγωγὴ εἰμὴ ἀφοῦ κηρυχθῇ οὗτος ἄκυρος παρὰ τοῦ δικαστηρίου· προσέτι δὲ δικαιοῦται καὶ ὀφείλει νὰ μὴ ἐγείρῃ τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, ἐὰν ἐξ αὐτῆς τῆς μηνύσεως προκύπτῃ σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ὅτι αὕτη τυγχάνει θνησιγενὴς διὰ τὴν ὕπαρξιν οἱουδήποτε τῶν λόγων, οἵτινες ἐξαλείφουν τὸ ἀξιόποινον, λόγῳ τουτέστιν μετανοίας, δεδικασμένου, θανάτου τοῦ δράστου καὶ παραγραφῆς. Τὸ προβούλευμα τυγχάνον ἀπόφασις δικαστικὴ (ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ), δέον νὰ εἶναι ἠτιολογημένον συνῳδὰ ταῖς γενικαῖς ἀρχαῖς τοῦ δικαίου (ἄρθρ. 99 Συντάγματος). Προκειμένου περὶ πταισμάτων, αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐγκλήσεις ἀπευθύνονται πρὸς τὸν δημόσιον κατήγορον παρὰ τῷ πταισματοδικείῳ (ἀστυνομικὸν ἢ ἄλλον εἰδικὸν δημόσιον κατήγορον)· οὗτος ὅθεν ἐκδίδει καὶ τὸ προβούλευμα ἐν περιπτώσει ὑποβολῆς εἰς αὐτὸν νόμῳ ἀβασίμου ἐγκλήσεως ἀφορώσης πταῖσμα, ἡ δὲ ἀπόφασις αὐτοῦ ἐκκαλεῖται ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως πρωτοδικῶν. Κατὰ τὸ διάγραμμα σχεδίου κώδικος νέας ποινικῆς δικονομίας (1932), δίδεται προσθέτως δικαίωμα εἰς τὸν ἀδικηθέντα προσφυγῆς ἐπὶ τῶν κατ' ἔγκλησιν μόνον διωκομένων ἀδικημάτων εἰς τὸν εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ εἰσαγγελέως ἐφετῶν, τῆς κυρούσης τὴν περὶ μὴ ἐγέρσεως τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς διάταξιν τοῦ ἁρμοδίου εἰσαγγελέως. Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

πρόβουλος (ὁ)· ὁ προβουλευόμενος, ὁ σκεπτόμενος περὶ ὅσων πρέπει νὰ γίνουν, ὁ φροντίζων διὰ τοὺς ἄλλους ὡς κρατικὸς ἄρχων.

— *['Αρχ.]* Ἐκαλοῦντο *πρόβουλοι*: α') Ἐν Ἀθήναις τὸ πρὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς βουλῆς τῶν τετρακοσίων κατασταθὲν πρόσκαιρον δεκαμελὲς συμβούλιον πρὸς νομοθεσίαν. β') Οἱ δώδεκα ἀντιπρόσωποι τῶν ἰωνικῶν πολιτειῶν εἰς τὸ Πανιώνιον. γ') Οἱ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀντιπρόσωποι, οἵτινες συνήρχοντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἵνα συσκέπτωνται περὶ παρασκευῆς τοῦ πολέμου (πρὸς τὸν Ξέρξην κτλ.). δ') Οἱ κατ' ἔτος ἐν Πλαταιαῖς, μετὰ τὴν ἐκεῖ νίκην, συνερχόμενοι πρέσβεις τῶν ἑλληνίδων πόλεων, οἵτινες μετὰ τῶν θεωρῶν, δηλαδὴ τῶν θρησκευτικῶν ἀντιπροσώπων των, συνεσκέπτοντο περὶ τῶν πολιτικῶν ζητημάτων τῶν ἐν Πλαταιαῖς πολεμησάντων. ε') Οἱ ἐν Μεγάροις καὶ Κερκύρᾳ διαρκεῖς ἐπίτροποι, ἔργον ἔχοντες νὰ ἐξετάζωσι τὰ σχέδια τῶν νόμων καὶ τῶν ψηφισμάτων πρωτοῦ ὑποβληθῶσι ταῦτα κατὰ τύπον εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ λαοῦ. Πρόβουλοι διὰ τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων οἱ ὕπατοι. Ν. Σ. Λ.

— *['Ιστορ. 'Αγών.]* *Πρόβουλοι* ἐκλήθησαν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Καποδιστρίου (1828—1831) οἱ προϊστάμενοι τῶν τριῶν τμημάτων τοῦ Πανελληνίου, συμβουλίου ἔχοντος συμβουλευτικὴν ψῆφον καὶ ἀποτελουμένου ἐξ 27 μελῶν. Τοιοῦτοι ἐχρημάτισαν οἱ Γεώργιος Κουντουριώτης, Ἀνδρέας Ζαΐμης καὶ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, συμβιβασθέντων οὕτω τοῦ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῶν προσωπικῶν ἐπιρροῶν. Τ. Ε. Ε.

πρόβραχυς (ὁ) *[Μετρ.]*. Μετρικὸς ποὺς ἐκ πέντε συλλαβῶν, ὧν ἡ πρώτη βραχεῖα, αἱ δὲ λοιπαὶ μακραὶ (◡ — — — —)· εἶναι ἐννεάσημος, ἤτοι ἀποτελεῖται ἐξ ἐννέα πρώτων χρόνων καὶ ἔχει καὶ δευτερεύουσαν θέσιν· ἀπαντᾷ σπανίως εἰς τὰ χορικὰ ᾄσματα, ἐκφράζεται δὲ δι' αὐτοῦ συγκεκρατημένη κίνησις καὶ σοβαρὰ διάθεσις τοῦ ἐξαγγέλλοντος. Γ. Μ. Β.

προγαμιαῖος, *—α*, *—ον*· ὁ πρὸ τοῦ γάμου καὶ χάριν τοῦ γάμου γινόμενος: «προγαμιαία δωρεά», ἡ πρὸ τοῦ γάμου ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς παρεχομένη δωρεὰ εἰς τὴν μέλλουσαν σύζυγόν του.

— ***προγαμιαία δωρεά***. Ἡ ἀρχὴ τοῦ θεσμοῦ φαίνεται μεγάλην ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὴν κατὰ τὸ παλαιὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐλευθερίαν διαζεύξεως καὶ τὴν ἀζημίως ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς κατ' ἀρέσκειαν ἀποπομπὴν τῆς γυναικός. Πρὸς προστασίαν της ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ὑπαιτιότητι τοῦ συζύγου, ἢ καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου βραδύτερον, κατ' ἔθος ὁ ἀνὴρ διέθετεν ὑπὲρ αὐτῆς μέρος τῆς περιουσίας του ὑπὸ τύπον δωρεᾶς, ἧς συνεστῶτος τοῦ γάμου διετήρει τὴν διαχείρισιν. Ἡ προγαμιαία δωρεὰ ἀναφαίνεται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, πολλὰς δ' ἑκάστοτε ὑποστᾶσα μεταβολάς, περιῆλθεν εἰς τὸ παρ' ἡμῖν ἤδη κρατοῦν ἀστικὸν δίκαιον, ὡς διεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Μακεδόνων. Ἡ προγαμιαία δωρεὰ (donatio ante nuptias) ἐδίδετο ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ γάμου, ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὅμως ἐπετράπη ἡ σύστασίς της καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, δι' ὃ καὶ *δωρεὰ διὰ γάμον* ἐκλήθη (donatio propter nuptias). Εἰς τὰς πηγὰς ἀναφέρεται καὶ ὡς *ὑπόβολον* ἢ *ἀντίφερνον*. Ἡ διὰ γάμον δωρεὰ συνιστᾶται παρὰ τοῦ συζύγου, τοῦ πατρός του, ἢ παρ' ἐξωτικῶν καὶ σκοπεῖ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συζύγου. Ὑποχρέωσις ἐκ τοῦ νόμου πρὸς σύστασιν προγαμιαίας δωρεᾶς βαρύνει μόνον τὸν πατέρα ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου υἱοῦ, καὶ τοῦ χειραφέτου ἔτι. Ἡ προγαμιαία δωρεὰ διακρίνεται τῆς κοινῆς δωρεᾶς, διεπομένη ὑπὸ ἰδίων κανόνων. «Τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν συνάλλαγμα εἰδικὸν εἶναι καὶ κρίνεσθαι καὶ μὴ ταῖς ἄλλαις δωρεαῖς αὐτὴν συναριθμεῖσθαι». Ἡ ἀπαγόρευσις τῶν μεταξὺ συζύγων δωρεῶν δὲν ἔχει ἐν προκειμένῳ ἐφαρμογήν. Τοῦτο εἶναι συνεπὲς πρὸς τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἀξίωσις τῆς συζύγου ὑφίσταται τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, οὐδέποτε δὲ ἀπὸ τῆς συστάσεώς της.

Ἡ προγαμιαία δωρεά, χάριν τῆς γυναικὸς συνιστωμένη καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου ἐξυπηρετοῦσα, δὲν ἀνακαλεῖται οὔτε δι' ἀχαριστίαν. Ὁμοίως διαφέρει τῆς δωρεᾶς μνηστείας, ἥτις ἀπὸ τοῦ γάμου περιέρχεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν καὶ ἀμετάκλητον κυριότητα τοῦ δωρεοδόχου. Ἀντιθέτως ἡ προγαμιαία δωρεὰ συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀνήκει εἰς τὸν σύζυγον, ἐξυπηρετοῦσα τὰ βάρη αὐτοῦ. Προϋπόθεσις τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς εἶναι ἡ ὕπαρξις γάμου καὶ προικός, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ νοηθῇ.

Ἐξωτερικῶς ὁμοιάζει πρὸς τὴν προῖκα, δεδομένου ὅτι ἀμφότεραι προϋποθέτουν γάμον καὶ πρὸς

Digitized by Google

ἀνακούφισιν τῶν βαρῶν αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, εἶναι ὅμως θεσμοὶ διάφοροι, διαφόρους ἐξυπηρετοῦντες σκοπούς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων διάφοροι ἀνάγκαι συνετέλεσαν καὶ ὑπὸ ἰδίων ἑκάτερος διεπόμενοι κανόνων, παρὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὅτι οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν κατ' ὄνομα καὶ κατ' οὐσίαν ὑπάρχει διαφορά. Διαφόρως ἑκάστοτε ἐρρυθμίσθη τὸ ποσοστὸν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν προῖκα. Ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπῃτήθη ἰσότης τῶν δύο παροχῶν, δεῖγμα ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μόνον πρόσωπα ἴσην ἔχοντα περιουσίαν συνήπτοντο διὰ γάμου. Κατὰ τὸ ἤδη κρατοῦν δίκαιον, ἡ δωρεὰ αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ ποσὸν τῆς προικός. Ἡ προγαμιαία δωρεὰ συνιστᾶται διὰ συμβάσεως μεταξὺ τῶν συζύγων καὶ τοῦ τυχὸν τρίτου παρέχοντος αὐτήν. Αἱ συμβάσεις δωρεᾶς καὶ τὰ περὶ τούτων προσύμφωνα συντάσσονται συμβολαιογραφικῶς ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, κατὰ τὸ ἄρθρον 46 τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου. Συνεστῶτος τοῦ γάμου κύριος καὶ διαχειριστὴς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, ἀπολαμβάνων πάσας τὰς ἐξ αὐτῆς ὠφελείας καὶ δικαζόμενος περὶ ταύτης, εἶναι ὁ σύζυγος. Ἡ ἀπαλλοτρίωσίς της ὅμως ἀπαγορεύεται καὶ συναινούσης τῆς συζύγου, πλὴν ἂν ἡ συναίνεσίς της ἐπαναληφθῇ μετὰ διετίαν· ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει τὸ κῦρος τῆς ἀπαλλοτριώσεως τελεῖ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ὑπάρξεως παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἑτέρας περιουσίας πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς συζύγου. Ὁ νόμος 1340 περὶ ἐκποιήσεως προικῴων ἀδιατιμήτων οὐδὲν περὶ ἐκποιήσεως τῆς διὰ γάμον δωρεᾶς διαλαβὼν δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς.

Ἡ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ἀπαλλοτρίωσις ἀκινήτων εἶναι ἄκυρος, δυναμένου καὶ αὐτοῦ τοῦ συζύγου νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἀπαλλοτριωθέν. Ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τῆς δωρεᾶς δὲν χωρεῖ χρησικτησία, οὐδὲ διὰ ταύτης κτῆσις δουλείας. Ἡ πρότερον ὅμως ἀρξαμένη χρησικτησία ἐξακολουθεῖ καὶ συμπληροῦται. Ἡ ἀπαγόρευσις δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ ἀπαλλοτριώσεων δυνάμει νόμου ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ συνεπείᾳ ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων βαρυνόντων τὸ ἀκίνητον πρὸ τοῦ γάμου. Ἡ ἀνταλλαγὴ πρὸς ἕτερον ἀκίνητον ἐπιτρέπεται, ἐφόσον δὲν ζημιοῦται ἡ σύζυγος. Συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀποκλείεται ἡ ἀπόδοσις τῆς διὰ γάμον δωρεᾶς εἰς τὴν σύζυγον· εἶναι δυνατὸς ὅμως ἐν περιπτώσει ἀπορίας τῆς συζύγου ὁ χωρισμὸς αὐτῆς καὶ ἡ διάθεσις τῶν καρπῶν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τοῦ γάμου. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἡ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς δωρεᾶς ἀξίωσις τῆς γυναικὸς ἠσφαλίζετο διὰ νομίμου ὑποθήκης ἐπὶ πάσης τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός. Παρ' ἡμῖν νῦν ταῦτα δὲν ἔχουν ἐφαρμογήν, ἡ δὲ σύζυγος οὐδὲ τίτλον πρὸς ἐγγραφὴν ὑποθήκης ἔχει ἐκ τοῦ νόμου. Ἡ εἰς τὴν σύζυγον ἀπόδοσις τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τελεῖ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπιβιώσεώς της λυθέντος τοῦ γάμου διὰ θανάτου τοῦ συζύγου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ μὴ ὑπαρχούσης ἀντιθέτου συμφωνίας, μὴ ὑπαρχόντων μὲν τέκνων ὁλόκληρος ἡ προγαμιαία δωρεὰ περιέρχεται εἰς τὴν σύζυγον, τέκνων δ' ὑπόντων περιέρχεται εἰς ταῦτα, τῆς συζύγου λαμβανούσης τὴν ἐπικαρπίαν καὶ μοῖραν παιδός, ἧς ἐν περιπτώσει συνάψεως δευτέρου γάμου στερεῖται ὑπὲρ τῶν τέκνων τοῦ γάμου, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ προγαμιαία δωρεά.

Τοῦ γάμου λυθέντος θανάτῳ τῆς συζύγου, ἡ προγαμιαία δωρεὰ τέκνων μὴ ὑπόντων περιέρχεται εἰς τὸν σύζυγον, τοιούτων δὲ ὑπόντων ὁ σύζυγος λαμβάνει τὴν ἐπικαρπίαν καὶ μοῖραν παιδός. Τὸ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς δικαίωμα τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων, παρεχόμενον αὐτοῖς ἀμέσως ἐκ τοῦ νόμου, εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ κληρονομικόν των δικαίωμα καὶ δὲν ἀπόλλυται διὰ τῆς ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ ἀνδρὸς παραιτήσεώς των. Ἡ εἰς δευτερόγαμον σύζυγον περιελθοῦσα ἐκ τοῦ δευτέρου συζύγου προγαμιαία δωρεὰ περιέρχεται, θανόντος τούτου, ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου τέκνα καὶ ἂν ὁ δευτερόγαμος δὲν συνῆψε τρίτον γάμον, εἰς ἀντιστάθμισμα τῶν ἅμα τῷ δευτέρῳ γάμῳ εἰς τὰ τέκνα τοῦ πρώτου γάμου περιερχομένων γαμικῶν κερδῶν. Ἐν περιπτώσει διαζυγίου ὑπαιτιότητι τοῦ ἀνδρός, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν εἰσαχθὲν ἀστικὸν δίκαιον, ἡ προγαμιαία δωρεὰ περιήρχετο εἰς τὴν γυναῖκα. Ἤδη ὅμως, κατὰ τὸ ἄρθρ. 14 τοῦ νόμου 2228, ἡ προγαμιαία δωρεὰ λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου παραμένει εἰς τὸν ἄνδρα καὶ κηρύσσεται ἄκυρος πᾶσα ἀντίθετος συμφωνία.

Πρὸς τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν τὸ ὑπὸ τῆς συνηθείας καθιερωθὲν καὶ ὑπὸ τῆς νεαρᾶς τοῦ Πορφυρογεννήτου μαρτυρούμενον *θεώρητρον*, δηλαδὴ τὸ εἰς τὴν παρθένον ὑπὸ τύπον ἀντιτίμου τῆς παρθενίας της χορηγούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Τοῦτο ἐξομοιοῦται ἀπολύτως πρὸς τὴν κοινὴν δωρεὰν καὶ περιέρχεται εἰς τὴν ἀπεριόριστον κυριότητα τῆς συζύγου, ἥτις τὸ διατηρεῖ καὶ ἐν περιπτώσει δευτέρου γάμου καὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ πενθίμου ἐνιαυτοῦ ἀκόμη. Τὸ θεώρητρον, ἰσούμενον πρὸς τὸ δωδέκατον τῆς προικός, ξένον πρὸς τὰ ἤθη μας καὶ ἀποκρουσθὲν ὑπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰσχῦον παρ' ἡμῖν.

Ἀντιθέτως, κατὰ κρατήσασαν συνήθειαν, ἡ δευτερόγαμος συνιστᾷ ὑπὲρ τοῦ πρῶτον γάμον συνάπτοντος συζύγου της δωρεάν, γνωστὴν ὡς *παλληκαριάτικον*. Αὕτη, κατ' οὐδὲν διαφέρουσα τῆς κοινῆς δωρεᾶς, συνιστᾶται μόνον πρὸ τοῦ γάμου καὶ περιέρχεται ὁριστικῶς εἰς τὸν σύζυγον, μὴ ὑποκειμένη εἰς ἀνάκλησιν οὐδὲ δι' ἀχαριστίαν, ἀφοῦ θεωρεῖται ὡς εἶδος ἀνταποδοτικῆς δωρεᾶς διὰ τὴν μετὰ τῆς χήρας δηλαδὴ σύναψιν γάμου. Ὁ θεσμὸς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας, ἀληθῶς δὲ οὐδένα ἐξυπηρετεῖ σήμερον σκοπόν, τῆς συζύγου ἐπαρκῶς ἀσφαλιζομένης δι' εἰδικῶν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς συμφώνων. Ἡ τελευταία συντακτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ ἀναθεωρητικὴ τοιαύτη πρὸς σύνταξιν ἀστικοῦ κώδικος ἀπεφάσισε νὰ μὴ περιλάβῃ ἐν τῷ νέῳ κώδικι τὸν θεσμὸν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς.

Κ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

προγάμιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸ τοῦ γάμου γινόμενος· || *προγάμια* (τά)· ὡς οὐσ., αἱ πρὸ τοῦ γάμου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τελούμεναι θρησκευτικαὶ τελεταί, ἄλλως *προτέλεια*.

πρόγαμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸ τοῦ γάμου γινόμενος, ἄλλως *προγαμιαῖος* (βλ. λ.).

προγαστρίδιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Πρόσθετος ψευδὴς κοιλία, ἣν ἐφόρουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἠθοποιοὶ διὰ τὴν ἐπὶ σκηνῆς εἰκόνισιν ἀνθρώπων προγαστόρων. Ν. Σ. Λ.

προγάστωρ, *—ορος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων προβεβλημένην τὴν γαστέρα, *κοιλαρᾶς*.

προγενεία (ἡ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Προβολὴ τοῦ γενείου τῆς κάτω γνάθου, δηλαδὴ τῆς μέσης καὶ κάτω μοίρας τῆς γενειακῆς συμφύσεως, μεταξὺ τοῦ γενειακοῦ ὀγκώματος τῆς προσθίας ἐπιφανείας καὶ τῶν γενειακῶν φυμάτων τοῦ κάτω χείλους. Ἡ προβολὴ αὕτη ἀποτελεῖ καθαρῶς ἀνθρώπειον ἀπόκτημα καὶ ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ νέου ἀνθρώπου ἢ τοῦ ἔμφρονος (homo sapiens) ἀπὸ τῶν παλαιοντολογικῶν αὐτοῦ μορφῶν, ἐξ οὗ ἀκριβῶς καὶ διακρίνονται αὗται τῶν παλαιῶν παλαιοντολογικῶν ἢ νεαντερταλίων, ἐφ' ὧν ὑπάρχει ὀπισθογενεία, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πιθήκων καὶ κατωτέρων θηλαστικῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ὀστεΐνου γενείου, παρὰ τῷ νεωτέρῳ ἀνθρώπῳ, ὀφειλομένη εἰς αὔξησιν τῆς ὀστεΐνης οὐσίας ἐκ τοῦ περιοστέου, ἐξηγήθη διαφοροτρόπως, π. χ. ἐκ τῆς ἀντιστρόφου ὑποχωρήσεως τῆς φατνιακῆς ἀποφύσεως, ἐκ τῆς ἀνάγκης ἰσχυροποιήσεως παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἕνεκα τῆς κατὰ πλάτος εὐρύνσεως τοῦ ὅλου κρανίου, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διασπάσεως τῆς λεπτοφυοῦς συμφύσεως, ἐκ λόγων ὑποφυσικῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ μεγαλακρίας, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ γενειακοῦ συνδέσμου (Ἀποστολάκης) κλπ. Ὁπωσδήποτε ἡ ἐνέργεια τῶν ἔσω ἐκκρίσεων εἶναι καὶ ἐνταῦθα λίαν πιθανή, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς προβολῆς τοῦ ὑπερκογχίου γείσου, ἑκάστοτε ἕνεκα ὡρισμένων ἀγνώστων λόγων ἐντοπιζομένη ἄλλοτε ἀλλαχοῦ.

Ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη θέσις τοῦ γενείου καθορίζεται ἐκ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν κατακόρυφον τὴν φερομένην ἐπὶ τῆς φατνιακῆς γραμμῆς καὶ δὴ εἴτε ἐκ τοῦ ὑποδοντίου, εἴτε κάλλιον ἐκ τοῦ ὑποδοντικοῦ βόθρου. Ἔχομεν τότε *προγενείαν, ὀρθογενείαν, ὀπισθογενείαν*. Αἱ δύο πρῶται χαρακτηρίζουν γενικῶς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, εἰς μεγάλην ποικιλίαν τύπων, ἀπὸ τῆς ἄκρας προγενείας ἐπὶ τοῦ βορείου τύπου τῆς Εὐρώπης κλπ. μέχρι τῆς μείζονος ὑποπλασίας, ἄκρας ὀρθογενείας δηλαδή, τῆς ἀπαντώσης φυσιολογικῶς ἐπὶ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου (Αὐστραλῶν κλπ.). Πραγματικὸν ἀρνητικὸν γένειον εἶναι σπανιωτάτη ἀτομικὴ παραλλαγή, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν γνάθον τῆς Μάουερ καὶ τὸν παλαιὸν ἐν μέρει ἄνθρωπον. Ι. Γ. Κ.

προγενέστερος, *—α, —ον*· συγκριτ. τοῦ ἀρχ. *προγενής*, ὁ πρότερον γενόμενος, ὁ προϋπάρξας, ἀντιδιαστ. πρὸς τὸ *μεταγενέστερος* ἢ πρὸς τὸ *σύγχρονος*: «οἱ προγενέστεροι ἄνθρωποι», «ἐν προγενεστέρᾳ ἐπιστολῇ» ἀντὶ ἐν προηγουμένῃ, «κατὰ τοὺς προγενεστέρους χρόνους».—Ἐπίρρ. ***προγενεστέρως***.

προγεροντίασις, *—εως* (ἡ) *[Παθολ.]*· βλ. λ. *γεροντίασις*.

πρόγευμα (τό)· συνήθ., τὸ μεσημβρινὸν φαγητόν, ἀρχ. *ἄριστον*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *γεῦμα* (τὸ δεῖπνον)· || ἐνίοτε, τὸ πρωϊνὸν φαγητόν, ἀρχ. *ἀκράτισμα*.

προγευματίζω· λαμβάνω τὸ πρόγευμά μου, τρώγω τὸ μεσημβρινὸν φαγητόν, ἀρχ. *ἀριστοποιοῦμαι*· || ἐνίοτε, λαμβάνω τὸ πρωινὸν φαγητόν, κοιν. *κολατσίζω*.

πρόγευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ προγεύεσθαι.

προγεύστης, *—στρὶς* (ἀρχ.). Παρὰ τοῖς Πέρσαις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀσιάταις πρῶτον, εἶτα δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ρωμαίοις, ὁ δοῦλος, ἰδίᾳ τοῦ βασιλέως, εἶτα δὲ καὶ παντὸς ἄλλου, ὁ γευόμενος τὰ φαγητὰ πρὸ τοῦ κυρίου του, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν δηλητηριασμένα. Ν. Σ. Λ.

προγεφύριον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ἐγκαρσία δεσμίς, ἣν σχηματίζουσιν ἐνίοτε οὐραίως τοῦ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ γεφυρικῇ αὔλακι κειμένου μέσου τυφλοῦ τρήματος αἱ πρόσθιαι τοξοειδεῖς ἶνες τοῦ προμήκους μυελοῦ. Ι. Π.

προγεφύρωμα (τὸ) *[Ὀχυρωτ.]*. Ἀμυντικὴ ὀργάνωσις γινομένη πρὸ γεφύρας τινός, εἴτε πρὸς προάσπισιν τῆς κατασκευῆς αὐτῆς, εἴτε πρὸς ἄμυνάν της. Ἡ πρώτη περίπτωσις ἀφορᾷ ἐπιθετικὸν ἀγῶνα, ἡ δὲ δευτέρα ἀμυντικὸν τοιοῦτον. Κατὰ τὸν ἐπιθετικὸν ἀγῶνα ἡ βιαία διάβασις τοῦ ποταμοῦ θὰ γίνῃ διὰ στρατιωτικῶν γεφυρῶν. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς κατασκευῆς τούτων ὀργανοῦται προγεφύρωμα παρ' ἐλαφρῶν τμημάτων, ἅτινα διαπερῶσιν αἰφνιδιαστικῶς τὸν ποταμὸν ἐπὶ διαφόρων πλωτῶν μέσων (λέμβων, πακτώνων, σχεδιῶν κλπ.). Καὶ κατὰ τοὺς ἀμυντικοὺς ἀγῶνας, ὅταν ποταμός τις χρησιμοποιῆται ὡς κώλυμα, ἐπιβάλλεται πολλάκις ἡ διατήρησις γεφύρας ἢ διαβάσεως ἵνα διευκολυνθῇ ἡ ἀνάληψις τῆς ἀντεπιθέσεως. Ἡ ἄμυνα αὕτη τῆς γεφύρας ἀπαιτεῖ τὴν ἔμπροσθεν αὐτῆς ἐγκατάστασιν ἑνὸς προγεφυρώματος. Ἄλλοτε τὰ προγεφυρώματα ὠργανοῦντο εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου χιλιομέτρων ἔμπροσθεν τῆς γεφύρας. Σήμερον ἡ βελτίωσις τῶν πολεμικῶν μέσων, καὶ δὴ ἡ αὔξησις τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ πυροβολικοῦ, ἐπιβάλλει τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μεταξὺ τῆς γεφύρας καὶ τοῦ προγεφυρώματος χώρου. Ἡ ἐγκατάστασις προγεφυρώματος ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἀποτελεῖ σήμερον σοβαρὰν τακτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ ὀργάνωσις τῶν προγεφυρωμάτων γίνεται κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κανόνας τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους. Ζ. Ν.

προγεωλογικοὶ ***χρόνοι***. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *κοσμικοῦ αἰῶνος* (βλ. λ.).

προγηρία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ποικιλία νανισμοῦ μετ' ἀνεπαρκείας τῶν γεννητικῶν ἀδένων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γενικὴ ὄψις τοῦ ἀτόμου, ἀντὶ νὰ ὑπομιμνήσκῃ τὴν ὄψιν παιδίου, παρέχει ἀπ' ἐναντίας τὴν ἐντύπωσιν γέροντος, καθόσον μάλιστα παρὰ τοῖς τοιούτοις ἀτόμοις ἐκδηλοῦται ἀπίσχνανσις, πτῶσις τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, πρόσωπον γηραλέου ἀτόμου καὶ ἐρρυτιδωμένον, πρὸς δὲ καὶ ἀρτηριακὸν ἀθήρωμα. Μ. Ν. Κ.

— **προγηρία τοῦ** *Gilford*. Περίεργος ὅσον καὶ σπανία πάθησις, ἐντοπιζομένη εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰς γνάθους τοῦ ἀτόμου, ἅτινα προσλαμβάνουν χαρακτῆρα παιδικόν. Τὸ ἱγμόρειον ἄντρον εἶναι λίαν περιωρισμένον, ἡ ὑπερῴα μικρὰ καὶ στενὴ (ἐνίοτε μέχρι 5,5 χιλιοστ.), ἡ κάτω γνάθος μικρὰ καὶ μὲ γωνίαν μόλις ἐκσημαινομένην· ἡ ὀδοντοφυΐα εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀνώμαλος, οὕτως ὥστε νὰ συνυπάρχουν εἰς τὸ τόξον οἵ τε νεογιλοὶ καὶ οἱ μόνιμοι ὀδόντες· ἐνίοτε οὐδὲ συγγόμφωσις ὑπάρχει (Keith, 1913). Ἡ προγηρία, μελετηθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Gilford (1897), ἐκλήθη βραδύτερον καὶ *γεροντικὸς νανισμὸς τοῦ Variot*. Ὀφείλεται εἰς ὑπολειτουργίαν τῆς ὑποφύσεως τοῦ ἐγκεφάλου, πιθανῶς δὲ καὶ εἰς ἀνεπάρκειαν τῶν ἐπινεφριδίων, καὶ ἐνδιαφέρει πολὺ τὴν ὀρθοδοντικὴν ἐπιστήμην. Σ. Γ. Σ.

προγινώσκω· λαμβάνω γνῶσίν τινος ἐκ τῶν προτέρων, προαισθάνομαι.

πρόγκα (ἡ)· θορυβώδης ἀποδοκιμασία ἀτόμου ὑπὸ ὁμάδος· θορυβώδης καὶ ὁμαδικὴ ἐκδήλωσις σκωπτικῆς διαθέσεως: «ἔφαγε πρόγκα» ἀπεδοκιμάσθη.

Προγκί, ἢ ***Προγγὶ*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γερακαρίου τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. **Κάτ.** (1928) 36.

προγκίζω· ἀποδοκιμάζω καὶ σκώπτω θορυβωδῶς (συνήθως ἐπὶ ὁμαδικῆς ἀποδοκιμασίας ἀτόμου ἢ ἄλλης ὁμάδος): «ἔκανε νὰ βγάλῃ λόγο, ἀλλὰ τὸν ἐπρόγκιξαν»· ἄλλως: *προγκάω*.

«Προγκρέ». Τίτλος γαλλοφώνων ἐφημερίδων ἐν Ἑλλάδι: —1) «Le Progrès». Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὄργανον τῆς αὐτόθι ἰουδαϊκῆς κοινότητος, ἱδρυθεῖσα τῷ 1924 ὑπὸ Ἰ. Χουγῆ. —2) «Le Progrès d'Athènes». Ἡμερησία ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1897 καὶ διακοπεῖσα τῷ 1926. Ἔσχε διαδοχικοὺς διευθυντὰς τὸν ἱδρυτὴν Ἰούλιον Λεβέφρ (—1906), τὸν Ἰούλιον Μπροναὶρ (—1915), τὸν υἱόν του Γαβριὴλ Μπροναὶρ (—1925) καὶ τὸν Παῦλον Σημηριώτην (Paul Sim). Ἀρχικῶς ἦτο ἑβδομαδιαία, μετὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο ἡμερησία καὶ ἀπέβη ἡμιεπίσημον ὄργανον τῆς Ἀντάντ καὶ εἰδικῶς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. —Π.

προγλωττὶς (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ ζῳολογίᾳ αἱ ἀρθρώσεις ζῴων τινῶν καὶ συνη-

Digitized by Google

θως τῶν ταινιῶν, αἵτινες πολλαπλασιάζονται διὰ καταμερισμοῦ.

προγναθία (ἡ), ἢ *προγναθισμὸς* (ὁ) [*Ἀνθρωπολογ.*]. Ἡ προβολὴ τῆς μιᾶς ἢ τῶν δύο γνάθων, καὶ ἑπομένως τοῦ ὅλου προσώπου, πέραν ἑνὸς κατακορύφου μετωπιαίου ἐπιπέδου. Ἡ προγναθία ἀποτελεῖ ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων ὡρισμένων φυλῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατάστασιν ὀπισθοδρομικὴν φυλογονικῶς. Εἰς τὰ ζῷα τὸ προσωπικὸν κρανίον κατέχει θέσιν προσθίαν, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὄπισθεν ἀκολουθοῦν ἐγκεφαλικὸν κρανίον ἢ τὴν κρανιακὴν κάψαν. Εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ προσωπικὸν κρανίον κεῖται κάτωθεν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ, ὑπ' αὐτό Τὴν βαθμιαίαν ταύτην ὀπισθοδρόμησιν παρακολουθοῦμεν ἤδη εἰς τὰ πρωτεύοντα, ἀπὸ τῶν κατωτάτων πιθήκων εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς. Εἰς τὸν παλαιὸν ἢ νεαντερτάλιον ἄνθρωπον ἡ προγναθία εἶναι λίαν ἔκσημος ἀκόμη καὶ ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων γνωρισμάτων αὐτοῦ. Σήμερον χαρακτηρίζει μὲ διαφόρους διαβαθμίσεις τὰς κατωτέρας, ὡς λέγομεν, ἀκόμη φυλὰς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Διὰ τοῦ ὅρου προγναθία ὑπονοοῦνται γενικῶς διάφοροι προβολαί, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς τὴν ἀμφοτερόγναθον πλήρη προγναθίαν, εἰς τὴν ἑτερόγναθον πλήρη προγναθίαν ἄνω καὶ κάτω, εἰς τὴν προφατνίαν ἀμφοτερόγναθον προγναθίαν, εἰς τὴν προφατνίαν ἑτερόγναθον ἄνω καὶ κάτω, εἰς τὴν ἀμφοτερόγναθον προδοντίαν καὶ εἰς τὴν ἑτερόγναθον προδοντίαν. Ἐπὶ πλήρους καὶ ἀναλόγου προβολῆς ἁπάντων τῶν μερῶν τοῦ προσώπου, τοῦτο δεικνύει πλαγίαν κατατομὴν κωνοειδῆ, ἧς βάσις μὲν εἶναι ἓν μετωπικὸν ἐπίπεδον, φερόμενον ἀπὸ τοῦ ἐπιρρινίου π. χ. κατακορύφως ἐπὶ τοῦ ὠτοκογχικοῦ ἐπιπέδου καὶ κορυφὴ τὰ ἐλεύθερα χείλη τῶν προβαλλόντων καὶ ἡνωμένων τομέων ὀδόντων ἀμφοτέρων τῶν γνάθων.

Ἡ προγναθία δηλαδή, ἡ ἀληθής, κάτω τῶν 80° γωνίας, εἶναι, πλὴν ἀτομικῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, χαρακτηριστικὸν τῶν νεγροειδῶν φυλῶν γενικῶς καὶ τῶν ἐκγόνων αὐτῶν κλπ. Οἱ Αὐστραλοὶ ἐμφανίζουν γωνίαν 76°,8, οἱ Παπούαι 77°,2, οἱ Νέγροι 78°,1—79°,3 περίπου, οἱ Μασσάϊ 79°,6 κλπ. Ἄνω τοῦ 80° ἔρχονται αἱ μογγολικαί, μαλαϊκαὶ φυλαί, ἤδη εἰς μεσογναθίαν βαίνουσαι. Κατὰ κανόνα, ἔχομεν προγναθίαν ἀμφοτέρων τῶν γνάθων, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰς φατνιακὰς ἀποφύσεις των, δεδομένου ὅτι οἱ φραγμοὶ τῶν ὀδόντων συμπίπτουν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις ἄνω προγναθίας, καθὼς καὶ κάτω προγναθίας. Ἡ κάτω προγναθία, δηλαδὴ προβολὴ τῆς ὅλης κάτω γνάθου καὶ δὴ τῆς φατνιακῆς μοίρας (προφατνία), παρετηρήθη ὡς κληρονομικὸν χαρακτηριστικὸν π. χ. ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Ἀψβούργων καὶ Μεδίκων καὶ τοῦ Γκαῖτε (Martin), ἐπίσης καὶ εἰς λαούς τινας, ἂν καὶ δὲν φαίνεται φυλετικὸν χαρακτηριστικόν. Εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἡ προβολὴ εἶναι μικροτέρα, συμπληρουμένη μετὰ τὸ 20ὸν ἔτος. Ἐπίσης, εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ἕνεκα τῆς ἀτροφίας τῆς φατνιακῆς ἀποφύσεως, ἡ γωνία αὐξάνει καὶ ὁ προγναθισμὸς εἶναι μικρότερος.

Ἐπὶ τῶν λοιπῶν πρωτευόντων, ἡ προγναθία εἶναι ἔκσημος, καὶ δὴ κυρίως ἐπὶ τοῦ ὀραγγουτάνου (γωνία 41°), ἐπὶ τοῦ γορίλλα καὶ τοῦ γίββωνος 55°, ἐπὶ τοῦ χιμπατζῆ 56°. Ἐπὶ τῶν κατωτέρων πιθήκων ποικίλλει μέχρι τοῦ κατωτάτου ἀπαλοῦ μὲ γωνίαν 73° (ἀνθρώπινην). Ὁ παλαιοντολογικὸς αὐστραλοπίθηκος ὁ ἀφρικανικὸς ἔχει γωνίαν 75°. Ι. Γ. Κ.

πρόγναθος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων τὰς γνάθους προβεβλημένας δίκην ῥύγχους.

πρόγναθος (ὁ) · (Prognathus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων κανθάρων ἀπαντώντων εἰς πλείστας χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *πρόγναθος ὁ τετράκερως* (Prognathus quadricornis), ὅστις ἔχει ἱκανὸν μέγεθος, κεφαλὴν τριγωνικήν, διωγκωμένην κατὰ τὸ ῥύγχος καὶ τὰς ὀφθαλμικὰς κόγχας, προσακτρίδας κερατοειδεῖς, κεραίας ἐπιμηκεστάτας, ἰσχυρὰς καὶ φυλλοειδεῖς, προθώρακα βραχὺν καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη, τετραγωνικὴν καὶ εὐρυτέραν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς μέρος ἢ κατὰ τὸ ὀπίσθιον, πόδας βραχεῖς καὶ χρῶμα στιλπνῶς μελανόν. Δ. Ν. Π.

προγνέστρια (ἡ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως εἰς τὰ κλωστήρια κατασκευῆς νημάτων ἐκ βάμβακος ἢ ἐρίου τὸ μηχάνημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόγνεσις τῶν ἡμικατεργασθέντων εἰς τὰ μηχανήματα διανοίξεως κλπ. πρώτων ὑλῶν, ἥτις καθιστᾷ τὰς ἶνας ἰσομήκεις, πρὸ τῆς εἰς τὰ κυρίως μηχανήματα τῆς νηματοποιήσεως ἐπεξεργασίας αὐτῶν.

πρόγνωσις, —εως (ἡ)· τὸ προγιγνώσκειν, ἡ ἐκ τῶν προτέρων γνῶσις μελλούσης καταστάσεως: «πρόγνωσις τοῦ καιροῦ».

—[*Ἰατρ.*] *Πρόγνωσις* καλεῖται ὁ συμπερασμὸς περὶ τῆς πιθανῆς ἐκβάσεως νόσου τινός, ὁ προκύπτων ἐκ τῶν συμπτωμάτων καὶ τῆς πορείας, ἅτινα αὕτη ἐμφανίζει, ὡς καὶ ἐκ τῆς φύσεώς της, καθὼς καὶ ἡ κρίσις τὴν ὁποίαν ἐκφέρομεν ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τῶν ἐπακολούθων ἢ τῶν ἐνδεχομένων νόσου τινὸς καὶ τῆς ἐκβάσεως ἔτι αὐτῆς. Ὁ Ἱπποκράτης, διὰ τῆς λέξεως *προγνωστικὸν* ἢ *πρόγνωσις*, ἠννόει τὴν τέχνην τοῦ συλλογίζεσθαι, τοῦ ἐκφέρειν συμπεράσματα ἐπὶ τῶν νόσων, ἀναλόγως τῶν συμπτωμάτων καὶ τῆς ἐνάρξεως αὐτῶν, καὶ τοῦ προβλέπειν τὴν διαδρομὴν καὶ τὴν ἔκβασιν παθήσεων. Ἡ πρόγνωσις, κατὰ τὸν Ἱπποκράτην, ἔχει τρία πλεονεκτήματα: α') ὅτι ὁ ἰατρὸς ἀποκτᾷ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀρρώστου, πρὸς τὸν ὁποῖον δίδεται ἡ ἐξήγησις τῆς πιθανῆς ἐκβάσεως τῆς νόσου· β') ὅτι ἐπὶ τῇ προόψει πιθανῶν ἢ ἐνδεχομένων τινῶν συμβαμάτων ἢ περιπλοκῶν, ὁ ἰατρὸς λαμβάνει τὰ δέοντα προληπτικὰ μέσα ἐναντίον αὐτῶν· γ') ὅτι τέλος, ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ πάσχοντος, δὲν καταλογίζεται ὁ θάνατος εἰς βάρος τοῦ θεράποντος ἰατροῦ. Ἡ πρόγνωσις εἶναι πάντοτε πιθανή, καθόσον τὸ ἀπόλυτον ἐν τῇ ἰατρικῇ δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει· διακρίνεται δέ: εἰς ἀγαθὴν ἢ εὐοϊκήν, ὡς λ. χ. ἐπὶ τῆς τυπικῆς ἱλαρᾶς· εἰς ἀμφίβολον, ὡς ἐπὶ τῆς πνευμονίας· εἰς βαρεῖαν, ἐπὶ τῆς πανώλους, τοῦ ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου ἢ ἐγκεφαλικοῦ ἀποστήματος· καὶ εἰς μοιραίαν ἢ ἀπαισίαν, ὡς ἐπὶ γαγγραίνης τοῦ πνεύμονος, ἐπὶ καρκίνου τοῦ ἥπατος κλπ. Μ. Ν. Κ.

—[*Φιλοσ.*] Βλ. *προαίσθησις*.

—*πρόγνωσις θεία*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς οὗτος προγινώσκει τὸ μέλλον. Ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὰ κατὰ φυσικοὺς νόμους ἐξελισσόμενα πράγματα τοῦ κόσμου δύναται εὐκόλως νὰ νοηθῇ. Ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς ἔθηκε τοὺς φυσικοὺς νόμους ἐν τῷ κόσμῳ καὶ γνωρίζει τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, εὔκολον εἶναι νὰ προγνωρίζῃ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τῶν νόμων τούτων. Δύσκολον εἶναι νὰ κατανοηθῇ ἡ σχέσις τῆς προγνώσεως τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὰς ἐλευθέρας πράξεις τοῦ ἀνθρώπου. Τινές, νομίζοντες ὅτι ἡ πρόγνωσις καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι ἔννοιαι ἀντιφατικαί, οὕτως ὥστε τεθειμένης τῆς μιᾶς αἴρεται ἡ ἄλλη, αἴρουσιν εἴτε τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ εἴτε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πρῶτοι νομίζουσιν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργία ἐλευθέρων ὄντων συνεπάγεται τὸν περιορισμὸν τῆς προγνώσεως αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰς ἐλευθέρας αὐτῶν πράξεις. Οὕτως οἱ Σωκινιανοί, ὅπως διαφυλάξωσι τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀρνοῦνται τὴν θείαν πρόγνωσιν, δεχόμενοι ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰς ἐλευθέρας πράξεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Οἱ δεύτεροι νομίζουσιν ὅτι ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ αἰτία τῶν νομιζομένων ἐλευθέρων πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, οὕτως ὥστε ὅλα ὅσα προγινώσκει ὁ Θεὸς πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶσι καὶ ἑπομένως δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπόλυτος προορισμός. Αἱ γνῶμαι αὗται εἶναι μονομερεῖς καὶ ἐσφαλμέναι. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ κόσμου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ τελικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ θὰ ἦτο ἀδύνατος ἄνευ τῆς προγνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐλευθέρων πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ ἀπόλυτος προορισμὸς θὰ ἀντέκειτο πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ, ὀρθῶς νοουμένη, δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις βεβαίως δὲν πρέπει νὰ νοῆται ὡς αὐθαιρεσία. Διὰ τῆς προγνώσεως τοῦ Θεοῦ, ὀρθῶς νοουμένης, δὲν αἴρεται ἡ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία. Ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ δὲν ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ πράττῃ τὰς προγνωσθείσας πράξεις, ἀλλ' ὁ Θεὸς προγινώσκει αὐτάς, ἐπειδὴ αὗται μέλλουσι νὰ συμβῶσιν. Ἀντικείμενόν τι, ὅπερ βλέπομεν, βλέπομεν διότι εἶναι πρὸ ἡμῶν, καὶ οὐχὶ διότι ἡμεῖς βλέπομεν αὐτό, εἶναι πρὸ ἡμῶν. Κατὰ ταῦτα ὁ Θεὸς δὲν προσδιορίζει διὰ τῆς προγνώσεως τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὸ μέλλον γενέσθαι προσδιορίζει τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, χωρίς, ἐννοεῖται, ὁ προσδιορισμὸς οὗτος νὰ εἶναι περιορισμὸς τοῦ Θεοῦ. Κ. Ι. Δ.

— *πρόγνωσις καιροῦ* [*Μετεωρολ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ πρόβλεψις τοῦ καιροῦ, ὅστις θὰ παρατηρηθῇ ἢ θὰ ἐπικρατήσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος ἐν τῷ ἀμέσως προσεχεῖ μέλλοντι. Ἡ πρόβλεψις αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν μελέτην τῶν συνοπτικῶν χαρτῶν καὶ ἐξ οἱουδήποτε ἄλλου ἐπωφελοῦς στοιχείου. Ἡ πρόγνωσις τοῦ καιροῦ περιλαμβάνει: α') τὴν διατύπωσιν τῆς προβλεπομένης διευθύνσεως καὶ δυνάμεως τοῦ ἀνέμου παρὰ τὸ ἔδαφος καὶ εἰς μέτρια ὕψη, καὶ τῶν μεταβολῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου τῆς καλυπτομένης ὑπὸ τῆς προγνώσεως· β') τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ εἴδους τῆς νεφώσεως (νεφῶν εἴτε χαμηλῶν ἢ ἀνωτέρων), τῆς βροχῆς, τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὁρατότητος, τῆς θερμοκρασίας (μεγαλυτέρας, ἴσης ἢ μικροτέρας τῆς κανονικῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ ἔτους, ἢ ὑψηλοτέρας ἢ χαμηλοτέρας ἐκείνης, ἥτις εἶναι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συντάξεως τῆς προγνώσεως)· γ') τὴν ἀνακοίνωσιν οἱωνδήποτε ἀσυνήθων φαινομένων (πιθανότητα αἰφνιδίων παγετῶν, ὁμίχλης ἢ καταιγίδων). Αἱ προγνώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι δι' εἰδικοὺς σκοποὺς περιέχουσιν εἰδικῶς καὶ ἄλλα μετεωρολογικὰ στοιχεῖα, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω. Οὕτω π. χ. αἱ διὰ τὴν ἀεροπορίαν προοριζόμεναι περιέχουσι καὶ τοὺς προβλεπομένους ἀνέμους εἰς ὡρισμένα ἢ αὐξηθέντα ὕψη, ὡς καὶ προβλέψεις ὡς πρὸς τὴν ὁρατότητα καὶ τὰς μεταβολὰς αὐτῆς. Διὰ τὴν ναυτιλίαν αἱ προγνώσεις δέον νὰ περιλαμβάνωσι σχετικὰ μὲ τὴν ὁρατότητα καὶ τὴν κατάστασιν τῆς θαλάσσης.

Τὰ χρονικὰ διαστήματα, δι' ἃ ἰσχύουσιν αἱ προβλέψεις, εἶναι 12, 24, 36 καὶ 48 ὡρῶν, κατὰ κανόνα ὅμως αἱ προγνώσεις, αἵτινες ἐκδίδονται ὑπὸ τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν ὑπηρεσιῶν, δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς 24 μέχρι 36 ὥρας. Πολλαὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν διὰ τὴν εὕρεσιν τρόπου πρὸς πρόγνωσιν τῶν προσεχῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ διὰ μεγαλύτερον χρονικὸν διάστημα, ἀλλὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐπετεύχθη μικρὰ μόνον ἐπιτυχία πρακτικῆς φύσεως.

Παρ' ἡμῖν, μέχρι τῆς 20 Αὐγούστου 1931 αἱ προγνώσεις ἐξεδίδοντο ὑπὸ τοῦ μετεωρολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου ἀφ' ἑνὸς τὴν μεσημβρίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀπόγευμα. Ἐκ τούτων ἡ πρώτη ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς καιρικῆς καταστάσεως τῆς 8 ὥρας, ἡ δὲ δευτέρα ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς 14 ὥρας. Ἀπὸ τῆς ἄνω ἡμερομηνίας, καταργηθέντος τοῦ μετεωρολογικοῦ τμήματος τοῦ ἀστεροσκοπείου καὶ συσταθείσης δυνάμει τοῦ νόμου 5258 τῆς νέας μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας, αἱ προγνώσεις ἐκδίδονται διὰ διάστημα 24 ὡρῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μεσημβρίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρωινῆς καιρικῆς καταστάσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ μεσονυκτίου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καιρικῆς καταστάσεως τῆς 8 ἑσπερινῆς ὥρας.

Τὸ κύριον πρόβλημα τοῦ προγνώστου εἶναι νὰ προγνώσῃ τὰς μεταβολὰς τῆς διανομῆς τῆς πιέσεως ἢ τὰς κινήσεις τῶν κυκλώνων καὶ ἀντικυκλώνων. Τὸ κύριον βοήθημα διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ διανομὴ τῆς βαρομετρικῆς τάσεως ἐπὶ τοῦ συνοπτικοῦ χάρτου καιροῦ. Περιοχαὶ ἀρνητικῶν τάσεων—εἰς ἃς δηλαδὴ τὸ βαρόμετρον πίπτει—ὑποδεικνύουσι τὰς περιοχάς, ἃς αἱ ὑφέσεις πρόκειται νὰ καλύψωσιν ἢ ἀπὸ τῶν ὁποίων οἱ ἀντικυκλῶνες ἀποσύρονται, ἐνῷ περιοχαὶ θετικῶν τάσεων δεικνύουσι τὰς περιοχάς, αἵτινες θὰ καλυφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀντικυκλῶνος ἢ ἀπὸ τῶν ὁποίων αἱ ὑφέσεις ἐξαφανίζονται. Τὸ πρῶτον σύνηθες σημεῖον ἐλεύσεως μιᾶς ὑφέσεως εἶναι ἡ ἐμφάνισις προπορευομένων νεφῶν θυσάνων (cirrus), παρατηρουμένων πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἀφ' ἧς ἔρχεται ἡ ὕφεσις. Ὁ ἄνεμος, ἀπὸ ἀνατολικὸς καθίσταται νότιος, καὶ γενικῶς τὸ βαρόμετρον ἄρχεται πῖπτον εἰς τὸν τόπον τῆς παρατηρήσεως. Ἡ ταχύτης πτώσεως τοῦ βαρομέτρου παρέχει μίαν ἔνδειξιν τῆς ταχύτητος μετακινήσεως τῆς ὑφέσεως. Ὁ προγνώστης ἀφοῦ ἅπαξ προσδιορίσῃ τὰς μεταβολάς, αἵτινες θὰ λάβωσι χώραν εἰς τὴν διανομὴν τῆς πιέσεως καὶ τὴν ταχύτητα τῶν μεταβολῶν, δύναται νὰ διαγράψῃ τὴν πιθανὴν γενικὴν ἐξέλιξιν τοῦ καιροῦ. Αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι προκύπτουσι δυσκολίαι ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ ὑφέσεις δὲν ἀκολουθοῦσι πάντοτε εὐθείας τροχιὰς καὶ δὲν μετακινοῦνται μετὰ ὁμοιομόρφου ταχύτητος. Ἐὰν ὑψηλαὶ πιέσεις καὶ χαμηλαὶ θερμοκρασίαι συνυπάρχωσιν ὁμοῦ, ἡ ταχύτης μετακινήσεως τῶν ὑφέσεων θὰ εἶναι βραδεῖα. Ἐν τούτοις, ἔχει γίνει παραδεκτόν, ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτι ἡ χρησιμοποίησις μόνον τῶν θερμοκρασιῶν τῆς ἐπιφανείας κατὰ τὴν πρόγνωσιν δὲν δίδει πολὺ θετικὰ συμπεράσματα. Ἐκτὸς τοῦ ζητήματος τῆς προγνώσεως τῆς διανομῆς τῆς πιέσεως παρουσιάζονται δυσκολίαι καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐλευσομένου καιροῦ. Τὸ στοιχεῖον, ὅπερ προγιγνώσκεται μετὰ μεγαλυτέρας βεβαιότητος, εἶναι ὁ ἄνεμος. Κατὰ τὸν χειμῶνα πολὺ δυσκόλως προγιγνώσκεται ἡ χιών, καθόσον αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι, αἵτινες καθορίζουσιν ἐὰν ὁ ὑετὸς (αἱ κατακρημνίσεις) θὰ λάβῃ τὴν μορφὴν τῆς βροχῆς ἢ τῆς χιόνος, δὲν ἔχουσι πλήρως ἐξακριβωθῆ. Γενικῶς δὲν εἶναι εὔκολον νὰ προγνώσῃ τις τὸ ποσὸν τοῦ ὑετοῦ, ὅπερ θὰ ῥίψῃ μία ὕφεσις. Ἐὰν ἡ ταχύτης ἐλαττώσεως τῆς θερμοκρασίας εἰς τὰ χαμηλὰ στρώματα εἶναι πολὺ κάτω τῆς ἀδιαβατικῆς ταχύτητος, μέγας ὑετὸς εἶναι ἀπίθανος, ἐνῷ ταχύτης ἐλαττώσεως πλησίον τῆς ἀδιαβατικῆς εὐνοεῖ τὸν ὑετόν. Ταχύτης ἐλαττώσεως μεγαλυτέρα τῆς ἀδιαβατικῆς ἀποδεικνύει ἀστάθειαν, ἥτις ὑπὸ καταλλήλους εὐνοϊκὰς συνθήκας δύναται νὰ προκαλέσῃ καταιγίδας. Κατὰ τὴν πρόγνωσιν τῆς ἐκτάσεως τῆς νεφώσεως καὶ τοῦ εἴδους τῶν νεφῶν δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐκπεφρασμένη ἡμερησία μεταβολή. Ἡ ἡμερησία μεταβολὴ τῆς νεφώσεως δέον νὰ συνδυάζηται κατὰ τὴν μελέτην τοῦ συνοπτικοῦ χάρτου, ἐπειδὴ αἱ μεταβολαὶ τῆς πιέσεως δύνανται νὰ τροποποιήσουν τὰς ἡμερησίας μεταβολὰς τῆς νεφώσεως εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἡ πρόγνωσις τοῦ καιροῦ βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς μεθόδου τῆς νορβηγικῆς σχολῆς, ἐν Γα

Digitized by Google

λία δὲ εἰδικώτερον ἐφαρμόζεται καὶ ἡ μέθοδος τῶν νεφικῶν συστημάτων, ἣν ἐπενόησαν οἱ Γάλλοι μετεωρολόγοι. Ἡ νορβηγικὴ θεωρία θεωρεῖ τὸν καιρὸν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ὡς εὐρύτατα ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ἐπιφανείας ἀσυνεχείας μεταξὺ τοῦ πολικοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ τοιούτου. Ὁ Helmholtz ἀπέδειξε μαθηματικῶς τὴν τάσιν τοῦ σχηματισμοῦ τοιαύτης ἐπιφανείας ἀσυνεχείας, καὶ ὁ καθηγητὴς Bjerknes καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ προσέθεσαν ὅτι αὕτη ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας ὡς γραμμὴ ἀσυνεχείας ὡς πρὸς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας. Ὁ πολικὸς ἀὴρ εἶναι ψυχρὸς καὶ ξηρὸς καὶ διαφανὴς καὶ συχνάκις κινεῖται ἀπὸ ἀνατολικοῦ τινος σημείου, ἐνῷ τοὐναντίον ὁ ἰσημερινὸς ἀὴρ εἶναι θερμός, ὑγρός, μὲ μικρὰν ὁρατότητα, καὶ πάντοτε πνέει ἀπὸ τινος δυτικοῦ σημείου. Ἡ γραμμὴ ἀσυνεχείας ἥτις ἐκλήθη πολικὸν μέτωπον, διέρχεται διὰ τῶν κέντρων τῶν κυκλώνων, συνδέουσα τὸ κέντρον ἑνὸς κυκλῶνος μετὰ τῶν κέντρων τῶν προηγουμένων καὶ ἑπομένων κυκλώνων. Θ. Θ. Φ.

προγνώστης (ὁ)· ὁ προγινώσκων, ὁ προμαντεύων.

προγνωστικὸν (τό)· ἐσωτερική τις δύναμις ἀνθρώπου ἢ ζώου, δι' ἧς προμαντεύεταί τι μέλλον νὰ συμβῇ: «τὸ προγνωστικὸν τοῦ κυνός» || ἡ ἐπὶ τῇ βάσει δεδομένων τινῶν πρόγνωσις τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως: «προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ» || συνεκδ. «προγνωστικὰ τῶν ἱπποδρομιῶν» || ἡ πρόγνωσις καὶ προκαθορισμὸς τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ δώσουν αἱ προσεχεῖς ἱπποδρομίαι.

— **προγνωστικὰ καιροῦ** *[Λαογρ.]*· βλ. λ. *μετεωρολογία [Λαογρ.]*.

— **«Προγνωστικὰ** καὶ *πρόγραμμα***»**. Περιοδικὸν ἱπποδρομιακὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1931.

προγνωστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων τὴν ἱκανότητα τοῦ προγινώσκειν, τοῦ προμαντεύειν || *προγνωστικὸν* (τό)· ὡς ουσ. (βλ. λ.).

προγόμφιοι (οἱ), ἢ ***προμυλῖται ὀδόντες*** *[Ἀνατομ.]*. Εἶναι οὗτοι ὀκτώ, ἤτοι δύο ἐφ' ἑκατέρου πλαγίου τῆς ἄνω γνάθου καὶ δύο ἐφ' ἑκατέρου πλαγίου τῆς κάτω γνάθου, ὧν ὁ μὲν τῷ κυνόδοντι προσκείμενος καλεῖται 1ος, ὁ δὲ τούτῳ ἑπόμενος 2ος προγόμφιος. Χαρακτηρίζονται δ' ἐκ τῆς μασητικῆς ἐπιφανείας τῆς μύλης αὐτῶν, φερούσης δύο φύματα τρίγωνα πρισματικά. Ι. Π.

προγονικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προγόνους, ὁ τῶν προγόνων, προπατορικός: «προγονικὴ κληρονομία, — εὔκλεια».

προγονισμὸς (ὁ)· ἡ ἀπὸ τῶν προγόνων κατὰ φύσιν ἐξάρτησις, κληρονομικότης, ἄλλως *ἀταβισμὸς καὶ προπατορισμός*.

— *[Βιολογ.]* Καλεῖται *προγονισμὸς* ἢ *ἀταβισμὸς* (atavisme) τὸ φαινόμενον τῆς κληρονομικότητος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀναφαίνονται εἰς ἄτομα χαρακτῆρες καὶ ἰδιότητες, αἵτινες δὲν ὑπῆρχον οὔτε εἰς τοὺς γονεῖς οὔτε εἰς τὰς πλησιεστέρας γενεὰς τῶν προγόνων αὐτῶν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας τοιαύτας, ὡς π. χ. ἡ ἐκ νέου ἐμφάνισις εἰς ἀκεραίους γενεὰς βοῶν καὶ προβάτων κερασφόρων ἀτόμων ἢ εἰς τοὺς ἵππους ἀτόμων φερόντων σκοτεινὰς ῥαβδώσεις εἰς τὰ πρόσθια ἄκρα καὶ ἐγγέλεως (σκοτεινῆς γραμμῆς) εἰς τὴν ῥάχιν, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται εἰς ἀγρίους προγόνους τοῦ κατοικιδίου ἵππου ἢ ὁμοίως εἰς τοὺς ἵππους ἀτόμων ἐχόντων μικρὰς ὁπλὰς εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀτελῶν μετακαρπίων ὀστῶν.

Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τοῦ προγονισμοῦ παλαιότερον παρεδέχοντο ὅτι αἱ κληρονομικαὶ καταβολαὶ ὑπῆρχον μὲν καὶ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς πλησιεστέρους προγόνους, ἀλλ' ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, μὴ δυνάμεναι νὰ ἐμφανισθῶσι. Μόνον δὲ ὡς παρείχοντο εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι εἰς τὰς καταβολὰς ταύτας ἐνεφανίζοντο ἐκ νέου καὶ συνεπῶς τὸ φαινόμενον ἢ ὁ χαρακτήρ, ὃν ἀντεπροσώπευον. Οὕτω ὁ Κάρολος Δαρβῖνος παρέβαλε τὸ φαινόμενον τοῦ προγονισμοῦ πρὸς κῆπον, ὁ ὁποῖος περιέχει πληθὺν σπόρων διαφόρων ζιζανίων, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως μερικοὶ παραμένουσιν ἐπὶ τινα ἔτη ἀφύτρωτοι μέχρις ὅτου αἰφνιδίως λόγῳ τοῦ ὅτι εὗρον εὐνοϊκὰς συνθήκας βλαστάνουσι καὶ ἀναπτύσσονται. Ἤδη χάρις εἰς τὰς προόδους τοῦ *μενδελισμοῦ* δυνάμεθα καλύτερον νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦ προγονισμοῦ. Πρόκειται εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων περὶ διασχίσεως ἢ νέας συνθέσεως τῶν κληρονομικῶν μονάδων, κατὰ τὰς ὁποίας παράγονται οἱ αὐτοὶ συνδυασμοί, ὅπως καὶ εἰς τοὺς προγόνους. Ὁ προγονισμὸς ἀφορᾷ ἑπομένως πολυγόνους χαρακτῆρας, δηλαδὴ χαρακτῆρας τῶν ὁποίων ἡ ἐμφάνισις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς παρουσίας πολλῶν κληρονομικῶν μονάδων. Ἐπὶ παραδείγματι εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς ἐξημερώσεως ἑνὸς ἀγρίου εἴδους νὰ διεσχίσθησαν αἱ δύο κληρονομικαὶ μονάδες, αἵτινες παρήγαγον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο χαρακτηρά τινα καὶ νὰ μετεβιβάσθησαν κεχωρισμένως εἰς δύο ἐξημερωμένας γενεάς. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐφόσον αἱ δύο αὐταὶ γενεαὶ ἀναπαράγονται ἀμιγῶς οὐδεμία τούτων θὰ φέρῃ τὸν περὶ οὗ πρόκειται χαρακτῆρα τοῦ εἴδους, καθόσον ἑκάστη ἐξ αὐτῶν θὰ ἔχῃ τὴν μίαν μόνον κληρονομικὴν μονάδα. Ἐφόσον ὅμως διασταυρωθῶσιν αἱ δύο αὐταὶ γενεαὶ καὶ ἑπομένως ἑνωθῶσιν ἐκ νέου ἐν τῷ γονιμοποιηθέντι φαρίῳ αἱ δύο κληρονομικαὶ μονάδες, εἰς τὸ παραχθησόμενον οὕτω ἄτομον θὰ ἐμφανισθῇ ἐκ νέου ὁ ἀρχικὸς χαρακτὴρ τοῦ εἴδους καὶ δὴ ὡς προγονισμός. Οὕτω π. χ. ἐκ τοῦ ἀγρίου φαιοῦ χρωματισμοῦ τῶν μυῶν διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς κληρονομικῆς μονάδος τοῦ φαιοῦ παράγεται νέα παραλλαγὴ φέρουσα μέλανα χρωματισμόν. Δι' ὁμοίας ἀπωλείας, οὐχὶ τῆς κληρονομικῆς μονάδος τοῦ φαιοῦ, ἀλλὰ τῆς τοῦ χρωμογόνου, παράγεται ἑτέρα ποικιλία λευκή. Αἱ δύο αὐταὶ νέαι παραλλαγαί, ἐφόσον πολλαπλασιάζονται ἐν ἐπιλογῇ, παράγουσι μέλανας καὶ λευκοὺς ἀπογόνους. Ἐὰν ὅμως τυχὸν ἄτομά τινα τῶν δύο τούτων παραλλαγῶν διασταυρωθῶσιν, ἀναφαίνεται αἰφνιδίως προγονιστικῶς ὁ ἄγριος φαιὸς χρωματισμός, καθόσον διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τελευταίου ἀπαιτεῖται ἡ ὕπαρξις τῶν κληρονομικῶν μονάδων τοῦ φαιοῦ καὶ τοῦ χρωμογόνου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ αἴτια, ἅτινα προκαλοῦσι τὰ προγονιστικὰ φαινόμενα, ταῦτα συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τῆς πείρας καὶ τῆς θεωρίας φαίνεται ὅτι εἶναι· 1) Ἡ μὴ εἰσέτι προσαρμογὴ ἑνὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν γεννητόρων εἰς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος καὶ 2) τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἡ ἀνομοιογένεια μεταξὺ τῶν συζευγνυομένων ἀτόμων, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς ἰδιότητας καὶ ἔτι περισσότερον ἡ διασταύρωσις δύο γενεῶν, δύο ποικιλιῶν. Ἀναλόγως τῶν αἰτίων τῆς προελεύσεως τοῦ προγονισμοῦ διακρίνομεν τοῦτον εἰς *ὑβριδιστικὸν* καὶ εἰς *αὐτόματον*. Ὑβριδιστικὸς καλεῖται ὁ προγονισμός, ἐφόσον αἰτία τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ εἶναι ἡ διασταύρωσις, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας λαμβάνει χώραν ἡ συνένωσις τῶν κληρονομικῶν μονάδων. Αἱ ἰδιότητες καὶ οἱ χαρακτῆρες ἐνταῦθα εἶναι πολύγονοι, ἡ δὲ συνένωσις τῶν κληρονομικῶν μονάδων λαμβάνει χώραν ἢ εἰς τὴν πρώτην ἢ εἰς τὴν δευτέραν γενεάν.

Παραδείγματα εἰς ἃ ὁ προγονισμὸς ἀναφαίνεται εἰς τὴν πρώτην υἱϊκὴν γενεάν: Τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθὲν παράδειγμα τῆς διασταυρώσεως λευκῶν καὶ μελανῶν μυῶν, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτουσι φαιοὶ τοιοῦτοι. Τοιαῦτα παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα διὰ καταλλήλου διασταυρώσεως διαφόρων γενεῶν παράγεται ὁ ἄγριος χρωματισμός, ὑπάρχουσι πολλά. Οὕτω διασταυροῦντες ποικιλοχρόους ἰαπωνικοὺς χορευτὰς μῦς μετὰ λευκῶν κατοικιδίων τοιούτων λαμβάνομεν μῦς φέροντας τὸν ἄγριον χρωματισμόν, δηλαδὴ τὸν φαιόν, ἔχοντας συγχρόνως τὴν ἰδιότητα τοῦ χορευτοῦ. Ἐπίσης ἡ διασταύρωσις καστανῶν καὶ κιτρίνων καναρίων δίδει πρώτην γενεὰν πρασινωποῦ χρωματισμοῦ, ἤτοι τοιούτου οἷον φέρουσι καὶ οἱ ἄγριοι αὐτῶν πρόγονοι ἐπὶ τῆς νήσου Τενερίφης. Ἐν τῶν κλασσικῶν παραδειγμάτων προγονισμοῦ εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς ἐκ τῆς βοτανικῆς. Ὁ Bateson διεσταύρωσε δύο ποικιλίας τοῦ Latyrus odoratus, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀμφότεραι λευκὴν ἄνθησιν, διέφερον δὲ μόνον ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῶν στημόνων· ἡ πρώτη υἱϊκὴ γενεὰ εἶχεν ἐρυθρὰν ἄνθησιν, ὡς καὶ τὸ ἄγριον φυτὸν τὸ ἰθαγενὲς τῆς Σικελίας.

Παραδείγματα εἰς ἃ τὸ προγονιστικὸν φαινόμενον ἀναφαίνεται εἰς τὴν δευτέραν υἱϊκὴν γενεάν Διασταυροῦντες ὄρνιθας τοῦ Ἀμβούργου, αἵτινες φέρουσι λόφον σχήματος ῥόδου, μετ' ὀρνίθων τοῦ Βραμαπούτρα, τῶν ὁποίων ὁ λόφος εἶναι σχήματος πίσου, λαμβάνομεν ὡς πρώτην υἱϊκὴν γενεὰν ὄρνιθας, τῶν ὁποίων ὁ λόφος ἔχει σχῆμα λεπτοκαρύου. Ἡ πρώτη αὕτη υἱϊκὴ γενεὰ ἀναπαραγομένη ἀμιγῶς δίδει ὄρνιθας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφαίνονται καὶ ἄτομα μὲ ἁπλοῦν λόφον, ὅπως δηλαδὴ φέρει τοῦτον ἡ ἀγρία προπάτωρ τῶν ὀρνίθων Gallus Bankiva. Ἐπίσης ἡ διασταύρωσις τῆς μελαίνης βερβερικῆς περιστερᾶς μετὰ τῆς λευκῆς ταώδους τοιαύτης δίδει εἰς πρώτην υἱϊκὴν γενεὰν μελαίνας περιστερὰς μετ' ὀλίγου λευκοῦ χρωματισμοῦ. Ἡ δευτέρα ὅμως υἱϊκὴ γενεὰ περιέχει καὶ ζῷα, τῶν ὁποίων τὰ πτερὰ εἶναι κυανοῦ χρωματισμοῦ, τὰ δὲ τῆς οὐρᾶς φέρουσιν εἰς τὸ ἄκρον μέλαιναν λωρίδα, φέρουσι δηλαδὴ τὰ ζῷα τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς χρωματισμόν, ὡς καὶ ἡ ἀγρία προπάτωρ τῶν κατοικιδίων περιστερῶν, ἡ Columba livia.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὑβριδιστικὸν κατὰ τὸν αὐτόματον προγονισμόν, ὁ χαρακτὴρ ἢ ἡ ἰδιότης, ἅτινα ὑπενθυμίζουσι τὸν προπάτορα, ἀναφαίνονται οὐχὶ κατόπιν διασταυρώσεως, ἀλλ' αἰφνιδίως ἐπὶ τῇ βάσει ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγνώστων αἰτίων. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς ἀκεραίους γενεὰς βοῶν ἀναφαίνονται ἄτομα μετὰ κεράτων, εἰς τοὺς χοίρους καὶ δὴ τοὺς ζῶντας ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει γεννῶνται ἐνίοτε χοιρίδια μὲ ῥαβδωτὸν χρωματισμόν, ὡς ὁ τῶν ἀγρίων τοιούτους. Ι. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Φυσιολ.]* Ὁ *προγονισμὸς* μαρτυρεῖ καὶ τὴν συγγένειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἄλλα κατώτερα ζῷα· οὕτω λ. χ. ἐπὶ γυναικῶν ἐμφανίζεται ἐνίοτε προγονιστικῶς πολυμαστία, ὀφειλομένη προφανῶς εἰς τὴν συγγένειαν πρὸς ζῷα, ἅτινα φέρουσι πολλοὺς μαστούς. Εἰς σπανίας τινὸς περιπτώσεις παρατηροῦνται καὶ ἄνδρες νὰ παράγωσι γάλα, τοῦτο δ' ἑρμηνεύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀρχῆθεν ἐπὶ θηλαστικῶν τινων ζῴων ἀμφότερα τὰ φῦλα ἐφρόντιζον περὶ τῆς διατροφῆς τῶν νεογνῶν. Προγονισμὸς εἶναι καὶ ἐμφάνισις τῆς οὐρᾶς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ δηλοῖ ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἦσαν ζῷα κερκοφόρα. Ι. Μ.

προγονολατρεία (ἡ)· ἡ λατρεία τῶν προγόνων.

— *[Ἐγκυκλ.]*. *Προγονολατρεία* καλεῖται ἡ περὶ τοὺς προγόνους εὐσέβεια, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπονέμεται θρησκευτικὴ τιμή. Ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν πρωτογόνων ἢ τῶν κατὰ φύσιν ζώντων λαῶν ἀπαντῶμεν, μεταξὺ ἄλλων χαρακτηριστικῶν φαινομένων, καὶ τὴν πίστιν εἰς βοηθούσας καὶ βλαπτούσας μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος διὰ τοῦ θανάτου ἀποχωριζομένης ψυχῆς. Ἡ πίστις αὕτη ὁδηγεῖ εἰς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων καθόλου, ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ συναισθήματος ἐκείνου τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας, τοῦ συναισθήματος τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν μυστηριωδῶν δυνάμεων, δι' ὧν πιστεύονται πεπροικισμέναι αἱ ψυχαί. Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται τὰ περὶ τὴν ταφὴν ἔθιμα, ἀκόμη καὶ ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν, ὡς καὶ διάφοροι παραστάσεις περὶ τῶν ψυχῶν τούτων, ἐξ ὧν ἐγεννήθησαν ποικίλοι θρῦλοι καὶ μῦθοι. Ἀλλ' ὅμως ἡ λατρεία αὕτη τῶν ψυχῶν τῶν τεθνεώτων δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὸν φόβον, ἀλλὰ προέρχεται καὶ ἐξ ἀγάπης καὶ εὐλαβείας περὶ τοὺς νεκρούς. Ἐπὶ τῶν συναισθημάτων τούτων στηρίζεται ἡ προγονολατρεία, ἥτις δέον νὰ διακρίνεται ἀπὸ τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν, ὡς ἴδιον εἶδος τῆς λατρείας ταύτης. Περὶ τῶν προγόνων καὶ τῆς λατρείας αὐτῶν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἰσχύουσιν ἐν πολλοῖς ὅσα καὶ περὶ τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν καθόλου. Φοβοῦνται δηλαδὴ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, αἵτινες μεταβάλλονται εἰς πνεύματα, προσπαθοῦσι νὰ ἐξιλεώσωσιν αὐτὰς διὰ δώρων, ἐπιζητοῦσι τὴν προστασίαν αὐτῶν διὰ διαφόρων μέσων. Ἀλλ' εἰς τὰς σχέσεις ταύτας προστίθεται ἐν τῇ προγονολατρείᾳ νέον τι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, δηλαδὴ οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος, τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς φυλῆς, οἵτινες συνδέουσι τοὺς ἐπιζῶντας μετὰ τῶν ψυχῶν τῶν προγόνων των. Ἡ προγονολατρεία εἶναι διαδεδομένη ἀνὰ σύμπασαν τὴν Ἀσίαν, τὰς νήσους τοῦ Μαλαϊκοῦ ἀρχιπελάγους, μεταξὺ τῶν Ἰνδιάνων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Νέγρων τῆς Ἀφρικῆς. Ἐν ὠργανωμένῃ μορφῇ εὑρίσκομεν αὐτὴν ἐν Κίνᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ, ἐν ταῖς Ἰνδίαις καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ῥώμῃ. Ἡ ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως σημασία τοῦ φαινομένου εἶναι σπουδαιοτάτη. Ἐπειδὴ ὅρος αὐτῆς εἶναι ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος, ἡ οἰκογένεια, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς συγκροτήσεως τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις. Ἡ συνέχισις τῆς οἰκογενείας εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τοῦ υἱοῦ, διότι μόνον οὗτος δύναται νὰ ἐκτελῇ τὰ ἐκ τῆς εἰς τοὺς νεκροὺς ὀφειλομένης λατρείας ἀπορρέοντα καθήκοντα πρὸς τοὺς προγόνους (haereditus cum sacris). Ἐν Ῥώμῃ οἱ πρόγονοι ἐλατρεύοντο ὡς Pii Manes, ὁ δὲ πρῶτος αὐτῶν, ἐξ οὗ τὸ γένος, ὡς Lar familiaris. Ἰδιαίτεραι ἡμέραι, πλὴν τῆς καθ' ἡμέραν λατρείας, ἦσαν καθωρισμέναι πρὸς τιμὴν τῶν οἰκογενειακῶν τούτων θεῶν, καὶ δὴ καθ' ἕκαστον μῆνα καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Αἱ ἐτήσιαι ἑορταὶ χάριν αὐτῶν ἐτελοῦντο κατὰ Φεβρουάριον, ἐκαλοῦντο dies parentales καὶ ἐτερματίζοντο διὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Ferialia. Εἰς τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων προσέφερον ἐπὶ τῶν τάφων ἄνθη καὶ ἐδέσματα, ἐπηκολούθει δὲ κοινὸν δεῖπνον, εἰς ὃ παρεκάθηντο πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, τὸ καλούμενον caristia. Ἡ παραμέλησις τῆς λατρείας τῶν προγόνων εἶχεν ὡς ἐπακολούθημα ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν περιεπλανῶντο ὡς φαντάσματα, φέροντα τὴν συμφορὰν εἰς τὴν οἰκογένειαν. Πρὸς ἀποτροπὴν αὐτῶν ἀπητοῦντο τελετουργίαι, τὰς ὁποίας, καθ' ὡρισμένας νύκτας, ἐτέλει ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας. Παραπλήσια ἔθιμα ἀπαντῶμεν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ κυρίως ἐν Κίνᾳ, ἔνθα ἡ προγονολατρεία διέπει τὰς βάσεις τοῦ τε κοινωνικοῦ καὶ τοῦ κρατικοῦ βίου. Γενικῶς δ' εἰπεῖν ἡ λατρεία τῶν προγόνων συνδέει τοὺς κρίκους τῶν γενεῶν εἰς συνεχῆ καὶ στερρὰν ἅλυσιν. Ὁ υἱὸς ἐνθυμεῖται τὸν θανόντα πατέρα, περὶ τὸν τάφον συγκεντροῦται ἡ οἰκογένεια, διὰ δὲ τῆς κοινῆς λατρείας τῶν κοινῶν προγόνων αὐξάνει αὕτη εἰς φυλήν. Ν. Λ.

πρόγονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προγεγενημένος || συνηθ. ***πρόγονοι*** (οἱ)· ὡς ουσ., οἱ προπάτορες, οἱ ἐξ ὧν καταγόμεθα: «ἡ δόξα τῶν προγόνων».

Πρόγονος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δαφνωτῆς (Τσοβίστας) τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 41.

Digitized by Google

προγονὸς (ὁ), θηλ. *—γονή*· δημοτ., ὁ ἐκ προτέρου γάμου υἱὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸν μὴ κατὰ φύσιν πατέρα ἢ μητέρα, ὁ ἑτεροθαλὴς υἱός.

πρόγραμμα (τό)· ἀρχ. ἀττικ. δίκαιον, προαναγγελία: «πρόγραμμα τῆς βουλῆς, —τῆς ἐκκλησίας»· || νεώτ., καταγραφὴ κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν τῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ γίνουν καθ' ὡρισμένον τινὰ χρόνον: «πρόγραμμα ἑορτῆς, — τελετῆς, — ὑποδοχῆς, — ἀγώνων κτλ.»· || αἱ λεπτομέρειαι γενικωτέρας τινὸς ἐνεργείας, ἀποτελοῦσαι ἓν ὅλον σκόπιμον: «τὸ πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως», «ἐνεργεῖ ἄνευ προγράμματος», ἄλλως *σχέδιον*· || «πρόγραμμα μαθημάτων» ἢ «ὡρολόγιον πρόγραμμα» καταγραφὴ τῶν ὡρῶν, καθ' ἃς γίνεται ἕκαστον μάθημα.

— *['Αρχ.]* Οἱ πρυτάνεις τῆς ἐν Ἀθήναις βουλῆς προανήγγελλον καὶ τὰς τακτικὰς καὶ τὰς ἐκτάκτους (τὰς συγκλήτους) συνεδρίας αὐτῆς διὰ *προγράμματος*, ἐκδιδομένου πρὸ πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεώς των, ἀναγράφοντος δὲ τὰ θέματα, περὶ ὧν ἔδει ν' ἀποφασίσῃ ὁ δῆμος. Ἐνίοτε ἐλέγετο καὶ *προγραμμός, προγραφή, πρόθεμα, πρόθεσις*. Ν. Σ. Λ.

—*[Διδακτ.]* *Πρόγραμμα* σχολικὸν εἶναι τὸ σύνολον τῆς διδασκομένης ὕλης εἰς ἕκαστον εἶδος σχολείων ἐκ τῶν διαφόρων μαθημάτων καὶ τὸ σύνολον τῶν καθ' ἑβδομάδα ὡρῶν διδασκαλίας ἑκάστου μαθήματος. Διὸ ἔχομεν τόσα προγράμματα, ὅσα καὶ εἴδη σχολείων. Ἕκαστον δὲ πρόγραμμα ἀποτελεῖται ὑπὸ τὸ *ἀναλυτικὸν* πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον καθορίζει τὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας ἑκάστου μαθήματος, τὴν διδακτέαν ὕλην ἐξ αὐτοῦ ἐν ἑκάστῃ τάξει καὶ ἐν παρόδῳ παρέχει γενικὰς ὑποδείξεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀπὸ τὸ *ὡριαῖον* πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον καθορίζει πόσας ὥρας καθ' ἑβδομάδα θὰ διδάσκηται ἕκαστον μάθημα. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν συντασσόμενον τοῦτο πρόγραμμα, ἕκαστος σύλλογος διδασκόντων, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ κατάλληλα βιβλία, συντάσσει τὸ καθ' ἕκαστον ἔτος πρόγραμμα τῆς διδακτέας ὕλης καὶ τὸ ὡριαῖον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁρίζονται ἀκριβῶς τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος καὶ ὥραν διδακτέα μαθήματα. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα ἰσχύουν αἱ ἑξῆς ἀρχαί: 1) Ἐπειδὴ τὸ σχολεῖον εἶναι κυρίως μορφωτικὸν ἵδρυμα, δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὴν παροχὴν πολλῶν γνώσεων, ἀλλὰ τῶν συντελουσῶν πρὸς τὴν ἀληθῆ μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος, τῶν διαθέσεων καὶ τῆς βουλήσεως. Τὴν τοιαύτην μόρφωσιν παρέχουν πρῶτον τὰ ἱστορικὰ καὶ δεύτερον τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα. 2) Ὅλα τὰ μαθήματα πρέπει νὰ συντελοῦν πρὸς τὸν γενικὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου· καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει καταλλήλως νὰ προσαρμοσθοῦν· κανὲν δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ αὐτοτελῆ σκοπόν. 3) Τὰ διδασκόμενα πρέπει νὰ καθιστοῦν τὸν μαθητὴν ἱκανὸν πρῶτον μὲν νὰ ἀντιληφθῇ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἐν τῷ παρόντι κατάστασιν τῆς κοινωνίας, καὶ δεύτερον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἰδίου του ἔθνους. 4) Ἡ παρεχομένη ὕλη πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀντιληπτικότητα καὶ πρὸς τὰς βαθμῖδας τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τῶν παιδίων καὶ νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα εἰς αὐτά. 5) Ὄχι μόνον πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἡ κατάλληλος σειρὰ τῶν μαθημάτων καὶ τῆς ὕλης αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ διδασκόμενα νὰ συσχετίζωνται κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συγκεντρώσεως (διὸ ὁ αὐτὸς διδάσκαλος πρέπει νὰ διδάσκῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα μαθήματα ἐν τῇ αὐτῇ τάξει). Κατὰ δὲ τὸ ὡριαῖον πρόγραμμα πρέπει: 1) Νὰ τίθενται γενικῶς τὰ δυσκολώτερα μαθήματα πρὸ μεσημβρίας, καὶ ἰδίως ὄχι τὴν πρώτην ὥραν, ἥτις εἶναι ὥρα προσαρμογῆς τοῦ νοῦ εἰς τὰ διδασκόμενα· περισσότερα κόπωσις καταφαίνεται κατὰ τὴν τετάρτην, ἤτοι τὴν τελευταίαν ὥραν τῆς πρὸ μεσημβρίας ἐργασίας. 2) Τὰ μετὰ μεσημβρίαν μαθήματα πρέπει νὰ ἀρχίζουν δύο ὥρας τοὐλάχιστον μετὰ τὸ γεῦμα· νὰ εἶναι 2 καὶ σπανιώτατα 3 ὡριαῖα. 3) Τὰ μαθήματα νὰ μὴ διαρκοῦν περισσότερον τῶν 45—50 λεπτῶν, εἰς μικροτέρας δὲ τάξεις καὶ ὀλιγώτερον. 4) Τὰ δίωρα ἢ τρίωρα καθ' ἑβδομάδα μαθήματα νὰ γίνωνται εἰς ἀλληλοδιαδόχους ἡμέρας. 5) Νὰ ἐναλλάσσωνται εὔκολα καὶ δύσκολα μαθήματα. Ἐπειδὴ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, ἰδίως τῶν κατωτέρων σχολείων, χρειάζεται νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν ἀτομικότητα τῶν παιδίων, τὴν πρόοδον καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας, πρέπει ἐν γενικαῖς μόνον γραμμαῖς νὰ καταρτίζεται ὑπὸ τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, νὰ συμπληροῦται δὲ καὶ κανονίζεται ἑκάστοτε λεπτομερέστερον ὑπὸ τῶν συλλόγων τῶν διαφόρων σχολείων. Π. Α. Β.

προγραμματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς θεμελιώδη ἀρχήν, εἰς βασικὸν σχέδιον: «δηλώσεις προγραμματικαί». — Ἐπίρρ. **προγραμματικῶς**· ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος: «ὁ πρωθυπουργὸς ὑπεσχέθη τοῦτο προγραμματικῶς».

προγραμματισμὸς (ὁ). Ἡ διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ συμφωνικὴ παρήχησις, ἧς οἱ Ῥωμαῖοι ἐποιοῦντο συχνὴν χρῆσιν (alliteratio), ὡς εἶναι ὁ στίχος τοῦ Ἐννίου: «O Tite, tute, Tati, tibi tanta tyranni tulisti». Ν. Σ. Λ.

προγραφὴ (ἡ)· ἀρχ. ρωμ. δίκ. (βλ. κατ.)· || ἡ εἰς θάνατον καταδίκη ἀκρίτων ὡς ἐχθρῶν τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας των: «αἱ προγραφαὶ τοῦ Σύλλα»· || συνεκδ., καταδίωξις πολιτικῶν ἀντιπάλων εἰς ἀνωμάλους πολιτικὰς περιστάσεις.

— *['Αρχ.]* Ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σημασίας τῆς δημοσίας γνωστοποιήσεως, ἡ λέξις *προγραφὴ* ἐν Ῥώμῃ ἐσήμαινε τὴν γραπτὴν ἀπόφασιν πραίτωρος, εἶτα δὲ τὴν δημοσίαν πώλησιν δημευθείσης περιουσίας, τὴν δήμευσιν, τὴν δημοπρασίαν. Ἡ προγραφὴ τῆς περιουσίας ἐγίνετο τῇ αἰτήσει τῶν πιστωτῶν, ὅταν ὁ χρεώστης ἐξηφανίζετο, ἵνα μὴ εἰσαχθῇ εἰς δίκην, καὶ ἐλάμβανε τὴν μορφὴν διατάγματος τοῦ δανειστοῦ, τοιχοκολλουμένου εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ ὀφειλέτου, ἥτις ἐνέργεια ἐπανελαμβάνετο τετράκις, μεθ', ἐὰν ὁ χρεώστης δὲν ἐνεφανίζετο, οἱ πιστωταὶ ἢ διενέμοντο μεταξύ των τὴν περιουσίαν του ἢ τοὐλάχιστον ἐλάμβανον τὴν ἐπικαρπίαν της. Μετέπειτα, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Σύλλα, τῷ 82 π. Χ, ἡ λέξις ἐσήμανε σπανίως μὲν τὴν καταδίκην εἰς ἐξορίαν, συνηθέστατα δὲ τὴν ἐπικήρυξιν θανάτου, τὴν εἰς θάνατον καταδίκην. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἠκολούθησαν καὶ ὁ Μάριος, ὁ Ἀντώνιος, ὁ Λέπιδος, ὁ Ὀκτάβιος, οἵτινες ὑπῆρξαν ἀνηλεεῖς εἰς τὰς προγραφὰς τῶν ἀντιθέτων. Οὕτω κατίσχυσεν ἡ λέξις ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης καὶ τῆς ἀμέσου ἐκτελέσεως αὐτῆς, ἄνευ οὐδενὸς δικονομικοῦ τύπου, οὔσης ἐπαρκοῦς τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ (Forum) ἀναγραφῆς ἐν τοιχοκολλημένῳ πίνακι τῶν ὀνομάτων τῶν προγραφομένων προσώπων. Ἡ θανατικὴ προγραφὴ ἦτο ἐν μεγάλῃ χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὰ χρονικὰ τῶν νεωτέρων λαῶν εὕρηνται πλεῖστα παραδείγματα αἱματηρῶν προγραφῶν (Κάρολος ΣΤ', Γουλιέλμος τοῦ Νασσάου, Φίλιππος Β', Νὺξ Ἁγίου Βαρθολομαίου, Λουδοβῖκος ΙΔ', Λουδοβῖκος ΙΗ' κλπ. Ν. Σ. Λ.

προγράφω, *ἀόρ. προέγραψα—προεγράφην, παθ. μετχ. προγεγραμμένος*· ἀρχ., καθορίζω διὰ προγράμματος: «ὅσα δεῖ χρηματίζειν τὴν βουλὴν οὗτοι (οἱ πρυτάνεις) προγράφουσι» (*Ἀριστοτ.*)· || ἐπικηρύττω, κηρύττω τινὰ ἐχθρὸν τῆς πατρίδος, καὶ τοῦτον μὲν καταδικάζω εἰς θάνατον ἢ εἰς ἀειφυγίαν, τὴν δὲ περιουσίαν του δημεύω.

προγυμνάζω· γυμνάζω ἐκ τῶν προτέρων, προπαρασκευάζω, ἰδίᾳ ἐπὶ μαθητῶν ἰδιαιτέρως κατ' οἶκον διδασκομένων.

προγυμνάσιον (τό). Οὕτως ἐκλήθη ἐπὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς παρ' ἡμῖν δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ἰωάννου Καποδιστρίου (1828—1831) τὸ σχολεῖον τὸ μετὰ τὸ δημοτικόν, τὸ ὁποῖον ἡ ἀντιβασιλεία ἐπὶ Ὄθωνος τῷ 1834, κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ Lateinische Schule, ὠνόμασεν *ἑλληνικὸν σχολεῖον*. Τ. Ε. Ε.

προγύμνασις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προγυμνάζειν· || ἡ κατ' οἶκον ἰδιαιτέρα διδασκαλία μαθητοῦ: «ἀναλαμβάνει προγυμνάσεις».

Προγυμναστηρίου ἰσθμὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χθαμαλὸς ἰσθμὸς ἐπιγείως συνδέων τὴν βραχώδη χερσόνησον *Καστέλλι* παλαιότερον, ἐφ' ἧς ἡ πόλις τοῦ Πόρου, πρὸς τὴν κυρίως νῆσον, τὴν ἀρχαίαν *Καλαύρειαν*. Τὴν ἐποχὴν τοῦ Παυσανίου φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἰσθμὸς οὗτος, ἀφοῦ ἡ χερσόνησος ἀναφέρεται ὡς νῆσος *Σφαιρία*, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ «νῆσος» ἐχρήσιμοποιήθη μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ «χερσόνησος», τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶναι ἀσύνηθες παρ' ἀρχαίοις. Ἤδη ὁ ἰσθμὸς ἔχει διαταμῆ διὰ διώρυγος ἐπικοινωνούσης τὸν κόλπον τοῦ Μοναστηρίου πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Πώγωνος, ἐνῷ διὰ τῆς ὑπερθέν της γεφύρας διέρχεται ἡ ἀπὸ πόλεως Πόρου πρὸς τὸ Μοναστήρι (Ζωοδόχος Πηγή) ἁμαξιτὸς ὁδός. Σ. Ε. Λ.

προγυμναστὴς (ὁ)· ὁ προγυμνάζων· || ὁ κατ' οἶκον γυμνάζων μαθητήν.

προδαμαλίσκος (ὁ) (Prodamaliscus Schlosser) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *βοοδοντίων κοιλοκέρων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ κέρατα τῶν ζῴων τούτων ἔκλινον ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω, οἱ δ' ὀδόντες ἦσαν τοῦ τύπου τῶν μετρίως ὑψηλοδόντων. Ἀπολιθωμένα λείψανα αὐτῶν, καὶ δὴ τοῦ εἴδους *προδαμαλίσκος gracilidens*, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Σάμον. Γ. Κ. Γ.

προδεβόνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γενόμενος κατὰ τὴν περίοδον τῆς προϊστορίας τῆς γῆς, τασσομένην πρὸ τῆς δεβονίου περιόδου· || ὁ ἀνήκων εἰς διάπλασιν στρωμάτων ἀρχαιοτέραν τῆς δεβονίου διαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

πρόδειπνον (τό)· τὸ πρὸ τοῦ δείπνου μικρὸν γεῦμα.

προδελφὶν (ὁ) (Prodelphinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κητωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δελφινιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη κήτη μὲ σῶμα ἰχθυοειδὲς καὶ σιαγόνας ἰσχυροτάτας, ἐφωδιασμένας διὰ κωνικῶν ὀδόντων καταλλήλων πρὸς σαρκοφαγίαν. Ἡ ἀναπνοή των ἐκτελεῖται διὰ πνευμόνων. Ἡ θήλεια φέρει μαστοὺς εἰς τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος τοποθετημένους καὶ παρὰ τὰ γεννητικὰ ὄργανα καὶ τὴν ἕδραν. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον εἶναι ἰσχυρότατον καὶ ἔχει ὁριζόντιον διάταξιν πρὸς τὸ σῶμα. Ἐκ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων μόνον ἡ ὅρασις εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν τροπικῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

προδενία (ἡ) (Prodenia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτυιδῶν*. Ἡ κάμπη εἶναι μελανόχρους μὲ κιτρινοπρασίνους καὶ λευκὰς γραμμὰς κατὰ μῆκος. Τὸ μῆκός της φθάνει 35—40 χιλιοστ. Ζῇ εἰς τὰ εὔκρατα καὶ τροπικὰ μέρη ἐπὶ πλείστων φυτῶν, ἤτοι βάμβακος, τομάτας καπνοῦ, ὀρύζης, ἀραβοσίτου, ἀραχίδος, καφέ, τεΐου κλπ. Γεννᾷ 250—350 ᾠὰ κατὰ σωρούς, εἰς τὴν ἄνω κυρίως ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων, αἱ δὲ προνύμφαι κατατρώγουν τὸ φύλλωμα. Ἔχει 3—8 γενεάς. Ἐπιφέρει σοβαρωτάτας ζημίας, ἰδίως ἐν Αἰγύπτῳ, εἰς τὸν βάμβακα. Ε. Τ. Ε.

Πρόδερο (Prothero), *σὲρ **Γεώργιος - Οὐάλτερ***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1848—1922). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου καὶ διευθυντὴς τοῦ ἱστορικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας, ὑφ' ἣν ἰδιότητα παρηκολούθησε τὰς διὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν διαπραγματεύσεις ἐν Παρισίοις. Ἀπὸ τοῦ 1899 ἐξέδιδε τὴν «Ἀνὰ τετράμηνον ἐπιθεώρησιν», ἐδημοσίευσε δέ: «Ὁ βίος καὶ οἱ χρόνοι τοῦ Σίμωνος de Montfort», «Ἱστορικαὶ σειραί», «Νεωτέρα ἱστορία τοῦ Καΐμπριτς» κ. ἄ. Α. Ν. Λ.

πρόδηλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· φανερός, ὁλοφάνερος, προφανής: «ἡ πρᾶξις εἶναι πρόδηλος».—Ἐπίρρ. ***προδήλως***.

προδιαγραφὴ (ἡ)· ἐπὶ ἐκτελέσεως ἔργου, ἡ περιγραφὴ τοῦ συνόλου καὶ ἑκάστης τῶν λεπτομερειῶν μετὰ σχεδιαγραφημάτων, πινάκων κτλ.

προδιαγράφω· κάμνω τὴν προδιαγραφὴν ἔργου μέλλοντος νὰ συντελεσθῇ, συντάσσω σχεδιαγραφήματα, πίνακας κτλ.

προδιάθεσις, *—εως* (ἡ)· λανθάνουσα κατάστασις, φυσικὴ ἢ ἐπίκτητος δεκτικότης ὀργανισμοῦ πρὸς νοσηρότητα ἢ φθοράν: «ἔχει προδιάθεσιν πρὸς τὴν φθίσιν»· || φυσικὴ κλίσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀνωτέραν τινὰ διαμόρφωσίν του, ἔμφυτος ἱκανότης πρός τι: «μουσικὴ —, καλλιτεχνικὴ προδιάθεσις».

— *[Βιολογ.]* *Προδιάθεσις* (prédisposition) καλεῖται ἡ συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος ἰδιότης τοῦ ὀργανισμοῦ, ἥτις καθιστᾷ αὐτὸν ἐπιτήδειον ὅπως ὑφίσταται εὐχερέστερον τὴν βλαβερὰν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων νοσηρῶν παραγόντων· ἐξ οὗ καὶ *νοσηρὰ προδιάθεσις* (prédisposition morbide) καλεῖται. Ὁ ἄνθρωπος δὲν κληρονομεῖ τὰς ἑτοίμους ἤδη ἰδιότητας, ἀλλὰ τὰς πρὸς μόρφωσιν αὐτῶν προδιαθέσεις· οὕτω λ. χ. δὲν κληρονομεῖ τὸ τέκνον τὴν φυματίασιν τῶν γεννητόρων αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν πρὸς ταύτην προδιάθεσιν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ. Αἱ προδιαθέσεις ὡριμάζουσαι ταχύτερον ἢ βραδύτερον, παράγουσι τὰς ἰδιότητας. Η ἔρευνα περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταφυτεύσεως τῶν προδιαθέσεων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ πρωταρχικῷ ἢ ἀρχεγόνῳ κυττάρῳ, εἶναι ζητήματα λίαν δυσχερῆ τὴν ἐπίλυσιν. Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς νέας κυτταρολογικὰς ἐρεύνας, ὁ ὑλικὸς φορεὺς τῶν προδιαθέσεων δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐν τῷ πυρῆνι τοῦ κυττάρου καὶ ἰδιαίτατα ἐν τῇ χρωματίνῃ αὐτοῦ οὐσίᾳ, ἡ ὁποία εἶναι λεπτοτάτη τὴν κατασκευὴν καὶ δεικνύεται, κατὰ τὴν κυτταροτομίαν, ὑπὸ μορφὴν νηματοειδῶν βραχέων σωματίων, τῶν *χρωματοσωμάτων*. Εἰς ταῦτα θεωρεῖται ὅτι ἐνυπάρχει ἡ προδιάθεσις, ἡ κληρονομικὴ καταβολή. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν κληρονομικῶς μεταδιδομένων προδιαθέσεων εἴς τι ἄτομον εἶναι μεγαλύτερος κατὰ πολὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ σπερματοζῳαρίῳ ἐνυπαρχόντων χρωματοσωμάτων. Εἰδικώτερον δὲ εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι ἓν τοιοῦτον ᾠάριον περιέχει παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ 24 περίπου χρωματοσώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνυπάρχουσιν ἅπασαι αἱ κληρονομικῶς μεταδιδόμεναι πολυάριθμοι προδιαθέσεις. Ὅθεν, ἕκαστον χρωματόσωμον εἶναι φορεὺς ὁλοκλήρου ἀθροίσματος προδιαθέσεων. Ἡ δὲ ἐκδήλωσις τῆς προδιαθέσεως καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς διάπλασις τῆς ἰδιότητος ἐξαρτῶνται ἐκ δύο παραγόντων, ἤτοι: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς φυσικῆς δυνάμεως καὶ ἰσχύος, ἣν ἔχει ἡ προδιάθεσις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν ἐπ' αὐτὴν ἐπενεργούντων ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων. Κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι δυνατὸν προδιάθεσις ἰσχυρᾶς ἐντάσεως, ὅταν τὸ ἐπ' αὐτὴν ἐρέθισμα εἶναι ἀσθενές, νὰ ἐμφανίζῃ τὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει καὶ προδιάθεσις φύσει ἀσθενής, εἰς τὴν ὁποίαν

Digitized by Google

ὅμως ἐπιδρᾷ ἐρέθισμα ἰσχυρόν. Συνάγεται προσέτι ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι αἱ προδιαθέσεις ὑπόκεινται εἰς μετατροπὴν ἢ μεταπλασμὸν διὰ τῆς συστηματικῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ ἀγωγὴ ἐπί τε τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀτόμου.

Προδιάθεσις ἐν τῇ ἰατρικῇ καλεῖται ἡ κατάστασις ὀργανισμοῦ τινος, ὅστις δύναται εὐκολώτερον τῶν ἄλλων νὰ προσβληθῇ ὑπὸ νόσου τινός. Διακρίνεται δὲ εἰς *συγγενῆ* ἢ *κληρονομικήν*, ὡς λ. χ. ἡ προδιάθεσις εἰς τὴν φυματίασιν ἢ τὸν ἀρθριτισμὸν κλπ., καὶ εἰς *ἐπίκτητον*· ἡ τελευταία αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ διαφόρων αἰτίων καὶ ὅρων, ἤτοι: τῆς ἡλικίας (π. χ. ἱλαρά, κοκύτης, ὀστρακιὰ κλπ. διὰ τὰ παιδία), τῆς ἀνοσίας, ἀναπτυχθείσης ἐκ προηγουμένης προσβολῆς τῆς νόσου ἢ ἐξ ἐμβολιασμοῦ εἰδικοῦ (εὐλογία λ. χ.), ἐκ τοῦ φύλου καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διάγει καὶ διαβιοῖ τὸ ἄτομον καὶ ἐκ τοῦ μέρους ἢ τοῦ τόπου εἰς ὃν διαμένει. Μ.Ν.Κ.

—*[Παιδαγ.] Προδιάθεσις* καλεῖται ἡ ἱκανότης τοῦ ὀργανισμοῦ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς διαφόρους ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις καὶ ἐσωτερικὰς καταστάσεις. Ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ ἐξετάσῃ, ποῖαι ἰδιότητες ἐξεδηλώθησαν ἐμφανῶς εἰς τοὺς προγόνους καὶ ἰδίᾳ τοὺς γονεῖς, αἵτινες κληρονομικῶς δύνανται νὰ μεταβιβασθοῦν, καὶ προσέτι νὰ παρατηρήσῃ, ἐφ' ὅθον εἶναι δυνατόν, ἐὰν τὸ παιδίον δεικνύῃ τάσεις προερχομένας ἐκ τοιούτων προδιαθέσεων· καὶ ἐφ' ὅσον μὲν εἶναι καλαὶ προδιαθέσεις, νὰ δημιουργῇ εὐνοϊκοὺς διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των ὅρους, ἀντιθέτως δὲ νὰ ἐνεργῇ διὰ τὰς κακάς. Ἐκτὸς ὅμως τούτου, τοιαύτη προσεκτικὴ ἐξέτασις θὰ εὐκολύνῃ τὴν ἀγωγὴν εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν πραγματικῶν τάσεων καὶ ἰδιοφυΐας τῶν παιδίων καὶ ἐν πολλοῖς θὰ προφυλάξῃ ἀπὸ πλάνας προερχομένας ἐκ ψευδοῦς ἢ παροδικῆς ἐκδηλώσεως κλίσεων καὶ τάσεων. Π. Α. Β.

—*[Ἐγκλημ.]* Ἡ ἐγκληματικότης συνήθως βλαστάνει ἐκ τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἐκφυλίσεως, ἣν γενικῶς ἀπεργάζεται ἡ *προδιάθεσις* καὶ ἡ κακὴ ἀγωγή, ὁ πότος καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης, οἱ γάμοι μεταξὺ ἀτόμων πνευματικῶς νοσούντων ἢ νοσηρῶν. Ἡ ἐπισκόπησις τῶν γνώσεων ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν διασκευὴν καὶ τὴν ψυχικὴν ζωὴν τῶν ἐγκληματιῶν διδάσκει ὅτι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νοῦ καὶ τὰς λοιπὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἰδιότητας οἱ ἐγκληματίαι εἶναι ὑπὸ τὸν μέσον ὅρον. Οἱ δὲ καθ' ἕξιν ἐγκληματίαι σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς εἶναι γενικῶς ὑπὸ τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ συνόλου τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ ἐγκληματίαι, γενικῶς εἰπεῖν, εἶναι σωματικοὶ καὶ ψυχικοὶ ὀργανισμοὶ κατωτέρας ἀξίας. Ἡ κατωτερότης αὕτη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως. Ἄνθρωποί τινες δὲν ἐγεννήθησαν μέν, ὡς εἶπεν ὁ Lombroso, ἐγκληματίαι, ἀλλ' ἐγεννήθησαν ῥέποντες πρὸς τὸ ἔγκλημα. Διότι αἱ δυσμενεῖς κοινωνικαὶ συνθῆκαι, ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ πενία, ὁ πότος καὶ αἱ νόσοι δημιουργοῦν γένος ἀνθρώπων, ὧν ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ συγκρότησις δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀρτία καὶ οἵτινες ἀτελῶς ἢ κακῶς ἀνατρεφόμενοι ἀντιτάσσουσι μικροτέραν ἀντίστασιν εἰς τὰς θυέλλας τοῦ βίου καὶ ὑποκύπτουσιν εὐχερέστερον εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ ἐγκλήματος. Προδιάθεσις ἄρα εἰς τὸ ἔγκλημα εἶναι ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ μειονεξία, ἧς ἕνεκεν τὸ ἄτομον ἔχει κατωτέραν ἀντίστασιν τοῦ χαρακτῆρος, δυσχεραίνεται εἰς τὸν τραχὺν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα καὶ εὐχερέστερον ὑποκύπτον εἰς πειρασμοὺς τοῦ βίου ἐγκληματεῖ. Ἡ τοιαύτη προδιάθεσις δὲν εἶναι μὲν ἀπόδειξις ἐγκληματικότητος, ἀλλ' εἶναι λίαν ἐμφαντικὸν σημεῖον κινδύνου,

Πολλαὶ ἔρευναι ἐγένοντο πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πόσον συμβάλλει εἰς τὴν ἐγκληματικότητα ἡ τοιαύτη προδιάθεσις. Αἱ ἔρευναι τοῦ Lund καὶ τοῦ Gruhle, γενόμεναι ἐπὶ παίδων ἐγκληματικῶν καὶ διεφθαρμένων, κρατουμένων ἐντὸς ἱδρυμάτων ἀναγκαστικῆς ἀγωγῆς, εἶναι αἱ ἐπιμελέστεραι, ἐκτενέστεραι καὶ αἱ ἀσφαλέστεραι· διότι εἰς τὴν νεαρὰν ἡλικίαν εὐχερέστερον ἀρυόμεθα ἀσφαλεστέρας πληροφορίας περὶ τοῦ προτέρου βίου τοῦ παιδὸς καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ. Τὰ πορίσματα, εἰς ἃ καταλήγουσιν οἱ εἰρημένοι ἐπιστήμονες, διαφέρουσι μὲν ἀλλήλων, ἀλλ' ἡ διαφορὰ εἶναι μᾶλλον φαινομενικὴ καὶ ἄλλως ἀναπόφευκτος, καθότι ἡ ἔννοια τῆς προδιαθέσεως εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ πρὸς ἣν συγκρίνεται αὕτη ἔννοια τοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ζῇ ὁ ἐγκληματίας, ἐκλαμβάνονται στενότερον ἢ εὐρύτερον. Ἐκ τῶν ἐξετασθέντων παίδων ὁ μὲν Lund εὗρεν ὅτι διεφθάρησαν ἢ ἐγκλημάτησαν ἀποκλειστικῶς λόγῳ προδιαθέσεως τὰ 12 %, κυρίως δὲ ἐκ τῆς προδιαθέσεως καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὰ 9 % αὐτῶν. Ὁ Gruhle εὗρεν ὅτι διεφθάρησαν ἢ ἐγκλημάτησαν ἀποκλειστικῶς λόγῳ τῆς προδιαθέσεως τὰ 21 % καὶ κυρίως ἐκ τῆς προδιαθέσεως καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὰ 20 % αὐτῶν.

α') Ἡ προδιάθεσις εἰς τὸ ἔγκλημα δείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι ὑψηλὸν ποσοστὸν ἐγκληματιῶν κατάγονται ἐκ γονέων, οἵτινες ἦσαν πόται. Τὰ 36 % κατὰ τὸν Lund καὶ 34, 3 % κατὰ τὸν Gruhle ἐκ τῶν ἐγκληματικῶν καὶ διεφθαρμένων παίδων εἶχον τὸν ἕτερον ἢ ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς πότας. Τὴν ἀπαισίαν ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων ἐπίδρασιν τοῦ ἀλκοολισμοῦ τῶν γονέων παρετήρησαν ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες «τοὺς ἕνεκα παιδοποιίας πλησιάζοντας ταῖς γυναιξὶν ἤτοι τὸ παράπαν ἀοίνους ἢ μετρίως γοῦν οἰνωμένους ποιεῖσθαι προσήκει τὸν συνουσιασμόν. Φίλοινοι γὰρ καὶ μεθυστικοὶ γίνεσθαι φιλοῦσιν ὧν ἂν τὴν ἀρχὴν τῆς σπορᾶς οἱ πατέρες ἐν μέθῃ ποιησάμενοι τύχωσιν. ᾗ καὶ Διογένης μειράκιον ἐκστατικὸν ἰδὼν καὶ παραφρονοῦν «νεανίσκε», ἔφησεν, ὁ πατήρ σε μεθύων ἔσπειρεν» (*Πλουτ.* Ἠθικ. σελ. 2).

β') Ἡ προδιάθεσις εἰς τὸ ἔγκλημα δείκνυται ὁμοίως καὶ ἐκ τῆς συχνότητος τῶν ἐγκληματιῶν, οἵτινες κατάγονται ἐκ γονέων ψυχικῶς νοσούντων. Ὁ Gruhle εὗρεν ὅτι 22 % ἐκ τῶν ἐγκληματικῶν καὶ διεφθαρμένων παίδων, ἅτινα ἐκρατοῦντο ἐντὸς τοῦ ἱδρύματος ἀγωγῆς ἐν Flehingen, εἶχον ἐπιβάρυνσιν ἐκ τοῦ ἑνὸς ἢ ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἐκ πνευματικῆς ἀνωμαλίας. Ὁ Lund εὗρεν ὅτι 27, 6% ἐκ τῶν ἀναλόγων παίδων τοῦ ἐν Hall ἱδρύματος εἶχον τοιαύτην ἐπιβάρυνσιν, ἐνῷ ἐξ 800 περίπου νέων μὴ ἐγκληματικῶν μόνον οἱ 5, 6 % εἶχον γονεῖς πνευματικῶς νοσηρούς. Σημειωτέον ὅτι τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τούτων εἶναι μὲν λίαν ἐνδεικτικά, ἀλλ' οὐδὲν τὸ ἀπόλυτον δύνανται νὰ ἔχωσι. Διότι αἱ τοιαῦται ἔρευναι ἔχουσι μεγάλην δόσιν σχετικότητος, καθότι ἡ ἔννοια τῆς κληρονομικῆς ἐπιβαρύνσεως εἶναι λίαν ἐλαστική. Οἱ μὲν δέχονται τὴν ὕπαρξιν τοιαύτης μόνον ἂν αἱ πνευματικαὶ διαταραχαὶ συναντῶνται εἰς τοὺς γονεῖς, ἐνῷ ἄλλοι δέχονται ταύτην ἂν ὑπάρχωσι καὶ εἰς ἀπωτέρους συγγενεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως, διότι τὴν αὐτὴν διατάραξιν ὁ μὲν θεωρεῖ ὡς ἔκδηλον, ὁ δὲ ὡς ἀμφίβολον ψύχωσιν.

γ') Ἡ προδιάθεσις εἰς τὸ ἔγκλημα δείκνυται ὁμοίως καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὑψηλὸς ἀριθμὸς ἐγκληματιῶν κατάγονται ἐκ γονέων ἐγκληματικῶν. Οἱ 7,6 % ἐκ τῶν διεφθαρμένων καὶ ἐγκληματικῶν νέων, οἵτινες ἐκρατοῦντο ἐν τῷ ἱδρύματι ἀναγκαστικῆς ἀγωγῆς τοῦ Flehingen, εἶχον γονεῖς καθ' ἕξιν ἢ κατ' ἐπάγγελμα ἐγκληματίας. Ἐπιστήμονές τινες, ἐκλαμβάνοντες τὴν ἔννοιαν τῆς ἐγκληματικότητος τῶν γονέων εὐρύτερον, δηλαδὴ γονεῖς οὐ μόνον καθ' ἕξιν ἢ κατ' ἐπάγγελμα ἐγκληματίας (δηλαδὴ πλειστάκις ὑποτρόπους), ἀλλὰ καὶ ἅπαξ καταδικασθέντας εἰς βαρυτέραν ποινήν, εὗρον μεγαλύτερον ποσοστόν, ἤτοι ὅτι καὶ μέχρι 40 % τῶν ἐγκληματησάντων κατήγοντο ἐκ γονέων ἐγκληματικῶν. Ἐπὶ πλέον σήμερον ἔχουσιν ἐρευνηθῆ τὰ γενεαλογικὰ δένδρα ὡρισμένων ἐγκληματιῶν, τῶν οἰκογενειῶν Juke, Zero, Kallikak, Nam, Hill-Folk, Victoria. Αἱ ἔρευναι αὗται ἔδειξαν ὅτι εἴς τινας οἰκογενείας τὸ ἔγκλημα εἶναι λίαν οἰκεῖον καὶ ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοιούτων ἐγκληματιῶν εἶναι συνηθέστατα ἐγκληματικοί, ἀλητικοί, πορνικοί, ὀλιγοφρενεῖς κλπ. Τοιαύτη εἶναι ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ, ἐξ οὗ προέρχονται οἱ ἐγκληματίαι. Λόγῳ δὲ ἀκριβῶς τῆς τοιαύτης καταγωγῆς, συναντῶμεν μεταξὺ τῶν ἐγκληματιῶν τόσον συχνὰ ὀλιγοφρενεῖς, ψυχικῶς ἀνωμάλους καὶ καθόλου εἰπεῖν ἄτομα σωματικῶς καὶ ψυχικῶς κατώτερα. Ὁ πότος καὶ αἱ ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἐκδοχὴν ψυχικαὶ νόσοι καὶ ἀνωμαλίαι ἀσκοῦσι δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων, οἵτινες γεννῶνται ἔχοντες συνήθως σωματικὴν καὶ ψυχικὴν καθυστέρησιν. Ἡ καθυστέρησις αὕτη εἶναι ἡ προδιάθεσις εἰς τὸ ἔγκλημα. Λόγῳ τῆς τοιαύτης ἐμφύτου ἀνεπαρκείας, ἥτις εἶναι κληρονομία τῶν προγόνων, εἶναι κακῶς ὡπλισμένοι διὰ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα καὶ ὑποκύπτουσιν εἰς τὸ ἔγκλημα πολὺ εὐχερέστερον ἢ οἱ ἄρτιοι καὶ κανονικοὶ ἄνθρωποι. Δι' ἐπιμόνου ὅμως καὶ ἐπιμελοῦς, κατ' ἄτομον δὲ ἐνεργουμένης, ἀγωγῆς, δυνάμεθα πολὺ νὰ καταπολεμήσωμεν τὴν προδιάθεσιν ταύτην καὶ νὰ ἀμβλύνωμεν τὰ δυσμενῆ ἐπακόλουθα αὐτῆς. Ἐκ τοῦ ὅτι λίαν συχνὰ οἱ ἐπίγονοι τῶν ἐγκληματιῶν γίνονται ἐγκληματίαι, εἰκάζουσί τινες ὅτι ἡ πρὸς τὸ ἔγκλημα ῥοπὴ κληροδοτεῖται ἐπὶ τοὺς ἐπιγόνους ὡς τοιαύτη. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις δὲν δύναται οὔτε νὰ διαψευσθῇ οὔτε νὰ ἀποδειχθῇ ὡς ἀληθής. Διότι τὸ ὅτι ἐκ γονέων ἐγκληματικῶν γεννῶνται τέκνα ἅτινα ἐγκληματοῦσι, δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ παῖς ἀπὸ πρωϊαιτάτης ἡλικίας ζῶν ἐν περιβάλλοντι ἐγκληματιῶν καὶ πορνῶν ἀποκρυσταλλώνει τὰς σκέψεις καὶ κρίσεις αὐτῶν καὶ παύει νὰ θεωρῇ τὸ ἔγκλημα ὡς ἀνήθικον πρᾶξιν· δύναται δηλαδὴ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ὅπερ εἶναι τόσον δυσμενές, ὥστε δὲν ἐπιτρέπει τὴν βλάστησιν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἀντιλήψεων. Θὰ εἴχομεν ἴσως ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ἂν ἠδυνάμεθα νὰ ἀναθρέψωμεν εἰς περιβάλλον κόσμιον τέκνα ἐγκληματιῶν ἀγνοοῦντα ἐντελῶς τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, ἵνα ἴδωμεν ἄν, παρὰ τὴν καλὴν ἀγωγήν, πάλιν θὰ ἀνεφαίνοντο αἱ ἐγκληματικαὶ ῥοπαὶ αὐτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἄχρι τοῦδε μόνον μία τοιαύτη παρατήρησις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Lund.

Ἤδη εἶχε παρατηρηθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἠθικ. Νικομαχ. 1147α, 1149β, καὶ Ἠθ. Μεγαλ. 1202β) ὅτι πολλάκις ἡ πρὸς ὀργὴν ὁρμὴ εἶναι κληρονομική· «δικαζόμενός τις ὅτι τὸν πατέρα ἔτυπτεν, ἀπολογούμενος ἔφη· καὶ γὰρ οὗτος τὸν ἑαυτοῦ ἔτυπτε κἀκεῖνος τὸν ἄνωθεν καὶ τὸ παιδίον δείξας καὶ οὗτος ἐμέ, εἶπεν, ὅταν ἀνὴρ γένηται· συγγενὲς γὰρ ἡμῖν τοῦτο· καὶ ὁ ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ παύσασθαι ἐκέλευσε πρὸς ταῖς θύραις· καὶ γὰρ αὐτὸς εἵλκυσε τὸν πατέρα μέχρι ἐνταῦθα· καὶ τὸ δικαστήριον ἠθῴωσεν αὐτούς· δοκεῖν γὰρ τοῖς δικασταῖς φυσικὴν εἶναι τὴν ἁμαρτίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Aschaffenburg*, Das Verbrechen und sein Bekämpfung (Heidelberg 1923 γ' ἐκδ.).—*Gruhle* Die Ursachen der jugendlichen Verwahrlosung und Kriminalität (Berlin 1912).—*Lund*, Die Ursachen der Jugendasozialität (1918).
Κ. Γ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

—*[Φυτοπαθ.] Προδιάθεσις* καλεῖται ἡ κατάστασις τοῦ φυτοῦ, καθ' ἣν τοῦτο ὑπερασπίζεται ἀτελῶς καὶ εὐκόλως ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς μιασματικότητος ἑνὸς παρασίτου. Ἡ προδιάθεσις συνεπῶς εἶναι τὸ ἀντίθετον τῆς ἀνοσίας. Γενικῶς εἰπεῖν τὰ καλλιεργούμενα φυτὰ παρουσιάζουν μεγαλυτέραν προδιάθεσιν πρὸς τὰ παράσιτα ἢ τὰ αὐτοφυῆ. Ἡ προδιάθεσις φυτοῦ τινος δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ὅλα τὰ παράσιτα, δυνατὸν δηλαδὴ ἓν φυτὸν νὰ ἔχῃ προδιάθεσιν πρὸς ἓν παράσιτον, τοὐναντίον δὲ ἀνοσίαν πρὸς ἄλλο. Ἡ προδιάθεσις δυνατὸν νὰ εἶναι κληρονομικὴ ἢ ἐπίκτητος. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν παίζει σοβαρὸν ῥόλον τὸ περιβάλλον καὶ ἰδίᾳ τὸ ἔδαφος. Κατὰ τῆς προδιαθέσεως ἡ φυτοπαθολογία, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς γενετικῆς, προσπαθεῖ νὰ ἀντιδράσῃ διὰ τῆς δημιουργίας ἀνθεκτικῶν ποικιλιῶν, ὡς π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν σκωριάσεων τῶν σιτηρῶν. Ε. Τ. Ε.

προδιαθέτω, *ἀόρ. προδιέθεσα—προδιετέθην*, παθ. μετχ. *προδιατεθειμένος*· κάμνω τινὰ νὰ διατεθῇ πρός τι, νὰ καταστῇ δεκτικὸς πρὸς περαιτέρω ἐνέργειαν: «θὰ τὸν προδιαθέσω ὥστε νὰ σὲ δεχθῇ εὐμενῶς»· || κάμνω νὰ ἀποκτήσῃ τις προδιάθεσιν: «αἱ καταχρήσεις προδιαθέτουν εἰς τὴν φθίσιν».

προδιάταξις, *—εως* (ἡ)· ἡ διάταξις ἐκ τῶν προτέρων.

— *[Φιλοσ.]* Βλ. λ. *προδιατεταγμένη ἁρμονία*.

—**προδιατεταγμένη** ***ἁρμονία*** (harmonia praestabilita, harmonie préétablie). Θεωρία διατυπωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου κυρίως πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἐπ' ἄλληλα ἐπιδράσεως τῶν πραγμάτων. Κατὰ ταύτην τὰ πράγματα ἔχουσιν ἀπ' ἀρχῆς οὕτω κανονισθῆ, τακτοποιηθῆ καὶ πρὸς ἄλληλα προσαρμοσθῆ, ὥστε χωρὶς νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἀλλήλων εὑρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς ἄλληλα, δηλαδὴ αἱ τροχιαὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας καὶ συντελεῖται οὕτω γενική τις καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεων ἀναλογία καὶ ἀνταπόκρισις (corespondence) τῶν καταστάσεων αὐτῶν. Πάντοτε, ὁσάκις ἡ *μονὰς* Α περιπίπτει εἰς τὴν κατάστασιν μ, δεικνύει ἑτέρα τις μονὰς Β τὴν κατάστασιν ν, οὐχὶ διότι τὸ Α ὡς αἰτία ἐπήγαγε ταύτην, οὔτε διότι ὁ Θεὸς ἐξ αἰτίας τῆς καταστάσεως μ ἐν τῷ Α παρήγαγε τὴν κατάστασιν ν ἐν τῷ Β, ἀλλὰ διότι ἐξ ἀρχῆς αἱ μονάδες Α καὶ Β ἔχουσι τοιουτοτρόπως κανονισθῆ καὶ πρὸς ἀλλήλας προσαρμοσθῆ, ὥστε πάντοτε, ὅταν ἡ τροχιὰ τῆς ἐξελίξεως, τὴν ὁποίαν διατρέχει τὸ Α (υ χ. ψ....μ) δεικνύῃ μ, ἡ τροχιὰ τῆς ἐξελίξεως, τὴν ὁποίαν διατρέχει τὸ Β, νὰ δεικνύῃ ν. Τοιουτοτρόπως παράγεται εἰς τὸν παρατηρητὴν ἡ ἐντύπωσις ὅτι τὸ μ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ν καὶ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ μ, ἐνῷ πράγματι συντελεῖται γενικὴ καὶ κανονικὴ ἀνταπόκρισις. Καθὼς εἰς τὴν σκηνὴν ὁ ὑποκριτὴς ὁ πίπτων, ὅταν εἷς ἄλλος ὑποκριτὴς πυροβολῇ κατ' αὐτοῦ, δὲν ἐξαπλοῦται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τῆς σφαίρας τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ πίπτει μόνον διότι ὁ ῥόλος, τὸν ὁποῖον παίζει, προδιατάσσει εἰς αὐτὸν τὴν πτῶσιν ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν εἰς τὸν ἄλλον ὁ ῥόλος αὐτοῦ προδιατάσσῃ νὰ πυροβολήσῃ· ὅπως ἐνταῦθα ἡ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἔργου ἐκ τῶν προτέρων τεθειμένη καὶ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ πρακτικῶς διδαχθεῖσα ἐνέργεια τῶν δρώντων προσώπων ἐμποιεῖ εἰς τὸν θεατὴν τὴν ἐντύπωσιν ἀμοιβαίας τῶν δρώντων προσώπων ἐπιδράσεως ἐπ' ἄλληλα, οὕτω συνέθεσε καὶ ὁ Θεός, ὁ ποιητὴς καὶ κυβερνήτης τοῦ κόσμου τούτου, τὸ δρᾶμα τοῦ κόσμου, διένειμε τοὺς ῥόλους μεταξὺ τῶν μονάδων καὶ ἐρρύθμισε τὰ πάντα ἐκ τῶν προτέρων, οὕτως ὥστε ἑκάστη μονάς, ἄνευ διακοπῆς καὶ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὰς λοιπάς, νὰ διεξάγῃ τὸν ῥόλον της. Ἐφ' ὅσον μονάς τις προσδιορίζει (φαινομενικῶς) τὰς λοιπάς, δύναταί τις νὰ καλέσῃ αὐτὴν ἐνεργὸν καὶ δρῶσαν, ἐφ' ὅσον δὲ προσδιορίζεται ὑπὸ ἄλλων, παθητικήν. Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

προδιατίθημι· ἀντὶ *προδιαθέτω* (βλ. λ.).

Προδίβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀγαθουπόλεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 2 ½ ὥρας ΝΔ. Μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἠρίθμει 600 Ἕλληνας κατοίκους, διατηροῦντας δημοτικὸν σχολεῖον. Α. Θ. Σ.

προδίδω, *ἀόρ. ἐπρόδωσα—ἐπροδόθην* παθ. μετχ. *προδομένος*· ἀθετῶ τὴν ὑποχρέωσίν μου πρὸς τὰ διαπιστευθέντα εἰς ἐμέ: «εἶναι ἕτοιμος νὰ προδώσῃ

Digitized by Google

τὴν πατρίδα του», «ἐπρόδωσε τὴν τιμὴν τῆς οἰκογενείας της», «χάριν τοῦ συμφέροντός του προδίδει συγγενεῖς καὶ φίλους» || φανερώνω τινὰ κρυπτόμενον, καταγγέλλω, καταδίδω: «ἐπροδόθη τὸ σχέδιον, — ἡ συνωμοσία» || παραδίδω, ἐπιτρέπω εἰς τὸν ἐχθρόν: «ἐπρόδωσε τὸ κάστρο» || κακοζήλως ἀντὶ τοῦ ἐλέγχω, φανερώνω, μηνύω: «ἡ πρᾶξίς του προδίδει ἀμέλειαν, — ἄγνοιαν κττ.» κατὰ τὸ γαλλ. trahir.

προδιεζευγμένον (τὸ) *[Ρητορ.]*. Σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ ὁποῖον ρῆμα, ὅπερ ἔχει δύο ὑποκείμενα, συνάπτεται μετὰ τοῦ πρώτου κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν· π. χ. ἐγὼ ἤλθομεν καὶ σύ. Ν. Σ. Λ.

προδιερευνηταὶ (οἱ), καὶ *προδιόπται*. Ἐλέγοντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ ἰσχυρὰ τμήματα ἱππικοῦ, ἅτινα ἐν ἐκστρατείᾳ ἐπεφορτίζοντο τὴν ἔρευναν τῆς χώρας πρὸ τοῦ μετώπου τῆς στρατιᾶς, πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τῶν κινήσεων καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, καθὼς καὶ περὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἐν αὐτῷ συγκοινωνιῶν, ἦσαν δηλαδὴ ὅ,τι σήμερον καλεῖται *ἱππικὸν ἐρεύνης*. Ν. ΚΛΣ

προδικάζω· δικάζω ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τοῦ καιροῦ.

προδικασία (ἡ)· ἡ πρὸ τῆς δίκης ἐνέργεια τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν.

—*[Ἀρχ. Δίκ.]* Ὁ ὅρος *προδικασία* ἐδήλου τὰς ἐν τῇ ἐπὶ φόνῳ διαδικασίᾳ προκαταρκτικὰς ἐνεργείας τοῦ βασιλέως ἐπὶ τρίμηνον, ἵνα, μετὰ μελέτην τῶν καταθέσεων τοῦ κατηγόρου, τοῦ κατηγορουμένου καὶ τῶν μαρτύρων, κρίνῃ εἰς ποῖον τῶν φονικῶν δικαστηρίων ἔπρεπε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δίκην. Ν. Σ. Λ.

— *[Ποιν. Δικον.] Προδικασία* καλεῖται ἅπασα ἡ δικαστικὴ ἐνέργεια, ἀφ' ἧς ἡ ἁρμοδία ἀρχὴ (εἰσαγγελεὺς ἢ δημόσιος κατήγορος) ἐπιληφθῇ τῆς διώξεως τοῦ ἀδικήματος, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θὰ ἐκδικασθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Αὕτη διεξάγεται ἀφ' ἑνὸς ἐγγράφως, πλὴν τῶν κατὰ τὴν διαδικασίαν τῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐκδικαζομένων πλημμελημάτων καὶ πταισμάτων, δι' ἃ καιηγγήθη ἡ ἔγγραφος, καὶ ἀφ' ἑτέρου μυστικῶς, δικαιουμένου μόνον τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν καὶ τοῦ κατηγορουμένου, *ἀλλ' ἀφ' ἧς* κληθῇ εἰς ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἀνακρίνοντος ἢ ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως αὐτῷ τῆς πρὸς ἐμφάνισιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κλήσεως, ἐξαιρέσει τῶν ἀδικημάτων τῶν ἐκδικαζομένων ὑπὸ τοῦ πενταμελοῦς εἰδικοῦ ἐφετείου (κατὰ τὸ ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1924 ψήφισμα τῆς Δ' συντακτικῆς συνελεύσεως), δι' ἃ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔχει μόνον ἀφ' ἧς ἡ δικογραφία ἐπιστραφῇ περαιωμένη ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ εἰς τὸν εἰσαγγελέα. Σ. Α. Χ.

προδικαστικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προδικασίαν, ὁ πρὸ τῆς δίκης λαμβάνων ὑπόστασιν: «προδικαστικὴ ἀπόφασις» ἡ πρὸ τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως ἐκδιδομένη καὶ προπαρασκευάζουσα τὴν ὁριστικήν.—Ἐπίρρ. ***προδικαστικῶς***.

— **προδικαστικὴ** ***ἀπόφασις*** *[Ποιν. Δικον.]*· βλ. λ. *ἀπόφασις*.

— **προδικαστικὸν** ***ζήτημα*** (præjudicium. — question præjudicielle, Praejudicialfrage). Καλεῖται τὸ παρεμπῖπτον εἰς τὴν δίκην ἐν γένει (πολιτικὴν ἢ ποινικὴν) ζήτημα, ἡ ἐπίλυσις τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τῆς ὅλης κρίσεως αὐτῆς. Ὁ δικαστὴς ὁ δικάζων τὴν κυρίαν δίκην εἶναι καὶ τῶν ἀναφυομένων προδικαστικῶν ζητημάτων δικαστής, κατὰ τὸ ἀξίωμα «ὁ δικαστὴς τῆς ἀγωγῆς εἶναι δικαστὴς καὶ τῆς ἐνστάσεως». Ὑπάρχουσιν ὅμως προδικαστικὰ ζητήματα ἀναφαινόμενα ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ, διὰ τὴν κρίσιν τῶν ὁποίων ἁρμόδιος τυγχάνει ὁ ποινικὸς δικαστής, ὡς λ. χ ἐν δίκῃ περὶ ἀποζημιώσεως παθόντος ἐξ ἀδικήματος ποινικοῦ, οἷον τραυματισμοῦ, τὸ προδικαστικὸν ζήτημα τῆς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος ἐκ μέρους τοῦ ἐναγομένου, καὶ τἀνάπαλιν προδικαστικὰ ζητήματα ἀναφαινόμενα ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ, διὰ τὴν κρίσιν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀπόφασιν τῶν ὁποίων ἁρμόδιος τυγχάνει ὁ πολιτικὸς δικαστής, ὡς ἐν δίκῃ περὶ ὑπεξαιρέσεως παρακαιατεθέντος ἡ ὕπαρξις παρακαταθήκης, ἐν δίκῃ περὶ διγαμίας τὸ κῦρος τοῦ πρώτου γάμου τοῦ κατηγορουμένου. Καὶ ταῦτα ὁ δικαστὴς τῆς κυρίας δίκης κατὰ κανόνα δικαιοῦται νὰ ἐξετάσῃ, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιλύσεως αὐτῶν κρίνῃ τὴν ἐνώπιόν του κυρίαν δίκην (πολιτικὴν ἢ ποινικήν). Ἐὰν ὅμως περὶ τῶν ζητημάτων τούτων ὑφίσταται ἐκκρεμὴς δίκη (πρὸ τῆς δικαζομένης ἢ διαρκούσης αὐτῆς εἰσαχθεῖσα) ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου (πολιτικοῦ ἢ ποινικοῦ), τότε τῇ αἰτήσει τῶν διαδίκων (καὶ κατ' ἐξαίρεσιν καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος) δύναται καὶ ὀφείλει οὗτος, ἐφόσον δὲν ἐκρίθη ἤδη τοῦτο, νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀπόφασίν του, μέχρις οὗ τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον ἀποφασίσῃ, καθ' ὃ ἔχει δικαίωμα, τὸ παρ' αὐτῷ ἐκκρεμοῦν προδικαστικὸν ζήτημα, οὗτινος μάλιστα ἁρμοδίου δικαστηρίου ἡ ἀπόφασις ἀποτελεῖ δεδικασμένον διὰ τὸ ἄλλο δικαστήριον, πολιτικὸν ἢ ποινικόν. Θεωρεῖται δὲ ἐκκρεμοῦσα ἡ δίκη, ἡ πολιτικὴ μὲν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς (καὶ οὐχὶ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ πινάκιον), ἡ ποινικὴ δὲ οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως τῆς μηνύσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως πρὸς ἀνάκρισιν ἢ προανάκρισιν· προκειμένου δὲ περὶ ἀδικήματος εἰσαγομένου δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως καὶ ἄνευ προανακρίσεως, ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ κλητηρίου θεσπίσματος εἰς τὸν κατηγορούμενον. Κατ' ἐξαίρεσιν, ὁ πολιτικὸς δικαστὴς ἀναβάλλει τὴν ἐκδίκασιν τῆς πολιτικῆς δίκης μέχρις οὗ ἀποφασίσῃ τὸ ἁρμόδιον ποινικὸν δικαστήριον καὶ μὴ ἐκκρεμούσης ποινικῆς δίκης καὶ μάλιστα ἄνευ αἰτήσεως τῶν διαδίκων (ἐξ ἐπαγγέλματος), ἂν κατὰ τὴν δίκην προσήχθη ἔγγραφον, ὅπερ προσεβλήθη ὡς πλαστόν, κατονομασθέντος ἅμα καὶ τοῦ πλαστογραφήσαντος, ἐκτὸς ἐὰν ὁ προσαγαγὼν τὸ ἔγγραφον παρῃτήθη τῆς χρήσεώς του ἢ ὁρᾷ τοῦτο ἰσχυρισμὸν ἀλυσιτελῆ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς διαφορᾶς ἢ ἡ ποινικὴ δίκη εἶναι ἀδύνατος ἀποβιώσαντος τοῦ πλαστογράφου ἢ παραγραφέντος τοῦ ἀδικήματος. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπίσης τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν μόνον ἐκκρεμούσης δίκης ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου περὶ προδικαστικοῦ τινος ζητήματος ἀπέχει ὁ δικαστὴς τῆς κυρίας δίκης νὰ ἐξετάσῃ τοῦτο ἀναφαινόμενον ἐνώπιόν του, ὁ ποινικὸς δικαστὴς δὲν δύναται νὰ ἐπιληφθῇ παντάπασι τῆς ἐκδικάσεως τῆς ἐπὶ ἀπαγωγῇ καὶ τελέσει γάμου δι' ἀπάτης ἢ βίας κατηγορίας, πρὶν ἢ τὸ πολιτικὸν δικαστήριον ἀποφήνηται ἄκυρον τὸν γάμον (καὶ ἐὰν δὲν ἐκκρεμῇ τοιαύτη δίκη ἐνώπιον τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου), τοῦ προδικαστικοῦ ζητήματος τούτου μὴ ἀναστέλλοντος ἁπλῶς τὴν ποινικὴν δίκην, ἀλλὰ κωλύοντος αὐτὴν ταύτην τὴν ἔγερσιν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς. Κ. Γ. Κ.

προδικία (ἡ) *[Ἀρχ.]*· τὸ δικαίωμα ἢ προνόμιον τοῦ νὰ δικασθῇ τις πρῶτος. Ἡ οὕτω προτιμωμένη δίκη ἐκαλεῖτο *πρόδικος δίκη*.

προδικιανοὶ (οἱ). Ἀντινομιστικὴ μερὶς τῶν γνωστικῶν, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ *Προδίκου*, τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ καὶ Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως (Στρωμ. 3, 4 κ. ἄ.). Ὁ Θεοδώρητος (Αἱρ. κακ. 1, 6) θεωρεῖ τὸν ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀναφερόμενον Πρόδικον ὡς ἀρχηγὸν τῶν *ἀδαμιτῶν*. Κ. Ι. Δ.

πρόδικος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ ὁ ἐπίτροπος ἀνηλίκου βασιλέως. Ἦτο οὗτος ὁ ἐγγύτατος ἐξ ἀρρενογονίας συγγενής του καὶ ἀνελάμβανε τὴν βασιλείαν, βασιλεὺς καλούμενος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιτροπείας, μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του. Ὡς πρόδικος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωβώτου ἢ Χαρίλλου (ἢ Χαριλάου) ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ ὁ νομοθέτης Λυκοῦργος, ὡς πρόδικος τοῦ Πλειστάρχου ἐβασίλευσεν ὁ στρατηγήσας τῶν Ἑλλήνων ἐν Πλαταιαῖς Παυσανίας, ὡς πρόδικος τοῦ Πλειστοάνακτος ἐβασίλευσεν ὁ Νικομήδης. ΚΑΨ

Πρόδικος. Ἐπιφανὴς σοφιστὴς ἐκ Κέω, γεννηθεὶς περὶ τὸ 460 π. Χ. Ἦτο μεταγενέστερος μὲν τοῦ Πρωταγόρα, σύγχρονος δὲ τοῦ ἐπίσης περιωνύμου σοφιστοῦ Ἱππίου, θεωρούμενος ὑπό τινων καὶ ὡς πρόδρομος τοῦ Σωκράτους. Ὁ Πλάτων ἐξιστορεῖ ὅτι ὁ Σωκράτης συνίστα τὴν ἀκρόασιν τῶν παραδόσεων τοῦ Προδίκου εἰς ἐκείνους τῶν μαθητῶν του, τοὺς ὁποίους ἔκρινεν ἀνεπιδέκτους πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος αὐτῶν διὰ τῆς διαλεκτικῆς. Ἐν τῷ Πλατωνικῷ «Κρατύλῳ» (384 Β) λέγει ὁ Σωκράτης ὅτι ἐπίδειξιν τοῦ Προδίκου, ἥτις ἐτιμᾶτο 50 δραχμῶν, δὲν ἤκουσεν, ἤκουσεν ὅμως ἄλλην, ἥτις ἐτιμᾶτο δραχμῆς καὶ ἀνεφέρετο εἰς ζητήματα τῆς συνωνυμικῆς. Ἐν τῷ «Πρωταγόρᾳ» περιγράφει ὁ Πλάτων τὸν Πρόδικον ὡς μαλθακὸν («σισύραις ἐγκεκορδυλημένον») καὶ σχολαστικὸν περὶ τὴν διάκρισιν τῶν λέξεων, ὁμιλεῖ δὲ πάντοτε περὶ αὐτοῦ ἐν εἰρωνικῷ τόνῳ. Ἀναφέρεται περὶ τοῦ Προδίκου ὅτι διελέγετο περὶ συνωνυμικῆς καὶ ὀρθότητος τῶν ὀνομάτων, παραδίδεται δ' ἐπίσης ὅτι συνήθιζε νὰ λέγῃ διαρκῶς ὅτι ὡς ἡ μία χεὶρ νίπτει τὴν ἄλλην, οὕτω πρέπει καὶ νὰ δώσῃ τίς τι — δηλαδὴ χρήματα —, διὰ νὰ λάβῃ ἄλλο, τουτέστι τὴν σοφίαν. Περὶ θρησκείας ἐδίδασκεν ὀρθολογιστικὰς καὶ ὠφελιμοκρατικὰς θεωρίας, ἰσχυριζόμενος ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν καὶ ἀνεκήρυξαν ὡς θεοὺς πάντα τὰ ὠφελοῦντα τὸν βίον αὐτῶν. Διὰ τοῦτο τὸν μὲν σῖτον ὠνόμασαν Δήμητρα, τὸν οἶνον Διόνυσον, τὸ πῦρ Ἥφαιστον κλ. Εἰς ζωὴν μετὰ θάνατον δὲν ἐπίστευε, τὸν δὲ φόβον τοῦ θανάτου ἐζήτει νὰ κατασιγάσῃ διὰ τοῦ συλλογισμοῦ ὅτι, ἐφόσον μὲν ἡμεῖς ζῶμεν, θάνατος δὲν ὑπάρχει, ὅταν δ' οὗτος ἔλθῃ, παύομεν πλέον ἡμεῖς νὰ ὑπάρχωμεν. Εἰς τὸ σύγγραμμά του τὸ ἐπιγραφόμενον «Ὧραι» περιείχετο καὶ ὁ περιλάλητος μῦθος περὶ τοῦ Ἡρακλέους, ἐκλέγοντος μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας, ὅστις ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ Ξενοφῶντος, ἤσκησε δ' ἐπίδρασιν καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς λογοτεχνίας. Ἀλλὰ καὶ καλλιτέχναι, ζωγράφοι καὶ γλύπται ἀναπαρέστησαν τὸν μῦθον τοῦτον τοῦ Προδίκου. Ἐκ τῶν πολλῶν φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων τοῦ Προδίκου διεσώθησαν μόνον ἐλάχισται ρήσεις. Σ. Ν. Λ.

προδιόπται (οἱ *[Βυζαντ.]*· βλ. λ. *προδιερευνηταί*.

προδιόρθωσις (ἡ) *[Ρητορ.]*. Σχῆμα λόγου, καθ' ὃ, προκειμένου νὰ λεχθῇ τι δυσάρεστον ἢ ἀπροσδόκητον, γίνεται χρῆσις φράσεως ἢ φράσεων, αἵτινες προδιαθέτουσι τὸν ἀναγνώστην ἢ τὸν ἀκροατήν, μετριάζουσι τὴν κακὴν ἐντύπωσιν καὶ προλαμβάνουσι πιθανὴν ἀποδοκιμασίαν· π. χ. θὰ σᾶς εἴπω τι, ἀλλὰ παρακαλῶ νὰ μὴ δυσαρεστηθῆτε. Τὸ σχῆμα τοῦτο λέγεται καὶ *προθεραπεία*. Ν. Σ. Λ.

Προδομία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπώνυμον τῆς Ἥρας ἐν Σικυῶνι, ἔνθα ὑπῆρχε ναὸς αὐτῆς, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τημένου. Ν. Σ. Λ.

πρόδομος (ὁ)· τὸ πρὸ τῶν θαλάμων μέρος τῆς ἀρχαίας οἰκίας, ἡ πρώτη αἴθουσα, εἰς ἣν εἰσήρχετό τις ἀπὸ τῆς αὐλῆς, προθάλαμος· || νεωτ. ὁμοίως, ὁ πρὸ τῶν δωματίων χῶρος, ὁ διάδρομος, τὸ χώλ.

— **πρόδομος** ***κολεοῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Χώρα τοῦ γυναικείου αἰδοίου, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς κλειτορίδος μέχρις ὄπισθεν τῆς εἰσόδου τοῦ κολεοῦ καὶ ἧς τὰ μὲν πλάγια τοιχώματα σχηματίζονται ὑπὸ τῶν μικρῶν χειλέων, ὁ δὲ πυθμὴν διατιτραίνεται ὑπὸ τοῦ ἔξω στομίου τῆς οὐρήθρας καὶ ὑπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κολεοῦ. Ι. Π.

— **πρόδομος** ***λάρυγγος*** *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ἄνω μοῖρα τῆς λαρυγγικῆς κοιλότητος, ἥτις πρὸς μὲν τ' ἄνω ἀφορίζεται ὑπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λάρυγγος, πρὸς δὲ τὰ κάτω ὑπὸ τῆς νόθου φωνητικῆς χορδῆς. Ι. Π.

— **πρόδομος** ***πυλωροῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ εὐρύτερον καὶ πρὸς τὰ κάτω κολπῶδες μέρος τῆς πυλωρικῆς μοίρας τοῦ στομάχου, ἔχον μῆκος 7 ἑκ. Ι. Π.

προδοντία (ἡ) *[Ἀνθρωπολ.]*. Ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς λοξὴ φορὰ τῶν τομέων ὀδόντων. Πλὴν τῆς ὅλης μορφῆς τῶν γνάθων καθόλου (προγναθίας - ὀπισθογναθίας) ἢ τῶν φατνιακῶν τούτων ἀποφύσεων (προφατνία - ὀπισθοφατνία), ἔχομεν καὶ προβολὴν ἢ μὴ καὶ τῶν τομέων μόνον ὀδόντων. Αἱ θέσεις αὗται τῶν καθ' ἕκαστον τμημάτων, συνήθως μὲν συμπίπτουν καὶ ἡ μορφὴ τῆς γνάθου ὁλοκλήρου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τῶν τμημάτων, δὲν ἔχει ὅμως τὸ πρᾶγμα πάντοτε οὕτω καὶ ἡ μορφὴ τῶν καθ' ἕκαστον ἔχει ἀρκετὴν ἀνεξαρτησίαν. Ὅλως ἰδιαιτέρως ἰσχύει τοῦτο διὰ τοὺς ὀδόντας, γνωστοῦ ὄντος ὅτι προδοντία ἐμφανίζεται, καὶ λίαν ἔκσημος μάλιστα, οὐχὶ μόνον ἐπὶ προγνάθων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὀρθογνάθων ἀτόμων, ὡς ἀτομικὸν χαρακτηριστικὸν ἀλλὰ καὶ φυλετικὸν (Βέντα). Χωρὶς νὰ εἶναι ἐξ ἄλλου καὶ ἀπαραίτητος πάλιν ἐπὶ τοῦ προγναθισμοῦ, ὅπως βλέπομεν ἐπὶ τῶν προγνάθων παλαιοντολογικῶν, ἢ τῶν συγχρόνων (Αὐστραλῶν κλπ.) ἐνίοτε. Ἐπίσης συχνὴ εἶναι ἡ προδοντία τῆς μιᾶς μόνον γνάθου. Ἔχομεν οὕτω ἄνω προδοντίαν (ἢ ἄνω ψαλιδοδοντίαν) καὶ κάτω προδοντίαν (ἢ κάτω ψαλιδοδαντίαν). Τέλος, ἔχομεν καὶ τεχνητὴν (ἐθνικὴν) προδοντίαν ἐκ παραμορφώσεως διὰ ἐπιμόνου πιέσεως διὰ τῆς γλώσσης ἢ καὶ τῶν δακτύλων καὶ ἄλλων μέσων, ἀσκουμένης ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας. Ι. Γ. Κ.

προδόρπιον (τὸ) *[Ὑγιειν.]*. Θρεπτικαὶ οὐσίαι λαμβανόμεναι πρὸ τοῦ κυρίου γεύματος ἢ δείπνου, ἵνα διεγείρωσι τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκρισιν τῶν πεπτικῶν ὑγρῶν. Πρὸς πρόκλησιν τῆς ὀρέξεως καὶ ἑπομένως πρὸς λῆψιν ἐπαρκοῦς τροφῆς ὑπάρχουσι τροφαί τινες, τὰς ὁποίας καλοῦμεν ἀρτύματα καὶ ἡδύσματα. Μεταξὺ τούτων ἀνήκουσι τὰ ἁλμυρὰ ἐν γένει, τὰ σακχαροῦχα, τὸ ὄξος, τὸ κιτρικόν, τρυγικὸν καὶ μηλικὸν ὀξύ, πικραί τινες καὶ δριμεῖαν γεῦσιν καὶ ὀσμὴν ἔχουσαι οὐσίαι καὶ τὰ οἰνοπνευματοῦχα (οἶνος, ζῦθος, οἰνοπνευματώδη ποτά). Αἱ οὐσίαι αὗται λαμβανόμεναι διεγείρουν διὰ τῆς ὀσμῆς καὶ τῆς γεύσεως τὴν ἔκκρισιν τῶν πεπτικῶν ὑγρῶν (σιέλου, γαστρικοῦ χυμοῦ, παγκρεατικοῦ καὶ ἐντερικοῦ ὑγροῦ καὶ τῆς χολῆς) καὶ διευκολύνουσι τὴν πέψιν τῶν τροφῶν. Ἡ μεμετρημένη χρῆσις τῶν διεγερτικῶν τούτων οὐσιῶν οὐ μόνον ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται ἐνίοτε, ὡς ἐπὶ ἀνορεξίας τῶν ἀναρρωννυόντων. Ἡ μεγάλη ὅμως καὶ συχνὴ χρῆσις τούτων βλάπτει τὰ μέγιστα, ὡς ἐμποδίζουσα τὴν λῆψιν ἐπαρκοῦς καὶ ὠφελίμου τροφῆς καὶ ὡς δυναμένη νὰ προκαλέσῃ ὑπερχλωρυδρίαν. Ἵνα τὸ προδόρπιον ἐκτελέσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, πρέπει νὰ λαμβάνηται ὀλίγην ὥραν πρὸ τοῦ κυρίου γεύματος. Ν. Α. Ν.

προδοσία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προδίδειν, ἀθέτησις τῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος ὑποχρεώσεων· || καθόλου, ἀθέτησις ὑποχρεώσεων πρὸς τὰ διαπεπιστευμένα: «προδοσία φίλων, — γονέων, — διδασκάλων».

— *[Ἀρχ.]* Καλεῖται οὕτω πᾶσα ἐκ προθέσεως καὶ ἰδιοτελείας ἐνέργεια α') κατὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ὁπωσδήποτε νοουμένου, β') κατὰ τῶν νενομισμένων, τῶν θεσφάτων, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν ἠθῶν, γ') κατὰ τῆς καθεστηκυίας πολιτικῆς τάξεως τῶν πραγμάτων (τὸ καταλύειν τὸ πολίτευμα καὶ

Digitized by Google

ἱδρύειν τυραννίδα, ἐν δημοκρατίαις δὲ τὸ καταλύειν τὴν δύναμιν τοῦ πλήθους δι' ἐπιβολῆς μονοκρατορίας ἢ ὀλιγαρχίας), δ') κατὰ τῶν διατεταγμένων καὶ τῶν δημοσίων καθηκόντων, ε') πρὸς μυστικὴν συνεννόησιν πρὸς πολεμίους ἢ καὶ ἁπλῶς ξένους, ἐπὶ σκοπῷ παραδόσεως εἰς αὐτοὺς τῶν ἐμπεπιστευμένων δημοσίων πραγμάτων, δηλαδὴ στρατοῦ, στόλου, φρουρίου, ἀποθήκης, ἐγγράφων, διαταγῶν, στ') πρὸς καταπάτησιν τῶν διατεταγμένων διὰ τὴν γενικὴν ἀσφάλειαν, ζ') πρὸς ἐγκατάλειψιν καθωρισμένης θέσεως ὁπουδήποτε, ὁπωσδήποτε καὶ ὁποτεδήποτε.

Ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἡ προδοσία ἦτο ἔγκλημα πολιτικόν, οὕτω δ' ἐχαρακτηρίζετο καὶ ἡ ἐξαπάτησις τοῦ δήμου διὰ ψευδῶν ειδήσεων, συμβουλῶν, ὑποσχέσεων· ἡ παράβασις ειδικοῦ ψηφίσματος· ἡ ἀθέτησις τοῦ ἐφηβικοῦ ὅρκου· πᾶσα ἀποδεδειγμένη μισοδημία· ἡ πρότασις νόμων ἀντικειμένων πρὸς τὸ πολίτευμα, διὸ καὶ οἱ προτείνοντες τοὺς οὕτω χαρακτηριζομένους νόμους εἰσήγοντο εἰς δίκην ἐπὶ ἀποπείρᾳ καταλύσεως τῆς πολιτείας.

Ἡ περὶ τῆς προδοσίας αὐθαίρετος ἑρμηνεία τῶν δικαστῶν ἐδημιούργησεν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις μεγίστην εὐκολίαν πρὸς ἐμφάνισιν τοιούτων κατηγοριῶν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ῥητόρων, ἰδίᾳ δ' ἐν καιροῖς ἐξάψεως τῶν πολιτικῶν ἀντιγνωμιῶν καὶ παθῶν, ὅτε εἰσήγοντο εἰς δίκην καὶ οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ἐπὶ προδοσίᾳ, ἥτις συνέκειτο εἰς ἁπλῆν ἔκφρασιν πολιτικῆς γνώμης ἀντιθέτου πρὸς τὴν τοῦ κρατοῦντος. Ὁ ἐπὶ προδοσίᾳ κατηγορούμενος εἰσήγετο εἰς δίκην ἢ διὰ τῆς λεγομένης εἰσαγγελίας, δηλαδὴ τῆς καταμηνύσεως εἰς τὸν δῆμον, ὅστις οὕτως ἀνελάμβανε τὴν δίκην ὡς κατήγορος, ἢ διὰ γραφῆς, δηλαδὴ ἐγγράφου κατηγορίας πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, ἀρχαιότερον δὲ πρὸς τὸν ἐκ τῶν ἀρχόντων ὀνομαζόμενον βασιλέα, μὴ τηρουμένων συχνότατα τῶν ὑπὸ τῶν νόμων καθωρισμένων σχετικῶν δικονομικῶν τύπων, τοὺς ὁποίους οὐδένα λόγον εἶχε νὰ σεβασθῇ οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἄρειος Πάγος, ἐάν ποτε κατεῖχε προδότην, ὡς συνέβη κατὰ τοῦ Ἀντιφῶντος, τοῦ πειραθέντος, μεθ' ὑπόσχεσιν πρὸς Φίλιππον Β' τῆς Μακεδονίας, νὰ πυρπολήσῃ τὰ νεώρια τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐν Ἀθήναις ἠδύνατο νὰ ψηφίσῃ ἐκτάκτους διατάξεις καὶ κατὰ παντὸς ὑπόπτου διὰ προδοσίαν, ἅμα δὲ καὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν θανατικὴν ποινὴν προδότου, ὁ δὲ λαὸς καὶ ἕκαστος πολίτης ἐδικαιοῦτο νὰ θανατώσῃ ἀποινεὶ οἱονδήποτε χαρακτηριζόμενον προδότην. Τὸ τίμημα, δηλαδὴ ἡ ποινὴ τοῦ προδότου, δὲν ἦτο μόνον ὁ θάνατος, ἀλλὰ καὶ ἡ δήμευσις τῆς περιουσίας του, ἡ κατεδάφισις τῆς οἰκίας του, ἡ ἀμετάκλητος ἀπαγόρευσις ταφῆς του ἐν Ἀττικῇ, ἡ στηλίτευσις τοῦ ὀνόματός του ἐσαεί, κληροδοτουμένης τῆς ἀτιμίας του καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ἂν τις, νεκρὸς πλέον, ἀπεδεικνύετο μετὰ τὸν θάνατόν του ὅτι ὑπῆρξεν ἐν τῇ ζωῇ του προδότης, εἰσήγετο εἰς δίκην, μετὰ τὴν ἔκδοσιν δὲ τῆς ἀποφάσεως ἀνωρύσσετο ὁ τάφος του, τὰ δὲ ὀστᾶ του ἐρρίπτοντο ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας. Ἂν τις εἶχε φονεύσει τὸν τοιοῦτον προδότην, ἀπηλλάσσετο τῆς κατηγορίας, τῆς καταδίκης, τῆς φυλακίσεως, ἀνεγνωρίζετο δὲ καὶ πολίτης τῶν Ἀθηνῶν ἐὰν δὲν ἦτο. Ἂν τις εἶχεν ὑποστηρίξει ἐπὶ δικαστηρίου τὸν οὕτως ἀποδεικνυόμενον προδότην, κατεδικάζετο νῦν εἰς θάνατον.

Τὴν ἐκτεθεῖσαν περὶ τῆς προδοσίας ἀντίληψιν τῶν Ἀθηναίων εἶχον καὶ πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Ἐν Ῥώμῃ ἡ ἐσχάτη προδοσία (ἡ perduellio) ἦτο τὸ μέγα φόβητρον τῶν ἀρχόντων, μήπως ἤθελε καταλογισθῇ αὐτοῖς τὸ crimen maiestatis ἢ perduellionis. Ῥωμαϊκοὶ νόμοι, περιέχοντες καὶ διατάξεις περὶ προδοσίας, ἦσαν οἱ Βαλέριοι τοῦ 508 π. Χ., ὁ Ἰκίλιος τοῦ 456, ὁ τοῦ Γαΐου Γράγχου τῷ 123: «ne quis indicio circum veniretur», οἱ Ἰούλιοι: «de bonis cedendis» καὶ «de pecuniis mutuis» τοῦ 47 π. Χ., ὡς καὶ οἱ Σακρᾶται νόμοι καὶ ὁ Πετρήϊος, ὁ Κλώδιος: «de civibus interemptis» καὶ ὁ Σκαντίνιος. Πρὸς τὴν τῶν παλαιοτέρων χρόνων τῆς δημοκρατίας λέξιν perduellio ἦτο ταυτόσημος ἡ μετέπειτα maiestas, τὸ δ' ἔγκλημα τῆς προδοσίας ἐχαρακτηρίζετο ἰσοδύναμον πρὸς κήρυξιν πολέμου κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας. Οἱ δικασταὶ τῶν οὕτω κατηγορουμένων ὠνομάζοντο duumviri perduellionis, οἵτινες, κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς βασιλείας, ἦσαν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς δικαστὰς τῶν φόνων (quaestores parricidii), διοριζομένους ὑπὸ τοῦ βασιλέως, κατὰ δὲ τὴν δημοκρατίαν ἐν ἀρχῇ μὲν ὑπὸ τῆς φρατρικῆς ἐκκλησίας, εἶτα δ' ὑπὸ τῆς λοχίτιδος τῇ προτάσει τῶν ὑπάτων, ἅπαξ δὲ τῶν πραιτώρων. Οἱ ἀποδεικνυόμενοι ἔνοχοι καὶ μετ' ἔκκλησιν τῶν πρὸς τὸν λαὸν κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα πρὸς τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ἡ κατερρίπτοντο ἀπὸ τῆς Ταρπηΐας πέτρας ἢ ἐκρεμῶντο ἀπὸ τοῦ ἀτυχοῦς δένδρου (arbor infelix). Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

— προδοσία *ἐσχάτη* *[Ποιν. Δικ.]*· βλ. λ. *ἐσχάτη* προδοσία.

προδότης (ὁ), θηλ. *—δότις, —ιδος*· ὁ ἀθετῶν τὰς πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος ὑποχρεώσεις του· || καθόλου, ὁ ἀθετῶν τὰς πρὸς τὰ διαπεπιστευμένα αὐτῷ ὑποχρεώσεις: «προδότης τῶν φίλων, — τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς κττ.» || καταδότης, μηνυτής.

προδοτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προδότην, ὁ τοῦ προδότου: «προδοτικὴ διαγωγή, — πολιτική». — Ἐπίρρ. ***προδοτικῶς.***

προδουκτίδαι (οἱ) (Productidae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *στροφομεναχειοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἐλεύθερον ἢ προσηραγμένον δι' ἀκανθῶν. Σπανίως προσεκολλῶντο μὲ τὴν θολωτὴν κατωτέραν θύραν ἐπὶ θαλασσίου πυθμένος. Ἡ ραχιαία θύρα τοῦ ὀστράκου των ἦτο ἐπίπεδος ἢ κοίλη. Τὸ ἄκρον τοῦ κλείθρου ἦτο εὐθὺ καὶ μακρόν. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀστράκου ἢ μόνον αἱ ἀκμαί του ἔφερον κοίλας ἀκάνθας. Τὰ ἀποτυπώματα τῶν μυῶν ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαθέα. Οἱ ὀδόντες τοῦ κλείθρου ἰσχυροὶ ἢ περιωρισμένοι. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *χωνέτης*, ὁ *προδοῦκτος*, ἡ *στροφαλοσία*, ὁ *χωνόπηκτος*, ἡ *τεγουλίφερα* καὶ ἄλλα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται πολλαχοῦ τῆς γῆς ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς κατωτέρας σιλουρίου μέχρι καὶ τῆς περμίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

προδοῦκτος (ὁ) (Productus) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *προδουκτιδῶν στροφομεναχειοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἐγκαρσίως ἐπιμεμηκυσμένον, κοιλόκυρτον, ἐστιγμένον, ἄνευ λειτουργοῦντος μίσχου, κεκαλυμμένον μὲ σωληνώδεις ἀκάνθας ἢ βραχείας κοίλας προεξοχάς, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων τὰ ζῷα προσηράσσοντο ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῶν θαλασσῶν. Ἡ κοιλιακὴ θύρα τοῦ ὀστράκου των ἦτο λίαν θολωτή, μὲ μέγαν ἐγκεκαμμένον σπόνδυλον. Αὐλὴ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ κέλυφος ἢ ἦτο ὑποτυπώδης. Ἡ ραχιαία θύρα ἦτο κοίλη ἢ ἐπίπεδος. Ὀδόντες τοῦ κλείθρου δὲν ὑπῆρχον ἢ ἦσαν ἀσθενῶς ἀνεπτυγμένοι, σπανίως δ' ἰσχυροί. Τὰ ἀποτυπώματα τῶν μυῶν ἦσαν δενδρικῆς μορφῆς, τὰ δὲ βραγχιακὰ ἀποτυπώματα σαφῆ. Σπάνια λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας δεβονίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Οἱ προδοῦκτοι εἶχον κοσμοπολιτικὴν ἐξάπλωσιν κατὰ τὴν λιθανθρακοφόρον καὶ τὴν πέρμιον περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα προδούκτων εὑρέθησαν: α') Τῶν εἰδῶν προδοῦκτος ovalis καὶ cora ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως (ἢ περμολιθανθρακοφόρου) εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Πραστιῶν καὶ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ὑψώματος Σκινῶνα (νοτιοδυτικὸν τμῆμα τῆς νήσου Κύπρου). β') Τῶν εἰδῶν προδοῦκτος longispinus ποικιλία lobata καὶ semireticulatus ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ παρὰ τὸ Κλιμάκι τῆς νήσου Ὕδρας. Συνώνυμα: *μαργινίφερα, δαβιεζιέλλα.* Γ. Κ. Γ.

Προδρόμι *[Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν 13 συνοικισμῶν, οἵτινες συγκροτοῦσι τὴν κοινότητα *Παλαιοχώρας* τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 116. Ε. Γ.

—**Προδρόμι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 387. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Προδρόμι, ἢ *Πρόδρομος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου καὶ τῷ διαμερίσματι Χρυσοχοῦς. Κάτ. 350, ἐξ ὧν 75 περίπου Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες ὀρθόδοξοι. Α. Κ. Α.

προδρομικὰ (τά)· ἐνν. *ποιήματα*, τὰ εἰς Θεόδωρον τὸν Πρόδρομον, ἄλλως Πτωχοπρόδρομον, ἀναφερόμενα (βλ. *Πρόδρομος*).

προδρομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρόδρομον, ὁ τοῦ προδρόμου, ὁ κατὰ πρόδρομον συμβαίνων: «προδρομικὰ φαινόμενα». — Ἐπίρρ. ***προδρομικῶς.***

Προδρομίτης. Ὄνομα, ὑφ' ὃ εἶναι γνωστὸς ὁ Χριστόφορος *Δημητριάδης* (βλ. λ.), ὡς μοναχὸς τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρόμου.

πρόδρομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προτρέχων, ὁ κατὰ προδρομὴν ἐμφανιζόμενος, προάγγελος: «αἱ χελιδόνες εἶναι πρόδρομοι τοῦ ἔαρος», «ἡ ἠὼς πρόδρομος τῆς ἡμέρας» || ὁ οἱονεὶ προπαρασκευάζων τι, ὁ προκαταρχόμενος: «ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία ὑπῆρξε πρόδρομος τοῦ Χριστιανισμοῦ» || ἀρχ. *πρόδρομοι* οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ 8 ἡμέρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Σειρίου πνέοντες βόρειοι καὶ βορειανατολικοὶ ἄνεμοι, οἱ προηγούμενοι τῶν ἐτησίων καὶ οἱ πρώτοι ἐτήσιοι.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *πρόδρομος* ἰσχυρὸν καννάβινον σχοινίον ἢ συρματόσχοινον, χρησιμεῦον ὡς ἐπίτονος, παράτονος ἢ πρότονος ἀμείβοντος ἢ φορτωτῆρος, ὃν ὑποστηρίζει ἐντεινόμενος ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἢ τοῦ πλαγίου. Οἱ ἀμείβοντες (ἢ συγκύπται) τῶν ἰστοθετίδων στηρίζονται διὰ δύο ζευγῶν προδρόμων, οἵτινες χρησιμεύουσι καὶ ὡς ὁλκοὶ πρὸς πλαγίασιν αὐτῶν. Εἰς μεγάλας ἰστοθετίδας οἱ δύο πρόδρομοι ἀντικαθιστῶνται διὰ δύο ἀντηρίδων πρὸς τὸ μέρος τῆς γωνίας τῆς κλίσεως, ὑποστηριζουσῶν τοὺς δύο ἀμείβοντας. Σ. Ε. Λ.

— ***πρόδρομα φαινόμενα*** (prémonitoires). Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα προηγοῦνται ἐνίοτε τῆς ἐκρήξεως ἐπιδημικῆς καὶ μεταδοτικῆς τινος νόσου, σημεῖα τουτέστιν, ἅτινα, ἀναγνωριζόμενα ἐγκαίρως, ἐπιτρέπουσιν ὅπως ληφθῶσι τὰ κατάλληλα καὶ ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ καὶ προληπτικὰ μέσα· παράδειγμα τούτου ἔστω: ἡ πρόδρομος διάρροια ἢ ἐμφανιζομένη εἰς τὴν ἀσιατικὴν χολέραν. Οὕτω καθορίζεται καὶ ἡ κατάστασις τῆς κακουχίας ἢ ἀδιαθεσίας, ἥτις προηγεῖται πολλάκις τῆς ἐκδηλώσεως νόσου τινός. Μ. Ν. Κ.

—***πρόδρομος πλακοῦς***· βλ. *πλακοῦς.*

—***πρόδρομος ῥινὸς*** *[Ἀνατομ.]*. Ἀντιστοιχεῖ οὗτος εἰς τὸν πτερυγοειδῆ χόνδρον τῆς ῥινὸς καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἰδίας ῥινικῆς κοιλότητος διὰ τοῦ οὐδοῦ τῆς ῥινός. Ι. Π.

Πρόδρομος *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 768. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 185. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Μαζαρακίου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 223.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Νερομύλων (Νοβοσέλτσι) τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 202.

—5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 376. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—6) Χωρίον τῆς κοινότητος Δελιανῶν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 102.

—**Πρόδρομος** *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον χωρίον τῆς Κύπρου, κείμενον ἐπὶ κλιτύος τοῦ ὄρους Τροόδους, εἰς ὕψος 4.580 ποδῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ καὶ τῷ διαμερίσματι Κοιλανίου. Κάτ. 400, ὅλοι Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

—**Πρόδρομος *Νέος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Προδρόμου τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας (Βερροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 160.

— **Πρόδρομος *Παλαιὸς*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας (Βερροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα τῆς κοινότητος Προδρόμου. Κάτ. (1928) 469 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Κιρκάσια* καὶ *Νέος Πρόδρομος* 794. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, τρεῖς γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἕνα ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—**Πρόδρομος, *Τίμιος*** — *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου Ἀκτὴ (Ἄθωνος), ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς ἐσχατιᾶς της (πλ. 40° 09' 10'' Β., μηκ. 24° 24' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας σημειοῦται ὡς cape Laura, ἀπὸ τῆς ἐγγὺς μεγίστης μονῆς Λαύρας. Σ. Ε. Λ.

Πρόδρομος. Ἐπώνυμον τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ*, ὡς προδραμόντος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ προετοιμάσαντος τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Προδρόμου *μετόχιον* *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πολυδένδρου (Κόκκοβας) τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας (Βερροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 68.

— **Προδρόμου *μονή*** *[Γεωγρ.]*. —1) Μονὴ ἀνδρική, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Πολυδένδρου (Κόκκοβας) τῆς ἐπαρχίας Βερροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Μονάζοντες 22.

—2) Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Δεσφίνης τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Μονάζοντες 17.

— **Προδρόμου *μονή***. —1) Μονὴ ἐν Ἱερουσαλήμ, ἔχουσα ἀρχαιότατον ὑπόγειον ἐκκλησίαν, τρισυπόστατον, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν ὑπόδειγμα, ληφθὲν ὡς τοιοῦτον ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν βασιλικὴν τῆς Βηθλεέμ. Ἡ ἵδρυσις της ἀνάγεται, κατά τινας, εἰς τὴν Εὐδοκίαν (450—460). Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Περσῶν, ὅτε ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προδρόμου ἐσφάγησαν 4.214, ἡ ἐκκλησία καταστραφεῖσα ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ Μοδέστου. Εἶτα οἱ σταυροφόροι κατέλαβον τὴν μονὴν καὶ τὴν συνεδύασαν μετὰ τοῦ νοσοκο-

Digitized by Google

μείου των. Βραδύτερον ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ Ἴβηρες. Τῷ 1653, ἐπὶ πατριάρχου Νεκταρίου, ἡ ἐκκλησία ἐξεχωματίσθη. Τῷ 1834 ἤρχισεν ἐπισκευασία τῆς μονῆς. Τὴν 24ην Ἰουνίου ἑκάστου ἔτους ἱερουργοῦσιν, ἀδείᾳ τοῦ πατριάρχου, ἐν τῇ ὑπογείῳ ἐκκλησίᾳ οἱ Ἀγγλικανοί.

—2) Μονὴ παρὰ τὸν Ἰορδάνην, ἱδρυθεῖσα, κατὰ Νικηφόρον Κάλλιστον, ὑπὸ τῆς βασιλομήτορος Ἑλένης. Καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμῶν, ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. Ἔκτοτε ὑπέστη πολλὰς περιπετείας: κατεστράφη, τῷ 1885 ἤρχισε πάλιν ἀνεγειρομένη καὶ τῷ 1888 ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνιά της. Τῷ 1928 κατεστράφη ἐκ μεγάλου σεισμοῦ ἥ τε μονὴ καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτῆς, μόλις δὲ διασῴζονται τὰ ὑπόγεια αὐτῆς. † ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Πρόδρομος, ***Θεόδωρος***. Βυζαντινὸς ποιητής, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου, Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ Κομνηνῶν. Τυγχάνει γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Πτωχοπρόδρομος* καὶ *Ἱλαρίων*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔλαβεν ἔν τινι μονῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων καλουμένῃ, ἔνθα ἐτελεύτησε τὸν βίον αὐτοῦ. Ἀπό τινων ὅμως ἐτῶν, σοβαραὶ μελέται, ὑπὸ εἰδικῶν ἐκδοθεῖσαι, ἀμφισβητοῦσιν ἀφ' ἑνὸς τὴν ταυτότητα τοῦ Θ. Προδρόμου μετὰ τοῦ Ἱλαρίωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφαιροῦσι ἀπὸ τὸν Θ. Πρόδρομον τὴν πατρότητα τῶν ἐν τῇ βυζαντινῇ φιλολογίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πτωχοπροδρόμου φερομένων ἱκετευτικῶν στίχων.

Ὁ Θ. Πρόδρομος θεωρεῖται εἷς τῶν παραγωγικωτέρων συγγραφέων τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Ἐκτὸς πολλῶν μυθιστορημάτων, ποιημάτων, φιλοσοφικῶν, θεολογικῶν καὶ ἀστρολογικῶν πραγματειῶν, ἔγραψε καὶ λόγους, σατίρας, ἐπιστολάς, θρησκευτικὰ ποιήματα καὶ ἐπιγράμματα. Τὰ ἔργα αὐτοῦ διαιροῦνται εἰς πεζὰ καὶ ἔμμετρα. Ἐξ αὐτῶν τὰ πεζὰ κρατοῦσι τὴν πρώτην θέσιν: ρητορικαὶ συνθέσεις, φιλοσοφικαί, γραμματικαί, ἐν αἷς μετὰ πλείστης χάριτος μιμεῖται τὰ πρότυπα τῆς ἀρχαιότητος. Κυρίως παρουσιάζεται ὡς μιμητὴς τοῦ Λουκιανοῦ.

Ἐκ τῶν ἐμμέτρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνουσι: τὸ μυθιστόρημα αὐτοῦ «Τὰ κατὰ Ροδάνθην καὶ Δοσικλέα», ποίημα ἀποτελούμενον ἐκ 4614 τριμέτρων στίχων, διῃρημένον εἰς 9 βιβλία· ἡ «Γαλεομυομαχία», ἢ «Κατομυομαχία», δραματικὴ παρῳδία ἐκ 384 τριμέτρων στίχων· ἡ «Ἀπόδημος φιλία», διάλογος μεταξὺ Ξένου καὶ Φιλίας, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος συγγραφεὺς καλεῖ δραματικὸν διάλογον, δι' ὃ καὶ τὸ ἔργον τοῦτο κακῶς συγκατελέχθη ὑπὸ πολλῶν εἰς τὸ δραματικὸν ρεπερτόριον τῆς βυζαντινῆς περιόδου· ἡ «Σάτιρα κατὰ φιλοπόρνου γυναικός», ἐξ 102 τριμέτρων στίχων· ἡ «Σάτιρα κατὰ μακρογενείου γέροντος», ἐπίσης ἐξ 102 τριμέτρων στίχων· οἱ «Σχετλιασμοὶ ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ τοῦ λόγου»· οἱ «Στίχοι εἰς τοὺς δώδεκα μῆνας»· ἓν ἀστρολογικὸν ποίημα ἐκ 593 πολιτικῶν δεκαπεντασυλλάβων, προσφωνούμενον πρὸς τὴν Εἰρήνην, τὴν σύζυγον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐξεδόθη, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μανασσῆ, ὑπὸ τοῦ Δαπόντε (ἐν Βενετίᾳ), ἀργότερον ὅμως ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Μύλλερ εἰς τὸν συγγράψαντα αὐτὸ Θ. Πρόδρομον· ἓν μικρὸν ἀλληγορικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον «Εἰς εἰκονισμένον βίον»· ποίημά τι «Κατὰ ἡγούμενον» ἐπιγραφόμενον, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ τὴν κατάπτωσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων· πλεῖστα προσωπικὰ ποιήματα, ἀναφερόμενα εἰς βασιλεῖς, μεγιστᾶνας, ἡγεμονόπαιδας· πλεῖστα θεολογικά: ὕμνους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ Θεοφάνια· ποιήματα εἰς τοὺς ἁγίους παντὸς τοῦ ἔτους, εἰς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα, εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, εἰς τὰς 12 δεσποτικὰς ἑορτάς, εἰς τὸ ἑξαήμερον· ἓν ἰαμβικὸν ποίημα μετ' ἀκροστιχίδος ἀλφαβητικῆς εἰς τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ· πλεῖστα ἐπιγράμματα ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως. Πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Θ. Προδρόμου παραμένουσιν εἰσέτι ἀνέκδοτα. Ἐξ αὐτῶν πολλὰ χειρόγραφα κατατάσσουσι τὸν Θ Πρόδρομον μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῶν κατανυκτικῶν ἀλφαβήτων.

Ἐκ τῶν πεζῶν τὴν κυριωτέραν θέσιν κατέχουσι: τὰ «Πεζὰ δοκίμια», ἅπαντα μιμήσεις ἀρχαίων προτύπων, κυρίως τοῦ Λουκιανοῦ· διάφοροι πραγματεῖαι αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἡ πραγματεία κατὰ Λατίνων· διάφορα πεζὰ θεολογικὰ ἔργα, ὡς ἡ ἑρμηνεία εἰς Λουκᾶ α' 17· ὑπομνήματα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια τοῦ Κοσμᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ· ἐπιτάφιον εἰς τὸν ἅγιον Μελέτιον· πραγματεία περὶ «Ὅρου ζωῆς», περὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου καὶ ἄλλα συγγράμματα ἑρμηνευτικά, λειτουργικά, ὁμιλίας. Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια τυγχάνουν δύο ἔργα τοῦ Θ. Προδρόμου, τὰ ὁποῖα, καίτοι ἐθεωρήθησαν ὡς διάλογοι μιμούμενοι τὸν Λουκιανὸν—ὡς τόσοι ἄλλοι προγενεστέρως ἢ μεταγενεστέρως γραφέντες διάλογοι, οἷον ὁ «Φιλόπατρις», ὁ «Τιμαρίων», ὁ «Μάζαρις»—εἶναι δύο δραματικὰ ἔργα μὲ σκηνικὴν τροπὴν καὶ ὡς τοιαῦτα ἐπέσυραν τελευταίως τὴν προσοχήν. Ἐξ αὐτῶν τὸ πρῶτον, ἐπιγραφόμενον «Ἀμάραντος ἢ γέροντος ἔρωτες», σατιρίζει προφανῶς τοὺς ἔρωτας μιᾶς συγχρόνου προσωπικότητος, ὑπερογδοηκοντούτιδος, μετὰ νεάνιδος μόλις δεκαοκταέτιδος. Τὸ δεύτερον, «Βίων πρᾶσις ποιητικῶν καὶ πολιτικῶν», ὀλιγώτερον ζωηρὸν τοῦ πρώτου, φέρει ἐπὶ σκηνῆς διαφόρους ἐπισημότητας τῆς ἀρχαιότητος, αἵτινες δημοπρατοῦνται πρὸ τοῦ Διός, παρόντος καὶ τοῦ Ἑρμοῦ. Ἄλλα σατιρικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι: ὁ «Ἀμαθὴς ἢ παρ' ἑαυτῷ γραμματικός», σαρκαστικὴ ἐπιστολὴ πρός τινα αὐτοκαλούμενον γραμματικόν· «Σχέδη μυός», ρητόρευμα ἐκ τῶν συνηθεστέρων τῆς ἐποχῆς, καὶ πλεῖστα ἄλλα σοφιστικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα.

Β. Λ. Κ.

προδυναστειακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πρὸ τῶν δυναστειῶν χρόνους· λέγεται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας αἰγυπτιακῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἱστορίας: «προδυναστειακὰ εὑρήματα», «τάφος προδυναστειακός».

πρόδωμα (τό)· βλ. *πρόθυρον*.

προεγκεφαλία (ἡ) */Τερατογ./*. Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ τέρας χαρακτηρίζεται διὰ τῆς δίκην κήλης προσθίας μετατοπίσεως τοῦ ἐγκεφάλου καὶ διὰ παρουσίας ἀνοίγματος ἢ ὀπῆς εἰς τὴν μετωπιαίαν χώραν τοῦ κρανίου. Ἡ τερατομορφία αὕτη εἶναι σπανιωτέρα τῆς νωτιεγκεφαλίας, καθόσον ἐπὶ 93 περιπτώσεων ἐγκεφαλοκηλῶν, συλλεγεισῶν ὑπὸ τοῦ Houel, αἱ 10 ἡδράζοντο εἰς τὴν μετωπιαίαν χώραν τοῦ κρανίου καὶ αἱ 68 εἰς τὴν ἰνιακήν. Ἡ προεγκεφαλία ἐμφανίζει ποικιλίας πολυαρίθμους, ἀναλόγως τοῦ σημείου ἐν ᾧ ἑδράζεται τὸ κηλικὸν τρῆμα καὶ ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν βάσιν τοῦ κρανίου. Συνηθέστατα ἡ ἐγκεφαλοκήλη ἐπιτελεῖται πρὸς τὸ μέρος τῆς μεγάλης πηγῆς καὶ τῆς μεσοφρύου ραφῆς. Ἡ προεγκεφαλία δυνατὸν νὰ ὑφίσταται μόνη καθ' ἑαυτήν, πολλάκις ὅμως παρακολουθεῖται ὑπὸ παραμορφώσεων τοῦ προσώπου κλπ. Ὁ κρανιακὸς θόλος εἶναι πεπλατυσμένος καὶ κατὰ τοσοῦτον παραμεμορφωμένος, καθ' ὅσον ἡ ποσότης τῆς ἐν τῷ κηλικῷ θυλάκῳ διοχετευθείσης ἐγκεφαλικῆς μάζης εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἀφθονωτέρα.

Ἡ τερατομορφία αὕτη ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς ζῴοις. Εἶναι σταθερὰ καὶ κληρονομικὴ εἰς τὴν φυλὴν τῶν ὀρνίθων τῆς Παδούης, παρὰ ταῖς ὁποίαις τὰ τοιχώματα τοῦ ὄγκου ὀστεοποιοῦνται (Dareste). Ὁ προεγκεφαλικὸς ὄγκος ἀποβαίνει αἴτιον σειρᾶς ὁλοκλήρου ἐπιγενῶν ἐλαττωματικῶν διαπλάσεων τοῦ προσώπου, οἷον παρεκκλίσεως, παραμορφώσεως, ἀτροφίας τῶν ὀφθαλμῶν κλπ.

Μ. Ν. Κ.

προεδρεία (ἡ)· ὀρθότ. *προεδρία* (βλ. λ.).

προεδρεῖον (τό)· τὸ σύνολον τῶν ὑπαλλήλων τῶν διεξαγόντων τὴν ὑπηρεσίαν τῆς προεδρίας, οἷον ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος, οἱ γραμματεῖς καὶ εἴ τις ἄλλος: «τὸ προεδρεῖον τῆς βουλῆς, — τῆς γερουσίας»· || ἡ θέσις τοῦ προέδρου καὶ τῆς ὑπηρεσίας του: «πλησίον —, ὄπισθεν τοῦ προεδρείου».

προεδρεύω· εἶμαι πρόεδρος· || ἐκτελῶ καθήκοντα προέδρου.

προεδρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρόεδρος, τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου: «ἡ προεδρία τῆς δημοκρατίας, — τῆς βουλῆς, — τοῦ δικαστηρίου»· || «ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ ναυάρχου» ὅτε πρόεδρος ἦτο ὁ ναύαρχος· || ἀρχ., ἡ πρωτοκαθεδρία, οἷον ἐν ἑορταῖς, ἐν τῷ θεάτρῳ κττ.: «οἱ ἀρχαῖοι βουλευταὶ εἶχον προεδρίαν ἐν τῷ θεάτρῳ», «ἡ προεδρία ἐν ταῖς πανηγύρεσι ἀπενέμετο εἰς τοὺς πολίτας ὡς ἐπὶ πλέον δικαίωμα».

προεδρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρόεδρον: «προεδρικὴ διαδικασία» εἶδος δίκης διεξαγομένης ὑπὸ μόνου τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου: «προεδρικὸν διάταγμα» τὸ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, καθὰ ἐπὶ βασιλείας «βασιλικὸν διάταγμα».—Ἐπίρρ. ***προεδρικῶς***.

— *[Ἐκκλ. Δίκ.]* Ὅρος δι' οὗ δηλοῦται ἡ εἰς παραιτουμένους ἀρχιερεῖς, μάλιστα δὲ πατριάρχας, δόσις μητροπόλεων ἢ ἐνοριῶν πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιτηδείων.

πρόεδρος (ὁ, ἡ)· ὁ προϊστάμενος συναρχίας, σωματείου, ὁμάδος ὠργανωμένης κ.τ.τ.: «πρόεδρος τῆς βουλῆς, — τοῦ δικαστηρίου, — τοῦ συλλόγου, — τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου κττ.»· || «πρόεδρος τῆς δημοκρατίας» ὁ δι' ὡρισμένην περίοδον αἱρετὸς ἀνώτατος ἄρχων τῆς δημοκρατίας.

— *[Ἀρχ.]* Ὠνομάζοντο *πρόεδροι* ἐν Ἀθήναις: 1) Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ πρυτάνεις τῆς βουλῆς, οἵτινες προεδρεύοντες τῶν τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων ἴσων πρὸς ἄλληλα καὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν τμημάτων, προήδρευον τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐπὶ 35 κατ' ἔτος ἡμέρας. Ἡ περίοδος αὕτη ἐλέγετο πρυτανεία. Ἡ σειρὰ τῆς πρυτανείας ἑκάστου τμήματος ὡρίζετο διὰ κλήρου, τὸ δὲ τελευταῖον λαχὸν ἐπρυτάνευε καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς τέσσαρας ἡμέρας τοῦ ἐκ 354 ἡμερῶν συγκειμένου σεληνιακοῦ ἔτους τῶν Ἀθηναίων. Καθ' ἡμέραν ἐκληροῦτο ἐκ τῶν δέκα προέδρων εἷς, ἐπιστάτης καλούμενος, ὢν ὁ κυρίως πρόεδρος βουλῆς καὶ ἐκκλησίας καὶ φύλαξ τῶν δημοσίων ἐγγράφων καὶ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Οἱ πρόεδροι οὗτοι εἰσῆγον εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον τὰ συζητητέα θέματα, ὑπέκειντο δ' εἰς ζημίαν ἐὰν παρημέλουν τὰ καθήκοντά των. 2) Οἱ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῶν μὴ προεδρευουσῶν ἐννέα φυλῶν κληρούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου, εἷς ἐξ ἑκάστης φυλῆς, πρόεδροι, οἵτινες ἐκλήρουν ἕνα ἐξ αὐτῶν προϊστάμενον· οὗτοι ἔργον εἶχον τὴν κρίσιν τῶν χειροτονιῶν καὶ τὴν ἐν τῇ βουλῇ τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐκοσμίας, δυνάμενοι νὰ τιμωρήσωσι καὶ πάντα ἄλλον καὶ τοὺς βουλευτάς.

Ἐν Ρώμῃ ὁ πρόεδρος τῆς συγκλήτου εἰσῆγε τὸ συζητητέον θέμα, ἐλάμβανε πρῶτος τὸν λόγον καὶ διηύθυνε τὴν συζήτησιν καὶ τὴν ψηφοφορίαν, προσέτι δ' ἐλάμβανε τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων καὶ ὑπέβαλλε ταῦτα εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐκκλησιῶν, δικαιούμενος ν' ἀρνηθῇ ν' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα ὑποψηφίου τινός. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἀνήγγελλε τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεγέντων, ἐὰν δ' ἠρνεῖτο ν' ἀναγγείλῃ τι τούτων ἠκυροῦτο ἡ ἐκλογή, διότι ἡ ἀναγγελία (renuntiatio) αὕτη ἦτο ἡ νόμιμος κύρωσις τῆς ἐκλογῆς. Τὸ δικαίωμα τοῦτο παραλληλίζεται πρὸς πολλὰ σχετικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῶν σημερινῶν πολιτειῶν.

Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

— *[Νομ.]* Ὁ πρόεδρος, ὡς δικαστὴς μέν, ἴσην πρὸς τοὺς λοιπούς, ὧν προεδρεύει, ἔχει δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ μίαν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῇ διασκέψει τῇ δικαστικῇ ψῆφον, πρῶτος μεταξὺ ἴσων θεωρούμενος, ἔχει ὅμως ἄλλα καθήκοντα καὶ δικαιώματα ἰδιάζοντα αὐτῷ μόνον καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἀπορρέοντα. Τοιαῦτα τυγχάνουν τὰ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ δικαστηρίου ἐν γένει (ὡς εἶναι λ. χ. ὁ καθορισμὸς τῶν καθ' ἑκάστην δικάσιμον ἐκδικαστέων ὑποθέσεων), ἰδιαίτατα ὅμως διευθύνσεως τούτου συνεδριάζοντος ἐπ' ἀκροατηρίου ἢ ἐν συμβουλίῳ συνερχομένου. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων ὁ πρόεδρος, ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ δικαιώματος τούτου, εἰδικώτερον διατάσσει τὴν ἐκφώνησιν τῶν συζητητέων ὑποθέσεων, ἐξετάζει τοὺς διαδίκους καὶ τοὺς μάρτυρας, κηρύσσει περαιωμένην τὴν συζήτησιν καὶ δημοσιεύει τὴν ἀπόφασιν, ἐπὶ ὑποθέσεων δέ, ἐφ' ὧν δὲν ἐξεδόθη ἐπ' ἀκροατηρίου ἡ ἀπόφασις, κατανέμει τὴν ἐργασίαν μεταξὺ τῶν δικαστῶν, ὁρίζει εἰσηγητὴν ἑκάστης αὐτῶν, προΐσταται κατὰ τὰς διασκέψεις τῆς συζητήσεως συλλέγων τὰς ψήφους μετὰ τὴν ἀκρόασιν, ψηφοφορῶν αὐτὸς τελευταῖος. Ἐν δὲ τοῖς ποινικοῖς δικαστηρίοις, ὁμοίως διευθύνει τὸν ὅλην διαδικασίαν, δίδει εἰς τοὺς βουλομένους ἀγορεύειν τὴν ἐπὶ τούτῳ ἄδειαν, ἀκροάζεται (ἐξετάζει) τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς κατηγορουμένους καὶ δημοσιεύει τὴν ἀπόφασιν (364 Ποιν. Δικον.)· ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ δικαιώματος τούτου ὀφείλει οὗτος νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν σπουδὴν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας εἴτε κατὰ εἴτε ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου, μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο ὅλα τὰ ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ἢ τοῦ κατηγορουμένου προβαλλόμενα μέσα (365 Ποιν. Δικον.).

Καθ' ὅλων τῶν περὶ τὴν ἄσκησιν τῶν δικαιωμάτων τούτων τοῦ προέδρου ἐνεργειῶν καὶ ἀποφάσεών του ἐπετράπη ἐν τοῖς ποινικοῖς δικαστηρίοις προσφυγὴ ἐκ μέρους τῶν διαδίκων εἰς αὐτὸ τὸ δικαστήριον (365—2 Ποιν. Δικ.), ὅπερ οὕτω συμπράττει μετὰ τοῦ προέδρου εἰς τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ.

Σχετικὸν πρὸς τὸ δικαίωμα τοῦτο, τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου διευθύνσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ τῆς διαδικασίας ὑπὸ τοῦ προέδρου, εἶναι τὸ παρεχόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀστυνομικὸν δικαίωμα τῆς διαχειρίσεως τῆς εὐταξίας ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις τῶν τε πολιτικῶν καὶ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων. Τὸ δικαίωμα τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν σύλληψιν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον εἰς κράτησιν ἀπαγωγὴν τοῦ θορυβοῦντος ἢ ἐναντιουμένου εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα καὶ εἰς τὴν δι' ἐκθέσεως βεβαίωσιν ἀφ' ἑτέρου πάσης πράξεως σοβαρωτέρας, φερούσης τὸν χαρακτῆρα ἀδικήματος, σύλληψιν τοῦ δράστου καὶ ἀποστολὴν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐκθέσεως εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

Ἐκτὸς τοῦ κυρίου τούτου δικαιώματος, τῆς διευθύνσεως τοῦ δικαστηρίου, ὁ πρόεδρος παντὸς δικαστηρίου ἔχει ἅμα τὸ δικαίωμα ἐπιτηρήσεως τῶν ὑπ' αὐτόν, δικαιούμενος εἰς μὲν τοὺς δικαστὰς νὰ ὑπομιμνήσκῃ ἁπλῶς περὶ τοῦ ἀπρεποῦς τῶν πράξεων αὐτῶν, νὰ ἐπιπλήττῃ δὲ τοὺς γραμματεῖς, κλητῆρας καὶ γραφεῖς τοῦ δικαστηρίου.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν δικαιωμάτων τούτων, τῶν ἀνηκόντων εἰς τον πρόεδρον οἱουδήποτε δικαστηρίου, ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν ἰδιαιτέρως ἔχει καὶ ἰδίαν μεγάλην δικαιοδοτικὴν ἐξουσίαν, δικάζων μόνος ἐπ' ἀναφορᾷ καὶ κατὰ σύντομον καὶ ἁπλῆν διαδικασίαν ὡρισμένας κατὰ νόμον ὑποθέσεις· τοιαῦται τυγχάνουν: προσωρινὰ μέτρα ἐπὶ λίαν κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων, ἡ φυλάκισις ὀφειλέτου, ἡ ἐπίλυσις τῶν ἀναφυομένων ἐπὶ ἀναγκαστικῶν ἐκτελέσεων δυσχερειῶν, ὡς καὶ τῶν ἀντιρρήσεων κατὰ προσωπικῆς κρατήσεως ὀφειλέτου, ἡ ἔξωσις δυστροπούντων μισθωτῶν, ἡ ἄρσις δοθείσης ἐγ-

Digitized by Google

γνήσεως (844 Πολιτ. Δικον.), ἡ ἀπόφανσις περὶ καταπτώσεως τοιαύτης (845 Πολιτ. Δικον.), ἡ ἐπίλυσις διισταγμῶν περὶ τὴν καταβολὴν ἐξόδων ἐκτελέσεως καὶ ἄλλα. Ἐπίσης ὁ αὐτὸς κηρύττει ἐκτελεστὰς τὰς ἀποφάσεις τῶν διαιτητῶν, τῶν ἀλλοδαπῶν ἐνίοτε δικαστηρίων, τοὺς πίνακας κατατάξεως τῶν δανειστῶν, τὰς ἀποφάσεις τῶν πραγματογνωμόνων εἰς τὰς περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου πόλεων ἀποζημιώσεις. Ἐπίσης ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν διασφαλίζει τὰ βιβλία καὶ εὑρετήρια τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν δικαστικῶν γραμματέων, ὡς καὶ τῶν ἐμπόρων διὰ τῆς μονογραφήσεως καὶ σελιδώσεως αὐτῶν (87 Ὀργαν. Δικαστηρ.) καὶ ἐπικυροῖ τὴν ὑπογραφὴν τῶν συμβολαιογράφων καὶ ἄλλων προσώπων (88,199 Ὀργαν. Δικ.). κ. γ. κ.

—*[Στρατ.—Ναυτ. Ποιν. Δικ.]* Εἰς μὲν τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια (ἀναθεωρητικὸν καὶ στρατοδικεῖα) πρόεδρος εἶναι σύμβουλος τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, εἰς δὲ τὸ ναυτοδικεῖον πρόεδρος εἶναι σύμβουλος τῆς ναυτικῆς δικαιοσύνης, δυνάμενοι νὰ προεδρεύσουν ἐν αὐτοῖς καὶ ὅταν τὰ λοιπὰ μέλη εἶναι ἀνώτεροι ἢ ἀρχαιότεροί των. Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 6 Σεπτεμβρίου 1925 «Περὶ τροποποιήσεως ἄρθρων τινῶν τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας κ. λ.» καθορίζει τὸν βαθμὸν τοῦ συμβούλου τούτου, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ κατηγορουμένου. Ἐν ἐλλείψει συμβούλων τὰ καθήκοντα προέδρου ἐν τοῖς στρατοδικείοις ἀνατίθενται: α') διὰ διαταγῆς τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ποινικὴν ἀγωγὴν εἰς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὺς ὅπλου ἀντιστοίχου βαθμοῦ, ἢ β') διὰ προεδρικοῦ διατάγματος εἰς τοὺς ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ στρατοδικείου προέδρους, εἰσαγγελεῖς, ἀντεισαγγελεῖς καὶ δικαστὰς τῶν κοινῶν δικαστηρίων κατὰ τὴν τάξιν τῆς πρὸς τοὺς βαθμοὺς τῶν συμβούλων ἀντιστοιχίας αὐτῶν. Ὁ πρόεδρος, κατὰ τὰς συνεδριάσεις διευθύνει τὴν ὅλην διαδικασίαν, εἶναι δὲ προσέτι διευθυντὴς τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου ἢ τοῦ ναυτοδικείου ὡς καταστήματος. χ. π.

—**πρόεδρος δημοκρατίας.** Ὁ τίτλος τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῶν δημοκρατουμένων πολιτειῶν, τοῦ ὁποίου γίνεται σήμερον καὶ παρ' ἡμῖν χρῆσις, κατόπιν τοῦ ἀπὸ 24 Μαΐου 1924 ψηφίσματος τῆς Δ' ἐν Ἀθήναις συντακτικῆς συνελεύσεως «Περὶ καθορισμοῦ τοῦ τίτλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ὡς Ἑλληνικὴ Δημοκρατία» — ἀντὶ τοῦ ὅρου «Ἑλληνικὴ Πολιτεία» —, διὰ τοῦ ὁποίου, ἐπειδὴ ἡ χρῆσις ἀφ' ἑνὸς τοῦ ὅρου «Ἑλληνικὴ Πολιτεία» «πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ὑπὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα» καὶ ἀφ' ἑτέρου «κυβερνήτης» «πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ προϊσταμένου τῆς δημοκρατίας ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος», εἶχον δώσει «ἀφορμὴν εἰς παρεξηγήσεις ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν», ἀπεφασίζετο ὅπως «τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος φέρῃ τὸν τίτλον Ἑλληνικὴ Δημοκρατία», ὁ δὲ προϊστάμενος αὐτῆς ἀνώτατος δημόσιος λειτουργός, ὁ ἐνασκῶν τὴν λειτουργίαν ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος, τὸν τίτλον «πρόεδρος τῆς δημοκρατίας». Ἀπὸ τοῦ ψηφίσματος τούτου ἔπαυσε νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας (25 Μαρτίου 1924) καθιερωθέντος διὰ τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα αὐτῆς τίτλου «κυβερνήτης», ἀπονεμηθέντος καὶ διὰ τοῦ συντάγματος τῆς Τροιζῆνος εἰς τὸν Ἰωάν. Καποδίστριαν. Τοῦ καθιερωθέντος ὅρου «πρόεδρος τῆς δημοκρατίας» ἔκαμε χρῆσιν τὸ παρὰ τῆς τριακονταμελοῦς ἐπιτροπῆς συνταχθὲν Σύνταγμα τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1925 ὅσον καὶ τὸ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Θ. Παγκάλου δημοσιευθὲν Σύνταγμα τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1925 καὶ τέλος τὸ νῦν ἰσχῦον Σύνταγμα τῆς 3 Ἰουνίου 1927.

Ὁ ὅρος οὗτος ἀποτελεῖ μᾶλλον μετάφρασιν τοῦ ἀντιστοίχου γαλλικοῦ «Président de la République», ἀνταποκρίνεται ὅμως καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους χρησιμοποιουμένους σχετικῶς τίτλους εἰς τὰ λοιπὰ κράτη (Reichspräsident ἐν Γερμανίᾳ, Bundespräsident ἐν Αὐστρίᾳ, President ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς), εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «πρόεδρος» εἴτε ἀποκλειστικῶς μόνη, εἴτε μετὰ τῆς λέξεως «ἐπικράτεια» ἢ «ὁμοσπονδία».

Τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς δημοκρατίας ἐμφανίζει δυσχερείας ἰδίως ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἀναφερομένας ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀναδείξεως τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας καὶ τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τῆς προεδρικῆς περιόδου, ὡς καὶ εἰς τὴν δυνατότητα ἢ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἐν γένει.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἰσχύουν δύο συστήματα: εἴτε τῆς παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκλογῆς, εἴτε τῆς διὰ τοῦ κοινοβουλίου ἀναδείξεως αὐτοῦ. Κατὰ τὸ πρῶτον σύστημα, ὁ πρόεδρος ἐκλέγεται εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἑκάστου ἐκλογέως ψηφίζοντος ἀπ' εὐθείας τὸν εἰς αὐτὸν ἀρεστὸν ὑποψήφιον, εἴτε ἐμμέσως, τοῦ λαοῦ ἐκλέγοντος εἰδικὰ πρόσωπα, τοὺς καλουμένους *ἐκλέκτορας*, οἵτινες συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκλέγουν τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας. Τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς ἠκολούθησε τὸ Σύνταγμα τῆς Γερμανίας τῆς 11 Αὐγούστου 1919 (ἄρθ. 41 § 1) καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Αὐστρίας μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1929 ἀναθεώρησιν αὐτοῦ (ἄρθ. 60 § 1), τῆς ἐμμέσου δὲ τὸ Σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, καὶ κατ' ἀπομίμησιν τούτου τὸ Σύνταγμα τῆς Φινλανδίας τῆς 17 Ἰουλίου 1919 (ἄρθ. 23) καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Λιθουανίας τῆς 15 Μαΐου 1928 (ἄρθ. 43). Ὡς πρὸς τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας πρότυπον ἀποτελεῖ ἡ Γαλλία, τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἠκολούθησε καὶ τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα, τὸ παλαιὸν Σύνταγμα τῆς Αὐστρίας καὶ Λιθουανίας (1 Αὐγούστου 1922, § 41) καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Τσεχοσλοβακίας, Πολωνίας, Λεττονίας καὶ Τουρκίας. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, πρὸς ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἀνάγκη ὅπως αἱ βουλαὶ συνέλθωσιν εἰς κοινὴν συνεδρίαν, ὅπου δὲ δὲν ὑφίστανται δύο νομοθετικὰ σώματα, ὅπως εἰς τὴν Λεττονίαν καὶ Τουρκίαν, μόνη ἡ βουλή, εἰς εἰδικὴν συνερχομένη συνεδρίαν, προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως, τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ὁ πρόεδρος, ἐκλεγόμενος ἢ ὑπὸ τῶν βουλῶν ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, προσδιορίζεται καὶ ὁ τύπος ταύτης, διακρινομένης εἰς *κοινοβουλευτικὴν* καὶ *προεδρικήν*. Ὁ τύπος τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας χαρακτηρίζεται ὄχι μόνον ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῶν δικαιωμάτων του· ὁ πρόεδρος εἶναι «ὑποτεταγμένος» εἰς τὸ κοινοβούλιον, ἐπειδὴ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται κατ' οὐσίαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, τὴν ὁποίαν τύποις διορίζει μὲν ὁ πρόεδρος, πράγματι ὅμως ὑποδεικνύει ἡ πλειοψηφία τοῦ κοινοβουλίου, ἕνεκα τούτου δὲ καὶ οἱ ὑπουργοὶ οὐδόλως εὐθύνονται πολιτικῶς ἀπέναντι τοῦ προέδρου, ἀλλὰ μόνον ἀπέναντι τῶν βουλῶν, τῶν ὁποίων πρέπει ν' ἀπολαύουν τῆς ἐμπιστοσύνης, ὑποχρεούμενοι εἰς παραίτησιν μετ' ἀποδοκιμαστικὴν ψῆφον αὐτῶν· ὁ πρόεδρος εἶναι, κατ' οὐσίαν, ὑποχρεωμένος νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν περὶ διορισμοῦ ἢ παύσεως ὡρισμένου μέλους τῆς κυβερνήσεως πρότασιν τοῦ πρωθυπουργοῦ· ἐξ ἄλλου δὲν δικαιοῦται ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν νομοθετικὴν θέλησιν τῶν βουλῶν, ἐπειδὴ στερεῖται, κατὰ κανόνα, τοῦ δικαιώματος καὶ αὐτοῦ τοῦ λεγομένου ἀναβλητικοῦ veto, τέλος δὲ δὲν δύναται νὰ προβῇ ἐλευθέρως—ἂν καὶ δὲν ἐλλείπουν ἀντίθετοι ἐξαιρέσεις—εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ἑτέρας ἢ καὶ τῶν δύο βουλῶν. Εἰς τὴν προεδρικὴν δημοκρατίαν, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀγνοεῖται ἐντελῶς τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, εἰς τὰ κράτη δὲ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν τοῦ προέδρου, ἔχει, ἐν τούτοις, καθιερωθῆ τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, ὅπως λ. χ. ἐν Γερμανίᾳ, ὁ πρόεδρος ὄχι μόνον καὶ εἰς τὴν νομοθετικὴν θέλησιν τοῦ κοινοβουλίου δύναται ν' ἀντιταχθῇ ἀπευθυνόμενος εἰς τὸν λαὸν καὶ διατάσσων τὴν ἐνέργειαν δημοψηφίσματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διάλυσιν αὐτοῦ δύναται νὰ προβῇ· ἐξ ἄλλου, ἡ κυβέρνησις πρέπει μὲν ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Ράϊχσταγ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ προέδρου, ὅστις, κατὰ τὴν κρατοῦσαν μᾶλλον μεταξὺ τῶν Γερμανῶν συγγραφέων γνώμην, καὶ εἰς τὴν παῦσιν τῆς κυβερνήσεως δύναται πράγματι νὰ προβῇ, ἀσχέτως πρὸς τὰς διαθέσεις τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας. Ἐπειδὴ ἡ ἰδιάζουσα κατὰ τὸ Σύνταγμα θέσις τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ καὶ τελευταίως ἐν Αὐστρίᾳ, προσδίδει αὐτῷ ἐξαιρετικὴν δύναμιν, ὥστε δικαίως νὰ θεωρῆται ἐξ ἴσου ἰσχυρὸς ὅσον καὶ ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἰδίως λόγῳ τῆς δικτατορικῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀπονέμει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Συντάγματος, παρὰ τὸ λειτουργοῦν κοινοβουλευτικὸν σύστημα, δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ κράματος κοινοβουλευτικῆς καὶ προεδρικῆς δημοκρατίας, τὸ ὁποῖον ἐπαινοῦσιν οἱ συγγραφεῖς, ἐπειδὴ ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ τῆς δημοκρατίας συνδυάζονται τὰ προτερήματα καὶ τῶν δύο ἄλλων τύπων αὐτῆς.

Ἡ Δ' τῶν Ἑλλήνων συντακτικὴ συνέλευσις διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Μαρτίου 1924 ψηφίσματος αὐτῆς ἐδέχθη ὅπως «συνταχθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς δημοκρατίαν κοινοβουλευτικῆς μορφῆς». Καὶ ἡ ἀναθεωρητικὴ βουλὴ ἐπέμεινεν εἰς τὸν τύπον τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας, μὴ ἀποδεχθεῖσα τὰς ἀντιθέτους προτάσεις καὶ ἀσθενεῖς μᾶλλον συνηγορίας ὑπὲρ τῆς καθιερώσεως τοῦ προεδρικοῦ τύπου, οὕτω δὲ τὸ ἰσχῦον Σύνταγμα ἐμμέσως ἐπεκύρωσε τὸ ψήφισμα τῆς 25 Μαρτίου 1924, καθιερῶσαν τὸν τύπον τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας, εἰς τὸ κεφ. Ε' «Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας» (ἄρθρ. 67—86). Συμφώνως πρὸς τὰς συνταγματικὰς διατάξεις ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, συνερχομένων εἰς κοινὴν συνεδρίαν· διὰ νὰ προβοῦν τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰς τὴν ἐκλογήν, ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν τριῶν πέμπτων τοὐλάχιστον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῶν. Ἐκλεγεὶς θεωρεῖται ὁ συγκεντρώσας ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ συνόλου τῶν μελῶν τῶν βουλῶν, ἂν δὲ δὲν ἐπιτευχθῇ ἡ τοιαύτη πλειοψηφία, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκλογή, ἐὰν δὲ καὶ πάλιν συμβῇ τὸ αὐτό, ἐνεργεῖται νέα ψηφοφορία μεταξὺ τῶν δύο ὑποψηφίων, οἵτινες ἔλαβον τὰς περισσοτέρας ψήφους κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν. ὁπότε ὁ πλειοψηφήσας ἐκλέγεται πρόεδρος. Τὸ Σύνταγμα δὲν ὁρίζει τί δέον νὰ γίνῃ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν καὶ κατὰ τὴν τρίτην ταύτην ψηφοφορίαν οὐδεὶς τῶν δύο ὑποψηφίων πλειοψηφήσει τοῦ ἑτέρου (ἰσοψηφία). Σκοπιμώτερον ὅμως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀνάγκη καὶ πάλιν νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ψηφοφορία τόσας φοράς, μέχρις οὗ ὁ ἕτερος τῶν δύο ὑποψηφίων ἐπιτύχῃ νὰ συγκεντρώσῃ μεγαλύτερον ἀριθμὸν ψήφων τοῦ ἄλλου.

Τὸ Σύνταγμα ἐπιβάλλει εἰς τὸν πρόεδρον ὅπως κατὰ τὸ τελευταῖον τρίμηνον τῆς προεδρίας του συγκαλέσῃ τὰς βουλὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου προέδρου εἰς κοινὴν συνεδρίαν, ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ὁ πρόεδρος δὲν ἤθελε προβῆ εἰς τὴν τοιαύτην σύγκλησιν, συνέρχονται αἱ βουλαὶ «αὐτοδικαίως» τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν πρὸ τῆς λήξεως τῆς προεδρικῆς περιόδου καὶ προβαίνουσι κατὰ τ' ἀνωτέρω εἰς τὴν ἐκλογήν. Οὕτω, πρὸ τῆς λήξεως τῆς προεδρίας τοῦ ἐν ἀρχῇ προέδρου, ἔχει ἐκλεγῆ ὁ νέος τοιοῦτος, ὅστις ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντά του τὴν ἐπομένην τῆς λήξεως τῆς προεδρικῆς περιόδου. Ἡ προεδρικὴ περίοδος εἶναι παρ' ἡμῖν πενταετής, ἀλλαχοῦ ὅμως μικροτέρα, ὡς λ.χ. ἐν Λεττονίᾳ τριετής, ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαι., Πορτογαλίᾳ καὶ Τουρκίᾳ τετραετής, ἀλλαχοῦ δὲ μεγαλυτέρα, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, Λιθουανίᾳ, Γερμανίᾳ, Πολωνίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Φινλανδίᾳ. Ὅπως εἰς τὰς περισσοτέρας δημοκρατίας, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἐπανεκλογὴ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἐπιτρέπεται, ἀλλ' οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἐπ' ἄπειρον ἐπανεκλογή· ἐκ τοῦ ἄρθρου 67 § 3 τοῦ Συντάγματος συνάγεται ὅτι δύναται τὸ αὐτὸ πρόσωπον νὰ ἐκλεγῇ ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν προεδρικὰς περιόδους, οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τὴν ἀμέσως τρίτην περίοδον· ἀλλὰ δὲν ἀπαγορεύεται ὅπως μετὰ τὴν παρέλευσιν ταύτης ἐπανεκλεγῇ ὁ διατελέσας ἤδη ἐπὶ δύο συνεχεῖς πενταετίας πρόεδρος καὶ ἐπανεκλεγῇ αὖθις μετὰ τὴν ἀμέσως ἐπακολουθοῦσαν περίοδον.

Ἡ προεδρικὴ περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὁρκωμοσίας, ὁ δὲ διδόμενος ὅρκος ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Δημοκρατικὸν Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ νὰ ἀφιερώσω ὅλας μου τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων μου, ἀποβλέπων πάντοτε εἰς τὸ καλὸν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ». Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα Συντάγματα, τὸ ἡμέτερον οὐδὲν ἰδιαίτερον προσὸν ἀπῄτησεν ἵνα δυνηθῇ τις νὰ ἐκλεγῇ πρόεδρος. Παρὰ ταῦτα, εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως εἶναι πολίτης Ἕλλην, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ Συντάγματος, ἐνήλικος ἔχων ἅμα τὴν ἐλευθέραν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του καὶ Χριστιανὸς οἱουδήποτε δόγματος λόγῳ τοῦ ἐν ἄρθρῳ 69 τοῦ Συντάγματος ὁριζομένου ὅρκου. Ὁ ἐκλεγείς, ὢν βουλευτὴς ἢ γερουσιαστής, ἀποβάλλει εὐθὺς τὴν τοιαύτην ἰδιότητα, τοῦ Συντάγματος ἐν ἄρθρῳ 68 § 5 κελεύοντος ὅτι: «τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ τοῦ βουλευτοῦ καὶ τοῦ γερουσιαστοῦ». Ἀντιθέτως πρὸς ἄλλα Συντάγματα, τὸ ἡμέτερον δὲν προβλέπει τὴν ὕπαρξιν ἀντιπροέδρου τῆς δημοκρατίας ἰδιαιτέρως ἐκλεγομένου, ἀλλ' ἁπλῶς ὁρίζει ὅτι ἐν περιπτώσει θανάτου, παραιτήσεως ἢ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν δύναται οὗτος ἐξ οἱουδήποτε λόγου ν' ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντά του «ἀναπληροῦται» ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς γερουσίας, ὅστις κατὰ τὰς δύο πρώτας περιπτώσεις ὀφείλει «χωρὶς ἀναβολὴν» νὰ προβῇ εἰς τὴν σύγκλησιν τῶν βουλῶν ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἢ τῆς παραιτήσεως πρὸς ἐκλογὴν τοῦ νέου προέδρου, εἰς δὲ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν, διαρκούσης τῆς ἀδυναμίας πλέον τοῦ διμήνου, ὑποχρεοῦται νὰ συγκαλέσῃ τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰς κοινὴν συνεδρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποφασίζουν ταῦτα, «κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν μελῶν των», ἂν συντρέχῃ λόγος να προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου προέδρου ἢ ὄχι. Καὶ ἂν μὲν ἡ ἀπόφασις εἶναι ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς νέου προέδρου, ἔχομεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λῆξιν τῆς θητείας τοῦ ἐν ἀρχῇ εὑρισκομένου καὶ πρὸ τῆς παρόδου τῆς πενταετίας, ἀρχομένης νέας προεδρικῆς περιόδου διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου προέδρου· ἂν δὲ ἡ ἀπόφασις τῶν βουλῶν εἶναι ἀντίθετος, ὁ πρόεδρος τῆς γερουσίας ἐξακολουθεῖ «ν' ἀναπληροῖ» τὸν κωλυόμενον πρόεδρον, μέχρις οὗ ἐκλείψῃ τὸ κώλυμα. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις, ἂν ἡ βουλὴ ἔχῃ διαλυθῆ ἢ ἔχῃ λήξει ἡ περίοδος αὐτῆς, ἡ κοινὴ συνεδρία τῶν νομοθετικῶν σωμάτων γίνεται μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς νέας βουλῆς. Διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀποδημίας τοῦ προέδρου οὐδὲν ὥρισε τὸ Σύνταγμα, ἀφῆσαν τὸ ζήτημα νὰ λυθῇ νομοθετικῶς. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ σχετικοῦ νόμου 4560 «Περὶ ἀναπληρώσεως τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἐν περιπτώσει ἀποδημίας», τὸν πρόεδρον «ἀποδημοῦντα ἀναπληροῖ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Ἡ ἀναπλήρωσις ὁρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐκδιδομένου».

Digitized by Google

Εἰς τὰ ἄρθρα 2 κ. ἑ. τοῦ νόμου τούτου ὁρίζεται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τίνας ἁρμοδιότητας δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τοῦ προέδρου. Ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας λαμβάνει, κατὰ τὸ ἄρθρον 70 τοῦ Συντάγματος, ἐτησίαν χορηγίαν ὁριζομένην διὰ νόμου· συμφώνως δὲ μὲ τὸν ὑπ' ἀριθ. 4299 τῆς 6/13 Αὐγούστου 1929 νόμον «Περὶ αὐξήσεως τῆς εἰς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας χορηγουμένης ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως», ὡρίσθη ἡ ἐτησία χορηγία, ἀντὶ τῶν 750.000, ἃς εἶχεν ὁρίσει τὸ ψήφισμα τῆς Δ' συνελεύσεως τῆς 17 Ἰουλίου 1924, εἰς 1.200.000, καταβαλλομένη εἰς τέσσαρας δόσεις καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἑκάστης τριμηνίας. Ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας εἶναι πολιτικῶς τελείως ἀνεύθυνος διὰ πράξεις ἐκτελεσθείσας κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του, μὴ δυνάμενος νὰ καθαιρεθῇ, ὅπως λ. χ. ἐν Γερμανίᾳ, διὰ δημοψηφίσματος. Εὐθύνεται ὅμως ἂν καταστῇ ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, προδοσίας παραβιάσεως ἐκ προθέσεως τοῦ Συντάγματος ἢ τῶν ποινικῶν νόμων. Διὰ τὴν ἔγερσιν κατηγορίας κατὰ τοῦ προέδρου, ἀνάγκη νὰ ὑποβληθῇ σχετικὴ πρότασις εἰς τὴν βουλήν, φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς τοῦ ἑνὸς τρίτου, καὶ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δικάζεται δὲ οὗτος παρὰ τῆς γερουσίας, συγκροτουμένης εἰς εἰδικὸν δικαστήριον.

Ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, κατὰ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα, ὡς ὄργανον τῆς πολιτείας, ἔχει ἰδίως τὰς ἑξῆς ἁρμοδιότητας. α') Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας· ἁπλῶς ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῶν βουλῶν ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς ψηφίσεως αὐτῶν (ἄρθρ. 75), ἐξαιρέσει τῶν νόμων, δι' ὧν ἐπιβάλλεται αὔξησις τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἢ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ (τοῦ ὁποίου ἡ εἴσπραξις ἐπιβάλλεται, ἂν ἄλλως δὲν ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν βουλὴν ἢ τὴν γερουσίαν καταθέσεως τούτου), τοὺς ὁποίους ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεώς των (ἄρθρ. 51). Δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων, οὔτε τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως ἢ τῆς ἐπαναπομπῆς εἰς τὰς βουλὰς πρὸς ἐπανασυζήτησιν τῶν παρ' αὐτῶν ψηφισθέντων νόμων. Συγκαλεῖ τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν, ἐκτάκτως δὲ ὁσάκις κρίνει εὔλογον, ὑποχρεοῦται ὅμως νὰ συγκαλέσῃ ταύτας ἐὰν κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο συνόδων διάστημα ζητήσουν τοῦτο τοὐλάχιστον οἱ ἡμίσεις τῶν βουλευτῶν ἢ τῶν γερουσιαστῶν· κηρύσσει τὴν ἔναρξιν καὶ λῆξιν ἑκάστης συνόδου καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰ νομοθετικὰ σώματα διὰ διαγγελμάτων, ἀνακοινουμένων διὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ (ἄρθρ. 78)· ἀναστέλλει τὰς ἐργασίας τῆς συνόδου ἅπαξ μόνον μέχρι τριάκοντα τὸ πολὺ ἡμερῶν, εἴτε ἀναβάλλων τὴν ἔναρξιν, εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν, μόνον δὲ τῇ συναινέσει τῶν βουλῶν δύναται νὰ ἀναστείλῃ πάλιν τὰς ἐργασίας των (ἄρθρ. 80)· διαλύει τὴν βουλήν, μετὰ σύμφωνον ἀπόφασιν τῆς γερουσίας, λαμβανομένην κατόπιν προτάσεώς του καὶ κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν μελῶν της, ἀλλὰ τὸ τῆς διαλύσεως δικαίωμα κατὰ τῆς βουλῆς δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ δὶς «διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν» (ἄρθρ. 79).

β') Ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὁ πρόεδρος διορίζει καὶ παύει (ἐὰν μετ' ἀποδοκιμαστικὴν ψῆφον τῆς βουλῆς δὲν παραιτηθῇ) τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τῇ προτάσει αὐτοῦ τοὺς λοιποὺς ὑπουργοὺς καὶ ὑφυπουργοὺς (ἄρθρ. 71), συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ὁσάκις κρίνει τοῦτο ἀναγκαῖον, ὅτε καὶ προεδρεύει αὐτοῦ (ἄρθρ. 74)· ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, δὲν δύναται ὅμως ν' ἀναστείλῃ τὴν ἐνέργειαν, οὐδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων (ἄρθρ. 75)· ἐπίσης ἐκδίδει νομοθετικὰ διατάγματα κατόπιν εἰδικῶν ἐξουσιοδοτήσεων τῶν βουλῶν διὰ τὸν χρόνον τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν των ἐντὸς τῶν ὑπ' αὐτῶν τεθειμένων ὁρίων καὶ μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῶν μεικτῶν ἐπιτροπῶν, συγκειμένων ἐκ μελῶν καὶ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων καὶ ὑπὸ τοὺς λοιποὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 77. Ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, μὴ δικαιούμενος ὅμως καὶ νὰ διοικήσῃ αὐτάς, ἀπονέμει κατὰ νόμον τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς βαθμούς, διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῶν νόμων καθιερουμένων ἐξαιρέσεων· ἀντιπροσωπεύει τὸ κράτος διεθνῶς, συνομολογεῖ καὶ ἐπικυρώνει συνθήκας εἰρήνης καὶ συμμαχίας καὶ ἄλλας, τηρουμένων τῶν σχετικῶν περιορισμῶν τοῦ Συντάγματος, κηρύττει πόλεμον μετὰ προηγουμένην ὅμως ἔγκρισιν τῶν βουλῶν (ἄρθρ. 81—83) καὶ τέλος ἀπονέμει εἰς ὑπηκόους ἄλλων κρατῶν τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς σχετικὰς τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου διατάξεις (ἄρθρ. 85).

γ') Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ὁ πρόεδρος διορίζει, κατὰ τὸν νόμον, τοὺς δικαστὰς καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίζῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλαττώνῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, νὰ χορηγῇ ἀμνηστίαν μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων καὶ ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (ἄρθρ. 84), ἐπὶ τούτοις δὲ ν' ἀπονείμῃ χάριν καὶ εἰς ὑπουργὸν καταδικασθέντα, ἀλλὰ «μόνον μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς βουλῆς» (ἄρθρ. 93).

Ὁ ἤδη (1932) πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας Ἀλέξανδρος Ζαΐμης εἶναι ὁ δεύτερος κατὰ σειρὰν ἐκλεγεὶς πρόεδρος. Διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Μαρτίου 1924 ψηφίσματος τῆς Δ' συνελεύσεως ὡρίσθη ὅτι ὁ μέχρι τότε ἀσκῶν καθήκοντα ἀντιβασιλέως «ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης θέλει ἐξακολουθήσει νὰ ἐκτελῇ, καὶ ὡς μέχρι τοῦδε, καθήκοντα ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος μέχρι συντάξεως τοῦ δημοκρατικοῦ χάρτου τῆς Ἑλλάδος». Ἐπικρατήσαντος τοῦ κινήματος τοῦ Θεοδώρου Παγκάλου ἡ Δ' συνέλευσις δὲν ἐπρόφθασε νὰ συντάξῃ τὸ Σύνταγμα· τοῦτο τελικῶς ἐψήφισεν ἡ παρ' αὐτῆς ἐκλεγεῖσα τριακονταμελὴς ἐπιτροπή, τροποποιημένον δὲ ἐδημοσίευσεν ἡ τότε κυβέρνησις τοῦ Θεοδώρου Παγκάλου· ἤδη ὅμως τὴν 4 Ἰανουαρίου 1926, διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δικτατορίας, ἔθεσεν αὐτὸ ἐκποδών, ἀποσυρθέντος δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ τότε προέδρου Παύλου Κουντουριώτου, ἐξεδόθη ἡ ἀπὸ 18 Μαρτίου 1926 συντακτικὴ ἀπόφασις, διὰ τῆς ὁποίας ὡρίσθη ὅτι «ἐπειδὴ... δὲν εἶναι συγκεκροτημέναι ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία, ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ Συντάγματος... τὴν 4 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἐνεργηθήσεται ψηφοφορία πρὸς ἐκλογὴν προέδρου τῆς δημοκρατίας».

Κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἐκλογὰς ἐξελέγη πρόεδρος ὁ Θ. Πάγκαλος, ἀλλ' ἀνατραπείσης τῆς δικτατορίας, τὴν 22 Αὐγούστου 1926, ἡ ὑπὸ τὸν Γ. Κονδύλην νέα κυβέρνησις προσεκάλεσεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν νόμιμον πρόεδρον Π. Κουντουριώτην. Τὸ ὑπὸ τῆς συγκληθείσης ἀναθεωρητικῆς βουλῆς ψηφισθὲν καὶ ἰσχῦον Σύνταγμα ἐν ἄρθρῳ 124 ὥρισεν ὅτι «διὰ τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ παρόντος Συντάγματος προεδρικὴν ἐκλογήν, ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 67 ὁριζομένη πρὸς σύγκλησιν τῆς βουλῆς τριμηνία ἄρχεται ἀπὸ τῆς συγκροτήσεως τῆς γερουσίας εἰς σῶμα». Οὕτω πως παρετείνετο ἡ εἰς τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα παραμονὴ τοῦ Π. Κουντουριώτου πέρα τοῦ διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 25 Μαρτίου 1924 ὁρισθέντος χρόνου, μόλις δὲ τὴν 3 Ἰουνίου 1929 συνήρχοντο ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία εἰς κοινὴν συνεδρίαν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ πρώτου προέδρου, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐξελέγη διὰ ψήφων 259, ἔναντι 8 ψήφων, τὰς ὁποίας ἔλαβον ἄλλοι διάφοροι ὑποψήφιοι, καὶ 42 λευκῶν ψηφοδελτίων, ὁ ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης. Ἀλλὰ τὴν 9 Δεκεμβρίου 1929 παρῃτεῖτο οὗτος τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος καὶ τὴν 14 Δεκεμβρίου 1929 ἐξελέγετο διὰ ψήφων 257, ἔναντι 35 ψήφων, αἵτινες ἐδόθησαν εἰς διαφόρους ὑποψηφίους, καὶ 38 λευκῶν ψηφοδελτίων, ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ὁ Ἀλ. Ζαΐμης ὡς πρόεδρος τῆς δημοκρατίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Barthélemy*, Le rôle du pouvoir exécutif dans les Républiques moderne (1907).—*Levret*, Le President de la République (1913). - *Cleveland*, Presidential Problems (1904).—*Walther*, Den Staatshaupt in den Republiken (1907).—*Wandersleb*, Der Präsident in den Vereinigten Staaten von Nordamerika, in Frankreich und im Deutschen Reiche (1922).—*Dendias*, Le renforcement des pouvoirs du Chef de l'État dans la Démocratie parlementaire (1932).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— **πρόεδρος *ὑπουργικοῦ συμβουλίου*·** βλ. λ. *πρωθυπουργός*.

προειδοποίησις, *—εως* (ἡ)· ἐκ τῶν προτέρων, ἡ ἔγκαιρος εἰδοποίησις.

προειδοποιῶ (*—έω*)· εἰδοποιῶ ἐκ τῶν προτέρων, ἐγκαίρως.

προεικάζω· εἰκάζω, συμπεραίνω ἐκ τῶν προτέρων, προμαντεύω.

προεισαγωγὴ (ἡ)· προοιμιακὴ εἰσαγωγή, εἰσαγωγή.

προεισαγωγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀποτελῶν προεισαγωγήν, προκαταρκτικός: «προεισαγωγικὴ ἀνάκρισις»· ἄλλως *προανάκρισις*.

προεισόδιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· προεισαγωγικός, προκαταρκτικός.

προεισροὴ (ἡ) *[Μηχαν.]*. Ἡ εἴσοδος τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὸν κύλινδρον πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἐμβόλου εἰς τὸ νεκρὸν σημεῖον (βλ. *ἀτμομηχαναὶ* ἐμβολοφόροι).

προεισφορὰ (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Μία τῶν ἐκτάκτων προσόδων καὶ λειτουργιῶν τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, κατ' οὐσίαν διάφορος τῆς *εἰσφορᾶς*, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ 362 π. Χ., ἐπὶ ἄρχοντος Ναυσινίκου, μετεβλήθη ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως τῆς εἰσφορᾶς, ἐπιβληθέντος εἰς τοὺς τριακοσίους, τοὺς πλουσιωτάτους ἐκ τῶν τελούντων τὰ τέλη: α) νὰ προκαταβάλλωσιν εἰς τὸ δημόσιον τὸ σύνολον τῆς ὡρισμένης κατὰ συμμορίαν καὶ περιουσίαν ἑκάστου πολίτου τακτικῆς εἰσφορᾶς, προεισφέροντες καὶ τὴν ἰδικήν των μερίδα· β') νὰ εἰσπράττωσιν αὐτοί, οὐχὶ δὲ ὡς πρότερον ἡ πόλις, τὰς τῶν δημοτῶν καὶ τῶν ἐγκεκτημένων καὶ συμφώνως πρὸς τὸ διάγραμμα ὀφειλομένας εἰσφοράς. Ἡ εἴσπραξίς των αὕτη ἔφθανε μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ποσοῦ τοῦ ὑπολειπομένου ἀπὸ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ποσοῦ τῆς ἰδικῆς των εἰσφορᾶς ἀπὸ τοῦ ὑπ' αὐτῶν προκαταβληθέντος ὁλικοῦ ποσοῦ. Τὰς περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς προεισφορᾶς ἀντιδικίας τῶν πολιτῶν εἰσῆγον εἰς τὸ δικαστήριον οἱ στρατηγοί, οἵτινες ἐπεμελοῦντο τῆς ἐφαρμογῆς της καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, διὰ τὴν φρούρησιν τῆς ὁποίας μεγάλως ἐπεμελοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι. Ἄν τις, προκαταβαλὼν εἰς τὸ δημόσιον τὸ κατὰ προεισφορὰν ὡρισμένον εἰς ἑκάστην συμμορίαν ποσόν, δὲν ἔλαβε παρὰ τῶν λοιπῶν συμμοριτῶν τὸ ὑπ' αὐτῶν πληρωτέον, ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τοῦτο διὰ τῆς προεισφορᾶς δίκης, ἣν ἔκρινον οἱ στρατηγοί. Ἡ λῆψις τῶν οὕτω προκαταβληθέντων χρημάτων ἐλέγετο «προεισφορὰν κομίζεσθαι». Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

προεκβάλλω· ἐκβάλλω, ἐκτείνω περαιτέρω.

προεκβολὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ προεκβάλλειν, ἡ προέκτασις καὶ τὸ προεκβεβλημένον.

— *[Γυμν.]* Ὁ ὅρος *προεκβολὴ* σημαίνει τὴν μετάθεσιν τοῦ δεξιοῦ ἢ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους κατ' εὐθεῖαν ἐμπρὸς καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο μόνον ποδῶν ἀπὸ πτέρνης εἰς πτέρναν. Κατὰ τὴν μετάθεσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἀμφότερα τὰ σκέλη τηροῦνται ἐντελῶς τεταμένα. Ἡ προεκβολὴ γίνεται ὁμοίως καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω. Σ. Γ. Σ.

προεκκριματίνη (ἡ) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται οὐσία περιεχομένη εἰς τὴν βλεννομεμβρᾶναν τοῦ πυλωρικοῦ μέρους τοῦ στομάχου. Ἡ οὐσία αὕτη, ἀνήκουσα εἰς τὰ καλούμενα προένζυμα, εἶναι ἀδρανής, καθίσταται δὲ δραστική, μεταβαλλομένη εἰς τὴν δραστικὴν ἐκκριματίνην ἢ γαστρίνην διὰ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων οὐσιῶν. Κ. Γ. Μ.

προεκλέγω· ἐκλέγω ἐκ τῶν προτέρων.

προεκλογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρὸ τῆς ἐκλογῆς χρόνον: «προεκλογικαὶ ἐνέργειαι».

προεκροὴ (ἡ) *[Μηχαν.]*. Ἡ ἔξοδος τοῦ ἀτμοῦ ἐκ τοῦ κυλίνδρου πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἐμβόλου εἰς τὸ νεκρὸν σημεῖον (βλ. *ἀτμομηχαναὶ* ἐμβολοφόροι).

προέκτασις, *—εως* (ἡ)· ἡ περαιτέρω ἔκτασις, ἐπιμήκυνσις: «προέκτασις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς».

προέλασις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προελαύνειν, ἡ περαιτέρω πορεία, προχώρησις: «ἡ προέλασις εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος».

— *[Στρατηγ.] Προέλασις* καλεῖται ἡ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας προχώρησις διαφόρων μεγάλων μονάδων τοῦ στρατοῦ πρὸς ὡρισμένον ἀντικειμενικὸν σκοπόν, στρατηγικῆς πάντοτε ἐννοίας. Διαρκούσης τῆς προελάσεως δυνατὸν νὰ διεξάγωνται διάφοροι τακτικαὶ μάχαι. Ν. Θ. Κ.

προελαύνω, ἀόρ. *προήλασα*· ἐλαύνω περαιτέρω, προχωρῶ: «ὁ στρατὸς προελαύνει εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος».

προέλευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἀρχὴ ὁπόθεν τις ὁρμᾶται, ἔχει τὴν καταγωγήν του: «ἄνθρωπος ἀγνώστου προελεύσεως», «ἡ προέλευσίς του εἶναι ὕποπτος».

— **προέλευσις *ἐμπορευμάτων*** *[Ἐμπορ. Δίκ.]* *Τόπος προελεύσεως* ἑνὸς ἐμπορεύματος εἶναι ἡ χώρα, ἐν ᾗ τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο ἐγένετο ἀντικείμενον συναλλαγῆς μετὰ προορισμοῦ δι' Ἑλλάδα, *τόπος* δὲ *καταγωγῆς* εἶναι ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον συνελέγη τὸ ἐμπόρευμα, ἐὰν πρόκειται περὶ φυσικοῦ προϊόντος, ἢ ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον κατεσκευάσθη, ἐὰν πρόκειται περὶ βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἀπὸ δασμολογικῆς ἀπόψεως ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ τόπου προελεύσεως ἑνὸς ἐμπορεύματος ἀποβαίνει ἀπαραίτητος διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ πληρωτέου τελωνειακοῦ τέλους, δεδομένου ὅτι τὰ διάφορα κράτη, ἐν τῷ συμφέροντι τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν σχέσεων, καθορίζουσι διὰ τῶν συναπτομένων μεταξύ των ἐμπορικῶν συμβάσεων ἀμοιβαῖα συμβατικὰ ἢ διαφορικὰ τέλη ἠλαττωμένα ἢ ηὐξημένα, καὶ συνεπῶς, ἵνα τύχῃ τις τοῦ εὐεργετήματος τῶν ἠλαττωμένων δασμῶν, ὑποχρεοῦται ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἐμπόρευμα κατάγεται ἐκ τῆς χώρας, τῆς ὁποίας τὰ ἐμπορεύματα ἀπολαύουσι τοῦ εὐεργετήματος τούτου. Κατὰ τὴν ἡμετέραν τελωνειακὴν νομοθεσίαν, ἡ τοιαύτη ἀπόδειξις τῆς προελεύσεως τῶν ἐμπορευμάτων ἐξακριβοῦται δι' εἰδικῶν πιστοποιητικῶν, καλουμένων ***πιστοποιητικῶν προελεύσεως***. Κατὰ γενικὸν κανόνα ἁρμοδία ἀρχὴ κυρίως διὰ τὴν ἔκδοσιν πιστοποιητικῶν προελεύσεως, διεθνῶς ἀνεγνωρισμένη, εἶναι τὰ ἑκασταχοῦ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια. Ἐπίσης ὅμως ἔγκυρα πιστοποιητικὰ προελεύσεως ἐκδίδουσι καὶ αἱ ἑλληνικαὶ προξενικαὶ ἀρχαί, τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια καὶ αἱ ἀλλοδαπαὶ τελωνειακαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ τῆς περιφερείας, εἰς τὴν

Digitized by Google

ὁποίαν παρήχθησαν τὰ ἐμπορεύματα. Εἰδικῶς διὰ τὰ ἰταλικὰ ἐμπορεύματα ἐκδίδουσι πιστοποιητικὰ προελεύσεως τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια οἰκονομίας. Ἀντὶ πιστοποιητικοῦ προελεύσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ δήλωσις τοῦ ἐξαγωγέως βιομηχανικοῦ οἴκου ὅτι τὰ ἐμπορεύματα εἶναι παραγωγῆς τοῦ ἐργοστασίου του, βεβαιουμένης παρά τινος ἀρχῆς τῆς γνησιότητος τῆς ὑπογραφῆς τοῦ δηλοῦντος. Δὲν εἶναι ὅμως ἰσχυρὰ πιστοποιητικὰ οἴκων ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς ἀναλαμβανόντων τὰς μεταφοράς. Διὰ τὰ ἐμπορεύματα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς θέσιν πιστοποιητικοῦ προελεύσεως ἐπέχει ἡ ἐνώπιον συμβολαιογράφου συντασσομένη ἔνορκος δήλωσις περὶ παραγωγῆς τοῦ ἐμπορεύματος. Διὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα φθάνουν εἰς Ἑλλάδα οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ κατόπιν μεσολαβησάσης διαμετακομίσεως ἢ μεταφορτώσεως ἢ ἀποταμιεύσεως εἰς λιμένα ἢ ἐλευθέραν ζώνην, κείμενα ἐπὶ τρίτης τινὸς χώρας, ἐν ἐλλείψει πιστοποιητικοῦ ἐκδεδομένου ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταγωγῆς, δὲν ἀρκεῖ πιστοποιητικὸν τοῦ ἐπιμελητηρίου τοῦ τόπου τῆς διαμετακομίσεως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πιστοποιητικὸν τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς ἢ τῆς ἐλευθέρας ζώνης ἢ τοῦ ἐλευθέρου λιμένος τοῦ τόπου τῆς διαμετακομίσεως, ἐφόσον μόναι αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι ἁρμόδιαι νὰ γνωρίζωσι τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα διαμετεκομίσθησαν ὑπὸ τὴν παραφυλακήν των. Ὁμοίως δύνανται νὰ γίνωνται ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης δεκτὰ πιστοποιητικὰ τῶν ἑλληνικῶν προξενικῶν ἀρχῶν, βεβαιουσῶν, βάσει ἐξηκριβωμένων τελωνειακῶν στοιχείων, τὴν προέλευσιν τοῦ ἐμπορεύματος καὶ οὐχὶ τὸ γνήσιον ὑπογραφῶν ἀναρμοδίων ἱδρυμάτων. Ἐὰν ὅμως τὸ ἐμπόρευμα ὑπέστη ἐπεξεργασίαν ἐν ἄλλῃ χώρᾳ τῆς παραγωγῆς του, κατὰ τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ παραχθῇ νέον εἶδος ἐκ ταύτης ἢ ν' αὐξήσῃ ἡ ἀξία του κατὰ ποσοστὸν ἀνώτερον τῶν 25 %, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν πλέον ὁ τόπος τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς του, ἀλλ' ὁ τόπος τῆς ἐπεξεργασίας, τῆς τοιαύτης αὐξήσεως τῆς ἀξίας ἢ τῆς μετατροπῆς πιστοποιουμένης ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας κατὰ τόπον ἑλληνικῆς προξενικῆς ἀρχῆς ἢ ξένης κρατικῆς καθαρῶς ἀρχῆς. Τῶν κανόνων τούτων ἐξαιροῦνται τὰ ἐμπορεύματα ἀρχικῆς καταγωγῆς ἀγγλικῶν ἀποικιῶν ἢ κτήσεων, ἅτινα κομίζονται εἰς Ἑλλάδα κατόπιν διαμετακομίσεως ἢ μεταφορτώσεως δι' ἀγγλικῶν λιμένων τῆς εὐρωπαϊκῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀρκεῖ πιστοποιητικὸν προελεύσεως τῶν ἀγγλικῶν ἐπιμελητηρίων Λονδίνου, Μάντσεστερ, Birmingham, Bradford, Glascow, Huddersfields, Hull, Leeds, Leicester, Liverpool, North Staffordshire, Nottingham, Preston καὶ Sheffield. Ἐμπορεύματα κομιζόμενα εἰς τὴν ἐλευθέραν ζώνην Θεσσαλονίκης, ἑλληνικὴν καὶ σερβικήν, καὶ ἐκεῖθεν ἀποστελλόμενα εἰς τὰ διάφορα ἑλληνικὰ τελωνεῖα, δύνανται νὰ συνοδεύωνται ἐγκύρως ὑπὸ πιστοποιητικῶν τῆς οἰκείας ἐλευθέρας ζώνης. Ἐξαιρετικῶς ἡ συμβατικὴ προέλευσις κτηνῶν ἐν γένει καὶ ποιμνίων δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν ὑγειονομικῶν πιστοποιητικῶν, τῶν συνοδευόντων ταῦτα, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται εἰδικὸν πιστοποιητικὸν προελεύσεως. Παραλλήλως τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα ἢ τὰ ὁπωσδήποτε δι' Ἑλλάδος διαμετακομιζόμενα προϊόντα, τὰ προωρισμένα δι' ἐξαγωγὴν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δέον νὰ ἐφοδιάζωνται ὑπὸ πιστοποιητικῶν ἀποδεικνυόντων τὴν ἑλληνικήν των καταγωγὴν ἢ τὴν ἀρχικήν των τοιαύτην, ἅτινα ἁρμόδιαι νὰ ἐκδίδωσι εἶναι αἱ ἑξῆς ἀρχαί: τὰ ἑλληνικὰ τελωνεῖα, αἱ ἑλληνικαὶ ἐλεύθεραι ζῶναι, τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, οἱ ἐξαγωγικοὶ βιομηχανικοὶ οἶκοι, ἐπικυρουμένων τῶν ὑπογραφῶν των παρά τινος ἀρχῆς, τὰ γραφεῖα προστασίας τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ διὰ τὰ καπνά. Ἐξαιρετικῶς διὰ τὰ ἐμπορεύματα ἐκεῖνα, ἅτινα ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὴν εἰδικότητα τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς των ἢ μονοπώλιον χώρας τινός, ἐν ἀδυναμίᾳ καταθέσεως ἢ ἐν ἐλλείψει πιστοποιητικοῦ προελεύσεως δύναται ἡ τελωνειακὴ ἀρχὴ νὰ βεβαιώνῃ τὴν συμβατικὴν παραγωγὴν τούτων διὰ πράξεως συντασσομένης ἐπὶ τῆς διασαφήσεως. Σήματα γνωστά, ἐγκεκριμένα καὶ ἀναμφισβητήτου γνησιότητος, ἀντικαθιστοῦν πλήρως τὰ πιστοποιητικὰ παραγωγῆς. Τὰ ταχυδρομικὰ δέματα εἰκάζονται περιέχοντα ἀντικείμενα καταγωγῆς τοῦ τόπου ὅθεν ταχυδρομοῦνται, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης διατυπώσεως. Τὸ μεταξὺ τῶν ἀποσκευῶν τῶν ἐπιβατῶν δασμολογήσιμα εἴδη θεωροῦνται προελεύσεως τοῦ τόπου, ὅθεν προέρχεται ὁ ἐπιβάτης, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως, ὅταν ὀφθαλγοφανῶς φαίνεται ἡ ἀκριβὴς προέλευσις αὐτῶν.

Τύποι ὡρισμένοι τῶν πιστοποιητικῶν προελεύσεως δὲν ὑπάρχουσι, δέον ὅμως ταῦτα ν' ἀναγράφωσι ῥητῶς τὸ κράτος καταγωγῆς ἢ παραγωγῆς τοῦ ἐμπορεύματος, τὸ εἶδος καὶ τὸ βάρος μικτὸν καὶ καθαρόν, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ διακριτικὰ σημεῖα τῶν κιβωτίων, δεμάτων ἢ δοχείων, ἐν οἷς περιέχονται, τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ παραλήπτου αὐτῶν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀτμοπλοίου, δι' οὗ κομίζονται εἰς Ἑλλάδα, πρὸς δέ, ἐφόσον προέρχονται ἐκ προσωρινῶν τελωνειακῶν ἀποθηκῶν ἢ τῶν ἀποθηκῶν ἀποταμιεύσεως τρίτης χώρας, ῥητὴν μνείαν τῆς τοιαύτης προελεύσεώς των. Ἐξαιρετικῶς τὰ πιστοποιητικὰ προελεύσεως εἶναι ἀπαιτητὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταθέσεως τῆς διασαφήσεως, πρὸς ἣν προσαρτῶνται, εἴτε τὸ ἐμπόρευμα εἰσάγεται ἀμέσως πρὸς ἀνάλωσιν, εἴτε τίθεται εἰς ἀποταμίευσιν, ἀδιακρίτως τοῦ μεταφορικοῦ μέσου δι' οὗ κομίζεται. Μόνον εἰς περίπτωσιν δικαιολογημένης ἀδυναμίας προσαγωγῆς αὐτῶν κατὰ τὸν τελωνισμὸν παρέχεται ὑπὸ τοῦ τελωνείου δίμηνος ἀνατρεπτικὴ προθεσμία, παρακατατιθεμένης ὅμως, μέχρι τῆς προσαγωγῆς, τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ἢ συμβατικοῦ δασμοῦ. Ἡ μὴ προσαγωγὴ πιστοποιητικῶν προελεύσεως κατὰ τὰ ὡς ἄνω ἐκτιθέμενα συνεπάγεται τὴν καταστολὴν τῶν κατὰ τὸ δασμολόγιον μεγίστων δασμῶν ἀντὶ τῶν συμβατικῶν (νόμος 4607).

Αἱ περὶ ἐξακριβώσεως τοῦ τόπου προελεύσεως τῶν ἐμπορευμάτων διατάξεις εἰσήχθησαν παρ' ἡμῖν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἐν Γενεύῃ ὑπογραφείσης τῇ 3 Νοεμβρίου 1923 διεθνοῦς συμβάσεως περὶ ἁπλοποιήσεως τῶν τελωνειακῶν διατυπώσεων (νόμος 3379).

Εἰδικώτερον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν βεβαίωσιν τοῦ εἰσπρακτέου δημοτικοῦ φόρου, ἡ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προέλευσις ἐμπορευμάτων φορτωθέντων διὰ τὴν εἰς τὸν δῆμον μεταφορὰν ἐν τόπῳ ἔνθα ἑδρεύει ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἐπιμελητήριον ἀποδεικνύεται διὰ τῆς προσαγωγῆς πιστοποιητικοῦ αὐτοῦ. Ἐάν, ἐκτὸς τῆς ὡς ἄνω περιπτώσεως ἢ μὴ προσαγομένου τοῦ ὡς ἄνω πιστοποιητικοῦ, ἐγερθῇ ἀμφισβήτησις μεταξὺ τοῦ παραλήπτου καὶ τοῦ εἰσπράκτορος ἢ ἐνοικιαστοῦ περὶ τῆς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προελεύσεως τῶν μεταφερομένων πραγμάτων, ἀποφαίνεται ἀνεκκλήτως καὶ ἀμετακλήτως ἐν Πειραιεῖ μέν, Θεσσαλονίκῃ, Πάτραις καὶ Χανίοις ἡ παρὰ τοῖς τελωνείοις τούτοις λειτουργοῦσα ἐπιτροπὴ τῶν τελωνειακῶν ἀμφισβητήσεων, ἐν Ἀθήναις δὲ ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἐπὶ τῶν τελωνειακῶν ἀμφισβητήσεων ἀνωτάτης ἐπιτροπῆς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ χώρᾳ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ τελώνου τῆς περιφερείας, ἑνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ οἰκείου δήμου καὶ τοῦ προέδρου τοῦ ἐν τῷ δήμῳ ἑδρεύοντος ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ ἐπιμελητηρίου. Ἡ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ διατάξῃ καὶ πραγματογνωμοσύνην. Δυνάμει τῶν ὑφισταμένων ἐμπορικῶν συμβάσεων, θεωροῦνται συμβατικά, ἀπολαύοντα τῶν ἐλαχίστων δασμῶν, μετὰ τῆς ῥήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους, τὰ ἐμπορεύματα, ὧν προέλευσις εἶναι αἱ ἑξῆς χῶραι: Ἀγγλία μετὰ τῆς Βορείου Ἰρλανδίας, Ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, Ἰνδίαι Βρεττανικαί, Νέα Ζηλανδία, Νέα Γῆ, Ἀγγλικαὶ ἀποικίαι καὶ κτήσεις προσχωρήσασαι εἰς τὴν ἑλληνοαγγλικὴν συνθήκην ἐμπορίου, Κεϋλάνη, Στενὰ Μαλάκας, Μάλτα. Κύπρος, Ἅγιος Μαυρίκιος, Παλαιστίνη, Γαμβία, Νῆσοι Σεϊχέλλαι, Ἁγία Ἑλένη, Νῆσοι Φάλκλαντ, Νιγερία, Χρυσῆ Ἀκτή, Σιέρρα-Λεόνε, Βόρειον Βόρνεο, Τρινιτὲ καὶ Τομπογκά, Ἰαμαϊκή, Χόνγκ-Κόνγκ, Ἀλβανία, Αἴγυπτος, Ἀβησσυνία, Ἀργεντινή, Αὐστρία, Βέλγιον, Γαλλία, Γαλλικαὶ ἀποικίαι, Γερμανία, Δανία, Δάντσιγ (τὰ ἐμπορεύματα παραγωγῆς του ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ πολωνικά· τὰ δι' αὐτοῦ διαμετακομιζόμενα ἄλλων κρατῶν ἀκολουθοῦσι τὴν ἐθνικότητα τῶν κρατῶν τούτων), Ἑλβετία, Ἐσθονία, Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Ἰαπωνία, Ἰταλία, ἰταλικαὶ ἀποικίαι, προτεκτοράτα καὶ ζῶναι ἐπιρροῆς, Ἰσλανδία, Κάτω Χῶραι, ὁλλανδικαὶ ἀποικίαι, Λεττονία, Λιχτενστάϊν, Λουξεμβοῦργον, Νορβηγία, Οὐγγαρία, Περσία, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαυΐα, Σουδὰν ἀγγλοαιγυπτιακόν, ἐφ' οὗ ἐπεκτείνεται συμβατικὸν καθεστώς, Σουηδία, Τουρκία, Τσεχοσλοβακία, Φινλανδία. Μὴ συμβατικὰ δέ: αἱ ἱσπανικαὶ καὶ πορτογγαλικαί, αἱ βουλγαρικαὶ ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου 1930, αἱ κινεζικαί, καναδικαί, αὐστραλιαναί, αἱ προελεύσεις ὅλων τῶν δημοκρατιῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ αἱ τῶν βρεττανικῶν κτήσεων τῶν μὴ προσχωρησασῶν εἰς τὴν ἑλληνοαιγυπτιακὴν σύμβασιν. Διὰ τὰ σιτηρὰ καὶ ὄσπρια, ὁθενδήποτε προερχόμενα, ἐφαρμόζεται ὁ ἐλάχιστος δασμός, δυνάμει εἰδικοῦ διατάγματος (12 Ἰανουαρίου 1926) ὡς καὶ διὰ τὰ δεψικὰ ἐκχυλίσματα ἐκ μιμόζης, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν νοτιοαφρικανικῶν κτήσεων. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

προέλκω, *ἀόρ. προείλκυσα·* ἕλκω, σύρω τι πρὸς τὰ ἔξω· || ναυτ., μεθορμίζω ἢ ἐξορμίζω πλοῖον οὐχὶ διὰ τῶν κινητηρίων του μηχανῶν ἢ διὰ ῥυμουλκίας, ἀλλὰ δι' ἕλξεως σχοινίων (τόνων) προσδενομένων εἰς δέστρας ἢ ἄλλα σταθερὰ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς σημεῖα ἢ εἰς ἀγκυρίους ἁλύσεις ἠγκυροβολημένων πλοίων· κοιν. «σηκώνω τὸ καράβι μὲ τόνους». Σ. Ε. Λ.

προελληνικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προέλληνας, εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς κατοικήσαντας τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν αὐτῇ τῶν ἑλληνικῶν φύλων: «μνημεῖα προελληνικά», «εἰς χρόνους προελληνικούς».

προέμβασμα (τὸ) *[Ναυτ. Πυροβ.].* Τεμάχιον κυκλικὸν ξύλινον ἢ ἐκ πεπιεσμένου στυπείου, ὅπερ εἰς τὰ παλαιὰ λεῖα ἐμπροσθογεμῆ ἐπινήϊα πυροβόλα παρενεβάλλετο μετὰ σακκιδίου γομώσεως καὶ κερματοδόκης ἢ βολιδοθήκης. Σ. Ε. Λ.

προεμβάτης (ὁ)· ἀρχ., ὁ πρῶτος εἰσπηδῶν εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον κατὰ τὴν ἐμβολήν.

προέμβολος (ὁ)· ἀρχ., ἡ ἄκρα τοῦ ἐμβόλου πολεμικοῦ πλοίου, ἥτις ἦτο μεταλλικὴ ἢ διὰ μετάλλου περιβεβλημένη· ἐλέγετο καὶ *προεμβόλιον* καὶ *προεμβολίς.* Σ. Ε. Λ.

προέμβρυον (τὸ) *[Βοτ.].* Καλεῖται οὕτω τὸ σῶμα, ὅπερ διαμορφοῦται ἐντὸς τῆς σπερματικῆς βλάστης τῶν γυμνοσπέρμων καὶ ἀγγειοσπέρμων δι' ἀλλεπαλλήλων ὁριζοντίων κυτταροτομιῶν τοῦ ᾠοκυττάρου μετὰ τὴν γονιμοποίησίν του. Τὸ ἀκραῖον κύτταρον τοῦ προεμβρύου ἐξελίσσεται καὶ τόπιν εἰς τὸ ἔμβρυον, ἐνῷ τὰ πρὸς τὴν βάσιν αὐτοῦ παράγουσι τὸν ἐμβρυοφόρον. Γ. Ν. Β.

προέμπτωσις *Σελήνης.* Οὕτως ὀνομάζουν οἱ χρονολόγοι τὴν πραγματικὴν ὑπεροχὴν τῶν 235 σεληνιακῶν μηνῶν ὑπὲρ τὰ 19 ἡλιακὰ ἔτη, ἅτινα δέχεται ἴσης διαρκείας ἡ δεκαεννεαετηρὶς τοῦ Μέτωνος, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησαν οἱ νεώτεροι Ἑβραῖοι ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ οἱ Χριστιανοὶ χάριν τοῦ λογισμοῦ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν δεκαεννεαετηρίδα ταύτην ὁ κύκλος ἀποτελεῖται ἐξ ἡμερῶν 6940. Πραγματικῶς ὅμως ἔχομεν: 29 ἡμ., 530589×235—365 ἡμ., 244417 × 19 =0 ἡμ., 086292, οἱ δὲ γρηγοριανοί: 29 ἡμ., 530589 ×235—365 ἡμ., 2425×19=0 ἡμ., 080915. Ἡ διαφορὰ αὕτη λέγεται *προέμπτωσις.* Γ. Λ. Α.

προεμπειρικός, *—ή, —όν·* ὁ ἄσχετος πρὸς τὴν ἐμπειρίαν, ὁ πρὸ πάσης πείρας, ὁ ἀνήκων εἰς τὸν καθαρὸν λόγον, a priori, προτερόδοξος, οἷον ὁ χρόνος καὶ ὁ χῶρος.

προένζυμα (τά). Καλοῦνται οὕτω γενικῶς αἱ μὴ ἐνεργοὶ μορφαὶ τῶν διαφόρων πρωτεολυτικῶν ἐνζύμων τῶν εὑρισκομένων ἐντὸς τῶν ἀδένων τῆς πέψεως. Αἱ ἀδρανεῖς αὗται μορφαὶ τῶν προενζύμων καθίστανται δραστικαὶ διὰ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων σωμάτων καὶ ἰδίᾳ ἀραιῶν διαλυμάτων ὀξέων. Οὕτως ἡ πεψίνη, ἡ τρυψίνη καὶ τὸ αὐτολυτικὸν ἔνζυμον ἐντὸς τῶν κυττάρων τῶν ἀδένων εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀδρανῆ κατάστασιν τῶν προενζύμων. Διὰ τὰ σακχαρολυτικὰ ἔνζυμα δὲν ἔχει πιστοποιηθῆ προενζυματικὴ κατάστασις. Τὰ ἔνζυμα δύνανται νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἐκ τῶν ἐνζύμων καὶ τῶν λευκωματοσωμάτων τῶν ἱστῶν καὶ νὰ ληφθῶσιν εἰς καθαρὰν κατάστασιν. Ταῦτα δεικνύουν ἰδιότητάς τινας τῶν ἐνζύμων. Ἐὰν τὸ ἔκκριμα τῶν ἀδένων τῆς πεψίνης περιέχῃ ἤδη ἕτοιμον ἔνζυμον, τὸ καθαρὸν ἔκκριμα τοῦ παγκρέατος εἶναι ἀδρανὲς τρυπτικῶς, καθίσταται δὲ ἐνεργὸν διὰ τῆς προσθήκης γαστρικοῦ χυμοῦ, χυλοῦ λευκοκυττάρων, ἐκχυλίσματος τῆς βλεννομεμβράνης τοῦ ἐντέρου ἢ μικρῶν ποσοτήτων ἐκκριμάτων. Τὰ σώματα ταῦτα, ἐνῷ εἶναι ἐνεργὰ διὰ τὴν προτρυψίνην, διὰ τὴν προπεψίνην εἶναι ἀδρανῆ. Τὸ δραστικὸν συστατικὸν τῶν σωμάτων αὐτῶν καλεῖται *ἐντεροκινάση.* Κ. Γ. Μ.

προεξάγω, *ἀόρ. προεξήγαγον —προεξήχθην,* παθ. μετχ. *προεξηγμένος·* ἐξάγω ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ ἄλλης ἐνεργείας ἢ χρόνου: «τὰ προεξηγμένα ἐμπορεύματα».

προεξάρχω· πρῶτος κάμνω ἀρχήν· || εἶμαι ἐπὶ κεφαλῆς, ὁ προηγούμενος: «ὁ προεξάρχων τοῦ χοροῦ» ποῦ σύρει τὸν χορόν.

προεξέλεγξις, *—εως* (ἡ)· ἐξέλεγξις ἐκ τῶν προτέρων, προκαταρκτικὸς ἔλεγχος.

προεξέχω· ἐξέχω πρὸς τὰ ἐμπρός, προέχω: «τὸ γεῖσον προεξέχει».

προεξόφλησις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρὸ τῆς λήξεως ἐξόφλησις, οἷον χρέους, γραμματίου κ.τ.τ.· || «προεξόφλησις μισθοῦ» ἡ εἴσπραξις τοῦ μισθοῦ μὴ δεδουλευμένου.

—*[Ἐμπορ.] Προεξόφλησις* εἶναι ἐξόφλησις ποσοῦ πρὸ τῆς λήξεώς του, ἤτοι πρὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν εἶναι τοῦτο πληρωτέον. Ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ἡ προεξόφλησις εἶναι ἀντικατάστασις ποσοῦ πληρωτέου κατά τινα χρόνον δι' ἄλλου ποσοῦ ἰσοδυνάμου πληρωτέου προγενεστέρως. Ἐν τῇ μαθηματικῇ τὸ προεξωφλημένον ποσὸν καλεῖται *ὀνομαστικὴ* ἢ *μέλλουσα* ἀξία, τὸ ποσὸν ὅπερ πληρώνεται προγενεστέρως καὶ ἀντικαθιστᾷ οἰκονομικῶς τὴν μέλλουσαν ἀξίαν *πραγματικὴ* ἢ *παροῦσα* ἀξία, καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ ὀνομαστικῆς καὶ πραγματικῆς ἀξίας *προεξόφλημα.* Ἄλλοτε ἥ τε προεξόφλησις καὶ τὸ προεξόφλημα ἐκαλοῦντο *ὑφαίρεσις.*

Κατὰ τὴν προεξόφλησιν ποσοῦ τινος ὑπάρχουσι τρία πρόσωπα: ὁ ὀφειλέτης, ὅστις ὀφείλει τὴν μέλλουσαν ἀξίαν, ὁ πιστωτής, ὅστις ἔχει νὰ λάβῃ τὴν μέλλουσαν ἀξίαν, καὶ ὁ προεξοφλητής, ὅστις πληρώνει εἰς τὸν πιστωτὴν τὴν παροῦσαν ἀξίαν, ἵνα λάβῃ τὴν μέλλουσαν. Προεξοφλητὴς δύναται νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ὀφειλέτης. Ἡ ὀνομαστικὴ

Digitized by Google

καὶ ἡ πραγματικὴ ἀξία δέον νὰ ὦσιν οἰκονομικῶς ἰσοδύναμοι, συνεπῶς δέον ἡ πραγματικὴ νὰ εἶναι μικροτέρα τῆς ὀνομαστικῆς κατὰ τὸν τόκον τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχουσι τριῶν εἰδῶν προεξοφλήσεις: α) ἐπὶ *ἀνατοκισμῷ*, καθ' ἣν παροῦσα ἀξία εἶναι ἡ ἐπ' ἀνατοκισμῷ δι' ἀρνητικὸν χρόνον ἀξία τῆς μελλούσης, β) ἐπὶ *ἁπλῷ τόκῳ*, ἥτις εἶναι δύο εἰδῶν: *ἐξωτερική*, καθ' ἣν τὸ προεξόφλημα εἶναι ὁ τόκος τῆς μελλούσης ἀξίας, καὶ *ἐσωτερική*, καθ' ἣν τὸ προεξόφλημα εἶναι ὁ τόκος τῆς παρούσης ἀξίας.

Τὸ προεξόφλημα κατὰ τοὺς τρεῖς τούτους τρόπους διαφέρει. Τὸ ἐπὶ ἁπλῷ τόκῳ ἐξωτερικῶς προεξόφλημα εἶναι πάντοτε μεγαλύτερον τῶν δύο ἄλλων. Τὸ ἐπὶ ἀνατοκισμῷ προεξόφλημα εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἐπὶ ἁπλῷ τόκῳ ἐσωτερικῶς τοιούτου, ὅταν ὁ χρόνος εἶναι μεγαλύτερος τῆς 1 χρονικῆς μονάδος, καὶ μικρότερον, ὅταν ὁ χρόνος εἶναι μικρότερος τῆς 1 χρονικῆς μονάδος. Ἡ ἐπ' ἀνατοκισμῷ προεξόφλησις ἐφαρμόζεται εἰς τὰς μακροπροθέσμους οἰκονομικὰς πράξεις, ἤτοι τὰς δ ακείας πολλῶν χρονικῶν μονάδων, ἡ ἐξωτερικὴ προεξόφλησις, ὅταν ἡ ὀνομαστικὴ ἀξία εἶναι μικρὰ καὶ ὁ χρόνος ἐπίσης καὶ δὴ μέχρι συνήθως 3 μηνῶν, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τοιαύτη, ὅταν δὲν ἐφαρμόζεται ὁ ἀνατοκισμὸς καὶ ὁ χρόνος, ἢ ἡ ὀνομαστικὴ ἀξία εἶναι μεγάλα. Δίκαιο ἔρα εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ ἐπὶ ἀνατοκισμῷ, εἶτα δὲ ἡ ἐσωτερικὴ προεξόφλησις. Ἡ ἐξωτερικὴ προεξόφλησις εἶναι ἄδικος καὶ ἐφαρμοζομένη διὰ μεγάλον χρόνον δύναται νὰ δώσῃ προεξόφλημα ἴσον καὶ ἀνώτερον τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι εὔκολος εἰς τὰς πράξεις, ἐφαρμόζεται διὰ μικρὸν χρόνον καὶ μικρὰ ποσὰ εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς.

Ἀπὸ μαθηματικῆς ἀπόψεως, ἐὰν παραστήσωμεν διὰ Κ τὴν μέλλουσαν ἀξίαν, διὰ Α τὴν παροῦσαν, διὰ Ε τὸ προεξόφλημα, διὰ i τὸ ἐπιτόκιον, λογιζόμενον ὡς τόκος 1 νομισματικῆς μονάδος διὰ 1 χρονικὴν περίοδον, καὶ διὰ n τὸ πλῆθος τῶν χρονικῶν περιόδων, θὰ ἔχωμεν:

1) Προεξόφλησις ἐπ' ἀνατοκισμῷ:

$$A=K\,(1+i)^{-n} \quad \text{ἄρα} \quad E=K-K\,(1+i)^{-n}$$

2) Ἐξωτερικὴ προεξόφλησις ἐπὶ ἁπλῷ τόκῳ:

$$E=K\,ni$$

Ἐὰν ὁ χρόνος εἶναι ν ἡμέραι, τότε εὐχρηστότερος ὁ τύπος:

$$E=Ki\,\frac{\nu}{365}$$

3) Ἐσωτερικὴ προεξόφλησις ἐπὶ ἁπλῷ τόκῳ:

$$A+A\,ni=K, \quad \text{ἐξ ἧς} \quad A=\frac{K}{1+ni}$$

$$\text{ἄρα:} \qquad E=\frac{Kni}{1+ni}$$

Καὶ προκειμένου περὶ ἡμερῶν: $E=\dfrac{K\nu i}{365+\nu i}$

Ἡ βασικὴ ἐξίσωσις, δι' ἧς λύονται πάντα τὰ προβλήματα τῆς προεξοφλήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἀπόψεως, εἶναι: $K=A+E$.

Προεξοφλητικὸν ἐπιτόκιον συνήθως καλεῖται τὸ ἐπ' ἀνατοκισμῷ προεξόφλημα 1 νομισματικῆς μονάδος ἐπὶ 1 χρονικὴν περίοδον καὶ παρίσταται τοῦτο συνήθως διὰ d. Ἤτοι:

$$d=1-(1+i)^{-1}=1-\frac{1}{1+i}=\frac{i}{1+i}$$

Ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ἡ προεξόφλησις ἐφαρμόζεται εὐρύτατα εἰς τὰς συναλλαγματικὰς καὶ γραμμάτια εἰς διαταγήν, ἢ κοινῶς εἰς τὰ ἐμπορικὰ γραμμάτια. Ἡ προεξόφλησις ἐμπορικῶν γραμματίων εἶναι πρᾶξις βραχυπρόθεσμος, συνήθης διὰ χρόνον μέχρις 90 ἡμερῶν, σπανιωτέρα διὰ χρόνον μέχρις 120 ἡμερῶν καὶ λίαν σπανίως γινομένη διὰ χρόνον μεγαλύτερον τοῦ ἔτους. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος προεξοφλεῖ ἐμπορικὰ γραμμάτια τὸ πολὺ μέχρις 90 ἡμερῶν λήξεως.

Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ ὁρίζει, ἀναλόγως τῆς χρηματικῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς, ἓν ἐπιτόκιον προεξοφλήσεως, τὸ αὐτὸ δι' ὅλους, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐπιτοκίου ἐν ταῖς λοιπαῖς συναλλαγαῖς. Οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς γίνονται αἱ προεξοφλήσεις συναλλαγματικῶν καὶ γραμματίων παρὰ ἐκδοτικῶν τραπεζῶν, διαφέρουσι κατὰ τραπέζας. Κανὼν γενικὸς δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ συνήθως αὗται προεξοφλοῦσι τοιαῦτας ἠγγυημένας διὰ δύο ἐν συνόλῳ ὑπογραφῶν, τῆς φερεγγυότητος τῶν ὁποίων κριτὴς εἶναι ἡ τράπεζα. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀπαιτεῖ μίαν ὑπογραφὴν πιστούχου αὐτῆς καὶ μίαν ἑτέραν φερεγγύου κατ' ἀπόλυτον αὐτῆς κρίσιν.

Πλὴν τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν καὶ αἱ λοιπαὶ τράπεζαι, τὰ διάφορα τραπεζιτικὰ γραφεῖα καὶ ἰδιῶται ἐνεργοῦσι προεξοφλήσεις, ἀρκούμενοι συνήθως εἰς δύο ὑπογραφὰς φερεγγύους κατὰ τὴν κρίσιν των, ἐπὶ ἐπιτοκίῳ κατὰ κανόνα ἀνωτέρῳ τοῦ παρὰ τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν ὁριζομένου ὡς ἐπισήμου. Οὗτοι δύνανται συνοπισθογραφοῦντες, ἤτοι ἐγγυώμενοι, τὰ εἰς χεῖράς των ἐκ προεξοφλήσεως γραμμάτια, νὰ τὰ ἀναπροεξοφλήσωσι παρὰ ταῖς ἐκδοτικαῖς τραπέζαις ἐπὶ ἐπιτοκίῳ κατὰ κανόνα ἥσσονι τοῦ καθωρισμένου διὰ τὸ κοινόν. Σημειωτέον ὅτι αἱ ἐκδοτικαὶ τράπεζαι, ἔχουσαι τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων, δίδουσι κατὰ τὴν προεξόφλησιν τραπεζογραμμάτια καὶ κερδίζουσιν οὕτω ὁλόκληρον τὸ εἰσπραττόμενον προεξόφλημα, ἐξ οὗ πραγματοποιοῦσι καὶ μεγάλα κέρδη, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ τράπεζαι διδουσι τραπεζογραμμάτια, ἅτινα εἶναι τὰ ὡς κεφάλαιά των ἢ ὡς καταθέσεις τοῦ κοινοῦ παρ' αὐταῖς κατατεθειμένα, καὶ συνεπῶς τὸ εἰσπραττόμενον προεξόφλημα εἶναι ὁ τόκος τῶν κεφαλαίων των. Αἱ τράπεζαι αὗται, ἐφ' ὅσον θέλουσι νὰ εὐρύνωσι τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν των, καταφεύγουσιν εἰς τὴν ἀναπροεξόφλησιν (réescompte), ἀρκούμεναι εἰς τὸ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπιτοκίων κέρδος.

Προεξοφλήσεις ἐπικίνδυνοι διὰ τὰς τραπέζας εἶναι αἱ προεξοφλήσεις συναλλαγματικῶν καὶ γραμματίων μὴ στηριζομένων ἐπὶ πραγματικῆς ἐμπορικῆς πράξεως (effets en l'air), ὡς καὶ γραμματίων ἀρεσκείας (effets de complaisance) καλουμένων. Τὰ γραμμάτια ἀρεσκείας ἐκδίδονται ὡς ἑξῆς: ὁ Χ, ἔχων ἀνάγκην χρημάτων, συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Υ καὶ ἐκδίδει ἐπ' αὐτοῦ συναλλαγματικήν, ἣν ὁ Υ ἀποδέχεται, καὶ ὁ Χ προεξοφλεῖ καὶ λαμβάνει χρήματα· ὀλίγον πρὸ τῆς λήξεως τῆς συναλλαγματικῆς ταύτης ὁ Υ ἐκδίδει ἐπὶ τοῦ Χ συναλλαγματικήν, ὁ Χ ἀποδέχεται ταύτην, ὁ Υ τὴν προεξοφλεῖ καὶ πληρώνει τὴν ἀρχικὴν κ.ο.κ. Τὰ συνήθη χαρακτηριστικὰ τούτων εἶναι λῆξις μακροπρόθεσμος, ποσὰ στρογγύλα καὶ προεξόφλησις ἅμα τῇ ἐκδόσει των. Τὰ μᾶλλον ἠγγυημένα γραμμάτια εἶναι τὰ φέροντα ὑπογραφὴν μιᾶς τραπέζης.

Ἡ προεξόφλησις τῶν γραμματίων παρὰ τῶν ληπτῶν γίνεται καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον τῆς ἀποφυγῆς τῶν μεριμνῶν, ἃς παρέχει ἡ εἴσπραξις των· ἀντί, δηλαδή, νὰ μεταβῇ ὁ λήπτης εἰς ἑτέραν πόλιν πρὸς εἴσπραξιν μιᾶς συναλλαγματικῆς, προεξοφλεῖ ταύτην παρά τινι τραπέζῃ, ἥτις διὰ τοῦ ὑποκαταστήματός της ἢ τοῦ πράκτορός της τὴν εἰσπράττει, καὶ οὕτω ὁ λογαριασμὸς μεταξὺ πληρωτοῦ καὶ λήπτου τακτοποιεῖται μὲ μικρὰν προμήθειαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς μετακινήσεως χρηματικοῦ ποσοῦ καὶ συνηθέστατα δι' ἁπλῆς λογιστικῆς πράξεως. Τὸ μέτρον τοῦτο, παρέχον εὐκολίαν διὰ γραμμάτια εἰσπρακτέα ἐντὸς ἑνὸς κράτους, ἀποτελεῖ ἀναπόδραστον ἀνάγκην διὰ γραμμάτια εἰσπρακτέα ἐπὶ χωρῶν μεμακρυσμένων, ἤτοι διὰ γραμμάτια μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, Ἄπω Ἀνατολῆς, Αὐστραλίας κλπ., ὅπου αἱ ἀποστάσεις ἀπαιτοῦσι χρόνον καὶ δαπάνην. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην αἱ προεξοφλήσεις γίνονται ὑπὸ εἰδικῶν συνήθως τραπεζῶν (Banques d' exportation), ἐχουσῶν ὑποκαταστήματα καὶ ἀντιπροσώπους ἁπανταχοῦ σχεδὸν τοῦ κόσμου. Ἡ λῆξις τῶν συναλλαγματικῶν τούτων εἶναι μέχρις 9 μηνῶν, αἱ δὲ συναλλαγματικαὶ εἶναι ἠγγυημέναι διὰ φορτωτικῶν καὶ ἀσφαλιστηρίων συμβολαίων καὶ ἐκδίδονται εἰς δύο ἢ τρία ἀντίτυπα ἠριθμημένα, ὧν τὸ ἓν καὶ ἐνίοτε τὰ δύο στέλλονται εἰς τὸν τόπον τῆς πληρωμῆς πρὸς ἀποδοχὴν παρὰ τοῦ ὀφειλέτου, τὸ δὲ ἕτερον προεξοφλούμενον κυκλοφορεῖ. Ἡ πληρωμὴ γίνεται ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν λῆξιν παρουσιάσει τοῦ γενομένου ἀποδεκτοῦ καὶ τοῦ κυκλοφοροῦντος. Ἡ ἀποστολὴ πρὸς ἀποδοχὴν εἶναι ἀπαραίτητος, ὅταν ἀντὶ χρονολογίας πληρωμῆς τίθεται ὁ ὅρος «μετὰ τόσον χρόνον ἀπὸ τῆς παρουσιάσεως».

Αἱ τράπεζαι κατὰ τὴν προεξόφλησιν, πλὴν τοῦ προεξοφλήματος, ὅπερ κρατοῦσιν, ὑπολογίζουσι συνήθως καὶ ποσόν τι ἐπὶ πλέον ὡς προμήθειαν, λόγῳ τῆς εὐκολίας, ἣν παρέχουσι τῷ πελάτῃ διαθέτουσαι αὐτῷ ἀμέσως ρευστὸν χρῆμα, λογιζομένην ἐπὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας πρὸς ποσοστὸν τι ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἢ τοῖς χιλίοις. Πάντως πρέπει γραμμάτιόν τι, παρουσιαζόμενον πρὸς ἐξόφλησιν, νὰ προσαχθῇ ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς λήξεώς του, ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως τοῦ τόπου εἰσπράξεως, ἵνα ὑπάρχῃ ὁ ἀπαραίτητος χρόνος πρὸς ἀποστολὴν καὶ εἴσπραξιν ἐμπρόθεσμον. Ἐπειδὴ ὅμως οὕτω συμβαίνει πολλάκις ἡ προεξόφλησις νὰ γίνεται δι' ὀλίγας ἡμέρας καὶ νὰ μὴ ἀφήνῃ ἀνάλογον κέρδος ἔναντι τῶν ἐνοχλήσεων, ἃς παρέχει ἡ εἴσπραξις, αἱ τράπεζαι κανονίζουσιν ἓν χρονικὸν ὅριον, ὡς ἐλάχιστον χρόνον ὑπολογισμοῦ τῆς προεξοφλήσεως, συνήθως 10 ἡμέρος, καὶ ἐπὶ τούτου ὑπολογίζουσι τὴν προεξόφλησιν, καὶ ἂν πράγματι αὕτη γίνῃ ὀλιγωτέρας ἡμέρας πρὸ τῆς λήξεως. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος παρ' ἡμῖν ὑπολογίζει ὡς ἐλάχιστον ὅριον διὰ μὲν τὰ εἰσπρακτέα ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν 10 ἡμέρας, διὰ δὲ τὰ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν 15 ἡμέρας. [Πρβλ. *Τρ. Κεραμιδᾶ*, Οἰκονομικὰ μαθηματικά, βραχυπρόθεσμοι οἰκονομικαὶ πράξεις.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀνατοκισμός-ράντai-δάνεια.] ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

προεξοφλητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προεξόφλησιν, ὁ τῆς προεξοφλήσεως: «προεξοφλητικὸς τόκος», ὁ ἐκπίπτων τόκος ἕνεκα τῆς προεξοφλήσεως» || «πινάκιον προεξοφλητικόν», πίναξ ἐν ᾧ καταγράφονται τὰ προεξοφλούμενα γραμμάτια κ.τ.τ.

— *προεξοφλητικὸν πινάκιον*· βλ. *πινάκιον*.

προεξοφλῶ (—*έω*)· ἐξοφλῶ ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τοῦ καιροῦ, πρὸ τῆς λήξεως: «προεξοφλῶ γραμμάτιον, — χρέος κ. τ. τ.» || «προεξοφλῶ μισθόν» εἰσπράττω μισθὸν μὴ δεδουλευμένον.

προεξοχή (ἡ)· ὅ,τι προεξέχει, ἐξέχει ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας: «ἡ προεξοχὴ τοῦ γείσου».

— **προεξοχαὶ** *ἡλιακαὶ* [*Ἀστρον.*]. Μᾶζαι φωτοβόλων ἀερίων, ἐξέχουσαι τῆς περιφερείας τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, προερχόμεναι ἐκ τῆς χρωμοσφαίρας καὶ φθάνουσαι εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς φωτοσφαίρας ἑκατοντάδων καὶ χιλιάδων χιλιομέτρων. Ἀναλόγως τῆς μορφῆς, τῶν κινήσεων καὶ τῆς φύσεως τοῦ φάσματος αὐτῶν, αἱ προεξοχαὶ διακρίνονται εἰς δύο κυρίως κατηγορίας, ἤτοι: α') εἰς *ἠρέμους* ἢ *διαχύτους*, καὶ β') εἰς *ἐκρηξιγενεῖς* ἢ *μεταλλικάς*, ὀνομασθείσας οὕτω διότι, πλὴν τῶν στοιχείων ὑδρογόνου, ἡλίου καὶ ἀσβεστίου, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται συνήθως αἱ προεξοχαί, αἱ τελευταῖαι παρουσιάζουσιν ἐν τῷ φάσματι αὐτῶν καὶ γραμμὰς διαφόρων μετάλλων.

Αἱ διάχυτοι προεξοχαὶ παρατηροῦνται εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τῆς περιφερείας τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἀνεξαρτήτως ἡλιοκεντρικοῦ πλάτους, ἔχουσιν ὄψιν νεφῶν ἐξικνουμένων εἰς ἀπόστασιν 80—100 χλμ. ἀπὸ τῆς φωτοσφαίρας, δὲν εἶναι πολὺ

Μεγάλη ἐκρηξιγενὴς προεξοχή, παρατηρηθεῖσα κατὰ τὴν ἔκλειψιν Ἡλίου τῆς 29ης Μαΐου 1919.
[Φωτογραφία τοῦ καθηγητοῦ Sir A. S. Eddington.]

λαμπραὶ καὶ τὸ φάσμα των δὲν περιέχει ἄλλας γραμμὰς πλὴν τῶν τοῦ ὑδρογόνου, τοῦ ἡλίου καὶ τῶν Η καὶ Κ τοῦ ἀσβεστίου.

Τοὐναντίον αἱ ἐκρηξιγενεῖς ἐμφανίζονται μόνον εἰς ὡρισμένον ἡλιοκεντρικὸν πλάτος, ἤτοι ἐντὸς τῶν λεγομένων βασιλικῶν ζωνῶν, ὅπου ἀπαντῶσι καὶ αἱ ἡλιακαὶ κηλῖδες, τῶν ὁποίων παρακολουθοῦσι τὰ μέγιστα καὶ τὰ ἐλάχιστα συχνότητος καὶ τὴν ἑνδεκαετῆ περίοδον. Τὸ ὅ,τι αἱ προεξοχαὶ ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ Ἡλίου ἀπεδείχθη τὸ πρῶτον φωτογραφικῶς κατὰ τὴν ὁλικὴν ἔκλειψιν τοῦ Ἡλίου τῷ 1860 ἐκ τῆς βαθμιαίας ἀποκρύψεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ δίσκου τῆς Σελήνης.

Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ παρατήρησις τῶν προεξοχῶν, ὡς καὶ τῆς χρωμοσφαίρας, ἦτο δυνατὴ μόνον κατὰ τὰς ὁλικὰς ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου. Εἰς οἱανδήποτε ἄλλην στιγμὴν ἦσαν ἀόρατοι, ὅπως καὶ οἱ ἀστέρες κατὰ τὴν ἡμέραν, λόγῳ τῆς διαχύσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ὑπὸ τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας. Κατὰ τὸ 1866 ὁ Ἄγγλος ἀστρονόμος Lockyer ὑπέδειξεν ὅτι, ἐὰν διευθύνωμεν πρός τινα προεξοχὴν ἰσχυρὸν φασματοσκόπιον, τότε τὸ μὲν διάχυτον φῶς τῆς ἡμέρας, ὡς σύνθετον, ἀναλυόμενον εἰς συνεχὲς φάσμα, ἐξασθενεῖ μεγάλως, ἐνῷ τὸ φῶς τῆς προεξοχῆς, ὡς ἁπλοῦν, καθ' ὃ προερχόμενον ἐκ μονόχρου πηγῆς, παρέχει φάσμα μὴ συνεχές, ἀποτελούμενον ἐκ λαμπρῶν γραμμῶν, αἵτινες διακρίνονται σαφῶς ἐπὶ τοῦ συνεχοῦς ἀλλ' ἀμυδροτέρου φάσματος τοῦ διαχύτου φωτὸς τῆς ἡμέρας. Ὁ Lockyer, προσπαθήσας νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν μέθοδόν του τῷ 1867, ἀπέτυχεν, ἐπειδὴ τὸ φασματοσκόπιον, ὅπερ μετεχειρίσθη, δὲν ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρόν. Ἐπαναλαβὼν τὸ πείραμα δι' ἰσχυροτέρου ὀργάνου, τὸν Ὀκτώβριον 1868, διέκρινε τὰς γραμμὰς τοῦ φάσματος τῶν προεξοχῶν ἐν Λονδίνῳ, χωρὶς νὰ συμβαίνῃ τὴν ὥραν ἐκείνην ἔκλειψις ἡλίου. Ὅλως ἀνεξαρτήτως ὁ Γάλλος ἀστρονόμος Jansen, παρατηρῶν ἐξ Ἰνδιῶν τὴν κατ' Αὔγουστον 1868 ὁλικὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου καὶ διακρίνας τὰς ζωηρὰς γραμμὰς τοῦ ὑδρογόνου, ἃς παρεῖχε τὸ φάσμα τῶν προεξοχῶν, ἐσκέφθη νὰ ἀναζητήσῃ αὐτὰς τὴν ἐπομένην κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Lockyer. Ἐπιτυχὼν τοῦτο, ἀνεκάλυψε συγχρόνως μέθοδον, καθ' ἥν, μετακινουμένης βαθμιαίως τῆς σχισμῆς τοῦ φασματοσκοπίου καὶ μετρουμένου τοῦ ἑκάστοτε μήκους τῆς λαμπρᾶς γραμμῆς τοῦ φάσματος τῆς προεξοχῆς, δύναται νὰ σχεδιασθῇ τὸ σχῆμα τῆς τελευταίας ταύτης. Ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ Jansen καλεῖται *μέθοδος τῆς λεπτῆς σχισμῆς*. Βραδύτερον, ὁ Ἄγγλος ἀστρονόμος Huggins ὑπέδειξεν ὅτι ὁλόκληρος ἡ

Digitized by Google

προεξοχὴ δύναται νὰ παρατηρηθῇ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ φασματοσκοπίου, ἐὰν ἁπλῶς ἀνοιχθῇ ἐπαρκῶς ἡ σχισμὴ τοῦ ὀργάνου. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἥτις καλεῖται *μέθοδος τῆς εὐρείας σχισμῆς*, χρησιμοποιεῖται ἤδη γενικῶς εἰς τὰς ὀπτικὰς φασματοσκοπικὰς παρατηρήσεις τῶν προεξοχῶν, ἰδίᾳ ὅταν αὗται εἶναι ἀρκετὰ λαμπραί· ἄλλως προτιμᾶται ἡ μέθοδος τῆς λεπτῆς σχισμῆς.

Κατὰ τὴν παρατήρησιν τῶν προεξοχῶν ὑπὸ τοῦ Jansen διὰ φασματοσκοπίου ἀνεκαλύφθη, πλὴν τῶν λαμπρῶν γραμμῶν τοῦ ὑδρογόνου, καὶ ἡ ζωηρὰ κιτρίνη γραμμὴ D_3, ἥτις ἀρχικῶς ἀπεδόθη εἰς τὸ νάτριον, ἀκολούθως ὅμως ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἀνήκει εἰς ἄγνωστον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στοιχεῖον, ὅπερ. ὡς ἀνευρεθὲν τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, ἐκλήθη *ἥλιον*, βραδύτερον ὅμως (1895) ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Ramsey καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς. Εἰς τὸ φάσμα τῶν προεξοχῶν ἀπαντῶσιν ἐπίσης καὶ αἱ ἰώδεις γραμμαὶ H καὶ K τοῦ ἀσβεστίου.

Αἱ συνεχεῖς πρόοδοι τῆς ἀστρονομικῆς φωτογραφίας ἐπέτρεψαν τὴν ἐπωφελῆ χρησιμοποίησιν τῶν ποικιλοχρώμων φωτεινῶν ἀκτίνων πρὸς φωτογραφικὴν ἀποτύπωσιν τοῦ σχήματος τῶν προεξοχῶν τῇ βοηθείᾳ εἰδικοῦ ὀργάνου, ἐπινοηθέντος συγχρόνως, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως, ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀστρονόμου George Hale καὶ τοῦ Γάλλου συναδέλφου του Deslandres. Τὸ ὄργανον τοῦτο, καλούμενον *φασματοηλιογράφος*, ἀποτελεῖ συνδυασμὸν φασματοσκοπίου μετὰ φωτογραφικοῦ θαλάμου καὶ ἐπιτρέπει τὴν διὰ τῆς μεθόδου τῆς λεπτῆς σχισμῆς φωτογράφησιν ὁλοκλήρου τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου καὶ τῶν προεξοχῶν καθ' οἱανδήποτε ὥραν αἰθρίας ἡμέρας. σ. π.

προεπαίρω· ἐπαίρω, ὑψώνω πρότερον.

προεπίδοσις (ἡ) *[Νομ.]*. Ἐπὶ ἀξιοποίνων πράξεων ἡ κλῆσις γίνεται ἐγγράφως καὶ κοινοποιεῖται εἴς τε τὸν κατηγορούμενον καὶ τοὺς μάρτυρας πρὸ τῆς πρὸς ἐμφάνισιν ὡρισμένης καὶ ἐν αὐτῇ καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν μνημονευομένης δικασίμου. Ὅταν πρόκειται περὶ πταισμάτων, ἡ προθεσμία αὕτη εἶναι πέντε ἡμερῶν δι' ἐκεῖνον καὶ τριῶν διὰ τούτους, ὅταν δὲ πρόκειται περὶ πλημμελημάτων, ὀκτὼ δι' ἐκεῖνον καὶ τρεῖς διὰ τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς πραγματογνώμονας. Οἱ ἀνωτέρω κανόνες δὲν ἐφαρμόζονται, ὁσάκις εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' εἰδικῶν νόμων ἢ δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως καὶ ἄνευ προανακρίσεως εἰσαγωγή.

προεπίζευξις, *—εως* (ἡ)· σχῆμα λόγου, ἄλλως καὶ *προδιεζευγμένον σχῆμα* καλούμενον καὶ *Ἀλκμανικόν*, ἀπὸ τοῦ Ἀλκμᾶνος τοῦ πρώτου χρησιμοποιήσαντος τοῦτο, καθ' ὃ ῥῆμα ἔχον δύο ὑποκείμενα συνάπτεται κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν μετὰ τοῦ πρώτου: «ἐγὼ ἤλθομεν καὶ σύ» (Σχολ. εἰς Ὀδυσ. Κ. 513).

προεόρτιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸ τῆς ἑορτῆς, ὁ προηγούμενος τῆς κυρίως ἑορτῆς· || *προεόρτια* (τά)· προοίμιον ἑορτῆς, οἱονεὶ μικρά, προκαταρκτικὴ ἑορτή, ἀντίθ. *μεθεόρτια*.

—*[Τελετουργ.]* Τὰ *προεόρτια* ἐκ τῆς κατὰ τῆς παρ' Ἰουδαίοις κρατούσης συνηθείας εἰσήχθησαν καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοιαῦτα κυρίως ἔχουσιν αἱ λαμπρότεραι τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, τῶν ὁποίων προεόρτιος ἡμέρα δὲν θεωρεῖται μόνον ἡ παραμονή, ἀλλὰ παρά τισιν ἐξ αὐτῶν καὶ ὁλόκληρος ἡ προηγουμένη ἑβδομάς. Οὕτω τῶν Χριστουγέννων τὰ προεόρτια ἄρχονται ἀπὸ τῆς 20 Δεκεμβρίου ἢ καὶ ἀπὸ τῆς 18, τῆς Κυριακῆς τῶν Προπατόρων, τῶν Θεοφανίων ἀπὸ τῆς 2 Ἰανουαρίου, τῆς Μεταμορφώσεως προεόρτιος εἶναι ἡ 5 Αὐγούστου κλπ. π. ν. τ.

προεργάζομαι· ἐργάζομαί τι πρότερον, προηγουμένως· || προπαρασκευάζω· || ἀρχ. *τὰ προειργασμένα*: τὰ πρότερον ἔργα, τὰ προηγούμενα κατορθώματα.

προεργασία (ἡ)· προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, προετοιμασία: «Ἡ ἀναβίβασις θεατρικοῦ ἔργου ἐπὶ σκηνῆς ἀπαιτεῖ μεγάλην προεργασίαν».

Προέρνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φθιώτιδος ἐν Θεσσαλίᾳ, κειμένη πρὸς Β. τῶν Θαυμακῶν (νῦν Δομοκὸς) καὶ ΝΔ. τῆς Φαρσάλου. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου Γ', βασιλέως τῆς Συρίας, τῷ 191 π.Χ., ἀνακατελήφθη ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ἀκιλίου Γλαυρίωνος. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς (τείχη καὶ πύλαι) σῴζονται κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς ὁδοῦ Φαρσάλων, ἐπί τινος παραφυάδος τοῦ Κασσιδιάρη, ὅπου τὸ νῦν Γυναικόκαστρον. α. θ. σ.

προέρχομαι, *ἀόρ. προῆλθον*· ἔχω τὴν ἀρχήν, τὴν προέλευσιν, τὴν αἰτίαν: «ἡ δυστυχία προέρχεται ἐκ τῆς ἀργίας», «δὲν ἐξηκριβώθη πόθεν προῆλθε τὸ ἔλλειμμα»· || προχωρῶ, ἐμφανίζομαι: «προελθὼν εἰς τὸ μέσον εἶπε».

προεσκεμμένος, *—η, —ον*· μετχ. τοῦ παρακ. *προέσκεμμαι* τοῦ ῥήματος *προσκοποῦμαι*, προμελετημένος, ἐκ προπαρασκευῆς, προβεβουλευμένος, σκόπιμος: «προεσκεμμένη πρᾶξις, — ἐνέργεια».—Ἐπίρρ. ***προεσκεμμένως*** ἐκ προπαρασκευῆς, ἐκ προμελέτης, προβεβουλευμένως, σκοπίμως: «ἐνήργησε προεσκεμμένως».

Προεσπέρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ραχῶν τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 52.

προεσπερίς, *—ίδος* (ἡ). Μεταμεσημβρινὴ κοσμικὴ δεξίωσις, χορευτικὴ ἢ χαρτοπαικτικὴ ἢ μουσικὴ ἢ καὶ συνδυάζουσα περισσοτέρας τῆς μιᾶς ἰδιότητας. Ἡ προεσπερὶς διαρκεῖ συνήθως ἀπὸ τῆς 5 μέχρι τῆς 8 ἢ 9 μ. μ., δυναμένη ἐν τούτοις νὰ παραταθῇ μέχρι καὶ τοῦ μεσονυκτίου. Ἡ ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τῆς μαστίχας προεσπερὶς ἄρχεται τὴν 7 μ. μ. Τὸ κυλικεῖον τῶν προεσπερίδων καθίσταται ὁλονὲν πλουσιώτερον καὶ ποικιλώτερον. Ἔνδυμα κυριῶν καὶ κυρίων ὄχι ἐπίσημον, τῶν ἀνδρῶν μᾶλλον βαθύχρουν. τ. δ.

προεστὸς (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *προεστώς* (βλ. λ.).

προεστώς, *—ῶτος* (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ οἱονεὶ προϊστάμενος τῶν ἄλλων, πρῶτος, πρόκριτος, συνήθως μεταπεπλασμένον εἰς δευτερόκλιτον *προεστὸς —οῦ*: «οἱ προεστοὶ τοῦ χωριοῦ» (μετχ. τοῦ παρακ. *προέστηκα* τοῦ ρ. *προΐσταμαι*).

—*[Νομ.] Προεστὼς* καλεῖται τὸ πρόσωπον, ὅπερ διορίζεται παρ' ἄλλου τινός, τοῦ *προστήσαντος*, ὅπως διαχειρίζηται τὰς ὑποθέσεις του, ἐνεργοῦν οὕτως εἴτε κυρίως εἴτε ἀποκλειστικῶς νομικὰς πράξεις διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου του. Ἐν τῷ ναυτικῷ δικαίῳ προεστῶτες εἶναι οἱ πλοίαρχοι καὶ προστήσαντες οἱ ἐφοπλισταί. Ἐφ' ὅσον ὁ προστήσας δὲν καθορίζει ῥητῶς διὰ προκηρύξεως τοὺς περιορισμοὺς τῆς δοθείσης ἐντολῆς, ὁ προεστὼς ἔχει κατὰ τεκμήριον γενικὴν ἐντολὴν καὶ ἐξουσιοδότησιν περὶ ὅλων ὅσα ἀνάγονται εἰς τὰς ἀνατεθείσας αὐτῷ ὑποθέσεις καὶ δύναται συνεπῶς νὰ ἐνεργῇ πάσας τὰς ἀναγκαίας καὶ ἐπωφελεῖς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς πράξεις, ἀρκεῖ αὗται νὰ μὴ ἀντιτίθενται πρὸς τὰς ἐμπορικὰς συνηθείας. Ὁπωσδήποτε, ὁ προεστὼς δὲν δύναται νὰ ἐνεργῇ, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κυρίου του, ἐμπόριον δι' ἴδιον λογαριασμόν, οὔτε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀντιπροσωπείαν ἄλλου ἐμπόρου, ἔστω καὶ ἐξασκοῦντος διάφορον ἐμπόριον, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ὑποκαταστήσῃ ἄλλον. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, ἡ μεταξὺ προεστοῦ καὶ προστήσαντος σύμβασις μετέχει συγχρόνως τῆς μισθώσεως καὶ τῆς ἐντολῆς, ἐν συγκρούσει δὲ τῶν κανόνων τῶν δύο τούτων συναλλαγμάτων ἀκολουθεῖται ἡ συνήθεια. Ὁ προεστὼς τοῦ ἐμπόρου δὲν εἶναι ἔμπορος, ἐφ' ὅσον δὲν διενεργεῖ ἐμπορικὰς πράξεις ἰδίῳ αὐτοῦ ὀνόματι, ἡ μεταξὺ ὅμως αὐτοῦ καὶ τοῦ κυρίου σύμβασις εἶναι ἐμπορικὴ ἑκατέρωθεν καὶ συνεπῶς χωρεῖ χρῆσις τῶν ἐμπορικῶν ἀποδεικτικῶν μέσων καὶ δὴ μαρτύρων. Ἐλλείψει συμφωνίας, ὁ μισθὸς ἢ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ προεστῶτος κανονίζεται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ συνίσταται εἴτε εἰς ὡρισμένον χρηματικὸν ποσὸν πληρωτέον εἰς ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα, εἴτε εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῶν κερδῶν, εἴτε καὶ εἰς ἀμφότερα. Εἰς τὸν προεστῶτα ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα παρακατασχέσεως διὰ τυχὸν δαπάνας του ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων τοῦ κυρίου του, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ τῆς παρακρατήσεως τῶν τυχὸν δειγμάτων. Οἱ μετὰ τοῦ προεστῶτος συναλλαγέντες ἔχουσιν ἀγωγὴν ὄχι μόνον κατὰ τούτου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ προστήσαντος εἰς ὁλόκληρον, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ὑπέρβασις τῆς χορηγηθείσης ἐντολῆς, ὁ δὲ προστήσας εὐθύνεται ὄχι μόνον διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ προεστῶτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀδικήματα, ἅτινα οὗτος διέπραξε κατὰ τὴν σύναψιν τῆς ἐννόμου σχέσεως τῆς ἀφορώσης τὰς ὑποθέσεις τοῦ προστήσαντος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν λύσιν τῆς μεταξὺ προεστῶτος καὶ προστήσαντος συμβάσεως ἐπεκράτησεν ἡ ἑξῆς διάκρισις: ἐὰν ἔχῃ συνομολογηθῇ προθεσμία, ὁ προεστὼς ἀποσυρόμενος εὐθύνεται εἰς ἀποζημίωσιν, καθὼς ἐπίσης εὐθύνεται καὶ ὁ κύριος ὁ ἀποβάλλων αὐτὸν ἀναιτίως. Ἐὰν τοὐναντίον οὐδεμία συνωμολογήθη προθεσμία, ἀμφότεροι δύνανται νὰ λύσωσιν ἀζημίως τὴν σύμβασιν, τηροῦντες πάντως τὰς ὑπὸ τῶν συνηθειῶν ἐπιβαλλομένας προθεσμίας καὶ περιορισμούς. Ὁ θάνατος τοῦ προεστῶτος ἐπάγεται τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως, ἐφ' ὅσον ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ προσωπικαί του ὑπηρεσίαι· ὁ θάνατος ὅμως τοῦ κυρίου δὲν φαίνεται ἐπαγόμενος τὴν λύσιν, ἀλλ' ἡ πρόστησις διαρκεῖ, ὡς πρὸς τὸν προεστῶτα καὶ τοὺς τρίτους, μέχρις ὅτου ἀνακληθῇ ὑπὸ τῶν κληρονόμων. Ὁ προεστὼς ἀποχωρῶν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναλάβῃ οἱανδήποτε ἐργασίαν, πάντως ὅμως ἀπαγορεύεται αὐτῷ ἡ χρῆσις ἀθεμίτων μέσων ἐπὶ βλάβῃ τοῦ κυρίου. Δύναται ἐπίσης διὰ συμφωνίας ν' ἀπαγορευθῇ αὐτῷ ἡ ἐξάσκησις τοῦ αὐτοῦ ἐμπορίου ἢ ἡ πρόσληψις εἰς ὅμοιον κατάστημα· ἡ συμφωνία ὅμως αὕτη εἶναι ἰσχυρά, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι οὔτε ἀπόλυτος, οὔτε γενικὴ εἰς πάντα τόπον καὶ χρόνον, παραβιάζουσα οὕτω τὴν ἀναγνωριζομένην εἰς πάντα ἐλευθερίαν. ι. α. βελουζος

—*[Ἐκκλ.] Προεστὼς* ἐκλήθη ὁ τῆς συνάξεως ἢ τῆς συνελεύσεως τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν προϊστάμενος. Οὕτω, προεστῶτες καλοῦνται ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις οἱ ἐπίσκοποι, εἶτα δὲ καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καθὼς καὶ οἱ ἡγούμενοι εἰς τὰς μοναστικὰς ἀδελφότητας ἢ οἱ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἡγουμένου ἀναπληροῦντες καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἔχοντες. Εἰδικώτερον, προεστὼς εἰς τὰς μοναχικὰς ἀδελφότητας ἐκαλεῖτο ὁ ἀδελφὸς ὁ μετὰ τὸν ἡγούμενον ἐρχόμενος, ἦτο δὲ οὗτος ὡρισμένον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τῆς μονῆς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἡγουμένου. Συχνάκις ὁ προεστὼς οὗτος ἐταυτίζετο πρὸς τὸν λεγόμενον οἰκονόμον τῆς μονῆς, τὸν διαχειριζόμενον τὰ προϊόντα καὶ λοιπὰ εἰσοδήματα αὐτῆς. Ὡσαύτως, προεστὼς ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἐν μετοχίῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ παραρτήματι τῆς μονῆς διοριζόμενος ὡς προϊστάμενος αὐτοῦ. Οἱ προεστῶτες ἐν μὲν τῷ βήματι, ἐφ' ὅσον εἶναι ἱερεῖς καὶ λαμβάνουσι μέρος ἐν τῇ λειτουργίᾳ, προΐστανται καὶ προεξάρχουσι τῶν λοιπῶν συλλειτουργῶν· ἔξω δὲ τοῦ βήματος προεξάρχουσι τῶν ψαλμάτων καὶ ἀναγνωσμάτων, κατὰ προτίμησιν ἀναγινώσκοντες τὸν προοιμιακόν, τὸν Ἑξάψαλμον, ἀπαγγέλλοντες τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ τὴν Κυριακὴν προσευχὴν κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἔτι δὲ καὶ κυρύττοντες ἢ παρέχοντες εἰς ἄλλους τὴν ἄδειαν νὰ κηρύξωσι κ. λ. π. π. ν. τ.

προετίδαι (Proetidae Barr.) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *προιτίδαι*.

προετοιμάζω· ἑτοιμάζω ἐκ τῶν προτέρων, προπαρασκευάζω, κυριολ. καὶ μεταφ.

προετοιμασία (ἡ)· ἑτοιμασία προπαρασκευή: «κάμνουν προετοιμασίες γιὰ τὸ γάμο».

—*[Μουσ.]* Ὁ ὅρος *προετοιμασία* (γαλλ. préparation, γερμ. Vorbereitung), συνήθης ἐν τῇ ἁρμονίᾳ, σημαίνει ὅτι διάφωνός τις φθόγγος τῆς συγχορδίας ὀφείλει νὰ εὑρίσκεται ὡς σύμφωνος ἐν τῇ προηγουμένῃ· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ σύμφωνος φθόγγος πρέπει νὰ προετοιμάζῃ τὸν διάφωνον, π.χ.

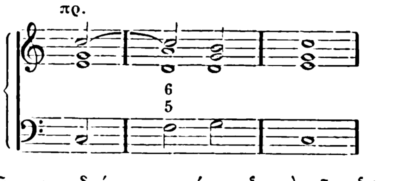

Ἐν τῷ παραδείγματι τούτῳ, ὁ ντὸ τῆς ὑψιφώνου προετοιμάζει τὴν ἑβδόμην τῆς ἑπομένης συγχορδίας, ἥτις, καθὸ διάφωνος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκουσθῇ ἄνευ τῆς προϋπάρξεως τοῦ αὐτοῦ φθόγγου ἐν τῇ προηγουμένῃ συγχορδίᾳ. Προετοιμασίας χρῄζει πᾶσα δευτερεύουσα συγχορδία μεθ' ἑβδόμης ἢ καὶ ἐνάτης, ἡ καθυστέρησις κλπ. Ἡ συγχορδία τῆς δεσποζούσης ἑβδόμης ἢ ἐνάτης προητοιμάζετο καὶ αὕτη μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ Μοντεβέρντι, προωθῶν τὰς δειλὰς ἀποπείρας ἐνίων μουσικῶν, ἀπετόλμησε νὰ καταργήσῃ ὁριστικῶς τὴν προετοιμασίαν τῶν ὡς ἄνω συγχορδιῶν. γ. σ.

προετὸς (Proetus Steininger) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *προῖτος*.

προεχὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ προέχων, ὁ ἐξέχων, σπουδαῖος, ἔξοχος.

προέχω· εἶμαι προβεβλημένος πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐξέχω, προεξέχω: «ἡ προέχουσα κεφαλή», «τὸ προέχον τμῆμα»· || ἐπὶ τοῦ δρόμου (ἀρχ.)· εἶμαι πρῶτος, προηγοῦμαι: «προέχων τῶν ἄλλων» (ὁ ἵππος), βαίνων πρὸ τῶν ἄλλων· || ἐπὶ τάξεως ἢ θέσεως κοινωνικῆς· εἶμαι ἀνώτερος, ὑπερτερῶ, ὑπερέχω, ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις *προύχων*, προέχων, διακρινόμενος, προεστώς, πρόκριτος· || ἀπροσ. *προέχει*: ἔχει μεγαλυτέραν σπουδαιότητα, προτιμᾶται, ἐπείγει: «ὅτι πρὸ παντὸς σήμερον προέχει...».

πρόζα (ἡ)· δημοτ., ὁ πεζὸς λόγος· || τὸ ὕφος, ὁ τρόπος τοῦ γράφειν ἐν τῷ πεζῷ (ἰταλ. prosa).

προζευγλόδους (ὁ) (Prozeuglodon) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ζευγλοδοντιδῶν ἀρχαιοκητῶν κητωδῶν* θηλαστικῶν. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον. γ. κ. γ.

προζύμι (τό)· δημοτ., ζύμη, ἡ ἐξ ἀλεύρου καὶ ὕδατος συνεστῶσα μᾶζα: «δῶσ' μου ἕνα κομμάτι προζύμι»· || συνεκδ., πᾶσα τοιαύτη μᾶζα: «προζύμι στόκος»· || ἡ ὡς μαγιὰ χρησιμοποιουμένη ζύμη: «θὰ ἀναπιάσω τὸ προζύμι».

προζυμῖται (οἱ). Μεταξὺ τῶν διαφορῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς, ὡς πρὸς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, εἶναι καὶ ἡ τῆς χρήσεως ὑπὸ μὲν τῆς ἀνατολικῆς ἐνζύμου ἄρτου, ὑπὸ δὲ τῆς δυτικῆς ἀζύμου. Τούτου ἕνεκα οἱ ἀνατολικοὶ καλοῦσι τοὺς δυτικοὺς *ἀζυμίτας*, οἱ δὲ

Digitized by Google

δυτικοὶ τοὺς ἀνατολικοὺς *προζυμίτας* (Prozymiti, Fermentarii). Κ. Ι. Δ.

προηγετοθήριον (τὸ) (Prohegetotherium Amegh.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἡγετοθηριιδῶν τυποθηρίων νοτουγκουλάτων* θηλαστικῶν. Λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν στρωμάτων τοῦ πυροθηρίου τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Γ. Κ. Γ.

προήγησις, *—εως* (ἡ)· τὸ προηγεῖσθαι, τὸ προπορεύεσθαι.

— *[Μουσ.]* Ἐν τῇ ἁρμονίᾳ καλεῖται *προήγησις* (γαλλ. anticipation) εἷς ἢ περισσότεροι φθόγγοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἑπομένην συγχορδίαν καὶ ἀκουόμενοι προκαταβολικῶς. Οἱ φθόγγοι τῆς προηγήσεως προκαλοῦν γενικῶς διάφωνον ἐντύπωσιν τὴν στιγμὴν τῆς εἰσόδου των καὶ λύονται κατὰ κανόνα εἰς τὸ ἰσχυρὸν μέρος τοῦ μέτρου, μολονότι ὑπάρχουσι παραδείγματα λύσεως αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς μέρους.

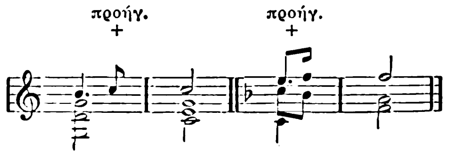

Γ. Σ.

—**προηγήσεως** *δικαίωμα*· βλ. λ. *προβάδισμα*.

προηγιασμένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *προαγιάζω*, ὁ ἐκ τῶν προτέρων ἡγιασμένος.

—**Προηγιασμένη** ***λειτουργία***. Καλεῖται οὕτως ἡ λειτουργία, καθ' ἣν δὲν ἐπιτελεῖται καθαγιασμὸς τῶν δώρων, ἀλλὰ παρατίθεται εἰς κοινωνίαν ἅγιος ἄρτος καθηγιασμένος ἤδη ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐμβεβαπτισμένος εἰς τὸ τίμιον αἷμα. Ἡ λειτουργία αὕτη τὸ πρῶτον μὲν μνημονεύεται ὑπὸ τῆς Πενθέκτης συνόδου (691) ἐν τῷ 52ῳ κανόνι αὐτῆς, ἔνθα ὁρίζεται ὅτι «ἐν πάσαις ταῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέραις, παρεκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία». Τυγχάνει ὅμως πολλῷ ἀρχαιοτέρα, διότι ἤδη ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος (περὶ τὸ 365), διὰ τοῦ 49 κανόνος αὐτῆς, ἀπαγορεύει τὴν κατὰ τὴν Τεσσαρακοστὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας πλὴν τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς. Ὁ κατὰ τὰς προηγιασμένας προτιθέμενος ἄρτος καθαγιάζεται κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς προηγουμένης Κυριακῆς ἢ τοῦ Σαββάτου καὶ περιβρεχόμενος ἐλαφρῶς διὰ τῆς λαβίδος ἐν καθηγιασμένῳ οἴνῳ, φυλάττεται ἐπιμελῶς ἐν εἰδικῷ ἀρτοφορίῳ ἀεριζόμενος πρὸς ἀποφυγὴν πάσης βλάβης. Συνήθως δὲ κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευήν, δύναται ὅμως καὶ καθ' οἱανδήποτε ἄλλην τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἡμέραν, πλὴν τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς, ἐκ τοῦ ἀρτοφορίου τούτου, τοῦ περιέχοντος δύο ἢ καὶ πλείονας καθηγιασμένους ἀμνοὺς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν προηγιασμένων, διὰ τὸν ὁποῖον προέβλεψεν ὁ ἱερεύς, ἐξάγεται εἷς ἀμνὸς ἢ ἄρτος καὶ προτίθεται ἐν τῇ προσκομιδῇ ἐπὶ τοῦ δισκαρίου, ῥιπτομένου ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ κοινοῦ οἴνου, ὅστις θὰ χρησιμεύσῃ μᾶλλον πρὸς εὔκολον κατάποσιν τῆς μερίδος τοῦ ἁγίου ἄρτου, ἥτις τυγχάνει ἐμβεβαπτισμένη ἐν τῷ τιμίῳ αἵματι. Ἡ τοιαύτη πρόθεσις ἢ προσκομιδὴ τοῦ ἁγίου ἄρτου γίνεται καθ' ἣν στιγμὴν ψάλλεται τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἢ ἀναγινώσκονται ἐκ τοῦ ψαλτηρίου οἱ ἀναβαθμοὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου καθίσματος. Τοῦτο δέ, διότι ἡ προηγιασμένη τελεῖται πάντοτε συνδεδεμένη μετὰ ἑσπερινοῦ, καθ' ὅσον ἄλλοτε διὰ νηστείας πλήρους παρατεινομένης μέχρι τοῦ ἀπογεύματος φυλάττοντες, κυρίως οἱ μοναχοὶ ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι πλεῖστοι συνεχῶς κοινωνοῦντες, πᾶσαν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, συνήρχοντο περὶ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας καὶ τελουμένου τοῦ ἑσπερινοῦ παρηκολούθουν τὴν προηγιασμένην, καθ' ἣν ἐκοινώνουν. Εἶναι λοιπὸν ἡ προηγιασμένη ἀκολουθία ἑσπερινή. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀναβαθμῶν ψάλλονται τὰ ἑσπέρια καὶ γίνεται ἡ μικρὰ εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου, μεθ' ἣν ἐπακολουθοῦσι τὰ ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δύο συνήθως, μεθ' ἕκαστον τῶν ὁποίων ὁ ἱερεύς, κρατῶν λαμπάδα καὶ θυμιατήριον, σφραγίζει σταυροειδῶς ἐνώπιον τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ στρεφόμενος εἶτα πρὸς τὸν λαὸν σφραγίζει καὶ τοῦτον ἐκφωνῶν τό: «Σοφία ὀρθοί. Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι». Μετὰ τὰ ἀναγνώσματα ψάλλεται ἐξάκις ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τῶν χορῶν τὸ «Κατευθυνθήτω» καὶ ὁ διάκονος καλεῖ ἀκολούθως τοὺς κατηχουμένους νὰ ἀπέλθωσι. Μετὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, ψάλλεται τὸ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ζ' αἰῶνος εἰσαχθὲν «Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν Οὐρανῶν....» καὶ γίνεται ἐν σιωπῇ εὐλαβεῖ ἡ μεγάλη εἴσοδος, καθ' ἣν τὰ προηγιασμένα δῶρα μεταφέρονται ἐκ τῆς προθέσεως εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν. Ὁ διάκονος τότε καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ πληρώσωσι τὴν δέησιν αὐτῶν καὶ μετὰ τὰς γνωστὰς καὶ ἐκ τῆς ἄλλης λειτουργίας αἰτήσεις ἀπαγγέλλεται τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ θεία Κοινωνία. Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ προηγιασμένη λειτουργία ἐπιτελεῖται μόνον κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευήν. Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

προηγμένα (τά). Ὅρος τῆς στωϊκῆς ἠθικῆς, καθ' ἣν πάντα τὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον σχετιζόμενα διαιροῦνται εἰς ἀγαθὰ καὶ κακά. Καὶ μοναδικὸν μὲν καὶ ἀπόλυτον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετή· μοναδικὸν δὲ κακὸν ἡ κακία. Πᾶν ὅ,τι κεῖται μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας εἶναι ἠθικῶς *ἀδιάφορον*. Ἄρα ζωὴ ἢ θάνατος, ὑγίεια ἢ νόσος, πλοῦτος ἢ πενία, δόξα ἢ ἀδοξία, εἶναι ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἀδιάφορα. Μετριάσαντες ὅμως βραδύτερον τὴν αὐστηρὰν ταύτην ἄποψιν οἱ στωϊκοί, διέκριναν τὰ ἀδιάφορα εἰς *προηγμένα* καὶ *ἀποπροηγμένα*. Καὶ προηγμένα μὲν καλοῦνται τὰ πράγματα τὰ ἔχοντα σχετικῶς πολλὴν ἀξίαν (οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν μεγίστην, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ οὐσιῶδες γνώρισμα τοῦ ἀγαθοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ προηγμένον), ἀποπροηγμένα δὲ τὰ ἔχοντα πολλὴν ἀπαξίαν. Εἰς τὰ προηγμένα ἀνήκουσι τὰ πρῶτα ἀντικείμενα τῶν φυσικῶν ὁρμῶν («τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν», «prima naturae»), ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ δηλαδὴ πεδίου ἀγαθὴ προδιάθεσις, δεξιότης πρὸς τὴν τέχνην, ἡ προκοπὴ (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πλήρη ἀρετήν, ἥτις δὲν εἶναί τι τὸ προηγμένον, ἀλλ' ἀγαθόν), ἐπὶ δὲ τοῦ σωματικοῦ ζωή, ὑγίεια, ῥώμη καὶ τέλος ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, πλοῦτος, δόξα, εὐγενὴς καταγωγὴ κλπ. Ἀποπροηγμένα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι τ' ἀντίθετα τῶν μνημονευθέντων, ἤτοι, ἀσθένεια, θάνατος, ἀδοξία κλπ. Μεταξὺ τέλος τῶν προηγμένων καὶ τῶν ἀποπροηγμένων κεῖνται ὡς ἀδιάφορα ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ πράγματα μὴ ἔχοντα οὐδὲ σχετικὴν ἀξίαν ἢ ἀπαξίαν, ὡς π. χ. τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἔχει τις ἄρτιον ἢ περιττὸν ἀριθμὸν τριχῶν. Ἀποτέλεσμα τῆς διακρίσεως ταύτης τῶν ἀδιαφόρων εἰς προηγμένα, ἀποπροηγμένα καὶ ἀδιάφορα ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ, εἶναι ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν διαιροῦνται μόνον εἰς ἀγαθοὺς καὶ κακούς, οὐδ' εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἐπιβεβλημένον νὰ εἶναί τις ἢ ἀγαθὸς ἢ κακός, μὴ ὑπάρχοντος μέσου μεταξὺ αὐτῶν—«ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον εἶναι ἢ ἀγαθὸν ἢ κακόν»—ἀλλ' ὅτι μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν παρεμβάλλονται καὶ οἱ *προκόπτοντες*, οἱ διαρκῶς προσεγγίζοντες πρὸς τὴν τελειότητα τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἐναρέτων. Σ. Ν. Λ.

προηγοῦμαι (*—έομαι*), ἀόρ. *προηγήθην*· ἡγοῦμαι, βαδίζω πρῶτος, προπορεύομαι, ἀντίθ. *ἀκολουθῶ, ἕπομαι*: «προηγοῦνται οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἀκολουθοῦν οἱ νεώτεροι» || εἶμαι πρότερος, ἔχω δικαίωμα προτερότητος: «προηγοῦνται οἱ ἀνώτεροι» || εἶμαι πρότερος χρονικῶς: «τὸ προηγούμενον ἔτος» || «τὴν προηγουμένην ἡμέραν» ἢ μόνον «τὴν προηγουμένην»: «ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀποφασίζει τί θὰ πράξῃ τὴν ἑπομένην» || «τὸ προηγούμενον μάθημα, —παράδειγμα, — κεφάλαιον» || ***προηγούμενον*** (τό)· ὡς οὐσ., πρᾶξις ἢ ἐνέργεια γενομένη πρότερον ὡς δεδομένον: «τοιοῦτον προηγούμενον δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ» || *προηγούμενα* (τά)· τὰ προηγηθέντα: «ἐκ τῶν προηγουμένων συνάγομεν ὅτι....» || φρ. «ἔχουν προηγούμενα καὶ δὲ μιλιοῦνται», ἔχουν ἀφορμὰς ἐχθρότητος· || *προηγούμενος* (ὁ)· ὁ πρῶτος, ὁ προϊστάμενος τῶν μοναχῶν μονῆς, ἡγούμενος.

προηγούμενος, *προηγούμενον, προηγούμενα*· βλ *προηγοῦμαι*. — Ἐπίρρ. ***προηγουμένως***· πρότερον, προοιμιακῶς, προκαταρκτικῶς: «προηγουμένως θὰ κανονίσωμεν».

προηλιολίτης (ὁ) (Proheliolites Kiär) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *ἡλιολιτιδῶν κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὰ κοράλλια ταῦτα ἐσχημάτιζον κονδυλώδεις ὄγκους μὲ πολὺ σποραδικόν, σωληνῶδες κοινέγχυμα. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

προηροσία (ἡ) (ἐννοουμένου τοῦ *θυσία*) *[Ἀρχ.]*. Ἡ πρὸ τῆς ἀροτριάσεως καὶ ὑπὲρ τελεσφορήσεως της τελουμένη ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπὲρ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἑορτή, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, μεσοῦντος τοῦ Η' π.Χ. αἰῶνος. *Προηροσία* ὠνομάζοντο τὰ κατ' αὐτὴν θυσιαζόμενα ζῷα. *Προηρόσιοι θεοὶ* ἐλέγοντο οἱ διὰ ταύτης λατρευόμενοι, ἰδίᾳ δὲ ἡ Δημήτηρ, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε καὶ ἐπίθετον *Προηροσία*. Ὁ Σουΐδας παραδίδει ὅτι ἡ πανελλήνιος αὕτη ἑορτὴ συνεστάθη κατ' ἀρχαιότατον χρησμόν, ὅτε πᾶσα ἡ γῆ ἠρημώθη ὑπὸ λοιμοῦ ἢ λιμοῦ, καὶ ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ἔπεμπον εἰς Ἀθήνας δι' αὐτὴν χαριστήρια τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν των. Ν. Σ. Λ.

προθάλαμος (ὁ)· ὁ πρὸ τῶν θαλάμων, τῶν δωματίων χῶρος, πρόδομος: «ἀναμένει εἰς τὸν προθάλαμον».

προθάλλιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὄνομα διδόμενον εἰς μικρὸν σῶμα γενικῶς μὲν ἐλασματῶδες, ὅτε δὲ νηματῶδες, παραγόμενον κατὰ τὴν βλάστησιν τῶν σπορίων τῶν ἀγγειοφόρων κρυπτογάμων (πτεριδοφύτων), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσονται τὰ ἀνθηρίδια καὶ τὰ ἀρχεγόνια. Τὸ προθάλλιον, μὴ διαφοροποιούμενον εἰς βλαστὸν καὶ φύλλα, ζῇ ἀνεξαρτήτως χάρις εἰς τὰ ῥιζοειδῆ αὐτοῦ, τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειάν του καὶ τὴν χλωροφύλλην του. Εἰς τὰ σπερματόφυτα τὰ σπόρια βλαστάνοντα σχηματίζουσι προθάλλια ἔλλοβα, ἅτινα ἀντὶ νὰ εἶναι μόνοικα, ὡς εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν, εἶναι δίοικα, δίδοντα προθάλλια ἄρρενα (*ἀνθηρίδια*) καὶ προθάλλια θήλεα (*ἀρχεγόνια*). Γ. Ν. Β.

πρόθεμα (τό), ἢ ***πρόθημα***· ὅ,τι τίθεται πρότερον, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν ἐν ἀρχῇ ἓν τῶν φωνηέντων *α, ε, ο*, οἷον *ἄναμα* ἀντὶ *νᾶμα*, *ἀπήγανος* ἀντὶ *πήγανος*, *ἀστοιβὴ* ἀντὶ *στοιβή*, *ἐγνώριμος* ἀντὶ *γνώριμος*, *ὀσκιὰ* ἀντὶ *σκιὰ* κ. ἄ.

προθέρμανσις, *—εως* (ἡ). Καλεῖται ἐν τῇ τεχνολογίᾳ τῶν ἀτμολεβήτων ἡ ἐντὸς εἰδικῆς συσκευῆς τοῦ προθερμαντῆρος, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ τροφοδοτικοῦ ὕδατος εἰς τὸν ἀτμολέβητα, θέρμανσις αὐτοῦ. Διὰ τῆς θερμάνσεως ταύτης, ἥτις δύναται νὰ ἀνέλθῃ τοὺς 80° καὶ πλέον, ἐπιτυγχάνεται οἰκονομία καυσίμου ὕλης, καθόσον χρησιμοποιεῖται ἡ θερμοκρασία τοῦ εἰς τὸ ψυγεῖον ἀπαγομένου ἀτμοῦ ἢ ἡ θερμοκρασία τῶν πρὸς τὴν καπνοδόχον ὁδευόντων ἀερίων καύσεως. Ἡ προθέρμανσις ἐφαρμόζεται καὶ δι' ἄλλους σκοπούς, ὡς λ. χ. εἰς τὰς μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ δὴ τοὺς βενζινοκινητῆρας, ἔνθα προθερμαίνεται τὸ καύσιμον διὰ τὴν καλυτέραν ἐξαέρωσιν τῇ βοηθείᾳ τῶν καυσαερίων τοῦ κινητῆρος, ἅτινα διοχετεύονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον περὶ τὸν ἐξαερωτῆρα, εἰς τὰς ὑψικαμίνους ὅπου προθερμαίνεται ὁ διοχετευόμενος εἰς τὴν κάμινον ἀήρ, ὁ ὑποβοηθῶν τὴν καῦσιν κ.ο.κ.

προθερμαντήρ, *—ῆρος* (ὁ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως ἡ συσκευή, ἐντὸς τῆς ὁποίας προθερμαίνεται τὸ τροφοδοτικὸν ὕδωρ ἀτμολέβητος πρὸ τῆς διοχετεύσεώς του εἰς αὐτόν. Οἱ προθερμαντῆρες διακρίνονται εἰς δύο εἴδη: εἰς τοὺς λεγομένους προθερμαντῆρας ἐπιφανείας καὶ εἰς τοὺς προθερμαντῆρας ἀναμείξεως. Εἰς τὸ πρῶτον σύστημα ἀποτελοῦνται ἐξ αὐλῶν, διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται τὸ τροφοδοτικὸν ὕδωρ καὶ οἵτινες περιλείχονται ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸ ψυγεῖον ὁδεύοντος ἀτμοῦ διὰ τὴν θέρμανσίν του, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἡ θέρμανσις ἐπιτυγχάνεται δι' ἁπλῆς ἀναμείξεως τοῦ τροφοδοτικοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ ἀτμοῦ τούτου. Πλὴν τῆς θερμότητος τοῦ ἀτμοῦ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ ἡ θερμοκρασία τῶν ἀερίων καύσεως τοῦ ἀτμολέβητος πρὸ τῆς εἰς τὴν καπνοδόχον διοχετεύσεώς των, διὰ τὴν θέρμανσιν τῶν αὐλῶν τῶν προθερμαντήρων.

— **προθερμαντῆρες** ***ἀέρος καύσεως καὶ ὕδατος τροφοδοτήσεως λεβήτων***. Α'. ***Προθερμαντῆρες ἀέρος καύσεως***. Πρὸ πολλοῦ ἐδοκίμασαν προθέρμανσιν τοῦ ἀέρος καύσεως διὰ τῶν θερμῶν ἀερίων τοῦ καπνοθαλάμου, ἄνευ ὅμως ὠφελίμου ἀποτελέσματος, λόγῳ δαπανηρᾶς συντηρήσεως τῶν

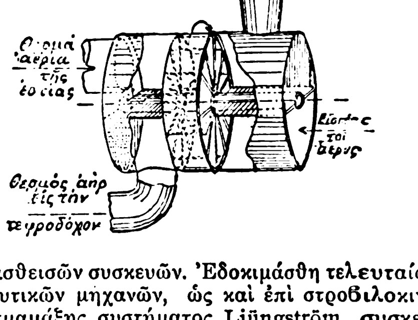

δοκιμασθεισῶν συσκευῶν. Ἐδοκιμάσθη τελευταίως, ἐπὶ ναυτικῶν μηχανῶν, ὡς καὶ ἐπὶ στροβιλοκινήτου ἀτμαμάξης συστήματος Ljüngström, συσκευὴ ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου Σουηδοῦ Ljüngström. Ἡ συσκευὴ αὕτη συνίσταται ἐκ τυμπάνου, φέροντος μεταλλικὸν δικτύωμα καὶ συνεχῶς στρεφομένου περὶ ἰδεατὸν ὁριζόντιον ἄξονα ἐν τῷ καπνοθαλάμῳ. Διάφραγμα χωρίζει τὸν χῶρον περιστροφῆς τοῦ τυμπάνου εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον διαμέρισμα. Καθ' ὃν χρόνον τὰ ἀέρια τοῦ καπνοθαλάμου ἕλκονται πρὸ τοῦ τυμπάνου δι' ἀνεμιστῆρος καὶ θερμαίνουσι τὸ ἥμισυ τούτου, τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἀνώτερον διαμέρισμα, ὁ ἀὴρ καύσεως ἕλκεται εἰς τὸ κατώτερον διαμέρισμα καὶ ἀφαιρεῖ τὴν κεκτημένην θερμότητα τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος τοῦ τυμπάνου, ὁδηγεῖται δ' ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, διὰ σωλῆνος, πρὸς τὴν στεγανὴν πυροδόχην τῆς ἑστίας. Ἐν ταῖς γενομέναις δοκιμαῖς ἐπὶ τῆς στροβιλοκινήτου ἀτμαμάξης Ljüngström ἐβεβαιώθη ἀνάκτησις θερμίδων 7% ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ καυσίμου δοθεισῶν.

Ὅπως ἂν ᾖ, δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι πρακτικὸς τύπος προθερμαντῆρος ἀέρος, ὅπερ δυσάρεστον. Φθάνουσι πράγματι εἰς τὸν καπνοθάλαμον ἀπὸ 12 kg ἕως 20 kg ἀερίων καύσεως ἀνὰ 1 kg καυσίμου, μὲ μέσην θερμοκρασίαν ἀπὸ 265° ἕως 400°,

Digitized by Google

συναποκομίζουσι δέ, κατὰ μέσον ὅρον, περὶ τὰ 20% ἐκ τῶν θερμίδων τοῦ καυσίμου. Ἡ ἀνάκτησις μέρους τῶν θερμίδων τούτων εἶναι δυσχερής, λόγῳ τοῦ μεγάλου ὄγκου ἐν ᾧ εὑρίσκονται, τῆς μικρᾶς εἰδικῆς θερμότητος τῶν ἀερίων (0,24) καὶ τῆς ἀναγκαιούσης πολυπλόκου δαπανηρᾶς ἐγκαταστάσεως, ἀνεξαρτήτως τῆς μεγάλης περιπλοκῆς τοῦ καπνοθαλάμου, τῆς αὐξήσεως τῆς ταχύτητος εἰσόδου τοῦ θερμανθέντος ἀέρος καύσεως εἰς τὴν ἑστίαν κλπ.

Β′. ***Προθερμαντῆρες ὕδατος λεβήτων.*** Ἐπενόησαν πρὸ πολλοῦ διαφόρους προθερμαντῆρας ὕδατος, πρὸς τροφοδότησιν λεβήτων παγίων ἢ μετακινητῶν ἀτμομηχανῶν, μετὰ ψυγείου ἢ ἄνευ τοιούτου. Διά τινας ἐκ τούτων ἐχρησιμοποίησαν τὴν θερμότητα τῶν ἀερίων τοῦ καπνοθαλάμ υ, ἀλλ' ἀπέτυχον. ἕνεκα τῶν προηγουμένως ἐκτεθέντων αἰτίων. Νῦν χρησιμοποιοῦσι μέρος τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς, ἀπὸ 13% ἕως 20%, ἐκ πείρας δ' ἀπεδείχθη ὅτι τὰς ἀφαιρέσεις ταύτας ἀνέχεται ὁ ἀναγκαστικὸς ἑλκυσμὸς τῆς καπνοδόκης. Ἕκαστον χιλιόγραμμον ἀτμοῦ ἐκροῆς, ὑπερθλίψεως 0,2 kg ἀνὰ ἑκ.$^{-2}$ περιέχει 638 θερμίδας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 537, ἢ καὶ ὅλαι, δύνανται ν' ἀνακτηθῶσι δι' ἐξυδατώσεως. Ἐὰν τὸ ὕδωρ τροφοδοτήσεως ἔχῃ ἀρχικὴν θερμοκρασίαν 15°, θέλωμεν δὲ νὰ γίνῃ αὕτη 100°, ἤτοι νὰ αὐξήσῃ κατὰ 85°, θὰ προθερμαίνωμεν οὕτω 6,3 kg ὕδατος ἀνὰ 1 kg ἀτμοῦ ἐκροῆς (537 : 85=6, 3).

Προκειμένων λεβήτων ἀτμαμαξῶν χρησιμοποιοῦσι τρεῖς κατηγορίας προθερμαντήρων: α) προθερμαντῆρας ἐπιφανείας (réchauffeurs á surface), β) προθερμαντῆρες δι' ἀναμείξεως (réchauffeurs à mélange), καὶ γ) ὑδροβόλα προθερμάνσεως (injecteurs-réchauffeurs). Διὰ τὰς κατηγορίας α καὶ β ἀπαιτοῦνται μία ἢ δύο ἀντλίαι πρὸς λῆψιν τοῦ ὕδατος καὶ εἰσαγωγὴν τούτου εἰς τὸν λέβητα· διὰ τὴν κατηγορίαν γ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀντλίας.

α) *Προθερμαντῆρες ἐπιφανείας.* Οἱ προθερμαντῆρες συστήματος Knorr (ἐπὶ τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων), Weir (ἀγγλικοί), Caille-Potonié καὶ ACFI τύπος RS (γαλλοβελγικοὶ) ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην: Δέσμη σωλήνων ἐκ χαλκοῦ ἢ ὀρειχάλκου, διαμέτρου 16/14,5 χλ., εὑρίσκεται ἐν στεγανῷ κιβωτίῳ· ἀναλόγως τοῦ συστήματος, τὸ ὕδωρ ἢ ὁ ἀτμὸς διατρέχει τοὺς σωλῆνας, ἢ ὁ ἀτμὸς ἢ τὸ ὕδωρ διατρέχει τὸ κιβώτιον, περιβάλλων τοὺς σωλῆνας· ἡ μεταβίβασις τῆς θερμότητος γίνεται διὰ τῶν τοιχωμάτων τῶν σωλήνων. Διακρίνομεν δύο τύπους προθερμαντήρων ἐπιφανείας: τὸν ἀνοικτὸν τύπον (type ouvert) καὶ τὸν ὑπὸ θλῖψιν τύπον (type à pression). Ἐν τῷ ἀνοικτῷ τύπῳ, ἡ μὲν ἀντλία ἐγκαθίσταται μεταξὺ τοῦ προθερμαντῆρος καὶ τοῦ λέβητος (κατὰ διάταξιν: ὑδροδόχη-προθερμαντὴρ-ἀντλία-λέβης), ὅθεν προώρισται αὕτη διὰ θερμὸν ὕδωρ, ὁ δὲ προθερμαντήρ, ἐπειδὴ εὑρίσκεται πρὸ τῆς ἀντλίας, δὲν εἶναι ὑπὸ φόρτισιν, ἀλλ' ἡ ἀντλία δέον νὰ ᾖ ὑπὸ τοιαύτην (συστήματος Caille-Potonié καὶ ACFI τύπος RS). Πρὸς ἀσφαλεστέραν λειτουργίαν τῆς ἀντλίας διὰ θερμὸν ὕδωρ, χρησιμοποιοῦσιν, ἐνίοτε, ἀντλίαν διὰ ψυχρὸν ὕδωρ μεταξὺ τῆς ὑδροδόχης καὶ τοῦ προθερμαντῆρος (κατὰ διάταξιν: ὑδροδόχη - ἀντλία-προθερμαντὴρ-ἀντλία-λέβης). Ἐν τῷ ὑπὸ θλῖψιν τύπῳ ἡ ἀντλία ἐγκαθίσταται μεταξὺ τῆς ὑδροδόχης καὶ τοῦ προθερμαντῆρος (κατὰ διάταξιν: ὑδροδόχη - ἀντλία - προθερμαντὴρ - λέβης). Ἀντλία διὰ ψυχρὸν ὕδωρ εἶναι ἀρκετή, ἀλλ' ὁ προθερμαντὴρ ὑπόκειται εἰς τὴν θλῖψιν τοῦ λέβητος.

Ἕκαστος ἐκ τῶν δύο τύπων ἔχει προσόντα καὶ μειονεκτήματα. Κοινὸν μειονέκτημα, ἰδιαιτέρως σημαντικὸν διὰ τὸν ὑπὸ θλῖψιν τύπον, εἶναι ἡ δυσχέρεια στεγανότητος μεταξὺ τῶν θαλάμων ἀτμοῦ καὶ ὕδατος. Ἕτερον κοινὸν μειονέκτημα εἶναι ἡ ταχεῖα πώρωσις τοῦ προθερμαντῆρος, ἐκ τῆς ὁποίας προκαλοῦνται συχνοὶ δαπανηροὶ καθαρισμοί. Ἐν τῷ ἀνοικτῷ τύπῳ προβλέπονται εἰδικαὶ συσκευαὶ πρὸς ῥύθμισιν τοῦ ληφθησομένου ποσοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς, ἀναλόγως τοῦ εἰς τὸν λέβητα εἰσακτέου ποσοῦ ὕδατος· ἄνευ τοιαύτης ῥυθμίσεως, προκύπτει ὑπερβολικὴ προθέρμανσις τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν ἄνοδον ἐπὶ ἀνωφερειῶν, ἐφ' ὧν ἀποφεύγομεν τροφοδότησιν, ἂν καὶ δαπανῶμεν ἐπ' αὐτῶν σημαντικὰ ποσὰ ἀτμοῦ. Προθέρμανσις πέραν τῶν 100° θὰ καθίστα ἀδύνατον τὴν λειτουργίαν τῆς διὰ θερμὸν ὕδωρ ἀντλίας. Ἐν τῷ ὑπὸ θλῖψιν τύπῳ εἶναι ἀνεκτὴ θερμοκρασία προθερμάνσεως μεγαλυτέρα τῶν 100°.

β) *Προθερμαντῆρες δι' ἀναμείξεως.* Οἱ προθερμαντῆρες Worthington, ACFI τύπος RM καὶ Dabeg ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Ἐν ταῖς συσκευαῖς ταύταις μέρος τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς ἐξυδατοῦται ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι τροφοδοτήσεως, τὸ δὲ θερμὸν μεῖγμα ἐξαποστέλλεται εἰς τὸν λέβητα· ἀνακτῶνται οὕτω πᾶσαι αἱ ἐν τῷ λαμβανομένῳ ἀτμῷ ἐκροῆς περιεχόμεναι θερμίδες (αἱ 638 καὶ ὄχι μόνον αἱ 537). Ἔχουσι, γενικῶς, ἀντλίαν διὰ ψυχρὸν ὕδωρ, μεταξὺ τῆς ὑδροδόχης καὶ τοῦ προθερμαντῆρος, καὶ ἀντλίαν διὰ θερμὸν ὕδωρ μεταξὺ τοῦ προθερμαντῆρος καὶ τοῦ λέβητος (κατὰ διάταξιν: ὑδροδόχη-ἀντλία-προθερμαντὴρ-ἀντλία-λέβης). Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ χρησιμοποιοῦμεν ἐπιπροσθέτως τὸν ἐξυδατούμενον ἀτμὸν ἐκροῆς πρὸς νέαν ἀτμοποίησιν, ἀφοῦ ὅμως καθαρίσωμεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ λιπαντικὰ ἔλαια, ἅτινα περιέχει.

γ′) *Ὑδροβόλα προθερμάνσεως.* Τὸ σύνηθες ὑδροβόλον βάλλει τὸ ὕδωρ εἰς λέβητα, οὗτινος ἡ θλῖψις εἶναι ἴση πρὸς τὴν τοῦ ἀτμοῦ τοῦ ὑδροβόλου. λειτουργεῖ δηλονότι τοῦτο δι' ἀθίκτου ἀτμοῦ. Τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως, ἢ ὑδροβόλον δι' ἀτμοῦ ἐκροῆς, βάλλει τοὐναντίον τὸ ὕδωρ εἰς λέβητα, οὗτινος ἡ θλῖψις εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα τῆς τοῦ ἀτμοῦ λειτουργίας τοῦ ὑδροβόλου. Δι' ἀτμοῦ ἐκροῆς, ὑπερθλίψεως, 0,20 kg ἀνὰ ἑκ.$^{-2}$, δυνάμεθα νὰ τροφοδοτήσωμεν λέβητα ὑπερθλίψεως 11,6 kg ἀνὰ ἑκ.$^{-2}$. Πρὸς τροφοδότησιν λέβητος ὑπερθλίψεως μεγαλυτέρας προστρέχομεν εἰς μικρὸν συμπλήρωμα δι' ἀθίκτου ἀτμοῦ, οὗτινος αἱ θερμίδες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐν συνήθει ὑδροβόλῳ, ἐν γένει δέ, δι' ὑπερθλίψεως 0,10. 0,20. 0,50, 0,70 καὶ 1,00 kg τροφοδοτεῖται λέβης ὑπερθλίψεως 11,00. 11,60, 13,60. 15,00 καὶ 17,00 kg διὰ τοῦ τελευταίου τύπου F τοῦ ὑδροβόλου προθερμάνσεως J. C. Metcalfe. Ὑδροβόλον προθερμάνσεως δὲν διαφέρει, κατ' ἀρχήν, ἀπὸ ὑδροβόλον δι' ἀθίκτου ἀτμοῦ. Μόνον οἱ λόγοι μεταξὺ τῶν ἐπιφανειῶν τῶν διαφόρων ἀνοιγμάτων αὐτῶν διαφέρουσιν: εἶναι σχεδὸν ἀντιστρόφως ἀνάλογοι τῶν πυκνοτήτων ἀθίκτου καὶ ἐκρέοντος ἀτμοῦ. Τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως, ὡς καὶ τὸ σύνηθες ὑδροβόλον, ἔχει τὸ μέγα προσὸν νὰ ᾖ ὄργανον μικροῦ ὄγκου, ἐλαφρόν, ἀδιατάρακτον, καθόσον δὲν περιλαμβάνει κινούμενα τεμάχια. Μικρὰ ἡ τιμὴ ἀγορᾶς, ὡς καὶ ἡ δαπάνη συντηρήσεως.

Δι' ἁπλῶν θεωρητικῶν λογισμῶν ἀποδεικνύεται ὅτι διὰ προθερμάνσεως τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως ἀπὸ 15° εἰς 95°, οἰκονομοῦμεν περίπου 12,3% διὰ τὴν περίπτωσιν κεκορεσμένου ἀτμοῦ καὶ 11% διὰ τὴν περίπτωσιν βαθμοῦ ὑπερθερμάνσεως 350° καὶ ὑπέρθλιψιν 14 kg ἀνὰ ἑκ.$^{-2}$ ἐκ τῶν περιεχομένων θερμίδων εἰς 1 kg ἀθίκτου ἀτμοῦ (80 : 651, 65 ἢ 80 : 728). Διὰ προθερμαντῆρας ἐπιφανείας ἀπαιτεῖται λῆψις ἀτμοῦ ἐκροῆς 20% ἢ 17%, ἐφ' ὅσον ὁ ἀτμὸς εἶναι κεκορεσμένος ἢ ὑπέρθερμος. Εἰς προθερμαντῆρας δι' ἀναμείξεως τὰ προηγούμενα ποσοστὰ γίνονται 17% καὶ 14%, εἰς ὑδροβόλον προθερμάνσεως 16% καὶ 13%.

Ἡ προθέρμανσις προκαλεῖ σειρὰν ἀλληλενδέτων φαινομένων: λόγῳ ταύτης ἀπαιτεῖται ὀλιγώτερον καύσιμον διὰ τὴν αὐτὴν ἀτμοπαραγωγήν, εἶναι ἑπομένως ἀνεκτὴ μικροτέρα ἔντασις καύσεως. Τὸ τοιοῦτον εὐνοεῖ τὴν θερμικὴν ἀπόδοσιν τοῦ λέβητος, ἐξ οὗ ἀναγκαία ἔντασις καύσεως ἔτι μικροτέρα. Λόγῳ τοῦ ἀφαιρεθέντος ποσοῦ ἐκ τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς προκύπτει ἑλκυσμὸς ὀλιγώτερον ἐντατικός· ἂν ὁ ἑλκυσμὸς οὗτος εἶναι ἀρκετὸς πρὸς διατήρησιν τῆς μετριασθείσης ἐντάσεως τῆς καύσεως, αἱ ἀνακτηθεῖσαι θερμίδες ἀποτελοῦσιν ὁριστικὸν κέρδος· ἂν ὅμως ἀπαιτῆται ἰσχυρότερος ἑλκυσμός. ἀνάγκη δὲ νὰ ἐπιτευχθῇ οὗτος διὰ μειώσεως τοῦ στομίου τῆς ἐκροῆς, αὐξάνομεν ἐκ τούτου τὴν ἀντίθλιψιν ἐν τοῖς κυλίνδροις καὶ μειοῦμεν οὕτω τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀτμοῦ ἐν αὐτοῖς. Ἀφ' ἑτέρου, προκειμένου ὑπερθέρμου ἀτμοῦ, εἰς μικροτέραν ἔντασιν καύσεως ἀντιστοιχεῖ μικροτέρα ὑπερθέρμανσις, ἐξ οὗ μεγαλυτέρα ἀνάλωσις ἀτμοῦ ἐπὶ ἴσῳ ἔργῳ (Knorr).

Ἐκ τῶν προηγουμένων συνάγεται ὅτι οὐδὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὡς πρὸς τὴν τελικὴν ἀνάκτησιν θερμαντικοῦ, βασιζόμενοι μόνον εἰς τὴν ἀρχικὴν καὶ εἰς τὴν τελικὴν θερμοκρασίαν τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως· ἡ ἀφαίρεσις μέρους τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς προκαλεῖ πολλὰς μεταβολάς, μόνον δὲ πληρέσταται δοκιμαὶ δίδουσι τὴν ἀκριβῆ τελικὴν οἰκονομίαν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν προθέρμανσιν τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως.

Οἱ προθερμαντῆρες μετ' ἀντλίας ἀπαιτοῦσιν ἄθικτον ἀτμὸν διὰ τὸν κινητῆρα τῆς ἀντλίας ἀπὸ 5% ἕως 8% τῆς ὅλης ἀτμοπαραγωγῆς. Η θερμότης τοῦ ἀτμοῦ τούτου ἀπόλλυται ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐπίσης ἀπόλλυται ἡ θερμότης τοῦ ἀθίκτου ἀτμοῦ, ὃν χρησιμοποιοῦμεν ὡς συμπλήρωμα τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς εἰς τὰ ὑδροβόλα προθερμάνσεως.

Ἡ χρῆσις προθερμαντῆρος συνεπάγεται ῥιζικὴν ἀλλαγὴν τοῦ τρόπου τροφοδοτήσεως τοῦ λέβητος. Διὰ κατατομὰς γραμμῶν μετὰ ἐναλλασσομένων ἀνόδων καὶ καθόδων ἡ χρῆσις προθερμαντήρων τυγχάνει δυσχερὴς καὶ ὄχι πολὺ ὠφέλιμος· ἐπὶ τοιούτων κατατομῶν τροφοδοτοῦμεν πράγματι εἰς τὰς καθόδους, ἐφ' ὧν ἐλάχιστα ἢ καὶ ποσῶς δὲν ἀναλίσκομεν ἀτμόν, ὥστε δὲν διαθέτομεν ἐπ' αὐτῶν ἀτμὸν ἐκροῆς. Προσθετέον ὅτι ἡ εὑρεθεῖσα ἀκαθάριστος οἰκονομία καυσίμου δέον νὰ καθορίζηται ἐπὶ ἴσοις ὅροις ἀφῆς πυρᾶς, διαρκείας σταθμεύσεων καὶ χειρισμῶν, ἄλλως θὰ ᾖ αὕτη ἐσφαλμένη. Ἐκ τῶν προκυψασῶν οἰκονομιῶν καυσίμου δέον ν' ἀφαιρῶμεν τὰς ἐτησίας δαπάνας τόκου καὶ χρεολυσίου τοῦ κεφαλαίου ἀγορᾶς, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν ἐτησίαν δαπάνην συντηρήσεως τοῦ προθερμαντῆρος καὶ πᾶσαν ἐκ τούτου προκύπτουσαν δαπάνην. Ἡ ἐτησία δαπάνη συντηρήσεως προθερμαντῆρος μετ' ἀντλίας ἐκτιμᾶται συνήθως εἰς 3% τῆς τιμῆς ἀγορᾶς, ἡ δὲ τοιαύτη ὑδροβόλου προθερμάνσεως λογίζεται ἀσήμαντος (0,3%).

Γ′. ***Συγκριτικαὶ δοκιμαὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων τύπων προθερμαντήρων.*** Οἱ κρατικοὶ ἰταλικοὶ σιδηρόδρομοι προέβησαν εἰς πολυετεῖς ἀκριβεῖς δοκιμὰς ἐπὶ ἐννέα τύπων προθερμαντήρων, ἔλαβον δὲ ὑπ' ὄψιν, σὺν τῇ ἀκαθαρίστῳ οἰκονομίᾳ καυσίμου, τὰς δαπάνας ἀγορᾶς, συντηρήσεως καὶ ἡμεραργίας τῶν ἀτμαμαξῶν, λόγῳ ἐπισκευῆς τῶν συσκευῶν προθερμάνσεως. Οἱ προκείμενοι προθερμαντῆρες ἐδοκιμάζοντο ἐπὶ ἀτμαμαξῶν τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἐκτελουσῶν τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν. Ἐκ τῶν δοκιμασθέντων συστημάτων ἐκρατήθησαν τελικῶς τρία μόνον: 1) ὁ παρὰ τοῖς Γάλλοις εὐνοούμενος τύπος δι' ἀναμείξεως ACFI τύπος RM· 2) ὁ ἐν Γερμανίᾳ εὐρύτατα χρησιμοποιούμενος προθερμαντὴρ ἐπιφανείας Knorr· καὶ 3) τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως Metcalfe τύπος LF, ὅπερ ἐπίσης εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένον.

Διὰ τοὺς προκειμένους τρεῖς προθερμαντῆρας διεπιστώθησαν τὰ ἀκόλουθα: α′) ὁ μὲν συμπυκνωτὴς τοῦ προθερμαντῆρος Knorr εἶναι βαρύτερος καὶ πολυπλοκώτερος ἀπὸ τὸν συμπυκνωτὴν δι' ἀναμείξεως ACFI τύπος RM, ἡ δὲ ἀντλία τροφοδοτήσεως, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων ταύτης, τοῦ Knorr, εἶναι ἁπλουστέρα τῆς τοῦ προθερμαντῆρος ACFI τύπος RM· β′) ἐκ τῶν ὡς ἄνω τριῶν προθερμαντήρων τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως Metcalfe τύπος LF ἀπῄτησε μηδαμινὴν σχεδὸν συντήρησιν καὶ ὑπέστη τὰς ὀλιγωτέρας διαταράξεις. Συμπεράσματα τῶν προκειμένων δοκιμῶν εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα:

α′) Ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομίας καυσίμου πάντες οἱ προθερμαντῆρες μετ' ἀντλίας εἰσί, πρακτικῶς, ἰσοδύναμοι. β′) Ἐφ' ὅσον τὰ ὕδατα τῆς τροφοδοτήσεως περιέχουσι διαλυτὸν δυσανθρακικὸν ἀσβέστιον, δὲν ἐπέρχεται μείωσις τούτου διὰ τῆς προθερμάνσεως. γ′) Ἡ αὔξησις ἀναλώσεως ὕδατος ἐν τῇ συσκευῇ Knorr (προερχομένη ἐκ τῆς μειώσεως τῆς ὑπερθερμάνσεως, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς μειώσεως τῆς ἀντιθλίψεως ἐν τοῖς κυλίνδροις) εἶναι περίπου 5%, ἡ δὲ οἰκονομία καυσίμου 7%. δ′) Ἡ πραγματικὴ τελικὴ ἀνάκτησις θερμότητος τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς ἐν τῇ συσκευῇ δι' ἀναμείξεως ACFI τύπος RM, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν πασῶν τῶν ἐπιδράσεων, εἶναι 5,5%, μετὰ οἰκονομίας καυσίμου 7%. ε′) Τὸ πραγματικὸν ὄφελος ἐκ τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς διὰ τοῦ ὑδροβόλου προθερμάνσεως Metcalfe τύπος LF, ὑπὸ δυσμενεστέρους ἢ οἱ ἄλλοι ὅρους λειτουργίας (ἤτοι κατὰ τὸ θέρος), εἶναι 7,65%, ἡ δὲ οἰκονομία καυσίμου 6%, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν πασῶν τῶν ἐπιδράσεων. ζ′) Οἱ προθερμαντῆρες μετ' ἀντλίας, διὰ τοῦ μεγάλου αὐτῶν ποσοῦ ὕδατος καὶ τῶν πολλῶν σωληνώσεων, αὐξάνουσι περίπου κατὰ δύο τόννους τὸ βάρος ἀτμαμάξης. Τὸ βάρος τοῦ ὑδροβόλου προθερμάνσεως Metcalfe τύπος LF εἶναι, τοὐναντίον, λησμονητέον ἐν τῇ πράξει (150 kg ἕως 200 kg). Ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς συνεπέραναν ὅτι τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως Metcalfe τύπος IF, ἂν καὶ οἰκονομεῖ καίσιμον κατά τι ὀλιγώτερον ἢ οἱ δύο ἄλλοι προθερμαντῆρες, φαίνεται προτιμητέον ἐκείνων, λόγῳ τῆς μικροτέρας τιμῆς ἀγορᾶς, τῆς ἐλαχίστης δαπάνης συντηρήσεως καὶ τοῦ ἀσημάντου βάρους αὐτοῦ.

Δ′. ***Συμπέρασμα τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου τῶν σιδηροδρόμων.*** Τὸ διεθνὲς συνέδριον τῶν σιδηροδρόμων, τὸ συγκροτηθὲν ἐν Μαδρίτῃ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1930, ἐπραγματεύθη τὰ προκείμενα ζητήματα. Ὑπεβλήθησαν αὐτῷ ἓξ σχετικαὶ ἐκθέσεις, περιεχόμεναι εἰς τὰ τεύχη Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου 1929, Φεβρουαρίου, Μαρτίου καὶ Μαΐου 1930 τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑνώσεως, κατέληξε δὲ εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα, περιεχόμενον εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ἰουλίου 1930 τῆς αὐτῆς Ἑνώσεως: «Ἐκ τῶν ἐπενεχθεισῶν νέων τελειοποιήσεων εἰς τὰς ἐμβολοφόρους ἀτμαμάξας κανονικῆς κατασκευῆς ἁρμόζει νὰ σημειωθῶσιν εἰδικῶς: α) ἡ αὔξησις τοῦ βαθμοῦ ὑπερθερμάνσεως· β′) ἡ προθέρμανσις τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως. Ἔχον ὑπ' ὄψιν τὰς γενομένας πολλὰς δοκιμὰς ἀπὸ μέγαν ἀριθμὸν σιδηροδρομικῶν διευθύνσεων, ὡς καὶ τὴν πολυετῆ αὐτῶν πεῖραν, τὸ συνέδριον θεωρεῖ ἐπαρκῶς βεβαιωμένον: α′) ὅτι ἡ θερμοκρασία ὑπερθερμάνσεως δύναται νὰ ἀχθῇ, ἐν κανονικῇ ὑπηρεσίᾳ, εἰς 400°, μεσολαβούσης τῆς χρήσεως ἁρμοζουσῶν διατάξεων διὰ τὴν λίπανσιν καὶ διὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀτμοῦ· β′) ὅτι ὑπάρχουσι νῦν ἱκανοποιητικαὶ συσκευαὶ προθερμάνσεως τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως. Τὸ συνέδριον συνιστᾷ τὴν ἀποδοχὴν τῶν δύο τούτων τελειοποιήσεων, δεδομένων τῶν σοβαρῶν οἰκονομιῶν, ἃς συνεπάγονται αὗται».

Ἐκ τῶν προηγουμένως ἐκτεθέντων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ προθερμαντῆρες ὕδατος συνεπάγονται καθαρὰν οἰκονομίαν καυσίμου 6% ἕως 7% καὶ ἐνίοτε ἕως 10%, ἐκ ταύτης δὲ σχεδὸν ἴσην αὔξησιν τῆς ἰσχύος τῶν ἀτμαμαξῶν. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς μεγίστης δυνατῆς οἰκονομίας δέον νὰ λειτουργῶσι συνεχῶς, ἐφ' ὅσον ὁ ἀτμοφράκτης τοῦ λέβητος εἶναι ἀνοικτός. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν προθερμαντήρων θὰ ἐξαρτηθῇ βεβαίως ἐκ τοῦ βα-

Digitized by Google

θμοῦ ἁπλοποιήσεως αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης φαίνεται ὅτι, διὰ τοῦ χρόνου ὅμως, τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως θὰ ἀντικαταστήσῃ τελικῶς πᾶν ἄλλο σύστημα προθερμαντῆρος, τιθέμενον εἰς τὴν θέσιν τοῦ συνήθους ὑδροβόλου τροφοδοτήσεως. Ὡς ὁ ὑπέρθερμος ἀτμὸς ἐξετόπισε τὸν κεκορεσμένον, οὕτω καὶ τὸ ὑδροβόλον προθερμάνσεως θὰ ἐκτοπίσῃ πάντα ἄλλον προθερμαντῆρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Chemins de fer (P. Place 1929, 1930). Rivista Tecnica delle ferrovie Italiane (15 Ἀπριλίου καὶ 15 Μαΐου 1926). Bulletin de l'association internationale du congrès des chemins de fer (Ἰούνιος καὶ Ἰούλιος 1929, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Μάϊος καὶ Ἰούλιος 1930). Révue générale des chemins de fer (Ἰούλιος 1928, Αὔγουστος 1929).

Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

πρόθεσις, —εως (ἡ)· τὸ προτιθέναι, τὸ νὰ θέτῃ τις ἔμπροσθεν: «ἡ πρόθεσις τοῦ νεκροῦ» ‖ τὸ προτίθεσθαι, τὸ νὰ προτίθεταί τις, τὸ νὰ ἔχῃ σκοπόν τινα, προαίρεσις, θέλησις, σκοπός: «δὲν εἶχα τὴν πρόθεσιν νὰ σᾶς προσβάλω», «τὸ ἔκαμε ἐκ προθέσεως» ἰδίᾳ ἐπὶ κακοῦ ‖ χειρουργικῶς, τὸ προτιθέμενον εἰς ἀντικατάστασιν, οἷον ὁ ψευδὴς ὀφθαλμὸς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐξορυχθέντος, ἡ ψευδὴς χεὶρ κττ.· ‖ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου προτιθέμενον τῶν λέξεων εἴτε ἐν συνθέσει πρὸς μεταβολὴν τῆς σημασίας τῆς λέξεως, οἷον *συλλέγω, ἐκλέγω, καταλέγω*, εἴτε ἐν παραθέσει πρὸς δήλωσιν διαφόρων σχέσεων ἐν τῷ λόγῳ, οἷον *πρὸ ἐμοῦ, ἐν ἐμοί, δι' ἐμέ*.

— *[Φιλοσ.] Πρόθεσις* (Intention) καλεῖται ὁ σκοπός, εἰς ὃν ἀποβλέπει ὁ πράττων. *Προθεσιοκρατία* (Intentionalismus) καλεῖται ἡ ἀρχὴ ὅτι αἱ πράξεις πρέπει νὰ κρίνωνται μόνον κατὰ τὰς προθέσεις τοῦ πράττοντος. Σ. Ν. Λ

—*[Γραμματ.]* Κατὰ Διονύσιον τὸν Θρᾷκα «πρόθεσίς ἐστι λέξις προτιθεμένη πάντων τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἔν τε συνθέσει καὶ συντάξει», ὁ δὲ Σχολιαστὴς τούτου, συμπληρῶν τὸν ἀνωτέρω ὁρισμόν, προσθέτει «λέξις καθ' ἕνα σχηματισμὸν» λεγομένη, ἤτοι «μονοσχημάτιστος», «ἄκλιτος». Ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνωτέρω μέρους τοῦ λόγου καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτοῦ ὀφείλονται ἰδίως εἰς τὴν κατὰ τοὺς δοκίμους καὶ τοὺς κατόπιν χρόνους χρῆσίν του, ὁπότε αἱ προθέσεις τῷ ὄντι προετάσσοντο τῶν πλαγίων πτώσεων τῶν ὀνομάτων καὶ λοιπῶν πτωτικῶν μερῶν τοῦ λόγου καὶ συνετίθεντο μετὰ διαφόρων λέξεων καὶ ἰδίως ρημάτων (*μετὰ* τοῦ ἀδελφοῦ μου — *μετακινῶ, μετ-έρχομαι κλπ.*), ἀλλὰ δὲν συμφωνεῖ οὔτε πρὸς τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ ρηθέντος μέρους τοῦ λόγου οὔτε πρὸς τὴν ἀρχικὴν καὶ παλαιοτέραν χρῆσιν αὐτοῦ, καθ' τοῦτο ἠδύνατο νὰ τίθεται καὶ μετὰ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ρήματα: «Ἰθάκην *κάτα* κοιρανέουσι», «Ἰθάκῃ *ἔνι* οἰκία ναίει», «τότε δ' ἤδη ἔχεν *κάτα* γαῖα μέλαινα» κ.οὕ.κ. Ἡ χρῆσις αὕτη ὠνομάσθη *ἀναστροφή*, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐξυπονοεῖται ὅτι ἡ δόκιμος, ἡ προτακτικὴ χρῆσις τῶν προθέσεων εἶναι ἡ παλαιοτέρα καὶ ὅτι ἐκ ταύτης προῆλθεν ἡ μετὰ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ρήματα χρῆσις αὐτῶν, ἡ ὁποία τόσον εἶναι συνήθης παρὰ τῷ παλαιοτάτῳ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι αἱ προθέσεις ἦσαν κατ' ἀρχὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιρρήματα, καὶ ὡς τοιαῦτα ἠδύναντο νὰ τίθενται εἰς οἱανδήποτε θέσιν τῆς προτάσεως. Καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον δυνάμεθα νὰ λέγωμεν σήμερον «ἔλα 'δῶ», «κατέβα *κάτω*», «ἔβγα *ἔξω*» κλπ. καὶ «*ἐδῶ* ἔλα», «*κάτω* κατέβα», «*ἔξω* ἔβγα», οὕτω καὶ τὸ πάλαι ἠδύνατο νὰ λέγεται «*κατὰ* δῆμον» καὶ «δῆμον *κάτα*», «*ἐνὶ* πύργῳ» καὶ «Ἰθάκῃ *ἔνι*» κλπ. Ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεκράτησεν ἡ χρῆσίς των πρὸ τῶν ὀνομάτων καὶ (ἐν συνθέσει) πρὸ τῶν ρημάτων καὶ οὕτω διεστάλη ἡ χρῆσις αὕτη ἀπὸ τῆς τῶν ἐπιρρημάτων, ὅτε καὶ ἀπετέλεσαν αἱ προθέσεις ἰδιαίτερον πλέον μέρος τοῦ λόγου. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν προθέσεων δὲν εἶναι ὅτι συντάσσονται μετὰ τῶν πλαγίων πτώσεων τῶν πτωτικῶν μερῶν τοῦ λόγου (διότι καὶ πολλὰ ἐπιρρήματα συντάσσονται καθ' ὅμοιον τρόπον: «*ἅμα πνοιῇς* ἀνέμοιο», «τὸ ὕδωρ ἐπίνετο *ὁμοῦ τῷ πηλῷ*» κλπ.), ἀλλ' ὅτι συντίθενται εὐκόλως μὲ διάφορα μέρη τοῦ λόγου καὶ πρὸ πάντων μὲ ὀνόματα καὶ μὲ ρήματα (προσ-τίθημι, προσ-θήκη, πρόσ-θετος).

Αἱ προθέσεις ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἀρχήν των ἐξ ἐπιρρημάτων (ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ πλαγίων πτώσεων, ὅπως λ. χ. ἡ ἀρχαία *πεδὰ* κλπ.). Οὕτω καὶ εἰς τὴν Λατινικὴν ἡ λέξις contra παρὰ μὲν τῷ Πλαύτῳ εἶναι ἀκόμη ἐπίρρημα, ἀλλὰ κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον τῆς λατινικῆς γλώσσης κατέστη πρόθεσις (contra omnes, contra-dico κλ.). Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον παρατηρεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γλωσσῶν, ἤτοι μετάστασις προθέσεων εἰς τὰ ἐπιρρήματα, ὅπως λ. χ. εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικήν: *ξανα*-λέγω καὶ «πές το *ξανά*», «δὲν τὸ *ματα*κάνω» καὶ «ἦρθε *μετὰ* καὶ μοῦ εἶπε....» κλ. Αἱ προθέσεις διακρίνονται εἰς *κυρίας* (ἀμφί, ἀντί, ἀνά, ἀπό, διά, ἐν, εἰς, ἐκ καὶ ἐξ, ἐπί, κατά, μετά, παρά, περί, πρό, πρός, σύν, ὑπέρ, ὑπὸ) καὶ εἰς *καταχρηστικὰς* (ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, ἕνεκα ἢ ἕνεκεν, πλήν, χωρίς, ὡς κλ.), ἐκ τούτων δὲ αἱ κύριαι προθέσεις διακρίνονται εἰς *μονοπτώτους, διπτώτους* καὶ *τριπτώτους*, καθ' ὅσον συντάσσονται μὲ μίαν, μὲ δύο ἢ καὶ μὲ τρεῖς ἐκ τῶν πλαγίων πτώσεων τῶν ὀνομάτων (*ἐπὶ* τοῦ ὅρους—*ἐπὶ* τῷ ὅρῳ—*ἐπὶ* μακρὸν χρόνον). Ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ αἱ προθέσεις συντάσσονται καὶ μὲ ὀνομαστικήν: *ἀπὸ* δήμαρχος κλητῆρας, *ἀπὸ* πλούσιος ἔγινε φτωχὸς κλ. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Λειτουρ.] Πρόθεσις* καλεῖται τὸ μέρος ἔνθα προτίθενται τὰ εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας χρησιμοποιηθησόμενα εἴδη τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου. Ἐκ τῆς παρ' Ἰουδαίοις χρήσεως («ἄρτοι προθέσεως» καὶ «πρόθεσις ἄρτων») εἰσαχθεῖσα καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ λέξις εὕρηται εἰς δήλωσιν κυρίως μὲν τοῦ *παρατραπεζίου* ἢ τοῦ μικροῦ ἐν τῷ τοίχῳ καὶ ἀριστερόθεν τῆς ἁγίας τραπέζης διηνοιγμένου κοιλώματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ προσκομιδή, ἔπειτα δὲ καὶ ὁλόκληρον τὸ τμῆμα τοῦ Βήματος, τὸ περιλαμβανόμενον ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀψῖδι καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ δεξιόθεν κείμενον διακονικὸν ἢ σκευοφυλάκιον. Ἡ πρόθεσις ὡς παρατραπέζιον καὶ ὡς τόπος προετοιμασίας τῶν τιμίων δώρων, ἄλλοτε μὲν ἐξεικόνιζεν αὐτὸν τὸν Γολγοθᾶν, διὸ καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου αὐτῆς ἐζωγραφεῖτο ἡ σταύρωσις ἢ ἡ ἀποκαθήλωσις. Ἔπειτα ὅμως, ὅταν ἡ θεία λειτουργία ἐξελήφθη ὡς ἀλληγοροῦσα τὸν ὅλον βίον τοῦ Κυρίου, ἐθεωρήθη ὡς συμβολίζουσα τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, διὸ καὶ ἐν ταῖς πλείσταις τῶν μεταγενεστέρων προθέσεων εὕρηται ἡ εἰκὼν τῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἡ τελετὴ ἐν τούτοις τῆς προθέσεως ἢ *προσκομιδῆς* δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἀλλὰ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς θυσίας αὐτοῦ. Π. Ν. Τ

— *[Χειρουργ.] Πρόθεσις* εἶναι ἡ τέχνη τῆς ἀντικαταστάσεως ἀκρωτηριασθέντος τινὸς μέλους ἢ ἀπολεσθέντος ὀργάνου τοῦ σώματος. Ἡ πρώτη πραγματικὴ προσπάθεια πρὸς ἀντικατάστασιν ἀκρωτηριασθέντος τινὸς σκέλους διὰ τεχνητοῦ προχείρου τοιούτου φαίνεται ὅτι ἐγένετο κατὰ τὸν Ι' π. Χ. αἰῶνα, ὡς συνάγεται ἐξ ἀναγλύφων καὶ τοιχογραφιῶν τῆς ἰδίας ἐποχῆς. Ἔκτοτε ὅμως ἡ πρόθεσις παρέμεινεν ἐν νηπιώδει καταστάσει μέχρι τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ὁπότε φαίνεται ὅτι αὕτη εἶχε τελειοποιηθῆ καὶ διαδοθῆ πολύ, ὡς τοῦτο προκύπτει καὶ ἐξ ἄλλων μὲν γεγονότων, κυρίως ὅμως ἐκ τῶν ἑξῆς δύο: Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ περί τινος αἰχμαλώτου τῶν Σπαρτιατῶν, ὅστις ἵνα ἀποφύγῃ τὰ βασανιστήρια τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπέκοψε μόνος διὰ μαχαίρας τὸν πόδα του καὶ φυγαδευθεὶς κατεσκεύασε ξύλινον τεχνητὸν μηχάνημα διὰ τὸ ἀκρωτηριασθὲν σκέλος του. β') Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Καπύης, τὰς γενομένας τῷ 1858, ἀνευρέθη τεχνητὴ κνήμη, ἐκ χαλκοῦ, σιδήρου καὶ ξύλου κατεσκευασμένη, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰ.

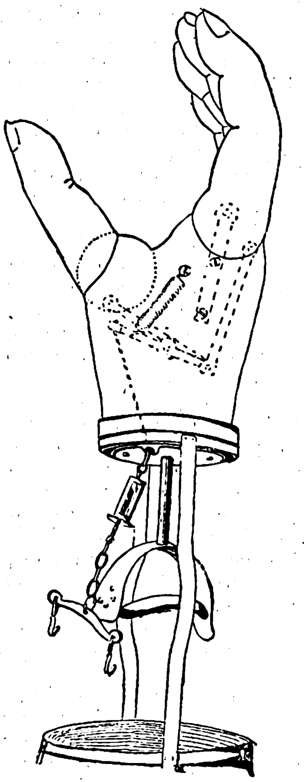
Τεχνικὴ χεὶρ διὰ κινησιοπλαστικὴν ἐγχείρησιν.

Ἡ τεχνητὴ αὕτη κνήμη, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀνευρέθησαν καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ πάσχοντος, ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ ἀπολεσθέντος σκέλους καὶ διαφυλάσσεται ἐν Λονδίνῳ. Ἡ τέχνη τῆς προθέσεως ἤρχισεν ὄντως νὰ συστηματοποιῆται καὶ διαδίδηται μόνον ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Πράγματι, τῷ 1857 ὁ Zavier παρουσίασε τεχνητὴν κνήμην κατασκευασθεῖσαν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ ξύλου. Ἐξ ἄλλου διασῴζεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Val-de-Grace τῶν Παρισίων τεχνητὴ ξυλίνη κνήμη, κατασκευασθεῖσα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν περίπου ὑπὸ τοῦ S. Martirisen τῆς Πετρουπόλεως. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ πρῶται αὗται ξύλιναι τεχνηταὶ κνῆμαι ἦσαν εὔθραυστοι, ἐγκατελείφθησαν, ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ δερματίνων τοιούτων. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπέτυχον τὴν στερεοποίησιν τῶν ξυλίνων τεχνητῶν κνημῶν διὰ τῆς ἐπενδύσεως τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν ἐπιφανείας διὰ περγαμηνῆς, ὅπερ καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ἀμερικανικαὶ τεχνηταὶ κνῆμαι». Μεγαλυτέρα ὅμως διάδοσις τούτων ἐγένετο κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε τὰ διάφορα ἐμπόλεμα κράτη εἰσήγαγον ταύτας εἰς χρῆσιν τῶν ἀναπήρων πολέμου. Κατασκευάζονται ὅμως τεχνηταὶ κνῆμαι καὶ ἐκ δέρματος, ἰνικῆς, κλπ., χωρὶς ὅμως νὰ παρουσιάζωσιν αὗται ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τῶν ξυλίνων, δηλαδὴ ἐλαφρότητα, στερεότητα καὶ τελείαν προσαρμογήν.

Ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνητῶν χειρῶν ἡ χρῆσις φαίνεται ὅτι χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Πράγματι Πλίνιος ὁ νεώτερος ἀναφέρει ὅτι στρατιώτης τις τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου ἔφερεν ἤδη τοιαύτην τεχνητὴν χεῖρα. Πλέον ἐνδιαφέρουσα ὅμως εἶναι ἡ γενομένη προσπάθεια πρὸς τελειοποίησιν τῶν τεχνητῶν χειρῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως. Πρότυπα τούτων εἶναι ἡ τεχνητὴ χεὶρ τοῦ Goetz von Berlichingen, τοῦ ἥρωος τῶν δραμάτων τοῦ Goethe, ἡ τοῦ Barbarossa (1517) καὶ ἡ τοῦ Serré. Βραδύτερον, κατὰ τὸ 1761, ἔχομεν τὰς τεχνητὰς χεῖρας, ἃς ὁ μηχανικὸς Laurent κατεσκεύασε διὰ τὸν στρατιώτην Violette, ὅστις ἔφερεν ἀκρωτηριασμὸν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Διὰ τούτων ἠδύνατο οὗτος νὰ τρώγῃ, νὰ ἐξάγῃ τὸν πῖλόν του καὶ νὰ γράφῃ ἀκόμη, ὅπερ ἄλλωστε τῷ ἐπέτρεψε νὰ κάμῃ αἴτησιν, δι' ἧς ἐπέτυχεν, ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως, σύνταξιν. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐπίσης ὑπῆρχεν ἀνάπηρος ἄνευ χειρῶν, ὅστις διὰ τῶν τεχνητῶν τοιούτων ἀπέκτησε τοιαύτην ἐπιδεξιότητα, ὥστε ἐξελίχθη εἰς διάσημον διαρρήκτην καὶ κατεδικάσθη μάλιστα εἰς θάνατον δι' αὐτό. Δοθείσης ὅμως χάριτος, ἔζησεν οὗτος μετέπειτα ὡς κλειθροποιὸς μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ μεγάλου ὁ Klingert κατεσκεύασεν ἐν Μπρεσλάου τεχνητὴν χεῖρα δι' ἀκρωτηριασμὸν τοῦ βραχίονος.

Ἀνάπηρος φέρων τεχνητὴν χεῖρα μὲ τοὺς δακτύλους κεκλεισμένους.

Πᾶσαι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τεχνηταὶ χεῖρες (πλὴν τῶν τοῦ ἀναπήρου, ὅστις ἔζησεν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ') εἶχον τὸ σχῆμα τῆς ἀπολεσθείσης χειρὸς καὶ συνεπῶς ἐκάλυπτον τὴν ἐκ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ προκύπτουσαν δυσμορφίαν, δὲν ἐβοήθουν ὅμως τὸν ἀνάπηρον εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἐπαγγέλματός τινος. Δι' ὃ καὶ ὁ Bonnet de Nérac καὶ ὁ Gripouilleau de Montlouis (1868) ἐσκέφθησαν νὰ κατασκευά-

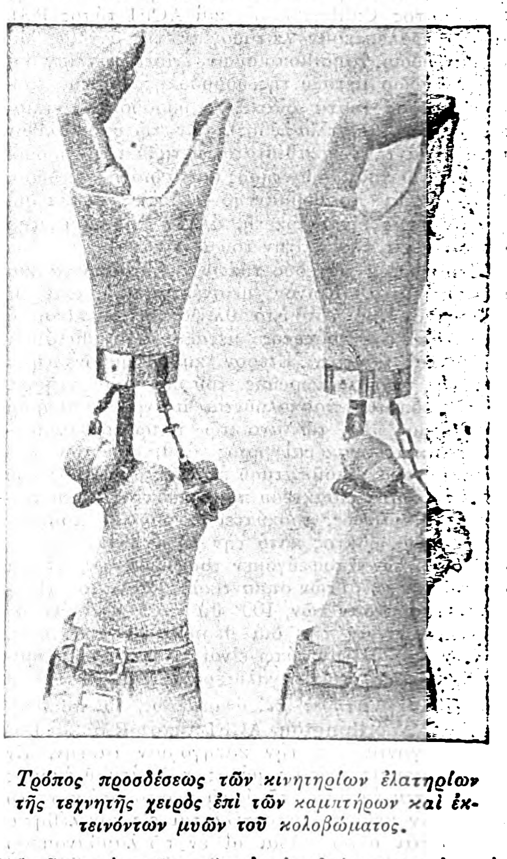
Τρόπος προσδέσεως τῶν κινητηρίων ἐλατηρίων τῆς τεχνητῆς χειρὸς ἐπὶ τῶν καμπτήρων καὶ ἐκτεινόντων μυῶν τοῦ κολοβώματος.

Digitized by Google

σωσιν εἰδικὰ μηχανήματα, ἅτινα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐπ' αὐτῶν εἰδικῶν ἐργαλείων νὰ ἐπιτρέπωσιν εἰς τὸν ἀνάπηρον, διὰ καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως, τὴν ἐξάσκησιν ἐπαγγέλματός τινος. Μετὰ τὸν

'Ανάπηρος κρατῶν μὲ τὴν τεχνητὴν χεῖρα φιάλην.

πόλεμον τοῦ 1870 ἐτελειοποιήθησαν ταῦτα περισσότερον, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ περιῆλθον εἰς λήθην μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ 1914, ὁπότε ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν καὶ ἐτελειοποιήθησαν περισσότερον. 'Αποκαλοῦνται δὲ τὰ μηχανήματα ταῦτα *τεχνηταὶ χεῖρες ἐργασίας*. 'Αλλὰ καὶ πρὸς τελειοποίησιν τῶν *τεχνητῶν χειρῶν πολυτελείας* ἐγένετο μεγάλη προσπάθεια κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν. Μάλιστα ἐξετελέσθησαν καὶ κινησιοπλα-

'Ανάπηρος γράφων τῇ βοηθείᾳ τῆς τεχνητῆς χειρός.

στικοὶ ἀκρωτηριασμοί, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται (Vanghetti, Sauerbruch, Pellegrini) ἡ κινητοποίησις τῆς τεχνητῆς χειρὸς ὑπὸ τῶν μυῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ κολοβώματος τῆς ἀκρωτηριασθείσης χειρός.

Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

Πρόθεσις ὀφθαλμοῦ. 'Αναπλήρωσις τοῦ ἐλλείποντος ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει φυσικοῦ ὀφθαλμοῦ διὰ τεχνητοῦ τοιούτου, ὅστις κατ' ἐπέκτασιν καὶ αὐτὸς καλεῖται *πρόθεσις*. Ὁ τεχνητὸς ὀφθαλμὸς ἀποτελεῖ μικρὰν καμπύλην κόγχην ἐκ θολερᾶς ὑάλου, λείας, ἀναπαριστώσης τὸν σκληρωτικὸν περιβάλλοντα τὸν διαφανῆ κερατοειδῆ καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τὴν ἴριδα χρώματος ποικίλου μὲ τὴν κόρην ἐν τῷ μέσῳ. Καλὴ πρόθεσις εἶναι ἐκείνη, ἥτις ὄχι μόνον ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸν φυσικὸν ὀφθαλμόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπει τὴν παρακολούθησιν τῶν κινήσεων αὐτοῦ. Ὁ τεχνητὸς ὀφθαλμὸς συνήθως ἀφαιρεῖται τὴν νύκτα καὶ πρὸ τῆς ἐκ νέου ἐμβολῆς του καθαρίζεται αὐτὸς ὡς καὶ ἡ κοιλότης τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἥτις θὰ τὸν ὑποδεχθῇ.

Β. Α.

Πρόθεσις ῥινός. Συνίσταται εἴτε εἰς τοποθέτησιν τεχνητῆς ῥινὸς ἐκ πεπιεσμένου χάρτου ἢ σελουλοΐδ, ἐχόντων τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος, πρὸς κάλυψιν αὐτῆς, ὅταν ἔχῃ διαβρωθῆ ὑπό τινος νόσου (συφίλιδος, λύκου κτλ.), εἴτε ὁπωσδήποτε ἄλλως καταστραφῆ, εἴτε εἰς τοποθέτησιν ἐντὸς τῶν ῥωθώνων τῆς ῥινὸς εἰδικῶν μικρῶν σωλήνων ἐκ σκληροῦ καουτσοὺκ ἢ ἀργύρου ἢ σύρματος ἀργύρου καταλλήλως περιεστραμμένου, ἐν εἴδει ἐλατηρίου, *ῥινοδιαστολέων* ἢ *εὐρυντήρων* τῆς ῥινὸς καλουμένων, συντελούντων εἰς διεύρυνσιν τῶν ῥωθώνων καὶ καλυτέραν εἰσπνοὴν τοῦ ἀέρος διὰ τῆς ῥινός, ἢ καὶ πρὸς μακροτέραν εἰσπνοὴν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις εἰδικὰ μηχανήματα ἐφαρμοζόμενα ἐσωτερικῶς ἢ ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῆς ῥινός, πρὸς διόρθωσιν διαφόρων δυσμορφιῶν αὐτῆς.

Πρόθεσις ὤτων. Συνίσταται εἰς τοποθέτησιν ἐντὸς τοῦ ὠτὸς ἢ ἁπλῶς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀκουστικοῦ πόρου εἰδικῶν συσκευῶν ἢ μηχανημάτων, καταλλήλων πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀκοῆς. Τοιαῦτα εἶναι: α') Τὸ τεχνητὸν τύμπανον, ἀποτελούμενον ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως ἢ ἄλλης τινὸς οὐσίας, τὸ ὁποῖον, τοποθετούμενον ἐντὸς τοῦ ὠτὸς καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου, πωματίζει τοῦτο καὶ ἐπιφέρει πολλάκις βελτίωσιν τῆς ἀκοῆς, ὁσάκις ὑπάρχει ἁπλῆ μόνον διάτρησις τοῦ τυμπάνου, ἀπὸ μακροῦ ἐπιμένουσα, ἀλλ' ἄνευ τῆς παραμικρᾶς πυορροίας. β') Οἱ γνωστοὶ σωλῆνες καὶ τὰ ποικίλα ἀκουστικὰ κέρατα, ὡς καὶ αἱ νεωστὶ ἐφαρμοζόμεναι διάφοροι ἠλεκτρικαὶ συσκευαὶ μὲ ξηρὰς στήλας, ἐν εἴδει μικροφώνου, ἐνισχύοντος κατὰ πολὺ τοὺς ἤχους, εἰς τὰ ὁποῖα κατ' ἀνάγκην καταφεύγουσιν οἱ πάσχοντες βαρεῖαν κώφωσιν, ὅταν πᾶσα ἄλλη θεραπεία πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀκοῆς των ἀποβῇ ματαία καὶ ἀλυσιτελής. 'Εντὸς τοῦ ὠτὸς τοποθετοῦσιν ἐπίσης, ἐν εἴδει πώματος προφυλακτικοῦ, μικρὰς σφαίρας ἐκ κηροῦ ἢ ἐλαστικοῦ κόμμεως, διὰ νὰ ἐμποδίζωσι τὴν εἴσοδον τοῦ ὕδατος ἐντὸς τῶν ὤτων κατὰ τὴν διάρκειαν λουτροῦ, ἢ τὴν βλάβην τῆς ἀκοῆς ἐπὶ ἐντόνων κανονιοβολισμῶν.

Μ. Μ.

Πρόθεσις σιαγόνος. Σωματοχειρουργικὴ ἐπέμβασις, δι' ἧς ἐπαναφέρεται εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἢ σχεδὸν κατὰ φύσιν ἡ συνεπείᾳ κατάγματος τῆς μιᾶς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν γνάθων ἀπολεσθεῖσα φυσιολογικὴ σχέσις τῶν γνάθων. Ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις ὀρθότερον καλεῖται *ἀνάταξις γνάθου* ἢ *γνάθων*.

Πρόθεσις ὀδόντων. Ἡ διὰ προθετικῆς ἐπεμβάσεως προσθήκη ἢ ἀντικατάστασις τῶν ἐλλειπόντων ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ὀδόντων (βλ. λ. *προθετικὴ* ὀδοντιατρική).

Ν. Γ. Π.

—***πρόθεσις νεκροῦ*** *['Αρχ.]*· βλ. λ. ***κηδεία*** (τ. Δ' σ. 318 α').

προθεσμία (ἡ)· ὡρισμένος χρόνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὀφείλει τις νὰ ἐνεργήσῃ εἴτε ὡς ὑποχρέωσιν εἴτε ὡς δικαίωμα, διορία: «νόμιμος προθεσμία», «παρετάθη —, ἐδόθη προθεσμία».

—*['Αρχ.]* 'Εκαλεῖτο *προθεσμία* (ἐννοουμένης τῆς λέξεως *ἡμέρα*) ἡ κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένη ἡμέρα ἢ χρονικὴ περίοδος, καθ' ἣν ἀπαραβάτως ἔδει: α') νὰ πληρωθῶσι τὰ ὀφειλόμενα χρήματα ἢ αἱ ἐπιδικασθεῖσαι ζημίαι, μεθ' ἥν, ἂν μὴ κατεβάλλοντο ταῦτα, ὁ ὀφειλέτης ἐλέγετο παρήμερος ὑπερπρόθεσμος, ἐκπρόθεσμος· β') νὰ εἰσαχθῇ ἀγωγή· γ') νὰ διεξαχθῶσιν αἱ ἐκλογαὶ κττ., ἧς παρερχομένης οὐδεμία σχετικὴ δικαστικὴ ἐνέργεια ἦτο ἐπιτετραμμένη. Παρ' 'Αθηναίοις μνημονεύεται προθεσμία μέχρι καὶ δέκα ἐτῶν. Περὶ τοῦ χρόνου ἐνάρξεως ἀγωγῶν πρὸς εἴσπραξιν δανείων ἢ ἀποζημίωσιν δι' ἐπενεχθεῖσαν βλάβην ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ἁρποκρατίων παραδίδουσιν ὅτι ὁ Σόλων ὥρισε πενταετίαν. Διὰ τὰς ἐγγυήσεις ἡ προθεσμία ἦτο ἑνὸς ἔτους, μετὰ παρέλευσιν τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταδιωχθῶσιν οἱ «ἐγγύας διδόντες». Εἶναι ἄγνωστον ἂν ὑπῆρξε προθεσμία εἰς τὰς διώξεις ἐγκλήματος, παραδίδεται δὲ μόνον ὅτι μετὰ παρέλευσιν χρόνου μακροῦ ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος οἱ δικασταὶ δυσκόλως κατεδίκαζον τὸν ἔνοχον. Κατ' ἐξαίρεσιν, ἡ «γραφὴ παρανόμων» δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσαχθῇ μετὰ πάροδον ἔτους ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐνόχου γενομένης προτάσεως νόμου ἢ ψηφίσματος καὶ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ. Ὁμοίως (*Πολυδ.* 145) «ἡ τῶν ἀρχόντων εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν». Εἰς προθεσμίαν δὲν ὑπήγοντο, ἐκτὸς σπανίων περιπτώσεων, αἱ ὑπὸ τοῦ δήμου χορηγούμεναι ἀμνηστίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ ἱερῶν ἐλαιῶν.

Ν. Σ. Λ.

—*[Νομ.]* Μεταξὺ τῶν πραγματικῶν γεγονότων, ἅτινα ὁμοῦ μετ' ἄλλων τοιούτων συναποτελοῦσι πραγματικὰς καταστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸ δίκαιον ἀπονέμει νομικὴν ἐνέργειαν, εἶναι καὶ ὁ χρόνος, καθιστάμενος οὕτω νομικὸν γεγονὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἑκάστοτε σπουδαῖον. Ὁ χρόνος ἐμφανίζεται πολλαπλῶς ἐν τῷ δικαίῳ ὡς νομικὸν γεγονός. Οὕτω μετρῶν οὗτος τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν διαφόρων νομικῶν σχέσεων, ὡς τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ πρὸς δικαιοπραξίαν, τῆς ἱκανότητος πρὸς γάμον, πρὸς ὁρκοδοσίαν, πρὸς μαρτυρίαν, πρὸς υἱοθεσίαν. Παρερχόμενος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρός, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον πραγματικὸν γεγονὸς τῆς *παραγραφῆς* ἐν τῇ εὐρείᾳ τοῦ ὅρου τούτου ἐννοίᾳ. Ὁσάκις ὅμως δικαιώματά τινα δέον ν' ἀσκηθῶσι, πράξεις τινὲς νὰ ἐνεργηθῶσι, δηλώσεις βουλήσεως νὰ γίνουν ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, ἢ ὁσάκις ὡρισμένον χρονικὸν σημεῖον δύναται νὰ ᾖ κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ δηλοῦντος ἡ ἀρχὴ ἢ τὸ τέλος νομικῆς τινος σχέσεως, ὁμιλοῦμεν περὶ *προθεσμίας* ἐν τῷ δικαίῳ. Καὶ εἰδικώτερον, τὸ μὲν χρονικὸν διάστημα καλοῦμεν *διορίαν*, τὸ δὲ χρονικὸν σημεῖον τὸ ἀποτελοῦν τὸ τέρμα τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἢ τὸ ἀποτελοῦν καθ' ἑαυτὸ τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος τῆς νομικῆς σχέσεως καλοῦμεν *προθεσμίαν*.

Δὲν γίνεται ὅμως ὁμολογουμένως αὐστηρὰ ἡ ἄνω διάκρισις ἐν τῇ γλωσσικῇ χρήσει τῶν δύο τούτων ὅρων, ἐν τῇ προθεσμίᾳ νοουμένης πλειστάκις καὶ τῆς διορίας. Ἡ προθεσμία τέτακται: α') Ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου· λ. χ. ἡ κληρονομικὴ διακατοχὴ αἰτεῖται ὁτὲ μὲν ἐντὸς 100 ἡμερῶν, ὁτὲ δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, τὸ διαμαρτυρικὸν συντάσσεται τὴν ἑπομένην τῆς λήξεως τῆς συναλλαγματικῆς, τὰ ἔνδικα μέσα ἀσκοῦνται ἐντὸς ὡρισμένης ὑπὸ τοῦ νόμου προθεσμίας. β) Ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ. γ) Ὑπὸ τῆς δηλώσεως τῆς βουλήσεως τοῦ προσώπου, τῆς γινομένης πρὸς παραγωγὴν νομικῆς τινος ἐνεργείας. Ἡ προθεσμία ἀπαντᾷ εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ δικαίου, ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ (ὡς πρὸς τὴν ἔναρξιν λ. χ. τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συνθηκῶν) καὶ τῷ ἐσωτερικῷ, τῷ τε δημοσίῳ (ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου λ. χ. ἄρχεται μετὰ δεκαήμερον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του) καὶ τῷ ἰδιωτικῷ, ἐν τῷ οὐσιαστικῷ καὶ δικονομικῷ τοιούτῳ.

Ἡ προθεσμία ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ. Σπουδαιότατα ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ζωῇ εἶναι τὰ νομικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα κέκτηται ἡ προθεσμία ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ, καθόσον προστιθεμένη κατὰ τὴν πρὸς παραγωγὴν νομικῆς ἐνεργείας δήλωσιν τῆς βουλήσεως, ἤτοι τὴν *δικαιοπραξίαν*, ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμα ὅπως ἢ ἡ νομικὴ ἐνέργεια χωρήσῃ τὸ πρῶτον ἀφ' ὡρισμένου χρονικοῦ σημείου (ἐν τῷ μεταξὺ οὐδενὸς παραγομένου νομικοῦ ἀποτελέσματος) ἢ λήξῃ εἰς ὡρισμένον χρονικὸν σημεῖον ἡ διὰ ταυτοχρόνου δηλώσεως τῆς βουλήσεως (τῆς κυρίας δικαιοπραξίας) ἐξ ὁλοκλήρου παραχθεῖσα νομικὴ ἐνέργεια· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν καλεῖται *ἀναβλητικὴ* ἢ *ἀποκωλυτικὴ* προθεσμία, εἰς δὲ τὴν δευτέραν *διαλυτικὴ* ἢ *καταλυτικὴ* (ἐκμισθῶ λ. χ. τὴν οἰκίαν μου μετὰ μῆνας τρεῖς—τὴν ἐκμισθῶ ἐπὶ μῆνας τρεῖς). Ἡ προθεσμία ὁρίζεται διττῶς: ἢ διὰ χρονικοῦ τοῦ ἡμερολογίου σημείου (τὴν πρώτην 'Ιανουαρίου τοῦ 1934 ἢ μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ σήμερον) ἢ δι' ἀναφορᾶς πρὸς ἄλλο τι γεγονός. 'Εν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει δύναται τὸ γεγονός, τὸ ἀποτελοῦν τὸ σημεῖον τῆς ἀρχῆς ἢ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας, νὰ εἶναι ἄδηλον πότε θὰ ἐπέλθῃ (λ. χ. ὅταν ἀποθάνῃ ὁ Πέτρος). 'Εὰν ὅμως τὸ γεγονός, τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἀφετηρίαν ἢ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας, εἶναι ἄδηλον οὐχὶ πότε θὰ ἐπέλθῃ ἀλλ' ἐὰν θὰ ἐπέλθῃ (λ. χ. ὅταν ὁ Πέτρος ἐνηλικιωθῇ) ἢ ἄδηλον κατ' ἀμφότερα, ἤτοι καὶ ἐὰν καὶ πότε θὰ ἐπέλθῃ (λ. χ. ὅταν ὁ Πέτρος νυμφευθῇ), πρόκειται ἐν μὲν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει πάντοτε *αἵρεσις* καὶ οὐχὶ προθεσμία (καὶ ἰσχύουν οἱ περὶ αἱρέσεως κανόνες τοῦ δικαίου ἐπ' αὐτῆς), ἐν δὲ τῇ πρώτῃ (καθ' ἣν ἄδηλον εἶναι μόνον τὸ ἐὰν) αἵρεσις πάλιν, ἐκτὸς ἐὰν ἐξυπακούεται ἢ ἄλλοθεν συνάγεται, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἀντίθετος βούλησις τοῦ δηλοῦντος. Τὰ ὑπὸ ἀναβλητικὴν προθεσμίαν δίκαια ὑπάρχουν ἤδη πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τῆς προθεσμίας, ἀναβαλλομένης ἁπλῶς τῆς ἐνασκήσεως αὐτῶν προκειμένου ὅμως περὶ μεταβιβάσεως κυριότητος ὑπὸ προθεσμίαν, αὕτη μεταβιβάζεται μόνον μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς προθεσμίας. 'Επὶ τῆς κυριότητος ἐπίσης ἡ διαλυτικὴ προθεσμία ἐνεργεῖ ἐμπραγμάτως, διὰ τῆς πληρώσεως τῆς προθεσμίας αὐτοδικαίως μετατιθεμένης ταύτης. Δικαιοπραξίαι τινὲς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν δὲν εἶναι δεκτικαὶ προθεσμίας, ἀκυρούμεναι δι' αὐτῆς, ὡς ἡ υἱοθεσία, ἡ χειραφεσία, ἡ ὑπεισέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν. 'Επὶ ἐγκαταστάσεως κληρονόμου ἐπὶ προθεσμίᾳ, ἡ ἐγκατάστασις εἶναι ἔγκυρος, ἀλλ' ἡ προθεσμία λογίζεται ὡς μὴ τεθεῖσα.

Προθεσμίαι ἐν τῷ δικονομικῷ δικαίῳ. Προθεσμία καλεῖται τμῆμα τοῦ χρόνου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ διάδικος δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐν οἱᾳδήποτε ἡμέρᾳ θελήσῃ (λ. χ. ἡ πρὸς ἐνέργειαν ἐνδίκου τινὸς μέσου προθεσμία), ἡμέρα δὲ ἢ τακτὴ ἡμέρα τὸ χρονικὸν σημεῖον καθ' ὃ πρέπει νὰ γίνῃ πρᾶξίς τις, μὴ συγχωρουμένης ταύτης οὔτε πρὸ αὐτοῦ οὔτε μετ' αὐτὸ (λ. χ. ὁ ὑπὸ τῆς περὶ ἀποδείξεως ἀποφάσεως ὁριζόμενος πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῆς χρόνος). 'Εν τῷ δικονομικῷ δικαίῳ παντοῖαι κεῖνται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμέναι ἢ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τασσόμεναι προθεσμίαι.

Προθεσμίαι ἐν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ. 'Εν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ κεῖνται ἐκ τοῦ νόμου προθεσμίαι: α') Πρὸς ἄσκησιν ἐνδίκων μέσων, πρὸς ἀνακοπὴν ἐρήμην ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων πενθήμερος τῶν εἰρηνοδικειακῶν καὶ ὀκταήμερος τῶν πρωτοδικειακῶν κατὰ τὰ εἰδικώτερον ὡρισμένα ἐν τῷ ἄρθρῳ 596 τῆς πολιτικῆς δικονομίας. Πρὸς ἔφεσιν τριακονθήμερος ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως (μετὰ παρεκτάσεως), ὁμοίᾳ πρὸς ἀναίρεσιν, τρίμηνος διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς διαδικασίας (ἀναψηλάφησιν) κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν τῷ ἄρθρῳ 791 τῆς πολιτικῆς δικονομίας ὡρισμένα β') Πρὸς ἐπίδοσιν πρὸ τῆς συζητήσεως. γ') Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐκτελεστῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων καὶ ἄλλαι. 'Επίσης συνῳδὰ ῥητῇ διατάξει τῆς πολιτικῆς δικονομίας (374), ὁ δικαστὴς ἐν τῇ περὶ ἀποδείξεως παρεμπιπτούσῃ ἀποφάσει του, τῇ ἐπιβαλλούσῃ ὅρκον, προσδιορίζει καὶ τὴν προθεσμίαν (ἀνατρεπτικὴν) τῆς περὶ τοῦ ὅρκου δηλώσεως κλπ. Τῆς παραμελήσεως τῶν προθεσμιῶν τούτων τὰ ἀποτελέσματα εἶναι διάφορα ἐπὶ ἑκάστης, ῥητῶς ἀναγραφόμενα ἐν τῷ νόμῳ τῶν προθεσμιῶν, λ. χ. πρὸς ἄσκησιν τῶν ἐνδίκων μέσων ἡ παραμέλησις ἔχει ὡς συνέπειαν τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῶν, ἐνῷ ἡ παράλειψις τῆς ἀπαντήσεως κατὰ τὴν συζήτησιν ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ θεωρεῖται ὡς ὁμολογία.

Προθεσμίαι τοῦ ποινικοῦ δικονομικοῦ δι-

Digitized by Google

καίου. Παντοῖαι ἐπίσης κεῖνται προθεσμίαι ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ, ἐπιβάλλουσαι τὴν ἐντὸς αὐτῶν ἐνέργειαν διαφόρων δικαστικῶν πράξεων, εἴτε ἐκ μέρους τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν εἴτε ἐκ μέρους τῶν διαδίκων· οὕτω κεῖται προθεσμία πρὸς ἀπολογίαν τοῦ προσαγομένου ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατηγορουμένου μέχρι 48 ὡρῶν, παρατεινομένη εἰς ἴσον ἔτι χρονικὸν διάστημα, πλὴν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνακριτοῦ, διαρκούσης τῆς ὁποίας δὲν ὑποχρεοῦται οὗτος ν' ἀπολογηθῇ, λαμβάνων γνῶσιν κατ' αὐτὴν τῶν περὶ τὴν ἀνάκρισιν ἐγγράφων· προθεσμία τριήμερος προσφυγῆς τοῦ κατηγορουμένου ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως ἐφετῶν κατὰ τῆς δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰσαγωγῆς του εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς κλήσεως, ἧς ἡ παραμέλησις ἔχει ὡς συνέπειαν τὸ ἀπαράδεκτον τῆς προσφυγῆς· ἐν τε τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ καὶ διαφόροις εἰδικοῖς νόμοις, προθεσμίαι περαιώσεως τῆς ἀνακρίσεως, ὡς καὶ προθεσμίαι ὑποβολῆς εἰς τὸ συμβούλιον τῆς προτάσεως τοῦ εἰσαγγελέως μετὰ τὴν ἀνάκρισιν, ὧν ἡ παραμέλησις ὅμως οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν μετ' αὐτὰς ἐνεργηθησομένων πράξεων ἐπίδρασιν, κεκτημέναι μόνον συνεπείας δυνατοῦ διοικητικοῦ ἐλέγχου κατὰ τῶν ἀμελησάντων· προθεσμία ἐπιδόσεως τοῦ βουλεύματος τῆς παραπομπῆς καὶ τῆς πρὸς ἐμφάνισιν κλήσεως τοῦ κατηγορουμένου ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου πρὸ τῆς δίκης, ἧς ἡ παραμέλησις ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐρήμην αὐτοῦ ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως· προθεσμίαι ἀσκήσεως ἐνδίκων μέσων καὶ δὴ τοῦ τῆς ἀνακοπῆς τοῦ βουλεύματος ἐκ μέρους τοῦ εἰσαγγελέως, τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος ἢ τοῦ κατηγορουμένου, ἧς ἡ παραμέλησις ἔχει συνέπειαν τὸν ἀποκλεισμὸν ἀπ' αὐτῆς· ὁμοίως ἀναιρέσεως βουλευμάτων, ἀνακοπῆς τῆς ἐρήμην τοῦ κατηγορουμένου ἐκδοθείσης ἀποφάσεως, ἐφέσεως κατ' αὐτῆς, ὅπου αὕτη δίδοται, ἀναιρέσεως.

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

προθετική (ἡ). Κλάδος τῆς ὀρθοπεδικῆς, ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὴν πρόθεσιν ἀκρωτηριασθέντος μέλους ἢ ἀπολεσθέντος ὀργάνου τοῦ σώματος. Α. Κ.

προθετικός, *—ή, —όν*· ὁ προτιθέμενος: «προθετικὰ μόρια» αἱ προθέσεις· || ***προθετική*** (ἡ)· ὡς οὐσ. ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς προθέσεων (χειρουργικῶν).—Ἐπίρρ. ***προθετικῶς.***

—προθετικὰ ***μέλη.*** Τεχνητὰ μηχανήματα, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀντικατάστασιν ἀπολεσθέντος τινὸς μέλους τοῦ σώματος. Τὰ μηχανήματα ταῦτα λαμβάνουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀπολεσθέντος μέλους καὶ ἀναπληροῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Τὰ προθετικὰ μηχανήματα, ἅτινα καὶ *τεχνητὰ μέλη* καλοῦνται, διὰ νὰ ἐκπληρῶσι καλύτερον τὸν σκοπόν, ὃν ἐπιδιώκουσι, δέον: α') Νὰ ἐφαρμόζωνται καλῶς ἐπὶ τοῦ κολοβώματος τοῦ μέλους, ὅπερ ἀντικαθιστῶσι, καὶ νὰ μὴ διολισθαίνωσι πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω, οὔτε νὰ στρέφωνται πέριξ τοῦ κολοβώματος, ἀλλὰ νὰ εὑρίσκωνται εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ διὰ καταλλήλου συστήματος ἐξαρτήσεως. β') Νὰ μὴ παραβλάπτωσι τὴν λειτουργίαν τοῦ μέλους, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς τοποθετήσεως τῶν ἀρθρώσεων τοῦ τεχνητοῦ μέλους ἰσοϋψῶς πρὸς τοὺς νοητοὺς ἄξονας τῶν ἀρθρώσεων τοῦ ἀπολεσθέντος μέλους καὶ διὰ τῆς ἀποφυγῆς συνθλίψεως τῶν μυῶν τοῦ μέλους ὑπὸ τῶν χειλέων τοῦ τεχνητοῦ τοιούτου. Κατορθοῦται οὕτως ἡ ἀποφυγὴ διαφόρων δυσαρέστων συμβαμάτων, ἅτινα παρατηροῦνται ἐπὶ μὴ καλῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μηχανήματος, οἷον πόνοι τοῦ κολοβώματος, ἐξέλκωσις ἢ ἄλλαι δερμικαὶ ἀλλοιώσεις αὐτοῦ, νευρικαὶ ἐπιπλοκαὶ κλπ. Διακρίνονται δὲ ταῦτα: α') εἰς προθετικὰ μέλη διὰ τὰ ἄνω ἄκρα, ἅτινα καὶ τεχνητὰ ἄνω μέλη ἢ *τεχνηταὶ χεῖρες* ὀνομάζονται· καὶ β') προθετικὰ μέλη διὰ τὰ κάτω ἄκρα, ἅτινα καὶ *τεχνητὰ σκέλη* ἀποκαλοῦνται.

Ἀνάπηρος ἐργαζόμενος ὡς κηπουρὸς μὲ βραχιόνιον τεχνητὴν χεῖρα ἐργασίας.

Προθετικὰ μέλη διὰ τὰ ἄνω ἄκρα ἢ τεχνηταὶ χεῖρες. Ταῦτα διακρίνονται, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκουσιν, εἰς *πολυτελείας* καὶ *ἐργασίας* τοιαῦτα. Αἱ *τεχνηταὶ χεῖρες πολυτελείας* διακρίνονται εἰς πηχυαίας καὶ βραχιονίους καὶ ἔχουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀπολεσθέντος μέλους. Αἱ τελειότεραι τούτων, ὡς τοῦ Cauet, Carnes κλπ., ἐπιτρέπουσι καὶ τὴν ἐκτέλεσιν μικροκινήσεων, ὡς π. χ. τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ πίλου, τὴν λῆψιν ποτηρίου ὕδατος κλπ., οὐχὶ ὅμως πολυσυνθέτων τοιούτων. Αἱ *τεχνηταὶ χεῖρες ἐργασίας* δὲν ἔχουσι τὸ σχῆμα τῆς χειρός, ἀλλ' εἶναι εἰδικὰ μηχανήματα, ἅτινα διὰ προσθήκης εἰδικῶν ἐργαλείων ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν ἄρρωστον τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐπαγγελμάτων, οἷον τοῦ ξυλουργοῦ, ὡρολογοποιοῦ, κηπουροῦ κλπ.

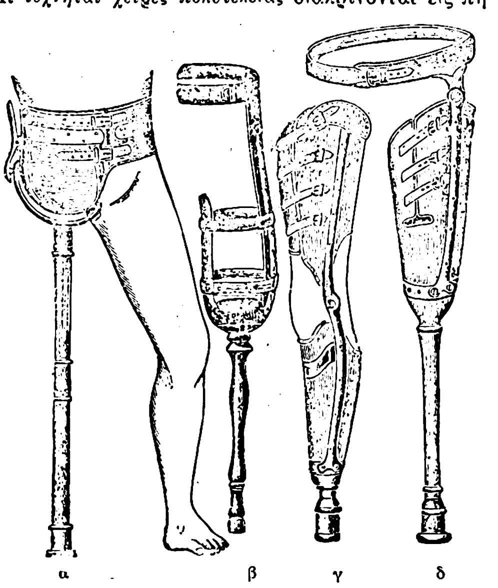

α β γ δ

Προσωρινὰ τεχνητὰ σκέλη.

[α=δι' ἀπώλειαν ὁλοκλήρου τοῦ κάτω ἄκρου, β=μὲ βάδισιν ἐπὶ γόνατος, γ=κνημιαῖον, δ=μηριαῖον προσωρινὸν τεχνητὸν σκέλος.]

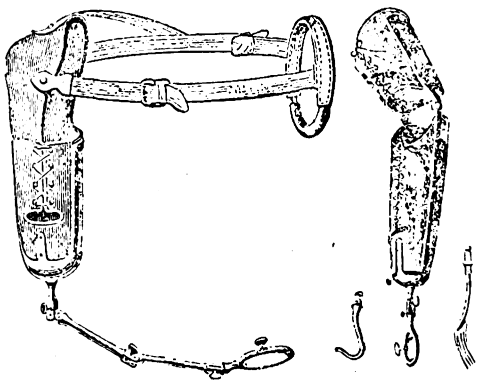

Βραχιόνιος (1) καὶ πηχυαία (2) χεὶρ ἐργασίας.

Προθετικὰ μηχανήματα διὰ τὰ κάτω ἄκρα ἢ τεχνητὰ σκέλη. Ταῦτα διακρίνονται ἐπίσης, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκουσιν, εἰς *προσωρινὰ* καὶ *τελικὰ* ἢ *πολυτελείας.* Τὰ *προσωρινὰ τεχνητὰ σκέλη* ἐφαρμόζονται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπούλωσιν τοῦ ἐγχειρητικοῦ τραύματος τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ καὶ ἀποσκοποῦσι νὰ διευκολύνωσι τὴν ταχεῖαν ἔγερσιν τοῦ ἀναπήρου καὶ τὴν ταχεῖαν παρασκευὴν τοῦ κολοβώματος, ὅπως δεχθῇ τὸ τελικὸν τεχνητὸν σκέλος ἢ πολυτελείας. Τούτου ἕνεκεν εἶναι ἁπλᾶ μηχανήματα καὶ διακρίνονται εἰς *μηριαῖα*, *κνημιαῖα* καὶ *μὲ βάδισιν ἐπὶ τοῦ γόνατος*, διδόμενα ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ.

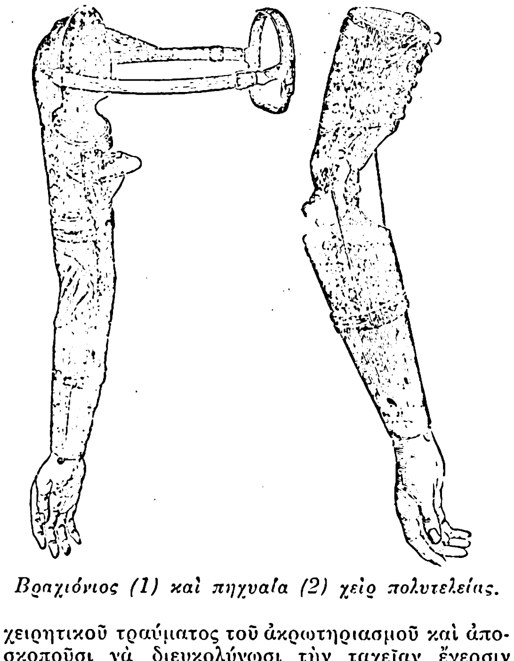

Βραχιόνιος (1) καὶ πηχυαία (2) χεὶρ πολυτελείας.

Τὰ *τελικὰ τεχνητὰ σκέλη* ἢ *πολυτελείας* ἔχουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀπολεσθέντος σκέλους καὶ ἀντικαθιστῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπαρκῶς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀπολεσθέντος σκέλους. Διακρίνονται δὲ καὶ ταῦτα εἰς μηριαῖα, κνημιαῖα καὶ μὲ βάδισιν ἐπὶ τοῦ γόνατος, διδόμενα ἕκαστον, ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ, εἰς τὸν μηρόν, τὴν κνήμην ἢ παρὰ τὸ γόνυ. Ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ τοῦ τεχνητοῦ μηροῦ, τῆς τεχνητῆς κνήμης καὶ τοῦ τεχνητοῦ ἄκρου ποδός, φέρουσι τρεῖς ἀρθρώσεις, τὴν μίαν κατὰ τὸ γόνυ, τὴν ἄλλην κατὰ τὸν ταρσὸν καὶ τὴν τρίτην κατὰ τὰς μεταταρσοφαλαγγικὰς ἀρθρώσεις, καὶ ἔχουσι σύστημα τεχνητῆς ἐκτάσεως τῆς κνήμης πρὸς τὸν μηρόν. Τοῦτο τοποθετεῖται κατὰ τὴν ἄρθρωσιν τοῦ γόνατος καὶ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἐκτείνῃ αὐτομάτως τὴν τεχνητὴν κνήμην πρὸς τὸν τεχνητὸν μηρόν, ὅταν τὸ σκέλος μεταβάλλεται ἀπὸ ἐρειδόμενον εἰς αἰωρούμενον ἢ ὅταν ὁ ἀνάπηρος μεταβαίνῃ ἀπὸ τῆς καθεστηκυίας θέσεως (ἣν τὸ ἐν λόγῳ σύστημα ἐπιτρέπει) εἰς τὴν ὀρθίαν. Τέλος ἔχουσι καὶ εἰδικοὺς ἀορτῆρας ἐξαρτήσεως, δι' ὧν συγκρατεῖται τὸ τεχνητὸν σκέλος εἰς διηνεκῆ ἐπαφὴν πρὸς τὸ κολόβωμα. Κατασκευάζονται δὲ τὰ μηχανήματα ταῦτα ἐκ ξύλου, δέρματος, ἰνικῆς (fiber) κλπ. ἐπὶ τῇ βάσει μέτρων λαμβανομένων εἰδικῶς δι' ἕκαστον ἀνάπηρον καὶ ἐπιτρέπουσιν εἰς τοῦτον, χάρις εἰς τὰς γενομένας τελειοποιήσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν, νὰ βαδίζῃ ἐλευθέρως, νὰ κάθηται καὶ νὰ ἐγείρηται εὐχερῶς, νὰ ἀνέρχηται καὶ κατέρχηται τὰς κλίμακας καὶ ἐν γένει νὰ ἐκτελῇ πάσας τὰς κινήσεις πρώτης ἀνάγκης χωρὶς σχεδὸν νὰ διακρίνηται ὁ ἀκρωτηριασμός.

Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗ[Σ]

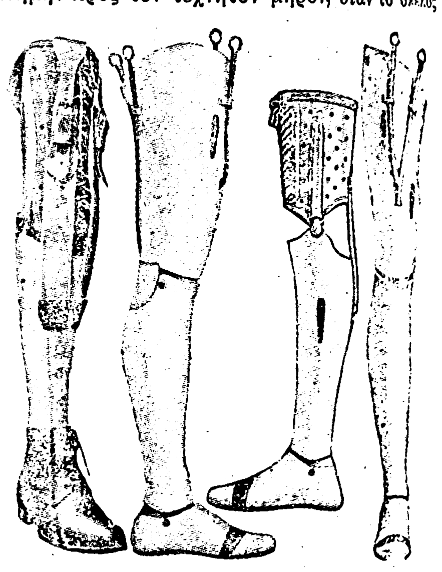

α β γ δ

Τεχνηταὶ κνῆμαι.

[α=μηριαία τεχνητὴ κνήμη ὁρωμένη κατὰ μέτωπον, β=ἡ αὐτὴ ὁρωμένη ἐκ τοῦ πλαγίου, γ=κνημιαία τεχνητὴ κνήμη, δ=τεχνητὴ κνήμη μὲ βάδισιν ἐπὶ τοῦ γόνατος.]

—προθετικὴ ***ὀδοντιατρική.*** Ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἐλλειπόντων ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ὀδόντων, περὶ τὰς διαφόρους ἐν χρήσει μεθόδους καὶ τὰ πρὸς τοῦτο ὑλικά· ὡσαύτως δὲ ἀσχολεῖται καὶ περὶ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ προσώπου. Ἡ προθετικὴ ὀδοντιατρικὴ φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὴ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων τεχνητῶν ὀδόντων κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Σιδῶνος, τῆς Φοινίκης καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐπετρέπετο ὑπὸ τινων ἱερέων νὰ φέρωσι ψευδεῖς ὀδόντας ἐφόσον οὗτοι ἐφαίνοντο φυσικοί, ἀπηγορεύετο δὲ ἡ χρῆσις χρυσῶν τοιούτων κατὰ τὰ Σάββατα. Ἡ προθετικὴ ὀδοντιατρική, ἐξελιχθεῖσα σημαντικῶς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, διακρίνεται σήμερον εἰς τοὺς ἑξῆς κλάδους: προθετικὴν γεφυρῶν καὶ στεφανῶν, ὁλικῶν ὀδοντοστοιχιῶν, μερικῶν ὀδοντοστοιχιῶν, ἐνθέτων καὶ κεραμεικῶν καὶ κινη[τῶν] τῶν γεφυρῶν.

Ν. Γ. Π.

προθεωρίαι (αἱ) *[Βυζ. Μουσ.].* Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς αἱ ἐν ἀρχῇ τῶν παπαδικῶν ἢ τῶν ἀναστασιματαρίων προτασσόμεναι ἑρμηνεῖαι περὶ τῶν διαφόρων σημαδίων, τῶν ἤχων, τῶν φθορῶν [καὶ] τῶν ἀργῶν κλπ.

Ν. Α. Χ.

προθήκη (ἡ)· ἀρχ., τὸ ἔξωθεν ἐργαστηρίου τινὸς κρεμάμενον ἔμβλημα πρὸς δήλωσιν κατασκευαζομένων πραγμάτων· || νεωτ., τὸ πρὸ τῶν καταστημάτων ὑελόφρακτον κατασκεύασμα πρὸς ἐπίδειξιν τῶν πωλουμένων· || συνεκδ., ὑελόφρακτος θήκη ἐντὸς τοῦ καταστήματος, παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἔξωθεν.

Digitized by Google

Προθοήνωρ *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀρηϊλύκου, εἷς τῶν Βοιωτῶν ἡγεμόνων κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τρωὸς Πολυδάμαντος, υἱοῦ τοῦ Πανθόου. Α. Θ. Σ.

πρόθοος (ὁ) (κοιν. *κόντρα φλόκος*) *[Ναυτ.]*. Τὸ ὑπὲρ τὸν ἀρτέμονα τριγωνικὸν ἱστίον, οὗ ὁ ἀνάδρομος διήκει ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου ἕως τοῦ τῆς ἐπιδορατίδος. Εἶναι τὸ μᾶλλον πρὸς πρῷραν ἱστίον τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

Πρόθοος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀγρίου, ὅστις, μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἀφαιρέσας τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ θείου αὐτῶν Οἰνέως, βασιλέως τῆς Καλυδῶνος ἐν Αἰτωλίᾳ, παρέδωκε ταύτην εἰς τὸν πατέρα των. Ἐκστρατεύσας ὅμως κατ' αὐτῶν ὁ Διομήδης, ἔγγονος τοῦ Οἰνέως, ἐφόνευσε τὸν ἅρπαγα τοῦ θρόνου μετὰ των υἱῶν του, πλὴν τοῦ Θερσίτου καὶ Ὀγχηστοῦ, οἵτινες εἶχον σωθῆ εἰς Πελοπόννησον, καὶ παρέδωκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Ἀνδραίμονα, γαμβρὸν τοῦ πάππου του (*Ἀπολλοδ.* Α, 8, 5).

—2) Υἱὸς τοῦ Τενθρηδόνος, ἀρχηγὸς τῶν Μαγνήτων τῆς Θεσσαλίας, ἐλθὼν εἰς Τροίαν μετὰ 40 πλοίων (Ἰλ. Β, 756). Ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας, ἐναυάγησε περὶ τὸν Καφηρέα, οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ Μάγνητες, ριφθέντες εἰς τὴν Κρήτην, κατῴκησαν ἐκεῖ (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. III, 14. VI, 15).

—3) Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Λυκάονος, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, κεραυνωθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ Διός, πλὴν τοῦ νεωτέρου Νυκτίμου, διότι «πάντας ἀνθρώπους ὑπερέβαλλον ὑπερηφανείᾳ καὶ ἀσεβείᾳ» (*Ἀπολλοδ.* Γ, 8, 1).

—4) Υἱὸς τοῦ Θεστίου καὶ ἀδελφὸς τῆς Ἀλθαίας, συζύγου τοῦ Οἰνέως (*Παυσ.* VIII, 45, 6).

—5) Εἷς τῶν 23 ἐκ Σάμης μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. VII, 28). Α. Θ. Σ.

πρόθυμα (τό)· ἀρχ., τὸ πρὸ τῆς κυρίως θυσίας προσφερόμενον θυμίαμα ἢ πλακούντιον, προκάταργμα.

προθυμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρόθυμος, ὕπαρξις ζήλου, σπουδῆς πρὸς ἐνέργειαν: «ἐδέχθη μετὰ προθυμίας»· || δημοτ., ἐπὶ τῶν φυτῶν ἐν γένει, ὁρμὴ πρὸς βλάστησιν: «τ' ἀμπέλια ἔχουν προθυμιά», «οἱ ἐλιὲς ἀπὸ τὴν πολλὴ προθυμιὰ δὲν κράτησαν καρπό».

προθυμοποιοῦμαι (*—έομαι*)· φαίνομαι πρόθυμος, δεικνύω προθυμίαν: «ἐπροθυμοποιήθη νὰ μᾶς ὑπηρετήσῃ».

πρόθυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ζῆλον, σπουδὴν πρὸς ἐνέργειαν: «πρόθυμος πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ἔργον», «δὲν φαίνεται πολὺ πρόθυμος νὰ μᾶς ἐξυπηρετήσῃ». —Ἐπίρρ. ***προθύμως***.

Προθυμός, *Νικόλαος*. Τελευταῖος Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ἐξ Εὐβοίας καταγόμενος. Ὁ δοὺξ Ἀθηνῶν Φράγκος Ἀτζαγιώλης (1455—1456) παραλαβὼν καὶ τὸν Προθυμὸν ἀπῆλθεν εἰς Εὔβοιαν, τῶν Τούρκων ἐπιδραμόντων εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἐνταῦθα παρεχωρήθησαν αὐτῷ τὰ κτήματα τοῦ Λατίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τῷ δὲ 1461 ἐδόθη αὐτῷ καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ναυπάκτου, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῷ 1483. Τ. Ε. Ε.

πρόθυρον (τό)· ὁ πρὸ τῆς θύρας χῶρος, συνήθ. πληθ.: «τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ»· || μεταφ., παραμοναί, προοίμιον: «εἰς τὰ πρόθυρα τῆς χρεοκοπίας, — τοῦ χειμῶνος».

— *[Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο *πρόθυρον* ἡ ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας θύρα, ἡ ἄγουσα ἔξω τῆς αὐλῆς διὰ τῆς αἰθούσης, δηλαδὴ τῆς πρὸ τῆς οἰκίας στοᾶς, κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ὁμήρου· τὸ πρὸ τῆς θύρας ὑπόστεγον διάστημα—πρόστῳον· ἡ μεταξὺ τῆς αὐλείου θύρας καὶ τῆς μεσαύλου αὐλή, ἔνθα ἦσαν τὸ θυρωρεῖον, οἱ εὐτελεῖς οἰκίσκοι τῶν δούλων, ἐνίοτε δὲ καὶ στάβλοι καὶ ἁμαξοστάσια (τὸ λατινιστὶ vestibulum). Ἐνίοτε ἐλέγετο καὶ πρόδομος, πρόδωμα, πυλών, θυρών, προθυρών, πρόπυλον, προμολή, πάροδος, εἴσοδος, ἐξώπυλον καὶ ἐξώπυλα (τά), προπαστάς, προστάς, πρόστασις, κατὰ δὲ τὸν πληθ. πρόθυρα (τὰ) ἐσήμαινε καὶ τὸ οἰκογενειακὸν προσκυνητήριον, ἔνθα ἦσαν ἱδρυμένοι οἱ οἰκογενειακοὶ θεοί. Πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν εἰς αὐτὸ ἐλέγετο προθυρῷον. Αἱ πολυτελεῖς ρωμαϊκαὶ οἰκίαι καὶ αἱ ἀστικαὶ ἐπαύλεις (villae urbanae) κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἐπεξέτεινον τὰς πλαγίας πλευρὰς αὐτοῦ καὶ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος, ὀνομαζομένας πτερὰ (alae), ὥστε ἐσχηματίζετο ἀνοικτὸν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος καὶ τετραπλευρικὸν προαύλιον τῆς οἰκίας. Ν. Σ. Λ.

προθωρακικός, *—ή, —όν*· ὁ σχετιζόμενος πρὸς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ θώρακος.

— **προθωρακικὴ *ἐκτοπία***. Ἡ περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ στέρνου διαμαρτία, τουτέστιν ἡ ἔλλειψις ἢ ἡ δισχιδὴς διαμόρφωσις αὐτοῦ, κατὰ τὴν διάπλασιν· εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἡ καρδία εἶναι ἀντιληπτὴ διὰ τῆς ψηλαφήσεως, προβαλλομένη ὑπὸ τὰ μαλακὰ μόρια τοῦ θώρακος καὶ ὑφισταμένη εὐχερῶς μετατοπίσεις ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ ἢ πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν. Μ. Ν. Κ.

προθώραξ (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ προσθία ἄρθρωσις τοῦ θώρακος τῶν ἐντόμων, πρὸς τὰ πρόσω τῆς ὁποίας ἀρθροῦται ἡ κεφαλή, πρὸς τὰ ὀπίσθια δὲ ὁ μεσοθώραξ. Ἐπὶ τοῦ προθώρακος εἶναι τοποθετημένον καὶ τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν ποδῶν. Τὸ ἀντίστοιχον ραχιαῖον τμῆμα τοῦ προθώρακος καλεῖται *πρόνωτον*. Δ. Ν. Π.

—*[Ὀχυρωτ.]* Καλεῖται *προθώραξ* τὸ σταθερὸν μέρος τῶν πυργίων καὶ θωρηκτῶν θόλων, ἐν σχήματι δακτυλίου, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ χώρῳ τοῦ ὁποίου ταῦτα περιστρέφονται ὁριζοντίως ἢ κινοῦνται κατακορύφως (ἐκλειπτικὰ) κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν βολῆς. Τὸ ἀνώτερον μέρος αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εἰσχωρεῖ δὲ ἀρκετὰ βαθέως ἐντὸς τούτου πρὸς πλήρη προστασίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ θαλάμου ἐκ τῶν εἰσδυόντων βλημάτων. Κ.Δ.

Προϊᾶτον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Προβάτειον*.

προϊδεάζω· κάμνω τινὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἰδέαν, τὴν προσδοκίαν μελλούσης τινὸς ἐνεργείας ἢ καταστάσεως, προειδοποιῶ: «ἦτο προϊδεασμένος».

προῖκα (ἡ)· δημοτ. ἀντὶ *προίξ* (βλ. λ.).

προικιάτικος, *—η, —ο*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν προῖκα, ὁ τῆς προικός: «τὸ σπίτι εἶναι προικιάτικό μου».

προικίζω· παρέχω προῖκα, προικοδοτῶ: «τὴν προικίζει ὁ ἀδελφός της», «κόρη καλὰ προικισμένη»· || μεταφ. «ἡ φύσις τὴν ἐπροίκισε μὲ πολλὲς χάρες», «εἶναι ἀπὸ τὴ φύση προκισμένη μὲ καλωσύνη».

προικιὸ (τό)· πᾶν τὸ ἐκ προικὸς προερχόμενον: «τὸ σπίτι εἶναι προικιό μου»· || πληθ. ἰδίᾳ ὁ ρουχισμὸς καὶ τὰ σκεύη: «πλούσια —, φτωχικὰ προικιά».

προίκισις, *—εως* (ἡ)· ἡ παροχὴ προικός, προικοδότησις.

προικοδότης (ὁ)· ὁ παρέχων προῖκα, ὁ προικοδοτῶν: «προικοδότης εἶναι ὁ θεῖός της».

προικοδότησις, *—εως* (ἡ)· *προίκισις* (βλ. λ.).

—***προικοδότησις ἀγωνιστῶν***. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς τουρκικῆς δυναστείας, ἡ πατρὶς ἐσκέφθη ὅτι καὶ δίκαιον καὶ ἐπιτακτικὸν ἦτο νὰ προστατεύσῃ τοὺς ὁπωσδήποτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνισθέντας καὶ ζημιωθέντας διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφῆς καὶ διαρπαγῆς τῶν περιουσιῶν των. Πρὸς τοῦτο, κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Ὄθωνος βασιλείαν, τῇ 20 Μαΐου 1834, ἐδημοσιεύθη ειδικὸς νόμος ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας, πρὸς ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τῶν ἀγωνιστῶν ἀμοιβήν, ἤτοι ἀριστεῖον ἀγωνιστῶν, γαῖαι ἐθνικαὶ (ἐκ τῶν κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν τουρκικῶν), ἡ δὲ Α΄ ἐν Ἀθήναις ἐθνοσυνέλευσις διὰ ψηφίσματος ἐπεξέτεινε τὴν προικοδότησιν καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Ἀγῶνος. Πρὸς τοῦτο διωρίσθησαν ἐπιτροπαὶ ἀπὸ τοῦ 1844—1864 πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν κατὰ χιλιάδας ὑποβληθεισῶν αἰτήσεων τῶν τε αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων τὰ πρωτότυπα σῴζονται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, Τ. Ε. Ε.

προικοδοτῶ (*—έω*)· εἶμαι προικοδότης, παρέχω προῖκα, προικίζω.

προικοθήρας (ὁ)· ὁ συστηματικῶς ἐπιζητῶν νὰ λάβῃ διὰ γάμου μεγάλην προῖκα: «ἀξιοθρήνητος προικοθήρας».

προικοθηρῶ (*—άω*)· εἶμαι προικοθήρας, ἐπιζητῶ ἐπιμόνως μεγάλην προῖκα: «ἐγήρασε ματαίως προικοθηρῶν».

προικοκτησία (ἡ)· ἀπόκτησις προικὸς ἐκ δωρεᾶς δημοσίων κτημάτων, ἐπὶ βασιλοπαίδων λαμβανόντων δωρεὰς ἐκ τοῦ κράτους.

— *[Νομ.]* *Προικοκτησία* (apanage, apanagium, ἐκ τοῦ apanare=panem porrigere, σιτίζειν) ἐν τῷ τιμαριωτικῷ (φεουδαλικῷ) δικαίῳ καλεῖται ἡ κτηματικὴ περιοχὴ ἢ μερὶς ἢ πρόσοδος ἡ ὑπὸ τοῦ πρωτοτόκου, κληρονόμου τοῦ τιμαρίου (φεούδου), κατὰ τὴν ἐν τῷ τιμαριωτικῷ δικαίῳ κρατοῦσαν ἀρχὴν τῆς πρωτοτοκίας, παραχωρουμένη εἰς τοὺς ὑστεροτόκους, ἐπὶ σκοπῷ ἰδίᾳ τῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν τάξιν αὐτῶν διαβιώσεως. Ἀνάλογον χαρακτῆρα παρουσίαζε καὶ τὸ ὑπὸ τῶν βασιλέων (ἐν Γαλλίᾳ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Καπετιδῶν) χορηγούμενον εἰς τὰ ὑστερότοκα τέκνα των apanage· ἀλλὰ τὰ βασιλικὰ apanages ἦσαν κληρονομητά, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τιμαριωτικά. Ἐν Γαλλίᾳ τὰ apanages ἔσχον σπουδαίαν θέσιν ἐν τῷ δικαίῳ καὶ τῇ πολιτικῇ ζωῇ τοῦ προεπαναστατικοῦ καθεστῶτος. Συχνάκις τὰ apanages ἦσαν σημαντικαὶ κτήσεις (δουκᾶτον Βουργουνδίας, παραχωρηθὲν ὑπὸ βασιλέως Γαλλίας Ροβέρτου εἰς υἱόν του Ἐρρῖκον, κομιτεῖαι, βαρωνία, κλπ.), ἄλλοτε δ' ὅμως ἦσαν μικρότερα ἢ παρεχωροῦντο ὑπὸ ὅρους, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τῆς ὑπερμέτρου εἰς βάρος τῆς βασιλικῆς δυνάμεως ἐνισχύσεως τῶν εἰς οὓς ταῦτα παρεχωροῦντο, οἵτινες πολλάκις ἀπέβαινον ἐπικίνδυνοι. Ἐνίοτε παρεχωρήθησαν ὑπὸ τῶν βασιλέων apanages καὶ εἰς πριγκιπίσσας τοῦ βασιλεύοντος οἴκου. Πρώτη ἡ «Ordonnance de Moulins» τοῦ 1566 ἐθέσπισε κατὰ τρόπον ὁριστικὸν (διότι προηγουμένη παρεμφερὴς ordonnance τοῦ 1374 εἶχε μείνει ἀτελεσφόρητος) ὅτι πάντα τὰ apanages θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὸν βασιλέα, ἐλεύθερα παντὸς βάρους, ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως ἄρρενος ἀπογόνου τοῦ εἰς ὃν ταῦτα εἶχον παραχωρηθῆ. Τὰ apanages κατηργήθησαν ὁλοσχερῶς ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1792, ἐπανιδρύθησαν δὲ διὰ τοῦ sénatus-consulte τῆς 30 Ἰανουαρίου 1810 ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Α΄, δημιουργήσαντος, χάριν τῶν ἰδίων αὐτοῦ κατιόντων, apanages συγκείμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μεγάλων κτημάτων ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων τὰ apanages ἐξεφυλίσθησαν, τὰ δ' ὑπολείμματα τοῦ θεσμοῦ συμπαρέσυρεν ἡ ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τοῦ 1830. Καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ ἴσχυσαν τὰ apanages, καθοριζόμενα ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον γερμανικοῖς κράτεσι διὰ νόμων, γενικῶν ἢ εἰδικῶν, ἢ διὰ τιμαριωτικῆς καταγωγῆς ἐθίμων, δικαιοῦχοι δὲ τούτων ἦσαν καὶ ἄγαμοι πριγκίπισσαι, ὧν ἡ σχετικὴ ἀξίωσις ἐν περιπτώσει γάμου των μετετρέπετο εἰς ἀξίωσιν ἐπὶ συστάσει προικός. Τὰ apanages ταῦτα ἐβάρυνον ἢ τὰ οἰκογενειακά, καταπιστευματικῶς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ παραμένοντα, κτήματα τοῦ βασιλεύοντος οἴκου ἢ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἢ τὸν ἰδιαίτερον τοῦ ἡγεμόνος προϋπολογισμὸν (Zivilliste). Ἡ κατάρρευσις τῶν μοναρχιῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐξηφάνισε καὶ τὰ apanages. Ἐν ταῖς λοιπαῖς εὐρωπαϊκαῖς χώραις τὴν θέσιν τῶν apanages ἐπέχουσι συνήθως ἐτήσιαι ἐπιχορηγήσεις χρηματικαί, διὰ νόμων ἀπονεμόμεναι εἰς τοὺς γόνους τοῦ βασιλεύοντος οἴκου. Τῶν χρηματικῶν τούτων ἐπιχορηγήσεων πολλῷ ἀξιολογώτερα εἶναι καὶ τὰ σήμερον ὑφιστάμενα δύο apanages τοῦ βρεττανικοῦ στέμματος, ἤτοι τὸ δουκᾶτον τῆς Κορνουάλλης (Cornwall) καὶ τὸ τοῦ Lancaster.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν πολυαρίθμων ἔργων ἱστορίας τοῦ γαλλικοῦ δικαίου ὅρα *Schulze* (*Hermann*), Die Hausgesetze der deutschen Fürstenhäuser (τόμοι 3, 1862 — 1883. Iena).—*Heffter*, Die Sonderrechte der souveränen und der mediatisierten Häuser Deutschlands (Berlin, 1871) — *Meyer — Anschütz*, Lehrbuch des deutschen Staatsrechts (ἐκδ. 1914) § 95. Γ. Π. Κ.

προικολήπτης (ὁ)· ὁ λαμβάνων, ὁ δεχόμενος προῖκα, ἀντίθ. *προικοδότης*.

Προικόνησος *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Προκόνησος*.

προικοσύμφωνον (τό)· συμβόλαιον, ὅπερ συνάπτεται προκειμένου γάμου μεταξὺ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν γονέων ἢ κηδεμόνων τῆς νύμφης ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας καὶ περιέχει κατάλογον ὅλων λεπτομερῶς τῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων, τὰ ὁποῖα παρέχονται ὡς προὶξ εἰς τὸν γαμβρὸν ὑπὸ τῆς νύμφης (ἢ εἰς παλαιοτέρους χρόνους καὶ εἰς τὴν νύμφην ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ). Ἐπὶ τουρκοκρατίας ταῦτα συνήπτοντο ἰδιωτικῶς, συνυπογράφοντος καὶ τοῦ ἱερέως. Τὰ τοιαῦτα προικοσύμφωνα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα τόσον ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου.

προικῷος, *—α, —ον*· ὁ ἐκ προικὸς προερχόμενος: «προικῷα κτήματα», «περιουσία προικῴα».

— **προικῷον *δίκαιον***. Ἐκλήθη οὕτω τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν προῖκα ἐν γένει.

— **προικῴων *ἐναλλαγὴ*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *ἐναλλαγὴ* προικῴων.

προίξ, *—κός* (ἡ)· πᾶν ὅ,τι παρέχεται εἰς τὸν γαμβρὸν ἐκ μέρους τῆς νύμφης ἢ τῶν περὶ αὐτὴν πρὸς ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν βαρῶν τοῦ γάμου: «ἡ ἐκ τῆς προικός μου περιουσία», «τὰ ἐκ προικὸς εἰσοδήματα»· || ἡ αἰτ. ***προῖκα*** ὡς ἐπίρρ., δωρεάν: «προῖκα ἐργάζεται» (ἀρχ.).

— *[Νομ.]* *Προίξ* εἶναι, κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον, ἡ ἐκ μέρους τῆς γυναικὸς πρὸς ἀνακούφισιν τῶν βαρῶν τοῦ γάμου προσποριζομένη ἐπαύξησις τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ἡ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποδεκτὴ γενομένη. Πρὶν ἢ ἡ νομικὴ ἔννοια τῆς προικὸς ἀποκρυσταλλωθῇ εἰς τὸν σημερινὸν ἐν ἰσχύϊ θεσμὸν ταύτης, οὗτος διῆλθε πολλὰ στάδια, ἀκολουθῶν τὰς διαφόρους φάσεις, τὰς ὁποίας διῆλθε καὶ ὁ γάμος ἀπὸ τῶν γνωστῶν ἡμῖν πρώτων ἱστορικῶν ἡμερῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέχρι σήμερον. Ἡ ἀρχὴ τῆς προικὸς φαίνεται ὅτι ἀνάγεται εἰς τὸν θεσμὸν τοῦ διὰ συμβάσεως ἀγοραπωλησίας τελουμένου γάμου, ὅπου ἀντικείμενον τῆς συμβάσεως ἦτο ἡ γυνὴ καὶ τὸ τίμημα ταύτης ἡ σημερινὴ προίξ, ἡ ὁποία ἦτο μία δωρεὰ τοῦ πωλητοῦ πατρὸς πρὸς τὴν θυγατέρα του, ἵνα κατέχῃ μίαν ἀξιοπρεπῆ πλησίον τοῦ συζύγου της θέσιν.

Ἀττικὸν δίκαιον. Ὑπάρχει διαφωνία ὡς πρὸς

Digitized by Google

τὴν ἔννοιαν ὡρισμένων χωρίων τοῦ Ὁμήρου, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἐντελῶς ἀστήρικτος ἡ γνώμη ὅτι ὑπολείμματα τῆς δι' ἀγορᾶς τελέσεως τοῦ γάμου ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἑλληνικὴν ἐποχήν. Ὅ,τι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορικῆς περιόδου ἔδιδεν ὁ πατὴρ εἰς τὴν θυγατέρα του, ἦτο εἶδος ἀντισταθμίσματος, διότι αὕτη ὑπανδρευομένη δὲν ἐκαλεῖτο εἰς τὴν κληρονομίαν του. Ἡ ἰδέα τῆς προικὸς ἤρχισε μόλις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος συχνότερον ἀναφαινομένη (περιορίσαντος ταύτην εἰς τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν γυναῖκα) καὶ κατόπιν γενικευομένη, διαδοθεῖσα τάχιστα εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πλάτων πολεμεῖ ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» του τὴν προῖκα, ὡς ἀντιδημοκρατικήν, διότι ἐδίδετο ἀφορμὴ διὰ ταύτης νὰ ἑνοῦνται αἱ μεγάλαι περιουσίαι καὶ νὰ συγκεντροῦται μέγας πλοῦτος εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων. Πόσον ἡ ἰδέα τῆς προικὸς ἐγενικεύθη καὶ πόσον σπουδαῖον στοιχεῖον καὶ δι' αὐτὸ τὸ κῦρος τοῦ γάμου ἐθεωρήθη, δείκνυται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πολλοὶ ἱστορικοὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἐνόμισαν (πλανηθέντες ἀπὸ μικρὸν ἀριθμὸν χωρίων) ὅτι γυνή, νόμιμος δηλαδὴ σύζυγος, ἦτο μόνον ἡ ἔχουσα προῖκα, ἡ ἐπίπροικος, ἐνῷ ἡ ἄπροικος ἦτο παλλακή, ὅτι δηλαδὴ ἡ προὶξ ἀπετέλει στοιχεῖον τοῦ νομίμου γάμου. Ἡ προὶξ (ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ἡ φερνὴ) ἔμενε κατὰ κυριότητα εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ ἀνὴρ ἐκράτει ἁπλῶς τὴν ἐπικαρπίαν. Καὶ διαλυομένου μὲν τοῦ γάμου ἄνευ τέκνων, ἐπέστρεφε ταύτην εἰς τὸν προικοδότην, μετὰ τέκνων δὲ εἰς ταῦτα, ὑποχρεούμενα ὅμως εἰς τῆς μητρός των τὴν διατροφήν. Τὴν προῖκα συνίστα ὁ κύριος (ἐξουσιαστὴς τῆς γυναικός), ἔστω καὶ πλουσίας, ἐκτὸς τῆς ἐπικλήρου. Καμμία νομικὴ ὑποχρέωσις τοῦ πατρὸς (παρὰ τὰς ἀντιθέτους γνώμας) πρὸς σύστασιν τῆς προικὸς δὲν ὑπῆρχεν, ἀφοῦ οὗτος ἦτο ἐντελῶς ἐλεύθερος νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον. Οὔτε εἰς δι' ὡρισμένου ποσοῦ προίκισιν ὑπεχρεοῦτο ἢ ἐξ ἴσου προίκισιν ὅλων τῶν θυγατέρων του. Μόνον ἠθικὴ πρὸς προίκισιν ὑποχρέωσις ὑπῆρχεν ὄχι μόνον τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ (κληρονομοῦντος τὸν πατέρα) καὶ τοῦ πάππου. Διὰ τὸν ἀδελφὸν ὑπῆρχε συμφέρον νὰ προικοδοτήσῃ τὴν ἀδελφήν του, διότι οὕτως ἀπέφευγε τὴν ἐπ' ἀόριστον διατροφήν, δι' ἣν ὑπεχρεοῦτο. Ὁ πάππος δὲν εἶχε καμμίαν ὑποχρέωσιν, διότι δὲν ἦτο κἂν κύριος τῆς ἐγγονῆς του. Τὴν χήραν ἠδύνατο νὰ προικίσῃ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ τελέσῃ νέον γάμον, καὶ ὁ σύζυγος ἀποθνήσκων διὰ διαθήκης, ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς ἀκόμη. Ἐπροίκιζον ἀκόμη καὶ ἀπώτεροι συγγενεῖς καὶ φίλοι τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πόλις, τιμῆς ἕνεκεν. Ἡ προὶξ συνίστατο πρὸ τοῦ γάμου (οὗτινος μὴ πραγματοποιουμένου ἐπεστρέφετο μὲ τόκον 18 %), ἀλλὰ κυρίως ἅμα τῇ καταρτίσει τοῦ συμβολαίου τοῦ γάμου, τῆς ἐγγυήσεως. Διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ τελευταίου τούτου ὅρου ὑπάρχει μεγάλη διάστασις γνωμῶν, τοῦ Lipsius π. χ. ταυτίζοντος ταύτην μὲ τὸν σημερινὸν περίπου ἀρραβῶνα. Συνίστατο ὅμως προὶξ καὶ μετὰ τὸν γάμον καὶ ὑπάρχουν παραδείγματα διπλασιασμοῦ τῆς προικὸς μετὰ τὸν γάμον, ἅμα τῇ ἀποκτήσει τέκνων. Ἡ δήλωσις τοῦ ποσοῦ τῆς προικὸς ἐγίνετο ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐγγυήσεως, ἄνευ πανηγυρικοῦ τινος τύπου. ἐγγράφως ὅμως ἢ ἐνώπιον μαρτύρων διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς ἀποδείξεως. Τὰ προικοσύμφωνα ἐδημοσιεύοντο. Ἡ προὶξ περιωρίζετο αὐστηρῶς εἰς τὰ ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ ἀναφερόμενα. Ἀντικείμενον προικὸς ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ εἴτε ἡ ψιλὴ κυριότης, εἴτε ἡ ἐπικαρπία ἢ αἰτίᾳ θανάτου δωρεά, ἢ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ χρέους, ἢ ἐκχώρησις ἢ οἱουδήποτε ἄλλου δικαιώματος μεταβίβασις. Σπανίως ἐδίδετο ὁλόκληρος ἡ προὶξ συγχρόνως. Κατεβάλλετο κατὰ δόσεις, διδομένης ἀσφαλείας περὶ τῆς καταβολῆς τῶν ὑπολοίπων τοιούτων. Ἄγνωστον τίς ἡ ἀγωγὴ (δίκη) κατὰ τοῦ μὴ δίδοντος τὴν ὑπεσχημένην προῖκα. Ἴσως ἐδιώκετο ὡς κοινὸς ὀφειλέτης.

Συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἂν ἡ προὶξ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀντικαταστατὰ πράγματα, τότε κύριος ἐγίνετο ὁ ἀνήρ, ὑποχρεούμενος εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἢ τοῦ τιμήματος ἢ ἄλλων τῆς αὐτῆς ποιότητος ἢ ποσότητος· ἂν ἀπὸ ἀναντικατάστατα, τότε καὶ αὐτῶν καὶ τῶν προσαυξημάτων κυρία ἦτο ἡ σύζυγος, πλὴν τῶν καρπῶν. Ὁ σύζυγος ἦτο ἐντελῶς ἐλεύθερος εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ ἡ σύζυγος ἐντελῶς ἐλευθέρα νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξασφάλισίν της. Ἡ ἀπαλλοτρίωσις ἐκ μέρους τοῦ συζύγου ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος. Ἡ προὶξ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ἐπεστρέφετο. Μόνον μία ἐξαίρεσις ὑπάρχει ἐπιστροφῆς τῆς προικὸς συνεστῶτος τοῦ γάμου. Ἐν περιπτώσει ἐπιβολῆς κατασχέσεως ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ἐζήτει ἡ σύζυγος τὸν χωρισμὸν τῶν ἰδίων της ὑπαρχόντων καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν.

Ὅταν ἐλύετο ὁ γάμος θανάτῳ τοῦ συζύγου, ἂν ὑπῆρχον τέκνα ἢ ἔμενεν ἡ χήρα μετὰ τούτων, ἔχανε τὴν προῖκά της καὶ εἶχε δικαίωμα διατροφῆς ἢ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου της, ὅστις ἀπῄτει τὴν ἐπιστροφὴν τῆς προικός της διὰ λογαριασμόν της καὶ πρὸς νέαν προίκισίν της. Μὴ ὑπαρχόντων τέκνων, ἀπεμακρύνετο ὑποχρεωτικῶς ἡ χήρα τῆς συζυγικῆς οἰκίας, ἀποκομίζουσα τὴν προῖκά της. Ὅταν ἐλύετο ὁ γάμος θανάτῳ τῆς συζύγου, ἂν ὑπῆρχον τέκνα, ἀπῃτεῖτο παρὰ τούτων ἡ προίξ. Ἂν δὲν ἀπῃτεῖτο διά τινα λόγον, διῴκει ταύτην ὁ πατὴρ διὰ λογαριασμόν των, δυνάμενος μόνον τῇ συναινέσει των ν' ἀπαλλοτριώσῃ ταύτην. Μὴ ὑπαρχόντων τέκνων ἡ προὶξ ἐπεστρέφετο τῷ προικοδότῃ, καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ἐν ζωῇ, τοῖς κληρονόμοις τῆς γυναικός. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἐλύετο ὁ γάμος διὰ διαζυγίου, ὁ σύζυγος ὑπεχρεοῦτο εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῆς προικός. Ὁ σύζυγος οὐδενὸς εὐεργετήματος ἀπελάμβανεν ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τῆς προικός, ἐνήγετο δὲ διὰ δύο δικῶν, τῆς «προικὸς δίκης» καὶ τῆς «σίτου δίκης», αἵτινες παρεγράφοντο μετὰ εἰκοσαετίαν.

Ρωμαϊκὸν δίκαιον. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς προικὸς (dos, res uxoria, apparatus muliebris) παρὰ Ρωμαίοις ἦτο ἡ ἀνακούφισις τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τῶν βαρῶν τοῦ γάμου, ὥστε αὕτη νὰ μὴ ἀποτελῇ δωρεάν, ὡς ἐσφαλμένως ὑπεστηρίχθη. Ἐδίδετο ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ἢ τὴν αἵρεσιν τῆς τελέσεως τοῦ γάμου. Ἡ προὶξ συνίστατο τῷ ἀνδρὶ ἢ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἐὰν συνέπιπτε νὰ μὴ εἶναι αὐτεξούσιος. Τὸ ποσὸν ταύτης ὡρίζετο ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ἐν τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ συμβαλλομένων. Ὑπόχρεως πρὸς σύστασιν προικὸς ἦτο ἡ γυνή, ἀλλὰ μόνον φυσικῶς, ἢ διὰ λογαριασμόν της ὁ πατὴρ (dos profecticia), ὅστις ἦτο ὑπόχρεως νόμῳ νὰ συστήσῃ προῖκα ὑπὲρ τῆς γνησίας ἢ θετῆς θυγατρός του, ὑπεξουσίας ἢ αὐτεξουσίας, ἀπαλλασσόμενος μόνον ἐὰν αὕτη ἦτο εὔπορος ἢ αὐτὸς ἄπορος ἢ δι' ἄλλην εὔλογον αἰτίαν, ἢ ἡ μήτηρ (dos adventicia), καθ' ὧν ἄπορος ἡ θυγάτηρ ἔχει ἀπαίτησιν συστάσεως προικός. Ὑπόχρεως ἐπίσης πρὸς σύστασιν ἦτο καὶ ὁ ὑπισχνούμενος ἀορίστως προῖκα, διὰ nudum pactum, ἀκόμη δὲ καὶ δ ὰ pollicitatio dotis, καὶ ἂν δὲν γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ τοιαύτη ὑπόσχεσις. Προὶξ συνίστατο κατὰ πάντα τρόπον, ὅστις δύναται νὰ μεταβιβάσῃ κυριότητα ἢ ἄλλο δικαίωμα ἢ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, εἴτε διὰ πράξεως ἐν ζωῇ εἴτε αἰτίᾳ θανάτου.

Ὅταν τὸ διδόμενον εἰς προῖκα ἀπετιμᾶτο καὶ ἡ ἀποτίμησις ἀπετέλει τὴν προῖκα, ἡ προὶξ ὠνομάζετο διατετιμημένη λόγῳ πωλήσεως. Αὕτη εἶναι ἡ aestimatio venditionis causa, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν aestimatio taxationis causa, ἥτις εἶναι ἁπλῆ ἀποτίμησις τῆς ἀξίας τῆς διδομένης προικός, ὅπως π. χ. γίνεται σήμερον διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ φορολογητέου ποσοῦ τῆς προικός, τοῦ συζύγου ὄντος πάντοτε ὑποχρέου νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ δοθὲν καὶ ὄχι τὴν ἀποτίμησιν. Ὁ συστήσας προῖκα ηὐθύνετο διὰ δόλον καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφειλομένην ἐπιμέλειαν. Καθυστερῶν ἐπὶ διετίαν εἰς τὴν σύστασιν τῆς ὑπεσχημένης προ.κός, ὑπεχρεοῦτο ἐντόκως πρὸς 4 %. Ἡ προίξ, συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἀνῆκε κατὰ κυριότητα εἰς τὸν ἄνδρα. Μόνος περιορισμὸς τῆς κυριότητος ταύτης ἦτο ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἀκινήτων, νοουμένη κατὰ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἔννοιαν. Κατὰ ταῦτα, ἡ τυχὸν γινομένη ἐκποίησις ἦτο ἄκυρος, ἔστω καὶ ἂν συνήνεσεν ἡ σύζυγος (ἐκτὸς ἐὰν ἡ συναίνεσίς της ἐδόθη ἐνόρκως). Συνεστῶτος τοῦ γάμου, τὸ ἐπὶ τῆς προικὸς δικαίωμα τῆς γυναικὸς ἐγίνετο δῆλον ἐκ τῆς ἀξιώσεως, ἣν ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ πρὸς διαχείρισιν αὐτῆς, ὅταν ὁ σύζυγος τὴν κατασπαταλᾷ. Ἡ προίξ, λυθέντος τοῦ γάμου, ἐπεστρέφετο εἰς τὴν γυναῖκα ἢ τὸν ἐξουσιαστήν της (διὰ τοὺς δεχομένους ὅτι μένει ὑπεξουσία καὶ μετὰ τὸν γάμον της) ἢ τοὺς κληρονόμους της. Ἠδύνατο συνεστῶτος τοῦ γάμου νὰ γίνῃ ἐναλλαγὴ τοῦ ἀντικειμένου τῆς προικὸς ὑπὸ τὸν ἀπαραίτητον ὅρον νὰ μὴ ἀποβῇ αὕτη πρὸς βλάβην τῆς γυναικός. Ἑκουσία ἀπόδοσις τῆς προικὸς ἀπηγορεύετο, διότι ἦτο ἄκυρος ἡ δωρεὰ μεταξὺ συζύγων. Ἑπομένως ἠδύνατο ἡ γυνὴ λυομένου τοῦ γάμου ν' ἀπαιτήσῃ καὶ πάλιν τὴν προῖκα (κατά τινα γνώμην). Τὸ γαμικὸν σύμφωνον δὲν ἀπεδείκνυε τὴν λῆψιν τῆς προικὸς καὶ προσεβάλλετο διὰ τῆς exceptio non numeratae dotis ἐντὸς ὡρισμένων προθεσμιῶν, ἀναλόγως τῆς διαρκείας τοῦ γάμου. Τὸ προικοσύμφωνον ἠδύνατο ἐκ τῶν προτέρων νὰ καθορίσῃ τίς θὰ εἶναι ἡ τύχη τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου, ὄχι ὅμως ἄνευ ὡρισμένων περιορισμῶν. Ὅταν ὡρίζετο ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡ προὶξ θὰ ἐπιστραφῇ τῷ προικοδότῃ, ἐκαλεῖτο dos receptitia.

Ν. ΠΙΣΤΗΣ

Ἡ προὶξ εἰς τὸ κρατοῦν δίκαιον. Ἵνα ὑπάρξῃ προὶξ ἐν τῇ νομικῇ ἐννοίᾳ ἀπαιτεῖται: α') ἐπαύξησις τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ὅπερ ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ προσποριζομένη περιουσία δέον νὰ δοθῇ τῷ ἀνδρί· β') ἡ ἐπαύξησις αὕτη νὰ γίνεται ἐκ μέρους τῆς γυναικός, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι δέον αὐτὴ ἡ γυνὴ νὰ συνιστᾷ τὴν προῖκα, ἀλλ' ὅτι ἡ ὡς προὶξ παρεχομένη περιουσία δέον νὰ δίδεται ἕνεκα τῆς γυναικός· γ') πρόθεσις ὅπως ἡ παρεχομένη περιουσία χρησιμεύσῃ διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου· καὶ δ') ἀποδοχὴ ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς τῆς προσφορᾶς ταύτης ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ. Ἐννοεῖται ὅτι ὡς ἀναγκαῖον προαπαιτούμενον τῆς προικὸς δέον νὰ προστεθῇ ἡ ὕπαρξις νομίμου γάμου, οὗ ἄνευ οὐδὲ ἡ προὶξ ὑφίσταται. Καίτοι ὁ σκοπὸς τῆς προικὸς εἶναι ἡ ἀνακούφισις τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τῶν βαρῶν τοῦ γάμου, ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον τὸ ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ διδόμενον νὰ εἶναι προσοδοφόρον καὶ οὔτε νοεῖται ὅτι ταῦτα (βάρη) τῇ προικὶ ἐπίκεινται καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πηγή, ἐξ ἧς θὰ πληρωθῶσιν. Ἀντικείμενον τῆς προικός, ὅπερ πάντως δέον νὰ εἶναι ὡρισμένον, δύνατα νὰ ἀποτελέσῃ οἱονδήποτε περιουσιακὸν στοιχεῖον, οἷον ἐμπράγματα δικαιώματα καὶ ἐνοχαί, ψιλὴ κυριότης, κληροδοσία, ἐπικαρπία, καρποί, ἐκχώρησις, ἀπαίτησις, δωρεά, παραίτησις κληρονομίας ἢ κληροδοσίας ὑπὲρ τοῦ ἀποκαταστάτου προικολήπτου, ὁμὰς περιουσίας παρούσης ἢ μελλούσης ἢ κληρονομίας, κοσμήματα, ἱματισμός, οἰκιακὰ σκεύη κλπ. Τὸ ἐνέχυρον, ἡ ὑποθήκη καὶ ἡ ἐγγύησις, ὡς μὴ ἐπαυξάνοντα τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός, καθὼς καὶ τὸ χρησιδάνειον καὶ τὸ κατὰ παράκλησιν διδόμενον δὲν δύνανται νὰ ἀποβῶσιν ἀντικείμενον προικός.

Ὑπόσχεσις προικός, ἥτις ἐξηρτήθη ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ προικοδότου, εἶναι ἀνίσχυρος· τοὐναντίον εἶναι ἰσχυρά, ἐὰν ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς κρίσεως ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἀνδρός. Διὰ νεωτέρου νόμου ἄρθρ. 45 τοῦ κώδικος περὶ τελῶν χαρτοσήμου τὸ προικοσύμφωνον πρέπει πάντοτε ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος νὰ γίνεται διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ὅπερ εἶναι συστατικὸς τύπος. Ἡ ὑπόσχεσις ὅμως περὶ μελλούσης συστάσεως προικὸς δὲν ὑποβάλλεται εἰς οὐδένα τύπον, ἀλλ' ἰσχύουν αἱ κοιναὶ περὶ ἀποδείξεως τῶν συμβάσεων διατάξεις τῆς Πολ. Δικονομίας. Ἐξαιρετικῶς εἰς δύο μόνον περιπτώσεις τὸ συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον εἶναι περιττόν: α') ἐὰν ἡ προὶξ συνιστᾶται διὰ κληροδοσίας, ἣν ἀποδέχεται ὁ τετιμημένος, καὶ β') ὅταν μετὰ τὴν λύσιν τοῦ πρώτου γάμου διὰ διαζυγίου ἀνασυνιστᾶται οὗτος πρὶν ἢ ἀποδοθῇ ἡ προίξ, ἡ ἐν τῷ πρώτῳ γάμῳ συσταθεῖσα. Ἡ τῆς προικὸς σύστασις ἤρτηται ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ἐκ τῆς τοῦ γάμου τελέσεως, ἥτις διαφόρως διατυποῦται, ὁτὲ μὲν ὡς σιωπηρὰ αἵρεσις, ὅτε δὲ ὡς μέλλουσα αἰτία. Ἐὰν ἡ τῶν συμβαλλομένων βούλησις ἦτο ὅπως ἀμέσως μεταστῇ ἡ κυριότης τοῦ προικῴου τῷ ἀνδρί, τότε ἡ τοῦ γάμου του τέλεσις εἶναι μέλλουσα αἰτία, ἧς μὴ πραγματοποιηθείσης χωρεῖ ἡ τῶν δοθέντων ἀπαίτησις διὰ μὴ ἐπακολουθήσασαν αἰτίαν. Ἐὰν τοὐναντίον ἡ μέλλουσα αἰτία ὡς αἵρεσις διατυπωθῇ, τότε ἀπὸ τοῦ γάμου μόνον μεθίσταται ἡ κυριότης τῆς προικὸς τῷ ἀνδρί, μὴ πληρωθείσης δὲ τῆς αἱρέσεως ἡ σύμβασις ἀτονεῖ καὶ ὁ προικοδότης ἀναζητεῖ τὰ παραδοθέντα.

Τῆς προικὸς εἴδη εἶναι ἡ *πατρική,* ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς δηλαδὴ ἢ πρὸς πατρὸς ἀνιόντος συνισταμένη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ θετοῦ πατρὸς τοιαύτη. Ἀντίθετος τῆς πατρικῆς εἶναι ἡ *ἀπροσπόριστος,* ἡ συνισταμένη δηλαδὴ ὑπὸ ἐξωτικοῦ, ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς συγγενῶν καὶ ἀνιόντων καὶ τέλος ὑπ' αὐτῆς τῆς μελλονύμφου. Τῆς ἀπροσποριστου ἰδιαίτερον εἶδος εἶναι ἡ *ἀναληπτέα,* ὅταν συμφωνῆται ἡ ἐπιστροφὴ αὐτῆς εἰς τὸν συστήσαντα μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου. Ἡ πρὸς σύστασιν προικὸς ὑποχρέωσις τίκτεται οὐ μόνον ἐκ συμβάσεως καὶ κληροδοσίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ νόμου. Νόμῳ ὑπόχρεως πρὸς τοῦτο εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ὁ πατὴρ καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὁ ἀνιὼν αὐτοῦ. Τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως ὁ πατὴρ ἀπαλλάσσεται, ἐὰν ἡ θυγάτηρ συνῆψε γάμον παρὰ τὴν θέλησίν του, εὔλογον ἔχοντος αἰτίαν νὰ μὴ ἐγκρίνῃ. Ἡ μήτηρ ὑποχρεοῦται κατ' ἐξαίρεσιν εἰς προίκισιν καὶ δὴ ἀπὸ μεγάλης καὶ δεδοκιμασμένης ἢ νόμῳ εἰδικῶς καθωρισμένης αἰτίας. Ἐν ἀρνήσει τοῦ ὑποχρέου πρὸς σύστασιν τῆς προικὸς δύναται τὸ δικαστήριον νὰ τὸν καταδικάσῃ, τὸ δὲ μέτρον ταύτης καθορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ εὐπορίας τούτου. Ἑτέρα διάκρισις σπουδαία τῆς προικὸς εἶναι ἡ τῆς *ἀδιατιμήτου* καὶ *διατετιμημένης.* Ἀδιατίμητος εἶναι ὅταν τὸ ἐν προικὶ δοθὲν ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς μέχρι τῆς λύσεως τοῦ γάμου. Διατετιμημένη εἶναι ὅταν συμφωνῆται, ἵνα ὁ ἀνὴρ θεωρῆται ὡς ἀγοραστὴς τοῦ προικῴου πράγματος, ὁπότε ἐν προικὶ εἶναι οὐχὶ αὐτὸ τοῦτο, ἀλλ' ἡ ἀξία του. Ἐνταῦθα ἡ διατίμησις εἶναι πωλήσεως ἕνεκεν. Ἕτερον εἶδος διατιμήσεως εἶναι ἡ λόγῳ ἀποτιμήσεως ἁπλῶς. Ὅταν δηλαδή, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων ἀμφισβητήσεων καὶ ἀμφιβολιῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τῶν πραγμάτων τῆς προικὸς καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀποδείξεως, καθορίζεται ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ἡ ἀξία αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα παραμένει ὡς ἀντικείμενον τῆς προικός, ἡ δὲ ὁρισθεῖσα ἀξία λαμβάνεται ὡς βάσις μόνον ἐὰν ἡ αὐτούσιος ἀπόδοσις καταστῇ ἀδύνατος. Τὸ ἐν ἀρχῇ ἐν προικὶ ἐπιδοθὲν πρᾶγμα δύναται συνεστῶτος τοῦ γάμου νὰ ἐναλλαγῇ πρὸς ἕτερον, ἡ δὲ τοιαύτη ἐναλλαγὴ ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι ἰσχυρά, ἐφ' ὅσον δὲν ζημιοῦται ἡ γυνή. Ἐὰν καὶ πρᾶγμα ἀντὶ χρήματος δύναται νὰ ἐναλλαχθῇ, ἀμφισβητεῖται, καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἐναλλαγὴ καλύπτει ἐκποίησιν προικὸς ἀπαγορευομένην ἀπὸ τοὺς νόμους. Ἤδη, μετὰ τὸν νόμον 1340 ὑποστηρίζεται ὅτι πᾶσα ἐναλλαγὴ ἀδιακρίτως διὰ νὰ ἔχῃ κῦρος δέον νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ θεσπιζομένας διατυπώσεις.

Digitized by Google

Ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν δίδεται ἡ προίξ, κύριος τῶν προικῴων καθίσταται ὁ ἀνήρ. Ἐν τούτοις ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐκ τῆς μερίμνης τοῦ νομοθέτου πρὸς προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς γυναικὸς εἶναι περιωρισμένη, ἀπαγορευομένης τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν προικῴων ἀκινήτων ὡς ἐπίσης τῆς παραχωρήσεως ὑποθήκης ἢ συστάσεως δουλείας ἐπ' αὐτῶν. Πᾶσα τοιαύτη πρᾶξις εἶναι ἄκυρος, ἐπὶ δὲ ἀπαλλοτριώσεως δύναται καὶ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἀπαλλοτριωθέν, προβάλλων τὸ ἀπολύτως ἄκυρον τῆς δικαιοπραξίας. Ἑτέρα συνέπεια τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπαλλοτριώσεως εἶναι ὅτι οὐδεμία χωρεῖ χρησικτησία, ἀφ' ἧς κατέστη προικῷον τὸ ἀκίνητον. Ἡ πρότερον ὅμως ἀρξαμένη συνεχίζεται καὶ συμπληροῦται. Διὰ τοῦ νεωτέρου νόμου 1340 σπουδαῖαι ἐπηνέχθησαν τροποποιήσεις εἰς τὸ μέχρι τοῦδε κρατοῦν δίκαιον ὡς πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκποιήσεως τῶν προικῴων κλπ. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἡ ἐκποίησις τοῦ προικῴου ἀκινήτου ὡς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ παραχώρησις ὑποθήκης ἐπιτρέπεται μόνον ἀδείᾳ τοῦ δικαστηρίου. Ἡ τοιαύτη ἄδεια παρέχεται συναινέσει τῆς συζύγου καὶ ἐφ' ὅσον συντρέχει περίπτωσις ἀνάγκης ἢ προφανοῦς ὠφελείας. Ἐν τῷ νόμῳ καθορίζονται ἐνδεικτικῶς περιπτώσεις ἀναγκαίας ἢ προφανοῦς ὠφελείας. Ἡ συναίνεσις τῶν συζύγων δίδεται μόνον διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου ἢ διὰ δηλώσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ νόμου περὶ ὑποθηκῶν, ἡ γυνὴ ἔχει ἐκ τοῦ νόμου δικαίωμα ἐγγραφῆς ὑποθήκης πρὸς ἀσφάλειαν τῆς προικός της ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὸν νεώτερον ἀνωτέρω νόμον 1340 ἡ νόμιμος ὑποθήκη, ὅσον καὶ ἡ συμβατική, ἡ ἐγγεγραμμένη ἐπὶ ἀκινήτων τοῦ ἀνδρός, δύναται νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ περιορισθῇ ἀδείᾳ τοῦ δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως τῶν διατάξεων τῶν ἰσχυουσῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκποίησιν τῶν προικῴων ἀκινήτων, περὶ ὧν ἀνωτέρω. Ἡ συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀπόδοσις τῆς προικὸς τῆς γυναικὸς ἀπαγορεύεται. Τοῦτο ἐπιτρέπεται εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὅπως π. χ. ὅπως πληρώσῃ ἡ γυνὴ ἴδια αὐτῆς χρέη, ὅπως προσκτήσηται ἕτερον ἀκίνητον, ἵνα περιθάλψῃ πενομένους συγγενεῖς κλπ. Καὶ ἐπὶ ἀποδόσεως προικὸς ἀδιατιμήτου ἢ καὶ διατετιμημένης ὑποστηρίζεται ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθηθῇ ἡ διαδικασία τοῦ νόμου 1340. Ἐν ἀπορίᾳ τοῦ ἀνδρός, ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάληψις τῆς προικὸς ὑπὸ τῆς γυναικός, ἧς ἔχει οὕτω τὴν διαχείρισιν καὶ κάρπωσιν πρὸς διατροφὴν τῆς οἰκογενείας.

Λυομένου τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ἢ θανάτου τοῦ ἀνδρός, ἡ προὶξ ἐπιστρέφει εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐὰν εἶναι ἀναληπτέα, ἐπιστρέφει εἰς τὸν συστήσαντα. Ἐὰν ὁ γάμος λυθῇ θανάτῳ τῆς γυναικός, τότε ἡ προὶξ ἐπιστρέφει εἰς τοὺς κληρονόμους της, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ σύζυγος ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. Ἐπὶ ἀδιατιμήτου προικὸς ἀποδοτέα εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ προικῷα αὐτούσια, καὶ προκειμένου περὶ ἀντικαταστατῶν ἄλλα τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ποσότητος, ἐπὶ δὲ διατετιμημένης καὶ μὴ σῳζομένης, ἀποδίδεται ἡ ἀποτίμησις. Τὰ τῆς τύχης τῆς διατετιμημένης προικὸς ἄλλως ἐκανονίσθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου 3237, ριζικὴν ἐπενεγκόντος μεταβολὴν εἰς τὰ μέχρι τοῦδε κρατοῦντα. Διὰ τοῦ νόμου τούτου, λυομένου τοῦ γάμου λόγῳ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς ἢ διαζυγίου, ἐπὶ διατετιμημένης προικὸς ἡ γυνὴ ἔχει τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα, ὅπως ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου διεκδικήσῃ τὰ παρὰ τῷ ἀνδρὶ σῳζόμενα ἀκίνητα ἢ νὰ ζητήσῃ τὴν διατίμησιν αὐτῶν. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ἔτους ἔχει δικαίωμα μόνον ἐπὶ τῆς ἀποτιμήσεως. Τὸ ἐκλεκτικὸν κατὰ τὰ ἄνω δικαίωμά της ἡ γυνὴ ἀσκεῖ διὰ δηλώσεως ἢ ἀγωγῆς κοινοποιουμένης πρὸς τὸν ἄνδρα ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν. Ἵνα ἡ δήλωσις ἢ ἡ ἀγωγὴ ἐπάγηται νόμιμον ἀποτέλεσμα, δέον νὰ σημειωθῇ ἡ ἐπίδοσις ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς περὶ μεταγραφῆς τοῦ προικοσυμφώνου πράξεως. Ἐὰν ἡ γυνὴ ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους, τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα ἀσκοῦσιν οἱ κληρονόμοι κατιόντες αὐτῆς ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου της. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀνωτέρω χρονικοῦ διαστήματος ἀπαγορεύεται, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, πᾶσα ἐκποίησις τοῦ ἀκινήτου ὑπὸ τοῦ συζύγου ἢ τῶν κληρονόμων του, ὡς καὶ πᾶσα κτῆσις ἐκ μέρους τρίτου οἱουδήποτε πραγματικοῦ δικαιώματος εἰς βάρος αὐτοῦ. Εἰς περίπτωσιν δίκης διαζυγίου, ἡ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον αἴτησις πρὸς ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ, ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου τῆς περὶ διαζυγίου ἀγωγῆς, σημειοῦται ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς μεταγραφῆς τοῦ ἀκινήτου. Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποιήσεως τοῦ ἀκινήτου ὑπὸ τοῦ συζύγου, ὡς καὶ ἡ ἐπίθεσις ἐπ' αὐτοῦ οἱουδήποτε ἐμπραγμάτου βάρους. Λυομένου τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς γυναικός, τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα ἐπὶ διατετιμημένης προικὸς ἔχουσι μόνον οἱ κατιόντες κληρονόμοι της. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς ἰσχύουσι τὰ ἑξῆς. Τὰ ἀδιατίμητα ἀκίνητα ἀποδίδονται ἀμέσως, τὰ δὲ διατετιμημένα ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου 3237 καθοριζομένου χρονικοῦ διαστήματος. Τὰ κινητὰ καὶ τὰ ἀσώματα ἐπιστρέφονται μετὰ ἓν ἔτος ἐντόκως μετὰ τοῦ νομίμου τόκου ὑπερημερίας ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου. Ὁ σύζυγος ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ἔχουσι δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσωσι τὰς ἀναγκαίας ἢ ἐπωφελεῖς δαπάνας, ἃς ἐνήργησαν ἐπὶ τῆς προικός. Ὡς πρὸς τὰς ἀναγκαίας μάλιστα δαπάνας ἰσχύει ὅτι αὗται μειοῦσι τὴν προῖκα· καὶ ἐπὶ μὲν χρημάτων τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἔχει πλήρη ἐφαρμογήν, ἐπὶ δ' ἄλλων πραγμάτων ἀσκεῖται διὰ παρακατασχέσεως. Διὰ τοῦ νόμου περὶ μεταγραφῆς (ἄρθ. 12) κατηργήθη τὸ δικαίωμα τῆς γυναικὸς νὰ διεκδικήσῃ τὰ διὰ προικῴων χρημάτων ἀποκτηθέντα, ὡς ἐκ τῆς γενικότητος δὲ τῆς ἐκφράσεως ἡ ἀπαγόρευσις ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν κινητῶν.

Α. Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Φορολ.]* Α'. *Τέλος χαρτοσήμου.* Ὁ περὶ χαρτοσήμου νόμος τοῦ 1836, ἐν ἄρθρῳ 42, ὥρισεν ὅτι τὰ προικοσύμφωνα ἀπαγορεύεται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος νὰ γίνωνται ἄλλως πως, εἰμὴ ἐπισήμως καὶ ἐνώπιον συμβολαιογράφου. Ἡ διάταξις αὕτη, ἂν καὶ περιληφθεῖσα εἰς φορολογικὸν νόμον, λόγον ἔχει ὅτι αἱ περὶ προικὸς συμβάσεις πρέπει νὰ ἐξασφαλίζωνται διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, λόγῳ τοῦ δημοσίου συμφέροντος τῆς τοιαύτης ἐξασφαλίσεως τῆς προικός. Ὑπέκειντο δὲ τὰ προικοσύμφωνα εἰς τὸ κατὰ τὸν περὶ χαρτοσήμου νόμον τέλος. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 42 περιελήφθη ἐν ἄρθρῳ 48 τοῦ περὶ χαρτοσήμου ,ΑΧΚΕ' νόμου τοῦ 1888. Ἐν τῷ διατάγματι τῆς 28 Ἰουλίου 1931 περὶ κώδικος τῶν νόμων (4755 καὶ 5164) περὶ τελῶν χαρτοσήμου, περιελήφθη ἐπίσης ἡ διάταξις αὕτη (ἄρθρ. 45) σὺν τῇ προσθήκῃ ὅτι καὶ τὰ περὶ προικοσυμφώνων προσύμφωνα γίνονται πάντοτε, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, ἐνώπιον συμβολαιογράφου. Ὑπόκεινται δὲ νῦν τὰ προικοσύμφωνα εἰς τὰ ἀναλογικὰ τέλη τοῦ ἄρθρου 12 τοῦ προμνησθέντος διατάγματος, τὸ δὲ περὶ αὐτῶν προσύμφωνον, ἤτοι ἡ ὑπόσχεσις πρὸς σύναψιν μέλλοντος συναλλάγματος, εἰς τέλος δραχμῶν 50 (ἄρθρ. 13 § 1).

Β'. *Φορολογία προικός.* Ὁ νόμος 475 τοῦ 1914, τροποποιήσας τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν, ὑπέβαλε τὸ πρῶτον εἰς αὐτοτελῆ φορολογίαν (ἄρθρ. 14) τὰς συμβάσεις προικὸς ἀξίας ἀνωτέρας τῶν 10.000 δραχμῶν. Ὁ νόμος 1641 τῆς 29 Δεκεμβρίου 1918 περὶ φορολογίας κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν καὶ κερδῶν λαχείων (ἄρθρ. 36—44) διέπει σήμερον τὴν φορολογίαν ταύτην, ὡς ἔχει τροποποιηθῇ διὰ νεωτέρων νομοθετημάτων, κωδικοποίησις δ' αὐτοῦ εὕρηται ἐν παραρτήματι κώδικος «Θέμιδος» 1928. Τροποποιητικὰς διατάξεις διέλαβε προσέτι καὶ ὁ νόμος 5420 τοῦ 1932 (ἄρθρ. 11) περὶ φορολογικῶν διευκολύνσεων. Ἡ φορολογία αὕτη ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῆς μεταβιβαζομένης, προικὸς αἰτίᾳ, περιουσίας, ἐφ' ὅσον αὕτη ὑπερβαίνει τὰς δραχμὰς 5.000 μεταλλικάς, ἤτοι χαρτίνας σταθεροποιήσεως δραχμὰς 75.000, καὶ μόνον διὰ τὸ πέραν τοῦ ποσοῦ τούτου μέρος τῆς προικός, ἐξομοιουμένη πρὸς τὸν διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου (ἄρθρ. 42) ἐπίσης ἐπιβαλλόμενον φόρον ἐπὶ δωρεῶν, κατατάσσεται εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως κεφαλαίων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους (κεφ. 1, ἄρθρ. 2, ἐδάφ. 2) καὶ ὑπάγεται, κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς διευθύνσεως τῶν ἀμέσων φόρων, εἰ καὶ ὡς ἐπιβαλλομένη ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ γεγονότος τῆς μεταβιβάσεως περιουσίας θεωρητικῶς ἀνήκει εἰς τὴν ἔμμεσον φορολογίαν. Ἡ ἐξομοίωσίς της πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν δωρεῶν φόρον (ἄρθρ. 36—41), εἰ καὶ ἡ προίξ, ὡς διδομένη ἕνεκα τῶν γαμικῶν βαρῶν, δὲν εἶναι δωρεά, δικαιολογεῖται λόγῳ τῆς φορολογίας μόνον τῶν πλουσιωτέρων προικῶν, τῶν ὑπερβαινουσῶν τὰς δραχμὰς 5.000 μεταλλικάς. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς φορολογίας ὁρίζεται συμφώνως πρὸς τοὺς κατὰ τὸ ἄρθρον 13 § 1—2 τοῦ αὐτοῦ νόμου συντελεστὰς τοῦ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν φόρου, κανονιζόμενον ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῆς προικὸς καὶ τοῦ μεταξὺ τοῦ προικοδότου καὶ τῆς ὑπὲρ ἧς ἡ προὶξ βαθμοῦ συγγενείας, ἡ φορολογία αὕτη ἀποβαίνει οὐ μόνον ἐπαχθής, ἀλλὰ καὶ ἀντικοινωνική, ὡς δυσχεραίνουσα τὴν σύναψιν συμβολαιογραφικῶν προικοσυμφώνων καὶ ἐκ τούτου προξενοῦσα κίνδυνον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς προικὸς καὶ μείωσιν ἐσόδου ἐκ τελῶν χαρτοσήμου. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων μελετᾶται ἡ ἐλάττωσις τῆς φορολογίας ταύτης.

Γ'. *Προὶξ Ἰσραηλιτῶν.* Προικὸς Ἰσραηλιτῶν σύστασις δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὰς κατὰ τὸν ἱερὸν ἰουδαϊκὸν νόμον διεπομένας σχέσεις, ἀλλ' ὑπάγεται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου (ἄρθρ. 12, 13 νῦν) καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑποχρεοῦνται οἱ συμβληθέντες διὰ καταρτισμοῦ ἐνώπιον θρησκευτικῆς ἰσραηλητικῆς ἀρχῆς νομικοῦ συμφώνου (κετουμπᾶ) νὰ καταθέσωσιν ἀντίγραφον αὐτοῦ κεκυρωμένον ἐνώπιον συμβολαιογράφου (νόμος 5420 τοῦ 1932, ἄρθρ. 12, καὶ νόμος 3603, ἄρθρ. 24 καὶ Ν.Δ 23 Φεβρουαρίου 1926 καὶ 13 Νοεμβρίου 1927 περὶ τῶν ἐνώπιον ἰσραηλιτικῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν καταρτιζομένων γαμικῶν συμφώνων, κετουμπᾶ). Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

προϊόν, *—όντος* (τό)· ἰδίᾳ, πᾶν ὅ,τι προέρχεται ἐκ τῶν γεωργικῶν, κτηνοτροφικῶν καὶ ἐν γένει ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, οἷον σιτηρά, ἔλαιον, οἶνος, καρποί, ἔρια, τυρός, βούτυρον κττ.: «γεωργικὰ —, κτηνοτροφικὰ —, ἀγροτικὰ προϊόντα»· || συνεκδ., πᾶν ὅ,τι προέρχεται ἐξ ἐργαστηριακῆς ἐργασίας: «βιομηχανικὰ προϊόντα»· || πᾶν ὅ,τι ἀπολαμβάνει τις ἐκ τῆς ἐργασίας του, οἷον μισθὸς κττ.· || πᾶν ἔργον: «προϊὸν μακροχρονίου ἐργασίας» (οὐδ. τῆς μετχ. *προϊών*, *—οῦσα*, *—όν*· τοῦ ρ. *προέρχομαι*).

—*[Οἰκονομολ.] Προϊὸν* εἶναι πᾶσα ὕλη τιθεμένη εἰς κατάστασιν νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας. Τὸ προϊὸν δὲν δημιουργεῖται ἀλλὰ προκύπτει ἐκ τῆς μεταμορφώσεως ὕλης παρεχομένης ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὑπὸ τῆς φύσεως· μεταμορφώνων παράγων εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, ἡ καλουμένη ἐργασία. Πᾶσα πρὸς δημιουργίαν προϊόντων ἐργασία περιορίζεται εἰς ἁπλῆν μετακίνησιν τῶν πραγμάτων, σκοποῦσαν ὁτὲ μὲν τὴν προσαρμογὴν τῶν πραγμάτων πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου (συγκομιδὴ καρπῶν χρησιμοποιουμένων νωπῶν κτλ.), ὁτὲ δὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν, χημικῶν, ὀργανικῶν δυνάμεων, ὧν ἡ ἐπενέργεια εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν προσαρμογὴν ταύτην. Οὕτως ἡ ἐργασία τοῦ ἀρτοποιοῦ δὲν δημιουργεῖ τὸν ἄρτον· περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἀναμείξῃ δύο ὕλας, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἄλευρον, νὰ ἀνακινήσῃ ταύτας, προσθέτων μίαν τρίτην ὕλην, τὴν ζύμην, καὶ νὰ θέσῃ τὸ σύνολον ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας εἰς τὸν κλίβανον· ἀλλ' οὔτε αἱ χημικαὶ ἐπιδράσεις τῆς ζυμώσεως οὔτε αἱ ἐνέργειαι τοῦ ψησίματος εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Ἡ μετακίνησις αὕτη τῶν πραγμάτων ἀπαιτεῖ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ χρησιμοποίησις τῆς σωματικῆς δυνάμεως εἶναι ἐπίπονος, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ περιωρισμένης ἐκτάσεως, ὁ ἄνθρωπος τείνει εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν τῆς σωματικῆς του ταύτης δυνάμεως προσφεύγων εἰς ἄλλας παρεμφερεῖς τοιαύτας: τὰς ὀργανικὰς δυνάμεις ἄλλων ζῴων (χρησιμοποίησις ὑποζυγίων), τὰς μηχανικὰς καὶ χημικὰς δυνάμεις τῆς φύσεως (μοχλούς, βαρύτητα, πτώσεις ὑδάτων) κλπ. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη παραδέχεται τὸν ἄνθρωπον φειδωλὸν τῶν κόπων του καὶ κατὰ συνέπειαν τῶν ἀγαθῶν των, ἐφ' ὅσον τὰ ἀγαθὰ ταῦτα κόποις κτῶνται, ὡς ἐκ τούτου φαντάζεται αὐτὸν τείνοντα κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν δημιουργίαν ὅσον ἔνεστι περισσοτέρων προϊόντων διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ ὀλιγώτερον δυνατοῦ ἀνθρωπίνου κόπου. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦνται τρεῖς κυρίως παράγοντες, καίτοι πολλάκις εἰς μοῖρον ἄνισον: ἡ ἐργασία, ἡ φύσις, καὶ τὸ κεφάλαιον, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀγαθῶν. Τὰ προϊόντα ἀναλόγως τοῦ τρόπου κατασκευῆς των δύνανται νὰ καταχθῶσιν εἰς τρεῖς κυρίας κατηγορίας: α) Τὰ οἰκιακὰ τοιαῦτα, τὰ παραγόμενα καὶ χρησιμοποιούμενα ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ συμμετοχὴ τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἀσήμαντος. β) Τὰ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας, προσδριζόμενα ἀπ' εὐθείας διὰ τὸν πελάτην καὶ δι' ἃ ἡ ἐργασία εἶναι εἰδικευμένη κατὰ ἐπάγγελμα. γ) Τὰ τῆς μεγάλης βιομηχανίας, δι' ἃ ὑπάρχουσι συνήθως τρεῖς διαβαθμίσεις: ἡ οἰκιακὴ χειροτεχνία, τὸ ἐργαστήριον καὶ τὸ ἐργοστάσιον μὲ τὸ μηχανοστάσιον. Τὰ προϊόντα τῆς κατηγορίας ταύτης δὲν τίθενται ἀπ' εὐθείας εἰς κατανάλωσιν, κατασκευαζόμενα δι' ὡρισμένον πελάτην, ἀλλὰ προορίζονται διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ συγχρόνου ἀνταλλακτικοῦ συστήματος. Ἡ ἐργασία ἔχει λεπτομερέστατα κατανεμηθῆ, ἡ κατὰ εἰδικότητα παραγωγὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένη, τὰ δὲ χρησιμοποιούμενα κεφάλαια σημαντικά.

Τὰ προϊόντα ἐνδείκνυται νὰ προσαρμόζωνται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως, πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερπαραγωγῆς, ἐξ ἧς προκύπτει πάντοτε πτῶσις, ἂν μὴ ἐξευτελισμὸς τῶν τιμῶν. Τὸ πρόβλημα τῆς καταναλώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ δύο κυρίως παραγόντων: τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητος τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ βαθμοῦ μέχρι τοῦ ὁποίου τὸ κοινὸν προθυμοποιεῖται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας του. Ἡ ἐπὶ λογικῶν βάσεων διατήρησις τῶν τιμῶν καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν προϊόντων ἀναπτύσσει τὴν κατανάλωσιν. Ι. Α. Β.

προΐσταμαι· ἔχω τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιτάσσειν, εἶμαι προϊστάμενος, διευθύνω: «προΐσταται τῆς ἐπιχειρήσεως, — τῶν γραφείων»· || συνήθως ἡ μετχ. *προϊστάμενος* (ὁ) ὡς οὐσ., θηλ. *—μένη*· ὁ ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἢ ἐπιτήρησίν του: «προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας, — τοῦ ἱδρύματος».

προϊστάμενος (ὁ), θηλ. *—η*· βλ. *προΐσταμαι*.

προΐστιον (τὸ) (κοιν. *βελαστράλια*) *[Ναυτ.]*. Ἕκαστον τῶν μεταξὺ τῶν ἱστῶν τοῦ ἐπιδρόμου καὶ τοῦ μεγάλου ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀκατίου ἀφ' ἑτέρου, καὶ ὑπὲρ τὰς προτονίδας ἐκπεταννυμένων τριγωνικῶν ἀναδρομικῶν ἱστίων. Τὰ προΐστια, λαμβάνοντα τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἱστίου, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκπετάννυνται, ὀνομάζονται *προΐστια δόλωνος, φώσωνος, σιπάρου, δολωνίδος, φωσωνίδος, σιπαρίδος*. Οἱ ἀρτέμονες δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰ προΐστια, καίτοι ἀπαράλλακτοι πρὸς αὐτά. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

προϊστορία (ἡ)· ἡ πρὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων περίοδος.

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἐκλήθη *προϊστορία* (συνών. *προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία, προϊστορικὴ ἀρχαιολογία, παλαιοεθνολογία, προϊστορικὴ παλαιοεθνολογία* κ.τ.λ.) ἡ ἐπιστήμη ἡ μελετῶσα τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ «ψυχικοῦ» ἀνθρώπου πρὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Καλοῦμεν δὲ ἱστορικοὺς χρόνους, ἐκείνους καθ' οὓς ἔχομεν γραπτὰ μνημεῖα κυρίως. Ἑπομένως καὶ τὸ τέλος τῶν προϊστορικῶν χρόνων ποικίλλει κατὰ τόπους, ἀναλόγως τῆς πρωΐμου ἢ μὴ εἰσόδου λαοῦ τινος εἰς τὴν ἱστορικήν του περίοδον. Περισσότερον διήρκεσεν ἡ προϊστορικὴ περίοδος εἰς τοὺς βορείους λαοὺς τῆς Εὐρώπης ἐν σχέσει μὲ τοὺς μεσογειακούς. Ὑπάρχουν δὲ λαοί, ὧν ἡ προϊστορία ἔληξε πρὸ ὀλίγων μόλις αἰώνων, ὅπως οἱ ἀμερικανικοί, καὶ λαοὶ εὑρισκόμενοι καὶ σήμερον ἔτι εἰς ἀληθῆ λιθικὴν ἐποχήν. Ἐν τῷ ὅρῳ προϊστορία περιλαμβάνουν συνήθως τὴν μελέτην καὶ τῶν σωματικῶν ἀνθρωπίνων ὑπολειμμάτων, δηλαδὴ τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ «φυσικοῦ» ἀνθρώπου. Ὅπως περιλαμβάνουν, ἀντιθέτως, καὶ ἐν τῷ ὅρῳ *παλαιοντολογία τοῦ ἀνθρώπου* καὶ τὴν τῶν ἰχνῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν λοιπὸν ἔμβιον κόσμον, ὁ παρερχόμενος ἄνθρωπος δὲν ἀφήνει εἰς ἡμᾶς μόνον τὰ ἴχνη τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴχνη τοῦ πολιτισμοῦ του, τῆς διανοητικῆς του δηλαδὴ ἐκφάνσεως, ἐμφανιζόμενος ὡς ἔργον ἀπτόν, ἀπὸ τῆς στοιχειωδεστάτης κρούσεως λίθου διὰ λίθου μέχρι τοῦ τελειοτάτου καὶ λεπτοτάτου νεωτέρου μηχανήματος ἢ καλλιτεχνήματος κτλ. Καὶ τὸ μὲν ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ ἀνθρώπου (ἀρχαιολογία) καὶ τὸ τοῦ συγχρόνου (ἐθνολογία) δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα. Περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὸν προϊστορικὸν ἄνθρωπον (προϊστορία, παλαιοεθνολογία). Ἡ προϊστορικὴ αὕτη ἔρευνα, ἅτε μελετῶσα τὴν ψυχὴν τοῦ ἐξελισσομένου ἀνθρώπου τοῦ παρελθόντος, ὑπάγεται εἰς τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἔρευναν, τὴν *ψυχικὴν ἀνθρωπολογίαν*, ὅπως καὶ ἡ ἐθνολογικὴ ἔρευνα ἡ μελετῶσα τὸν ἐξελισσόμενον ἄνθρωπον, τὸν σύγχρονον. Εἶναι αὐτὸ τοῦτο ἀνθρωπολογία καὶ οὐχὶ τυχὸν συγγενὴς μόνον ἐπιστήμη.

Ἡ ἐπιστήμη τῶν ἔργων, τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου τῶν πολιτισμῶν τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου, προηγήθη τῆς τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ σώματος, ἂν καὶ νεωτάτη σχετικῶς καὶ αὐτή, διότι ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἤδη ἤρξαντο διαγινωσκόμενα τὰ «κεραύνια» ὡς ἔργα ἀνθρώπων, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν δὲ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διεπλάσθη νέα ἐπιστήμη, ἡ προϊστορική, ἐρευνῶσα τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου τῶν σκοτεινῶν χρόνων τῶν πέρα τῆς ἱστορίας. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθέντος αἰῶνος προσετέθη καὶ ἡ ἐπιστήμη ἡ παλαιοντολογική. Συνδέονται δὲ αἱ ἔρευναι αὗται ἀρρήκτως σήμερον, διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς παλαιότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἤρξατο νὰ ἀναπτύσσεται λίαν ἀργά, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐβεβαιώθη ἀναντιρρήτως ἐπέμβασις τῆς βουλήσεως ἐπί τινων ἁπλῶν λίθων. Διότι ἡ προϊστορία, κατὰ τὸ πλεῖστον, διαφέρει τῆς ἀρχαιολογίας, ὡς μὴ ἔχουσα ἐρείσματα ἄλλα ἐκτὸς πτωχῶν τινων σχετικῶς λίθων καί τινων ἐξ ἄλλων οὐσιῶν ἀντικειμένων τοῦ ἔργου τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χονδροειδῶς κατειργασμένων, ὁμοίων ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ σιδήρου, τῶν τελευταίως ἀποκαλυπτομένων ἔργων τέχνης, ἰδίᾳ τῶν σπηλαίων, ἰχνῶν ἑστιῶν καὶ σωρῶν ὑπολειμμάτων τροφῆς κτλ. καὶ τῶν νεωτέρων ὀγκωδῶν μνημείων (τῶν μεγαλιθικῶν).

Συνδυάζουσα ὅμως ἡ ἐπιστήμη τὰ ἐκ τῆς τεχνολογίας ταύτης κτλ. πορίσματα πρὸς τὰ ἐκ τῆς μελέτης τῶν σὺν αὐτοῖς εὑρισκομένων ὀστῶν ἀνθρώπου καὶ τῆς τῶν γεωλογικῶν στρωμάτων, ἠδυνήθη νὰ ἀναπαραστήσῃ σχεδὸν ὁλόκληρον εἰκόνα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Πλεῖσται βεβαίως ἐπιστῆμαι ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐστήριξε ταύτην ἡ στρωματογραφία. Ἀφ' ὅτου ἔμαθεν ὁ ἄνθρωπος νὰ διακρίνῃ ἀσφαλῶς τὰ διάφορα στρώματα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν στρῶσιν, ἀντελήφθη καὶ τὴν σειρὰν τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγκλεισθέντων ἐμβίων ὄντων, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ὅταν τὸ γεωλογικὸν στρῶμα δύναται νὰ καθορισθῇ ἀσφαλῶς, τότε καὶ ἡ χρονολογία τοῦ περιεχομένου εἶναι ἀσφαλής. Εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ πέπλου τοῦ καλύπτοντος τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους χρόνους ἐχρησίμευσεν ἐπίσης καὶ ἡ σύγκρισις πρὸς τὸν πολιτισμὸν συγχρόνων κατωτάτων φυλῶν, ἡ σύγχρονος ἐθνολογία.

Ἡ κυριωτέρα βάσις τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπολογίας εἶναι ἡ μελέτη τῶν λιθίνων ἐργαλείων καὶ ὅπλων, ἅτινα κατειργάσθη ὁ ἄνθρωπος καὶ ἅτινα μᾶς παρέχουσιν ἑκάστοτε τὸν βαθμὸν τῆς ἐκφάνσεως τῆς διανοητικότητος αὐτοῦ. Ἡ ἐξέλιξις δὲ τῆς βιοτεχνίας ταύτης ἐχρησίμευσεν ἀκριβῶς καὶ πρὸς καθορισμὸν χρονολογίας, πρὸς ταξιθέτησιν τῶν γνώσεων ἡμῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Γνωρίζομεν σήμερον ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τῆς χρήσεως τῶν μετάλλων, ἐχρησιμοποίει τοὺς λίθους καὶ τοὺς κλάδους δένδρων. Τοῦτο ἐγνώριζον ἤδη καὶ οἱ ἀρχαῖοι (Λουκρήτιος), δὲν ἠδυνήθη ὅμως ὁ ἄνθρωπος νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ παρὰ ἐσχάτως μόνον. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1836 ὁ Thomsen διήρεσε τὴν προϊστορίαν ἀναλόγως τοῦ ὑλικοῦ, ὅπερ ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος. Ὅσον περισσότερον βαίνομεν πρὸς τὸ παρελθόν, τόσον ἀτελέστερα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἁπλούστερον τὸ ὑλικόν. Ὁ Thomsen διέκρινεν οὕτω τὴν *λιθικήν*, τὴν *χαλκῆν* καὶ τὴν *σιδηρᾶν* ἐποχήν. Ὑπέστησαν δ' αὗται βαθμηδὸν πολλὰς λεπτομερεστέρας διαιρέσεις.

Ἡ ὕπαρξις προϊστορικῆς ἐποχῆς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιβεβαιωθεῖσα ταχέως καὶ διὰ τῆς ἀνευρέσεως αὐτῶν τῶν σκελετῶν του (παλαιοντολογία τοῦ ἀνθρώπου), ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀφῃρημένας καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἁπτῶν δειγμάτων στηριζομένας ἀντιλήψεις. Διὰ τῆς ἀντικειμενικῆς ἐρεύνης ἔλαβε καὶ ἡ μελέτη τῆς προελεύσεως καὶ ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν δαρβινείων θεωριῶν, θετικωτέραν κατεύθυνσιν, καὶ ἡ παλαιότης τοῦ ἀνθρώπου κατεδείχθη ἀναντίρρητος. Διέτρεξεν οὗτος πολλάς, παρὰ πολλὰς ἴσως ἑκατοντάδας χιλιετηρίδων ἀπὸ τῆς ὡς «ἀνθρώπου» ἐμφανίσεώς του ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι σήμερον. Διέτρεξεν οὗτος ἀπείρους σταθμοὺς πολιτισμῶν, ἀπὸ τοῦ στοιχειωδεστέρου φυσικοῦ βίου μέχρις ἀνωτέρου τοιούτου· ἐπίσης πολλὰ στάδια σωματικῶν μεταβολῶν, μέχρι τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ εἰς τὸν σύγχρονον τύπον. Ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ σπουδαιοτάτης ἀνακαλύψεως τοῦ Μπουσσὲ ντὲ Πέρτ, τῷ 1839, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σόμ, παρὰ τὴν Abbeville, τῶν λιθίνων καὶ λοιπῶν ἀντικειμένων, τῶν ἀποδεικνυόντων τὴν κατὰ τὸ τεταρτογενὲς ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν πρώτων σπηλαιολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ Ἐδ. Λαρτὲ τῷ 1861, αἵτινες μᾶς διεφώτισαν ἤδη περὶ τῆς παλαιοεθνολογίας ἀκριβῶς τοῦ τεταρτογενοῦς ἀνθρώπου, δὲν ἔπαυσαν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἀθροίζωνται διαρκῶς καὶ νέαι τοιαῦται, διαφωτίζουσαι τὸ πρόβλημα τῆς πρώτης ἐμφανίσεως καὶ τῆς ἀρχικῆς κυρίως ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν διαδεχομένων ἀλλήλους πολιτισμῶν. Τὴν μετάβασιν κατόπιν τῶν προϊστορικῶν (λιθικῶν κυρίως) χρόνων εἰς τοὺς ἱστορικούς, δηλαδὴ τοὺς πρώτους χρόνους τῶν μετάλλων, τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς εἰς τὴν ἱστορικὴν περίοδον ἐκάλεσαν καὶ *πρωτοϊστορικὴν* περίοδον. Αὕτη περιλαμβάνει, κατὰ τὸν Mortillet, τὰ προλεγόμενα τῆς ἱστορίας. Ἐκ δὲ τῆς κυρίως προϊστορίας μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἀρχικὴ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐμφάνισις τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τριτογενὴς ἄνθρωπος καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ, ὁ παλαιὸς τεταρτογενὴς ἄνθρωπος κατ' ἐξοχήν. Τὰς περιόδους ταύτας διέκριναν εἰς μικροτέρας βαθμῖδας, εἰς τὰς ὁποίας, κατὰ τὸ γεωλογικὸν σύστημα, ἔδωσαν ὀνόματα τῶν κυριωτέρων μερῶν τῆς Γαλλίας ἰδίᾳ, ὅπου ἀνευρέθησαν τὰ πρῶτα, τὰ ἀφθονώτερα καὶ τὰ σημαντικώτερα ἴχνη τῶν πολιτισμῶν ἐκείνων. Ἐδοκιμάσθη διὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην, καὶ παραμένει ἐν μέρει, ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χαρακτηριστικωτέρων ζῴων ὀνομασία ἐποχῶν, ἀπὸ τοῦ Lartet ἤδη καὶ ἄλλων, π. χ. ἐποχὴ τοῦ παλαιοῦ ἐλέφαντος, τοῦ ἱπποποτάμου, τοῦ μαμμούθ, τοῦ ταράνδου, τῆς ἐλάφου κτλ. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα πολλάκις ἔζησαν συγχρόνως, ἡ διανομή των ἐν τῷ χώρῳ εἶναι ἀνομοία καὶ ἡ ἀνεύρεσίς των ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συσσωρεύσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου κλπ., δὲν εἶναι κατάλληλα διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν ἐποχῆς. Διὰ τοῦτο ἡ καλυτέρα διαίρεσις εἶναι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὕλης, τῆς βιοτεχνίας, τοῦ τόπου τέλος τῆς ἀνευρέσεως τῶν τυπικωτέρων ἑκάστοτε ἔργων. Οὕτως ἔχομεν *λιθικὴν* κλπ. περίοδον, ἔχομεν ἐποχὴν τοῦ *λαξευτοῦ λίθου*, ἔχομεν *χελλαίαν* ἐποχὴν κλπ., ἀλλὰ καὶ συμβατικοὺς ὅρους, ὡς *νεολιθικὴ* ἐποχή.

Ὁπωσδήποτε, ἡ ὅλη προϊστορικὴ περίοδος διῃρέθη εἰς διαφόρους ἡλικίας, περιόδους καὶ ἐποχάς, αἵτινες ἀπὸ τῶν πρώτων διαιρέσεων, ἰδίᾳ τοῦ Mortillet, διαρκῶς αὐξάνουν ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἂν καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις γραμμαῖς παραμένουν αἱ αὐταὶ μὲ τὰς κλασσικὰς παλαιὰς διαιρέσεις (βλ. πίνακα ἐν λ. *παλαιοντολογία* τοῦ ἀνθρώπου). Καὶ κατὰ μὲν τὸ τριτογενές, τὸ ὁποῖον διὰ πολλοὺς λόγους ἦτο κατάλληλον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἔχομεν τὴν κληθεῖσαν *ἠωλιθικὴν* ἐποχήν, τῶν ὑποθετικῶν ἠωλίθων (τοῦ Thenay, τοῦ Puy Courny, τοῦ Otta, τῶν Boncelles, τοῦ Ipschwits κλπ.). Ἐπί τινων τοὐλάχιστον ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία εἶναι λίαν πιθανή. Δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν πλέον ἢ ἀπιθάνων ἰχνῶν ἐργασίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἐπὶ ὀστῶν ζῴων, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ὀφείλονται εἰς φυσικὰς αἰτίας (ὅπως μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἡμετέρου Πικερμίου). Παλαιοντολογικὰ ὑπολείμματα τέλος τοῦ σώματος τοῦ τριτογενοῦς ὑποθετικοῦ ἀνθρωπείου ἢ προανθρωπείου ὄντος δὲν ἔχομεν ἀσφαλῆ. Τὰ χρονολογικὰ ὅρια τῆς ἠωλιθικῆς δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἐπίσης. Κατὰ δὲ τὸ τεταρτογενές, τὸ χαρακτηριζόμενον διὰ τῆς ἀσφαλοῦς ἐμφανίσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου (*ἀνθρωπολογικὸς αἰών*), ἔχομεν πρῶτον τὴν μεγάλην διαίρεσιν εἰς *λιθικὴν* καὶ *μεταλλικὴν* περίοδον. Ἡ ἐνδιαφέρουσα κυρίως τὴν προϊστορικὴν ἀνθρωπολογίαν εἶναι ἡ λιθική· καὶ ταύτην διαιροῦμεν (ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἠωλιθικὴν) εἰς τὴν *παλαιολιθικήν*, ἀντιστοιχοῦσαν μὲ τὴν γεωλογικὴν βαθμῖδα *παλαιὰν τετάρτην* ἢ τὸ *διλούβιον*, καὶ εἰς τὴν *νεολιθικήν*, ἀντιστοιχοῦσαν μὲ τὴν *νέαν τετάρτην* ἢ τὸ *ἀλλούβιον*. Μεταξὺ τῶν δύο ὑπάρχει περίοδός τις ἀσαφὴς ἀκόμη, τὸ περίφημον χάσμα, πληρούμενον ὁσημέραι, κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐκάλεσαν *μεσολιθικήν*.

Αἱ ἐποχαὶ αὗται διαιροῦνται εἰς διαφόρους βαθμῖδας, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον διακρίνονται ἀλλήλων σαφῶς. Αἱ κλασσικαί, οὕτως εἰπεῖν, εἶναι διὰ τὴν *παλαιολιθικὴν* περίοδον αἱ: *προχελλαία, χελλαία, ἀχίλλειος, μουστιαία* (ἀποτελοῦσαι μίαν πρώτην, *παλαιοπαλαιολιθικήν*), *ὠρινιάκιος, σολουτραία*, καὶ *μαγδαληναία* (ἀποτελοῦσαι μίαν δευτέραν, *νεοπαλαιολιθικὴν* ἢ γλυπτικήν). Διὰ τὴν *μεσολιθικὴν* περίοδον αἱ: *ἀζιλιαία, ταρντενουάσιος, μαγλεμόσιος* καὶ *καμπίνιος*, ἡ τελευταία συνδεομένη μὲ τὴν νεολιθικὴν περίοδον (*πρωτονεολιθική*) καὶ αἱ ἄλλαι συνδεόμεναι μὲ τὴν παλαιολιθικήν, μαγδαληναίαν τέχνην. Διὰ τὴν *νεολιθικὴν* δὲ ἔχομεν, πλὴν τῆς ἀνωτέρω *παλαιᾶς νεολιθικῆς* ἐποχῆς, τὴν πλήρη νεολιθικὴν ἢ τὴν *καθαρὰν νεολιθικὴν* ἢ *ρομπεναούσιον* καὶ τὴν *ἐνεολιθικὴν* ἢ *ὑστερονεολιθικὴν* κλπ. Αὕτη καλεῖται καὶ *λιθοχαλκῆ*, δεδομένου ὅτι μετέχει καὶ τῶν μεταλλικῶν χρόνων, δηλαδὴ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ χαλκοῦ. Τέλος, ἐκ τῶν μεταλλικῶν χρόνων ἐνδιαφέρουν τὴν προϊστορίαν αἱ πρῶται περίοδοι, ἀποτελοῦσαι τὴν πρωτοϊστορικὴν περίοδον. Ταύτης διακρίνομεν τρεῖς μεγάλας βαθμῖδας, τὴν *χαλκῆν* (ἣν συμπεριελάβομεν ὡς λιθοχαλκῆν, μετὰ τῆς λιθίνης), τὴν *ὀρειχαλκίνην* (*πρωτο-μεσο-ὑστερο-ὀρειχαλκίνην*), τὴν *σιδηρᾶν* (*ἀλστάττιον* καὶ *λατένιον* μὲ τὰς ὑποδιαιρέσεις των).

Ὡς κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν δύο μεγάλων λιθικῶν διαιρέσεων, τῆς παλαιολιθικῆς καὶ τῆς νεολιθικῆς, ἐχρησίμευσεν ἐν ἀρχῇ καὶ διατηρεῖται γενικῶς ὁ τρόπος τῆς κατεργασίας τοῦ λίθου, ἄνευ καὶ μετὰ λεάνσεως, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθησαν αὗται καὶ *ἐποχὴ τοῦ λαξευτοῦ λίθου* καὶ *ἐποχὴ τοῦ λελεασμένου λίθου*. Τὸ διακριτικὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόλυτον, δεδομένου ὅτι καὶ τὴν λέανσιν εὑρίσκομεν πολὺ ἐνωρίτερον καὶ λάξευσιν συναντῶμεν ἐν πλήρει νεολιθικῇ ἐποχῇ. Ὡς γνώρισμα δὲ μεταξὺ ἠωλίθων καὶ παλαιολίθων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι κατὰ κανόνα ἐπὶ τῶν πρώτων δὲν ὑπάρχει κἂν λάξευσις, ἀλλὰ διορθώσεις τινές, ἐκκοπαί, ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς χρήσεως προερχόμεναι διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως παρὰ τοῦ ἀνθρωπείου ὄντος. Τὰ γνωρίσματα τέλος μεταξὺ τῶν καθ' ἕκαστον βαθμίδων τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐποχῶν εἶναι ἄφθονα καὶ ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν (λίθος, ὀστᾶ, κλπ.) καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης, τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὴν διανοητικὴν καθόλου ἔκφανσιν.

Ἡ προϊστορία μελετᾷ τὴν πρόοδον τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ ὁλοκλήρου σειρᾶς λιθίνων ὅπλων καὶ ἐργαλείων, ἀπὸ τοῦ πρωτογενοῦς κυρίως, ἢ ἀμυγδαλοειδοῦς τοιούτου τῆς χελλαίας μέχρι τῆς ἀνωτέρας κατεργασίας, ὡς φύλλων δάφνης *σολουτραίων* καὶ τῶν *μικρολιθικῶν* τῆς μεσολιθικῆς ἢ τῶν θαυμασίων πελέκεων καὶ αἰχμῶν τῆς νεολιθικῆς καὶ τῶν ἀπείρου ποικιλίας ἀντικειμένων, ὀφειλομένων εἰς τὰς γεννωμένας ἀνάγκας. Παρακολουθοῦμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπεξεργασίας καὶ χρησιμοποιήσεως τοῦ ὀστοῦ ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων κυρίως τοῦ παλαιολιθικοῦ πρὸς τὰς νεωτέρας ἐποχάς. Ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλας τινὰς βάσεις τῆς προϊστορικῆς μελέτης.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιδόσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἀπὸ τῆς ὠρινιακίου περιόδου μέχρι τοῦ πέρατος τῆς παλαιολιθικῆς, φθάνει καὶ ὡς γλυπτική, ἀλλὰ κυρίως ὡς χαρακτικὴ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν σπηλαίων, εἰς ἀπίστευτον τελειότητα διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῶν στοιχειωδῶν ἐργαλείων, ἅτινα ἐχρησιμοποίει πρὸς τοῦτο ὁ τρωγλοδύτης παλαιὸς πρόγονός μας. Τυπικὸν ἐργαλεῖον ἦτο ἡ γλυφίς, ἐμφανισθεῖσα μετὰ τῆς τέχνης. Τὸ πρῶτον καλλιτεχνικὸν ἔργον ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Chaffaud τῆς Γαλλίας, τῷ 1834 ὑπὸ τοῦ Brouillet, καὶ εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ St. Germain-en-Laye. Πρόκειται περὶ τεμαχίου ὀστοῦ φέροντος χαραγμένας τὰς εἰκόνας δύο ἐλαφοειδῶν, ἀγνοηθὲν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρις ὅτου ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἄλλων εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἐπεβεβαίωσαν τὴν παλαιότητα αὐτοῦ, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὰ λίθινα ἐργαλεῖα καὶ μὲ τὸ κρανίον Νεάντερταλ. Τὰ παλαιότερα δείγματα καλλιτεχνικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἀνθρώπου χρονολογοῦνται ἐκ τῆς παλαιοτέρας βαθμῖδος τῆς νεωτέρας παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, ἐκ τῆς ὠρινιακίου. Οὐδὲν ἔργον τέχνης εὑρέθη ἐκ τῆς παλαιοπαλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Ἐμφανίζεται δὲ ἡ τέχνη μετὰ τοῦ «νέου» ἀνθρώπου, τοῦ ἔμφρονος (Homo sapiens fossilis). Εἶναι πάντως ἐκπληκτικὴ ἡ πρόωρος αὕτη ἀνάπτυξις. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ τέλειος κατὰ τὰ ἄλλα ἄνθρωπος δὲν εἶχεν ἰδέαν χρησιμοποιήσεως μετάλλου, δὲν εἶχε σκεφθῇ νὰ κτίσῃ στερεάν τινα στέγην, δὲν

Digitized by Google

ἐγνώριζε τὴν κατασκευὴν ἀγγείου πρὸς συλλογὴν ὕδατος κλπ., ἀνέπτυξεν ἤδη καὶ κατὰ τέλειον σχετικῶς τρόπον καλλιτεχνικὴν τάσιν. Ταύτης δείγματα εὑρίσκομεν ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου κινητοῦ (λίθων, ὀστῶν, πλακῶν κλπ.), ἢ ἀκινήτου (τοιχωμάτων σπηλαίων, ὑπηνέμων κλπ.), καὶ δὴ χαρακτικά, ζωγραφικά, γλυπτικά. Ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τέχνης δὲν πρέπει τυχὸν νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἴσως αἰσθήματος τοῦ καλοῦ. Εἰς τὴν ὁδὸν πρὸς καλλιέργειαν ταύτης δὲν φαίνεται νὰ ἤχθη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ λόγους καθαρῶς αἰσθητικούς. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐζήτησεν ὁ ἐν μέσῳ τόσων κινδύνων καὶ τόσων στερήσεων ζῶν καὶ διὰ τόσων ἀσθενῶν φυσικῶν ὅπλων καὶ στοιχειωδῶν τεχνητῶν τοιούτων καὶ ἐργαλείων ἀμυνόμενος καὶ ποριζόμενος τὴν τροφήν του τρωγλοδύτης πρόγονος ἡμῶν, διὰ τῆς ἀναπαραστάσεως τῆς μορφῆς ζῴου ἢ ἀνθρώπου ἦτο ἀσφαλῶς ἄλλο τι. Εἰδωλολατρικοὶ καὶ μαγικοὶ ἢ τελετουργικοὶ λόγοι ἤγαγον τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ἀναπαράστασιν ταύτην. Ἐπιθυμία καθηλώσεως ὡρισμένου ζῴου, ὅπερ ζητεῖ νὰ ἐξιλεώσῃ, νὰ ἱκετεύσῃ πρὸς πολλαπλασιασμόν, νὰ ἐλκύσῃ πρὸς σύλληψιν κλπ., ὑπὸ τοῦ ὁποίου τὴν προστασίαν ζητεῖ νὰ τεθῇ (*τοτεμισμός*), ἢ ἄγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιζήτησιν ὡς οἷόν τε πιστῆς ἀποδόσεως τῆς μορφῆς του, ἐν τῷ πλέον προφυλαγμένῳ, εἰς τὰ βάθη συνήθως τοῦ σπηλαίου, τόπῳ. Βραδύτερον ἤρξατο νὰ ἀναπαριστᾷ καὶ τὸν ἄνθρωπον, λίαν ρεαλιστικόν. Βαθμηδὸν ἐγεννήθη τὸ αἴσθημα τῆς τέχνης διὰ τὴν τέχνην καὶ οἱ παλαιοὶ οὗτοι κυνηγοὶ καὶ ἁλιεῖς, διαθέτοντες καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ σύγχρονοι συνάδελφοί των, μακροτάτας ὥρας ἀπραξίας, κατέγιναν ἐντατικώτερον καὶ ἐπέτυχον νὰ ἀποδώσωσι τὴν φύσιν κατὰ τὸν πλέον θαυμαστὸν τρόπον. Ἡ προσπάθειά των, ὡς φυσικόν, ἐστράφη πρὸς τὸν ζωϊκὸν κόσμον, δεδομένου ὅτι ὁ φυτικὸς τοιοῦτος οὐδεμίαν αἰτίαν παρεῖχεν αὐτοῖς πρὸς τοῦτο, οὔτε φόβον ἐγέννα, οὔτε ἐπιθυμίαν κ.τ.λ. Κατὰ τὴν *ὠρινιάκιον* βαθμῖδα ἀφθονοῦν τὰ γλυπτικὰ ἔργα. Αὕτη περικλείει τὰς ἀληθεῖς ἀρχὰς τῆς τέχνης. Παριστῶνται σύγχρονα τότε ζῷα καὶ ἀνθρώπινοι μορφαὶ λίαν ρεαλιστικαί. Τὰ ἔργα χαρακτικῆς τονοῦνται διὰ ζωγραφικῆς τοῦ πλείστου μέρους τῶν μεταξὺ τῶν γραμμῶν χώρων. Ἐκ τῶν ζῴων εὑρίσκομεν τὸν βόνασον, ἵππον, αἴγαγρον, τάρανδον, μαμμούθ, ρινόκερων κλπ. Τοῦ ἀνθρώπου κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἔξαρσις τῶν ἐξωτερικῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ τῶν δευτερογενῶν τοιούτων, ὀγκώδεις μαστοί, στεατοπυγία, στεατομηρία κλπ. Τοῦτο ἐξηγεῖται εἴτε ὡς ἀντιγραφὴ ἁπλῶς τῆς φύσεως, δηλαδὴ πραγματικῶν φυλῶν, νεγροειδῶν χαρακτηριστικῶν, ὅπως εἰς τὰ ἀγαλμάτια τῆς Αἰγύπτου καὶ Χαλδαίας καὶ τὰς συγχρόνους Ὀττεντότους, εἴτε ὡς ἔξαρσις τοῦ σπουδαιοτέρου χαρακτηριστικοῦ τῆς γυναικός, τῆς γονιμότητος, τῆς ἀναπαραγωγῆς, τοῦ θηλασμοῦ, λατρευτικῆς δηλαδὴ αἰτίας. Περίφημοι εἶναι αἱ διάφοροι Ἀφροδῖται τῆς Menton, Brassenpouy, Willendorf, Lespugue καὶ πολλαὶ γλυφαὶ σπηλαίων τῆς Δορδόνης (Laussel καὶ λοιπῆς Γαλλίας, ὅπως τῶν Pair-non-Paire, Font de Gaume κλπ.), τῆς Ἱσπανίας (Altamira, Castillo) καὶ ἄλλων. Κατὰ τὴν σολουτραίαν, τῆς ἀνωτάτης ἐκφάνσεως τοῦ λαξευτοῦ λίθου, ἡ καλλιτεχνικὴ ἀπόδοσις εἶναι μηδαμινή. Εὑρίσκομεν ἐλαχίστας τινὰς γλυφάς, μὴ συνδεούσας μάλιστα τὴν ὠρινιάκιον πρὸς τὴν ἑπομένην. Ἡ ἐπίδρασις ὅμως τῆς παλαιοτέρας ἐπὶ τὴν νεωτέραν εἶναι πιθανή. Ἄλλωστε ἡ προέλευσις καθόλου τῆς παλαιολιθικῆς τέχνης εἶναι ἐντελῶς σκοτεινὴ ἀκόμη καὶ ἡ θέσις τῆς σολουτραίας ἐπίσης.

Κατὰ τὴν μαγδαληναίαν, ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπίδοσις ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον αὐτῆς καὶ δὴ ὡς πραγματικὴ ἐπιθυμία τοῦ καλοῦ, ὅπως καταπέσῃ πάλιν μὲ τὴν εἴσοδον τῶν νεολιθικῶν χρόνων. Ὁλόκληρον τὸ ζωϊκὸν βασίλειον, καὶ ἰχθύες καὶ ὄφεις καὶ πτηνὰ ἀκόμη ἀναπαρίστανται. Διακρίνεται δὲ ἡ ἐποχὴ αὕτη διὰ τὰ χαρακτικὰ κυρίως ἔργα ἐπί τε τῶν ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἀντικειμένων. Περίφημα εἶναι τὰ γλυπτικὰ ἔργα, τοῦ ἵππου τοῦ Μὰς-ντ' Ἀζίλ, τῶν δύο ταράνδων καὶ τοῦ μαμμοὺθ τῆς Bruniguel, τοῦ βονάσου τῆς Madeleine, τῆς ἄρκτου τοῦ Montespan, τῶν βονάσων τοῦ Tuc d'Audoubert κλπ., τὰ χαρακτικὰ τῆς Chaffaud, τῆς Madeleine, τὸ ἔξοχον «τάρανδος βόσκων» τῆς Schaffhausen κλπ., αἱ ἄπειροι χαρακτικαὶ καὶ ζωγραφικαὶ τῶν τοίχων τῶν σπηλαίων, τῶν Comparelles, τῶν Altamira κλπ., τῶν βράχων τῆς Laussel (ἵπποι εἰς φυσικὸν μέγεθος) καὶ ἄλλων.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ὠρινιακίους, οἱ μαγδαληναῖοι ἐφάνησαν ὅλως ἀνίκανοι εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ὃν καὶ σπανίως ἀπέδωσαν. Τὴν διαφορὰν ταύτην βλέπομεν εἰς κοινὰ ἔργα ἐμφανίζοντα ζῷον καὶ ἄνθρωπον (γυνὴ μὲ τάρανδον τῆς Langerie-Basse, ἄνθρωπος μὲ δύο ἵππους τῆς Madeleine κλπ.) εἰς τὴν ἀναιδῆ Ἀφροδίτην κλπ. Ἐνιαχοῦ ἐμφανίζεται καὶ ἡ προσωπίς. Ἀπὸ ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως πάλιν διακρίνομεν τὴν ἀπεικόνισιν γενικοῦ τριχώματος καὶ τὴν λεπτὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, τύπον δηλαδὴ ἀντίθετον τοῦ στεατοπηγοῦς παλαιοῦ τῆς ὠρινιακίου. Τέλος εἰς τὴν περίοδον ταύτην τοῦ νεολιθικοῦ βλέπομεν καὶ τὰς πρώτας παιδικὰς ἀποπείρας γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ, μαιάνδρων κλπ. Εἴτε ἑκουσίως, μὴ ἐπιζητουμένης πλέον τῆς ἀκριβείας διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀντικειμένου, εἴτε ἐξ ἀνικανότητος, κατέληξε, μετὰ τοῦ τέλους τοῦ παλαιολιθικοῦ, ἡ τέχνη εἰς ὅλως σχηματικὴν παράστασιν, εἰς ἰδίαν τέχνην (ἱσπανικήν), ἐνθυμίζουσαν τὴν τῶν Μπουσμάνων. Δὲν φαίνεται δὲ νὰ συνεχίσθη αὕτη ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς νεολιθικοὺς χρόνους. Διεκόπη καὶ δὲν εὑρίσκομεν τοιαύτην παρὰ εἰς τὴν χαλκῆν ἐποχὴν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ Αἴγυπτον.

Ἴσως αἱ σχηματογραφικαὶ αὗται εἰκόνες ἀποτελοῦν τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν τῆς «ἐμμόρφου παραστάσεως τῆς σκέψεως πρὸς μεταβίβασιν ταύτης διὰ κοινῶν σημείων νοητῶν παρ' ὅλων», δηλαδὴ τῆς *γραφῆς*. Αἱ παραστάσεις τῶν ἀντικειμένων ἀποτελοῦν τὴν πρώτην εἰκονογραφικὴν γραφήν, πλουτισθεῖσαν καὶ διὰ τῶν ἰδεογραφικῶν καὶ φωνητικῶν σημείων, ὅταν αἱ ἁπλαῖ παραστάσεις δὲν ἤρκουν διὰ τὴν ἀπόδοσιν ἀφῃρημένων ἐννοιῶν. Ἐκ τοῦ συνόλου τούτου τῶν ἱερογλυφικῶν προῆλθεν εἶτα ἡ συλλαβικὴ γραφὴ καὶ τὸ ἀλφάβητον.

Τὴν προϊστορίαν ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ ἔρευνα τοῦ τρόπου τῆς πρώτης γραπτῆς συνεννοήσεως καὶ ὡς τοιαύτην εὑρίσκομεν, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὰς σχηματικὰς ἐκείνας παραστάσεις τῆς μαγδαληναίας, συμμέτρους τινὰς ὀπὰς (ἐντυπώματα) ἐπὶ πλακῶν τῆς μουστιαίας ἐποχῆς, καθ' ὁμάδας (Capitan), πιθανῶς μέσον ἀριθμήσεως. Ὡς τρίτον ἴχνος γραφῆς ἔχομεν εἶτα τὰ διὰ χρώματος ἐρυθροῦ ἀλφαβητοειδῆ καὶ ἄλλα σημεῖα ἐπὶ *χαλίκων τοῦ Μὰς-ντ' Ἀζίλ*, τὸ πρῶτον ἀποκαλυφθέντα ἐκεῖ. Οἱ ἐνδοιασμοὶ περὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς τοιαύτης σημασίας τῶν σημείων τούτων τῆς μεσολιθικῆς ἐποχῆς, τῶν ὁμοιαζόντων πρὸς παλαιὰ ἀλφάβητα τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ πρωτοϊστορικῶν πλέον χρόνων, ἢ ἀνάλογα τῶν νεωτέρων Μεξικανῶν καὶ Αὐστραλῶν, προερχόμενοι ἐκ τῆς ἐξαφανίσεως παντὸς εἴδους γραφῆς μετ' αὐτὰ μέχρι τῆς χαλκῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τῶν προφαραωνικῶν χρόνων τῆς ἀληθοῦς ἱερογλυφικῆς γραφῆς, ἤρχισαν βαθμηδὸν διαλυόμενοι, μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοιούτων σημείων καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία ἐρευνᾷ πλεῖστα ἄλλα θέματα τοῦ βίου τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου ἀνθρώπου, τῶν περιόδων τοῦ τε φυτικοῦ καὶ ψυχικοῦ βίου. Πλὴν τῶν λοιπῶν ἐργαλείων καὶ ὅπλων, σπουδαῖον μέρος ἔπαιξεν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἓν σκεῦος πρωτίστης ἀνάγκης, τὸ ἀγγεῖον πρὸς συλλογὴν ὑγροῦ. Καὶ ὅμως ἡ ἀγγειοπλαστικὴ εἶναι νέον γεγονός, ἐμφανισθὲν λίαν ἀργά, εἰς ὃ ἤχθη βραδέως ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως. Ἦτο πολὺ φυσικόν, ὅταν ἔβλεπε νὰ ἀθροίζεται ὕδωρ εἰς φυσικὰς κοιλότητας, νὰ ἐπιθυμήσῃ ν' ἀποκτήσῃ μέσον, πρὸς διατήρησιν, μεταφοράν, θέρμανσιν κλπ. Ἐπὶ μακρὰς ὅμως ἑκατοντάδας χιλιετηρίδων φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίει τὰ στοιχειωδέστερα τῶν μέσων πρὸς τοῦτο. Τὴν κοιλαινομένην παλάμην, κοίλους λίθους, ἀπεξηραμμένους κοίλους καρπούς, κρανία, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ταχέως δ' ἤχθη ἀσφαλῶς εἰς τὴν τεχνητὴν κατασκευὴν τοῦ πρώτου δοχείου, διὰ τῆς συμπτύξεως δέρματος ζῴου καὶ διὰ τῆς ἐκσκαφῆς τεμαχίου κορμοῦ δένδρου. Ἂν καὶ γνωστὴ ὑπὸ τῶν Μαγδαληναίων ἤδη, μόνον ἀπὸ τῆς μεσολιθικῆς ἐποχῆς ἐμφανίζεται ἡ ἀληθὴς ἀγγειοπλαστικὴ διὰ τῆς καταλλήλου χρησιμοποιήσεως τοῦ ἀργιλλώδους πηλοῦ. Εἰς τὴν σκέψιν ταύτην ἤχθη ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως πάλιν καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ πυρός. Ἡ σκληρυνομένη περὶ τὴν ἑστίαν ἄργιλλος ἐδίδαξεν αὐτὸν ὅτι τὸ χῶμα πυρακτούμενον δὲν διαλύεται ἐν τῷ ὕδατι. Καὶ κατεσκεύασε δι' αὐτοῦ τὰ πρῶτα ἀγγεῖα. Εἶναι χονδροειδέστατα, δι' ἀκαθάρτου καὶ μετὰ μικρῶν λίθων μεμειγμένου πηλοῦ καὶ χειροποίητα, κατὰ τὸ μᾶλλον δὲ ἢ ἧττον ἀτελῶς ὠπτημένα καὶ πλήρη καπνοῦ, ἅτε κατασκευαζόμενα ἐπὶ τῆς ἑστίας ἀκόμη. Βαθμηδὸν ἡ κατεργασία αὐτῶν ἐβελτιοῦτο ὡς πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὸ ὑλικόν, ἦτο ὅμως πάντοτε στοιχειώδης. Ὁ τροχὸς ἐφευρέθη βραδύτερον, κατὰ τὸ πέρας τῆς νεολιθικῆς, πάντως λίαν ἐνωρὶς δι' ἐργαλεῖον τόσον δύσκολον καὶ εὐφυές. Μὲ τὴν εἴσοδον δὲ τῆς μεταλλικῆς ἐποχῆς ἀνεπτύχθη ἡ ἀγγειοπλαστικὴ καὶ κεραμεικὴ καθόλου εἰς μεγίστην περιωπήν. Ἐπετεύχθη ἡ κατασκευὴ τῶν θαυμασίων ἀγγείων τῆς προϊστορικῆς καὶ ἱστορικῆς περιόδου. Διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία ἐρευνᾷ καὶ τὸν λοιπὸν φυσικὸν καὶ ψυχικὸν βίον τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος τῆς παλαιᾶς τετάρτης δὲν ἐγνώριζε καλλιέργειαν, κτηνοτροφίαν, ἀγγειοπλαστικήν, ἦτο νομάς, ἔζη ἐκ τῆς θήρας καὶ ἁλιείας, ἦτο ἀνθρωποφάγος πολλαχοῦ, γυμνὸς κλπ. Κατὰ τὸ πέρας ταύτης ἀνέπτυξε τὰς σχέσεις μὲ τοὺς ὁμοίους του καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ. Κατὰ τὴν νέαν τετάρτην ἀνέπτυξε τὰ στοιχεῖα τοῦ ἑδραίου βίου, συγκεντρωθεὶς εἰς κοινωνικάς τινας ὁμάδας. Περὶ τῶν μέσων διατροφῆς, ἡ προϊστορία μᾶς διδάσκει ὅτι, πλὴν τῆς *ἀνθρωποφαγίας*, ἥτις οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀποκλειστικὸς τρόπος διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος, ὅπως καὶ ὁ σημερινὸς τοιοῦτος, ἔζη διὰ τῆς συγκομιδῆς ἑτοίμων καρπῶν καὶ φυτῶν ἀγρίων, τοῦ κυνηγίου καὶ τῆς ἁλιείας. Ὡς κυνηγὸς κατέβαλλε σκληρότατον ἀγῶνα ἐναντίον τῶν μεγάλων θηρίων, μεταχειριζόμενος ὡς ὅπλα ὄχι μόνον τὰ ἀσθενῆ πρωτόγονα λίθινα τοιαῦτα καὶ τὰ ἐκ ξύλου τελειότερα, ἀλλὰ καὶ τὴν παγίδα (λάκκους κεκαλυμμένους μὲ κλάδους κλπ.), τὸν βρόχον καὶ τὸ δηλητήριον ἀκόμη διὰ τὰς αἰχμὰς τῶν ἀκοντίων. Εἰς τὰ σπήλαια, εἰς τοὺς σωροὺς ὑπολειμμάτων κλπ., εὑρίσκομεν ὀστᾶ ἀγρίων ζῴων συγχρόνων. Τὸ κυνήγιον ἔλαβε δευτερεύουσαν θέσιν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς κτηνοτροφίας κατὰ τὴν νεολιθικὴν καὶ μεταλλικὴν ἐποχήν, ἐξοντωθέντων μάλιστα καὶ τῶν ζῴων ἐκείνων. Ἡ *κτηνοτροφία*, δηλαδὴ ἡ ἐξημέρωσις τῶν ζῴων, ἤρξατο βραδύτατα καὶ δὴ ἀπὸ τῆς μεσολιθικῆς ἐποχῆς, διὰ τοῦ κυνός, τὸ πρῶτον, φύλακος καὶ συντρόφου, εἶτα εἰς τὰς λιμναίας οἰκήσεις, δηλαδὴ μὲ τὸν ἑδραῖον βίον, εὑρίσκομεν τὰ λοιπὰ κατοικίδια ζῷα (ἵππον, χοῖρον, βοῦν, πρόβατον κλπ.). Διακρίνομεν δὲ τὰ ὀστᾶ ζῴων ἐκ κυνηγίου τῶν τελευταίων, διότι ἐκεῖνα εἶναι πάντοτε ἐκ τῶν αὐτῶν μερῶν τοῦ σώματος, τοῦ ζῴου τεμαχιζομένου ἐπὶ τόπου καὶ ἀπαγομένων μόνον ὡρισμένων τμημάτων, τὰ δὲ τῶν οἰκιδίων εἶναι ὅλου τοῦ σκελετοῦ. Ἐπίσης, μὴ ἀρκούμενος πλέον εἰς τὴν συγκομιδὴν ἁπλῶς τῶν ἑτοίμων ἀγρίων φυτῶν, ἀνέπτυξε βαθμηδὸν πραγματικὴν καλλιέργειαν. Ἐγένετο γεωργός. Εὑρίσκομεν δ' εἰς τὰ ὑπολείμματα τῶν λιμναίων οἰκήσεων παντὸς εἴδους καρπούς, δημητριακὰ προϊόντα καὶ πρωτόγονον ἄρτον ἀκόμη. Ἔχομεν τὸν μύλον διὰ χειρὸς (πλὰξ καὶ θρύπτης), ἀπὸ τῶν πρώτων νεολιθικῶν χρόνων, τὸ δρέπανον μὲ ὀδόντας πυρίτου ἐπίσης (Flinders Petrie) καὶ τέλος τὸ ἄροτρον μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ μετάλλου. Ὡς πρὸς τὴν ἁλιείαν τέλος, ἣν ἀναμφιβόλως ἐγνώρισεν ἐνωρίτατα ὁ ἄνθρωπος, κατοικῶν παρὰ τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας κλπ., ἔχομεν τὸν κάμακα, ἀπὸ τῶν τελευταίων βαθμίδων τῆς παλαιολιθικῆς, τὸ δίκτυον μὲ τὴν νεολιθικὴν καὶ τὸ ἄγκιστρον μὲ τὴν μεταλλικήν. Ὡς πρὸς τὸ ἔνδυμα, γνωρίζομεν ὅτι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος τῶν θερμῶν μεσοπαγετωδῶν περιόδων ἔζη γυμνός, ἢ κατὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας ἐκαλύπτετο ὑπὸ δέρματός τινος. Ἔφερεν ἄλλως τε πυκνότερον τρίχωμα σώματος. Ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ἐγνώρισε τὴν ὕφανσιν, διὰ τῶν νημάτων τοῦ λίνου. Πάντως, τὸ ἔθιμον τῆς γυμνότητος διετηρήθη καὶ τότε, ὅπως καὶ μέχρι σήμερον, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ἀλλὰ καὶ εἰς ψυχρὰς ζώνας (Παταγωνία).

Ὁ στολισμὸς ἀπετέλεσε μίαν τῶν πρώτων φροντίδων τοῦ ἀνθρώπου, πολὺ πρὸ τῆς καλύψεως τοῦ σώματος. Ἀνήρτησε περὶ τὸν τράχηλον πλεῖστα περίαπτα, κογχύλια, ὀδόντας, λίθους (κεραύνια) κτλ., ἐστόλισε τὴν κόμην, διέτρησε τὸ οὖς καὶ τὴν ρῖνα καὶ τὰ χείλη πρὸς εἰσαγωγὴν ραβδίων κτλ., περιέβαλε τὴν ὀσφύν, τοὺς βραχίονας, τὰ ἀντιβράχια κτλ. διὰ διαφορωτάτων ἀντικειμένων, ἤδη ἀπὸ τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Κυρίως ὅμως ἀπὸ τῆς νέας τετάρτης εὑρίσκομεν, πλὴν τῶν διαφορωτάτων περιάπτων καὶ περιβραχιονίων καὶ περιδεραίων, πλὴν τῆς ζωγραφήσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς διὰ βελόνης καὶ ἀνεξιτήλου χρώματος στίξεως αὐτοῦ, ὅπως δεικνύουν τὰ εἴδωλα, καὶ ἀληθῆ κοσμηματοποιίαν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῶν μεταλλικῶν χρόνων, τῆς πόρπης ἀποτελούσης, καὶ ὡς ἐργαλείου ἀνάγκης, συγκρατήσεως δύο φύλλων ὑφάσματος, καὶ ὡς κοσμήματος, σπουδαιότατον στοιχεῖον καθορισμοῦ τῶν καθ' ἕκαστον πολιτισμῶν, ὅπως περίπου καὶ ἡ κατεργασία ἀγγείων. Ὡς πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ προϊστορικὴ ἔρευνα δὲν εἶναι τόσον καλῶς πληροφορημένη διὰ τὰς παλαιοτάτας περιόδους. Γενικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς ὅλης ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δὴ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, εἶναι ἡ διαρκὴς μετακίνησις. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ περιβάλλον αὐτοῦ συνεχῶς κινεῖται καὶ μεταβάλλεται. Κλῖμα, χλωρίς, πανίς, ἄνθρωπος, τέχνη, τὸ πᾶν μεταβάλλεται καὶ μετακινεῖται. Μεταβολὴ τοῦ κλίματος, μεταβολὴ τῆς χλωρίδος, καταστροφὴ ταύτης καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ζῴων ἐπέφερε τὴν μετακίνησιν αὐτῶν. Ἐπανειλημμένως ἀνῆλθον π. χ. οἱ ἐλέφαντες, οἱ ἱπποπόταμοι, οἱ ρινοκέρωτες, οἱ λέοντες κλπ. εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐπανειλημμένως κατῆλθον τῶν πολικῶν χωρῶν οἱ τάρανδοι, τρωκτικὰ κλπ. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι τὴν μετακίνησιν ταύτην ἠκολούθει καὶ ὁ ἄνθρωπος. Οὕτως ἐξηγοῦνται αἱ παμμέγισται μεταναστεύσεις αὐτοῦ, βραδεῖαι ἀλλὰ διαρκεῖς. Ἐξ αὐτῶν πάλιν ἐξηγεῖται ἡ ἀνάπτυξις σχέσεων καὶ ἡ διάδοσις τύπων ἐργαλείων ἢ ὅπλων κλπ., ποιά τις δηλαδὴ ὁμοιομορφία ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πολιτισμῶν ἀπὸ γενικωτάτης ἀπόψεως. Ἡ μετανάστευσις τῶν νομαδικὸν βίον ἀγόντων πρωτογόνων ἀνθρώπων εἶναι ἀναντίρρητος. Ὑπῆρξεν ἐμπόριον καὶ ἀνταλλαγὴ στοιχειωδῶν ἀντικειμένων. Ὑπῆρξε μετανάστευσις φυλῶν, π. χ. τῶν Χελλαίων ἐξ Ἀφρικῆς, ἴσως καὶ τῶν Ἀχιλλείων, ὧν ἀπόγονοι οἱ Μουστιαῖοι, τῶν Ὠρινιακίων κλπ. νεωτέρων, ἐξ Ἀσίας ἴσως, τῶν Νεολιθικῶν ἐν πολλοῖς ἐξ Ἀνατολῶν κ. ἄ. Πάντως, τοὺς *Προχελλαίους* εὑρίσκομεν εἰς ἀναπεπταμένους χώρους οἱ-

Digitized by Google

κοῦντας, ὑπὸ γλυκὺ κλῖμα. Ἐπίσης οἱ *Χελλαῖοι* ἔστηνον καλύβας ἐφημέρους μεταξὺ τῶν κορμῶν δένδρων, παρὰ τὸ ὕδωρ, ὄντες εἰσέτι καὶ ἐνίοτε δενδρόβιοι, τῆς βαδίσεως μὴ οὔσης καὶ ἀπολύτως εὐχεροῦς. Οἱ *Ἀχίλλειοι*, ἕνεκα τοῦ ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ κλίματος, ἔζησαν μᾶλλον εἰς ὀροπέδια καὶ εἶχον μονιμωτέρας καλύβας, ὅπως ἀντέχουν εἰς θυέλλας.

Οἱ *Μουστιαῖοι*, καθὼς καὶ οἱ *Ὠρινιάκιοι, Σολουτραῖοι* καὶ *Μαγδαληναῖοι*, εἶναι οἱ κυρίως τρωγλοδυτικοὶ ἄνθρωποι, οἱ χρησιμοποιήσαντες εἰς εὐρυτάτην κλίμακα τὰ σπήλαια ὡς κατοικίαν, κατὰ τὴν παγετώδη περίοδον.

Οἱ *Μεσολιθικοὶ* ἔκτιζον καλύβας εἰς τὸν ἀναπεπταμένον χῶρον, ὧν τὰ ἴχνη, ἐντὸς τῶν Κουέκκενμαίντιγκεν εὑρισκόμενα, δεικνύουν κατασκευὴν ἐκ κλάδων καὶ πηλοῦ καὶ καθ' ὁμάδας, παρὰ τὸ ὕδωρ πάντοτε. Οἱ *Νεολιθικοί*, πρῶτοι ἑδραῖοι λαοί, ζῶντες κατὰ οἰκογενείας ἢ ὁμάδας παρὰ τὰ πετρώματα πυρίτου κλπ., ἀναπτύξαντες καλλιέργειαν καὶ κτηνοτροφίαν, κατεσκεύαζον ἀληθῆ χωρία ἢ μικρὰς πόλεις, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Εὑρίσκομεν πλέον φυλάς, ποικιλίαν ἐθίμων, διαμάχας εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας, ἐξ ὧν ἡ ἀνάγκη τειχῶν περὶ τὰς κατασκηνώσεις, ἢ οἰκισμὸς ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὅταν ἠδύναντο. Αἱ καλύβαι των, κεχωσμέναι καὶ αὗται εἰς τὸ ἔδαφος, ποικίλου σχήματος, ἐκ κλάδων καὶ χώματος, πολλάκις ὑπόγειοι πολυθάλαμοι, ἄλλοτε δὲ πασσαλόκτιστοι *λιμναῖαι οἰκήσεις*. Παρὰ τὰς οἰκήσεις των δὲ εὑρίσκομεν καὶ πραγματικὰ ἐργαστήρια πυρίτου διὰ λίθινα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα. Εἴς τινα μέρη κατῴκουν, διὰ λόγους ἀσφαλείας, ἄνωθεν ἀποκρήμνων τόπων, κτίζοντες καὶ τείχη ἢ ὀρ'ύσσοντες τάφρους, εἰς ὀχυρὰ ἢ μικρὰς πόλεις. Τέλος, εἰς τοὺς μεταλλικοὺς μάλιστα χρόνους, ἵδρυσαν τοὺς οἰκισμοὺς ἐν μέσῳ πεδιάδων, ἐπὶ πασσάλων πάλιν, ἀλλ' ἐντὸς λεκάνης, ἣν ἐσχημάτιζον διὰ τῆς ἐκσκαφῆς τάφρου τετραγώνου καὶ ἀθροίσεως τοῦ χώματος εἰς περίζωμα ἔσωθεν τῆς τάφρου, ὕψους 2—3 μ. Τάφρος καὶ κεντρικὸν βάθυσμα ἐκπληροῦντο ὕδατος, ἐντὸς δὲ τοῦ τελευταίου ἐκτίζετο ὁ πασσαλόκτιστος οἰκισμός. Εἶναι αἱ καλούμεναι *τερραμάραι*. Καὶ σήμερον οἱ Μαλαῖοι κτίζουν οἰκίσκους ἐπὶ ὑψηλῶν πασσάλων, καὶ οἱ Ἰρλανδοί, Σκῶτοι ἔκτιζον νησίδια τεχνητὰ (crannogs).

Μὲ τὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ἤδη ἐν Ἀνατολῇ, καὶ τοὺς μεταλλικοὺς χρόνους γενικῶς, ἐμφανίζεται ἡ διὰ στερεωτέρας οὐσίας, μικρῶν λίθων, ἀργίλλου, πλίνθων, ὠμῶν ἢ ὠπτημένων, οἰκοδόμησις οἰκίσκου πρὸς στέγασιν. Τοῦτο εἶναι λίαν παράδοξον. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε σκεφθῆ τὴν προάσπισιν διὰ παντὸς μέσου τῶν νεκρῶν του καὶ εἶχεν οἰκοδομήσει ἤδη τάφους μονίμους δι' αὐτούς, ἀργὰ μόλις ἐσκέφθη νὰ προφυλάξῃ ἀσφαλέστερον καὶ τοὺς ζῶντας μὲ οἰκίσκους ἐκ λίθου. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει σχέσιν μὲ τὴν γένεσιν τῶν θρησκευτικῶν προλήψεων καὶ τοῦ φόβου πρὸς τὸν μεταστάντα.

Οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι δὲν ἔθαπτον τοὺς νεκρούς των. Ἐν τῇ χελλαίᾳ καὶ ἀχιλλείῳ τοῦτο εἶναι βέβαιον. Ἐγκατέλειπον τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῶν βράχων ἢ ἀνήρτων ἀπὸ τῶν κλάδων, ὡς βορὰν τῶν ζῴων, ἢ καὶ τοὺς ἔτρωγον τιμητικῶς ἢ δι' εὐκολίαν. Εἰς τοὺς ἀμέσως ὅμως νεωτέρους χρόνους τοῦ παλαιοπαλαιολιθικοῦ ἤδη, τὴν μουστιαίαν δηλαδὴ βαθμῖδα, εὑρίσκομεν πλέον πλεῖστα σημεῖα τῆς προφυλάξεως τοῦ νεκροῦ, τῆς μετὰ προθέσεως ἐνταφιάσεως ἢ ἀποθέσεως τοὐλάχιστον. Ἀπέθετον τὸν νεκρὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ χώρῳ ὅπου κατῴκουν, μάλιστα δ' ἐπὶ τῆς ἑστίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἡ ἀπόθεσις δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἐπισημοτέρου χώρου, δεικνύει τὴν ἀρκούντως παλαιὰν ἀρχὴν θρησκευτικοῦ τινος αἰσθήματος, τῆς λατρείας πρὸς τὸν νεκρόν, ἐκ σεβασμοῦ ἢ φόβου κ. λ. π. Ἡ ἀρχὴ δὲ πραγματικῆς ταφῆς, δηλαδὴ προασπίσεως, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεως καὶ διαδόσεως τῆς ἰδέας περὶ μελλούσης ζωῆς. Καὶ βλέπομεν κατὰ τὸ *νεοπαλαιολιθικὸν* γενικῶς ὄχι μόνον νὰ περιβάλλῃ τὸν νεκρὸν μὲ λίθους, νὰ σκάπτῃ μικρὸν λάκκον (σκελετὸς Λα-Σαπέλλ, Λε-Μουστιέ, κ. ἄ.) καὶ νὰ καταθέτῃ καί τινα ἀντικείμενα λίθινα, ἀλλά, πλὴν τῆς παροχῆς τοῦ οἴκου του, νὰ κατασκευάζῃ τάφον, ὅμοιον τῷ σπηλαίῳ καὶ βραδύτερον ὅμοιον μὲ τὴν κατοικίαν του γενικῶς (στρογγύλοι τάφοι, τετράγωνοι). Κατὰ τὴν *νεολιθικὴν* δὲ ἐποχὴν ἡ πεποίθησις περὶ μελλούσης ζωῆς ἐμφανίζεται βαθέως ἐρριζωμένη εἰς πάσας τὰς θρησκείας καὶ εἴς τινας λαοὺς ἡ ταφὴ προσλαμβάνει ἐπίσημον χαρακτῆρα. Χρησιμοποιοῦνται τὰ ἐγκαταλελειμμένα πλέον σπήλαια, κρύπται ὑπόγειοι καὶ τάφοι. Τέλος, ἐμφανίζονται βαθμηδὸν τὰ κολοσσιαῖα μεγαλιθικὰ μνημεῖα κλπ. Τὴν ἰσχυροτέραν ἀντίληψιν περὶ μελλούσης ζωῆς εἶχον οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἔργων των πρὸς προάσπισιν τῶν νεκρῶν, πρὸς αἰωνίαν διατήρησιν, διὰ ταριχεύσεως καὶ κατασκευῆς στοῶν ἢ πυραμίδων. Τὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ἔθετον ἐν τῷ τάφῳ, δεδομένου ὅτι ὁ νεκρὸς ζῇ καὶ ἔχει ἀνάγκην παντὸς ὅ,τι εἶχεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἀπετέλουν γενικῶς τὸν οἰκιακὸν καὶ κυνηγετικὸν ὁπλισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Εὑρέθησαν καὶ τροφαὶ ἀκόμη καὶ οἱ ἵπποι του καὶ αἱ γυναῖκές του (Σκύθαι κλπ.). Ἁπλῆ ταφὴ ἐν τῷ χώματι εἶναι σπανία κατὰ τὴν προϊστορίαν. Ὡς πρὸς δὲ τὸν τρόπον ταφῆς, οἱ νεκροὶ κατατίθενται εἰς φυσικὴν στάσιν, ἣν εἶχον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκπνοήν, δηλαδὴ μὲ συνεσταλμένα ἐν μέρει τὰ ἄκρα. καὶ ἐπὶ τοῦ πλαγίου. Ἐνίοτε ὅμως πρόκειται περὶ ὀκλαζούσης πραγματικῆς θέσεως. Αὕτη δ' ἐδίδετο ἐνίοτε καὶ ἐκ προθέσεως, δεδομένων τῶν μικρῶν διαστάσεων τῶν διατιθεμένου τάφου, ἢ πρὸς εὐκολωτέραν διακομιδὴν ἐντὸς σάκκου κλπ. Βραδύτερον εὑρίσκομεν τὸ γενικὸν ἔθιμον τῆς ἐκτάσεως πρὸ τῆς ἀποψύξεως. Ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων τεταρτογενῶν χρόνων εὑρίσκομεν ἐνίοτε κεχρωσμένα τὰ ὀστᾶ, συχνότερον εἰς τοὺς νεολιθικούς, ὅπερ ἐξηγεῖται ὡς ἐπακόλουθον ἑτέρου ἐθίμου, τῆς ἀποψιλώσεως τοῦ νεκροῦ ἀπὸ τῶν μαλακῶν μορίων πρὸ τῆς ταφῆς.

Ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν, ἥτις εἶναι μεταγενέστερον ἔθιμον, δὲν ὑπάρχει γενικῶς εἰς τοὺς νεολιθικοὺς χρόνους, γνωσθεῖσα ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ πέρας αὐτῶν καὶ διαδοθεῖσα οὐχ ἧττον εἰς τοὺς πρωτοϊστορικούς. Τελευταίως ἀνευρέθησαν ἴχνη πυρῶν μετὰ ὀστῶν ἀνθρώπων εἰς μεγαλιθικὰ μνημεῖα. Ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους καὶ γενικῶς κατὰ τὴν σιδηρᾶν ἐποχὴν πανταχοῦ. Ἐθάπτετο δὲ ἡ τέφρα ἐν ὑδρίᾳ, κάλπῃ κλπ. Ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Δυτικὴ Ἀσία δὲν ἐγνώρισαν τὴν καῦσιν. Ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν καὶ ἡ λατρεία τῶν ζῴων (τοτεμισμὸς) ὑπῆρξαν πάντως αἱ πρῶται θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἐθεοποίησεν εἶτα τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν κεραυνὸν καὶ τὴν βροντήν, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, τὸν ἥλιον κλπ., τὸν πέλεκυν, τὸν βοῦν, τὴν γονιμότητα ἢ εἰκόνα τῆς ζωῆς. Ἐπομένως, γενικὸν χαρακτηριστικὸν εἰς τοὺς πρωτογόνους λαοὺς εἶναι ἡ πολυθεΐα καὶ ἡ φυσιολατρεία. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

προϊστορικός,*—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων περίοδον: «προϊστορικὰ εὑρήματα», «χρόνοι προϊστορικοί».

— ***προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία***· βλ. λ. *προϊστορία*.

προιτίδαι (οἱ) (Proetidae Barr.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσι εἰς τὴν τάξιν τῶν τριλοβιτῶν ἐντομοστράκων ἀρθροπόδων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ᾠοειδὲς σῶμα. Οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν μετρίως μεγάλοι, κεκαλυμμένοι μὲ λεῖον κερατινῶδες δέρμα. Ὁ κορμός των ἀπετελεῖτο ἀπὸ 8—22 ἄρθρα. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *ἀρεθουσίνα*, ἡ *φιλλιψινέλλα*, ὁ *προετός*, ἡ *φιλιψία*. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κατωτέρας σιλουρίου μέχρι καὶ τῆς περμίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Προιτίδες *[Μυθολ.]*. Αἱ θυγατέρες τοῦ Προίτου, μυθικοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σθενεβοίας, Λυσίππη, Ἰφινόη καὶ Ἰφιάνασσα. Ἐπειδὴ αὗται, κατά τινας, περιεφρόνουν τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου, ἢ κατ' ἄλλους ἐπειδὴ περιέπαιξαν τὸ ξόανον τῆς Ἥρας, ἅμα ἦλθον εἰς ὥραν γάμου, κατελήφθησαν ὑπὸ μανίας καὶ νομίζουσαι ὅτι εἶναι ἀγελάδες «ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν Ἀργείαν πᾶσαν, αὖθις δὲ τὴν Ἀρκαδίαν διελθοῦσαι μετ' ἀκοσμίας ἁπάσης διὰ τῆς ἐρήμου ἐτρόχαζον» (*Ἀπολλοδ.* Β, 2, 1). Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκομένας ὑπεσχέθη νὰ θεραπεύσῃ ὁ μάντις καὶ ἰατρὸς Μελάμπους ὁ Ἀμυθάονος, ἀπήτησεν ὅμως παρὰ τοῦ Προίτου ὡς ἀμοιβὴν τὸ ἓν τρίτον τῆς βασιλείας του. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ Μελάμποδος ἀπερρίφθη, ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὄχι μόνον ἐπεδεινοῦτο ἡ κατάστασις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετεδόθη ἡ μανία των καὶ εἰς ἄλλας Ἀργείας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι «ἀπολιποῦσαι τὰς οἰκίας, τοὺς ἰδίους ἀπώλλυον παῖδας καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν ἐφοίτων». Ὁ Προῖτος τότε ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ Μελάμποδος, ὅστις ὅμως τὴν φορὰν ταύτην ἐζήτει ἴσην ἀμοιβὴν καὶ διὰ τὸν ἀδελφόν του Βίαντα. Τέλος ὁ Προῖτος ὑπεχώρησεν, ὁ δὲ Μελάμπους, ὅστις δὲν ἦτο μόνον μάντις, ἀλλὰ «καὶ τὴν διὰ φαρμάκων καὶ καθαρμῶν θεραπείαν πρῶτος εὑρηκώς», παραλαβὼν τοὺς εὐρωστοτέρους τῶν νεανιῶν κατεδίωξεν αὐτὰς μέχρι τῆς Σικυῶνος. Κατὰ τὸν δρόμον, ἡ μὲν Ἰφινόη ἀπέθανε παρὰ τὴν Σικυῶνα, τὰς δὲ ἄλλας, συνελθούσας, ἔλουσεν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἀνίγρου ποταμοῦ τῆς Τριφυλίας, φημιζόμενα διὰ τὰς ἰαματικὰς ἰδιότητας αὐτῶν, καὶ οὕτως ἐθεράπευσεν αὐτάς. Ὁ Μελάμπους τότε, πλὴν τῆς ὑποσχεθείσης ἀμοιβῆς, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Ἰφιάνασσαν, τὴν δὲ Λυσίππην ἔδωκεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Βίαντα. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς θεραπείας τῶν θυγατέρων του ὁ Προῖτος ἀνήγειρε ναὸν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Σικυῶνος (*Παυσ.* Β, 7, 8). Α. Θ. Σ.

Προιτίδες ***Πύλαι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἑπτὰ πυλῶν τῶν Θηβῶν, κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τῆς πόλεως, παρὰ τὸ γυμνάσιον τοῦ Ἰολάου καλούμενον, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ Προίτου, μυθικοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους (*Παυσ.* IX, 8, 4. 23, 1). Α. Θ. Σ.

Προῖτος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἄβαντος, βασιλέως τοῦ Ἄργους, καὶ τῆς Ὠκαλείας, δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ Ἀκρισίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐρίσας περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ἐξεδιώχθη καὶ ἀπῆλθε πρῶτον εἰς Θήβας, κατόπιν δὲ πρὸς τὸν Ἰοβάτην ἢ Ἀμφιάνακτα, βασιλέα τῆς Λυκίας, τοῦ ὁποίου ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Ἄντειαν ἢ Σθενέβοιαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του τῇ συνδρομῇ τοῦ πενθεροῦ του, διεμοιράσθη τὴν ἀρχὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, εἰς αὐτὸν μὲν ἀφήσας τὸ Ἄργος, ὁ ἴδιος δὲ λαβὼν τὴν Τίρυνθα, μέρος τῆς ὁποίας παρεχώρησεν εἰς τὸν Μελάμποδα, θεραπεύσαντα τὰς θυγατέρας αὐτοῦ (βλ. *Προιτίδες*). Πλὴν τῶν τριῶν θυγατέρων του εἶχε καὶ υἱὸν τὸν Μεγαπένθην, βασιλεύσαντα μετὰ τὸν θάνατόν του. Μετὰ τοῦ Προίτου συνδέεται ὁ μῦθος τοῦ *Βελλεροφόντου* (βλ. λ.), τὸν ὁποῖον (πιστεύσας εἰς τὰς διαβολὰς τῆς συζύγου του, ὅτε οὗτος ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἵνα ἐξαγνισθῇ διὰ τὸν ἀκούσιον φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Δηλιάδου) ἀπέστειλε πρὸς τὸν πενθερόν του Ἰοβάτην, παραγγέλλων νὰ φονεύσῃ αὐτὸν (*Ἀπολλοδ.* Β, 2, 1, καὶ ἑξ.).

προῖτος (ὁ) (Proetus Steininger) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ***προιτιδῶν τριλοβιτῶν ἐντομοστράκων*** ἀρθροπόδων. Ἡ κεφαλικὴ ἀσπὶς τοῦ σώματος τῶν ζῴων τούτων ἦτο ἡμικυκλική, περιβαλλομένη ἀπὸ σαφὲς ἀκραῖον ἐξόγκωμα. Οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν μεγάλοι ἡμισεληνοειδεῖς, ὁ κορμὸς μακρότερος τῆς κεφαλικῆς ἀσπίδος μετὰ 8—10 ἄρθρων, τὸ δὲ πυγίδιόν των ἡμικυκλικὸν μετὰ 4—13 τμημάτων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν πολυαρίθμων (100 περίπου) εἰδῶν εὑρίσκονται κυρίως ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου, τῆς δεβονίου καὶ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

προϊών, *—οῦσα, —όν*· προχωρῶν, προβαίνων: «προϊόντος τοῦ χρόνου» κοιν. «μὲ τὸν καιρό», «προϊούσης τῆς ἡμέρας, — τῆς νυκτός»· ‖ **προϊὸν** (τὸ) ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

— ***προϊοῦσα γενικὴ παράλυσις,* ἡ *νόσος* τοῦ** Bayle. Βαρυτάτη ψυχικὴ νόσος, ὀφειλομένη εἰς τὴν συφίλιδα (μὲ προδιαθετικὸν αἴτιον τὸν κάματον τοῦ νευρικοῦ συστήματος) καὶ προσβάλλουσα τὴν ὥριμον ἡλικίαν, κυρίως μετὰ τὸ 35ον ἔτος. Διακρίνουσιν αὐτῆς περιόδους: προδρομικήν, ἀρχικήν, πλήρους ἀναπτύξεως καὶ τελικήν. Κατ' ἀρχὰς ἔχομεν ἐπιληπτοειδεῖς προσβολὰς αἰσθητικὰς ἢ κινητικάς, σπασμούς, tics, μορφασμούς, ὀφθαλμικὰς παραλύσεις, κρίσεις γαστρικὰς ἢ πόνων καὶ ἐν γένει φαινόμενα νωτιαίας φθίσεως ὑποκειμενικά, διαταραχὰς τῶν διαφόρων ὀργανικῶν συστημάτων, ἐλάττωσιν τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας, ἀλλοίωσιν τοῦ χαρακτῆρος κ.τ.τ. Περὶ τὸ τέλος τῆς προδρομικῆς περιόδου ἡ νόσος ἐμφανίζεται εἴτε ὡς νευρασθενικὴ κατάστασις, εἴτε ὡς ὑπερτονικὴ μετὰ διαχύσεως, λογορροίας, ὑπερμνησίας, ὑπερκινητικότητος καὶ ὑπερλειτουργίας ἐν γένει, εἰς σημεῖον ὥστε τὰ ἄτομα ταῦτα, κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, νὰ διαπράττωσιν ἀνώτερα τῶν δυνάμεών των, ἤτοι νὰ ἔχωσιν ἐξάρσεις δημιουργικὰς ἐν τῷ οἰκείῳ αὐτῶν ἐπαγγέλματι.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ περιπτώσεις πολλαί, εἰς ἃς τὰ πρόδρομα εἶναι ἐλάχιστα, ἡ δὲ νόσος ἄρχεται δι' ἀνοίας, ἧς πρῶτον φαινόμενον εἶναι ἡ ἀμνημοσύνη. Ἡ ἀρχικὴ περίοδος χαρακτηρίζεται τοῦτο μὲν διὰ φυσικῶν σημείων (δυσαρθρία καὶ ἐν γένει δυσχέρειαι τοῦ λόγου, τρόμος, μυϊκὴ ἐξασθένησις, ἀνισοκορία, ἔναρξις κακῆς εἰς τὸ φῶς ἀντιδράσεως τῆς κόρης, διαταραχαὶ τῶν ἀνακλάσεων, κεφαλαλγία, ὑπνηλία, αὐτόματοι κινήσεις μασήσεως, καταπόσεως κττ., ἀποπληκτοειδεῖς ἢ ἐπιληπτοειδεῖς προσβολαί), τοῦτο δὲ διὰ ψυχικῶν (διανοητικὴ ἐξασθένησις, συνισταμένη εἰς ἐλάττωσιν τῆς προσοχῆς τῆς βουλήσεως, τῆς μνήμης, μείωσις τῶν συναισθημάτων, ἀλλοίωσις τοῦ ἠθικοῦ, ἀλλοίωσις τοῦ χαρακτῆρος μέχρι πλήρους τῆς προσωπικότητος μεταβολῆς). Εἰς ταῦτα τὰ φαινόμενα προστίθενται συνήθως καὶ ἄλλαι ψυχικαὶ διαταραχαὶ (παραλήρημα μεγαλείων, μελαγχολικὴ ἢ μανικὴ κατάστασις, ὑποχονδριακὸν παραλήρημα καὶ ἐν γένει κοιναισθητικόν, ἰδεοληψίαι, παρορμήσεις, παντοδαπαὶ παραληρητικαὶ ἰδέαι, σύγχυσις, κατατονία, σχιζοφρενικὴ κατάστασις κττ.) καὶ οὕτω βαθμηδὸν εὑρίσκεται ὁ πάσχων εἰς τὴν περίοδον τῆς πλήρους τῆς νόσου ἀναπτύξεως.

Ἡ περίοδος πλήρους τῆς νόσου ἀναπτύξεως ἐμφανίζει διαταραχὰς κινητικάς, ἀνισοκορίαν, αἰσθητικὰς διαταραχάς, διαταραχὰς τῶν διαφόρων ὀργανικῶν συστημάτων, ὑπερλευκωμάτωσιν τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ, ὑπερλεμφοκύττωσιν, ἀντίδρασιν κατὰ Wassermann. ἐντόνως ἢ ἐντονώτατα θετικήν, ὡς καὶ τοῦ αἵματος συνήθως, ἄνοιαν, ἐν ᾗ δεσπόζει ἡ ἀμνησία, ἡ ἐλάττωσις τῆς προσοχῆς, τῆς κρίσεως, τῆς βουλήσεως, τῶν συναισθημάτων κττ. Ὁ πάσχων διαπράττει πράξεις ἠλιθίας καὶ ἀνοήτους, ὁμιλεῖ τελείως ἠλιθίως καὶ πάσχει ἀπὸ τὰ προειρημένα παραληρήματα. Μετὰ διάρκειαν κατὰ μέσον ὅρον τεσσάρων ἐτῶν ἡ νόσος ἀπολήγει εἰς τὴν τελικὴν αὐτῆς φάσιν, τὸν θάνατον. Οὐχὶ σπανίως ὅμως εἶναι πολὺ βραχυτέρας διαρκείας. Ἡ τελικὴ φάσις χαρακτηρίζεται διὰ καχε-

Digitized by Google

ξίας, παρέσεως τῶν σφιγκτήρων, τοῦ ἀρρώστου οὐροῦντος καὶ ἀποπατοῦντος ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐντονωτάτης δυσαρθρίας μέχρις ἀναρθρίας σχεδόν, παραλύσεων, σειρᾶς ἐπιληπτοειδῶν προσβολῶν ἢ ἀποπληκτοειδοῦς κττ. Ὁ ἀσθενὴς ἀποθνήσκει ἢ δι' ἀποπληξίας, ἢ σειρᾶς ἐπιληπτοειδῶν προσβολῶν, ἢ ἐν μαρασμῷ ἐκ τῆς καχεξίας τῆς προϊούσης, ὅπερ συνηθέστερον, εἴτε ἐκ παραλυτικοῦ εἰλεοῦ, εἴτε ἐκ παρεμπιπτούσης νόσου. Ἀναλόγως τῶν προεξαρχόντων σημείων διακρίνουσι μορφάς: τὴν *παραληρητικήν*, τὴν *μανικήν*, τὴν *μελαγχολικήν*, τὴν *καθαρῶς ἀνοϊκὴν* κττ.

Εἰ καὶ ἡ νόσος εἶναι συφιλιδικῆς ἀρχῆς, ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία οὐδὲν δίδει ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα, ὡς συμβαίνει μὲ τὰς παρασυφιλιδικὰς παθήσεις ἐν γένει. Ἀπό τινων ἐτῶν ὁ Wagner ἐφήρμοσε τὴν ἑλονοσίαν, ἐξ ἧς ἀφήνει νὰ ἐπέλθουν, μετ' ἐμβολιασμὸν δι' αἵματος πάσχοντος ἑλονοσίαν, 8—10 παροξυσμοὶ πυρετικοί, καὶ ἐξ ἧς πράγματι ἔχομεν καλὰ ἀποτελέσματα, ὅταν γίνῃ καλὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θεραπείας, διότι ἰᾶται τὸ $^1/_3$ τῶν περιπτώσεων, τὸ $^1/_3$ βελτιοῦται καὶ τὸ ἕτερον $^1/_3$ οὐδόλως βελτιοῦται. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι σπουδαιοτάτη, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι πρὸ αὐτῆς οὐδεμία προϊοῦσα παράλυσις ἰᾶτο. Ἐφαρμοσθείσης τῆς πρώτης σειρᾶς πυρετοθεραπείας, καὶ εἶτα ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας, δέον ὁ πάσχων, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἐξαμήνου, ὅσον καλῶς καὶ ἂν ἔχῃ, νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν αὐτοῦ, ὅπερ ἂν ἀπέβῃ ἀρνητικὸν κατὰ Wassermann εἶναι ἐνδεικτικὸν ὅτι δὲν χρειάζεται νέα πυρετοθεραπεία ἀλλὰ μόνον ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία. Ἂν εἶναι θετικόν, χρειάζεται καὶ νέα πυρετοθεραπεία, καὶ οὕτω θὰ γίνεται κάθε ἑξάμηνον, μέχρις οὗ τὸ ὑγρὸν ἀποβῇ ἀρνητικόν. Τ. Α. ΖΗΣ

—*[Ποιν. Δίκ.]* Βλ. λ. *καταλογισμός*.

πρόκα (ἡ)· ἀντὶ *πρόκκα* (βλ. λ.).

προκάθεμα (τὸ) (κοιν. *μόρτο*) *[Ναυτ.]*. Μέρος τοῦ πρὸς τὴν ἄγκυραν ἐκτάματος, ἁλύσεως ἢ κάλωος αὐτῆς, ὅπερ ἀνέλκομεν ἀπὸ τοῦ φρεατίου καὶ σπειροῦμεν πρὸ τῶν κιόνων πρὸ τῆς ποντίσεως τῆς ἀγκύρας, ὅταν τὸ πλοῖον πλέῃ πρὸς τὸ ἀγκυροβόλιον. Τὸ προκάθεμα ἐκχύνεται γοργῶς ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἅμα ὡς ἐλευθερωθῇ ἡ ἄγκυρα ἀπὸ τὸ ἀγκυροβόλον της καὶ ποντισθῇ ὑπείκουσα εἰς τὸ βάρος της. Σ. Ε. Λ.

προκάθημαι· κάθημαι ἔμπροσθεν ἄλλου: «οἱ προκαθήμενοι εἰς τὸ θέατρον, — εἰς τὴν αἴθουσαν»· || κάθημαι κατὰ προτίμησιν πρὸ τῶν ἄλλων, ἔχω τὴν πρωτοκαθεδρίαν.

—*[Κανον. Δικ.]* *Προκαθήμενοι* καλοῦνται οἱ πρόεδροι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνόδων, οἱ ἐξωκατάκηλοι, ἤτοι οἱ τετιμημένοι διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων (ὀφφικίων) τῆς πρώτης πεντάδος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, καὶ οἱ καθόλου ἕνεκεν τοῦ δι' οὗ τιμῶνται ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος προκαθεζόμενοι τῶν ἄλλων. Κ. Μ. Ρ.

προκαΐνη (ἡ) *[Φαρμακ.]*. Φάρμακον ὀλίγον χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐπίτευξιν ὀδοντικῆς ἀναισθησίας. Εἶναι σύνθεσις para-amino-ethenol-hydrochlorid, χρησιμοποιεῖται δὲ δι' ἐνέσεις εἰς διάλυμα 0.2—2 %. Ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι λίαν περιωρισμένη, λόγῳ τῆς τοξικότητος αὐτῆς καὶ διότι ἡ νοβοκαΐνη πληροῖ πάσας τὰς πρὸς τοπικὴν νάρκωσιν ἀπαιτήσεις τῆς ὀδοντιατρικῆς.

Προκακιάντης, *Ἀντώνιος*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, χρηματίσας καθηγητὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1676.

προκάλυμμα (τό)· ὅ,τι προκαλύπτει, προφυλάσσει, προπέτασμα.

— *[Τακτ.]* *Προκάλυμμα* καλεῖται πᾶν μέσον οἱασδήποτε φύσεως, εἴτε καθιστῶν ἀθέατον στράτευμά τι ἢ ὑλικόν τι ἀπὸ τῆς ἀντιπάλου ἐπιγείου ἢ ἐναερίου παρατηρήσεως, εἴτε προστατεῦον ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν. Προκειμένου περὶ προκαλύψεως ἀπὸ τῆς θέας χρησιμοποιεῖται ἡ φυσικὴ ἐδαφικὴ διαμόρφωσις, ὡς π. χ. γήϊνός τις ὄγκος (ὄρος, λόφος, κτλ.), ἢ φυσικὸν ἀντικείμενον, ὡς π. χ. δάσος, φυτεῖαι ἔχουσαι ὕψος τι (ἄμπελος, στάχυες κτλ.), ἢ τεχνητόν τι ἔργον, ὡς π. χ. οἰκίαι, χαρακώματα, σκέπαστρα, τεῖχος κτλ., ἢ φυσική τις κατάστασις, ὡς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἢ ἡ ὁμίχλη. Μέχρι τῆς ἐγγὺς χθὲς οὐδεμία διαφορὰ ὑπῆρχεν ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶδος τοῦ ἀπὸ τῆς θέας προκαλύμματος, καὶ τοῦτο διότι τὸ προκάλυμμα διεβλέπετο πάντοτε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιγείου παρατηρήσεως, ὁπότε, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω μέσα προὐκάλυπτον· σήμερον ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτω, καθόσον ἡ παρατήρησις ἐκτελεῖται ἐλαχίστως δι' ἐπιγείου ἐρεύνης, κυρίως δὲ δι' ἐναερίου, συνεπῶς, ἐνῷ ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω μέσα προκαλύπτουσιν ἀπὸ τῆς ἐπιγείου παρατηρήσεως, τινὰ μόνον ἐξ αὐτῶν προκαλύπτουσιν ἀπὸ τῆς ἐναερίου, συγκεκριμένως μάλιστα μόνον τὸ σκότος τῆς νυκτός, ἡ ὁμίχλη, τὰ δάση, τὰ σκέπαστρα, καὶ ἔν τινι μέτρῳ οἱ κατῳκημένοι τόποι. Προκειμένου περὶ προκαλύψεως ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν, τὸ μοναδικὸν ἀσφαλὲς μέσον εἶναι τὸ σκέπαστρον, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνθεκτικὸν δι' ὡρισμένον εἶδος βολῆς, καθόσον εἶναι τὸ μόνον μέσον, ὅπερ προστατεύει ἀπό τε τοῦ ἐπιγείου καὶ τοῦ ἐναερίου πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου. Τὸ ὄρος, ὁ λόφος, τὸ χαράκωμα, ἡ οἰκία προστατεύουσιν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων μόνον πυρῶν, τόσον περισσότερον ἐφ' ὅσον τὸ ἐχθρικὸν πῦρ εἶναι τροχιᾶς εὐθυτενεστέρας, τόσον δ' ὀλιγώτερον ἐφ' ὅσον τὸ πῦρ τοῦτο εἶναι τροχιᾶς μᾶλλον κεκαμπυλωμένης (ὁ κατιὼν κλῶνος σχεδὸν κατακόρυφος, ὡς ὁ τῶν βραχέων πυροβόλων), οὐδόλως ὅμως ἀπὸ τῶν ἐναερίων πυρῶν. Ν. Θ. Κ.

— *[Ὀχυρωτ.]* Εἰς τὰ τεχνητὰ προκαλύμματα περιλαμβάνονται πάντα τὰ πρὸς προστασίαν τῶν στρατευμάτων κατασκευαζόμενα ἔργα τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους, ἤτοι τὰ πολυβολεῖα, πυροβολεῖα, σκέπαστρα (ἀμπρὶ) κτλ. Προκάλυμμα ἐκαλεῖτο συνήθως ἄλλοτε τὸ προπέτασμα τῶν χαρακωμάτων. Προκαλύμματα εἰδικῶς διὰ τὸ πυροβολικὸν ἐκαλοῦντο ἄλλοτε ταχύσκαπτα μικροῦ ὕψους καὶ πάχους πρὸς προστασίαν τῶν ὑπηρετῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ, εὐκόλως ἀποκρυπτόμενα ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ κανονικὸς τύπος προκαλύμματος τοῦ πυροβολικοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ δαπέδου διὰ τὸ πυροβόλον εὑρισκομένου 0 μ., 25 κάτω τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, ἐκ προπετάσματος 0 μ., 80 ἄνω τοῦ δαπέδου καὶ ἐκ δύο ὀρυγμάτων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ δαπέδου διὰ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ πυροβόλου. Ζ. Ν.

προκαλυπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προκάλυψιν, ὁ τῆς προκαλύψεως: «προκαλυπτικὸν ἀπόσπασμα».

— ***προκαλυπτικὸς φλοιὸς*** *[Τακτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν μᾶλλον προκεχωρημένων στρατευμάτων. Εἶναι ὅρος καθιερωθεὶς ὑπὸ τῆς μεταπολεμικῆς γαλλικῆς στρατιωτικῆς φρασιολογίας, συνεπῶς καὶ τῆς ἑλληνικῆς, θέλει δὲ νὰ δηλώσῃ ὅτι τὰ προκαλυπτικὰ ταῦτα στρατεύματα εἶναι δυνάμεως ἐπαρκοῦς μὲν διὰ τὴν μακρὰν ἐπίγειον προκάλυψιν, ἀλλὰ πάντως ἀσθενοῦς, ἵνα ἀπαγορεύσωσι τὴν δι' αὐτῶν προσπέρασιν τῶν ἐπιγείων ἀναγνωριστικῶν τμημάτων τοῦ ἀντιπάλου, ὡς ὁ φλοιὸς ὁ προστατεύων μὲν ἐπαρκῶς τὸν καρπόν, ἀλλ' ἐνδίδων εἰς τὴν νύξιν. Ν. Θ. Κ.

προκαλύπτω· καλύπτω ἔμπροσθεν, ἀποκρύπτω τὴν θέαν· || στρατ., προφυλάττω, ὑπερασπίζω τινὰ διὰ προκαλύψεως.

προκάλυψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προκαλύπτειν, προφύλαξις, ἀπόκρυψις.

— *[Στρατηγ.]* *Προκάλυψις* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν μέσων καὶ τῶν ἐνεργειῶν, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπόκρουσις πάσης ἀποπείρας αἰφνιδιαστικῆς ἐπιδρομῆς τοῦ ἀντιπάλου, ἐπιγείου ἢ ἐναερίου, ἐναντίον στρατεύματος διατελοῦντος εἴτε ἐν τῇ εἰρηνικῇ καταστάσει, εἴτε ἐν τῇ περιόδῳ τῆς ἐπιστρατεύσεως, εἴτε ἐν τῇ τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως. Ἡ προκάλυψις ὁμοιάζει γενικῶς πρὸς τὰς προφυλακάς, σὺν τῇ οὐσιώδει ὅμως διαφορᾷ ὅτι αἱ προφυλακαὶ εἶναι ὄργανον ἀμέσου ἀσφαλείας τῶν ἐν στάσει στρατευμάτων, ἤτοι εὑρίσκουσιν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς τακτικῆς ἐνεργείας, ἐνῷ ἡ προκάλυψις ἀποβλέπει εἰς γενικωτέραν ἀσφάλειαν, εὑρίσκουσα χρησιμοποίησιν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας. Ἀνάγκη προκαλύψεως παρέστη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισαν χρησιμοποιούμενοι μεγάλοι ὄγκοι στρατοῦ, διὸ τὸ πρῶτον ἤρχισεν ἐκτελουμένη προκάλυψις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Μέχρι τῆς ἐγγὺς χθές, ἡ προκάλυψις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν προστασίαν ἀπὸ ἐπιγείου μόνον ἐπιδρομῆς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αὕτη ἦτο ἡ μοναδική· σήμερον ὅμως ὀφείλει νὰ προστατεύῃ ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς, καθόσον αὕτη δυνατὸν νὰ εἶναι ἐπίγειος ἢ ἐναέριος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ γίνηται οὐδεμία σύγχυσις μεταξὺ τῆς ἀπὸ στρατηγικῆς ἐννοίας προκαλύψεως καὶ τῆς προκαλύψεως κατὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀντιπάλου ἀεροχημικοῦ πολέμου (ἐναερίου βομβαρδισμοῦ καὶ τοιούτου διὰ τοξικῶν ἀερίων), καθόσον ἡ μὲν ἀπὸ στρατηγικῆς ἐννοίας προκάλυψις ἀποβλέπει εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ὄγκου τοῦ φιλίου στρατοῦ, ἐνῷ ἡ προκάλυψις κατὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀεροχημικοῦ πολέμου ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀτομικὴν προστασίαν τῶν στρατιωτῶν, συνεπῶς καὶ εἰς τὴν τῶν στρατιωτῶν τῆς προκαλύψεως, χωρὶς ἐννοεῖται αὕτη νὰ συνεπιφέρῃ καὶ τὴν προστασίαν τοῦ κυρίου ὄγκου. Διό, ἐνῷ ἡ κατὰ τοῦ ἀεροχημικοῦ πολέμου προκάλυψις (προστασία διὰ προσωπίδων, τάξις ἐντὸς ὑπογείων κλπ.) εἶναι ζήτημα τακτικόν, τοὐναντίον ἡ προκάλυψις εἶναι ζήτημα ἀναγόμενον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας. Ἡ στρατηγικὴ προκάλυψις ἐκτελεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν ἐπιγείων ὅπλων, συγκροτούντων μικτὰ ἀποσπάσματα ἀποκαλούμενα *ἀποσπάσματα προκαλύψεως* καὶ ἔχοντα ἀποστολὴν τὴν ἀπόκρουσιν πάσης ἀποπείρας ἐπιγείου ἀντιπάλου ἐπιδρομῆς, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῶν ἐναερίων ὀργάνων καὶ ἐκ τῶν ἐπιγείων ἀντιαεροπορικῶν ὅπλων, ἐχόντων ἀμφοτέρων ἀποστολὴν τὴν ἀπόκρουσιν πάσης ἐναερίου ἀντιπάλου ἐπιδρομῆς. Κατ' ἀρχήν, ἡ προκάλυψις διευκολύνεται σήμερον μεγάλως, λόγῳ τῆς ὑπὸ τῆς ἀεροπορίας ἐκτελουμένης πολὺ μακρὰν ἐρεύνης, συνεπῶς τῆς λίαν ἐγκαίρου λήψεως πληροφοριῶν περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἐκτελουμένων εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις, λόγῳ τοῦ μακροῦ βεληνεκοῦς τοῦ συγχρόνου πυροβολικοῦ καὶ λόγῳ τῆς ταχείας μεταφορᾶς στρατευμάτων αὐτοκινητικῶς. Ἡ προκάλυψις ἐγκαθίσταται ἐπὶ ἐδαφικῆς ζώνης καλουμένης *ζώνης προκαλύψεως*, ἐκτεινομένης κατὰ πλάτος μὲν ἐφ' ὅλου τοῦ φυλακτέου μετώπου, κατὰ βάθος δὲ μεταξὺ τῆς μεθορίου καὶ τοῦ μετώπου τοῦ ὄγκου τοῦ φιλίου στρατοῦ. Ἐπειδὴ παρά τισιν ἐπικρατεῖ ἡ πεπλανημένη ἀντίληψις ὅτι ἡ δρᾶσις τῆς προκαλύψεως εἶναι καθαρῶς ἀμυντική, τονίζομεν σαφῶς ὅτι ἡ δρᾶσις τῆς προκαλύψεως εἶναι συγχρόνως καὶ ἔν τινι μέτρῳ ἐπιθετική.

Ἀποστολὴ τῆς προκαλύψεως. Ἡ προκάλυψις ἔχει ἀποστολήν: 1) Νὰ πληροφορῇ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἐκτελουμένων εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεῖζον βάθος, φροντίζουσα ὅμως συγχρόνως νὰ παρεμβάλλῃ μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸν ἀντίπαλον, εἰ δυνατὸν δὲ νὰ τῷ ἀπαγορεύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ λαμβάνῃ τοιαύτας πληροφορίας διὰ τὸν φίλιον στρατόν. 2) Νὰ ἐξασφαλίζῃ τὰς ἐν τῇ ζώνῃ τῆς προκαλύψεως ὁδοὺς συγκοινωνιῶν, τὰ τεχνικὰ ἔργα, τὰς τηλεγραφικὰς καὶ τηλεφωνικὰς γραμμάς, τὰ ἀεροδρόμια κτλ. 3) Νὰ καλύπτῃ (masquer) τὰς φιλίας συγκεντρώσεις. 4) Ν' ἀγωνίζηται ὅπως ἀποκρούσῃ πᾶσαν ἐπίγειον ἢ ἐναέριον ἀντίπαλον ἐπιδρομήν. 5) Νὰ παρεμβάλλῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονας δυσχερείας, ἂν μὴ νὰ παρακωλύῃ τὸν ἀντίπαλον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελῇ συγκεντρώσεις ἐγγὺς αὐτῇ.

Διὰ νὰ δύναται ἡ προκάλυψις νὰ ἐκπληροῖ ἁπάσας τὰς ἀποστολὰς ταύτας, πρέπει ν' ἀποτελῆται ἐξ ὅλων τῶν ὅπλων. Τὸ πεζικὸν εἶναι χρήσιμον διὰ τὴν παροχὴν ἀφθονίας πυρῶν κατὰ τὰς ἐγγὺς ἀποστάσεις, συνεπῶς ἀπαραίτητον διὰ τὰς 2αν, καὶ 4ην ἀποστολάς, τὸ πυροβολικὸν διότι δι' αὐτοῦ ἐπαυξάνεται ἡ συντριπτικὴ ἰσχὺς τῆς προκαλύψεως καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἀντιστάσεώς της, συνεπῶς ἀπαραίτητον διὰ τὰς 2αν, 3ην, 4ην, 5ην ἀποστολάς. Τὸ ἱππικὸν ἦτο μέχρι τῆς ἐγγὺς χθὲς τὸ μόνον ὅπλον, δι' οὗ ἐξετελεῖτο ἡ παροχὴ πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, δηλαδὴ ἡ 1η ἀποστολή, ἀλλὰ σήμερον τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ἐκτελεῖ ἡ ἀεροπορία ἀναγνωρίσεως, συμπληρωματικῶς δὲ καὶ ἐπικουρικῶς ἐντὸς μικροῦ βάθους τὸ ἱππικόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν 4ην ἀποστολήν, δηλαδὴ τὴν ἀπόκρουσιν ἀντιπάλου ἐπιδρομῆς, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπιγείου τοιαύτης, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς δράσεως πεζικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ (τοῦ ἱππικοῦ ὄντος σήμερον ἐφεδρείας πυρὸς ταχυκινήτου)· ἀφ' ἧς ὅμως στιγμῆς πρόκειται περὶ ἐναερίου ἐπιδρομῆς, αὕτη ἀποκρούεται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν φιλίων ἀεροπορικῶν ὀργάνων (ἀεροπορίας καταδιώξεως), ἐπιζητούντων τὴν ἀπόκτησιν τῆς κυριαρχίας τοῦ ἀέρος ἐπὶ ὡρισμένον ἑκάστοτε χρονικὸν διάστημα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν ἐπιγείων ὅπλων τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης, ἐπιζητούντων τὴν ἀπόφραξιν τῆς περαιτέρω προχωρήσεως τῶν ἀντιπάλων ἀεροπορικῶν ὀργάνων, συνεπῶς τὴν παρακώλυσιν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀποστολῶν των. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς 5ης ἀποστολῆς, τὰ ἐνδεδειγμένα ὅπλα εἶναι ἡ ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ καὶ τὸ πυροβολικόν, τὸ μὲν διὰ τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐγγὺς ἐνέργειαν, ἡ δὲ διὰ τὴν μακράν, ἅτε τῆς ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ θεωρουμένης ὡς ἐπεκτεινούσης εἰς πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις τὸ βεληνεκὲς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ 5η ἀποστολὴ ἐκτελεῖται σήμερον δυσκολώτατα ὑπὸ τῶν ἐπιγείων μόνον ὅπλων. Κατὰ τὰς παρῳχημένας ἐποχὰς ἡ παρακώλυσις τῆς ἐκτελέσεως ἀντιπάλων συγκεντρώσεων σπανίως ἐπετυγχάνετο, καθὼς ἀποδεικνύουν οἱ πόλεμοι τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν, καθ' οὓς πολὺ ἐλαχίστας συγκεντρώσεις παρεκώλυσεν εἴς τινας περιστάσεις τὸ ἱππικόν.

Καὶ δι' αὐτὴν ἀκόμη τὴν γαλλικὴν προκάλυψιν τοῦ τέλους Ἰουλίου—ἀρχῶν Αὐγούστου 1914, πολλοὶ συγγραφεῖς κατεφέροντο δριμέως, διότι ἐπέτρεψε τὴν τόσον ἐγγὺς τῶν συνόρων γερμανικὴν συγκέντρωσιν. Πρὸς τὴν ἐπίκρισιν ταύτην ἀπαντῶν ὁ Γάλλος ἀντισυνταγματάρχης Miquel ἐν τῷ συγγράμματί του «Enseignements stratégiques et tactiques de la Guerre 1914—1918» (1926, σελ. 41), λέγει ὅτι «ἡ ἀεροπορία, ἡ αὐτοκίνησις, τὸ πυροβολικόν, δὲν εἶχον φθάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν σημερινὴν ἐξέλιξιν». Ἡ ἰδέα ὅτι προκάλυψις ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ἀνεξαρτήτου ἱππικοῦ τῆς ἐρεύνης εἶναι ἐσφαλμένη, καθόσον ἄλλο ἐρευνᾶν καὶ ἄλλο προκαλύπτειν. Ἐνίοτε ἀνατίθεται εἰς τὸ ἀνεξάρτητον ἱππικὸν (σῶμα, μεραρχίαν, ταξιαρχίαν) προκαλυπτικὴ ἀποστολή, ὡς π. χ. συνέβη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, εἰς τὸ γαλλικὸν σῶμα ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Σορντὲ τὸν Αὔγουστον 1914, ὁπότε, εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῆς διὰ Βελγίου ἐρεύνης του, τῷ ἀνετέθη, ἀπὸ τῆς 16 Αὐγούστου, ἡ

Digitized by Google

προκάλυψις τῆς παρὰ τὸ Μωμπὲζ συγκεντρώσεως τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ· ἀλλὰ τότε παύει πλέον τὸ ἱππικὸν νὰ ἐκτελῇ ὑπηρεσίαν ἐρεύνης, καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν προκαλυπτικῶν ἀποσπασμάτων.

Δρᾶσις τῆς προκαλύψεως. Κατ' ἀρχήν, προκειμένου περὶ δράσεως τῆς προκαλύψεως ἐναντίον ἐπιγείου ἀντιπάλου ἐπιδρομῆς, ἐπικρατεῖ καὶ μέχρι σήμερον ἡ ἀρχὴ τοῦ Ναπολέοντος, τῆς κατὰ βάθος κατανομῆς τῶν δυνάμεων. Πρὸς τοῦτο, τὸ ὑπὸ τῆς προκαλύψεως κατεχόμενον ἔδαφος χωρίζεται εἰς τομεῖς καθέτους πρὸς τὴν μεθόριον, ἡ δ' ἐν ἑκάστῳ τομεῖ κατανομὴ τῶν δυνάμεων ἐκτελεῖται κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε τὰ μᾶλλον προκεχωρημένα τμήματα νὰ δύνανται νὰ ὑποστηρίζωνται καὶ νὰ ἐνισχύωνται ὑπὸ κλιμακίων ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχυροτέρων καὶ ἐπὶ τοσοῦτον περισσότερον ποιούντων χρῆσιν τῆς ὀχυρώσεως, ἐφ' ὅσον πλέον ὄπισθεν εὑρίσκονται, εἰς τρόπον ὥστε οὐ μόνον νὰ δύνανται ν' ἀντεπεξέρχωνται κατὰ πάσης ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ δύνανται νὰ συγκρατήσωσι τὸν ἀντίπαλον μέχρις ἐδαφικοῦ σημείου τοιούτου, ὥστε πᾶσα προσβολὴ κατὰ τῆς ζώνης τῆς φιλίας συγκεντρώσεως νὰ εἶναι ἀδύνατος. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς συνάγεται ὅτι ἡ ὕπαρξις ἐπαρκοῦς ἐδαφικοῦ βάθους καθίσταται ἀπαραίτητος διὰ τὴν καλὴν προκάλυψιν. Κατ' ἀρχήν, καλὸν εἶναι μεταξὺ τῆς προκαλύψεως καὶ τῆς ζώνης τῆς φιλίας συγκεντρώσεως νὰ μεσολαβῇ ἀπόστασις ποικίλλουσα περὶ τὰ 50—60 χλμ., μεταξὺ δὲ τῶν προκεχωρημένων τμημάτων τῆς προκαλύψεως καὶ τῆς μεθορίου ἀπόστασις ποικίλλουσα περὶ τὰ 12—15 χλμ., ἵνα τοιουτοτρόπως ἔχωσι τὸν χῶρον τὰ τμήματα ταῦτα νὰ ἐγκαθιστῶσι τὸ δίκτυον τῆς ἀμέσου αὐτῶν ἀσφαλείας ἐν στάσει (προφυλακάς).

Ἡ δύναμις ἐν ἑκάστῳ τομεῖ ποικίλλει ἀπὸ τομέως εἰς τομέα, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν τοπικῶν συγκοινωνιῶν, γενικῶς ὅμως παραδέχονται ὅτι μία μεραρχία δύναται νὰ προκαλύπτῃ μέτωπον 25—40 χλμ. Ἐν πρώτῃ γραμμῇ ἀριθμὸς τις προκαλυπτικῶν τμημάτων, ἀφισταμένων ἀπ' ἀλλήλων κατὰ 5—6 χλμ., ὧν ἕκαστον, δυνάμεως λόχου ἢ τάγματος, καλύπτει σημαίνουσάν τινα διάβασιν. Ὁ μεταξὺ τῶν τμημάτων χῶρος ἐπιτηρεῖται διαρκῶς διὰ περιπόλων. Τὰ τμήματα ταῦτα ὑποστηρίζονται ἀνὰ δύο ἢ τρία ὑπὸ μερικῶν ἐφεδρειῶν, τασσομένων ἐν κεντρικῇ τινι θέσει, σχετικῶς πρὸς τὰ ἐν πρώτῃ γραμμῇ τμήματα καὶ ὄπισθεν αὐτῶν καὶ πλησίον κόμβου ὁδῶν, ἑκάστη δ' ἐφεδρεία εἶναι συνήθως ἓν ἢ δύο τάγματα μετ' ἀναλόγου πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ. Τὸ σύνολον ὑποστηρίζεται ὑπὸ γενικῆς ἐφεδρείας, τασσομένης ἐν καταλλήλῳ θέσει, ἀπαραιτήτως δ' ἐπὶ κόμβου ὁδῶν. Ἐν περιπτώσει προσβολῆς, ἐὰν μὲν εἶναι αὕτη μερικὴ καὶ τοπική, τότε ἐπὶ τῶν μὴ προσβαλλομένων χώρων θὰ παραμείνωσιν ἐλάχισται δυνάμεις, πᾶσαι δ' αἱ λοιπαὶ θὰ συγκεντρωθῶσι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ προσβληθέντος χώρου, ἐὰν δ' εἶναι γενική, τότε ἅπασαι αἱ δυνάμεις θ' ἀντιστῶσιν ἐπὶ τόπου καὶ ἐν ἀνάγκῃ θ' ἀναστραφῶσι πρὸς τὰς θέσεις τῶν σχετικῶν ἐφεδρειῶν. Ὁ τρόπος τῆς δράσεως πρὸς ἀπόκρουσιν ἐναερίου ἀντιπάλου ἐπιδρομῆς εἶναι ὁ ἐναέριος ἀγὼν καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἐπιγείων μέσων τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης δρᾶσις (βλ. λ. *ἀεροπλοΐα*).

Προκάλυψις κατὰ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν. Ἡ παραμεθόριος περιοχὴ χωρίζεται εἰς τομεῖς καλουμένους συνοριακούς, τὴν φύλαξιν ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὁποίων ἀναλαμβάνει πεζικὴ τις μονὰς ἐγκαθισταμένη ἐν αὐτῷ, ἐνισχυομένη δ' ἐν ἀνάγκῃ διὰ πυροβολικοῦ καὶ ἀποτελοῦσα τοιουτοτρόπως τὸ ἐν εἰρήνῃ προκαλυπτικὸν ἀπόσπασμα τοῦ σχετικοῦ τομέως. Ἡ κατὰ βάθος κλιμακωτὴ διάταξις τοῦ ἀποσπάσματος ἑνὸς ἑκάστου τομέως ἐκτελεῖται συμφώνως ταῖς ἄνω ἐκτεθείσαις ἀρχαῖς, καταβαλλομένης ὅμως προσοχῆς ὅπως φυλάκια τάσσωνται ἐπὶ τῶν ὁδεύσεων μόνον, ἅπας δ' ὁ ἐπίλοιπος μετωπικὸς χῶρος ἐπιτηρῆται διὰ κινητῶν περιπόλων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ τηρῶνται ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονες συμπαγεῖς ἐφεδρεῖαι πρὸς ἀπόκρουσιν παντὸς ἀπροόπτου, διότι, ναὶ μὲν ἐν καιρῷ εἰρήνης δὲν πρόκειται περὶ πολεμικῆς ἐπιδρομῆς, οὐχ ἧττον ὅμως δὲν ἀποκλείεται ἡ τοπικὴ ἐπιδρομὴ ὑπὸ ἀτάκτων στοιχείων τῆς ἀντιπάλου χώρας, ἐκτελούντων εἶδος ἀκηρύκτου πολέμου.

Προκάλυψις κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν. Ἐξ ὅλων τῶν προκαλύψεων ἡ κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν εἶναι ἡ δυσκολωτέρα, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ χρόνος τῆς ἐπιστρατεύσεως εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παρατεταμένος (κυμαινόμενος εἰς τὰς διαφόρους χώρας περὶ τὰς 4 ἕως 8 ἡμέρας), ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ αὐταὶ αὗται αἱ μονάδες τῆς προκαλύψεως εἶναι ἔν τινι μέτρῳ ἀνεπιστράτευτοι ἐπὶ τι μικρὸν χρονικὸν διάστημα (συνήθως κυμαινόμενον ἀπὸ 8 ἕως 24 ὡρῶν). Ἡ προκάλυψις ἐκτελεῖται ἐν ἀρχῇ ὑπὸ μόνον τῶν μονάδων τῆς ἐν εἰρήνῃ προκαλύψεως, τῶν ἀρκετὰ ἐνισχυμένων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης καὶ συνεπῶς δυναμένων νὰ συμπληρώσωσι τὴν ἐμπόλεμον δύναμίν των ἐντὸς ὡρῶν μόνον. Εἰς τὴν προκάλυψιν παρέχονται ἀμέσως αἱ ἀνάλογοι ἀεροπορικαὶ μονάδες, καθόσον πρέπει αὗται νὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τόπου ἀπαραιτήτως πρὸ τῆς ἐπὶ τόπου ἀφίξεως τῶν ἀντιπάλων ἀεροπορικῶν μονάδων. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ προκάλυψις ἐνισχύεται διὰ τῶν ὀλονὲν ἐπιστρατευομένων μονάδων πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ.

Προκάλυψις κατὰ στρατηγικὴν συγκέντρωσιν. Κατὰ τὴν προκάλυψιν ταύτην ἡ δυσκολία ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δυνατὸν ν' ἀναληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἐπιθέσεις, μὴ ἔχουσαι πλέον τὴν μορφὴν τοπικῶν ἐπιδρομῶν, ἀλλ' ἀποτελοῦσαι, δυνατὸν εἰπεῖν, καθαρὰς ἐπιχειρήσεις, δυναμένας νὰ λάβωσι τοιοῦτον τύπον, καθόσον καὶ ὁ ἀντίπαλος θὰ εὑρίσκεται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἰς παρεμφερῆ περίπου στρατηγικὴν κατάστασιν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ὑπῆρχε διαφορὰ χρονικοῦ διαστήματος τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν, σήμερον ἐλαχίστη ὑπάρχει, ἂν μὴ οὐδεμία. Συνολικὸς χρόνος ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως ὑπῆρξε 17 ἡμερῶν διὰ τοὺς βαλκανικοὺς στρατοὺς κατὰ τὸν Σεπτέμβριον 1912 καὶ 18 ἡμερῶν διὰ τὸν γαλλικὸν στρατὸν κατὰ τὸν Ἰούλιον 1914. Ὁπωσδήποτε, κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγκεντρώσεως, ἡ προκάλυψις θὰ εἶναι πλήρως ὠργανωμένη, συνεπῶς θὰ δύναται νὰ λειτουργῇ καλῶς. Κατὰ πάσας τὰς διαρκουσῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκτελουμένας ἑκάστοτε συγκεντρώσεις, ἡ προκάλυψις ἐκτελεῖται κατὰ παρεμφερῆ τρόπον ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε διατιθεμένων μονάδων, καθόσον τὴν μεθόριον ἀντικαθιστᾷ ἡ ἑκάστοτε κατεχομένη ἀκροτάτη γραμμὴ ὑπὸ τῶν φιλίων στρατευμάτων.

Προκάλυψις ἐν ὀρεινῇ περιοχῇ. Ἡ προκάλυψις αὕτη ἐδυσκολεύετο μεγάλως μέχρι τῆς ἐγγὺς χθές, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐδυσκολεύετο ἡ ἔρευνα τοῦ ἱππικοῦ· σήμερον ὅμως, ὁπότε τὴν ἔρευναν ἐκτελεῖ ἡ ἀεροπορία, ἡ δυσκολία αὕτη τῆς προκαλύψεως ἤρθη ἐπαρκῶς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Πυροβολ.]* Ἡ *προκάλυψις* σκοπὸν ἔχει τὴν ἀπὸ τῶν ὄψεων τοῦ ἐχθροῦ ἀπόκρυψιν τμήματος τινος πυροβολικοῦ κατὰ τὴν προσπέλασιν αὐτοῦ εἰς τὰς θέσεις τῶν πυροβόλων καὶ τὴν ἀκώλυτον ἐκτέλεσιν τῆς βολῆς, χρησιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο εἴτε *προκαλυπτικοῦ ὄγκου*, ἀποτελουμένου ἔκ τινος ἐδαφικῆς ἐξάρσεως, εἴτε *προκαλύμματός* τινος, ὡς φράκτου, συστάδος δένδρων, τοίχων κτλ. Ὡς εἰς τὸ σχῆμα παρίσταται, τὸ εἰς θέσιν Π

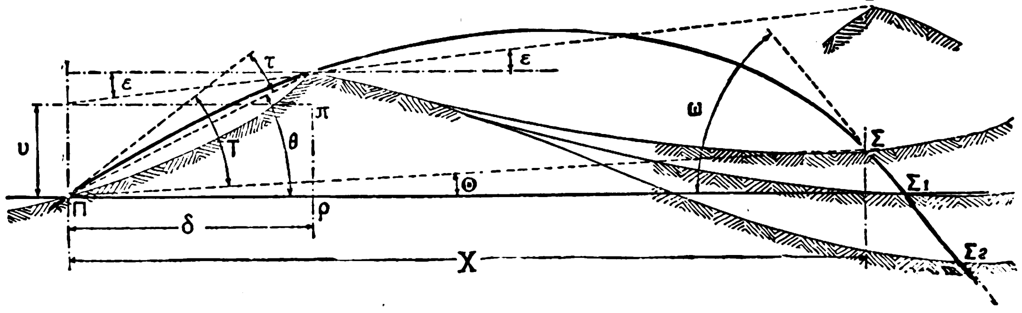

Προκάλυψις.

τμῆμα πυροβολικοῦ προκαλύπτεται ὄπισθεν τοῦ ὄγκου Α, ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ παρατηρητηρίου εἰς Β, καὶ δύναται ἀκωλύτως νὰ βάλλῃ ἐναντίον τοῦ στόχου Σ. Ἡ ἀπόστασις υ, καθ' ἣν ἡ θέσις Π εὑρίσκεται κάτωθεν τοῦ *ἐπιπέδου προκαλύψεως*, τοῦ διερχομένου διὰ τῶν σημείων Α καὶ Β, καθέτου δὲ πρὸς τὸ κατακόρυφον ἐπίπεδον βολῆς, καλεῖται *βάθος προκαλύψεως*· ἐὰν θ καὶ ε εἶναι αἱ *γωνίαι θέσεως* τῆς κορυφογραμμῆς Α, ὡς πρὸς τὸ Π, καὶ τοῦ παρατηρητηρίου Β, ὡς πρὸς τὸ Α, τοῦτο, ὡς εὐκόλως ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχήματος, ἰσοῦται:

$$\upsilon = \mathrm{A}\rho - \pi\rho = \delta\,(\text{εφ. }\vartheta - \text{εφ. }\varepsilon) \qquad (1)$$

τῶν γωνιῶν τούτων μετρουμένων εἴτε διὰ τῆς πυροβολαρχικῆς διόπτρας εἴτε διὰ κλισιμέτρου, ἐκφραζομένων δὲ τῶν ἐφ. αὐτῶν εἰς χιλιοστὰ τῆς ἀποστάσεως.

Τὸ βάθος προκαλύψεως, καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν προσπέλασιν, ὅπως καθορισθῇ ὁ τρόπος ἐκτελέσεως αὐτῆς, χαρακτηρίζεται ὡς προκάλυψις πεζοῦ, διὰ υ=1,70 μ., εἴτε ὡς προκάλυψις ἱππέως, διὰ υ=2,50 μ., καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς συνθήκας βολῆς, ὡς προκάλυψις ὑλικοῦ διὰ υ=1,00—1,50 μ., ἀναλόγως τῆς σκευῆς, ὡς προκάλυψις λάμψεων διὰ υ=4,00 μ., διὰ τὰ ὀρειβατικὰ καὶ πεδινά, ἐν γένει, πυροβόλα, εἴτε ὡς προκάλυψις καπνοῦ ἢ κονιορτοῦ, τοῦ ἐγειρομένου ἔμπροσθεν τῶν πυροβόλων ἐκ τοῦ φυσήματος τῶν ἀερίων, διὰ 8—10 μ.

Δι' ὡρισμένον βάθος προκαλύψεως, ὁ ὅρος τοῦ ἀκωλύτου τῆς ἐκτελέσεως βολῆς, ἡ δυνατότης τῆς βολῆς, ὡς πρὸς στόχον τινὰ Σ, εἰς ἀπόστασιν Χ καὶ κατὰ γωνίαν θέσεως Θ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν πυροβόλων, πληροῦται, ἐὰν ὑφίσταται ἡ σχέσις:

$$\mathrm{T} + \Theta \geqq (\tau + \alpha) + \vartheta, \text{ ἐξ ἧς } \vartheta \leqq \mathrm{T} + \Theta - (\tau + \alpha) \qquad (2)$$

ἐν ᾗ Τ καὶ τ αἱ γωνίαι ὑψώσεως διὰ τὴν ὑποθετικὴν τροχιὰν πρὸς Α καὶ τὴν πραγματικὴν πρὸς Σ, τῆς πρώτης οὔσης τμήματος τῆς δευτέρας, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἀμεταβλήτου τῆς τροχιᾶς, α δέ, μικρά τις γωνία πρὸς ἐπαύξησιν τῆς τ, τὸ περιθώριον ἀσφαλείας, πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῆς ἄνωθεν τοῦ Α διόδου τῆς τροχιᾶς, ἀντιμετωπιζομένης οὕτω τῆς καθ' ὕψος διασπορᾶς· ἡ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ἄλλως τε πρόσκρουσις τῶν βλημάτων καὶ διάρρηξις αὐτῶν καθίσταται ἐπικίνδυνος διὰ τὰ τυχὸν πλησίον εὑρισκόμενα φίλια τμήματα. Ἡ α, κατὰ ταῦτα, λαμβάνεται ἴση πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ εὔρους δικράνου, καθορίζεται δὲ εἴτε εἰς πίνακας δι' ἕκαστον εἶδος πυροβόλου (δι' ὡρισμένον βάρος καὶ εἶδος βλήματος καὶ γεμίσματος), εἴτε ἐξάγεται ἐξ ἁπλοῦ τινος εὐμνημονεύτου τύπου· ἀντὶ τούτου, κατὰ πρακτικώτερον τρόπον, ἡ α λαμβάνεται ἴση πρὸς τὴν γωνίαν ὑψώσεως τῆς ἀποστάσεως δ, ἐπαυξανομένης κατὰ 150—200 μ., ἀναλόγως τῆς καμπυλότητος τροχιᾶς τοῦ σχετικοῦ πυροβόλου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ δυνατότης τῆς βολῆς καὶ τὸ βάθος προκαλύψεως ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τοσοῦτον μᾶλλον εὐνοϊκοὺς ὅρους προκαλύψεως, ἐφ' ὅσον αἱ γωνίαι Τ καὶ τ εἶναι μεγαλύτεραι, ἤτοι ἐφ' ὅσον ἡ τροχιὰ τοῦ βλήματος εἶναι μᾶλλον καμπύλη, ἐξ οὗ καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, τῶν πυροβόλων καμπύλης βολῆς (συνήθη πυροβόλα μετὰ ἠλαττωμένων γεμισμάτων, ὀβιδοβόλα καὶ ὅλμοι). Εἰς τὰς συνήθεις περιστάσεις ταχείας ἐνεργείας, ὁ ἔλεγχος τῆς δυνατότητος τῆς βολῆς περιορίζεται, κατὰ τὸν ἁπλούστερον τρόπον, ὡς προηγουμένως, διὰ τὸν προσβλητέον στόχον. Προκειμένου ὅμως, ἐφ' ὅσον πρὸς τοῦτο διατίθεται ὁ ἀναγκαῖος χρόνος, περὶ τελειοτέρας προπαρασκευῆς τῆς βολῆς, ὁ καθορισμὸς τῆς ἀβλήτου ζώνης ἢ ἐκτάσεως ἐξ ὡρισμένης προκεκαλυμμένης θέσεως ἐπεκτείνεται πρὸς ἁπάσας τὰς πιθανὰς διευθύνσεις, καθ' ἃς δύναται νὰ παρουσιασθῇ ἡ ἀνάγκη ἐνεργείας διὰ τοῦ πυρός, καὶ διὰ τὰ διάφορα εἴδη βλημάτων καὶ γεμισμάτων, ὧν γίνεται χρῆσις, συμπληροῦται δὲ καὶ διὰ τυχὸν δευτερεύοντας προκαλυπτικοὺς ὄγκους ἢ προκαλύμματα πέραν τῶν κυρίως τοιούτων.

Ὁ καθορισμὸς οὗτος διὰ πιθανὸν στόχον Σ_1, εὑρισκόμενον εἰς τὸ αὐτὸ τοπογραφικὸν ὕψος (γωνία θέσεως = 0), εἶναι λίαν εὐχερής, καθ' ὅσον ἡ ἔκτασις τῆς ἀβλήτου ζώνης ἰσοῦται πρὸς τὸ βεληνεκὲς τῶν πινάκων βολῆς, τὸ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν ἐλαχίστην γωνίαν ὑψώσεως, τὴν ἐπιτρεπομένην ὑπὸ τοῦ βάθους προκαλύψεως· διὰ στόχους ὅμως κειμένους ὑψηλότερον ἢ χαμηλότερον, ὡς ὁ Σ καὶ Σ_2, γίνεται χρῆσις εἴτε τῆς μεθόδου τῶν διαδοχικῶν προσεγγίσεων, καθ' ἣν ἀναζητεῖται δοκιμαστικῶς ἡ θέσις τῶν σημείων τούτων, δι' ἃ πληροῦται ἡ σχέσις (2), εἴτε, ἐὰν διατίθεται χάρτης ἢ πινακὶς τοῦ πεδίου βολῆς, διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἠριθμημένων τροχιῶν ἢ τῶν κατατομῶν, ἀντικαθισταμένης εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην τῆς τροχιᾶς κατὰ τὸ σημεῖον πτώσεως ὑπὸ τῆς ἐφαπτομένης της.

Καίτοι παλαιόθεν ἔτι εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ἡ ὠφελιμότης τῆς προκαλύψεως, ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως ταύτης ἐν τῇ πράξει καθίστατο ἀνέφικτος, ἕνεκα τῆς ἀτελείας τῶν ἐν χρήσει τότε σκοπευτικῶν ὀργάνων, δι' ὧν ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐμμέσου βολῆς καθίστατο ἀνέφικτος, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν τινων περιπτώσεων, καθ' ἃς ἐγίνετο χρῆσις διαφόρων τεχνασμάτων μᾶλλον ἢ ὅλως προχείρων μέσων. Τὸ μέγιστον τῆς προκαλύψεως, ἧς ἐν τῇ πράξει ἐγίνετο χρῆσις, ἦτο ἡ τοῦ ὑλικοῦ, ἐφαρμοσθεῖσα εὐρύτατα ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1870—1871, ὡς ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς τάξεως τῶν πυροβόλων ὄπισθεν καὶ ἐγγὺς τῆς κορυφογραμμῆς, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαπτομένως καὶ ἄνωθεν ταύτης διόπτευσις διὰ τοῦ κλισιοσκοπίου.

Ἀφ' ἧς ὅμως κατέστη δυνατὸς ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν πυροβόλων διὰ σκοπευτικῶν ὀργάνων, καθιστώντων δυνατὴν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐμμέσου βολῆς εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ἐνῷ συγχρόνως ἡ ταχυβολία καθίστατο διαρκῶς μεγαλυτέρα, ἡ προκάλυψις κατέστη ὁ ἀπαραίτητος καὶ θεμελιώδης ὅρος τῆς ἐνεργείας τοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ τοῦ Ρωσσοιαπωνικοῦ πολέμου, ἐκ τῶν διδαγμάτων τῶν ἐν Μαντζουρίᾳ ἐπιχειρήσεων, καίτοι τὰ χρησιμοποιηθέντα τότε ἀμφοτέρωθεν πυροβόλα ἦσαν μόνον ἐπιταχυνθείσης βολῆς, καθιερώθη ἡ ἀρχὴ ὅτι «πᾶν

Digitized by Google

πυροβολικόν, παρουσιαζόμενον ἀκάλυπτον, ἐκτίθεται εἰς ἐκμηδένισιν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν». Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

προκαλῶ (—έω)· καλῶ τινα ἔμπροσθέν μου, δίδω ἀφορμήν: «προκαλῶ εἰς ἀγῶνα, — εἰς μονομαχίαν, — εἰς μάχην», «ὁ προκαλέσας ἐτιμωρήθη»· || καθόλου, δίδω ἀφορμήν, ἐγείρω: «προκαλεῖ τὸν οἶκτον, — τὴν συμπάθειαν».

προκάμβριος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἀνήκων ἢ γενόμενος κατὰ περίοδον τῆς προϊστορίας τῆς γῆς, τασσομένην πρὸ τῆς καμβρίου περιόδου· || ὁ ἀνήκων εἰς διάπλασιν στρωμάτων ἀρχαιοτέραν τῆς καμβρίου διαπλάσεως. Ὁ ὅρος *προκάμβριος* χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν προτεροζωϊκὸν αἰῶνα. Γ. Κ. Γ.

προκάμηλος (ἡ) (Procamelus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καμηλιδῶν ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μετρίως μακρᾶς κνήμας. Ὁ ὀδοντικός των τύπος ἦτο $\frac{1.1.3.3}{3.1.3.3}$. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου καὶ τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

προκάμνω, καὶ *προκάνω*, ἀόρ. *ἐπρόκαμα* ἢ *ἐπρόκανα*· προφθάνω, ἐπαρκῶ: «ἔχω πολλὲς δουλειὲς καὶ δὲν τὶς προκάμνω», «ἐπρόκαμα καὶ ἦρθα».

προκάρδιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]* βλ. λ. *ἐπιγάστριον*.

προκαρνίτης (Procarnites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πινχιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν εἰδῶν *προκαρνίτης* ***Kokeni*** καὶ ***Skanderbegis*** εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων εἰς τὴν Μαρμαροτράπεζαν καὶ τὸ Κεφαλοβούνι τῆς Χίου, τῆς βερφενίου βαθμίδος τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Πρόκας. Μυθολογικὸς βασιλεὺς τῆς Ἄλβας Λόγγας, πρόπαππος τοῦ Ρωμύλου. Ν. Σ. Λ.

προκαταβάλλω· καταβάλλω ἐκ τῶν προτέρων, προπληρώνω: «ὁ παραγγέλλων προκαταβάλλει», «τὸ ἐνοίκιον προκαταβάλλεται».

προκαταβολή (ἡ)· καταβολὴ ἐκ τῶν προτέρων, προπληρωμή: «προκαταβολὴ τοῦ μισθοῦ, — τοῦ ἐνοικίου», «ἄνευ προκαταβολῆς οὐδεμία παραγγελία ἐκτελεῖται».

— **προκαταβολὴ *ἐπὶ φορτωτικῆς***. Σύμβασις, καθ' ἣν ὁ πιστωτὴς καταβάλλει εἰς τὸν αἰτοῦντα (ὀφειλέτην) χρήματα, ἔναντι φορτωτικῆς παραδιδομένης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ τελευταίου, ἅτινα ὁ πιστωτὴς θέλει εἰσπράξει παρὰ τρίτου τινος ἐπὶ παραδόσει τῆς φορτωτικῆς πρὸς τοῦτον. Αἱ συμβάσεις αὗται ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1923 νομοθετικοῦ διατάγματος περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων διέπεται παρ' ἡμῖν γενικῶς ἡ *τραπεζικὴ ἐνέγγυος πίστωσις* (crédit confirmé), ἧς ἡ προκαταβολὴ ἐπὶ φορτωτικῶν ἀποτελεῖ εἶδος. Ι. Α. Β.

προκαταβολικός, —ή, —όν· ὁ ἐκ τῶν προτέρων καταβαλλόμενος.—Ἐπιρρ. **προκαταβολικῶς**. ἐκ τῶν προτέρων: «τὸν ἐπλήρωσα προκαταβολικῶς».

προκατακλυσμιαῖος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς χρόνους πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, παλαιότατος, παμπάλαιος: «μοῦ ὑπενθυμίζει πράγματα προκατακλυσμιαῖα».

προκαταλαμβάνω, ἀόρ. *προκατέλαβον—προκατελήφθην*, παθ. μετ. *προκατειλημμένος*· καταλαμβάνω ἐκ τῶν προτέρων ἢ πρότερον ἄλλου τινός· || μεταφ., κάμνω τινὰ νὰ ἔχῃ προκατάληψιν, νὰ εἶναι διατεθειμένος πρός τινα σκοπὸν ἄνευ βαθυτέρας σκέψεως: «τὸν προκατέλαβε διὰ τῶν κολακειῶν», «προκαταλαμβάνεται εὔκολα», «εἶναι προκατειλημμένος ἐναντίον μου».

προκαταληκτικὸν *μέτρον* *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν τῇ μελικῇ ποιήσει τῶν ἀρχαίων τὰ μέτρα τὰ ἔχοντα ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ καταληκτικοὺς πόδας. Ἐν τοῖς προκαταληκτικοῖς μέτροις ὁ ἀριθμὸς ἦτο ὁλόκληρος καὶ ἀμείωτος, διότι ὁ τῆς προκαταλήξεως χρόνος ἀνεπληροῦτο, χωρὶς νὰ πάθῃ ὁ ρυθμός, διὰ τῆς προσθέσεως τηλικούτου κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τηλικαύτης παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακρᾶς, ὥστε ν' ἀναπληρωθῇ ὁ ἐλλιπὴς χρόνος τῆς λέξεως. Δηλαδὴ ἐν τοῖς προκαταληκτικοῖς μέτροις δὲν μετεβάλλετο ὁ πούς, ἀλλὰ τὸ σύνηθες ποδικὸν σχῆμα. Μετεχειρίζοντο δὲ οἱ παλαιοὶ ρυθμοποιοὶ τὸ σχῆμα τοῦτο ὡς μέσον δραστηριώτατον εἰς τὸ ἦθος τῶν ἀκροωμένων. Καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ εἶναι συνηθέστατον τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα ὡς καὶ ὁ προρρηθεὶς τρόπος τῆς ἀναπληρώσεως αὐτοῦ. Ν. Α. Χ.

προκατάληψις, —εως (ἡ)· ἡ πρότερον κατάληψις, ἅλωσίς τινος· || ἡ αὐτόματος, ἡ ἄκριτος, ἡ ἀπατηλὴ γνώμη, ἡ ἄνευ ἐπιγνώσεως τῶν πραγμάτων σχηματισθεῖσα, ἰδίᾳ ἐπὶ κακοῦ: «ἔχει προκατάληψιν ἐναντίον μου», «ἐξήτασε τὸ ζήτημα ἄνευ προκαταλήψεως»· || σχῆμα ρητορικόν, καθ' ὃ ὁ ρήτωρ προκαταλαμβάνων τὴν ἐνδεχομένην ἀντίρρησιν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἀνασκευάζει αὐτήν.

— *[Φιλοσ.]* *Προκατάληψις* εἶναι κρίσις, ἣν ἐκφέρει τις ἄνευ ἱκανῆς γνώσεως τοῦ περὶ οὗ πρόκειται πράγματος καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας ἐκ μέρους του βαθείας ἐξετάσεως τῶν λόγων, δι' οὓς ἐκφέρει ταύτην. Ὁ ἔχων προκατάληψιν ἀποκρούει διαρρήδην πᾶσαν σοβαρὰν ἔρευναν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, στηριζόμενος ἐπὶ γνωμῶν, ἃς ἔχει σχηματίσει περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν προτέρων καὶ αἵτινες εἶναι προϊόντα ὅλως ὑποκειμενικῶν κλίσεων καὶ ροπῶν ἢ περιωρισμένης καὶ ἀνεπαρκοῦς πείρας, ἐν ὅτε δὲ καὶ ἀτελοῦς ἀγωγῆς ἢ ἐσφαλμένων ἐκ παραδόσεως ἀντιλήψεων. Κατὰ τὸν Γκαῖτε «αἱ προκαταλήψεις τῶν ἀνθρώπων στηρίζονται ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρός των, διὸ εἶναι ἀκατανίκητοι. Οὔτε τὸ ὀφθαλμοφανὲς πολλάκις τοῦ πράγματος, οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε ὁ ὀρθὸς λόγος ἔχουν τὴν ἐλαχίστην ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασιν». Χ. ΣΣ

προκαταρκτικός, —ή, —όν· ὁ εἰς προκάταρξιν ἀναφερόμενος, προοιμιακός, προεισαγωγικός: «προκαταρκτικὰ μαθήματα», «συνεννοήσεις προκαταρκτικαί»· || *προκαταρκτικὰ* (τά)· ὡς οὐσ., πᾶσα προκαταρκτικὴ ἐνέργεια: «τὰ προκαταρκτικὰ τῆς συνθήκης».—Ἐπίρρ. ***προκαταρκτικῶς***.

προκάταρξις,—εως (ἡ)· ἔναρξις, ἡ πρώτη ἔναρξις.

— **προκάταρξις *δίκης***. Ἡ ἔναρξις τῆς δίκης παράγει μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερῶν νέαν τινὰ σχέσιν, ὁμοιάζουσαν πρὸς σύμβασιν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἐπήγετο συνήθως, κατὰ τὸ ρωμαϊκόν, ἡ litis contestatio, προκάταρξις τῆς δίκης, ἤτοι ἡ στιγμὴ ἐκείνη τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἀπήντα ὁ ἐναγόμενος εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἐνάγοντος εἰς τρόπον καθιστῶντα ἀναγκαίαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστοῦ καὶ καθ' ἣν ἄρα ηὐκρινεῖτο ἡ ὕπαρξις καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς διαφορᾶς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ νῦν ἰσχῦον δίκαιον ἡ προκάταρξις τῆς δίκης ἐπέρχεται διὰ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀγωγῆς, ἀφ' ἧς διακόπτεται ἡ παραγραφή, ἀπαγορεύεται πᾶσα μεταβολὴ καὶ καινοτομία ἐπὶ τοῦ ἐπιδίκου ἀντικειμένου, καθίσταται τοκοφόρος ἡ ἀπαίτησις, ὁ δὲ καλῆς πίστεως διακάτοχος λογίζεται ἐφεξῆς ὡς κακῆς πίστεως.

προκαταρτίζω· καταρτίζω ἐκ τῶν προτέρων, προκαταρκτικῶς.

προκάτοχος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ πρότερος, ὁ προγενέστερος κάτοχος, καθόλου, ὁ προηγούμενος: «ὁ προκάτοχός μου, — σου, — του κλπ.», «ἀνώτερος τῶν προκατόχων του».

Προκατσίνι (Procaccini), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος (1692—1799). Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις διέγνωσε τὴν ὑπάρχουσαν σχέσιν μεταξὺ τῆς ἐτρουσκικῆς καὶ τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης. Ἐξετέλεσε πλείστας ἐπιτυχεστάτας ἀναστηλώσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ τῶν θερμῶν τοῦ Καρακάλλα, τῶν μεγάρων τοῦ Τουσκούλου καὶ διαφόρων νεκρικῶν μνημείων. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἐπίσης ἡ διάσωσις τοῦ περιφήμου τάφου τοῦ Μαρκέλου ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ. Ἀφῆκε σπουδαιοτάτην συλλογὴν νομισμάτων καὶ μεταλλίων, ἥτις, περιελθοῦσα εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Φερράρας, ἐπωλήθη τῷ 1871 ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτῶν εἰς τὸ ἰταλικὸν κράτος. Μ. Δ. Β.

— **Προκατσίνι** (Procaccini), ***Ἰούλιος-Καῖσαρ***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1548—1625). Πλεῖστα ἔργα αὐτοῦ εὑρίσκονται εἰς τὰ σημαντικώτερα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι: «Ἀποκαθήλωσις», «Μεταμόρφωσις», «Ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης», «Ὁ θάνατος τῆς Παναγίας», ἐν Μιλάνῳ, «Ἡ Παναγία» ἐν Ρώμῃ, «Ἡ Ἁγία οἰκογένεια» ἐν Δρέσδῃ, «Ἡ Παρθένος Μαρία» ἐν Μονάχῳ, «Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀγγέλου εἰς τὸν Ἰωσὴφ» ἐν Βερολίνῳ, «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίζης» ἐν Λούβρῳ, «Ἡ Παναγία μετὰ τοῦ Ἰησοῦ» ἐν τῷ μουσείῳ Πράντο τῆς Μαδρίτης κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Προκατσίνι** (Procaccini), ***Κάμιλλος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1545—1627). Ἐγκατασταθεὶς ἐν Μιλάνῳ, ἵδρυσεν ἐκεῖ σχολήν, ἥτις ἀνέδειξεν αὐτὸν καὶ ὡς ἱκανὸν διδάσκαλον. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εὑρίσκονται ἐν Μιλάνῳ, Βολωνίᾳ, Ραβέννῃ, Πλακεντίᾳ, Γενούῃ καὶ Παβίᾳ, καθὼς καὶ ἐν Παρισίοις καὶ Μαδρίτῃ. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ἡ δευτέρα παρουσία» ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πρόκλου τοῦ Ρηγίου, θεωρούμενον ὡς τὸ ἀριστούργημά του, «Ἡ στέψις τῆς Παναγίας» ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Πλακεντίας, «Ἅγιος Φραγκῖσκος» ἐν Μιλάνῳ, «Ἡ ἀνάληψις» ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας, «Ἡ ἁγία οἰκογένεια» ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Πράντο τῆς Μαδρίτης, «Ἡ ἀποκαθήλωσις» ἐν τῷ Λούβρῳ κτλ. Μ. Δ. Β.

Προκαυκασία (Ciscaucasia) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Καυκάσου χώρα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν Ζα-Καυκασίαν (τὴν Ὑπερκαυκασίαν, ἤτοι, διὰ τὴν Ρωσίαν, τὴν ἐκεῖθεν τοῦ Καυκάσου χώραν), μέρος τῆς ΝΑ. Ρωσίας κείμενον ἐντεῦθεν (διὰ τὴν Ρωσίαν) τῶν ὀρέων τοῦ Καυκάσου καὶ περιλαμβάνον κυρίως τὰς ἐπαρχίας Δαγιστάν, Κουμπὰν καὶ Τερὲκ (βλ. λ. *Καυκασία*). Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἡ Προκαυκασία περιλαμβάνει τὰς αὐτονόμους δημοκρατίας τοῦ Δαγιστάν, τῶν Ἀδιγκὲ-Κιρκασίων, τῶν Κιρκασίων-Καρατσάϊ, τῶν Τσετσένων, τῶν Βορείων Ὀσητῶν-Ἰγγοὺς καὶ τῶν Βαλκορ-Καμπαρτάϊ. Ν. Μ.

προκείμενα (τὰ) *[Ὑμνολ.—Βυζαντ. Μουσ.]*. Καλοῦνται οὕτως ὡρισμένοι δι' ἑκάστην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος στίχοι, εἰλημμένοι ἐκ τῶν ψαλμῶν, οἱ ὁποῖοι ψάλλονται συντόμως ἐκ τρίτου καὶ πάντοτε εἰς ἦχον δεύτερον, ἀμέσως μετὰ τὸ «Φῶς ἱλαρόν», ἐν ἅπασι τοῖς καθ' ἡμέραν τελουμένοις ἑσπερινοῖς. Ν. Α. Χ.

πρόκειμαι· κεῖμαι ἔμπροσθέν τινος: «ὁ προκείμενος νεκρός», «πρόκειται ἀγών, — ζήτημα, — λόγος», || συνήθ. ἀπροσώπως: «περὶ τίνος πρόκειται νὰ συζητήσωμεν», «δὲν πρόκειται περὶ παρωνυχίδος»· || «πρόκειται νὰ φύγω, — νὰ ταξιδεύσω», «πρόκειται νὰ γίνῃ πόλεμος»· || *προκείμεναι* (αἱ)· ὡς οὐσ., αἱ δύο πρῶται προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ· || *προκείμενον* (τό)· ὡς οὐσ. ἐνν. *ζήτημα*· τὸ περὶ οὗ ἡ συζήτησις, ὁ λόγος: «εἰς τὸ προκείμενον», «ἐπὶ τοῦ προκειμένου τί ἔχετε νὰ παρατηρήσετε».

προκελευσματικός, —ή, —όν· προτρεπτικός, παρορμητικός· || *προκελευσματικός* (ὁ)· ὡς οὐσ., εἶδος μετρικοῦ ποδὸς ἀποτελουμένου ἐκ τεσσάρων βραχειῶν συλλαβῶν ◡΄◡◡◡, ἤτοι ἐκ λύσεως τῆς μακρᾶς θέσεως τοῦ δακτύλου ἢ τοῦ ἀναπαίστου.

—*[Ἀρχ. Μετρ.]* Ποὺς τετράσημος λελυμένος, συγκείμενος ἐκ τεσσάρων βραχειῶν συλλαβῶν (◡◡◡◡) καὶ παραγόμενος ἐκ τῆς λύσεως τῆς μακρᾶς τοῦ δακτύλου (—΄◡◡), ὅτε καλεῖται *προκελευσματικὸς ἀπὸ θέσεως*, ἢ ἐκ τῆς λύσεως τῆς μακρᾶς τοῦ ἀναπαίστου (◡◡—΄), ὅτε καλεῖται *προκελευσματικὸς ἀπ' ἄρσεως*. Τὴν λύσιν τῆς θέσεως τοῦ δακτύλου ἀποφεύγουσιν οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ἐν πᾶσι τοῖς δακτυλικοῖς μέτροις, διότι οὕτω γεννᾶται σχῆμα ἔχον εἶδος ταχύτερον καὶ θερμότερον ἢ τὸ τῶν δακτυλικῶν μέτρων, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ προκελευσματικοῦ ἀπὸ θέσεως ἐν τοῖς κεκινημένον ἦθος ἔχουσι δακτυλικοῖς ὑπορχήμασι καὶ ἐν ταῖς δακτυλικαῖς τῆς μεταγενεστέρας τραγῳδίας μονῳδίαις. Καὶ εἰς πλεῖστα δημώδη ἡμῶν ᾄσματα ἀπαντᾷ τὸ σχῆμα τοῦ τετρασήμου προκελευσματικοῦ ποδός, μεικτὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετ' ἄλλων ρυθμικῶν σχημάτων τετρασήμων ποδῶν, ἀποδιδόμενον διὰ τοῦ μέτρου τῶν $^4/_4$ ἢ τῶν $^2/_4$ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς, καθ' ἣν ᾄδεται τὸ ᾆσμα. Ν. Α. Χ.

πρόκενσον (τό), ἢ ***πρόκεσσον*** *[Βυζαντ.]*. Ἐλέγετο οὕτω, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ ἐν πομπῇ ἔξοδος τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν παλατίων του καὶ ἡ μετάβασις αὐτοῦ εἴς τινα ναὸν ἢ οἱονδήποτε ἄλλο μέρος. Προκειμένου νὰ ἐνεργηθῇ πρόκενσον ὁ βασιλεύς, εἰδοποιοῦντο ἐγκαίρως πᾶσαι αἱ αὐλικαί, πολιτικαί, ἐκκλησιαστικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, καθὼς καὶ οἱ δύο δημοκράται, δηλαδὴ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο μερίδων τοῦ δήμου, τῆς τῶν Πρασίνων καὶ τῆς τῶν Βενέτων, «ἵνα ἑκάστη τάξις καὶ ἕκαστον σέκρετον κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τύπον τὰ αὐτοῖς ἁρμόζοντα προευτρεπίσωσιν».

Πλὴν τῶν ἄλλων, ὁ ἔπαρχος τῆς πόλεως ἐμερίμνα περὶ τῆς καθαριότητος τῶν ὁδῶν, δι' ὧν θὰ διήρχετο ἡ βασιλικὴ πομπή, καὶ περὶ τῆς διακοσμήσεως αὐτῶν διὰ κλάδων δάφνης, κισσοῦ, δενδρολιβάνου καὶ διαφόρων εὐωδῶν ἀνθέων, αἱ δὲ διάφοροι συντεχνίαι τῶν βεστιοπρατῶν (δηλαδὴ τῶν ἐμπόρων ὑφασμάτων) καὶ τῶν ἀργυροπρατῶν (δηλαδὴ τῶν χρυσοχόων) διεκόσμουν διὰ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ποικίλων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν τὰ παρακείμενα κτήρια. Ν. ΚΛΣ

Πρόκες-Ὄστεν (Prokesch-Osten), ***Ἀντώνιος***. Αὐστριακὸς στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Γκρὰτς τῷ 1795 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1876. Ἐσπούδασεν ἐν Γκρὰτς καὶ κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς (1814—1815). Μετὰ ταῦτα διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Ὄλμυτς, μεθ' ὃ μετετέθη εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον καὶ τέλος μετετάγη εἰς τὰ ναυτικά. Τῷ 1827 ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ Ἑλλάδα καὶ διορισθεὶς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ αὐστριακοῦ στολίσκου, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης κατὰ τὰ ἔτη 1828—1829. Τῷ 1830 ἐπιστρέψας εἰς Βιέννην κατετάγη εἰς τοὺς εὐγενεῖς διὰ τὰς χρηστὰς ὑπηρεσίας. Τῷ 1831, προαχθεὶς εἰς ἀντισυνταγματάρχην, ἐστάλη ὡς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος μετὰ στρατοῦ εἰς Βολωνίαν καὶ τῷ 1832 ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς Ρώμην παρὰ τῷ πάπᾳ. Τῷ

Digitized by Google

1833, ἀναφυείσης διαφωνίας μεταξὺ τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ Β' καὶ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ Ἀλῆ, ἐμεσολάβησε διπλωματικῶς. Τοῦ βασιλέως Ὄθωνος κατελθόντος εἰς Ἑλλάδα, ὁ Πρόκες-Ὄστεν ἐστάλη πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας, παραμείνας ὡς τοιοῦτος, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ φίλου του Μέττερνιχ, ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1849. Κατόπιν προαχθείς, κατά τε τὸν στρατιωτικὸν βαθμὸν καὶ τίτλον εὐγενείας, ἐστάλη τῷ 1849 πρεσβευτὴς εἰς Βερολῖνον (1849—1852). Ἐνταῦθα ὑπέθαλψε τὰ σχέδια τοῦ Σβάρτζενμπεργ καὶ μετέσχε τῆς ἐν Δρέσδῃ συνόδου, τῷ δὲ 1853 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐν Φραγκφούρτῃ συνελεύσεως. Προαχθεὶς δὲ εἰς ἀρχιστράτηγον καὶ μυστικὸν σύμβουλον τῷ 1855, ἐπέμφθη ὡς αὐτοκρατορικὸς ἰντερνούτσιος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἶτα πρεσβευτὴς παρὰ τῷ σουλτάνῳ (1855 –1871). Τὰ ἔργα τοῦ Πρόκες-Ὄστεν ὡς διπλωμάτου ἐνδιαφέρουσι τὴν Ἑλλάδα, σπουδαιότερα δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἀναμνήσεις ἐξ Αἰγύπτου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας» (Βιέννη 1829—1831, τόμ. 3), «Ταξίδιον εἰς Ἁγίαν Γῆν» (αὐτόθι 1831), «Geschichte de Abfalbs der Griechen vom Türkischen Reich» (Βιέννη 1867—1868, τόμοι 6, ὧν οἱ δύο πρῶτοι περιέχουσι τὴν ἱστορίαν, διπλωματικὴν καὶ στρατιωτικήν, οἱ δὲ ἄλλοι 4 τὰ ἔγγραφα. Ἐκ τῶν 6 μετεφράσθησαν οἱ δύο πρῶτοι τόμοι ὑπὸ τοῦ Γ. Ἐμ. Ἀντωνιάδου, Ἀθῆναι 1868—1869), «Μεχμὲτ Ἀλῆς» (Βιέννη 1877) «Αἱ σχέσεις μου μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Ραϊχσταδ» (1828—1830), «Ἀπομνημονεύματα καὶ ἀναμνήσεις» (1836—1837, 3 τόμ.). Τ. Ε. Ε.

προκεφαλίδαι (οἱ) (Procephalidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοστόμων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ κανθάρων ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *προκέφαλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

προκέφαλος (ὁ) (Procephalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *προκεφαλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους ἐκ διαφόρων φυτικῶν οὐσιῶν τρεφομένους καὶ εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας ἀπαντῶντας. Δ. Ν. Π.

προκήρυξις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ κήρυκος γνωστοποίησις· || καθόλου, γνωστοποίησις, δημοσίευσις πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ: «προκήρυξις διαγωνισμοῦ, — δημοπρασίας»· || ἔντυπον φύλλον χάρτου διανεμόμενον δωρεὰν ἢ κρυφίως διαδιδόμενον καὶ περιέχον διαφόρου εἴδους πληροφορίας (πολιτικὰ συνθήματα, διαμαρτυρίαν, πρόσκλησιν εἰς συγκέντρωσιν κλπ.) πολιτικῆς ἢ ἄλλης ὀργανώσεως, ἀπευθυνομένας πρὸς τὰ μέλη της ἢ τὸ πολὺ κοινόν.

—[Νομ.] Προκήρυξις εἶναι ἡ πρᾶξις, δι' ἧς, κατὰ τὴν ἀναγκαστικὴν διαδικασίαν, ἡ ἡμέρα καὶ ὁ τόπος τοῦ πλειστηριασμοῦ τῶν κατασχεθέντων κινητῶν ἢ ἀκινήτων καὶ ὁ ὑπάλληλος ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θὰ ἐνεργηθῇ οὗτος, τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἐπισπεύδοντος προκοινοποιοῦνται, ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐπισπεύδοντος ἢ τοῦ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπαλλήλου, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

Ἡ προκοινοποίησις γίνεται: 1) Διὰ κηρύξεως κήρυκος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν δήμων κατὰ τὴν προηγουμένην τοῦ πλειστηριασμοῦ Κυριακήν. 2) Διὰ κοινοποιήσεως εἰς τὸν ὀφειλέτην ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, προγράμματος συντεταγμένου ὑπὸ τοῦ κλητῆρος καὶ περιέχοντος περιγραφὴν τῶν κατεσχεθέντων καὶ πωλουμένων πραγμάτων ἢ κτημάτων καὶ τοὺς ὅρους τῆς πωλήσεως. 3) Διὰ κοινοποιήσεως τοῦ αὐτοῦ προγράμματος πρὸς τὸν εἰρηνοδίκην τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως. 4) Διὰ δημοσιεύσεως συνοπτικῆς περιλήψεως τοῦ προγράμματος δι' ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ἐν τῷ δήμῳ ἢ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ νομοῦ ἤ, ἐλλείψει τούτων, ἐν Ἀθήναις.

προκηρύττω· γνωστοποιῶ διὰ κήρυκος, κηρύττω, δημοσιεύω πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ: «προεκηρύχθη διαγωνισμός».

προκία (ἡ) (Prockia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φλακουρτιοειδῶν*, καταγόμενον ἐκ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ περιλαμβάνον 10 εἴδη. Εἶναι δένδρα ἢ δενδρύλλια δασικά, εὐδοκιμοῦντα καὶ εἰς θερμοκήπια, ὡς ἡ Prockia crucis, μὲ ἄνθη κίτρινα λίαν εὔοσμα, διατεθειμένα εἰς κόρυμβον. Γ. Ν. Β.

προκινδυνεύω· κινδυνεύω ὑπέρ τινος, προμαχῶ: «προκινδυνεύω ὑπὲρ πατρίδος, — ὑπὲρ ἐλευθερίας».

Προκίδας, ἢ ***Προχύτας, Ἰωάννης***. Ἰταλὸς εὐπατρίδης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1225. Σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Σαλέρνῳ τῆς Καμπανίας, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας Μαμφρέδου (1258—1266), παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τὰ ὕπατα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, πρὸς δὲ τίτλους καὶ ἐκτεταμένα κτήματα. Μετὰ τὴν ἧτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μαμφρέδου εἰς τὴν ἐν Βενεβέντῳ μάχην (1266) καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ (D'Anjou), ὁ Προκίδας παρέμεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τούτου, βραδύτερον ὅμως, δυσαρεστηθεὶς κατ' αὐτοῦ διὰ λόγους οἰκογενειακῆς τιμῆς, ἀνεμείχθη εἴς τινα ἐπαναστατικὴν συνωμοσίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας κατεδικάσθη τῷ 1270 εἰς ἐξορίαν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας του. Ἔκτοτε περιεπλανήθη ἐπὶ μακρὸν ἐντελῶς ἄπορος, ἐν τέλει δὲ κατέφυγεν εἰς Ἀραγωνίαν τῆς Ἱσπανίας καὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ ἄλλων προσφύγων συμπατριωτῶν του προσεπάθησαν νὰ πείσωσι τὸν βασιλέα Πέτρον Γ' (1276—1285) νὰ ἐκστρατεύσῃ ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Νεαπόλεως, ἀνήκοντα νομίμως εἰς αὐτὸν λόγῳ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Κωνσταντίας, θυγατρὸς τοῦ φονευθέντος βασιλέως Μαμφρέδου. Οἱ ἐνδοιασμοὶ τοῦ Πέτρου Γ' ἠνάγκασαν τὸν Προκίδαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀραγωνίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἐβασίλευε τότε ἐκεῖ ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος, ὃν σοβαρῶς ἀνησύχουν αἱ εἰδήσεις ὅτι ὁ Κάρολος Α' D'Anjou ἐμελέτα νέαν σταυροφορίαν πρὸς παλινόρθωσιν τῆς πρό τινων ἐτῶν (1261) καταλυθείσης λατινικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, δι' ὃ καὶ προθύμως ἐδέχθη τὸν Προκίδαν, ἵνα τὸν χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἀπειλοῦντος τὴν Κωνσταντινούπολιν κινδύνου.

Ὁ Προκίδας παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ Η' τὴν κορυφωθεῖσαν ἐναντίον τῶν Γάλλων κατακτητῶν ἀγανάκτησιν τῶν Σικελῶν, ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι πάντες οἱ ἐν Ἀραγωνίᾳ πρόσφυγες συμπατριῶταί του ἦσαν πρόθυμοι νὰ συνεργασθῶσι μετ' αὐτοῦ πρὸς ὑποκίνησιν ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Γάλλων καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος Γ' θὰ ἔσπευδε προθύμως εἰς βοήθειάν των, ἐὰν ἐνισχύετο χρηματικῶς ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου.

Λαβὼν ἐν τέλει ὁ Προκίδας παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Η' ἱκανὰ χρήματα (ἅτινα ἀναβιβάζουσιν εἰς 30 χιλιάδας οὐγγίας χρυσᾶς, ἤτοι 1.800.000 χρυσᾶς δραχμὰς σημερινάς), μετέβη εἰς Ἀραγωνίαν καὶ κατέστησε κοινωνοὺς τῶν ἐνεργειῶν του τόν τε βασιλέα Πέτρον Γ' καὶ τοὺς ἐκεῖ συμπατριώτας του, μεθ' ὃ μετέβη κρύφα καὶ εἰς Σικελίαν καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐκεῖ φίλων του ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς καὶ παρεσκεύασε τὰ πνεύματα διὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἥτις ἐξερράγη μετ' ὀλίγον (τὴν 31 Μαρτίου 1282) ἐν Πανόρμῳ (Palermo) καὶ κατέληξεν εἰς τὴν σφαγὴν πάντων τῶν ἐν Σικελίᾳ Γάλλων, τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Πέτρου Γ' (βλ. λ. *Σικελικοὶ ἑσπερινοί*) Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐνεργειῶν του ὁ Προκίδας ἐγκατεστάθη ἐν Σικελίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 1300. Ν. ΚΛΣ

προκίφιλος (ὁ) (Prociphilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐριοσωματιδῶν*. Πλεῖστα εἴδη τοῦ γένους σχηματίζουν φωλεὰς ἐπὶ τῶν βλαστῶν διαφόρων δασικῶν φυτῶν, συστρέφοντα τὰ φύλλα διὰ τῶν νυγμάτων των. Ε. Τ. Ε.

πρόκκα (ἡ)· δημοτ., ἧλος ξύλινος ἢ μετάλλινος: «πρόκκες τῶν παπουτσῶν» (ἰταλ. brocca).

Πρόκλα. Σύζυγος τοῦ Ποντίου Πιλάτου. Ἐκ τῶν εὐαγγελιστῶν ὁ Ματθαῖος (κζ' 19) ἀναφέρει μὲν τὴν σύζυγον τοῦ Πιλάτου, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὅπερ μανθάνομεν ἐκ παλαιοτάτης παραδόσεως (Claudia Procula). Ἐκ τοῦ εἰρημένου χωρίου τοῦ Ματθαίου πληροφορούμεθα περὶ τῆς παρεμβάσεως αὐτῆς εἰς τὴν δίκην τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τῷ συζύγῳ της («μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ»). ἥτις παρέμβασις ἐμφαίνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν εὐλαβῆ συμπάθειαν αὐτῆς πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν φόβον μήπως ὁ σύζυγός της ἀδικήσῃ αὐτὸν καὶ ὑποστῇ θείαν τιμωρίαν ἐπὶ τούτῳ. Ἐν τῷ ἀποκρύφῳ εὐαγγελίῳ τοῦ Νικοδήμου ἐμφανίζεται ὁ Πιλᾶτος λέγων περὶ αὐτῆς ὅτι «θεοσεβής ἐστι καὶ μᾶλλον ἰουδαΐζει» (κεφ. β', *Tischendorf* Evangel. Apocrypha 1851, σελ. 332), ὅπερ σημαίνει ὅτι θὰ ἦτο Ἰουδαία προσήλυτος. Ἡ μαρτυρία αὕτη δὲν εἶναι τὸ παράπαν ἀπίθανος, διότι ἔκ τε τοῦ Ἰωσήπου (Ἀρχαιολ. ΙΗ' γ' 5, Ἰουδ. πολ. κ' 2) καὶ ἐκ τοῦ Ἰουβεναλίου (Sat. VI 543) πληροφορούμεθα ὅτι πολλαὶ γυναῖκες τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας εἶχον προσελκυσθῇ εἰς τὸν ἰουδαϊσμόν. Ὑπό τινων κριτικῶν ἠμφεσβητήθη ἡ παρέμβασις τῆς συζύγου τοῦ Πιλάτου εἰς τὴν δίκην τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ ὁ ρωμαϊκὸς νόμος ἀπηγόρευε νὰ συνοδεύωνται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἱ ἀνθύπατοι καὶ ἄλλοι ἀνώτατοι ὑπάλληλοι ὑπὸ τῶν γυναικῶν των. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγαι μαρτυρίαι (*Τακίτ.* Χρον. III 33—34, *Σουητ.* Αὔγουστ. 24, *Ἰωσήπ.* Ἀρχ. Κ' ι' 1 κλπ.), ἐξ ὧν πιστοποιεῖται ὅτι ὁ νόμος ἐκεῖνος δὲν ἐτηρεῖτο αὐστηρῶς. Κατὰ χριστιανικὴν παράδοσιν, ἐξικνουμένην τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ Ὠριγένους (Ὁμιλία εἰς Ματθ. 35), ἡ γυνὴ αὕτη ἐγένετο Χριστιανή. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη αὐτῆς, θεωρουμένης ὡς ἁγίας, ἑορτάζεται τῇ 27 Ὀκτωβρίου. Π. Ι. Μ.

προκλαδισκίτης (Procladiscites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κλαδισκιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἄνευ ὀμφαλοῦ, πλευρικῶς πεπλατυσμένον, μετὰ σπειροειδῶν ραβδώσεων. Τὸ ἐξωτερικὸν ἢ κοιλιακὸν τμῆμα ἦτο εὐρύ. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης τριασίου διαπλάσεως, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου, τὰς Ἄλπεις καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν: α') εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμῖδος τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως λείψανα τῶν εἰδῶν προκλαδισκίτης Brancoi, Griesbachi, macilentus, προκλαδισκίτης (ἢ φυλλοκλαδισκίτης) connectens καὶ προκλαδισκίτης (ἢ ψιλοκλαδισκίτης) molaris· β') ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ λόφου Θεόκαφτα, ἔναντι τοῦ Ἀσκληπιείου (Ἐπιδαύρου), λείψανα τῶν εἰδῶν προκλαδισκίτης Brancoi καὶ Griesbachi. Γ. Κ. Γ.

προκλάσται (οἱ)· βλ. λ. *κούρσωρες*.

Πρόκλεια *[Μυθολ.]*. Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν ἐν Τροίᾳ Κολωνῶν Κύκνου, θυγάτηρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πριάμου Κλυτίου καὶ ἀδελφὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ Αἴαντος φονευθέντος Καλήτορος. Ἐκ ταύτης ὁ Κύκνος εἶχεν ἀποκτήσει θυγατέρα Ἡμιθέαν καὶ υἱὸν Τέννην (*Παυσ.* X, 14, 2). Π. Α. Ρ.

Προκλεῖδαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο τὰ μέλη τοῦ ἑτέρου τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλικῶν οἴκων ἀπὸ τοῦ μυθικοῦ γενάρχου των Προκλέους, διδύμου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείδου Ἀριστοδήμου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε κληρωθῇ ἡ Λακωνικὴ ἐκ τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν τῆς Πελοποννήσου. Συνηθέστερον ὅμως ἐκαλοῦντο τὰ μέλη τοῦ βασιλικοῦ τούτου οἴκου οὐχὶ Προκλεῖδαι, ἀλλ' *Εὐρυπωντίδαι*, ἀπὸ τοῦ πλασθέντος υἱοῦ ἢ μᾶλλον ἐγγόνου τοῦ Προκλέους (υἱοῦ τοῦ υἱοῦ του Σόου), ὅστις εἶχε φθάσει εἰς μέγαν βαθμὸν δόξης (*Παυσ.* III, 7, 1). ΚΑΥ

προκληροδότημα (τὸ) *[Κληρον. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐξαίρετον*.

προκληροδοτῶ (*—έω*)· κληροδοτῶ ἐκ τῶν προτέρων.

Προκλῆς. —1) Ὁ νεώτερος, ἐκ τῶν διδύμων υἱῶν τοῦ Ἡρακλείδου Ἀριστοδήμου καὶ τῆς Ἀργείας, ἀδελφῆς τοῦ Καδμείωνος Θήρα. Ἀπὸ τοῦ Προκλέους τούτου ὠνομάζοντο Προκλεῖδαι οἱ ἀπόγονοί του ἐπὶ δύο γενεάς, μετονομασθέντες ἀπὸ τῆς τρίτης Εὐρυπωντίδαι. —2) Τύραννος τῆς Ἐπιδαύρου, πατὴρ τῆς Λυσίδος, συζύγου τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Περιάνδρου, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΣΤ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν γαμβρόν του Περίανδρον, διότι εἶχεν ἀνακοινώσει εἰς τοὺς δύο υἱούς του ὅτι ὁ πατήρ των ὑπῆρξε φονεὺς τῆς μητρός των καὶ εἶχε προκαλέσει τὸ μῖσος τοῦ νεωτέρου Λυκόφρονος κατ' αὐτοῦ, ἐπολιορκήθη ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπ' αὐτοῦ καὶ αἰχμάλωτος γενόμενος ἐστερήθη τῆς χώρας του, προσαρτηθείσης εἰς τὸ κράτος τοῦ Περιάνδρου (*Ἡροδ.* III. 52). —3) Υἱὸς τοῦ Πιτυρέως καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἐξ Ἐπιδαύρου Ἰώνων, οἵτινες ἐνίσχυσαν τὴν ἐν Σάμῳ ὑπὸ τὸν Τεμβρίωνα ἱδρυθεῖσαν ἰωνικὴν ἀποικίαν (*Στρ.* C. 633). Τούτου ὅμως τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον Λεώγορον ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς νήσου βραδύτερον ὁ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἱδρυθείσης ἰωνικῆς ἀποικίας Ἄνδροκλος, υἱὸς τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Κόδρου καὶ κτίστης τῆς Ἐφέσου, κατηγορῶν ὅτι συνεμάχει μετὰ τῶν Καρῶν κατὰ τῶν Ἰώνων. —4) Ἀπόγονος τοῦ ἐξορίστου βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου, συνάρχων μετὰ τοῦ ἐπίσης ἀπογόνου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Εὐρυσθένους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ πόλεων Τευθρανίας καὶ Ἁλισάρνης, αἵτινες εἶχον δοθῇ εἰς τὸν Δημάρατον δῶρον ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, διότι εἶχε μετάσχει τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας του. Ὁ Εὐρυσθένης καὶ ὁ Προκλῆς εἶχον μετάσχει τῆς κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείας Κύρου τοῦ νεωτέρου καὶ ἐπανελθόντες εἰς τὰς χώρας των ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης προσεχώρησαν εἰς τὸν Λακεδαιμόνιον στρατηγὸν Θίβρωνα κατὰ τὸ 399 π. Χ. (*Ξεν.* Ἑλλ. III. 1. 6) ΚΑΥ.

—Προκλῆς. Πολιτικὸς καὶ ῥήτωρ Φλειάσιος, ὅστις, ὅτε τῷ 369 π. Χ. κατέφθασαν εἰς Ἀθήνας οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τελειωτικὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης, ἠγόρευσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου κατὰ τοῦ ἑτεροβαροῦς τῶν ὑπ' αὐτῶν προτεινομένων ὅρων καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐπ' ἴσοις σύναψιν συνθήκης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξησφαλίζετο εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους ἡγεμονία κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Περίληψιν τοῦ λόγου αὐτοῦ διέσωσεν ὁ Ξενοφῶν (Ἑλλην. VII. I, 2—11). Λ. Θ. Σ.

— Προκλῆς. Ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Θεοδώρου, ἀποσταλεὶς μετὰ τοῦ Δημοσθένους τοῦ Ἀλκισθένους, τῷ 426 π. Χ., εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀκαρνανίας μετὰ 30 πλοίων.

Digitized by Google

Ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἀγωνιζόμενος πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς (*Θουκ.* Γ, 91, 98). Α. Θ. Σ.

—**Προκλῆς.** Ἀθηναῖος πολιτικός, λαβὼν μέρος εἰς τὰς μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων σπονδάς, καὶ εἷς τῶν ὑπογραψάντων τὴν λεγομένην Νικίειον εἰρήνην, τῷ 421 π. Χ. (*Θουκυδ.* V, 19, 24). Α. Θ. Σ.

— **Προκλῆς.** Διάσημος Ἕλλην χαράκτης μεταλλίων, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων τῆς νήσου Νάξου καὶ τῆς Κατάνης ἐν Σικελίᾳ, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Α. Θ. Σ.

— **Προκλῆς.** Ἄνδριος Ὀλυμπιονίκης, υἱὸς τοῦ Λυκιστίδα, νικήσας εἰς ἀγῶνας πάλης παίδων. Ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ, ἔργον τοῦ καλλιτέχνου Σώμιδος, ἐσῴζετο ἐν Ὀλυμπίᾳ περὶ τὸ 170 μ. Χ. (*Παυσ.* VI, 14, 13). Α. Θ. Σ.

πρόκλησις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ προκαλῇ τις, ἐρεθισμός, παρακίνησις: «πρόκλησις εἰς ἀγῶνας, — εἰς φιλονικίας».

—[*Ἀρχ. Δικ.*] Ἐκαλεῖτο ἐν ταῖς ἀρχαίας Ἀθήναις *πρόκλησις* ἡ δικαστικὴ ἐνέργεια, καθ' ἣν ὁ ἕτερος τῶν διαδίκων ἔκαμνεν ἔγγραφον ἢ προφορικὴν πρότασιν πρὸς τὸν ἀντίδικόν του, δι' ἧς ἦτο δυνατόν: 1) νὰ ἐπέλθῃ συμβιβασμὸς κατὰ διαιτησίαν, αἱρομένης πάσης ἀμφιβολίας· 2) νὰ ἐπαχθῇ ὅρκος εἰς τὸν ἀντίδικον πρὸς διάλυσιν τοῦ ἀμφισβητουμένου ζητήματος· 3) νὰ προεκαλεῖτο ὁ ἀντίδικος, ὅπως παραδώσῃ ἢ ἄκων ἢ ἑκὼν τοὺς δούλους του εἰς βάσανον, ἵνα ἀναγκασθῶσιν οὗτοι νὰ μαρτυρήσωσι κατ' αὐτοῦ, ἢ ἐνίοτε καὶ ἄλλους ἐλευθέρους πολίτας· 4) ν' ἀναγκασθῇ ὁ ἀντίδικος, ὅπως ἐμφανίσῃ πᾶν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἀπόδειξιν. Παρὰ Ρωμαίοις ἡ ἀττικὴ πρόκλησις ἦτο κυρίως ἡ provocatio. Αὕτη ἦτο δικαίωμα τοῦ πολίτου ἐντὸς τοῦ πωμηρίου τῆς Ρώμης, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ στρατιώτου καὶ παντὸς ὑπολόγου διὰ στρατιωτικὸν ἀδίκημα. Δικαίωμα προκλήσεως δὲν εἶχον οἱ παράσπονδοι καὶ οἱ πρὸς ἐξιλασμὸν τοῦ θείου ἐκδιδόμενοι ὑπὸ τῶν ὑπάτων εἰς ἔθνος ἀδικηθέν. Τὴν πρόκλησιν ἠδύνατο νὰ καταργήσῃ, καὶ δὴ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον, μόνη ἡ σύγκλητος ἐν περιπτώσει μεγάλων κινδύνων τοῦ κράτους. Ἡ πρόκλησις ἠσκεῖτο ὑπὸ παντὸς πολίτου ὑπὲρ παντὸς καταδεδικασμένου ὑφ' οἱουδήποτε ἄρχοντος. Προκλήσεως γενομένης, εἰσῆγον τὰς δίκας οἱ κατώτεροι ἄρχοντες. Ἡ λοχῖτις ἐκκλησία ἐδίκαζε τὰς δίκας, ἡ ἀπὸ τῶν ὁποίων ποινὴ ὑπερέβαινε τὰ διὰ τῶν περὶ προκλήσεως νόμων τεθειμένα ὅρια ποινικῆς ἐξουσίας τῶν ἀρχόντων, οὕτω δ' ἔπειτα, ὅτε ἱδρύθησαν καὶ ἄλλαι ἐκκλησίαι τοῦ λαοῦ, καθωρίσθη ὅπως αὕτη μὲν κρίνῃ τὰς κεφαλικάς, αἱ δ' ἄλλαι τὰς ὑποδεεστέρας ποινῆς δίκας, παραμένοντος πάντοτε ἀπαραβιάστου τοῦ περὶ προκλήσεως δικαιώματος παντὸς πολίτου. Ν. Σ. Λ.

—[*Ὁπλομ.*] *Πρόκλησις* καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ξιφιστοῦ, εὑρισκομένου εἰς θέσιν ἀμύνης, ὕψωσις τοῦ ἐμπροσθίου ποδός, ἑκατοστά τινα ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, καὶ πλῆξις δι' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους ἅπαξ, χωρὶς τὸ σῶμα, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ἄλλου ποδός, νὰ κλονισθῇ ἢ νὰ κλίνῃ πρὸς τὰ ὀπίσω. Διὰ τῆς προκλήσεως ἀποδεικνύεται ἡ σταθερότης καὶ τὸ ἀδίαστον τῆς θέσεως τοῦ ξιφιστοῦ. Ἐνίοτε ὁ ξιφιστὴς ἐκτελεῖ τὴν πρόκλησιν αἰφνιδίως, ἵνα προκαλέσῃ κίνησίν τινα τοῦ ἀντιπάλου, ἐξ ἧς νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ ξιφίσῃ ἐναντίον τούτου. Ἐν τούτοις, ἐκτελῶν ταύτην δέον νὰ εἶναι λίαν προσεκτικός, διότι ἀντιστρόφως ὁ ἀντίπαλος, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐκτελεῖται αὕτη, δύναται νὰ ξιφίσῃ εὐθέως καὶ νὰ πλήξῃ τὸν ἐκτελοῦντα. Τ. Ι. Κ.

— **πρόκλησις πρὸς ἀγωγήν.** Καλεῖται τὸ δικόγραφον, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ συνήθως ὡρισμένη διαδικασία καὶ δι' οὗ ἀναγκάζεται ὁ καθ' οὗ ἀπευθύνεται νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ. Χωρεῖ δὲ κατὰ δύο περιπτώσεις: 1) Ὅταν, καίτοι ὁ προκαλῶν διατελεῖ ἐν τῇ διακατοχῇ δικαιώματος, κατά τινας μὲν μόνον ἐμπραγμάτου, κατ' ἄλλους δὲ καὶ προσωπικοῦ, ἄλλος, ὅστις ἐγειρομένης τῆς προκλήσεως εἶναι ὁ καθ' οὗ ἀπευθύνεται, καυχᾶται ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ δικαιοῦχος, εἴτε ἐκφραζόμενος δημοσίᾳ εἴτε διὰ πράξεων δηλῶν τοῦτο. 2) Ὅταν ἔνστασίς τις τοῦ οὐσιαστικοῦ δικαίου κινδυνεύῃ ὡς ἐκ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου νὰ καταστῇ ἄχρηστος εἰς τὸν δικαιούμενον νὰ προτείνῃ ταύτην. Ὁ προκαλούμενος ὀφείλει ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν ἢ νὰ κοινοποιήσῃ ἀπολογητήριον, ὅπερ ἐν τῇ δικαστικῇ πρακτικῇ καλεῖται ἔνστασις καὶ δι' οὗ ἀντιτάσσει ὅ,τι ἔχει νὰ ἐπικαλεσθῇ κατὰ τῆς προκλήσεως. Γενομένης δὲ συζητήσεως ἀπορρίπτεται ἢ ἡ πρόκλησις ἢ ἡ ἔνστασις· ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ταύτῃ περιπτώσει χορηγεῖ τὸ δικαστήριον νέαν προθεσμίαν πρὸς ἔγερσιν τῆς οἰκείας ἀγωγῆς· καὶ ἐὰν ἡ ἀγωγὴ δὲν ἐγερθῇ, εἰσάγεται αὖθις ἡ ὑπόθεσις πρὸς συζήτησιν καὶ κηρύσσεται ἀπεσβεσμένον τὸ δικαίωμα, δι' ὃ ἐγένετο ἡ πρόκλησις. Ὅταν ἡ ἀγωγὴ δὲν ἠγέρθη ἐντὸς τῆς πρώτης προθεσμίας, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπέρχεται ἄνευ διαδικασίας, αὐτοδικαίως. Κ. ΔΑΡΔΟΥΓΙΑΣ

προκλητικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἐμφαίνων πρόκλησιν: «προκλητικὴ πρᾶξις, — συμπεριφορά» || ὁ προκαλῶν: «εἶναι πάντοτε προκλητικός». — Ἐπίρρ. *προκλητικῶς.*

προκλητικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις προκλητικός, τὸ γνώρισμα τοῦ προκλητικοῦ: «ἡ προκλητικότης του δὲν ἔχει ὅρια».

Προκλιὰν (Prokljan) [*Γεωγρ.*]. Δαλματικὴ λιμνοθάλασσα (πλάτ. 45° 49΄ Β., μῆκ. 15° 53΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Promontore to Grossa), δεχομένη τὸν ροῦν τῆς Κάρκα καὶ ὑπερεχχειλίζουσα εἰς τὸν κόλπον τοῦ *Σεμπενῖκο.* Σ. Ε. Λ.

προκλινής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ κλίνων, ὁ διευθυνόμενος πρὸς τὰ ἐμπρός.

προκλίνιον (τὸ) [*Ναυτ.*]. Ἡ ὕφαλος προέκτασις τῆς ἐσχάρας, χρησιμεύουσα ὅπως τὸ σκάφος κατὰ τὴν καθολκήν του μὴ πέσῃ διὰ τοῦ βάρους ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἠπίως κατὰ τὸ δυνατόν. Σ. Ε. Λ.

προκλίνω· κλίνω πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἀκουμβῶ.

Πρόκλος ὁ *Λύκιος* ἢ *Διάδοχος.* Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος τοῦ Ε΄ αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 410 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 485. Υἱὸς πλουσίας οἰκογενείας, ἀνετράφη ἐν Ξάνθῳ τῆς Λυκίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγετο ἡ οἰκογένειά του, νέος δὲ μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἀρχίσας ἀπὸ ρητορικὰς καὶ γραμματικὰς σπουδὰς ὑπὸ τὸν σοφιστὴν Λεωνᾶν καὶ τὸν Ὡρίωνα, μετεπήδησε ταχέως πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικὰ ὑπὸ τὸν ἀριστοτελικὸν Ὀλυμπιόδωρον καὶ τὸν μαθηματικὸν Ἥρωνα. Πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, γενόμενος μαθητὴς τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Συνεσίου, τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὴν ἡγεσίαν τῆς σχολῆς. Βαθύτατα θρησκευτικός, ἐμυήθη εἰς τῶν Αἰγυπτίων τὴν θρησκείαν, εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, εἰς τὴν θεουργίαν, ἠθέλησε δὲ νὰ συγκεράσῃ εἰς τὴν πίστιν του πάσας τὰς γνωστὰς πολυθεϊκὰς θρησκείας τῆς ἐποχῆς του, θεωρῶν «ὅτι τὸν φιλόσοφον προσήκει οὐ μιᾶς τινος πόλεως οὐδὲ τῶν παρ' ἐνίοις πατρίων εἶναι θεραπευτήν, κοινῇ δὲ τοῦ ὅλου κόσμου ἱεροφάντην» Διεβίωσεν εἰς τὰς Ἀθήνας μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐξαιρέτως τιμώμενος καὶ ἀκουόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του τὸν διεδέχθη ὁ μαθητὴς καὶ βιογράφος του Μαρῖνος.

(Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας προσέφερε τὴν σχηματικὴν διανόησίν του καὶ τὸν ὀρθολογικὸν μυστικισμόν του. Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ θρησκεία ἐκφράζουν τὰς αὐτὰς ἀληθείας, ἡ πρώτη δι' ἰδεῶν, ἡ ἑτέρα διὰ συμβόλων· ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἐπρωτοτύπησε κατ' ἐξοχήν, εἶναι εἰς τὴν τριαδικὴν θεωρίαν τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν, παραλαβὼν ἐν μέρει ἀπὸ τὸν Ἰάμβλιχον, ὤθησε μέχρι τῶν ἄκρων μορφῶν της: Ἡ πρώτη οὐσία, τὸ θεῖον ἓν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, τὸ «ἀναιτίως αἴτιον» αὐτοέν, οὔτε δοξαστόν, οὔτε διανοητόν, οὔτε νοητὸν εἶναι· «πάσης σιγῆς ἀρρητότερον» καὶ «πάσης ὑπάρξεως ἀγνωστότερον», δὲν ἐδημιούργησεν ἀμέσως τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ τῶν ἑνάδων, αἱ ὁποῖαι μετέχουν αὐτοῦ μὲν ὡς αἰτιατά, τοῦ δὲ κόσμου ὡς αἴτια. Ἡ μέθεξις αὕτη ἐκδηλοῦται σταθερῶς μεταξὺ αἰτίων καὶ αἰτιατῶν ὡς μονή, ὡς πρόοδος καὶ ὡς ἐπιστροφή. Ὑπὸ τὰς ἑνάδας ὑπάρχει, κατὰ τὸ σύστημα πάντοτε τῆς τριαδικῆς ἀναπτύξεως, τὸ νοητὸν (νοητόν, νοητὸν καὶ νοερόν συνάμα, νοερόν)· τὸ νοητὸν πάλιν ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς τριάδας, ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἶναι τὸ πέρας, τὸ ἄπειρον καὶ τὸ μεικτόν, ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὸ ὄν, κ.ο.κ. ἀπὸ τῶν ἀφῃρημένων πρὸς τὰ συγκεκριμένα, ἀπὸ τῶν γενῶν πρὸς τὰ εἴδη. Τὰς ὑποδιαιρέσεις αὐτάς, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς του, κατονομάζει ὁ Πρόκλος ἀνὰ μίαν ἑκάστην μὲ τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πανθέου (σχετικὸν πίνακα, ἀλλ' ὄχι πλήρη, βλέπε παρὰ Vacherot), εἶναι δὲ παράδοξον ὅτι, ἐνῷ ἐδίδασκε τὴν συμβολικὴν μόνον ὕπαρξιν τῶν θεῶν τούτων, κατέληγε, χάρις εἰς τὸν μυστικισμόν του, νὰ πιστεύῃ εἰς ἐμφανίσεις καὶ ὑλοποιήσεις των.

Καὶ γενικώτερον, ἄλλωστε, ἡ σταθερὰ πλαισίωσις τοῦ συστήματός του, ἡ ὁποία τὸ ἐνέκρωνεν ἐν πολλοῖς, δὲν τὸν ἠμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ νὰ πιστεύῃ εἰς τὸ δυνατὸν τῆς βαθμιαίας ἀνυψώσεως τῶν ψυχῶν διὰ τῆς ἐπιτροφῆς, μέχρις ἑνώσεως των μετὰ τοῦ θείου.)

Ὁ Πρόκλος ὑπῆρξε πολυγράφος· συνέταξε πλῆθος ἐκτεταμένων ὑπομνημάτων εἰς πλατωνικοὺς διαλόγους («Παρμενίδην», «Τίμαιον», «Κρατύλον» κἄ.), σχόλια εἰς τὰ Λογικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους μὴ διασωθέντα, διατριβὰς φιλοσοφικάς, στοιχείωσιν φυσικήν, στοιχείωσιν φιλοσοφικήν, ἡ ὁποία τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει, ὅτι εἶναι συντεταγμένη κατὰ τὸν τύπον τῆς εὐκλειδείου γεωμετρίας, προϊοῦσα διὰ σειρᾶς θεωρημάτων. Ἐπίσης ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον, τὸν Εὐκλείδην, τὸν Πτολεμαῖον, τὰ χαλδαϊκὰ «Λόγια» κ. ἄ. Γενικῶς εἰπεῖν τὸ ἔργον του ὑπῆρξε μᾶλλον ἔργον συστηματοποιήσεως παρὰ ἔργον δημιουργίας. Αὐτὸς ἐκωδικοποίησε τελειωτικῶς τὰ ἀπ' αὐτοῦ νεκρὰ πλέον καὶ ἄψυχα καταστάντα, τέως ποιητικὰ καὶ ἀκαθόριστα διδάγματα τοῦ Πλωτίνου. Διὰ τοῦτο ὅμως, ἀκριβῶς, ἡ σημασία του εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἀξιόλογος, διότι οἱ μεταγενέστεροι πρὸς τοῦτον ὡς τὸν πλέον σχηματικὸν ἐξηγητὴν τοῦ νεοπλατωνισμοῦ προσέτρεξαν, ὅταν ἠθέλησαν μὲ τὸν Γεμιστὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ ἀναστηλώσουν τοὺς ἠρειπωμένους ἐθνικοὺς ναούς.

Συμφώνως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς σχολῆς του, συνέταξε καὶ ἔργον ἀντιχριστιανικῆς ἐριστικῆς, τὰ κατὰ Σουίδαν «Ἐπιχειρήματα κατὰ Χριστιανῶν», τὰ ὁποῖα δέον νὰ ταυτισθοῦν μὲ τὸ «Περὶ ἀϊδιότητος κόσμου». Εἰς σειρὰν αὐτοτελῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιχειρημάτων, ὁ φιλόσοφος ὑπεστήριξεν ἐν αὐτῷ ὅτε μὲν τὸ ἀγέννητον τοῦ κόσμου, ὅτε τὸ ἄφθαρτον αὐτοῦ, ὅτε δὲ ἀμφότερα. Ὁ τόνος ὅμως τῆς πολεμικῆς, ὁ ὁποῖος ἀπαντᾷ εἰς παλαιότερα νεοπλατωνικὰ ἔργα, ἐλλείπει τελείως ἀπ' αὐτό.

Τέλος, ἀσχοληθεὶς καὶ περὶ τὴν ποίησιν, ἔγραψε πλείστους ὕμνους εἰς τοὺς θεούς, ἐκ τῶν ὁποίων σῴζονται τινες εἰς τὸν Ἥλιον, τὴν Ἀφροδίτην, τὴν Ἀθηνᾶν, τὰς Μούσας κ. ἄ. Ἡ ποίησίς του ἔχει πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ στερεῖται ποιητικῆς πνοῆς· εἶναι ποίησις φιλοσόφου, ἀλλ' οὐχὶ ποίησις ποιητοῦ. Ἐπίσης διεσώθη καὶ τὸ ἐπίγραμμά του, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ποιηθέν, δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς θρησκευτικότητός του:

Πρόκλος ἐγὼ γενόμην Λύκιος γένος, ὃν Συριανὸς
ἐνθάδ' ἀμοιβὸς ἑῆς θρέψε διδασκαλίας.
Ξυνὸς δ' ἀμφοτέρων ὅδε σώματα δέξατο τύμβος,
αἴθε δὲ καὶ ψυχὰς χῶρος ἕεις λελάχοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Μαρίνου*, Πρόκλος ἢ περὶ εὐδαιμονίας. Γενικαὶ ἱστορίαι τῆς φιλοσοφίας *Bréhier*, *Zeller*, *Ueberweg* (παρ' ᾧ καὶ πλήρης βιβλιογραφία ἐν τῇ ἐκδόσει *Praechter*, 1926).—Εἰδικὰ ἔργα περὶ νεοπλατωνικῶν *Simon*, *Vacherot*, *Whittaker*.—Εἰς συμπλήρωσιν τῆς παρ' *Ueberweg* βιβλιογραφίας, βλ. *Lindsay*, Le système de Proclus («Revue de Metaphys. et de Mor.» 1921).—*F. X. Bauer*, Proklos von Konstantinopel (Μόναχον 1919).—Βλ. καὶ τὸ ἄρθρον: Πρόκλος τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας ὑπὸ *R. Berthelot*, ἀναδημοσιευθὲν ἐν τῷ ἔργῳ του «Évolutionniste et Platoniste» (Παρίσιοι 1908).—Τὰ ἔργα τοῦ Πρόκλου ἐξεδόθησαν ὑπὸ *V. Cousin* εἰς τόμους 1820—1827, ἔκδ. β΄ 1864. Ἡ ἔκδοσις αὕτη συνεπληρώθη ἐν πολλοῖς ὑπὸ μεταγενεστέρων εἰδικῶν ἐκδόσεων. Κ. Θ. Δ.

—**Πρόκλος,** *ἅγιος.* Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ *Ἱλαρίωνος* ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας τῷ 115 ἐπὶ Τραϊανοῦ ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 12 Ἰουλίου. —2) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἑορταζόμενος τὴν 20 Νοεμβρίου (24 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας). —3) Μοναχὸς Σιναΐτης, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ Σαρακηνῶν κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα καὶ ἑορταζόμενος τὴν 14 Ἰανουαρίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

— **Πρόκλος,** πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως.* Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ΄ αἰῶνος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀττικοῦ διάκονος καὶ εἶτα πρεσβύτερος χειροτονηθείς, διεδέχθη τὸν πατριάρχην Μαξιμιανὸν τῷ 434, ἀποθανόντα. Διηύθυνε τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ παραδειγματικῆς πρᾳότητος καὶ ἀνεξικακίας καὶ οὕτω κατώρθωσε πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν τοῦ αἱρετικοῦ Νεστορίου καὶ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Τῷ 438, μετακομίσας ἐκ Κομάνων τὰ λείψανα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, κατέθηκεν αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀποθανὼν δὲ τῷ 446 ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν 24 Ὀκτωβρίου. Τοῦ Πρόκλου σῴζονται 25 λόγοι (ὧν 3 ἐν συριακῇ μεταφράσει), ἀναφερόμενοι εἰς ἑορτὰς τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου καὶ ἁγίων, πάντων δὲ ἄριστοι θεωροῦνται τὸ «ἐγκώμιον εἰς τὴν Θεοτόκον Μαριάμ» καὶ ὁ «εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὸ γενέθλιον τοῦ Κυρίου», ἐν οἷς δεξιώτατος φαίνεται μιμητὴς τῆς ἐμβριθείας τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς χάριτος τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐσώθησαν ἀκόμη καὶ 17 ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν λατινικῇ μεταφράσει, ὧν 7 μὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, 10 δὲ ἀπευθύνονται εἰς αὐτόν, πᾶσαι δὲ ὑπόθεσιν ἔχουσι τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστορίου. Ὁ δὲ «Τόμος πρὸς Ἀρμενίους» περιέχει ἀπηκριβωμένην ἔκθεσιν τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας κατὰ τῆς νεστοριανῆς αἱρέσεως. Ὁ δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πρόκλου φερόμενος «Λόγος περὶ παραδόσεως τῆς θείας λειτουργίας» ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἔργον μεταγενεστέρων χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Τὰ ἅπαντα τοῦ Πρόκλου ἐν Ἑλλην. Πατρολ. *Migne* 68, 680—889.— *Bauer* «Proklos von Konstantinopel» (München 1919). — *Bardenhewer*, «Geschichte der altkirchlichen Literatur» (Freiburg im Br. 1924, Δ΄, 202 κ.ἑξ.). Ε. Γ. Π.

— **Πρόκλος** ὁ *μοναχός.* Λόγιος ἐξ Ἰωαννίνων, ζήσας κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα. Μετὰ τοῦ μοναχοῦ Κομνηνοῦ ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Σέρβου Πρελούμπου καὶ ἄλλων δεσποτῶν τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τῆς ἁλώσεως αὐτῶν παρὰ τῶν Σέρβων ἕως τῆς παραδόσεως εἰς τοὺς Τούρκους», δημοσιευθεῖσαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Α. Μουστοξύδου εἰς τὸν «Ἑλληνομνήμονα», ἄλλως καλουμένην «Χρονικὸν τοῦ Πρόκλου καὶ Κομνηνοῦ», τὸ ὁποῖον εἶναι σπουδαιότατον διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς σερβοκρατίας ἐν Ἠ-

Digitized by Google

πείρῳ. Ὁ Πρόκλος ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων σχολὴν τῶν Φιλανθρωπινῶν, ἐξῆλθε δὲ ταύτης κατὰ τὸ 1410. Χ. Ι. Σ.

προκναῖος (ὁ) (Procnæus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χελιδονιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πτηνὰ πρὸς τὰς χελιδόνας, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικήν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *προκναῖος ὁ πλατύκερκος* (Procnæus laticaudis), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ κωνικὸν καὶ λεπτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του ράμφος, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ ἐπιμήκεις, οὐρὰν μακρὰν καὶ πλατεῖαν καὶ χρῶμα μελανόφαιον κατὰ τὴν ράχιν μὲ στίγματα καὶ γραμμώσεις λευκὰς καὶ φαιοπορφυροῦν κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

Πρόκνη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Πανδίονος καὶ τῆς Ζευξίππης καὶ ἀδελφὴ τῆς Φιλομήλας καὶ τοῦ Ἐρεχθέως. Ταύτην ἐνύμφευσεν ὁ πατήρ της μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν καὶ υἱοῦ τοῦ Ἄρεως *Τηρέως*, ὅστις ἐβοήθησε τοῦτον εἰς τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Λαβδάκου πόλεμον, προκληθέντα ἐξ ἔριδός των περὶ τῶν ὁρίων τῶν χωρῶν των. Ὁ ἀκόλαστος Τηρεύς, ἀφοῦ ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν *Ἴτυν*, ἐκ τῆς Πρόκνης ἔκρυψεν αὐτὴν καὶ διαδώσας ὅτι ἀπέθανεν ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν της Φιλομήλαν, ἥτις εἶχε μεταβῆ εἰς Θράκην πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Πρόκνης. Μετὰ ταῦτα ἀπέκοψε τὴν γλῶσσαν τῆς Φιλομήλας, ἥτις εἶχε μάθει ὅτι ζῇ ἡ ἀδελφή της, διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ αὕτη ν' ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι εἶχε πάθει. Ἡ Φιλομήλα ὅμως ἐμήνυσεν εἰς τὴν ἀδελφήν της τὸ πάθημά της διὰ γραμμάτων, ἅτινα εἶχεν ὑφάνει εἰς πέπλον ἀποσταλέντα πρὸς ταύτην. Ἡ Πρόκνη ἐκδικουμένη τότε ἔσφαξε τὸν υἱόν της Ἴτυν, παρέθεσε τοῦτον δεῖπνον εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ ἔσπευσεν ἔπειτα πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀδελφῆς της, μετὰ τῆς ὁποίας ἔφυγε πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Τηρεὺς ἀντελήφθη τὸ πάθημά του μετὰ τὴν φυγὴν τῆς συζύγου του καὶ λαβὼν πέλεκυν κατεδίωξε τὰς δύο ἀδελφάς, τὰς ὁποίας καὶ κατέφθασεν εἰς Δαύλειαν τῆς Φωκίδος. Αὗται ὅμως διέφυγον τὸν κίνδυνον, μεταμορφωθεῖσαι εἰς πτηνὰ (εἰς χελιδόνα ἡ Φιλομήλα καὶ εἰς ἀηδόνα ἡ Πρόκνη), κατὰ παράκλησιν των πρὸς τοὺς θεούς. Μετεμόρφωσαν ὅμως εἰς πτηνόν, ἔποπα, οἱ θεοὶ καὶ τὸν Τηρέα. Ὁ μῦθος τῆς Πρόκνης ἐνέπνευσε καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην, διεσώθη δὲ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (Α 24. 3) μνημονευόμενον ἀνάθημα τοῦ Ἀλκαμένους, ἀτυχῶς ἐφθαρμένον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται νῦν εἰς τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει μουσεῖον. Ἡ ἡρωὶς εἰκονίζετο μελετῶσα τὸν θάνατον τοῦ τέκνου της, τὸ ὁποῖον ἔντρομον προσκολλᾶται εἰς τὸ σῶμά της. Εἰς τὴν ἀποκεκομμένην δεξιὰν θὰ ἐκράτει τὸ ξίφος. ΚΑΨ.

Προκοβενίκος *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σκαμνὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

προκοίλης (ὁ) δημοτ., ἀντὶ *προκοίλιος* (βλ.λ.).

προκοίλι (τό) τὸ ὑποκοίλιον, ἡ κοιλία ὅταν εἶναι ἐξωγκωμένη: «ἐκαμεπροκοίλι».

προκοίλιος, —α, —ον δημοτ. ὁ ἔχων τὴν κοιλίαν προβεβλημένην, ἐξωγκωμένην, προγάστωρ, κοιν. *κοιλαρᾶς*.

προκοιλία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων καὶ τῶν μεγιστάνων, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὰ στρατόπεδα, ὡρίζετο νυκτερινὸς φρουρός, ὀνομαζόμενος *πρόκοιτος* καὶ *προφύλαξ*, ἔμπροσθεν θέσεώς τινος. Ἡ φρούρησις αὕτη ὠνομάζετο *προκοιτία*. Οἱ Βυζαντινοὶ παρέλαβον τὴν ἀντίστοιχον λατινικὴν λέξιν *ἐξκουβιτῶρ* (βλ. λ. *ἐξκουβίτωρ*). Ἐνίοτε πρόκοιτος ἐλέγετο καὶ ὁ φύλαξ κύων. Ν.Σ.Λ.

Προκολίτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Βαλεντίας ἐν τῇ Βορείῳ Βρεττανίᾳ, παρὰ τὸ Ἀδριάνειον Τεῖχος (Vallum Hadriani). Α. Θ. Σ.

προκόμιον (τό), καὶ *προκομία* (ἡ) *[Ἀρχ.]*. α') Ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου πίπτουσα κόμη τοῦ ἵππου, ἅμα δὲ καὶ ὁ προμετωπίδιος κόσμος αὐτοῦ (*προκομιον*). β') Ἡ περὶ τὸ μέτωπον ξένη κόμη, ἣν συνήθιζον νὰ φέρουν αἱ Περσίδες καὶ αἱ Ἑλληνίδες γυναῖκες, ἣν οἱ Δωριεῖς ὠνόμαζον *προκόττα*. Ν.Σ.Λ.

Προκόν(ν)ησος, καὶ *Προικόνησος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Προποντίδος προσκειμένη εἰς τὴν μικρασιατικὴν ἀκτὴν τῆς ἐπὶ Ἑλλησπόντου Φρυγίας, μία τῶν Σποράδων ἐν τῇ Προποντίδι· ὁ κάτοικος *Προκονήσιος*. Εἶχε δὲ καὶ πόλιν ὁμώνυμον, Μιλησίων ἄποικον, ἣν κατέκαυσαν οἱ Φοίνικες ἐπὶ βασιλείας Δαρείου (*Ἡροδ.* 6,33), τοῦ Στράβωνος (ΙΓ' 588 Teubner) ρητῶς διαστέλλοντος ἀπ' αὐτῆς τὴν κατόπιν αὐτῆς Ἐλαφόνησον. Περιῆλθε κατόπιν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Κυζικηνούς, οἵτινες ἀπεκόμισαν ἐκ Προκονήσου παλλάδιον Μητρὸς Δινδυμήνης (*Παυσαν.* Η, μστ', 4), καὶ κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἐγένετο σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Νῦν ὀνομάζεται ἡ νῆσος, ἀπὸ τῶν λατομείων της, *Μαρμαρᾶς* καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων *Μερμὲρ ἀντασσί*, δοῦσα τὸ ὄνομά της εἰς ὅλην τὴν Προποντίδα, *θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ* κοινῶς λεγομένην· διατηρεῖ ὅμως καὶ τὴν παλαιὰν της ὀνομασίαν, ὑφ' ἣν εἶναι περισσότερον γνωστὴ εἰς τοὺς χερσαίους. Ἔχουσα σχῆμα ἀμυγδάλου μὲ τὸ ὀξὺ πρὸς ἀνατολάς, εἶναι 10 μιλ. ἐπιμήκης ἀπὸ Δ. πρὸς Α., 5 μιλ. εὐρεῖα ἀπὸ Β. πρὸς Ν., καὶ παρουσιάζει ἐμβαδὸν 111 τετρ. χλμ. Ὀρεινὴ (κορυφὴ *Ψηλὴ ντὰγ* 3200 ποδ.) εἶναι μακρόθεν ὁρατή, ἀναδύουσα 3 ½ μιλ. Β. τῆς Ἀλώνι καὶ ἔχουσα ΝΑ. τὴν χερσόνησον τῆς Ἀρτάκης καὶ ΝΔ. τὴν νῆσον Ἀφυσιάν.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἰς 10.000 περίπου, ἅπαντες σχεδὸν Ἕλληνας, πλὴν ἐλαχίστων Τούρκων, 600 περίπου, καὶ 200 Ἑβραίων. Ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς προσέφυγε μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν εἰς Ἑλλάδα (1923). Μέρος τῶν Ἑλλήνων τούτων κατάγονται ἐξ Ἀλβανίας, συνοικισθέντες ἐκεῖ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἠσχολοῦντο κυρίως εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ ἦσαν καλοὶ ναυτικοί. Ἡ νῆσος εἶναι ὀρεινὴ καὶ δασώδης, ἔχουσα ὀλίγην καλλιεργήσιμον γῆν εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου καλλιεργεῖται κυρίως ἡ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος. Κυριώτερος συνοικισμὸς τῆς νήσου εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς ΝΔ. παραλίας κειμένη μικρὰ πόλις τοῦ Μαρμαρᾶ, ἥτις εἶχε πρὸ τοῦ 1923 πληθυσμὸν 2.800 κατοίκων, ἐξ ὧν 2500 Ἕλληνες. Ἄλλοι συνοικισμοὶ εἶναι τὸ *Κλαζάκιον* ἢ *Κλαζακούπολις*, τὸ *Προάστειον*, ἡ *Ἀφθόνη* καὶ τὰ *Παλάτια*, ὁπόθεν ἐξήγοντο τὰ μάρμαρα. Ἡ νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν Τουρκίαν. Σ.Ε.Λ. - Ν.Μ.

Τὰ *προκονήσια μάρμαρα* ἦσαν γνωστὰ πρὸ αἰώνων. Οὕτως ὁ ἐν Ἁλικαρνασσῷ τάφος τοῦ Μαυσώλου ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν ἐκ προκονησίου μαρμάρου. Τῶν λατομείων πολλὰ φαίνονται ἐγκαταλειφθέντα πρὸ πολλοῦ, ὁ δὲ Texier φρονεῖ ὅτι οἱ παλαιότατοι λατόμοι μόλις ἐξῆγον εἴκοσιν ἕως τριάκοντα κυβικῶν μέτρων μαρμάρου, ἐγκατέλειπον τὸ λατομεῖον, σκάπτοντες ἄλλοῦ. Μεγίστη ἔκτασις εἰς ὕψος καὶ πλάτος κεῖται παρὰ τῷ χωρίῳ τῷ ἄλλοτε λεγομένῳ Παλάτια, εἰργάζοντο δ' ἐν αὐτοῖς Ἕλληνες ὀρθόδοξοι, γινώσκοντες αὐτοὶ μόνοι τὴν τέχνην τῆς ἐκκοπῆς, παρασκευῆς κιόνων καὶ πλακῶν, καὶ τῆς ἀσφαλοῦς αὐτῶν μετακομίσεως μέχρι τῆς οὐ μικρὸν ἀπεχούσης παραλίας, διὸ καὶ διὰ σουλτανικῶν φιρμανίων, μετὰ τὴν ἅλωσιν, εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐν Μαρμαρᾷ λατόμους ἐχορηγήθη τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ προκονησίου μαρμάρου. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ πρὸ αὐτῶν ἐξωρίζοντο κατάδικοι εἰς τὰ λατομεῖα τῆς Προικοννήσου, ἀλλὰ σχεδὸν ἐξόριστοι ἦσαν καὶ οἱ Προκονήσιοι λατόμοι. Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἐτιμώρει τοὺς ἀφίνοντας τὰ λατομεῖα λατόμους καὶ ἀναχωροῦντας ἄλλοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν 24 ἐκ τῶν λατομείων ἦσαν ἐν ἐκμεταλλεύσει, ἀπασχολοῦντα 500 ἐργάτας. Μ. Ι. Γ.

Προκοπάνιστος *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τῆς λιμνοθαλάσσης Μεσολογγίου καὶ ἐξ αὐτῆς ὁμώνυμος ἐλάσσων λιμνοθάλασσα. Κεῖται μεταξὺ τῶν ἰχθυοτροφείων Θολὴ καὶ Σχοινιᾶς. Κατὰ τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου ἡ θέσις αὕτη ὑπεστήριζετο ὑπὸ φρουρᾶς Μεσολογγιτῶν καὶ κανονιοστασίου. Ἡ νησὶς τοῦ Προκοπανίστου ἠλώθη ὑπὸ τῶν Τουρκοαιγυπτίων ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου. Χ. Γ. Ε.

—**Προκοπάνιστος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἱστορική, ἐλάσσων λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ τὸ μέσον τῆς μεταξὺ Μπούχαρι καὶ Σκρόφες ἀλιτενοῦς ἀκτῆς (πλάτ. 38° 19½ Β., μήκ. 21° 18½, Ἀν., χάρτ. ἑλλην. ὑδρογρ. ὑπηρ. 7: Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου), ἐκτεινομένη δὲ βορείως τῆς νήσου Θολὴ καὶ περιθεομένη ἀπὸ τὰς λιμνοθαλάσσας Μέσα Γιβάρι πρὸς Δ., Μεγάλος Ποταμὸς πρὸς Β. καὶ Σχοινιᾶς πρὸ Α. Σ. Ε. Λ.

Προκοπᾶτα *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ραζάτων τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 13.

προκοπή (ἡ)· πρόοδος, ἐπίδοσις, προαγωγὴ τῶν συμφερόντων: «χαρὰ 'ς τὴν προκοπή του» || κέρδος, ὠφέλεια: «ὅ,τι κι' ἂν κάμῃ προκοπὴ δὲ βλέπει», «δέκα χρόνια 'ς τὴν Ἀμερικὴ προκοπὴ δὲν ἔκαμε»· || ἐπὶ ζῴων καὶ φυτῶν: «δὲν ἔκαμε προκοπὴ τὸ ἀμπέλι, — τὸ περιβόλι» δὲν ἀπέδωκε καρπούς ἀδρούς.

Προκόπης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῶν Κυκλάδων, δυτικὴ τῆς Νάξου ἐσχατιά, καὶ νοτίως αὐτοῦ φερώνυμον ἀγκυροβόλιον, ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ Αἰγαίου, εἰς ὃ προσηγγίζον τὰ ἀτμόπλοια τῆς ἀκτοπλοΐας ὑπὸ σφοδρὸν βορρᾶν πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ κυματοθραύστου τοῦ λιμένος τῆς Νάξου. Ἡ ὕπαρξις ὅμως πρὸ αὐτοῦ τῶν σκοπέλων Ἀμαρίδες (πλάτ. 37° 03' Β., μήκ. 25° 20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) καθιστᾷ ἐπικίνδυνον τόν τε εἴσπλουν καὶ τὸν ἔκπλουν ἐν νυκτί, διὸ καὶ κατεσκευάσθη (1915) ἔκπλεον τὸ ταχυδρομικὸν ἀτμόπλοιον «Καλυψώ». Σ. Ε. Λ.

Προκοπία. Βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου (811–813). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Α' (802—811) καὶ ἐνυμφεύθη τὸν Βυζαντινὸν ἄρχοντα Μιχαὴλ Ραγκαβὲ πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ πατρός της, μετὰ τὸν φόνον δὲ τούτου (811), ἔν τινι πρὸς τοὺς Βουλγάρους μάχῃ καὶ τὴν μετ' ὀλίγον ἐκθρόνισιν τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν υἱοῦ του Σταυρακίου, ὅτε ὁ Μιχαὴλ Ραγκαβὲς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐστέφθη καὶ ἡ Προκοπία βασίλισσα. Φιλόδοξος καὶ πολυπράγμων οὖσα, ἀπέβη ἐντὸς ὀλίγου ὁ πραγματικὸς διαχειριστὴς τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ συζύγου της βασιλέως Μιχαὴλ Α' ὃν παρηκολούθει καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐκστρατείας του, διὸ καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, τοῦ ἀγανακτοῦντος διὰ τὴν ἐν μέσῳ τῶν στρατοπέδων παρουσίαν της. Ὅτε ὁ Μιχαὴλ Α', μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἥττας του, ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, ἡ Προκοπία ἀπεπειράθη νὰ ὑπερασπισθῇ ἐνόπλως τὸν θρόνον της· ἐν τέλει ὅμως, ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ πάντων, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τοῦ Φάρου (ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν παλατίων κειμένης), ὁπόθεν ἀποσπασθεῖσα, διαταγῇ τοῦ Λέοντος, ἐκάρη βίᾳ μοναχὴ καὶ ἐνεκλείσθη εἰς μοναστήριον, ὅπου διήνυσεν ἐν πλήρει ἀφανείᾳ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου της. Ν. ΚΑΣ.

Προκόπιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 584 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Δράζι* καὶ *Τρούπι* 905. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀχμέταγα*.

— **Προκόπιον** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Οὐρκιούπ*.

Προκόπιος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (361—363), οὗτινος ἦτο καὶ συγγενής. Ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μεσοποταμίας, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰοβιανοῦ (τῷ 363), παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεστάλη μετ' ἄλλων ἀρχόντων εἰς Παιονίαν, ἵνα ἀναγγείλῃ εἰς τὰ ἐκεῖ στρατεύματα τὴν ἐπελθοῦσαν εἰς τὸν θρόνον μεταβολήν. Τὰ στρατεύματα, ἐξεγερθέντα τότε κατὰ τοῦ νέου βασιλέως Ἰοβιανοῦ, ἐφόνευσαν τοὺς ἀπεσταλμένους του, πλὴν τοῦ Προκοπίου, ὃν ἐσεβάσθησαν ὡς συγγενῆ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἐπιστρέψας τότε παρὰ τῷ Ἰοβιανῷ ὁ Προκόπιος, ᾐτήσατο νὰ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ ἀποσυρθῇ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας εἰς τὰ ἐν Καισαρείᾳ κτήματά του. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ὁ Ἰοβιανός, ὁ δὲ νέος βασιλεὺς Οὐάλης διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Προκοπίου, οὗτος ὅμως δραπετεύσας μετέβη μετά τινων ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον, ὅθεν μετ' ὀλίγον κατῆλθε κρύφα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον. Συνεννοηθεὶς πρὸς τοῦτο μετὰ τῶν ἐκεῖ φίλων του, καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ πλουσιωτάτου εὐνούχου Εὐγενίου, πρώην αὐλικοῦ, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἄφθονα χρήματα κατώρθωσε νὰ προσοικειωθῇ τὴν φρουρὰν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Εὐθὺς ἀμέσως ἀπέστειλεν εἰς Μ. Ἀσίαν τὸν στρατηγὸν Μάρκελλον, ὅστις ἐγένετο κύριος τῆς Βιθυνίας. Μετ' ὀλίγον ἐστράτευσε καὶ ὁ ἴδιος κατὰ τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ διατρίβοντος βασιλέως Οὐάλεντος, ἀλλ' ἡττηθεὶς παρὰ τὰ Θειάτειρα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρβιτίωνος ᾐχμαλωτίσθη καὶ εἶτα ἐκαρατομήθη. Ν. ΚΑΣ.

— **Προκόπιος**. Βυζαντινὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 562. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ νομικά, ἐγκατεστάθη νεώτατος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῷ 527 προσελήφθη ὡς σύμβουλος καὶ γραμματεὺς ὑπὸ τοῦ διασήμου στρατηγοῦ Βελισσαρίου, ὃν ἠκολούθησεν εἰς τὰς διαφόρους ἐναντίον τῶν Βανδάλων, τῶν Γότθων καὶ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας του, ἃς καὶ περιέγραψεν ἐν τῇ περισπουδάστῳ ἐξ ὀκτὼ βιβλίων συγγραφῇ αὐτοῦ τῇ ἐπιγραφομένῃ «Ὑπὲρ τῶν πολέμων ὁ λόγος» (τὴν ἱστορίαν τοῦ Προκοπίου συνεχίζει ὁ Ἀγαθίας). Πλὴν τῆς ἱστορίας του, ὁ Προκόπιος συνέγραψε καὶ τὴν «Περὶ Κτισμάτων» πραγματείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιγράφει τὰ ἀπειράριθμα οἰκοδομικὰ ἔργα, ἤτοι τοὺς ναούς, τὰ μέγαρα, τὰ φρούρια τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰς γεφύρας κτλ, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων ἢ ἐπεσκεύασεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς Α'.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, δυσαρεστηθεὶς ὡς φαίνεται, κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α', συνέγραψε καὶ ἑτέραν πραγματείαν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μυστικὴ ἱστορία» ἢ «Ἀνέκδοτα», ἐν τῇ ὁποίᾳ παντοιοτρόπως καθυβρίζει τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, τὴν βασίλισσαν Θεοδώραν. Αἱ μεταξὺ τῆς τελευταίας ταύτης συγγραφῆς καὶ τῶν δύο προηγουμένων ἀντιθέσεις εἶναι τοιαῦται, ὥστε ἠμφεσβητήθη ὑπὸ πολλῶν ἂν ὄντως τὰ «Ἀνέκδοτα» συνεγράφησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Τὰ «Ἀνέκδοτα» ἐξεδόθησαν ὑπὸ ἄλλων καὶ ὑπὸ Ν. Allemanus ἐν Λυ-

Digitized by Google

γδούνῳ τῷ 1623, ὑπὸ Joh. Eichelius ἐν Helmstadt τῷ 1654, ὑπὸ Orelli ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1827 καὶ ὑπὸ Isambert ἐν Παρισίοις τῷ 1856.

Ἅπαντα τὰ ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῇ Παρισινῇ συλλογῇ ὑπὸ τοῦ ἰησουίτου Cl. Maltretus ἐν Παρισίοις τῷ 1662—1663 καὶ εἶτα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1729. Ὁμοίως ὑπὸ τοῦ G. Dindorf εἰς τρεῖς τόμους ἐν Βόννῃ τῷ 1833—1838 καὶ τέλος ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ Teubner τῷ 1905—1913. Πλὴν τούτων, ἐξεδόθησαν διάφοροι κριτικαὶ καθὼς καὶ μεταφράσεις εἰς τὴν λατινικήν, τὴν ἰταλικήν, τὴν γαλλικήν, τὴν ἀγγλικήν, τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ρωσικήν. Ν. ΚΛΣ

— **Προκόπιος**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνος (867—886). Διετέλεσε πρωτοβεστιάριος αὐτοῦ καὶ εἶτα ἀπεστάλη ὡς στρατηγὸς εἰς Σικελίαν, ἔνθα διεκρίθη εἰς πλείστας κατὰ τῶν Ἀράβων μάχας, εἴς τινα τῶν ὁποίων ἐγκαταλειφθείς, ἐξ ἀντιζηλίας, ὑπὸ τοῦ συστρατήγου του Λέοντος Ἀποστύπτη, ἐφονεύθη. Ν. ΚΛΣ

— **Προκόπιος *ἅγιος***. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ Ἱεροσολυμίτης, ὅστις, ὑπηρετῶν εἰς τὴν ἐν Σκυθοπόλει ἐκκλησίαν, ἀπεκεφαλίσθη κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 303 ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ ἑορτάζεται τὴν 8 Ἰουλίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης. —2) Ὁ ὁμολογητής, ὅστις ἑορτάζεται τὴν 27 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ μάρτυς, ὅστις συνεορτάζεται μετὰ Χριστοφόρου τὴν 24 Νοεμβρίου. —4) Ὁ ἀναχωρητής, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 980 καὶ ἐν Πράγᾳ τῆς Βοημίας σπουδάσας, ἐξῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον ὡς ἀναχωρητὴς καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βοημίας Οὐλρίχου ἀνακαλυφθεὶς κατεστάθη ἡγούμενος μοναστηρίου ὑπὸ τοῦ δουκὸς τούτου κτισθέντος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ 1053 ἀποθανὼν ἐνεγράφη εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ἁγιολόγιον ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ' τῷ 1804 καὶ ἑορτάζεται τὴν 1 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος *νεομάρτυς***. Ἔκ τινος χωρίου παρὰ τὴν Βάρναν καταγόμενος, ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν μετέβη εἰς Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἐγένετο μοναχός. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον, καταλιπὼν τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην, ὅπου μετεστράφη εἰς τὸν μωαμεθανισμόν. Μεταμεληθεὶς ὅμως ταχέως παρουσιάσθη εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Σμύρνης, ὡμολόγησεν ὅτι εἶναι Χριστιανός, ὕβρισε τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐπροκάλεσε τὴν ἀποκεφάλισίν του τῇ 25 Ἰουνίου 1810. Ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του. Τὸ μαρτύριόν του εὕρηται ἐν τῷ «Νέῳ Λειμωναρίῳ» (Ἀθῆναι 1873, 248 καὶ ἑξῆς). Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος**, μητροπολίτης ***Ἀθηνῶν***. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν δύο φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο:

— 1) ***Προκόπιος Α' ὁ Γεωργιάδης*** (1874—1889). Ἐν Ἀγίῳ γεννηθεὶς τῷ 1813, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1842 διορισθεὶς ἐφημέριος ἐν τῷ ναῷ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Βιέννης, ἠκολούθησε μαθήματα καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης. Τῷ 1852 προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Μεσσηνίας καὶ τῷ 1874 ἐκλήθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἀρχιερατείαν αὐτοῦ συνετάραξαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὰ λεγόμενα *σιμωνιακά*, ὅτε ἀγρίας ὑπέστη ἐπιθέσεις ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Μακράκη καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ.

— ***Προκόπιος Β' ὁ Οἰκονομίδης*** (1896—1901)· βλ. λ. *Οἰκονομίδης* Προκόπιος. Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος *Ἀνδρέας***, ὁ ἐπικληθεὶς *Μέγας*. Ἀρχηγὸς τῶν *Χουσιτῶν* (1380—1434). Ἁπλοῦς μοναχὸς ὢν ἐν Βοημίᾳ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Χουσιτῶν Ζίσκα ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ καὶ δὶς ἐνίκησε ἐν Ἄουσιγ καὶ Τάχαου τὰ ἐπελθόντα κατ' αὐτοῦ γερμανικὰ στρατεύματα. Ὅτε δὲ μία μερὶς τῶν Χουσιτῶν, οἱ Καλιξτινοί, ἡνώθησαν μετὰ τῆς Ρώμης ἐν τῇ ἐν Βασιλείᾳ συνόδῳ (1433), ὁ Προκόπιος, ἀποδοκιμάζων τὴν ἕνωσιν ταύτην, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Καλιξτινῶν μετὰ τοῦ ὑποστρατήγου του Προκοπίου τοῦ Μικροῦ καὶ ἔν τινι μάχῃ ἐφονεύθη μετ' αὐτοῦ (1434). Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος ὁ *Γαζαῖος***. Ρήτωρ καὶ ἐξηγητής. Ἐν Γάζῃ τῆς Παλαιστίνης γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων διδασκάλων τῆς ρητορικῆς σχολῆς τῆς Γάζης. Ἔγραψε πολλοὺς λόγους «ἄξιον ζήλου καὶ μιμήσεως χρῆμα» κατὰ τὸν Φώτιον, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθη ὁ πανηγυρικὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον, καὶ πλείστας ἐπιστολάς, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε 163, ἄλλαι δ' εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι. Ὡς ἐξηγητὴς τῆς Γραφῆς, ἐγένετο εἷς τῶν πρώτων εἰσηγητῶν τοῦ συστήματος τῶν καλουμένων *σειρῶν*. Ἐπίσης ἔγραψεν ἀντιρρήσεις εἰς τὰ θεολογικὰ κεφάλαια τοῦ Πρόκλου. Τὰ ἅπαντα τοῦ Προκοπίου ἐξέδωκεν ὁ Migne ἐν τῷ 87 τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας (πρβλ. καὶ *Ρούσσου* «Τρεῖς Γαζαῖοι», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1893). Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος**, πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων***. —1) Ὁ Α', ὅστις τῷ 1787 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ διὰ τὸ γῆρας μὴ δυνάμενος νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων παρῃτήθη μετὰ ἓν ἔτος. —2) Ὁ Β' (1873—1875). Οὗτος, διαδεχθεὶς τὸν καθαιρεθέντα Κύριλλον τὸν Β', δὲν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν ἀραβοφώνων ὀρθοδόξων τῆς Παλαιστίνης, οἵτινες κινούμενοι ὑπὸ τῶν Ρώσων ἤγειραν ἀξιώσεις ἀνατρεπτικὰς τοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων καθεστῶτος, διακόψαντες δὲ πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῆς Ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητος ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιτροπήν, ἀξιοῦντες νέον σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, οὕτω δ' ἐξηνάγκασαν τὸν Προκόπιον μετὰ διετῆ πατριαρχείαν νὰ παραιτηθῇ. Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος**, ἐπίσκοπος ***Κερνίτσης***. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν προετοιμασίαν καὶ ἔκρηξιν τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος, μετασχὼν τῆς συσκέψεως τῶν προκρίτων εἰς Βοστίτσαν καὶ Ἁγίαν Λαύραν, ὡς καὶ τῆς ὑψώσεως τῆς σημασίας τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Πάτραις, ἔνθα, ὡς μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ διευθυντηρίου, ὑπέγραψε τὴν πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις προξένους διακοίνωσιν (26 Μαρτίου), περιέχουσαν τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Πατρῶν ὑπὸ τοῦ Γιουσοὺφ πασᾶ (3 Ἀπριλίου 1821), ὁ Προκόπιος, ὅστις μετεῖχε τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τούτου, ἐπέστρεψε μετ' ἄλλων πολιορκητῶν εἰς Καλάβρυτα. Φαίνεται ὅτι ἀπέθανε πρὸ τῆς λήξεως τοῦ Ἀγῶνος. Α. Ι. Ο.

— **Προκόπιος**, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως*** (1785—1789). Ἐκ Πελοποννήσου καταγόμενος, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας τῷ 1749 καὶ τῷ 1770 μετετέθη εἰς Σμύρνην, ἐξ ἧς ἀνῆλθεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τῷ 1785. Ἦτο σεμνὸς τὸ ἦθος, πεπαιδευμένος καὶ φιλομαθής, διοικητικὸς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων αὐστηρὸς τηρητής. Ὅτε δ' ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαυίας Ἀλέξανδρος Ἰω. Μαυροκορδᾶτος προήγαγεν εἰς μητροπολίτην Μολδοβλαχίας τὸν ἐπίσκοπον Ρωμάνου Λέοντα, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἄνευ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ Προκόπιος, καθαιρέσας τὸν Λέοντα, ἤγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις συνεπικούρους ἔχων καί τινας τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λαϊκῶν προυχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βαρέως φερόντων τὴν αὐστηρὰν τοῦ Προκοπίου διοίκησιν, κατώρθωσε νὰ καθαιρεθῇ ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐξορισθῇ εἰς Ἅγιον Ὄρος ὁ Προκόπιος τῇ 30 Ἀπριλίου 1789. Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος ὁ *μουσικός***. Γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ διέπρεψεν ὡς μαθητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γ' πατριαρχικῆς μουσικῆς σχολῆς. Προαχθεὶς εἰς μητροπολίτην Σωζουαγαθουπόλεως, ἐμελοποίησε στίχους πολιτικοὺς καί τινα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων, ἀπέθανε δὲ τῷ 1880 ἐν τῇ νήσῳ Πριγκίπῳ ἰδιωτεύων. Ε. Γ. Π.

— **Προκόπιος ὁ *Πελοποννήσιος***. Λόγιος μοναχὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐδίδαξεν ἐν Πελοποννήσῳ, Ἀλεξανδρείᾳ, Λαρίσῃ καὶ Σπάρτῃ. Προσκληθεὶς τῷ 1774 ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κύπρου Χρυσάνθου, μετέβη εἰς τὴν μεγαλόνησον ὡς ἱεροκῆρυξ, ἐκεῖθεν δὲ ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην κληθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου αὐτῆς Προκοπίου. Τῷ 1778, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου, διωρίσθη σχολάρχης τῆς Ἱεροσολυμιάδος σχολῆς, ἀπεβίωσε δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ Προκόπιος ἔγραψε τὸν «Αὐλὸν Ποιμενικόν», ἐκδοθέντα ἐν Λειψίᾳ τῷ 1778, καὶ ἐγκώμια εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Θεοτόκου. Ε. Γ. Π.

Πρόκοπος *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ λιμνοθάλασσα τῆς Ἤλιδος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κυλλήνης. Χρησιμοποιεῖται ὡς μικρὸν ἰχθυοτροφεῖον. Σ. Ε. Λ.

Προκοπίου, *Γεώργιος*. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1876 καὶ ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου (1899), μεταβὰς εἶτα εἰς Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν. Ταξιδεύσας εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἀβησσυνίαν, ἐξετέλεσε προσωπογραφίας τῶν αὐτοκρατόρων, αὐλικῶν καὶ μεγιστάνων, ὀνομασθεὶς ζωγράφος τῆς αἰθιοπικῆς αὐλῆς. Παρακολουθήσας τὸν στρατὸν κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον καὶ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν, συνέθεσε πολλοὺς πίνακας ἀναπαριστῶντας ἐκ τοῦ φυσικοῦ πολεμικὰς σκηνάς, ἐκτεθέντας εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ 1923 καὶ 1929. Μνημονευτέοι: «Οἱ γιγαντομάχοι», «Στρατιώτης ἐπιδένων τὸ τραῦμά του», «Τὰ τελευταῖα φυσίγγια», «Πυρβολαρχία βαίνουσα πρὸς μάχην» κ. ἄ., ὧν πολλοὶ ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὸ κράτος, τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην, τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν κλπ.

— **Προκοπίου, *Δημήτριος* ὁ *Πάμπερις***. Λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Μοσχοπόλει κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Σπουδάσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἰατρικὴν εἰς τὸ Πατάβιον, ἐγένετο ἰατρὸς καὶ γραμματεὺς τῶν Μαυροκορδάτων τῆς Δακίας. Ἔγραψε, κατὰ διαταγὴν τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου, τὴν ἀξιόλογον «Ἀπαρίθμησιν τῶν λογίων Γραικῶν», τυπωθεῖσαν ἐν Ἀμβούργῳ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου (Bibliotheca Graeca tom. XI). Ἐκτὸς ταύτης ἔγραψεν: «Ἔπη εἰς τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἡρακλέους» τοῦ Ἡσιόδου, περὶ τὰς δύο ἑκατοντάδας ἑλληνικῶν ἱστοριῶν καὶ πλείστας ἐπιστολάς, ὧν τινας πρὸς Γεώργιον τὸν Τραπεζούντιον. Χ. Ι. Σ.

— **Προκοπίου, *Σωκράτης***. Ἀδελφὸς τοῦ *Γεωργίου*, γεννηθεὶς τῷ 1883 καὶ διακούσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ καὶ τῷ Ἀμερικανικῷ Κολλεγίῳ Σμύρνης. Περιώδευσε τὴν Αἴγυπτον, τὸ Σουδάν, τὴν Ἐρυθραίαν, τὴν Αἰθιοπίαν, τὴν Σομαλίαν, τὴν Χετζάζην, τὴν Ὑεμένην, τὰς Ἰνδίας, τὸν Περσικὸν Κόλπον, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ ὁλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἔγραψεν ἐντυπώσεις μεστὰς παρατηρήσεων ἠθογραφικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐκδοθείσας ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Μενελίκ» (1924), «Ἕλλην εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἰσλάμ» (1928), τὸ ὑπὸ τύπον μυθιστορίας «Σὰν ψέμματα καὶ σὰν ἀλήθεια» (1928) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

προκόπτω, δημοτ. *προκόβω*, ἀόρ. *ἐ)πρόκοψα*, παθ. μετχ. *προκομμένος*· προοδεύω, λαμβάνω ἐπίδοσιν, εὐδοκιμῶ: «ἐπῆγε 'ς τὴν Ἀμερικὴ καὶ πρόκοψε»· || ἐπὶ ζῴων καὶ φυτῶν: «τὰ μαρτιάτικα γατιὰ δὲν προκόβουν»· || *προκομμένος, —η, —ον*· πρόθυμος καὶ ταχὺς εἰς ἐργασίαν, καθόλου, ἐργατικός, φιλόπονος.

Προκουλιανοὶ (οἱ). Ρωμαῖοι νομικοὶ συνιστῶντες ἰδίαν σχολὴν διακρινομένην ἀπὸ τὴν τῶν *Σαβινιανῶν*. Τὴν προσηγορίαν αὐτῶν ἕλκουσιν ἀμφότεραι αἱ σχολαὶ ἐκ τῶν ὀνομάτων οὐχὶ τῶν ἱδρυτῶν αὐτῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν ὁ *Μᾶρκος Ἀντίστιος* (*Λαβέων*) τῆς τῶν Προκουλιανῶν καὶ ὁ *Γάϊος Ἀτήϊος Καπίτων* τῆς τῶν Σαβινιανῶν, ἀλλὰ τῶν διαδόχων τούτων καὶ δὴ τοῦ *Λικινίου Προκούλου* (Proculus) καὶ τοῦ *Μασσουρίου Σαβίνου* (Sabinus). Κατὰ τὸν Πομπώνιον, οἱ ἐν τῇ ἡγεσίᾳ τῆς σχολῆς τῶν Προκουλιανῶν διαδεξάμενοι ἀλλήλους νομικοὶ ὑπῆρξαν μετὰ τὸν Λαβέωνα ὁ Νέρβας (Nerva) πατήρ, μετὰ τοῦτον οἱ Πρόκουλος, Νέρβας υἱὸς καὶ Λογγῖνος, μετὰ τούτους ὁ Πήγασος (Pegasus), εἶτα ὁ Κέλσος (Celsus) πατὴρ καὶ ἀκολούθως οἱ Κέλσος υἱὸς καὶ Νεράτιος. Μεγάλως συνεζητήθη καὶ συζητεῖται εἰσέτι τὸ ζήτημα, τίς ἡ βαθυτέρα αἰτία τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δύο τούτων σχολῶν καὶ ἡ θεμελιώδης διαφορὰ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν κατευθύνσεων. Ὁ Πομπώνιος θεωρεῖ ὡς αἰτίαν τῆς διαιρέσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν συντηρητικότητα τοῦ Καπίτωνος, προσηλωμένου τοῖς παραδεδομένοις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν νεωτερικότητα τοῦ Λαβέωνος, οὐ μόνον ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ σοφοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις κλάδοις τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως (φιλοσοφίᾳ, γραμματικῇ, ἀρχαιολογίᾳ), ἐξόχως πεπαιδευμένου καὶ ἐμφορουμένου φιλοκαίνου πνεύματος. Ἐκ τούτων ἀγόμενοί τινες τῶν νεωτέρων, ἐν οἷς ὁ M. Voigt, ἀποδέχονται ὡς λόγον τῆς διακρίσεως τὴν συντηρητικότητα μὲν τῶν Σαβινιανῶν, τὴν προοδευτικότητα δὲ τῶν Προκουλιανῶν. Ἀλλ' οὔτε ἡ εἰς τοὺς πρώτους ἀποδιδομένη συντηρητικότης, οὔτε ἡ προοδευτικότης τῶν δευτέρων προκύπτουσι πάντοτε ἐκ τῶν λύσεων τῶν ἐπὶ μέρους ζητημάτων, ἃς ἑκατέρα τῶν σχολῶν κατὰ τὰς πηγὰς ἀποδέχεται, ὡς δὲ παρατηροῦσιν οἱ Iörs καὶ De Francisci, ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἀσυμβίβαστος καὶ πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἑκατέρου τῶν σχολαρχῶν, ὧν ὁ μὲν ὡς συντηρητικὸς φερόμενος Καπίτων ἦτο μέχρι δουλοπρεπείας ὀπαδὸς τῆς νέας πολιτικῆς καταστάσεως, τῆς ἡγεμονίας, ἐνῷ ὁ ὡς προοδευτικὸς φερόμενος Λαβέων εἴχετο στερρῶς τῶν παλαιῶν δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν. Οἱ Bremer, Krüger, Sohm, Baviera, Sokolowski καὶ Cug, ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ Iörs καὶ De Francisci, διορῶσιν ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν σχολῶν τούτων καὶ ἐν τῷ μηχανισμῷ τῆς ἐν αὐταῖς διαδοχῆς τῶν ἡγετῶν ἀπομίμησιν ἑλληνικῶν προτύπων, καὶ δὴ τῶν ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, τινὲς δὲ τούτων καὶ οὐσιαστικὴν ἐπιρροὴν τῶν ἑλληνικῶν φιλοσοφημάτων· εἰδικῶς ὁ Sokolowski θεωρεῖ τοὺς μὲν Προκουλιανοὺς ὡς τελοῦντας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιρροὴν τῆς περιπατητικῆς (ἀριστοτελικῆς) σχολῆς, τοὺς δὲ Σαβινιανοὺς ὡς ὀπαδοὺς τῆς Στοᾶς. Ὁ Kuntze χαρακτηρίζει τὴν μὲν σχολὴν τῶν Σαβινιανῶν ὡς φυσιοκρατικήν, τὴν δὲ τῶν Προκουλιανῶν ὡς ἰδεαλιστικήν, συγγενὴς δ' ἐν μέρει πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην εἶναι καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Bonfante, καθ' ὃν ὁ διακριτικὸς χαρακτὴρ τῶν δύο σχολῶν κεῖται ἐν τῇ μεθόδῳ, ἣν ἑκατέρα μετήρχετο ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ νομικῶν ἀρχῶν χρησίμων ὡς ἀφετηριῶν πρὸς πλήρωσιν τῶν πολλῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου χασμάτων, καὶ δὴ ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένων κριτηρίων, τῶν Σαβινιανῶν ἐκλεγόντων κριτήρια στενῶς ὑλιστικά, τῶν δὲ Προκουλιανῶν προτιμώντων τὰ οἰκονομικοκοινωνικά. Κατὰ τὸν Karlowa οἱ Προκουλιανοὶ θεραπεύουσι τὸ πατροπαράδοτον ἀστικὸν δίκαιον, τὸ jus civile, οἱ δὲ Σαβινιανοὶ εἶναι θιασῶται τοῦ jus gentium. Ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος Schanz διορᾷ ἐν τῇ διακρίσει τῶν σχολῶν ἀντανάκλασιν παρὰ τοῖς

Digitized by Google

νομικοῖς τῆς μεταξὺ τῶν Ρωμαίων γραμματικῶν διαιρέσεως εἰς θιασώτας τῆς ἀνωμαλίας (σχηματισμοῦ παρὰ τοὺς γλωσσικοὺς κανόνας) καὶ ὑπερμάχους τῆς ἀναλογίας (σχηματισμοῦ κατὰ τοὺς γλωσσικοὺς κανόνας), φρονεῖ δ' ὅτι ἐν τῷ δικαίῳ ἦσαν ὀπαδοὶ οἱ μὲν Σαβινιανοὶ τῆς ἀνωμαλίας (ἀνωμαλικοί), οἱ δὲ Προκουλιανοὶ τῆς ἀναλογίας (ἀναλογικοί).

Ἡ νεωτάτη κριτικὴ (Kübler, Jörs, De Francisci), ἐκτιμῶσα τὰς ἐπὶ μέρους διχογνωμίας τῶν δύο σχολῶν καὶ συγκρίνουσα τὰς ἀντιτιθεμένας γνώμας τούτων, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ διχογνωμίαι αὐτῶν ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀναχθῶσιν εἰς ἀντιθέσεις καὶ διαφορὰς ἀρχῶν μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν καὶ ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν, περιοριζομένη εἰς συγκεκριμένα ζητήματα, ἦτο μᾶλλον ἐξωτερική, ἡ δὲ γένεσις καὶ ἡ διαμόρφωσις τῶν σχολῶν, ἐπηρεασθεῖσαι καὶ ὑφ' ἑλληνικῶν προτύπων (ἑλληνικαὶ φιλοσοφικαὶ σχολαί), ἔσχον ἐν μέρει ὡς συντελεστὴν καὶ τὸ γεγονὸς τῆς τοπικῆς διαφορᾶς τῶν διδακτηρίων (Stationes publice docentium), ἐν οἷς ἐδίδασκον οἱ κορυφαῖοι νομικοί.

Τῶν διχογνωμιῶν τῶν δύο σχολῶν (ὧν ἔκθεσις εὕρηται ἐν ταῖς «Εἰσηγήσεσι» τοῦ Γαΐου) αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Οἱ Σαβινιανοὶ ἐδίδασκον (ἡ δὲ γνώμη αὐτῶν αὕτη παρελήφθη ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ Δικαίῳ) ὅτι ἡ ἀγωγὴ ἦτο ἀπορριπτέα, ἂν ὁ ἐναγόμενος, ἔστω καὶ διαρκούσης τῆς δίκης, εἶχεν ἱκανοποιήσει τὸν ἐνάγοντα, ἐνῷ οἱ Προκουλιανοί, τυπικολογοῦντες ἐν τούτῳ, ἐφρόνουν ὅτι ἐπὶ τῶν ἀγωγῶν τοῦ αὐστηροῦ δικαίου (actiones stricti juris) ὁ ἐναγόμενος ἔπρεπε νὰ καταδικασθῇ, ἂν ὤφειλε τὸ χρέος κατὰ τὴν κατάρξιν τῆς δίκης (litis contestatio), ἀδιαφόρου ὄντος ἂν οὗτος εἶχε καταβάλει αὐτὸ μετ' αὐτήν. 2) Ὡς πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς ἥβης (pubertas) τῶν ἀρρένων, οἱ μὲν Σαβινιανοὶ ἐδίδασκον ὅτι αὕτη δέον νὰ προσδιορίζηται ἰδίᾳ ἐν ἑκάστῃ ἀτομικῇ περιπτώσει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς γενετησίου ἱκανότητος (qui habitu corporis pubertatem ostendit, id est... qui generare potest), οἱ δὲ Προκουλιανοὶ (ὧν τὴν γνώμην ἀπεδέξατο ὁ Ἰουστινιανὸς) ὥριζον γενικῶς ὡς ἡλικίαν ἐνάρξεως τῆς ἥβης τῶν ἀρρένων τὸ 14 ἔτος. 3) Ὁ κατασκευάζων ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης νέον πρᾶγμα (εἰδοποιία, specificatio) κατὰ τοὺς Προκουλιανοὺς ἐγίνετο κύριος αὐτοῦ, ἐνῷ κατὰ τοὺς Σαβινιανοὺς κύριος τούτου ἦτο καὶ ὁ κύριος τῆς ἐξ ἧς κατεσκευάσθη τοῦτο ὕλης. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔταμε μέσην ὁδόν, ὁρίσας (τοῦτο δὲ καὶ ἰσχύει παρ' ἡμῖν) ὅτι ὁ κατασκευαστὴς τοῦ νέου πράγματος ἀποκτᾷ μὲν τὴν ἐπὶ τούτου κυριότητα (καὶ δὴ πρωτοτύπως, ἤτοι ἀδιαφόρως τοῦ τίς ἦτο πρότερον κύριος), ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τελῇ οὗτος ἐν καλῇ πίστει καὶ τὸ πρᾶγμα νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ μορφήν. 4) Ἡ ἀντὶ καταβολῆς δόσις (datio in solutum) ἀποσβεννύει τὴν ὀφειλήν, κατὰ μὲν τοὺς Προκουλιανοὺς κατ' ἔνστασιν (ope exceptionis) καὶ δὴ τὴν ἔνστασιν τοῦ δόλου (exceptio doli mali), κατὰ δὲ τοὺς Σαβινιανοὺς (ὧν ἡ γνώμη, ἀσπαστὴ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γενομένη, ἀποτελεῖ τὸ ἰσχῦον δίκαιον) αὐτοδικαίως (ipso jure), ὡς καὶ αὐτὴ ἡ καταβολή. 5) Οἱ Προκουλιανοὶ διέκριναν τὴν ἀνταλλαγὴν (premutatio) ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας, μεθ' ἧς συνεταύτιζον ταύτην οἱ Σαβινιανοί. 6) Αἱρέσεις ἀδύνατοι προστιθέμεναι εἰς διατάξεις τελευταίας βουλήσεως κατὰ μὲν τοὺς Προκουλιανοὺς καθιστῶσι καὶ ταύτας (ὡς καὶ τὰς ἐν ζωῇ δηλώσεις βουλήσεως, περὶ ὧν δὲν ὑπῆρχε διαφωνία) ἀνισχύρους, κατὰ δὲ τοὺς Σαβινιανοὺς οὐδαμῶς ἐπηρεάζουσι τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ κῦρος αὐτῶν, ἀλλὰ θεωροῦνται ὡς μὴ γεγραμμέναι. Ἡ γνώμη τῶν Σαβινιανῶν ἐκράτησεν ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ Δικαίῳ καὶ ἀποτελεῖ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον. 7) Κατὰ τοὺς Προκουλιανοὺς ὁ διὰ κληροδοσίας τιμηθεὶς κτᾶται τὸ κληροδότημα διὰ δηλώσεως τῆς περὶ κτήσεως αὐτοῦ βουλήσεώς του, ἐνῷ κατὰ τοὺς Σαβινιανοὺς (ὧν τὴν γνώμην, κατὰ τὴν κρατοῦσαν διδασκαλίαν, ἠσπάσατο καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς) ὁ εἰς ὃν ἐπήχθη κληροδότημά τι κτᾶται τοῦτο ἅμα τῇ ὑπὸ τοῦ κληρονόμου κτήσει τῆς κληρονομίας αὐτοδικαίως, ἄνευ τῆς θελήσεως, μάλιστα δὲ καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως αὐτοῦ (τοῦ κληροδοσίᾳ τετιμημένου).

Ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο σχολῶν ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν μέσων τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος (ἐποχὴ Μάρκου Αὐρηλίου). Ὁ τελευταῖος νομικός, ὁ μετ' ἀσφαλείας δυνάμενος νὰ ὑπαχθῇ εἰς σχολήν, εἶναι ὁ Γάϊος, ὢν Σαβινιανός, καθ' ἃ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ μαρτυρεῖ. Μετ' αὐτὸν αἱ μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν διαφωνίαι ἄλλαι μὲν ἐξέλιπον, ἄλλαι δ' ἠμβλύνθησαν. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔταμεν ὅσας διαφωνίας τῶν δύο σχολῶν εὗρε, προτιμήσας κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς λύσεις τῶν Σαβινιανῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Bremer*, Rechtslehrer und Rechtsschulen im römischen Kaiserreich (Berlin, 1868). —*A. Pernice*, Labeo τόμ. I (1873). —*O. Karlowa*, Römische Rechtsgeschichte, I (1885) σελ. 662 ἑπομ. —*Perl*, Zusammenstellung der....Kontroversen der Sabinianer und Prokulianer (1885). —*L. Mai*, Der Gegensatz und die Kontroversen der Sabinianer und Prokulianer (Heidelberg, 1887). —*Schanz*, ἐν «Philologus», τόμ. 42 (1883) σελ. 309 ἑπόμ. καὶ ἐν «Hermes» τόμ. 25, σελ. 53 ἑπομ. —*Brini*, Le due sette dei gzreconsulti Romani Bologna, 1890). —*E. Chenon*, Etude sur les controverses entre les Proculéiens et les Sabiniens (1891). —*G. Baviera*, Le due scuole dei giureconsulti Romani (1898). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Scritti Giuridici (1909, σελ. 109—120). —*P. Krüger*, Geschichte der Quellen und Literatur des römischen Rechts (ἔκδ. β', 1912, München). —*P. Bonfante*, Storia del diritto romano (ἔκδ. 3η Milano, 1923, τόμ. Α' σελ. 377 ἑπομ.). —*P. Jörs*, Geschichte und System des römischen Privatrechts (Berlin, 1927 σελ. 23 ἑπ. —*P. de Francisci*, Storia del diritto Romano, vol. II parte I (Roma, 1929) σελ. 310 ἑπ. —*Sohm-Mitteis-Wenger*, Institutionen, Geschichte und System des römischen Provatrechts (1931, München und Leipzig) § 18.

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

Πρόκουλος (Proculus) ***ἅγιος***. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ τοῦ *Ἐφήβου* καὶ *Ἀπολλωνίου* ἐν Terni τῆς Ἰταλίας θάψας τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ὁμολογητοῦ ἁγίου Βαλεντίνου, συνελήφθη καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν καὶ αὐτὸς θάνατον μετὰ τῶν δύο ἄλλων τῷ 273 καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 14 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἐπίσκοπος Terni, ὅστις μαρτυρήσας ἐπὶ Μαξεντίου τῷ 310 ἑορτάζεται τὴν 14 Ἀπριλίου. —3) Ὁ στρατιώτης, ὅστις μαρτυρήσας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Βολωνίᾳ τῆς Ἰταλίας, ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουνίου. —4) Ὁ γλύπτης, ὅστις μετὰ τοῦ συναδέλφου του *Μαξίμου* καὶ δύο μαθητῶν αὐτῶν, *Φλώρου* καὶ *Λαύρου*, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον πιθανῶς ἐν Ἰλλυρίᾳ κατὰ τὸν Β' ἢ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 18 Αὐγούστου. —5) Ὁ μετὰ τοῦ μάρτυρος *Ἰανουαρίου* (βλ. λ.) μαρτυρήσας. —6) Ὁ κατά τινας ἐπίσκοπος τοῦ Autun (Saône-et-Loire) τῆς Γαλλίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 4 Νοεμβρίου. —7) Ὁ ἐπίσκοπος Terni ἢ Narni ἐν τῷ δουκάτῳ Σπολέτου τῆς Ἰταλίας ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Γότθων Τωτίλα κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα καὶ ἑορταζόμενος τὴν 1 Δεκεμβρίου. —8) Ὁ ἐπίσκοπος Βερόνης τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ὑποστὰς παντοίας κακώσεις καὶ ἐξορισθεὶς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπισκοπήν του καὶ ἀποθανὼν ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἑορτάζεται τὴν 9 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Πρόκουπλιε (Prokuplie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 26 χιλμ. ἀπὸ τῆς Νίσσης ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τόπλιτσα, παραποτάμου τοῦ Μοράβα. Κάτ. 4000. Ἔχει ἀρχαῖα ἐρείπια ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Γ. Ι. Β.

προκουράτωρ, —*ωρος* (ὁ) *[Βυζ.]*. Μεταγραφὴ τῆς λατινικῆς λέξεως procurator, δηλούσης τὸν ἐπίτροπον, ἐπιμελητήν, ἐπιστάτην, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἡγεμόνα ἐπαρχίας. Ν. Σ. Λ.

προκούρσωρες (οἱ) *[Βυζ.]*· βλ. λ. *κούρσωρες*.

Προκόφιεφφ (Prokofieff), ***Σέργιος***. Ρῶσος συνθέτης. Μαθητὴς τοῦ Λιάντωφ, τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακώφ, Τσερέπνιν, Τανέϊεφ κ. ἄ., θεωρεῖται σήμερον εἷς τῶν πρωτοτυποτέρων Ρώσων συνθετῶν. Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν ἔργων του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: 4 σονάται καὶ διάφορα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, 1 κοντσέρτο διὰ βιολίον, 2 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, «Εἰσαγωγὴ» ἐπὶ ἰουδαϊκῶν θεμάτων, μία Sinfonietta, ἡ «Κλασσικὴ συμφωνία», ἡ συμφωνία ἔργον 25, ἡ «Σκυθικὴ σουΐτα», τὸ μελόδραμα «Magdalena», ἓν μπαλλέττο, πλεῖσται μελῳδίαι κ. λ. π. Γ. Σ

προκοχόρταρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀνωνίδος τῆς διακάνθου*.

προκριματικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς πρόκρισιν, εἰς προκαταρκτικὴν κρίσιν: «προκριματικὸς ἀγών».

— ***προκριματικαὶ ἀγωγαὶ*** (actiones praejudiciales). Λέγονται ἐκεῖναι, δι' ὧν δὲν ἐπιδιώκεται ἡ καταδίκη τοῦ ἐναγομένου, ἀλλὰ σκοπεῖται ἡ ἀναγνώρισις τῆς ὑπάρξεως (*καταφατικὴ ἀναγνωριστικὴ ἀγωγὴ*) ἢ ἀνυπαρξίας (*ἀρνητικὴ ἀναγνωριστικὴ ἀγωγὴ*) ἐννόμου τινὸς σχέσεως. Ἡ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἀπόφασις χρησιμεύει συνήθως ὡς προπαρασκευαστικὴ ἄλλης δίκης, δι' αὐτὸ δὲ καλοῦνται αἱ ἀναγνωριστικαὶ ἀγωγαὶ *προκριματικαί*. Αὗται, ἰσχύουσαι γενικῶς ἐπὶ τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων καὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀφορωσῶν τὴν προσωπικὴν κατάστασιν (περὶ ἐλευθερίας, περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀμφισβητουμένης ἰδιότητος τοῦ συζύγου κλπ.), ἀπαντῶσι καὶ ἐπὶ ἐννόμων σχέσεων, καθ' ἃς ἐπιδιώκεται ἁπλῶς ἡ δικαστικὴ ἀναγνώρισις τῆς ὑπάρξεως ἢ ἀνυπαρξίας αὐτῶν (ὅτι λ. χ. ἡ δοθεῖσα ὑπόσχεσις εἶναι ἀνίσχυρος, ὅτι ὁ γενόμενος πλειστηριασμὸς δὲν εἶναι ἔγκυρος κλπ.) Μόνον αἱ ἐνώπιον τῶν τακτικῶν πολιτικῶν δικαστηρίων ἐπιδιώξιμοι ἔννομοι σχέσεις, ἄρα, κατὰ κανόνα, μόνον αἱ σχέσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς ἀναγνωριστικῆς ἀγωγῆς. Διὰ νὰ ἐγερθῇ αὕτη πρέπει νὰ ἐμφανίζεται τοιαύτη ἀβεβαιότης ἐν τῇ νομικῇ καταστάσει τοῦ ἐνάγοντος, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ὡς ἀνάγκη ἡ ἄμεσος ἄρσις τῆς ἀβεβαιότητος, νὰ εἶναι δὲ κατάλληλος ἡ δικαστικὴ ἀναγνώρισις πρὸς ἄρσιν τῆς ἀβεβαιότητος αὐτῆς. Δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγὴ ἐπὶ ἀναγνωρίσει καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι δυνατὴ ἡ ἔγερσις ἀγωγῆς ἐπὶ παροχῇ. Ἐπὶ ἐνοχικῶν σχέσεων δὲν χορηγεῖ ἡ κρατοῦσα νομοθεσία, ἐλλείψει εἰδικῆς διατάξεως, τοιαύτας ἀγωγάς, ἐκτὸς ὅταν ὑπάρχῃ σπουδαῖον πρὸς τοῦτο ἔννομον συμφέρον τοῦ ἐνάγοντος. Ἡ νομολογία μας δέχεται γενικῶς ὅτι, μὴ ἀντικειμένου εἰς τοῦτο τοῦ ἄρθρου 1 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, χωρεῖ ἀγωγὴ πρὸς βεβαίωσιν παντὸς νομικοῦ γεγονότος ἢ ἐννόμου σχέσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου (ἐφόσον δὲν πρόκειται περὶ ἁπλῶν γεγονότων ἢ ἀφῃρημένων νομικῶν ζητημάτων), ὁσάκις ὁ ἐνάγων ἔχει σπουδαῖον ἔννομον συμφέρον πρὸς τοῦτο, ἤτοι ὁσάκις ἐνάγει ex justa causa. Τοιαύτη ὑφίσταται ὅταν τὰ ἔννομα συμφέροντά του ἀπειλῇ κίνδυνος ἀντικειμενικὸς ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ νομικοῦ γεγονότος ἢ τῆς ἐννόμου σχέσεως. Ἡ ἐπιδιωκομένη ἀναγνώρισις ἐγένετο δεκτὸν ὅτι δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν δι' ὑποβολῆς αἰτήσεως καὶ ἄνευ ἀντιδικίας (βλ. *Σιφναίου* Πολ. δικ. ἄρθρ. 1, σημ. 31, 32), μὴ ἐμποδιζομένου τούτου ἐκ τοῦ ἄρθρου 640 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, αἱ ἐν τῷ ὁποίῳ περιπτώσεις ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς μόνον, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐκφράσεως «ἰδιαιτέρως γίνεται τοῦτο ἐάν..»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Οἰκονομίδου*, Πολ. Δικονομία § 80, σημ. 6. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Στοιχεῖα ἀστικοῦ δικαίου § 82, σημ. 2 β —*Regelsberger*, Γενικαὶ διδασκαλίαι τοῦ δικαίου τῶν Πανδεκτῶν (μετάφρ. *Μαριδάκη-Πράτσικα*, § 191, σημ. 14). —*Παπαρρηγοπούλου*, Γενικαὶ ἀρχαὶ (ἔκδ. *Τ. Βισβίζη*) § 451, σημ. 2. —*Δημητρακοπούλου-Ρακτιβάν*. Γνωμοδοτήσεις (ἐν «Νομ. Ἐπιθεωρήσει» Α' σελ. 199 καὶ ἑπ.).

Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

προκρίνω· κρίνω ἐκ τῶν προτέρων, προαποφασίζω· || συνήθ. κρίνω προτιμότερον, προτιμῶ, ἐκλέγω.

Πρόκρις *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς Πανδίωνος (ἢ τοῦ Ἐρεχθέως) καὶ τῆς Ζευξίππης, σύζυγος τοῦ ὡραίου *Κεφάλου* (βλ. λ.).

— 2) Ἡ πρεσβυτάτη τῶν 50 θυγατέρων τοῦ βασιλέως τῶν Θεσπιέων Θεσπίου, ἥτις πρώτη ἐκ τῶν ἀδελφῶν συνελθοῦσα μετὰ τοῦ Ἡρακλέους ἔγινεν ἐξ αὐτοῦ μήτηρ τοῦ Ἀντιλέοντος καὶ τοῦ Ἱππέως. ΚΑΨ.

πρόκρις (ἡ) (Procris) *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *Ζυγανιδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη ψυχῶν ἀπαντωσῶν εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου φέρουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Κεραίας σχεδὸν ἰσομήκεις πρὸς τὸ σῶμα, λεπιδωτὰς εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ ἁπλᾶς εἰς τὰς θηλείας, προσακτρίδας λεπτάς, ρύγχος βραχὺ ἀπολῆγον εἰς προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν, θώρακα κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων, πτέρυγας ἐπιμήκεις, κοιλίαν κυλινδρικήν. Αἱ κάμπαι ἔχουσι σῶμα παχὺ καὶ βραχύ, αἱ χρυσαλλίδες κυλινδροκωνικὸν καὶ περικλείουσιν ἐντὸς λεπτοφυοῦς κελύφους τὸ βομβύκιόν των. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα εἰς δασώδεις, ὑγρὰς ἐκτάσεις καὶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ διαφόρων φυτῶν. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι ἡ *προκρὶς ἡ πρασινίζουσα* (Procris virida), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα πρασινόχρυσον κατὰ τὰς ἀνωτέρας πτέρυγας, πρασινοπορφυροῦν εἰς τὰς κατωτέρας καὶ φαιόχρυσον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουνίου μέχρι τῶν μέσων Ἰουλίου ἐπὶ τῶν καυλῶν τῶν διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ξηρῶν τοιούτων. Αἱ κάμπαι τοῦ ἐντόμου τούτου εἶναι ὑποπράσιναι κατὰ τὸ σῶμα καὶ μελαναὶ κατὰ τὴν κεφαλήν. Δ. Ν. Π.

πρόκρισις, —*εως* (ἡ)· προκαταρκτικὴ κρίσις, προπαρασκευαστικὴ τῆς ὁριστικῆς κρίσεως.

— ***πρόκρισις συναλλαγῆς*** (arbitrage) *[Ἐμπορο-οικον.]*. Καλεῖται ἡ σύγκρισις διαφόρων οἰκονομικῶν πράξεων ἀγουσῶν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἡ εὕρεσις ἐκείνης, ἥτις παρουσιάζει τὰ πλειότερα πλεονεκτήματα καὶ ἡ ἐκλογὴ ταύτης πρὸς ἐκτέλεσιν, διὰ τὴν ἀπόληψιν κέρδους ὅσον ἔνεστι μεγαλυτέρου. Αἱ πράξεις κατόπιν προκρίσεως συναλλαγῆς γίνονται, εἴτε ὑπαρχούσης πρὸς ἐκτέλεσιν πραγματικῆς οἰκονομικῆς πράξεως, εἴτε ἄνευ τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης, ἐπὶ κερδοσκοπίᾳ καὶ μόνον. συνίστανται δέ: 1) Εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ πώλησιν ἐμπορεύματός τινος καὶ ἐκτέλεσιν τῆς ἀντιστρόφου πράξεως εἰς διάφορον χρόνον καὶ διαφόρους τιμὰς διδούσας κέρδος. 2) Εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ πώλησιν ἐμπορεύματός τινος καὶ ἐκτέλεσιν τῆς ἀντιστρόφου πράξεως εἰς διάφορον τόπον καὶ διαφόρους τιμὰς διδούσας κέρδος. 3) Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπικερδεστέρου τρόπου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς οἰκονομικῆς πράξεως, κατόπιν συγκρίσεως τῶν δυνατῶν τρόπων ἐκτελέσεώς της. 4) Εἰς τὴν πώλησιν ἐμπορεύματος εἰς ὑψωμένην τιμήν, δι' ἀγορᾶς ἄλλου ὑποτετιμημένου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς προηγουμένας περιπτώσεις. Ἡ πρόκρισις συναλλαγῆς κατὰ τόπον, χρόνον, τρόπον ἐκτελέσεως καὶ εἶδος ἐμπορεύματος γίνεται ἐφ' ὅσον ἡ διαφορὰ τῶν τιμῶν κατὰ τόπον, χρόνον, τρόπον καὶ εἶδος εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὰ ἔξοδα νὰ καλύπτωνται καὶ ν' ἀπομένωσιν κέρδη. Αἱ κατόπιν προκρίσεως συναλλα-

Digitized by Google

γῆς πράξεις εἶναι πράξεις ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως, προϋποτιθεμένης τῆς εὐκολίας ἐκτελέσεώς των καὶ κατὰ πάντα τόπον, χρόνον καὶ τρόπον. Ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι δυνατὸν μόνον ἐν τοῖς χρηματιστηρίοις, διὰ τοῦτο ἡ πρόκρισις συναλλαγῆς εἶναι ἀμέσως συνδεδεμένη μετὰ τῶν χρηματιστηριακῶν πράξεων ἐπὶ ἐμπορευμάτων, κινητῶν ἀξιῶν καὶ συναλλάγματος. Διὰ τῆς προκρίσεως συναλλαγῆς ἐξισοῦνται αἱ τιμαὶ τῶν διαφόρων ἐμπορευμάτων, εἰς τὰς διαφόρους ἀγοράς, τῶν ἐξόδων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν. Λόγῳ τῶν σημερινῶν ταχυτάτων μέσων συγκοινωνίας, ἐφόσον δὲν ὑπάρχουσι περιοριστικὰ μέτρα, αἱ διάφοροι ἀγοραὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μία. Ἐὰν εἰς τινα τούτων παρατηρηθῇ ὕψωσις τιμῆς ἐμπορεύματός τινος, μὴ ἀπότοκος τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς ἑνιαίας ἀγορᾶς, οἱ ἔμποροι κερδοσκοποῦντες θὰ σπεύσωσι νὰ πωλήσωσιν εἰς ταύτην, ἀγοράζοντες εἰς ἑτέρας, οὕτω δὲ θὰ προκύψῃ προσφορὰ εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην καὶ ζήτησις εἰς τὰς ἄλλας, ἐξ οὗ καὶ θὰ προέλθῃ ἐξίσωσις τῶν τιμῶν· ἀντιστρόφως δὲ γίνεται ὅταν εἰς ἀγορὰν τινα παρατηρηθῇ πτῶσις τιμῆς ἐμπορεύματός τινος. Ὁ ἐκτελῶν κερδοσκοπίαν ἐπὶ τῶν κινητῶν ἀξιῶν διὰ προκρίσεως συναλλαγῆς, δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του πληθὺν στοιχείων: τὰ δελτία τῶν διαφόρων χρηματιστηρίων καὶ τὸν τρόπον τῆς συντάξεως τούτων, τὰς συνηθείας ἑκάστης ἀγορᾶς, τὰ ἑκασταχοῦ ἰσχύοντα μεσιτικά, τέλη χαρτοσήμου καὶ φόρους, τὰ ἀναγκαιοῦντα ταχυδρομικὰ καὶ τηλεγραφικὰ ἔξοδα, τὴν μονάδα ἀριθμοῦ τίτλων, ἐφ' οὗ εἶναι εἰς ἑκάστην ἀγορὰν δυνατὸν νὰ γίνῃ πρᾶξις, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰς ἐγγυήσεις τῶν διαφόρων τίτλων, τοὺς ὅρους ἐκδόσεων τούτων, τὰ τῆς κανονικῆς ἢ μὴ πληρωμῆς τῶν τοκομεριδίων καὶ μερισμάτων, ὡς καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς πληρωμῆς τούτων, τὰ δελτία συναλλάγματος καὶ τὰ σχετικὰ τῆς προκρίσεως τούτου, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ προβλέπῃ, ἂν ὑπάρχῃ, τάσις ὑπερτιμήσεως ἢ ὑποτιμήσεως διὰ τοὺς ὑπὸ κερδοσκοπίαν τίτλους, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ συνάλλαγμα, πάντα δὲ ταῦτα νὰ συνδυάζῃ δι' ἑνὸς βλέμματος, ταχέως καὶ ἀποφασιστικῶς, καθόσον, λόγῳ τῶν ταχυτάτων σημερινῶν μέσων καὶ τῆς συγκοινωνίας, αἱ μεταξὺ διαφόρων ἀγορῶν μὴ ἐν ἰσοτιμίᾳ τιμαὶ ἐμπορεύματός τινος γίνονται μὲν ταχύτατα γνωσταί, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ ἐξίσωσίς των ἐπέρχεται ἀμέσως, ὥστε δέον νὰ ἐπωφεληθῇ τις τῆς στιγμιαίας διαφορᾶς αὐτῶν, ὅτε ἡ κερδοσκοπία διὰ προκρίσεως συναλλαγῆς, θ' ἀποδώσῃ ἀσφαλῆ κέρδη. Ὁσηδήποτε μελέτη ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων δὲν ἀρκεῖ, χρειάζεται ὀξυδέρκεια καὶ ἰδίως μεγάλη πεῖρα καὶ εἰδίκευσις, ἵνα καταστῇ τις δεξιὸς εἰς τὴν πρόκρισιν. Σήμερον ἡ κερδοσκοπία, κατὰ κανόνα, δύναταί τις εἰπεῖν, ἐνεργεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ τόπον καὶ χρόνον προβλέψεων.

Ἡ πρόκρισις συναλλαγῆς δέον νὰ ἐξετασθῇ διὰ τὸ συνάλλαγμα, τὰς κινητὰς ἀξίας, τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ τὰ ἐμπορεύματα.

Πρόκρισις ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος. Ἐὰν ἡ πρόκρισις γίνεται ἐκ τῆς χώρας Α, διδούσης τὸ ἀβέβαιον διὰ τὴν χώραν Β, θὰ ληφθῇ τὸ γινόμενον τῶν διὰ μίαν νομισματικὴν μονάδα ἀμοιβαίων τιμῶν συναλλάγματος καί, ἐὰν τοῦτο εἶναι μικρότερον τῆς μονάδος, θὰ προκριθῇ τὸ ἔμβασμα, ἐὰν δὲ μεγαλύτερον, θὰ προκριθῇ τὸ τράβηγμα. Ἀντιστρόφως θὰ γίνῃ ἡ πρόκρισις, ἐὰν ἡ Α δίδῃ τὸ βέβαιον. Ὁ κανὼν οὗτος ἰσχύει εἴτε ἡ Α ὀφείλει εἰς Β, εἴτε ἔχει νὰ εἰσπράξῃ ἐκ τῆς Β, εἴτε γίνεται κερδοσκοπία ἐκ τῆς Α· π. χ. ἐν Ἀθήναις ἡ τιμὴ τοῦ 1 γαλλικοῦ φράγκου εἶναι 3 δρχ. καὶ ἐν Παρισίοις ἡ τιμὴ 1 δραχμῆς 0,32 γαλ. φρ. Τὸ γινόμενον τούτων εἶναι $3\times0,32=0,96<1$, συνεπῶς ἡ πρόκρισις γενήσεται δι' ἐμβάσματος. Οὕτως ὁ ἐν Ἀθήναις ὀφείλων 1 γαλ. φρ. θὰ προκρίνῃ ν' ἀγοράσῃ τοῦτο εἰς Ἀθήνας ἀντὶ δρ. 3 καὶ νὰ τὸ ἀποστείλῃ (ἔμβασῃ) εἰς Παρισίους, διότι ἂν ὁ ἐκ Παρισίων ἐξέδιδε συναλλαγματικὴν ἐπ' Ἀθηνῶν, θὰ τὴν ἐξέδιδε διὰ $\frac{1}{0,32}=3,125$ δρ. Ὁ ἐν Ἀθήναις ἔχων λαμβάνειν 1 γαλ. φρ. θὰ προκρίνῃ τὸ ἔμβασμα, ἤτοι θὰ ζητήσῃ ὅπως ὁ ἐν Παρισίοις ἀγοράσῃ διὰ τοῦ 1 γαλ. φρ. δραχμὰς $\frac{1}{0,32}=3,125$ καὶ τοῦ τὰς ἀποστείλῃ, ἀφοῦ, ἂν οὗτος εἶχεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1 γαλ. φρ. καὶ τὸ ἐπώλει, θὰ εἰσέπραττε μόνον 3 δρ. Ἐὰν τέλος ἐξ Ἀθηνῶν γίνεται παίγνιον, δέον νὰ γίνῃ τοῦτο διὰ δύο ἐμβασμάτων, ἤτοι ὁ ἐν Ἀθήναις δίδων δρ. 3 ν' ἀγοράσῃ 1 γαλ. φρ., ν' ἀποστείλῃ τοῦτο εἰς Παρισίους, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ ἐν Παρισίοις ν' ἀγοράσῃ 3,125 δρ., ἃς ν' ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας. Οὕτω ὁ ἐν Ἀθήναις δώσας δρ. 3, ἔλαβε 3,125, ἄρα ἐπραγματοποίησε 0,125 δρ. κέρδος ἀνὰ 3 δρ. Προκειμένου περὶ διακανονισμοῦ χρεαπαιτήσεως, δέον νὰ προκριθῇ ἐξ ὅλων τῶν μεθόδων τοῦ ἀμέσου καὶ ἐμμέσου *συναλλάγματος* ὁ συμφορώτερος. Πρὸς τοῦτο, πρῶτον θὰ γίνῃ πρόκρισις ὡς ἀνωτέρω δ ὁ ἄμεσον συνάλλαγμα, εἶτα δὲ πρόκρισις ἐπὶ τῶν μεθόδων τοῦ ἐμμέσου συναλλάγματος, θὰ προτιμηθῇ δ' ὁ συμφορώτερος τρόπος ἐκ τῶν δύο προκριθέντων. Ἡ πρόκρισις τοῦ ἐμμέσου συναλλάγματος γενήσεται διὰ τοῦ ὡς ἄνω κανόνος τοῦ ἀμέσου ἐφαρμοζομένου δίς, πρῶτον μεταξὺ τῆς ἐνδιαμέσου χώρας καὶ τῆς μὴ ἐνεργούσης τὴν πρόκρισιν καὶ εἶτα μεταξὺ τῆς ἐνδιαμέσου χώρας καὶ τῆς ἐνεργούσης τὴν πρόκρισιν, οὕτω δὲ θὰ προκριθῇ εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων τρόπων τοῦ ἐμμέσου συναλλάγματος.

Πρόκρισις ἐπὶ κινητῶν ἀξιῶν. Αὕτη γίνεται ἢ πρὸς τοποθέτησιν κεφαλαίων ἢ πρὸς καλυτέρευσιν εἰσοδήματος διὰ πωλήσεως τίτλων διδουσῶν μικρὸν εἰσόδημα καὶ ἀγορᾶς ἑτέρων διδουσῶν μεγαλύτερον εἰσόδημα, ἢ δι' ἀπόληψιν κέρδους δι' ἀγορᾶς τοῦ αὐτοῦ τίτλου εἰς τινα ἀγορὰν καὶ πωλήσεως εἰς ἑτέραν. Προκειμένου περὶ τοποθετήσεως κεφαλαίων εἰς τίτλον τινά, δέον νὰ προκριθῇ ὁ τίτλος ὁ δίδων μεγαλύτερον ἐπιτόκιον τοποθετήσεως, ἐφόσον αἱ ἐγγυήσεις καὶ ἡ ἀσφάλεια, ἃς παρέχουσιν οἱ συγκρινόμενοι τίτλοι, εἶναι αἱ αὐταί. Οὕτω, προκειμένου περὶ ὁμολογιῶν, δέον νὰ εὑρεθῇ τὸ εἰς αὐτὰς ἀντιστοιχοῦν πραγματικὸν ἐπιτόκιον τοποθετήσεως κεφαλαίων συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ δανείου, νὰ προκριθῇ δ' ἡ ὁμολογία ἡ δίδουσα τὸ μεγαλύτερον ἐπιτόκιον τοποθετήσεως. Προκειμένου περὶ μετοχῶν, δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐγγυήσεις καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ εἶτα νὰ συγκριθῇ τὸ συνήθως καὶ οὐχὶ ἐκτάκτως λαμβανόμενον μέρισμα. Πάντως, διὰ τὰς μετοχάς, δι' ἃς τὸ μέρισμα κυμαίνεται, ὑπάρχει δυσκολία ὑπολογισμοῦ. Προκειμένου περὶ δανείων, ὁ δανειζόμενος θὰ προκρίνῃ νὰ δανεισθῇ τὸ δάνειον, ὅπερ τοῦ παρέχει μικρότερον πραγματικὸν ἐπιτόκιον. Προκειμένου περὶ προκρίσεως εἰσπράξεως τοκομεριδίων ἢ ἀγοραπωλησίας κινητῶν ἀξιῶν εἰς διαφόρους χώρας, δέον νὰ ἐξετασθῇ, ἄν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τιμὰς συναλλάγματος, ἡ εἴσπραξις τοκομεριδίων εἴς τινα χώραν καὶ μεταφορὰ τοῦ εἰσπραχθησομένου ποσοῦ εἰς ἑτέραν ἢ ἡ ἀγοραπωλησία κινητῶν ἀξιῶν εἰς διαφόρους χώρας, ἀφήνῃ διαφορὰν καλύπτουσαν τὰ ἔξοδα καὶ δίδουσαν κέρδος.

Πρόκρισις ἐπὶ πολυτίμων μετάλλων καὶ ἐμπορευμάτων. Ἐν προκειμένῳ δέον νὰ ἐξετασθῇ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τιμὰς συναλλάγματος, ἂν ἡ ἀγοραπωλησία τούτων εἰς διαφόρους τόπους ἀφήνῃ διαφορὰν καλύπτουσαν τὰ ἔξοδα καὶ δίδουσαν κέρδος. Προκειμένου περὶ κανονισμοῦ χρεαπαιτήσεως μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, δέον νὰ γίνῃ πρόκρισις μεταξὺ τοῦ προκριθέντος τρόπου συναλλάγματος καὶ τῆς ἀποστολῆς πολυτίμων μετάλλων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Klompers* et *Fagnart*, Traité d' Arithmétique Commerciale (Bruxelles).—*L. Marie*, Opérations financières (Paris).—*Barriol*, Théorie etpratique des opérations financières (Paris).— *Τρ. Κεραμιδᾶ*, Βραχυπρόθεσμοι οἰκονομικαὶ πράξεις.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Χρηματιστήρια ἀξιῶν. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Μακροπρόθεσμοι οἰκονομικαὶ πράξεις.

ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

πρόκριτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προκρινόμενος, ὁ προτιμώμενος· || *πρόκριτοι* (οἱ)· ὡς οὐσ., οἱ ἐπιφανέστεροι ἑνὸς τόπου, οἱ προὔχοντες, οἱ προεστῶτες: «πρόκριτοι τῆς Ὕδρας, — τῶν Σπετσῶν».

πρόκροσσοι (αἱ)· ἀρχ., αἱ ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς τεταγμέναι, κλιμακηδὸν ὄπισθεν αἱ μὲν τῶν δέ, νῆες.

Προκρούστης *[Μυθολ.]*. Ἐπώνυμον τοῦ μυθικοῦ λῃστοῦ τῆς Ἀττικῆς Πολυπήμονος, ὅστις ἄλλως ἐπωνομάζετο καὶ *Δαμάστης* (βλ. λ. καὶ λ. *Θησεύς*).

Προκρούστης.

προκρούστης (ὁ) (Procrustes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν καραβιδῶν, περιλαμβάνον μεγαλόσωμα ἔντομα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὠφέλιμα. Ε. Τ. Ε.

Πρόκτερ (Procter), *Ἀδελαῒς-Ἄννα*. Ἀγγλὶς ποιήτρια (1825—1864). Τὸ κυριώτερον ποιητικὸν ἔργον της εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρῦλοι καὶ λυρισμοί» ποιητικὴ συλλογή, ἐκδοθεῖσα εἰς δύο σειράς, ἐξ ὧν ἡ πρώτη, δημοσιευθεῖσα τῷ 1858, ἔσχεν ἐννέα ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις ἐντὸς ἑπτὰ ἐτῶν, ἡ δὲ δευτέρα, δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1866, ἔσχε παρομοίαν ἐπιτυχίαν (τελευταία της ἔκδοσις τῷ 1914). Η. Π. Γ.

πρόκτησις, *—εως* (ἡ) *[Νομ.]*. Ὁ νομεύς, ὅστις ἐκτήσατο τὴν νομὴν διὰ παραγώγου κτήσεως, δύναται νὰ προσθέσῃ εἰς τὸν χρόνον τῆς ἑαυτοῦ νομῆς καὶ τὸν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ (accessio possessionis), ὡς ἐπίσης καὶ τὸν χρόνον τῆς νομῆς τῶν προκατόχων τοῦ τελευταίου, ὃν οὗτος ἠδύνατο νὰ συνυπολογίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, προϋποτιθεμένου πάντοτε ὅτι ἡ νομὴ περιῆλθεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον ἄνευ διακοπῆς, καὶ ὅτι τόσον παρὰ τῷ προκατόχῳ ὅσον καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ φέρει τὰ προσόντα τῆς χρησικτησίας. Ὡσαύτως ὁ κληρονόμος καὶ πᾶς ἄλλος καθολικὸς διάδοχος ὑπεισέρχεται ἐντελῶς εἰς τὴν θέσιν τοῦ κληρονομουμένου καὶ ὡς πρὸς τὴν ἤδη ὑπὸ τούτου ἀρξαμένην καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξακολουθήσασαν χρησικτησίαν.

Πρόκτορ (Proctor), *Ἀλέξανδρος-Φίμιστερ*. Βορειοαμερικανὸς γλύπτης καὶ ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Διεκρίθη ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀπεικονίσει ἀγρίων ζῴων. Τὸ ἔργον του προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν κριτικῶν καὶ τοῦ κοινοῦ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν Κολομβιανὴν ἔκθεσιν τοῦ Σικάγου, ὅπου ἐξετέθησαν ἀγάλματά του ἀγρίων ζῴων. Μεταξὺ τῶν γλυπτικῶν του ἔργων διακρίνονται: «Ἰνδὸς πολεμιστής», μικρὸν βρόνζινον ἄγαλμα, «Πάνθηρες» ἐν Πρόσπεκτ Πάρκ τοῦ Μπρούκλιν, «Guadriga», ἐκτεθὲν εἰς τὸ περίπτερον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1900, «Τίγρεις» διὰ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Πρίνσετον κλπ. Η. Π. Γ.

— **Πρόκτορ** (Proctor), *Ριχάρδος-Ἀντώνιος*. Ἄγγλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1837 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1888. Ἐχρημάτισε συντάκτης τῶν πρακτικῶν τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου, ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπου διωργάνωσε μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας διαφόρους ἀστρονομικὰς διαλέξεις. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ὁ Κρόνος καὶ τὸ σύστημα αὐτοῦ» (1865), «Ἐγχειρίδιον τῶν ἀπλανῶν» (1866), «Ὁ Ἥλιος ἐκ τῆς Γῆς» (1867), «Οἱ ἄλλοι κόσμοι» (1870) «Ὁ Ἥλιος» (1871), «Στοιχεῖα ἀστρονομίας» (1871), «Ἡ Σελήνη» (1873), «Τὰ ὅρια τῆς ἐπιστήμης» (1873) κτλ. Σ. Π.

Προκύκλιος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Μὴν τῶν Αἰτωλῶν, ἀντιστοιχῶν τῷ Βοηδρομιῶνι τῶν Ἀθηναίων (15 Σεπτεμβρίου—15 Ὀκτωβρίου). Ν. Σ. Λ.

προκυμαία (ἡ)· τὸ κατὰ τῶν κυμάτων προτείχισμα, τὸ παρὰ τὴν ἀκτὴν κρηπίδωμα καὶ ὁ παρ' αὐτὸ τόπος: «κάμνει τὸν περίπατόν του εἰς τὴν προκυμαίαν».

— *[Λιμεν.]* Καλεῖται *προκυμαία* (quai) ἰσόπεδος παράλιος ἔκτασις, προασπιζομένη ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ περιζώματος. Κατασκευάζεται εἴτε εἰς ἀνοικτὰς παραλίας, χάριν ἱδρύσεως κέντρων ἀναψυχῆς καὶ περιπάτου, εἴτε συνήθως εἰς λιμένας, πρὸς δημιουργίαν χώρων ἐνεργείας φορτοεκφορτώσεων, ἀποεπιβιβάσεων κλπ. Χάριν τῶν αὐτῶν σκοπῶν κατασκευάζονται προκυμαῖαι καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῶν πλωτῶν ποταμῶν. Πολλάκις χρησιμοποιεῖται, ἀντὶ τοῦ ὅρου προκυμαία, ὁ γενικώτερος ὅρος *κρηπίδωμα*.

Αἱ προκυμαῖαι, ἀκολουθοῦσαι τὴν σχηματογραφίαν τῆς παραλίας, διατάσσονται συνήθως κατὰ γραμμὴν τεθλασμένην. Εἰς περίπτωσιν προκυμαιῶν πράξεων, τὰ μήκη τῶν εὐθυγράμμων τμημάτων δέον νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ παρὰ ταῦτα πλεύρισις τῶν πλοίων. Εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως προβλήτων, δέον αἱ ἀποστάσεις αὐτῶν νὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ μὴ δυσχεραίνονται οἱ χειρισμοὶ τῶν πλοίων. Μῆκος προκυμαίας 200 μέχρι 250 μ. μεταξὺ δύο ἀλληλοδιαδόχων προβλήτων, εἶναι ἀρκετὸν ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως διὰ λιμένας ἠρέμους. Τὸ μῆκος τοῦτο δύναται νὰ μειωθῇ εἰς περίπτωσιν νηοδοκῶν ἀπολύτου νηνεμίας καὶ εἶναι ἀνάγκη ν' αὐξηθῇ εἰς λιμένας ὑποκειμένους εἰς κυματισμούς.

Τὸ ἐλάχιστον πλάτος τῶν προκυμαιῶν ἢ κρηπιδωμάτων πράξεων εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος τῆς διενεργουμένης δι' αὐτῶν ἐμπορείας. Τὸ πλάτος τοῦτο δύναται, ἀπὸ ἑνὸς ἐλαχίστου, τὸ ὁποῖον δεχόμεθα 15 μ. διὰ τὴν περίπτωσιν ὑπάρξεως τοπικῆς ἐμπορείας, νὰ φθάσῃ καὶ νὰ ὑπερβῇ τὰ 80 μ. εἰς λιμένας διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου.

Τὸ βάθος τῶν περιζωμάτων τῶν προκυμαιῶν ὑπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ ὑπὲρ ταύτην ὕψος αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ βάθος τῆς θαλάσσης πρὸ αὐτῶν καὶ ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν εἰς τὸν λιμένα συχναζόντων πλοίων.

Ἀνάλογος τῆς ἀναπτύξεως τῶν προκυμαιῶν καὶ τῶν κρηπιδωμάτων ἐν γένει καὶ ἀνάλογος τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐγκαταστάσεων φορτοεκφορτώσεων, ἀποθηκεύσεων, μεταφορᾶς κ.λ.π., εἶναι καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀποδόσεως τοῦ λιμένος. Ἡ ἀπόδοσις αὕτη τῶν λιμένων, ἥτις ἐκφράζει τὸ ποσὸν τῶν ἐντὸς μιᾶς ὥρας χειριζομένων ἐμπορευμάτων, εἶναι ἡ μόνη ἥτις καθορίζει τὴν δυνατὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τοῦ λιμένος, οὐχὶ δὲ ἡ ἀνάπτυξις τῶν κρηπιδωμάτων μόνη (βλ. καὶ λ. *λιμήν, λιμενικὰ ἔργα, κρηπίδωμα*). Α. Κ.

πρόκυμμα, *—ατος* (τό) *[Βυζαντ.]*. Τὸ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ κλουβίον τοῦ βασιλέως, δηλαδὴ ὁ αὐτοκρατορικὸς θρόνος, ὅστις ἐλέγετο καὶ *προκυπτεῖον, προκύπτιον, πρόκυψις*. Ν. Σ. Λ.

προκυονίδαι (οἱ), ἢ *προκυνίδαι* (Procyonidae) *[Παλαιοζωολ.]*. Ἀπολιθωμένα λείψανα ζῴων τῆς οἰκογενείας ταύτης εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Φαίνεται ὅτι ἐξειλίχθησαν ἐκ τῶν μιακιδῶν, κατὰ δὲ τὸν Teilhard τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ γένους *παχυκυνώδους*. Γ. Κ. Γ.

προκύπτω· κύπτω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐμπρός, προβάλλω τὴν κεφαλήν: «προκύπτει ἐκ τῆς σιδηροδρομικῆς ἁμάξης» || ἐμφανίζομαι, ἐξάγομαι: «τί προ-

Digitized by Google

έκυψεν ἐκ τῆς συζητήσεως;», «προκύπτει κέρδος,—ὠφέλεια, — ζημία, — βλάβη».

προκυστικός, *—ή, —όν*˙ ὁ πρὸ τῆς κύστεως κείμενος.

— **προκυστικὴ** ***περιτονία*** *['Ανατομ.]*˙ βλ. λ. *ὀμφαλοκυστικὴ* περιτονία.

— **προκυστικὸς** ***χῶρος*** *['Ανατομ.]*. Σχισμοειδὴς κοιλότης δίκην ὀρογόνου θυλάκου, εὑρισκομένη ἐντὸς χαλαροῦ ἢ καὶ λιπώδους ἱστοῦ, δι' οὗ ἡ προκυστικὴ περιτονία χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ τοῦ προσθίου κοιλιακοῦ τοιχώματος. Ὁ προκυστικὸς χῶρος ἐμφανίζει σχῆμα ἡμικυλίνδρου, οὗ τὸ μὲν πρόσθιον τοίχωμα σχηματίζεται ὑπὸ τῆς ἐγκαρσίας περιτονίας καὶ ὑπὸ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως, τὸ δ' ὀπίσθιον ὑπὸ τῆς προκυστικῆς περιτονίας. Εἰς τὸν χῶρον τοῦτον, ὅστις πρὸς μὲν τὰ ἄνω ἐκτείνεται μέχρι τῶν δουγλασείων γραμμῶν, πρὸς δὲ τὰ πλάγια μέχρι τῶν πλαγίων ὀμφαλοκυστικῶν συνδέσμων καὶ πρὸς τὰ κάτω μέχρι τοῦ πυελικοῦ ἐδάφους, διολισθαίνει τὸ πρόσθιον τοίχωμα τῆς κύστεως, διατεινόμενον πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τὴν πλήρωσιν αὐτῆς˙ εἰς αὐτὴν γίνονται αἱ παρακεντήσεις καὶ αἱ τομαὶ τῆς κύστεως ἄνευ κινδύνου τρώσεως τοῦ περιτοναίου, οὗ στερεῖται τὸ πρόσθιον αὐτῆς τοίχωμα. Ι. Π.

πρόκυψις, *—εως* (ἡ)˙ τὸ προκύπτειν, κάμψις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὡς διὰ νὰ ἴδῃ τις.

— *[Γυμν.]* Γυμναστικὸς ὅρος, σημαίνων τὴν κάμψιν τοῦ κορμοῦ πρὸς τὰ ἐμπρός, τηρουμένης ἐν εὐθυγραμμίᾳ τῆς ῥάχεως. Ἡ πρόκυψις εἶναι *ἐλαφρά*, ὅταν ὁ κορμὸς καμφθῇ μέχρι σημείου, ὥστε νὰ σχηματίζῃ μετὰ τῆς κατακορύφου γωνίαν 45°˙ *πλήρης* δέ, ὅταν ὁ κορμὸς σχηματίσῃ μετὰ τῆς κατακορύφου ὀρθὴν γωνίαν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ὁ κορμὸς λαμβάνει ἀκριβῶς ὁριζοντίαν θέσιν. Σ. Γ. Σ.

— *['Οπλομ.]* ***Πρόκυψις*** καλεῖται ἐν τῇ ὁπλομαχητικῇ ἡ ἐκ τῆς θέσεως κλίσις τοῦ σώματος ἐμπρὸς πρὸς προπαρασκευὴν αὐτοῦ διὰ τὴν προβολὴν ἢ καθ' ὃν χρόνον ἐκτελεῖται ὁ ἀντιξιφισμὸς ἢ ἀντισπαθισμός. Πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἡ ἐμπροσθία χεὶρ καὶ τὸ ὀπίσθιον γόνυ ἐντείνονται, ἐνῷ συγχρόνως ἡ ὀπισθία χεὶρ καταβιβάζεται ἐξαπλουμένη ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μηροῦ μὲ τὴν παλάμην ἀνεωγμένην καὶ ἐστραμμένην πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ κίνησις τῆς ἐμπροσθίας χειρὸς δέον νὰ προηγῆται τῆς τῶν ἄλλων, τὸ δὲ ἄνω μέρος τοῦ σώτος, ὅπερ φέρεται φυσικῶς ἐμπρός, νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου ποδός. Τ. Ι. Κ.

προκύων (ὁ) (Procyon) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρκτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ προκύνες, οἵτινες ἄλλοτε συνεχέοντο μετὰ τῶν ἄρκτων, διαφέρουσι τούτων ἐκ τοῦ πολὺ μικροτέρου μεγέθους των καὶ τοῦ ὀλιγώτερον ὀγκώδους καὶ ἀτρακτοειδοῦς σώματός των. Ἡ κεφαλή των εἶναι εὐρεῖα καὶ τελευτᾷ εἰς αἰχμηρὸν καὶ ἀρκούντως προέχον ῥύγχος. Εἰς ἑκάστην σιαγόνα φέρουσιν ἀνὰ ἓξ κοπτῆρας, δύο κυνόδοντας καὶ δώδεκα τραπεζίτας. Ἡ γλῶσσά των εἶναι μαλακή, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀρκετὰ μεγάλοι, τὰ πτερύγια τῶν ὤτων ἀρκετὰ μικρὰ καὶ ἠνωρθωμένα, ἡ οὐρά των εἶναι μακροτάτη, αἰχμηρά, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ οὐχὶ συλληπτήριος, τὸ τρίχωμα πυκνόν, χονδρὸν καὶ μαλακόν, οἱ πόδες μετρίως ἰσχυροί, ἕκαστος δὲ τούτων φέρει ἀνὰ πέντε δακτύλους καὶ εἶναι ἐφωδιασμένος μὲ αἰχμηροὺς καὶ ἰσχυροὺς ὄνυχας. Εἶναι, γενικῶς, ζῷα παμφάγα καὶ εὐκόλως ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων. Κυριώτερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Προκύων ὁ πλύντης (Procyon lavator). Οὗτος φθάνει εἰς μῆκος 1,00 μ. περίπου συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς οὐρᾶς, ἥτις ἔχει μῆκος 0,27 μ. περίπου. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματός του εἶναι φαιοϋπομελανός, σκοτεινότερος κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ἀνοικτότερος κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῶν ποδῶν. Τὸ ῥύγχος, τὰ ὦτα, αἱ παρειαὶ καὶ τὰ βλέφαρα εἶναι ὑπόλευκα, τὸ μέτωπον μαλακὸν καὶ ἡ οὐρὰ φέρει κατὰ διαστήματα λευκοκιτρίνους καὶ φαιομελανοὺς δακτυλίους. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν μέχρι τῆς Παραγουάης. Ἐνδιαιτᾶται κυρίως εἰς ὀρεινὰς δασώσεις ἐκτάσεις καὶ ἐνίοτε κατέρχεται εἰς τὰς καλλιεργημένας πεδιάδας. Βαδίζει βραδέως καὶ αἱ κινήσεις του εἶναι μᾶλλον βαρεῖαι. Ἐκ πάντων τῶν αἰσθήσεων λεπτοτέρα εἶναι ἡ ὄσφρησις. Τρώγει ᾠὰ πτηνῶν, ἔντομα, ὀπώρας, ῥίζας καὶ μικρὰ θηλαστικά. Πάσας τὰς τροφάς, προτοῦ τὰς φάγῃ, τὰς πλύνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του πλύντης. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ τρώγει πᾶν ὅ,τι τοῦ προσφερθῇ.

Προκύων ὁ μέγας (Procyon maximus). Εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερος τοῦ προηγουμένου εἴδους. Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπιμηκέστερον καὶ τὸ τρίχωμά του ἐπίξανθον, μὲ μελανὰς καὶ φαιὰς ἀποχρώσεις κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ὑποκίτρινον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ κυρίως εἰς τὴν Γουϊάναν. Ἔχει τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα πρὸς τὸ προηγούμενον εἶδος καὶ τρέφεται κυρίως μὲ καρκίνους. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

Προκύων *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως, ἤτοι πρόδρομος τοῦ Κυνός, ὁ ἀπλανὴς α Μικροῦ Κυνός, ὡς προτρέχων τοῦ Σειρίου (α Μεγάλου Κυνός). Ὁ Προκύων εἶναι μεγέθους 0,48 καὶ φασματικοῦ τύπου F_5, εὑρισκόμενος, ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, μεταξὺ τοῦ Σειρίου καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἡλίου. Ὅπως ὁ Σείριος, ἔχει καὶ ὁ Προκύων ἀμυδρὸν συνοδὸν καὶ καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐγγυτέρων πρὸς ἡμᾶς ἀπλανῶν, ἀπέχων περὶ τὰ 10 ἔτη φωτός. Ἔχει ἐτησίαν ἰδίαν κίνησιν 1″,25 καὶ πλησιάζει πρὸς τὸ ἡλιακὸν σύστημα μετὰ ταχύτητος 240 χιλιομέτρων περίπου κατὰ λεπτὸν (βλ. λ. *Κύων* Μικρός). Σ. Π.

πρόκωπος (ὁ) (κοιν. *γαντζιέρος*)˙ ὁ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐκ πρώρας σέλματος καθήμενος ἐρέτης τῶν κελήτων καὶ τῶν φαλαινίδων.

προλαβόντως˙ ἐπίρρ., προηγουμένως, πρότερον.

πρόλαγος (ὁ) (Prolagus) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ὀχοτονιδῶν* (λαγομυϊδῶν) *λαγομόρφων τρωκτικῶν* θηλαστικῶν. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος τῶν ζῴων τούτων ἦτο $\frac{3.\ 2}{2.\ 2}$. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου, πλειοκαίνου καὶ πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Συνώνυμον: *μυόλαγος*. Γ. Κ. Γ.

προλαίμιον (τό)˙ στεφανωτὴ διόγκωσις τῆς προτομῆς τῶν καρονάδων καὶ πρὸς τὸ στόμα αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

προλαλῶ (*—έω*)˙ λαλῶ, ὁμιλῶ πρότερον˙ || συνήθ. εἰς τὴν μετχ. *προλαλήσας*˙ ὁ προηγουμένως ὁμιλήσας ἐν συνεδρίῳ: «ἐπαινῶ τοὺς προλαλήσαντας», «δὲν συμφωνῶ πρὸς τὸν προλαλήσαντα».

προλαμβάνω, ἀόρ. *προέλαβον* καὶ δημοτ. *ἐπρόλαβα—προελήφθην*˙ κάμνω ὥστε νὰ μὴ συμβῇ τι, ἐμποδίζω: «ἐπρόλαβα τὸ κακόν, — τὸν κίνδυνον» καὶ παθ. «προελήφθη τὸ κακόν, — ὁ κίνδυνος»˙ || προφθάνω, φθάνω ἐγκαίρως: «σπεῦσε νὰ προλάβῃς», «ἐπρόλαβαν ἄλλοι»˙ || «τὸν ἐπρόλαβα 'ς τὸ δρόμο» τὸν κατέφθασα εἰς τὴν ὁδόν, ἐνῷ ἔφευγε˙ || περατῶ, ἀπεργάζομαι ἐγκαίρως: «ἔχω τόσες δουλειὲς ποῦ δὲν τὶς προλαμβάνω»˙ || μετχ. *προλαβών,—οῦσα,—όν*˙ ὁ προγενόμενος, ὁ προηγηθείς: «καθὰ ἔγραφον εἰς τὴν προλαβοῦσαν ἐπιστολήν μου»˙ || (ναυτ.) κοιν. *παίρνω σόπρα*. Ἐπὶ ἱστίου καὶ ὡς πρὸς τὸν ἄνεμον˙ δέχομαι τὸν ἄνεμον ἀπ' ἔμπροσθεν.

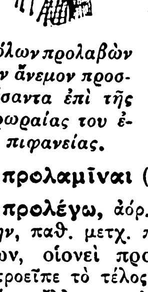

Δόλων προλαβὼν τὸν ἄνεμον προσπέσαντα ἐπὶ τῆς πρωραίας του ἐπιφανείας.

προλαμῖναι (αἱ) *[Χημ.]*˙ βλ. *γλοβουλῖναι*.

προλέγω, ἀόρ. *προεῖπον—προελέχθην* ἢ *προερρήθην*, παθ. μετχ. *προειρημένος*˙ λέγω ἐκ τῶν προτέρων, οἱονεὶ προφητεύω: «προλέγει τὰ μέλλοντα», «προεῖπε τὸ τέλος του»˙ || ὁμιλῶ πρότερον: «ὁ προειπών», ἄλλως *προλαλήσας*, «κατὰ τὰ προειρημένα» συμφώνως πρὸς ὅσα προερρήθησαν˙ || *προλεγόμενα* (τά)˙ ὡς οὐσ., ὁ πρόλογος, αἱ προκαταρκτικαὶ παρατηρήσεις, ἡ εἰσαγωγή˙ ἀντίθ. *ἐπιλεγόμενα*=ἐπίλογος.

προλεκτίτης (ὁ) (Prolektit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν μέλος τῆς ὁμάδος τῶν χουμιτῶν (Humite). Συνίσταται ἀπὸ ὑδροξείδιον τοῦ μαγνησίου φθοριοῦχον καὶ ἀπὸ ἓν μόριον ὀλιβίνου $Mg(F, OH)_2$˙ $(Mg, Fe)\,SiO_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἔχει χρῶμα ἐρυθροκίτρινον καὶ εἶναι σπανιώτατον, ἀπαντῶν εἰς τὸ Nordmarken. Γ. Β.

προλεταριακός, *—ή, —όν*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προλεταρίους, ὁ τῶν προλεταρίων: «προλεταριακὴ κίνησις, — ἐπανάστασις».—Ἐπίρρ. ***προλεταριακῶς***.

προλεταριᾶτον (τό)˙ τὸ σύνολον τῶν προλεταρίων ὡς κοινωνικὴ τάξις.

—*[Κοινωνιολ.]* *Προλεταριᾶτον* (prolétariat) καλεῖται ἡ κοινωνικὴ τάξις, τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἡ ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς ἀκτήμονας μισθωτοὺς ἐργάτας (βλ. λ. *προλετάριος*). Κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν (μαρξισμόν), τὸ προλεταριᾶτον, ὡς κοινωνικὴ τάξις, εἶναι αὐτὴ ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἡ ὁποία λόγῳ τῶν ὑφισταμένων ἀντικειμενικῶν ὅρων—καὶ κυρίως λόγῳ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς—εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ πωλῇ τὴν δύναμιν πρὸς ἐργασίαν της εἰς ἕνα ἐργοδότην (κεφαλαιοκράτην) δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα ἀντὶ ὡρισμένου μισθοῦ (ἡμερομισθίου). Δι' αὐτὸ οἱ σοσιαλισταὶ τὸ προλεταριᾶτον ἀπεκάλεσαν καὶ τάξιν τῶν μισθοδούλων, παρομοιάζοντες αὐτὴν μὲ τὴν τάξιν τῶν δούλων. Προοιμιακῶς πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ παλαιοὶ προλετάριοι τῆς Ῥώμης μὲ τοὺς σημερινοὺς δὲν ἔχουν καμμίαν ἄλλην σχέσιν ἢ ὁμοιότητα ἐκτὸς τῆς κοινωνικῆς των ἀθλιότητος καὶ πενίας. Κατὰ τὸν μαρξισμόν, τὸ προλεταριᾶτον (ἡ σύγχρονος ἐργατικὴ τάξις) καλεῖται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν νὰ διαδραματίσῃ σπουδαιότατον ἱστορικὸν ῥόλον. Ν' ἀνατρέψῃ τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ διὰ τῆς δικτατωρίας του νὰ προετοιμάσῃ τὸν ἐξαφανισμὸν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς ἀταξικῆς κοινωνίας. Τὴν θεωρίαν αὐτὴν οἱ διάφοροι πολιτειολόγοι, κοινωνιολόγοι καὶ δημοσιολόγοι τῆς ἀστικῆς τάξεως δὲν ἀποδέχονται καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἐργάτης (προλετάριος) εἶναι ἐλεύθερος νὰ συνάπτῃ ὁποιονδήποτε συμβόλαιον ἐργασίας θέλει, δηλαδή, ἀπέναντι τοῦ ἐπιχειρηματίου ἐργοδότου του εἶναι ἴσος καί, συνεπῶς, δύναται, ἐὰν δὲν θέλῃ, νὰ μὴ ἐργασθῇ ἤ, τοὐλάχιστον, νὰ μὴ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς μισθωτικοὺς ὅρους ἐργασίας, οὓς τῷ ἐπιβάλλει ὁ ἐργοδότης του, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι πάντοτε ὑπῆρχον κοινωνικαὶ τάξεις, ἤτοι ἐργοδόται (πλούσιοι) καὶ ἐργαζόμενοι. Ἄρα καμμία μεταβολὴ δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὰς σημερινὰς κοινωνικὰς σχέσεις.

Τὰς θεωρητικὰς αὐτὰς ἀπόψεις ἀπορρίπτει ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμός. Ἄλλως τε δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐκ τῆς συγκρούσεως τῆς προλεταριακῆς τάξεως καὶ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς προκυπτόντων ζητημάτων, ὅτι τὸ σύγχρονον προλεταριᾶτον εἶναι μία νέα τάξις, ἡ ὁποία δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὰς οἰκονομικῶς ὑποτελεῖς τάξεις τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαίωνος. Προϋπόθεσις διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ προλεταριάτου ὡς κοινωνικῆς τάξεως εἶναι ἡ ὕπαρξις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. Ὅπως ὁ σύγχρονος ἐργάτης (προλετάριος) εἶναι δημιούργημα τῶν νεωτέρων χρόνων, οὕτω καὶ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν οἰκονομικὸν σύστημα ἀνήκει εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν. Πλοῦτος (ἀξίαι χρήσεως) ὑπῆρχε βεβαίως καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καθὼς ὡρισμέναι μορφαὶ τοῦ συγχρόνου κεφαλαίου (ἐμπόριον καὶ τοκογλυφία), ἀλλὰ κεφάλαιον ὑπὸ τὴν καθαυτό, κυρίαν σημασίαν του (βιομηχανικὸν) δὲν ὑπῆρχε. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ κατέχοντες τὸν πλοῦτον ἀπέβλεπον εἰς τὴν αὔξησιν τῶν μέσων τῆς ἀπολαύσεως. Κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχήν, οἱ κατέχοντες τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς (κεφάλαιον) ἀποβλέπουν εἰς τὴν προσαύξησίν των, εἰς τὴν ἀπόκτησιν κέρδους, τὸ ὁποῖον πάλιν προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπεραξίαν, ἀπὸ τὸ ποσὸν ἐκεῖνο τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, τὸ ὁποῖον ἰδιοποιεῖται ὁ κεφαλαιοῦχος. «Προλεταριᾶτον ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχε πάντοτε. Ὑπῆρχον βεβαίως πτωχαὶ καὶ ἐργαζόμεναι μᾶζαι, ἀλλὰ προλετάριοι ζῶντες ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἀχαλινώτου συναγωνισμοῦ δὲν ὑπῆρχον. Τὸ προλεταριᾶτον προῆλθεν ἀπὸ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖθεν, ἐφ' ὅσον ἡ βιομηχανία ἐξηπλοῦτο, εἰς τὰς ἄλλας χώρας, ἐδημιουργήθη παντοῦ ἡ τάξις τῶν προλεταρίων». Ἡ ἐργασία, δηλαδὴ ἡ δύναμις πρὸς ἐργασίαν (Arbeitskraft), τοῦ προλεταρίου εἶναι καὶ αὐτὴ ἐμπόρευμα, ὡς καὶ τὰ ἄλλα, καὶ ἡ τιμή της κανονίζεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους νόμους, οἱ ὁποῖοι κανονίζουν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων. Ἐὰν σήμερον ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ προλεταριᾶτον ὡς τάξις ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ παντοῦ εἶναι ὠργανωμένον εἰς οἰκονομικὰς - ἐπαγγελματικὰς καὶ πολιτικὰς (ἐργατικά, σοσιαλιστικά, κομμουνιστικὰ κόμματα) ὀργανώσεις. Ὁ Μὰρξ εἰς τὸ «Κομμουνιστικὸν μανιφέστον» τονίζει: «Ὅταν τὸ προλεταριᾶτον εἰς τὴν πάλην του κατὰ τῆς ἀστικῆς τάξεως ὀργανωθῇ καλῶς εἰς τάξιν καὶ ὑψωθῇ κατόπιν ἐπαναστάσεως εἰς κυρίαρχον τάξιν, θὰ καταργήσῃ μὲ βίαια μέσα τὸ παλαιὸν σύστημα παραγωγῆς καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ τοὺς ὅρους ποῦ γεννοῦν τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν τάξεων, θὰ καταργήσῃ δὲ γενικὰ ὅλας τὰς τάξεις καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τὴν ἰδικήν του κυριαρχίαν ὡς τάξεως». Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν διηυκρίνησε περισσότερον ὁ Μὰρξ εἰς μεταγενέστερα ἔργα του (κυρίως ἐπιστολὰς) καὶ ὁ Ἔνγκελς, ὑποστηρίξαντες ὅτι μετὰ τὴν προλεταριακὴν ἐπανάστασιν θὰ μεσολαβήσῃ μικρὸν ἢ μεγαλύτερον χρονικὸν διάστημα (ἀναλόγως τῶν ἐθνικοοικονομικοκοινωνικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας), κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἐργατικὴ τάξις (προλεταριᾶτον) θὰ ἐφαρμόσῃ μίαν συνεπῆ δικτατωρίαν (περίοδος τῆς *δικτατωρίας τοῦ προλεταριάτου*) διὰ τὴν ἐπικράτησίν του, τὴν κατανίκησιν τῆς ἀνθισταμένης καὶ συνωμοτούσης κεφαλαιοκρατίας καὶ ἐν γένει διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἀταξικῆς κοινωνίας. Τὴν θεωρίαν αὐτὴν δὲν τὴν ἐδέχθησαν ἐκ τῶν θεωρητικῶν τοῦ μαρξισμοῦ ὁ Κάουτσκη, ὁ Ὄττο Μπάουερ, ὁ Ζωρές, ὁ Μπλοὺμ, ὁ Μάρτωβ καὶ ἄλλοι. Τοὐναντίον, ὁ Λένιν ὑπῆρξεν ὁ σπουδαιότερος διερμηνευτής της εἰς τὸ βιβλίον του «Κράτος καὶ ἐπανάστασις», καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Τρότσκυ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν συγχρόνων μαρξιστῶν

Digitized by Google

μπολσεβίκων, οἱ ὁποῖοι ἐν τῇ πράξει πλέον ἐφαρμόζουν τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου.

Ἕν ἄλλο ὅμως ζήτημα προέκυψεν, ὄχι πλέον μεταξὺ τῶν ἀστῶν καὶ σοσιαλιστῶν διανοουμένων, ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τὸ ζήτημα τοῦτο, ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας, εἶναι πῶς θὰ γίνῃ ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας εἰς τὴν προλεταριακήν, ἤ, διὰ νὰ ἀκριβολογήσωμεν, εἰς τὴν περίοδον τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ; Ἡ μέχρι τοῦ 1914 ἐπικρατοῦσα γνώμη μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ ἦτο ἡ ἑξῆς: Διὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας. Ἤτοι οἱ ἐργάται ἔπρεπε πολιτικῶς νὰ κατακτήσουν τὴν πλειοψηφίαν τοῦ κοινοβουλίου τῆς χώρας των καὶ εἶτα νὰ ἐπιζητήσουν τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν κατεπολέμησαν ὁ Λένιν καὶ ὁ Τρότσκυ καὶ ἄλλοι Ρῶσοι μπολσεβῖκοι κομμουνισταί, ὑποστηρίξαντες ὅτι τὸ προλεταριᾶτον θὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν μόνον διὰ τῆς ἐπαναστατικῆς ὁδοῦ. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ εἶναι μία ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις διαφοράς, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον τοὺς σοσιαλιστὰς ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς. Γ. Κ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

προλετάριος (ὁ) (λατιν. proletarius). Οὕτω ἐκαλεῖτο ἐν Ρώμῃ ὁ τόσον πολὺ πτωχὸς πολίτης, ὅστις μόνον διὰ τῶν τέκνων του (proles) ὡς στρατιωτῶν ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὸ κράτος. Κατὰ κυριολεξίαν proletarius ἐσήμαινε, κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον, τὸν ταπεινόν, κοινόν, χυδαῖον. Ἀπὸ τὸν Ρωμαῖον βασιλέα Σέρβιον Τύλλιον (578—534) οἱ proletarii ἦσαν ἡ 6η στρατιωτικὴ καὶ φορολογικὴ τάξις τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, δηλαδὴ οἱ ἄποροι, οἱ στρατευόμενοι πολῖται, οἱ—κατὰ τὸν Gellius—«μόνῃ τῇ τεκνογονίᾳ τὴν πόλιν αὔξοντες». Ἡ λέξις proles εἰς τὴν καθαυτὸ σημασίαν της ἐσήμαινε γόνος. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὁ Κὰρλ Μὰρξ εἰς τὸ «Κομμουνιστικὸν μανιφέστον» καὶ εἰς τὰ ἄλλα του ἔργα ὠνόμασε προλεταρίους τοὺς ἐργάτας τῆς βιομηχανίας, τοὺς ἐστερημένους ἄλλης, ἐκτὸς τῶν δύο χειρῶν των, ἰδιοκτησίας καὶ ἀποζῶντας ἐκ τῆς ἐργασίας των. Γ. Κ. ΚΟΡ.

προληπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἐπιτήδειος νὰ προλάβῃ, ὁ προλαμβάνων, ὁ ἐμποδίζων: «προληπτικὰ μέτρα», «προληπτικὸν τοῦ κακοῦ, — τοῦ κινδύνου»· || «προληπτικὴ λογοκρισία» ἡ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως ἐπιβαλλομένη· || ὁ πιστεύων εἰς προλήψεις: «οἱ ἀμόρφωτοι εἶναι συνήθως προληπτικοί». —Ἐπίρρ. ***προληπτικῶς***· πρὸς πρόληψιν.

πρόληψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προλαμβάνειν, παρεμπόδισις: «πρόληψις τοῦ κακοῦ, — τοῦ κινδύνου»· || ἡ περὶ πραγμάτων ἔμμονος καὶ ἀβασάνιστος ἰδέα, δεισιδαιμονία: «κατέχεται ὑπὸ προλήψεων», «δὲν τὸν ἀφήνουν αἱ προλήψεις νὰ ἡσυχάσῃ»· || ρητορικὸν σχῆμα, καθ' ὃ ὁ ρήτωρ προκαταλαμβάνει ἐναντιολογίαν τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἀνασκευάζει αὐτὴν ἐκ τῶν προτέρων, ἄλλως *προκατάληψις*, λατ. praesumptio· || συντακτικὸν σχῆμα συνηθέστατον ἐν τῇ λαλουμένῃ: «ξέρεις τὸ Γιάννη, τί ἔκαμε;» ἀντὶ «ξέρεις τί ἔκαμε ὁ Γιάννης;», «σὲ ξέρω τί πρᾶγμα εἶσαι» ἀντὶ «ξέρω, τί πρᾶγμα εἶσαι σύ», ἀρχ. «λέγουσιν ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον ζῶμεν» ἀντὶ «λέγουσιν ὅτι ἡμεῖς ἀκίνδυνον βίον ζῶμεν».

—προλήψεως δικαίωμα *[Διεθν. Δίκ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ δικαίωμα τῆς κατασχέσεως ἐμπορικοῦ πλοίου πλέοντος πρὸς λιμένα, ὅστις διατελεῖ πράγματι ἀποκεκλεισμένος παρ' ἐχθρικοῦ στόλου, εὑρισκομένου ὅμως εἰς πολλῶν μιλλίων ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις τοιούτου πλοίου καὶ ἥτις διδάσκεται ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ, δὲν ἀπεδέχθη ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου τοῦ 1908 / 1909 ἐν τῇ ναυτικῇ δηλώσει αὐτῆς, διὰ τῆς ὁποίας ὡρίσθη ὅτι ἡ ἔκτασις τῆς ἀκτῖνος τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀποκλείοντος λιμένα τινὰ στόλου ἐξαρτᾶται τόσον ἐξ ἄλλων περιστάσεων, ὅσον ἰδίως καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνεργούντων τὸν ἀποκλεισμὸν πλοίων καὶ ὅτι πάντως πρέπει αὕτη «νὰ περιορίζηται ὑπὸ τοῦ ὅρου τῆς πραγματικότητος τοῦ ἀποκλεισμοῦ». Η. Γ. Κ.

προλιμὴν (ὁ)· βλ. λ. *λιμήν*.

προλίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὰ παράγωγα τοῦ πυρρολίου. Ἔχει τὸν τύπον

$$\begin{array}{l} CH_2\text{————}CH_2 \\ |\qquad\qquad\ \ | \\ CH_2\text{—NH—}CH.\ COOH \end{array}$$

ἤτοι εἶναι *πυρρολιδινο-α-καρβονικὸν ὀξύ*. Ἀνευρέθη μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων συστατικῶν τῆς δι' ὑδροχλωρίου ὑδρολυτικῆς διασπάσεως τῆς καζεΐνης καὶ ἄλλων πρωτεϊνῶν, παρετηρήθη δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Emil Fischer τῷ 1901 μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ὑδρολύσεως τῆς καζεΐνης. Περιέχει ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος, δι' ὃ καὶ ἐμφανίζεται εἰς ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς. Κατὰ τὴν δι' ὀξέων ὑδρόλυσιν τῶν πρωτεϊνῶν λαμβάνεται μεῖγμα τῆς ἀριστεροστρόφου καὶ τῆς ρακεμικῆς μορφῆς, κατὰ δὲ τὴν δι' ἀλκαλίων, λαμβάνεται κυρίως ἡ ρακεμικὴ μορφή. Ἡ ρακεμικὴ μορφὴ τῆς προλίνης εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν, εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, τηκόμενον ἄνυδρον εἰς 205°. Σ. Γ.

πρόλοβος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἀσκοειδὴς διεύρυνσις τοῦ οἰσοφάγου τῶν καρποφάγων, κυρίως, πτηνῶν. Ἐντὸς τοῦ προλόβου (κοιν. *γκούσα*) αἱ τροφαὶ παραμένουσιν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα καὶ καθίστανται μαλακαί, λόγῳ τῆς ἐκκρίσεως ἐντὸς αὐτοῦ ὑγροῦ τινος παρεμφεροῦς πρὸς τὸν σίελον, καὶ μετὰ ταῦτα κατέρχονται εἰς τὸν στόμαχον, ὅπου διενεργεῖται ἡ τελειωτικὴ πέψις αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

προλογίζομαι· κάμνω πρόλογον, λέγω ἐν προλόγῳ: «προλογιζόμενος εἶπεν».

πρόλογος (ὁ)· τὰ πρὸ τῆς ὑποθέσεως λεγόμενα, τὰ εἰσαγωγικὰ τῆς ὑποθέσεως, ἄλλως *προοίμιον*, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *ὑπόθεσιν* καὶ τὸν *ἐπίλογον*· || «πρόλογος δράματος»· ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Εὐριπίδου καὶ ἑξῆς, τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενον ἐκ τῶν δρώντων προσώπων, τὸ ὁποῖον κάμνει γνωστὰ τὰ τῆς ὑποθέσεως· || τὰ προλεγόμενα εἰς βιβλίον, συνήθως ἔμμεσον σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ.

—[Γραμμ.] Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τραγικοῖς καὶ τοῖς κωμικοῖς ποιηταῖς, πλὴν τοῦ Αἰσχύλου εἰς τὰ παλαιότερα ἔργα του, ὠνομάζετο οὕτω τὸ ἀρχικὸν μέρος τοῦ δράματος, τὸ προηγούμενον τοῦ πρώτου χορικοῦ ᾄσματος, δηλαδὴ ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ ἔργου, παρ' Εὐριπίδῃ δὲ ἡ ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ ἀφήγησις τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Τὴν τεχνοτροπίαν ταύτην ἠκολούθησε καὶ ἡ μέση καὶ ἡ νέα ἀττικὴ κωμῳδία. Καὶ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ κωμῳδίᾳ οὕτως ὠνομάζετο ὁ ἐν ἀρχῇ μονόλογος, ὅστις ἀπηγγέλλετο πρὸ τῆς παραστάσεως τοῦ ἔργου καὶ ὅστις ἐπὶ Πλαύτου μὲν ἦτο συνοπτική τις ἔκθεσις τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος, ἐπὶ Τερεντίου δὲ εἶδος ἀνακοινώσεως, γινομένης ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ ποιητοῦ, τῶν ὁποίων ἀνεσκεύαζε τὰς κατηγορίας. Ὁ ρωμαϊκὸς οὗτος πρόλογος ἦτο παράλληλος πρὸς τοὺς ἀναπαίστους τῆς παραβάσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀττικῇ κωμῳδίᾳ. Τὸν πρόλογον τοῦτον εἶχε καὶ τὸ μεσαιωνικὸν γαλλικὸν θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς κυρίας παραστάσεως, ἐγίνετο ὑπό τινος τῶν ἠθοποιῶν ὁμιλία πρὸς τοὺς θεατὰς περὶ τοῦ ἔργου, τῆς ἀξίας τῶν ἠθοποιῶν κ.τ.τ. Ὁ γαλλικὸς οὗτος πρόλογος ἀντικατεστάθη εἶτα ὑπὸ τοῦ ὁμοίου λογυδρίου τοῦ ρήτορος τοῦ θιάσου, ὅστις, μεθ' ἑκάστην παράστασιν, ἀνήγγελλεν ἀπὸ τοῦ προσκηνίου τὴν ἑπομένην. Καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου ἐγίνετο τὸ αὐτὸ ἐλλείψει θεατρικῶν προγραμμάτων.

Ἐν τῇ ρητορικῇ ὀνομάζεται οὕτως ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τιθεμένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἔκθεσις εἴτε πρὸς εἰκόνισιν τοῦ σχεδίου τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου, εἴτε ἵνα προσελκυσθῇ ἡ τοῦ ἀναγνώστου εὔνοια. Ὁ Boileau διδάσκει ὅτι πρέπει, πρὸ παντὸς ἄλλου, ν' ἀναγινώκεται ὁ πρόλογος· ὁ Locke ὅτι ὁ πρόλογος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἀπολογητικός· ὁ Boiste ὅτι ὁ πρόλογος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἐνδεικτικὸς οὔτε ἀλαζονείας, οὔτε ἀκαίρου ταπεινοφροσύνης τοῦ συγγραφέως. Ν. Σ. Λ.

προλοχισμὸς (ὁ) *['Αρχ.]*. Ἡ ἐγκατάστασις ἐνέδρας ἀνδρῶν εἰς τόπον προκαταλαμβανόμενον. Ἡ ἐνέδρα αὕτη ἦτο σπουδαῖον κεφάλαιον τῆς τακτικῆς τῶν ἀρχαίων. Ν. Σ. Λ.

Πρόλοχος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Λαπιθῶν, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Κενταυρομαχίαν κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειριθόου μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας. Α. Θ. Σ.

προλύτης (ὁ)· παρὰ Βυζαντινοῖς, ὁ σπουδαστὴς τοῦ δικαίου ὁ εὐδοκίμως συμπληρώσας τὸ προτελευταῖον ἔτος τῶν σπουδῶν του, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν *λύτην*, τὸν ἔχοντα ἤδη διανύσῃ καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῶν ἔτος· || ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ νεολατινικοῦ licentiatus (=ἀδειοῦχος), τοῦ πρώτου ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου, ὃν ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς πανεπιστημίοις προσλαμβάνει ὁ εὐδοκίμως ἀποπερατώσας τὰς ἀκαδημαϊκάς του σπουδὰς καὶ δοκιμασθεὶς σπουδαστής· || σπανιώτερον, ἀπόδοσις τοῦ ἐπίσης νεολατινικοῦ baccalarius ἢ baccalaureus (=θεράπων, μαθητευόμενος· συνηθέστερον ἀποδιδόμενον διὰ τοῦ *βακκαλάριος*), τοῦ πρώτου καὶ κατωτάτου ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου ὃν προσλαμβάνει ἐν τῇ δύσει ὁ σπουδαστὴς σὺν τῇ ἀποπερατώσει τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀκαδημαϊκῆς φοιτήσεως· || ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, μέχρι τοῦ 1911, ὁ λαβὼν πτυχίον μὲ βαθμὸν «σχεδὸν καλῶς».

προμάλαγγες (οἱ). Εἶδος αὐλοκολάκων παρὰ τοῖς Κυπρίοις (βλ. λ. *γέργινος*).

προμάμμη(ἡ)· ἡ μήτηρ τῆς μάμμης ἢ τοῦ πάππου.

Προμανθεύς, ἢ ***Προμαντεὺς*** (ὁ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Διός, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐλατρεύετο παρὰ τοῖς Θουρίοις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (Κάτω Ἰταλία). Παρὰ Λυκόφρονι (Ἀλεξάνδρα, 537) ἀναφέρεται «Δαίμων Προμανθεύς», ὡς ἰδία θεότης, τὴν ὁποίαν τινὲς τῶν νεωτέρων ταυτίζουσι πρὸς τὸ Προμηθεύς. Α. Θ. Σ.

προμαντεύω· μαντεύω ἐκ τῶν προτέρων, προφητεύω.

Προμαρίνι (Promarini), ***Ρουγγιέρος***. Βενετὸς πειρατής, μισθοφόρος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξίου Γ'. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Γενουάτου Λέοντος Βετράνου, ὀνομαστοῦ πειρατοῦ, λεηλατοῦντος τὰ δυτικὰ παράλια τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ὁ Προμαρίνι, πολεμῶν δι' ἑαυτόν, κατέλαβε μετὰ τοῦ ἑτέρου Βενετοῦ πειρατοῦ Ρινιέρη Δανδόλου τὴν Κέρκυραν (1206) καὶ ἀπηγχόνισε τὸν Βετρᾶνον. Ν. Σ. Λ.

Πρόμαχοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.160. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπάχοβον*, περιελάμβανε δὲ καὶ τὸ χωρίον *Ιαρέφη*.

Προμαχόρμα (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἤτοι πρόμαχος τοῦ ὅρμου. Ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς, λατρευομένης ἐν Βουπόρθμῳ τῆς Ἀργολίδος (νῦν Μουζάκι), παρὰ τὴν Ἑρμιόνην (*Παυσ.* Β, 34, 8). Α. Θ. Σ.

πρόμαχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπὲρ τινος μαχόμενος, ὑπερασπιστής, ὑπέρμαχος: «πρόμαχος τῆς ἐλευθερίας»· || *πρόμαχος γραμμή*· ἡ πρώτη γραμμὴ παρατάξεως παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς.

—['Αρχ.] Ἐκαλοῦντο *πρόμαχοι* ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ ἄνδρες ἐξ ἑκάστης λεγεῶνος, οἵτινες, ἐλαφρυνθέντες τῆς ἀποσκευῆς, ἵσταντο πρὸ τῶν κοόρτεων προκαλοῦντες καὶ ἐρεθίζοντες τὸν πολέμιον.

Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς *πρόμαχος* καὶ *πρωτοστάτης* καὶ *λοχαγὸς* καὶ *πρίμος* ἐλέγετο ὁ πρῶτος στρατιώτης ἑκάστου στοίχου τοῦ παρατεταγμένου τάγματος. Οἱ πρόμαχοι δηλαδὴ ἀπετέλουν τὸν πρῶτον ζυγὸν τῆς παρατάξεως. Ἐπειδὴ οὗτοι ἐξετίθεντο εἰς πλείονας κινδύνους ἢ οἱ ἄνδρες τῶν ὄπισθεν ζυγῶν, ἐλάμβανον εἰς ἀντάλλαγμα τὰ σκῦλα τῆς πρώτης γραμμῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἅτινα ὅμως δὲν συνέλεγον οἱ ἴδιοι, ἵνα μὴ περιπίπτωσιν εἰς ἀταξίαν, ἀλλ' οἱ τραυματιοφόροι τοῦ τάγματος, οἵτινες ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐλέγοντο *δηποτᾶτοι*. Ν. Σ. Λ.—Ν. ΚΛΣ

Πρόμαχος (ὁ, ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον πολλῶν θεῶν καὶ ἡρώων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, καὶ δή: —1) Τῆς Ἀθηνᾶς. Ταύτης περίφημον ἄγαλμα ἐκ χαλκοῦ ἐποίησεν ὁ μέγας Φειδίας ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο λεγόμενον πρότερον τῆς «Μεγάλης ἢ Χαλκῆς Ἀθηνᾶς», ὠνομάσθη μετὰ πολλοὺς αἰῶνας τῆς «Προμάχου Ἀθηνᾶς».

—2) Τοῦ Ἑρμοῦ ἐν Τανάγρᾳ, καλουμένου καὶ Κριοφόρου (*Παυσ.* IX, 22, 1—2).

—3) Τοῦ Ἡρακλέους ἐν Θήβαις, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἄγαλμα ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, ἔργον τοῦ Ξενοκρίτου καὶ Εὐβίου, Θηβαίων καλλιτεχνῶν (*Παυσ.* IX, 11, 4). Α. Θ. Σ.

Πρόμαχος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Παρθενοπαίου καὶ τῆς νύμφης Κλυμένης, εἷς τῶν Ἐπιγόνων φονευθεὶς πρὸ τῶν Θηβῶν (*Ἀπολλόδ.* Α, 9, 13, Γ, 7, 2).

— 2) Υἱὸς τοῦ Αἴσονος, βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ, τὸν ὁποῖον νήπιον ἔτι ὄντα ἐφόνευσεν ὁ Πελίας μετὰ τοῦ πατρός του, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰάσονος πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος (*Ἀπολλόδ.* Α, 9, 27).

— 3) Εἷς τῶν 12 ἐξ Ἰθάκης μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως.

— 4) Υἱὸς τοῦ Ἀλεγήνορος ἐκ Βοιωτίας, ὅστις, ἀκολουθήσας τὸν Πηνέλεων κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀκάμαντος.

— 5) Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἀπὸ τῆς Ψωφίδος, θυγατρὸς τοῦ Ἔρυκος, ἡγεμόνος τῶν Σικανῶν (Σικελῶν) καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἐχέφρονος, ἀνατραφεὶς ἐν Φηγείᾳ τῆς Ἀρκαδίας, τὴν ὁποίαν πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του μετωνόμασε Ψωφίδα. Α. Θ. Σ.

— **Πρόμαχος**. Υἱὸς τοῦ Δρύωνος ἐκ Πελλήνης τῆς Ἀχαΐας, περίφημος παγκρατιστής, νικήσας ἅπαξ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, τρὶς εἰς τοὺς Ἰσθμιακοὺς καὶ δὶς εἰς τοὺς Νεμεακούς. Ἀνδριὰς αὐτοῦ ἐκ χαλκοῦ ὑπῆρχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἄλλος ἐκ λίθου ἐν τῷ γυμνασίῳ. Ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ὡς γενναῖος πολεμιστής, διακριθεὶς κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον, τῷ 395 π. Χ. (*Παυσ.* VII, 27, 5) Α. Θ. Σ.

προμαχῶ *(—έω)*· μάχομαι ὑπέρ τινος, ὑπερμαχῶ, προκινδυνεύω, ὑπερασπίζομαι, προμάχομαι.

προμαχών, *—ῶνος* (ὁ)· τόπος, ἀφ' οὗ μάχεταί τις, πρόχωμα, ὀχύρωμα, ἔπαλξις φρουρίου κττ.

— *['Οχυρωτ.]* Ὁ *προμαχὼν* (γαλλ. bastion) εἶναι ἔργον ἐγκαθιστάμενον εἰς τὰς ἐξεχούσας γωνίας

Digitized by Google

τῶν περιβόλων καὶ περιλαμβάνον τέσσαρας πλευράς, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν δύο AB, AΔ καλοῦνται *πρόσωπα*, αἱ δὲ ΒΓ, ΔΕ *πλευρὰ* τοῦ προμαχῶνος. Οἱ προμαχῶνες χρησιμεύουσιν, ὅπως γίνηται βολὴ ἐντὸς τῶν τάφρων ἀπὸ τῶν πλευρῶν αὐτῶν. Τὰ δύο πρόσωπα τοῦ προμαχῶνος ἑνούμενα σχηματίζουσι τὴν ἐξέχουσαν γωνίαν A. Ἕκαστον πλευρὸν συνδέεται μετὰ τοῦ προσώπου διὰ γωνίας καλουμένης *ἀκρωμίδος* (B). Τὸ ὄπισθεν ἀνοικτὸν μέ-

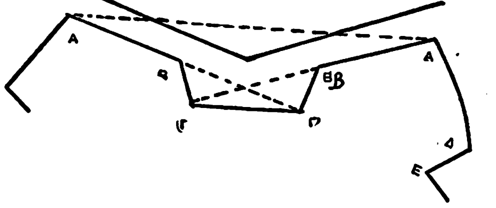

ρος τοῦ προμαχῶνος ΓΕ, ὁπόθεν εἰσέρχονται εἰς τὸ ἔργον, καλεῖται *αὐχήν*. Ἡ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν AA' ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἐξεχουσῶν γωνιῶν δύο ἑκατέρωθεν προμαχώνων ἐποίκιλλεν ἀπὸ 150—200 μ. Αἱ ἑνοῦσαι τοὺς ἑκατέρωθεν προμαχῶνας κατὰ τὰ ἄκρα τῶν πλευρῶν εὐθεῖαι γραμμαὶ ΓΓ' καλοῦνται *μεταπύργια*. Ἡ διεύθυνσις τῶν πλευρῶν τῶν προμαχώνων ὑπῆρξε διάφορος ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν. Οὕτως, ἐν ἀρχῇ ἑκάστη πλευρὰ ἦτο κάθετος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλησιεστέρου προσώπου τοῦ παρακειμένου προμαχῶνος. Ἀκολούθως ἡ διεύθυνσις τῶν πλευρῶν ἦτο κάθετος ἐπὶ τὰ παρακείμενα μεταπύργια καὶ ἐν τέλει ἐπεκράτησεν ἐνδιάμεσός τις διάταξις μεταξὺ τῶν δύο προηγουμένων, καθ' ἣν αἱ πλευραὶ ἐσχημάτιζον μετὰ τῶν μεταπυργίων γωνίας 100°. Ὁ προμαχὼν ἐγεννήθη καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ὀχυρωτικοί, ἀναγκασθέντες νὰ δώσωσι μείζονας διαστάσεις εἰς τοὺς προϋπάρχοντας εἰς τὰ ἔργα τῆς ὀχυρωτικῆς πύργους πρὸς διευκόλυνσιν τῶν κινήσεων καὶ τῶν χειρισμῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγκατεστημένων πυροβόλων, ἐσκέφθησαν συγχρόνως νὰ ἐνισχύσωσι τούτους κατὰ τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων ἀφ' ἑνὸς καταβιβάζοντες αὐτοὺς καὶ ἀφ' ἑτέρου προσδίδοντες σχῆμα τετραπλεύρου μετ' ἐξεχούσης πρὸς τὰ ἐμπρὸς γωνίας. Τινὲς ἀποδίδουσι τὴν κατασκευὴν τῶν προμαχώνων εἰς τὸν Ἰταλὸν στρατιωτικὸν ἀρχιτέκτονα Σαμμικέλι, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν Τοῦρκον στρατηγὸν Ἀχμὲτ πασᾶν (1480). Ὁπωσδήποτε ὁ προμαχὼν καθίσταται οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ὀχυρωτικῆς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Οἱ προμαχῶνες δὲν βάλλουσι μόνον τὰς τάφρους διὰ τῶν πλευρῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ αὐτῶν ἔδαφος ἐκ τῶν προσώπων των διὰ μετωπικῶν πυρῶν. Οὗτοι φυλάσσονται ἀγρύπνως δι' ὑπηρεσίας σκοπῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰς γωνίας αὐτῶν. Ὁ προμαχὼν ἦτο σπουδαῖον σημεῖον τῆς ἀμύνης καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀπολεσθεῖσα πλέον ἡ πόλις ἢ τὸ ὀχυρόν, τοῦ ὁποίου ἐκυριεύετο ἔστω καὶ εἷς προμαχών. Ἄλλοτε ἡ φρουρὰ τοῦ προμαχῶνος ἐν εἰρήνῃ ὑπελογίζετο εἰς 200 ἄνδρας, ἐν πολέμῳ δὲ εἰς 600 πεζοὺς καὶ 60 ἱππεῖς. Ὁ *πλήρης* προμαχὼν περιελάμβανε χωματισμοὺς μέχρι τοῦ ἀνωτέρου σημείου καὶ ἦτο καταλλήλως διεσκευασμένος διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἄμυναν. Ὁ *κενὸς* προμαχὼν περιεβάλλετο διὰ περιβόλου μετὰ προπετάσματος. Ὁ *διπλοῦς* προμαχὼν συνέκειτο ἐκ δύο προμαχώνων, τοῦ ἑνὸς ἐγκατεστημένου ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ὁ *ἀνεξάρτητος* προμαχὼν ἦτο ἀπομεμονωμένος τοῦ λοιποῦ περιβόλου. Ὁ *ἐπίπεδος* προμαχὼν ἐγκαθίστατο πρὸ τῶν μεταπυργίων. Ὁ *ἡμιπρομαχὼν* ἦτο ἔργον ἀνάλογον πρὸς τὸν προμαχῶνα, περιελάμβανεν ὅμως ἓν μόνον πρόσωπον καὶ ἓν πλευρόν. Ἡ χρῆσις τῶν προμαχώνων εἰς τὰ ἔργα τῆς ὀχυρωτικῆς ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐγκαταλειφθῇ. Σήμερον μόνον ἱστορικὴν ἔχουσιν ἀξίαν. Z. N.

Προμαχὼν *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 87 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Καπνότοπος* (πρ. *Ραΐκόφτσα*) καὶ *Κλειδὶ* (πρ. *Ρούπελ*) 463. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δραγοτιν*.

—2) Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μουριῶν (πρ. *Ἀκίντζαλι*) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 9. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δεβερλῆ*.

προμαχωνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προμαχῶνα, ὁ τοῦ προμαχῶνος: «προμαχωνικὴ ὀχύρωσις».

— **προμαχωνικὸν** ***μέτωπον***. Καλεῖται τὸ μέτωπον τὸ ἀποτελούμενον ἐκ σειρᾶς προμαχώνων, οἵτινες εἶναι ἐξέχοντα ἔργα, καὶ τῶν ἑνουσῶν τούτους εὐθειῶν γραμμῶν, τῶν μεταπυργίων. Τὸ σύνολόν του εἶναι κεχαραγμένον κατὰ τεθλασμένας γραμμὰς σχετικῶς βραχείας καὶ διατεταγμένας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐκ τῆς ὀφρύος πυρὸς ἐνίων ἐξ αὐτῶν νὰ πλαγιοβάλλωνται αἱ προτασσόμεναι ἄλλων παρακειμένων γραμμῶν τάφροι. Ἡ χάραξις τῶν προμαχωνικῶν μετώπων, ὑποκειμένη εἰς περιορισμούς, λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς καλῆς πλαγιοφυλάξεως τῶν τάφρων, παρουσιάζει ἔναντι τῶν πολυγωνικῶν μετώπων τὸ μειονέκτημα, ὅτι δὲν διαθέτει πάντοτε καλὰ πεδία βολῆς ἔμπροσθεν καὶ ὅτι παρουσιάζει καλυτέρους στόχους εἰς τὴν βολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁμοίως δὲν δίδει θεριστικὰ πυρὰ ἐπὶ τοῦ πρόσθεν ἐδάφους, αἱ δὲ ὀφρύες πυρὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κρατηθῶσι μὲ ἔντονον δρᾶσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐν ἀρχῇ οἱ προμαχῶνες κατεσκευάσθησαν εἰς ἀντικατάστασιν τῶν πύργων τῶν περιβόλων διὰ λόγους καλυτέρας ἀντοχῆς, χωρὶς ἡ διάταξις αὐτῶν νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς ἐξ αὐτῶν πλαγιοφυλάξεως. Τὰ προμαχωνικὰ μέτωπα, τροποποιηθέντα καὶ ἐξελιχθέντα βαθμιαίως ἔλαβον τὴν τελειοτέραν αὐτῶν μορφὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γάλλου στρατιωτικοῦ μηχανικοῦ Βωμπὰν (1633—1707). Ἐν τῷ προμαχωνικῷ μετώπῳ τὰ κύρια τμήματα τῆς χαράξεως εἶναι τὰ πρόσωπα τῶν προμαχώνων τὰ ἔχοντα τὴν σπουδαιοτέραν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ πρόσθεν ἐδάφους. Αἱ ὑπερασπίστριαι αὐτῶν εἶναι ὑψηλότεραι τῶν ἄλλων καὶ εἶναι ὡπλισμέναι δι' ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ. Τὰ πλευρὰ τῶν προμαχώνων εἶναι μικρότερα, βάλλουσι τὰς τάφρους πρὸ τῶν προσώπων τῶν προμαχώνων καὶ δέχονται ἐπ' αὐτῶν 2—3 πυροβόλα πλαγιοφυλάξεως χωριζόμενα διὰ διαχωμάτων. Τὸ μῆκος τῶν πλευρῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰ 40—50 μέτρα. Τὸ μεταπύργιον, λόγῳ τῶν πρὸ αὐτοῦ διασταυρουμένων πυρῶν τῆς ἀμύνης, ἀποτελεῖ τὸ ἰσχυρότερον σημεῖον τοῦ μετώπου. Τὸ μῆκος αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μικρόν, διότι δημιουργοῦνται νεκραὶ γωνίαι εἰς τὴν τάφρον αὐτοῦ μὴ βαλλόμεναι ἐκ τῶν πλευρῶν. Ἡ ἀξία τῶν πυρῶν τοῦ μεταπυργίου ἐλαττοῦται πάντοτε ἐκ τῆς ὑπάρξεως διαφόρων ἔργων ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Τὰ προμαχωνικὰ μέτωπα περιελάμβανον τὸν κυ-

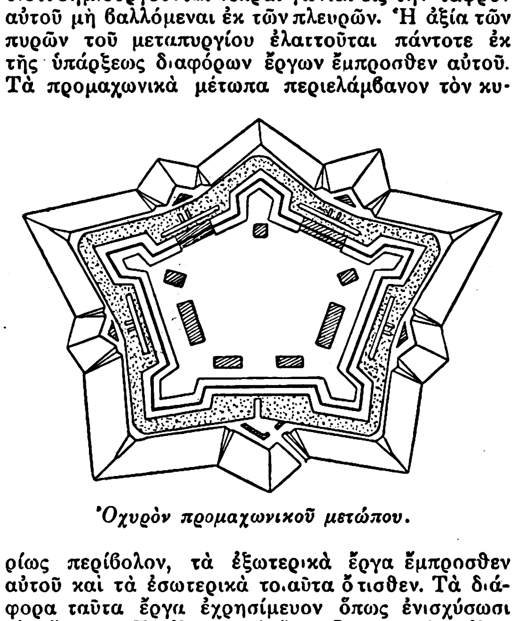

Ὀχυρὸν προμαχωνικοῦ μετώπου.

ρίως περίβολον, τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ τοιαῦτα ὄπισθεν. Τὰ διάφορα ταῦτα ἔργα ἐχρησίμευον ὅπως ἐνισχύσωσι τὴν ἄμυναν. Τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα ἦσαν κυρίως ἐξωτερικὰ προκεχωρημένα καὶ ἀπεσπασμένα. Τὰ κυρίως ἐξωτερικὰ ἔργα περιέβαλλε τὸ ἐκεῖθεν τῆς τάφρου πρανές, ἦσαν δὲ ταῦτα: ἡ *μήνη*, ἡ *κεκαλυμμένη* ἢ *περιτάφριος ὁδός*, ἡ *ψαλίς*, τὸ *κερατοειδὲς* ἔργον κλπ. Ἡ μήνη ἐγκαθίστατο πρὸ τοῦ μεταπυργίου πρὸς προστασίαν αὐτοῦ καὶ πρὸς παροχὴν πλευρικῶν πυρῶν πρὸ τῶν προμαχώνων. Ἡ κεκαλυμμένη ὁδὸς περιέβαλλε τὴν τάφρον καὶ ἀπετέλει τὴν κυρίαν γραμμὴν τοῦ πεζικοῦ, φέρουσα πρὸς τοῦτο θέσεις βολῆς. Ἐπίσης περιελάμβανε διαχώματα διὰ τὴν πλευρικὴν ἄμυναν. Κατὰ τὰς εἰσεχούσας καὶ ἐξεχούσας γωνίας αὐτῆς εἶχε διαπλατύνσεις καλουμένας *ὁρμητήρια*. Ἡ ψαλὶς ἐγκαθίστατο μεταξὺ τῆς μήνης καὶ τοῦ μεταπυργίου, ἵνα προστατεύῃ τὸν κρημνὸν τοῦ τελευταίου εἰς τὸ λεπτὸν αὐτὸ σημεῖον, ὅπου ἡ τάφρος ἦτο λίαν εὐρεῖα. Τὸ κερατοειδὲς ἔργον ἐγκαθίσταται πρὸ τῶν προμαχώνων ἢ τῆς μήνης, ὁπότε ἔχει μέγα βάθος, ἢ πρὸ τῶν μεταπυργίων, ὁπότε στερεῖται τοιούτου. Τὰ ἐσωτερικὰ ἔργα περιελάμβανον προχώματα, ἐπιτειχίσματα ἢ ἐπιπρομαχῶνας καὶ ἀκροπόλεις. Τὰ προχώματα ἐπροστατεύοντο διὰ τάφρου ἀνορυσσομένης πρὸ αὐτῶν. Οἱ ἐπιπρομαχῶνες ἦσαν ἔργα ὑπερυψωμένα, δεσπόζοντα ὅλου τοῦ πρόσθεν ἐδάφους. Αἱ ἀκροπόλεις ἀπετέλουν τὰ καταφύγια τῆς ὅλης ὠχυρωμένης πόλεως καὶ ἐγκαθίσταντο εἰς ἀπροσβλήτους καὶ ὀχυρὰς θέσεις.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὰ προμαχωνικὰ μέτωπα ἐτήρησαν τὰς κυρίας αὐτῶν χαρακτηριστικὰς γραμμάς, ὑποστάντα ἐλαφρὰς τροποποιήσεις κατὰ τὰς λεπτομερείας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἔργων ἦτο περιωρισμένος, ἐνιαχοῦ δὲ κατηργήθησαν τελείως. Ἡ ὀχύρωσις διὰ προμαχωνικῶν μετώπων ἦτο ἐν ἰσχύϊ ἐν Εὐρώπῃ, καὶ δὴ ἐν Γαλλίᾳ, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁπότε τὰ μέτωπα ταῦτα ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείπωνται, ἀντικαθιστάμενα διὰ τῶν πλεονεκτικωτέρων καὶ μᾶλλον ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς προόδους τῶν μέσων τῆς ἐπιθέσεως πολυγωνικῶν μετώπων. Z. N.

προμεγαθήριον (τὸ) (Promegatherium Ameghino) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *μεγαθηριΐνῶν, βραδυβαμόνων νωδῶν* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἀργεντινῇ. Γ. Κ. Γ.

προμειόκαινος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), ἢ *προμειοκαινικός, —ή, —όν [Γεωλ.]*. Ὁ ἀνήκων ἢ τασσόμενος εἰς περίοδον τῆς προϊστορίας τῆς γῆς ἢ εἰς διάπλασιν στρωμάτων τασσομένων πρὸ τῆς μειοκαίνου ὑποπεριόδου ἢ ὑποδιαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

προμελέτη (ἡ)· προκαταρκτικὴ μελέτη, προπαρασκευή· || νομ., ἡ ἐκ τῶν προτέρων γενομένη μελέτη, προσχεδίασις, προπαρασκευὴ πρὸς ἐπίθεσιν ἢ φόνον: «φόνος ἐκ προμελέτης».

—*[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ὑποκειμενικὴ* ὑπαιτιότης.

προμελετῶ (*—άω*)· μελετῶ ἐκ τῶν προτέρων, προπαρασκευάζομαι· || σχεδιάζω ἐκ τῶν προτέρων, προπαρασκευάζομαι πρὸς ἐγκληματικὴν ἐνέργειαν: «ἐπρομελέτησε τὸν φόνον».

Προμένεια *[Μυθολ.]*. Ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ἱερειῶν τοῦ ἐν Δωδώνῃ ναοῦ τοῦ Διὸς (*Ἡρόδ.* B, 55). Α. Θ. Σ.

προμέρισμα (τό). Ποσοστὸν καταβαλλόμενον ἔναντι τοῦ *μερίσματος* (βλ λ.) εἰς τοὺς μετόχους προκαταβολικῶς πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἑταιρικῆς χρήσεως, κυρίως δὲ μετὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τῆς πρώτης ἑξαμηνίας. Κατὰ τὸν ἡμέτερον περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν νόμον (2190/1920) ἡ διανομὴ προμερισμάτων ἐπιτρέπεται μόνον ἐφόσον εἴκοσι τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ αὐτῆς δημοσιευθῇ διά τινος ἡμερησίας ἐφημερίδος ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἐν Ἀθήναις καὶ εὐρύτερον κυκλοφορουσῶν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, καὶ ὑποβληθῇ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας λογιστικὴ κατάστασις περὶ τῆς ἑταιρικῆς περιουσίας. Τὰ οὕτω διανεμόμενα προμερίσματα δὲν δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τὸ ½ τῶν κατὰ τὴν λογιστικὴν κατάστασιν καθαρῶν κερδῶν. Τὴν λογιστικὴν ταύτην κατάστασιν, βάσει τῆς ὁποίας θέλει γίνει ἡ διανομὴ τῶν προμερισμάτων, ὑποχρεοῦται ὡσαύτως πᾶσα ἀνώνυμος ἑταιρεία ὅπως δημοσιεύσῃ ἅμα καταρτισθῇ αὕτη ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἰς τὸ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως «Δελτίον Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν». Ι. Α. Β.

προμερυκόχοιρος (ὁ) (Promerycochœrus Douglass) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπογένειαν τῶν *ὀρεοδοντινῶν ὀρεοδοντιδῶν βουνοσελενοδοντιων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κρανίον μακρὸν καὶ μακρὰν σειρὰν προτραπεζιτῶν ὀδόντων. Λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν (John Daybeds). Γ. Κ. Γ.

προμερωπίδαι (οἱ) (Promeropidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ πτηνῶν ἰθαγενῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, ἧς κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *προμέρωψ*. Τὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουσι μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν φέρουσαν λοφίον ἐξ ἠνωρθωμένων πτερῶν καὶ γλῶσσαν ἐκτατὴν καὶ διχαλωτήν, δι' ἧς ἀπορροφοῦσιν εὐκόλως τὸ νέκταρ τῶν ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

προμέρωψ (ὁ) (Promerops) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προμερωπιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν ἀξιολογώτερον *προμέρωψ ὁ καφρικὸς* (Promerops cafer). Οὗτος ἔχει παραπλήσιον μέγεθος πρὸς τὸν κόττυφον, ῥάμφος ἐπιμηκέστερον τῆς κεφαλῆς, λεπτόν, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ τελευτῶν εἰς αἰσθητῶς κυρτὸν ἄκρον. Αἱ πτέρυγές του εἶναι ἀπεστρογγυλωμέναι καὶ ἀμβλεῖαι κατὰ τὸ ἄκρον των. Ἡ οὐρά του εἶναι μακροτάτη, οἱ δὲ πόδες του ἔχουσι μέτριον ὕψος. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἔχει χρῶμα φαιὸν μὲ ὑποπρασίνους ἀποχρώσεις, ὁ λαιμὸς εἶναι λευκός, τὸ στῆθος εἶναι πορτοκαλλιόχρουν καὶ ἡ κοιλία λευκὴ μὲ φαιὰ στίγματα. Τρέφεται ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας. Δ. Ν. Π.

προμεσημβρινός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πρὸ μεσημβρίας διάστημα τῆς ἡμέρας, ἀντίθ. *μεταμεσημβρινός*: «προμεσημβρινὴ ἐργασία».

προμεσοτείχισμα (τό), ἢ ***πρόσκοπος*** (γαλλ. ravelin) / *Ὀχυρωτ.*/. Ἔργον τῆς παλαιοτέρας ὀχυρωτικῆς, ὅπερ διὰ διαδοχικῶν τροποποιήσεων ἀπετέλεσεν ἐν τέλει τὴν *μήνην* τῶν *προμαχωνικῶν μετώπων*. Τὸ προμεσοτείχισμα ἐμφανίζεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ὑπονομευτικῶν ἐργασιῶν τῶν πολιορκητῶν. Ἦτο μικρὸν ἔργον σχήματος τριγωνικοῦ, ἐγκαθιστάμενον πρὸ τοῦ μεταπυργίου τῆς προμαχωνικῆς χαράξεως, καὶ ἀπετέλει τρόπον τινὰ τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ. Ὅταν βραδύτερον παρέστη ἀνάγκη χρησιμοποιήσεως περισσοτέρου πυροβολικοῦ κατὰ τῶν

Digitized by Google

πολιορκητῶν, τὰ προμεσοτειχίσματα ἔλαβον μεγαλειτέραν ἔκτασιν, ἐτελειοποιήθησαν, προσετέθησαν δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα ἔργα ἔμπροσθεν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν αὐτῶν. Τὸ προμεσοτείχισμα βαθμηδὸν ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ τὸ ὄνομα μήνη, μέχρις οὗ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπεκράτησε, διὰ τῆς λέξεως δὲ προμεσοτείχισμα ἐχαρακτηρίζετο τὸ ἀντίστοιχον τριγωνικὸν ἔργον τὸ ἐγκαθιστάμενον πρὸ τοῦ μέσου τῶν πλευρῶν τῶν πολυγωνικῶν μετώπων, οὗτινος ἡ ἐξέχουσα εὑρίσκετο 150 περίπου μέτρα πρὸ τοῦ μετώπου. Ζ. Ν.

προμετρητής, —οῦ (ὁ) *['Αρχ.]*. Δημόσιος ὑπάλληλος ἐν Ἀθήναις, ὅστις κατεμέτρει τὰ φορολογητέα σιτηρὰ καὶ τὰ ὄσπρια, ἔφερε δὲ τὰ δημόσια μέτρα καὶ σταθμὰ πρὸς ἔλεγχον τῶν μετρήσεων τῶν ἐμπόρων, οἵτινες ἠγόραζον ποσότητας τοιούτων προϊόντων. Ν. Σ. Λ.

πρόμετρον (τὸ)(κοιν. *πανὶ τῆς παρκέτας*) *[Ναυτ.]*. Τὸ ἀκραῖον τμῆμα τοῦ σχοινιδίου τοῦ κοινοῦ δρομομέτρου, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ δελτωτοῦ ἔχει μῆκος ἴσον μὲν πρὸς τὸ τοῦ σκάφους διὰ τὰ ἱστιοφόρα, διπλάσιον δὲ διὰ τὰ ἀτμόπλοια. Ἡ βαθμονόμησις δὲ τοῦ σχοινιδίου κατὰ κόμβους ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ προμέτρου. Τοῦτο δέ, διότι τοῦ ἀνάρρου, ὃν σχηματίζει ἐν τῷ αὔλακί του τὸ κινούμενον πλοῖον, παρασύροντος τὸ δελτωτόν, αἱ ἐνδείξεις τοῦ δρομομέτρου θὰ ἦγον εἰς πλάνην, ἂν ἡ δρομομέτρησις εἶχεν ἀφετηρίαν τὴν στιγμὴν τῆς πτώσεως τοῦ δελτωτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀφ' ἧς ὅμως ἡ παρέασις τοῦ προμέτρου συντελεσθῇ, τὸ δελτωτὸν ἀκινητεῖ αἰσθητῶς, ἀποτελοῦν σταθερὸν σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου μετρεῖται τοῦ πλοίου ἡ ταχύτης. Σ. Ε. Λ.

προμετωπίδιον (τό)· ἡ σκυτίνη ταινία τοῦ χαλινοῦ, ἡ ἁπτομένη τοῦ μετώπου τοῦ κτήνους. Ν. Θ. Κ.

προμετωπικός, —ή, —όν· ὁ πρὸ τοῦ μετώπου εὑρισκόμενος.

προμετώπιον τοῦ *προμαχῶνος* (γαλλ. contre-garde). Ἔργον τῆς παλαιοτέρας ὀχυρωτικῆς, σχήματος ὁμοίου πρὸς τὸ τῆς *μήνης*. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγκαθίσταται ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ πρὸ τῶν προμαχώνων πρὸς προστασίαν τῶν κρημνῶν αὐτῶν. Ἔχει δύο πρόσωπα συνήθως παράλληλα πρὸς τὰ τοῦ ὄπισθεν αὐτοῦ προμαχῶνος. Ἡ ὀφρὺς πυρὸς τοῦ προμετωπίου εἶναι χαμηλοτέρα μὲν τῆς τοῦ προμαχῶνος, ὑψηλοτέρα ὅμως καὶ δεσπόζουσα τῆς περιταφρίου ὁδοῦ. Ὅταν τὸ προμετώπιον εἶναι ἀμυντικῶς ὠργανωμένον, τότε ὁ κρημνὸς του εἶναι γενικῶς ἐπενδεδυμένος. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπως καὶ ἡ προμαχωνικὴ χάραξις, γενικῶς δὲν ὑφίσταται εἰς τὰς σημερινὰς ὀχυρώσεις. Ζ. Ν.

προμετωπίς, —ίδος (ἡ)· τὸ μέτωπον, ἡ κυρία ὄψις οἰκοδομήματος· ‖ ἡ πρώτη σελὶς τοῦ βιβλίου, ἐν ᾗ γράφεται ὁ τίτλος αὐτοῦ· ‖ καθόλου, τὸ μέρος οἱουδήποτε ἐντύπου, ὅπου ἀναγράφεται ὁ τίτλος αὐτοῦ: «προμετωπὶς ἐφημερίδος, — περιοδικοῦ».

προμέτωπον (τὸ) (γαλλ. couvre-face). Ἔργον τῆς παλαιοτέρας ὀχυρωτικῆς, χρησιμεῦον, ὡς καὶ τὸ *προμετώπιον*, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν προσώπων τῶν προμαχώνων. Ζ. Ν.

προμεφῖτις (ἡ) (Promephitis Gaudry) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰκτιδῶν σαρκοφάγων* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων, καὶ δὴ τοῦ εἴδους *προμεφῖτις Larteti*, εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ὀστεοφόρων φωλεῶν τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Πικέρμι τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς τὴν Σάμον. Γ. Κ. Γ.

Προμήθεια (τὰ) *['Αρχ.]*. Ἀθηναϊκὴ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ *Προμηθέως*. Ἦτο ἡ πρώτη τῶν τριῶν παναρχαίων μειζόνων ἑορτῶν, καθ' ἃς ἐγίνετο κατ' ἔτος καὶ «λαμπαδοῦχος ἀγὼν» ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἔξω Κεραμεικῷ βωμοῦ ἑκάστου θεοῦ, Προμηθέως - Ἡφαίστου-Ἀθηνᾶς, μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀγώνων τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Προμηθέως· τὸ φέρειν ἄσβεστον πῦρ ἀπὸ τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐθεωρεῖτο σύμβολον τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον εὐεργεσίας τοῦ Τιτάνος καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης τῶν θνητῶν. Ἡ εὐγνωμοσύνη αὕτη μετηνέχθη καὶ εἰς τοὺς ἐπιστατοῦντας εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς θεούς, δηλαδὴ τὸν Ἥφαιστον, ὅστις ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν διὰ τοῦ πυρὸς χώνευσιν καὶ τύπωσιν τῶν μετάλλων, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἥτις προσήρμοσε τὸ πῦρ εἰς ὅλον τὸν κύκλον τῶν χρησίμων καὶ διακοσμητικῶν τεχνῶν. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν, ὑπὸ τῶν κεραμέων πρῶτον, οἱ ἱεροὶ οὗτοι «λαμπάδων ἀγῶνες» κατὰ τὰ Προμήθεια, τὰ Ἡφαίστεια καὶ τὰ Παναθήναια, εἰς οὓς προσετέθησαν λαμπαδοδρομίαι πρὸς τιμὴν καὶ ἄλλων θεῶν, ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὸ πῦρ. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Α', 30,2) ἡ τῶν Προμηθείων λαμπαδηφορία εἶχεν ἀφετηρίαν τὸν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ βωμὸν τοῦ Προμηθέως, ὁπόθεν ἐξεκίνουν οἱ λαμπαδηδρομοῦντες πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν. Ν. Σ. Λ.

προμήθεια (ἡ)· τὸ προμηθεύεσθαι, ἡ ἐνασχόλησις πρὸς θησαύρισιν τῶν διὰ τὸν βίον ἀναγκαιούντων, ἐφοδιασμός: «προμήθεια τροφῶν, — ἐλαίου, — γάλακτος, — ξύλων, — ἀνθράκων»· ‖ αὐτὸ τὸ θησαυρισθέν, τὸ συγκομισθέν: «αἱ προμήθειαί μου ἐξηντλήθησαν»· ‖ ἡ ἀμοιβή, τὸ ποσοστόν, τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὁ παραγγελιοδόχος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παραγγελίας· ‖ ἀρχ., πρόβλεψις, περίσκεψις, στοχαστικότης, φροντίς.

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *προμήθεια* ἡ ἀμοιβή, ἣν ὁ παραγγελιοδότης καταβάλλει εἰς τὸν παραγγελιοδόχον διὰ τὰς φροντίδας καὶ ὑπηρεσίας, ἃς ὁ τελευταῖος παρέχει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν παραγγελιῶν. Ἡ πρὸς καταβολὴν τῆς προμηθείας ὑποχρέωσις ἐξυπακούεται καὶ ὅταν οἱ συμβαλλόμενοι δὲν ἐξεφράσθησαν σχετικῶς, μόνον δὲ διὰ τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ συμφωνία. Τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀμοιβῆς καθορίζονται κυριαρχικῶς διὰ συμφωνίας τῶν συναλλαλλομένων, ἐλλείψει ὅμως παρομοίας συμφωνίας λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ συνήθειαι τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξετελέσθη ἡ πρᾶξις. Συνηθέστερον ἡ προμήθεια συνίσταται εἰς χρηματικὸν ποσὸν λογιζόμενον ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῆς πράξεως (ἤτοι τοῦ τιμήματος τῆς πωλήσεως ἢ τῆς ἀγορᾶς, τοῦ ποσοῦ τῶν ἀσφαλίστρων ἢ τοῦ ναύλου κτλ.), κινουμένου οὕτω τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ παραγγελιοδόχου, ὅπως ἐπιτύχῃ κατὰ τὰς πωλήσεις τὴν ἀνωτέραν δυνατὴν τιμήν. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ συνίσταται αὕτη καὶ εἰς ὡρισμένον καὶ ἀμετάβλητον ποσὸν ἢ καὶ νὰ τελῇ ὑπὸ ὅρον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὀφείλεται προμήθεια μόνον ἂν τὸ τίμημα τῆς πωλήσεως διεφθῇ ἢ δὲν φθάσῃ ὡρισμένον ποσόν. Διὰ τὰς ἐπὶ ἀσφαλιστηρίῳ ῥητῷ παραγγελίας, τὸ σύνηθες ποσὸν τῆς προμηθείας διπλασιάζεται, προκειμένου ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀμειφθῶσιν οἱ κόποι τοῦ παραγγελιοδόχου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καλυφθῶσι τὰ ἀσφάλιστρα. Ὁσάκις ἡ προμήθεια ὁρίζεται ἐπὶ ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, λογίζεται ἐπὶ μὲν τῶν πωλήσεων ἐπὶ τοῦ ληφθέντος τιμήματος, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει τὴν ὅλην ἐπιχείρησιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀγορῶν ἐπὶ τοῦ τιμήματος τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπὶ τῶν γενομένων ἐξόδων, δοθέντος ὅτι τὴν ὅλην ἐπιχείρησιν ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα τῶν δύο τούτων ποσῶν. Ἐνίοτε τὰ πρὸς πώλησιν ἐμπορεύματα ἀναγράφονται εἰς τὸ τιμολόγιον ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ, εἰς ἣν διατιμῶνται, τὸ ὑπὲρ τὴν διατίμησιν δὲ ταύτην ἐπιτυγχανόμενον τίμημα κρατεῖ ὁ παραγγελιοδόχος ὡς προμήθειαν. Ἡ σύμβασις τοῦ τοιούτου προσδιορισμοῦ τῆς προμηθείας δύναται κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ θεωρηθῇ ὡς πώλησις ὑπὸ ὅρον ἢ ὡς ἰσοδύναμος πρὸς τὸ συνάλλαγμα τῶν ἐπὶ διατιμήσει πράξεων τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἢ συνάλλαγμα παραγγελίας μετὰ προσδιορισμοῦ προμηθείας ἴσης πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην. Ὅταν ἐμπόρευμά τι δίδῃ χώραν εἰς δύο διαδοχικὰς πράξεις, εἶθισται νὰ μὴ ὑπολογίζωνται διπλᾶ δικαιώματα προμηθείας.

Ἡ προμήθεια κατ' ἀρχὴν δὲν ὀφείλεται εἰμὴ μόνον ἂν τελεσθῇ ἡ παραγγελία· ὑπάρχει δὲ ἐκτέλεσις τῆς παραγγελίας, ὅταν ὁ παραγγελιοδόχος, συμμορφωθεὶς πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ παραγγελέως ἢ ἐλλείψει τοιούτων ἐνεργήσας ὡς ἐπιμελὴς ἔμπορος, ἐπέτυχεν ὅ,τι διὰ τῆς παραγγελίας προὐτίθετο νὰ ἐπιτύχῃ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ὁ τρίτος συμβληθεὶς ἐκτελέσῃ ἢ ὄχι τὰς ὑποχρεώσεις του, τοὐλάχιστον ἐφόσον ἡ μὴ ἐκτέλεσις δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς πταῖσμα τοῦ παραγγελιοδόχου. Οὕτως ὁ προπωλήσας παραγγελιοδόχος δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν προμήθειαν, καὶ ἂν ὁ τρίτος ἀγοραστὴς δὲν πληρώσῃ τὸ τίμημα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἢ δι' οἱονδήποτε ἄλλον λόγον διαρρηχθῇ ἡ πώλησις. Ἂν ὅμως ἡ πρᾶξις δὲν ἦχθη εἰς πέρας, ἡ προμήθεια δὲν ὀφείλεται, ἀσχέτως πρὸς τὴν αἰτίαν ἐξ ἧς προῆλθε τὸ κώλυμα (ἀνάκλησις ἐντολῆς, ἀνωτέρα βία κτλ.). Ἁπλῶς ὁ παραγγελιοδόχος δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ ἀνάλογον ἀμοιβὴν διὰ τὸ τυχὸν κόπους καὶ φροντίδας του, καὶ τοῦτο ἐφόσον δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ αὐτῷ πταῖσμα. Ἐπὶ παρομοίων περιπτώσεων κρατεῖ συνήθεια ὅπως τὸ ποσὸν τῆς προμηθείας ὁρίζηται εἰς τὸ ἥμισυ τῆς συνήθους τοιαύτης. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ τοκογλυφίας νόμου, τὸ ποσὸν τῆς προμηθείας σὺν τῷ τόκῳ τῶν τυχὸν χορηγουμένων προκαταβολῶν ἢ δανείων δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀνώτερον κατὰ 3 % τοῦ ἑκάστοτε προεξοφλητικοῦ τόκου τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

—*[Ἐμπορ. Δίκ.]* Ἡ *προμήθεια* συνίσταται εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν δίδει τις εἰς ἄλλον, τοῦ νὰ παρέχῃ ἢ παράσχῃ τὴν κυριότητα ἢ τὴν χρῆσιν κινητῶν, ἐφάπαξ, ἐφ' ὡρισμένον χρόνον ἢ καὶ κατὰ περιόδους, ἀντὶ ὡρισμένου τιμήματος ἢ μισθοῦ, περιλαμβάνει δὲ πάντα τὰ πληρωτικὰ τῶν ἡμετέρων ἀναγκῶν. Ἡ μεταξὺ τῆς προμηθείας καὶ τῆς ἀγορᾶς πρὸς μεταπώλησιν ἢ μίσθωσιν διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐπὶ προμηθείας πωλεῖ τις ἢ ὑπόσχεται νὰ προμηθεύσῃ τι, ὃ δὲν ἔχει ἔτι ἀγοράσει, ἀλλ' ὅπερ ἴσως οὐδὲ θὰ ἀγοράσῃ. Ἡ ἐργασία τῆς προμηθείας ἄρχεται διὰ τῆς πωλήσεως, ἥτις κατ' ἀρχὴν τότε μόνον εἶναι πρᾶξις ἐμπορική, ὅταν προηγήθη αὐτῆς ἀγορά. Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐμπορικὴν νομοθεσίαν ἡ προμήθεια λογίζεται πρᾶξις ἐμπορικὴ μόνον ἐφόσον πρόκειται περὶ *ἐπιχειρήσεως* προμηθείας, ἤτοι περὶ πολλῶν τοιούτων πράξεων, αἵτινες νὰ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἀποτελοῦσαι ἐπιχείρησιν· ἑπομένως μία πρᾶξις προμηθείας δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ὅσον σοβαρὰ καὶ ἂν εἶναι κατ' ἀντικείμενον. Ὁμοίως, καίτοι ὁ νόμος ὁρίζει ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης ὁ πωλῶν τὰ προϊόντα του δὲν ἐνεργεῖ πρᾶξιν ἐμπορικήν, ἐν τούτοις, ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης οὗτος εἶναι προμηθευτὴς κατ' ἐπάγγελμα, ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται ὡς ἐπιχειρῶν προμήθειαν, καίτοι πωλεῖ τὰ ἴδια αὐτοῦ προϊόντα, ἐκτὸς ἂν εἶναι γνωστὸν εἰς τὸ κοινὸν ἢ εἰς τὸν μεθ' οὗ συναλλάσσεται ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῆς προμηθείας εἶναι προϊόντα του καὶ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τῆς προμηθείας εἶναι μᾶλλον μέσον πρὸς διάθεσιν τῶν προϊόντων τούτων. Ὁ συναλλασσόμενος μετὰ τοῦ προμηθευτοῦ ἐνεργεῖ ἢ οὐ πρᾶξιν ἐμπορικὴν ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ δι' ὃν συνηλλάχθη. Ι. Α. Β.

—*[Δημ. Λογ.]* Ὁ ὅρος *προμήθεια* περιλαμβάνει πᾶσαν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ δημοσίου γινομένην ἀγορὰν ὑλικοῦ, τροφίμων καὶ ἐν γένει κινητῶν πραγμάτων, ἢ ἐκτέλεσιν μεταφορᾶς ἢ ἐργασίας. Διακρίνομεν δὲ τὰς προμηθείας (marchés de fournitures) ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων (marchés de travaux publics), ἐκ τοῦ ὅτι αἱ πρῶται ἔχουσιν ἀντικείμενον κινητὰ πράγματα, ἐνῷ αἱ δεύτεραι ἐκτέλεσιν ἔργων, ἰδίως ἐπὶ ἀκινήτων τοῦ κράτους καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Ἐνεργοῦνται δὲ αἱ προμήθειαι διὰ συμβάσεως ἢ συμφωνίας, συναπτομένης, κατὰ γενικὸν κανόνα, κατόπιν δημοσίου συναγωνισμοῦ καὶ δὴ ἐγγράφως (ΑΠ. 181 τοῦ 1924). Λόγῳ δὲ τῆς μεγίστης σημασίας, ἣν ἐνέχουσιν αὗται διὰ τὸ δημόσιον καὶ τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ὁ περὶ δημοσίου λογιστικοῦ νόμος τοῦ 1852 (ἄρθρ. 34) καὶ πολλοὶ ἄλλοι νεώτεροι ἐπρονόησαν περὶ αὐστηρῶν ὅρων καὶ διατυπώσεων περὶ τὴν ἐκτέλεσιν προμηθειῶν καὶ ἔργων. Ἀπὸ οἰκονομολογικῆς ἀπόψεως ἰδιαιτέραν ἔχει σπουδαιότητα τὸ σύστημα τῆς ἐκτελέσεως προμηθειῶν, ἔργων καὶ μεταφορῶν τοῦ δημοσίου, ἂν δηλαδὴ εἶναι σκόπιμον αὗται αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι νὰ τὰ ἐκτελῶσι, δι' ἰδίων ὀργάνων, ἢ τοὐναντίον δι' ἐργολάβου κατόπιν συμφωνίας. Ἐντεῦθεν διακρίνομεν δύο συστήματα: α') Τὴν *αὐτεπιστασίαν*, ὁσάκις δηλαδὴ τὸ ὄργανον τοῦ κράτου ἀγοράζει ἀπ' εὐθείας τὰ ὑλικὰ καὶ προσλαμβάνει ἐργάτας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, λαμβάνον ὡρισμένην ἀμοιβήν, ὅτε ὑπάρχει *ἁπλῆ αὐτεπιστασία* (régie simple). Ἀλλ' ὁσάκις ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἀνατίθεται, δαπάνῃ καὶ κινδύνῳ τοῦ κράτους, ἀντὶ ἀποζημιώσεως, ὁριζομένης εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῆς δαπάνης ἀνάλογον πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς αὐτεπιστασίας, ὑπάρχει *ἐνδιαφερομένη* ἢ *συνενδιαφερομένη αὐτεπιστασία* (intéressée ἢ cointéressée). β') Τὴν *ἐργολαβίαν*, ὁσάκις τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἢ τὴν παράδοσιν τῆς προμηθείας ἀναλαμβάνει ἐργολάβος ἢ προμηθευτής, ὑπὸ ὅρους συμφωνιῶν, ἀντὶ ὡρισμένου τιμήματος. Κατὰ γενικὸν κανόνα προτιμᾶται ἡ ἐργολαβία ἀντὶ ὡρισμένου τιμήματος, ἂν καὶ κατ' αὐτὴν ὁ ἐργολάβος ἀποβλέπει πάντοτε εἰς μεῖζον κέρδος, ἐπιτυγχάνων τοῦτο διὰ μειώσεως τῶν γενικῶν ἐξόδων καὶ οἰκονομικωτέρας ἐκτελέσεως ὡς ἐκ πληρεστέρας γνώσεως τιμῶν κτλ. καὶ ἐμπειροτέρας κατανομῆς καὶ διαχειρίσεως τῶν ἔργων, διατελεῖ δὲ ὑπὸ ἔλεγχον τῶν διοικητικῶν ὀργάνων κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν των. Ὑπάρχει ὅμως τὸ μειονέκτημα ὅτι πολλάκις οἱ ἐργολάβοι συνασπιζόμενοι, ἰδίως ἐπὶ εἰδικῶν τινων προμηθειῶν, οἷον ναυπηγήσεων, ὑλικοῦ πολέμου, ὁσάκις μάλιστα εἶναι ὀλιγάριθμοι, ἐπιτυγχάνουσιν ὑπερβολικὰς τιμάς, διαφεύγουσι δὲ ποικιλοτρόπως τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἀπόρριψιν ἐλαττωματικῶν προμηθειῶν. Γενικῶς θεωρεῖται ὅτι ἡ ἐργασία ἐκτελεῖται διὰ τῆς αὐτεπιστασίας καλύτερον, διότι τὰ ὑπηρεσιακὰ ὄργανα δὲν ἀποβλέπουν εἰς κέρδος, ὡς ὁ ἐργολάβος, ἀλλ' εἰς τελειοτέραν ἐκτέλεσιν, εἰς τὸ δημόσιον συμφέρον. Ἡ αὐτεπιστασία ἐνδείκνυται μᾶλλον δι' ἐκτέλεσιν ἔργων ἰδιαιτέρας ἐθνικῆς σημασίας ἢ μυστικότητος, οἷον ὀχυρώσεων καὶ ἐν γένει ἔργων ἐθνικῆς ἀμύνης.

Ὁ *δημόσιος συναγωνισμὸς* εἶναι κατ' ἀρχήν, καθιερωμένην ὑπὸ τοῦ λογιστικοῦ νόμου (ἄρθρ. 34), ὁ τρόπος, καθ' ὃν γίνεται πᾶσα διὰ λογαριασμὸν τῆς ἐπικρατείας καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου συμφωνία. Ἡ οἰκονομικωτέρα ἐκτέλεσις καὶ ἡ αὐτόματος ἀνάδειξις τοῦ ἐργολάβου ἐπιτυγχάνεται διὰ μειοδοτικῆς δημοπρασίας, ἐνεργουμένης ἐπὶ τῇ βάσει ὅρων ἐκ τῶν προτέρων συντεταγμένων διὰ διακηρύξεως ἢ συγγραφῆς καὶ τῶν παρ' αὐτῆς προβλεπομένων ἐγγυήσεων περὶ τῆς καλῆς ἐκτελέσεως. Ὁ δημόσιος συναγωνισμὸς προφυλάσσει τὸ δημόσιον ἀπὸ συνασπισμὸν τῶν ἐργολάβων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ ἐπιτυγχάνῃ πάντοτε, τοὺς δὲ δημοσίους λειτουργοὺς ἀπὸ ὑπονοίας. Ἀλλ' ἐνίοτε ὁ ὑπερβολικὸς συναγωνισμὸς ἄγει εἰς ἐξευτελισμὸν τῶν τιμῶν καί, διὰ κακῆς ἐκτελέσεως, εἰς ἀποφυγὴν ζημίας. Παρὰ τὰς διατυπώσεις καὶ

Digitized by Google

βραδύτητας, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ δημοπρασία, θεωρεῖται ὡς τὸ αἱρετώτερον σύστημα καὶ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα. Συνήθως ἡ δημοπρασία εἶναι περιωρισμένη μεταξὺ τῶν πληρούντων τοὺς ὅρους τῆς διακηρύξεως (ἐγγυήσεως, ἱκανότητος, ἀξιοχρέου κλπ.), δυνατὸν δέ, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς διακηρύξεως, νὰ μὴ δεσμεύηται ἡ διοίκησις εἰς κατακύρωσιν τοῦ ἔργου εἰς τὸν τελευταῖον μειοδότην, ὁσάκις ὑπάρχει ἀνώτερον συμφέρον τὰ ἔργα ἢ αἱ προμήθειαι νὰ μείνωσι μυστικά, ἢ ὁσάκις εἰς τὴν δημοπρασίαν μετέχουσιν ὡς συναγωνισταὶ οἱ ἔχοντες μονοπώλιον κατασκευῆς ἢ προτιμῶνται δι' εἰδικοὺς λόγους (ταχυτέρας κατασκευῆς κλπ.). Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτης ὑπάρχει δημοπρασία κατ' ἀρέσκειαν.

Νομοθεσία κρατικῶν προμηθειῶν. Ὁ νόμος 4010 τοῦ 1929, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 11 Μαΐου 1929 καὶ τοῦ νόμου 4609 τοῦ 1930 καὶ τὰ ἐκτελεστικὰ διατάγματα αὐτῶν τῆς 23 Μαΐου 1929 καὶ τῆς 30 Ἰουλίου 1929, τὸ Ν. Δ. τῆς 29 Δεκεμβρίου 1925 καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν διάταγμα αὐτοῦ τῆς 26 Φεβρουαρίου 1926, τὸ Ν. Δ. τῆς 6 Νοεμβρίου 1925 καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν διάταγμα αὐτοῦ τῆς 21 Νοεμβρίου 1925, ἀποτελοῦσι τὴν περὶ κρατικῶν προμηθειῶν νομοθεσίαν, τὴν ἰσχύουσαν σήμερον. Κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας, πᾶσαι αἱ προμήθειαι τοῦ δημοσίου, ὧν ἡ ἀξία καθ' ὑπουργεῖον ὑπερβαίνει ἐτησίως καὶ ἐν συνόλῳ τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 150.000, ἐνεργοῦνται διὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης αὐτοτελοῦς «Ὑπηρεσίας κρατικῶν προμηθειῶν» (Υ. Κ. Π.), ὑπαγομένης διοικητικῶς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χρήσεως 1930—1931 ἀναγράφει πίστωσιν δραχ. 1.830.000 (κεφ. 21). Ἐπιτρέπεται δὲ διὰ διατάγματος νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ αἱ προμήθειαι κατωτέρου ποσοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ προμήθειαι τῶν εἰδικῶν ταμείων δημοσίου δικαίου. Αἱ ἥσσονος σπουδαιότητος προμήθειαι ἐνεργοῦνται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν καί, κατ' ἐντολήν των, ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπηρεσιῶν, κατὰ κανόνα διὰ δημοσίου διαγωνισμοῦ καὶ κατ' ἐξαίρεσιν κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου (ἄρθρ 34 λογιστικοῦ νόμου) ρητῶς προβλεπομένας περιπτώσεις δι' ἰδιαιτέρας συμφωνίας. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπονται συμφωνίαι ἄνευ δημοσίου συναγωνισμοῦ: α') διὰ προμηθείας, μετακομίσεις καὶ ἐργασίας, τῶν ὁποίων ἡ ὁλικὴ δαπάνη δὲν ὑπερβαίνει τὰς δραχμὰς 50.000, β') διὰ διαφόρους προμηθείας, μετακομίσεις καὶ ἐργασίας, ὅταν αἱ περιστάσεις ἀπαιτῶσι νὰ μείνωσιν ἄγνωστοι αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς κυβερνήσεως, πάντοτε ὅμως ἐπὶ προηγουμένῃ ἐγκρίσει αὐτῆς, κατ' διαιτέραν αἴτησιν ἐκδιδομένη, δηλαδὴ διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, γ') δι' ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἔχοντας προνόμιον ἐφευρέσεως ἢ εἰσαγωγῆς, δ') δι' ἀντικείμενα ἕνα μόνον κάτοχον ἔχοντα, ε') δι' ἔργα καὶ ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀνατεθῇ εἰμὴ εἰς τεχνίτας δεδοκιμασμένους, στ') διὰ καλλιεργείας, κατασκευὰς καὶ προμηθείας λόγῳ δοκιμῆς γενομένας, ζ') διὰ πράγματα καὶ τρόφιμα, τὰ ὁποῖα, διὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν ἰδιότητα καὶ τὴν εἰδικότητα τῆς χρήσεως, εἰς ἣν εἰσὶ προσδιωρισμένα, ἀγοράζονται καὶ ἐκλέγονται εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς ἢ παραδίδονται ἀμέσως ἀπὸ τοὺς παραγωγούς των, η') διὰ προμηθείας, μετακομίσεις ἢ ἐργασίας, δι' ἃς οὐδεμία ἔγινε προσφορὰ ἢ προσεφέρθησαν ἀπαράδεκτοι τιμαί, θ') διὰ προμηθείας, μετακομίσεις καὶ ἐργασίας, ὅταν ἀνάγκη προφανῶς κατεπείγουσα, καὶ ἀπὸ περιστάσεις ἀπροόπτους προελθοῦσα, δὲν συγχωρεῖ τὴν χρονοτριβὴν δημοσίου συναγωνισμοῦ. Ἀλλ' ἡ περὶ δημοσίου διαγωνισμοῦ διάταξις δὲν ἐφαρμόζεται εἰς τὰς προμηθείας καὶ ἐργασίας τὰς μὴ δυναμένας νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας καὶ εἰς τὰς ἐργασίας τὰς ἐξ ἀνάγκης ἐκτελουμένας δι' αὐτεπιστασίας ἢ δι' ἡμερομισθίων (ἄρθρ. 35 λογιστικοῦ νόμου). Πᾶσα προμήθεια δέον νὰ γίνεται ἐντὸς τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ (νόμος ,ΒΨΣΤ' τοῦ 1900, ἄρθρ. 12). Πᾶσα προμήθεια γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει προκηρύξεως, συντασσομένης, κατ' αἴτησιν τῆς ἁρμοδίας ὑπηρεσίας, παρὰ τῆς Υ. Κ. Π. καὶ ἐγκρινομένης ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διὰ δημοπρασίας. Αἱ ἐξαιρέσεις τοῦ ἄρθρου 34 τοῦ νόμου ΣΙΒ', καθ' ἃς ἐπιτρέπεται ἡ διενέργεια προμηθειῶν ἄνευ δημοσίου διαγωνισμοῦ, ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰς ὑπὸ τῆς Υ. Κ. Π. ἐνεργουμένας προμηθείας. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὁ μειοδότης ὑπογράφουσι τὰς συμβάσεις προμηθειῶν, αἵτινες, πρὸ τῆς ὑπογραφῆς, ὑποβάλλονται πρὸς θεώρησιν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκτὸς τινων ἐξαιρέσεων (ἄρθρ. 5 νόμου 4010). Ἡ Υ. Κ. Π. παραλαμβάνει τὰ προμηθευόμενα εἴδη καὶ παραδίδει αὐτὰ εἰς τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον. Ἐξαιροῦνται τῶν διατάξεων τοῦ νόμου περὶ Υ. Κ. Π.: α') Αἱ προμήθειαι καὶ ἐπισκευαὶ πολεμικῶν ὅπλων, πολεμικῶν σκαφῶν, πυρομαχικῶν πάσης φύσεως, ἀεροπλάνων καὶ συσκευῶν ἀσυρμάτου, ἐπίσης δὲ καὶ αἱ προμήθειαι τῶν κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς χαρακτηριζομένων ὡς ἐξαρτημάτων πάντων τῶν εἰδῶν τούτων. β') Αἱ προμήθειαι εἰδῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἀποσόβησιν ἢ καταστολὴν λοιμωδῶν νόσων καὶ ἐν γένει διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐκτάκτων μέτρων ὑπὲρ τῆς δημοσίας ὑγείας. γ') Αἱ προμήθειαι ὑλικῶν πρὸς κατασκευήν, ἐπέκτασιν, μεταρρύθμισιν, συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν παντὸς ἀκινήτου, αἱ προμήθειαι ὑλικοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων ἢ πρὸς συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν παντὸς μεταφορικοῦ μέσου. Αἱ προμήθειαι ὑλικῶν πρὸς ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων ἢ γραμμογράφησις καὶ βιβλιοδέτησις ἢ συντήρησις καὶ ἐπισκευὴ ἐπίπλων καὶ σκευῶν γραφείου, πλαστίγγων, χρηματοκιβωτίων, ὀργάνων ἐπιστημονικῶν ἢ μή, ἐργαλείων, πλοίων πολεμικῶν ἢ μή, λέμβων, μηχανῶν, μηχανημάτων, εἰδῶν φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως, ἐπίπλων καὶ σκευῶν τῶν φυλακῶν, ἡ προμήθεια τροφίμων καὶ ὑλικοῦ κινήσεως καὶ συντηρήσεως ἀναγκαιούντων εἰς πολεμικὰ πλοῖα εὑρισκόμενα εἰς λιμένας ἀλλοδαπῆς μέχρι τοῦ κατάπλου εἰς ἑλληνικὸν λιμένα. δ') Αἱ προμήθειαι φωτισμοῦ, θερμάνσεως, ὑδρεύσεως, καθαριότητος καὶ ἀπολυμάνσεως, ὑλικῶν καταρτίσεως, λειτουργίας καὶ συντηρήσεως ἀρχείων καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων, συγγραμμάτων, περιοδικῶν, σφραγίδων, μηχανημάτων, ὀργάνων ἐπιστημονικῶν ἢ μὴ καὶ εἰδικῶν ἐργαλείων. ε') Αἱ προμήθειαι στολῶν ταξινόμων, κλητήρων, διανομέων καὶ ὑπηρετῶν καὶ προσωπικοῦ φυλακῶν, φυλάκων, ἐργατῶν καὶ ὁδηγῶν αὐτοκινήτων. Ἡ νομοθεσία περὶ ἐνεργείας προμηθειῶν τοῦ δημοσίου εὕρηται εἰς τεῦχος ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας κρατικῶν προμηθειῶν.

Περὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων ὑπάρχει εἰδικὴ νομοθεσία, εἰς τὰς διατάξεις τῆς ὁποίας ὑπόκεινται πᾶσαι αἱ περὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων συμβάσεις, αἱ συναπτόμεναι εἴτε διὰ κατακυρώσεως ἐν δημοσίῳ συναγωνισμῷ, εἴτε ἄνευ τοιούτου, καὶ ἰδίως τὸ διάταγμα τῆς 26 Δεκεμβρίου 1923, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ νεωτέρων διαταγμάτων (τῆς 16 Ἰουνίου 1926, τῆς 2 Μαΐου 1927 κ.λ.π.). Ἡ περὶ δημοσίων ἔργων νομοθεσία εἶναι εὐρυτάτη καὶ λεπτομερεστάτη. Ὁ δὲ νόμος 2166 τῆς 9 Ἀπριλίου 1920 προβλέπει περὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων εἰς τὰς γενικὰς διοικήσεις, καθὼς καὶ τὸ διάταγμα τῆς 26 Ἰανουαρίου 1925 (ἄρθρ. 36—46) καὶ τὸ σχετικὸν νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 9 Νοεμβρίου 1925 καί τινα νεώτερα. Εἰδικῶς ὁ νόμος 307 τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1914 προβλέπει περὶ συντηρήσεως καὶ ἀνακαινίσεως ὁδῶν καὶ κατασκευῆς τεχνικῶν ἔργων. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

Προμηθεὺς [*Μυθολ.*]. Ἑλληνικὸς ἥρως, τοῦ ὁποίου ὁ μῦθος ἐνέπνευσε τὴν ποίησιν καὶ τὰς καλὰς τέχνας τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἀπησχόλησε τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς ἐπιστήμονας. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον «ὁ ποικιλόβουλος καὶ αἰολόμητις» Προμηθεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Τιτᾶνος Ἰαπετοῦ (Ἰαπετονίδης) καὶ τῆς Ὠκεανίδος Κλυμένης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἄτλαντος, τοῦ Μενοιτίου καὶ τοῦ «ἁμαρτινόου» Ἐπιμηθέως, διετέλει δὲ εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τῶν ἄλλων Ὀλυμπίων θεῶν, ἕως ὅτου ἐπῆλθε σύγ-ρουσις τους πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῆς ἑξῆς ἀφορμῆς: Ὅτε συνηντήθησαν ἐν Μηκώνῃ (τῇ μετὰ ταῦτα Σικυῶνι) Ἰαπετίδαι καὶ Κρονίωνες (Ὀλύμπιοι) διὰ νὰ διανείμουν μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ὁ Προμηθεὺς ἐξηπάτησε τὸν Δία διὰ τεχνάσματος, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ κατά τε τοῦ Προμηθέως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τοῦ ὁποίου ὁ ἥρως ἦτο ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ προστάτης κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν. Ἔσφαξεν οὗτος ἕνα βοῦν καὶ ἐχώρισε τὰς σάρκας καὶ τὰ ἐντόσθιά του (καλύψας ταῦτα διὰ τοῦ δέρματός του) ἀπὸ τῶν ὀστῶν του, τὰ ὁποῖα ἤλειψε διὰ παχέος λίπους, καταστήσας ταῦτα ἑλκυστικά, μετὰ ταῦτα δὲ προεκάλεσε τὸν Δία νὰ κάμῃ μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερίδων τὴν ἐκλογήν του. Ὁ Ζεύς, ἂν καὶ διέγνωσε τὸν δόλον, ἔλαβε τὰ ὀστᾶ, ἤλεγξεν ὅμως τὸν Προμηθέα διὰ τὴν ἀπάτην του καὶ ἀγανακτήσας ἐστέρησε τὸ ἀνθρώπινον γένος τοῦ «ἀκαμάτου» πυρός, ἀπαραιτήτου εἰς τὴν πρόοδον του ἀγαθοῦ. Ἀλλὰ καὶ τοῦ πυρὸς σπινθῆρα κλέψας ὁ προστάτης τῆς ἀνθρωπότητος Προμηθεὺς καὶ κρύψας τοῦτον ἐντὸς νάρθηκος (κοίλου ῥάβδου τινός), ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διευκολύνας τῇ βοηθείᾳ τούτου τὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξίν του (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 565 κ.ἑξ.). Ἀγανακτήσας διὰ τὸ νέον θράσος του ὁ Ζεύς, ὅτε ἀπὸ τοῦ οὐρανίου θρόνου του εἶδε πυρὰ εἰς τὴν γῆν, ἐτιμώρησε σκληρότατα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς κλεπταποδόχους, καὶ τὸν προστάτην των, ἀποστείλας εἰς ἐκείνους μὲν τὴν Πανδώραν, πηγὴν γενομένην ὅλων τῶν γηΐνων βασάνων των, τὴν ὁποίαν, δῶρον πολυθέλητρον, ἐδέχθη παρὰ τῶν θεῶν ὁ Ἐπιμηθεύς, ἂν καὶ εἶχεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Προμηθέως οὐδὲν νὰ δεχθῇ παρὰ τῶν θεῶν δῶρον, τὸν δὲ ἥρωα, δέσας διὰ χαλκίνων ἁλύσεων ἐπὶ κίονος καὶ ὁρίσας ἀετὸν νὰ κατατρώγῃ τὸ ἧπάρ του, τὸ ὁποῖον ἀνεγεννᾶτο κατὰ τὴν νύκτα.

Κατὰ τὸν Αἰσχύλον, ὁ Προμηθεὺς ἦτο υἱὸς τῆς Θέμιδος, ἥτις εἶναι ἄλλη μορφὴ τῆς Γαίας. Ἦτο κατὰ ταῦτα ὁ αὐτόχθων ἄνθρωπος, ὁ διὰ τοῦ υἱοῦ του Δευκαλίωνος γενάρχης τῆς ἀνθρωπότητος γενόμενος. Παρὰ τῷ ποιητῇ τούτῳ ἔχει ὁ θεῖος ἥρως πολὺ μείζονα δρᾶσιν τοῦ ἡσιοδείου Προμηθέως. Εἶναι ὁ ἀγαθὸς δαίμων, ὅστις διὰ τῶν δοθεισῶν εἰς τὸν ἐκ τῆς Πανδώρας (ἢ ἄλλης γυναικὸς) υἱόν του Δευκαλίωνα συμβουλῶν του ἔσωσε τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ὁποίαν ὁ Ζεύς, ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐξοντώσῃ. Καὶ βραδύτερον, ὅτε οἱ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ἐπιζῶντες ἄνθρωποι ἔζων ἐν μεγάλῃ ἀθλιότητι, κατοικοῦντες ὑπὸ τὴν γῆν, ὡς οἱ μύρμηκες, ἢ ἐντὸς ἀνηλίων σπηλαίων, ὡς καὶ τὰ ἄγρια θηρία, διότι ἠγνόουν τὴν δι' ὀπτῶν πλίνθων κατασκευὴν οἰκιῶν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν δασῶν ὡς οἰκοδομησίμου ξυλείας, ὁ Προμηθεὺς ἐδίδαξεν αὐτοὺς νὰ οἰκοδομοῦν οἰκίας. Αὐτὸς ἐπίσης ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ διαιροῦν τὸν χρόνον εἰς ἐποχάς, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν ὡρισμένων ἀστερισμῶν, καὶ κατ' αὐτὰς νὰ ρυθμίζουν τὰ ἔργα καὶ τὸν βίον των. Ὁ ἴδιος ἐδίδαξεν οὗτος τὴν ἀρίθμησιν καὶ τὰς συνθέσεις τῶν γραμμάτων, τὴν ζεῦξιν τῶν βοῶν πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἵππων πρὸς χρῆσιν αὐτῶν εἰς τὰ ἔργα του, ὡς καὶ τὴν ναυτηγικὴν καὶ ἱστιοπλοΐαν, τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν, τὴν μαντικὴν καὶ τὴν ἐξόρυξιν τῶν θησαυρῶν τῆς γῆς, χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον, εἰς τὸν Προμηθέα ἡ ἀνθρωπότης ἦτο ὀφειλέτις τῆς γνώσεως ὅλων τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὅλων τῶν τεχνῶν, «πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως», διότι παρ' αὐτοῦ εἶχε διδαχθῆ τὴν μετὰ λόγου ἐνέργειαν («νηπίους ὄντας τὸ πρὶν ἔννους ἔθηκα καὶ φρενῶν ἐπηβόλους», *Αἰσχ.* Προμ. δεσμώτης 443—444), ἐνῷ πρότερον «βλέποντες ἔβλεπον μάτην, καὶ κλύοντες οὐκ ἤκουον». Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς (μυθογράφους, ποιητάς, φιλοσόφους), πλὴν τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Αἰσχύλου, εὑρίσκονται ἱκανὰ στοιχεῖα τῶν μύθων τοῦ Προμηθέως, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ εἶναι ἄξια μνείας πρὸς ὁλοκλήρωσιν αὐτῶν. Κατὰ τὸν μυθογράφον Ἀπολλόδωρον, συμφωνοῦντα μὲ τὸν Αἰσχύλον ὅτι ὁ Προμηθεὺς καθηλώθη ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Σκυθίας Καυκάσου, ἦτο οὗτος υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ ἐκ τῆς Ὠκεανίδος Ἀσίας καὶ οὐχὶ τῆς Κλυμένης καὶ εἶχε πλάσει διὰ τῶν χειρῶν του αὐτοπροαιρέτως ἐξ ὕδατος καὶ γῆς τοὺς ἀνθρώπους. Εἰς τὸν Προμηθέα ἀποδίδει τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἡ παρὰ Παυσανίᾳ (Χ. 4.4) παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν φωκικὴν πόλιν Πανοπέα διεσῴζοντο ἔν τινι χαράδρᾳ καὶ ὑπολείμματα τοῦ πηλοῦ (μὲ ὀσμὴν ἀνθρωπίνου σώματος), ἐκ τοῦ ὁποίου οὗτος εἶχε πλάσει τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλάτωνα (Πρωταγ. κεφ. IX) τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῷα ἐν γένει ἔπλασαν οἱ θεοί, ὁ δὲ Προμηθεὺς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον (τὸν ὁποῖον ὁ ἀδελφός του Ἐπιμηθεὺς εἶχεν ἀφήσει γυμνόν, ἀνυπόδητον, ἄστρωτον καὶ ἄοπλον, καταναλώσας πάσας τὰς δυνάμεις κατὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν εἰς τὰ ἄλλα ζῷα) τὴν σοφίαν, κλέψας ταύτην ἀπὸ τὸ κοινὸν ἐν Λήμνῳ τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐργαστήριον. Καθηλωμένος ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου καὶ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βίας, ὀργάνων τῆς αὐταρχικότητος τοῦ Διός, ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ὁ Προμηθεὺς, ἐστέναζεν ἐπὶ ἔτη πολλὰ (τετρακόσια κατὰ τὸν Αἰσχύλον, τριάκοντα κατ' ἄλλους), ἕως ὅτου ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, τοξεύσαντος τὸν ἀετόν, υἱὸν τοῦ Τυφωέως καὶ τῆς Ἐχίδνης, καὶ λύσαντος αὐτὸν τῶν δεσμῶν κατὰ παραχώρησιν τοῦ Διός. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ὁ Προμηθεύς, φέρων ἐπὶ ἑνὸς τῶν δακτύλων του σιδηροῦν δακτύλιον εἰς ἀνάμνησιν τῆς διὰ τὸ ἔγκλημά του πρὸς τοὺς θεοὺς τιμωρίας του καὶ στέφανον ἐκ λύγου εἰς τὴν κεφαλήν, ἀνῆλθε, τῇ ἀδείᾳ τοῦ Διός, εἰς τὸν Ὄλυμπον, ἔνθα καὶ συνέζη ὡς ἀθάνατος μετὰ τῶν ἄλλων ἀθανάτων, παρέχων πρὸς αὐτοὺς τὰς σοφὰς συμβουλάς του

Προμηθεύς, Ἥφαιστος καὶ Ὠκεανίδες.
[Ἀνάγλυφον μεταγενεστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων.]

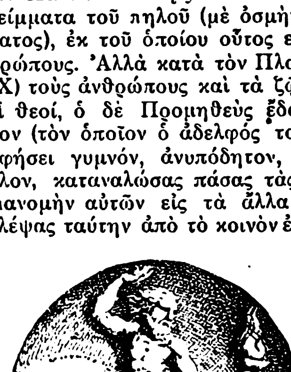

Προμηθεὺς Πυρφόρος.
[Ἀνάγλυφον ἐξ ὀπτῆς γῆς.]

Digitized by Google

Ἐλέγετο ἀκόμη περὶ τοῦ Προμηθέως ὅτι κατὰ τὴν Τιτανομαχίαν συνεβούλευσε τοὺς Τιτᾶνας νὰ μὴ μεταχειρισθοῦν τὴν βίαν ὡς ὅπλον εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ἀγῶνά των, ἀλλὰ τὸν δόλον, διὰ νὰ κατισχύσουν εἰς αὐτὸν (τὸ μυστικὸν τοῦτο εἶχε μάθει παρὰ τῆς μητρός του Θέμιδος), ἀλλ' ὅτι δὲν ὑπήκουσαν, καὶ ὁ Προμηθεύς, ἐγκαταλείψας αὐτούς, προσεχώρησε πρὸς τὸν Δία, ὅστις καὶ ἐνίκησε διὰ τῶν συνετῶν συμβουλῶν του. Τὴν μετὰ τοῦ Διὸς δὲ φιλίαν καὶ συμμαχίαν τοῦ Προμηθέως διέλυσεν ἡ ἀπόφασις τοῦ Διὸς νὰ ἐξοντώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ ὁποῖον ὁ Προμηθεὺς ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Ὁ Προμηθεὺς εἶχε προφητεύσει καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Διός, μέλλοντος νὰ ἐκθρονισθῇ ὑπὸ υἱοῦ του, ὅστις θὰ ἐγεννᾶτο ἐκ τῆς Θέτιδος. Ἡ προφητεία ὅμως δὲν ἐξεπληρώθη, διότι ἀπεφεύχθη ἡ ἕνωσις Διὸς - Θέτιδος, ὅτε ἐγνώσθη τί εἶχε προφητεύσει ὁ Προμηθεύς, ἐξαναγκασθείσης τῆς Θέτιδος νὰ συνάψῃ γάμον μετὰ τοῦ ἥρωος Πηλέως. Διὰ τὴν προφητείαν του δὲ ταύτην καὶ ἐλύθη τῶν δεσμῶν του ὁ Προμηθεὺς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους κατ' ἐντολὴν τοῦ Διός.

Ὁ μᾶλλον συνδεδεμένος πρὸς τὸν Προμηθέα θεὸς ἦτο ἐνωρὶς ὁ Ἥφαιστος. Ἀμφότεροι ἦσαν θεοὶ τῆς αὐτῆς φύσεως. Ἀμφότεροι ὑπέπεσον εἰς τὴν θείαν ὀργήν, ἐτιμωρήθησαν καὶ μετὰ ὡρισμένον χρόνον ἀνεκλήθησαν εἰς τὸν Ὄλυμπον. Εἰς τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις, τὸ αὐτὸ ἔργον ἀποδίδεται ἀδιαφόρως ὁτὲ μὲν εἰς τὸν Ἥφαιστον, ὁτὲ δὲ εἰς τὸν Προμηθέα. Ἐν Ἀττικῇ εἶχον κοινὸν ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ τῶν Ἀθηνῶν βωμόν. Ἂν παρ' Αἰσχύλῳ ὡς σιδηρουργὸς τοῦ Ὀλύμπου ἀναλαμβάνῃ ὁ Ἥφαιστος τὴν καθήλωσιν τοῦ Προμηθέως ἐπὶ τοῦ Καυκάσου, ὁμολογεῖ ὅμως ὅτι ἄκων γίνεται ὄργανον βίας πρὸς συγγενῆ θεὸν (*Αἰσχ.* Προμ. δεσμώτης στ. 14). Μετὰ τὸν Ἥφαιστον, ἐκ τῶν λοιπῶν Ὀλυμπίων θεῶν μᾶλλον συνδεδεμένη μὲ τὰ ἔργα τοῦ Προμηθέως εἶναι ἡ Ἀθηνᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν Ὀβίδιον (Metamor. I, 81), εἶχεν ἀνατεθῇ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Προμηθέα ὑπὸ τοῦ Διός, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος, νὰ πλάσουν νέαν ἀνθρωπίνην φυλὴν ἀπὸ τὴν ἰλὺν τὴν συσσωρευθεῖσαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἐπίσης πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τοὺς μύθους τοῦ Προμηθέως ἔχουν οἱ μῦθοι τοῦ Φορωνέως καὶ τῶν Καβείρων.

Βωμὸς τοῦ Προμηθέως ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ἔνθα ἐτελεῖτο πρὸς τιμήν του ἑορτὴ μετὰ ἀγῶνος λαμπαδηφορίας, τὰ Προμήθεια. Τὸν λαμπαδοῦχον τούτων ἀγῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνίκα ἐκ τῶν λαμπαδηφόρων νέων, οἵτινες ἔτρεχον ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Προμηθέως πρὸς τὴν πόλιν (*Παυσ.* I. 30. 2.), ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἔφθανε πρῶτος εἰς τὸ τέρμα μὲ ἀνημμένην τὴν δᾶδα του, εἶχεν ἱδρύσει κατὰ τὴν παρὰ τῷ Ὑγίνῳ παράδοσιν αὐτὸς ὁ Προμηθεύς, ὅστις καὶ Δᾳδοῦχος διὰ τοῦτο ἐπεκαλεῖτο.

Ἀναμφιβόλως εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως, τοῦ ὁποίου ἡ ἑρμηνεία προεκάλεσε τὰ πλέον ὑψηλὰ κοσμογονικὰ καὶ θεογονικὰ προβλήματα, συνετέλεσεν ἡ κατάπληξις τῶν πρώτων μαρτύρων, καὶ πρώτων θεατῶν, τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πυρός. Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πυρὸς μία νέα ζωὴ ἤρχισε διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὑπῆρξε τοῦτο τὸ ὄργανον τῆς βελτιώσεως τοῦ ἀθλίου πρότερον βίου του (διὰ τῆς κατασκευῆς οἰκιῶν καὶ ἐνδυμάτων καὶ καταργήσεως ἢ περιορισμοῦ τῆς ὠμοφαγίας), τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα, πλήρη ζωῆς, ἀναπαρέστησαν ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Λουκρήτιος, καὶ τὸ κυριώτερον ὅπλον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκυριάρχησε τῆς φύσεως (διὰ τῆς κατεργασίας τῶν μετάλλων καὶ τῆς δημιουργίας τῶν πρώτων βιομηχανιῶν του). Ἀλλ' ἡ γηΐνη ἐκείνη φλὸξ εἰς τὰ ὄμματα τῆς φαντασίας τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀρχαιοτάτων ἀνθρώπων, ἐφαίνετο τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὴν οὐρανίαν φλόγα, ἥτις ἔστελλε κάτω εἰς τὴν γῆν τὸ φῶς της, τὴν θερμότητά της, ἀλλὰ καὶ τὴν καταστροφήν (μὲ τὴν κεραυνοβολίαν)· διὰ τοῦτο ἐφαντάσθησαν ὅτι ἐκ τῆς οὐρανίας φλογὸς εἶχε τὴν προέλευσίν της καὶ ἡ γηΐνη, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε φέρει εἰς τὸν κόσμον εὐεργετικὴ τις θεότης ἢ ἥρως ὑπερανθρώπου φύσεως. Οὕτως ἔπλασαν οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες, μὲ τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα κοινῆς παραδόσεως, ὡς κατεδείχθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, καὶ εἰς τὰς ἄλλας συγγενεῖς φυλὰς τῆς Ἰαπετικῆς (ἢ τῶν Ἀρίων λαῶν) ὁμοφυλίας, τὸν Προμηθέα των, ὡς ἐργάτην τῆς μεταφορᾶς τῆς οὐρανίας φλογὸς εἰς τὴν γῆν, πλουτίσαντες τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ μύθου καὶ ἐξωραΐσαντες μὲ τὴν ποιητικὴν φύσιν των βαθμηδὸν ταῦτα. Ὁ Προμηθεὺς εἶχε καταστῆ διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὁ τύπος τοῦ ἀγωνιζομένου ἀνθρώπου πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως καὶ ὑποταγὴν ταύτης εἰς τὰς ἐπιθυμίας του, ὁ ὑπεράνθρωπος, ὅστις, ὅτε ἐτόλμησε νὰ ὑπερβῇ τὰ ὑπὸ τοῦ θείου κεχαραγμένα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν καὶ δύναμιν ὅρια, ἐτιμωρήθη σκληρότατα διὰ τὴν θρασύτητά του, ἀλλ' οὐχὶ καὶ αἰωνίως, διότι οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν μὲν ἐκδικητικοί, ἀλλὰ καὶ εὐσπλαγχνοι καὶ συγγνωμονικοί.

Πολυάριθμοι εἶναι, ὡς ἦτο ἑπόμενον, οἱ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, τῶν τε ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων χρόνων, οἵτινες ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τοῦ θαυμασίου διὰ τὴν βαθύτητα τῶν νοημάτων περιεχομένου τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως. Οὕτω, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ Αἰσχύλος ἐποίησε τὴν τριλογίαν του «Προμηθεὺς δεσμώτης», «Προμηθεὺς λυόμενος» καὶ «Προμηθεὺς πυρφόρος», ἐκ τῆς ὁποίας, ἀτυχῶς, διεσώθη μόνον ἡ πρώτη τραγῳδία. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως ὁ L. Halévy τὴν τραγῳδίαν του «Προμηθεὺς δεσμώτης», κατ' ἀπομίμησιν τῆς ὁμωνύμου τραγῳδίας τοῦ Αἰσχύλου, τὴν ὁποίαν συνέθεσε μουσικῶς ὁ From Halévy, ὁ μέγας Ἄγγλος ποιητὴς Shelley τὴν τετράπρακτον ἔμμετρον τραγῳδίαν του «Προμηθεὺς λυόμενος», γιγαντιαῖον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον περιέκλεισεν οὗτος ὅλον τὸν ἀρχαῖον μῦθον, ὁ L. Ménard τὸν «Προμηθέα λυόμενον», εἰς τὸν ὁποῖον ἡ παράδοσις τοῦ Προμηθέως εὑρίσκει τὴν λύσιν της εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ὁ Γάλλος Edgar Quinet, ὅστις προσεπάθησεν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχε, μὲ τὴν τριλογίαν του «Προμηθεὺς ἐφευρέτης τοῦ πυρός», «Προμηθεὺς δεσμώτης» καὶ «Προμηθεὺς λυόμενος» ν' ἀνασυστήσῃ τὴν τριλογίαν τοῦ Αἰσχύλου. Ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τριῶν κυρίως ἐπεισοδίων τοῦ περιπετειώδους βίου τοῦ Τιτᾶνος, τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς τιμωρίας τοῦ Προμηθέως καὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του, σπανιώτερον δὲ καὶ ἐκ τῆς κλοπῆς τοῦ πυρός, περιφανέστεροι εἶναι ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ Παρράσιος, ὅστις εἶχε λάβει ὡς θέμα τοῦ πίνακός του τὴν τιμωρίαν τοῦ Προμηθέως, ὀρθίου ἱσταμένου ἐπὶ καθέτου βράχου καὶ συγκρατουμένου διὰ δεσμῶν ἐπὶ τῶν ἐκτεταμένων χειρῶν του, ἐνῷ ὁ πρὸ αὐτοῦ ἀετὸς κατατρώγει τὸ δεξιὸν στῆθός του, καὶ ὁ Πάναινος, τοῦ ὁποίου ἐθαυμάζετο ὁ πίναξ «Ἡρακλῆς καὶ Προμηθεὺς δεσμώτης», ὅστις μετ' ἄλλων πινάκων του ἐκάλυπτε τὰ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς κενά, ἐκ δὲ τῶν τῶν νεωτέρων χρόνων οἱ γλύπται Fred. Hexamer, τοῦ ὁποίου ὁ γιγαντιαίων διαστάσεων Προμηθεὺς δεσμώτης παρατηρεῖ μὲ ὕφος ἀπειλητικὸν τὸν οὐρανόν, ὁ Nicolas Adam, τοῦ ὁποίου ὁ καθηλωμένος ἐπὶ τοῦ Καυκάσου Προμηθεὺς μὲ τὸν ἀετὸν κατατρώγοντα τὸ ἧπάρ του ὑπερέχει πάντων τῶν ὁμοίου περιεχομένου ἔργων ἄλλων καλλιτεχνῶν, ὁ Pradier, τοῦ ὁποίου ὁ Προμηθεύς, παρὰ τὴν σπανίαν δεξιοτεχνίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδημιουργήθη, δὲν ὑπενθυμίζει τὸν αἰσχύλειον ἥρωα, καὶ ἄλλοι καὶ οἱ ζωγράφοι Tiziano, Ribera, Michel-Angelo, Em. Bin, Rubens, Salv. Rosa, G. Moreau, μὲ θέμα τὴν τιμωρίαν τοῦ Προμηθέως, Char. Griepenkerl καὶ ἄλλοι. Ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ ζωγράφος τῶν ὀκτὼ θαυμασίων τοιχογραφιῶν τῆς μεγάλης αἰθούσης τῆς Σιναίας ἀκαδημίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔχομεν τὴν παράστασιν ὅλου τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως (Ἡ Θέμις προλέγει εἰς τὸν υἱόν της Προμηθέα τὴν μοῖράν του καὶ τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν γένει μοῖραν—Ὁ Προμηθεὺς ἀνάπτει τὸν δαυλόν του τῇ ὁδηγίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τοῦ ἅρματος τοῦ Ἡλίου—Ὁ Προμηθεὺς δίδει ζωήν, παρὰ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ Ἐπιμηθέως, εἰς τὸν ἄνθρωπον—Ἡ Τιτανομαχία (ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς)—Ὁ Προμηθεὺς κομίζει τὸ πῦρ εἰς τοὺς ἀνθρώπους—Ὁ χορὸς τῶν Ὠκεανίδων οἰκτίρει τὸν Προμηθέα—Ἀπελευθέρωσις τοῦ Προμηθέως ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῶν δεσμῶν του—Εἴσοδος τοῦ Προμηθέως εἰς τὸν Ὄλυμπον (ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς αἰθούσης)). Ἐκτὸς τῶν προρρηθεισῶν παραστάσεων, καὶ πλεῖσται ἄλλαι τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἔχουν θέμα τοὺς μύθους τοῦ Προμηθέως. Ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ πολύπλοκος παράστασις τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Προμηθέως ἐπί τινος σαρκοφάγου τοῦ μουσείου τοῦ Καπιτωλίου. Ἵσταται ὁ Προμηθεὺς καθήμενος καὶ κρατῶν ἄνθρωπον πρὸ ὀλίγου πλασθέντα, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἀθηνᾶ δίδει ψυχήν, ἀπεικονιζομένην ὡς χρυσαλλίδα. Πλησίον τοῦ Προμηθέως ὑπάρχει κάνιστρον μὲ ἄργιλλον, τὴν ὕλην ἐκ τῆς ὁποίας ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον. Προσωποποιοῦνται εἰς τὴν παράστασιν ταύτην τὰ 4 στοιχεῖα (πῦρ, γῆ, ὕδωρ καὶ ἀήρ), ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη τὸ κρᾶμα τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχή του ὡς Ἔρως καὶ Ψυχή, καὶ ἀπεικονίζονται εἰς ταύτην ἡ Μοῖρα, ἡ Νέμεσις, ἡ Ἠώς, ἡ Σελήνη. Τὸ πνεῦμα ὀλισθαῖνον φεύγει ἐν αὐτῇ ὡς σπινθὴρ καὶ ἡ ψυχὴ ὡς χρυσαλλίς. Πλῆθος δὲ ἄλλων παραστάσεων, σχετικῶν μὲ τοὺς μύθους τοῦ Προμηθέως, συμπληροῦσι τὴν ὅλην ἀνάγλυπτον εἰκόνα τῆς σαρκοφάγου. Ἐπίσης μνημονευτέα ἡ παράστασις τῆς ἐν Πομπηΐᾳ εὑρεθείσης καὶ ἐν τῷ μουσείῳ Νεαπόλεως ἀποκειμένης σαρκοφάγου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζονται οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ παριστάμενοι εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Προμηθέως, αἱ παραστάσεις τριῶν ἀναγλύφων (2 τοῦ palazzo Mattei καὶ ἑνὸς τῆς villa dei Medici) μὲ τὸν Προμηθέα φοροῦντα εὐρὺν μανδύαν, ὡς οἱ βάρβαροι βασιλεῖς, ἡ ἐπὶ πολυτίμου ἐπίσης λίθου ἔγγλυπτος παράστασις τοῦ Προμηθέως πλάττοντος τὸ ἀνθρώπινον σῶμα (λείπουν ἐκ τούτου τὰ κατώτερα ἀκόμη μέλη), ἡ ἐπὶ πολυτίμου λίθου ἔγγλυπτος παράστασις τῆς τιμωρίας τοῦ Προμηθέως, ἡ ἀγγειογραφία κυπέλλου τῆς Κυρήνης, εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται ὁ Προμηθεὺς δεδεμένος ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἐπὶ κίονος, ἐνῷ ὁ ἀετὸς κατατρώγει τὸ ἧπάρ του, καὶ ἀπέναντί του ὁ Ἄτλας φέρων τὸν οὐράνιον θόλον μὲ ὄφιν ὄρθιον ὄπισθέν του, ἡ παράστασις ἀναγλύφου τῶν μεταγενεστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ Ὠκεανίδες ἱκετεύουν τὸν Ἥφαιστον νὰ λύσῃ ἐκ τῶν δεσμῶν του τὸν Προμηθέα, ἡ παράστασις τοῦ πυρφόρου Προμηθέως ἐπὶ ἀναγλύφου ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ὁ Προμηθεύς, ὡς παρατηρεῖ τις εἰς ἀγγειογραφίας τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων, παρίστατο ὡς νέος, εἰς τοὺς κλασσικοὺς δὲ ὡς ἄνθρωπος ἀκμαίας ἡλικίας φέρων πώγωνα. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

προμηθευτής (ὁ)· ὁ ἀναλαμβάνων προμηθείας, ὁ προμηθεύων, ὁ ἐφοδιάζων τινὰ πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν του: «προμηθευταὶ τοῦ στρατοῦ», «προμηθευτὴς τοῦ βασιλέως».

προμηθευτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προμηθευτήν, ὁ τοῦ προμηθευτοῦ: «προμηθευτικαὶ ἐργασίαι, — ἐπιχειρήσεις»· || «προμηθευτικὸς συνεταιρισμός» συνεταιρισμὸς σκοπῶν τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὰ μέλη του· || *προμηθευτικά* (τά)· ἡ ἀμοιβὴ τοῦ προμηθευτοῦ, ἡ προμήθεια.

προμηθεύω· φροντίζω καὶ ἀνευρίσκω, παρέχω τὸ ζητούμενον: «νὰ μοῦ προμηθεύσῃς ἕνα καλὸ ἁμάξι», «ποιὸς σοῦ προμήθευσε αὐτὸ τὸ ἄλογο»· || καθόλου, χορηγῶ, ἐφοδιάζω: «μᾶς ἐπρομήθευσαν ὅπλα,—πλοῖα», «ἐπρομηθεύθην ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν χειμῶνα».

Πρόμηθος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Κόδρου, τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις, ἐλθὼν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δαμασίχθονος εἰς Ἰωνίαν, ἔκτισε τὴν πόλιν Κολοφῶνα. Φονεύσας ἀκολούθως αὐτόν, κατέφυγεν εἰς τὴν Νάξον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μετακομίσαντες ὅμως τὸν νεκρὸν αὐτοῦ εἰς Κολοφῶνα οἱ υἱοὶ τοῦ Δαμασίχθονος, ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ παρ' αὐτὴν χωρίον Πολυτειχίδες (*Παυσ.* VII, 3, 3). Α. Θ. Σ.

προμήκης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἐκτεινόμενος, ἐπιμήκης, κοιν. *μακρουλός.*

— **προμήκης μυελός.** Οὗτος ἀπαρτίζει τὸν ἔσχατον ἐγκέφαλον ἢ μυελεγκέφαλον καὶ χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος μεταξὺ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ (βλ. λ. *ἐγκέφαλος*). Ἔχει σχῆμα κολούρου κώνου, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν βάσις συνάπτεται πρὸς τὰ ἄνω μετὰ τῆς γεφύρας, ἡ δὲ κορυφὴ συνέχεται πρὸς τὰ κάτω μετὰ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ὁ προμήκης εὑρίσκεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τῆς κρανιακῆς κοιλότητος. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 2,5—3 ἑκ., τὸ δὲ βάρος 6,5—9 γραμ. ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ 6—7 γραμ. ἐπὶ γυναικός. Ἡ κορυφὴ τοῦ προμήκους ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἄνω χεῖλος τῶν τόξων τοῦ πρώτου αὐχενικοῦ σπονδύλου, ἡ δὲ βάσις πρὸς τὸ μέσον τῆς βάσεως τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Ἐπὶ τοῦ προμήκους διακρίνομεν τέσσαρας ἐπιφανείας: τὴν προσθίαν, τὴν ὀπισθίαν καὶ τὰς πλαγίας. Ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας διακρίνεται ἡ προσθία μέση αὔλαξ, ἥτις ὅμως διακόπτεται εἰς τὸ κάτω τμῆμα, ὅπου τελεῖται ὁ χιασμὸς τῶν πυραμίδων. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κάτω μέρους τοῦ ῥομβοειδοῦς βόθρου, τῆς 4ης κοιλίας· τὸ ἄνω μέρος ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς γεφύρας· εἰς τὴν μέσην αὔλακα διακρίνεται ὁ γραφικὸς κάλαμος. Ἐν τῇ ἄνω μοίρᾳ ἑκατέρωθεν τῆς μέσης αὔλακος διακρίνεται τὸ λοφίδιον τοῦ προσωπικοῦ νεύρου, καὶ ὁ πυρὴν τοῦ ἀπαγωγοῦ νεύρου, ἐν δὲ τῇ κάτω μοίρᾳ ἡ λευκὴ πτέρυξ καὶ ἔξωθεν αὐτῆς ἡ ἀκουστικὴ ἅλως, ἥτις ἐκτεινομένη πρὸς τὰ ἄνω περιέχει τὸν πυρῆνα τοῦ Deiters, καὶ ἔξωθεν αὐτῆς ἡ φαιὰ πτέρυξ, περιέχουσα τὸν κινητικὸν πυρῆνα τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Ἐπὶ τῆς πλαγίας ἐπιφανείας διακρίνονται αἱ ῥίζαι τῶν νεύρων ὑπογλωσσίου πρὸς τὰ ἔμπρός, καὶ γλωσσοφαρυγγικοῦ, πνευμονογαστρικοῦ καὶ παραπληρωματικοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ τῶν ῥιζῶν τούτων κεῖται φοειδὴς διόγκωσις, ἡ ἐλαία τοῦ προμήκους.

—[*Φυσιολ.*] Ὁ προμήκης ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυριωτέρων τμημάτων τοῦ νευράξονος, καθόσον ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ ἀφ' ἑνὸς μὲν πυρῆνες σπουδαιοτάτων νεύρων, ὡς τοῦ ἀπαγωγοῦ, προσωπικοῦ, διαμέσου τοῦ Wrisberg, ἀκουστικοῦ, γλωσσοφαρυγγικοῦ, ὑπογλωσσίου, πνευμονογαστρικοῦ καὶ ἑνὸς τμήματος τοῦ τριδύμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ συναντῶνται τὰ κινητικὰ δεμάτια καὶ αἰσθητικά τινα. Ὁ προμήκης διαφέρει τοῦ νωτιαίου μυελοῦ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς τε λευκῆς καὶ φαιᾶς οὐσίας, ἀκόμη δὲ ὅτι, ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ νωτιαίῳ μυελῷ ὑπαρχόντων μελῶν, ὁ προμήκης, καθὼς εἴδομεν, περιέχει καὶ ἄλλα ἀθροίσματα φαιᾶς οὐσίας, τοὺς καλουμένους πυρῆνας. Ἐν τῷ

Digitized by Google

προμήκει γίνεται ὁ χιασμὸς τῶν πυραμιδικῶν ἰνῶν, ὡς καὶ τῶν κεντρομόλων ἰνῶν, ὁ καλούμενος αἰσθητικὸς χιασμός. Ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ προμήκους καταφαίνεται ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ ἀφ' ἑνὸς μὲν πυρῆνες γαγγλιακῶν κυττάρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ νευρικαὶ ὁδοί, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται αἱ κεντρομόλοι καὶ φυγόκεντροι ἶνες, αἱ συνδέουσαι τὸν νωτιαῖον μυελὸν μετὰ τοῦ ἐγκεφάλου. Ἕνεκα τούτου ὁ προμήκης ἐμφανίζει διπλῆν φυσιολογικὴν λειτουργίαν, χρησιμεύων ὡς κέντρον καὶ ὡς ἀγωγὸς συνάμα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγεῖται ἡ σοβαρότης τῶν διαταραχῶν, αἵτινες ἐπέρχονται ἐπὶ ἀλλοιώσεων ἐντοπιζομένων εἰς τὸν προμήκη. Τὸ πνευμονογαστρικόν, προϊστάμενον τῶν λειτουργιῶν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας, ἔχει τὸν πυρῆνά του ἐν τῷ προμήκει μυελῷ. Οὕτω μία βελόνη νύσσουσα τὴν χώραν ἑκατέρωθεν τοῦ γραφικοῦ καλάμου, χώραν τοῦ ζωϊκοῦ κόμβου τοῦ Φλουράνς, προκαλεῖ ἀκαριαίως τὸν θάνατον, διότι τὸ κέντρον τῆς ἀναπνοῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν πυρῆνα τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Παρὰ τὸ κέντρον τοῦτο εὑρίσκεται τὸ κέντρον τῆς ἀναστολῆς τῆς καρδιακῆς λειτουργίας καὶ τοῦ ἐμέτου, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς ἶνάς τινας τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Νυγμὸς τῆς 4ης κοιλίας παρὰ τὴν μέσην γραμμὴν μεταξὺ τῶν ἐκφύσεων τοῦ πνευμονογαστρικοῦ καὶ ἀκουστικοῦ νεύρου προκαλεῖ ἁπλῆν σακχαρουρίαν· ἐὰν ὁ νυγμὸς γίνῃ ὀλίγον ἀνώτερω, παρατηρεῖται ἐπὶ πλέον πολυουρία· ἀκόμη δὲ ἀνώτερω γινόμενος, προκαλεῖ καὶ λευκωματουρίαν. Ὁ προμήκης περιέχει ἀκόμη πλεῖστα ἐνδιαφέροντα κέντρα, ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν πεῖναν, δίψαν, ἔκκρισιν τοῦ σιέλου, ἱδρῶτος κ.λ.π. Τέλος, διάφορα νεῦρα τοῦ προμήκους συνδέονται διὰ συνδεσμικῶν ἰνῶν μὲ τὰ ἐκ τῆς γεφύρας ἐκφυόμενα νεῦρα, τὸ τοιοῦτον δὲ ἑρμηνεύει τὴν ἐμφάνισιν γεφυρικῶν φαινομένων ἐπὶ ἀμιγῶν ἀλλοιώσεων τοῦ προμήκους. Ἐκ τούτων συνάγομεν ὅτι ἡ σημειολογία τοῦ προμήκους, τόσον ἐκ τῆς ἀνατομικῆς θέσεως αὐτοῦ ὅσον καὶ φυσιολογικῆς λειτουργίας, εἶναι πολύπλοκος, αἱ δὲ παθολογικαὶ ἐκδηλώσεις ἐξ ἄλλο ὡσεων ἑνὸς ἢ περισσοτέρων πυρήνων διαφοροτρόπως ἐμφανίζονται.

— *[Παθολ.] Ἀποστήματα τοῦ προμήκους.* Ταῦτα εἶναι σπανιώτατα· ὀφείλονται κυρίως εἰς μεταστάσεις καὶ δευτεροπαθῆ κατὰ τὴν πορείαν λοιμώδους τινὸς νόσου ἢ τοῦ λαβυρίνθου καὶ ἔχουσιν ἐξέλιξιν ταχεῖαν, ἀπολήγουσαν εἰς θάνατον. Τὰ συμπτώματα, δι' ὧν ἐκδηλοῦνται, ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως τοῦ ἀποστήματος. Πάντως παρατηρεῖται ὑπερθερμία.

Αἱμορραγίαι τοῦ προμήκους. Ἡ εἰσβολὴ εἶναι συνήθως ἀπότομος· ὀφείλεται εἴτε εἰς συνέπειαν ἰσχυρᾶς πλήξεως τοῦ κρανίου, πτώσεως ἀφ' ὕψους, εἴτε εἰς λοιμώξεις· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἡ κυρίως αἰτία εἶναι αἱμορραγία τῆς γεφύρας, ἐπεκτεινομένη πρὸς τὸν προμήκη. Τὸ ἐκχυθὲν αἷμα ταχύτατα διαχέεται εἰς τὸν προμήκη καὶ ἐπέρχεται κεραυνοβόλος ἀποπληξία, ὁ δὲ θάνατος ἐνσκήπτει πρὶν ἀκόμη τεθῇ ἡ διάγνωσις. Οἱ προσβαλλόμενοι παρουσιάζουσι λύγγα, κόρην τῶν ὀφθαλμῶν ἐν διαστολῇ καὶ διαταραχὰς καρδίας καὶ ἀναπνοῆς. Σπανιώτατα ὁ πάσχων ἐπιζεῖ τῆς προσβολῆς, ἐκδηλουμένης συγχρόνως χειλογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως.

Μαλάκυνσις τοῦ προμήκους. Ἡ διάγνωσις μεταξὺ αἱμορραγίας καὶ μαλακύνσεως εἶναι δυσχερεστάτη· ἐνίοτε προηγοῦνται πρόδρομά τινα σημεῖα, ὡς κεφαλαλγία, ἴλιγγοι, ὑπνηλία, ἐπιληπτοειδεῖς κρίσεις κτλ. Ὡς αἴτια ἀναφέρουσιν ἐμφράξεις ἐξ ἐμβολῆς ἢ θρομβώσεως τῆς σπονδυλικῆς ἀρτηρίας ἢ τῶν νωτιαίων ἀρτηριῶν.

Ὄγκοι τοῦ προμήκους. Τὰ συμπτώματα τῶν ὄγκων τοῦ προμήκους ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἑκάστοτε ἐντοπίσεων αὐτῶν. Πάντως ἡ ὕπαρξις ὄγκων ἀμιγῶν προμηκικῶν ἀμφισβητεῖται ἀκόμη, αἱ ἀνακοινωθεῖσαι δὲ περιπτώσεις ἀφεώρων ὄγκους ἐξωπρομηκικούς, πιέζοντας τὸν προμήκη, ἢ ὄγκους γεφυροπρομηκικούς. Εἰς τὰ ἐμφανιζόμενα προμηκικὰ συμπτώματα προστίθενται καὶ σημεῖα αὐξήσεως τῆς ἐνδοκρανιακῆς πιέσεως, ὡς κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἔμετοι, ἀμβλυωπία ἐκ περισφίγξεως τῶν θηλῶν, σπασμοί, τροχαλικοὶ πόνοι μετὰ δυσκαμψίας, δυσφαγία, πολυουρία, γλυκοζουρία. Ἐπίσης παρατηροῦνται καὶ διαταραχαὶ τῆς αἰσθητικότητος ὀφειλόμεναι εἰς τὸ τρίδυμον. Διὰ τὸν Oppenheim, ἡ μονόπλευρος παράλυσις ἑνὸς κρανιακοῦ νεύρου ἀποτελεῖ σπουδαῖον σημεῖον προμηκικοῦ ὄγκου. Συνηθέστεροι ὄγκοι εἶναι τὸ σάρκωμα, τὸ κομμίωμα, φυμάτια καὶ ἀνευρύσματα.

Πίεσις τοῦ προμήκους. Ἡ πίεσις τοῦ προμήκους διακρίνεται εἰς ὀξεῖαν ἢ αἰφνιδίαν καὶ ἀπότομον, καὶ εἰς βραδεῖαν. Ἡ ὀξεῖα πίεσις προκαλεῖται ἐκ κατάγματος καὶ ἐξαρθρήματος τοῦ ἐπιστροφέως καὶ τοῦ ἄξονος συνεπείᾳ τραυματισμοῦ ἢ παθολογικῆς βλάβης, ὡς νόσος τοῦ Πότ. Σημεῖα τῆς πιέσεως ταύτης δὲν ὑπάρχουσι, διότι ὁ θάνατος ἐνσκήπτει τάχιστα. Ἡ βραδεῖα πίεσις τοῦ προμήκους ὀφείλεται εἰς διαφόρους αἰτίας, ἤτοι εἰς τερηδόνα γειτνιαζόντων ὀστῶν, ὄγκους τῶν δύο πρώτων αὐχενικῶν σπονδύλων, ὄγκον τῆς βάσεως τοῦ κρανίου, δυσμορφίαν τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος, παχυμηνιγγίτιδα, ἀνεύρυσμα τῆς σπονδυλικῆς ἀρτηρίας, ὄγκον τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ τῆς γεφύρας κτλ. Ἀναλόγως τῆς πιέσεως τῶν ῥιζῶν τῶν διαφόρων νεύρων παρατηροῦνται ἄλλοτε ἄλλα συμπτώματα, ὡς νευραλγίαι εἰς τὸ πρόσωπον ἐπὶ πιέσεως τοῦ τριδύμου, σπασμὸς εἰς τὸ πρόσωπον ἐπὶ πιέσεως τοῦ προσωπικοῦ νεύρου, βόμβοι τῶν ὤτων ἐπὶ πιέσεως τοῦ ἀκουστικοῦ κτλ. Τὰ κυρίως προμηκικὰ φαινόμενα ὀφείλονται εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν προμηκικῶν πυρήνων καὶ ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφὴν προμηκικοῦ τινος συνδρόμου.

Ἡ θεραπεία τῶν παθήσεων τοῦ προμήκους εἶναι προβληματική· ὁ θάνατος ἐπέρχεται συνήθως τάχιστα. Ἐὰν ὁ πάσχων τυγχάνῃ νὰ εἶναι συφιλιδικός, ἐνδείκνυται ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία. Ἡ ἀκτινοθεραπεία ἢ ῥαδιοθεραπεία ἐπὶ ὄγκων τοῦ προμήκους ἀναστέλλει ἐπ' ἐλάχιστον τὴν πορείαν αὐτῶν.

Προμηκικαὶ συνδρομαί. Αἱ διάφοροι ἀλλοιώσεις τοῦ προμήκους ἐκδηλοῦνται διὰ διαφόρων παθολογικῶν συνδρόμων, ὧν ὁ τύπος διαφέρει ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε ἐντοπίσεως τῶν ἀλλοιώσεων τούτων. Τὸ κλασσικὸν προμηκικὸν σύνδρομον ἀποτελεῖ ἡ χειλογλωσσολαρυγγικὴ παράλυσις.

Χειλογλωσσολαρυγγικὴ παράλυσις. Εἰδικὴ προμηκικὴ συνδρομή, περιγραφεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Duchenne, χαρακτηριζομένη διὰ διαταραχῶν τῆς φωνῆς, τῆς μασήσεως καὶ τῆς καταπόσεως, συνεπείᾳ παραλύσεως τῶν χειλέων, τῆς γλώσσης, τοῦ λάρυγγος, τῆς μαλθακῆς ὑπερῴας, τῆς κάτω γνάθου καὶ τοῦ φάρυγγος. Ἡ ἐξέλιξις τῆς παθήσεως εἶναι βραδεῖα ἀπὸ δύο ἕως δέκα ἔτη. Ἡ ἀτροφία ἀρχίζει ἐκ τῶν μυῶν τῆς γλώσσης, προκαλοῦσα βαθμηδὸν μίαν χαρακτηριστικὴν δυσαρθρίαν, καταλήγουσαν εἰς πλήρη ἀκινησίαν. Ἡ ὁμιλία δυσχεραίνεται, καὶ ἡ προφορὰ τῶν λέξεων, ἰδίως τῶν γλωσσοφώνων φωνηέντων ἢ συμφώνων, ὡς ι, ρ, λ, σ, τ, ἀποβαίνει ἀδύνατος. Τὸ πρῶτον στάδιον τῆς καταπόσεως εἶναι δύσκολον· μὴ βοηθούσης τῆς γλώσσης πρὸς μάσησιν καὶ κατάποσιν τῶν τροφῶν, οἱ πάσχοντες προστρέχουν εἰς τὰς κινήσεις τῶν παρειῶν καὶ τῶν χειλέων. Ἡ γλῶσσα φαίνεται πεπλατυσμένη καὶ διατρέχεται ὑπὸ σειρᾶς συσπάσεων, εἰς τὴν ἁφὴν δὲ παρουσιάζεται ὡς εἰς ἁπλοῦς βλεννογόνος ὑμήν. Ἐπακολουθεῖ παράλυσις τῶν χειλέων· εἰς τὴν ἀρχὴν τὰ χείλη δὲν ἑνοῦνται, βαθμιαίως δὲ τὸ στόμα παραμένει ἡμιάνοικτον, προσδίδον κλαυθμηρὰν ἔκφρασιν καὶ ἀπὸ τῶν γωνιῶν αὐτοῦ ἐκρέει σίελος, ὁ δὲ πάσχων, πλὴν τῆς δυσαρθρίας, δὲν δύναται νὰ φυσήσῃ καὶ σφυρίξῃ. Δὲν βραδύνει εἰς ταῦτα νὰ προστεθῇ παράλυσις τῆς μαλθακῆς ὑπερῴας, καὶ ἐκ τούτου ἡ κατάποσις καὶ αἱ φωνητικαὶ διαταραχαὶ ἐπιδεινοῦνται. Ἡ παράλυσις αὕτη δυσχεραίνει τὴν κατάποσιν τῶν ὑγρῶν, ἅτινα εἰσρέουν ἐντὸς τῆς ῥινός, ἐνῷ, ἀπ' ἐναντίας, τεμάχια στερεῶν τροφῶν πίπτουσιν εἰς τὸν λάρυγγα, λόγῳ τῆς ἀτελοῦς ἀποφράξεώς του ὑπὸ τῆς ἐπιγλωττίδος, προκαλοῦντα κρίσεις πνιγμοῦ ἢ ἀποπνικτικὸν βῆχα. Βαθμηδὸν ἐπέρχεται τελεία παράλυσις τοῦ λάρυγγος μετὰ πλήρους ἀφασίας, καὶ οἱ πάσχοντες δὲν δύνανται νὰ ἐκφρασθῶσιν. Ἡ γλωττὶς δὲν δύναται νὰ συγκλεισθῇ καὶ ἡ παράλυσις τῶν εὐρυνόντων μυῶν αὐτῆς ἐπιφέρει στένωσιν μετὰ δυσπνοίας ἐπιβαλλούσης τὴν τραχειοτομίαν ἐπειγόντως. Ἀργότερον ἐπέρχονται καὶ διαταραχαὶ ἀπὸ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου, παροξυντικὴ δύσπνοια, πνιγμονή, ταχυκαρδία, ἀρρυθμία, καὶ οἱ πάσχοντες ἀποθνῄσκουν εἴτε ἐκ συγκοπῆς καρδίας, ἀσφυξίας, βρογχοπνευμονίας ἐκ καταπόσεως, εἴτε ἐκ καχεξίας. Ἡ συνδρομὴ αὕτη εἶναι γενικῶς βαρυτάτη, ὀφείλεται δὲ εἰς μαλάκυνσιν, ἢ ὄγκον, ἢ αἱμορραγίαν τοῦ προμήκους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως συνυπάρχει κατὰ τὴν τελικὴν περίοδον τῆς πλαγίας μυοτροφικῆς σκληρύνσεως ἢ νόσου τοῦ Charcot. Ἐπίσης ἡ βραδεῖα αὐτὴ μορφὴ τῆς χειλογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως παρατηρεῖται ἀτελῶς καὶ ἐπὶ περιπτώσεων σκληρύνσεως κατὰ πλάκας ἢ συριγγομυελίας, ἢ κινητικῆς ἀταξίας, ἐν ἀντιθέσει τῆς ταχείας μορφῆς, παρατηρουμένης ἐπὶ δηλητηριάσεων ἐκ τροφίμων ἢ πυρεξιῶν ἢ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, διφθερίτιδος, σηψαιμιῶν καὶ ἰδίως ἐξανθηματικῶν νόσων, ὅπου τὸ προέχον σύμπτωμα εἶναι οἱ ἔμετοι, καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ συγκοπῆς ἐντὸς ὡρῶν ἢ ἡμερῶν τινων. Ἡ θεραπεία τῆς παθήσεως αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ἐξελίξεως τῆς νόσου. Πλὴν τῆς συμπτωματικῆς τοιαύτης, ἡ ἀντισυφιλιδικὴ ἐπὶ περιπτώσεων σύφιλιδος, ἐπὶ ἐλαφρῶν μορφῶν ἐνδείκνυται καὶ ἡ ἠλεκτροθεραπεία.

Προμηκικὴ ἑτερόπλευρος ἡμιπληγία. Ἡ παράλυσις προσβάλλει τὰ μέλη τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς πρὸς τὴν βλάβην τοῦ προμήκους, ἐνῷ ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχον πλευρὰν παρατηρεῖται ἡμιπαράλυσις τῆς γλώσσης, συνοδευομένη ὑπὸ ἡμιατροφίας ἐκδήλου. Συνήθως παρατηρεῖται καὶ ὁμώνυμος παράλυσις τοῦ προσωπικοῦ νεύρου. Ἡ βλάβη τῶν συνδρομῶν αὐτῶν ἑδράζει πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ χιασμοῦ τῶν πυραμίδων καὶ ὀφείλεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς αἱμορραγίαν ἢ μαλάκυνσιν κτλ.

Λαβυρινθικὸν σύνδρομον, ἢ τοῦ πυρῆνος τοῦ Deïters, ἢ σύνδρομον τοῦ P. Bonnier. Ὀφείλεται εἰς ἀλλοιώσεις τοῦ πυρῆνος τοῦ Deiters, ἤτοι ἑνὸς τῶν πυρήνων τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, καὶ χαρακτηρίζεται δι' ἰλίγγων, βόμβων τῶν ὤτων, τάσεων πρὸς ἔμετον, ἀνισοκορίας καὶ στραβισμοῦ ἐνίοτε. Ὁ ἴλιγγος τοῦ Ménière καὶ ἡ ἡμικρανία ἔχουσι μεγάλην σχέσιν πρὸς τὸ σύνδρομον τοῦτο.

Σύνδρομον τοῦ Avellis. Ὀφείλεται εἰς βλάβας τοῦ πυρῆνος τοῦ π ιραπληρωματικοῦ νεύρου, ἰδίως τοῦ ἔσω κλάδου, καὶ χαρακτηρίζεται διὰ παραλύσεως τοῦ ὑπερῴϊκοῦ ἱστίου καὶ μιᾶς τῶν δύο φωνητικῶν χορδῶν.

Σύνδρομον τοῦ Schmidt. Παράλυσις τῶν μυῶν στερνο-κλειδο-μαστοειδοῦς καὶ τραπεζοειδοῦς, ἐπερχομένη συνεπείᾳ βλάβης τοῦ πυρῆνος πνευμονογαστρικοῦ-παραπληρωματικοῦ, ἰδίως τελείας τοῦ τελευταίου.

Σύνδρομον τοῦ Jackson. Παράλυσις μονόπλευρος τῆς γλώσσης ἐκ βλάβης κυρίως τοῦ μεγάλου ὑπογλωσσίου νεύρου, ὡς καὶ τοῦ ὑπερῴϊκοῦ ἱστίου καὶ τοῦ λάρυγγος.

Σύνδρομον καρδιοπνευμονικόν. Ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρὸς καὶ ἐξαιρετικῶς ταχύς. Ὑπάρχει τάσις πρὸς συγκοπὰς καὶ δυσχέρεια τῆς ἀναπνοῆς.

Σύνδρομον καρδιογαστρικόν. Αἱ ἀνωτέρω ἀνωμαλίαι τοῦ σφυγμοῦ συνδυαζόμεναι μετ' ἐμέτων. Παρατηροῦνται ἐπίσης στηθαγχικαὶ κρίσεις, βραδυσφυγμία ἢ τοὐναντίον παροξυντικὴ ταχυκαρδία μετὰ λευκωματουρίας καὶ σακχαρουρίας ἐνίοτε δὲ καὶ ἀγγειοκινητικαὶ διαταραχαί, ὡς τοπικὴ ἀσφυξία τῶν ἄκρων.

Τὰ ἄνω σύνδρομα ἄλλοτε παρατηροῦνται ἀμιγῆ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως συνδυάζονται πρὸς ἄλληλα κατὰ ποικιλωτάτους τρόπους.

Παράλυσις ψευδοπρομηκική. Ἡ πάθησις παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ὑπερβάντων τὸ 50ὸν ἔτος, καὶ κυρίως ἐπὶ παλαιῶν συφιλιδικῶν, ἀρτηριοσκληρωτικῶν καὶ νευρικῶν ἐν γένει. Ὀφείλεται εἰς συνεχεῖς καὶ ἐπαναλαμβανομένας βλάβας τοῦ ἐγκεφάλου ἐκ μικρῶν ἑστιῶν μαλακύνσεως. Τὸ πρῶτον ἐπέρχεται μία ἐλαφρὰ ἡμιπληγικὴ προσβολὴ τοῦ ἑνὸς ἡμιμορίου τοῦ σώματος, μετὰ τὴν φαινομενικὴν δὲ ἴασιν αὐτῆς ἐπακολουθεῖ τοῦ ἑτέρου ἡμιμορίου. Ὁ πάσχων βαδίζει μετὰ μικρῶν βημάτων καὶ συχνάκις παραπαίει. Ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου του εἶναι ἀπαθὴς καὶ κλαυθμηρίζουσα, δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀτροφία τῶν μυῶν· ἀντιθέτως τὸ συμβαῖνον ἐπὶ χειλογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως. Ἡ διάνοια εἶναι ἠλλοιωμένη, παρατηροῦνται δὲ κρίσεις σπασμωδικοῦ γέλωτος ἢ δακρύων. Παρατηρεῖται δυσαρθρία καὶ δυσφαγία, ὁ πάσχων ὁμιλεῖ δυσκόλως καὶ βραδέως, ἐπαναλαμβάνων συλλαβάς τινας καὶ προφέρων ἄλλας ὁρμητικῶς. Ὡς ἐκ τῆς παραλύσεως τοῦ ὑπερῴου ἱστίου ἡ μάσησις καὶ ἡ κατάποσις δυσκόλως τελοῦνται, ὁ δὲ πάσχων χρησιμοποιεῖ τοὺς δακτύλους αὐτοῦ ἵνα ὠθήσῃ πρὸς τὸν φάρυγγα τὰ ἐν τῷ στόματι τρόφιμα αὐτοῦ. Ἡ πορεία τῆς παθήσεως εἶναι χρονία καὶ προοδευτική, 10—20 ἔτη. Ἡ θεραπεία εἶναι συμπτωματική, ἡ δὲ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία ἐφαρμόζεται ὅταν ἡ σύφιλις εἶναι αἰτία τῆς παραλύσεως. Μ. Ν. ΒΛΑΣΤΟΣ

προμηκόθηκος (ὁ) (Promecotheca) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*. Διαβιοῦσιν εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, τὰ δὲ ἀκμαῖα τούτων κατατρώγουν τὸ φύλλωμα διαφόρων δένδρων. Γνωστὸν εἶδος *προμηκόθηκος ὁ ἀρχαῖος* (Promecotheca antiqua). Ε. Τ. Ε.

προμηκονωτιαία ***ἀσθένωσις*** (asthénie spino-protuberantielle). Οὕτω καλεῖται συνδρομὴ περιλαμβάνουσα διαταραχὰς τοῦ προμήκους ἅμα καὶ διαταραχὰς νωτιαίας, αἵτινες συνίστανται εἰς παράλυσιν τῶν μυῶν τοῦ τραχήλου, τοῦ αὐχένος καὶ τῆς ῥίζης τῶν μελῶν. Ἡ παράλυσις αὕτη ἐμφανίζει τὸν μυασθενικὸν χαρακτῆρα, οἷον καὶ ἡ παράλυσις τῆς συνδρομῆς τοῦ Erb. Καλεῖται δ' αὕτη καὶ *συνδρομὴ τοῦ Erb-Goldflam*. Μ. Ν. Κ.

προμήνιον (τὸ) *['Οχυρ.]*. Ἔργον τῆς παλαιοτέρας ὀχυρωτικῆς, μὴ ἐν χρήσει σήμερον. Εἶναι εἶδός τι *προμετωπίου* (βλ. λ.), συνιστάμενον ἐκ δύο σκελῶν καὶ ἐγκαθιστάμενον ἔμπροσθεν τῆς *μήνης* πρὸς ἐνίσχυσίν της. Τὸ προμήνιον ἐγκαθίσταται συνήθως κατά τι δεξιώτερον ἢ ἀριστερώτερον τῆς μήνης, ἵνα καλύπτῃ συγχρόνως τὴν ὄπισθεν εὑρισκομένην ἀκρωμίδα τοῦ προμαχῶνος, δηλαδὴ τὴν γωνίαν, τὴν ὁποίαν σχηματίζει τὸ ἓν πρόσωπον τοῦ προμαχῶνος μετὰ τῆς παρακειμένης αὐτῷ πλευρᾶς. Ζ. Ν.

προμήνυμα (τό)· μήνυμα, ἄγγελμα, προάγγελμα, προειδοποίησις, συνήθ. μεταφ.: «κακὰ προμηνύματα», «προμηνύματα χειμῶνος,—πολέμου».

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *οἰωνὸς* καὶ *προαίσθησις*.

προμηνύω· μηνύω, σημαίνω, ἐμφαίνω: «προμηνύω χειμῶνα», «προμηνύεται πόλεμος,—ἐπανάστασις».

προμήτωρ, —ορος (ἡ)· ἀρχ., ἡ πρώτη μήτηρ, ὡς ἀρχιγέτις γενεᾶς· || νεωτ., ἡ προμάμμη, ἡ θήλεια πρόγονος.

Digitized by Google

Πρόμις (Promis), ***Δημήτριος.*** Ἕλλην νομομαθὴς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1579 καὶ ἀποθανὼν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1638, ἀσπασθεὶς δ' ἐν τῷ φανερῷ τὸν Μωαμεθανισμόν. Πολυμαθέστατος καὶ βαθύτατος γνώστης τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ἐξεπόνησε καὶ ἐδημοσίευσεν ὡραίας μεταφράσεις καὶ παραφράσεις τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Θεοκρίτου εἰς λατινικοὺς στίχους. Διετέλεσε δικαστὴς ἐν Ἀθήναις. Ἔγραψε πραγματείαν περὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, καὶ τὰ ἔργα: «De veritate ac falsitate», «De finibus in intentione agentis», «De tuta conscientia et de perplexa», «De servitute perfecta necum de jure naturali», τὰ ὁποῖα ἐτυπώθησαν ἐν Ρώμῃ τῷ 1648 ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ροβέρτου Ὀδεσκάλκι, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἀντιγραφεὺς καὶ γραμματεύς του. [Πᾶσαι αἱ πληροφορίαι ἐκ τῆς Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana, τόμ. 47 ἐν λέξει.]

—**Πρόμις** (Promis), ***Κάρολος.*** Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος, ἱστορικὸς καὶ δημοσιογράφος (1808—1872). Ἐσπούδασεν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων, διατελέσας καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου καὶ μέλος πλείστων ἰταλικῶν καὶ ξένων ἐπιστημονικῶν σωματείων. Εἶναι ἐπίσης ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐφημερίδος «Τὸ Ἔθνος». Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τοῦ ἀρχαίου Τουρίνου», «Ἀρχαιότητες τοῦ Λούνι καὶ τῆς Ἄλμπα», «Ρωμαϊκαὶ ἐπιγραφαί», «Ὁ πόλεμος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰταλίας τοῦ 1848», «Ἀρχιτεκτονικὴ ἀρχαιολογία» (1862), «Λεξικὸν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λέξεων, ἀγνώστων παρὰ Βιτρουβίῳ» κτλ. Μ. Δ. Β.

προμισθώνω· μισθώνω, ἐνοικιάζω, λαμβάνω ἐπὶ ἐνοικίῳ ἐκ τῶν προτέρων, *προενοικιάζω.*

Προμίτωρ (Promitor) *[Ρωμ. Θρησκ.].* Εἷς τῶν ἀγροτικῶν θεῶν, τὸν ὁποῖον διὰ κτυπήματος ἐπὶ τῆς θηλῆς μαστοῦ ζῴου, ἰδίᾳ δ' αἰγός, ἐπεκαλεῖτο ὁ ἱεροφάντης ὅτε ἐθυσίαζεν. Ὁ θεὸς οὗτος ἦτο ὁ πρωτοστατῶν εἰς τὰς προεκτίσεις, δηλαδὴ τὰ ἐκ τῶν προτέρων προσφερόμενα δῶρα εἰς τὸν θεόν, ἵνα χορηγήσῃ ἐκεῖνο, δι' ὃ τὸν ἐπεκαλοῦντο. Ν. Σ. Λ.

προμνάμων, *—ονος* (ὁ)· (ἀρχ.) ὄνομα ἄρχοντος ἐν Ἀκαρνανίᾳ, προεδρεύοντος τοῦ τετραμελοῦς συμβουλίου τῶν συμπρομναμόνων, ὅπερ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρνάνων, κατὰ τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος εἰκοσαετῆ δρᾶσίν του, ἐπεῖχεν ἣν θέσιν αἱ ἐπιτροπαὶ εἰς τὰς σημερινὰς βουλάς. Ν. Σ. Λ.

προμνήστρια, *—ίας* (ἡ)· (ἀρχ.) ἡ προξενοῦσα νυμφίους ἢ νύμφας, ἡ προξενήτρια, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς κηδείαν συνάγουσα ἀνθρώπους. Αἱ προμνηστεύσεις, ἐν ἐλλείψει πάσης νομικῆς διατάξεως, δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν φροντίδα καὶ τὴν πρόνοιαν τῶν γονέων μόνων, ἀλλ' ἐγίνοντο καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν τούτων, ὧν τὸ ἔργον ἐνομίζετο οὐχὶ πολὺ ἔντιμον καὶ εὐυπόληπτον, ὡς παραπλήσιον πρὸς τὴν προαγωγείαν. Τοιαῦται γυναῖκες ὑπῆρχον καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, οὐχὶ δὲ διάφορος ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐλάμβανον ἀμοιβήν, ἐὰν εἶχεν ὁρισθῆ τοιαύτη, οὐδέποτε ὅμως ἀνωτέραν τεταγμένου ὁρίου. Ν. Σ. Λ.

Προμόντορ (Promontor, οὑγγρ. Budafok) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Οὑγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Πέστης, ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, προάστειον τῆς Βουδαπέστης καὶ τόπος θερινῆς διαμονῆς. Κάτ. 13.686 (1921). Ἔχει τεραστίας ἀποθήκας οἴνου, ἐσκαμμένας ἐντὸς βράχων, οἰνοπαραγωγὴν καὶ βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, χαρτοποιίας, ὑφασμάτων, οἰνοπνευματοποιίας. Θ. Κ.

Προμοντόρε (cape Promontore) *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τοῦ Ἀδριατικοῦ (πλάτ. 44° 46′ Β, μῆκ. 13° 55′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero), νοτία ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας καὶ νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Κουαρνέρο. Εἶναι τὸ *Πολάτικον ἄκρον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Πρόμοτος· βλ. λ. *Πρόμωτος.*

πρόμοχθος (ὁ) *[Ἀρχιτ.].* Ὀρθογωνικὴ μαρμαρίνη πλάξ, τιθεμένη ὑπὸ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ γείσου εἰς τὸν δωρικὸν ρυθμόν. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῶν πλακῶν τούτων κοσμεῖται διὰ τριῶν σειρῶν ἥλων ἢ σταγόνων, τιθεμένων ἀνὰ ἓξ εἰς ἑκάστην σειράν. Ἕκαστος πρόμοχθος τίθεται ὑπεράνω ἑκάστης τριγλύφου καὶ ἑκάστης μετόπης. Πολλάκις γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως πρὸς δήλωσιν τῶν πρὸς ὑποστήριξιν κορωνίδων, ἐξωστῶν κττ. κατασκευαζομένων προβόλων, τῶν κιλλιβάντων, κοινῶς κονσολῶν ἢ φορουσίων καλουμένων. Α. Α. Κ.

προμυελοκύτταρον (τὸ) *[Ἱστολογ.]*· βλ. *μυελοκύτταρον.*

προμύθιον (τό)· ἡ εἰσαγωγὴ μύθου ἐν εἴδει παραινέσεως πρὸς ἀγαθὴν διαμόρφωσιν ἤθους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *ἐπιμύθιον.* Ν. Σ. Λ.

προμυκτὴρ (ὁ) *[Ζῳολ.].* Καλεῖται τὸ ἄκρον τοῦ μυκτῆρος τῶν ζῴων, ὅπερ εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν ζῴων ποικίλως εἶναι διαμορφωμένον.

προμυκήλιον (τὸ) *[Βοτ.].* Κατὰ τὴν βλάστησιν τῶν σπορίων τῶν μυκήτων τὸ ἐπισπόριον σχίζεται εἰς ἓν ἢ περισσότερα σημεῖα καὶ ἐκ τῶν σχισμῶν τούτων ἐξέρχεται τὸ πρωτόπλασμα καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ ἐνδοσπόριον. Ὁ οὕτω σχηματιζόμενος σωλὴν καλεῖται προμυκήλιον. Τοῦτο ἢ ἀποτελεῖ ἀναπτυσσόμενον τὴν ἀπαρχὴν νέου μυκηλίου, ἢ σχηματίζει ἀμέσως πλευρικὰ ἢ ἀκραῖα σπόρια, συμπεριφερόμενον ὡς βασίδιον. Ε. Τ. Ε.

προμυλίτης *[Ἀνατομ.]*· βλ. *προγόμφιος.*

Προμύρι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.248 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Λιμὴν Παναγιᾶς* καὶ *Πλατανιὰ* 1.359. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, τελωνειακὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμόν.

—**Προμύρι** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὴν νοτίαν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῆς Μαγνησίας (πλάτ. 39°13′ Β., μῆκ. 23°20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to the gulf of Kassandra) ἀντικρύζον τὴν Σκίαθον. Σ. Ε. Λ.

Πρόμωτος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Θεοδοσίου Α' (379—395), ὑπὸ τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Κάτω Μοισίᾳ (τῇ νῦν Βουλγαρίᾳ) στρατευμάτων. Διατελῶν εἰς τὴν θέσιν ταύτην διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δραστηριότητά του, ἀποκρούσας τοὺς διαβάντας τὸν Δούναβιν Σκύθας ὑπὸ τὸν Οἰδόθεον καὶ βραδύτερον τοὺς Γροθίγγους. Μετὰ ταῦτα κατεδίωξε τοὺς εἰς Μακεδονίαν εἰσβαλόντας ἄλλους βαρβάρους λαοὺς καὶ ἔσωσε διὰ τῆς ταχείας ἐνεργείας του τὸν κινδυνεύσαντα νὰ αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ τούτων βασιλέα Θεοδόσιον. Παρὰ τὰς ὑπηρεσίας του ὅμως ταύτας περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως, ἐξ αἰτίας τῶν διαβολῶν τοῦ διεφθαρμένου αὐλικοῦ Ρουφίνου. Ὁ Πρόμωτος, μὴ ἀνεχόμενος τὰς διαβολὰς καὶ τὴν ὑπεροψίαν τούτου, ἐρράπισεν αὐτὸν ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ ὀργῇ του, ἕνεκα τούτου δὲ ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ διετάχθη νὰ παραμένῃ ἐν Θρᾴκῃ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων, καθ' ὃν δὲ χρόνον μετέβαινεν ἐκεῖ ἐδολοφονήθη ὑπὸ μισθοφόρων στρατιωτῶν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ρουφίνου. Ν. ΚΛΣ

Προνάθιδον *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου (Νότ. Ἤπειρος), τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4), ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Προναία (ἡ) *[Ἀρχ.].* Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Δελφοῖς, ὅπου ὑπῆρχε σημαντικὸς ναός, πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, διὰ τοὺς ἐκ Φωκίδος προσερχομένους προσκυνητὰς (*Ἡροδ.* VIII, 37. *Αἰσχ.* Εὐμεν. 21). Ἐρείπια αὐτοῦ ἀνευρέθησαν τῷ 1838 ἐν τῇ θέσει Μαρμαριὰ πρὸ τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, οὐ μακρὰν τοῦ Γυμνασίου. Α. Θ. Σ.

πρόναος (ὁ)· μέρος τοῦ ναοῦ, ὁ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ χῶρος, στοὰ πρὸ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ, ἄλλως νάρθηξ.

— *[Ἀρχ.]* Κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐν γένει ναοῦ, ὁ πρόναος εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς αὐτῆς μὲν ἐπιφανείας μετὰ τῶν κιόνων τῆς προσόψεως, ἐὰν ὁ ναὸς ἦτο ἐν παραστᾶσιν, ἐπὶ ὑψηλοτέρας δὲ ἐπιφανείας μετὰ τοῦ ἀδύτου, ἐὰν ὁ ναὸς ἦτο περίπτερος. Καὶ ἐὰν μὲν ὁ ναὸς ἦτο ἐν παραστᾶσι, τότε, ἀναγκαίως, τὰ ἀνατολικὰ ὅρια τοῦ προνάου ἦσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ κίονες καὶ αἱ παραστάδες τοῦ τοιούτου ναοῦ· ἐὰν ὅμως ὁ ναὸς ἦτο περίπτερος, τότε τὴν ἀνατολικὴν γραμμὴν αὐτοῦ ἀπετέλουν ἰδιαίτεροι κίονες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐτοποθετεῖτο, συνήθως, πλεγματῶδες κιγκλίδωμα πρὸς περίφραξιν τοῦ χώρου τοῦ προνάου, ὅπως, π.χ. εἰς τὸν πρόναον τοῦ Παρθενῶνος. Κίονες ἐπίσης ὑπεβάσταζον καὶ τὴν στέγην τοῦ προνάου, ὅπως π.χ. ἐν τῷ Ἡραίῳ τῆς Σάμου. Ἐνίοτε οἱ κίονες τῆς προσόψεως τοῦ προνάου ἦσαν περιττοῦ ἀριθμοῦ. Τοῦτο ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διαίρεσιν τοῦ ἀδύτου εἰς δύο ὑποστάσεις. Συχνάκις κίονες ὑπάρχουν καὶ πρὸ τῶν παραστάδων εἰς μίαν γραμμὴν μὲ τοὺς μεσαίους, ἰδίως μετὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν. Σπανιώτερον σχῆμα προνάου εἶναι τὸ τοῦ κλειστοῦ δωματίου, ὡς λ.χ. ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σελινοῦντος. Ἐν τῷ προνάῳ ἐφυλάσσοντο συνήθως πολύτιμα ἀντικείμενα καὶ ἀφιερώματα, ὡς καὶ ἀγάλματα θεῶν, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ ὠνομάζοντο πρόναοι θεοί. Διὰ τοῦ προνάου καὶ τῆς θύρας, ἥτις εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ ἀδύτου, εἰσήρχετό τις εἰς τὸ ἄδυτον ἢ σηκόν. Τὸ κατὰ τὴν δυσμικὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ ἀνάλογον τμῆμα ὀνομάζεται *ὀπισθόδομος,* ὅστις, ὅμοιος καθ' ὅλα κατὰ τὴν διάταξιν πρὸς τὸν πρόναον, διαφέρει τούτου κατὰ τοῦτο, ὅτι στερεῖται συνήθως θύρας ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ ἀδύτου. Ὁ πρόναος εἶναι ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐξέλιξις τοῦ προδόμου τῶν προϊστορικῶν μεγάρων καὶ τὸ πρωτότυπον τοῦ χριστιανικοῦ νάρθηκος. Β. Δ. Θ.

Προνάσται (οἱ) *[Ἀρχ.].* Προϊστορικὸς λαὸς τῆς Βοιωτίας, κατοικήσας ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ τὸ ὄνομά του ὑποδηλοῖ, πρὸ τῶν ἄλλων λαῶν αὐτῆς, τῶν Μινυῶν, Καδμειώνων καὶ τῶν Βοιωτῶν. Πιθανώτατα Προνάσται ἐκαλοῦντο ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Βοιωτίας τῶν μυθικῶν χρόνων, Ἔκτηνες, Ὕαντες, Ἄονες, Τέμμικες, Γεφυραῖοι, Λέλεγες, Φρύγες, Θρᾷκες. ΚΑΨ.

Πρόνεκτος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος (δυτικὴ ἀκτὴ Βιθυνίας) καὶ κατὰ τὴν νότιον ἀκτὴν τοῦ στομίου τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου. Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Τοπσῆ* καὶ τὸ ἐν αὐτῷ πόλισμα *Τοπσῆ Ἰσκαλεσσὶ* (πλάτ. 40° 41′ ½ Β., μῆκ. 29° 26′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Sea of Marmara), δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας. Σ.Ε.Λ.

προνεογενὴς (ὁ, ἡ),*—ὲς* (τό)· ὁ ἀνήκων ἢ τασσόμενος εἰς περίοδον τῆς προϊστορίας τῆς γῆς ἢ εἰς διάπλασιν στρωμάτων τασσομένων πρὸ τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

Προνέτιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πρόνεκτος.*

πρόνευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ δι' ὑπερεντάσεως τῶν προτόνων τῶν ἐπιστηλίων ἔγκλισις τῶν ἱστῶν πρὸς πρῷραν, ὅπως τὸ πλοῖον καταστῇ ὀλιγώτερον ὁρμητικόν. Σ. Ε. Λ.

προνευστασμὸς (ὁ) (κοιν. *(σ)καμπανεύασμα*) *[Ναυτ.].* Ἡ κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον κίνησις τοῦ πλοίου, ἀνορθουμένης τῆς πρῴρας καὶ καταδυομένης τῆς πρύμνης κατὰ τὴν μίαν φάσιν καὶ ἀντιστρόφως κατὰ τὴν ἑτέραν, τῶν φάσεων ἐπαναλαμβανομένων ἐξ ὑπαμοιβῆς. Εἶναι ἀπότοκος τοῦ κυματισμοῦ, ὅστις κατευθύνεται κατὰ τὸ διάμηκες ἢ περίπου κατὰ τὸ διάμηκες, ἀντιρρόπως δὲ ὡς πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ πλοίου, ὅτε καὶ ὁ προνευστασμὸς εἶναι ἐντονώτερος, ἢ ὁμορρόπως πρὸς αὐτήν. Διαφέρει τῆς *διατοιχήσεως* (κοιν. *μπότζι*), διότι ὁ μὲν προνευστασμὸς ἀποτελεῖ αἰώρησιν τοῦ σαλεύοντος σκάφους περὶ ἐγκάρσιον ἄξονα, ἐκείνη δὲ περὶ διαμήκη τοιοῦτον. Σ. Ε. Λ.

προνευστικὸν (τό)· πλοῖον ἔχον τὸ ἐλάττωμα νὰ ὑποφέρῃ προνευστασμόν, περισσότερον ἢ ὅ,τι θὰ ἔπρεπεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατάστασιν θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

προνεύω *[Ναυτ.].* Ἐγκλίνω τοὺς ἱστοὺς ἱστιοφόρου πρὸς πρῷραν τῆς κανονικῆς ὀρθότητός των καὶ μέχρι κάμψεως τῶν ἐπιστηλίων, ἐντείνων τοὺς προτόνους ὑπερμέτρως. Τοῦτο, πρὸς ἐλάττωσιν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ ναυτικοῦ ἐλαττώματος τοῦ πλοίου, καταδειχθέντος ἐν τῇ πράξει· γενικῶς, ἡ πρόνευσις τῶν ἱστῶν καθιστᾷ κάπως ὀκνὸν πλοῖον, ὅπερ ἀπεδείχθη πολὺ ὁρμητικόν. Σ. Ε. Λ.

πρόνεφρος (ὁ) *[Ἀνατομ.].* Νεφρὸς πρωτογενὴς ἢ πρωτόνεφρος, ὅστις, ὡς καὶ ὁ μεσόνεφρος ἢ δευτερόνεφρος ἢ σῶμα τοῦ Wolf, ἀναφαίνονται ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τὴν ἀρχικὴν διάπλασιν τοῦ κυήματος—πρὸ τῆς πλάσεως τοῦ τελικοῦ ἢ μονίμου νεφροῦ—καὶ εἶτα ἐξαφανίζονται ἢ μεταπλάσσονται εἰς ἄλλα ὄργανα. Ι. Π.

Πρόννοι, ἢ ***Πρῶννοι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Ὁ πολίτης *Προνναῖος.* Ἀποτελοῦσα κατ' ἀρχὰς μίαν τῶν τεσσάρων ὁμοσπόνδων, ἀλλ' ἀνεξαρτήτων, πόλεων τῆς νήσου, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (Ε′, 3) καλεῖται *Πρόννη,* ὑπὸ δὲ τοῦ Στράβωνος (Ι′, 455) *Πρώνησος.* Τῷ 219 π.Χ. ἐπολιόρκησεν αὐτὴν Φίλιππος ὁ Ε′, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, «δρῶν δὲ τό τε πολισμάτιον τῆς Πρόννης δυσπολιόρκητον ὄν, καὶ τὴν χώραν στενὴν» ἀπῆλθεν ἄπρακτος. Ἐν αὐτῇ ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς Αἰνήσιος, ἀπὸ τοῦ ὄρους Αἴνου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ. Σῴζονται ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῶν ἐτῶν περίπου 400—300 π.Χ. μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΡΟΝΝΕΩΝ, καὶ διαφόρων τύπων (κῶνος ἐλάτης κτλ.). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς γραφικῆς κοιλάδος Ράκλης (Ἡρακλείας). Α.Θ.Σ.

— **Πρόννοι,** ἢ ***Πρῶννοι*** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον καὶ ΒΔ. αὐτοῦ ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κεφαλληνίας (πλάτ. 38° 09′ ½ Β., μῆκ. 20° 47′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia islands) 3½ μίλλ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κάπρι, ἐπίνειον τοῦ χωρίου Τζανᾶτα. Σ. Ε. Λ.

—**Πρόννων,** ***τέως δῆμος*** — *[Γεωγρ.].* Εἷς τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐπαρχίαν Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας ὀκτὼ δήμων πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ′. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν κοινοτήτων *Ἁγίας Εἰρήνης* μετὰ τῶν χωρίων *Ἀμπελᾶ, Βλαχουλᾶτα, Γούλου, Καροῦζα, Κομνηνορᾶτα, Κορησιάνου*

Digitized by Google

καὶ *Σολωμᾶτα*, *Ἀσπρογέρακα* μετὰ τῶν χωρίων *Ἀννιιᾶτα*, *Κορνέλου*, *Πεντόγαλον* καὶ *Πόρος*, *Ξενοπούλου* μετὰ τῶν χωρίων *Ἀνδριολᾶτα*, *Καμπιτσᾶτα* καὶ *Καπανδρίτι*, *Πάστρας* μετὰ τῶν χωρίων *Ἅγιος Γεώργιος*, *Ἄνω Βάλτες*, *Θεοδωριτσι*, *Κρεμμυδοπετρουλι* καὶ *Φουρνιώτη*, *Σκάλας* μετὰ τῶν χωρίων *Ἀλειμματᾶ*, *Κουτρουκόϊ*, *Ραντζακλί*, *Σπαθὶ* καὶ *Φονιές*, καὶ *Τζανάτων* μετὰ τῶν χωρίων *Ἀφραγιᾶς*, *Δημησιανᾶτα* καὶ *Μονὴ Ἄτρου*. Εἶχεν ἐν συνόλῳ 3.892 κατοίκους καὶ πρωτεύουσαν τὸ χωρίον Πάστρα.

Προνόη *[Μυθολ.]*. —1) Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος.

— 2) Θυγάτηρ τοῦ Φόρβου, σύζυγος τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Πλευρῶνος καὶ Καλυδῶνος, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὠνομάσθησαν αἱ ὁμώνυμοι ἐν Αἰτωλίᾳ πόλεις. Α. Θ. Σ.

προνόησις, *—εως* (ἡ)· τὸ προνοεῖν, πρόνοια.

προνοητής, *—οῦ* (ὁ)· (ἀρχ.) ὄνομα ἄρχοντος ἐν πολλαῖς πόλεσι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· || νεώτ. ὁ βενετὸς *πρεββεδοῦρος* (provveditore), πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἄρχων ἑκάστης τῶν Ἰονίων νήσων, ἐναλλασσόμενος κατὰ διετίαν, ὑπαγόμενος δ' εἰς τὸν γενικὸν προνοητὴν Κερκύρας. Ν. Σ. Λ.

προνοητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς νὰ προνοῇ, ὁ προνοῶν, προβλεπτικός.—Ἐπίρρ. ***προνοητικῶς***.

Πρόνοια *[Ἀρχ.]*. —1) Θεότης παρ' Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις. —2) Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐλατρεύετο ἐν Δελφοῖς, ὅπου ὑπῆρχε ναός, εἰς τὸν ὁποῖον Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκεν ἀσπίδα ἐκ χρυσοῦ, συληθεῖσαν, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Φιλομήλου. Ἐπίσης καὶ ἐν Πρασιαῖς, δήμῳ τῆς Ἀττικῆς. Α. Θ. Σ.

πρόνοια (ἡ)· ἡ πρόβλεψις, ἔγκαιρος παρατήρησις, περίσκεψις, σύνεσις, καθόλου φροντίς, μέριμνα: «εἶχε τὴν πρόνοιαν νὰ προφυλαχθῇ»· || «θεία πρόνοια» ἡ τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ ἀνθρώπου μέριμνα· || φρ. «ἐκ προνοίας», ἄλλως «ἐκ προμελέτης».

— *[Ἱστορ.]* Παρὰ Βυζαντινοῖς *πρόνοιαι* ἐκαλοῦντο τὰ προσωπικὰ τιμάρια, ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τούτου παρήχθη καὶ ῥῆμα *προνοιάζω*. Ἐλέγοντο δὲ *προνοιασμένοι* οἱ στρατιῶται, οἵτινες, ἀπερχόμενοι τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐλάμβανον ἔκτασίν τινα γαιῶν πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν των. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἡ λέξις ἦτο ἐν χρήσει, δηλοῦσα ἔκτοτε τὸ τιμάριον, τὸ φέουδον. Ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ τὰ κληρονομικὰ τιμάρια ἐλέγοντο *καβαλλαρίαι*, κατὰ μετάφρασιν τῆς ἱππικῆς τῶν Βυζαντινῶν, τὰ δὲ προσωπικὰ *πρόνοιαι*, ἅτινα οἱ Βενετοὶ ἐκάλουν provisioni. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ φεουδαλισμὸς ἐπεκράτει ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν πολὺ πρὸ τοῦ 1204. Ἐπὶ ἑνετοκρατίας, ἡ πρόνοια ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικρὸν τιμάριον, ἐν τοῖς γραπτοῖς δὲ μνημείοις πολλάκις οἱ *προνοιασμένοι* ἢ *προνοιάτορες* ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἀκρίτας καὶ ἁρματολούς. Τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως συχνότατα ἀναφέρει «ταῖς προνοιαῖς τῶν ἀρχοντοπούλων», οἵτινες διὰ τοῦτο ἐλέγοντο καὶ *προνοιασμένοι, προνοιατόριοι*, καὶ ἐν ἑνετικοῖς ἐγγράφοις prognіati. Ὁ Δωρόθεος Μονεμβασίας ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Περὶ τοῦ πότε πῆραν οἱ Φράγκοι τὸν Μορέαν» γράφει: «φίες λέγονται πρόνοιαις ἢ φέουδα ἢ σπελίκια». Ἐπὶ ἑνετοκρατίας οἱ ἐν Ναυπάκτῳ προνοιάτορες (provisionati) ἐλάμβανον παρὰ τῶν ἀρχῶν ἄδειαν ὅπως ἐξέρχωνται εἰς λῃστείαν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ παρέχωσιν εἰς τὸν Βενετὸν ἁρμοστὴν τὸ δέκατον τῆς λείας. Ὑπῆρχον δ' ἐπὶ φραγκοκρατίας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ κληρικαὶ πρόνοιαι, αἵτινες ἀπετελοῦντο ἐκ διαφόρων γαιῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἐτήσιαι πρόσοδοι ἐκληροδοτήθησαν ἢ ἀφιεροῦντο ὑπὸ τῶν ζώντων ἰδιοκτητῶν των εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. A. Buchon*, Chroniques étrangers relatives aux expéditions françaises pendant le XVIe siècle, Paris 1840, σ. XXI καὶ XXII.— *Ἀ. Μουστοξύδου*, Ἑλληνομνήμων ἢ Σύμμικτα Ἑλληνικά, Ἀθήνησι 1843, σ. 516 καὶ 531.—*Κ. Ν. Σάθα*, Ἕλληνες στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει καὶ ἀναγέννησις τῆς ἑλληνικῆς τακτικῆς, ἐν Ἀθήναις 1885. σ. 4 κ.ἑ. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

—**«Πρόνοια»**. —1) Ἐφημερὶς ἐν Ναυπλίῳ, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1889. —2) Ἐφημερὶς ἐν Πειραιεῖ, ἱδρυθεῖσα τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1881.

— **πρόνοια *θεία***. Πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου καλεῖται ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἡ συντηροῦσα καὶ διευθύνουσα τὸν κόσμον πρὸς τὸν τελικὸν αὐτοῦ σκοπόν. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου γίνεται δῆλον ὅτι ἡ θεία πρόνοια περιλαμβάνει δύο τινά, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ κόσμου. Συντήρησις εἶναι ἡ ἐνέργεια ἐκείνη, δι' ἧς ὁ Θεὸς συντηρεῖ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα κόσμον κατά τε τὴν οὐσίαν καὶ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς ἐνεργείας ταύτης θὰ διελύοντο τὰ ὄντα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθησαν. Κατὰ ταῦτα ἡ συντήρησις εἶναι ἡ ἐξακολούθησις τῆς ὑπάρξεως τῶν ἤδη δεδημιουργημένων, οὐχὶ δέ, ὡς ἀτόπως φρονοῦσί τινες τῶν δογματικῶν, ἐξακολούθησις τῆς δημιουργίας. Ἡ ἐνέργεια, ἥτις συντηρεῖ τι, δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἥτις παρήγαγεν αὐτό. Ἡ δημιουργία εἶναι παραγωγὴ ἐκ τοῦ μηδενός, ἡ δὲ συντήρησις, ἡ διατήρησις ὅπως τὰ ὄντα μὴ μεταβῶσιν ἐκ τοῦ εἶναι εἰς τὸ μὴ εἶναι. Κυβέρνησις εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς οὗτος δ ευθύνει τὰ πάντα πρὸς τὸν τελικὸν αὐτῶν σκοπόν. Ἥ τε συντήρησις καὶ κυβέρνησις γίνεται διὰ τῆς συνεργείας τῆς θείας καὶ τῆς φυσικῆς ἐν τοῖς οὖσιν ἐνεργείας. Αἱ δύο αὗται ἐνέργειαι δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσιν, οὐδὲ αἴρεται ἡ μία ὑπὸ τῆς ἄλλης. Κατὰ ταῦτα, ἀτόπως τινὲς τῶν δογματικῶν νομίζουσιν ὅτι ἡ θεία πρόνοια ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τινων, τῆς συντηρήσεως, κυβερνήσεως καὶ συνεργείας, διότι ἡ συνέργεια εἶναι ἁπλῶς ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας τῆς συντηρήσεως καὶ κυβερνήσεως.

Ἡ θεία πρόνοια ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀντικείμενον δ' αὐτῆς εἶναι ὁ κόσμος καθόλου καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ὄντα, ἀπὸ τοῦ μικροτάτου μέχρι τοῦ μεγίστου, καὶ δὴ ὁ ἄνθρωπος, μάλιστα δὲ οἱ πιστοί. Ἐντεῦθεν ἡ διαίρεσις τῆς θείας προνοίας ὑπό τινων δογματικῶν εἰς γενικήν, μερικὴν καὶ μερικωτάτην. Σκοπὸς τῆς θείας προνοίας εἶναι ἡ εὐδαιμονία τῶν ὄντων καὶ δὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Οἱ δογματικοὶ φέρουσι τὰς ἀκολούθους ἀποδείξεις περὶ τῆς θείας προνοίας. 1) Τὴν *γραφικήν*. Ἐκ διαφόρων δηλαδὴ χωρίων τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀποδεικνύουσι τὴν θείαν πρόνοιαν. 2) Τὴν *θεολογικήν*, καθ' ἣν ὁ Θεός, ὡς ἀμετάβλητος, πρέπει νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν ὑπ' αὐτοῦ τεθέντα σκοπόν. 3) Τὴν *ἠθικήν*. Ὁ Θεός, ὁ δοὺς τὸν ἠθικὸν νόμον, πρέπει νὰ πραγματώσῃ αὐτόν. 4) Τὴν *φυσικήν*. Τὰ ἴχνη τῆς θείας προνοίας δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ ἐν τῇ φύσει. 5) Τὴν *ἱστορικήν*. Τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ παρατηρεῖ τις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀτόμων καὶ μάλιστα τῶν ἐθνῶν.

Πρὸς τὴν θείαν πρόνοιαν ἀντίκειται: 1) Πᾶσα μηχανικὴ παράστασις τοῦ κόσμου, καθ' ἣν ὁ Θεὸς μετὰ τὴν δημιουργίαν ἀποσυρόμενος τοῦ κόσμου μένει ἐν παθητικότητι, ἀφήνει δὲ τὸν κόσμον, τὸν μετ' ἀμεταβλήτων φυσικῶν δυνάμεων πεπροικισμένον, εἰς ἑαυτόν. 2) Πᾶσα πανθεϊστικὴ θεωρία, καθ' ἣν οὐδεμία διάκρισις ὑπάρχει μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου, ἡ δὲ συντήρησις τοῦ κόσμου εἶναι ἐξακολουθοῦσα δημιουργία. 3) Πᾶσα θεϊστικὴ θεωρία, καθ' ἣν ἡ ὕλη εἶναί τι ἀνεξάρτητον τοῦ Θεοῦ, ἐφ' οὗ δὲν δύναται νὰ ἐπενεργῇ οὗτος. 4) Ὁ ἀπόλυτος προορισμός, ὅστις, ἀρνούμενος τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν, ἐξαρτᾷ τὰ πάντα ἔκ τινος ἀπολύτου αἰτίας. Κ. Ι. Δ.

— **πρόνοια *κοινωνική*·** βλ. λ. *κοινωνικὴ* πρόνοια.

— **προνοίας *ταμεῖα*·** βλ. λ. *ταμεῖον*.

— **Προνοίας *ὑπουργεῖον*·** βλ. λ. *ὑπουργεῖα*.

Πρόνοια *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τοῦ δήμου Ναυπλιέων τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 1.795. Συνῳκίσθη κυρίως ἐπὶ Καποδιστρίου, διὰ Κρητῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσφύγων. Ἐν τῇ πλατείᾳ αὐτοῦ συνελθοῦσα τῷ 1832 ἡ ἐθνοσυνέλευσις, προσεπάθησε, προλαμβάνουσα τὴν κάθοδον τοῦ Ὄθωνος, νὰ ψηφίσῃ τὸ Σύνταγμα. Παρ' ὅλας δὲ τὰς ἀντιδράσεις τῶν ξένων ἀντιπρέσβεων, ἐπιδιωκόντων τὴν διάλυσιν τῆς συνελεύσεως ἐκείνης, αὕτη κατώρθωσε ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ ἐπισήμως ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ὄθωνος, μεθ' ὃ διελύθη συνεπείᾳ τῆς στάσεως τῶν Ρουμελιωτῶν. ΒΑ. τῆς Προνοίας καὶ παραπλεύρως τοῦ ναϊδίου Ἅγιοι Πάντες εὑρίσκεται τὸ πολυάνδριον τῶν ἐν Ἑλλάδι θανόντων ὑπὲρ τῆς παγιώσεως τῆς τάξεως στρατιωτῶν Βαυαρῶν, κοσμούμενον ὑπὸ κολοσσιαίου κοιμωμένου λέοντος, γεγλυμμένου ἐπὶ φυσικοῦ βράχου ὑπὸ τοῦ Βαυαροῦ καλλιτέχνου Siegelh. Γ. Θ. Δ.

προνομαία (ἡ). Τὸ προβοσκιδοειδὲς ῥύγχος ἐντόμων τινῶν διπτέρων, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς αὐλοῦ καὶ 2—6 σμηρίγγων. Δ. Ν. Π.

—**προνομαία** (ἡ) (Pronomaea) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

προνομεία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων στρατιωτικὴ ἐπιδρομὴ πρὸς ἁρπαγὴν τροφῆς καὶ φορβῆς καὶ πρὸς σκύλευσιν· διότι ἡ λεηλασία καὶ ὁ ἀπὸ τῆς χώρας τῶν ἐχθρῶν ἐπισιτισμὸς δι' ἁρπαγῆς εἶχον ἐπισήμως καθιερωθῆ. Ἡ προνομεία ἐλέγετο καὶ *προνομή*, ἐν τῷ πληθυντικῷ δ' ἐσήμαινε τὰ στρατιωτικὰ τμήματα (τὰς συνοδίας), ὧν προΐστατο ἄρχων, πρῶτος τῶν *προνομευτῶν*. Ν. Σ. Λ.

προνόμευμα, *—ατος* (τό)· (ἀρχ.) ἡ λεία, τὸ λάφυρον· || παρὰ Βυζαντινοῖς, ἡ ὑπὸ κυβερνήτου αὐτοκρατορικοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ ἄλλου ἄρχοντος ἢ προϊσταμένου, παρεχομένη εἴς τινα ἀμοιβὴ δι' ὑπερβάλλοντα ζῆλον. Ν. Σ. Λ.

προνομευτής, *—οῦ* (ὁ)· (ἀρχ.) ὁ εἰς *προνομείαν* (βλ. λ.) ἐξερχόμενος στρατιώτης καὶ ὁ μόνην τοιαύτην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐκτελῶν ἐν τῷ στρατεύματι τῶν ἀρχαίων. Ν. Σ. Λ.

προνομεύς, *—έως* (ὁ) *[Τακτ.]*. Ὁ ἔφιππος ἱππεύς, ὁ ἀποτελῶν μέρος μονάδος ἐφίππου ἱππικοῦ τεταγμένης εἰς *προνομὴν* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

προνομεύω· συλλέγω προνομήν, φορβήν, ἐπιτρέχων τὴν ἐχθρικὴν χώραν· || διαρπάζω, λεηλατῶ.

Προνομὴ (ἡ) *[Τακτ.]*. Καλεῖται ἡ τάξις τοῦ ἐφίππου ἱππικοῦ ἐφ' ἑνὸς ζυγοῦ μὲ ἀραιὰ μεταξὺ τῶν ἱππέων διαστήματα (συνήθως 5 μέτρα), φερομένη ἐνίοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα ***διασπορὰ εἰς προνομήν***. Ὁ σχηματισμὸς οὗτος λαμβάνεται πρὸς μείωσιν τῆς τρωτότητος, ἐνῷ δ' ἄλλοτε ἐχρησιμοποιεῖτο σπανίως, εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν ἐπέλασιν ἐναντίον πεζικοῦ, σήμερον ἀποτελεῖ τὸν ἐνδεδειγμένον σχηματισμὸν ἐπελάσεως ἐναντίον οἱουδήποτε ὅπλου, ἐξαιρέσει τοῦ ἐφίππου ἱππικοῦ. Ὁ ὅρος *προνομὴ* δὲν χρησιμοποιεῖται προκειμένου περὶ πεζῇ ἱππικοῦ, καθ' ὅσον ὁ ἀνάλογος πρὸς τὴν προνομὴν σχηματισμὸς τοῦ πεζῇ ἱππικοῦ καλεῖται *ἀκροβολισμός*. Ν. Θ. Κ.

προνομία (ἡ)· δικαίωμα παρεχόμενον κατ' ἐξαίρεσιν εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, ἄλλως ***προνόμιον***: «αἱ προνομίαι τοῦ στέμματος»· || *προνομίαι*· ὡρισμένα δικαιώματα παρεχόμενα εἰς τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους τῶν κρατῶν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. ***προνόμιον***.

προνομιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς προνόμια, ὁ τῶν προνομίων: «προνομιακὸς μισθός».—Ἐπίρρ. ***προνομιακῶς***: «ἐκλέγονται προνομιακῶς περισσότεροι ἀντιπρόσωποι».

προνόμιον (τό)· δικαίωμα παρεχόμενον κατ' ἐξαίρεσιν εἰς ὡρισμένον πρόσωπον: «τὰ προνόμια τῶν νήσων πρὸς ἐκλογὴν ἰδίων βουλευτῶν»· || καθόλου, πᾶν ὅ,τι ἀποδίδεται εἴς τινα ὡς δικαίωμα ὑπὲρ τοὺς ἄλλους: «ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς εἶναι ἀποκλειστικὸν προνόμιον τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος».

— *[Νομ.]* Τὸ δίκαιον κατὰ κανόνα συνδέει τὰ ὑπ' αὐτοῦ ῥυθμιζόμενα ἔννομα ἀποτελέσματα πρὸς ὡρισμένην πραγματικὴν κατάστασιν. Ἐκ μικροῦ ἢ μεγάλου ἀριθμοῦ πραγματικῶν ἢ προβλεπομένων βιοτικῶν σχέσεων ἐξάγεται πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει κοινὸν ἐπὶ πασῶν καὶ τίθεται τοῦτο ὡς προϋπόθεσις τῶν νομικῶν ἀποτελεσμάτων· διὸ καὶ ἐλέχθη ὅτι ἡ πραγματικὴ κατάστασις τῆς ἐπιταγῆς τοῦ δικαίου εἶναι ἀφῃρημένη καὶ ὅτι ὁ κανὼν τοῦ δικαίου δεσπόζει ἐκείνων μόνον τῶν πραγματικῶν γεγονότων, ἐν οἷς πραγματοποιεῖται ἡ ἀφῃρημένη αὐτοῦ πραγματικὴ κατάστασις. Ἐνίοτε ὅμως δημιουργεῖται κανὼν δικαίου διὰ μίαν ἢ πλείονας ἀτομικῶς ὡρισμένας πραγματικὰς καταστάσεις, ἐξ ἧς ἡ διάκρισις μεταξὺ γενικοῦ κανόνος (lex ἢ constitutio generalis) καὶ ἀτομικοῦ κανόνος δικαίου (lex in privos lata, constitutio personalis). Ἡ φύσις ὅμως τοῦ ἀτομικοῦ προσδιορισμοῦ δὲν ἀποκλείει τὴν δι' αὐτοῦ ῥύθμισιν περισσοτέρων τῆς μιᾶς περιπτώσεων. Σημειωτέον ὅτι ἐνδέχεται ὁ γενικὸς κανὼν νὰ μὴ εἶναι δίκαιος καὶ δι' ἁπάσας τὰς ἀτομικὰς περιπτώσεις, ὁπότε ἡ καθιέρωσις ἀτομικοῦ κανόνος δὲν στερεῖται ἐσωτερικῆς δικαιολογίας. Συσσωρευομένου μεγάλου ἀριθμοῦ ἐξαιρετικῶν ἀτομικῶν κανόνων εἰς ὁμοίας περιπτώσεις ἐνδείκνυται ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν διὰ γενικοῦ κανόνος, ἀπαντῶνται δὲ παραδείγματα τοιαύτης ἀντικαταστάσεως καὶ εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν νομοθεσίαν καὶ μεταγενεστέρως· οὕτω π. χ. ἐν Ρώμῃ ἀρχικῶς ἡ ἄμεσος κτῆσις τῆς νομῆς δι' ἀντιπροσώπου ἀνεγνωρίζετο μόνον ἐπὶ ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, ἀλλὰ κατόπιν κατέστη κανὼν τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἀμέσου ἀντιπροσωπείας. Ὅταν διὰ τοῦ ἀτομικοῦ κανόνος δημιουργῆται ἐξαιρετικὴ κατάστασις, ὁμιλοῦμεν περὶ προνομίου (privilegium), τὸ ὁποῖον συνήθως περιέχει εὔνοιαν.

Ἀναλόγως τοῦ ἂν διὰ τοῦ προνομίου παράγεται ἐξαιρετικὴ κατάστασις εἴτε διὰ πρόσωπον εἴτε διὰ πρᾶγμά τι εἴτε δι' ἔννομον σχέσιν διακρίνουν οἱ νεώτεροι ταῦτα εἰς privilegia personae, rei, causae. Τὰ διὰ τῶν προνομίων δημιουργούμενα δίκαια ὑπόκεινται εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας, εἰς οὓς ὑπόκεινται καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίου περιεχομένου δίκαια. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν ἀναγνωρίζονται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς προνόμια:

Ὑπὲρ ἀνηλίκων. Ταῦτα ῥυθμίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου ΧΠΘ΄ τοῦ 1861 περὶ ἀνηλίκων, ἐπιτροπείας, χειραφεσίας καὶ κηδεμονίας αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν προνομίων τῶν καθιερουμένων ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου εἶναι καὶ ἡ περιωρισμένη εὐθύνη τοῦ ἀνηλίκου ἐξ ἀθεμίτων πράξεων αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ὑποχρεοῦται, ἐφόσον δὲν συνεπλήρωσε τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, συμπληρώσας δὲ τὸ δέκατον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ δέκατον τέταρτον, ὑποχρεοῦται μόνον ἂν ἀποφασισθῇ ὅτι ἐνήργησεν αὐτὸς μετὰ διακρίσεως (ἄρθρ. 2). Προσέτι προστασίαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποτελοῦν οἱ ἐπιβαλλόμενοι αὐτῷ περιορισμοὶ πρὸς συνομολόγησιν ὑποχρεώσεως ἢ ἀπαλλοτρίωσιν τῆς περιουσίας του ἄνευ συναινέσεως τοῦ πατρός, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁποίου διατελεῖ ἢ

Digitized by Google

τοῦ ἐπιτρόπου, δι' ὡρισμένας δὲ πράξεις ἄνευ τῆς τηρήσεως καὶ ἄλλων ἐν τῷ νόμῳ ὁριζομένων διατυπώσεων (ἄρθρ. 4, 61, 66, 67, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77) καὶ ἡ διάταξις, καθ' ἣν εἰς ἀπόδοσιν πάσης εἰς αὐτὸν γενομένης καταβολῆς ἢ τοῦ ληφθέντος ἀντιτίμου ὑποχρεοῦται μόνον καθ' ὅσον εἶναι ἐκ τούτου πλουσιώτερος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἐξ ἰδίου δόλου ἐματαίωσε τὴν ἐκ τῆς καταβολῆς αὔξησιν τῆς περιουσίας του (ἄρθρ. 3).

Προνόμιον ὑπὲρ τῶν ἀνηλίκων καθιεροῖ καὶ τὸ ἄρθρον 1003 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, καθ' ὅ, ἐκτὸς ἐπὶ ἐμπόρων καὶ δι' ἐμπορικὰ χρέη, κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀπαγγέλλεται προσωπικὴ κράτησις κατ' ἀνηλίκων, ὁ νόμος ΔΚΘ' τῆς 7 Φεβρουαρίου 1912, δι' οὗ, πρὸς προστασίαν τῶν ἀνηλίκων, ἀπαγορεύεται εἰς ὡρισμένας ἐργασίας ἡ χρησιμοποίησις ὡς ἐργατῶν ἢ μαθητευομένων παιδίων μὴ συμπληρωσάντων τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας των (ἄρθρ. 1) καὶ ὁρίζεται τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας των, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ εἶναι μακρότερον τῶν 6 ὡρῶν διὰ τοὺς μὴ ὑπερβάντας τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Τοιαύτην προστασίαν ἀποτελεῖ καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 11, δι' ἧς ἀπαγορεύεται ὅπως παιδία μὴ συμπληρώσαντα τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας των χρησιμοποιοῦνται εἰς θεατρικὰς καὶ τὰς πρὸς αὐτὰς παρεμφερεῖς δημοσίας παραστάσεις, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 12, δι' ἧς ἀπαγορεύεται ἡ χρησιμοποίησις προσώπων μὴ ὑπερβάντων τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας των εἰς ὑπογείους ἐργασίας μεταλλείων, λατομείων καὶ ὀρυχείων ἐν γένει, ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 51 τοῦ νόμου ΓΦΚΔ', δι' ἧς ὁρίζεται τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ βάρους τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπεται νὰ φέρουν ἐπὶ τῶν ὤμων των παῖδες ἀπὸ 12—16 ἐτῶν εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας καὶ τὸ εἶδος τῆς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτὰς ἐπιτρεπομένης εἰς τούτους ἐργασίας. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ νόμου ΔΚΘ' περὶ ἀπαγορεύσεως εἰς τοὺς ἀνηλίκους τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας εἰς τὰς ἐν αὐτῷ ὁριζομένας ἐπιχειρήσεις, ἔτι δὲ αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 2771 τοῦ 1920, τοῦ κυρώσαντος τὴν διεθνῆ σύμβασιν τῆς Οὐασιγκτῶνος περὶ καθορισμοῦ κατωτάτου ὁρίου ἡλικίας τῶν ἀνηλίκων εἰς βιομηχανικὰς ἐργασίας, αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 τοῦ νόμου 3347, δι' ὧν ἀπαγορεύεται κατ' ἀρχὴν ἡ χρησιμοποίησις παίδων κάτω τῶν 14 ἐτῶν εἰς ἐργασίας πλοίων, ἔτι δὲ τοῦ νόμου 4211/1929 καὶ 4505/1930 κ.λ.π. Προστασίαν ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου καθιεροῖ καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, ὁρίζοντος τὰς διατυπώσεις ὑφ' ἃς ἐπιτρέπεται εἰς τοῦτον ἡ ἐμπορία.

Προνόμια ὑπὲρ γυναικῶν. Τοιαῦτα καθιεροῦνται, πλὴν ἄλλων, ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 1003 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει τὴν ἀπαγγελίαν προσωπικῆς κρατήσεως κατὰ γυναικῶν. Προστασίαν ὑπὲρ αὐτῆς καθιεροῖ ἐπίσης τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου ΔΚΘ', τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει ὅπως χρησιμοποιοῦνται γυναῖκες εἰς τὰς ἐν αὐτῷ ἀναφερομένας ἐπιχειρήσεις μετὰ τὴν 9ην νυκτερινὴν καὶ πρὸ τῆς 5ης πρωϊνῆς, τὸ ἄρθρον 13 αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει τὴν χρησιμοποίησιν ἐργατίδων ἐπὶ 8 ἐν ὅλῳ ἑβδομάδας πρὸ τοῦ τοκετοῦ καὶ μετ' αὐτόν, θεωρουμένων τῶν ἐργατίδων κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὡς ἐν ἀδείᾳ διατελουσῶν καὶ ἀπαγορευομένης τῆς ὁριστικῆς ἀντικαταστάσεώς των. Ἔτι ὁ νόμος 2774/1920, ὁ κυρώσας τὴν διεθνῆ σύμβασιν περὶ ἐργασίας τῶν γυναικῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν, ἡ διάταξις ἡ ἀπαγορεύουσα τὴν χρησιμοποίησιν γυναικῶν εἰς ὑπογείους ἐργασίας μεταλλείων, λατομείων καὶ ὀρυχείων ἐν γένει. Τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, καθ' ὃ ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐμπορεύεται δημοσίως χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀνδρός της κλπ.

Προνόμιον ὑπὲρ τῶν συμπληρωσάντων τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικιας των. Καθιεροῦται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 1003 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει τὴν ἀπαγγελίαν κατ' αὐτῶν προσωπικῆς κρατήσεως.

Προνόμια ὑπὲρ ὡρισμένων ἀπαιτήσεων. Ταῦτα καθιεροῖ τὸ ἄρθρον 940 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, τὸ ὁποῖον ὁρίζει ὅτι γενομένου πλειστηριασμοῦ κατατάσσονται διὰ τὴν διανομὴν τοῦ πλειστηριάσματος: 1) τὰ ἔξοδα τῆς διαδικασίας καὶ τῆς ἐκτελέσεως, ὡς καὶ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα, 2) τὰ διὰ τὴν κηδείαν τοῦ ὀφειλέτου, τῆς γυναικός του ἢ τῶν τέκνων του ἀναγκαῖα ἔξοδα, 3) τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀσθένειαν τοῦ ὀφειλέτου, τῆς γυναικός του ἢ τῶν τέκνων του εἰς ἰατρούς, χειρουργούς, μαίας, φύλακας καὶ ἰατρικὰ δαπανήματα, 4) ὁ καθυστερήσας μισθὸς τῶν ὑπηρετῶν, ἐργατῶν, ἡμερομισθίων, ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον ὑπηρετικὸν ἔτος καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐνεστώς, 5) ἀπαιτήσεις ἕνεκα τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς τελευταίους ἓξ μῆνας ἐδόθησαν εἰς τὸν ὀφειλέτην, τὴν γυναῖκά του ἢ τὰ τέκνα του καὶ ἰδίως παρ' ἀρτοποιῶν, κρεοπωλῶν, ξενοδόχων, ἐμπόρων καὶ τῶν τοιούτων, 6) συνεισφοραὶ εἰς τὰ τῶν νομῶν, ἐπαρχιῶν καὶ τῶν δήμων βάρη τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν, 7) ἀπαιτήσεις τοῦ κράτους ἕνεκα καθυστερησάντων ἀμέσων ἢ ἐμμέσων φόρων τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τῶν δύο ἀμέσως προηγουμένων ἐτῶν, 8) τὰ τῆς ἀνακρίσεως ἔξοδα, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης κατεδικάσθη παρὰ ποινικοῦ τινος δικαστηρίου εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ἐξόδων. Ἔτι καὶ τὸ ἄρθρον 941 καθιεροῖ προνόμια διὰ τὴν κατάταξιν εἰς τὸ ἐκπλειστηρίασμα, ὡρισμένων πραγμάτων ὑπὲρ τῶν ἐν αὐτῷ κατονομαζομένων ἀπαιτήσεων. Προνόμια ὑπὲρ ὡρισμένων ἀπαιτήσεων καθιεροῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 920, ἀπαγορεύοντος τὴν ἄνευ ἀδείας τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν κατάσχεσιν τῶν πρὸς διατροφὴν χορηγημάτων, ἔτι δὲ τὴν κατάσχεσιν τῶν ἐγγυοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ ἀπαιτήσεων, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ὁποίων ἐδόθη ἡ ἐγγύησις, προσέτι δὲ χρεῶν ἐκ συναλλαγματικῶν ἢ γραμματίων εἰς διαταγήν. Προνόμια ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ναύλου καθιεροῖ τὸ ἄρθρον 239 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου διὰ τὰς ἑξῆς ἀπαιτήσεις: 1) τὰ δικαστικὰ ἔξοδα τὰ γινόμενα πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον τῶν δανειστῶν, τοὺς φόρους καὶ τὰ τέλη τοῦ δημοσίου, τὰ ἔξοδα φυλάξεως καὶ συντηρήσεως τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ κατάπλου εἰς τὸν λιμένα μέχρις ἐκποιήσεως αὐτοῦ, 2) τοὺς μισθοὺς τοῦ πλοιάρχου καὶ τοῦ πληρώματος ἀπὸ τῆς τελευταίας ναυτολογίας μέχρις ἓξ μηνῶν, ὡς καὶ τὰ διὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα δικαιώματα τοῦ ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου, 3) τὰ ἔξοδα καὶ ἀμοιβὰς ναυαγιαιρέσεως καὶ ἐπιθαλασσίου ἀρωγῆς, 4) τὰς ὀφειλομένας ἀποζημιώσεις εἰς ἄλλο πλοῖον ἢ τὰ ἐν αὐτῷ πρόσωπα λόγῳ συγκρούσεως. Ἐπίσης τὸ ἄρθρον 403, ὁρίζον ὅτι ὁ ναῦλος καὶ ἐκ κοινῶν ἀβαριῶν ἀπαιτήσεις ἔχουσι προνόμιον ἐπὶ τῶν φορτωθέντων ἐμπορευμάτων ἐπὶ 15 ἡμέρας ἀπὸ τῆς παραδόσεως αὐτῶν, ἐὰν δὲν μετεβιβάσθησαν εἰς χεῖρας τρίτου. Τὸ ἄρθρον 548, ὁρίζον ὅτι τὰ τέλη τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως κλπ., προκαταβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου κατ' ἀπόφασιν τοῦ εἰσηγητοῦ, ἀποδίδονται προνομιακῶς ἐκ τῶν πρώτων εἰσπράξεων, προτιμωμένου τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ εἰς τὸν πτωχεύσαντα ἐνοικιασμένου κτήματος. Τὸ ἄρθρον 92, τὸ ὁποῖον ὁρίζει ὅτι πᾶς παραγγελιοδόχος, ὅστις ἔκαμε προκαταβολὰς διὰ πραγματείας, αἱ ὁποῖαι τῷ ἐστάλησαν ἀπὸ ἄλλην πόλιν διὰ νὰ πωληθοῦν εἰς λογαριασμὸν παραγγελέως τινός, ἔχει ὑπὸ τοὺς ἐν αὐτῷ ὅρους πρὸς ἀπόληψιν τῶν προκαταβολῶν του, τόκων καὶ ἐξόδων προνόμιον ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν πραγματειῶν. Προνόμιον τῶν ἐν τῇ ἐργασίᾳ παθόντων ἐξ ἀτυχήματος ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων διὰ τὰς ἐντεῦθεν ἀξιώσεις των καθιεροῖ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ νόμου 551, ὡς ἐκωδικοποιήθη ὑπὸ τοῦ διατάγματος τῆς 24 Ἰουλίου/25 Αὐγούστου 1920. Ὑπὲρ τοῦ δημοσίου διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν δημοσίων ἐσόδων καθιεροῖ ὁ νόμος περὶ εἰσπράξεως δημοσίων ἐσόδων τοῦ 1931.

Καθιεροῦται ἐπίσης προνόμιον ὑπὲρ ὡρισμένων ἀπαιτήσεων καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ΑΡΜΑ, ἀπαγορεύοντος κατ' ἀρχὴν τὴν κατάσχεσιν μισθῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν, τῶν δημοσίων ὑπηρετῶν κλπ., τῶν βουλευτικῶν ἀποζημιώσεων, τῶν συντάξεων, τῶν χορηγουμένων βοηθημάτων. Ἔτι ὑπὸ τοῦ νόμου 4694, ἀπαγορεύοντος τὴν ἐκχώρησιν καὶ κατάσχεσιν τῶν ἡμερομισθίων ἐργατῶν κλπ. καὶ τῶν μισθῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑφ' ὅλων τῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι καθιερώνουν τὸ ἀκατάσχετον ὡρισμένων ἀπαιτήσεων. Προνόμιον ὑπὲρ ὡρισμένων προσώπων καθιεροῖ καὶ τὸ ἄρθρον 56 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ βουλευτὴς διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου δὲν καταδιώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος, ἐπίσης ὁ νόμος 4733 περὶ προστασίας πολυτέκνων, δι' οὗ ἐμειώθησαν δι' αὐτοὺς εἰς τὸ ἥμισυ τὰ ἔξοδα καὶ τέλη πάσης διαδικασίας, ἐφόσον ἡ διωκομένη ἀρχικὴ ἀπαίτησις δὲν ὑπερβαίνει τὰς 25.000 δραχμῶν. Ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἰουλίου/13 Αὐγούστου 1923 περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν. Δι' αὐτῶν καθορίζονται ὡρισμέναι ἁπλούστεραι διατυπώσεις πρὸς σύστασιν ἐνεχύρου (ἄρθρ. 35—47), ὑποθήκης (48—67) καὶ ὡρισμέναι δικονομικαὶ διατάξεις ὑπὲρ αὐτῶν (87—94).

Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

— *[Συντ. Δίκ.]* Ἡ λέξις *προνομίαι* ἢ *προνόμια* ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ χρησιμοποιεῖται ἀκόμη ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα οὕτω χαρακτηρίζονται τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τοῦ στέμματος, τὰ συμφυῆ πρὸς αὐτὸ καὶ μὴ παραχωρούμενα διὰ πράξεως τοῦ κοινοβουλίου, μὴ δυνάμενα συνεπῶς νὰ τροποποιηθοῦν ἢ περιορισθοῦν διὰ τυπικοῦ νόμου. Αἱ προνομίαι τοῦ στέμματος εἶναι ἐν Ἀγγλίᾳ εὐρύταται καὶ κεφαλαιώδους σημασίας, ὑπὸ τυπικήν, τοὐλάχιστον, ἔποψιν. Ὁ βασιλεὺς συγκεντρώνει εἰς χεῖράς του ὁλόκληρον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ εἶναι ἡ ὑπερτάτη πολιτική, δικαστική, στρατιωτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, διορίζων καὶ παύων τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ἐν γένει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Μετέχει ἐνεργῶς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, δικαιούμενος νὰ προβάλλῃ ἀρνησικυρίαν εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ψηφιζομένους νόμους, συγκαλεῖ τὰ νομοθετικὰ σώματα, δικαιοῦται ν' ἀναστέλλῃ τὰς ἐργασίας αὐτῶν καὶ νὰ διαλύῃ τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων. Εἶναι ἐπὶ πλέον ἡ πηγὴ τῆς δικαιοσύνης, διορίζει τοὺς δικαστὰς καὶ δικαιοῦται νὰ παρέχῃ χάριν ἐφ' ὅλων τῶν ποινικῶς καταδικασθέντων. Ἀντιπροσωπεύει, τέλος, ἐξωτερικῶς τὴν πολιτείαν καὶ δικαιοῦται νὰ κηρύττῃ πόλεμον, νὰ κλείῃ εἰρήνην καὶ νὰ συνάπτῃ συνθήκας μετὰ ξένων πολιτειῶν. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1688, πάντα τὰ ὡς ἄνω δικαιώματα τοῦ βασιλέως ἦσαν ἐνεργά, ἡ ὅλη δὲ κυβέρνησις τῆς Ἀγγλίας ἠσκεῖτο προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἔχοντος ὡς συμβούλους καὶ βοηθούς του ὑπουργούς, διοριζομένους παρ' αὐτοῦ καὶ ὑπευθύνους μόνον ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦτο, χαρακτηριζόμενον ὡς σύστημα «κυβερνήσεως διὰ τῶν προνομίων», τὸ κοινοβούλιον δὲν εἶχε γνώμην ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑπουργῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξηρτῶντο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἤσκουν τὰ καθήκοντά των ἀνεξαρτήτως οἱασδήποτε ἐπιδράσεως τοῦ κοινοβουλίου, ἤρκει μόνον ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνη τοῦ στέμματος. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχεν ἀντίθεσις τοῦ κοινοβουλίου ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ὑπὸ τοῦ στέμματος ἀσκήσεως τῆς κυβερνήσεως, δὲν ὑπῆρχε μέσον ἐπιβολῆς τῆς γνώμης αὐτοῦ, περιοριζομένου ἁπλῶς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν βασιλέα ὑπομνήματα καὶ παρακλήσεις πρὸς ἀποδοχὴν τῆς γνώμης του. Ἐντεῦθεν αἱ συνεχεῖς προστριβαὶ μεταξὺ κοινοβουλίου καὶ βασιλέως καὶ οἱ διαρκεῖς μέχρι τοῦ 1688 ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης τὰ πράγματα μεταβάλλονται εἰς βάρος τῶν προνομιῶν τοῦ στέμματος καὶ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ κοινοβουλίου. Τὸ Bill of Rights τοῦ 1688 περιέλαβεν ὡρισμένας ῥήτρας, ἀλλοιούσας τὸ μέχρι τότε κυβερνητικὸν σύστημα καὶ ἐγκαθιδρυούσας τὰς βάσεις τοῦ καὶ ἤδη ἰσχύοντος κοινοβουλευτικοῦ συστήματος. Αἱ κυριώτεραι ἀρχαὶ τοῦ Bill of Rights ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι: «Πᾶσα εἴσπραξις φόρου διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ στέμματος, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κοινοβουλίου, ἢ διὰ χρόνον μακρότερον καὶ κατὰ τρόπον ἄλλον ἢ τὸν ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ἀποφασισθέντα, εἶναι παράνομος... Ἡ στρατολογία καὶ ἡ διατήρησις στρατοῦ ἐντὸς τοῦ βασιλείου ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κοινοβουλίου, εἶναι ἐναντία πρὸς τὸν νόμον». Ἔκτοτε ὠρθώθη ἐπιβλητικῶς τὸ κοινοβούλιον ἔναντι τοῦ στέμματος, τὸ ὁποῖον, μὴ δυνάμενον νὰ ἐνεργήσῃ τι ἄνευ τοῦ κοινοβουλίου, ὑπεχρεώθη νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ὑπουργούς του μεταξὺ ἐκείνων τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀπολαύουν τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοβουλίου. Οὕτω καὶ αἱ λεγόμεναι προνομίαι τοῦ στέμματος πραγματικῶς ἠτόνησαν, ὅλα δὲ τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως ἐγένοντο ἐν τῇ πράξει δικαιώματα τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶναι ὑπεύθυνον ἔναντι τοῦ κοινοβουλίου καὶ ὄχι ἔναντι τοῦ στέμματος. Κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐχαρακτηρίζοντο καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰσχύος τοῦ προηγουμένου πολιτεύματος, ὡς προνόμια τοῦ στέμματος τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος παραχωρηθέντα αὐτῷ δικαιώματα. Οὕτω, κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, ὡς προνομίαι τοῦ βασιλέως ἐλογίζοντο: ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς κυρώσεως τῶν νόμων, τὸ δικαίωμα αὐτοῦ νὰ συγκαλῇ τὴν βουλήν, νὰ κηρύττῃ τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λῆξιν ἑκάστης βουλευτικῆς συνόδου, νὰ ἀναστέλλῃ τὰς ἐργασίας τῆς συνόδου καὶ νὰ διαλύῃ τὴν βουλήν· ἡ ἄσκησις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὡς ὁ διορισμὸς καὶ ἡ παῦσις τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπαλλήλων, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων διαταγμάτων, τὸ δικαίωμα νὰ ἄρχῃ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, τὸ δικαίωμα νὰ κηρύττῃ πόλεμον, νὰ κλείῃ εἰρήνην, νὰ συνάπτῃ συνθήκας καὶ συμβάσεις μετὰ τῶν ξένων πολιτειῶν, ν' ἀπονέμῃ τὰ κεκανονισμένα παράσημα κτλ., ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ τοὺς δικαστὰς καὶ ν' ἀπονέμῃ χάριν καὶ ἀμνηστίαν ἐπί τινων ἐγκλημάτων. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν, μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὡς δικαιώματα ἢ ὡς προνομίαι τοῦ βασιλέως ἐμφανιζόμενα ἦσαν τυπικῶς δικαιώματα τοῦ βασιλέως, πράγματι δὲ δικαιώματα τοῦ ὑπευθύνου ἐνώπιον τῆς βουλῆς ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπιστήμην ὁ ὅρος *προνομίαι* δὲν δικαιολογεῖται, αἱ δὲ λεγόμεναι προνομίαι δὲν εἶναι δικαιώματα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἁρμοδιότητες ὀργάνου τῆς πολιτείας, παραχωρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Συντάγματος αὐτῷ. Ὑποκείμενον τῶν δικαιωμάτων ἢ τῶν ἁρμοδιοτήτων ὀργάνου τινὸς τῆς πολιτείας δὲν εἶναι τὸ ὄργανον τοῦτο, ἀλλ' αὐτὴ ἡ πολιτεία, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωρίζει τὴν ἄσκησιν αὐτῶν εἰς ὡρισμένα ὄργανα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *N. Anson,* Loi et pratique constitutionnelles de l'Angleterre.—*Todd-Walpole,* Le gouvernement parlementaire de l'Angleterre.—*Ν. Ν. Σαριπόλου,* Συνταγματικὸν δίκαιον τ. Ι. 1915.—*Χρ. Σγουρίτσα,* Ἡ ὀργάνωσις τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν (1931).

Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

—*[Διεθν. Δίκ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *προνόμια* νοεῖται ἡ ἀπόλαυσις παρὰ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διατελούντων διπλωματικῶν ὀργάνων κράτους τινὸς ὡρισμένων δικαιωμάτων. Χάριν τῆς ἀναγκαίας μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτειῶν διεθνοῦς ἐπικοινωνίας,

Digitized by Google

εἶναι ἀπαραίτητον ν' ἀναγνωρίζεται τῷ διπλωματικῷ ἀντιπροσώπῳ ξένης πολιτείας ὡρισμένη ἀσφάλεια καὶ ἐλευθερία, ὅπως οὗτος ἐπιτυχέστερον ὑπερασπίζεται τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους του καὶ ὅταν ταῦτα ἀντιτίθενται πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι διαπεπιστευμένος. Ἡ τοιαύτη ἀσφάλεια καὶ ἐλευθερία, ἧς ἀπολαύει ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος, συνίσταται: εἰς τὸ ἀπρόσβλητον ἢ *ἀπαραβίαστον* (βλ. λ.) τοῦ προσώπου (inviolabilité) αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν διπλωματικῶν μεγάρων, τὴν ἑτεροδικίαν καὶ ἀπόλαυσιν ὡρισμένων δικαιωμάτων βασιζομένων ἐπὶ τῆς διεθνοῦς ἀβροφροσύνης. Ἵνα ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος εἶναι τελείως ἐλεύθερος ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἀποστολῆς του, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ θεωρῆται ἀπρόσβλητος, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ὑπόκειται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς πολιτείας, παρὰ τῇ ὁποίᾳ εἶναι διαπεπιστευμένος, νὰ ἐξακολουθῇ δὲ νὰ ὑπάγηται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἰδίας του πολιτείας, ὢν μόνον ἀπέναντι αὐτῆς ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του. Ἀναγνωρίζεται οὕτως ὅτι οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι εἶναι ἀπηλλαγμένοι τῆς ποινικῆς καὶ ἀστικῆς δικαιοδοσίας τῆς πολιτείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι διαπεπιστευμένοι. Καθόσον ἀφορᾷ τὴν ποινικὴν ἑτεροδικίαν, αὕτη ἐκτείνεται οὐχὶ μόνον εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς ἔχοντος διπλωματικὸν χαρακτῆρα, συνεπῶς ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας, τῆς οἰκογενείας τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ πρέσβυς διαπράξῃ ἐγκληματικήν τινα πρᾶξιν, ἡ φιλοξενοῦσα πολιτεία ἀπευθύνεται εἰς τὴν πολιτείαν, ἧς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ πρέσβυς, αἰτοῦσα τὴν ἀνάκλησιν καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ· ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ὁ πρέσβυς κατηγορηθῇ διὰ πολιτικὸν ἔγκλημα, ὄχι μόνον ἐπιτρέπεται ἡ λῆψις προληπτικῶν μέτρων κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ δύναται ἡ φιλοξενοῦσα πολιτεία νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ ἔκδοσιν αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτείαν του.

Τοῦ δικαιώματος τῆς ἑτεροδικίας δὲν ἀναγνωρίζεται παραίτησις. Μάλιστα, ἐν τῇ πρακτικῇ, τὸ δικαίωμα τοῦτο θεωρεῖται ὅτι ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας παραίτησιν ἢ τὴν ἐκδίωξιν ἀπὸ τῆς φιλοξενούσης πολιτείας τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ ἀδικήματος ξένου ἐντελῶς πρὸς τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν, ὡς καὶ πάντα τὰ πρόσωπα ἅτινα ἀπολαύουσι καὶ τῆς ποινικῆς ἑτεροδικίας, δωσιδικοῦσιν ἀστικῶς μόνον ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς πατρίδος των, εἴτε πρόκειται περὶ ὑποχρεώσεων ἀναληφθεισῶν ὑπὸ τὴν διπλωματικὴν ἰδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου, εἴτε περὶ καθαρῶς ἀτομικῶν, πᾶν δὲ δικαστήριον τῆς φιλοξενούσης πολιτείας ὀφείλει νὰ δεχθῇ τὴν ἔνστασιν περὶ ἀναρμοδιότητος.

Συνεπείᾳ τῆς ἀρχῆς τῆς ἑτεροδικίας, ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος δύναται ν' ἀρνηθῇ μαρτυρίαν καὶ νὰ ἐμφανισθῇ ὡς μάρτυς ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς φιλοξενούσης πολιτείας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως καθ' ἣν τοῦτο ἤθελε ζητηθῇ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, ὑποχρεοῦνται οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι νὰ μαρτυρήσωσιν ἐνώπιον εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁριζομένου δικαστοῦ ἐντὸς τοῦ διπλωματικοῦ των μεγάρου.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι ἀπολαύουσι καὶ ἑτέρων, λόγῳ φιλοφροσύνης, δικαιωμάτων, ὡς εἶναι: α') Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ παντὸς τέλους τῶν ἀποσκευῶν των καὶ ἀπὸ τοῦ τελωνειακοῦ ἐλέγχου αὐτῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ παντὸς ἄλλου ἀμέσου προσωπικοῦ φόρου, φόρου οἰκοδομῶν διὰ τὰ διπλωματικὰ μέγαρα, φόρου εἰσοδήματος κλπ. Ἀλλ' ἡ φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ δὲν ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ παντὸς ἄλλου φόρου εἰσπραττομένου ἐξ ἀκινήτων, φόρου κληρονομίας κλπ. β') Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκκλησιάζεσθαι ἐντὸς τοῦ πρεσβευτικοῦ μεγάρου, εἰς τὸ ὁποῖον διατηροῦσιν ἐκκλησίαν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπώλεσε πολὺ τῆς ἀρχικῆς του ἀξίας ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξιθρησκείας εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὸ δικαίωμα τοῦτο κατωχυροῦτο δι' ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτειῶν. Πρακτικῶς, ἡ σημασία τοῦ δικαιώματος τούτου ἐτύγχανε σπουδαία εἰς τὰ μὴ χριστιανικὰ κράτη ἢ εἰς τὰ κράτη εἰς ἃ ὑπῆρχεν ἐπίσημος θρησκεία, πᾶσα δὲ ἄλλη δὲν ἀνεγνωρίζετο ἢ ἦτο ἁπλῶς ἀνεκτὴ καὶ μάλιστα ὑπὸ ὡρισμένους περιορισμούς. Εἰς χώρας ἀλλοθρήσκους, αἱ ἐκκλησίαι αὗται διετέλουν, κατὰ κανόνα, ὑπὸ τὴν προστασίαν ὡρισμένων ξένων Δυνάμεων· οὕτως ἡ ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς αὐστριακῆς καὶ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας· ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Γαλατᾶ, ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ρωσικῆς πρεσβείας κλπ.

Πρὸς τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους ἔχουν ἐξομοιωθῆ, ἀπὸ ἀπόψεως προνομίων, κατὰ διαφόρους καιρούς, καὶ διάφορα ἄλλα διεθνῆ ὄργανα, ὡς εἶναι: α') Τὰ μέλη τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τοῦ Δουνάβεως, β') τὰ μέλη τοῦ διεθνοῦς διαιτητικοῦ δικαστηρίου, γ') τὰ μέλη τοῦ δικαστηρίου τῶν λειῶν, δ') τὰ μέλη τοῦ διαρκοῦς δικαστηρίου τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης τῆς Χάγης, ε') τὰ μέλη τῶν μεικτῶν διαιτητικῶν δικαστηρίων τῶν συσταθέντων διὰ τῶν τελευταίων (1919—1920) συνθηκῶν εἰρήνης, στ') οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ οἱ πράκτορες αὐτῆς. Τὰ προνόμια, τῶν ὁποίων ἀπολαύουσιν οἱ παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων κρατῶν, ἐξισοῦνται ἐντελῶς πρὸς τὰ ἀναγνωριζόμενα εἰς τοὺς λοιποὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Benezet*, Étude théorique sur les immunités diplomatiques (1901). - *Kebedgy*, Die diplomatischen Privilegien (1901). — *Ozanam*, L'immunité civile de juridiction des agents diplomatiques (1912) — *Raederer*, De l'application des immunités de l'ambassadeur au personnel de l'ambassade (1904). — *De Sinner*, L'immunité judiciaire civile des agents diplomatiques étrangers (1900).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— προνόμια κοινοτήτων. Καλεῖται τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διετήρησαν οἱ ὀργανισμοὶ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὑποτασσόμενοι ὑπὸ νέους κυριάρχους λαούς, ἵνα ἐξακολουθῶσι τοπικῶς αὐτοδιοικούμενοι. Βάσις τοῦ δικαιώματος τούτου ὑπῆρχεν ἡ ἀνεξιθρησκεία, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυον οἱ κατακτῶντες ἀπέναντι τῶν κατακτωμένων. Τοιουτοτρόπως δὲ περὶ τὴν θρησκευτικὴν κοινότητα ἀνεβίουν καὶ συνετηροῦντο αἱ ἁρμοδιότητες τῆς πολιτικῆς κοινότητος. Κυρίως εἰπεῖν τὸ καθεστὼς τοῦτο τῶν κοινοτήτων δὲν ἦτο προνομιακόν, ἀφοῦ αἱ κατακτώμεναι κοινότητες δὲν ἀπέκτων περισσότερα δικαιώματα τῶν κοινοτήτων τῶν κατακτώντων λαῶν, κατὰ δὲ τοὺς νόμους αὐτῶν ἡ διατήρησις τῶν κοινοτήτων δὲν ἐθεωρεῖτο ἐξαιρετικὸν δίκαιον, ἀλλὰ κοινὸν τοιοῦτο. Αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες διετήρησαν τὰ ἐξ ἀρχῆς δίκαια αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν θεωρίαν ἀπ' αὐτῆς τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἀναγνωρισάντων τῶν κατὰ καιροὺς κυριάρχων λαῶν, Φράγκων καὶ Τούρκων, δι' ἰδίων πράξεων διοικήσεως τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, τὰ προνόμια τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Ταῦτα δὲν ἦσαν ὁμοιογενῆ εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, διετηροῦντο δι' ὅσον ἴσχυε καὶ ἡ χάρις τοῦ ἀναγνωρίζοντος ταῦτα ἡγεμόνος. Μεθ' ὃ ἐπηκολούθει νέα ἀναγνώρισις ἐκ μέρους τοῦ αὐτοῦ ἢ τοῦ διαδόχου ἡγεμόνος.

Α. Β.

— προνόμια *Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*. Μωάμεθ Β΄ ὁ κατακτητής, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας (1453), προέβη πρὸς τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γεννάδιον τὸν Σχολάριον εἰς πανηγυρικὰς ἐπαγγελίας, ἀναγνωρίσας αὐτῷ ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ τῶν δικαίων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ κατακτητοῦ, ἐκ πολιτικῶν ὑπαγορευθεῖσα λόγων, δὲν ἦτο δημιουργία καὶ παροχὴ νέων προνομίων καὶ δικαίων, ἀλλ' ἀναγνώρισις τῶν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐξασκουμένων ὑπὸ τῶν ἡμετέρων πατριαρχῶν, ἐπανάληψις δὲ καὶ συνέχεια τῆς ἐνεργείας τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἰσλάμ, οἵτινες συνῳδὰ τῷ Κορανίῳ ἀναγνωρίζουν ἐν ταῖς κατακτωμέναις χριστιανικαῖς χώραις τὰ δίκαια καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Χριστιανῶν, ὡς ἔπραξεν αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ θρησκεύματος ἐν τῇ μετὰ τοῦ ὄρους *Σινᾶ* συνθήκῃ, ὁ *Ὀμὲρ Χατὰπ* πρὸς τὸν πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων *Σωφρόνιον* καὶ οἱ λοιποὶ κατακτηταὶ ἐν ταῖς χώραις τῆς Ἀσίας, Αἰγύπτου καὶ κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους· ἄλλως τε αὐτὸς ὁ κατακτητὴς εἰς τὴν προσφώνησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Σχολάριον εἶπεν: «ἔχε πάντα τὰ προνόμια τῶν προκατόχων σου»· ἓν μόνον καινοφανὲς παρατηρεῖται ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἑξῆς, ὅτι δηλαδὴ ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀνεγνωρίζετο οὐ μόνον ὡς πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ἅμα καὶ πολιτικῶς ὡς *ἐθνάρχης* αὐτῶν. Ἀλλὰ τὰ δίκαια ταῦτα καὶ προνόμια τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῶν δὲν ἔμειναν σεβαστὰ καὶ ἀκέραια· ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ αὐθαιρεσία τῶν κρατούντων ἤδη ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κατακτητοῦ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ἔτεινον οὐ μόνον εἰς τὴν διαστροφὴν τῆς ἐννοίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ ἐκμηδένισιν. Ἰδίως τὸ κακὸν ἐκορυφώθη ἐπὶ τῆς βασιλείας Χαμὶτ τοῦ Β΄ (1876—1908), ὅτε, ὑπούλως κατ' ἀρχάς, ἐξεδηλώθη ἀκολούθως εἰς φανερὸν διωγμὸν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαίων αὐτῆς, προκαλέσαντα οὕτω τὸ κληθὲν *προνομιακὸν ζήτημα*. Τὰ προνόμια ταῦτα, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἐκτὸς τῶν σουλτάνων ἐπεκυρώθησαν καὶ ὑπὸ διεθνῶν συνθηκῶν, ἀπετέλεσαν δὲ τὴν βάσιν τῶν γενικῶν κανονισμῶν, καθ' οὓς ἐκυβερνᾶτο ἡ Ἐκκλησία, συνίσταντο ἰδίως εἰς τὴν διαδικασίαν τῶν κληρικῶν, τὴν διατροφὴν τῶν συζύγων ἐν ταῖς συζυγικαῖς διαφοραῖς, τὰς διαθήκας, τοὺς ναοὺς καὶ τὰ σχολεῖα. Ὁ φοβερὸς ὑπὲρ τῶν προνομίων ἀγὼν ἤρξατο ἰδίως ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Ἰωακεὶμ τοῦ Γ΄ (1878—1884), ὅτε αὐτός τε καὶ τὰ δύο τῆς Ἐκκλησίας σώματα διὰ σοβαρῶν ὑπομνημάτων ἀνέτρεπον τὰς σοφιστικὰς ἀπαντήσεις τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Θρησκευμάτων Ἀσήμ, δὶς δὲ ὁ πατριάρχης ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ· ἡ κυβέρνησις, καίτοι δὲν ἀπεδέχθη τὴν παραίτησιν τοῦ πατριάρχου, ἐξηκολούθει διὰ διαστρεβλώσεως τῶν πραγμάτων νὰ προσπαθῇ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὰ προνόμια δὲν ἐθίγησαν καὶ ὅτι τὸ πατριαρχεῖον αὐταπατώμενον προέβαλλεν ἰσχυρισμοὺς ἀβασίμους· ἐπὶ τέλους, τοῦ πατριάρχου Ἰωακεὶμ διαφωνήσαντος πρὸς τὰ δύο σώματα, ταῦτα ἀπεδέξαντο τὴν τρίτην αὐτοῦ παραίτησιν, ὑποβληθεῖσαν τῇ 30 Μαρτίου 1883, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἥτις, διὰ τεσκερὲ αὐτῆς ἀπὸ 8 Μαΐου ἀναγνωρίσασα τὴν ἐκλογὴν τοῦ τοποτηρητοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου, διεβεβαίου ὅτι «οὐδαμῶς ἐσκόπει νὰ μεταβάλῃ καὶ ἀλλοιώσῃ τὰς θρησκευτικὰς προνομίας καὶ τὰς τεθεσπισμένας παραχωρήσεις», προὔτρέπετο δὲ ὅπως ἐν τῇ πρὸς ἐκλογὴν τοῦ νέου πατριάρχου ἐθνοσυνελεύσει λύσωσι καὶ τὸ «περὶ διαδικασίας τῶν ἱερέων ζήτημα συνῳδὰ τῷ καθεστῶτι». Πράγματι ἡ ἐθνοσυνέλευσις ὑπέβαλε τῇ Πύλῃ τὸν συνταχθέντα νόμον περὶ διαδικασίας τῶν ἱερέων, ἀλλ' αὕτη θεωρήσασα τοῦτον ὡς ὑπερβαίνοντα τὰ ὅρια τῶν προνομίων ἀπέρριψεν αὐτὸν ἀνομολογήσασα ὅμως ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς διαδικασίας τῶν κληρικῶν ἐπιβραβεύει τέλειον τὸ καθεστώς. Οὕτως ἐθεωρήθη λῆξαν τὸ προνομιακὸν ζήτημα, ἀληθῶς δὲ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἰωακεὶμ τοῦ Δ΄ (1884—1886) ἡ κυβέρνησις δὲν προσέβαλε τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν προνομίων. Ἀπὸ τῆς πατριαρχείας ὅμως Διονυσίου τοῦ Δ΄ (1887—1891) ἀνενέωσε τὸν κατὰ τῶν προνομίων πόλεμον, οὐ μόνον συζυγικὰς διαφορὰς λύουσα ἐν τοῖς τουρκικοῖς δικαστηρίοις, ἀλλὰ καὶ σχολὰς κλείουσα τὰ διδασκάλους φυλακίζουσα καὶ ἀρχιερεῖς μὴ ἀναγνωρίζουσα καὶ ἐπιτρόπους ἐκκλησιῶν παύουσα. Ὁ Διονύσιος μετὰ παρρησίας τότε διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἅμα ἐσκόπει ἀντικανονικῶς νὰ ἐκδώσῃ καὶ φιρμάνια διὰ Βουλγάρους ἀρχιερεῖς ἐν ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις, καὶ ὑπέβαλε τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν· καίτοι δ' αὕτη δὲν ἐγένετο ἀποδεκτή, σφοδρὸς ὅμως ἐντεῦθεν καὶ μακρὸς διημείφθη ἀγὼν ἀλληλογραφίας, ἐνῷ ἡ Πύλη ἐξηκολούθει τὴν ὁδὸν τῆς διαστροφῆς καὶ διαστρεβλώσεως τῶν πραγμάτων, ὁ δὲ Διονύσιος ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἀπῄτει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προνομίων· σφοδρότερον ἀπετάθη ὁ πατριάρχης πρὸς τὴν κυβέρνησιν κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παραίτησιν, τῇ 2 Αὐγούστου 1890, ὅτε διεκήρυττεν ὅτι «κατόπιν τοιαύτης ἀνελπίστου καταπατήσεως τῶν θείων δικαίων τῆς Ὀρθοδοξίας, εἶναι ἀδύνατον νὰ πατριαρχεύῃ ἐπ' Ἐκκλησίας ἐκ θεμελίων διασαλευθείσης καὶ ἐν διωγμῷ ἱσταμένης». Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο σώματα ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι «ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἀναγκασθήσονται νὰ ἀποσυρθῶσιν, ἐγκαταλείποντες τὴν τύχην τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν μέριμναν πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν». Ἀναμφιβόλως ἡ τοιαύτη στάσις τῶν ἡμετέρων ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ τοῦτο προέβη εἰς διαφόρους ἐνεργείας πρὸς συνεννόησιν, ἀλλ' οὐδενὸς ἐπιτευχθέντος, ἡ σύνοδος τῇ 28 Σεπτεμβρίου, δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς πρὸς τὰς μητροπόλεις τοῦ θρόνου, συνέστησε τὴν διακοπὴν τῶν ἱεροπραξιῶν, οὕτω δὲ πανταχοῦ τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου αἱ ἐκκλησίαι ἐκλείσθησαν, αἱ ἱεροπραξίαι, ἐκτὸς τῶν ἐν ἀνάγκῃ, ἔπαυσαν, οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐσίγησαν καὶ αἱ πρὸς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς σχέσεις τῶν μητροπολιτῶν διεκόπησαν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ἐτάραξε τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ἥτις τότε τὸ μὲν διὰ τεσκερὲ αὐτῆς ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου, τὸ δὲ διὰ συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἡμετέρων, τῇ 23 τοῦ αὐτοῦ, ἀποδεχθεῖσα τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας ἐπί τε τοῦ γάμου, τῶν διαθηκῶν, τῶν σχολείων, τῶν διδασκάλων καὶ τῆς διαδικασίας τῶν ἱερέων, ἔλυσε τὸ ζήτημα, οὕτω δὲ ὁ Διονύσιος, λαβὼν γνῶσιν τῶν γενομένων τῇ νυκτὶ τῆς 24 Δεκεμβρίου, ἀνεκάλεσε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ καὶ διέταξε τηλεγραφικῶς τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἱεροπραξιῶν ἐν ταῖς μητροπόλεσι τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Καὶ ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἐπίλυσιν τῆς δευτέρας ταύτης φάσεως τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος καὶ τὰς ἐπισήμους γραπτὰς ὁμολογίας τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος σημείων, ὡς ταῦτα καθορίζονται ἐν τῇ βεζυρικῇ ἐγκυκλίῳ τῆς 22 Ἰανουαρίου 1891, ἐπικυρωθείσῃ δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, αὕτη καὶ μετὰ ταῦτα οὐκ ἐπαύσατο ἐπιλαμβανομένη διαφόρων περιστάσεων καὶ ἀνακινοῦσα τὸ ζήτημα. Οὕτως ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ Η΄ (1891—95) ἐζήτει νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν προγραμμάτων τῶν σχολείων καὶ τῶν διπλωμάτων τῶν διδασκάλων, πολλαχοῦ δὲ τοῦ κράτους καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἠπείρῳ, ἐπέβαλε τοῦτο διὰ τῆς βίας· ἀπὸ τοῦ 1894 ἀπεπειράθη νὰ εἰσαγάγῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς τουρκικῆς ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις, μηδὲ τῶν δημοτικῶν ἐξαιρουμένων, τῷ δὲ 1902 ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ἐφόρων σχολείων καὶ ἐπιτρόπων τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκτὸς τούτων, καταπατοῦσα τὰ θεσπισμένα, καὶ ἱερεῖς ἀμέσως ἐκλήτευε καὶ ἐφυλάκιζε καὶ κατὰ μητροπολιτῶν τὸ αὐτὸ ἔπραττε, ὡς τοῦ Δράμας Χρυσοστόμου, τοῦ

Digitized by Google

Ξάνθης Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Παμφίλου Μελισσηνοῦ, καὶ ποινικὰς ἀποφάσεις ἐξέδιδεν, ὡς κατὰ τοῦ Κασσανδρείας Λεοντίου καὶ ἐν τοῖς περὶ γάμου καὶ τῶν διαθηκῶν ζητήμασιν οὐδέποτε συνεμορφοῦτο πρὸς τὴν βεζυρικὴν ἐγκύκλιον τοῦ 1891. Κατὰ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ἠμύνετο τὸ Πατριαρχεῖον, διότι ἡ κυβέρνησις τοῦ Χαμίτ, ἐξακολουθοῦσα τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν πόλεμον καὶ τὴν θέσιν τῶν μητροπολιτῶν ἐν τοῖς διοικητικοῖς συμβουλίοις ὑπεβίβαζε καὶ φόρους ἐπεζήτει νὰ ἐπιβάλῃ ἐν τοῖς πιστοποιητικοῖς τοῖς ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων ἐκδιδομένοις καὶ ταῖς ἀδείαις τῶν γάμων καὶ πλείστας δυσχερείας παρενέβαλλεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἐπιδιόρθωσιν τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ταῦτα πάντα μετὰ καρτερίας ὑπέμενεν ἡ Ἐκκλησία, μέχρι τῆς 10 Ἰουλίου 1908, ὅτε ἀνεκηρύχθη τὸ τουρκικὸν Σύνταγμα (βλ. λ. *Οἰκουμενικὸν* Πατριαρχεῖον τ. ΙΗ' σελ. 773 β ἑ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ἐλευθεριάδου*, Ἀνατολικαὶ μελέται (τόμ. Α, 1909).—*Μ. Γεδεών*, Βραχεῖα σημείωσις περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δικαίων (1909) —*Τοῦ αὐτοῦ*, Αἱ φάσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος (1910).—*Σ. Βουτυρᾶ*, Τὰ προνόμια (ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τοῦ 1911).—*Γ. Παπαδοπούλου*, Σύγχρονος Ἱεραρχία.—*Κ. Σπανούδη*, Ὁ πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ.—Ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν λύσιν τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων (Τεργέστη 1891).—Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 90ὺ.—*Ι. Χλωροῦ*, Ὑπόμνημα (1902).—*Φ. Βαφείδου*, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (τ. Γ'). † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

προνομιοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων προνόμιον, ὁ ἀπολαύων ἐξαιρετικοῦ δικαιώματος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους: «προνομιοῦχος ἑταιρεία διὰ τὴν ἐμπορίαν σταφίδος» ἢ μόνον «προνομιοῦχος»· || καθόλου, ὁ ἔχων ἐξαιρετικήν τινα ἀρετήν: «προνομιοῦχος ἄνθρωπος, οὐδέποτε ἠσθένησε».

—**προνομιοῦχοι** ***μετοχαὶ*** *[Ἐμπορ. Δίκ.]*· βλ. λ. *μετοχή*.

Προνόμου ***ἀγγεῖον***. Κρατὴρ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ, εὑρεθεὶς ἐν Ρυνο τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκείμενος νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Προνόμου, τοῦ αὐλητοῦ, ὅστις παρίσταται καθήμενος καὶ παίζων τὸν αὐλόν του ἐν μέσῳ σκη-

Ἀγγεῖον Προνόμου.

νοθεσίας ἀττικῆς σατιρικῆς ἐκτελέσεως. Τὸ θέμα τῆς ἀγγειογραφίας εἶναι ἡ παράστασις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡσιόνης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους παρουσίᾳ τοῦ θεοῦ Διονύσου. Οἱ εἰκονιζόμενοι ἠθοποιοί, ἕκαστος εἰς τὸν ρόλον του, ὑποδύονται τὰ μυθολογικὰ πρόσωπα τοῦ θεατρικοῦ ἔργου μετὰ μεγάλης τέχνης. Τὰ κύρια πρόσωπα εἶναι ὁ βασιλεὺς Λαομέδων, ὡς κορυφαῖος τοῦ χοροῦ, ὁ Διόνυσος, ὁ Ἡρακλῆς, ἡ Ἀριάδνη ἢ Παιδία, ὁ Ἵμερος κλπ. Ἐν τῷ μέσῳ καὶ κάτω τῆς παραστάσεως κάθηται παίζων ὁ αὐλητὴς Πρόνομος, δεξιὰ δὲ πρὸς τὸ ἄκρον εἶναι ἱδρυμένος τρίπους ὡς βραβεῖον ἐπὶ τῇ καλῇ ἐκτελέσει.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Τοῦτο εἰκάζεται εὐκόλως ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ αὐλητοῦ Προνόμου, ὅστις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τὸ ἔργον του «Ἐκκλησιάζουσαι», τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη κατὰ τὸ 392 π.Χ. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει τεχνοτροπίας τῆς ἀγγειογραφίας μαρτυρεῖται ὁ χρόνος τῆς κατασκευῆς. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἀποτελεῖ σπουδαιότατον καὶ χαρακτηριστικὸν τεκμήριον τῆς ἰταλιωτικῆς καὶ μάλιστα τῆς ἀπουλιανῆς ἀγγειογραφίας, ἥτις ἦτο αὐτοτελὴς παραφυὰς τοῦ ἀττικοῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων. Β. Δ. Θ

Πρόνοος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Φηγέως, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας ἐν Φηγείᾳ, ἀδελφὸς τοῦ Ἀγήνορος, μετὰ τοῦ ὁποίου κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρός των ἐφόνευσε τὸν Ἀλκμαίωνα, σύζυγον τῆς ἀδελφῆς των Ἀρσινόης, ἢ κατ' ἄλλους Ἀλφεσιβοίας, διότι ἐγκαταλιπὼν αὐτὴν ἐνυμφεύθη τὴν Καλλιρρόην, θυγατέρα τοῦ Ἀχελῴου. Ἀνδρωθέντες ὅμως οἱ ἐκ τῆς Καλλιρρόης υἱοί, Ἀμφοτερὸς καὶ Ἀκαρνάν, καὶ παρατυχόντες τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός των ἐν Τεγέᾳ, ἐφόνευσαν αὐτούς, κατόπιν δὲ καὶ τὸν Φηγέα μετὰ τῆς μητρός των ἐλθόντες εἰς Φηγεῖαν (*Ἀπολλοδ.* Γ, 7, 6). —2) Εἷς τῶν ἐπισήμων Τρῴων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου (Ἰλιάδ. II, 399). —3) Εἷς τῶν 12 ἐξ Ἰθάκης μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. VII, 30). Α. Θ. Σ.

προνορίτης (ὁ) (Pronorites) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *νοριτιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν, κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος λεῖον, μετ' ὀμφαλοῦ, πρὸς τὰ ἔξω ἀπεστρογγυλωμένον ἢ πεπλατυσμένον καὶ ἐνίοτε φέρον ἀσθενῆ τρόπιδα. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς περμικῆς διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, ὡς καὶ τῆς κατωτέρας τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν λείψανα τῶν εἰδῶν προνορίτης osmanicus, triadicus καὶ arbanus ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων τῆς Μαρμαροτραπέζης καὶ τοῦ Κεφαλοβουνίου τῆς νήσου Χίου, ἀνηκόντων εἰς τὴν βερφένιον βαθμίδα τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

προνουντσιαμέντο (τό, ἐκ τοῦ ἰσπαν. pronunciamiento). Λέξις ἰσπανική, σημαίνουσα προκήρυξιν ἢ ἐκδήλωσιν γνώμης ἢ ἀπαγγελίαν ἀποφάσεως, κατόπιν δὲ καὶ στρατιωτικὴν προκήρυξιν ἢ ἐπίδειξιν καὶ στρατιωτικὴν στάσιν ἢ κίνημα κατὰ τοῦ καθεστῶτος μιᾶς χώρας, χρησιμοποιουμένη δὲ διεθνῶς ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔκδοχήν. Ἡ τοιαύτη αὐτῆς χρησιμοποίησις προῆλθεν ἐκ τῶν πολυπληθῶν στρατιωτικῶν ἐπαναστάσεων, αἵτινες χαρακτηρίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰσπανίας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Τὰ περισσότερα τῶν κινημάτων τούτων εἶχον ὡς σκοπὸν τὴν ἀνακήρυξιν ἢ ἐπιβολὴν εἰς τὴν κυβέρνησιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος ἢ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ. Ἀπεφαίνοντο οὕτω ἢ ἐξεδήλουν τὴν γνώμην των ὑπὲρ ἢ κατὰ ὡρισμένων πολιτικῶν ἀρχῶν, ἡ δὲ ἐπανάστασις συνωδεύετο σχεδὸν πάντοτε διὰ προκηρύξεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ ἐπαναστάται διετύπουν τὸ πρόγραμμά των.

προνοῶ (—*έω*), *ἀόρ. ἐπρονόησα*· προβλέπω, φροντίζω, μεριμνῶ: «τὸ κράτος προνοεῖ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν», «ὁ νόμος ἐπρονόησε δι' ὅλας τὰς περιπτώσεις».

Προνὺ (Prony), ***Γάσπαρ - Φραγκῖσκος - Μαρία Ρίς, βαρῶνος*** —. Γάλλος μηχανικός, μαθηματικὸς καὶ φυσικὸς (1775—1839). Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ὀνομαστῆς École des Ponts et Chaussées, καθηγητὴς τῆς μηχανικῆς ἐν τῇ École Polytechnique κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεως της καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ὑπομνήματα καὶ ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὰ μηχανικά, τὰ φυσικὰ καὶ τὰ μαθηματικά. Ἡ ἐφημισμένη φυσικὴ ὀφείλει εἰς αὐτὸν τὴν περίφημον συσκευὴν διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ὠφελίμου ἔργου μηχανῶν, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸν ὅρον *χαλινὸς* τοῦ *Prony*, ὡς καὶ πλωτῆρα σταθερᾶς στάθμης χρησιμοποιούμενον εἰς ὅλα τὰ πειράματα ἐκροῆς τῶν ὑγρῶν. Κ. Π.

— **Προνὺ** (Prony), ***χαλινὸς τοῦ*** — *[Φυσ.]*· βλ. λ. *δυναμόμετρον*.

προνύμφη (ἡ) (Larva) *[Ζωολ.]*. Καλοῦνται οὕτω γενικῶς αἱ νεανικαὶ μορφαὶ τῶν ἐντόμων ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεώς των ἐκ τοῦ ᾠοῦ μέχρι τοῦ σταδίου τῆς νύμφης. Εἰδικώτερον ὁ ὅρος οὗτος δηλοῖ τὰ νεανικὰ στάδια τῶν ὑφισταμένων πλήρεις μεταμορφώσεις (ὁλομεταβόλων) τάξεων ἐντόμων, ὡς π. χ. τὰ κολεόπτερα, λεπιδόπτερα, δίπτερα, ὑμενόπτερα. Αἱ προνύμφαι τῶν τάξεων τούτων, ἄλλως καὶ *κάμπαι, σκώληκες, σχαδόνες* καλούμεναι, διαφέρουν τελείως μορφολογικῶς καὶ ἀνατομικῶς τῶν τελείων μορφῶν ἢ ἀκμαίων, φθάνουν δὲ εἰς αὐτὰς διερχόμεναι διὰ τοῦ σταδίου τῆς νύμφης. Ε. Τ. Ε.

προνώπια (τά)· (ἀρχ.) τὸ πρόσθιον μέρος τῆς οἰκίας, τὸ λεγόμενον καὶ *πρόθυρα*. Ν. Σ. Λ.

πρὸξ (ἡ) (Dama) *[Ζωολ.]*· βλ. λ. *δάμα*.

προξενειὰ (ἡ)· βλ. λ. *προξενιά*.

προξενεῖον (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ προξενικὴ ἀρχὴ καὶ ὑπηρεσία· || αὐτὴ ἡ προξενικὴ ἀρχὴ καὶ ὑπηρεσία: «ὑπάλληλος προξενείου», «προξενεῖον Ἀλεξανδρείας»· || καὶ ἡ περιφέρεια τῆς δικαιοδοσίας τοῦ προξενείου.

προξενεύω· δημοτ., κάμνω προξενιά, μεσολαβῶ ὡς τρίτος πρὸς σύναψιν συνοικεσίου: «τοῦ προξένεψαν μιὰ καλὴ κόρη», «τοῦ προξενεύουν τὰ καλύτερα κορίτσα καὶ δὲν ἀποφασίζει»· || καθόλου, μεσολαβῶ, μεσιτεύω πρὸς ἀγορὰν κτήματος, πρὸς εὕρεσιν ἐργασίας κτλ.

προξενητὴς (ὁ)· ποῦ κάμνει προξενιές, ὁ μεσιτεύων, ὁ μεσολαβῶν πρὸς σύναψιν συνοικεσίου: «ἔστειλανε προξενητὴ 'ς τὸν δεῖνα», ᾆσμ. «προξενητάδες ἤρτανε ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα», παροιμ. «ἀνύπαντρος προξενητὴς γιὰ λόγου του γυρεύει».

— *[Νομ.] Προξενηταὶ* καλοῦνται οἱ μεσιτεύοντες τὴν σύναψιν γάμων. Οἱ προξενηταὶ ἢ μεσῖται γάμων καὶ ἂν συνεφωνήθη *προξενητικόν*, ἤτοι μεσιτεία, δὲν δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσι τοιαύτην ἀνωτέραν τοῦ εἰκοστοῦ τῆς προικὸς καὶ τῆς προγάμου δωρεᾶς, ἂν ἡ προὶξ ἐξικνῆται μέχρι διακοσίων λιτρῶν χρυσίου· ἂν δ' ὑπερβαίνῃ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὁ προξενητὴς δὲν δικαιοῦται νὰ λάβῃ ποσὸν ἀνώτερον τῶν δέκα λιτρῶν. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε συμφωνηθῇ ἀμοιβὴ ἐναντίον τῶν διατάξεων τούτων, ἀποδίδοται τὸ καταβληθὲν καὶ λόγῳ ποινῆς δέκα χρυσίου λίτραι, ὅπερ ὅμως παρ' ἡμῖν ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι δὲν ἰσχύει. Ἂν ὅμως δὲν συνεφωνήθη προξενητικόν, δὲν δικαιοῦνται οἱ προξενηταὶ νὰ ἀπαιτήσωσι τοιοῦτον. Τὴν περὶ προξενητικοῦ συμφωνίαν, τοῦ ἐναγομένου ἀρνουμένου, ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὁ ἐνάγων διὰ παντὸς νομίμου μέσου πλὴν μαρτύρων, ἐφόσον οὗτοι ἀποκλείονται νομίμως λόγῳ τοῦ ποσοῦ καὶ ἐφόσον δὲν ὑφίσταται ἐξαιρετική τις νόμιμος περίπτωσις ὑπὲρ τοῦ παραδεκτοῦ τῆς μαρτυρικῆς ἀποδείξεως, μήτε ἀδύναμία ἐγγράφου ἀποδείξεως φυσικὴ ἢ ἠθική. Κ. Μ. Ρ.

προξενία (ἡ)· (ἀρχ.) τιμητικὸς τίτλος ἀπονεμόμενος ὑπὸ τῆς πόλεως εἴτε εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ μετοίκους καὶ ξένους, εἴτε εἰς πολίτας ξένης πόλεως (βλ. λ. *πρόξενος*).

προξενιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ *προξενεύω*, πρότασις πρὸς γάμον ὑπὸ τρίτου: «τοῦ κάμαν μιὰ καλὴ προξενιά», «ἔστειλαν προξενιὰ εἰς τὸν δεῖνα»· || ἐνίοτε, μεσολάβησις, μεσιτεία πρὸς πώλησιν κτήματος: «ποιὸς ἔκαμε τὴν προξενιὰ καὶ ἀγόρασες τὸ σπίτι».

προξενικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρόξενον, ὁ τοῦ προξένου ἢ τοῦ προξενείου: «προξενικὸς ὑπάλληλος», «προξενικὸν δικαστήριον», «προξενικὰ τέλη».—Ἐπίρρ. ***προξενικῶς***.

— **προξενικὰ** ***δικαστήρια*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *διομολογήσεις* καὶ *πρόξενος*.

—**προξενικαὶ** ***συμβάσεις***. Καλοῦνται οὕτως αἱ συμβάσεις ἐκεῖναι, αἵτινες κανονίζουσι τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια, τῶν ὁποίων ἀπολαύουσιν οἱ πρόξενοι τῶν συμβαλλομένων κρατῶν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἑτέρου τούτων, ὅπου εἶναι διωρισμένοι. Ἡ πρώτη τοιαύτης φύσεως προξενικὴ σύμβασις εἶναι ἡ ἐν Pardo τὴν 13 Μαρτίου 1769 μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας συνομολογηθεῖσα, διὰ τῆς ὁποίας, χάριν διατηρήσεως τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο αὐλῶν, ὡρίσθησαν ἐπακριβῶς πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὰς ἁρμοδιότητας τῶν προξένων διὰ πρώτην φοράν, οὕτω δὲ ἡ σύμβασις αὕτη θεωρεῖται ὡς τὸ πρότυπον ὅλων τῶν συγχρόνων προξενικῶν συμβάσεων. Ἡ σημασία καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν προξενικῶν συμβάσεων ἔχει ἀποβῆ ἐντελῶς ἐξαιρετική, μεγάλως δὲ ἔχει αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν προσέλαβεν ἡ ναυτιλία καὶ αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ τῆς ἐκ τοῦ λόγου τούτου προκυψάσης ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης ἀποστολῆς εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς ἑτέρας πολιτείας προξενικῶν ἀντιπροσώπων παρὰ τοῦ ἐνδιαφερομένου κράτους. Η. Γ. Κ.

—**προξενικὸν** ***ἔνσημον***. Τὸ κινητὸν ἔνσημον, δι' ἐπιθέσεως τοῦ ὁποίου εἰσπράττονται τὰ προξενικὰ τέλη. Αἱ ἑλληνικαὶ προξενικαὶ ἀρχαὶ ἀσκοῦσιν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἔργα ληξιάρχου καὶ συμβολαιογράφου, ἔχουσι δὲ προσέτι διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ καθήκοντα. Δι' ὅλας τὰς πράξεις, ἃς αἱ ἀρχαὶ αὗται καὶ οἱ ὑπάλληλοι αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προξενικῶν πρακτορείων, ἐπιχειροῦσιν ἢ ἐκτελοῦσιν, εἴτε κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν διοικητικῶν, ναυτιλιακῶν καὶ δικαστικῶν αὐτῶν καθηκόντων, εἴτε ὡς ληξίαρχοι καὶ συμβολαιογράφοι, κατεβάλλοντο τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ΧΝΣΤ' τοῦ 1877 περὶ ὀργανισμοῦ τῶν προξενικῶν προβλεπόμενα προξενικὰ τέλη. Τὰ τέλη ταῦτα καταβάλλονται καὶ νῦν καὶ εἰσπράττονται διὰ τῆς χρήσεως τοῦ προξενικοῦ ἐνσήμου, ἀναλόγου ἀξίας, ἐπικολλωμένου ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου καὶ διαγραφομένου προσηκόντως. Αἱ προξενικαὶ ἀρχαὶ ἐφοδιάζονται διὰ τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἐνσήμου παρὰ τῆς κεντρικῆς ἀποθήκης σφραγιστοῦ χάρτου, βεβαιοῦσι τὸ κατὰ μῆνα ποσὸν τοῦ καταναλισκομένου ἐνσήμου δι' ἐκδόσεως γραμματίου εἰσπράξεως, τὸ δὲ σχετικὸν ἀντίτιμον ἀποστέλλουσιν εἰς τὸ κεντρικὸν ταμεῖον. Τὰ προξενικὰ τέλη καθορίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διατάγματος τῆς 31 Μαΐου 1919 «περὶ κώδικος τῶν νόμων περὶ τελῶν χαρτοσήμου», ἄνευ δηλαδὴ τῶν ἔκτοτε διὰ νεωτέρων νόμων ἐπενεχθεισῶν τροποποιήσεων καὶ αὐξήσεων τῶν τελῶν χαρτοσήμου,

Digitized by Google

διπλασιαζόμενα μὲν προκειμένου περὶ ἀναλογικῶν τελῶν, τετραπλασιαζόμενα δὲ προκειμένου περὶ παγίων τοιούτων, ἐξαιρέσει τῶν εἰδικῶς καθοριζομένων ἐν ἄρθρ. 176 καὶ ἐπ. τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος τῆς 18/21 Ἰουλίου 1931 περὶ κωδικοποιήσεως τοῦ νόμου 4952 περὶ ὀργανώσεως τῆς κεντρικῆς πρευσβευτικῆς καὶ προξενικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργίου τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὰ ἄρθρα 176—220 τοῦ νόμου τούτου περιλαμβάνουν τὴν λεγομένην «προξενικὴν διατίμησιν», δηλαδὴ τὰς διατάξεις περὶ προξενικῶν τελῶν καὶ προξενικοῦ ἐνσήμου. Τὰ κατὰ τὸ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 31 Μαΐου 1919 καθαρῶς δικαστικὰ τέλη εἰς τὰς ἑτεροδικουμένας χώρας μειοῦνται κατὰ 25 %, τὰ δὲ τέλη διὰ πληρεξούσιον ἐλαττοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐφόσον δίδεται ἐντολὴ πρὸς εἴσπραξιν μισθοῦ, συντάξεων ἢ ποσοῦ ἐν γένει μὴ ὑπερβαίνοντος τὰς 1000 μεταλλικὰς δραχμάς. Αἱ πράξεις τῶν ἀρχῶν τούτων ἐν γένει γράφονται ἐφ' ἁπλοῦ χάρτου, τὰ δὲ τέλη ὑπολογίζονται, τὰ μὲν πάγια κατὰ πρᾶξιν ἢ φύλλον, τὰ δὲ ἀναλογικὰ κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντικειμένου τῆς φορολογητέας πράξεως, ἀνευρισκομένην δι' ἀναγωγῆς εἰς μεταλλικὰς δραχμάς. Τὸ φύλλον περιέχει τέσσαρας σελίδας κοινοῦ μεγέθους καὶ ἡ σελὶς 30 στίχους, ὀφείλεται δὲ τέλος ἐφ' ἑκάστου φύλλου ὁσονδήποτε μέρος αὐτοῦ ἂν ᾖ γεγραμμένον. Διὰ τέλη περιλαμβάνοντα καὶ λεπτὰ ἐλάσσονα τῶν δέκα καταβάλλεται, ἀντὶ τούτων, τέλος λεπτῶν δέκα, τὰ δὲ τέλη καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ δημοσίου καὶ τὰ λόγῳ ἀναγκαστικοῦ δανείου ἐπὶ τούτων ποσοστὰ συμπτύσσονται καὶ εἰσπράττονται ὡς προξενικὰ τέλη δι' ἐπιθέσεως κινητοῦ προξενικοῦ ἐνσήμου. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

— **προξενικὸς ὑπάλληλος**· βλ. λ. *πρόξενος*.

πρόξενος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ προκαλῶν τι, ὁ αἴτιος: «πρόξενος κακοῦ, — ἀνωμαλιῶν, — ἔριδος».

πρόξενος (ὁ)· (ἀρχ.) ὁ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενος καὶ φιλοξενῶν καὶ ἄλλως ἐξυπηρετῶν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως, εἰς ἣν ἀνῆκον οἱ ξένοι· || τιμητικὴ προσηγορία ἀπονεμομένη εἰς πολίτην ξένης πόλεως διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς πολίτας ἢ τὴν πόλιν τὴν ἀπονέμουσαν τὴν τιμήν, οἷον ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου «πρόξενος καὶ φίλος» ἢ «πρόξενος καὶ εὐεργέτης» τῶν Ἀθηναίων· || (νεώτ.) ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, διαμένων εἰς ξένην χώραν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του.

— *[Ἀρχ.]* Ὁ παρεμφερὴς πρὸς τὸν σημερινὸν θεσμὸς τῆς προξενίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πόλεων (κρατῶν) προῆλθεν ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς ξενίας. Ἡ προξενία ἦτο ἐν ἀρχῇ ἰδιωτική, περιοριζομένη, συνήθως, μεταξὺ τῶν βασιλέων ἢ τυράννων δύο πόλεων (ἢ καὶ μεταξὺ δύο ἰδιωτῶν), χωρὶς νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους των, π. χ. ἡ προξενία Σπάρτης—Πεισιστρατιδῶν δὲν ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων. Ὅτε ὅμως ἐξέλιπεν ἐξ ἁπασῶν, πλὴν τῆς Σπάρτης, τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὁ θεσμὸς τῆς βασιλείας, ἡ προξενία ἐξ ἰδιωτικῆς ἔγινε δημοσία, οὖσα προξενία τοῦ δήμου (κυριάρχου λαοῦ) ἑκάστης πόλεως. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ προξενία (δημοσία ξενία) ἔλαβε κατὰ πρῶτον τὴν μορφὴν τῆς λειτουργικῆς βραδύτερον κληθείσης προξενίας, ἥτις διετηρήθη καὶ ἦτο λειτουργία ἄσχετος πρὸς τὴν πολιτικὴν προξενίαν, ἰδίως ἐν Ἀθήναις. Συνίστατο δὲ αὕτη εἰς τὴν ἀνάθεσιν εἰς πλουσίους πολίτας τῆς ὑποχρεώσεως νὰ φιλοξενοῦν εἰς τὰς οἰκίας των τοὺς ἐπισήμους, εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιστάσεις, προσκεκλημένους τῆς πατρίδος των. Οὕτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ μεταξὺ τῶν ἀρχόντων, τοὺς ὁποίους ὥριζον οἱ βασιλεῖς, ἦσαν καὶ οἱ πρόξενοι, οἵτινες ἐπεφορτίζοντο νὰ φιλοξενοῦν τοὺς ἐπισήμους προσκεκλημένους τῆς πατρίδος των. Τὴν μορφὴν ὅμως ταύτην τῆς προξενίας ἀντικατέστησεν ὁ ἐπικρατήσας ἀπὸ τῆς Ε' π. Χ. καὶ ἐφεξῆς ἑκατονταετηρίδος θεσμὸς τῆς πολιτικῆς προξενίας, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ πρόξενοι ἦσαν πολῖται ἑνὸς κράτους (πόλεως) ἐπιφορτισμένοι νὰ προστατεύουν τοὺς πολίτας ἄλλου κράτους μεταβαίνοντας δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν πόλιν των ἢ διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν προσωρινῶς ἢ διαρκῶς ἐν αὐτῇ. Τὸ ἔργον ἦτο παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῶν σημερινῶν πρέσβεων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἦσαν πολῖται τοῦ κράτους τὸ ὁποῖον ἀντεπροσώπευον (π. χ. ὁ πρόξενος τῶν Συρακουσίων ἐν Ἀθήναις ἦτο Ἀθηναῖος πολίτης καὶ οὐχὶ Συρακούσιος). Οὕτω προξένους εἶχε τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν εἰς τὰς πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει των συμφερόντων τοῦ ἱεροῦ, ἡ Σπάρτη εἰς Ἀθήνας (*Ξεν.* Ἑλλ. V. 4. 22), εἰς Ἄργος (*Θουκ.* V. 59. 5), εἰς Ἤλιδα (*Παυσ.* III. 8. 2), αἱ Συρακοῦσαι εἰς Ἀθήνας (*Διοδ.* XIII. 27) κ. ο. κ. Ἡ προξενία αὕτη μεταβιβάζετο πολλάκις ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, γινομένη οὕτως κληρονομική. Ὁ ἀναλαμβάνων νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ συμφέροντα ἑνὸς κράτους καὶ νὰ ἀσκῇ τὴν δικαιοδοσίαν του ἐν τῇ πόλει του, ὡρίζετο, συνήθως, διὰ ψηφίσματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἀντεπροσώπευε, ψηφίσματος προξενίας καλουμένου, τὸ ὁποῖον προσεπόριζε μεγάλην εἰς αὐτὸν τιμήν. Ὁ ἐκλεγόμενος (διὰ χειροτονίας συνήθως) πρόξενος ἦτο ἐνίοτε διακεκριμένος τις ῥήτωρ, ὅστις ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ προξένου κατόπιν αἰτήσεώς του καὶ ἐπληρώνετο διὰ τὰς προσφερομένας ὑπηρεσίας του. Ὁ τίτλος τοῦ προξένου ἦτο περιζήτητος, διότι προσεπόριζεν εἰς τὸν λαμβάνοντα τοῦτον πολλὰ προνόμια ἐν τῇ πόλει, ἥτις ὥριζεν αὐτὸν ὡς πρόξενόν της. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἐποίκιλλον κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ ἀνεγράφοντο λεπτομερῶς, συνήθως, εἰς τὸ ψήφισμα προξενίας. Ὁ πρόξενος τῶν Ἀθηναίων μεταβαίνων εἰς Ἀθήνας δὲν ἐθεωρεῖτο μέτοικος· εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκτήσεως (νὰ ἔχῃ ἀκίνητον ἐν Ἀθήναις περιουσίαν), τῆς προσελεύσεως εἰς τοὺς δικαστὰς ἄνευ προστάτου, τῆς προσκλήσεως εἰς τὸ πρυτανεῖον, τῆς ἐπιγαμίας, τῆς ἐπινομίας, τῆς ἀτελείας, τῆς προεδρίας εἰς ἀγῶνας, τῆς ἀσυλίας ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ κ.ο.κ. Οὐδέποτε ὅμως ἐχορηγοῦντο εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον πάντα τὰ προρρηθέντα πλεονεκτήματα. Εἰς ἀντιστάθμισμα ὅμως ὁ πρόξενος ἀνελάμβανε καὶ βαρείας ὑποχρεώσεις, ἰδίως οἰκονομικῆς φύσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἦτο δυνατὸν ν' ἀνταποκριθῇ μόνον ἐὰν ἦτο πλούσιος. Παρουσίαζεν εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἐκκλησίαν τοῦ δήμου τῆς πατρίδος του τοὺς πρέσβεις τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἦτο ὁ πρόξενος, ἐξησφάλιζε βοήθειαν (καὶ διὰ χρηματικῆς ἐγγυήσεως) καὶ προστασίαν εἰς τοὺς πολίτας τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἀντεπροσώπευε, προσερχομένους εἰς τὴν πατρίδα του, ἐδέχετο τὰ χρήματά των ὡς παρακαταθήκην καὶ ἐγίνετο ἐγγυητὴς διὰ τὰ χρέη των, τοὺς ἐβοήθει εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς των, διαφωτίζων αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως περὶ τῶν ἀγοραίων πραγμάτων τῆς πατρίδος του καὶ ἐνίοτε καὶ ἐφιλοξένει τούτους ἐν τῷ οἴκῳ του. Ἐν γένει ὑπερήσπιζεν ἐν τῇ πατρίδι του εἰς πᾶσαν περίστασιν τὰ συμφέροντα τῆς ξένης πόλεως, τὴν ὁποίαν ἀντεπροσώπευεν ὡς πρόξενός της. Ὑπῆρξε λοιπὸν ἡ ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς ξενίας (φιλοξενίας) προελθοῦσα προξενία θεσμὸς οὐσιώδης τοῦ διεθνοῦς βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Μετὰ τὸν διὰ συμβάσεων (συμβόλων) ὅμως καθορισμὸν τῶν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων διεθνῶν σχέσεων (ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἑξῆς), διὰ τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἀμοιβαία ἀπονομὴ δικαίων εἰς τοὺς πολίτας τῶν συμβεβλημένων πόλεων, οἱ πρόξενοι ἐξέλιπον ὡς ἀντιπρόσωποι πόλεώς τινος ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι των, καὶ ὑπῆρχον μόνον πρόξενοι τιμηθέντες διὰ ψηφίσματος προξενίας ὑπὸ ἄλλης τινὸς πόλεως διὰ παρασχεθείσας ἐξαιρετικὰς εἰς αὐτὴν ὑπηρεσίας. Οὗτοι ἦσαν διακεκριμένοι πολιτικοὶ ἢ στρατιωτικοὶ ἄνδρες ἢ πολυτάλαντοι πολῖται. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—*[Διεθν. Δίκ.] Πρόξενος* καλεῖται ὁ ἐν ξένῃ πολιτείᾳ, συνήθως παραλίῳ αὐτῆς πόλει, ἐπίσημος ἐπιτετραμμένος ὡρισμένου κράτους, ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἀντιπροσώπευσιν τῶν ναυτικῶν καὶ ἐμπορικῶν συμφερόντων αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηκόων του καὶ ἀπολαύων, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, ὡρισμένων προνομίων καὶ ἀτελειῶν. Ὁ σύγχρονος θεσμὸς τῶν προξένων ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ συνεπείᾳ τῶν σταυροφοριῶν δημιουργηθεῖσαι στενότεραι ἐμπορικαὶ σχέσεις μεταξὺ γαλλικῶν, ἰταλικῶν καὶ ἰσπανικῶν πόλεων (Μασσαλίας, Βενετίας, Ραγούσης, Γενούης, Πίζας, Βαρκελώνης) ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν (Μικρᾶς Ἀσίας, Συρίας, Παλαιστίνης, Αἰγύπτου) ἀφ' ἑτέρου, ἠνάγκασαν τοὺς εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐμπορευομένους, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐμπορίου των, νὰ ἱδρύσωσιν ἐμπορικὰ πρακτορεῖα (factoreries). Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐκράτει ἡ ἀρχὴ ὅτι ὁ ἐγχώριος νόμος παρακολουθεῖ τὸν ὑπήκοον καὶ ἐκεῖθεν τῶν συνόρων τῆς πολιτείας του, ἕκαστος δὲ τῶν ἐμπορευομένων εἰς τὰς ἀνατολικὰς αὐτὰς χώρας ἔπρεπε νὰ δικάζεται κατὰ τὸν ἴδιον νόμον τῆς πατρίδος του, προέκυψεν ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνάγκη, ὅπως, διὰ τοὺς ἐν ἀλλοδαπῇ ἐμπορευομένους, ὁρισθῇ ὡς δικαστὴς πρόσωπον γνωρίζον τὴν νομοθεσίαν καὶ διὰ τοῦτο ἐκλεγόμενον μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐκεῖθεν προέκυψεν ὁ πρόξενος, ἀρχηγὸς τῆς μικρᾶς κοινότητος τῶν Βενετῶν ἢ Μασσαλιωτῶν κλπ., δικάζων ἐπὶ τῶν προκυπτουσῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν του. Τὸ καθεστὼς αὐτὸ τῶν προξένων διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν παρὰ τῶν Τούρκων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν χωρῶν, μάλιστα δὲ οἱ πρόξενοι ἀπέκτησαν καὶ εὐρύτερα δικαιώματα, δημιουργηθέντος τοῦ καθεστῶτος τῶν διομολογήσεων, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ἁρμοδιότης τοῦ προξένου, προστάτου καὶ ἐκπροσώπου τῆς λατινικῆς κοινότητος, ἔναντι τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν ποινικῆς καὶ διοικητικῆς ἀκόμη φύσεως ὑποθέσεων. Ὁ προξενικὸς θεσμὸς ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος διεδόθη καὶ εἰς τὴν κυρίως Εὐρώπην. Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον τῆς ἀναδείξεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ προξενικοῦ θεσμοῦ, ἡ ὑπόθεσις τοῦ διορισμοῦ τοῦ προξένου ἦτο ἄσχετος ἐντελῶς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας του καὶ ἀποκλειστικῶς ἔργον τῶν ἐν ἀλλοδαπῇ ἐγκατεστημένων ἢ ἐμπορευομένων ὁμοεθνῶν του, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ οὐδόλως ὁ πρόξενος εἶχεν ἐπισήμους σχέσεις μετὰ τῆς κυβερνήσεώς του, οὐδ' ἐπεκοινώνει μετ' αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον προξενικὸν καθεστὼς δὲν ἐθεωρεῖτο πλέον, ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, συμβιβάσιμον πρὸς τὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνάπτυξιν τῶν κρατῶν καὶ ἀντιθέτως ἤρχισε νὰ πιστεύεται ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν προξένων ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐζήτει νὰ καταστήσῃ ἰδίαν αὐτοῦ ὑπόθεσιν τὸν προξενικὸν θεσμὸν ἐν γένει. Ἔκτοτε ἐσημειώθη ἡ πρώτη ἐν τῷ προξενικῷ θεσμῷ μεταβολή· ὁ πρόξενος ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἐμπόρων καὶ ἀπέβη ὄργανον τοῦ κράτους του, διοριζόμενος παρ' αὐτοῦ, ἐπισήμως ἐκπροσωπῶν αὐτὸ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ἐνεργῶν. Ἡ μετ' οὐ πολὺ γενομένη ἐμφάνισις τοῦ νέου θεσμοῦ τῶν μονίμων διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων, ὅστις ἐγενικεύθη ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας, ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τοῦ προξενικοῦ θεσμοῦ. Οὕτω ὁ προξενικὸς θεσμός, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις, τὰς ὁποίας συνήντησεν ἰδίως κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, πρὸ παντὸς ἐν Γαλλίᾳ, ἔτυχεν εὐρυτάτης διαδόσεως, εἰς σημεῖον μάλιστα ὥστε νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ ἐξάπλωσις αὐτοῦ ἀπέβη ἐπὶ ζημίᾳ τῶν μονίμων διπλωματικῶν ἀντιπροσωπειῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἠλαττώθη ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν καταπληκτικῶς πολλαπλασιασθεισῶν.

Ὑπὸ τὴν σύγχρονον μορφὴν τοῦ προξενικοῦ θεσμοῦ οἱ πρόξενοι, ὡς διοριζόμενοι ἀμέσως παρὰ τῆς πολιτείας των, ἀντιπροσωπεύουσιν, ἐντὸς τοῦ χωρικοῦ κύκλου τῆς ἁρμοδιότητός των, τὰ γενικὰ τῶν πολιτειῶν συμφέροντα, φροντίζοντες διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐμπορικῶν καὶ ναυτιλιακῶν συνθηκῶν καὶ ἐπαγρυπνοῦντες ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον οἱ πρόξενοι, οὐχὶ σπανίως, κέκτηνται καὶ εὐρύτερα δικαιώματα καὶ καθήκοντα, ὀφείλοντες νὰ διατηρῶσιν ἐνημέρους τὰς κυβερνήσεις των περὶ διαφόρων πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς, εἰσέτι, φύσεως ζητημάτων, δι' ἰδιαιτέρων ἐκθέσεών των, συνεργαζόμενοι οὕτω στενῶς ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις μετὰ τῶν ἐπισήμων διπλωματῶν τῆς πολιτείας των. Δικαίωμα τοῦ στέλλειν καὶ δέχεσθαι προξένους ἔχουν, κατ' ἀρχήν, μόνον αἱ κυρίαρχοι πολιτεῖαι, ἀλλὰ καὶ αἱ καλούμεναι ἡμικυρίαρχοι καὶ τὰ λοιπὰ κράτη, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν διεθνῆ κοινωνίαν, ἐν τούτοις διατηροῦσι προξενικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Τὸ ἐνεργητικὸν καὶ παθητικὸν δικαίωμα τῆς προξενικῆς ἀντιπροσωπεύσεως δὲν κέκτηνται αἱ κατ' ἰδίαν πολιτεῖαι ἑνὸς ὁμοσπονδιακοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐπεφύλαξε δι' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ στέλλειν καὶ δέχεσθαι προξένους. Τοῦ κανόνος τούτου μία μόνον ἐξαίρεσις ἦτο γνωστή, ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1871, ἀφορῶσα τὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας τῆς Γερμανίας, αἵτινες ἐστεροῦντο μὲν τοῦ δικαιώματος τοῦ διορίζειν εἰς ἄλλα κράτη προξένους, ἐδικαιοῦντο ὅμως νὰ δέχωνται ἀπ' εὐθείας τούτους, ἀλλὰ δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τοῦ 1919 (ἄρθρ., 279) αἱ σύμμαχοι καὶ συνησπισμέναι Δυνάμεις διετήρησαν δι' ἑαυτὰς τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώρισεν ἡ Γερμανία, νὰ διορίζωσιν ὁπουδήποτε τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας—καὶ συνεπῶς ὁπουδήποτε οἱασδήποτε γερμανικῆς χώρας—προξένους, ὑποχρεουμένης τῆς Γερμανίας—οὐχὶ τῶν κατ' ἰδίαν χωρῶν, αἵτινες παντελῶς ἀγνοοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον—ν' ἀναγνωρίζῃ αὐτούς. Οὕτω αἱ γερμανικαὶ χῶραι ἐστερήθησαν πλέον τοῦ δικαιώματος τῆς ἀμέσου προξενικῆς ἀντιπροσωπείας.

Ὁ διορισμὸς προξένου παρὰ τῆς πολιτείας εἴς τινα πόλιν τῆς ἑτέρας γίνεται κατόπιν ἀμοιβαίας τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτειῶν συνεννοήσεως, ἐπειδή, κατ' ἀρχήν, οὐδεμία πολιτεία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ δεχθῇ ἀκουσίως τὸν διορισμὸν παρ' αὐτῇ προξένου ἄλλης ἐπικρατείας. Ἅμα τῷ διορισμῷ προξένου τινὸς ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς διοριζούσης πολιτείας κοινοποιεῖ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας παρ' ᾗ διορίζεται οὗτος, ἔγγραφον καλούμενον προξενικὸν δίπλωμα (lettre de provision ἢ lettre patente), εἰς περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν αὕτη ἀποδεχθῇ τὸν διορισμόν, ὅπερ κατὰ κανόνα συμβαίνει, ἐξαιρέσει σπανιωτάτων ἀντιθέτων περιπτώσεων, προβαίνει εἰς τὴν ἔκδοσιν ἰδίου ἐγγράφου, ἐκτελεστηρίου (exequatur) καλουμένου, διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῖ ὅτι ἀποδέχεται τὸν γενόμενον διορισμόν. Τὸ ἐν λόγῳ ἐκτελεστήριον κοινοποιεῖται τῷ ἐνδιαφερομένῳ προξένῳ, δημοσιεύεται καθ' ὃν τρόπον ὁρίζει ἡ νομοθεσία τῆς ἐνδιαφερομένης πολιτείας καί, συγχρόνως, γνωστοποιεῖται, διὰ τῆς ἱεραρχικῆς ὁδοῦ, εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς τῆς περιφερείας, εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐγκατασταθῇ καὶ ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντά του ὁ διορισθεὶς πρόξενος.

Συνηθεστάτη εἶναι ἡ ἱεραρχικὴ διάκρισις τῶν προξένων εἰς *γενικοὺς προξένους*, *προξένους α' ἢ β' τάξεως*, *ὑποπροξένους* καὶ *προξενικοὺς πράκτορας*. Ἐνταῦθα πρόκειται μόνον περὶ τῶν τριῶν πρώτων, οἵτινες, συμφώνως πρὸς τὴν ἰσχύουσαν παρ' ἡμῖν νομοθεσίαν, διορίζονται διὰ διατάγματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ ἀποτελοῦσι

Digitized by Google

τὰς κυρίως προξενικὰς ἀρχάς. Τοιαῦται συνιστῶνται εἰς ἃς πόλεις ὑφίστανται σημαίνουσαι ἑλληνικαὶ παροικίαι ἢ ὅπου τὰ ἐμπορικὰ καὶ ναυτικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους ἀπαιτοῦσι τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν. Αἱ προξενικαὶ ἀρχαὶ διακρίνονται εἰς *ἐμμίσθους* καὶ *ἀμίσθους*, ἡ δὲ διάκρισις αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἂν αὗται διευθύνωνται παρὰ τακτικῶν δημοσίων λειτουργῶν ἢ παρ' ἐπιτίμων τοιούτων (consuls de carrière, missiconsules-consuls honoraires ἢ electi). Ὡς τακτικοὶ ἢ ἔμμισθοι πρόξενοι διορίζονται πολῖται τῆς ἐπικρατείας, ἣν πρόκειται ν' ἀντιπροσωπεύσωσι, κατὰ κανόνα, παρ' ἡμῖν δὲ μόνον πολῖται Ἕλληνες, ἔχοντες ὡρισμένας ἀπολαβὰς καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀσκήσωσιν ἄλλο ἐπάγγελμα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἐκτάκτους ἢ ἀμίσθους ἢ ἄλλως ἐπιτίμους, οἵτινες δύνανται νὰ εἶναι οἱασδήποτε ἰθαγενείας, κατὰ προτίμησιν τῆς ἰθαγενείας τῆς πολιτείας ἐν ᾗ διαμένουσι καὶ πρόκειται νὰ διορισθῶσι, δικαιοῦνται δὲ ν' ἀσκῶσιν οἱονδήποτε ἐπάγγελμα. Ὁ διορισμὸς τοιούτων ἀμίσθων προξενικῶν ὑπαλλήλων γίνεται τῇ προτάσει τῆς ἁρμοδίας πρεσβείας ἤ, εἰς κράτη ὅπου δὲν ὑπάρχει τοιαύτη, τῆς κατὰ βαθμὸν ἀνωτέρας ἐμμίσθου προξενικῆς ἀρχῆς (ὅπως καὶ ἡ σύστασις ἀμίσθου προξενικῆς ἀρχῆς) διὰ διατάγματος. Οἱ ἄμισθοι προξενικοὶ ὑπάλληλοι, ἂν τυγχάνωσιν ἡμεδαποί, ὁρκίζονται τὸν ὅρκον τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, ἄλλως ὁρκίζονται ὅτι θὰ ἐκτελῶσι πιστῶς καὶ τιμίως καὶ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους τὰ καθήκοντά των καὶ θὰ συντελέσωσι πάσαις δυνάμεσιν εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ προάγῃ καὶ ὠφελῇ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ὅρκος οὗτος δίδεται εἴτε ἐνώπιον τῆς ἁρμοδίας πρεσβείας ἢ ἐμμίσθου προξενικῆς ἀρχῆς, εἴτε ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ ὁριζομένου προσώπου παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Προκειμένου περὶ προϊσταμένου ἀμίσθου προξενικῆς ἀρχῆς καὶ μόνος δύναται οὗτος νὰ ὀμόσῃ ὅρκον, ἀδείᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, συντάσσων ἰδιόχειρον ἔκθεσιν χειρογραφουμένην καὶ ὑπογραφομένην παρ' αὐτοῦ. Οἱ παρὰ τῶν προϊσταμένων ἀμίσθων προξενικῶν ἀρχῶν διοριζόμενοι γραφεῖς, κλητῆρες κλπ. ὀμνύουσιν ἐνώπιον αὐτῶν τὸν νενομισμένον ὅρκον, κατὰ τὴν αὐτὴν διάκρισιν μεταξὺ ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν. Ὁλόκληρον τὸ προσωπικὸν τῶν ἀμίσθων προξενικῶν ἀρχῶν, ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν, ὑπόκειται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους, ἐὰν δὲ ἀποτελῆται ἐξ ἀλλοδαπῶν, μόνον ὡς πρὸς τ' ἀναγόμενα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους. Ἐὰν παραβαίνουσι τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων των, δύνανται, καὶ ἀλλοδαποὶ ὄντες, νὰ δικασθῶσι παρὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων.

Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία προκειμένου περὶ ἀμίσθου προξενικοῦ ὑπαλλήλου ὁρίζει ἁπλῶς ὅτι τοιοῦτος διορίζεται ἐπιστήμων, ἔμπορος ἢ κτηματίας ἡμεδαπὸς ἢ ἐν ἐλλείψει ἀλλοδαπός, χωρὶς ν' ἀξιοῖ ἕτερα προσόντα· ἀντιθέτως προκειμένου περὶ τῶν ἐμμίσθων προξενικῶν ὑπαλλήλων, ὅπως κατὰ κανόνα καὶ αἱ ἄλλαι νομοθεσίαι, ἀπαιτεῖ ὅπως οὗτοι κέκτηνται εἰδικὴν μόρφωσιν, δεδομένου ὅτι οὗτοι λαμβάνονται κατόπιν διαγωνισμοῦ ἐνεργουμένου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν μεταξὺ τῶν ἐχόντων εἰδικὰ προσόντα. Πρόξενοι δύνανται ὡσαύτως νὰ διορισθῶσιν οἱ κατόπιν διαγωνισμοῦ προσλαμβανόμενοι προξενικοὶ διερμηνεῖς, ὡς καὶ οἱ προξενικοὶ διοικηταί, ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ πρόσωπα ἐξ ἄλλων κλάδων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἔξωθεν αὐτῆς λαμβανόμενα. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν προξενικῶν ὑπαλλήλων, τῶν τε προϊσταμένων καὶ τοῦ λοιποῦ προξενικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν, δὲν ἔχουσιν ὁρισθῆ παγίως καὶ ὁμοιομόρφως, ἀλλ' εἰδικῶς δι' ἑκάστην προξενικὴν ἀρχήν, ὅπως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν προξενικῶν ὑπαλλήλων. Ἑκάστη προξενικὴ ἀρχὴ ἔχει ὡρισμένην χωρικὴν δικαιοδοσίαν, ἐξικνουμένην καθ' ὅλην τὴν εἰς ἣν ἑδρεύει διοικητικὴν περιφέρειαν, τῆς ὁποίας ἐξαιροῦνται αἱ ὑπαγόμεναι εἰς ἑτέραν προξενικὴν ἀρχὴν μικρότεραι διοικητικαὶ περιφέρειαι. Ὡς ἕδρα τῆς προξενικῆς ἀρχῆς θεωρεῖται ἡ πόλις ἢ κωμόπολις, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει τὸ προξενικὸν κατάστημα. Ἑκάστη προξενικὴ ἀρχὴ ὑπάγεται εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν ἐν τῇ αὐτῇ διοικητικῇ περιφερείᾳ ἑδρεύουσαν τοιαύτην, πᾶσα δὲ ἄμισθος προξενικὴ ἀρχὴ τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῆς ὁποίας ὑπάγεται ἀνωτέρας ἢ ἰσοβάθμου ἐμμίσθου προξενικῆς ἀρχῆς, ὀφείλουσα νὰ ἐκτελῇ τὰς ὁδηγίας αὐτῆς· ἂν δὲ ἔχῃ ἐναντίαν γνώμην, δύναται ν' ἀναφέρηται εἰς τὴν ἁρμοδίαν πρεσβείαν καὶ ἐν ἐλλείψει τοιαύτης εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον· προκειμένου δὲ περὶ γενικωτέρων τοῦ κράτους συμφερόντων ἢ περὶ ζητημάτων, ὧν ἡ λύσις ἐξαρτᾶται ἐξ ἐνεργειῶν παρὰ ταῖς ἁρμοδίαις ἀρχαῖς τῆς πρεσβείας, πᾶσα προξενικὴ ἀρχὴ ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ τὰς διαταγὰς αὐτῆς, ἐν περιπτώσει δὲ διαφωνίας, ν' ἀπευθύνεται εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

Οἱ πρόξενοι: 1) Ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ποιῶνται χρῆσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ των καὶ δημοσίᾳ τῶν ἐθνικῶν συμβόλων, ν' ἀναρτῶσιν ἐκ τῶν οἰκιῶν των τὰ ἐμβλήματα εἰς σχῆμα θυρεοῦ τῆς πολιτείας των, ἣν ἀντιπροσωπεύουσι, τὴν ἐθνικὴν σημαίαν των, ὡς καὶ τὴν ὑπηρεσιακήν των σημαίαν (ἐὰν καὶ ἐφόσον ἔχουσι τοιαύτην). 2) Ἀπολαύουσι τοῦ ἀπαραβιάστου τῶν προξενικῶν γραφείων ἢ ἄλλως τῶν προξενικῶν ἀρχείων, ἐξαιρουμένων τῶν καθαρῶς ἰδιωτικῶν τοιούτων. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται ὅπως τὰ προξενεῖα χρησιμεύσωσιν ὡς ἄσυλα δι' ἰδιώτας καταδιωκομένους παρὰ τῶν ἐντοπίων ἀρχῶν, οὐδὲ τὰ προξενικὰ ἀρχεῖα ὡς κρύπτη ἰδιωτικῶν ἐπιληψίμων ἐγγράφων. 3) Ἀπαλλάσσονται, ὄντες πολῖται τῆς πολιτείας ἐν ᾗ ἀσκοῦσι τὰ προξενικά των καθήκοντα, τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως, τοὐλάχιστον ἐν καιρῷ εἰρήνης. 4) Ἀπαλλάσσονται πάσης ἀμέσου καὶ προσωπικῆς εἰσφορᾶς πρὸς ὄφελος τοῦ κράτους ἢ τῶν αὐτοδιοικουμένων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἐφόσον εἶναι ὑπήκοοι τῆς πολιτείας, ἣν ἀντιπροσωπεύουσιν, ὑπέχουν ὅμως τὰς κοινὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις, ἂν τυγχάνωσιν ἰδιοκτῆται ἀκινήτων, ἔμποροι ἢ βιομήχανοι κλπ. 5) Ὅταν εἶναι ὑπήκοοι τοῦ κράτους ὃ ἐκπροσωποῦσιν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, τυγχάνουν προσωπικῶς ἀπρόσβλητοι. Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου ἕπεται ὅτι αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ δὲν δικαιοῦνται νὰ προβῶσιν εἰς σύλληψιν ἢ φυλάκισιν αὐτῶν, ἐκτός, ὡς κατὰ κανόνα συμβατικῶς ὡρίσθη, διὰ πράξεις χαρακτηριζομένας καὶ τιμωρουμένας ὡς κακουργήματα ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῆς φιλοξενούσης αὐτοὺς χώρας, ὄντες δὲ ἔμποροι ὑπόκεινται εἰς προσωπικὴν κράτησιν (ἂν καὶ ἐφόσον ἀναγνωρίζεται ὁ θεσμὸς οὗτος) μόνον δι' ἐμπορικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν, εἰς τὰ γενικὰ καθήκοντα τῶν προξένων ἀναφέρονται: α) Ἡ ἐπαγρύπνησις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑφισταμένων, μεταξὺ τῆς χώρας των καὶ τῆς πολιτείας ἐν ᾗ ἐνασκοῦσι τὰ καθήκοντά των, συνθηκῶν, συμβάσεων καὶ συμφωνιῶν καὶ τὴν τήρησιν τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἐθνικὴν σημαίαν σεβασμοῦ. β) Ἡ ἀνακοίνωσις ἑκάστοτε εἰς τὴν κυβέρνησίν των παντὸς ζητήματος σπουδαίου διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους καὶ ἰδίως διὰ τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν δημοσίαν ὑγείαν. γ) Ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου. δ) Ἡ ὑποβολὴ κατ' ἔτος ἐκθέσεων περὶ τῆς περιφερείας αὐτῶν ὑπὸ γεωργικήν, μεταλλευτικήν, ἐμπορικήν, βιομηχανικήν, ναυτιλιακὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ἔποψιν. ε) Ἡ συνδρομὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ προστασία τῶν νομίμων αὐτῶν συμφερόντων. στ) Ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις ἐπὶ τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ των Ἑλλήνων ὑπηκόων, ὅπου δὲ κρατεῖ τὸ σύστημα τῆς ἑτεροδικίας, καὶ ἡ ἔκδοσις ἀστυνομικῶν διατάξεων, ὧν ἡ παράλειψις τιμωρεῖται ὡς πταῖσμα, κατὰ τὸ ἄρθρ. 697 τοῦ ποινικοῦ νόμου. ζ) Ἡ τήρησις μητρῴου τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ των παρεπιδημούντων Ἑλλήνων. η) Ἡ ἐνάσκησις πάντων τῶν εἰς τὴν διοικητικὴν ἀστυνομίαν καὶ τὰς λιμενικὰς ἀρχὰς ἀνατεθειμένων ὑπὸ τῶν νόμων καθηκόντων καὶ ἡ ἐνέργεια ἐν γένει πασῶν τῶν διοικητικῶν πράξεων, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους, τὰς συνθήκας καὶ τὰ ἔθιμα. θ) Ἡ ἐπαγρύπνησις ὅπως οἱ πλοίαρχοι καὶ τὰ πληρώματα τῶν ἑλληνικῶν πλοίων τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας τηρῶσι τοὺς νόμους, τὰς συνθήκας καὶ τὰς λοιπὰς διατάξεις. ι) Ἡ ἔκδοσις καὶ ἡ θεώρησις ὑγειονομικῶν πιστοποιήσεων. ια) Ἡ ναυαγιαίρεσις τῶν ναυαγούντων ἑλληνικῶν πλοίων κατὰ τὸν εἰδικὸν νόμον, ἐφόσον ὅμως αἱ συνθῆκαι ἢ ἡ ἐγχώριος νομοθεσία δὲν ἀντίκειται εἰς τοῦτο. ιβ) Ἡ ἔκδοσις κατὰ τοὺς περὶ ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου νόμους τῶν ἀπαιτουμένων ἐγγράφων καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν εἰς αὐτὸ ὀφειλομένων δικαιωμάτων. ιγ) Ἡ ἄσκησις (προκειμένου περὶ χώρας, εἰς ἣν μεταναστεύουσιν Ἕλληνες) διαρκοῦς ἐπιτηρήσεως ἐπ' αὐτῶν, ἡ λῆψις τῶν ἀναγκαίων μέτρων πρὸς ἐξασφάλισιν ὑγιεινῶν ὅρων τῆς συντηρήσεως αὐτῶν καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῆς καλῆς καταστάσεως τῶν ἀτμοπλοίων καὶ ἡ ὑποβολὴ τακτικῶν ἐκθέσεων περὶ καταστάσεως τῶν μεταναστῶν καὶ τῶν ληπτέων ἑκάστοτε μέτρων πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς. ιδ) Ἡ χορήγησις διαβατηρίων εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἡ θεώρησις τῶν ἑλληνικῶν καὶ ξένων τοιούτων. ιε) Ἡ ἐκπλήρωσις καθηκόντων ληξιάρχου καὶ συμβολαιογράφου, συμφώνως πρὸς τοὺς οἰκείους νόμους. ιστ) Ἡ σύνταξις παντὸς ἄλλου ἐγγράφου ὁριζομένου παρὰ τῶν νόμων, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν συνθηκῶν. ιζ) Ἡ δημοσίευσις τῶν ἐνώπιον αὐτῶν συνταχθεισῶν ἢ ἐν τῷ προξενείῳ κατατεθεισῶν διαθηκῶν καὶ κωδικέλλων. ιη) Ἡ ἐπικύρωσις ἐγγράφων ἐπιδιδομένων ἐντὸς τῆς περιφερείας των καὶ ἡ χορήγησις κεκυρωμένων ἀντιγράφων τῶν παρὰ τῶν προξένων συντασσομένων πράξεων ἢ τῶν παρ' αὐτοῖς κατατεθειμένων πράξεων· καὶ ιθ) Ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ διαφύλαξις τῶν εἰς τὸ προξενεῖον γιγνομένων παρακαταθηκῶν, εἴτε βουλήσει τῶν ἰδιωτῶν, εἴτε διαταγῇ τῶν προξενικῶν ἢ ἐγχωρίων δικαστηρίων, ὡς καὶ τῶν καταθέσεων συνεπείᾳ πτωχεύσεων, ναυαγίων καὶ συντηρητικῶν μέτρων, ἐν περιπτώσει ἀφανείας, ἀποβιώσεως ἢ προφυλακίσεως ὑπηκόου Ἕλληνος.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γενικῶν ἢ καὶ διοικητικῶν καθηκόντων τῶν προξένων, οὗτοι ἔχουσι καὶ ἄλλα δικαστικῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα ὅμως διὰ τοὺς προξένους τῶν χωρῶν, ὅπου δὲν ὑφίσταται τὸ καθεστὼς τῶν διομολογήσεων, εἶναι περιωρισμένα. Ὡς δικαστικὰ καθήκοντα χαριστικῆς δικαιοδοσίας τῶν προξένων, ἡ ἡμετέρα νομοθεσία ἀναγνωρίζει: α') τὸν φιλικὸν συμβιβασμὸν τῶν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ προξένου διαμενόντων Ἑλλήνων ἀναφυομένων διενέξεων· β') τὴν διαιτησίαν ὁσάκις οἱ ἐνδιαφερόμενοι Ἕλληνες ἀναθέτουσιν εἰς τὸν πρόξενον, δι' ἐγγράφου συνυποσχετικοῦ, τὴν διάλυσιν τῶν διενέξεών των· γ') τὴν ἐνέργειαν (ἐφόσον δὲν ἀντίκεινται αἱ συνθῆκαι, τὰ ἔθιμα καὶ ἡ ἐγχώριος νομοθεσία) πάσης αἰτήσεως ἢ παραγγελίας τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων καὶ εἰσαγγελιῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκτελεστῶν ἀποφάσεων τῶν αὐτῶν δικαστηρίων καὶ τὴν διεξαγωγὴν ἀποδείξεων κλπ. καὶ δ') τὴν ἐνέργειαν πάντων τῶν νομίμων συντηρητικῶν μέτρων ἐν περιπτώσει ἀφανείας, ἀποβιώσεως ἢ προφυλακίσεως Ἕλληνος ὑπηκόου. Ἐκτὸς τῶν δευτερευούσης μᾶλλον φύσεως δικαστικῶν τούτων καθηκόντων, οἱ πρόξενοι, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν, δικάζουσιν ἀνεκκλήτως πᾶσαν διαφορὰν α') περὶ μισθῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ πληρώματα τῶν ἑλληνικῶν πλοίων ναυτῶν· β') περὶ τῶν ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων μεταξὺ τῶν ναυτῶν, τοῦ πλοιάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν τοῦ πληρώματος ὡς καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐπιβατῶν, γ') ἐπίσης δικάζουσι τὰς παραβάσεις τῆς ναυτικῆς πειθαρχίας καὶ ἀπαγγέλλουσι τὰς σχετικὰς ποινὰς καὶ δ') ἀνακρίνουσιν, ἄνευ παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως, τὰς ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων γενομένας ἀξιοποίνους πράξεις. Ὡσαύτως οἱ πρόξενοι εἶναι ἐπιφορτισμένοι καὶ μὲ συμβολαιογραφικὰ καὶ ληξιαρχικὰ καθήκοντα.

Ἡ λῆξις τῆς προξενικῆς ἐντολῆς προκαλεῖται ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων, ἐξ ὧν λήγει καὶ ἡ ἐντολὴ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων, μέ τινας διαφοράς, προσδιοριζομένας ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τῆς προξενικῆς ἀρχῆς. Οὕτως ἡ προξενικὴ ἐντολὴ λήγει: α') διὰ τοῦ θανάτου τοῦ προξένου· β') διὰ τῆς ἀνακλήσεως αὐτοῦ παρὰ τῆς διορισάσης πολιτείας, ἥτις μέσῳ τῆς πρεσβείας της γνωστοποιεῖ τοῦτο εἰς τὰς ἁρμοδίας ἀρχὰς τῆς πολιτείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦτο διωρισμένος ὁ πρόξενος, ὅστις ἀρκεῖται —δὲν ὑπέχε ὅμως καὶ ὑποχρέωσιν— νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν ἀναχώρησίν του εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχάς, εἰς τὰς ὁποίας παρουσιάζει, ἐὰν καὶ ἐφόσον ἔχῃ ἀφιχθῇ, τὸν διάδοχόν του, ἢ νὰ γνωρίσῃ τίς τῶν προξενικῶν ὑπαλλήλων θ' ἀναπληρώσῃ αὐτὸν μέχρις ἐλεύσεως τοῦ διαδόχου του· γ') λόγῳ πολέμου, ὁπότε τὰ ἀρχεῖα τοῦ προξενείου ἐμπιστεύεται ὁ πρόξενος εἰς συνάδελφον τῆς φίλης δυνάμεως, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς του· δ') διὰ τῆς καταργήσεως τῆς προξενικῆς ἀρχῆς ἐν τῇ δεδομένῃ πόλει παρὰ τῆς ἱδρυσάσης αὐτὴν πολιτείας· ε') διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν ἐκτελεστηρίων τοῦ προξένου παρὰ τῆς πολιτείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ διωρίσθη ὁ πρόξενος, καὶ στ') διὰ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἑδρεύει τὸ προξενεῖον, παρ' ἄλλης πολιτείας, ἥτις καὶ προσαρτᾷ αὐτήν. Οὐδεμίαν ἐπήρειαν εἰς τὴν φύσιν τῆς προξενικῆς ἐντολῆς, ὡς ἀνέκαθεν ἐγένετο ἀποδεκτόν, ἔχει ὁ θάνατος τοῦ ἡγεμόνος ἢ ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν πολιτείαν, ἥτις διώρισε τὸν πρόξενον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν διωρίσθη οὗτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *v. König*, Handbuch des deutschen Konsularwesens (8 ἐκδ. 2 τόμ. 1914).—*v. Martens-Skerst*, Des Konsularwesen und die Konsularjuridiktion im Orient (1874).—*De Clerq* et *de Vallat*, Guide pratique des Consulats (4 ἐκδ. τ. 2 1880).—*Neumann*, Handbuch des deutschen Konsulatswesens (1854).—*Zorn*, Deutsehes Gesandtschafts und Konsularrecht (1920).—*Zorn-Giese*, ἄρθρον Konsuln ἐν τῷ Wörterbuch des Staats und Verwaltungsrecht τῶν *Stengel-Fleischmann*, (τ. 2, σ. 617 ἑπ. καὶ ἄρθρον τοῦ *Giese* ὑπὸ τὸν τίτλον Konsuln ἐν τῷ Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie (τ. I, σ. 678—688). Η. Γ. Κ.

Πρόξενος. —1) Φίλος τοῦ Ξενοφῶντος καὶ μαθητὴς τοῦ Γοργίου. Ἐπεκαλεῖτο Βοιώτιος, ὡς ἐκ Θηβῶν καταγόμενος. Φιλόδοξος ὤν, ἐδέχθη τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου τοῦ νεωτέρου ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν να συλλέξῃ Ἕλληνας μισθοφόρους καὶ ἦλθεν εἰς Σάρδεις ἄγων 1.500 ὁπλίτας καὶ 500 γυμνῆτας. Ἐκεῖ ἐκάλεσε καὶ τὸν φίλον του Ξενοφῶντα, μετὰ τοῦ ὁποίου ἠκολούθησε τὸν Κῦρον, πορευόμενον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὡς εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ ἑλληνικοῦ μισθοφορικοῦ στρατεύματος, ἀγνοῶν ἐν ἀρχῇ, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, πλὴν τοῦ Κλεάρχου, Ἕλληνες, τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας (*Ξεν.* Ἀν. I, 1, 11, 2, 3. III, 1, 4—10). Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην ἀντέκρουσε δι' ὡραίου λόγου τὰς περὶ φιλίας προτάσεις τοῦ Ἀρταξέρξου, συλληφθεὶς ὅμως διὰ δόλου μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους ἀπεστάλη εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἀπεκεφαλίσθη (*Ξεν.* Ἀν. II, 5, 31. 6, 16. *Διοδ. Σικ.* XIV, 25).

—2) Τεγεάτης, ἀρχηγός, μετὰ τοῦ Καλλιβίου, τῆς ἀντισπαρτιατικῆς μερίδος. Εἶχεν ἐκλεγῆ μετὰ τοῦ ἐπίσης ἐκ Τεγέας Τίμωνος καὶ ἄλλων Ἀρκάδων οἰκιστὴς τῆς Μεγάλης Πόλεως (*Παυσ.* VIII, 27, 2), ὑποστηρίξας ὅμως δραστηρίως τὴν ἵδρυσιν ἀρκαδικοῦ κοινοῦ, εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τοῦ Στασίππου καὶ ἐφονεύθη κατά τινα πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τούτου σύγκρουσιν (*Ξεν.* Ἑλλ. VI, 5, 6. 7).

Digitized by Google

—3) Θηβαῖος στρατηγός, ἀποσταλεὶς μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Χάρητος κατὰ τοῦ Φιλίππου, ἐπερχομένου κατὰ τῆς Ἀμφίσσης. Οι δύο στρατηγοί, καταλαβόντες μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως ἐπικαίρους θέσεις, ἀνέκοψαν τὴν προέλασιν τοῦ Φιλίππου, ἀλλ' οὗτος, ἵνα ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἐκεῖθεν, κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς στρατήγημα: Ἀπέστειλεν ἀπὸ σκοποῦ ἀγγελιαφόρον φέροντα ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, δι' ἧς ἀνήγγειλλε δῆθεν πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀνέβαλε τὴν κατὰ τῆς Ἀμφίσσης ἐπίθεσιν, ἡτοιμάζετο δὲ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Θρᾴκην. Οἱ στρατηγοί, συλλαβόντες τὸν ἀγγελιαφόρον καὶ ἀναγνόντες τὴν ἐπιστολήν, ἐνέπεσαν εἰς τὴν παγίδα καὶ ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των. Ὁ Φίλιππος τότε, προχωρήσας ἀσφαλῶς καὶ συνάψας νοτιώτερον μάχην πρὸς τὸν Πρόξενον καὶ τὸν Χάρητα, ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ ἐγένετο κύριος τῆς Ἀμφίσσης (*Πολυαιν.* IV, 8).

— 4) Ἀθηναῖος στρατηγὸς ἐξ Ἀφίδνης, ὅστις κατὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον ἀπεστάλη ἵνα παραλάβῃ παρὰ τῶν Φωκέων τὰς θέσεις Ἀλπωνόν, Θρόνιον καὶ Νίκαιαν, τὰς ὁποίας ὅμως οὗτοι, καίτοι εἶχον ὑποσχεθῆ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἠρνήθησαν νὰ παραδώσουν (*Αἰσχίν.* II, 133, 134).

— 5) Στρατηγὸς τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Τοῦτον ἐνίκησεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Λάχης παρὰ τὸν Καικῖνον ποταμόν, κατὰ τὴν εἰς τὴν χώραν τῶν Λοκρῶν ἀπόβασιν τῶν Ἀθηναίων (*Θουκ.* II. 103). π. α. ρ.

προξενῶ (*—έω*)˙ γίνομαι πρόξενός τινος, προκαλῶ, κάμνω νὰ συμβῇ τι: «προξενεῖ χαράν, — συγκίνησιν, — ζημίαν, — σκάνδαλον».

πρόξιμος *[Κανον. Δίκ.]*. Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον), οὗ ὁ κάτοχος ὤφειλε νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς κρούσεως τῶν κωδώνων τῶν ναῶν. Οἱ πρόξιμοι ὑπέκειντο τοῖς λαοσυνάκταις. Τὸ ἀξίωμα τοῦ προξίμου καταλέγεται ἐν τῇ τοῦ εὐωνύμου χοροῦ τρίτῃ πεντάδι τῇ τάξει τρίτον. κ. μ. ρ.

προοδεύσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)˙ ὁ δυνάμενος νὰ προοδεύσῃ.

προοδευτικός, *—ή, —όν*˙ ὁ ἱκανὸς πρὸς πρόοδον, ὁ προοδεύων, φιλοπρόοδος, ἀντίθ. *ὀπισθοδρομικός*: «προοδευτικὸς ἄνθρωπος, — λαός»˙ || ὁ ἄγαν ἐπιδιώκων τὰς μεταβολάς, νεωτεριστής, ἀντίθ. *συντηρητικός*: «προοδευτικὸν κόμμα»˙ || ὁ κατὰ σύστημα ἀριθμητικῆς προόδου: «προοδευτικὴ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος».

— **προοδευτικὴ** ***βολὴ*** *[Βλητ.]*˙ βλ. *βολὴ* προοδευτική.

—«**Προοδευτικὴ** ***Ἕνωσις***». Ἑλληνικὸν πολιτικὸν κόμμα, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ πολιτευτοῦ Κερκύρας Κωνσταντίνου Ζαβιτσιάνου. Εἶναι συντηρητικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἀναγνωριζομένων τῶν δικαιωμάτων τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας ὡς παραγόντων τῆς παραγωγῆς καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς διαταράξεως τῶν σχέσεων μεταξὺ αὐτῶν. Ἐπίσης ἐν τῷ προγράμματί του περιλαμβάνεται ἡ ἐνίσχυσις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας ὑπὸ τοῦ κράτους δι' ἐλαττώσεως ἐν μέτρῳ τῆς φορολογίας καὶ ἄλλων συντελεστικῶν πρὸς τοῦτο μέτρων. θ.β.

—«**Προοδευτικὸν** ***Κόμμα***». Ἑλληνικὸν πολιτικὸν κόμμα, ἀκολουθοῦν δημοκρατικὰς ἀρχὰς καὶ ἱδρυθὲν τῷ 1928 ὑπὸ τοῦ πολιτευτοῦ Γεωργίου Καφαντάρη, ὅστις ἡγούμενος τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων ἀπὸ τοῦ 1922, ὅτε εἶχεν ἀποσυρθῆ τῆς πολιτικῆς ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, διεφώνησε πρὸς αὐτὸν τῷ 1928 καὶ κατῆλθεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ ἔτους τούτου ὑπὸ ἴδιον πολιτικὸν πρόγραμμα. Τὸ προοδευτικὸν κόμμα ἀκολουθεῖ ριζοσπαστικὰς ἀρχὰς καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιβολὴν τελεσφορωτέρου κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς διοικήσεως, διὰ μεταρρυθμίσεων, διὰ κατασκευῆς παραγωγικῶν ἔργων, πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς χώρας καὶ ἑδραίωσιν τῆς οἰκονομικῆς πίστεως τοῦ κράτους. θ. β.

—**Προοδευτικῶν**, ***κόμμα τῶν*** —. Πολιτικὸν κόμμα ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δημητρακοπούλου τῷ 1910. Συνέπραξε μετὰ τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ διατελέσαντος ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῇ πρώτῃ κυβερνήσει Βενιζέλου. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Δημητρακοπούλου (18 Μαΐου 1911), ἀναδιοργανωθὲν τὸ κόμμα τῶν προοδευτικῶν, ἀπετέλεσε τὴν κυρίαν ἀντιπολίτευσιν τῶν τότε κυβερνήσεων καὶ διελύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ του. θ. β.

προοδευτικότης, *—ητος* (ἡ)˙ τὸ νὰ εἶναί τις προοδευτικός, ἡ πρὸς τὴν πρόοδον ροπὴ καὶ ἀγάπη: «ἡ προοδευτικότης τῶν νεωτέρων».

προοδεύω, ἀόρ. *προώδευσα*, παθ. μετχ. *προωδευμένος*˙ ὁδεύω, χωρῶ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀναπτύσσομαι, βελτιοῦμαι: «ἡ ἐπιστήμη—, ἡ βιομηχανία προοδεύει»˙ || προκόπτω, εὐδοκιμῶ: «τὸ δένδρον —, ἡ φυτεία προοδεύει».

προοδοντισμὸς (ὁ)˙ ἡ πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐκτὸς τοῦ ὀδοντικοῦ τόξου ἀπόκλισις τῶν ὀδόντων. Εἰδικώτερον ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται προκειμένου περὶ τῶν ὀδόντων τῆς ἄνω γνάθου.

πρόοδος (ἡ)˙ ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὅδευσις, προχώρησις, ἀνάπτυξις, βελτίωσις, προκοπή: «ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης, — τῆς βιομηχανίας», «σοῦ εὔχομαι καλὴν πρόοδον»˙ || ἐξέλιξις, πορεία: «κατὰ τὴν πρόοδον τῆς δίκης,—τῆς ὑποθέσεως», «ἡ πρόοδος τῆς νόσου».

— *[Φιλοσοφ.] Πρόοδος* εἶναι ἡ κίνησις πρὸς σκοπὸν περικλείοντα ἐν ἑαυτῷ ἀξίαν, ἡ ἐξέλιξις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀνωτέρου, τοῦ πολυτιμοτέραν ἀξίαν κεκτημένου, τοῦ τελειοτέρου καὶ καλυτέρου, ἡ ἀνάπτυξις ἀεὶ σκοπιμωτέρων σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἰδιοτήτων. Τὴν ἔννοιαν αὐτῆς εὑρίσκομεν ἤδη σαφῶς παρὰ τοῖς στωϊκοῖς, εἰ καὶ περιοριζομένην εἰς τὸ ἠθικὸν πεδίον. Βραδύτερον ἐμφανίζεται ὡς ἰδέα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καθόλου καὶ παρ' ἄλλοις καὶ παρὰ Βάκωνι, Πασκάλ, Ἕρδερ, Λέσσινγκ, Σίλλερ, Γκαῖτε, Φίχτε, Ἑγέλῳ, Κόντ, Μάρξ, Σπένσερ, Βούντ. Παρ' ἅπασι τούτοις διακρίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὸ μὲν εἰς ὁλομερῆ ἐξέλιξιν τῆς προσωπικότητος, τὸ δὲ εἰς πραγμάτωσιν τῆς ἰδέας τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν ταῖς διαφόροις μορφαῖς τῆς κοινωνίας. Παρὰ τὴν αἰσιόδοξον ταύτην πίστιν ἀπαντῶμεν καὶ ἄρνησιν πάσης ἰδέας προόδου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Κλασσικοὶ κήρυκες τῆς ἀπαισιοδοξίας ταύτης εἶναι ὁ Ρουσσώ, ὅστις ζητεῖ τὴν εἰς τὴν πρωταρχικὴν φυσικὴν κατάστασιν ἐπιστροφήν, ὁ Σοπεγχάουερ, ὁ ὁποῖος τὴν ἱστορικὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν καθόλου ἀναφέρει εἰς τὴν ἀλόγιστον βούλησιν, καὶ ὁ Τολστόη, ὅστις ἐλέγχει δριμέως τὸν ἀνθρώπινον πολιτισμὸν καὶ ἐγκαταλείπει ἐν τέλει τὴν κοινωνίαν. Εἰς τούτους θὰ ἠδύνατο νὰ συγκαταριθμηθῇ καὶ ὁ Νίτσε διὰ τῆς περὶ αἰωνίας ἐπιστροφῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἥτις αἴρει κατ' οὐσίαν τὴν ἰδέαν τῆς προόδου. Ἐκ τῶν θρησκευτικῶν συστημάτων τὴν πρόοδον δέχονται καὶ ἄλλα καὶ ἰδίᾳ ὁ Χριστιανισμός, τοὐλάχιστον τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικήν, διὰ τῆς περὶ βαθμιαίας πραγματοποιήσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ διδασκαλίας αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς προόδου ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ αἱ γνῶμαι διαφέρουσι πολὺ ἀλλήλων. Οὕτω λ. χ. κατὰ τὸν Ἕγελον ἡ πρόοδος συνίσταται εἰς τὴν αὔξουσαν συνείδησιν τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὴν αὔξουσαν δύναμιν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ἐκτὸς φύσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως. Κατὰ τὸν Ὄϋκεν ὁ ἄνθρωπος χωρεῖ ἐπὶ μᾶλλον πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν φυσικῶν δεσμῶν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ, ὑψούμενος βαθμηδὸν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐλευθερίας διὰ τῆς κατὰ μικρὸν συντελουμένης κατανικήσεως τῆς φύσεως ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Κατ' ἄλλους πάλιν ἡ πρόοδος συνίσταται εἰς τὴν διαρκῆ αὔξησιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κοινωνικοῦ συνειδότος, εἰς τὴν βαθυτέραν σύλληψιν τοῦ νοήματος τοῦ κόσμου, τῆς ζωῆς, τῶν πολιτιστικῶν φαινομένων, εἰς τὴν προσέγγισιν πρὸς τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἰδανικὸν κτλ. Διακρίνεται δὲ ἡ πρόοδος εἰς φυσικὴν καὶ πνευματικήν. Καὶ ἡ μὲν φυσικὴ ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὰ ὀργανικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα δι' ἀνιούσης ἐξελίξεως καθίστανται ἀπὸ ἁπλουστέρων συνθετώτερα καὶ πολυπλοκώτερα, μᾶλλον ἱκανὰ πρὸς προσαρμογὴν καὶ μετὰ σκοπιμωτέρων ὀργάνων. Ἡ δὲ πνευματικὴ ἀφορᾷ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ διακρίνεται εἰς ἱστορικήν, πολιτιστικήν, κοινωνικήν, τεχνικὴν καὶ οἰκονομικήν, ἠθικὴν καὶ θρησκευτικήν, νοητικὴν καὶ αἰσθητικὴν πρόοδον. Ἐκ τούτων ἡ ἱστορικὴ εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀνθρωπότητητος ἐξέλιξις, ἡ ἀεὶ περιεκτικωτέρα καὶ τελειοτέρα πραγματοποίησις τῆς ἰδέας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ διὰ τῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ δυνατοτήτων καὶ τῆς ἁρμονικῆς ἑνότητος τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν ἐν τῷ ἀτόμῳ. Ἐφ' ὅσον ἀποδεχόμεθα ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν ἐν πάσαις ἐκείναις ταῖς ἐκδηλώσεσι τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὁμιλοῦμεν περὶ γενικῆς προόδου. Περὶ μερικῆς τοὐναντίον προόδου πρόκειται, ὅταν περιορίζωμεν αὐτὴν εἰς ἕνα ἢ εἴς τινας μόνον κύκλους τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τοιαύτην μερικὴν πρόοδον ἐδέχοντο οἱ στωϊκοὶ ὁμιλοῦντες περὶ προκοπῆς, οἱ διαβλέποντες ἀνιοῦσαν ἐξέλιξιν μόνον ἐν τῷ τεχνικῷ καὶ τῷ οἰκονομικῷ πεδίῳ, οἱ ὁμιλοῦντες περὶ ἀναπτύξεως τῶν διανοητικῶν μόνον δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου κττ.

Κατὰ τὸν Κάντιον, προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ διαρκὴς πρόοδος, χωρὶς ὅμως νὰ συνάγεται ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὅτι τελεῖται πράγματι τοιαύτη. Εἶναι ἀπαίτησις τοῦ λόγου ἤ, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἕγελος, εἶναι δεδομένη ἡμῖν ὡς ἰδέα, πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὁποίας τείνουεν ὡς πρὸς τὸν ἀληθῆ ἡμῶν προορισμόν. Ἐκ τοῦ αἰτήματος ἢ ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης ἀντλοῦμεν τὸ κριτήριον, τὸ μέτρον καὶ τὸ νόημα τῆς προόδου. Τὸ μέτρον τῆς κρίσεως πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν τελουμένων μεταβολῶν ὡς προόδου κεῖται κατὰ ταῦτα ἐν ἡμῖν, εἶναί τι ἐξ ὑποκειμένου, ἐκ τῶν προτέρων, ἡ δὲ κρίσις τελεῖται διὰ τῆς μετρήσεως αὐτῶν πρὸς τὴν ἰδέαν ἢ τὸν σκοπόν, ὅστις χρησιμεύει ὡς μέτρον τῆς κρίσεως. Ἡ ἰδέα ἢ ὁ σκοπὸς εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς τὴν βούλησιν ἡμῶν. Διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς κύριον παράγοντα τῆς προόδου τὴν πρὸς αὐτὴν βούλησιν, ἥτις ἀποβαίνει βαθμηδὸν μᾶλλον συνειδητὴ καὶ ἐνεργός. Ἐκ τῆς μετρήσεως ἐκείνης πρὸς τὴν ἰδέαν, ἥτις ἐξαρτᾶται κατὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς ἐκ τῆς ἑκάστοτε ἐντάσεως τῆς πρὸς πρόοδον βουλήσεως, καταφαίνεται ὅτι ἐν τῇ πρὸς πρόοδον πορείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχει ὁτὲ μὲν ἐπιτάχυνσις ὁτὲ δὲ ἐπιβράδυνσις, ὡς δέχεται ὁ Λεϊβνίτιος καὶ ὁ Γκαῖτε, καὶ ὅτι ἡ πρόοδος συντελεῖται οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, ἀλλὰ δι' ἑλιγμῶν καὶ ὑποτροπῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται φανερὸν ὅτι πρόοδος εἶναι ἔννοια αὐξήσεως ἀξιῶν, ὡς ἡ ὀπισθοδρόμησις εἶναι ἔννοια μειώσεως ἀξιῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι αὗται κατευθύνουσιν ὁλόκληρον ἡμῶν τὸν βίον. Ἡ πραγματοποίησις αὐτῶν ἐν τοῖς διαφόροις κύκλοις τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὴν συνείδησιν τῆς προόδου, ἐξ αὐτῶν δὲ πηγάζει καὶ ἡ περὶ τῆς ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ προόδου κρίσις ἡμῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀξίαι, αἵτινες δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμοι ἐν τῇ ζωῇ. Αὗται, ὡς ἰδανικά, κινοῦσιν ἡμᾶς ἀεὶ πρὸς τὰ πρόσω καὶ χρησιμεύουσιν ὡς μέτρον κρίσεως τῆς συντελεσθείσης ἑκάστοτε προόδου ἔν τε τῇ γνώσει καὶ τῇ τέχνῃ, ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ τῇ ἠθικῇ, ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ οἰκονομικῇ καὶ τεχνικῇ δράσει. Ἡ πλουσία ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἁρμονικὴ ἑνότης αὐτῶν ἐν τῷ ἀτόμῳ ἀποτελεῖ τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀτομικῆς προόδου πρὸς τὴν προσωπικότητα. Διὰ τοῦ πλουτισμοῦ τούτου τῆς ψυχῆς δι' αὐτῶν καθίσταται δυνατὴ ἡ βαθυτέρα ἑρμηνεία τοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἡ ἠθικὴ πρόοδος συνίσταται εἰς τὴν ἱεραρχικὴν ἑνότητα αὐτῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς δημιουργικῆς συνθέσεως καὶ ἡ τῆς ἑτερογονίας τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους διετύπωσεν ὁ Βούντ, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς νόμοι, καθ' οὓς συντελεῖται ἡ πρόοδος ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ πνευματικοῦ βίου, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ νόμων ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Κατὰ τὸν Σπράγγερ ἡ πρόοδος αὕτη συντελεῖται δι' εἴδους τινὸς ἀνακυκλήσεως. Ἡ ἀνθρωπότης, μὴ δυναμένη νὰ κατευθύνεται συγχρόνως πρὸς πάσας ὁμοῦ τὰς ἀξίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν πνευματικὸν βίον, στρέφεται ἑκάστοτε πρὸς μίαν κατηγορίαν ἀξιῶν. Οὕτω δημιουργεῖται ἐναλλαγὴ τῶν βιολογικῶν κατευθύνσεων, ἥτις καταλήγει εἰς ἀνακύκλησιν, ἐφ' ὅσον ἐπανέρχονται κατὰ διαστήματα αἱ αὐταὶ ἀξιολογικαὶ κατευθύνσεις. Ἡ πρόοδος συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι οὐδέποτε ἐπανέρχονται ἀκριβῶς αἱ αὐταί, ἀλλ' ἑκάστη γενεὰ προστίθησι νέον τι, τὸ ὁποῖον ἔλειπεν ἀπὸ τῆς ἀντιστοίχου προηγηθείσης. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ τις καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐναλλαγὴν τῶν πολιτισμῶν. Τὸ ὅλον ζήτημα, ἐν τούτοις, τῆς προόδου ἐξαρτᾶται ἐν τέλει ὑπὸ μεταφυσικῶν προϋποθέσεων. Διότι μόνον ἐξ αὐτῶν ἀντλοῦμεν τὸν τελικὸν καὶ ἔσχατον σκοπόν, ὅστις χρησιμεύει ἡμῖν ὡς μέτρον καὶ κριτήριον ἐκείνου, ὅπερ καλοῦμεν πρόοδον, καὶ μόνον ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενοι δεχόμεθα ἢ ἀρνούμεθα αὐτήν. Ἐκ τῆς ἐμπειρίας μόνης οὐδὲν μανθάνομεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Federici*, Les lois du progrès (1891).—*Sorel*, Les illusions du progrès (γ' ἐκδ. 1927).—*Weber*, Le rhythme du progrès (1913).—*Matteuci*, Il progresso umano (1910).—*Dole*, The ethik of progress (1909),—*Spranger*, Lebensformen (6η ἐκδ. 1927).—*Münsterberg*, Philosophie der Werte (β' ἐκδ. 1927).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

—*[Μαθημ.]* Καλεῖται *πρόοδος ἀριθμητικὴ* ἢ *κατὰ διαφορὰν* σειρὰ ἀριθμῶν, τῶν ὁποίων ἕκαστος παράγεται ἐκ τοῦ προηγουμένου του διὰ τῆς προσθέσεως εἰς αὐτὸν σταθεροῦ τινος ἀριθμοῦ καλουμένου *λόγου*. Π. χ. οἱ ἀριθμοὶ 1, 5, 9, 13, 17... ἀποτελοῦσι πρόοδον ἀριθμητικὴν προκύπτουσαν διὰ προσθέσεως τοῦ λόγου 4, οἱ δὲ ἀριθμοὶ 30, 27, 24, 21... ἀποτελοῦσι πρόοδον προκύπτουσαν διὰ τῆς προσθέσεως τοῦ ἀριθμοῦ—3. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πρόοδον ἀριθμοὶ καλοῦνται *ὅροι*. Ἂν ὁ λόγος τῆς ἀριθμητικῆς προόδου εἶναι ἀριθμὸς θετικός, ἡ πρόοδος καλεῖται *αὔξουσα*, διότι οἱ ὅροι αὐτῆς βαίνουσι διαρκῶς αὐξανόμενοι, ἂν δὲ ὁ λόγος εἶναι ἀρνητικὸς ἀριθμός, τότε καλεῖται *φθίνουσα*, διότι οἱ ὅροι της βαίνουσι διαρκῶς ἐλαττούμενοι. Εἰς πᾶσαν ἀριθμητικὴν πρόοδον: α') Ὁ κατέχων τὴν ν τάξιν ὅρος ἰσοῦται πρὸς τὸν πρῶτον ὅρον ηὐξημένον κατὰ τὸ γινόμενον τοῦ λόγου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πρὸ αὐτοῦ ὅρων. Οὕτω: ἂν α εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος, ὁ δὲ λόγος ω, ὁ νυοστὸς ὅρος τ εὑρίσκεται διὰ τοῦ τύπου $\tau = \alpha + (\nu - 1)\,\omega$. β') Τὸ ἄθροισμα δύο ὅρων, ἴσον ἀπὸ τῶν ἄκρων ὅρων αὐτῆς ἀπεχόντων, ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν ἄκρων ὅρων (π. χ. εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα $1+17=5+13=18$). γ') Τὸ ἄθροισμα πάντων τῶν ὅρων τῆς προόδου ἰσοῦται μὲ τὸ γινόμενον τοῦ ἡμιαθροίσματος τῶν ἄκρων ὅρων ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τὸν δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν ὅρων. Οὕτω ἂν α εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος, τ ὁ τελευταῖος καὶ ν τὸ πλῆθος τῶν ὅρων, τὸ ἄθροισμα αὐτῶν

Digitized by Google

$K=\frac{(\alpha+\tau)\,\nu}{2}$. δ') Μεταξὺ δύο ὅρων τῆς προόδου δύνανται νὰ παρεμβληθῶσιν ὁσοιδήποτε ἀριθμοί, οἵτινες ν' ἀποτελέσουν νέαν πρόοδον (βλ. *παρεμβολή*).

Γεωμετρικὴ πρόοδος ἢ *κατὰ πηλίκον* καλεῖται σειρὰ ἀριθμῶν, ὧν ἕκαστος προκύπτει ἐκ τοῦ προηγουμένου αὐτοῦ πολλαπλασιαζομένου ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν καλούμενον *λόγον*. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πρόοδον ἀριθμοὶ καλοῦνται *ὅροι*. Οἱ ἀριθμοὶ 3, 6, 12, 24, 48.... ἀποτελοῦσι γεωμετρικὴν πρόοδον σχηματιζομένην διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἑκάστου ὅρου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν (λόγον) 2, ἡ δὲ 1536, 384, 96, 24, 6.... διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ τὸν λόγον $^1/_4$. Ἡ γεωμετρικὴ πρόοδος καλεῖται *αὔξουσα*, ἂν ὁ λόγος αὐτῆς εἶναι ἀριθμὸς μεγαλύτερος τῆς μονάδος, διότι οἱ ὅροι αὐτῆς βαίνουσι διαρκῶς αὐξανόμενοι, *φθίνουσα* δέ, ἂν ὁ λόγος αὐτῆς εἶναι ἀριθμὸς μικρότερος τῆς μονάδος, ὁπότε οἱ ὅροι αὐτῆς βαίνουσι διαρκῶς ἐλαττούμενοι. Ἂν ὁ λόγος τῆς προόδου εἶναι ἀριθμὸς ἀρνητικός, τότε οἱ ὅροι αὐτῆς εἶναι ἐναλλὰξ θετικοὶ καὶ ἀρνητικοί, π. χ. ἡ πρόοδος 2, —4, 8, —16, 32, —64.... ἔχει λόγον τὸν —2. Εἰς πᾶσαν γεωμετρικὴν πρόοδον: α') Ὁ κατέχων τὴν ν τάξιν ὅρος ἰσοῦται μὲ τὸν πρῶτον πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, τὴν ἔχουσαν ὡς ἐκθέτην τὸν ἀριθμὸν τὸν δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν πρὸ αὐτοῦ ὅρων. Οὕτως ἂν α εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος καὶ ω ὁ λόγος τῆς προόδου, ὁ νυοστὸς ὅρος $\tau=\alpha\omega^{\nu-1}$. β') Τὸ γινόμενον δύο ὅρων, ἴσον ἀπεχόντων ἀπὸ τῶν ἄκρων ὅρων τῆς προόδου, ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῶν ἄκρων ὅρων (π. χ. εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα $6\times24=3\times48=144$). γ') Τὸ ἄθροισμα πάντων τῶν ὅρων τῆς προόδου ἰσοῦται μὲ τὸ πηλίκον τῆς διαφορᾶς τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ τελευταίου ὅρου, πολλαπλασιασθέντος ἐπὶ τὸν λόγον, διαιρεθείσης διὰ τοῦ λόγου ἠλαττωμένου κατὰ μονάδα. Οὕτως, ἂν α εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος, τ ὁ τελευταῖος καὶ ω ὁ λόγος, τὸ ἄθροισμα τῶν ὅρων αὐτῆς $K=\frac{\tau\omega-\alpha}{\omega-1}$. δ') Μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ὅρων δύνανται νὰ παρεμβληθῶσιν ὁσοιδήποτε ἀριθμοί, ἀποτελοῦντες μετὰ τῶν δύο ἄκρων ὅρων νέαν γεωμετρικὴν πρόοδον.

—**«Πρόοδος»**. Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν: —1) Ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Π. Σοφιανοπούλου ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1836 μέχρι 2ας Σεπτεμβρίου 1838 καὶ ἐπανεκδοθὲν τῷ 1839. —2) Ἐφημερὶς ἐν Πάτραις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1869. —3) Ἐφημερὶς «τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς», ἐκδοθεῖσα ἐν Σμύρνῃ ἀπὸ τοῦ 1871 παρὰ τῶν ἀδελφῶν Χαμουδοπούλων, ἀπὸ δὲ τῆς 24ης Ἰουνίου 1880 συνεχίσασα τὴν ἔκδοσίν της ἐν Κωνσταντινουπόλει. —4) Ἐφημερὶς ἐν Ζακύνθῳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 27ην Ἰουλίου 1874. —5) Ἐφημερὶς ἐν Ἑρμουπόλει, ἱδρυθεῖσα τὴν 26ην Μαΐου 1877. —6) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἐκδοθεῖσα τῷ 1885. —7) Ἐφημερὶς ἐν Τρικκάλοις, ἱδρυθεῖσα τὴν 16ην Ἰουλίου 1886. —8) Ἐφημερὶς ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης, ἱδρυθεῖσα τὴν 5ην Ἰανουαρίου 1897. —9) Καθημερινὴ πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθεῖσα τὴν 14ην Αὐγούστου 1904 παρὰ Κ. Σπανούδη καὶ διακόψασα τὴν ἔκδοσίν της τῷ 1924, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νέου τουρκικοῦ καθεστῶτος. Διεκρίθη διὰ τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καταστᾶσα σημαντικὸν ἐθνικὸν ὄργανον καὶ ἑστία λογοτεχνικῆς κινήσεως. —10) Ἐφημερὶς ἐν Νάξῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1910. —11) Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Κώστα Νταϊφᾶ τῷ 1916 ἐν Λαρίσῃ, συνεχίσασα τὴν ἔκδοσίν της ἐν Βόλῳ τῷ 1920—1925, ἀπὸ δὲ τῆς 23ης Μαΐου 1926 μέχρι τοῦ 1927 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Πρόοδος τῶν Ἀθηνῶν» (ἀρχικῶς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Διονυσίου Κοκκίνου καὶ εἶτα ὑπὸ τὴν τοῦ Νταϊφᾶ), ὑποστηρίξασα τὴν πολιτικὴν τοῦ κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων. —12) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Θ. Ν. Συναδινοῦ τῷ 1917—1919, μόνη ἐν Ἀθήναις ὑποστηρίξασα τὴν Ἀντάντ πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς πολιτικῆς τῶν φιλελευθέρων. —13) Ἐφημερὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1922 ὑπὸ Β. Ν. Μπαϊρακτάρη. —14) Δεκαπενθήμερος ἐφημερὶς ἐν Σικάγῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1924 ὑπὸ Π. Κ. Σημάδη. —15) Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Καβάλλᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1925 ὑπὸ Π. Κουτούπη. —16) Ἡμερησία ἐφημερὶς ἐν Δράμᾳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 22αν Μαρτίου 1926 ὑπὸ Νικ. Ι. Καραθάνου. —17) Ἐφημερὶς ἐν Σέρραις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1929 ὡς ὄργανον τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος τοῦ νομοῦ Σερρῶν. —18) Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Χίῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1927. Π. Ν. Π.

— **«Πρόοδος *τῶν Ἀθηνῶν*»** βλ. «*Πρόοδος*».

— **«Πρόοδος *τῆς Παιδιατρικῆς*»**. Ἑλληνικὴ ἰατρικὴ ἐπιθεώρησις, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1885 ὑπὸ Δ. Α. Χρηστοβιτς.

προοίδημα (τό). Καλεῖται οὕτως ἡ περίοδος, ἥτις προηγεῖται τῆς ἐμφανίσεως τοῦ οἰδήματος καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἱστοὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐξάνουσι τὸν φυσιολογικὸν αὐτῶν βαθμὸν τῆς ὑδατώσεως, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐπισχέσεως τῶν χλωριούχων. Ἡ ὕπαρξις τούτου ἀναγνωρίζεται διὰ τῆς μεθόδου τῆς καταμετρήσεως καὶ τῶν ζυγίσεων. Μ. Ν. Κ.

προοιμιάζομαι· κάμνω προοίμιον, εἰσαγωγήν, προλογίζομαι: «προοιμιαζόμενος εἶπεν ὅτι...».

προοιμιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ προοίμιον, ὁ τοῦ προοιμίου, προεισαγωγικός, προκαταρκτικός.—Ἐπίρρ. ***προοιμιακῶς***.

— *[Λειτουργ.] Προοιμιακὸς* καλεῖται ὁ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἑσπερινοῦ ἀναγινωσκόμενος 103ος ψαλμός. Ὀνομάζεται δ' οὕτω μόνος αὐτὸς ἐκ πάντων τῶν κατὰ τὴν νυχθημερινὴν ἀκολουθίαν ἀναγινωσκομένων ψαλμῶν, διότι τοῦ ἑσπερινοῦ ἀποτελοῦντος ἀρχὴν καὶ προοίμιον τῆς ἐπιούσης ἑορτῆς, ὁ ψαλμὸς οὗτος σημειῶν τὴν ἔναρξιν τῆς κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἑσπέραν ἐκτεινόμενον εἰκοσιτετράωρον ἀκολουθίας, εἶναι τὸ προοίμιον οὐ μόνον τοῦ ἑσπερινοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης ἀκολουθίας. Π. Ν. Τ.

προοίμιον (τό)· πρόλογος, εἰσαγωγή, τὸ μέρος τοῦ ὅλου τὸ εἰσάγον τὸν ἀκροατὴν ἢ ἀναγνώστην εἰς γενικὴν ἄποψιν πρὸς κατανόησιν τῶν λεπτομερειῶν· || καθόλου, ἀρχή, προάγγελμα, προμήνυμα: «προοίμιον μανίας»· || μουσ., τὸ ᾀδόμενον ὡς εἰσαγωγή, εἰσαγωγικὸν μέλος, προανάκρουσμα.

—*[Λογοτ.]* Ἐν τῇ ῥητορικῇ τὸ *προοίμιον* προπαρασκευάζει τὸν ἀκροατὴν κλπ. εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ ἐκτεθησομένου, τοῦ ὁποίου περιέχει τὰ κύρια σημεῖα, ὅπως τὸ μουσικὸν προανάκρουσμα περιέχει τοὺς κεντρικοὺς τόνους τοῦ ὅλου μουσικοῦ ἔργου. Κατὰ ποιότητα πρέπει νὰ εἶναι σύμμετρον, σύντομον, εὔληπτον, καλλιεπὲς καὶ νὰ κατευθύνεται πρὸς τὸ θέμα ἀμέσως. Σκοπός του εἶναι νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ συγγραφέως, τοῦ ῥήτορος, τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ, νὰ φέρῃ δὲ τὸν ἀναγνώστην ἢ τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ θέμα διὰ τῆς ὑπομνήσεως ἢ τῆς ἀναπτύξεως γενικωτέρου ἢ μερικωτέρου, ὁμοίου ἢ ἀντιθέτου τινός. Ν. Σ. Λ.

προοιωνίζομαι· οἰωνίζομαι, προμαντεύω: «προοιωνίζεται συμφοράς».

προολκή (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἕλκειν: «προολκὴ πλοίου».

προόλκαιον (τὸ) *[Πυροβ.]*. Τὸ δίτροχον ὄχημα τοῦ ἱπποκινήτου πυροβολικοῦ, παρ' ᾧ ζευγνύονται οἱ ἵπποι καὶ ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν ἕλξιν τοῦ ἑτέρου διτρόχου ὀχήματος (πυροβόλου ἢ ἐφολκαίου βλητοφόρου), ὁπότε ἀποτελεῖται τὸ ὅλον τετράτροχον ἱπποκίνητον ὄχημα, ὅπερ εἶναι τὸ πυροβόλον ἢ βλητοφόρον. Ἐντὸς τῆς κίστης τοῦ προολκαίου τίθεται ἀριθμός τις βλημάτων, μὴ χρησιμοποιούμενος κατὰ τὴν βολὴν εἰμὴ μόνον ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ. Εἰς τὸ πυροβολικὸν αὐτοκινήτου ἕλξεως καλεῖται *προόλκαιον* τὸ τμῆμα τοῦ ὀπισθίου ἄξονος τοῦ αὐτοκινήτου, ὅπερ, συνδεόμενον μετὰ τοῦ κυρίως αὐτοκινήτου δι' ἐλαστικοῦ συνδέσμου, ἐπιτρέποντος τὴν κατὰ πάσας τὰς ἐννοίας ἐλευθέραν κίνησιν, ἀποτελεῖ τὸ ὅλον αὐτοκίνητον τῶν δύο ἀξόνων (τετράτροχον), τὸ ῥυμουλκοῦν τὸ πυροβόλον. Ν. Θ. Κ.

προολκεύς, *—έως* (ὁ)· τμῆμα ὡρισμένου συστήματος ἀρότρων, τοποθετούμενον εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ ἱστοβοέως τοῦ ἀρότρου καὶ ἀποτελούμενον ἀπὸ ἕνα ἄξονα μετὰ δύο τροχῶν καὶ τὸν ῥυθμιστήν. Χρησιμεύει διὰ τὴν σταθερότητα τοῦ ἀρότρου καὶ τὴν ῥύθμισιν τοῦ βάθους καὶ πλάτους τῆς ἀρόσεως. Ε. Τ. Ε.

προόπτης (ὁ)· ὁ προβλέπων, ὁ προμαντεύων· || κατάσκοπος, ἀνιχνευτής.

—*[Τακτ.] Προόπτης* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ὁ ἱππεύς, ὁ ἐκτελῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σκοποῦ ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ ἐγκαθισταμέναις προφυλακαῖς, συνεπῶς δυνάμενος νὰ εἶναι ἐν τισι περιστάσεσιν ἔφιππος. Ν. Θ. Κ.

προοπτική (ἡ) (γαλλ. καὶ ἀγγλ. perspective, ἰταλ. prospettiva). Κλάδος τῆς ἐπιστήμης, τῇ βοηθείᾳ τῶν κανόνων τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ παράστασις διαφόρων ἀντικειμένων κατὰ φυσικότητα καὶ ὅπως ταῦτα φαίνονται καθ' ὕψος, κατὰ πλάτος καὶ κατὰ βάθος, ἀναλόγως τῆς συσχετικῆς αὐτῶν θέσεως ὡς πρὸς τὸν παρατηρητὴν καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀποστάσεώς των. Διαφέρει δὲ ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς καθαρῶς παραστατικῆς γεωμετρίας παράστασις σώματός τινος ἀπὸ τὴν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς προοπτικῆς τοιαύτην ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ὀφθαλμὸς ὑποτίθεται εἰς τὸ ἄπειρον καὶ ἡ μέθοδος παραστάσεως διὰ «προβολῶν ὀρθογωνίων» γενομένη, παρέχει μὲν σχέδιον ἐκτελέσεως, ἀποτελοῦν οἱονεὶ γλῶσσαν διεθνῆ, ἐπιτρέπουσαν εἰς οἱονδήποτε τεχνίτην νὰ κατασκευάσῃ ὅ,τι συνέλαβέ τις κατὰ νοῦν καὶ διετύπωσεν ἐν σχεδίῳ, ἀλλὰ στερεῖται ζωῆς, ἐνῷ ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς προοπτικῆς παράστασις, προϋποθέτουσα τὸν ὀφθαλμὸν εἰς πεπερασμένην, μικρὰν ἢ μεγάλην, ἀπόστασιν, ἀποτελεῖ ἀπεικόνισιν σαφῆ καὶ ζωντανήν, δίδουσαν εἰς τὸν παρατηρητὴν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου ἀκριβῶς ὡς θὰ τὸ ἔβλεπεν ἀπὸ ὡρισμένης ἀποστάσεως καὶ διευθύνσεως. Συμπληρουμένη δὲ ἡ προοπτικὴ ὑπὸ τῆς *σκιαγραφίας*, ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ἐφόδιον εἰς πάντα ζωγράφον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν σπουδαίας ὑπηρεσίας παρέχει, διότι ἐνῷ ἐκ τῶν, εἰς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχεδιαγράμματα, προσόψεων, κατόψεων καὶ διατομῶν, μὴ ἐξησκημένος ὀφθαλμὸς ἀδυνατεῖ νὰ κατίδῃ τὴν ὕπαρξιν ἢ τὴν ἔλλειψιν ἁρμονίας διαστάσεων καὶ συνόλου, διὰ τῆς ἐπὶ ἐπιπέδου ἀπεικονίσεως τοῦ ὑπὸ μελέτην κτηρίου, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς προοπτικῆς γενομένης, σαφῶς ἀντιλαμβάνεται ταῦτα. Πρῶτος ὁ Leonardo da Vinci φαίνεται συλλαβὼν καὶ διατυπώσας πως κανόνας τινὰς τῆς προοπτικῆς, ἥτις, ἀποτελέσασα κατόπιν κλάδον τῆς παραστατικῆς γεωμετρίας, ἧτο παλαιότερον γνωστὴ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *σκηνογραφία*, ἀπὸ τοῦ σκοποῦ ὃν ἰδίως ἐξυπηρετεῖ. Τὸ ἀντίστροφον πρόβλημα τῆς προοπτικῆς, καθ' ὃ δίδεται ἡ προοπτικὴ παράστασις ἀντικειμένου τινός, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας ἀποστάσεως καὶ διευθύνσεως ληφθεῖσα, καὶ ζητεῖται ἡ εὕρεσις τῶν διαστάσεών του καὶ τῆς ἐν τῷ χώρῳ θέσεώς του, ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, πρὸς ἀναζήτησιν χρησίμων λεπτομερειῶν, ἀφορωσῶν εἰς τὸ ἔδαφος τῇ βοηθείᾳ προοπτικῶν φωτογραφιῶν τῆς τοποθεσίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀντικειμένων. Συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω, ἡ προοπτικὴ δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς τρόπος τῆς κατὰ φυσικότητα παραστάσεως ἐπὶ τινος ἐπιφανείας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐφ' ἑνὸς ἐπιπέδου, τῶν ἐν ὄψει τοῦ παρατηρητοῦ ἀντικειμένων. Φανταζόμενοι ὅθεν τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ ὡς κέντρον, εἰς ὃ συγκλίνουν αἱ ἄπειροι φωτειναὶ ἀκτῖνες ἐκ τῶν πέριξ ἀντικειμένων, ὀνομάζομεν προοπτικὴν (ἢ σκηνογραφίαν ἢ εἰκόνα) τὴν σύνθεσιν ὅλων τῶν σημείων, τὰ ὁποῖα πᾶσαι αὗται αἱ νοηταὶ φωτειναὶ ἀκτῖνες ἀφήνουν ἐφ' ἑνὸς ἐπιπέδου, ὅπερ καλεῖται *πίναξ*. Ἐν ἄλλοις λόγοις προοπτικὴ ἀντικειμένου τινὸς εἶναι τομὴ πυραμίδος ἢ κώνου (ἔχοντος ὁδηγήτριαν τὰς φαινομένας περιοχὰς τοῦ ἀντικειμένου καὶ κορυφὴν τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ) μετὰ ἐπιπέδου (τοῦ πίνακος). Τὸ ἐπίπεδον τοῦτο

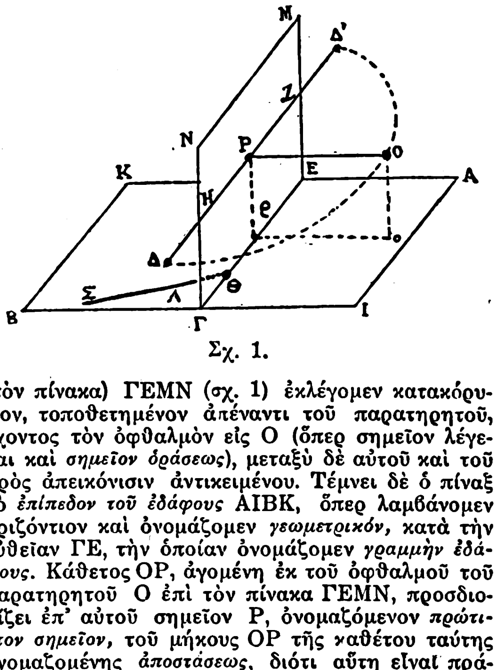

Σχ. 1.

(τὸν πίνακα) ΓΕΜΝ (σχ. 1) ἐκλέγομεν κατακόρυφον, τοποθετημένον ἀπέναντι τοῦ παρατηρητοῦ, ἔχοντος τὸν ὀφθαλμὸν εἰς Ο (ὅπερ σημεῖον λέγεται καὶ *σημεῖον δράσεως*), μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ πρὸς ἀπεικόνισιν ἀντικειμένου. Τέμνει δὲ ὁ πίναξ τὸ *ἐπίπεδον τοῦ ἐδάφους* ΑΙΒΚ, ὅπερ λαμβάνομεν ὁριζόντιον καὶ ὀνομάζομεν *γεωμετρικόν*, κατὰ τὴν εὐθεῖαν ΓΕ, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν *γραμμὴν ἐδάφους*. Κάθετος ΟΡ, ἀγομένη ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ Ο ἐπὶ τὸν πίνακα ΓΕΜΝ, προσδιορίζει ἐπ' αὐτοῦ σημεῖον Ρ, ὀνομαζόμενον *πρωτιστον σημεῖον*, τοῦ μήκους ΟΡ τῆς καθέτου ταύτης ὀνομαζομένης *ἀποστάσεως*, διότι αὕτη εἶναι πράγματι ἡ ἀπόστασις ἡ χωρίζουσα τὸν πίνακα ἀπὸ τοῦ παρατηρητοῦ· πρέπει δὲ αὕτη, διὰ νὰ φαίνηται τὸ ἀντικείμενον καθ' ὅλας του τὰς διαστάσεις, νὰ περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ πλάτους τοῦ πίνακος, ἁπλοῦ (ὡς εἰς τὴν «Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν» τοῦ Ραφαὴλ) καὶ τοῦ τριπλασίου τοῦ πλάτους τοῦ πίνακος, τοῦθ' ὅπερ παρέχει γωνίαν ὀπτικοῦ πεδίου $50^o—20^o$. Ἄγοντες διὰ τοῦ πρωτίστου σημείου Ρ εὐθεῖαν ΗΡΖ, παράλληλον πρὸς τὴν γραμμὴν ἐδάφους, λαμβάνομεν τὴν εὐθεῖαν ΗΖ, καλουμένην *γραμμὴν τοῦ ὁρίζοντος*· εἶναι δὲ αὕτη τομὴ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πίνακος ΓΕΜΝ μετὰ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου ΖΟΗ, ὅπερ διέρχεται διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ καὶ ὅπερ ὀνομάζομεν *ἐπίπεδον τοῦ ὁρίζοντος*. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀπόστασις ΟΡ, μεταφερομένη ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΗΖ, παρέχει δύο σημεῖα Δ καὶ Δ', δι' ἃ ἔχομεν ΡΔ = ΡΔ' καὶ τὰ ὁποῖα καλοῦνται *σημεῖα ἀποστάσεως*. Ἐὰν δὲ (σχῆμ. 2) ἀπὸ τοῦ πρωτίστου σημείου Ρ καταβιβάσωμεν κάθετον ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους ΓΕ, τὴν Ρρ, ἣν καλοῦμεν *πρωτίστην κατακόρυφον*, ἔχομεν τὸ μῆκος αὐτῆς ἴσον πρὸς τὸ *ὕψος ὀφθαλμοῦ* Οο, καὶ ἀφ' ἑτέρου σπουδαιότατον σημεῖον, τὸν πόδα αὐτῆς ρ, ὃν ὀνομάζομεν *σημεῖον προσαρμογῆς*. Τὸ ἐπίπεδον ΟoρΡ, τὸ

Digitized by Google

περιλαμβάνον τὸν ὀφθαλμὸν Ο τοῦ παρατηρητοῦ, τοὺς πόδας του ο, τὸ σημεῖον προσαρμογῆς ρ καὶ τὸ πρώτιστον σημεῖον Ρ, κάθετον ἐπί τε τοῦ πίνακος ΓΝΜΕ, τοῦ ἐδάφους ΑΚΒΙ καὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους ΓΕ, ὀνομάζεται *πρώτιστον κατακόρυφον ἐπίπεδον*.

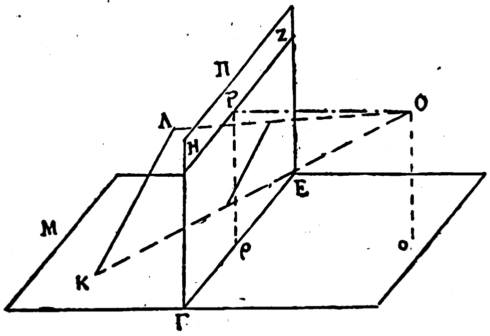

Σχ. 2.

Πέρασμα εὐθείας καλοῦμεν τὸ σημεῖον, καθ' ὃ αὐτὴ προεκτεινομένη διαπερᾷ τὸν πίνακα· ὥστε, εὐθεῖα ΣΛ κειμένη ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ἐδάφους ἔχει πέρασμα Θ ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους ΓΕ εὑρισκόμενον· ἡ γραμμὴ ἐδάφους δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ ὡς γεωμετρικὸς τόπος τῶν περασμάτων πάσης εὐθείας κειμένης ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ἐδάφους. Φυσικὰ δὲν ἔχουν πέρασμα αἱ παράλληλοι πρὸς τὸν πίνακα εὐθεῖαι, αἵτινες ὀνομάζονται *εὐθεῖαι μετώπου*, ὡς ὀνομάζονται, κατ' ἀναλογίαν, *ἐπιφάνειαι μετώπου* αἱ παράλληλοι πρὸς τὸν πίνακα ἐπιφάνειαι.

Κανόνες. Τὰς ἐργασίας, δι' ὧν ἐκτελοῦνται αἱ προοπτικαὶ σχεδιάσεις, διέπουσιν οἱ ἀκόλουθοι κανόνες: 1) Πᾶσα εὐθεῖα μετώπου ἔχει διὰ προοπτικὴν (σκηνογραφίαν) εὐθεῖαν παράλληλον. Οὕτω (σχ. 2) εὐθεῖα μετώπου ΚΛ, παράλληλος μὲν πρὸς τὸν πίνακα Π, λοξὴ δὲ πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐδάφους

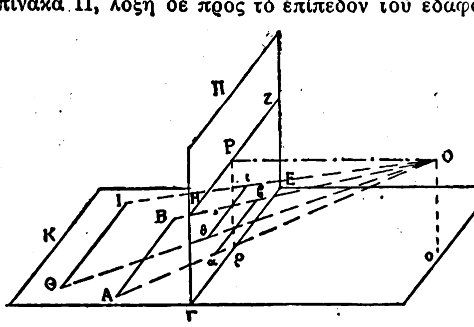

Σχ. 3.

Μ, ἔχει ὡς προοπτικὴν εὐθεῖαν κλ, παράλληλον πρὸς τὴν ΚΛ, λοξὴν ὅμως πρὸς τὴν γραμμὴν ἐδάφους ΓΕ· δύο εὐθεῖαι μετώπου (σχ. 3) ΘΙ καὶ ΑΒ, παράλληλοι πρός τε τὸν πίνακα Π καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐδάφους Κ (λέγονται δὲ αἱ τοιαῦται *ὁριζόντιοι μετώπου*), θὰ ἔχωσι προοπτικὰς θι καὶ αβ, παραλλήλους πρὸς ἑαυτάς, πρὸς τὰς ΘΙ καὶ ΑΒ, καὶ πρὸς τὴν γραμμὴν ἐδάφους ΓΕ· ὡσαύτως τρεῖς εὐθεῖαι (σχ. 4) ΑΒ, ΚΛ καὶ ΜΝ, κάθετοι ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον ἐδάφους (λέγονται δὲ αἱ τοιαῦται *κατακόρυφοι μετώπου*) θὰ ἔχουν προοπτικὰς αβ, κλ καὶ μν, καθέτους ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους. 2) Αἱ προοπτικαὶ ἰσομήκων εὐθειῶν μετώπου σμικρύνονται ἀναλόγως τῶν ἀπὸ τοῦ πίνακος ἀποστάσεών των, τῆς ἐχούσης μεῖζον προοπτικὸν μῆκος ἀνταποκρινομένης εἰς εὐθεῖαν μετώπου ἐγγύτερον τοῦ πίνακος κειμένην, τῆς δὲ ἐχούσης μικρότερον εἰς μᾶλλον μεμακρυσμένην τοιαύτην· διὰ τοῦτο (σχ. 3) ἡ αβ, προοπτικὴ τῆς ΑΒ, εἶναι μεγαλυτέρα τῆς θι, προο-

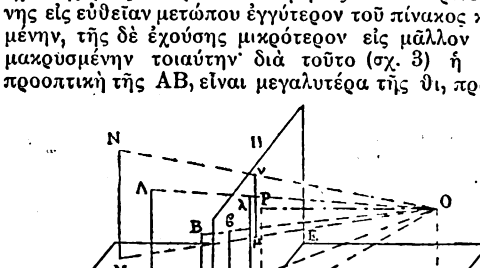

Σχ. 4.

πτικῆς, τῆς ΘΙ, ἥτις εἶναι μὲν ἴση τῇ ΑΒ, ἀλλ' ἀπέχει τοῦ πίνακος περισσότερον ἢ ἐκείνη· ὁμοίως καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (σχ. 4) αβ> κλ> μν, ἐνῷ καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ εἶναι προοπτικαὶ ἴσων μὲν κατακορύφων, ἀλλ' εἰς διάφορον ἀπὸ τοῦ πίνακος ἀπόστασιν οὐσῶν. Τὴν ἀλήθειαν τοῦ κανόνος τούτου βλέπομεν συχνότατα χωρὶς νὰ τὴν προσέχωμεν: τὸ μῆκος τῶν στρωτήρων σιδηροδρομικῆς γραμμῆς εὐθέως χωρούσης φαίνεται προοπτικῶς ὅτι διαρκῶς σμικρύνεται σὺν τῇ ἀποστάσει· εἰς δενδροστοιχίαν ἰσοϋψῶν δένδρων, βλέπομεν τὰ μᾶλλον μεμακρυσμένα χαμηλότερα ἢ τὰ ἐγγὺς ἡμῶν ὁρθούμενα. 3) Αἱ προοπτικαὶ εὐθειῶν μετώπου, ἐχουσῶν διάφορα μήκη, ἔχουν πρὸς ἀλλήλας μήκη ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν πραγματικῶν εὐθειῶν, τῶν ὁποίων εἶναι προοπτικαί. 4) Ἡ προοπτικὴ πολυγώνου, οὗ τὸ ἐπίπεδον ταυτίζεται πρὸς ἐπίπεδον μετώπου, εἶναι πολύγωνον ὅμοιον, τοῦ ὁποίου αἱ διαστάσεις σμικρύνονται ἐφ' ὅσον τὸ ἀπομακρύνομεν τοῦ πίνακος καὶ αὐξάνουν ἐφ' ὅσον τὸ πλησιάζομεν πρὸς αὐτόν. Οὕτω προοπτικὴ τοῦ ὀρθογωνίου μετώπου ΑΒΘΔ (σχ. 5) εἶναι τὸ ὀρθογώνιον αβθδ, ἐφ' ὅσον ὁ πίναξ ΓΚΙΕ καὶ τὸ ὀρθογώνιον ΑΒΘΔ εἶναι παράλληλα, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ (τὸ σημεῖον ὁράσεως) εἰς Ο· ἐὰν πάλιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μετώπου ἦτο κεχαραγμένη καμπύλη τις, ἡ προοπτική της θὰ ἐδίδετο διὰ τῆς

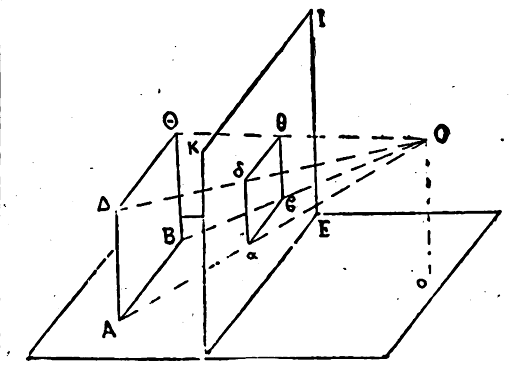

Σχ. 5.

ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πίνακος τομῆς τῆς κωνικῆς ἐπιφανείας, ἧς ὁδηγήτρια εἶναι ἡ καμπύλη καὶ κορυφὴ τὸ σημεῖον ὁράσεως Ο. 5) Αἱ προοπτικαὶ εὐθειῶν παραλλήλων μὲν ἀλλὰ μὴ κειμένων ἐπὶ ἐπιπέδου μετώπου, συγκλίνουν πᾶσαι εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, ὅπερ καλεῖται *σημεῖον φυγῆς*· δι' ὃ καὶ αἱ τοιαῦται προοπτικαὶ ὀνομάζονται *φεύγουσαι*· λ. χ. αἱ προοπτικαὶ (σχ. 6) τῶν εὐθειῶν ΒΚ, ΝΑ, ΜΔ, αἵτινες εἶναι παράλληλοι, δίδονται κατὰ τὰς τομὰς τοῦ πίνακος ὑπὸ ἐπιπέδων διερχομένων διὰ τῶν παραλλήλων εὐθειῶν καὶ τοῦ σημείου ὁράσεως Ο· ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἐπίπεδα ταῦτα ἔχουν τὰ ὁριζόντια ἴχνη των παράλληλα, θὰ τέμνωνται κατ' εὐθεῖαν ΟΦ, πα-

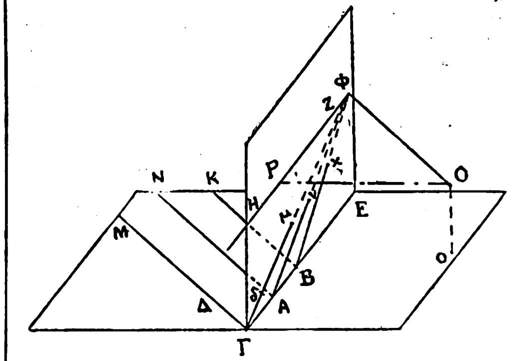

Σχ. 6.

ράλληλον πρὸς τὰ ἴχνη, καὶ τῆς ὁποίας τὸ *κορυφαῖον πέρασμα* Φ θὰ εἶναι κοινὸν σημεῖον τῶν κορυφαίων ἰχνῶν δμ, Αν, Βκ τῶν ἐπιπέδων, δηλαδὴ τῶν προοπτικῶν τῶν παραλλήλων εὐθειῶν, καὶ συνεπῶς τὸ σημεῖον φυγῆς αὐτῶν. 6) Πᾶσαι αἱ εὐθεῖαι, αἵτινες εἶναι κάθετοι εἰς τὸν πίνακα, ἔχουν διὰ σημεῖον φυγῆς τὸ πρώτιστον σημεῖον. Πράγματι (σχ. 7) δύο εὐθεῖαι, ΑΒ καὶ ΔΘ, κάθετοι ἐπὶ τὸν πίνακα, ἀφορίζουν

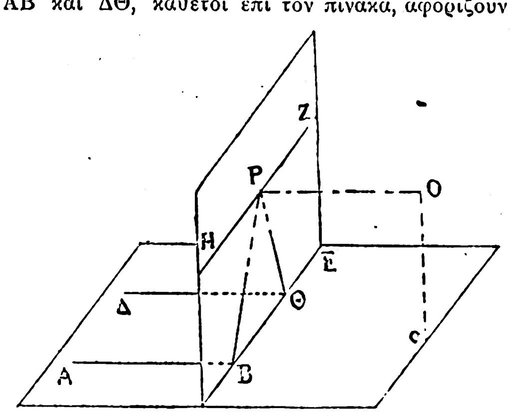

Σχ. 7.

μετὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ Ο τοῦ παρατηρητοῦ δύο ἐπίπεδα, ὧν ἡ τομή, διερχομένη διὰ τοῦ Ο, θὰ εἶναι κάθετος καὶ αὐτὴ εἰς τὸν πίνακα καὶ θὰ δίδη ὡς κορυφαῖον πέρασμά της τὸ Ρ, εἰς ὃ σημεῖον θὰ συγκλίνουν τὰ κορυφαῖα ἴχνη ΒΡ καὶ ΘΡ τῶν ἐπιπέδων, δηλαδὴ αἱ προοπτικαὶ τῶν εὐθειῶν ΒΑ καὶ ΔΘ. Ἀλλὰ τὸ Ρ, ὡς προβολὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ σημείου ὁράσεως Ο, εἶναι τὸ πρώτιστον σημεῖον. Τὴν ἀλήθειαν τοῦ κανόνος εὐκόλως ἀντιλαμβανόμεθα, ἐὰν σταθῶμεν εἰς τὸ μέσον εὐθείας καὶ ἐπὶ μακρὸν χωρούσης ὁδοῦ (λ. χ. τῆς

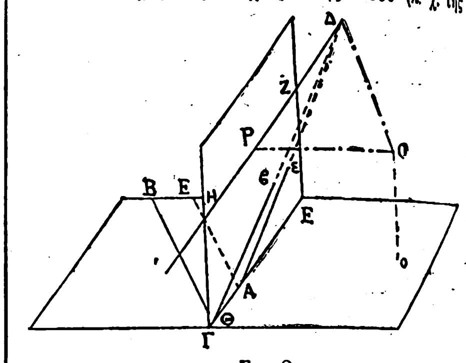

Σχ. 8.

λεωφόρου Συγγροῦ) καί, ἔχοντες μέτωπον κατὰ τὸν ἄξονά της, προσέχωμεν τὰ ἑκατέρωθέν της πεζοδρόμια· θὰ ἴδωμεν ὅτι ταῦτα τείνουν νὰ ἑνωθοῦν, πολὺ μακράν, εἰς τὴν νοητὴν ὁριζόντιον, ἥτις ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸν ὀφθαλμόν μας καὶ φεύγει παραλλήλως πρὸς τὰ πεζοδρόμια ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ ὁρίζοντος (τὸν ὁρίζοντα τῆς θαλάσσης, πρὸς τὴν Αἴγιναν, εἰς τὸ παράδειγμά μας). Αἱ προοπτικαὶ εὐθειῶν ὁριζοντίων σχηματιζουσῶν γωνίας 45° πρὸς τὸν πίνακα, φεύγουν (συγκλίνουν) πρὸς τὰ σημεῖα ἀποστάσεως. Ὄντως ἐὰν (σχ. 8) ΒΘ καὶ ΕΑ εἶναι δύο εὐθεῖαι ὁριζόντιοι καὶ σχηματίζουσαι ἡμίσειαν ὀρθὴν ἑκάστη πρὸς τὸν πίνακα ΓΕΡ, Ο δὲ εἶναι ὁ ὀφθαλμός, ΟΡ ἡ ἀπόστασις καὶ Δ' ἢ Δ τὰ σημεῖα ἀποστάσεως, τότε, κατὰ τὰ προειρημένα, Θ6 καὶ Αε θὰ εἶναι αἱ προοπτικαὶ τῶν εὐθειῶν, ἅμα δὲ καὶ κορυφαῖα ἴχνη τῶν παρεχουσῶν αὐ-

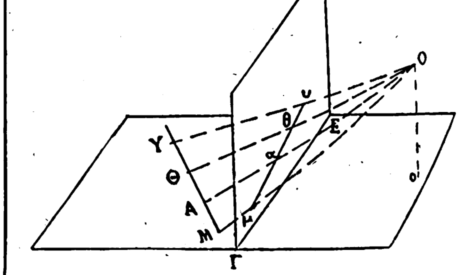

Σχ. 9.

τὰς ὀπτικῶν ἐπιπέδων· τὰ ἐπίπεδα ὅμως ταῦτα τέμνονται κατὰ τὴν ΟΔ, σχηματίζουσαν καὶ ταύτην 45° πρὸς τὸν πίνακα, ὁπότε τὸ σημεῖον φυγῆς αὐτῶν Δ εἶναι τὸ σημεῖον ἀποστάσεως, ἀφοῦ ΟΡ=ΡΔ, Ρ=90° καὶ Δ=Ο=45°. 8) Ἡ γραμμὴ ὁρίζοντος περιλαμβάνει τὰ σημεῖα φυγῆς ἁπασῶν τῶν ὁριζοντίων εὐθειῶν. 9) Πρὸς εὕρεσιν τῆς προοπτικῆς εὐθείας τινὸς ἀρκεῖ νὰ ἑνώσωμεν τὰς προοπτικὰς δύο τῶν σημείων της· πρὸς ἀπόκτησιν ὅμως τῆς πλήρους προοπτικῆς της ἑνοῦμεν τὸ πέρασμά της πρὸς τὸ σημεῖον φυγῆς. 10) Πάντα τὰ ἐπίπεδα σχήματα, τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὁρίζοντος, ἔχουν διὰ προοπτικὴν τμῆμα εὐθείας καὶ δὴ ταυτιζομένης πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ ὁρίζοντος. 11) Ἡ προοπτικὴ εὐθείας μετώπου, διῃρημένης εἰς ἴσα μέρη, εἶναι ἐπίσης διῃρημένη εἰς ἰσάριθμα μικρότερα μέν, ἀλλ' ἴσα πρὸς ἄλληλα, μέρη. 12) Εὐθεῖα μὴ οὖσα εὐθεῖα μετώπου, ἀλλὰ λοξὴ ὡς πρὸς τὸν πίνακα, διῃρημένη δὲ εἰς ἴσα μέρη, ἔχει ὡς προοπτικὴν εὐθεῖαν ἀνίσως διῃρημένην, τῶν ἀνίσων διαιρέσεων οὐσῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μικροτέρων, ἐφ' ὅσον τὰ τμήματα τῆς ἐν τῷ χώρῳ εὐθείας εὑρίσκονται μακρὰν τοῦ παρατηρητοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον (σχ. 9), ἐνῷ διὰ τὴν μὴ μετώπου εὐθεῖαν ΥΜ ἔχομεν ΜΑ=ΑΘ=ΘΥ, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ο προοπτικὴν αὐτῆς τε καὶ τῶν ἴσων τμημάτων της ἔχομεν τὴν ἀνισότητα μα>αθ>θυ, τοῦτο δὲ διότι Μ ἦτο τὸ ἐγγύτερον πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν Ο τοῦ παρατηρητοῦ σημεῖον τῆς εὐθείας καὶ Υ τὸ ἀπώτερον.

Γραμμικὴ προοπτική. Οἱ ἀνωτέρω τεθέντες κανόνες ἀρκοῦν διὰ τὰς προοπτικὰς κατασκευάς, διὰ τὰς ὁποίας θὰ μεταχειρισθῶμεν τὰ δύο ἐπίπεδα, τὸ *ὁριζόντιον*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δίδονται αἱ πρὸς παράστασιν γραμμαί, καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *ἐπίπεδον ἐδάφους* ἢ *γεωμετρικόν*, καὶ τὸ *κατακόρυφον*, ἐφ' οὗ θὰ χαραχθῶσιν αἱ προοπτικαὶ τῶν ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ γραμμῶν καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν *πίνακα*. Τὰ δύο ταῦτα ἀποχωρίζομεν ἀλλήλων καὶ οὕτω θὰ ἔχωμεν χωριστὰ (σχ. 10) τὸ γεωμετρικὸν ΜΝΚΤ, ἐφ' οὗ θὰ σημειῶνται ἡ γραμμὴ ἐδάφους γε, τὸ ἐπ' αὐτῆς σημεῖον προσαρμογῆς ρ καὶ τὸ πέρασμα θ τυχούσης εὐθείας ΑΘ, ἅμα δὲ καὶ τὴν προβολὴ ο τοῦ σημείου ὁράσεως, τὴν παρέχουσαν

Digitized by Google

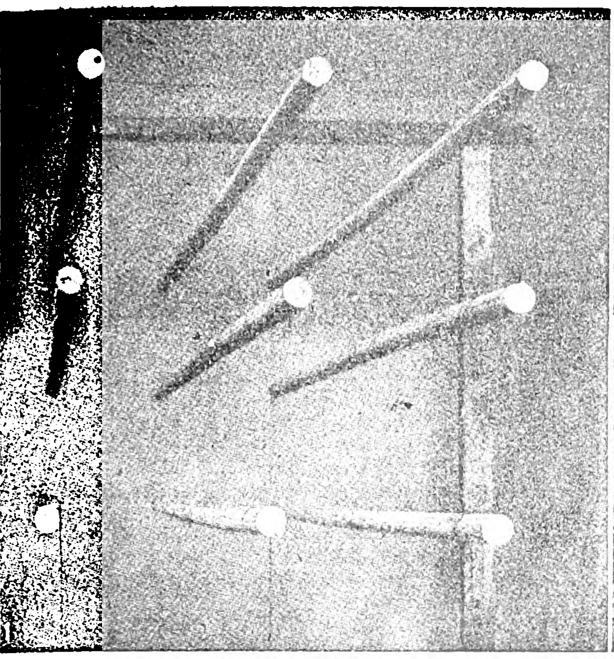
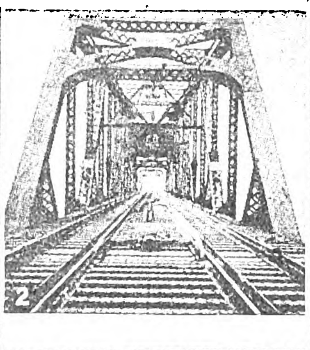
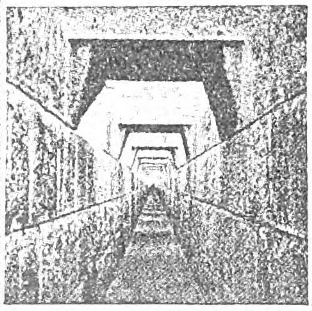
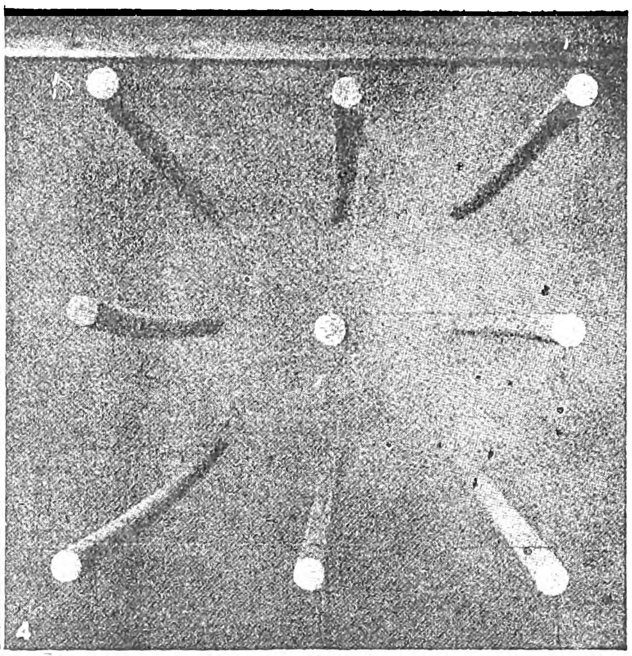
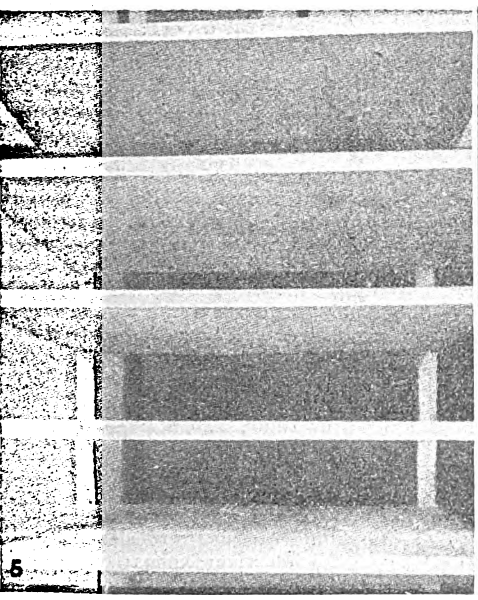
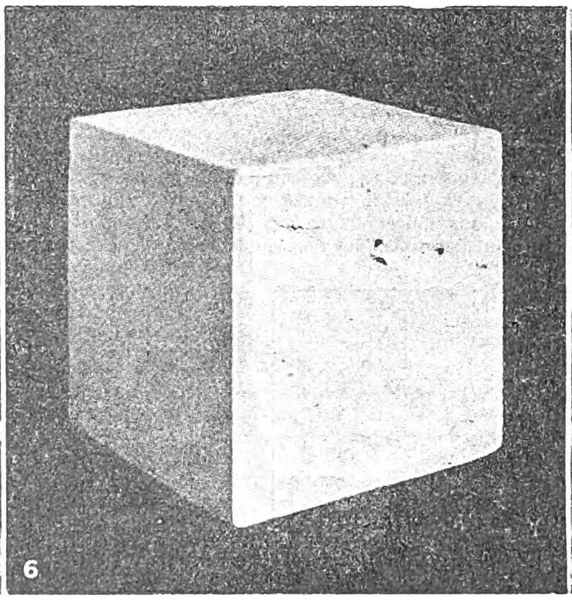
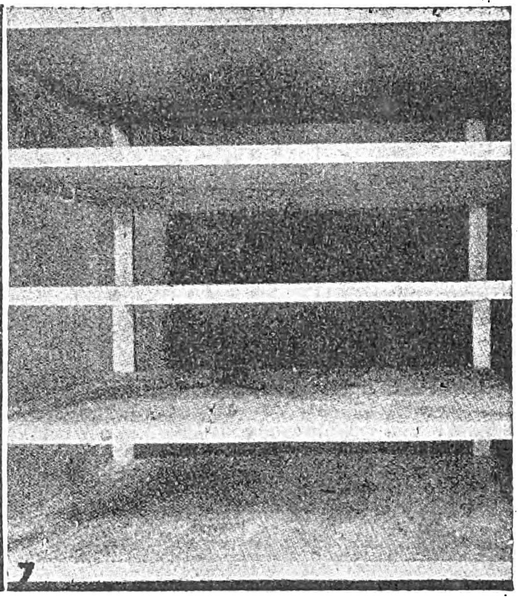

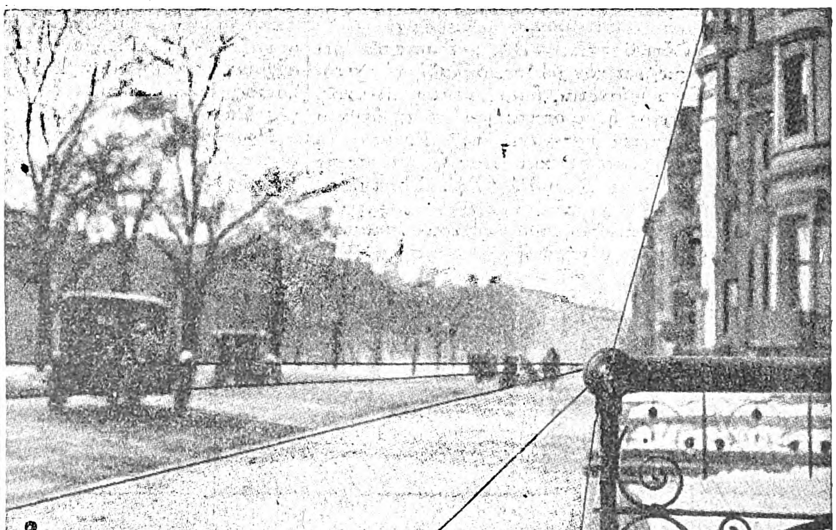

Φωτογραφικαὶ εἰκόνες προσεπικυροῦσαι τὴν ἀκρίβειαν τῶν κανόνων τῆς προοπτικῆς.

[*Εἰκὼν 1.* Ἐννέα πασσαλίσκοι καθέτως ἐμπεπηγμένοι εἰς κατακόρυφον τοῖχον, ὄντα παράλληλον πρὸς τὸν πίνακα. Ὅταν τὸ πρώτιστον σημεῖον συμπίπτῃ πρὸς τὸν ἀριστερὰ κάτω πασσαλίσκον, αἱ προοπτικαὶ τῶν ἄλλων ὀκτὼ συγκλίνουν πρὸς τὸν ἐφ' οὗ τὸ πρώτιστον σημεῖον (κανὼν 6ος). *Εἰκὼν 2.* Σῆραγξ καὶ σιδηροτροχιαὶ ἐπὶ στρωτήρων παραλλήλων τῷ πίνακι: Αἱ μὲν σιδηροτροχιαὶ ὡς κάθετοι εἰς τὸν πίνακα συγκλίνουν εἰς τὸ πρώτιστον σημεῖον (κανὼν 5ος), αἱ δὲ διαστάσεις τῶν στρωτήρων σμικρύνονται σὺν τῷ προοπτικῷ βάθει (κανὼν 2ος). *Εἰκὼν 3.* Σῆραγξ μετὰ στοῶν: οἱ μὲν ἁρμοὶ τῶν τοίχων, ὄντες κάθετοι ἐπὶ τοῦ πίνακος, φαίνονται συγκλίνοντες εἰς τὸ πρώτιστον σημεῖον (κανὼν 6ος), τὰ δὲ σχήματα τῶν στοῶν, καίτοι σμικρυνόμενα σὺν τῷ προοπτικῷ βάθει, δὲν παύουν ὄντα ὅμοια πρὸς ἄλληλα (καν. 4ος). *Εἰκὼν 4.* Ἐννέα πασσαλίσκοι καθέτως ἐμπεπηγμένοι εἰς κατακόρυφον τοῖχον, ὄντα παράλληλον πρὸς τὸν πίνακα· ὅταν τὸ πρώτιστον σημεῖον συμπίπτῃ πρὸς τὸν κεντρικὸν πασσαλίσκον, αἱ προοπτικαὶ τῶν περὶ αὐτὸν πασσαλίσκων συγκλίνουν ἐπ' αὐτοῦ (καν. 6ος). *Εἰκὼν 5.* Ἑρμάριον μετὰ 5 ραφίων. Ὅταν ἡ γραμμὴ ὁρίζοντος ταυτίζεται πρὸς τὴν προσθίαν κόψιν τοῦ δευτέρου ἐκ τῶν κάτω ραφίου, οὖσαν παράλληλον τῷ πίνακι, αἱ ἐπιφάνειαι τῶν τριῶν ραφίων ἐκ τῶν ἄνω καὶ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν κάτω, νοητῶς παρεκτεινόμεναι, τείνουν νὰ συναντήσουν τὴν γραμμὴν ὁρίζοντος (κανὼν 8ος). *Εἰκὼν 6.* Φωτογραφία κύβου, οὗ αἱ μὲν κόψεις εἶναι κατακόρυφοι, αἱ δ' ἕδραι πλάγιαι ὡς πρὸς τὸν πίνακα. *Εἰκὼν 7.* Ἑρμάριον ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5, ἀλλὰ μὲ τὸ μεσαῖον ράφιόν του κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ ὁρίζοντος. *Εἰκὼν 8.* Σμίκρυνσις κατακορύφων εὐθειῶν μετώπου (τῶν κιόνων) σὺν τῇ αὐξήσει τῆς ἀποστάσεως (κανὼν 2ος). *Εἰκὼν 9.* Τρόπος δι' οὗ δύναταί τις, κατὰ χονδροειδῆ προσέγγισιν, νὰ προσδιορίσῃ τὸ σημεῖον φυγῆς εἴς τινα εἰκόνα. Αἱ εὐθεῖαι γραμμαὶ ἑνοῦσι τὰ ἄκρα ἰσοϋψῶν σημείων (τροχοὺς ἢ ἄξονας αὐτοκινήτων, κορωνίδας οἰκιῶν) καὶ παριστοῦν συνεπῶς προοπτικὰς παραλλήλων εὐθειῶν ὁριζοντίων οὐχὶ μετώπου, καὶ ὡς τοιαύτας συγκλινούσας εἰς κοινὸν σημεῖον φυγῆς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος (κανὼν 8ος). Ἐκ τούτου ἄγοντες εὐθεῖαν παράλληλον πρὸς τὸ κάτω πλαίσιον τῆς εἰκόνος, λαμβάνομεν τὴν γραμμὴν τοῦ ὁρίζοντος, ἐφ' ἧς θὰ κεῖται καὶ τὸ πρώτιστον σημεῖον.]

Digitized by Google

τὴν πρωτίστην ἀπόστασιν ορ, καὶ χωριστὰ τὸν πίνακα (σχ. 11), ἐφ' οὗ θὰ ὑπάρχουν ἡ γραμμὴ ἐδάφους ΓΕ, τὸ σημεῖον προσαρμογῆς ρ, τὸ πρώτιστον σημεῖον Ρ, ἡ γραμμὴ ὁρίζοντος ΗΖ καὶ τὰ σημεῖα ἀποστάσεως Δ καὶ Δ' συμφώνως δὲ πρὸς τοὺς ἐν ἀρχῇ τεθέντας ὁρισμούς, ρΡ θὰ εἶναι τὸ ὕψος ὀφθαλμοῦ καὶ ρο=ΡΔ=ΡΔ' θὰ εἶναι τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τοῦ πίνακος· ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους, θὰ διατηρήσουν προφανῶς τὰς θέσεις των, καὶ συνεπῶς τὰς ἀπὸ τοῦ σημείου προσαρμογῆς ἀποστάσεις των, τὰ περάσματα τῶν ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ εὑρισκομένων εὐθειῶν, δι' ὃ ρΘ =ρθ.

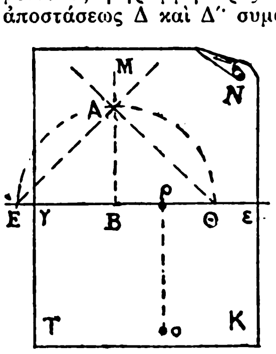

Σχ. 10.

Προφανὲς εἶναι ὅτι δυνάμεθα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἀναπαριστῶμεν τὰ πράγματα, ἀφοῦ ἀρκεῖ νὰ ταυτίσωμεν πρὸς τοῦτο τὰς δύο γραμμὰς ἐδάφους τοῦ τε πίνακος καὶ τοῦ γεωμετρικοῦ, προσαρμόζοντες ἅμα τὰ δύο σημεῖα ρ, ἅτινα διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐκλήθησαν *σημεῖα προσαρμογῆς*. Τούτων τεθέντων, πρὸς εὕρεσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος (σχ. 11) τῆς προοπτικῆς σημείου τινός, οὗτινος ἡ θέσις ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ εἶναι Α, σκεπτόμεθα ὡς ἑξῆς: φέρομεν ἐκ τοῦ Α (σχ. 10) τὴν ΑΒ, κάθετον ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους καὶ συνεπῶς ἐπὶ τὸν πίνακα· λαμβάνοντες εἰς Β τὸ πέρασμά της, ὅπερ χρησιμοποιοῦντες ὡς κέντρον γράφομεν περιφέρειαν κύκλου ἀκτῖνος ΒΑ· λαμβάνομεν οὕτω δύο σημεῖα Ε καὶ Θ, καθ' ἃ ΘΕΑ=ΑΘΕ=45°, διὰ νὰ καθορίσωμεν τὸ σημεῖον Α ὡς τομὴν εὐθείας καθέτου εἰς τὸν πίνακα (τῆς ΑΒ) καὶ δύο εὐθειῶν φευγουσῶν, σχηματιζουσῶν δὲ γωνίαν 45° πρὸς τὸν πίνακα (τῶν ΕΑ καὶ ΘΑ). Ἐρχόμενοι ἤδη εἰς τὸν πίνακα (σχ.11) λαμβάνομεν ρε=ρΕ καὶ ρθ=ρΘ καὶ προσδιορίζομεν τὰ περάσματα ε καὶ θ τῶν δύο φευγουσῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἔχουσαι σημεῖα φυγῆς τὰ σημεῖα ἀποστάσεως (7ος κανών), θὰ ἔχουν διὰ προοπτικὰς (9ος κανὼν) τὰς εὐθείας θΔ καὶ εΔ', αἵτινες δίδουν κατὰ τὸ σημεῖον α διὰ τῆς τομῆς των τὴν προοπτικὴν τοῦ σημείου Α· ἐὰν δὲ μεταφέρωμεν εἰς 6 (λαμβάνοντες 6ρ=Βρ) τὸ πέρασμα τῆς ΑΒ, θὰ λάβωμεν καὶ ταύτης τὴν προοπτικὴν (6ος κανὼν) εἰς Ρ6, ἥτις, διερχομένη καὶ αὐτὴ διὰ τῆς προοπτικῆς α τοῦ σημείου Α, παρέχει ἔλεγχον τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεων.

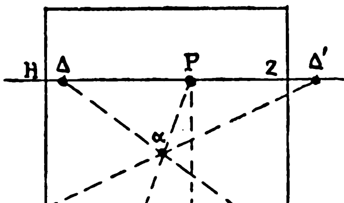

Σχ. 11.

Κλῖμαξ προοπτικοῦ βάθους. Ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ σχήματος 11, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ σχῆμα 10, προκύπτει ὅτι 6θ=ΒΘ=ΒΑ, καὶ συνεπῶς ὅτι 6θ δίδει τὸ πραγματικὸν βάθος, δηλαδὴ τὴν ἀπόστασιν καθ' ἣν εὑρίσκεται, ὄπισθεν τοῦ πίνακος, τὸ σημεῖον οὗτινος ἡ προοπτικὴ εἶναι α, ὅταν ὁ ὀφθαλμὸς εὑρίσκεται κατέναντι τοῦ Ρ, ὅταν τὸ ὕψος ὀφθαλμοῦ εἶναι ρΡ καὶ ὅταν ἡ ἀπόστασις του ἀπὸ τοῦ πίνακος εἶναι ΡΔ=ΡΔ'. Ἐκ τούτου συνάγομεν τὸν ἑξῆς σπουδαῖον κανόνα τῆς προοπτικῆς. Πρὸς εὕρεσιν τοῦ πραγματικοῦ βάθους σημείου τινός, οὗτινος δίδεται ἡ προοπτικὴ α, ἀρκεῖ νὰ ἑνώσωμεν αὐτὴν πρὸς τὸ πρώτιστον σημεῖον Ρ, ὁπότε ἡ Ρα θὰ μᾶς παράσχῃ τὸ σημεῖον 6 ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους, καὶ πρὸς ἓν τῶν σημείων ἀποστάσεως Δ, ὁπότε ἡ Δθ θὰ μᾶς παράσχῃ ἕτερον σημεῖον ἐπὶ τῆς ΓΕ, τὸ θ, καὶ τότε θὰ ἔχωμεν εἰς 6θ τὴν ὄπισθεν τοῦ πίνακος (βάθος) ἀπόστασιν τοῦ σημείου, ὅπερ εἰκονίζεται εἰς α. Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου ἀπορρέει ἡ χάραξις τῆς κλίμακος τῶν ἀποστάσεων ἢ τοῦ προοπτικοῦ βάθους, γενομένη ἐπὶ μιᾶς εὐθείας ἀχθείσης ἀπὸ τοῦ πρωτίστου σημείου Ρ πρὸς τυχὸν σημεῖον τῆς γραμμῆς τοῦ ἐδάφους· λαμβάνομεν τότε ἀπὸ τοῦ σημείου της γε καὶ ἐπὶ ταύτης ἀποστάσεις ἴσας πρὸς 1, 2, 3... μετρικὰς μονάδας καὶ ἑνοῦμεν τὰς διαιρέσεις ταύτας πρὸς τὸ κατάλληλον σημεῖον ἀποστάσεως· αἱ τομαί, τὰς ὁποίας θὰ μᾶς δώσουν αἱ τοιαῦται εὐθεῖαι πρὸς τὴν ἀρχικῶς ἀχθεῖσαν, θὰ μᾶς παράσχουν ἀνισομήκεις διαιρέσεις παρεχούσας προοπτικὸν βάθος ἀνταποκρινόμενον πρὸς πραγματικὸν τοιοῦτον, ἴσον πρὸς 1, 2, 3... μετρικὰς μονάδας.

Προοπτικὴ εὐθειῶν. Ἡ προοπτικὴ εὐθείας μετώπου ΑΒ (σχ. 12 καὶ 13) εὑρίσκεται, ἐξευρισκομένων, καθ' ὃν τρόπον ἀνωτέρω ἐρρέθη, τῶν προοπτικῶν α καὶ 6 τῶν ἄκρων αὐτῆς Α καὶ Β· οὕτω α 6 ἔσται ἡ προοπτικὴ τῆς εὐθείας μετώπου εὑρισκομένης εἰς πραγματικὸν βάθος υμ ἢ ςν, καὶ ἐὰν αἱ ἐργασίαι μας ἐγένοντο ὀρθῶς, δέον ἡ α6 νὰ εὑρεθῇ παράλληλος πρὸς τὴν γραμμὴν ἐδάφους ΓΕ.

Ἐὰν ἡ εὐθεῖα ΒΘ (σχ. 14 καὶ 15), ἧς ζητοῦμεν τὴν προοπτικήν, εἶναι κάθετος εἰς τὸν πίνακα, φέρομεν τὴν Ρμ λαμβάνοντες ρμ=Μρ καὶ κατόπιν τὰς Δν καὶ Δs λαμβάνοντες ρs=PS' καὶ ρν=PN, ὁπότε θ6 θὰ εἶναι ἡ ζητουμένη σκηνογραφία (6ος κανών).

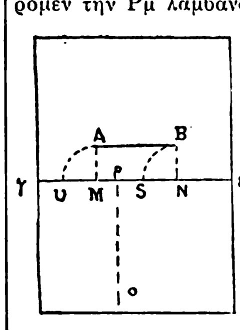

Σχ. 12.

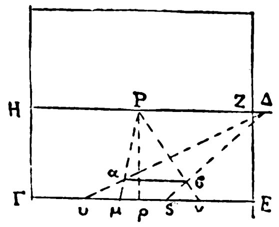

Σχ. 13.

Ἐὰν ἡ εὐθεῖα ΑΒ (16 καὶ 17), ἧς ζητοῦμεν τὴν προοπτικήν, εἶναι λοξὴ 45°, φέρομεν τὰς ΑΜ καὶ ΒΝ, λαμβάνομεν ρμ=ρΜ, ρν=ρΝ καὶ ρθ=ρΘ καὶ φέροντες κατόπιν τὰς Ρμ, Ρν καὶ Δθ, εὑρίσκομεν διὰ τῶν τομῶν των τὴν ζητουμένην προοπτικὴν τῆς δοθείσης εὐθείας εἰς α6 (7ος κανών).

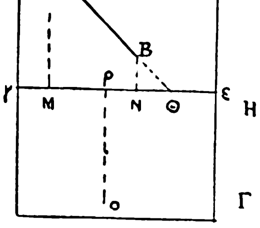

Σχ. 16.

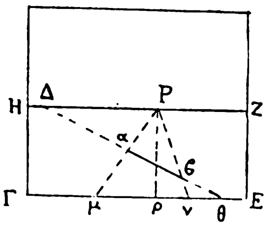

Σχ. 17.

Ἐὰν τέλος πρόκειται περὶ τῆς εὑρέσεως τῆς προοπτικῆς εὐθείας (σχ. 18 καὶ 19) ΑΘ, ὁριζοντίας μὲν ἀλλὰ τυχαίας, δηλαδὴ μήτε μετώπου μήτε κατακορύφου μήτε φευγούσης κατὰ 45°, εὑρίσκομεν ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ τὰ σημεῖα Π, Β, Ν, Κ, Μ, τὰ ὁποῖα μεταφέρομεν εἰς π 6 ν κ μ ἐπὶ τοῦ πίνακος, πρὸς χάραξιν τῶν Δκ, Δπ καὶ τῶν Ρ6 καὶ Ρν, ὧν αἱ τομαὶ θ καὶ α προσδιορίζουν τὴν ζητουμένην προοπτικὴν εἰς θ α, παρέχουσαν καὶ σημεῖον Φ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος ΗΖ, ὅπερ ἔσται (κανὼν 8ος) σημεῖον φυγῆς διὰ τὴν προοπτικὴν πάσης παραλλήλου τῆς ΑΘ.

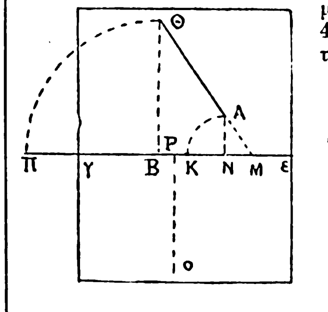

Σχ. 18.

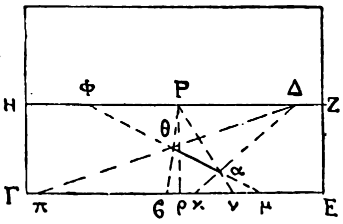

Σχ. 19.

Προοπτικὴ τυχόντος πολυγώνου καὶ κύκλου, κειμένων ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ. Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἀρκοῦν πρὸς εὕρεσιν τῆς σκηνογραφίας ἐπιπέδων σχημάτων εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ· λαμβάνομεν δὲ πρὸς παράδειγμα εὐθυγράμμου μὲν σχήματος κανονικόν τι ἑξάγωνον, ἀσυμμέτρως ὁρώμενον, καμπυλογράμμου δὲ τοιοῦτον κύκλον συμμέτρως ὁρώμενον. Τὸ πρῶτον τῶν παραδειγμάτων θὰ καταστήσῃ σαφεστέραν τὴν χρῆσιν τῆς κλίμακος τοῦ προοπτικοῦ βάθους. 1) Ζητεῖται ἡ προοπτικὴ τοῦ (σχ. 20 καὶ 21) κανονικοῦ ἑξαγώνου ΑΛΚΙΘΒΑ δοθέντος εἰς κλίμακα 1 : 2, οὐδεμία τῶν πλευρῶν τοῦ ὁποίου εἶναι εὐθεῖα μετώπου ἢ κάθετος ἐπὶ τὸν πίνακα ἢ φεύγουσα κατὰ 45°, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ Λ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους γε· σημεῖον προσαρμογῆς τὸ ρ, ὕψος ὀφθαλμοῦ ἴσον πρὸς ρΡ καὶ πρωτίστη ἀπόστασις ἴση πρὸς ΡΔ, Ρ ὄντος τοῦ πρωτίστου σημείου. Φέροντες τὴν γΘ' (σχ. 20), κάθετον ἐπὶ τὴν γ ε, καὶ ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ πολυγώνου καθέτους ἐπὶ τὴν γθ', ὡς τὰς ΚΚ', ΘΘ' κτλ., εὑρίσκομεν ὅτι γΚ', γΑ', γΙ', γΒ', γΘ' εἶναι αἱ πραγματικαὶ ἀποστάσεις εἰς κλίμακα 1 : 2, τῶν κορυφῶν Κ, Α, Ι, Β, Θ ἀπὸ τοῦ πίνακος, καὶ κατασκευάζομεν (σχ. 21) τὴν κλίμακα βάθους προοπτικοῦ. Φέρομεν πρὸς τοῦτο (σχ. 21) τυχαίαν εὐθεῖαν ΡΞ διὰ τοῦ πρωτίστου σημείου Ρ καὶ λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς ΓΕ καὶ δεξιᾷ τοῦ Ξ. τὰς $Ξκ_1=2γΚ'$, $Ξα_1=2γΑ'$, $Ξι_1=γΙ'$, $Ξ6_1=γΒ'$ καὶ $Ξϑ_1=γΘ'$, καὶ ἑνοῦμεν τὰ διάφορα ταῦτα σημεῖα πρὸς τὸ σημεῖον ἀποστάσεως Δ διὰ τῶν $Δκ_1$, $Δα_1$, $Δι_1$, $Δ6_1$. $Δϑ_1$, ὁπότε αἱ τομαὶ τῶν εὐθειῶν τούτων μετὰ τῆς ἀρχικῶς ἀχθείσης ΡΞ θὰ μᾶς παράσχουν εἰς κ', α', ι', 6', θ' τὰς διαβαθμίσεις τῆς κλίμακος προοπτικοῦ βάθους τῶν διαφόρων κορυφῶν τοῦ πολυγώνου. Εὑρίσκομεν τώρα τὴν προοπτικὴν (σκηνογραφίαν) τῶν κορυφῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἄγοντες εἰς μὲν τὸ γεωμετρικὸν (σχ. 20) τὰς καθέτους ἐπὶ τὴν γε, ὡς αἱ ΑΜ, ΒΝ ... ΙΥ, εἰς δὲ τὸν πίνακα τὰς προοπτικάς των (κανὼν 6ος) Ρμ, Ρν, Ρς, Ρχ, Ρυ, ἔνθα Ρ εἶναι τὸ πρώτιστον σημεῖον, καὶ εἰς μ, ν ... αἱ ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ σημείου προσαρμογῆς ρμ=2ρΜ, ρλ=ρΛ, ρς=2ρS κτλ. Τέλος φέρομεν ἀπὸ τῶν διαιρέσεων τῆς κλίμακος τοῦ προοπτικοῦ βάθους, τὰς εὐθείας μετώπου κ' κ, α' α, 6' 6, ι' ι, θ' θ, αἵτινες μᾶς παρέχουν κατὰ τὰς τομὰς κ, α, 6, λ, ι, θ τὰς προοπτικὰς θέσεις τῶν κορυφῶν τοῦ πολυγώνου, οὗτινος συνεπῶς τὸ ἐν προοπτικῇ σχῆμα εἶναι αλκιθ6α. Εἰς τὴν προοπτικήν του ταύτην παρατηροῦμεν ὅτι αἱ πλευραὶ ικ καὶ α6 εἶναι προοπτικαὶ παραλλήλων πλευρῶν καὶ διὰ τοῦτο προεκτεινόμεναι θὰ ταμοῦν εἰς σημεῖον φυγῆς (κανὼν 8ος) εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος ΔΡ· ὁμοίως καὶ αἱ 6θ καὶ κλ, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

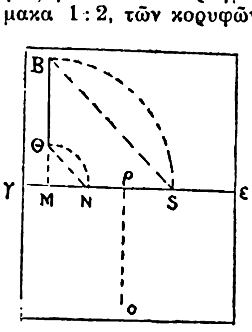

Σχ. 14.

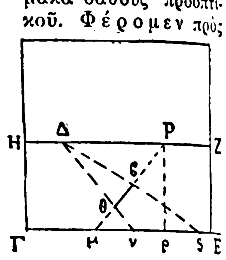

Σχ. 15.

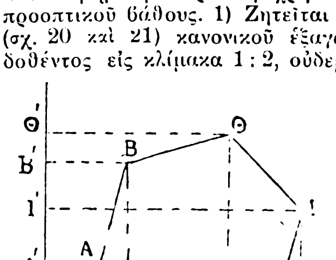

Σχ. 20.

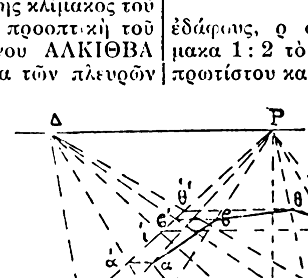

Σχ. 21.

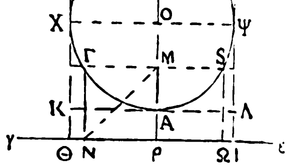

Σχ. 22.

2) Δίδεται ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ (σχ. 22) γε γραμμὴ ἐδάφους, ρ σημεῖον προσαρμογῆς, καὶ εἰς κλίμακα 1 : 2 τὸ κέντρον Ο (εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ πρωτίστου κατακορύφου ἐπιπέδου) κύκλου ἀκτῖνος ΟΧ, ζητεῖται δὲ ἡ προοπτικὴ τοῦ κύκλου ἐπὶ πίνακος (σχ. 23), δι' ὃν ὕψος ὀφθαλμοῦ ρΡ καὶ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ πίνακος ΡΔ. Προφανῶς ἡ προοπτικὴ εἶναι ἔλλειψις, πρὸς εὕρεσιν τῆς προοπτικῆς τῆς ὁποίας περιγράφομεν εἰς τὸν κύκλον τετράγωνον ΤΠΚΛ, ἔχον τὰς δύο πλευράς του ΤΠ καὶ ΚΛ εὐθείας μετώπου. Εὑρίσκομεν, ὅπως εἰς τὸ προηγηθὲν πρόβλημα ἐξεθέθη, τὴν προοπτικὴν τπκλ τοῦ τετραγώνου, καθὼς καὶ τὴν χ ψ, προοπτικὴν τῆς ΧΨ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἔχομεν ὡς προοπτικὴν τῆς Βρ τὴν Ρρ. Προφανῶς, τῆς ζητουμένης ἐλλεί-

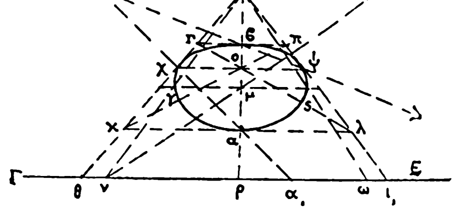

Σχ. 23.

Digitized by Google

ψεως σημεῖα εἶναι τὰ β, χ, ψ, α, δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα νὰ εὕρωμεν. Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι κατὰ τὰ τέσσαρα ταῦτα σημεῖα ἡ ζητουμένη καμπύλη θὰ παρουσιάζῃ ἐπαφὴν πρὸς τὰς δύο εὐθείας μετώπου ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὰς προοπτικὰς (Ρϑ καὶ Ρι) τῶν δύο καθέτων ΤΘ καὶ ΠΙ εἰς τὸν πίνακα ἀφ' ἑτέρου· ἐπίσης, ὅτι λόγῳ τῆς συμμετρίας τοῦ κύκλου ὡς πρὸς τὸ πρώτιστον κατακόρυφον ἐπίπεδον αβ εἶναι ὁ μικρὸς ἄξων τῆς ἐλλείψεως, καὶ ὅτι ταύτης δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν καὶ τὸν μέγαν ἐπίσης ἄξονα· λαμβάνομεν πρὸς τοῦτο τὸ μέσον μ τῆς αβ καὶ φέρομεν τὴν μΔ, συναντῶσαν τὴν γραμμὴν ἐδάφους εἰς ν· λαμβάνομεν εἰς τὸ γεωμετρικὸν (σχ. 22) $\varrho N = \frac{1}{2} (\varrho \nu)$ καὶ φέροντες τὴν φεύγουσαν κατὰ 45° ΝΜ λαμβάνομεν τὸ σημεῖον Μ, ὅπερ προφανῶς εἶναι τὸ ἔχον διὰ προοπτικὴν τὸ κέντρον μ τῆς ζητουμένης ἐλλείψεως· φέρομεν τότε τὴν ὁριζοντίαν μετώπου ΓΜS (σχ. 22) καὶ προσδιορίζομεν ἐπὶ τοῦ πίνακος (σχ. 23) τὰς προοπτικὰς γ καὶ s τῶν σημείων Γ καὶ S, αἵτινες ἔσονται αἱ προοπτικαὶ τῶν κορυφῶν τοῦ μεγάλου ἄξονος τῆς ζητουμένης ἐλλείψεως.

Προοπτικαὶ κλίμακες διὰ τὰ πλάτη καὶ τὰ ὕψη. Ἐὰν (σχ. 24) ἑνώσωμεν δύο σημεῖα Λ καὶ Μ, τυχόντα, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ἐδάφους ΓΕ, πρὸς ἐπίσης τυχὸν σημεῖον Φ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος ΗΖ, διὰ τῶν ΦΜ καὶ ΦΛ, αἱ εὐθεῖαι αὗται (κανὼν 8ος) εἶναι προοπτικαὶ δύο παραλλήλων κειμένων ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ, ὁπότε πᾶσαι αἱ προοπτικαὶ ΑΒ, ΘΚ κλπ., αἱ μεταξὺ τῶν ΦΛ καὶ ΦΜ περιοριζόμεναι παραλλήλως τῇ γραμμῇ ἐδάφους, ἔχουν ἐν τῇ πραγματικότητι μῆκος ΛΜ, ὅπερ διαρκῶς βραχύνεται, ἐφόσον τὸ μῆκος τοῦτο ἀπομακρύνεται τοῦ πίνακος. Κατασκευάζομεν οὕτω τὴν *κλίμακα τῶν πλατῶν*· διότι, ἂν θέλωμεν τὴν προοπτικὴν τμήματός τινος εὐθείας ὁριζοντίας μετώπου μήκους δ, τοῦ ὁποίου τμήματος δίδεται τὸ ἀριστερὸν ἄκρον Θ, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ φέρωμεν τυχοῦσαν εὐθεῖαν ΦΘΛ (τὸ Φ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος, τὸ δὲ Λ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ἐδάφους), νὰ λάβωμεν ΛΜ=δ, νὰ φέρωμεν τὴν ΦΜ, ὁπότε θὰ ἔχωμεν εἰς Κ, παραλλήλως τῇ γραμμῇ ἐδάφους ἀχθέν, τὴν ζητουμένην προοπτικὴν ὁριζοντίας μετώπου, μήκους δ πραγματικοῦ. Ἡ *κλῖμαξ ὑψῶν* χαράσσεται ὡς ἑξῆς: Ἀπὸ τοῦ σημείου Λ ὑψοῦμεν κάθετον ΛΜ' ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους καὶ τὸ σημεῖον Μ' (ἔστω ΛΜ'=ΛΜ, τοῦθ' ὅπερ ἀδιάφορον) ἑνοῦμεν πρὸς τὸ τυχὸν σημεῖον Φ τῆς γραμμῆς ὁρίζοντος, φέροντες ἅμα καὶ τὴν ΛΦ· τότε πᾶσαι αἱ κατακόρυφοι μετώπου, ὡς αἱ ΑΒ', ΘΚ'..., εἶναι προοπτικαὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους ΛΜ', βραχυνόμεναι σὺν τῇ ἀπὸ τοῦ πίνακος ἀποστάσει των, ὡς οἱ στῦλοι τηλεγραφικῆς γραμμῆς καθ' ὅλον τὸ μῆκός της θεώμενοι. Κατασκευάζομεν οὕτω τὴν κλίμακα τῶν ὑψῶν καὶ τῇ βοηθείᾳ αὐτῆς δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν προοπτικὴν κατακορύφου ὡρισμένου ὕψους, ὅταν ἡ κατακόρυφος αὕτη πρέπῃ νὰ ὀρθοῦται ἀπὸ τῆς προοπτικῆς ὡρισμένου σημείου· ἔστω π. χ. σημεῖον S τοῦ πίνακος (σχ. 24), εἰς τὸ ὁποῖον ὀρθοῦται στῦλος, ὕψους υ ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ τοῦ ὁποίου στύλου ζητοῦμεν τὸ προοπτικὸν ὕψος· φέρομεν ἐκ τυχόντος σημείου Φ' τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος ΗΖ τὴν τυχοῦσαν Φ'Τ καὶ ἐκ τοῦ Τ ὑψοῦμεν ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους κάθετον ΤΥ=υ, ἑνοῦντες ἅμα τὸ Υ πρὸς τὸ Φ'· φέρομεν κατόπιν καὶ διαδοχικῶς τὴν ὁριζοντίαν μετώπου Ss, τὴν κατακόρυφον μετώπου sη, τὴν ὁριζοντίαν μετώπου ηΝ καὶ τότε τὸ μῆμος SN τῆς κατακορύφου μετώπου εἶναι ἡ ζητουμένη σκηνογραφία ὕψους υ ὀρθουμένου κατὰ τὸ προοπτικὸν σημεῖον S. Τὰ ἀκόλουθα δύο παραδείγματα διασαφηνίζουν τὸν τρόπον τῆς χρήσεως τῶν δύο τούτων κλιμάκων, αἵτινες μετὰ τῆς *κλίμακος τῶν προοπτικῶν βαθῶν* ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῶν ἐργασιῶν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς προοπτικῆς (σκηνογραφίας) τῶν στερεῶν.

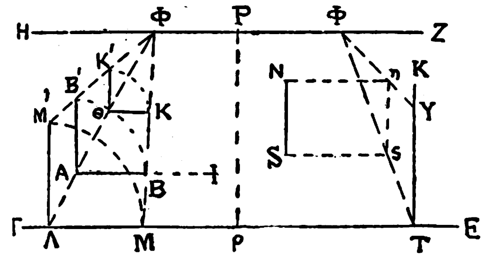

Σχ. 24.

Προοπτικὴ κύβου ἔχοντος τὰς κατακορύφους του ἕδρας λοξὰς ὡς πρὸς τὸν πίνακα. Ἔστω (σχ. 25) ΜΝΞΟ ἡ βάσις τοῦ κύβου, ληφθεῖσα ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ καὶ εἰς κλίμακα 1 : 2. Ταύτης τὴν προοπτικὴν προσδιορίζομεν ἐπὶ τοῦ πίνακος (καθ' ὃν τρόπον δεικνύουν αἱ ἐν τῷ σχ. 26 κατασκευαί, καὶ ὡς ἐξηγήθη ἀνωτέρω, διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς προοπτικῆς τοῦ κανονικοῦ ἑξαγώνου) εἰς μ ν ξ ο. Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς σκηνογραφίας τῶν κατακορύφων κόψεων ὑψοῦμεν κατακορύφους ἐκ τῶν κορυφῶν μ, ν, ξ, ο τῆς βάσεως καὶ κατασκευάζομεν τὴν κλίμακα τῶν ὑψῶν ΣΕΛ, λαμβάνοντες ΣΛ=2 (ΟΞ), τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη (σχ. 24), εὑρίσκομεν τὰ προοπτικὰ ὕψη τῶν κόψεων, οο', ξξ' νν', μμ', καὶ τὴν προοπτικὴν ο' μ' ν' ξ' τῆς ἄνω βάσεως τοῦ κύβου καὶ συνεπῶς τὴν ὅλην τοῦ στερεοῦ τούτου προοπτικήν. Ἐὰν δὲ αἱ χαράξεις μας ἐγένοντο μετ' ἀκριβείας, πρέπει αἱ ομ, οξ, ο'μ' καὶ ο'ξ' νὰ ἔχουν κοινὸν σημεῖον φυγῆς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος (κανὼν 8ος), διότι οὖσαι προοπτικαὶ ὁριζοντίων κοινῶν πρέπει νὰ συγκλίνουν, προεκτεινόμεναι, εἰς σημεῖον Φ κοινόν· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ συγκλίνουν εἰς ἄλλο τοιοῦτο σημεῖον καὶ αἱ μν, οξ, μ'ν', ο'ξ' προεκτεινόμεναι.

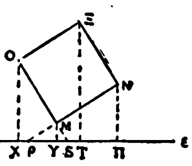

Σχ. 25.

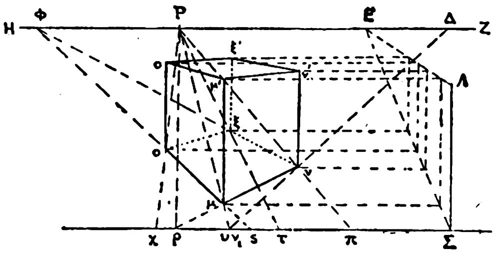

Σχ. 26.

Προοπτικὴ κυλίνδρου ὀρθοῦ βάσεως κυκλικῆς. Ἡ βάσις τοῦ κυλίνδρου δίδεται εἰς τὸ γεωμετρικὸν καὶ εἰς κλίμακα 1 : 2 (σχ. 27), ὡς κύκλος κέντρου Ο καὶ ἀκτῖνος ΟΗ, τὸ δὲ ὕψος τοῦ κυλίνδρου ὁρίζεται ἴσον πρὸς ΤΥ εἰς φυσικὸν μέγεθος· ἐπίσης τὸ σημεῖον προσαρμογῆς εἰς ρ, ἀφῆνον ὅλον τὸν κύλινδρον ἀριστερᾷ του, τὸ ὕψος ὀφθαλμοῦ ρΡ, καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τοῦ πίνακος εἰς ΡΔ. Εὑρίσκομεν ἐν πρώτοις τὴν προοπτικὴν τῆς βάσεως τοῦ κυλίνδρου, περιγράφοντες εἰς αὐτὴν (σχ. 27) τὸ τετράγωνον ΙΚΛΜ, φέροντες τὰς διαγωνίους του ΚΜ καὶ ΙΛ, λαμβάνοντες δὲ κατόπιν (σχ. 28) τὰς προοπτικὰς α,β,γ,δ,ε,ζ,η,ϑ τῶν σημείων Α,Β,Γ,Δ,Ε,Ζ,Η,Θ τοῦ γεωμετρικοῦ. Προσδιορισθείσης τῆς προοπτικῆς αβγδεζηϑ, φέρομέν που τὴν κλίμακα τῆς προοπτικῆς τῶν ὑψῶν, ἑνοῦντες τυχαῖον σημεῖον Φ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁρίζοντος ΗΖ πρὸς τυχαῖον σημεῖον Τ τῆς γραμμῆς τοῦ ἐδάφους, ἄγοντες τὴν κάθετον ΤΥ ἴσην πρὸ τὸ δῆθεν ὕψος τοῦ κυλίνδρου καὶ ἑνοῦντες τὸ Φ πρὸς τὸ Υ· ἡ κλῖμαξ βαθμονομηθήσεται οὕτως εἰς Τ,1,2,3,4 δι' εὐθειῶν ὁριζοντίων μετώπου, ἀγομένων ἀπὸ τῶν α,ϑ—β, η—γ, ζ—δ, καὶ ε, ὁπότε αἱ κάθετοι ΤΥ,11',22',33',44' θὰ μᾶς δώσουν τὰ προοπτικὰ ὕψη, καθ' ἃ θὰ σκηνογραφηθοῦν αἱ ἀπὸ τῶν προοπτικῶν τῶν προμνησθέντων σημείων ὀρθούμεναι γενέτειραι. Εἶναι δὲ αὗται αἱ αα',ββ',γγ',δδ',εε',ζζ',ηη',ϑϑ' εἰς τὰ ἄνω αὐτῶν ἄκρα, ἑνούμενα διὰ συνεχοῦς γραμμῆς, μᾶς παρέχουν τὴν προοπτικὴν α'β'γ'δ'ε'ζ'η'ϑ' τοῦ κύκλου, ὅστις, ἐν τῇ πραγματικότητι, πωματίζει τὸν δοθέντα κύλινδρον.

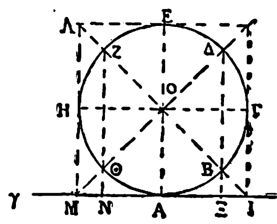

Σχ. 27.

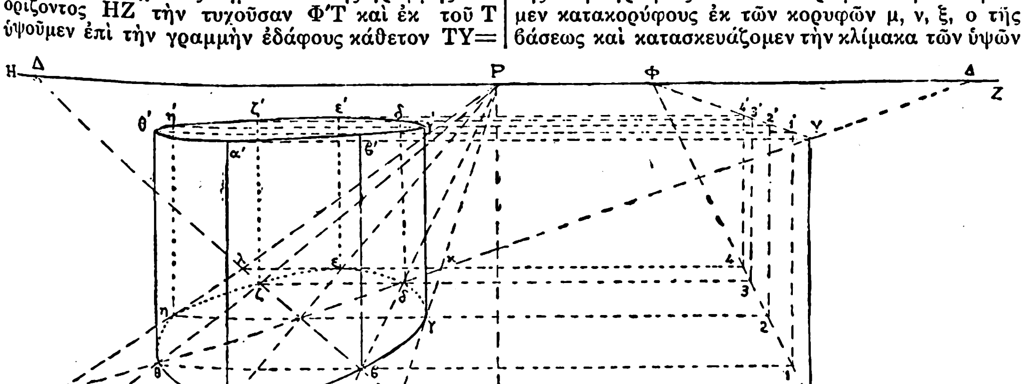

Σχ. 28.

Ἐφαρμογαί. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω καὶ τῆς περὶ τὰς τοιαύτας σχεδιάσεις κτηθείσης πείρας, δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ προοπτικὰς ἀπεικονίσεις (σκηνογραφίας) παντοίας. Οὕτω τὸ σχ. 29 παριστᾷ προοπτικὴν διαδρόμου, συμμετρικοῦ ὡς πρὸς τὴν κατακόρυφον τὴν διερχομένην διὰ τοῦ πρωτίστου σημείου Ρ, τῆς ἀποστάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τοῦ πίνακος οὔσης ΡΔ=ΡΔ'. Εὑρίσκεται δὲ ἡ προοπτικὴ αὕτη εὐκολώτατα, δεδομένου ὅτι αἱ προοπτικαὶ ΒC καὶ ΑΕ τῶν ἁρμῶν τῶν τοίχων πρὸς τὸ πάτωμα, ὡς καὶ αἱ Α' Ε' καὶ Β' C' τῶν

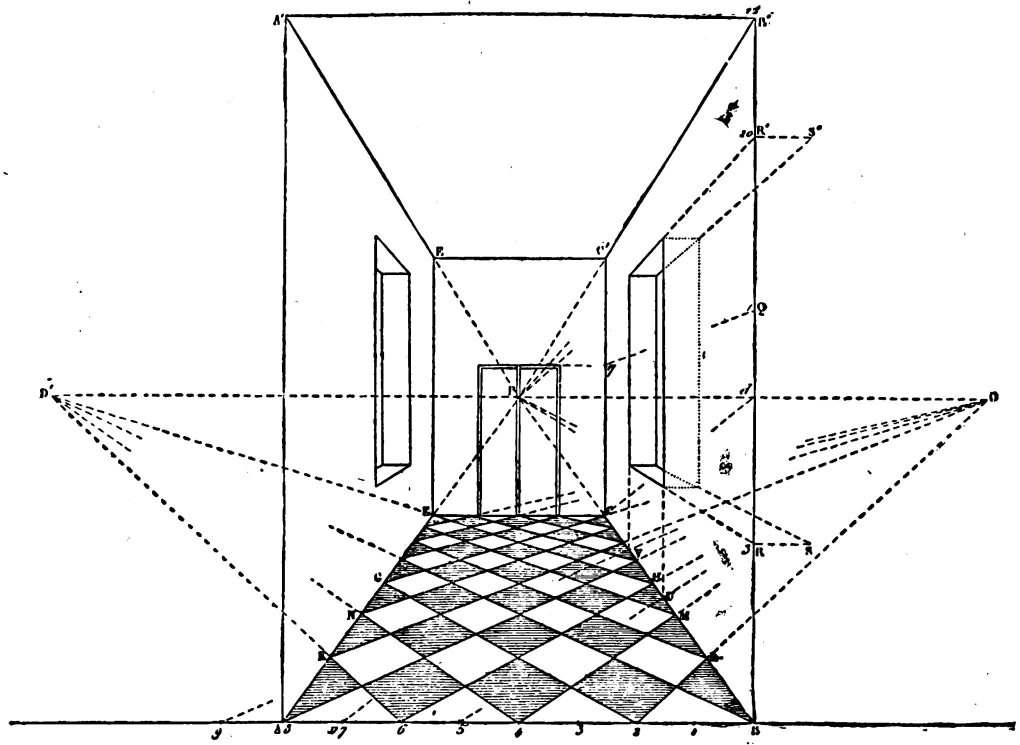
Σχ. 29. *Προοπτικὴ διαδρόμου, συμμετρικοῦ ὡς πρὸς τὸ πρώτιστον κατακόρυφον ἐπίπεδον, ἔχοντος δὲ τὸ δάπεδον πλακόστρωτον μὲ τοὺς ἁρμοὺς τῶν πλακῶν κατὰ 45°.*

[Ρ τὸ πρώτιστον σημεῖον, κατὰ τὸ ὁποῖον συγκλίνουν αἱ προοπτικαὶ τῶν ἁρμῶν τῶν τοίχων πρὸς τὸ δάπεδον καὶ πρὸς τὴν ὀροφὴν ὡς καὶ αἱ ὁριζόντιοι κόψεις τῶν παραθύρων. D καὶ D' τὰ σημεῖα ἀποστάσεως πρὸς ἃ συγκλίνουν αἱ προοπτικαὶ τῶν ἁρμῶν τῶν πλακῶν. Ὁ ἔσω τοῖχος ὅπου ἡ θύρα, ἔχει ὅμοιον σχῆμα πρὸς τὸν πρόσθιον, ὃν φανταζόμεθα ταυτιζόμενον πρὸς τὸν πίνακα.]

Digitized by Google

ἁρμῶν πρὸς τὸν ὄροφον, συγκλίνουν πρὸς τὸ πρώτιστον σημεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι σημεῖον φυγῆς αὐτῶν, ἀφοῦ (κανὼν 6ος) οἱ ἁρμοὶ ἐλήφθησαν κάθετοι πρὸς τὸν πίνακα· ἐπίσης καὶ ἡ ἄνω καὶ κάτω ἐπιφάνεια τῶν παραθύρων. Ὁ τοῖχος τοῦ βάθους, ἐφ' οὗ ἡ θύρα, θὰ ἔχῃ προοπτικὴν ECC'E', ὀρθογώνιον, ἀφοῦ πρόκειται περὶ σχήματος ἐπὶ ἐπιπέδου μετώπου κειμένου (κανὼν 4ος). Τέλος οἱ ἁρμοὶ τῆς πλακοστρώσεως τοῦ δαπέδου θὰ συγκλίνουν πρός τε τὸ δεξιὸν D καὶ τὸ ἀριστερὸν D' σημεῖον ἀποστάσεως, δεδομένου ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι οἱ ἁρμοὶ τῶν, λευκῶν καὶ χρωματιστῶν ἐναλλὰξ πλακῶν σχηματίζουν γωνίαν 45° πρὸς τὸν πίνακα (κανὼν 7ος). Τὸ σχ. 30 ἀφ' ἑτέρου παριστᾷ ἁψῖδα, ἧς ἡ κάτοψις εἰς τὸ ὑπὸ κλίμακα γεωμετρικὸν (σχ. 30α), ἔχουσαν δὲ τὴν κυρίαν ὄψιν της εἰς ἐπίπεδον μετώπου, τοῦ πρωτίστου κατακορύφου ἐπιπέδου (πρώτιστον σημεῖον τὸ P καὶ ἀπόστασις τοῦ πίνακος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡ PD) εὑρισκομένου ὅλως ἐκτὸς καὶ δεξιᾷ τῆς ἁψῖδος. Εἰς τὰ ἀνωτέρω δύο σχήματα, ὡς καὶ εἰς πᾶν προοπτικὸν σχῆμα, ἂν κλείσῃ τις τοὺς δακτύλους, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίσουν κυλινδρικὸν χάσμα, καὶ φέρῃ τὸν ἄξονα αὐτοῦ εἰς τὸ πρώτιστον σημεῖον, τοποθετήσῃ δὲ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πίνακος ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ πρωτίστου σημείου ἀπὸ τοῦ σημείου ἀποστάσεως, θὰ ἴδῃ τότε, διὰ μέσου τοῦ χάσματος, ὅπερ σχηματίζεται ὑπὸ τῆς παλάμης καὶ τῶν δακτύλων του, πόσον ἡ προοπτικὴ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν φυσικότητα. Αἱ παρατιθέμεναι δὲ εἰκόνες, διὰ φωτογραφίας ληφθεῖσαι, δεικνύουν πόσον προσαρμόζουν τὰ θεωρητικὰ ἐξαγόμενα πρὸς τὰ πράγματα.

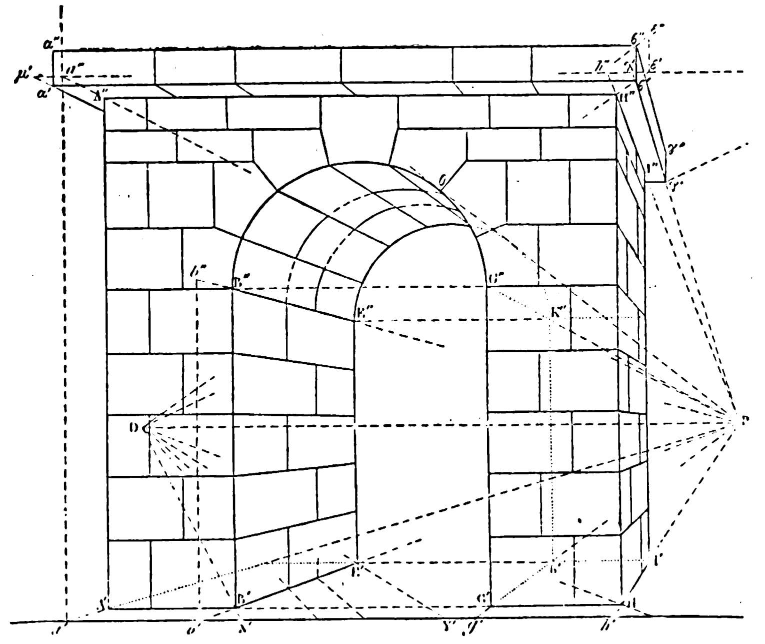

Σχ. 30. *Προοπτικὴ ἁψῖδος ἧς ἡ κυρία ὄψις εἶναι μετώπου, ἀλλ' ἥτις πίπτει πέραν καὶ ἀριστερᾷ τοῦ πρωτίστου σημείου P. Σημεῖον ἀποστάσεως ἀριστερὸν τὸ Δ.*

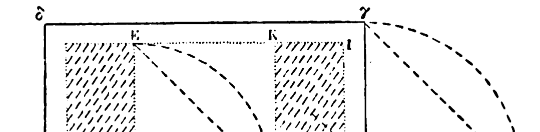

Σχ. 31. *Τὸ κάτωθεν τῆς προοπτικῆς σχῆμα εἶναι ἡ κάτοψις τῆς ἁψῖδος ἐπὶ τοῦ γεωμετρικοῦ καὶ εἰς κλίμακα 1 : 2.*

Σμικρυνσις ἀποστάσεων. Οἱ ἀνωτέρω τεθέντες κανόνες δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπίτευξιν προοπτικῆς ἀπεικονίσεως, ὅταν τὰ σημεῖα ἀποστάσεως πίπτουν ἔξω τοῦ πλαισίου τοῦ πίνακος ἢ τοὐλάχιστον ἱκανῶς μακράν. ὥστε ἡ χάραξις εὐθειῶν πρὸς αὐτὰ νὰ ἀποβαίνῃ δυσχερής· συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ εὑρίσκεται εἰς σχετικῶς μεγάλην ἀπὸ τοῦ πίνακος ἀπόστασιν καὶ δὴ μεγαλυτέραν τοῦ ἡμίσεος πλάτους αὐτοῦ. Αἱ τοιαῦται μέθοδοι εἶναι ἀπαραίτητοι εἰς τοὺς σκηνογράφους τῶν θεάτρων. Εἰς τούτους εἶναι ἀναγκαία ἡ γνῶσις τρόπων πρὸς εὕρεσιν προοπτικῆς σώματός τινος καὶ ἀπ' εὐθείας ὁρωμένου καὶ κατ' ἀντανάκλασιν, ὡς λ. χ. προοπτικῆς κλίμακός τινος καὶ τοῦ εἰδώλου της ἀνακλωμένης ἐπὶ ὑδατίνης ἐπιφανείας, ἢ αἰθούσης ὁρωμένης ἀπ' εὐθείας ἀλλὰ καὶ τοῦ εἰδώλου της, ἀνακλωμένης ἐπὶ καθρέπτου ἠρτημένου ἀπό τινος τῶν τοίχων της κλπ.

Περίεργοι προοπτικαὶ καὶ ἀναμορφώσεις. Ὀνομάζουσι *περίεργον προοπτικὴν* (perspective curieuse) σκηνογραφικὸν σχέδιον ἐκτελεσθὲν ἐπὶ τῇ βάσει σημείου ὁράσεως τοιούτου, ὥστε αἱ ὀπτικαὶ ἀκτῖνες νὰ σχηματίζουν γωνίας λίαν ὀξείας πρὸς τὸν πίνακα, 45° καὶ κάτω, τοῦθ' ὅπερ ἄγει τὸ πρώτιστον σημεῖον ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τοῦ πίνακος. Ἐδόθη δὲ ἡ ὀνομασία αὕτη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Niceron τῷ 1638, διότι, ὅταν εὑρεθῇ τις πρὸ εἰκόνος μὲ τοιαύτην προοπτικήν, οὗτος θὰ τοποθετήσῃ αὐτήν, φυσικῶς, ἐντελῶς κατέναντί του καὶ κατὰ πρόσωπον καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης θέσεως ματαίως θὰ ἀναζητῇ σημεῖον ὁράσεως ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ εἰκὼν νὰ ἐμφανίζηται κατὰ φύσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐάν, μετὰ διαφόρους προσπαθείας, ἀνακαλύψῃ οὗτος τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ σημείου ὁράσεως, καὶ τότε ἀκόμη ἡ μεγάλη λοξότης τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων θὰ τὸν ἀγάγῃ εἰς πλάνην περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀποστάσεων, ἐνίων διαστάσεων τῶν εἰκονιζομένων ἀντικειμένων ἐμφανιζομένων εἰς αὐτὸν ὑπερβολικῶν καὶ ἄλλων λίαν μειωμένων, καὶ θὰ φέρῃ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ προοπτικὴ ἐσχεδιάσθη ἐσφαλμένως, τοῦ ἀπεικονιζομένου ἀντικειμένου καθισταμένου συχνότατα ἀγνωρίστου. Ἐὰν ἐν τούτοις, μέσῳ μικρᾶς ὀπῆς διόπτρας ἢ ἀδιαφανοῦς διαφράγματος φέροντος ὀπήν, προσβλέψῃ τὸ σημεῖον ὁράσεως, ἀποκρυπτομένης τῆς θέας ἄλλων πέριξ ἀντικειμένων, ἡ πρὸς τὰ ὁποῖα σύγκρισις θὰ μετέβαλλε τὰς ὀπτικὰς τοῦ παρατηρητοῦ ἐντυπώσεις, θὰ ἴδῃ οὗτος ὅτι φυσικώτατα ἔχει ἡ ἀπεικόνισις τοῦ ἀντικειμένου, τοῦ ὁποίου ᾐτιᾶτο τὴν προοπτικὴν ὡς ἐσφαλμένην.

Ἀναμόρφωσιν (anamorphose) δὲ ὀνομάζουν εἶδός τι προοπτικῆς, κατὰ τὸ ὁποῖον, ἐνῷ αὕτη οὐδεμίαν ὁμοιότητα πρὸς τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον θὰ παρεῖχεν ἀπ' εὐθείας ὁρωμένη, ἀποκαθίσταται τελείως ἂν κατοπτρισθῇ ἐπὶ κατόπτρου κοίλου ἢ τοιούτου κυρτοῦ. Τὸ τοιοῦτον εἶδος προοπτικῆς, θεωρητικὴν μόνον ἔχον ἀξίαν, παρουσιάζει δυσχερείας τινάς, αἵτινες μειοῦνται σχετικῶς εἰς τὴν μέθοδον Ponsif.

Πανοραματικὴν τέλος προοπτικὴν ὀνομάζουν τὴν συνήθη προοπτικήν, ἐκτελουμένην ὅμως ἐπὶ πίνακος οὐχὶ ἐντελῶς ἐπιπέδου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας κυλίνδρου ἔχοντος ὀρθὴν τομὴν κύκλου μεγάλης ἀκτῖνος· οὕτως αἱ ὀπτικαὶ ἀκτῖνες τῶν παρατηρητῶν τοῦ πανοράματος εὑρισκομένου περὶ τὸ κέντρον τῆς βάσεως τοῦ κυλινδρικοῦ πίνακος, συναντοῦν αὐτὸν ὑπὸ γωνίαν πλησιάζουσαν τὴν ὀρθήν. Ὅταν τῆς τοιαύτης προοπτικῆς ἀπεικονίσεως ἀποκρυβῇ τὸ ἀνώτατον καὶ τὸ κατώτατον πλαίσιον (δηλαδὴ ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω περιφέρεια τοῦ κυλινδρικοῦ πίνακος), διὰ διαφόρων διακοσμητικῶν τεχνασμάτων, ἐντὸς τοῦ κτηρίου τοῦ πανοράματος κατεσκευασμένων, ἡ ἐντύπωσις τοῦ παρατηρητοῦ εἶναι ἄφθαστος ὡς πρὸς τὴν φυσικότητα τῆς προοπτικῆς. Ἐν τούτοις, λόγῳ τῆς διασκευῆς τῶν αἰσθητηρίων τῆς ὁράσεως, ἡ προοπτικὴ τῶν μεγάλων ἀντικειμένων ἐκτρέπεται ὀλίγον τῶν κανόνων. Οὕτω, μεγάλου ὕψους κατακόρυφοι μετώπου φαίνονται ἐν προοπτικῇ ἀπονεύουσαί πως σὺν τῷ ὕψει καὶ αἱ ὁριζόντιοι ἐλαφρῶς κυρτούμεναι πρὸς τὰ ἄνω, ὅταν ἔχουν μέγα μῆκος. Τοῦτο δὲν εἶχε διαλάθει τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαίων, καίτοι ἀγνοούντων, θεωρητικῶς τοὐλάχιστον, τὴν προοπτικήν, δι' ὃ καὶ εἰς τοὺς μεγάλου ὕψους κίονας τῶν ναῶν των δὲν ἔδιδον κατακόρυφον θέσιν, ἀλλ' ἐλαφρὰν κλίσιν, ὥστε νὰ συναντῶνται οὗτοι νοητῶς εἰς μέγα ὑπὲρ τὸ ἔδαφος ὕψος· ὁμοίως εἰς τὰς ὁριζοντίους μεγάλου μήκους ἔδιδον καμπυλότητα ἐλαφρὰν μὲ τὰ κοῖλα πρὸς τὰ κάτω, εἰς τρόπον ὥστε αὐτομάτως νὰ διορθοῦται κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ ἀπὸ τῆς διασκευῆς τῆς ἀνθρωπίνης ὁράσεως παρὰ φύσιν προοπτικὴ ἀντίληψις· ἡ πρόνοια αὕτη ἐλέγχεται καὶ εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Θησείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. F. A. Leroy*, Traité de stéréotomie comprenant les applications de la géometrie descriptive à la théorie des ombres, la perspective limeaire κλπ. (Παρίσιοι 1844—187· καὶ 1887).—«Μαθήματα παραστατικῆς γεωμετρίας» τοῦ *Α. Ἀποστόλου*, τοῦ *Α. Πετάλα*, τοῦ *Ι. Τσακάκη* καὶ τοῦ *Ἰωάν. Λελάκη*

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— *[Τεχν.] Προοπτικὴ* ὀνομάζεται ἡ ὕπαρξις βάθους ἢ ἄλλως ἀλλεπαλλήλων ἐπιπέδων, ἔτι δὲ καὶ ἡ μέθοδος δι' ἧς ἡ ἀπόδοσις τοῦ βάθους ἐπιτυγχάνεται ἔν τινι ζωγραφικῷ πίνακι, τοιχογραφίᾳ, σχεδιάσματι καὶ γενικῶς ἐν πάσῃ διὰ τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος ἀπεικονίσει σκηνῆς ἢ ἀντικειμένου τινός, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τῶν ἀναγλύφων. Ἡ προοπτική, ἧς ἡ εὕρεσις ἐπετέλεσεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν ἐν τῇ ζωγραφικῇ, ἀπουσιάζει ἀπὸ τὰς πλείστας τῶν ἐκδηλώσεων τῆς καθόλου ἀρχαίας τέχνης, ἐπετεύχθη δὲ οὐχὶ διὰ βιαίων ἀνιστατώσεων καὶ ἁλμάτων, ἀλλὰ διὰ μακρᾶς καὶ συνεχοῦς προσπαθείας. Ἐν ταῖς καλλιτεχνικαῖς ἐκδηλώσεσι τῶν παναρχαίων λαῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς ἡ προοπτικὴ εἶναι περίπου ἄγνωστος. Τοιουτοτρόπως οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἐγνώρισαν ἄλλην περιοχὴν πέραν τοῦ πρώτου ἐπιπέδου. Προκειμένου ν' ἀπεικονίσουν τοὺς δύο ὤμους ἑνὸς ἀνθρωπίνου σώματος ἐν κινήσει ἢ ἐν στάσει παρισταμένου, δὲν ἐδίσταζον νὰ παρουσιάσουν τούτους τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐπὶ τῆς ἰδίας γραμμῆς, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποδηλώσουν ὁπωσδήποτε τὴν διάφορον θέσιν τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἄτομα καὶ ἀντικείμενα τοποθετημένα τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου εἰς μέγα βάθος, τ' ἀπεικόνιζον ὡς ἐὰν εὑρίσκοντο ὅλα ὁμοῦ εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρώτου ἀπὸ αὐτά. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῶν Ἀσσυροβαβυλωνίων καὶ ἐν τῇ τέχνῃ καθόλου τῆς Ἀνατολῆς. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν ἔλλειψιν ταύτην τῆς προοπτικῆς ἐλλείπει ἐν μέρει καὶ ἡ τέχνη τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῶν σμικρύνσεων. Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κρητομυκηναϊκὴν τέχνην. Ὁμοίως ἡ ἀρχαϊκὴ ἑλληνικὴ τέχνη ἀγνοεῖ τὴν προοπτικήν. Χαρακτηριστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀνάγλυφον ἀπὸ τὰ Χρύσαφα τῆς Λακωνίας, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδοι. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη δὲν παριστάνει τὰ ἀντικείμενα προοπτικῶς, δηλαδὴ καθὼς ἐμφανίζονται ἑκάστοτε εἰς τὸν ὀφθαλμόν, ἀναλόγως τοῦ σημείου, ἐξ οὗ παρατηρεῖ ταῦτα οὗτος, ἀλλ' ὡς εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι· «διότι ἡ ἐμφάνισις συνοδεύεται ἀπὸ λοξὰς ὄψεις, συνιζήσεις (βραχύνσεις) καὶ ἀποκρύψεις μερῶν, αὐταὶ δὲ παραμορφώνουν καὶ ἐπισκοτίζουν διὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τεχνίτην τὰ σχήματα, ἐνῷ ἐκεῖνος θέλει νὰ εἶναι σαφής. Ἀπεικονίζει λοιπὸν κάθε μέρος ἀπὸ τὴν ὄψιν ἐκείνην, ἡ ὁποία δίδει τὴν πληρεστέραν καὶ σαφεστέραν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ παραβλέπει τὰς προοπτικὰς παραμορφώσεις» (*Χ. Τσούντα*, Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, σελ. 116). Ἐν τούτοις, καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ἤδη ταύτῃ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης παρατηροῦνται ἀπόπειραι προοπτικῆς, ὡς ἐν τῇ κοσμήσει ἀγγείου τοῦ Διπύλου, ἔνθα ὁ καλλιτέχνης ἐπειράθη ν' ἀπεικονίσῃ τὴν νεκρικὴν κλίνην προοπτικῶς μὲ τοὺς ὀπισθίους της πόδας μικροτέρους καὶ τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς ἄκρον λοξόν. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι, ὡς ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ καὶ γενικῶς τῇ ἀρχαίᾳ ἀνατολικῇ τέχνῃ, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ, τῇ τε ἀναγλυφοποιίᾳ καὶ τῇ ζωγραφικῇ, ὁ ὀφθαλμὸς εἰκονίζεται πάντοτε ὁλόκληρος, συχνάκις δὲ καὶ τὸ στῆθος, ἐνῷ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ σκέλη παρίστανται ἐκ τῶν πλαγίων. Τοιουτοτρόπως, ἐνῷ ἕκαστον μέλος τοῦ σώματος, κεχωρισμένως ἐξεταζόμενον, ἀποτελεῖ πιστὴν ἀντιγραφὴν τοῦ φυσικοῦ προτύπου, τὸ σύνολον εἶναι δυσαρμονικὸν καὶ ἀφύσικον. Συγκρίνοντες τὴν κρητομυκηναϊκὴν πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν ἑλληνικὴν τέχνην, εὑρίσκομεν ὅτι ἡ πρώτη ἐπιδεικνύει πλείονα ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῶν μορφῶν καὶ ἐπιχειρεῖ ἀξιολόγους τινὰς προοπτικὰς προσπαθείας· τοῦτο δ' ἐμφανῶς δηλοῦται καὶ ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ μεθ' ἧς ἡ τέχνη αὕτη ἐκαλλιέργησε τὴν τοπιογραφίαν, ἐνῷ ἡ δευτέρα εἰκονίζει ὅλας τὰς μορφὰς παρατεταγμένας ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, καθ' ὃν χρόνον τὸ εἰκονιζόμενον θέμα ἀπαιτεῖ διάφορον βάθος δι' ἑκάστην τῶν μορφῶν τούτων.

Ἐν τῇ πρωΐμῳ τέχνῃ τῶν πλαστικῶν χρόνων ἀνευρίσκομεν ἀξιολόγους προσπαθείας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς προοπτικῆς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀνάγλυφον ἐκ Σουνίου, εἰκονίζον ἔφηβον αὐτοστεφανούμενον· τὸ στῆθος εἰκονίζεται λοξῶς καὶ εἶναι ὁρατὸν κατὰ τὰ τρία τέταρτα τῆς προσθίας του ὄψεως· ἀλλ' ἡ κεφαλή, ἀντιθέτως, διατηρεῖ τὴν παλαιὰν πλαγίαν ὄψιν μὲ τὸν ὀφθαλμὸν ὁλόκληρον. Ἐμφανεστέρα εἶναι ἡ ἐπιτελουμένη πρόοδος ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων· εἷς τῶν ἀγγειογράφων τῶν ἐξεργασαμένων τοιαῦτα ἀγγεῖα, ὁ Βρύγος, ἀπεπειράθη καὶ τὴν σκίασιν ν' ἀποδώσῃ διὰ μικρῶν καὶ πυκνῶν καμπύλων γραμμῶν. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς μεγάλης ζωγραφικῆς ἰσχυροτάτην ὤθησιν εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς προοπτικῆς ἔδωκε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀρχαίων συγγραφέων, ὁ Κλεωναῖος Κίμων, ὅστις καὶ ἀκριβέστερον ἐδήλωσε τὰς πτυχώσεις καὶ τὰς κολπώσεις τῶν ἐνδυμάτων καὶ πρῶτος πιθανῶς εὗρε τὰ *κατάγραφα* ἢ τὰς *λοξὰς εἰκόνας*, ἤτοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὰς προοπτικὰς συνιζήσεις, καὶ ἐπὶ πλέον ἐπέτυχε ποικίλους σχηματισμοὺς τῶν προσώπων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καθόλου στάσεως τῶν μορφῶν. Πολὺ δὲ πέραν τοῦ Κίμωνος προὐχώρησεν ὁ Θάσιος Πολύγνωτος, χωρὶς ὅμως καὶ οὗτος νὰ κα-

Digitized by Google

τορθώση νὰ ἐπιτύχῃ πλήρως τὴν προοπτικήν. Πάντως σημειοῦμεν ὅτι τόσον ὁ Πολύγνωτος, ὅσον καὶ οἱ μαθηταί του ἐζωγράφουν ἐπὶ κονιάματος ἀποτελοῦντος λευκὸν βάθος ἐν τῇ ἀπεικονίσει, ἔθετον δ' ἄλλας μορφὰς ὑψηλότερον καὶ ἄλλας ταπεινότερον· ἐπὶ πλέον ἐδημιούργουν ἐπιτυχεῖς σκιάσεις· ἀλλὰ δὲν παρίστανον μικροτέρας ἢ ἀμυδροτέρας τὰς μορφὰς ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεώς των ἀπὸ τοῦ θεατοῦ. Ἱκανοποιητικήν, ἂν καὶ εἰσέτι περιωρισμένης σημασίας, προοπτικὴν ἀνευρίσκομεν εἰς τὰς ἐπὶ λευκῶν ληκύθων παραστάσεις, ἔτι δ' εἰς τὰς μεγάλας ζωγραφικὰς συνθέσεις τὰς ἐκτελεσθείσας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἀγάθαρχος, διάσημος σκηνογράφος καὶ τοιχογράφος, προήγαγε σημαντικῶς τὴν γραμμικὴν προοπτικὴν καὶ τὴν τέχνην τῶν σκιάσεων, κατορθώσας ν' ἀποδώσῃ ἐπιτυχῶς τοπία καὶ ἀρχιτεκτονήματα. Τὴν προσπάθειαν τοῦ Ἀγαθάρχου καὶ τὴν ἔτι ριζοσπαστικωτέραν προσπάθειαν τοῦ Ἀπολλοδώρου χρησιμοποιοῦν ὡς ἀφετηρίαν ἐπιτυχεστέρων ἀναζητήσεων οἱ μεγάλοι ζωγράφοι τοῦ τέλους τοῦ Ε' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος, ὁ Ζεῦξις, ὁ Παρράσιος, ὁ Τιμάνθης, οἵτινες διὰ μεγίστης καλλιτεχνικῆς δεξιότητος κατορθώνουν νὰ δώσουν εἰς τὸν θεατὴν πλήρη σχεδὸν τὴν ἐπίφασιν τῆς πραγματικότητος. Ἡ πρόοδος ἐξηκολούθησε λαμπρὰ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Ὁ Παυσίας, σπουδαῖος ἐκπρόσωπος τῆς σικυωνίας ζωγραφικῆς σχολῆς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐν πίνακι αὐτοῦ εἰκονίζοντι θυσίαν ταύρου, ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἔντεχνον προοπτικὴν συνίζησιν τοῦ σώματος τοῦ ζῴου. Ὁ δὲ Φιλόξενος, τῆς ἀττικῆς σχολῆς οὗτος, ἐν τῇ παραστάσει τῆς παρὰ τὴν Ἰσσὸν μάχης τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου παρέσχεν ἀπόδειξιν ἰσχυρᾶς προοπτικῆς ἱκανότητος, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἐξεικονίσει τοῦ πρὸ τοῦ ἅρματος τοῦ Δαρείου ἵππου. Μέγισται πρόοδοι ἐπιτυγχάνονται ἐν τῇ προοπτικῇ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἐν δὲ ταῖς πομπηϊαναῖς τοιχογραφίαις ἡ σχετικὴ προσπάθεια φθάνει μέχρις ἐπιτηδεύσεως, διότι καὶ ὀφθαλμαπάται ἔτι προκαλοῦνται ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν, διὰ τῆς τοποθετήσεως ἐπὶ παραδείγματι ἀνοικτῶν παραθύρων, μέσῳ τῶν ὁποίων διακρίνονται τοπία.

Ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς προοπτικῆς ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ δὲν ἐπιδιώκει σταθερῶς καὶ ἀπὸ σκοποῦ τὴν ἐπίτευξιν τῆς προοπτικῆς. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὰς ἐσχηματοποιημένας μορφάς, σύμφωνος πρὸς τὸν ἐντόνως ἐμφανῆ διακοσμητικὸν χαρακτῆρα τῆς τέχνης ταύτης, ἔτι δ' ἡ ἔλλειψις ἐλευθερίας κινήσεων καὶ ἡ ἀπουσία σφοδρῶν μεταλλαγῶν, σύμφωνος πρὸς τὸν ξηρόν, ἀσκητικὸν καὶ ἱεροπρεπῆ της χαρακτῆρα, μοιραίως ἐπέβαλον τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν προοπτικῶν ἐπιδιώξεων· ἀνευρίσκομεν, ἐν τούτοις, σπουδαίας προοπτικὰς ἐπιτυχίας ἐν ταῖς μικρογραφίαις τῶν ἱστορημένων χειρογράφων, ὅπου καὶ τὰ θέματα εἶναι ποικιλώτερα, συνθετικώτερα καὶ πολυπροσωπότερα καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης κατὰ περιόδους μᾶλλον προφανής. Ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐντεῦθεν ἡ προοπτικὴ ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς σταθερωτέρας καὶ πολυτιμοτέρας καλλιτεχνικὰς ἐπιδιώξεις. Ἐκ τῶν πρώτων καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐπεμελήθησαν τοῦ βάθους τῶν πινάκων ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, εἶναι ὁ Τζιόττο. Μετ' αὐτὸν ἅπασα ἡ ἰταλικὴ ζωγραφική, συνεπὴς πρὸς τὸν χαρακτῆρά της ὡς τέχνης διακρινομένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ ὑλικοῦ κάλλους, παρέσχε λαμπρότατα δείγματα προοπτικῆς, φθανούσης ἐνίοτε τὰ ὅρια τῆς ἀκροβατικωτέρας δεξιοτεχνίας, ἐν τῇ ἀπεικονίσει ἰδίᾳ τῶν τοπίων ἢ τῶν ἀρχιτεκτονημάτων, ἅτινα τόσον συχνὰ ἀποτελοῦν τὸ βάθος τῶν συνθέσεων τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ νεωτέρα τοπιογραφία, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πουσσὲν καὶ τοῦ Κλαυδίου Λορραὶν μέχρι τῶν ἰμπρεσσιονιστῶν καὶ πέραν τούτων, ἐκαλλιέργησε διὰ ποικίλων τεχνοτροπιῶν καὶ μεθόδων τὴν προοπτικήν, ἀναγαγοῦσα πολλάκις ταύτην εἰς ἄφθαστον τελειότητα. Μόνον ὁ κυβισμὸς φαίνεται μὴ ἐνδιαφερόμενος ὅσον σοβαρῶς θὰ ἔπρεπε διὰ τὴν προοπτικήν. Ἀλλά, μετὰ τὰς ἐπιτυχίας τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς νεωτέρας τοπιογραφίας καὶ τῶν ἐκπροσώπων ἐν γένει τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ, φαίνεται δυσεπίτευκτος περαιτέρω πρόοδος. Ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τῶν *κακεμόνο*, χρησιμοποιεῖται ἡ καλουμένη «ἱππεύουσα προοπτική», γνωστοτάτη καὶ εἰς τὴν Κίναν, καθ' ἣν τὰ ἀντικείμενα τοποθετοῦνται ἐπὶ ἐπιπέδων τεθειμένων ἐπαλλήλως, οὐχὶ ἐπὶ τοῦ βάθους, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ ζωγραφήματος.
Ι. Μ. Π.

προοπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προοπτικήν· ‖ ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν προοπτικήν· ‖ ***προοπτικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***προοπτικῶς.***

προοπτικότης,—*ητος* (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ προοπτικοῦ· ἡ ἔμφυτος τοῦ προοπτικοῦ ἰδιοφυΐα εἰς τὸ νὰ σχεδιάζῃ, δι' ἐλευθέρας χειρὸς καὶ ἄνευ ἐργαλείων ἢ τηρήσεως τῶν κανόνων τῆς ἐπιστημονικῆς τέχνης, ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν προοπτικὴν ἀντικειμένου τινός.
Σ. Ε.Λ.

προορατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος νὰ προορᾷ, νὰ προβλέπῃ τις τὰ μέλλοντα· ‖ καθόλου, προβλεπτικός, προνοητικός· ‖ *προορατικὸν* (τό)· ὡς οὐσ., ἡ προορατικότης.

προορατικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ προορατικοῦ, ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ προβλέπῃ τις τὰ μέλλοντα· ‖ καθόλου, προβλεπτικότης, προνοητικότης.

προορίζω, ἀόρ. *προώρισα—προωρίσθην*, παθ. μεχ. *προωρισμένος*· ὁρίζω τι ἐκ τῶν προτέρων, προδιαθέτω, προαποφασίζω: «μέρος τῆς περιουσίας του προορίζει διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοπούς», «εἶναι ὑπὸ τῆς φύσεως προωρισμένος νὰ γίνῃ ἰατρός»· ἀρχ. «προορίζομαι τὴν οἰκίαν δισχιλίων δραχμῶν» ἐνεχυράζω, βάλλω ὑποθήκην τὴν οἰκίαν ἀντὶ δύο χιλιάδων δραχμῶν.

προορισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ προορίζεταί τις πρός τι, ὁ σκοπὸς δι' ὃν τις ὑφίσταται: «ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, —τοῦ στρατιώτου, —τοῦ δικαστοῦ, —τῆς γυναικὸς κλπ», «ἀγνοεῖ τὸν προορισμόν του», «ὁ προορισμὸς εἶναι ἡ ἀγαθοεργία»· ‖ τὸ τέρμα τῆς κατευθύνσεως: «ἡ ἐπιστολὴ ἔφθασεν εἰς τὸν προορισμόν της».

—*[Δογμ.]* Οἱ καλβινισταὶ δέχονται ὅτι ὁ Θεός, ἀσχέτως τῆς ἀξίας ἢ ἀπαξίας τῶν ἀνθρώπων, ἄλλους μὲν τούτων ἔχει προορίσει εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν, ἄλλους δὲ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Καλβίνου καὶ τῆς καλβινικῆς ἐκκλησίας, ἡ καλουμένη *ἀπόλυτος προορισμός*, ἀντίκειται οὐ μόνον εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ περιεχομένας ἐντολὰς αὐτοῦ, αἵτινες θὰ ἦσαν περιτταί, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἦσαν προωρισμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀποβῶσιν ἀγαθοὶ ἢ κακοί, καὶ εἰς τὰς ἐν αὐτῇ ἀναφερομένας ἀμοιβὰς τῶν ἀγαθῶν καὶ τιμωρίας τῶν κακῶν. Κατὰ ταῦτα, ὁ ἀπόλυτος προορισμός, ὡς ἀντικείμενος εἰς ρητὰς διδασκαλίας τῆς ἁγίας Γραφῆς, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτός. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀπόλυτον προορισμὸν ἀνεπτύχθη, ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἤδη Ἐκκλησίᾳ, ὁ καλούμενος *σχετικὸς προορισμός*, καθ' ὃν ὁ Θεὸς ἔχει προορίσει τοὺς μὲν εἰς τὸ ἀγαθόν, τοὺς δὲ εἰς τὸ κακόν, οὐχὶ ἀσχέτως τῆς ἀξίας ἢ ἀπαξίας αὐτῶν, ἀλλὰ σχετικῶς. Ὁ Θεὸς δηλαδή, προγινώσκων ὅτι οἱ μὲν θὰ ἀποβῶσιν ἀγαθοί, οἱ δὲ κακοί, ἔχει προορίσει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προγνώσεως ταύτης τοὺς μὲν εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν, τοὺς δὲ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ σχετικοῦ προορισμοῦ, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς, δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτή.
Κ. Ι. Δ.

προοριστικός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ προορισθῇ.

προορῶ (*—άω*), ἀόρ. *προεῖδον*· ἀρχ., βλέπω πρὸς τὰ ἐμπρός, κήδομαι, φροντίζω, ἀντίθ. *περιορῶ*· ‖ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν τὸ *προεῖδον* ὡς ἀόρ. τοῦ *προβλέπω* (βλ. λ.).

προουρηθραῖος *σύνδεσμος [Ἀνατομ.]*. Οὗτος, καλούμενος καὶ *ἐγκάρσιος σύνδεσμος τῆς πυέλου*, παριστᾷ τὸν ὑπολειφθέντα τένοντα τοῦ ὑποπλασθέντος ἰσχιοηβικοῦ μυός· διήκει ἐγκαρσίως ὑπὸ τὸ κάτω χεῖλος τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον χεῖλος τοῦ οὐρογεννητικοῦ τριγώνου. Μεταξὺ τοῦ συνδέσμου τούτου καὶ τοῦ κάτω καμαρωτοῦ συνδέσμου τῆς ἥβης καταλείπεται κενόν, δι' οὗ πορεύονται τὰ ραχιαῖα ἀγγεῖα τοῦ πέους.
Ι. Π.

προοχὴ (ἡ)· τὸ προέχον, ἐξοχή, προεκβολή.

Προόψιος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπωνομάζετο οὕτω ἐν Ἀττικῇ διὰ τὴν μαντικὴν δύναμιν ὁ Ἀπόλλων, πρὸς ὃν εἶχον ἀνεγείρει ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ ὁμώνυμον βωμὸν (*Παυσαν.* Ἀττ. ΛΒ' 2).
Ν. Σ. Λ

προπαγάνδα (ἡ)· συστηματικὴ καὶ ἐπίμονος προσπάθεια πρὸς διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν πολιτικῶν, κοινωνικῶν, θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων ἀρχῶν: «προπαγάνδα κομμουνιστική, —ἀθεϊστική, —ἀναρχική»· ‖ «βουλγαρικὴ —, σερβική —, ρουμανικὴ προπαγάνδα» ἡ πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ προσηλυτισμὸν εἰς τὴν βουλγαρικήν, σερβικήν, ρουμανικὴν ἐθνότητα (ἐν Μακεδονίᾳ) (ἐκ τοῦ γαλλ. propagande καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ λατ. propaganda, θηλ. τῆς παθ. μετχ. τοῦ ρ. propago).

—*[Θρησκ.]* Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἰργάζοντο διάφορα τάγματα πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν καὶ αἱρετικῶν. Μεταξὺ τῶν ταγμάτων τούτων διεκρίθη τὸ τῶν ἰησουϊτῶν, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ὁποίου Ἰγνάτιος Λοϊόλας ἔρριψε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως ἐθνικῶν κολλεγίων, σκοπούντων εἰδικῶς τὴν μόρφωσιν νέων, προερχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἐκ τῶν χωρῶν, εἰς ἃς ἔπειτα θὰ ἐστέλλοντο πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὰ τάγματα ταῦτα εἰργάζοντο κατ' ἀρχὰς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐλευθέρως καὶ ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων, μέχρις οὗ ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΕ', ὁ πρῶτος ἰησουΐτης, ὅστις ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου, ἵδρυσε τῷ 1622 τὸν σύλλογον τῶν καρδιναλίων πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως (Congregatio Cardinalium de propaganda fide) ὡς κέντρον τῆς προσηλυτιστικῆς δράσεως τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ἡ συγκέντρωσις αὕτη θὰ καθίστατο εὐνοϊκὴ πρὸς εὐκολωτέραν καὶ ταχυτέραν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, ὡς ἄλλως τε καὶ τὰ πράγματα ἀπέδειξαν. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1842, μεταξὺ τῶν 25 ταγμάτων, ἅτινα εἰργάζοντο ὑπὸ τὴν προπαγάνδαν, τὰ μᾶλλον ἐνεργὰ ἦσαν τὸ τῶν ἰησουϊτῶν δρῶν διὰ 686 μελῶν, τὸ τῶν φραγκισκανῶν διὰ 550, τὸ τῶν λαζαριστῶν διὰ 205, τὸ τῶν καπουκίνων διὰ 200 καὶ τὸ τῶν δομινικανῶν διὰ 188.

Ὁ σύλλογος οὗτος τῶν καρδιναλίων ἀποτελεῖται ἐξ ἀπροσδιορίστου ἀριθμοῦ καρδιναλίων. Κατὰ τὴν ἵδρυσίν του ἀπετελεῖτο ἐκ 13, ἔπειτα ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ, φθάσας τοὺς 30. Τὰ κυριώτερα πρόσωπα τοῦ συλλόγου εἶναι ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ, ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς οἰκονομίας. Τὸ ἔδαφος, εἰς ὃ ἐπεκτείνεται ἡ δρᾶσις τοῦ συλλόγου, εἶναι αἱ χῶραι ὅλου τοῦ κόσμου, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι αὐστηρῶς καθολικαί. Ὁ προσηλυτισμὸς ὡς πρὸς τοὺς ἐθνικούς, τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Μωαμεθανοὺς δὲν πρέπει νὰ γίνεται διὰ τῆς βίας, ἂν καὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τὰ μέλη τῆς προπαγάνδας νὰ ἐκδιώκωσιν ἐκ τῆς χώρας, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται δύνανται, τοὺς ἀνθισταμένους εἰς τὸν προσηλυτισμὸν καὶ νὰ βαπτίζωσι τὰ τέκνα παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων· ὡς πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους ὅμως, οἵτινες ὡς βεβαπτισμένοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, οὐ μόνον ἐπιτετραμμένη, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένη εἶναι ἡ βία. Οὐδέποτε ἀποστέλλεται εἷς ἱεραπόστολος πρὸς δρᾶσιν, ἀλλὰ πολλοὶ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν ἑνός. Οὗτοι πρέπει νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἑπομένως ἔχουσιν ἐξουσίαν νὰ μὴ τηρῶσιν αὐστηρῶς τοὺς κανόνας καὶ ὡς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ὡς πρὸς τοὺς προσηλυτιζομένους.

Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ὁ σύλλογος οὗτος τῶν καρδιναλίων ἔδειξε δρᾶσιν ἀξιοθαύμαστον καὶ αὐταπάρνησιν ἀξίαν ἰδίου τονισμοῦ, ἀριθμῶν πολλοὺς μάρτυρας μεταξὺ τῶν ἱεραποστόλων αὐτοῦ καὶ προσελκύσας παμπληθεῖς εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Πόσους, δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ γνωρίζωμεν, διότι αἱ στατιστικαὶ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπερβολικαί. Πάντως οἱ δυτικοὶ ἀριθμοῦσιν ἐν Ἀσίᾳ 2.751.070, ἐν Ἀφρικῇ 400.000, ἐν Ἀμερικῇ 10.168.330 καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ 775.130 προσηλύτους.
Κ. Ι. Δ.

—*[Πολιτ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *προπαγάνδα* νοεῖται ἡ πολιτικὴ ἐκείνη ἐνέργεια, δι' ἧς ἐπιζητεῖται νὰ κερδηθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη νέων προσώπων ὑπὲρ ὡρισμένης ἰδέας ἢ ὡρισμένου κόμματος, καὶ γενικώτερον νὰ δημιουργηθῇ εὐνοϊκὴ ἀτμοσφαῖρα, διευκολύνουσα τὴν ἐκτέλεσιν πράξεώς τινος ἢ καὶ ὑποβοηθοῦσα τὴν συνέχισιν ὡρισμένου ἀρξαμένου ἔργου, διὰ τῆς παραστάσεως τῶν πραγματικῶν γεγονότων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε εὐκόλως νὰ προσελκύεται, ὑπὲρ τῆς προπαγανδιζομένης ἰδέας, ἡ ἐκτίμησις καὶ νὰ ἐνισχύεται ἡ πεποίθησις τῶν ἄλλων ἐπὶ τὴν ἀξίαν αὐτῆς διὰ καταλλήλου ταυτοχρόνως συγκαλύψεως τῆς ἀληθείας καὶ παντὸς ἄλλου δυναμένου ἀντιθέτως νὰ ἐπιδράσῃ. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως προπαγάνδα πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς δράσεως τῶν μυστικῶν πολιτικῶν ἑταιρειῶν, αἱ ὁποῖαι, διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς ξένας χώρας πρακτόρων, ἐζήτουν νὰ διαδώσουν εἰς αὐτὰς τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας καὶ ἀρχάς. Παρόμοιαι ἑταιρεῖαι συνεστήθησαν ἐν Παρισίοις καὶ μετὰ τὴν ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν (1830) παρὰ τῆς γνωστῆς ἑταιρείας ὑπὸ τὴν συμβολικὴν ὀνομασίαν «Aide-toi et le ciel t'aidera», τῆς ἱδρυθείσης μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Καρόλου Ι' (1824), πρὸς προστασίαν τοῦ Συντάγματος, παρὰ τῶν ἐπιτελῶν τοῦ κόμματος τῶν ἐλευθεροφρόνων Γκιζῶ, Duchätel, Joubert καὶ ἄλλων. Αἱ συσταθεῖσαι τοιαῦται ἑταιρεῖαι ἔδρασαν ἐπιτυχέστατα ἐν Βελγίῳ, Ἰταλίᾳ καὶ Πολωνίᾳ, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς κεντρικῆς ὀργανώσεώς των. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προπαγάνδας, ἰδίως ὅτε διεξάγεται ἐκ μέρους πολιτικῶν κομμάτων, ἐκτὸς ἄλλων, τὸ κυριώτερον μέσον, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ, εἶναι ὁ τύπος εἰς τὴν εὐρυτάτην τῆς λέξεως σημασίαν. Ὄχι μόνον τὰ ἡμερήσια καὶ περιοδικὰ φύλλα δύνανται νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν προπαγάνδαν διὰ πολιτικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο μηχανικὸν ἢ χημικὸν μέσον, δυνάμενον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραγωγὴν μεγάλου ἀριθμοῦ ὁμοίων ἀντιτύπων, εἴτε κειμένων εἴτε εἰκόνων, ἀδιαφόρως ἂν ἐπὶ χάρτου ἢ ὑφάσματος ἢ μετάλλου, καὶ ἀσχέτως ἂν διὰ φωτογραφιῶν ἢ τοῦ κινηματογράφου ἢ ἄλλων ἐπιζητεῖται νὰ διαδοθῇ τὸ ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς προπαγάνδας κλπ. Ἀλλ' ἡ τοιούτου εἴδους ἐνέργεια, διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸ ὅ,τι σήμερον ἰδιαιτέρως ἐννοεῖται ὡς προπαγάνδα, ἀπαιτεῖ σύστημα, μεθοδικὴν λειτουργίαν καὶ συνεπῶς μεγάλην καὶ εἰδικὴν ὑπηρεσίαν, καταλλήλως ἐξησκημένην καὶ συγ-

Digitized by Google

κροτουμένην ἀπὸ πρόσωπα ἐξαιρετικῆς ἱκανότητος καὶ πολυμαθείας καὶ ἔχοντα πεῖραν τῆς πολιτικῆς.

Ἐν Ἑλλάδι σήμερον, διὰ τοῦ ἄρθρ. 1 § 1 τοῦ νόμου 4229 τῆς 23/25 Ἰουλίου 1929 «Περὶ τῶν μέτρων ἀσφαλείας τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος καὶ προστασίας τῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν», τιμωρεῖται «ὅστις ἐπιδιώκει τὴν ἐφαρμογὴν ἰδεῶν ἐχουσῶν ὡς ἔκδηλον σκοπὸν τὴν διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος ἢ τὴν ἀπόσπασιν μέρους ἢ τοῦ ὅλου τῆς ἐπικρατείας, ἢ ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν προσηλυτισμόν». Κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως ταύτης, ὅπως ἄλλως τε σαφῶς ἐτονίζετο εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 103 τῆς 3 Αὐγούστου 1929 ἐγκύκλιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, δὲν ἀποτελεῖ ἀδίκημα ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον θεωρητικὴ ἀνάπτυξις ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν κοινωνιολογικῶν, ἀντικειμένων εἰς τὸ κρατοῦν κοινωνικὸν καθεστώς, ἀλλ' ἀδίκημα ὑφίσταται τότε μόνον, ἀφ' ἧς ἡ διάδοσις τοιούτων ἰδεῶν ἔχει ὡς βάσιν τὴν δι' ἐκθέσμων καὶ δολίων μέσων ἐπιδίωξιν τῆς βιαίας ἀνατροπῆς καὶ μεταβολῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ἢ τῆς ἀποσπάσεως εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν ἢ αὐτονομήσεως οἱουδήποτε τμήματος τοῦ κράτους καὶ ἔκδηλον κίνησιν πρὸς προσηλυτισμὸν ὀπαδῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μέσων τῆς ἐπιτυχίας τῶν σκοπῶν τούτων.

Προπαγάνδαν δύνανται νὰ ἐνεργοῦν καὶ τὰ κράτη μεταξύ των ἢ κατ' ἀλλήλων διὰ πολιτικούς, ἐν γένει, σκοπούς. Ἂν δὲ διὰ τὴν προπαγάνδαν τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἀπαιτῆται τοιαύτη τις συστηματικὴ ὀργάνωσις, εἶναι ἰδιαιτέρως ἀπαραίτητον ὅπως ἡ παρ' αὐτῶν τῶν κρατῶν ἐνεργουμένη προπαγάνδα, ἐξαιρετικῶς δὲ ὁσάκις στρέφεται κατ' ἄλλου κράτους καὶ πρὸ παντὸς ἐν καιρῷ πολέμου, εἶναι ὠργανωμένη κατὰ σύστημα ἐξασφαλίζον ὡς ἄριστα τὴν ἐπιτυχίαν: νὰ ἐμφανίζῃ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐπωφελέστερον διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς χώρας, ὑπὲρ ἧς ἐργάζεται, τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῆς, πειστικῶς ἀντικρούουσα καὶ ἀναιροῦσα τοὺς παρὰ τῶν ἀντιπάλων προβαλλομένους ἐναντίους ἰσχυρισμούς, ἀλλὰ καὶ ἐμφανίζουσα ὡς ἐστερημένας σοβαρᾶς τινος ἀξίας καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς δικαίας ἀξιώσεις αὐτῶν. Οὕτω ἡ προπαγάνδα ἀποτελεῖ ὅπλον ἀμύνης, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιθετικὸν τοιοῦτον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, εἴτε ἐνοχοποιοῦσα τὸν ἐχθρὸν διὰ πράξεις καὶ μὴ τελεσθείσας παρ' αὐτοῦ, ὡς ἀντικειμένας εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον κλπ., εἴτε ἀποκαλύπτουσα καὶ διαδίδουσα ἐκνόμους προθέσεις ἢ ἄλλα σχέδια αὐτοῦ καὶ καθ' ἑξῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιτυγχάνεται συνήθως ἡ δημιουργία κοινῆς γνώμης εὐμενῶς διατεθειμένης ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων ὡρισμένων κρατῶν, ἰδιαιτέρως ἐν περιπτώσει ἐπικειμένου πολέμου ἢ ἐπικειμένης συνομολογήσεως εἰρήνης καὶ οὕτω κερδίζονται, οὐχὶ σπανίως καὶ διὰ τῆς παραποιήσεως τῆς ἀληθείας, ἄδικοι ἀξιώσεις ἢ συγκαλύπτονται ἐντέχνως εὐθῦναι καταλογιζόμεναι εἰς ἀθῴους, ἰδιαιτέρως ὁσάκις ὁ ἀντίπαλος εὑρέθη στερούμενος εἰδικῆς ὑπηρεσίας προπαγάνδας ἢ μὲ κακῶς ὠργανωμένην τοιαύτην. Τοιαῦτα παραδείγματα πλεῖστα παρέχει ἡ διπλωματικὴ ἱστορία τῶν περισσοτέρων κρατῶν. Η. Γ. Κ.

προπαγανδίζω· ἐνεργῶ προπαγάνδαν, προσηλυτίζω: «προπαγανδίζω ὑπὲρ τοῦ κομμουνισμοῦ».

προπαγανδισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προπαγανδίζειν, προσηλυτισμός.

προπαγανδιστὴς (ὁ)· ὁ προπαγανδίζων, προσηλυτιστής.

προπαγανδιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προπαγανδισμόν, ὁ τοῦ προπαγανδισμοῦ: «προπαγανδιστικὰ μέσα, — βιβλία».

προπαδιένιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἀλλένιον*.

προπαίδεια (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *προπαιδεία*, βιβλιάριον πρὸς ἄσκησιν εἰς τὰς τέσσαρας στοιχειώδεις πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς: «ξέρει τὴν προπαίδεια ἀπ' ἔξω»· || πᾶσα προκαταρκτικὴ διδασκαλία.

προπαιδεία (ἡ)· προκαταρκτικὴ διδασκαλία· || προπαρασκευαστικὴ εἰς ἀριθμητικὰς πράξεις, κοιν. *προπαίδεια* (βλ. λ.).

προπαιδευτικὴ (ἡ)· ἡ προπαρασκευή, ἡ προάσκησις, ἡ προκαταρκτικὴ μόρφωσις, ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐπιστήμη· || «φιλοσοφικὴ προπαιδευτική» ἡ ἐπιστήμη ἡ προπαρασκευάζουσα εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν καὶ εἰσάγουσα τὸν διδασκόμενον εἰς τὰ θεμελιώδη φιλοσοφικὰ προβλήματα. Σ. Ν. Λ.

προπαιδευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἁρμόδιος πρὸς προπαίδευσιν, ὁ προπαιδεύων: «προπαιδευτικὴ σχολή».

προπαιδεύω· ἐκπαιδεύω, διδάσκω προκαταρκτικῶς, προγυμνάζω.

προπαίρνω· συμπεριφέρομαι πρός τινα τραχέως, μεταχειρίζομαι σκληρῶς, ἄλλως *ἀποπαίρνω*: «μὴν τὸ προπαίρνῃς τὸ παιδὶ καὶ χάνει τὸ θάρρος του».

προπαισίνη (ἡ) (Propaesinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ὁ π-ἀμινοβενζοϊκὸς προπυλεστήρ,

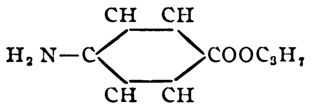

Κόνις λευκή, δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, τηκομένη εἰς 73—74°. Χρησιμοποιεῖται διὰ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἡ ἀναισθησίνη σκοποὺς εἰς δόσεις 0.5 ἕως 1.0 γραμμ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας ἐσωτερικῶς, πρὸς πρόκλησιν ἀναισθησίας τῆς βλενομεμβράνης τοῦ στομάχου ἐπὶ ἐμέτου καὶ ναυτίας, ὡς ἐπίσης καὶ ὡς ἀλοιφὴ (3—15 %) ἢ ὡς κόνις ἐπιπάσεως (3 %), καθὼς καὶ ὡς ἀλκοολικὸν διάλυμα. Τῆς προπαισίνης φέρονται καὶ δισκία (0.012), ἔχοντα γεῦσιν βανίλλης ἢ μίνθης. Ἐκ δύο μορίων προπαισίνης καὶ ἑνὸς ὀξυχλωριούχου ἄνθρακος λαμβάνεται ἡ *διπροπαισίνη*: $CO\left\langle\begin{matrix}NH-C_6H_5-COOC_3H_7\\NH-C_6H_5-COOC_3H_7\end{matrix}\right.$ ἥτις φέρεται ὡς κόνις λευκὴ κρυσταλλικὴ καὶ ἄγευστος, ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, διαλυτὴ ἐν ἀλκοόλῃ. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη εἰς δόσιν 0.5—2.0 γρ. ὡς πραϋντικόν, ἀναισθητικὸν καὶ ὑπνωτικόν. Κ. Γ. Μ.

προπαλαιοθήριον (τὸ) (Propalaeotherium) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ὑρακοθηριινῶν ἱππιδῶν περιττοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης ἠωκαίνου σειρᾶς ἐν Γαλλίᾳ Ἑλβετίᾳ, Helmstädt, Messel, παρὰ τὴν Δαρμστάτην. Γ. Κ. Γ.

Πρόπαν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 411. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

προπανικὸν ***διοξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *μηλονικοῦ ὀξέος* (βλ. λ.).

— **προπανικὸν** ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *προπιονικοῦ ὀξέος* (βλ. λ.).

προπάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένος ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $CH_3.CH_2.CH_3$. Ἀποτελεῖ ἀέριον εὐδιάλυτον εἰς αἰθυλικὴν ἀλκοόλην, καίεται μετὰ φλογὸς μᾶλλον φωτεινῆς τοῦ αἰθανίου καὶ παρασκευάζεται ἐκ τοῦ ἰσοπροπυλιωδιδίου δι' ἀναγωγῆς δι' ἐπιχαλκωμένου ψευδαργύρου. Σ. Γ.

προπανοδιθειόλη-(1,3) (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *τριμεθυλενομερκαπτάνη*.

προπανοδιόλη-(1,2) (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *προπυλενογλυκόλη*.

— **προπανοδιόλη-**(1,3) (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *τριμεθυλενογλυκόλη*.

— **προπανοδιόλη-**(2,3)-***άλη*** *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *γλυκεριναλδεΰδης* (βλ. λ.).

— **προπανοδιόλη-**(1.3)-***όνη*** *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *διοξυακετόνης* (βλ. λ.).

— **προπανοδιόλη-**(2,3)-***οξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *γλυκερινικοῦ ὀξέος* (βλ. λ.).

προπανοδιοξίμη-(1,2) (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μεθυλογλυοξαλοδιοξίμη*.

προπανόλη-(1) ***καὶ*** -(2) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *προπυλικαὶ ἀλκοόλαι*.

—**προπανόλη**-(2)-***άλη*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *γαλακτικὴ ἀλδεΰδη*.

—**προπανόλη**-(2)-***οξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *γαλακτικὸν ὀξύ*.

—**προπανόλη**-(3)-***οξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *β-ὀξυπροπιονικὸν ὀξύ*.

προπανολικὸν ***διοξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ταρτρονικὸν ὀξύ*.

προπανολόνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἀκετόλη*.

προπανονάλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μεθυλογλυοξάλη*.

προπανόνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἀκετόνη*.

προπανονικὸν ***διοξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μεσοξαλικὸν ὀξύ*.

— **προπανονικὸν** ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *πυροσταφυλικὸν ὀξύ*.

προπανονιτρίλιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *προπιονιτρίλιον*.

προπανονοδιάλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μεσοξαλοδιαλδεΰδη*.

προπανοξίμη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *ἀκετονοξίμης* (βλ. λ. *ἀκετόνης παράγωγα*).

προπανο-α, α, γ-**τρικαρβονικὸν** ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *α-καρβοξυγλουταρικὸν ὀξύ*.

προπανοτριόλη-(1, 2, 3) (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *γλυκερίνη*.

προπανοτριοξίμη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μεσοξαλοδιαλδεΰδη*.

προπανοῦλιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *προπιονύλιον*.

Πρόπαξοι *[Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῶν *Ἀντιπάξων* (βλ. λ.).

πρόπαππος (ὁ)· ὁ πατὴρ τοῦ πάππου ἢ τῆς μάμμης, θηλ. *προμάμμη*.

προπαραλήγουσα (ἡ)· ἡ πρὸ τῆς παραληγούσης συλλαβή, ἡ τρίτη ἀπὸ τοῦ τέλους.

προπαραμονὴ (ἡ)· ἡ πρὸ τῆς παραμονῆς ἡμέρα.

προπαρασκευάζω· παρασκευάζω, προετοιμάζω, προγυμνάζω: «προπαρασκευάζομαι δι' ἐξετάσεις»· || προετοιμάζω πρὸς περαιτέρω ἐνέργειαν: «προπαρασκευάζω τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν πειράματος».

προπαρασκευαστὴς (ὁ)· ὁ προπαρασκευάζων, ὁ προετοιμάζων πρὸς περαιτέρω ἐνέργειαν: «προπαρασκευαστὴς ἀνατομείου,—χημείου».

προπαρασκευαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προπαρασκευήν, ὁ τῆς προπαρασκευῆς: «προπαρασκευαστικὴ σχολή,—ἀγωγή».

—**προπαρασκευαστικὴ** ***βολή***. Ἡ βολὴ ἡ προηγουμένη τῆς *δραστικῆς* τοιαύτης, ἐκτελουμένη δὲ ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος, ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἐντολῆς πρὸς ἐνέργειαν. Ἐκ τῶν τακτικῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ἐξ αὐτῶν διαθεσίμου χρόνου ἐξαρτᾶται ἡ τελειότης τῆς προπαρασκευῆς ταύτης, ἥτις, ἐκτὸς τοῦ ζητήματος τῆς *προκαλύψεως* (βλ. λ.), περιλαμβάνει τὸν καθορισμὸν τῆς διευθύνσεως βολῆς ἢ τῆς παρεκτροπῆς τῶν πυροβόλων, τῆς ὑψώσεως αὐτῶν, τῆς ρυθμίσεως τῶν πυροσωλήνων καὶ τῆς συντάξεως τῶν διαφόρων διαγραμμάτων καὶ λοιπῶν πινάκων παρατηρήσεων ἢ δεδομένων ἀποτελεσμάτων, πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα ἐντὸς τοῦ τομέως ἐνεργείας, εἰς ἃ δύνανται νὰ ἐμφανισθῶσι στόχοι ἢ ἐφ' ὧν δύναται νὰ παρουσιασθῇ ἡ ἀνάγκη ἐνεργείας διὰ τοῦ πυρός. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

προπαρασκευὴ (ἡ)· προκαταρκτικὴ ἐνέργεια, προετοιμασία: «προπαρασκευὴ τοῦ πηλοῦ πρὸς ἀγγειοπλασίαν»· || προπόνησις, προγύμνασις: «προπαρασκευὴ πρὸς διαγωνισμόν,—πρὸς ἐξέτασιν».

— *[Διδακτ.]* Καλεῖται *προπαρασκευὴ* ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἡ πρὸ τῆς παραδόσεως τοῦ νέου μαθήματος προετοιμασία τοῦ πνεύματος τῶν μαθητῶν πρὸς κατανόησιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ διδαχθοῦν· τοῦτο δὲ κατορθοῦται, ἂν ἀναζητήσωμεν συγγενεῖς πρὸς τὸ μάθημα ἀρχαιοτέρας παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν καὶ ἐπαναφέρωμεν αὐτὰς εἰς τὴν συνείδησίν των· διότι τὸ νέον μόνον διὰ τῆς βοηθείας τοῦ παλαιοῦ καὶ γνωστοῦ κατανοεῖται καὶ ἐντυπώνεται. Ἄνευ τῆς προπαρασκευῆς ἡ οἰκειοποίησις τοῦ νέου μαθήματος θὰ ἦτο δυσκολωτέρα, σπουδαιότατα μέρη αὐτοῦ δὲν θὰ κατενοοῦντο, τὰ δύσκολα δὲν θὰ εἰσέδυον ἐντὸς τοῦ ἀρχαιοτέρου κύκλου τῶν νοημάτων καὶ πολλαὶ παλαιαὶ ἀσαφεῖς παραστάσεις τῶν παιδίων δὲν θὰ διεσαφηνίζοντο, διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν κατανόησιν. Ἡ προπαρασκευὴ λαμβάνει τὸ ὑλικόν της ἢ ἐξ ἀντικειμένων συγγενῶν πρὸς τὸ μέλλον νὰ διδαχθῇ ἢ ἐκ γνωστῶν μερικῶν παραστάσεων αὐτοῦ τοῦ νέου ἀντικειμένου ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνεται ἐπὶ ὅλων τῶν λεπτομερειῶν· ἡ ἔκτασίς της ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μαθήματος καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς προπαρασκευῆς πρέπει τὸ ὑλικὸν αὐτῆς νὰ ἀνακεφαλαιώνεται καὶ οὕτω νὰ ἐντυπώνεται εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν. Ὁ διδάσκαλος δὲ κατὰ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ προπαρασκευὴν πρὸς διδασκαλίαν πρέπει πρῶτον νὰ ὁρίζῃ τὸ νέον καὶ ὑπ' αὐτοῦ καθοδηγούμενος νὰ ἑτοιμάζῃ κατόπιν τὴν προπαρασκευήν. Π. Λ. Β.

—*[Τακτ.]* Βλ. λ. *παρασκευὴ* [Τακτ.].

προπαργυλαιθυλαιθήρ, *—ῆρος* (ὁ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$CH \vdots C.CH_2.O.C_2H_5$$

Ὑγρὸν διαπεραστικῆς ὀσμῆς, βράζον εἰς 85°. Σ. Γ.

προπαργυλαμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_3H_3NH_2$, γνωστὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἁλάτων. Σ. Γ.

προπαργυλικὴ *ἀλδεΰδη* *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *προπιολικῆς ἀλδεΰδης* (βλ. λ.).

—**προπαργυλικὴ** ***ἀλκοόλη***, ἢ ***προπινόλη***-3 *['Οργ. Χημ.]*. Ἡ ἁπλουστέρα μετὰ τριπλοῦ δεσμοῦ ἀλκοόλη. Ἔχει τὸν τύπον $CH \vdots C.CH_2OH$ καὶ ἀποτελεῖ ἄχρουν ὑγρόν, δριμείας γεύσεως καὶ εὐχαρί-

Digitized by Google

στου όσμῆς. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,963 (21°) καὶ διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ. Βράζει εἰς 114—115°. Σχηματίζει μετ' ἀργύρου λευκὴν ἕνωσιν τοῦ τύπου C_3H_3OAg ἐκρηγνυομένην κατὰ τὴν θέρμανσιν. Ἐπίσης σχηματίζει χαρακτηριστικὴν ἕνωσιν μετὰ χαλκοῦ. Σ. Γ.

προπαργυλικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *προπιολικὸν ὀξύ*.

προπαργύλιον *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ἡ μονοσθενὴς ρίζα $CH \vdots C.CH_2$—. Σ. Γ.

προπαργυλιωδίδιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἀλλυλενίου* μονοαλογονοπαράγωγα.

προπαργυλοβρωμίδιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἀλλυλενίου* μονοαλογονοπαράγωγα.

προπαργυλοχλωρίδιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀλλυλενίου* μονοαλογονοπαράγωγα.

προπαρελθών, *—οῦσα, —όν*· ὁ πρότερος, ὁ προηγούμενος τοῦ παρελθόντος, προπερασμένος: «τὸ προπαρελθὸν ἔτος», «τὴν προπαρελθοῦσαν ἡμέραν».

Προπαρθενών. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπονοεῖται ὁ πρὸ τοῦ σήμερον ὑφισταμένου Παρθενῶνος σχεδιασθεὶς καὶ μόνον θεμελιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους πιθανὸν τὸ πρῶτον περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Κίμωνος μετὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους συνεχισθείς, ἀλλὰ μὴ ἀνοικοδομηθείς, μέγας ναὸς τῆς Παρθένου, ἀκριβῶς ἐφ' ἧς θέσεως βραδύτερον ἀνηγέρθη ὁ Παρθενών. Περὶ τούτου αἱ εἰδήσεις ἡμῶν ἐκ τῶν συγγραφέων εἶναι ἐλάχισται, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφῶν τοῦ Π. Καββαδία ἦλθον εἰς φῶς σπουδαιότατα ἴχνη τοῦ ἀρχαιοτέρου κτηρίου, ὅπερ καὶ τοῦτο ἔσχε, φαίνεται, διαφόρους μεταβολὰς καὶ τροποποιήσεις, χωρὶς ποτὲ ν' ἀποπερατωθῇ. Οὕτω λ. χ. κατεσκευάσθη στερεοβάτης πώρινος, ἐφ' οὗ θ' ἀνηγείρετο ναὸς δωρικὸς ἐκ πώρου ἐπίσης. Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, μεταξὺ τοῦ 490—480, τὸ σχέδιον μετεβλήθη καὶ ὁ ναὸς ἀπεφασίσθη νὰ κατασκευασθῇ ὁλόκληρος ἐκ μαρμάρου, εἶχον δὲ τοποθετηθῇ οἱ πρῶτοι σπόνδυλοι, ὅτε οἱ Πέρσαι, ἀναβάντες ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, κατέκαυσαν πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς, ἴχνη δὲ τῆς πυρκαϊᾶς σῴζονται κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν. Οἱ σπόνδυλοι, φέροντες καὶ αὐτοὶ ἴχνη τῆς πυρκαϊᾶς, ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ βορείου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου σῴζονται μέχρι σήμερον, ἀποτελοῦντες ἀφ' ἑνὸς θαυμάσιον κόσμον τούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ σπουδαιότατον μαρτύριον ἑνὸς μήπω ἀποπερατωθέντος μνημειώδους κτηρίου τῆς ἀθηναϊκῆς Ἀκροπόλεως, συγχρόνως δὲ καὶ ἑνὸς μεγάλου ἱστορικοῦ γεγονότος. Α. Φ.

προπαροξύνω· ὀξύνω, θέτω ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

προπαροξύτονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ λέξεων, ἡ ἔχουσα τὸν τόνον εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, οἷον *ἔντιμος, ἄριστος*.

προπατορικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προπάτορας, ὁ τῶν προπατόρων, προγονικός, κληρονομικός: «προπατορικὸν ἁμάρτημα» τὸ ἁμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων.

— **προπατορικὸν** ***ἁμάρτημα*** *[Θρησκ.]*· βλ. λ. *ἁμαρτία* (προπατορική).

προπάτωρ, *—ορος* (ὁ)· ὁ πρῶτος, ὁ ἀρχηγέτης πατήρ, θηλ. *προμήτωρ*· || *προπάτορες*· οἱ πρόγονοι· || «τὸ ἁμάρτημα τῶν προπατόρων» τῶν πρωτοπλάστων.

πρόπεδον (τὸ) (γαλλ. esplanade) *['Οχυρωτ.]*. Παλαιότερον ἐλέγετο οὕτω τὸ πρανὲς τῶν ἔργων τῆς ὀχυρωτικῆς. Βραδύτερον ὠνομάσθη *πρόπεδον* τὸ συνεχὲς καὶ ἀποκεκαλυμμένον ἔδαφος, κεκλιμένον συνήθως, τὸ ἐκτεινόμενον μεταξὺ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν οἰκιῶν τῆς ὠχυρωμένης πόλεως. Τὸ πρόπεδον, ἀποτελοῦν ἀκάλυπτον ἔδαφος καὶ συνεπῶς κατάλληλον πεδίον βολῆς, οὐδεμίαν παρεῖχε προστασίαν ἀπὸ τῶν πυρῶν τῆς ἀμύνης εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους κατὰ τῆς ἀκροπόλεως. *Πρόπεδον* ὁμοίως ἐκαλεῖτο ἡ κεκαλυμμένη ὁδός, ἔνθα ἐγκαθίσταντο οἱ πολιορκούμενοι πρὸς παρενόχλησιν τοῦ πολιορκοῦντος ἐχθροῦ καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐξόδων. Ζ. Ν.

προπέλλα (ἡ)· (ἐκ τοῦ ἀγγλ. propeller)· δημωδ. ναυτ., ὁ μηχανικὸς προωστὴρ σκάφους καὶ εἰδικῶς ἡ ἕλιξ.

πρόπεμπτα· ἀρχ. ἐπίρρ., ἡ ὑπὸ τῶν πρυτάνεων πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδρίας τῶν τακτικῶν ἐκκλησιῶν προγραφὴ ταύτης, δηλαδὴ ἔκδοσις προγράμματος, ἐν ᾧ ἀναγράφονται τὰ συζητηθησόμενα θέματα. Ν. Σ. Λ.

προπεμπτήριον (τό). Ἡ δικαστικὴ διαταγὴ ἐλευθέρας κινήσεως ὑπὲρ ἐκείνου, ὅστις ἄλλως θὰ ἐκρατεῖτο ἐν φυλακῇ.

Εἰδικῶς ἐν τῷ ἐμπορικῷ δικαίῳ *προπεμπτήριον* εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου περὶ κηρύξεως εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως, ὅταν δὲν διατάξῃ τὴν περαιτέρω κράτησιν τοῦ πτωχεύσαντος, διατελοῦντος τότε, κατὰ τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως, εἰς τὰς διὰ πολιτικὰ χρέη φυλακάς· ὡς καὶ μεταγενεστέρα ἀπόφασις τῆς κηρυξάσης τὴν πτώχευσιν, ἂν εἶχεν αὕτη διατάξει τὴν προσωποκράτησιν, δι' ἧς ἀποφαίνεται νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος προσωρινῶς ὁ πτωχεύσας, ἐπὶ ἐγγυήσει τρίτου, προσωπικῇ ἢ κτηματικῇ. Ἐν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ *προπεμπτήριον* εἶναι ἡ ἀπόφασις οἱουδήποτε δικαστηρίου ὑπὲρ κληθέντος ὡς μάρτυρος ἐν πολιτικῇ ἢ ποινικῇ δίκῃ, καθ' οὗ ὑπάρχει ἀπόφασις τελεσίδικος ἢ προσωρινῶς ἐκτελεστή, ἀπαγγέλλουσα προσωπικὴν κράτησιν, ἐπὶ ἐπαρκῆ χρόνον διὰ τὴν μετάβασίν του ὅπου ἐκλήθη καὶ τὴν ἐπάνοδόν του ὁπόθεν ἀνεχώρησεν. Ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ εἶναι τὸ βούλευμα τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις, τοῦ συμβουλίου τῶν ἐφετῶν, δι' οὗ ὁ προσωρινῶς προφυλακισθεὶς ἀπολύεται ἐπὶ χρηματικῇ ἐγγυήσει καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακρίσεως καὶ μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Κ. ΔΑΡΔΟΥΓΙΑΣ

προπεμπτήριος, *—α, —ον*· ὁ κατάλληλος, ὁ ἁρμόδιος νὰ προπέμψῃ, προπεμπτικός· || *προπεμπτήριον* (τό) ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

προπεμπτικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος, ὁ ἁρμόδιος νὰ προπέμψῃ, *προπεμπτήριος*.

προπέμπω· συνοδεύω μέχρι τινὸς τὸν ἀναχωροῦντα, τὸν ἀπερχόμενον εἰς ταξίδιον: «τὸν προέπεμψα μέχρι τοῦ λιμένος»· || πέμπω πρότερον, προαποστέλλω.

προπενάλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀκρολεΐνη*.

προπενικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ἀκρυλικοῦ* ὀξέος (βλ. λ.).

προπένιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *προπυλένιον*.

προπενόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *ἀλλυλικῆς ἀλκοόλης*.

προπενυλοπυροκατεχίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Παράγωγον τῆς *πυροκατεχίνης* τοῦ τύπου:

$$CH_3.CH : CH.C_6H_3(OH)_2 \; [1:3:4]$$

τηκομένη εἰς 88°. Μεθυλαιθὴρ αὐτῆς εἶναι ἡ *ἰσοευγενόλη*. Σ. Γ.

π-προπενυλοφαινόλη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἀνόλη*.

προπεπτόνη (ἡ) (propeptone). Προϊὸν χημικὸν διάμεσον μεταξὺ τῶν ὀξυδολευκωμάτων καὶ τῶν πεπτονῶν. Τὸ προϊὸν τοῦτο σχηματίζεται κατὰ τὴν στομαχικὴν καὶ παγκρεατικὴν πέψιν τῶν λευκωματοειδῶν ὑλῶν. Αἱ προπεπτόναι κατακρημνίζονται διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος, τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ διαφόρων ἁλάτων· τὰ κατακρημνίσματα ταῦτα, ἅτινα ἀναδιαλύονται ἐν θερμῷ, σχηματίζονται ἐκ νέου διὰ τῆς καταψύξεως. Αἱ προπεπτόναι καλοῦνται καὶ *λευκωματόζαι*. Μ. Ν. Κ.

προπεπτονουρία (ἡ) (propeptonurie). Οὕτω καλεῖται ἡ ἐν τοῖς οὔροις παρουσία προπεπτόνης ἢ λευκωματόζης. Εἶναι σύμπτωμα νοσηρὸν ἐν σχέσει εὑρισκόμενον ἰδίως πρὸς τὰς νόσους τῶν ὀστῶν καὶ ἐκσημαῖνον αὐστηρὰν τὴν πρόγνωσιν. Τὸ σύμπτωμα τοῦτο ἐξιχνιάζεται διὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος, ὅπερ, προστιθέμενον ἐν τοῖς οὔροις, προσδίδει γαλακτώδη θολερότητα ἐπεκτεινομένην πρὸς ὁλόκληρον τὴν μᾶζαν τοῦ οὔρου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὀπαλιόχρουν χροιάν, ἥτις ἐξιχνιάζει τὴν παρουσίαν λευκώματος. Μ. Ν. Κ.

προπερασμένος, *—η, —ο*· δημοτ., προπαρελθών: «τὸν προπερασμένο χρόνο», «τὴν προπερασμένη Κυριακή».

προπερισπῶ *(—άω)*· θέτω περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν λέξεώς τινος: «μακρὰ παραλήγουσα πρὸ βραχείας ληγούσης προπερισπᾶται»· || «προπερισπωμένη λέξις» ἡ ἔχουσα εἰς τὴν παραλήγουσαν περισπωμένην.

πρόπερσι· δημοτ., ἀντὶ *προπέρυσι* (βλ. λ.).

προπέρσινος, *—η, —ο*· δημοτ. ἀντὶ *προπερυσινὸς* (βλ. λ.): «προπέρσινα ροῦχα, — παπούτσα».

Προπέρτιος (Propertius), ***Σέξτος***. Μέγας Ρωμαῖος ἐλεγειακὸς ποιητής, γεννηθεὶς περὶ τὸ 45 ἐν Ἀσισίῳ καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ 15 π. Χ. Ἐλθὼν νεώτατος εἰς Ρώμην, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε ταύτην ὑπὲρ ἀποκλειστικῆς ἐπιδόσεως εἰς τὴν ποίησιν. Τὸ πρῶτόν του ἔργον «Κυνθία» (τὸ καὶ «Μονόβιβλος» συνήθως ὀνομαζόμενον), ἐπιγραφὲν κατὰ ποιητικὸν ψευδώνυμον τῆς ἐπιφανεστάτης φίλης του Χόστια (Hostia), συνετέλεσεν ὥστε ὄχι μόνον νὰ γίνῃ γνωστός, ἀλλὰ καὶ νὰ συστηθῇ πρὸς τὸν Μαικήναν καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους συγχρόνους κορυφαίους ποιητὰς καὶ τὸν Αὔγουστον, καίπερ νεαρός. Τοῦ ἔρωτός του αὐτοῦ ἡ ἔξαψις, αἱ κυμάνσεις καὶ τὸ τέρμα εἶναι τὸ κύριον θέμα τῶν ἐλεγειῶν του. Παρὰ τὸ ὅτι ἐμιμήθη τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς ἐλεγειακούς, ἰδίᾳ δὲ τὸν Καλλίμαχον καὶ τὸν Φιλητᾶν, αἱ ἐλεγεῖαί του εἶναι πλήρεις πάθους, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡδυπαθείας, καὶ ἔχουσι καὶ νευρώδη τὴν ἔκφρασιν καὶ ἐνάργειαν περιγραφῶν. Συγκρινόμενος πρὸς τὸν Τίβουλλον, ἀποδεικνύεται ὑποδεέστερος μὲν ἐκείνου κατὰ τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν, τὴν ἀφέλειαν, τὴν χάριν καὶ τὴν περὶ τὸ στιχουργεῖν εὐχέρειαν, εἶναι δ' ἐνιαχοῦ καὶ τραχύς, ὑπέρτερος δὲ κατὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν παιδείαν. Ἀλλ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ μάθησίς του αὕτη ἔβλαψε τὰ ποιήματά του, ἐπειδὴ τὰ κατέστησεν ἐνιαχοῦ σκοτεινὰ ἕνεκα καὶ τῆς ἐσκεμμένης ἀποφυγῆς τῆς εὐκόλου ὁμαλότητος τοῦ λόγου καὶ ἕνεκα τῆς ἐν αὐτοῖς καταχρήσεως τῶν μυθολογικῶν ὑπαινιγμῶν. Αἱ ἐλεγεῖαί του εἶναι πολλαχοῦ δυσνόητοι καὶ ἐπειδὴ ἐφθαρμένον ἐσώθη τὸ κείμενόν των.

Ἐκτὸς τῆς «Κυνθίας», σῴζονται καὶ τρία ἄλλα βιβλία, περιλαμβάνοντα μετὰ τοῦ πρώτου αὐτοῦ 92 ἐλεγείας. Τὰ τέσσαρα ταῦτα ἐπιφανεῖς φιλόλογοι, ὡς ὁ Lachmann καὶ ὁ L. Mueller, ἀριθμοῦσιν εἰς πέντε, χωριζομένου εἰς δύο τοῦ Β' ἀπὸ τῆς 10ης ἐλεγείας. Τὸ τελευταῖον βιβλίον, ὅπερ περιέχει καὶ ὕμνους συγχρόνων προσώπων, πραγμάτων καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἑορτῶν, δὲν προέλαβε νὰ συμπληρώσῃ ὁ ποιητής. Αἱ τούτου 1η, 4η, 6η, 9η καὶ 10η ἐλεγεῖαι ὀνομάζονται διηγηματικαὶ ἢ αἰτιολογικαί, ἐπειδὴ προσπαθεῖ δι' αὐτῶν νὰ καταδείξῃ τὸ αἴτιον τῶν πρὸς τοὺς μύθους συναπτομένων θρησκευτικῶν ἐθίμων ἢ ἄλλων συμβάντων.

Ἡ τελευταία ἐλεγεία «Ἐπικήδειον τῆς Κορνηλίας» εἶναι ἡ βασίλισσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐλεγείας καὶ προκαλεῖ δάκρυα. Συγκινητικωτάτη εἶναι καὶ ἡ «Ἐξιλαστήριος συμφωνία» (ἡ 7η τοῦ τελευταίου βιβλίου). Ἄρισται ἐκδόσεις τοῦ Προπερτίου εἶναι αἱ ὑπὸ Lachmann (1816 καὶ 1829), Haupt-Vahlen (1879), Rothstein (1898, 1922—1924), Hosius (1922). Ν. Σ. Λ.

προπέρυσι· ἐπίρρ., τὸ προηγούμενον ἔτος τοῦ παρελθόντος, πρὸ δύο ἐτῶν.

προπερυσινός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ προηγούμενον ἔτος τοῦ παρελθόντος, ὁ πρὸ δύο ἐτῶν λαβὼν ὑπόστασιν, κοιν. *προπέρσινος*.

προπέτασμα (τό)· πᾶν ὅ,τι ἐμποδίζει τὴν θέαν, προκάλυμμα.

— *['Οχυρωτ.]* Καλεῖται *προπέτασμα* ὄγκος χωμάτων χρησιμεύων ὅπως, ἀφ' ἑνὸς μὲν προστατεύῃ τοὺς ὄπισθεν ἱσταμένους σκοπευτὰς ἀπὸ τὰ μετωπικὰ βλήματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως ἀποτελῇ στήριγμα διὰ τὰ ὅπλα αὐτῶν. Τὸ προπέτασμα συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ χωμάτων ἐκσκαπτομένων ἐξ αὐτῆς τῆς τάφρου, σπανιώτερον δὲ ἐκ τοιούτων μεταφερομένων ἄλλοθεν, ὅταν ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους δὲν ἐπιτρέπῃ ἐκσκαφήν. Τὸ ἀνώτερον σημεῖον τοῦ προπετάσματος, ἔνθα στηρίζεται τὸ ὅπλον, καλεῖται *ὑπερασπίστρια* ἢ *ὀφρὺς πυρός*. Εἰς τὴν σήμερον ἐν χρήσει κατατομὴν τῶν χαρακωμάτων τὸ προπέτασμα εὑρίσκεται ἔμπροσθεν τῆς τάφρου τοῦ χαρακώματος, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἄλλος ὄγκος χωμάτων ἀποτελεῖ τὸ ὀπισθόχωμα. Ἄλλοτε ἡ κανονικὴ κατατομὴ χαρακώματος περιελάμβανε τὸ προπέτασμα, ἔμπροσθεν τούτου τάφρον καὶ πέραν αὐτῆς τὸ μικροτέρων διαστάσεων πρόχωμα. Ἐν τῇ κατατομῇ ταύτῃ τὸ προπέτασμα περιελάμβανε κατὰ σειρὰν τὴν κλιτὺν τῆς βαθμῖδος, τὴν βαθμῖδα ἐφ' ἧς ἵσταντο οἱ σκοπευταί, τὸ προσκλινὲς μὲ κλίσιν $^1/_4$—$^1/_6$, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο τὸ ὅπλον, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν κλιτὺν κλίσεως $^4/_5$, φθάνουσαν μέχρι τῆς ὁριζοντίας ζώνης τῆς χωριζούσης τὸ προπέτασμα ἀπὸ τῆς τάφρου. Ἄλλοτε εἰς τὸ προπέτασμα ἐδίδετο μέγα ὕψος, ἵνα οἱ ὄπισθεν τούτου ἱστάμενοι σκοπευταὶ ἔχωσι πρὸ αὐτῶν καλὸν πεδίον βολῆς. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὸ ὕψος τῶν προπετασμάτων εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότερον, ἵνα τα ἔργα καθίστανται ἀφανέστερα καὶ κατὰ συνέπειαν ὀλιγώτερον προσβλητά. Ἀρκοῦνται πρὸς τοῦτο εἰς ὕψη 0,30 0,60 μ.

Τὸ πάχος τοῦ προπετάσματος εἶναι ἀνάλογον τῆς εἰσδυτικῆς ἱκανότητος τῶν βολίδων. Ἄλλοτε εἰς τὴν κανονικὴν κατατομὴν τοῦ χαρακώματος τὸ πάχος τοῦτο ἦτο 4—6 μ. Ἐναντίον ὁλοσώμων βλημάτων τοῦ πυροβολικοῦ τὰ προπετάσματα πρέπει νὰ ἔχωσι μεγάλα πάχη, φθάνοντα μέχρι 15 μ. Σήμερον τὸ πάχος τοῦ προπετάσματος κυμαίνεται μεταξὺ 1,20—1,50 μ, δυνάμενον νὰ ἀνθέξῃ ἐναντίον βολίδων πεζικοῦ καὶ θραυσμάτων ὀβίδων. Τὸ προπέτασμα καταργεῖται ἐντελῶς, ὅταν ὑπάρχῃ ἐξαιρετικὴ ἀνάγκη ἀποκρύψεως τοῦ χαρακώματος ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς θέας. Τὴν προστασίαν τῶν σκοπευτῶν αὐξάνει σημαντικῶς ἡ διὰ μέσου τοῦ προπετάσματος διάνοιξις τυφεκηθρῶν, ἤτοι ἀνοιγμάτων διὰ τὴν βολὴν τῶν ὅπλων. Ζ. Ν.

— ***προπέτασμα καπνοῦ.*** Τὸ προπέτασμα καπνοῦ πρὸς κάλυψιν φιλίων στρατευμάτων, πλοίων ἢ ἄλλων στόχων ἀπὸ ἐπιγείου ἢ ἐκ θαλάσσης παρατηρήσεως ἢ γενόμενον πρὸς τύφλωσιν ἐχθρικῆς γραμ-

Digitized by Google

μῆς μάχης, ἐχθρικῶν παρατηρητηρίων, ἐχθρικῶν πλοίων κτλ., δημιουργεῖται κυρίως διὰ τῶν ἀεροπλάνων καὶ δι' εἰδικοῦ μηχανήματος. Ὁ ἐκπεμπόμενος παρὰ τῶν ἀεροπλάνων οὕτω καπνὸς εἶναι κατάλληλος καὶ πρὸς κάλυψιν ἀεροπορικῶν στολίσκων βομβαρδισμοῦ, κατὰ τὴν προσέγγισιν ἢ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἐκ στόχου τινός, ὡς καὶ πρὸς ταχίστην τύφλωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης παρατηρητηρίων τοῦ ἐχθροῦ ἢ τῆς γραμμῆς μάχης τούτου ἐν ἀνάγκῃ. Βεβαίως καὶ τὸ πυροβολικὸν διὰ τῶν καπνογόνων ὀβίδων του καὶ τὰ ἀεροπλάνα διὰ τῶν καπνογόνων αὐτῶν βομβῶν δύνανται νὰ δημιουργήσουν νέφος καπνοῦ προκαλυπτικὸν ἢ ἀποτυφλωτικόν, ἀλλὰ προπέτασμα κυρίως δημιουργοῦσι πραγματικὸν τὰ ἀεροπλάνα διὰ τῆς πρὸς τοῦτο εἰδικῆς συσκευῆς. Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς γίνεται πολὺ εὐχερέστερον καὶ ταχύτερον δι' ἀεροπλάνου παρὰ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἢ βομβῶν.

Ὁ διὰ τῆς εἰδικῆς συσκευῆς ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων ἐκπεμπόμενος καπνὸς εἶναι πυκνότερος, συνεχὴς καὶ δημιουργεῖται μὲ μίαν μόνον ἐν πτήσει διάβασιν πρὸ τῆς γραμμῆς παρατηρητηρίων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς γραμμῆς μάχης αὐτοῦ ἔτι, ὡς καὶ πρὸ τῆς γραμμῆς φιλίων στρατευμάτων πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν κινήσεων τούτων. Ἡ δι' ἀεροπλάνων ἐκπομπὴ καπνοῦ εἶναι καὶ οἰκονομικὴ μέθοδος· δὲν ἀπαιτεῖ εἰμὴ καπνογόνον οὐσίαν καὶ πεπιεσμένον ἀέρα. Πάντως τὸ ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων σχηματιζόμενον προπέτασμα δέον νὰ ἀνανεοῦται, τῆς καπνίσεως ἐπαναλαμβανομένης ἀνὰ 25′ ἕως 30′, ἀναλόγως τῆς ταχύτητος καὶ τῆς φορᾶς τοῦ πνέοντος ἀνέμου καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς χρησιμοποιουμένης καπνογόνου οὐσίας. Ἡ χρῆσις προπετασμάτων δι' ἐκτέλεσιν αἰφνιδιαστικῶν ἐπιθέσεων εἶναι σημαντικώτατος παράγων εἰς τὴν διεξαγωγὴν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Κατ' ἀρχήν, τὰ εἰδικὰ αὐτὰ μηχανήματα ἐκπομπῆς καπνοῦ ἐκπέμπουσι πρὸς τὰ ὀπίσω τοῦ ἀεροπλάνου καὶ ἑπομένως μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα, μεθ' ἧς κινεῖται τοῦτο πρὸς τὰ ἐμπρός, τὴν καπνογόνον οὐσίαν. Ἡ ἐκπεμπομένη καπνογόνος οὐσία πίπτει πρὸς τὴν γῆν ἢ τὴν θάλασσαν ὑπὸ μορφὴν σταγόνων, αἵτινες βραδέως ἐξατμίζονται καὶ αἵτινες ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεώς των μετὰ τῆς ὑγρότητος τοῦ ἀέρος σχηματίζουσι πυκνὸν λευκὸν καπνόν, ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει πρὸς καταπῖπτον παραπέτασμα. Οὕτω ἓν ἀεροπλάνον δύναται ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος (1′—2′ τῆς ὥρας) νὰ σχηματίσῃ προπέτασμα καπνοῦ 2 χλμ. μήκους καὶ ὕψους 150 μ. περίπου. Εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ κατὰ βούλησιν προπέτασμα ἐφαπτόμενον ἀκριβῶς τῆς γῆς κατὰ τὸ κάτω ἄκρον του καὶ ἕτερον ὑπερκείμενον τοῦ πρώτου. Δυνατὸν ἑπομένως νὰ σχηματισθῇ τοῖχος καπνοῦ ὅλων τῶν αἰτουμένων διαστάσεων. Πρὸς δημιουργίαν μεγάλου προπετάσματος ὑπὸ δυσμενεῖς μετεωρολογικὰς συνθήκας ἀπαιτοῦνται περισσότερα τοῦ ἑνὸς ἀεροπλάνα. Ἐπειδὴ τὰ πρὸς δημιουργίαν προπετάσματος χρησιμοποιούμενα ἀεροπλάνα πρέπει νὰ ἵπτανται χαμηλά, δέον νὰ προτιμῶνται πρὸς τοῦτο τὰ καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα, ὡς ἐλαφρὰ καὶ ταχέα. Η δυνατότης αὐτὴ τῆς τοποθετήσεως αἰφνιδίως προπετάσματος καπνοῦ ἐπὶ μακροῦ μετώπου καὶ μετ' ἀμέσου ἀποτελέσματος παρουσιάζει μέγιστα πλεονεκτήματα. Ἡ διὰ βομβῶν δημιουργία προπετασμάτων ἀπαιτεῖ ἐν γένει μέγαν ἀριθμὸν ἀεροπλάνων καὶ ἀρκετὸν χρόνον. Τὸ παραγόμενον παρ' ἑκάστης βόμβας κεχωρισμένον νέφος ἀπαιτεῖ χρόνον διὰ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ συνενωθῇ μὲ τὸ τῶν ἄλλων βομβῶν καὶ δημιουργηθῇ οὕτω ἓν τελικὸν νέφος τῆς ἀπαιτουμένης πυκνότητος καὶ συνεχείας. Καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὰ ἀεροπλάνα δύνανται νὰ δημιουργοῦν προπετάσματα καπνοῦ πολὺ ταχύτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα ἢ αἱ εἰδικαὶ συσκευαὶ ἐκπομπῆς καπνοῦ τῶν πλοίων καὶ τὰ καπνογόνα βλήματα τῶν πυροβόλων τοῦ στόλου.

Τὰ ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων τοποθετούμενα προπετάσματα δύνανται νὰ ἀποκόψωσιν εἰς δύο μέρη τὸν ἀντίπαλον στόλον, οὕτως ὥστε τὰ συνδεδυασμένα πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι μόνον ἐναντίον ἑνὸς μέρους τοῦ ἀντιπάλου στόλου (τοῦ μὴ ἀποκρυφθέντος ὑπὸ τοῦ παραπετάσματος), τοῦ ἑτέρου οὕτω ἀποτυφλωθέντος μέρους τοῦ στόλου μὴ δυναμένου πλέον νὰ παρακολουθήσῃ τὴν μάχην. Τὸ ἐκ καπνοῦ προπέτασμα εἶναι τὸ πολύτιμον μέσον ἰδίως τοῦ ἀσθενεστέρου. Ἀλλὰ δύναται πολλάκις νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τὸν ἰσχυρότερον διὰ νὰ ἀποκρύψῃ τακτικήν τινα αὐτοῦ ἐνέργειαν. Δ. ΒΑΚΑΣ

προπέτεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ προπετοῦς, αὐθάδεια, θρασύτης· ‖ τὸ εἰς τὴν κοιν. ναυτ. *λάντσο τῆς πλώρης* ἢ *τῆς πρύμνης*· ἡ κλίσις τῆς στείρας πρὸς πρῷραν καὶ τοῦ ποδοστήματος πρὸς πρῷραν συσχετικῶς πρὸς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῆς τρόπιδος. Σ. Ε. Λ

προπετὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ οἱονεὶ ἔμπροσθεν πίπτων, ὁ ἀκαίρως λέγων ἢ πράττων τι, θρασύς, αὐθάδης.—Ἐπίρρ. ***προπετῶς*** (ἐκ τῆς *πρὸ*+*πίπτω*).

προπεψίνη (ἡ). Ἀνήκουσα εἰς τὰ καλούμενα **ζυμογόνα ἢ προένζυμα,** ἀποτελεῖ τὸ ὑπὸ ἀδρανῆ μορφὴν πρωτεολυτικὸν ἔνζυμον τῶν πεπτικῶν ἀδένων. Τὰ πρόσφατα ἐκχυλίσματα τῶν ἀδένων τούτων εἶναι ὅλως ἀδρανῆ, καθίστανται δὲ ἐνεργὰ διὰ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων διαλυμάτων, ὡς ἀραιῶν διαλυμάτων ὀξέων, ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου, βακτηρίων σήψεως, ἁλάτων τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν. Ἡ προπεψίνη εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν κυττάρων τῶν προειρημένων ἀδένων ὑπὸ τὴν μορφὴν κοκκίων, εἶναι ἀδρανὴς ἐπὶ τῶν λευκωμάτων, καθίσταται δὲ ἐνεργὸς διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἰδίᾳ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

πρόπηγμα (τό)· τὸ πρὸ ἔργου τινὸς κατασκεύασμα πρὸς προφύλαξιν ἢ περικόσμησιν αὐτοῦ· ‖ τὸ κράσπεδον· ‖ τὸ κιγκλίδωμα ποῦ περιφράσσει κτήριόν τι.

προπηγνύω· πηγνύω, καρφώνω τι ἔμπροσθεν.

προπήδημα (τό)· εἶδος πηδήματος τοῦ ἵππου κατὰ τὴν βάδισιν.

προπηλακίζω· φέρομαι πρός τινα ὑβριστικῶς, ὑβρίζω, ὀνειδίζω, ἐξευτελίζω· ‖ ἐτυμολογικῶς, ὡσεὶ διὰ πηλοῦ βάλλω τινά.

προπηλακισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προπηλακίζειν, ὀνειδισμός, διασυρμός, ἐξευτελισμός.

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *ἐξύβρισις*.

προπηλακιστὴς (ὁ)· ὁ προπηλακίζων, ὁ ὀνειδίζων, ὁ ἐξευτελίζων τινά.

προπηλακιστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προπηλακισμόν: «προπηλακιστικὸς τρόπος». —Ἐπίρρ. ***προπηλακιστικῶς***.

προπιδόνη (ἡ) (propidon) *[Φαρμ.]*. Ἐμβόλιον πολυδύναμον καὶ πολύμικτον, συνιστάμενον ἐξ 1 κ. ἑκ. ζωμοῦ, 430 ἑκατομ. στρεπτοκόκκων, 830 ἑκατομ. σταφυλοκόκκων καὶ 2 δισεκατομ. μικροβίων τοῦ κυανοῦ πύου. Χορηγεῖται εἰς ἐνδομυϊκὰς ἐνέσεις κατὰ τῶν σηπτικῶν λοιμώξεων καὶ προκαλεῖ μεγάλην ἀντίδρασιν. Ν. Α. Μ.

προπίθηκοι (οἱ) (Prosimiae) *[Ζῳολ.]*. Οὕτω καλοῦσί τινες τοὺς πιθήκους τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμιπιθήκων* (βλ. λ.).

προπινάλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *προπιολικῆς* ἀλδεΰδης (βλ. λ.).

προπινικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *προπιολικὸν* ὀξύ.

προπίνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ἀλλυλενίου* (βλ. λ.).

προπινόλη-(3) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *προπαργυλικῆς* ἀλκοόλης (βλ. λ.).

προπίνω, ἀόρ. *προέπιον*· πίνω ἐν συμποσίῳ ὑπέρ τινος, εἰς ὑγείαν τινός, χαιρετίζων τινά: «ὁ πατὴρ προέπιεν ὑπὲρ τῶν νεονύμφων»· ‖ ἀρχ., πίνω πρῶτος, ἵνα μετ' ἐμὲ ἀκολουθήσουν οἱ λοιποὶ συνδαιτυμόνες.

προπιοΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *διμεθυλοκετόλη*.

προπιολικὴ *ἀλδεΰδη,* ἢ ***προπινάλη*** *[Ὀργαν. Χημ.]*. Ἡ ἁπλουστάτη μετὰ τριπλοῦ δεσμοῦ ἀλδεΰδη. Ἔχει τὸν τύπον CH : C. CHO καὶ ἀποτελεῖ ἄχρουν, λεπτόρρυτον ὑγρόν, δριμείας ὀσμῆς, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ. Βράζει εἰς 59—61°. Σ. Γ.

προπιολικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν παραγώγων τοῦ *ἀκετυλενίου*. Ἔχει τὸν τύπον HC : C. COOH καὶ ἀποτελεῖ ἄχρουν ὑγρὸν στερεοποιούμενον εἰς 6° πρὸς μεταξοστίλπνους κρυστάλλους. Ὑπὸ πίεσιν 50 χλστμ. ἀποστάζεται ἄνευ ἀποσυνθέσεως εἰς 84°. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Μετὰ τῶν ἀλκαλίων καὶ ἀλκαλικῶν γαιῶν σχηματίζει λίαν εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ ἅλατα, τὰ δὲ μετ' ἀργύρου καὶ χαλκοῦ ἅλατα εἶναι λίαν ἐκρηκτικά. Σ. Γ.

προπιόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *διαιθυλοκετόνη*.

προπιονικὸν *ὀξύ,* ἢ ***αἰθανοκαρβονικὸν ὀξύ,*** ἢ ***μεθυλοξικὸν ὀξύ,*** ἢ ***προπανικὸν ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $CH_3.CH_2.COOH$. Ἐλήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gottlieb τῷ 1844 διὰ συντήξεως σακχαρόλης μετὰ καυστικοῦ κάλεως, ἐκλήθη δὲ προπιονικὸν ὀξὺ ὑπὸ τοῦ Dumas, ὡς τὸ πρῶτον ὀξὺ τὸ ὁποῖον ἔχει λιπώδεις ἰδιότητας (ἐκ τοῦ *πρῶτος* καὶ *πίων*). Τὰ μετ' ἀλκαλίων ἅλατα αὐτοῦ παρουσιάζουσι λιπαρὰν ἀφήν.

Τὸ προπιονικὸν ὀξὺ σχηματίζεται εἰς διαφόρους ζυμώσεις ὀργανικῶν ὑλῶν, ἀπαντᾷ δ' ἀρκούντως ἐν τῇ φύσει εἴτε ὡς ἐλεύθερον εἴτε ὡς ἡνωμένον, παρασκευάζεται δὲ καὶ συνθετικῶς κατὰ διαφόρους μεθόδους, ὡς λ.χ. δι' ὀξειδώσεως τῆς κανονικῆς προπυλικῆς ἀλκοόλης διὰ χρωμικοῦ μίγματος κλπ. Σ. Γ.

προπιονικὸς *ἀνυδρίτης* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου C_2H_5 CO.O.CO.C_2H_5. Βράζει εἰς 168°,6. Σ. Γ.

προπιονιτρίλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Νιτρίλιον τοῦ τύπου C_2H_5CN. Βράζει εἰς 98°. Σ. Γ.

προπιονύλιον (τό), ἢ ***προπανοῦλιον*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ τὸ ἀκύλιον τοῦ προπιονικοῦ ὀξέος, ἤτοι ἡ μονοσθενὴς ῥίζα C_2H_5.CO. Σ. Γ.

προπιονυλομυρμηκικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *μεθυλοπυροσταφυλικὸν ὀξύ*.

προπιονυλοπροπιονικὸς *ἐστὴρ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *α, γ—διμεθυλακετοξικὸς ἐστήρ*.

πρόπισσα (ἡ), ἢ ***πρωτόπισσα.*** Καλεῖται οὕτως ἡ κατὰ τὴν εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν 450°—600° ἐπιτελουμένην ἀπόσταξιν τῶν λιθανθράκων λαμβανομένη πίσσα. Ἡ πίσσα αὕτη ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἐλαφρῶν καὶ βαρέων ἐλαίων συστάσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν τῶν ἐκ πετρελαίων λαμβανομένων (βλ. καὶ λ. *πίσσα*). Σ. Γ.

πρόπλασμα (τό)· πλαστικὸν πρότυπον, ὁμοίωμα πλαστικοῦ ἔργου ἐν σμικρῷ ἐκ πηλοῦ, γύψου ἢ κηροῦ ὡς ὑπόδειγμα, πρὸς ὃ ἀποτυποῦται τὸ ὁριστικόν.

—*[Τεχν.]* Τὸ *πρόπλασμα* γίνεται διὰ τῶν πλαστικῶν ὑλῶν, πηλοῦ, κηροῦ, ἐλαστικοῦ, γύψου, πεπιεσμένου χάρτου κ. ἄ. ἢ καὶ ἐξ ἄλλων σκληροτέρων καὶ μὴ πλαστικῶν ὑλῶν, ὅπως πώρου, μολύβδου καὶ ἄλλων μετάλλων διὰ χαράξεως καὶ γλυφῆς. Ἐν τῇ ἀνατομίᾳ *πρόπλασμα* ἢ *ἐκμαγεῖον* λέγεται ὁμοίωμα σώματος ἀνθρώπου ἢ ζῴου εἰς φυσικὸν ἢ ὑπὸ κλίμακα μέγεθος, πρὸς ἐπιστημονικὴν ἢ καλλιτεχνικὴν μελέτην. Ἡ κατασκευὴ προπλασμάτων ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, ὁπότε ἐπετράπη ἡ ἀνατομία ἐπὶ πτωμάτων. Φέρεται δὲ ὡς πρῶτον ἀνατομικὸν πρόπλασμα τὸ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου κατασκευασθέν.

Τὸ καλύτερον σημερινὸν ἐκμαγεῖον εἶναι τὸ τοῦ Παύλου Ρισέ, παριστῶν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐκ μελέτης ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἀνατομικοῦ παρασκευάσματος καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ εἶναι μετὰ τοῦ δέρματος διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐπιφανειακῆς ἀνατομίας καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ ἄνευ δέρματος, μὲ τὴν διαμόρφωσιν τῶν μυῶν.

Τὸ πρόπλασμα κυρίως εἶναι τὸ πρότυπον· ἀντίτυπον τούτου εἶναι τὸ ἐκμαγεῖον, προερχόμενον ἐξ ἀποτυπώσεως εἰς τὸν τύπον τοῦ προπλάσματος διὰ τῆς στερεοποιήσεως πλαστικῆς ὕλης, ἐπιχυνομένης καταλλήλως καὶ μεθοδικῶς ἐπὶ τοῦ προπλάσματος κατὰ μέρη εὐκόλως ἀποχωριζόμενα καὶ πάλιν ἀνασυγκροτούμενα εἰς τὸν τύπον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ χυθῇ ἡ στερεοποιηθησομένη πλαστικὴ ὕλη, ὅπως ὁ γύψος, τὸ τσιμέντον καὶ ἄλλα μείγματα παρόμοια.

Ὁ τύπος τοῦ ἐκμαγείου ὅταν πρόκειται νὰ ἀναπαραγάγῃ ἔργα μὲ ἐξέχοντα μέρη, ὅπως χεῖρες, πόδες, πτέρυγες, πτυχαὶ κ.ἄ., γίνεται τμηματικός, τὰ δὲ ἀποτυπούμενα ἐκμαγεῖα συγκολλῶνται πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ ὅλου. Τὰ διάφορα μέρη τοῦ τύπου συναρμόζονται μεταξύ των διὰ κλειδῶν, δηλαδὴ μαστοειδῶν ἐξοχῶν ἀνταποκρινομένων εἰς ἀντιστοίχους κοιλότητας. Τὸ σύνολον τῶν τύπων συναρμολογουμένων καὶ ἑτοίμων πρὸς χρῆσιν λέγεται *μήτρα*. Τὰ ἐκμαγεῖα, χρησιμεύοντα πρὸς μελέτην καλλιτεχνικὴν καὶ ἀρχαιολογικήν, συλλέγονται εἰς εἰδικὰ μουσεῖα. Ἐν Ἑλλάδι λειτουργεῖ ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ ἐργοστάσιον παραγωγῆς γυψίνων ἐκμαγείων τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ ὑπάρχει ἰδιαιτέρα αἴθουσα ἐκθέσεως τῶν ἔργων τούτων, συμπληρουμένη διὰ τῶν ἐξ ἀνταλλαγῆς ἢ δωρεᾶς ξένων ἀναλόγων μουσείων. Σ. Ι. Ξ.

—*[Μεταλλοτ.]* Εἰς τὰ χυτήρια μεταλλικῶν ἀντικειμένων *πρόπλασμα* εἶναι τὸ ἐκ ξύλου ἢ ἄλλης οὐσίας ὁμοίωμα τοῦ ἀντικειμένου, δι' οὗ κατασκευάζεται τὸ *ἀποτύπωμα* ἢ *τύπος* ἐξ ἄμμου, εἰς ὃ χύνεται τὸ μέταλλον, ἄλλως καλούμενον *ὑπόδειγμα* (κοιν. *μοντέλλο*). Ἐπίσης, κατὰ τὴν ἐργασίαν κατασκευῆς ἀντικειμένων διὰ συμπιεστικῆς ἐπιβολῆς ἢ τυπώσεως καλεῖται *πρόπλασμα* τὸ τεμάχιον ὑπὸ ἡμικατειργασμένην μορφήν, τὸ ὁποῖον δέχεται διὰ τῆς τυπώσεως τὴν ὁριστικὴν μορφήν. Θ. Χ.

προπλασμὸς (ὁ)· βυζαντ. (κοιν. *ἀστάρι*), ἡ προπαρασκευὴ πίνακος διὰ χρώματος βαθέος τόνου.

προπλάσσω, καὶ *προπλάθω*· πλάττω προτοῦ, κάμνω πρόπλασμα· ‖ ἐπιχρίω, χρωματίζω τὸ ἔδαφος τῆς εἰκόνος, κάμνω τὸ φόντο.

προπλάστης (ὁ)· ὁ εἰδικὸς παρασκευαστὴς προπλασμάτων.

προπλαστάρι (τό)· χρωστήρ, διὰ τοῦ ὁποίου προέπλασσον τὴν ὑπὸ ἐκτέλεσιν εἰκόνα ἢ τοιχογραφίαν.

προπλειοπίθηκος (ὁ) (Propliopithecus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς

Digitized by Google

τὴν οἰκογένειαν τῶν *σιμιιδῶν ἀνθρωποειδῶν πρωτευόντων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὑψηλὴν κάτω σιαγόνα, παραλλήλως τοποθετημένην, μὲ ὑψηλόν, πλατὺν ἀνερχόμενον κλάδον. Οἱ προπλειοπίθηκοι ἀσφαλῶς ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι τῶν πλειοπιθήκων καὶ ὅλων τῶν σιμιιδῶν καὶ τῶν γενῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Fayum τῆς Αἰγύπτου. Γ. Κ. Γ.

προπληρωμή (ἡ)· ἡ ἐκ τῶν προτέρων πληρωμή, προκαταβολὴ τοῦ τιμήματος: «προπληρωμὴ ἑκουσία, — ἀκουσία».

προπληρώνω· πληρώνω ἐκ τῶν προτέρων, προκαταβάλλω τὸ τίμημα.

προπνιγεῖον (τό)· ἀρχ., τὸ ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ τῇ ρωμαϊκῇ οἰκίᾳ δωμάτιον τὸ ἐκτισμένον ὡς πρόδομος τοῦ πνιγέως, δηλαδὴ τοῦ κλιβάνου· ὁμοίως καὶ πᾶς πρόδομος ὑποστέγου. Ν. Σ. Λ.

πρόποδες (οἱ) *[Τοπογρ.]*. Τὸ κατώτερον τμῆμα τῶν ὑψωμάτων, τὸ συνδέον τὸ ὕψωμα μετὰ τοῦ πέριξ ἐδάφους, ἤτοι ὁ σύνδεσμος τῶν κλιτύων μετὰ τοῦ παρακειμένου ἐδάφους. Οἱ πρόποδες ἢ αἱ ὑπώρειαι, ὡς προέκτασις τῶν κλιτύων, ἀκολουθοῦσι τὴν γενικὴν μορφὴν αὐτῶν, ἀποτελούμενοι ἐξ εἰσεχόντων καὶ ἐξεχόντων τμημάτων, ὧν ὅμως ἡ ἐσοχὴ καὶ ἐξοχὴ εἶναι χαρακτηριστικὴ πολύ, διότι ἡ διαβρωτικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος εἰς τοὺς πρόποδας εἶναι μεγαλυτέρα, ὡς ἐκ τῆς μεγαλυτέρας ποσότητος αὐτοῦ. Ὅταν οἱ πρόποδες ἀπολήγουσιν εἰς κλίσιν ὁμαλήν, καλοῦνται *πρανή*, ὅταν δ' εἰς ἀπότομον, καλοῦνται *ἐπικείμενοι*. Ὅταν ὁ πούς ὑψώματός τινος καταλήγῃ εἰς ἐπίπεδον μετ' ἐπιμηκεστέρων χθαμαλῶν ῥάχεων, ἐπεκτεινομένων πρὸς τὴν πεδιάδα ἐν εἴδει ἀκρωτηρίου, καλεῖται *ἔμβολον*, ὅταν δὲ τὸ ὕψος εἶναι μικρόν, καλεῖται *γλῶσσα*. Ὅταν ἐν ἀρχῇ τοῦ πρανοῦς σχηματίζηται μικρὸν ὁριζόντιον τμῆμα, τότε αἱ ὑπώρειαι καλοῦνται *παραπετάσματα*. Κ. Χ. Α.

προποδίζω· ὅρος ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἀστρονόμοις, σημαίνων κίνησιν οὐρανίου σώματος κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, ἤτοι ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς (*προποδισμός*), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *ὑποποδίζω*, ἤτοι κινοῦμαι κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν, δηλαδὴ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς (*ὑποποδισμός*). Σ. Π.

προποδισμός (ὁ)· βλ. *προποδίζω*.

Προποιτίδες *[Μυθολ.]*. Παρθένοι ἐν Ἀμαθοῦντι τῆς Κύπρου, τὰς ὁποίας, ἐπειδὴ ἠρνοῦντο τὴν θεότητα τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἔζων βίον ἀκόλαστον, ἐτιμώρησεν ἡ θεά, μεταμορφώσασα αὐτὰς εἰς λίθους (*Ὀβίδ.* Μεταμορφ. Χ, 220—242). Α. Θ. Σ.

προπολέμια (τά)· ἀρχ., ἡ πρὸ τῆς μάχης τελουμένη θυσία ὑπὲρ τῆς νίκης. Ν. Σ. Λ.

πρόπολις (ἡ). Ρητινώδης οὐσία συλλεγομένη ὑπὸ τῶν μελισσῶν κυρίως ἀπὸ βλαστοὺς δένδρων καὶ μεταφερομένη διὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν των. Αἱ μέλισσαι χρησιμοποιοῦν τὴν πρόπολιδα διὰ νὰ φράσσουν τὰς ρωγμὰς ἢ κοιλότητας τῶν κυψελῶν καὶ διὰ νὰ καλύπτουν τὰ πτώματα ζῴων εἰσελθόντων ἐντὸς αὐτῶν. Ε. Τ. Ε.

προπομπή (ἡ)· τὸ προπέμπειν, ἡ μέχρι τινὸς συνοδεία τοῦ ἀπερχομένου εἰς ταξίδιον, κοιν. *προβόδισμα*.

προπομπός (ὁ)· ὁ προπέμπων, ὁ συνοδεύων μέχρι τινὸς τὸν ἀναχωροῦντα· ‖ ὁ ἐκ τῶν προτέρων πεμφθείς, ὁ προαποσταλείς, ὁ πρῶτος πεμφθείς, μεθ' ὃν φθάνουν ἄλλοι.

— *[Τακτ.]* *Προπομπὸς* καλεῖται τὸ μᾶλλον προκεχωρημένον κλιμάκιον τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἢ τὸ μᾶλλον ὑποκεχωρημένον τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Ἡ προπομπὸς κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχει ἀποστολὴν καθαρῶς ἀναγνωριστικήν, δι' ὃ ἀποτελεῖται ἐκ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ μόνον ἐκ πεζικοῦ. Ν. Θ. Κ.

προπονάλη (ἡ) (Proponalum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ ἄλλως καλούμενον διπροπυλοβαρβιτουρικὸν ὀξὺ ἢ διπροπυλομηλονυλουρία:

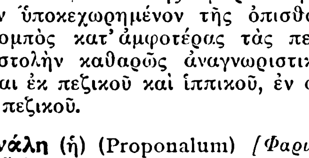

Τὸ σκεύασμα λαμβάνεται καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ βερονάλη, διὰ συμπυκνώσεως διπροπυλομηλονικοῦ ὀξέος καὶ οὐρίας. Κόνις κρυσταλλική, ὑποπίκρου γεύσεως, τηκομένη εἰς 145°, δυσδιάλυτος εἰς ὕδωρ ψυχρὸν (1:1640), διαλυτὴ εἰς 70 μ. ζέοντος ὕδατος, εὐδιάλυτος εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον, ὡς καὶ εἰς διαλύματα ἀλκαλίων. Ἡ προπονάλη ἀνεγράφη ὡς ὑπνωτικὸν εἰς δόσιν 0,2—0,5 γρ. Κ. Γ. Μ.

προπόνησις, —εως (ἡ)· τὸ προπονεῖσθαι, προάσκησις, προγύμνασις· ‖ ἡ κατάλληλος προπαρασκευὴ ἀθλητοῦ μέλλοντος νὰ μετάσχῃ ἀγώνων.

—*[Ἀθλητ.]* *Προπόνησις* καλεῖται ἐπιστημονικὸς τρόπος, καθ' ὃν προπαρασκευάζεταί τις, ἵνα καταστῇ ἐπιτήδειος ν' ἀποδώσῃ, κατά τινα ἀγῶνα, τὸ μέγιστον δυνατὸν ἔργον, πρὸς διεκδίκησιν τῆς νίκης. Ἡ προπόνησις βασίζεται ἐπὶ τῆς καταλλήλου ἀσκήσεως καὶ τῆς διαίτης. Παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι μεγάλη κατεβάλλετο προσοχὴ εἰς τὴν εἰδικὴν γύμνασιν, τὴν λεγομένην *κατασκευήν*. Αὕτη ἤρχιζε μετὰ παρασκευὴν διὰ τρίψεως καὶ διήρκει ἐνίοτε ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν, περατουμένη διὰ νέας τρίψεως. Οἱ προπονούμενοι δὲν ἐξετέλουν πλήρως τὸ ἀγώνισμα, ὁσάκις μάλιστα τοῦτο ἦτο καταβλητικόν, πλὴν τῶν σταδιέων, τῶν διαυλοδρόμων, τῶν ὁπλιτοδρόμων καὶ τῶν παλαιστῶν. Ὁ δολιχοδρόμος λ. χ. διέτρεχεν ὀλίγα μόνον στάδια, ὁ πύκτης εἰκονικῶς μόνον κατέφερε κτυπήματα. Ἐφηρμόζετο δὲ καὶ ἡ μέθοδος τῆς μείζονος ἀντιστάσεως. Οὕτως, οἱ δρομεῖς ἐγυμνάζοντο ἐπὶ ἄμμου καὶ οὐχὶ ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους. Οἱ παλαισταὶ καὶ οἱ παγκρατιασταὶ ἠγωνίζοντο ἐν σκάμματι πεπληρωμένῳ διὰ πηλοῦ, ἵνα ὀλισθηρὰ καθίστανται τὰ μέλη αὐτῶν. Εἰς μετέπειτα δὲ χρόνους εἶχεν ἐπινοηθῆ καὶ ἡ μέθοδος τῶν τετράδων. Ἦτο δ' ἡ τετρὰς κύκλος γυμνάσεως, διαρκῶν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἡ ἄσκησις ἦτο ἐλαφρά, κατὰ τὴν δευτέραν βαρεῖα, κατὰ τὴν τρίτην ἐπηκολούθει ἀνάπαυλα καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἡ ἄσκησις ἦτο μετρίας ἐντάσεως. Ὁ Φιλόστρατος κατακρίνει τὴν μέθοδον ταύτην, ὡς περιορίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ γυμναστοῦ κατὰ τὴν γύμνασιν καὶ μὴ λαμβάνουσαν ὑπ' ὄψιν τὴν σωματικὴν κατάστασιν τοῦ ἀθλητοῦ. Ὡς πρὸς τὴν δίαιταν τῶν ἀθλητῶν, ὁ πρῶτος δοὺς τὴν προσήκουσαν αὐτῇ σημασίαν εἶναι, κατὰ Πλάτωνα, Ἴκκος ὁ Ταραντῖνος (περὶ τὸ 500 π. Χ.). Κατ' ἄλλους, προηγήθη εἰς τοῦτο ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας, τρέφων τὸν Σάμιον ἀθλητὴν Εὐρυμένη διὰ κρέατος καὶ οὐχὶ διὰ τυροῦ καὶ σύκων, ὡς ἔπραττον ἄλλοι δι' ἄλλους προπονουμένους. Βραδύτερον σημασία ἐδίδετο καὶ εἰς τὸ εἶδος τοῦ κρέατος. Ὁ Πλάτων προετίμα τὸ βόειον, ἄλλοι συνίστων τὸ αἴγειον ἢ τὸ χοίρειον. Κατὰ τὸν Γαληνόν, οἱ βαρεῖς ἀθληταὶ ἔτρωγον χοίρειον κρέας καὶ εἰδικὸν ἄρτον. Ὁ ὑπερσιτισμὸς τῶν ἀθλητῶν ἐκαλεῖτο *ἀναγκοφαγία* ἢ *ἀναγκοτροφία* (*Ἀριστοτ.* Πολιτ. Η, 4). Ἡ ἀδηφαγία δέ τινων ἐξ αὐτῶν ἀπέβη μυθώδης. Οὕτω λέγουσιν ὅτι ὁ Μίλων κατέφαγε τετραετῆ δαμάλιν. Τὸ αὐτὸ λέγουσι καὶ διὰ τὸν Θάσιον Θεαγένη. Οἱ ἀθληταί, ὅπως ἔκαμνον κατάχρησιν τῆς τροφῆς, ἔκαμνον κατάχρησιν καὶ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τοῦ ὕπνου. Ἡ εἰδίκευσις τῶν ἀθλητῶν ἤρξατο ἀπὸ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων, καθοριζομένη ὑπὸ τῶν παιδοτριβῶν καὶ τῶν γυμναστῶν, οἵτινες ἐξήταζον ἂν ἡ σωματικὴ κατασκευὴ ἀθλητοῦ ἦτο κατάλληλος διὰ κοῦφον ἢ διὰ βαρὺ ἀγώνισμα, διὰ δρόμον π. χ. ἢ διὰ πάλην κλπ. Κατὰ διάφορα προσόντα, ὁ Φιλόστρατος διακρίνει τοὺς ἀθλητὰς εἰς *λεοντώδεις, ἀετώδεις, σχιζίας, ἱμαντώδεις, ἀρκτους*. Σπάνιοι δ' ἦσαν οἱ *ἰσόχειρες*, ἤτοι οἱ ἀμφιδέξιοι. Βαθμηδὸν ἡ προπόνησις ἀπέβαινεν ἔτι ἐπιστημονικωτέρα καὶ ἄντικρυς ἀντίθετος τῆς παλαιᾶς ἀμέτρου σκληραγωγίας, καθ' ἣν οἱ ἀθληταὶ οὐ μόνον ἠχθοφόρουν τότε πρὸς ἐκγύμνασιν, ἀλλ' ἔκαμπτον καὶ ηὐθείαζον σιδηρᾶς ῥάβδους, διηγωνίζοντο πρὸς ἵππους ἢ ταύρους καὶ ἐτρέφοντο ἀνεπαρκῶς. Σήμερον ὡς ἀρίστη προπόνησις θεωρεῖται δι' ἕκαστον ἀγώνισμα ἡ γενικὴ ἐν πρώτοις ἐπίδοσις τοῦ ἀθλητοῦ εἰς πάντα τὰ ἀγωνίσματα. Μόνον ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας δέον νὰ ἐπιτρέπηται ἡ εἰδικὴ δι' ὡρισμένον ἀγώνισμα προάσκησις. Οἱ δι' ἀγῶνας προπονούμενοι ὀφείλουν ἰδίως ν' ἀποβλέπουν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ὑγιεινῆς. Τὴν ἡμέραν τῶν ἀγώνων, 4 ὥρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ ἀγωνίσματος αὐτῶν, δέον νὰ προγευματίζουν δι' ὀλίγου κρέατος ὀπτοῦ, ᾠῶν καὶ ἐλαχίστου οἴνου, μετὰ μίαν δὲ ἢ δύο ὥρας νὰ λαμβάνουν ποσότητά τινα ἐγχύματος τείου. Πρὸ τοῦ ἀγωνίσματος καὶ μετ' αὐτὸ ὀφείλουν νὰ ἐφαρμόζουν ἐπὶ τῶν μυῶν ἐντρίψεις. Διψῶντες δέ, νὰ λαμβάνουν ὀλίγον ὕδωρ μὲ κονιὰκ ἢ νὰ τρώγουν ἓν πορτοκάλιον. Ψύχραιμοι καὶ ἀποφασιστικοὶ πάντοτε, ν' ἀποβλέπουν μόνον πρὸς τὴν νίκην, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν πρὸς τοὺς ἄλλους συναγωνιζομένους. Πάντως τὴν προπόνησιν, ἐκτὸς τοῦ γυμναστοῦ, πρέπει νὰ παρακολουθῇ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ ἰατρὸς εἰδικευθεὶς εἰς τὰ ἀθλητικά. Σ. Γ. Σ.

προπονητής (ὁ)· ὁ προπονῶν, προγυμναστής· ‖ ἰδίᾳ, ὁ προπαρασκευαστὴς ἀθλητῶν μελλόντων νὰ μετάσχωσιν ἀγώνων.

Προποντίδιοι νῆσοι, ἢ **Προποντίδες** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Συστὰς τῶν νήσων τῆς Προποντίδος (τουρκ. *Μερμὲρ-Ἀνταλάρ*), προεκτεινουσα πρὸς Β. καὶ ΒΔ. τὴν χερσόνησον τῆς Ἀρτάκης. Καλούμεναι ὑπό τινων καὶ *Προκόνησοι*, ἀποτελοῦν τὸν καζᾶν Μαρμαρᾶ, ὑπαγόμενον εἰς τὸ σαντζάκιον Καράσι· εἶναι δὲ αὗται αἱ: 1) *Μαρμαρᾶς* (ἀρχ. *Προκόνησος*) ἔχουσα κατὰ τὴν βορείαν αὐτῆς πλευρὰν τοὺς ὅρμους *Μερμερίζικ, Παλάτια, Μπαμπᾶ* καὶ *Πετὰλ λιμάν*. 2) *Φενὲρ ἀντὰ* (ἀρχ. *Φοίβη*), ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Μοναστήρ, ἀνατολικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Προκονήσου. 3) *Λάζα* (ἀρχ. *Πορφυριώνη*), 4 μίλ. ΝΑ. τῆς προηγουμένης. 4) *Μπατιζόνι* (κατά τινας ἡ ἀρχ. *Πολυδώρη*), προσκειμένη εἰς τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς Προκονήσου. 5) *Ἀγιονήσι* (ἀρχ. *Σκόπελος*) ἔχουσα φάρον. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζεται *Χαϊρσὺζ Ἀντὰ* (=χωρὶς προκοπήν, ἀχαίρευτη), ἡ ΒΔ. τῆς συστάδος. 6) *Πασᾶ λιμὰν* (*Ἐλαφόνησος* κατὰ Σκύλακα), ἡ κατόπιν *Ἀλώνη*. 7) *Κουγιοὺς ἀντά*, προσκειμένη εἰς τὴν ΒΔ. πλευρὰν τῆς προηγουμένης (ἀρχ. *Ἄκανθος*). 8) *Παναγιά*, ἐγγύτατα τῆς ΝΔ. ἐσχατιᾶς τῆς νήσου Πασᾶ λιμὰν (ἀρχ. *Δελφακία*). 9) *Ἀφησιὰ* (τουρκ. *Ἀραμπλάρ*, ἀρχ. *Ὀφιοῦσα*), πρὸς Δ. τῆς Πασᾶ λιμάν. 10) *Κούταλη* (ἀρχ. *Παλαιὰ Προκόνησος*), ἡ δυτικωτέρα τῆς συστάδος. 11) *Ρουν ἀνταοί*, μεταξὺ Κούταλης καὶ Ἀφησιᾶς, ἔχουσα φάρον. Σ. Ε. Λ.

Προποντίς (κοιν. *Θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ*, τουρκ. *Μερμὲρ* ἢ *Μαρμαρὰ Ντενιζῆ*, γαλλ. Mer de Marmara, ἀγγλ. Sea of Marmara) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐνδιάμεσος κλειστὴ θάλασσα μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Αἰγαίου, ἁπλουμένη εἰς δωδεκακισχίλια περίπου τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, ἐπὶ 145 περίπου μίλ. ἀπὸ Καλλιπόλεως μέχρι Νικομηδείας, καὶ ἐπὶ 40 ἀπὸ Β. πρὸς Ν. κατὰ τὸν διὰ τῆς Ἀρτάκης μεσημβρινόν. Δύο μεγάλοι πορθμοί, πραγματικοὶ θαλάσσιοι ποταμοί, ὁ *Βόσπορος* καὶ ὁ *Ἑλλήσποντος*, τὴν ἐπικοινωνοῦν πρὸς τὰς προμνησθείσας θαλάσσας· ὁ μὲν πρῶτος φέρων πρὸς τὴν Προποντίδα τὴν ὑπερπλήρωσιν τοῦ Εὐξείνου, οὗ τὴν στόφθμην ὑψοῦν τὰ ὕδατα τῶν ἐν αὐτῷ ἐκβαλλόντων μεγάλων ποταμῶν, ὁ δὲ Ἑλλήσποντος ἐκκενῶν πρὸς τὸ Αἰγαῖον τὴν οὑτωσὶ ἐκδηλουμένην ὑπερπλήρωσιν τῆς Προποντίδος. Γεννᾶται οὕτως ἐν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ ρεῦμα διαρκές, γενικῶς μὲν πρὸς τὴν Καλλίπολιν φερόμενον, ἐκτρεπόμενον ὅμως ἅμα τῇ γειτνιάσει του πρὸς τὰς δύο ἐν αὐτῇ συστάδας νήσων, τῶν *Πριγκιπονήσων* καὶ τῶν *Νήσων τῆς Προποντίδος*, καὶ πρὸς τὰ στόμια τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν της ἀκτὴν σχηματιζομένων κολπώσεων. Πλαισιουμένη ὑπὸ τῶν παραλλήλων 40° 18' Β. καὶ 41° 05' Β., καὶ τῶν ἀπὸ Γρήνουίτς μεσημβρινῶν 26° 46' Ἀν. καὶ 29° 56' Ἀν., ἔχει δύο διακεκριμένας παραλίους, τὴν εὐρωπαϊκήν, οὖσαν ΒΔ. καὶ Δ. καὶ ἔχουσαν ἀνάπτυγμα ἀκτογραμμῆς περίπου 130 μιλ., καὶ τὴν ἀσιατικήν, οὖσαν ΒΑ., Α., ΝΑ. καὶ Ν καὶ ἔχουσαν ἀνάπτυγμα ἀκτογραμμῆς 300 μιλ., ὧν τὰ 45 ἀποτελοῦν τὸ ἀνάπτυγμα τῆς χερσονήσου τῆς Κυζίκου, τὰ 37 τοῦ κόλπου τῶν Μουδανιῶν καὶ τὰ 60 τοῦ τῆς Νικομηδείας· δὲν περιλαμβάνονται δὲ εἰς τὰ προσεγγίζοντα ταῦτα ἠπειρωτικὰ ἀναπτύγματα τὰ τῶν ἐν τῇ Προποντίδι νήσων. Ἡ ἀκτογραφία τῶν παραλίων τούτων, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ὑδρογραφικῶν πλοίων HMS «Shearwater» (1872) καὶ HMS «Fawn» (1879—1880) καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλοιάρχου W. J. L. Wharton γενομένην λεπτομερῆ τῆς θαλάσσης ταύτης ὑδρογραφικὴν ὑποτύπωσιν, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Εὐρωπαϊκὴ ἀκτή. Βουνώδης οὖσα, ἀποτελεῖ τὴν ἀπόληξιν τῶν κρασπέδων τῶν ἀκολούθων βουνῶν, ἀπὸ ΝΔ. πρὸς ΒΑ.: *Μπουλαΐρ* (ὑψ. π. 510), *Μαγκαρσλὶκ* (890), *Χαλβᾶ-τεπὲ* (1482), *Ἐλιὰ-τεπὲ* (2235), *Γάνος Νταγλὰρ* (2985), *Κετσὶ μπαΐρ* (1240), *Τσαμουρλοὺκ μπαΐρ* (800), *Τσορλοῦ μπαΐρ* (710), καὶ *Πασσαλὰρ τεπὲ* (440)· ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου, καθ' ὃν ἀποσβέννυνται αἱ τελευταῖαι τῆς Τυρολόης λοφοσειραί, ἐκτείνεται ἀπὸ Ἐρεκλῆ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως ἡ χθαμαλὴ τῆς Τσατάλτζας παράλιος, ὑπὸ λοφίσκων ποικιλλομένη. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς δὲ ταύτης, ἀκρωτήριον *Ντογὰν ἀσλάν*, 8 μίλ. ΒΔ. τῆς Καλλιπόλεως, *Ἰντζὲ μπουρνού*, 7 μίλ. Α. ΒΑ. τοῦ προηγουμένου καὶ μεταξὺ αὐτῶν ποτάμιον *Καβὰκ Ντερὲ* (ἡ *Λευκὴ ἀκτὴ* τῶν ἀρχαίων), *Σάρκιοϊ* 23 μίλ. Α. ΒΑ. τῆς Καλλιπόλεως, χωρίον, ὅπερ πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὠνομάζετο *Περίστασις*, *Χορὰ μπουρνού*, ἔχον φάρον, 11 μίλ. πρὸς Β. τῆς Περιστάσεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὰ χωρία *Ἡράκλειτσα* (τοῦ *Ἡράκλεια* τοῦ Σκύλακος) καὶ *Μυριόφυτ(ον)*, 3 δὲ μίλ. Β. ΒΛ. τοῦ ἀκρωτηρίου τὰ *Γανοχώρια* (*Γάνιαι* κατὰ Σκύλακα) καὶ *Γάνος* εἰς τὰ κράσπεδα τῆς βουνοσειρᾶς *Γάνος νταγλάρ* (ἴσως *Ἱερὸν Ὄρος* τοῦ Στράβωνος). Μεθ' ὃ ἀκρωτήριον *Κοτζὰ μπουρνού*, 11 μίλ. βορείως τοῦ Χορὰ μπουρνού, χωρίον καὶ ἀγκυροβόλιον *Πάνιδος*, 4 μίλ. Β., καὶ *Ραιδεστός* (πλάτ. 40°58' ½ Β., μήκ. 27°32' Ἀν., ἡ *Βισάνθη* τοῦ Πτολεμαίου) κατὰ τὸν Β. ΒΔ. μυχὸν τῆς Προποντίδος, εἰς ὃν ἐκβάλλουν ποτάμιά τινα, ἐξ ὧν τὸ *Καρὰ ὀγλοὺ μπαΐρ*, παραρρέον τὸν βουνὸν *Ἀρζὶλ μπαΐρ*. Ἐκεῖθεν ἡ ἀκτὴ χωρεῖ πρὸς Α. εὐθὺ καὶ ἐλαφρῶς κολπίζουσα, ἐπὶ 22 μίλ. μέχρι τοῦ καλοῦ λιμένος *Ἐρεκλῆ* (ἀρχ. *Πέρινθος*), ὁπόθεν νέα πρὸς Α. χωροῦσα ἐλαφρὰ κόλπωσις ἐπὶ 27 μίλ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Μπαμπᾶ μπουρνού*, κατ' αὐτὴν δὲ τὰ ἀγκυροβόλια καὶ χωρία *Ἐσκῆ Ἐρεκλῆ*, *Σηλύβρια* (ἀρχ. *Σηλυμβρία*, τουρκ. *Συλιβρί*), *Μπόαδος* (βυζαντ. *Ἐπιβάται*), *Παναγία* (τουρκ. *Τσιπλατζῆ*). Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπὸ Μπαμπᾶ μπουρνοὺ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου

Digitized by Google

τοῦ *Ἁγίου Στεφάνου*, 11 μίλ. πρὸς Α. ἀκτῆς, ὁ ὡραῖος λιμὴν *Μπουγιοὺκ τσεκμετζὲ* (ἀρχ. *Ἀθύρας*) μὲ τὴν θαυμασίαν λιμνοθάλασσάν του, καὶ ἡ βαθεῖα λιμνοθάλασσα τοῦ *Κουτσοὺκ Τσεκμετζὲ* (ἀρχ. *Βιθυνίας*), εἰς 8 μίλ. Α. ΒΑ. τοῦ ὁποίου περατοῦται κατὰ τὸ ἀκρωτήριον *Σεράϊ μπουρνοὺ* (πλάτ. 41°00′ Β., μῆκ. 29°01′ Ἀν.), ἀκραῖον τέρμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος· εἰς τὸ τμῆμα δὲ τοῦτο τῆς ἀκτῆς, ὅπερ παραθέει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀδριανουπόλεως—Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἱστορικὴ κωμόπολις *Ἅγιος Στέφανος*, τὸ *Ζεϊτουνλίκ*, ὅπου τὰ κρατικὰ πυριτιδοποιεῖα, τὸ *Μακρύκιοϊ*, ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκούμενον προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ παρὰ τὸ Ἑπταπύργιον *Μπουγιοὺκ Σαλχανὶ* καὶ τὰ πυροβολοχυτήρια τοῦ *Ντεμὶρ Χανέ*, τῶν ὁποίων αἱ μέγισται καπνοδόχοι ἀποτελοῦν ἄριστον γνώρισμα εἰς τοὺς προσγειοῦντας τὸν Βόσπορον.

Ἀσιατικὴ ἀκτή. Ταύτης ἡ γεωγραφικὴ ὑφήγησις, ἀρχομένη ἐκ νότου καὶ χωροῦσα δι' ἀνατολῶν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμάς, ἔχει ὡς ἀκολούθως. Ἀκρωτήριον *Τζιντζὶρ Μποζὰν* (πλάτ. 40°24′ Β., μῆκ. 26°46½ Ἀν.). ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ *Φανοὺς* διὰ τὸν ποτὲ ἐπ' αὐτοῦ φάρον, ὃν ὑποκατέστησε σημαντὴρ φωτοβόλος Ἄγκα, τὸ νότιον τῆς ἀκτῆς ταύτης τέρμα καὶ τὸ χωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἰς 6 μίλ. ἀνατολικῶς τὸ ἀκρωτήριον *Μποζμπουρνοὺ Γιουρτζῆ*, δυτικὸν κέρας φερωνύμου κόλπου εὔρους 7 μιλ., εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου, ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον *Ταρσανᾶ*, τὸ ὡραῖον ἀγκυροβόλιον *Καμαρὶς* ἢ *Καμὶρ λιμάν*, *τὸ Πάριον* τῶν ἀρχαίων, μεθ' ὃ 27 μίλ. Α. ΒΑ. τοῦ στομίου τοῦ Ἑλλησπόντου τὸ ἀκρωτήριον *Καρὰ-μπουρνοὺ* (ἀρχ. *Βιθυνίας*), καθ' ὃ περατοῦται ὁ ἐν τῇ Προποντίδι πρόπορθμος τοῦ ἀμφιγείου· ἐνδιαμέσως οἱ ὅρμοι *Ἀξὰς* (ἀρχ. *Πιτύα*) καὶ *Σὰχ-Μελὶκ λιμὰν* (ἀρχ. *Λίνον*). Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ μέχρι τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου ἁπλούμενος *κόλπος τῆς Ἀρτάκης*, εὔρους 27 μιλ., ἔχων πρὸ αὐτοῦ καὶ πρὸς Β. τὰς νήσους τῆς συστάδος τῆς Προποντίδος· ἐν αὐτῇ δὲ ἐκ Δ. τὸ ἀκρωτήριον *Καλὲ-μπουρνού*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ ὅρμος *Καραμπίγα* (ἀρχ. *Πρίαπος*), καθ' ὃν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Μπίγα Σεχὴρ τσάϊ* (ἀρχ. *Γρανικοῦ*)· ἐν τῷ νοτίῳ μυχῷ τοῦ κόλπου τὸ ἀγκυροβόλιον *Ταχὴρ Ὀβασσὶ* εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Γκιονὲν ντερὲ* (ἀρχ. *Αἴσηπος*). Παρεμβάλλεται τότε κλείουσα ἐξ ἀνατολῶν τὸν κόλπον ἡ *χερσόνησος τῆς Ἀρτάκης*, *Καποῦ ντὰγ* ἢ *Ἀρτακὶ* ὑπὸ τῶν Τούρκων λεγομένη, ἡ ἀρχαία *Ἀρκτόνησος* καὶ *Δολιωνίς*, ἧς ἡ πόλις *Ἀρτάκη* (τουρκ. *Ἐρδὲκ*) ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Δ.ΝΔ. ἀκρωτηρίου *Μέλανος* (*Μουρὰτ μπαΐρ*), ἀπολήξεως τοῦ «εὐδένδρου ὄρους» *Ἀρτάκη*, ἔχοντος δὲ ἔναντί του νησίον, ὅπερ *Ἀρτάκη* ὡσαύτως ὠνομάζετο, νῦν δὲ *Ταουσὰν-ἀδά*· τῆς ἄλλης μεγάλης τῆς πόλεως, τῆς *Κυζίκου*, τὰ ἐρείπια διακρίνονται κατὰ τὸν ἤδη ἰσθμὸν τὸν σχηματισθέντα ἀπὸ τῶν προσεπιχώσεων τῶν ἰλύων, ἃς συνεκράτουν τὰ ὑπόβαθρα τῶν δύο γεφυρῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (ΙΒ, 575) συνέδεον τὴν *Κυζικηνὴν νῆσον* τῆς ἐποχῆς του πρὸς τὴν ἤπειρον. Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς ἐν τούτοις, ἀρχαιότερος πολὺ ὢν τοῦ Στράβωνος, τονίζει, ἀντιθέτως, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἦτο τὴν ἐποχήν του χερσόνησος μὲ ἰσθμὸν πραγματικόν. Σχηματίζεται δὲ πρὸς Α. τοῦ νῦν ἰσθμοῦ, ἀμφιπύγως πρὸς τὸν *ὅρμον τῆς Ἀρτάκης*, ὡς καλεῖται ὁ τερματίζων τὸν φερώνυμον κόλπον μυχός, ὁ *κόλπος τῆς Περάμου* ἢ τῶν *Παντέρμων*, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ΝΔ. μυχόν του φερωνύμου πόλεως (ἀρχ. *Πάνορμος*). Ἐκτείνεται ἐκεῖθεν πρὸς Α. ἡ ἀκτὴ ἐπὶ 33 μίλ. μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Ρυνδάκου* (τουρκ. *Μοαλὶτς τσάϊ*), μὴ οὔσης ἐξηκριβωμένης τῆς ἐκεῖ που θέσεως τῆς *Πλακίας* τοῦ Σκύλακος καὶ τοῦ Ἡροδότου· εἰς 8 μίλ. Α.ΝΑ. ὁ ὅρμος *Ἐσκὲλ λιμὰν* (τὸ *Δασκύλιον* τοῦ Πτολεμαίου) καὶ εἰς 6 μίλ. ἡ *Τρίγλια*· ἀπὸ ταύτης ἄρχεται ὁ *κόλπος τῶν Μουδανιῶν* (ἀρχ. *Κιανός*, τουρκ. *Ἰντζὶρ λιμάν*), ἐν τῷ ΝΔ. μυχῷ τοῦ ὁποίου τὰ *Μουδανιὰ* (ἀρχ. *Μύρλεια*, *Ἀπάμεια*), ἐπίνειον τῆς Προύσσης, ἐν δὲ τῷ ΝΑ. τὸ *Καβακλῆ λιμὰν* καὶ κατὰ τὸν ἀνατολικὸν καὶ ἐσώτατον ἡ *Τζεμλὶκ* (ἀρχ. *Κίος*, *Προυσιάς*), τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ κόλπου στρεφομένης πρὸς Δ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Μπὸζ μπουρνοὺ* (ἀρχ. *Ποσείδιον*), καθ' ὃ τερματίζεται πρὸς Δ. ἡ μεγάλη *Ἀστακηνὴ* χερσόνησος τοῦ ὄρους *Μπεϋλὶκ Καρλὶκ Νταγλὰρ* (2.890 ποδ., ἀρχ. *Ἀργινθώνιον*), ἢ καὶ *Καρὰ Μουρσὰλ* ἐκ τοῦ χειρώσαντος αὐτὴν στρατηγοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομαζομένη. Ἐντεῦθεν ἡ ἀκτή, ἐν ᾗ καὶ ὁ ὅρμος *Γιάλοβα*, κάμπτεται διαρκῶς πρὸς Α. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Τσατὰλ μπουρνοὺ* (πλάτ. 40° 42′ Β., μῆκ. 29° 23′ Ἀν.), ΝΔ κέρατος καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν *κόλπον τῆς Νικομηδείας* (ἀρχ. *Ἀστακηνὸς* καὶ *Ὀλβιανός*)· δυτικῶς δὲ πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου ὁ ὅρμος *Τοπσῆ λιμὰν* (ἀρχ. *Πρόνεκτος*). Συνεχίζοντες διαπλέομεν τὸν πρόκολπον μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Δὶλ-μπουρνού*, μεθ' ὃ εἰσπλέομεν τὸν κυρίως κόλπον ἔχοντα μυχὸν τὸ ἀνατολικώτατον τῆς Προποντίδος σημεῖον, τὴν *Νικομήδειαν* (ἀρχ. *Ἀστακὸς* καὶ *Ὀλβία*, τουρκ. *Ἰσμίδ*), βορείαν δὲ πλευρὰν χωροῦσαν εὐθὺ πρὸς δυσμὰς ἐπὶ 27 μίλ. καὶ καθ' ἣν τὰ ἔχοντα φάρους ἀκρωτήρια *Ζεϊτοὺν μπουρνού*, *Καβὰ μπουρνοὺ* (ἀρχ. *Λίβυσσα*) καὶ *Γιελκὲν Καγιὰ μπουρνοὺ* (ἀρχ. *Ἀκρίτας*), ἀφορίζοντα τὰ βόρεια ἄκρα τῶν τριῶν στομίων τοῦ κόλπου καὶ τῶν δύο ἐν γραμμῇ προκόλπων του. Ἐκεῖθεν ἡ ἀκτὴ χωρεῖ 22 μίλ. ΒΔ. μέχρι τοῦ Βοσπόρου· παρουσιάζει δὲ κατὰ σειρὰν τὸν ὅρμον *Τούζλα* (ἀρχ. *Τράριον*), τὸ ἀκρωτήριον *Ἁϊ Γεώργης μπουρνού*, τὰς ὡραίας κωμοπόλεις *Παντείχιον* (*Πεντὶκ*) καὶ *Χαρταλιμὴν* (*Καρτάλ*), μεθ' ἃς κατάντικρυ τῆς Πριγκίπου τὸ ἀκρωτήριον *Μάλτεπε* (=Λόφος θησαυροῦ), πλησίον τοῦ ὁποίου τὸ *Χουνκιὰρ-τσαϊρί*, ὅπου ἀπέθανε (3 Μαΐου 1481) Μωάμεθ ὁ κατακτητής, τὸ ἀκρωτήριον *Δράκος μπουρνοὺ* (*Βρύαξ*), τὸ ἀκρωτήριον *Φενὲρ μπουρνοὺ* ἢ *Φενὲρ μπαχτσὲ* (ἀρχ. *Ἡραίον*), ὁ ὅρμος *Μολᾶ λιμὰν* ἢ *Μόδα λιμὰν* (ἀρχ. *Κολποῦσα*), νοτίως φερωνύμου ἀκρωτηρίου βορείως δὲ ὁ ὅρμος *Καδῆ-κιοϊ* (ἀρχ. *Προκέραστις*, *Χαλκηδών*). Τέλος ἀμέσως πρὸς Β., πρὸς ΝΔ. τοῦ Σκούταρι, ὁ ὡραῖος τεχνητὸς λιμὴν καὶ τὸ προάστειον *Χαϊδὰρ πασᾶ* (πλάτ. 40° 59′½ Β., μῆκ. 29° 01′½ Ἀν.), ἀφετηρία τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς ἀρτηρίας.

Νῆσοι. Αἱ ἐν τῇ Προποντίδι νῆσοι διακρίνονται εἰς τρεῖς συστάδας καὶ εἰς διασπάρτους νήσους. Καὶ ἡ μὲν συστὰς τῶν *Πριγκιπονήσων* εὑρίσκεται ἐγγὺς τῇ ΒΑ. παραλίῳ· ἡ συστὰς *Μολᾶ ἀνταλάρ*, ἐγγὺς τῇ ἀνατολικῇ ἐσχατιᾷ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀρτάκης, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νησίων *Ἅγιος Ἀνδρέας*, ἐφ' ἧς φάρος, *Ἁϊ Γεώργης*, *Μύξα*, *Ἀγριόπετρα* καὶ τῶν παρακειμένων αὐταῖς σκοπέλων· ἡ δὲ συστὰς τῶν *Προποντιδίων νήσων* πρόσκειται τῇ ΒΔ. ἐσχατιᾷ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀρτάκης, προεκτείνουσα οἱονεὶ αὐτὴν πρὸς Β. καὶ ΒΔ. Διάσπαρτοι νῆσοι εἶναι μόνον δύο, ἡ *Ταουσὰν ἀντὰ* (ἀρχ. *Ἀρτάκη*) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀρτάκης καὶ ἡ *Καλόλιμνος* (ἀρχ. *Βέσβικος*, τουρκ. *Ἰμραλῆ*), 5 μίλ. βορείως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρυνδάκου.

Σ. Ε. Λ.

προπονῶ (*—έω*)· προγυμνάζω, προασκῶ· || ἰδίᾳ ἐπὶ ἀθλητῶν μελλόντων νὰ μετάσχωσιν ἀγώνων.

προπόρα (ἡ) (Propora) *[Παλαιοζῳολ.]* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *ἡλιολιτιδῶν κνιδοζώων* κοιλεντερωτῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κάλυκα ἄνευ ἄλω καὶ φυσαλιδῶδες κοινέγχυμα μετὰ καθέτων ῥάβδων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *λυελλία*.

Γ. Κ. Γ.

προπορεία (ἡ)· τὸ νὰ προπορεύεταί τις· || αὐτοὶ οἱ προπορευομένοι, *πρωτοπορεία*· || ἐμπροσθοφυλακή.

— *[Μηχανολ.]* Καλεῖται *προπορεία* ἡ χρονικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς πορείας τοῦ συστήματος διανομῆς (ἀτμοσύρτου ἢ βαλβίδων) καὶ τῆς πορείας τοῦ ἐμβόλου τῶν ἀτμομηχανῶν. Διὰ τῆς προπορείας ἐπιτυγχάνεται ἡ *προεισροὴ* καὶ ἡ *προεκροή*.

— *[Ἠλεκτρ.] Προπορεία* καλεῖται ἡ διαφορὰ φάσεως μεταξὺ ἐναλλασσομένων τάσεων καὶ ἐντάσεων, λαμβανομένη ὡς θετική. Εἰς κυκλώματα περιέχοντα χωρητικότητας ἡ ἔντασις προπορεύεται τῆς τάσεως, εἰς κυκλώματα δὲ περιέχοντα αὐτεπαγωγὴν ἡ τάσις προπορεύεται τῆς ἐντάσεως.

προπορεύομαι· πορεύομαι πρὸ τῶν ἄλλων, προηγοῦμαι εἰς τὴν πορείαν (κυριολ. καὶ μεταφ.).

προπόρτσιο (λατ. proportio=ἀναλογία) *[Μουσ.]*. Ὅρος συνήθης ἐν τῇ ἀναλογικῇ μουσικῇ, ὑποδεικνύων τὴν ῥυθμικὴν ἀγωγὴν ἢ τὴν ἀξίαν τῶν φθογγοσήμων ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῶν ἀμέσως προηγουμένην. Πρὸς τοῦτο ἐγίνετο χρῆσις τῶν κλασματικῶν ἀριθμῶν $\frac{2}{1}$, $\frac{3}{1}$, $\frac{3}{2}$, $\frac{4}{3}$ ἢ ἀντιθέτως $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{2}$, $\frac{3}{4}$. Οὕτω, ἐὰν μετὰ τὴν μέσην ἀξίαν τῶν φθογγοσήμων, ὧν ἑκάστη μονὰς ὀφείλει νὰ ἐκτελεσθῇ ἐντὸς ὡρισμένου σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος, τεθῇ τὸ κλάσμα $\frac{3}{1}$, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀγωγὴ πρέπει νὰ γίνῃ τρὶς ταχυτέρα τῆς προηγουμένης· ἀντιθέτως τὸ $\frac{1}{3}$ θὰ ὑπεδείκνυεν ἀγωγὴν τρὶς βραδυτέραν κλπ. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ σήμερον διὰ τοῦ ♩ ♩ ♩ ἴσου χρονικῶς πρὸς ♩, ἢ ἀντιθέτως ♩ = ♩ ♩ ♩.

Γ. Σ.

πρόποσις, *—εως* (ἡ)· τὸ προπίνειν ὑπέρ τινος, χαιρετισμὸς ἢ εὐχὴ ἐν συμποσίῳ κατὰ τὴν πόσιν.

— *[Ἐθιμοτ.]* Ἡ πρότασις ὅπως προπίωμεν εἰς ὑγείαν τινὸς δὲν συνηθίζεται πλέον ἢ εἰς τὰ ἐπίσημα γεύματα, γινομένη κατὰ τὰ ἐπιδόρπια, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ παγωτοῦ καὶ τοῦ καμπανίτου ἢ μεταξὺ τυροῦ καὶ ἀχλαδίου. Ὁ προπίνων παραμένει ὄρθιος, πρῶτος δὲ τοιοῦτος εἶναι ὁ δίδων τὸ γεῦμα. Τὸ ὕφος τῶν προπόσεων πρέπει νὰ εἶναι ἐγκάρδιον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν φιλοπαίγμον, ἐκτὸς πλέον ἂν πρόκειται περὶ προπόσεως ὑπὲρ ἡγεμόνος ἢ προέδρου δημοκρατίας, ἥτις καὶ προηγεῖται πάσης ἄλλης προπόσεως. Τὴν πρόποσιν ὑπὲρ ταγοῦ κράτους ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάκρουσις τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου. Ἐὰν ὁ ἀμφιτρύων προπίνῃ ὑπὲρ ξένου ἀρχηγοῦ κράτους, ἀνακρούεται τούτου ὁ ὕμνος. Οἱ λοιποὶ συνδαιτυμόνες μετὰ πρόποσιν ὑψώνουν τὸ ποτήριον καὶ τὰ βλέμματα, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν ἓν πρὸς τὸν προπιόντα καὶ ἓν πρὸς τὸν ὑπὲρ οὗ ἡ πρόποσις, εἶναι τὸ ἄφωνον σημεῖον τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας θὰ ἐπρόφερον εἰς ἄλλην ἐποχήν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸ τῆς προπόσεως ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος οὐδεὶς ἀνάπτει πούρον ἢ σιγάρον.

Τ. Δ.

πρόπους, *—οδος* (ὁ)· σχοινίον τῶν μεγάλων ἱστίων (βλ. λ. κατωτ.)· || ἀντιθ. οἱ *πρόποδες* (βλ. λ.): «πρόποδες ὄρους» ἡ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ὄρους χώρα, ἄλλως *ὑπώρεια*: «πρόποδες τοῦ Ταϋγέτου, — τοῦ Ὀλύμπου».

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *πρόπους* (κοιν. *μούρα* ἢ *κούντρα*) σχοινίον ἰδιάζον εἰς τὰ μεγάλα ἱστία, διερχόμενον διὰ τροχίλου συμβεβλημένου μετὰ τῶν τροχίλων τοῦ ποδὸς καὶ τοῦ ὁρίου, καθ' ἑκάτερον τῶν ποδεώνων. Οὕτω κατὰ τὰς πλαγιοδρομίας τὴν πίεσιν τοῦ ἱστίου κατὰ τὸν προσήνεμον ποδεῶνα ὑφίσταται ὁ πρόπους μόνος, τοῦ ποδὸς μένοντος ἀργοῦ. Εἰς τὰ παρίστια ὀνομάζομεν πρόποδας τὸ σχοινίον τὸ δεδεμένον εἰς τὴν κάτω καὶ ἔξω γωνίαν αὐτῶν καὶ κρατοῦν τεταμένα καὶ τὴν ἔξω πλευρὰν τοῦ παριστίου καὶ τὸ ὅλον παρίστιον.

Σ. Ε. Λ.

Πρόπους *[Ἀστρον.]*. Ἡ παρ' Ἱππάρχῳ καὶ Πτολεμαίῳ ὀνομασία τοῦ ἀστέρος η τῶν *Διδύμων* (βλ. λ.).

προπρεσβυτικαὶ ***ψυχώσεις*** *[Ψυχοπαθ.]*. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς κρισίμου ἡλικίας, ἤτοι μεταξὺ 45—60 ἐτῶν, αἱ παρατηρούμεναι φυσικαὶ μεταβολαὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ δὲν ἀντιστοιχοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὰς ψυχικὰς τοιαύτας. Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἡλικία δὲν ἐπηρεάζει πάντοτε τὰς διανοητικὰς ἐνεργείας, καὶ ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα ὅπου σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις ἔγιναν κατὰ τὴν μεταβατικὴν αὐτὴν περίοδον τῆς ζωῆς. Ἐπὶ ἀτόμων ὅμως παρουσιαζόντων βεβαρημένην κληρονομικότητα ἢ ἰδιάζουσαν ἰδιοσυγκρασίαν, ἡ μεταβατικὴ αὐτὴ περίοδος καὶ ἰδίως ἐπὶ γυναικῶν, πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἐμμηνόπαυσιν, γίνεται αἰτία ἐμφανίσεως διαφόρων διαταραχῶν καὶ ἰδίως ψυχικῶν, αἵτινες ὀφείλονται κυρίως εἰς ἀλλοιώσεις τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἀδένων τῶν ἔσω ἐκκρίσεων. Αἱ σπουδαιότεραι ψυχώσεις τῆς προπρεσβυτικῆς ἡλικίας εἶναι αἱ ἀκόλουθοι. Ἡ προπρεσβυτικὴ μελαγχολία, ἰδίως ἐπὶ γυναικῶν· αἱ πρωτογενεῖς ἄνοιαι, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου (αἱμορραγία, μαλάκυνσις, ἀθύρωμα)· αἱ δευτερογενεῖς ἄνοιαι, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς ἐπιληψίαν ἢ ἀλκοολισμόν. Διάφορα συμπτώματα ἀποτελοῦντα τρόπον τινὰ τὰ πρόδρομα σημεῖα τῆς ἐμφανίσεως τῆς ψυχώσεως, ὡς ἀμνησία, κυρίως τῶν καθημερινῶν γεγονότων, ἐξασθένησις τῆς κρίσεως, βραδύτης ἀντιλήψεως, ἀδιαφορία πρὸς τὸ περιβάλλον κτλ. Εἶναι δύσκολον νὰ ὁρίσῃ κανεὶς τὴν ἀρχὴν τῶν ψυχικῶν αὐτῶν ἀνωμαλιῶν· πάντως ἐγκαθίστανται προοδευτικῶς, καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα τὸ περιβάλλον αὐτῶν ἀποδίδει τὰς ἀνωμαλίας αὐτὰς μᾶλλον εἰς ἰδιοτροπίας, λόγῳ ἡλικίας, παρὰ εἰς ἀρχομένην ψύχωσιν. Πλὴν τῶν ἄνω συμπτωμάτων παρατηρεῖται σοβαρὰ ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτῆρος. Τὰ ἄτομα γίνονται εὐσυγκίνητα, εὐερέθιστα καὶ ὑβρίζουν δι' ἀσήμαντον αἰτίαν· εἶναι ἀγνώμονα, παρουσιάζουσιν ἐγωϊστικὰς τάσεις, ἀπάθειαν, κλαίουσιν ἢ γελῶσιν ἄνευ αἰτίας κτλ. Πάντως τὰ συμπτώματα ταῦτα ἐπιδεινοῦνται σὺν τῷ χρόνῳ, ἰδίως ἂν ἐπέλθῃ καὶ ἐγκεφαλική τις πάθησις, ὡς αἱμορραγία ἢ μαλάκυνσις. Αἱ προπρεσβυτικαὶ ψυχώσεις ὀφείλονται εἰς ἐξωγενεῖς δηλητηριάσεις ἐξ ἀλκοολισμοῦ, μολυβδιάσεως, μορφινισμοῦ κλπ., εἰς αὐτοδηλητηριάσεις, εἰς γαστροεντερικὰς ἢ ἡπατικὰς ἢ νεφρικὰς παθήσεις, οὐραιμίαν, διαβήτην, ὡς καὶ εἰς αἴτια ἐξ ὑπερκοπώσεως, τραυματισμοῦ ἢ μετατραυματισμοῦ, εἰς διαφόρους λοιμώξεις, ὡς τυφοειδῆ πυρετόν, πνευμονίαν, γρίππην, ἑλονοσίαν, φυματίασιν, καὶ ἰδίως συφίλιδα, εἰς διαταραχὰς τῶν ἀδένων τῶν ἔσω ἐκκρίσεων, ἰδίως ἐπὶ γυναικῶν (κρετινισμός, νόσος τοῦ Μπάσεντοβ), ἀνεπάρκειαν ᾠοθηκῶν, ἐπινεφριδίων κτλ., εἰς ἀσθενείας τῶν ξένων χωρῶν (ἀσθένεια τοῦ ὕπνου, κίτρινος πυρετός), εἰς βλάβας τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος (ἀρτηριοσκλήρυνσις, ἐγκεφαλικὴ αἱμορραγία ἢ μαλάκυνσις, ὄγκοι τοῦ ἐγκεφάλου ἢ ἀπόστημα, προϊοῦσα γενικὴ παράλυσις κτλ.), εἰς νευρασθένειαν, ὑστερίαν, κυκλοθυμίαν, ὑποχονδρίαν, ἰδεοληψίαν κτλ. Ἡ θεραπεία τῶν προπρεσβυτικῶν ψυχώσεων εἶναι συμπτωματικὴ καὶ αἰτιολογική.

Μ. Ν. Β.

— **προπρεσβυτικὴ** ***μελαγχολία*** *[Ψυχοπαθ.]*. Μελαγχολία παρατηρουμένη κατὰ τὴν περίοδον τῆς κρισίμου ἡλικίας 40—60 ἐτῶν, σπανιώτερον εἰς τοὺς ἄνδρας, συχνότερον δὲ εἰς τὰς γυναῖκας, ἰδίως μετὰ τὴν ἐμμηνόπαυσιν. Ἐμφανίζεται ἐνίοτε ἀποτόμως μετὰ ἰσχυράν τινα συγκίνησιν, ὡς ἀπώλεια προσφιλοῦς προσώπου ἢ χρημάτων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως προηγοῦνται αὐτῆς πρόδρομα φαινόμενα. Τὸ ἄτομον γίνεται εὐαίσθητον, εὐσυγκίνητον καὶ παραπονεῖται διὰ κεφαλαλγίαν, κόπον

Digitized by Google

σίν, ἀνορεξίαν καὶ ἐπίμονον ἀϋπνίαν. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ κατάθλιψις αὐξάνει, οἱ ἀσθενεῖς συνήθως ἀρνοῦνται τροφὴν ἢ μετὰ δυσκολίας δέχονται αὐτήν, δικαιολογούμενοι ὅτι δὲν πεινῶσι καὶ δεικνύουσιν ἐνίοτε τάσεις αὐτοκτονίας. Παρουσιάζουσι κοιναισθητικὰ φαινόμενα, ἤτοι διαταραχὰς τῶν σπουδαιοτέρων συστημάτων τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς δυσπεψίαν, ἀεροφαγίαν, ἐξάψεις, κτύπους εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός των, ἀηδιάζουσι τὸ πᾶν καὶ δεικνύουσιν ἀνεξήγητον ἀδιαφορίαν διὰ τὸ περιβάλλον των. Κατατρύχονται ὑπὸ ἀορίστων φόβων καὶ ἡ ἀγωνία των κυρίως εἶναι μεγίστη. Ἡ θλιβερὰ ἔκφρασις τοῦ προσώπου των, τὸ προκαρδιακὸν ἄγχος, οἱ συνεχεῖς στεναγμοὶ εἶναι αἱ συνηθέστεραι ἐκδηλώσεις. Εἰς τὰ ἄνω κυρίως συμπτώματα, εἰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, προστίθενται καὶ παραληρητικαὶ ἰδέαι, εἰς ἃς καταλήγει ὁ πάσχων λόγῳ τῆς βαθείας λύπης καὶ διανοητικῆς ἐξασθενήσεως. Εἰς σπανιωτέρας περιπτώσεις οἱ προπρεσβυτικοὶ μελαγχολικοὶ ἔχουσι καὶ ὑποχονδριακὰς ἰδέας· λέγουσιν ὅτι δὲν δύνανται νὰ καταπίωσιν, ὅτι ὁ στόμαχός των δὲν λειτουργεῖ, ὅτι ὁ ἐγκέφαλός των ἐσταμάτησε, ὅτι δὲν θὰ γίνωσι ποτὲ καλὰ ἢ ὅτι ἡ ἀσθένειά των θὰ ἐπιφέρῃ τὴν οἰκονομικὴν καταστροφήν των κλπ. Ἡ πλέον σοβαρὰ μορφὴ τῆς προπρεσβυτικῆς μελαγχολίας εἶναι ἡ ἄγχουσα τοιαύτη. Οἱ μελαγχολικοὶ τοῦ εἴδους τούτου δὲν παραμένουσιν ἀκίνητοι, ἀλλὰ κινοῦνται ἀενάως καὶ ἐκφράζουσι τὰ μαρτύριά των εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα. Στενάζουσι διηνεκῶς καὶ ἱκετεύουσι τοὺς πέριξ των νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ τοὺς σώσουν ἀπὸ τὸν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς ἐπικείμενον ἀόριστον κίνδυνον. Ἡ διάρκεια τῆς προπρεσβυτικῆς μελαγχολίας εἶναι ἀσταθής· κυμαίνεται ἀπὸ 3—12 μηνῶν καὶ περισσότερον ἀκόμη· ἡ ἴασις εἶναι ἡ συνήθης λῆξις τῆς μορφῆς αὐτῆς, μέχρι τῶν 60 ἐτῶν· ἄνω τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἡ ἴασις εἶναι προβληματική. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἀπομόνωσιν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα, εἰς χλιαρὰν ὑδροθεραπείαν, ἠλεκτροθεραπείαν καὶ ψυχοθεραπείαν. Τὰ ἐνδεικνυόμενα φάρμακα εἶναι τὰ ὀπιοῦχα, χορηγούμενα μεθοδικῶς, ὡς καὶ ἡ ὑοσκιαμίνη, πασσιφλορίνη ἢ ἡ τρινιτρίνη ἐπὶ ἀρτηριοσκληρύνσεων. Μ. Ν. Β.

προπρίστης (ὁ) (Propristis) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πριστιδῶν σελαχίων* ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μακρὸν καὶ ἀπημβλυμμένον ἔμπροσθεν ἔμβολον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐντὸς ἀβαθῶν φατνίων ὀδόντας χθαμαλοὺς μὲν καὶ ἰσοπέδους εἰς τὸ ἐμπρόσθιον τμῆμα, ὀξεῖς δὲ καὶ πυκνοὺς εἰς τὸ ὀπίσθιον. Λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. Συνώνυμον *ἀμβλυπρίστης*. Γ. Κ. Γ.

προπρύτανις, *—εως* (ὁ)· ὁ ἐν τῷ πρυτανικῷ ἀξιώματι ἄμεσος προκάτοχος τοῦ πρυτάνεως, ἀποτελῶν τακτικὸν μέλος τῆς συγκλήτου καὶ ἀναπληρῶν τὸν πρύτανιν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον.

πρόπτυξις (ἡ) *[Γυμν.]*. Γυμναστικὸς ὅρος, σημαίνων τὴν κάμψιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν πρὸ τοῦ στήθους, μὲ τοὺς βραχίονας καὶ τὰ ἀντιβράχια εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον καὶ εἰς ὁριζοντίαν θέσιν. Σ. Γ. Σ.

προπτυχίτης (ὁ) (Proptychites) *[Παλαιζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πτυχιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν εἰδῶν προπτυχίτης latifimbriatus καὶ kraffti εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων εἰς τὴν Μαρμαροτράπεζαν τῆς νήσου Χίου, ἀνηκόντων εἰς τὴν βερφένιον βαθμῖδα τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πρόπτωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς πτῶσις, μετατόπισις ὀργάνου τοῦ σώματος: «πρόπτωσις μήτρας».

—[Ὀφθαλμολ.] Ἰριδοκήλη, ἐμπλοκὴ δηλαδὴ τμήματος τῆς ἴριδος μεταξὺ τῶν χειλέων ἕλκους ἢ τραύματος ἁπλοῦ ἢ χειρουργικοῦ τοῦ κερατοειδοῦς. Τὸ μέγεθος τῆς προπτώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ τραύματος ἢ τοῦ ἕλκους καὶ ἐν μέρει ἐκ τοῦ τόνου τοῦ βολβοῦ. Ἐπὶ προσφάτου ἰριδοκήλης δυνάμεθα νὰ ἐνεργήσωμεν τὴν ἀνάταξιν αὐτῆς διὰ τῆς ἰριδοσπάθης· ὅταν ὅμως ἔχῃ ἐπέλθει ἤδη σύμφυσις μεταξὺ τῆς ἴριδος καὶ τῶν χειλέων τοῦ κερατοειδοῦς, τότε ἐκτέμνομεν ἢ καυτηριάζομεν διὰ γαλβανοκαυτῆρος τὴν προέχουσαν μοῖραν καὶ ἐπικαλύπτομεν ὅλην τὴν χώραν τοῦ κερατοειδοῦς δι' ἐπιπεφυκότος. Β. Α.

— *πρόπτωσις τῶν μελῶν τοῦ ἐμβρύου* *[Μαιευτ.]*. Αὕτη ὑφίσταται ὅταν μέλος τι τοῦ ἐμβρύου, μὴ ἀνῆκον εἰς τὸ σχῆμα αὐτοῦ, προηγῆται τοῦ σχήματος ἢ παρακολουθῇ αὐτό. Εἰς τὸ ἐπὶ κεφαλὴν λ. χ. καὶ τὸ ἐπὶ πρόσωπον προπίπτει ὁ βραχίων ἢ ὁ πούς, ἐνῷ ἡ παρουσία τοῦ βραχίονος εἰς τὸ ἐπ' ὦμον σχῆμα δὲν ἀποτελεῖ πρόπτωσιν. Αἱ προπτώσεις τῶν μελῶν παρέρχονται ἀπαρατήρητοι πολλάκις, διαγιγνωσκόμεναι κατὰ τὴν ἔξοδον, ὁπότε θεωροῦνται ὡς αἴτιον δυσχερείας τοῦ τοκετοῦ. Ἡ βραδύτης τοῦ τοκετοῦ δέον νὰ παρέχῃ τὴν ὑπόνοιαν εἰς τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην· ἐρευνῶμεν δὲ πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς προπτώσεως ὄπισθεν τοῦ προσθίου τόξου τῆς πυέλου καὶ πρὸς τὰς ἱεροειλεακὰς αὔλακας. Συνήθως ἡ ὀμφαλὶς παρακολουθεῖ τὸ προπῖπτον μέλος. Σπανίως αἱ προπτώσεις τῶν μελῶν παρέχουσι δυσχερείας εἰς τὴν πορείαν τοῦ τοκετοῦ, πλὴν ἐὰν αὗται συμβαίνωσιν εἰς τὰς παραμεμορφωμένας πυέλους, ὁπότε ὁ τοκετὸς ἀποβαίνει δυσχερέστατος. Ἡ παρουσία προπίπτοντος μέλους παραβλάπτει σοβαρῶς τὸν περίνεον καὶ τὸ ὀρθοκολπικὸν διάφραγμα, ὡς ἐκ τῆς ἀνωμάλου πιέσεως, ἣν ταῦτα ὑφίστανται. Ἡ πρόγνωσις ἐπιπλέκεται ὡς ἐκ τῆς ταυτοχρόνου προπτώσεως τῆς ὀμφαλίδος, ἥτις ὅμως προστατεύεται ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως τοῦ προπίπτοντος μέλους. Ἀφορμὴ συνήθης τῶν προπτώσεων εἶναι οἱ ἀδέξιοι μαιευτικοὶ χειρισμοί. Ὅταν ἡ πρόπτωσις δυσχεραίνῃ τὴν πρόοδον τοῦ τοκετοῦ, προσπαθοῦμεν νὰ ἀνατάξωμεν τὸ προπῖπτον μέλος· ἀναλόγως δὲ τῆς περιπτώσεως προβαίνομεν ἢ εἰς τὸν μετασχηματισμὸν ἢ εἰς τὴν ἐμβρυουλκίαν. Μ. Ν. Κ.

— *πρόπτωσις τῆς μήτρας* *[Μαιευτ.]*. Αἴτια ταύτης εἶναι αἱ ῥήξεις τοῦ περινέου, ἡ χαλάρωσις τῶν συνδέσμων, ἡ ἀτροφία τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἡ πρόωρος ἔγερσις τῆς λεχωΐδος. Ἡ γυνὴ αἰτιᾶται ἄλγος κατὰ τὴν ὀσφὺν (καθόσον ἡ μήτρα προπίπτουσα συμπαρασύρει τοὺς συνδέσμους), συχνουρίαν καὶ ἀκράτειαν οὔρων, δυσκοιλιότητα καὶ ἀποπάτησιν κοπιώδη. Η ἐμμηνορρυσία ὑφίσταται καὶ ἡ σύλληψις δὲν παρακωλύεται. Διακρίνομεν τρεῖς βαθμοὺς προπτώσεως. Κατὰ τὸν πρῶτον ἡ μήτρα ταπεινοῦται ἁπλῶς (κάθεσις τῆς μήτρας), τὸ μῆκος τοῦ κόλπου σμικρύνεται καὶ τὰ τοιχώματα αὐτοῦ δὲν εἶναι τεταμένα. Κατὰ τὸν δεύτερον ὁ αὐχὴν εὑρίσκεται πρὸς τὸ αἰδοῖον, ἐξερχόμενος τούτου κατά τε τὴν βάδισιν καὶ τὴν ὀρθίαν στάσιν, καὶ ἐπερχόμενος κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἀνάπαυσιν. Κατὰ τὸν τρίτον βαθμὸν ἡ μήτρα κεῖται συνόλη ἐκτὸς τοῦ αἰδοίου, κρέμαται οἱονεὶ μεταξὺ τῶν μηρῶν, ὡς κώδων εὐρὺς πρὸς τὰ κάτω, μικρὸν δ' ἐστενωμένος πρὸς τὰ ἄνω, ἐπιδερματοῦται τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἀέρος καὶ διογκοῦται, φλεγμαίνει καὶ ἐκκρίνει ὑγρὸν δυσῶδες· ἐπακολουθεῖ μητρῖτις, παραμόρφωσις τῆς κύστεως καὶ τῶν οὐρητήρων, πρόπτωσις τοῦ ἀπευθυσμένου, τῶν ἐντέρων καὶ τῶν λοιπῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων· ὁ αὐχὴν τῆς μήτρας ὑπερτρέφεται μεγάλως καὶ ἐπιμηκύνεται. Ἡ πρόπτωσις τῆς μήτρας εἶναι ἐπαχθεστάτη πάθησις, προκαλοῦσα ἐνίοτε θανατηφόρον σηψαιμίαν. Πρὸς θεραπείαν ταύτης συνιστῶμεν τὴν ἀνάταξιν ταύτης καὶ τὴν κατάκλισιν, πρὸς συγκράτησιν δὲ ταύτης ἐφαρμόζομεν πεσσὸν καὶ δὴ τὸν τοῦ Dumontpallier, τὸ ὑστεροφόρον μηχάνημα καὶ αὐτὴν τὴν ἔμφραξιν τοῦ κολεοῦ. Ἡ ῥιζικὴ θεραπεία εἶναι ὁτὲ μὲν ἡ ὑστεροπηγία, ὁτὲ δὲ ἡ βράχυνσις τῶν συνδέσμων, κυρίως ὅμως ἡ ὁλικὴ ἀφαίρεσις τῆς μήτρας κλπ. Μ. Ν. Κ.

— *πρόπτωσις τῆς οὐρήθρας* *[Ἀφροδ.]*. Ἡ διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ στομίου τῆς οὐρήθρας ἔξοδος μέρους ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ βλεννογόννου αὐτῆς. Συνεπείᾳ χρονοίας βλεννορροίας, καὶ δὴ εἰς τὰς κοινὰς γυναῖκας, παρουσιάζεται ἐνίοτε σκλήρυνσις καὶ πρόπτωσις τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ βλεννογόνου ὑπὸ μορφὴν πολύποδος, σπανιώτερον δὲ ἔξοδος ὁλοκλήρου τοῦ βλεννογόνου τῆς οὐρήθρας κυκλοτερῶς. Ἡ θεραπεία εἶναι χειρουργική. Κ.Κ.Κ.

Προπύλαια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Παρθενῶνος ἐπεβάλλετο καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον χῶρον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως νὰ εἶναι ἀνταξία τῶν περικλειομένων ἐν αὐτῇ θαυμαστῶν μνημείων, διὸ καὶ ὁ Περικλῆς ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Μνησικλέα τὴν ἀνέγερσιν μεγαλοπρεποῦς προπύλου. Ἤδη κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν εἶχον περιβάλει διὰ τείχους κυκλωπείου τὴν Ἀκρόπολιν, πρὸς τὴν δυτικὴν δὲ πλευράν, τὴν μόνην προσιτήν, κατεσκεύασαν λίαν ὀχυρὰν εἴσοδον, ἥτις ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων, ὡς ἐν ταῖς μυκηναϊκαῖς ἀκροπόλεσι, πυλῶν καὶ προπύλων ἐκαλεῖτο *Ἐννεάπυλον*. Πολλῷ βραδύτερον, ὀλίγον πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων, ὁ Πεισίστρατος ἀνήγειρε πρὸς τὴν αὐτὴν πλευρὰν πρόπυλον, οὗ τὰ θεμέλια ἀνευρέθησαν ὄπισθεν καὶ πρὸς τὴν ΝΑ. γωνίαν τῶν περικλείων Προπυλαίων, ἀλλ' ὁ ἄξων ἐκείνων ἦτο διάφορος τούτων, διότι τὸ πρόπυλον τοῦ Πεισιστράτου ἠκολούθει τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πελασγικοῦ τείχους, ἥτις ἐφέρετο λοξῶς πρὸς τὴν σημερινὴν κάτοψιν τῶν Προπυλαίων, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἔναντι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης ὑφιστάμενον ἔτι πελασγικὸν τεῖχος.

Ἡ ἀνέγερσις τῶν Προπυλαίων ἤρξατο κατὰ τὸ ἔτος 437, εὐθὺς δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Παρθενῶνος, ἀλλὰ τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα δὲν συνετελέσθη ὁλοσχερῶς ἕνεκα τῆς κατὰ τὸ ἔτος 431 ἐκρήξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς τοῦτο γίνεται καταφανὲς ἐκ πλείστων σημείων, ἰδίως ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων δόμων ἐγκαταλειφθέντων μαστοειδῶν ἐξογκωμάτων, ἅτινα ἐχρησίμευον πρὸς ἀνύψωσιν καὶ τοποθέτησιν τούτων ἐπὶ τῆς οἰκείας αὐτῶν θέσεως εἰς τὸ κτήριον. Τὰ Προπύλαια καταλαμβάνουσιν ὁλόκληρον τὸ κατὰ μέτωπον πλάτος τῆς Ἀκροπόλεως, ἤτοι 74 μ., ἀποτελοῦνται δ' ἐξ ἑνὸς μεγάλου κεντρικοῦ κτηρίου, ὅπερ εἶναι ὀρθογώνιον τετράγωνον ἔχον μῆκος 24 μ. πρὸς 18,20 μ. πλάτος. Τοῦτο διαιρεῖται, δι' ἐσωτερικῆς διπλῆς σειρᾶς ἰωνικῶν κιόνων, εἰς τρία μέρη ἢ κλίτη, ἐξ ὧν τὸ μεσαῖον, πολλῷ πλατύτερον (3,85 μ.), ἦτο καὶ ἡ κυρία εἴσοδος. Διὰ ταύτης διήρχετο ἡ Ἱερὰ ὁδός, δι' ἧς ἀνήρχετο κατ' ἔτος ἡ παναθηναϊκὴ πομπή, κομίζουσα πέπλον εἰς τὴν θεάν. Οἱ ἐσωτερικοὶ οὗτοι κίονες, ἀνὰ τρεῖς ἑκατέρωθεν, εἶχον ὕψος 10 μ., διάμετρον δὲ 0.97 μ. (κάτωθεν) καὶ 24 ῥαβδώσεις. Οἱ ἐξωτερικοὶ κίονες, οἱ κοσμοῦντες τὰς δύο προσόψεις, ἀνατολικὴν καὶ δυσμικήν, ἓξ καθ' ἑκατέραν πρόσοψιν, εἶναι δωρικοὶ καὶ ἔχουσιν ὕψος, ὁμοῦ μετὰ τοῦ κιονοκράνου, 8,57 μ. εἰς τὸ μέσον καὶ 8,53 μ. εἰς τὰ ἄκρα, διάμετρον δὲ 1,60 μ. κατὰ τὴν βάσιν καὶ 1,20 μ. πρὸς τὰ ἄνω καὶ 20 ῥαβδώσεις. Οἱ κίονες οὗτοι στηρίζονται ἐπὶ στυλοβάτου ἐκ τριῶν βαθμίδων, ἐχουσῶν ὕψος 0,55 μ. πρὸς 0,40 μ. βάθος. Περὶ τοὺς πόδας τῶν κιόνων παρατηρεῖται ὅτι αἱ πλάκες τοῦ δαπέδου φέρουσιν αὔλακας, αἵτινες δὲν ἔχουσιν ἄλλον προορισμὸν ἢ καθαρῶς τεχνικόν, ὅτε δηλαδὴ ἐτοποθετοῦντο οἱ σπόνδυλοι εἰς τὰς θέσεις των, ἀφήνετο ἐπίτηδες ὀλίγων ὑφεκατοστομέτρων πάχος εἰς τὰς πλάκας τοῦ δαπέδου, τὸ

Τὰ Προπύλαια κατ' ἀναπαράστασιν τοῦ ***Lucknlach von W. Leonnard.***

ὁποῖον μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἐπιμελῶς ἀπεξέετο, ὥστε νὰ εἶναι τελείως ὁμαλὸν καὶ λεῖον. Ἄνωθεν αἱ δύο ἑξάστυλοι προσόψεις ἐπεστέφοντο ὑπὸ τριγωνικῶν ἀετωμάτων ἄνευ γλυπτοῦ διακόσμου. Ὡς δ' ἐν τῷ Παρθενῶνι, καὶ ἐνταῦθα παρατηρεῖται ἡ καμπυλότης τοῦ ἐπιστυλίου καὶ ἐν γένει τοῦ θριγκοῦ. Ἐσωτερικῶς, ἐκτὸς τῆς διπλῆς κιονοστοιχίας, ὑπῆρχεν ἐγκάρσιος τοῖχος ἀποκλείων τὴν πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν πλευρὰν τῶν Προπυλαίων, ὁ δὲ τοῖχος οὗτος περιεῖχε πέντε θύρας, δι' ὧν εἰσήρχοντο οἱ προσκυνηταὶ καὶ ἐπισκέπται εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐκ τούτων ἡ μεσαία, ἡ μεγίστη πασῶν, ἔχει ὕψος 7,378 μ. καὶ πλάτος 4,185 μ., διὰ ταύτης δὲ διέρχεται ἡ ἱερὰ ὁδός, ἥτις ἦτο λιθόστρωτος μὲ πλάκας ῥαβδωτάς, ὥστε νὰ μὴ ὀλισθαίνωσι κατὰ τὴν ἀνωφέρειαν τὰ ζῷα (ταῦροι, ἀμνοὶ κλπ.) ὁδηγούμενα πρὸς θυσίαν, ὡς καὶ οἱ ἱππεῖς οἱ συνοδεύοντες τὴν πομπήν.

Αἱ δύο ἄλλαι ἑκατέρωθεν θύραι ἔχουσιν ὕψος 5,403 μ. καὶ πλάτος 2,926 μ., αἱ δὲ ἔτι μικρότεραι μετ' αὐτάς, αἱ πλησίον τῶν πλαγίων τοίχων, ἔχουσιν ὕψος 3,44 μ. καὶ πλάτος 1,472 μ. Καὶ αἱ πέντε θύραι αὗται ἐκλείοντο διὰ θυροφύλλων ἐκ χονδροῦ καὶ σκληροῦ ξύλου, πιθανῶς ἐπενδεδυμένου δι' ἐλασμάτων μεταλλίνων. Ἐπίσης διὰ ξύλου ἦσαν ἐπενδεδυμέναι αἱ ἑκατέρωθεν παραστάδες καὶ τὰ ὑπέρθυρα τῶν θυρῶν καὶ διὰ ζωγραφικῆς διακεκοσμημένα. Μετὰ τὴν φθοράν των, ἐπὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἀντικατεστάθησαν διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ὧν πολλαὶ διεσώθησαν μέχρι σήμερον, προσηλωμέναι δι' ἥλων. Ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῶν Προπυλαίων, ἀπὸ τοῦ στυλοβάτου μέχρι τῆς στέγης, ἦτο ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, συντελεσθὲν ἐντὸς πενταετίας. Ἡ οἰκοδόμησις ἐστοίχισε 2.012 τάλαντα, ἤτοι δραχμὰς χρυσᾶς 15.000.000, λογιζομένου τοῦ ταλάντου πρὸς 6.000 δραχμάς. Ἐκεῖνο ἰδίως ὅπερ καταπλήττει ἐν τῷ μνημείῳ τούτῳ εἶναι ἡ στέγη του, ἡ ὁποία ἦτο ὁλόκληρος ἐκ μαρμάρου. Καὶ σήμερον ἔτι δύναταί τις νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς λαμπρότητος καὶ τοῦ πλούτου τῆς στέγης ταύτης ἐκ τοῦ ἀναστυλωθέντος

Digitized by Google

τμήματος κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν. Αἱ μαρμάριναι δοκοὶ ἔχουσι μῆκος 7 μ., μεταξὺ δὲ τούτων ὑπάρχουσι τὰ φατνώματα, ἀποτελούμενα ἀπὸ τετραγωνικοὺς δοκίσκους σταυροειδῶς συμπεπλεγμένους, σχηματίζοντας κοῖλα τετράγωνα, ἐντὸς τῶν ὁποίων προσηλοῦντο ἐπίχρυσοι χαλκαῖ κόγχαι ἢ ῥόδακες, ἀπαστράπτοντες ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν λυχνιῶν καὶ παρέχοντες τὴν ὄψιν τεχνητοῦ στερεώματος.

Πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου συνδέονται ἀρρήκτως μετ' αὐτοῦ αἱ δύο πτέρυγες, ἡ βορεία καὶ ἡ μεσημβρινή, κατά τι ταπεινότεραι τῆς κεντρικῆς οἰκοδομῆς. Ἐκ τούτων μόνον ἡ βορεινὴ ἐξετελέσθη τελείως, τῆς μεσημβρινῆς καταλειφθείσης ἡμιτελοῦς, διότι πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκτείνεται ἡ μικρὰ πλατεῖα τοῦ ναΐσκου τῆς Ἀπτέρου Νίκης (ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε βωμός, οὗ διεσώθησαν κατὰ χώραν μερικαὶ πλάκες μαρμάριναι), οἱ δὲ ἱερεῖς τῆς θεᾶς δὲν ἐπέτρεψαν πιθανὸν τὴν προέκτασιν τῆς πτέρυγος, ἥτις περατουμένη συμμετρικῶς πρὸς τὴν ἔναντι βορεινὴν θὰ κατεπάτει καὶ ἐξηφάνιζεν ὁλοσχερῶς τὴν πλατεῖαν τοῦ πύργου τῆς Νίκης. Οὕτως ὁ ἀρχιτέκτων ἠναγκάσθη νὰ συμπτύξῃ τὸ σχέδιόν του καὶ ἀντὶ ὁλοκλήρου πτέρυγος νὰ κατασκευάσῃ μικρὰν τινα αἴθουσαν (8,97μ.×5,23), ὅπου βραδύτερον ἀνυψώθη ὁ φραγκικὸς καλούμενος πύργος καὶ τῆς ὁποίας ἡ πρὸς Δ. πρόσοψις ἀπετελεῖτο τὸ πάλαι ἐξ ἑνὸς κίονος εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκ δύο ἑκατέρωθεν παραστάδων, ὧν μόνον τὰ ἴχνη σῴζονται σήμερον. Τοὐναντίον ἡ ἀπέναντι συμμετρικὴ πτέρυξ ἀποτελεῖ ναοειδὲς κτίσμα, ὅπερ προωρίσθη διὰ τὴν ἔκθεσιν ἐν αὐτῷ εἰκόνων, ἤτοι πινάκων, διὸ καὶ Πινακοθήκη ἐκλήθη. Ὁ Παυσανίας ὀνομάζει τοῦτο «οἴκημα ἔχον γραφάς», ὧν τινες εἶχον ἤδη κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του (περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ.), σχεδὸν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἐξαφανισθῆ. Τὸ οἴκημα τοῦτο ἔχει πρόσοψιν πρὸς Ν., ἀποτελουμένην ἐκ τριῶν δωρικῶν κιόνων μεταξὺ δύο παραστάδων (ὕψος κιόνων μετὰ κιονοκράνου 5,776 μ., διάμετρος 1,025 μ. κάτωθεν καὶ 1,704 μ. ἄνωθεν), καὶ μετὰ θριγκοῦ ἄνωθεν, ὄπισθεν δὲ τοῦ προδόμου τούτου ὑπάρχει τὸ κλειστὸν οἴκημα, ὁ σηκὸς δηλαδή, ὅστις ἔχει σχῆμα τετραγωνικὸν (10,76 μ.×8,97 μ.). Εἰς τοῦτο εἰσέρχεταί τις διὰ θύρας ὕψους 4,30 μ., πλάτους 2,85 μ., ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι δύο παράθυρα—πρᾶγμα σπανιώτατον—, τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦν τὸν προορισμὸν τοῦ δώματος τούτου. Ταῦτα εἶναι τοποθετημένα συμμετρικῶς, ἐπὶ τῶν περιβαλλόντων δὲ αὐτὰ πλαισίων σῴζονται ἴχνη πολυχρώμου διακοσμήσεως. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διαθέει τοὺς τοίχους ζωφόρος ἐκ κυανοφαίου μαρμάρου τῆς Ἐλευσῖνος, πιθανὸν ἐπὶ τούτῳ ποιηθεῖσα, ἵνα ἀποτελῇ τὴν βάσιν τῶν ἀνηρτημένων πινάκων. Αἱ τετραγωνικαὶ ὀπαὶ πέριξ ἐπὶ τῶν τοίχων ὀφείλονται εἰς τοὺς δοῦκας τῶν Ἀθηνῶν (1204 μ. Χ.), οἵτινες ἐγκαθιδρύθησαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (ἐν τοῖς Προπυλαίοις), ἐχρησιμοποίησαν δὲ τὴν Πινακοθήκην ὡς γραμματεῖαν (καγκελλαρίαν) καὶ πρὸς τοῦτο κατεσκεύασαν ἓν δεύτερον πάτωμα καὶ ἤνοιξαν καὶ τρία ἔτι πρὸς Α. παράθυρα.

Ὅπως τὸ οἴκημα τοῦτο ἦτο προωρισμένον διὰ πινακοθήκην, ὁμοίως τὸ κεντρικὸν ἐχρησιμοποιήθη ὡς γλυπτοθήκη, ἰδίως αἱ ἑκατέρωθεν τῆς κεντρικῆς ἱερᾶς ὁδοῦ στοαί. Ἐκεῖ ἦσαν τοποθετημένα πολλὰ γλυπτὰ περιφανῶν ἀνδριαντοποιῶν τῆς ἀρχαιότητος, οἷον Ἑρμῆς ὁ Προπύλαιος, εἶτα ὁ χαλκοῦς ἀνδριὰς τοῦ Διιτρεφοῦς, παρ' αὐτὸν δὲ ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Καλάμιδος καὶ ἡ χαλκῆ λέαινα μὲ κεκομμένην τὴν γλῶσσαν, εἰς μνήμην τῆς ὁμωνύμου Ἀθηναίας ἑταίρας, φίλης τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἡ ὁποία ἐπροτίμησε νὰ ὑποστῇ δεινὰ μαρτύρια ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀνακρινομένη, παρὰ ν' ἀποκαλύψῃ τὰ ὀνόματα τῶν συνωμοτῶν. Μεταξὺ τούτων εὑρίσκετο καὶ ἓν ἔργον νεανικόν, αἱ τρεῖς Χάριτες τοῦ μεγίστου τῶν ἀρχαίων σοφῶν, τοῦ Σωκράτους, υἱοῦ τοῦ Σωφρονίσκου, ὅστις, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν νεότητά του, πρὶν ἢ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἦτο λιθοξόος. Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τῶν Προπυλαίων, δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ χώρου, ὑπῆρχεν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς Ὑγιείας, ἧς σῴζεται ἡ βάσις. Ἐκτὸς τῶν περιγραφεισῶν δύο πτερύγων τῶν Προπυλαίων, φαίνεται ὅτι εἶχον σχεδιασθῆ καὶ ἴσως ἐν μέρει ἐκτελεσθῆ καὶ δύο ἕτεραι, ἐπίσης συμμετρικαί, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν, ἀποτελοῦσαι ἀμφότεραι οἱονεὶ προέκτασιν ταύτης ἑκατέρωθεν, πρὸς Β. καὶ Ν. Ἡ πρὸς Β. μάλιστα, ἧς διακρίνονται ἴχνη ἐπὶ τοῦ βορεινοῦ τοίχου τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας εἶχε μεταποιηθῆ ἔμπροσθεν μέν, πρὸς Α., εἰς παρεκκλήσιον, ὄπισθεν δέ, εἰς βάθος ἐκσκαφεῖσα, εἰς δεξαμενήν.

Τὰ Προπύλαια, τῶν ὁποίων ἡ οἰκοδομικὴ καὶ αἰσθητικὴ τελειότης ἦτο ἐφάμιλλος τοῦ Παρθενῶνος, διετηρήθησαν ἀκέραια σχεδὸν ἐπὶ δισχίλια περίπου ἔτη, ἐκτὸς τῶν ἐπὶ φραγκοκρατίας μετασχηματισμῶν καὶ βεβηλώσεων, ὅτε τῷ 1645 ἢ 1656, κατὰ θυελλώδη τινὰ νύκτα, κεραυνὸς ἐνσκήψας ἐντὸς τούτου ἀνέφλεξε τὴν πυρῖτιδα, ἣν ὁ Τοῦρκος φρούραρχος εἶχεν ἀποταμιεύσει ἐκεῖ χάριν ἀσφαλείας, μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1456 κατάληψιν τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Τότε ἐπῆλθε τρομερὰ ἔκρηξις, ἀνατινάξασα ὁλόκληρον τὴν στέγην τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου μετὰ τῶν μαρμαρίνων δοκῶν καὶ δύο ἰωνικῶν κιόνων. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον πολλὰ ἔτι ὑπέστη τὸ ὑπέρλαμπρον τοῦ Μνησικλέους μνημεῖον, ἰδίως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν ἔτει 1827. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ταύτης ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων Πιττάκης ἤρχισε τῷ 1836 τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν Προπυλαίων ἀπὸ παντὸς βαρβαρικοῦ λειψάνου, τῷ δὲ 1875 ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία, δαπάναις τοῦ Ἐρρίκου Σλῆμαν, κατηδάφισε διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Λυσάνδρου Καυταντζόγλου τὸν φραγκικὸν (φλωρεντινὸν κυρίως) πύργον, ὅστις ἦτο ὄχι μόνον ἀσχημία, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὸν ἄγος, διότι ἐκεῖθεν ἐρρίφθη καὶ ἐφονεύθη, διαταγῇ τοῦ φρουράρχου Γκούρα, εἷς τῶν ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσος. Τέλος, πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων, ἡ αὐτὴ ἑταιρεία διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ν. Μπαλάνου ἀνεστύλωσε πλεῖστα τμήματα τοῦ ἀθανάτου μνημείου, ὅπερ ἐν μέρει ἐστερεώθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τῶν ὑπολειφθέντων μελῶν του, διότι τὸ πλεῖστον τῶν μαρμάρων εἶχεν ἀσβεστοποιηθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

προπύλαιος, —α, —ον· ὁ πρὸ τῶν πυλῶν εὑρισκόμενος: «προπύλαιον ἄγαλμα» || ***προπύλαιον*** (τὸ) καὶ συνήθως ***προπύλαια*** (τά)· ὡς οὐσ., ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον ἀποτελοῦν τὴν εἴσοδον μείζονος ὅλου: «προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως» || «προπύλαια τῶν ἀνακτόρων, — τοῦ πανεπιστημίου» τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου ἀρχιτεκτονικὸν τμῆμα τοῦ οἰκοδομήματος.

προπυλαλκοόλαι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *προπυλικαὶ ἀλκοόλαι.*

προπυλαμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένη πρωτοταγὴς ἀμίνη τοῦ τύπου $CH_3.CH_2.CH_2NH_2$. Ἄχρουν ὑγρόν, βράζον εἰς 49°. Σ. Γ.

προπυλένιον (τό), ἢ ***μεθυλαιθυλένιον***, ἢ ***προπένιον*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $CH_3.CH:CH_2$. Ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς τοῦ αἰθυλενίου καὶ παρασκευάζεται διὰ βαθμιαίας προσθήκης προπυλικῆς ἀλκοόλης εἰς βράζον φωσφορικὸν ὀξὺ ἢ δι' ἀναγωγῆς δι' ὑδρογόνου ἐν τῷ γεννᾶσθαι τοῦ ἀλλυλιωδιδίου ἢ δι' ἀποστάξεως τῆς γλυκερίνης μετὰ κόνεως ψευδαργύρου. Εἶναι ἀέριον εὐκόλως ὑγροποιούμενον. Σ. Γ.

προπυλενογλυκόλη (ἡ), ἢ ***προπανοδιόλη***-(1,2) *['Οργ. Χημ.]*. Δισθενὴς ἀλκοόλη τοῦ τύπου: $CH_3.CH(OH).CH_2OH$. Λόγῳ τῆς παρουσίας ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος, παρουσιάζεται εἰς ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς. Βράζει εἰς 180—189°. Σ.Γ.

προπυλενοξείδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

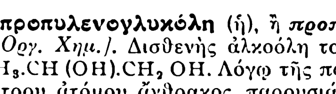

βράζουσα εἰς 35°. Σ. Γ.

προπυλιδένιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἡ δισθενὴς ῥίζα τοῦ τύπου $CH_3.CH_2.CH<$ ἡ ὁποία ἀπομένει, ὅταν ἐκ τοῦ *προπανίου* ἀπομακρυνθῶσι δύο ὑδρογόνα ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀκραίου ἀτόμου ἄνθρακος. Οὕτω λ. χ. ἔχομεν τὸ προπυλιδενοχλωρίδιον $CH_3.CH_2.CHCl_2$ κλπ. Σ. Γ.

προπυλικαὶ ἀλκοόλαι *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται αἱ ἐκ τοῦ *προπανίου* προερχόμεναι μονοσθενεῖς ἀλκοόλαι. Ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον C_3H_8O καὶ διακρίνονται εἰς δύο ἰσομερεῖς, ἤτοι τὴν *πρωτοταγῆ προπυλικὴν ἀλκοόλην* ἢ *αἰθυλοκαρβινόλην* ἢ *προπανόλην*-1, ἔχουσαν τὸν τύπον $CH_3.CH_2.CH_2OH$, καὶ τὴν *δευτεροταγῆ προπυλικὴν ἀλκοόλην* ἢ *ἰσοπροπυλικὴν ἀλκοόλην* ἢ *διμεθυλοκαρβινόλην* ἢ *προπανόλην*-2 τοῦ τύπου $CH_3.CH(OH).CH_3$. Ἡ πρώτη ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ἀλκοολικῆς ζυμώσεως, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀνευρέθη τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ Chancel. Ἀποτελεῖ ἄχρουν εὐχάριστου ὀσμῆς ὑγρόν, μιγνυόμενον μετὰ τοῦ ὕδατος εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν καὶ βράζον εἰς 97°. Ἡ δευτέρα δὲν ἀπαντᾷ κατὰ τὴν ἀλκοολικὴν ζύμωσιν, παρασκευάζεται δὲ κατὰ διαφόρους συνθετικὰς μεθόδους. Ἀποτελεῖ ἐπίσης ἄχρουν ὑγρὸν βράζον εἰς 81°. Σ. Γ.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Ἡ *κανονικὴ* ἢ *πρωτοταγὴς προπυλαλκοόλη* σχηματίζεται κατὰ τὴν ζύμωσιν διαφόρων εἰδῶν σακχάρου, ἀπαντᾶται ἐπίσης μετ' ἄλλων ἀλκοολῶν ἀνωτέρας τάξεως εἰς ζυμέλαια καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς κεφαλὰς τοῦ ζυμελαίου τῆς ἀκαθάρτου ἀλκοόλης. Καθαρὰ δύναται νὰ ληφθῇ δι' ἐπανειλημμένης ἀποστάξεως. Εἰς ἓν χιλιόγραμμον ζυμελαίου προερχομένου ἐκ γεωμήλων περιέχονται 68,5 γρ. προπυλαλκοόλης, τὸ δὲ ἐκ σίτου ζυμέλαιον περιέχει 36,9 γρ. Διάλυμα 40% τῆς ἰσοπροπυλαλκοόλης δρᾷ ἀντισηπτικῶς. Κ. Γ. Μ.

προπύλιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται τὸ ἐκ τοῦ προπανίου προερχόμενον ἀλκύλιον, ἤτοι ἡ ῥίζα C_3H_7. Σ. Γ.

προπυλοκυανίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *βουτυρονιτρίλιον.*

πρόπυλον (τό). Ὁ πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου τῶν μεγάρων καὶ τῶν ναῶν ἐστεγασμένος χῶρος, ὁ περιβαλλόμενος διὰ κιόνων.

προπυλοξικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *βαλεριανικὰ ὀξέα.*

2-προπυλοπιπεριδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κωνιίνη.*

2-προπυλοπυριδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κωνυρίνη.*

προπύργιον (τό)· ὁ ἔμπροσθεν πύργος, ὀχύρωμα, ἀμυντήριον, κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς.

προπυρήν, —ῆνος (pronucleus). Καλεῖται τὸ ἐμπύρηνον τμῆμα τοῦ τε ᾠαρίου καὶ τοῦ σπερματοζωαρίου, τὸ ὁποῖον συγχωνεύεται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γονιμοποιήσεως. Ὅθεν ὑπάρχει: *προπυρὴν θῆλυς*, ἤτοι πυρὴν τοῦ ᾠαρίου, ὅστις καταλαμβάνει τὸ κέντρον τοῦ ᾠαρίου, μετὰ τὴν ἐκπομπὴν τῶν δύο πολικῶν σφαιρίων, καὶ *προπυρὴν ἄρρην*, ἤτοι ὁ πυρὴν τοῦ σπερματοζωαρίου ὁ περιεχόμενος ἐντὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ σπερματοζωαρίου, ὅστις, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰσδύσεως τοῦ σπερματοζωαρίου ἐν τῷ ᾠαρίῳ, τὴν στιγμὴν δηλαδὴ τῆς γονιμοποιήσεως, προηγεῖται τοῦ θήλεος προπυρῆνος καὶ ἑνοῦται πρὸς αὐτόν, ὅπως σχηματίσῃ τὸν λεκιθικὸν πυρῆνα ἢ τὸν πυρῆνα τοῦ γονιμοποιηθέντος ᾠαρίου. Μ. Ν. Κ.

πρόπυρον (τὸ) *[Βυζ.]*. Προσάναμμα τοῦ ὑγροῦ πυρός. Κατὰ τὸν Μ. Στεφανίδην ἦτο στέφανος στυππείου περιτιθέμενος εἰς τὸ στόμιον τῶν χαλκίνων σωλήνων τῶν σιφώνων, δι' ὧν ἐξηκοντίζετο τὸ ὑγρὸν πῦρ, καὶ ὅστις ἀναπτόμενος ἐχρησίμευεν ὡς προσάναμμα. Σ. Ε. Λ.

προπώλησις, —εως (ἡ)· πώλησις ἐκ τῶν προτέρων, πώλησις ἐμπορεύματος τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τις ἀκόμη εἰς τὴν διάθεσίν του, ἀντιθ. *προαγορά*: «προπώλησις ἐλαίου, — οἴνου, — σταφίδος».

— *['Εμπορ.]* Καλεῖται *προπώλησις* ἡ πώλησις, ἥτις δὲν ἀποπερατοῦται κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταρτίσεως τῆς οἰκείας συμβάσεως ἀγοραπωλησίας, ἀλλὰ βραδύτερον, παρεχομένου συνήθως, ἀναλόγως τῶν συμφωνιῶν, εἰς μὲν τὸν πωλητὴν τοῦ δικαιώματος νὰ παραδώσῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς πράξεως, εἰς δὲ τὸν ἀγοραστὴν νὰ πληρώσῃ τὸ τίμημα εἰς χρόνον μεταγενέστερον (βλ. *προαγορά*). Ι. Α. Β.

Προρραφαηλῖται (οἱ). Οὕτω καλεῖται ἡ περὶ τὸν Δάντην Γαβριὴλ Ροσσέττι σχηματισθεῖσα ὁμὰς Ἄγγλων ζωγράφων, εἰς ἣν μετέσχον καί τινες γλύπται καὶ λογοτέχναι. Ἡ ὁμὰς αὕτη εἶναι γνωστὴ καὶ ὡς «Προρραφαηλιτικὴ ἀδελφότης» (Preraphaelite Brotherhood, P. R. B.), μολονότι δ' ὑπὸ πολλῶν ἐπικρίνεται ὡς μεταβαλοῦσα τὴν τέχνην εἰς ἄλλο φιλολογικὸν εἶδος καὶ εἰσαγαγοῦσα τὴν «φιλολογικὴν» ζωγραφικήν, δηλαδὴ τὴν «κακὴν» ζωγραφικήν, κατέχει σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς ἀγγλικῆς τέχνης. Οἱ προρραφαηλῖται ἐμπνεόμενοι ἐκ τῆς πρωΐμου ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ὁποίας ἐθαύμαζον τὸ εἰλικρινὲς αἴσθημα, τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν ἁγνότητα, θεωροῦντες δ' ὅτι ὁ Ραφαὴλ διέφθειρε καὶ διέστρεψε τὸ πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης, ἐζήτησαν νὰ δημιουργήσουν αἰσθητικὸν κίνημα δυνάμενον καὶ κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἔτι συνεπείας νὰ ἔχῃ. Ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἁγνὴν καὶ τρυφερὰν ποίησιν τῶν Εὐαγγελίων ἀφ' ἑνός, πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν καὶ μυστικὴν Ἰταλίαν ἀφ' ἑτέρου, καὶ ἔθεσαν τὴν ἄ[...]ματον φιλοπονίαν των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑ[...]λοῦ των ἰδεαλισμοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ προρραφαηλιτικὴ τέχνη, καὶ δὴ ἡ ζωγραφική, παρουσιάζει ἁρμονικὸν κρᾶμα ρεαλισμοῦ καὶ ἰδεαλισμοῦ· ἀντιγράφει μετὰ σχολαστικῆς ἐπιμελείας τὰ φυσικὰ πρότυπα καὶ οὐδεμιᾶς λεπτομερείας παραλείπει τὴν διονυχιστικὴν ἐξεργασίαν, ἐνῷ συγχρόνως διὰ τῆς ἐπιλογῆς τῶν θεμάτων της, τῆς ἁβρότητος τοῦ χρωματισμοῦ της καὶ τῆς χαρακτηριστικῆς εὐγενείας τῆς καθόλου ἐν αὐτῇ ἐκφράσεως προσδίδει εἰς τὰ δημιουργήματά της ἀνωτέραν τινὰ πνοὴν εὐγενοῦς καὶ ἁβροῦ ἰδεαλισμοῦ.

Ἀρχηγὸς τῆς προρραφαηλιτικῆς σχολῆς ὑπῆρξεν ὁ Δάντης Γαβριὴλ Ροσσέττι (1828—1882), τὸν πρῶτον δὲ πυρῆνα τῆς σχολῆς ταύτης ἀπετέλεσαν μετ' αὐτοῦ ὁ William Holman Hunt καὶ ὁ John Everett Millais, ζωγράφοι, ὁ γλύπτης Thomas Woolner, οἱ τεχνοκρίται William-Michaël Rossetti, ἀδελφὸς τοῦ προμνημονευθέντος, καὶ F.-G. Stephens. Ἡ προρραφαηλιτικὴ ἀδελφότης ἱδρύθη τῷ 1848, ἐξέφρασε δὲ τὰς θεωρίας της κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ σπόρος», τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη μόνον τετράκις, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1[...] καὶ ἐφεξῆς, μετὰ ταῦτα δὲ διὰ τοῦ «Oxford [...]

Digitized by Google

Digitized by Google

Cambridge Magazine». Ὀλίγῳ βραδύτερον, εἰς τοὺς πρώτους ἱδρυτὰς τοῦ προρραφαηλιτισμοῦ προσετέθησαν ὁ William Morris καὶ ὁ Burne-Jones, οἵτινες ἐπέπρωτο ν' ἀσκήσουν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀρχῶν τῆς σχολῆς των παρὰ τῷ κοινῷ. Πλὴν τῶν προμνημονευθέντων, εἰς τοὺς προρραφαηλίτας τάσσονται καὶ οἱ: Ford Madox Brown (1821—1893) καὶ George-Frederick Watts (1874—1904).

Χαρακτηριστικῶς διατυπώνει ὁ μέγας Ράσκιν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς θεωρίας τοῦ προρραφαηλιτισμοῦ. «Ὁ προρραφαηλιτισμός, λέγει, δὲν ἔχει εἰμὴ μίαν ἀρχήν: τὴν πλέον ἀπόλυτον, τὴν πλέον ἀδιάλλακτον ἀλήθειαν ἐν παντὶ ἔργῳ. Καὶ τὴν ἐπιτυγχάνει ἐργαζόμενος, μέχρι τῆς μικροτέρας λεπτομερείας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φύσεως καὶ μόνον ταύτης. Τὸ βάθος παντὸς προρραφαηλιτικοῦ τοπίου εἶναι εἰργασμένον εἰς τὸ ὕπαιθρον μέχρι τῆς τελευταίας γραμμῆς, ἐν ὄψει ἑνὸς πραγματικοῦ τοπίου. Πᾶσα προρραφαηλιτικὴ μορφή, ὁσωδήποτε μελετημένη καὶ ἂν εἶναι, ἀποτελεῖ τὴν πιστὴν προσωπογραφίαν ἑνὸς ζῶντος προσώπου. Πᾶν ἐξάρτημα, ὁσονδήποτε εὐτελὲς καὶ ἂν εἶναι, ἔχει ζωγραφηθῆ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Καὶ εἷς ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους λόγους, δι' οὓς ἡ σχολὴ αὕτη ἐπολεμήθη τόσῳ δεινῶς ὑπὸ ὡρισμένων καλλιτεχνῶν, εἶναι ἡ μεγάλη φροντὶς καὶ ἡ ἀκαταμέτρητος ἐργασία, τὴν ὁποίαν μία τοιαύτη μέθοδος ἀπαιτεῖ παρ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐγκολπώνονται, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἀτελὲς καὶ παρημελημένον ὕφος τῆς συγχρόνου των τέχνης». Ὁ δὲ Ἐδουάρδος Ρόντ, κρίνων ἀπὸ εὐρυτέρας σκοπιᾶς τὸν προρραφαηλιτισμόν, ἐπάγεται: «Γεννηθεὶς κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον, ἥτις ἠκολούθησε τὸν θάνατον τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Μπάϋρον, τοῦ Κῆτς καὶ τοῦ Κόλεριτζ, ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὰς γενικωτέρας φροντίδας τῆς Ἀγγλίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, συνδεόμενος στενῶς μετὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀφυπνίσεως τῆς Ὀξφόρδης καὶ τῆς γοτθικῆς ἀναγεννήσεως».

Ἡ ἐπίδρασις τῆς προρραφαηλικῆς σχολῆς ἐπὶ πάσης καλλιτεχνικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκδηλώσεως, καθ' ὅλον περίπου τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὑπῆρξε βαθυτάτη, κατὰ δεκάδας δὲ μετροῦνται οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπται, οἱ εἰκονογράφοι, οἱ σχεδιασταί, οἱ παντὸς εἴδους βιοτέχναι (διότι εἶναι γεγονὸς ὅτι οἱ προρραφαηλῖται ἐδημιούργησαν τὴν ἀναγέννησιν τῆς βιοτεχνίας ἐν Ἀγγλίᾳ), οἵτινες ὑπέστησαν ἐγγύθεν ἢ πόρρωθεν τὴν ἐπίδρασιν ταύτην τοῦ προρραφαηλιτισμοῦ.

[*Gabriel Mourey*, D.-G. Rossetti et les Préraphaélites Anglais, Paris 1929.] Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

προρρηθείς,—*εἶσα*,—*έν*· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέχθη ἤδη, προαναφερθείς, προμνημονευθείς (μετοχ. παθ. ἀορ. τοῦ *προλέγω*).

Πρόρρηνος (Vorderrhein) [*Γεωγρ.*]. Ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο πηγαίων βραχιόνων, ἐξ ὧν σχηματίζεται ὁ Ρῆνος. Πηγάζει εἰς τὰ ΒΑ. τοῦ ὄρους Ἁγίου Γοτθάρδου, ἐν τῇ λίμνῃ Θωμᾶ, εἰς ὕψος 2.344 μ. Θ. Κ.

πρόρρησις, —*εως*· τὸ ἐκ τῶν προτέρων λεχθέν, οἱονεὶ προφητεία: «αἱ προρρήσεις του ἐπηλήθευσαν».

πρόρριζος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἐκ τῆς ρίζης, σύρριζος: «τὸ δένδρον κατέπεσε πρόρριζον».

προρρίνιον (τὸ) [*Ἀνθρωπολ.*]. Σωματομετρικὸν σημεῖον, πρὸς λῆψιν διαμέτρων τῆς ρινός, κείμενον κατὰ τὸ πλέον προέχον πρὸς τὰ πρόσω ἄκρον τῆς ρινός, τῆς κεφαλῆς εὑρισκομένης εἰς τὴν φυσιολογικὴν αὐτῆς θέσιν, δηλαδὴ ἐν τῷ ὠτοκογχικῷ ἐπιπέδῳ. Χρησιμεύει πρὸς λῆψιν τοῦ μήκους τῆς βάσεως τῆς ρινός, τοῦ μήκους τῆς ράχεως τῆς ρινὸς κτλ. Ι. Γ. Κ.

Πρόρσα (ἡ), ἢ ***Πρῶρσα*** (Prorsa) [*Ρωμ. Θρησκ.*]. Θεὰ προϊσταμένη τοῦ εὐθέος καὶ ὁμαλοῦ τοκετοῦ. Ν. Σ. Λ.

πρός· πρόθεσις τρίπτωτος· συνήθ. μετ' αἰτιατ. σημαίνει κίνησιν πρὸς πρόσωπον: «ἔγραψα πρὸς τοὺς φίλους μου, —πρὸς τοὺς συγγενεῖς μου»· οὕτω ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς «πρὸς τὸν κύριον δεῖνα»· || διεύθυνσιν πρὸς τόπον: «ὁδεύει πρὸς τὰς Ἀθήνας» πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν, «τὸ δωμάτιόν μου βλέπει πρὸς τὸν κῆπον, —πρὸς τὸν δρόμον»· || περίπου: «πρὸς τὸ βράδυ», πρβλ. ἀρχ. «πρὸς ἡμέραν—, πρὸς ἑσπέραν ἐγένετο»· || σκοπόν: «ἀπέβη πρὸς ζημίαν σου», «μεταβαίνω πρὸς ἀνάπαυσιν», «αὐτὰ γίνονται πρὸς τὸ θεαθῆναι», «πρὸς τί ὅλα αὐτά;»· || ἀκρίβειαν: «τὰ ἐμέτρησα ἓν πρὸς ἕν», «τὸν παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα» κατὰ πόδας· || ἀξίαν, ἀναλογίαν κττ. (μετὰ τοῦ ἀριθμητικοῦ): «οἰκόπεδον πρὸς διακοσίας δραχμὰς τὸν πῆχυν», «δάνειον πρὸς δέκα τοῖς ἑκατόν»· || ἀναφορὰν ἢ σχέσιν: «ἀπείθεια πρὸς ἀνώτερον», «δίκαιος πρὸς ὅλους»· || φρ. «ἴσος πρὸς ἴσον» ἄνευ διαφορᾶς: «τοῦ ὡμίλησα ὡς ἴσος πρὸς ἴσον»· || ὁμοίως μετὰ τοῦ ἐπιρρ. ὡς: «ἀνώτερος ὡς πρὸς ὅλα»· || φρ. «πρὸς καιρὸν» προσκαίρως, προσωρινῶς, «πρὸς τὸ παρὸν» ἐπὶ τοῦ παρόντος, «πρὸς στιγμὴν» γιὰ μιὰ στιγμή· || «πρὸς χάριν» μετὰ γενικῆς ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «χάριν»: «πρὸς χάριν τῶν πτωχῶν», ἀντὶ «χάριν τῶν πτωχῶν»· || μετὰ γενικῆς σημαίνει καταγωγήν: «ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος»· || ἐπὶ ὅρκου, ἐνώπιον: «πρὸς θεῶν πατρῴων καὶ μητρῴων» ἐνώπιον τῶν θεῶν οἱονεὶ μαρτυρούντων· || νεώτ. «πρὸς Θεοῦ» ἄλλως «διὰ ὄνομα Θεοῦ»· || φρ. «οὐ πρὸς ἀνδρὸς σοφοῦ» δὲν εἶναι ἴδιον σοφοῦ ἀνδρός· || «πρὸς ὥρας» δημοτ., προσωρινῶς: «πρὸς ὥρας οἰκονομηθήκαμε»· || μετὰ δοτικῆς σημαίνει προσθήκην καὶ λέγεται μόνον εἰς φράσεις τινάς: «πρὸς τούτοις», «πρὸς τοῖς ἄλλοις»· || κατ' ἐσφαλμένην χρῆσιν *πρὸς δέ*· ἐπιρρηματικῶς ἀντὶ *πρὸς τούτοις δὲ* ἢ *προσέτι δέ*.

πρόσαγε! [*Ναυτ.*]. Κέλευμα (κοιν. *ὄρτσα*) τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς φυλακῆς ἱστιοπλοοῦντος πλοίου πρὸς τὸν πηδαλιοῦχον, ὅπως χειρίσῃ τὸν οἴακα, ἵνα τοῦτο πλησιάσῃ τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου. Τὸ ἀντίθετον *ἐπίδος* (κοιν *πόντζα*). Σ. Ε. Λ.

προσαγόρευσις, —*εως* (ἡ)· προσηγορία, πρόσρησις, τὸ ὄνομα ἢ ἡ φράσις, διὰ τῆς ὁποίας ἀπευθύνεταί τις πρός τινα, οἷον πρὸς βασιλέα, πρὸς κληρικόν, πρὸς πολιτικὸν κλπ.

προσαγορεύω· ἀπευθύνομαι πρός τινα διὰ τῆς καταλλήλου φράσεως· || κάμνω προσφώνησιν, προσφωνῶ.

προσάγω, ἀόρ. *προσήγαγον—προσήχθην*, παθ. μετχ. *προσηγμένος*· φέρω, ὁδηγῶ τι παρουσιάζω, προσκομίζω: «προσάγω μάρτυρας, — ἀποδείξεις»· || ναυτ. κοιν., *ὀρτσάρω*· κυβερνῶ τὸ πλοῖον χειρίζων οὕτως, ὥστε τὸ διάμηκες αὐτοῦ ἐπίπεδον νὰ πλησιάσῃ περισσότερον τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου· ὁ χειρισμὸς *προσαγωγή*· || ναυπηγ. κοιν., *κουνιάζω μαδέρι*· προσαρμόζω ἐπηγκενίδα ἐπὶ τῶν νομέων προκειμένου περὶ ἐντερονείας ἢ ἐπενδύσεως ἢ ἐπὶ τῶν ζυγῶν προκειμένου περὶ καταστρώματος. Σ.Ε.Λ

προσαγωγεὺς (ὁ), ἢ ***αἰσθητικὴ*** (γαλλ. sensible, γερμ. Leitton) [*Μουσ.*]. Ἡ ἑβδόμη βαθμὶς ἐν τῷ μείζονι καὶ ἐλάσσονι τρόπῳ. Ὁ προσαγωγεὺς ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν μεγάλην τρίτην τῆς δεσποζούσης, ἀπέχει δὲ καθ' ἡμιτόνιον τῆς τονικῆς. Εἰς τὴν κλίμακα τοῦ ντο προσαγωγεὺς εἶναι ὁ ντο, εἰς τὴν τοῦ σολ ὁ φα, εἰς τὴν τοῦ φα ὁ μι κλπ. Εἶδος προσαγωγέως εἶναι τὸ *ὑπερημιτόνιον* (supersemitonium), τὸ χαρακτηριστικὸν ἐν τῇ φρυγικῇ πτώσει: δηλαδὴ

προσαγωγ. Γ. Σ.

προσαγωγὴ (ἡ)· τὸ προσάγειν, παρουσίασις, προσκομιδή: «προσαγωγὴ μαρτύρων,—ἀποδείξεων».

—[*Δικαστ.*] Μάρτυρες καὶ κατηγορούμενοι ἔχουσιν ὑποχρέωσιν, καλούμενοι ἐνώπιον τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων, νὰ προσέλθωσιν οἱ μὲν πρῶτοι ἵνα καταθέσουν ὅ,τι γνωρίζουν περὶ τοῦ τελεσθέντος ἀδικήματος, οἱ δὲ δεύτεροι ἵνα δώσουν τὰς δεούσας ἐξηγήσεις, αἵτινες θὰ χρησιμεύσουν ὡς μέσον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποδείξεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπερασπίσεως αὐτῶν. *Προσαγωγὴ* βιαία ἐν περιπτώσει ἀπειθείας, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων συνεπειῶν αὐτῆς, διατάσσεται: α') Δι' ἐντάλματος βιαίας προσαγωγῆς τῶν μαρτύρων καὶ τῶν κατηγορουμένων ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων, ἐὰν κληθέντες οὗτοι νομίμως δὲν ἐνεφανίσθησαν. Τοῦ κατηγορουμένου ἡ βιαία προσαγωγὴ γίνεται καὶ δι' ἐντάλματος *συλλήψεως*, ἐφόσον ὑπάρχει νόμιμος περίπτωσις ἐκδόσεως τοιούτου.

β') Διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τῶν δικαστηρίων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων καλοῦνται, τῶν μαρτύρων μόνον, ἐνώπιον τοῦ πταισματοδικείου καὶ πλημμελειοδικείου μετὰ δευτέραν μόνον ἀναβολὴν τῆς ὑποθέσεως· δὲν δύναται ὅθεν νὰ διαταχθῇ ἡ βιαία προσαγωγὴ μάρτυρος, ἐὰν οὗτος ἅπαξ μόνον ἀπελείπετο καὶ ἐκ τούτου ἀνεβλήθη ἡ δίκη. Εὐθὺς δὲ διὰ τῆς πρώτης ἀναβλητικῆς ἀποφάσεως τῶν συνέδρων διατάσσεται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου βιαία προσαγωγὴ τῶν ἀπολειπομένων μαρτύρων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν πταισματοδικείων δικαζόντων ἀγροτικὰ ἀδικήματα. Ἐξαιρετικῶς καὶ διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως παραχρῆμα δύναται νὰ διαταχθῇ ἡ βιαία προσαγωγὴ ἐνώπιον τοῦ πενταμελοῦς ἐφετείου καὶ τῶν πλημμελειοδικείων δικαζόντων κατὰ τὴν διαδικασίαν τῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὡς καὶ τῶν πταισματοδικείων δικαζόντων ἀγροτικὰ ἀδικήματα κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ νέου νόμου 4491, ὅπου οὗτος ἰσχύει. Καὶ τῶν πραγματογνωμόνων δύναται νὰ διαταχθῇ ἡ ἐνώπιον τῶν ποινικῶν δικαστηρίων βιαία προσαγωγή. Τῶν κατηγορουμένων ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων κατὰ κανόνα δὲν διατάσσεται ἡ βιαία προσαγωγή, δικαζομένων ἐρήμην, ὅταν μετὰ κλήτευσιν δὲν ἐμφανισθοῦν· ἐνώπιον ὅμως τῶν κακουργιοδικείων διατάσσεται ἡ ἀπὸ τῶν φυλακῶν βιαία προσαγωγή των ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως, ἐὰν ἀρνηθῶσι νὰ ἐμφανισθοῦν, διότι εἶναι ἀπαραίτητος κατὰ νόμον ἡ ἐνώπιον αὐτῶν παρουσία των διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς κατ' αὐτῶν κατηγορίας. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ ἐνώπιον τοῦ πενταμελοῦς ἐφετείου. Ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν δικαιοσύνην, εἰδικῶς ἐνώπιον μὲν τῶν εἰσηγητῶν προσάγονται βιαίως δι' ἐντάλματος αὐτῶν μάρτυρες καὶ κατηγορούμενοι, ὡς ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ, ἔνταλμα δὲ βιαίας προσαγωγῆς στρατιωτικοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου (μὴ εἰσηγητοῦ) ἐκτελεῖται μόνον τῇ ἐγκρίσει τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πλημμελειοδικῶν τοῦ τόπου τῆς κατοικίας τοῦ καθ' οὗ ἐξεδόθη τὸ ἔνταλμα (νόμος 4715), διὰ τὴν ἐνώπιον δὲ τῶν στρατοδικείων βιαίαν προσαγωγὴν ἰσχύουν ὅσα καὶ ἐπὶ κακουργιοδικείων. Γ. Κ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

— [*Ὀρθοπ.*] *Προσαγωγὴ* εἶναι κίνησις γινομένη εἴς τινας ἀρθρώσεις τοῦ σώματος ἡμῶν πέριξ ὡρισμένου νοητοῦ ἄξονος αὐτῶν μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν προσπέλασιν τοῦ κινητοῦ (περιφερικοῦ) μοχλοῦ τῆς ἀρθρώσεως πρὸς τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ σώματος. Τὸ ἀντίθετον εἶναι ἡ *ἀπαγωγή*. Κατὰ τὴν ἄρθρωσιν τοῦ ἰσχίου ἡ προσαγωγὴ γίνεται πέριξ τοῦ προσθιοπισθίου ἄξονος αὐτῆς καὶ ἔχει ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν προσπέλασιν τοῦ μηροῦ καὶ ἐν γένει τοῦ κάτω ἄκρου πρὸς τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ σώματος. Κατὰ τὸν ὦμον ἐπίσης γίνεται ἡ προσαγωγὴ πέριξ τοῦ προσθιοπισθίου νοητοῦ ἄξονος αὐτοῦ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν συμπλησίασιν τοῦ βραχίονος (ὅστις παριστᾷ τὸν κινητὸν μοχλοβραχίονα τῆς ἀρθρώσεως) πρὸς τὸν κορμόν, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ τελικὸν ὅριον αὐτῆς. Ἡ κατ' ἀντίθετον κατεύθυνσιν κίνησις τοῦ ὤμου (ἀπαγωγὴ) γίνεται μέχρι γωνίας ὁριζοντίας, ἣν ὁ βραχίων σχηματίζει μετὰ τοῦ ὤμου. Ἡ πέραν τῆς εἰρημένης ὁριζοντίας γραμμῆς ἀνύψωσις τοῦ βραχίονος τελεῖται ἐπίσης ἐν τῇ κατ' ὦμον διαρθρώσει, ἀλλὰ διὰ στροφῆς τῆς ὠμοπλάτης τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ τραπεζοειδοῦς καὶ τοῦ ὀδοντωτοῦ μυός. Κατὰ τὸν καρπὸν ἡ προσαγωγὴ γίνεται πέριξ τοῦ προσθιοπισθίου ἄξονος αὐτῆς μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀπόκλισιν τῆς χειρὸς (ἥτις παριστᾷ τὸν κινητὸν μοχλοβραχίονα τῆς ἀρθρώσεως) πρὸς τὰ ἔσω, δηλαδὴ πρὸς τὸ ὠλένιον χεῖλος. Κατὰ τὴν κνημοταρσικὴν ἄρθρωσιν τέλος ἡ προσαγωγὴ γίνεται περὶ τὸν κάθετον ἄξονα αὐτῆς καὶ ἀποτελεῖ κίνησιν, καθ' ἣν ἡ κορυφὴ τοῦ ποδὸς (μέγας δάκτυλος) φέρεται πρὸς τὰ ἔσω καὶ πλησιάζει πρὸς τὴν μέσην γραμμήν. Τὸ τόξον, ὅπερ περιγράφει ὁ μέγας δάκτυλος ἀπὸ τῆς ἀπαγωγῆς πρὸς τὴν προσαγωγήν, εἶναι 35°—45°. Οὕτω προσαγωγὴ τῶν ποδῶν εἶναι ὅταν ἀμφότεροι οἱ πόδες φέρωνται πρὸς τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ σώματος καὶ ἐφάπτωνται ἀλλήλων διὰ τοῦ ἔσω χείλους αὐτῶν. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

— [*Γυμν.*] Ὁ ὅρος *προσαγωγὴ* σημαίνει τὴν προσέγγισιν τῶν πελμάτων τῶν ποδῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῶν πλευραὶ νὰ ἐφάπτωνται ἀλλήλων καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος, τὰ δ' ἄκρα νὰ διευθύνωνται εὐθέως πρὸς τὰ πρόσω. Σ. Γ. Σ.

— [*Ναυτ.*] *Προσαγωγὴ* (κοιν. *ὀρτσάρισμα*) καλεῖται ἡ πρᾶξις τοῦ προσάγειν τὸ πλοῖον καὶ οἱ πρὸς τοῦτο χειρισμοί, συνιστάμενοι εἰς τὴν θέσιν τοῦ οἴακος ὑπηνέμως, εἰς τὴν παρέασιν τῶν ποδῶν τῶν ἀρτεμόνων, τὴν ἐλαφρὰν ἀντιβολὴν τῆς κέρκου καὶ τὴν κατάλληλον κερούλκησιν τῶν κεραιῶν, ἑλκομένων βαθμηδὸν τῶν ὑπηνέμων ὁλκῶν τον. Σ. Ε. Λ.

προσαγώγιον (τό). Ἐργαλεῖον ξυλουργικόν, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν σύσφιγξιν ξύλων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ συγκολληθῶσι. Διὰ τὴν συγκόλλησιν σανίδων, πρὸς ἀποτέλεσιν πλατυτέρων τοιούτων, τὸ προσαγώγιον ἀποτελεῖται ἀπὸ τετραγωνικὸν σιδηροῦν κανόνα, φέροντα κατὰ τὸ ἓν ἄκρον ἀμετάθετον σιαγόνα, κατεσκευασμένην διὰ κάμψεως τοῦ σώματος τοῦ κανόνος. Ἡ σύσφιγξις τῶν σανίδων ἐπιτυγχάνεται διὰ κινητῆς σιαγόνος, ἥτις κρουομένη μὲ τὸ σκέπαρνον συσφίγγεται καὶ σφηνοῦται διὰ τῆς τριβῆς ἐπὶ τοῦ κανόνος ἀμεταθέτως. Ἡ ἀπόσφιγξις τῶν σανίδων γίνεται διὰ κρούσεως τῆς κινητῆς σιαγόνος ἀπὸ τὴν ἀντίθετον φοράν. Πολλάκις ἀντὶ τῆς κινητῆς σιαγόνος χρησιμοποιεῖται πίεστρον κοχλιωτὸν (κοιν. *νταβίδι*). Ἐὰν τὰ πρὸς συγκόλλησιν ξύλα ἔχουν παχυτέρας διαστάσεις, χρησιμοποιεῖται ξύλινον συνήθως πλαίσιον, σχήματος Π, φέρον κατὰ τὸ ἓν σκέλος αὐτοῦ κοχλίαν (κοιν. *ξυλόβιδα*) συσφίγγοντα τὰ ξύλα πρὸς τὸ ἕτερον σκέλος.

Ἀνάλογον πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἐν τῇ ναυπηγικῇ χρησιμοποιούμενον σιδηροῦν ἐργαλεῖον, τὸ κοινῶς *κούνιο* καλούμενον, διὰ τοῦ ὁποίου κάμπτονται καὶ προσαρμόζονται αἱ ἐπηγκενίδες καὶ ἐν γένει πᾶν ξύλον τοῦ ὑπὸ ναυπήγησιν σκάφους δεόμενον κάμψεως. Α. Α. Κ.—Σ. Ε. Λ.

προσαγωγὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ προσάγων, ὁ ἱκανὸς εἰς τὸ προσάγειν: «προσαγωγοὶ μύες» (ἴδ. κατωτ.).

— **προσαγωγοὶ *μύες*** [*Ἀνατομ.*]. 1) *Προσαγωγὸς τοῦ ἀντίχειρος*· εἷς ἐκ τῶν 4 μυῶν τοῦ θέναρος ὁ παχύτερος καὶ πλατύτερος, ἔχων σχῆμα τριγώνου, οὗ ἡ μὲν βάσις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ 3ον μετακάρπιον, ἡ δὲ κορυφὴ εἰς τὴν βάσιν τῆς 1ης φάλαγγος τοῦ ἀντίχειρος. Προσάγει τὸν ἀντίχειρα πρὸς τὸν ὀβελιαῖον ἄξονα τῆς χειρός, κάμπτων αὐτόν.

2) *Προσαγωγὸς τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδός* ἢ πελματικός, ἐκ τῶν τριῶν τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδός. Κάμπτει τὸν δάκτυλον πρὸς τὸ πέλμα προσάγων ἅμα αὐτὸν πρὸς τὸν 2ον δάκτυλον.

3) *Προσαγωγοὶ μύες τοῦ μηροῦ* ἢ *ἔσω μηριαῖοι*

Digitized by Google

Οὗτοι καταλαμβάνουσι τὸ ἔσω μέρος τοῦ μηροῦ, παρεμβαλλόμενοι μεταξὺ τῶν προσθίων καὶ τῶν ὀπισθίων μυῶν. Εἶναι δὲ πέντε, ἤτοι ὁ κτενίτης μῦς, ὁ μακρός, ὁ ἰσχνός, ὁ βραχὺς καὶ ὁ μέγας προσαγωγός. Ἐκφύονται κατὰ μῆκος τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ κάτω κλάδου τοῦ ἡβικοῦ καὶ τοῦ ἰσχιακοῦ ὀστοῦ, ἔμπροσθεν καὶ κάτωθεν τοῦ θυρεοειδοῦς τρήματος, καὶ καταφύονται εἰς τὴν τραχεῖαν γραμμὴν τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. Προσάγουσι καὶ κάμπτουσι τὸν μηρόν. Νευροῦνται δὲ πάντες ὑπὸ τοῦ θυρεοειδοῦς νεύρου. Ι. Π.

Πρόσακον (ἢ *Πρόσεκον*, καὶ *Πρόσοικος*) [*Βυζαντ.*]. Παλαιότατον βυζαντινὸν φρούριον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ καὶ πρὸς Ν. τῶν Βελεσῶν. Ἦτο ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων βράχων, διὰ τῶν ὁποίων μία καὶ μόνη δυσβατωτάτη ἀτραπὸς ἀνήρχετο εἰς αὐτό. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, παραμεληθὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ στασιάσαντος Βουλγάρου ἀρχηγοῦ Στραζομὶρ ἢ Χρύσου, ὅστις, ἐπισκευάσας καὶ ἐφοδιάσας αὐτὸ δι' ἀφθόνων ὅπλων καὶ τροφῶν, τὸ κατέστησεν ὁρμητήριον τῶν ἀδιαλήπτων ληστρικῶν ἐπιδρομῶν του κατὰ τῶν βυζαντινῶν ἐδαφῶν. Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος Α' Ἄγγελος (1195—1203), ἐκστρατεύσας ἐναντίον τοῦ Στραζομίρ, προσέβαλε τὸ Πρόσακον καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ ἐκπορθήσῃ αὐτό, ἀλλ' ἐξηνάγκασε διὰ τῶν ἐπιμόνων ἐπιθέσεών του τὸν στασιαστὴν νὰ εἰρηνεύσῃ. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὸ φρούριον τοῦτο διετέλει εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλά, διαρκοῦντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ τοῦ Ἰωάννου Κανταχουζηνοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, ἡ φρουρὰ αὐτοῦ, ἀφωσιωμένη εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον, παρέδωσε τὸ φρούριον εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐκ μίσους πρὸς τὸν Ἰωάννην Κανταχουζηνόν. Ν. ΚΛΣ

Προσάκτιος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μυσίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὁ αὐτὸς πιθανῶς μὲ τὸν *Πράκτιον* (βλ.λ.). Α. Θ. Σ.

προσακτρίς, *—ίδος* (ἡ) [*Ζωολ.*]. Καλεῖται οὕτω ἕκαστον ἐκ τῶν ἀρθρωτῶν προσαρτηματικῶν ὀργάνων, ἅτινα ἀναφαίνονται περὶ τὸ στόμα ζῴων τινῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀρθροπόδων. Τὸ μῆκος, ἡ μορφὴ καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν προσακτρίδων ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζῴων. Κυρίως αἱ προσακτρίδες χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανα ἁφῆς. Δ. Ν. Π.

Προσαλέντης. Ὄνομα παλαιᾶς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Κερκύρας, καταγομένης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐγκατασταθείσης εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου. Τὸ ὄνομα *Προσαλέντη* φέρεται ἀναγεγραμμένον εἰς τὴν «*Χρυσῆν Βίβλον*» τῶν εὐγενῶν τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοῦ 1501, ὁ δὲ τίτλος τοῦ κόμητος ἀπενεμήθη εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ 1716. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης προῆλθον πολλοὶ ἄνδρες διαπρέψαντες εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας.

— **Προσαλέντης, *Αἰμίλιος*.** Ἕλλην ζωγράφος (1859—1926), υἱὸς τοῦ Σπυρίδωνος. Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς γραφικῆς ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός του, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐσπούδασε τὴν μηχανικήν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα κατετάχθη εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ὡς μηχανικός. Ὡς ζωγράφος κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς τὴν ἐλαιογραφίαν καὶ ἠρέσκετο ἀναπαριστῶν θαλασσινὰς σκηνάς, κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη τῆς ζωῆς του ἐπεδόθη εἰς τὴν ὑδατογραφίαν. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν πινάκων αὐτοῦ, ὡς ἡ «*Ναυμαχία τῶν Δαρδανελλίων*», «*Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἄρεως ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου*» καὶ ἡ «*Πυρπόλησις τουρκικῆς ναυαρχίδος ἐν Ἐρεσσῷ*» εὑρίσκονται εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν καὶ τὴν σχολὴν τῶν Δοκίμων. Πλεῖστοι ἐκ τῶν πινάκων του ἐβραβεύθησαν εἰς τὰς καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις Ἀθηνῶν, Παρισίων, Βορδὼ καὶ Βενετίας. Θ. Β.

— **Προσαλέντης, *Δώριας-Στυλιανὸς-Πέτρος*.** Φιλόλογος, ἀρχαιολόγος καὶ νομικὸς (1789—1822). Νεώτατος ἐστάλη πρὸς σπουδὴν εἰς Ἰταλίαν, ἀναγορευθεὶς τῷ 1808 νομοδιδάκτωρ. Ἐπιστρέψας εἰς Κέρκυραν ἐξήσκησεν ἐπ' ὀλίγον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, κατόπιν δ' ἐπεδόθη εἰς μελέτας τῆς κλασσικῆς φιλολογίας καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ νομισματικήν. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1810 ἐγένετο μέλος τῆς ἐν τῷ Γάλλων ἱδρυθείσης ἀκαδημίας. Ἐξέδοτο ἰταλιστὶ διατριβὰς καὶ ὑπομνήματα νομισματολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικά. Π. Θ. Σ.

— **Προσαλέντης, *Θεόδωρος*** (1664—1736). Διετέλεσε μέλος τῆς συγκλήτου τῆς Κερκύρας καὶ διοικητὴς αὐτῆς κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τοῦ 1716. Θ. Β.

— **Προσαλέντης, *Παῦλος*.** Ἕλλην γλύπτης (1784—1837). Μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Κανόβᾳ, ὅταν δ' ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κέρκυραν, συνέστησεν ἐκεῖ καλλιτεχνικὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμαθήτευον ὀγδοήκοντα μαθηταί. Ἡ σχολὴ αὕτη βραδύτερον μετεβλήθη εἰς δημοσίαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἱ ὁποῖοι τὴν ὠνόμασαν «Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν». Τὰ ἄριστα ἔργα τοῦ Προσαλέντη εἶναι ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μαίτλανδ ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἄδαμ ἐν Κερκύρᾳ καὶ αἱ προτομαὶ τοῦ Μαίτλανδ ἐν Ἰθάκῃ καὶ Ζακύνθῳ. Πάντα τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι ἐκ χαλκοῦ. Ἐκτὸς τούτων, ὁ Προσαλέντης ἐξετέλεσεν ἐκ μαρμάρου κερκυραϊκοῦ τὸ ἄγαλμα τῆς Βρεττανίας, τὰς προτομὰς τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Γκυΐλφορδ, εὑρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Κερκύρας, κτλ. Τὰ κάλλιστα τῶν ἐκ μαρμάρου ἔργων του εἶναι: «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος» καὶ «Ἄρτεμις ἀγραυλοῦσα», εὑρισκόμενα ἐν Λονδίνῳ. Θ. Β.

— **Προσαλέντης, *Παῦλος*.** Ἕλλην ζωγράφος (1857—1894). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πολυτεχνεῖον, εἶτα δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Νεαπόλει καὶ Παρισίοις. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Κερκύρᾳ, εἶτα δ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁπόθεν ἐνεπνεύσθη πίνακας ἀνατολικῶν θεμάτων. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναβλύζει ἀνατολικὴ τις ποίησις, ἥτις δίδει εἰς αὐτὰ σπανίαν ἰδιορρυθμίαν. Τὰ πλεῖστα τούτων ἠγοράσθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Θ. Β.

— **Προσαλέντης, *Σπυρίδων*.** Ἕλλην ζωγράφος (1830—1895). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν καλῶν τεχνῶν ἐν Βενετίᾳ, ἔλαβε δὲ ἀποφοιτήσας τὸ πρῶτον βραβεῖον. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1865, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Μετσοβίου Πολυτεχνείου, ἀλλὰ μετά τινα χρόνον παραιτηθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐζωγράφησε τὸν «*Ἔμπορον τῆς Βενετίας*» καὶ τὴν «*Τραβιάταν*», ἀμφότερα βραβευθέντα εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τῆς Βενετίας. Τῷ 1870 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας κατὰ προτροπὴν τοῦ βασιλέως Γεωργίου, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς, ἀνέλαβε δὲ τὴν διακόσμησιν τοῦ παρεκκλησίου τῶν ἀνακτόρων. Διορισθεὶς ἐκ νέου καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου, ἐξηκολούθησε διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἡ εἰδικότης τοῦ Σπυρίδωνος Προσαλέντη ἦτο ἡ προσωπογραφία. Ἐξετέλεσε πλείστας τοιαύτας τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, εὑρισκομένας εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον. Πλεῖσται προσωπογραφίαι του ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν Ἀθήναις, Κερκύρᾳ, Ῥώμῃ καὶ Βενετίᾳ. Θ. Β.

— **Προσαλέντης, *Φραγκῖσκος*.** Ἕλλην λόγιος (1679—1728). Νεανίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ὀξφόρδην καὶ Ἀμστελόδαμον. Ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ τῷ 1708 ἐχειροτονήθη ἱερεύς, μετονομασθεὶς Φιλόθεος. Ὡς ἱεροκῆρυξ ἐδίδαξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Ἑπτάνησον. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἰδιαίτερον τόμον, ἀνέρχονται δὲ εἰς εἴκοσι καὶ ἐννέα. Ἐκτὸς τούτων συνέθεσε διάφορα ἐπιγράμματα, μετεγλώττισε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸ κοινὸν ἰδίωμα. Θ. Β.

— **Προσαλέντη, *Ἑλένη*.** Ἑλληνὶς ζωγράφος, θυγάτηρ τοῦ Σπυρίδωνος Προσαλέντη (1870—1911). Ἔργα αὐτῆς εὑρίσκονται εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον καὶ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἐν οἷς αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη καὶ ἡ τοῦ καθηγητοῦ Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου. Πλεῖσται ἁγιογραφίαι της ὑπάρχουν ἐπίσης εἰς τὴν Παναγίαν τῶν Ξένων ἐν Κερκύρᾳ, εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον Καρύτσῃ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς ἐν Ἀθήναις. Θ. Β.

προσαμμῶ (*—όω*)· καλύπτω, πληρῶ δι' ἄμμου.

προσάμμωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ συγκέντρωσις καὶ συσσώρευσις ἐντὸς λιμένων, παραλιῶν κλπ. ἄμμου, προερχομένης ἐκ τοῦ πελάγους ἢ ἐκ φερτῶν ὑλῶν, τῶν παρακειμένων ποταμῶν.

προσάναμμα (τό)· δημοτ., τὸ δι' οὗ ἀνάπτομεν πυράν, οἷον φρύγανα κττ., ἔναυσμα.

προσανατολίζομαι· στρέφομαι πρὸς ἀνατολάς, καθορίζω τὴν θέσιν μου συμφώνως πρὸς τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος ‖ μεταφ., μελετῶ, κατέχω, γίνομαι κύριος ὑποθέσεώς τινος, ἄλλως *κατατοπίζομαι*: «*ἀκόμη δὲν ἔχω προσανατολισθῆ μὲ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν*» ‖ ἐντεῦθεν ἐνεργ. *προσανατολίζω*· στρέφω τι πρὸς ἀνατολάς, δίδω τὴν προσήκουσαν θέσιν, κατατοπίζω.

προσανατολισμὸς (ὁ)· ἡ πρὸς ἀνατολὰς στροφὴ ἰδίᾳ τοῦ ναοῦ, ἡ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς κατεύθυνσις ‖ καθόλου, ἡ θέσις ἀντικειμένου τινὸς ἐν σχέσει πρὸς τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος ‖ μεταφ., κυριότης ἐπὶ ζητήματός τινος, κατατόπισις.

— [*Ἐγκυκλ.*] Καλεῖται *προσανατολισμὸς* ὁ προσδιορισμὸς τῶν τεσσάρων κυρίων σημείων τοῦ ὁρίζοντος ἢ ἡ τοποθέτησις ὀργάνου τινὸς εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς. Ὁ ἁπλούστερος τρόπος προσδιορισμοῦ τῶν τεσσάρων κυρίων σημείων τοῦ ὁρίζοντος εἶναι ὁ διὰ τῆς χρήσεως μαγνητικῆς πυξίδος, τῆς ὁποίας ἡ βελόνη, σχηματίζουσα ἐλαχίστην γωνίαν μετὰ τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς, δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου. Ἐὰν συνεπῶς στραφῶμεν πρὸς Βορρᾶν, θὰ ἔχωμεν πρὸς τὰ δεξιὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν Δύσιν.

Ὁ προσανατολισμὸς ἐν καιρῷ ἡμέρας εἶναι εὔκολος, ὅταν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται ἐγγὺς τῆς ἀνατολῆς ἢ τῆς δύσεως ἢ καὶ ὅταν μεσουρανῇ, διότι ἀντικρύζοντες αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ μεγίστου ὕψους του, στρεφόμεθα πρὸς Νότον καὶ ἔχομεν συνεπῶς ἀριστερὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ δεξιὰ τὴν δύσιν. Ὁ προσανατολισμὸς εἶναι κάπως δυσκολώτερος κατὰ τὰς ἐνδιαμέσους ὥρας τῆς ἡμέρας, δύναται ὅμως νὰ ἐπιτευχθῇ τῇ βοηθείᾳ ὡρολογίου ὡς ἑξῆς: Κρατοῦμεν τὸ ὡρολόγιον οὕτως, ὥστε ὁ ὡροδείκτης νὰ εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἡλίου κατακορύφου ἐπιπέδου, δηλαδὴ νὰ καλύπτῃ τὴν σκιάν του, καὶ φανταζόμεθα ἄλλον νοητὸν δείκτην, ὅστις νὰ διχοτομῇ τὴν γωνίαν, ἡ ὁποία σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ ὡροδείκτου καὶ τῆς διευθύνσεως τῶν 12 ὡρῶν. Ἡ διεύθυνσις τοῦ νοητοῦ τούτου δείκτου εἶναι ἡ διεύθυνσις τοῦ νότου.

Κατὰ παρόμοιον τρόπον δυνάμεθα νὰ προσανατολισθῶμεν ἐν καιρῷ νυκτός, ὅταν ὁ ὁρίζων φωτίζεται ὑπὸ τῆς Πανσελήνου, γνωστοῦ ὄντος ὅτι κατὰ τὴν φάσιν ταύτην ἡ Σελήνη εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὸν Ἥλιον σημεῖον τῆς οὐρανίου σφαίρας. Ἐν περιπτώσει οἱασδήποτε ἄλλης φάσεως, δέον νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἡλικίαν τῆς Σελήνης καὶ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι αὕτη ἀνατέλλει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περίπου πεντήκοντα λεπτὰ ἀργότερον. Συνεπῶς κατὰ τὴν περίοδον μεταξὺ Νέας Σελήνης καὶ Πανσελήνου, δι' ἑκάστην ἡμέραν τὸ ὡρολόγιον, ὅπερ μεταχειριζόμεθα διὰ προσανατολισμόν, δέον νὰ τίθεται 50 λεπτὰ ἐμπρός, μεταξὺ δὲ τῆς Πανσελήνου καὶ τῆς Νέας Σελήνης 50 λεπτὰ ὀπίσω. Ἀφοῦ ὁ ὡροδείκτης λάβῃ τὴν προσήκουσαν θέσιν, κατόπιν τῆς διορθώσεως ταύτης, προβαίνομεν κατὰ τὰ λοιπὰ ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἡλίου.

Ἐλλείψει Σελήνης, δυνάμεθα ἐν ὥρᾳ αἰθρίας νυκτὸς νὰ προσανατολισθῶμεν ἀμέσως, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ἀστέρων καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἀστερισμῶν τῶν Ἄρκτων. Στρέφοντες πρὸς τὸν Πολικὸν Ἀστέρα, ὁπότε ἀντικρύζομεν τὸν Βορρᾶν, ἔχομεν συγχρόνως καὶ τὰ λοιπὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἔχομεν ἀνάγκην ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῆς διευθύνσεως τῶν τεσσάρων κυρίων σημείων τοῦ ὁρίζοντος, ἐνδείκνυται ἡ χάραξις τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς διά τινος τῶν πρὸς τοῦτο μεθόδων. Ἀνάγκην τοιαύτης ἀκριβείας ἔχομεν, ὅταν πρόκειται νὰ προσανατολίσωμεν εἰδικὰ ἀστρονομικὰ ὄργανα, ἤτοι ἀλταζιμούθιον τηλεσκόπιον, μεσημβρινὸν κύκλον, ἰσημερινὸν τηλεσκόπιον, θεοδόλιχον, ἀστρολάβον, φασματηλιογράφον κτλ. Διὰ νὰ προσανατολίσωμεν ἀστρονομικὸν ὄργανον, ὅπερ πρόκειται νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τινα θέσιν μονίμως, χαράσσομεν κατὰ πρῶτον τὴν μεσημβρινὴν γραμμὴν καὶ ἀκολούθως, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, τοποθετοῦμεν τὸ ὄργανον. Ἡ τοποθέτησις αὕτη, γινομένη μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς προσοχῆς, ἀποτελεῖ τὸν πρόχειρον καὶ κατὰ πρώτην προσέγγισιν προσανατολισμὸν τοῦ ὀργάνου, ὅστις συμπληροῦται ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον διὰ σειρᾶς σκοπεύσεων ἀστέρων καὶ μικρῶν μετακινήσεων τοῦ ὀργάνου ἢ τμημάτων αὐτοῦ τῇ βοηθείᾳ τῶν πρὸς τοῦτο ρυθμιστικῶν κοχλιῶν. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀπολύτως ἀκριβὴς προσανατολισμὸς οἱουδήποτε ὀργάνου εἶναι ἀδύνατος, δι' ὃ πάντοτε ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ πλησιάσωμεν τὸ ὄργανον ὅσον τὸ δυνατὸν ἐγγύτερον τῆς μαθηματικῶς ἀκριβοῦς θέσεως αὐτοῦ καὶ ἀκολούθως προσδιορίζομεν, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη, τὰς ἀπ' αὐτῆς ἐκτροπάς, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται συνήθως *σταθεραὶ* τοῦ ὀργάνου καὶ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀναγωγῆς τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων. Σ. Π.

— [*Φυσιολ.*] Ἅπαντα τὰ ζῷα, ἰδίως ὅμως τὰ ἀνώτερα, καὶ ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος, ἐμφανίζουν τὴν ἱκανότητα τοῦ προσανατολίζεσθαι. Κατὰ Fabre, ἡ εἰδικὴ ἐκείνη αἴσθησις, τὸ ἔνστικτον δηλονότι, τὸ ὠθοῦν τὰ ἔντομα, τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ καὶ τὰς ταχυδρομικὰς περιστερὰς νὰ ταξιδεύουν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις καὶ νὰ ἐπανευρίσκουν ἀσφαλῶς τὴν φωλεάν των, ἀποτελεῖ τὴν μᾶλλον γνωστὴν ἐκδήλωσιν τοῦ προσανατολισμοῦ. Ἡ γνώμη φυσιολόγων τινῶν, διατεινομένων ὅτι πρόκειται περὶ ἕκτης τινὸς αἰσθήσεως (κιναισθητικῆς), ἐχούσης ὡς ὄργανον τοὺς ἡμικυκλίους σωλῆνας τοῦ ὠτός, τὰς ὠτοκύστεις καὶ τὸ λιθοειδές, καὶ ὡς ἐρέθισμα φυσιολογικὸν τὸν γήϊνον μαγνητισμόν, δὲν ὑπεστηρίχθη δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων. Ὁ Viguier θεωρεῖ τὴν ἱκανότητα τοῦ προσανατολίζεσθαι ὡς κληρονομικήν τινα ἕξιν, ἐνῷ ὁ P. Boubier θεωρεῖ ταύτην ὡς συγγενῆ μνήμην. Ἀλλὰ πολλοὶ ὅμως ἄλλοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Lubbock, ὁ Romanes, ὁ H. Hurst καὶ ὁ Thauziès, ἑρμηνεύουν τὰ φαινόμενα τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν ζῴων διά τινος στενοῦ συνδυασμοῦ τῶν λειτουργιῶν τῶν αἰσθητηρίων τῆς ὁράσεως, τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὀσφρήσεως καὶ διὰ τῆς μνήμης, στηρι-

Digitized by Google

ζομένης εἰς εἱρμὸν ἔστω καὶ πρωτογόνων παραστάσεων.

—*[Βιολ.]* Τὰ ἐν τῷ πρωτοπλάσματι τοῦ κυττάρου σμικρότατα σωματίδια, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν ἐξωτερικῶν τινων ἐπιδράσεων, ὡς εἶναι τοῦ φωτός, τῆς θερμότητος κλπ, μεταβάλλουν θέσιν, προσανατολιζόμενα ἀναλόγως πρὸς τὸ ἑκάστοτε ἐρέθισμα. Ἡ κίνησις προσανατολισμοῦ τῶν ἐν τῷ φύλλῳ χλωροπλαστῶν, τουτέστιν ἡ φωτοταξία, ἀποτελεῖ παράδειγμα τοῦ τοιούτου φαινομένου γνωστότατον.

—*[Παθολ.]* Ἄνθρωπος ὑγιαίνων ἔχει σαφῆ τὴν ἀντίληψιν τῶν σχέσεων χρόνου, χώρου καὶ περιβάλλοντος, ἥτις καθιστᾷ αὐτὸν ἱκανὸν νὰ προσανατολίζηται. Ἀλλ' ἡ ἱκανότης αὕτη δύναται πολλάκις νὰ διαταραχθῇ παντοιοτρόπως, καταργουμένης τῆς μιᾶς ἢ καὶ τῶν τριῶν τούτων σχέσεων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐγκεφαλικῶν παθήσεων, ὡς εἰς καταστάσεις παραληρήματος ἢ δηλητηριάσεων. Σ. Γ. Σ.

—*[Ἀρχιτεκτ.]* *Προσανατολισμὸς* καλεῖται τὸ ἔθος, καθ' ὃ αἱ προσόψεις καὶ αἱ κύριαι εἴσοδοι τῶν ἀρχιτεκτονημάτων τάσσονται πρὸς ἀνατολάς. Τὸ ἔθος τοῦτο, συχνάκις ἀπαντῶν ἐν τῇ καθόλου ἀρχαίᾳ τέχνῃ, ἔχει τὴν καταγωγὴν εἰς λόγους θρησκευτικούς, κλιματολογικοὺς καὶ τεχνικούς. Διὰ τοῦτο ἀνευρίσκεται κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, τῶν ὁποίων ἡ λατρεία ἔφερε σαφῶς ἡλιοκεντρικὸν χαρακτῆρα. Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ, ἔτι δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κεντρῴᾳ Ἀμερικῇ, ἡ διάταξις τῶν λατρευτικῶν κτηρίων ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ προσβλέπωσι ταῦτα πρὸς ἀνατολάς. Καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δ' ἑλληνικῇ καὶ ρωμαϊκῇ ἀρχιτεκτονικῇ αἱ προσόψεις τῶν ναῶν ἱδρύοντο πρὸς ἀνατολάς, ὥστε τὸ φῶς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου εἰσδύον εἰς τὸν σηκὸν νὰ περιλούῃ ἀφθόνως τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ἱστάμενον ἄγαλμα τῆς λατρευομένης ἐν τῷ ναῷ θεότητος. Ἐξαιρέσεις, βεβαίως, ἐνιαχοῦ ὑπάρχουσιν. Ἀλλὰ κατὰ κανόνα οἱ ἑλληνικοὶ ναοί, ἵνα εἰς τούτους περιορισθῶμεν, βλέπουν πρὸς ἀνατολάς. Παρόμοιος προσανατολισμὸς ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ χριστιανικῇ τέχνῃ· αἱ παλαιοχριστιανικαὶ βασιλικαὶ τῆς Ρώμης ἔχουσι τὴν ἁψῖδα (κόγχην) ἐστραμμένην πρὸς δυσμάς, οὕτως ὥστε ἡ κυρία πρόσοψις τοῦ ναοῦ βλέπει πρὸς ἀνατολάς· βραδύτερον ὅμως, ἐν τῇ βυζαντινῇ τέχνῃ, ἐτηρήθη ἡ ἀντίστροφος διάταξις, τεθείσης τῆς κόγχης πρὸς ἀνατολάς. Ἡ διάταξις αὕτη τηρεῖται εὐλαβῶς καὶ νῦν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανικοὺς ναούς, οὐχὶ δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἔνθα ἄλλοτε ὁμοίως ἅπαντες οἱ ναοὶ εἶχον τὴν κόγχην πρὸς ἀνατολάς. Τὰ μουσουλμανικὰ τεμένη ἔχουσιν ἰδιόρρυθμον προσανατολισμόν: ἱδρύονται κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ προσπίπτωσι προσευχόμενοι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἱερᾶς πόλεως τοῦ Ἰσλάμ, τῆς Μέκκας. Ι. Μ. Π.

προσανατολιστὴς (ὁ) (orienteur) *[Πυροβολ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ βοηθὸς τοῦ μοιράρχου ἐν τῷ πυροβολικῷ ὑπολοχαγὸς ἢ ἀνθυπολοχαγός, ὁ ἔχων ὡς κύρια καθήκοντα τὴν ἀναγνώρισιν τῶν θέσεων, τῶν δρομολογίων, τῶν παρατηρητηρίων κ.τ.λ. τῶν πυρβολαρχιῶν τῆς μοίρας. Ν. Θ. Κ.

προσανάχωμα, —*ατος* (τό)· μικρὸν ἀνάχωμα ἢ ἀνάλογον κατασκεύασμα κτιστὸν ἢ ἄλλης φύσεως, κατασκευαζόμενον ἔμπροσθεν ἀναχώματος μεγαλυτέρου ἢ ἄλλου τινὸς ἔργου, πρὸς προάσπισιν αὐτοῦ ἰδίᾳ ἀπὸ ρευμάτων ὑδατίνων.

προσαντίζω, *προσάντισμα*· βλ. λ. *κομποδένω, κομπόδεση*.

προσαπόδοσις, —*εως* (ἡ)· σχῆμα τοῦ λόγου, καθ' ὃ εἰς ἑκάστην τῶν ἀπαριθμουμένων προτάσεων προστίθεται ἡ κατὰ διάνοιαν συλλαμβανομένη δι' ὀλίγων λέξεων ἀπόδειξίς της. Ν. Σ. Λ.

προσάπτω, ἀόρ. *προσῆψα—προσήφθην*, παθ. μετχ. *προσημμένος*· προσαρμόζω, προσαρτῶ· || μεταφ., ἀποδίδω, καταλογίζω εἰς βάρος τινός, ἐπιβαρύνω: «προσῆψε τὴν κατηγορίαν τοῦ συκοφάντου».

προσάραξις, —*εως* (ἡ) (κοιν. *κάθισμα*)· ἡ βιαία ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἀβαθῶν ἢ βραχίων ἐπικάθισις πλοίου· || ἡ κατάστασις τοῦ προσαράξαντος πλοίου. Σ. Ε. Λ.

προσαράσσω (κοιν. *καθίζω*)· ἐπὶ πλοίου: ἐπικάθημαι τοῦ βυθοῦ ἀβαθῶν ἢ ἀκτῆς, ἀδοκήτως.

πρόσαργα· ἰδιωμ. ἐπίρρ., περὶ τὸ δειλινόν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πρὸς τὰ βραδιάσματα. Ι. Δ. Μ.

προσαρμογὴ (ἡ)· τὸ νὰ προσαρμόζῃ τι, ἐφαρμογή, συμφωνία πρός τι: «προσαρμογὴ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ νόμου», «— πρὸς τὴν πραγματικότητα, — πρὸς τὰς ἀνάγκας κττ.».

— *[Ὀφθαλμ.]* *Προσαρμογὴ* (accommodation) ἢ *προσαρμοστία* καλεῖται ἡ ἱκανότης τοῦ ὀφθαλμοῦ, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ εὐκρινὴς ὅρασις τῶν εἰς διαφόρους ἀποστάσεις εὑρισκομένων ἀντικειμένων. Δύο ἀντικείμενα εὑρισκόμενα εἰς διάφορον ἀπόστασιν δὲν εἶναι δυνατὸν ἀμφότερα νὰ διακρίνωνται συγχρόνως καὶ σαφῶς. Ἵνα ὁ ὀφθαλμὸς ἴδῃ ταῦτα εὐκρινῶς, δέον τὸ βλέμμα νὰ προσηλωθῇ ἐφ' ἑνὸς ἑκάστου ἀντικειμένου ἰδιαιτέρως. Κατὰ τὴν διαδοχικὴν ταύτην προσήλωσιν τοῦ βλέμματος ἀπὸ τοῦ ἀπωτέρου εἰς τὸ ἐγγύτερον ἀντικείμενον, ἡ κυρτότης τοῦ κρυσταλλοειδοῦς αὐξάνεται, ἤτοι ὁ φακὸς καθίσταται διαθλαστικώτερος, καὶ εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς ὀφείλεται ἡ εὐκρινὴς ὅρασις τῶν διαφόρων ἀντικειμένων. Τὴν πρώτην σαφῆ περὶ προσαρμογῆς γνῶσιν εὑρίσκομεν εἰς τὸν Κέπλερ (1611) καὶ τὸν Καρτέσιον (1567—1650). Καὶ ὁ μὲν Κέπλερ, βασι-

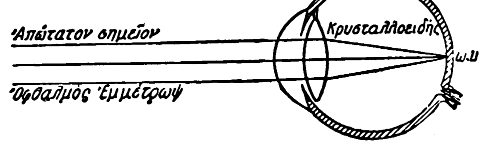

Σχ. 1.

ζόμενος ἐπὶ τῶν διαθλαστικῶν νόμων τῶν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ διερχομένων ἀκτίνων, κατενόησε τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως τῆς προσαρμογῆς, ὁ δὲ Καρτέσιος ἀπέδειξεν εἰς μὲν τὰ «Διοπτρικά» του (1637) ὅτι ἡ προσαρμογὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῆς κυρτότητος τοῦ φακοῦ, εἰς δὲ τὸ «Traité de l'homme» ἀναγράφεται ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ σχήματος τοῦ φακοῦ ἐπιτυγχάνεται διὰ μελανῶν ἰνῶν ἐκπορευομένων ἐκ τοῦ χοριοειδοῦς καὶ περιβαλλόντων τὸ κρυσταλλοειδὲς σῶμα (σήμερον θὰ ἐλέγομεν διὰ τῶν προβολῶν τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος). Οἱ μετὰ ταῦτα συγγραφεῖς ὑπεστήριξαν διαφόρους θεωρίας, ἵνα ἐξηγήσουν ποῦ καὶ τίνι τρόπῳ ἐπιτυγχάνεται ἡ προσαρμογή. Ἅπασαι ὅμως αἱ ἀνωτέρω θεωρίαι κατέπεσαν, ὅταν τῷ 1852 ὁ Helmholtz ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν του, ἣν ἐχαρακτήρισεν ὡς ὑπόθεσιν πιθανήν.

Κατ' αὐτὴν ἡ σύσπασις τοῦ ἀκτινωποῦ μυὸς τοῦ Brücke (1846) προκαλεῖ χαλάρωσιν τῆς ζιννείου

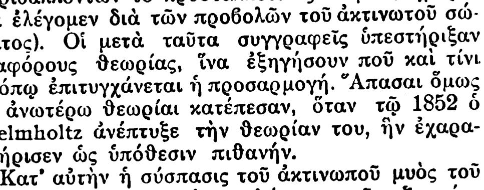

Σχ. 2.

ζώνης καὶ συνεπῶς κύρτωσιν, ἤτοι αὔξησιν τῆς διαθλαστικότητος τοῦ φακοῦ κατὰ τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ἔκτοτε ἡ πιθανότης τῆς θεωρίας μετετράπη εἰς βεβαιότητα.

Πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Helmhotz ἀντιτίθεται ἡ τοῦ Tscherning (1893), καθ' ἣν τὸ κέντρον τοῦ φακοῦ κυρτοῦται οὐχὶ συνεπείᾳ χαλαρώσεως τῆς ζιννείου ζώνης, ἀλλὰ τοὐναντίον συνεπείᾳ ἐντάσεως αὐτῆς, ἐκ συσπάσεως τοῦ προσαρμοστῆρος μυός, οὕτως ὥστε πιεζομένης τῆς περιφερείας τοῦ φακοῦ νὰ κυρτοῦται τὸ κέντρον αὐτοῦ. Τὴν θεωρίαν ταύτην παρεδέχθησαν ἀρκετοὶ ὀφθαλμολόγοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι αἱ ἀνωτέρω θεωρίαι δὲν ἱκανοποίησαν τελείως τοὺς ἀσχοληθέντας ἐπὶ τοῦ θέματος, διότι κατὰ καιροὺς εἶδον τὸ φῶς καὶ ἄλλαι θεωρίαι, ἐν αἷς ἡ ὑδραυλικὴ θεωρία τοῦ Nioszenski (1921, 1925) καὶ τοῦ Lindsay Johson (1924), καθ' ἣν συνεπείᾳ τῆς συσπάσεως τοῦ προσαρμοστῆρος μυὸς προκαλεῖται ἐντὸς τοῦ σωλῆνος τοῦ Schlemm δίοδος τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ, ἐπιτυγχα-

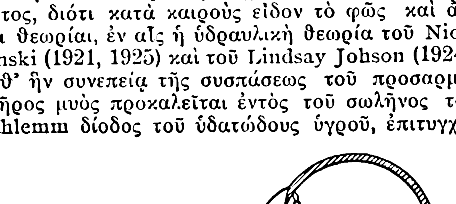

Σχ 3.

νομένης οὕτω τῆς αὐξήσεως τῆς κυρτότητος τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ φακοῦ. Κατὰ τὴν προσαρμογήν, συμφώνως μὲ τὰ κοινῶς παραδεδεγμένα, αὐξάνεται ἡ κυρτότης τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ φακοῦ, ὁπότε καὶ τὰ εἴδωλα τῶν εἰς διαφόρους ἀποστάσεις εὑρισκομένων ἀντικειμένων, σχηματιζόμενα ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, ἐπιτρέπουσι τὴν ἐναργῆ ὅρασιν τῶν ἀντικειμένων.

Ἡ ἐλαστικότης τοῦ φακοῦ εἶναι τόσον μεγαλυτέρα, ὅσον ὁ φακὸς εἶναι νεώτερος, διὰ τοῦτο δὲ τὰ νεαρὰ ἄτομα ἔχουσι καὶ περισσοτέραν δύναμιν ἢ οἱ γέροντες, ὧν ὁ φακὸς εἶναι σκληρὸς καὶ δυσκόλως ἢ οὐδόλως ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ προσαρμοστῆρος μυὸς καὶ τῆς ζιννείου ζώνης. Ἡ ἐλάττωσις ἢ καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις τῆς προσαρμοστότητος, συνεπείᾳ σκληρύνσεως τοῦ φακοῦ, συνεπάγει τὴν *πρεσβυωπίαν*. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ πρεσβυωπία συναντᾶται καὶ σχετίζεται μὲ τὴν *ὑπερμετρωπίαν*, χωρὶς νὰ ταυτίζεται μετ' αὐτῆς. Ὁ ἐμμέτρωψ ὀφθαλμὸς βλέπει σαφῶς ἀντικείμενόν τι μεγέθους 6 χλστμ. εἰς ἀπόστασιν 5 μ. Τοῦτο συμβαίνει, διότι αἱ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐκπεμπόμεναι ἀκτῖνες φθάνουσι παραλλήλως εἰς τὸν ὀφθαλμόν, διαθλῶνται διὰ τοῦ φακοῦ, ὅστις ἠρεμεῖ, ἤτοι δὲν θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴν προσαρμοστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ σχηματίζουσι τὸ εἴδωλον τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος.

Ἐὰν ἐκ τοῦ ἀπωτάτου τούτου σημείου τῆς εὐκρινοῦς ὁράσεως (punctum remotum) πλησιάσωμεν τὸ ἀντικείμενον πρὸς τὸν ὀφθαλμόν, οὗτος ἐξακολουθεῖ νὰ βλέπῃ εὐκρινῶς τὸ ἀντικείμενον μέχρις ὡρισμένου τινὸς σημείου, ἀπέχοντος 15 ἢ καὶ 10 χιλιοστόμετρα τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἐγγύτατον ὅριον τῆς εὐκρινοῦς ὁράσεως (punctum proximum). Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ἡ ἀκόλουθος· ὅταν τὸ ἀντικείμενον εὑρίσκεται πλησίον τοῦ ὀφθαλμοῦ, αἱ ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπόμεναι ἀποκλίνουσαι ἀκτῖνες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκλίνουν ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος (ἀλλὰ πέραν αὐτῆς), ἂν μὴ ἡ διαθλαστικὴ δύναμις τοῦ φακοῦ αὐξηθῇ. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῆς προσαρμογῆς. Ὅταν ὅμως ὁ ἐμμέτρωψ δὲν ἔχῃ πλέον τὴν ἀπαιτουμένην προσαρμοστικὴν δύναμιν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν δέουσαν κυρτότητα τοῦ φακοῦ, διότι ἐγένετο ἤδη πρεσβύωψ, τότε εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ἔμπροσθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ διαφόρους τεχνητοὺς φακούς, διὰ νὰ αὐξήσωμεν τὴν διαθλαστικότητα τοῦ φακοῦ καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν οὕτω τὸν σχηματισμὸν τοῦ εἰδώλου ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος.

Προκειμένου ὅμως περὶ ὑπερμέτρωπος καὶ τοῦ μύωπος τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Ὁ ὑπερμέτρωψ, παρὰ τῷ ὁποίῳ τὰ ἐκ τοῦ ἀπείρου εἴδωλα σχηματίζονται πέραν τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, διὰ νὰ ἴδῃ εὐκρινῶς τὰ ἀντικείμενα αὐτά, ἤτοι νὰ τὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴν προσαρμογήν του. Ὥστε ὁ ὑπερμέτρωψ ὀφθαλμὸς προσαρμόζεται συνεχῶς δι' οἱανδήποτε ἀπόστασιν, διὸ καὶ παρ' αὐτῷ ὁ προσαρμοστὴρ μῦς ἔχει ἀθλητικὴν ἀνάπτυξιν· οὗτος, προκειμένου περὶ τῶν ἐγγὺς ἀντικειμένων, ἀφοῦ καταναλώσῃ ὅλην τὴν προσαρμοστικήν του δύναμιν καὶ δὲν κατορθώσῃ νὰ ἴδῃ εὐκρινῶς, ἀναγκάζεται νὰ βοηθηθῇ μὲ ἀμφίκυρτον φακόν, ὃν θέτει ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν του. Ὁ μύωψ, παρὰ τῷ ὁποίῳ τὸ ἀπώτατον ὅριον τῆς εὐκρινοῦς ὁράσεως εὑρίσκεται ἐντεῦθεν τῶν 5 μέτρων καὶ λ. χ. εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονα τοῦ μέτρου, δὲν ἔχει ἀνάγκην προσαρμογῆς ἢ μικρᾶς τοιαύτης μόνον, διὸ ὁ προσαρμοστὴρ αὐτοῦ μῦς εἶναι ἰσχνός. Ὁ μύωψ, διὰ νὰ σχηματίσῃ εὐκρινὲς εἴδωλον τῶν μακρὰν ἀντικειμένων (τὸ ὁποῖον εἰς αὐτὸν σχηματίζεται πρὸ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος), ἔχει ἀνάγκην ἀποκλίνοντος φακοῦ, ὅστις μεταθέτει αὐτὸ ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος. Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

— **προσαρμογὴ** ***βολῆς*** *[Βλητ.]*. Ἡ διὰ μετατοπίσεως τοῦ μέσου σημείου συγκεντρώσεως ἐπιτυγχανομένη κατάλληλος διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν κατανομὴ τῶν σημείων πτώσεως ἢ διαρρήξεως τῶν βλημάτων ὡς πρὸς τὸν στόχον.

— **προσαρμογὴ** ***δέσμης*** *[Βλητ.]*. Ὁ ἁρμόζων διὰ τὴν κατὰ μέτωπον ὁμοιόμορφον βολὴν ἐναντίον στόχου τινὸς σχηματισμὸς τῆς δέσμης. Διὰ στόχον συνεχῆ καὶ διαστήματα τῶν πυροβόλων τῆς βαλλούσης πυρβολαρχίας, ἡ προσαρμογὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ κανονισμοῦ ἢ τροποποιήσεως τῆς κλιμακώσεως, συμφώνως πρὸς τὰ στοιχεῖα. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἡ κατανομὴ τῆς βολῆς ἐκτελεῖται δι' ἀτομικῶν διορθώσεων τῆς παρεκτροπῆς ἑκάστου πυροβόλου. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

—**προσαρμογῆς** ***νόμος*** *[Βιολ.]*. Νόμος βιολογικός, τεθεὶς κυρίως ὑπὸ τοῦ φυσιοδίφου Λαμάρκ, ἐφ' οὗ ὁ σοφὸς οὗτος ἐστήριξε κατὰ μέγα μέρος τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως τῶν ὄντων. Κατ' αὐτόν, παράγοντες τῆς ἐξελίξεως εἶναι: Ἡ ἄμεσος ἐπίδρασις τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ αἱ διασταυρώσεις, ἀλλὰ πρὸ παντὸς αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι, αἱ ἕξεις καὶ ἡ χρῆσις ἢ ἡ ἀχρηστία τῶν ὀργάνων, ἅτινα διὰ τοῦτο περιάγονται εἰς ἀνάπτυξιν ἢ εἰς ἀτροφίαν καὶ ἐξαφάνισιν. Ὁ νόμος τῆς προσαρμογῆς στηρίζεται ἐπὶ συνόλου ἀντιδράσεων τοῦ ὀργανισμοῦ, κατ' ἀκολουθίαν διαφόρων ἐπιδράσεων ἐκ τῆς τροφῆς ἢ ἐκ διαφόρων φυσικῶν ὅρων κλπ. Τὰ παραδείγματα, ἅτινα φέρει ὁ Λαμάρκ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν ἀντιστοίχων ὀργάνων, τῶν πρὸς πλήρωσιν τῶν νέων ἀναγκῶν χρησιμευόντων, εἶναι πολλά. Ἐφόσον, λέγει, βατράχιον τὸ ἔνυδρον εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ ὕδωρ, τὰ φύλλα του εἶναι κατατετμημένα, αἱ δὲ τομαὶ φέρουσι τρίχας. Μόλις ὅμως οἱ κλάδοι τοῦ φυτοῦ τούτου φθάσουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, τὰ ἐν τῷ ἀέρι ἀναπτυσσόμενα φύλλα πλατύνονται, στρογγυλοῦνται καὶ ἐμφανίζουν ἁπλουστάτους λοβούς. Ὑδρόβιοι σκώληκες, ἐθισθέντες νὰ ἐκτίθενται εἰς τὸν ἀέρα, παρήγαγον οὕτω τὰ ἔντομα. Αἱ νῆσσαι καὶ οἱ χῆ-

Digitized by Google

νες, γενόμενοι κατοικίδια ζῷα, ἀπώλεσαν διὰ τοῦ χρόνου τὴν πρὸς πτῆσιν ἱκανότητα τῶν ἀγρίων. Ἰχθύες, ἔχοντες ἄλλοτε κατὰ τὰ πλάγια τοὺς ὀφθαλμούς, νηχόμενοι παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς ὄχθας καὶ δεχόμενοι πλέον τὸ φῶς ἐκ τῶν ἄνω, ὑπέστησαν βαθμηδὸν μετατόπισιν τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὸ αὐτὸ πλάγιον, ὅπερ ἐστράφη ἤδη πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ φώκη, θηλαστικὸν ζῷον, ὑποχρεουμένη νὰ καταφεύγῃ ἐν κινδύνῳ εἰς τὴν θάλασσαν, μετεβλήθη διὰ τοῦ χρόνου μᾶλλον εἰς νηχόμενον ζῷον καὶ ὀλιγώτερον ἱκανὸν νὰ κινῆται ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Τὰ εἴδη λοιπὸν—ἤτοι αἱ συλλογαὶ τῶν ὁμοίων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἐπ' ἄπειρον ἐξακολουθοῦν ν' ἀναπαράγωνται ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἐφ' ὅσον αἱ περιστάσεις τῆς καταστάσεώς των δὲν μεταβάλλονται τόσον, ὥστε νὰ τροποποιήσουν ταῦτα—τὰ εἴδη δὲν ἐπλάσθησαν δι' ὡρισμένον τρόπον ζωῆς. Τοὐναντίον, διάγουσιν ἐκείνην τὴν ζωήν, ἡ ὁποία ἐπεβλήθη αὐτοῖς ἐκ τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς ἐδημιουργήθησαν. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον εἶναι σημαντικὸν ἀπὸ βιολογικῆς ἀπόψεως, εἶναι ἡ διὰ μέσου τῶν γενεῶν κληρονομικότης τῶν ἀποκτηθεισῶν νέων ἰδιοτήτων, ὅταν αἱ νέαι αὗται ἰδιότητες εἶναι κοιναὶ καὶ εἰς τὰ δύο φῦλα, ἐξ ὧν παρήχθη τὸ ὄν (βλ. καὶ λ. *λαμαρκισμός*). Σ. Γ. Σ.

προσαρμόζω· κάμνω τι νὰ ἁρμόσῃ, νὰ ταιριάσῃ, ταιριάζω· || κάμνω τι νὰ καταστῇ σύμφωνον ἢ ἀνάλογον πρός τι, συνήθ. παθ.: «προσαρμόζομαι πρὸς τὴν πραγματικότητα, — πρὸς τὰς ἀνάγκας, —πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑπηρεσίας».

προσάρμοσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσαρμόζειν, προσαρμογή.

προσαρμοστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ κατάλληλος εἰς τὸ προσαρμόζειν ἢ προσαρμόζεσθαι, ὁ εὐκόλως προσαρμοζόμενος.

προσαρμοστικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ προσαρμοστικοῦ, ἡ εὐκολία πρὸς προσαρμογήν.

προσάρτημα (τό) πᾶν ὅ,τι προσαρτᾶται, προσκόλλημα, ἐξάρτημα.

—*[Ἐμπορ. Δίκ.]*· βλ. λ. *συναλλαγματική*.

προσάρτησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσαρτᾶν, προσκόλλησις, προσθήκη: «προσάρτησις νέων χωρῶν».

προσαρτῶ (*—άω*)· προσκολλῶ, προσθέτω πρὸς συναπάρτισιν ἑνὸς ὅλου: «προσαρτῶ χώραν, —ἐπαρχίαν, — νῆσον».

προσαυξάνω· αὐξάνω διὰ προσθήκης, ἐπαυξάνω: «οἱ μισθοὶ προσαυξάνονται κατὰ ποσοστόν».

προσαύξημα, *—ατος* (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ προσαυξάνειν.

—*[Νομ.]* *Προσαύξημα* καλεῖται πᾶν πρᾶγμα συνδεδεμένον φυσικῶς ἢ τεχνητῶς μεθ' ἑτέρου, οὕτως ὥστε χάνει τὴν ἰδίαν αὐθυπαρξίαν καὶ δὲν δύναται ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ κυρίου πράγματος, μεθ' οὗ εἶναι συνδεδεμένον. Τὸ προσαύξημα παρακολουθεῖ τὸ κύριον πρᾶγμα καὶ ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπ' αὐτοῦ ὁ κανὼν accessio cedit principale. Κατὰ συνέπειαν ὁ κύριος τοῦ κυρίου πράγματος ἐξουσιάζει καὶ τοῦ προσαυξήματος καὶ δικαιοῦται νὰ διεκδικήσῃ τὸ ὅλον· νομὴ ἐπὶ μόνου τοῦ προσαυξήματος δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, νέμεται δὲ τοῦτο ὁ κύριος τοῦ κυρίου πράγματος. Ὡς ἐκ τῆς προσαυξήσεως ἀποβάλλονται αἱ φυσικαὶ τοῦ προσαυξήματος ἰδιότητες καὶ ἀποκτᾷ τοῦτο τὰς τοῦ κυρίου πράγματος, π. χ. ἐὰν τὸ κύριον πρᾶγμα εἶναι ἀκίνητον, εἶναι τοιοῦτον καὶ τὸ προσαύξημα. Παρ' ἡμῖν ὁ νόμος τῆς 13ης Ἰουνίου / 3 Ἰουλίου 1837 περὶ διακρίσεως κτημάτων διαιρεῖ τὰ παρακολουθήματα εἰς προσαυξήματα καὶ παραρτήματα. Ἐν ἄρθρῳ 8 ἀπαριθμεῖ ἐνδεικτικῶς παρακολουθήματα, ἄνευ διακρίσεως τῶν προσαυξημάτων ἀπὸ τῶν παρακολουθημάτων. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν προσαυξήματος ἀναφέρονται ἐν τῷ νόμῳ τὰ ἑξῆς παρακολουθήματα ἀκινήτου: 1) Πᾶν τὸ μετὰ τοῦ ἀκινήτου συμπεπηγμένον διὰ γύψου, ἀσβέστου ἢ ἀμμοκονίας καὶ μὴ δυνάμενον ν' ἀποχωρισθῇ ἄνευ καταστροφῆς ἢ ἐπὶ τὰ χείρω τροπῆς ἢ αὐτοῦ τούτου τοῦ παρακολουθήματος ἢ ἀκινήτου, οἷον εἰκόνες, καθρέπται, ὧν τὸ περίζωμα ἀποτελεῖ ἓν μετὰ τοῦ τοίχου. 2) Τὰ φυτά, τὰ δένδρα, τὰ ὀπωρικά, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ὅσα ἡ γῆ παράγει χρήσιμα πράγματα, ἐν ὅσῳ δὲν ἀποχωρισθῶσιν ἀπ' αὐτῆς. Ε. Ι. Ο.

προσαύξησις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ προσθήκης αὔξησις, ἐπαύξησις: «προσαύξησις μισθοῦ, — ἐπιδόματος».

—*[Νομ.]* *Προσαύξησις* (adcrescio) ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ καλεῖται ἡ αὐτοδικαίως ἐπερχομένη ἐπαύξησις κληρονομικῆς μερίδος συγκληρονόμου ἢ συγκληροδόχου, ἕνεκα μὴ ἀποκτήσεως κληρονομικῆς μερίδος ὑπὸ ἑτέρου κληρονόμου ἢ κληροδόχου. α) Βάσις τῆς προσαυξήσεως ἐπὶ κληρονόμων εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς, καθ' ἣν ἕκαστος κληρονόμος θεωρεῖται καλούμενος εἰς τὸ σύνολον, περιορίζεται δὲ μόνον ἡ κλῆσις αὐτοῦ ἐκ τῆς συνδρομῆς τῶν ἄλλων κληρονόμων. Ἡ προσαύξησις χωρεῖ ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης καὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. Ἀποτελεῖ δίκαιον ἀναγκαστικόν, ὅπερ χωρεῖ ἐπεκτεινομένης αὐτοδικαίως τῆς κλήσεως τοῦ συγκληρονόμου ἐπὶ τῆς σχολασάσης μερίδος ἄνευ νέας ἐπαγωγῆς. Συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι καὶ ἂν ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ προσαύξησις δὲν ζῇ κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν γίνεται αὕτη, ἐφ' ὅσον ἔχει ὑπεισέλθει εἰς τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα, χωρεῖ καὶ ὑπὲρ τῶν κληρονόμων του προσαύξησις· τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἔννοια τοῦ κανόνος portio portionis accrescit. Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον εἶναι ἀναγκαστικὸν δίκαιον, ἕπεται ὅτι οὔτε ὁ διαθέτης δύναται ν' ἀποκλείσῃ διὰ τῆς διαθήκης του τοῦτο, οὔτε ὁ κληρονόμος νὰ παραιτηθῇ αὐτοῦ. Ὁ διαθέτης ἐμμέσως δύναται ν' ἀποκλείσῃ τοῦτο διορίζων ὑποκαταστάτους ἢ συνιστῶν καταπίστευμα ἢ διατάσσων ὅπως ἡ προσαύξησις χωρήσῃ ἀποκλειστικῶς μόνον ὑπὲρ ὡρισμένων προσώπων. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, εἰδικῶς μνημονευομένας εἰς τοὺς νόμους. δύναται ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος ν' ἀποποιηθῇ τὴν σχολάσασαν μερίδα, καίτοι ἀπεδέχθη τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κληρονομικὴν μερίδα. Ἡ προσαύξησις χωρεῖ συνήθως μετὰ τὴν κτῆσιν τῆς κληρονομίας· δὲν ἀποτελεῖ ὅμως τοῦτο ἀναγκαῖον τῆς προσαυξήσεως ὅρον, δύναται δὲ νὰ χωρήσῃ πρὸ πάσης ἐπαγωγῆς (π. χ. ἐὰν ὁ διαθέτης διέθεσε μέρος μόνον τῆς κληρονομίας ἢ ἐγκατέστησεν ἀνίκανον ἢ ἀνάξιον ἢ ἀποθανόντα).

Ἐπὶ ἐκποιήσεως τῆς κληρονομικῆς μερίδος θὰ χωρήσῃ προσαύξησις ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ δωρεοδόχου κλπ., πλὴν ἐὰν ρητῶς συνεφωνήθη τοῦτο διὰ τῆς ἐκποιητικῆς πράξεως. Ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ἡ προσαύξησις γίνεται κατὰ ρίζας, ἤτοι προσαυξάνει τὸ ἀναλογοῦν ποσοστὸν εἰς ἑκάστην ρίζαν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων. Ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς, κατὰ τὸ κλασσικὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον, εἶχε περιωρισμένην ἐφαρμογὴν τὸ δίκαιον τῆς προσαυξήσεως. β') Προκειμένου περὶ κληροδοτημάτων, ἡ προσαύξησις ἐξαρτᾶται πάντοτε ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου. γ') Ἰδιαίτεραί τινες ἀρχαὶ ἰσχύουσιν ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ κληροδοτήματος τῆς ἐπικαρπίας. Προσαύξησις ἐν τῷ ἐμπραγμάτῳ δικαίῳ εἶναι ἐπαύξησις ἐπερχομένη φυσικῶς ἢ τεχνητῶς εἰς κύριον πρᾶγμα. Κρατεῖ ἡ γενικὴ ἀρχή, καθ' ἣν τὸ πρωτεῦον ἕλκει τὸ δευτερεῦον καὶ ὁ κύριος τοῦ κυρίου καθίσταται κύριος καὶ τοῦ κατὰ προσαύξησιν κτωμένου πράγματος. Περιπτώσεις προσαυξήσεως ἀναφέρονται ἡ ἐν τῷ ποταμῷ ἀναφυεῖσα νῆσος, ἥτις καθίσταται ἰδιοκτησία τῶν παραποταμίων ἰδιοκτητῶν, ὡς καὶ ἡ ἐγκαταλελειμμένη κοίτη ποταμοῦ· ἡ κατὰ μικρὸν ἀφαιρουμένη γῆ ἀπό τινος ἀγροῦ ὑπὸ τῶν ποταμίων ὑδάτων καὶ προστιθεμένη εἰς ἕτερον, ἀνήκει εἰς τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ, εἰς ὃν προσαυξάνει κλπ. Ε. Ι. Ο.

—**προσαύξησις ἐδαφικῆς κυριαρχίας** *[Διεθν. Δίκ.]*. Καλεῖται ἡ ἐπέκτασις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πολιτείας τινὸς ἐπὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ τμημάτων γῆς, τὰ ὁποῖα ἀναφαίνονται εἴτε φυσικῶς εἴτε τεχνητῶς ἐντὸς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης ἢ τῶν ποταμῶν καὶ ἐσωτερικῶν θαλασσῶν της, ὡς λ. χ. νήσου ἢ νέας γῆς δι' ἀμέσου προσχώσεως εἰς τὴν μέχρι τοῦδε χώραν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐφαρμόζονται οἱ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου κανόνες περὶ προσκτήσεως κυριότητος. Ἐφόσον ἡ προσαύξησις στηρίζεται ἐπὶ προσχώσεως, αὕτη δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν, δὲν ὑπάρχει κτῆσις ἀντικειμένου, δηλαδὴ δὲν δύναται νὰ γίνῃ κυρίως εἰπεῖν, λόγος περὶ προσαυξήσεως τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας μιᾶς πολιτείας. Η. Γ. Κ.

προσαυξητικός, *—ή, —όν*· ὁ φέρων, προκαλῶν προσαύξησιν.

Προσβάλλα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βαθύπεδον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων.

προσβάλλω, *ἀόρ. προσέβαλον—προσεβλήθην*, παθ. μετχ. *προσβεβλημένος*· βάλλω κατά τινος, πλήττω, ἐπιτίθεμαι διὰ νὰ καταλάβω: «προσβάλλω τὴν πόλιν,—τὸ φρούριον κ.τ.τ.»· || βλάπτω τινά, ἐπηρεάζω: «εἶναι προσβεβλημένος ὑπὸ χρονίας νόσου»· || ἠθικῶς, «προσβάλλει τὴν αἰδῶ, — τὴν τιμήν»· || συνήθως ἄνευ ἀντικειμένου, ἐπιτίθεμαι κατὰ τῆς ὑπολήψεώς τινος, ἐπηρεάζω τὴν ἠθικὴν ὑπόστασίν τινος: «τὸν προσέβαλεν εἰς τὰ καίρια»· || μεταφ. «προσβάλλω τὴν διαθήκην» ἀμφισβητῶ τὸ κῦρος αὐτῆς.

πρόσβαρος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ βαρύτερος τοῦ κανονικοῦ: «τὸ κρέας εἶναι πρόσβαρο» κατά τι βαρύτερον τοῦ πληρωθέντος· || φρ. «σωστὸ καὶ πρόσβαρο» ὄχι μόνον ἀκριβὲς εἰς τὴν ζύγισιν, ἀλλὰ καὶ κατά τι βαρύτερον. — Ἐπίρρ. ***πρόσβαρα***: «ζυγίζει πρόσβαρα» ἀντίθ. *ξύκι*.

πρόσβασις, *—εως* (ἡ)· τὸ προσβαίνειν, τὸ πλησιάζειν που· || ἡ ὁδός, ἡ πάροδος, τὸ μέρος διὰ τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ: «ἀπεκλείσθη ἡ πρόσβασις».

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. **προσχώρησις**.

— ***προσβάσεως ἀποψίλωσις***. Ἡ ἔμπροσθεν οἱασδήποτε ἀμυντικῆς ὀργανώσεως ἐδαφικὴ ἔκτασις. δηλαδὴ αἱ προσβάσεις τῆς ὀργανώσεως, δι' ὧν θὰ διέλθῃ ἀναγκαστικῶς ὁ ἐχθρός, ὅπως θέσῃ πόδα ἐπ' αὐτῆς, παρουσιάζουσι διάφορα κωλύματα, ἅτινα παρέχουσι προστασίαν εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους καὶ διευκολύνουσι τὴν προσέγγισιν αὐτῶν. Τὰ κωλύματα ταῦτα δυνατὸν νὰ εἶναι δένδρα, θάμνοι, φράκται, οἰκίαι, καλύβαι κ.λ.π. Ἡ ἀφαίρεσις τῶν κωλυμάτων τούτων ἀποτελεῖ τὴν ἀποψίλωσιν τῶν προσβάσεων, ἥτις, ἐπειδὴ γίνεται πρὸς ἀπόκτησιν καλοῦ καὶ ἐκτεταμένου πεδίου βολῆς, καλεῖται συνήθως ἀπελευθέρωσις τοῦ πεδίου βολῆς. Ζ. Ν.

προσβλέπω, *ἀόρ. προσέβλεψα*· κατευθύνω σταθερῶς τὰ βλέμματά μου, παρατηρῶ κατὰ πρόσωπον: «μὲ προσέβλεψεν ἀγρίως».

προσβλητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιφέρων, ὁ προκαλῶν προσβολήν: «προσβλητικὴ συμπεριφορά».—Ἐπίρρ. ***προσβλητικῶς***.

προσβολή (ἡ)· ἐφόρμησις, ἐπίθεσις κατά τινος, κτύπημα: «προσβολὴ κατὰ τοῦ φρουρίου»· || βλάβη, ἐπήρεια: «προσβολὴ τῆς ὁράσεως»· || ἠθικῶς: «προσβολὴ τῆς τιμῆς»· || ἀπολύτως: «δὲν δέχεται προσβολάς»· || μεταφ. «προσβολὴ τῆς διαθήκης κ.τ.τ.» ἀμφισβήτησις τοῦ κύρους αὐτῆς κ.τ.τ. || ἐπὶ ἵππου, τρέξιμο ὅσον εἶναι δυνατόν, καλπασμός: «φέρνει τὸ ἄλογο προσβολή».

— *[Κανον. Δίκ.]* Ι. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν καὶ βυζαντινὴν νομοθεσίαν, ὁ ὑβρίζων τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς κληρικοὺς ἢ ἄλλους ὑπηρέτας τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας, ὑπεβάλλετο εἰς βασάνους καὶ ἐπέμπετο εἰς ἐξορίαν. Ὁ κληρικός, ἐπίσκοπον μὲν ὑβρίζων καθαιρεῖται, πρεσβύτερον δὲ ἢ διάκονον ἀφορίζεται· ὁ δὲ λαϊκὸς ὁ τύπτων ἐπίσκοπον ἀναθεματίζεται. Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τιμωρεῖται: 1) Ὁ ἔργῳ ὑβρίζων: α') τὸν πάπαν, διὰ τῶν αὐτοδικαίως ἐπιβαλλομένων ποινῶν τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ τῆς ἀτιμίας, κληρικὸς δ' ὢν διὰ καθαιρέσεως, β') καρδινάλιον ἢ παπικὸν ἀπεσταλμένον, διὰ τῶν ὡσαύτως αὐτοδικαίως ἐπιβαλλομένων ποινῶν τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ τῆς ἀτιμίας, ἔτι δὲ διὰ τῆς στερήσεως παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεόντων δικαίων, περιουσιακῶν καὶ τιμητικῶν, γ') πατριάρχην ἢ ἀρχιεπίσκοπον ἢ ἐπίσκοπον καὶ τιτουλάριον ἔτι, διὰ τοῦ ὡσαύτως αὐτοδικαίως ἐπιβαλλομένου ἀφορισμοῦ, δ) ἕτερον κληρικὸν ἢ μοναχὸν ἢ μοναχήν, διὰ τῆς ποινῆς τοῦ ἀφορισμοῦ, ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ καὶ ἄλλας ποινὰς κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ. 2) Ὁ λόγῳ ὑβρίζων τὸν πάπαν ἢ καρδινάλιον ἢ παπικὸν ἀπεσταλμένον ἢ σύνοδον τῶν καρδιναλίων ἢ παπικὸν δικαστήριον καὶ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ ἢ τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον δι' ὁμιλίας, ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, προσπαθῶν δὲ νὰ διεγείρῃ ἔχθραν ἢ μῖσος κατ' ἀποφάσεων ἢ πράξεων αὐτῶν, ὀφείλει νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν, ἐξαναγκαζόμενος πρὸς τοῦτο διὰ καταλλήλων ποινῶν, οὐ μόνον δὲ κατ' αἴτησιν τοῦ ὑβρισθέντος, ἀλλὰ καὶ αὐτεπαγγέλτως. Ὅλως δ' ἀδιάφορον εἶναι, ἂν ἡ ὕβρις ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόσωπον ἢ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καθ' οὗ ἀπευθύνεται αὕτη.

Διὰ τῶν ἄρθρων 199 καὶ 200 τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου προστατεύονται οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρέται κατὰ πάσης λόγῳ ἢ ἔργῳ προσβολῆς γινομένης: 1) Ὑπὸ παντός, εἴτε κληρικοῦ εἴτε λαϊκοῦ, εἰς οἱονδήποτε καὶ ἂν ἀνήκῃ θρήσκευμα. 2) Τὸ πλημμέλημα διαπράττεται κατὰ κληρικῶν, οὐχὶ δὲ κατὰ λαϊκῶν, οὓς ἐκ πλάνης ὑπέλαβέ τις ὡς κληρικούς, καὶ δὴ μόνον κατὰ κληρικῶν ζώντων, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τῶν σωμάτων τεθνεώτων, διότι ἡ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἐξύβρισις ἀπαιτεῖται νὰ γίνηται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τοῦ κληρικοῦ, ὅπερ προδήλως προϋποτίθησι κληρικὸν ἐν ζωῇ. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ζώντων κληρικῶν δὲν διαπράττεται τὸ πλημμέλημα κατὰ τῶν καθῃρημένων, τῶν ἀποβαλόντων τὸ κληρικὸν σχῆμα, τῶν μὴ ἐχόντων ἱερωσύνην μοναχῶν.

3) Τὸ πλημμέλημα διαπράττεται κατὰ τῶν εἰρημένων προσώπων εἴτε ἔργῳ ἐξυβριζομένων, δηλαδὴ διὰ κακώσεων, εἴτε λόγῳ· καὶ δὴ διὰ περιφρονητικῶν λέξεων, κινημάτων, ἀπειλῶν, ἢ χλευαζομένων προφορικῶς ἢ ἐγγράφως· καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ ἔτι βίῳ αὐτῶν, διότι καὶ οὕτω προσβάλλεται, τὸ ἀξίωμα αὐτῶν. Κατ' ἀμφότερα τὰ θέματα ἡ ἐξύβρισις ἀπαιτεῖται νὰ ἐγένετο ἐν τῇ ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων ἢ ὑπηρετῶν ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἢ ἕνεκα ταύτης· ἄλλως λογίζεται αὕτη κατ' ἰδιώτου γενομένη καὶ τιμωρεῖται κατὰ τὰς κοινὰς διατάξεις τοῦ ποινικοῦ νόμου. 4) Ἵνα ἡ ἐξύβρισις εἶναι ἀξιόποινος, ἀπαιτεῖται νὰ ἐγένετο ἐκ δόλου. Ὅθεν δὲν τιμωρεῖται: α') ὁ ἀσκῶν τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ κληρικοῦ ἐπίσκοπος, β') ὁ εὑρεθεὶς ἐν ἀμύνῃ ἀπέναντι τοῦ κληρικοῦ, γ') ὁ ὑβρίσας ἵνα ἀστειευθῇ, καὶ δ') ὁ ὑβρίσας κληρικόν, ὃν ἐκ πλάνης ὑπέλαβεν ὡς λαϊκόν. 5) Ὁ ἔνοχος τοῦ πλημμελήματος τούτου τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως τὸ πολὺ δύο ἐτῶν, κατὰ τὸ ἄρθρον 199. Ἡ ἔργῳ ἐξύβρισις, ἤτοι ἡ

Digitized by Google

αἰκία (κάκωσις), τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν. Γινομένη δὲ ἡ ὕβρις, ἐνῷ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρέται τελοῦσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ ἢ ἄλλῃ δημοσίᾳ συνελεύσει, τιμωρεῖται λόγῳ μὲν οὖσα διὰ φυλακίσεως τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν, κατὰ τὸ ἄρθρον 199, ἔργῳ δέ, ἤτοι αἰκία (κάκωσις), δι' εἱρκτῆς, κατὰ τὸ ἄρθρον 200. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—[*Ἰουδ. Δίκ.*] Ἐκαλεῖτο *προσβολὴ* ἔνδικον μέσον εἰσαχθὲν εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν δικαιοσύνην ἐπὶ τοῦ μεγάλου νομοδιδασκάλου Χιλλὲλ καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν αὐτοῦ καὶ συνιστάμενον εἰς δήλωσιν κατατιθεμένην ἐν τῷ δικαστηρίῳ, καθ' ἣν ἐγίνετο ἐπιφύλαξις τοῦ δικαιώματος εἰσπράξεως δανείου ἐν παντὶ χρόνῳ, ἄρα καὶ κατὰ τὸν λεγόμενον ἐνιαυτὸν ἀναπαύσεως, καθ' ὃ ἔτος ἐχορηγεῖτο ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου χρεοστάσιον. Ἐπενοήθη δὲ τὸ μέσον τοῦτο πρὸς διευκόλυνσιν τῶν συναλλαγῶν, αἵτινες παρημποδίζοντο κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, παρὰ τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ Δευτερονομίου (ιϑ' 5), ἄρα ἦτο καὶ τοῦτο ἓν ἐκ τῶν πολυαρίθμων μέσων ὑπεκφυγῆς τοῦ νόμου, ὅσα εἶχεν ἐπινοήσει ἡ ραββινικὴ εὐφυΐα. Ἡ δὲ κατὰ λέξιν ἔννοια τοῦ ἑλληνικοῦ ὅρου τούτου, ὅστις αὐτούσιος (prosbol) παρελήφθη εἰς τὴν Μίσναν, παραμένει εἰσέτι ἀνεξακρίβωτος, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον ἀπαντᾷ μὲν οὗτος ἔν τισι παπύροις, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ.
[*Schürer*, Geschichte des Jüd. Volkes, II, σελ. 40.] Π. Ι. Μ.

— [*Ναυτ.*] Ὅρος τῆς τακτικῆς τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἀντὶ τοῦ *ἐπίπλου* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων (βλ. *ἐπίθεσις* [*Ναυτ.*]).

— [*Μεταλλοτ.*] Καλεῖται ἐν τῇ μεταλλοτεχνίᾳ *προσβολὴ* ἡ ἐπὶ τῆς λειανθείσης ἐπιφανείας δοκιμίου μετάλλου δι' ἀραιοῦ ἀντιδραστηρίου χημικὴ ἐνέργεια. *Ἀνάγλυφος προσβολὴ* εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἀνίσως φθείρονται τὰ διάφορα συστατικά. *Λειαντικὴ προσβολὴ* εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν τὸ ἀντιδραστήριον ἐπιχύνεται κατὰ τὴν λείανσιν. Τέλος, *προσβολαὶ* καλοῦνται εἰς τὰ μεταλλευτικὰ ἔργα αἱ πράξεις προσπελάσεως μεταλλοφόρου κοίτης (βλ. *μεταλλεῖον*). Θ. Χ.

— **προσβολὴ** ***ἠθῶν*** [*Ποιν. Δίκ.*]· βλ. λ. *ἠθῶν βλάβη* (τ. ΙΒ', σ. 182α).

— **προσβολὴ** ***σκοποῦ*** [*Στρατ. Ποιν.*]· βλ. *σκοπός*.

προσβολῖναι (αἱ) [*Μικροβιολ.*]. Οὐσίαι ἐκκρινόμεναι ὑπὸ τῶν μικροβίων καὶ κληθεῖσαι οὕτως (aggressines) ὑπὸ τοῦ Bail. Ν. Α. Μ.

Πρόσβορον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 317. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δέλνον*.

πρόσγαλο (τό)· ποσότης γάλακτος χυνομένη εἰς τὸν ὀρρὸν διὰ νὰ τυροκομηθῇ ἡ μυζήθρα, ἄλλως *ἀνέχυμα*.

πρόσγειος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ πλησίον τῆς γῆς εὑρισκόμενος, ἀντιθ. *ἀπόγειος*: «ὅταν ἡ σελήνη εἶναι προσγειοτέρα» || ὁ πλησίον τοῦ ἐδάφους: «πρόσγειος ὄροφος» τὸ πρῶτον ἄνω τοῦ ἐδάφους πάτωμα || «πρόσγειος βολή», ἄλλως *θεριστική*.

— **πρόσγεια** (τὰ) [*Ναυτ.*]. Ἡ πρὸ τῆς ξηρᾶς, πρὸς ἣν κατευθύνεται τις ἔκτασις θαλάσσης μετὰ τῶν ἐνδεχομένως ὑπαρχόντων ἐν αὐτῇ νησίδων ἢ ὑφάλων, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ παράλια. Οἱ ναυτικοὶ μας μεταχειρίζονται ἀντιστοίχως τὴν λέξιν *νερά*, λ. χ. «τὰ νερὰ τοῦ Μεσολογγιοῦ», δηλαδὴ τὰ πρόσγεια τοῦ Μεσολογγίου. Σ. Ε. Λ.

προσγειῶ (—όω)· (ναυτ.) κοιν. *κάνω στεριά*, ἐκ τοῦ πελάγους ἐρχόμενος διακρίνω τὴν ξηράν, πλησιάζω πρὸς τὴν ἀκτήν || ἐπὶ ἀεροπλάνου, *προσγειοῦμαι*, πετῶ πρὸς τὴν γῆν καὶ ἀποκαθίσταμαι εἰς τὸ ἔδαφος, ἀντιθ. *ἀπογειοῦμαι*.

προσγείωσις, —εως (ἡ)· ἡ πρὸς τὴν γῆν πλησίασις, ἀντιθ. *ἀπογείωσις*.

— [*Ἀεροπλ.*] Ἐπὶ πετομηχανῶν καλεῖται *προσγείωσις* ἡ ἐπαφὴ πρὸς τὸ ἔδαφος (ἢ κατάστρωμα σκάφους) ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀπόσβεσις τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς κινήσεως. Προϋποτίθεται ὅτι ἡ πετομηχανὴ (ἀεροπλάνον, ἀερόπλοιον, ὀλισθητὴρ κτλ.) διαθέτει *προσγειωτῆρα*. Συνήθως ὁ προσγειωτὴρ εἶναι σύστημα τροχῶν (ὡς τοῦ αὐτοκινήτου) μετὰ βραχιόνων ἐλαστικῶν ἢ μή, σκοπῶν ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ἕλικα ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξασφαλίζῃ ὁμαλὴν προσγείωσιν, ἀπορροφῶν λόγῳ τῆς ἐλαστικότητός του τὴν ρύμην προσκρούσεως. Ἡ προσγείωσις γίνεται πάντοτε ἀντιθέτως πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον. Διὰ τοῦτο ὑπάρχουσιν εἰς τὰ ἀεροδρόμια ἀνεμοδεῖκται. Ἵνα ἐπιτύχῃ ὁ χειριστὴς ὁμαλὴν προσγείωσιν, ἐλαττώνει τὰς στροφὰς τοῦ κινητῆρος, ὅταν ἀκόμη εὑρίσκεται εἰς ἀρκετὸν ὕψος· συγχρόνως θέτει τὸ ἀεροπλάνον ἐν καταβάσει, ὥστε ἡ ταχύτης παραμένει σχεδὸν σταθερά. Ὅταν φθάσῃ εἰς 50—100 μέτρα ἐλαττώνει τὰς στροφὰς εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὥστε τὸ ἀεροπλάνον ὁμαλῶς κατολισθαῖνον χάνει ὕψος (ἡ ἐνέργεια τῆς ἕλικος εἶναι πλέον ἀσήμαντος). Εἰς ὕψος 20 περίπου μέτρων ὁ χειριστὴς ἀρχίζει βραδύτατα νὰ προκαλῇ ἐλάττωσιν τῆς ταχύτητος δι' ἀνυψώσεως τῆς ρινὸς τοῦ ἀεροπλάνου. Εἰς μικρὸν ὕψος ἡ κίνησις αὕτη ἐπιταχύνεται, ὥστε τὸ ἀεροπλάνον ὁριζοντιοῦται εἰς ὕψος 2—3 μέτρων. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἕλξις δὲν ὑφίσταται, ἡ ὁριζοντία αὕτη πτῆσις δὲν διατηρεῖται, τῆς ταχύτητος ἐλαττουμένης λόγῳ τῆς μετωπικῆς ἀντιστάσεως, ἐνῷ συγχρόνως ἐπέρχεται βραδεῖα κατακόρυφος πτῶσις, ἕως ὅτου οἱ τροχοὶ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἔδαφος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ ἀεροπλάνον τροχοδρομεῖ. Τὸ διάστημα τροχοδρομήσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἐπετεύχθη ἡ προσγείωσις. Ἡ μεγάλη σχετικῶς ταχύτης προσγειώσεως τῶν ἀεροπλάνων, ἀνωτέρα πολλάκις τῶν 100 χλμ., καθιστᾷ τοὺς χειρισμοὺς παρὰ τὸ ἔδαφος ἐξαιρετικῶς λεπτοὺς καὶ εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐμποδίων διὰ τὴν ἀεροπορικὴν ἐξέλιξιν. Ὡς ἐκ τούτου παρίσταται ἀνάγκη ἐκτεταμένων καὶ ὁμαλῶν ἀεροδρομίων. Ἡ *νυκτερινὴ προσγείωσις* ἀπαιτεῖ ἐπὶ πλέον φωτισμὸν τοῦ γηπέδου. Ὁ φωτισμὸς ἐπιτυγχάνεται ἢ ἐκ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐκ τοῦ ἀεροπλάνου. Ὁ νυκτερινὸς φωτισμὸς τῶν ἀεροδρομίων πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ: 1) Ἕνα ἢ πολλοὺς προβολεῖς φωτισμοῦ τοῦ γηπέδου. 2) Μικρὸν φάρον δεικνύοντα τὴν θέσιν τοῦ ἀεροδρομίου. 3) Μικρὰ ἐρυθρὰ φῶτα (ἠλεκτρικὰ ἢ ἀσετυλίνης) ἰσαπέχοντα ἀλλήλων κατὰ 100 μέτρα περίπου καὶ καθορίζοντα τὰ ὅρια τοῦ ἀεροδρομίου. 4) Φωτιζόμενον ἀνεμοδείκτην. 5) Φῶτα ἐρυθρὰ ἐπὶ ὅλων τῶν ἐμποδίων, ὑποστέγων, οἰκημάτων ἱστῶν ἀσυρμάτου κτλ. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ προσγείωσις εἶναι μᾶλλον εὐχερής. Ἐκ τοῦ ἀεροπλάνου ἐπιτυγχάνεται ὁ φωτισμὸς (μὴ ὑπάρχοντος φωτισμοῦ ἀεροδρομίου) διὰ χρησιμοποιήσεως εἰδικῶν σκυταλίδων, αἵτινες ἀφιέμεναι καταπίπτουσι καιόμεναι βραδέως. Ἐνίοτε εἶναι ἐφωδιασμέναι διὰ μικροῦ ἀλεξιπτώτου, ὥστε ἐπιβραδύνεται ἡ πτῶσις των. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται μικροὶ προβολεῖς.

Ἀναγκαστικὴ προσγείωσις λέγεται πᾶσα προσγείωσις ἐπιβαλλομένη ἐκ λόγων ἀνάγκης καὶ ἐκτελουμένη ἐκτὸς ἀεροδρομίου εἰς γήπεδον τι.

Ἀπογείωσις. Τὸ ἀεροπλάνον, ἀφοῦ δοκιμασθῇ ὁ κινητήρ, ἐκκινεῖ ἀντιθέτως πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον. Ὁ κινητὴρ λειτουργεῖ μὲ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν στροφῶν. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἀεροπλάνον τροχοδρομεῖ. Πρώτη ἀπομακρύνεται τοῦ ἐδάφους ἡ οὐρὰ τοῦ ἀεροπλάνου, λόγῳ τοῦ ρεύματος τῆς ἕλικος. Ἂν ἡ ἰσχὺς τοῦ κινητῆρος εἶναι ἐπαρκής, ἡ ταχύτης τροχοδρομήσεως διαρκῶς αὐξάνεται, αὐξανομένης οὕτω καὶ τῆς ἐπὶ τῶν πτερύγων ἀνυψωτικῆς δυνάμεως. Ὅταν δὲ αὕτη ὑπερβῇ τὸ βάρος τοῦ ἀεροπλάνου, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπογείωσις. Προκειμένου περὶ ἀεροστάτων, ἡ προσγείωσις ἐν ἀπνοίᾳ εἶναι εὐχερὴς λόγῳ τῆς ἐλαχίστης πρὸς τὰ πρόσω ταχύτητος. Ἡ κάθοδος ἐπιτυγχάνεται προκαλουμένης ἐκφυγῆς ἀερίου. Ὅταν ὅμως ὑπάρχῃ ἄνεμος, ἀπαιτεῖ δυσχερεῖς χειρισμοὺς λόγῳ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῆς πετομηχανῆς. Κατὰ τὴν ἀπογείωσιν ἐπίσης μεγάλαι δυσχέρειαι παρουσιάζονται ὅταν πνέῃ ἄνεμος, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἀεροστάτου ἐκ τοῦ ὑποστέγου. Α. Π. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗΣ

Πρόσγιαλος [*Γεωγρ.*]· βλ. *Χώρα-Σφακίων*.

προσγίνομαι· λαμβάνω ὑπόστασιν προσθέτως: «ἡ προσγενομένη εἰς αὐτὸν τιμή».

προσγναθίδιον (τὸ) [*Ἀρχ.*]. Τὸ κάλυμμα τῶν γνάθων, ἡ κοινῶς *μαγουλίκα*· σπανίως ἦτο προέκτασις τοῦ ἀνδρικοῦ περιβλήματος· συνηθέστερον ἦτο λαιμοδέτης. Ν. Σ. Λ.

Προσγ(κ)όλι [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Ἠπείρου κείμενον ἀνατολικῶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ὀροσειρὰν τῆς Πίνδου, ὕψους 2.295 μ. Λέγεται καὶ *Περιστέρι*.

— **Προσγόλι** [*Γεωγρ.*]. Δύο χωρία τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. λ. *Περιστέρι*, Μεγάλο καὶ Μικρὸ —).

προσγονάτιον (τὸ) [*Βυζ.*]· μικρὸς τάπης, ὃν οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον εἰς τὴν οἰκίαν των, παρελάμβανον δ' ἐνίοτε καὶ ὁπουδήποτε μεταβαίνοντες. Ν. Σ. Λ.

προσδένω, ἀόρ. *προσέδεσα—προσεδέθην*, παθ. μετχ. *προσδεδεμένος*· δένω εἴς τι || μεταφ. «προσεδέθη εἰς τὸ ἅρμα τοῦ δεῖνος» ἐπὶ ἀνθρώπου προσκειμένου εἴς τινα δουλικῶς.

πρόσδεσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *προσδένω*, δέσις εἴς τι.

προσδετήρ, —ῆρος [*Ναυτ.*]. Σύσκευον ἐκ συρματοσχοίνου μετ' ἐλατηρίου, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα ἀπολήγουν εἰς ἄγκιστρα δυνάμενα νὰ ἀγκιστρῶνται εἰς πόρπας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ σκάφους. Σ. Ε. Λ.

προσδέχομαι· δέχομαι, ἀποδέχομαι.

προσδίδω· δίδω, παρέχω προσθέτως, προσθέτω: «προσδίδει λάμψιν,—μεγαλοπρέπειαν».

προσδιορίζω· ὁρίζω, ἀνευρίσκω τι, ὅπερ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμά τινος: «προσδιορίζω τὴν πυκνότητα, — τὸ βάρος, — τὴν ἐλαστικότητα σώματός τινος» || καθόλου, ὁρίζω, διαγράφω, ἐπιβάλλω ὅρους: «προσδιορίζω ὥρας ἐργασίας, — τὰς τιμὰς τῶν ὠνίων» || «προσδιορίζω λέξιν ἢ ἔννοιαν λέξεως» χαρακτηρίζω τὴν ἔννοιαν ἐντὸς ὁρίων ἢ περιστατικῶν, οἷον χρονικῶς, τοπικῶς, αἰτιολογικῶς, ποιοτικῶς, ποσοτικῶς καὶ ἄλλως.

προσδιορισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσδιορίζειν, ὁρισμός, χαρακτηρισμός: «προσδιορισμὸς τοῦ εἰδικοῦ βάρους, — τῆς θερμοκρασίας, — τῆς πυκνότητος κ.τ.τ.» || συντακτικῶς, ἰδιαίτερον γνώρισμα τῆς προτάσεως ἢ ὅρου τῆς προτάσεως πρὸς ἀκριβέστερον ὁρισμὸν τῆς ἐννοίας: «προσδιορισμὸς χρονικός, — τοπικός, — αἰτιολογικός, — ὑποθετικός, — ποσοτικός, — ποιοτικὸς κ. λ. π.» ἢ γενικώτερον «προσδιορισμὸς ἐπιρρηματικός, — ἐμπρόθετος, — ἐπιθετικός, — ὀνοματικός».

—[*Συντακτ.*] Καλοῦνται *προσδιορισμοὶ* ἐν τῷ συντακτικῷ οἱ ὅροι τῆς προτάσεως οἱ συμπληροῦντες τὴν ἔννοιαν τῶν λεγομένων κυρίων ὅρων αὐτῆς: ὁ *εἰλικρινὴς* φίλος, ὁ (δεῖνα) εἶναι *καλὸς* ἄνθρωπος, ἐκοιμήθητε *παρὰ πολὺ σήμερον* κλπ. Οἱ προσδιορισμοὶ διακρίνονται εἰς *ὀνοματικοὺς* (καθ' ὅσον ἐκφέρονται δι' ὀνομάτων ἢ ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου, τὰ ὁποῖα ἐπέχουν θέσιν ὀνομάτων) καὶ εἰς *ἐπιρρηματικοὺς* (καθ' ὅσον ἐκφέρονται δι' ἐπιρρημάτων ἢ δι' ἐκφράσεων ἐπεχουσῶν θέσιν ἐπιρρημάτων). Ἡ πρότασις, ἥτις ἀποτελεῖται οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν κυρίων ὅρων, ἀλλὰ καὶ ἐκ ποικίλων προσδιορισμῶν τούτων, καλεῖται *ἐπηυξημένη* πρότασις. Γ. Π. Λ.

προσδιοριστικός, —ή, —όν· ὁ κατάλληλος εἰς προσδιορισμόν, ὁ προσδιορίζων: «προσδιοριστικὸν σημεῖον».

προσδοκητικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσδοκίαν, ὁ τῆς προσδοκίας: «προσδοκητικὴ ἀγωγή» θεραπευτικὴ ἀγωγὴ ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ἰάσεως ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ ἄνευ ἐπεμβάσεως, ἢ ἐπὶ μακρότερον ἢ βραχύτερον χρόνον ἀναμονὴ ὅπως ἐπέλθῃ ἡ ἴασις ἀφ' ἑαυτῆς.

προσδοκία (ἡ)· τὸ νὰ περιμένῃ τις νὰ συμβῇ τι, ἀναμονή, ἐλπὶς ἢ φόβος: «προσδοκία κέρδους, — ἀμοιβῆς», «παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν συνέβη τὸ ἀντίθετον».

Προσδόκιμος, *ἐπίσκοπος*. Κατά τινα παράδοσιν, ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Παδούης, ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ Α' αἰῶνος καὶ ἑορταζόμενος ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 7 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

προσδοκῶ (—άω)· ἀναμένω νὰ συμβῇ τι, ἐλπίζω: «προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν».

προσεγγίζω· ἐγγίζω, πλησιάζω, κοιν. *ζυγώνω*: «προσεγγίζουν αἱ ἐκλογαί» || ἐπὶ πλοίου, ἐγγίζω εἰς τὴν παραλίαν, σταθμεύω, κοιν. *πιάνω*: «προσεγγίζει εἰς Πάτρας, — εἰς Κέρκυραν» || μεταβ., κάμνω τι νὰ ἐγγίσῃ: «προσήγγισε τὸν δάκτυλόν του εἰς τὴν πυράν» || ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ πλησιάζω, συναναστρέφομαι.

προσέγγισις, —εως (ἡ)· τὸ νὰ προσεγγίζῃ τις, πλησιασμός || ἐπὶ πλοίου, στάθμευσις: «ταξίδεσε εἰς Ἰταλίαν μετὰ προσεγγίσεως εἰς Πάτρας καὶ Κέρκυραν» || φρ. «κατὰ προσέγγισιν» περίπου, ὡς ἔγγιστα: «κατὰ προσέγγισιν ἑκατοστοῦ, —χιλιοστοῦ κλπ.» ὅταν ἀφήνωμεν ἑκατοστά τινα ἢ χιλιοστὰ κλπ. χάριν εὐκολίας τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων.

πρόσεδρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· μόνον εἰς τὴν φράσιν «πρόσεδρος ὑπουργός» διπλωματικὸς ὑπάλληλος μὲ βαθμὸν ὑπουργοῦ.

προσεκτικός, —ή, —όν· ὁ προσέχων, ὁ μὴ διακόπτων τὴν προσοχήν του: «προσεκτικὸς μαθητής, —τεχνίτης» || «προσεκτικὴ ἐργασία» ἡ μετὰ προσοχῆς γινομένη || συνετός, φρόνιμος: «προσεκτικὸς νέος». —Ἐπίρρ. ***προσεκτικά***.

προσέλευσις, —εως (ἡ)· τὸ προσέρχεσθαι: «ἡ προσέλευσις τῶν κληρωτῶν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ», «ἡ προσέλευσις τῶν ἐπισήμων».

προσελκύω, ἀόρ. *προσείλκυσα*· σύρω, τραβῶ, παίρνω μὲ τὸ μέρος μου: «προσελκύω ὀπαδούς, — μαθητάς» || ἀντὶ τοῦ *ἐφελκύω*, *ἐπισπῶμαι*: «προσελκύει τὴν συμπάθειαν, — τὴν ἀγάπην, — τὸν θαυμασμόν».

προσέλκω· ἀρχ. ἀόρ. *προσείλκυσα*· ἀντὶ *προσελκύω* (βλ. λ.).

προσεπίθεσις, —εως (ἡ)· ἐπίθεσις ἐπὶ πλέον, προσθήκη ἐπιθεμάτων.

προσεπικαλῶ (—έω)· καλῶ εἰς τὸ δικαστήριον, κλητεύω τρίτον τινὰ νὰ μετάσχῃ εἰς τὴν δίκην

Digitized by Google

ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος, ὧν ὑπόχρεως πρὸς τοῦτο ἐκ τῆς φύσεως τῆς ὑποθέσεως (βλ. *προσεπίκλησις*).

προσεπίκλησις (ἡ) *[Πολιτ. Δικον.]*. Ἡ παρά τινος τῶν διαδίκων ἐν τῇ ἰδιωτικῇ δίκῃ (ἐνάγοντος ἢ ἐναγομένου) πρόσκλησις τρίτου, ὅπως παρέμβῃ εἰς αὐτὴν εἰς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ καλοῦντος καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ ἀποζημιώσεώς του ἢ πρὸς ἐπιδίωξιν ἰδίων αὐτοῦ δικαιωμάτων. Ὁ δικαιολογικὸς λόγος τῆς προσεπικλήσεως κεῖται εἰς τὴν διὰ τῆς σκοπίμου συμμετοχῆς εἰς τὴν δίκην καὶ ἄλλων, πλὴν τῶν ἀρχικῶν διαδίκων, εὐκολωτέραν καὶ τελειοτέραν κρίσιν αὐτῆς. Περιπτώσεις προσεπικλήσεως ἔχομεν ἐπὶ τῆς *ὁμοδικίας*, ἤτοι τοῦ δικαιώματος τῶν πλειόνων δικαιούχων ὅπως συνεναγάγουν (ἐπὶ ἐνεργητικῆς ὁμοδικίας) καὶ τοῦ δικαιούχου ὅπως συνεναγάγῃ τοὺς κοινῇ ὑποχρέους (ἐπὶ παθητικῆς), ἀλλ' ἐὰν ἡ διεξαγωγὴ τῆς δίκης ἢ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσελεύσεως τῶν ὁμοδίκων, ὅτε αὕτη καταναγκάζεται διὰ τῆς προσεπικλήσεως, ὅπερ συμβαίνει ὅταν οἱ πλείονες δικαιοῦχοι μόνον ἀπὸ κοινοῦ δύνανται νὰ διαθέσωσι τὸ κοινὸν δικαίωμα, καὶ ἐπὶ παθητικῆς ὁμοδικίας, ὅταν λόγῳ τοῦ φυσικῶς ἢ νομικῶς ἀμερίστου τοῦ ἀντικειμένου τῆς ὑποχρεώσεως δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ ἕκαστος μόνος τὴν ὑποχρέωσίν του.

Ἐνάγοντες καὶ ἐναγόμενοι, ὡς πρὸς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ἢ ἀμφισβητεῖται τῷ ὄντι τὸ δικαίωμα τοῦ ὑπερασπίζειν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τὴν δικαζομένην ὑπόθεσιν, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ προσκαλέσουν εἰς τὴν συζήτησιν τῆς ὑποθέσεως ἐκείνους, παρὰ τῶν ὁποίων μετέβη εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα ἢ ἡ ὑποχρέωσις. Ἐπίσης ὅσοι καταδιωκόμενοι διὰ πραγματικῆς ἀγωγῆς διακατέχουν τὸ πρᾶγμα (κινητὸν ἢ ἀκίνητον) ὑπὸ ξένον ὄνομα, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ καλέσουν ἐκείνους, ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων ἔχουν τὴν διακατοχήν. Ὁσάκις ὁ προσεπικαλούμενος ἔχει δικαίωμα νὰ παρέμβῃ μόνος διὰ προσθέτου παρεμβάσεως, ὑφισταμένων τῶν προϋποθέσεων αὐτῆς, εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν προσεπικαλέσαντα ἐὰν οὗτος ἀπολέσῃ τὴν δίκην (βλ. καὶ λ. *παρέμβασις, τριτανακοπή*).

Ἐὰν ὁ προσεπικαλούμενος παρέμβῃ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ὁμοδικίας, γίνεται διάδικος τῆς δίκης, ὡσανεὶ ἀπ' ἀρχῆς συνενήγε ἢ συνενήγετο. Ὁ εἰς νομιμοποίησιν προσεπικαλούμενος, ἐὰν μὲν ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος προσεπικαλῆται, ἑνοῦται ἐπίσης καὶ συναγωνίζεται μετ' αὐτοῦ, ἐὰν δὲ ἐκ μέρους τοῦ ἐναγομένου, ἢ πράττει τὸ ἴδιον ἢ θέτει, συναινοῦντος καὶ τοῦ ἐνάγοντος, ἐκτὸς τῆς δίκης τὸν προσεπικαλοῦντα ἐναγόμενον καὶ ἀναλαμβάνει αὐτὸς τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα. Ἐν τῇ τρίτῃ περιπτώσει ὁμοίως ἢ ἀναλαμβάνει ὁ προσεπικαλούμενος κυρίως διακάτοχος τοῦ πράγματος τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα μόνος, ἐξερχομένου τοῦ ἐναγομένου, ἤ, ἂν δὲν συναινῇ εἰς τοῦτο ὁ ἐνάγων, μένουν ἀμφότεροι ἐν τῇ δίκῃ καὶ δικάζονται. Ἐπὶ προσεπικλήσεως εἰς πρόσθετον παρέμβασιν δύναται ὁ προσεπικαλέσας ἢ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα ἢ νὰ παρέμβῃ ἁπλῶς ὑπὲρ τοῦ προσεπικαλέσαντος ἢ νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν πρὸς ἀποζημίωσιν ὑποχρέωσίν του. Τέλος, ἐπὶ κυρίας παρεμβάσεως, διεξάγει τὴν δίκην ὁ παρεμβαίνων ὡς ἀντίπαλος ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων.

Ἐὰν ὁ προσεπικληθεὶς δὲν ἐμφανισθῇ εἰς τὴν δίκην, ἐπὶ μὲν τῆς ὁμοδικίας θεωρεῖται ὡς νὰ ἡνώθη μετὰ τοῦ κυρίου διαδίκου, δι' ὅπερ καὶ ἡ ἀπόφασις ἀποτελεῖ καὶ κατ' αὐτοῦ δεδικασμένον καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα ἀνακοπῆς. Ἐπὶ τῆς χάριν νομιμοποιήσεως γινομένης ὑπόκειται εἰς ἀποζημίωσιν ἔναντι τοῦ προσεπικαλέσαντος, ἐὰν οὗτος ἀπολέσῃ τὴν δίκην λόγῳ τῆς μὴ ἐμφανίσεώς του εἰς αὐτήν. Ἐπὶ τῆς τρίτης περιπτώσεως, ὁ κύριος διακάτοχος τοῦ πράγματος θεωρεῖται καταστήσας τὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ κατέχοντα πληρεξούσιόν του· διὰ τοῦτο, ὡς μὴ δικαζόμενος ἐρήμην, δὲν ἔχε καὶ δικαίωμα ἀνακοπῆς. Ἐπὶ τῆς τετάρτης περιπτώσεως, ὁ ἐγγυητὴς δὲν δικάζεται ἐρήμην, ἀλλὰ παραπέμπεται εἰς ἰδιαιτέραν συζήτησιν ἡ κατ' αὐτοῦ περὶ ἀποζημιώσεως ἀγωγή· καὶ τέλος, ὁ ἔχων δικαίωμα κυρίας παρεμβάσεως καὶ μὴ παρεμβὰς προσεπικαλούμενος χάνει τὸ δικαίωμα τῆς τριτανακοπῆς.

Ἡ προσεπίκλησις πρέπει νὰ γίνῃ πρωτοδίκως καὶ διαρκούσης τῆς προδικασίας, κατ' ἔφεσιν δὲ τὸ πρῶτον μόνον ἐὰν καλῆται εἰς κυρίαν παρέμβασιν (ὡς ἔχων ἴδιον δικαίωμα) ἢ χάριν νομιμοποιήσεως ἢ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς τριτανακοπῆς.

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

προσεπικυρῶ (*—όω*)· ἐπικυρῶ προσθέτως, ἐπιβεβαιῶ.

προσεπικύρωσις, *—εως* (ἡ)· ἐπικύρωσις πρόσθετος, ἐπιβεβαίωσις.

προσεπιμέτρησις *ποινῆς* *[Ποιν. Δίκ.]* βλ. λ. *ἐπιμέτρησις ποινῆς*.

προσεπιμετρῶ (*—έω*)· προσθέτω ἐπίμετρον, προσμετρῶ.

προσεπίθεσις (ἡ) *[Ὁπλομ.]*. Ἡ μετ' ἀποκρουσθεῖσαν ἐπίθεσιν γενομένη ἄνευ ἀποκαταστάσεως νέα ἐπίθεσις εἰς ἕτερον μέρος. Ἡ ἐπιτυχία της ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς ἐκτελεῖται. Ἡ προσεπίθεσις εἶναι κίνησις σφαλερά, ἐκθέτουσα τὸν μεταχειριζόμενον αὐτήν. Ἔναντι προσεπιτιθεμένου συνήθως δέον νὰ ὑποχωρῇ τις ἓν βῆμα ἀντιξιφίζων, ἢ νὰ ἀποκρούῃ καὶ τοὺς δύο ξιφισμοὺς καὶ κατόπιν νὰ ἀντιξιφίζῃ.

Τ. Ι. Κ.

προσεπισημαίνω· ἐπισημαίνω προσθέτως.

προσεπιχώνευμα, *—ατος* (τὸ) *[Μεταλλ.]*. Πρόσθετος τύπος ἄνευ πυθμένος ὑπενδεδυμένος ἐσωτερικῶς διὰ πυριμάχου καὶ δυσθερμαγωγοῦ ὑλικοῦ, τιθέμενος ἐπὶ τῶν τύπων κατὰ τὴν ἀπόχυσιν τῶν πλινθωμάτων τῶν μετάλλων, καὶ δὴ τοῦ σιδήρου καὶ χάλυβος, ἵνα τὸ κενὸν συμπτύξεως περιορισθῇ εἰς τὸ μέρος τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς αὐτόν, ὅπερ ἀποκόπτεται.

Θ. Χ.

προσέρχομαι, *ἀόρ. προσῆλθον*· ἔρχομαι πρός τινα, παρουσιάζομαι: «προσέρχονται κληρωτοὶ πρὸς κατάταξιν», «οἱ προσελθόντες μάρτυρες».

προσεταιρίζομαι· προσλαμβάνω, δέχομαι ἑταῖρον, συνεταιρίζομαι μετά τινος, συντροφιάζω: «προσεταιρίζεται τοὺς ἐντίμους καὶ τολμηρούς».

προσεταιρισμὸς (ὁ)· πρόσληψις ἑταίρων, συντρόφιασμα.

προσέτι· ἐπίρρ., ἀκόμη, πρὸς τούτοις.

προσευκτήριον (τό)· τόπος προσευχῆς, εὐκτήριον, προσευχητήριον. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐλήφθη ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ ἐδόθη ἀρχικῶς εἰς τὰ ἰδιαίτερα λατρευτικὰ οἰκήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ πιστοί, κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, συνήρχοντο πρὸς προσευχήν.

Β. Λ. Κ.

προσευχὴ (ἡ)· παράκλησις πρὸς τὸν Θεόν, ἱκεσία, δέησις, ἐπίκλησις τῆς θείας χάριτος: «κάμνω —, λέγω τὴν προσευχήν μου», «τόπος προσευχῆς».

—*[Θρησκειολ.] Προσευχὴ* σημαίνει γενικῶς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον νοεῖται αὕτη ὡς ἐντελῶς ἄμεσος καὶ προσωπικὴ σχέσις πρὸς αὐτόν. Ὡς τοιαύτη, δὲν εἶναι ἀνάγκη ἵνα ἐκφράζεται πάντοτε διὰ λέξεων, εἰ καὶ δέον νὰ διακρίνεται τόσον ἀπὸ τῆς ἁπλῆς περὶ Θεοῦ σκέψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἐκ ταύτης ἀπορρεούσης ἐξωτερικῆς δράσεως. Ἐλατήριον πάσης προσευχῆς εἶναι ἡ ῥοπὴ πρὸς ἐμπέδωσιν, ἀσφάλισιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἰδίου βίου τοῦ προσευχομένου. Ὁ καθορισμὸς ὅμως τοῦ ψυχολογικοῦ ἐλατηρίου τῆς προσευχῆς οὐδὲν διδάσκει περὶ τῆς φύσεως τῆς προσευχῆς. Ὅπως ἐξεύρωμεν αὐτήν, ἀνάγκη νὰ στραφῶμεν πρὸς τὸν ἐν ἀφελεῖ καὶ διὰ τῆς νοήσεως μὴ ἐξασθενησάσῃ πίστει προσευχόμενον, ἵνα κατανοήσωμεν τὰς ἰδανικὰς προϋποθέσεις, αἵτινες ὑπόκεινται βάσις τοῦ ψυχικοῦ βιώματος, ὅπερ καλοῦμεν προσευχήν. Ὁ τοιοῦτος πιστεύει ὅτι ὁμιλεῖ πρὸς τὸν ἀμέσως παρόντα, προσωπικὸν Θεὸν καὶ ὅτι ἀναστρέφεται πρὸς αὐτὸν κατὰ ἐσωτερικὸν καὶ ἅμα ζωντανὸν τρόπον. Ἐρευνῶντες ἀκριβέστερον τὸ βίωμα τοῦτο, εὑρίσκομεν ὅτι τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ὑφὴν ἀποτελοῦσι τρία κύρια στοιχεῖα, ἡ πίστις εἰς τὸν ζῶντα, προσωπικὸν Θεόν, ἡ πίστις εἰς τὴν ἄμεσον καὶ πραγματικὴν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ ἡ ἀναστροφὴ πρὸς τὸν ὡς παρόντα βιούμενον Θεόν. Ἡ προσευχὴ εἶναι κατεύθυνσις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἄλλο τι ὄν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνακοινοῖ ἑαυτήν, πρὸς ἀνώτερον ὄν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου συναισθάνεται ἑαυτὸν ἐξηρτημένον ὁ ἄνθρωπος. Ἡ πίστις εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεσις τῆς προσευχῆς. Τὸν προσωπικὸν τοῦτον Θεὸν αἰσθάνεται πλησίον ὁ ἄνθρωπος, εἴτε ἐν ὁρατῷ τόπῳ κατοικοῦντα, ὡς ὁ πρωτογενής, εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ, ὡς λ. χ. ὁ μυστικοπαθής. Ἡ βεβαιότης αὕτη περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴν δευτέραν προϋπόθεσιν τῆς προσευχῆς. Ἀλλ' ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι οὔτε πίστις ἁπλῶς εἰς τὴν πραγματικότητα ἑνὸς προσωπικοῦ Θεοῦ, διότι ταύτην κέκτηται καὶ ἡ θεϊστικὴ μεταφυσική, οὔτε βίωμα μόνον τῆς παρουσίας αὐτοῦ, διότι τοῦτο συνοδεύει τὸν ὅλον βίον τῶν ἀληθῶς εὐσεβῶν. Ἡ προσευχὴ εἶναι ζωντανὴ σχέσις πρὸς τὸν Θεόν, ἄμεσος ἐπαφὴ τῆς ψυχῆς μετ' αὐτοῦ, προσωπικὴ σχέσις, ἕνωσις καὶ ὁμιλία ἑνὸς Ἐγὼ πρὸς ἓν θεῖον Σύ, διάλογος. Κατὰ ταῦτα, τὴν προσευχὴν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ὡς ζωντανὴν ἀναστροφὴν τοῦ εὐσεβοῦς πρὸς τὸν ὡς πρόσωπον νοούμενον καὶ ὡς παρόντα βιούμενον Θεόν.

Ἡ προσευχή, ὡς ἡ ἔκφρασις ἐκείνη τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος, δι' ἧς ἀποκαλύπτεται ἡ ζωὴ γνησίας εὐσεβείας σαφέστατα, ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸν φαινόμενον τῆς θρησκείας. Ὁ Σλάϊερμάχερ παρατηρεῖ ὅτι εὐσέβεια καὶ προσευχὴ εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό, ὁ δὲ ποιητὴς Νοβάλις λέγει ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἐν τῇ θρησκείᾳ ὅ,τι ἡ νόησις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ. Ἐπίσης ὁ φιλόσοφος Φέχνερ φρονεῖ ὅτι ἡ ἄρσις τῆς προσευχῆς ἀπὸ τοῦ κόσμου θὰ ἐσήμαινε διάρρηξιν τοῦ δεσμοῦ, ὅστις συνδέει τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὀρθῶς δὲ ὁ Νταϊσμανν ἰσχυρίζεται ὅτι ὅπου ἡ θρησκεία εἶναι ζωντανὴ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκφράζεται ὡς προσευχή. Διὰ τοῦτο ἡ προσευχή, κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς εἴδη, ἀποτελεῖ τὴν μάλιστα διδακτικὴν καὶ πλουσιωτάτην πηγὴν διὰ τὴν ἔρευναν τῆς θρησκείας. Αὐτὴ ὅμως αὕτη ἡ προσευχή, ἡ ἔρευνα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς, εἶναι λίαν δυσχερής. Διότι ὅ,τι τὸ γνήσιον καὶ προσωπικόν, κρύπτει ἑαυτὴν ἐν τρυφερᾷ σεμνότητι ἀπὸ τῶν βεβήλων ὀφθαλμῶν. Ἤδη οἱ πρωτόγονοι εἶναι λίαν ἐπιφυλακτικοὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικήν, τὴν προσωπικὴν αὐτῶν εὐσέβειαν. Τοῦτο ἰσχύει κατὰ μείζονα βαθμὸν ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς μεγαλοφυΐας, ὁ θρησκευτικὸς βίος τῶν ὁποίων συντελεῖται παντελῶς ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὁ προσευχόμενος ἵσταται πρὸ τοῦ Θεοῦ ὡς «μόνος πρὸς μόνον» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Πλωτίνου. Ὅ,τι κατὰ τὰς μοναχικὰς ταύτας στιγμὰς διαλέγεται πρὸς τὸν Θεὸν οὐδέποτε σχεδὸν ἔγινεν ἀντιληπτὸν ὑπὸ ξένου ὠτός. Διότι αἱ τυπικαὶ καὶ φιλολογικαὶ προσευχαὶ εἶναι ἀσθενὴς μόνον ἀπήχησις τῆς πρωταρχικῆς, καθαρᾶς καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας ἀναβλυζούσης προσευχῆς. Ἐν τούτοις κεκτήμεθα τοιαύτας πρωταρχικὰς προσευχὰς ἀνθρώπων κλασσικῆς εὐσεβείας, διασωθείσας ὑπὸ τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν περὶ αὐτούς. Παρὰ ταύτας εὕρηνται καὶ προσευχαὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν εὐσεβῶν καταγραφεῖσαι, ἂν καὶ οὐχὶ κατὰ πάντα πισταὶ διασώσεις ἐκείνου, ὅπερ προφορικῶς καὶ ὡς ἔκφρασις ἐσωτερικῆς ἀνάγκης προσηυχήθησαν. Συχνὴ εἶναι ἡ ἀπὸ μνήμης καταγραφὴ γνησίων προσευχῶν ἐν αὐτοβιογραφίαις καὶ ἐξομολογήσεσι. Παρὰ τὰς ὑπ' ἄλλων ἀκουσθείσας ἢ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν προσευχομένων καταγραφείσας προσευχάς, ὑπάρχουσι καὶ προσευχαί, τὰς ὁποίας κατέγραψαν τρίτοι συμφώνως πρὸς ἀνακοινώσεις αὐτοῦ τοῦ προσευχηθέντος. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ γνῶσις τῆς προσευχῆς στηρίζεται ἐπὶ πηγῶν πενιχρῶν καὶ ἐμμέσων, αἱ ὁποῖαι ἀνάγκη νὰ διαφωτίζωνται καὶ ἑρμηνεύωνται διὰ τῆς βιογραφίας, τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων. Ἀλλ' ὁ κυριώτερος ὅρος τῆς κατανοήσεως καὶ ἑρμηνείας αὐτῶν εἶναι ἡ ψυχικὴ συγγένεια, ἡ ἐπὶ τῆς αὐτῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας στηριζομένη.

Ἐπειδὴ τύποι τινὲς προσευχῆς ἐμφανίζουσι συγγένειαν πρὸς μαγικοὺς τύπους, ἰσχυρίσθησαν μερικοὶ ὅτι ἡ προσευχὴ προῆλθεν ἐκ τῆς μαγείας, τουτέστιν ὅτι ἐξειλίχθη ἐκ μαγικῶν τελετῶν καὶ τύπων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ὁ ἐξαναγκασμὸς τῆς θεότητος διὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ προσευχὴ φύλων τινῶν τῆς Μελανησίας φέρει μαγικὸν χαρακτῆρα καὶ ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ παρατηροῦμεν τὴν προσδοκίαν τῆς αὐτομάτου πληρώσεως τῆς εὐχῆς διὰ τῆς ἐξαναγκαζούσης τὸ θεῖον στάσεως τοῦ προσευχομένου. Ἀλλ' ὅμως ἤδη παρ' αὐτοῖς τοῖς κατὰ φύσιν ζῶσι λαοῖς ἀπαντῶμεν τὴν προσευχὴν καὶ ὡς αὐθόρμητον ἔκφρασιν τῆς εὐσεβείας, τῆς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐμπιστοσύνης, τῆς εὐγνωμοσύνης. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξήγησιν τῆς προσευχῆς ἐκ τῆς μαγείας σημαίνει παντελῆ παρερμηνείαν τῆς φύσεως τῆς προσευχῆς καὶ ἄγνοιαν τῶν ψυχολογικῶν αὐτῆς προϋποθέσεων, εἰ καὶ δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οὐχὶ σπανίως δὲν εἶναι εὔκολον νὰ διακρίνῃ τις μεταξὺ προσευχῆς καὶ μαγείας καὶ ὅτι ἐν τῇ προσευχῇ ἐνυπάρχει ἐνίοτε ἡ ῥοπὴ να μεταβληθῇ εἰς μαγείαν. Ὅπου ἡ τελευταία αὕτη στρέφεται πρὸς ἀπροσώπους δυνάμεις, γεννᾶται ὁ ἐξορκισμός, ὅστις συνίσταται ἐξ ἀκατανοήτων μυστηριωδῶν λέξεων. Αὗται κέκτηνται μαγικὴν δύναμιν, χωρὶς μηδὲν νὰ ἐκφράζουν νόημα, καὶ διεσώθησαν ἐν μέρει ὡς μυστικαὶ λέξεις καὶ ἔπειτα, ὡς λ. χ. ἐν τῇ λεγομένῃ λειτουργίᾳ τοῦ Μίθρα. Ὅπου τοὐναντίον οἱ θεοὶ ἀποβαίνουσι προσωπικοί, ἐκεῖ ἀποκτᾷ ἡ προσευχὴ προσωπικὸν καὶ αὐτὴ χαρακτῆρα, θερμότητα καὶ ἐσωτερικότητα, καθισταμένη τὸ κύριον καὶ βεβαιότερον κριτήριον τῆς ἐξελίξεως τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μορφὴ αὕτη τῆς ἐκφράσεως τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος ἀπαντᾷ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς. Ἀλλ' ἐν ταῖς κατωτέραις βαθμίσι τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς χρησιμεύει ἡ προσευχὴ ὡς ἔκφρασις ὡρισμένων ἐπιθυμιῶν, αἵτινες ἀπευθύνονται πρὸς τὴν θείαν δύναμιν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ συναισθήματος τῆς ἐξ αὐτῆς ἐξαρτήσεως καὶ ἀποσκοποῦσι ἢ εἰς τὴν ἀποτροπὴν κινδύνων καὶ ποινῶν ἢ τὴν ἀπόκτησιν ποθουμένων ὑλικῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν εὐνοϊκὴν διάθεσιν τῆς θεότητος, ὅτε συνηχεῖ καὶ τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου καὶ τοῦ σεβασμοῦ. Ἡ ἀξίωσις ὑλικῶν ἀγαθῶν προσλαμβάνει συνήθως ἐνταῦθα τὸν χαρακτῆρα τῆς συναλλαγῆς. Ἀπὸ τῶν προσευχῶν τούτων δὲν ἐλλείπει ἡ εὐχωλή, ἧς σκοπὸς ὁ ἐξαναγκασμὸς τῆς θεότητος πρὸς πλήρωσιν τῶν διὰ τῆς προσευχῆς αἰτουμένων, οὔτε ἡ πλεονεκτικὴ κολακεία καὶ ὁ φόβος τοῦ φθόνου τοῦ θείου καὶ τῆς ἐκδικήσεως. Παρὰ τὰς προσευχὰς ὅμως ταύτας, εὑρίσκομεν, πρὸ πάντων ἐν ταῖς ἀνωτέραις θρησκείαις, καὶ εὐγενεστέρους τόνους, ὡς λ.χ. τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν προσευχῶν τοῦ Ζωροάστρου, τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐν ταῖς Βέδαις Βασίστα, τὸν ἱλαρὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν ἑλληνικῶν ὕμνων, τὴν βεβαιότητα

Digitized by Google

καὶ τὴν χαράν, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ προσδοκία τῆς ἀπολυτρώσεως, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσραήλ. Δὲν εἶναι κατὰ ταῦτα ὀρθὴ ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν μοναδικὴ μορφὴ τῆς προσευχῆς τῶν ἐθνικῶν εἶναι ὁ ἐξορκισμὸς καὶ ἡ μαγικὴ καθόλου εὐχή. Τοὐναντίον τὴν προσευχὴν εὑρίσκομεν παρ' αὐτοῖς καὶ ὡς ἔκφρασιν τοῦ σεβασμοῦ, τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς μετανοίας, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς συνειδήσεως τῆς ἐνοχῆς. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀπηλλαγμένη μαγικῶν στοιχείων καὶ τελετουργικοῦ μηχανισμοῦ, ὡς βλέπομεν λ. χ. ἐν ταῖς μυστηριακαῖς τελεταῖς τῶν Ἑλλήνων. Ἀμφότερα ὅμως ταῦτα ὑποχωροῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ὅτι νῦν αἰτοῦνται πνευματικὰ πλέον καὶ ἠθικὰ ἀγαθὰ παρὰ τῆς θεότητος. Ἀλλ' ἡ διαμόρφωσις τῆς προσευχῆς ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς θρησκείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ προσευχόμενος, ὡς δεικνύει ὁ Χριστιανισμός.

Λίαν διδακτικὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς προσευχῆς παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς καὶ κατὰ τὰ διάφορα στάδια τοῦ πολιτισμοῦ. Παρὰ τοῖς ἀπολιτίστοις λαοῖς τὴν προσευχήν, ἥτις ἀπευθύνεται πρὸς τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων καὶ τὰς θεότητας τῆς φύσεως, καὶ ἐν ἐξαιρετικαῖς περιστάσεσι καὶ πρὸς τὸν δημιουργὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, χαρακτηρίζει πρωτόγονος εὐδαιμονισμός. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἴχνη καθαρωτέρων μορφῶν τῆς προσευχῆς, οἷαι ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως. Ἐν ταῖς θρησκείαις τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος παρατηροῦμεν τὸ μὲν ἀπολίθωσίν τινα, τὸ δὲ ἐξευγενισμὸν τῶν πρωτογόνων τύπων τῆς προσευχῆς. Ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Σινῶν ἡ προσευχὴ προσλαμβάνει τελετουργικὴν εὐκαμψίαν, ἐνῷ ἡ ἰνδικὴ ἐμφανίζει μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἀφελοῦς εὐδαιμονισμοῦ τῶν κατὰ φύσιν ζώντων λαῶν πρὸς τὴν πολύπλοκον ἱερατικὴν τυπολογίαν. Τὴν προσευχὴν τῆς βαβυλωνιακῆς καὶ ἀσσυριακῆς θρησκείας χαρακτηρίζει ἡ συνείδησις τῆς ἐνοχῆς καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς μετανοίας. Ἡ αἰγυπτιακὴ θρησκεία ἐξ ἄλλου ὑψοῦται ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ δὴ τῷ ὕμνῳ, μέχρι τῆς μονοθεϊστικῆς λατρείας τοῦ ἡλίου, τοὐλάχιστον ἐν ὡρισμέναις περιόδοις τῆς μακρᾶς της ἱστορίας. Τέλος, ἐν τῇ ἑλληνικῇ θρησκείᾳ ἡ προσευχὴ ἀποκτᾷ βαθμηδὸν ἀεὶ καθαρώτερον ἠθικὸν περιεχόμενον καὶ κορυφοῦται εἰς τὸ αἴτημα τῆς καλοκαγαθίας, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀνθρώπου τῶν κλασσικῶν χρόνων.

Ἡ ἀντίδρασις πρὸς τὴν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ συγχωνευομένην θρησκείαν ἐγέννησεν ἐν Ἰνδίαις καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀπολυτρωτικὰς θρησκείας, φερούσας ἔκδηλον τὸν χαρακτῆρα τῆς μυστικοπαθείας. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὸ πνεῦμα τῶν θρησκειῶν τούτων δημιουργεῖ νέους τύπους προσευχῆς. Αὕτη ἀντικαθίσταται ἐν τῇ ἰνδικῇ μυστικοπαθείᾳ ὑπὸ τοῦ σιωπηλοῦ βυθισμοῦ, ὅστις κορυφοῦται ἐν τῇ γνώσει τῆς ταυτότητος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν λόγον τοῦ παντὸς ἢ ἐν τῇ ἱερᾷ ἀδιαφορίᾳ, διὰ τῆς ὁποίας προπαρασκευάζεται ἡ εἰς τὸ Νιρβάνα εἴσοδος. Ἡ δὲ μυστικοπάθεια τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ὡς ἐμφανίζεται αὕτη ἐν τῷ ὀρφισμῷ καὶ τῇ πλατωνικῇ φιλοσοφίᾳ, ἔπειτα δὲ ἐν τοῖς συγκρητιστικοῖς μυστηρίοις καὶ ἐν τῷ νεοπλατωνισμῷ, ἐκδέχεται τὴν προσευχὴν ὡς βαθμιαίαν ἄνοδον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ παροδικοῦ πρὸς τὸ αἰώνιον καὶ ὕψιστον ἀγαθόν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα σκοπὸς τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ ἕνωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Ἀπείρου, ἥτις ἐκφράζεται ἐνίοτε διὰ τοῦ τύπου: «Σὺ γὰρ ἐγὼ καὶ ἐγὼ σύ».

Πρὸς τὴν μυστικοπαθῆ ταύτην μορφὴν τῆς προσευχῆς καταφανῆ ἀντίθεσιν ἀποτελεῖ ὁ διαλογικὸς ἢ προφητικὸς καλούμενος τύπος τῆς προσευχῆς. Ἡ μυστικοπαθὴς προσευχὴ εἶναι τρόπον τινὰ ἔκχυσις ὁλοκλήρου τῆς ψυχῆς. Ἐν αὐτῇ ὑποχωρεῖ ἡ ἰδέα τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτήσεως οἱουδήποτε ἀγαθοῦ, περιφρονεῖται δὲ καὶ ἡ ἁπλῆ διατύπωσις ἐπιθυμιῶν. Εἶναι μονόλογος, βυθισμός, ἔκστασις, ἥτις δύναται καὶ νὰ μὴ χρήζῃ τῆς παραστάσεως προσωπικοῦ Θεοῦ. Ἡ προσευχομένη ψυχὴ παραβάλλεται ἐνταῦθα πρὸς λύχνον, ὅστις καίει ἄνευ διακοπῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τοὐναντίον ἡ προφητικὴ θρησκεία εἶναι διάλογος προσώπου πρὸς πρόσωπον. Ὁ προσευχόμενος ἐκφράζει τοὺς πόθους αὐτοῦ, ὡς ἐκφράζει τις αὐτοὺς πρὸς τὸν φίλον ἢ τὸν πατέρα. Ἡ ἱστορία τῶν θρησκευμάτων γνωρίζει ἡμῖν δύο γραμμὰς τοῦ προφητικοῦ τούτου τύπου τῆς θρησκείας, τὴν ἰρανικὴν καὶ τὴν ἰσραηλιτικήν, ἥτις συνεχίζεται ἐν τῷ Χριστιανισμῷ καὶ ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ. Ἀλλ' ἐνῷ ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἡ προσευχὴ εἶναι ἁπλῆ ἐπανάληψις τῆς ἰουδαϊκῆς εὐσεβείας, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν προσευχὴν τοῦ Σουφισμοῦ, ὅστις τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νεοπλατωνικῆς, τῆς ἰνδικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς μυστικοπαθείας, προσλαμβάνει ἐν τῷ Χριστιανισμῷ νέον περιεχόμενον ἐκ τοῦ καινοῦ πνεύματος τῆς θρησκείας ταύτης, ὅπερ παρέχει εἰς τὴν προσευχὴν πλοῦτον καὶ ποικιλίαν, βάθος καὶ δημιουργικὴν δύναμιν. Ἡ ἰδέα τῆς χάριτος δημιουργεῖ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι ζήτησις τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ζήτησις τοῦ ἀνθρώπου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ (πρώτ. Ρωμ. η' 26), ὅστις ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ κατευθύνει τὴν ἱστορίαν πρὸς τὸν τελικὸν αὐτῆς σκοπόν, τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ προσευχὴ εἶναι ἐλευθέρα, αὐθόρμητος καὶ προσωπικὴ ὁμιλία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὅπως ἡ μεταξὺ ἀνθρώπων ἀναστροφὴ ρυθμίζεται ὑπὸ ὡρισμένων ἐθίμων, οὕτω καὶ ἡ προσευχὴ συνοδεύεται ὑπὸ ὡρισμένων ἐνεργειῶν κατὰ παράδοσιν μεταδιδομένων ἐν τῇ θρησκευτικῇ κοινότητι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ τελεῖται συνήθως ἐν τόποις καὶ καιροῖς πρὸς τοῦτο καθωρισμένοις. Ἤδη κατὰ φύσιν ζῶντες λαοὶ ἀσκοῦσι τὴν προσευχὴν κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐπίσης αἱ ἐναλλαγαὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, αἱ νουμηνίαι, ὁ θερισμὸς καὶ ἡ σπορὰ συνδέονται μετὰ ἑορτῶν, καθ' ἃς ἀναπέμπονται προσευχαί. Ἐκ τοῦ ἐθίμου τῆς κατὰ τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν προσευχῆς ἀνεπτύχθη ἐν ταῖς νομικαῖς θρησκείαις ἡ καθ' ὡρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας προσευχή. Ἡ ροπὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ὑλικὰ στηρίγματα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ὡδήγησεν εἰς τὴν σύνδεσιν τῆς προσευχῆς πρὸς ὡρισμένους τόπους. Πρὸς τὰς φυσικὰς θεότητας προσεύχονται ἐν τόποις, οἵτινες θεωροῦνται ὡς κατοικία αὐτῶν. Τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων ἐπικαλοῦνται ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῶν. Βραδύτερον οἰκοδομοῦνται ἴδιαι κατοικίαι τῶν θεῶν, πρὸς ἃς στρέφονται οἱ προσευχόμενοι ὁσάκις τύχῃ νὰ διαμένωσι μακρὰν αὐτῶν. Οὕτω οἱ Ρωμαῖοι πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός, οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, οἱ Μωαμεθανοὶ πρὸς τὴν Μέκκαν. Πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνέβλεπον κατὰ τὴν ὥραν προσευχῆς προκειμένου περὶ θεοτήτων, αἵτινες συνεδέοντο πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς τοὺς ἀστέρας. Ἡ συνηθεστάτη θέσις τοῦ σώματος κατὰ τὴν προσευχὴν εἶναι τὸ ἵστασθαι. Παρὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀπαντῶσι καὶ ποικίλοι ἄλλοι, ὀφειλόμενοι εἰς διαφόρους λόγους. Οἱ κυριώτεροι αὐτῶν εἶναι ἡ γονυκλισία, ἡ ἀνάτασις τῶν χειρῶν καὶ ἡ σύμπτυξις αὐτῶν, ἡ κάλυψις τῆς κεφαλῆς. Πολλὰ τῶν ἐθίμων τούτων εἶναι ἁπλῆ μεταφορὰ τῶν μορφῶν τῆς κοινωνικῆς ἀναστροφῆς καὶ ἐθιμοτυπίας, ὡς δεικνύει ἤδη τὸ γεγονὸς ὅτι γίνεται χρῆσις τῶν αὐτῶν ὅρων πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς τε περὶ τοὺς θεοὺς καὶ τῆς περὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐθιμοτυπίας. Ἡ σημασία αὐτῶν ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι καθιστῶσιν εἰς τὸν προσευχόμενον συνειδητὴν τὴν πραγματικότητα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυχοφυσικὸν ὄν, ὅπερ δὲν δύναται νὰ στερηθῇ διὰ τοῦτο ὑλικῶν ἐρεθισμῶν καὶ στηριγμάτων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ ὀρθολογιστικὴ περιφρόνησις τῶν ἐξωτερικῶν τούτων τύπων τῆς προσευχῆς ἔχει συνήθως ὡς συνέπειαν τὴν ἐξασθένησιν ἢ καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῆς προσευχῆς.

Ἡ προσευχὴ διακρίνεται εἰς ἀτομικὴν καὶ εἰς κοινὴν προσευχήν. Γνώρισμα τῆς πρώτης εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ ὁ καθαρῶς προσωπικὸς χαρακτήρ, ἐνῷ ἡ κοινὴ προσευχὴ τοὐναντίον περιορίζεται, εἰ καὶ οὐχὶ πάντοτε, ὑπὸ καθιερωμένων τύπων. Κατὰ δὲ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ψυχολογικὰ ἐλατήρια θεωρουμένη, διαιρεῖται ἡ προσευχὴ εἰς δέησιν, εὐχαριστίαν, ὕμνον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν θρησκειολογικὴν ἔρευναν αὐτῶν δέον νὰ διακρίνωμεν ἐπιμελῶς μεταξὺ αὐθορμήτου καὶ ἀφελοῦς ἐκχύσεως τῆς ψυχῆς καὶ φιλολογικοῦ εἴδους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Farnel*, «The Evolution of Prayer» (ἐν τῷ The Evolution of Religion 1905). — *Segond*, «La prière étude de psychologie religieuse» (1911).—*Heiler*, Das Gebet, eine religionsgeschichtliche und religionspsychologische Untersuchung» (ε' ἔκδ. 1923).—*Dölyer*, «Sol salutis, Gebet und Gesang im christlichen Altertum» (ε' ἔκδ. 1925).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— **«Προσευχή»**. Κατανυκτικὸν περὶ προσευχῆς ποίημα, ἀποτελούμενον ἐξ 22 τριμέτρων, πάντων ἀπὸ τῆς λέξεως «Εὐχὴ» ἀρχομένων. Ὑπὸ πολλῶν τὸ ποίημα ἀποδίδεται (σφαλερῶς κατὰ τὸν Κρουμβάχερ) εἰς τὸν Μιχαὴλ Ψελλὸν τὸν νεώτερον. Δ.Π.Π.

— **«Προσευχὴ *ἁμαρτωλῶν*»**. Θρησκευτικὸν ποίημα, ἐκ τῶν παλαιοτάτων μνημείων τῆς δημώδους βυζαντινῆς λογοτεχνίας, συνταχθὲν πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἀποτελούμενον δὲ ἐκ 16 ἀνομοιοκαταλήκτων πολιτικῶν στίχων, ὧν οἱ τρεῖς πρῶτοι παραδόξως ὁμοιάζουσι πρὸς νεώτερον δημοτικὸν ᾆσμα (*Passow*, «Popularia carmina», ἀρ. 157).

Δ. Π. Π.

— **Προσευχῶν *βιβλίον***. Εὐθὺς μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μεταρρυθμίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ κατενοήθη ἡ ἀνάγκη τῆς παραδοχῆς ἑνιαίου εὐχολογίου, ἀντὶ τῶν πολλῶν ἐν χρήσει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοιούτων, καὶ δὴ εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἀντὶ τῆς ἀκαταλήπτου τοῖς πολλοῖς λατινικῆς. Οὕτω συνετάχθη τὸ Εὐχολόγιον τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τὸ κληθὲν «Βιβλίον τῶν κοινῶν προσευχῶν» (The Book of Common prayer), οὗτινος ἡ χρῆσις ἐπεβλήθη ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 1549. Τὸ εὐχολόγιον τοῦτο ἀνεθεωρήθη τῷ 1552, ὑποστὰν σπουδαίας μεταβολὰς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ προτεσταντισμοῦ. Τὸ νέον δὲ τοῦτο εὐχολόγιον ἐτέθη εἰς χρῆσιν διὰ πράξεως τοῦ κοινοβουλίου ἀπὸ τῆς 13 Νοεμβρίου τοῦ 1552. Τὴν 6 ὅμως Ἰουλίου τοῦ 1553 ἡ βασίλισσα Μαρία κατήργησε τὸ ἀγγλικανικὸν εὐχολόγιον καὶ ἐπανέφερε τὰ ἀρχαῖα λατινικὰ λειτουργικὰ βιβλία. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαρίας καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Ἐλισάβετ (1558), δι' ἀποφάσεως τοῦ κοινοβουλίου (28 Ἀπριλίου 1559) ἐτέθη πάλιν ἐν ἰσχύϊ (24 Ἰουλίου τοῦ 1559), ἀλλὰ μετά τινων σπουδαίων μεταβολῶν αἵτινες κλίνουσι πρὸς τὸν καθολικισμὸν μᾶλλον. Ἐναντίον τοῦ νέου τούτου εὐχολογίου, ὡς καθολικίζοντος, ἐξηγέρθησαν οἱ πουριτανοί. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη κατεστάλη ὑπὸ τῆς Ἐλισάβετ, ἀλλ' ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Α' (1603), μετὰ αἴτησιν τῶν πουριτανῶν, ζητούντων μεταρρύθμισιν τοῦ εὐχολογίου, ἐγένοντο μεταβολαί τινες ἐν αὐτῷ (1604), ἔχουσαι ὅμως μᾶλλον καθολικὸν χαρακτῆρα. Τὸ εὐχολόγιον τοῦτο κατηργήθη μετὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπανάστασιν ἐπὶ 15 ἔτη, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὅμως τοῦ Καρόλου τοῦ Β' ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐπανῆλθεν ἐν ἰσχύϊ ἀνατεθεωρημένον (14 Αὐγούστου 1662). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι σήμερον δὲν ἐγένοντο σπουδαῖαι μεταβολαὶ ἐν τῷ ἀγγλικανικῷ εὐχολογίῳ. Τῷ 1871 εἰσήχθη ἐν αὐτῷ νέα συλλογὴ ἀναγνωσμάτων ἀντὶ τῆς παλαιᾶς, τῷ δὲ 1872 εἰσήχθησαν συντομώτεραι ἀκολουθίαι τοῦ ὄρθρου καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ πρὸς προαιρετικὴν αὐτῶν χρῆσιν ἐν ἄλλοις ναοῖς πλὴν τῶν καθεδρικῶν.

Κ. Ι. Δ.

προσευχητάριον (τό)· βιβλίον περιέχον προσευχάς.

προσευχητήριον (τό)· *προσευκτήριον* (βλ. λ.).

προσεύχομαι, *ἀόρ. προσηυξάμην καὶ προσηυχήθην*· δέομαι, παρακαλῶ τὸν Θεόν, κάμνω τὴν προσευχήν μου.

προσεχὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ προσεχόμενος, ὁ ἐχόμενος, ὁ ἐφεξῆς: «ὁ προσεχὴς χειμών, — μήν», «τὸ προσεχὲς ἔτος»· || καθόλου, ὁ ἐγγύς, ὁ πλησίον εὑρισκόμενος, ὁ ἐπικείμενος: «ὁ πόλεμος εἶναι προσεχής».—Ἐπίρρ. *προσεχῶς*· μετ' ὀλίγον χρόνον.

προσέχω, *ἀόρ. προσέσχον*, δημοτ. *ἐπρόσεξα*· προσέχω τὸν νοῦν, ἐφιστῶ τὴν προσοχήν μου, παρακολουθῶ διανοητικῶς, κοιν. *ἔχω τὸ νοῦ μου*: «προσέχει εἰς τὸ μάθημα», «πρόσεχε νὰ καταλάβῃς τί σοῦ λέγω», «ποῦ προσέχεις;», «πρόσεχε μὴν πέσῃς, — μὴ γλυστρήσῃς»· || προφυλάττομαι, δυσπιστῶ, νήφω: «πρόσεχε τοὺς κόλακας, – τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους»· || προφυλάττω, ἐπιτηρῶ, παρακολουθῶ: «πρόσεχε τὸ παιδί»· || δίδω προσοχήν, ἐκτιμῶ, ὑπολογίζω, παρακολουθῶ μετ' ἐνδιαφέροντος: «ποιὸς προσέχει!» «πρόσεξέ τον αὐτὸν τὸν νέον, ἔχει πολλὴν ἱκανότητα».

πρόσηβος (ὁ). Ὁ ἀνήλικος, ὁ ἐξελθὼν ἤδη τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, μὴ συμπληρώσας δὲ ἔτι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἀφ' ὧν ἄρχεται ἡ ἐφηβότης, ἤτοι ἐπὶ ἀρρένων μὲν τὸ 14ον, ἐπὶ δὲ θηλέων τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Οὗτοι, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, καλοῦνται pubertati proximi ἢ καὶ infantia maiores, ἔχουν δὲ περιωρισμένην ἱκανότητα (*Καλλ.* I § 125, *Παπ.* I § 152).

προσηγορία (ἡ)· ὀνομασία, ἐπωνυμία: «προσηγορία τῆς Ἀθηνᾶς εἶναι Πρόμαχος, Παλλάς».

προσηγορικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσηγορίαν, ὁ τῆς προσηγορίας. — Ἐπίρρ. ***προσηγορικῶς***.

— *[Γραμμ.] Προσηγορικὰ* καλοῦνται τὰ κοινὰ οὐσιαστικὰ ὀνόματα, ἤτοι τὰ σημαίνοντα αἰσθητὰ ἢ νοητὰ ὄντα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *κύρια*· λ. χ. «ὁ ἵππος εἶναι ζῷον χρήσιμον τῷ ἀνθρώπῳ». Τὰ προσηγορικὰ οὐσιαστικὰ ἐὰν μὲν δηλῶσιν ὄντα αἰσθητὰ ἢ νοητὰ λέγονται ***συγκεκριμένα***, ἐὰν δὲ σημαίνωσιν ἀφῃρημένην ἔννοιαν ἢ κατάστασιν ἢ πρᾶξιν λέγονται *ἀφῃρημένα*. Ε. ΔΙ. Κ.

προσήκω· ἁρμόζω, ταιριάζω: «προσήκει ἔπαινος, —τιμή»· || ἀπρόσωπον *προσήκει*· ἁρμόζει, πρέπει, ταιριάζει: «προσήκει νὰ φανῶμεν γενναιότεροι»· || συνήθ. μετχ. *προσήκων, —ουσα, —ον*: «ὁ προσήκων ἔπαινος» || ***προσήκοντες*** (οἱ)· ὡς οὐσ, οἱ συγγενεῖς· || ***προσῆκον*** (τό)· ὡς οὐσ., «ἐγένοντο τὰ προσήκοντα». — Ἐπίρρ. ***προσηκόντως***· πρεπόντως, δεόντως: «ἀπήντησε —, ἔπραξε προσηκόντως».

προσηκώνομαι, *ἀόρ. ἐ)προσηκώθηκα, παθ. μετχ. προσηκωμένος*· δημοτ., σηκώνομαι ἀπὸ τὴν θέσιν μου διὰ νὰ καθίσῃ ἄλλος, παραχωρῶ τὴν θέσιν μου, ἀρχ. ***ὑπανίσταμαι***: «οἱ νέοι προσηκώνονται εἰς τοὺς γεροντοτέρους».

Προσήλια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Λυκοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 121.

— 2) Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βελεντζικοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 69, περιλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς παρ' αὐτὸν μονῆς τῆς Ροβελίστης.

— 3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 290. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δη-

Digitized by Google

μοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δοβίσδιανα* καὶ *Χαλάσματα*.

προσηλιάζω· ἐκθέτω εἰς τὸν ἥλιον, ἄλλως *ἡλιάζω*.

προσηλιακός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀκτινοβολούμενος. ὁ ἡλιαζόμενος, προσήλιος, εὐήλιος: «προσηλιακὸς τόπος». «σπίτι προσηλιακό» || «προσηλιακὴ Μάνη» ἡ ἡλιαζομένη, ἡ ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Ταϋγέτου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν «ἀποσκιαδερὴν», τὴν ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων.

προσηλίασις, —εως (ἡ)· τὸ προσηλιάζεσθαι, ἡλίασμα.

—*['Αστρον.]* Ἡ πρὸς τὸν ἥλιον στροφὴ (βλ. *προσανατολισμός*).

Προσήλι(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 341. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στρούζα*. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀνῆκεν εἰς τὴν περιφέρειαν Μπαρδούνιας καὶ κατῳκεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Τουρκαλβανῶν Μπαρδουνιωτῶν. Ἐρημωθὲν κατοίκων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, κατῳκήθη ὑπὸ διαφόρων προσφύγων ἐξ ἄλλων μερῶν καὶ ἐκχριστιανισθέντων Τουρκαλβανῶν. Πλησίον τοῦ χωρίου, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ἀρχαίου Σμήνου (ποτάμι τῆς Μπαρδούνιας), κεῖται ἡ σήραγξ Ἡρακλέους (βλ. λ. *Γύθειον* τ. Η', 759α'), ἐντὸς τῆς ὁποίας κατεσκεύαζον, χρησιμοποιοῦντες τὰ περιττώματα νυκτερίδων, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας πυρίτιδα. ΚΑΨ.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 28. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κορσάτσι(κον)*.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Πολυρράχου (Ραχόβου) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 147. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καλτάδες*.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 520. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βούνιστα*.

—5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.038. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιγδίτσα*.

προσήλιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἡλιαζόμενος, ὁ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀκτινοβολούμενος, προσηλιακός.

προσηλυτίζω· καθιστῶ τινα προσήλυτον, πείθω τινὰ νὰ καταστῇ ὀπαδός μου, νὰ ἀσπασθῇ τὸ θρησκευτικὸν δόγμα μου· || συνεκδ., φέρω μὲ τὸ μέρος μου, καθιστῶ ὁμόφρονα πολιτικῶς ἢ ἄλλως.

προσηλυτίσιμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ προσηλυτισθῇ, νὰ ἀπαρνηθῇ τὸ δόγμα του καὶ νὰ ἀσπασθῇ ἄλλο.

προσηλυτισμός (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσηλυτίζειν, προσπάθεια πρὸς ἀπόκτησιν ὀπαδῶν, ὁμοφρόνων.

—*[Νομ.]* Τὸ τελευταῖον ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος ὁρίζει ὅτι «ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται». Ἡ διάταξις αὕτη, ἧς ἡ ἔννοια εἶναι πολὺ εὐρυτέρα τῆς τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864/1911, ἀπαγορεύει ὄχι μόνον τὸν προσηλυτισμὸν τὸν ἐνεργούμενον κατὰ τῆς «ἐπικρατούσης» θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνδεχομένως διεξαγόμενον παρὰ τῶν ὀργάνων ταύτης κατὰ πάσης ἄλλης «γνωστῆς θρησκείας». Κατὰ ποῖον τρόπον δυνατὸν νὰ διεξάγεται ὁ προσηλυτισμὸς εἶναι ἀδιάφορον.

Δεδομένου ὅτι τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Συντάγματος δὲν καθιεροῖ ποινικὴν κύρωσιν τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ ἐδαφίῳ αὐτοῦ περιεχομένης ἀπαγορεύσεως, ἕπεται ὅτι ὁ προσηλυτισμὸς ἀποτελεῖ ἀδίκημα κολαζόμενον μόνον ὅταν ἐνεργῆται ὑπὸ τοὺς ὅρους τοὺς καθιερωμένους παρὰ τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἀλλ' ἐφόσον δὲν ἐπιτρέπεται ποινικὴ καταδίωξις παντὸς εἴδους προσηλυτισμοῦ, ἡ πολιτεία δικαιοῦται διὰ τῆς διοικητικῆς ὁδοῦ ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν διενέργειαν τοιούτου, ἰδίως ὁσάκις οὗτος ἐνεργεῖται κατὰ τῆς «ἐπικρατούσης» θρησκείας.

Τὸν προσηλυτισμὸν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συγχέῃ τις πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀσφαλιζομένην ἐλευθερίαν τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχῶν καὶ δογμάτων τῶν ἄλλων θρησκευμάτων, ἐφόσον αὕτη ἐνεργεῖται κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, χωρὶς προσηλυτιστικοὺς σκοπούς. Η. Γ. Κ.

προσηλυτιστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προσηλυτισμόν, ὁ τοῦ προσηλυτισμοῦ: «προσηλυτιστικὴ προσπάθεια, — ἐνέργεια», «βιβλία προσηλυτιστικά».—Ἐπιρρ. **προσηλυτιστικῶς**.

προσήλυτος (ὁ, ἡ). Ἡ λέξις *προσήλυτος*, μὴ ἀπαντῶσα παρὰ τοῖς κλασσικοῖς, εὕρηται παρὰ τοῖς Ο' καὶ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. Οἱ Ο', παραλαβόντες τὴν λέξιν ταύτην ἐκ τῆς ὁμιλουμένης, μετέφρασαν δι' αὐτῆς τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν *γκέρ*, ἣν ἐνίοτε μεταφράζουσι καὶ διὰ τοῦ *γειώρας* καὶ *πάροικος*· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς αὐτόχθονας καὶ ἐγχωρίους. Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως προσήλυτος, οὖσα κατ' ἀρχὰς ἀσταθής, ἐσταθεροποιήθη ἔπειτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δηλοῦσα δηλαδὴ κατ' ἀρχὰς τὸν πάροικον, ἤρχισε κατ' ὀλίγον νὰ δηλοῖ τὸν σεβόμενον τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν καὶ ἔπειτα τὸν προσηλυτισθέντα εἰς αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης διεκρίνοντο δύο εἰδῶν προσήλυτοι, οἱ *προσήλυτοι τῆς Δικαιοσύνης* (γκερὶμ τσέδεκ) καὶ οἱ *προσήλυτοι τῆς πύλης* (γκερὶμ σαάρ). Οἱ πρῶτοι ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν διὰ τῆς περιτομῆς, τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς προσφορᾶς θυσίας, ἀποδεχόμενοι τὸν ὅλον Μωσαϊκὸν νόμον· οἱ δεύτεροι ὤφειλον, παροικοῦντες μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, νὰ ἀπαρνηθῶσι τὴν εἰδωλατρείαν, νὰ ἑορτάζωσι τὸ Σάββατον καὶ φυλάττωσι τὰς λεγομένας ἑπτὰ ἐντολὰς τοῦ Νῶε. Ἐκαλοῦντο δ' οὗτοι προσήλυτοι τῆς πύλης, εἴτε διότι δὲν ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν ναὸν ἱστάμενοι πρὸ τῆς πύλης αὐτοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν καλουμένην αὐλὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἴτε διότι κατῴκουν παρὰ τὰς πύλας τῆς πόλεως. Κ. Ι. Δ.

—*προσηλύτων βάπτισμα*. Οἱ *προσήλυτοι* (βλ. λ.) *τῆς δικαιοσύνης*, ἐκτὸς τῆς περιτομῆς καὶ τῆς προσφορᾶς θυσίας, ἔπρεπε νὰ δεχθῶσι καὶ τὸ βάπτισμα, ὅπερ ἐτελεῖτο ὡς ἀκολούθως· Ὁ βαπτιζόμενος προσήλυτος κατήρχετο εἰς τὸ ὕδωρ μέχρι τοῦ λαιμοῦ, ἄνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνεγινώσκοντο αἱ δέκα ἐντολαὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἅστινας ὑπέσχετο νὰ τηρῇ, ἔπειτα δ' ἀναγινωσκομένων διαφόρων εὐχῶν κατεδύετο εἰς τὸ ὕδωρ. Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ βαπτίσματος τῶν προσηλύτων πρὸς τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα ἠγέρθησαν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις, ἔριδες. Αἱ γνῶμαι ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔλαβον τὸ βάπτισμα τῶν προσηλύτων παρὰ τῶν Χριστιανῶν ἢ οἱ Χριστιανοὶ παρὰ τῶν Ἰουδαίων δὲν εἶναι ὀρθαί. Αἱ λούσεις ἦσαν συχναὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἐξ αὐτῶν δὲ πιθανῶς προῆλθε τὸ βάπτισμα τῶν προσηλύτων, πρὸς ὃ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα. Καὶ τὸ βάπτισμα δὲ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου φαίνεται ὅτι ἦτο ἀνεξάρτητον τοῦ βαπτίσματος τῶν προσηλύτων, ἔχον μόνον κοινὴν πρὸς αὐτὸ τὴν κατάδυσιν. Κ. Ι. Δ.

προσηλῶ (—*όω* καὶ —*ώνω*), *ἀόρ. προσήλωσα— προσηλώθην, παθ. μετχ. προσηλωμένος*· ἡλῶ, καρφώνω, στερεώνω τι κάπου: «ὁ Προμηθεὺς προσηλώθη εἰς τὸν Καύκασον» || μεταφ. «προσηλῶ τοὺς ὀφθαλμούς, — τὰ βλέμματα» ρίπτω τὰ βλέμματά μου σταθερῶς, καρφώνω τὰ μάτια μου· || παθ. *προσηλοῦμαι καὶ —λώνομαι*· ἔχομαι τινος σταθερῶς, ἀφοσιοῦμαι: «προσηλώθη εἰς τὴν δημοκρατίαν, — εἰς τὴν βασιλείαν» || ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μου, προσέχω ἰσχυρῶς: «εἶναι προσηλωμένος εἰς τὸν ρήτορα, εἰς τὴν ἐργασίαν του».

προσήλωσις, —εως (ἡ)· τὸ προσηλοῦν ἐν γένει, κάρφωμα· || ἀφοσίωσις· || προσοχή.

προσημαίνω· σημαίνω, μηνύω τι ἐκ τῶν προτέρων, προμηνύω.

προσήμανσις, —εως (ἡ)· τὸ προσημαίνειν ἢ προσημαίνεσθαι.

—*[Δασολ.]* Ἐκ τῶν δένδρων προσημαίνονται ὅσα, ἕνεκα ὡριμότητος, στρεβλότητος, ἀνεπαρκοῦς αὐξήσεως ἢ χάριν ἀραιώσεων δέον νὰ ὑλοτομηθοῦν ἐν τῷ δάσει. Ἡ *προσήμανσις* ἐνεργεῖται δι' εἰδικῶν ὀργάνων - πελέκεων (σφῦρα προσημάνσεως) φερόντων ἐκ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς ἀνάλογον σφραγῖδα, ἥτις μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ φλοιοῦ ἐπιτίθεται ἐπὶ τοῦ κατωτάτου μέρους τοῦ κορμοῦ, ἵνα καὶ μετὰ τὴν ὑλοτομίαν ἐξακριβοῦται ἂν μόνον προσημανθέντα δένδρα ἐκόπησαν. Ὑλοτομία δένδρων μὴ προσημανθέντων συνεπάγεται ἄμεσον καταλογισμὸν ἀποζημιώσεως καὶ ποινικὴν δίωξιν. Α. Ε. Κ.

προσημειῶ, καὶ *προσημειώνω, ἀόρ. ἐπροσημείωσα-ἐπροσημειώθην, παθ. μετχ. προσημειωμένος*· σημειῶ ἐκ τῶν προτέρων, ἐγγράφω προσημείωσιν ἐπὶ ἀκινήτου κτήματος: «τοῦ προσημείωσαν τὴν περιουσίαν», «τὸ σπίτι του εἶναι προσημειωμένον».

—*[Νομ.]* Προσωρινὴ καταχώρησις τίτλου, ἤτοι ἐγγραφὴ ἀξιώσεως εἰς τὰ βιβλία τῶν ὑποθηκῶν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι αὕτη θέλει ὁριστικῶς ἀναγνωρισθῇ μετατρεπομένης τῆς προσημειώσεως εἰς ὑποθήκην καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς της εἰς τὰ βιβλία ὑποθηκῶν. Πρόκειται περὶ μέτρου συντηρητικοῦ τοῦ κινδυνεύοντος δικαιώματος καὶ χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν τῆς τοποθεσίας τοῦ ἀκινήτου, ἐφ' οὗ ζητεῖται νὰ ληφθῇ προσημείωσις ὑποθήκης.

Κατεκρίθη ὡς θεσμὸς καὶ ἐθεωρήθη ὡς μέσον θάλπον τὴν ἀνισότητα μεταξὺ τῶν διαφόρων δανειστῶν τοῦ αὐτοῦ ὀφειλέτου καὶ πολλάκις ὡς ἐκβιαστικὸν ὑπὲρ προσώπων ἐχόντων σαθρὰς ἀξιώσεις. Πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἀτόπων τούτων, ὁ ἡμέτερος νόμος 2431 τοῦ 1920 ἔθεσεν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ προέδρου τὴν λῆψιν καὶ ἐξάλειψιν τῆς προσημειώσεως.

Συζητεῖται κατὰ πόσον δύναται συμβατικῶς νὰ δοθῇ ἰσχὺς ὑποθήκης εἰς ληφθεῖσαν προσημείωσιν, ὀρθοτέρας θεωρουμένης τῆς ἀποφατικῆς λύσεως, ὅπως μὴ προσβάλλωνται κεκτημένα δικαιώματα τρίτων. Σ. Α. Μ.

προσήνεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις προσηνής, εὐπροσηγορία, καταδεκτικότης, ἠπιότης, ἐπιείκεια.

Προσήνεμοι *νῆσοι [Γεωγρ.]*. Τὸ τμῆμα τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν τὸ χωροῦν ἀπὸ τοῦ Πόρτο Ρίκο πρὸς τὸν κόλπον Παρία τῆς Βενεζουέλας. Σ. Ε. Λ.

προσήνεμος (ὁ, ἡ), —ον (τό) (κοιν. *σοβράνο*, γαλλ. au vent, ἀγγλ. windword)· ὁ κείμενος πρὸς τὸ μέρος ἐξ οὗ πνέει ὁ ἄνεμος. Σ. Ε. Λ.

Προσήνεμος *πορθμὸς* (Windward passage) *[Γεωγραφ.]*. Πορθμὸς τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν μεταξὺ τῶν νήσων Κούβας καὶ Ἀΐτης, ἐλαχίστου πλάτους 85 χλμ., ὅστις ἑνώνει τὴν θάλασσαν τῶν Ἀντιλλῶν μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἀποκαλεῖται ἄλλως καὶ *πορθμὸς τῆς Ἰαμαϊκῆς*. Η. Π. Γ.

προσηνής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· εὐπροσήγορος, καταδεκτικός, ἤπιος, ἐπιεικής.—Ἐπίρρ. **προσηνῶς**.

Προσηῴα (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος, ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἄκρας τῆς Εὐβοίας ναοῦ αὐτῆς, ὅστις, κατά τινα ἐπιγραφήν, ἔκειτο παρὰ τὴν θέσιν Ἅγιος Γεώργιος. Α. Θ. Σ.

προσθαλάσσωσις, —εως (ἡ). Ἡ ἐπίτευξις ὁμαλῆς ἐπαφῆς πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐπιτυγχάνεται ὡς καὶ ἡ *προσγείωσις* (βλ. λ.). Ἀντίθετον *ἀποθαλάσσωσις*, ἥτις ἐπιτυγχάνεται ὡς ἑξῆς: Τὸ ὑδροπλάνον ἐκκινεῖ ἔχον τὸν ἄνεμον ἀντίθετον. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἀντίστασις τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῶν πλωτήρων (ἢ τοῦ πλωτῆρος προκειμένου περὶ ἀερακάτου) δὲν ἐπιτρέπει ἢ βραδεῖαν αὔξησιν τῆς ταχύτητος. Ἡ ἐπίδρασις ὅμως τοῦ ρεύματος τῆς ἕλικος ἐπὶ τῶν πηδαλίων βάθους καὶ ἡ μετατόπισις πρὸς τὰ ὀπίσω τῆς ἐπὶ τῶν πλωτήρων ὑδροδυναμικῆς ἀντώσεως προκαλοῦσι βαθμιαίαν ὁριζοντίωσιν τοῦ σκάφους, αὔξησιν τῆς ταχύτητος καὶ ἐπομένως αὔξησιν τῆς ἀεροδυναμικῆς ἀνώσεως. Ἐκ ταύτης προκαλεῖται προοδευτικὴ ἐλάττωσις τοῦ ἐκτοπίσματος, ἥτις ὑποβοηθεῖ τὴν αὔξησιν τῆς ταχύτητος. Ἡ κίνησις αὕτη συνεχίζεται μέχρις ὅτου τὸ ὑδροπλάνον, ἁπλῶς ἐφαπτόμενον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης κινεῖται μὲ διαρκῶς αὐξανομένην ταχύτητα ἕως ὅτου ἀνυψωθῇ. Τὸ σχῆμα τῶν πλωτήρων ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀποθαλασσώσεως. Πρὸς αὔξησιν τῆς ὑδροδυναμικῆς ἀντώσεως τοῦ θαλασσίου ρεύματος ἐπὶ τοῦ πλωτῆρος χρησιμοποιεῖται τρόπις μετ' ἀναβαθμῶν (redan), ὥστε νὰ προκαλῆται ἐκτίναξις τοῦ ὕδατος πρὸς τὰ κάτω. Διὰ πλωτήρων ἐπιπέδου γάστρας ἡ ἀποθαλάσσωσις εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος. Λ. Π. Π.

προσθαφαίρεσις, —εως (ἡ)· πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις εἰς ἕνα λογαριασμόν, ἄλλων ποσῶν πρόσθεσις καὶ ἄλλων ἀφαίρεσις.

πρόσθεμα (τό)· ἄλλως *πρόσθημα* (βλ. λ.).

— *[Μεταλλ.]* *Πρόσθεμα* (γαλλ. addition) καλεῖται οὐσία προστιθεμένη εἰς τὰ μεταλλουργικὰ λουτρὰ τετηκότων μετάλλων πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένου ἀποτελέσματος, ὡς εἶναι ἡ ἀποξείδωσις τοῦ σιδήρου εἰς τοὺς στρόμβους Βέσσεμερ καὶ Θωμᾶ καὶ εἰς τὰς καμίνους Σίημενς Μαρτίνου, ὡς καὶ εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς καμίνους, τῇ προσθήκῃ σιδηρομαγγανίου, σπιγγελίου, σιδηροπυριτίου κτλ., ἡ ἐπίτευξις καταλλήλου ποιότητος διὰ προσθήκεως καταλλήλων οὐσιῶν καθ' ὅμοιον τρόπον ὡς ἄνω (σιδηροχρωμίου, σιδηροβολφραμίου κτλ.), πρὸς ἐπίτευξιν κραμάτων, ὡς οἱ εἰδικοὶ χάλυβες, περιεχόντων τὰ ἀντιστοιχοῦντα σώματα. Θ. Χ.

πρόσθεσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσθέτειν, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀριθμῶν, συνένωσις δύο ἢ πλειόνων ἀριθμῶν πρὸς ἀπαρτισμὸν ἑνός, ἡ πρώτη ἀριθμητικὴ πρᾶξις· || καθόλου, προσθήκη.

—*['Αριθμ.]* *Πρόσθεσις* καλεῖται ἡ πρᾶξις, καθ' ἣν σχηματίζομεν ἕνα ἀριθμὸν ἐκ πασῶν τῶν μονάδων δοθέντων ἀριθμῶν· οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὁποίων τὰς μονάδας ἑνοῦμεν λέγονται προσθετέοι, ὁ δ' ἐκ τῆς προσθέσεως προκύπτων ἄθροισμα αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ὁ 16 λέγεται ἄθροισμα τῶν ἀριθμῶν 2, 10, 3, 1 καὶ συμβολίζεται οὕτω:

$$16=2+10+3+1$$

διότι σύγκειται ἐξ ὅλων τῶν μονάδων τῶν ἀριθμῶν 2, 10, 3 καὶ 1. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει τὸ ἄθροισμα ἐπὶ κλασματικῶν ἀριθμῶν, ὧν αἱ μονάδες λογίζονται κλασματικαί. Ὡσαύτως οὕτω ὁρίζεται τὸ ἄθροισμα καὶ ἐπὶ ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν· π.χ. ὡς ἄθροισμα τῶν ἀριθμῶν

$$\sqrt{2} \text{ καὶ } \sqrt{3}$$

συμβολιζόμενον διὰ τοῦ $\sqrt{2}+\sqrt{3}$ νοοῦμεν τὸν ἀσύμμετρον ἀριθμὸν τὸν συγκείμενον ἀπὸ ὅλας τὰς μονάδας τῶν δοθέντων.

Digitized by Google

Ἡ πρόσθεσις οἱωνδήποτε ἀριθμῶν ἔχει τὴν ἑξῆς θεμελιώδη ἰδιότητα (ἀντιμεταθετικὸς νόμος), τὴν ἐκφραζομένην ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\alpha+\beta+\gamma\ldots+\kappa=\zeta+\eta+\theta\ldots\alpha\ldots+\beta\ldots+\gamma$$

τουτέστι τὸ ἄθροισμα εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς τάξεως τῶν προσθετέων. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον οἱ προστιθέμενοι ἀριθμοὶ ἀποτελοῦσι σειρὰν ἀπολύτως συγκλίνουσαν. Ν. Γ.

—**πρόσθεσις** (ἡ) *[Γραμμματ.]*. Καλεῖται *πρόσθεσις* κατὰ τοὺς παλαιοτέρους γραμματικοὺς «προσθήκη στοιχείου κατ' ἀρχὴν τῆς συλλαβῆς» (ἤτοι τῆς λέξεως), οἷον *στάχυς, σταφίς : ἄ-σταχυς, ἀ-σταφὶς* κτλ. Ἀντίθετον γραμματικὸν φαινόμενον εἶναι ἡ *ἀφαίρεσις* (βλ. λ.). —Ω.

— *['Οδοντ.]* Βλ. *πρόθεσις*.

πρόσθετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προστεθειμένος, ὁ ἐπὶ πλέον ὑπάρχων: «πρόσθετος ἐργασία», «πρόσθετα βάρη»· || «πρόσθετος κόμη» ἡ ἐπὶ πλέον προστιθεμένη, ἡ ψευδής.—Ἐπίρρ. ***προσθέτως***.

— ***πρόσθετα σύμφωνα***. Συμφωνίαι δυνάμεναι νὰ συνομολογηθῶσιν εἰς κάθε καταρτιζομένην δικαιοπραξίαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸν νόμον, καὶ τροποποιοῦσαι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Τοιαῦτα σύμφωνα εἶναι ἡ ποινικὴ ῥήτρα, τὸ σύμφωνον περὶ ἐγγυήσεως, ἐπὶ προικὸς τὸ σύμφωνον καθ' ὃ ἡ προίξ, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, θὰ περιέρχεται εἰς τοὺς συστήσαντας αὐτὴν ἢ θὰ ἀποδίδεται εἰς τρίτον, ἐπὶ μισθώσεως τὸ σύμφωνον καθ' ὃ ἡ πώλησις τοῦ μισθίου λύει τὴν μίσθωσιν ἄνευ ὑποχρεώσεως πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ μισθωτοῦ ἢ ὅτι ἐν περιπτώσει πωλήσεως θὰ ἔχῃ δικαίωμα προτιμήσεως ἐπὶ ἴσοις ὅροις ὁ μισθωτής· ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ἡ συμφωνία δι' ἧς καθιεροῦται ὑποχρέωσις τοῦ ἀγοραστοῦ νὰ παραλάβῃ τὸ ἀγορασθὲν ἀκίνητον μόνον μετὰ ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ νὰ πληρώσῃ τὰ ὑφιστάμενα χρέη, τὸ σύμφωνον προτιμήσεως, τῆς ἐξωνήσεως, ἐπιφυλάξεως κυριότητος τῆς ἀρεσκείας, τῆς ὑπαναχωρήσεως κ.λ.π.

Ἐκ τοῦ ὅτι τὰ πρόσθετα σύμφωνα εἶναι παρακολούθημα τῆς κυρίας συμβάσεως συνάγεται ὅτι ἂν αὕτη εἶναι ἄκυρος ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἢ ἀθέμιτος, ἢ αἰσχρά, ἢ ἀδύνατος, εἶναι ἄκυρον καὶ τὸ πρόσθετον σύμφωνον, ἐνῷ τὸ ἀντίθετον, ἡ ἀκυρότης δηλαδὴ τοῦ προσθέτου συμφώνου, δὲν συνεπάγεται ἀκυρότητα τῆς κυρίας συμβάσεως.

Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

προσθέτω, ἀορ. *προσέθεσα—προσετέθην*, παθ. μετχ. *προστεθειμένος*· θέτω πρὸς τούτοις, ἑνώνω μετ' ἄλλου εἰς ἓν ὅλον, ἰδίᾳ ἀριθμητικῶς, ἀντίθ. *ἀφαιρῶ*: «προσθέτω τοὺς τόκους εἰς τὸ κεφάλαιον»· || καθόλου, θέτω ἐπὶ πλέον, κάμνω προσθήκην: «προσθέτω ἓν πάτωμα ἀκόμη εἰς τὴν οἰκίαν μου», «προσέθεσα νέα ἐπιχειρήματα»· || λέγω πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐπιλέγω: «προσέθεσε δὲ ὅτι.....», «ἔχετε ἄλλο νὰ προσθέσετε;»

προσθήκη (ἡ)· πρόσθεσις, προσάρτησις, ἐπαύξησις· || τὸ προστεθέν, τὸ ἐπὶ πλέον τεθέν, προσάρτημα.

πρόσθημα (τό), καὶ ***πρόσθεμα***· τὸ προστιθέμενον· || τὸ προσαρτώμενον φύλλον εἰς συναλλαγματικάς, ἐπιταγάς, γραμμάτια κ.τ.τ., ὅταν δὲν ἐπαρκῇ τὸ ἐφ' οὗ ἀρχικῶς γράφεται διὰ τὰς μεταγενεστέρας τῆς ἐκδόσεως ὀπισθογραφήσεις κ.τ.τ.

— *[Ζωολ.]* Καλεῖται *πρόσθημα* τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς φυλλοειδοῦς ρινικῆς ἀποφύσεως θηλαστικῶν τινων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων*. Δ. Ν. Π.

προσθιοβράγχια (τὰ) (Prosobranchiata)*[Ζωολ.]*. Ἡ χαρακτηριστικωτέρα κατηγορία τῶν γαστεροπόδων μαλακίων ζῴων (βλ. λ. *γαστερόποδα* καὶ *μαλάκια*).

πρόσθιος, *—α, —ον*· ὁ ἔμπροσθεν, ἐμπρόσθιος, κοιν. *μπροστινός*, ἀντίθ. *ὀπίσθιος*: «πρόσθιοι πόδες».

προσ οπίσθιος, *—α, —ον*· ὁ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν διήκων.

προσθόπλιον (τὸ) *['Ιππολ.]* Καλεῖται οὕτω τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς ὁπλῆς τοῦ ἵππου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *μεθόπλιον* (βλ. λ.), ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς ὁπλῆς. Δ. Ν. Π.

προσιδιάζω· ταιριάζω, ἁρμόζω, ἄλλως *ἰδιάζω*.

προσίκτωρ, *—ορος*, καὶ ***προσίκτης***, *—ου*· ἀρχ., ὁ πρὸς ἱκεσίαν ἐρχόμενος εἰς τοὺς ναούς, ἐκεῖνος ποὺ κάμνει παράκλησιν· || καὶ ὁ Θεὸς πρὸς ὃν ἔρχεταί τις ὡς ἱκέτης. Ν. Σ. Λ.

Προσινῖκος *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *Νυμφασίας* πηγῆς (βλ. λ.) παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Βυτινα ἐν Γορτυνίᾳ.

προσιτήριον (τό). Ὅρος χρησιμοποιούμενος εἰς τὴν παλαιοτέραν ὀχυρωτικὴν καὶ δὴ εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολιορκητικοῦ πολέμου. *Προσιτήρια ὀρύγματα* ἦσαν τὸ σύνολον τῶν ὀρυγμάτων τῶν γινομένων ἐκ μέρους τῶν πολιορκητῶν διὰ τὴν κεκαλυμμένην προσέγγισιν μαχητῶν, μηχανημάτων καὶ ὑλικῶν πρὸς τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῶν πολιορκουμένων. Τὰ προσιτήρια περιελάμβανον: α) τὰς παραλλήλους, δηλαδὴ εὐρέα ὀρύγματα παραλλήλως πρὸς τὸ μέτωπον τῶν πολιορκουμένων, β) τὰ ὁδεύματα ἢ ὀρύγματα συγκοινωνίας, τὰ ἑνοῦντα τὰς παραλλήλους μεταξύ των, γ) τὰς ἡμιπαραλλήλους, δηλαδὴ τὰς παραλλήλους τὰς ἀναπτυσσομένας μόνον ἐφ' ἑνὸς προσώπου τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως, δ) τὰ πυροβολεῖα πρώτης θέσεως τὰ ἀποσκοποῦντα ὅπως ἐξουδετερώσωσι τὰ στοιχεῖα τῆς ἀμύνης πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς προσβολῶν, καὶ ε) τὰ πυροβολεῖα τῆς δευτέρας θέσεως, τὰ ἐγκαθιστάμενα πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν καὶ ὀλίγον ὄπισθεν τῆς πρώτης παραλλήλου. Ζ. Ν.

προσιτός, *—ή, —όν*· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δύναταί τις νὰ φθάσῃ, νὰ πλησιάσῃ, ἀντίθ. *ἀπρόσιτος*: «προσιτὸν δάσος», «προσιτὴ κορυφή, — ἀκτή»· || μεταφ., εὐαπόκτητος: «προσιτὸν κόσμημα, — βιβλίον κττ.».

πρόσκαιρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς καιρὸν ὑφιστάμενος, προσωρινός, ὁ ὀλίγον χρόνον διαρκῶν: «πρόσκαιρος ἀπόλαυσις, — χαρά»· || «πρόσκαιρα δεσμὰ» καταδίκη εἰς φυλάκισιν ἀπὸ 10 ἐτῶν ἕως 20, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ *ἰσόβια δεσμά*. — Ἐπίρρ. ***προσκαίρως***.

—***πρόσκαιρα δεσμὰ*** *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *καταναγκαστικὰ* ἔργα.

—***πρόσκαιροι ἀστέρες*** *['Αστρον.]*. Ἀστέρες, οἱ ὁποῖοι, αἰφνιδίως ἀναλάμποντες εἰς τὸ στερέωμα, ἀφοῦ φθάσωσι ταχέως εἰς τὸ μέγιστον τῆς λάμψεως αὐτῶν, βαίνουσιν ἀκολούθως ἀμυδρούμενοι σὺν τῷ χρόνῳ μέχρις ἐξαφανίσεως. Οὗτοι καλοῦνται ὡσαύτως *νέοι* (Novae) ἢ *καινοφανεῖς*. Σ. Π.

προσκάλεσμα (τό)· δημοτ., πρόσκλησις, ἄλλως *κάλεσμα*.

προσκαλῶ (*—έω*), ἀόρ. *προσεκάλεσα—προσεκλήθην*, παθ. μετχ. *προσκεκλημένος*, κοιν *προσκαλεσμένος*· καλῶ τινα νὰ ἔλθῃ πρός με: «προσκαλῶ τὸν ἰατρόν, — τὸν ἱερέα, — τὸν μαθητήν, — τὸν ὑπηρέτην κλπ»· || ἰδίᾳ «προσκαλῶ εἰς γάμον, — εἰς ἑορτήν, — εἰς πανήγυριν, — εἰς συμπόσιον».

προσκαρτερῶ (*—έω*)· ἐπιμένω μετὰ καρτερίας, δὲν χάνω τὸ θάρρος μου: «προσκαρτερῶ εἰς τοὺς κινδύνους».

πρόσκειμαι· εἶμαι τεθειμένος ἐπί τινος· || συνήθ. μεταφ., εἶμαι προσκεκολλημένος, συνδέομαι ἀρρήκτως, ἔχομαί τινος σταθερῶς: «πρόσκειται εἰς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα», «οἱ προσκείμενοι εἰς τὴν κυβέρνησιν».

προσκεκλημένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *προσκαλῶ*, ὁ κεκλημένος νὰ προσέλθῃ που, οἷον εἰς ἑορτήν, εἰς συμπόσιον κττ., κοιν. *καλεσμένος*.

— *['Εθιμ.]* Ὁ προσκεκλημένος δὲν πρέπει νὰ προσέρχηται πρὸ τῆς ὡρισμένης ἐν τῇ προσκλήσει ὥρας. Ἀλλ' οὔτε καὶ πολὺ ἀργότερα. Προκειμένου περὶ γεύματος, ὁ προσκεκλημένος δὲν περιμένεται ἢ ἐπὶ ἓν μόνον τέταρτον πέραν τῆς ὡρισμένης ὥρας. Ὑποχρέωσιν ἔχει νὰ δεικνύεται φιλόφρων καὶ εὐπροσήγορος, συντελῶν μὲ τὴν καλήν του διάθεσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κοσμικῆς δεξιώσεως. Δὲν ἐπαινεῖ τὰ ἐδέσματα, ἀλλ' ὅμως δὲν παραλείπει νὰ ἐπαινέσῃ τὰς εὐχαρίστους ὥρας ποὺ ἐπέρασε. Πρέπει νὰ ζητήσῃ νὰ παρουσιασθῇ πρὸς ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἐξ ἧς ἡ πρόσκλησις. Ἀπὸ πολυανθρώπου δεξιώσεως ὁ προσκεκλημένος δύναται ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἀπέλθῃ χωρὶς νὰ ἀποχαιρετήσῃ τοὺς οἰκοδεσπότας. Τ. Δ.

προσκεφαλαιοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη, τὸ ἐπένδυμα τοῦ προσκεφαλαίου, κοιν. *κελίφι*.

προσκεφάλαιον (τό)· κοιν. *προσκέφαλον* (βλ. λ.)· || (τεχν.) τὸ τεμάχιον τοῦ ἑδράνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικάθηται ἀπ' εὐθείας καὶ περιστρέφεται ἡ ἄτρακτος μηχανῆς ἢ μηχανήματός τινος, κατασκευαζόμενον ἐξ ὀρειχάλκου ἢ λευκοῦ μετάλλου καὶ φέρον μικρὰς αὔλακας διὰ τὴν λίπανσιν.

προσκέφαλον (τό)· τὸ ἐν τῇ κλίνῃ ὑπόθημα τῆς κεφαλῆς, ἄλλως *μαξιλλάρι*· || συνεκδ., πᾶν ὅμοιον ἢ παρεμφερὲς κατασκεύασμα: «προσκέφαλα τοῦ καναπέ, — τῆς πολυθρόνας κττ.».—Ὑποκορ. *προσκεφαλάκι* (τό)· «προσκεφαλάκι γιὰ τὶς καρφίτσες».

— **προσκέφαλον *ὀπτικοῦ θαλάμου*** *['Ανατομ.]*. Τρίγωνος ὑπόκυρτος ἐπιφάνεια τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου· τὸ προσκέφαλον, τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἔξω, ὀπίσω καὶ κάτω ἐκτεινόμενον καὶ λεπτυνόμενον, συνέχεται μετὰ τῆς ὀπτικῆς ταινίας, μεθ' ἧς περιβάλλει τὸ ἐγκεφαλικὸν σκέλος δίκην ἡμικρίκου ἐκ τῶν ὀπίσω καὶ ἔξω. Ι. Π.

προσκήνιον (τό)· ἀρχ., τὸ ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς μέρος τοῦ θεάτρου, ὅπου δρῶσιν οἱ ὑποκριταί, ἄλλως *λογεῖον*· || νεώτ., τὸ μεταξὺ αὐλαίας καὶ ὀρχήστρας μέρος τῆς σκηνῆς, ὅπου τὸ ὑποβολεῖον.

— *[Θεατρ.]* Εἰς τὸ προσκήνιον (avant-scène) ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, κατὰ τὴν νεωτέραν καὶ ὀρθοτέραν ἀντίληψιν, ἐπιτρέπεται νὰ παίζουν οἱ ἠθοποιοί, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἄλλοτε ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν τοῦ νὰ ἐκτελοῦνται ἐπὶ τοῦ προσκηνίου μὲ μέτωπον πρὸς τοὺς θεατὰς οἱ μακρότατοι μονόλογοι τῶν παλαιῶν ἔργων. Ἐξαίρεσις νεωτεριστικὴ γίνεται εἰς τὰ ἔχοντα πολλὰς εἰκόνας ἔργα, τινὲς τῶν ὁποίων ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῶν ἠθοποιῶν ἐπὶ τοῦ προσκηνίου μὲ βάθος τὴν κλειστὴν αὐλαίαν, ὄπισθεν τῆς ὁποίας πυρετωδῶς ἑτοιμάζεται ὁ σκηνικὸς διάκοσμος τῆς ἑπομένης εἰκόνος. Π. Α. Κ.

προσκλαίω· κλαίω προσέτι· || παραπονοῦμαι, μεμψιμοιρῶ.

πρόσκλαυσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ προσκλαίῃ τις· || ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς μετανοίας εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανούς.

— *[Κανον. Δίκ.] Πρόσκλαυσις* ἦτο ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον. Οἱ τῷ ἐπιτιμίῳ τούτῳ ὑποβαλλόμενοι, *προσκλαίοντες* (flentes) καλούμενοι, ἐξετέλουν τοῦτο ἔξω τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἢ ἱστάμενοι ὄρθιοι ἢ πίπτοντες ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἔμενον πρὸ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ, ἤτοι ἐν ὑπαίθρῳ, ἐκαλοῦντο καὶ *χειμαζόμενοι*. Ἔξω τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ ἱστάμενοι παρεκάλουν τοὺς εἰς αὐτὸν εἰσερχομένους ἵνα εὔχωνται ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ διάρκεια τῆς προσκλαύσεως ἦτο διάφορος. Ἡ πρόσκλαυσις διήρκει τῶν ἑκουσίων φονέων, ὡς καὶ τῶν μοιχῶν, τῶν ἀθετουσῶν τὴν ὁμολογίαν τῆς παρθενίας ἔτη τέσσαρα, τῶν δ' ἀκουσίων φονέων, τῶν ἔκτρωσιν ποιουμένων γυναικῶν καὶ τῶν πορνευόντων ἔτη δύο, εἰ καὶ κατ' ἄλλους κανόνας ἡ διάρκεια τῆς προσκλαύσεως τῶν εἰρημένων παραπτωμάτων ὡρίζετο ἄλλως. Κ. Μ. Ρ.

πρόσκλησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσκαλεῖν, κοιν. *κάλεσμα*: «πρόσκλησις εἰς γάμον, — εἰς συμπόσιον, — εἰς ἑορτὴν» κ.τ.τ.· || τὸ ἔγγραφον ἢ τὸ μέσον δι' οὗ καλεῖταί τις, *προσκλητήριον*: «διενεμήθησαν, — ἐστάλησαν προσκλήσεις», «ἔλαβε πρόσκλησιν»· || στρατιωτ., ἡ διαταγὴ δι' ἧς καλοῦνται οἱ κληρωτοὶ ἢ οἱ στρατεύσιμοι πρὸς ἐκτέλεσιν στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως.

— *['Εθιμ.]* Ἡ *πρόσκλησις*, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς οἰκειότητος ἢ τῆς ἐπισημότητος, εἶναι προφορική, χειρόγραφος ἢ ἔντυπος. Διὰ γεῦμα ἢ χορὸν ὀρθὸν εἶναι ν' ἀποστέλληται τοὐλάχιστον πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος. Πρόσκλησις διὰ γεῦμα ὑπονοεῖ καὶ πρόσκλησιν διὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν τὸ γεῦμα ἑσπερίδα. Ἐπὶ τῇ λήψει προσκλήσεως ἀπαντῶμεν μόνον ἐὰν ἔχωμεν ἐμπόδιόν τι, ἐκτὸς ἐὰν παρακαλούμεθα ν' ἀπαντήσωμεν ἐν πάσῃ περιπτώσει. Ἡ παράκλησις αὐτὴ διατυποῦται γαλλιστὶ διὰ τῶν κεφαλαίων ψηφίων R.S.V.P. ἢ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς φράσεως «εὐαρεστηθῆτε ν' ἀπαντήσητε». Ἡ ἀπάντησις δὲν πρέπει νὰ βραδύνῃ πολύ. Τ. Δ.

— *['Αρχ. Δίκ.] Πρόσκλησις* ἦτο, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ἡ κλῆσις ἐπὶ δίκην, κλήτευσις διαδίκου ἢ μάρτυρος, ἣν ἔκαμνεν ὁ ἐγκαλῶν, δηλαδὴ ὁ κατήγορος, οὐχὶ δὲ ὁ κατηγορούμενος. Εἰς ἰδιωτικὰ ἀδικήματα, ἂν δὲν ἐτελεσφόρουν αἱ ἀπόπειραι συμβιβασμοῦ, ὁ διώκων (ὁ κατήγορος), μεταβαίνων ἔξωθι τῆς οἰκίας τοῦ φεύγοντος (τοῦ κατηγορουμένου), προσεκάλει αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον· ἡ πρόσκλησις αὕτη ἐγίνετο ἐνώπιον ἑνὸς ἢ δύο μαρτύρων, οἵτινες διὰ τοῦτο ὠνομάζοντο κλητῆρες. Ἐὰν ὁ κατήγορος ἤθελε παραλίπει τὸν τύπον τοῦτον, δὲν εἶχε δικαίωμα εἰς τὰ ὠφελήματα τῆς κατ' ἐρήμην δίκης. Ὁ ψευδῶς ἰσχυριζόμενος ὅτι παρέστη ὡς κλητὴρ εἰσήγετο εἰς δίκην ἐπὶ ψευδοκλητείᾳ. Μετὰ τὴν πρόσκλησιν ὁ κατήγορος ἐπέδιδεν εἰς τὸν εἰσαγωγέα τῆς δίκης ἄρχοντα τὴν ἔγγραφον μήνυσίν του, ἥτις ἐλέγετο λῆξις, ἐπειδὴ ἐλάγχανε δίκην, δηλαδὴ ἀπέκτα τὰ δικαιώματα τοῦ διαδίκου. Ἐὰν ἡ πρόσκλησις ἦτο πλημμελής, ἡ δίκη ἐλέγετο ἀπρόσκλητος καὶ διελύετο ὡς μὴ εἰσαγώγιμος. Εὐθὺς μετὰ τὴν πρόσκλησιν ἐνηργεῖτο ἡ προφυλάκισις τοῦ κατηγορουμένου, ἂν οὗτος ἦτο ὕποπτος ἀναχωρήσεως πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπολογίας, ἢ νέα πρόσκλησις τοῦ κατηγορουμένου ὑπὸ τοῦ κατηγόρου ἐνώπιον τοῦ πολεμάρχου, ἵνα εἰς αὐτὸν ὁ κατηγορούμενος παράσχῃ ἐγγύησιν περὶ ἐμφανίσεώς του εἰς τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης. Μεταξὺ τῆς προσκλήσεως καὶ τῆς δικασίμου ὁ νόμος ὥριζε διάστημα πέντε ἡμερῶν (*Meier* Att. proc 5...). Πρόσκλητος ἐλέγετο ὁ οὕτω προσκαλούμενος· προσέτι δὲ καὶ ἡ ἔκτακτος συνέλευσις τοῦ λαοῦ πρὸς διεξαγωγὴν δίκης ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Ν. Σ. Λ.

— ***πρόσκλησις ἐξώδικος*** *[Πολιτ. Δικον.]*· βλ. λ. *ἐξώδικος*.

προσκλητήριον (τό)· ἔγγραφον ἢ μέσον δι' οὗ προσκαλεῖταί τις, *πρόσκλησις*: «προσκλητήριον γάμου, — συμποσίου, — ἑορτῆς, — τελετῆς κττ.»· || στρατιωτ., ἡ ὑπηρεσία, καθ' ἣν συγκεντροῦται στράτευμα παρατασσόμενον πάντοτε ἐν πυκνῷ τινι σχηματισμῷ· ειδικὸν σάλπισμα ἢ τυμπανοκρουσία, δι' ἧς εἰδοποιοῦνται οἱ ἄνδρες περὶ τῆς συγκεντρώσεως: «χτύπησε προσκλητήριο»· || ἡ ἀνάγνωσις ὀνομαστικοῦ καταλόγου πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν τυχὸν ἀπουσιαζόντων.

Digitized by Google

προσκλινὴς (ὁ, ἡ). —ές (τό)· ὁ προσκλίνων, ὁ κεκλιμένος πρός τι, καθόλου ὁ κλίνων, κοιν. γερτός.

— *[Ὀχυρωτ.] Προσκλινὲς* (γαλλ. plongée) καλεῖται ἡ ἀνωτέρα ἐπίπεδος ἐπιφάνεια τοῦ προπετάσματος ἐν τῇ παλαιᾷ κανονικῇ κατατομῇ τοῦ χαρακώματος, ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς κλίσεως. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπακουμβῶσιν οἱ ἀμυνόμενοι τὰ ὅπλα των κατὰ τὴν βολήν. Τὸ προσκλινὲς διευθύνεται καθ' ὁμαλὴν κλίσιν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος ὥστε νὰ καθίσταται ὁρατὸν καὶ νὰ βάλληται τὸ ἐγγὺς ἔδαφος χωρὶς νὰ ἐξασθενῇ τὸ προπέτασμα κατὰ τὴν ὀφρὺν τοῦ πυρός. Ἡ ἁρμόζουσα κλίσις τοῦ προσκλινοῦς εἶναι $1/_6$—$1/_4$. Z. N.

προσκλίνω· κλίνω πρός τι, γέρνω, μεταβ. καὶ ἀμετάβ.: «προσέκλινε ἐπὶ τοῦ τοίχου»· || μεταφ., ἔχω κλίσιν πρός τι, ῥέπω, φέρομαι πρός τι.

πρόσκλισις, —εως (ἡ)· τὸ προσκλίνειν, τὸ κλίνειν πρός τι.

προσκλύζω· κλύζω, κατακλύζω, βρέχω διὰ πολλῶν ὑδάτων.

πρόσκλυσις, —εως (ἡ)· τὸ προσκλύζειν, ἡ διὰ τοῦ ὕδατος κάλυψις, κατάκλυσις· || ἡ διὰ τοῦ ῥεύματος τοῦ ποταμοῦ ἀπόσπασις ἐδάφους, ἀντίθ. πρόσχωσις.

— *[Νομ.] Πρόσκλυσις* λέγεται ἡ γενομένη ἐκ τῆς ὁρμῆς τοῦ ποταμοῦ προσάρτησις εἰς παρόχθιον κτῆμα τμήματος γῆς ἀποσπασθέντος ἐξ ἀλλοτρίου τοιούτου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συναποτελεσθῇ ἓν σῶμα. Κατὰ νόμον τὸ οὕτω ἑνωθὲν τμῆμα περιέρχεται εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ κτήματος εἰς ὃ προσεράγη. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀποσπασθέντος καὶ προσπαγέντος τμήματος δὲν ἔχει δικαίωμα ἀποζημιώσεως κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον. K. A. Π.

προσκόλλησις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσκολλᾶν, προσάρτησις· || στρατιωτ., πρόσκαιρος τοποθέτησις ἀνδρῶν εἰς ἄλλο τμῆμα στρατοῦ· || μεταφ. «εἶναι τῆς προσκολλήσεως» ἐπὶ τοῦ παρασιτικῶς ἢ ἀκλήτως μετέχοντος γεύματος, ἐκδρομῆς κττ.

— *[Στρατ.] Προσκόλλησις* καλεῖται ἡ παρά τινι στρατιωτικῇ μονάδι ἔνταξις στρατιωτικοῦ τινος, εἴτε πρὸς ἐκτέλεσιν εἰδικῆς τινος ὑπηρεσίας, εἴτε, ὅπερ καὶ τὸ συνηθέστερον, πρὸς παροχὴν μισθοτροφοδοσίας. N. Θ. K.

προσκολλῶ (—άω)· κολλῶ πρός τι, συνάπτω μετά τινος, προσαρτῶ.

προσκομιδή (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσκομίζειν, τοῦ προσάγειν, καὶ τὸ προσκομιζόμενον, προσφορά· || ἡ ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν λειτουργίαν προετοιμασία καὶ καθαγίασις τῶν τιμίων δώρων, ἄλλως πρόθεσις· || συνεκδ., ὁ τόπος τοῦ ναοῦ, ὅπου γίνεται ἡ τελετὴ αὕτη, ἡ ἀριστερὰ τῆς ἁγίας τραπέζης μικρὰ κόγχη.

— *[Τελετ.] Προσκομιδὴ* καλεῖται κυρίως ἡ τελετὴ τῆς προετοιμασίας τῶν ἐπὶ τελέσει τῆς θείας Εὐχαριστίας χρησιμοποιηθησομένων τιμίων δώρων, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ τὸ μέρος ἔνθα ἡ τελετὴ αὕτη γίνεται καὶ ὅπου τὰ τίμια δῶρα ἀποτίθενται. Ἡ τελετὴ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἐγίνετο μετὰ πάσης ἁπλότητος, τῶν διακόνων μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν κατηχουμένων καὶ μετὰ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης, κατὰ τὴν ὥραν, καθ' ἣν σήμερον ἀπαγγέλλεται τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, προσκομιζόντων ἐκ τοῦ σκευοφυλακίου ἢ τοῦ παστοφορίου τὴν ἀναγκαιοῦσαν ποσότητα ἄρτου καὶ οἴνου καὶ τοῦ ἱερέως ἀπαγγέλλοντος τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς. Μετέπειτα ὅμως ἡ προσκομιδὴ ἐξελίσσεται εἰς ἰδίαν τελετὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, ἐν τοῖς ὕστερον δὲ καιροῖς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὄρθρου, λαμβάνουσα χώραν. Σήμερον μόνον ἐν ἀρχιερατικῇ λειτουργίᾳ τελεῖται ἐνίοτε κατὰ τὸν χρόνον τοῦ χερουβικοῦ ἡ προσκομιδή. Κατ' αὐτὴν ὁ ἱερεύς, καθιερῶν τὸν προσφερόμενον ἄρτον, κόπτει διὰ τῆς λόγχης ἐν σχήματι κύβου τὸν λεγόμενον ἀμνὸν καὶ ἐξάγων τοῦτον ἐκεῖθεν, ἀφοῦ κάτωθεν ἐπιφέρῃ δύο σταυροειδεῖς τομάς, τοποθετεῖ αὐτὸν ἐν τῷ δισκαρίῳ· νύττων δὲ διὰ τῆς λόγχης ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ἄρτου, ῥίπτει συγχρόνως ἐν τῷ ποτηρίῳ οἶνον καὶ ὕδωρ ἀπαγγέλλων τὸ εὐαγγελικὸν χωρίον: «Εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε...». Μετὰ τοῦτο ἐξάγει ἐκ τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης προσφορᾶς μερίδα τινὰ τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν τοποθετεῖ δεξιὰ τοῦ ἀμνοῦ, καὶ εἶτα σχηματίζει τὰ ἐννέα τάγματα τῶν ἁγίων διὰ μερίδων, τὰς ὁποίας κατὰ τριάδας τοποθετεῖ ἀριστερὰ τοῦ ἀμνοῦ. Ὑποκάτω τοῦ ἀμνοῦ τίθενται αἱ μερίδες τῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως μνημονευομένων ζώντων καὶ τεθνεώτων. Μεθό, καλυφθέντων τοῦ δισκαρίου καὶ τοῦ ποτηρίου διὰ καλυμμάτων ἰδίων το κατ' ἀρχάς, καὶ ἑνὸς κοινοῦ ἔπειτα, ἀπαγγέλλει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς καὶ μετ' αὐτὴν ποιεῖται ἀπόλυσιν. Π. Ν. Τ.

προσκομίζω, ἀόρ. προσεκόμισα—προσεκομίσθην· προσάγω, προσφέρω, καθόλου, κομίζω: «προσεκόμισε νέα ἀποδεικτικά» || ἐκκλ., τελῶ τὴν προσκομιδήν.

προσκόμισις, —εως (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ προσκομίζειν.

— *[Πνευμ.] Προσκόμισις* (apport) καλεῖται ὑπὸ τῶν πνευματιστῶν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντικείμενόν τι δύναται, παρὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, νὰ μετακινηθῇ καὶ εἴσδυσῃ ἐντὸς κλειστοῦ χώρου ἄνευ ὑλικῆς τινος ἐπεμβάσεως. Φαινόμενα προσκομίσεων ἀναφέρονται πολλά, ἰδίως μικρῶν ἀντικειμένων (ἀνθέων, κωδωνίσκων, νομισμάτων, λίθων κλπ.), ἅτινα εὑρέθησαν αἰφνης ἐντὸς κλειστῶν δωματίων, εἰς τὰ ὁποῖα συνεδρίαζον διάφοροι πειραματισταί. Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ἐξ ἐκείνων, ὧν ἡ πιστοποίησις εἶναι δυσκολωτάτη. N. Γ. Μ.

πρόσκομμα (τό)· τὸ ἐφ' οὗ προσκόπτει τις, κώλυμα, ἐμπόδιον: «παρεμβάλλει προσκόμματα» || τὸ προσκόπτειν, πρόσκρουσις, κοιν. σκόνταμμα.

Πρόσκομμα τοῦ Στενοῦ *[Βυζ.].* Ἡ πέραν τοῦ Διπλοκιονίου καὶ παρὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Βοσπόρου Λαιμοκοπία, ἣν ὁ Μωάμεθ ὁ Κατακτητὴς ὠνόμασε Μπογάζ-κεσσὲ καὶ ἥτις νῦν λέγεται Ρουμελὶ χισάρ μετὰ τοῦ ὀνομαστοῦ φρουρίου της. N. Σ. Λ.

προσκοπατμάκατοι (οἱ) (κοιν. βεντέτες) *[Ναυτ.].* Ὀνομασία, ἥτις ἐδίδετο εἰς ταχείας τορπιλλατμακάτους, δι' ὧν ἦσαν ἐφωδιασμένα τὰ θωρηκτὰ τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, πρὸς ἐνέργειαν νυκτερινῶν περιπολιῶν περὶ τὸ ἀγκυροβόλιον. Σ. Ε. Λ.

προσκοπικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προσκόπους, ὁ τοῦ προσκόπου: «προσκοπικὴ ἐπίδειξις, —ζωή, —ἄσκησις».—Ἐπίρρ. **προσκοπικῶς.**

— **«Προσκοπικὴ Ζωή».** Προσκοπικὸν περιοδικὸν ἐν Κερκύρᾳ, ἱδρυθὲν τῷ 1926.

— **«Προσκοπικὴ Ἠχώ».** Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν Καΐρῳ, ἐπίσημον ὄργανον τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλλήνων προσκόπων τῆς Αἰγύπτου, ἱδρυθὲν τῷ 1924.

προσκοπισμὸς (ὁ)· ἡ ὀργάνωσις προσκόπων, ἡ προκαταρκτικὴ παίδευσις τῶν νέων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς κοινωνίας, ἐπιδιωκομένη διὰ τοῦ ἐθισμοῦ εἰς τὴν πειθαρχίαν, τὴν συνεργασίαν, ἀγάπην πρὸς τὴν ὕπαιθρον κττ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ ἀρχὴ τοῦ *προσκοπισμοῦ* ἀνάγεται εἰς τὸν Ἀγγλοβοερικὸν πόλεμον τοῦ 1899—1900, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ λόρδος Ἐδουάρδος Σέσιλ, ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ φρουράρχου τῆς μικρᾶς πόλεως Μαϊφκινγκ, συνταγματάρχου τότε Ροβέρτου Μπαῖντεν-Πάουελ, ἐλλείψει ἐπαρκῶν στρατιωτῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τῶν πολιορκούντων αὐτὴν Μπόερς, ἠναγκάσθη νὰ στρατολογήσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς παῖδας, τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποίησεν εἰς βοηθητικὰς ὑπηρεσίας, ἰδίως δὲ εἰς τὰς ἀνιχνεύσεις καὶ τὴν μεταβίβασιν διαταγῶν. Τὸ σῶμα τῶν παίδων ἀπέδωκεν ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνίσχυσε τὸν συνταγματάρχην Μπαῖντεν-Πάουελ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας του περὶ τῆς εἰδικῆς προπαιδεύσεως τῶν νέων, τὴν ὁποίαν εἶχε σχηματίσει ἀπὸ τοῦ 1897. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην ὁ Ἄγγλος στρατιωτικὸς εἶχε παρατηρήσει ὅτι οἱ νεοσύλλεκτοι ἐστεροῦντο τῆς ἀναγκαίας ἐκείνης προπαιδεύσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ἐκπαιδεύωνται εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον χωρὶς νὰ χάνουν πολύτιμον χρόνον. Εὐθὺς μετὰ τὸν Ἀγγλοβοερικὸν πόλεμον, ὁ Μπαῖντεν-Πάουελ, προαχθεὶς εἰς στρατηγόν, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημά του καὶ προέβη εἰς τὴν σύστασιν διαφόρων παιδικῶν ὀργανώσεων, αἵτινες ἐπολλαπλασιάσθησαν ταχύτατα καθ' ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν.

Κατὰ τοὺς θεσπισθέντας κώδικας τῶν προσκοπικῶν ὀργανώσεων, σκοπὸς τῆς προσκοπικῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν ἐνεργητικῶν δυνάμεων τῶν παίδων, ὁ ἐθισμὸς αὐτῶν εἰς τὴν πειθαρχίαν, ἡ ἀγάπη τοῦ ὑπαίθρου, ἡ ὑγιεινὴ δίαιτα, ἡ ἀπόκτησις ὡρισμένων πρακτικῶν γνώσεων, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τῆς φιλαλληλίας, τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τῆς αὐτοθυσίας καὶ ἐν γένει ἡ δημιουργία καλοῦ καὶ χρησίμου πολίτου. Τὸ ὑψηλότερον ἰδανικὸν τῶν προσκόπων εἶναι ἡ τιμή. Αἱ προσκοπικαὶ ὀργανώσεις ἔχουν συσταθῆ ἐπὶ τῇ βάσει στρατιωτικῶν τινων κανονισμῶν, διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς στολῆς (χρώματος πρασινωποῦ, μὲ πλατύγυρον πῖλον, ὑποκάμισον, λαιμοδέτην καὶ βραχεῖαν περισκελίδα) καὶ τοῦ καταμερισμοῦ αὐτῶν εἰς μικρὰς ὁμάδας (ἐνωμοτίας) ἀπὸ 4 μέχρι 8 ὑπὸ ἕνα ἀρχηγὸν (ἐνωμοτάρχην), αἵτινες συντασσόμεναι ἀνὰ πέντε μέχρι δέκα ἀποτελοῦν τὸ ἰδιαίτερα σώματα ἑκάστης συνοικίας, ὑπαγόμενα εἰς τὴν εὐρυτέραν ὀργάνωσιν, τελοῦσαν ὑπὸ γενικὸν ἀρχηγὸν καὶ εἰδικὸν συμβούλιον (περὶ τοῦ προσκοπισμοῦ ἐν Ἑλλάδι βλ. λ. *Ἑλλάς*). —Ω.

πρόσκοπος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ πρὸ τῶν ἄλλων σκοπῶν, ἐπιτηρῶν, ἀνιχνευτής, προφύλαξ· || *πρόσκοπος* (ὁ)· ὡς οὐσ., παῖς ἢ ἔφηβος ἀσκούμενος εἰς τὸν *προσκοπισμὸν* (βλ. λ.)· || ταχύτατον πολεμικὸν πλοῖον, χρησιμοποιούμενον πρὸς ἀνίχνευσιν, *ἀνιχνευτικόν*.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἀπεκλήθησαν *πρόσκοποι*, κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τὸ συγκροτηθὲν ἐξ ἐθελοντῶν καὶ ἐξ ὁπλαρχηγῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον προϋπηρετησάντων εἰς τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα 1903—1908, καὶ διατελέσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τότε λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Κωνστ. Μαζαράκη. Τὸ σῶμα τοῦτο, καίτοι ὑπαγόμενον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀτάκτων, προσέφερε κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους μεγάλας μαχητικὰς ὑπηρεσίας, ὡς π.χ. εἰς γέφυραν Καρασμάκι καὶ εἰς ἀγῶνας Πέτρας τὸν Ὀκτώβριον 1912, εἰς Παγγαῖον τὸν Μάϊον καὶ Ἰούνιον 1913 κλπ. N. Θ. K.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *πρόσκοπον* (γαλλ. vedette, ἀγγλ. scout) πᾶν πολεμικὸν πλοῖον προορισμὸν ἔχον τὰς ἀνιχνεύσεις καὶ τὴν διαφώτισιν τοῦ ναυάρχου περὶ παντὸς καινουργουμένου πέραν τοῦ θαλασσίου ὁρίζοντος. Εἰς τὴν τακτικὴν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, τὰ πρόσκοπα πλοῖα, συνήθως φρεγάται καὶ ἐν ἀνάγκῃ καλαὶ κορβέται, ἔπαιζον σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ συγκροτήσει τῶν τότε στόλων. Εἰς τὸ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ναυτικὸν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς πρόσκοπα τὰ ταχύτατα τῶν εὐδρόμων, ἀνιχνευτικῶν, τινὰ τῶν ὁποίων ἔφερον ἔνδον δέσμια ἀερόστατα, καὶ ἐν ἀνάγκῃ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν. Εἰς τὸ σύγχρονον πολεμικὸν ναυτικὸν χρησιμοποιοῦνται ὡς τοιαῦτα πλοῖα ἄνω τῶν 3 χιλιάδων τόννων, ἀναπτύσσοντα ταχύτητα ἄνω τῶν 33 κόμβων καὶ ἔχοντα ὁπλισμὸν ἐκ ταχυβόλων μέσου διαμετρήματος. Πάντα τὰ νέου τύπου τοιαῦτα εἶναι διεσκευασμένα ὥστε νὰ δύνανται νὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματός των 2—4 μικρὰ ἀεροπλάνα διὰ τὴν ἀφ' ὑψηλοῦ κατόπτευσιν ὁρίζοντος μεγίστης ἀκτῖνος. *Πρόσκοποι* ἢ *πρόσκοπα* καλοῦνται καὶ πλοῖα ἀγκυροβολούμενα πρὸς ἀγρυπνονὲπιτήρησιν ἐν νυκτὶ πρὸ τῶν στομίων ναυτικῶν βάσεων. Σ. Ε. Λ.

Πρόσκοπος *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 263 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Κουλαοζλοῦ*.

προσκόπτω, ἀόρ. προσέκοψα· βαδίζων προσκρούω, προσπαίω, κοιν. σκοντάφτω: «προσέκοψεν ἐπὶ λίθου καὶ ἀνετράπη»· ὁμοίως ἐπὶ ὑποζυγίων καὶ τροχοφόρων· || μεταφ., συναντῶ ἐμπόδια, δυσχερείας, ὑφίσταμαι περιπετείας: «ἡ ὑπόθεσις μας προσέκοψεν εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ δεῖνος».

Προσκούρωφ (Proskurov) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Πλόσκαγια μετὰ τοῦ Νοτίου Μπούγκ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀδησσοῦ—Βολοσίτσκ—Λεμβέργης. Κάτ. (1926) 26.397. Παράγει σιτηρά, καπνὸν καὶ καρποὺς καὶ ἔχει ἐργοστάσια πλινθοποιίας, ξυλοποιίας καὶ μηχανῶν. Η. Π. Γ.

πρόσκρουσις, —εως (ἡ)· τὸ προσκρούειν, πρόσκομμα, κοιν. σκόνταμμα.

προσκρουστήρ, —ῆρος (ὁ)· τὸ ἐφ' οὗ προσκρούει τις, τὸ ἀνακόπτον τὴν περαιτέρω κίνησιν, ἰδίᾳ ἐπὶ τροχοφόρου, οἷον σιδηροδρόμου κττ.

— *[Τεχνολ.]* Καλεῖται *προσκρουστὴρ* ἐξέχον τεμάχιον ἐκ σιδήρου ἢ ξύλου καλῶς ἐστερεωμένον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσκρούει ἕτερον κινούμενον ἀντικείμενον καὶ διὰ τοῦ ὁποίου περιορίζεται ἡ κίνησις τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ὡς λ. χ. τὸ σιδηροῦν τεμάχιον, ὅπερ ἐγκαθίσταται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ τοίχου παρὰ μεγάλην σιδηρᾶν θύραν καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσκρούουν τὰ φύλλα αὐτῆς κατὰ τρόπον ὥστε κατὰ τὴν περιστροφὴν τῶν φύλλων νὰ μὴ προσκρούσωσι ταῦτα ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν τῆς θύρας τοίχων· τὸ στέλεχος, ὅπερ διατίθεται ἑκατέρωθεν τοῦ σημείου στροφῆς μοχλοῦ τινος ταλαντευομένου περὶ τὴν ὁριζοντίαν τοῦ θέσιν κατὰ τρόπον ὥστε νὰ περιορίζεται ἡ κλίσις αὐτοῦ κττ. Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ οἱ προσκρουστῆρες χρησιμοποιοῦνται διὰ νὰ περιορίζουν τὴν κίνησιν τῶν ὀχημάτων, ἵνα μὴ ταῦτα ἐξέχωνται τῶν γραμμῶν των καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ ἰσχυρῶν δοκῶν, αἵτινες ἐμπήγνυνται ἐντὸς τοιχοποιίας τοῦ ἐδάφους, φέρουσι δὲ πολλάκις οἱ ἰσχυρότεροι ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀντωστήρων τῶν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων ἀναλόγους ἀντωστῆρας μετ' ἐλατηρίων, ἐφ' ὧν προσκρούουν οἱ ἀντωστῆρες τῶν ὀχημάτων.

—*[Ὀχυρωτ.] Προσκρουστὴρ* ἢ *ἀλεξιτρόχιον* εἶναι στρωτὴρ ἢ δοκὸς τιθεμένη ἔμπροσθεν τῆς κλίνης τοῦ πυροβόλου, ἵνα μὴ φθείρηται τὸ προπέτασμα τοῦ πυροβολείου διὰ τῆς προσκρούσεως ἐπ' αὐτοῦ τῶν τροχῶν τοῦ πυροβόλου κατὰ τὴν μεθ' ἑκάστην πυροβόλησιν ἐπαναφορὰν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχικήν του θέσιν. Z. N.

προσκρούω, ἀόρ. προσέκρουσα· προσκόπτω, προσπαίω, κοιν. σκοντάφτω: «προσέκρουσε ἐπὶ τοῦ πρέμνου, — ἐπὶ τοῦ τοίχου»· || μεταφ., συναντῶ ἐμπόδια: «ἡ ὑπόθεσις προσέκρουσεν ἀπροσδοκήτως».

πρόσκτησις, —εως (ἡ)· ἡ ἐπὶ πλέον ἀπόκτησις, προσθήκη εἰς τὰ ὑπάρχοντα.

Digitized by Google

προσκτῶμαι (*—άομαι*)˙ ἀποκτῶ ἀκόμη, κερδίζω ἐπὶ πλέον, ἐν προσθήκης μέρει.

Προσκυνὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαρτίνου τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 136.

προσκύνημα (τό)˙ ἡ διὰ γονυκλισίας ἢ ἄλλως ἔνδειξις σεβασμοῦ καὶ τιμῆς, ἰδίᾳ πρὸς τὰς ἁγίας εἰκόνας, πρὸς τὰ ἱερὰ λείψανα κττ., *προσκύνησις*˙ || ὁ τόπος ὅπου μεταβαίνει τις ἵνα ἐκδηλώσῃ σεβασμὸν πρός τινα˙ || πληθ., *προσκυνήματα* καὶ δημοτ. *προσκυνίσματα*˙ προσρήσεις, χαιρετίσματα.

— *[Θρησκ.]* Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπιστεύετο ὅτι ἡ δέησις καὶ ἡ τέλεσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἦτο περισσότερον ἀποτελεσματικὴ εἰς ὡρισμένους τόπους ἢ ἀλλαχοῦ. Οἱ τόποι οὗτοι ἦσαν συνήθως μέρη, ὅπου ἐνεφανίσθησαν, ἐγεννήθησαν ἢ ἀπέθανον, ἢ ἐμαρτύρησαν ἢ ἐθαυματούργησαν θεοί, ἅγιοι, μάρτυρες κτλ., ἢ μέρη ὅπου ὑπῆρχον περίφημοι ναοί, ἐκκλησίαι, ἀγάλματα, θαυματουργοὶ εἰκόνες, λείψανα ἁγίων κ.τ.λ., ἢ καὶ μέρη ὅπου ἔλαβον χώραν σημαντικὰ καὶ θαυμαστὰ γεγονότα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς μεγαλυτέρας ἀποτελεσματικότητος τῆς δεήσεως εἰς τοὺς τοιούτους τόπους ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται μέχρι σήμερον καὶ παρὰ τοῖς μᾶλλον πεπολιτισμένοις καὶ προηγμένοις λαοῖς. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχον πλεῖστοι τοιοῦτοι ἱεροὶ τόποι, οἵτινες προσείλκυον πολλοὺς προσκυνητάς, ὡς εἶναι αἱ πόλεις Ἐλεφαντίνη, Βούβαστις, Ἡλιούπολις ἐν Αἰγύπτῳ, τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος Διὸς ἐν Λιβύῃ κτλ., ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐν Παλαιστίνῃ, ἣν ἐπεσκέπτοντο οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα κτλ., οἱ ναοὶ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, τῆς Ἀφροδίτης τῶν Κυθήρων, τῆς Ἀφροδίτης τῆς Πάφου, τῆς Εφεσίας Ἀρτέμιδος κ.τ.λ. Διὰ τοὺς βουδδιστὰς ὑπῆρχον πλεῖστοι τόποι προσκυνήματος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Θιβέτ, ἐν τῇ νήσῳ Κεϋλάνῃ κτλ. Διὰ τοὺς ἰνδουϊστὰς ὑπῆρχον τὸ Μπεναρές, ἡ Ἀλλαχαμπὰντ κτλ.

Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τὸ προσκύνημα τῶν ἱερῶν τόπων χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ δὲ προσκύνημα εἰς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τὸν Δ΄ μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ σημαντικώτερον προσκύνημα εἶναι ἡ Ἱερουσαλήμ, καθιερωθεῖσα ὡς τοιοῦτον ἀφ᾽ ἧς ἐποχῆς ἡ ἁγία Ἑλένη ἐπεσκέφθη ἐκεῖ τὸν Τάφον τοῦ Σωτῆρος. Ἔκτοτε ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἁγίων τόπων ἐν Παλαιστίνῃ ἀπέβη ὁ διακαέστερος πόθος παντὸς πιστοῦ Χριστιανοῦ, αἱ δὲ σταυροφορίαι κυρίως διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν τόπων τούτων ἐπεχειρήθησαν. Ἀνέκαθεν, οἱ εἰς Ἱερουσαλὴμ μεταβαίνοντες θεωροῦνται ὡς οἱ κυρίως προσκυνηταί, προσαγορευόμενοι καὶ τιτλοφορούμενοι πολλάκις διὰ τῆς τουρκικῆς λέξεως *χατζῆ*, ἣν συχνὰ ἀπαντῶμεν ὡς πρῶτον συνθετικὸν ὀνομάτων ἢ ἐπωνύμων ἢ καὶ ἁπλῶς ὡς ἐπώνυμον. Παρὰ Μωαμεθανοῖς κύριος τόπος προσκυνήματος εἶναι ἡ Μέκκα καὶ ἡ Μεδίνα.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πολλοὺς προσκυνητὰς προσελκύουν ἡ Παναγία τῆς Λούρδης, ἡ Παναγία τῆς Σάρτρης, τὸ Μὸν-Σαὶν-Μισὲλ καὶ ἡ Λὰ Σαλὲτ ἐν Γαλλίᾳ, ἡ Παναγία ντὲλ Πιλὰρ ἐν Σαραγόσσῃ τῆς Ἱσπανίας, τὸ ὄρος Γκάργκανο καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰανουαρίου ἐν Νεαπόλει κ.τ.λ. Ἐν Ἑλλάδι τὰ κυριώτερα νεώτερα προσκυνήματα εἶναι ἡ Παναγία τῆς Τήνου, τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Κερκύρᾳ, τοῦ ἁγίου Γερασίμου ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐν Ζακύνθῳ. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, συνεκέντρωνε πολλοὺς προσκυνητάς, κατ᾽ Αὔγουστον ἑκάστου ἔτους, ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, ἀποκειμένη ἐν τῇ ὁμωνύμῳ μονῇ τῆς χερσονήσου τῆς Κυζίκου, μεταξὺ Ἀρτάκης καὶ Περάμου. Ἡ εἰκὼν αὕτη μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν μετεφέρθη εἰς τὰ πατριαρχεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— *[Ἱστορ.]* Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο προσκύνημα ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ δήλωσις πίστεως εἰς τὸν σουλτᾶνον, εἰς ἣν προέβαινον ἄτομα, χωρία ἢ καὶ περιοχαὶ ὁλόκληροι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐξεγέρσεων ἢ ἐπαναστάσεων, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Οἱ προβαίνοντες εἰς τὴν δήλωσιν ταύτην ἐφωδιάζοντο μὲ *προσκυνοχάρτια*, δι᾽ ὧν ἀπέφευγον πᾶσαν καταδίωξιν. Τοιαῦτα εἶχε παραχωρήσει ἀφειδῶς ἰδίως ὁ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἰωαννίνων κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον Κεχαγιάμπεης, κατορθώσας νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς τῶν δειλοτέρων, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὅμως οἱ ἐπαναστάται καὶ οἱ ὁπλαρχηγοὶ αὐτῶν ἐδεικνύοντο σκληρότατοι. Ἐπίσης πολλὰ προσκυνοχάρτια παρεχωρήθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ἐν Στερεᾷ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ. Πολλάκις ὅμως ἡ δήλωσις τοῦ προσκυνήματος ἐγίνετο μόνον κατ᾽ ἐπίφασιν καὶ πρὸς παραπλάνησιν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν.

—Ω

προσκύνησις, *—εως* (ἡ)˙ ἡ διὰ γονυκλισίας ἢ ἄλλως ἔνδειξις σεβασμοῦ καὶ τιμῆς, ἰδίᾳ πρὸς τὰς ἁγίας εἰκόνας, πρὸς ἱερὰ λείψανα κττ.: «ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων εἰκόνων».

Προσκυνηταὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 795 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ Ὀχυρὸν 872. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χατζηλάρ*.

Προσκυνητάρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σοφουλὰρ τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1925) 55. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χατζῆ-Χασαναλῆ*.

— **Προσκυνητάρι** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 79 κατοίκους, τουρκιστὶ δ᾽ ἐκαλεῖτο *Χατζηλάρ*.

προσκυνητάριον (τό)˙ βιβλίον περιέχον περιγραφὰς διαφόρων προσκυνημάτων˙ || ἐκκλησιαστικὸν κατασκεύασμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται εἰκόνες καὶ γίνεται ἡ συνήθης τῶν πιστῶν προσκύνησις.

— *[Ἐκκλ.] Προσκυνητάριον* ἢ *προσκυνητήριον* καλεῖται συνήθως εἶδός τι ἀναλογίου, ἐφ᾽ οὗ τοποθετεῖται ἡ πρὸς προσκύνησιν τῶν πιστῶν προβαλλομένη εἰκὼν ἢ λειψανοθήκη ἢ ὁ τίμιος σταυρός. Τοιαῦτα προσκυνητάρια συναντᾷ τις παρὰ τὴν κεντρικὴν θύραν τοῦ ναοῦ, ὅπου οἱ εἰσερχόμενοι πιστοὶ ἀσπάζονται τὰς εἰκόνας καὶ εἰς τὰ παρ᾽ αὐτὰ μανουάλια ἀποθέτουσι τὰς λαμπάδας ἢ τὰ κηρία αὐτῶν. Π. Ν. Τ.

προσκυνητήριον (τό)˙ τόπος προσκυνήσεως, εὐκτήριον.

προσκυνητὴς (ὁ)˙ ὁ προσκυνῶν, ὁ μεταβαίνων πρὸς προσκύνησιν, οἷον εἰς τοὺς ἁγίους τόπους.

προσκυνῶ (*—έω*)˙ ἐκφράζω, δηλῶ σεβασμόν, τιμὴν πρός τινα γονυπετῶς˙ || καθόλου, σέβομαι καὶ τιμῶ τινα, ἰδίᾳ ἐπὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων: «προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη, Χριστέ»˙ || εὐλαβοῦμαί τινα, ἐπὶ χαιρετισμοῦ πρὸς γέροντα. πρὸς ἱερέα κ.τ.τ.: «προσκυνῶ, δέσποτα»˙ || ὑποκύπτω, ὑποτάσσομαι: «οἱ Ρωμιοὶ Τούρκους δὲν προσκυνᾶνε».

Προσκύρια (τὰ) *[Λειτουργ.]*. Οὕτως ἢ καὶ «Τὰ πρὸς Κύριον» καλοῦνται οἱ τὸ ιη΄ κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου ἀπαρτίζοντες, ἀπὸ τοῦ 119ου μέχρι καὶ τοῦ 133ου δέκα πέντε ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ, ἐπιγραφόμενοι δὲ «Ὠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν», καθόσον ἐψάλλοντο ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῶν 15 ἀναβαθμῶν (βαθμίδων) τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ ἡμικυκλίου κλίμακος, κατὰ τὴν σύναξιν τοῦ λαοῦ, καὶ ἐσήμαινον τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἀνάβασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Οἱ ψαλμοὶ οὗτοι ἐκλήθησαν οὕτω λόγῳ τῆς ἐν αὐτοῖς συχνάκις ἐπαναλαμβανομένης φράσεως «Πρὸς Κύριον», ἀνεγινώσκοντο δέ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χριστιανικοὺς χρόνους, ἐν πᾶσι τοῖς ἑσπερινοῖς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀντὶ τοῦ α΄ καθίσματος τοῦ ψαλτηρίου, ἐξαιρουμένων τῶν τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς. Ἤδη ὅμως ἀναγινώσκονται εἰς τρεῖς στάσεις κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων Δώρων, τῆς ὁποίας εἰσὶ καὶ προοιμιακοὶ ψαλμοί. Ν. Α. Χ.

προσκύρωσις, *—εως* (ἡ)˙ βεβαίωσις, ἐπικύρωσις.

— *[Ρωμ. Δίκ.]* Ὁ δικαστὴς δικάζων ἀγωγὰς περὶ διανομῆς κληρονομίας (judicia familiae erciscundae), περὶ διαιρέσεως ἐπικοίνου πράγματος (communi dividundo) καὶ περὶ ἰθύνσεως ὁρίων (finium regundorum), αἵτινες εἶναι διπλαῖ, λογιζομένων ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων ὡς ἐναγόντων καὶ ἐν ταὐτῷ ὡς ἐναγομένων, δικαιοῦται νὰ προσκυρώσῃ εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀποκλειστικὴν κυριότητα τοῦ τέως κοινοῦ πράγματος καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ὑπὲρ οὗ ἡ προσκύρωσις νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ἄλλον πρὸς ἐξίσωσιν τῶν μερίδων. Διὰ τῆς προσκυρώσεως μεταβιβάζεται ἡ κυριότης τοῦ προσκυρουμένου, ἐφ᾽ ὅσον, ἐννοεῖται, ἀνῆκε τέως αὕτη κοινῶς εἰς τοὺς διαδίκους, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεξάγεται ἡ δίκη. Ἤδη τὰ τῆς διανομῆς κοινοῦ πράγματος ἢ κοινῆς κληρονομίας κανονίζουν παρ᾽ ἡμῖν τὰ ἄρθρα 1088—1099 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, κατ᾽ αὐτὰ δέ, ἐὰν κριθῇ ὑπὸ τῶν πραγματογνωμόνων ἀνέφικτος ἡ διανομή, διατάσσεται πλειστηριασμὸς τοῦ διανεμητέου καὶ ὄχι προσκύρωσις πρός τινα τῶν συγκοινωνῶν. Τὸ ἄρθρον 43 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἰουλίου / 16 Αὐγούστου 1923 περὶ σχεδίων πόλεων, κωμῶν καὶ συνοικισμῶν τοῦ κράτους καὶ οἰκοδομῶν αὐτῶν, κανονίζει τὰ τῆς προσκυρώσεως τῶν μετὰ ρυμοτομίαν ὑπολειπομένων τμημάτων οἰκοπέδων, ἅτινα δὲν ἔχουσι τὸ κατὰ τὸ εἰρημένον διάταγμα ἀπαιτούμενον ἐμβαδὸν ἢ ἔχουσι μὲν τοῦτο, ἀλλὰ στεροῦνται τῶν ἀπαιτουμένων ἐλαχίστων διαστάσεων, ἡ δὲ τακτοποίησις τούτων καθίσταται ἀνέφικτος, λόγῳ πολυπληθῶν εἰς τὰ πέριξ οἰκοδομῶν. Τὰ τμήματα ταῦτα, ἀφαιρούμενα ἀναγκαστικῶς ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην, προσκυροῦνται εἴς τι τῶν γειτονικῶν οἰκοδομησίμων οἰκοπέδων, ἵνα ἀποτελέσωσι μετ᾽ αὐτοῦ ἑνιαῖον οἰκόπεδον. Κ. Α. Π.

προσλαλιὰ (ἡ)˙ προσφώνησις, προσαγόρευσις.

προσλαμβάνω, ἀόρ *προσέλαβον—προσελήφθην*, παθ. μετχ. *προσειλημμένος*˙ λαμβάνω, παίρνω μαζί μου: «προσέλαβον ὑπάλληλον»˙ || προσαποκτῶ: «ἡ ὑπόθεσις προσέλαβε μορφὴν προσωπικήν».

— **προσλαμβανόμενος** *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν τῷ μουσικῷ συστήματι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ ὑπὸ τὸ τετράχορδον τῶν ὑπάτων βαρὺς φθόγγος, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὴν βαρυτέραν χορδὴν τῆς λύρας. Ὁ φθόγγος οὗτος, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν φθόγγον Κε τῆς ὑπάτης τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἢ τὸν la_1 τῆς εὐρωπαϊκῆς, ἐπεῖχε τονικὸν λόγον ($=^9/_8$) πρὸς τὴν ὑπάτην ὑπάτων. Ν.Α.Χ.

πρόσληψις, *—εως* (ἡ)˙ τὸ προσλαμβάνειν τινά: «πρόσληψις ὑπαλλήλου».

— *[Ψυχολ. Παιδαγ.]* Βλ. λ. *ἀφομοίωσις*.

προσλιπάρησις, *—εως* (ἡ)˙ παράκλησις, ἐκλιπάρησις.

προσλιπαρῶ (*—έω*)˙ παρακαλῶ, ἐκλιπαρῶ.

προσμαρτυρῶ (*—έω*)˙ μαρτυρῶ προσέτι, ἐπιμαρτυρῶ.

προσμειγνύω, ἢ *—μιγνύω*˙ ἀναμιγνύω προσέτι, προσθέτω τι εἰς τὴν μῖξιν.

πρόσμειξις, *—εως* (ἡ)˙ ἡ πρᾶξις τοῦ προσμειγνύειν.

— *[Χημ.] Πρόσμειξις* καλεῖται πᾶσα ξένη ὕλη περιεχομένη εἰς μὴ καθαρὸν χημικὸν προϊὸν καὶ ὀφειλομένη εἴτε εἰς δευτερεύουσαν ἀντίδρασιν ἢ μὴ ἀφαιρεθεῖσαν ἀρχικὴν ἀκαθαρσίαν ἢ εἰς ἀποσύνθεσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ κυρίου προϊόντος κτλ. Αἱ προσμείξεις ἐπηρεάζουν συχνότατα αἰσθητῶς τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τοῦ σώματος. Σ. Γ.

— *[Ὀρυκτ.—Γεωλογ.] Πρόσμειξις* καλεῖται ξένη οὐσία συγγενὴς ἢ μὴ πρὸς τὸ ὀρυκτόν, τὸ πέτρωμα ἢ τὸ μετάλλευμα, ἐνυπάρχουσα ἐν αὐτῷ ἐν ἥσσονι ἢ μείζονι ἀναλογίᾳ. Αἱ προσμείξεις σχετίζονται πρὸς τὴν παραγένεσιν τῶν ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων. Ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ προσμείξεις καλοῦνται αἱ ὑπάρχουσαι ἐκ τῆς φύσεως τῶν πρώτων ὑλῶν ἢ τῶν κατεργασιῶν ἢ προστιθέμεναι σκοπίμως (προσθέματα) οὐσίαι εἰς τὰ μέταλλα. Οὕτως εἰς τὸν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ χρησιμοποιούμενον σίδηρον καὶ χάλυβα ἐνυπάρχουν πλεῖσται χρήσιμοι ἢ ἐπιβλαβεῖς πέραν ὡρισμένης ἀναλογίας προσμείξεις, ὡς ὁ ἄνθραξ, τὸ ὀξυγόνον (ἐπιβλαβές), τὸ πυρίτιον, τὸ μαγγάνιον, ὁ φωσφόρος (ἐπιβλαβής), τὸ θεῖον (ἐπιβλαβὲς) καὶ πολλάκις πλεῖσται ἄλλαι οὐσίαι χρήσιμοι ἢ βλαβεραί. Ὁμοίως συμβαίνει εἰς τὰ πλεῖστα τῶν βιομηχανικῶν μετάλλων. Θ. Χ.

προσμένω˙ ἀναμένω, περιμένω˙ || ἐλπίζω, προσδοκῶ.

προσμέτρησις, *—εως* (ἡ)˙ τὸ προσμετρεῖν, συνυπολογισμός, προσεπιμέτρησις.

προσμετρῶ (*—έω*)˙ μετρῶ, προσθέτω ἐπὶ πλέον, συνυπολογίζω: «εἰς τὴν συντάξιμον ὑπηρεσίαν προσμετρεῖται ὁ χρόνος τῆς ἐπιστρατεύσεως».

προσμετρηταὶ (οἱ), ἢ ***προμετρηταὶ*** *[Ἀρχ.]*. Βοηθοὶ-ὑπηρέται τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ μετρονόμων, ἐπιφορτισμένοι νὰ φέρωσι τὰ δημόσια μέτρα καὶ σταθμὰ πρὸς ἔλεγχον τῶν μετρήσεων, λαμβάνοντες διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των ταύτην ὡρισμένην τινὰ ἀμοιβήν. Α. Θ. Σ.

πρόσμηλον (τό)˙ ἡ *κολποκήλη* (βλ.λ.).

προσμιγνύω˙ ἄλλη γραφὴ τοῦ *προσμειγνύω* (βλ.λ.).

προσμοιάζω˙ δημοτ., ἀντὶ *προσομοιάζω*, ὁμοιάζω˙ || εἰκάζω, συμπεραίνω ἐκ τῆς μορφῆς ποῖος εἶναί τις: «τὸν ἐπρόσμοιασα ἀπὸ τὴ φωνή».

Πρόσνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βραστὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

— **Πρόσνα** (Prosna) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πολωνίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βάρτα, μήκους 229 χλμ. Πηγάζει ἐκ τῆς Ἄνω Σιλεσίας (Γερμανίας) πρὸς Β. τοῦ Ρόζεμπεγκ καὶ διευθυνόμενος ΒΔ. σχηματίζει τόξον. τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1920 ἀπετέλει τὰ ὅρια μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Ρωσίας. Διέρχεται διὰ τῶν πόλεων Γκραμπώφ, Καλὶστζ καὶ Τσότζ. Παραπόταμοί του ὁ *Ὀλομπὸκ* καὶ ὁ *Ὀππίνικα*. Η. Π. Γ.

Πρόσνερο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῷ νομῷ Χανίων (βλ. λ. *Ἐμπρόσνερος*).

προσνεύω, ἀόρ. *προσένευσα*˙ δηλῶ τὴν συγκατάθεσίν μου διὰ νεύματος, συγκατανεύω.

Πρόσνικ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σκοτοῦσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Digitized by Google

προσόδια (τὰ) *['Αρχ.]*. Ὠνομάσθησαν οὕτω τὰ τῶν πομπῶν μέλη καὶ ᾄσματα, ᾀδόμενα πρὸς αὐλὸν καὶ διαμορφωθέντα ἐν χορικῇ λυρικῇ. Πρῶτος ὁ ἐπικὸς Εὔμηλος ἐποίησεν ἐν ἑξαμέτρῳ προσόδιον τῷ Δηλίῳ Ἀπόλλωνι. Ν. Σ. Λ.

προσοδιακὸς ῥυθμός. Ὁ ῥυθμὸς τῶν προσοδίων, ἱεροτελεστικὸς καὶ ὀρχηστικὸς μετὰ δωρικῆς μουσικῆς. Τὸ μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ τούτου ἦτο ἡ ἀναπαιστικὴ τριποδία, ἢ ἄλλως καὶ *ἐνόπλιος ῥυθμὸς* καλουμένη : — — ◡ ◡ — ◡ ◡ —, συγκειμένη ἐκ σπονδείου, ὅστις ἠδύνατο ν' ἀντικατασταθῇ διὰ πάντων τῶν δισυλλάβων ποδῶν καὶ τοῦ πυρριχίου ἀκόμη, καὶ δύο ἀναπαίστων, προελθόντων ἐκ δακτύλων διὰ τῆς μετὰ ταῦτα προσθήκης τῆς ἀνακρούσεως. Γ. Μ. Β.

πρόσοδος (ἡ)· πᾶν ὅ,τι προσέρχεται εἴς τινα ὡς κέρδος, εἰσόδημα εἴτε εἰς προϊόντα εἴτε εἰς χρῆμα: «αἱ πρόσοδοι τοῦ κράτους».

— *[Οἰκονομ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *πρόσοδος* νοεῖται ὡρισμένη ποσότης περιουσίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν πηγήν, ἐξ ἧς παρήχθη, δηλονότι σχέσις περιουσιακῶν πραγμάτων πρὸς ἄλληλα, ἐνῷ διὰ τοῦ ὅρου *εἰσόδημα* νοοῦμεν ὡρισμένα οἰκονομικὰ ἀγαθὰ ἐν σχέσει πρὸς πρόσωπον, εἰς ὃ ἀνήκουσιν. Ἐν τούτοις, παρ' ἡμῖν οἱ δύο ὅροι *πρόσοδος* καὶ *εἰσόδημα* θεωροῦνται συνήθως ταυτόσημοι καὶ ἐν τῇ φορολογικῇ νομοθεσίᾳ, ἀντὶ τοῦ ἄλλοτε ἐν χρήσει ὅρου *εἰσόδημα* τοῦ νόμου ΓΤΗΓ' τοῦ 1909 «περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν κινητῶν ἀξιῶν», εἰσήχθη ὁ ὅρος *πρόσοδος* διὰ τοῦ νόμου 1640 τοῦ 1919 «περὶ φορολογίας καθαρῶν προσόδων». Ἐν δὲ τῇ νομικῇ γλώσσῃ συνώνυμοί εἰσιν οἱ ὅροι *καρπός, τόκος, μίσθωμα* καὶ πᾶσα ἄλλη περιοδικῶς ἐπαναλαμβανομένη παροχή. Τὰ εἰσοδήματα ἢ αἱ πρόσοδοι διακρίνονται, ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ, εἰς τὴν ἔγγειον πρόσοδον, εἰς τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου, εἰς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἐργάτου καὶ εἰς τὸν τόκον ἢ ἀμοιβὴν τοῦ κεφαλαίου.

Ἔγγειος πρόσοδος εἶναι κυρίως ἡ ἀμοιβὴ τῆς γῆς, δηλονότι τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς προσόδου, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἐξ εὐφορωτέρας γῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς καλλιεργουμένας γαίας καὶ ὅπερ δὲν εἶναι ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας ἢ τοῦ κεφαλαίου. Ἀλλ' ἐνῷ ἀρχικῶς ἡ ἀμοιβὴ αὕτη ἀπετέλει τὸ σημαντικώτερον μέρος τοῦ παραγομένου εἰσοδήματος, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ σὺν τῇ προόδῳ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἡ ἔγγειος πρόσοδος ἐμειώθη, ἐνῷ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κεφαλαίου (ὁ τόκος) ἀνεπτύχθη. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἔννοια τῆς ἐγγείου προσόδου κατέστη ἤδη εὐρυτέρα, συμπεριλαβοῦσα σημαντικὸν μέρος τοῦ κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου, εἰς ὡρισμένας δὲ περιστάσεις καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας. Διακρίνεται δὲ ἡ ἔγγειος πρόσοδος εἰς τὴν ἀγροτικήν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀρχικὴν ἐμφάνισιν τῆς προσόδου, εἰς τὴν διαμορφωθεῖσαν νέαν πρόσοδον ἐκ τῆς ὑπερτιμήσεως τῆς ἀστικῆς ἰδιοκτησίας, εἰς τὰς ἐπακολουθησάσας βραδύτερον διαφορικὰς προσόδους, προερχομένας ἐκ τῆς ἐξορυκτικῆς βιομηχανίας, μεταλλείων, ἁλυκῶν κ.λ.π., λόγῳ σημαντικῆς διαφορᾶς ἐξόδων, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζουσι τὰ διάφορα στρώματα τῆς γῆς καὶ πλούτου αὐτῶν καὶ εὐχερείας ἐκμεταλλεύσεως, τὴν ἐκ συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαίων πρόσοδον, τὴν τῶν τελειοτέρων μηχανῶν, τὴν τῶν ἐφευρέσεων, τῆς γειτνιάσεως τῆς ἀγορᾶς, τῆς προσεγγίσεως εἰς μέσα συγκοινωνίας, τῆς προνομιούχου θέσεως τοῦ καταστήματος εἰς κεντρικὴν ὁδὸν ἢ συνοικίαν ἀριστοκρατικήν, λόγῳ μείζονος ἀριθμοῦ πελατῶν ἢ σπουδαιοτέρου κύκλου συναλλαγῶν κλπ. Ἡ ἔγγειος πρόσοδος εἶναι φαινόμενον μᾶλλον διαρκές, ἐνῷ εἰς τὰς πλείστας τῶν λοιπῶν περιπτώσεων ἔχει χαρακτῆρα, ἔν τινι μέτρῳ, παροδικὸν καὶ τείνει νὰ ἐκλείψῃ, διότι ἐπιχειρήσεις τινὲς δὲν ἀποφέρουσι ποσῶς, τῆς προσόδου των καταναλισκομένης εἰς ἐργατικὰς ἀμοιβὰς καὶ τόκους. Ἡ ἔγγειος πρόσοδος εἶναι ἀπόρροια τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ δὴ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς καλλιεργησίμου γῆς καὶ δὲν εἶναι, ἁπλῶς καὶ μόνον, δημιούργημα τοῦ νόμου. Ἡ νομιμότης τῆς ἐγγείου προσόδου ὑφίσταται μὲν ἀφ' ἑαυτῆς, ὡς ὀφειλομένη ὅμως οὐχὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' εἰς τὴν συνεργασίαν τοῦ συνόλου, δέον νὰ χρησιμοποιῆται ἀναλόγως εἰς προαγωγὴν τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Ὡς ἐκ τῆς διευρύνσεως δὲ τῆς ἐννοίας τῆς προσόδου, περιλαμβανούσης ἤδη καὶ τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου, καὶ ἐκ τῆς δημιουργίας περιπεπλεγμένης μορφῆς προσόδου, ἡ γενικωτέρα αὕτη ἀρχὴ χωρεῖ ἐπὶ πάσης προσόδου. Ἡ *ἐθνικὴ πρόσοδος* ταυτίζεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ *ἐθνικοῦ εἰσοδήματος* καὶ χρησιμεύει πρὸς καθορισμὸν τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ φόρος ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ δέον ν' ἀπορροφῇ ὡρισμένον ποσοστὸν τῆς ἐθνικῆς προσόδου, ἐὰν δὲ τὸ ποσοστὸν τοῦτο εἶναι μεγαλύτερον ἢ ἐν ἄλλαις χώραις, τὸ φορολογικὸν βάρος εἶναι μεγαλύτερον. Ἑπομένως, πρὸς καθορισμὸν τοῦ φορολογικοῦ βάρους, δέον νὰ καθορίζηται πρῶτον ἡ ἐθνικὴ πρόσοδος ἑκάστης τῶν συγκρινομένων χωρῶν. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

—**πρόσοδοι** ***δημόσιαι***· βλ. λ. *προϋπολογισμός*.

—**πρόσοδος** ***ἰσοβία***. Ἡ ὑποχρέωσις, ὅπως καταβάλλῃ τις εἰς ἕτερον διηνεκῶς καὶ ἐφ' ὅρου ζωῆς του περιοδικὴν παροχὴν ἀντικαταστατῶν πραγμάτων ἢ νὰ περιθάλπῃ τοῦτον. Ὁσάκις δὲ ἡ περιοδικὴ παροχὴ εἶναι πρόσκαιρος, δὲν ὑπάρχει ἰσοβία πρόσοδος. Ἡ ὑποχρέωσις δυνατὸν ν' ἀπορρέῃ ἐκ συμβάσεως ἔναντι ἀνταλλάγματος ἢ ἄνευ τοιούτου. Εἰς ταύτας περιλαμβάνονται καὶ αἱ καταθέσεις ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ ἀναπαλλοτριώτου, κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἰουλίου 1923 περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν. Ὁσάκις ἡ ἰσοβία πρόσοδος ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς σύνταξις, περίθαλψις, διέπεται ὑπὸ τῶν διατάξεων αὐτοῦ.. Γ. Ν. Κ.

—**πρόσοδος** ***καθαρὰ*** *[Φορολογ.]*. Διὰ τοῦ νόμου 1640 τοῦ 1919 εἰσήχθη ἐν Ἑλλάδι φορολογία ἐπὶ πασῶν τῶν καθαρῶν προσόδων πάσης κατηγορίας (ἄρθρ. 2). Μὴ καθορίζοντος τοῦ νόμου τὴν ἔννοιαν τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἐπεκράτησεν ἡ τριμερὴς λεγομένη θεωρία, καθ' ἣν τρία εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ εἰσοδήματος: α') Ἡ περιοδικότης, καθότι τὸ εἰσόδημα ἐμφανίζεται κατὰ κανονικήν, συνήθως ἐτησίαν, περίοδον ἢ εἶναι δεκτικὴ ἐπαναλήψεως, ὡς οἱ καρποὶ τῶν δένδρων κλπ. β') Ἡ ὕπαρξις διαρκοῦς πηγῆς, ἐξ ἧς ἀπορρέει τὸ εἰσόδημα, καθότι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐξαντλῇ τὸ κεφάλαιον, ἐξ οὗ διαρκῶς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐκπηγάζει. γ') Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς πηγῆς ταύτης, καθότι τὰ εἰσοδήματα δὲν παράγονται αὐτομάτως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀτόμου, οἷον ἐκμίσθωσις ἀκινήτου κλπ. Ἡ προμνησθεῖσα διάκρισις τῶν προσόδων ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν νομοθέτην διὰ τὸν κατὰ κατηγορίας διαφορισμὸν τῶν φορολογητέων προσόδων, ἤτοι εἰσοδημάτων ἐκ κεφαλαίου (οἰκοδομῶν, γαιῶν, κινητῶν ἀξιῶν), ἐκ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας (κερδῶν ἐξ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, κερδῶν ἐκ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων) καὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐργασίας (ἀμοιβῶν μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, ἀμοιβῶν ἐξ ὑπηρεσιῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων). Γ. Ν. Κ.

— **προσόδων τοῦ ἀξιώματος στέρησις** *['Εκκλ. Δίκ.]* Ἡ ποινὴ τῆς προσκαίρου στερήσεως τῶν προσόδων τοῦ ἀξιώματος ἦτο ἤδη γνωστὴ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχαιότητα. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων συνόδων τῆς Δύσεως ἠπείλησε ταύτην ἡ σύνοδος Ναρβῶνος (589) κατὰ τῶν κληρικῶν τῶν ἀπειθούντων εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ ἐπισκόπου, κατὰ τῶν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἱερέως ἢ διακόνου χειροτονηθέντων, καίπερ ὄντων ἀπαιδεύτων, μὴ ἐπιμελουμένων δὲ τῆς ἐκμαθήσεως τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν βαθμοῦ, κατὰ τῶν διακόνων τῶν ἀπερχομένων ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου πρὸ τῆς λήξεως τῆς θείας λειτουργίας καὶ κατὰ τῶν ὑποδιακόνων τῶν μὴ ἐκτελούντων τὰ ἱερατικὰ αὐτῶν καθήκοντα. Ὁ κανὼν ε' τῆς στ' ἐν Τολήτῳ συνόδου ἠπείλησε τὴν ποινὴν ταύτην κατὰ τῶν κακῶς διοικούντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν κληρικῶν. Κατὰ τὴν ἰουστινιάνειον νεαρὰν 27 (κεφ. γ'), οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἀπουσιάζοντες τῶν ἐκκλησιῶν των ἐπὶ μακρὸν χρόνον, στεροῦνται τῆς προσόδου αὐτῶν, ἀναλισκομένης ὑπὲρ εὐαγῶν σκοπῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν. Καὶ κατὰ τὴν νεαρὰν 123 (κεφ. θ'), οἱ ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἢ ἄνευ βασιλικῆς διαταγῆς ἀπερχόμενοι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐπίσκοποι ἢ ἀποδημοῦντες πέραν τοῦ ἔτους στεροῦνται τῆς προσόδου αὐτῶν. Συχνὴν δ' ἐποιεῖτο τῆς ποινῆς ταύτης χρῆσιν ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρακτικὴ καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Οὕτω, διὰ τοῦ ἀπὸ 1654 γράμματος τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Γ' περὶ ἀναγνωρίσεως σκευοφύλακος τῆς Σκύρου, ἠπειλήθη κατ' ἐκείνου, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ ἐνοχλήσῃ τὸν σκευοφύλακα, πρὸς ταῖς ἄλλαις ποιναῖς καὶ στέρησις πάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ προσόδου. Διὰ τοῦ ἀπὸ Νοεμβρίου 1677 σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου τοῦ Δ' περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, ἠπειλήθη κατὰ τῶν κληρικῶν, οἵτινες θὰ ἐτόλμων νὰ ἀποσπάσωσί τι τῶν τοῦ μοναστηρίου πραγμάτων ἐπὶ προφάσει κληρονομίας τελευτησασῶν καλογραιῶν ἀργία ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας καὶ στέρησις πάσης ἐκκλησιαστικῆς προσόδου.

Κατὰ τὰ ἄρθρα 45, 52 καὶ 69 τοῦ καταστατικοῦ νόμου τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923, δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τὸ μὲν ἐπισκοπικὸν δικαστήριον στέρησιν μισθοῦ μετ' ἀργίας ἢ ἄνευ τοιαύτης μέχρι τριῶν ἐτῶν, ὡς καὶ ἀργίαν ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας μετὰ στερήσεως τῶν ἀπὸ τῆς ἐφημερίας δικαιωμάτων οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν ἐτῶν, ἡ δὲ ἱερὰ σύνοδος ἄνευ χρονικοῦ περιορισμοῦ στέρησιν τῶν ἀπὸ τῆς ἐφημερίας δικαιωμάτων μετ' ἀργίας ἢ ἄνευ τοιαύτης, ὡς καὶ ἀργίαν μετὰ στερήσεως τῶν ἐκ τῆς ἐφημερίας δικαιωμάτων. Εἰς δὲ τὸν ἱερολογήσαντα κεχωρισμένως τοῦ γάμου μνηστείαν ἐπιβάλλεται καὶ ἀργία ἑνὸς ἔτους μετὰ στερήσεως τοῦ ἡμίσεος τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 52 τοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1900 «Κρητικοῦ καταστατικοῦ», εἰς τὸν ὁπωσδήποτε ἐν γνώσει συμπράξαντα εἰς τέλεσιν παρανόμου γάμου ἱερέα ἀπειλεῖται πρὸς τῇ ἀργίᾳ, ἀπὸ δύο μέχρι τριῶν ἐτῶν, καὶ στέρησις τῶν τῆς ἐνορίας προσόδων. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

προσοδοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων προσόδους, κέρδη, ἐπικερδής: «ἐπιχείρησις προσοδοφόρος».

προσοικειῶ (*—όω*)· κάμνω τινὰ νὰ γίνῃ οἰκεῖος, νὰ συνηθίσῃ πρός τι· || παθ. *προσοικειοῦμαι*· γίνομαι οἰκεῖος πρός τι, συνηθίζω, ἐξοικειοῦμαι: «προσοικειοῦται πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν».

προσοικείωσις, *—εως* (ἡ)· τὸ προσοικειοῦσθαι, ἐξοικείωσις.

προσόμοια (τὰ) *[Βυζ. Μουσ.]*. Καλοῦνται τὰ τροπάρια ὅσα, κατά τε τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέλος, διασῴζουσι τὴν πρὸς ἄλληλα ὁμοιότητα κατὰ κόμματα, συλλαβὰς καὶ προσῳδιακοὺς τόνους, παρουσιάζοντα μεγάλην ῥυθμικὴν ποικιλίαν καὶ μελικὴν πρωτοτυπίαν. Τῶν προσομοίων προτάσσεται ὁ καλούμενος πρόλογος, δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τροπαρίου τινός, πρὸς ὃ ταῦτα ῥυθμίζονται καὶ ὧν τὸ μέλος ἀκολουθοῦσιν. Τὰ προσόμοια ψάλλονται εἰς σύντομον εἱρμολογικὸν μέλος, σπανίως δὲ εἰς ἀργὸν τοιοῦτον. Ν. Α. Χ.

προσομοιάζω· ὁμοιάζω κατά τι πρός τινα, εἶμαι προσόμοιος, κοιν. *προσμοιάζω*.

προσόμοιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ὁμοιότητα πρὸς ἄλλον, παρόμοιος· || ***προσόμοια*** (τά)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

προσμοιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι προσόμοιον.

προσομοιῶ (*—όω*)· νομίζω τινὰ προσόμοιον, εὑρίσκω ὁμοιότητα πρὸς ἄλλον, κοιν. *προσμοιάζω*.

προσομοίωσις, *—εως*· τὸ προσομοιοῦν, τὸ νὰ νομίζῃ τίς τινα ὅμοιον.

προσομολόγησις, *—εως* (ἡ) *[Νομ.]*. Προσομολόγησις χρέους (expromissio) ὑπάρχει, ἐὰν τρίτος ἀναδεχθῇ τὴν ὀφειλὴν ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ θέλησις τούτου δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, διότι πρόκειται περὶ ἀπαλλαγῆς αὐτοῦ, ὅπως δὲ δύναται νὰ καταβάλῃ τις ἀλλότριον χρέος οἴκοθεν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται καὶ νὰ ἀναδεχθῇ αὐτό. Διὰ τῆς προσομολογήσεως ἐπέρχεται ἀνανέωσις ἐφ' ὅσον μόνον τῇ συναινέσει τοῦ δανειστοῦ μετατίθεται ἡ ὀφειλὴ εἰς τὸν προσομολογοῦντα, ἄλλως ὁ ἀναδεχόμενος τρίτος ἐπέχει θέσιν προσθέτου ὀφειλέτου. Ἡ προσομολόγησις ἦτο λίαν χρήσιμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πρὸς κατάργησιν τῆς ὑποχρεώσεως ἀπόντος. Κ. Α. Π.

προσόν, *—όντος* (τό)· ὅ,τι πρόσεστί τινι, ὅ,τι ὑπάρχει ἐπὶ πλέον, προτέρημα, πλεονέκτημα, ἀρετή· || εἰδικὸν γνώρισμα, ἐφόδιον: «τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενα προσόντα».

προσονομάζω· ὀνομάζω τινὰ μὲ πρόσθετον ὄνομα, ἐπονομάζω.

προσονομασία (ἡ)· πρόσθετος ὀνομασία.

— *[Ρητορ.]*. Σχῆμα λόγου, καθ' ὃ ὑπάρχει ὁμοιότης ἤχου ἐν ταῖς λέξεσι τῆς αὐτῆς φράσεως. Ν. Σ. Λ.

προσοπίτης (ὁ) (Prosopit) *['Ορυκτ.]*. Ὀρυκτὸν διπλοῦν φθοριοῦχον ἅλας τοῦ ἀσβεστίου καὶ τοῦ ἀργιλλίου $Ca(F.OH)_2 . Al_2(F.OH)_6$ Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους πρισματικούς, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 4, 5, εἰδικὸν βάρος 2,89 καὶ εἶναι ἄχρους μὲ λάμψιν ὑαλώδη. Ἀπαντᾷ ὡς σύνδρομον ὀρυκτὸν τοῦ κασσιτερίτου, τοῦ φθορίτου καὶ τοῦ σιδηρίτου εἰς τὸ Altemberg τῆς Σαξωνίας, καθὼς καὶ ἐπὶ χαλαζιακῶν φλεβῶν εἰς τὴν Pikes Peakregion. Γ. Β.

προσόπλιον (τὸ) *['Ιππολ.]*. Καλεῖται τὸ πρόσθιον ἐξωτερικὸν τμῆμα τῆς ὁπλῆς τοῦ ἵππου. Δ.Ν.Π.

προσορμίζω· διευθύνω τὸ πλοῖον εἰς τὸν ὅρμον· || συνηθ. παθ., διακόπτων τὸν πλοῦν προσκαίρως, ἀγκυροβολῶ εἴς τινα λιμένα ἢ ὅρμον, λόγῳ συμβάντος ἀνωτέρας βίας ἢ πρὸς ἐνέργειαν ἐμπορικῆς πράξεως, ὡς ἡ ἐπιβίβασις ἢ ἀποβίβασις ἐπιβατῶν ἢ ἐμπορευμάτων. Σ. Ε. Λ.

προσόρμισις, *—εως* (ἡ)· πρόσκαιρος διακοπὴ τοῦ πλοῦ, προσέγγισις κατὰ τὰ δρομολόγια τῶν ἐπιβατηγῶν πλοίων δι' ἀποβίβασιν ἢ ἐπιβίβασιν ἐπιβατῶν καὶ φορτοεκφόρτωσιν ἐμπορευμάτων ἢ πρὸς σκοπὸν ἐπισκευῆς βλάβης ἢ πρὸς ἀνθράκευσιν. Σ.Ε.Λ.

προσορμῶ (*—έω*)· εὑρίσκομαι ἐν τῷ ὅρμῳ, εἶμαι ἠγκυροβολημένος, ὁρμῶ.

Προσοῦχος, *Νικηφόρος*. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ (1143—1180). Ἦτο τουρκικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἐκχριστιανισθεὶς ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας καὶ ἀνατραφεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατετάχθη εἰς τὸν βυζαντινὸν στρα-

Digitized by Google

τὸν καὶ διεκρίθη ὡς στρατηγὸς εἰς διαφόρους ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ ἐκστρατείας. Τῷ 1143 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρονίκου καὶ Ἰωάννου Κοντοστεφάνων κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϊμούνδου, ὅστις ἐπιδραμὼν εἰς Κιλικίαν ἐδῄου τὰς ἐκεῖ βυζαντινὰς χώρας. Ὁ Προσοῦχος, νικήσας κατ' ἐπανάληψιν τὸν Ραϊμοῦνδον, ἐκυρίευσε διάφορα αὐτοῦ φρούρια καὶ τέλος ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ζητήσῃ εἰρήνην παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουήλ. Τῷ 1147 ἀπεστάλη εἰς Θρᾴκην, ἵνα περιστείλῃ τὰς δῃώσεις καὶ τὰς διαρπαγὰς τῶν Γερμανῶν σταυροφόρων, οἵτινες, ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Κορράδον Γ', κατήρχοντο ἐκεῖθεν ἵνα διαπεραιωθῶσιν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Προσοῦχος, βλέπων ὅτι αἱ συστάσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Κορράδον δὲν ἴσχυον ἵνα περιστείλωσι τὰς ἀγριότητας τῶν Γερμανῶν σταυροφόρων, ἐπετέθη ἐναντίον των πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐπρόξένησεν αὐτοῖς μεγάλην φθοράν. Ἀλλ' ἡ γενναιόφρων καὶ ἱπποτικὴ στάσις τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἀπεθράσυνεν ἐκ νέου αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἀντὶ νὰ σπεύσωσι νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, διενοήθησαν νὰ ἐκπορθήσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ στρατηγοὶ Προσοῦχος καὶ Τζικανδύλης, ἐπιτεθέντες τότε ἐναντίον των, κατέσφαξαν πλείστους ἐξ αὐτῶν καὶ οὕτως ἐξηνάγκασαν τὸν Κορράδον νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ν. ΚΛΣ

προσοφθάλμιος,—*α*,—*ον*· ὁ πλησίον τοῦ ὀφθαλμοῦ εὑρισκόμενος: «*προσοφθάλμιος φακός*».

— **προσοφθάλμιος φακὸς** *[Ἐγκυκλ.]*. Ὁ φακὸς τηλεσκοπίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ παρατηρητὴς πλησιάζει τὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὴν σκόπευσιν σώματός τινος. Ὁ φακὸς οὗτος χρησιμεύει ἁπλῶς ὡς μικροσκόπιον, δηλαδὴ σκοπὸν ἔχει τὴν μεγέθυνσιν τοῦ ἐν τῇ ἑστίᾳ τοῦ ἀντοφθαλμίου σχηματιζομένου εἰδώλου. Συνεπῶς εἰς πλείστας περιπτώ-

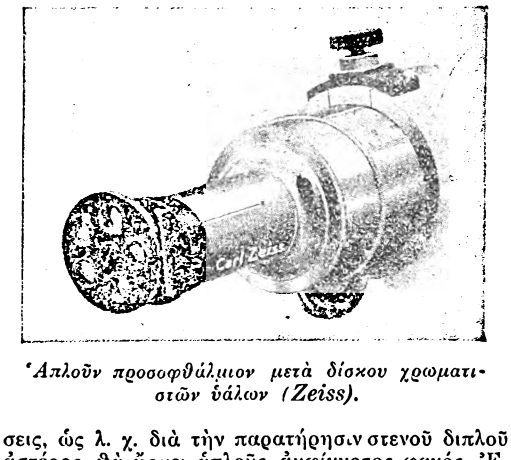

Ἁπλοῦν προσοφθάλμιον μετὰ δίσκου χρωματιστῶν ὑάλων (Zeiss).

σεις, ὡς λ. χ. διὰ τὴν παρατήρησιν στενοῦ διπλοῦ ἀστέρος, θὰ ἤρκει ἁπλοῦς ἀμφίκυρτος φακός. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ διὰ τοιούτου ἁπλοῦ μεγεθυντικοῦ φακοῦ ἀποτελέσματα, ἰδίως προκειμένου περὶ μετρήσεων μεγάλης ἀκριβείας, εἶναι ἱκανοποιητικὰ μόνον ὅταν τὸ παρατηρούμενον ἀντικείμενον εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου, ἀντὶ ἁπλοῦ προσοφθαλμίου προτιμᾶται συνδυασμὸς δύο ἢ πλειόνων φακῶν, ἀποτελούντων τὸ καλούμενον προσοφθάλμιον σύστημα ἢ ἁπλῶς προσοφθάλμιον, ὅπερ ἔχει εὐρύτερον ὀπτικὸν πεδίον.

Τὰ προσοφθάλμια διακρίνονται εἰς *ἀρνητικὰ* ἢ τοῦ Huygens καὶ εἰς *θετικὰ* ἢ τοῦ Ramsden. Ἀμφότερα ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ἐπιπεδοκύρτων φακῶν διαφόρου διατάξεως καὶ καμπυλότητος. Εἰς τὰ πρῶτα τὸ ἑστιακὸν εἴδωλον τοῦ ἀντοφθαλμίου σχηματίζεται ἐντὸς τοῦ προσοφθαλμίου, ἤτοι μεταξὺ τῶν δύο φακῶν αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι στρέφουσι τὰς ἐπιπέδους ἐπιφανείας των πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐνῷ εἰς τὰ δεύτερα τὸ ἑστιακὸν εἴδωλον τοῦ ἀντοφθαλμίου εὑρίσκεται πρὸ τοῦ προσοφθαλμίου, οἱ δὲ φακοὶ αὐτοῦ στρέφουσι τὰς κυρτὰς ἐπιφανείας των πρὸς ἀλλήλας. Τὰ ἀρνητικὰ προσοφθάλμια ὑπερτεροῦσι τῶν θετικῶν ὡς πρὸς τὴν ἀχρωστικότητα, παρουσιάζουσι δὲ κατά τι μείζονα εὐκρίνειαν περὶ τὸ κέντρον τοῦ πεδίου, τὰ τελευταῖα ὅμως ἀπαντῶσιν ἐν εὐρυτέρᾳ χρήσει λόγῳ τῆς μείζονος εὐρύτητος τοῦ ὀπτικοῦ αὐτῶν πεδίου.

Διόφθαλμον προσοφθάλμιον Zeiss.

Εἰς τὰ ἀρνητικὰ προσοφθάλμια ἡ μεταξὺ τῶν δύο φακῶν αὐτῶν ἀπόστασις ἰσοῦται πρὸς τὸ ἡμιάθροισμα τῶν ἑστιακῶν των ἀποστάσεων, ἡ δὲ ἑστιακὴ ἀπόστασις τοῦ ἐγγυτέρου πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν φακοῦ τοῦ συστήματος δέον νὰ εἶναι ἴση πρὸς τὸ ἓν τρίτον τῆς ἑστιακῆς ἀποστάσεως τοῦ ἀπωτέρου. Εἰς τὰ θετικὰ προσοφθάλμια αἱ ἑστιακαὶ ἀποστάσεις τῶν δύο φακῶν αὐτῶν εἶναι σχεδὸν ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, ἡ δὲ μεταξὺ των ἀπό-

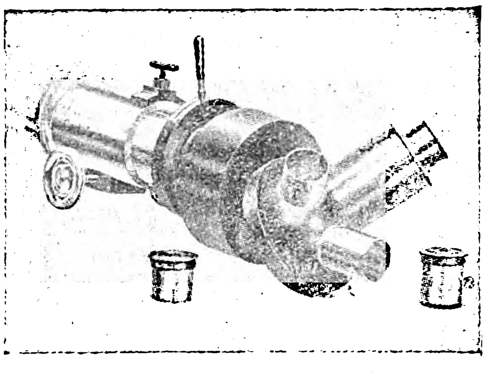

Προσοφθάλμιον ἐξάρτημα Zeiss φέρον συγχρόνως τρεῖς μεγεθύνσεις.

στασις ἴση πρὸς τὸ τρίτον τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἑστιακῶν ἀποστάσεων.

Εἰς τὰ θετικὰ προσοφθάλμια ὑπάγεται καὶ τὸ μονοκεντρικὸν τοῦ Steinheil, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ἀμφικύρτου φακοῦ ἐκ στεφανυάλου, φέροντος ἐφ' ἑκατέρας τῶν κυρτῶν ἐπιφανειῶν συγκεκολλημένους δύο κοιλοκύρτους ἐκ πυριθυάλου. Τὸ πάχος τῶν τριῶν τούτων φακῶν, οἵτινες ἔχουν κοινὸν κέντρον καμπυλότητος, ὑπολογίζεται καταλλήλως, ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη διορθώσεων διὰ τὴν ἀχρωστικότητα τοῦ συστήματος κλπ. Τὸ προσοφθάλμιον τοῦτο εἶναι ἀπηλλαγμένον διαφόρων ἐσωτερικῶν διαθλάσεων, αἵτινες ἀπαντῶσιν ἐνίοτε εἰς ἄλλα.

Πλὴν τῶν δύο τούτων ἁπλουστάτων τύπων προσοφθαλμίων, ἐπενοήθησαν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κατασκευαστῶν καὶ διάφοροι ἄλλοι, ἕκαστος τῶν ὁποίων παρουσιάζει τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματά του. Ἐπειδὴ ἡ μεγέθυνσις τοῦ ἑστιακοῦ εἰδώλου τηλεσκοπίου, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται δι' ἑκάστου προσοφθαλμίου αὐτοῦ, εἶναι σταθερά, ἕκαστον τηλεσκόπιον συνοδεύεται συνήθως ὑπὸ σειρᾶς προσοφθαλμίων διαφόρου μεγεθυντικῆς δυνάμεως, μὴ ὑπερβαινούσης ὅριόν τι ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἀντοφθαλμίου.

Ζενιθιακὸν προσοφθάλμιον Zeiss.

Ἡ μεγέθυνσις τοῦ προσοφθαλμίου προσδιορίζεται συνήθως τῇ βοηθείᾳ τῶν κατωτέρω δύο μεθόδων: α') Μέθοδος τοῦ Ramsden. Τοποθετοῦμεν δυναμόμετρον τοῦ Ramsden πρὸ τοῦ προσοφθαλμίου διόπτρας καὶ προσδιορίζομεν πόσαι διαιρέσεις τῆς εἰς δέκατα τοῦ χιλιοστοῦ κλίμακος αὐτοῦ καλύπτουσι γνωστὴν καὶ σταθερὰν ἀπόστασιν τῶν ἀκμῶν τῶν σκελῶν διαβήτου, τὸν ὁποῖον στηρίζομεν πρὸ τοῦ ἀντικειμενικοῦ φακοῦ τῆς διόπτρας. Ὁ λόγος

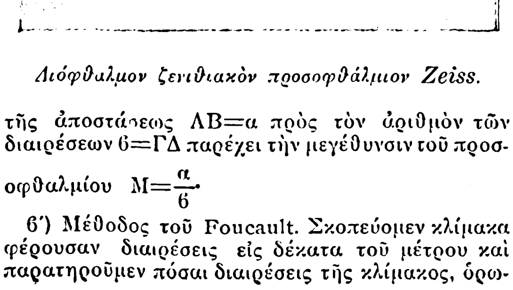

Διόφθαλμον ζενιθιακὸν προσοφθάλμιον Zeiss.

τῆς ἀποστάσεως ΑΒ=α πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν διαιρέσεων 6=ΓΔ παρέχει τὴν μεγέθυνσιν τοῦ προσοφθαλμίου $M=\frac{\alpha}{6}$.

6') Μέθοδος τοῦ Foucault. Σκοπεύομεν κλίμακα φέρουσαν διαιρέσεις εἰς δέκατα τοῦ μέτρου καὶ παρατηροῦμεν πόσαι διαιρέσεις τῆς κλίμακος, ὁρωμένης διὰ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ τῇ βοηθείᾳ τῆς διόπτρας, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ὡρισμένον ἀριθμὸν διαιρέσεων τῆς αὐτῆς κλίμακος, ὁρωμένης συγχρόνως ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ ἑτέρου ὀφθαλμοῦ. Ὁ λόγος $M=\frac{\alpha}{6}$ τῶν ὑπὸ μεγέθυνσιν διαιρέσεων α πρὸς τὰς ἀπ' εὐθείας 6 παρέχει τὸ ζητούμενον.

Ἐκτὸς τῶν προσοφθαλμίων, δι' ὧν ἐπιδιώκεται κυρίως ἡ μεγέθυνσις τοῦ ἑστιακοῦ εἰδώλου τοῦ ἀντοφθαλμίου, ὑπάρχουσι καὶ διάφορα ἄλλα, κατασκευαζόμενα εἰδικῶς δι' ὡρισμένου εἴδους παρατηρήσεις. Τοιαῦτα, μεταξὺ τῶν κυριωτέρων, εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς:

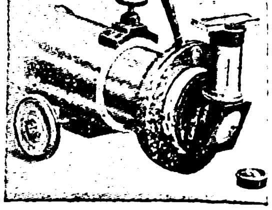

Ἡλιακὸν προσοφθάλμιον τοῦ Herschel μετὰ σφηνοειδοῦς χρωματιστῆς ὑάλου (Zeiss).

α') Τὸ *ἀνορθωτικὸν* προσοφθάλμιον. Τοῦτο ἀποτελεῖ σύνθετον μικροσκόπιον, ὅπερ ἀντιστρέφει τὸ ἀντεστραμμένον εἴδωλον τοῦ ἀντοφθαλμίου, ἤτοι παρουσιάζει αὐτὸ ὀρθὸν (βλ. *διόπτρα ἐπιγείων*).

6') Τὸ *ζενιθιακὸν* προσοφθάλμιον. Τοῦτο σύγκειται ἐκ πρίσματος ὁλικῆς ἀνακλάσεως, ὅπερ, παρεμβαλλόμενον μεταξὺ ἀντοφθαλμίου καὶ προσοφθαλμίου συστήματος καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἀπόστασιν, διευκολύνει μεγάλως τὰς παρατηρήσεις σωμάτων εὑρισκομένων ἐγγὺς τοῦ ζενὶθ ἢ εἰς ἄλλην οἱανδήποτε θέσιν, ἐπιβάλλουσαν εἰς τὸν παρατηρητὴν ὅπως λαμβάνῃ ἑκάστοτε κουραστικὰς στάσεις.

γ') Τὸ *ἡλιακὸν* προσοφθάλμιον τοῦ Herschel ἢ *ἡλιοσκόπιον*. Τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὸ ζενιθιακὸν προσοφθάλμιον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ ὀρθογωνικοῦ πρίσματος φέρει σφηνοειδῆ ὕαλον, ἧς ἡ ἀνακλαστικὴ ἐπιφάνεια σχηματίζει γωνίαν 45° πρὸς τὸν ὀπτικὸν ἄξονα τοῦ τηλεσκοπίου. Τῇ βοηθείᾳ τοιούτου προσοφθαλμίου ἡ παρατήρησις τοῦ Ἡλίου εὐκολύνεται σημαντικῶς, διότι δι' αὐτοῦ ὁ ὀφθαλμὸς δέχεται μόνον τὸ δέκατον τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην βαθέως χρωματισμένης ὑάλου πρὸς ἄνετον παρατήρησιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς φωτοσφαίρας.

Πολωσισκοπικὸν προσοφθάλμιον τοῦ Colzi (Zeiss).

δ') Τὸ *πολωσισκοπικὸν* προσοφθάλμιον. Τοῦτο ἀποτελεῖ βελτιωμένον τύπον ἡλιοσκοπίου στηριζόμενον ἐπὶ τῆς πολώσεως τοῦ φωτός. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

προσοχὴ (ἡ)· τὸ προσέχειν τὸν νοῦν, ἡ προσήλωσις τοῦ νοῦ: «ἀκούει τοὺς ὁμιλοῦντας μετ' ἀδιαπτώτου προσοχῆς», «ἡ προσοχὴ κουράζει» ‖ εὐλάβεια, προφύλαξις: «μετέφερε τὰ πράγματα μὲ προσοχήν».

— *[Γυμν.]* Παράγγελμα, οὗ ἐπακολούθημα εἶναι ἡ *ὀρθία στάσις*, οὖσα ἐκ τῶν θεμελιωδῶν στάσεων καὶ ἡ ἀφετηρία θέσις πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν ἀσκήσεων. Κατὰ τὴν προσοχὴν οἱ πόδες σχηματίζουν ὀρθὴν γωνίαν, ἐφαπτόμενοι ἀλλήλων διὰ τῶν πτερνῶν, ἐνῷ ἡ κεφαλὴ τηρεῖται ὑψηλά, ὁ κορμὸς εὐθυτενὴς καὶ μὲ προέχον τὸ στῆθος, τὰ σκέλη ἐντελῶς τεταμένα, τὸ δὲ σῶμα ὁλόκληρον εὑρίσκεται ἐν ἀπολύτῳ ἀκινησίᾳ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἐν τῇ γυμναστικῇ μαθήματα, εὐθὺς μετὰ τὴν λῆψιν τῆς προσοχῆς παραγγέλλεται ἀμέσως *ἀνάπαυσις* καὶ μετ' αὐτὴν ἀμέσως πάλιν προσοχή, ἵνα συνηθίσουν οἱ γυμναζόμενοι νὰ λαμβάνουν ταχέως καὶ εὐτόνως τὴν στάσιν τῆς προσοχῆς, οὐδέποτε ὅμως πλειότερον ἀπὸ 2—3 φοράς. Σ. Γ. Σ.

—*[Ψυχολ.]* *Προσοχὴ* λέγεται ἡ μὲ ἰδιάζοντα συναισθήματα χαρακτηριζομένη κατεύθυνσις τοῦ πνεύματος εἰς ὡρισμένα αἰσθήματα, παραστάσεις ἢ διανοήματα, πρὸς ἀκριβεστέραν αὐτῶν κατανόησιν καὶ ἐπεξεργασίαν. Εἰς τὸ πνεῦμά μας γίνεται ἀδιακόπως ἀλλαγή, ροὴ τῶν παραστάσεων, ἄλλοτε ταχυτέρα καὶ ἄλλοτε βραδυτέρα. Ἐάν τις ἐπιχειρῇ νὰ σταματήσῃ τὴν τοιαύτην ροήν, διὰ νὰ ἀνυψώσῃ παραστάσεις τινὰς εἰς τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς συνειδήσεως καὶ ἐκεῖ νὰ τὰς κρατήσῃ χρόνον τινά, χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, ἥτις γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς συναίσθημα ἐντάσεως (ἢ προσδοκίας), τὸ ὁποῖον ἐπακολουθεῖ, μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ πλῆρες τῆς συνειδήσεως φῶς τῶν συναφῶν παραστάσεων, τὸ συναίσθημα τῆς χαλαρώσεως (ἱκανοποιήσεως). Προκαλεῖται δ' ἡ προσοχὴ κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον δι' ἐξωτερικοῦ τινος ἰσχυ-

Digitized by Google

ροῦ ἐρεθισμοῦ προσβάλλοντος αἰφνιδίως τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, καὶ δεύτερον διὰ σκοπίμου προσηλώσεως τοῦ πνεύματός μας εἰς αἰσθήματα ἢ παραστάσεις, τὰς ὁποίας ἀναπλάττομεν. Διὸ διαιρεῖ αὐτὴν ὁ Ἕρβαρτος εἰς *ἀκουσίαν* καὶ *ἑκουσίαν*, καὶ ἄλλοι εἰς *κατ' αἴσθησιν* καὶ *πν υματικήν*. Ἀλλ' εἰς τὴν γένεσιν καὶ ἐπίτασιν τῆς προσοχῆς συντελεῖ ὄχι μόνον ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐρεθισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ καινοφανὲς καὶ ἡ σπανιότης αὐτοῦ, προσέτι δὲ τὰ συνοδεύοντα τὴν προσοχὴν ἡμῶν κινητικὰ αἰσθήματα· μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχουν ἡ σχέσις τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ συναισθητικόν, ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς σειρὰν παραστάσεων, ἥτις ἐπαναφέρει αὐτὴν πάντοτε εἰς τὴν συνείδησιν, ἢ ἡ ἡδονή, τὴν ὁποίαν συνάπτομεν μὲ αὐτήν.

Γενικῶς σήμερον κλίνουν νὰ ἀποδεχθοῦν ὅτι, ἀφοῦ ἡ προσοχὴ προκαλεῖται ὑπὸ ἀπροόπτων ἐντυπώσεων (ὅτε δοκιμάζομεν συναίσθημά τι παθητικότητος ἢ καταπιέσεως) ἢ ἀπὸ σκοπίμου προσηλώσεως τοῦ πνεύματος (ὅτε δοκιμάζομεν συναίσθημα προσδοκίας ἢ ἐνεργείας, συνοδευόμενον ὑπὸ διεγερτικῶν συναισθημάτων ἢ καὶ ἡδονῆς ἢ λύπης), ἔχομεν δύο μορφὰς τῆς προσοχῆς, ἀμφοτέρας ὅμως ἐκ τῆς βουλήσεως προερχομένας· ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη προέρχεται ἐξ ἐσωτερικῆς ἁπλῆς βουλήσεως, ἤτοι τῆς ὁρμῆς, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς συνθέτου ἢ τῆς κυρίας βουλήσεως. Ἐκ τούτου καὶ ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῆς προσοχῆς, διότι ἐν αὐτῇ συνάπτονται στενῶς τὰ δύο μέρη τοῦ ψυχικοῦ βίου, τὸ γνωστικὸν ἢ ἀντικειμενικὸν καὶ τὸ ὑποκειμενικόν.

Πρῶται ἰδιότητες τῆς προσοχῆς εἶναι ἡ *ἔντασις* καὶ ὁ *καταμερισμός*. Πολλοὶ ἄνθρωποι δύνανται νὰ καταμερίσουν τὴν προσοχήν των εἰς περισσότερα αἰσθήματα ἢ παραστάσεις (π. χ. ὁ μουσικὸς εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν διαφόρων ἤχων ὀρχήστρας)· ἀλλ' ὁ καταμερισμὸς οὗτος, ὅστις δεικνύει ἰσχυρὰν πνευματικὴν δύναμιν, μέχρις ὁρίου τινὸς δύναται νὰ φθάσῃ. Ὁ καταμερισμὸς τῆς προσοχῆς εἰς μέρη διαφόρων σειρῶν παραστάσεων καλεῖται *κατανομή*· κυρίως δ' αὕτη δὲν γίνεται συγχρόνως, ἀλλ' εἶναι ταχεῖα ἀλλαγὴ τῶν μερῶν (π.χ. ὁ Ναπολέων ἠδύνατο νὰ ὑπαγορεύῃ διαταγὰς διαδοχικῶς εἰς πολλοὺς γραφεῖς). Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ καταμερισμοῦ ἐμφανίζεται πολλάκις ἰσχυρὰ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς ἐπί τι ἀντικείμενον, ἀποκλείουσα παντὸς ἄλλου τὴν ἀντίληψιν καὶ κατορθοῦσα τὴν πλήρη καὶ τελείαν αὐτοῦ κατανόησιν· ὥστε ὑπάρχουν πλεῖστοι βαθμοὶ συγκεντρώσεως ἢ ἐντάσεως τῆς προσοχῆς.

Συγγενὴς πρὸς τὸν καταμερισμὸν ἰδιότης εἶναι ἡ *ἔκτασις* τῆς προσοχῆς, δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἁπλῶν αἰσθημάτων καὶ παραστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας δυνάμεθα συγχρόνως νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας· ταύτην δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν διὰ τοῦ ταχοσκοπίου. Δεικνύομεν δηλαδή, ἐπὶ βραχύτατον χρόνον, δυνάμενον νὰ μετρηθῇ μέχρι $^1/_{1000}$ τοῦ δευτερολέπτου, εἰς ἐκείνους ἐπὶ τῶν ὁποίων γίνεται τὸ πείραμα, διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ ὀργάνου ἁπλᾶς παραστάσεις ἐπὶ πινακίδος, π. χ. γράμματά τινα ἢ ἀκανονίστους γραμμάς· καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὁ ἀριθμὸς τῶν παρατηρηθέντων δὲν ὑπερβαίνει τὸν 6· ἐὰν ὅμως συνδέσωμεν τὰ γράμματα εἰς λέξιν ἢ τοποθετήσωμεν τὰς στιγμάς, ὥστε νὰ σχηματίζουν ἀριθμούς, τότε δυνατὸν νὰ γίνουν ἀντιληπτὰ ἕως 20 γράμματα ἢ 10 στιγμαί. Οὕτως αἱ ἀσυνάρτητοι ἐντυπώσεις εἶναι ὀλιγώτεραι, διότι εἰς τὰς διατεταγμένας καταλλήλως συνεργεῖ καὶ ἡ ἀφομοίωσις μετὰ παλαιοτέρων παραστάσεων. Διὰ τοῦ μετρονόμου (ὀργάνου ὁμοιάζοντος μὲ τὸ ἐκκρεμές, τοῦ ὁποίου οἱ κτύποι ἐπιταχύνονται κατὰ βούλησιν) δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν ἐπὶ πόσον δύναται νὰ ἐκταθῇ ἡ προσοχὴ ἐπὶ σειρᾶς ἀλλεπαλλήλων ἀκουστικῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν διὰ μιᾶς ἄνευ ἀριθμήσεως τῶν κτύπων. Ἀλλὰ τὴν ἔντασιν τῆς προσοχῆς δυνάμεθα ὄχι μόνον ἐμμέσως, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως νὰ μετρήσωμεν, διὰ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων πνευματικῆς ἐργασίας· π. χ. ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων προσθέσεων ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ καὶ τῶν ἐν αὐταῖς λαθῶν εὑρίσκεται ἡ ἐντατικὴ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς. Διὰ τοῦ ταχοσκοπίου μετρεῖται προσέτι ἡ *σταθερὰ* καὶ ἡ *κυμαινομένη* προσοχή· ὅταν προσκαλέσωμεν ἀνθρώπους τινὰς νὰ ἀναγνώσουν ἐν τῷ ταχοσκοπίῳ ἐκτενεστέραν λέξιν, ἀλλὰ κάπως παρηλλαγμένην, βλέπομεν ὅτι ἄλλοι μὲν πρέπει νὰ ἀναγνώσουν αὐτὴν τρὶς ἢ τετράκις, διὰ νὰ ἐπιτύχουν, ἄλλοι δὲ ἀναγινώσκουν ὀρθῶς τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ μέρη τῆς λέξεως καὶ ἔπειτα συνθέτουν τὸ ὅλον· οἱ πρῶτοι ἔχουν κυμαινομένην, οἱ δεύτεροι σταθερὰν προσοχήν· ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι ἔχοντες ἄλλοτε μὲν σταθεράν, ἄλλοτε δὲ κυμαινομένην προσοχήν.

Συγγενὴς πρὸς τὴν σταθερότητα εἶναι καὶ ἡ *διάρκεια* τῆς προσοχῆς, ἥτις μετρεῖται μὲ τὸν χρόνον καθ' ὃν δύναται μὲ πλήρη ἔντασιν νὰ λειτουργήσῃ. Αὕτη εἶναι διάφορος εἰς τὰς διαφόρους ἡλικίας. Τελευταῖον ἀναφέρομεν τὴν *προσαρμογὴν* τῆς προσοχῆς, ἤτοι τὴν εὐκολίαν καὶ ταχύτητα, μεθ' ἧς αὕτη στρέφεται ἀπὸ ἑνὸς θέματος εἰς ἄλλο διάφορον.

Ἄνευ προσοχῆς δὲν δύναται νὰ γίνῃ κατανόησις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, οὐδὲ καμμία ἐπεξεργασία τῶν ἐν ἡμῖν γνώσεων καὶ ἐν γένει καμμία ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος· ὅλας τὰς πνευματικὰς λειτουργίας, τὴν κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν, τὴν μνήμην, τὴν φαντασίαν, τὴν νόησιν κλπ., ἐξυπηρετεῖ, ἐμβάλλουσα εἰς αὐτὰς τὴν δέουσαν ἐνεργητικότητα καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν δι' αὐτῶν παραγομένων νοημάτων. Διὰ τοῦτο, ἐὰν δὲν κατορθώνῃ ὁ διδάσκαλος νὰ ἐμβάλλῃ ταύτην, οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς διδασκαλίας του, ὅσον καὶ ἂν εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ὀρθή. Εἰς μικροτέρους τὴν ἡλικίαν συντελοῦν ἐξωτερικὰ μέσα περισσότερον· ἰσχυρὸς τόνος φωνῆς, παρακολούθησις τῶν κινήσεων, ἰδίως τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ βλέμματος τῶν μαθητῶν (ἀφοῦ ἡ προσοχὴ καὶ ἐκ τούτων δηλοῦται), ἐρωτήσεις κατάλληλοι πρὸς διαφόρους *κλπ.* Εἰς ὡριμωτέρους μαθητὰς συντελεῖ ἡ διέγερσις πλειόνων διαφερόντων, ἡ κατάλληλος ἀνάμνησις, ἡ ὑποβολή, ἤτοι ἀνεπαίσθητος εἰσαγωγὴ εἰς τὴν συνείδησίν των ὡρισμένων ἐντυπώσεων, ἡ μετ' ἐπιτυχίας γινομένη ἐργασία καὶ ἡ πρόκλησις εἰς ἐνεργὸν συμμετοχὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν διδακτικὴν ἐργασίαν ἀντὶ τῆς παθητικῆς εἰσδοχῆς γνώσεων ὑπ' αὐτῶν. Ἐπὶ πᾶσιν ὁ διδάσκαλος, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κόπωσις, καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ἡ πνευματική, εξασθενίζει τὴν προσοχήν, πρέπει νὰ μεταχειρίζεται καταλλήλως τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν μέσα· ἀλλὰ προσέτι νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ τὸ ψῦχος καὶ ἡ θερμότης καὶ ὁ μεμολυσμένος ἀὴρ δυσκολεύουν τὴν προσοχήν. Ἀφοῦ δὲ ἡ ῥοή, ἤτοι ἡ συνεχὴς ἀλλαγὴ τῶν παραστάσεων, εἶναι φυσικόν τι, καὶ κατ' ἀκολουθίαν χρειάζεται δύναμις πνευματικὴ διὰ τὴν προσοχήν, πρέπει νὰ συνηθίσωμεν κατὰ μικρὸν τὰ παιδία εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματός των. **Π. Α. Β.**

προσοχθῶ (*—έω*), καὶ *προσοχθίζω*· προσκρούω, σκοντάφτω.

προσόψιον (τό)· τὸ δι' οὗ ἀπομάσσομεν ἢ καθαρίζομεν τὸ πρόσωπον, κοιν. *πετσέτα, πεσκίρι.*

πρόσοψις, *—εως* (ἡ)· ἡ κυρία, ἡ προσθία ὄψις οἰκοδομήματος: «ἡ πρόσοψις τοῦ ναοῦ,—τοῦ σχολείου, — τῶν ἀνακτόρων».

—*[Ἐγκυκλ.]* Αἱ προσόψεις τῶν καταστημάτων, καὶ ἰδίᾳ αἱ προθῆκαι αὐτῶν, ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν κυριωτέρων μέσων διαφημίσεως τῶν ἐν αὐτοῖς πωλουμένων εἰδῶν, δεδομένου ὅτι ἡ κατάλληλος καὶ ἐντυπωσιακὴ διαρρύθμισις αὐτῶν προσελκύει τὴν προσοχὴν τῶν διαβατῶν ἐπὶ τοῦ διαφημιζομένου ἐμπορεύματος. Συνήθης εἶναι εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα εἰδῶν ἱματισμοῦ ἡ χρησιμοποίησις ἐνδεδυμένων ἀνδρεικέλων, ἡ εἰς τὰ ἐπιπλοποιεῖα διάταξις τῆς προθήκης ἐν εἴδει αἰθούσης ὑποδοχῆς, κοιτῶνος ἢ ἄλλου διαμερίσματος τῆς οἰκίας, καὶ γενικῶς ἡ ἔκθεσις τῶν πωλουμένων ἀντικειμένων εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίστανται ἐμφανεῖς καὶ νὰ ἐξαίρωνται αἱ ἰδιότητες αὐτῶν (π. χ. ὁ τρόπος λειτουργίας ἑνὸς μηχανήματος). Τὸ ἠλεκτρικὸν ἐπίσης φῶς εἶναι ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει εἰς τὴν ἐν καιρῷ νυκτὸς διακόσμησιν τῶν προσόψεων τῶν καταστημάτων. Ἡ προσπάθεια διὰ τὴν καλὴν ἐμφάνισιν τῶν προθηκῶν καὶ τῶν προσόψεων ἐμφανίζεται ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, διεδόθη δ' ἐκεῖθεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἐν Ἑλλάδι, σημειώσασα, ἐν Ἀθήναις ἰδίᾳ, σημαντικὴν πρόοδον. Ἡ ἐμφάνισις τῶν συγχρόνων προθηκῶν ἀπετέλεσεν ἴδιον κλάδον τῆς διακοσμητικῆς, πολλὰ δὲ μεγάλα καταστήματα χρησιμοποιοῦσιν εἰδικοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπαλλήλους, εἰς δὲ τὰς μεγάλας πόλεις εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐκδίδουσιν ἐγκυκλίους καὶ διατάξεις, αἵτινες δέον ν' ἀκολουθῶνται κατὰ τὴν διακόσμησιν τῶν προθηκῶν.

προσπάθεια (ἡ)· ἡ μετὰ ζήλου ἐνέργεια εἴτε σωματικὴ εἴτε πνευματική: «κατέβαλε πολλὰς προσπαθείας», «ἀπεγνωσμένη —, ματαία προσπάθεια»· || δοκιμή, ἀπόπειρα: «ἔγινε κάποια προσπάθεια πρὸς συμφιλίωσιν».

προσπαθῶ (*—έω*)· καταβάλλω προσπάθειαν, ἐνεργῶ μετὰ ζήλου: «προσπαθεῖ νὰ ἀνεβῇ, ἀλλὰ δὲ μπορεῖ»· || δοκιμάζω, ἀποπειρῶμαι.

προσπαίω· προσπίπτω, προσκρούω, κοιν. *σκοντάφτω.*

προσπάλαξ (ὁ) (Prospalax) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μυοειδῶν τρωκτικῶν* θηλαστικῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. **Γ. Κ. Γ.**

Πρόσπαλτα *[Ἀρχ Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν 12 δήμων τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς ἐν Ἀττικῇ, μετὰ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης (*Παυσ.* Α, 31, 1). Κατά τινας εἶναι τὰ νῦν *Σπάτα*, κατ' ἄλλους δὲ τὸ *Πρινάρι*. **Α. Θ. Σ.**

προσπαλτέλλα (ἡ) (Prospaltella) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλκιδιδῶν*. Τὸ εἶδος *προσπαλτέλλα* diaspidicola, μήκους 0,7 χιλ., εἰσήχθη ἐκ Ν. Ἀφρικῆς εἰς Ἰταλίαν μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα ὡς ἐνδοφάγον τῆς ψώρας τῆς μορέας diaspis pentagona. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ μὲ τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα εἰσήχθη ἐξ Ἰαπωνίας εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ Berlese καὶ ἕτερον εἶδος, ἡ *προσπαλτέλλα* berlesei. **Ε.Τ.Ε.**

πρόσπαππος (ὁ)· πρόπαππος, πρόγονος (ἐκ τῆς φρ. «πάππου πρὸς πάππον»).

προσπάταγγος (ὁ) (Prospatagus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σπαταγγιδῶν ἀτελοστομάτων ἀκανονίστων ἐχινοειδῶν* ἐχινοδέρμων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν λείψανα τοῦ εἴδους *προσπάταγγος* purpureus ἐντὸς τῶν τόφφων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὰ Μανδράκια τῆς Μήλου. **Γ. Κ. Γ.**

προσπελάζω· πλησιάζω πρός τινα, ἐγγίζω, προσεγγίζω.

προσπέλασις, *—εως* (ἡ)· τὸ προσπελάζειν, προσέγγισις, πλησιασμός.

— *[Τακτ.] Πεζικόν.* Προσπέλασις τοῦ πεζικοῦ καλεῖται ἡ φάσις τῆς ἐπιθετικῆς μάχης, καθ' ἣν λαμβάνει τὸ πεζικὸν ἁπάσας τὰς προπαρασκευαστικὰς διατάξεις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀγάγῃ ἑκάστην μονάδα του ἀπέναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ της, πάντως δ' εἰς ἀπόστασιν ἀφ' ἧς νὰ δύναται νὰ ποιῇ ἐπωφελῆ χρῆσιν τοῦ ἐκηβόλου ὁπλισμοῦ του. Ἡ φάσις τῆς προσπελάσεως ἄρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐξαναγκάζεται τὸ πεζικὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν σχηματισμὸν πορείας, ἅτε δεχόμενον πυρὰ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, δηλαδὴ ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσέρχεται τὸ πεζικὸν ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου (σήμερον, εἰς ἀπόστασιν περὶ τὰ 12—15 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ), παύει δ' ἀφ' ἧς στιγμῆς φθάσῃ τὸ πεζικὸν εἰς ἀπόστασιν, ἐξ ἧς δύναται νὰ ποιήσῃ χρῆσιν τοῦ ἐκηβόλου ὁπλισμοῦ του, ἤτοι εἰς ἀπόστασιν πάντως κατωτέραν τῶν 1.200 μέτρων ἀπὸ τῶν πρώτων ἐχθρικῶν γραμμῶν. Ληπτέον ὅμως ὑπ' ὄψει ὅτι σήμερον καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ πορεία, ἐκτελουμένη μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς προσπέλασις, διότι σήμερον τὸ στράτευμα δὲν βάλλεται μόνον ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου ἀεροπορίας (εἰς ἑκατοντάδας χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ), πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ ἐχθρικῶν ἀποσπασμάτων μεταφερομένων αὐτοκινητικῶς εἰς πολλῶν χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐὰν ἄλλοτε τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἢ ἡ ὁμίχλη ἦσαν ἐνδεδειγμέναι διὰ τὴν προσπέλασιν, σήμερον καθίστανται ἔτι περισσότερον, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι αἱ μόναι δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται τὸ ἀθέατον τῆς προσπελάσεως ἀπὸ τῆς ἐναερίου παρατηρήσεως. Ἀπὸ τοῦ ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου 1904—1905 ἤρχισαν νὰ γίνωνται αἱ πλεῖσται προσπελάσεις κατὰ τὴν νύκτα. Ἵνα ἐπιτύχῃ ὅμως ἡ ὑπὸ τὸ σκότος προσπέλασις, πρέπει νὰ πληρῶνται ἀπαραιτήτως οἱ ὅροι ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἐπακριβοῦς κατευθύνσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ στενοῦ συνδέσμου μεταξὺ τῶν διαφόρων μονάδων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀναγνωρίσεως τοῦ δρομολογίου, τῆς ἐπισημάνσεως διὰ δεικτῶν καὶ τῆς προσλήψεως ἐγχωρίων ὁδηγῶν, διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἐν νυκτὶ προσπελάσεως, ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι ταῦτα εἶναι μέτρα λαμπρά, ἅτε συμβουλευόμενα ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μας ἀνεφάρμοστα ἐν τῇ πράξει, καθόσον οὔτε προκαταβολικὴ ἀναγνώρισις εἶναι συνήθως δυνατή, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐπισήμανσις διὰ δεικτῶν, οὔτε ἐξεύρεσις ἐμπίστων ὁδηγῶν εἶναι πάντοτε ἐφικτή. Ἡ ἐν καιρῷ ἡμέρας προσπέλασις ναὶ μὲν παρουσιάζει πολλὰς δυσκολίας, οὐχ ἧττον ὅμως εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἰδίως διὰ τὰς μονάδας τοῦ πεζικοῦ τὰς προωρισμένας ν' ἀποκτήσωσι τὴν ἐπαφήν, δι' ἣν ἡ ὅρασις (φῶς) εἶναι ἀπαραίτητος. Διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἡμέρας προσπέλασιν ἀπαιτεῖται: 1) ἐξασφάλισις ἀπὸ παντὸς αἰφνιδιασμοῦ, τοῦθ' ὅπερ εἶναι σήμερον σπουδαιότατον, λόγῳ τῆς ταχυκινησίας τῶν σημερινῶν ὅπλων (αὐτοκινητικῆς μεταφορᾶς πεζικοῦ, ἀεροπορίας)· 2) ἀκριβὴς κατεύθυνσις, τοῦθ' ὅπερ εἶναι σήμερον μείζονος ἢ ἄλλοτε σημασίας, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ πεζικὸν ἐκτελεῖ σήμερον πορείαν προσπελάσεως πολλῶν χιλιομέτρων· 3) ἀποφυγὴ διαβάσεως διὰ σημαινόντων ἐδαφικῶν σημείων (κορυφογραμμῶν, παρυφῶν δασῶν κτλ.), καθόσον ἐπὶ τοιούτων σημείων θὰ ἔχῃ ἐπισημάνει τὸ ἀντίπαλον πυροβολικὸν τὴν βολήν του. Ἡ προσπέλασις ἐκτελεῖται διὰ διαδοχικῶν προχωρήσεων ἀπὸ προκαλύμματος εἰς προκάλυμμα, δηλαδὴ ἁλματικῶς, διὰ προχωρήσεων δ' ἐκτελουμένων ἢ διὰ διηθήσεως ἢ διὰ συγχρόνου προχωρήσεως. Ἡ διήθησις ναὶ μὲν παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα τῆς μικρᾶς τρωτότητος, ἰδίως μάλιστα ἂν ἐκτελῆται καθ' ὁμάδας μάχης, ἀλλ' ἔχει τὸ μειονέκτημα τῆς βραδύτητος, δι' ὃ εἶναι τρόπος ἀντενδεικνύμενος διὰ προσπέλασιν

Digitized by Google

μεγάλων μονάδων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἂς μὴ νομισθῇ ὅτι πεζικὸν προχωροῦν διὰ διηθήσεως θὰ μείνῃ ἄβλητον ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, ἅτε μὴ παρουσιάζον στόχον ἄξιον λόγου, καθόσον μόνον ἄπειρος πυροβολητὴς παραμένει ἀδρανὴς ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν τῷ παρουσιάζεται στόχος συμπαγής. Ἡ σύγχρονος προχώρησις ἔχει μὲν τὸ πλεονέκτημα τῆς ταχύτητος, ἀλλ' ἔχει τὸ μειονέκτημα τῆς μείζονος τρωτότητος. Κατὰ τὴν σύγχρονον προχώρησιν, τὸ πεζικὸν πρέπει νὰ διατίθεται κατὰ χωριστὰ πάντοτε κλιμάκια, ἀφιστάμενα ἄνω τῶν 500 μέτρων, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀναγκάζηται τὸ πυροβολικὸν νὰ κατανέμῃ τὸ πῦρ του ἐπὶ τῶν διαφόρων κλιμακίων (βολὴ κατευθυνομένη καθ' ἑνὸς κλιμακίου νὰ μὴ δύναται νὰ προσβάλλῃ συγχρόνως καὶ τὸ ἀμέσως ἑπόμενον κλιμάκιον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ βεληνεκὲς τῶν βολίδων τοῦ κώνου διασπορᾶς δὲν ὑπερβαίνει τὰ 300 ἕως 350 μέτρα), ἑκάστου δὲ κλιμακίου τεταγμένου μὲ ἀραιοὺς σχηματισμοὺς μικρῶν ἀβαθῶν φαλάγγων, διισταμένων κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μετώπου πάντως περὶ τὰ 40 μέτρα, ἵνα μὴ καθίσταται δυνατὸν νὰ βάλλωνται δύο παράπλευροι μονάδες διὰ τῆς δέσμης ἑνὸς κώνου διασπορᾶς (ἄνοιγμα κώνου περὶ τὰ 20 ἕως 25 μέτρα). Ἐνίοτε, διακρούσης τῆς προσπελάσεως, λαμβάνει τὸ πεζικὸν ἀκροβολιστικὸν σχηματισμόν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ μειοῖ τὴν τρωτότητα. Ἡ τοιαύτη τάσις πρέπει νὰ καταστέλληται πάντοτε, καθόσον πρόωρος ἀνάπτυξις συνεπιφέρει χαλάρωσιν τῆς συνοχῆς, μείωσιν τῆς διαθεσιμότητος, πολλάκις δ' ἄγει εἰς πολὺ πρόωρον ἔναρξιν τοῦ πυρὸς τοῦ πεζικοῦ τούτου. Ὁ ἐνδεδειγμένος σχηματισμὸς τοῦ πεζικοῦ κατὰ τὴν προσπέλασιν εἶναι ὁ ἄρθρωτός.

Ἐπειδὴ σήμερον ἡ προσπέλασις δὲν εἶναι ζήτημα ὡρῶν, ὡς ἦτο μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ παλαιοτέρου ὁπλισμοῦ (1900), ἀλλὰ ζήτημα χρόνου μακροῦ, ἡμερῶν, ἑβδομάδων ἴσως, λόγῳ τῆς μεγάλης διαδρομῆς (περὶ τὰ 10 χιλιόμετρα) ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, δι' αὐτὸ αἱ στάσεις, μηδὲ τῶν ὡρίων ἐξαιρουμένων, πρέπει νὰ ἐκτελῶνται. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκρίθη ὡς χονδροειδέστατον σφάλμα κατὰ τὰς μεγάλας ἀσκήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τοῦ 1904, παρὰ τὸν Παρνασσόν, καὶ δριμέως ἐπεκρίθη κατὰ τὴν κριτικήν, τὸ νὰ ἐκτελέσῃ δηλαδὴ μία ταξιαρχία πεζικοῦ ὡρίαν στάσιν κατὰ τὴν προσπέλασιν (ὅπερ ἦτο ὄντως σφάλμα μέγιστον διὰ τὴν τότε ἐποχήν), δὲν εἶναι πλέον σφάλμα διὰ τὴν σήμερον. Ὅταν ἡ προσπέλασις πλησιάζῃ πρὸς τὸ τέλος, πρέπει ὁ ἀρθρωτὸς σχηματισμὸς νὰ λαμβάνῃ βάθος, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐπὶ κεφαλῆς κλιμακίων.

Πυροβολικόν. Προσπέλασις τοῦ πυροβολικοῦ καλεῖται ἡ διαδρομή, ἣν τοῦτο ἐκτελεῖ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐξόδου του ἐκ τῆς φάλαγγος πορείας (τὸ πυροβολικὸν πορεύεται πάντοτε ἐντεταγμένον μεταξὺ πεζικῶν μονάδων) μέχρι τῆς θέσεως ἔνθα θὰ ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἡ προσπέλασις ἠδύνατο νὰ ἐκτελῆται ἀποκεκαλυμμένως, καὶ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πυροβολαρχιῶν ἐν παρατάξει. Μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 τοιουτοτρόπως ἐξετελεῖτο ἡ προσπέλασις· αἱ τουρκικαὶ πυροβολαρχίαι οὕτω προσεπέλασαν κατὰ τὴν μάχην τῆς Δομοκοῦ τῆς 5 Μαΐου 1897. Σήμερον ὅμως θεωρεῖται ἀρχὴ ἀπαράβατος ὅτι ἡ πορεία προσπελάσεως πρέπει νὰ ἐκτελῆται ἀπαραιτήτως προκεκαλυμμένως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα μὴ καταστραφῇ τὸ προσπελάζον πυροβολικόν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἵνα μὴ προδοθῇ ἡ θέσις, ἔνθα θὰ ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν. Ὁ ἐνδεδειγμένος σχηματισμὸς εἶναι ὁ τῆς φάλαγγος κατὰ πυροβόλον. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ὁ δηματισμὸς τῆς προσπελάσεως ἦτο ὁ ταχὺς μὲν (ἐνίοτε καὶ καλπασμός) κατὰ τὴν ἀποκεκαλυμμένην, ὁ ἤρεμος δὲ κατὰ τὴν προκεκαλυμμένην· σήμερον εἶναι πάντοτε ὁ ἤρεμος (βάδην), καταβαλλομένης μάλιστα μεγάλης προσοχῆς ὅπως πρὸς τὸ τέλος καθίσταται ἠρεμώτερος, ἵνα μὴ ἐκ τῶν ἀνεγειρομένων νεφῶν κονιορτοῦ προδίδηται ἡ θέσις τοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου 1904—1905 χρησιμοποιεῖται εὐρέως ἡ νὺξ διὰ τὴν προσπέλασιν τοῦ πυροβολικοῦ (αἱ σημεριναὶ μάχαι εἶναι μακροχρόνιοι). Τὸ ἀκολουθητέον κατὰ τὴν προσπέλασιν δρομολόγιον ἀναγνωρίζεται λεπτομερῶς καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐπισημαίνεται διὰ δεικτῶν.

Ἱππικὸν πεζῇ. Ἡ προσπέλασις τοῦ πεζῇ ἱππικοῦ ἐκτελεῖται ὡς καὶ ἡ τοῦ ἱππικοῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

προσπερνῶ, καὶ —άω· δημοτ., περνῶ ἔμπρός, ὑπερτερῶ, ὑπερβάλλω: «νὰ παρατρέξωμε νὰ ἰδοῦμε ποιὸς θὰ προσπεράσῃ» || καθόλου, ὑπερβάλλω: «τὸν προσπερνῶ 'ς τὰ χρόνια, — 'ς τὰ γράμματα, — 'ς τὴν περιουσία κττ.».

Πρόσπερος *ὁ ἐξ Ἀκυιτανίας.* Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 390 καὶ ἀποθανὼν τῷ 463. Μεταβὰς εἰς Ρώμην τῷ 430—431 μετὰ τοῦ φίλου του Ἱλαρίου, προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν πάπαν Καιλεστῖνον τὸν Α' (422—432), ὅπως ἐπισήμως καταδικάσῃ τὴν αἵρεσιν τῶν ἡμιπελαγιανῶν· μὴ κατορθώσας δὲ τοῦτο ἐπέστρεψεν εἰς Μασσαλίαν Ὅτε ἀνῆλθε τῷ 440 εἰς τὸν παπικὸν θρόνον Λέων ὁ Α', μετέβη καὶ πάλιν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Πρόσπερος ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἔμμετρα καὶ πεζά, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ ἀχαρίστων, hoc est ingratis», ποίημα ἐκ 1002 ἑξαμέτρων κατὰ τῶν ἡμιπελαγιανῶν, τρία ἀναιρετικὰ μομφῶν κατὰ τοῦ Αὐγουστίνου, «De gratia Dei et libero arbitrio liber contra Collatorem», «Enarrationes in Psalmos», ἐξ ὧν διεσώθη ἡ ἑρμηνεία τῆς γ' πεντηκοντάδος τῶν ψαλμῶν ἀπὸ τοῦ 100 μέχρι τοῦ 150, καὶ «Χρονικὸν» (Chronicon), ἤτοι σύντομος ἱστορικὴ ἔκθεσις ἀπὸ δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ ἔτους 455, σπουδαιότατον διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 379 μέχρι τοῦ 455 ἔτους. Τὰ ἅπαντα τοῦ Προσπέρου, γνήσια καὶ ἀμφισβητούμενα, εὑρηνται ἐκδεδομένα ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne τόμ. 51. Ε. Γ. Π.

προσπέφτω· δημοτ., ἀντὶ *προσπίπτω* (βλ. λ.).

προσπίπτω, *ἀόρ.* *προσέπεσον* καὶ —α· πίπτω εἰς τὰ γόνατα διὰ νὰ παρακαλέσω, παρακαλῶ γονυπετῶς, ἱκετεύω· || δημοτ., *προσπέφτω*· ταπεινοῦμαι ἐνώπιόν τινος, ὁμολογῶ τὸ σφάλμα, ζητῶ συγγνώμην: «μοῦ πρόσπεσε μὲ τὰ κλάματα καὶ τὸν ἐσχώρεσα» || ἐμφανίζομαι, λαμβάνω ὑπόστασιν, κάμνω τὴν ἐντύπωσιν: «προσπίπτει εἰς τὴν ἀκοήν, — εἰς τὴν ὅρασιν, — εἰς τὰς αἰσθήσεις».

προσπλαγχνικὸν *διάστημα* [*Ἀνατομ.*]. Τοῦτο, πληρούμενον ὑπὸ λίπους καὶ ὀλίγων λεμφογαγγλίων, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ μέχρι τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ στέρνου, ἔνθα μεταχωρεῖ εἰς τὸν πρόσθιον μεσοπνευμόνιον χῶρον. Ἀποστήματα εἰσελθόντα εἰς τὸ διάστημα τοῦτο κατέρχονται μέχρι τοῦ διαφράγματος. Ι. Π.

προσποίησις, —εως (ἡ)· ὑποκριτικὸς τρόπος, ὑπόκρισις εἴτε ἐν λόγοις εἴτε ἐν ἔργοις πρὸς ἀπάτην ἢ παραπλάνησιν· || καθόλου, ἐπιτήδευσις, ἐξεζητημένος τρόπος: «ἄφησε τὰς προσποιήσεις», «τὸν ἀηδιάζω διὰ τὰς προσποιήσεις του» || ἀρχ., οἰκειοποίησις ἀλλοτρίων, σφετερισμός.

— [*Παιδαγ.*] *Προσποίησις* εἶναι ἡ διὰ ψευδῶν λόγων καὶ ἀπατηλῶν τρόπων ἀπόκρυψις σκέψεων ἢ πράξεων ἢ καταστάσεως ἐσωτερικῆς εἴτε ἐξωτερικῆς· εἶναι δηλαδὴ ἡ προσποίησις κατώτερος βαθμὸς τῆς ὑποκρισίας, ἥτις ἀποβαίνει σπουδαῖον ἠθικὸν ἐλάττωμα. Ταύτην ἐπραγματεύθη ὁ Θεόφραστος εἰς τοὺς «Χαρακτῆρας» του, ὀνομάζων εἰρωνείαν. Παρ' ἡμῖν αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι καὶ ἡ τάσις τῆς ἐπιδείξεως καὶ τῆς ἀποκρύψεως τῆς καταστάσεώς μας κατέστησαν τὴν προσποίησιν κοινόν τι εἰς τὸν βίον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον ἡ ἔλλειψις τῆς καταλλήλου ἐμπιστοσύνης μεταξὺ μαθητῶν καὶ διδασκάλων, ἡ μὴ ἀνάπτυξις σχέσεων μεταξὺ οἰκογενείας καὶ σχολείου πρὸς ἐπιτυχῆ πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν, ἀποκρυπτόμενα, προήγαγον τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι μήτηρ τῆς ὑποκρισίας, ἀνειλικρινείας, ψεύδους, ἀπάτης κλπ. Διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς πρέπει νὰ συνηθίζωμεν τὰ παιδία εἰς τὴν ἁπλότητα τῶν τρόπων, τοῦ ἤθους καὶ τῆς ἐκφράσεως· νὰ ἐπαινῶμεν καὶ ἐνθαρρύνωμεν τὴν φυσικὴν αὐτῶν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ μικρὰ συνήθως ἀποτείνονται πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους. Νὰ μὴ φαινώμεθα ἐξ ἀρχῆς αὐστηροὶ διὰ μικρὰ ἐξ ἀδεξιότητος ἢ ἀγνοίας σφάλματα. Μὲ κατάλληλον τρόπον νὰ καταπολεμῶμεν τὰς ἀντιθέτους τάσεις, κατακρίνοντες αὐτάς, ὅταν τὰς εὑρίσκωμεν εἰς ἄλλα παιδία, ἐκθέτοντες τὸ ὀρθὸν καὶ καθοδηγοῦντες εἰς αὐτό. Πρὸ πάντων δὲ ἡ μήτηρ καὶ ἐν γένει ἡ οἰκογένεια καὶ ὁ διδάσκαλος νὰ παρέχουν ἑαυτοὺς ὑπόδειγμα εἰλικρινοῦς συμπεριφορᾶς. Π.Α.Β.

— [*Ὁπλομ.*] *Προσποίησις* καλεῖται ἡ, παρὰ ξιφιστοῦ ἢ σπαθιστοῦ, ἐπίδειξις οἱασδήποτε κινήσεως, ἵνα παρασύρῃ τὸν ἀντίπαλον καὶ καλυφθῇ εἰς τὸ ἀπειλούμενον μέρος, ὁπότε ἀναγκαστικῶς θὰ ἀποκαλυφθῇ πρὸς τὸ ἀντίθετον, εἰς ὃ ὁ προσποιούμενος εὐκόλως θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν ξιφίσῃ ἢ τὸν σπαθίσῃ. Τὸ ξίφος τοῦ προσποιουμένου διευθύνεται διὰ τῶν δακτύλων καὶ διέρχεται πλησιέστατα τοῦ ἐχθρικοῦ χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίζῃ, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ μὲν χεὶρ ἐντείνεται, φυλάττουσα τὴν εὐκαμψίαν της, ἡ δὲ πυγμὴ λαμβάνει τὴν οἰκείαν θέσιν της. Τὸ σῶμα μένει εὐσταθὲς καὶ δὲν κινεῖται πρὸς τὰ ἔμπρὸς εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν κίνησιν. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν περισσοτέρων τῆς μιᾶς προσποιήσεων ἡ χεὶρ δέον νὰ ἐντείνηται βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως. Τ. Ι. Κ.

προσποιητός, —ή, —όν· ὁ κατὰ προσποίησιν ὑφιστάμενος, ὑποκριτικός, ἐπιτετηδευμένος, πλαστός, ἀντίθ. *ἀφελής, εἰλικρινής, γνήσιος*: «προσποιητὰ δάκρυα», «ὅλα του εἶναι προσποιητά».

προσποιοῦμαι (—έομαι), *ἀόρ.* *προσεποιήθην*, *παθ. μετχ.* *προσπεποιημένος*· ὑποκρίνομαι, προσπαθῶ νὰ ἐμφανισθῶ ἄλλοίος ἢ οἷος πράγματι εἶμαι: «προσποιεῖται τὸν πλούσιον, — τὸν σοφόν, — τὸν πτωχόν», «προσποιεῖται ὅτι δὲν ἠξεύρει τίποτα, — ὅτι κοιμᾶται, — ὅτι λυπεῖται κττ.», «ἠξεύρει νὰ προσποιῆται» || *προσπεποιημένος*· ὑποκριτικός, πλαστός, ψευδής, ἐπιτετηδευμένος: «προσπεποιημένα δάκρυα».

προσπονδυλικὴ *περιτονία* [*Ἀνατομ.*]. Αὕτη, καλουμένη καὶ *ὀπισθία τραχηλικὴ περιτονία*, φέρεται ἐγκαρσίως ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῆς αὐχενικῆς σπονδυλικῆς στήλης, καλύπτουσα τοὺς ὀπισθίους τραχηλικοὺς καὶ τοὺς σκαληνοὺς μῦς. Καὶ πρὸς μὲν τ' ἄνω προσφύεται εἰς τὴν βάσιν τοῦ κρανίου, πρὸς δὲ τὰ κάτω ἐκτείνεται μέχρι τοῦ 3ου θωρακικοῦ σπονδύλου, ἔνθα μεταχωρεῖ εἰς τὴν ἐνδοθωράκιον περιτονίαν. Ι. Π.

— **προσπονδυλικὸν** *διάστημα* [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ὀπισθοσπλαγχνικὸν* διάστημα.

προσπόνια, καὶ *μπροσπόνια* (τά)· ἰδιωμ. Κρήτ., αἱ πρῶται ὠδῖνες τοῦ τοκετοῦ, οἱ πρῶτοι μικροὶ πόνοι, τὰ πονάκια. Ι. Δ. Μ.

προσπορίζω, *ἀόρ.* *προσεπόρισα—προσεπορίσθην*· πορίζω, προμηθεύω πρὸς τούτοις· || συνήθ. παθ. *προσπορίζομαι*· προμηθεύομαι, εὑρίσκω τὰ ζητούμενα.

προσπταίω· προσκρούω, προσκόπτω, κοιν. *σκοντάφτω*.

πρόσπτωσις, —εως· τὸ προσπίπτειν, πρόσκρουσις, μετάπτωσις.

πρόσραμμα (τό)· τὸ διὰ ραφῆς προσηρτημένον, τὸ προσερραμμένον.

πρόσρησις, —εως (ἡ)· τὸ προσαγορεύειν, προσαγόρευσις, χαιρετισμός: «διαβιβάσατε τὰς προσρήσεις μου εἰς τοὺς γονεῖς σας».

προσρόφησις (ἡ) [*Φυσ. Χημ.*]. Οὕτω μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ ὑπὸ τοῦ van Bemmelen θεσπισθεὶς καὶ διεθνῶς ἀποδεκτὸς γενόμενος ὅρος adsorption. Ἡ προσρόφησις εἶναι τὸ φαινόμενον τοῦ ἐμπλουτισμοῦ (ἐπιφανειακῆς συμπυκνώσεως) ἑνὸς σώματος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἑτέρου ἢ ἐπὶ τῆς ὁρικῆς ἐπιφανείας δύο διαφόρων καταστάσεων τῆς ὕλης. Διακρίνεται τῆς *ἀπορροφήσεως* ὡς ἐνέργεια μᾶλλον κατ' ἐπιφάνειαν, ἐνῷ ἡ ἀπορρόφησις θεωρεῖται ὡς δρᾶσις συμβαίνουσα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐφ' ὅλης τῆς μάζης τοῦ ἀπορροφοῦντος σώματος. Ἡ πλήρης κατανόησις τοῦ φαινομένου ὡς συνόλου, ἡ διευκρίνησις τῶν διαφόρων αὐτοῦ αἰτίων καὶ ἡ ἐν γένει θεωρητικὴ ἐξήγησις τούτου δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐπιτευχθῇ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κατὰ τρόπον αἴροντα διαφωνίας. Οὕτω ὁ Π. Δ. Ζαχαρίας δὲν παραδέχεται οὐσιώδεις διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο φαινομένων καὶ κατατάσσει ἀμφότερα ὑπὸ τὸν γενικώτερον ὅρον *ἀπορρόφησις*. Ἄλλοι παραδέχονται ὡς γενικώτερον φαινόμενον τὴν *ρόφησιν*, τὴν *προσρόφησιν* ὡς εἰδικὴν περίπτωσιν, διακρίνουν δὲ καὶ ἄλλας τινας εἰδικωτέρας ἀκόμη περιπτώσεις (βλ. λ. *ἀπορρόφησις*). ΑΝ. Δ.

Πρόσσνιτς (Prossnitz, τσεχ. Prostejow) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Μοραβίᾳ. Κάτ. 31.092. Ἔχει ἐμπορικὴν ἀκαδημίαν, ἐπαγγελματικὴν καὶ τεχνικὴν σχολήν, μουσεῖον καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, σιδηρουργίας καὶ γεωργικῶν μηχανῶν. Θ. Κ.

προσσχηματισμὸς (ὁ) [*Γραμματ.*]. Καλοῦνται *προσσχηματισμοὶ* διάφορα (ἀχώριστα κατὰ τὸ πλεῖστον) μόρια, δι' ὧν ἐπαυξάνονται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐννοίας των διάφοροι (δεικτικαὶ) ἀντωνυμίαι καὶ ἐπιρρήματα, ἔτι δὲ διάφοροι σύνδεσμοι κλπ.: (ὅδε) *ὁδί, οὑτοσ-ί, αὑτηΐ, τουτί, τοιί, τοΐ*, τωί, *ταννί, ὅ-νε, ὅ-ι υ, ὅ-νι, ὅ-δε, ὀτιή, τιή, ἠὲ* κλπ. κλπ. *ὅκα-κα=ὅκκα, πηνί-κα, τηνί-κα, αὐτί-κα*, ὅ-κα *=ὅτε κλπ.* Γ. Π. Α.

Πρὸστ (Prost), ***Ἀντώνιος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος νομομαθὴς (1729—1784). Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Λυών, συνέγραψε: «Du prêt à intérêt à Lyon appelé depôt de l'argent» (1763, γ' ἐκδ. 1770), ἐκδοθὲν τῇ συνδρομῇ τοῦ Βολταίρου, «De l'administration municipale ou lettres d'un citoyen de Lyon» (1765), «Mémoire sur la conservation des enfants» (1778) καὶ «Dictionnaire de jurisprudence et des arrêts etc.» (1781—1784). Η. Π. Γ.

— **Πρὸστ** (Prost), ***Βερνάρδος***. Γάλλος παλαιογράφος (1849—1905). Συνέγραψε: «Cartulaire de Hugues de Châlon, 1220—1319», «Inventaires mobiliers et Extrait de comptes des ducs de Bourgogne et de la Maison de Valois» καὶ «Philippe le Hardi». Η. Π. Γ.

— **Πρὸστ** (Prost), ***Γαβριὴλ-Αὔγουστος***. Γάλλος φιλόλογος καὶ ἱστοριοδίφης (1817—1896). Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «J. F. Blondel et son œuvre» (1860), «Études sur l'histoire de Metz. Les légendes» (1865), «Mémoires pour la ville de Metz dans les négociations de paix entre la France et l'Allemagne» (1871), «Blocus de Metz en 1870» (1871), «Le patriciat dans la ville de Metz» (1873) «Corneille Agrippa, sa vie et so

Digitized by Google

œuvres» (1881—1882), «La Cathédrale de Metz» (1885), «La justice privée et l'immunité» κ. ἄ. Η. Π. Γ.

— **Πρὸστ** (Prost), ***Εὐγένιος.*** Βέλγος χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1861. Συνέγραψεν: «Ἐγχειρίδιον χημικῆς ἀναλύσεως τροφίμων, μεταλλευμάτων, μετάλλων, χρωμάτων κλπ.» (1903), «Τὸ Βέλγιον ἀπὸ ἀπόψεως γεωργικῆς, βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς» (1904), «Χημικὴ ἀνάλυσις μετάλλων, ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ» (1905). Η. Π. Γ.

— **Πρὸστ** (Prost), ***Κλαύδιος***, ὁ ἐπικαλούμενος *Λὰ Κιουζὸν* (La Cuzon). Ἥρως τῆς Φρὰνς-Κοντὲ (Franche-Comté), κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της (1607—1681). Ἀπέκρουσε δὶς τοὺς Γάλλους τῷ 1640 καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς Λὸν-Λὲ-Σωνιέ, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος κατέλαβε τὸ φρούριον Σαὶν-Λωράν. Κατὰ τὴν νέαν εἰσβολὴν τοῦ 1673 ἀπεπειράθη νὰ ἐξεγείρῃ τὸν πληθυσμὸν ἐναντίον τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἐξηφανίσθη. Ὀλίγον κατόπιν ἀναφαίνεται ἐν Μιλάνῳ καὶ κατὰ τὸ 1678 λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον τῆς Σικελίας. Μετὰ 3 ἔτη ἀπέθανεν ἐν Μιλάνῳ. Τὸ πρόσωπον τοῦ Πρόστ, ὀλίγον γνωστὸν μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν, παρέμεινε ζωηρῶς ἐγκεχαραγμένον εἰς τὴν φαντασίαν τῶν κατοίκων τῆς Φρὰνς-Κοντέ, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἐθεωρήθη ἐθνικὸς ἥρως καὶ κατέστη ἀντικείμενον θρύλων, ἐνέπνευσε δὲ ἀρκετοὺς μυθιστοριογράφους, ἐν οἷς καὶ τὸν Ξ. ντὲ Μοντεπὲν καὶ Λ. Ζουσεραντό. Η. Π. Γ.

— **Πρὸστ** (Prost), ***Πέτρος-Ἀντώνιος.*** Γάλλος ἰατρός, ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1832 Συνέγραψε: «Coup d'œil sur la folie» (1800—1807), «Essai physiologique sur la sensibilité» (1805), «La science de l'homme mise en rapport avec les sciences physiques» (1822) καὶ «Traité de choléra-morbus» (1831). Η. Π. Γ.

προσταγὴ (ἡ)· τὸ προστάσσειν, τὸ διατάσσειν· || αὐτὸ τὸ προσταχθέν, διαταγή, παράγγελμα: «εἶναι προσταγὴ τοῦ ἀρχηγοῦ».

— *[Παιδαγ.]* Ἐφ' ὅσον τὸ παιδίον δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην τὴν βούλησίν του, πρέπει νὰ ὑποκαθιστᾷ αὐτὴν ἡ βούλησις τοῦ ἐνηλίκου, ἥτις καθίσταται εἰς αὐτὸ γνωστὴ διὰ τῆς *προσταγῆς* ἢ τῆς ἀπαγορεύσεως. Αὕτη δέ, νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της, πρέπει: 1) νὰ εἶναι σαφὴς καὶ εὐνόητος, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομος, μὴ ἐκτεινομένη εἰς δικαιολογίας καὶ μὴ ἐκφράζουσα ἀμφιβολίας περὶ τῆς εὐπειθείας ἐκείνων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποτείνεται· 2) νὰ μὴ ἐπιζητῇ ἀνώτερα τῶν πνευματικῶν ἢ σωματικῶν δυνάμεων τῶν παιδίων καὶ νὰ μὴ εἶναι τελείως ἀντίθετος πρὸς φυσικὰς ὁρμάς, π. χ. τὴν τῆς κινήσεως· 3) νὰ μὴ ἐπιζητῇ συγχρόνως πολλά· 4) νὰ μὴ ἀντιτίθεται πρὸς ἄλλα παραγγέλματα τοῦ αὐτοῦ ἢ ὁμοίου προσώπου· π. χ. ἡ τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν τῆς μητρός, ἡ τοῦ σχολείου πρὸς τὴν τῆς οἰκογενείας· 5) νὰ μὴ ἐκφέρεται μὲ μεγάλην ψυχικὴν ταραχήν, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατὸν ἠρεμώτερον· 6) νὰ μὴ μεταβάλλεται συχνάκις, μηδὲ νὰ ἀνακαλῆται μετά τινα χρόνον, ἐκτὸς ἂν εἰς ὡρισμένην περίστασιν ἀνεγνώρισεν ὁ παιδαγωγὸς τὸ σφάλμα του· 7) ὅταν ἀπαγορεύεταί τι (καὶ πλεῖστα ἀπαγορεύονται εἰς τοὺς μαθητάς), νὰ καθορίζεται εἰ δυνατὸν συγχρόνως τί ἀντ' αὐτοῦ ἐπιτρέπεται· 8) νὰ μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος, ὅπου εἶναι δυνατόν, ἀντὶ τῆς ἀμέσου ἀπαγορεύσεως, τὴν διατύπωσιν νόμου· π. χ. «δὲν ἐπιτρέπεται νὰ . . . . .». Π. Α. Β

— **προσταγὴ *κατηγορηματική*·** βλ. *κατηγορηματικὴ* προσταγή.

πρόσταγμα (τό)· τὸ προσταχθέν, τὸ διαταχθέν, προσταγή.

— *[Βυζαντ.] Πρόσταγμα* ἐκαλεῖτο αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφον, ἀπολυόμενον συνήθως πρὸς πόλεις, ἀγαθοεργὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα, πρὸς δημοσίους ὑπουργοὺς καὶ ἰδιώτας τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ πρόσταγμα ἦτο ὀλιγώτερον ἐπίσημον τοῦ χρυσοβούλλου· διὰ τοῦτο βλέπομεν πολὺ συχνὰ προστάγματα ἐπικυρούμενα μεταγενεστέρως διὰ χρυσοβούλλων τῇ αἰτήσει τῶν ἐνδιαφερομένων. Τὰ κυριώτερα, ἀπὸ ἀπόψεως διπλωματικῆς, χαρακτηριστικὰ τοῦ προστάγματος εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἀντιθέτως πρὸς τὸ χρυσόβουλλον, τὸ ὁποῖον ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες, τὸ πρόσταγμα ἔχει ὕψος μικρότερον τοῦ πλάτους. Ἐπίσης ἡ διὰ κινναβάρεως ἰδιόχειρος ὑπογραφὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἀντικαθίσταται εἰς τὰ προστάγματα διὰ τοῦ *μηνολογίου*, ἤτοι διὰ τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ διὰ κινναβάρεως πάντοτε τοῦ τρέχοντος μηνὸς καὶ τῆς ἰνδικτιῶνος (π. χ. μηνὶ μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ι'). Δ.Α.Ζ.

προστάζω· δημοτ., ἀντὶ *προστάσσω* (βλ. λ.).

προστακτικὴ (ἡ) (ἐνν. *ἔγκλισις*, λατ. modus imperativus) *[Γλωσσολογ.]*. Καλεῖται ἡ ἔγκλισις τοῦ ῥήματος, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦται κυρίως προσταγὴ (μετὰ δὲ τῶν *μή, μήτε, μηδέ, μηδεὶς* κλ. καὶ ἀπαγόρευσις): «*ἔγχεον πιεῖν*», «*ἅπτε, παῖ, λύχνον*», «*ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ*», «*ἀλλ' ἴθι, μή μ' ἐρέθιζε*», «*ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ*», «*μὴ θορυβεῖτε*», «*μηδείς γε ὑμῶν* ἔχων ταῦτα *νομισάτω* ἀλλότρια ἔχειν», «*μήτ' ἀπογνώτω μηδὲν μήτε καταγνώτω*» κ.λ. «*ἔλα 'δῶ*», «*κάτσε κάτω!*» «*φύγε γρήγορα!*» κ.λ. Εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικήν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον τὸ β' ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον τῆς προστακτικῆς λέγονται μονολεκτικῶς, γίνεται χρῆσις τῆς ὑποτακτικῆς μετὰ τοῦ *νὰ* ἢ *ἄς*· πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν περιπεσόντων εἰς ἀχρηστίαν τύπων τοῦ γ' ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ προσώπου: *νὰ φύγῃ* ἢ *ἄς φύγῃ, νὰ ντυθῇ* γρήγορα, *νὰ βγῇ* ἔξω κλ. Πρὸς δήλωσιν ἀπαγορεύσεως γίνεται χρῆσις τῆς ὑποτακτικῆς εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν καὶ διὰ τὸ β' ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον τῆς προστακτικῆς: «*μὴ χτυπᾷς* τὴν πόρτα», «*νὰ μὴ φύγῃς*», «*νὰ μὴ ξαναπατήσῃς* τὸ πόδι σου ἐδῶ», «*νὰ μὴ φύγετε* προτοῦ γυρίσω» κλ. Πλὴν τῆς ἀνωτέρω σημασίας ἡ προστακτικὴ δηλοῖ πολλάκις καὶ παρότρυνσιν, παραίνεσιν, σύστασιν ἢ ἀποτροπήν: «Μῆνιν *ἄειδε*, θεά», «ἄνδρα μοι *ἔννεπε*, Μοῦσα, πολύτροπον», «τοὺς μὲν θεοὺς *φοβοῦ*, τοὺς δὲ γονεῖς *τίμα*», «ἡδέως μὲν *ἔχε* πρὸς ἅπαντας, *χρῶ* δὲ τοῖς βελτίστοις» κλ. Γνωστὴ εἶναι πλὴν τούτων καὶ ἡ χρῆσις τῆς προστακτικῆς πρὸς ἔκφρασιν δεήσεως, εὐχῆς ἢ κατάρας: «Ζεῦ, Ζεῦ τέλειε, τὰς ἐμὰς εὐχὰς *τέλει*», «Κύριε, *ἐλέησον*», «*παράσχου*, Κύριε», «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον *δὸς* ἡμῖν σήμερον», «*ὑγίαινε*», «*ἔρρωσο*», «*ἔρρ' ἐς κόρακας*» (κοιν. «*σῦρε* στὸ διάβολο»), «*σκάσε*», «*πλάνταξε*», «*γκρεμίσου*», ἔτι δὲ συγκαταθέσεως: «οὕτως *ἐχέτω*, ὡς σὺ λέγεις» (=ἄς εἶναι ἔτσι) κλ. Ἀξία σημειώσεως εἶναι εἰς τὴν Λατινικὴν ἡ διαφορὰ τῆς ἐννοίας τοῦ β' ἑνικοῦ προσώπου τῆς προστακτικῆς εἰς —to ἀπὸ τὸν εἰς —a, —e, —i λήγοντα τύπον αὐτῆς. Διὰ μὲν τοῦ δευτέρου δηλοῦται προσταγὴ κλπ. ἀναφερομένη εἰς τὸ προσεχὲς ἢ τὸ ἄμεσον μέλλον, ἐνῷ διὰ τοῦ εἰς —to προσταγὴ ἀναφερομένη εἰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρότερον μέλλον: «cras *petito*, dabitur, nunc *abi*», «tu epistolam hanc a me *accipe* atque illi *dato*» «*cape* has tabellas, tute hinc *narrato* tibi» (*Πλαῦτος*). Εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν τέλος ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐπανάληψις τῆς προστακτικῆς πρὸς δήλωσιν ἐπιρρηματικῆς ἐννοίας: «*τραύα-τραύα* τὸ σκοινί, κόπηκε». Γ. Π. Α.

προστακτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρόσταγήν, ὁ τῆς προσταγῆς, ἐπιτακτικός, διατακτικός: «προστακτικὸς τόνος»· || ***προστακτικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ., μία τῶν τεσσάρων ἐγκλίσεων (βλ. λ.). —Ἐπίρρ. ***προστακτικῶς.***

— **προστακτικὴ *κατηγορική*·** βλ. *κατηγορηματικὴ* προσταγή.

Πρόσταμα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πισιδίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 5, 7), 15 μίλια ΒΑ. τῆς Σελευκείας. Κατά τινας εἶναι ἡ σημερινὴ κωμόπολις *Ἐργεδίρ*, ἐπὶ τῆς νοτίου ἄκρας τῆς ὁμωνύμου λίμνης. Α. Θ. Σ.

προστανθὴρ (ὁ) (Prostanthera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *προστανθὴρ ὁ λασιανθής* (Pr. lasiantha), οὗτινος τὰ φύλλα ἀποσταζόμενα παρέχουσιν αἰθέριον ἔλαιον μυρεψικόν. Πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς καὶ μοσχευμάτων. Γ. Ν. Β.

πρόσταξις, *—εως* (ἡ)· προσταγή, διαταγή.

— *[Ἀττ. Δίκ.] Πρόσταξις* ὠνομάζετο ποινὴ μερικῆς ἀτιμίας, συνισταμένη εἰς περιορισμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, π.χ. εἰς οὐδεμίαν δημοσίαν συνέλευσιν νὰ παραστῇ ἢ οὐδένα εἰς τὸ κριτήριον νὰ κατηγορήσῃ. Κ. Α. Π.

προστάς, *—άδος* (ἡ)· βλ. *πρόθυρον.*

προστασία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ προστάτου, ἐπίβλεψις, προφύλαξις, ἐπιτήρησις, βοήθεια ἀδυνάτου: «*ὀρφανὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν συγγενῶν*»· || ἀρχ., τὸ νὰ εἶναί τις προστάτης, τὸ προΐστασθαί τινος.

— **προστασία *ζῴων*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *ζῴων* προστασία.

προστάσσω· δημοτ., *προστάζω*· τάσσω, τοποθετῶ τινα πλησίον ἄλλου· || διατάσσω, παραγγέλλω.

προστααλγία (ἡ). Ἄλγος τοῦ προστάτου, ὀφειλόμενον εἰς διαφόρους τούτου παθήσεις, φλεγμονάς, ἀνάπτυξιν ὄγκων κττ. Ι. Κ. Κ.

προστατεκτομία (ἡ). Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ προστάτου (ἀδενώματος προστατικοῦ). Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐκτελεῖται διὰ δύο ὁδῶν, διὰ ὑπερηβικῆς κυστεοτομίας καὶ διὰ τῆς περινεϊκῆς χώρας. Ἡ δι' ὑπερηβικῆς κυστεοτομίας προστατεκτομία εἶναι ἡ συνήθης μέθοδος, ἐκτελουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς 2 χρόνους· κατὰ τὸν 1ον χρόνον γίνεται ἁπλῆ κυστεοστομία ὑπερηβική, πρὸς καταπολέμησιν τῆς συνήθως ἐπὶ ὑπερτροφίας τοῦ προστάτου ὑπαρχούσης βαρείας κυστίτιδος καὶ βελτίωσιν τῆς λειτουργικῆς ἱκανότητος τῶν νεφρῶν, κατὰ δὲ τὸν β' χρόνον, μετὰ παρέλευσιν ἱκανῶν ἡμερῶν, ἐκτελεῖται ἡ ἀφαίρεσις τοῦ προστάτου δι' ἐκπυρηνώσεως. Ἡ διὰ τῆς περινεϊκῆς χώρας προστατεκτομία ἐκτελεῖται διὰ κυκλοτεροῦς τομῆς παρὰ τὸ ὀρθόν. Ἔνδειξιν πρὸς προστατεκτομίαν παρέχουσιν ἡ ὑπερτροφία τοῦ προστάτου (ἀδένωμα προστατικὸν) καὶ οἱ διάφοροι ἐπὶ τούτου ἀναπτυσσόμενοι ὄγκοι. Ι. Κ. Κ.

προστατευόμενος, *—η, —ον*· μετχ. τοῦ *προστατεύομαι*, ὡς ἐπίθ., ὁ ὑπὸ τὴν προστασίαν τινὸς διατελῶν, κηδεμονευόμενος: «εἶναι προστατευόμενός μου».

— [ΔΙΠΛΩΜ.] Διὰ τοῦ ὅρου *προστατευόμενοι* (γαλλιστὶ protégés, γερμανιστὶ Schutzbefohlenen), ὅστις μέχρις ἐσχάτων ἦτο ἐν χρήσει ἐν τῇ διεθνεῖ διπλωματικῇ γλώσσῃ, ἐδηλοῦντο ὡρισμένα πρόσωπα ἐγκατεστημένα εἰς διαφόρους ἀνατολικὰς χώρας, ἅτινα ἐτέλουν ὑπὸ τὴν προστασίαν μιᾶς τῶν καλουμένων πολιτειῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἐξομοιούμενα μέχρις ἑνὸς σημείου πρὸς τοὺς πολίτας ταύτης καὶ ἐξαιρούμενα τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν. Ὁ θεσμὸς ἀνεφάνη κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἤδη Κάρολος ὁ Μέγας ἐθεώρει ἑαυτὸν προστάτην τῶν εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας διαμενόντων Χριστιανῶν.

Ἀπὸ τοῦ Θ' ἤδη αἰῶνος ὁμὰς ἐμπόρων ἐκ τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας Ἀμάλφι ἐγκαθίσταται ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐπιτυγχάνει διάφορα προνόμια. Τοὺς Ἀμαλφιτανοὺς ἀκολουθοῦσιν οἱ Ἐνετοί, οἱ Γενουήνσιοι καὶ οἱ Πισᾶται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν τὰ διάφορα κράτη τῆς Ἀνατολῆς φιλοξενοῦσιν ἀνθούσας παροικίας Εὐρωπαίων, Ἰταλῶν κυρίως, ἐμπόρων. Ἐξ αὐτῶν οἱ Ἐνετοί, οἱ Γενουήνσιοι καὶ οἱ Πισᾶται, δυνάμει εἰδικῶν συνθηκῶν, ἀπολαύουσι προνομιῶν τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως καὶ φύσεως μὲ ἐκείνας, αἵτινες βραδύτερον περιελαμβάνοντο εἰς τὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν διομολογήσεων γνωστὰς διεθνεῖς πράξεις. Ζῶσιν εἰς ἰδιαιτέρας συνοικίας, παραχωρηθείσας εἰς αὐτούς, συνεσπειρωμένοι πέριξ ἰδίου ἄρχοντος καλουμένου βαΐλου, ποδεστὰ ἢ συνηθέστερον κονσούλου. Ἐξαιροῦνται τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐγχωρίων δικαστηρίων ὑπαγόμενοι ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἄρχοντός των, ὅστις ἀπονέμει, ἐκτὸς ἐξαιρέσεών τινων, τὴν δικαιοσύνην ἐπί τε τῶν πολιτικῶν καὶ ποινικῶν ὑποθέσεων, τῶν ἀφορωσῶν τοὺς πολίτας τῆς πατρίδος του. Ὁ βάϊλος ἢ ποδεστὰ προστατεύει τοὺς συμπολίτας του κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν, μεριμνᾷ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ καὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐθίμων καὶ συνηθειῶν τοῦ τόπου, ἀσκεῖ δὲ ποικίλα ἄλλα καθήκοντα. Ἐκτὸς τῶν προνομιῶν τούτων, ὧν πρόδηλος ἡ σπουδαιότης διὰ τοὺς ἀπολαύοντας αὐτῶν ἐμπόρους, αἱ πολιτεῖαι, αἵτινες εἶχον συνάψει συνθήκας μετ' ἀνατολικῶν χωρῶν, εἶχον ἐπιτύχει τὴν παραχώρησιν εἰς αὐτὰς διαφόρων τελωνειακῶν πλεονεκτημάτων. Οὕτως οἱ Γενουήνσιοι, συμμαχήσαντες μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ ὑποσχεθέντες αὐτῷ τὴν ἑαυτῶν ἀρωγὴν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξησφάλισαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νυμφαίου τοῦ 1261 παντοίας ὅσας ἐμπορικῆς φύσεως παραχωρήσεις. Οἱ δ' Ἐνετοί, ἀφ' ἑτέρου, βοηθήσαντες τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξίῳ Κομνηνῷ ἐν τῷ κατὰ τῶν Νορμανδῶν Ροβέρτου τοῦ Γυϊσκάρδου ἀγῶνι, ἀπέλαυον ἔκτοτε ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐτοκρατορίᾳ πλήρους σχεδὸν τελωνειακῆς ἀσυδοσίας. Ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Κύπρου Γενουήνσιοι καὶ Ἐνετοὶ εἰς οὐδένα ὑπέκειντο εἰσαγωγικὸν ἢ ἐξαγωγικῶν δασμόν, οἱ δὲ Πισᾶται, οἱ Καταλανοὶ καὶ οἱ ἔμποροι τῆς Προβηγκίας ὑπέκειντο μόνον εἰς δασμὸν 2 %. Τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων προνομιῶν καὶ πλεονεκτημάτων ἀπήλαυον μόνον οἱ πολῖται τῶν πόλεων, αἵτινες συνεδέοντο διὰ συμβάσεων μετὰ τῶν κρατῶν τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ ἐμπορευόμενοι, ὧν ἡ πατρὶς δὲν ἀπέλαυε τῶν τοιούτων συμβατικῶν προνομιῶν, ὡς μόνον τρόπον ἀσφαλοῦς ἐμπορίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔβλεπον τὴν ἀπόκρυψιν τῆς ἰδίας ἐθνικότητος ὑπὸ τὴν σημαίαν μιᾶς τῶν προνομιούχων πολιτειῶν. Ἡ Γένουα συμβάλλεται οὐχὶ μόνον ὑπὲρ τῶν Γενουηνσίων πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἄλλων προσώπων τιτλοφορουμένων dicti Januenses ἢ districtuales, ἡ δ' Ἑνετία προστατεύει τὰ συμφέροντα καὶ ἄλλων προσώπων «qui Veneti appellantur» ἢ «qui pro Venetis se tenent». Οἱ Πισᾶται ἐξομοιοῦσι πρὸς τοὺς ἰδίους πολίτας καὶ τὰ πρόσωπα «qui Pisano nomine censentur».

Οἱ Ἄραβες τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας συνωμολόγουν μετὰ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, παρεχώρουν εἰς τὰ τελευταῖα τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ φέρωσιν εἰς τὴν χώραν των ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἰδίας αὐτῶν σημαίας ξένους ἐμπόρους, ὑπὲρ ὧν ἠγγυῶντο τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ Πισᾶται κατέστησαν κοινωνοὺς τῶν προνομιῶν των τοὺς ἐμπόρους τῆς Λούκκα, τῆς Σιέννας, τῆς Περουζία, τῆς Βονωνίας καὶ ἄλλων ἥσσονος σπουδαιότητος πόλεων. Ἀπῄτουν ὅμως οἱ Ἄραβες ὅπως οἱ ξένοι οὗτοι ἐμπορευόμενοι ἀνήκουν εἰς κράτη μὴ εὑρισκόμενα εἰς ἐμπόλεμον μετ' αὐτῶν κατάστασιν.

Οἱ Φλωρεντινοί, στερούμενοι λιμένος, ἔπλεον εἰς

Digitized by Google

μὲν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πίσης, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγκῶνος καὶ τῆς Βαρκελῶνος. Ὅταν βραδύτερον, τῷ 1406, ἡ Φλωρεντία ὑπέταξε τὴν Πῖσαν, ὑπεσκέλισε τὴν τελευταίαν καὶ ἐν τῷ ἐμπορίῳ, τῷ δὲ 1439 ἐπετύγχανε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ζ' τοῦ Παλαιολόγου ὅπως εἰς τὰ προνόμια, ὧν ἀπέλαυον τέως οἱ Πισᾶται ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τοῦ Βυζαντίου, ὑποκατασταθῶσιν οἱ Φλωρεντινοί, οἱ δὲ Πισᾶται ἠναγκάσθησαν βαθμηδὸν νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Φλωρεντίας. Διὰ τῆς ἀναλήψεως ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ξένων, αἱ κεκτημέναι προνόμια ἐν ταῖς χώραις τῆς Ἀνατολῆς ἰταλικαὶ δημοκρατίαι παρεβίασαν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν φιλοξενούντων τοὺς ἐμπορευομένους αὐτῶν κρατῶν. Οἱ Εὐρωπαῖοι πρόξενοι, βλέποντες ἤδη τὰ κράτη ταῦτα ὁλονὲν ἐξασθενοῦντα, ἤρξαντο ἐπεκτείνοντες βαθμηδὸν τὴν προστασίαν των καὶ ἐπὶ ἰθαγενῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν περιωρίσθησαν εἰς τὸ ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν ἀσημότατά τινα ἄτομα. Βαθμηδὸν ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγχωρίων προστατευομένων τῶν προξένων ηὐξήθη, κατώρθωσαν δ' οὗτοι διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ συγκεντρώσωσι περὶ ἑαυτοὺς τοὺς πλουσιωτέρους ἐκ τῶν ἰθαγενῶν. Ὅτε τέλος τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη ἐσκέφθησαν νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης, δὲν εἶχον πλέον τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλωσι τὰς θελήσεις των, οἱ δὲ πρόξενοι τὰ ἠνάγκασαν νὰ ἀνεχθῶσι τὴν δημιουργηθεῖσαν πραγματικὴν κατάστασιν.

Ἴδωμεν ἤδη πῶς εἶχον τὰ τῶν προστατευομένων τῆς κατηγορίας ταύτης ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τοῦ Βυζαντίου. Μεταξὺ τῶν προσώπων, ἅτινα χωρὶς να ὦσιν Ἐνετοὶ πολῖται ὑπήγοντο οὐχ ἧττον ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βαΐλου τῶν Ἐνετῶν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Capitulare baiuli Constantinopolitani, προεῖχον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα Ἀρμένιοι. Ἐπὶ τῶν προσώπων τούτων ἡ δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐκέκτητο ἀποκλειστικὸν δικαίωμα προστασίας, ἀνεγνωρισμένον καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες εἶχον ὁρίσει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἀρμενοκαθολικοὶ δὲν ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὠφελημάτων, ἅτινα ἤντλουν ἐκ τῆς ἐνετικῆς προστασίας οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἀρμενοκαθολικοί, ὑπέκειντο εἰς τὴν καταβολὴν ἀρκούντως ὑψηλῶν φόρων ὑπὲρ τῆς ἐνετικῆς παροικίας, εἰς διαφόρους δὲ περιστάσεις ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσιν εἰς τὸν βάϊλον σημαντικὰ δῶρα.

Ἡ προστασία τῶν ἰταλικῶν πόλεων ἐπὶ τῶν ὑπηκόων τῶν μὴ συμβατικῶς σννδεδεμένων μετὰ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν χριστιανικῶν κρατῶν ἐξηκολούθησεν ἐνασκουμένη καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, μέχρις οὗ ἡ Γαλλία, χάρις εἰς τὴν ἄνθησιν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῆς πόλεων, ἐπεσκίασε βαθμηδὸν τοὺς Ἰταλοὺς ἐν τῷ ἐμπορίῳ τῆς Ἀνατολῆς, ἐμονοπώλησε δὲ μετὰ τὴν πρώτην διομολόγησιν τοῦ ἔτους 1535 καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προστάσίας τῶν ὑπηκόων τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν κρατῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Πρώτη τοιαύτη σύμβασις ὑπεγράφη μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος τῷ 1270. Τῷ 1446 ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἔπεμψε πρὸς τὸν σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου πρεσβείαν, ἵνα ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ὅπως ὑποδέχηται εὐμενῶς τοὺς εἰς Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην μεταβαίνοντας ἐμπορευομένους καὶ προσκυνητάς. Τῷ 1528 ὁ Ὀσμανίδης σουλτᾶνος Σουλεϊμὰν ὁ Νομοθέτης ἐπιβεβαιοῖ διὰ διομολογήσεως τὰ προνόμια, ὧν πρὸ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως ἀπέλαυον οἱ Γάλλοι ἐν Αἰγύπτῳ. Τῆς διομολογήσεως ταύτης ἀντίγραφον πιστόν, ὡς λέγεται, εἶναι ἡ περιώνυμος διομολόγησις τοῦ 1535. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ 1535 ἐδημιούργησεν ἐν Τουρκίᾳ νέον καθεστὼς διὰ τοὺς ξένους ἐμπόρους, οἵτινες, ἐξαιρέσει τῶν Ἐνετῶν, ἐπί τι δὲ χρονικὸν διάστημα καὶ τῶν Φλωρεντινῶν, ὑπεχρεοῦντο εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐφοδιάζωνται διὰ διαβατηρίων καὶ πιστοποιητικῶν τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας. Τὸ νέον τοῦτο καθεστὼς κατέστησε τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας ὑποχρεωτικὴν διὰ τὰ μὴ συμβατικῶς συνδεόμενα μετὰ τῆς Τουρκίας εὐρωπαϊκὰ κράτη. Πρὸς διατήρησιν τοῦ προνομίου τούτου ἡ Γαλλία ἐδέησε νὰ διεξαγάγῃ μακροὺς ἀγῶνας ἐναντίον διαφόρων κρατῶν, ἐπιδιωκόντων νὰ ἀντιπροσωπευθῶσι παρὰ τῇ Πύλῃ δι' ἰδίων ἀντιπροσώπων. Τῷ 1580 ὅμως ἡ Ἀγγλία ἐπετύγχανε παραχώρησιν ἰδίας διομολογήσεως εἰς τοὺς Ἄγγλους. Τὸ παράδειγμα τῶν Ἄγγλων ἠκολούθησαν ταχέως καὶ διάφορα ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη, ἔκτοτε δ' ἤρχισαν βαθμηδὸν ἀραιούμεναι αἱ τάξεις τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ τῆς Γαλλίας προστατευομένων Εὐρωπαίων. Τῷ 1613, ἐπιτυχόντες ἰδίαν διομολόγησιν, παύουσιν ὄντες προστατευόμενοι τῆς Γαλλίας οἱ πολῖται τῶν Κάτω Χωρῶν. Τῷ 1615 οἱ Αὐστριακοὶ ὑπήκοοι, ὑποχρεωθέντες νὰ χρησιμοποιῶσι τὴν σημαίαν τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρ τορίας, ἐξαιροῦνται καὶ οὗτοι τῆς γαλλικῆς προστασίας. Τέλος, συμβληθεισῶν διαδοχικῶς καὶ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων, οἷον τῆς Σουηδίας, τοῦ βασιλείου τῶν Δύο Σικελιῶν, τῆς Δανίας, τῆς **Πρωσσίας, τῆς Ἱσπανίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Σαρδηνίας**, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Πορτογαλίας μετὰ τῆς Πύλης, οἱ ὑπήκοοι τούτων ἔπαυσαν ὄντες προστατευόμενοι τῆς Γαλλίας, παρέμειναν δὲ τοιοῦτοι μόνον οἱ ὑπήκοοι τῆς Ἑλβετίας καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Κατὰ τοὺς διαδεχθέντας τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1789 χρόνους, ἡ ἐπιρροὴ τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ παντελῶς σχεδὸν ἐκμηδενίζεται. Ἡ Δύναμις αὕτη, ἡ τέως καὶ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων κρατῶν προστατεύουσα, ἀδυνατεῖ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους πολίτας νὰ προστατεύσῃ. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βοναπάρτου εἰς Αἴγυπτον ἡ Πύλη ἀπαντᾷ διὰ τῆς ἀπὸ 4 Σεπτεμβρίου 1798 κηρύξεως πολέμου κατὰ τῆς Γαλλίας, διατάσσεται δὲ ἡ ἐγκάθειρξις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτετραμμένου τῆς τελευταίας Ruffin μεθ' ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Ἑπταπυργίου. Συγχρόνως διατάσσεται καὶ ἡ φυλάκισις τῶν ἁπανταχοῦ τῆς αὐτοκρατορίας διαμενόντων Γάλλων προξένων καὶ ἐμπορευομένων. Οἱ Γάλλοι ὑπήκοοι ἐφοδιάζονται δι' ἐγγράφων προστασίας ξένων κρατῶν, ὡς τῆς Πρωσσίας, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Σουηδίας καὶ ἄλλων.

Οἱ προστατευόμενοι τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ διῃροῦντο εἰς τρεῖς κατηγορίας. Τὴν πρώτην ἀπετέλουν, ὡς εἴδομεν, οἱ Εὐρωπαῖοι οἱ ὑπαγόμενοι δυνάμει τῶν γαλλικῶν διομολογήσεων ὑπὸ τὴν γαλλικὴν προστασίαν. Ἐκ τῶν προστατευομένων τῆς δευτέρας κατηγορίας, τουτέστιν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, τελούντων ὅμως ὑπὸ τὴν προστασίαν μιᾶς εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως, ἄλλοι μὲν ὤφειλον τὴν προνομιοῦχον ταύτην θέσιν εἰς τὰ ἐπίσημα καθήκοντα, ἅτινα τοῖς ἦσαν ἀνατεθειμένα ὑπὸ εὐρωπαϊκῆς τινος Δυνάμεως (π. χ. οἱ πρόξενοι τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους, οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι διερμηνεῖς τῶν πρεσβειῶν καὶ προξενείων ἢ οἱ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πρέσβεων προσκεκολλημένοι γενίτσαροι ἢ γιασακτσῆδες), ἄλλοι δὲ ὤφειλον τὴν ξένην προστασίαν εἰς τὰς ὑπηρεσίας, ἃς παρεῖχον εἰς τοὺς προξένους ἢ τὰς ξένας παροικίας, ὡς οἱ ὑπηρέται τῶν Εὐρωπαίων διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων καὶ οἱ μεσῖται, εἰς οὓς προσέτρεχον οἱ Εὐρωπαῖοι ἔμποροι.

Τῷ 1727 ἡ Γαλλία ἠρίθμει εἴκοσιν ἕνα προξένους ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἐξ ὧν τρεῖς μόνον ἦσαν Γάλλοι, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου. Οἱ πρόξενοι οὗτοι ἔθετον ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένης δυνάμεως οὐ μόνον ἑαυτοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους αὐτῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἰθαγενῶν τούτων προξένων αἱ τάξεις τῶν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ ξένων προστατευομένων ἐπυκνώθησαν καὶ λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θεσμοῦ τῶν διερμηνέων, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐστρατολογοῦντο ἐκ τῶν ἰθαγενῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἰουδαίων. Οἱ διερμηνεῖς, ὡς ραγιᾶδες, περιεφρονοῦντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐστεροῦντο δὲ συνεπῶς τῆς ἀναγκαίας ἐπιβολῆς ἵνα ὑπερασπίζωσιν ἀποτελεσματικῶς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁποίας διετέλουν. Διὰ τοῦτο οἱ Εὐρωπαῖοι ἐσκέφθησαν νὰ εἰσαγάγωσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ διερμηνεῖς κεκτημένους τὴν ἰθαγένειαν τῆς διοριζούσης αὐτοὺς πολιτείας. Ἐδημιουργήθη λοιπὸν ἐν Ἑνετίᾳ τὸ πρῶτον ὁ θεσμὸς τῶν «giovanni de la lingua», ἤτοι Ἐνετῶν νέων, οὓς ἡ δημοκρατία ἀπέστελλεν εἰς Τουρκίαν, ἵνα ἀφιεροῦνται εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ διερμηνέως. Ὁ θεσμὸς ὅμως κατεδείχθη ἐν τῇ πράξει ἀνεπαρκής, ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ πρέσβεις νὰ καταφύγωσι καὶ πάλιν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἰθαγενῶν διερμηνέων. Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην ἡ Τουρκία ἐδέησε νὰ παραχωρήσῃ ὑπὲρ αὐτῶν ὡρισμένας ἐγγυήσεις. Οὕτως οἱ διερμηνεῖς θὰ διωρίζοντο διὰ βερατίου ἐκδιδομένου ὑπὸ τῆς Πύλης. Ὁ κάτοχος τοιούτου βερατίου ἀπηλλάσσετο τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα χαράτσι γνωστοῦ κεφαλικοῦ φόρου τῶν ραγιάδων, ἀπέλαυε δὲ πάντων τῶν προνομίων, ὧν ἀπέλαυον οἱ ξένοι ὑπήκοοι δυνάμει τῶν διομολογήσεων. Βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν διερμηνέων τούτων, οἵτιτες ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *βερατλῆδες* (γαλλ. barataires), ηὐξήθη σημαντικῶς. Οἱ πρέσβεις ἤρχισαν νὰ χορηγῶσι τὰ μετὰ τὸν θάνατον τῶν δικαιούχων παραδιδόμενα εἰς τὰς πρεσβείας βεράτια εἰς διάφορα πρόσωπα συνήθως ἔναντι ἀμοιβῆς. Τέλος ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωσιν ὑπὲρ διαφόρων προσώπων ἴδια διπλώματα προστασίας. Ἡ Ρωσία, στηριζομένη ἐπὶ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, διώρισε τῷ 1781 προξένους ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις. Οὗτοι ἐχορήγουν διπλώματα προστασίας εἰς πάντα ὅστις ἤθελε ζητήσει τοιαῦτα. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ταχέως ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις Αὐστριακοὶ πρόξενοι, ἐδημιουργήθη δ' οὕτω μία ἀσύδοτος τάξις προσώπων τῆς ἐσχάτης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποστάθμης, ἔναντι τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδαυΐας καὶ τῆς Βλαχίας ἠδυνάτουν, λόγῳ τῆς ξένης προστασίας, νὰ ἐπιβάλωσι τὸ κράτος τῶν νόμων. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ ὁ Β' ἠρίθμει ἐν μόνῃ τῇ Μολδαυΐᾳ ὑπὲρ τὰς 200.000 προστατευομένων. Τὴν τακτικὴν ταύτην ἡ Ρωσία ἐπεξέτεινε βαθμηδὸν καὶ ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν λοιπῶν ἐδαφῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔβλεπον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τσάρου τὸν φυσικὸν αὐτῶν προστάτην. Ἡ Ρωσία ἤρχισε διὰ τῶν προξένων της νὰ διανέμῃ ἀφειδῶς εἰς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διπλώματα προστασίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν πλοίων, ἅτινα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέσχιζον τὸ Αἰγαῖον, ἦσαν ἑλληνικά, ἔπλεον ὅμως ὑπὸ τὴν ρωσικὴν σημαίαν, οἱ δὲ πλοίαρχοί των ἦσαν ἐφωδιασμένοι διὰ ρωσικοῦ διπλώματος προστασίας. Κατὰ τῆς τακτικῆς ταύτης ἡ Τουρκία προσεπάθησε νὰ ἀντιδράσῃ, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί της ἀπέβησαν εἰς μάτην.

Ἡ Ρωσία, βλέπουσα ὅτι ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ δὲν περιεῖχε διατάξεις δυναμένας νὰ στηρίξωσι τὰς ἀξιώσεις της, προκειμένου νὰ ἀνανεώσῃ κατὰ τὸ 1805 συνθήκην συναφθεῖσαν μετὰ τῆς Τουρκίας κατὰ τὸ ἔτος 1798, προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπίσημον καθιέρωσιν τῶν ἀξιώσεών της, προτείνασα ὅπως ἡ Πύλη τῇ ἀναγνωρίσῃ τὸ δικαίωμα νὰ προστατεύῃ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ἐδάφους πάντας τοὺς Ἕλληνας εἰς οἱανδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνήκωσιν. Αἱ ἀξιώσεις αὗται τῆς Ρωσίας ἀπερρίφθησαν τότε, ἀλλὰ βραδύτερον, ἐπαναληφθεῖσαι ὑπὸ τύπον γενικῆς προστασίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων πληθυσμῶν, ἤγαγον εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ταπείνωσις τῆς Ρωσίας καὶ ἡ ματαίωσις τῶν ἐναντίον τῆς Τουρκίας κατακτητικῶν της σχεδίων.

Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα οἱ παντοῖοι καὶ παντοδαποὶ προστατευόμενοι ἀπέβησαν πλέον πληγὴ ἀνυπόφορος ἐν Τουρκίᾳ. Οἱ πρέσβεις ἐστρατολόγουν τοὺς προστατευομένους κυρίως μεταξὺ τῶν χειρίστων στοιχείων καὶ τυχοδιωκτῶν, ἦσαν δ' οὗτοι συνήθως Μελιταῖοι, οὓς ἐπροστάτευεν ἡ Ἀγγλία, Δαλμᾶται καὶ Κροᾶται, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Αὐστρίας, Ἕλληνες ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου προστατευόμενοι τῆς Ρωσίας. Ἤρκει ἡ κατοχὴ ἑνὸς διαβατηρίου ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας ἢ ἡ ἐπί τινας ἡμέρας διαμονὴ ἐν Ὀδησσῷ, ἵνα προσδώσῃ εἰς ἄτομόν τι τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἄγγλου ἢ τοῦ Ρώσου προστατευομένου. Οἱ τυχοδιῶκται οὗτοι εἶχον ἐξησφαλισμένην τὴν ἀτιμωρησίαν διὰ πᾶν ἔγκλημα διαπραττόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἀπέβησαν δὲ ἀληθὴς μάστιξ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Ἄλλας κατηγορίας προστατευομένων ἀπετέλουν οἱ γενίτσαροι, οἱ διατιθέμενοι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν πρέσβεων καὶ τῶν προξένων, καὶ οἱ ἐμπορομεσῖται, εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν ὁποίων ἀναγκαίως προσέφευγον οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπορευόμενοι Εὐρωπαῖοι λόγῳ τῆς ἀγνοίας τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐθίμων τοῦ τόπου. Οἱ μεσῖται οὗτοι ἦσαν κυρίως Ἰουδαῖοι καὶ Ἀρμένιοι, ἐκαλοῦντο δὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων censal.

Πρὸς περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προστατευομένων καὶ τῶν ὑπερβασιῶν, ὧν οὗτοι ἦσαν διαρκῶς ἀφορμή, ἡ Πύλη ἐξέδωκε τὸν κανονισμὸν περὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ προξενείων τῆς 23 Σεφὲρ 1280 (9 Αὐγούστου 1863), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεβάλλοντο ὡρισμένοι περιορισμοὶ ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν ὑποπροξένου ἢ προξενικοῦ πράκτορος ξένης Δυνάμεως, ὅστις ἔδει νὰ μὴ εἶναι ἰθαγενής. Ὁσάκις δὲ ἐπείγουσα ἀνάγκη θὰ ἐπέβαλλε τὸν διορισμὸν τοιούτου προσώπου εἰς μέρη ἔνθα ἡ ἀνάθεσις τῶν καθηκόντων τούτων εἰς ἀλλοδαπὸν ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατος, ὁ διορισμὸς οὗτος θὰ εἶχε προσωρινὸν χαρακτῆρα. Τὸ ἄρθρον 8 ὥριζεν ὅτι οὐδεὶς Ὀθωμανὸς ὑπήκοος θὰ δύναται, λόγῳ τοῦ ὑπὸ ξένου ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἀξιώματος ἢ ὑπηρεσίας, νὰ ἐξαιρεθῇ τῆς ὀθωμανικῆς δικαιοδοσίας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 5 ἡ προστασία τῶν προνομιούχων ὑπαλλήλων τῶν προξενείων εἶναι ἀτομική, ἐκλείπει δὲ ἐν περιπτώσει θανάτου ἢ παύσεως τῶν καθηκόντων τοῦ προστατευομένου.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀπαριθμηθεισῶν κατηγοριῶν προστατευομένων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη κατηγορία προστατευομένων, δίδουσα εἰς τὰς Δυνάμεις ταύτας ἀφορμὰς ἐπεμβάσεων εἰς τὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ταύτην ἀπετέλουν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐγκατεστημένοι Λατῖνοι κληρικοὶ καὶ μοναχοί, τελοῦντες ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὡς καὶ οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὧν ἡ Ρωσία, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ τσάρου Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἤρξατο παρουσιαζομένη ὡς προστάτις.

Ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Δύσεως, ὅστις διεκδικεῖ τὸν τίτλον τοῦ προστάτου τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Χριστιανῶν εἶναι ὁ Κάρολος ὁ Μέγας. Ἡ ἀρχαιοτέρα γνωστὴ συνθήκη, ἐν ᾗ περιέχονται διατάξεις προστατεύουσαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ τοὺς Χριστιανούς, εἶναι κατὰ τοὺς καθολικοὺς συγγραφεῖς ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1270 ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Τολμηροῦ μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος συναφθεῖσα, δι' ἧς ἐξησφαλίζετο εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ Χριστιανοὺς τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσιν ἰδίους ναοὺς καὶ νὰ τελῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν. Τῷ 1342 ὁ ἐν-

Digitized by Google

σιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτος ὁ Σοφὸς ἠγόρασε παρὰ τοῦ σουλτάνου τοὺς τόπους, ἔνθα ὁ Χριστὸς ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς ἀποστόλους, καὶ τὸ δικαίωμα ὅπως οἱ μοναχοὶ τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου διαμένωσιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τελῶσιν ἐν αὐτῷ τὰ τῆς θείας λατρείας. Ἡ παραχώρησις αὕτη καθιερώθη ὑπὸ τοῦ πάπα ἐν τῇ ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1342 βούλλᾳ Gratias agimus. Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα οἱ εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους διαμένοντες Λατῖνοι μοναχοὶ ἦσαν προστατευόμενοι τῶν Γενουηνσίων καὶ τῶν Ἑνετῶν προξένων. Τῷ 1528 Φραγκῖσκος ὁ Α' ἐπενέβη παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σουλεϊμάν, ζητῶν τὴν ἀπόδοσιν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ναοῦ μετατραπέντος εἰς τέμενος. Ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ διομολογήσει τοῦ 1535 προβλέπεται ὅτι οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὶ ἔμποροι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ τελῶσι τὰ τῆς λατρείας τοῦ θρησκεύματός των. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ Γαλλία ἐπεμβαίνει ἐνεργῶς ἐν Τουρκίᾳ πρὸς προστασίαν τῶν Λατίνων, καίτοι ἡ προστασία αὕτη δὲν προεβλέπετο ὑπὸ τῶν διομολογήσεων. Τῷ 1559 ἡ Γαλλία ἐπιτυγχάνει τὴν ἔκδοσιν φιρμανίου, δι' οὗ ἐπροστατεύοντο οἱ εἰς ἁγίους Τόπους μεταβαίνοντες προσκυνηταί. Ὡς προστάτις τῶν Λατίνων ἡ Γαλλία ἐπεμβαίνει καὶ εἰς τὰς μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ὀρθοδόξων διενέξεις. Τῷ 1604 ὁ πρέσβυς de Brèves ἐπετύγχανε τὸ πρῶτον ὅπως περιληφθῶσιν ἐν ταῖς διομολογήσεσι διατάξεις προστατευτικαὶ τῶν προσκυνητῶν καὶ μοναχῶν, ἐπὶ πλέον δὲ χάρις εἰς τὰς προσπαθείας του ἡ Πύλη ἐξέδιδε καὶ χάττ-ἰ-σερίφ, ἑρμηνεῦον καὶ συμπληροῦν τὰς περὶ θρησκείας διατάξεις τῶν διομολογήσεων. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν βαρῶνος ντὲ Σαλωτὰκ διεκρίθη διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν ἰησουϊτῶν προσπαθείας του. Βραδύτερον ἐγκατεστάθησαν ἐν Τουρκίᾳ καὶ οἱ καπουκῖνοι, οἵτινες ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ καρδιναλίου Ρισελιὲ καὶ τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ. Ἐπὶ τούτων μετ' ἰδιαιτέρου ζήλου ἐπεξέτειναν τὴν προστασίαν των οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλοι πρέσβεις. Ἤδη ὅμως ἐμφανίζονται καὶ ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ὡς προστάτιδες τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν. Τῷ 1678 συνάπτεται συνθήκη μεταξὺ Πολωνίας καὶ Τουρκίας, ἐν ᾗ αἱ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις ἐγγυῶνται τὴν προστασίαν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις διαμενόντων μοναχῶν. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 7 τῆς ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου 1699 συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς, ἐν ᾧ ὁρίζεται ὅτι ὁ παρὰ τῇ Πύλῃ Πολωνὸς πρέσβυς θὰ δύναται νὰ ἀναφέρηται πρὸς τὸν σουλτᾶνον ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων τὴν θρησκείαν. Ὡς προστάτις τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν ἐμφανίζεται καὶ ἡ Αὐστρία ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Κάρλοβιτς (ἄρθρ 13) καὶ ἐν τῇ ἀπὸ 27 Ἰουλίου 1718 συνθήκῃ τοῦ Πασσάροβιτς, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀπὸ 18 Σεπτεμβρίου 1739 συνθήκῃ τοῦ Βελιγραδίου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκτῶσι προστάτην καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀρθόδοξοι. Ἐν τῷ ἄρθρῳ 11 τῆς ἀπὸ 5 Νοεμβρίου 1720 ρωσσοτουρκικῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τσάρος Πέτρος ὁ Μέγας ἐπιτυγχάνει τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ ὅπως ἐπεμβαίνῃ ἐν Τουρκίᾳ πρὸς προστασίαν τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐβεβαιώθη βραδύτερον διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ Βελιγραδίου τοῦ 1739 καὶ τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ τῆς 21 Ἰουλίου 1774.

Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἡ Ἐκκλησία ἐκηρύχθη ἐν Γαλλίᾳ ἐν διωγμῷ, οὐχ ἧττον ὅμως οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Δημοσίας Σωτηρίας ἐξηκολούθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὴν πατροπαράδοτον γαλλικὴν πολιτικὴν τῆς προστασίας τῶν καθολικῶν Χριστιανῶν. Ὅτε δὲ τῷ 1796 ἡ Ἱσπανία ἐζήτησε παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου νὰ τῇ ἐκχωρήσῃ τὴν ἐπὶ τῶν ἁγίων Τόπων προστασίαν, εὑρέθη πρὸ κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως. Τὰ μέτρα ὅμως ἅτινα ἐλαμβάνοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διέθεσαν τὰ ἐν Ἀνατολῇ μοναχικὰ τάγματα ἐχθρικῶς κατὰ τῆς Γαλλίας, ἔσπευσαν δὲ νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς καταστάσεως ἡ Αὐστρία καὶ τὸ βασίλειον τῶν Δύο Σικελιῶν. Οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, πληροφορηθεὶς ὅτι ἐν Γαλλίᾳ εἶχε διαταχθῆ ἡ διάλυσις τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ μοναχοὺς νὰ τοὺς ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Βλέπων πόσον ἡ ἐπιρροὴ τῆς Γαλλίας εἶχεν ὑποχωρήσει ἐν τῇ Ἀνατολῇ λόγῳ τῆς καταστάσεως ταύτης, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναλάβῃ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τὴν πατροπαράδοτον πολιτικὴν τῶν βασιλέων, ὁ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς αὐτοῦ στρατάρχης Brune ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν φιρμανίου ἐξασφαλίζοντος τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐν Τουρκίᾳ καθολικῶν καὶ τῶν ἱδρυμάτων αὐτῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας. Τῷ 1804 ὁ Ναπολέων ὁ Α' ἐπανίδρυσε τὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ λειτουργούσας ἱεραποστολάς. Ἔκτοτε ἡ Γαλλία διετήρησε ζηλοτύπως τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ταύτης παραδόσεως ἀντλούμενα δικαιώματα προστασίας τῶν καθολικῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, λαβοῦσα μάλιστα πλέον ἢ ἅπαξ τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ὡς συνέβη τῷ 1854, ὅτε τὰ δικαιώματα ταῦτα ἐγένοντο ἀφορμὴ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, καὶ τῷ 1861, ὅτε Ναπολέων ὁ Γ' ὠργάνωσε τὴν γνωστὴν τιμωρὸν ἐκστρατείαν εἰς Συρίαν διὰ τὰς σφαγάς, ὧν θύματα ὑπῆρξαν οἱ Μαρωνῖται, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν ἐθεωροῦντο προστατευόμενοι τῆς Γαλλίας.

Ὅτε κατὰ τὸ 1830 ἡ Ἑλλὰς ἐπρόκειτο νὰ καταστῇ κράτος ἀνεξάρτητον, ἀνεφύη καὶ τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τῶν εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ μέλλοντος νὰ ἱδρυθῇ κράτους βιούντων καθολικῶν. Ὁ πληρεξούσιος τῆς Γαλλίας ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῆς ὅλως ἰδιαιτέρας θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐν σχέσει πρὸς τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀνέπτυξε περαιτέρω ὅτι ἡ Γαλλία ἤδη ἀπὸ αἰώνων ἐκέκτητο ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, τῶν ἀκολουθούντων τὸ δυτικὸν δόγμα, εἰδικὴν προστασίαν, ἣν θὰ ἐνεπιστεύετο ἤδη εἰς τὸν μέλλοντα ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος προκειμένου περὶ τῶν καθολικῶν, οἵτινες θὰ παρέμενον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐξ ὧν θὰ συνέκειτο τὸ νέον κράτος. Τῶν πληρεξουσίων τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τῆς Ρωσίας ἀναγνωρισάντων τὸ ὀρθὸν τῆς γαλλικῆς ταύτης προτάσεως, ἀπεφασίσθη, διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου εἰδικοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, ὅπως ἐνασκῆται ἐλευθέρως καὶ δημοσίᾳ ἐν τῇ νέᾳ πολιτείᾳ ἡ λατρεία τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, αἱ ἰδιοκτησίαι αὐτῆς ἐξασφαλισθῶσιν, αἱ ὑπηρεσίαι, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων, ὧν οὗτοι ἀπέλαυον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, διατηρηθῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἀνέπαφα, ἐν τέλει δὲ ὅπως τὰ κτήματα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς παλαιὰς γαλλικὰς ἱεραποστολὰς ἢ εἰς τὰ γαλλικὰ καθιδρύματα ἀναγνωρισθῶσιν ὡς τοιαῦτα καὶ δεόντως ἐξασφαλισθῶσι. Οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἐπιθυμοῦντες ὅπως προφυλάξωσι τὴν χώραν ἀπὸ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ συνεπιφέρῃ ὁ ἐν αὐτῇ ἀνταγωνισμὸς τῶν θρησκευμάτων, συνεφώνησαν ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι, ἀνεξαρτήτως δόγματος, μετέχωσι τῶν δημοσίων θέσεων, ὑπηρεσιῶν καὶ τιμῶν, καθ' ὅλας δὲ τὰς θρησκευτικάς. ἀστικὰς καὶ πολιτικὰς αὐτῶν σχέσεις θεωροῦνται ἀπολύτως ἴσοι, μηδαμῶς λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τυχὸν ὑφισταμένης διαφορᾶς ἐν τῷ θρησκευτικῷ δόγματι. Τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ὡς προστάτιδος τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν παρῃτήθη ἡ Γαλλία, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Σὰν-Ρέμο (1920). Ἐκ τῆς ἐν Σὰν-Ρέμο ὑπογραφείσης ὅμως συμφωνίας διετηρήθησαν μυστικαὶ αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὸ ζήτημα τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς προστασίας τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν.

Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης οὐδεὶς πλέον δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ προστασίας τῶν ἐν Ἀνατολῇ Χριστιανῶν, ἐφαρμοζομένων ἐπ' αὐτῶν τῶν περὶ προστασίας τῶν μειονοτήτων ἄρθρων τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (βλ. καὶ λ. *διομολογήσεις*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Francis Rey*, «La protection diplomatique et consulaire dans les échelles du Levant et de Barbarie» (Παρίσιοι 1899).—*Gavillot*, «Essai sur les droits des Européens en Turquie et en Égypte» (Παρίσιοι 1875).—*Thomas*, «Diplomatarium veneto-levantinum» (Ἑνετία 1880).—*Sauli*, «De la colonia dei Genovesi in Galata» (Torino 1831). — *Tafel und Thomas*, «Urkunden zur älteren Handels-und Staats-geschichte der Republik Venedig» (Βιέννη 1856—1857). — *Heyd*, «Histoire du commerce du Levant an moyen âge» (Λειψία 1885—1886, γαλλ. ἐκδ.).—*Charrière*, «Négociations de la France dans le Levant» (Paris 1848—1860).—*Meaux* (Vte de), «Les relations de la France et de la Turquie sous François Ier» (1854).—*Noradounghian*, «Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman (1897). — *Comte de Gontaut-Biron et L. Le Reverent* «D'Angora à Lausanne» (Paris 1924).—*Stamatios Antonopoulos*, «Über die Exterritorialität der Ausländer in der Türkei etc.» (Βερολῖνον 1895). — *N. Μοσχοπούλου*. Παραδόσεις ἱστορίας τῆς Τουρκίας ἐν τῇ Σχολῇ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.—*Β. Κολοκοτρώνη*, «Ὁδηγὸς διπλωματικὸς καὶ προξενικὸς» (Ἀθῆναι 1911). — *Δημ. Δ. Δρόσου*, «Τὸ πρόβλημα τῆς διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως» (Ἀθῆναι 1932).

Ι. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

προστατευτικός, *—ή, —όν*· ὁ προστατεύων, ὁ ἐπιτήδειος, ὁ ἁρμόδιος πρὸς προστασίαν: «προστατευτικὸν σύστημα», «δασμοὶ προστατευτικοί». —Ἐπίρρ. ***προστατευτικῶς***.

— **προστατευτικὰ *δάση***. Ὡς τοιαῦτα χαρακτηρίζονται τὰ δάση τὰ ὑπερκείμενα κατῳκημένων τόπων, τεχνικῶν ἔργων, πηγῶν κτλ., ἅτινα καὶ ὑπάγονται ὑπὸ αὐστηροὺς κανόνας διαχειρίσεως μέχρι καὶ πλήρους ἀπαγορεύσεως οἱασδήποτε ἐντὸς αὐτῶν ἐκμεταλλεύσεως. Ὀνομάζονται ἐπίσης *προστατευτικὰ* τὰ δάση ἐπὶ ψαθυρῶν ἢ κατολισθαινόντων ἐδαφῶν, καθὼς καὶ τὰ λίαν ἠραιωμένα καὶ χρῄζοντα προστασίας. Ταῦτα ὀρθότερον θὰ ἔδει νὰ ὀνομάζωνται *προστατεύσιμα*. Α. Ε. Κ.

— **προστατευτικαὶ *λωρίδες*** *[Δασολ.]*· βλ. *πυρκαϊὰ [Δασολ.]*.

— **προστατευτικοὶ *δασμοί***. Λέγονται οὕτω τὰ τελωνειακὰ τέλη, τὰ ἐπιβαλλόμενα ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων εἴς τινα χώραν ἐμπορευμάτων, ὁσάκις ἐπιβάλλονται οὐχὶ τόσον ἕνεκα ταμιευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ δημοσίου, ὅσον ὅπως δώσωσιν ἰδιαιτέραν ὤθησιν εἰς τὴν ἐθνικὴν βιομηχανίαν, ὑποστηρίζοντα αὐτὴν κατὰ τοῦ ξένου ἀνταγωνισμοῦ Ἀναλόγως δὲ τοῦ μέτρου τῆς προστασίας. τὰ τέλη διακρίνονται προσέτι εἰς *ἡμιπροστατευτικὰ* καὶ *ἡμιταμιευτικά*. Τὰ προστατευτικὰ τέλη ἀποτελοῦσιν ἰδίαν κατηγορίαν τῶν εἰσαγωγικῶν τελῶν, ἀντιδιαστελλόμενα πρὸς τὰ λεγόμενα *ταμιευτικὰ* τέλη, τὰ ἐπιβαλλόμενα πρὸς σκοπὸν ἐξασφαλίσεως δημοσίου ἐσόδου, χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ δημοσίου ταμείου (βλ. καὶ λ. *δασμός, ἐμπορικὴ πολιτική, ἐμπόριον, ἐμποροκρατία* τ. ΙΑ', σελ. 79, 83 καὶ 89, ***προστατευτικὸν** σύστημα, τελωνεῖα*).

Γ. Ν. Κ.

— **προστατευτικὸν *σύστημα*** *[Οἰκονομ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σύστημα τὸ ἀποβλέπον εἰς τὴν προστασίαν τῆς ἐγχωρίας βιομηχανίας καὶ παραγωγῆς κατὰ τὸν πρὸς τὴν ξένην ἀνταγωνισμὸν αὐτῆς, δι' ἐπιβολῆς εἰσαγωγικῶν δασμῶν καὶ ἄλλων μέτρων. Ὁσάκις ὅμως οἱ δασμοὶ διατηροῦνται, ἀφοῦ ἐξέλιπεν ὁ προστατευτικὸς χαρακτὴρ αὐτῶν, μεταπίπτουσιν εἰς ταμιευτικοὺς δασμούς, οἷοι εἶναι οἱ ἐπιβαλλόμενοι ἁπλῶς καὶ μόνον χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ δημοσίου ταμείου.

Τὸ προστατευτικὸν σύστημα δικαιολογεῖται κυρίως ἐκ τῶν ἑξῆς: α') Ἡ προστασία ἐνθαρρύνει τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν κατὰ τοῦ ξένου ἀνταγωνισμοῦ. β) Διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς παραγωγῆς ἕκαστον ἔθνος περιστέλλει τὴν οἰκονομικήν του ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐξάρτησιν. γ) Ὁ ἐγχώριος παραγωγὸς ὑπόκειται εἰς τοὺς φόρους, οὓς ὅμως διαφεύγει ὁ ἀλλοδαπὸς ἀνταγωνιστής, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ τελωνειακοὶ δασμοὶ ἐπιβάλλονται ὡς τέλη συμψηφισμοῦ δ) Οἱ τελωνειακοὶ δασμοὶ πληρώνονται ἀπὸ τοὺς ξένους ἀνταγωνιστάς, οἵτινες συντελοῦσιν οὕτως εἰς τὰς δαπάνας τοῦ ἔθνους. ε) Ἡ προστασία εἶναι ὠφέλιμος πρὸς δημιουργίαν βιομηχανιῶν, αἵτινες ἄνευ αὐτῆς δὲν θὰ ὑπῆρχον, καὶ δύναται ν' ἀρθῇ, ἀφοῦ αὗται ἀναπτυσσόμεναι δὲν θὰ ἔχωσι πλέον τὴν ἀνάγκην της. στ) Ἅπαξ εἰσαχθείσης τῆς προστασίας, ἡ κατάργησίς της δὲν εἶναι δυνατή, ἄνευ ζημίας ταυτοχρόνου τῶν βιομηχάνων καὶ τῶν ἐργατῶν, οἵτινες ἐπωφελοῦνται αὐτῶν. ζ) Ἡ προστασία, προάγουσα τὴν ἐγχωρίαν παραγωγήν, ἐξοικονομεῖ δαπάνας ἀπωτέρας μεταφορᾶς. η) Ἡ προστασία ἐμποδίζει τὴν διαφυγὴν χρυσοῦ συναλλάγματος εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ προστασία ἔχει ὡς συνέπειαν οὐ μόνον τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἐξ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων προϊόντων, ἀλλὰ καὶ ἀντίστοιχον ὕψωσιν τῶν ἐγχωρίων.

Παρὰ τὰς δικαιολογίας ταύτας, τὸ προστατευτικὸν σύστημα ἐπεκρίθη αὐστηρῶς καὶ πολυτρόπως, καὶ μάλιστα διότι ὁ προστατευτικὸς δασμὸς προστίθεται αὐτομάτως εἰς τὴν τιμὴν καὶ τῶν ἀντιστοίχων πρὸς τὰ ἐπιβαρυνόμενα δι' αὐτοῦ ἐγχωρίων προϊόντων. Εἶναι φόρος, τὸν ὁποῖον δὲν βλέπει τις, διότι συσσωματοῦται εἰς τὴν τιμὴν τοῦ πράγματος, εἰς βάρος τοῦ καταναλωτοῦ, τοῦ ὁποίου μειοῖ ἀντιστοίχως τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ὑπὲρ ὧν ἐπεβλήθη. Εἶναι φόρος, ἀποβλέπων πρὸς ὠφέλειαν ὡρισμένων ἀτόμων, τῶν προστατευομένων βιομηχάνων καὶ παραγωγῶν ἐν γένει. Ὁ προστατευτικὸς δασμὸς συντελεῖ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους ἐνίσχυσιν παραγωγῆς ἢ βιομηχανίας, ἐνῷ, ἄνευ τῆς προστασίας του, αὕτη θὰ ἦτο ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνέπτυσσον πολὺ μεγαλυτέραν ἐνεργητικότητα, διὰ τῆς ἰδίας των πρωτοβουλίας, καὶ ἑπομένως ἀπορρέει ἐξ αἰτίων ξένων πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν καταναλωτῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπικρίνεται, ὡς ἐνέχων χαρακτῆρα ἀντιοικονομικόν. Ὁ δὲ καταναλωτὴς πληρώνει τιμάς, ἐπηρεαζόμενος ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ δασμοῦ, ὅστις παραλύει τὴν ἐνέργειαν τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως καὶ τὴν πτῶσιν τῶν τιμῶν.

Εἰς τὸ προστατευτικὸν σύστημα ἀντιτίθεται τὸ *σύστημα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου*, ἢ *τῆς ἐλευθέρας συναλλαγῆς*, ὅπερ ἀποβλέπει εἰς τὴν κατάργησιν τῶν προστατευτικῶν τελῶν καὶ ἐν γένει τῶν τελωνειακῶν τελῶν καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῶν ἐμπορευμάτων. Οἱ θιασῶται τοῦ συστήματος τούτου δέχονται ὅτι τὸ κράτος, χάριν τῶν ἀναγκῶν του, δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου φόρους, ἔχοντας ὅμως καθολικὸν χαρακτῆρα καὶ ταμιευτικοὺς σκοπούς, οἷοι τυγχάνουσιν οἱ ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων εἰδῶν τῶν μὴ παραγομένων ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀλλ' ἐὰν τὸ κράτος ἐπιβάλλῃ δασμούς, ἵνα παρεμποδίσῃ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ξένων προϊόντων πρὸς τὰ ἐγχώρια, τότε τὸ ἐκ τῶν δασμῶν τούτων ἔσοδον τοῦ κράτους εἶναι ἐλάχιστον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς χρηματικὰς θυσίας, τὰς ὁποίας ὑφίσταται ὁ μέγας ὄγκος τῶν καταναλωτῶν τῶν εἰδῶν τούτων. Ἐὰν μὲν οἱ δασμοὶ εἶναι ὑπερβολικοί, καθιστῶσιν ἀδύνατον, διὰ τῆς προσθήκης των εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, τὴν πώλησίν του ἐν τῇ ἐγχωρίᾳ ἀγορᾷ καὶ ἀποβαίνουσιν ἀπαγορευτικοί, ἐνῷ τὰ ἀντίστοιχα ἐγχώρια προϊόντα ὑπερτιμῶνται ἀναλόγως πρὸς τὸ ποσὸν τῶν δασμῶν, χωρὶς τὸ κράτος νὰ εἰσπράττῃ τι, πρὸς ἀποκλειστικὴν ὠφέλειαν τῶν ἐγχωρίων παραγωγῶν. Ἐὰν δ' ἐξ ἄλλου, παρὰ τοὺς προστατευτικοὺς δασμούς, εἰσάγωνται ξένα εἴδη ἐπιβαρυνόμενα δι' αὐτῶν, ταῦτα πωλοῦνται κατ' ἀνάγκην εἰς ἣν καὶ τὰ ἐγχώρια τιμήν, διότι ἡ ἀγοραία τιμὴ ἐν γένει κανονίζεται ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν ἐχόντων τὴν μείζονα τιμὴν παραγωγῆς, κατὰ κανόνα δὲ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα καὶ βαρυνόμενα διὰ δασμῶν ἐμφανίζουσι

Digitized by Google

μείζονα τιμὴν παραγωγῆς. Ἐκ τούτων ἕπεται ὅτι τὸ κράτος εἰσπράττει τοὺς δασμοὺς ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν, ἐνῷ οἱ δασμοὶ οὗτοι, προστιθέμενοι εἰς τὸ τίμημα τῶν ἐγχωρίων προϊόντων, εἰσπράττονται παρὰ τῶν παραγωγῶν των, ἀλλὰ τοῦτο ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ εἰσπράττεται ὑπὲρ τοῦ κράτους, ὑπὲρ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Αἱ θεωρίαι αὗται σχετίζονται πρὸς τὸ ζήτημα, ἂν ὁ φόρος δύναται νὰ ἐπιδιώκῃ σκοποὺς ἄλλους παρὰ τοὺς ταμιευτικούς, τοὺς σκοποῦντας τὴν ἱκανοποίησιν τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν. Τὸ κράτος εἶναι ὁλόκληρος ἡ κοινωνία, εἰς νομικὸν πρόσωπον ὠργανωμένη, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ μὲν ἀνάγκαι τοῦ κράτους καὶ τὰ συμφέροντα καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας συμπίπτουσιν, ἐνῷ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν συμφερόντων τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων εἶναι δυνατή. Μόνον ὅσαι ἐξ αὐτῶν τυγχάνουσιν οἰκονομικῶς ἢ πολιτικῶς ἰσχυρότεραι ἔχουσι τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐπιβάλλωσι τὰς θελήσεις των ὡς θελήσεις τοῦ κράτους, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ πολιτικῶς κυριαρχοῦσαι τάξεις ἐπιδρῶσι σχετικῶς ἐπὶ τῶν κρατικῶν κατευθύνσεων, εἰς ὡρισμένας δὲ ἱστορικὰς στιγμὰς ἢ φάσεις τῆς οἰκονομικῆς συγκροτήσεως, ἐπιβάλλουσι τὰς λύσεις, τὰς προσαρμοζομένας πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας, καθότι οἱ κρατικοὶ σκοποὶ καὶ τάσεις δὲν παραμένουσιν ἀμετάβλητοι, ἀλλὰ ἐπηρεάζονται ἐκ τῶν μεταβολῶν τῆς ἀξίας τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ. Οὐδὲν δ' ἄτοπον ἐντεῦθεν προκύπτει περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ κυριαρχικοῦ φορολογικοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους, ἐὰν τοῦτο ἐπιτρέπῃ ὅπως μέρος τῶν ἐκ δασμῶν ἢ φόρων ἀπορρεόντων χρηματικῶν ὠφελημάτων περιέρχηται εἰς ἀποκλειστικὸν ὄφελος ὡρισμένης κοινωνικῆς τάξεως, ἢ ὅπως ἡ φορολογία αὐτὴ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον ρυθμιστικὸν τῆς τοῦ πλούτου διανομῆς, ἢ ἐμμέσως παρέχῃ εἴς τινας κοινωνικὰς τάξεις ἰδιαίτερα ὠφελήματα εἰς βάρος ἄλλων τάξεων, ὅπερ συμβαίνει εἰς ἄκρως προστατευτικὸν τελωνειακὸν σύστημα. Ἄλλως τε, τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντα τῶν καθ' ἑκάστας κοινωνικῶν τάξεων, δὲν ἀντιτίθενται πάντοτε πρὸς τὰ τῶν ἄλλων τάξεων, δυνατὸν δὲ καὶ νὰ συμπίπτωσι πρὸς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς κοινωνίας. Ἐπὶ πλέον δέ, εἰς τὴν τελωνειακὴν πολιτικὴν χώρας τινὸς συνήθως ἀντανακλᾶται ἡ τῶν χωρῶν, μεθ' ὧν αὕτη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐμπορικῶς συναλλάσσεται καὶ ὁ προστατευτισμὸς πολλάκις ἀποβαίνει ἀναγκαία συνέπεια αὐτῆς. Καθ' ὃν δὲ χρόνον, ὡς συμβαίνει νῦν, ὁ προστατευτισμὸς κυριαρχεῖ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς ὑπερωκεανίους χώρας, καὶ τελευταῖον εἰσέδυσε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν, τὴν κατ' ἐξοχὴν χώραν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, δὲν εἶναι δυνατὸν οἱονδήποτε κράτος, ἄνευ κινδύνου τῆς ἰδίας του ὑπάρξεως, νὰ μὴ ἀντιδράσῃ διὰ προστατευτικῶν δασμῶν κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν ἄλλων κρατῶν.

Οἱ προστατευτικοὶ δασμοὶ ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἐμποροπολιτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα τὰ σημερινὰ κράτη μεταχειρίζονται διὰ νὰ προστατεύσουν τὴν ἐγχώριον παραγωγήν, καὶ ἰδίως τὴν βιομηχανίαν, καὶ εἶναι τὰ κυριώτερα ὄργανα τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐξειλίχθη ἐκ τῆς ἐμποροκρατικῆς πολιτικῆς, ἥτις ἀπέρρευσεν ἐκ τῆς προλήψεως ὅτι πᾶν κέρδος πραγματοποιούμενον ὑπὸ τῆς ἀλλοδαπῆς ζημιοῖ τὴν ἡμεδαπήν καὶ ἀντιστρόφως, ἡ ἡμεδαπή, πραγματοποιοῦσα κέρδος, ἐπιβαρύνει πάντοτε τὴν ξένην ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἔλαβε τὴν τελειοτέραν της μορφὴν ἐπὶ Κολμπέρτ, ἐξ οὗ καὶ κολμπερτισμὸς ὠνομάσθη, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐφαρμοσθέντα μέτρα συνοψίζονται εἰς τὰ τείνοντα νὰ προστατεύσουν: α') τὴν ἐγχώριον παραγωγήν, καὶ δὴ τὴν βιομηχανίαν, β') τὴν ἐγχώριον ναυτιλίαν, καὶ γ') τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεταξὺ μητροπόλεως καὶ ἀποικιῶν ἐμπορικῶν σχέσεων (ἀποικιακὴ πολιτική). Τὸ κύριον μέσον τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος ἦσαν αἱ ἀπαγορεύσεις τῆς εἰσαγωγῆς, ἐξ οὗ καὶ ἀπαγορευτικὸν ὠνομάσθη τοῦτο, ἀπηγορεύετο δὲ ἰδίως ἡ ἐξαγωγὴ πολυτίμων μετάλλων, μηχανῶν, ἐργαλείων καὶ ὑλῶν χρησίμων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἐγχωρίου βιομηχανίας, πρὸς παρακώλυσιν δημιουργίας βιομηχανιῶν ἐν ἀλλοδαπῇ, καθὼς ἐπίσης, καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἀπηγορεύετο ἡ μετανάστευσις τεχνιτῶν βιομηχανίας. Ἀντιθέτως δὲ ἀπηγορεύετο ἡ εἰσαγωγὴ παντὸς βιομηχανικοῦ προϊόντος δυναμένου νὰ συναγωνισθῇ πρὸς ἐγχώρια καὶ πολυτελῶν εἰδῶν, προελθόντων ἐκ μεγάλης ποσότητος ἐργασίας. Εἰσαγωγικοὶ δασμοὶ πολὺ ὑψηλοὶ ἐνήργουν ὡς ἀπαγορευτικοί. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὅμως, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ ΙΘ', ἐπεκράτησεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρας κυκλοφορίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ ὅτι μόνον λόγῳ ὑγειονομικῶν μέτρων δικαιολογοῦνται αἱ ἀπαγορεύσεις. Καὶ διὰ τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν κατεβλήθη προσπάθεια νὰ ἀρθῶσιν ἐντελῶς αἱ ἀπαγορεύσεις τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς ἐξαγωγῆς, αἵτινες καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἐκ λόγων αὐταρκείας ἑκάστης χώρας, εἶχον πολλαπλασιασθῆ. Οἱ προστατευτικοὶ ὅμως δασμοί, καθὼς καὶ τὰ βραβεῖα καὶ αἱ ἐπιχορηγήσεις τῆς ναυτιλίας ἰδίως, ὑπῆρξαν ἐπίσης μέτρα τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος, καὶ σήμερον δ' ἔτι ἐφαρμόζονται. Σκοπὸς πάντων τῶν μέτρων τούτων εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐξαγωγὴ ἐμπορευμάτων καὶ προϊόντων ἐθνικῆς ἐργασίας καὶ ἡ ἐξασφάλισις προεχούσης θέσεως εἰς τὴν ναυτιλίαν τῆς χώρας.

Προστατευτικοὶ δασμοὶ βαρύτατοι, πρὸς προστασίαν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, εἶχον ἐμφανισθῆ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ ὁ Ἄδαμ Σμίθ, ἀνέτρεψεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ἐμποροκρατικὸν ἀξίωμα, ὅτι ἡ ποσότης τοῦ χρήματος, τὴν ὁποίαν ἔθνος τι κατέχει, προσδιορίζει καὶ τὸν πλοῦτόν του, ὑποστηρίξας ὅτι τὸ χρῆμα ἀποτελεῖ μέσον κυκλοφορίας καὶ ὅτι, ἑπομένως, ὄχι τὸ χρῆμα, ἀλλ' ἡ ποσότης τῶν παραγομένων ἀγαθῶν, χρησίμων πρὸς κατανάλωσιν καὶ παραγωγήν, προσδιορίζει τὸν πλοῦτον πάσης χώρας, καὶ ὅτι πλήρης ἐλευθερία τῆς ἐργασίας καὶ τῶν κεφαλαίων ἐπιτρέπει τὴν ἐπικερδεστέραν τοποθέτησίν των καὶ τὴν εὐθηνοτέραν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν πρὸς ὅ,τι εὐθηνότερον παράγεται ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, διότι τὰ ἐμπορεύματα ἀνταλλάσσονται δι' ἐμπορευμάτων. Αἱ θεωρίαι αὗται προπαρεσκεύασαν τὴν μεταρρύθμισιν καὶ οὕτω, κατὰ τὸ 1842, ἐγένετο γενικὸς ὑποβιβασμὸς τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν δασμῶν, κατὰ δὲ τὸ 1853 ἐκηρύχθη ἐλευθέρα δασμῶν ἡ εἰσαγωγὴ πρώτων ὑλῶν καὶ ἡμιτελῶν προϊόντων καὶ ἠλαττώθησαν οὐσιωδῶς οἱ δασμοὶ τῶν τελείων βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἤρθησαν κατὰ τὸ 1860. Διὰ τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς τῶν τροφίμων, ἡ Ἀγγλία ἐβελτίωσε τὴν θέσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἠλάττωσε τὰ ἡμερομίσθια καὶ ἐνίσχυσε καταπληκτικῶς τὴν συναγωνιστικὴν ἱκανότητα τῆς βιομηχανίας της. Ἔκτοτε μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914) οὐδεὶς προστατευτικὸς δασμὸς ὑφίστατο ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ παρακολουθήσωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἀγγλικὴν μεταρρύθμισιν, οὐσιωδῶς ἐπηρεάσθησαν ὑπ' αὐτῆς καὶ διὰ τοῦ συστήματος τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων ἐμετρίασαν τὸ ἄκρως προστατευτικὸν σύστημά των.

Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἡ χάριν αὐτοῦ συναφθεῖσα συμμαχικὴ ἀλληλεγγύη πρὸς καταπολέμησιν τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου, ἔφερον τὸν πόλεμον καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, δι' ἀπαγορεύσεων εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς καὶ δι' ἄλλων περιοριστικῶν μέτρων· οἱ δασμοὶ γενικῶς ὑψώθησαν καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὡρίσθησαν ἐξαιρετικῆς εὐνοίας δασμοὶ διὰ τὰς ἀποικίας, προτιμητικοὶ δὲ διὰ τὰς συμμάχους χώρας, διὰ τὰς οὐδετέρας κανονικοὶ καὶ διὰ τὰς ἐχθρικὰς ἀπαγορευτικοί. Κατὰ δὲ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἠκολούθησαν ἄκρως προστατευτικὸν σύστημα, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν τελωνειακὴν ἕνωσιν πασῶν τῶν ἀμερικανικῶν δημοκρατιῶν, εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν, ἕνεκα τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς γενικωτέρας ἐξαπλώσεως τοῦ προστατευτισμοῦ καὶ τῆς κρίσεως τῆς βιομηχανίας της, ἀπέβλεψαν εἰς στενότερον σύνδεσμον μετὰ τῶν ἀποικιῶν της διὰ τοῦ συστήματος τῶν δασμολογικῶν προτιμήσεων. Εἰς πάντα δὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἐπεκράτησεν ἄκρως προστατευτικὸν σύστημα.

Αἱ εὔθηναι ἐξαγωγαί, αἱ διενεργούμεναι ὑπὸ τῶν νομισματικῶς νοσούντων κρατῶν, μὲ τὴν ψευδῆ ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ὑποτίμησις τοῦ νομίσματος ἀποτέλει βραβεῖον ἐξαγωγῆς, ἐξημίουν τὰς εἰσαγούσας χώρας, ἐνῷ καὶ ἡ ἐξάγουσα ἐξήντλει τὰς παραγωγικάς της δυνάμεις δι' εὐθηνῶν πωλήσεων, ὡς συνέβαινε διὰ τὴν Γερμανίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐκπεσμοῦ τοῦ μάρκου. Πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ συναλλαγματικοῦ dumping ἐφηρμόσθη, παρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς τὸ πρῶτον, παρὰ κρατῶν ὑγιοῦς νομίσματος ὁ λεγόμενος ἐξισωτικὸς δασμός, ἐπιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς εἰσαγούσης χώρας πρὸς ἐξίσωσιν τῶν τιμῶν τῆς πωλήσεως παρὰ τῆς ἐξαγούσης χώρας καὶ τῆς ἀγορᾶς παρὰ τῆς εἰσαγούσης.

Μετὰ τὴν σταθεροποίησιν τῶν νομισμάτων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἀγγλία ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν διεθνοῦς συνεννοήσεως πρὸς μετριασμὸν τοῦ ἄκρως προστατευτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπικρατήσει μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἵνα οὕτω διευκολύνῃ τὴν εἰς αὐτὰς εἰσαγωγὴν καὶ κατανάλωσιν τῶν βιομηχανικῶν της προϊόντων. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς οἰκονομικῆς συνδιασκέψεως τῆς Γενεύης τοῦ 1927 καὶ τῆς Πράγας τοῦ 1928, ἐπετεύχθη ἡ ὑπογραφὴ ἐν Γενεύῃ τῇ 6ῃ Ἀπριλίου 1930 τῆς τιτλοφορουμένης «πολυμεροῦς» διεθνοῦς ἐμπορικῆς συμβάσεως, ἥτις καὶ σύμβασις «περὶ τελωνειακῆς ἐκεχειρίας» ὠνομάσθη, τῆς 24ης Μαρτίου 1930, εἰς ἣν προσεχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάς, κυρώσασα αὐτὴν διὰ τοῦ νόμου 4871 τῆς 27ης Ἰανουαρίου 1931. Ἡ σύμβασις αὕτη διαλαμβάνει διατάξεις, ἀφορώσας ἐν γένει μὲν τὰς ἐμπορικὰς συμβάσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ τὴν διατήρησιν αὐτῶν ὑπό τινας ὅρους, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν συμβατικὴν παγίωσιν τῶν ὑφισταμένων τελωνειακῶν δασμῶν. Τὰ συμβαλλόμενα μέρη ἀναλαμβάνουσι δι' αὐτῆς τὴν ὑποχρέωσιν «νὰ μὴ προβῶσι, πρὸ τῆς λήξεώς της, εἰς αὐξήσεις προστατευτικῶν δασμῶν ὑπεράνω τοῦ ἐπιπέδου τῶν ὑφισταμένων τὴν σήμερον ἢ σύστασιν προστατευτικῶν δασμῶν μὴ ὑφισταμένων τὴν σήμερον» (ἄρθ. 4), εἰς περίπτωσιν δὲ τοιαύτης παρά τινος χώρας αὐξήσεως, ὑπάρχει ἡ εὐχέρεια εἰς τὰς λοιπὰς χώρας καταγγελίας τῆς συμβάσεως (ἄρθρ. 5). Τὸ δὲ ἄρθρον 6 τῆς συμβάσεως διέλαβεν ὅτι, μὴ θιγομένων τῶν πλέον ἐκτεταμένων ὑποχρεώσεων, αἵτινες ἤθελον προκύψει ἐκ τῆς προγενεστέρας διεθνοῦς συμβάσεως τῆς 8 Νοεμβρίου 1927 περὶ καταργήσεως τῶν ἀπαγορεύσεων καὶ περιορισμῶν ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, τὰ συμβαλλόμενα μέρη δὲν θέλουσι καταστήσει ἐπαχθέστερον τὸ σήμερον ἰσχῦον καθεστώς, ὑπό τινας ἐπιφυλάξεις (ἄρθρ. 2 καὶ 3).

Ἡ σύμβασις αὕτη ἀπετέλεσεν ἀξιόλογον πρόοδον ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων. Ἀλλ' ἡ γενικωτέρα οἰκονομικὴ κρίσις καὶ τὰ ἐκ τῆς νομισματικῆς κρίσεως, τῆς ἐπελθούσης κατὰ Σεπτέμβριον 1931, ἕνεκα τῆς ἄρσεως τῆς χρυσῆς βάσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, προκύψαντα προβλήματα κατέστησαν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, ἀναπόφευκτον τὴν πρὸς τὸ προστατευτικὸν σύστημα ἐντονωτέραν τροπὴν τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ἐν Ἑλλάδι δὲ διὰ τοῦ νόμου 5312 τῆς 31 Δεκεμβρίου 1931 ἐγένετο αὔξησις τῶν μεγίστων δασμῶν τοῦ ἐν ἰσχύϊ τελωνειακοῦ δασμολογίου εἰσαγωγῆς εἰς τὸ δεκαπλάσιον τῶν ἰσχυόντων, ὑπό τινας ὅμως οὐσιώδεις ἐξαιρέσεις, σκοπὸς δὲ τοῦ μέτρου τούτου εἶναι ὁ εἰς σύναψιν ἐμπορικῆς συμβάσεως ἐξαναγκασμὸς χωρῶν τινων, μεθ' ὧν ἡ Ἑλλὰς δὲν συνδέεται διὰ συμβάσεων.

Ἡ νομισματικὴ κρίσις ἤγαγε τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης εἰς λῆψιν μέτρων περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ συναλλάγματος καὶ προστασίαν τῶν κινδυνευόντων νομισμάτων των. Ἐν Ἑλλάδι δὲ ἐγένοντο ὁ νόμος 5406 τῆς 21 Ἀπριλίου 1932 περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 28 Σεπτεμβρίου 1931 νομοθετικοῦ διατάγματος περὶ προστασίας τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος καὶ τῶν ἀπὸ 8 Ὀκτωβρίου 1931 καὶ ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου 1932 ἑτέρων ὁμοίων νομοθετικῶν διαταγμάτων, καὶ ὁ νόμος 5426 τῆς 29 Ἀπριλίου 1932 περὶ περιορισμοῦ τῆς εἰσαγωγῆς (βλ. καὶ λ. *νόμισμα* (ἐν τέλει), *τελωνεῖα*, *τελωνειακὸν* δασμολόγιον).

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

προστατευτισμὸς (ὁ) (protectionnisme). Τὸ σύστημα τὸ συνιστάμενον εἰς μέτρα προστασίας κατὰ τοῦ ξένου ἀνταγωνισμοῦ ὑπὲρ προϊόντων τῆς χώρας. Εἶναι κυρίως ἡ προστασία κατὰ τῶν προόδων τοῦ ἐξωτερικοῦ (βλ. λ. *προστατευτικὸν* σύστημα).

Γ. Ν. Κ.

προστατεύω, ἀόρ. *ἐπροστάτευσα—ἐπροστατεύθην*· εἶμαι προστάτης, ἔχω ὑπὸ τὴν προστασίαν μου, ἐπιτηρῶ, προφυλάττω, βοηθῶ: «προστατεύει τὰ ὀρφανὰ τοῦ ἀδελφοῦ του»· || ἐνισχύω, βοηθῶ: «προστατεύει τὰς τέχνας, —τὰ γράμματα, —τὰς ἐπιστήμας»· || προφυλάττω, προασπίζω: «τὸ φρούριον προστατεύει τὴν πόλιν», «ὀχυρωματικὰ ἔργα προστατεύοντα τὸν λιμένα, — τὴν πόλιν».

Προστατήριος (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς ἀποτρέποντος τὸ κακὸν (ἀλεξίκακος, ἀποτρόπαιος), τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς ἐν Ἀθήναις δεξιᾷ τῆς Εὐθείας ὁδοῦ, μετὰ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ, ὅπερ ἦτο ἔργον τοῦ Πραξιτέλους. Ὑπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐλατρεύοντο ἐν Περγάμῳ γενικῶς οἱ θεοί.

Α. Θ. Σ.

προστάτης (ὁ), θηλ. *—στάτις, —ιδος*· κηδεμών, ἀντιλήπτωρ, βοηθός, ὑπερασπιστής: «προστάτης οἰκογενείας».

—[*Ἱστορ.*] Ἐν Ἀθήναις ὠνομάζετο *προστάτης* ὁ πολίτης, ὅστις εἶχεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του μέτοικον ἢ ἄλλον μὴ ἔχοντα πολιτικὰ δικαιώματα ἢ ἀπελευθερωθέντα δοῦλον. Ὁ μέτοικος ὑπὸ μόνην τὴν προστασίαν τοῦ προστάτου ἠδύνατο νὰ διαβιοῖ καὶ ν' ἀσκῇ πᾶν εἶδος ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας ἐν Ἀθήναις, ἐὰν δὲ δὲν ἐξέλεγε προστάτην ἐπωλεῖτο ὡς δοῦλος, δυνάμει «γραφῆς ἀπροστασίου». Ἐὰν ὁ προστατευόμενος, μέτοικος ἢ ἀπελεύθερος, δὲν ἐξεπλήρου τὰ πρὸς τὸν προστάτην καθήκοντά του, εἰσήγετο εἰς «δίκην ἀποστασίου». Ὁ χαρακτὴρ τοῦ προστάτου ἐθεωρεῖτο μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ἐκλέξαντος αὐτόν. Κατὰ τὰς φονικὰς δίκας, ὁ προστάτης ἐνήργει τὴν ὑπὲρ τοῦ προστατευομένου πρόσκλησιν τοῦ κατηγορουμένου.

Ἡ λέξις μεταγενεστέρως προσέλαβε καὶ ἄλλας σημασίας: 1) Ἦτο ὄνομα τῶν σωματοφυλάκων τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων. 2) Ἐν τῇ χριστιανικῇ Ρώμῃ ὠνομάζετο προστάτης ὁ ἐν αὐτῇ καρδινάλιος ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν προστασίαν κράτους ἢ ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος. 3) Ἐν Ἀγγλίᾳ λόρδος προστάτης τοῦ στέμματος ἦτο ὁ τίτλος, ὃν ἔφερεν ὁ δοὺξ τῆς Ὑόρκης Ριχάρδος κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τῶν Δύο Ρόδων. 4) «Προστάτης τῆς ἀγγλικῆς πολιτείας» ἦτο ἰσόβιος τίτλος τοῦ Κρόμβελλ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Α'.

Ν. Σ. Λ.

—[*Ἀνατομ.*] Καλεῖται *προστάτης* σύνθετον ὀρ-

Digitized by Google

γανον ἐξ ἀδένων, μυῶν κλπ., ὑπάρχον μόνον παρὰ τῷ ἀνδρί. Παρεμφερὴς τὸ σχῆμα πρὸς κάστανον, περιβάλλεται ὑπὸ κάψης ἰνώδους καὶ κεῖται μεταξὺ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ τοῦ ἀπευθυσμένου, ἔχων τὴν βάσιν πρὸς τὰ ἄνω, ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς οὐροδόχου κύστεως, καὶ τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ κατὰ μὲν κάθετον γραμμὴν (μῆκος) εἶναι 3 ἑκ., κατὰ δ' ἐγκαρσίαν (πλάτος) 4—$4^{1}/_{2}$, κατὰ δ' ὀβελιαίαν (πάχος) 2—$^{1}/_{2}$, τὸ δὲ βάρος 20 γραμμαρίων. Περικλείει δ' ἐν ἑαυτῷ τὴν πρώτην μοῖραν τῆς οὐρήθρας (τὴν προστατικήν), οὕτως ὥστε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς προστατικῆς οὐσίας εὕρηται ὄπισθεν τῆς οὐρήθρας, προσέτι δὲ τὸν προστατικὸν κόλπον, τὸ σπερματικὸν λοφίδιον καὶ τοὺς δύο ἐκσπερματικοὺς πόρους.

Σύγκειται δ' ὁ προστάτης ἐκ δύο *πλαγίων λοβῶν*, τοῦ *δεξιοῦ* καὶ τοῦ *ἀριστεροῦ*, καὶ ἐξ ἑνὸς *μέσου* ἢ *κεντρικοῦ*, ὅστις, ἐπὶ νεαρῶν ἀτόμων ἀφανὴς ὢν ἢ καὶ τέλεον ἐλλείπων, γίνεται μείζων μετὰ τὸ 45ον ἔτος. Ἡ βάσις τοῦ προστάτου ἐγγὺς τοῦ ὀπισθίου χείλους ἐμφανίζει ἐγκάρσιον αὐλακοειδῆ βόθρον, πληρούμενον ὑπὸ τῶν ἐκσπερματικῶν πόρων καὶ τῶν κάτω ἄκρων τῶν σπερματικῶν ληκύθων. Ἡ ὀπισθία δ' ἐπιφάνεια αὐτοῦ, ψηλαφητὴ οὖσα ἀπὸ τοῦ ἀπευθυσμένου, ἐμφανίζει ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἐπιμήκη αὔλακα, τὴν *αὔλακα τοῦ προστάτου*, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν ἀφορίζουσαν ὄπισθεν τοὺς δύο πλαγίους λοβοὺς γραμμήν.

Ὡς πρὸς τὴν ὑφήν, ὁ προστάτης ἀποτελεῖται ἐξ ἰνομυώδους στρώματος καὶ ἐξ ἀδένων κατασκηνούντων ἐν τῷ στρώματι τούτῳ. Καὶ τὸ μὲν ἰνομυῶδες στρῶμα συνίσταται ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν, ἐκ συνδετικῶν καὶ ἐλαστικῶν ἰνῶν καὶ ἐξ ἀγγείων καὶ νεύρων, καὶ διακρίνεται εἰς τὸ περιφερικὸν μέρος ἢ τὸν ἴδιον χιτῶνα τοῦ προστάτου καὶ εἰς τὸν κεντρικὸν πυρῆνα. Καὶ ἡ μὲν ἔξω ἐπιφάνεια αὐτοῦ συνέχεται μετὰ τῆς κάψης τοῦ προστάτου, ἡ δ' ἔσω ἀποφύει πετάλια ἢ διαφράγματα, ἅτινα ἀκτινηδὸν εἰσχωροῦντα μεταξὺ τῶν ἀδένων τοῦ προστάτου συμβάλλονται πάντα εἰς τὸν *κεντρικὸν πυρῆνα*, ὅστις παριστᾷ συμπαγεστέραν ἰνομυώδη μᾶζαν. Οἱ δ' ἀδένες, σωληνοειδεῖς ὄντες, διαχωρίζουσι τὰ ἰνομυώδη διαφράγματα τοῦ στρώματος εἰς 30—50 λόβια. Οἱ ἐκφορητικοὶ πόροι αὐτῶν, 15—20 τὸν ἀριθμόν, ἔχουσι μῆκος 1 ἑκ. καὶ διελαύνοντες τὸν κεντρικὸν πυρῆνα ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν ἑκατέρωθεν τοῦ σπερματικοῦ λοφιδίου κειμένην *παραλοφίδιον αὔλακα*. Τὸ ἔκκριμα τοῦ προστάτου ἀδένος εἶναι ὑγρὸν λεπτόρρευστον, λευκωπόν, ἀβλεννές, συνιστάμενον κυρίως ἐκ λευκωματοειδῶν οὐσιῶν καὶ ἐξ ὀσμηρᾶς τινος οὐσίας, τῆς *σπερμίνης*, ἐξ ἧς καὶ ἡ ἰδιάζουσα ὀσμὴ τοῦ σπέρματος· ἐνεργεῖ δ' ἐπὶ τὰ σπερματοζῳάρια, διεγεῖρον τὰς κινήσεις αὐτῶν καὶ συνεξωθεῖται μετὰ τοῦ σπέρματος κατὰ τὴν συνουσίαν. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—*[Παθολ.]* Ὅταν ἀφαιρεθῶσιν αἱ σπερματικαὶ κύστεις καὶ ὁ *προστάτης*, ἡ γενετήσιος ὁρμὴ παραμένει ἀναλλοίωτος, ἡ συνουσία ἐκτελεῖται φυσιολογικῶς, μόνον δὲ ἡ ἱκανότης πρὸς τεκνοποίησιν μειοῦται ἐξαιρετικῶς. Οἱ βοηθητικοὶ οὗτοι γεννητικοὶ ἀδένες εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖοι, διότι τὸ ἔκκριμα αὐτῶν καθιστᾷ ρευστότερον τὸ ἔκκριμα τῶν ὄρχεων καὶ δίδει εἰς τὰ σπερματοζῳάρια τὴν μεγάλην αὐτῶν ζωτικότητα. Ὁ προστάτης, ὡς ἐκ τῆς ἀνατομικῆς αὐτοῦ θέσεως, προφυλάσσεται ἀπολύτως, ὥστε θλάσεις καὶ τραυματισμοὶ αὐτοῦ ἐπισυμβαίνουν σπανιώτατα. Ἡ πλήρης ἢ καὶ ἡ μερικὴ ἔλλειψις τοῦ προστάτου εἶναι ἐπίσης σπανιωτάτη, συνυπάρχει δὲ πάντοτε μὲ τὴν ἔλλειψιν ἢ ὑποπλασίαν τῶν ἄλλων γεννητικῶν ἀδένων. Ἐκ τῶν φλεγμονῶν τοῦ προστάτου ἡ συνηθεστέρα εἶναι ἡ ὀξεῖα καταρροϊκὴ καὶ ἡ παρεγχυματώδης *προστατῖτις*, προερχομένη ἐκ γονοκοκκικῆς μολύνσεως. Ἡ *φυματίασις* εἶναι συνήθης πάθησις αὐτοῦ, ἀναφαινομένη εἰς ἄνδρας 20—40 ἐτῶν πρωτοπαθῶς ἢ δευτεροπαθῶς ἐκ φυματιώδους ἐπιδιδυμίτιδος ἢ νεφρίτιδος. Ἡ *ὑπερτροφία* τοῦ προστάτου, παρουσιαζομένη εἰς 35$^{0}/_{0}$ τῶν γερόντων, προκαλεῖ σοβαρὰς διαταραχάς. Ἡ *ἀτροφία* τοῦ προστάτου εἶναι συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος. Ἡ ἐπίκτητος ἀτροφία προκαλεῖται ἐκ χρονίας αὐτοῦ παθήσεως ἢ καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας. Ἐκ τῶν κακοήθων ὄγκων τὰ μέχρι σήμερον παρατηρηθέντα εἶναι τὸ σάρκωμα, συχνότερον εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καὶ ὁ καρκίνος. Τὸ μόνον παρατηρηθὲν ἐπὶ τοῦ προστάτου παράσιτον εἶναι ὁ ἐχινόκοκκος. Αἱ *προστατικαὶ νευρώσεις* ἔχουσιν ἀφορμὴν τὴν χρονίαν βλεννόρροιαν, τὰς μεγάλας παρεκτροπὰς εἰς τὴν συνουσίαν, εἰς τὸν αὐνανισμόν. Τὰ ἐκ τούτων ἐνοχλήματα εἶναι αἱ νευραλγίαι τοῦ ὄρχεως, αἱ ὀνειρώξεις, ἡ σπερματόρροια, ὁ σπασμὸς τοῦ σφιγκτῆρος καὶ γενικῶς ὑπερευαισθησία τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Κ. Κ. Κ.

— **προστάτου** ***ἀπόστημα*** *[Χειρουργ.]*. Τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς παρεγχυματώδους γονοκοκκικῆς προστατίτιδος, τὸ ὁποῖον συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ ὑψηλοῦ πυρετοῦ μετὰ ρίγους, πόνων ἐντόνων εἰς τὸν πρωκτόν, κεφαλαλγίας καὶ ἀϋπνίας. Τὸ ἀπόστημα τοῦτο ρήγνυται συνήθως πρὸς τὴν οὐρήθραν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκρέει τὸ πύον, σπανιώτερον πρὸς τὸ ἀπευθυσμένον καὶ σπανιώτατα πρὸς τὸ περίνεον. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἔγκαιρον χειρουργικὴν σχάσιν αὐτοῦ. Κ. Κ. Κ.

προστατικός, *—ή,—όν*· ὁ τοῦ προστάτου ἀδένος.

— ***προστατικὸν ὑγρὸν*** *[Ἀφροδ.]*. Λεπτόρρευστον γαλακτόχρουν ὑγρὸν μὲ ἐλαφρῶς ἀλκαλικὴν ἀντίδρασιν. Συνίσταται ἐκ λευκωματούχων οὐσιῶν, ὀλίγων ἐπιθηλίων τοῦ προστάτου, ἐλαχίστων λεμφοκυττάρων, τῶν σωματίων ἐκ λεκιθίνης, τῶν ἀμυλοειδῶν σωματίων καὶ ἐκ τῶν κρυστάλλων Boettcher. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ τὸ ἔκκριμα τῶν ὄρχεων ρευστότερον καὶ οὕτω νὰ δώσῃ εἰς τὰ σπερματοζῳάρια τὴν μεγίστην αὐτῶν ζωτικότητα, ἐκδηλουμένην διὰ τῶν ζωηροτάτων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν κινήσεων. Κ. Κ. Κ.

— ***προστατικὸς κόλπος*** *[Ἀνατομ.]*. Πρόμηκες ἀπιοειδὲς κόλπωμα, οὗ τὸ ἀνευρυσμένον τυφλὸν πέρας ἐκτείνεται ἐντὸς τοῦ προστάτου πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω μέχρι τῶν ἐκσπερματικῶν πόρων· ἔχει μῆκος 1 ἑκ. καὶ πλάτος 1 χιλ. Εἶναι δ' ὁ κόλπος οὗτος ὑπόλειμμα τοῦ γεννητικοῦ κόλπου, ὅστις ἐπὶ τῆς γυναικὸς μεταπλάσσεται εἰς τὸν κολεόν, παρὰ τῷ ἀνδρὶ δὲ παριστᾷ τὸν ἀνδρικὸν κολεόν. Ι. Π.

προστατισμὸς (ὁ). Ὅρος προταθεὶς ὑπὸ τοῦ Γάλλου οὐρολόγου Gyon διὰ τὰς παθήσεις τοῦ προστάτου, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνέπειαι καθολικῆς ἐκφυλίσεως ἀρτηριοσκληρωτικῆς τῶν ἀγγείων καὶ παρουσιάζουσι τὰ αὐτὰ συμπτώματα τῆς ὑπερτροφίας τοῦ προστάτου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τοιαύτη. Κ. Κ. Κ.

προστατῖτις, *—ιδος [Ἀφροδ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τοῦ προστάτου, ὀξεῖα ἢ χρονία, ὀφειλομένη συνηθέστερον εἰς τὴν διείσδυσιν τῶν γονοκόκκων ἐκ τῆς οὐρήθρας. Διακρίνομεν τὴν ἁπλῆν ὀξεῖαν καταρροϊκὴν μορφὴν καὶ τὴν παρεγχυματώδη, τῆς ὁποίας τὸ τελευταῖον στάδιον εἶναι τὸ ἀπόστημα τοῦ προστάτου. Ἡ θεραπεία τῆς ὀξείας προστατίτιδος συνίσταται εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀνάπαυσιν καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἀντιγονοκοκκικῶν ἐμβολίων. Ἡ χρονία προστατῖτις θεραπεύεται διὰ τῶν μαλάξεων. Ἡ φυματιώδης δὲν εἶναι σπανία, ἀναφαίνεται εἰς ἄνδρας 20—40 ἐτῶν πρωτοπαθῶς διὰ τῶν αἱμοφόρων ὁδῶν καὶ δευτεροπαθῶς ἐκ μολύνσεως ἐκ τῆς φυματιώδους σπερματοκυστίτιδος ἢ νεφρίτιδος. Κ. Κ. Κ.

προστατοκήλη (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ εἰς τὸ ἀπευθυσμένον πρόπτωσις προστάτου διωγκωμένου, εἴτε ἕνεκεν ἁπλῆς ὑπερτροφίας, εἴτε ἕνεκεν φλεγμονωδῶν ἐπεξεργασιῶν ἐπὶ τούτου (σχηματισμὸς ἀποστήματος) καὶ νεοπλασιῶν. Ἡ προστατοκήλη εἶναι αἰσθητὴ διὰ δακτυλικῆς ἐξετάσεως ἐκ τοῦ ἀπευθυσμένου. Ι. Κ. Κ.

προστατόλιθος (ὁ). Οἱ ἐντὸς τοῦ προστάτου ἀνευρισκόμενοι λίθοι εἶναι σκληροὶ τὴν σύστασιν, χρώματος σκοτεινοῦ καὶ διαφόρου μεγέθους, μέχρις ᾠοῦ ὄρνιθος, μονήρεις ἢ πολλαπλοῖ. Ἡ χημικὴ αὐτῶν σύστασις εἶναι συνήθως φωσφορικὰ ἅλατα, καὶ δὴ φωσφορικὸν ἀσβέστιον. Οἱ μικροὶ προστατόλιθοι δὲν προκαλοῦν ἐνόχλησίν τινα, ὅταν ὅμως προκαλέσουν διαπύησιν τοῦ ἀδένος, τότε παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα τοῦ προστατικοῦ ἀποστήματος. Ἡ διάγνωσις εἶναι ἀρκετὰ δύσκολος, ἡ δὲ χειρουργικὴ αὐτῶν ἐξαίρεσις ἐπιβάλλεται μόνον ἐφ' ὅσον προκαλοῦν μεγάλα ἐνοχλήματα εἰς τὸν ἄρρωστον. Κ. Κ. Κ.

προστατόρροια (ἡ) *[Ἀφροδ.]*. Ἡ ἐκ τῆς οὐρήθρας ἐκροὴ τοῦ προστατικοῦ ὑγροῦ κατὰ τὴν ἀποπάτησιν ἢ εἰς τὸ τέλος τῆς οὐρήσεως, σπανίως δὲ καὶ αὐτομάτως. Ἡ ἐκροὴ αὕτη γίνεται ἄνευ συμπτώματός τινος, ἀνησυχεῖ ὅμως τὸν πάσχοντα, διότι ἀδίκως θεωρεῖ ταύτην ὡς σύμπτωμα τῆς χρονίας βλεννορροίας ἢ ὡς παθολογικὴν ἀπώλειαν σπέρματος καὶ γίνεται οὕτως ἀφορμὴ νευρασθενείας. Εἰς ὑγιεῖς παρουσιάζεται οὐχὶ σπανίως ἡ προστατόρροια, συνηθέστερον ὅμως εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ χρονίας προστατίτιδος. Θεραπεία τις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Κ. Κ. Κ.

προστατεκτομία (ἡ) *[Χειρουργ.]*. Ἡ ριζικωτέρα χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἐπὶ τοῦ προστάτου καὶ ἡ ριζικὴ θεραπεία τῆς ὑπερτροφίας αὐτοῦ. Διακρίνομεν τὴν *μερικὴν* προστατεκτομίαν, ὅταν πρόκειται νὰ ἀφαιρεθῇ μέρος τοῦ προστάτου, καὶ τὴν *ὁλικήν*. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐκτελεῖται κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ μεθόδους, διὰ τῆς ὑπερηβικῆς κυστεοτομίας, διὰ τοῦ περινέου, διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου. Ἡ σήμερον γενικῶς ἀσκουμένη μέθοδος εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1901 ὑποδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου χειρουργοῦ Freyer, διὰ τῆς ὑπερηβικῆς κυστεοτομίας. Κ. Κ. Κ.

προστέγασμα (τό)· τὸ προεξέχον τοῦ τοίχου στέγασμα, προεξοχὴ τῆς στέγης.

—*[Ἀρχιτ.]* Τὰ προστεγάσματα διακρίνονται εἰς *πάγια* (κοιν. *μαρκίζες*) καὶ εἰς *κινητὰ* (κοιν. *σκιάδες, σιόρια* κλπ.). Τὰ πάγια προστεγάσματα κατασκευάζονται ἐκ σκελετοῦ μεταλλικοῦ ἢ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, ἐπικεκαλυμμένου διὰ φύλλων μεταλλικῶν (τσίγκων) ἢ διὰ πλακῶν ὑελίνων. Τὰ κινητὰ προστεγάσματα κατασκευάζονται ἐξ ἐλαφροῦ μεταλλίνου συνήθως σκελετοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται ὕφασμα στερεὸν καὶ ἀδιάβροχον ἢ ἄλλη παρεμφερὴς οὐσία. Ἡ ἐξ ὑφάσματος αὕτη ἐπικάλυψις δύναται νὰ συμπτύσσεται ἢ ἑλίσσεται καταλλήλως.

Οἱ οἰκοδομικοὶ κανονισμοὶ τῶν διαφόρων κρατῶν ὁρίζουσι τὰ ὅρια τοῦ ὕψους τοποθετήσεως τῶν προστεγασμάτων, τῆς ἐξοχῆς αὐτῶν καὶ διαφόρους ἄλλας λεπτομερείας (διὰ τὰ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντα βλέπε τὸ διάταγμα τῆς 3 Ἀπριλίου 1929 περὶ γενικοῦ οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ τοῦ κράτους, εἰς ἄρθρα 96 καὶ 97). Α. Α. Κ.

πρόστεγον (κοιν. *καμπούνι*) *[Ναυτ.]*. Ὑπόστεγος χῶρος σχηματιζόμενος ὑπὲρ τὸ πρωραῖον κατάστρωμα μεταξὺ τῶν δρυφάκτων καὶ μέχρι τῆς στείρας ἐξικνούμενος. Εἰς τὰ ἱστιοφόρα πλοῖα καὶ εἰς τὰ φορτηγὰ ἀτμόπλοια χρησιμεύει διὰ τὴν ἐνδιαίτησιν τοῦ πληρώματος, εἰς δὲ τὰ συνήθη ἐπιβατηγὰ διὰ τὴν τῶν ἐπιβατῶν τῆς β' θέσεως. Εἰς τὰ σύγχρονα πλοῖα πρόστεγον ὀνομάζεται τὸ πρωραῖον μέρος τοῦ καταστρώματος, εἴτε ἔχει ὑπὲρ αὐτὸ ψευδοκατάστρωμα, εἰς ὃ ἀνέρχεταί τις διὰ πλαγίας κλιμακίδος πρὸς ἑκάτερον τῶν πλευρῶν ὑπαρχούσης, εἴτε στερεῖται παντελῶς τοιούτου. Τὸ πρόστεγον εἶναι ὁ τόπος τῆς συγκεντρώσεως τῶν ναυτῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των, δι' ὃ εἰς τὸ ἄλλοτε ναυτικὸν «εἰδήσεις τοῦ προστέγου» καὶ «νέα καμπουνιοῦ» ὠνομάζετο πᾶσα ἀσύστατος φήμη κυκλοφοροῦσα ἐν τῷ πλοίῳ· συνήθως ἐν τούτοις αἱ τοιαῦται εἰδήσεις ἀπεδεικνύοντο ἀκριβέσταται. Σ. Ε. Λ.

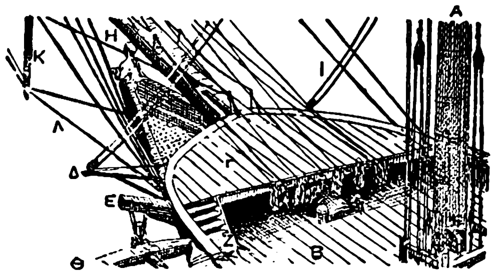

Πρόστεγον.

[Α=στήλη τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ· Β=κύριον κατάστρωμα· Γ=κατάστρωμα προστέγου καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ πρόστεγον· Δ=ποδωτὴρ ἀκατίου· Ε=ἐπωτὶς τῆς ἀγκύρας· Ζ=κλῖμαξ τοῦ προστέγου Η=ἀκρόπρωρον· Θ=στῦπος τῆς ἀγκύρας· Ι=πρόπους ἀκατίου· Κ=προώστης· Λ=ἐπίτονοι τοῦ προβόλου.]

προστερνίδιον (τό)· ἀρχ., πρόσθετον ψευδὲς στῆθος, ὅπερ ἐφόρουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἠθοποιοί, ἵνα φαίνωνται παχύτεροι. Ν.Σ.Λ.

—*[Στρατ.]* ***Προστερνίδιον*** καλεῖται τὸ σκύτινον μέρος τῆς σαγῆς (ζευκτηρίας ἢ φορτώσεως), τὸ ἐπακουμβῶν ἐπὶ τοῦ στέρνου τοῦ κτήνους καὶ χρησιμεῦον διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς σέλλας ἢ τοῦ σάγματος ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ ὀπίσω ὀλισθήσεως, ἐπὶ πλέον δέ, προκειμένου περὶ ζευκτηρίας σαγῆς, διὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ ὁμοιόμορφον ἕλξιν τοῦ ὀχήματος. Ν. Θ. Κ.

πρόστερνον (τό)· τὸ πρὸ τοῦ στέρνου, τὸ καλύπτον τὸ στέρνον.

προστήθιον (τό)· τὸ πρὸ τοῦ στήθους, τὸ καλύπτον τὸ στῆθος.

πρόστησις, *—εως* (ἡ) *[Ἀστ. Δίκ.]*. Ἡ εἰς τρίτον (ὅστις καλεῖται *πράκτωρ* ἢ *προεστὼς*) ἀνάθεσις τῆς ἐπιμελείας ὡρισμένου κύκλου ὑποθέσεων ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν, ὅστις καλεῖται *προστήσας*. Προεστῶτες θεωροῦνται πάντες οἱ ἐμπορικοὶ καὶ οἱ βιομηχανικοὶ πράκτορες, ἔτι δὲ οἱ περιάκται. Κατά τινα γνώμην, καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔναντι τοῦ δημοσίου, ὅπερ λογίζεται ὡς προστήσας, ἔτι δὲ οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες καὶ ὑπάλληλοι ἔναντι τοῦ προστήσαντος αὐτοὺς δήμου. Προστήσαντες θεωροῦνται καὶ αἱ ἑταιρεῖαι καὶ ἐν γένει τὰ νομικὰ πρόσωπα τὰ ἀναθέτοντα εἰς τὸ προσωπικόν των τὴν ἐπιμέλειαν ὡρισμένου κύκλου ὑποθέσεων. Ὁ προστήσας εὐθύνεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων ὡς αὐτοφειλέτης. Ὁ νόμος δίδει εἰς τὸν πιστωτήν, πρὸς τῷ πρωτοφειλέτῃ, καὶ δεύτερον ὀφειλέτην, ἐνεχόμενον εἰς ὁλόκληρον. Ὡς αὐτοφειλέτης εὐθύνεται πρὸς τῷ συνάψαντι τὴν δικαιοπραξίαν καὶ ὁ δηλώσας ὅτι αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ νομικῶς ὡς μετ' αὐτοῦ συναφθεῖσα, ἥτις δήλωσις ἐνυπάρχει καὶ εἰς μόνον τὸ γεγονὸς τῆς προστήσεως —τοῦ διορισμοῦ του δηλαδὴ πρὸς ἐπιμέλειαν ὡρισμένου κύκλου ὑποθέσεων— καὶ εἰς πᾶσαν διδομένην ἐντολὴν εἰς σύναψιν δικαιοπραξίας. Ἀπαιτεῖται ὅμως νὰ συναφθῇ ἡ δικαιοπραξία κατ' ἀναφορὰν εἰς τὸν διορισμὸν (πρόστησιν), ὃν διορισμὸν πρέπει νὰ ἔχῃ γνωρίσει ὁ τρίτος συμβαλλόμενος, δηλῶν τὴν βούλησίν του ὅτι συνάπτει τὴν σύμβασιν ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ διορισμοῦ (προ-

Digitized by Google

στήσεως). Ὁ ἐργολάβος, ὁ ἐπὶ κερδοσκοπίᾳ ἀναλαβὼν τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου δι᾿ ἴδιον λογαριασμὸν καὶ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι, δὲν λογίζεται κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον προεστὼς τοῦ ἐργοδότου, διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ εἰς ὃν ὁ κύριος ἀναθέτει τὴν διεύθυνσιν ὁλοκλήρου ὑποθέσεως ἢ κλάδου αὐτῆς πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου. Ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἁρμοδιότητός του συναφθεισῶν συμβάσεων, ὁ πραίτωρ ἐχορήγησε τὴν actio institoria κατὰ τοῦ προστήσαντος, ὅστις ἐνέχεται διὰ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἐνέχεται ἀκόμη καὶ διὰ τὰς ἐκ πταίσματος τῶν ὑπ' αὐτοῦ προστηθέντων —ἐνεργούντων ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἀνατεθειμένης αὐτοῖς ὑπηρεσίας— προσγενομένας εἰς τρίτους βλάβας. Ἡ ἐνοχὴ αὕτη ἐκ μόνης τῆς σχέσεως ταύτης τῆς προστήσεως, γεννᾶται ἀδιαφόρως τοῦ ἂν περὶ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν συντρέχῃ ἢ μὴ ἀμέλεια. Σημειωτέον ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς νομολογίας δοθεῖσα ἐσχάτως λύσις αὕτη ἀποτελεῖ στροφὴν πρὸς εὐρυτέρους ὁρίζοντας, μὴ ἀξιουμένης πλέον τῆς culpa in eligendo πρὸς στήριξιν τῆς εὐθύνης τοῦ προστήσαντος.

Ἡ ἀγωγὴ κατὰ τοῦ προστήσαντος κατατάσσεται εἰς τὰς λεγομένας actiones adjectitiae qualitatis, εἰς ἃς ὑπάγονται καὶ ἡ actio quod jussu καὶ ἡ actio exercitoria. Μεταξὺ τοῦ προστήσαντος καὶ τοῦ προεστῶτος ὑφίσταται παθητικὴ ὁμοδικία, εὐθύνεται δ' ὁ προστήσας εἰς ὁλόκληρον μετὰ τοῦ προεστῶτος, ἐνεχόμενος ἐκ τῶν συμβάσεων τούτου. Ἡ ἐσωτερικὴ ὅμως σχέσις τοῦ προεστῶτος πρὸς τὸν προστήσαντα διακρίνεται τῆς ἐξωτερικῆς, ἤτοι τῆς ἀπέναντι τῶν καλῆς πίστεως τρίτων σχέσεως αὐτῶν. Ὁ προεστὼς ἀπέναντι τοῦ προστήσαντος ὑποχρεοῦται νὰ ἀκολουθῇ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ, εὐθυνόμενος ἔναντι αὐτοῦ διὰ τὴν μὴ τήρησίν των. Ἀπέναντι ὅμως τῶν καλῆς πίστεως τρίτων εὐθύνεται ὁ προστήσας καὶ ἕνεκα συμβάσεων, τὰς ὁποίας ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν προεστῶτα ἐφ' ὅσον κατὰ συνήθειαν οἱ τοιοῦτοι προεστῶτες δικαιοῦνται εἰς τὴν σύναψιν τῶν ἐν λόγῳ συμβάσεων. Κατὰ τοῦ καλῆς πίστεως τρίτου δύνανται νὰ ἰσχύσωσι μόνον οἱ περιορισμοὶ οἱ ἐκ τῆς διοργανώσεως τῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων εἴτε ἐκ δημοσίων κοινοποιήσεων ὄντες κατάδηλοι, ὥστε νὰ μὴ διαφεύγωσι τὴν ἐπιμελῆ προσοχήν. Ἐὰν ἐξ ἀμελείας ὁ τρίτος δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῆς προκηρύξεως τοῦ προστήσαντος, γνωστοποιηθείσης αὐτῷ ἢ τυχούσης δημοσιότητος, εὐθύνεται. Κατὰ τῶν μετὰ τοῦ πράκτορος συμβληθέντων τρίτων ἔχει ὁ προστήσας πλαγιαστικὴν ἀγωγήν. Ὁ πράκτωρ δικαιοῦται νὰ ἀναθέσῃ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ προστήσαντος εἰς ἄλλον καὶ νὰ συνάπτῃ δάνεια διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς διαχειρίσεως, ἐφ' ὅσον δὲν τῷ ἀπηγορεύθη τοῦτο. Ἡ ἐξουσία τοῦ πράκτορος παύει ἀφ' ἧς ἀνακληθῇ αὕτη ἢ ἀπεβίωσεν ὁ προστήσας καὶ λάβωσι γνῶσιν οἱ μετ' αὐτοῦ συναλλασσόμενοι. Οἱ κληρονόμοι εὐθύνονται καὶ διὰ τὰς μετὰ θάνατον τοῦ προστήσαντος ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις, ἐκτὸς ἂν οὗτοι εἶναι ἀνήλικοι, ὁπότε δὲν δύναται νὰ συνεχισθῇ ἡ ἐμπορία τοῦ προστήσαντος πατρός.

Τὰ νομικὰ πρόσωπα εὐθύνονται διὰ τὰς πράξεις καὶ παραλείψεις τῶν ὑπαλλήλων των, διὰ δὲ τὰς ἐνεργείας τῶν ἐκπροσωπούντων αὐτὰ εὐθύνονται ὡς ἐνεργήσαντα αὐτὰ ταῦτα τὰ νομικὰ πρόσωπα. Ἡ νομολογία, καίτοι κυμαινομένη ἀκόμη, δέχεται ὅτι ἡ πρόστησις προϋποθέτει δύο διακεκριμένα πρόσωπα, ἑκάτερον ἔχον ἰδίαν βούλησιν καὶ ἱκανότητα πρὸς τὸ πράττειν, τοιαύτη ὅμως δὲν ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ νομικοῦ προσώπου καὶ τοῦ προσώπου ὅπερ τὸ ἐκπροσωπεῖ. Ἐνταῦθα ἡ βούλησις καὶ πρᾶξις τοῦ ἐκπροσωποῦντος εἶναι βούλησις καὶ πρᾶξις τοῦ νομικοῦ προσώπου. Ἄλλο ζήτημα ἂν ὁ ἐκπροσωπῶν τὸ νομικὸν πρόσωπον προστήσῃ ἄλλο τι πρόσωπον, διότι τότε ὑπάρχουσι δύο πρόσωπα, ἑπομένως καὶ σχέσις προστήσεως. Τὰ νομικὰ πρόσωπα δὲν εὐθύνονται εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐκ δολίων πράξεων τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν ἐκτὸς συμβάσεως προερχομένων ζημιῶν, ἐκτὸς ἂν ὠφελήθησαν ἐκ τούτων. Ἡ εὐθύνη τῶν νομικῶν προσώπων εἰς τὸ διαφέρον διὰ δόλον τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν καὶ ἀνεξαρτήτως ὠφελείας δι' αὐτά, ὑποστηρίζεται προκειμένου περὶ συμβατικῶν ὑποχρεώσεων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐθύνην τοῦ δημοσίου, ὑπάρχει μεγάλη ἀμφισβήτησις. Κατὰ μίαν γνώμην, τὴν ὁποίαν δέχεται μερὶς τῆς νομολογίας, τὸ δημόσιον εὐθύνεται διὰ τὰς πράξεις καὶ παραλείψεις τῶν ὑπαλλήλων του λόγῳ προστήσεως. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, τὸ δημόσιον εὐθύνεται διὰ δόλον τῶν ὀργάνων του μόνον καθ' ὅσον κατέστη πλουσιώτερον. Καὶ ἡ γνώμη αὕτη ὑποστηρίζεται ὑπὸ μέρους τῆς νομολογίας. Τέλος, κατὰ τρίτην γνώμην, τὸ δημόσιον καὶ τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου δὲν εὐθύνονται μὲν διὰ τὸν δόλον τῶν ὑπαλλήλων των, ἐφ' ὅσον δὲν κατέστησαν πλουσιώτερα, ἀλλ' εὐθύνονται διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτῶν ἀπεριορίστως. Προκειμένου περὶ πράξεων δικαστικῶν ὑπαλλήλων, ἐνεργούντων ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητός των καὶ ὑπεχόντων τὴν ἐκ τοῦ κακοδικίου εὐθύνην, δὲν εὐθύνεται τὸ δημόσιον.

Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

προστίθημι· *ἀρχ.*, ἀντὶ *προσθέτω* (βλ. λ.).

προστιμάρω· δημοτ., τιμωρῶ μὲ πρόστιμον, ἐπιβάλλω πρόστιμον.

προστίμημα, *—ατος* (τὸ) *[Ἀττ. Δίκ.]*. Ἡ ἐκτὸς τῆς συνήθους καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένης ποινῆς ἐπιβληθεῖσα δικαστικῶς πρόσθετος ποινὴ (φυλάκισις, πρόστιμον), ἡ περὶ ἧς ἀπόφασις ἐπετρέπετο εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ τὰς κοινωνικὰς δίκας, αἵτινες ὠνομάζοντο ἀτίμητοι. Ἡ πρᾶξις τῆς προσθήκης καὶ ἄλλης ποινῆς, ἐκτὸς τῆς συνήθους, ἐλέγετο *προστίμησις*. Ἡ πρὸς τὸ δικαστήριον καὶ ὑφ' οἱουδήποτε βουλομένου γινομένη πρότασις ἐπιβολῆς προστιμήματος ἐπετρέπετο, ὅταν σχετικὸν ψήφισμα παρεῖχε τὴν τοιαύτην ἄδειαν ἕνεκα τοῦ μεγέθους τοῦ ἐγκλήματος.

Ν. Σ. Λ.

πρόστιμον (τὸ) *[Νομ.]*. Ποινὴ κατὰ τῆς περιουσίας, ἐπιβαλλομένη διὰ τὰς εἰς βαθμὸν πταίσματος παραβάσεις, μὲ ἐλάχιστον ὅριον 5 καὶ μέγιστον χιλίων δραχμῶν, ἐξαιρουμένων τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς ἐπιβάλλεται ἀνώτερον. Ἡ ποινὴ αὕτη ἐπιβάλλεται, ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς βαρύτητος τῆς παραβάσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς καταστάσεως τοῦ δράστου. Ἐὰν τυχὸν οὗτος εἶναι ἐργάτης, ἐπιστάτης, ἀνήλικον τέκνον ἢ μαθητὴς καὶ διὰ τὴν πρᾶξίν του εὐθύνεται καὶ ὁ προϊστάμενος, γονεὺς ἢ διδάσκαλος, ἡ ἀπειλουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου μόνη ποινὴ τοῦ προστίμου ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς προϊσταμένους κτλ., μεταβαλλομένη εἰς κράτησιν διὰ τοὺς ἐργάτας κτλ., ἐν ἀναλογίᾳ τριῶν δραχμῶν προστίμου πρὸς μίαν ἡμέραν κρατήσεως. Ἂν δὲ ἀπειλῆται μόνον κράτησις, μετατρέπεται εἰς πρόστιμον διὰ τοὺς προϊσταμένους κτλ., καὶ ἂν κράτησις καὶ πρόστιμον, ἡ πρώτη ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ὑφισταμένους καὶ ἡ δευτέρα εἰς τοὺς προϊσταμένους, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν. Ἐὰν διὰ τὴν παράβασιν ἀπειλῆται κατὰ τοῦ μόνου εὐθυνομένου δράστου κράτησις καὶ πρόστιμον, δύναται νὰ ἐπιβληθῇ ἡ μία ἐκ τούτων, ηὐξημένη ὅμως κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀναλογίαν. Ἡ ποινὴ τοῦ προστίμου ἐπιβάλλεται καὶ ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν (λ.χ. τελώνου, οἰκονομικοῦ ἐφόρου) διὰ παραβάσεις τῶν νόμων περὶ φορολογίας.

Σ. Α. Χ.

— *[Ἀστ. Δίκ.] Πρόστιμον* ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ εἶναι ὅ,τι συνομολογεῖται νὰ δοθῇ ἐν περιπτώσει ἀθετήσεως ὑποσχέσεως. Διαφέρει τοῦ ἀρραβῶνος, διότι δὲν δίδεται ἐπὶ χεῖρας. Τὸ πρόστιμον προσομολογεῖται ὡς ἐπέχον τόπον πάσης ἄλλης ἀποζημιώσεως, ἐν περιπτώσει ἀθετήσεως, ἀλλ' ἂν ἡ περὶ τούτου ἐκλογὴ ἀφίεται εἰς τὸν ὀφειλέτην, δυνάμενον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσιν ἤ, ἀντ' αὐτῆς, νὰ ἐκτίσῃ τὸ πρόστιμον, τοῦτο εἶναι ποινὴ μεταμελείας, ἡ δὲ σύμβασις, ἀντὶ νὰ ἐνισχύεται ἐκ τοῦ προστίμου, ἐξασθενεῖται ὅσον εἶναι εὐτελέστερον τὸ πρόστιμον. Ἐάν, ἀντιθέτως, ἡ ἐπιλογὴ ἀφίεται εἰς τὸν ἀπαιτοῦντα, τότε εἶναι χρήσιμον τὸ πρόστιμον, ὁσάκις οὗτος δὲν ἔχει πλέον συμφέρον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κυρίας ὑποχρεώσεως. Δυνατὸν ὅμως νὰ προσομολογῆται πρόστιμον καταβλητέον, ἐν καιρῷ ἀθετήσεως, σὺν τῇ ἐκτελέσει τῆς συμβάσεως, ἀλλὰ δὲν ἐξυπακούεται οἴκοθεν, πρέπει νὰ ἐξάγηται ἐξ ἰδιαιτέρων λόγων ὅτι χρεωστῶνται ἀμφότερα παρὰ τοῦ παραβάτου. Ἐν σιωπῇ, ἀπόκειται εἰς τὸν ἀξιοῦντα νὰ ἐκλέξῃ ὅ,τι προτιμᾷ ὡς συμφερώτερον, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τὸ πρόστιμον. Τὸ πρόστιμον φέρεται καὶ ὡς ποινικὴ ρήτρα, συνομολογεῖται δὲ συνήθως διὰ τῆς κυρίας συμβάσεως, δι' ἧς συνάπτεται ἡ ὑποχρέωσις καὶ δύναται νὰ συνομολογηθῇ καὶ διὰ προσθέτου συμβάσεως. Ἡ ἀκυρότης τῆς κυρίας συμβάσεως ἐπάγεται ἀκυρότητα τῆς ποινικῆς ρήτρας, ἀλλ' ἡ ἀκυρότης αὐτῆς δὲν ἐπάγεται ἀκύρωσιν τῆς κυρίας συμβάσεως.

Ἐν τῷ διοικητικῷ, καὶ ἰδίως ἐν τῷ φορολογικῷ δικαίῳ, τὸ πρόστιμον ἐπιβάλλεται ὑπὸ ἁρμοδίου κατὰ νόμον διοικητικοῦ δικαστηρίου ἢ ἄλλης ἀρχῆς, δι' ἀποφάσεως ἢ πράξεώς της, ὡς ποινὴ διὰ παράβασιν νόμου ἢ παράλειψιν ἐκτελέσεως ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένης ὑποχρεώσεως, ἢ δι' ἐκπρόθεσμον ἐκπλήρωσίν της. Ἡ ἀπειλὴ ποινῆς προστίμου συχνότατα εἶναι τὸ μέσον καταναγκασμοῦ εἰς ὑποταγὴν εἰς τὰς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου ἐπιταγὰς ἢ ἀπαγορεύσεις, ἀλλὰ τὰ πρόστιμα ταῦτα ἐνέχουσι ποινικὸν χαρακτῆρα εἴτε ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων εἴτε ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, κατὰ τὸ ἄρθρον 94 τοῦ Συντάγματος. Τὰ πρόστιμα, τὰ ἐπιβαλλόμενα διὰ παραβάσεις φορολογικῶν νόμων, διακρίνομεν: α') Εἰς τὰ ἐπιβαλλόμενα κατὰ τὸν νόμον 1640 περὶ φορολογίας καθαρῶν προσόδων (ἄρθρ. 42) παρὰ τοῦ πλημμελειοδικείου καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουσι ποινικὸν χαρακτῆρα. Ἡ κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον ὅμως ἐπιβαλλομένη προσαύξησις φόρου δι' ἀνακριβῆ δήλωσιν ἢ παράλειψιν δηλώσεως κλπ. δὲν ἀποτελεῖ ποινικὸν πρόστιμον, ἀλλὰ πρόσθετον φόρον. β') Εἰς τά, κατὰ τοὺς τελωνειακούς, περὶ χαρτοσήμου καὶ λοιποὺς νόμους περὶ ἐμμέσου φορολογίας, διοικητικῶς ἐπιβαλλόμενα πρόστιμα, περὶ τῶν ὁποίων ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη ὅτι δὲν ἐνέχουσι ποινικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ ἀποτελοῦσιν ἀποζημίωσιν τοῦ δημοσίου διὰ τὴν μὴ τήρησιν τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ὑποχρέου. Ἐκτὸς αὐτῶν, πρόστιμον ἐπιβάλλεται, κατὰ τοὺς ὀργανικοὺς νόμους τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, παρὰ τῶν προϊσταμένων ὑπουργῶν ἢ παρ' ἄλλης προϊσταμένης ἀρχῆς εἰς ὑφισταμένους διὰ παράβασιν καθήκοντος ὡς πειθαρχικὴ ποινή.

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

προστιμῶ (*—άω*)· ἀρχ., ἐπιβάλλω προστίμημα, τιμωρῶ μὲ πρόσθετον πρόστιμον.

προστινός· ἀντὶ *μπροστινός*, βλ. *ἐμπροσθινός*.

Προστοβᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 856. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δασοκομεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον ἱδρυθὲν διὰ κληροδοτήματος Α. Συγγροῦ καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Προστοβίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 868 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Κούμπερι* καὶ *Τσαπόγα* 1226. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ εἰρηνοδικεῖον.

προστοιχίζω· δημοτ., προαγοράζω, κοιν. *καπαρώνω*.

προστοίχιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς τὸν τοῖχον ἐστραμμένος.

— ***προστοίχιος στερέωσις***. Εἶδος στερεώσεως τῶν ἐφ' ἅρματος παλαιῶν ἐπινηΐων πυροβόλων (κοιν. *μποτσάρισμα στὸν τοῖχο*), καθ' ἣν τὸ στόμα ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πλοίου, στερρῶς συγκρατούμενον εἰς τὴν θέσιν του διὰ συσπάστων.

Σ. Ε. Λ.

προστομιαῖον (τὸ) ἀρχ., τὸ περιπλαίσιον, δηλαδὴ τὸ σκελετόν, ἡ κάσα τῆς θύρας μὲ τοὺς ἑκατέρωθεν παραστάτας καὶ τὸ ἀνώφλιον· || τὸ μετὰ τὴν βόρειον στοὰν τοῦ Ἐρεχθείου πρῶτον ὀρθογώνιον ἐπίμηκες διαμέρισμα, ὅπερ ἐλέγετο καὶ «πρόστασις ἡ πρὸ τοῦ θυρώματος».

Ν. Σ. Λ.

προστομιαπόκλισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἀπόκλισις τῶν ὀδόντων πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὸ προστόμιον.

προστόμιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Τοῦτο, καλούμενον καὶ *πρόδομος τοῦ στόματος*, παριστᾷ σχισμοειδῆ κοιλότητα διατατήν, περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν παρειῶν καὶ τῶν φραγμῶν τῶν ὀδόντων καὶ κοινωνοῦσαν πρὸς τὰ ἐκτὸς διὰ τῆς σχισμῆς τοῦ στόματος.

Ι. Π.

προστομίς, *—ίδος* (ἡ) *[Μουσ.]*· βλ. *ἐπιστόμιον*.

προστρέχω, *ἀόρ. προσέδραμον* καὶ *προσέτρεξα*· τρέχω πρός τινα τόπον, σπεύδω: «οἱ προσδραμόντες εἰς βοήθειαν».

προστριβὴ (ἡ)· τὸ προστρίβειν, τριβή, κοιν. *τρίψιμο*: «διὰ τῆς προστριβῆς παράγεται θερμότης», «ἡ προστριβὴ τῶν ὀδόντων τοῦ ἵππου ἐπιφέρει λείανσιν αὐτῶν»· || ἀφορμὴ πρὸς φιλονικίαν: «ἔρχονται εἰς προστριβὰς καὶ κάποτε θὰ συμπλακοῦν».

πρόστριψις, *—εως* (ἡ)· ἡ προστριβή.

—*[Ὁπλομ.]* Ἡ ἐνέργεια, καθ' ἣν ὁ ξιφιστής, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ ξίφος τοῦ ἀντιπάλου του, προστρίβει αὐτὸ διὰ τοῦ εὐσθενοῦς τοῦ ξίφους του καθ' ὅλον τὸ μῆκος, ἀρχίζων ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς αὐτοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἡ χείρ του ἐντείνεται, τῆς πυγμῆς φερομένης κατ' εὐθεῖαν ἐμπρός, τῆς δὲ αἰχμῆς μὴ ἐξερχομένης τοῦ σώματος τοῦ ἀντιπάλου. Μετὰ τὴν πρόστριψιν ἐκτελεῖται εὐθὺς ξιφισμὸς ἄνευ διακοπῆς. Ὁ ὑποστὰς τὴν πρόστριψιν δέον, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ξιφίσῃ ἐν χρόνῳ, νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκτελῶν ἡμιελλειπτικὴν ἀπόκρουσιν.

Τ. Ι. Κ.

πρόστυλος ναὸς *[Ἀρχ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ ναός, ὅστις ἔχει κίονας καὶ πρὸ τῶν παραστάδων τοῦ προνάου καὶ μάλιστα εἰς μίαν γραμμὴν μετὰ τῶν μεσαίων. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὕτη διάταξις τοῦ ἐν παραστάσει ναοῦ ἤρχισε μετὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον καὶ ἀποτελεῖ τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν μικρῶν ναῶν. Κατ' ἀναλογίαν τοῦ ὅρου τούτου, ὁ ναὸς ὀνομάζεται καὶ *ἀμφιπρόστυλος*, ὅταν καὶ ὁ ὀπισθόδομος ἔχῃ τὴν αὐτὴν διάταξιν. Πρόστυλοι ἢ ἀμφιπρόστυλοι ναοὶ εἶναι ὁ λεγόμενος ναὸς τοῦ Ἰλισοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ Ἐρέχθειον καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καθαρῶς δὲ πρόστυλος ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Μαγνησίας ναὸς τοῦ Διός. Ὁ πρόστυλος ναὸς ἀνήκει ἰδίως εἰς τὸν ἰωνικὸν ρυθμόν.

Β. Δ. Θ.

πρόστυμμα, *—ατος* (τό)· βλ. *βαφική*.

πρόστυπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προστετυπωμένος· || ἐπὶ ἀναγλύφων παραστάσεων, ἡ ἐξέχουσα ὀλίγον, ἡμιανάγλυφος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ἔκτυπος*· || *πρόστυπον* (τό)· ὡς οὐσ., ἡ πρόστυπος παράστασις.

Digitized by Google

προστυχαίνω, ἀόρ. *ἐ)προστύχανα*· δημοτ., γίνομαι πρόστυχος, ἐκχυδαΐζομαι: «ὅσον γηράσκει τόσον προστυχαίνει» || μεταβ., κάμνω τι προστυχώτερον, εὐτελέστερον, εὐτελίζω: «τὰ ἐπροστύχαναν τὰ ὑφάσματα καὶ δὲ βαστοῦν».

προστυχιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τις πρόστυχος, χυδαιότης, εὐτέλεια, οὐτιδανότης· || ἐπὶ ὑφάσματος, σκεύους κ.τ.τ., κακὴ ποιότης: «ἡ προστυχιὰ αὐτοῦ τοῦ παννιοῦ δὲ λέγεται».

πρόστυχος, —η, —ο· δημοτ., χυδαῖος, εὐτελής, οὐτιδανός: «πρόστυχος ἄνθρωπος», «πρόστυχη συμπεριφορά» || ἐπὶ ὑφάσματος, σκεύους κ.τ.τ., μικρᾶς ἀξίας καὶ ἀντοχῆς, κακῆς ποιότητος: «πρόστυχο παννί», «παπούτσια πρόστυχα». — Ἐπίρρ. *πρόστυχα*.

προστυχών, —οῦσα, —όν· ὁ ἐκ τύχης εὑρεθείς· || συνήθ. *προστυχὸν* (τό)· ὡς οὐσ., πᾶν ὅ,τι τυχαίως συναντᾷ τις: «παρέσυρε πᾶν τὸ προστυχόν».

πρόστυψις (ἡ) βλ. *βαφική*.

προστῷον (τὸ) [*Ἀρχ.*]. Τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις κτίσμα τὸ πρὸ τῆς στοᾶς, πύλης, ἐξώθυρας, τὸ πρὸ ταύτης μέρος οἰκοδομήματος, στέγασμα, τὸ βασταζόμενον ὑπὸ κιόνων ἢ τετραγωνικῶν στηλῶν. Ἐνίοτε ἐγράφετο καὶ πρόστοον. Ν. Σ. Λ.

προσυδάτωσις, —εως (ἡ)· ἄλλως *προσθαλάσσωσις* (βλ. λ.).

προσυλλαμβάνω, ἀόρ. *προσυνέλαβον*· συλλαμβάνω ἐκ τῶν προτέρων.

προσυλλογίζομαι· συμπεραίνω κατὰ προσυλλογισμόν.

προσυλλογισμὸς [*Λογικ.*]. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ λογικῇ κάθε ἐπὶ μέρους συλλογισμὸς τῶν συλλογιστικῶν σειρῶν (ἢ συνθέτων συλλογισμῶν ἢ πολυσυλλογισμῶν), οὗ τὸ συμπέρασμα χρησιμοποιεῖται ὡς ἑτέρα τῶν προκειμένων τοῦ ἀκολούθου συλλογισμοῦ, ὅστις ἐν σχέσει πρὸς τὸν προηγούμενον καλεῖται *ἐπισυλλογισμός*, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τυχὸν ὑπάρχοντα ἑπόμενον *προσυλλογισμός* κτλ. Οὕτω π. χ. ἐν τῷ συνθέτῳ ἀναλυτικῷ συλλογισμῷ: Ἡ ἐλαία εἶναι δένδρον, τὸ δένδρον εἶναι φυτόν, ἡ ἐλαία ἄρα εἶναι φυὸν (α)—ἡ ἐλαία εἶναι φυτόν, τὸ φυτὸν εἶναι ὀργανισμός, ἡ ἐλαία ἄρα εἶναι ὀργανισμός (β)—ἡ ἐλαία εἶναι ὀργανισμός, ὁ ὀργανισμὸς εἶναι φθαρτός, ἡ ἐλαία ἄρα εἶναι φθαρτή (γ), ὁ συλλογισμὸς β εἶναι προσυλλογισμὸς τοῦ ἐπισυλλογισμοῦ γ. [Πρβλ. *Θ. Βορέα* Λογική (Ἀθῆναι 1932), σ. 131 κ.ἑξ.] Θ. Π.

προσυλλογιστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς προσυλλογισμόν, ὁ ἔχων χαρακτῆρα προσυλλογισμοῦ: «προσυλλογιστικὴ πρότασις».

προσύμβασις, —εως (ἡ)· σύμβασις προκαταρκτική, ὑποχρεοῦσα τοὺς συμβαλλομένους εἰς ὁριστικὴν σύμβασιν.

— [*Νομ.*] *Προσυμβάσεις* καλοῦνται αἱ πρὸ τῆς συνάψεως τῆς ὁριστικῆς συμβάσεως καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς συντασσόμεναι συμβάσεις. Αἱ προσυμβάσεις εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τοὺς συμβαλλομένους, συνήθως δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἀναπτύσσεται καὶ συμπληροῦται διὰ τῆς ὁριστικῆς συμβάσεως. Συντάσσονται κατὰ τοὺς τύπους τῶν ὁριστικῶν συμβάσεων καὶ πρέπει νὰ περιλαμβάνουν τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς κυρίας συμβάσεως. Ἡ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν δίκαιον ἰσχυρὰ σύμβασις περὶ μεταβιβάσεως τοῦ δικαιώματος πρὸς κτῆσιν κληρονομίας τρίτου ζῶντος καὶ συναινοῦντος ἀποτελεῖ προσύμβασιν. Προσύμβασις εἶναι καὶ ἡ συμφωνία περὶ ἐγγράφου συντάξεως τῆς συμβάσεως. Πρὸς τὰς προσυμβάσεις ὁμοιάζουν τὰ *σχέδια* ἢ οἱ *σχεδιασμοί*, δηλαδὴ αἱ κατὰ τὴν πρόοδον τῶν διαπραγματεύσεων συντασσόμεναι σημειώσεις τῶν δικαιοπρακτούντων περὶ τῶν σημείων τῆς συμβάσεως, ἐφ' ὧν ἐπῆλθε συμφωνία. Τὰ σχέδια συνήθως χρησιμεύουν ὡς ὑπόμνησις τῶν συμφωνηθέντων πρὸς σύναψιν τῆς συμβάσεως, ὁπότε στεροῦνται πάσης ὑποχρεωτικῆς δυνάμεως. Εἶναι δυνατὸν ὅμως περιέχοντα τὰ οὐσιώδη τῆς συμβάσεως στοιχεῖα νὰ ἀποτελέσουν πραγματικὴν σύμβασιν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι ἠννόησαν νὰ δεσμευθοῦν ἐξ αὐτῶν παρὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν διαπραγματεύσεων. Διάφορον τῆς προσυμβάσεως εἶναι τὸ *προσύμφωνον* ἢ *προκαταρκτικὴ σύμβασις* (pactum de contrahendo, pactum ineundo contractu). Τοῦτο ἀποτελεῖ ἰδίαν αὐτοτελῆ σύμβασιν, τῆς ὁποίας περιεχόμενον εἶναι ἡ ἀνάληψις ὑποχρεώσεως πρὸς σύναψιν ὡρισμένης συμβάσεως. Τὸ προσύμφωνον συνάπτεται ὑπὸ τύπον ἀμφοτεροβαρῆ ἢ ἑτεροβαρῆ, δύναται ν' ἀφορᾷ σχέσιν προσωπικὴν ἢ ἐμπράγματον, σύμβασιν δὲ μέλλουσαν συναπτέαν μεταξὺ τῶν ἐν τῷ προσυμφώνῳ συμβληθέντων ἢ καὶ τρίτων. Εἶδος προσυμφώνου ἀποτελεῖ καὶ ἡ *μνηστεία* προκειμένου περὶ γάμου κατὰ τὰ δίκαια, ὅπου οὗτος θεωρεῖται ὡς ἁπλοῦν συνάλλαγμα. Τὸ προσύμφωνον πρέπει νὰ περιέχῃ τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μελλούσης συμβάσεως. Εἶναι ὑποχρεωτικὸν καὶ δίδει ἀγωγὴν πρὸς σύναψιν τῆς συμβάσεως κατ' ἀρχήν, καὶ εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας συνάψεως τῆς σκοπηθείσης συμβάσεως εἰς τὴν παροχὴν τοῦ διαφέροντος. Ἀγωγὴ ἐκ τοῦ προσυμφώνου ἐπὶ τὸ διαφέρον μόνον δίδεται καὶ ἐπὶ σχέσεων, δι' ἃς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἶναι ἀναγκαία ἡ συναίνεσις τῶν μερῶν. Ὁ ὑποσχεθεὶς ἐπίσης ὅπως λάβῃ δάνειον δὲν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ πρὸς λῆψιν τοῦ δανείου, εὐθυνόμενος μόνον εἰς ἀποκατάστασιν τῶν ζημιῶν τοῦ πιστωτοῦ. Ὁ διὰ τῆς δικαστικῆς παρεμβάσεως ἐξαναγκασμὸς πρὸς σύναψιν τῆς συμβάσεως σπουδαίως εὐκολύνεται ἤδη, μετὰ τὴν διὰ τοῦ νόμου ΓΦΝΔ' γενομένην τροποποίησιν τοῦ ἄρθρου 882 § 2 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, καθ' ὃ ἡ σύμβασις λογίζεται συναφθεῖσα ἅμα τῇ τελεσιδικίᾳ τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως. Τὰ ἐκ τοῦ προσυμφώνου δικαιώματα μεταβιβάζονται δι' εἰδικῆς καὶ καθολικῆς διαδοχῆς, ἡ δ' ἐξ αὐτῶν ἀγωγὴ παραγράφεται μετὰ τριακονταετίαν. Τὸ προσύμφωνον κατὰ κανόνα εἶναι ἄτυπον, δὲν ἔχουν δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐφαρμογὴν οἱ περὶ τοῦ τύπου τῆς κυρίας συμβάσεως κανόνες καὶ ὅταν οὗτοι εἶναι συστατικοί. Οὕτω διὰ τὸ προσύμφωνον ἐκδόσεως συναλλαγματικῆς δὲν ἀπαιτεῖται ἡ τήρησις τῶν περὶ συναλλαγματικῆς τύπων. Μεγάλως συνεζητήθη παρ' ἡμῖν ὁ τύπος τοῦ προσυμφώνου τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 42 τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου συμβάσεων περὶ μεταβιβάσεως ἀκινήτων κλπ., τελικῶς δὲ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομολογίᾳ ἐπεκράτησεν ἡ ἄποψις ὅτι ὁ τύπος τοῦ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπ' αὐτῶν. Ἤδη, κατὰ τὸν νέον περὶ χαρτοσήμου νόμον 4755 ἄρθρ. 48 καὶ τὰ προσύμφωνα τῶν συμβάσεων ἐκείνων ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος συντάσσονται συμβολαιογραφικῶς. Ὁμοίαν διάταξιν ἀπεφάσισε νὰ περιλάβῃ ἐν τῷ νέῳ ἀστικῷ κώδικι ἡ συντακτικὴ του ἐπιτροπή. Ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν συμβάσεως δύναται νὰ πηγάζῃ οὐ μόνον ἐκ προσυμφώνου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ νόμου, δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ τελευταίας βουλήσεως. Οὕτω πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἡ πρὸς μεταφορὰν ὑποχρέωσις τῶν σιδηροδρόμων ἢ ἡ ὑποχρέωσις τῶν ταχυδρομείων πρὸς παραλαβὴν τῶν ταχυδρομικῶν ἀποστολῶν. Καὶ ἡ ἐκ τοῦ νόμου ὑποχρέωσις τῶν μονοπωλίων πρὸς πώλησιν ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ ἅλατος, πετρελαίου κλπ., δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκ τοῦ νόμου ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν συμβάσεως. Κ. Ε. Π.

Πρόσυμνα (ἡ) [*Μυθ.*]. Ἡ τροφὸς τῆς Ἥρας, θυγάτηρ τοῦ ποταμοῦ Ἀστερίωνος.

Πρόσυμνα, ἢ *Προσύμνη* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀργολίδος, ἐρημωθεῖσα κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα τῶν κατοίκων της, μετοικησάντων εἰς Ἄργος. Ν. Σ. Λ.

— **Προσύμνη** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 901. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς, δύο ἐνοικιάσεως γαιῶν καὶ ἕνα προμηθευτικόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπερμπάτι*.

Προσυμναίων, τέως δῆμος — [*Γεωγρ.*]. Εἷς τῶν ἓξ δήμων τῶν ἀπαρτιζόντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν κοινοτήτων *Λιμνῶν*, *Μπερμπατίου* καὶ *Πασιᾶς*, εἶχε δὲ πρωτεύουσαν τὸ χωρίον *Μπερμπάτι* (νῦν *Προσύμνην*) καὶ 2.465 κατοίκους.

Πρόσυμνος, καὶ ***Προσοῦμνος*** [*Ρωμ. Μυθ.*]. Ὄνομα παναρχαίου ἐθνικοῦ ἥρωος τῶν Λατίνων. Ν. Σ. Λ.

προσύμφωνον (τό)· προκαταρκτικὴ συμφωνία (βλ. λ. *προσύμβασις*).

προσυπογραφὴ (ἡ)· τὸ νὰ προσυπογράψῃ τις, τὸ νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφήν του ὁ προσυπογράφων.

προσυπογράφω· ὑπογράφω πρὸς τοῖς ἄλλοις, θέτω τὴν ὑπογραφήν μου ὡς ἐν προσθήκῃ: «πλὴν τῶν συμβαλλομένων προσυπογράφει καὶ ὁ συμβολαιογράφος», «οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα προσυπογράφονται καὶ ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ».

προσυστολὴ (ἡ)· ἡ λειτουργία τῆς καρδίας, καθ' ἣν συστέλλονται οἱ κόλποι καὶ διαστέλλονται αἱ κοιλίαι, ἵνα ἐπακολουθήσῃ ἡ συστολή, ἡ λειτουργία τῆς καρδίας ἡ προηγουμένη τῆς συστολῆς αὐτῆς.

προσυστολικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσυστολήν, ὁ τῆς προσυστολῆς τῆς καρδίας: «προσυστολικοὶ ἦχοι».

— **προσυστολικὸν** *φύσημα* [*Καρδιολ.*] Φύσημα τῆς καρδίας ἀκουόμενον κατὰ τὴν στένωσιν τῆς μιτροειδοῦς. Σπανίως ἀνευρίσκεται μόνον· τούτου συνήθως προηγεῖται διαστολικὸς ροῖζος, ἕπεται δὲ ἀναδιπλασιασμὸς τοῦ δευτέρου τόνου. Τὰ τρία ὁμοῦ ἀκροαστικὰ σημεῖα ἀποτελοῦν τὸν κλασσικὸν ρυθμὸν τοῦ Durozier: «ρρού-φφού-τά-τά» (βλ. *καρδία*). Α. Κ. Κ.

προσφάγι (τό)· δημοτ., ὅ,τι τρώγει τις μαζὶ μὲ τὸν ἄρτον, ἀρχ. *ὄψον*: «τὸ προσφάγι του εἶναι ἐλιὲς καὶ τυρί».

προσφαγίζω· δημοτ., μεταχειρίζομαι ὡς προσφάγι: «προσφαγίζει πότε ἐλιὲς καὶ πότε τυρί».

πρόσφατος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἀρχ., νεοσφαγής, ὁ νεωστὶ γενόμενος, κοιν. *φρέσκος*: «ἰχθύες νεαλεῖς καὶ πρόσφατοι» || νεωτ., ὁ νεωστὶ λαβὼν ὑπόστασιν ἢ ὁπωσδήποτε ληφθείς: «πρόσφατα ἄνθη» «καρποὶ πρόσφατοι» || «πρόσφατοι εἰδήσεις» αἱ ἀρτίως ληφθεῖσαι.—Ἐπίρρ. *προσφάτως*· πρὸ ὀλίγου, νεωστί.

προσφέρνω· δημοτ, ὁμοιάζω κατά τι, προσομοιάζω: «προσφέρνει τοῦ πατέρα του».

προσφέρω, ἀόρ. *προσήνεγκον* καὶ *προσέφερα* καὶ δημοτ. *ἐ)πρόσφερα—προσηνέχθην*· φέρω, κομίζω τι πρός τινα, παρέχω, δίδω: «προσφέρει ἐμπόρευμα ἐπὶ πιστώσει», «προσέφερε καφὲ καὶ ἀναψυκτικά» || προτείνω τιμήν: «προσφέρονται καλαὶ τιμαί», «δὲν προσφέρει τίποτε» || «προσφέρω δῶρον, — τὰς ὑπηρεσίας μου,—τὰ σέβη μου» || παθ. *προσφέρομαι* καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν ἀόρ. *προσηνέχθην*· συμπεριφέρομαι: «δὲν προσηνέχθη καλῶς» (βλ. καὶ *προσφέρνω*).

προσφεύγω, ἀόρ. *προσέφυγον*· καταφεύγω ὡς εἰς προστασίαν, ἐπικαλοῦμαι τὴν βοήθειάν τινος: «προσφεύγει εἰς τοὺς ἰσχυρούς» || νομ., κάμνω προσφυγήν, καταφεύγω εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

προσφηνοειδὲς λόβιον [*Ἀνατομ.*]. Λόβιον κατέχον τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τοῦ βρεγματικοῦ λοβοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

προσφθεγκτήρια (τά)· ἀρχ., τὰ εἰς τὴν νύμφην προσφερόμενα δῶρα μετὰ προσφθεγμάτων, προσφωνήσεων, χαιρετισμῶν, ὑπὸ πάντων μέν, ἰδίᾳ δ' ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς παρθενίας. Ν. Σ. Λ.

προσφιγγίτης (ὁ) (Prosphingites) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους προσφιγγίτης Ali εὑρέθησαν εἰς τὸ Κεφαλοβοῦνι τῆς νήσου Χίου ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων, ἀνηκόντων εἰς τὴν βερφένιον βαθμίδα τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

προσφιλὴς (ὁ, ἡ) —ές (τό)· ὁ λίαν φιλούμενος, λίαν ἀγαπητός: «προσφιλὴς ἀδελφός, — φίλος, — συγγενής», «προσφιλὲς ὄνομα, — ἔργον» || παραθ. *προσφιλέστερος—προσφιλέστατος*.

προσφορὰ (ἡ)· τὸ προσφέρειν, τὸ προτείνειν: «προσφορὰ δώρου, —ἐμπορευμάτων, —τιμήματος» || «ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως» (βλ. κατωτ. [*Πολιτ. Οἰκον.*])· || αὐτὸ τὸ προσφερόμενον, δωρεά, δῶρον· || ὁ εἰς τὸν ναὸν προσφερόμενος ἄρτος πρὸς τέλεσιν τῆς θείας εὐχαριστίας, ἄλλως *πρόσφορο*.

—[*Διδακτ.*] Κατὰ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίαν, μετὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ μέλλοντος νὰ διδαχθῇ μαθήματος ἐπακολουθεῖ ἡ προσφορὰ τοῦ νέου (ἢ σύνθεσις). Αὕτη δύναται νὰ γίνῃ κατὰ διαφόρους τρόπους, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν καὶ τῆς φύσεως τοῦ διδακτέου πράγματος: 1) διὰ τῆς δείξεως (π. χ. φυτοῦ) ἢ τῆς ἰχνογραφήσεως· 2) διὰ τῆς ἀναπλάσεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ διδάσκοντος, παραστάσεων περιεχουσῶν τὰ στοιχεῖα πρὸς σχηματισμὸν τῆς παραστάσεως τοῦ νέου· 3) διὰ τῆς καταδείξεως τῆς ἐσωτερικῆς καὶ κυρίως τῆς αἰτιώδους σχέσεως, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ὅσων γνωρίζουν οἱ μαθηταὶ καὶ τοῦ νέου μαθήματος· 4) διὰ τῆς ἐν συνεχεῖ λόγῳ διηγήσεως καὶ περιγραφῆς τοῦ νέου· 5) διὰ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ καὶ κατανοήσεως. Πολλάκις ἡ φύσις τοῦ διδασκομένου ἐπιβάλλει μέρος μὲν τῆς προσφορᾶς νὰ γίνεται κατὰ τὸν ἕνα καὶ μέρος κατ' ἄλλον τρόπον. Ἡ προσφορὰ ὅλου τοῦ νέου δὲν γίνεται συγχρόνως, ἀλλὰ κατὰ τμήματα, ἀνάλογα πρὸς τὴν στενότητα τῆς συνειδήσεως τῶν μαθητῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀρκοῦντως διασαφηνίζεται καὶ κατόπιν γίνεται σύνδεσις αὐτῶν εἰς ἑνιαῖον ὅλον, τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται ἀπροσκόπτως ὑπὸ τῶν παίδων. Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι κατὰ τὴν προσφορὰν οἱ μαθηταὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακινοῦνται νὰ αὐτενεργοῦν καὶ νὰ μὴ μένουν παθητικοὶ ἀκροαταί, διότι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς διδασκαλίας δὲν εἶναι ἡ παροχὴ νεκρῶν γνώσεων, ἀλλ' ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Π. Α. Β.

—[*Λειτουργ.*] *Προσφορὰ* καλεῖται ὁ πρὸς τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας προσφερόμενος ὑπὸ τῶν πιστῶν ἄρτος. Παλαιότερον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἠννοεῖτο μετὰ τοῦ ἄρτου καὶ ὁ πρὸς εὐχαριστίαν οἶνος, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Εὐχαριστία. *Προσφοραὶ* ἐκαλοῦντο τὰ ὑπὸ τῶν πιστῶν εἰς τὸ παστοφόριον ἢ καὶ ἐγγὺς τοῦ θυσιαστηρίου ἀποτιθέμενα δῶρα, εἴτε ἄρτος καὶ οἶνος ἦσαν ταῦτα, εἴτε ἀπαρχαὶ τῆς γῆς, εἴτε καὶ χρηματικὰ ποσά,

Digitized by Google

τὰ πλεονάσματα τῶν ὁποίων διετίθεντο ὑπὲρ τῆς διατροφῆς τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πτωχῶν. Πάντως ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεβιβάζοντο μόνον ἐκεῖναι ἐκ τῶν προσφορῶν, αἵτινες θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Εὐχαριστίας, ἤτοι ἄρτος καὶ οἶνος μόνον, ἐνωρὶς δ' ἀπηγορεύθη πᾶσα ἐκτὸς τῶν εἰδῶν τούτων ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἀναβίβασις.

Προκειμένου περὶ τῆς προσφορᾶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρτου, τοῦ πρὸς τέλεσιν τῆς Εὐχαριστίας, ὅστις ἄλλως καλεῖται καὶ *πρόσφορον*, κατὰ μὲν τοὺς πρὸ τῆς ἁλώσεως χρόνους ἦτο οὗτος κατὰ τὸ σχῆμα τετράγωνος, μετέπειτα δὲ ἐγένετο στρογγυλοειδής, ἀπὸ ἀρκούντως δὲ παλαιᾶς ἐποχῆς ἀποτυποῦται ἐπ' αὐτοῦ καὶ κυκλοτερὴς σφραγίς, ἐφ' ἧς διακρίνονται τετράγωνα σχήματα μετὰ σταυρῶν καὶ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων ΙΣ. ΧΣ. ΝΙ ΚΑ, ἕκαστον τῶν ὁποίων τεμνόμενον εἰς βάθος εἰς σχῆμα κύβου δίδει καὶ ἀνὰ ἕνα ἀμνόν, ἤτοι ἀνὰ ἓν τεμάχιον ἄρτου ἐξαρκοῦν διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Εὐχαριστίας, ἐπὶ πλέον δὲ διακρίνονται ἐπὶ τῆς σφραγῖδος καὶ ἡ τριγωνικὴ τὸ σχῆμα μερὶς τῆς Θεοτόκου, καθὼς καὶ αἱ μερίδες τῶν ἐννέα ταγμάτων. Π. Ν. Τ.

—*[Πολιτ. Οἰκον.]* Καλεῖται *νόμος προσφορᾶς καὶ ζητήσεως* ὁ νόμος τῆς κλασσικῆς οἰκονομικῆς σχολῆς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀγοραία τιμὴ δι' ἕκαστον προϊὸν ἢ ἐμπόρευμα κανονίζεται ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἐκτίθεται ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ζητοῦσι ν' ἀποκτήσωσιν οἱ βουλόμενοι νὰ πληρώσωσι τὴν φυσικὴν τιμὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, ἰδίως τῶν περισσότερον ἀναπτυξάντων αὐτὸν κλασσικῶν οἰκονομολόγων Adam Smith, David Picardo καὶ John Stuart Mill, τὰ ἀντικείμενα ἔχουν φυσικὴν καὶ ἀγοραίαν τιμήν. Ἡ φυσικὴ τιμή, ἥτις ρυθμίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν, εἶναι τὸ σύνολον τῆς παραγωγικῆς δαπάνης. Ἡ δὲ ἀγοραία τιμὴ εἶναι ἡ ἐν τῇ ἀγορᾷ δημιουργουμένη, δηλαδὴ ἡ τιμὴ εἰς ἣν ἐκποιοῦνται τὰ προϊόντα, ἥτις ὁτὲ μὲν ὑπερβαίνει τὸν ὅρον τῶν φυσικῶν τιμῶν, ὁτὲ δὲ εἶναι ὑποδεεστέρα.

Κατὰ τοὺς Philippovich καὶ Cornelissen εἰς τὴν φυσικὴν τιμὴν ἑνὸς ἀγαθοῦ, ἐξεταζομένην πρωτίστως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν δαπανῶν τῆς παραγωγῆς, πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ ἀντίτιμον τῆς ἐργασίας, τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου, τὴν φθορὰν καὶ τὰ γενικὰ ἔξοδα. Μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀκριβῶν τούτων ὑπολογισμῶν ὁ ἐπιχειρηματίας θὰ δυνηθῇ νὰ ἐμφανίσῃ ἐμπόρευμά τι εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ τὴν ἐλπίδα κέρδους ἐπὶ τῆς ἐπὶ πλέον τῶν ἐξόδων τῆς παραγωγῆς μελλούσης νὰ πραγματοποιηθῇ πωλήσεως.

Ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις, ἥτις ἔχει μεγίστην σημασίαν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τιμήματος, ἀναφαίνεται ὅταν τὸ ἐμπόρευμα ἐκτεθῇ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅπου γενικῶς προσδιορίζονται ἅπασαι αἱ συναλλακτικαὶ σχέσεις μιᾶς οἰκονομίας πρὸς τὰς ἄλλας. Ὁ Adam Smith μετὰ μεγάλης σαφηνείας ἐπεξήγησε τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ προσφορὰ καὶ ζήτησις, συνδυαζόμεναι μετὰ τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, προσδιορίζουσι τὴν τιμὴν τῶν πραγμάτων. Κατ' αὐτόν, ἐκ τῶν ζητούντων καὶ ἀποκτήσωσιν τὸ ἀγαθὸν τινὲς θέλουσι προσφέρει τίμημα ἀνώτερον, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν ἀγοραστῶν θὰ αὐξήσωσιν αἱ τιμαί, ἀναλόγως μάλιστα τοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ πωλουμένου πράγματος πόθου τῶν συναγωνιζομένων. Ὅταν πάλιν τὸ ποσὸν τὸ ὑπάρχον εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπερακοντίζῃ τὴν πραγματικὴν ζήτησιν, τότε μέρος ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου θὰ πωληθῇ πρὸς τοὺς προσφέροντας ἔλασσον· ἡ δὲ μικροτέρα αὕτη τιμὴ καταβιβάζει τὸ τίμημα τοῦ συνόλου τῶν προσφερομένων πραγμάτων. Ἡ ἀγοραία αὕτη τιμὴ θὰ ἐκπέσῃ κατωτέρω τῆς φυσικῆς τιμῆς, ὅσῳ ὁ συναγωνισμὸς τῶν πωλητῶν εἶναι σφοδρότερος καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν πρὸς πώλησιν τῶν ἐμπορευμάτων πλέον ἐντατική. Μόνον ἐὰν τὸ ποσὸν τῶν ἐμπορευμάτων τὸ προσφερόμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ εἶναι ἴσον τῆς πραγματικῆς ζητήσεως, δὲν θὰ παρατηρηθῇ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀγοραίας καὶ τῆς φυσικῆς τιμῆς. Κατὰ τὸν Smith καὶ γενικώτερον κατὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ νόμου τούτου κλασσικοὺς οἰκονομολόγους, τὸ κύριον σημεῖον, πρὸς ὃ κατευθύνονται αἱ τιμαὶ πάντων τῶν ἐμπορευμάτων, εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ φυσικὴ τιμὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀγοραία ἀξία. Δηλαδή, καὶ ἐὰν προσωρινῶς, ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς ἀφθονίας ἢ τῆς μικρᾶς ζητήσεως, ἡ ἀγοραία τιμὴ ἐκπέσῃ κάτω τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, ἡ κατάστασις αὕτη δὲν θὰ παραμείνῃ σταθερά, ἀλλ' ἕνεκα τῶν περὶ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν μεταβολῶν ἡ ἀγοραία τιμὴ θὰ ἰσορροπήσῃ ὁπωσδήποτε τῇ παραγωγικῇ δαπάνῃ.

Ἡ ζήτησις ποικίλλει κατὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἀγαθά. Ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως εἶναι μικρά, ἐν ᾗ περιπτώσει εἰς μίαν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ἀνάγκη τις ἐθεραπεύθη μέχρι κορεσμοῦ. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ ἀνάγκη αὕτη ἱκανοποιηθῇ μερικῶς, ἡ πτῶσις τῆς τιμῆς ἐπιφέρει αὔξησιν τῆς ζητήσεως. Ἰδιαιτέρως, ὅταν πρόκειται περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ζητοῦνται παρ' ὅλων τῶν καταναλωτῶν, ἡ ἐλάττωσις τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν τούτων προκαλεῖ ζήτησιν, ἐκτὸς τῆς ὑπαρχούσης γνωστῆς τοιαύτης, καὶ παρ' ἄλλων ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν, αἵτινες ἀπεῖχον ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τούτων.

Ἐξέχοντες οἰκονομολόγοι μεγάλην ἀποδίδουν σημασίαν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως, θεωροῦντες ταύτην ὡς τὴν μόνην ἀσφαλῆ μέθοδον κατὰ πάσης αὐθαιρεσίας περὶ τὸν καθορισμὸν τῶν τιμῶν. Ἐκ τῶν νεωτέρων οἰκονομολόγων, ὁ Gustav Cassel ἀρνούμενος τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ὅπως τὸν διετύπωσαν οἱ κλασικοί, ὑποστηρίζει ὅτι μόνον αἱ τιμαὶ ἀποτελοῦν τὸν ρυθμιστὴν τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς. Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς θεωρίας τοῦ Cassel εἶναι ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας του προσπαθεῖ νὰ μεταμορφώσῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν εἰς θεωρίαν τῶν τιμῶν. Οὕτως, εἰς τὸν γενικὸν τῶν τιμῶν σχηματισμὸν συγκαταλέγει καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν τιμῶν τῶν τριῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἐν συμπεράσματι, κατὰ τὸν Cassel, τὰ ἔξοδα παραγωγῆς ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν τιμῶν, αἵτινες πληρώνονται διὰ τοὺς συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς. Ἐνῷ κατὰ τὸν Smith τὰ ἔξοδα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν δαπανῶν, τὰ ὁποῖα καὶ καταλήγουν εἰς τὴν φυσικὴν τιμήν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κανονικὴν τιμήν. Πέριξ αὐτῆς τῆς τιμῆς περιστρέφεται ἡ ἀγοραία τιμή, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Ὁ Sombart τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως θεωρεῖ τελείως ἀνίσχυρον νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ πρόβλημα τῶν τιμῶν, καὶ γενικῶς παντὸς εἴδους φαινόμενον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἔχῃ συνάφειαν μὲ τὸν νόμον τοῦτον. Κατ' ἄλλους πάλιν συγγραφεῖς,, ὅπως διετύπωσαν τὸν νόμον τοῦτον οἱ κλασσικοί, ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις δὲν δύνανται νὰ σημαίνουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ φαινόμενα ποσοτικά. Ἐφῷ κατὰ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ νόμου τούτου καὶ αἱ τιμαὶ ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Δ. Θ. Γ.

προσφοράρης (ὁ)· ὁ καλόγηρος, ὅστις κάμνει πρόσφορα (ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἰς ἰδιαίτερον φοῦρνον).

Προσφόρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκιδικῆς ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου (πλάτ. 40° 19' 1/2 Β., μῆκ. 23° 59 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), ΝΑ. κέρας τοῦ ὅρμου Πρόβλακας. Ἀπέχον 4 μίλ. ΝΑ. τοῦ ΝΔ. ἄκρου τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου, εἶναι ἡ δυτικὴ ἀφετηρία τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιοχῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος καὶ ἐπιστέφεται ὑπὸ τοῦ πύργου Φραγκόκαστρο. Σ. Ε. Λ.

Προσφόριον *[Βυζ. Τοπογρ.]*. Ὁ τοῦ Βυζαντίου λιμὴν τοῦ Ἔσω Νεωρίου, ὃν ὁ Κωνστάντιος συνέχωσε καὶ κατέστησε θαλασσίαν ἀγοράν. Ἡ ὀνομασία Προσφόριον ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ὁδός του ἔφερε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Φόρον (Ἀγοράν). Ν. Σ. Λ.

— **Προσφόριον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἱερισσοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαριγκόβης) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 140.

πρόσφορο (τό)· δημοτ., ὁ εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσφερόμενος ἄρτος, ἄλλως *προσφορά* (βλ. λ.).

πρόσφορος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· κατάλληλος, ἐπιτήδειος, ἁρμόδιος: «*πρόσφορος περίστασις*».—Ἐπίρρ. **προσφόρως**.

προσφυγεῖα *[Κανον. Δίκ.]* βλ.λ. *ἄσυλον*.

προσφυγή (ἡ)· τὸ προσφεύγειν, καταφυγὴ ὡς εἰς προστασίαν.

— *[Διοικ. Δικ.]* Καλεῖται γενικῶς *προσφυγὴ* πᾶσα αἴτησις ἀπευθυνομένη πρὸς διοικητικὴν ἀρχὴν ἢ διοικητικὸν δικαστήριον καὶ διώκουσα τὴν ἀκύρωσιν ἢ ἀνάκλησιν διοικητικῆς πράξεως. Θεμελιωδῶς διακρίνεται ἡ προσφυγὴ εἰς *ἔνδικον* καὶ *μὴ ἔνδικον*, καλουμένην ἄλλως καὶ *ἁπλῆν* ἢ *διοικητικὴν προσφυγήν*.

Ἁπλῆ ἡ διοικητικὴ προσφυγὴ καλεῖται ἡ ἀπευθυνομένη πρὸς διοικητικὴν ἀρχὴν (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἔνδικον, ἥτις ἀπευθύνεται πάντοτε πρὸς διοικητικὸν δικαστήριον), διακρίνεται δὲ εἰς: α) ἱεραρχικὴν προσφυγὴν καὶ β) παρακλητικὴν αἴτησιν. Πρακτικῶς αἱ δύο αὗται μορφαὶ τῆς μὴ ἐνδίκου διοικητικῆς προσφυγῆς συγχωνεύονται εἰς μίαν, τῆς ὁποίας τὰ κύρια χαρακτηριστικά, τὰ διαστέλλοντα αὐτὴν σαφῶς τῆς ἐνδίκου προσφυγῆς, εἶναι τὰ ἑξῆς: α') Ἀσκεῖται πάντοτε ἐνώπιον διοικητικῆς ἀρχῆς, οὐδέποτε δὲ διοικητικοῦ δικαστηρίου. β') Εἰς οὐδεμίαν ὑπόκειται προθεσμίαν ἢ παραγραφὴν καὶ εἰς οὐδένα δικονομικὸν τύπον· δέον ὅμως νὰ εἶναι συντεταγμένη ἐπὶ τοῦ νενομισμένου ἐνσήμου χάρτου. γ') Δύναται νὰ στραφῇ οὐχὶ μόνον κατὰ τῶν φερουσῶν ἐκτελεστὸν χαρακτῆρα διοικητικῶν πράξεων, ὡς ἡ ἔνδικος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν μὴ ἐκτελεστῶν καὶ κατὰ τῶν ἁπλῶν ἐνεργειῶν τῆς διοικήσεως. δ') Ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐκδιδομένη διοικητικὴ πρᾶξις δὲν φέρει τὸν χαρακτῆρα δεδικασμένου, ὡς ἐπὶ τῆς ἐνδίκου. ε') Δὲν προϋποθέτει προσβολὴν δικαιώματος, οὐδὲ κἂν ἐννόμου συμφέροντος ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἔννοιαν, οὐδὲ ὀφείλει νὰ ἐπικαλῆται ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἀλλ' ἁπλοῦς λόγους ἐπιεικείας καὶ ἰσότητος. στ') Οὐδόλως ἡ παρακλητικὴ αἴτησις ὀφείλει νὰ προηγηθῇ τῆς ἱεραρχικῆς προσφυγῆς, οὐδὲ ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἐξαντληθῇ διαδοχικῶς ἡ κλῖμαξ τῶν ἱεραρχικῶς προϊσταμένων ἀρχῶν, ἀλλὰ δύναται νὰ ἀσκηθῇ omisso medio πρὸς τὴν προϊσταμένην ἀρχὴν τῆς ἐκλογῆς τοῦ διοικουμένου. Τὸ δικαίωμα τῆς ἁπλῆς διοικητικῆς προσφυγῆς κατὰ πάσης διοικητικῆς πράξεως ἀπορρέει ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ἀσχέτως πρὸς εἰδικὴν κειμένην διάταξιν. Παρ' ἡμῖν δὲ στηρίζεται καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 25 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ «Ἕκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως εἰς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου». Τὸ συνταγματικὸν τοῦτο δικαίωμα ἐρρύθμισεν ὁ νόμος 149 τοῦ 1914 «Περὶ τῆς εἰς ἀπάντησιν ὑποχρεώσεως τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐταῖς ἀναφορῶν». Πᾶσα δημοσία ἀρχή, πρὸς ἣν ἀπευθύνεται τοιαύτη ἀναφορά, ὀφείλει ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήψεως ν' ἀπαντήσῃ ταχυδρομικῶς, γνωστοποιοῦσα τῷ ἐνδιαφερομένῳ τὴν ἐπὶ τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν.

Ἡ ἔνδικος προσφυγὴ ἀποτελεῖ καθ' αὑτὸ ἔνδικον μέσον, ἀσκούμενον πάντοτε ἐνώπιον διοικητικοῦ δικαστηρίου, τηροῦντος, κατὰ συνταγματικὴν ἀπαίτησιν, τὴν ἀρχὴν τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων καὶ τῆς αἰτιολογίας τῶν ἀποφάσεων. Ἐνταῦθα ὑπάγονται πάντα τὰ ἔνδικα μέσα τὰ θεσπιζόμενα εἰς διοικητικοὺς νόμους ὑπὸ διαφόρους ὀνομασίας (αἴτησις, ἔφεσις, ἔνστασις, προσφυγὴ κλπ.), ἀσκούμενα δ' ἐνώπιον συλλογικῶν διοικητικῶν ὀργάνων, τῶν ὁποίων ὅμως ὁ χαρακτὴρ ὡς δικαστηρίων ἢ συλλογικῶν διοικητικῶν ἀρχῶν εἶναι ζήτημα συγκεκριμένης ἑκάστοτε ἐκτιμήσεως. Κατ' ἐξοχὴν ἔνδικον προσφυγὴν ἀποτελεῖ ἡ αἴτησις ἀκυρώσεως ἡ ἀσκουμένη ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας κατὰ τὸ ἄρθρον 46 τοῦ νόμου 3713. Εἰδικὴν προσφυγὴν καθιεροῦσι τὸ ἄρθρον 114 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ ἄρθρον 31 τοῦ νόμου 3713, καθ' ἃ ἐπιτρέπεται ἡ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας προσφυγὴ κατὰ πάσης ἀποφάσεως ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, ἐπιβαλλούσης ποινὴν ὑποβιβασμοῦ ἢ ἀπολύσεως εἰς μόνιμον διοικητικὸν ὑπάλληλον. Εἰς ἄσκησιν τῆς προσφυγῆς ταύτης δικαιοῦνται οἱ ὑπάλληλοι τῶν βουλῶν, ἀποκλείονται ὅμως οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Προσφυγὴ παράλληλος καλεῖται τὸ ἔνδικον μέσον, δι' οὗ δύναταί τις, διὰ τῆς διοικητικῆς ἢ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀκύρωσιν πράξεως διοικητικῆς ἀρχῆς, χωρὶς νὰ ἀσκήσῃ αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τῆς ὁλομελείας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Ἡ ὕπαρξις τοιούτου ἐνδίκου μέσου συνιστᾷ λόγον ἀπαραδέκτου τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 46 τοῦ νόμου 3713. Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην ἡ αἴτησις ἀκυρώσεως ἀποκτᾷ ἐπικουρικὸν χαρακτῆρα καὶ εἶναι δεκτὴ μόνον ἐν ἐλλείψει παντὸς ἑτέρου ἐνδίκου μέσου. Στοιχεῖα τῆς παραλλήλου προσφυγῆς εἶναι τὰ ἑξῆς: α') Αὕτη δέον νὰ εἶναι εὐθεῖα, ἤτοι νὰ συνιστᾷ ἀγωγήν, δυναμένην νὰ κινηθῇ τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ προσφεύγοντος, καὶ οὐχὶ ἔνστασιν, ἣν ἐνδεχομένως θὰ ἠδύνατο νὰ προτείνῃ ἐναντίον ἀγωγῆς. β') Νὰ καταλήγῃ εἰς ἀκύρωσιν τῆς διοικητικῆς πράξεως καὶ οὐχὶ εἰς ἁπλῆν ἐπανόρθωσιν τῶν περιουσιακῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων. Ἡ νομολογία τοῦ τε γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἡμετέρου Συμβουλίου Ἐπικρατείας τείνει νὰ περιορίσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς παραλλήλου προσφυγῆς καὶ τὰς περιπτώσεις τοῦ ἐκ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἀπαραδέκτου. Συχνοτέρα μορφὴ αὐτῆς εἶναι ἡ ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἀγωγή, δι' ἧς οὐδεμία συνέπεια τῆς πράξεως καταλείπεται ἐν ἰσχύϊ, εἰδικῶς ἡ ἀνακοπὴ τοῦ ἄρθρου 235 τῆς πολιτικῆς δικονομίας. Πάντως δὲν ἀποτελεῖ παράλληλον προσφυγὴν ἡ δικονομοποιηθεῖσα ἱεραρχικὴ προσφυγή, ἡ κληθεῖσα *ἐνδικοφανής*, οὐδὲ ἡ ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἀγωγὴ περὶ ἀχρεωστήτου, ὡς καὶ πᾶσα ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἀγωγή, διώκουσα τὴν ἐπανόρθωσιν περιουσιακῶν ἀποτελεσμάτων, ἐφόσον ἡ ἀξίωσις πηγάζει ἐκ διοικητικῶν νόμων καὶ σχέσεων ἐν γένει δημοσίου δικαίου. Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ποιν. Δικον.]* Ἐπὶ πλημμελημάτων ἡ ἐνέργεια ἀνακρίσεως, τακτικῆς μὲν εἶναι προαιρετικὴ (ἐξαιρέσει τινῶν, δι' ἃ δὲν ἐπιτρέπεται), προεισαγωγικῆς δὲ ὑποχρεωτικὴ (πλὴν περιπτώσεών τινων, καθ' ἃς ἀπαγορεύεται). Ὁ μετὰ προεισαγωγικὴν ἀνάκρισιν παραπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως (καὶ ὄχι διὰ βουλεύματος) εἰς τὸ πλημμελειοδικεῖον, ἐπὶ πλημμελήματι, ἐφ' ᾧ ἐπιτρέπεται τακτικὴ ἀνάκρισις, δικαιοῦται νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν εἰσαγγελέα τῶν ἐφετῶν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐντὸς τριημέρου ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιδόσεως τῆς κλήσεως, συντασσομένης σχετικῆς ἐκθέσεως (ὑποβαλλομένης εἰς δεκάδραχμον

Digitized by Google

τέλος χαρτοσήμου) ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τῆς εἰσαγγελίας τῶν πλημμελειοδικῶν. Ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν ἢ δέχεται τὴν *προσφυγήν*, διατάσσων τακτικὴν ἀνάκρισιν, ἢ ἀπορρίπτει ταύτην, ὁπότε ἡ πρᾶξίς του, μετὰ νέας κλήσεως πρὸς ἐμφάνισιν ἐνώπιον τοῦ πλημμελειοδικείου, ἐπιδίδεται τῷ προσφυγόντι (ἄρθρ. 163 ποιν. δικον.). Σ. Α. Χ.

προσφυγικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πρόσφυγας, ὁ τῶν προσφύγων: «προσφυγικὴ ἀποκατάστασις», «προσφυγικὸς συνοικισμός».

—**προσφυγικὸν ζήτημα**· βλ. λ. *Ἑλλάς*.

—«**Προσφυγικὸς Κόσμος**». Ἑβδομαδιαία προσφυγικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1927 ὑπὸ Σωκρ. Σινανίδου καὶ Ἀγγ. Γιαγτζόγλου.

προσφυής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ προσπεφυκώς, ὁ προσηρμοσμένος, κατάλληλος, ἐπιτήδειος, ἁρμόδιος, πρόσφορος: «προσφυὴς ἐνέργεια». — Ἐπίρρ. *προσφυῶς*.

πρόσρυμα (τό) *[Γραμματ.]*· βλ. λ. *ἐπίθημα*.

πρόσφυξ (ὁ, ἡ)· ὁ προσφυγών, ὁ καταφυγὼν που ὡς εἰς προστασίαν· || ἰδίᾳ *πρόσφυγες* (οἱ)· οἱ ἐκ διαφόρων χωρῶν τῆς Τουρκίας ἐκδιωχθέντες Ἕλληνες καὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα.

— *[Ἱστορ.]* Βλ. λ. *Ἑλλάς*.

προσφύομαι, *ἀόρ. προσεφύην*, μετχ. παρακ. (ὡς παθ.) *προσπεφυκώς*· φύομαι πρός τι, προσκολλῶμαι, κρατοῦμαι ἰσχυρῶς.

πρόσφυσις, —*εως* (ἡ)· τὸ προσφύεσθαι, προσκόλλησις, τὸ νὰ εἶναί τι προσκεκολλημένον.

—*[Φυσ.]* Καλοῦνται *προσφύσεις* αἱ μεταξὺ τῶν μορίων δυνάμεις ἕλξεως δύο σωμάτων πολὺ πλησίον κειμένων, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὴν συνοχὴν τῶν σωμάτων τούτων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται κατ' ἐξοχὴν ἐμφανὲς εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς στερεὸν σῶμα ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μεθ' ὑγροῦ, τοῦτο δὲ ἐστερεοποιήθη δι' ἐξατμίσεως ἢ ψύξεως (γραφή, ζωγραφική, κόλλησις, συγκόλλησις). ΑΝ. Δ.

— *[Σιδηροδρ.]* *Πρόσφυσιν* (adhérence) *συρμοκινητῆρος* καλοῦμεν τὴν μεγίστην συνολικὴν τριβήν, τὴν δυναμένην ν' ἀναπτυχθῇ εἰς τὰ σημεῖα ἑδράσεως πάντων τῶν συνεζευγμένων αὐτοῦ τροχῶν ἐπὶ τῶν τροχιῶν, χωρὶς οἱ τροχοὶ οὗτοι νὰ ὀλισθαίνωσι, στρεφόμενοι ἐπιτοπίως. Ἐὰν καλέσωμεν L τὸ ὅλον βάρος συρμοκινητῆρος καὶ ηL τὸ ἐκ τοῦ βάρους τούτου προκαλοῦν τὴν πρόσφυσιν, θὰ εἶναι αὕτη fηL, ἔνθα f ὁ λεγόμενος *συντελεστὴς προσφύσεως* καὶ ηL τὸ λεγόμενον *βάρος προσφύσεως* (poids adhérent). Τὴν πρόσφυσιν fηL μετροῦμεν μόνον διὰ τῆς μεγίστης ἑλκτικῆς ἐπιτοχίου δυνάμεως E, ἣν δυνάμεθα ν' ἀναπτύξωμεν συνολικῶς, ἄνευ ὀλισθήσεως τῶν τροχῶν ἐπιτοπίως. Ὅθεν καλοῦμεν συντελεστὴν προσφύσεως τὸν λόγον $f = \frac{E}{\eta L}$ τῆς μεγίστης ἀνεκτῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως E ἐπὶ τῆς περιφερείας πάντων τῶν συνεζευγμένων τροχῶν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν τροχιῶν πίεσιν τούτων ηL, ἤτοι πρὸς τὸ βάρος προσφύσεως τοῦ κινητῆρος. Ὁρίζουσιν ἐνίοτε τὸν συντελεστὴν προσφύσεως οὕτω: ἡ μεγίστη πραγματοποιήσιμος δύναμις ἕλξεως εἰς kg, ἀνὰ χιλιόγραμμον τοῦ βάρους προσφύσεως ηL. Προκειμένων ἀτμαμαξῶν εἶναι μεταβλητὴ ἡ ἐπὶ τῆς περιφερείας τῶν συνεζευγμένων τροχῶν δύναμις ἕλξεως E κατὰ τὴν διάρκειαν ἑκάστης στροφῆς: εἰς τὴν μέσην δύναμιν ἕλξεως E ἀντιστοιχεῖ μεγίστη τις E_m, πρὸς παρακώλυσιν δὲ ὀλισθήσεως δέον νὰ ἔχῃ ἐξασφαλισθῇ βάρος προσφύσεως ηL τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἔχωμεν $f_m = \frac{E_m}{\eta L}$.

Ὁ λόγος $\frac{E}{E_m}$ μεταβάλλεται μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτμοκυλίνδρων, μετὰ τοῦ βαθμοῦ εἰσροῆς, τῶν γωνιῶν τῶν στροφάλων καὶ μετὰ τοῦ λόγου τῶν ἀκτίνων τῶν στροφάλων πρὸς τὸ μῆκος τῶν διωστήρων. Κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς μεγίστης ἐκ προσφύσεως ἑλκτικῆς δυνάμεως ἀτμαμάξης θὰ ἔπρεπε, συνεπῶς, νὰ ᾖ γνωστὸς ὁ λόγος $\frac{E_m}{E}$. Διὰ βαθμοὺς εἰσροῆς ἀπὸ 0,20 ἕως 0,60, ἐπὶ ἴσοις δ' ἄλλοις ὅροις, ὁ λόγος οὗτος μεταβάλλεται ἀπὸ 1,56 ἕως 1,05. Ἐν τούτοις ἀρκοῦνται συνήθως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν μέσου συντελεστοῦ προσφύσεως f, διὰ τοῦ ὁποίου, μετὰ βάρους προσφύσεως ηL, πραγματοποιεῖται μέση ἑλκτικὴ δύναμις E, ὑποτιθεμένου ὅτι ὑπάρχει πραγματικῶς ὁ συντελεστὴς f_m ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς E_m.

Τιμαὶ τοῦ συντελεστοῦ προσφύσεως f. Ὁ συντελεστὴς προσφύσεως μεταβάλλεται μετὰ τῆς καταστάσεως τῶν ἐπισώτρων καὶ τῶν τροχιῶν τόσον εὐρέως, ὥστε ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων στοιχείων κατασκευῆς τοῦ κινητῆρος νὰ καθίσταται σπανίως μόνον αἰσθητή. Αἱ ἐπιδράσεις αὗται δυνατὸν νὰ καθίστανται αἰσθηταὶ μόνον διὰ μικρὰς ταχύτητας· διὰ μεγαλυτέρας ταχύτητας φαίνεται ὅτι ἀντισταθμίζονται, κατὰ μέγα μέρος, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐν κινήσει μαζῶν. Ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῶν ἐπισώτρων τῶν συνεζευγμένων τροχῶν, ὡς καὶ τῶν τροχιῶν, ἔχομεν συντελεστὰς προσφύσεως ἀπὸ $\frac{1}{13}$ ἕως $\frac{1}{3}$. Τὸ κατώτατον ὅριον παρατηρεῖται ἐπὶ ἀκαθάρτων τροχιῶν ἢ ὅταν αὗται εἰσὶν ἐλαφρῶς κεκαλυμμέναι ὑπὸ χιόνος ἢ λεπτοκρυσταλλώσεως (παγωνιᾶς), ἐν γένει δ' ἔχομεν δυσμενεῖς ὅρους προσφύσεως ἐν περιπτώσει ὑγρασίας, ψιλῆς βροχῆς, ἐπὶ ἐπιμήκων βαθέων ὀρυγμάτων, καὶ μάλιστα ἀνηλίων, ἐπὶ ὑγρῶν κοιλάδων καὶ ἀνηλίων ὀροπλαγιῶν, εἰς ὑψόμετρα μεγαλύτερα τῶν 1000 μ., ὅτε σπανίως ἔχομεν τιμὰς τοῦ f μεγαλυτέρας τῶν 0,140 ἕως 0,150. Τὸ ἀνώτατον ὅριον παρατηρεῖται ἐν ξηροτάτῃ ἀτμοσφαίρᾳ, ὑπὸ ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, ἢ ὁσάκις ῥίπτομεν ἄμμον ἐπὶ τῶν τροχιῶν, ἐν γένει δ' ἔχομεν εὐμενεῖς ὅρους προσφύσεως ἐν περιπτώσει ξηρασίας, μετὰ μεγάλην βροχήν, ἐπὶ ἡλιακῶν ὀροπλαγιῶν, εἰς ὑψόμετρα μικρότερα τῶν 1000 μ., ὅτε δυνατὸν νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τιμὰς τοῦ f ἀπὸ 0,170 ἕως 0,180.

Ἐν κανονικῇ λειτουργίᾳ δέχονται συνήθως διὰ τὸν συντελεστὴν προσφύσεως τιμὰς ἀπὸ $\frac{1}{7}$ ἕως $\frac{1}{6}$ μᾶλλον δὲ τὴν τελευταίαν τιμὴν διὰ θερμὰ καὶ ξηρὰ κλίματα, ὡς τὸ ἡμέτερον. Ἐπὶ μακρῶν ἀνωφερειῶν δέον να λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μικρότεραι τιμαὶ διὰ τὸν συντελεστὴν προσφύσεως. Ἀνεκτόν, τοὐναντίον, δι' ἀτμαμάξας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ζητεῖται ἡ μεγίστη ἑλκτικὴ δύναμις E μόνον ἐπὶ βραχὺν χρόνον, νὰ λαμβάνηται f ἴσον πρὸς 0,170 ἕως 0,180 καὶ f=0,200 κατὰ τὴν ἐκκίνησιν ἢ κατὰ τὴν ἄνοδον, ἐπὶ βραχυτάτων ἀνωφερειῶν. Ἐντὸς σηράγγων, μὴ κειμένων ἐπὶ ὑψηλῶν καὶ ὑγρῶν μερῶν, μειοῦται ὁ ἐξωτερικὸς αὐταῖς συντελεστὴς προσφύσεως ἀπὸ 10 % ἕως 30 %, κυρίως ἕνεκα λεπτοῦ καὶ μόλις ὁρατοῦ στρώματος ὑγρασίας, ἐπικαθημένου ἐπὶ τῶν τροχιῶν, ὅταν ὁ θερμὸς καὶ πλούσιος εἰς ὑδρατμοὺς ἀτμὸς τῶν κυλίνδρων, ὡς καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ἀήρ, ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ψυχροτέρων τροχιῶν ἐντὸς τῆς σήραγγος. Ἂν αἱ εἴσοδοι τῆς σήραγγος εὑρίσκωνται ὑπὸ δυσμενεῖς ὅρους προσφύσεως, πιθανὸν νὰ ἔχωμεν πρόσφυσιν ἐντὸς αὐτῆς μεγαλυτέραν τῆς ἐξωτερικῆς. Δι' ἀτμαμάξας νεωτέρας κατασκευῆς, μετὰ λεβήτων μεγάλης ἀτμοπαραγωγῆς καὶ μετὰ οἰκονομικῶν μηχανῶν, ἐπιτρέπονται εὐνοϊκώτεροι συντελεσταὶ προσφύσεως ἢ δι' ἀτμαμάξας παλαιοτέρας κατασκευῆς· τυχὸν ὀλισθήσεις τῶν τροχῶν νεωτέρων ἀτμαμαξῶν δὲν εἶναι τόσον ἐπιβλαβεῖς, ὅσον αἱ τοιαῦται παλαιοτέρων.

Αἱ ἀτμάμαξαι διβαθμίου ἀποτονώσεως, λόγῳ μεγαλυτέρων βαθμῶν εἰσροῆς, παρέχουσιν ὁμοιομορφοτέρας περιφερικὰς δυνάμεις καὶ συνεπῶς εὐνοϊκωτέρους συντελεστὰς προσφύσεως. Ἐπιτυγχάνομεν ἐπίσης μεγαλυτέρους συντελεστὰς προσφύσεως (ἀπὸ 0,167 ἕως 0,200) εἰς τὰς τετρακυλίνδρους ἢ εἰς τὰς δικυλίνδρους ἀτμαμάξας (0,143 ἕως 0,167).

Ἐπὶ ὀρεινῶν γραμμῶν εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ χρησιμοποίησις ἄμμου, ὁσάκις ὁ συντελεστὴς f εἶναι ἀνεπαρκής, λόγῳ δυσμενῶν καιρικῶν λόγων ἢ ἄλλων αἰτίων. Τὸ κανονικὸν φορτίον τῶν συρμῶν δέον ἑπομένως νὰ κανονίζηται, ὥστε, διὰ συνήθεις ὅρους, ν' ἀποφεύγηται ἡ χρῆσις ἄμμου. Ἐπίσης ἀπαιτεῖται χρῆσις ἄμμου, συχνάκις, κατὰ τὴν ἐκκίνησιν.

Ὑπὸ τὰς ἄνω προϋποθέσεις δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, δι' ἀτμαμάξας νεωτέρας κατασκευῆς, τοὺς ἀκολούθους συντελεστὰς προσφύσεως:

Εἶδος ἀτμαμάξης	*Ἐπὶ μακρῶν ἀνωφερειῶν*	*Ἐπὶ βραχειῶν ἀνωφερειῶν*
Ταχυκίνητοι ἢ ἐπιβατικαὶ ἀτμάμαξαι ..	0.150 ἕως 0.160	0 170 ἕως 0.200
Ἐμπορικαὶ ἀτμάμαξαι	0.155 » 0.175	0.165 » 0.180
Ὀρειναὶ ἀτμάμαξαι. .	0.145 » 0 165	0 165 » 0.170

Αἱ μικρότεραι τιμαὶ τοῦ πίνακος εἶναι διὰ δυσμενῆ τμήματα προσφύσεως, αἱ δὲ μεγαλύτεραι δι' εὐνοϊκώτερα. Ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ ὑπολογίζουσι τοὺς κυλίνδρους τῶν ἀτμαμαξῶν διὰ πολὺ μεγάλας τιμὰς τοῦ f, ἤτοι δέχονται 0,250 δι' ἐπιβατικὰς καὶ 0,235 δι' ἐμπορικὰς ἀτμαμάξας. Ἐν λειτουργίᾳ πραγματοποιοῦνται ἐκεῖ συντελεσταὶ ἕως 0,200· πλεόνασμα ἰσχύος ἀτμοπαραγωγῆς, ὡς πρὸς τὸ nL, δὲν εἶναι ἐπιβλαβές, καθόσον καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν χρησιμοποίησιν μεγάλων συντελεστῶν προσφύσεως. Ἐπὶ τροχιοδρόμων, λόγῳ τῶν ἀκαθάρτων τροχιῶν, ὁ συντελεστὴς f εἶναι συνήθως μικρός, ἀπὸ 0,120 ἕως 0,135, ἀσφαλέστερος ὅμως ὁ 0,100. Ἡ ταχύτης πορείας ἐπιδρᾷ ἐπίσης ἐπὶ τοῦ συντελεστοῦ προσφύσεως καὶ τείνει πρὸς ἐπαισθητὴν μείωσιν τούτου, μέχρι τοῦ ἡμίσεος καὶ πλέον ἔτι εἰς τὰς μεγάλας ταχύτητας.

Προκειμένης ἠλεκτρικῆς ἕλξεως βεβαιοῦνται, ἐπὶ ἴσοις ὅροις, τιμαὶ τοῦ συντελεστοῦ προσφύσεως f ἀνώτεραι κατὰ 10 % ἕως 20 % ἢ ἐν τῇ περιπτώσει ἀτμήρους ἕλξεως. Τὸ τοιοῦτον ἀποδοτέον εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐκ τῆς καπνοδόχης ἀκαθαρσιῶν ἐπὶ τῶν τροχιῶν, ὡς καὶ εἰς τὸ ὁμοιομορφότερον ζεῦγος περιστροφῆς τῶν κινητηρίων τροχῶν, ἰδίως ἐπὶ τῶν αὐτοκινήτων ἠλεκτραμαξῶν.

Τὸ βάρος προσφύσεως ηL (τὸ η περιλαμβάνεται συνήθως μεταξὺ 0,50 καὶ 1,00) ὑπολογίζεται, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιῶμεν τὴν ὅλην ἀτμοπαραγωγὴν τοῦ λέβητος, ἔστω καὶ ἂν ὁδεύωμεν μὲ ταχύτητας μικράς, πρὸς ἐπίτευξιν μεγάλης ἑλκτικῆς δυνάμεως ἐπὶ τῶν ἀνωφερειῶν μεγίστης κλίσεως: αἱ ἀτμάμαξαι π. χ. Λα τῶν ἑλληνικῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων χρησιμοποιοῦσι πλήρως τὴν ἰσχὺν ἀτμοπαραγωγῆς τοῦ ἑαυτῶν λέβητος μέχρι ταχύτητος 30 χιλιομέτρων ἀνὰ ὥραν, ἀναπτύσσουσαι τὴν μεγίστην ἐκ προσφύσεως ἑλκτικὴν δύναμιν, ἤτοι 12240 kg· πέραν τῆς ταχύτητος ταύτης ἐξακολουθεῖ ἡ πλήρης χρησιμοποίησις τοῦ λέβητος, ἀλλ' ἡ ἑλκτικὴ δύναμις μειοῦται, γίνεται δὲ μόνον 7058 kg εἰς τὴν ταχύτητα τῶν 62,5 χμ./ὥραν, μὲ ἀντίστοιχον συντελεστὴν προσφύσεως 0,096, ἀντὶ τοῦ συντελεστοῦ 0,167, ὃν ἔχουσιν εἰς τὴν ταχύτητα τῶν 30 χιλιομέτρων.

Παραθέτομεν τὰς συνήθως ἀποδεκτὰς τιμὰς τοῦ συντελεστοῦ προσφύσεως f, συναρτήσει τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ὅρων καὶ τῆς καταστάσεως τῶν τροχιῶν.

1. Καιρὸς λίαν ξηρὸς καὶ θερμὸς $f = \frac{1}{5} = 0{,}20$
2. Καλοκαιρία » $= \frac{1}{6} = 0{,}16$
3. Μετὰ ἰσχυρὰν βροχὴν » $= \frac{1}{7} = 0{,}14$
4. Καιρὸς νεφελώδης, ὑγρός, ψιλὴ βροχή » $= \frac{1}{8} = 0{,}12$
5. Ὁμίχλη ἢ χιὼν » $= \frac{1}{9} = 0{,}11$
6. Τροχιαὶ λιπαραὶ (ἐντὸς σηράγγων, σταθμῶν κλπ.) » $= \frac{1}{10} = 0{,}10$
7. Τροχιαὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ φύλλων, ἀκρίδων κλπ. » $= \frac{1}{13} = 0{,}07$

Ἐν τέλει εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἐσφαλμένη ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν περιορίζονται τὰ φορτία ἐλλείψει προσφύσεως· τοὐναντίον, ἐπὶ τούτων εἶναι λίαν ἱκανοποιητικὴ ἡ πρόσφυσις ὡς πρὸς τὸν παράγοντα ταύτης f· τὰ φορτία περιορίζονται ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν, λόγῳ τῆς εἰς τὸ ἀκέραιον ἐπεμβάσεως καὶ ἐπ' αὐτῶν τῆς ἐκ τῆς βαρύτητος ἀντιστάσεως· δυνάμεθα πράγματι νὰ χρησιμοποιῶμεν λείους τροχοὺς καὶ λείας τροχιάς, ἤτοι ἁπλὴν πρόσφυσιν, μέχρι κλίσεων 100 ἕως 120 χιλιοστομέτρων ἀνὰ μέτρον, ἀναλόγως τῶν τιμῶν τοῦ συντελεστοῦ προσφύσεως f, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον πρόκειται αὐτοκίνητα ὀχήματα ὁλικῆς προσφύσεως (ἤτοι διὰ n=1). Ἐπὶ κλίσεων 60 ἕως 70 χιλιοστομέτρων ἀνὰ μέτρον, ἕλκονται εἰσέτι φορτία βάρους ἴσου πρὸς τὸ τοῦ κινητῆρος, ὑπάρχουσι δὲ παραδείγματα: Uetliberg (70 χλ. ἀνὰ μέτρον) πλησίον τῆς Ζυρίχης, ἐν Λωζάννῃ (113 χλ:μ.), ἐν Χάβρῃ (115: μ.) κλπ. Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

πρόσφωλο (τό)· δημοτ., τὸ ᾠὸν τῆς φωλεᾶς τῆς ὄρνιθος, ἄλλως *φῶλος* (βλ. λ.).

προσφωνήσιμος ἑβδομάς· βλ. λ. *ἀρτζιβούριον*.

προσφώνησις, —*εως* (ἡ)· προσαγόρευσις, προσλαλιά.

προσφωνητής (ὁ)· ὁ προσφωνῶν, ὁ προσαγορεύων, ὁ ἀναγνώσας ἢ ἀπαγγείλας προσφώνησιν.

προσφωνῶ (—*έω*)· κάμνω προσφώνησιν, προσλαλιάν, προσαγορεύω.

προσχαρής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· φιλόφρων, φαιδρός, κοιν. *πρόσχαρος*.

πρόσχαρος, —*η*, —*ο*. δημοτ., χαρούμενος, φαιδρός, εὔθυμος, φιλόφρων: «πρόσχαρο παιδί».

προσχεδιάζω· σχεδιάζω ἐκ τῶν προτέρων, κανονίζω τι προκαταβολικῶς: «πρᾶξις—, ἐνέργεια προσχεδιασμένη», «τὰ εἶχαν προσχεδιασμένα τὰ πράγματα».

προσχεδίασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *προσχεδιάζειν*· || *προσχέδιον* (βλ. λ.).

προσχέδιον (τό)· προκαταρκτικὸν σχέδιον: «προσχέδιον συμβάσεως».

πρόσχημα (τό)· τὸ ἔμπροσθεν κρατούμενον, προκάλυμμα, πρόφασις: «ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας», «ἄφησε τὰ προσχήματα καὶ ὁμίλει ἀπροκαλύπτως».

προσχηματίζω· σχηματίζω ἐκ τῶν προτέρων

Digitized by Google

προσχηματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ προσχήματα, ὁ τῶν προσχημάτων: «προσχηματικὴ ἀπάντησις, — ἐνέργεια».

προσχηματισμὸς (ὁ)· ὁ ἐκ τῶν προτέρων σχηματισμός.

—*[Βιολ.]* Ὅρος τῆς ἐξελικτικῆς θεωρίας, καθ' ἣν προϋπάρχει ἐντὸς τοῦ ᾠοῦ προμεμορφωμένος ἐν μικρογραφίᾳ ὅλος ὁ ὀργανισμὸς ἑκάστου ζῴου. Ἡ μικρογραφία αὕτη ἐξελίσσεται κατόπιν εἰς τὸ τέλειον ὄν. Σήμερον οἱ ἐξελικτικοὶ παραδέχονται ὅτι ὑπάρχουν ἐντὸς τῶν κυττάρων αἱ ἀρχέγονοι καὶ πρῶται διαμορφώσεις τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων, ἐξελισσόμεναι ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας περαιτέρω. Γ. Ν. Β.

—*[Γραμματ.]* Καλεῖται *προσχηματισμὸς* προσθήκη μιᾶς συλλαβῆς κατὰ τὸ τέλος, οἷον *ὀνείρα-τα*, λόγοις *—λόγοισ-ι*, οὗτος *—οὑτοσ-ί* κτλ. (βλ. καὶ λ. *προσσχηματισμός*). —Ω.

Πρόσχιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Αἰτωλίας, κειμένη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἐρυμάνθου ὄρους. Κατὰ τὸν Στράβωνα (Χ, 451) εἶναι ἡ ὁμηρικὴ πόλις *Πυλήνη*. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (426—425 π. Χ.) κατείχετο ὑπὸ τοῦ Εὐρυλόχου, στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων, χρησιμοποιοῦντος αὐτὴν ὡς ὁρμητήριον (*Θουκ.* Γ, 102, 106). Τοποθετεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων παρὰ τὸ νῦν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ὄρους. Α. Θ. Σ.

— **Προσχίου,** *τέως δῆμος — [Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἑπτὰ δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν χωρίων *Ἀρτοτίβα, Σέλτσα, Καστανιά, Περίστα, Πέρκη, Πλάτωνος, Χώμερη* καὶ *Ἁγία Τριάς*. Εἶχε 3.213 κατοίκους καὶ πρωτεύουσαν τὸ χωρίον *Πλάτανος*. Ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ἀρχαίας πόλεως Πρόσχιον.

πρόσχυσις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρός τι χύσις· || χύσις ὕδατος ἐπὶ τοῦ σώματος ὁλοκλήρου ἢ μερικῶς.

— *['Υδροθερ.]* Ἡ *πρόσχυσις* εἶναι ὑδροθεραπευτικὴ μέθοδος, καλουμένη ἄλλως *ἐπιβροχή*, καὶ συνισταμένη εἰς τὴν ἀπὸ μικροῦ ὕψους, δακτύλων τινῶν, χύσιν ὕδατος ψυχροῦ (10°—16°) ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος ἢ μέρους μόνον αὐτοῦ. Διαφέρει τῆς καταιονήσεως κατὰ τὸ ὕψος μόνον, ἐξ οὗ καταπίπτει τὸ ὕδωρ. Ἐντεῦθεν, κατὰ τὴν πρόσχυσιν ἡ ὅλη ἐπιδερμικὴ ἐπιφάνεια ἐπιβρέχεται μὲν διὰ μιᾶς, ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται καὶ διὰ μιᾶς τὴν ὤθησιν τοῦ αἵματος, ἣν προξενοῦν τὰ διὰ καταιονήσεως λουτρά. Τὰ διὰ προσχύσεως λουτρὰ εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, περὶ τούτων δὲ καὶ ὁ Ἱπποκράτης καὶ ὁ Ἀρεταῖος καὶ ὁ Ἐρεσίστρατος ἀναφέρουσι. Τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν συνίστανται εἰς τὸ ὅτι οἱ λουόμενοι ἐπιχύνουν ἐφ' ἑαυτῶν τὸ ὕδωρ διά τινος ἀγγείου (ἀρυταίνης), τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν εἶναι διάτρητος, ἵνα τὸ ὕδωρ διεκπίπτῃ βροχηδόν. Ἐν ἐλλείψει διατρήτου ἀρυταίνης, δύναταί τις καὶ δι' ἁπλῆς ἀδιατρήτου νὰ περιχυθῇ. Τὸ λουτρὸν δὲν πρέπει νὰ διαρκῇ ἐπὶ πολύ· ἀρκοῦσι πρὸς τοῦτο 3—4 λεπτὰ τῆς ὥρας· διότι ἄλλως ψύχει εὐχερῶς. Οἱ μὴ ὄντες μάλιστα ἐξῳκειωμένοι εἰς τοῦτο, δέον νὰ συντομεύουν τὸ λουτρόν, περιορίζοντες τὸ χρονικὸν διάστημα εἰς 2 μόνον λεπτά. Μετὰ τοῦτο γίνεται ἡ ἀποσπόγγισις μετ' ἐπιτριβῆς τινος ἰσχυρᾶς, εἶτα δὲ μικρὸς περίπατος ἢ ἐλαφρὰ γυμναστικὴ ἐπὶ 10 λεπτά. Χρῆσις γίνεται τῆς προσχύσεως ὡς τονωτικοῦ παράγοντος, κυρίως εἰς νευροπαθείας, ἐν αἷς ἡ καταιόνησις δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἐν ἀρχῇ. Ὠφελεῖ ὡσαύτως αὕτη καὶ τοὺς πάσχοντας ἐξ αἱμορροΐδων καὶ συμφορήσεων τῶν σπλάγχνων, ἐνδυναμοῦσα καὶ τὸν στόμαχον, προξενοῦσα δ' ἐν γένει εὐάρεστον αἴσθημα εὐεξίας. Ἐνίοτε συνιστᾶται καὶ ὡς ἀντιπυρετικὴ κατὰ πυρετικάς τινας νόσους (κοιλιακὸν τύφον, ἐξανθηματικὸν τύφον καὶ διαλείποντα πυρετόν). Τὰ διὰ προσχύσεως λουτρὰ δέον νὰ γίνωνται καθ' ἑκάστην καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους· ἀρκεῖ μόνον ν' ἀντέχῃ ὁ ὀργανισμὸς καὶ νὰ τηρῶνται προσεκτικῶς οἱ γενικοὶ κανόνες. Σ. Γ. Σ.

πρόσχωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσχώσεως, τὸ διὰ προσχώσεως σχηματισθὲν ἔδαφος· || τὸ ὑλικὸν δι' οὗ συντελεῖται ἡ *πρόσχωσις* (βλ. λ.).

προσχωματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς πρόσχωμα: «προσχωματικὸν ἔδαφος».

—**προσχωματικὸν** *βέλος ['Ακτογρ.]*. Λωρὶς ξηρᾶς ἐπιμήκης καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρεῖα, σχηματιζομένη ἐν εἴδει ὀφρύος παραλλήλως πως πρὸς τὴν ἀκτήν, ἐν ἀπολύτῳ συνεχείᾳ πρὸς αὐτὴν ἢ καὶ διακοπτομένη ἀπὸ πόρους, οἵτινες ὀνομάζονται *γκρώ* ἢ *γκρίμματα* ἢ *κόμματα* ἢ *στόματα* τοῦ προσχωματικοῦ βέλους. Σχηματίζεται ἀπὸ χαλικοσωροὺς τῶν ἀβαθῶν βυθῶν τῆς αἰγιαλίτιδος, οἵτινες καθίστανται βραδέως συμπαγέστεροι, μορφούμενοι διὰ προσθήκης θραυσμάτων ὀστράκων, κεράμων, κογχυλίων κλπ. ὑπὸ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κύματος καὶ τοῦ ἀνάρρου. Κλασσικοὶ τύποι προσχωματικῶν βελῶν εἶναι οἱ τῶν ἑνούντων δύο ἀντικείμενα σημεῖα κολπιζούσης ἀκτῆς, ἐπισημότατον δὲ τῶν τοιούτων τὸ σροσχωματικὸν βέλος τοῦ Ἀραμπάτ, τῆς Σαπρᾶς θαλάσσης ἐν τῇ Ἀζοφικῇ, ᾧ ὅμοια τὰ πλεῖστα τῶν ἑλληνικῶν (Λογαροῦς, Ἀμβρακικοῦ, Μεσολογγίου, Καλογριᾶς, Ἀχαΐας). Σ. Ε. Λ.

προσχωννύω, καὶ *προσχώννυμι*, καὶ *προσχόω*, καὶ *προσχώνω*· συσσωρεύω χῶμα, καλύπτω διὰ χώματος, οἷον ἕλος κ.τ.τ.

προσχώρησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προσχωρεῖν, πρόσοδος, προσέλευσις· || μεταφ., ἀποδοχὴ ἀλλοτρίων ἀρχῶν ἢ δογμάτων, ἰδίᾳ πολιτικῶν: «προσχώρησις εἰς συμμαχίαν, — εἰς κόμμα, — εἰς πολιτικὰς ἀντιλήψεις κ.τ.τ.».

—*['Διεθν. Δίκ.]* *Προσχώρησις* καλεῖται ἡ δήλωσις πολιτείας τινὸς ὅτι ἀποδέχεται τὴν μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων πολιτειῶν συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν καὶ ἀναλαμβάνει τὰς ἐκ ταύτης ἀπορρεούσας ὑποχρεώσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐκπηγάζοντα δικαιώματα. Διὰ τῆς προσχωρήσεως, ἡ προσχωροῦσα πολιτεία τίθεται εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν πρὸς τὰ συνομολογήσαντα καὶ ὑπογράψαντα ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν κράτη. Τὸ δικαίωμα τῆς προσχωρήσεως ἐπήγασεν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν συνομολογουμένων συμβάσεων, αἵτινες ἐμμέσως θίγουσι τὴν θέσιν καὶ γενικῶς τὴν διεθνῆ, κατάστασιν καὶ τῶν τρίτων μὴ συμμετασχουσῶν τῆς συμβάσεως πολιτειῶν, τούτου δ' ἕνεκα εἰς ὅλας τὰς γενικοῦ χαρακτῆρος συνομολογηθείσας συμβάσεις προεβλήθη εἰδικῶς ἡ περίπτωσις τῆς προσχωρήσεως εἰς αὐτὰς καὶ ἑτέρων κρατῶν, ἐξητήθη δὲ πρὸς τούτοις νὰ διευκολυνθῇ αὕτη ὅσον τὸ δυνατόν. Οὕτω περιελήφθη σχετικὴ διάταξις περὶ προσχωρήσεως ἄλλων πολιτειῶν εἰς τὸ ἄρθρ. 32 τῆς συμβάσεως τῆς Γενεύης τοῦ 1906 περὶ τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν, εἰς τὴν δήλωσιν τοῦ Λονδίνου τοῦ 1909, εἰς τὰς συμβάσεις τῆς Χάγης κ.λ.π. Συνήθως ἡ προσχώρησις, ὡς πλήρης καὶ ἀνεπιφυλάκτως γινομένη ἀποδοχὴ ὅλων τῶν ὅρων τῆς συμβάσεως παρὰ τρίτης τινὸς πολιτείας, διακρίνεται τῆς καλουμένης *προσβάσεως* (adhésion), τῆς ὑπὸ ὡρισμένας ἐπιφυλάξεις ἀποδοχῆς παρὰ τρίτου κράτους τοῦ μεταξὺ ἄλλων πολιτειῶν συνομολογηθέντος καθεστῶτος.

Ἡ προσχώρησις συντελεῖται δι' ἐγγράφου τῆς προσχωρούσης πολιτείας, ἀπευθυνομένου, συνήθως, πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἐν τῷ ὁποίῳ συνωμολογήθη ἡ σύμβασις, καὶ ὑπ' αὐτῆς, κατόπιν, γνωστοποιουμένου εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν λοιπῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ὑπέγραψαν τὴν σύμβασιν. Προκειμένου περὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων, αἵτινες συνομολογοῦνται τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ προσχώρησις γίνεται δι' ἐγγράφου κοινοποιουμένου εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἡ προσχώρησις εἴτε εἶναι ἐλευθέρα διὰ πᾶσαν πολιτείαν, ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεως τῶν συνομολογησάντων τὴν σύμβασιν κρατῶν, ὁπότε ὁμιλοῦμεν περὶ *ἀνοικτῆς προσχωρήσεως* (accession ouverte), εἴτε ἤρτηται ἐκ τῆς συναινέσεως τῶν συνομολογησάντων τὴν σύμβασιν κρατῶν, ὁπότε ὁ λόγος περὶ *κλειστῆς προσχωρήσεως* (accession fermée). Η. Γ. Κ.

προσχωρῶ *(—έω)*· χωρῶ πρός τι, προσέρχομαι· || μεταφ., ἀποδέχομαι ἀλλοτρίας ἀρχὰς ἢ δόγματα ἰδίᾳ πολιτικά: «προσχωρῶ εἰς τὴν συμμαχίαν, — εἰς τὸ κόμμα».

πρόσχωσις, *—εως* (ἡ)· συσσώρευσις χώματος, σχηματισμός, προέκτασις ἐδάφους: «αἱ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν προσχώσεις».

—*[Γεωλ.]* *Πρόσχωσις* καλεῖται ἡ ἀπόθεσις γαιωδῶν ὑλικῶν, διενεργουμένη ὑπὸ τῶν ῥεόντων ὑδάτων, τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν παγετώνων καὶ συντελοῦσα, ὅταν γίνηται ἐπὶ τοῦ πυθμένος συναγωγῶν ὕδατος (κόλπων, θαλασσῶν, λιμνῶν κλπ.), εἰς ἐπαύξησιν τῆς χέρσου. Συνήθως μὲ τὴν αὐτὴν λέξιν χαρακτηρίζονται καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ὑλικὰ τὰ διὰ προσχώσεως ἀποτιθέμενα, ἄλλως *προσχώματα* καλούμενα.

Διὰ τῆς μεταφορικῆς ἱκανότητος τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ῥεόντων ὑδάτων ἢ κινουμένων παγετώνων ἢ τῶν πνεόντων ἀνέμων, τὰ προϊόντα ἀποσαθρώσεως καὶ διαβρώσεως τῶν πετρωμάτων μεταφέρονται καὶ ἀποτίθενται ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, καθ' ἣν ἤθελεν ἐλαττωθῇ ἡ ταχύτης τῶν παρασυρόντων ταῦτα ὑδάτων ἢ ἀνέμων ἢ ἤθελεν ἐπέλθει τῆξις τῶν ἄκρων τῶν παγετώνων.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ῥεόντων ὑδάτων μεταφορὰν ἀποτίθενται πρῶτον τὰ μεγαλύτερα στοιχεῖα, ὅσον δ' ἐλαττοῦται ἡ ταχύτης ἀποτίθενται οἱ χάλικες, εἶτα τὰ λεπτότερα στοιχεῖα, τελευταία δ' ἡ ἰλύς. Προσχώσεις ἢ προσχώματα σχηματίζονται κυρίως εἰς τὰς καμπὰς τῆς κοίτης τῶν ὑδατίνων ῥοῶν, εἰς τοὺς πυθμένας τῆς κοίτης, εἰς θέσεις εἰς ἃς ἐλαττοῦται ἡ ταχύτης ἢ κατὰ τὰς ἐκβολάς των.

Διὰ τῶν προσχώσεων σχηματίζονται τὰ *προσχωσιγενῆ ἐδάφη*, τὰ ὁποῖα εἶναι γονιμώτατα, ἂν κατὰ τὰ ἀνώτερά των τμήματα ἔχει ἀποτεθῆ ἰλύς, περιέχουσα θρεπτικὰ συστατικὰ τῶν φυτῶν.

Εἰς τὴν γεωργίαν προκαλοῦσι πολλάκις τεχνητὰς προσχώσεις διὰ τῆς πλημμύρας ἀγρῶν διὰ ποταμίων ὑδάτων πλήρων θρεπτικῆς ἰλύος, ἡ ὁποία βελτιώνει τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τῶν ἐδαφῶν τῶν ἀγρῶν. Εἰς τὰς προσχώσεις, τὰς προκαλουμένας κατὰ τὰς πλημμύρας, ὀφείλεται ἡ γονιμότης τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου καὶ πλείστων ἄλλων προσχωσιγενῶν πεδίων. Γ. Κ. Γ.

—*[Νομ.]* Ὁ διὰ προσχώσεως προστιθέμενος χῶρος εἰς παρόχθιον ἀγρὸν ἀποκτᾶται κατὰ κυριότητα ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἀγροῦ, εἰς ὃν προσετέθη, ἰσχύει δὲ τοῦτο καὶ διὰ τὰς προσκολλήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν γίνονται κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης, ἀλλ' ἐκτείνονται ὡς γλῶσσαι εἰς τὸν ποταμόν. Κατὰ τὸν νόμον περὶ διακρίσεως κτημάτων, οἱ ποταμοὶ οἱ δυνάμενοι νὰ καταστῶσι πλευστοὶ μὲ τὰς ὄχθας των εἶναι δημόσιοι. Ὁ διὰ προσχώσεως προστεθεὶς εἰς τὴν ὄχθην αὐτῶν χῶρος ἀποτελεῖ συνεπῶς περιουσίαν τοῦ δημοσίου, καὶ μόνον ἐπὶ τῶν ποταμῶν τῶν μὴ δυναμένων νὰ καταστοῦν πλωτοὶ ὁ προστεθεὶς χῶρος ἀποτελεῖ μέρος τῆς περιουσίας τοῦ ἰδιώτου, τοῦ κυρίου τοῦ ἀγροῦ εἰς ὃν προσετέθη. Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

πρόσχωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς πρόσχωσιν, ὁ διὰ προσχώσεως σχηματισθείς: «προσχωτικὸν ἔδαφος».—Ἐπίρρ. ***προσχωτικῶς***.

πρόσω· ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐμπρός· || παραθ. *προσωτέρω—προσωτάτω*· || ναυτ., «πρόσω!» κέλευμα τοῦ ἀπὸ τῆς γεφύρας κυβερνῶντος πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς μηχανῆς τοῦ πλοίου, ὅπως κινηθῶσιν αἱ μηχαναὶ πρὸς πρόωσιν τοῦ πλοίου. Τὸ ἀντίθετον «ἀνάποδα». Τὸ κέλευμα τοῦτο σημειοῦται καὶ εἰς τὸν τηλέγραφον τῆς μηχανῆς, φέρον, εἴς τε τὸν πομπὸν καὶ τὸν δέκτην, ὑποδιαιρέσεις «ἠρέμα», «ἡμιταχῶς», «ὁλοταχῶς» καὶ «πάσῃ δυνάμει». Σ. Ε. Λ.

προσωβράγχια (τὰ) (Prosobranchiata) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία γαστεροπόδων μαλακίων (βλ. λ. *γαστερόποδα* καὶ *μαλάκια*).

προσῳδία (ἡ)· ἡ πρὸς ᾠδὴν συμφωνία μουσικοῦ ὀργάνου, μουσικὴ συμφωνία ᾠδῆς καὶ μουσικοῦ ὀργάνου· || ἡ ποιότης τοῦ τόνου ἢ τοῦ πνεύματος τῆς λέξεως.

— *[Μετρ.]* ***Προσῳδία*** ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετρικῇ καλεῖται ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὰ φωνήεντα διεκρίνοντο εἰς μακρὰ καὶ βραχέα, ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἐξαγγελίας των. Οὕτως ἔχομεν φωνήεντα βραχέα, μεγέθους ἑνὸς πρώτου χρόνου (ἡ ἐλαχίστη διαίρεσις τοῦ χρόνου), καὶ μακρά, μεγέθους διπλασίου. Τὰ φωνήεντα, πλὴν τῆς ἑαυτῶν ποσότητος, ἐλάμβανον καὶ τὴν θέσει· οὕτω τὰ βραχέα ἐν τῷ μέτρῳ ἐγένοντο ἀναλόγως τοῦ γειτνιασμοῦ των μετὰ διπλῶν ἢ τριῶν συμφώνων μακρά, τὰ μακρὰ δὲ ἠδύναντο νὰ ἐπεκταθῶσιν ἔτι πλέον, ἢ καὶ νὰ ληφθῶσιν ἀδιαφόρως. Ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ τῶν συλλαβῶν ἡ φωνὴ δὲν ἦτο ἰσχυροτέρα καὶ ἐντατικωτέρα ἢ ὀξυτέρα, ἀλλ' ἐποίκιλλεν ὁ χρόνος τῆς προφορᾶς εἰς τὰς μακρὰς συλλαβὰς ἢ διφθόγγους, ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς δὲ τῶν ἀνισοχρόνων τούτων συλλαβῶν παρήγετο ὁ ῥυθμός· ἡ κατὰ τὴν ποσότητα ταύτην τῶν συλλαβῶν σύνθεσις τῶν ποιημάτων καλεῖται *προσῳδιακὴ ῥυθμοποιία*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *τονικὴν ῥυθμοποιίαν*, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τοῦ τόνου. Εἰς τὴν πρώτην ῥυθμοποιίαν στηρίζεται ἡ ἰνδική, ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ ἀπὸ τοῦ Λιβίου Ἀνδρονίκου (240 π. Χ.), ὅστις μετέφρασε κατὰ ταύτην τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου. Εἰς δὲ τὴν τονικὴν πᾶσαι αἱ νεώτεραι γλῶσσαι. Ὁ λογικὸς τῶν λέξεων τόνος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μετρικὴν δὲν συμπίπτει, ἂν μὴ τυχαίως, μετὰ τοῦ ῥυθμικοῦ, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς τὴν λατινικήν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συμπίπτουν οἱ δύο τόνοι.

Βραδύτερον ἡ φθογγολογία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης παντελῶς ἠλλοιώθη· ἡ γλῶσσα τῶν ἀνίσων συλλαβῶν ἐξηφανίσθη καὶ τὴν ἀντικατέστησεν ἡ ἰσοχρονία τῶν φωνηέντων· ὁ μουσικὸς προσῳδιακὸς τόνος ὑπεχώρησεν εἰς τὸν ἰσχυρὸν τονικόν· ὁ δὲ ἦχος τῆς γλώσσης κατέστη ὅλως διάφορος. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐξαφανίσεως τῆς ἀρχαίας ποσότητος τῶν συλλαβῶν καὶ τῆς ἐξισώσεως αὐτῶν κατὰ τὴν προφοράν, ὡς καὶ περὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς, διαφωνοῦν οἱ νεώτεροι ἐρευνηταί. Πάντως, βέβαιον εἶναι ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπὶ τῶν Διαδόχων εὐρείας διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς διαφόρους ἀλλογλώσσους πληθυσμοὺς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἄλλων μερῶν, ὑπέστη αὕτη φθορὰν κατὰ τὴν προφοράν της, ἣν ὑπέθαλψε καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἀργότερον, καθιερώσας αὐτὴν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· ἀλλ' εἰς τὴν φθορὰν ταύτην ὄχι ὀλίγον συνέτεινον καὶ ἐσωτερικοὶ νόμοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Πρὸς τούτοις, βέβαιον καὶ ἀποδεδειγμένον εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενον ἔλαβε χώραν βαθμηδὸν καὶ ἀνίσως κατὰ τόπους, σχεδὸν δὲ ἀνεπαισθήτως. Διὰ τοῦτο ἐμφανίζεται μὲν σύγχυσις τῶν φωνηέντων ἀπὸ τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς, παρατηρεῖται ὅμως ἐξ ἄλλου καὶ διάκρισις αὐτῶν

Digitized by Google

μέχρι καί τι πλέον τῆς Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε πάντως καὶ συνετελέσθη ἡ ἐξίσωσις τῆς συλλαβικῆς ποσότητος (βλ. *Χατζιδάκι* Γλωσ. μελ. τόμ. Α', σελ. 239). Ἡ προσῳδία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο ὅρος γραμματικὸς καὶ μουσικός, ἡ σημερινὴ δὲ ἀποκλειστικὴ σημασία εἶναι νεωτέρα. Γ. Μ. Β.

προσῳδιακός—*ή*,—*όν*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσῳδίαν, ὁ τῆς προσῳδίας: «πούς προσῳδιακός», «προσῳδιακὰ ποιήματα».—Ἐπίρρ. ***προσῳδιακῶς***.

προσωθήριον (τὸ) (Prosotherium Amegh.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἡγετοθηριιδῶν* ***τυποθηρίων νοτουγκουλάτων*** θηλαστικῶν. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος τῶν ζῴων τούτων ἦτο: $\frac{1.0.4.3.}{2.0.4.3}$ Λείψανά των συνηντήθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ (στρώματα τοῦ πυροθηρίου) εἰς τὴν Ν. Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

προσωθῶ (—*έω*)˙ ὠθῶ, σπρώχνω πρὸς τὰ ἐμπρός.

προσωκρατικοὶ (οἱ). Καλοῦνται οὕτως οἱ πρὸ τοῦ Σωκράτους ἀκμάσαντες φιλόσοφοι, ἤτοι οἱ Ἴωνες (Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξιμένης), ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ πυθαγόρειοι, οἱ Ἐλεᾶται, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, οἱ ἀτομικοὶ (Λεύκιππος, Δημόκριτος) καὶ οἱ ἀρχαιότεροι τῶν σοφιστῶν. Ὁ Η. Diel ἐξέδωκεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Die Vosokratiker» (3 τόμοι, 4 ἔκδ. 1923) ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἀπολεσθέντων ἔργων τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων, ὡς καὶ εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἀναφερομένας εἰς τὰ ἔργα ἀρχαίων συγγραφέων. Ἡ ἔκδοσις ἔχει γίνει μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, τὸ δὲ πρωτότυπον κείμενον συνοδεύεται καὶ ὑπὸ γερμανικῆς μεταφράσεως. Σ. Ν. Λ.

προσωμίς, —*ίδος* (ἡ). Καλεῖται οὕτω τὸ κοῖλον μέρος τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ κοντακίου τοῦ τυφεκίου καὶ τοῦ ὁπλοπολυβόλου, τὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς κλειδώσεως τοῦ ὤμου κατὰ τὴν βολήν. Ν. Θ. Κ.

προσωνυμία (ἡ)˙ πρόσθετον ὄνομα, ἐπωνυμία.

προσωπαλγία (ἡ). Τὸ ἐκ τῆς προσωπικῆς παραλύσεως ἢ νευραλγίας τοῦ τριδύμου νεύρου ἄλγος κατὰ τὴν προσωπικὴν χώραν, τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν προσβληθεῖσαν μοῖραν τοῦ νεύρου. Ν. Γ. Π.

προσωπαλγικός, —*ή*, —*όν*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσωπαλγίαν, ὁ τῆς προσωπαλγίας.

προσωπανθῆ (τὰ) *[Βοτ.]*. Τάξις φυτῶν φανερογάμων τῆς κλάσεως τῶν *ἀγγειοσπέρμων* δικοτυληδόνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συμπετάλων*, περιλαμβάνουσα ὀκτὼ οἰκογενείας.

προσωπάρχης (ὁ)˙ ὁ διευθυντὴς τοῦ προσωπικοῦ ὑπηρεσίας τινός: «προσωπάρχης ὑπουργείου, — ἑταιρείας».

προσωπεῖον (τό)˙ ὁμοίωμα προσώπου ἐκ χαρτονίου ἢ ὑφάσματος, δι' οὗ καλύπτει τις τὸ πρόσωπόν του κατὰ τὰς μεταμφιέσεις, κοιν. *μάσκα*˙ || καθόλου, ὁμοίωμα προσώπου ἐξ ὀπτῆς γῆς ἢ ἐκ μετάλλου παρ' ἀρχαίοις, εἴτε πρὸς κάλυψιν τοῦ προσώπου τῶν νεκρῶν, εἴτε ὡς ἀποτρόπαια βασκάνου ὀφθαλμοῦ, εἴτε ὡς ἀναθηματικά, εἴτε διὰ τοὺς δραματικοὺς ὑποκριτάς˙ || μεταφ., πρόσχημα, προσποίησις, ὑποκριτικὴ ἐμφάνισις: «τοῦ ἀφῃρέθη τὸ προσωπεῖον» ἀπεκαλύφθη ποῖος εἶναι, «παρουσιάζεται ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ συνδιαλλακτοῦ».

—*[Θεατρ.]* Τὸ *προσωπεῖον* ἀπετέλει ἐν τῷ ἀρχαίῳ θεάτρῳ σπουδαιότατον μέρος τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ὑποκριτῶν (ἠθοποιῶν). Τοῦτο κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἐκ φλοιοῦ καὶ κεχρωματισμένον, εἶτα δ' ἐξ ὑφάσματος. Προῆλθεν ἐκ τῆς κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου συνηθείας, καθ' ἣν τινες ἐπήλειφον τὰ πρόσωπά των διὰ χυμῶν, χρωμάτων, ἀλοιφῶν, ἵνα ἐμφανίζωνται μεταπεπλασμένοι κατὰ τὴν μορφήν. Πρῶτος εἰσηγητὴς αὐτῶν ἀναφέρεται ὁ Χοιρίλος ὑπό τινων, ὁ Θέσπις καὶ ὁ Αἰσχύλος ὑπ' ἄλλων, τῶν δὲ γυναικείων ὁ Φρύνιχος, οἵτινες ἐφεῦρον ἢ προήγαγον τὴν κατασκευὴν τῶν προσωπείων, ἵνα μὴ θεός τις ἢ ἥρως ἐμφανίζηται ἔχων τὴν μορφὴν τοῦ ὑποκριτοῦ.

Τῶν προσωπείων ἄλλα ἐκάλυπτον τὴν μορφὴν μόνην, ἄλλα δὲ ὅλην τὴν κεφαλὴν μέχρι τῶν ὤμων. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματός των ἦτο πάντοτε μέγα, οὕτω δὲ κατεσκευασμένον, ὥστε νὰ ἐνδυναμώνῃ τὴν φωνήν. Τὸ τραγικὸν εἶχεν εἰς τὸ ἄνω μέρος τὸν ὄγκον, δηλαδὴ τὴν ὑψηλὴν προμετωπίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο προσηρμοσμένη πυκνὴ φενάκη˙ τὸ κωμικὸν εἶχε μὲν τὴν φενάκην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν ὄγκον. Ὁ Πολυδεύκης ἀναφέρει 25 τύπους τραγικῶν προσωπείων, ἐκτὸς τῶν διὰ μυθολογικὰ πρόσωπα εἰδικῶν˙ 43 κωμικῶν προσωπείων, ἐκτὸς τῶν ἰδιαιτέρων πρὸς ἀτομικὰς ἀπεικονίσεις ἱστορικῶν προσώπων ἢ ζῴων˙ καὶ πολλὰ προσωπεῖα Σατύρων καὶ Σιληνῶν. Ὁ χορὸς τῆς τραγῳδίας πιθανώτατα δὲν ἔφερε προσωπεῖον.

Παρὰ Ρωμαίοις ἡ χρῆσις τῶν προσωπείων ἦτο παναρχαία, γνήσια δὲ ἰταλικὰ τὰ τυπικὰ τῆς Ἀτελλανῆς κωμῳδίας ὁ Μάκκος, ὁ Πάππος, ὁ Μποῦκκος, ὁ Δοσσένος, ὁ Σαννίων. Ἡ τραγῳδία εἶχε τὰ ἰδικά της, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ ἑλληνικά, ἕνεκα τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῆς ρωμαϊκῆς τραγῳδίας ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς. Τὰ ἑλληνικὰ δράματα ἤρχισαν νὰ παίζουν οἱ Ρωμαῖοι ἠθοποιοὶ μὲ προσωπεῖον ἕνα αἰῶνα ἀπὸ τῆς εἰς Ρώμην εἰσαγωγῆς των. Τὸ προσωπεῖον ἐν Ρώμῃ ἐτέθη εἰς χρῆσιν ἀπὸ τοῦ Β' π.Χ. αἰῶνος, ἴσως δ' ὑπὸ πρώτου τοῦ Ρωσκίου. Μὲ τὴν πρόοδον τῆς σκευοποιίας, δηλαδὴ τῆς τέχνης τοῦ κατασκευάζειν προσωπεῖα, οἱ Ρωμαῖοι εὐηρεστοῦντο εἰς αὐτά, διότι καὶ οἱ ἠθοποιοί, μὲ τὸν ἐπὶ τῶν προσωπείων εἰκονισμὸν τῶν χαρακτήρων, ἑνόουν καλύτερον τὸν θεμελιώδη τύπον τοῦ παριστανομένου προσώπου καὶ οἱ θεαταὶ περισσότερον ηὐχαριστοῦντο ἐπὶ μᾶλλον ὑπὸ τῆς διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ προσωπείου φαινομένης ζωηρότητος τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ὑποκριτοῦ.

Εἰκόνες τῶν ἀρχαίων θεατρικῶν προσωπείων εὕρηνται εἰς τὰς θεατρικὰς τοιχογραφίας καὶ τὰς νεκροπόλεις Πομπηΐας, Ἑρκουλάνου (Ἡρακλείου), Κυρήνης, Μυρίνης˙ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ προτομὴ ἐκ μαρμάρου˙ ἐν Townly Gallery τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν ἢ δραματικῶν προσωπείων ὑπῆρχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τά: *νεκρικά*, πρὸς κάλυψιν τῆς δυσμορφίας τοῦ νεκροῦ. Τοιαῦτα χρυσᾶ εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Σλίεμανν ἐν τοῖς τάφοις τῶν Μυκηνῶν. Τῶν προσωπείων τούτων μεγάλη χρῆσις ἦτο παρὰ τοῖς Ρωμαίοις˙ *ἀποτροπαϊκά*, τὰ τιθέμενα πρὸ οἰκιῶν, ἐργαστηρίων κτλ. πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βασκανίας ἀπὸ τῶν ἐνοίκων˙ *ἀναθηματικὰ* εἰς θεούς, οἷα τὰ εἰς τὴν Ὀρθίαν Ἄρτεμιν ἐν Σπάρτῃ.

Προσωπεῖα, διάφορα τῶν ἀρχαίων, μᾶλλον προσωπίδας, ἔφερον οἱ ἠθοποιοὶ τῆς λεγομένης παλαιᾶς ἰταλικῆς κωμῳδίας (commedia dell'arte) καὶ βραδύτερον οἱ ἠθοποιοὶ οἱ παίζοντες εἰς τὸ Hôtel de Bourgogne ἐν Γαλλίᾳ, πρὸς ἀπόδοσιν ρόλων γυναικῶν καὶ γερόντων. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τὰ προσωπεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ὅλα τὰ θέατρα τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ συνήθεια αὕτη κατηργήθη, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς λεγομένης διασκευῆς τοῦ προσώπου, ἐπιτυγχανομένης διὰ τῆς χρήσεως διαφόρων εἰδικῶν χρωμάτων, προσθέτων γενείων, μύστακος, περρουκῶν κλπ., δι' ὧν ἀλλοιοῦται ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἠθοποιοῦ καὶ ἐμφανίζεται ἡ τοῦ ἀποδιδομένου ρόλου (βλ. καὶ λ. *προσωπίς*). Ν. Σ. Λ.—Π. Α. Κ.

προσωπίδιον (τό)˙ μικρὰ προσωπίς.

προσωπιδοφορία (ἡ)˙ τὸ νὰ φορῇ τις προσωπίδα, κοιν. *μασκαράτα*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Περίφημοι παρέμειναν οἱ ὅμιλοι ἢ καὶ πομπαὶ *προσωπιδοφόρων* τῆς Ἰταλίας ἐν Ρώμῃ ἰδίως καὶ ἐν Ἐνετίᾳ. Ὡσαύτως εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου αἱ παλαιότερα ἦσαν γνωσταὶ ὑπὸ τὰς προσωνυμίας «προσωπιδοφορίαι» ἢ καὶ «ἑορταὶ τῶν γελωτοποιῶν», «προσωπιδοφορίαι τῶν ἀθῴων, — τῶν ὑποδιακόνων». Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰς δὲν ἔφερον μόνον προσωπεῖα, ἀλλ' ἦσαν καὶ μετημφιεσμένοι μὲ ἐνδυμασίας παλαιοτέρων ἐποχῶν ἢ καὶ μὲ φανταστικὰς τοιαύτας, ἰδίως παρδαλάς, ἀλλοκότους, κωμικάς. Ἡ κίνησις τῶν ἀποκρέων διέσωσε καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας τὰς προσωπιδοφορίας, ἐξ ὧν περιφημότεραι εἶναι αἱ τῆς γαλλικῆς Νικαίας. Παρ' ἡμῖν αἱ ἀπόπειραι πρὸς διάσωσιν τοῦ ἐθίμου τῶν προσωπιδοφοριῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἱκανὴν ἐπιτυχίαν κατ' ἀρχάς, ἀπέτυχον κατόπιν, ἐγκαταλειφθεῖσαι μάλιστα τελευταίως. Λείψανον τῶν προσωπιδοφοριῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ λαϊκὸν «γαϊτανάκι», τὸ ὁποῖον ὅμιλος πλανοδίων καὶ μετημφιεσμένων προσωπιδοφόρων πλέκει ἐν χορῷ μὲ πολυχρώμους ταινίας πέριξ ὑψηλοῦ ἱστοῦ. Ἐκ τῶν παλαιοτάτων προσωπιδοφοριῶν ἢ τῶν γελωτοποιῶν ἐν τῇ μεσαιωνικῇ Γαλλίᾳ ἦτο χυδαία παρῳδία τῶν θρησκευτικῶν λειτουργιῶν, καθ' ἣν ἡ ἀνάμνησις τῶν ἑορτῶν τοῦ Βάκχου συνεδυάζετο μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν Κρονίων. Ἐτελεῖτο τῇ ἀνοχῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, αἵτινες οὐ μόνον μετεῖχον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ κατέβαλλον τὰς δαπάνας. Μνημονεύεται μάλιστα ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μακὸν (1308), ὅστις ἐκληροδότησε τὰ ἴδια αὐτοῦ ἀρχιεπισκοπικὰ ἄμφια εἰς τὸν ἑκάστοτε ἀρχιεπίσκοπον τῶν γελωτοποιῶν. Μὲ περιβολὴν ἀρχιεπισκοπικὴν οὗτος ἐδικαιοῦτο ἐπὶ τριήμερον ν' ἀντιποιῆται τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου, νὰ κόπτῃ μάλιστα καὶ νομίσματα. Τινὲς τῶν τοιούτων ἀρχιεπισκόπων περιεβάλλοντο ἐν τούτοις τὸ ἔνδυμα γελωτοποιοῦ. Ἡ προσωπιδοφορία αὕτη εἶχε τοὺς ἀπολογητάς της, ἐν οἷς τὸν περιβόητον Gerson. Τ. Δ.

προσωπιδοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)˙ ὁ φορῶν προσωπίδα, κοιν. *μασκαρεμένος* ἢ *μασκαρᾶς*.

προσωπικός, —*ή*, —*όν*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, εἰς ἓν ἄτομον, ἀντίθ. *ἀπρόσωπος, γενικός*: «προσωπικὸν ζήτημα», «συμφέροντα προσωπικά» || ὁ ἀνήκων εἰς πρόσωπόν τι, ἀτομικός: «προσωπική μου περιουσία»˙ || «προσωπικὸν ρῆμα» τὸ ρῆμα τοῦ ὁποίου ἡ διάθεσις δηλοῦται μετὰ ἐννοίας ὑποκειμένου, κατ' ἀντίθετον πρὸς τὸ *ἀπρόσωπον ρῆμα*, τοῦ ὁποίου ἡ διάθεσις δηλοῦται ἄνευ ἐννοίας ὑποκειμένου˙ || «προσωπικὴ ἀντωνυμία» δι' ἧς δηλοῦται τὸ πρόσωπον, μάλιστα δὲ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον˙ || «προσωπικὴ ἐλευθερία» ἡ ἐλευθερία ἑνὸς ἑκάστου ἀνθρώπου, μὴ παραβιαζομένη ὑπὸ αὐθαιρέτου βίας˙ || «προσωπικὴ κράτησις» ἡ στέρησις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας ἐπὶ ἡμέρας τινάς, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς ἐξουσίας˙ || ***προσωπικὸν*** (τό)˙ ὡς οὐσ., τὸ σύνολον τῶν προσώπων, τῶν ἀνθρώπων τῶν ὑπηρετούντων εἴς τινα ὑπηρεσίαν: «τὸ προσωπικὸν ὑπουργείου, — ἑταιρείας, — ἐφημερίδος κττ.».—Ἐπίρρ. ***προσωπικῶς***˙ ὡς πρόσωπον, ἀτομικῶς: «τὸν ἐγνώρισα προσωπικῶς»˙ || «τὸν παρεκάλεσα προσωπικῶς» ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος, οὐχὶ δι' ἄλλου.

— ***προσωπικὰ δικαιώματα***˙ βλ. λ. *ἀτομικὰ δικαιώματα*.

— ***προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι*** *[Συντακτ.]*. Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι, ἤτοι αἱ δηλοῦσαι τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου, εἶναι αἱ κατ' ἐξοχὴν ἀντωνυμίαι, τουτέστιν αἱ κατ' ἐξοχὴν εὐχρηστοῦσαι ἀντὶ ὀνομάτων, ἐνῷ αἱ πλεῖσται ἐκ τῶν ἄλλων ἀντωνυμιῶν (*ἀναφορικαί*, *δεικτικαὶ* κλ.) ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ἐπίθετα καὶ ἔχουν τὰς κυριωτέρας ἰδιότητας τούτων. Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς: *ἐγὼ* (διὰ τὸ α' πρόσωπον), *σὺ* (διὰ τὸ β' πρόσωπον, νεοελ. *ἐσὺ* κατὰ τὸ *ἐγώ*), ἀντὶ δὲ τῆς ἀχρήστου κατ' ὀνομαστικὴν ἀντωνυμίας τοῦ γ' προσώπου (ἀπαντώσης εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις της: *οὗ, —οἷ, —ἕ* κλ.) ἐγίνετο χρῆσις τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν *ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος* («οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται.. .. οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης» *Ξενοφ.*) καὶ τῆς ἀντωνυμίας *αὐτὸς* πρὸς ἔκφρασιν ἐμφάσεως (πρβλ. τὸ γνωστὸν «αὐτὸς ἔφα» ἐπὶ τοῦ Πρωταγόρου). Οἱ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *ἐγὼ* καὶ *σὺ* ἐχρησιμοποιοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον, πρὸς ἔκφρασιν ἐμφάσεως ἢ ἀντιδιαστολῆς: «σὺ μὲν μένων νυν κεῖνον ἐνθάδ' ἐκδέχου, ἐγὼ δ' ἄπειμι» (*Σοφοκλ.*, πρβλ. καὶ λατ. «tu amas, at ego esurio et sitio» κ.ο.κ. καὶ νεοελ. «ἐγὼ ραγιᾶς δὲ γίνομαι κλ.»). Ὡσαύτως, χάριν ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς, ἐγίνετο τὸ πάλαι καὶ γίνεται καὶ σήμερον χρῆσις τῶν ὀρθοτονουμένων τύπων τῶν πλαγίων πτώσεων τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σὲ* κλ.: «ἐγὼ μέν, ὦ ἄνδρες ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ˙ ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε, ἐμοὶ μελήσει» (*Ξενοφ.*), «ἐμένα θέλει τὸ παιδί!», «ἐσένα δέ(ν) σε λογαριάζει», «ἐμένα δέ με ρωτᾶς;» κλ. κλ., ἄλλως ἐγίνετο καὶ γίνεται χρῆσις τῶν ἐγκλιτικῶν τύπων τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀντωνυμιῶν: *μου, μοι, με, σου, σοι, σε* κλ. (νεοελλ. καὶ *του, τον, των, το, τους* κλ.). Εἶναι ἀξιοσημείωτος ἡ κατὰ διαλέκτους μεγάλη ποικιλία τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις: *ἐγώ—ἐγὼν—ἔγων—ἰὼν* ἢ *ἰών*, ἑν. γενική: *ἐμέο—ἐμίο* ἢ *ἐμίω—ἐμεῦ* καὶ *μεῦ—ἐμοῦ* καὶ *μοῦ—ἐμέος* καὶ *ἐμεῦς, ἐμοῦς, ἐμῶς* κλ., προσθήκῃ δὲ διαφόρων μορίων: *ἔγωγε, ἐγώνγα, ἰώνγα* ἢ *ἰώνγα, ἐγώνη, ἰώνει* κ.ο.κ. Γ. Π. Α.

— ***προσωπικὴ ἀγωγή***. Καλοῦνται *προσωπικαὶ* αἱ ἀγωγαί, δι' ὧν ἐπιδιώκεται προσωπικὸν δικαίωμα. Ἐπ' αὐτῶν ἐναγόμενος γίνεται συνήθως ὁ διὰ τῆς ἐνοχῆς ὑποχρεούμενος, διότι μόνος ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ προσβάλῃ τὸ προσωπικὸν δίκαιον αὐτὸ καὶ κατὰ κανόνα κατ' αὐτοῦ καὶ μόνον δίδεται ἡ ἀγωγή. Ἐπὶ τῶν προσωπικῶν δηλαδὴ ἀγωγῶν πρέπει κατὰ κανόνα νὰ ὑπάρχῃ ἐνοχὴ πρὸ τῆς προσβολῆς τοῦ δικαίου. Ἐκ δὲ τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ πηγάζῃ ἀκριβῶς ὅτι τὸ δικαίωμα, οὗ ζητεῖται ἡ ἱκανοποίησις, ἀνήκει εἰς τὸν ἐνάγοντα κατὰ τοῦ ἐναγομένου. Ἔτι δέον νὰ περιέχῃ αὕτη καὶ τὴν ἀφορμὴν αὐτῆς, συνισταμένην εἰς τὴν διατάραξιν ἢ διακώλυσιν τῆς ἐνασκήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐνάγοντος. Ἐπιδιώκει αὕτη ὡς σκοπὸν τὴν καταδίκην τοῦ ἐναγομένου εἰς δόσιν, πρᾶξιν ἢ παροχήν τινα. Ἐπὶ τῶν *ἀναγνωριστικῶν* ἢ *βεβαιωτικῶν* λεγομένων ἀγωγῶν (actiones praejudiciales) ἡ αἴτησις περιορίζεται ἁπλῶς εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ δικαίου τοῦ ἐνάγοντος. Δίδονται αὗται ὁσάκις πρόκειται ἀρνητικῶς ἢ θετικῶς νὰ βεβαιωθῇ ἡ ὕπαρξις ἢ ἀνυπαρξία ἐννόμου τινὸς σχέσεως, ὑποχρεώσεως ἢ προσωπικῆς καταστάσεως. Αἱ *μικταὶ* ἀγωγαὶ (actiones mixtae), ἤτοι ἡ περὶ διαιρέσεως ἐπικοίνου πράγματος, ἡ περὶ ἰθύνσεως ὁρίων καὶ ἡ περὶ διανομῆς κλήρου, διὰ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐπεδιώκετο κανονισμὸς ἐμπραγμάτων δικαίων, συγχρόνως δὲ καὶ προσωπικαὶ δόσεις, ἀμφισβητεῖται ἂν πρέπῃ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς προσωπικὰς ἢ τὰς ἐμπραγμάτους ἀγωγάς. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ὀρθότερον εἶναι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσωπικαί. Κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ὅμως πολιτικὴν δικονομίαν, μὴ ἐπιτρέπουσαν ἐπιδίκασιν καὶ προσωπικὰς δόσεις πρὸς ἀντιστάθμισιν αὐτῆς, ὀρθότερον εἶναι νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς ἐμπραγμάτους. Ἡ κρατοῦσα σχετι-

Digitized by Google

κῶς μεταξὺ τῶν συγγραφέων διαφωνία οὐδεμίαν ἔχει πλέον παρ' ἡμῖν πρακτικὴν σημασίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Regelsberger*, «Γενικαὶ διδασκαλίαι τοῦ δικαίου τῶν πανδεκτῶν» (μετάφρασις *Μαριδάκη* καὶ *Πράτσικα*, ἐκδ. 1915 § 191).—*Οἰκονομίδου*, «Γενικαὶ ἀρχαί» (§ 81). —*Κρασσᾶ*, «Γενικαὶ ἀρχαί» (§ 230).—*Παπαρρηγοπούλου*, «Γενικαὶ ἀρχαί» (§ 424). Κ. Α. Π.

— **προσωπικὴ *ἕνωσις*** [*Διεθν. Δίκ.*] βλ.λ. ***ἕνωσις*** κρατῶν (τ. ΙΑ' σ., 229 γ').

— **προσωπικὴ *ἐξίσωσις*** [*'Αστρον.*] Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς πραγματικῆς ἢ τῆς βασικῆς τιμῆς μεγέθους τινὸς καὶ ἐκείνης, ἥτις εὑρίσκεται κατ' ἐκτίμησιν ὑφ' ἑκάστου παρατηρητοῦ.

Πρῶτος ὁ Ἄγγλος ἀστρονόμος Maskelyne παρετήρησε, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τὴν ὕπαρξιν συστηματικοῦ καὶ οὐχὶ τυχαίου σφάλματος μεταξὺ τῶν κατ' ὀρθὴν ἀναφορὰν μεσημβρινῶν παρατηρήσεων τῶν αὐτῶν ἀστέρων ὑπὸ διαφόρων παρατηρητῶν, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ βραδύτερον διελεύκανεν ὁ Γερμανὸς ἀστρονόμος Bessel. Κατὰ τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ καὶ διαφόρων ἄλλων, σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως ἔχει ἡ πεῖρα καὶ ἡ μακρὰ ἄσκησις τῶν παρατηρητῶν εἰς τὴν χρῆσιν τῆς μεθόδου ὁράσεως καὶ ἀκοῆς. Ἀπὸ τῆς διαπιστώσεως τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων αἰτίων, οἱ κατὰ καιροὺς ἀστρονόμοι, οἵτινες κατέγιναν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων θέσεως, προσεπάθησαν νὰ ἐξεύρωσι τρόπους βελτιώσεως τῆς μεθόδου ταύτης, ἡ ὁποία ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἀστρονόμου Bradley.

Ὡς ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ὅμως μειονεκτημάτων αὐτῆς, ἡ μέθοδος τῆς ὁράσεως καὶ ἀκοῆς δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ὁλονὲν μείζονα ἀκρίβειαν, τὴν ὁποίαν ἀπαιτοῦσιν αἱ σύγχρονοι πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης. Ἀρχικῶς ἐπεδιώχθη ὁ προσδιορισμὸς τῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως τῶν παρατηρητῶν ἐν σχέσει πρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν, λαμβανόμενον ὡς βάσιν, ἤτοι ἡ εὕρεσις τῆς *σχετικῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως* τῶν παρατηρητῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὅπως καὶ ὅταν ὡς βάσις λαμβάνεται ὁ μέσος ὅρος τῶν ὑφ' ἑκάστου παρατηρητοῦ εὑρεθεισῶν τιμῶν, ἐπιτυγχάνεται μὲν μείζων ὁμοιογένεια τῶν παρατηρήσεων, δὲν ἀπαλλάσσονται ὅμως αὗται τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρός των, εἰμὴ μόνον ἐὰν κατά τινα, ὅλως ἀνεξάρτητον, τρόπον προσδιορισθῇ ἡ πραγματικὴ τιμὴ τῆς μετρητέας ποσότητος καὶ συνεπῶς ἡ *ἀπόλυτος προσωπικὴ ἐξίσωσις* τοῦ βασικοῦ παρατηρητοῦ ἢ ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ προσπάθειαι ἐστράφησαν οὐχὶ τόσον πρὸς ἀνεύρεσιν μεθόδων προσδιορισμοῦ τῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως τῶν παρατηρητῶν, ὅσον πρὸς ἐπινόησιν τρόπου ἀπαλλαγῆς τῶν παρατηρήσεων ἀπὸ τῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως διὰ τελείας ἐκμηδενίσεως αὐτῆς. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται σήμερον εἰς τὰς μεσημβρινὰς καὶ ἄλλας παρατηρήσεις διὰ τῶν αὐτογραφικῶν μεθόδων, ὧν πρόδρομος ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ Bond ἐπινοηθεῖσα ἠλεκτρομαγνητικὴ χρονογραφικὴ συσκευή, ἥτις ἐπεσκίασεν ἀμέσως τὴν μηχανικὴν τοῦ Arago. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέθοδον ταύτην τοῦ Bond ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ μικρά τις προσωπικὴ ἐξίσωσις, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν παρ' ἑκάστῳ παρατηρητῇ διάφορον ταχύτητα μεταβιβάσεως τῆς ὀπτικῆς ἐντυπώσεως εἰς τὸ αἰσθητικὸν κέντρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς μῦς τῆς χειρὸς πρὸς πίεσιν τοῦ διακόπτου. Διὰ τοῦτο σήμερον γενικῶς προτιμᾶται ἡ χρῆσις τοῦ ἀπροσώπου λεγομένου μικρομέτρου, ὅπερ ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Repsold. Σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν ἔχει ἡ προσωπικὴ ἐξίσωσις ἐν τῇ ἐκτιμήσει χρωμάτων καὶ διαφόρων ὑποδιαιρέσεων τῆς χρωματικῆς κλίμακος. Ἄμεσος συνέπεια τῆς ἐπιδράσεως ταύτης εἶναι ἡ σημαντικὴ πολλάκις προσωπικὴ ἐξίσωσις ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῆς λαμπρότητος, ἤτοι τοῦ λεγομένου μεγέθους τῶν ἀστέρων. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὰς παρατηρήσεις μεταβλητῶν ἀστέρων ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις ἀστέρων συγκρίσεως τοῦ αὐτοῦ χρώματος, ἤτοι τοῦ αὐτοῦ φασματικοῦ τύπου πρὸς τὸν μεταβλητόν. Ἄλλως ἐπιβάλλεται ἡ χρῆσις ἐγχρώμων ὑάλων.

Ἐν γένει σήμερον εἰς τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις ἡ ἐπιδίωξις τῆς μεγίστης δυνατῆς ἀκριβείας ὑπηγόρευσεν ὅπως εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις, πλὴν ἐκείνων εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διαφορικῆς μεθόδου, καταφεύγωμεν εἰς τρόπους ἐξασφαλίζοντας τὴν ἐκμηδένισιν τῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως, ἢ τοὐλάχιστον τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀπολύτου τιμῆς αὐτῆς. Σ. Π.

— **προσωπικὴ *κράτησις*** [*Πολιτ. Δικον.*]· βλ. λ. *κράτησις προσωπική*.

— **προσωπικὴ *νευραλγία*** [*'Οδοντ.*]· βλ. λ. *νευραλγία ὀδοντική*.

— **προσωπικὸν *νεῦρον*** [*'Ανατομ.*]. Νεῦρον τῆς 7ης ἐγκεφαλικῆς συζυγίας, συγκείμενον ἐκ δύο μοιρῶν, τῆς *κινητικῆς* ἢ τοῦ *ἰδίως προσωπικοῦ νεύρου*, καὶ τῆς *αἰσθητικῆς* ἢ τοῦ *διαμέσου νεύρου*, συνισταμένου ἐξ αἰσθητικῶν καὶ αἰσθητηρίων ἰνῶν (γευοτικῶν), διανεμομένων εἰς τὰ δύο πρόσθια τριτημόρια τῆς γλώσσης (βλ. ***διάμεσον*** νεῦρον) Τὸ ἰδίως προσωπικὸν νεῦρον ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἐν τῇ γεφύρᾳ ὁμωνύμου πυρῆνος, ἀναδύεται δὲ μεταξὺ τῆς γεφύρας καὶ τῆς ἐλαίας τοῦ προμήκους (πλάγιον τυφλὸν τρῆμα), ἔχον ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον· ἀνὰ μέσον δὲ τῶν δύο τούτων νεύρων ἀναδύεται καὶ τὸ διάμεσον νεῦρον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Τὰ τρία ταῦτα νεῦρα εἰσέρχονται εἰς τὸν ἔσω ἀκουστικὸν πόρον καὶ τὸ μὲν ἀκουστικὸν εἰσδύεται εἰς τὸ ἔσω οὖς, τὸ δὲ προσωπικὸν μετὰ τοῦ διαμέσου εἰς τὸν πόρον τοῦ προσωπικοῦ νεύρου ἢ τὸν φαλλοπιανὸν πόρον. Τὸ ἰδίως προσωπικὸν νεῦρον διελαύνει τὸν πόρον τοῦτον ὁλόκληρον καὶ ἐξερχόμενον διὰ τοῦ βελονομαστοειδοῦς τρήματος ἀνακάμπτει τοξοειδῶς καὶ εἰσδύεται εἰς τὴν παρωτίδα, ἔνθα διχάζεται εἰς δύο στελέχη, τὸ κροταφοπροσωπικὸν καὶ τὸ τραχηλοπροσωπικόν, ἅτινα ἀποσχιζόμενα καὶ ἀναστομούμενα ἐν τῇ παρωτίδι ἀπεργάζονται τὸ παρωτιδικὸν πλέγμα, ἐξ οὗ ἐκπορεύονται οἱ τελικοὶ κλάδοι.

Κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ τὸ προσωπικὸν νεῦρον ἀποφύει πολλοὺς κλάδους, νευροῖ δὲ τὸν μῦν τοῦ ἀναβολέως, τὸν διγάστορα, τὸν βελονοϋοειδῆ, τὸν βελονογλωσσικόν, τὸν γλωσσοϋπερῴϊον, τὴν χορδὴν τοῦ τυμπάνου, τὸν ὀπίσθιον ὠτιαῖον, τοὺς δερματικοὺς μῦς τοῦ τραχήλου, τοὺς προσωπικούς, τοὺς μετωπιαίους, τοὺς βρεγματικοὺς καὶ ἐν γένει τὸ μυῶδες πλάτυσμα καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ παραχθέντας μιμικοὺς μῦς τῆς κεφαλῆς (μῦς τοῦ προσώπου καὶ τοῦ θόλου τοῦ κρανίου) καὶ τὴν παρωτίδα, χορηγοῦν αὐτῇ ἐκκριτικὰς ἶνας. Ι. Π.

—**προσωπικὸν *τόξον***. Μηχάνημα ἐν χρήσει ἐν τῇ προθετικῇ ὀδοντιατρικῇ ὀδοντοστοιχιῶν, δι' οὗ γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν ἐκ κηροῦ δοκιμαστικῶν ὀδοντοστοιχιῶν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πάσχοντος εἰς τὸν ἀρθρωτῆρα. Ν. Γ. Π.

—**προσωπικὸν *φαινόμενον***. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιεγράφη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν Weiss καὶ Chvostek φαινόμενον, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν σύσπασιν τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, ἥτις παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς τετανίας, ὅταν ἐπικρούηται ἠπίως τὸ προσωπικὸν νεῦρον κάτωθεν τῆς ζυγωματικῆς ἀποφύσεως. Μ. Ν. Κ.

προσωπικότης, —*ητος* (ἡ)· πρόσωπον ἐξέχον, σπουδαῖος ἄνθρωπος: «*πολιτικὴ —, ἐπιστημονικὴ προσωπικότης*».

— [*Φιλοσ.*] Διὰ τοῦ ὅρου *προσωπικότης* χαρακτηρίζομεν γενικῶς ὡρισμένην βαθμῖδα ὀργανωθείσης καὶ διαμορφωθείσης ζωῆς. Ἤδη ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει παρατηρεῖται ἡ ροπὴ πρὸς ρύθμισιν καὶ κυριαρχίαν τῆς ὑπαρχούσης τυχὸν ποικιλίας ὑπὸ ποιᾶς τινος ἑνότητος (ἄτομον π.χ.). Ἡ πλαστικὴ αὕτη ἑνότης καθίσταται ἐντελῶς φανερὰ ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἐνοργάνου ζωῆς, τῆς ὁποίας εἶναι οὐσιῶδες γνώρισμα Διότι ἓν τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων τῆς ἐννοίας τῆς ζωῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ἐξαίρονται ἀπηρτισμέναι ἑνότητες ὥς τι αὐτοτελές, αἵτινες διασῴζουσι τὴν αὐτοτέλειαν ταύτην, δεχόμεναι ἐπιδράσεις ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ἐκείνου καὶ ἀπαντῶσαι εἰς αὐτὰς δι' ὡρισμένων ἐνεργειῶν. Πᾶν ἔμψυχον ὂν κέκτηται ἰδιότυπόν τινα ἑνότητα, ἡ ὁποία δὲν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἁπλοῦ ἀθροίσματος τῶν μερῶν αὐτοῦ. Μετὰ τῆς ἑνότητος δὲ ταύτης συνδέεται γνωστικὴ δύναμις διαφορωτάτη κατὰ βαθμὸν καὶ ποιὸν καὶ αὐτοκινησία ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἑνότητος ταύτης. Ἀμφότερα ταῦτα συνοδεύονται καὶ ὑπὸ συναισθήματος ποικίλλοντος εἰς ἔντασιν καὶ βαθμόν. Τὰ γνωρίσματα ταῦτα τῆς ἑνότητος εἶναι συστατικὰ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἄρσις τινὸς ἐξ αὐτῶν ἐπιφέρει καὶ τὴν ἄρσιν τῆς παραστάσεως αὐτῆς τοῦ ἐμψύχου ὄντος. Ἕκαστον ὅμως τῶν γνωρισμάτων τούτων διαμορφοῦται συνήθως ἄλλως παρ' ἄλλοις ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν. Τῶν γνωρισμάτων τούτων λαμβάνομεν γνῶσιν ἐκ τῶν ἔνδον, κατὰ συνέπειαν σαφῆ καὶ βεβαίαν, ἐπὶ τῆς βαθμῖδος τῆς ζωῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἵσταται ὁ ἄνθρωπος. Οὗτος κέκτηται τὴν ἑνότητα ταύτην εἰς ὑπέρτατον βαθμόν. Ἡ λειτουργία αὐτῆς εἶναι ἐνταῦθα ἀνεξήγητος, βιοῦται ὅμως ἡ πραγματικότης αὐτῆς ἐν τῷ ἐγώ, διὰ τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας καὶ τοῦ αὐτοσυναισθήματος. Διὰ τούτων κυριαρχεῖ τὸ ἐγὼ ἐπὶ τῆς συνόλου ζωῆς ὡς παρελθόντος, παρόντος καὶ μέλλοντος. Ἡ γνωστικὴ δύναμις καθίσταται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνειδητὴ ἀντίληψις τοῦ περιβάλλοντος τῇ βοηθείᾳ λεπτῶς ἐξελιγμένων ὀργάνων.

Ἡ αὐτοκινησία ἐξικνεῖται εἰς συνειδητὴν βούλησιν καὶ δρᾶσιν, τὸ δὲ συναίσθημα ἀποκτᾷ σαφήνειαν καὶ σταθερότητα. Οὕτως ἡ ζωὴ διαμορφοῦται εἰς προσωπικὴν καὶ ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος ἀποβαίνει αὐτὸ τοῦτο χαρακτηρισμὸς τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ζωῆς. Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι τὴν ἔννοιαν ταύτην δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρίσωμεν συστηματικῶς, ἀλλ' ὁ ὅρος χρησιμεύει ὡς σύντομος τύπος πρὸς ἔκφρασιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω γνωρισμάτων ἐν τῇ ἰδιοτύπῳ συνδέσει αὐτῶν πρὸς ἄλληλα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ διάφορα ταῦτα γνωρίσματα ἐμφανίζουσι διαφορὰς ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν αὐτῶν, τὴν πρὸς ἄλληλα σύνδεσιν καὶ τὴν ἰσχύν, ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ πλῆθος διαφορωτάτων ἐκδηλώσεων. Κατὰ τὴν ἑκάστοτε ἐπικράτησιν τῆς βουλήσεως, τῆς νοήσεως, τῆς φαντασίας, τοῦ συναισθήματος κλπ. διακρίνομεν διαφόρους τύπους προσωπικότητος. Ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα τῶν ποικιλιῶν τούτων, αἵτινες ὁρίζουσι καὶ τὴν κοσμοθεωρίαν τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων, ἔχει εὐοδωθῆ πλεῖστον ὅσον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Οὕτω διεκρίθησαν καὶ καθωρίσθησαν βασικοὶ τύποι τῆς προσωπικότητος. Κλασσικὸς ἀπέβη ὁ ὑπὸ τοῦ Σπράγγερ ἀναληφθεὶς καθορισμὸς εἰς ἓξ κυρίους πρωταρχικοὺς τύπους. Οἱ τύποι οὗτοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: ὁ θεωρητικός, ὁ οἰκονομικός, ὁ καλλιτεχνικός, ὁ κοινωνικός, ὁ τῆς δυνάμεως καὶ ὁ θρησκευτικός. Ἕκαστος αὐτῶν διέπεται ὑπὸ μιᾶς κατηγορίας ἀξίας, ἥτις κυριαρχεῖ τῶν λοιπῶν, χρωματίζει αὐτὰς ἐξ ἑαυτῆς καὶ ἀποτελεῖ μετ' αὐτῶν ἑνιαῖον ὀργανικὸν ὅλον. Οὕτως, ὁ θεωρητικὸς τύπος διέπεται ὑπὸ τῆς γνωστικῆς ἀξίας, ὁ κοινωνικὸς ὑπὸ τῆς ἀξίας τῆς ἀγάπης, ὁ θρησκευτικὸς ὑπὸ τῆς ἀξίας τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἐκ τῆς σχέσεως τῆς κυριαρχούσης ἑκάστοτε ἀξιολογικῆς κατευθύνσεως πρὸς τὰς λοιπὰς γεννῶνται πλεῖσται ἀποχρώσεις, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἀλλήλων αἱ ἄπειροι προσωπικότητες, τὰς ὁποίας ἐμφανίζει ἡ πραγματικότης. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ ἁπλῆ ὕπαρξις τῶν ἀξιολογικῶν κατευθύνσεων καὶ ἡ μονομερὴς κυριαρχία μιᾶς ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲν συγκροτεῖ εἰσέτι τὴν προσωπικότητα. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται κατάταξις αὐτῶν κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἠθικῆς διαγραφομένην ἱεραρχίαν τῶν ἀξιῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται ἁρμονία καὶ ἑνότης.

Ἡ προσωπικότης ἐκφράζει τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς ζωῆς ἐν τῇ δι' ἡμᾶς τελειοτάτῃ μορφῇ ταύτης. Διὰ τοῦτο ἀποδίδομεν ἰδίαν ἀξίαν εἰς αὐτήν, ἀποτελοῦσαν κατὰ τὸν Γκαῖτε τὴν ὑψίστην εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Συγχρόνως ὅμως συναισθανόμεθα ὅτι δὲν εἶναι ἁπλῶς προδιάθεσις, χαρισθεῖσα εἰς ἡμᾶς καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἀναπτυσσομένη, ἀλλ' ὅτι ὀφείλομεν νὰ διαμορφώσωμεν καὶ νὰ τελειοποιήσωμεν αὐτὴν διὰ διαρκοῦς καὶ ἐπιπόνου προσπαθείας. Μόνον διὰ ταύτης ἀπολυτροῦται ὁ ἄνθρωπος, τουτέστιν ἀποβαίνει ἁρμονική, ἀπηρτισμένη καὶ ἑνιαία προσωπικότης, ἐπιβάλλουσα τὸν νόμον αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐντὸς καὶ τῆς ἐκτὸς ἡμῶν φύσεως. Οὕτω, παρὰ τὴν γενικὴν καὶ πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς προσωπικότητος ἀναφαίνεται καὶ ἡ ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ προσωπικότης· ἠθικὴ ἔννοια αὐτῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέχεται ἡ ἐκλογὴ ἀξίας καὶ ἡ θέσις σκοποῦ. Ἐκεῖνος μόνον ὀνομάζεται προσωπικότης ἐν τῇ ἠθικῇ ταύτῃ ἐννοίᾳ, ὅστις ἀνέπτυξε καὶ ἐτελειοποίησε κατ' ἴδιον τρόπον τὰς φύσει εἰλημμένας ἰδιότητας, γνωρίσματα καὶ δυνατότητας αὐτοῦ. Πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν τελειοποίησιν ταύτην ἰδίαν ἀξίαν καὶ σημασίαν κέκτηται ἡ βούλησις, καὶ δὴ ἡ σταθερότης καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῆς, ἅπερ εἶναι γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι λίαν διδακτικὴ ἡ μελέτη τοῦ βίου καὶ τῆς ψυχολογίας τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ ἐρευνητῶν. Ὅπως ἡ μεγαλοφυΐα εἶναι σταθερὰ ἐπιμέλεια, οὕτω καὶ ἡ προσωπικότης εἶναι τὸ προϊὸν ἐνδελεχοῦς προσπαθείας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Ὡς ἔννοια δὲ σκοπὸν τιθεῖσα ἀνήκει προφανῶς ἡ προσωπικότης καὶ εἰς τὴν ἠθικήν. Ἀλλ' ὅμως ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος ἀποκλειστικῶς εἶναι καθ' ἑαυτὸν ἀνήθικος. Διὰ τοῦτο, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη, δὲν καλεῖ καὶ ὁ Γκαῖτε τὴν προσωπικότητα ὑψίστην ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὑψίστην εὐτυχίαν αὐτοῦ. Ἡ προσωπικότης ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἠθικῆς θεωρουμένη εἶναι μᾶλλον μέσον παρὰ σκοπός, εἰ καὶ μέσον πολύτιμον καὶ καθ' ἑαυτὸ πλῆρες ἀξίας. Ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον ὡς μέσον ἐξυπηρετεῖ, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἐξύψωσις τοῦ συνόλου, τῆς κοινότητος. Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ αὔξει καὶ τελειοποιεῖται καὶ αὕτη, ὡς λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς ποιητής, ὁ καθ' ὅλον τὸν βίον τὴν προσωπικότητα καλλιεργήσας. Προσωπικότης καὶ κοινότης δὲν εἶναι ἀντιθέσεις, ἀλλὰ συνδέονται ὀργανικῶς πρὸς ἀλλήλας. Ἡ προσωπικότης ἀναπτύσσεται ἐν τῇ κοινότητι, ἡ δὲ κοινότης ἐν τῇ ἀληθεῖ αὐτῆς ἐννοίᾳ ὑφίσταται μόνον διὰ τῶν προσωπικοτήτων. Ταῦτα ὅμως δὲν σημαίνουσιν ὅτι περὶ προσωπικότητος μόνον ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ δέον νὰ ὁμιλῶμεν. Προσωπικότης εἶναί τις καὶ διὰ τῆς σταθερᾶς ἐπιδιώξεως ἰδιοτελῶν σκοπῶν ἢ σκοπῶν μὴ ἐπιδοκιμαζομένων ὑπὸ τῆς ἠθικῆς, συμφώνως πρὸς ὅσα ἐν ἀρχῇ ἐλέχθησαν. Διὰ τοῦτο δέον νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ προσωπικότητος ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ καὶ προσωπικότητος ἐν φυσικῇ ἐννοίᾳ, ἥτις παραμένει ὡς πραγματικὴ ἔννοια, οὐδετέρα ἠθικῶς. Ἐννοεῖται ὅτι πρόοδος καὶ ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ἀπὸ τῆς ἀναγκαστικότητος ἀπαλλαγὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ, τὴν ὁποίαν κηρύττει ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον εἶναι ἡ προσωπικότης ἐν τῇ ἠθικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ. Διὰ τῆς πρὸς τὰς μεγάλας προσωπικότητας τῆς ἱστορίας ψυχικῆς ἐπαφῆς ἐν συνδυασ-

Digitized by Google

πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μεγάλων ἀξιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἐνισχύεται ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ βουλήσει αὐτοῦ, ὅπως ἀποβῇ ἠθικὴ προσωπικότης. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ὁ ἀληθὴς καὶ γνήσιος σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τῆς ὑπὸ τοῦ σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀσκουμένης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Stern*, Person und Sache (1906, 1923, 1924).—*F. Sawicki*, Deu Ideal der Persönlichkeit (1925).—*L. Klages*, Die Grundlagen der Charakterologie (1926).—*Spranger*, Lebensformen, Psychologie und Ethik der Persönlichkeit (6η ἐκδ. 1927). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— **προσωπικότητος** *ἀλλαγὴ [Ψυχοφυσ.]*. Καλεῖται πᾶσα ἀλλαγὴ τῆς ψυχολογικῆς προσωπικότητος ἀτόμου τινός. Ἄτομον, δηλαδή, δύναται νὰ λησμονήσῃ ἐπί τινα χρόνον τὴν ἀτομικότητά του, προσλαμβάνον ἄλλην, πολλάκις τελείως διάφορον τῆς πρώτης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεως τῆς νέας ταύτης προσωπικότητος ἡ μνήμη τῆς πρώτης ἀργεῖ, ἡ νοοτροπία καὶ ὁ χαρακτὴρ ἀλλοιοῦνται. Ἡ νέα αὕτη ἀτομικότης δυνατὸν νὰ ἐνθυμῆται τὴν πρώτην, ἀλλ' ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὡς περὶ προσώπου τελείως πρὸς αὐτὴν ξένου. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς προσωπικότητος δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ὀλίγας στιγμὰς ἢ καὶ ἔτη ὁλόκληρα. Διακρίνομεν δ' αὐτῆς τὰ ἑξῆς εἴδη: 1) Τὰ πρῶτα φαινόμενα αὐτομάτου ἀλλαγῆς τῆς προσωπικότητος εἶναι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *δαιμονοληψίας*, ἧς πλεῖστα παραδείγματα εὑρίσκομεν εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς. Ἡ διδομένη ἐξήγησις ἦτο ὅτι πνεῦμά τι κακοποιὸν κατελάμβανε τὸ σῶμα τοῦ δαιμονιζομένου, ὅστις μόνον διὰ καταλλήλου ἐξορκισμοῦ ἠδύνατο νὰ θεραπευθῇ, δηλαδὴ δι' *ὑποβολῆς*. Ἡ πίστις εἰς τὴν δαιμονοληψίαν ὑφίσταται ἀκόμη παρὰ πολλοῖς ἀμορφώτοις λαοῖς. Ὁ αἰγυπτιακὸς λαὸς πιστεύει καὶ σήμερον ἀκραδάντως εἰς τὴν δαιμονονοληψίαν, ἣν καὶ θεραπεύει δι' εἰδικῆς τελετῆς, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει *ζάρ*. Ἐκτὸς τῆς δαιμονοληψίας, φαινόμενα αὐτομάτου ἀλλαγῆς τῆς προσωπικότητος παρετηρήθησαν καὶ περιεγράφησαν λεπτομερέστατα ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν. Λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς δεσποινίδος Beauchamp, ὑστερικῆς φοιτητρίας τῆς Βοστώνης, ἥτις παρουσίασε τέσσαρας ὅλας ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων προσωπικότητας, αἱ ὁποῖαι καὶ διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην ἐναλλάξ. 2) *Ἡ δι' ὑποβολῆς προκαλουμένη*. Κατὰ ταύτην δυνάμεθα, εἰς ἄτομον εὑρισκόμενον ἐν καταστάσει *ὑπνοβασίας*, νὰ προκαλέσωμεν ἀλλαγὴν προσωπικότητος δι' ὑποβολῆς. Ὑποβάλλοντες αὐτῷ ὅτι εἶναι μέγας στρατηγός, μικρὸς μαθητής, θρασὺς κακοῦργος ἢ καὶ ὡρισμένον ζῷον, θὰ ἴδωμεν ἀμέσως τὸ ὑποκείμενόν μας νὰ συμπεριφέρηται ὡς ἐὰν ἦτο πράγματι ἡ ὑποβληθεῖσα προσωπικότης. 3) *Πνευματιστική*. Εἶναι ἡ παρουσιαζομένη κατὰ τὰ πνευματιστικὰ πειράματα, ὁπότε ὁ ἐν καταστάσει μειώσεως τῶν αἰσθήσεων μεσάζων παρουσιάζεται ὡς κατεχόμενος ὑπὸ ὡρισμένου πνεύματος τοῦ ὑπερπέραν καὶ τὸ ὁποῖον μέσῳ αὐτοῦ ἐνεργεῖ καὶ ὁμιλεῖ. Ἡ πνευματιστικὴ ἀλλαγὴ προσωπικότητος δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ πολλαπλῆ. Εἷς δηλαδὴ μεσάζων δύναται νὰ ἀπαντᾷ ταυτοχρόνως ἐκ μέρους 2 ἢ 3, ὡς διατείνεται, πνευμάτων τῇ βοηθείᾳ τῆς αὐτομάτου γραφῆς καὶ μάλιστα μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα διὰ τὸ ἕν, μὲ τὴν ἀριστερὰν διὰ τὸ ἄλλο καὶ προφορικῶς διὰ τὸ τρίτον. Τρεῖς ἐξηγήσεις ἐδόθησαν εἰς τὰ φαινόμενα τῆς ἀλλαγῆς τῆς προσωπικότητος. Κατὰ τὴν πρώτην πρόκειται περὶ ἀσυναισθήτου αὐθυποβολῆς, ὅπως δηλαδὴ συμβαίνει καὶ ἐν ὀνείρῳ, ὅπου προσωποποιεῖ τις πολλὰ πρόσωπα καὶ ὁμιλεῖ καὶ ἀπαντᾷ δῆθεν ἐκ μέρους των. Δευτέρα γνώμη εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἐκδηλώσεως μακρινῶν κληρονομικοτήτων, αἱ ὁποῖαι μᾶς μετεδόθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων· ἡ ἐκδήλωσις αὕτη συμβαίνει ὅταν δι' ὡρισμένον λόγον (νόσος, τραῦμα, ὕπνωσις) ἐξασθενεῖ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως. Τοιαῦται εἶναι καὶ αἱ διάφοροι ψυχώσεις, καθ' ἃς οἱ ἀσθενεῖς νομίζουν ὅτι εἶναι θεοί, αὐτοκράτορες κττ. Τρίτη ἐξήγησις εἶναι ἡ πνευματιστική, ὅτι δηλαδὴ πράγματι πνεύματα ἐκδηλοῦνται διὰ τῶν ἀτόμων, εἰς ἃ παρουσιάζεται ἡ ἀλλαγὴ τῆς προσωπικότητος. Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

— **προσωπικότητος** *δικαίωμα*. Ἡ ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως ἀπονεμομένη τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσία ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προσώπου καὶ τῶν παντὸς εἴδους ἐκδηλώσεων τῆς ἀτομικότητος αὐτοῦ. Λογικὴ ἀκολουθία τῆς ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως ἀναγνωριζομένης τῷ ἀνθρώπῳ ἐλλόγου ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐξουσίασις τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προσώπου ὡς ψυχοφυσικοῦ ὄντος. Ἡ ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑποκειμένου δικαίου ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προσώπου, ὡς ἀντικειμένου δικαίου, ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος, τῆς ψυχικῆς καὶ διανοητικῆς ἀσινείας καὶ ἠρεμίας, τῆς ἐλευθερίας (καὶ δὴ τῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων ἐλευθέρας ἐνασκήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων καὶ δυνάμεων, τῆς κατὰ βούλησιν διαθέσεως τῶν προϊόντων τῆς διανοίας του (ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων, ἐφευρέσεων κλπ.) καὶ τῆς πρὸς τὸ συναλλάττειν ἐλευθερία (οἰκονομικὴ ἐλευθερία, συναλλακτικὴ ἐλευθερία, ἐπαγγελματικὴ ἐλευθερία), τῆς τιμῆς, ἀστικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς (πίστις), τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἀστικοῦ (ἐπώνυμον) καὶ ἐπαγγελματικοῦ (ἐμπορικὸν ὄνομα, firma), τοῦ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς διακριτικοῦ γνωρίσματος (ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν σῆμα), τῶν τίτλων εὐγενείας καὶ τῶν ἐμβλημάτων (οἰκοσήμων), ὅπου ταῦτα ἀναγνωρίζονται, τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν αὐτοῦ ἀπορρήτων (ἀπόρρητον ἐπιστολῶν, ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἀπόρρητον), ἀσύλου κατοικίας καὶ χώρου ἐνασκήσεως ἐπαγγέλματος) καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ὑλικῶν καὶ ἀΰλων αὐτοῦ κτημάτων καὶ ἀγαθῶν. Τοιοῦτο ἔχον περιεχόμενον τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικότητος, ἀποτελεῖ τὸ πρώτιστον τῶν ἰδιωτικῶν δικαίων καὶ τὴν κρηπῖδα πάντων τῶν λοιπῶν. Οὐχ ἧττον ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ αὐτοῦ ὡς αὐτοτελοῦς γενικοῦ δικαιώματος ἔρις. Ὁ Hegel καὶ ὁ Savigny ἀπέκρουσαν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, φρονοῦντες ὅτι παραδοχὴ ταύτης θὰ ἦγε λογικῶς εἰς δικαιολόγησιν τῆς αὐτοκτονίας. Κατὰ τούτου δ' ὅμως ἀντετάχθη (Regelsberger, Παππούλιας) ὅτι, ὡς πᾶν δίκαιον, οὕτω καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔχει ὅρια κατά τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἐνάσκησιν αὐτοῦ, χωρὶς ἐντεῦθεν νὰ ἀναιρῆται ἡ ὕπαρξίς του. Ἄλλοι (Enneccerus, von Thur) συνάγουσι τὴν ἀνυπαρξίαν τοιούτου γενικοῦ δικαιώματος ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας ὁρισμοῦ τοῦ θετοῦ δικαίου ἀναγορεύοντος δικαίωμα τὴν καθόλου ἐπὶ τοῦ ἰδίου προσώπου, τῶν ὅρων τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ἐκδηλώσεων καὶ οὐσιωδῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ ἐξουσίαν, εἴτε διὰ τῆς χορηγήσεως ἀγωγῆς, εἴτε διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἐξουσίας ταύτης ἐφαρμογῆς τῶν διεπουσῶν τὴν γένεσιν καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν δικαιωμάτων ἀρχῶν, καθορίζοντος δ' ἅμα τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος.

Τόσον ἀλλαχοῦ, ὅσον καὶ παρ' ἡμῖν, ἱκαναὶ ἐξουσίαι περιεχόμεναι ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος δικαιώματι, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ σπουδαιότητος καὶ τῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μεγάλως αὐξηθείσης οἰκονομικῆς αὐτῶν σημασίας, ἧς ἕνεκα τείνουσι νὰ μεταστῶσιν εἰς ἑτέρας, νεωστὶ διαμορφωθείσας, περιοχὰς ἐννόμων ἐξουσιῶν κειμένων ἐντὸς τοῦ πεδίου τοῦ περιουσιακοῦ δικαίου (πνευματικὴ ἰδιοκτησία, ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἰδιοκτησία), ἔτυχον προστασίας δι' εἰδικῶν νόμων (νομοθεσία σημάτων, πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, προστασία ἐμπορικῆς ἐπωνυμίας διὰ νόμου 146 «περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ» κλπ.). Αἱ ἀγωγαί, ἃς τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον χορηγεῖ πρὸς προστασίαν τοῦ δικαιώματος τῆς προσωπικότητος, εἶναι ἡ actio injuriarum (βλ. λ. *ὕβρις*) καὶ ἡ actio doli (βλ. λ. *δόλος*). Διὰ τούτων προστατεύονται τὰ γνωρίσματα τῆς ἀτομικότητος τοῦ ἀνθρώπου (ἐπώνυμον κλπ.), ἀσκεῖται τὸ ἐπὶ τῆς ἰδίας εἰκόνος δικαίωμα (περὶ οὗ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουν εἰδικοὶ νόμοι) κλπ. Ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἡ προσβαλλομένη ἐξουσία τοῦ προσώπου, ἀποτελοῦσα καὶ ἑτέρου δικαιώματος περιεχόμενον, προστατεύεται καὶ δι' ἰδίας ἀγωγῆς, ὁ προσβληθεὶς δικαιοῦχος ἔχει πρὸς τῇ εἰδικῇ ταύτῃ ἀγωγῇ καὶ τὰς μνησθείσας, ἃς ὅμως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θέλει ἀσκήσει ἐπιβοηθητικῶς, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου θεσπιζομένου ἐπιβοηθητικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀγωγῆς τοῦ δόλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cohn*, Neue Rechtsgüter (1902). — *Specker*, Die Persönlichkeitsrechte.. im schweizerischen Privatrecht (1911).—*Giesker*, Das Recht des Privaten an der eigenen Geheimsphäre (1905). — *Schulz - Schaeffer*, Das subjective Recht (σελ. 119 ἑπ.). Γ. Π. ΚΟΥΤΟΥΛΑΚΟΣ

προσωπίς, —*ίδος* (ἡ)· *προσωπεῖον* (βλ. λ.)· || πᾶσα καλύπτρα τοῦ προσώπου δι' οἱονδήποτε σκοπόν: «προσωπίδες πολεμικαί».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *προσωπὶς* ἢ *προσωπεῖον* (κοιν. *μάσκα* ἢ *μουτσοῦνα*, ἢ καὶ *μπαρμποῦτα*) εἶναι τὸ ἐξ ὑφάσματος ἢ χαρτονίου πλαστὸν ἢ πρόσθετον κατασκεύασμα, τὸ ἀποκρύπτον τὸ πρόσωπον καὶ ἀπομιμούμενον αὐτὸ ἢ ἔχον ἁπλῶς δύο ὀπὰς διὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ διὰ τῆς προσωπίδος ἀπόκρυψις τοῦ προσώπου ἐπενοήθη διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρίζεται ὁ φέρων αὐτὴν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐρωτικῆς ἢ φονικῆς τινος ἐπιχειρήσεως καὶ ἰδίως κατὰ τὰς Ἀπόκρεως. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦτο γενικὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. Τὸ ἰνκόγνιτο τοῦ προσωπιδοφόρου ἀπέλαυεν αὐστηροτάτου σεβασμοῦ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων, εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὴν Βενετίαν οὐδεὶς ἐξήρχετο μὲ ἀκάλυπτον τὸ πρόσωπον. Κατὰ τὴν πρώτην ὅμως ἡμέραν τῆς τεσσαρακοστῆς ὅλαι αἱ ἐρωτικαὶ περιπέτειαι ἔληγον καὶ πᾶς πέπλος ἤρετο. Ὁ Μπραντὸμ ἀναφέρει ὅτι μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνός του (περὶ τὸ 1600) αἱ δέσποιναι ἐφήρμοσαν τὸν συρμὸν τῆς ἡμιτελοῦς προσωπίδος ἐκ βελούδου, τῆς καλυπτούσης μόνον τὸ ἄνω μέρος τοῦ προσώπου (loup), τὴν ὁποίαν ἔφερον μεταβαίνουσαι εἰς τὴν ἐξοχὴν ἢ καὶ ἀνὰ τὴν πόλιν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προστατεύωνται πληρέστερον κατὰ τῶν ἀδιακρίτων καὶ κατὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν.

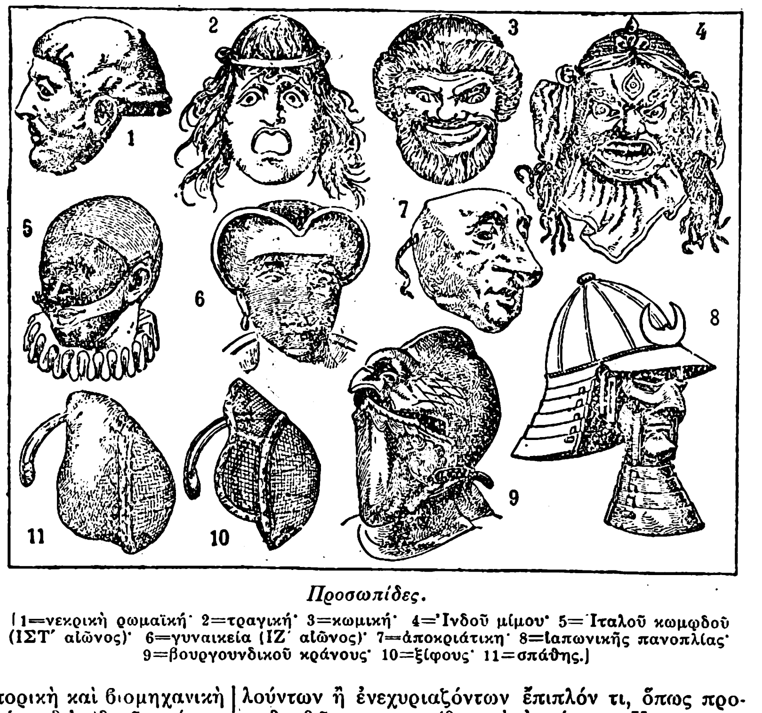

Προσωπίδες.

(1=νεκρικὴ ρωμαϊκή· 2=τραγική· 3=κωμική· 4=Ἰνδοῦ μίμου· 5=Ἰταλοῦ κωμῳδοῦ (ΙΣΤ' αἰῶνος)· 6=γυναικεία (ΙΖ' αἰῶνος)· 7=ἀποκριάτικη· 8=Ιαπωνικῆς πανοπλίας· 9=βουργουνδικοῦ κράνους· 10=ξίφους· 11=σπάθης.)

Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ χρῆσις τῆς προσωπίδος ταύτης ἐξηκολούθησεν ἐν Γαλλίᾳ, παρὰ τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν κοινοβουλίων καὶ τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἡ χρῆσίς της περιωρίσθη εἰς τὰς μεταμφιέσεις τῶν Ἀπόκρεων καὶ τοὺς χοροὺς μετημφιεσμένων, ἀπαγορευομένη εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον. Εἶναι εὐνόητος ἡ ἔξαλλος χαρά, μεθ' ἧς προσέφευγον εἰς τὴν προσωπίδα εἰς χρόνους ἄλλους λαοὶ ὡς ὁ ἰταλικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο ἀτιμωρητὶ νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας. Ὑπὸ τὴν προσωπίδα ὁ ταπεινότερος πολίτης καθίστατο ὁμότιμος τοῦ μεγιστᾶνος καὶ ἐλησμόνει τὸ βάρος τοῦ ζυγοῦ ἐπί τινας ὥρας. Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν ἡμερῶν τούτων γενικὸς ἀναβρασμὸς ἐξεδηλοῦτο πανταχοῦ τῆς Ἰταλίας, τῶν πενήτων πωλούντων ἢ ἐνεχυριαζόντων ἔπιπλόν τι, ὅπως προμηθευθῶσι προσωπίδα καὶ ἀμφίεσιν. Χαρακτηριστικὸν τῆς σημασίας, ἡ ὁποία ἀπεδίδετο εἰς τὴν προσωπιδοφορίαν, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λῆξιν αὐτῆς ἐσήμαινε κώδων τοῦ Βατικανοῦ, ὅστις, ἐκτὸς τῆς περιστάσεως αὐτῆς, ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον διὰ ν' ἀναγγείλῃ τὸν θάνατον τοῦ πάπα. Ἐν Παρισίοις τὰς λαμπροτέρας ἑορτὰς τῆς προσωπίδος ἀπετέλεσεν εἰς τὸ παρελθὸν ὁ ἐτήσιος χορὸς τῆς Ὄπερας. Ἡ προσωπὶς θεωρεῖται σεβαστή. Μόνος ὁ ἀνάγωγος θὰ τὴν ἀποσπάσῃ βίᾳ, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ βαρυτάτην προσβολήν. Τ. Δ.

— *[Ὑγιειν.]* Πολλάκις πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ ἐπιβλαβοῦς εἰσπνοῆς κονιορτοῦ, προερχομένου ἐκ διαφόρων οὐσιῶν (ἄλευρον, ἄνθραξ, λίθοι, σίδηρος, χάλυψ, ὀρεία κρύσταλλος, νήματα βάμβακος, λίνου, ἐρίου, μετάξης) ὡς καὶ δηλητηριωδῶν ἀερίων (μονο— καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, χημικαὶ οὐσίαι, πολεμικὰ ἀέρια κτλ.) χρησιμοποιοῦνται *προσωπίδες*, αἵτινες ἄλλοτε μὲν ὡς ἀναπνευστῆρες προσαρμόζονται εἰς τὸ στόμα καὶ τὴν ῥῖνα, ἄλλοτε δὲ ὡς κράνη καλύπτοντα τὴν κεφαλὴν συνδέονται διὰ σωλήνων, διοχετευόντων τὸν πρὸς ἀναπνοὴν ἀπαιτούμενον ἀέρα ἢ ὀξυγόνον ἢ ἀντίδοτον. Ἡ προσωπὶς εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος εἰς τοὺς πυροσβέστας καὶ τοὺς ἐργαζομένους εἰς ἐργοστάσια παραγωγῆς δηλητηριωδῶν οὐσιῶν καὶ ἀερίων. Εἰδικὴν προσωπίδα ἐπίσης μεταχειρίζονται καὶ οἱ χειρουργοὶ πρὸς χορήγησιν τῶν διαφόρων ἀναισθητικῶν (χλωροφόρμιον, αἰθὴρ κτλ.). Ν. Α. Μ.

—*[Χημ. Πολ.]* Βλ. λ. *ἀέρια [Στρατ.]*.

—*[Ὁπλομ.]* Κατὰ τὴν ξιφομαχίαν χρησιμοποιεῖται *προσωπὶς* πεπλεγμένη ἐκ μέρμιθος μεταλλίνης, ἥτις τίθεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρὸς προστασίαν τοῦ προσώπου ἐκ τῶν ξιφισμῶν κατὰ τὴν ξιφασκίαν ἢ τῶν σπαθισμῶν κατὰ τὴν σπαθασκίαν. Ἡ προσωπὶς τῆς ξιφασκίας διαφέρει ἀπὸ τῆς σπαθασκίας, καθόσον ἡ μὲν πρώτη εἶναι ἁπλῆ, ἡ δὲ δευτέρα, ἵνα ἐξουδετερώσῃ τοὺς ἐναν-

Digitized by Google

τίον τῆς κεφαλῆς σπαθισμούς, φέρει ἄνωθεν κυκλοτερὲς σκύτινον χονδρὸν περικάλυμμα. Τ. Ι. Κ.

—***προσωπὶς τῆς κυήσεως***. Οὕτω καθορίζεται δερματικὴ μελαγχρωμία, ἐμφανιζομένη ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἐγγύου γυναικὸς δίκην προσωπίδος, ἐντονωτέρα ἰδίᾳ εἰς τὰς μελάγχρους γυναῖκας. Ἐμφανίζεται δ' αὕτη περὶ τὸν 3ον ἢ 4ον μῆνα τῆς κυήσεως, παραμένουσα μέχρι τοῦ τοκετοῦ, ὁπότε μετριάζεται καὶ ἐξαφανίζεται ἀκολούθως· πολλάκις ὅμως παραμένει αὕτη καὶ καθ' ἅπαντα τὸν λοιπὸν βίον. Οὐδεμία σχέσις ὑφίσταται τῆς προσωπίδος ταύτης τῆς κυήσεως πρὸς τὸ φῦλον τοῦ ἐμβρύου· πιθανώτατα ἡ μελαγχρωμία αὕτη εἶναι φύσεως ἀδενοειδοῦς, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἐπινεφριδίων ἀδένων. Δι' ὃ χρησιμοποιοῦμεν κατ' αὐτῆς τὸ ἐκχύλισμα τῶν ἐπινεφριδίων, τὰς καθημερινὰς πλύσεις διὰ βορικούχου διαλύματος, ὡς καὶ τὰς θερμὰς τοπικὰς καταιονήσεις διὰ θειούχων αὐτοφυῶν ὑδάτων· ἀλλὰ καὶ ἄνευ τοπικῆς θεραπείας παρέρχεται πολλάκις ἀφ' ἑαυτῆς ἡ πάθησις. Μ. Ν. Κ.

προσωπὶς (ἡ) (Prosopis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελισσιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μελισσῶν μονήρων καὶ σπανίως κατ' ἀποικίας ἐνδιαιτωμένων. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Προσωπίς.

προσωπὶς (ἡ) (Prosopis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν δικοτυληδόνων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων* τῆς ὑποοικογενείας τῶν *μιμοσειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη δένδρων καὶ δενδρυλλίων, πολλάκις ἀκανθωδῶν, βραδέως ἀναπτυσσομένων καὶ φυλλοβόλων, φυομένων εἰς τὰς τροπικὰς καὶ θερμὰς χώρας.

Τὰ φυτὰ ταῦτα, ἀντέχοντα εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ εὐδοκιμοῦντα εἰς τὰς ἀγόνους γαίας, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι: *προσωπὶς ἡ γλυκεῖα* (Prosopis dulcis), ἥτις παρέχει ξύλον σκληρὸν δεχόμενον ὡραίαν στίλβωσιν, κατάλληλον δι' ἐπιπλοποιίαν, φλοιὸν χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, καρποὺς σακχαρώδεις, καταλλήλους διὰ τὴν οἰνοπνευματοποιίαν καὶ κατασκευὴν σιροπίου ὡς καὶ διὰ τροφὴν τῶν κτηνῶν. Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Ἀμερικῆς. *Προσωπὶς ἡ στεφανιανὴ* (Prosopis Stephaniana), ἰθαγενὴς τῆς Ἀσίας, ἀπαντῶσα καὶ ἐν Κύπρῳ (κοιν. *ἀμνοσκουρουπαθιά*). Γ. Ν. Β.

Προσωπίς.

—*[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *προσωπίδων* συνηντήθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν *προσωπὶς graeca* καὶ *προσωπὶς connarus* συναντῶνται ἐντὸς τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Προσωπίς, καὶ ***Προσωπῖτις*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου. Τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ τοῦ Θουκυδίδου (εἰς Δ. 109) τονίζοντος «Προσωπῖτις ἐκαλεῖτο ἡ νῦν Νικίου», συνάγεται ὅτι αὕτη, ἡ *Νικίου πόλις*, καὶ ἡ *Ἀνδρῶ-Νικίου* τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἦσαν μία καὶ ἡ αὐτή. Σ. Ε. Λ.

Προσωπίτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Αἰγύπτου «ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς τῷ Μεγάλῳ Ποταμῷ» (*Πτολεμ.* Δ, ε, 39 καὶ 49) «ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλευμένης νήσου» (*Ἡροδ.* Β, 41). Ἔκειτο μεταξὺ τοῦ Σεβεννύτου νομοῦ καὶ τοῦ Σαΐτου. Σ. Ε. Λ.

Προσωπῖτις, καὶ ***Προσωπὶς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐνδόνησος τῆς Αἰγύπτου, σχηματιζομένη ἐν τῷ Δέλτα τοῦ Νείλου καὶ ἐν τῷ Προσωπίτῃ νομῷ. Ἡ περίμετρός της ἀνήρχετο εἰς ἐννέα σχοίνους (27 μίλ.), προσήγγιζον δὲ εἰς αὐτὴν αἱ βάρι(δ)ες, αἵτινες παρελάμβανον ὀστᾶ βοῶν (*Ἡροδ* Β, 41). Πυκνῶς κατῳκημένη, εἶχε πολλὰς πόλεις, πρωτεύουσαν δὲ τὴν *Ἀτάρβηχον*, ἐν τῇ ὁποίᾳ «ἱερὸν Ἀφροδίτης ἅγιον ἵδρυται», δι' ὃ καὶ ὁ Στράβων (ΙΖ', α, 20) *Ἀφροδιτης πόλιν* τὴν ὀνομάζει. Ὁ Θουκυδίδης ἱστορεῖ (Α, 109) ὅτι Μεγάβυζος ὁ Ζωπύρου, βλέπων εἰς οὐδὲν ἀπολήγουσαν τὴν δεκαοκτάμηνον πολιορκίαν τῆς νήσου, ἀπεξήρανε (429 π. Χ.) τὴν περὶ αὐτὴν διώρυχα, ἐκτρέψας τὸ ὕδωρ εἰς ἄλλην τοιαύτην· οὕτω τὰ πλοῖα τῆς ἀμύνης τῆς νήσου εὑρέθησαν ἐπὶ χέρσου, τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νήσου ἀπετέλεσε τῆς ἠπείρου συνέχειαν, αὐτὸς δὲ διαβὰς «εἷλε τὴν νῆσον πεζῇ», λόγῳ τῶν μεταβολῶν εἰς τοὺς κλάδους τοῦ Δέλτα. Ἡ νῆσος αὕτη δὲν ὑφίσταται πλέον. Σ. Ε. Λ.

προσωπογραφία (ἡ) ζωγραφία τοῦ προσώπου, ἀπόδοσις τῆς φυσιογνωμίας τοῦ προσώπου διὰ τῆς ζωγραφικῆς· || ἡ διὰ λόγου περιγραφὴ τῆς ψυχικῆς φυσιογνωμίας, τῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν προσώπου τινός: «ἡ προσωπογραφία τοῦ Κύρου, τοῦ Κλεάρχου, τοῦ Προξένου ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος»· || ὁ τρόπος, ἡ ἱκανότης τῆς τοιαύτης περιγραφῆς: «ἡ Ξενοφώντειος προσωπογραφία».

—*[Ζωγρ.]* Καλεῖται οὕτως ἡ διὰ γραμμῶν καὶ χρώματος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξεικόνισις ἐπὶ ποικίλων ὑλῶν, μάλιστα δὲ ὀθόνης, ξύλου ἢ μαρμάρου ἢ ἄλλου λίθου, ὡρισμένων προσώπων. Ἡ προσωπογραφία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν τῇ πλαστικῇ προτομήν, εἶναι δὲ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις ἀρχαιοτάτη. Ἐνίοτε ἐκτελεῖται καὶ διὰ τῆς κεντητικῆς ἐπὶ ὑφασμάτων, καὶ δὴ μεταξίνων, ἢ καὶ διὰ τῆς χαρακτικῆς ἐπὶ χαλκογραφιῶν ἢ μεταλλίων· δέον ὅμως ἐν ταῖς τελευταίαις ταύταις περιπτώσεσι νὰ καλῆται ὀρθότερον *προσωπογλυφία*. Ἡ προσωπογραφία, καλλιεργουμένη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἰδίᾳ διὰ τῆς ζωγραφικῆς ἐπὶ ὀθόνης, εἶναι τέχνη δυσκολωτάτη· διότι δὲν σκοπεῖ ν' ἀναπαραστήσῃ ἁπλῶς τὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς προσώπου, ἀλλὰ ν' ἀποδώσῃ τὴν ἰδιάζουσαν εἰς αὐτὸ ἔκφρασιν, νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον, νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἢ καὶ ν' ἀκυρώσῃ ἔτι τὴν περὶ αὐτοῦ κρατοῦσαν δόξαν, ν' ἀποκαλύψῃ, ἐν μιᾷ λέξει, τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, ὅστις συνήθως διαφεύγει τὴν κοινὴν ἀντίληψιν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ προσωπογράφος δὲν ἀρκεῖ νὰ κατέχῃ καλῶς τὴν τεχνικὴν τῆς προσωπογραφίας· δέον ἐπὶ πλέον, καὶ κυριώτατα, νὰ εἶναι προικισμένος διὰ τῆς ψυχολογικῆς ἐκείνης διεισδυτικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ ἐν ἑνὶ προσώπῳ νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ ἐξάρῃ τὴν γραμμὴν ἢ τὸ σχῆμα ἢ τὸν ὄγκον, ὅστις τὰ μάλιστα χαρακτηρίζει τοῦτο, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ὑλοποιήσῃ τὴν ψυχικὴν ἐκείνην ἀκτινοβολίαν τῆς προσωπικότητος, ἥτις διαφωτίζει τὸν ἐσωτερικόν της κόσμον, ν' ἀποκρυσταλλώσῃ τὸν παλμὸν ἐκεῖνον, τὴν ἀτμοσφαῖραν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν περιρρέουσαν τὴν προσωπικότητα, ἥτις ἑρμηνεύει ταύτην εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ θεατοῦ. Τὸ σχέδιον, ἡ φωτοσκίασις, τὸ χρῶμα γενικῶς, εἶναι πολύτιμα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου· ἀλλὰ τὸ ὕφος, ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν καθόλου ἔκφρασιν τοῦ τε εἰκονιζομένου προσώπου καὶ τῆς τέχνης τοῦ προσωπογράφου, παραμένει πάντοτε παράγων ἀστάθμητος.

Προσωπογραφίας ἔχομεν οὐ μόνον μεμονωμένας, ἀλλὰ καὶ ἐν εὐρείαις πολυπροσώποις συνθέσεσι. Δυνάμεθα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ ὁμαδικῶν προσωπογραφιῶν, ὡς αἱ ὑπὸ τοῦ Ρέμπραντ, ἐπὶ παραδείγματι, ἐκτελεσθεῖσαι, ἢ περὶ συμπλεγμάτων προσωπογραφιῶν, ἐφόσον ἡ ἀπεικόνισις ὡρισμένων προσώπων παραμένει ὁ θεμελιώδης ἢ ὁ ἀποκλειστικὸς σκοπὸς ἑκάστης τῶν συνθέσεων τούτων. Ἀλλὰ πολλάκις ἀνευρίσκομεν καὶ ἀπεικονίσεις ὡρισμένων προσώπων ὑπὸ τὴν ἐπίφασιν ὡρισμένων ἱστορικῶν μορφῶν ἢ θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων προσωπικοτήτων, ὡς ἔν τισιν ἔργοις τοῦ Ροῦμπενς ἢ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἢ τοῦ Μποτιτσέλλι· προφανῶς αἱ ἀπεικονίσεις αὗται διαφεύγουσι τὰ αὐστηρῶς καθωρισμένα ὅρια τῆς προσωπογραφίας καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τύχωσιν ἐνταῦθα ἐξετάσεως.

Ἐλέχθη ὅτι ἡ προσωπογραφία εἶναι τέχνη ἀρχαιοτάτη. Τὴν ἀνευρίσκομεν εἰς παλαιοτάτους χρόνους ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ. Ἀλλ' ἡ πραγματική, ἡ συνεχὴς ἱστορική της ἀνέλιξις ἄρχεται ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας. Συνήθως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ζωγράφοι ἀπεικόνιζον διαφόρους προσωπικότητας ἐν σκηναῖς τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ τοῦ δημοσίου των βίου, σπανίως δὲ μεμονωμένας· ἀλλ' εἰς πάντα τὰ ἔργα ταῦτα τὸ κέντρον τῆς συνθέσεως κατεῖχεν ἡ ἀναπαράστασις τῆς προσωπικότητος, ἱστορικῶς ἢ μυθολογικῶς ἢ συμβολικῶς ἢ ἀλληγορικῶς καὶ διὰ τοῦτο δέον νὰ τὰ θεωρήσωμεν προσωπογραφίας. Τοῦτο συμβαίνει ἐν ταῖς γραπταῖς μαρμαρίναις στήλαις τῆς Ἀττικῆς, ταῖς ἀποκειμέναις ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν. Μνημονεύομεν μεταξὺ τούτων τὴν στήλην τοῦ Λυσέου, εἰκονίζουσαν τοῦτον ὀρθὸν μετὰ κανθάρου διὰ σπονδὰς εἰς τὴν μίαν τῶν χειρῶν καὶ κλάδου μυρσίνης εἰς τὴν ἑτέραν. Προσωπογραφίας νεκρῶν καθημένων εἰς τὴν βάσιν τῆς νεκρικῆς των στήλης ἀνευρίσκομεν ἐπὶ τῶν περιφήμων λευκῶν ληκύθων τοῦ προμνημονευθέντος μουσείου.

Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν καὶ τὸν Σικυώνιον ζωγράφον Παυσίαν, οὗ ἐφημίζετο πολὺ ἡ Στεφανοπλόκος ἢ Στεφανόπωλις, εἰκὼν τῆς φίλης του Γλυκέρας, ἡ ὁποία ἔπλεκε καὶ ἐπώλει στεφάνους, ἔτι δὲ τὸν Θηβαῖον Ἀριστείδην, ζωγραφήσαντα τὴν φίλην καὶ μαθήτριαν τοῦ Ἐπικούρου Λεόντιον καὶ τὸν Ἐρετριέα Φιλόξενον, ὅστις κατ' ἐντολὴν τοῦ Κασσάνδρου ἐξεικόνισε τὴν ἐν πομπηϊανῷ μωσαϊκῷ διασωθεῖσαν μάχην τῆς Ἰσσοῦ, ἐν ᾗ ἀπαντᾷ ὡραιοτάτη προσωπογραφία τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἑτέρα, χαρακτηριστική, τοῦ Δαρείου. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ὁ Ὀλβιάδης ἐζωγράφησεν ἐν Ἀθήναις τὸν Κάλιππον, στρατηγήσαντα τῷ 278 τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Γαλατῶν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκουν καὶ αἱ γραπταὶ στῆλαι τῶν Παγασῶν, φέρουσαι ἐγκαύστους τὰς μορφὰς τῶν θανόντων. Θαυμαστὴ εἶναι ἔν τινι τούτων ἡ προσωπογραφία τῆς Ἡδίστης, θανούσης κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ εἰκονιζομένης κατακεκλιμένης ἐν τῷ οἰκογενειακῷ της περιβάλλοντι. Οἱ Ρωμαῖοι, παραλαβόντες ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὴν τέχνην τῆς προσωπογραφίας, ἐκαλλιέργησαν ταύτην μετὰ ζήλου. Θαυμάσια δείγματα τῆς προσωπογραφικῆς τέχνης τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων εἶναι λεπτοὶ ξύλινοι πίνακες εὑρεθέντες ἐν Φαγιοὺμ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀνήκοντες εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Α' μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. διάστημα. Οἱ πίνακες οὗτοι εὑρέθησαν ἐπὶ τῶν προσώπων διαφόρων μομμιῶν καὶ ἐζωγραφήθησαν προφανῶς καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκοντο ἔτι ἐν ζωῇ οἱ θανόντες, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως διαφυλάξωσι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς των. Αἱ προσωπογραφίαι αὗται διακρίνονται διὰ τὸν ρεαλισμόν των καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐξεργασίας των. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔζησαν διάφοροι προσωπογράφοι, ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενος Ἀντίνοος, οὗ αἱ προσωπογραφίαι ἀπέκειντο ἐν Μαντινείᾳ, ὁ Καρτέριος καὶ ὁ Ἱλάριος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς προσωπογραφίας. Ἀλλ' ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἔπαυσε καλλιεργουμένη καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, ὡς μαρτυροῦσιν ἰδίᾳ αἱ πολυπληθεῖς ἐπὶ ἱστορημένων χειρογράφων διὰ τῆς μικρογραφίας ἀπεικονίσεις διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν, αὐτοκρατορικῶν καὶ αὐλικῶν προσωπικοτήτων. Περιοριζόμεθα εἰς ὀλίγα παραδείγματα εἰλημμένα ἐκ τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Τοιουτοτρόπως μνημονεύομεν τὰς προσωπογραφίας τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ἐν τῷ χειρογράφῳ τῶν ἔργων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (τέλη ΙΑ' αἰῶνος), τὰς αὐτοκρατορικὰς εἰκόνας τοῦ παρισινοῦ κώδικος 510, τὸν Βασίλειον Β' τοῦ ψαλτηρίου τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, τὸν Βασίλειον Β' καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Η' τοῦ περιφήμου Exultet τοῦ Μπάρι (ΙΑ' αἰών), τὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν μετὰ τῆς Εὐδοξίας τοῦ χειρογράφου ὑπ' ἀριθ. 922 τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, τὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν, δὶς εἰκονιζόμενον ἐν τῇ «Δογματικῇ πανοπλίᾳ» τοῦ Βατικανοῦ (ἀρ. 666), τὴν ἐν τῷ ψαλτηρίῳ Μπαρμπερίνι εἰκονιζομένην αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν κλπ

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀπὸ τῆς πρωΐμου Ἀναγεννήσεως καὶ ἐντεῦθεν, ἡ προσωπογραφία κατέστη τέχνη κοινοτάτη. Κατὰ χιλιάδας ἀριθμοῦνται αἱ ἐν ταῖς πινακοθήκαις καὶ τοῖς μουσείοις τῆς ὑφηλίου σῳζόμεναι προσωπογραφίαι· δὲν ὑπάρχει δ' ἴσως ζωγράφος, ὅστις ἅπαξ τοὐλάχιστον νὰ μὴ ἐξετέλεσε προσωπογραφίαν τινά. πρόδηλον δ' εἶναι ὅτι τινὲς τῶν καλλιτεχνῶν ἀνεδείχθησαν μεγαλοφυεῖς προσωπογράφοι. Ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ μνημονεύσῃ τις πάσας τὰς ἀποκειμένας πανταχοῦ (ἐν ἰδιωτικαῖς ἐνίοτε συλλογαῖς ἢ ἐν δημοσίοις ἢ ἰδιωτικοῖς μεγάροις μεμονωμένως) προσωπογραφίας. Κατ' ἀνάγκην θὰ περιορισθῶμεν εἰς μερικὰ ἔργα καὶ μερικὰ ὀνόματα, μνημονεύοντες τὰς ἀκολούθους περιφήμους προσωπογραφίας: «Οἱ Μέδικοι παρακολουθοῦντες τὴν κατασκευὴν τοῦ πύργου τῆς Βαβὲλ» τοῦ Benozzo Gozzoli (Campo Santo Πίζης), «Pippo Spano» τοῦ Ἀνδρέα ντὲλ Καστάνιο (ναὸς ἁγίας Ἀπολλωνίας, Φλωρεντία), ἡ ἐν τῇ συλλογῇ Trivulzio τοῦ Μιλάνου προσωπογραφία τοῦ Ἀντωνέλλο ντὰ Μεσσίνα (1476), «Φραγκῖσκος ὁ Α'» καὶ «Κάρολος ὁ Ε'» τοῦ Τισιανοῦ, «Λάουρα ντὶ Πόλα» τοῦ Λαυρεντίου Λόττο (μουσεῖον Μιλάνου), ἡ «Προσωπογραφία μιᾶς Ρωμαίας» τοῦ Σεβαστιανοῦ ντὲλ Πιόμπο (μουσεῖον Βερολίνου), «Monna Lisa Gioconda» τοῦ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι (μουσεῖον Λούβρου), «Βαλτάσαρ Καστιλιόνε» τοῦ Ραφαὴλ (μουσεῖον Λούβρου), «Πάπας Ἰούλιος ὁ Β'» τοῦ Ραφαὴλ (πινακοθήκη Πίττι, Φλωρεντία), ἡ αὐτοπροσωπογραφία τοῦ Ραφαήλ, καὶ ἡ «Fornarina» τοῦ ἰδίου (Λοῦβρον), «Ἡ δούκισσα Ἐλεονώρα τοῦ Τολέδου μετὰ τοῦ υἱοῦ της Φερδινάνδου» τοῦ Μπροντζίνο (πινακοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντία), «Ὁ Ἀρνολφίνι καὶ ἡ σύζυγός του» τοῦ Γιὰν Φὰν Ἄϋκ (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου), «Martin Van Newenhoven» τοῦ Μέμλιγκ (νοσοκομεῖον Ἁγίου Ἰωάννου ἐν Μπρύζ), αἱ προσωπογραφίαι τῶν Κλουέ, τοῦ Ντύρερ αἱ αὐτοπροσωπογραφίαι, ἔτι δ' αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Ὀσβάλδου Κρέη (μουσεῖον Μονάχου) καὶ τοῦ Ἱερωνύμου Χολτσοῦερ (μουσεῖον Βερολίνου), «Ὁ Ἔρασμος» τοῦ Χὰνς Χολμπάϊν (μουσεῖον Λούβρου), ἡ «Προσωπογραφία γέροντος» τοῦ Λουκᾶ Κράναχ, (μουσεῖον Βρυξελλῶν), ἡ «Προσωπογραφία ἀνδρὸς» τοῦ Chr. Amberger (μουσεῖον Μπρουνσβικ), «Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ γαρύφαλλον» τοῦ B. Bruyn (μουσεῖον Φραγκφούρτης), «Ὁ νάνος τοῦ Καρόλου - Κουΐντου» τοῦ Moor (μουσεῖον Λούβρου), αἱ αὐτοπροσωπογραφίαι τοῦ Ροῦμπενς, τοῦ ἰδίου αἱ προσωπογραφίαι τῶν συζύγων του, τοῦ ἰδίου «Ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων» (μουσεῖον Λούβρου), αἱ αὐτο-

Digitized by Google

προσωπογραφίαι τοῦ Βὰν Ντάϊκ καὶ αἱ προσωπογραφίαι Καρόλου τοῦ Α' τῆς Ἀγγλίας, τῶν μελῶν τῆς ἀγγλικῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τῶν μεγιστάνων τῆς ἀγγλικῆς αὐλῆς τοῦ ἰδίου, «Ὁ ναύαρχος Ρωϋτερ» τοῦ Γιορντάενς, τοῦ Ρέμπραντ αἱ πολυπληθεῖς αὐτοπροσωπογραφίαι καὶ προσωπογραφίαι τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του κλπ., αἱ αὐτοπροσωπογραφίαι τοῦ Βελάσκεθ, τοῦ ἰδίου «Ὁ πρίγκιψ Βαλτάσαρ-Κάρολος» (μουσεῖον Μαδρίτης), τοῦ ἰδίου «Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος», ἡ «Προσωπογραφία Ἱσπανίδος» τοῦ Γκόγια (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου) «Ὁ ζωγράφος μετὰ τῆς συζύγου του» τοῦ Φράντς Χάλς (μουσεῖον Ἄμστερνταμ), «Μποσσυὲ» τοῦ Ριγκὼ (μουσεῖον Λούβρου), «Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ'» τοῦ ἰδίου, «Γκασπὰρ ντὲ Γκεντὰν» τοῦ ἰδίου (μουσεῖον Αἴξ), «Ὁ ζωγράφος Μινιὰρ» τοῦ ἰδίου (μουσεῖον Βερσαλλιῶν), «Προσωπογραφία τοῦ ζωγράφου, τῆς συζύγου καὶ τῆς θυγατρός του» τοῦ Ν. ντὲ Λαρζιγιὲρ (μουσεῖον Λούβρου), «Ἡ κυρία ντὲ Μαιντενὸν» τοῦ Μινιὰρ (μουσεῖον Λούβρου), αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Ναντιέ, «Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ'» τοῦ Champaigne, αἱ πολυπληθεῖς προσωπογραφίαι τοῦ Κεντὲν ντὲ λὰ Τούρ, τοῦ Γκρέζ, τοῦ Ναττιέ, τῆς κυρίας Βιζὲ Λὲ Μπρέν, τοῦ Νταβίντ, τοῦ Ρέϊνολτς, τοῦ Γκαίνσμπορω (τούτου ἰδίᾳ «The Blue Boy»), τοῦ Ρόμνεϋ, τοῦ Χόππνερ, τοῦ Ραίμπουρν, τοῦ Ἔνγκρ, τοῦ Ντελαρός, «Ὁ στρατηγὸς Πρὶμ» τοῦ Ρενιὼ (μουσεῖον Λούβρου), «Ἐρνέστος Ρενὰν» καὶ «Ἡ κυρία μὲ τὴν ἡμισέληνον» τοῦ Μποννά, «Ὁ στρατάρχης Μόλτκε» τοῦ Λένμπαχ (συλλογὴ Οὔϊτμαν, ἐν Λονδίνῳ), «The Misses Hunter» τοῦ John Sargent, αἱ ὑποβλητικώταται προσωπογραφίαι τοῦ Οὔϊστλερ καὶ αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Μπὲρν Τζόουνς, τοῦ Λέϊτον, τοῦ Οὐώτς, τοῦ Μπαστιὲν-Λεπάζ, τοῦ Καρριὲρ τοῦ Μπολντίνι, τοῦ Μανέ, τοῦ Ρενουάρ, τοῦ Μπενὰρ κ.λ.π.

Ἡ προσωπογραφία ἤρξατο γοργῶς ἀναπτυσσομένη ἰδίᾳ ἀφ' ὅτου, τῇ ἐπινεύσει ἡγεμόνων καὶ μεγιστάνων, ἤρξαντο καταρτιζόμεναι συλλογαὶ τοιούτων πινάκων, δι' ὧν διῃωνίζετο ἡ μορφὴ ἱστορικῶν ἢ ἁπλῶς προσφιλῶν εἰς τοὺς συλλογεῖς προσώπων. Πρώτη γνωστὴ σειρὰ προσωπογραφιῶν εἶναι ἡ τῆς Μαργαρίτας τῆς Αὐστρίας, καταρτισθεῖσα κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τοῦ κατ' ἐξοχὴν αἰῶνος τῶν πινακοθηκῶν προσωπογραφιῶν, ἡ προσωπογραφία ἀπέκτησε συνειδητότερον καὶ ψυχικώτερον χαρακτῆρα. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ προσωπογραφία ἤλλαξε τεχνικήν, καλλιεργηθεῖσα ἰδίᾳ διὰ τῆς κρητιδογραφίας καὶ τῆς μικρογραφίας. Κατὰ τὸν ΙΘ' ἐπλήγη καιρίως ὑπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς φωτογραφίας· ἔχασεν εἰς ποσόν, ἀλλ' ἐκέρδισεν εἰς ποιόν. Σήμερον αἱ προσωπογραφίαι δὲν εἶναι τόσον συχναί, ὅσον ἄλλοτε· ἐκτελοῦνται ὅμως μετὰ μείζονος καλλιτεχνικῆς περισκέψεως. ι. μ. π.

— [*Φωτογρ.*] Εἰς τὴν προσωπογραφίαν ἐπιζητεῖται ἡ διὰ τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς ἀπόδοσις φωτογραφημάτων περιλαμβανόντων κυρίως τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμὸν καὶ μέρος τοῦ στήθους, σπανιώτερον δὲ καὶ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σώματος ἢ καὶ ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Εὐνόητον εἶναι ὅτι ἡ ἐκτέλεσις προσωπογραφιῶν, λόγῳ ἰδίᾳ τῆς ἐπιζητουμένης καλλιτεχνικῆς ἀποδόσεως καὶ τοῦ ἐμψύχου τοῦ φωτογραφουμένου, εἶναι λίαν δυσχερὴς καὶ ἀπαιτεῖ ἱκανὴν ἐξάσκησιν, πεῖραν καὶ κυρίως καλὴν αἰσθητικήν. Ἐκτὸς τῆς καθόλου ἐπιμελείας, ἥτις θὰ καταβληθῇ διὰ τὴν καλὴν φωτογράφησιν, ὡς πρὸς τὸν φωτισμὸν τοῦ προσώπου, τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς, τὴν κατάλληλον τοποθέτησιν τοῦ φωτογραφουμένου, μεγάλην σπουδαιότητα παρουσιάζει καὶ ἡ διὰ μολυβδίδος διόρθωσις τῶν φύσει παρουσιαζομένων ἐπὶ τῆς ἀρνητικῆς εἰκόνος ἐλαττωμάτων. Ἡ ἀντίθεσις τῶν διαφόρων μυῶν τοῦ μετώπου, τοῦ στόματος, τῶν ὀφθαλμῶν, ἀποτελοῦσι τὴν φυσιογνωμίαν ἑκάστου ἀτόμου. Ἀναλόγως τῶν διαφόρων ἀτόμων, διάφορα μέρη τοῦ προσώπου εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον καταφανῆ· π. χ. εἰς τὰ παιδία τὸ μέτωπον ἐλαχίστην ἐκφραστικότητα παρουσιάζει, ἐνῷ, ἀντιθέτως, εἰς τὰ ἡλικιωμένα ἄτομα παρουσιάζει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ἀναλόγως ἡ ρίς, τὸ στόμα, οἱ ὀφθαλμοὶ παρουσιάζουν κεχωρισμένως καὶ ἐν συνόλῳ μεγάλην σπουδαιότητα ὡς πρὸς τὸν φωτισμὸν καὶ ἐν γένει τὴν καλὴν ἀπόδοσιν. Εἰς τὰς προσωπογραφήσεις ἡ συσκευὴ τοποθετεῖται εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ φωτογραφουμένου προσώπου κυμαινομένην ἀπὸ 3,5—7 μ. Ἀπὸ ἀποστάσεως μεγαλυτέρας τῶν 7 μ. λαμβάνονται εἰκόνες στερούμεναι τοῦ ἐκτύπου, ἐνῷ πάλιν ἀπὸ ἀποστάσεως μικροτέρας τῶν 3, 5 μ. λαμβάνονται παραμορφωμένα τὰ διάφορα μέρη τοῦ προσώπου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συμβαίνει λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ διάφορα μέρη τοῦ προσώπου εὑρίσκονται ἐπὶ ἐπιπέδων διαφερόντων ἀπὸ 0,07—0,14 μ. Ὁ φωτογραφικὸς φακὸς πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ ὕψος τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν εἶναι ὑψηλότερον ἢ χαμηλότερον, λαμβάνεται ἀναλόγως παραμορφωμένη ἡ εἰκὼν τῆς κεφαλῆς. Εἰς τὰς διαφόρους προσωπογραφίας ἡ γραμμὴ τοῦ ὁρίζοντος καταλαμβάνει καὶ διάφορον θέσιν. Κυρίως ἡ γραμμὴ αὐτὴ διέρχεται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν ἡ εἰκὼν πρόκειται νὰ μεγεθυνθῇ, τότε ἡ γραμμὴ τοῦ ὁρίζοντος δύναται νὰ διέρχεται διὰ τοῦ στήθους. Εἰς ἡμισώμους προσωπογραφίας ἡ γραμμὴ τοῦ ὁρίζοντος διέρχεται ἐγγὺς τοῦ στόματος. Τὸ ὄπισθεν τοῦ φωτογραφουμένου προσώπου μέρος δὲν πρέπει νὰ εἶναι τοῦ αὐτοῦ χρώματος, ὥστε ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ φωτογραφουμένου, ἅτινα δέον νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἐπιπέδου, νὰ παρέχουν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐκτύπου καὶ νὰ μὴ φαίνωνται τρόπον τινὰ κεκολλημένα εἰς τὸ ὀπίσθιον ἐπίπεδον. Μεγάλη σπουδαιότης δέον νὰ δοθῇ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος. Ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς πλαγίως προσδίδει ἰδιαιτέραν χάριν εἰς τὰς προσωπογραφίας. Ἐνίοτε ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς ἐπιβάλλεται, ὅταν τὸ πρόσωπον παρουσιάζῃ ἀνωμαλίας. Οἱ πόδες καὶ αἱ χεῖρες τοῦ φωτογραφουμένου προσώπου δέον νὰ εὑρίσκωνται ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπὶ ἐπιπέδων ἐγγύτερον κειμένων πρὸς τὸ ἐπίπεδον τὸ διερχόμενον διὰ τοῦ προσώπου, ὥστε νὰ μὴ ἀπεικονισθῶσιν ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη ὑπερμέτρως μεγεθυσμένα. Ὁ καταλληλότερος φωτισμὸς διὰ προσωπογραφήσεις εἶναι ὁ τῶν 45°, τουτέστιν, ὅταν τὸ πρόσωπον φωτίζεται ἄνωθεν καὶ πλαγίως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην φωτίζεται, ὁλόκληρον τὸ ἐν ἥμισυ τοῦ προσώπου, ἐνῷ τὸ ἕτερον εἶναι ἐλαφρῶς ἐσκιασμένον. Φῶς πῖπτον ἄνωθεν καὶ καθέτως βαθύνει τὰς σκιὰς τῶν ὀφθαλμῶν καὶ καθιστᾷ τὸ πρόσωπον γηραιότερον. Ἀπ' ἀντιθέτου τὸ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πῖπτον φῶς, λόγῳ ἐλλείψεως σκιῶν, καθιστᾷ τὸ πρόσωπον νεώτερον. Εἶναι εὐνόητον ὅτι εἰς ἰδιαζούσης καλλιτεχνικῆς φύσεως προσωπογραφήσεις γίνεται ἰδιαιτέρα ρύθμισις τοῦ φωτισμοῦ. Πολλάκις χρησιμοποιεῖται, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ φυσικὸν φῶς, καὶ τεχνητόν. Ὅταν τὸ σῶμα τοῦ φωτογραφουμένου προσώπου φωτογραφῆται γυμνὸν καὶ ἐπιζητῆται ἡ ἀπομίμησις ἀγαλματώδους στάσεως, ἐπιχρίεται τοῦτο δι' ἐλαίου. Κατὰ κανόνα, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ καλὴ προσωπογραφία, δέον νὰ ἐκτελεσθῇ αὕτη ἐν καταλλήλῳ ἐργαστηρίῳ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι εὔκολος ἡ ρύθμισις τοῦ φωτισμοῦ. Γενικῶς πρόσωπα φέροντα ψιμύθια ἢ καὶ ἐπιπεπασμένα καὶ μόνον διὰ πούδρας παρέχουν μὴ φυσικὰς προσωπογραφίας. Ἡ ἔλλειψις τῆς φυσικότητος εἰς τὰς διαφόρους προσωπογραφίας εἶναι λίαν συνήθης, ὀφείλεται δὲ κυρίως εἰς τὸ φωτογραφούμενον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον σπανίως λαμβάνει ἀφελῆ καὶ φυσικὴν στάσιν κατὰ τὴν φωτογράφησιν. Ἐπίσης καὶ ἡ ἀπαίτησις ὅλων σχεδὸν τῶν φωτογραφουμένων ὅπως διὰ τῆς φωτογραφίας ἐπιτύχουν εἰκόνα περιστέλλουσαν ἢ αἴρουσαν τὰς φυσικὰς ἀτελείας τοῦ προσώπου, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ λαμβάνωνται κατὰ κανόνα προσωπογραφίαι ἀναπαριστῶσαι πᾶν ἄλλο ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ φωτογραφηθέντος. κ. γ. μ.

προσωπογραφικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσωπογραφίαν: «προσωπογραφικὴ δεξιότης».

προσωπογράφος (ὁ, ἡ)· ζωγράφος εἰδικὸς εἰς τὴν προσωπογραφίαν.

προσωποκράτησις, *—εως* (ἡ)· ἡ προσωπικὴ κράτησις.

προσωποκρατία (ἡ)· τὸ κράτος τῶν προσώπων καὶ οὐχὶ τῶν ἀξιῶν, ὀλιγαρχία.

προσωπολήπτης (ὁ) ὁ εἰς πρόσωπον μεροληπτικῶς ἀποβλέπων, ὁ χαριζόμενος εἰς πρόσωπα (ΚΔ Πράξ. 10, 34 «οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστι»).

προσωποληψία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις προσωπολήπτης, μεροληψία.

προσωπομετρική (ἡ) [*Ἀνθρωπολ.*]. Τμῆμα τῆς *σωματομετρικῆς*, ἀφορῶν τὴν διὰ μετρικῶν μεθόδων μελέτην τῶν ποικιλιῶν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου. Ἡ προσωπομετρικὴ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μετρικῶν μεθόδων εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου καθόλου. Τὴν βάσιν εἰς τὴν προσωπομετρικὴν ἔδωκεν ἡ μελέτη τῶν προσωπικῶν γωνιῶν κυρίως ἀπὸ τοῦ Camper. Σήμερον διὰ τὴν τοιαύτην μελέτην τοῦ προσώπου, μεταχειριζόμεθα τὰ συνήθη ἀνθρωπομετρικὰ ἐργαλεῖα, καθὼς καὶ ἴδια τοιαῦτα, ὅπως τὸ *προσωπόμετρον* τοῦ H. Virchow καὶ τὸ *κογχόμετρον*, ἀμφότερα διὰ τὴν λῆψιν διαφόρων μετρήσεων τῶν ὀφθαλμικῶν κόγχων, τὸ *οὐρανισκόμετρον*, *τὰ γναθόμετρα* κλπ. Τὴν μείζονα δ' ὅμως χρησιμότητα πάντοτε παρέχουν τὸ ἀνισοσκελὲς κρανιόμετρον καὶ τὸ γωνιόμετρον τοῦ Mollison. Ἡ προσωπομετρική, ὅπως καὶ καθόλου ἡ σωματομετρική, βασίζεται ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ ὡρισμένων σωματομετρικῶν σημείων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σταθερῶν, δι' ὧν λαμβάνομεν τὰς διαμέτρους μήκους, ὕψους καὶ πλάτους ὁλοκλήρου τοῦ προσώπου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ. ι. γ. κ.

προσωπόμετρον (τό). Μηχάνημα ὀρθοδοντικόν, δι' οὗ ἐξετάζεται ἡ πλαγία κατατομὴ τοῦ προσώπου καὶ εὑρίσκονται αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν κυρίων αὐτοῦ σημείων (μετώπου, ρινός, χειλέων, γένυος) καὶ νοητῆς γραμμῆς ἐγκαρσίας, ἑνούσης τοὺς δύο ἔξω ἀκουστικοὺς πόρους. Αἱ ἀποστάσεις αὗται παριστῶσι τὰς ὑπὸ τῶν ἀνθρωπολόγων κληθείσας ὠτικὰς ἀκτῖνας, δυνάμενας νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ προσώπου κατὰ τὸ ὀβελιαῖον αὐτοῦ ἐπίπεδον, κατ' ἀκολουθίαν τῶν διὰ τῆς θεραπευτικῆς ἐπεμβάσεως ἐπιφερομένων εἰς αὐτὸ τροποποιήσεων. Τὸ προσωπόμετρον ἀποτελεῖται ἐκ τόξου ἱκανῶς εὐρέος, ὥστε, εἰσερχομένου τοῦ προσώπου εἰς τὸ κοῖλον αὐτοῦ, μηδόλως νὰ ἐφάπτωνται ἀλλήλων πρόσωπον καὶ τόξον. Κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ τόξου ὑπάρχουν δύο ἐγκάρσια κοχλιωτὰ στελέχη μετάλλινα, δυνάμενα νὰ διολισθήσουν ἐλαφρῶς εἰς τοὺς ἀκουστικοὺς πόρους καὶ νὰ συγκρατήσουν οὕτω τὸ τόξον εἰς τὴν οἰκείαν αὐτῷ θέσιν. Ἕτερον στέλεχος ἐφαρμόζεται κατὰ τὸ κυρτὸν τοῦ τόξου, δι' οὗ σημείου διέρχεται τὸ ὀβελιαῖον ἐπίπεδον τῆς κεφαλῆς. Τὸ στέλεχος τοῦτο, βεβαθμολογημένον, ἔρχεται διὰ τοῦ ἄκρου του εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς πλαγίας τοῦ προσώπου κατατομῆς. Ἁπλῆ ἀνάγνωσις ἐπὶ τοῦ στελέχους τούτου παρέχει τὴν ἀξίαν τῆς μετρουμένης ὠτικῆς ἀκτῖνος. σ. γ. σ.

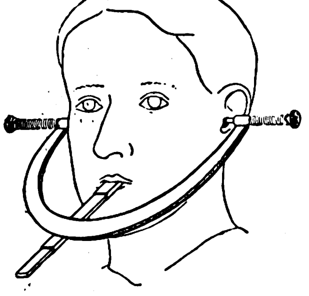

Προσωπόμετρον.

πρόσωπον (τό)· τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ μορφή, κοιν. *μοῦτρα* (τά), *μούτσουνο*: «πρόσωπον ᾠοειδές, —στρογγύλον, —πεπλατυσμένον, —ὡραῖον, —ἄσχημον»· || ἡ διὰ τοῦ προσώπου ἐκδήλωσις τῶν ψυχικῶν συγκινήσεων: «μὲ τί πρόσωπο θὰ παρουσιασθῇς», «δὲν ἔχει πρόσωπο νὰ βγῇ 'ς τὸν κόσμο»· || φρ. «κατὰ πρόσωπον» ἐνώπιον: «τοῦ τὰ εἶπε κατὰ πρόσωπον» ἀπ' εὐθείας, ἀνυποστόλως· || «ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου» γραφικόν, διὰ τῶν ἰδίων κόπων, δι' ἐπιπόνου ἐργασίας: «ἐσθίει τὸν ἄρτον του—, ζῇ—, τρέφεται ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου του»· || «δὲ βλέπει θεοῦ πρόσωπο» οὐδέποτε ἐπιτυγχάνει εἰς τὰς προσπαθείας του, πάντοτε ἀτυχεῖ, παλαίει: «δὲ μπορέσαμε κι' ἐμεῖς νὰ ἰδοῦμε θεοῦ πρόσωπο»· || ὁ ρόλος τοῦ ἠθοποιοῦ. «παίζει πρόσωπον ὑπηρέτου», «πρόσωπον κωμικόν, —τραγικόν»· || καὶ αὐτὸ τὸ δρῶν πρόσωπον: «τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος»· || μεταφ. «τί πρόσωπον παίζει» ἄλλως «τί ρόλο παίζει» ποῖος τις ἐμφανίζεται ἢ ὑποκρίνεται· || ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄτομον, εἷς τις: «γνωρίζει πρόσωπα καὶ πράγματα», «θέλω νὰ συναντήσω κάποιο πρόσωπο»· || δημοτ. φρ. «τιμὴ 'ς τὰ πρόσωπα» ἢ «— 'ς τὰ προσώπατα», τὴν ὁποίαν ἐπιφωνεῖ τις, ὅταν εἴπῃ λέξιν ἢ φράσιν αἰσχροῦ περιεχομένου· || τὸ πρόσθιον, τὸ κατὰ μέτωπον μέρος παντὸς πράγματος, ἄλλως ὄψις: «τὸ πρόσωπον τοῦ σπιτιοῦ» ἢ πρόσοψις, «τὸ πρόσωπον τοῦ λίθου, —τοῦ ξύλου» τὸ μέρος ποὺ φαίνεται· || γραμματ., παρεπόμενον ρημάτων καὶ ἀντωνυμιῶν τινων, δι' οὗ δηλοῦται ὁ λέγων, ὁ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται ὁ λόγος, καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος· || νομικ. (βλ. κατωτ.).

— [*Ἀνατομ.*] *Πρόσωπον* καλεῖται τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελούμενον ἐκ μαλακῶν μορίων (δέρμα, μύες κτλ.) καὶ ἐκ 14 ὀστῶν, ὧν τὰ κυριώτερα ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω γνάθος. Ὅρια τοῦ προσώπου ἄνωθεν μὲν εἶναι γραμμὴ κυκλοτερὴς φερομένη ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῆς ρίζης τῆς ρινός, διὰ τοῦ ὑπερκογχίου χείλους καὶ τοῦ ζυγωματικοῦ τόξου μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου, κάτωθεν δὲ τὸ κάτω χεῖλος τῆς κάτω γνάθου καὶ ἐπὶ τὰ πλάγια τὸ ὀπίσθιον χεῖλος ἑκατέρου κλάδου τῆς κάτω γνάθου. Οὕτω δὲ τὸ πρόσωπον περιλαμβάνει τοὺς ὀφθαλμικοὺς κόγχους, τὰς παρειάς, τὴν ρῖνα, τὸ στόμα καὶ τὸ πωγώνιον. Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ προσώπου σχετικῶς πρὸς τὸ κρανίον γίνεται χρῆσις τῆς προσωπικῆς γωνίας τοῦ Camper-Cloquet, ἥτις σχηματίζεται διὰ δύο γραμμῶν, αἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τοῦ μεσοδιαστήματος τῶν δύο μέσων τομέων ὀδόντων τῆς ἄνω γνάθου ἤ, ἐν ἐλλείψει ὀδόντων, ἀπὸ τοῦ μέσου σημείου τοῦ φατνιακοῦ χείλους τῆς γνάθου ταύτης καὶ φέρονται ἡ μὲν καθέτως πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τὸ μᾶλλον προέχον μέσον σημεῖον τοῦ μετώπου, ἡ δὲ ὁριζοντίως μέχρι τοῦ στομίου τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου. Ἡ προσωπικὴ γωνία παρὰ μὲν τῇ λευκῇ φυλῇ εἶναι περίπου 80°, παρὰ δὲ τοῖς Νέγροις μόλις 70°, ἐνῷ ἐπὶ ἀγρίων τινῶν φυλῶν μόνον 64°. ι. π.

— [*Μορφολ.*] Ὁ ὄγκος τοῦ *προσώπου* ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ κρανίου εἶναι ἑπτάκις μικρότερος κατὰ τὴν γέννησιν· ἀλλὰ μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐνηλικιώσεως οἱ δύο ὄγκοι βαθμηδὸν ἐξισοῦνται. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ προσώπου ἐν τῷ συνόλῳ

Digitized by Google

αὐτοῦ δυσχερῶς δύναται νὰ μελετηθῇ, καθόσον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ὀργάνων πολλαπλῶν, ὧν ἡ λειτουργικὴ δρᾶσις δὲν ἄρχεται συγχρόνως. Ἐνῷ δηλαδὴ ἡ ἄνω μοῖρα τῆς ὄψεως, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων, ἐκ γενετῆς ἄρχεται λειτουργοῦσα, ἡ κάτω μοῖρα αὐτῆς ἀναπτύσσεται σὺν τῇ προόδῳ τῆς ὀδοντοφυΐας. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως τὸ πρόσωπον ἐμφανίζει ἀξιοσημειώτους ποικιλίας, αἵτινες χαρακτηρίζουν τοὺς διαφόρους ἀνθρωπολογικοὺς τύπους. Ὁ λεγόμενος μορφολογικὸς προσωπικὸς δείκτης

$$\left(\frac{\text{ὀφρυογναθικὴ ἀπόστασις}\times 100}{\text{ἀπόστασις τῶν δύο ζυγωματικῶν τόξων}}\right)$$

ἔχει κατὰ τοῦτο σημασίαν, ὅτι καθορίζει τοὺς *λεπτοπροσώπους* (104 καὶ ἄνω), τοὺς *μεσοπροσώπους* (104 — 97) καὶ τοὺς *εὐρυπροσώπους* (97 καὶ κάτω). Διὰ νοητῆς ὁριζοντίας γραμμῆς, ἀγομένης διὰ τῆς βάσεως τῆς ρινός, ἡ ὄψις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἄνω καὶ κάτω, ἅτινα αἰσθητικῶς πρέπει νὰ εἶναι ἴσα. Παρετηρήθη ὅτι ὁ ὄγκος τοῦ ἀριστεροῦ ἡμιμορίου τοῦ προσώπου εἶναι μικρότερος τοῦ ὄγκου τοῦ δεξιοῦ. Κατὰ Liebreich, ἡ τοιαύτη ἀσυμμετρία τοῦ προσώπου δὲν εἶναι, ὡς παρεδέχθησαν οἱ Lombroso καὶ Max Nordau, στίγμα ἐκφυλωτικόν, ἀλλὰ σημεῖον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους. Τὸ λεπτότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον, μέρος τῆς μορφολογίας τοῦ προσώπου εἶναι ἡ πλαγία κατατομὴ αὐτοῦ, ἥτις ἐμφανίζει ἀπείρους ποικιλίας, φυσιολογικὰς καὶ παθολογικάς. Ἡ φυλογονικὴ ἐξέλιξις τῆς πλαγίας κατατομῆς ἀκολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν μασητηρίων ὀργάνων, αἵτινες εἶναι πρὸς ἀλλήλας ἀντιστρόφως ἀνάλογοι. Τὸ πλάγιον τοῦ προσώπου, ἐν τῷ χρονικῷ διαστήματι τῆς αὐξήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, ὑφιστάμενον διαφόρους μεταβολάς, προσκτᾶται τέλος τὸν ὁριστικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα κατὰ τὴν ὥριμον ἡλικίαν. Ἡ ἔρευνα δὲ καὶ ἡ μελέτη αὐτοῦ ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα οὐ μόνον ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ καὶ τῇ ἀνθρωπομετρικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ καὶ τῇ ὀρθοδοντικῇ (βλ. *προγναθισμός, ὀπισθογναθισμὸς* κλπ.).

—*[Ἰατρ.]* Ἐν τῇ παθολογικῇ σημειολογίᾳ τὸ *πρόσωπον* ἀποτελεῖ πολύτιμον διαγνωστικὸν ἐπικούρημα. Ἐνέχει δὲ σπουδαιοτάτην σημασίαν ἡ ἐξέτασις τῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος αὐτοῦ. Οὕτως ἔχομεν γαιώδη χροιὰν καὶ ἀπίσχνανσιν ἐπὶ τῆς ἑλώδους καχεξίας, χροιὰν ἀχυρώδη ἐπὶ νεοπλασματικῆς καχεξίας, πελιδνότητα μὲ μῆλα ροδίζοντα ἐπὶ φυματιώδους καχεξίας, μελανοδερμίαν ἐπὶ νόσου τοῦ Addison, ἐπὶ χαλκόχρου διαβήτου, ἐπὶ ἀτροφικῆς κιρρώσεως τοῦ ἥπατος, ἐπί τινων δηλητηριάσεων κλπ., ἰκτερικὴν χροιὰν ἐπὶ εἰσβολῆς τῆς χολῆς εἰς τὴν κυκλοφορίαν. Ἐπίσης ἔχομεν τὰς ὑπεραιμίας τοῦ προσώπου ἐπὶ τονικῶν σπασμῶν ἐνίων νευρώσεων (ἐπιληψίας κλπ.). Ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ προσώπου καὶ τῶν διαφόρων χαρακτηριστικῶν παραλλαγῶν αὐτοῦ προσποριζόμεθα ὡσαύτως ἀξιόλογα δεδομένα ἀπὸ ἀπόψεως διαγνωστικῆς. Οὕτως ἐκ τῶν ἐξανθημάτων κλπ. διαγιγνώσκομεν ἐνίας μολυσματικὰς νόσους, ἐκ τῶν οἰδημάτων νεφρικὰς παθήσεις κλπ. Αἱ φλεγμοναὶ τοῦ προσώπου (ἐρυσίπελας, δοθιήνωσις, ψευδάνθραξ, ἄνθραξ, φλέγμων) ἀπὸ χειρουργικῆς παθολογικῆς ἀπόψεως δέονται συντόνου ἐπαγρυπνήσεως, καθόσον ἐνδεχομένη ἐξ αὐτῶν φλεβῖτις δύναται διὰ τῆς ὀφθαλμικῆς φλεβὸς νὰ προσβάλῃ ἐπικινδύνως τὸν ἐγκέφαλον. Γενικῶς ἡ ὑγιεινὴ τοῦ προσώπου ἀνάγεται εἰς τὴν ὑγιεινὴν τοῦ δέρματος. Αἱ συνηθέστεραι παθήσεις τοῦ δέρματος, αἵτινες προκαλοῦν παραμόρφωσιν τοῦ προσώπου, εἶναι ὁ ψύδραξ καὶ αἱ ἀκμαί. Ὅταν ἕνεκα παθήσεώς τινος γενικῆς τοῦ σώματος ἢ κακῆς διαίτης ἢ καμάτου ἢ ψυχικῶν συγκινήσεων ἢ τέλος ἐκ γήρατος ἡ θρέψις τοῦ σώματος ὑποστῇ μείωσιν, τὸ πρόσωπον θὰ περιπέσῃ εἰς ἀτροφίαν, τὸ δὲ δέρμα αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἔχῃ τὴν προσήκουσαν ἐλαστικότητα, ἵνα συσταλῇ καὶ προσαρμοσθῇ λεῖον ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτὸ ἱστῶν, θὰ συρρικνωθῇ καὶ ποῦ μὲν θὰ προεξέχῃ, ποῦ δὲ θὰ διαυλακῶται ὑπὸ ρυτίδων. Αἱ ρυτίδες αὗται ὑφίστανται εὐνοϊκὴν τροπήν, ὡς καὶ ἡ σμηγματόρροια καὶ ἡ ἀκμή, διὰ τῆς πλαστικῆς μαλάξεως, ἐγκαίρως ἐφαρμοζομένης. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ρυτίδων καὶ τῶν ἄλλων τοῦ προσώπου ἀνωμαλιῶν ἐπεμβαίνει ἐνίοτε λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἡ πλαστικὴ χειρουργικὴ τῶν τελευταίων χρόνων.

Μάλαξις τοῦ προσώπου. Αὕτη συντελεῖ πρὸς αὔξησιν τῆς θρέψεως καὶ πάχυνσιν αὐτοῦ, ὁπότε ἐξαλείφονται αἱ ἐκ καχεξίας ἢ ἀτροφίας ἐμφανιζόμεναι ἐπ' αὐτοῦ ρυτίδες εἰς νεαρὰ ἄτομα, ὡς καὶ τὰ διάφορα ἐξανθήματα καὶ αἱ οὐλαί. Ἐπὶ ὑγιοῦς δὲ δέρματος ἡ μάλαξις ὠφελεῖ, ἅτε παρασύρουσα τὰ τεμάχια τῆς ἀποπεσούσης ἐπιδερμίδος καὶ διευκολύνουσα τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν διαπνοὴν τοῦ δέρματος. Ἡ τοιαύτη μάλαξις εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐκτελεῖται δ' εἴτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεραπευομένου εἴτε ὑπ' ἄλλου ἐπιδεξίου πρὸς τοῦτο, ἵνα μὴ ἄλλως προκληθῇ, ἀντὶ ὠφελείας, χάλασις τοῦ δέρματος, ἐπιτείνουσα τὴν δυσμορφίαν. Οἱ ἐν χρήσει χειρισμοὶ εἶναι θωπεῖαι, ἀνατρέψεις, ἐνθλίψεις, συνθλίψεις, δακτυλικαὶ ἐπικρούσεις καὶ κραδασμοί, διαρκοῦντες 10′—20′ καὶ ἐκτελούμενοι ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν ἀνελλιπῶς. Εἰς λιπώδη πρόσωπα κατὰ τὴν μάλαξιν γίνεται χρῆσις κόνεως τάλκου, εἰς δὲ τὰ ἔχοντα ξηρὸν τὸ δέρμα χρῆσις λευκῆς βαζελίνης, χημικῶς καθαρᾶς. Ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ἡ μάλαξις ἐκτελεῖται: 1) Κατὰ τὴν ροὴν τοῦ φλεβικοῦ αἵματος καὶ τὴν φορὰν τῶν λεμφικῶν ἀγγείων, ἐν περιπτώσει συμφορήσεως τοῦ προσώπου ἐπὶ δέρματος ξηροῦ, ὅταν ἡ ἔκκρισις τοῦ ἱδρῶτος καὶ τοῦ σμήγματος ἐνεργῆται ἀκανονίστως. 2) Κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν πτυχῶν τοῦ προσώπου καὶ τῶν μυῶν, ἐν περιπτώσει ρυτίδων. Γ. Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—*[Μιμ.]* Τὸ *πρόσωπον* εἶναι ἡ ἕδρα τῆς ἐκφράσεως, ὅπου δι' ἀλλαγῶν τῆς φυσιογνωμίας ἐκδηλοῦνται τὰ διάφορα πάθη καὶ αἰσθήματα. Δοθέντος ὅτι σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ἀκριβοδικαίου μέτρου διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς, ἐπάναγκες εἶναι ὁ καλλιτέχνης (γλύπτης, ζωγράφος, ἠθοποιὸς) νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς ζωῆς, τῆς ψυχῆς καὶ τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, δηλαδὴ πῶς καὶ διατί μερικαὶ ψυχικαὶ καταστάσεις συνοδεύονται ὑπὸ ἀναλόγων μυϊκῶν κινήσεων. Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι ἀντικείμενον τῆς *μιμικῆς* (βλ. λ.). Π. Α. Κ.

—*[Νομ.]* *Πρόσωπον* καλεῖται πᾶν ὂν δυνάμενον νὰ ἔχῃ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Κατ' ἄλλον δ' ὁρισμὸν (διατυπούμενον ὑπὸ τοῦ Binder) πρόσωπον εἶναι πᾶν ὅ,τι ἡ ἔννομος τάξις ἀναγνωρίζει ὡς αὐτοσκοπὸν (Selbstzweck). Τὸ πρόσωπον, ὡς φορεὺς ἐλλόγου, καὶ οὐχὶ αὐθαιρέτου, βουλήσεως καὶ κοινωνικῆς συνειδήσεως, εἶναι ὄργανον τῆς κοινότητος καὶ διὰ τοῦ πρὸς ταύτην συνδέσμου αὐτοῦ καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ συνδέσμου τούτου ἄγεται πρὸς πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Τὴν προδήλως ἀπαραίτητον τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομοθεσίᾳ ἔννοιαν τοῦ ὑποκειμένου δικαίου κατεπολέμησεν, ὡς δῆθεν περιττήν, ὁ L. Duguit, συνεπὴς ἄλλως τε ἐν τούτῳ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἄρνησιν τῆς ὑπάρξεως (ὑποκειμενικῶν) δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ὅτι μόνον δίκαιον ἐξ ἀντικειμένου ὑπάρχει. Ἐκ τῆς ἰδέας καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δικαίου προκύπτει ἀμέσως ὅτι, παρὰ τὰ καλούμενα *νομικὰ πρόσωπα* (βλ. λ.), μόνος ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὴ πᾶς ἄνθρωπος, εἶναι πρόσωπον, ἤτοι ὑποκείμενον δικαίου. Ὑπῆρξαν δ' ὅμως καὶ δίκαια, ἅτινα, παραγνωρίζοντα τὰς ἐπιταγὰς τῆς ἰδέας τοῦ δικαίου, ἠρνήσαντο προσωπικότητα ἤ, ὅπερ ταὐτό, ἱκανότητα δικαίου εἰς μεγάλην κατηγορίαν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων ἀνθρώπων, οἵτινες, δίκην κτηνῶν, ἀπετέλουν ἁπλᾶ μέσα παραγωγῆς (δοῦλοι), ἢ μετεχειρίσθησαν ὑπό τινας ἀναφορὰς τοὐλάχιστον, ζῷα ὡς πρόσωπα (π. χ. δίκαι κατὰ ζῴων τοῦ παλαιοτέρου γερμανικοῦ δικαίου). Ἀλλὰ τὸ σύγχρονον θετὸν δίκαιον ἀναγνωρίζει τὴν ἰδιότητα τοῦ προσώπου εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἀνεξαρτήτως φύλου, ἡλικίας, σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἱκανοτήτων καὶ θρησκεύματος. Δύο ἄνθρωποι σωματικῶς ἡνωμένοι πρὸς ἀλλήλους (Σιαμαῖοι ἀδελφοί), ἀλλ' ἔχοντες αὐτοτελῆ ζωήν, ἀποτελοῦσι δύο ἴδια πρόσωπα. Παράφρονες καὶ νήπια, καίπερ μὴ ἔχοντες νομικῶς ὑπολογίσιμον βούλησιν καὶ στερούμενοι ὡς ἐκ τούτου τῆς πρὸς τὸ πράττειν ἱκανότητος, οὐδαμῶς στεροῦνται καὶ τῆς ἱκανότητος δικαίου, ἤτοι εἶναι πρόσωπα. Καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ δὲ ἐν ταῖς συγχρόνοις πολιτείαις κέκτηνται νομικὴν ἱκανότητα ἀστικοῦ δικαίου (πρβλ. ἄρθρον 13 ἡμετέρου ἀστικοῦ νόμου ΤΗΑ' τοῦ 1856, ἀπονέμον τοῖς ἀλλοδαποῖς ἐν Ἑλλάδι τὰ ἀστικὰ δικαιώματα, «ἐκτὸς ἂν νόμοι τοῦ κράτους μὴ τροποποιούμενοι διὰ συνθηκῶν ἀποδίδωσιν αὐτοῖς τι δικαίωμα εἰς μόνους τοὺς ἡμεδαπούς», γαλλ. κῶδ. ἄρθρ. 11, ἰταλ. ἄρθρ. 3, ἰσπαν. ἄρθρ. 27, αὐστρ. § 33, ὁλλανδ. ἄρθρ. 9, ἑλβετ. ἄρθρ. 11, ἰαπων. § 2, βραζιλ. ἄρθρ. 3, συνταγματικοὺς νόμους τῶν νοτιοαμερικανικῶν δημοκρατιῶν Ἀργεντινῆς, Βολιβίας, Κοσταρίκας, Ἰσημερινοῦ, Νικαραγουάης καὶ Παραγουάης). Τοῦ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ νομικὸν πρόσωπον καλουμένου συνήθως, ἀλλ' οὐχὶ ἐπιτυχῶς, φυσικοῦ προσώπου ἡ ὕπαρξις ἄρχεται ἅμα τῇ τελειώσει τοῦ τοκετοῦ, τόσον κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ἀστικὸν δίκαιον, ὅσον καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἀστικοὺς κώδικας (ἰσπαν. κῶδ. ἄρθρ. 29, γερμ. § 1, ἰαπων. § 1, ἑλβετ. ἄρθρ. 31, βραζιλ. ἄρθρ. 4). Ὁ τοκετὸς τελειοῦται διὰ τοῦ φυσικοῦ ἢ διὰ τεχνητῶν μέσων ἀποχωρισμοῦ τοῦ τέκνου ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ σώματος. Δὲν προσαπαιτεῖται δ' ὅμως καὶ ἀποκοπὴ τοῦ ὀμφαλίου λώρου. Τὸ τεχθὲν πρέπει νὰ εἶναι ζῶν, δὲν ἀπαιτεῖται δ' ὅμως, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον, νὰ εἶναι καὶ βιώσιμον. Κατ' ἄρθρον 11 τοῦ ἡμετέρου ἀστικοῦ νόμου τοῦ 1856, ἐν ἀμφιβολίᾳ ἂν τὸ κυοφορούμενον ἐτέχθη ζῶν ἢ νεκρόν, τεκμαίρεται τὸ πρῶτον.

Τὸ ἔμβρυον (partus nondum editus, nasciturus) δὲν εἶναι πρόσωπον («mulieris portio est, vel viscerum»: *Οὐλπιανὸς* ἐν Πανδ. 25, 4, 1 § 1)· οὐχ ἧττον τὸ δίκαιον διὰ σειρᾶς διατάξεων διασφαλίζει αὐτῷ τὰ δίκαια, ἅτινα θὰ κτήσηται ἂν γεννηθῇ ζῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἐπαχθῶσι τῷ κυοφορουμένῳ δικαιώματα, ἀδυνατεῖ μὲν οὗτος νὰ κτήσηται ταῦτα ἀμέσως, ἅτε μὴ ὢν ὑποκείμενον δικαίου, ἀλλ' ἡ ἐπαγωγὴ δὲν ἐγένετο ἐπὶ ματαίῳ, διότι ὁ κυοφορούμενος, ἂν γεννηθῇ ζῶν, κτᾶται τὰ ἐπαχθέντα δικαιώματα, ἅτινα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κατὰ πλάσμα νομικὸν θεωροῦνται ἐπαχθέντα εἰς πρόσωπον. Ἀμφισβητεῖται τίς ἡ ἐν τῷ μεταξὺ νομικὴ κατάστασις τῶν ἐπαχθέντων δικαιωμάτων, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν νομικὴν κατασκευὴν ἔρις αὕτη ἔχει ἁπλῶς δογματικὴν σημασίαν. Ὁ γεννηθεὶς νεκρός, κἂν ἔτι ἔσχεν ἐνδομήτριον ζωήν, οὐδέποτε κατέστη πρόσωπον, ἑπομένως οὐδὲ κτᾶται δικαιώματα, ἔστω καὶ ἂν τοιαῦτα ἐπήχθησαν αὐτῷ ἐπὶ τῇ (ἐκ τῶν ὑστέρων ματαιωθείσῃ) προσδοκίᾳ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ζῶντος, τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς ἀποβαινούσης ἐκ τῆς νεκροτοκίας ματαίας. Τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἀπῄτει προσέτι ὅπως τὸ τεχθὲν μὴ εἶναι τέρας (monstrum, prodigium, contra formam humani generis), οὐδαμῶς δ' ὅμως καθορίζεται ἐν ταῖς πηγαῖς αὐτοῦ τί εἶναι τέρας. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου παύει ὑφισταμένη διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἡ μεγίστη ἐναλλαγὴ καταστάσεως (capitis diminutio maxima), ἥτις, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, κατέλυε τὴν προσωπικότητα, ἐπήρχετο δ' ἰδίᾳ διὰ τῆς λόγῳ δουλείας ἢ πολεμικῆς αἰχμαλωσίας ἀπωλείας τῆς ἐλευθερίας, ὡς καὶ ἡ Friedlosigkeit τοῦ παλαιοῦ γερμανικοῦ δικαίου, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὡσαύτως ἐξέλιπεν ἤδη ἁπανταχοῦ (ἐν Γαλλίᾳ κατηργήθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 31 Μαΐου 1854, παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1862 ψηφίσματος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864) ὁ καλούμενος πολιτικὸς θάνατος, ὃν συνεπήγετο ἡ εἰς θάνατον ἢ εἰς ἰσόβια δεσμὰ καταδίκη. Κατὰ τὸ καταργηθὲν ἄρθρον 7 τοῦ ποινικοῦ νόμου (πρβλ. καὶ τὸ μερικῶς καταργηθὲν ἄρθρον 5 τούτου), τοῦ συνεπείᾳ τῆς καταδίκης ταύτης «πολιτικῶς νεκροῦ» ἡ περιουσία ἀνῆκεν ἔκτοτε (ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς τελεσιδίκου καταδικαστικῆς ἀποφάσεως) εἰς τοὺς κληρονόμους του, αὐτὸς δὲ καθίστατο ἀνίκανος νὰ διαθέσῃ αὐτὴν καὶ πᾶσα πρᾶξις ἀφορῶσα συμβόλαιόν τι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ζώντων ἦτο ἄκυρος. Δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διακατέχῃ τι ἢ νὰ ἀποκτᾷ, ἐστερεῖτο τῆς πρὸς τὸ διαδικεῖν καὶ τῆς πρὸς τὸ δικαστικῶς ἢ ἐξωδίκως μαρτυρεῖν ἱκανότητος, καθίστατο ἀνίκανος πρὸς σύναψιν γάμου καὶ ὁ τυχὸν προϋπάρχων γάμος του διελύετο ὡς διὰ φυσικοῦ τούτου θανάτου. Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ μνησθέντος ψηφίσματος ὥρισεν ὡς συνέπειαν τῆς εἰς θάνατον καὶ ἰσόβια δεσμὰ καταδίκης τὴν (κατ' ἄρθρον 25 ποινικοῦ νόμου πλήττουσαν καὶ τὸν εἰς εἱρκτὴν καὶ πρόσκαιρα δεσμὰ καταδικασθέντα) νόμιμον ἀπαγόρευσιν τοῦ καταδίκου, περιερχομένου ἐφεξῆς εἰς δικαιοπρακτικὴν ἀνικανότητα, ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ δικαστικῶς ἀπηγορευμένου (βλ. λ. *ἀπαγόρευσις*), ἱκανοῦ δ' ὅμως κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν δικαστικῶς ἀπηγορευμένον, νὰ συντάσσῃ διαθήκην καὶ κωδίκελλον.

Ἡ ἱκανότης δικαίου (προσωπικότης) καὶ αἱ κατὰ κανόνα συνυπάρχουσαι πρὸς ταύτην ἱκανότης πρὸς τὸ πράττειν καὶ ἱκανότης πρὸς τὸ διαδικεῖν εἶναι ἀνεπίδεκτοι παραιτήσεως.

Περὶ καταστάσεων νομικῶς οὐσιωδῶν, ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητα δικαίου καὶ τὴν ἱκανότητα πρὸς τὸ πράττειν τοῦ προσώπου, ὡς καὶ τὸ ποινικῶς καταλογιστὸν ἢ μὴ αὐτοῦ, βλ. λ. *αἰχμαλωσία, ἀλλοδαποί, ἀνηβότης, ἀνηλικότης, ἀντίληψις, ἀπαγόρευσις, ἀσωτία, ἀτιμία, ἀψιθυμία, βλακεία, γάμος, γυνή, διαθήκη, δουλεία, ἐπιτροπεία, εὐνοῦχοι, ἐφηβότης, ἡλικία, θρησκεία, ἰθαγένεια, καταλογισμός, κηδεμονία, κωφάλαλοι, μανία, μέθη, πάθος, παραφροσύνη, σύγχυσις, τιμή, τυφλοί, ὑγεία, ὑπεξουσιότης, ὑποβαρία, ὑπνοβασία, ὕπνωσις, ψυχικαὶ νόσοι, ψυχικαὶ ὁρμαὶ* κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν γενικῶν ἔργων ἀστικοῦ δικαίου βλέπε *Karlowa*, «Zur Lehre von den juristischen Personen» (ἐν Grünhut's Zeitschrift, τόμ. 15 (Wien, 1888) σελ. 381—432).—*Pernia*, «Labes» (τόμ. I (1873) σελ. 196—2..).—*Hölder*, «Natürliche und juristische Personen» (Leipzig 1905).—*Schlossmann*, «Persona und Πρόσωπον im Recht und im christlichen Dogma» (Kieler Festschrift, 1906).—*Rud. Stammler*, «Unbestimmtheit des Rechtssubjekts» (ἐν τῇ Festschrift für die Giessener Juristenfakultät 1907).—*C. Haff*, «Institutionen der Persönlichkeitslehre und des Körperschaftsrechts» (1918).—*H. A. Fischer*, «Subjekt und Vermögen» (ἐν τῇ Festschrift für E. Rosenthal, 1923).—*Husserl*, «Rechtssubjekt und Rechtsperson» (ἐν Archiv für die civilistische Praxis, τόμ. 127, σελ. 1.. ἑπομ.).—*Schönfeld*, «Rechtsperson und Rechtsgut» (ἐν «Reichsgerichts-praxis im deutschen Rechtsleben, τόμ. 2, σελ. 191 ἑπομ.).—*J. Binder*, «Das Problem der juristischen Persönlichkeit» (1907).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Κριτικὴ τοῦ μνησθέντος ἔργου τοῦ Stammler ἐν Kritische Vierteljahrsschrift (τόμ. 49 (1911). σελ. 272 ἑπομ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Philosophie des Rechts» (Berlin, 1925, σελ. 439 ἑπομ.).—*Ahlfeldt*, «Nasciturus» (Leipzig, 1906).—*Braun*, «Rechtliche Stellung der Leibesfrucht» (1922).—*Lalou*, «Étude sur la maxime «infans conceptus pro nato habetur» (Thèse, Paris, 1904).—*Fr. Gény*, «Science et technique en droit privé positif» τόμ. III (1921, ἀνατυπ. 1925, No 2..) σελ. 212—228 καὶ τόμ. IV (1924). σελ. 175 ἑπομ. (ἰδίᾳ ἀνάκρουσις τῶν θεωριῶν τοῦ L. Duguit).—*F. Somlò*, «Juristische Grundlehre» (ἀνατ. 1927, Leipzig, § 141, σ. 51..-51..).

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

—*[Γραμματ.]* Καλοῦνται *πρόσωπα* οἱ ρηματικοὶ τύποι οἱ δηλοῦντες ἂν τὸ ὑπὸ τοῦ ρήματος σημαινόμενον τελῆται ὑπὸ τοῦ ὁμιλοῦντος ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸς ὃν οὗτος ὁμιλεῖ ἢ ὑπὸ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος. Κατὰ ταῦτα, τὰ πρόσωπα τοῦ ἑνικοῦ καὶ

Digitized by Google

οῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγκλίσεων τοῦ ρήατος (πλὴν τῆς προστακτικῆς) εἶναι τρία: τὸ *πρῶον*, τὸ *δεύτερον* καὶ τὸ *τρίτον* πρόσωπον. Ὁ δυϊὸς ἀριθμὸς εἶχε δύο μόνον πρόσωπα: τὸ δεύτεον καὶ τὸ τρίτον (ἐλάχιστοι εἶναι οἱ παραδοθένες εἰς ἡμᾶς τύποι τοῦ α΄ δυϊκοῦ προσώπου, ὡς χ. περιδώμεθον παρ' Ὁμήρῳ). Γ. Π. Λ.

—*[Θεολ.]* Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, καταπολεμοῦσα οὺς ἀντιτριαδίτας, καθώρισε τὴν περὶ τῆς ἁγίας ριάδος διδασκαλίαν αὐτῆς, δεχθεῖσα ὅτι ἐν τῷ εῷ ὑπάρχουσι τρεῖς ἀΐδιοι τρόποι ὑπάρξεως αὐοῦ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀποκαλύψεως εἰς τὸν κόσμον. Ἡ Ἐκκλησία πρὸς δήλωσιν τῆς διδασκαλίας ταύης ἢ ἔπρεπε νὰ πλάσῃ νέαν τινὰ λέξιν ἢ νὰ δώσῃ ς ὑπάρχουσαν τὴν ἔννοιαν ταύτην. Προτιμήσασα ὸ δεύτερον, μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ὑπόστασις, τις ἀρχικῶς ἐδήλου οὐσίαν. Ὁ Ἱππόλυτος πρῶος, ἀντὶ τοῦ ὑπόστασις, μετεχειρίσθη τὴν λέξιν *ρόσωπον*, ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς τὴν λατινικὴν persona, ἥτις ἀρχικῶς ἐδήλου προσωπεῖον. Κατὰ αῦτα ἡ λέξις πρόσωπον, οὖσα ἐν τῇ ἐκκλησιατικῇ γλώσσῃ ταυτόσημος τῇ λέξει ὑπόστασις, δηοῖ τοὺς τρεῖς ἀϊδίους τρόπους τῆς ὑπάρξεως τοῦ εοῦ καθ' ἑαυτὸν καὶ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ εἰς ὸν κόσμον.

Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία κατὰ τὰς χριστολογικὰς ριδας, καταπολεμοῦσα τοὺς αἱρετικούς, ἐδέχθη ὅτι Χριστὸς εἶναι μία ὑπόστασις ἢ ἓν πρόσωπον ν δυσὶ φύσεσι. Κατὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὰς χριστοογικὰς ἔριδας μετεχειρίσθη ἡ Ἐκκλησία τὰς λέεις ὑπόστασις καὶ πρόσωπον ὡς ταυτοσήμους καὶ ἡ πρὸς δήλωσιν τοῦ καθ' ἑαυτὸ ὑφισταμένου καὶ ς ἓν ὅλον ἐξωτερικῶς ἐκδηλουμένου. Ἐκ τῶν νωτέρω προκύπτει ὅτι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐκκληίαν, δὲν ἔγκειται ἡ προσωπικότης ἐν τῇ αὐτουνειδησίᾳ, ἐν τῷ ἐγώ, ὡς ἡ νεωτέρα φιλοσοφία ομίζει, ἀλλ' ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάναι καὶ ὡς ν ὅλον ἐξωτερικῶς ἐκδηλοῦσθαι. Κ. Ι. Δ.

—*[Ἑραλδ.]* Τὸ *πρόσωπον*, πάντοτε νέου ἀνρός, εἰκονίζεται κατὰ μέτωπον, δηλοῖ δὲ ἀρχαιοίτην καὶ ὅλως ἀμιγῆ εὐγένειαν. *Πρόσωπον Αἰθίοος*, μέλαν, μετὰ λευκῶν ὀφθαλμῶν, συνήθως στραμμένων δεξιά, δηλοῖ αἰχμαλωσίαν μαύρων ἐν ολέμῳ. Ὁ ἥλιος εἰκονίζεται ὡς ἀκτινοβόλος χρυοῦς δίσκος φέρων ἐν αὐτῷ πρόσωπον λευκοῦ νδρὸς κατὰ μέτωπον, ἦτο δὲ ἔμβλημα μεγαλορεπείας, μεγάλης ἰσχύος, ἐκλάμπρου εὐγενείας αἰ ἐπιφανοῦς ὀνόματος. Ε. Ρ. Ρ.

—πρόσωπον *νομικὸν* *[Νομ.]*· βλ. λ. *νομικὸν πρόσωπον*.

—πρόσωπον *πτηνῶδες*. Ἡ κάτω γνάθος τοῦ νθρώπου εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστῇ διάφορον ἐλάττωσιν τοῦ ὄγκου αὐτῆς, κυμαινομένην ἀπὸ τῆς πλῆς ἀτροφίας μέχρι τῆς ὁλικῆς ἐλλείψεως. Περιπτώσεις τοιαύτης μικρογναθίας παρετήρησαν ανοὶ συγγραφεῖς, ἐν οἷς οἱ Vrolik, Langenbeck, üster, Wolff κ.ἄ. Κατὰ ταύτας, τὸ γενειακὸν γκωμα ἐξαλείφεται, οἱ ὀδόντες τοῦ ἄνω τόξου, ερόμενοι πρὸς τὰ κάτω καὶ πρόσω, ὑπερβαίνουν ατὰ πολὺ τοὺς τῆς κάτω γνάθου, οἵτινες διευθύονται πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρόσω. Ἡ τοιαύτη διάταξις τῶν ἀνατομικῶν στοιχείων τοῦ προσώπου δει εἰς τὴν πλαγίαν κατατομὴν αὐτοῦ ἰδιάζουσαν μορφήν, ἣν ὁ Wolff ἀπεκάλεσε «πτηνῶδες πρόσωπον» (visage d'oiseau). Παρομοίαν μορφὴν λαμβάνει τὸ πρόσωπον καὶ εἰς περιπτώσεις συγγενοῦς ἐπικτήτου ἀγκυλώσεως τῶν γναθοκροταφικῶν αρθρώσεων. Κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας σημειοῦται πάντοτε βαθμός τις ἐξαρθρήματος τῆς ἄτω γνάθου πρὸς τὰ ὀπίσω, προκαλῶν ὡσαύτως ὴν ὑποχώρησιν τοῦ γενείου. Ἡ πάθησις αὕτη ναι βαρεῖα ἀπὸ λειτουργικῆς ἀπόψεως, καθόσον αθιστᾷ ἀδύνατον τὸν θηλασμὸν τοῦ νεογνοῦ καὶ δυσχερεστάτην τὴν διατροφὴν αὐτοῦ. Ἐνίοτε συνδυάζονται ἀμφότεραι αἱ ἀνωμαλίαι, ἥ τε ἀτροφία αὶ ἡ ἀγκύλωσις, ὁπότε αἱ λειτουργικαὶ διαταραὶ εἶναι ἔτι μείζονες. Ἡ διάνοιξις τοῦ στόματος αθίσταται ἀδύνατος, τὸ δ' ἄτομον ὠθεῖ τὴν τροφὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ δακτύλου εἰς τὸ στόμα καὶ δὴ ατὰ σμικρὰ τεμάχια. Βελτίωσις τῆς καταστάσεως πετεύχθη πως (Langenbeck) δι' ἐγχειρήσεως, τμηέντων τῶν μασητήρων καὶ ἀποτμηθεισῶν τῶν κορωνοειδῶν ἀποφύσεων τῆς κάτω γνάθου. Σ. Γ. Σ.

Πρόσωπον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τῆς Λιβύης «οὐ πόρρω Καρχηδόνος» (*Στεφ. Βυζ.* 537, 3). Οὐχὶ ὀρθῶς ταυτίζουσί τινες αὐτὴν πρὸς τὴν Ζέμβραν, τὴν ἐλ Ζαμοὺρ τῶν Ἀράβων, ἥτις ὅμως, ἀπέχουσα 600 στάδια ΒΑ. τῆς Καρχηδόνος, εἶναι, ὡς αὶ ἡ ὁμοιότης τῆς ὀνομασίας ἀποδεικνύει ἡ «Αἰγίμορος νῆσος Λιβύης· τὸ ἐθνικὸν Αἰγιμορίτης». Ἡ πραγματικὴ ταυτότης τῆς Προσώπου εἶναι πρὸς τὴν ἐ Pilaii (πλάτ. 37°12΄ Β., μηκ. 10°14΄ Ἀν., χάρτ. Ἀγγλ. 250: Fratelli to Mahedia) πρὸ τοῦ *Πόρτο Φαρίνα*. Σ. Ε. Λ.

προσωποπαγής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μετὰ τοῦ προσώπου πεπηγώς, ὁ ἀδιασπάστως μετὰ τοῦ προσώπου συνυπάρχων.

—*[Νομ.]* Ὁ ὅρος *προσωποπαγὴς* ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Β. Οἰκονομίδου πρὸς δήλωσιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων, αἵτινες συνδέονται τοσοῦτον στενῶς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ φορέως αὐτῶν (δικαιούχου, ὑποχρέου), ὥστε εἶναι ἀνεπίδεκτοι μεταβάσεως εἰς ἕτερον πρόσωπον διὰ κληρονομικῆς διαδοχῆς, ὅθεν ἀποσβέννυνται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δικαιούχου ἢ τοῦ ὑποχρέου. Τοιαῦτα ἰδιωτικὰ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις εἶναι, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον, ἰδίᾳ τὰ ἑξῆς: 1) Τὰ οἰκογενειακὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις. 2) Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναιτίου συζύγου ὅπως ὁ κηρυχθεὶς μόνος ὑπαίτιος τοῦ διαζυγίου σύζυγος παρέχῃ αὐτῷ, ἀπόρῳ ὄντι, διατροφήν. Ἀλλ' ἡ πρὸς διατροφὴν ὑποχρέωσις τοῦ μόνου ὑπαιτίου συζύγου δὲν ἀποσβέννυται διὰ τοῦ θανάτου τούτου, μεθισταμένη εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ (νόμ. 2228 ἄρθρ. 15, βλ. λ. *διαζύγιον*). 3) Τὸ δικαίωμα καὶ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ φέρειν ὡρισμένον ὄνομα. 4) Ὡρισμέναι λειτουργίαι καὶ ἰδιότητες ἐμπιστευθεῖσαί τινι λόγῳ προσωπικῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης, οἷαι αἱ τοῦ ἐπιτρόπου, τοῦ κηδεμόνος, τοῦ ἐκτελεστοῦ διαθήκης, τοῦ ἐντολοδόχου, τοῦ πληρεξουσίου. 5) Ἐνοχικαὶ συμβάσεις, εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν ὁποίων ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων ἢ ἀμφότεροι οὗτοι ἤχθησαν, ἀποβλέποντες εἰς τὰς προσωπικὰς ἰδιότητας καὶ ἱκανότητας τοῦ ἀντισυμβαλλομένου, ἀποτελούσας ἐγγύησιν περὶ τῆς ποιότητος τῆς παροχῆς αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ἰδίᾳ ἀνήκει (ἀλλ' οὐχὶ κατ' ἀπαράβατον κανόνα) ἡ μίσθωσις ὑπηρεσιῶν, πολλάκις δὲ καὶ ἡ μίσθωσις ἔργου. 6) Ἡ σχέσις καὶ ἡ ἰδιότης τοῦ ἑταίρου. Εἶναι δ' ὅμως ἔγκυρος ἡ μεταξὺ τῶν ἑταίρων συμφωνία, καθ' ἣν, θανόντος ἑνὸς αὐτῶν, ἡ ἑταιρεία θὰ συνεχισθῇ μεταξὺ τῶν κληρονόμων ἢ κληροδόχων τοῦ ἀποβιώσαντος καὶ τῶν λοιπῶν ἑταίρων (νομοθ. διάτ. 28/4/1923). 7) Ἡ ἰδιότης τοῦ μέλους σωματείου, πλὴν ἂν ἄλλως ὁρίζηται ἐν τῷ καταστατικῷ. 8) Τὰ προσωπικὰ προνόμια ἀστικοῦ δικαίου, π. χ. τὸ τῆς εὐπορίας εὐεργέτημα. 9) Αἱ προσωπικαὶ δουλεῖαι. 10) Ἡ νομή. 11) Ἡ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς κληρονομίας κτωμένη ἐξουσία τοῦ γενέσθαι τινὰ κληρονόμον, πλὴν ἂν ὑπάρχῃ περίπτωσις transmissionis. 12) Αἱ καλούμεναι actiones vindictam spirantes, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀποσκοπουσῶν οὐ μόνον εἰς περιουσιακόν, ἀλλὰ κυρίως εἰς ἠθικὸν ἀποτέλεσμα, ἤτοι τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐνάγοντος, προσβληθέντος ἠθικῶς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐναγομένου. Τοιαῦται εἶναι ἐν ἄλλαις ἡ μέμψις ἀστόργου διαθήκης, ἡ μέμψις ἀστόργου δωρεᾶς ἢ προικός, ἡ ἀγωγὴ περὶ ἀνακλήσεως δωρεᾶς λόγῳ ἀχαριστίας τοῦ δωρεοδόχου. Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ νόμου 2228 ἀπονεμομένη τῷ ἀναιτίῳ συζύγῳ τῷ βαρέως ἐν τῇ προσωπικότητι αὐτοῦ προσβληθέντι ἐκ τοῦ ἀποτελέσαντος λόγον τοῦ διαζυγίου γεγονότος ἀξίωσις κατὰ τοῦ μόνου ὑπαιτίου τοῦ διαζυγίου συζύγου ἐπὶ καταβολῇ τῷ ἀναιτίῳ, λόγῳ ἠθικῆς ἱκανοποιήσεως, χρηματικοῦ ποσοῦ ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀπαγγέλλοντος τὸ διαζύγιον δικαστηρίου κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν (βλ. λ. *διαζύγιον*). Αἱ ἀγωγαὶ καὶ ἀξιώσεις αὗται, κατ' ἐξαίρεσιν, δὲν μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ δικαιούχου, πλὴν ἂν οὗτος ζῶν κατήρξατο τῆς οἰκείας δίκης δι' ἐγγραφῆς αὐτῆς εἰς τὸ πινάκιον τοῦ δικαστηρίου (Πολ. Δικον. ἄρθρ. 575 ἐδάφ. 3). 13) Αἱ ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 1699 τοῦ 1919 στηριζόμεναι ἀξιώσεις τοῦ ἐξ οἱασδήποτε κολασίμου πράξεως ἀδικηθέντος περὶ ἐπιδικάσεως εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ καταψηφίζοντος δημοσίαν ποινὴν τοῦ ἀδικήσαντος ποινικοῦ δικαστηρίου χρηματικοῦ ποσοῦ λόγῳ ἠθικῆς αὐτοῦ ἱκανοποιήσεως. Αἱ ἀξιώσεις αὗται ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀδικηθέντος, ἀποσβέννυνται δὲ καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδικήσαντος (ὡς ἄλλως τε καὶ ἐκ παντὸς ἐν γένει λόγου αἴροντος τὸ ἀξιόποινον ἢ ἀποκλείοντος τὸ καταδιωκτὸν τοῦ ἀδικήματος, ὡς ἐμπράκτου μετανοίας, παραγραφῆς, ἀμνηστίας, παραιτήσεως ἀπὸ τῆς ἐγκλήσεως κτλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Ἰδίᾳ τὰ ἔργα γενικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καὶ δὴ *Β. Οἰκονομίδου*, «Στοιχεῖα ἀστικοῦ δικαίου».—*F. Regelsberger*, «Pandekten».—*Γ. Μπαλῆ*, «Κληρονομικὸν δίκαιον» (ἔκδ β' 1930 § 3).—*A. Ehrenzweig*, «System des österreichischen allgemeinen Privatrechts», (I. Wien, 1925 § 46).—*L. Enneccerus-Kipp-Wolff*, «Lehrbuch des bürgerlichen Rechts» (τόμ. I, ἔκδ. 13η ὑπὸ H. Nipperdey, Marburg 1931 § 68, II). Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

προσωποποίησις, *—εως* (ἡ)· παράστασις ἀφῃρημένης ἰδέας ὡς προσώπου: «αὐτὸς εἶναι προσωποποίησις τῆς ἀρετῆς, — τῆς φιλοπονίας»· || ἀφῃρημένη ἔννοια ὅταν ἐμφανίζεται ὡς πρόσωπον, οἷον ἡ Ἀρετὴ καὶ ἡ Κακία ἐνώπιον τοῦ Ἡρακλέους, ἡ Ἑρμογλυφικὴ καὶ ἡ Παιδεία εἰς τὸν Λουκιανόν· || ἡ παράστασις ἀψύχου πράγματος ἢ ζῴου ὡς προσώπου διαλεγομένου καὶ δρῶντος, οἷον εἰς τοὺς Αἰσωπείους μύθους.

—*[Λογοτ.]* Ἡ *προσωποποίησις* εἶναι ποιητικὸν τέχνασμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπονέμονται φυσιογνωμία, σῶμα, φωνή, πάθη, ἐλαττώματα καὶ γενικῶς προσωπικαὶ ἰδιότητες εἰς ἁπλᾶς ἀφῃρημένας ἐννοίας. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπροσωποποίησαν ὅλας τὰς ἠθικὰς ἰδιότητας, τὴν δύναμιν, τὸ κάλλος, τὴν σοφίαν, τὴν βίαν, τὸ κράτος, τὰ μεγάλα συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἐπὶ τῆς τύχης καὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν λαῶν, τὴν εἰρήνην, τὸν πλοῦτον, τὸν πόλεμον, τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν ἔρωτα, τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, τοὺς ἀνέμους κλπ. Μέγα μέρος τῆς μυθολογίας των ἔσχεν ὡς ἀφετηρίαν διαφόρους προσωποποιήσεις συλληφθείσας ὑπὸ τῆς λαϊκῆς φαντασίας καὶ σταθεροποιηθείσας ὑπὸ τῆς ἰδιοφυΐας τῶν ποιητῶν. Ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ κλασσικὴ λογοτεχνία εἶναι πλήρεις προσωποποιήσεων. Ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ νεώτεραι λογοτεχνίαι δὲν ἀποφεύγουν τὸ ποιητικὸν τοῦτο τέχνασμα, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ ζωηροτέρας τὰς εἰκόνας καὶ τὰς ἰδέας, ἂν καὶ ἐνίοτε δίδει κάποιαν ψυχρότητα εἰς τὸ σύνολον. Χρῆσις συχνὴ προσωποποιήσεων παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς εἰκαστικὰς τέχνας, παρ' αἷς συνήθως λαμβάνει τὸ ὄνομα τῆς *ἀλληγορίας* (βλ. λ.).

προσωποποιία (ἡ)· *προσωποποίησις* (βλ. λ.).

—*[Ψυχολ.]* Βλ. λ. *προσωπικότητος ἀλλαγή*.

—*[Ρητορ.]* Ἡ *προσωποποιία* ἀνήκει εἰς τὰ σχήματα *διανοίας*, χρησιμοποιεῖται δὲ ὅταν ἀποδίδωμεν ζωὴν καὶ ἐνέργειαν εἰς τὰ ἄψυχα, ἐμφανίζοντες αὐτὰ ὡς αἰσθανόμενα καὶ λαλοῦντα, ἢ παριστῶντες ἀνθρώπους ἀπόντας ὡς εἰ ἦσαν παρόντες, ἢ νεκροὺς ὡς εἰ ἔζων. Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι τὸ τολμηρότερον πάντων, εὐχρηστεῖ δὲ ἐπὶ μεγάλων παθῶν. Ἐν τῷ «Κρίτωνι» (§ 10) τοῦ Πλάτωνος ὁ Σωκράτης προσωποποιεῖ τοὺς νόμους. Ὁ Δημοσθένης (Ὀλυνθ. Α, § β) προσωποποιεῖ τὸν καιρὸν («ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρός... μονονοιχὶ φωνὴν ἀφιείς»). Ὁ Κικέρων ὁμιλῶν περὶ τῶν περιστάσεων καθ' ἃς τὸ νὰ ἀποκτείνῃ τις ἄνθρωπον ὑπερασπιζόμενος ἑαυτὸν εἶναι νόμιμον, λέγει: «ἐνίοτε τὸ ξίφος ἐγχειρίζεται εἰς ἡμᾶς πρὸς ἀνθρωποκτονίαν παρὰ τῶν νόμων αὐτῶν»· ἐνταῦθα προσωποποιοῦνται οἱ νόμοι ὡς ἐκτείνοντες τὴν χεῖρα διὰ νὰ δώσωσι τὸ ξίφος πρὸς ἄμυναν. Ἐν τῇ ποιήσει αἱ προσωποποιίαι εἶναι συχνόταται· διαπρέπει δὲ εἰς αὐτὰς ὁ Ὅμηρος, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Μίλτων καὶ ὁ Σαίξπηρ. Ἡ ἁγία Γραφὴ παρέχει ἀξιόλογα παραδείγματα προσωποποιίας, ὡς εἶναι τὸ ἀκόλουθον: «ἔλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν» (Ψαλμ. πγ΄, 11). Ι. Φ. Δ.

προσωποποιῶ (*—έω*)· ἐμφανίζω ἄψυχόν τι ἢ ζῷον ὡς πρόσωπον λαλοῦν καὶ δρῶν (βλ. *προσωποποίησις*).

προσωρινός, *—ή, —όν*· ὁ πρὸς ὥρας, πρόσκαιρος, ἐφήμερος, ἀντίθ. *διαρκής, μόνιμος, παραμόνιμος*: «προσωρινὴ ὑπηρεσία, — ἐργασία, — διαμονή», «προσωρινοὶ ὑπάλληλοι»· || «προσωρινὰ μέτρα» (βλ. κατωτ.).

—προσωρινὰ *μέτρα* *[Πολιτ. Δικον.]*. Τὸ μακροχρόνιον τῶν πολιτικῶν δικῶν ἐπέβαλε τὴν συνοπτικὴν καὶ ταχεῖαν ρύθμισιν ζητημάτων τινῶν ἕνεκα ἐπικειμένου κινδύνου πρὸς τὸν σκοπὸν εἴτε ἐξασφαλίσεως τοῦ ἐπιδίκου πράγματος ἀπὸ ἐνδεχομένης ἀπωλείας ἢ ὑφαιρέσεως αὐτοῦ, εἴτε τῆς προσωρινῆς καταλήψεως τῆς νομῆς αὐτοῦ πρὸ τῆς τελικῆς κρίσεως τῆς δίκης, ἐγερθείσης ἤδη ἢ μελλούσης νὰ ἐγερθῇ. Τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἐπιδίκου σκοποῦν λ. χ. αἱ ἐπιθέσεις σφραγίδων, ἡ παροχὴ ἐγγυήσεων, ἡ συντηρητικὴ κατάσχεσις τοῦ διεκδικουμένου πράγματος ἢ τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου, ἡ ἐγγραφὴ ὑποθήκης ἢ προσημειώσεως, ἡ ἀπαγόρευσις καινοτομιῶν ἐπὶ τοῦ πράγματος, πρὸ τῆς δίκης τοῦ διαζυγίου ἡ προσωρινὴ ρύθμισις τοῦ ζητήματος τῆς διαμονῆς τῶν τέκνων ἢ καὶ τῆς μετοικήσεως τῆς συζύγου. Τὴν προσωρινὴν δὲ κατάληψιν τοῦ ἐπιδίκου ἀντικειμένου ἢ τὴν προσωρινὴν ρύθμισιν τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς δίκης σκοποῦν λ. χ. τὰ προσωρινὰ μέτρα ἐν ταῖς περὶ διακατοχῆς διαφοραῖς, ἡ προσωρινὴ διατροφὴ τῆς συζύγου κατὰ τὴν περὶ διαζυγίου δίκην ἢ ἡ τοιαύτη ἐν τῇ περὶ διατροφῆς κυρίᾳ δίκῃ κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ συζύγου.

Προσωρινὰ μέτρα λαμβάνουν: α) Αὐτὸ τοῦτο τὸ πρωτοδικεῖον (ἁρμόδιον τυγχάνει τὸ καὶ διὰ τὴν κυρίαν δίκην τοιοῦτον· ἐπὶ ἀπολύτου ὅμως ἀνάγκης δύναται νὰ γίνῃ προσφυγὴ καὶ εἰς ἕτερον δικαστήριον). β) Ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν εἰς λίαν κατεπειγούσας ὑποθέσεις, δικάζων κατ' εἰδικῶς προνοουμένην ἐν τῷ νόμῳ ἄκρως συνοπτικὴν διαδικασίαν (634—639 Πολ. Δικον.) καὶ παραπέμπων τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστήριον, ἂν αὐτὸς δὲν τολμᾷ νὰ ἀποφασίσῃ μόνος. γ΄) Ὁ εἰρηνοδίκης εἰς τὰς περὶ διακατοχῆς διαφορὰς κατὰ τὴν περὶ ἐκτελέσεως δίκην (874 Πολ. Δικ.) ἐπὶ συντηρητικῆς κατασχέσεως, ἐπὶ λίαν κατεπειγουσῶν περιστάσεων (ὅτε ὀφείλει παρέχων τὴν ἄδειαν αὐτῆς νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου ἀνυπερθέτως τὸν πρόεδρον καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος, ὅστις ἐπικυρώνει ἢ αἴρει παραυτίκα τὴν κατάσχεσιν).

Ἡ σοβαρωτέρα τῶν περιπτώσεων τούτων ἁρμοδιότητος τοῦ εἰρηνοδίκου εἶναι ἡ τῶν προσωρινῶν μέτρων ἐπὶ τῶν περὶ διακατοχῆς διαφορῶν (490 § 6 Πολ. Δικ.), δι' ἣν καὶ εἰδικὸς νόμος προὐνόησεν ὡς πρὸς τὴν τηρητέαν διαδικασίαν. Τῆς διαδικασίας ταύτης ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ εἶναι: Ἡ μὴ τήρησις τῶν περὶ ἀποδείξεως ὁρισμῶν τῆς πο-

Digitized by Google

λιτικῆς δικονομίας, τοῦ εἰρηνοδίκου προβαίνοντος αὐθωρεὶ εἰς τὴν ἐξ ἐπαγγέλματος συλλογὴν τῶν πρὸς σχηματισμὸν τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ χρησίμων στοιχείων, μὴ συγχωρουμένου ὅρκου οἱουδήποτε, καὶ ἡ ταχύτης τοῦ εἰρηνοδίκου, ὑποχρέου ὅπως ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του παραχρῆμα, πάντως δὲ οὐχὶ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς συζητήσεως, καὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ ἐκτελουμένης παραχρῆμα, τῆς δὲ κατ' αὐτῆς ἐφέσεως ἐπιτρεπομένης ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως (παρεκτεινομένης λόγῳ ἀποστάσεως) καὶ ἐκδικαζομένης ἐπίσης ταχέως ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου, πρὸς ὃ ἀπευθύνεται. Ἡ προσωρινότης τῆς ἀποφάσεως τοῦ εἰρηνοδίκου ἢ τῆς κατ' ἔφεσιν ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου ἐπιτρέπει καὶ τὴν διαρκούσης τῆς κυρίας περὶ διακατοχῆς δίκης ἀλλοίαν προσωρινὴν ῥύθμισιν τῆς νομῆς (ἢ ὡς ἐρρύθμισεν αὐτὴν ὁ εἰρηνοδίκης ἢ τὸ πρωτοδικεῖον κατ' ἔφεσιν δικάζον) καὶ πρὸ τῆς τελικῆς κρίσεως τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ δικάζοντος αὐτὴν πρωτοδικείου διὰ διατάξεως αὐτοῦ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου διαδίκου ἐκδιδομένης καὶ ἐκτελεστῆς παραχρῆμα. Ἐὰν ἡ κατεπειγότης εἶναι μεγίστη καὶ ὑφίσταται κίνδυνος διαπληκτισμῶν, δύναται ὁ εἰρηνοδίκης, ἅμα τῇ ὑποβολῇ εἰς αὐτὸν τῆς ἀναφορᾶς περὶ λήψεως προσωρινῶν μέτρων, ὡς καὶ μετὰ τὴν συζήτησιν (ἐὰν δὲν ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του παραχρῆμα), νὰ ἐκδώσῃ αὐτεπαγγέλτως προσωρινὴν διάταξιν περὶ τῶν ληπτέων ἀμέσως μέτρων πρὸς πρόληψιν τῶν συγκρούσεων καὶ τῶν βιαιοπραγιῶν διὰ τὸν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως χρόνον.

Διὰ τοῦ ἀπὸ 24 Νοεμβρίου—1 Δεκεμβρίου 1925 νομοθετικοῦ διατάγματος ἐδόθη καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα τῶν πλημμελειοδικῶν τὸ δικαίωμα τῆς προσωρινῆς ῥυθμίσεως πάσης ἐξαιρετικῶς ἐπειγούσης διαφορᾶς ὑπὸ τὰς ἑξῆς προϋποθέσεις: α) τῆς βεβαιώσεως ὅτι ἐπίκειται διαπληκτισμοὶ καὶ ἔριδες μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων· β) ὅτι ὑπεβλήθη μήνυσις ἐπὶ ποινικῷ τινι ἀδικήματι (οἷον συνήθως ἐπὶ αὐτοδικίᾳ ἢ μετακινήσει ὁροσήμων ἢ παραβάσει τοῦ περὶ προστασίας περιουσιακῶν δικαίων νόμου ἢ τοῦ ἄρθρου 883 τῆς πολιτικῆς δικονομίας κλπ.). Ὁ εἰσαγγελεὺς κρίνει ἐκ τῶν ἐνόντων, μὴ δεσμευόμενος ὑπὸ τῶν περὶ ἀποδείξεως ὁρισμῶν τῆς πολιτικῆς δικονομίας, δυνάμενος νὰ ἐκδώσῃ διάταξιν μόνον περὶ ἐπαναφορᾶς τῶν πραγμάτων εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν καὶ παραπέμπων τὴν διαφορὰν εἰς τὴν ἁρμοδίαν δικαστικὴν ἀρχήν. Ὁ νόμος οὗτος παρέχει εἰς τὸν εἰσαγγελέα πραγματικὸν δικαίωμα ἐπεμβάσεώς του εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀπονομῆς τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης διὰ τῆς προσωρινῆς ῥυθμίσεως πολιτικῶν διαφορῶν, πλὴν ἡ διάταξις αὐτοῦ ἔχει ἀπολύτως προσωρινὴν ἰσχύν, μὴ ἐπηρεάζουσα παντάπασι τὴν μέλλουσαν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Οἰκονομίδου-Λειβαδᾶ*, «Ἑρμηνεία πολιτικῆς δικονομίας» (§§ 119—285).—*Κ. Γ. Παπαδοπούλου*, «Ἐκτέλεσις» (ὑπὸ ἄρθρα 871 καὶ 874, σελ. 114 καὶ ἑπόμ.).—*Ποταμιάνου*, «Ἑρμηνεία πολιτικῆς δικονομίας» (§§ 901—905).—*Γεωργοπούλου*, «Περὶ ἁρμοδιότητος εἰρηνοδικῶν» (583—786).—*Κασίμη*, «Πολιτικὴ δικονομία» (ὑπὸ ἄρθρ. 626 καὶ ἑπ.).

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

—προσωρινὴ ἐκτέλεσις *[Πολιτ. Δικον.]*. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων προϋποθέτει κατὰ κανόνα ὅπως ὦσιν αὗται ὁριστικαὶ καὶ τελεσίδικοι. Ἐξαιρετικῶς καὶ διαρκούσης τῆς πρὸς ἀνακοπὴν ἢ ἔφεσιν προθεσμίας «μὴ ὑφισταμένης τελεσιδικίας», δύνανται νὰ ἐκτελεσθοῦν αἱ ὁριστικαὶ μόνον ἀποφάσεις, ὅταν εἶναι προσωρινῶς ἐκτελεσταί. Εἶναι δ' αὗται προσωρινῶς ἐκτελεσταί: α') Ἐκ τοῦ νόμου· εἴτε ἐζητήθη ἡ προσωρινὴ ἐκτέλεσις εἴτε μή, εἴτε διέταξεν αὐτὴν τὸ δικαστήριον εἴτε μή: 1) αἱ ἐμπορικαὶ καὶ 2) αἱ περὶ νομῆς (μόνον ὡς πρὸς τὴν περὶ τῆς νομῆς διάταξιν οὐχὶ καὶ τὰς ἀποζημιώσεις). β') Κατ' αἴτησιν τῶν διαδίκων διατάσσεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου δι' αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως ἡ προσωρινὴ ἐκτέλεσις: 1) Πάντοτε ἐπὶ ἀπαιτήσεων ἐρειδομένων εἰς ἀναμφισβήτητα δημόσια ἔγγραφα, ἰδίως εἰς τελεσιδίκους ἀποφάσεις ἢ εἰς ἰδιωτικὰ δικαστικῶς ἀνεγνωρισμένα καὶ δὴ ἄνευ ἐγγυήσεως. 2) Κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου ἐπὶ κατεπειγουσῶν δικῶν, ὡς λ. χ. περὶ διατροφῆς καὶ συντάξεων καὶ ὅταν ἐπίκειται ἐν γένει κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς δι' ἐγγυήσεως ἢ ἄνευ ἐγγυήσεως. Τὴν καταβολὴν ἐγγυήσεως δύναται νὰ διατάξῃ τὸ δικαστήριον κατ' αἴτησιν τινος τῶν διαδίκων καὶ ἐπὶ ἐμπορικῶν διαφορῶν, ὅταν εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει μεταρρυθμισθῇ ἡ ἀπόφασις ἢ θέλει καταστῇ μὴ ἀξιόχρεος ὁ νικῶν διάδικος.

Ἡ προσωρινὴ ἐκτέλεσις δίδεται μόνον διὰ τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς δίκης, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν δικαστικὴν δαπάνην (οὐδ' ἐπ' ἐγγυήσει), ἐφ' ἧς οὐδεμία ὑφίσταται κατεπειγότης, ἐκτὸς ἐπὶ ἐμπορικῶν δικῶν, ἐφ' ὧν χωρεῖ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἔξοδα. Ἐὰν προσωρινῶς ἐκτελεσθεῖσα ἀπόφασις μεταρρυθμισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐφετείου, οὐδεμία ὀφείλεται, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, εἰς τὸν καθ' οὗ ἐξετελέσθη ἀποζημίωσις, ἐφ' ὅσον ὁ ἐκτελέσας ἤσκησε δικαίωμα ἐκ τοῦ νόμου αὐτῷ χορηγούμενον.

Κατὰ τὸν προξενικὸν νόμον ἡ ἀπόφασις εἶναι ἐκ τοῦ νόμου προσωρινῶς ἐκτελεστὴ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν δικῶν, ἀλλὰ γενικῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἀστικῶν, τῶν στηριζομένων εἰς ἐπίσημα ἢ ἀνεγνωρισμένα ἔγγραφα, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀστικῶν ὑποθέσεων ἡ προσωρινὴ ἐκτέλεσις δίδεται τῇ αἰτήσει τοῦ διαδίκου κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ δικαστηρίῳ, πάντοτε ὅμως ἐπ' ἐγγυήσει.

Ἐνίοτε, δυνάμει εἰδικῆς διατάξεως τοῦ νόμου, ἀργοῦσιν αἱ περὶ προσωρινῆς ἐκτελέσεως (καὶ τῆς κατ' αἴτησιν καὶ τῆς ἐξ ἐπαγγέλματος) διατάξεις. Τοιαύτη διάταξις κεῖται ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης συνῳδὰ τῷ νόμῳ ΒΥΞΑ' τῆς 8ης Ἰανουαρίου 1897, κυρώσαντι τὴν μετὰ τῆς τραπέζης ταύτης σύμβασιν τοῦ κράτους. Ἐπίσης ὑπὲρ τοῦ Ναυτικοῦ Ἀπομαχικοῦ Ταμείου κατὰ τὸν ὀργανικὸν αὐτοῦ νόμον. Ἐπίσης οὐδέποτε διατάσσεται ἐκτέλεσις προσωρινὴ κατὰ τοῦ Ταμείου Νομικῶν συνῳδὰ τῇ παραγράφῳ 8ῃ τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ νόμου 4448.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Οἰκονομίδου-Λειβαδᾶ-Γιδοπούλου*, «Ἐγχειρίδιον Πολιτ. Δικονομίας» (ἔκδ. 1926, τόμ. 3ος § 257). —*Κασσίμη*, «Πολιτικὴ Δικονομία» (ὑπὸ ἄρθρ. 185). — *Schmidt*, «Lehrbuch des deutschen Civilgrozessrechts» (1898).—*Stein*, «Die Civilgrozessordnung» (1908). Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

προσωρινότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι προσωρινόν.

Προσωτσάνη *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κεῖται Δ.ΒΔ. τῆς Δράμας εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ., συνδέεται δὲ μετ' αὐτῆς δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτ. (1928) 6.035. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, τέσσαρα δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἓξ γεωργικοὺς συνεταιρισμούς. Κύρια προϊόντα καπνὸς καὶ σηροτροφικά. Ἡ κωμόπολις μετωνομάσθη ἐπί τι διάστημα εἰς *Πυρσόπολιν*.

Κατὰ τὸν Huzey, ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἔκειτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ θρακικὴ κώμη *Σκάπορα*, ὅπου εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πρὸτ (Proth), ***Μάριος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1832 1891). Ἔγραψεν: Ἐρωτικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Μιραμπὼ» (1863), «Σχεδίασμα τῆς Ἐπαναστάσεως» (1864), «Οἱ ἀλῆται» (1864) «Τὸ βουλεβάρτον τοῦ ἐγκλήματος» (1872), «Ἡ παπωσύνη, ἱστορία Γρηγορίου τοῦ Ζ'» (1873) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Προταὶ (Protais), ***Ἀλέξανδρος-Παῦλος***. Γάλλος ζωγράφος (1826—1890). Τῷ 1855 μετέσχε τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Bosquet, ἐπανελθὼν δ' εἰς Παρισίους ἐξέθηκε τὴν πρώτην σειρὰν τῶν πολεμικῶν του πινάκων, δι' ὧν ἐφημίσθη ὡς στρατιωτικὸς καὶ πολεμικὸς ζωγράφος ἐξαιρετικοῦ ταλάντου. Μετὰ τέσσαρα ἔτη ἠκολούθησε τὸν στρατηγὸν Ladmirault εἰς Ἰταλίαν· καὶ ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἐκστρατείας ἐνεπνεύσθη πολυπληθεῖς συνθέσεις, τινὲς τῶν ὁποίων κατέστησαν δημοφιλέσταται. Ἐκ τῆς ἀφθονωτάτης παραγωγῆς τοῦ Προταὶ ἐξέχουσι τὰ ἀκόλουθα ἔργα: «Ἡ μάχη τοῦ Ἴνκερμανν», «Ὁ θάνατος τοῦ συνταγματάρχου Brancion», «Τὸ καθῆκον», «Ἡ κατάληψις τοῦ Mamelon-Vert», «Ἡ τελευταία σκέψις», «Ἡ διάβασις τῆς Sesia», «Δύο πληγωμένοι», «Τὸ πρωΐ, πρὸ τῆς ἐφόδου», «Τὸ βράδυ, μετὰ τὴν μάχην», «Τέλος τῆς ἀναπαύσεως», «Ἡ διάβασις τοῦ Mincio», «Ἐνταφιασμὸς ἐν Κριμαίᾳ» «Οἱ νικηταί», «Ἐν πορείᾳ», «Ἡ νὺξ τοῦ Σολφερίνο» κλπ. Ι. Μ. Π.

προτακτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ προτασσόμενος· || «προτακτικὰ φωνήεντα τῶν διφθόγγων» τὰ προτασσόμενα τοῦ ἡμιφώνου ι ἢ υ, τὰ ὁποῖα λέγονται *ὑποτακτικά*.

πρόταξις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ προτάσσεταί τι, θέσις πρὸ ἄλλου τινός: «ἡ πρόταξις τῆς δεῖνος δίκης».

προτάπειρος (ὁ) (Protapirus Filhol) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *ταπειρινῶν ταπειριδῶν περιττοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς Ἀμερικὴν ἐντὸς ὀλιγοκαινικῶν στρωμάτων καὶ μειοκαινικῶν τοῦ Oregon. Γ. Κ. Γ.

Προτασία, *μάρτυς*. Παρθένος μαρτυρήσασα κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἄγνωστον ποῦ, τῆς ὁποίας τὸ ἱερὸν λείψανον φυλάσσεται ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Beauvais τῆς Γαλλίας, τιμᾶται δ' ὡς πολιοῦχος ἐν Senlis (Oise) καὶ ἑορτάζεται τὴν 20 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Προτάσιος, *ἅγιος*. —1) Υἱὸς τοῦ ἁγίου Βιταλίου καὶ τῆς ἁγίας Βαλερίας, ὑπέστη ἐπὶ Νέρωνος τῷ 57 ἐν Μεδιολάνοις μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Γεοβασίου* καὶ τοῦ *Ναζαρίου* καὶ *Κελσίου* καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 14 μὲν Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν 19 δ' Ἰουνίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. — 2) Ἐπίσκοπος Μεδιολάνων κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὅστις ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη κυβερνήσας τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην καὶ θερμῶς ἐν τῇ Σαρδικῇ συνόδῳ (343) ὑπερμαχήσας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἑορτάζεται τὴν 24 Νοεμβρίου. —3) Ἐν Auvergne τῆς Γαλλίας ἀναχωρητὴς κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἑορταζόμενος τὴν 24 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

πρότασις, —*εως* (ἡ)· τὸ προτείνειν, τὸ προβάλλειν τι: «πρότασις τῶν χειρῶν» || ἡ προβαλλομένη γνώμη, αἴτησις, εὐχὴ κττ.: «πρότασις γάμου,—δανείου».

— *[Γλωσσολογ.]* Κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους πρότασις εἶναι «λέξεων σύνθεσις διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλοῦσα», παρὰ δὲ τῶν νεωτέρων διετυπώθησαν πολλοὶ καὶ διάφοροι ὁρισμοί, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδεὶς ἔτυχε γενικῆς ἀποδοχῆς. Εὐστοχώτερος φαίνεται ὁ τοῦ πατρὸς τῆς συγκριτικῆς συντάξεως B. Delbrück, καθ' ὃν «πρότασις εἶναι ἡ δι' ἠρθρωμένου λόγου γιγνομένη ἔκφρασις, ἡ προσπίπτουσα σαφὴς καὶ τελεία καὶ εἰς τὸν λέγοντα καὶ εἰς τὸν ἀκούοντα». Τῶν προτάσεων διακρίνονται διάφορα εἴδη: 1) Ἡ *ἁπλῆ* πρότασις, ἤτοι ἡ δηλοῦσα ἁπλῆν σκέψιν τοῦ λέγοντος ἢ ἁπλῆν ἐπιθυμίαν ἢ καὶ ἁπλῆν ἐπιφώνησίν του κλ.: «ὁ (δεῖνα) ψεύδεται», «ἔλα 'δῶ!», «φωτιά!» κλ. 2) Ἡ *σύνθετος*, τουτέστιν ἡ περιέχουσα κυρίους ὅρους περισσοτέρους τοῦ ἑνός: «ὁ Νῖκος καὶ ὁ Γεώργος ἔφυγαν», «εἶναι ὄμορφο καὶ χαριτωμένο παιδί». 3) Ἡ *κυρία* ἢ *ἀνεξάρτητος*. 4) Ἡ *δευτερεύουσα* (ἤ, ἄλλως, *ἐξηρτημένη*, *ὑποτεταγμένη* ἢ *ὑποτελὴς* καλουμένη) πρότασις, ἤτοι ἡ μὴ δυναμένη νὰ λεχθῇ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ προσδιορίζουσα τὴν κυρίαν καὶ ἐξ αὐτῆς τρόπον τινὰ ἐξαρτωμένη πρότασις: «ἂν φύγῃς, θὰ μετανοήσῃς». Πλὴν τούτων διακρίνονται καὶ προτάσεις *καταφατικαὶ* καὶ *ἀποφατικαὶ* ἢ *ἀρνητικαί*, ἔτι δὲ προτάσεις *κρίσεως* (ἢ *ἀποφαντικαί*), προτάσεις *ἐπιθυμίας*, προτάσεις *ἐρωτηματικαὶ* κλ. Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ἀφ' ἑτέρου διακρίνονται εἰς *αἰτιολογικάς*, *ἀναφορικάς*, *εἰδικάς*, *πλαγίας ἐρωτηματικάς*, *συμπερασματικάς*, *ὑποθετικάς*, *χρονικὰς* κλ. Ὁ τρόπος καὶ οἱ κανόνες, καθ' οὓς ἐκφέρονται αἱ διάφοροι προτάσεις, ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ *συντακτικοῦ*. Γ. Π. Α.

— *[Λογικ.]* Ἐν τῇ λογικῇ καλοῦνται καὶ *προτάσεις* καὶ *ἀποφάνσεις* καὶ *ἀποφαντικοὶ λόγοι* αἱ κρίσεις. Ἀλλ' ὁ ὅρος πρότασις ἔχει ἔννοιαν εὐρυτέραν τοῦ ὅρου κρίσις. Πᾶσα πρότασις δὲν εἶναι κρίσις, διότι δὲν ὑπάρχει ἐν πάσῃ προτάσει ἀπόφανσις περὶ τῆς ἀληθείας ἢ τοῦ ψεύδους, ἤτοι περὶ τοῦ τί εἶναι ἢ δὲν εἶναι τὰ πράγματα, ὅπερ εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς κρίσεως. Κρίσεις εἶναι πᾶσαι αἱ καθ' ὁριστικὴν ἐκφερόμεναι προτάσεις, ἐνῷ αἱ εὐκτικαὶ καὶ αἱ προστακτικαὶ καὶ αἱ ἐρωτηματικαὶ προτάσεις δὲν εἶναι κρίσεις καθόλου εἰπεῖν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ προτάσεις εὐχῆς καὶ ἐπιθυμίας καὶ προσταγῆς καὶ παρακελεύσεως καὶ ἐρωτηματικαί, αἱ ὁποῖαι εἶναι κρίσεις, διότι ἰσοδυναμοῦν πρὸς κατηγορικὰς προτάσεις. Οὕτω ἡ πρότασις «μὴ ζῴην μετ' ἀμουσίας», ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό: «ἐπιθυμῶ νὰ μὴ ζῶ μετ' ἀμουσίας» ἡ ἐρώτησις: «δὲν εἶναι ταῦτα ἀληθῆ;» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν κατηγορικὴν κρίσιν: «ἀναμφιβόλως ταῦτα εἶναι ἀληθῆ». Ὁ Ἀριστοτέλης, ποιούμενος διάκρισιν μεταξὺ κρίσεως καὶ προτάσεως, ὀνομάζει κρίσιν μόνον τὰς ἀποφάνσεις (κατηγορικὰς προτάσεις): «ἔστι λόγος ἅπας μὲν σημαντικός, ἀποφαντικὸς δὲ οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει· οὐκ ἐν ἅπασι δὲ ὑπάρχει, οἷον ἡ εὐχὴ λόγος μέν, ἀλλ' οὔτε ἀληθὴς οὔτε ψευδής» (Περὶ ἑρμην. 4, 17α 1). *Προτάσεις* ἐν τῷ συλλογισμῷ καλοῦνται (ἄλλως *προκείμεναι*), αἱ δύο κρίσεις, ἐξ ὧν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα. Ἐκ τῶν κρίσεων τούτων ἡ πρώτη ὀνομάζεται *μείζων πρότασις*, ἡ δὲ δευτέρα *ἐλάσσων πρότασις*. [Πρβλ. *Θ. Βορέα* Λογικὴ (Ἀθῆναι 1932), σ. 56, 57, 94]. —

—*[Νομ.]* *Πρότασις* καλεῖται τὸ δικόγραφον ἑκατέρου τῶν διαδίκων, τὸ ὁποῖον, συζητουμένης πολιτικῆς τινος ὑποθέσεως, ὑποβάλλεται εἰς τὸ δικαστήριον καὶ περιλαμβάνει τὸ μὲν τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐνάγοντος, τὸ δὲ τὴν ἄμυναν τοῦ ἐναγομένου. Σὺν τῇ ὑποβολῇ τῶν προτάσεων γίνεται προφορικὴ ἀνάπτυξις αὐτῶν, ἂν τὸ θέλῃ ὁ διάδικος καὶ δὲν ἀρκεσθῇ εἰς τὸ νὰ ἀναφερθῇ εἰς αὐτάς· ἀλλ' ἐὰν προστεθῇ προφορικῶς ἰσχυρισμός τις μὴ περιλαμβανόμενος εἰς τὰς προτάσεις, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, λογίζεται δὲ μὴ παραστὰς καὶ διὰ τοῦτο δικάζεται ἐρήμην ὁ περιορισθεὶς εἰς προφορικὴν συζήτησιν, μὴ ὑποβαλὼν δὲ προτάσεις. Νέαι προτάσεις ὑποβάλλονται καθ' ἑκάστην ἑπομένην συζήτησιν, περιλαμβάνουσαι ὅ,τι πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀξιουμένου δικαιώματος ἢ πρὸς ἄμυναν αὐτοῦ προκύπτει ἐξ ἑκάστου σταδίου τῆς δίκης. Αἱ προτάσεις γράφονται ἐπὶ χαρτοσήμου καὶ κατατίθενται, 24 ὥρας πρὸ τῆς συζητήσεως, παρὰ τῷ γραμματεῖ· ἡ παράλειψις τῆς καταθέσεως δὲν ἐπάγεται τὴν ἄρνησιν τοῦ δικαστηρίου εἰς συζήτησιν, δικαιοῦται δὲ μόνον ὁ ἀντίδικος νὰ ζητήσηται τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως. Προτάσεις ἀνυπόγραφοι παρὰ τοῦ πληρεξουσίου δικηγόρου δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Δι' αὐτῶν ὑποβάλλεται καὶ συνοπτικὸς κατάλογος τῶν δικαστικῶν ἐγγράφων, γίνεται δὲ καὶ ἡ ἀνταγωγή. Ἐν τῇ κατ' ἔφεσιν δίκῃ δύνανται νὰ προστεθῶσι διὰ τῶν προτάσεων καὶ λόγοι μὴ ἀναγραφόμενοι ἐν τῷ ἐφετηρίῳ, δικαιοῦται δὲ ὁ ἐναγόμενος νὰ ποιήσηται διὰ τῶν προτάσεων ἀντέφεσιν. Κ. ΔΑΡΔΟΥΦΑ

Digitized by Google

—*[Γυμν.]* *Πρότασις* καλεῖται ἡ θέσις ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐντελῶς τεταμένων κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ πρόσω. Ἡ θέσις αὕτη λαμβάνεται ἢ δι' ἄρσεως τῶν χειρῶν ἐκ τῆς στάσεως τῆς προσοχῆς ἢ διὰ κάμψεως παρὰ τοὺς ὤμους, ἤτοι συμπτύξεως, καὶ ἐκεῖθεν τάσεως αὐτῶν πρὸς τὰ πρόσω. Σ. Γ. Σ.

προτάσσω, ἀόρ. *προέταξα—προετάχθην,* παθ. μετχ. *προτεταγμένος*· τάσσω τι πρὸ ἄλλου, τάσσω ἐν ἀρχῇ, ἀντίθ. *ἐπιτάσσω*: «προτάσσονται τὰ εὔκολα καὶ ἐπιτάσσονται τὰ δυσκολώτερα» || «προτάσσω τὰ στήθη μου» ὑπερασπίζομαι, διακινδυνεύω ὑπέρ τινος.

προτάφρος (ἡ) *[Ὀχυρωτ.]*. Πᾶσα τάφρος ἀνορυσσομένη ἔμπροσθεν τῆς κυρίας τάφρου ἀμυντικῆς ὀργανώσεως. Ζ. Ν.

προτέγιος, —α, —ον· ἄλλως *προστέγιος*, ὁ εἰς τὸ ἔμπροσθεν σημεῖον τῆς στέγης.

προτεζὲ (οἱ) (protégés)· βλ. *προστατευόμενοι*.

προτείνω, ἀόρ. *προέτεινα—προετάθην,* παθ. μετχ. *προτεταμένος*· τείνω, τεντώνω πρὸς τὰ ἐμπρός, προβάλλω: «προτείνω τὸ ὅπλον» || μεταφ., λέγω, ὑποβάλλω γνώμην, κάμνω πρότασιν: «προτείνω συμβιβασμόν».

προτειχίζω· προκαλύπτω διὰ τείχους, ἐγείρω προτείχισμα.

προτείχιον (τό)· μικρὸν προτείχισμα.

— *[Ὀχυρωτ.]* Τὸ *προτείχιον* ἦτο στοιχεῖον τῆς παλαιοτέρας ὀχυρωτικῆς ἐν εἴδει προτειχίσματος τῶν Βυζαντινῶν ἢ προμετωπίου τῶν προμαχωνικῶν μετώπων. Τὸ προτείχιον ἀνηγείρετο ἄλλοτε πρὸ τοῦ περιβόλου τῶν ὠχυρωμένων πόλεων καὶ

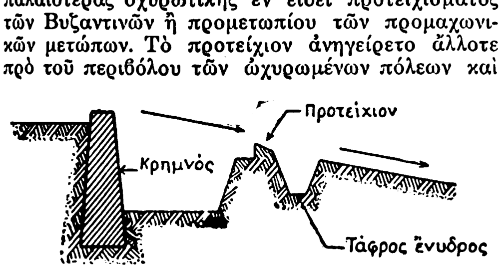

Προτείχιον.

ἀμέσως πρὸ τῆς τάφρου, σχηματίζον οὕτω διπλοῦν περίβολον. Ἡ ἔξαρσις τοῦ προτειχίου ἦτο μικροτέρα τῆς τοῦ κρημνοῦ τῆς τάφρου, ὥστε νὰ δεσπόζηται ἐξ αὐτοῦ. Ἀφ' ἑτέρου ἐδέσποζε τοῦ πρόσθεν ἐδάφους παρέχον θεριστικὰ πρὸ αὐτοῦ πυρά. Ἀμέσως πρὸ τοῦ προτειχίου ἀνωρύσσετο δευτέρα τάφρος, συνήθως ἔνυδρος. Ζ. Ν.

προτείχισις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ προτειχίζειν, ἔγερσις προτειχίσματος.

προτείχισμα (τό)· τεῖχος προασπίζον θέσιν τινά, προμαχών.

— *[Ὀχυρωτ.]* *Προτείχισμα* ἐκαλεῖτο ὁ δεύτερος περίβολος τῶν τειχῶν εἰς τὰς βυζαντινὰς ὀχυρώσεις, ἀνεγειρόμενος πρὸ τοῦ κυρίως τείχους διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης καὶ τὴν ὄπισθεν αὐτοῦ προφύλαξιν κατὰ τὰς πολιορκίας τῶν ἐκ τῆς ὑπαίθρου καταφευγόντων ἐκεῖ κατοίκων μετὰ τῶν ζῴων των. Τὸ προτείχισμα εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ κυρίως τεῖχος, φέρον καὶ τοῦτο πύργους, εἶναι ὅμως ἁπλουστέρας μορφῆς. Ζ. Ν.

— *[Ἀνατομ.]* *Προτείχισμα* καλεῖται εἷς τῶν ἐκ φαιᾶς οὐσίας πυρήνων τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου, τῶν κατασκηνούντων ἐντὸς τῆς λευκῆς οὐσίας αὐτοῦ, παριστῶν φαιὸν πέταλον λεπτόν, ὅπερ φέρεται καθέτως καὶ ὀβελιαίως μεταξὺ τῆς ρειλείου νήσου καὶ τοῦ φακοειδοῦς πυρῆνος. Ι. Π.

προτεκτοράτον (τό) (Protectorat). Καλεῖται οὕτως ἡ διεθνὴς ἐκείνη σχέσις, δι' ἧς μικρόν τι καὶ ἀσθενὲς κράτος τίθεται κατ' ἐξαίρεσιν τῇ συγκαταθέσει του ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἰσχυροῦ κράτους ἔναντι ὡρισμένων παραχωρήσεων χαλαρᾶς ἢ καὶ βαρείας μορφῆς. Οἱ κανόνες, οἱ ὁποῖοι διέπουσι τὸ προτεκτοράτον, ὡς καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἀμοιβαῖα δικαιώματα καὶ καθήκοντα τοῦ τε προστατευομένου κράτους ὡς καὶ τοῦ προστατεύοντος, ἐξαρτῶνται μόνον ἐκ τῶν διατάξεων τῆς διεθνοῦς πράξεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζεται τὸ προτεκτοράτον ἢ ὁποία δέον ν' ἀναγράφῃ λεπτομερῶς τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς τοῦτο θὰ διέπηται πρὸς ἀποφυγὴν μελλοντικῶν παρεξηγήσεων καὶ προστριβῶν. Οἱ ὅροι οὗτοι συνήθως ἀναφέρονται μόνον εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τοῦ προστατευομένου κράτους, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι τελείως ἀνεξάρτητον ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν, τοῦτο δ' ἀποτελεῖ κοινὸν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πάντων τῶν ὑπὸ προτεκτοράτον κρατῶν. Ἡ ρύθμισις ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τῶν τοιούτων σχέσεων ἀνατίθεται εἰς τὸ προστατεῦον κράτος, ὡς π.χ. ἡ συνομολόγησις διεθνῶν συνθηκῶν, ἡ διαπίστευσις διπλωματικῶν ἢ προξενικῶν ἀντιπροσώπων, ἡ γενικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική. Ἀλλὰ πολλάκις τὸ προστατεῦον κράτος ἀναλαμβάνει ταυτοχρόνως καὶ ἔνια δικαιώματα ἐσωτερικῆς κυριαρχίας, τὰ ὁποῖα καὶ ἐνασκεῖ ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ προστατευομένου κράτους, ὡς π. χ. ἡ στρατολογία, ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀρχηγία τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων κτλ. Συνήθως ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνασκῆται ὑπὸ τοῦ προστατευομένου κράτους, ὅπερ καὶ διορίζει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ἀλλὰ τὸ προστατεῦον κράτος κέκτηται τὸν γενικὸν ἔλεγχον τῆς διοικήσεως. Πάντως, τὸ κράτος τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο διὰ μονομερῶν ἐνεργειῶν νὰ ἐπιδεινώσῃ τὴν νομικὴν κατάστασιν τοῦ προστατευομένου κράτους. Τὸ προτεκτοράτον εἶναι κατάστασις προσωρινῆς καὶ μεταβατικῆς μορφῆς, εἴτε πρὸς πλήρη ἀνεξαρτησίαν, εἴτε πρὸς πλήρη προσάρτησιν. Ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν προτιμᾷ τὴν κατάστασιν ταύτην ἀπὸ τὴν προσάρτησιν ἢ τὴν ὑποτέλειαν, καὶ τοῦτο, διότι ὁ ἐγχώριος πληθυσμὸς ἀποδέχεται προθυμότερον παρεμφερῆ κατάστασιν, καθόσον διὰ τοῦ προτεκτοράτου τὸ προστατευόμενον κράτος διατηρεῖ πλεῖστα ὅσα δικαιώματα ἐσωτερικῆς κυριαρχίας, τοῦθ' ὅπερ εἶναι οὐσιῶδες ἀπὸ ἀπόψεως τοπικῆς πολιτικῆς.

Τὸ προτεκτοράτον συγχέεται πολλάκις μετὰ τῆς ὑποτελείας καὶ δὴ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ ὅροι του εἶναι βαρεῖς. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διατελοῦσιν ὑπὸ τὸ προτεκτοράτον τῆς Γαλλίας: ἡ ἡγεμονία τοῦ Μονακὸ (σύμβασις τῆς 17 Ἰουλίου 1918), ἡ Τύνις (συνθῆκαι τῆς 12 Μαΐου 1881 καὶ 8 Ἰουνίου 1883), ὅπου ὁ βέης κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς παθητικῆς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ἐνεργητικῆς πρεσβεύσεως, τὸ Ἀννὰμ (συνθῆκαι τῆς 15 Μαρτίου 1874 καὶ 6 Ἰουνίου 1884, ἄρθρον 1), τὸ Μαρόκον (συνθήκη τῆς 30 Μαρτίου 1912). Ὑπὸ τὸ προτεκτοράτον τῆς Μ. Βρεττανίας διατελεῖ τὸ σουλτανᾶτον τῆς Ζανζιβάρης (7 Νοεμβρίου 1890) καὶ τῆς Ἰταλίας ἡ δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Μαρίνου (σύμβασις τῆς 28 Ἰουνίου 1897). Τέλος ἡ ἐλευθέρα πόλις τοῦ Δάντσιχ διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τὸ προτεκτοράτον τῆς Πολωνίας δυνάμει τῶν ἄρθρων 102 καὶ 104 τῆς ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1919 συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν.

Τὸ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενον προτεκτοράτον καλεῖται *διεθνές*. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὑπάρχει καὶ τὸ καλούμενον *ἀποικιακόν*, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται συνήθως ἐπὶ ἡμιπολιτισμένων ἢ ἀπολιτίστων ἐδαφῶν, κτηθέντων εἴτε διὰ καταλήψεως εἴτε δι' ἐξαγορᾶς εἴτε διὰ παραχωρήσεως. Τὸ προστατεῦον κράτος, μὴ ἐπιθυμοῦν ὅπως ἐνασκήσῃ ἀπ' εὐθείας πλήρη κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ οὕτω κτηθέντος ἐδάφους, κηρύσσει τοῦτο ἀποικιακὸν προτεκτοράτον καὶ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐνάσκησιν ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει πρὸς ἐξασφάλισιν ἐμπορικῶν ἢ ἄλλων οἰκονομικῶν ἢ πολιτικῶν πλεονεκτημάτων. Τὸ προστατεῦον κράτος εὐθύνεται διεθνῶς ἀπέναντι τῶν τρίτων κρατῶν διὰ πάσας τὰς ἐπὶ τοῦ προστατευομένου ἐδάφους διαπραχθείσας τυχὸν νομικὰς παραβιάσεις εἰς βάρος τῶν πολιτῶν των. Οὕτως, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν δυσαρεστεῖται ὁ ἐγχώριος πληθυσμός, οὗ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ἀποκοιμίζεται, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρεμποδίζεται ἡ παρ' ἑτέρου κράτους κατάληψις τοῦ ἐν λόγῳ ἐδάφους. Τὸ ἀποικιακὸν προτεκτοράτον ἀποτελεῖ ἐν τῇ πραγματικότητι συγκεκαλυμμένην προσάρτησιν καὶ σκοπεῖ τὴν ἐξασφάλισιν ἐνίων πλεονεκτημάτων εἰς τὸ προστατεῦον κράτος, ἐνῷ συγχρόνως συντελεῖ τὰ μέγιστα ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ, διατελοῦντος ἐν κατωτέρᾳ κλίμακι προόδου καὶ πολιτισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Heilborn*, Das völkerrechtliche Protektorat (1891).—*Florack*, Die Schutzgebiete (1906).—*Petit*, Des effets du protectorat relativement à la souveraineté intérieure de l'État protégé (1900).—*Revillod*, Organisation intérieure des pays de protectorat (1910).—*Gairal*, Le protectorat international (1896).—*Marghinotti*, Il protettorato internazionale (1905). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

προτέλειος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· τέλειος εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς: «προτέλειος Ἰησοῦς» *(Διον. Ἀρεοπ.)* || **προτέλεια** (τά)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἱερά* (βλ. *προτέλεια*).

προτελευταῖος, —α, —ον· ὁ πρότερος τοῦ τελευταίου: «τὴν προτελευταίαν ἡμέραν τοῦ μηνός».

προτελευτῶ (—άω)· τελευτῶ, ἀποθνήσκω πρὸ ἄλλου.

προτεμένισμα, —ατος (τό) *[Ἀρχ.]*· ὁ περίβολος, ὁ πρόναος, ἔνθα ἐτηρεῖτο τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγνισμοῦ. Ν. Σ. Λ.

προτεραία (ἡ)· ἡ προτέρα ἡμέρα, ἡ προηγουμένη ἄλλως ὀνομαζομένη: «ἦτο ἄσιτος ἀπὸ τῆς προτεραίας».

προτεραῖος, —α, —ον· ὁ τῆς προτέρας ἡμέρας· || **προτεραία** (ἡ) ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἡμέρα* (βλ. λ.).

προτεραιότης, —ητος (ἡ), τὸ νὰ εἶναί τις πρότερος, προηγούμενος ἄλλου: «δικαίωμα προτεραιότητος».

προτερανδρία (ἡ), καὶ **πρωτανδρία**. Οὕτω νοεῖται ἡ παραγωγὴ ἑρμαφροδιτισμοῦ προερχομένου ἐξ ἀρρένων. Μ. Ν. Κ.

προτερανδρικός, —ή, —όν. Ὅρος ἐν τῇ βιολογίᾳ, ἀναφερόμενος εἰς ἑρμαφροδιτισμόν, προερχόμενον οὐχὶ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ἀρρένων προϊόντων ἐπὶ θήλεος γεννητικοῦ συστήματος, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς μονοφύλου τοῦ αὐτοῦ φύλου, οὗτινος τὰ προϊόντα εἶναι ὥριμα κατὰ πρῶτον, τουτέστιν ἐξ ἑνὸς ἄρρενος. Μ. Ν. Κ.

προτέρημα (τό)· πλεονέκτημα, ὑπεροχή, ἀρετή, ἀντιθ. *μειονέκτημα, ἐλάττωμα*: «ἄνθρωπος μὲ πολλὰ προτερήματα».

Προτέριος, πατριάρχης *Ἀλεξανδρείας*. Χειροτονηθεὶς ἀρχιπρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τοῦ «Καισαρείου» τῆς Ἀλεξανδρείας, διεδέχθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τὸν ὑπὸ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι (451) Οἰκουμενικῆς συνόδου καθαιρεθέντα καὶ ἐξορισθέντα Διόσκορον. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ καὶ τὴν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἄνοδον Λέοντος τοῦ Α' (457), οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Διοσκόρου, ὧν ἡγοῦντο ὁ πρεσβύτερος Τιμόθεος, ὁ ἐπονομαζόμενος Αἴλουρος, καὶ ὁ διάκονος Πέτρος Μογγός, ἐκδιώξαντες ἐκ τοῦ θρόνου τὸν Προτέριον, ἀνεβίβασαν εἰς αὐτὸν τὸν Τιμόθεον. Γενόμενος δ' οὕτω πατριάρχης ὁ Τιμόθεος καὶ προσεταιρισθεὶς πάντας τοὺς μονοφυσίτας κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς τῆς Ἀλεξαδρείας, ἐξώρισε μὲν πάντας τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους, ἀντικαταστήσας αὐτοὺς διὰ μονοφυσιτῶν καὶ διαγράψας ἐν τοῖς Διπτύχοις τὸ ὄνομα τοῦ Προτερίου ἐνέγραψε τὸ τοῦ Διοσκόρου. Τοσοῦτον δ' ἐφανάτισε τὸν ὄχλον κατὰ τοῦ Προτερίου ὁ Τιμόθεος, ὥστε τῇ 18 Μαρτίου τοῦ 457 μονοφυσῖται μαινόμενοι εἰσελθόντες εἰς τὸ βαπτιστήριον, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Προτέριος, κατέσφαξαν αὐτὸν καὶ ἔπειτα ἔκαυσαν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ. Ἡ μνήμη τοῦ Προτερίου ὡς μάρτυρος ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 28 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

προτερόγλυφα (τά) (Proteroglypha) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων*, περιλαμβάνουσα εἴδη τινὰ ἰοβόλων ὄφεων ἀπαντώντων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Δ. Ν. Π.

προτερογυνία (ἡ), καὶ **πρωτογυνία**. Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν παραγωγὴν ἑρμαφροδίτων προερχομένων ἐξ ἑνὸς θήλεος. Μ. Ν. Κ.

προτεροδοξία (ἡ) (apriorismus) *[Φιλοσοφ.]*· βλ. *προτέρων*, ἐκ τῶν —.

προτεροζωϊκὸν *ἄθροισμα στρωμάτων* (τὸ) (Proterozoikum Archäozoikum Algonkium) *[Γεωλογ.]*. Τὸ ἄθροισμα στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον παρεντίθεται μεταξὺ τοῦ ἀζωϊκοῦ ἢ ἀρχαϊκοῦ καὶ τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων. Τὸ ἄθροισμα τοῦτο ὠνομάσθη καὶ *ἀρχαιοζωϊκόν*, *ἠωζωϊκὸν* (διότι ἐνομίσθη ὅτι περικλείει ἀπολιθώματα τῶν πρώτων ἐνζῴων ὄντων, τῆς ἠοῦς δηλαδὴ τῆς ζωῆς), *ἀγνωστοζωϊκόν*, *κρυπτοζωϊκόν*, *πρωγονοζωικὸν* καὶ *ἀλγώγκιον*. Τὸ προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ καθαρῶς πλαστικὰ ἰζήματα καὶ εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματα του εὑρέθησαν ἀσφαλῆ ἀπολιθώματα. Τὰ στρώματα τοῦ προτεροζωϊκοῦ ἀθροίσματος χωρίζονται ἀπὸ τὰ τοῦ προηγουμένου ἀρχαϊκοῦ διὰ λίαν σαφοῦς ἀσυμφώνου ἐπιστρώσεως, εἰς πολλὰς ὅμως περιστάσεις παρουσιάζεται πραγματικὴ ἢ φαινομενικὴ ὁμόφωνος ἐπίστρωσις. Πάντως τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν δύο ἀθροισμάτων εἶναι δυσκαθόριστα, λόγῳ τῆς μὴ ὑπάρξεως ἀπολιθωμάτων.

Τὸ προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα τῆς Β. Ἀμερικῆς. Τὰ στρώματα αὐτοῦ εἶναι κάλλιστα ἀνεπτυγμένα εἰς τὴν περιοχὴν τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἐμελετήθησαν ὑπὸ πολυαρίθμων γεωλόγων, ἰδίᾳ δὲ τὰ τῆς νοτίου ὄχθης τῆς Ἀνωτέρας λίμνης, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ πλούτου των εἰς σιδηρομεταλλεύματα ἔχουσι μεγίστην οἰκονομικὴν σημασίαν. Τὸ προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα τῆς Β. Ἀμερικῆς ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἀκολούθους βαθμίδας (κατὰ σειρὰν ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας πρὸς τὴν νεωτέραν): τὴν *χουρώνιον*, τὴν *ἀνιμίκιον* καὶ τὴν *κεβινάβιον*. Εἰς τὰ βαθύτατα ὅμως τμήματα τοῦ Μεγάλου Κανιὸν τοῦ Κολοράδου παρουσιάζεται σειρὰ προκαμβρίων στρωμάτων (ψαμμιτῶν, δολομιτικῶν ἀσβεστολίθων καὶ ψαμμωδῶν σχιστολίθων), ἡ ὁποία ὑποδιαιρεῖται εἰς τὴν κατωτέραν *βαθμῖδα Οὐνκὰρ* καὶ τὴν ἀνωτέραν *βαθμῖδα Χοὐαρ*. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῶν Βραχωδῶν ὀρέων εἰς τὴν Μοντάνα συνηνιήθησαν καὶ ἀπολιθώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι λείψανα γιγαντοστράκων (τοῦ εἴδους *βελτίνα Danai*) ἴχνη ἑρπυσμῶν *ἀννελιδῶν σκωλήκων*, τὸ σπογγοειδὲς *ἀτικοκανία Lawsoni*, ὡς καὶ τὸ ὡς κοράλλιον θεωρούμενον *κρυπτόζῳον frequens*.

Τὸ προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα τῆς Εὐρώπης. Στρώματα αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ παρουσιάζονται εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν (σχιστόλιθοι, κροκαλοπαγῆ καὶ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα), εἰς τὴν Βρετάνην τῆς Γαλλίας, τὴν Γερμανίαν καὶ Σκωτίαν (ψαμμῖται τοῦ Torridon). Σπουδαῖαν ὅμως ἐξάπλωσιν, ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ παρατηρουμένην, παρουσιάζει τὸ προτεροζωϊκὸν ἄθροι-

Digitized by Google

σμα εἰς τὴν Φεννοσκανδίαν, ὅπου καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο βαθμῖδας, τὴν *γιατούλιον* καὶ τὴν *γιότνιον*. Ἐντὸς τῶν δολομιτῶν τῆς γιατουλίου βαθμῖδος τοῦ Suojärvi (τῆς ἀνατολικωτάτης Φινλανδίας) εὑρέθησαν καὶ ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ *καρελοζῴου τοῦ γιατουλικοῦ* (ζῴου ὁμοίου πρὸς τραπεζοειδὲς κνιδόζῳον).

Τὸ προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας. Τοῦτο ἀναπτύσσεται τὰ μέγιστα εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικήν, ὅπου τὰ στρώματα μάλιστα τοῦ Witwatersand εἶναι χρυσοφόρα. Ἐπίσης ἐν Ἀσίᾳ προτεροζωϊκὰ στρώματα ἀνευρέθησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σὰν-Σὶ τῆς Κίνας καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ἡ τορριντόνιος βαθμὶς τῆς Σκωτίας, ἡ γιότνιος τῆς Φεννοσκανδίας καὶ ἡ κεβινάβιος τῆς Β. Ἀμερικῆς φαίνεται ὅτι ἐσχηματίσθησαν πρὸ τῆς καμβρικῆς περιόδου καὶ τῇ ἐπιδράσει ὁμοιομόρφου ἐρημικοῦ κλίματος ἀπέκτησαν τὴν σύστασίν των καὶ τὸν χαρακτῆρά των. Γ. Κ. Γ.

— **προτεροζωϊκὸς αἰὼν** *[Γεωλογ.]*. Ὁ τρίτος αἰὼν τῆς προϊστορίας τῆς γῆς (κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τοὺς νεωτέρους), ὁ μεταξὺ τοῦ ἀζωϊκοῦ ἢ ἀρχαϊκοῦ καὶ τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μεσολαβήσας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐσχηματίσθη τὸ *προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα στρωμάτων* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

προτεροθηριεῖδαι (οἱ) (Proterotheriidae Ameghino) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *λιτοπτέρνων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μετρίως μακρὸν κρανίον μὲ ἐπιμεμηκυσμένον ῥύγχος. Ἡ κάτω σιαγών των ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λίαν ὑψηλή, ὁ δὲ ὀδοντικός των τύπος $\frac{1.\ 0.\ 4.\ 3.}{2.\ 1.\ 4.\ 3.}$ Ὅλοι οἱ ὀδόντες των ἦσαν βραχυοδοντικοῦ τύπου. Τὰ ἄκρα των ἦσαν τριδάκτυλα ἢ μονοδάκτυλα. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ἦσαν τὸ *ἐπιθήριον*, ὁ *διαδοφόρος*, τὸ *προτεροθήριον*, τὸ *θοαθήριον* κ. ἄ. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς μειοκαίνου μέχρι καὶ τῆς πλειστοκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀργεντινὴν καὶ Παταγονίαν. Γ.Κ.Γ.

πρότερος, *—α, —ον*· ὁ προηγούμενος, ὁ προγενέστερος, ἀντίθ. *ὕστερος*· ‖ *πρότερον*· ὡς ἐπίρρ., ἐν προτέρῳ χρόνῳ, προγενεστέρως, ἀντίθ. *ὕστερον*· ‖ φρ. «*ἐκ τῶν προτέρων*» ἀπὸ πρωτύτερα: «*σᾶς εἰδοποιῶ ἐκ τῶν προτέρων*».

—**προτέρων, *ἐκ τῶν*** — (a priori) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τὸ πρὸ πάσης ἐμπειρίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *ἐκ τῶν ὑστέρων* (a posteriori), ὅπερ δηλοῖ τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίας. Παρὰ Καντίῳ ἡ ἐκ τῶν προτέρων γνῶσις ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν πάσης ἐμπειρίας, διότι κατ' αὐτὸν ἡ ἐμπειρικὴ γνῶσις στηρίζεται ἐπὶ ὡρισμένων ἐκ τῶν προτέρων ὑπαρχόντων καὶ ὑποκειμενικῶν λογικῶν τύπων μὲ ἀναγκαστικὴν ἰσχύν, ἐκτὸς πάσης ἐμπειρίας. Τοιαῦται ἐκ τῶν προτέρων γνωστικαὶ ἔννοιαι εἶναι ὁ τόπος, ὁ χρόνος καὶ αἱ δώδεκα κατηγορίαι (ἑνότης, πολλότης, παντότης, πραγματικότης, ἄρνησις, περιορισμός, οὐσιότης, αἰτιότης, ἀλληλεπίδρασις, δυνατότης, ὀντότης, ἀναγκαιότης). Ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ καὶ τῇ ἠθικῇ *προτεροδοξία* (apriorismus) ἐκλήθη ἡ θεωρία, καθ' ἣν αἱ ἠθικαὶ κρίσεις δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἐμπειρίας, ἀλλ' εἶναι ἔμφυτοι εἰς τὸν ἄνθρωπον (π. χ. ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κλπ.) ἢ ἀνέρχονται εἰς τὴν συνείδησιν δι' ἐσωτερικῆς ἐποπτείας. Ὑπέρμαχοι τῆς προτεροδοξίας ταύτης εἶναι ὁ Καρτέσιος, ὁ Σπινόζας, ὁ Κάντιος, ὁ Φίχτε κλπ. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἀντίληψιν πᾶν ὅ,τι γεννᾷ τὴν ψευδαίσθησιν τοῦ ἀπολύτου καὶ τοῦ ἐκ τῶν προτέρων, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ προϊὸν ἀφαιρέσεως καὶ γενικεύσεως τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων, οὐχὶ δὲ ὄντως ἀνεξάρτητον καὶ πρὸ τῆς ἐμπειρίας. Θ. Π.

προτεστάντης (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος τοῦ Λουθήρου, διαμαρτυρόμενος (ἐκ τοῦ λατ. protestans).

προτεσταντικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς προτεστάντας, ὁ τῶν προτεσταντῶν: «*προτεσταντικὴ Ἐκκλησία*»

—**προτεσταντικὰ *κονσιστώρια***. Ὁ προτεσταντισμός, μὴ ἀναγνωρίζων εἰδικὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ γενικήν, ἀπέρριψεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, τὴν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ, τὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης. Κατὰ τὸν Λούθηρον, οἱ κληρικοὶ εἶναι ἁπλῶς ἐντεταλμένοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διάκονοι καὶ λειτουργοὶ (ministri) πρὸς διδασκαλίαν, τέλεσιν τῶν μυστηρίων καὶ διακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ δικαίωμα πρὸς ταῦτα εἶναι μὲν θεῖον, ἀλλ' οὐχὶ συνδεδεμένον μετά τινος ἀξιώματος, ἀλλὰ δεδομένον τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἀναθέτει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ εἰς τὰ ὑπ' αὐτῆς θεωρούμενα κατάλληλα πρόσωπα. Ὅτε ὅμως ἀνεφάνησαν ἐν τῇ προτεσταντικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ Βαπτισταὶ καὶ Ἐνθουσιασταὶ καὶ ἐπῆλθον συρράξεις καὶ θρησκευτικοὶ πόλεμοι, τότε κατενόησεν αὕτη τὴν ἀνάγκην τῆς συγκεντρώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, ἣν ἀνέθηκεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας. Οὗτοι θεωρούμενοι ὡς ἀνώτατοι ἐπίσκοποι (summi episcopi), ἐξήσκουν τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια (jura episcopalia) ἔχοντες τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν φροντίδα περὶ τῆς καθαρότητος τῆς πίστεως. Πρὸς εὐχερεστέραν ἐξάσκησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων τούτων διώρισαν κατ' ἀρχὰς (ἀπὸ τοῦ 1527) τοὺς ἐφόρους (Superintendentes), ἔπειτα δὲ (ἀπὸ τοῦ 1542) συνεκρότησαν ἐκκλησιαστικὰ συμβούλια, τὰ κονσιστώρια (consistoria), ἀποτελούμενα συνήθως ἐκ θεολόγων καὶ νομικῶν, εἰς ἃ ἀνέθηκαν τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν, τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων τῶν κληρικῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτηρίων καὶ περιουσιῶν, τὴν ἄσκησιν τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς διαδικασίας τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν γάμον καὶ τὰ διαζύγια, κρατήσαντες δι' ἑαυτοὺς μόνον τὰ καλούμενα jura reservata. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διοικήσεως τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ κονσιστωρίων διεδόθη ταχέως, οὕτως ὥστε ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος σχεδὸν ἐπεκράτησεν ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ Ἐκκλησίᾳ. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας ἵστατο ὁ ἡγεμών, ὡς summus episcopus, ἔχων τὸ jus episcopale, ὑπ' αὐτὸν ἦσαν τὰ κονσιστώρια, ὑπὸ τὰ ὁποῖα οἱ ἔφοροι, καὶ ὑπ' αὐτοὺς οἱ κληρικοί. Κ. Ι. Δ.

προτεσταντισμὸς (ὁ). Ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις ἐν Γερμανίᾳ ἐπέφερεν ἔριδας καὶ ταραχάς, οἱ δὲ ἡγεμόνες αὐτῆς διῃρέθησαν εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα. Τῷ 1527 συνῆλθεν ἐν Σπάϊερ τῆς Γερμανίας συνέδριον τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς, ἐν ᾧ ἀπηγορεύθη ἡ διάδοσις τῆς μεταρρυθμίσεως εἰς νέας χώρας καὶ ἡ κατάργησις τῆς λατινικῆς λειτουργίας. Κατὰ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης διεμαρτυρήθησαν οἱ ἡγεμόνες, οἱ φίλοι τῆς μεταρρυθμίσεως, ἕνεκα δὲ τούτου ἐκλήθησαν αὐτοί τε καὶ οἱ φίλοι καθόλου τῆς μεταρρυθμίσεως *προτεστάνται* (protestantes), δηλαδὴ διαμαρτυρόμενοι, ἡ δὲ μεταρρύθμισις *προτεσταντισμὸς* (protestantismus), δηλαδὴ διαμαρτύρησις (βλ. λ. *διαμαρτύρησις*). Κ. Ι. Δ.

— **προτεσταντισμὸς *κοινωνικός***· βλ. λ. *κοινωνικὸς προτεσταντισμός*.

προτήτερα· ἀντὶ *πρωτύτερα* (βλ. λ.).

προτίθημι· ἀρχ., θέτω τι ἔμπροσθέν τινος· ‖ παθ. *προτίθεμαι* (μόνον ἐνεστὼς καὶ παρατ. ἐν τῇ νεωτ. γλώσσῃ)· ἔχω κατὰ νοῦν, σκοπεύω: «*προτίθεμαι νὰ ταξιδεύσω εἰς Εὐρώπην*».

προτίκτορες (οἱ), ἢ ***προτήκτορες***. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν σῶμά τι τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν ἑταίρων καὶ τὸ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἱδρύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Γορδίου (238—244), στρατολογηθὲν ἐκ βαρβάρων μισθοφόρων, ἔκτοτε δὲ ἀναφέρεται ὡς σωματοφυλακὴ οὐ μόνον τῶν αὐτοκρατόρων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνωτέρων διοικητῶν τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐν Βυζαντίῳ, ἀπὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου (324—337), τὸ σῶμα τῶν προτικτόρων κατέλαβεν ἐμπιστευτικωτέραν θέσιν, διότι περιελάμβανε καὶ νέους τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως. Οἱ προτίκτορες, ὡς πρόσωπα τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως, ἀπεστέλλοντο ἐνίοτε εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐν ἀνωμάλοις περιστάσεσιν, ὡς βοηθοὶ καὶ ἐπιτηρηταὶ τῶν διοικητῶν, διεβίβαζον αὐτοῖς τὰς βασιλικὰς διαταγὰς καὶ ἐπέβλεπον τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις τοῦ σώματος ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ ἰδιότης τοῦ προτίκτορος ἀπέβη τίτλος, τὸν ὁποῖον ἀπένεμεν ὁ βασιλεὺς εἰς ἄτομα τῆς εὐνοίας καὶ ἐμπιστοσύνης του. Ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος οἱ προτίκτορες δὲν ἀναφέρονται πλέον. Ν. ΚΛΣ

προτίμησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ προτιμᾶταί τις, τὸ νὰ ἔχῃ θέσιν πλεονεκτικήν: «*λαμβάνω κατὰ προτίμησιν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο*», «*ἔχει τὴν προτίμησιν τῆς ἀγορᾶς εἰς τὴν αὐτὴν τιμήν*».

—*[Νομ.]* Ὑπὸ τὸν ὅρον *προτίμησις* ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ εἶναι γνωστὸν τὸ δικαίωμα προσώπου τινός, ὅπως κατὰ τὴν πώλησιν ἀκινήτων προτιμηθῇ παντὸς ἄλλου ἐπ' ἴσοις ὅροις. Κεῖται διὰ συμβάσεως (Pactum protimiseos) ἢ ἐκ τοῦ νόμου. Διὰ συμβάσεως εἶναι δυνατὴ ἐν πάσῃ σχέσει περὶ οἱουδήποτε δικαιώματος συνομολόγησις προτιμήσεως ὑπὲρ ὡρισμένου προσώπου. Συνήθως τὸ πρόσθετον τοῦτο σύμφωνον ἀπαντᾶται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ pactum de retrovendendo, ὅτε ὁ παλαιὸς πωλητής, εἰς περίπτωσιν ἀναπωλήσεως τοῦ πράγματος, δικαιοῦται νὰ προτιμηθῇ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους. Εἶναι δικαίωμα προσωπικὸν καὶ ὑφίσταται μόνον ἔναντι τοῦ ἀντισυμβληθέντος καὶ τῶν κληρονόμων του καὶ ὑπὲρ τοῦ συνομολογήσαντος καὶ τῶν κληρονόμων του.

Προτίμησις ὑπὲρ ὡρισμένου προσώπου ἢ τάξεως οὐ μόνον προκειμένου περὶ πωλήσεως, ἀλλὰ καὶ περὶ παντοίων ἄλλων σχέσεων, δίδεται καὶ ἐκ τοῦ νόμου. Οὕτως ἐπὶ ἐμφυτεύσεως ὁ κύριος τοῦ κτήματος προτιμᾶται ὡς ἀγοραστὴς ἐν περιπτώσει πωλήσεως αὐτοῦ. Δυνάμει τοῦ ἄρθρου 2 § 5 τοῦ νόμου 4784, ὁ στερηθεὶς τῆς προστασίας τοῦ ἐνοικιοστασίου μισθωτὴς ἰατρὸς ἢ δικηγόρος προτιμᾶται ἐν τῇ μισθώσει τοῦ αὐτοῦ μισθίου ἐπὶ καταβολῇ τοῦ θεμιτοῦ μισθώματος. Ἡ τελευταία ὁμοίως περὶ ἀστικῶν μισθώσεων νομοθεσία (Ν. Δ. 12-2-1925 κλπ.), εἰς περίπτωσιν πωλήσεως ἀκινήτου ὑπὸ ἐνοικιοστάσιον, ἀπένειμε δικαίωμα προτιμήσεως ἐπ' ἴσοις ὅροις εἰς τοὺς μισθωτὰς τοῦ ἐκποιουμένου, μεταξὺ πλειόνων τοιούτων προτιμωμένου τοῦ μισθωτοῦ τοῦ μείζονος τμήματος. Ὁμοίως ἡ περὶ ἐκποιήσεως τῶν ἐθνικῶν κτημάτων νομοθεσία ἔχει ἀναγνωρίσει δικαίωμα προτιμήσεως ὑπὲρ τῶν κατόχων ἢ καλλιεργητῶν τῶν ἐθνικῶν γαιῶν.

Τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐγνώρισε ποικίλας περιπτώσεις προτιμήσεως ἐν τῇ πωλήσει, αἵτινες δὲν ἰσχύουν παρ' ἡμῖν. Οὕτω τὰ μεταλλεύματα πάντων τῶν ἐν τῷ κράτει μεταλλείων κατὰ προτίμησιν ἐπωλοῦντο εἰς τὸ δημόσιον. Εἰς περίπτωσιν ἀναγκαστικῆς πωλήσεως ἐπ' ἴσῃ προσφορᾷ ἐπροτιμᾶτο παντὸς ἄλλου ὁ δανειστὴς καὶ μεταξὺ πλειόνων ὁ μεγαλυτέρου ποσοῦ πιστωτὴς καὶ μετὰ τοῦτον οἱ συγγενεῖς τοῦ ὀφειλέτου. Γενικῶς, ἐπὶ πάσης πωλήσεως ἀκινήτων, καὶ τῆς ἑκουσίας ἔτι, τὸ παλαιὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον εἶχεν ἀναγνωρίσει δικαίωμα προτιμήσεως ὑπὲρ τῶν συγγενῶν καὶ τῆς συζύγου τοῦ ἐκποιοῦντος.

Ἐκ λόγων κοινωνικῶν καὶ φορολογικῶν ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ ἐπὶ πωλήσεως ἀκινήτων διεμορφώθη διὰ τῆς νεαρᾶς τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ ἐμπράγματον δικαίωμα προτιμήσεως ὑπὲρ πέντε κατὰ σειρὰν τάξεων. Ὁ θεσμὸς οὗτος ὀφείλει τὴν ἀρχήν του εἰς τὴν ἀλληλέγγυον φορολογικὴν ὑποχρέωσιν πάντων τῶν φορολογουμένων ἰδιοκτητῶν ἑκάστης περιφερείας ἀγροτικῶν κτημάτων, εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς φορολογουμένους τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῆς φορολογικῆς ὁμάδος παντὸς τρίτου διὰ τῆς παρ' αὐτῶν κατὰ προτίμησιν ἀγορᾶς τῶν κτημάτων τῆς περιφερείας. Αἱ προτιμώμεναι τάξεις ἦσαν κατὰ σειρὰν οἱ ἐκ κληρονομίας ἐξ ἀδιαιρέτου ἢ διαιρετῶς συγγενεῖς ἰδιοκτῆται, οἱ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἐξ ἀδιαιρέτου συγκύριοι, οἱ ἐξ ἀδιαιρέτου ἀγοράσαντες τμῆμα τοῦ ἀκινήτου καὶ μὴ διατελοῦντες ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν συνιδιοκτητῶν, οἱ παρακείμενοι ἰδιοκτῆται ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοῦ ἰσχυροῦ τελοῦντες καὶ τέλος οἱ ἁπλῶς πλησιάζοντες. Ἡ προτίμησις αὕτη ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ ἐμφυτεύσεως καὶ ἐκμισθώσεως.

Ἐφηρμόσθη ἐπίσης καὶ ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν πωληθέντος τοῦ μείζονος τμήματος διετηρεῖτο μικρὸν τμῆμα πλησιάζον πρὸς τὴν γειτονικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ ἐπὶ ἀντιχρήσεως, διότι διὰ τούτων ἐπετυγχάνετο ἡ περιγραφὴ τῆς προτιμήσεως.

Ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἐμπραγμάτου δικαίου διετηρήθη παρ' ἡμῖν ἡ προτίμησις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου μόνον ἐπὶ πωλήσεως ἀκινήτων μέχρι τοῦ 1856, ὅτε κατηργήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ νόμου ΤΊ περὶ μεταγραφῆς, κατ' ἑτέραν διάταξιν τοῦ ὁποίου καὶ τὰ τότε κεκτημένα δικαιώματα προτιμήσεως παρεγράφοντο, ἂν ἡ σχετικὴ ἀγωγὴ δὲν ἐκινεῖτο καὶ δὲν ἐνεγράφετο εἰς τὰ βιβλία μεταγραφῶν ἐντὸς ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του.

Πολλάκις διὰ τοῦ νόμου ἀποδίδεται προτίμησις καὶ εἰς ἄλλα νομικὰ γεγονότα καὶ εἰς μονομερεῖς ἐνεργείας παραγούσας ἔννομα ἀποτελέσματα ἐν περιπτώσει συνδρομῆς πλειόνων τοιούτων ταυτοχρόνων ἢ ἰσοδυνάμων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ περὶ μεταγραφῆς νόμου, μεταξὺ πολλῶν τὴν αὐτὴν ἡμέραν γενομένων μεταγραφῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀκινήτου προτιμᾶται ἡ ἐκ τοῦ παλαιοτέρου τίτλου πηγάζουσα. Ὁ γερμανικὸς κῶδιξ λεπτομερῶς, διὰ τῶν ἄρθρων 501—514, ἐρρύθμισε τὰ περὶ προτιμήσεως ἐκ συμβάσεως, διὰ δὲ τῶν ἄρθρων 2035 καὶ ἑπ. ἀνεγνώρισεν ὑπὲρ τῶν συγκληρονόμων δικαίωμα προτιμήσεως ἐμπραγμάτου μορφῆς. Παρ' ἡμῖν, ὅπου ἡ κατάτμησις τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς προτιμήσεως ὑπὲρ τῶν ὁμόρων κτηματιῶν μὲ ἐμπράγματον δύναμιν ἀληθῶς θὰ ἐξυπηρέτει σπουδαίαν κοινωνικὴν ἀνάγκην, θὰ εὑρίσκετο δ' ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν συνείδησιν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, παρ' ᾗ συνηθεστάτη εἶναι ἡ πρὸς τοὺς γείτονας πωλητὰς ἔκφρασις: «Πρέπει νὰ μὲ προτιμήσῃς, διότι μοῦ ἀνήκει».

Κ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

προτιμότερος, *—α, —ον*· ὁ μᾶλλον τιμώμενος, ὁ ἀξιώτερος ἀποδοχῆς· ‖ *προτιμότερον*· ἀποδεκτότερον: «*προτιμότερον εἶναι νὰ φύγωμεν*».

προτιμῶ *(—άω)*· μᾶλλον τιμῶ, θεωρῶ προτιμότερον, προκρίνω: «*προτιμῶ τὸ θέατρον παρὰ τὸν κινηματογράφον*», «*τί προτιμᾶτε ἐκ τῶν δύο;*», «*συνήθως προτιμᾶται ὁ πλοῦτος παρὰ ἡ δόξα*».

προτιτανοθήριον (τὸ) (Protitanotherium) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν ***τιτανοθηριινῶν*** *τιτανοθηριιδῶν* ***περιττοδακτύλων ὁπληφόρων*** θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα, τῶν ὁποίων λείψανα τῶν κάτω σιαγόνων των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς

Digitized by Google

ἀνωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν (Uintabed), ἦσαν γιγάντια κατὰ τὸ μέγεθος. γ. κ. γ.

Πρότιτς (Protic), ***Στόγιαν***. Σέρβος πολιτικὸς (1857—1923). Διετέλεσεν ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα δημόσιος ὑπάλληλος, ἀπομακρυνθεὶς τῆς θέσεως, διότι ἀπεκήρυξε τὸ τυραννικὸν καθεστὼς τοῦ βασιλέως Μιλάνου. Τῷ 1882 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς «Σαμουπράβα» καὶ εἷς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ νέου ριζοσπαστικοῦ κόμματος. Ἐφυλακίσθη δὶς διὰ τὴν σφοδρὰν δημοσιογραφικὴν πολεμικήν του (1883, 1885), ὅτε δέ, κατὰ τὸ ἔτος 1899, ἡ κυβέρνησις, ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονικῆς ἀποπείρας ἐναντίον τοῦ βασιλέως Μιλάνου, εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἀντιπάλων της ριζοσπαστῶν, ὁ Πρότιτς, καίτοι ἀμέτοχος τῆς ἀποπείρας, κατεδικάσθη εἰς εἰκοσαετῆ δεσμά. Ἀμνηστευθεὶς μετὰ ἐννέα μῆνας διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1903 μετέσχε τῆς πρώτης προσωρινῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν βασιλέα Πέτρον, διατηρήσας τὸ ὑπουργικὸν χαρτοφυλάκιον καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα κυβερνήσεις, μέχρι τοῦ ἔτους 1907. Κατὰ τὴν βοσνιακὴν κρίσιν ἦτο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, κατὰ δὲ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Κατὰ τὸ ἔτος 1914, ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ μυστικοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου τῆς «Μαύρης χειρὸς» κατηγορήθησαν ὡς ἐνεχόμενοι εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ αὐστριακοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους ἐν Σεραγέβῳ, ὁ Πρότιτς, ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν σύνδεσμον, παρῃτήθη. Μολονότι ὅμως μακρὰν τῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1911 μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1917, ἐν τούτοις ἐξηκολούθει ἀσκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐκ τῶν παρασκηνίων. Τῷ 1917, ἀναλαβὼν ὑπουργεῖον, μετέσχεν ἐνεργῶς κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς Κερκύρας μεταξὺ τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς νοτιοσλαυϊκῆς ἐπιτροπῆς. Ὑπεστήριξε τὰς κροατικὰς καὶ σλοβενικὰς ἀπόψεις, ὅταν δὲ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1918 μεταξὺ τοῦ Πάσιτς καὶ Τρούμπιτς ρῆξις ἐπεβράδυνε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Νοτιοσλαυΐας ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ ἐδημιούργησε σοβαρὰν κατάστασιν μετὰ τῆς Ἰταλίας, ὁ Πρότιτς ἐγένετο ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς τοῦ νέου νοτιοσλαυϊκοῦ κράτους. Τῷ 1919 παρῃτήθη καὶ τῷ 1920 ἐγένετο πάλιν πρωθυπουργὸς δι' ὀλίγους μῆνας. Τῷ 1921 ἠρνήθη νὰ μετάσχῃ κυβερνήσεως τοῦ Πάσιτς, μὴ ἐγκρίνων τὰς συγκεντρωτικὰς ἰδέας τοῦ παλαιοῦ του ἐν τῇ πολιτικῇ συμμαχητοῦ. γ. ι. β.

προτομὴ (ἡ)· γλυπτὸν ὁμοίωμα ἀνθρώπου ἐκ τῆς κεφαλῆς, τοῦ τραχήλου καὶ μέρους τοῦ στήθους.

—*[Τεχν.] Προτομὴ* καλεῖται ἡ διὰ πλαστικῶν ὄγκων ἀπεικόνισις ἀτόμων ἀπὸ τοῦ στήθους μόνον καὶ ἄνω. Ἡ προτομὴ ἔχει εἰς τὴν πλαστικήν, ἣν θέσιν καὶ σημασίαν ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἡ *προσωπογραφία*, τῆς ὁποίας ὑπερτερεῖ μὲν κατὰ τὸ ὅτι ἀποδίδει τοὺς ὄγκους, ὑστερεῖ δὲ ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ χρώματος. Ἡ προτομὴ εἶναι ἀρχαιοτάτη καλλιτεχνικὴ ἐπινόησις, ἀποβλέπει δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς φυσιογνωμίας ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων καὶ εἰς ἀπότισιν προσήκοντος φόρου τιμῆς πρὸς ταύτας. Τὸ σχῆμα τῆς βάσεως, ἐφ' ἧς ἵδρυται ἡ προτομή, καθορίζει τὸν τύπον ταύτης· οὕτως ἔχομεν τὴν τετράγωνον προτομήν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς «Ἑρμᾶς», καὶ τὴν κυλινδρικὴν ἢ ἐπὶ κυλινδρικοῦ βάθρου ἱδρυμένην τοιαύτην. Ἐν τῇ πρώτῃ ἡ κεφαλὴ τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου ἐκφύεται ἀπὸ τῆς τετραγώνου βάσεως ἀμέσως, χωρὶς νὰ ὑφίσταται διάκρισίς τις μεταξὺ τῆς βάσεως καὶ τῆς κατὰ κυριολεξίαν προτομῆς· ἐν τῇ προσθίᾳ ὄψει τῆς τετραγώνου βάσεως χαράσσεται ἐπιγραφὴ ἀναφέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ χρονολογία τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του καὶ σπανιώτερον λέξεις τινὲς ἀφιερωτικαί· εἰς τὰς κυλινδρικὰς προτομὰς ἔχομεν σαφῶς διακεκριμένην τὴν ηὐλακωμένην κυλινδρικὴν βάσιν ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ τῆς κεφαλῆς.

Ἡ παραγωγὴ προτομῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρξε πλουσιωτάτη καὶ ἡ χρῆσίς των εὐρυτάτη. Ἐν τοῖς ναοῖς, ταῖς παλαίστραις, τοῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν πλουσίων ἰδιωτῶν ἱδρύοντο ἄφθονοι προτομαί· πολλαὶ τούτων διέσωσαν μέχρις ἡμῶν, ρεαλιστικώτατα ἐνίοτε, τὰς μορφὰς τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· αἱ πλεῖσται ὅμως τούτων παρέχουσιν ἰσχυροτάτας ἀμφιβολίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πιστότητά των, ἕνεκα τοῦ ἰδεαλιστικοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, ὅπερ ἐμφανίζεται σαφῶς ἐν ταῖς αἰσθηταῖς ποικιλίαις, ἃς παρουσιάζει ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον εἰς διαφόρους του προτομάς. Παλαιότατον καὶ χαρακτηριστικώτατον τύπον προτομῶν ἀποτελοῦν οἱ «Ἑρμαῖ»· ἐξαίρετον σχετικὸν ἔργον εἶνα ὁ «Ἑρμῆς» τοῦ Ἀλκαμένους, οὗ ὡραιότατον ἀνάγλυφον ἀνευρέθη ἐν Περγάμῳ. Καὶ ἡ μακρὰ δὲ σειρὰ τῶν ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν κεφαλῶν τῶν κοσμητῶν εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρουσα. Αἱ προτομαὶ αὗται ἦσαν ἱδρυμέναι πιθανῶς ἐν τῷ Διογενείῳ λεγομένῳ γυμνασίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἀνάγονται δὲ εἰς τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας καὶ ἐστήθησαν ὑπὸ τῶν γυμναζομένων ἐκεῖσε ἐφήβων εἰς ἔνδειξιν τιμῆς πρὸς τοὺς ἀξίους κοσμητὰς τοῦ γυμνασίου τούτου. Λίαν διαδεδομένη ἦτο καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἡ συνήθεια νὰ φυλάττωσιν ἐν τῷ ἀτρίῳ τῶν οἰκιῶν τὰς προσωπικὰς προτομὰς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας· αἱ προτομαὶ αὗται ἦσαν καλαισθήτως πολλάκις διακεκοσμημέναι καὶ ἐφέροντο ἐν ταῖς κηδείαις τῶν ἀτόμων, ἃ ἐξεικόνιζον· ἐκ τοῦ ἔθους τούτου ἐπήγασε τὸ ἕτερον ἐκεῖνο ἔθος τῆς κοσμήσεως τῶν τάφων διὰ τῶν προτομῶν τῶν θανόντων, ὅπερ καὶ μέχρι σήμερον εὐρύτατα ἐπικρατεῖ. Χαρακτηριστικωτάτη εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν προτομῶν τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως· καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ὅμως ἡμεδαποῖς καὶ ἀλλοδαποῖς μουσείοις ἀπόκεινται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολυπληθεῖς ἑλληνικαὶ καὶ ρωμαϊκαὶ προτομαί. Οἱ μεσαιωνικοὶ καὶ οἱ νεώτεροι χρόνοι ἐκαλλιέργησαν μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ζήλου τὴν παράδοσιν τῆς προτομῆς ἔν τε τοῖς νεκροταφείοις καὶ τοῖς δημοσίοις χώροις ἀναψυχῆς κλπ. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι συχνὴ εἶναι ἡ ἵδρυσις προτομῶν ἐν δημοσίοις χώροις. ι. μ. π.

προτονίζω (κοιν.*φερμάρω τοὺς στάντζους*)· ἐντείνω τοὺς προτόνους τῶν ἱστῶν, ὅπως στηριχθῶσιν οὗτοι ἀπὸ πρώρας κατὰ πάσης ἀντηνεμώσεως τῶν ἱστίων. σ. ε. λ.

προτονίς, —*ίδος* (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἕκαστον τῶν ἀμέσως ὑπὲρ τὸ κατάστρωμα ἀναδρομικῶν ἱστίων, καὶ οὗ ὁ ἀνάδρομος παραθέει τὸν πρότονον ἑκάστης στήλης. Διακρίνομεν: *προτονίδα ἀκατίου* (κοιν. *σταντζιέρα*), ἀντικαθισταμένην ἐν κακοκαιρίᾳ διὰ μικρᾶς τοιαύτης πρὸς ἀντιμονήν, *μεγάλην προτονίδα* (κοιν. *σταντζαβέλλα*), ἐπισημότατον ἱστίον βεβιασμένης ἀντιμονῆς, καὶ *προτονίδα ἐπιδρόμου* (κοιν. *καρβουνιέρα*), χρησιμεύουσαν διὰ τὴν πρὸς προσαγωγὴν τάσιν τοῦ πλοίου, ὅταν ἐν βεβιασμένῃ ἀντιμονῇ συστέλλεται ὁ ἐπίδρομος. σ. ε. λ.

προτονίσκος (ὁ) *[Ναυτ.]*· μικρὸς ἀφαιρετὸς πρότονος τῆς στήλης τοῦ ἱστοῦ λέμβου, ἀπολήγων εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δορατίου καὶ χρησιμεύων ἅμα ὡς ἀνάδρομος τοῦ ἀρτέμονός της. σ. ε. λ.

πρότονοι (κοιν. *στάντζοι καὶ στράλια*). *[Ναυτ.]*. Σχοινία δι' ὧν στηρίζονται αἱ στῆλαι καὶ τὰ ἐπιστήλια ἐκ τοῦ λαιμοῦ αὐτῶν, πρώραθεν καὶ κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον. Ἀνέκαθεν κατεσκευάζοντο οἱ πρότονοι ἐκ καννάβινου σχοινίου, μετ' ἀνεπιτυχῆ δὲ ἀπόπειραν (1830) χρησιμοποιήσεως δι' αὐτοὺς ἁλύσεων κατασκευάζονται τανῦν, διὰ τὰ μεγάλα πλοῖα τοὐλάχιστον, ἐκ συρματοσχοίνου, πάχους ἀναλόγου πρὸς τὴν διάμετρον τοῦ ἱστοῦ. Τραχηλοῦνται δὲ διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου περὶ τὸν λαιμὸν τῆς στήλης ἢ τοῦ ἐπιστηλίου, εἶτα δέ, κατερχόμενοι μὲ κλίσιν 50° ἕως 60° ὡς πρὸς τὴν κατακόρυφον, στερεοῦνται διὰ τοῦ ἄλλου ἄκρου των, οἱ μὲν *πρότονοι τῶν στηλῶν* (κοιν. *στάντζοι*) εἰς τὸ κατάστρωμα, οἱ δὲ *πρότονοι τῶν ἐπιστηλίων* (κοιν. *στράλια*) εἰς τὰ στηλόκρανα τοῦ πρὸς πρῷραν ἱστοῦ, μεσολαβούντων πρὸ τοῦ σημείου τῆς προσδέσεώς των ἐντονίων ἢ ἐντατήρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐντείνονται οἱ πρότονοι ὅσον χρειάζεται. Διακρίνονται δὲ οἱ πρότονοι προστιθεμένου τοῦ ὀνόματος τῆς στήλης ἢ τοῦ ἐπιστηλίου, ὅπερ στηρίζουσιν ἀπὸ πρώρας. Σπουδαιότερος τῶν προτόνων, καθ' ὃ τὸν μείζονα ἐφελκυσμὸν ὑφιστάμενος, εἶναι ὁ πρότονος τῆς στήλης τοῦ ἀκατίου, ὢν πολλάκις διπλοῦς καὶ στερεούμενος εἰς τὸν πρόβολον, εἰς δὲ τὰ ἄνευ προβόλου σύγχρονα σιδηρᾶ σκάφη εἰς ἀγκύλιον εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἀκρόνηον τῆς στείρας. Οὕτω λοιπὸν πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου εἶναι ὁ προσδενόμενος εἰς τὸ τραχήλωμα τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸν κλοιὸν τοῦ δορατίου ἀφ' ἑτέρου, ὅπου καὶ ὁ ἐντατὴρ αὐτοῦ· ὁμοίως πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τῆς δολωνίδος εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ ἐπιστηλίου τῆς δολωνίδος μέχρι τοῦ στηλοκράνου τῆς στήλης τοῦ μεγάλου ἱστοῦ ἐντεινόμενος. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται οἱ πρότονοι πρὸς τοὺς ἀναδρόμους τόσον τῶν προϊστίων ὅσον καὶ τῶν ἀρτεμόνων. σ. ε. λ.

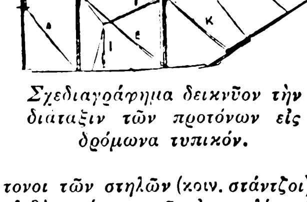

Σχεδιαγράφημα δεικνῦον τὴν διάταξιν τῶν προτόνων εἰς δρόμωνα τυπικόν.

Προτονοτάρι (Protonotari), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς λόγιος καὶ οἰκονομολόγος (1836—1888). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Πίζης καὶ τῆς Ρώμης, τῷ δὲ 1866 ἵδρυσε τὸ γνωστὸν περιοδικὸν «Νέα Ἀνθολογία», τὸ ὁποῖον ἔσχε καὶ μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς Ἰταλίας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ μάθημα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» (1863), «Περὶ διεθνοῦς νομίσματος» (1869), «Περὶ ἐμπορικῶν συνθηκῶν» (1870) κ.λπ. μ. δ. β.

προτοῦ· ἐπίρρ., πρὸ τούτου τοῦ χρόνου, πρότερον, πρίν: «προτοῦ ἔλθῃς»· || ἰδιωμ. «ἔφυγε προτοῦ» πρωτύτερα.

προτραγέλαφος (ἡ) (Protragelaphus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *τραγελαφινῶν βοοδοντίων κοιλοκέρων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον κέρατα μίαν μόνον τρόπιδα ἔχοντα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, Μαράγαν κλπ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους προτραγέλαφος τοῦ Σκουζὲ εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ὀστεοφόρων φωλεῶν τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου εἰς τὸ Πικέρμι Ἀττικῆς, τοῦ δ' εἴδους προτραγέλαφος Zitteli ἐντὸς τῶν ὁμηλίκων στρωμάτων τῆς νήσου Σάμου. γ. κ. γ.

προτραπεζίτης (ὁ). Ἕκαστος τῶν τραπεζιτῶν τῶν ἐμφανιζομένων κατὰ τὴν πρώτην ὀδοντοφυΐαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς γνησίους τραπεζίτας. ι. π.

προτραχύκερας (τὸ) (Protrachyceras) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος *ἀμμωνοειδῶν* ζῴων, συνώνυμον τοῦ γένους τραχύκερας. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *προτραχύκερας* Cholnokyi εὑρέθησαν εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, ὡς καὶ τῶν εἰδῶν *προτραχύκερας* furcatum, Valentini, Catharinae, Archelaus καὶ longobardicum εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν καὶ τὸν λόφον Θεόκαφτα (ἔναντι τοῦ Ἀσκληπιείου) τῆς Ἐπιδαύρου (Ἀργολίδος) ἐντὸς στρωμάτων τῆς λαδινίου καὶ τῆς κατωτέρας καρνίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως. γ. κ. γ.

προτρεπτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ προτρέπων, ὁ ἐμφαίνων προτροπήν, ἀντίθ. *ἀποτρεπτικός*: «λόγος προτρεπτικός».—Ἐπίρρ. ***προτρεπτικῶς***.

προτρέπω· παρορμῶ, παρωθῶ, παρακινῶ, ἀντίθ. *ἀποτρέπω*: «προτρέπω εἰς στάσιν».

προτρέχω· τρέχω πρὸ ἄλλου, ξεπερνῶ 'ς τὸ τρέξιμο· || μεταφ. «ἡ γλῶσσα προτρέχει τῆς διανοίας» ἐπὶ ὁμιλοῦντος ἀμελετήτως, ἀπρονοήτως.

προτρίτων (ὁ) (Protriton) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *βραγχιόσαυρος*.

προτροπάδην· ἐπίρρ., δίκην τροπῆς, δρομαίως, ἀκατασχέτως: «ὁ ἐχθρὸς φεύγει προτροπάδην».

προτροπὴ (ἡ)· τὸ προτρέπειν, παρακίνησις, παρόρμησις, παρώθησις.

προτροπίτης (Protropites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τροπιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *προτροπίτης* Hilmi εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς βερφενίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Μαρμαροτράπεζαν καὶ Κεφαλοβούνι τῆς νήσου Χίου. γ. κ. γ.

πρότροπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἀρχ., ὁ οἶνος, ὁ ρεύσας πρὸ τοῦ νὰ πατηθῇ ἡ σταφυλή.

προτρυγητὴρ (ὁ) (Vindemiatrix) *[Ἀστρον.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος ε Παρθένου. σ. π.

Πρότσιντα (Procida) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει, μεταξὺ τῆς νήσου Ἴσκια καὶ τῆς ἀκτῆς, εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μιζένο. Ἔχει ἔκτασιν 3,75 τ. χλμ. καὶ 14.500 κάτ. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν Νεαπόλεως. Ἡ νῆσος αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τεσσάρων ἐσβεσμένων νῦν ἡφαιστείων, τῶν ὁποίων αἱ ἐκρήξεις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχον ἀναγκάσει τοὺς κατοίκους των νὰ τὰς ἐγκαταλείψουν. Εἶναι μία τῶν Πιθηκουσῶν νήσων καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Προχύτη*, ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Χαλκιδέων καὶ Ἐρετριέων, οἵτινες ἐξεμεταλλεύοντο τὰ ἐκεῖ ὀρυχεῖα. μ. δ. β.

Πρότσιντα (Procida), ***Ἰωάννης ντὰ —***. Ἰταλὸς ἐπαναστάτης (βλ. λ. *Προκίδας* Ἰωάννης).

προτυλίνη (ἡ) (Protylinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι φωσφορολευκωματοῦχος ἕνωσις, περιέχουσα 2.6 % φωσφόρου καὶ 81 % λεύκωμα. Χορηγεῖται ἐπὶ ἐξασθενίσεων καὶ ἐξαντλήσεων τοῦ ὀργανισμοῦ. Δίδονται 3 δισκία αὐτῆς περιεκτικότητος 0.25 γρ. τρὶς τῆς ἡμέρας. Τοῦ σκευάσματος φέρεται καὶ σιδηροῦχος συνδυασμὸς (σιδηροπροτυλίνη), χρησιμοποιούμενος πρὸς ἀναλόγους σκοπούς. κ.γ.μ.

πρότυπον (τό)· πᾶν ὅ,τι χρησιμοποιεῖ τις ὡς **παράδειγμα, τὸ πρὸς ὃ ἀποτυποῦταί τις καὶ προσ-**

Digitized by Google

αρμόζεται, ὑπόδειγμα, κοιν. *μοντέλλο*: «πρότυπον ἀρετῆς,—φιλοπονίας,—εὐγενείας κτλ.» || «πρότυπον μαθητοῦ, —ἐργάτου» ἄριστος μαθητής, ἐργάτης.

— *['Αρχ.]* Παρ' ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο *πρότυπον* οὐχὶ ὡς νῦν τὸ ὑπόδειγμα, ὁ τύπος, τὸ μοντέλλο, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *προτύπωμα*, ἀλλὰ ἡ προεξέχουσα εἰκών, π. χ. λεοντοκεφαλή, κατὰ τὴν ἄκραν τῆς συναρμογῆς κεράμων. Ν. Σ. Λ.

— *[Τεχν.]* *Πρότυπον* ἢ *ὑπόδειγμα* (κοιν. *μοντέλλο*) καλεῖται ὁ προκατεσκευασμένος τύπος φυσικοῦ ἢ τεχνικοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἀντικειμένου τούτου διὰ μιμήσεως. Ἐν τῇ πηλοπλαστικῇ χρησιμοποιεῖται κοίλη μήτρα ἐξ ὀπτῆς γῆς ἢ ἐκ ξύλου, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἐν αὐτῇ προεσχηματισμένον ἀνάγλυφον ἀποτυποῦται εἰς πολλὰ πήλινα ἀντίτυπα. Ἐν τῇ γλυπτικῇ καὶ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τὸ πρότυπον καλεῖται εἰδικῶς πρόπλασμα, εἶναι δὲ ἐκ πηλοῦ καὶ χρησιμοποιεῖται ἵνα ὁ καλλιτέχνης ἀποτυπώσῃ ἐν αὐτῷ τὰς μορφὰς τῆς ἐμπνεύσεώς του, παρεχομένης εἰς τοῦτον τῆς εὐχερείας ὅπως μεταβάλῃ ταύτας κατὰ τὸ δοκοῦν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ μέχρις ὁριστικῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ὑπὸ σχηματισμὸν ἔργου. Πρότυπον, καὶ εἰδικώτερον *μοντέλλο*, λέγεται ἔν τε τῇ πλαστικῇ καὶ τῇ ζωγραφικῇ καὶ τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ἐπὶ προκαθωρισμένῃ συνήθως ἀμοιβῇ ἐκθέτει γυμνὸν ὁλόκληρον τὸ σῶμά του ἢ μέλη τούτου ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου καλλιτέχνου τινὸς πρὸς ἐκτέλεσιν καλλιτεχνικῆς τινος συνθέσεως. Τὰ μοντέλλα, ἄφθονα ἐν τοῖς μεγάλοις καλλιτεχνικοῖς κέντροις τῆς Εὐρώπης, σπανιώτατα ἐν Ἑλλάδι, ἀποτελοῦν ἰδίαν τάξιν ἐργαζομένων γυναικῶν, αἵτινες πολλάκις ἀποζῶσι καὶ συντηροῦσι καὶ τὰς οἰκογενείας των ἐκ μόνης τῆς ἀσχολίας ταύτης. Ὡς μοντέλλα χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε, πλὴν τῶν γυναικῶν, καὶ ἄνδρες, ἰδίᾳ εὐμελεῖς ἔφηβοι ἢ κατεσκληκότες γέροντες, παράδοξοι τύποι ἀλητῶν κλπ. Ι.Μ.Π.

πρότυπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ χρησιμεύων ὡς ἀρχικὸς τύπος, ὡς ὑπόδειγμα: «πρότυπος σχολή», «πρότυπον ἀγροκήπιον».

— **πρότυπα σχολεῖα** *[Παιδαγ.]* Ταῦτα δύνανται νὰ εἶναι δύο εἰδῶν: πρῶτον ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα νέοι διδάσκαλοι λαμβάνουν πρακτικὴν μόρφωσιν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν εἰδικῶν, καὶ δεύτερον σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα δοκιμάζονται νέαι μέθοδοι, προγράμματα ἢ νέα βοηθητικὰ μέσα (*πειραματικὰ σχολεῖα*). Συνηθέστερα εἶναι τὰ τοῦ πρώτου εἴδους, ὅπως τὸ πρότυπον παρ' ἡμῖν πλῆρες κλασσικὸν γυμνάσιον καὶ πρακτικὸν λύκειον, τὸ προσηρτημένον εἰς τὸ διδασκαλεῖον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τὰ προσηρτημένα εἰς τὰ διδασκαλεῖα μονοτάξια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δημοτικὰ σχολεῖα. Σπανιώτερον εὑρίσκονται σχολεῖα τοῦ δευτέρου εἴδους, ὅπως τὸ παρ' ἡμῖν πειραματικὸν σχολεῖον τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸν κλάδον τῆς παιδαγωγικῆς. Π. Α. Β.

— **πρότυπος μονὰς** *[Στρατ.]*. Ἡ παρὰ τῷ σχολείῳ ἐφαρμογῆς ἑνὸς ἑκάστου ὅπλου προσκεκολλημένη διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἀνθυπολοχαγῶν μαθητῶν τοῦ σχετικοῦ σχολείου. Ἡ πρότυπος μονὰς εἶναι μονὰς ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοῦ σχετικοῦ ὅπλου, ἀλλ' εἰς τὴν ὁποίαν χορηγοῦνται ἐπαρκέστερα κάπως μέσα εἰς προσωπικὸν καὶ ὑλικόν, ἵνα καθίσταται καλυτέρα ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἀνθυπολοχαγῶν. Ν. Θ. Κ.

προτυπῶ *(—όω)*· κατασκευάζω τὸ πρότυπον μέλλοντος ἔργου, σχεδιάζω, προσχεδιάζω.

προτύπωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ προτυποῦν, σχεδίασμα, πρότυπον.

προτύπωσις (ἡ). Οὕτω μετεφράσθη ὁ διεθνὴς ὅρος standardisation, ὅστις σημαίνει τὸν μόνιμον, ἑνιαῖον τύπον καὶ τίτλον οὐσίας τινός, ἢ μεταχειριζόμεθα ὡς πρότυπον πρὸς σύγκρισιν ἢ μέτρησιν ἄλλης ὁμοειδοῦς οὐσίας (ὀρὸς πρότυπος, τοξίνη πρότυπος κτλ.). Πρὸς προτύπωσιν τῶν θεραπευτικῶν ὀρῶν συνεστήθη διεθνὴς ἐπιτροπή, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑγιεινολογικοῦ τμήματος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ν. Α. Μ.

Προυαγιὰρ (Proyart) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ καντονίῳ Σὼλ τῆς ἐπαρχίας Περὸν τοῦ νομοῦ τοῦ Σόμ, ἔχον βιομηχανίαν σακχάρεως καὶ κούκκων. Κάτ. 850.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὰς μάχας τὰς ἐν ἀρχῇ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διεξαχθείσας ἐν τῷ γαλλικῷ θεάτρῳ, τὰς φερομένας ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐπιχειρήσεις τῶν συνόρων*, τὸ 7ον γαλλικὸν σῶμα στρατοῦ τῆς 6ης στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Μωνουρὺ εὑρέθη τὴν 28ην Αὐγούστου 1914 παρὰ τὸ Προυαγιάρ, ἀπειλούμενον κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν του ὑπὸ τῆς 1ης γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ φὸν Κλοὺκ, ἅτε ἀποκαλυφθὲν λόγῳ τῆς ἐσπευσμένης ὑποχωρήσεως τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης (νοτίας) τοῦ Οὐάζ. Διαρκούσης τῆς 29ης Αὐγούστου διεξήχθησαν σκληροὶ ἀγῶνες παρὰ τὸ Προυαγιὰρ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ τούτου σώματος ἐναντίον τῶν κατὰ πολὺ ὑπερτέρων γερμανικῶν δυνάμεων, καθ' οὓς ναὶ μὲν ἀντέσχε τοπικῶς τὸ γαλλικὸν σῶμα, ἐπενεγκὸν μάλιστα σοβαρὰς ἀπωλείας εἰς τοὺς Γερμανούς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν προκάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ του, δι' ὃ ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν νύκτα 29—30 Αὐγούστου πρὸς τὴν περιοχὴν Μοντιντιέ. Ὁ ἀγὼν τοῦ Προυαγιὰρ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τύπον τακτικῆς νίκης, ἐξουδετερωθείσης ὅμως λόγῳ στρατηγικοῦ αἰτίου. Ν. Θ. Κ.

Προυβὲ (Prouvé), ***Βίκτωρ***. Γάλλος ζωγράφος· γεννηθεὶς τῷ 1858. Σπουδαιότεροι πίνακές του: «Ἀδὰμ καὶ Εὔα», «Ὁ Σαρδανάπαλος ὀρχούμενος πρὸ τῶν συζύγων του», «Μαγδαληνή», «Ὁ τρίτος κύκλος τῆς κολάσεως τοῦ Δάντου» κλπ. Ὁ Προυβὲ ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν διακοσμητικὴν ζωγραφικήν. Τὸ τάλαντον τοῦ Προβὲ διακρίνει ἀβρότης καὶ σαφῶς διαφαινομένη ἰδεαλιστικὴ τάσις. Η. Π. Γ.

Προυδέντιος (Prudentius), ***Αὐρήλιος Κλήμης***. Λατῖνος Χριστιανὸς ποιητὴς τοῦ Δ' αἰῶνος (348—410). Κατ' ἀρχὰς ἤσκησε τὸ ἔργον τοῦ συνηγόρου ἐν δικαστηρίοις, κατόπιν δέ, εἰσελθὼν εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν, ἐχρημάτισε διοικητὴς πόλεών τινων τῆς Ἱσπανίας. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου (379—395). Τῷ 405, καταλιπὼν τὴν αὐλήν, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἐν τῇ πατρίδι του, ὅπου ἀπέθανε. Ὁ Προυδέντιος ἔγραψε τὰ ἑξῆς ποιήματα: «Κατὰ τοῦ Συμμάχου δύο βιβλία» (Contra Symmachum libri duo), «Ἀποθέωσις» (Apotheosis), «Ἁμαρτιγένεια» (Hamartigenia), «Ψυχομαχία» (Psychomachia), «Βιβλία καθημερινῶν» (Liber Cathemerinon), «Περιστέφανον» (Peristephanon), «Διττοχαῖον» (Dittochaion). Ὁ Προυδέντιος ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς ποιήμασι δαψιλῆ παρέχει τεκμήρια τῆς ἁδρᾶς κλασσικῆς μορφώσεως καὶ τῶν εὐγενῶν καὶ ὑψηλῶν συναισθημάτων του. Πανταχοῦ τῶν ποιημάτων του διαλάμπει ἡ βαθεῖα εὐσέβειά του, ἡ ἀκλόνητος πίστις του εἰς τὰ διδάγματα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ εἰλικρινὴς του θαυμασμὸς τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως. Ἐκ τῶν ὕμνων τοῦ Προυδεντίου τινὲς καὶ σήμερον ἔτι ψάλλονται ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὑπὸ Migne ἐν τῷ 59 καὶ 60 τόμῳ τῆς Λατινικῆς Πατρολογίας καὶ ὑπὸ Bergmann ἐν τῷ 61 τόμῳ τοῦ «Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum». Ε.Γ.Π.

Προῦθος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας ἢ Δακίας, ὁ *Πυρετὸς* τῶν ἀρχαίων, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Β. ὑπωρειῶν τῶν Καρπαθίων ὀρέων ἐν Πολωνίᾳ καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Τσερέμος, ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 845 περίπου χλμ. εἰς τὸν Δούναβιν, 18 χλμ. κάτωθεν τοῦ Γαλαξίου, παρὰ τὴν πόλιν Ρένι τῆς Βεσσαραβίας. Ἀρδεύει ἔκτασιν 26.756 τ. χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 270 χλμ. Μέχρι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἦτο τὸ ὅριον μεταξὺ Ρωσίας καὶ Ρουμανίας.

— **Προύθου συνθήκη**. Ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ Προύθου, παρὰ τὸ Φάλτον, πολιορκηθεὶς αἰφνιδίως ὁ Μέγας Πέτρος ὑπὸ 150.000 τουρκικοῦ στρατοῦ, ἐσώθη τῆς κρισίμου ἐκείνης θέσεως τῇ μεσολαβήσει τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἰκατερίνης, διαπραγματευθείσης συνθήκην μετὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1711, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεχρεοῦτο νὰ παραιτηθῇ πασῶν τῶν ἐπὶ τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου κτήσεων αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

προυλακουρασίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἀμυγδαλίνη* καὶ *δαφνοκερασίνη*.

Προῦλπος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Βλασίου ἐπαρχίας τῆς Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 46.

προύμνη (ἡ) (Prunus) *[Βοτ.]*· βλ. *δαμασκηνέα*.

προυμνοδαφνίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *δαφνοκερασίνη*.

προυμνόπιτυς (ἡ) (Prumnopitys) *[Βοτ.]*. Γένος κωνοφόρων δένδρων τῆς οἰκογενείας τῶν ταξοειδῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ 60 εἴδη. Πάντα ἀειθαλῆ δασικά. Τὰ πλεῖστα εἶναι ἰθαγενῆ νοτίων, εὐκράτων καὶ τροπικῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἶναι ἡ *προυμνόπιτυς ἡ κομψὴ* (Prumnopitys elegans), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Χιλῆς, καὶ ἡ *προυμνόπιτυς ἡ ἐπιμήκης* (Prumnopitys elongata). Τὸ ξύλον τῶν δένδρων τούτων εἶναι ἐρυθρωπὸν ἢ κιτρινωπὸν καὶ εὐέργαστον. Γ. Ν. Β

προύμυτα, καὶ *μπρούμυτα*, καὶ *μπρούμουτα*· ἐπίρρ. δημοτ., μὲ τὴ μύτη ἐμπρός, πρηνηδόν, ἀντίθ. *ἀνάσκελα*: «ἔπεσε μπρούμυτα».

προυμυτίζω, καὶ *μπρουμυτίζω*, καὶ *μπρουμουτίζω*, καὶ *μπρουμουτιάω*· δημοτ., ρίπτω προύμυτα καὶ ἀμετβ. πίπτω προύμυτα: «τὸν ἐπρουμύτισε 'ς τὲς λάσπες».

προυνάση (ἡ)· βλ. *ἐμουλσίνη* καὶ *ἔνζυμος*.

Προῦνερ μπέης (Pruner-Bey), ***Φραγκῖσκος***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς ἰατρός, ὑγιεινολόγος καὶ ἀνθρωπολόγος (1808—1882). Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Μονάχῳ. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ, ἐταξίδευσεν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἔλαβε τὴν ἐντολὴν τῷ 1831 νὰ διδάξῃ τὴν ἀνατομικὴν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῆς παρὰ τὸ Κάϊρον Abuzabel. Ἐν τῇ θέσει του ταύτῃ ἤχθη εἰς μεγάλην περιωπήν, διορισθεὶς τῷ 1834 διευθυντὴς τοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου ἐν Ἐσβεκίᾳ, καὶ μετὰ δύο ἔτη τοῦ κεντρικοῦ νοσοκομείου Καΐρου καὶ ὡς τοιοῦτος κατεπολέμησε λίαν καρποφόρως τὰς τὴν Αἴγυπτον μαστιζούσας ἐπιδημίας τῆς πανώλους, τῆς χολέρας καὶ τοῦ τύφου. Τῷ 1839 διωρίσθη ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ ἀντιβασιλέως Ἀμπᾶς πασᾶ. Ἔγραψε: «Weltseuche Cholera und die Polizei der Natur» (Ἐρλάγγη 1851), «Die Krankheiten des Orients vom Standpunkte der vergleich. Nosologie betrachtet» (Ἐρλάγγη 1847), «Die Ueberbleibsel der altägyptischen Menschenracen» (Μόναχον 1846). Κλονισθείσης τῆς ὑγείας του ἠναγκάσθη τῷ 1860 νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αἴγυπτον. Ο. Ρ.

Προυντὸν (Proudhon), ***Πέτρος-Ἰωσήφ***. Ὁ ἱδρυτὴς τῆν θεωρίας τοῦ ἀναρχισμοῦ, γεννηθεὶς ἐν Μπεζανσὼν τῷ 1809 ἐκ γονέων πτωχῶν χωρικῶν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1865. Ὀκταετὴς τὴν ἡλικίαν ἐφύλαττεν ἀγελάδας, δωδεκαετὴς δὲ ἐπέτυχεν ὑποτροφίαν εἰς τὸ λύκειον τῆς πατρίδος του. Τῷ 1828, διακόψας τὰς σπουδάς του λόγῳ πτωχείας, ἐγένετο διορθωτὴς εἴς τι τυπογραφεῖον τῆς Μπεζανσών, τῷ δὲ 1838 ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, γενόμενος ταχέως γνωστὸς διὰ τοῦ ἔργου του «Τί εἶναι ἡ ἰδιοκτησία;», ἐκδοθέντος τῷ 1840. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ δριμεῖαν κριτικὴν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ὁ Προυντὸν ἀνασκευάζων κατὰ τρόπον ὑπέροχον τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς του ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἐξενεχθέντα ἐπιχειρήματα καὶ χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς ἄδικον, ἐφ' ὅσον εἶναι τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ τὸ δοκοῦν ἀπολαυῆς τῶν ξένων ἀγαθῶν καὶ τοῦ σφετερισμοῦ τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας τρίτου, συνοψίζει τὴν κριτικήν του εἰς τὴν περίφημον καταστᾶσαν φράσιν: «Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπή!» Ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἰδιοκτησίας, κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἀγαθῶν, δὲν ἀνταλλάσσονται ἴσαι ἀξίαι, ἐφ' ὅσον ὁ ἰδιοκτήτης πραγματοποιεῖ εἰς βάρος τοῦ ἐργάτου ὑπεραξίαν. Ὁ Προυντὸν καταπολεμῶν τὴν ἰδιοκτησίαν ἀπὸ ἀπόψεως δικαιοσύνης, συνεχίζει τὴν ἰδεολογικὴν κατεύθυνσιν τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὡς αὕτη διετυπώθη πρὸ τῆς ἐποχῆς του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὑπὸ τοῦ Μορέλλυ, Μαλμπύ, Μπαμπέφ, Μπρυνὸ κ. ἄ. Ὁ τελευταῖος μάλιστα τούτων εἰς ἔργον του ἐκδοθὲν τῷ 1780 εἶχε χαρακτηρίσει ἤδη τὴν ἰδιοκτησίαν ὡς κλοπήν. Ὁ Προυντὸν ὅμως, κηρυχθεὶς ἐναντίον τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκηρύχθη ἐκ παραλλήλου καὶ ἐναντίον τῆς κοινοκτημοσύνης: καὶ ὁ κομμουνισμὸς ὁδηγεῖ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀνισότητα, ὅπως δὲ ἡ ἰδιοκτησία εἶναι ζημία γενομένη ἐκ μέρους τοῦ ἰσχυροῦ εἰς βάρος τοῦ ἀνισχύρου, οὕτω καὶ εἰς τὴν κομμουνιστικὴν κοινωνίαν ὁ ἰσχυρὸς θὰ κλέπτεται ὑπὸ τῶν ἀδυνάτων. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα, οὔτε εἰς τὸ πρῶτον ὡς ἄνω μνημονευθὲν βιβλίον του, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὰς ἀκολουθησάσας τοῦτο συμπληρωματικὰς πραγματείας («Τί εἶναι ἰδιοκτησία, ὑπόμνημα Α'», «Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. Μπλανκὶ» καὶ «Παραίνεσις πρὸς τοὺς ἰδιοκτήτας ἢ πρὸς τὸν κ. Κονσιντεράν»), προτείνει τι τὸ θετικόν. Ἐπίσης καὶ τὸ δεύτερον κεφαλαιῶδες ἔργον του ἐπὶ τῆς πολιτικῆς οικονομίας: «Σύστημα οἰκονομικῶν ἀντιφάσεων» (1846), ἦτο κυρίως ἔργον κριτικόν, ἀφιερωμένον εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀξίας. Τὴν ἀπόδειξιν τῆς βασικῆς ἰδέας τοῦ ἔργου τούτου, ὅτι «ἡ πολιτικὴ οἰκονομία μὲ ὅλας τὰς ἀντιφατικὰς αὐτῆς ὑποθέσεις καὶ τὰ διφορούμενα συμπεράσματά της δὲν εἶναι εἰμὴ ὀργάνωσις τοῦ προνομίου καὶ τῆς ἐνδείας», στηρίζει ὁ Προυντὸν ρητῶς ἐπὶ ἀντιφάσεως ὑπαρχούσης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐξετίμησαν δεόντως οἱ περὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν καταγινόμενοι. Διότι ἡ ἀξία παρουσιάζει δύο πλευράς, τὴν ἀξίαν ὠφελείας καὶ τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν, αἵτινες, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, εὑρίσκονται ἐν διαρκεῖ ἀντιθέσει. Ὅσον περισσότερα χρήσιμα ἀντικείμενα ἢ ἀξίαι ὠφελείας δημιουργοῦνται, ἐπὶ τοσοῦτον ὑποτιμῶνται αὗται κατὰ τὴν ἀνταλλαγήν, τουτέστιν ἐλαττοῦνται αἱ ἀνταλλακτικαὶ ἀξίαι.

Πέτρος Προυντόν.

Αἱ κρίσεις ἐμπορίου καὶ καταναλώσεως, αἱ μεγάλαι ἀνισότητες τῆς περιουσίας κτλ., πηγάζουσιν ἐκ τῆς ἀντινομίας ταύτης τῆς ἀξίας. Ἐπειδὴ

Digitized by Google

ὅμως ἡ ἀξία εἶναι θεμελιώδης κατηγορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἶναι ἑπόμενον ὅτι καὶ ἄλλαι οἰκονομικαὶ κατηγορίαι θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιάζωσι τὴν αὐτὴν ἀντίφασιν, ἥτις ὑπάρχει ἐν τῇ ἀξίᾳ. Ὁ Προυντὸν ἐξετάζει κατὰ σειρὰν διάφορα οἰκονομικὰ φαινόμενα, τὴν κατανομὴν τῆς ἐργασίας, τὰς μηχανάς, τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμὸν κτλ. καὶ ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὅλαι αἱ διαρρυθμίσεις αὗται ἔχουσι τὴν καλὴν καὶ τὴν κακὴν των πλευράν, ὅτι ὅμως οὐδέποτε θὰ ἀπέβαινον πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος, ἐφ' ὅσον δὲν αἴρεται ἡ ἐν τῇ ἀξίᾳ ὑπάρχουσα ἀντίφασις. Αἱ πρῶται μεταρρυθμιστικαὶ προτάσεις τοῦ Προυντὸν χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ διαμερίσματός του ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει. Παραλλήλως πρὸς τὴν κοινοβουλευτικήν του δρᾶσιν εἰργάσθη ἀόκνως ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σχεδίων του, προπαγανδίζων αὐτὰ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεισῶν ἐφημερίδων: «Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ», «Ὁ λαός», «Ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ» καὶ «Ὁ λαὸς τοῦ 1850». Τὰ πρὸς θεραπείαν τοῦ νοσοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος μέτρα, ἅτινα θὰ συνίσταντο εἰς πιστωτικὸν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς, ἐσκόπει νὰ ἀναπτύξῃ εἰς μέγα ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Πρόγραμμα προοδευτικοῦ συνεταιρισμοῦ, λύσις τοῦ προλεταριακοῦ προβλήματος». Τὸ σχέδιόν του ὅμως τοῦτο ἐματαιώθη λόγῳ τῆς ἐπελθούσης ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἐπίεζον πρὸς ἄμεσον λύσιν, ἀπεφάσισε νὰ δημοσιεύσῃ μέρος τῶν ἀπόψεών του ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς μεταρρυθμίσεως. Οὕτω, κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν ἐξεδόθησαν τὰ φυλλάδια: «Λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος» καὶ «Ἡ τράπεζα ἀνταλλαγῶν». Τὴν κυρίαν αἰτίαν τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος ὁ Προυντὸν τὴν ἀποδίδει οὐχὶ εἰς τὸν ἀτομικὸν τρόπον παραγωγῆς, ἀλλὰ εἰς τὸ χρῆμα καὶ τὸν τόκον. Ἀμφότερα διαταράττουσι τὴν ἀνταλλαγὴν καὶ τὰς δανειακὰς σχέσεις καὶ συντελοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συσσώρευσιν τοῦ πλούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐνδείας. Μόνον διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ χρήματος καὶ τοῦ τόκου θὰ ἠδύνατο ἡ ἀνταλλαγὴ νὰ ἀποβῇ δικαιοτέρα καὶ νὰ συγκροτηθῇ ἡ ἀξία, ἡ ὁποία βασίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ἐργασίας. Τὴν μεγάλην ἐξαθλίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ ὡς καὶ τὰς ἐμπορικὰς κρίσεις ἀποδίδει ἐπίσης ὁ Προυντὸν εἰς τὸ ἰσχῦον σύστημα τῆς διὰ χρήματος μισθοδοσίας. Οἱ ἐργοδόται δὲν πληρώνουσιν ἐπαρκῶς τοὺς ἐργάτας, ἑπομένως οὗτοι δὲν κατορθώνουσι νὰ ἀγοράζωσι τὰ ἐμπορεύματα, ἅτινα προτίθενται αὐτοῖς. Κατ' αὐτὸν ὅμως τὸν τρόπον καταστρέφονται οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιχειρηματίαι, ἐφ' ὅσον ἡ κατανάλωσις τῶν προϊόντων των περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τὰ δύο αὐτὰ βασικὰ κακά, τὸ χρῆμα καὶ ὁ τόκος, ἦτο ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ καταργηθῶσι. Πρὸς τοῦτο ὁ Προυντὸν ἐπενόησε τὸ περίφημον σύστημα τῆς «ἀμοιβαιότητος», τραπεζιτικῆς τινος διαρρυθμίσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀνταλλακτικὴ καὶ ἡ πιστωτικὴ ἐπικοινωνία θὰ ἐτοποθετεῖτο ἐπὶ βάσεων ἐντελῶς νέων. Τὴν τραπεζιτικὴν ταύτην διαρρύθμισιν τὴν ὠνόμασεν ὁ Προυντὸν «Τράπεζαν ἀνταλλαγῆς» καὶ βραδύτερον «Λαϊκὴν τράπεζαν». Ἡ τράπεζα αὕτη ὤφειλε «νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς κυκλοφορίας καὶ τὴν ἐν ἁμίλλῃ ἀναγνώρισιν ὡς ἀρχὴν πάσης προόδου καὶ ἐγγύησιν τῆς καλῆς ποιότητος καὶ τῆς εὐθηνίας τῶν προϊόντων»· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ ριζικῶς ἦτο ἡ κυκλοφορία. Ἡ λαϊκὴ τράπεζα θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὰς θύρας της ἀνοικτὰς εἰς πάντα παραγωγόν, ὅστις θὰ ἐπεθύμει νὰ ἀνταλλάξῃ τὰ προϊόντα του ἔναντι ἐπιταγῶν ἀνταλλαγῆς. Λ. χ. ὁ ὑποδηματοποιὸς θὰ παρέδιδεν εἰς τὴν τράπεζαν ζεῦγος ὑποδημάτων, ἔναντι δὲ τούτου θὰ ἐλάμβανεν ἐπιταγὴν ἀνταλλαγῆς, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο πάλιν νὰ ἀνταλλάξῃ πρὸς οἱονδήποτε ἀντικείμενον τῆς αὐτῆς τιμῆς. Κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν τιμῶν θὰ ἔπρεπεν οἱ παραγωγοί, παραιτούμενοι τοῦ κέρδους, νὰ ὑπολογίσωσιν ἀμοιβαίως μόνον τὸν καταναλωθέντα πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀντικειμένου χρόνον, ὡς καὶ τὰς πρὸς τοῦτο γενομένας δαπάνας. Αἱ τιμαὶ θὰ ἠλέγχοντο ὑπὸ τῶν ἐκτιμητῶν τῆς τραπέζης. Ὁ Προυντὸν ἤλπιζεν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ τράπεζα θὰ ηὔξανε τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν, οὕτως ὥστε μετὰ πάροδον ἱκανοῦ χρόνου ἅπαντες οἱ παραγωγοὶ καὶ οἱ καταναλωταὶ θὰ ἀνῆκον εἰς αὐτήν. Τοιουτοτρόπως τὸ χρῆμα θὰ ἀπέβαινε περιττόν, ἅπασαι δὲ αἱ ἀνταλλαγαὶ θὰ ἐγίνοντο διὰ τῶν δελτίων. Διὰ τῆς λαϊκῆς τραπέζης θὰ ἐπετυγχάνετο ἐπίσης καὶ ἡ δωρεὰν παροχὴ πιστώσεως. Ἡ πρώτη ἀπόπειρα πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἰδέας τῆς λαϊκῆς τραπέζης ἐγένετο τῷ 1849 ἔν τινι οἰκίᾳ τοῦ προαστείου Σαὶν-Ντενί. Ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος ὁ ἀριθμὸς τῶν θιασωτῶν τῆς τραπέζης ἀνῆλθεν εἰς 12.000, τὸ δὲ σύνολον τῶν ὑπογραφεισῶν μετοχῶν ἀντεπροσώπευε τὸ ποσὸν τῶν 36.000 φράγκων. Τὴν ἔναρξιν ὅμως τῶν ἐργασιῶν τῆς τραπέζης ταύτης ἠμπόδισεν ἡ καταδίκη εἰς φυλάκισιν τοῦ Προυντόν, γεγονός, ὅπερ ἐπέφερεν ἐπίσης τὴν παντελῆ τοῦ ἱδρύματος διάλυσιν. Τὴν ἀξίωσιν τῶν δωρεὰν πιστώσεων διετύπωσε πολλάκις ὁ Προυντόν, λ. χ. κατὰ τὴν ὑποβολὴν τοῦ οἰκονομικοῦ του σχεδίου εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν (11 Ἰουλίου 1848), κατὰ τὴν συζήτησιν μετὰ τοῦ Μπαστιᾶ περὶ τοῦ τόκου κτλ. Στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν οἰκονομικῶν του θεωριῶν ἦτο ἡ θεωρία του περὶ ἀναρχισμοῦ, ἐφ' ὅσον ὁ πρὸ αὐτοῦ ἀναφανεὶς ἀναρχικὸς συγγραφεὺς Γκόντουϊν οὐδόλως ἐγένετο γνωστὸς ὡς τοιοῦτος, οὐδεμίαν δὲ ἐπὶ τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος ἐπίδρασιν ἤσκησε. Καὶ ἐνῷ ὁ σύγχρονος τοῦ Προυντὸν ἀναρχισμὸς ἀντεπροσωπεύετο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰ ριζοσπαστικὰ-πολιτικὰ κόμματα, λόγῳ δὲ τῆς ἀξιώσεώς του ἐπὶ μιᾶς ἀχαλινώτου ἐλευθερίας, εὑρίσκετο εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν σύγχρονον σοσιαλισμόν, ὅστις ἐπεδίωκεν ὡς σκοπὸν τῆς ἐξελίξεως τὴν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἑνιαίως κατευθυνομένην παραγωγήν, ὁ ἀναρχισμὸς τοῦ Προυντὸν ἦτο ἁπλούστατα ἡ ἐφαρμογὴ τῶν οἰκονομικῶν του ἀρχῶν εἰς τὴν πολιτικήν, ἦτο συνέπεια τῶν θεμελιωδῶν οἰκονομικῶν του ἀπόψεων. Ἐξ ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν συστημάτων, ἅτινα ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸ προυντονικὸν σύστημα ἦτο τὸ παρέχον εὐρύτερον στάδιον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξε τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Προυντὸν ἠξίωσεν ἐπίσης ἀπόλυτον ἐλευθερίαν καὶ δι' ὅ,τι ἀφεώρα τὴν πολιτικὴν διαμόρφωσιν. Ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ προυντονικοῦ ἀναρχισμοῦ, διατυπωθεῖσα ἐν τῷ ἔργῳ του: Γενικὴ ἔννοια τῆς ἐπαναστάσεως», συνοψίζεται εἰς τὰ ἑξῆς: τὸ ὅλον κυβερνητικὸν σύστημα ὑφίσταται ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ ὅπως διατηρήσῃ τὰ προνόμια τῶν εὐπόρων τάξεων ἔναντι τῶν ἀκτημόνων· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἀπὸ τῆς ὁποίας θὰ ἐφηρμόζετο ἡ ὑπ' αὐτοῦ προταθεῖσα οἰκονομικὴ μεταρρύθμισις, ἰδίως δὲ ἡ δωρεὰν παροχὴ τῶν πιστώσεων, ἡ ἐξουσία, πᾶσα ἐξουσία, θὰ καθίστατο περιττή. Τότε ἕκαστος πολίτης θὰ ἠδύνατο νὰ ἄρχῃ ὁ ἴδιος καὶ νὰ νομοθετῇ δι' ἑαυτόν. Τὴν θέσιν τῆς καταναγκαστικῆς νομοθεσίας θὰ κατελάμβανον αἱ ἐλεύθεραι σμμβάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ συνήπτοντο μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν ἐπὶ μέρους οἰκονομικῶν ὁμάδων, σωματείων καὶ συνεταιρισμῶν. Αἱ οἰκονομικαὶ αὗται ὁμάδες θὰ ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ διατηρῶσιν ἰδίαν οἰκονομίαν καὶ διοίκησιν. «Τὸ σχέδιόν μου περὶ τραπεζῶν — λέγει ὁ Προυντὸν — δὲν ἦτο παρὰ ἡ δήλωσις ὅτι ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀπώλεσε τὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεως. Προέτεινα διαρρύθμισιν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία θὰ ἐπέφερεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς ὅλης κρατικῆς μηχανῆς». Καὶ ὅμως ὁ Προυντὸν δὲν παρέμεινε μέχρι τέλους πιστὸς εἰς τὴν περὶ ἀναρχισμοῦ θεωρίαν του. Τῷ 1863 εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἀρχῆς», λέγει ὅτι ἡ ἀναρχία εἶναι μόνον ἰδεῶδες οὐδέποτε πραγματοποιούμενον, καὶ ὅτι ἡ ὀρθοτέρα κυβερνητικὴ μορφὴ εἶναι ὁ φεδεραλισμός, δηλαδὴ τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύστημα. Μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῶν φυλακῶν (1852), ὁ Προυντὸν ἀνέπτυξε σπουδαιοτάτην συγγραφικὴν δρᾶσιν. Παρὰ τὰ βιβλία περὶ τραπεζῶν, χρηματιστηρίων, σιδηροδρόμων, φορολογικῶν ζητημάτων, ἐδημοσίευσε καὶ ἔργα ἐπὶ φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν προβλημάτων. Ἐξ αὐτῶν ἄξια μνείας εἶναι τὰ ἑπόμενα: «Ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις» (1852), «Ἐγχειρίδιον τοῦ χρηματιστοῦ» (1854), «Περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ ἐπαναστάσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ» (1858), «Θεωρία τοῦ δασμοῦ» (1861), «Ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη» (1861), «Οἱ πάπαι τῆς λογοτεχνίας», «Περὶ τῆς πολιτικῆς ἱκανότητος τῆς ἐργατικῆς τάξεως».

Ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως ἡ περίοδος αὕτη τῆς ζωῆς του εἶναι ἡ ἠρεμωτέρα. Δὲν τὸν βλέπομεν πρωτοστατοῦντα εἰς τὰς μεγάλας πολιτικὰς ζυμώσεις. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πραξικοπήματος ἐξηκολούθησε νὰ τρέφῃ πάντοτε τὴν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσεν εἰς τὸ φυλλάδιον «Ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις ὡς αὕτη ἀπεδείχθη διὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2ας Δεκεμβρίου», ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἡ ἀποστολή του δὲν ἐνέκειτο εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ καισαρικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς κοινωνικοῦ καὶ δημιουργικοῦ κινήματος. Τὸ ἔργον τοῦ Προυντὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς δικαιοσύνης» (1853) κατεσχέθη, ὁ ἴδιος δὲ κατεδικάσθη εἰς τριετῆ φυλάκισιν. Ἀποδράσας τότε εἰς Βρυξέλλας, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους τῷ 1862. Ὁ Προυντὸν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος δημιουργήσας πλῆρες σοσιαλιστικὸν σύστημα ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν ἔννοιαν. Κατέκρινεν ἀπὸ σοσιαλιστικῆς ἀπόψεως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σμὶθ καὶ ἀντέταξε πρὸς αὐτὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν περιέχουσαν πλείστας βασικὰς θέσεις συγχρόνων τινῶν σοσιαλιστῶν. Ἡ ἄποψις αὐτοῦ εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν τοῦ Καρόλου Μάρξ, γεγονός, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηγεῖται ἡ ἀσυνήθως δριμεῖα γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὁ τελευταῖος οὗτος μετεχειρίσθη ἐν τῇ ἐναντίον του πολεμικῇ («Ἡ ἀθλιότης τῆς φιλοσοφίας»). Τὴν σπουδαιοτέραν ἐξυπηρέτησιν τῆς σοσιαλιστικῆς ὑποθέσεως ἀποτελεῖ ἡ κριτική του. Ὁ Προυντὸν ἐκαυτηρίασε τὰς ἐλλείψεις τοῦ συστήματος τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἰδίως ὅμως τὰς περὶ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ ἀντιλήψεις τοῦ Λουὶ Μπλάν. Ἡ ἐπίδρασίς του ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἐν Γαλλίᾳ ὑπῆρξε σημαντικωτάτη. Αἱ ἐφημερίδες τοῦ Προυντόν, ἰδίως δὲ ὁ «Λαός», ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν, αἱ δὲ κοινωνικοφιλοσοφικαὶ καὶ σοσιαλιστικαὶ αὐτοῦ ἰδέαι ἔχουσι καὶ σήμερον ἀκόμη ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἀκριβῶς ταύτην δύναται νὰ ἀποδοθῇ ὁ διάφορος χαρακτὴρ τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ. Ἡ κυρία θεωρία τοῦ Προυντὸν ἀποτελεῖ ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ τοῦ ἀτομισμοῦ καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τὰ ἅπαντα τοῦ Προυντὸν ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον «Œuvres complètes de P. J. Proudhon» (1867—1876, τόμ. 33), ἡ δὲ ἀλληλογραφία αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Correspondance» (ἔκδ. Langlois, 1875, τόμ. 14). Ι. Ι. ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ

— **Προυντὸν** (Prud' hon), ***Πέτρος-Παῦλος.*** Γάλλος ζωγράφος (βλ.λ. *Πρυντόν*).

προϋπάντησις, —*εως* (ἡ)· ὑπάντησις ἐρχομένου προτοῦ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα: «ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν τοῦ ἐπανερχομένου υἱοῦ μου».

προϋπαντῶ, κοιν. ***προαπαντῶ***· ἀπαντῶ τὸν ἐρχόμενον προτοῦ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα: «πάμε νὰ τὸν προαπαντήσωμε 'ς τὸ βαπόρι».

προϋπαρξις,—*εως* (ἡ)· ἡ καὶ πρότερον ὕπαρξις: «ἡ προΰπαρξις τῶν ψυχῶν».

—***προϋπαρξις ψυχῶν.*** Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ψυχῶν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ διάφοροι θεωρίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς προϋπάρξεως αὐτῶν (präexistentianismus). Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἣν εὑρίσκομεν ἐν ἀρχαιοτέραις μὲν ἐποχαῖς παρὰ τοῖς Ὀρφικοῖς, τοῖς Ἰνδοῖς, τοῖς Πυθαγορείοις, τῷ Πλάτωνι, μεταγενεστέρως δὲ παρὰ τῷ Ὠριγένει, τῷ Νεμεσίῳ, τῷ Συνεσίῳ καὶ τῷ Προυδεντίῳ, τέλος δὲ ἐν τῇ νεωτέρᾳ παρὰ τοῖς κουακέροις καί τισι διαμαρτυρομένοις θεολόγοις, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου πάσας τὰς ψυχάς, αἵτινες κατερχόμεναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐμψυχοῦσι τὰ ὑπὸ τῶν γονέων γεννώμενα τέκνα. Ἡ θεωρία αὕτη προέρχεται ἐξ ἐπιδράσεως τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, εὕρηται δὲ καὶ παρὰ τῷ Φίλωνι καὶ τῇ ἑβραϊκῇ Καβάλλᾳ. Ὁ Ὠριγένης, συνδυάσας τὴν θεωρίαν ταύτην πρὸς τὴν θείαν δικαιοσύνην, ἐδίδασκεν ὅτι αἱ προδημιουργηθεῖσαι ψυχαὶ ἁμαρτήσασαι ἑνοῦνται μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν γονέων γεννωμένων τέκνων πρὸς τιμωρίαν καὶ κάθαρσιν, μεθ' ἣν ἀνέρχονται πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Ὠριγένους ἀντίκειται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, καθ' ἣν ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδὰμ μεταδίδεται εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐξαλείφεται δὲ διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἑπομένως δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτή. Ἄλλως τε δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ψυχικὴν ὁμοιότητα μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, τὴν ἔλλειψιν πάσης ἀναμνήσεως τῆς προτέρας ζωῆς καὶ τὸν τρόπον τῆς καθάρσεως τῆς ψυχῆς, τιμωρουμένης δι' ἁμαρτίαν, ἣν ἀγνοεῖ. Ἡ πέμπτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος, καταδικάσασα πολλὰς τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν τοῦ Ὠριγένους, κατεδίκασε καὶ αὐτήν. Κ. Ι. Δ.

προϋπάρχω· ὑπάρχω πρότερον, προηγοῦμαι εἰς τὴν ὕπαρξιν: «προϋπῆρξαν πολιτισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐξέλιπον».

προϋπόθεσις,—*εως* (ἡ)· ὑπόθεσις ἐκ τῶν προτέρων, ὑπόθεσις, πᾶν ὅ,τι τίθεται ὡς πραγματικὸν πρὸς ἐξαγωγὴν συμπεράσματος: «μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ καιρὸς θὰ εἶναι καλός».

—*[Νομ.]* Ἡ *προϋπόθεσις*, κατὰ τὸν Windscheid, ὅστις ἐδίδαξε τὴν περὶ αὐτῆς θεωρίαν εἰς τὴν μελέτην του: «Die Lehre des Römnischen Rechtes von der Voraussetzung», εἶναι αἵρεσις μὴ ἀνεπτυγμένη. Ὁ δηλῶν ὑπὸ προϋπόθεσιν ἐννοεῖ νὰ ἐπέλθῃ τὸ ἠθελημένον ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ὑπάρξεως ὡρισμένης καταστάσεως. Δὲν φθάνει ὅμως καὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐξαρτήσῃ ρητῶς ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀποτελέσματος. Κατὰ συνέπειαν, τὸ ἠθελημένον ἀποτέλεσμα ὑφίσταται καὶ ἐλλειπούσης τῆς προϋποθέσεως, δὲν ἀνταποκρίνεται ὅμως εἰς τὴν πραγματικὴν θέλησιν τοῦ δηλώσαντος. Οὕτω, καίτοι τυπικῶς δικαιολογημένον, στερεῖται οὐσιαστικῶς δικαιολογητικοῦ λόγου, διὸ καὶ εἶναι ζήτημα ἑρμηνείας ἂν οἱ συμβαλλόμενοι ὑπὸ συνθήκας διαφόρους τῶν κρατουσῶν κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως ἠθέλησαν τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἢ ὄχι. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει παρέχεται προστασία εἰς τὸν ἐκ τῆς συμβατικῆς αὐτῆς καταστάσεως ζημιούμενον. Ἡ θεωρία αὕτη, διασαλεύουσα τὴν ἀσφάλειαν τῶν συναλλαγῶν, δὲν ἐπεκράτησε γενικῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὡς δὲν ἐπεκράτησε καὶ ἡ παλαιότερον διδασκομένη θεωρία, καθ' ἣν πᾶσα σύμβασις περικλείει ἐν ἑαυτῇ τὴν λεγομένην clausula rebus sic stantibus. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν ἡ μεταβολὴ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς κατηρτίσθη ἡ σύμβασις, συνεπάγεται εἴτε αὐτοδικαίως εἴτε κατ' ἔνστασιν διάλυσίν της. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεμορφώθη ἐν Γερμανίᾳ ἡ

Digitized by Google

θεωρία, καθ' ἣν ἡ ἕνεκα τῆς ἀνατροπῆς τῶν συνθηκῶν ἐπερχομένη ἐξαιρετικὰ ἐπαχθὴς δυσαναλογία μεταξὺ παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς εἰς τὰς ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις ἄγει εἰς ἄρνησιν τῆς καλῆς πίστεως, ἥτις εἶναι ἡ βάσις τοῦ δικαίου καὶ δικαιολογεῖ ἀνατροπὴν αὐτῶν. Δὲν δέχεται ἡ θεωρία αὕτη—ὡς ὁ Windscheid—ὅτι πρόκειται ζήτημα ἑρμηνείας τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων, ἀλλ' ὅτι πρόκειται περὶ συμπληρώσεως κενοῦ ἐν τῷ περιεχομένῳ τῆς συμβάσεως, ὅπερ καλεῖται νὰ συμπληρώσῃ ὁ δικαστὴς κρίνων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιεικείας, τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ὡς θὰ τὸ συνεπλήρουν οἱ συμβαλλόμενοι, ἐὰν νῦν ἐκαλοῦντο νὰ συμβληθοῦν. Παρ' ἡμῖν γίνεται δεκτὸν ὅτι αἱ συμβάσεις δὲν ἀνατρέπονται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι μετὰ τὴν κατάρτισίν των καὶ μέχρι τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν ἐπῆλθε μεταβολὴ εἰς τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ καὶ τὰς προϋποθέσεις, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων συνετελέσθησαν, ὅτι ὅμως ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ εἴδους τῆς συμβάσεως δύναται νὰ προκύπτῃ ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι θέλουσι τὴν σύμβασιν δεσμεύουσαν μόνον ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ ἡ κατάστασις, ὑφ' ἣν συνεβλήθησαν, καὶ ὅτι εὐθὺς ὡς αὕτη πάθῃ οὐσιώδη μεταβολήν, θέλουσι νὰ παύσῃ αὕτη δεσμεύουσα, ὁπότε καὶ δύναται δικαστικῶς νὰ ἀνατραπῇ. Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

προϋποθέτω· ὑποθέτω τι ἐκ τῶν προτέρων, λαμβάνω τι ὡς δεδομένον πρὸς ἐξαγωγὴν συμπεράσματος: «ἡ πρᾶξίς του προϋποθέτει εὐγενὲς ἐλατήριον».

προϋπολογίζω· ὑπολογίζω ἐκ τῶν προτέρων, κάμνω προϋπολογισμόν: «τὰ ἔξοδα προϋπελογίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει παντὸς ἐνδεχομένου».

προϋπολογισμὸς (ὁ)· ὑπολογισμὸς ἐκ τῶν προτέρων, προκαταβολικῶς: «προϋπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων» || «προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους», νόμος διὰ τοῦ ὁποίου προβλέπονται αἱ δαπάναι καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ἐπὶ ἓν ἔτος.

— [ΑΡΧ.] Παρ' Ἀθηναίοις δὲν συνετάσσετο, ὡς νῦν, προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους, ἀλλ' ἐκ τῆς μακροχρονίου πείρας ἦτο ἐπαρκῶς γνωστὸς ὁ πρὸς ἀλλήλας λόγος προσόδων καὶ δαπανῶν. Μόνον ὡρίζοντο ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμέναι πρόσοδοι, ἴσαι πρὸς δαπάνας ὁριζομένας ἐκ τῶν προτέρων, π. χ. τὰ τέλη διὰ τὴν διοίκησιν, τὰ πρόστιμα καὶ τὰ πρυτανεῖα διὰ τὴν μισθοφορὰν τῶν δικαστῶν. Ἕκαστον κεφάλαιον μερισμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐδηλοῦτο δι' ἰδιαιτέρου ὀνόματος· ἐκ τῶν κεφαλαιων τούτων γνωρίζομεν ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν τά: α) «τὰ κατὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα τῷ δήμῳ», ἐξ οὗ κεφαλαίου ἔδιδεν ὁ ταμίας τοῦ δήμου τὸ ἀναγκαῖον χρῆμα διὰ τὴν ἀναγραφὴν ψηφισμάτων εἰς τὰς στήλας, διὰ τὴν κατασκευὴν στεφάνων, ὡς ἐφόδιον εἰς τοὺς πρεσβευτάς· β) «τὰ κατὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα τῇ βουλῇ», ὅπερ ἦτο τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον διὰ τὴν δαπάνην τῆς ἀναθέσεως ψηφισμάτων· γ) «τὰ δέκα τάλαντα», ὅπερ ἦτο κεφάλαιον διαθέσιμον, ἀποτεθειμένον παρὰ τοῖς ταμίαις τῆς θεοῦ (τῆς Ἀθηνᾶς)· δ) «τὰ στρατιωτικά», ὅπερ ἦτο τὸ κεφάλαιον δαπανῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Τὸν μερισμὸν τοῦτον ἐποίουν οἱ *ἀποδέκται*, εἰσέφερον δὲ εἰς τὴν βουλὴν πρὸς ἔγκρισιν. Εἰδικοὶ νόμοι ὥριζον τὸ ὄνομα τῶν «κατηγοριῶν» καὶ τὸ ποσόν, ἀπηγορεύετο δ' ἡ ὑπέρβασις τοῦ νόμῳ καθωρισμένου ποσοῦ ἀναλώματος. Ἐν ἐκτάκτοις καιροῖς ἠδύνατο ὁ δῆμος νὰ διατάξῃ τὴν διὰ νέας ἀνάγκας δαπάνην ἐκ κεφαλαίων, ἅτινα πρὸς ἄλλας χρείας ὥριζον οἱ νόμοι.

Παρὰ Ρωμαίοις οἱ τιμηταί, καὶ πολλάκις οἱ ὕπατοι, ἐκανόνιζον πρὸς τὴν οἰκονομικὴν δύναμιν τῆς πόλεως τὰς τακτικὰς δαπάνας καὶ προσόδους, ἐπαυξάνοντες ἢ ἐλαττοῦντες αὐτὰς ἑκάστοτε κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, π. χ. τὰς «προσκαίρους» φορολογίας τῶν πολιτῶν, τὰς «διηνεκεῖς» προσόδους ἀπὸ τῆς δημοσίας γῆς, τὰς δημοσιωνίας, τὰς δεκατωνίας, τὰς νομάς, τὰ μισθώματα, τὰς ἐμμίσθους παροχὰς κττ. Ὑπὲρ τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας ἀπέκειτο εἰς τὴν σύγκλητον πάντοτε ὁ καθορισμὸς τῶν διηνεκῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων προσόδων καὶ ὁ τῶν δημοσίων δαπανῶν πρὸς περιστολὴν πάσης καταχρήσεως. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

—[ΔΗΜΟΣ. ΟΙΚΟΝ.] Πᾶς ἐπιχειρηματίας, πᾶς προνοητικὸς ἄνθρωπος, πρέπει, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του ἢ τοῦ διαχειριστικοῦ ἔτους αὐτῆς, νὰ συντάσσῃ προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων της, ὅστις ὅμως συνήθως θεωρεῖται περιττός, ὁσάκις ταῦτα εἶναι περίπου σταθερά. Τὸ κράτος ὅμως ἔχει ἀπείρως σημαντικώτερα ἔσοδα καὶ ἔξοδα καὶ εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς σοβαρωτέρους κινδύνους κακῆς διαχειρίσεως. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἰδιώτης ἔχει πλήρη ἐλευθερίαν, εἶναι ἀπόλυτος κύριος τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων του, διαθέτει αὐτὰ κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ δὲν δίδει λογαριασμόν, ἐνῷ αἱ κυβερνήσεις εἰσπράττουσι καὶ δαπανῶσι διὰ λογαριασμὸν τοῦ φορολογουμένου λαοῦ καί, ὀλιγώτερον ἐνδιαφερόμεναι διὰ τὴν οἰκονομίαν, εἶναι μᾶλλον ἐκτεθειμέναι εἰς τὴν σπατάλην. Ἑτέρα διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐν μὲν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἰδιωτῶν, τοὐλάχιστον τῶν πλουσίων, περιλαμβάνονται, ὡς μᾶλλον σταθερά, τὰ ἔσοδα, ἐνῷ ἐν τῷ κρατικῷ προϋπολογισμῷ, τοὐναντίον, τὰ ἔξοδα εἶναι τὰ μᾶλλον βέβαια, ἐνῷ τὰ ἐκ τῶν φόρων ἔσοδα ὑπόκεινται εἰς διακυμάνσεις. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ ἰδιώτης κανονίζει κατ' ἀρχὴν τὰ ἔξοδά του ἐκ τῶν ἐσόδων του, ἐνῷ τὸ πλεῖστον τῶν κρατῶν, ὡς ἐκ τῆς γενικωτέρας ἀποστολῆς των, κανονίζει τὰ ἔσοδά του ἐκ τῶν ἐξόδων του, αὐξάνον ἢ ἐλαττοῦν τοὺς φόρους κατὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ὑπηρεσιῶν του, εἰς τοῦτο δὲ παρέχει εὐχέρειαν ἡ ἐλαστικότης τῶν ἐσόδων, ἰδίως τῶν εὐεκτούντων οἰκονομικῶς κρατῶν, ἐνῷ, τοὐναντίον, τὰ ἔσοδα τῶν ἰδιωτῶν μετρίως ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θελήσεώς των. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, κατὰ τὸν τακτικὸν τοὐλάχιστον βίον τοῦ κράτους, δὲν πρέπει νὰ παραμελῆται ἡ προσήκουσα ἀναλογία τῶν ἐξόδων πρὸς τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τῆς χώρας, ἡ ἐξασφαλίζουσα τὸ ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Εἰς πάντα τὰ νεώτερα κράτη ἀνεγνωρίσθη ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν, ἄνευ προϋπολογισμοῦ, καλὰ οἰκονομικά. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπέρρευσεν ἐκ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἔθνους ν' ἀποφασίζῃ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του, διὰ τῆς βουλῆς, περὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν δαπανῶν, ἐπὶ τῇ βάσει προϋπολογισμοῦ κατὰ χρονικὴν ὡρισμένην περίοδον ὑποβαλλομένου καὶ λεπτομερῶς διαλαμβάνοντος προβλεπόμενα ἔσοδα καὶ ἔξοδα. Οὕτως ὁ προϋπολογισμὸς περιέρχεται εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ τὴν δημοσίαν συζήτησιν καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἁρμοδιότης τῆς βουλῆς ἀποτελεῖ ἐγγύησιν ἐλέγχου διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀναγκαίων πόρων καὶ πιστώσεων, ἀσκουμένου παρὰ τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας. Ἐπὶ πλέον, τὰ μέσα τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν ἐξασφαλίζονται διὰ προδιαγεγραμμένου οἰκονομικοῦ προγράμματος, διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ κρατικὴ οἰκονομία θὰ περιήρχετο εἰς ἀδιέξοδον ἄνευ προϋπολογισμοῦ, ὅστις, ἐκ τῆς φύσεώς του, ἐμφανίζεται μᾶλλον ὡς ἀνάγκη τῆς οἰκονομίας ταύτης παρὰ ὡς νομικὴ ἔννοια. Ἐν τούτοις, ἡ ἀρχὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ κατέστη θεμελιώδους νομικῆς σημασίας διὰ τὸ κράτος, ἀναγραφεῖσα εἰς τὰ Συντάγματα (ἄρθρ. 29, 34, 49, 50, 52 καὶ 53 τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος), ἡ δὲ παρὰ τῆς βουλῆς ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ καθιερωθεῖσα διὰ τῶν Συνταγμάτων, κατέστη ὅρος ἢ προϋπόθεσις διὰ τὴν νόμιμον ἐνέργειαν τῆς κυβερνήσεως, τόσον ἐπὶ τῶν ἐσόδων, διὰ τὴν βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν αὐτῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἐξόδων. Οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξάρτησις τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἡ παρ' αὐτῆς ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνέχει κυρίως πολιτικὴν ἔννοιαν.

Τὸν ὁρισμὸν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνευρίσκομεν εἰς τὸν λογιστικὸν νόμον (ΣΙΒ' τοῦ 1852, περὶ δημοσίου λογιστικοῦ τοῦ κράτους) καὶ τὸν τροποποιήσαντα καὶ συμπληρώσαντα αὐτὸν νόμον 1555 τοῦ 1918. Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου ΣΙΒ' ὁρίζει ὅτι τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἑκάστης χρήσεως προσδιορίζονται διὰ ἐνιαυσίων οἰκονομικῶν νόμων καὶ ἀποτελοῦν τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους, τὸ δὲ ἄρθρον 13 τοῦ νόμου 1555 ὁρίζει ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων συνίσταται ἐκ τῶν ἐνιαυσίων οἰκονομικῶν νόμων, δι' ὧν προσδιορίζονται τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ὁρίζονται τὰ ὅρια τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐξόδων. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους τιτλοφορεῖται «Γενικὸς προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους» (νόμ. ΣΙΒ', ἄρθρ. 5 καὶ νόμ. 1555, ἄρθρ. 19), διακρινόμενος τῶν εἰς αὐτὸν προσηρτημένων εἰδικῶν προϋπολογισμῶν. Κατὰ ταῦτα, προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ἐξουσίας κατ' ἔτος ψηφιζομένη κατάστασις τῶν εἰκαζομένων ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἑπομένου οἰκονομικοῦ ἔτους.

Διαίρεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων διαιρεῖται εἰς κεφάλαια καὶ ταῦτα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄρθρα, ἂν καὶ ὁ νόμος (1555 ἄρθρ. 17) ὁμιλεῖ μόνον περὶ διαιρέσεώς του εἰς ἄρθρα, ὁ δὲ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων, καθ' ὑπουργεῖον συντασσόμενος, περιέχει τὰ προβλεπόμενα ἔξοδα κατανεμόμενα εἰς κεφάλαια καθ' ὑπηρεσίας καὶ εἰς ἄρθρα, συμφώνως πρὸς τὸ εἰδικὸν αὐτῶν ἀντικείμενον. Ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀναγράφωνται ἔξοδα ὑλικοῦ καὶ παροχαὶ λόγῳ προσωπικῆς ἐργασίας (νόμ. 1555 ἄρθρ. 18).

Διακρίνονται δὲ οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, ἤτοι: I) *Πραγματικὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα* καὶ II) *Κίνησις κεφαλαίων*. Ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ ἐγγράφονται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τὰ ἔχοντα ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῆς περιουσίας τοῦ κράτους, διακρινόμενα εἰς τακτικὰ καὶ εἰς ἔκτακτα, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἐκ διηνεκῶν καὶ μὴ τοιούτων αἰτιῶν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ ἀναγράφονται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα ἅτινα προκαλοῦσι μὲν εἴσπραξιν ἢ πληρωμὴν χρημάτων, ἀλλὰ συγχρόνως ἴσην ἐλάττωσιν ἢ αὔξησιν τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ παθητικοῦ τῆς περιουσίας (νόμ. 626 τοῦ 1915, ἄρθρ. 1).

Ἱστορικὸν καὶ νομοθεσία. Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ πολιτεύματα τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς τὸ τῆς Ἐπιδαύρου τοῦ 1822 (§ μα' τοῦ τίτλου Γ' τμήμ. Δ' καὶ Οη' τοῦ τίτλου Δ' τμήμ. Ζ'), εἶχον διαλάβει διατάξεις περὶ συντάξεως τοῦ ἐκτελεστικοῦ σώματος καὶ ὑποβολῆς εἰς τὸ βουλευτικὸν κατὰ τὴν ἔναρξιν ἑκάστου ἔτους τοῦ «ὑποθετικοῦ λογαριασμοῦ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων τῆς διοικήσεως, καθὼς ἐπίσης εἶχε διαλάβει καὶ διατάξεις ὑποβολῆς εἰς τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους λογαριασμοῦ τῶν γενομένων προσόδων καὶ ἐξόδων». Τὰς αὐτὰς διατάξεις ἐπανέλαβε καὶ τὸ ἐν Ἄστρει ὑπὸ τῆς Β' ἐθνικῆς συνελεύσεως ψηφισθὲν προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος (§ λθ') καὶ συμφώνως πρὸς αὐτὰς ἡ Β' ἐθνικὴ συνέλευσις ἀπεφάσισε νὰ συσταθῇ δωδεκαμελὴς ἐπιτροπή, ἥτις συνέταξε τῇ 12 Ἀπριλίου 1823 τὸν πρῶτον ἑλληνικὸν προϋπολογισμόν, ὃν ὑπέβαλε μετ' ἐκθέσεως εἰς τὴν συνέλευσιν (*Μαμούκα*, «Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος», τόμ. 2ος, σελ. 110). Ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος εἶναι ὁ μόνος συνταχθεὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, διότι μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ κυβερνήτου (8 Ἰανουαρίου 1828) οὐδεὶς εἶχε συνταχθῆ προϋπολογισμός. Μόνον κατὰ τὸ 1827, ἡ ἐν Ἑρμιόνῃ ἀρξαμένη, ἐν Τροιζῆνι δὲ τελειωθεῖσα Γ' ἐθνικὴ συνέλευσις ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τῶν ἐθνικῶν ταμείων ἐπιτροπήν, τὴν συσταθεῖσαν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν τριῶν πρώτων περιόδων τῆς Ἐπαναστάσεως, νὰ ὑποβάλῃ τὸ πόρισμα μετὰ τῶν καταστίχων αὐτῆς πρὸς τὴν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου συγκεντρωθεῖσαν ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπήν, καὶ κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπεβλήθη ἡ περὶ τούτων ἀναφορά της (*Μαμούκα*, αὐτόθι τόμ. 8ος, σελ. 151). Ἀλλ' ἡ γενικὴ ἀκαταστασία καὶ ἀβεβαιότης, ἡ ἐπικρατοῦσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος, δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀποκατάστασιν τάξεως ἐν τῇ διοικήσει τῶν οἰκονομικῶν.

Ὁ Καποδίστριας διὰ τοῦ ἀπὸ 11 Αὐγούστου 1829 λόγου του, ἀναγνωσθέντος εἰς τὴν Δ' συνέλευσιν, εἶπεν ὅτι «ὁ κατεστρωμένος λογαριασμός», ὃν ἡ ἐπιτροπὴ τῆς οἰκονομίας θέλει θέσει ὑπ' ὄψιν τῆς συνελεύσεως, θὰ καταδείξῃ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν οἰκονομικῶν (*Μαμούκα*, αὐτόθι τόμ. 11ος, σελ. 130). Μετὰ ἓν ἔτος δὲ ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφίξεώς του, ὁ Καποδίστριας κατέστρωσεν ἐν Αἰγίνῃ τῇ 13 Ἰουλίου 1829, ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας τρεῖς λογαριασμούς, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων, ὁ δεύτερος ἀπετέλει ἰσολογισμὸν τῶν ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς μέχρι 30 Ἀπριλίου 1829 πραγματοποιηθέντων τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς χώρας, ὁ δὲ τρίτος ἀποτελεῖ ἀληθῆ προϋπολογισμόν, τὸν δεύτερον τοιοῦτον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Ἐπαναστάσεως καὶ ἀφορῶντα τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 1 Μαΐου 1829 μέχρι 30 Ἀπριλίου 1830, ἐμφανίζων ἔσοδα μὲν γρόσια 31.589.705 καὶ ἐλλείμματα γρόσια 12.598.014. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ὡρίσθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 3 Ἀπριλίου 1833 περὶ σχηματισμοῦ τῶν γραμματειῶν (ἄρθρ. 6, β', ζ') καὶ διὰ τοῦ ταυτοχρόνου νομοθετικοῦ διατάγματος περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν γραμματείας ὅτι εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ὑποβάλλεται ὁ κατ' ἔτος ἐκδιδόμενος οἰκονομικὸς νόμος (ἄρθρ. 2, ιδ'). Διὰ δὲ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 (ἄρθρ. 53) τὸ πρῶτον, καθὼς καὶ διὰ τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1864 (ἄρθρ. 60), τοῦ 1911 (ἄρθρ. 60) καὶ τοῦ 1927 (ἄρθρ. 50,52), καθιερώθη ἡ ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ 1852 περὶ διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ περὶ δημοσίου λογιστικοῦ τοῦ κράτους, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ λογιστικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος, τροποποιηθεὶς καὶ συμπληρωθεὶς διὰ πλείστων νεωτέρων νόμων, ἐξ ὧν οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ ΓΤΟΔ' τοῦ 1909 καὶ ὁ 1555 τοῦ 1918.

Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Α') Ἡ *ἑνότης* τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπορρέει ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 52 τοῦ Συντάγματος, ἐπιβάλλοντος, ὅπως ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους ἀναγράφωνται εἰς τὸν προϋπολογισμόν. Τὸ ἑνιαῖον τοῦ «γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους» καθιεροῖ καὶ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου ΣΙΒ'. Ἐν παραρτήματι δὲ αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου 1107 τοῦ 1907, παρατίθενται αὐθύπαρκτοι μέν, ἀλλ' «ἐν συγκεντρώσει» εἰς ἓν τεῦχος, ὑπὸ ἕνα ἀκέραιον προϋπολογισμόν, οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ ὑπηρεσιῶν, οἱ ὁποῖοι σήμερον, κατὰ τοὺς ὑφισταμένους νόμους, εἶναι οἱ προϋπολογισμοί: α) κληροδοτημάτων, β) ταμείου τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, γ) ταμείου ἐθνικῆς ὁδοποιίας, δ) κατασκευῆς, συντηρήσεως κλπ. διδακτηρίων ἐν γένει, ε) ταμείου ἐλαίας, στ') εἰδικοῦ ταμείου ἐποικισμοῦ, ζ) ταμείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ η) ταμείου ἐθνικοῦ στόλου. Ἀλλ' οἱ ὀργανισμοὶ τῆς τα-

Digitized by Google

τικῆς αὐτοδιοικήσεως (κοινότης, δῆμος), περὶ ὧν προβλέπει τὸ ἄρθρον 107 τοῦ Συντάγματος, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τὰ διεπόμενα ὑπὸ ἰδιαιτέρας νομοθεσίας, π. χ. λιμενικὰ ταμεῖα, συντάσσουσι τοὺς προϋπολογισμούς των ψηφιζομένους καὶ ἐγκρινομένους κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς. Β΄) Ἡ *καθολικότης* τοῦ προϋπολογισμοῦ, δηλαδὴ ἡ ἐν αὐτῷ συγκέντρωσις ὅλων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, ἀπορρέει ἐκ τῆς προμνησθείσης ἀρχῆς τῆς ἑνότητος αὐτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν τούτου δὲν δύναται ἡ κυβέρνησις ν' ἀπαιτήσῃ τὴν πληρωμὴν φόρου, οὐδὲ νὰ διατάξῃ δαπάνην τινὰ εἰς βάρος τοῦ κράτους, ἐὰν μὴ εἰδικῶς ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀναγράφηται τὸ ἔσοδον καὶ ἔξοδον τοῦτο, ἀσχέτως πρὸς τὴν ὕπαρξιν νόμου προνοοῦντος περὶ αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως, δὲν δύναται νὰ εἰσπραχθῇ ἔσοδον, οὐδὲ νὰ πληρωθῇ ἔξοδον, ἀναγραφόμενον μὲν εἰς τὸν προϋπολογισμόν, μὴ προβλεπόμενον ὅμως ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου, διότι ὁ προϋπολογισμὸς βασίζεται ἐπὶ τῶν νόμων καὶ προσδιορίζει δυνάμει αὐτῶν τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ τὰ ὅρια τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐξόδων (νόμ. 1555, ἄρθρ. 13). Γ΄) *Οἰκονομικὸν ἔτος* εἶναι ἡ χρονικὴ περίοδος, ἥτις περιλαμβάνει τὰς διοικητικὰς πράξεις καὶ τὰ γεγονότα, ἅτινα ὁπωσδήποτε σχετίζονται πρὸς τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ τὴν κίνησιν τῆς περιουσίας τοῦ κράτους, ἄρχεται τὴν 1 Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἑπομένου ἡμερολογιακοῦ ἔτους, ἡ αὐτὴ δὲ περίοδος ὁρίζεται καὶ διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ αὐτοτελῶν ἰδιωτικῶν ὑπηρεσιῶν (νόμ. 1555, ἄρθρ. 8). Ἡ χρονικὴ περιοδικότης τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀρχικῶς ἐσχετίζετο πρὸς τοὺς φορολογικοὺς νόμους, ὧν οἱ κυριώτεροι ἦσαν ἐπὶ τῆς ἐγγείου κτήσεως καὶ προσόδου, ἐπὶ τῆς μοναρχίας καὶ μετέπειτα ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἡ ἐνιαυσία ψήφισίς του ἀπετέλει ἐγγύησιν τῆς ἀσκήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς βουλῆς ἔναντι ὑπερβασιῶν τῆς ἀπολυταρχίας. Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἡ ἐνιαυσία ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι μέσον ἐλέγχου τῆς κυβερνήσεως καὶ προνοητικῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Δ΄) Ἡ *χρῆσις* εἶναι ἡ χρονικὴ περίοδος ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος εἶναι, ὡς προείρηται, περίοδος δώδεκα μηνῶν, ἀλλὰ διαφέρει τῆς χρήσεως, ἥτις ἄρχεται μὲν μετὰ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἀλλὰ παρατείνεται ἐπέκεινα αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ *διαχείρισις* τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους λήγει σὺν αὐτῷ. Ἡ χρῆσις παρατείνεται μέχρι τῆς 31 Ἰουλίου τοῦ ἑπομένου οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ τὴν εἴσπραξιν πάντων τῶν ἐσόδων, ὅσα ἐβεβαιώθησαν κατὰ τὸ διάστημα καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, οὗ τὸ ὄνομα φέρει ἡ χρῆσις, καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν πάντων τῶν ἐγκριθέντων ἐξόδων, ἐντὸς καὶ διὰ λογαριασμὸν τῆς αὐτῆς περιόδου. Ε΄) Ἡ *εἰδικότης* κατὰ χρῆσιν τῶν πιστώσεων καθιεροῦται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 21 τοῦ νόμου ΣΙΒ΄, ὁρίζοντος, ὅτι αἱ διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ νόμου χορηγούμεναι πιστώσεις δι' ἔξοδα μιᾶς χρήσεως δὲν συγχωρεῖται νὰ διατεθῶσιν εἰς ἄλλης χρήσεως ἔξοδα. Ἑπομένως, κλειομένης τῆς χρήσεως, αἱ μὴ χρησιμοποιούμεναι πιστώσεις ἀκυροῦνται καὶ ἀντιστρόφως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐξόφλησιν ὑπερβάσεων ἐξόδων προηγουμένης χρήσεως αἱ διὰ τὴν τρέχουσαν χρῆσιν χορηγηθεῖσαι πιστώσεις. Ἡ εἰδικότης τῶν πιστώσεων ἐξασφαλίζεται καὶ διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 23 τοῦ αὐτοῦ νόμου, καθ' ἣν τὰ προσδιωρισμένα διὰ τοῦ νόμου εἰς ἕκαστον τῶν ἄρθρων τοῦ προϋπολογισμοῦ ποσὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιῶνται εἰς ἄλλα ἄρθρα, ἀπαγορεύεται δηλαδὴ ἡ μεταφορὰ ποσῶν ἀπ' ἄρθρου εἰς ἄρθρον. ΣΤ΄) *Ἀπαγόρευσις ὑπερβάσεως πιστώσεων* εἶναι ἀρχὴ καθιερουμένη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ νόμου ΣΙΒ΄ καὶ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 879 καὶ εὐθύνονται οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν δευτερεύοντες διατάκται δι' ὑπέρβασιν (βλ. λ. *πιστώσεις*). Ζ΄) *Ἐνεργητικὰ καὶ παθητικὰ ὑπόλοιπα*. Ἑκάστη χρῆσις τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ μετὰ τὴν λῆξίν της, ἐξακολουθεῖ διατηροῦσα τὴν «προσωπικότητά» της, ἄνευ περαιτέρω παρατάσεώς της, ἥτις θὰ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἀνάγκην νὰ κλείωσιν ἐντὸς βραχυτέρων κατὰ τὸ δυνατὸν ὁρίων οἱ λογαριασμοὶ τῆς ληξάσης χρήσεως. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται χωρὶς νὰ γίνεται σύγχυσις τῆς διαχειρίσεως τῶν κεκλεισμένων χρήσεων καὶ τῆς νέας τοιαύτης, διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν ὑπολοίπων, τῆς εἰσαχθείσης διὰ τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ νόμου 1555. Ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικότητος τῆς χρήσεως ἐξασφαλίζεται, καθότι ἡ ἐκκαθάρισις τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν ὑπολοίπων τῆς χρήσεως ἐξακολουθεῖ ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα. Τὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους βεβαιωθέντα ἔσοδα, ὅσα δὲν ἔφθασαν νὰ εἰσπραχθῶσι μέχρι τέλους τῆς ὁμωνύμου χρήσεως. συγκροτοῦσι τὰ ἐνεργητικὰ ὑπόλοιπα τῆς χρήσεως, ἅτινα ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς περιουσίας τοῦ κράτους καὶ τἀνάπαλιν, τὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐγκριθέντα ἔξοδα, ὅσα δὲν ἔφθασαν νὰ πληρωθῶσι μέχρι τέλους τῆς ὁμωνύμου χρήσεως, συγκροτοῦσι τὸ παθητικὸν ὑπόλοιπον τῆς χρήσεως καὶ ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ παθητικοῦ τῆς περιουσίας τοῦ κράτους. Βεβαιοῦνται δὲ τά τε ἐνεργητικὰ καὶ παθητικὰ ὑπόλοιπα διὰ τοῦ *ἀπολογισμοῦ* (βλ. λ.) τῆς χρήσεως, ἐξ ἧς προέρχονται, καὶ ἑπομένως ὁ λογαριασμὸς αὐτῶν τηρεῖται διακεκριμένως ἀπὸ τὸν τῆς τρεχούσης χρήσεως.

Προπαρασκευὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Α΄) Ἔργον τῆς κυβερνήσεως οἰκονομικὸν εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ, περιλαμβάνουσα τὴν ἐκ τῶν προτέρων κατάταξιν, ἐκτίμησιν καὶ σύγκρισιν τῶν εἰσπραχθησομένων, διὰ μέλλουσαν χρονικὴν περίοδον ἑνὸς οἰκονομικοῦ ἔτους, ἐσόδων καὶ τῶν ἐνεργηθησομένων ἐξόδων. Ὁ προϋπολογισμὸς δὲν εἶναι ἁπλοῦς πίναξ ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἀλλ' ἀναγράφει, προβλεπόμενα, κατατεταγμένα, ἐκτιμηθέντα καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὰ τῆς προηγουμένης χρήσεως, ἔσοδα καὶ ἔξοδα. Τὸ ἄρθρον 2 τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1852 καθορίζει τὸν τρόπον τῆς συντάξεως τῶν προϋπολογισμῶν ἑκάστης ὑπηρεσίας παρὰ τῶν προϊσταμένων τῶν τμημάτων διαφόρων ὑπουργείων, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ συνοδεύωνται δι' ἐκθέσεως τῶν λεπτομερειῶν ἑκάστης ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν χρήσεων προκυπτούσης ἐπὶ πλέον ἢ ἔλαττον διαφορᾶς. Τὰ μερικὰ ταῦτα σχέδια, συγκεφαλαιούμενα παρὰ τοῦ εἰδικοῦ ἐπὶ τῶν ἐξόδων λογιστηρίου ἑκάστου ὑπουργείου, ἀποτελοῦσι τὸν εἰδικὸν προϋπολογισμὸν ἑκάστου ὑπουργείου, κοινοποιούμενον ἐγκαίρως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Β΄) Ἡ ἁρμοδιότης τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ἀσκουμένη διὰ τῆς γενικῆς διευθύνσεως τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ, ἐπιβάλλει τὴν εἰς αὐτὴν συγκέντρωσιν τῶν εἰδικῶν προϋπολογισμῶν τῶν διαφόρων ὑπουργείων καὶ τὸν παρ' αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μερικῶν σχεδίων τῶν συντασσομένων ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων τμημάτων τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων ἐσόδων καὶ τοῦ εἰδικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὴν ἐκ τῶν στοιχείων τούτων σύνταξιν τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ὅστις ὑποβάλλεται πρῶτον εἰς τὴν βουλὴν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν (Σύνταγμα, ἄρθρ. 34). Οὕτως ἡ σύνταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ εἰς τὴν βουλὴν ὑποβολὴ τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν οἰκονομικοῦ νόμου (νομοσχεδίου περὶ κυρώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἰδιαιτέρου τῶν ἐσόδων καὶ ἰδιαιτέρου τῶν ἐξόδων) εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν (νόμ. ΣΙΒ΄, ἄρθρ. 5). Ἡ ἁρμοδιότης αὕτη τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καθιστᾷ αὐτὸν τὸν ἀνώτατον διοικητὴν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ τὸν γενικὸν ἐλεγκτὴν τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν δημοσίων δαπανῶν, ὡς ἔχοντα πρωτίστως τὴν εὐθύνην διὰ τὸ ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ. Γ΄) Τὸν χρόνον, τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν τρόπον τῆς προετοιμασίας τοῦ προϋπολογισμοῦ καθορίζουσι λεπτομερῶς αἱ διατάξεις τοῦ λογιστικοῦ νόμου καὶ τοῦ περὶ ἐκτελέσεως αὐτοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1852. Κατὰ τὸ ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος, εἰσάγεται ὁ προϋπολογισμὸς εἰς τὴν βουλὴν ἐντὸς τῶν δύο πρώτων μηνῶν τῆς συνόδου. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 53 τοῦ Συντάγματος, μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβὴ δὲν ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου. Ἡ ὁμοιομορφία καὶ ἡ σαφήνεια τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν διατάξεων περὶ διαιρέσεως αὐτοῦ εἰς ἴδιον προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ εἰς εἰδικοὺς καθ' ὑπουργεῖον προϋπολογισμοὺς τῶν ἐξόδων, κατανεμομένους εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα. Ἀλλ' ἡ τέχνη τοῦ καταρτίζειν τὸν προϋπολογισμὸν ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν οὐσίαν, εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐξασφαλίζονται καλὰ τὰ οἰκονομικά, περὶ τῶν ὁποίων ἐλέχθη, κατὰ τὸ 1831 ἐν Γαλλίᾳ, ὅτι τὰ καλὰ οἰκονομικὰ εἶναι ἡ καλυτέρα πολιτικὴ (faire de bonnes finances y est faire la meilleure des politiques). Δ΄) Ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἑπομένου οἰκονομικοῦ ἔτους γίνεται ὑπὸ τῆς βουλῆς κατὰ τὴν ἐτησίαν τακτικὴν σύνοδον, κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα εἰς τμήματα ὁριζόμενα ἀπὸ τὸν κανονισμὸν τῆς βουλῆς καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐξετασθῇ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν (Σύνταγμα, ἄρθρ. 52). Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 68 τοῦ κανονισμοῦ τῆς βουλῆς, ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων συζητεῖται ἐφάπαξ κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ ὁριζόμενα τέσσαρα τμήματα, προηγεῖται δὲ ἡ συζήτησις καὶ ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων, ἐν τῇ συζητήσει τῶν ὁποίων περιλαμβάνεται καὶ ἡ γενικὴ συζήτησις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Ἡ βουλὴ δύναται νὰ τροποποιήσῃ τὸ περιεχόμενον τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀπαλείφουσα, προσθέτουσα ἢ μεταρρυθμίζουσα τὰ ἄρθρα αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν συνταγματικῶν διατάξεων, ἰδίως τῶν ἄρθρων 49 καὶ 53. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπιψήφισίν του, ὁ προϋπολογισμὸς παραπέμπεται εἰς τὴν γερουσίαν, ἡ ὁποία ὀφείλει ν' ἀποφανθῇ ἐντὸς μηνός. Ἀλλ' ἐὰν ἐντὸς μηνὸς ἡ γερουσία δὲν λάβῃ ἀπόφασιν, τεκμαίρεται συμφωνία πρὸς τὴν βουλήν. Ἐν διαφωνίᾳ, ὁ προϋπολογισμὸς ἐπαναφέρεται εἰς τὴν βουλήν, ἥτις ἀποφασίζει ὁριστικῶς διὰ τῆς συνήθους πλειοψηφίας. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει προκειμένου περὶ τῶν νομοσχεδίων τῶν ἀφορώντων παροχὴν κρατικῶν πιστώσεων καὶ σύναψιν δημοσίων δανείων (Σύντ., ἄρθρ. 34). Ἡ παρὰ τῆς βουλῆς ἄρνησις νὰ κυρώσῃ τὸν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὑποβληθέντα προϋπολογισμόν, εἶναι μέσον ἀποδοκιμασίας αὐτῆς καὶ ἐκδηλώσεως ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτὴν καὶ ἐξαναγκασμοῦ της εἰς παραίτησιν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ νόμου τοῦ συνοδεύοντος τὸν δι' αὐτοῦ κυρούμενον προϋπολογισμὸν καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει νομικὴν σημασίαν, διότι ὁ πρῶτος περιέχει νομοθετικὰς διατάξεις, ἐνῷ ὁ δεύτερος ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν πινάκων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν νομικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐξουσιοδότησιν πρὸς τὴν κυβέρνησιν πρὸς εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐνέργειαν τῶν ἐξόδων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ εἰσπραχθῇ ἔσοδον ἢ νὰ πληρωθῇ δαπάνη, ἀναγραφομένη μὲν εἰς τὸν προϋπολογισμόν, μὴ προβλεπομένη ὅμως ὑπὸ νόμου. Οἱ πίνακες τοῦ προϋπολογισμοῦ δέον νὰ συντάσσωνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων.

Ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ἡ ἐθνικὴ πρόσοδος. Εἶναι μεγίστης σημασίας νὰ γνωρίζῃ τις μετ' ἀκριβείας τὸ ποσοστὸν τῆς ἐτησίας ἐθνικῆς προσόδου, ὅπερ ἔθνος τι δύναται ν' ἀφιερώσῃ ὡς ἔσοδον τοῦ προϋπολογισμοῦ του, ὁποία ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν πλοῦτόν του καὶ πρὸς τὴν ἐθνικήν του πρόσοδον καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπομένον, μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν τῶν πολιτῶν του, πρὸς ἀποταμίευσιν ποσόν, καὶ ὁποία εἶναι συγκριτικῶς ἡ ἀναλογία τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαφόρων χωρῶν πρὸς τὸν πλοῦτόν των, πρὸς τὴν ἐθνικήν των πρόσοδον καὶ πρὸς τὴν ἀποταμίευσίν των (βλ. λ. *εἰσόδημα*, *πρόσοδος*).

Α΄) *Γενικαὶ παρατηρήσεις*. Οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν διαφόρων χωρῶν, ἰδίως μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὑπέστησαν ὅλως ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν. Ἡ φορολογικὴ προσπάθεια ὑπερέβη τὴν ἀντοχὴν τῶν λαῶν καὶ ἔσχεν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν συνεπειῶν του βαθέως διαταραχθείσης οἰκονομικῆς των ζωῆς. Ἡ δὲ στατιστικὴ ἔρευνα παρέχει μὲν τὰ ἀπαιτούμενα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὅμως ἔχουσι σχετικὴν ἀξίαν καὶ πολλάκις ἀμφισβητοῦνται, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἑρμηνεία των, ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιουμένης μεθόδου, ἄγει εἰς διάφορον ἀποτέλεσμα. Β΄) *Τὰ ἔσοδα*. Νεώτεραι θεωρίαι, προελθοῦσαι ἐκ Γερμανίας, ἀμφισβητοῦσι τὸν ὡς δημοσίων βαρῶν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐσόδων, ἀφοῦ ταῦτα τελικῶς ἐπανέρχονται εἰς τὸν φορολογούμενον λαὸν ὑπὸ διαφόρους μορφάς, καὶ δὴ μισθοὺς κρατικῶν ὑπαλλήλων, τόκους δημοσίου χρέους καὶ ἄλλας παρομοίας ὑποχρεώσεις. Ἑπομένως, παρὰ τὰς μεταλλαγὰς ταύτας, ἡ ἐθνικὴ πρόσοδος οὐσιαστικῶς παραμένει ἡ αὐτή, ἐν τῷ συνόλῳ της. Ὁσάκις ὅμως τὸ κράτος δὲν παρέχῃ εἰς τὸν λαὸν πλεονεκτήματα ἀντίστοιχα πρὸς τὰ ἔσοδά του, τότε δυνατὸν νὰ προκύπτῃ ζήτημα φορολογικοῦ βάρους, οἷον ἀποτελεῖ τυχὸν ἐξ αὐτῶν προκύπτουσα διαφορά, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ στατιστικῶς. Αἱ θεωρίαι ὅμως αὗται εὐλόγως ἀποκρούονται, ὡς ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς κρατικῆς οἰκονομίας, πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς λειτουργίας της, ἥτις, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, ἐπιβάλλει φόρους, βάρη δημόσια, πρὸς ἐξυπηρέτησίν των, ἀδιαφόρως ἂν καὶ κατὰ πόσον, κατὰ διαφόρους χώρας, ἐπιτυγχάνῃ τοῦτο καὶ ἑπομένως ὅσα τῶν δημοσίων ἐσόδων εἰσπράττει τὸ κράτος ὡς φόρον ἀπὸ τὸν λαόν, ἀποτελοῦσι δημόσια βάρη. Ὁ κατὰ διαφόρους χώρας διαφορισμὸς περὶ τὴν φορολογικὴν χρῆσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, καὶ ἡ ἐν αὐταῖς ἀνομοιομορφία τῶν διατεθειμένων, ἀναλόγως πρὸς τοὺς σκοπούς, ποσοστῶν, ἡ χρησιμοποίησις τῶν δημοσίων ἐξόδων, ἀσκοῦσι μὲν ἰδιαιτέραν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἀλλ' ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ, ἀσχέτως πρὸς τὴν παραγωγικήν του χρησιμοποίησιν, εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ἐφ' ὅσον, ἄλλως τε, ἡ δημοσιονομικὴ τῶν κρατῶν πολιτικὴ ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης, καθ' οὓς πρέπει νὰ καλύπτωνται τὰ τακτικὰ ἔξοδα, δὲν προκύπτουσι μεγάλαι διαφοραὶ περὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν δημοσίων ἐσόδων. Κατὰ τοὺς κανόνας τούτους, πρέπει νὰ καλύπτωνται ἐκ τῶν τακτικῶν ἐσόδων τὰ τακτικὰ ἔξοδα, ὡς οἱ μισθοί, οἱ τόκοι τοῦ δημοσίου χρέους καὶ λοιπὰ ἔξοδα, τά τε κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανόμενα καὶ τὰ ἐφ' ἅπαξ προκύπτοντα, ὡς ἀνακαίνισις κτηρίων κτλ., ἔτι δὲ καὶ τὰ ἔκτακτα, τὰ μὴ ἀποδοτικά, ἐνῷ τὰ ἔκτακτα ἀποδοτικὰ ἔξοδα, ὡς οἱ σιδηρόδρομοι κτλ., δύνανται νὰ καλύπτωνται διὰ ἐκτάκτων ἐσόδων (δανείων). Διὰ δὲ τὸν προσδιορισμὸν τῶν φορολογικῶν ἐσόδων ἑκάστης χώρας, ἀποκλείονται αἱ εἰσπράξεις αἱ προερχόμεναι ἐκ δημοσίων κτημάτων καὶ ἐν γένει ἐκ μὴ φορολογικῶν πηγῶν, προστί-

Digitized by Google

θενται ὅμως καὶ οἱ φόροι οἱ εἰσπραττόμενοι τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως (κοινοτήτων, δήμων, κτλ.) καὶ παρ' ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου (λιμενικῶν ταμείων, ἐπιμελητηρίων κτλ.). Πρὸς σύγκρισιν δὲ τοῦ φορολογικοῦ βάρους μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων χωρῶν γίνεται χρῆσις μεθόδου βασιζομένης εἴτε ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, εἴτε ἐπὶ τῆς προσόδου, εἴτε μεικτῆς ἐξ ἀμφοτέρων τούτων. Ἡ κατὰ κεφαλὴν κατοίκων διαφόρων χωρῶν μέθοδος πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ φορολογικοῦ βάρους εἶναι ἡ συνήθης καὶ ἡ μᾶλλον ἁπλῆ, καὶ δίδει, εἰς φράγκα χρυσᾶ, διὰ τὸ ἔτος 1930, διὰ τὴν Γερμανίαν 227, διὰ τὴν Γαλλίαν 264, διὰ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν 369 καὶ διὰ τὴν Ἰταλίαν 120. Ἰδιαιτέρα μέθοδος ὑπολογισμοῦ εἶναι ἡ κατὰ κάτοικον δρῶντα ἀπορρέουσα ἐκ τῆς διακρίσεως μεταξὺ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ τοῦ δρῶντος πληθυσμοῦ, οἷος εἶναι ὁ ἀνήκων εἰς τὴν μέσην ἡλικίαν τῶν 15 ἕως 16 ἐτῶν καὶ ὅστις ὑπολογίζεται ἐν Γερμανίᾳ μὲν εἰς 68,5, ἐν Γαλλίᾳ δὲ εἰς 68 %. Ἐπὶ τοῦ δρῶντος δὲ πληθυσμοῦ, ἐξ οὗ ἀπορρέει ἡ παραγωγικότης τῆς χώρας, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τις ἀποτελέσματα ἀκριβέστερα, πρέπει νὰ βασίσῃ τοὺς ὑπολογισμούς του. Ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ δρῶντος πληθυσμοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη καθορισθῆ, καὶ δὴ ὅσον ἀφορᾷ τὸ θῆλυ γένος, ἡ δ' ἀπογραφὴ δὲν γίνεται ὁμοιομόρφως εἰς πάσας τὰς χώρας. Ἐν τούτοις, ἡ μέθοδος αὕτη δίδει διὰ τὸ 1930 εἰς τὴν Γερμανίαν 427, εἰς τὴν Γαλλίαν 479, εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν 857 καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν 240 φράγκα χρυσᾶ κατὰ κεφαλὴν δρῶντος κατοίκου, καὶ ἑπομένως ἡ μέθοδος αὕτη δίδει μείζονας διαφοράς. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀμφίβολα ἀποτελέσματα παρέχει ἡ μέθοδος τῆς κατὰ οἰκογένειαν φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἠθῶν ἑκάστης χώρας καὶ ἄλλων ἰδιαιτέρων παραγόντων. Ἡ χρησιμότης ὅμως τῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ βασιζομένων μεθόδων ἀμφισβητεῖται, διότι ἡ φορολογικὴ ἀντοχὴ ἑκάστης χώρας ἐξαρτᾶται πρωτίστως ἐκ τῆς οἰκονομικῆς συνθέσεως αὐτῆς καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἐθνικῆς της προσόδου. ἐκ τῆς γεωργικῆς ἢ βιομηχανικῆς συγκροτήσεώς της, ἐκ τοῦ κινητοῦ της πλούτου κλπ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας, ἡ ἐθνική της πρόσοδος, δέον νὰ χρησιμεύῃ ὡς βάσις τῆς μεθόδου, ἂν καὶ ἐκ τῶν προμνησθεισῶν μεθόδων, τῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ βασιζομένων, ὑπό τινας ἐπιφυλάξεις καὶ ὅρους, ἐπιτρέπεται νὰ ἐξάγωνται συμπεράσματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προσεγγίζοντα εἰς τὴν πραγματικότητα, χρήσιμα διὰ τὴν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἐξέλιξιν τῆς φορολογίας. Ἀλλ' ὁ ὑπολογισμὸς τῶν φορολογικῶν βαρῶν, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἐθνικὴν πρόσοδον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῶν στατιστικῶν, δίδει ἀποτελέσματα διάφορα τῶν διὰ τῆς μεθόδου τῆς κατὰ κεφαλὴν κατοίκων παρεχομένων. Οὕτω διὰ τὸ 1930 τὸ ποσοστὸν τῆς ἐθνικῆς προσόδου, τὸ ἀπορροφηθὲν εἰς τὰ προμνησθέντα τέσσαρα κράτη ὑπὸ τῆς φορολογίας, ἀνῆλθεν εἰς 23% περίπου. Ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος αὕτη παρουσιάζει μεγάλας δυσκολίας, ἰδίως ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐθνικῆς προσόδου, εἰς πολλὰς μάλιστα χώρας ἐλλείπουσι τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα στατιστικὰ στοιχεῖα, καὶ εἰς ἄλλας ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ στοιχεῖα ἀνταποκρινόμενο εἰς τὴν πραγματικότητα καί, ἐξ ἄλλου, εἰς διάφορα κατέληξαν ἀποτελέσματα ὑπολογισμοῦ οἱ ἀσχοληθέντες εἰδικοὶ ἐπιστήμονες τῆς αὐτῆς χώρας. Ἡ εὐημερία, ἄλλως τε, πάσης χώρας δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἀποκλειστικὸν μέτρον τὴν ἐθνικήν της πρόσοδον, ἀλλὰ κυρίως τὸν τρόπον τῆς παραλλασσούσης κατὰ χώρας, μεταβαλλομένης δ' ἑκάστοτε καὶ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, διανομῆς, μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν της τάξεων, τῶν προσόδων καὶ τοῦ μέτρου τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν τῶν κατωτέρων τάξεων. Χώρα μεγάλων κεφαλαιούχων καὶ μεγάλων προσόδων ἐπιβαρύνει αὐτοὺς καὶ φείδεται τῶν μικροτέρων, ὁρίζουσα ἀνώτερον ἐλάχιστον ὅριον συντηρήσεως καὶ ἀνωτέρας ἐκπτώσεις κοινωνικῶν βαρῶν καὶ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς ἐκ φόρου ἀπαλλασσομένης προσόδου. Καὶ τὸ αὐτὸ φορολογικὸν ποσοστόν, εἰς διαφόρους χώρας, δὲν ἀποδεικνύει πάντοτε ἰσότητα φορολογικοῦ βάρους, δι' ἑκάστην κατηγορίαν προσόδου, καθόσον σχετίζεται πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ φορολογουμένης προσόδου, διότι τὸ αὐτὸ ποσοστὸν καθίσταται ἐπαχθέστερον εἰς χώραν μεγαλυτέρου ὄγκου ἐργατικῶν ἡμερομισθίων. Ἡ δὲ σύγκρισις τοῦ συνόλου τῶν φορολογικῶν βαρῶν διαφόρων χωρῶν παραλείπει ἐντελῶς τὴν ἐξέτασιν τῆς προελεύσεως τῶν φόρων, καὶ δὴ ἐὰν ἐπιβαρύνωνται μεγάλως αἱ μικραὶ πρόσοδοι, τὸ κεφάλαιον ἢ τὸ εἰσόδημα, ἐὰν ἐπικρατῇ ἡ ἄμεσος ἢ ἔμμεσος ἢ ἡ μικτὴ φορολογία, ἐνῷ πάντα ταῦτα εἶναι στοιχεῖα παραλλάσσοντα ἐν ταῖς διαφόροις χώραις καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ καὶ ἀσκοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ βάρους. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι τὸ ποσὸν τῆς ἐθνικῆς προσόδου δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κριτήριον προσδιορισμοῦ τῶν φορολογικῶν βαρῶν χώρας τινὸς καὶ ὅτι ἡ πρὸς τὸν πληθυσμὸν σχέσις της μόνον ὡς ἔνδειξις συγκρίσεως τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τῶν διαφόρων χωρῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ. Διάφορος ὅμως εἶναι ἡ «φορολογικὴ ἱκανότης» χώρας τινός, συνισταμένη εἰς τὸ σύνολον τοῦ πλεονάσματος τῆς παραγωγῆς μετ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου τῆς ἀναγκαίας γενικῆς καταναλώσεως καὶ τῆς πρὸς διατήρησιν τῆς παραγωγῆς, κατὰ κεφαλὴν κατοίκων. Ἀλλ' ὁ καθορισμὸς τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου τούτου, τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν κατανάλωσιν πρὸς συντήρησιν, ἐκπαίδευσιν καὶ ἐν γένει τεχνικὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δυσχερὴς εἶναι καὶ παραλλάσσει σπουδαίως κατὰ χώρας καὶ ἐποχάς, πρέπει δὲ νὰ προσυπολογίσῃ τις καὶ τὴν πρόσοδον τὴν ἀναγκαίαν πρὸς διατήρησιν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ παραγωγικοῦ κεφαλαίου, καὶ ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος εἶναι δύσκολος, διότι ἐξαρτᾶται ἐκ πλειόνων παραγόντων, ἀγόντων εἰς διάφορα κατὰ χώραν ἀποτελέσματα. Μετ' ἔκπτωσιν τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου, ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἐπιβαρύνεται διὰ φορολογικῶν βαρῶν ἐν Ἰταλίᾳ 44 %, ἐν Γερμανίᾳ 36,9 %, ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ 32,2 % καὶ ἐν Γαλλίᾳ 29,8 %. Ἡ μέθοδος αὕτη θεωρεῖται ὡς καλυτέρα τῶν προειρημένων, χωρὶς ὅμως νὰ στερῆται τῶν μειονεκτημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ἐξετέθησαν διὰ τὰς λοιπὰς μεθόδους, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διανομῆς κατὰ χώραν τῆς προσόδου κλπ. Πρὸς μετριασμὸν δὲ τῶν δυσχερειῶν, ἃς παρουσιάζει ἡ μέθοδος τῆς φορολογικῆς ἱκανότητος, προσφεύγουσιν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν φορολογικῶν βαρῶν, τῶν ἀντιστοιχούντων εἴς τινας προσόδους λεγομένας «ὑποτυπώδεις», π. χ. τὰς προσόδους τῶν 60.000, τῶν 30.000 κλπ., καὶ ἐπιτυγχάνουσιν ἀποτελέσματα ἐνδεικνύοντα τὸ πραγματικὸν φορολογικὸν βάρος τῆς αὐτῆς προσόδου εἰς ἑκάστην τῶν συγκρινομένων χωρῶν, ἀφοῦ ὑπολογισθοῦν πάντες οἱ φόροι οἱ βαρύνοντες τὰς προσόδους ταύτας. τὸ ἐλάχιστον ὅριον συντηρήσεως, αἱ ἐκπτώσεις καὶ ἡ προέλευσις τῆς προσόδου διὰ οἰκογένειαν τριῶν τέκνων. Ἡ σύγκρισις αὕτη ἄγει εἰς συμπεράσματα, ἂν ἔν τινι χώρᾳ φορολογοῦνται βαρύτερον αἱ μικρότεραι ἢ α μεγαλύτεραι πρόσοδοι. Ἐὰν ἔν τινι χώρᾳ σπανίζουν αἱ μεγαλύτεραι πρόσοδοι, τὰ ὑψηλὰ φορολογικὰ ποσοστά των ἔχουν θεωρητικὴν σημασίαν, ἐνῷ, τοὐναντίον, ἐὰν ἡ πλειονότης τῶν προσόδων χώρας τινὸς εὑρίσκηται εἰς τὰς κατωτέρας καὶ μέσας τάξεις καὶ ἐὰν τὰ ποσοστὰ αὐτῶν εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλά, ἡ φορολογία εἶναι βαρεῖα. Ἐξ ἄλλου, αἱ μικραὶ πρόσοδοι, ὧν φείδεται ἡ ἄμεσος φορολογία, ὑφίστανται βαρυτέραν τὴν ἔμμεσον, ἥτις ἀναπληροῖ τὸ κενὸν τῆς πρώτης. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ μέθοδος τῶν ὑποτυπωδῶν προσόδων δίδει μόνον τὰ φορολογικὰ βάρη αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχῃ ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς γενικῆς φορολογίας. Γ') Τα *ἔξοδα*. Εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους, εἰς σκοποὺς παραγωγικούς, ἐξυπηρετικοὺς τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας, ἢ τοὐναντίον εἰς δαπάνας ὑπερβολικάς, ἢ μὴ παραγωγικάς, ἐξαντλητικὰς τῆς δημοσίας καὶ τῆς ἰδωτικῆς οἰκονομίας. Κατ' ἀρχήν, ὁ προσδιορισμὸς τῶν δημοσίων ἐξόδων εἶναι ζήτημα πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς σκπιμότητος. Ταῦτα ὅμως δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνωσι τὰς φορολογικὰς ἱκανότητας τῆς χώρας, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς σχετικότητος τῆς ὠφελιμότητος τῶν δημοσίων ἐξόδων, τῆς ὁποίας ἡ παραμέλησις εἶναι ἡ κυρία αἰτία τῆς κακῆς πορείας τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Δ') *Τὸ δημόσιον χρέος*. Ἕνεκα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ τῶν συνεπειῶν του, τὸ δημόσιον χρέος ὑπέστη τεραστίαν ἐξόγκωσιν. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ ὑπηρεσία τοῦ δημοσίου χρέους ἀπὸ 12,2 % τῶν δημοσίων ἐξόδων τοῦ 1913 ἀνεβιβάσθη, κατὰ τὸ 1930, εἰς 22, ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ 28 εἰς 35,6, ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ ἀπὸ 12,3 εἰς 41,2. Τὸ δημόσιον χρέος εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν οἰκονομίαν παντὸς ἔθνους, *ἀλλ'* ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως τοῦ δανείου ἐξαρτᾶται ἡ χρησιμότης τῆς δημοσίας πίστεως. Ἔχει ὅμως σημασίαν τὸ μέγεθος τοῦ δημοσίου χρέους ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον, καθὼς καὶ τὸ ποσοστόν, τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τόκους καὶ χρεωλύσια, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐθνικὴν πρόσοδον, ἰδιαιτέραν δὲ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν χρέος. Ἡ θεωρία τῆς δημοσίας οἰκονομίας ὑπῆρξε πάντοτε δυσμενὴς εἰς τὴν κάλυψιν τῶν πολεμικῶν δαπανῶν διὰ δανείων, ἀλλ' ἡ μακρὰ διάρκεια τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπεχρέωσε τοὺς ἐμπολέμους, καὶ αὐτὴν τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, νὰ προσφύγουν εἰς δάνεια. Οὕτω σύμερον εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν τὸ δημόσιον χρέος ἀποτελεῖ τὸ τρίτον τῆς ἐθνικῆς περιουσίας, ἂν καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι ἔχουσι σχετικὴν ἀξίαν, ὡς ἐκ τῶν δυσκολιῶν τῆς ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως. Τοῦ ἐσωτερικοῦ δὲ δημοσίου χρέους ἑκάστη χώρα εἶναι συγχρόνως δανειστὴς καὶ ὀφειλέτης καὶ κατ' ἀκρίβειαν τὸ ἐσωτερικὸν χρέος ἀποτελεῖ ἁπλῆν μετατόπισιν πλούτου. Τὸ δὲ ἐξωτερικὸν χρέος δύναται ν' ἀποβῇ εὐεργετικὸν εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ προάγεται ἡ παραγωγικότης αὐτῆς, ἐνῷ, τοὐναντίον, ἐφ' ὅσον τὸ προϊὸν τῶν δανείων χρησιμεύει εἰς δαπάνας ἀνωφελεῖς ἢ ὀλίγον παραγωγικάς, ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ κράτους ἐπιδεινοῦται. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπαχθὲς ἀποβαίνει τὸ πρὸς πληρωμὴν πολεμικῶν ἐπανορθώσεων χρησιμεῦον ἐξωτερικὸν χρέος. Τὸ δὲ χρεολύσιον ἀποτελεῖ μὲν ἀπόσβεσιν τοῦ κεφαλαίου τοῦ δημοσίου χρέους καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ὅπως τὸ πρὸς τοῦτο διατιθέμενον ποσοστὸν περιορίζεται εἰς λογικὰ ὅρια, ἵνα τὸ ἐξ αὐτοῦ φορολογικὸν βάρος μὴ ἀποβαίνῃ ὑπέρμετρον, ὡς ὅταν τοῦτο προσεγγίζῃ εἰς τὸ πέμπτον τῶν δημοσίων ἐξόδων.

Πρόβλεψις ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ προϋπολογισμὸς περιλαμβάνει προβλέψεις τῶν πραγματοποιηθησομένων ἐντὸς τῆς χρήσεως ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ἡ ἐκ τῶν προτέρων διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκτίμησις τοῦ ποσοῦ τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων τινῶν, σκοπούντων τὴν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπαλήθευσιν τῶν προβλέψεων τούτων. Ἡ ἐκτίμησις αὕτη γίνεται δι' ἀναγραφῆς εἴτε τῶν καθαρῶν ποσῶν, ἐπερχομένου συμψηφισμοῦ, ὅπου εἶναι δυνατός, κατὰ τὸν κανόνα τοῦ καθαροῦ προϋπολογισμοῦ, εἴτε τῶν ἀκαθαρίστων ποσῶν, ἄνευ συμψηφισμοῦ τινος ἐσόδων καὶ ἐξόδων, κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἀκαθαρίστου προϋπολογισμοῦ Α') Ὡς πρὸς τὰ *ἔσοδα* δέον νὰ καταβάλληται προσοχὴ πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερβολικῶν ἐκτιμήσεων, αἵτινες ἐνθαρρύνουσιν εἰς αὔξησιν τῶν πιστώσεων καὶ ἐπάγονται πραγματοποίησιν ἐσόδων μικροτέρων τῶν προβλεφθέντων καὶ δυσμενεῖς ὡς ἐκ τούτου διὰ τὴν δημοσίαν πίστιν ἐντυπώσεις· αἱ πολύ, ἀφ' ἑτέρου, ἀσθενεῖς ἐκτιμήσεις δημιουργοῦν ἐντυπώσεις περὶ ἀτελευτήτων πλεονασμάτων καὶ ἐνθαρρύνουσιν εἰς ἀναπληρωματικὰς πιστώσεις. Ἄλλοτε ἐχρησίμευεν ὡς βάσις ὑπολογισμοῦ ὁ μέσος ὅρος τῶν εἰσπράξεων τῶν πέντε ἢ τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα προσεγγίζει μᾶλλόν τις βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ προτελευταίου ἢ μᾶλλον τοῦ τελευταίου ἔτους ἢ καὶ συνδυάζων αὐτὰ πρὸς τὸν μέσον ὅρον τῆς τελευταίας τριετίας. Β') Ὡς πρὸς τὰ *ἔξοδα* δέον νὰ λαμβάνωνται ὡς βάσις τὰ δαπανηθέντα κατὰ τὴν τελευταίαν χρῆσιν, ἐκτὸς τῶν συμπτωματικῶς ἢ ἐκτάκτως γενομένων, νὰ προστίθενται δὲ τὰ ἔξοδα τ' ἀπαιτούμενα διὰ νέας ὑπηρεσίας ἢ ἀνάγκας. Γ') Τὸ *ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ* εἶναι κανών, ὅστις πρέπει νὰ τηρῆται κατὰ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐὰν ὑπάρχῃ πλεόνασμα, δὲν ἔχει σημασίαν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἁπλῆς προβλέψεως (βλ. λ. *πλεόνασμα*). Ἀλλ' ἡ πραγματικότης τοῦ ἰσοζυγίου ἀπαιτεῖ, ὅπως αἱ τακτικαὶ δαπάναι πᾶσαι προβλέπωνται καὶ καλύπτωνται ὑπὸ ἀντιστοίχων τακτικῶν ἐσόδων, καὶ προσέτι ὅπως οὐδὲν δάνειον λογίζηται ὡς ἔσοδον, νὰ μὴ κατατάσσωνται δὲ μεταξὺ τῶν ἐσόδων πλεονάσματα ληξασῶν χρήσεων. Ἄλλως τὸ ἰσοζύγιον εἶναι εἰκονικόν. Δ') *Ἀποθεματικὰ προϋπολογισμοῦ*. Πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἰσοζυγίου τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐν ἀνεπαρκείᾳ τῶν πιστώσεων αὐτοῦ, λαμβάνεται πρόνοια περὶ δημιουργίας ἀποθεματικῶν ἐν αὐτῷ, δηλαδὴ πιστώσεων, δυναμένων νὰ διατεθῶσιν ἄνευ ἐπεκτάσεως τῆς ὑπηρεσίας ἢ δι' ἀπροόπτους δαπάνας: α') πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ διαφόρων ὑπουργείων, αἵτινες ἤθελον εὑρεθῆ ἐν ἀνεπαρκείᾳ καὶ αἵτινες ρητῶς κατονομάζονται ἐν τῷ κυρωτικῷ τοῦ προϋπολογισμοῦ νόμῳ, ὡς δεκτικαὶ τοιαύτης ἀναπληρώσεως, καὶ β') δι' ἐκτάκτους καὶ ἐπειγούσας ἀνάγκας, μὴ προβλεπομένας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ (βλ. λ. *πιστώσεις*). Ὁ μηχανισμὸς τῶν ἀποθεματικῶν τούτων εἶναι μὲν περιοριστικὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς χρήσεως ἀναπληρωματικῶν καὶ ἐκτάκτων πιστώσεων, ἀλλ' ἡ τύχη τῆς ἐκτελέσεως τῶν προϋπολογισμῶν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς προνοητικότητος καὶ τῆς σωφροσύνης τῆς κυβερνήσεως.

Ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Α') *Δωδεκατημόρια*. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 50 καὶ 52) ἐπρονόησαν ὅπως ὁ προϋπολογισμὸς ὑποβάλληται ἐγκαίρως εἰς τὴν βουλὴν καὶ ψηφίζηται παρ' αὐτῆς, ἵνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χρήσεως, εἰς ἣν ἀνήκει, ἔχῃ ψηφισθῆ. Εἶναι μὲν τοῦτο κεφαλαιῶδες, ἀλλ' ἐνίοτε ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐγκαίρως ὑποβληθέντος εἰς τὴν βουλήν, δὲν καθίσταται δυνατὴ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χρήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ νόμος (1555, ἄρθρ. 20) ἐπέτρεψε τὴν δι' εἰδικοῦ νόμου προσωρινὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐντὸς περ όδου καὶ ὁρίων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὁριζομένων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑποβληθέντος προϋπολογισμοῦ. Ε ναι τοῦτο τὸ σύστημα τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων, καθ' ὃ ὁ εἰδικὸς νόμος χορηγεῖ ἓν ἢ δύο συνήθως δωδεκατημόρια ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ, δηλαδὴ ἐπιτρέπει τὴν ἐπὶ ἕνα ἢ δύο συνήθως μῆνας προσωρινὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ἀντίθετον σύστημα εἶναι τὸ ἐπιτρέπον εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν διαχείρισιν τῆς νέας χρήσεως μέχρι τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς παρελθούσης χρήσεως, ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι εὐρύτερον καὶ ἀπομακρύνεται ἔτι μᾶλλον τῶν προνομίων τοῦ κοινοβουλίου. Οὐχ ἧττον ὁ νόμος 1555 ἐπέτρεψεν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐάν, ἕνεκεν ἀπουσίας τῆς βουλῆς ἢ

Digitized by Google

οἱασδήποτε τυχαίας ἀναστολῆς τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐργασιῶν, δὲν ἐξεδόθη ὁ νόμος διὰ τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, νὰ ἐκδίδηται διάταγμα περὶ προσωρινῆς ἐπὶ τρίμηνον ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, δηλονότι νὰ εἰσπράττη τὰ ἔσοδα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν νόμων καὶ νὰ πληρώνῃ τὰ ἔξοδα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς προηγουμένης χρήσεως κατὰ τὸ τρίμηνον τοῦτο. Β') Νεώτερος νόμος 5415 τῆς 22 Ἀπριλίου 1932 «Περὶ προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἔτους 1932—1933» ἐπρονόησεν, ὅπως κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνας τῆς χρήσεως ταύτης ἐνεργῆται, κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ, ἡ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους τῆς χρήσεως ταύτης, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ψηφισθέντος προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1931—1932, καὶ τοῦτο, διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη κατατεθῆ εἰς τὴν βουλὴν ὁ προϋπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1932—1933, μετὰ δὲ τὴν κατάθεσίν του ὥρισεν ὁ νόμος οὗτος νὰ ἐνεργῆται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τούτου. Τὸ μέτρον τοῦτο κατέστη ἀναπόφευκτον, διότι ὁ προϋπολογισμός, ἕνεκα τῶν ἐκτάκτως ἀνωμάλων οἰκονομικῶν περιστάσεων, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν βουλὴν κατὰ τὰς συνταγματικὰς προθεσμίας. Γ') *Ἔσοδα καὶ ἔξοδα*. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων περιλαμβάνει τὴν βεβαίωσιν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν κατὰ νόμον παρ' ἁρμοδίου δημοσίου ὀργάνου ἐξακρίβωσιν τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ δημοσίου καὶ εἰς τὰ βιβλία ἐγγραφὴν τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῆς ὀφειλῆς, καθὼς καὶ τὴν εἴσπραξιν, ἡ δὲ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τὴν κατὰ μῆνα ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν διάθεσιν τῶν χρηματικῶν ποσῶν, τὰ ὁποῖα ἕκαστος ὑπουργὸς δύναται νὰ διαθέτῃ πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τῆς χρήσεως καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς πιστώσεις, τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ἐξόδων, τὰς ἐντολὰς πρὸς ἔκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων, τὰ ἐντάλματα ταῦτα, τὴν θεώρησιν καὶ τὴν πληρωμὴν αὐτῶν, τὴν ἀπόδοσιν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων.

Εἰδικῶς περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων βλ. λ. *δῆμος [Λογιστ.]* καὶ *κοινότης ['Εγκυκλ.]*. Περὶ διοικητικοῦ καὶ δικαστικοῦ ἐλέγχου τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ βλ. λ. *Ἐλεγκτικὸν* Συνέδριον, *ἔλεγχος*, *Δημόσιον* Λογιστικόν. *δημόσια* οἰκονομικά, *δημόσιοι* εἰσπράκτορες, *δημόσιοι* ὑπόλογοι, *Λογιστήριον* Γενικόν. Βλ. καὶ λ. *ἀπολογισμός*.

Περὶ τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους βλ. λ. *Ἑλλάς*. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

προϋπόστασις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ ὑφίσταται, νὰ ὑπάρχῃ τι ἐκ τῶν προτέρων, προΰπαρξις.

προϋπόσχεσις, *—εως* (ἡ)· ὑπόσχεσις ἐκ τῶν προτέρων, ὑπόσχεσις.

Προυππάχερ. Φιλέλλην Ἑλβετός, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1821 μετὰ δέκα ἄλλων συμπατριωτῶν του. Ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης ἐν τῷ σώματι τῶν φιλελλήνων ἐπολέμησεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα τῆς 4 Ἰουλίου 1822 καὶ ἐσώθη μετ' ὀλίγων ἄλλων εἰς Μεσολόγγιον. Τ. Ε. Ε.

Πρόϋς (Preuss), ***Οὖγκο.*** Γερμανὸς πολιτειολόγος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1860, ὑφηγητὴς τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ εἶτα (1906) τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Ἐμπορικῇ Σχολῇ τοῦ Βερολίνου, τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ πρύτανις τῷ 1918. Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Πρωσσίας (1918) εἰς τὴν κυβέρνησιν Σάϊντεμαν, μέλος τοῦ Ράϊχσταγ καὶ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Βαϊμάρης, βουλευτὴς εἰς τὴν βουλὴν (Landtag) τῆς Πρωσσίας καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Γερμανίας (1919). Ἤδη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἠσχολεῖτο εἰς τὴν σύνταξιν σχεδίου νέου Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσεν ἐν πολλοῖς τὴν βάσιν τοῦ Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης. Ὡς γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν συνέταξεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μὰξ Βέμπερ καὶ τοῦ W. Simons, τὸ πρῶτον ἐπίσημον σχέδιον τοῦ νέου Συντάγματος. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Πρόϋς εἶναι: «Reich. Staat und Gemeinde als Gebietskörperschaften», «Das städtische Custsrecht in Preussen» (1902), «Die Entwicklung des deutschen Städtewesens» (τ. I, 1906), «Das Recht der städtischen Schulverwaltung in Preussen» (1905), «Zur preussischen Verwaltungsreform» (1910), «Selbstverwaltung, Gemeinde, Staat, Souveränität» (ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ Labaud ἐκδοθέντι Festgabe τ. II (1908) σ. 100 ἑπ.), «Das deutsche Volk und die Politik» (1915), «Die Entwicklung der Kommunalen Selbstverwaltung in Deutschland» (ἐν τῷ Handbuch der Politik τ. I, σ. 266—286), ἄρθρα διάφορα ἐν τῷ παρὰ τοῦ Πρόϋς καὶ ἄλλων ἐκδοθέντι «Handwörterbuch der Kommunalensscuschaften». Μετὰ τὸν θάνατόν του (1925) ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Th. Heuss συλλογὴ τῶν μικροτέρων κατὰ διαφόρους καιροὺς δημοσιευθεισῶν ἐργασιῶν τοῦ Πρόϋς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Staat, Recht und Freiheit. Aus 40 Jahre deutscher Politik und Geschichte» (1926), ὑπὸ τοῦ Hedwig Hiutze τὸ ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Πρόϋς ἔργον: «Verfassungspolitische Entwicklungen in Deutschand und Westeuropa; historische Grundlegung zu einem Staatsrecht der deutschen Politik» (1927) καὶ τέλος τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Reich und Länder» (1928) μετὰ προλόγου παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Auschütz. Η. Γ. Κ.

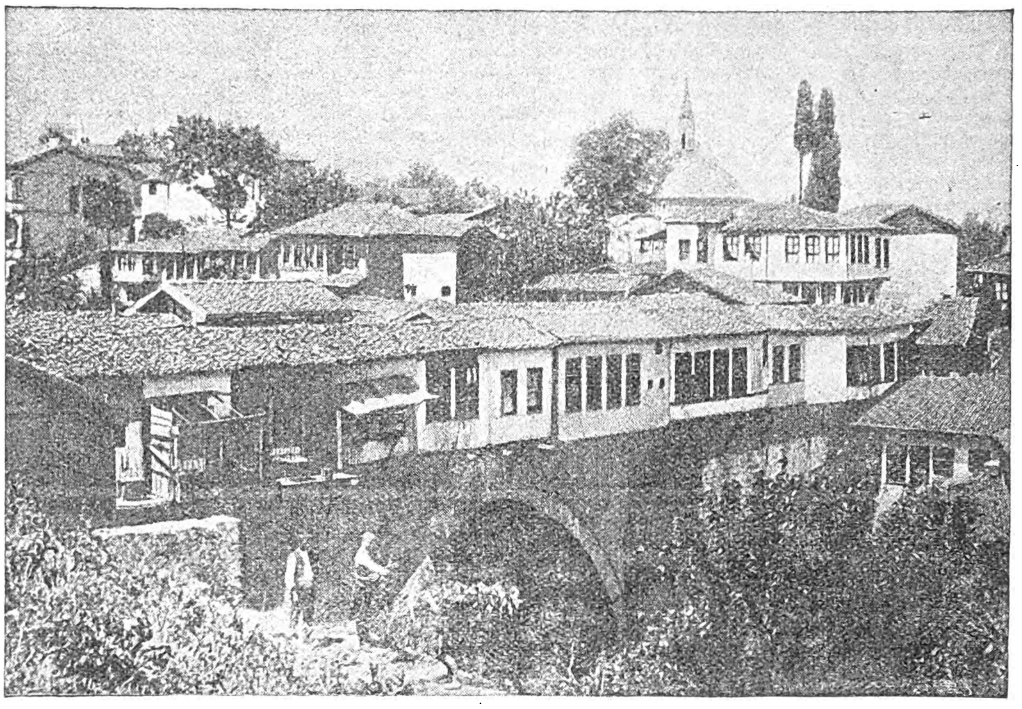

Προῦσα: *Μία χαρακτηριστικὴ τῆς πόλεως συνοικία.*

Προῦς (Prus), ***Βολέσλαος.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον, ὑφ' ὃ εἶναι γνωστὸς ὁ Πολωνὸς συγγραφεὺς *Γκλοβάτσκη* Ἀλέξανδρος (βλ. λ.).

Προῦσα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Μυσικοῦ Ὀλύμπου, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Βιθυνίᾳ, νοτίως τῆς Προποντίδος, μετὰ τῆς ὁποίας συγκοινωνεῖ διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς 38 χιλιομέτρων καταληγούσης εἰς τὸ ἐπίνειον αὐτῆς Μουδανιά. Κάτ. (1927) 61.451 Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Χουδαβεντικιάρ. Ὁ πληθυσμός της πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπερέβαινε τὰς 100.000 καὶ κατῴκει εἰς ἔκτασιν πολὺ μεγαλυτέραν τῆς σημερινῆς. Κατόπιν ὅμως ἠλαττώθη πολὺ καὶ ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ὅτε κατῆλθεν εἰς 35,000. Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878 ηὐξήθη ἀποτόμως καὶ ἀνῆλθε μέχρις 100.000 διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀποίκων Μουσουλμάνων, προερχομένων ἐκ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου 80.000 ἦσαν Μουσουλμᾶνοι, οἱ δὲ ἄλλοι Ἀρμένιοι, Ἕλληνες, Ἑβραῖοι καὶ ὀλίγοι Εὐρωπαῖοι. Ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως ἡ Προῦσα, ἐκτὸς τῶν θερμῶν πηγῶν, χάριν τῶν ὁποίων τὴν ἐπισκέπτεται κατ' ἔτος πλῆθος λουομένων, εἶναι κέντρον περιοχῆς, τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἐπροίκισε μὲ ἔκτακτον γονιμότητα. Ἡ θαλερὰ βλάστησις ὅλης τῆς περιφερείας, ἀποτέλεσμα τοῦ βροχεροῦ κλίματος καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα κατέρχονται ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ὀλύμπου, εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, ὅπερ διακρίνει τὴν Προῦσαν ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Προύσης καλλιεργοῦνται σιτηρά, ὀπωροφόρα δένδρα, ἡ ἐλαία, τὸ ὄπιον καὶ ἡ ἄμπελος. Ἡ σπουδαιοτέρα ὅμως φυσικὴ παραγωγὴ εἶναι τῆς μετάξης. Ἡ σηροτροφία τῆς πόλεως ὑπῆρξε πάντοτε ἀκμαία καὶ μοναδική. Ἡ ἵδρυσις σηροτροφικῆς σχολῆς κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα συνετέλεσεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν πρόοδον αὐτῆς. Ὅλα τὰ πέριξ τῆς πόλεως μέρη καὶ αἱ ὑπώρειαι τῶν λόφων καλύπτονται ὑπὸ πολυαρίθμων μορεῶν, αἱ ὁποῖαι εὐδοκιμοῦν λόγῳ τῶν συχνῶν βροχῶν. Μέγα μέρος τῆς ἀκατεργάστου μετάξης ἀποστέλλεται εἰς τὴν Λυὼν τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ λοιπὴν κατεργάζονται ἐπιτοπίως. Γάλλοι καὶ Ἑλβετοὶ διατηροῦν ἐνταῦθα περὶ τὰ πεντήκοντα ἀτμοκίνητα κλωστήρια, ὅθεν προμηθεύεται ἡ κατ' οἶκον ὑφαντουργία τὸ νῆμα πρὸς ὕφανσιν τῶν ὀνομαστῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων. Πλὴν τῶν μεταξωτῶν ὑφαίνονται καὶ βαμβακερὰ ὑφάσματα. Ἐκ τῶν πολλῶν μνημείων τῆς πόλεως τὰ μᾶλλον ἀξιομνημόνευτα

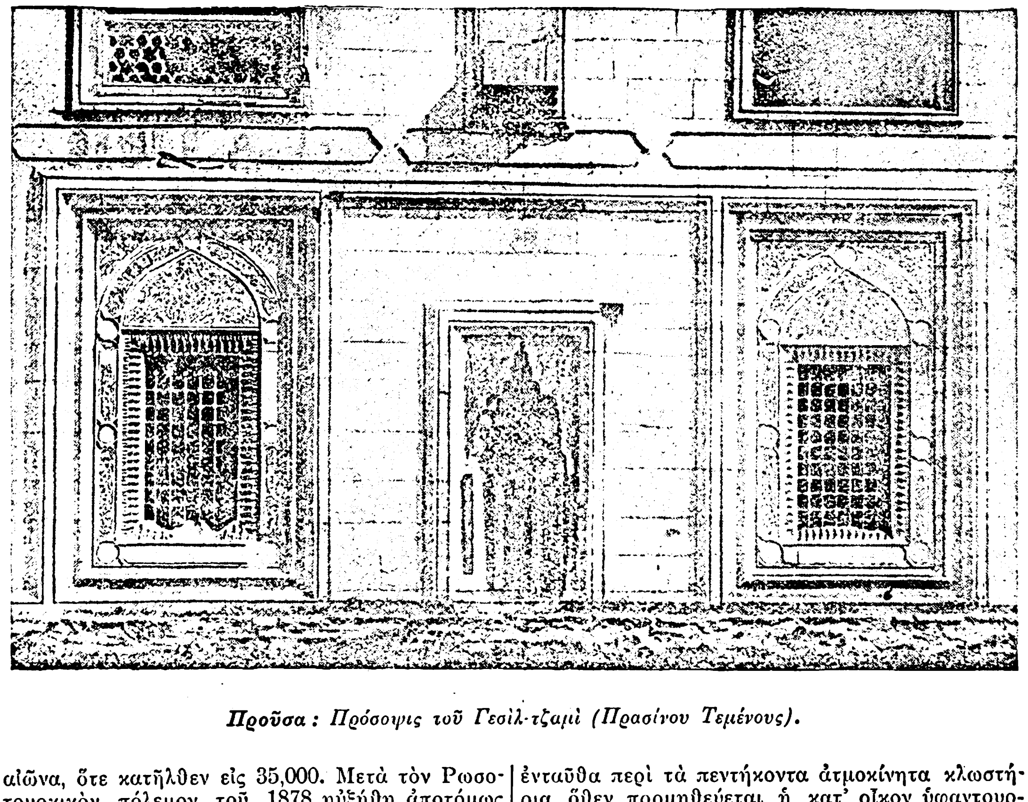

Προῦσα: *Πρόσοψις τοῦ Γεσὶλ-τζαμὶ (Πρασίνου Τεμένους).*

Digitized by Google

εἶναι οἱ τάφοι τῶν σουλτάνων Ὀσμὰν καὶ Ὀρχάν, τὸ Οὐλοὺ τζαμί, τὸ Γεσὶλ τζαμί, ὡραιότατον μνημεῖον ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ τὸ Γιλτιρὶμ τζαμί. Λείψανα ἀρχαίων μνημείων εἴτε τῆς ἑλληνικῆς εἴτε τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς δὲν σῴζονται. Ἄφθονα εἶναι τὰ νομίσματα τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου.

Καθ' ὅλην τὴν τουρκοκρατίαν ὑφίστατο ἐν Προύσῃ ἑλληνικὴ κοινότης, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ διατήρησις τῆς σηροτροφίας καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων. Διὰ δὲ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κατακτήσεως ἡ σηροτροφία ἀπέβη πόρος ζωῆς καὶ τῆς μουσουλμανικῆς κοινότητος. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης φιλοτίμως ἐκαλλιέργει τὰ γράμματα. Ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον τῆ Προύσης ἰσοδυνάμει πρὸς γυμνάσιον. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους οἱ Ἕλληνες τῆς Προύσης ἀνήρχοντο εἰς 6.000 περίπου, κατανεμημένοι εἰς τρεῖς ἐνορίας. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Προῦσα ἀπετέλει ἀνέκαθεν ἕδραν ἰδίας μητροπόλεως. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναφέρονται ἐπίσκοποι μαρτυρήσαντες ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ διὰ τοῦτο τιμῶνται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἱερομάρτυρες. Οὗτοι εἶναι τρεῖς, *Ἀλέξανδρος*, *Πατρίκιος* καὶ *Τιμόθεος*. Κατὰ τὴν βυζαντιακὴν περίοδον μνημονεύονται μητροπολῖται Προύσης, οἱ ὁποῖοι παρεκάθησαν εἰς Οἰκουμενικὰς συνόδους. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν οἱ Ἕλληνες τῆς Προύσης καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης (1923) περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Α. Α. Π.

— *[Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Πλίνιον τὸν νεώτερον ἡ *Προῦσα* ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ

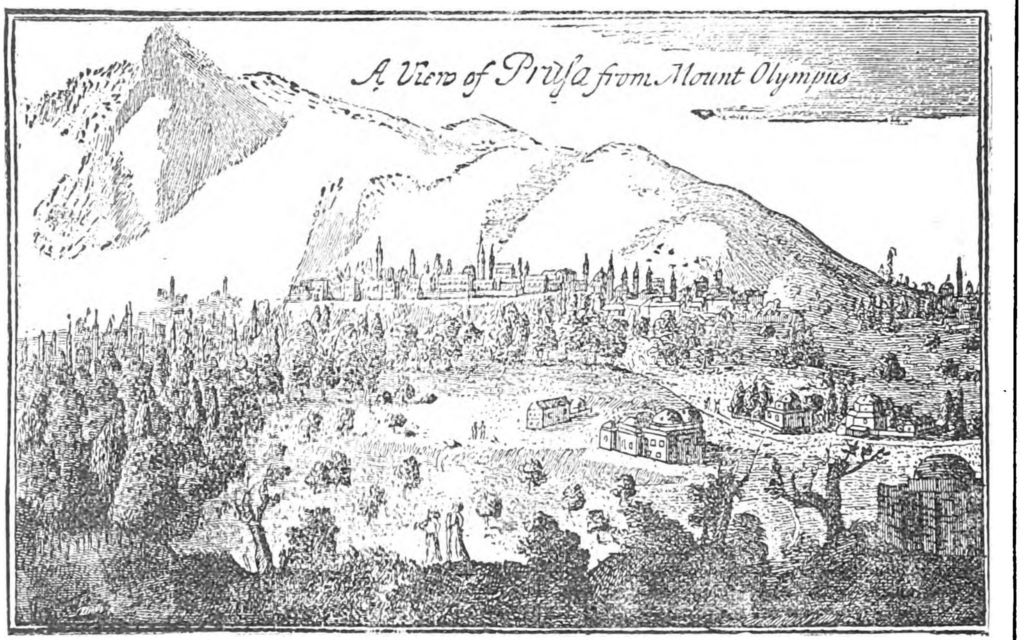

Ἡ Προῦσα καὶ ὁ Ὄλυμπος κατὰ Tournefort.

Ἀννίβα, διατρίβοντος ὡς πρόσφυγος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου Α', κατὰ Στράβωνα ὅμως ἱδρυτὴς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας, σύγχρονος Κύρου τοῦ Μεγάλου, Προυσίας ὀνομαζόμενος: «Προῦσα δὲ ἐπὶ τῷ Ὀλύμπῳ ἵδρυται τῷ Μυσίῳ, πόλις εὐνομουμένη, τοῖς τε Φρυξὶν ὅμορος καὶ τοῖς Μυσοῖς, κτίσμα Προυσίου τοῦ πρὸς Κροῖσον πολεμήσαντος». Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ μὲν πρῶτος συνοικισμὸς ἔγινεν εἰς τὴν ὑπερκειμένην ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως ἀκρόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν σῴζονται λείψανα τειχῶν τῶν ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων, ἡ δὲ σημερινὴ πόλις συνῳκίσθη ὑπὸ τοῦ Προυσίου Α' (228—180 π. Χ.) κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀννίβα. Ἡ πόλις μεθ' ὅλου τοῦ βασιλείου τῆς Βιθυνίας περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων τῷ 74 π.Χ. ἐκ κληρονομίας, διότι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς αὐτῆς Νικομήδης Γ' ἀποθνήσκων κατέλιπε διὰ διαθήκης τὸ βασίλειόν του εἰς αὐτούς. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ (98—117) διοικητὴς τῆς Προύσης ὑπῆρξε Πλίνιος ὁ νεώτερος, ὅστις ἐπλούτισεν αὐτὴν διὰ δημοσίας βιβλιοθήκης καὶ ἀνῳκοδόμησε τὰ περίφημα λουτρά της. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ἡ ὁποία συμπίπτει μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Δίωνος Χρυσοστόμου, ἡ πόλις ἤκμαζεν εἰς τὰ γράμματα. Ὁ Δίων, γέννημα τῆς Προύσης, ἀπήγγειλεν ἐνταῦθα πολλοὺς λόγους του, συνετέλεσε δὲ διὰ τοῦ προσωπικοῦ του γοήτρου νὰ παραχωρήσῃ ὁ Τραϊανὸς πολλὰ προνόμια εἰς αὐτήν. Διὰ τῶν προνομίων τούτων ἡ πόλις ἀπέκτησεν αὐτονομίαν, ἔχουσα ἰδίαν βουλὴν καὶ ἰδίους νόμους. Τῷ 59 π. Χ., ἐπὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως ἀνθυπάτου Κάρβωνος, ἐκόπη ἴδιον νόμισμα τῆς Προύσης. Τὰ νομίσματα, ὀρειχάλκινα ὅλα, ἐξακολουθοῦν ἄφθονα καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Νομίσματα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἔχουν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως κεφαλὴν τῆς Τύχης τῆς πόλεως μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΡΟΥΣΑ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὴν λέξιν ΠΡΟΥΣΑΕΩΝ. Μεταξὺ τῶν μυθολογικῶν τύπων εἰς τὰς νομισματικὰς παραστάσεις ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ Ζεὺς Ὀλύμπιος, ὁ προσωποποιημένος Ὄλυμπος Προυσαέων καὶ ἡ νύμφη τοῦ Ὀλύμπου. Κατὰ τὴν βυζαντιακὴν περίοδον ἡ Προῦσα ὑπῆρξε πάντοτε μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέδειξεν ἰδιαιτέραν εὔνοιαν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐκαλλώπισε διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, πρὸ παντὸς περὶ τὰς πηγὰς τῶν λουτρῶν. Τὰ λουτρὰ ταῦτα προσείλκυον ἐνταῦθα πολλοὺς πλουσίους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέλη τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν. Τῷ 525 τὰ ἐπεσκέφθη καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Θεοδώρα, ἀκολουθουμένη ἀπὸ 4 000 ἀκολούθους καὶ ὑπηρέτας. Τὰ λουτρὰ ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς προόδου τῆς πόλεως, εἶναι θειοῦχα καὶ σιδηροῦχα. Εὔνοιαν πρὸς τὴν Προῦσαν ἐπέδειξε καὶ ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη, ἱδρύσασα διάφορα ἐκκλησιαστικὰ οἰκοδομήματα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ἐπ' αὐτῆς ἦτο καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη *Μεγίστη* μονὴ τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου. Ὁ μοναστηριακὸς βίος δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν βυζαντιακὴν περίοδον. Ὁ παρ' αὐτὴν ὑψούμενος δασοσκεπὴς Ὄλυμπος (2.530 μ.) ἦτο ἐνδιαίτημα μοναχῶν, ἀνερχομένων εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας. Αἱ ἀκρώρειαι, τὰ σπήλαια καὶ αἱ λόχμαι του ἔβριθον μοναστηρίων καὶ σκητῶν. Αἱ μοναὶ αὗται ἀνέδειξαν πολλοὺς ὁσίους, τοὺς ὁποίους τιμᾷ ἡ Ἐκκλησία ὡς ἁγίους. Ὁ Ὄλυμπος ἦτο κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ μοναχικοῦ βίου ὅ,τι τὸ ὄρος Ἄθως. Αἱ περιφημότεραι μοναὶ αὐτοῦ ἦσαν αἱ τῶν *Ἀγαύρων* καὶ τῶν *Ἀβραμιτῶν*. Ἡ ἀκμὴ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐνταῦθα ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ Ὀλύμπου *Κεσὶς-ντάγ*, ἤτοι ὄρος καλογήρων. Τῷ 950 ἡ Προῦσα, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Οἱ ἐπιδρομεῖς, μετὰ δεινὴν λεηλασίαν, κατεκρήμνισαν ὅλα τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα. Τῷ 1097 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σελτζούκων, ἀλλ' ἀνεκτήθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ' σταυροφορίας ἀνῆκεν εἰς τὸ βυζαντιακὸν κράτος, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204), κατόπιν μακρᾶς, ἀλλὰ ματαίας πολιορκίας ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων τούτων, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας. Τῷ 1326 ἡ Προῦσα, μετὰ ἐνιαύσιον πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Ὀσμάν, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ διὰ συνθήκης εἰς τὸν υἱόν του Ὀρχάν. Ὁ φρούραρχος κατιδὼν τὸ μάταιον τῆς ἀντιστάσεως ἐπρότεινε τὴν παράδοσιν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐξέλθουν οἱ κάτοικοι ἐλευθέρως, φέροντες τὴν κινητὴν περιουσίαν των καὶ φρουρούμενοι ἀσφαλῶς μέχρι τῆς Κίου. Ὁ Ὀσμὰν συνήνεσεν εἰς τὴν συνθήκην, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς καταβολῆς 30 000 χρυσῶν νομισμάτων ὡς λύτρων. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἔξοδος τῶν κατοίκων δὲν ἦτο ὁμαδική. Παρέμεινε μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου κατόπιν πολλοὶ ἐξισλαμίσθησαν. Ἡ τελευταία ἐπιθυμία τοῦ Ὀρχὰν ἦτο νὰ ταφῇ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ὁ τάφος του εἶναι παρὰ τὸ τέμενος Δαοὺτ μοναστὴρ (=μονὴ Δαβίδ), ἄλλοτε χριστιανικὸν ναόν. Τοιουτοτρόπως ἀπέβη ἡ Προῦσα πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν Ὀσμανιδῶν καὶ ἀρχίζει δι' αὐτὴν νέα περίοδος. Τὴν ἐξωμοσίαν τῶν Χριστιανῶν ἐπηκολούθησεν ἡ μετατροπὴ τῶν ναῶν εἰς τεμένη μωαμεθανικὰ καὶ τῶν μοναστηρίων εἰς τεκέδες. Ἀλλὰ καὶ νέα τζαμία ἱδρύθησαν καὶ θρησκευτικὰ σχολεῖα καὶ ἄλλα δημόσια ἱδρύματα ὅσα εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν. Ἡ Προῦσα διὰ τοὺς τάφους σουλτάνων, στρατηγῶν, ἁγίων Μουσουλμάνων καὶ τὰ πολλὰ θρησκευτικὰ ἱδρύματα, ἀπέβη δευτέρα μετὰ τὴν Μέκκαν, ἱερὰ πόλις τῶν Τούρκων. Τὸ θρησκευτικὸν μεγαλεῖόν της παρέμεινεν ἀμείωτον καὶ ἀφοῦ οἱ σουλτᾶνοι ὥρισαν (1365) ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους των τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἦτο τόσον ζωηρὰ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἱερᾶς πόλεως, ὥστε μέχρι τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ σουλτᾶνοι ἐκόσμουν αὐτὴν μὲ οἰκοδομήματα καὶ μέλη τῆς οἰκογενείας των ἐθάπτοντο ἐκεῖ καὶ μαυσωλεῖα κατεσκευάζοντο εἰς μνήμην αὐτῶν. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τῶν Μογγόλων, ἀρχομένου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἡ Προῦσα ὑπέστη φρικτὴν ἐρήμωσιν καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Παρελθούσης τῆς καταιγίδος ἐκείνης ἀνέκυψε καὶ πάλιν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν λαμπρότητα. Ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Σελὶμ Α', κατὰ τὰ ἔτη 1511 καὶ 1512, ἀντάρται Τοῦρκοι τῆς Βιθυνίας πολυειδῶς ἐδῄωσαν καὶ ἐκάκωσαν αὐτήν, ἀπηλλάγη δὲ τέλος τῶν συμφορῶν τούτων διὰ τῆς ἥττης τῶν ἀνταρτῶν, κατὰ τῶν ὁποίων ἐξεστράτευσεν αὐτὸς ὁ σουλτᾶνος. Τῷ 1607 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάτου Καντέρογλου καὶ παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, τῷ δὲ 1658 ὑπὸ τοῦ ἀντάρτου Ἀμπαζᾶ Χασάν, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐξεδιώχθη ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ σουλτάνου. Τέλος κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 1804 καὶ ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 1855. Ἀλλ' ἑκάστοτε ἀνέκυπτεν ἐκ τῶν συμφορῶν. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκ τῆς Ἰωνίας προήλασε καὶ πρὸς τὴν περιφέρειαν Προύσης. Ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν 8 Ἰουλίου 1920, ἐγκατελείφθη δὲ ὑπ' αὐτῶν τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1922 καὶ περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Α. Α. Π.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ Μικρᾶς Ἀσίας κατ' Ἰούνιον 1920 ὁρμηθεῖσα ἀπὸ τῆς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καθορισθείσης περὶ τὴν Σμύρνην ζώνης κατοχῆς, κατηύθυνε πρὸς Μπαλούκεσερ—Πάνορμον τὸ σῶμα στρατοῦ Σμύρνης, ἀσφαλίσασα οὕτως ἀπ' ἀνατολῶν τὴν περὶ τὰ Δαρδανέλλια ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀγγλικὴν ζώνην κατοχῆς. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐπεξετάθη πρὸς βορρᾶν ἡ στρατιά, προωθήσασα πρὸς *Προῦσαν* τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ καὶ τὴν μεραρχίαν Ἀρχιπελάγους, ἅμα δὲ ἀποβιβάσασα εἰς Νικομήδειαν τὴν μεραρχίαν Μαγνησίας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ καλύπτηται ἀπ' ἀνατολῶν ἡ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Βιθυνίας (ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου) ἀγγλικὴ ὡσαύτως κατοχή. Ἡ κατάληψις τῆς Προύσης ἐγένετο ὡς ἑξῆς: Τῇ 24 Ἰουνίου 1920, περὶ τὴν ἑσπέραν, ἡ ἀπὸ Μπάσκιοϊ προελαύνουσα πρὸς Προῦσαν ταξιαρχία ἱππικοῦ προσέκρουσεν εἰς ἀντίστασιν τῶν Τούρκων, οἵτινες κατεῖχον ΒΔ. τῆς πόλεως ἀντηρίδα (εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ.), ἐκτεινομένην ἀπὸ Μιναρελῆ διὰ Βεσιβελὲρ μέχρι Κισέ, καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Κουβούκλια. Τὴν ἐπομένην, ἀποκαλυφθέντος τοῦ μετώπου ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, προσεπέλασε κατὰ τῆς τουρκικῆς τοποθεσίας ἡ μεραρχία Ἀρχιπελάγους διὰ τριῶν μεικτῶν φαλάγγων. Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, προαποστείλασα πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῶν Τούρκων δύο ἴλας, ἠκολούθησε διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεώς της, προσκρούσασα εἰς ἰσχυρὰν περὶ τὸ Μιναρελῆ ἀντίστασιν τῶν Τούρκων, οἵτινες πιεσθέντες ἰσχυρῶς ὑπεχώρησαν ἐν τέλει καταδιωχθέντες ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, ὅπερ καὶ εἰσῆλθε πρῶτον εἰς Προῦσαν. Κατὰ τὴν μάχην περιῆλθον εἰς τοὺς Ἕλληνας αἰχμάλωτοι Τοῦρκοι 750, 1 πυροβόλον, 13 πολυβόλα, 1 ὁπλοπολυβόλον καὶ ἄλλο ὑλικόν. Ἀπώλειαι Ἑλλήνων: τῆς μὲν μεραρχίας Ἀρχιπελάγους ἐκτὸς μάχης 12 ὁπλῖται (ὧν 2 φονευθέντες). τῆς δὲ ταξιαρχίας ἱππικοῦ ἐκτὸς μάχης 5 ἀξιωματικοὶ (ὧν 3 φονευθέντες) καὶ 9 ὁπλῖται (ὧν 3 φονευθέντες). Οὕτως ἐπεξετάθη ἔκτοτε ἡ ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ κατοχὴ καὶ περὶ τὴν Προῦσαν ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα Γιάλοβας διὰ τῆς Ἀσκανίας λίμνης, τῶν ὑψωμάτων περὶ τὸ Τίμπος καὶ τὸ Οὐμενταλὰκ μέχρι τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας. Ἡ Προῦσα μετὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἕδρα τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης, μετονομασθέντος βραδύτερον εἰς Γ' σῶμα στρατοῦ. Ἀπὸ Προύσης ἐξώρμησαν κατόπιν ἐπανειλημμέναι ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τοῦ σώματος τούτου: 1) Τῇ 25 Δεκεμβρίου 1920 καὶ τῇ 10 Μαρτίου 1921 πρὸς Κοβαλίτσαν—Ἐσκὶ Σεχὶρ καὶ 2) Τῇ 26 Ἰουνίου 1921 διὰ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας—Ἀδρανοῦ πρὸς Κιουτάχειαν καὶ διὰ τοῦ Νασὶφ πασᾶ—Κοβαλίτσης πρὸς Ἐσκὶ Σεχίρ. Ὑποχωρῆσαν τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ ἀπὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ—Σεϊντῆ Γαζῆ κατ' Αὔγουστον 1922, συνεπείᾳ τῆς πρὸ τοῦ μετώπου τῶν Α' καὶ Β' ἑλληνικῶν σωμάτων στρατοῦ περὶ τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ δημιουργηθείσης καταστάσεως, συνῆψε περὶ τὴν Προῦσαν ἀξιομνημονεύτους μάχας (ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Μουσταφᾶ Πασᾶ καὶ περὶ τὴν Κίον), ἀποκρούσαν νικηφόρως τὸν διώκοντα τουρκικὸν στρατόν. Τέλος, τῇ 29 Αὐγούστου 1922, τὸ Γ' σῶμα

Digitized by Google

στρατοῦ ἐξεκένωσε τὴν Προῦσαν, ὑποχωρήσαν πρὸς τὴν Πάνορμον καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Κυζίκου, ἀφοῦ ὅμως περιέπεσεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ τῶν Τούρκων ἡ 11η μεραρχία, ἀποκοπεῖσα ὑπ' αὐτῶν περὶ τὰ Μουδανιά. Οὕτως ἅπασα ἡ λοιπὴ δύναμις τοῦ εἰρημένου σώματος στρατοῦ, ἐκ 50.000 περίπου ἀνδρῶν μεθ' ἁπασῶν τῶν λοιπῶν μονάδων καὶ ἅπαντος τοῦ ὑλικοῦ, μετηνέχθη εἰς Ἀνατολικὴν Θράκην διὰ τῶν εἰρημένων λιμένων τῆς Πανόρμου καὶ τῆς Κυζίκου, ἀποβιβασθεῖσα εἰς Ραιδεστόν.
Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

«Προῦσα». Τορπιλλοβόλον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, τὸ πρώην «Μ—93» τοῦ ποτὲ αὐτοκρατορικοῦ αὐστριακοῦ στόλου, περιελθὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Ναυπηγηθὲν εἰς Μοντφαλκῶνε τῆς Ἀδριατικῆς, ἔχει ἐκτόπισμα 250 τόννων, διαστάσεις εἰς πόδας 198×18×8, δύο λέβητας Γιάρρουυ, τὸν ἕνα διὰ γαιάνθρακα καὶ τὸν δεύτερον διὰ πετρέλαιον, δύο ἀτμοστροβίλους, ἱπποδύναμιν 5.000 ἵππων, ταχύτητα 28 κόμβων, ἐφοδιασμὸν καυσίμου 21 τόννους γαιάνθρακος καὶ 31 πετρελαίου καὶ ὁ ὁπλισμός του εἶναι: δύο ταχυβόλα τῶν 76 καὶ τρεῖς τορπιλλοβλητικοὶ σωλῆνες τῶν 450. Ἐπεσκευάσθη εἰς Βενετίαν καὶ ἀνεκαινίσθη εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Σαλαμῖνος. Σ. Ε. Λ.

Προύσακον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρώτατον φρούριον τῆς Μακεδονίας, παρὰ τὰ στενὰ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, θεωρούμενον ὡς τὸ ἀπὸ βορρᾶ προπύργιον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Πιθανῶς ἦτο τὸ σημερινὸν *Δεμὶρ-Καποῦ* (*Σιδηραῖ Πύλαι*) ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ. Κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ Στρατίου ἢ Στρέζα, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰωαννκίου, ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων, ἀπὸ τοῦ 1212, ὁπότε κατέλαβεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Στεφάνου τῆς Σερβίας, κατελήφθη τῷ 1217 ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Ἀγγέλου, δεσπότου τῆς Ἠπείρου, καταλαβόντος τὴν Θεσσαλίαν, Ἤπειρον καὶ Μακεδονίαν, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πέτρου Κουρτεναί, αὐτοκράτορος τῶν Λατίνων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπίσης κατέλαβεν αὐτὸ τῷ 1246 καὶ ὁ Ἰωάννης Α' Βατάτσης. Α. Θ. Σ.

Πρόϋσεν (Preuschen), ***Ἐρβῖνος***. Διαμαρτυρόμενος θεολόγος (1867 — 1920). Διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γκίσσεν καὶ ἐγένετο συνεργάτης τοῦ A. Harnack ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς φιλολογίας». Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν κυριώτερα εἶναι: «Παλλάδιος καὶ Ρουφῖνος» (1892), «Μοναχισμὸς καὶ λατρεία τοῦ Σεράπιος» (1899, β' ἔκδ. 1903), «Δύο γνωστικοὶ ὕμνοι» (1904), «Βιβλικὴ γεωγραφία» (1904), «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία διὰ τὸν χριστιανικὸν οἶκον» (1905, ε' ἔκδ. 1913), «Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων» (1912), «Ἑλληνογερμανικὸν πρόχειρον λεξικὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης» (1919). Ἐξέδωκεν ἔτι ἀρχαῖα ἐκκλησιαστικὰ κείμενα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ὠριγένους ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἰωάννην» (1900), «Τερτυλλιανοῦ de poenitentia καὶ de pudicitia» (1891) καὶ «Τατιανοῦ τὸ διὰ τεσσάρων μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ» (1926). Κ. Ι. Δ.

Προυσιαλὴ *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ λιμένος τοῦ Καστελλορίζου, δυσπαράπλευστον, λόγῳ πολλῶν ρευμάτων. Σ. Ε. Λ.

Προυσίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν δύο βασιλεῖς τῆς Βιθυνίας.

— 1) ***Προυσίας Α'*** (236—180 π. Χ.), υἱὸς τοῦ Ζήλα καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ε'. Ὑπῆρξεν ἡγεμὼν συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος καὶ διὰ τῶν νικηφόρων πολέμων κατώρθωσε ν' ἀνυψώσῃ τὸ κράτος εἰς ἐπίζηλον βαθμὸν εὐτυχίας καὶ ἀκμῆς. Διεξήγαγε νικηφόρον πόλεμον πρὸς τὸν Ἄτταλον Α', βασιλέα τῆς Περγάμου, καὶ ἀπέκρουσε τοὺς Γαλάτας, οἱ ὁποῖοι ἐλυμαίνοντο τὰς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον χώρας. Συμμαχήσας μετὰ τοῦ Φιλίππου κατέλαβε τῷ 202 π. Χ. τὰς πόλεις Χαλκηδόνα, Κίον καὶ Μύρλειαν. Τὰς δύο τελευταίας, τελείως καταστραφείσας κατὰ τὴν κατάληψιν, ἀνήγειρεν ἐκ νέου καὶ μετωνόμασε

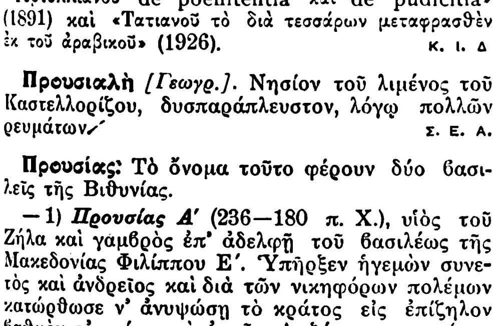

Προυσίας ὁ Α' τῆς Βιθυνίας ἐπὶ ἀργυροῦ νομίσματος.
[Ὄπισθεν Ζεὺς ὄρθιος κρατῶν στέφανον καὶ σκῆπτρον καὶ παρ' αὐτὸν κεραυνός.]

τὴν μὲν πρώτην *Προυσιάδα* ἐπὶ θαλάσσῃ, τὴν δὲ δευτέραν *Ἀπάμειαν*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του Ἀπάμης. Τῷ 197 π. Χ. κατέκτησε τὴν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον μικρὰν Φρυγίαν, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀτταλιδῶν, καὶ τὴν ἐν Πόντῳ Ἡράκλειαν. Τὰς ἐπιτυχίας ταύτας κατὰ μέγα μέρος ὤφειλεν εἰς τὰς συνετὰς συμβουλὰς τοῦ μεγάλου Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀννίβα, ὁ ὁποῖος, φεύγων τὴν μῆνιν τῶν Ρωμαίων, διέτριβεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του. Διὰ τῶν ἐπανειλημμένων τούτων κατακτήσεων ὁ Προυσίας ἐπεξέτεινε νοτιοδυτικῶς τὸ κράτος του μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ρυνδάκου καὶ τοῦ Μυσικοῦ Ὀλύμπου, παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ἔκτισε τὴν πόλιν Προῦσαν. Ἀλλὰ τῷ 184 π. Χ., νικηθεὶς εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Πέργαμον, καθ' ὃν στρατηγός του λέγεται ὅτι ἦτο ὁ Ἀννίβας, ἠναγκάσθη ν' ἀποδώσῃ τὴν Φρυγίαν. Ὁ Προυσίας τελευταῖον ἐφάνη ἀγνώμων πρὸς τὸν Ἀννίβαν. Σύμμαχος κατ' ἀρχὰς τοῦ Φιλίππου κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἐδέχθη προθύμως καὶ περιεποιήθη τὸν Ἀννίβαν· κατόπιν ὅμως, πιεσθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἔστερξε νὰ προβῇ εἰς τὴν παράδοσιν ἢ εἰς τὸν φόνον τοῦ στρατηγοῦ, τὸν ὁποῖον ὅμως ἐπρόλαβεν οὗτος αὐτοκτονήσας διὰ δηλητηρίου (183 π. Χ.). Ὁ Προυσίας ἀπέθανε τῷ 180 π. Χ. ἐκ τραύματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβε πολιορκῶν τὴν Ἡράκλειαν.

— 2) ***Προυσίας Β'*** (180 — 148 π. Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου. Ὑπῆρξεν ἡγεμὼν χαμερπὴς καὶ εὐτελής. Σωματικῶς γυναικώδης καὶ μαλθακός, ψυχικῶς ἐκτεθηλυμμένος, διῆγε βίον νύκτα καὶ ἡμέραν ὡς ἄλλος Σαρδανάπαλος. Γαμβρὸς καὶ οὗτος βασιλέως τῆς Μακεδονίας, τοῦ Περσέως, υἱοῦ τοῦ Φιλίππου, ἐκηρύχθη σύμμαχός του εἰς

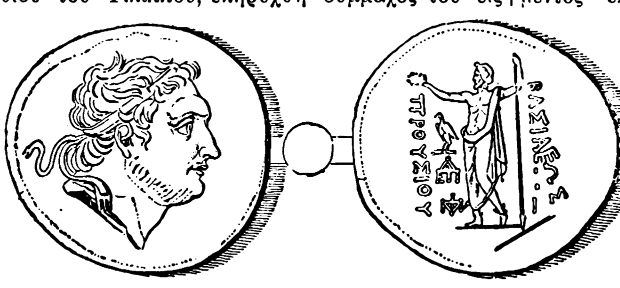

Προυσίας ὁ Β' τῆς Βιθυνίας ἐπὶ ἀργυροῦ νομίσματος.
[Ὄπισθεν Ζεὺς ὄρθιος κρατῶν σκῆπτρον καὶ στέφανον καὶ παρ' αὐτὸν ἀετός.]

τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον (171 π. Χ.), ἀλλὰ βραδύτερον ἔγινε φίλος καὶ σύμμαχός των. Συνεμάχησε μετὰ τοῦ Εὐμένους, βασιλέως τῆς Περγάμου, καὶ τοῦ Ἀριαράθου, βασιλέως τῆς Καππαδοκίας, ἐναντίον τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Φαρνάκου κατέχοντος τὴν Σινώπην. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι ὁ Φαρνάκης ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν συμμάχων. Εἰς τὰς πρὸς τοὺς Ρωμαίους σχέσεις του ἐδείχθη εὐτελέστατος. Εἰς τοιοῦτο δὲ σημεῖον ἐξευτελισμοῦ ἔφθασεν, ὥστε τοὺς μὲν πρέσβεις τῆς Ρώμης ἐδέχετο ὡς ἀπελεύθερος Ρωμαῖος, ὅτε δὲ μετέβη εἰς Ρώμην, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ Πολύβιος, «κατὰ τὴν εἴσοδον γενόμενος τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, στὰς κατὰ τὸ θύρετρον ἀντίος τοῦ συνεδρίου καὶ καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας προσεκύνησε τὸν οὐδὸν καὶ τοὺς καθημένους ἐπιφθεγξάμενος: Χαίρετε, θεοὶ σωτῆρες, ὑπερβολὴν οὐ καταλιπὼν ἀνανδρίας, ἅμα δὲ καὶ γυναικισμοῦ καὶ κολακείας». Οἱ Ρωμαῖοι ὑπεστήριξαν αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Ἀττάλου Β' (156—154). Ὁ Προυσίας μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀττάλου, τῷ 155, μετέβη εἰς Πέργαμον καὶ παρεσκεύασε πολυτελῆ θυσίαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Μετὰ δὲ τὴν τέλεσιν τῆς θυσίας κατέστρεψε ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ ἐσύλησεν ἀνδριάντας καὶ ἀγάλματα, μὴ ἐξαιρέσας οὐδὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἐθυσίασεν. Ὁ Πολύβιος λεπτομερῶς ἐξιστορήσας τὰ γεγονότα χαρακτηρίζει ὡς μανικὰς τὰς τοιαύτας διαθέσεις. Μετὰ τὰς καταστροφὰς καὶ λεηλασίας ταύτας ἐπανέφερε τὸν στρατόν του εἰς τὴν Ἐλαίαν, τὴν ὁποίαν ὁμοίως ἐλεηλάτησε. Ἐνταῦθα ὅμως, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπιπεσόντος κατ' αὐτοῦ στρατηγοῦ Σωσάνδρου, ἠναγκάσθη νὰ τραπῇ εἰς τὰ Θυάτειρα, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀττάλου Ἀθήναιος, καταπλεύσας μὲ ὀγδοήκοντα πλοῖα εἰς τὴν Προποντίδα, ἐλεηλάτει τὰς παραλίους πόλεις τοῦ βιθυνικοῦ κράτους. Τέλος ὁ Προυσίας ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, παραδόσας εἰς τὸν Ἄτταλον εἴκοσι πλοῖα καὶ πληρώσας ἀποζημίωσιν πεντακοσίων ταλάντων. Τὴν συνθήκην ταύτην ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Προυσίας ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Νικομήδους καὶ ἀπέθανεν ἐν Νικομηδείᾳ τῷ 148 π. Χ. Α. Α. Π.

Προυσιὰς *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον δύο πόλεις τῆς Βιθυνίας, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως Προυσίου Α'. Ἡ πρώτη, *Προυσιὰς ἐπὶ θαλάσσῃ*, ἦτο ἡ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κιανοῦ κόλπου τῆς Προποντίδος *Κίος*. Ταύτην κατασκάψας ὁ Φίλιππος Ε' τῆς Μακεδονίας, ἔδωσεν εἰς τὸν Προυσίαν, οὗτος δέ, ἀναλαβὼν αὐτὴν ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ ἀνοικοδομήσας ὠνόμασεν οὕτως. Ἡ ἑτέρα ἦτο ἡ *Προυσιὰς πρὸς Ὑπίῳ*, ἡ λεγομένη καὶ *Προυσίς*, παρὰ τὸν Ὕπιον ποταμόν, ἀντικαταστήσασα τὴν *Κίερον*, πόλιν ἐπίμαχον μεταξὺ τῶν Βιθυνῶν καὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἡρακλείας, ὁριστικῶς δὲ ἀποτελέσασαν μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Βιθυνίας τῷ 185 π.Χ., ἀφ' οὗ χρονολογεῖται καὶ ἡ μετονομασία. Ἡ πόλις βραδύτερον περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ρωμαίων, κατακτηθεῖσα τῷ 72 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Κόττα. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τὴν ἐπεσκέφθη ὁ Ἀδριανός, ἔπειτα δὲ ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος, ὁ Καρακάλλας καὶ ὁ Ἡλιογάβαλος μετὰ τῶν στρατευμάτων του. Ἡ πόλις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦτο αὐτόνομος, διότι ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν τὴν ὕπαρξιν δήμου καὶ βουλῆς, καθὼς καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν κατοίκων εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις. Τὴν πρώτην ἀπετέλουν οἱ ἐνκεκριμένοι καὶ τὴν δευτέραν οἱ τὴν ἀγροικίαν παροικοῦντες. Α. Α. Π.

Προυσσὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.196. Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Παναιτωλικοῦ (Ἀραποκεφάλου) ἐντὸς δάσους ἐλατῶν. Ἔχει ἑξατάξιον γυμνάσιον, τηλεγραφεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ εἰρηνοδικεῖον. Εἰς ἀπόστασιν 10 λεπτῶν κεῖται ἡ ἱστορικὴ μονὴ τῆς *Παναγίας τῆς Προυσσιωτίσσης*. Ἐντὸς τῆς μονῆς ὑπάρχει σπήλαιον θολωτὸν μεταβεβλημένον εἰς τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπου φυλάσσεται μέρος τῆς ἁγίας κάρας τοῦ ἱερομάρτυρος Κλήμεντος ἐπισκόπου Ἀγκύρας μετ' ἄλλων ἁγίων λειψάνων καὶ μέρους τοῦ Τιμίου Ξύλου. Εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ναοῦ εἶναι τὸ παρεκκλήσιον τῆς Προυσσιωτίσσης, ὅπου εὑρίσκεται ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἔργον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἣν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰκονομαχίας εἶχε μεταφέρει ἐκ Προύσης εἰς Καλλίπολιν εὐσεβὴς Χριστιανός. Ἐν Καλλιπόλει οὗτος ἔχασε τὴν εἰκόνα, ἥτις εὑρέθη ὑπὸ ποιμένος τινὸς ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι ἡ μονή, φεγγοβολοῦσα καὶ ἐξαστράπτουσα. Ἐκ τοῦ ὡραίου ἐκείνου φωτὸς ὠνομάσθη ἡ μονὴ τοῦ *Πυρσοῦ*, ἐπικρατήσαντος δὲ βραδύτερον τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως τῆς εἰκόνος ὠνομάσθη ἡ μονὴ Παναγίας τῆς Προυσσιωτίσσης καὶ τὸ κτισθὲν χωρίον Προυσσός. Ὁ Προυσσὸς ἐλέγετο καὶ *Βρουσσὸς* καὶ *Βρυσσός*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χριστοφόρου Παπανδρέου ἀρχιμανδρίτου*, «Ἱερὰ διήγησις» (1897).—*Α. Πάλλη*, «Μπρουσός» (1923). Χ. Γ. Ε.

Προύστ (Proust), ***Ἀντώνιος***. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ πολιτικός (1832—1905). Ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδημοσίευσεν ἐνδιαφερούσας μελέτας ἐν τῷ περιοδικῷ «Ὁ γῦρος τοῦ κόσμου», ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ταξίδιον εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος», «Εἷς χειμὼν ἐν Ἀθήναις», «Ἡ Κίδαρις τῆς Ἀρμενίας» κλπ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Γαλλίαν ἀφιερώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διεκρίθη διὰ τὰς σφοδρὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 διετέλεσεν ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων, βραδύτερον δὲ διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ Γαμβέττα καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Τῷ 1876, ὢν βουλευτής, ἐπρότεινε τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν, τοῦ ὁποίου διωρίσθη πρῶτος ὑπουργὸς ἐν τῇ κυβερνήσει Γαμβέττα. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Αἱ καλαὶ τέχναι ἐν Ἀγγλίᾳ» (1862), «Ταξίδιον φιλοσόφου» (1864), «Δημοτικὰ τραγούδια νεωτέρας Ἑλλάδος» (1866), «Ἡ ἐπαναστατικὴ δικαιοσύνη» (1867), «Ἡ ἐπανάστασις. Τὰ προκαταρκτικὰ» (1872), «Ἡ γαλλικὴ τέχνη 1789—1889» (1890), «Ἡ τέχνη ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν» (1891). Μ. Δ. Θ.

—**Προύστ** (Proust), ***Ἀχιλλεὺς-Ἀδριανός***. Γάλλος ἰατρὸς (1834-1903). Τῷ 1877 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1885 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ὑγιεινῆς. Ἔγραψε: «Περὶ ἀφασίας» (1872), «Δοκίμιον διεθνοῦς ὑγιεινῆς» (1873), «Δημοσία καὶ ἰδιωτικὴ ὑγιεινὴ» (1877), «Ἡ χολέρα» (1883). Ὡς *βυσσίνωσις τοῦ Προύστ* ἐκλήθη ἡ πνευμονοκονίασις τῶν ἐργατῶν τῶν εἰσπνεόντων τὰ λεπτεπίλεπτα μόρια τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεργαζομένων δεμάτων βάμβακος ἢ καὶ λίνου. Ο. Ρ.

—**Προύστ** (Proust), ***Ἰωσὴφ-Λουδοβῖκος***. Γάλλος χημικὸς (1754—1826). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν Μαδρίτῃ καὶ Παρισίοις. Ἠσχολήθη μὲ τὰ σάκχαρα, τὴν πυρίτιδα κλπ., κυρίως ὅμως ἔγινε γνωστὸς ἐκ τοῦ περιφήμου νόμου αὐτοῦ, τοῦ καλουμένου «νόμου τῶν σταθερῶν λόγων» (ἢ «νόμου τοῦ Proust»). Ὁ νόμος οὗτος διατυποῦται ὡς ἑξῆς: Ὁ λόγος καθ' ὃν δύο ἢ πλείονα στοιχεῖα συντίθενται πρὸς ἀποτέλεσιν ὡρισμένης τινὸς χημικῆς ἑνώσεως, εἶναι σταθερός. Ὁ Προύστ διὰ μεγάλης σειρᾶς ἀκριβεστάτων πειραμάτων κατέδειξε τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου τούτου, διεξαγαγὼν σκληρὸν ἀλλ' ἐπιτυχῆ ἀγῶνα κατὰ τοῦ Berthollet, διατεινομένου τὸ ἐναντίον. Σ. Γ.

—**Προύστ** (Proust), ***Μάρκελλος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1871—1922). Ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, τῷ 1892, μετὰ τοῦ

Digitized by Google

Λέον Μπλούμ, Λουΐ Μιρλφὲλ καὶ Τριστὰν Μπερνὰρ ἐν τῇ «Revue Blanche», ἀποτελέσας μέλος τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ δρώσης τότε ὁμάδος τῶν Γάλλων πρωτοπόρων λογοτεχνῶν· ταχέως δ' ἐγένετο ὁ εὐνοούμενος τῶν φιλολογικῶν σαλονιῶν τῆς ἐποχῆς, ἰδίως δὲ τῆς κυρίας Καγιαβὲ καὶ τῆς κυρίας Μαγδαληνῆς Λεμαίρ, γράψας πολλὰ ἐρωτικὰ διηγήματα, ἐκδοθέντα τῷ 1896 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡδοναὶ καὶ ἔργα καὶ ἡμέραι» καὶ προκαλέσαντα τὴν γενικὴν προσοχὴν διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ψυχαναλύσεως, ἥτις βραδύτερον ἀπέβη τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῶν ἔργων του. Ἐγένετο κατόπιν ὀνομαστὸς ὡς συγγραφεὺς διαφόρων ἐπιτυχῶν «pastiches» καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Τζὼν Ράσκιν. Ἀπὸ τοῦ 1902 ὅμως, λόγῳ τοῦ κλονισμοῦ τῆς ὑγείας του, ἀπεσύρθη σχεδὸν τελείως ἐκ τῶν φιλολογικῶν κύκλων καὶ ἔπαυσε δημοσιεύων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσῃ γράφων διάφορα ἔργα, ἅτινα ἤρχισεν ἐκδίδων ἀπὸ τοῦ 1913. Τὰ ἔργα ταῦτα ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἰδίως μεταξὺ τοῦ γυναικείου κόσμου, διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἀναλύσεως τῶν χαρακτήρων, τὴν τολμηρότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν βαθύτητα τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, ἐπηρεασμένην μεγάλως ἐκ τῶν φιλοσοφιῶν καὶ ψυχολογικῶν θεωριῶν τοῦ Μπεργκσὸν καὶ τοῦ Φρόϋντ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του τούτων εἶναι 15 τόμοι μυθιστορημάτων ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἀπολεσθέντος χρόνου», ὧν ὁ δεύτερος «Ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν κοριτσιῶν μὲ τὰ λουλούδια», τυχὸν ἐνθουσιώδους κριτικῆς ὑπὸ τοῦ Λεὸν Ντωντέ, ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου Γκονκοὺρ τῷ 1918. Ἡ βράβευσις αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἑδραιωθῇ ἡ φήμη αὐτοῦ καὶ νὰ καταστῇ εἷς τῶν μᾶλλον ἀναγινωσκομένων καὶ μεταφραζομένων εἰς ξένας γλώσσας Γάλλων συγχρόνων συγγραφέων. Ἄλλα του ἔργα εἶναι: «Ὁ δρόμος τῶν Γκερμάντ», «Σόδομα καὶ Γόμορα» (1921) καὶ τὰ δημοσιευθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του: «Ἡ αἰχμάλωτος» (1924), «Ἡ ἐξαφανισθεῖσα Ἀλβερτίνη» (1926) καὶ «Ὁ ἀνευρεθεὶς χρόνος» (1926). Τῷ 1926 ἐξεδόθησαν ἐπίσης αἱ «Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί» του καὶ τῷ 1927 τὰ «Χρονικά», ἐκλογὴ ἄρθρων του δημοσιευθέντων κυρίως εἰς τὸν «Φιγαρώ». Μ. Δ. Β.

προυστίτης (ὁ) (Proustit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου $Ag_3 As S_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους πρισματικοὺς ἢ ὀξεῖς σκαληνοεδρικούς, ἀπαντᾷ ὅμως καὶ εἰς δενδριτικὰ συσσωματώματα, στιφρὰς μάζας ἢ καὶ ὑπὸ μορφὴν ἐπανθημάτων. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα $2^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 5,57, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα κόκκινον. Ἀποτελεῖ μετάλλευμα τοῦ ἀργύρου μὲ περιεκτικότητα εἰς ἄργυρον 65,4%, ἀπαντᾷ δὲ μετὰ τοῦ πυραργυρίτου, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ποσότητα μικροτέραν ἐκείνου, ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν εἰς τὰ μεταλλεῖα παρὰ τὸ Annaberg, Marienberg καὶ Joachimstal τῶν Erzgebirge, καθὼς καὶ εἰς τὸν Μέλανα Δρυμόν, τὰ Βόσγια, περαιτέρω δὲ εἰς τὴν Χιλήν, τὸ Colorado, τὴν Arizona κ. ἀ. Γ. Β.

Προῦτς (Prutz). —1) *Ροβέρτος-Ἐρνέστος.* Γερμανὸς ποιητὴς καὶ ἱστορικὸς (1816—1872). Ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Γερμανικὸν μουσεῖον» καὶ ἐξέδωκε τὰς λυρικὰς συλλογάς: «Ποιήματα» (1841), «Νέα ποιήματα» (1843), «Ἐκ τῆς γενεθλίου γῆς» (1858), «Ἐκ χρυσῶν ἡμερῶν» (1861), «Βιβλίον τῆς ἀγάπης» (1861) καὶ δραματικὰ ἔργα: «Ἡ πολιτικὴ λοχεία» (1843), κωμῳδία κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Ἀριστοφάνους πολιτικῶν κωμῳδιῶν, «Κάρολος ὁ Βουρβῶνος», «Μόριτζ ὁ Σάξων» καὶ τὸ ἄριστον «Ἔριχ ὁ βασιλεὺς τῶν χωρικῶν» (1847—1849). Ἔγραψε προσέτι: «Ἱστορία τοῦ γερμανικοῦ θεάτρου» καὶ «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς δημοσιογραφίας».

—2) *Ἰωάννης.* Γερμανὸς ἱστορικὸς (1843—1909), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης καὶ ἐξέδωκε: «Συλλογὴ ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν μνημείων περὶ τῶν Φοινίκων» (1876), «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σταυροφοριῶν» (1876), «Πρωσσικὴ ἱστορία» εἰς 4 τόμους (1899—1902) μὲ ἐπιστημονικὴν κατεύθυνσιν καὶ ἀπηλλαγμένην τῶν ἐγωϊστικῶν τάσεων τῶν Πρώσσων ἱστορικῶν. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

Προυτζέϊ, ἢ *Μπρουντζέϊκα* *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀρείας τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 73.

προϋφίσταμαι· ὑφίσταμαι, ὑπάρχω ἐκ τῶν προτέρων, προϋπάρχω.

προύχων, —οντος (ὁ)· ὁ προέχων, ὁ ὑπερέχων, πρόκριτος, προεστώς: «οἱ προύχοντες τοῦ τόπου» (ἡ μετοχὴ *προέχων* κατὰ συναλοιφήν).

προφανής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁλοφάνερος, πρόδηλος, κατάδηλος, καταφανής: «προφανὴς κίνδυνος,—ἀπάτη».—Ἐπίρρ. **προφανῶς**.

προφαντός, —ή, —ό· δημοτ., ἐπὶ καρπῶν, ὁ πρὸ τῶν ἄλλων, ὁ πρῶτος φαινόμενος, ὁ πρὸ τῶν ἄλλων ὡριμάζων, ἄλλως *πρωτοφανέσιμος, πρωτολούβι*: «προφαντὰ σῦκα, — σταφύλια».

προφασίζομαι· μεταχειρίζομαι προφάσεις, δικαιολογοῦμαι ψευδῶς: «προφασίζομαι ἀσθένειαν, — ἐργασίαν».

πρόφασις, —εως (ἡ)· ψευδής, πλαστὴ δικαιολογία, τὸ προβαλλόμενον πρὸς ἀποφυγὴν ἐνεργείας τινός, πρόσχημα: «μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι εἶναι ἄρρωστος ποτὲ δὲ δουλεύει».

— *πρόφασις κυττάρων.* Τὸ πρῶτον στάδιον τῆς καρυοκινήσεως, καθὸ ἡ πυρηνικὴ μᾶζα συσπειροῦται τεμνομένη εἰς τεμάχια κυματοειδῆ, τὰ *χρωματοσώματα*, ἅτινα καθιστάμενα ταινιοειδῆ διχοτομοῦνται. Περὶ τὴν πυρηνικὴν μεμβρᾶναν ἀναφαίνονται λεπταὶ πρωτοπλασματικαὶ ἶνες, αἵτινες, συγκλίνουσαι ἀτρακτοειδῶς ὑπὲρ τοὺς δύο πόλους τοῦ πυρῆνος, σχηματίζουσι τὴν πυρηνικὴν ἄτρακτον. Γ. Ν. Β.

προφατνία (ἡ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Ὅρος πρὸς ἀκριβέστερον χαρακτηρισμὸν τῆς προβολῆς τῶν δύο γνάθων τοῦ ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ γενικοῦ ὅρου *προγναθία*, ὅταν πρόκειται, ὅπερ καὶ τὸ συνηθέστερον, περὶ προβολῆς κυρίως μόνον τῶν φατνιακῶν ἀποφύσεων, τῶν φερουσῶν τοὺς φραγμοὺς τῶν ὀδόντων, καὶ οὐχὶ ὁλοκλήρων τῶν σιαγόνων. Ἀναλόγως, διακρίνομεν καὶ ἐνταῦθα, πλὴν τῆς *προφατνίας*, τὴν *μεσοφατνίαν* καὶ τὴν *ὀρθοφατνίαν* καὶ τὰς ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῶν ὁρίων τούτων ὑπερβολικὰς μορφάς. Ι. Γ. Κ.

προφέρω· ἀρχ., φέρω ἐμπρὸς διὰ τοῦ λόγου, ἀναφέρω: «προφέρω χρησμόν» || ἐκφέρω, ἀπαγγέλλω, ἀρθρῶ διὰ τῆς γλώσσης: «δὲν προφέρει καλὰ τὰ γαλλικά».

προφέσορας (ὁ)· δημοτ., διδάσκαλος, καθηγητής (λατ. professor).

Προφεσσιόνε (Professione), *Ἀλφόνσος.* Ἰταλὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ Μουρατόρι τῆς Μοδένης καὶ ἔγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ἀπὸ τῆς μάχης τῆς Παβίας μέχρι τῆς λεηλασίας τῆς Ρώμης» (1890), «Ἱστορία τῶν σταυροφοριῶν» (1894), «Νεωτέρα καὶ σύγχρονος ἱστορία ἀπὸ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀκυϊσγράνου μέχρι σήμερον» (1894—1895), «Ἱστορία τῆς Σιένης» (1898). Μ. Δ. Β.

Προφέτα (Profeta), *νόμος τοῦ*—. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον παιδίον τι γεννηθὲν ἐκ μητρὸς συφιλιδικῆς, καὶ ὑγιὲς κατὰ τὸ φαινόμενον, δύναται νὰ γαλουχηθῇ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἄνευ οὐδενὸς κινδύνου μολύνσεως. Ὁ νόμος τοῦ Προφέτα δὲν εἶναι σήμερον παραδεδεγμένος ὑφ' ὅλων τῶν συγγραφέων. Μ. Ν. Κ.

προφητάναξ, —ανακτος. Προσωνυμία τοῦ Ἰσραηλίτου βασιλέως *Δαυΐδ*, ὡς συνδυάζοντος τὸ προφητικὸν μετὰ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος. Π. Ι. Μ.

προφητεία (ἡ)· τὸ προφητεύειν, πρόρρησις τῶν μελλόντων κατὰ θείαν ἔμπνευσιν: «προφητεῖαι Σολομῶντος» || πᾶσα πρόρρησις.

προφητεύω, ἀόρ. *ἐπροφήτευσα*· εἶμαι προφήτης, προλέγω, προμαντεύω τὰ μέλλοντα || Γραφ., προλέγω τὰ μέλλοντα κατὰ θείαν ἔμπνευσιν, ὁμιλῶ, παραινῶ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

προφήτης (ὁ), θηλ. *προφῆτις —ιδος*· ἀρχ., ὁ λέγων, ὁ κοινοποιῶν τὰς θελήσεις τῶν θεῶν, ὁ χρησμοδότης ἱερεύς || Γραφ., ὁ κατὰ θείαν ἔμπνευσιν προλέγων τὰ μέλλοντα, ὁ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ λαλῶν, οἷον ὁ *Ἡσαΐας*, ὁ *Ἱερεμίας* κλπ. || συνεκδ., τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰρημένα, αἱ προφητεῖαι || καθόλου, ὁ προλέγων, ὁ προμαντεύων τι: «καὶ προφήτης ἂν ἦσο δὲν θὰ τὸ εὕρισκες».

— *[Θρησκειολ.] Προφήτης* εἶναι πολυσήμαντος ὅρος, ἴσα δυνάμενος καὶ πρὸς ἄλλα καὶ πρὸς τὰ ἀνὴρ σοφός, μάντις, ἑρμηνευτὴς μέλλοντος, φρουρὸς τοῦ νόμου, δοῦλος θεοῦ, χρησμολόγος, ὁραματιστής, κῆρυξ, ἔμπιστος θεοῦ. Ὁ ποιητὴς εἶναι προφήτης τῶν Μουσῶν, ὁ φιλόσοφος προφήτης τῆς φύσεως, ὁ συκοφάντης διαβολιᾶν ὑποφάτις. Τὸ ὅρος προφήτης, ἀπολύτως τιθέμενος, δὲν ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον συγκεκριμένον περιεχόμενον. Τοῦτο ἀποκτᾷ διὰ τῆς συνδέσεως πρὸς ἄλλον γενικόν. Οὕτως ἔχομεν: Διὸς προφήτης, Φοίβου προφήτης, προφήτης Βάκχου, Νηρέως, Ἀπόλλωνος, Πανός, Ἀφροδίτης, τῶν θεῶν, τοῦ ὑψίστου θεοῦ σωτῆρος, προφήτης ἀληθείας, προφήτης φύσεως, προφήτης λόγων, μύθων, Ἐπικούρου, προφήτης τῆς δόξης τῶν πολλῶν, προφήτης τῶν τοῦ Πύρρωνος λόγων, τῶν τοῦ Βάκιδος ἐπέων κλπ. Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων καταφαίνεται τὸ πολυσήμαντον τοῦ ὅρου. Ἐν τοῖς ἑξῆς χρώμεθα τῷ ὅρῳ προφήτης ἐν τῇ ἐννοίᾳ θεοπνεύστων προσώπων, δι' ὧν γνωστοποιεῖται τοῖς ἀνθρώποις ἡ θέλησις τῶν θεῶν ἢ τοῦ θεοῦ «ἵνα, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδῶμεν ὅτι οὐχ οὗτοί εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες οὕτω πολλοῦ ἄξια, οἷς νοῦς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς».

Ἐν τῇ σχέσει τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις ἰδιαιτέραν σημασίαν κέκτηνται ὡρισμένα τινὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα πρὸς μεσιτείαν μεταξὺ ἐκείνων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ εἶναι πεπληρωμένα «δυνάμεως». Ἐνώπιον μὲν τῶν δυνάμεων ἐμφανίζονται ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἀνθρώπων, ἐνώπιον δὲ τῶν ἀνθρώπων ὡς φορεῖς δυνάμεως. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ μάγοι καὶ «ἰατροὶ» παρὰ τοῖς κατὰ φύσιν διάγουσι λαοῖς. Ἕνεκα τοῦ συνδέσμου αὐτῶν πρὸς τὰς δυνάμεις εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρέχωσιν ὑπεράνθρωπον βοήθειαν, νὰ θεραπεύωσιν ἀσθενεῖς, νὰ ἐπιφέρωσι βροχήν, νὰ βλάπτωσι τὸν ἐχθρόν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι πιστεύουσιν εἰλικρινῶς εἰς τὰς ἱκανότητας αὐτῶν ταύτας καὶ ὅτι κατέχουσιν αὐτὰς ἐξ ὑπερανθρώπου πηγῆς. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἐμφανίζει ἐνθουσιαστικὸν ἢ ἐκστατικὸν χαρακτῆρα. Παρὰ τὸν μάγον ἢ τὸν «ἰατρόν», ὅστις ἔχει εἰς τὴν κατοχήν του ἀσυνήθη μαγικὴν τεχνικήν, ἀπαντῶμεν τὸν *προφήτην*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐν τῇ μέθῃ τῆς κατοχῆς ὁμιλοῦσιν ἀνώτεραι δυνάμεις. Ὁ προφήτης δέον νὰ διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τοῦ μάντεως, ὅστις τῇ βοηθείᾳ ὡρισμένης τεχνικῆς προλέγει τὰ μέλλοντα. Εἶναί τι διάφορον τῶν «ὑδρολόγων» καὶ τῶν «ἱερολόγων» τῆς Κίνας, οἵτινες ἀποκαλύπτουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὀρθὴν θέσιν καὶ τὸν ὀρθὸν χρόνον διὰ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν δυνάμει μαγικῶν γνώσεων· διαφέρουσιν ἐπίσης τῶν Ἑλλήνων οἰωνοπόλων, οἵτινες προλέγουσι τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν ἐκ τῆς πτήσεως τῶν θεῶν, τῶν Ρωμαίων augures, οἱ ὁποῖοι ἑρμηνεύουσι τὰ οὐράνια σημεῖα, ἢ τῶν Βαβυλωνίων Μπαρού, οἵτινες καθορίζουσι τὴν ἐπιτυχίαν ἐγχειρήματός τινος συμβουλευόμενοι τὸ ἧπαρ τῶν σφαγίων. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ προφήτου εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ ἔκστασις καὶ προσέτι ὁ ἀφανισμὸς τῆς προσωπικότητος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς καταστάσεως ταύτης ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ διαφεύγει τὸν ἔλεγχον τῆς βουλήσεως. Συναισθάνεται ὅτι δὲν ὁμιλεῖ ἢ δὲν ἐνεργεῖ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐγώ, ἀλλ' ἀνωτέρα τις δύναμις, ἥτις χρησιμοποιεῖ τὴν γλῶσσαν τοῦ προφήτου ὡς ὄργανον. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀναβλύζουσιν ἀπὸ βάθη τῆς προσωπικότητος μεγαλύτερα ἐκείνων, τῶν ὁποίων συνείδησιν κέκτηνται. Λέγει πλείονα τῶν ὅσων γνωρίζει καὶ ἔχει τὴν συναίσθησιν ὅτι τὸ πλέον τοῦτο δίδεται εἰς αὐτὸν ἔξωθεν, παρὰ θεοῦ τινος. Κλασσικὸν παράδειγμα τοῦ οὕτω νοουμένου προφήτου πρόκειται ἡμῖν ἡ Κασσάνδρα ἐν τῷ «Ἀγαμέμνονι» τοῦ Αἰσχύλου. Αὕτη ἄγεται εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀγαμέμνονος ὡς δούλη καὶ ἐρωμένη τοῦ βασιλέως. Οὗτος εἰσέρχεται εἰς αὐτά, ἵνα εὕρῃ τὸ σκληρὸν τέλος, ὅπερ παρεσκεύασεν εἰς αὐτὸν ἡ Κλυταιμήστρα. Ἡ Κασσάνδρα διατρίβει ἐπί τινα χρόνον ἔξω μετὰ τοῦ χοροῦ. Βυθισμένη εἰς τὴν δυστυχίαν της τηρεῖ ἐπίμονον σιγήν, παρὰ τὰς εἰρωνείας τῆς βασιλίσσης. Ἀλλὰ μόλις ἀπῆλθεν αὕτη ἐκρήγνυται ἐν αὐτῇ ὁ δαίμων. Καὶ ἐνταῦθα ἀποκαλύπτεται ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς τέχνης τοῦ Αἰσχύλου. Διότι κατορθώνει νὰ παραστήσῃ ἀριστοτεχνικῶς τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ὁμιλεῖ ἡ ἀτυχὴς προφῆτις, ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων δι' αὐτῆς, ὅστις ἀναγκάζει ἀνθισταμένην ἐπὶ μακρὸν νὰ ἴδῃ φρικτὰς ὁράσεις καὶ νὰ ἐξαγγείλῃ ὀλεθρίους λόγους. Πλήρης στεναγμοῦ καὶ ὀδύνης, ἄναρθρος ἀντηχεῖ ἡ κραυγή, τὴν ὁποίαν ἐκπέμπει. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της ἀντιπαρέρχεται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν συμφορῶν τοῦ οἴκου τῶν Ἀτρειδῶν, ταύτην δὲ διηγεῖται ψελλίζουσα, πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τοῦ χοροῦ. Ὅταν παρεμβάλῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἱστορίαν, ἡ διήγησις αὐτῆς καθίσταται ἠρεμωτέρα. Αἴφνης ὅμως λαμβάνει ἐκ νέου κατοχὴν αὐτῆς ὁ θεός. Ὁ πυρετὸς κατακυριεύει αὖθις αὐτήν, διότι ἡ προφητεία συγκλονίζει βαθέως τὴν ψυχήν της καὶ κραυγάζει γοερῶς, ὡς ἡ τίκτουσα ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ. Τυπικὰς περιγραφὰς τοῦ προφήτου, οἷον ὑπελάμβανον αὐτὸν οἱ παλαιοί, εὑρίσκομεν καὶ παρὰ Οὐεργιλίῳ καὶ Ἀπουληΐῳ. Πάντες ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ὡρισμένων θεοτήτων, ἰδίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διονύσου. Ἀλλ' ἡ ἔκστασις, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας ὁμιλοῦσι, προκαλεῖται πολλάκις διὰ τεχνητῶν μέσων, ὡς π. χ. οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, χοροῦ, ἀναθυμιάσεων. Ὅπου ὡς ὄργανον τοῦ θεοῦ χρησιμεύει γυνή, ὡς ἡ Πυθία ἐν Δελφοῖς, τὴν σχέσιν τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὴν φαντάζονται συνήθως ὡς σχέσιν τῶν φύλων πρὸς ἄλληλα. Ὁ προφητεύων ἀνάγκη νὰ μετέχῃ τοῦ θεοῦ, νὰ εἶναι ἔνθεος, πλήρης θείας δυνάμεως. Τοῦτο κατορθοῦται παρὰ τοῖς κατὰ φύσιν ζῶσι λαοῖς, τῶν ὁποίων ἡ νόησις ἐπιζητεῖ τὸ συγκεκριμένον καὶ τὸ αἰσθητόν, διὰ τῆς σωματικῆς συνουσίας. Διὰ τοῦτο ἔδει νὰ εἶναι παρθένος ἡ Πυθία, προφητεύουσα κατ' ἀρχὰς μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιφανείας τοῦ θεοῦ, ὅτε δηλαδὴ ἤρχετο πρὸς αὐτὴν ὁ Ἀπόλλων. Ὁ Οὐεργίλιος περιγράφει ἐν τῇ «Αἰνειάδι» τὴν πρὸς προφήτιδα ὁμιλίαν τοῦ θεοῦ ἐν μορφῇ ἐρωτικῆς εἰκόνος. Ἐν τῇ νήσῳ Μπουρού χρησμοδοτοῦσι με-

Digitized by Google

χοι σήμερον ἠλικιωμέναι γυναῖκες, ἀφοῦ πρότερον ἐδέχθησαν ἐντὸς τοῦ δάσους τὴν ἐπίσκεψιν πονηροῦ πνεύματος. Τοῦτο εἰσέρχεται, ὡς πιστεύεται, ἐντὸς αὐτῶν διὰ γενετησίου ὁμιλίας καὶ ἀντικαθιστᾷ ἐν μέρει τὴν ἰδίαν αὐτῶν ψυχήν.

Ἡ κατοχὴ παραμένει οὐσιῶδες γνώρισμα τῆς ἀληθοῦς προφητείας. Καὶ οἱ προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐμφανίζονται οὐχὶ μετὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἰδεῶν καὶ λόγων, ἀλλ' ὡς κήρυκες καὶ μεσῖται τῶν βουλῶν τοῦ θεοῦ καὶ ὄργανα τοῦ λόγου αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ θεία ἔμπνευσις δὲν εἶναι τὸ μόνον γνώρισμα αὐτῶν. Εἰς τοῦτο προστίθεται ἡ προσωπικὴ πεποίθησις, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται τὸ προσωπικὸν καὶ ἠθικὸν στοιχεῖον τοῦ κηρύγματος αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀναφαίνονται, ὡς οἱ θρησκευτικοὶ μεταρρυθμισταὶ ἄλλων λαῶν, ὅτε οἱ ἱερεῖς ὑπεβίβασαν τὸ ἀξίωμα αὐτῶν εἰς ἁπλῆν τεχνικὴν καὶ ἡ λατρεία καὶ ἡ εὐσέβεια καθόλου ἀπέβησαν διὰ τοῦτο μηχανικόν τι καὶ ἐξωτερικόν. Κοινὴ εἰς πάντας εἶναι ἡ πρὸς τὸ σύνολον καὶ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ ἀντίθεσις, ὁ προσωπικὸς χαρακτὴρ τοῦ κηρύγματος αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐξαγγέλλουσιν ὡς κλητοὶ καὶ ὑπηρέται τῆς θείας δυνάμεως καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτῆς, τὸ ἐλεύθερον φυλετικῶν δεσμῶν περιεχόμενον τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν διδασκαλίας, τὸ ἰδανικὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας, ἀπηλλαγμένης παντὸς ἐξωτερικοῦ καὶ μηχανικοῦ, ὁ γνήσιος καὶ καθαρὸς μονοθεϊσμός. Τινὰ τῶν γνωρισμάτων τούτων ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ Ζωροάστρῃ, παρὰ τῷ Σωκράτει καὶ τῷ Πλάτωνι, παρὰ Βούδᾳ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Μωάμεθ. Διὰ τοῦτο χαρακτηρίζονται καὶ οὗτοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θρησκευμάτων ὡς προφῆται ἐν γενικωτέρᾳ ἐννοίᾳ καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ἀπορρεύσασαι θρησκεῖαι ὡς προφητικαί. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς προφήτας τοῦ Ἰσραὴλ οὐδὲ νὰ τίθενται ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς αὐτοὺς μοίρᾳ. Μόνον ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἀποδοχὴ καθολικῆς τινος ἀποκαλύψεως ἢ αἱ πανθεϊστικαὶ προϋποθέσεις ἐν τῇ μεταφυσικῇ συνετέλεσαν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἰσοπέδωσιν τῶν δύο φαινομένων καὶ εἰς τὴν παραγνώρισιν τοῦ ὅλως ἰδιοτύπου καὶ μοναδικοῦ τῆς ἰσραηλιτικῆς προφητείας. Καὶ ἐν τῇ περὶ προφήτου καὶ προφητείας ἐννοίᾳ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐνυπάρχει τὸ γνώρισμα τῆς διεισδύσεως τρόπον τινὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς μέσου πρὸς κοινοποίησιν καὶ διάδοσιν τῆς θείας ἀληθείας. Ἐνταῦθα ὅμως διακρίνομεν τέσσαρας ἐπὶ μέρους ῥοπάς. Ἐκδέχονται δηλαδὴ τὴν θεοπνευστίαν ὡς περιοριζομένην εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐκλεκτῶν. Δεύτερον, ἐκτείνουσιν αὐτὴν ἐπὶ πάσης ἀληθείας, ἧς λαμβάνει συνείδησιν ὁ ἄνθρωπος καὶ τὴν ὁποίαν ὁρμᾷ ὅπως ἐκφράσῃ διὰ τῆς τέχνης, τῆς μουσικῆς, τῆς λογοτεχνίας κ.τ.τ. Ἀποδεχόμενοι, τρίτον, συγγένειαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν, πιστεύουσιν ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ ἀποβῇ ἱκανὸς πρὸς κήρυξιν τῆς ἀληθείας. Τέλος, διδάσκουσι τὴν παρουσίαν τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ συνόλῳ τῶν πιστῶν, δηλαδὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fascher*, Προφήτης (1927).—*Hölscher*, Die Propheten (1914).—*Seger*, Die Triebkräfte des religiösen Lebens in Israel und Babylon (1923).—*Bousset*, Das Wesen der Religion (γ' ἐκδ. 1905). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Προφήτης *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 784 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Ἀκρολιμνιὰ* (πρώην *Γκιόλμασι*), *Βαγιοχῶρι*, *Δαφνοῦντα* (*Νευπῆ-Μαχαλάδες*), *Δρυμιὰ* (*Μπουϊλαλῆ*), *Κοκκινοχῶρι* (*Τσεσμὲ-Μαχαλέ*), *Μικροκώμη* (*Γκιουλτζοὺκ - Μαχαλάδες*), *Νυμφόπετρα* (*Τσαλῆ-Μαχαλέ*), *Ποτάμι* (*Δερελῆ*) καὶ *Σχολάριον* (*Σαράϊ*) 2.207. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κλείσαλι* τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης.

— **Προφήτης** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Σαρωνικοῦ μεταξὺ Ἀταλάντης τῆς παρὰ τὴν Ψυττάλειαν καὶ Σεληνίων τῆς Σαλαμῖνος (πλάτ. 37° 55' 45" Β., μῆκ. 23° 23' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Ποιεῖται μνείαν ἀνώνυμον αὐτοῦ ὁ Στράβων (Θ, α, 14). Σ. Ε. Λ.

— **Προφήτης** ***Ἠλίας*** *[Γεωγρ.]*. Συνηθέστατον τοπωνύμιον κορυφῶν τῶν ἑλληνικῶν βουνῶν, ἐφ' ὧν συνήθως ὑπάρχουσι καὶ μοναστήρια ἢ παρεκκλήσια τιμώμενα ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἠλιού. Ἡ ὀνομασία προέρχεται ἐκ τῆς ἀποκλειστικῆς σχεδὸν λατρείας τοῦ ἁγίου ἐπὶ τῶν κορυφῶν (βλ. καὶ λ. *Ἠλίας [Λαογρ.]*).

— **Προφήτης** ***Ἠλίας*** *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κατσιγκρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 59.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Σαμοθράκης τῆς ὁμωνύμου νήσου (βλ. λ. *Κουρμέτι*).

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Περιθείας τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 181.

— 4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Μεριᾶς τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 64.

— 5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 32.

— 6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 681. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ κοινότης εἶναι νέα, ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῆς Σκύδρας (Βερτεκόπ), εἰς ἣν ὑπήγετο πρότερον.

— 7) Χωρίον τῆς κοινότητος Νέας Φιλιππιάδος τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 244.

— 8) Χωρίον τῆς κοινότητος Ραχῶν τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 220.

— 9) Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 202.

— 10) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κουνουπιδιανῶν τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 48.

— 11) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 272. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Προφήτης** ***Ἠλίας***. Ἱστορικὴ θέσις ἐν Κρήτῃ, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀκρωτηρίου, ὕπερθεν τῶν Χανίων. Ἐνταῦθα, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1897, εἶχον συγκεντρωθῆ περὶ τοὺς 200 ἐπαναστάτας, οἵτινες ἀνύψωσαν τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἡ κατάληψις τῆς θέσεως ταύτης ἐθεωρήθη ὡς παραβίασις τῆς ὑπὸ τῶν μεγάλων Δυνάμεων καθορισθείσης οὐδετέρας ζώνης, κατόπιν δ' ἐνεργειῶν τοῦ Τούρκου στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Κρήτης, ὁ Ἰταλὸς ναύαρχος Κανεβάρο, προϊστάμενος τοῦ συμβουλίου τῶν ναυάρχων τῶν ἓξ Δυνάμεων, ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὴν 9 πρωϊνὴν τῆς 9 Φεβρουαρίου, ὅπως «πάντα τὰ πλοῖα (τοῦ πρὸ τῶν Χανίων ἠγκυροβολημένου διεθνοῦς στόλου) ὅσα δὲν κωλύονται ἐκ τῆς θέσεώς των, βάλλωσι πάραυτα κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν». Ὁ πρῶτος κανονιοβολισμὸς ἐρρίφθη ἐκ τοῦ αὐστριακοῦ «Μαρία Θηρεσία» καὶ τοῦτον ἠκολούθησε βομβαρδισμὸς συνεχὴς καὶ πείσμων, καθ' ὃν ἔβαλον πάντα τὰ πολεμικά, πλὴν τῶν γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν, ἅτινα ἐπροφασίσθησαν ὅτι κωλύονται ἐκ τῆς θέσεώς των. Διὰ τοῦ βομβαρδισμοῦ προφανῶς ἐπεδιώκετο, κατὰ τὴν ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1897 ἔκθεσιν τοῦ Ἕλληνος ναυάρχου Ῥάϊνεκ, ἡ ἐξόντωσις καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ὁ ἐκφοβισμὸς τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐρρίφθησαν πλέον τῶν 100 ὀβίδων, διαμέτρου 17 ἑκατοστῶν καὶ ἄνω, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν ἐκρηκτικαί. Συγχρόνως μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ πολεμικὰ ἔβαλον καὶ τὰ πυροβολεῖα τῶν τουρκικῶν προφυλακῶν καὶ τὰ ἐν Σούδᾳ τουρκικὰ πλοῖα. Πρὸ τοῦ πρωταφανοῦς τούτου βομβαρδισμοῦ, ὅστις ἔγινεν ἄνευ προειδοποιήσεως, οἱ ἐπαναστάται, ὧν ἡγοῦντο οἱ Ἐλ. Βενιζέλος, Μυλωνογιάννης, Μουντάκης, Κ. Φούμης καὶ ἄλλοι, ἀπεφάσισαν νὰ μείνουν εἰς τὰς θέσεις των. Ὁ βομβαρδισμὸς ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τρίωρον, μέχρις ὅτου ρωσικὴ ὀβὶς κατέρριψε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἀλλὰ μετὰ πέντε λεπτά, παρὰ τοὺς καταιγισμοὺς τῶν ὀβίδων, ἔσπευσε καὶ ἀνεστήλωσε τὴν σημαίαν ὁ νεαρὸς ἐπαναστάτης Σπυρ. Καγιαλάκης, ὑπὸ τὰ ἐκπεπληγμένα ὄμματα τῶν στολάρχων. Πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος ἀπεφασίσθη τῷ 1927 ἡ ἀνέγερσις μεγαλοπρεποῦς μνημείου τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ ἱστορικῇ ταύτῃ θέσει καὶ ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου εἰς τὸν γλύπτην Θ. Θωμόπουλον. ΕΡ. Μ.

—**Προφήτης Ἠλίας** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Αἰγίνης (πλάτ. 37°41'45" Β., μῆκ. 23°28'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) κατὰ τὸν ΝΑ. μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς *Περιβόλας*. Παραθέεται ὑπὸ τῆς ἀπὸ πόλεως Αἰγίνης πρὸς Πέρδικαν ὁδοῦ, ὑπὸ δὲ τῶν Ἄγγλων ὀνομάζεται Metokhi bay, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ μετοχίου τῆς μονῆς Παναγίας. Σ. Ε. Λ.

προφητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν προφήτην, ὁ τοῦ προφήτου: «προφητικὴ ῥῆσις».— Ἐπίρρ. ***προφητικῶς***.

—**Προφητικὰ** ***ἀναγνώσματα***. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἐν τῇ λατρείᾳ ἀναγινωσκόμεναι περικοπαὶ ἐκ τῶν προφητικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τοιαῦται περικοπαὶ ἀνεγινώσκοντο μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος εἰς ἑκάστην λειτουργίαν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν Εὐαγγελίων περικοπάς. Μετέπειτα ὅμως τὰ προφητικὰ ἀναγνώσματα περιωρίσθησαν εἰς τὰς ἀκολουθίας τῶν ἑσπερινῶν ἐπισήμων ἑορτῶν καὶ εἰς τὰς μεθ' ἑσπερινοῦ συναπτομένας λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἢ τὰς προηγιασμένας. Π. Ν. Τ.

προφῆτις, —*ιδος* (ἡ)· θηλ. τοῦ *προφήτης* (βλ. λ.).

Προφήτου Ἠλία *μονὴ [Γεωγρ.]*. Ἀνδρικὴ μονὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Βίτσης τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Μονάζοντες (1928) 2.

Προφήτου Ἠλιοῦ *μονὴ [Γεωγρ.]*. —1) Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Χελυδορίου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Μονάζοντες (1928) 14.

—2) Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Ὕδρας τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Μονάζοντες (1928) 9.

—3) Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Πύργου τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Μονάζοντες (1928) 4.

—4) Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Ἐλαιῶνος τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Μονάζοντες (1928) 17.

—5) Ἀνδρικὴ μονὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Νέας Φιλιππιάδος τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Μονάζοντες (1920) 28. Λέγεται καὶ μονὴ *Λάγκα*.

—6) Μονὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Ρουστίκων τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Μονάζοντες 8. Ἱδρύθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἑνετοκρατίας, ἀνεκαινίσθη δὲ καὶ ἐξωραΐσθη κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

προφθάνω, *ἀόρ. ἐπρόφθασα*· φθάνω, καταφθάνω: «τὸν ἐπρόφθασα 'ς τὸ βαπόρι», «τρέξε καὶ θὰ τὸν προφθάσῃς»· ‖ ἔχω τὸν ἀπαιτούμενον καιρόν, πράττω τι ἐγκαίρως, προλαμβάνω: «δὲν προφθάνω τὶς δουλειές μου», «δὲν προφθάνω νὰ φάγω», «εἶναι τόσον ἀπαιτητικὸς ποῦ μόλις τὸν προφθάνω».

Προφθασία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Δραγγιανῇ. Ἐνταῦθα ἐθανατώθη τῷ 330 π. Χ. ὁ Φιλώτας. Α. Θ. Σ.

προφιαλίδεια (τὰ) *[Μικροβιολ.]*· βλ. λ. *νηματομύκητες*.

Προφίλια *[Γεωγρ.]*. Μεσόγειον χωρίον, ὀλιγάνθρωπον, ἀγροικία μᾶλλον, τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Ρόδου, μεταξὺ τῶν χωρίων Βαθὺ καὶ Ἀσκληπιός. Σ. Ε. Λ.

προφορὰ (ἡ)· ἀπαγγελία, ἄρθρωσις φθόγγων ἢ λέξεων: «προφορὰ καθαρά, — ξενίζουσα».

— *[Γλωσσολ.]* Καλεῖται *προφορὰ* ὁ τρόπος τοῦ ἐκφωνεῖν φθόγγους ἢ λέξεις ὁλοκλήρους, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἰδίας ἐπιστήμης, τῆς *φωνητικῆς*. —Ω.

— *['Απαγγελ.]* Καλὴ *προφορὰ* θεωρεῖται ἡ καθαρὰ καὶ ἄνευ ἰδιώματος ἐκφώνησις τῶν λέξεων, ἀκουομένων εὐκρινῶς ὅλων τῶν συλλαβῶν, χωρὶς ἔρρινον ἦχον ἢ ἄλλο ἐλάττωμα, π. χ. βραδυγλωσσίαν, βίαν, τραυλισμόν, ψευδισμόν. Διὰ νὰ καταστῇ ἡ προφορὰ σαφής, ὁμαλή, ῥέουσα, ἄκοπος, ἀνάγκη ὁ ἀσκούμενος νὰ συνηθίσῃ ν' ἀναγινώσκῃ εἰς τοὺς γενικοὺς τόνους, νὰ ὑποστηρίζῃ τὰ τέλη τῶν λέξεων, νὰ χωρίζῃ τὰς λέξεις, ἐνίοτε δὲ καὶ μερικὰ γράμματα, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως καὶ κακοφωνίας. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ συνιστᾶται, ὅπως τὸ στόμα ἀνοίγῃ ἄνευ ἐπιτηδεύσεως, φυσικῶς, ἄνευ μορφασμοῦ, διὰ νὰ ἐξέρχωνται οἱ φθόγγοι ἀληθεῖς, ἀβίαστοι, ἄρτιοι.

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἰδιωματικὴ προφορὰ ἐπιβάλλεται, προκειμένου περὶ σκηνικῆς ἀποδόσεως ὡρισμένων προσώπων, π. χ. Ἑπτανησίου, Κρητός, Ἀλβανοῦ, Κυπρίου, Χίου κτλ., ἢ περὶ προσώπων ἐχόντων, κατὰ τὸ θεατρικὸν ἔργον, ἐλάττωμα, π. χ. βραδυγλωσσίαν, ψευδισμὸν κτλ. Π. Α. Κ.

προφορικός, —*ή*, —*όν*· ὁ διὰ προφορᾶς γινόμενος, ἀπαγγελτικός, ἀντίθ. *ἔγγραφος*: «προφορικὴ ἀνακοίνωσις», «ἐξετάσεις προφορικαί». — Ἐπίρρ. ***προφορικῶς***.

— ***προφορικὸν κληροδότημα*** *[Κληρον. Δίκ.]*· βλ. λ. *καταπίστευμα* προφορικόν.

πρόφρων, —*ονος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· πρόθυμος. —Ἐπίρρ. ***προφρόνως***· προθύμως, ἀσμένως.

προφταίνω, ἀορ. *πρόφτασα*· δημοτ. *ἀντὶ προφθάνω* (βλ. λ.).

προφύλαγμα (τό)· τὸ νὰ προφυλάσσεταί τις, προφύλαξις.

— *[Γεωγρ.]* Καλοῦνται *προφυλάγματα* ἀντικείμενα καταλλήλως διατεθειμένα ὥστε νὰ προφυλάσσουν τὰ φυτὰ ἀπὸ τῶν ἀντιξόων καιρικῶν συνθηκῶν, ἤτοι ἀνέμων, παγετῶν, βροχῶν, χαλάζης, ὑπερβολικῆς θερμοκρασίας κλπ. Τὰ προφυλάγματα διαιροῦνται εἰς φυσικὰ καὶ τεχνητά. Καὶ *φυσικὰ* μὲν εἶναι τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, τὰ δάση κλπ., τεχνητὰ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοποθετούμενα καὶ χρησιμοποιούμενα ἰδίως εἰς τὴν κηπουρικήν. Ταῦτα διαιροῦνται εἰς *μόνιμα* (π.χ. τοῖχοι δρύφρακτα, φράγματα κυπαρίσσων, καλάμων, εὐκαλύπτων, λευκῶν, γλεδισχίας κλπ.) καὶ εἰς *πρόσκαιρα* (π. χ. ψάθαι, σανίδες, ὑελόφρακτα, ὑέλινοι κώδωνες, πα-

Digitized by Google

νία κλπ.). Τὰ μόνιμα προφυλάγματα προφυλάσσουν τὰ φυτὰ ἀπὸ τὸν ἄνεμον, καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς παγετούς, ἐνῷ τὰ πρόσκαιρα χρησιμοποιοῦνται καὶ κατὰ τῶν παγετῶν, χιόνων, χαλάζης, βροχῶν καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν πρωΐμων κηπουρικῶν, ἀνθέων καὶ καρπῶν. Ε. Τ. Ε

προφυλακὴ (ἡ)· ἡ πρὸ τῶν ἄλλων φυλακή, οἱ ἐμπροσθοφύλακες φρουροί, ἄλλως *ἐμπροσθοφυλακή*· || συνήθ. πληθ. *προφυλακαὶ* (βλ. κατωτ. *[Τακτ.]*).

— *[Τακτ.] Προφυλακαὶ* καλοῦνται τὰ μέτρα τῆς ἐπιγείου ἀσφαλείας τοῦ ἐν στάσει στρατεύματος (συνήθως τοῦ ἐν σταθμεύσει).

Ἀποστολὴ προφυλακῶν. Αἱ προφυλακαὶ ἔχουσιν ἀποστολὴν νὰ προσδίδωσιν εἰς τὸ στράτευμα, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἄμεσον ἐπίγειον ἀσφάλειαν, δηλαδὴ τὴν ἐξασφάλισιν ἀπὸ πάσης αἰφνιδιαστικῆς ἐπιγείου ἐχθρικῆς προσβολῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν τακτικὴν ἀσφάλειαν, δηλαδὴ τὸ νὰ δύναται τὸ στράτευμα νὰ δρᾷ ὡς θέλει, π. χ. ν' ἀκολουθήσῃ ἐν καιρῷ τὴν κατεύθυνσιν, ἣν ἡ τακτικὴ ἀποστολὴ τῷ ἐπιβάλλει.

Τοποθεσία καὶ σχηματισμὸς τῶν προφυλακῶν. *Τοποθεσία τῶν προφυλακῶν* καλεῖται τὸ σύνολον τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν προφυλακῶν ἐδάφους, ***σχηματισμὸς*** δὲ αἱ διατάξεις, ἃς τὰ στρατεύματα τῶν προφυλακῶν λαμβάνουσιν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν προφυλακῶν. Γενικῶς, ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῶν προφυλακῶν, ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐκλεγῇ αὕτη κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε καὶ τὰ μᾶλλον προκεχωρημένα πρὸς τὸν ἐχθρὸν τμήματα τοῦ σταθμεύοντος στρατεύματος νὰ εὑρίσκωνται προφυλαγμένα ἀπὸ πάσης αἰφνιδιαστικῆς προκαταλήψεως ἀπὸ πυρῶν ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Εἶναι ὅμως ἐσφαλμένη ἡ ἀντίληψις αὕτη· διότι πρέπει, σὺν τῇ ἄνω ἰδιότητι, νὰ πληροῖ ἀπαραιτήτως καὶ τὸν ὅρον τοῦ νὰ δύναται τὸ στράτευμα τοῦτο νὰ δράσῃ ὁποτεδήποτε καὶ ὅπως θέλει, συνεπῶς νὰ τῷ ἐξασφαλίζηται ὄχι μόνον ἡ ἄμεσός του ἀσφάλεια, ἀλλὰ καὶ ἡ τακτική του ἀσφάλεια. Ἡ τοποθεσία χωρίζεται εἰς δύο χωριστὰς ζώνας· ἀπὸ τῆς μιᾶς ἐκτελεῖται ἡ ἐπιτήρησις, ἐπὶ τῆς ἑτέρας λαμβάνει χώραν ἡ ἐξασφάλισις· συνεπῶς εἶναι ἡ *ζώνη τῆς ἐπιτηρήσεως* καὶ ἡ *ζώνη τῆς ἀμύνης*. Ἐν μὲν τῇ τῆς ἐπιτηρήσεως δρῶσι τὰ *φυλάκια*, οἱ *διπλοσκοποὶ* καὶ αἱ *περίπολοι*, ἐν δὲ τῇ τῆς ἀμύνης αἱ *πρωτοφυλακαὶ* καὶ αἱ *ἐφεδρεῖαι*. Εἰδικῶς δ' ἡ γραμμή, ἐφ' ἧς τάσσονται αἱ πρωτοφυλακαί, καλεῖται *γραμμὴ ἀμύνης*.

Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν προφυλακῶν ὡς βάσις λαμβάνονται πάντοτε αἱ θέσεις, ἐφ' ὧν θὰ ταχθῶσιν αἱ πρωτοφυλακαί. Κατ' ἀρχήν, εἰς ἑκάστην σημαίνουσαν ὅδευσιν τάσσεται ἀνὰ μία πρωτοφυλακὴ (συνήθως λόχος), ἥτις τάσσει διάφορα φυλάκια ἐπὶ καταλλήλων θέσεων (συνήθως ἐπὶ ὁδεύσεως), ἕκαστον τῶν ὁποίων (συνήθως διμοιρία) ἀποσπᾷ τοὺς διπλοσκοπούς. Ἡ ἐφεδρεία πρέπει νὰ τάσσηται προκεκαλυμμένως ἀπὸ τῆς ἐπιγείου θέας τοῦ ἐχθροῦ καὶ συγχρόνως ἐπὶ θέσεως ἐξ ἧς νὰ δύναται νὰ φέρηται τάχιστα πρὸς οἱονδήποτε σημεῖον τῆς γραμμῆς ἀμύνης. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἂν ἡ ἐφεδρεία δύναται νὰ ἐπισταθμεύσῃ, γενικῶς παραδέχονται ὅτι, ἂν ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἐγγύς, ἐπιβάλλεται ὁ καταυλισμός, καθόσον τὰ ἐν καταυλισμῷ στρατεύματα εἶναι ταχύτερον ἑτοιμόμαχα τῶν ἐν ἐπισταθμίᾳ, ἔστω καὶ συναγερτικῇ. Τὰ ὄργανα τῆς ἀμέσου ἀσφαλείας ἐν στάσει (προφυλακῶν) δυνατὸν νὰ παραλληλισθῶσι πρὸς τὰ τῆς ἀμέσου ἀσφαλείας ἐν πορείᾳ (ἐμπροσθοφυλακὴν κτλ.)· τὰ ὄργανα τὰ τασσόμενα ἐπὶ τῆς ζώνης ἐπιτηρήσεως ἰσοδυναμοῦσι πρὸς τοὺς ἀνιχνευτάς, προπομπόν, κεφαλήν, τὰ δὲ τασσόμενα ἐπὶ τῆς ζώνης ἀμύνης ἰσοδυναμοῦσι πρὸς τὸν κορμόν. Τὰ φυλάκια δὲν πρέπει ν' ἀφίστανται τῆς γραμμῆς (πρωτοφυλακῶν) πλέον τῶν 800 ἕως 1000 μέτρων, οἱ δὲ διπλοσκοποὶ πλέον τῶν 400 ἕως 500 μέτρων ἀπὸ τῶν φυλακίων, αἱ δὲ περίπολοι πλέον τοῦ χιλιομέτρου ἀπὸ τῆς γραμμῆς τῶν διπλοσκοπῶν. Ὅταν αἱ προφυλακαὶ ἐγκαθίστανται κατὰ τὸν ἄνω ῥηθέντα τρόπον, δηλαδὴ μὲ ὅλα τὰ ὄργανα ἐν λειτουργίᾳ, τότε αἱ προφυλακαὶ ἀποτελοῦσι τὸ κοινῶς γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *δίκτυον προφυλακῶν*. Ὁσάκις ὅμως πρόκειται περὶ ἐδάφους παρέχοντος ὡρισμένας μόνον διαβάσεις, ὡς συμβαίνει εἴς τινας ὀρεινὰς περιοχὰς σχηματιζούσας στενωπούς, δὲν παρίσταται ἀνάγκη ἐγκαταστάσεως πλήρους δικτύου· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διακατοχὴ τῶν ὁδεύσεων ἐξασφαλίζει πάντα κίνδυνον αἰφνιδίας ἐπιδρομῆς τοῦ ἐχθροῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι μικραί τινες ἐπιδρομαὶ ἐκπεμπόμεναι ἐκτὸς τῶν ὁδεύσεων οὐδέποτε δύνανται νὰ θέσωσιν ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατεύματος. Διὰ τῆς ἐκφράσεως ὅμως διακατοχὴ τῶν ὁδῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπονοῆται ἡ ἁπλῆ αὐτῶν ἐπιτήρησις διὰ σκοπῶν, ἀλλ' ἡ κατὰ βάθος τῆς ὁδεύσεως ἐγκατάστασις φυλακίου καὶ πρωτοφυλακῆς, ἢ τοὐλάχιστον μόνον φυλακίου. Συνεπῶς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πλῆρες δίκτυον ἐγκαθίσταται τότε μόνον, ὅταν ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἐγγύς, συγχρόνως δὲ τὸ ἔδαφος ἀναπεπταμένον· καθ' ἁπάσας τὰς λοιπὰς περιστάσεις αἱ προφυλακαὶ περιορίζονται εἰς τὴν διακατοχὴν μόνον τῶν ὁδῶν.

Σύνθεσις καὶ δύναμις τῶν προφυλακῶν. Τὸ ὅπλον τὸ εἰδικῶς ἐνδεδειγμένον διὰ τὰς προφυλακὰς εἶναι τὸ πεζικόν, ὅπερ ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς δύναται νὰ ἐκτελῇ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Τὸ ἔφιππον ἱππικὸν συντρέχει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν προφυλακῶν, ἀναλαμβάνον μόνον ἐν καιρῷ ἡμέρας τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐπιτηρήσεως, ὁπότε δύναται νὰ ἐπεκτείνῃ ταύτην ἐπὶ ζώνης πολὺ ἐπιμηκεστέρας τῆς τοῦ πεζικοῦ. Ὅταν πρόκειται περὶ πεζῇ ἱππικοῦ, τότε δρᾷ ὡς ἀκριβῶς τὸ πεζικόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικόν, ἐπειδὴ τοῦτο, τασσόμενον εἰς τὰς προφυλακάς, ἐξασφαλίζεται ἀνεπαρκῶς, δι' αὐτὸ σπανίως διατίθεται τοιοῦτον. Εἰδικὴ περίπτωσις τάξεως πυροβολικοῦ εἰς τὰς προφυλακὰς εἶναι ὁσάκις πρόκειται περὶ διακατοχῆς σημαινούσης διαβάσεως, ἀλλὰ καὶ τότε τάσσεται ἐπὶ καταλλήλου θέσεως μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα μετατοπίζεται καὶ παραμένει παρὰ τὴν ἐφεδρείαν. Ἡ δύναμις τῶν προφυλακῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φυλακτέου μετώπου, ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τῆς ἐγγύτητος ἢ μὴ τοῦ ἐχθροῦ, οὐδόλως δ' ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ προφυλασσομένου στρατεύματος. Προκειμένου περὶ τῆς ἀπαιτουμένης, ἀναλόγως τοῦ φυλακτέου μετώπου, δυνάμεως τῶν προφυλακῶν, οὐδεὶς κανονισμὸς δίδει ὡρισμένας ἐνδείξεις, καθόσον τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν παραγόντων· οὐχ ἧττον, γενικῶς παραδέχονται ὅτι ἕκαστος λόχος πρωτοφυλακῆς δύναται ἐπὶ συνήθους ἐδάφους νὰ προφυλάσσῃ μέτωπον δύο χιλιομέτρων, συνεπῶς ὅτι τάγμα τάσσον, ὡς συνήθως, δύο λόχους μετὰ τῶν ἀναλόγων πολυβόλων εἰς πρωτοφυλακάς, καὶ τηροῦν ἕνα λόχον μετὰ τῶν ὑπολοίπων πολυβόλων ὡς ἐφεδρείαν, δύναται νὰ προφυλάσσῃ μέτωπον πέντε περίπου χιλιομέτρων· δι' ὃ τὸ τάγμα θεωρητέον ὡς *μονὰς προφυλακῶν*. Τὰ ὅρια ἑνὸς ἑκάστου τομέως καθορίζονται σαφῶς, καταβαλλομένης πάντοτε φροντίδος ὅπως ὡς ὅριον παραπλεύρων τομέων μὴ ὁρίζηται ποτὲ σημαίνουσα ὁδὸς ἢ ὅδευσις ἢ χαράδρα, καθόσον πιθανὸν τὸ ὅριον τοῦτο, καίτοι σημαῖνον, νὰ διακατέχεται πλημμελῶς. Κατ' ἀρχὴν αἱ τοιαῦται διαβάσεις ἢ χαράδραι πρέπει νὰ περιλαμβάνωνται ἀπαραιτήτως ἐντὸς τοῦ χώρου ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τομέως. Τὰς προφυλακὰς χορηγοῦσι πάντοτε ἡ ἑκάστοτε ἐμπροσθοφυλακὴ ἐν προχωρητικῇ πορείᾳ, ἡ ἑκάστοτε ὀπισθοφυλακὴ ἐν ὑποχωρητικῇ.

Θέσις συγκεντρώσεως. Θέσις συγκεντρώσεως καλεῖται ἡ ἐκ τῶν προτέρων καθορισθεῖσα διὰ τὴν συνάθροισιν τοῦ σταθμεύοντος στρατεύματος, ἐν περιπτώσει συναγερμοῦ. Ἡ θέσις συγκεντρώσεως οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν θέσιν τοῦ ἀγῶνος· δι' ὃ ἡ θέσις συγκεντρώσεως δέον νὰ εἶναι ἀσφαλής, νὰ διατελῇ δηλαδὴ ὑπὸ τὴν ἄμεσον σκέπην τῶν προφυλακῶν καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν κατὰ πάσας τὰς κατευθύνσεις μετατόπισιν τοῦ συγκεντρωθέντος στρατεύματος. Αἱ πρὸς τὴν θέσιν συγκεντρώσεως ἄγουσαι ὁδεύσεις μιᾶς ἑκάστης μονάδος τοῦ σταθμεύοντος στρατεύματος πρέπει νὰ ὦσι λίαν εὔβατοι (ἂν δὲν εἶναι φυσικῶς, νὰ καταστῶσι τεχνητῶς), κατὰ δὲ τὴν νύκτα νὰ ἐπισημαίνωνται καταλλήλως.

Διοίκησις προφυλακῶν. Ἡ διοίκησις ἀνατίθεται εἰς τὸν διοικητὴν τῆς μονάδος, ὅστις θ' ἀναλάβῃ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν προφυλακῶν, συνήθως δ' εἰς τὸν τέως διοικητὴν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἢ ὀπισθοφυλακῆς.

Ἐγκατάστασις τῶν προφυλακῶν. Ὁ τρόπος τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προφυλακῶν ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐγγύτητος ἢ μὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς παρεχομένης ἢ μὴ προκαλύψεως καὶ ἀσφαλείας ὑπὸ τοῦ φιλίου ἱππικοῦ. Ἐφόσον ὁ ἐχθρὸς εἶναι μακράν, οὐδεμία εἰδικὴ διάταξις ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ληφθῇ· ἂν ὅμως εἶναι ἐγγύς, τότε δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ κατὰ πόσον προκαλύπτεται καὶ ἐξασφαλίζεται ἐπαρκῶς ἡ ἐγκατάστασις ὑπὸ ἱππικοῦ. Ἐφ' ὅσον τὸ ἱππικὸν προκαλύπτει καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἐγκατάστασιν, ἑκάστη μονὰς προφυλακῶν (τὸ τάγμα), ἀφοῦ ἐκπέμψῃ περιπόλους τινάς, προχωρεῖ συγκεντρωμένη μέχρι κεντρικῆς τινος θέσεως, συνήθως ἐκείνης, ἐφ' ἧς θὰ ταχθῇ κατόπιν ἡ ἐφεδρεία, μεθ' ὃ διατάσσει τοὺς σχετικοὺς λόχους μετὰ τῶν πολυβόλων νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς θέσεις τῶν πρωτοφυλακῶν (γραμμὴν ἀμύνης), οἵτινες λόχοι προχωροῦσιν ὑπὸ τὴν ἀσφάλειαν περιπόλων τινῶν. Ἡ ὑπολειπομένη δύναμις, καθ' ὃ μέλλουσα ν' ἀποτελέσῃ τὴν ἐφεδρείαν, παραμένει ὑπὸ τὰ ὅπλα μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν λόχων πρωτοφυλακῶν εἰς τὰς θέσεις των. Ἀπαραλλάκτως δρῶσι καὶ αἱ πρωτοφυλακαὶ σχετικῶς πρὸς τὰ φυλάκια, καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς διπλοσκοπούς. Ἐν ᾗ ὅμως περιπτώσει δὲν ὑπάρχει ἱππικὸν πρὸς τὰ ἐμπρός, τότε ἡ ἐγκατάστασις δέον νὰ γίνῃ μὲ μείζονα μέτρα ἀσφαλείας. Τότε ἑκάστη μονὰς προφυλακῶν, πρὸ τῆς ἐκκινήσεώς της, ἀποστέλλει πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν λόχον τὸν μέλλοντα ν' ἀποτελέσῃ κατόπιν τὴν ἐφεδρείαν, ὅστις λόχος προχωρεῖ μὲ πλήρη τάξιν πορείας ὀλίγον πέραν τῆς γραμμῆς ἀμύνης, ἔνθα ἵσταται καὶ λαμβάνει προκαλυπτικὰ μέτρα δι' ἅπαν τὸ μέτωπον τοῦ τομέως τοῦ τάγματος, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τάγμα προχωρεῖ ὑπὸ τὴν ἀσφάλειαν περιπόλων μέχρι τῆς κεντρικῆς θέσεως, ὁπότε διατάσσει τοὺς λόχους νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς θέσεις τῶν πρωτοφυλακῶν, προχωροῦντες ὅμως μὲ πλήρη τάξιν πορείας. Οἱ λόχοι, φθάσαντες εἰς τὰς θέσεις των, ἀποστέλλουσι τὰ σχετικὰ φυλάκια, προχωροῦντα ταῦτα μὲ τάξιν πορείας. Μετὰ τὴν πλήρη ἐγκατάστασιν τῶν προφυλακῶν, ἀνακαλεῖται ὁ ἀποσταλεὶς πρὸς τὰ ἐμπρὸς λόχος, ὅστις μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων πολυβόλων ἐγκαθίσταται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐφεδρείας.

Δρᾶσις τῶν προφυλακῶν ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς προσβολῆς. Κατ' ἀρχήν, αἱ προφυλακαὶ δὲν ἐπιζητοῦσι τὴν μάχην, ἐν ᾗ περιπτώσει ὅμως προσβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τότε ὁπωσδήποτε ὀφείλουσι νὰ τὸν ἀπωθήσωσι καὶ ν' ἀμυνθῶσιν, ὅπως παράσχωσι τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον εἰς τὸ σταθμεῦον στράτευμα νὰ λάβῃ τὰς μαχητικὰς διατάξεις του. Δι' ὅ, ἐν ᾗ περιπτώσει προσβληθῶσιν αἱ προφυλακαί, τότε διεξάγουσιν ἀγῶνα παραλληλιστέον πρὸς οἱονδήποτε ἀμυντικὸν ἀγῶνα, καθόσον οἱ διπλοσκοποὶ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς περιπόλους μάχης, αἵτινες πληροφοροῦσι περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπιβραδύνουσι τὰς ἀναγνωρίσεις του, τὰ φυλάκια ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ τμήματα τῆς τοποθεσίας ἀσφαλείας, ἐπειδὴ δὲ συνήθως ἔχουσι καὶ σχετικήν τινα ὀχύρωσιν, δι' αὐτὸ ὀφείλουσι νὰ παρέχωσιν ἀντίστασιν ἱκανήν. Αἱ πρωτοφυλακαί, ἐφ' ὧν ἐν καιρῷ θ' ἀναστραφῶσι τὰ φυλάκια, ἀποτελοῦσι τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως. Ἐκεῖνο, ὅπερ ὀφείλει νὰ προσέξῃ πᾶν ἀναστρεφόμενον τμῆμα, εἶναι ν' ἀκολουθῇ ὁδεύσεις μὴ παρακωλυούσας τὴν βολὴν τῶν ἀμέσως ὄπισθεν αὐτοῦ κλιμακίων. Αἱ ἐφεδρεῖαι δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἔχουσαι ἀποστολὴν τὸ νὰ ἐνισχύωσι καὶ νὰ συντρέχωσιν ἁπλῶς τὰς πρωτοφυλακάς, ἀλλὰ τὸ νὰ ἑλίσσωνται, δηλαδὴ τὸ νὰ ἐπιζητῶσι τὴν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, ὡς ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς πάντα ἀμυντικὸν ἀγῶνα. Διὰ τοῦ ἀγῶνος τῶν προφυλακῶν παρέχεται ὁ χρόνος εἰς μὲν τὸ σταθμεῦον στράτευμα νὰ λάβῃ τὰς διατάξεις του, δηλαδὴ νὰ καταστῇ ἑτοιμόμαχον, εἰς δὲ τὸν διοικητὴν νὰ λάβῃ τὰς ἀποφάσεις του, ὁπότε ὁ ἀγὼν τῶν προφυλακῶν ἢ θὰ διακοπῇ, αἱ δὲ προφυλακαὶ θ' ἀναστραφῶσι πρὸς τὸ σταθμεῦον στράτευμα (εἰς τὴν θέσιν συγκεντρώσεως), ἢ θὰ ἐνισχυθῇ, καὶ τότε θ' ἄρξηται ἐξελισσομένη ἡ μάχη.

Προφυλακαὶ μάχης. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν προφυλακῶν εἶναι εἰδικόν, χρησιμοποιούμενον μόνον κατὰ τὰς διακοπὰς τῆς μάχης. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸ τοῦ κατεχομένου μετώπου τάσσονται φυλάκια ἐκπέμποντα εἰς μικροτάτην ἀπόστασιν τοὺς σκοπούς. Αὐθυπονοεῖται ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἀποστάσεις ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς χωριζούσης τ' ἀντίπαλα στρατεύματα ἀποστάσεως, συνεπῶς θὰ ὦσι τόσον μικρότεραι ἢ τόσον μεγαλύτεραι, ἐφ' ὅσον ἡ χωρίζουσα ἀπόστασις εἶναι ἐλάσσων ἢ μείζων. Διὰ τῶν προφυλακῶν μάχης τὸ ἐν πρώτῃ γραμμῇ πεζικὸν δὲν ἀπολαμβάνει πλήρους ἀσφαλείας, καθόσον εὑρίσκεται πολὺ ἐγγὺς πρὸς τὸν ἀντίπαλον (ἐνίοτε ἑκατοντάδα μέτρων). Τὸ ἔργον τῶν ἀποτελούντων τὰς προφυλακὰς μάχης τμημάτων ἔγκειται εἰς τὸ νὰ εἰδοποιῶσιν ἐγκαίρως περὶ πάσης ἀπειλητικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀντιπάλου, μεθ' ὃ ν' ἀποσύρωνται (ἀναστρέφωνται) πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ φιλίου μετώπου. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους καθίσταται εὐνόητον ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ ἐν πρώτῃ γραμμῇ πεζικοῦ, καίτοι ἔχοντες πρὸ αὐτῶν προφυλακάς, ὀφείλουσι ν' ἀναπαύωνται ἐπὶ τόπου, ἔχοντες διαρκῶς τὸν ὁπλισμόν των ἀνὰ χεῖρας καὶ ἕτοιμοι ὅπως ἐν πάσῃ στιγμῇ ἀναλάβωσιν ἐκ νέου τὸν ἀγῶνα. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Προφυλακὴ *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Λέσβου (πλάτ. 38°58'10" Β., μῆκ. 26°33'25" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island and gulf of Adramytti and Chandarli), 4 μίλ. ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀγρελιὸς καὶ ἀριστερᾷ τῷ προσπλέοντι ἀπὸ Ν. τὸν κόλπον τῆς Γέρας. Σ. Ε. Λ.

προφυλακίζω· φυλακίζω τινὰ ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τῆς ὁριστικῆς καταδίκης (βλ. ***προφυλάκισις***).

προφυλάκισις *[Ποιν. Δικον.]*. Ἡ κατὰ τὴν προδικασίαν στέρησις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας. Αὕτη ἐπὶ κακουργημάτων εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ ἐπὶ πλημμελημάτων δυνητική. Διὰ νὰ διαταχθῇ δὲ πρέπει νὰ προκύψῃ (δικαστικῶς) τοὐλάχιστον ὑποψία περὶ τοῦ ὅτι διεπράχθη ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἐλήφθη τὸ μέτρον αὐτὸ τὸ ἀδίκημα. Διατάσσεται δὲ δι' ἐντάλματος φυλακίσεως, ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ (μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ἀπολογίας) κατόπιν συμφώνου γνώμης τοῦ εἰσαγγελέως· ἐν διαφωνίᾳ δὲ μετὰ τὸ ὑπὲρ τῆς προφυλακίσεως βούλευμα. Ταύτην ἐπίσης διατάσσει καὶ τὸ συμβούλιον (ἐφόσον ἔλαβε χώραν τακτικὴ ἀνάκρισις) διὰ τοῦ ὁριστικοῦ του βουλεύματος, δι' οὗ καὶ ἐπιτάσσεται ἡ διάρκειά της (ἐπελθούσης δι' ἐντάλματος τοῦ ἀνακριτοῦ), ἐὰν συντρέχῃ περίπτωσις.

Διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐντάλματος φυλακίσεως ἐτάχθη (ἄρθρ. 11 τοῦ Συντάγματος) 48ωρος προθεσμία, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς τοῦ κατηγορουμένου εἰς τὸν ἀνακριτὴν καὶ παρατεινομένη (κατ' αἴτησιν τοῦ κατηγορουμένου ἢ ἐξ ἀνωτέρας

Digitized by Google

βίας, βεβαιουμένης δι' ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου, πρὸ τῆς ἐκπνεύσεως τοῦ 48ώρου) μέχρι 5 ἡμερῶν. Ἐὰν αἱ προθεσμίαι αὗται παρέλθωσι χωρὶς νὰ ἐκδοθῇ ἔνταλμα φυλακίσεως, ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεσως τοῦ κρατουμένου ἀπόλυσις, ἐπὶ ἀπειλῇ ποινῆς διὰ παράνομον κατακράτησιν, διωκομένην ἐξ ἐπαγγέλματος, καὶ ἂν ἔτι δὲν ὑπάρχῃ δόλος (διότι εἶναι ἀρκοῦσα ἡ ἁπλῆ γνῶσις περὶ τοῦ ὅτι ἡ περαιτέρω κράτησις δὲν εἶναι νόμιμος). Ἐπὶ πλέον ὁ παραβάτης εὐθύνεται καὶ ἀστικῶς εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης τῷ κρατηθέντι καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ οὐχὶ κατωτέρου τῶν δέκα μεταλλικῶν δραχμῶν δι' ἑκάστην ἡμέραν κρατήσεως. Ὑπὸ τοῦ ἰδίου 11ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος προβλέπεται καὶ ἡ ἔκδοσις νόμου, καθορίζοντος τοὺς ὅρους τῆς ἀποζημιώσεως (ὑπὸ τοῦ κράτους) τῶν ἀδίκως προφυλακισθέντων. Ἀφ' ἧς ὁ κατηγορούμενος ἀχθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ, μέχρις οὗ ἐκδοθῇ κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα φυλακίσεως, κρατεῖται εἰς τὰς φυλακὰς τῶν ὑποδίκων ἢ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ του, δι' ἐξόδων του, κατ' ἔγκρισιν τοῦ ἀνακριτοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐντάλματος εἰς τὰς τῶν ὑποδίκων φυλακάς.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 12 τοῦ Συντάγματος καθωρίσθη ὡς ἀνώτατον ὅριον προφυλακίσεως ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων τὸ τρίμηνον (οὗτινος ἡ πρόοδος δὲν ἀναστέλλεται ὑπὸ οἱασδήποτε ἐνεργείας), διὰ δὲ τοῦ νόμου 4441 καθωρίσθησαν ἀφ' ἑνὸς τὰ κοινὰ ἀδικήματα, δι' ἃ ἐπιτρέπεται προφυλάκισις, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀνώτατον ὅριον διαρκείας αὐτῆς. Οὕτω Α') Ἐπὶ κακουργήματι διατάσσεται ὑποχρεωτικῶς αὕτη καὶ διαρκεῖ 1) οὐχὶ πέραν τῶν ἕξ μηνῶν, δι' ἃ ἐπιτρέπεται προσωρινὴ ἀπόλυσις ἐπὶ ἐγγυήσει, καὶ 2) οὐχὶ πλέον τῶν ἐννέα μηνῶν, δι' ἃ δὲν συγχωρεῖται τοιαύτη ἀπόλυσις. Τὰ ὅρια ταῦτα τοῦ χρόνου τῆς προφυλακίσεως δύνανται νὰ παραταθῶσιν ἐπὶ τρίμηνον καὶ ἐὰν ἀπηγγέλθη κατηγορία διὰ διαδοχικῶς συρρέοντα ἀδικήματα, παρατείνονται εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν μέχρις ἑνὸς ἔτους, εἰς δὲ τὴν δευτέραν μέχρι 15 μηνῶν. Β') Ἐπὶ πλημμελημάτων δύναται νὰ διαταχθῇ προφυλάκισις, ὡς ἑξῆς: 1) κατ' ἀλλοδαπῶν, μὴ ἐχόντων ἱκανὴν περιουσίαν ἐν Ἑλλάδι ἢ μὴ ἐγκατεστημένων μονίμως ἐν αὐτῇ καὶ μὴ μετερχομένων ἐπιτήδευμά τι, 2) κατ' ἀγυρτῶν, ἀλητῶν καὶ ἐπαιτῶν, 3) κατὰ τῶν διατελούντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς τελέσεως τῆς πράξεως ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν ἢ ἐκτόπισιν, 4) κατὰ τῶν καθ' ὧν ὑπάρχει βάσιμος ὑπόνοια φυγῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, 5) κατὰ τῶν τιμωρηθέντων τρία τὸ πολὺ ἔτη πρὸ τῆς πράξεως ἐπὶ τῇ αὐτῇ πράξει διὰ ποινῆς φυλακίσεως ἀνωτέρας τοῦ μηνός, 6) χωρὶς δὲ νὰ συντρέχῃ τις τῶν ἀνωτέρω ὅρων, κατὰ τῶν αὐτουργῶν καὶ συναιτίων ψευδορκίας, τραυμάτων ἐκ προμελέτης, ἀπαγωγῆς, κλοπῆς, ἐμπρησμοῦ, πλημμύρας, φαρμακείας, παραβάσεως ἐχεμυθείας, δωροδοκίας, καταχρήσεως ἐξουσίας, αἰκιῶν κατὰ κατηγορουμένων ἢ μαρτύρων καὶ ἀπιστίας (κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων 265, 266, 307 παρ. 3 καὶ 4, 331 παρ. 2, 373, 374, 408 παρ. 1, 410, 412, 419 παρ. 5, 427 παρ. 1, 454, 456, 467, 472 παρ. 1, 482 παρ. 1) κατὰ τῶν συναιτίων ἢ συνεργῶν ζῳοκλοπῆς ἢ ζῳοκτονίας καὶ τῶν ἐν ἄρθροις 5 καὶ 11 τοῦ νόμου ΓΩΛΣΤ' πλημμελημάτων, κατὰ τῶν συναιτίων ἢ συνεργῶν λαθρεμπορίας, τῶν αὐτουργῶν αἰσχροκερδείας καὶ τῶν συναιτίων ἢ συνεργῶν ἁλιείας διὰ δυναμίτιδος. Διὰ τοὺς μὴ συμπληρώσαντας ὅμως τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας των ἡ ἐπὶ οἱῳδήποτε πλημμελήματι προφυλάκισις τότε μόνον χωρεῖ, ὅταν συντρέχῃ καί τις τῶν ἀνωτέρω 1—5 ὅρων. Ἡ ἐπὶ πλημμελήματι προφυλάκισις δὲν διαρκεῖ πλέον τῶν δύο μηνῶν κατὰ τὰς ἀνωτέρω 1—5 περιπτώσεις καὶ πέραν τοῦ τετραμήνου διὰ τὰς ὑπ' ἀριθ. 6 ὁμοίας, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς ἐκθέσεως προφυλακίσεως καὶ δυναμένη νὰ παραταθῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῶν ἀνωτέρω ὁρίων. Λήξαντος τοῦ χρόνου τῆς προφυλακίσεως (ἤτοι τοῦ ἀνωτάτου αὐτῆς ὁρίου καὶ τῆς τυχὸν παρατάσεώς του), χωρὶς νὰ ἐκδοθῇ βούλευμα ὁριστικὸν ἐπὶ τῆς κατηγορίας, δικαιοῦται ὁ κατηγορούμενος νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόλυσίν του. Λῆξις ὅμως τῆς διαρκείας τοῦ χρόνου τούτου τότε μόνον ὑπάρχει, ὅταν τὸ ἀρχικὸν ἢ διὰ παρατάσεως καθωρισμένον διάστημα παρῆλθε χωρὶς ν' ἀνασταλῇ ἡ πρόοδός του. Ἀναστολὴ δὲ τοιαύτη ἐπέρχεται ἀφ' ἧς (κατὰ τὴν προδικασίαν) ἐγερθῇ ἢ ὑποβληθῇ ὑπό τινος τῶν δικαιουμένων (εἰσαγγελέως, ἀνακριτοῦ, πολιτικοῦ ἐνάγοντος καὶ προφυλακισμένου ἢ τοῦ συγκατηγορουμένου του) διαφωνία, αἴτησις ἢ ἔνδικον μέσον (λ. χ. ἀνακοπὴ κατά τινος βουλεύματος ἢ ἐντάλματος φυλακίσεως), μέχρις οὗ τελεσιδίκως ἀποφανθῇ ἐπὶ τούτων τὸ συμβούλιον ἢ τὸ δικαστήριον, ἀλλὰ μόνον ἐφόσον εἰσαχθῶσιν (εἰς τοῦτο) ἐντὸς τριακονθημέρου (ἢ 45ημέρου, ἐν περιπτώσει καθ' ἥν, δι' ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου, ἡ προθεσμία αὕτη παραταθῇ ἐπὶ 15ήμερον) ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως, ἐγχειρήσεως καὶ ἀσκήσεώς των. Ἐπίσης τοιαύτην ἀναστολὴν ἐπιφέρουσι καὶ αἱ νόμιμοι πρὸς ἄσκησιν ἐνδίκων μέσων προθεσμίαι. **Τοιαῦται ὅμως ἐνέργειαι, γενόμεναι παρὰ τῶν μὴ ἐν προφυλακίσει συγκατηγορουμένων, δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι τὸν ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως, κατ' αἴτησιν τοῦ προφυλακισμένου, χωρισμὸν τῆς ὑποθέσεως.** Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως, ἀμετακλήτως, τοῦ ἐπὶ τῆς κατηγορίας βουλεύματος, δι' οὗ διετάχθη ἡ διάρκεια τῆς προφυλακίσεως, ἀναστέλλεται ἡ ἀποφυλάκισις τοῦ ἐν προφυλακίσει μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ μόνον ἐφόσον ἐπιδοθῇ ἐντὸς τριακονθημέρου (ἢ τεσσαρακονταπενθημέρου, κατόπιν παρατάσεως τῆς προφυλακίσεως ὑπὸ τοῦ συμβουλίου) ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βουλεύματος, κλῆσις διὰ τὸ ἀκροατήριον, εἰς τὸν προφυλακισμένον, ὅστις, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀποφυλάκισίν του, ἐὰν εἶχε λήξει, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ὁ χρόνος τῆς προφυλακίσεως.

Ἐν περιπτώσει ἐκδόσεως: 1) ὁριστικῆς ἐπὶ τῆς κατηγορίας ἀποφάσεως, ὑποκειμένης εἰς ἔνδικον μέσον, ἀναστέλλον τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἢ 2) ἀναβλητικῆς τοιαύτης, ἢ 3) ματαιώσεως τῆς δίκης, ἢ 4) ὑποβολῆς αἰτήσεως περὶ α) κανονισμοῦ ἁρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου, β) ἐξαιρέσεώς του, γ) ἀνεπαρκείας τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ δ) παραπομπῆς εἰς ἕτερον δικαστήριον, ἐπὶ τῇ ὑποψίᾳ διαταράξεως τῆς δημοσίου ἀσφαλείας, ἀναστέλλεται ἡ ἀποφυλάκισις τοῦ προφυλακισμένου, ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου, ἀναβολῆς, ματαιώσεως ἢ ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως μέχρι τῆς ἐκ νέου εἰσαγωγῆς εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλὰ μόνον ἐφόσον τοῦ ἐπιδοθῇ ἡ σχετικὴ κλῆσις ἐντὸς τριακονθημέρου (ἢ 45ημέρου συνεπείᾳ παρατάσεως δι' ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου), ἄλλως δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀποφυλάκισίν του, ἐφόσον ὁ χρόνος τῆς προφυλακίσεως ἔληξεν. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀναιρέσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ἡ ἀναστολὴ τῆς ἀποφυλακίσεως παρατείνεται μέχρι τῆς νέας ἀποφάσεως, ἐφόσον ἡ σχετικὴ κλῆσις ἐπιδοθῇ ἐντὸς 30ημέρου. Ὁ χρόνος τῆς προφυλακίσεως ὑπολογίζεται, ὑπὲρ τοῦ καταδικασθέντος, εἰς τὴν ποινήν, ἐὰν ἑπομένως εἶναι μείζων αὐτῆς ἀπολύεται (νόμ. ΒΙΔ'). Διὰ τοῦ νόμου 4195 (ἰσχύοντος ἀπὸ 2 Ἰουλίου 1931) ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς προφυλακισθέντας, οἵτινες ἠθωώθησαν, δικαίωμα ἀποζημιώσεώς των παρὰ τοῦ κράτους, ἐπιδιωκομένης τῆς σχετικῆς ἀπαιτήσεως ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἀλλὰ μόνον ἐφόσον τὸ ἀθωῶσαν δικαστήριον ἢ συμβούλιον ἀπεφήνατο, προηγουμένως, ὑπὲρ τῆς, ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὑποχρεώσεως τοῦ δημοσίου εἰς ἀποζημίωσιν.

Σ. Α. ΧΥΤΗΡΗΣ

— *[Στρατ. Δικ.]* Κατὰ τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ποινικὴν νομοθεσίαν οἱ ἐνεργοῦντες ἢ διατάσσοντες προανάκρισιν ὑπουργοὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν, διοικηταὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, παρ' αἷς ἵδρυνται στρατοδικεῖα, μέραρχοι, φρούραρχοι, διοικηταὶ φρουρίων ἢ ὠχυρωμένων θέσεων, διοικηταὶ συνταγμάτων ἢ ἄλλων ἀνεξαρτήτων στρατιωτικῶν μονάδων, διευθυνταὶ ὑπηρεσιῶν ἢ καταστημάτων, διευθυντὴς τοῦ ναυστάθμου, ἀρχηγοὶ στόλου ἢ μοίρας, μοίραρχοι, διοικηταὶ τῶν ἀμυντικῶν περιοχῶν, κυβερνῆται τῶν πολεμικῶν πλοίων, διοικηταὶ ναυτικῶν ἀποσπασμάτων, διευθυνταὶ ναυτικῶν ὑπηρεσιῶν ἢ καταστημάτων καὶ οἱ προϊστάμενοι τῶν λιμενικῶν ὑπηρεσιῶν, δικαιοῦνται νὰ διατάξωσι τὴν προφυλάκισιν τοῦ καθ' οὗ ἡ προανάκρισις, ἐκδίδοντες ἔνταλμα φυλακίσεως, ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει ἡ προανάκρισις δέον νὰ περατωθῇ ἐντὸς εἰκοσαημέρου, καὶ ἡ δικογραφία δέον νὰ ὑποβληθῇ πρὸς τὸν ἀσκοῦντα τὴν ποινικὴν ἀγωγὴν (διοικητὴν τῆς μονάδος παρ' ᾗ ἵδρυται τὸ στρατοδικεῖον ἢ ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν), ὅστις διατάσσει ἐντὸς δεκαημέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς εἰς αὐτὸν τῆς δικογραφίας ἢ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ μηνυομένου ἢ τὴν ἐνέργειαν τακτικῆς ἀνακρίσεως ἤ, ἐν περιπτώσει ἀπ' εὐθείας παραπομπῆς, τὴν διατήρησιν τῆς ἰσχύος τοῦ ἐντάλματος μέχρις ἐκδικάσεως τῆς κατηγορίας. Τὸ οὕτω ἐκδιδόμενον ἔνταλμα φυλακίσεως ἀκυροῦται ἅμα τῇ προσαγωγῇ τοῦ κατηγορουμένου πρὸ τοῦ εἰσηγητοῦ, ὅστις ὀφείλει ἢ ν' ἀπολύσῃ τὸν φυλακισθέντα ἢ νὰ ἐκδώσῃ νέον ἔνταλμα φυλακίσεως (ἄρθ. 68 § 3 Σ. Π. Ν. καὶ 9 § 6, 9 Α § 1 Ν. Π. Ν.

Τὴν προφυλάκισιν ἢ ἀπόλυσιν τοῦ κατηγορουμένου διατάσσει ὁ εἰσηγητὴς ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ ἐπιτρόπου, ἐν περιπτώσει δὲ διαφωνίας ἀποφαίνεται ὁ ἀσκῶν τὴν ποινικὴν ἀγωγήν. Διὰ τοὺς διατελοῦντας ἐν προφυλακίσει μέχρι τῆς ἐκδικάσεως αὐτῶν δύναται νὰ διακοπῇ ἡ προφυλάκισις ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, ἐὰν ἐξέλιπον οἱ λόγοι δι' οὓς διετάχθη αὕτη, κατόπιν αἰτήσεως μὲν τοῦ ἐπιτρόπου ἐὰν ἐπερατώθη ἡ ἀνάκρισις, κατόπιν δὲ αἰτήσεως τοῦ εἰσηγητοῦ ἐὰν διαρκῇ αὕτη γνωμοδοτοῦντος καὶ τοῦ ἐπιτρόπου. Διὰ τοὺς ἐν προφυλακίσει διατελοῦντας μετὰ τὴν παραπομπήν των εἰς δίκην μέχρι τῆς ἐκδικάσεώς των δύνανται καὶ τὰ στρατοδικεῖα, ὡς καὶ τὸ ναυτοδικεῖον, δι' ἀποφάσεώς των νὰ διακόψωσι τὴν προφυλάκισιν, ἐὰν ἐξέλιπον οἱ λόγοι δι' οὓς αὕτη διετάχθη.

Ἡ προφυλάκισις διατάσσεται ἐὰν ὑπάρχουν σοβαραὶ ὑποψίαι περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, ἐπὶ μὲν κακουργημάτων πάντοτε, ἐπὶ δὲ πλημμελημάτων ἀναλόγως τῆς βαρύτητος τῆς πράξεως καὶ τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς αὕτη ἐτελέσθη, ἐπὶ πταισμάτων ὅμως οὐδέποτε (ἄρθ. 88 Σ.Π.Ν. 9 Α § 1 Ν. Π. Ν.). Ὁ χρόνος προφυλακίσως ἀφαιρεῖται ἐν περιπτώσει καταδίκης ἐκ τῆς ἐπιβληθησομένης ποινῆς.

Χ. Π.

— *[Ἐκκλ. Δίκ.]* Παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸ ἄρθρον 75 τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923 καταστατικοῦ νόμου τῆς ἱερᾶς συνόδου, διὰ τὴν ἐν τῇ πρὸ τῶν λαϊκῶν δικαστηρίων προδικασίᾳ προφυλάκισιν τῶν κληρικῶν ὁρίζονται ἴδιαι φυλακαί, κεχωρισμέναι τῶν ἄλλων, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. Αἱ δὲ κατὰ τῶν κληρικῶν ἐπιβαλλόμεναι δι' ἀποφάσεων τῶν κοινῶν ποινικῶν δικαστηρίων ποιναί, αἱ περιορίζουσαι τὴν ἐλευθερίαν, ἂν ἡ καταδίκη μὴ ἐπάγηται καὶ τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως, ἐκτίνονται ἐν τῷ εἰδικῷ σωφρονιστηρίῳ τῶν κληρικῶν. Ἐπὶ ποινῆς περιοριζούσης τὴν ἐλευθερίαν ἐπὶ χρόνον μικρότερον τοῦ μηνός, δύνανται οἱ ἀρχιερεῖς, ἂν δ' ἡ ποινὴ ἀφορᾷ εἰς ἀρχιερέα, ἡ ἱερὰ σύνοδος, νὰ ὁρίσῃ καὶ ἕτερον τόπον ἐκτίσεως τῆς ποινῆς συναινοῦντος τοῦ ἁρμοδίου εἰσαγγελέως. Κατὰ τὸ ἄρθρον 29 τοῦ Κρητικοῦ καταστατικοῦ, ὁ προφυλακισθεὶς δι' ἀθέμιτον πρᾶξιν ἐκ τῶν παρὰ τῶν κοινῶν νόμων προβλεπομένων κληρικὸς κρατεῖται ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ φυλακῇ τῶν κληρικῶν. Καταδικασθεὶς δ' ἐπὶ ἀδικήματι ἐπαγομένῳ καθαίρεσιν, μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καθαίρεσιν, μεταφέρεται εἰς τὰς κοινὰς φυλακάς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 44 τῆς ποινικῆς δικονομίας ἡ ἐπιβάλλουσα ποινὴν κακουργήματος εἰς παντὸς βαθμοῦ κληρικὸν ἀπόφασις ποινικοῦ δικαστηρίου δὲν ἐκτελεῖται πρὶν ἢ αὕτη γνωστοποιηθῇ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ καὶ γίνῃ ἢ διαταχθῇ ὑπὸ ταύτης ἡ καθαίρεσις. Διό, ἀμετακλήτου καταστάσης τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, ὁ ἁρμόδιος εἰσαγγελεὺς συντάττει ἔγγραφον πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον, ἐπιδιδόμενον εἰς τὸν πρόεδρον ταύτης διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο περιέχει καὶ πρόσκλησιν πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον, ἵνα αὕτη προβῇ εἰς τὴν καθαίρεσιν ἐντὸς τῆς τεταγμένης προθεσμίας. Ἡ ἱερὰ σύνοδος γνωρίζει τὴν γενομένην καθαίρεσιν εἰς τὸν εἰσαγγελέα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως. Δὲν δύναται δ' ἡ ἱερὰ σύνοδος ν' ἀρνηθῇ πρὸς ἀναβολὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως τὴν καθαίρεσιν· διό, καίπερ μὴ ἐπακολουθησάσης τῆς καθαιρέσεως, ἐκτελεῖται αὕτη δεκαπέντε τὸ πολὺ ἡμέρας μετὰ τὴν γνωστοποίησιν.

[Πρβ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1907, σελ. 609 ἑπ —*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τεῦχ. Α' 1927.]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

προφυλακτήρ, —*ῆρος* (ὁ)· πᾶσα ἐν γένει διάταξις χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν προφύλαξιν ἐκ κινδύνων πτώσεων, συγκρούσεων, ἐμπλοκῶν εἰς περιστρεφόμενα τεμάχια μηχανῶν, μηχανημάτων ἢ μηχανισμῶν κττ.

προφυλακτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ κατάλληλος διὰ νὰ προφυλάττῃ, ὁ προφυλάττων: «προφυλακτικὴ ἀσπίς, — πλάξ».—Ἐπίρρ. ***προφυλακτικῶς.***

— *[Φαρμακολ.]* Εἰς τὰ *προφυλακτικὰ* φάρμακα περιλαμβάνονται ὅλαι ἐκεῖναι αἱ φαρμακευτικαὶ οὐσίαι καὶ γενικῶς ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέσα, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται προληπτικῶς πρὸς ἀποσόβησιν ἢ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ ἀσθενείας τινός. Γενικῶς τὰ προφυλακτικὰ φάρμακα δὲν σκοποῦν τὴν καταπολέμησιν ἀπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν, ἀλλὰ τὴν προφύλαξιν ἀπ' αὐτῶν. Οὕτω προφυλακτικὰ φάρμακα εἶναι οἱ διάφοροι ὀροὶ καὶ τὰ ἐμβόλια κατὰ τοῦ τύφου καὶ τῆς εὐλογίας, τῆς πανώλους, τοῦ τετάνου κλπ. Ὁμοίως εἰς τὰ προφυλακτικὰ φάρμακα τάσσονται ὅλαι αἱ ἀπολυμαντικαὶ ἀντισηπτικαὶ σκευασίαι, διότι διὰ τῆς χρήσεως ταύτης καταστρέφονται οἱ διάφοροι παθογόνοι μικροοργανισμοὶ καὶ παρακωλύεται ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν. Γενικώτερον εἰς τὰ προφυλακτικὰ φάρμακα δέον νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ τὰ διάφορα φυσικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα συντείνουν διὰ νὰ προφυλάξουν τὸν ὀργανισμόν μας ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας. Οὕτως ὁ ἥλιος, ὁ καθαρὸς ἀήρ, τὰ λουτρὰ κλπ. ὑπὸ τὴν γενικωτέραν σημασίαν αὐτῶν ἀποτελοῦν πολύτιμα μέσα προφυλάξεως ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, καὶ αὐτὸς ὁ ὀργανισμὸς ἡμῶν διαθέτει ἐν πολλοῖς μέσα ἀντοχῆς καὶ προφυλάξεως ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νεωτέρας φαρμακολογίας, τῆς θεμελιωθείσης ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διὰ τῶν φαρμάκων δὲν ἐπιζητεῖ πλέον ὁ ἰατρὸς τὴν καταπολέμησιν τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν, ἀλλὰ παρακολουθεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπομακρύνσεως ἢ τὰς ἐξουδετερώσεις τῆς αἰτίας τῆς προκαλούσης τὴν ἀσθένειαν πρὸς περιστολὴν τῶν ἐπιβλαβῶν ἐνεργειῶν ταύτης. Οὕτω, βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης, τὰ προφυλακτικὰ διαιροῦνται εἰς ἀντιπαρασιτικά, ἀντισηπτικὰ καὶ ἀντίδοτα. Μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν τῶν φαρμάκων τούτων **θὰ ἠδύναντο νὰ περιληφθῶσι καὶ τὰ κοσμητικά, ἐφόσον ὅμως ταῦτα μηχανικῶς ἢ χημικῶς**

Digitized by Google

συντελοῦν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν διαφόρων ἀκαθαρσιῶν ἀπὸ τοῦ δέρματος. Κ. Γ. Μ.

προφύλαξις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ προφυλάττεταί τις, φροντὶς πρὸς ἀποφυγὴν ἢ ἄμυναν ἀπὸ κινδύνου: «λαμβάνω τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις».

— *['Ιατρ.]* Βλ. *ὑγιεινή.*

—**προφύλαξις κατὰ *Κρεντὲ*** (Credé). Μέθοδος εἰσαχθεῖσα τῷ 1881 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Credé πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς πυορροϊκῆς ὀφθαλμίας ἢ βλεννορροίας τῶν νεογνῶν. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἐνστάλαξιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς παντὸς νεογνοῦ ἅμα τῇ γεννήσει καὶ πρὶν ἢ ἔτι ἀποκοπῇ ὁ ὀμφάλιος λῶρος σταγόνος διαλύσεως νιτρικοῦ ἀργύρου 2 %. Ἡ μέθοδος αὕτη ἔφερε πραγματικὴν ἐλάττωσιν εἰς τὴν συχνότητα τῆς ἐμφανίσεως τῆς ὀφθαλμίας τῶν νεογνῶν καὶ ἐπομένως μείωσιν τῶν περιπτώσεων τῶν ἐκ ταύτης τυφλώσεων. Εἰς ἃς περιπτώσεις ὑπάρχει πιθανότης ὅτι ἡ μήτηρ ἦτο μολυσμένη, πρέπει νὰ διενεργῆται πρὸ τοῦ τοκετοῦ πλύσις τοῦ κολεοῦ καὶ ἀμέσως πρὸ τῆς ἐνσταλάξεως τοῦ νιτρικοῦ ἀργύρου ἐπιμεμελημένος καθαρισμὸς τοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σμήγματος. Β. Α.

προφυλάσσω, ἢ —*ττω*· φυλάττω, προασπίζω τινά, φροντίζω νὰ ἀποφύγῃ τις ἐνδεχόμενον κίνδυνον, προστατεύω: «τίποτε δὲν σὲ προφυλάττει ἀπὸ τὴν θεϊκὴν ὀργήν», «δὲν προφυλάσσεται οὔτε ἀπὸ τὸ ψῦχος οὔτε ἀπὸ τὰ ρεύματα».

πρόφυλλα (τὰ) *[Βοτ.]*. Τὰ ὑπὸ τὸ περιάνθιον τῶν ἀνθέων τῶν ἀγγειοσπέρμων ἀναφαινόμενα συνήθως πράσινα φύλλα ἰδίας μορφῆς, ἅτινα καλοῦνται καὶ *βράκτια.*

προφύραμα (τό)· βλ. λ. *ἔνζυμα.*

προφύσια (τά)· οἱ κωνικοὶ σωλῆνες τῶν ὑψικαμίνων, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἀεραγωγοῦ των καὶ οἵτινες προσαρμόζονται εἰς τὸν σωλῆνα τῆς φύσης, διὰ τῆς ὁποίας εἰσάγεται εἰς τὴν ὑψικάμινον ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὴν καῦσιν ἀήρ.

προφώκη (ἡ) (Prophoca) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *φωκιδῶν πτερυγιοπόδων* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Βελγίῳ. Γ. Κ. Γ.

Προφωσφόριον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Βοσπόριον.*

Πρόχαρος. Εἷς τῶν ἑπτὰ πρώτων διακόνων τῶν προχειρισθέντων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων (Πράξ. Ἀπ. στ', 5). Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ. Κατά τινα παράδοσιν ἐγκαθιδρύθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπίσκοπος ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν μηνολόγιον ἡ μνήμη αὐτοῦ ἄγεται τῇ 6 Ἀπριλίου, ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τῇ 28 Ἰουλίου. Κατὰ μεταγενεστέραν παράδοσιν ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Φέρεται καὶ ἀπόκρυφον βιβλίον μεταγενέστερον ὑπὸ τὸν τίτλον «Prochori Christi discipuli de vita B. Johannis apostoli» πλῆρες μύθων. Π. Ι. Μ.

προχειλία (ἡ) *['Ανθρωπολογ.]*. Προβολὴ τῶν χειλέων, συνοδευομένη κατὰ κανόνα ὑπὸ παχυχειλίας καὶ χαρακτηρίζουσα τὰς προγνάθους φυλὰς συνήθως. Κατὰ τὴν προχειλίαν ἡ πλαγία κατατομὴ τῶν χειλέων εὕρηται πρὸ κατακορύφου γραμμῆς, φερομένης π.χ. ἀπὸ τοῦ ὑπορρινίου. Ἐκ τῶν δύο χειλέων τὸ κάτω ἐμφανίζει συνήθως προχειλίαν καὶ ἐπὶ ὀρθοχειλίας ἀκόμη ἢ ὀπισθοχειλίας τοῦ ἄνω. Κατὰ τὴν προχειλίαν ἡ προσθία ἐπιφάνεια τῶν χειλέων ἐμφανίζεται συνήθως κοίλη ἐλαφρῶς, ἐπὶ ἐντόνου ὅμως προβολῆς παρουσιάζεται κυρτή. Ἡ προχειλία ἀπαντᾷ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς νεγροειδεῖς φυλὰς καὶ εἴς τινας μογγολικάς. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

προχείλιον, ἢ *πρόχειλον ['Ανατομ.]*. Τὸ παχύτερον καὶ προέχον μέρος τῶν χειλέων τοῦ στόματος, ὑπόκυρτον ὄν, διακρινόμενον διὰ τὴν ἐρυθρὰν αὐτοῦ χροιάν. Ι. Π.

πρόχειλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τὰ χείλη ἐξέχοντα, *χειλᾶς, χειλαρᾶς.*

πρόχειλος (ὁ) (Prochilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρκτιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους ἄρκτους, διακρινομένας κυρίως ἐκ τῆς ἐπιμήκους κεφαλῆς των, τὰς γυμνὰς τριχῶν παρειάς των, τὸ ἐπίμηκες ρύγχος των, ὅπερ ἀπολήγει εἰς προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν, χείλη προτεταμένα καὶ γλῶσσαν λεπτὴν καὶ πεπλατυσμένην. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *πρόχειλος ὁ λευκόλαιμος* (Prochilus albicolis), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα μελανὸν μὲ λευκὴν τριγωνικὴν ταινίαν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κεϋλάνης. Ἀναρριχᾶται ἐπιτηδείως ἐπὶ τῶν δένδρων, ἀρέσκεται ὑπερβολικὰ εἰς τὸ μέλι καὶ ἐξημεροῦται εὐκόλως. Δ. Ν. Π.

Πρόχειλος ὁ λευκόλαιμος.

προχειρίζω· χειροτονῶ, ἐκλέγω διὰ χειροτονίας, ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων· || συνεκδ., ἐγκαθιστῶ, ἐκλέγω, διορίζω (ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον): «προεχειρίσθη ὑπουργός».

προχείρισις, —*εως* (ἡ)· ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, χειροτονία· || καθόλου, ἐκλογή, διορισμός.

πρόχειρον (τὸ) *['Εμπορ.]*. Προαιρετικὸν βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἔμπορος ἀναγράφει ὅλας προχείρως, ὑπὸ τύπον συντόμου ἀφηγήσεως καὶ κατὰ χρονολογικὴν σειράν, τὰς ἐνεργουμένας καθ' ἑκάστην οἰκονομικὰς πράξεις. Ἐκ τοῦ προχείρου αἱ οἰκονομικαὶ πράξεις μεταφέρονται ἀκολούθως εἰς τὸ ὑποχρεωτικὸν βιβλίον τοῦ ἡμερολογίου ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κύρια λογιστικὰ βιβλία, ἐν ἀνέσει καὶ ἐπισταμένως, ἀποφευγομένων οὕτω τῶν σφαλμάτων καὶ παραλείψεων. Σήμερον τὸ πρόχειρον περιορίζεται μόνον εἰς τὰς μικροεπιχειρήσεις καὶ τὰ μικροκαταστήματα, ἀντικατασταθὲν εἰς τὰς ὁπωσδήποτε καλῶς ὠργανωμένας ἐκτενεῖς ἐπιχειρήσεις διὰ κεχωρισμένων κατὰ κλάδον ἐμπορικῶν ἐγγράφων (γραμματίων εἰσπράξεων, ἐνταλμάτων πληρωμῆς, προεξοφλητικῶν πινακίων, ἐπιστολῶν κτλ.), ἐξ ὧν παραλαμβάνονται καὶ καταχωρίζονται εἰς τὸ ἡμερολόγιον κτλ. αἱ ἐνεργούμεναι πράξεις. Ι. Α. Β.

πρόχειρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ οἱονεὶ πρὸ τῶν χειρῶν εὑρισκόμενος, εὔκολος διὰ νὰ τὸν λάβῃ τις, διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ: «τὰ πρόχειρα πράγματα, — βιβλία», «πάρε ὅ,τι βρῇς πρόχειρο»· || ὁ ἐστερημένος μελέτης, ἐπεξεργασίας, προετοιμασίας: «πρόχειρον σχεδίασμα»· || φρ. «ἐκ τοῦ προχείρου» προχείρως: «ὡμίλησεν ἐκ τοῦ προχείρου».—Ἐπίρρ. *προχείρως.*

—«**Πρόχειρος νόμος**». Συλλογὴ νομοθετικὴ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ τῶν συναυτοκρατόρων υἱῶν αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Η' καὶ Λέοντος τοῦ ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ περὶ τὸ 870. Οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι κατήργησαν μὲν τὴν «Ἐκλογὴν» τῶν Ἰσαύρων, κατηγοροῦντες ταύτην ὡς ἀποτελοῦσαν «οὐκ ἐκλογὴν μᾶλλον ἢ ἀνατροπὴν....τῶν καλῶς νομοθετηθέντων κατὰ βούλησιν τοῦ συλλεξαμένου», κατήρξαντο δὲ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς νομοθεσίας διὰ τῆς δημοσιεύσεως σειρᾶς συλλογῶν, καὶ δὴ τοῦ «Προχείρου νόμου», τῆς «Ἐπαναγωγῆς» καὶ τῶν «Βασιλικῶν».Ὁ «Πρόχειρος νόμος» εἶναι βραχὺ νομοθέτημα, πλεῖστα παρουσιάζον κενά, συνταχθὲν δὲ (ὑπ' ἀγνώστων) κατὰ τὸ πρότυπον τῆς δι' αὐτοῦ καταργουμένης «Ἐκλογῆς» ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰουστινιανείου νομοθεσίας, ἐξ ἧς, κατὰ τὴν ἐν τῷ προοιμίῳ του ὁμολογίαν τῶν συντακτῶν αὐτοῦ, ἠρανίσθησαν μόνα «τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη καὶ συχνῶς ζητούμενα», τοῦ «φιλοπόνως ἐγκύπτοντος» παραπεμπομένου πρὸς πλήρωσιν τῶν χασμάτων τοῦ νόμου τούτου «ἐν τῷ παρ' ἡμῶν (ἤτοι τῶν αὐτοκρατόρων) ἀρτίως ἀνακεκαθαρμένῳ τοῦ νόμου πλάτει τὴν τοῦ ζητουμένου γνῶσιν ἀρύσασθαι». Ὁ «Πρόχειρος νόμος» διαιρεῖται εἰς 40 τίτλους, ὧν ὁ πρῶτος ἐπιγράφεται «περὶ συναινέσεως μνηστείας», ὁ δὲ τελευταῖος «περὶ διαμερισμοῦ σκύλων». Αἱ διατάξεις αὐτοῦ ἠντλήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου καὶ δὴ οὐχὶ ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τούτου, ἀλλ' ἐμμέσως, ἐκ τῶν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐκπονηθεισῶν ἑλληνικῶν μεταφράσεων καὶ ἐπεξεργασιῶν τῶν ἰουστινιανείων συλλογῶν. Παρελήφθησαν δ' ὅμως ἐν τούτῳ καὶ διατάξεις τινὲς τῆς «Ἐκλογῆς» τῶν Ἰσαύρων, τοῦ περιεχομένου τῆς ὁποίας τὴν μερικὴν μόνον («ὅσον ὠφείλεν») καὶ οὐχὶ ὁλοσχερῆ ἀπόκρουσιν διαρρήδην ὁμολογοῦσιν οἱ αὐτοκράτορες.

Ὁ «Πρόχειρος», ἀποτελέσας τὴν ἀπαρχὴν ἀνακαινίσεως τῆς προτέρας νομοθεσίας καὶ συνταχθεὶς ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ περὶ τὸ δίκαιον ἀβεβαιότης, αἰσθητοτάτη καταστᾶσα, ἐκάλει τὸν νομοθέτην πρὸς κατάπαυσιν αὐτῆς, ἐκτήσατο ὡς νομοθέτημα μέγα καὶ ἀδιάπτωτον καθ' ὅλον τὸν ἑλληνικὸν μεσαιωνα κῦρος, μαρτυρούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν περισωθέντων ποικίλης ἡλικίας χειρογράφων αὐτοῦ, ἐχρησιμοποιήθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἀρμενοπούλου ὡς κυριωτάτη πηγὴ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης «Ἑξαβίβλου», ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον τοῦ «Προχείρου νόμου» κατὰ γράμμα κατεχωρίσθη. Ἡ πρώτη καὶ μόνη ἔκδοσις τοῦ «Προχείρου», πλείστου λόγου ἀξία ἀπὸ κριτικῆς ἀπόψεως, ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ Zachariae von Lingenthal (Heidelberg. 1837).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Mortreuil,* Histoire du Droit Byzantin, τόμ. II (1844), σελ. 22—39.—*K. E. Zachariä von Lingenthal,* Geschichte des griechisch-römischen Rechts, ἐκδ γ' (Berlin, 1892), σελ. 22.—*L. Siciliano Villanueva,* Diritto bizantino (Milano, 1906), σελ. 62—73.—*A. Albertoni,* Per una esposizione del diritto byzantino (Imola, 1927), σελ. 53—54.

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

προχειρότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πρόχειρον, ἔλλειψις μελέτης, ἐπεξεργασίας: «ἐπιλαμβάνεται πάσης ἐργασίας μετὰ προχειρότητος».

προχελλαία *ἐποχὴ* *[Προϊστορ. 'Ανθρωπολ.]*. Διάμεσος βαθμὶς μεταξὺ ἠωλιθικῆς καὶ παλαιολιθικῆς ἐποχῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τοῦ τριτογενοῦς καὶ τοῦ τεταρτογενοῦς. Ἡ προχελλαία βαθμὶς συνδέει τὸν ὑποθετικὸν πολιτισμὸν τῶν ἠωλίθων πρὸς τὸν ἀσφαλῆ πολιτισμὸν τοῦ ἀμυγδαλοειδοῦς. Χρονολογικῶς πίπτει κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πλειστοκαίνου (παλαιοτεταρτογενές), καί, δή, κατά τινα διαίρεσιν, πρὸ 125 χιλιάδων ἐτῶν, πιθανώτερον ὅμως πρὸ πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων. Ἀπὸ παλαιοντολογικῆς ἐπόψεως εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ παλαιοῦ ἐλέφαντος τοὐλάχιστον, τοῦ μερκίου ρινοκέρωτος καὶ ἱπποποτάμου κλπ. Περὶ τῶν σωματικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προχελλαίου ἀνθρώπου ἀτυχῶς οὐδὲν γνωρίζομεν. Ι. Γ. Κ.

προχέω· ἀρχ. χύνω: «τρὶς ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου» (*Ἡσιόδου* Ἔργ. 596, ὅτι ὁ οἶνος πρέπει νὰ πίνεται κεκραμένος διὰ τριῶν μερῶν ὕδατος)· || χύνω, ἀφήνω νὰ χυθῇ.

προχθές· ἐπίρρ., τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῆς χθές, πρὸ δύο ἡμερῶν.

προχθεσινός, —*ή,* —*όν·* ὁ τῆς προχθές: «ἡ προχθεσινὴ ἑορτή».

προχλωρίτης (Prochlorit), ἢ ***ριπιδόλιθος*** *['Ορυκτολ.]*· βλ. *χλωρίτης.*

προχοΐς, —*ίδος* (ἡ)· ἀρχ., μικρὰ πρόχους χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἔγχυσιν οἴνου εἰς ποτήρια. Ν. Ξ. Λ.

— *[Χημ.]* Ἡ *προχοῒς* εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὰ χημικὰ ἐργαστήρια ὄργανον, χρησιμεῦον πρὸς μέτρησιν τοῦ κατὰ τὰς ὀγκομετρικὰς ἀναλύσεις χρησιμοποιουμένου ὄγκου τῶν σχετικῶν διαλυμάτων. Ἀποτελεῖται ἐξ ὑαλίνου κυλινδρικοῦ σωλῆνος φέροντος κεχαραγμένην κλίμακα δεικνύουσαν τὸν ὄγκον τοῦ περιεχομένου ὑγροῦ εἰς κυβικὰ ἑκατοστὰ καὶ δέκατα τούτων. Εἰς τὸ κάτω μέρος ὁ σωλὴν οὗτος κλείεται εἴτε διὰ ὑαλίνης στρόφιγγος εἴτε διὰ μεταλλίνου συσφιγκτῆρος ἐνεργοῦντος ἐπὶ τεμαχίου ἐξ ἐλαστικοῦ σωλῆνος. Ἡ χωρητικότης τῶν συνήθως χρησιμοποιουμένων προχοΐδων εἶναι 50 κ. ἑ., ἔχομεν ὅμως καὶ τοιαύτας τῶν 100 κ. ἑ., ὡς καὶ μικροτέρας, τῶν 20 κ. ἑ. (Βλ. σχῆμα εἰς τὴν ἔναντι σελίδα.) Σ. Γ.

πρόχους (ἡ) *['Αρχ.]*. Δοχεῖον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε τὸ πρὸς πλύσιν τῶν χειρῶν τῶν φιλοξενουμένων ὕδωρ. Ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὡς προωρισμένον διὰ τὴν χρῆσιν ταύτην, ἅπαξ δὲ καὶ ὡς ἄγγεῖον οἴνου. Συνήθως ἡ πρόχους εἶχε σχῆμα ξηροκολοκύνθης, κατεσκευάζετο δ' οὐ μόνον ἐκ πηλοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἔφερε διαφόρους παραστάσεις. Ἐνωρίτατα διεμορφώθησαν τοῦ ἀγγείου δύο κύριοι τύποι: μὲ στόμιον στρογγύλον καὶ μὲ στόμιον τρίλοβον. Τοὺς δύο τούτους κυριωτέρους τύπους ἐκληρονόμησεν ἰδίως ἡ γεωμετρικὴ κεραμικὴ τοῦ Ι—Η π. Χ. αἰῶνος. Ἐξέλιξις τούτων εἶναι καὶ ὁ τοῦ Φαλήρου λεγόμενος ἀττικὸς τύπος, κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἡ πρόχους ἦτο ἀκόμη βαρεῖα μὲ κοιλίαν παχεῖαν, πόδα χαμηλόν, μὲ λαβὴν καὶ λαιμὸν βαρύν· κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τὸ σχῆμα ἔγινε ραδινώτερον καὶ κομψότερον, ὁ ποὺς ὑψηλός, ὁ λαιμὸς καὶ ἡ λαβὴ ὑψηλότερα. Τὴν τελειοτέραν μορφὴν ἔλαβον τὰ ἀγγεῖα ταῦτα κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Χ. Μ.

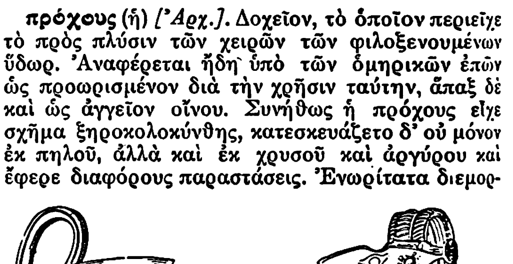

Μελανόμορφος ἀττικὴ καὶ ροδιακὴ πρόχους.

προχρονολόγησις, —*εως* (ἡ)· χρονολόγησις ἀναφερομένη εἰς προγενέστερον χρόνον τοῦ πραγματικοῦ.

Digitized by Google

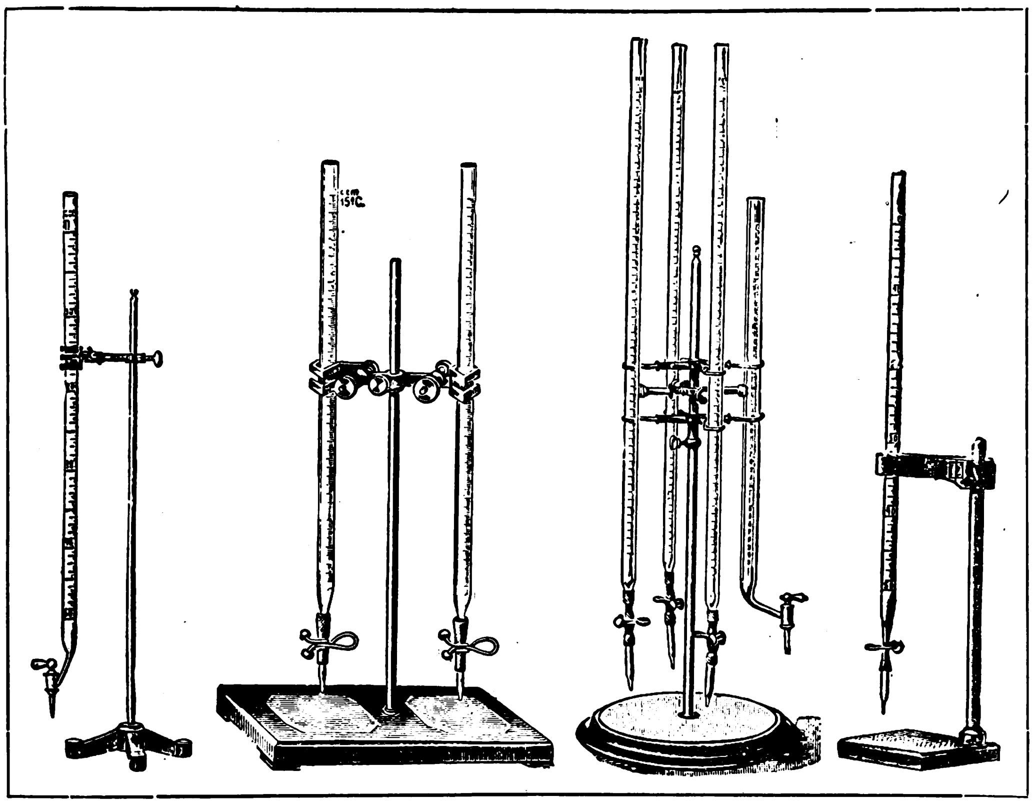

Διάφοροι τύποι προχοΐδων ἐπὶ τῶν καταλλήλων στηριγμάτων.

προχρονολογῶ (*—έω*)· θέτω χρονολογίαν προγενεστέραν τῆς πραγματικῆς: «προχρονολογῶ ἐπιστολήν, — ἔγγραφον».

Προχύτας, *᾿Ιωάννης.* ᾿Ιταλὸς ἐπαναστάτης (βλ. λ. *Προκίδας* ᾿Ιωάννης).

προχύται (οἱ)· ἀρχ., αἱ χονδροαλεσμέναι κριθαί, αἵτινες ἐρρίπτοντο ἐπὶ τῶν σφαγίων καὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πρὸ τῆς θυσίας· || ἡ λάγυνος, ἡ ὑδρία, ἐκ τῆς ὁποίας ἔχυνον ἁγνιστικὰς σπονδάς· || ἡ πρόχους
Ν. Σ. Λ.

Προχύτη *[᾿Αρχ. Γεωγρ.].* Μικρὰ ἡφαιστειογενὴς νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους (*Πτολεμ.* Γ, α, 79), παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Καμπανίας, μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Μισηνοῦ (νῦν: Κάπο Μιζένο) καὶ τῆς νήσου Αἰναρίας (νῦν: ῎Ισκια). Κατὰ τὸν Στράβωνα (Α, 60) ἀμφότεραι αἱ νῆσοι αὗται ἀπερράγησαν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μισηνοῦ. Σήμερον ἡ νῆσος καλεῖται *Πρότσιντα* (isola Procida, πλάτ. 40° 46′ Β., μῆκ. 14° 01′ ᾿Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1728: Gulf of Naples).
Σ. Ε. Λ.

πρόχωμα (τὸ) *[᾿Οχυρωτ.].* Καλεῖται γενικῶς πᾶν ὀχυρωτικὸν ἔργον, κατασκευαζόμενον διὰ συσσωρεύσεως γαιῶν. Εἰδικώτερον ἐν τῇ προσκαίρῳ ὀχυρωτικῇ πρόχωμα ἐκαλεῖτο τὸ ἔμπροσθεν τῆς τάφρου καὶ ἄνωθεν τοῦ ἀντικρήμνου αὐτῆς συσσωρευόμενον χῶμα, τὸ διευθετούμενον καταλλήλως ὅπως μὴ παρεμποδίζηται ἡ βολή. Τὸ πρόχωμα τοῦτο κατεσκευάζετο ἐὰν μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ προπετάσματος τῶν χαρακωμάτων ὑπῆρχον ἀκόμη πλεονάζουσαι γαῖαι ἐκ τῆς ἐκσκαφῆς τῆς τάφρου.
Ζ. Ν.

Πρόχωμα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος ᾿Αγιονερίου (πρ. Βερλάντζης) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 609. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δογαντζῆ.*

προχώρησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ προχωρῇ τις, βάδισις πρός τινα διεύθυνσιν, πορεία.

— *[Ναυτ. ᾿Αστρον.]* Καλεῖται *προχώρησις* τοῦ ἀληθοῦς Ἡλίου ἢ γενικῶς ἀστέρος τινός, ἀπὸ τοῦ μέσου Ἡλίου, τὸ τόξον τοῦ οὐρανίου ἰσημερινοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ὡρικὸς κύκλος τοῦ ἀστέρος τούτου προηγεῖται τοῦ ὡρικοῦ κύκλου τοῦ μέσου Ἡλίου. Ἡ προχώρησις ἰσοῦται πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἀστέρος ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς τοῦ μέσου Ἡλίου καὶ προστιθεμένη εἰς τὸν μέσον τοπικὸν χρόνον παρέχει τὴν δυτικὴν ὡρικὴν γωνίαν τοῦ ἀστέρος. Προκειμένου περὶ τοῦ ἀληθοῦς Ἡλίου, ἐπειδὴ ὁ ἀληθὴς τοπικὸς χρόνος εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ δυτικὴ ὡρική του γωνία, ἡ προχώρησις αὐτοῦ ἰσοῦται πρὸς τὴν ἐξίσωσιν τοῦ χρόνου, ἥτις ἐν προκειμένῳ εἶναι προσθετική. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ὑπὸ τὸ σύμβολον *A* (avance) παρέχεται εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας διὰ τὸν Ἥλιον, τοὺς πλανήτας καὶ τὸν πολικὸν ἠλαττωμένον κατὰ 12 ὥρας, ἐπειδὴ οἱ ναυτικοὶ χρησιμοποιοῦν πολιτικὸν χρόνον, ὅστις εἶναι κατὰ 12 ὥρας μεγαλύτερος τοῦ μέσου. *Καθυστέρησις* ἀστέρος τινὸς ἢ τοῦ ἀληθοῦς Ἡλίου ἀπὸ τοῦ μέσου καλεῖται τὸ τόξον τοῦ οὐρανίου ἰσημερινοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ὡρικὸς κύκλος τοῦ θεωρουμένου ἀστέρος ἕπεται τοῦ ὡρικοῦ κύκλου τοῦ μέσου Ἡλίου ἤτοι ἰσοῦταί πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς τοῦ μέσου Ἡλίου ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἀστέρος καὶ εἶναι τὸ μέχρι τῶν 24 ὡρῶν συμπλήρωμα τῆς προχωρήσεως. Ἡ καθυστέρησις προστιθεμένη εἰς τὸν ἀληθῆ χρόνον παρέχει τὸν μέσον προκειμένου περὶ τοῦ Ἡλίου, προκειμένου δὲ περὶ ἄλλου ἀστέρος ἡ καθυστέρησις προστιθεμένη εἰς τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ὡρικὴν γωνίαν παρέχει τὸν πολιτικὸν χρόνον καὶ κατ᾿ ἀκολουθίαν ἰσοῦται πρὸς τὸν πολιτικὸν χρόνον τῆς ἄνω μεσημβρινῆς διαβάσεως τοῦ ἀστέρος. Εἰς τὰς ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας παρέχεται διὰ τὴν Σελήνην καὶ τοὺς πλανήτας εἰς εἰδικὴν στήλην, ὑπὸ τὸν τίτλον πολιτικὸς χρόνος ἄνω μεσημβρινῆς διαβάσεως. Συμβολίζεται διὰ τοῦ R (retard).
Σ. Ε. Λ.—Ν. Φ.

προχωρητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς προχώρησιν, ὁ κατὰ προχώρησιν ἐξελισσόμενος: «προχωρητικὴ συλλογιστικὴ σειρά».—᾿Επίρρ. ***προχωρητικῶς.***

— **προχωρητικὸς *συλλογισμὸς*** *[Λογ.]*· βλ. λ. *ἐπισυλλογιστικός.*

προχωρῶ (*—έω*)· χωρῶ, βαδίζω πρὸς τὰ ἐμπρός: «προχωρεῖ πρὸς τὸ τέρμα» || μεταφ., ἐξελίσσομαι, προοδεύω: «ἡ ἐργασία προχωρεῖ καλῶς».

— **προχωροῦντα *μέτωπα*** (Tailles chassantes). Μέθοδος ἐξορύξεως τῶν στρωμάτων γαιάνθρακος (ἢ ἄλλων οὐσιῶν), καθ᾿ ἣν τὸ μέτωπον προσβολῆς τῆς ἐξορύξεως προχωρεῖ κατὰ τὴν καλουμένην διεύθυνσιν τοῦ στρώματος ἀπὸ σειρὰς στοᾶς, κατὰ διεύθυνσιν ἐντὸς τοῦ στρώματος γενομένην, εἰς διάφορα ὑψόμετρα κατὰ τὴν κλίσιν τοῦ στρώματος. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται οὕτω κατ᾿ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν μέθοδον τῶν *ἀνερχομένων* ἢ *κατερχομένων μετώπων,* καθ᾿ ἣν κίνησις τῆς προόδου τοῦ μετώπου γίνεται κατὰ τὴν κλίσιν τοῦ στρώματος πρὸς τὰ ἄνω (ἢ κάτω). Κατὰ δὲ τὴν μέθοδον τῶν *ὑποχωρητικῶν μετώπων,* ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται μὲν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρώματος, ἀλλὰ μετὰ προηγουμένην χάραξιν διὰ στοῶν κατὰ διεύθυνσιν ἀντιστρόφως ὑποχωρητικῶς (βλ. καὶ λ. *μεταλλεῖον,* ἔνθα καὶ σχῆμα).
Θ. Χ.

προφές· ἰδιωματ., προχθὲς ἀργὰ ἢ ἁπλῶς προχθές.

προῳδὸς (ἡ) *[Μετρ.].* Καλεῖται οὕτω στίχος βραχὺς πρὸ μακροῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐπῳδός. Ὡσαύτως ἡ μετρικὴ περίοδος ἢ σύστημα, τὸ ὁποῖον προτάσσεται καὶ χρησιμεύει ὡς εἰσαγωγὴ εἰς περικοπὴν ὁμοιομερῆ, ἤτοι εἰς μελικὸν ᾆσμα τὸ ὁποῖον συγκείμενον ἐκ τριῶν συστημάτων, ἔχει τὰ δύο ἐξ αὐτῶν ὅμοια. Ταῦτα μελικὰ ᾄσματα τριμερῆ, ἔχοντα τὴν προῳδόν των ἀνόμοιον μετρικῶς πρὸς τὰ ἑπόμενα συστήματα, ἤτοι τὴν *μεσῳδὸν καὶ ἐπῳδόν,* αἵτινες εἶναι ὅμοιαι καὶ ἀνάλογοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ βραχυτέραν τούτων, λέγονται καὶ *προῳδικὰ ᾄσματα.*
Γ. Μ. Β.

προώθησις, *—εως* (ἡ)· ὤθησις πρὸς τὰ ἐμπρός, σπρώξιμο.

προωθῶ (*—έω*)· ὠθῶ πρὸς τὰ ἐμπρός, σπρώχνω.

προώλης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· κατεστραμμένος, ἄθλιος, ἐλεεινός· συνήθ. εἰς τὴν φρ. «ἐξώλης καὶ προώλης» ἐπὶ παντελῶς διεφθαρμένου ἀνθρώπου.

προωμοσία (ἡ) *[᾿Αρχ. Δίκ.].* ᾿Εκαλεῖτο ἡ πρώτη κατὰ τὴν προδικαστικὴν παρουσίασιν τῶν διαδίκων πρᾶξις, καθ᾿ ἣν ὁ ἐνάγων ὡρκίζετο καὶ ἐβεβαίου ὅτι ἀληθῆ κατηγόρει.
Ε. ΔΙ. Κ.

προώνησις, *—εως* (ἡ)· τὸ προωνεῖσθαι, προαγορά.

προώρισμαι· παρακ. τοῦ *προορίζομαι,* εἶμαι προωρισμένος· μόνον εἰς τὸ γ΄ ἑνικὸν πρόσωπ. *προώρισται.*

πρόωρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸ τῆς ὥρας, ὁ μὴ ἔγκαιρος: «πρόωρος γάμος, — θάνατος».—᾿Επίρρ. ***προώρως.***

— **πρόωρον *νεογνόν.*** Καλεῖται τὸ πρὸ τοῦ κανονικοῦ τέρματος τῆς κυήσεως γεννηθὲν βιώσιμον τέκνον. Τὰ πρόωρα νεογνὰ εἶναι μικρὰ τὸν ὄγκον καὶ τὸ μέγεθος, ἀδύνατα, ἔχουσι τὰ ἄκρα λεπτά, τὸ δέρμα λεῖον καὶ λεπτόν, δ αφανές, χροιὰν ροδίνην, καλύπτονται ὑπὸ χνοός, οἱ ὄνυχες αὐτῶν εἶναι μικροὶ καὶ ροδόχροες, τὸ δὲ πρόσωπον μικρὸν καὶ ἐρρυτιδωμένον ὡσεὶ γεροντικόν. Αἱ πηγαὶ καὶ ῥαφαὶ τοῦ κρανίου εἶναι εὐρεῖαι, τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ θόλου εὐπίεστα καὶ εὐλύγιστα. Τὰ ἄρρενα ἔχουσιν ἀτελῆ πολλάκις τὴν κάθοδον τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν ὄρχεων, τὰ δὲ θήλεα ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα τὰ μεγάλα χείλη. Τὸ βάρος τοῦ σώματος εἶναι κατώτερον τοῦ κανονικοῦ, ποικίλλον μεταξὺ τῶν 2.500 καὶ 1.000 γραμμαρίων, πολλάκις δὲ καὶ μέχρι 900 ἢ 800. ῎Εχουσι τάσιν πρὸς ὑποθερμίαν, ἡ δὲ θερμοκρασία αὐτῶν κατέρχεται εἰς 36°, 35°, 34° καὶ 32° ἔτι βαθμούς· ὡς ἐκ τούτου ἀναπτύσσεται παρ᾿ αὐτοῖς τὸ σκλήρυμμα, οὗ ἡ πρόγνωσις βαρεῖα. Ἡ θρέψις τῶν προώρων νεογνῶν εἶναι δυσχερής, ὡς ἐκ τῆς ἀδυναμίας καὶ ἀτονίας αὐτῶν· ἡ θήλασις εἶναι πλημμελὴς κατ᾿ αὐτήν, ἐπέρχεται ταχέως ὁ κάματος καὶ ὁ ὕπνος, ἡ δὲ ποσότης τοῦ λαμβανομένου γάλακτος εἶναι ἀνεπαρκής· ἐπέρχονται γαστρικαὶ διαταραχαί, ἐξασθένησις τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὁ θάνατος, ἐλλείψει ἀφομοιώσεως. Τὰ πρόωρα νεογνά, εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν δέον νὰ περιβληθῶσι διὰ βάμβακος καὶ θερμῶν καλυμμάτων, νὰ τεθῶσιν δὲ φιάλαι πλήρεις θερμοῦ ὕδατος πέριξ αὐτῶν, ἢ κάλλιον νὰ τεθῶσιν ἐντὸς ἐπῳαστικοῦ θαλάμου ὑπὸ σταθερὰν θερμοκρασίαν μεταξὺ 28 καὶ 34 βαθμῶν. Πρὸς δὲ συνιστῶνται ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἢ καὶ δὶς τὰ θερμὰ λουτρά, θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῆς τοῦ σώματος αὐτῶν (38°—40°) Πρὸς διατροφὴν αὐτῶν ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ γυναικείου γάλακτος, δι᾿ οὗ καὶ μόνου δέον νὰ διατρέφωνται. ᾿Ενίοτε χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ τεχνητὴ γαλουχία διὰ παροχῆς γάλακτος ἀγελάδος ἠραιωμένου ἢ καὶ ὀνείου τοιούτου. Τέλος εἰς τὰ τοιαῦτα νεογνὰ ἐπιβάλλεται τὸ ἀντιφυματικὸν ἐμβόλιον τοῦ Calmette, ἰδίᾳ ὅταν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὑπάρχῃ ἄτομον φυματικόν, καὶ δὴ ἡ μήτηρ.
Μ. Ν. Κ.

πρόωσις, *—εως* (ἡ)· ὤθησις πρὸς τὰ ἐμπρός, προώθησις.

—*[Ναυτ.] Πρόωσις* καλεῖται ἡ ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς κινητηρίου δυνάμεως κίνησις τοῦ πλοίου πρὸς τὰ ἐμπρός· ὑπάρχει ὅθεν πρόωσις διὰ τῶν κωπῶν, διὰ τῶν ἱστίων καὶ διὰ μηχανικοῦ προωστῆρος. Καὶ εἰς μὲν τὰ κωπήλατα σκάφη συντελεῖται ἡ πρόωσίς των ἐκ τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὴν μυϊκὴν δύναμιν τοῦ ἐρέτου, τοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω ὑπὸ τῆς πλάτης τῆς κώπης φερομένου ὕδατος, ἀντιδράσεως μεταφερομένης εἰς τὸ προωθούμενον σκάφος διὰ τοῦ σκαλμοῦ. Διὰ τῶν ἱστίων δὲ συντελεῖται αὕτη ὑπὸ τῆς διαμήκους συνιστώσης τῆς ἐπ᾿ αὐτῶν ἐπενεργείας τοῦ ἀνέμου, μεταδιδομένης διὰ τῶν ἱστῶν εἰς τὸ σκάφος· ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς οὐριοδρομίας, ὁπότε ἡ ἐπενέργεια τοῦ ἀνέμου συμβάλλει πρὸς πρόωσιν, ὑφίσταται τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἀνέμου καὶ ἐγκαρσία συνιστῶσα, οὐδόλως συντελοῦσα πρὸς πρόωσιν ἀλλὰ μόνον πρὸς ἔκπτωσιν τοῦ πλοίου μετ᾿ ἐγκλίσεως αὐτοῦ. Εἰς τὰ διὰ μηχανικοῦ προωστῆρος πλοῖα, ἡ πρόωσις βάσιν ἔχουσα πάντοτε τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ὕδατος εἰς τὸν προωστῆρα, μεταδίδεται εἰς μὲν τὰ τροχήλατα πλοῖα διὰ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν, εἰς δὲ τὰ ἑλικοκίνητα διὰ τοῦ ὠστικοῦ τριβέως. Πρόωσις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ τῆς ἀντιδράσεως ἀπὸ βιαίας ἐκπομπῆς ὕδατος ὑφάλως, μέσῳ ἰσχυρᾶς καταθλιπτικῆς ἀντλίας, τοῦθ᾿ ὅπερ ἀποτελεῖ βοηθητικὸν μέσον προώσεως σωσιβίων μετὰ προωστῆρος λέμβων, εἰς ἣν περίπτωσιν ἤθελεν οὗτος θραυσθῇ ἐπὶ βράχων. ᾿Εφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ Μάγνους πρὸς πρόωσιν τῶν πλοίων διὰ τοῦ ἀνέμου, ἐπενεργοῦντος οὐχὶ ἐπὶ ἱστίων ἀλλ᾿ ἐφ᾿ ὑψηλῶν καθέτων περιστρεφομένων κυλίνδρων, ἐφήρμοσεν ὁ Φλέττνερ εἰς τὰ ἰδιότυπα πλοῖά του.
Σ. Ε. Λ.

—*[᾿Οφθαλμ.] Πρόωσις* λέγεται ἡ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν μυῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐγχείρησις, δι᾿ ἧς ἐπιτυγχάνομεν τὴν μετάθεσιν τῆς καταφύσεως τοῦ τένοντος αὐτῶν πρὸς τὰ πρόσω. Συνήθως ἡ μετάθεσις αὕτη συνοδεύεται καὶ ὑπὸ βραχύνσεως τοῦ

Digitized by Google

τένοντος. Ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ στραβισμοῦ. Διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ τένοντος ἡ ἐνέργεια τοῦ προωθουμένου μυὸς αὐξάνεται κατὰ 5° ἢ 10°. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μεῖζον ἀποτέλεσμα, συνδυάζομεν τὴν πρόωσιν τοῦ ἑνὸς μυὸς μετὰ τῆς τενοντοτομίας τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του ἢ ἐφαρμόζομεν τὴν πρόωσιν καὶ εἰς τοὺς δύο ὀφθαλμούς. Συνήθως ἡ ἐγχείρησις ἐκτελεῖται ἐπὶ τοῦ ἔσω ἢ ἔξω ὀρθοῦ μυός. Καὶ ἐπὶ μὲν ἀποκλίνοντος στραβισμοῦ ἐνεργοῦμεν τὴν πρόωσιν τοῦ ἔσω ὀρθοῦ, ἐπὶ δὲ συγκλίνοντος τὴν πρόωσιν τοῦ ἔξω ὀρθοῦ. Β. Α.

προωστήρ, —*ῆρος* (ὁ). Καλεῖται γενικῶς τὸ ὄργανον τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν προώθησιν τῶν πλοίων ἰδίως, ὡς λ. χ. ὁ τροχὸς προωθήσεως τῶν τροχοφόρων ἀτμοπλοίων, ἡ ἕλιξ τῶν ἑλικοφόρων ἀτμοπλοίων, τῶν ἀεροπλάνων κλπ. Τὰ ὄργανα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀντιδράσεως, δηλαδὴ ἡ προώθησις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ρευστοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινοῦνται καὶ δρῶσι ταῦτα.

προωστήριος, —*α*, —*ον*· ὁ προωθῶν, ὁ χρησιμεύων πρὸς ὤθησιν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἄλλως *προωστικός*.

προώστης (ὁ)· ὁ προωθῶν· || ἀρχ., δοκὸς ἄνωθεν τοῦ τείχους ἐξέχουσα καὶ χρησιμεύουσα πρὸς κατακύλισιν λίθων ἐναντίον τῶν πολιορκούντων· || τὸ πρὸς παρεμπόδισιν προσκρούσεως ἀναρτώμενον σῶμα, οἷον εἰς τὰ πλευρὰ λέμβου.

προωστικός,—*ή*,—*όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς προώθησιν, ὁ προωθῶν, ἄλλως *προωστήριος*.

προωτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ πρὸ τοῦ ὠτὸς κείμενος· || *προωτικὸν γάγγλιον* εἶναι τὸ πρὸ τοῦ τράγου τοῦ ὠτὸς γάγγλιον, τὸ ὁποῖον δέχεται τὰ λυμφατικὰ ἀγγεῖα τῶν βλεφάρων· τοῦτο διογκοῦται καὶ καθίσταται ἐπώδυνον εἰς τὰς διαφόρους ὀξείας φλεγμονὰς τῶν βλεφάρων (ἐπιπεφυκίτιδες, κριθὴ κλπ.). Β. Α.

Πρύλις *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Νύμφης Ἴσης, ὅστις, μάντις ὢν ἄριστος, προεῖπεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν διὰ τοῦ Δουρείου ἵππου ἅλωσιν τῆς Τροίας. Ν. Σ. Λ.

πρύμα· δημοτ. ἐπίρρ., ἐπὶ πλοίου, μὲ τὸν ἄνεμον ἀπὸ τῆς πρύμνης: «πάω πρύμα» πλέω ἐξ οὐρίας, «τὸ βάζω στὰ πρύμα» ἐπιδίδω, «τὸ δίνω πρύμα» παραδίδομαι τῷ ἀνέμῳ, «πρύμα-πλῶρα» (πέφτω δίπλα) παραβάλλω πλοῖα ἀντιθέτως ἀνάπρωρον· «τὸ βλέπω πρύμα» διακρίνω ἢ διοπτεύω τι πρύμνηθεν τοῦ ἐγκαρσίου ἐπιπέδου, «ἀπὸ πρύμα» πρύμνηθεν· || μεταφ. καλῶς, ἐπιτυχῶς, κατ' εὐχήν: «μοὔρχονται πρύμα», «οἱ δουλειὲς πᾶνε πρύμα» αἱ ὑποθέσεις μου λαβοῦσαι καλὴν τροπὴν εὐοδοῦνται εἰς αἴσιον τέρμα. Σ. Ε. Λ.

πρυμάτσα (ἡ)· δημοτ., τὸ *πρυμνήσιον*.

πρύμη (ἡ)· δημοτ., ἡ *πρύμνα*.

πρυμίζω· δημοτ., στρέφω τὴν πρύμναν πρὸς τὸν ἄνεμον· || συνήθ., φεύγω ταχέως: «τὰ πρύμισε γιὰ τὴν Ἀθήνα».

πρυμιός (ὁ)· δημοτ., πρυμναῖος: «πρυμιὸς μπαλαοῦρος» ἀποθήκη ἐν τῷ πρυμναίῳ κύτει, «πρυμιὰ σκάλα» πρυμναία κλῖμαξ πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπιτελῶν, «πρυμιὸ ἄρμπουρο» πρυμναῖος ἱστός. Σ. Ε. Λ.

πρύμισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἕνεκα ἀνωτέρας βίας ἀλλαγὴ τῆς πλεύσεως τοῦ πλοίου, ὅπως ταχθῇ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου φεῦγον πρὸ αὐτοῦ (ἐπίσ. *ἐπούρισμα*). Σ. Ε. Λ.

πρυμναῖος, —*α*, —*ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρύμνην, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν πρύμνην: «πρυμναῖος ἱστός», «πρυμναία λέμβος»· || *πρυμναῖα* (τά)· ὡς οὐσ., πάντα τὰ σκεύη τὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς πρύμνης.

πρύμνη (ἡ), καὶ *πρύμνα*, κοιν. *πρύμη*· τὸ ὄπισθεν πέρας τοῦ πλοίου, ὅπου τὸ πηδάλιον, ἀντίθ. *πρῷρα*· || «ἀνακρούομαι κατὰ πρύμναν» («πάω μὲ τὴν πρύμη») ἀναποδίζω τὸ πλοῖον, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἐκκλίνω τῆς διευθύνσεώς του· «ἀνακρούω πρύμναν» στρέφω τὴν πρῷραν πρὸς ἀντίθετον διεύθυνσιν ὅπως φύγω· «βολὴ κατὰ πρύμναν» βολὴ ἐπὶ φυγήν· «δίελθε ὑπὸ πρύμναν» παλαιὸν σῆμα, ὅπως τὸ πρὸς ὃ τοῦτο πλοῖον διέλθῃ ἐγγύτατα τῆς πρύμνης τοῦ σημάναντος πρὸς προφορικὴν διὰ τοῦ τηλεβόα συνεννόησιν· «κατὰ πρύμναν» (ἄνεμος)· ἐντελῶς οὔριος ἄνεμος, κατάπρυμος. Σ. Ε. Λ.

—*[Ναυτ.] Πρύμνη* ἢ καὶ *πρύμνα* (κοιν. ἡ *πρύμη*, γαλλ. la poupe, ἀγγλ. the stern) καλεῖται κυρίως, ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὴν πρῷραν, τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ πλοίου· κατ' ἐπέκτασιν τὸ πρυμναῖον ἥμισυ τοῦ σκάφους, τὸ πρύμνηθεν τοῦ κέντρου τοῦ βάρους του, ἢ κοινότερον τὸ ὄπισθεν τοῦ μέσου τοῦ σκάφους. Τὸ ὕφαλον μέρος τῆς πρύμνης, κατασκευαζόμενον ἐξ ἐπιφανειῶν ποῦ μὲν κυρτῶν ποῦ δὲ κεκοιλασμένων, ἀπολήγει κατὰ τὸ ποδόστημα ὀξύτερον ἢ ἡ πρῷρα, ἵνα εὐκολώτερον διολισθαίνουν αἱ ὑπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ κινουμένου πλοίου παραμερισθεῖσαι καὶ τείνουσαι νὰ ἀναλάβουν τὴν θέσιν τῆς ἠρεμίας ὑγραὶ μᾶζαι, εὐκολυνομένης οὕτω τῆς καλῆς λειτουργίας τοῦ πηδαλίου καὶ μειουμένης τῆς ὀλισθήσεως τῆς ἕλικος ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἀποδόσεώς της εἰς ταχύτητα τοῦ πλοίου. Εἰς τὰ πρῶτα πλοῖα, τὸ κατὰ τὰ ἔξαλα μέρος τῆς πρύμνης ἀπέληγεν εἰς ὀξύ, ὡς καὶ ἡ πρῷρα, δι' ὃ καὶ *ὀξύπρυμνα* καὶ *δίπρῳρα* καὶ *ἀμφίπρυμνα* καὶ *ἀμφίπρῳρα* τὰ τοιαῦτα πλοῖα λέγονται ἀκόμη, δεδομένου ὅτι πλεῖστα πλοῖα, καὶ δὴ μεταξὺ τῶν μικρῶν ἱστιοφόρων, ἔχουσι τοιαύτης μορφῆς πρύμναν, ἀντιθέτως πρὸς τὰ σκάφη τὰ ἔχοντα στρογγύλην ἢ ἀβακοειδῆ κατὰ τὰ ἔξαλα πρύμναν, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦτο «καραβόσκαρα» κοινῶς ὀνομάζονται. Προϊούσης τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἱστιοφόρου, τὸ σκελετὸν τῆς πρύμνης διεμορφώθη κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ ἔξαλον αὐτῆς μέρος νὰ λαμβάνῃ ὄγκον, τοῦθ' ὅπερ ηὐνόει τὰς συνθήκας τοῦ πλοῦ κατὰ τὴν οὐριοδρομίαν, καθότι τὸ κῦμα ἔπληττε τὸ σκάφος ἐπὶ μεγάλης ἐπιφανείας ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς προώσεως· ἐδίδοντο οὕτω διάφορα ἢ παλαιότερον σχήματα εἰς τὰς πρυμναίας δικρόας, τὴν ἄκανθαν, τὸ ποδόστημα, ἐνῷ προσετίθεντο ὁ σταυρός, οἱ κανόνες, τὰ κοντάκια καὶ ὁ σκορπίος, ἅτινα διεμόρφωνον κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ναυπηγῷ τὸ σχῆμα τοῦ συστήματος τῆς τετραγώνου ἢ τῆς στρογγύλης πρύμνης, ὅπερ ὀνομάζεται οὐρά. Τὰ πλοῖα τῆς Δύσεως κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦσαν ὑψίπρυμνα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἰδίᾳ, μεγίστη μέριμνα ἐδίδετο διὰ τὴν ὡραίαν ἐμφάνισιν τῆς πανυψήλου πρύμνης, ἡ δὲ διακόσμησις τῶν ἐξωστῶν της, τῆς ἀσπιδίσκης, τῶν ἀφλάστων, τῶν τερμόνων, τῶν κορωνίδων καὶ παντὸς ἐν γένει μέρους τοῦ ἄβακος τῆς πρύμνης ἀπετέλει ἀντικείμενον μεγάλης ἁμίλλης μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς. Τρεῖς φανοὶ παμμεγέθεις, ὁ εἷς καταμεσῆς καὶ οἱ ἄλλοι εἰς ἑκάτερον τῶν ἄκρων τῆς κορώνης, χρησιμεύοντες πρὸς προφύλαξιν τοῦ πλοίου ἀπὸ τῶν καταφθανόντων τοιούτων, εἶχον σκελετοὺς ὀρειχαλκίνους, ὧν οἱ ὀρθοστάται, καρυάτιδες ἢ σειρῆνες, ἦσαν ἀριστουργήματα τῆς γλυπτικῆς τέχνης. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἐτίθετο κατὰ μέρος ἡ ὑπὲρ τῶν ὑψηλῶν πρυμνῶν τάσις τῶν ναυπηγῶν. Εἰς τὰ σύγχρονα πολεμικὰ ἐπιζητεῖται ὑπὸ τῶν ναυπηγῶν σχῆμα πρύμνης πρόσφορον εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸν προορισμὸν τῶν πλοίων, χωρὶς ἐντούτοις νὰ παραμελῆται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν. Ἡ πρύμνη εἰς αὐτὰ δὲν εἶναι στρογγύλη, ἀλλὰ γωνιώδης καὶ χθαμαλή, ὅπως μὴ παρακωλύεται τὸ πῦρ τῶν πυροβόλων, παρὰ δὲ τὸ ὅτι αὐτὴν προστατεύει θώραξ, ἐξακολουθεῖ διατηρούμενος ἐξώστης πρὸς χρῆσιν τῶν εἰς αὐτὴν ὑπαρχόντων διαμερισμάτων τοῦ κυβερνήτου ἢ τοῦ ναυάρχου. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

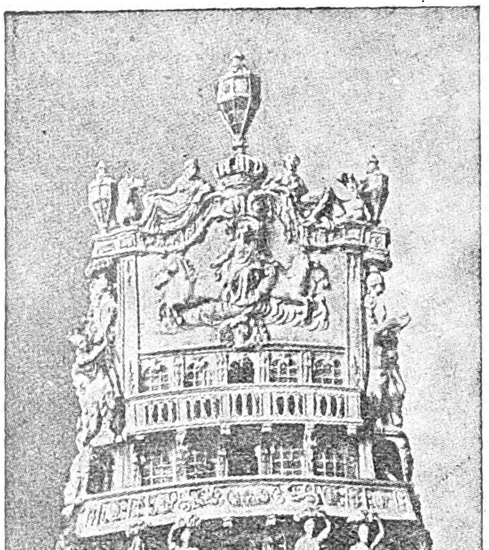

Ἡ πρύμνη τοῦ γαλλικοῦ τρικρότου «La Couronne» ναυπηγηθέντος τῷ 1638.

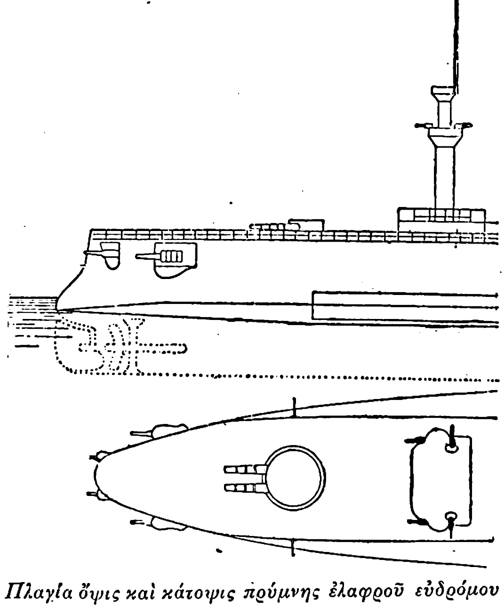

Πλαγία ὄψις καὶ κάτοψις πρύμνης ἐλαφροῦ εὐδρόμου.

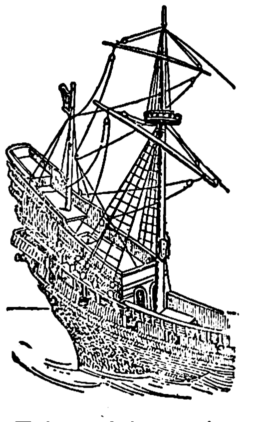

Πρύμνη πλοίου τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

Πρύμνη (Puppis) *[Ἀστρον.]*. Ἓν ἐκ τῶν τμημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται ὁ ἀστερισμὸς τῆς *Ἀργοῦς* (βλ. λ.). Σ. Π.

πρύμνηθεν· ἐπίρρ., ἀπὸ τῆς πρύμνης.

πρυμνήσιον (κοιν. ***πρυμάτσα***) *[Ναυτ.]*. Ἕκαστος τῶν κανναβίνων καλώων ἢ τῶν συρματοσχοίνων, δι' ὧν τὸ πλοῖον, μετὰ τὴν πόντισιν τῶν ἀγκυρῶν του καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν στροφὴν μέχρι τῆς λήψεως τῆς καταλλήλου ὡς πρὸς τὴν ἀκτὴν διευθύνσεώς του, ὁρμίζεται ἀσφαλῶς ἐν τῷ λιμένι προσδενόμενον ἀπὸ τῆς πρύμνης του πρὸς δέστρας εὑρισκομένας εἰς τὴν προκυμαίαν, ἤτοι τὴν ἀκτήν. Παρ' ἀρχαίοις ὠνομάζοντο *γύαια* καὶ *ἐπίγυια* καὶ *πείσματα*. Τὰ πρυμνήσια ὁρμισθέντος πλοίου δέον νὰ ὦσι τοὐλάχιστον δύο, χιαστὶ δὲ διατεθειμένα, ἤτοι ἀπὸ ἀριστεροῦ τονοσύρτου πρὸς δεξιὰν δέστραν καὶ ἀπὸ δεξιοῦ πρὸς ἀριστεράν· συνήθως ὅμως τίθενται τέσσαρα τοιαῦτα καὶ ἕκαστον αὐτῶν περιβάλλεται, εἰς δύο σημεῖά του, διὰ δέσμης φρυγάνων ἢ διὰ χώνης λευκοσιδηρᾶς μὲ τὴν ἔσω ἐπιφάνειάν της μετὰ καρφίδων, τὰ δὲ κοῖλά της πρὸς τὴν ἀκτὴν πρὸς παρεμπόδισιν εἰσπλεύσεως ἐν τῷ πλοίῳ μυῶν (ποντικῶν) ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Εἰς τὰ ἐπὶ ναυδέτων ὁρμιζόμενα πλοῖα, τὰ πρυμνήσια δὲν διατίθενται ὡς εἰκὸς χιαστί, ἀλλ' ἐπαλλήλως (μάτσο). Ὅταν τὸ πλοῖον εἶναι εἰς τάξιν ἀπάρσεως, τὰ πρυμνήσια ἀντικαθίσταται δι' ἑνὸς μόνον ἀπογείου πείσματος (παλαμαριοῦ), διευθυνομένου ἀπὸ τοῦ ὑπηνέμου τονοσύρτου πρὸς προσήνεμον δέστραν· τοῦτο δὲ παρεᾶται ἐξ ἀπολαβῆς (λασκάρεται χέρι παρὰ χέρι), ἐφ' ὅσον τὸ πλοῖον αἶρον τὴν ἄλυσίν του προχωρεῖ πρὸς τὴν ἄγκυράν του. Ἀφήνεται δὲ ἐλεύθερον τὸ πλοῖον, λυομένου τοῦ τελευταίου τούτου πρυμνησίου (κέλευμα «Ἔα!» κοιν. «μόλα κάβο! μόλα!»), ὅταν ἡ πρύμνη τοῦ ἀπαίροντος ὑπερβῇ τὰς πρῴρας τῶν παραπλεύρως ὡρμισμένων πλοίων, ἵνα, ἀφηνόμενον νὰ ἀναπρῳρίσῃ ἐπὶ τῆς ἀγκύρας του, μὴ προσκρούσῃ εἰς τὰς πρῴρας ἐκείνων. Σ. Ε. Λ.

πρυμνήσιος, —*α*, —*ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρύμνην, ὁ τῆς πρύμνης, πρυμναῖος· || *πρυμνήσιον* (τό)· ὡς οὐσ., τὸ σχοινίον, ὁ κάλως τῆς πρύμνης (βλ. λ.).

Πρυμνησσός, ἡ ***Πρυμνησσία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κεντρῴας Φρυγίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κειμένη ΒΑ. τῶν Συννάδων καὶ ΝΑ. τοῦ Δορυλαίου (*Πτολ.* Ε', 2, 17). Ἐν αὐτῇ ἐλατρεύετο ἡ Κυβέλη καὶ ὁ ἀποθεωθεὶς βασιλεὺς Μίδας. Ἐπίσης καὶ ὁ Ζεὺς ὡς δωροδότης τῶν καρπῶν καὶ τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Καρποδότης. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 23 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Σαλουταρίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Συννάδων. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου μνημονεύεται ὡς πόλις τῆς Καρίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μιμαίθου· φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν φρυγικήν. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Σαλωνίνης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΠΡΥΜΝΗΣ

Digitized by Google

ΣΕΩΝ ἢ ΠΡΥΜΝΗΣΣΕΙΣ καὶ διαφόρων τύπων, τῶν ὁποίων ἐπικρατεῖ ἡ παράστασις τῆς Δικαιοσύνης. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, κατά τινας, κεῖνται παρὰ τὸ χωρίον Soilen, μίαν ὥραν περίπου πρὸς Ν. τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ. Α. Θ. Σ.

πρυμνῆται (οἱ)· ναυτ., τὸ μέρος τοῦ πληρώματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν τάξιν χωρισμοῦ ἢ τὴν πολεμικὴν κλῆσιν εἶναι τεταγμένον εἰς τὸ πρυμναῖον μέρος τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

πρυμνοδέτης (κοιν. *κουτούκι*) *[Ναυτ.]*. Σχοινίον ἰσχυρόν, οὗ τὸ ἓν ἄκρον προσδένεται εἰς δέστραν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, εἴτε εἰς ἄλυσιν ἀγκύριον ἄλλου ἐγγὺς πλοίου, ἢ ἐκτείνεται δι' ἰσχάδος, ἀπολαμβάνεται δὲ εἰς τὸ πλοῖον διά τινος πρυμναίουόφθαλμοῦ ἢ τονοσύρτου. Συναγόμενον ἢ ἑλκόμενον ἀπὸ τοῦ πλοίου, ὅταν τοῦτο δὲν εἶναι ὡρμισμένον διὰ πρυμνησίων. φέρει τὴν πρύμνην, πλαγίως ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκτείνεται, εἰς ἣν θέσιν θέλομεν. Σ. Ε. Λ.

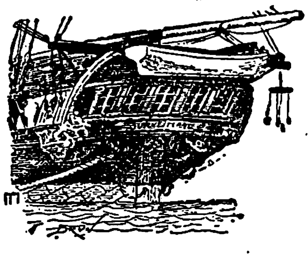

Πρυμνοδέτης (Π)·

πρυμνόδετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ πλοίου, ὁ ἀπὸ τῆς πρύμνης δεδεμένος.

πρυμνοδετῶ (*—έω*)· ἐπὶ πλοίου, δένω ἀπὸ τὴν πρύμνην, μὲ τὴν πρυμάτσα.

πρύμος, —α —ον· δημοτ., ποῦ εἶναι πρύμα, οὔριος: «ἔχομε τὸν καιρὸ πρύμο», «πρύμο ἀγέρι».

Προυντὸμ (Sully-Prudhomme), *Ρενὲ Συλλὺ* —. Γάλλος ποιητὴς (βλ. λ. *Συλλὺ-Προυντὸμ* Ρενέ).

Προυντὸν (Prud' hon), ***Πέτρος-Παῦλος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κλυνὺ τῷ 1758 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1823. Τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ μαθήματα ἔλαβε παρὰ τοῦ Φραγκίσκου Ντεβόγκ εἰς Ντιζόν, συμπληρώσας αὐτὰ βραδύτερον εἰς Παρισίους. Τυχὼν τοῦ βραβείου Ῥώμης, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἰταλίαν, ὅπου τὸ τάλαντόν του, ἐπαρκῶς ὥριμον ἤδη, τελειοῦται διὰ τῆς θεωρήσεως τῶν καταλοίπων τῆς ἑλληνολατινικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν ἔργων τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Ἀναγεννήσεως. Τοιουτοτρόπως ὁ Γάλλος καλλιτέχνης ἀποκτᾷ οὐ μόνον τὸ πάθος πρὸς τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἁπλότητα τῶν μορφῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύσκολον τέχνην τοῦ διαφανοῦς σκιόφωτος, τοῦ ἁρμονικοῦ χρωματισμοῦ καὶ τῆς θελγούσης καὶ διεισδυτικῆς χάριτος. Ὠνομάσθη ὑπό τινων «Ἀνδρέας Σενιὲ τῆς ζωγραφικῆς». Ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Παρισίους, ὁ Προυντὸν φαίνεται ὅτι ἐδημιούργησε κατ' ἀρχὰς φήμην δι' ἀλληγορικῶν σχεδιασμάτων, ἅτινα ἐξελαϊκεύθησαν ὑπὸ τῶν χαρακτῶν Copia καὶ Poger· παραλλήλως ἐξειργάσθη ἐξόχους εἰκονογραφίας διὰ τὰς μνημειώδεις ἐκδόσεις τοῦ Διδότου. Διεκόσμησεν ἐν τῷ Λούβρῳ τὴν ὀροφὴν τῆς αἰθούσης τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἐξειργάσθη τὴν «Θείαν δικαιοσύνην καὶ ἐκδίκησιν τιμωροῦσαν τὸ ἔγκλημα» (1803), δι' ὧν ἔργων ἐδοξάσθη. Ὁ Ναπολέων ᾐσθάνθη θερμὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐξαιρετικὸν τοῦτον καλλιτέχνην, εἰς ὃν ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προσωπογραφίας τοῦ μικροῦ βασιλέως τῆς Ῥώμης.

Ἡ τέχνη του διακρίνεται διὰ τὸ ὑψηλὸν ἰδεῶδες τοῦ κάλλους, τῆς χάριτος καὶ τῆς ἁρμονίας, ὅπερ ἐκφράζει. Ἐξηντλήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν εἰδυλλιακῶν καὶ ἀλληγορικῶν σκηνῶν, ἔτι δὲ προσωπογραφιῶν, εἰς ἃς ὁ Προυντὸν παρέσχε λαμπρὰ δείγματα τοῦ ἁβροτάτου ταλάντου του. Ὁ Προυντὸν διηρμήνευσεν ἐπιτυχέστερον ἢ πᾶς ἄλλος ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἀρχαῖον ἰδανικόν, μολονότι ὁ Δαυῒδ τὸν ἀπεκάλεσε μετὰ περιφρονήσεως «Μπουσὲ τῆς ἐποχῆς» του. Ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ὁ πρωτοτυπώτερος τῶν ζωγράφων τῆς αὐτοκρατορίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ ζέφυρος λικνιζόμενος ὑπεράνω τῶν ὑδάτων» (μουσεῖον Λούβρου), «Ἡ ἀφθονία» (ἐν ἰδιωτικῇ συλλογῇ), «Ἡ Ἀφροδίτη» (σπουδὴ ἀποκειμένη ἐν Σχολῇ Καλῶν Τεχνῶν Παρισίων), «Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ψυχῆς» (μουσεῖον Λούβρου), «Ὁ Ἐσταυρωμένος» (αὐτόθι), καὶ αἱ προσωπογραφίαι τῆς αὐτοκρατείρας Ἰωσηφίνης, τοῦ «νεαροῦ ἀνδρός», τῆς Κας Ζάρρ καὶ τῆς Κας Κοπιά. Ι. Μ. Π.

Προυντόν: *«Προσωποψραφία τῆς κ. Ἀντονὺ καὶ τῶν τέκνων της.»*
[Μουσεῖον Λυῶνος.]

Προυντόν: *«Τὸ ἔγκλημα καταδιωκόμενον ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἐκδικήσεως».*
[Μουσεῖον Λούβρου.]

πρυτανεία (ἡ)· τὸ ὑπούργημα τοῦ πρυτάνεως || ὁ χρόνος καθ' ὃν εἶναί τις πρύτανις: «ἐπὶ πρυτανείας τοῦ δεῖνος» || παρ' ἀρχ. Ἀθηναίοις, τὸ δέκατον τοῦ ἔτους, 35 ἢ 36 ἡμέραι, καθ' ἃς ἐκυβέρνων οἱ *πρυτάνεις* (βλ. λ.).

πρυτανεῖα (τά) *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτω τὰ δικαστικὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα κατέθετον οἱ διάδικοι εἰς δίκας ἰδιωτικάς. Ἡ κατάθεσις τῶν πρυτανείων συνήθως ἐγίνετο πρὸ τῆς δίκης, ἐὰν ταύτην ὁ ἄρχων ἔκρινεν εἰσαγώγιμον· ἦσαν δὲ ἢ ἀνάλογα πρὸς τὸ γραφόμενον τίμημα τῆς δίκης, ἢ ὡρίζοντο ὑπὸ τοῦ νόμου· δίκη κάτω τῶν 100 δραχμῶν δὲν ἐπεδέχετο κατάθεσιν· διὰ δίκην 100 μέχρι 1000 δραχμῶν κατέθετεν ἑκάτερος 3 δραχμάς, διὰ ποσὸν δὲ ἄνω τῶν 1000 δραχμῶν 30 δραχμὰς ἑκάτερος. Μετὰ τὸ πέρας τῆς δίκης ὁ καταδικασθεὶς ἀπεδίδεν εἰς τὸν κερδίσαντα τὴν δίκην τὸ ὑπὸ τούτου κατατεθέν. Τὰ πρυτανεῖα κατηυθύνοντο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν μισθοδοσίαν τῶν δικαστῶν. Μετὰ τὸν Ξενοφῶντα τὰ πρυτανεῖα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπήρκουν διὰ τὴν μισθοδοσίαν τῶν ἡλιαστῶν. Οὕτω ἀπετέλουν μέρος τῶν ἀμέσων τακτικῶν προσόδων τῆς πόλεως.

πρυτανεῖον (τό)· ἀρχ., τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις || «*σίτησις ἐν τῷ πρυτανείῳ*» ἡ ἐφ' ἅπαξ ἢ διὰ παντὸς τοῦ βίου διατροφὴ ἐν τῷ πρυτανείῳ δωρεάν, ἀπονεμομένη ὡς ἰδιαιτέρα τιμὴ ἰδίᾳ εἰς τοὺς νικήσαντας στρατηγοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀξίους φανέντας πρέσβεις.

—*[Ἀρχ.]* *Πρυτανεῖον* ἐκαλεῖτο ἐν ταῖς ἀρχαίαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος δημόσιον οἴκημα, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ σημερινὸν δημαρχεῖον. Εἰς αὐτὸ συνήρχοντο καὶ συνεσιτοῦντο, δημοσίᾳ δαπάνῃ, οἱ πρυτάνεις, οἱ ξένοι πρέσβεις καὶ οἱ παρασχόντες, αὐτοὶ ἢ οἱ πρόγονοί των, μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα. Συγχρόνως τὸ πρυτανεῖον ἦτο κέντρον θρησκευτικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτηρεῖτο ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς ἑστίας τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, εἰς τὴν Ἀττικήν, ἥτις ἐπὶ τοῦ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο, ὑπῆρχεν ἐν ἑκάστῃ πόλει πρυτανεῖον· ὅτε ὅμως ὁ Θησεὺς συνῴκισε πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέλυσεν ὅλα τὰ πρυτανεῖα, πλὴν τοῦ πρυτανείου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κλεισθένους αἱ συνελεύσεις καὶ τὰ συσσίτια τῶν πρυτάνεων ἐν Ἀθήναις μετετέθησαν εἰς τὴν λεγομένην θόλον, παρὰ τὴν ἀγοράν, ἀλλὰ θρησκευτικὸν κέντρον διέμεινε πάντοτε τὸ ἀρχαῖον πρυτανεῖον, κείμενον εἰς τὰς βορείας κλιτῦς τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Παυσανίας διηγεῖται ὅτι εἶδεν ἐκεῖ τὸ κείμενον τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος, ἄγαλμα τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἑστίας καὶ ἀνδριάντας τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους. Ἐπίσης ἐκ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου γνωρίζομεν ὅτι εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκειτο ἡ ἑστία, δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ, εὑρίσκετο ἀνδριὰς τοῦ Δημοχάρους, ἀνεψιοῦ τοῦ Δημοσθένους. Πόλεις αἵτινες εἶχον πρυτανεῖον ἦσαν αἱ ἑξῆς: τὸ Ἄργος, ἡ Σικυών, ἡ Ὀλυμπία, τὰ Μέγαρα, ἡ Τανάγρα, ὁ

Digitized by Google

Ὀρχομενός, οἱ Δελφοί, ἡ Ἐπίδαμνος, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Κέρκυρα, ἡ Αἴγινα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Θάσος, ἡ Νάξος, ἡ Σίφνος, ἡ Κῶς, ἡ Ῥόδος. Ἐπίσης γνωστὰ ἐκ τῶν κειμένων εἶναι τὰ πρυτανεῖα τῆς Κρήτης, Μ. Ἀσίας, Αἰγύπτου καὶ Μεγάλης Ἑλλάδος. Τὰ πρυτανεῖα ταῦτα ἔκειντο παρὰ τὴν ἀγοράν.

πρυτανεύω· εἶμαι πρύτανις· || ἀρχ., «ἡ πρυτανεύουσα φυλή» ἡ φυλὴ τῆς ὁποίας βουλευταὶ ἦσαν πρυτάνεις, ὅθεν «ἡ ἄρχουσα φυλή»· || ἐντεῦθεν νεωτ., «ἡ πρυτανεύουσα ἰδέα» ἡ κυριαρχοῦσα, ἡ κυρία ἰδέα.

πρυτανικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρύτανιν, ὁ τοῦ πρυτάνεως: «πρυτανικὸν ἐπίδομα»· || «πρυτανικὸς λόγος», πραγματεία ἐπιστημονικοῦ θέματος ἀναγινωσκομένη ὡς ἐναρκτήριος λόγος τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν πρυτανείαν καθηγητοῦ.

πρύτανις, *—εως* (ὁ)· ὁ πρῶτος, ὁ πρωτεύων, ἰδίᾳ ὁ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐκλεγόμενος καθηγητὴς πρὸς διοίκησιν καὶ ἐκπροσώπησιν τοῦ πανεπιστημίου ἢ τοῦ πολυτεχνείου: «ὁ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, — Θεσσαλονίκης»· || παρ' ἀρχ. Ἀθηναίοις, *πρυτάνεις* (οἱ)· τὸ δέκατον μέρος τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων, ἤτοι πεντήκοντα βουλευταὶ ἑκάστης φυλῆς, ὁριζομένης διὰ κλήρου, διοικοῦντες τὰ τῆς βουλῆς εἰς τὸ δέκατον τοῦ ἔτους.

— *[Ἀρχ.]* Οἱ *πρυτάνεις* ἦσαν ἀνώτατοι ἄρχοντες τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πόλεων. Τὰ καθήκοντά των ἦσαν διάφορα εἰς τὰς διαφόρους πόλεις· εἴς τινας ἦσαν οἱ ἐπώνυμοι τοῦ ἔτους, εἰς ἄλλας οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι κτλ.· συνήθως ἦσαν οἱ προϊστάμενοι τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων· οὗτοι προΐσταντο τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βουλῆς ἐπὶ ἓν δέκατον τοῦ ἔτους, ἤτοι 35 ἢ 36 ἡμέρας, ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβολίμων 38 ἢ 39. Τὸ διάστημα τοῦτο ἐκαλεῖτο *πρυτανεία* καὶ ἡ φυλὴ πρυτανεύουσα. Οἱ πρυτάνεις ἐσιτοῦντο ἐν τῷ *πρυτανείῳ*, εἷς δὲ τούτων καθ' ἡμέραν προΐστατο τῶν λοιπῶν πρυτάνεων καὶ ἐκαλεῖτο ἐπιστάτης.

— *[Πανεπ.]* *Πρύτανις* τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν Rector magnificus τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων, καλεῖται ὁ ἀνώτατος λειτουργὸς τοῦ πανεπιστημίου, ἐκπροσωπῶν αὐτὸ ἔν τε τῇ διοικήσει καὶ ταῖς περιουσιακαῖς αὐτοῦ σχέσεσι. Ἀπὸ τῆς συστάσεως σχεδὸν τοῦ πανεπιστημίου μέχρι τοῦ 1912, ὁ κατὰ Μάϊον ἑκάστου ἔτους ἐκλεγόμενος πρύτανις διωρίζετο καὶ ἀνελάμβανε τὰ καθήκοντα αὐτοῦ τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας του ἐπιόντος ἔτους, ληγούσης τῆς πρυτανείας του, καθίστατο ἀντιπρύτανις. Ἀπὸ τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1911—1912 κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ τότε ψηφισθέντος ὀργανισμοῦ τοῦ πανεπιστημίου, ὡς καὶ κατὰ τὸν ἐν ἰσχύϊ νῦν ὀργανισμὸν (ν. 5343 ἄρθρ. 24—27), γίνεται πρῶτον ἐκλογὴ ἀντιπρυτάνεως, ὅστις, διοριζόμενος διὰ διατάγματος καὶ παραμένων ὡς μέλος τῆς συγκλήτου κατὰ τὸ ἀμέσως ἑπόμενον τῇ ἐκλογῇ του πανεπιστημιακὸν ἔτος, καθίσταται εἶτα αὐτοδικαίως καὶ ἄνευ ἑτέρας διατυπώσεως πρύτανις ἅμα τῇ λήξει τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἔτους, καθ' ὃ διετέλεσεν ἀντιπρύτανις. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀντιπρυτάνεως γίνεται καὶ νῦν κατὰ Μάϊον ἐκ περιτροπῆς ἐξ ἑκάστης σχολῆς καθ' ἕκαστον ἔτος δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει καθηγητῶν. Οἱ υποψήφιοι διὰ τὸ ἀξίωμα δέον νὰ ἔχωσι χρηματίσει συγκλητικοί.

Πρύτανις. —1) Υἱὸς τοῦ Εὐρυφῶντος, ἀπόγονος τοῦ Προκλέους, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης καὶ πατὴρ τοῦ Εὐνόμου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρξατο τὸ κατὰ τῶν Ἀργείων μῖσος τῶν Λακεδαιμονίων (*Παυσ.* Γ, 7, 2).

—2) Εἷς τῶν ἐπισήμων Λυκίων, σύμμαχος τῶν Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ἰλιάδ.* Ε, 678).

—3) Πύκτης ἐκ Κυζίκου, δωροδοκηθεὶς μετ' ἄλλων ἀθλητῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτῶν Εὐπώλου τοῦ Θεσσαλοῦ κατὰ τὴν 98 Ὀλυμπιάδα. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἀθλητικὸν τοῦτο ἀδίκημα παρετηρήθη, ὡς λέγεται, διὰ πρώτην φοράν, ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τῶν Ἠλείων καὶ οἱ δωροδοκηθέντες καὶ ὁ δωροδοκήσας διὰ χρηματικοῦ προστίμου, διὰ τοῦ ὁποίου ἠγέρθησαν χαλκᾶ ἀγάλματα τοῦ Διός, καλούμενα ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων «Ζᾶνες», τῶν ὁποίων δύο ἦσαν ἔργα Κλέωνος τοῦ Σικυωνίου (*Παυσ.* V, 21, 3). Α Θ. Σ.

—**Πρύτανις.** Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Παρισάδου Α΄, βασιλέως τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος. Τὸν Παρισάδην θανόντα τῷ 311 π. Χ. διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος υἱός του Σάτυρος Β΄, αὐτὸς δὲ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς πρωτευούσης Παντικαπαίου, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Εὐμήλου. Φονευθέντος τοῦ Σατύρου, ἀνέλαβε μόνος τὴν ἐξουσίαν, ἡττηθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ Εὐμήλου, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀποπειραθεὶς νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον, ἐφονεύθη τῷ 310 π. Χ. κατὰ διαταγὴν τοῦ Εὐμήλου μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του. Α. Θ. Σ.

Πρύτανις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κολχίδος, ὅστις διαρρέων τὴν χώραν τῶν Βυζήρων καὶ Ἐχεχειριέων ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον μεταξὺ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ Πυξίτου (νῦν Βιτσέ). Εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Πρυτάνην* τοῦ Ἀνωνύμου καὶ τὸν *Πορδανίδα* τοῦ Σκύλακος, ταυτίζεται δὲ μὲ τὸν νῦν *Φουρτούνα*. Α. Θ. Σ.

Πρύφερ (Prüfer), *Ἀρθοῦρος*. Γερμανὸς μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἀπὸ τοῦ 1902 διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, εἶναι δὲ συνεργάτης πολλῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν διὰ σειρᾶς ἔργων, ὧν κυριώτερα: «Joh. Herm. Schein», «Das Werk von Bayreuth», «Joh. Herm. Schein und das weltliche deutiche Lied des XVII Jahrh.» κλπ. Ἐπιμελείᾳ τοῦ Πρύφερ ἐξεδόθησαν ἐπίσης τὰ ἅπαντα τοῦ Σάϊν. Γ. Σ.

Πρωγάκης, *Γεώργιος*. Μουσικοδιδάσκαλος, Χῖος τὴν καταγωγήν, ἀποθανὼν τῷ 1931 ὑπερογδοηκοντούτης. Ἀποφοιτήσας τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐφοίτησεν ἐπὶ διετίαν καὶ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, διευθύνων συγχρόνως καὶ τὸν ἀριστερὸν χορὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις μητροπολιτικοῦ ναοῦ. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πατριαρχικῆς μουσικῆς σχολῆς καὶ τῆς κατὰ Χάλκην θεολογικῆς τοιαύτης, ἐν ᾗ ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν ἀπὸ τοῦ 1898—1928. Ἐξέδωκε «Μουσικὴν Συλλογὴν» (3 τόμ., Κωνσταντινούπολις 1909). Ν. Α. Χ.

πρώην· ἐπίρρ., πρωτύτερα: «χθὲς καὶ πρώην» χθὲς καὶ προχθὲς (ἢ ἀκόμη προγενέστερον)· || νεώτ., μετὰ ὀνομάτων δηλούντων ἀξίωμα ἢ ὑπούργημα, τὸ ὁποῖον κατεῖχέ τις ἄλλοτε: «πρώην βουλευτής, — δήμαρχος, — δικαστὴς κττ.».

πρωθιεράρχης (ὁ)· μεταγενεστέρα καὶ σχεδὸν σύγχρονος ὀνομασία τοῦ πρωτεύοντος μεταξὺ τῶν ἱεραρχῶν, τοῦ ὑπὸ τῶν κανόνων *πρώτου* ὀνομαζομένου ἢ *πριμάτου*. Καλοῦνται κυρίως οὕτω οἱ πρόεδροι τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, οἱ ἀρχιεπίσκοποι οἱ προεδρεύοντες καὶ προεξάρχοντες τῶν μητροπολιτῶν ἢ ἐπισκόπων Ἐκκλησίας τινός. Τοιοῦτοι ἄλλοτε, κατὰ τὸν Δ΄ καὶ Ε΄ αἰῶνα, ἦσαν οἱ ἔξαρχοι τῶν διοικήσεων, οἱ καὶ πατριάρχαι καλούμενοι, ἀφ' ὧν ἐξηρτῶντο οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολῖται, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομασθῶσι κατὰ δεύτερον λόγον καὶ πρωθιεράρχαι ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους. Π. Ν. Τ.

πρωθιεραρχία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα ἢ τὸ ὑπούργημα τοῦ πρωθιεράρχου.

πρωθιερεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ πρῶτος ἱερεύς, μεταξὺ ἱερέων ὁ προηγούμενος τῶν ἄλλων.

πρωθυπολοχαγὸς (ὁ) *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω εἷς τῶν βαθμῶν τῶν κανονισθέντων τὸν Αὔγουστον 1831 ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου Καποδίστρια, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ δοθῇ ἠθική τις ἀμοιβὴ εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, ὧν ἡ προαγωγὴ ἦτο δύσκολος, λόγῳ τῶν ὀλίγων ὑπαρχουσῶν τότε θέσεων. Ἦτο βαθμὸς μεταξὺ ὑπολοχαγοῦ καὶ λοχαγοῦ. Οἱ πρωθυπολοχαγοὶ ἐξετέλουν ὑπηρεσίαν ὑπολοχαγοῦ καὶ ἔφερον ἐπωμίδας ὑπολοχαγοῦ μετὰ διακριτικοῦ τινος. Ὁ βαθμὸς οὗτος κατηργήθη τῷ 1833. Ν. Θ. Κ.

πρωθυπουργεύω· ἐκτελῶ καθήκοντα πρωθυπουργοῦ, ἀναπληρῶ τὸν ἀπουσιάζοντα πρωθυπουργόν.

πρωθυπουργία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα ἢ τὸ ὑπούργημα τοῦ πρωθυπουργοῦ· || ὁ χρόνος, καθ' ὃν διετέλεσέ τις πρωθυπουργός: «ἐπὶ πρωθυπουργίας τοῦ δεῖνος».

πρωθυπουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρωθυπουργόν, ὁ τοῦ πρωθυπουργοῦ: «πρωθυπουργικὰ καθήκοντα».

πρωθυπουργὸς (ὁ)· ὁ πρῶτος ὑπουργός, ὁ προϊστάμενος τῶν ἄλλων ὑπουργῶν, ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

— *[Πολιτ.]* Ὁ ὅρος οὗτος εἶναι σχετικῶς νεώτερος. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου ἐν § κβ΄ ὥριζεν ὅτι πρῶτος μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν εἶναι ὁ «ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας», ὅστις εἶχε καὶ τὴν ἐπιστασίαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων. Κατὰ τὸν νόμον τῆς Ἐπιδαύρου (§ κε΄) «τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα ἐκλέγει ἑπτὰ ὑπουργούς... καὶ ἕνα γενικὸν γραμματέα, πρὸς τὸν ὁποῖον διευθύνονται καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ὑποθέσεις». Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιβασιλείας, τὸ ἐκδοθὲν διάταγμα τῆς 3/15 Ἀπριλίου 1833 «περὶ σχηματισμοῦ τῶν γραμματειῶν», ὥρισεν ὅτι «ὅλοι οἱ γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας εἶναι ἰσόβαθμοι· φυλάττουσι δὲ τὴν σειρὰν τῆς ἀρχαιότητος τῆς ὑπηρεσίας, ἐξαιρουμένου τοῦ κατὰ καιρὸν προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅστις προεδρεύει» (ἄρθρον 3). «Ἡ ὁλομέλεια τῶν γραμματέων τῆς ἐπικρατείας σχηματίζει τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος ὀνομάζεται ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸν βασιλέα» (ἄρθρον 5). Κατὰ τὸ ἀπὸ 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1835 βασιλικὸν διάταγμα, ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας «ἦτο πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου» (ἄρθρον 1) καὶ πρὸς τούτοις «ὁ ἐγγύτατος πύλαρχος τοῦ βασιλέως ἐν τῷ βασιλικῷ βουλευτηρίῳ» (=ἀνακτοβουλίῳ, ἄρθρον 7), ἀλλ' ἡ θέσις αὕτη τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς ἐπικρατείας κατηργήθη βραδύτερον διὰ τοῦ ἀπὸ 2/14 Φεβρουαρίου 1837 διατάγματος. Ἔκτοτε, τὰ μὲν ὑπουργεῖα ἐκαλοῦντο ἐξακολουθητικῶς *γραμματεῖαι*, οἱ δὲ ὑπουργοὶ *γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας*, ὁ προεδρεύων δὲ τοῦ συμβουλίου τῶν γραμματέων ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ *προέδρου*. Ἀπὸ τοῦ Συντάγματος ὅμως τοῦ 1844 (ἄρθρ. 20, 22—24, 80—85) οἱ γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας ὠνομάσθησαν *ὑπουργοί*, ὁ προεδρεύων δὲ αὐτῶν ἐν ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἀπεκλήθη *πρωθυπουργός*. Διὰ τῆς ἀνελίξεως τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος εἰς κοινοβουλευτικόν, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, ἐπεβλήθη ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ δι' αὐτῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὁ ὅρος οὗτος, τοῦ πρωθυπουργοῦ διοριζομένου ἰδιαιτέρως παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἐπίσημον δὲ ἀναγνώρισιν τοῦ ὅρου τούτου ἔχομεν ἤδη ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐν ἄρθρῳ 87 § 1 διατάσσει ὅτι «τὴν κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, συγκείμενον ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ».

Παρ' ἡμῖν τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ προσέλαβεν ἐξαιρετικὴν ὅλως σημασίαν ἰδίως ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως, ὡς θεσμὸς δὲ διέπεται περισσότερον ὑπὸ ἀγράφων κανόνων ἢ παρὰ νομικῶν διατάξεων, ἐπειδὴ ἡ λειτουργία καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ συναρτᾶται στενῶς μὲ τὴν ἀτομικὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἐπιβολήν, τὸ γόητρον καὶ τὸ κῦρος, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ τὸ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ ἀνερχόμενον πρόσωπον, ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἀρχηγὸς κόμματος. Ὑπὸ τὴν ἐξακολουθητικὴν ἰσχὺν τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ ἀπὸ 3/15 Ἀπριλίου 1833 Β.Δ. περὶ σχηματισμοῦ τῶν γραμματειῶν, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ λόγου τοῦ 1875, ἐκαλεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὑπερισχύοντος ἐν τῇ βουλῇ κόμματος, ὅστις καὶ προέτεινεν εἰς τὸν βασιλέα τοὺς συνεργάτας ὑπουργούς. Τοσαύτη δὲ σημασία ἀπεδίδετο εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὥστε δὲν παρελείφθη νὰ κατακριθῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βουλῇ ἡ διατήρησις ἐν τῇ ἀρχῇ ἀκεφάλου κυβερνήσεως, λόγῳ θανάτου τοῦ προέδρου αὐτῆς. Νομικῶς, ἡ ἁρμοδιότης καὶ ἰδιαιτέρα θέσις τοῦ πρωθυπουργοῦ ῥυθμίζεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ἀπὸ 20 Μαΐου 1835 βασιλικοῦ διατάγματος, καθ' ὃ ὡρίσθη ὅτι «καθῆκον δ' αὐτοῦ πρώτιστον εἶναι νὰ συνεννοῆται ἀμέσως μετὰ τῶν ἄλλων ὑπουργῶν, διὰ νὰ διατηρῇ εἰς πλήρη ἁρμονίαν τὰς ὑποθέσεις τῶν διαφόρων ὑπουργείων, νὰ προλαμβάνῃ καὶ ἐξομαλύνῃ τὰς μεταξὺ αὐτῶν συγκρούσεις καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ὁμοιομόρφου ἐκτελέσεως τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος». Ἐπὶ πλέον ὁ πρωθυπουργὸς συγκαλεῖ εἰς συνεδρίας, εἴτε αὐτοβούλως εἴτε τῇ αἰτήσει ἑνὸς τῶν ὑπουργῶν, τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ προεδρεύει αὐτοῦ, ἐκτὸς ἂν εἰς τὴν σύγκλησιν αὐτοῦ προβῇ ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ὅστις καὶ προεδρεύει τότε, κατὰ τὸ ἄρθον 74 τοῦ Συντάγματος. Κατὰ θεωρίαν μὲν ὁ πρωθυπουργὸς εἶναι primus inter pares, πράγματι ὅμως (ὅπως καὶ εἰς τὰ περισσότερα τῶν κοινοβουλευτικῶς κυβερνωμένων κρατῶν) αὐτὸς εἶναι ὁ καθορίζων τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως. αὐτὸς λύει πᾶν ζήτημα σοβαρᾶς σημασίας περιεχόμενον ἢ ὄχι εἰς τὸ κυβερνητικὸν πρόγραμμα, δίδει τὴν ἀναγκαίαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν καθόλου λειτουργίαν τοῦ κοινοβουλίου καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἄσκησις ὅλων τῶν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας ἀνατιθεμένων καθηκόντων. Θὰ ἦτο δὲ δύσκολον σήμερον ν' ἀμφισβητηθῇ, παρὰ τὰς σοβαρὰς συνταγματικὰς ἐπιφυλάξεις, ἡ ὅλως ἐξαιρετικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν προσέλαβε καὶ παρ' ἡμῖν πράγματι ὁ πρωθυπουργικὸς θεσμὸς ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἐν γένει τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Οὕτω μόνον δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἡ ὑποστηριχθεῖσα παρὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ε. Βενιζέλου ἄποψις κατὰ τὴν ΚΛ΄ συνεδρίαν τῆς βουλῆς τῆς β΄ περιόδου α΄ συνόδου, καθ' ἣν «εἶναι ἐξαιρετικὴ ἡ θέσις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως. Δὲν εἶναι primus inter pares, ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι τοιοῦτος.. Ὅπου δὲν ἀπαιτεῖται ἐκ τοῦ νόμου ἢ ἐκ τοῦ Συντάγματος ἀπόφασις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία συγκεντροῦται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πρωθυπουργοῦ...». Ἡ ἰδιάζουσα αὕτη θέσις τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ πρακτικῇ πάντοτε ὁ πρωθυπουργὸς εἶναι ὁ ἐκπροσωπῶν τὸ ὑπουργεῖον, ἡ δὲ πτῶσις αὐτοῦ συνεπιφέρει ἀναγκαίως καὶ τὴν πτῶσιν ὁλοκλήρου τῆς κυβερνήσεως.

Κατὰ τὸ ἰσχῦον παρ' ἡμῖν Σύνταγμα, ὁ πρωθυπουργὸς διορίζεται (ἄρθρ. 71) παρὰ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ὅστις ὅμως εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου περιορίζεται οὐσιαστικῶς ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 89 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ ἡ κυβέρνησις ὀφείλει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς, καὶ τὸ ὁποῖον ὑποχρεώνει τὸν πρόεδρον νὰ καλέσῃ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πλειοψηφοῦντος ἐν τῇ βουλῇ κόμματος. Ἀπὸ τὴν ἑτέραν δὲ διάταξιν τοῦ αὐτοῦ ἄρθρ. 89 τοῦ Συντάγματος, καθ' ἣν ἡ βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της ν' ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην

Digitized by Google

της ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, προσδιορίζεται καὶ τὸ εἰς τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος δικαίωμα τοῦ προέδρου νὰ παύῃ τὸν πρωθυπουργόν, ὅστις ἀποδοκιμασθεὶς παρὰ τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς ἀρνεῖται νὰ παραιτηθῇ. Πάντως ὅμως, διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς κυβερνήσεως εἶναι ἀπαραίτητος ἡ προηγουμένη πρότασις ἐκ μέρους τοῦ πρωθυπουργοῦ περὶ τῶν διοριστέων ὑπουργῶν. Κατὰ κανόνα εἰς τὸν πρωθυπουργὸν ἀνατίθεται καὶ ἡ διεύθυνσις ἑνὸς ὑπουργείου. Διὰ τοῦ 1116 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1918, εἰσήχθη παρ' ἡμῖν ὁ θεσμὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ ἄνευ χαρτοφυλακίου ἀποτελοῦντος μέλος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἔχοντος πάντα τὰ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ ἀνήκοντα δικαιώματα καὶ τὰς λοιπὰς ὑποχρεώσεις.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ δὲν εἶναι χρονικῶς ἐξηρτημένον· προσδιορίζεται, κυρίως, ἀπὸ πολιτικοὺς λόγους τοὐλάχιστον εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ κράτη. Τὸν πρωθυπουργὸν κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Η. Γ. Κ.

πρωθυπουργῶ (*—έω*)· εἶμαι πρωθυπουργός· || ἐκτελῶ καθήκοντα πρωθυπουργοῦ, πρωθυπουργεύω.

πρωθύστερον (τό), ἢ ***ὕστερον-πρότερον, ὑστερόπρωτον*** ἢ ***ὑστερολογία*** *[Συντακτ.]*. Καλεῖται τὸ σχῆμα τῆς συντάξεως τοῦ γραπτοῦ ἢ καὶ προφορικοῦ λόγου, καθ' ὃ προτάσσεταί τι φύσει ὕστερον καὶ ἐπιτάσσεται τὸ φύσει πρότερον. Ἐνίοτε δηλαδὴ τὰ κατηγορούμενα δύο παρατεταγμένων προτάσεων τίθενται ἐναντίον τῆς κατὰ λόγον φυσικῆς τάξεως. Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ τοιούτου σχήματος τοῦ λόγου, ὅταν ἡ κατὰ φυσικὴν τάξιν ἑπομένη ἔννοια ἢ διανόημα πρέπῃ νὰ παρασταθῇ ὡς ἡ ἰσχυροτέρα, ὡς ἡ κυρία ἔννοια ἢ ὡς τὸ κύριον διανόημα, λ.χ. «λέγω γὰρ καὶ τὴν Ἐρεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν» (*Ξεν.* Ἀπομν. Γ' 5.10) «σὺ πρέπει ν' ἀκούῃς καὶ ἐγὼ νὰ διδάσκω». Ε. ΔΙ. Κ.

πρωθύστερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρῶτος τιθέμενος μολονότι κατὰ φύσιν εἶναι ὕστερος, ὁ προτασσόμενος ἀντὶ νὰ ἐπιτάσσεται· || *πρωθύστερον* (τό)· λεκτικὸν σχῆμα (βλ. λ.).

πρωΐ· ἐπίρρ., κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἡμερονυκτίου, κατὰ τὸν ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι μεσημβρίας χρόνον· || συνήθ., κατὰ τὸν περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου χρόνον, τὸν πρὸ ταύτης καὶ τὸν μετὰ ταύτην: «ἔφυγε πρωΐ», «ἀρχίζει πρωῒ καὶ τελειώνει βράδυ»· || μετὰ τοῦ ἄρθρου τὸ ὡς οὐσ.: «ἔχασα ὅλο τὸ πρωΐ μου μὲ τὰς ἐπισκέψεις».

πρωΐα (ἡ)· τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἡμερονυκτίου, ἄλλως *πρωῒ* (βλ. λ.)· || κατ' ἐξοχήν, ὁ περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου χρόνος, ἀντίθ. *ἑσπέρα*.

—**«Πρωΐα»**. Ἡμερησία ἐφημερίς, ἥτις ἐξεδίδετο ἐν Ἀθήναις ὡς ὄργανον τοῦ Ἐθνικοῦ κόμματος ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1905. Ἐξεδόθη εἰς δύο περιόδους: α') ἀπὸ 11ης Μαρτίου 1879 μέχρι 2ας Αὐγούστου 1894 ὑπὸ διευθυντὴν τὸν Ἰωάννην Ἀντωνόπουλον καὶ β') ἀπὸ τῆς 3ης Αὐγούστου μέχρι τῆς 12ης Ἰουλίου 1905 ὑπὸ τοὺς Ν. Ράδον καὶ Γ. Ματθόπουλον.

—**«Πρωΐα»**. Ἡμερησία πρωινή, πολιτική, οἰκονομικὴ καὶ εἰδησεογραφικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου τοῦ 1925. Ἱδρύθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Πεσμαζόγλου, ἐξ ὧν διευθύνει ὁ Στέφανος Ἰ. Πεσμαζόγλου. Ὄργανον συντηρητικῶν ἀρχῶν, εἵλκυσε πολλὴν τοῦ κοινοῦ τὴν ἐκτίμησιν διὰ τὴν μετριοπάθειαν τῆς ἀρθρογραφίας της, τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ εὐπρεπῆ εἰδησεοδότησιν, τὴν οἰκονομικήν της ἀνεξαρτησίαν.

πρωιανθὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πρωΐμως ἀνθῶν, ἀντίθ. *ὀψιανθής*.

πρωιμάδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω τὰ φυτικὰ προϊόντα, κυρίως ὅμως οἱ καρποὶ καὶ τὰ λαχανικά, ἅτινα εἴτε προέρχονται ἐκ χωρῶν θερμοτέρων, εἴτε παράγονται ἐπιτοπίως καὶ τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν καλλιεργητικῶν μέσων ὡριμάζουν ἐνωρίτερον τῆς συνήθους ἐποχῆς τῶν διὰ τῶν συνήθων μεθόδων καλλιεργουμένων. Γ. Ν. Β.

πρωιμιὰ (ἡ)· δημοτ., οἱ πρώιμοι δημητριακοὶ καρποὶ οἷον ὁ *σῖτος*, ἡ *κριθή*, ἡ *σίκαλις*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς *ὀψίμους* (*ὀψιμιές*), οἷον *ἀραβόσιτος*, *φασίολοι* κ.τ.τ.

πρώιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ καρπῶν, ὁ πρωιαίτερος, ὁ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων ὡριμάζων, ἀντίθ. *ὄψιμος*: «πρώιμα σταφύλια»· || καὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, τῶν ὁποίων οἱ καρποὶ ὡριμάζουν πρωΐμως: «πρώιμο ἀμπέλι».—Ἐπίρρ. ***πρώιμα***· ἐνωρίς: «ἦρθες πρώιμα»

Πρώιμος. Ὄνομα μιᾶς τῶν παλαιοτέρων καὶ ἡρωϊκωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης, καταγομένης ἐκ τοῦ χωρίου Λάκκοι τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας. Πλεῖστα μέλη αὐτῆς διεκρίθησαν ὡς ἁρματολοὶ κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1821 χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ὁμοίως οἱ ὁπλαρχηγοὶ κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 καὶ τὰς μετέπειτα Κρητικὰς ἐπαναστάσεις. Ν. ΚΛΣ

πρωιμότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πρώιμον.

— *[Ζωοτεχν.]* Ἡ πρώιμος ἀνάπτυξις τῶν ζῴων ὀφείλεται εἰς τὰς ζωοτεχνικὰς μεθόδους, αἵτινες βελτιοῦσι τὰ διάφορα εἴδη αὐτῶν, σπανιώτερον δὲ ἐμφανίζεται φυσικῶς. Ἡ κληρονομικότης τριτεύοντα μᾶλλον ρόλον παίζει εἰς τὴν πρωιμότητα. Δ. Ν. Π.

—*[Βοτ.]* Ἡ *πρωιμότης* εἶναι χαρακτὴρ κληρονομικός, ἐκδηλούμενος διὰ τῆς ταχείας συμπληρώσεως τῆς ἀναπτύξεως ἢ τῆς ταχυτέρας ὡριμάνσεως τῶν καρπῶν ποικιλίας φυτοῦ τινος, ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας τοῦ αὐτοῦ εἴδους, βλαστανούσας ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας. Ἡ πρωιμότης, καίτοι συνεπάγεται γενικῶς μείωσιν τῶν φυλλωδῶν ὀργάνων, τοῦ στελέχους, τῶν κλάδων τοῦ φυτοῦ, τῆς ἱκανότητος εἰς ἀδέλφωμα τῶν σιτηρῶν, εἶναι χαρακτὴρ πολύτιμος καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ καλλιεργητικῆς ἀπόψεως, προκειμένου ἰδίως περὶ δημητριακῶν, ἅτινα ἀντέχουν περισσότερον εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ τὰς λοιπὰς δυσμενεῖς συνθήκας τοῦ κλίματος. Πρωιμότης δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ἐν τῇ κηπουρικῇ καὶ ἀνθοκομίᾳ χάρις εἰς τὰς εὐνοϊκωτέρας συνθήκας βλαστήσεως, ἐπιτυγχανομένης δι' εἰδικῶν μέσων ἤτοι θερμοκηπίων καὶ θερμῶν σπορείων. Γ. Ν. Β.

πρωινός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς πρωΐας: «πρωινὸς περίπατος»· || ὁ ἐγειρόμενος λίαν πρωΐ: «εἶμαι πρωινός»· || ***πρωινὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ πρωΐα: «σηκώθηκα μιὰ πρωινὴ καὶ βλέπω...»· || ***πρωινὸν*** (τό)· ὡς οὐσ. ὅθεν *πρωνὸν-πουρνὸ* (βλ. λ.).

«Πρωινὴ» (ἡ). Ἡμερησία πρωινὴ πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἐκδοθεῖσα εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Πέτρου Α. Γιαννάρου τῷ 1900—1923 ὡς πρωινὴ ἔκδοσις τῆς «*Ἑσπερινῆς*» (βλ. λ.).

— **πρωινὴ *δόξα*** *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἰπομοία*.

— **«Πρωινὸς *Κήρυξ*»** (ὁ). Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις τετράκις τῆς ἑβδομάδος ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1843 μέχρι τοῦ 1877.

— **«Πρωινὸς *Ταχυδρόμος*»**. Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις τετράκις τῆς ἑβδομάδος ἀπὸ 6ης Ἰουλίου 1864 μέχρι τοῦ 1865.

Πρώιος *Δωρόθεος*. Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως (βλ. λ. *Δωρόθεος ὁ Πρώιος*, τ. Θ', σ. 616α).

πρωκτατρησία (ἡ)· βλ. λ. *πρωκτοῦ ἀτρησία*.

πρωκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πρωκτόν.

— ***πρωκτικὴ πτυχὴ*** *['Ανατομ.]*. Πολύκολπος κυκλοτερὴς πτυχή, σχηματιζομένη κατὰ τὴν βάσιν τῶν μοργανείων στύλων τοῦ ἀπευθυσμένου. Ι. Π.

— ***πρωκτικὸν τρίγωνον*** *['Ανατομ.]*. Ἡ ὀπισθία τρίγωνος χώρα τοῦ περινέου, κειμένη ὄπισθεν γραμμῆς ἐγκαρσίας ἑνούσης τὰ δύο ἰσχιακὰ κυρτώματα καὶ ἀποτελούσης τὴν βάσιν τριγώνου, οὗ ἡ κορυφὴ στρέφεται πρὸς τὸν πρωκτόν. Ι. Π.

— ***πρωκτικὸς κόλπος*** *['Εμβρυολ.]*. Κόλπωμα τοῦ ἔξω βλαστικοῦ δέρματος ἐν τῇ ἐμβρυϊκῇ διαπλάσει, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ὀπίσθιον τυφλὸν ἄκρον τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Τὸ κόλπωμα τοῦτο, ἐφεξῆς βαθύτερον γιγνόμενον, πλησιάζει πρὸς τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ ἐντέρου, μεθ' οὗ συναπτόμενον σχηματίζει τὸν *πρωκτικὸν ὑμένα*, οὗ διαρρηγνυομένου ἀνοίγεται πρὸς τὰ ὀπίσω ὁ ἐντερικὸς σωλὴν καὶ οὕτω παράγεται ὁ πρωκτός. Ι. Π.

— ***πρωκτικὸς ὑμὴν*** *['Ανατομ.]*. Ὑμήν, ὅστις ἐν τῇ ἐμβρυϊκῇ ζωῇ σχηματίζεται ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ ὀπισθίου τυφλοῦ ἄκρου τοῦ ἐντέρου μετὰ τοῦ πρωκτικοῦ κολπώματος. Ἐκ τῆς μετέπειτα δὲ διαρρήξεως τοῦ ὑμένος τούτου ἀνοίγεται τὸ ἔντερον καὶ παράγεται ὁ πρωκτὸς ἢ ὁ δακτύλιος. Ι. Π.

πρωκτῖτις, *—ιδος* (ἡ). Φλεγμονὴ τοῦ πρωκτοῦ καὶ τοῦ κατωτέρου ἄκρου τοῦ ἀπευθυσμένου, προερχομένη ἐκ παντοειδῶν ἐρεθισμῶν (μηχανικῶν, χημικῶν), ἐκ παρασίτων κλπ. Ἡ ὀξεῖα πρωκτῖτις ἐκδηλοῦται διὰ σφοδροῦ πόνου μετὰ τεινεσμοῦ καὶ ἀποβολῆς βλέννης καὶ πύου, μεθ' αἵματος ἐνίοτε, ἔτι δὲ πολλάκις καὶ ὑψηλοῦ πυρετοῦ. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἀπόλυτον ἡσυχίαν ἐν κατακλίσει, μετ' ἀνυψωμένης τῆς λεκάνης τοῦ ἀσθενοῦς, ἐπίθεσιν κύστεως πάγου κατὰ τὴν χώραν τοῦ δακτυλίου, καθαρισμὸν τοῦ ἀπευθυσμένου διὰ μαλακτικοῦ τινος ὑγροῦ, π. χ. χλιαροῦ διαλύματος ἀραβικοῦ κόμμεως ἢ ἀφεψήματος ἀλθαίας μετὰ λαυδάνου, καὶ μικρὰ ναρκωτικὰ κλύσματα ἢ ὑπόθετα. Ἡ χρονία πρωκτῖτις εἴτε προέρχεται ἐκ τῆς ὀξείας, εἴτε ἀναπτύσσεται ἐξ ἀρχῆς ὡς χρονία. Τὰ συμπτώματα αὐτῆς εἶναι βάρος κατὰ τὸ περίνεον, διάρροια ἐναλλασσομένη μετὰ δυσκοιλιότητος, ἔξοδος ἐκ τοῦ ὀρθοῦ βλέννης, ἐνίοτε αἱμοφύρτου, μετὰ πύου. Πολλάκις παράγονται πολυποδοειδεῖς ἐκβλαστήσεις ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου, ἐξελκώσεις, συρίγγια, φλεγμοναὶ τῶν πέριξ ἱστῶν. Πρὸς θεραπείαν συνιστῶνται πλύσεις τοῦ ἀπευθυσμένου δι' ὑγρῶν μαλακτικῶν ἢ ἐλαφρῶς ἀντισηπτικῶν ἢ στυπτικῶν, π.χ. διαλύματος ταννίνης, νιτρικοῦ ἀργύρου κλπ., ἐνίοτε δὲ εἶναι ἀναγκαῖαι καὶ χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις (ἐξαίρεσις πολυποδοειδῶν ἐκβλαστήσεων, σχάσις συριγγίων κλπ.). Δ. Χ. Κ.

— ***πρωκτῖτις γονοκοκκικὴ*** *['Αφροδ.]*. Παρουσιάζεται καὶ εἰς τὰ δύο φῦλα διὰ τῆς παρὰ φύσιν συνουσίας. Αἱ συνηθέστεραι ὅμως περιπτώσεις παρατηροῦνται εἰς τὰς γυναῖκας διὰ τῆς αὐτομολύνσεως ἐκ τῶν διὰ γονοκόκκων μεμολυσμένων ὑγρῶν τοῦ κόλπου. Ἡ πάθησις αὕτη εἶναι συνήθης εἰς τὰ μικρὰ κοράσια, τὰ πάσχοντα ἐκ γονοκοκκικῆς κολπίτιδος. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ρήξεως ἐντὸς τοῦ ἀπευθυσμένου γειτνιαζόντων γονοκοκκικῶν ἀποστημάτων, τοῦ προστάτου καὶ τῶν βαρτολινείων ἀδένων, ἐπέρχεται μόλυνσις τοῦ πρωκτοῦ. Τὰ ἐνοχλήματα εἶναι ἐλάχιστα, κνησμός, ἐλαφρὸς καῦσος καὶ πόνος κατὰ τὴν ἀποπάτησιν. Ἡ διάγνωσις γίνεται διὰ τοῦ μικροσκοπίου, ἡ δὲ θεραπεία συνίσταται εἰς πλύσεις δι' ἀντισηπτικῶν φαρμάκων. Κ. Κ. Κ.

πρωκτοδιαστολεύς, *—έως* (ὁ). Εἰδικὸν ὄργανον εἰσαγόμενον εἰς τὸν πρωκτὸν καὶ διανοιγόμενον ἐντὸς αὐτοῦ, χρησιμοποιούμενον δὲ πρὸς διαστολὴν τοῦ πρωκτοῦ (ἐπὶ ραγάδων τοῦ δακτυλίου λ.χ.) εἴτε πρὸς ἐξέτασιν εἴτε καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐγχειρήσεως ἐπὶ τόπου. Μ. Ν. Κ.

πρωκτοκήλη (ἡ). Καλεῖται ἡ πρόπτωσις τοῦ ἀπευθυσμένου ἐκτὸς τοῦ δακτυλίου. Διακρίνομεν ταύτης τὴν ἁπλῆν πρόπτωσιν τοῦ βλεννογόνου καὶ τὴν πρόπτωσιν ὁλοκλήρου τοῦ τοιχώματος τοῦ ἀπευθυσμένου. Ἡ πρόπτωσις αὕτη καλεῖται καὶ *ἑδροκήλη*· διακρίνομεν δὲ ταύτης πάλιν τὴν ἀτελῆ καὶ τὴν τελείαν ὑδροκήλην, ἀναλόγως τοῦ ἑκάστοτε προσπίπτοντος τμήματος τοῦ ἀπευθυσμένου. Ἡ πάθησις ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ δὴ εἰς παιδία ἐξηντλημένα καὶ καχεκτικὰ πάσχοντα ἐξ ἐντερίτιδος, δὲν εἶναι ὅμως σπανία καὶ εἰς τοὺς ἐνήλικας, κατὰ τὰς δύο δὲ ταύτας ἡλικίας ὑφίστανται αἱ ἀναγκαῖαι συνθῆκαι πρὸς γένεσιν ταύτης: 1) ἡ μεγάλη χαλαρότης τοῦ ὑπὸ τὸν βλεννογόνον συνεκτικοῦ ἱστοῦ, καὶ 2) οἱ μεγάλοι πρὸς ἀποπάτησιν ἀγῶνες, ἕνεκεν διαρροίας, δυσεντερίας, χρονίας δυσκοιλιότητος, αἱμορροΐδων, πολυπόδων τοῦ ἀπευθυσμένου ἢ καὶ αἱ βίαιαι ὤσεις τοῦ ἀπευθυσμένου, κατόπιν κραυγῶν, βηχὸς κ. τ. τ. Ἐν ἀρχῇ ἐνῷ ἡ ἀνάταξις τῆς προπτώσεως εἶναι εὔκολος, μάλιστα καὶ αὐτόματος, βαθμηδὸν καθίσταται δύσκολος, ὀδυνηρά, καὶ ἐνίοτε ἀδύνατος, ἕνεκεν ἀναπτύξεως φλεγμονωδῶν φαινομένων. Κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἡ θεραπεία δέον νὰ εἶναι ἁπλῆ, ἤτοι ἄρσις τῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων τὴν πρόπτωσιν, ἀπαγόρευσις τοποθετήσεως τοῦ παιδίου ἐπὶ ἀφοδευτικοῦ δοχείου, ἐξοικείωσις τούτου νὰ κενοῦται ἐν κατακλίσει καὶ μετὰ τὴν ἀνάταξιν συγκρατήσεως τοῦ ἐντέρου διὰ κολλητικοῦ ἐμπλάστρου ἐπικολλωμένου ἐπὶ τῶν γλουτῶν. Ὅπου ὅμως ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἀπέτυχε, ἐνδείκνυται ἡ χειρουργικὴ τοιαύτη· πρὸς τοῦτο ὑπεδείχθησαν πολλαὶ μέθοδοι, ἀλλ' ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει εἶναι ἡ τοῦ Thiersch (στένωσις τοῦ πρωκτοῦ). Ι. Κ. Κ.

πρωκτορραγία (ἡ). Ἡ ἐκ τοῦ πρωκτοῦ αἱμορραγία, ἥτις παρατηρεῖται ἐπὶ αἱμορροΐδων καὶ ἐξηλκωμένων νεοπλασματικῶν ὄγκων τούτου. Πρὸς καθορισμὸν τῶν αἱμορραγιῶν γίνεται χρῆσις τοῦ πρωκτοσκοπίου. Ι. Κ. Κ.

πρωκτόρροια (ἡ). Ἡ ἐκ τοῦ πρωκτοῦ ἐκροὴ ὑγροῦ βλεννώδους ἐπὶ ἁπλοῦ τούτου ἐρεθισμοῦ ἢ καὶ βλεννοπυώδους ἐπὶ μολύνσεως τούτου διὰ τοῦ γονοκόκκου. Ι. Κ. Κ.

πρωκτὸς (ὁ)· ἡ ἔξοδος τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, ὁ δακτύλιος, κοιν. *κῶλος* (ἢ *κόλος*).

— *['Ανατομ.]* Βλ. *δακτύλιος*.

— **πρωκτοῦ *ἀτρησία***. Ἀνωμαλία τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματος, ὑπάρχουσα ἐκ γενετῆς, καθ' ἣν ἡ πρὸς τὰ κάτω ἔξοδος τοῦ ἀπευθυσμένου φράσσεται διὰ μεμβράνης, παρακωλυούσης τὴν ἀποπάτησιν. Ἐπὶ τῶν φερόντων τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην νεογνῶν προκαλεῖ ἀμέσως τὴν προσοχὴν ἡ ἔλλειψις ἐξόδου ἐντερικῆς ὕλης (μηκωνίου), ἂν δὲ δὲν γίνῃ ἡ δέουσα ἐπέμβασις, ταχέως ἐπέρχονται φαινόμενα ἐντερικῆς ἀποφράξεως (μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας, ἀνησυχία τοῦ βρέφους, ἔμετοι), ἅτινα ἐπιφέρουσι μετ' οὐ πολὺ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο πρέπει ἐγκαίρως, διὰ καταλλήλου τομῆς, νὰ διαιρεθῇ τὸ φράσσον τὴν ἔξοδον τοῦ ἀπευθυσμένου διάφραγμα, οὕτω δὲ σῴζονται πολλὰ τῶν νεογνῶν. Ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις εἶναι σοβαρωτέρα, ἂν τὸ κλειστὸν πέρας τοῦ ἀπευθυσμένου εὑρίσκεται ὑψηλότερον καὶ μεσολαβοῦσι παχύτεραι στιβάδες ἱστῶν μέχρις αὐτοῦ (*ἀτρησία τοῦ ἀπευθυσμένου*). Πολλάκις συνυπάρχουσι συρίγγια, δι' ὧν ὁ αὐλὸς τοῦ ἀπευθυσμένου συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν κύστιν ἢ τὴν οὐρήθραν, τὴν μήτραν, τὸν κολεόν, ἢ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος. Δ. Χ. Κ.

πρωκτοτομία (ἡ). Ἡ ἐπὶ τοῦ πρωκτοῦ τομή, γινομένη εἰς ἃς περιπτώσεις ἀπαντῶσιν ἐπὶ τούτου οὐλώδεις ἐπεξεργασίαι, ἐπιφέρουσαι στένωσιν. Ι. Κ. Κ.

Digitized by Google

πρωκτοτόμος (ὁ). Εἰδικὸν μαχαίριον χειρουργικόν, χρησιμοποιούμενον διὰ τὰς ἐπὶ τοῦ πρωκτοῦ τομάς. Ι. Κ. Κ.

πρωκτοτρυπίδαι (οἱ) (Proctotrypidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους ἔντομα, μὲ πτέρυγας μικράς, λεπτὰς καὶ πολυνευρωτάς, ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν κεκαλυμμένας. Γνωστὰ γένη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς, ὧν ἀξιολογώτερον ὁ *πρωκτότρυπος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πρωκτότρυπος (ὁ) (Proctotrypus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πρωκτοτρυπιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ διακρινόμενα ἐκ τοῦ μικροῦ μεγέθους των, τοῦ σκοτεινοῦ μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων χρωματισμοῦ των καὶ τῶν λεπτῶν πολυνευρωτῶν πτερύγων των. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Πρώμονας *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νῆσος τοῦ Ἰονίου πελάγους, νοτία ἐν τῇ συστάδι τῶν Ἐχινάδων (πλάτ. 38° 22′ 10″ Β., μῆκ. 21° 00′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia). Ἔρημος, χρησιμοποιεῖται περιστατικῶς ὑπὸ ποιμένων πρὸς βοσκήν. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Βρωμόνα* καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην φέρεται εἰς τοὺς ξένους χάρτας. Σ. Ε. Λ.

Πρὼν (γεν. —*ωνὸς καὶ παλαιότερον —ῶνος*) *[Γεωγρ.]*. Παράκτιον καὶ χαμηλὸν ὄρος τῆς Ἑρμιονίδος (Ἀργολίδος), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἑρμιόνη. Πρὸς Δ. συνέχεια τούτου εἶναι ὁ *Θόρναξ* ἢ τὸ *Κοκκύγιον*. Ι. Σ. Σ.

Πρῶναξ *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ταλαοῦ καὶ τῆς Λυσιμάχης, βασιλεὺς τοῦ Ἄργους. Φονευθεὶς ἔν τινι κατ' αὐτοῦ στάσει ὑπὸ τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τῶν Ἀναξαγοριδῶν, ἐτάφη ἐν Νεμέᾳ. Πρὸς ἐξιλασμόν, ὁ Ἀμφιάραος ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ ποικίλων τιμῶν καὶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Ἐριφύλην. Κατά τινας, εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ σύστασις τῶν ἐν Νεμέᾳ ἀγώνων. Α. Θ. Σ.

Πρώνησος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Στράβωνα (Ι, 455) ὀνομασία πολίσματος τῶν Σαμαίων, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τῆς Κεφαλληνίας πλευράν. Εἶναι οἱ σημερινοὶ *Πρόννοι* ἢ *Πρῶννοι*. Α. Θ. Σ

Πρῶννοι, ἢ ***Πρωννοὶ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Πρόννοι*.

πρῷρα (ἡ), κοιν., *πλώρη*· τὸ πρόσθιον πέρας τοῦ πλοίου, τὸ ἔχον σχῆμα σφηνός, ἀντίθ. *πρύμνη* || συνεκδ., τὸ πρόσθιον ἥμισυ μέρος τοῦ πλοίου.

— *[Ναυτ.] Πρῷρα* (κοιν. *πλώρη*, γαλλ. la proue, ἀγγλ. the head of the ship) καλεῖται τὸ πρόσθιον ἄκρον τοῦ σκάφους, τὸ διασχίζον τὸ ὕδωρ κατὰ τὴν πρόωσιν τοῦ πλοίου καὶ ἔχον διὰ τοῦτο σχῆμα σφηνὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀξέος καὶ ὑπὸ ἐπιφανειῶν μᾶλλον κυρτῶν περιοριζομένου. Συνεκδοχικῶς καὶ γενικώτερον καλεῖται πρῷρα ἅπαν τὸ μέρος τοῦ πλοίου τὸ πρόσθεν τοῦ κέντρου τοῦ βάρους αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἡ πρῷρα εἶναι τὸ μέρος τοῦ σκάφους τὸ ὑφιστάμενον τὴν μείζονα ἀντίστασιν ἐκ τῆς κατὰ τὴν πρόωσιν τοῦ πλοίου ἀντιδράσεως τῆς ὑδατίνης μάζης, ἡ στερεότης αὐτῆς ἐφείλκυσεν ἀείποτε τὴν προσοχὴν τῶν ναυπηγῶν, στηριζόντων τὴν οἰκοδομήν της ἐπὶ τῆς στείρας τοῦ στειρόποδος, καὶ τοῦ προσθίου τῆς τρόπιδος ἄκρου, ἅτινα τεμάχια ἐνίσχυον καὶ διὰ δευτέρας στείρας, δευτέρου στειρόποδος ὑποστείρας, καὶ τῶν παραστατῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν τῶν ἱστιοφόρων πρύμναν, τὸ σχῆμα τῆς πρῴρας τῶν τοιούτων πλοίων παρουσιάζει κυρτότητα, προωρισμένην νὰ παρέχῃ μαχητικότητα εἰς τὸ σκάφος κατὰ τὴν κροῦσίν του ἐπὶ τῶν κυμάτων. Διὰ τοῦτο αἱ παρειαί της εἶναι, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἰσχία τῆς πρύμνης, διωγκωμέναι, καθὼς καὶ τὰ ριπίδια καὶ τὰ παραρριπίδια, ὡς ὀνομάζονται οἱ πρωραιότατοι τῶν νομέων, παρουσιάζουν κυρτότητα πρὸς τὰ ἔξω, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τῆς πρύμνης, τὰς δικρόας. Ἡ τοιαύτη ὅμως κυρτότης ὑπῆρξε διάφορος κατὰ ἐποχάς. Εἰς τὸ κωπῆρες ναυτικόν, δεδομένου ὅτι ἡ ἐρεσία ἐγίνετο ὑπὸ μικρὸν σχετικῶς κυματισμόν, ἡ γωνία τῶν παρισάλων πρὸς πρῷραν ἦτο μᾶλλον ὀξυτέρα, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐμποδίζῃ τὴν λῆψιν μέτρων στερεότητος μεγάλης, δεδομένου ὅτι εἰς τὴν πρῷραν ἦτο ἐστερεωμένον τὸ χάλκινον ἔμβολον τῶν ἀρχαίων τριήρεων, τὸ κυριώτερον αὐτῶν ὅπλον, ὅπερ ἔδρα διὰ τῆς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκρούσεως ρύμης. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἱστιοφόρου πλοίου ἐπήνεγκε τὴν αὔξησιν τῆς κυρτότητος, ἥτις ἐμειοῦτο ἐφ' ὅσον ὁ ἀτμὸς ἐκυριάρχει ὡς κινητήριος δύναμις, τῶν συγχρόνων πολεμικῶν παρουσιαζόντων πρῴρας πολὺ ὀξείας. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως ἡ πρῷρα παρουσίασε διαφόρους φάσεις κατὰ τὰς ἐποχάς. Ἡ ὀρθὴ πρῷρα (κοιν. *μπαλτᾶς*), ἡ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν στεῖραν ἀπολήγουσα, ἐλάμβανεν ὡραιοτέραν ὄψιν, προστεθέντος τοῦ φάλκου, μετὰ τοῦ λεσβίου του, τῆς ρίζης, τῶν δελφίνων, τοῦ θαλασσοτόμου, τῆς ρινοτηρίας, τοῦ βέλους, ὅπερ σύνολον καὶ ἁρμονίαν γραμμῶν εἰς τὸ σκάφος προσέδιδε καὶ τὸν πρόβολον ἰσχυρότερον ἐστερέου· οἱ δελφῖνες, ἀφ' ἑτέρου, μετὰ τῶν κερκίδων, καλλιτεχνικῶς διακοσμημένοι, συνήρχοντο ἁρμονικῶς εἰς ὑπόβαθρον, ἐφ' οὗ ἡδράζετο τὸ ξόανον ἢ ἀκρόπρῳρον, ὅπερ συνήθως ἦτο παράσημον τῆς ὀνομασίας τοῦ σκάφους. Ἔλλειψις τοῦ φάλκου ἐπῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀτμοῦ. Οὕτως αἱ πρῷραι τῶν συγχρόνων φορτηγῶν καὶ ἐπιβατηγῶν εἶναι ὀρθότομοι, ἄνευ φάλκου, ὡς αἱ τῶν κλασσικοῦ τύπου κερκούρων· αἱ πρῷραι τῶν πολεμικῶν ἐν ἀρχῇ ἦσαν μὲ κλίσιν πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὰ ἐμπρός, εἴτε εἶχον ἔμ-

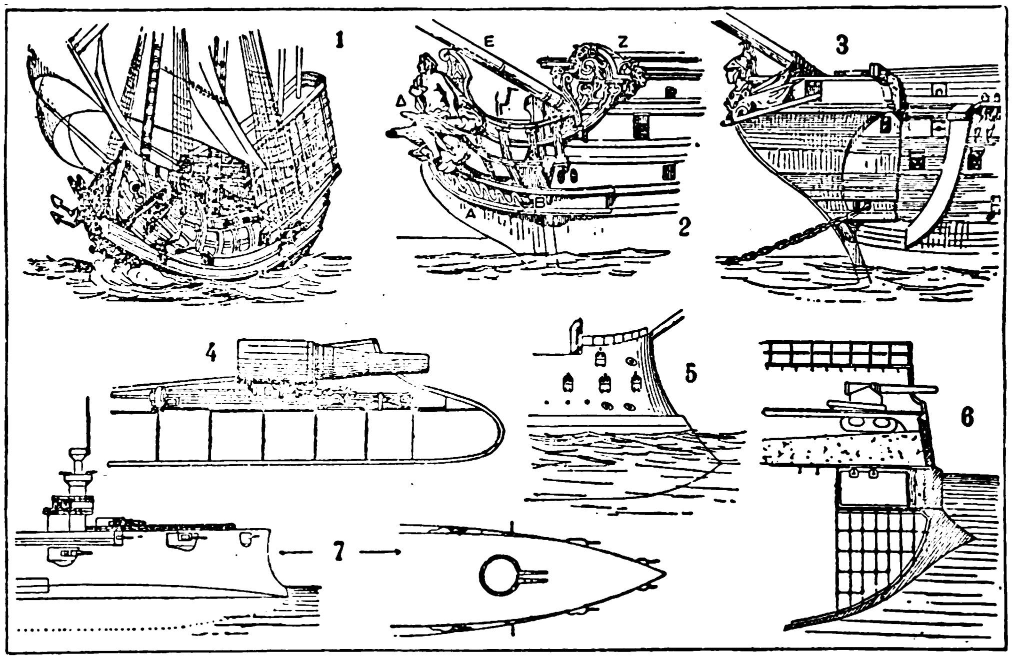

Διάφοροι πρῷραι.

[1=Πρῷρα πλοίου τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 2=Πρῷρα τρικρότου «Foudroyant» (1691): Α=θαλασσοτόμος· Β=δελφῖνες· Γ=κερκίδες· Δ=ἀκρόπρῳρον· Ε=πρόβολος· Ζ=βέλος. 3=Πρῷρα τοῦ τρικρότου «Valmy» (1847). 4=Πρῷρα κανονιοφόρου «Farcy». 5=Πρῷρα τοῦ τελευταίου μετ' ἐξαρτίας θωρηκτοῦ «Richelieu». 6=Πρῷρα θωρηκτῆς ἐμβολοφόρου «Brennus». 7=Πρῷρα ἐλαφροῦ εὐδρόμου».]

βολον εἴτε ἐστεροῦντο τοιούτου, ἐκλιπόντος δὲ τοῦ ἐμβόλου κατέστησαν ὀρθότομοι, ἄλλοτε δὲ πάλιν μετὰ ψευδοφάλκου, ὅστις πάντοτε ἀμβλύνει τὴν τάσιν πρὸς προνευστασμόν. Νῦν, εἰς τὰ ὕφαλα τοὐλάχιστον καὶ κατά τι ὑπὲρ τὴν ἴσαλον, αἱ πρῷραι εἶναι, εἰς τὰ ἐλαφρὰ σκάφη ἰδίως, ὑπεράγαν λεπταί, πρισματικαὶ λεπίδες μαχαιρίου. Σ. Ε. Λ.

πρῴραθεν· ἐπίρρ., ἐκ τῆς πρῴρας, ἀπὸ τὴν πλώρη.

πρωραῖος, —*α*, —*ον* (κοιν. *πλωριός*)· ὁ ἐπὶ τῆς πρῴρας, ἢ ἐπὶ τοῦ πρωραίου μέρους τοῦ πλοίου εὑρισκόμενος.

πρωράτης (ὁ)· ναυτ., ἀνὴρ τοῦ πληρώματος τεταγμένος κατὰ τὴν τάξιν χειρισμοῦ καὶ τὴν πολεμικὴν κλῆσιν εἰς τὸ πρωραῖον μέρος τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

πρωρατικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων σχέσιν πρὸς τοὺς πρωράτας || «πρωρατικὰ ἔργα» τὰ ἐν ναυστάθμοις ἢ ἐπὶ τῶν πλοίων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ὁδηγίαν τοῦ πρωρέως (ἢ ναυκλήρου εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα) ἐκτελούμενα ἔργα τῆς ναυτικῆς τέχνης, ὡς σχοινοπλοκία, κατασκευὴ ρίπων καὶ παραβλημάτων, συρραφὴ ἱστίων, σκηνῶν ἢ ἐλύτρων, παρεμβολίσεις, περιελίξεις καὶ ἀμματίσεις σχοινίων, κατασκευὴ ναυτικῶν δεσμῶν καὶ ναυτικῶν κόμβων· || «πρωρατικὰ ἐργαλεῖα»: τορεύς, λαβίς, πρίων, ψαλίς, ραφίς, παλάμη, κέστρα, στραγγάλη, στροφεῖον, στρεπτήρ, κέστρα, ἐμβόλαιον, καλόσφυρα, τυπάς. Σ. Ε. Λ.

πρωρεύς, —*έως* (ὁ)· ἀρχ. ναυτ., ἀξίωμα ὡς τὸ τοῦ συγχρόνου ὑπάρχου, ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον τοῦ ἀξιωματικοῦ τῶν ἀρμένων· || βυζαντ. ναυτ., ὁ ἀμέσως μετὰ τὸν κένταρχον (κυβερνήτην) ἀξιωματικός, ὁ ὕπαρχος κατὰ τὴν σύγχρονον ἱεραρχίαν· || σύγχρ. ναυτ., ὁ ὑπόλογος ὑπαξιωματικὸς τῶν ἀρμένων (κοιν. *λοστρόμος*), βοηθὸς τοῦ ὑπάρχου εἰς πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ἀγκύρας, τοῦ δὲ ἀξιωματικοῦ τῶν ἀρμένων διὰ τὰ τῆς ἐξαρτίας, τοὺς ρίπους, τὰ ἐφόλκια, καὶ ἄμεσος παρακολουθητὴς τῆς διδασκαλίας τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰ πρωρατικὰ ἔργα. Σ. Ε. Λ.

Πρωρεὺς *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Φαιάκων, φέρων ὄνομα ναυτικόν, ὅπως οἱ πλεῖστοι τῶν Φαιάκων παρ' Ὁμήρῳ (Ὀδυσσ. θ, 113). Α. Θ. Σ.

Πρωσσία (ἡ) (γερμ. Preussen). Ἡ κυριωτέρα ὁμόσπονδος πολιτεία τοῦ γερμανικοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὰ ²/₃ περίπου καὶ εἰς ἔκτασιν καὶ εἰς πληθυσμόν, καταλαμβάνουσα ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ βόρειον τμῆμα τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας. Ἔχει ἐμβαδὸν 294.499 τ. χλμ. (1929) καὶ πληθυσμὸν 38.175.984 (1925) κατοίκων. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης, τοῦ Ὀλδεμβούργου, τῆς Δανίας, τοῦ Μεκλεμβούργου καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ρωσίας (Ἀνατολικὴ Πρωσσία), τῆς Πολωνίας καὶ τοῦ ἐλευθέρου κράτους τοῦ Ντάντσιχ (κυρίως Πρωσσίας), πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Σαξωνίας, τῆς Θουριγγίας, Ἔσσης καὶ Βαυαρίας καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Λουξεμβούργου, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας. Δυνάμει τῶν ἀποφάσεων τῆς συνδιασκέψεως τῶν Παρισίων (1919—1920) ἐχωρίσθη διὰ τοῦ λεγομένου πολωνικοῦ διαδρόμου καὶ τοῦ ἐλευθέρου κράτους τοῦ Ντάντσιχ εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἀποτελεῖ τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Ἀνατολικῆς *Πρωσσίας* (βλ. λ.), ἥτις συνδέεται μετὰ τοῦ κεντρικοῦ κράτους διὰ σιδηροδρόμων ἀπολαυόντων προνομίων διακομιστικῆς μεταφορᾶς, δι' ἀτμοπλοίων ἐκτελούντων καθημερινῶς τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ Σβινεμύντεν καὶ Πίλλαου καὶ διὰ τοῦ λεγομένου Ἀνατολικοπρωσσικοῦ καλωδίου. Ἕτερα τμήματα τῆς Πρωσσίας, περιλαμβάνονται ἐντὸς ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν (Χοεντσόλλερν ἐν τῇ Βυρτεμβέργῃ), ὡς ἐξ ἀντιθέτου πολλὰ τμήματα ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν περιλαμβάνονται ἐντὸς τῆς Πρωσσίας (Ἄνχαλτ, Βρουνσβίκη κτλ.).

— *[Γεωγρ.]* Ἡ Πρωσσία ἀνήκει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ βορειογερμανικὸν βαθύπεδον καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον χώρα πεδινή, ἐνιαχοῦ λοφώδης, ἐλάχιστα δὲ ὀρεινή, τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων της μόλις ὑπερβαινόντων τὰ 1500 μ. Ἐκ τῶν γερμανικῶν ὀρέων ἐν Πρωσσίᾳ ἐκτείνονται τὰ Σουδήτεια καὶ Γιγάντια ὄρη, τὸ Χάρτς, τμῆμα τοῦ Θουριγγείου Δρυμοῦ καὶ τὰ πλησίον τοῦ Ρήνου Σχιστολιθικὰ ὄρη. Λόγῳ τῆς πρὸς τὴν Βόρειον καὶ Βαλτικὴν θάλασσαν κλίσεως τοῦ βορειογερμανικοῦ ἐπιπέδου, οἱ διασχίζοντες τὴν Πρωσσίαν ποταμοὶ (Μέμελ, Βιστούλας, Ὄντερ, Ἔλβας, Βέζερ, Ρῆνος κτλ.) ρέουν ἀπὸ Ν. πρὸς Β. Οἱ πλεῖστοι τῶν ποταμῶν τῆς Πρωσσίας εἶναι πλωτοὶ καὶ συνδέονται δι' εὐρυτάτου δικτύου διωρύγων. Λίμναι ὑπάρχουν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ (Μάουερ, Σπίρντινγκ), Πομερανία, Βρανδεμβούργῳ καὶ Σλέσβιγκ—Χολστάϊν. Μεγάλας ἐκτάσεις, ἐν Πομερανίᾳ ἰδίως καὶ Α Πρωσσίᾳ, καταλαμβάνουσι τὰ ἕλη καὶ τὰ τυρφώδη τέλματα (300.000 ἑκτάρια) ἅτινα ἔχουσι σπουδαίαν οἰκονομικὴν σημασίαν λόγῳ τῆς ἐξαγωμένης τύρφης (βλ. λ. *Γερμανία*). Γ. Α. Κ.

— *[Πολιτ. Γεωγρ.]* Ἡ Πρωσσία εἶναι ἡ κυριωτέρα ὁμόσπονδος δημοκρατικὴ πολιτεία τῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας (βλ. λ. *Γερμανία*) καὶ τὸ ἰθῦνον ἐν αὐτῇ κράτος, ἔχον ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς Γερμανικῆς Ἐπικρατείας (Reichstrat) τὰ ²/₅ τῶν ψήφων.

Πολίτευμα. Τὸ μεταπολεμικὸν Σύνταγμα τῆς Πρωσσίας ἐψηφίσθη τὴν 30 Νοεμβρίου 1920, ἐτροποποιήθη δὲ τὴν 7 Ἀπριλίου 1921 καὶ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1924. Ἡ δίαιτα (Landtag) ἀποτελεῖται ἐκ 450 βουλευτῶν, ἡλικίας ἄνω τῶν 25 ἐτῶν, ἐκλεγομένων ἐν ἀναλογίᾳ 40.000 ψηφοφόρων δι' ἕκαστον βουλευτὴν καὶ διὰ μίαν τετραετίαν. Αὕτη διαλύεται ἢ δι' ἀποφάσεως τῶν μελῶν αὐτῆς, λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τοῦ ἡμίσεος ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, ἢ διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ προέδρου τοῦ κράτους (Staatspraesident), τοῦ προέδρου τῆς ἐν τῷ Reichsrat πρωσσικῆς ἀντιπροσωπείας, τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς, ἢ διὰ δημοψηφίσματος προκληθέντος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας ἢ αἰτήσεως τοῦ ¹/₅ τῶν ἐν τοῖς καταλόγοις ἐγγεγραμμένων ψηφο-

Digitized by Google

φόρων. Ἡ πρωσσικὴ δίαιτα, παρόντων τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐκλεγέντων βουλευτῶν, λαμβάνει ἀποφάσεις διὰ τὰ συνήθη ζητήματα δι᾽ ἁπλῆς πλειοψηφίας, διὰ δὲ τὰ τροποποιοῦντα ἐπουσιώδεις συνταγματικὰς διατάξεις ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν $^{2}/_{3}$ τῶν βουλευτῶν διὰ πλειοψηφίας τῶν $^{2}/_{3}$ τῶν ψηφοφορησάντων. Αὕτη ἐκλέγει διαρκῆ κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὸν χρόνον καθ᾽ ὃν διακόπτει τὰς ἐργασίας της ἢ εὑρίσκεται ὑπὸ διάλυσιν. Τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας (Staatsrat) ἀποτελεῖται ἐξ 79 μελῶν ἡλικίας ἄνω τῶν 25 ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν διαιτῶν, ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τοῦ Βερολίνου, ὑπὸ τῶν τοπικῶν συμβουλίων τῆς Ποσνανίας καὶ τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ κρατιδίου Χοεντσόλλερν καὶ δὴ ἕκαστον μέλος ἐν ἀναλογίᾳ 500.000 ψηφοφόρων, τρία μέλη κατ᾽ ἐλάχιστον δι᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν καὶ ἓν διὰ τὸ κρατίδιον Χοεντσόλλερν. Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας δὲν δύνανται νὰ ἐκλέγωνται συγχρόνως καὶ ὡς βουλευταὶ τῆς πρωσσικῆς διαίτης. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀντιπροσωπεύει τὰς διαφόρους ἐπαρχίας ἐν τῇ νομοθετικῇ καὶ διοικητικῇ ἐξουσίᾳ. Ἡ συγκατάθεσις αὐτοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία, ὅταν ἡ δίαιτα προτίθεται νὰ ψηφίσῃ δαπάνας ὑπερβαινούσας τὰς προταθείσας ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπουργείων. Κατὰ τῶν ψηφισθέντων ὑπὸ τῆς διαίτης νόμων, τὸ συμβούλιον τοῦτο ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας, τὴν ὁποίαν ὅμως δύναται νὰ ἄρῃ ἡ δίαιτα διὰ πλειοψηφίας τῶν $^{2}/_{3}$ τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἡ κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐκλεγομένου ἀπ᾽ εὐθείας ὑπὸ τῆς διαίτης, καὶ τῶν συνυπουργῶν του, ὁριζομένων ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἔχει δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ ἀναγκαστικὰ διατάγματα καὶ νὰ χορηγῇ ἀμνηστίαν. Οἱ διάφοροι ὑπουργοὶ παύονται κατόπιν δυσμενοῦς ψηφοφορίας ἐν τῇ διαίτῃ διὰ πλειοψηφίας τοῦ ἡμίσεος τῶν βουλευτῶν. Ἡ αἴτησις πρὸς διενέργειαν δημοψηφίσματος διὰ τὴν ψήφισιν ἢ τὴν ἀκύρωσιν νόμου τινὸς πρέπει νὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ $^{1}/_{20}$ τῶν ἐγγεγραμμένων ψηφοφόρων, διὰ δὲ τὴν διάλυσιν τῆς διαίτης ἢ τὴν τροποποίησιν τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τοῦ $^{1}/_{5}$ αὐτῶν. Τὸ δημοψήφισμα δύναται νὰ διενεργηθῇ ἢ κατόπιν τῆς λαϊκῆς αἰτήσεως ἢ κατόπιν ἀποφάσεως τῆς διαίτης ἢ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας. Τὸ δημοψήφισμα εἶναι ἔγκυρον, ἐφ᾽ ὅσον συμμετάσχῃ ἡ πλειοψηφία τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς καταλόγοις, διὰ τῆς ἁπλῆς πλειοψηφίας τῶν ψηφοφορησάντων. Ἡ Πρωσσία ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας τοῦ γερμανικοῦ κράτους (Reichsrat) δι᾽ 26 μελῶν.

Η. Γ. Κ.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ Πρωσσία διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς πόλεως τοῦ Βερολίνου, τὴν περιοχὴν τοῦ Χοεντσόλλερν καὶ 12 γενικὰς διοικήσεις, ὡς ὁ κάτωθι πίναξ:

Γενικαὶ διοικήσεις	*Ἔκτασις εἰς □ χλμ.*	*Πληθυσμός*	*Πρωτεύουσα*
Ἀνατολικὴ Πρωσσία	37.047	2.256.349	Καινιξβέργη
Βρανδεμβοῦργον	39.036	2.592.419	Βερολῖνον
Βερολῖνον (πόλις). .	878	4 024.165	Βερολῖνον
Πομερανία	30.208	1.878.781	Στεττῖνον
Παραμεθόριον διαμέρισμα (Ποσνανία, Δυτικὴ Πρωσσία)..	7.695	332.485	Σναϊντεμουλ
Κάτω Σιλεσία	26.616	3.132 328	Μπρεσλάου
Ἄνω Σιλεσία..	9.702	1.379.278	Ὄππελν
Σάξ............	25 278	3 277.476	Μαγδεμβοῦργον
Σλέσβιγκ-Ὁλστάϊν ..	15 060	1 519 365	Κίελον
Ἁννόβερον	38.574	3.190.619	Ἁννόβερον
Βεστφαλία	30.209	4.811.219	Μοῦνστερ
Ἔσση-Νασσάου.....	15.703	2.336.871	Κάσσελ
Παραρρήνιος Πρωσσία (Ρενανία).....	24.546	7.256.978	Κόμπλεντς
Χοεντσόλλερν.......	1.142	71.840	Σιγκμαρίνγκεν

Αἱ γενικαὶ διοικήσεις, (Provinzen), ἀπολαύουσαι εὐρυτάτης αὐτοδιοικήσεως, διαιροῦνται εἰς νομοὺς (Regierungsbezirk), οἵτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς περιφερείας ἢ ἐπαρχίας (Kreis). Αἱ πόλεις αἱ ἔχουσαι πληθυσμὸν ἄνω τῶν 25.000 κατοίκων ἀποτελοῦν αὐτοδιοικήτους ὀργανισμοὺς (δήμους). Πλὴν τῶν ἐν τῷ πίνακι ἀναφερομένων ἄλλαι μεγάλαι πόλεις τῆς Πρωσσίας, μὲ πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὰς 200.000 κατοίκων εἶναι αἱ: Ἀλτόνα, Μπόχουμ, Κολωνία, Ντόρτμουντ, Ντούϊσμουργκ, Ντούσσελντορφ, Ἔσσεν, Φραγκφούρτη ἐπὶ τοῦ Μοίνου καὶ Γκέλσενκίρχεν.

Γ. Α. Κ.

Στρατός. Αἱ βάσεις τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, ἥτις διὰ τῶν μετέπειτα συμπληρώσεων καὶ βελτιώσεων κατέστη πραγματικῶς ὑποδειγματική, ἐτέθησαν ἀπὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Α´ (1713—1740), διὰ τῆς ριζικῆς μεταβολῆς τοῦ συστήματος στρατολογίας, τοῦ γενικῶς τότε ἰσχύοντος, καὶ τῆς εὐθὺς ἀμέσως καταργήσεως τῆς τότε ὑφισταμένης εἴδους ἐθνοφρουρᾶς, τῆς Landmiliz. Τὸ ἐν τέλει ὁριστικῶς, κατόπιν πολλῶν δοκιμαστικῶν λύσεων, γενόμενον ἀποδεκτὸν τῷ 1733 σύστημα στρατολογίας ἦτο τὸ κατὰ μικρὰς στρατιωτικὰς περιφερείας (Kantonsystem), δι᾽ οὗ κατέστη δυνατὴ ἡ αὔξησις τῶν μαχητικῶν δυνάμεων ὑπὸ 39.000 ἀνδρῶν τῷ 1713, εἰς 81.000 ἀνδρῶν τῷ 1740.

Ἐκ παραλλήλου δέ, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀπετέλεσε καὶ τὸ οὐσιωδέστερον μέρος τῆς ἐν γένει στρατιωτικῆς ταύτης ὀργανώσεως ἐπεδιώχθη παντοιοτρόπως καὶ ἐπετεύχθη ἡ καθιέρωσις διὰ πρώτην φορὰν τῆς διακρίσεως τῆς καταστάσεως τοῦ στρατιωτικοῦ ἀπὸ τῆς τοῦ πολίτου, καὶ ἡ συγκρότησις πραγματικοῦ σώματος ἀξιωματικῶν, ὁμογενοῦς καὶ στρατιωτικῶς μορφωμένου, πρὸ παντὸς ὅμως πειθαρχικοῦ, ἀξιοπρεποῦς καὶ ἐπιβλητικῆς παραστάσεως καὶ ἐμφορουμένου ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος.

Ἡ γενικὴ στρατολογία, ἀλλ᾽ ὡς μέτρον μόνον προσωρινὸν διαρκούσης τῆς πολεμικῆς περιόδου, ἀρχομένου τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος, εἰσήχθη ἐν Πρωσσίᾳ μετὰ τὸν ἐξαναγκασμὸν ταύτης, κατόπιν τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσὶτ τοῦ 1807, καθ᾽ ἣν ὁ ὑπὸ τὰ ὅπλα στρατὸς αὐτῆς ὤφειλε νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰς 42.000 ἀνδρῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν σχηματισμοῦ ἰσχυρῶν ἐφεδρειῶν. Ἡ γενικὴ στρατολογία καθιερώθη γενικῶς ἀπὸ τοῦ 1814. Τῷ 1860 ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν 2 μεραρχιῶν πεζικοῦ, τῆς 1 μεραρχίας ἱππικοῦ τῆς φρουρᾶς καὶ ἐξ ὀκτὼ σωμάτων στρατοῦ, ἑκάστου ἐκ 2 μεραρχιῶν, περιελάμβανε δὲ ἐν συνόλῳ: 144 τάγματα πεζικοῦ μετὰ 116 ταγμάτων ἐθνοφρουρᾶς, 152 ἴλας μετὰ 144 ἰλῶν ἐθνοφρουρᾶς, 27 πυροβολαρχίας ἐφίππου πυροβολικοῦ καὶ 81 ἐποχουμένου, ἑκάστης μετὰ 8 πυροβόλων, πρὸς δὲ 41 λόχους φρουριακοὺς μετὰ 10 ζευγνυομένων πυροβολαρχιῶν καὶ 11 λόχους πεζοπόρους, καὶ 20 λόχους μηχανικοῦ. Συνολικὴ δύναμις 140.000 ἀνδρῶν, πρὸς δὲ 4.200 ἄνδρες ἐκ τῆς ἐν ἐνεργείᾳ ἐθνοφρουρᾶς καὶ 16.800 ἀξιωματικοί, ὑπάλληλοι καὶ χωροφύλακες, ἤτοι ἐν ὅλῳ 161.000 ἀνδρῶν.

Τῷ 1861 ἐπετεύχθησαν ἡ καθιέρωσις γενικῶς δι᾽ ὅλους τῆς τριετοῦς θητείας μετὰ τετραετοῦς παραμονῆς εἰς τὴν ἐφεδρείαν καὶ ἡ μείωσις τῆς ἐν τῇ ἐθνοφρουρᾷ ὑπηρεσίας εἰς 4 ἔτη διὰ τὴν 1ην σειρὰν καὶ 5 διὰ τὴν 2αν, ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς ἐθνοφρουρᾶς ἀπὸ τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ, προοριζομένης τοῦ λοιποῦ μόνον ὡς στρατοῦ 2ας γραμμῆς, ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτησίως κατατασσομένων νεοσυλλέκτων ἀπὸ 40.000 εἰς 63.000, ἡ συγκρότησις 3ου τάγματος εἰς τὰ συντάγματα πεζικοῦ, ἡ αὔξησις τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἡ διάθεσις τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὰ σώματα στρατοῦ. Οὕτω τῷ 1865 ὁ πρωσσικὸς στρατός, διατηρῶν τὴν αὐτὴν σύνθεσιν εἰς ἀνωτέρας μονάδας, περιελάμβανεν ἐν συνόλῳ 27 τάγματα τῆς φρουρᾶς, 216 τῆς γραμμῆς καὶ 10 κυνηγῶν, 32 ἴλας τῆς φρουρᾶς, 168 τῆς γραμμῆς καὶ 48 τῆς ἐθνοφρουρᾶς, 126 πυροβολαρχίας ἐν εἰρήνῃ, 153 ἐν πολέμῳ, 36 τάγματα μηχανικοῦ, συνολικῆς δυνάμεως ἐν εἰρήνῃ μὲν 190.383 ἀνδρῶν μετὰ 504 πυροβόλων, ἐν πολέμῳ δὲ 350.905 ἀνδρῶν μετὰ 864 πυροβόλων.

Μετὰ τὸν Πρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1866, ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἀπετέλεσε τὸν κύριον ὄγκον κατ᾽ ἀρχὰς μὲν τοῦ στρατοῦ τῆς βορειογερμανικῆς ἑνώσεως, εἶτα δέ, ἀπὸ τοῦ 1871, τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ (βλ. *Γερμανία [Στρατ. Ὀργάν.]*).

Τὸ πρωσσικὸν μέγα ἐπιτελεῖον συνεκροτήθη τῷ 1821, μετὰ δὲ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐξηκολούθησεν ἀποτελοῦν τὸ κύριον ὄργανον τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἐν στενῇ πάντοτε συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἐπιτελείων τῆς Βαυαρίας καὶ Σαξωνίας.

Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] Ἡ χώρα, ἡ καλουμένη σήμερον *Πρωσσία*, ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστὴ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος γεωγράφου καὶ θαλασσοπόρου Πυθέα τοῦ Μασσαλιώτου («Γῆς περίοδος ἢ τὰ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ»), ὅστις ἀναφέρει ὡς κατοικοῦντας τότε (330—320 π. Χ.) ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τοὺς *Γύθωνας*, οἵτινες εἶναι οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς Guttones τοῦ Πλινίου καὶ τοὺς Gottones τοῦ Τακίτου, οὓς τινες τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ταυτίζουσι πρὸς τοὺς *Γότθους*. Ὁ Τάκιτος περιγράφει ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν *Αἰστίων* (Aestui) τοὺς παρὰ τὴν Βαλτικὴν οἰκοῦντας λαούς, ἀναφέρων ὅτι ἡ μὲν γλῶσσά των εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν τῶν Βρεττανῶν, τὰ δὲ ἤθη των ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Σουήβων. Οἱ Αἴστιοι οὗτοι ἦσαν μᾶλλον προηγμένοι γεωργικῶς τῶν ἄλλων γερμανικῶν φύλων, κύριον δὲ προϊὸν τῆς χώρας των ἦτο τὸ ἤλεκτρον, χάρις εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ ὁποίου ἀνεπτύχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἐμπορικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῆς πρωσσικῆς περιοχῆς καὶ τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου. Κατὰ τοὺς πρώτους δέκα μετωχριστιανικοὺς αἰῶνας οἱ Αἴστιοι οὐδένα ἱστορικὸν ρόλον διαδραματίζουσιν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ μόνον περὶ τὸ 500 μ. Χ. σημειοῦται ἡ προσέλευσις ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Θεοδωρίχου Αἰστίων πρέσβεων κομιζόντων ἤλεκτρον ὡς δῶρον πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα. Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου τὸ ὄνομα τῶν Αἰστίων τούτων περιωρίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἀνατολικωτέρας φιννικῆς καταγωγῆς φυλὰς τῆς Βαλτικῆς, οἵτινες καὶ τὸ διετήρησαν (*Ἐσθονοί*). Τὰ φῦλα τὰ κατοικοῦντα τὴν παρὰ τὴν Βαλτικὴν χώραν φαίνεται ὅτι ὑπέστησαν εἰς μεγάλην κλίμακα τὴν ἐπίδρασιν τῶν Λιθουανῶν, οἵτινες καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τῶν Πρώσσων, ἐγκατεστημένων δυτικῶς αὐτῶν, εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νίμεν καὶ Βιστούλα τμῆμα τῆς σημερινῆς Πρωσσίας. Ὡς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης ἡ πρωσσικὴ γλῶσσα ἦτο μέχρι τοῦ ΙΓ´ αἰῶνος λιθουανικὴ διάλεκτος μετὰ γερμανικῶν προσμείξεων. Οἱ Πρῶσσοι ἦσαν λαὸς κυρίως γεωργικός, ζῶντες εἰς ἀνοχύρωτα χωρία καὶ εἰς μεμονωμένους οἰκισμούς, ἐκτισμένους ἐντὸς τῶν κτημάτων ἢ τῶν βοσκῶν των. Ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι μεταξύ των, τὸ πολίτευμά των εἶχε μορφὴν πατριαρχικήν, ὁ δὲ γάμος ἦτο παρ᾽ αὐτοῖς εἶδος ἀγοραπωλησίας. Ἕκαστον τῶν ἕνδεκα καντονίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποδιῃρεῖτο ἡ χώρα (*Κοὺλμ* καὶ *Πομεζανία* κατὰ μῆκος τοῦ Βιστούλα, *Πογησανία, Βαρμία Νατάγγη* Ν. τοῦ Φρίσε Χάφφ, *Σάμλαντ, Ναντράουεν, Σαλάουεν* πρὸς τὸ Κουρίσε-Χάφφ, *Μπάρτεν, Σουντάουεν, Γκαλίντεν,* ἐν τῷ ἐσωτερικῷ) εἶχεν ἀνὰ ἕνα κληρονομικὸν πολεμικὸν ἀρχηγὸν καὶ ἕνα θρησκευτικόν, ὅστις καὶ ἐξετέλει τὰ χρέη ἀνωτάτου δικαστοῦ. Ἡ θρησκεία των ἦτο φυσιολατρική, ἀνήγειρον δὲ εἰς τοὺς θεούς των, προσωποποιήσεις τῶν φυσικῶν δυνάμεων, λιθίνους βωμοὺς ἐντὸς τῶν δασῶν ἢ παρὰ τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν καὶ τὰς λίμνας.

Ὅταν ἤρχισεν ἡ χριστιανικὴ διείσδυσις καὶ ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν γερμανικῶν χωρῶν, οἱ Πρῶσσοι ἀντέστησαν μετὰ πείσματος κατὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς νέας θρησκείας, πρῶτον ἐναντίον τῶν Γερμανῶν καὶ κατόπιν ἐναντίον τῶν Σλαύων. Οἱ Πολωνοί, οἵτινες κατέβαλον προσπάθειαν ὅπως τοὺς καθυποτάξωσιν ἐκχριστιανίζοντες αὐτοὺς καὶ ἀσφαλίζοντες συγχρόνως τὴν πρὸς τὴν Βαλτικὴν ἔξοδόν των, ἀπέτυχον λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων καὶ τοῦ ἀναρχικοῦ χαρακτῆρός των. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Πράγας ἅγιος Ἀδαλβέρτος, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ κηρύξῃ τὸν Χριστιανισμὸν μεταξὺ τῶν Πρώσσων, ἐθυσιάσθη τῷ 997 ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ρομόβα. Ἀργότερον ὁ μαρτυρικὸς οὗτος θάνατος τοῦ «Ἀποστόλου τῶν Πολωνῶν» ὑπῆρξε τὸ σύνθημα τῆς πρώτης σταυροφορίας κατὰ τῶν Πρώσσων εἰδωλολατρῶν. Τὰ ἕλη ἐν τούτοις τοῦ Βιστούλα καὶ ἡ μακρά, συνεχὴς καὶ δαιδαλώδης σειρὰ τῶν δασῶν καὶ τῶν λιμνῶν τῆς πρωσσικῆς πεδιάδος ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν φυσικὸν ἐμπόδιον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐθραύετο πᾶσα προσπάθεια τῶν σταυροφόρων. Ἀλλὰ καὶ ὅταν, χάρις εἰς τοὺς ἐμπόρους τοὺς διατρέχοντας τὴν Πρωσσίαν καὶ τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς, κατώρθωσαν νὰ ἐξεύρουν ἀσφαλεῖς ὁδούς, ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν Πρώσσων. Μετὰ τὰς ἀποτυχίας Γερμανοὶ σταυροφόροι ἀπεφάσισαν νὰ προβῶσι πρῶτον εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν γειτονικῶν πρὸς τοὺς Πρώσσους βαλτικῶν φύλων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Ἀλβέρτος τοῦ Ἄππελντερν ἵδρυσε τὸ τάγμα τῶν «Λογχοφόρων ἱπποτῶν» ἢ «Ἱπποτῶν τοῦ ξίφους», κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, ὅπερ, ἀναγνωρισθὲν τῷ 1202 ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ´, κατέλαβε τὴν Λιθουανίαν, τὴν Ἐσθονίαν καὶ τὴν Κουρλάνδην.

Παραλλήλως πρὸς τὸν Ἀλβέρτον τοῦ Ἄππελντερν εἷς καλόγηρος τῆς μονῆς τῆς Ὀλίβα (πλησίον τοῦ Δάντσιχ), ὀνόματι Χριστιανός, κατέβαλεν ἀνάλογον προσπάθειαν ἐν Πρωσσίᾳ, ἥτις εἶχεν ἤδη κολοβωθῇ διὰ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν Πολωνῶν τοῦ Κούλμ. Οὗτος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Μαζοβίας Κονράδου, ὅστις καὶ διῴκει τοὺς σταυροφόρους, καὶ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ´, ἀνέλαβε τὸν πρὸς ἐκχριστιανισμὸν τῶν Πρώσσων ἀγῶνα τῷ 1209, μετὰ δὲ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ πάπα τῷ 1215 ἀρχιεπίσκοπος τῆς Πρωσσίας. Ὁ πάπας ἤλπισε πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ἱδρύσῃ ἐν Βαλτικῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ματαίως ἠγωνίσθη νὰ ἱδρύσῃ ἐν Παλαιστίνῃ, πρὸς τοῦτο δὲ παρέσχεν ἔνθυμον ὑποστήριξιν εἰς τὸν Χριστιανόν, ἐναντίον τῶν ἀξιώσεων τοῦ Κονράδου τῆς Μαζοβίας καὶ τῶν ἄλλων μοναχῶν τῆς μονῆς τῆς Ὀλίβας. Ὁ Χριστιανός, ὅπως ἐπεκτείνῃ τὴν κατάκτησίν του, κατήρτισε νέα σταυροφορικὰ στρατεύματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ πάπας Ὁνώριος Γ´ παρέσχε τὴν αὐτὴν ὑποστήριξιν, ἣν καὶ ὁ προκάτοχός του Ἰννοκέντιος Γ´. Ἐκτὸς τούτου ὁ δοὺξ τῆς Σιλεσίας, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Πομερανίας ὠργάνωσεν ἐκ παραλλήλου ἑτέραν σταυροφορίαν. Οἱ Πρῶσσοι ὅμως ἀντεπεξέρχονται νικηφόρως καθ᾽ ὅλων τῶν ἐπιδρομέων. Καταλαμβάνουν τὸ Δάντσιχ, ὑποβάλλουν εἰς μαρτυρικὸν θάνατον τοὺς μοναχοὺς τῆς μονῆς τῆς Ὀλίβας, λεηλατοῦν τὴν Μαζοβίαν, καίοντες τοὺς ναοὺς καὶ τὰς μονάς, καὶ δὲν ἀναχαιτίζονται παρὰ μόνον πρὸ τοῦ Κούλμ, τὸ ὁποῖον μόνον ἀνθίσταται κατὰ τῆς μανίας των (1224). Ὁ Χριστιανὸς τότε καταβάλλει ὑστάτην ἀπόπειραν ἱδρύων τὸ τάγμα τῶν «Ἱπποτῶν τοῦ Χριστοῦ», οἵτινες ὅμως ὑποκύπτουν πρὸ τῶν Πρώσσων. Τότε ὁ Χριστιανὸς καὶ ὁ Κονράδος τῆς Μαζοβίας ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸ ἀπὸ μακροῦ ὑφιστάμενον τάγμα τῶν «Τευτόνων ἱπποτῶν», οὓς ἐκάλεσαν πρὸς κατάκτησιν τῆς Πρωσσίας.

Τὸ τάγμα τοῦτο, τρίτον κατὰ σειρὰν στρατιωτικὸν τάγμα, ἱδρυθὲν ἐν Παλαιστίνῃ διαρκούσης τῆς πολιορκίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἄκρης

Digitized by Google

καὶ ὀργανωθὲν κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, εἶχε καταστῆ τάχιστα ἓν τῶν ἰσχυροτέρων θρησκευτικῶν ταγμάτων. Ἀφιερωμένοι εἰς τὴν Θεοτόκον οἱ Τεύτονες ἱππόται, μὲ τὸν λευκὸν μανδύαν καὶ τὸν μέλαινα σταυρόν, εἶχον κατορθώσει, ὑπὸ τὸν πρῶτον μέγαν ἀρχηγόν των *Ἐρρῖκον Βαλντμπό*, νὰ ἀποκτήσουν πλουσίας κτήσεις ἐν Σικελίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἔσση καὶ παρὰ τὸν Ρῆνον. Αἱ ἐπιτυχίαι των αὗται εἶχον προκαλέσει τὸν φθόνον τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ταγμάτων καὶ τοῦ πάπα, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ Τεύτονες ἀνεζήτουν ἀλλαχοῦ πεδίον δράσεως. Ἤδη, ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Ἀνδρέα τῆς Οὐγγαρίας, εἶχον κατανικήσει τοὺς Κουμάνους ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ὅπου καὶ ἵδρυσαν τὰς πόλεις Κράουτσμπουργκ καὶ Κροστάνδην. Ὁ Οὖγγρος βασιλεὺς ὅμως προέκρινε νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν μόνον τὰς κτήσεις ταύτας. Οὕτω, ὅτε ὁ Κονράδος τῆς Μαζοβίας ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν πρὸς ὑποταγὴν τῆς Πρωσσίας, ὁ τότε μέγας ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος Ἕρμαν ντὲ Σάλτσα, πιστὸς ὑπηρέτης τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β' καὶ πρίγκιψ τῆς ἁγίας αὐτοκρατορίας, ἠξίωσε νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς τὸ τάγμα ἡ κυριότης ἐπὶ τῆς καταληφθησομένης χώρας. Ἀπητήθησαν μακραὶ διαπραγματεύσεις ὅπως συμβιβασθοῦν τὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν τοῦ δουκὸς τῆς Μαζοβίας καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χριστιανοῦ, καί, πέραν αὐτῶν, τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅπως ὁ *Ἕρμαν ντὲ Σάλτσα* ἀναλάβῃ τελικῶς τὴν ὑποταγὴν τῶν Πρώσσων εἰδωλολατρῶν. Καὶ οὕτως ἤρξατο ἡ κατάκτησις τῆς Πρωσσίας.

Τῷ 1229 οἱ Τεύτονες ἱππόται ἀνήγειραν τὸν πύργον τοῦ Βόγκελσανγκ, τῷ 1231, ἔναντι τούτου, τὸ φρούριον Τὸρν καὶ τῷ 1233 ἐγκαθίστανται ἐν Κούλμ. Ἡ Πομερανία ὑποτάσσεται καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατοχῆς της ἱδρύονται ἐν αὐτῇ αἱ ὀχυραὶ πόλεις Μαριενβέρντερ καὶ Ρέντεν. Ἀκολουθεῖ ἡ κατάληψις τῆς Πογησανίας, ὅπου ἱδρύεται τὸ Ἔλμπινγκ, πέριξ τοῦ ὁποίου ἄποικοι τῆς ἀνσεατικῆς Λυβέκης ἱδρύουν πόλιν (1237), καὶ τῆς Βαρμίας. Γερμανοὶ ἄποικοι, περιβαλλόμενοι ὑπὸ εὐρέων προνομίων, συρρέουν πανταχόθεν εἰς τὰς ἀνεγειρομένας πόλεις, καὶ τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, ὑπὸ τὸν νέον μέγαν ἀρχηγόν του *Γεράρδον τοῦ Μάλμπεργκ*, ἀποκτᾷ ὁσημέραι νέαν ἰσχύν, παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τοῦ πάπα, ἀποβλέποντος πάντοτε εἰς τὴν ἐπὶ τῶν νέων χωρῶν κυριαρχίαν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἀντιπερισπασμούς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως διέτρεξε μέγα κίνδυνον ἐκ τῆς ρωσικῆς ἰδίως εἰσβολῆς καὶ τῆς περιφανοῦς κατὰ τῶν Γερμανῶν νίκης τοῦ Ἀλεξάνδρου Νέφσκυ ἐπὶ τῶν πάγων τῆς λίμνης Παΐπους (1242). Οἱ ὑποτεταγμένοι εἰδωλολάτραι ἐπωφελούμενοι τῆς πανωλεθρίας ταύτης τῶν Γερμανῶν, ἐπανεστάτησαν, ἐνῷ οἱ ἐλεύθεροι ἀκόμη Πρῶσσοι ἐπήρχοντο κατὰ πυκνὰς μάζας, καὶ ὁ δοὺξ τῆς Πομερανίας Σβαντοπὸλκ ἔστρεφε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ τευτονικοῦ τάγματος. Καὶ οὗτος μὲν ἠναγκάσθη τάχιστα νὰ συνθηκολογήσῃ (1248), διὰ τοὺς Πρώσσους ὅμως παρέστη ἡ ἀνάγκη λήψεως ἐκτάκτων μέτρων. Οἱ ἐξεγερθέντες ἐσφαγιάσθησαν ἀνηλεῶς, ἐνῷ ὁ πάπας, πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου, ἐκήρυσσε νέαν σταυροφορίαν καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν. Πᾶς σταυροφόρος, ἔστω καὶ ἂν πρότερον εἶχεν ἀφορισθῆ, ἐδέχετο ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, οὕτω δὲ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐγκληματίαι, ἔσπευδον νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς εὐκαιρίας, ὅπως κανονίσωσι τὰς μετὰ τῆς θρησκείας διαφοράς των. Αἱ πρωσσικαὶ φυλαί, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀπομονούμεναι, ἠναγκάζοντο νὰ ὑποτάσσωνται, παρὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν των, ἅμα δὲ ὡς μία περιοχὴ κατεκτᾶτο, ἀνεγείροντο ἐν αὐτῇ ἰσχυροὶ πύργοι καὶ φρούρια πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατοχῆς. Ἐπὶ πλέον τῷ 1254—1255 ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας Ὀττοκὰρ εἰσβάλλει εἰς τὴν Πρωσσίαν ἐπὶ κεφαλῆς 60.000 σταυροφόρων, ἐρημώνει τὸ Σάμλαντ, εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλει τὸ βάπτισμα, παραβιάζει τὸ ἱερὸν δάσος τῆς Ρομόβα, συντρίβει τοὺς Πρώσσους ἐν Ρουντάου καὶ ἱδρύει ἐπὶ τοῦ Πρέγκελ τὴν Καινιξβέργην. Τὰ κατὰ τῶν Πρώσσων ἐν τούτοις πιεστικὰ μέτρα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν προκαλοῦν ἀκόμη μίαν φορὰν γενικὴν ἐπανάστασιν τῶν καταδυναστευομένων. Ἐν Ντοῦρμπεν, ἐπὶ τοῦ Νίμεν, ὁ αὐθέντης τῆς Λιβονίας ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Λιθουανίας (1260) καὶ οἱ Λιθουανοὶ λεηλατοῦν τὴν χώραν, ἐνῷ καθ' ὅλην τὴν Πρωσσίαν οἱ ἐπαναστάται καίουν τὰ γερμανικὰ ὀχυρὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας. Ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ἦσαν οἱ Γκλάντε τοῦ Σάμπλαντ, Ἕρκους Μόντε τοῦ Νάταγγκεν, Γκλάππο τῆς Βαρμίας, Ἀουκτοῦμο τῆς Ποηγσανίας, Ντίβαν τοῦ Μπάρτεν. Οἱ Τεύτονες ἱππόται ἡττήθησαν, παρὰ τὴν συνδρομὴν τῶν ἀνσεατικῶν πόλεων, τὰ ὀχυρὰ τοῦ Ἄϊλμπεργκ καὶ Μπράουνσμπεργκ ἡλώθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνῷ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Πρωσσίας ἐφονεύετο ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Λαιμπάου (1263). Ὁ πάπας Κλήμης Δ' ἐμεσολάβησε τότε παρὰ τῷ Ὀττοκάρ, ὅπως ἀναλάβῃ καὶ δευτέραν κατὰ τῶν Πρώσσων σταυροφορίαν (1267—1268), ἐνῷ ὁ νέος μέγας ἀρχηγὸς τῶν Τευτόνων *Κονράδος τοῦ Τίερμπεργκ* ἀνασυνέστησε τὸ τάγμα του. Οἱ Πρῶσσοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψουν ἐκ νέου, ἀφοῦ οἱ ἀρχηγοί των, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον —τελευταῖος ὅλων ὁ Μόντε (1271)—, ἐφονεύθησαν. Ὁ Ροδόλφος τῶν Ἁψβούργων, γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἡδραίωσε διὰ τῆς ὑποστηρίξεώς του τὴν τευτονικὴν κατάκτησιν. Ἐν Πογησανίᾳ πάντες οἱ ἄρρενες Πρῶσσοι ἐφονεύθησαν, ἐνῷ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐξεδιώχθησαν, ὅπως δώσωσι τὰς θέσεις των εἰς Γερμανοὺς ἀποίκους· τὰ καντόνια τοῦ Ναντράουεν καὶ τοῦ Σάμλαντ μετεβλήθησαν εἰς ἐρήμους· τὸ Σαλάουεν κατελήφθη τῷ 1276. Ἡ πρωσσικὴ ἀντίστασις παρετάθη ἐν Σουντάουεν μόνον μέχρι τοῦ 1284, ὁπότε ὁ τελευταῖος Πρῶσσος ἀρχηγὸς Σκοῦρντο, ἠναγκάσθη νὰ μεταναστεύσῃ μετὰ τῶν ἐπιζώντων Πρώσσων εἰς Λιθουανίαν. Ἐκ τῶν πολεμιστῶν οἱ αἰχμάλωτοι κατέστησαν δοῦλοι, ἐκ τοῦ ἄλλου δὲ πληθυσμοῦ, οἱ μὴ ἀναμιχθέντες εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀπετέλεσαν μετὰ τῶν γερμανῶν ἀποίκων τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρίων καὶ τῶν πόλεων. Αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς χώρας ἀνετέθησαν εἰς μέλη τοῦ τάγματος, οὗτινος ὁ ἀρχηγὸς *Σίγκφριντ φὸν Φάουχτβάνγκεν* μετέφερε τὴν ἕδραν ἐκ Βενετίας εἰς Μάριεμπουργκ τῷ 1309.

Ὁ ΙΔ' αἰὼν ὑπῆρξεν αἰὼν τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ πρώτου τούτου πρωσσικοῦ κράτους, ὅπερ ἐξηκολούθησε μεγεθυνόμενον. Τῷ 1310 εἰς τοὺς Τεύτονας ἱππότας περιῆλθεν, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τῶν Πολωνῶν, ἡ ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ Βιστούλα, ἡ ἀκμάζουσα πόλις τοῦ Ντάντσιχ καὶ ἡ Πομερελλία μὲ τὸ Ντιρσάου καὶ Σβέτζ. Ἐκ παραλλήλου, τῇ βοηθείᾳ τῶν διαρκῶς ἀνανεουμένων σταυροφόρων, συνεχίσθη ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν Λιθουανῶν εἰδωλολατρῶν, οἵτινες, ὅπως ἀντιστῶσιν ἀποτελεσματικώτερον, συνεκέντρωσαν τὰς δυνάμεις των, ἀποκτήσαντες οὕτω πολιτικὴν ἑνότητα. Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης οἱ τυχοδιῶκται ἱππόται συνέρρεον εἰς τὴν τευτονικὴν Πρωσσίαν, ὅπως διασταυρώσωσι τὰ ξίφη των μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀρχηγοὶ τοῦ τάγματος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐχρημάτισαν κατὰ σειράν: *Σίγκφριντ φὸν Φάουχτβάνγκεν* (1309—1311), *Κὰρλ φὸν Μπέφφαρ* (1311—1324), *Βέρκερ φὸν Ὄρσελεν* (1324—1330), *Λουθῆρος τῆς Βρουνσβίκης* (1330—1335), ὃν ἐνίκησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, *Ντίτριχ φὸν Ἄλτεμπουργκ* (1335—1341), *Λοῦντολφ Καίνιχ φὸν Βαϊτζάου* (1341—1345), ὅστις ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς Δανοὺς τὴν Ἐσθονίαν (1343), ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τῶν Λιθουανῶν, *Ντούζενερ φὸν Ἄρφφμπεργκ* (1345—1351), ὅστις ἦρε τὴν ἐν Στρέμπε (1348) αἱματηρὰν νίκην κατὰ τῶν Ρώσων καὶ τῶν Λιθουανῶν, καὶ ὁ *Βίνριχ φὸν Κνίπροντε* (1351—1382), ὁ ἐνδοξότερος τῶν μεγάλων ἀρχηγῶν τοῦ τάγματος, ὅστις ἔκτισε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νόγκατ τὸν περίφημον πύργον τοῦ Μάριεμπουργκ, τὸ ὡραιότερον μνημεῖον τῆς μεσαιωνικῆς Πρωσσίας. Ὁ μέγας οὗτος ἀρχηγὸς ἦρεν αἱματηρὰς κατὰ τῶν Λιθουανῶν νίκας, αἵτινες ὅμως ἐστοίχισαν μεγάλας θυσίας εἰς τὸ τάγμα.

Ἀρχομένου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ κυριαρχία τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ἐξετείνετο, μετὰ τὴν ἀγορὰν τῆς Νέας Μαρκίας, ἀπὸ τοῦ Ὄντερ μέχρι τοῦ Ντβίνα, ἐπὶ ἐκτάσεως δηλαδὴ 170.000 περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, περιλαμβανούσης 55 μεγάλας πόλεις καὶ 48 φρούρια. Τὴν χώραν διῴκει ὁ μέγας ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος, ἔχων παρ' αὐτῷ συμβούλιον ἐκ πέντε μεγάλων τιτλούχων, οἵτινες καὶ τὸν ἐξέλεγον. Τὸ τάγμα ὑποδιῃρεῖτο εἰς «οἴκους», εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων οἱ ἀδελφοὶ συνεκρότουν μονὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς διοικητοῦ· ὅπως εἰσέλθῃ τις εἰς τὸ τάγμα, ἔδει νὰ εἶναι Γερμανός, εὐγενής, ἡλικίας ἄνω τῶν 14 ἐτῶν. Ἡ πειθαρχία τοῦ τάγματος, αὐστηροτάτη ἐν ἀρχῇ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον παρέλυε, διὰ νὰ ἀπολέσῃ ἐν τέλει τὴν μοναστικὴν μορφήν της. Μετὰ τοὺς ἱππότας τοῦ τάγματος ἠκολούθουν αἱ ἄλλαι κοινωνικαὶ τάξεις: οἱ εὐγενεῖς κτηματίαι, οἱ πλούσιοι ἀστοὶ τῶν μεγάλων πόλεων Δάντσιχ, Ἔλμπινγκ, Τόρν, Κούλμ, Μπράουνσμπεργκ, καὶ οἱ χωρικοί. Αἱ μεταξὺ τῶν τάξεων τούτων ἀντιθέσεις σὺν τῷ χρόνῳ ὠξύνοντο, καὶ ὅλαι ὁμοῦ ἐζήτουν νὰ μετάσχουν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, ἱδρυθέντος (1397—1440) ἐν τῇ Δυτικῇ Πρωσσίᾳ τοῦ Eidechsenbund (—« Ἑνώσεως τῶν Σαυρῶν». Ἐπὶ πλέον ἤρχισαν δημιουργούμεναι προστριβαὶ καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀξιωματούχων τοῦ τάγματος, ὀξυνόμεναι κυρίως ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ὅπως ὑποτάξωσι τοὺς Λιθουανούς. Ὁ ἀρχηγὸς τούτων *Γιαγκὰλ* ἢ *Γιαγκέλλων* εἶχεν ἀποδεχθῆ τὸν Χριστιανισμόν, οὕτω δὲ εἶχεν ἐκλείψει ἡ πρόφασις τῆς συρροῆς σταυροφόρων τυχοδιωκτῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης. Συνέπεια τούτου ἦτο ὅτι οἱ Τεύτονες ἱππόται, ὅπως καταβάλλωσι τοὺς ἐχθρούς των, εἶχον ἀνάγκην μισθοφορικῶν στρατευμάτων, διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ὁποίων κατέφευγον εἰς τὴν ἐπιβολὴν νέων φόρων. Ἐκ τούτου ὁ Γιαγκέλλων, διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Ἑδβίγης (1386), συνήνωσε τὴν Λιθουανίαν μετὰ τῆς Πολωνίας, ἐχθρικῶς πρὸς τὸ τάγμα διακειμένης, ἀφ' ἧς ἀπεστερήθη τῆς ναυσιπλοΐας τοῦ Βιστούλα. Οἱ ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης κίνδυνοι διὰ τὴν Πρωσσίαν γίνονται καταφανεῖς ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀρχηγῶν *Τσαῖλλνερ φὸν Ρόττενσταϊν* (1382—1390), *Βάλλενροντ* (1391—1393) καὶ *Κονράδου φὸν Γιουνγκίνγκεν* (1394—1407) καὶ ἐκσπῶσιν ἐπὶ τοῦ *Οὖρλιχ φὸν Γιουνγκίνγκεν* (1407—1410), ὅστις περιπλέκεται εἰς πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιμαχομένων ἀποφασιστικὴ μάχη συνεκροτήθη ἐν Τάννενμπεργκ (15 Ἰουλίου 1410). Ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἠρίθμει 80.000 ἄνδρας, κατά τι δὲ πλέον τούτων ὁ τῶν Λιθουανῶν καὶ τῶν Πολωνῶν. Καὶ οἱ μὲν Λιθουανοὶ ἀπεκρούσθησαν, ἀλλ' οἱ Πολωνοὶ συνέτριψαν τὰς γερμανικὰς φάλαγγας. Ἡ καταστροφὴ τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ὑπῆρξε πλήρης. Ὁ ἀρχηγός των καὶ οἱ 600 ἱππόται ἐφονεύθησαν, 40.000 δὲ ἐκ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ ἐφονεύθησαν ἢ ἐτραυματίσθησαν.

Ἡ ἐν Τάννενμπεργκ πανωλεθρία, ἥτις ἐξησφάλισεν εἰς τὴν Πολωνίαν τὴν ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ κυριαρχίαν ἐπὶ δύο αἰῶνας, ἔσχεν ἀποφασιστικὸν ἀντίκτυπον διὰ τὰ ἐν Πρωσσίᾳ πράγματα. Ἐπίσκοποι καὶ ἱππόται ὑποταγέντες ἔσπευσαν νὰ ὁρκισθῶσι πίστιν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, αἱ δὲ πόλεις καὶ τὰ φρούρια ἤνοιξαν τὰς πύλας των εἰς τοὺς νικητάς. Ἐντὸς ἑνὸς μόνον μηνὸς ἡ Πρωσσία ὁλόκληρος ἐφαίνετο ὑποκύψασα, ὅτε ἐπεφάνη ὁ σωτὴρ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐρρίκου φὸν Πλάουεν, διοικητοῦ τοῦ Σμέτζ. Οὗτος, ὑπερασπίζων τὴν Πομερελλίαν, ἐπὶ κεφαλῆς τετρακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μάριενμπουργκ, ἀφοῦ πρότερον παρέδωσε τὴν πόλιν εἰς τὰς φλόγας. Οἱ Πολωνοί, ἀφοῦ ἐπὶ δύο μῆνας ματαίως ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὸ φρούριον, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθῶσιν, ὁ δὲ *Ἐρρῖκος φὸν Πλάουεν*, ἐκλεγεὶς μέγας ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος, ἐπέτυχε τὴν μετ' αὐτῶν σύναψιν τῆς συνθήκης τοῦ Τὸρν (1411), διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδίδοντο εἰς τὴν Πρωσσίαν, καταβάλλουσαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, ὅλαι αἱ καταληφθεῖσαι θέσεις, πλὴν τῆς Σαμογετίας. Παρὰ ταῦτα τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας παρέμειναν χαώδη. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος ἀπῃτεῖτο ἡ ἐπιβολὴ νέων βαρέων φόρων, κατὰ τῆς ὁποίας οἱ ἀστοὶ τοῦ Δάντσιχ καὶ τὸ Eidechsenbund ἐξηγείροντο. Ὁ μέγας ἀρχηγὸς ἐπεχείρησε τότε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ ἰσχῦον πολίτευμα διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ἀστῶν. Πρὸς τοῦτο συνεκάλεσε συνέλευσιν, ἀποτελεσθεῖσαν ἐξ 20 βουλευτῶν τῶν εὐγενῶν καὶ 27 τῶν ἀστῶν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως μὴ ἐπιβάλῃ φόρους οὐδὲ νὰ κηρύσσῃ πόλεμον ἢ νὰ συνάπτῃ συνθήκας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς της (1412). Οἱ Τεύτονες ὅμως ἱππόται δὲν ἀπεδέχθησαν τὰς παραχωρήσεις ταύτας τοῦ Πλάουεν, καὶ ἐπαναστατήσαντες τὸν ἐξηνάγκασαν εἰς παραίτησιν ἐν τῇ συνελεύσει τοῦ Μάριενμπουργκ (1413), κατόπιν δὲ τὸν ἐνέκλεισαν εἰς τὰς φυλακάς. Ὁ νέος μέγας ἀρχηγὸς *Κυχμάϊστερ φὸν Στέρνμπεργκ* (1413—1422), ἀγωνισθεὶς ἀπεγνωσμένως κατὰ τῶν ἁρπακτικῶν διαθέσεων τῶν Πολωνῶν, παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ *Παύλου φὸν Ροῦσντορφ* (1422 — 1441). Οὗτος κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἱπποτῶν καὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν Πλάουεν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν νέαν ἐπιδρομὴν τῶν Πολωνῶν καὶ Λιθουανῶν (1422) καί, μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τοῦ Γκολοὺμπ, ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῆς λίμνης τοῦ Μέλνο (1422), διὰ τῆς ὁποίας, πλὴν τῆς Σαμογετίας, ἐξεχώρει εἰς τοὺς Πολωνοὺς τὸ διαμέρισμα τοῦ Σουντάουεν καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Βιστούλα μετὰ τῶν νήσων του. Τῷ 1431 οἱ Πρῶσσοι, ἐπωφελούμενοι τῶν περιπλοκῶν, εἰς ἃς εἶχεν ἐμπλακῆ ὁ βασιλεὺς τῆς Λιθουανίας καὶ Πολωνίας, ἐπανήρχισαν τὸν πόλεμον, λεηλατήσαντες τὸ ἐχθρικὸν βασίλειον, ἠναγκάσθησαν ὅμως ταχέως νὰ ἀποσυρθῶσι (1433). Τῷ 1435 ὁ Ζαγκέλλων παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς συνθήκην δωδεκαετοῦς εἰρήνης, τροποποιηθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς διαρκῆ τοιαύτην. Ἀποτέλεσμα τῆς συνθήκης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐκ νέου ρῆξις μεταξὺ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν τῆς Πρωσσίας καὶ τῶν ἀδελφῶν των τῆς Λιβονίας καὶ τῆς Γερμανίας, οἵτινες, ἀπορρίπτοντες τὴν συνθήκην, ἠρνήθησαν ὑπακοὴν εἰς τὸν μέγαν ἀρχηγόν. Ἐν αὐτῇ τῇ Πρωσσίᾳ ἀκόμη αἱ πόλεις καὶ οἱ εὐγενεῖς γεωκτήμονες συνασπίζονται καὶ συνιστοῦν τὴν Πρωσσικὴν Ἕνωσιν τοῦ Μάριενμπέρντερ (1440), πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως συγκεντρώσουν εἰς χεῖράς των τὴν κυβέρνησιν. Ὁ δραστήριος μέγας ἀρχηγὸς *Κονράδος φὸν Ἐρλιχσάουζεν* (1441—1449) κατώρθωσε πρὸς στιγμὴν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ διαδόχου καὶ ἀνεψιοῦ του *Λουδοβίκου φὸν Ἐρλιχσάουζεν* (1449—1453) ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐκρήγνυται ἀγριώτερος. Ἐναντίον τῆς Πρωσσικῆς Ἑνώσεως ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἱπποτῶν ζητεῖ τὴν συνδρομὴν τοῦ πάπα καὶ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, ἐνῷ αὕτη ἑνοῦται μετὰ τοῦ Eidechsenbund τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας. Ὁ αὐτοκράτωρ κηρύσσει τὴν διάλυσιν τῆς ἑνώσεως (1453), αὕτη ὅμως στρέφεται πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, οὗ προσφέρεται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν, ἐνῷ ὁ ἀρχηγός της Χὰνς φὸν Μπάϋζεν ἀναγγέλλει πρὸς τὸν μέγαν ἀρχηγὸν ὅτι τοῦ λοιποῦ οἱ Πρῶσσοι παύουν νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξουσίαν του, ἣν

Digitized by Google

μεταβιβάζουν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας. Μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην τὰ γεγονότα ἐξελίσσονται ραγδαίως. Ἡ Τὸρν καὶ τὰ περισσότερα τῶν φρουρίων καταλαμβάνονται, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Καζιμὶρ κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν καὶ τὴν προσάρτησιν τῆς Πρωσσίας εἰς τὸ βασίλειόν του (1454). Ὁ Λουδοβῖκος φὸν Ἐρλιχσάουζεν, κατορθώσας διὰ τῆς πωλήσεως τῆς Νέας Μαρκίας εἰς τὸν ἐκλέκτορα τοῦ Βρανδεμβούργου (1455) νὰ προμηθευθῇ χρήματα, προβάλλει ἐπί τινα χρόνον ἀντίστασιν. Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν ὅμως καὶ τῶν πόρων τούτων οἱ μισθοφόροι του, μὴ πληρωνόμενοι, παραδίδουσιν ἀντὶ 436.000 φλωρινίων τὰ ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ὀχυρὰ εἰς τὸν Καζιμίρ, ὅστις τῷ 1457 εἰσέρχεται εἰς τὸ Μάριενμπουργκ, ἐνῷ ὁ μέγας ἀρχηγὸς καταλήγει εἰς τὴν Καινιξβέργην, ἥτις ἐφεξῆς καθίσταται ἡ ἕδρα τοῦ τευτονικοῦ τάγματος καὶ τῆς ἐλευθέρας Πρωσσίας.

Ἡ Πολωνικὴ κυριαρχία. Ὁ ἀγὼν συνεχίσθη συγκεχυμένος ἐπί τινα ἔτη ἀκόμη, μέχρις οὗ ὁ Πολωνὸς στρατηγὸς Γιασσιένσκι ἐνίκησεν ὁλοσχερῶς ἐν Ζάρνοβιτς (1862) τὸν μέγαν ἀρχηγόν, ὅστις, ἄνευ χρημάτων καὶ στρατοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν ἀγῶνα. Ἡ συνθήκη τοῦ Τὸρν (1466) ἐπεκύρωσε τὴν πτῶσιν τοῦ τευτονικοῦ τάγματος, ὅπερ ἐγκατέλειψεν εἰς τὴν Πολωνίαν τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Πρωσσίας, τὴν περιοχὴν τοῦ Κοὺλμ μὲ τὸ Τόρν, τὴν περιοχὴν τοῦ Μιχελάου, τὴν Πομερελλίαν μὲ τὸ Ντάντσιχ, τὸ Ντιρσάου, τὴν Στάργκαρντ, τὸ Μάριενμπουργκ, τὸ Ἔλμπινγκ κλπ. Ὁ Βιστούλας καθίστατο οὕτως ἐξ ὁλοκλήρου πολωνικὸς καὶ σλαυϊκός, ἐνῷ ἡ Ἀνατολικὴ Πρωσσία παρέμενεν εἰς τὸ τάγμα ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πολωνίας. Ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης ἡ θεοκρατικὴ ἀρχὴ τοῦ τάγματος ἄρχεται συνεχῶς ἐξασθενοῦσα. Μετὰ τοὺς μεγάλους ἀρχηγοὺς *Ἐρρῖκον φὸν Πλάουεν* (1467—1470), *Ρέφφλε φὸν Ρίχτενμπουργκ* (1470—1477), *Τρούχσεν φὸν Βετζχά ουζεν* (1477—1489), *Ἰωάννης φὸν Τίφεν* (1489—1497), ματαίως ἀσχοληθέντας εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κράτους των, οἱ Τεύτονες ἱππόται ἤρχισαν ἐκλέγοντες ὡς ἀρχηγοὺς των Γερμανοὺς πρίγκιπας: πρῶτον τὸν δοῦκα *Φρειδερῖκον τῆς Σαξωνίας* (1498—1510) καὶ κατόπιν τὸν *Ἀλβέρτον τοῦ Βρανδεμβούργου* (1511), υἱὸν τοῦ μαργράβου Φρειδερίκου τοῦ Ἄνσμπαχ καὶ Μπαϊρὸϊτ καὶ ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδου. Οὗτος ἠρνήθη νὰ ὀμόσῃ ὅρκον πίστεως πρὸς τὸν θεῖόν του, ὅστις, μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις, ἐδῄωσε τὴν Πρωσσίαν (1519). Παρὰ ταῦτα ὁ Ἀλβέρτος ἐπέτυχε τετραετῆ ἀνακωχὴν (1521), διαρκούσης τῆς ὁποίας ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Πρωσσίας ἤλλαξεν ἐντελῶς ὄψιν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις, ἔχουσα διαπρύσιον κήρυκα τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Σάμλαντ Γεώργιον τοῦ Πόλεντς, κατέκτησε τάχιστα ἔδαφος, καὶ ὁ μέγας ἀρχηγὸς ἐπεσκέφθη τὸν Λούθηρον (1523), ὅστις τὸν συνεβούλευσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ὑφιστάμενον κανονισμὸν τοῦ τάγματος, νὰ νυμφευθῇ καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν Πρωσσίαν εἰς κράτος κοσμικόν. Ὁ Ἀλβέρτος ἐπείσθη, αἱ δὲ εἰσηγήσεις τοῦ Λουθήρου ἔλαβον πολιτικὸν κῦρος διὰ τῆς ἐν Κρακοβίᾳ συνθήκης εἰρήνης μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας (1525). Ἡ Πρωσσία κατέστη δουκᾶτον κληρονομικόν, ὑποτελὲς τῆς Πολωνίας, καὶ ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν μαργράβων τοῦ Βρανδεμβούργου. Οἱ πλεῖστοι τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ἀπεδέχθησαν τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι ἀνεχώρησαν εἰς Γερμανίαν, διαμαρτυρόμενοι κατὰ τοῦ πραξικοπήματος.

Τὸ δουκᾶτον τῆς Πρωσσίας. Ἡ νέα περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς Πρωσσίας ἤρξατο ἐν μέσῳ ὁρίζοντος ἄγαν συγκεχυμένου. Ὁ *Ἀλβέρτος τοῦ Βρανδεμβούργου* (1525—1568) εἰσῆλθεν ἐπισήμως ὡς δοὺξ εἰς Καινιξβέργην τῷ 1525 Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Πομεζανίας καὶ τοῦ Σάμλαντ, καθὼς καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων, ὤμοσαν πίστιν εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα των, ὅστις ἀνεγνώρισεν εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὰς πόλεις συνταγματικὰ δικαιώματα. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν-Δωροθέαν τῆς Δανιμαρκίας, γεγονὸς προκαλέσαν τὰς διαμαρτυρίας τοῦ πάπα καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ αὐτοκράτορος, αἱ ὁποῖαι ὅμως παρέμειναν ἄνευ συνεπειῶν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὁ Ἀλβέρτος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπαυξήσῃ τὰ προνόμια τοῦ ἡγεμόνος. Οἱ εὐγενεῖς διαρκῶς ἀπέσπων διάφορα προνόμια, ἐνῷ αἱ πόλεις, ἐν περιπτώσει διαφωνιῶν, ἀπηυθύνοντο πρὸς τὸν Πολωνὸν βασιλέα, ὅστις διὰ τῶν ἐπεμβάσεών του ἐσχυροποίει διαρκῶς τὴν ἐπικυριαρχίαν του. Ὁ Ἀλβέρτος ἐκτὸς τούτου περιεστοιχίζετο ὑπὸ διαφόρων εὐνοουμένων, ὧν γνωστότερος παρέμεινεν ὁ Παῦλος Σκάλιτς. Τρεῖς τῶν εὐνοουμένων τούτων δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ ἀπὸ τῆς ποινῆς τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ, ὃν ἐπέβαλλον πολωνικὰ δικαστήρια. Παρὰ ταῦτα ὁ δοὺξ ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν μεταρρύθμισιν καὶ νὰ ἱδρύσῃ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καινιξβέργης, ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ προσλάβῃ ὁριστικῶς ἡ Πρωσσία γερμανικὸν χαρακτῆρα (1544). Μετὰ τὸν θάνατόν του διεδέχθη ὁ δεκαεπταετὴς υἱός του *Ἀλβέρτος-Φρειδερῖκος* (1569—1618). Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τούτου ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Χοεντσόλλερν ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου Ἰωακεὶμ Β', ὅστις εἶχε νυμφευθῆ τὴν Ἐδβίγην, θυγατέρα τοῦ Πολωνοῦ βασιλέως, ἐπεξέτεινε τὸ ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῆς Πρωσσίας δικαίωμα διαδοχῆς εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ὁ Ἀλβέρτος-Φρειδερῖκος δὲν ἠδυνήθη νὰ κυβερνήσῃ προσωπικῶς τὸ δουκᾶτον του παρὰ μόνον μεταξὺ 1572—1577, καθόσον οἱ διαρκεῖς ἀγῶνές του πρὸς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν κλῆρον συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀπολέσῃ τὴν πνευματικὴν ἰσορροπίαν του. Ἀπὸ τοῦ 1577 τὴν διοίκησιν τοῦ δουκάτου ἀνέλαβεν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Χοεντσόλλερν μαργράβος Γεώργιος-Φρειδερῖκος, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου Ἰωάννης Φρειδερῖκος (1605—1608). Τῷ 1609 ὁ ἐκλέκτωρ Ἰωάννης-Σιγισμόνδος, ὅστις τῷ 1594 εἶχε νυμφευθῆ τὴν πρωτότοκον θυγατέρα τοῦ ἀτυχοῦς δουκὸς Ἄνναν, ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τοῦ πενθεροῦ του καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Πρωσσίας. Τῷ 1618 διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δουκὸς Ἀλβέρτου-Φρειδερίκου ἐπῆλθεν ὁριστικῶς ἡ ἕνωσις τῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ Βρανδεμβούργου, ἥτις ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ μέλλοντος κράτους.

Κατὰ τὴν πρώτην, ὡς ἐλέχθη, περίοδον, ἡ δουκικὴ ἐξουσία ἦτο λίαν περιωρισμένη. Ἡ ἀριστοκρατία, ἐπωφελουμένη ἑκάστης ἀλλαγῆς ἡγεμόνος, ἐπωφελεῖτο διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς παροχὴν διαφόρων προνομίων εἰς βάρος τοῦ ἡγεμόνος. Ἐπὶ *Γεωργίου-Γουλιέλμου* (1619—1640), τοῦ ὁποίου ἡ ἀδυναμία καὶ αἱ ἀθλιότητες οὐδόλως προεμήνυον τὴν μέλλουσαν τοῦ κράτους ἀκμήν, ἡ Πρωσσία καὶ τὸ Βρανδεμβοῦργον διῆλθον ἀποφασιστικὴν κρίσιν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ διαδόχου του *Φρειδερίκου-Γουλιέλμου*, τοῦ κληθέντος «μεγάλου ἐκλέκτορος», ἐτέθησαν ὁριστικῶς αἱ βάσεις τῆς μελλούσης ἀκμῆς καὶ ἡ Πρωσσία ἤρξατο διαδραματίζουσα σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα.

Ἡ Πρωσσία ἀνεξάρτητος. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἡγεμονίας τοῦ Φρειδερίκου-Γουλιέλμου ἡ Πρωσσία ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐκ τοῦ μεταξὺ Σουηδίας καὶ Πολωνίας πολέμου, ὑποστᾶσα μεγάλος καταστροφὰς ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, τῶν Ταρτάρων καὶ τῶν Ρώσων. Χάρις εἰς τὸν πόλεμον ὅμως ἀκριβῶς τοῦτον καὶ τὴν μακιαβελλικὴν πολιτικήν του ὁ μέγας ἐκλέκτωρ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πρωσσίας. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν διὰ τῆς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου Γ' ὑπογραφείσης ἐν Καινιξβέργῃ συνθήκης (1650) ἀνεγνώρισε τὴν ἐπὶ τῆς Πρωσσίας ἐπικυριαρχίαν τῆς Σουηδίας ἀντὶ τῆς Πολωνίας. Τέσσαρας ὅμως μῆνας ἀργότερον, ἐπωφελούμενος τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει ὁ Κάρολος Γ', ὅστις ἠπειλεῖτο ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐξεγέρσεως τῆς Πολωνίας, ἐπέτυχε τὴν παρ' αὐτοῦ ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Μάριενμπουργκ (1656), δι' ἧς τῷ ὑπέσχετο τὴν παραχώρησιν τεσσάρων πολωνικῶν παλατινάτων, καὶ 5 μῆνας ἀργότερον τῆς συνθήκης τοῦ Λαμπιάου, δι' ἧς ἡ Σουηδία ἀνεγνώριζε τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τοῦ δουκάτου τῆς Πρωσσίας καὶ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ οἴκου τῶν Χοεντσόλλερν. Ἓν ἔτος ἀργότερον ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος, ἐγκαταλείψας τὴν παλαιὰν συμμαχίαν, προσηταιρίσθη τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, ὅστις διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βεχλάου (1657) ἀνεγνώρισε μὲ τὴν σειράν του τὴν πρωσσικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἥτις ἀνεκηρύχθη ὁριστικῶς ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Ὀλίβα (1660). Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὁ μέγας ἐκλέκτωρ ἠσχολήθη εἰς τὴν πλήρη ἐπιβολὴν τῆς δουκικῆς ἀρχῆς, καταβαλὼν τὴν ἀντίστασιν τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πόλεων διὰ βιαίων καὶ σκληρῶν μέτρων (κάθειρξις τοῦ Ρόντε, θανάτωσις τοῦ Καλκστάϊν) καὶ ὀργανώσας κατὰ τὸ πρότυπον τῶν μεγάλων κρατῶν τὴν διοίκησιν. Μία εἰσβολὴ Σουηδῶν εἰς Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν (1678—1679) ἀπεκρούσθη μετὰ τοσαύτης ὁρμητικότητος, ὥστε διωκόμενοι εἰς τοὺς πάγους τῆς Καινιξβέργης καὶ τῆς Ρίγας ἀπωλέσθησαν σχεδὸν πάντες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ ἡνωμένον κράτος Πρωσσίας-Βρανδεμβούργου ἦτο τὸ δεύτερον ἐκ τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ὁ δὲ ἡγεμών του, ὅστις εἶχεν κατορθώσει ἐκ τῶν ἄλλοτε μικρῶν φεούδων νὰ συγκροτήσῃ ἑνιαῖον κράτος καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ὀργάνωσιν διοικητικήν, οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικήν, ἐφάμιλλον τῶν μεγαλυτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἐλογίζετο ὡς εἷς τῶν ἰσχυροτέρων μοναρχῶν.

Ἡ Πρωσσία βασίλειον. Ὁ διάδοχός του *Φρειδερῖκος Γ'* (1688—1713) προήγαγε τὸ δουκᾶτον τῆς Πρωσσίας εἰς βασίλειον. Ματαιόδοξος καὶ περιωρισμένης διανοητικότητος, συμμετέσχε δι' ἰδίων ἐξόδων καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνταμοιβῆς εἰς τοὺς πολέμους τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Τουρκίας. Ὅτε ὅμως ἤρχισεν ὁ περὶ διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας πόλεμος, ὁ αὐτοκράτωρ, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν συμμαχίαν τῆς Πρωσσίας, ἀνεκήρυξεν αὐτὴν εἰς βασίλειον (1700). Ὁ νέος βασιλεὺς ἐστέφθη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φρειδερῖκος Α'* ἐν Καινιξβέργῃ τῷ 1701, ὁ δὲ τίτλος του ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν μεγάλων Δυνάμεων διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης (1713). Ὁ Φρειδερῖκος Α' ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς Halle καὶ τῆς βερολινίου Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν (1699) καὶ τῶν ἐπιστημῶν (1700), ἐδαπάνησεν ὅμως χάριν αὐτῶν καὶ τῆς συντηρήσεως πολυτελεστάτης αὐλῆς ὁλόκληρον τὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος συγκεντρωθέντα θησαυρόν. Ἐπὶ τῶν χρόνων του ἐν τούτοις ἡ ἔκτασις τοῦ κράτους ηὐξήθη διὰ τῆς προσαρτήσεως τοῦ Κουέλινμπουργκ, τοῦ Νορντχάουζεν καὶ τοῦ Τέκλενμπουργκ καί, χάρις εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης, διὰ τοῦ Λίνγκεν, τοῦ Μὲρ καὶ τοῦ Νεσατὲλ (1702). Τῷ 1709—1721 τρομερὰ ἐπιδημία πανώλους προεκάλεσε τὸν θάνατον 236.000 ἀτόμων, ἤτοι τοῦ τρίτου περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ δουκάτου τῆς Πρωσσίας.

Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος Α' (1713—40), ἅμα τῇ ἀναρρήσει του, ἀντέδρασε μετὰ σπανίας ἐνεργητικότητος κατὰ τῆς πατρικῆς πολιτικῆς καὶ ἔθεσεν ὁριστικῶς τὰς βάσεις τῆς διπλῆς στρατιωτικῆς καὶ διοικητικῆς ὀργανώσεως τοῦ κράτους, τῆς περιφήμου «πρωσσικῆς ὀργανώσεως». Φιλειρηνικὸς ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ, δὲν μετέσχε παρὰ τοῦ μεγάλου βορείου πολέμου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεκόμισε τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὄντερ περιοχὴν καὶ τὸ Στεττῖνον καί, ἐξ ἀντιπαθείας πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἠκολούθησεν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ζητήματα τὸν αὐτοκράτορα. Ἐσωτερικῶς ὅμως τὸ ἔργον του ὑπῆρξε κολοσσιαῖον. Περιορίσας εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς δαπάνας τῆς αὐλῆς του, ἀφιερώθη μετὰ πραγματικῆς μανίας εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ μὲ τὴν παροιμιώδη καταστᾶσαν σιδηρᾶν πειθαρχίαν. Ὁ στρατὸς οὗτος ἠρίθμει 50.000 ἄνδρας τῷ 1720 καὶ 83.000, ὧν 18.000 ἱππεῖς, τῷ 1740, ἀριθμὸν δηλαδὴ τεράστιον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας δὲν ἀνήρχετο παρὰ μόνον εἰς 2.240.000 κατοίκους. Πρὸς αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τούτου ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος Α' ἐνήργησε μετ' ἴσης ἐνεργητικότητος, ἱδρύσας 12 πόλεις καὶ 332 χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγκατέστησε χωρικοὺς καὶ ἀποίκους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ κενῶν ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐπιδημιῶν. Τέλος ὠργάνωσε τὴν διοίκησιν μετὰ τῆς αὐτῆς εἰς τὸν στρατὸν πειθαρχίας, καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, ὅπερ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του ἐπρόκειτο νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ὁ Φρειδερῖκος Β' ὁ Μέγας (1740—1786) συνεπλήρωσε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους, δώσας, ὡς μαθητὴς τῶν Γάλλων φιλοσόφων, τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἐξωτερικῶς ἐχρησιμοποίησε μεγαλοφυῶς τὸν στρατόν, ὃν ἐδημιούργησεν ὁ πατήρ του. Ἤρχισε διὰ τῆς καταχτήσεως τῆς Σιλεσίας (1740), ἐπικυρωθείσης διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ Βερολίνου (1742) καὶ τῆς Δρέσδης (1745). Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα ἑπταετῆ πόλεμον ἀντέστη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν συνδυασμένην ἐπίθεσιν τῶν τριῶν μεγαλυτέρων ἠπειρωτικῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, τῆς Αὐστρίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας, χωρὶς σχεδὸν οὐδὲν νὰ ἀπολέσῃ. Ὁ ἠθικὸς ἐκ τούτου ἀντίκτυπος ὑπῆρξε μέγας. Ἡ Πρωσσία εἶχε δώσει τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών της καὶ τὰ ἐκ τοῦ κατορθώματός της ὠφελήματα δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐκδηλωθῶσιν. Αἱ ἐλάχισται ἐκ τοῦ πολέμου ἀπώλειαι ἐπηνωρθώθησαν, νέοι ἄποικοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν, ἡ βιομηχανία ἀνεπτύχθη, τὸ ἐμπόριον ὠργανώθη καὶ πολλαὶ διώρυγες κατεσκευάσθησαν. Κατὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, ὃν ὁ Φρειδερῖκος Β' ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ἡ Πρωσσία ἔλαβε τὸ διαμέρισμα τοῦ Νέτζε (35.000 τ. χλμ.). Ἀμέσως κατόπιν ἐστράφη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ παρεμποδίσας τὴν προσάρτησιν τῆς Βαυαρίας εἰς τὴν Πρωσσίαν (1778—1779) τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, διαδηλώνων οὕτω τὴν πρόθεσίν του ὅπως μὴ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀρχηγὸν τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων (1785).

Ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος, ὅ,τι χαρακτηρίζει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὴν Πρωσσίαν εἶναι ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία, ἥτις κρατεῖ ἐν τῇ διοικήσει, παθητικὴ ὑπακοὴ τοῦ κατωτέρου πρὸς τὸν ἱεραρχικῶς ἀνώτερόν του. Ὁ τύπος ὅμως τῆς τοιαύτης μοναρχίας προϋποθέτει μονάρχην πεπροικισμένον μὲ μεγάλας ἱκανότητας. Ὁ *Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος Β'* (1786—1797), μὴ συγκεντρώνων τὰς ἱκανότητας ταύτας, προητοίμασε τὴν προσωρινὴν πτῶσιν τοῦ κράτους του. Ἐσπατάλησεν εἰς ἐπιδείξεις καὶ διασκεδάσεις κολοσσιαῖα ποσά, ἀφῆκε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους εἰς τοὺς εὐνοουμένους του, καταργήσας τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν τῶν διανοουμένων (1785), ἔφθειρε τὴν στρατιωτικὴν ἰσχὺν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Κάτω Χωρῶν (1787) καὶ τοῦ Βαλμὺ (1792), κατόπιν τῶν ἑνοικιάσεν εἰς ναυτικὰς δυνάμεις (συνθήκη τῆς Χάγης 1794) καὶ τέλος, ἐξαντληθέντων τῶν πόρων του, ὑπέγραψε μετὰ τῆς νικηφόρου Γαλλίας τὴν ἐν Βασιλείᾳ συνθήκην (1795), διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο ἐφεξῆς νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα. Ἐν τούτοις ἠδυνήθη κατὰ τὴν νέαν διανομὴν τῆς Πολωνίας νὰ ἐξασφαλίσῃ σημαντικὸν διὰ τὴν Πρωσσίαν μερίδιον διὰ τῆς προσαρτήσεως τοῦ Ντάντσιχ, τοῦ Τὸρν καὶ τῆς Μεγάλης Πολωνίας, καὶ κατόπιν τῆς Μαζοβίας, τῆς Βαρσοβίας καὶ τοῦ Βιαλνστὸκ (102.000 τ. χλμ.). Τῷ 1791 προσήρτησε λόγῳ κληρονομικῶν δικαιωμάτων τὸ Ἄνσμπαχ καὶ τὸ Μπαϊρόϊτ.

Digitized by Google

Πτῶσις καὶ ἀνόρθωσις τοῦ πρωσσικοῦ κράτους. Ὁ *Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος Γ'* (1797—1840) δὲν ἠδυνήθη κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς βασιλείας του ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πτῶσιν τοῦ πρωσσικοῦ κράτους, ἣν εἶχε παρασκευάσει ἡ ἀνικανότης τοῦ πατρός του. Ἠνώρθωσε τὰ οἰκονομικά, ἀλλὰ παρημέλησε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ του καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ δὲν ἠκολούθησε κανένα τῶν εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν. Ἡ οὐδετερότης του αὕτη ὑπῆρξε σωτηρία διὰ τὴν μαχομένην κατὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης Γαλλίαν, εἰς ἀμοιβὴν δὲ ταύτης ἔλαβε παρὰ τοῦ Ναπολέοντο. κτήσεις ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, ὡς τὸ Πάντερμπορν, τὸ Χιλντεστάϊν, τὸ Μύνστερ, τὸ Ἔρφουρτ, τὸ Ἄϊχσφελντ, τὸ Νορντχάουζεν, τὸ Μυλχάουζεν, τὸ Γκόσλαρ κλπ. (1803). Ἀργότερ ν, διαρκούσης τῆς κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐκστρατείας τοῦ Γάλλου αὐτοκράτορος, ἡ Πρωσσία ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τῆς εὐμενοῦς οὐδετερότητός της τὸ Ἀννόβερον διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Σαίμπρουν. Ἀντὶ ὅμως, μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας, νὰ τηρήσῃ στάσιν ἀναμονῆς καὶ νὰ ἀποκομίσῃ νέα ὠφελήματα ἐκ τῆς διαλύσεως τῆς παλαιᾶς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς δημιουργίας τῆς νέας *Γερμανίας* (βλ. λ.), ἐστράφη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησε τὴν ἐκ της νοτίου Γερμανίας ἀποχώρησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐπακολουθήσαντος πολέμου ὑπῆρξαν κεραυνοβόλα διὰ τὴν Πρωσσίαν. Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς συνετρίβη εἰς τὰς μάχας τῆς Ἰένας καὶ τοῦ Ἀουέρσταντ (1806), ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ κατεδίωξε τοὺς Πρώσσους εἰς αὐτὴν τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Ἡ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἐϋλὼ κατάληψις τοῦ Ντάντσιχ καὶ ἡ ὁριστικὴ συντριβὴ τῶν Πρώσσων ἐν Φρίντλαντ ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πόλεμον Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσὶτ ἡ Πρωσσία ἀπώλεσε τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους της, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, πλεῖσται ὀχυραὶ θέσεις τῆς χώρας παρέμειναν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων.

Οὕτως εἰς διάστημα βραχύτατον ἀποσυνετέθη τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ἴσως δὲ οὐδέποτε θὰ συνήρχετο ἄνευ τῶν πολιτικῶν σφαλμάτων τοῦ Ναπολέοντος. Αἱ ἀσυνέπειαι τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τούτου καὶ ἡ ἀντίδρασις ἡ ἐπακολουθήσασα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τὴν πρώτην ἐκ τῆς κεραυνοβόλου καταστροφῆς ἐντύπωσιν, ὑπῆρξαν αἱ βάσεις τῆς παλινορθώσεως τοῦ πρωσσικοῦ κράτους. Ὁ Φρειδερῖκος - Γουλιέλμος Γ', ἔχων πολύτιμον σύμβουλον τὴν βασίλισσαν Λουΐζαν, ἠδυνήθη νὰ ἀντλήσῃ ὠφελήματα ἐκ τῆς οὕτω τρωθείσης φιλοτιμίας τῶν ὑπηκόων του καὶ νὰ βασίσῃ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κράτους του εἰς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Θέσας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κυβερνήσεώς του τὸν Στάϊν, προέβη εἰς ὅλας τὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας ἀπῄτει τὸ πνέον μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν πνεῦμα ἐλευθερίας. Ὁ ἐθνικὸς στρατὸς ἀναδιωργανώθη, ἡ ὑποχρεωτικὴ θητεία κατηργήθη, τὸ πλεῖστον τῶν γαιῶν τοῦ στέμματος διενεμήθη εἰς τοὺς καλλιεργοῦντας ταύτας χωρικούς, ἐνῷ ἄλλαι βασιλικαὶ κτήσεις ἐπωλήθησαν πρὸς ἀπόσβεσιν κρατικῶν χρεῶν, εἰς τὰς πόλεις παρεχωρήθη εἶδος διοικητικῆς αὐτονομίας καί, τέλος, ἐδόθη ὑπόσχεσις περὶ ἐγκαθιδρύσεως ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῶν φιλελευθέρων τούτων παραχωρήσεων ὑπῆρξε τεραστία. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ Γάλλοι ἐθεωροῦντο μόνοι κήρυκες τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως, αἱ ὁποῖαι ἐγαλβάνιζον τὰς παραγωγικὰς τάξεις κατὰ τῆς φεουδαρχίας. Ἡ τυραννία ὅμως, ἣν ὁ Ναπολέων ἐπέβαλεν ἐπὶ τῆς Πρωσσίας, καὶ αἱ πιέσεις, ἃς ἡ στρατιωτικὴ δικτατωρία τοῦ Κορσικανοῦ δορυκτήτορος εἶχεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ τὴν συσπείρωσιν τῶν πατριωτῶν περὶ τὸν μονάρχην των, τὸν ἐκπροσωποῦντα τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα. Οἱ διανοούμενοι ἐγένοντο πρωτοπόροι τῆς κατὰ τῶν Γάλλων ἐξεγέρσεως καὶ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, τὸ κέντρον τῆς ὅλης πατριωτικῆς κινήσεως, ἐνῷ εἰς τὴν Καινιξβέργην ἱδρύετο ἡ Tugendbund, περὶ τὴν ὁποίαν συνεσπειρώθησαν οἱ πλέον θερμόαιμοι πατριῶται. Ἡ ἀσυνεσία τῶν τελευταίων τούτων ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ἀνακοπῇ πρὸς στιγμὴν ἡ κίνησις αὕτη. Ὁ Ναπολέων, εἰς ὃν προσεκομίσθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ Στάϊν πρὸς τὸν Βιττγκενστάϊν, ἀποκαλυπτικαὶ τῶν ἐν Πρωσσίᾳ τεκταινομένων, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Πρωσσίαν πρόστιμον 140 ἑκατομμυρίων ταλλήρων καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ στρατοῦ της εἰς 42.000 ἄνδρας. Ὁ ἀποπεμφθεὶς Στάϊν ἀντικατεστάθη διὰ πολιτικῶν ἀντιδραστικῶν καὶ γαλλοφίλων, ἡ Tugendbund διελύθη καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθεν εἰς Βερολῖνον, ὅπου περιεστοιχίζετο ὑπὸ γαλλικῶν λογχῶν (1808). Ὁ νέος ἐν τούτοις ὑπουργὸς Ἀλτενστάϊν, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του (1810) καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Χάρντενμπεργ, ὅστις συνέχισε τὸ μεταρρυθμιστικὸν πρόγραμμα τοῦ Στάϊν. Κατήργησε τὰ φορολογικὰ προνόμια, ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου, ἐκρατικοποίησε τὰς ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας, παρέσχεν ἐγγυήσεις εἰς τοὺς χωρικοὺς ἔναντι τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ παρέσχεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἶδος ἰσοπολιτείας πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Ὡς πρὸς τὸν στρατόν, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ αὐξήσῃ, ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τῆς διαδοχικῆς ἐκγυμνάσεως αὐτοῦ διὰ τῆς κατὰ τμήματα θητείας ἐν αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν.

Εἰς τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν καταστροφὴν τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς ἐν Ρωσίᾳ γεγονότα ἡ Πρωσσία διεδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλον. Ὁ Πρῶσσος στρατηγὸς Ὑόρκ, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς στρατιᾶς, ἀπεσκίρτησε, συνῆψε μετὰ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Ντιέμπιτς τὴν συμφωνίαν τοῦ Ταουρόγκεν (30 Δεκεμβρίου 1812) καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ, ὅπου ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῆς τοπικῆς διαίτης, ὠργάνωσε στρατὸν ἐκ 33.000 ἀνδρῶν. Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος Γ' ἐγκαταλείπων πάντα δισταγμὸν προεκήρυξεν ἐν Μπρεσλάου (3 Φεβρ. 1813) τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος τῶν «διωκτῶν τῶν Γάλλων», εἰς τὸ ὁποῖον συνέρρευσαν πάντες οἱ πατριῶται, ἐνῷ ὁ Χάρντενμπεργ συνῆπτε μετὰ τῆς Ρωσίας τὴν συνθήκην τοῦ Κάλιτς. Τὴν 17 Μαρτίου ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος προσεκάλει τὸν «λαόν του» εἰς πανστρατιὰν καὶ τὴν 27 Μαρτίου ἐκήρυσσε μετὰ τῆς Ρωσίας τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ Πρωσσία παρέταξε 180.000 τακτικὸν στρατὸν καὶ 150.000 ἀτάκτους. Ὁ Βλύχερος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἐν Σιλεσίᾳ, ἐνῷ ὁ Ὑόρκ, ὁ Μπύλωβ καὶ ὁ Μπύρστελ διῴκουν τὰ ἐν Βρανδεμβούργῳ στρατεύματα ὑπὸ ἀρχιστράτηγον τὸν Κουτούζωφ. Ὁ Ναπολέων ἐνίκησε τὰ ἡνωμένα ρωσοπρωσσικὰ στρατεύματα ἐν Λύντζεν (2 Μαΐου) καὶ Μπάουτζεν (20 Μαΐου), ἀλλ' ἡ ἄκαιρος φιλοδοξία του νὰ διατηρήσῃ τὴν Ἰλλυρίαν, τὴν Βαρσοβίαν καὶ τὸ Ἀννόβερον προεκάλεσε τὴν εἴσοδον τῆς Αὐστρίας εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ συνασπισμόν, ὅστις ἐθριάμβευσεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λειψίας (16 — 19 Ὀκτωβρίου). Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς διεδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλον καθ' ὅλον τὸ 1814 καὶ ἀκολούθως ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Βατερλὼ (1815).

Ἡ συμβολὴ τῆς Πρωσσίας εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἀντημείφθη εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης (1815) διὰ τῆς πλήρους σχεδὸν ἐδαφικῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῆς. Καὶ ναὶ μὲν ἐκ τῶν πολωνικῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἀνέκτησεν εἰμὴ τὴν Ποσνανίαν, καὶ ἐξεχώρησε τὸ Ἄνσμπαχ καὶ τὸ Μπαϊρόϋτ εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ τὸ Χιλντεσχάϊμ τὸ Γκόσλαρ καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Φρίζαν εἰς τὸ Ἀννόβερον ἀλλ' εἰς ἀντάλλαγμα τούτων προσήρτησε γερμανικὰς ἐπαρχίας, τὸ ἥμισυ τῆς Σαξωνίας, τὴν κάτω Πομερανίαν, τὴν Βεστφαλίαν καὶ τὰς παραρρηνίους ἐπαρχίας. Διὰ τῆς τοιαύτης διαρρυθμίσεως ἡ Πρωσσία καθίστατο καθαρῶς γερμανικὸν κράτος, ἀλλ' εἶχεν ἀνάγκην διοικητικῆς ὀργανώσεως ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν πλήρη ἐκείνην ὁμοιογένειαν, ἥτις θὰ ἀπέτρεπεν εἰς τὸ μέλλον τοὺς κινδύνους διαμελισμοῦ της. Αἱ παραρρήνιοι ἰδίως ἐπαρχίαι, αἵτινες εἶχον διατελέσει ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν ἐπιρροήν, εἶχον ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως καί, ἐπὶ πλέον, διετήρουν ποιάν τινα εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἥτις τὰς εἶχεν ἀπαλλάξει ἀπὸ τῆς φεουδαρχικῆς τυραννίας, ἀπῄτουν μεγάλην προσπάθειαν ὅπως ἀφομοιωθῶσι πρὸς τὰς ἄλλας πρωσσικὰς ἐπαρχίας. Ἡ προσπάθεια αὕτη, ἀναληφθεῖσα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1814, συνεπληρώθη τῷ 1817 καὶ τῷ 1820. Ὁ διακανονισμὸς τῆς φορολογίας καὶ τῆς στρατιωκῆς θητείας προεκάλεσε μεγάλας ἀντιδράσεις, εἰς τὰς παραρρηνίους ἰδίως ἐπαρχίας, ἀλλ' ἐν τέλει τὰ πάντα ἐκανονίσθησαν. Ἐξ ἄλλου, ὁ διακανονισμὸς τῶν τελωνειακῶν δασμῶν ὡδήγησεν εἰς τὴν σύναψιν εἰδικῶν συμβάσεων μετὰ τῶν ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν, τῶν ἐντὸς τῆς Πρωσσίας περιλαμβανομένων, οὕτω δὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ Zollverein (1834), τὴν τελωνειακὴν δηλαδὴ ἕνωσιν, ἥτις παρεσκεύασε καὶ τὴν ὑπὸ τὴν Πρωσσίαν πολιτικὴν ἕνωσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Ὡς πρὸς τὴν ὁριστικὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος ὁ πρῶτος βασιλεὺς εἶχεν ὑποσχεθῆ ἀπὸ τοῦ 1815 τὴν χορήγησιν Συντάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος. Ἀλλ' οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ μεταρρυθμισταὶ Στάϊν, Χάρντενμπεργκ, Γκνεϊζενάου καὶ Χοῦμπολντ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχουν μέχρι τέλους τοῦτο, λόγῳ τῶν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ὑποστηριζομένων ἀντιδραστικῶν, οἵτινες καὶ κατώρθωσαν τελικῶς νὰ ἐπικρατήσωσι. Τὸ Tugendbund διελύθη, αἱ πανεπιστημιακαὶ φιλελεύθεραι ἑνώσεις κατεδιώχθησαν καὶ οἱ προοδευτικοὶ ὑπουργοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθῶσιν. Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἡ πολιτικὴ τῆς Πρωσσίας ὑπῆρξε σύμφωνος πρὸς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν καὶ πειθήνιος εἰς τὴν ρωσικὴν καὶ αὐστριακὴν διπλωματίαν.

Ὁ *Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος Δ'* (1840—1861) προέβη εἰς φιλελευθέρας παραχωρήσεις, προκηρύξας καὶ γενικὴν ἀμνηστίαν (1846), ἀλλὰ χωρὶς νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τῆς παραχωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Ἡ πίεσις ἐν τούτοις τῆς κοινῆς γνώμης τὸν ὑπεχρέωσε νὰ συγκαλέσῃ εἶδος ἀντιπροσωπευτικῆς βουλῆς (1847). Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848 κατέλαβε τὴν Πρωσσίαν ἐξ ἀπροόπτου· ὁ βασιλεὺς ἦτο διατεθειμένος νὰ ἐπωφεληθῇ ταύτης ὅπως θέσῃ τὴν Πρωσσίαν ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας, ἣν ὠνειρεύετο νὰ ἐπανιδρύσῃ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ παλαιοῦ ἁγίου γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ παραμείνῃ εἰς Βερολῖνον λόγῳ τῶν ταραχῶν τῆς 18 Μαρτίου, αἵτινες τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ συγκαλέσῃ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1848 συντακτικὴν συνέλευσιν. Ἡ συνέλευσις αὕτη προσεπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖράς της πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἀλλὰ ἀπεδείχθη ἀνίκανος νὰ διαχειρισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ τὸν Δεκέμβριον διελύθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Μπράντεμπουργκ. Ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦτο παρεχώρησε φιλελεύθερον Σύνταγμα καὶ συνεκάλεσε τῷ 1849 δύο βουλάς. Τὸ μέγα ὅμως γερμανικὸν πρόβλημα συνεζητεῖτο ἤδη ἐν Φραγκφούρτῃ (βλ. λ. *Γερμανία*), ὅπου τὸ πρωσσικὸν σχέδιον περὶ ἱδρύσεως μιᾶς νέας ὑπὸ τὴν Πρωσσίαν Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἀπεκλείετο ἡ Αὐστρία, ἀπετύγχανεν, ἕνεκα κυρίως τῆς δειλίας τοῦ Φρειδερίκου-Γουλιέλμου Δ'. Ἡ «συμμαχία τῶν τριῶν βασιλέων» (Πρωσσίας, Σαξωνίας καὶ Ἀννοβέρου τῷ 1849) παρέμεινεν ἄνευ καρπῶν. Ἡ Σαξωνία καὶ τὸ Ἀννόβερον ἐγκαταλιπόντα τὴν Πρωσσίαν, συνῆψαν μετὰ τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Βυρτεμβέργης τὴν «συμμαχίαν τῶν τεσσάρων βασιλέων» (1850) καὶ ἤρχισαν τὰς μετὰ τῆς Αὐστρίας συνεννοήσεις πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς παλαιᾶς τάξεως τῶν πραγμάτων, αἵτινες ὅμως δὲν κατέληξαν εἰς ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἷς νέος ἐκλογικὸς νόμος εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησιν τῶν συντηρητικῶν ἐν τῇ βουλῇ καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ κληρικόφρονος ὑπουργείου Μαντόϋφφελ (1850), ὅστις συνέστησεν ὑπὲρ τὴν βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων τὴν βουλὴν τῶν εὐγενῶν (1854).

Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία. Ἡ ἐν Πρωσσίᾳ κατάστασις ἤρχισε βελτιουμένη ἀπὸ τοῦ 1857, ὅτε, λόγῳ τῆς παραφροσύνης τοῦ Φρειδερίκου-Γουλιέλμου Δ', ἀνέλαβε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ὡς ἀντιβασιλεὺς ὁ ἀδελφός του πρίγκηψ Γουλιέλμος, ὅστις καὶ ἀνεκηρύχθη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του, βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γουλιέλμος Α'* (1861—1888). Οὗτος ἐβασίσθη ἐπὶ τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ κόμμα τὸ ἐπιδιῶκον τὴν γερμανικὴν ἕνωσιν. Τὸ ὑπουργεῖον Χοεντσόλλερν-Σιγκμαρίνγκεν παρεχώρησεν ὡρισμένας ἐλευθερίας εἰς τὸν τύπον καὶ εἰσηγήθη σχέδια φορολογίας τοῦ κεφαλαίου καὶ καθιερώσεως τοῦ πολιτικοῦ γάμου. Ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἰταλίας ἡ Πρωσσία παρέμεινεν οὐδετέρα, ἀλλ' ἀντετάχθη σθεναρῶς κατὰ πάσης παραβιάσεως γερμανικοῦ ἐδάφους. Τῷ 1860 ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου Ρόον εἰσηγήθη τὴν τριετῆ στρατιωτικὴν θητείαν καὶ αὔξησιν τῶν στρατιωτικῶν πιστώσεων, αἵτινες καὶ παρεχωρήθησαν, ὑπὸ τύπον ὅμως προσωρινότητος. Ἅμα τῇ ἀνακηρύξει του ὡς βασιλέως ὁ Γουλιέλμος Α' ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς ὁριστικῆς ψηφίσεως τῶν μέτρων τούτων, ἀλλ' αἱ ἐκλογαὶ ηὐνόησαν διὰ τοὺς προοδευτικούς, οἵτινες ἦσαν κεκηρυγμένοι κατὰ τῆς στρατιωτικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ δίαιτα διελύθη καὶ τὸ ὑπουργεῖον Χοενλόε-Ἰνγκελφίνγκεν (1862) προσεπάθησε νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ πνεύματα διὰ διαφόρων παραχωρήσεων. Ἡ ἀντίθεσις περιῆλθεν εἰς μεγίστην ὀξύτητα, ὅτε ὁ Βίσμαρκ ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ πρόγραμμά του, μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς ἀντιδράσεις καὶ τὰς ἐπικρίσεις. Ἡ ἀποφασιστικότης αὕτη τοῦ μεγαλοφυοῦς καγκελλαρίου ὡδήγησεν εἰς τὸν θρίαμβον τῆς Πρωσσίας καὶ τὴν τόσον ποθητὴν γερμανικὴν ἕνωσιν.

Ἀφοῦ ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῶν ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν ἀπέσπασε τὸ δουκᾶτον τοῦ Σλέσβιγ - Ὁλστάϊν ἀπὸ τῆς Δανίας (1865), ὁ Βίσμαρκ ἐπεδόθη (1866) εἰς τὸν ἀποφασιστικὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας ἀγῶνα (βλ. λ. *Αὐστροπρωσσικὸς πόλεμος*), ὅστις ἀπέφερεν εἰς τὴν Πρωσσίαν τὸ Ἀννόβερον, τὸ ἐκλεκτορᾶτον τῆς Ἔσσης, τὸ Νασσάου, τὴν Φραγκφούρτην ἐπὶ τοῦ Μέϊν καὶ τὸ Σλέσβιγ - Ὁλστάϊν καὶ ἔθετεν αὐτὴν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Βορειογερμανικῆς ὁμοσπονδίας. Ὁ *Γαλλογερμανικὸς πόλεμος* (βλ. λ.) τέλος παρέσχε τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Πρωσσίας πραγματοποιήσεως τῆς πλήρους γερμανικῆς ἑνότητος καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς Βορειογερμανικῆς ὁμοσπονδίας εἰς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν (18 Ἰανουαρίου 1871), μὲ αὐτοκράτορα κληρονομικὸν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τῆς Πρωσσίας συγχέεται πρὸς τὴν τῆς *Γερμανίας* (βλ. λ.). τὸ ἰσχῦσαν ὅμως ἐν ἀρχῇ διοικητικὸν σύστημα ἦτο ἧττον φιλελεύθερον τοῦ ἰσχύοντος ἐν τῇ διοικήσει τῆς αὐτοκρατορίας, καίτοι ἐφ' ὅσον ἴσχυε ὁ Βίσμαρκ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Πρωσσίας συνεκεντροῦντο ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Ἡ ἀρξαμένη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 1872 ἀποκεντρωτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῷ διοικητικῷ συστήματι ἐσταματίσθη τῷ 1883, ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κρίσις καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ Βίσμαρκ ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸ ἰσχῦον σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου διὰ τοῦ προστατευτικοῦ τοιούτου, προεκάλεσαν μεγάλην ἀντίδρασιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἐνῷ ἡ παρασχεθεῖσα εἰς τοὺς παλαιοκαθολικοὺς προστασία προὐκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τῶν καθολικῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς περιφήμου Kulturkampf («ἀγὼν περὶ μορφώσεως»). Κατὰ τὴν

Digitized by Google

πενταετίαν 1880—1885 ἐκρατοποιήθησαν οἱ πρωσσικοὶ σιδηρόδρομοι, γεγονὸς ἐπαυξῆσαν σπουδαίως τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῷ δὲ 1887 ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ τῆς μεταξὺ Βαλτικῆς καὶ Βορείου θαλάσσης μεγάλης διώρυγος. Τῷ 1888 ἀπέθανεν ὁ Γουλιέλμος Α' καὶ μετὰ τρίμηνον ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν υἱός του *Φρειδερῖκος Γ'*. Ὁ τούτου υἱὸς καὶ διάδοχος *Γουλιέλμος Β'* (1888—1918) ἀντικατέστησε τὸν Βίσμαρκ διὰ τοῦ Καπρίβι, ὅστις, διατηρήσας τὸ ἀξίωμα τοῦ καγκελλαρίου τῆς αὐτοκρατορίας μόνον, ὠνόμασε πρωθυπουργὸν τῆς Πρωσσίας τὸν κόμιτα Ὀϋλεμπουργκ (1892). Κατὰ τὴν διετίαν 1890—1892 ἐπεχειρήθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Μικὲλ ἡ μεγάλη φορολογικὴ μεταρρύθμισις. Τῷ 1894 ὁ καγκελλάριος Χοενλόε-Σίλλινγκφορστ συνεκέντρωσεν ἐκ νέου ἐν τῷ προσώπῳ του τὰ ἀξιώματα τοῦ καγκελλαρίου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Πρωσσίας. Τοῦτον διεδέχθη ὁ κόμις καὶ ἀργότερον πρίγκιψ Μπύλωφ (1901), ὃν τῷ 1909 ἀντικατέστησεν ὁ Μπέτμαν-Χόλμπεγκ. Ζωηρὸς ἀγὼν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διεξήχθη περὶ τὸ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου. Ἡ κυβέρνησις, ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπέμενεν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ συστήματος τῶν προνομιούχων τάξεων (τρεῖς τάξεις ψηφοφόρων) καὶ ἐδέχθη μόνον μικρὰν αὔξησιν τῶν βουλευτικῶν ἑδρῶν. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1908 ἐξελέγησαν τὸ πρῶτον ἑπτὰ σοσιαλδημοκράται βουλευταί. Τῷ 1914 ἐξερράγη ὁ Παγκόσμιος πόλεμος, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ἐτέθη καὶ πάλιν ἐπανειλημμένως τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, ὅπερ ὅμως δὲν ἐλύθη παρὰ μόνον μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Β'. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἡ Πρωσσία ἀπώλεσε τὸ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν, μεγάλα τμήματα τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς παραχωρηθέντα εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐχωρίσθη δὲ διὰ τοῦ λεγομένου Πολωνικοῦ διαδρόμου εἰς δύο τμήματα: τὴν κυρίως καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Τῷ 1918 ἐξερράγη ἐπανάστασις, ἀνατρέψασα τὸν Γουλιέλμον Β', καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ἐτέθη ὁ σοσιαλδημοκράτης Χίρς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνεκροτήθη ἡ τοπικὴ νομοθετικὴ συνέλευσις. Τοῦτον διεδέχθη, τὸν Μάρτιον τοῦ 1919, ὁ ἐπίσης σοσιαλδημοκράτης Ὄθων Μπράουν καὶ τοῦτον, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1920, ὁ κληρικόφρων Στέργκελμπαλντ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐψηφίσθη καὶ ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς Πρωσσίας (30 Νοεμβρίου 1920). Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1921 τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν ἐκ νέου ὁ σοσιαλδημοκράτης Ὄθων Μπράουν, ὅστις καὶ διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ 1932, ὁπότε, λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν (βλ. λ. *Χίτλερ*), ὁ ἀρχικαγκελλάριος τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας φὸν Πάπεν, ἔχων καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ προέδρου Χίντεμπουργ, ἀνέτρεψε βιαίως τὴν κυβέρνησιν Μπράουν καὶ ἀνέλαβεν οὗτος ὡς «ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας» τὴν κυβέρνησιν τῆς Πρωσσίας.

Γ. Α. ΚΑΡΑΝΤΖΑΣ

— [ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Περὶ τοῦ πολέμου τῆς Πρωσσίας τῷ 1866 ἐναντίον τῆς Αὐστρίας ἐν Βοημίᾳ καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μεϊν βλ. λ. *Αὐστριακὸς* πόλεμος.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διεξήχθησαν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ ἀγῶνες, φερόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπιχειρήσεις τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας» 15 Αὐγούστου—15 Σεπτεμβρίου 1914. Τὸ προπολεμικὸν σχέδιον τῆς Γερμανίας, τὸ ἐφαρμοσθὲν κατ' Αὔγουστον 1914, προέβλεπεν ἐν ἀρχῇ ἄμυναν ἐπὶ τῆς γερμανορρωσικῆς μεθορίου, καθόσον ἡ κατὰ τῆς Ρωσίας γερμανικὴ ἐπίθεσις θὰ ἐξετελεῖτο μετὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς Γαλλίας, ἤτοι τὸν Σεπτέμβριον 1914, συμφώνως πρὸς τὰς πεπλανημένας γερμανικὰς ἀντιλήψεις τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ ταχείας ἐξουδετερώσεως τῆς Γαλλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ περὶ βραδυτάτης ἐπιστρατεύσεως τῆς Ρωσίας. Δι' ὅ, διετέθη, διὰ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν ἄμυναν, μικρὰ σχετικῶς δύναμις, ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πρίτβιτζ 8η στρατιά, ἐκ τριῶν σωμάτων ἐνεργοῦ στρατοῦ, ἐξ ἑνὸς σώματος ἐφεδρικοῦ, ἐξ ἑνὸς σώματος ἐθνοφρουρᾶς καὶ ἐκ μιᾶς μεραρχίας ἱππικοῦ, ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 250.000 ἄνδρες.

Ἡ στρατιὰ αὕτη ἐχωρίσθη εἰς δύο προκαλυπτικὰς ὁμάδας, ἐξ ὧν ἡ μὲν μείζων ἐτάχθη παρὰ τὰ ἀνατολικὰ σύνορα, προκαλύπτουσα τὴν Καινιξβέργην, ἡ δὲ μικροτέρα παρὰ τὰ νότια σύνορα, προκαλύπτουσα τὴν Ντάντσιχ. Τὸ κατ' Αὔγουστον 1914 ἐφαρμοσθὲν ρωσικὸν σχέδιον ἔθετεν ἐν πρώτῃ μοίρᾳ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γαλλίας, δι' ὃ προέβλεπε ταχυτάτην ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐξαναγκασθῇ ἡ Γερμανία ν' ἀποσύρῃ δυνάμεις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου. Δι' ὅ, συνεκεντρώθησαν δύο στρατιαί, 1η ὑπὸ τὸν Ρέννενκαμπφ παρὰ τὴν Κόβνο, 2α ὑπὸ τὸν Σανσόνωφ παρὰ τὴν Βαρσοβίαν, ἀποτελέσασαι τὴν ὁμάδα στρατιῶν τοῦ στρατηγοῦ Ζιλίνσκυ (τὴν βορείαν). Τὴν 15ην Αὐγούστου 1914 ἤρχισεν ἡ ρωσικὴ προέλασις πρὸς τὰς ἐν τῷ σχήματι ἐνδεικνυομένας κατευθύνσεις, καὶ τότε, ἡ μὲν 2α στρατιά, προχωρήσασα κατὰ τοῦ μετώπου Σολντάου—Οὐΐλλενμπεργκ, κατέλαβε τὴν 18ην τὸ Ὀρτελσμπουργκ, ἡ δὲ 1η, προχωρήσασα κατὰ τῆς ἀνατολικῆς μεθορίου, κατέλαβε τὴν 17ην Αὐγούστου τὸ Σταλλουπόνεν, μεθ' ὃ προὐχώρησε πρὸς Γκούμπιννεν, ἔνθα διεξήχθη τὰς 19 καὶ 20 Αὐγούστου μάχη φερώνυμος, ἐξελισσομένη εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἡμέρας ταύτας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη ὁ Πρίτβιτζς περὶ τῆς νοτιωτέρας ρωσικῆς προελάσεως τῆς 2ας στρατιᾶς καὶ ἐφοβήθη ἀπειλὴν τῶν συγκοινωνιῶν του διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας προελάσεως τῶν Ρώσων πρὸς Ντάντσιχ, δι' αὐτὸ τὴν 21ην Αὐγούστου διέταξε τὴν διακοπὴν τῆς μάχης τοῦ Γκούμπιννεν καὶ τὴν πρὸς δυσμὰς ὑποχώρησιν. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη ἐγένετο πολὺ ἀτάκτως καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐγκατέλειψαν πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ πυροβόλα. Ἡ 1η ρωσικὴ στρατιὰ κατέλαβε τότε τὴν Ἴνστερμπουργκ τὴν 21ην Αὐγούστου.

Ὁ Πρίτβιτζς, βιασθεὶς εἰς τὰς ἀποφάσεις του, ἀνέφερεν εἰς τὸ ἐν Κόμπλεντζ τότε γερμανικὸν ἀρχιστρατηγεῖον ὅτι τῷ καθίστατο ἀδύνατον νὰ κρατήσῃ ἐπὶ πλέον τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (ἀνατολικῆς) ὄχθης τοῦ κάτω Βιστούλα γερμανικὴν περιοχήν. Τὸ γερμανικὸν ὅμως ἀρχιστρατηγεῖον (ὁ Μόλτκε), ἔχον τὴν γνώμην ὅτι, πρὶν ἡ ἀποφασισθῇ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, θὰ ἔπρεπεν ἀπαραιτήτως ν' ἀναληφθῇ ἐπίθεσις πρὸς ἀπώθησιν τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς, καὶ ὅτι, πρὸ πάσης τοιαύτης ἐνεργείας, οὐδὲν τὸ ριζικὸν ἔπρεπε ν' ἀποφασισθῇ, ἀντικατέστησεν ἀμέσως τὸν Πρίτβιτζς ἐν τῇ διοικήσει τῆς 8ης στρατιᾶς διὰ τοῦ γηραιοῦ ἀποστράτου στρατηγοῦ Χίντενμπουργ, παρ' ᾧ ἔταξεν ὡς ἐπιτελάρχην τὸν νεαρὸν ὑποστράτηγον Λούντεντορφ. Τὴν 23ην Αὐγούστου 1914 ἔφθασαν οἱ στρατηγοὶ οὗτοι εἰς τὸ ἐν Μάριενμπουργκ γερμανικὸν στρατηγεῖον τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ στρατηγικὴ κατάστασις ἦτο ἡ κάτωθι. Ἡ 1η ρωσικὴ στρατιὰ εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψος τῆς Ἴνστερμπουργκ καὶ ἡ 2α εἰς τὸ ὕψος Ὄρτελσμπουργκ—Γιοχάνεσμπουργκ, καθ' ὃν χρόνον αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις εὑρίσκοντο δυτικώτερον, ἀλλὰ πάντοτε ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (ἀνατολικῆς) ὄχθης τοῦ κάτω Βιστούλα. Ἐπὶ φονευθέντος Ρώσου ἀξιωματικοῦ εὑρέθη διαταγή; καθορίζουσα ὅτι ἡ 1η ρωσικὴ στρατιά, ὑπερκάμπτουσα τὰς Μαζουριανὰς λίμνας ἀπὸ βορρᾶ, θὰ προσέβαλλε κατὰ μέτωπον τοὺς Γερμανοὺς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἄνγκερμπουργκ, καθ' ὃν χρόνον ἡ 2α στρατιά, ὑπερκάμπτουσα τὰς Μαζουριανὰς λίμνας ἀπὸ νότου, θὰ προσέβαλλε τοὺς Γερμανοὺς κατὰ πλευρὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ὄρτελσμπουργκ. Συνεπῶς προυτίθετο ὁ στρατηγὸς Ζιλίνσκυ, διαθέτων, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Χίντενμπουργ, περὶ τὰς 800.000 ἄνδρας καὶ 1.700 πυροβόλα τὸ τέλος Αὐγούστου 1914, νὰ ἐπιτεθῇ διὰ συγκλινουσῶν γραμμῶν κατὰ τῶν Γερμανῶν, διαθετόντων μόνον περὶ τὰς 210.000 ἄνδρας καὶ 600 πυροβόλα, ἀλλὰ διὰ γραμμῶν μὴ ἐχουσῶν οὐδένα μεταξύ των σύνδεσμον, λόγῳ τῆς διαχωρίσεως των ὑπὸ τῶν ἑλῶν τῶν Μαζουριανῶν λιμνῶν.

Οἱ Χίντενμπουργ καὶ Λούντεντορφ ἐσκέφθησαν τότε ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἀντιτάξεως κατὰ τῶν Ρώσων ἦτο ἡ ἐσπευσμένη καὶ ἐρρωμένη ἐπίθεσις κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς, καθ' ἧς συνεκεντρώθη ὁ κύριος ὄγκος τῆς 8ης γερμανικῆς στρατιᾶς. Τὸ γερμανικὸν σχέδιον ἦτο λίαν παρακεκινδυνευμένον, ὡς ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ Χὶν ενμπουργ ἀναγνωρίζει, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἐφηρμόσθη. Τὴν 26 ἤρχισεν ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς τοῦ Σανσόνωφ, καὶ τότε διεξήχθη ἡ *μάχη τῆς Τάννενμπεργκ*, 26—29 Αὐγούστου 1914, ἡ ἀπολήξασα ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν, κατορθωσάντων νὰ ὑπερκεράσωσι κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρὰ (πρὸς Οὔσντάου καὶ πρὸς Μπίσσοσμπουργκ) τὴν ρωσικὴν ταύτην στρατιὰν καὶ νὰ τὴν καταστρέψωσι, συλλαβόντες περὶ τὰς 90.000 Ρώσους αἰχμαλώτους καὶ πλεῖστα πυροβόλα. Τὸ ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὴν 27 Αὐγούστου ἡ μάχη τῆς Τάννενμπεργκ ἦτο ἐν τῇ πλήρει δράσει της, ἐπληροφορήθη τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ 1η ρωσικὴ στρατιὰ προήλαυνεν ἐσπευσμένως ἐκ τῆς Ἄνγκενσμπουργκ πρὸς δυσμάς, ἀφ' ἑτέρου δ' ἰσχυρὸν ρωσικὸν ἱππικόν, προερχόμενον ἐξ Ἴνστερμπουργκ, προήλαυνε κατὰ τῶν νώτων τῶν Γερμανῶν. Πρὸς στιγμὴν τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἐτέθη πρὸ τοῦ διλήμματος, ἂν ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν κατὰ τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς ἐπίθεσιν ἢ νὰ τὴν διακόψῃ, ἵνα ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς προελάσεως τῆς 1ης. Ἀπεφασίσθη ἡ ἄνευ δισταγμοῦ τινος ἐξακολούθησις τῆς ἐρρωμένης κατὰ τοῦ Σανσόνωφ ἐπιθέσεως. Ἀποτέλεσμα τῆς ριψοκινδύνου ταύτης ἀποφάσεως ἦτο τὸ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ λαμπρὰ νίκη τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Τάννενμπεργκ, συγχρόνως δὲ ν' ἀποδειχθῇ φανταστικὴ ἡ πληροφορία περὶ ραγδαίας προχωρήσεως τοῦ Ρέννενκαμπφ καὶ τοῦ ρωσικοῦ ἱππικοῦ. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς μέμφονται τοῦ Ρέννενκαμπφ, ὡς μὴ συντρέξαντος καθόλου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Σανσόνωφ. Τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον, ἐνισχυθὲν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὑπὸ δύο σωμάτων στρατοῦ, μεταφερθέντων ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου, ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς 1ης ρωσικῆς στρατιᾶς τοῦ Ρέννενκαμπφ, καὶ τότε ἐπηκολούθησεν ἡ πρώτη μάχη τῶν *Μαζουριανῶν* λιμνῶν (βλ. λ. *Στρατ. Ἱστορ.*), 5—14 Σεπτεμβρίου 1914, καθ' ἣν ἡττήθη κατὰ κράτος ἡ ρωσικὴ αὕτη στρατιά, ἐξαναγκασθεῖσα νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν ἑλώδη καὶ δασώδη περιοχὴν τοῦ Νιέμεν παρὰ τὴν Κόβνο, ἀφοῦ ἀπώλεσε περὶ τοὺς 80.000 ἄνδρας. Τοιουτοτρόπως, λήγοντος τοῦ Σεπτεμβρίου 1914, ἡ Ἀνατολικὴ Πρωσσία εἶχεν ἀπελευθερωθῆ ἐξ ὁλοκλήρου.

Παρ' ὅλων τῶν συγγραφέων αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας κρίνονται ὅτι ἀπετέλεσαν μὲν μεγάλην καὶ καταστρεπτικὴν ἧτταν τῶν Ρώσων, οὐχ ἧττον ὅμως συνετέλεσαν εἰς τὴν εὐτυχῆ διὰ τοὺς Συμμάχους ἔκβασιν τῆς μάχης τοῦ Μάρνη, ἅτε μεταφερθέντων δύο ὁλοκλήρων γερμανικῶν σωμάτων στρατοῦ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου εἰς τὸ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

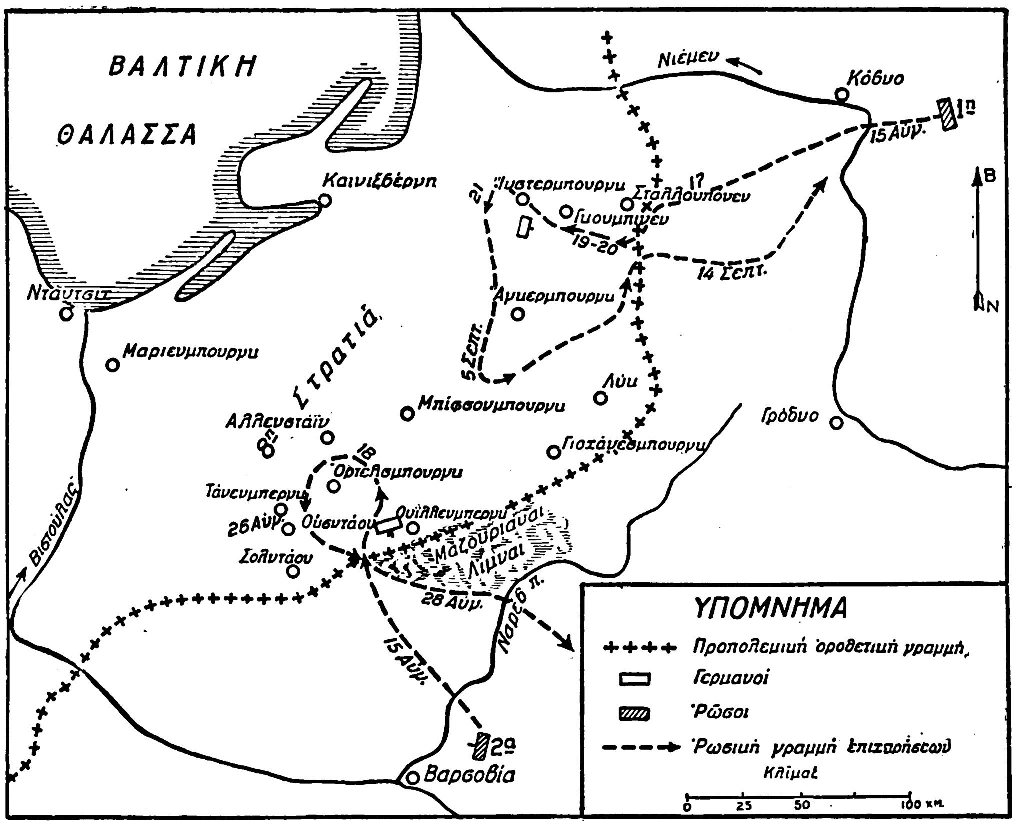

Ἐπιχειρήσεις Ἀνατολικῆς Πρωσσίας 15 Αὐγούστου—15 Σεπτεμβρίου 1914.

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ πρὸ τοῦ ἐκγερμανισμοῦ τῆς Πρωσσίας ὁμιλουμένη ἐν αὐτῇ γλῶσσα (*πρωσσική*) ἀνήκει μετὰ τῆς λιθουανικῆς καὶ τῆς λεττικῆς εἰς τὴν λεγομένην βαλτικὴν γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν. Ἡ

Digitized by Google

γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Πρώσσων ἐξέλιπε κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα μ.Χ., τὰ δὲ ὑπολειπόμενα γραπτὰ μνημεῖά της εἶναι τὸ καλούμενον «Γλωσσάριον τοῦ Elbing», ἀποτελούμενον ἀπὸ 800 περίπου λέξεις καὶ συνταχθὲν κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα μ.Χ., ἔτι δὲ μετάφρασις μικρᾶς τινος κατηχήσεως καὶ τοῦ Ἐγχειριδίου τοῦ Λουθήρου. Χαρακτηριστικὸν τῆς πρωσσικῆς γλώσσης, ὁποία ἀπαντᾷ εἰς τὰ ρηθέντα μνημεῖα, εἶναι ὁ ἀρχαϊκὸς χαρακτήρ της, ἐφάμιλλος πρὸς τὸν τῆς *λιθουανικῆς* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Berneker*, «Die preussische Sprache (Strassburg 1896).—*R. Trautmann*, «Die altpreussischen Sprachdenkmäler» (Göttingen 19 0). Γ. Π. Α.

— **Πρωσσία *Ἀνατολική*** (Ostpreussen) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν δώδεκα γενικῶν διοικήσεων τῆς Πρωσσίας καὶ βορειοανατολικωτάτη περιοχὴ τοῦ κράτους, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Πολωνίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Πολωνίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ λεγομένου Πολωνικοῦ διαδρόμου καὶ τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς τοῦ Ντάντσιχ. Ἔχει ἔκτασιν 37.047 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 2.256.349 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Καινιξβέργην* (βλ. λ. *Πρωσσία*).

—**Πρωσσία *Δυτική*** (Westpreussen) *[Γεωγρ.]*. Προπολεμικὴ διοικητικὴ περιφέρεια τῆς Πρωσσίας, κειμένη μεταξὺ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, τῆς Ποσνανίας καὶ τῆς Πομερανίας. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τὸ μέγιστον τμῆμα ταύτης, ἡ Πομερελλία περιῆλθεν εἰς τὴν Πολωνίαν, ἕτερον τμῆμα ἀπετέλεσε τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν τοῦ Ντάντσιχ, ἐκ δὲ τοῦ ἀπομείναντος τμήματος μέρος ἀπετέλεσε τὸν νομὸν Μάριενβερντερ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας καὶ μέρος προσηρτήθη εἰς τὴν Γερμανικὴν Ποσνανίαν.

πρωσσικός, *—ή, —όν*· ὁ σχετιζόμενος μὲ τὴν Πρωσσίαν ἢ τοὺς Πρώσσους, ὁ εἰς τούτους ἰδιάζων ἢ ἀναφερόμενος: «πρωσσικὸς στρατός», «πρωσσικὴ κυβέρνησις».

— **πρωσσικὸν *κυανοῦν***. Συνώνυμον τοῦ *βερολινίου* κυανοῦ (βλ. λ.).

— **πρωσσικὸν *ὀξὺ*** *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ὑδροκυανικοῦ ὀ.έος* (βλ λ.).

— **Πρωσσικὸς *πόλεμος***. Πόλεμος μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας, διεξαχθεὶς κατὰ τὸ 1866 ἐν Βοημίᾳ, γνωστὸς ὡς *Αὐστριακὸς* πόλεμος τοῦ 1866 (βλ. λ.).

Πρῶσσος (ὁ), θηλ. *—ίς, —ίδος*· ὁ κάτοικος τῆς Πρωσσίας ἢ ὁ ἐκ Πρωσσίας καταγόμενος.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *Γερμανία* καὶ *Πρωσσία*.

πρῶτα· ἐπίρρ. δημοτ., πρῶτον ἐν πρώτοις, κατ' ἀρχάς: «νὰ ἡσυχάσωμε πρῶτα, κι' ἔπειτα βλέπομε τί θὰ κάμωμε»· || πρὸ παντός: «πρῶτα ὑγεία κι' ἔπειτα ὅλα τ' ἄλλα»· || πρότερον, εἰς προγενεστέραν ἐποχήν: «ἄλλα μοῦ ἔλεγες πρῶτα κι' ἄλλα μολογᾷς τώρα»· || συγκρ. *πρωτύτερα* (βλ. λ.).

πρωταγγειώδη *κύτταρα*. Προκαταρκτικὰ κύτταρα (ἀπαρχαὶ) τῆς ἀγγειώδους μοίρας ἑνὸς φυτοῦ. Συνώνυμον: *ἀρχαγγειώδη* ἢ *πρωτοξυλικά*.

πρωτάγον (τό)· ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς χημικὸν σῶμα, τυχαίως ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ Liebreich, ὅτε οὗτος κατειργάζετο τὴν ἐγκεφαλικὴν μᾶζαν διὰ τοῦ αἰθέρος εἰς θερμοκρασίαν 0° C. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀποτελεῖ κατὰ μέγα μέρος τὴν σύστασιν τῆς νευρικῆς μάζης καὶ ἀποτελεῖται ὑπὸ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς λεκιθίνης καὶ τῆς ἐγκεφαλίνης. Μ. Ν. Κ.

Πρωταγόρας. Ὁ ἐπιφανέστατος καὶ ἀρχαιότατος τῶν σοφιστῶν, γεννηθεὶς ἐν Ἀβδήροις περὶ τὸ 480 π. Χ. Τριακονταετὴς τὴν ἡλικίαν, ἤρχισε νὰ περιέρχεται ὡς διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς διαφόρους ἑλληνικὰς πόλεις. Συχνότερον ὅμως ἐπεσκέπτετο τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα διέμενε καὶ μακρότερον χρόνον, ἔσχε δ' ἐν αὐτῇ πολλοὺς θαυμαστάς, μεταξὺ δ' ἄλλων καὶ αὐτὸν τὸν Περικλέα καὶ τὸν Εὐριπίδην. Τῷ 410 κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ ἀθεΐᾳ καὶ ἀσεβείᾳ. Καὶ τὰ μὲν βιβλία αὐτοῦ συναθροισθέντα ἐκάησαν εἰς τὴν ἀγοράν, αὐτὸς δ' ὁ ἴδιος ἐζήτησε νὰ σωθῇ φεύγων εἰς Σικελίαν. Κατὰ τὸν πλοῦν ὅμως, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἐπνίγη καὶ αὐτός. Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἔργων του—τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἀποσπασμάτων, ἀπωλέσθησαν—τὰ πλεῖστα τούτων ἐπραγματεύοντο ζητήματα πολιτικὰ καὶ ἠθικά, ἄλλα δὲ ἦσαν συγγραφαὶ περὶ ρητορικῆς καὶ γραμματικῆς. Ὡς θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πρωταγόρου ἀναφέρεται τὸ περιλάλητον ἀξίωμα ὅτι μέτρον πάντων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἄνθρωπος («χρημάτων πάντων ἄνθρωπος μέτρον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δ' οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν»). Πᾶν ὅ,τι οὗτος θεωρεῖ ὡς ὑπάρχον, ὑπάρχει πράγματι, πᾶν ὅμως τὸ ἐκλαμβανόμενον ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνύπαρκτον δὲν ὑπάρχει. Ἄνθρωπος δὲ δὲν σημαίνει εἰς τὴν φράσιν ταύτην τὸν ἐν γένει ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ καθ' ἕκαστον ἄτομον μὲ τὰς ἀεὶ μεταβαλλομένας ἀντιλήψεις καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ. Ἑκάστη παράστασις ἔχει σχετικὸν μόνον κῦρος καὶ εἶναι ἀνάλογος τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκεται τὸ ἀντιλαμβανόμενον ὑποκείμενον. Ἀλήθειαι γενικῶς παραδεκταὶ δὲν ὑπάρχουσι. Ἐπὶ πλέον, ὁ Πρωταγόρας ἐδέχετο τὴν ἡρακλείτειον ἀρχήν, ὅτι τὰ πάντα διατελοῦσιν ἐν συνεχεῖ μεταβολῇ καὶ ροῇ. Διὰ τοῦτο δ' ἐφρόνει ὅτι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος δύναταί τις νὰ ἐκφέρῃ δύο γνώμας, αἱ ὁποῖαι ν' ἀντιφάσκωσι μὲν πρὸς ἀλλήλας, νὰ εἶναι ὅμως ἀμφότεραι ἐξ ἴσου ἀληθεῖς. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Πρωταγόρου συμπίπτει πρὸς τὴν ἄποψιν τῶν ὀπαδῶν τῆς καλουμένης σχετικοκρατίας (Relativismus), τῆς θεωρίας δηλαδὴ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ἔχει σχετικὸν καὶ οὐχὶ ἀπόλυτον κῦρος, στηρίζεται δ' ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ἡ μοναδικὴ πηγὴ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως εἶναι ἡ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψις (Sensualismus, αἰσθησιοκρατία). Αἱ γνωσιολογικαὶ ὅμως θεωρίαι τοῦ Πρωταγόρου δὲν ἔχουσιν ἀρνητικὸν σκοπόν, χρησιμοποιοῦνται δὲ μόνον ὑπ' αὐτοῦ ὡς μέσον ἵνα ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀποστρέφῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀκάρπων θεωριῶν περὶ φύσεως καὶ νὰ στραφῇ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν πρακτικῶν ζητημάτων τῆς ζωῆς, ἵνα οὕτως ἐθισθῇ νὰ προβλέπῃ καὶ νὰ ὑπολογίζῃ τὰς συνεπείας τῶν πράξεών του, νὰ προσπαθῇ ν' ἀσκῇ κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀψύχου ὕλης καθόλου καὶ νὰ ζητῇ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν καλυτέραν διαρρύθμισιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Εἰς τὰς δοξασίας του λοιπὸν περὶ ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ζητημάτων δὲν ὑπῆρξεν ὁ Πρωταγόρας ἀνατρεπτικός.

Ἐν σχέσει πρὸς τοὺς θεοὺς ἐδίδασκεν ὁ Πρωταγόρας ὅτι δὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ ἂν ὑπάρχουν ἢ μή. Πολλὰ ἐμποδίζουσιν εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἀσαφὲς τοῦ πράγματος καὶ ἡ βραχύτης τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἡ θαρραλέα αὕτη ὁμολογία ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς καταδίκης του. Εἰς τὸν Πρωταγόραν ἀνάγονται καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῆς γλώσσης. Ἐκτὸς τῶν ρητορικῶν ἀσκήσεων περὶ διαφόρων θεμάτων, δι' ὧν ἐπεδίωκε ν' ἀναπτύξῃ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις καὶ τὴν αὐτενέργειαν τῶν μαθητῶν του, ἐδίδασκε καὶ περὶ ὀρθῆς χρήσεως τῶν λέξεων, περὶ ἐγκλίσεων καὶ χρόνων τῶν ρημάτων, περὶ γενῶν καὶ οὐσιαστικῶν, περὶ διαφόρων εἰδῶν τῶν προτάσεων κλπ. Εἰς τὴν ρητορικὴν ἀπέδιδε τόσην ἀξίαν, ὥστε ἐθεώρει αὐτήν, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἱκανὴν νὰ μεταβάλῃ καὶ τὸν ἥττω λόγον εἰς κρείττω, νὰ παραστήσῃ δηλαδὴ τὸ ψευδὲς ὡς ἀληθὲς καὶ τὸ ἄδικον ὡς δίκαιον. Ἡ πολυθρύλητος ὅμως αὕτη ρῆσις, καὶ ἂν ἔτι θεωρηθῇ ὡς πράγματι διατυπωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου, δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔχουσα τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ παράστασις τοῦ ἀδίκου ὡς δικαίου εἶναι ὁ κύριος καὶ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ρητορικῆς. Σημαίνει ἁπλῶς ὅτι ἡ ρητορικὴ τέχνη εἶναι ἱκανή, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, νὰ κατορθώσῃ, ὥστε καὶ τὸ ψευδὲς νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἀληθές. Ἡ ἀξία τοῦ Πρωταγόρου ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐξῆρε τὴν ὑποκειμενικότητα καὶ τὸ σχετικὸν κῦρος τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ἐπειδὴ δ' εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐφαίνετο ἀντιφάσκουσα ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἰδίᾳ ἡ γεωμετρία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἀπὸ συμπεράσματος εἰς συμπέρασμα βαίνων, καταλήγει εἰς ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας γνώσεις, διὰ τοῦτο ὁ Πρωταγόρας, πιστὸς εἰς τὰς αἰσθησιοκρατικὰς αὐτοῦ ἀρχάς, καθ' ἃς ἡ γνῶσις πηγάζει μόνον ἐκ τῶν αἰσθήσεων, διισχυρίσθη ὅτι αἱ καθαραὶ καὶ ἀφῃρημέναι γεωμετρικαὶ μορφαὶ—εὐθεῖαι γραμμαί, καμπύλαι κλπ.—δὲν ἐμφανίζονται ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς παρουσιάζει ταύτας ἡ γεωμετρία καὶ ὅτι ἐν τῇ πράξει ὁ κύκλος ἐγγίζει τὴν ἐφαπτομένην εἰς πλείονα τοῦ ἑνὸς σημεῖα. Σ. Ν. Λ.

— **Πρωταγόρας *ὁ γεωγράφος***. Ἀγνώστου ἐποχῆς ἀρχαῖος γεωγράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ Δ′ μ. Χ. αἰῶνος. Ὡς παραδίδει ὁ Φώτιος, ὁ Πρωταγόρας ἔγραψε «Γεωμετρίαν τῆς οἰκουμένης», ἤτοι «περιήγησιν Ἀσίας, Λιβύης, Εὐρώπης» εἰς ἓξ βιβλία. Τοῦτον ἐμιμήθη ὁ Μαρκιανός. Ν.Σ.Λ.

πρωταγωνιστής (ὁ), θηλ. *πρωταγωνίστρια* (ἡ)· ὁ πρῶτος ἀγωνιστής, ὁ ἠθοποιὸς ὁ ὑποκρινόμενος τὸ πρόσωπον τοῦ ἥρωος· || καθόλου, τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον πάσης πράξεως.

—*[Θεατρ.] Πρωταγωνιστὴς* καλεῖται τὸ περὶ ὃ στρέφεται ἡ δρᾶσις κύριον πρόσωπον θεατρικοῦ ἔργου. Οἱ ἀρχαῖοι, διὰ νὰ παρουσιάσουν ἀμέσως εἰς τοὺς θεατὰς τὸν πρωταγωνιστήν, ὥρισαν νὰ εἰσέρχεται οὗτος εἰς τὴν σκηνὴν διὰ τῆς μεσαίας θύρας, τῆς καὶ βασιλείου καλουμένης, ἑκατέρωθεν δ' αὐτῆς ὁ δευτεραγωνιστὴς καὶ ὁ τριταγωνιστής. Π. Α. Κ.

πρωταγωνιστῶ (*—έω*)· εἶμαι πρωταγωνιστής, παίζω τὸν σπουδαιότερον ρόλον.

πρωταδεύτερα. Καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ ἀρμένισμα ὑπὸ *ἐπίφορον* ἱστιοδρομίαν: «ἀρμενίζει πρωταδεύτερα». Σ. Ε. Λ.

πρωτάθλημα (τό)· ὁ πρῶτος ἆθλος, ὁ σπουδαιότερος ἀγών, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναδεικνύεται ὁ πρωταθλητής· || ἡ νίκη εἰς τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα· || ἀγωνιστικὸς ὅρος σημαίνων τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι γίνονται διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ πρωταθλητοῦ εἰς ἓν ἄθλημα.

πρωταθλητὴς (ὁ)· ὁ πρῶτος ἀθλητής, ὁ σπουδαιότερος ἀγωνιστής, ὁ ἀναδειχθεὶς νικητὴς τοῦ πρωταθλήματος, ὁ κατέχων τὴν καλυτέραν ἐπίδοσιν εἰς ἓν ἄθλημα.

πρωταίτιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρῶτος, ὁ σπουδαιότερος, ὁ κατ' ἐξοχὴν αἴτιος: «ὁ πρωταίτιος τῆς συμφορᾶς».

πρωτάκουστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρώτην φορὰν ἀκουόμενος, πρωτοφανής: «πρωτάκουστος σκληρότης».

πρωταλβίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Προϊὸν κατεργασίας τοῦ κυρίως λευκώματος δι' ἀλκαλίων. Λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως διαλύματος ἀλκαλίου ἀραιοῦ ἐπὶ λευκώματος τοῦ ᾠοῦ, ἐξουδετερώσεως εἶτα δι' ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ἐκχειλίσεως διὰ βραζούσης μετρίως πυκνῆς ἀλκοόλης. Ὁμοιάζει ἐξωτερικῶς πρὸς τὸ λεύκωμα τοῦ ᾠοῦ. Σ. Γ.

πρωταλλαγάτωρ, *—ορος* (ὁ) *[Βυζαντ.]*. Ἀξίωμα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου, ἔχον τὴν 54ην τάξιν ἐν τῇ σειρᾷ τῆς αὐλικῆς ἱεραρχίας. Ὁ πρωταλλαγάτωρ διετέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, οὗτινος ἦτο βοηθὸς καὶ ἀναπληρωτής (βλ. λ. *ἀλλάγιον*). Ν. ΚΑΣ

πρωταμῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Τάξις τῶν *πρωτεϊνῶν*. Εἶναι ἰσχυρῶς βασικαὶ ἑνώσεις, ἀπορροφοῦν ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ κυανίζουν τὸν χάρτην τοῦ ἡλιοτροπίου. Εἶναι εὐδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ, δὲν πήγνυνται κατὰ τὴν θέρμανσιν, δὲν περιέχουσι θεῖον, τὰ ἅλατα αὐτῶν στρέφουσι τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ἀριστερά. Δι' ὑδρολύσεως παρέχουσι μεγάλην ποσότητα διαμινοξέων καὶ κυρίως ἀργινίνην (εἰς ποσότητα 55—87%) καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν συστατικῶν τῶν λευκωμάτων κυρίως βαλίνην, σερίνην καὶ προλίνην, οὐδόλως δὲ κυστίνην. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰ σπερματοζῳάρια τῶν ἰχθύων καὶ ὀνομάζονται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀντιστοίχου ἰχθύος, ὡς *σαλμίνη, κλουπεΐνη, σκομβρίνη, στουρίνη, κυπρινίνη* κλπ. Σ. Γ.

πρωτανδρία (ἡ)· *[Βοτ.]* βλ. λ. *διχογαμία*.

πρωτάνθρωπος (ὁ). Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Bonarelli, πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ὄντος ἐκείνου, οὗτινος δὲν ἐγνώριζον εἰμὴ μόνον μέρη τινὰ τοῦ κρανίου, καὶ ὅπερ ἐθεώρουν ὡς ἴδιον γένος, διάφορον τοῦ ἀνθρώπου. Πρόκειται περὶ τοῦ σχεδὸν τελείως γνωστοῦ σήμερον *νεαντερταλίου* ἀνθρώπου (βλ. λ.). Ι. Γ. Κ.

πρωτανοπία (ἡ), ἡ *ἀνερυθροψία* *[Ὀφθαλμολ.]*. Ἡ μορφὴ ἐκείνη τῆς συγγενοῦς δυσχρωματοψίας, καθ' ἣν ὁ ἀσθενὴς ἔχει ἀναισθησίαν πρὸς τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα. Ἀποτελεῖ τὴν συνηθεστέραν τῶν δυσχρωματοψιῶν. Ὁ ἀσθενὴς συγχέει τὸ ἐρυθρὸν μὲ τὸ πράσινον ἢ μᾶλλον διακρίνει εἰς τὸ ἡλιακὸν φάσμα δύο χρώματα, τὸ κίτρινον εἰς τὸ ἀριστερὸν τμῆμα τοῦ φάσματος καὶ τὸ κυανοῦν εἰς τὸ δεξιόν. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀποκλείει πολλοὺς πάσχοντας ἐκ πρωτανοπίας νὰ διακρίνουν τὸ ἐρυθρὸν τοῦ πρασίνου, χάρις εἰς τὴν διάφορον φωτεινὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν ταῦτα καὶ εἰς τὴν ὁποίαν συμβατικῶς δίδουν τὸ ὄνομα τοῦ πρασίνου καὶ τοῦ ἐρυθροῦ, π. χ. βλέπουν εἰς τὸ αὐτὸ χρῶμα τὰ κεράσια καὶ τὰ φύλλα τῆς κερασέας, πλὴν διακρίνουν αὐτὰ ἐκ τῆς διαφόρου λάμψεως τοῦ χρώματός των. Β. Α.

πρωτάνωψ, *—οπος* (ὁ)· ὁ πάσχων ἐκ *πρωτανοπίας* (βλ. λ.).

πρωταπριλιά· ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ἡ ἡμέρα τοῦ ψεύδους.

—*[Λαογρ.]* Βλ. λ. *Ἀπρίλιος*.

πρωταπριλιάτικος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ τῆς πρώτης Ἀπριλίου: «πρωταπριλιάτικη ψευτιά»· || **πρωταπριλιάτικο** (τό)· ὡς οὐσ., ψεῦδος τὸ λεγόμενον τὴν πρώτην Ἀπριλίου: «μᾶς τό 'πε γιὰ πρωταπριλιάτικο».

πρωτάρα (ἡ)· βλ. *πρωτάρης*.

πρωταρχία (ἡ) (Protaraea) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *ἡλιολιτιδῶν κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐσχημάτιζον λεπτὰς ῥάβδους, εἶχον πολὺ σποραδικὸν κοινέγχυμα, οἱ δὲ κύριοι σωλῆνες των ἔφερον ὁριζόντια πατώματα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ. Συνώνυμα: *στυλαραία, τουμουλαρία*. Γ. Κ. Σ.

πρωταργόλη (ἡ) (Protargolum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Πρωτεϊνικὴ ἄργυρος· κόνις φαιοκιτρίνη, εὐδιάλυ-

Digitized by Google

τος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, περιέχουσα 8% ἄργυρον. Μετὰ διαλυμάτων χλωριούχου νατρίου, ἀραιῶν ὀξέων ἢ ἀλκαλίων, δὲν καθιζάνουν τὰ διαλύματα τῆς πρωταργόλης. Τὸ σκεύασμα χρησιμεύει ὡς μὴ ἐρεθιστικόν, βαθέως διεισδῦον ἀντιβλεννορροϊκὸν φάρμακον. Χρησιμοποιεῖται ὅπου καὶ ὁ νιτρικὸς ἄργυρος, εἰς πυκνότερα ὅμως διαλύματα. Ἀναγράφεται καὶ ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς βλεννορροίας, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ ὡς ἀντισηπτικόν, πρὸς θεραπείαν πληγῶν καὶ ἐπὶ ἐγκαυμάτων. Ἡ ἀλοιφὴ τῆς πρωταργόλης περιέχει 10% ἐξ αὐτῆς καὶ 3% κυκλοφόρμιον. Ἐσωτερικῶς ἀντὶ τοῦ νιτρικοῦ ἀργύρου δὲν χορηγεῖται ἡ πρωταργόλη. Πρόσφατοι κηλῖδες πρωταργόλης ἀπομακρύνονται διὰ διαλύματος σάπωνος, αἱ δὲ παλαιαὶ διὰ διαλύματος ἰωδιούχου καλίου ἢ ὑποθειώδους νατρίου. κ. γ. μ.

πρωτάρης (ὁ), θηλ. *—άρα*· ὁ πρώτην φορὰν ἐνεργῶν ἢ πάσχων τι, πρωτοπόρος: «εἶναι πρωτάρης ὁ καημένος καὶ δὲν ξέρει»· ‖ *πρωτάρα* (ἡ)· ἐπὶ γυναικός, ἡ τὸ πρῶτον τίκτουσα, πρωτοτόκος.

πρωτάρικος, *—η*, *—ο*· δημοτ., ἄλλως *πρωτάρης* (βλ. λ.).

πρωταρχία (ἡ). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ὁ καθηγητὴς Γ. Μαριδάκις ἀποδίδει τὴν διὰ τοῦ Primat σημαινομένην σχέσιν μεταξὺ διεθνοῦς καὶ ἐσωτερικοῦ δικαίου.

πρωταρχίζω· δημοτ., κάμνω ἀρχήν, ἀρχίζω.

πρωταρχικός, *—ή*, *—όν*· ὁ πρῶτος καὶ ἀρχικὸς (ἐντονώτερον τοῦ *πρῶτος*).

Πρώταρχος. Ἐπικούρειος φιλόσοφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Β´ π. Χ. αἰῶνος. Διεδέχθη ἐν τῇ σχολαρχίᾳ τῶν ἐπικουρείων τὸν Βασιλείδην καὶ ἔσχεν ὡς διάδοχον Ἀπολλόδωρον τὸν κηποτύραννον. σ. ν. λ.

πρωτασηκρήτης (ὁ) (ἢ *πρωτασηκρῆτις* ἢ *πρωτασεκρῆτις*) *[Βυζ.]*. Ὁ πρῶτος τῶν *ἀσηκρητῶν*, δηλαδὴ τῶν βασιλικῶν γραμματέων. ν. κλσ

πρωτᾶτο(ν) (τό)· ἡ πρώτη θέσις, τὸ πρωτεῖον· ‖ *πρωτᾶτα* (τά)· οἱ τὰ πρῶτα φέροντες, οἱ ἄρχοντες, οἱ προύχοντες.

— **Πρωτᾶτον *Ἀθωνικόν***. Ὁ ἀρχαιότερος μοναχικὸς συνοικισμὸς ἐν Ἄθωνι (Ἁγίῳ Ὄρει). Ὁ Ἰωάννης Κολοβὸς διὰ τῆς ἱδρύσεως μονῆς συνέστησε τὴν πρώτην μοναχικὴν πολιτείαν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Θ´ αἰῶνος, ὅτε ἐχαράχθησαν καὶ σύνορα μεταξὺ Ἱερισσοῦ καὶ Ἄθω. Τότε ἐγκαθιδρύθη καὶ τὸ νεώτερον πρωτᾶτον ἐν Καρυαῖς (βλ. λ. *Ἄθως*). τ. ε. ε.

Πρωτᾶτον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σαπῶν τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 495.

πρωτέα (ἡ) (Protea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πρωτεσειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ἀκέραια, σαρκώδη, σκληρὰ καὶ ἄνθη κατὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων ἀναφαινόμενα καὶ κατὰ κεφαλίδας διατεταγμένα. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ὧν πλεῖστα καλλιεργοῦνται εἰς θερμοκήπια τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *πρωτέα ἡ μελιγόνος* (Protea mellifera), κοσμητικώτατος θάμνος. δ. ν. π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *πρωτεῶν*, καὶ δὴ τοῦ εἴδους *πρωτέα graeca*, εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. γ. κ. γ.

πρωτεακίνη (ἡ) (Proteacin) *[Φαρμακογνωσ.]*. Οὐσία ἀποχωρισθεῖσα ἐκ τῶν φύλλων τοῦ *λευκοδένδρου* (Leucodendron concinum), καλουμένη ὡς ἐκ τούτου καὶ *λευκοδενδρίνη*. Εἶναι σῶμα στερεόν, τηκόμενον εἰς 212°. κ. γ. μ.

Πρωτέας. —1) Ἀθηναῖος ναύαρχος, υἱὸς τοῦ Ἐπικλέους. Κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Κορινθίους πόλεμον τῶν Κερκυραίων ἀπεστάλη μετὰ τῶν ναυάρχων Λακεδαιμονίου καὶ Διοτίμου πρὸς βοήθειαν τῶν τελευταίων μὲ στόλον ἐκ δέκα πλοίων, κατὰ δὲ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐναυάρχει μετὰ τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ Σωκράτους τοῦ ἐξ ἑκατὸν τριήρων ἀποσταλέντος πρὸς ἐπίδειξιν εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἀθηναϊκοῦ στόλου. —2) Μακεδὼν ἀξιωματικός, υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου. Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἵνα συναθροίσῃ στόλον καὶ ὑπερασπίσῃ τὰς νήσους καὶ ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τοὺς Πέρσας Φοινίκων. Συγκρουσθεὶς παρὰ τὴν Σίφνον πρὸς ἐχθρικὸν στόλον ἐκ δέκα πλοίων, ἐπέτυχε νὰ συλλάβῃ τὰ ὀκτώ. —3) Υἱὸς τῆς Λανίκης ἢ Ἑλλανίκης, ἀδελφῆς τοῦ Κλείτου καὶ τροφοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, σύντροφος καὶ συμπαίκτωρ τούτου, περιβόητος οἰνοπότης. π. α. ρ.

πρωτεάσαι (αἱ)· βλ. *ἔνζυμος*.

πρωτεῖα (τά)· βλ. *πρωτεῖον*.

πρωτειά (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶμαι πρῶτος εἰς τὴν σειράν: «ἔχασα —, μοῦ πῆραν τὴν πρωτειά μου».

πρωτεΐδαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀποτελοῦν τὴν ἑτέραν μεγάλην ὑποδιαίρεσιν τῶν *λευκωμάτων* ἢ *πρωτεϊνῶν*. Εἶναι σύνθετα πρωτεϊνικὰ σώματα, ἀποτελούμενα ἐκ πρωτεΐνης καὶ μιᾶς προσθετικῆς ὁμάδος μὴ πρωτεϊνικῆς, ἥτις δύναται νὰ εἶναι ἀνόργανος ἢ ὀργανικὴ ἢ καὶ μεικτή.

Ὑποδιαιροῦνται: 1) Εἰς τὰς *φωσφοροπρωτεΐδας*, αἵτινες περιέχουσιν ὡς προσθετικὴν ὁμάδα τὸ φωσφορικὸν ὀξὺ καὶ ὧν σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος εἶναι *ἡ καζεΐνη*. 2) Εἰς τὰς *νουκλεοπρωτεΐδας πυρηνοπρωτεΐδας*. 3) Εἰς τὰς *χρωμοπρωτεΐδας*, ὧν σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ἡ *αἱμοσφαιρίνη*. 4) Εἰς τὰς *γλυκοπρωτεΐδας*, αἵτινες περιέχουσιν ὡς προσθετικὴν ὁμάδα σάκχαρα ἢ ἀμινοσάκχαρα, ὡς τὴν γλυκοζαμίνην καὶ τὴν γαλακτοζαμίνην. Εἰς τὴν ὁμάδα αὐτὴν ἀνήκουσιν αἱ *μυκῖναι*, αἱ *μυκοειδεῖς*, αἱ *χονδροπρωτεΐδαι* κλπ. σ. γ.

πρωτεΐδαι (οἱ) (Proteidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν κερκοφόρων, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πρωτεὺς* (βλ. λ.). δ. ν. π.

πρωτεῖναι (αἱ), ἢ ***λευκώματα***, ἢ ***λευκωματοειδεῖς ὗλαι***, ἢ ***πρωτεϊνικαὶ ὗλαι*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται πολυπλόκου συντάξεως ὗλαι, μεγάλου μοριακοῦ βάρους, ἀποτελοῦσαι τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν κυττάρων, ὡς καὶ τῶν μεσοκυτταρίων ὑλῶν. Τὸ μόριον αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ πλειόνων μορίων ἀμινοξέων ἀμιδοειδῶς ἡνωμένων (βλ. λ. *λεύκωμα*). Αἱ πρωτεῖναι διακρίνονται εἰς δύο κυρίως τάξεις, ἤτοι τὰ *κυρίως λευκώματα* ἢ ἁπλῶς *πρωτεΐνας* καὶ τὰς *πρωτεΐδας* ἢ *σύνθετα πρωτεϊνικὰ σώματα*. σ. γ.

πρωτεϊνικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ὀξυπρωτεϊνικὸν* ὀξύ. σ. γ.

πρωτεϊνοθεραπεία (ἡ). Οὕτω καλεῖται θεραπευτικὴ μέθοδος, συνισταμένη εἰς τὴν δι' ἐνέσεων πρωτεϊνῶν (λευκωματοειδῶν δηλαδὴ οὐσιῶν) καταπολέμησιν διαφόρων λοιμώξεων, ἢ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἰξώδους καταστάσεως (πηκτικότητος) τοῦ αἵματος. Αἱ πρωτεϊνικαὶ αὗται οὐσίαι, ἐν ὑδατώδει διαλύματι εὑρισκόμεναι, διατηροῦσι τὴν κολλοειδῆ αὐτῶν κατάστασιν, πήγνυνται δὲ καὶ καθιζάνονται ὑπὸ τῶν ὀξέων. Αἱ ἐνέσεις τῶν οὐσιῶν τούτων γίνονται ἐνδομυϊκῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐνδοφλεβίως.

Αἱ συνήθως χρησιμοποιούμεναι οὐσίαι πρὸς τὴν θεραπείαν ταύτην εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: α´) Τὸ γάλα. β´) Αἱ πεπτόναι. γ´) Ὁ ὀρὸς τοῦ αἵματος. δ´) Τὸ αἷμα. Αἱ ἐνέσεις αὗται προκαλοῦσιν ἀντίδρασιν τοπικήν, ἤτοι οἴδημα, ἐρυθρότητα, ἄλγος καὶ γενικὴν τοιαύτην, ἤτοι ῥῖγος, πυρετὸν καὶ γενικὴν κακουχίαν. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη, ἡ ἄλλως καλουμένη *πεπτονικὴ νευροπληξία*, ὀφείλεται εἰς τὴν φυσικὴν διαταραχὴν τῆς κολλοειδοῦς ἰσορροπίας τοῦ πλάσματος τοῦ αἵματος. Ἡ πρωτεϊνοθεραπεία ἐνδείκνυται ἐπί τινων παρατεινομένων ἐμπυρέτων λοιμώξεων (γονοκοκκιάσεων, σταφυλοκοκκιάσεως, γρίπης κλπ.), ἐπὶ αἱμορραγικῶν τινων παθήσεων, τῆς αἱμορροφιλίας καὶ πεπτικῶν τινων διαταραχῶν τῶν βρεφῶν. Αἱ ὑποδόριοι ἐνέσεις τοῦ γάλακτος καταπολεμοῦσι τὴν ἐναντίον τοῦ γάλακτος δυσανεξίαν τῶν βρεφῶν. μ. ν. κ.

πρωτεϊνόκοκκοι (οἱ) *[Βοτ.]*. Τὸ ἐκ λευκωματοειδῶν οὐσιῶν περιεχόμενον ἀπεξηραμμένων χυμοτοπίων τοῦ πρωτοπλάσματος, λίαν διαδεδομένων εἰς τὰ ὥριμα μετὰ λιπαρῶν οὐσιῶν σπέρματα καὶ εὑρισκομένων ὁτὲ μὲν εἰς τὸ λεύκωμα αὐτῶν, ὁτὲ δὲ εἰς τὰς κοτυληδόνας. γ. ν. β

πρωτεῖον (τό), συνήθ. *πρωτεῖα* (τά)· τὸ πρῶτον τῆς νίκης ἆθλον: «ἐπῆρε τὰ πρωτεῖα»· ‖ «ἔχω τὰ πρωτεῖα» εἶμαι, ἀνεδείχθην πρῶτος.

—**πρωτεῖον *πάπα***· βλ. λ. *πάπα* πρωτεῖον.

πρωτείρηνες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Σπάρτῃ οἱ δεκαεννεαετεῖς *ἔφηβοι* (βλ. λ.).

πρωτεΐτης (ὁ) (Proteites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν *πρωτεΐτης decrescens* καὶ *labiatus* ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λαδινίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὸν λόφον Θεόκαφτα (ἔναντι τοῦ Ἀσκληπιείου) τῆς Ἐπιδαύρου (Ἀργολίδος) καὶ τῶν εἰδῶν *πρωτεΐτης angustus*, *dalmatinus*, *decrescens*, *kellneri*, *labiatus*, *pusillus*, *retrorsoplicatus*, *thaleiae* ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμῖδος τῆς νήσου Ὕδρας. γ. κ. γ.

πρωτέκδικος (ὁ). Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον), ὅπερ ἐδίδετο συνήθως μὲν εἰς πρεσβυτέρους, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς διακόνους. Ὁ πρωτέκδικος καθῆκον εἶχε: α´) Νὰ ἐποπτεύῃ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκδίκων ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. β´) Νὰ διερευνᾷ τὰ κατὰ τὴν παράνομον ἀπαλλοτρίωσιν ἐκκλησιαστικῆς οὐσίας. γ´) Νὰ ὑπογράφῃ ἔστιν ὅτε πρὸς βεβαίωσιν τὰς ὑποσχέσεις κληρικῶν καὶ μοναχῶν. δ´) Νὰ συντάττῃ τὰς ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἁρμοδιότητος αὐτοῦ. ε´) Νὰ παραπέμπῃ εἰς τινα τῶν ἐκδίκων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς κατήχησιν τοὺς προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα τύχωσι τοῦ βαπτίσματος. στ´) Νὰ ἀντιλαμβάνηται: 1) τῶν χάριν ἐλευθερίας αἰτουμένων τὴν ἐκκλησιαστικὴν βοήθειαν· 2) τῶν αἰχμαλώτων· 3) τῶν δούλων· 4) τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς εἰς ἄσυλον προσφευγόντων, ὧν ἐρευνᾷ τὴν αἰτίαν τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσφυγῆς· καὶ ἂν μὲν ἔκρινεν εὔλογον τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμονὴν αὐτῶν, προέβαινεν εἰς τὰς προσηκούσας ἐνεργείας, εἰδεμή, συνεβούλευεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκ τοῦ ἀσύλου ἀποχώρησιν· 5) νὰ δικάζῃ τὰς ἥττονος σπουδαιότητος «μικρὰς ὑποθέσεις», γνωρίζων τὸ πρᾶγμα τῷ ἀρχιερεῖ, οὗ ὀνόματι «ἐκ προσώπου» ἐδίκαζεν. Ὁ πρωτέκδικος ἠδύνατο νὰ εἶναι τετιμημένος καὶ δι' ἑτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ὡς τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐξάρχου. κ. μ. ρ.

πρωτελάτης (ὁ) *[Βυζ. Ναυτ.]*. Ναυτικὸν ἀξίωμα τῶν Βυζαντινῶν, σχετικὸν πρὸς ἄνδρας ὑπὸ τὸν πρωτοκάραβον τεταγμένους, οἵτινες εἶχον καθήκοντα πρὸς τὸ πρωραῖον μέρος, χρησιμοποιούμενοι καὶ ὡς πρόκωποι. Ὠνομάζοντο καὶ *πρῳρεῖς ἐλάται* καὶ ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὸν χειρισμὸν τῶν σιφώνων τοῦ ὑγροῦ πυρός. σ. ε. λ.

πρωτέλεια (τὰ)· τὰ πρότερον τελούμενα ἐν ταῖς γαμικαῖς καὶ ταῖς λοιπαῖς ἱεραῖς πράξεσι, καθόλου, εἰσήγησις (ἐκ τῆς προθ. *πρὸ* καὶ *τέλειος*· τὸ *ο* ἐξετάθη παλαιότατα διὰ τὴν γειτονίαν βραχείας συλλαβῆς)· πρβ. *πρωτόλεια*.

πρωτέλλη (ἡ) (Protella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καπρελλιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα παρασιτικῶς ἐπὶ ἑτέρων ὑδροβίων ζῴων ἐνδιαιτώμενα. δ. ν. π.

πρωτεξάδελφος (ὁ), θηλ. *—η*· ὁ πρῶτος ἐξάδελφος, τὰ τέκνα δύο ἀδελφῶν.

πρωτεοειδῆ (τὰ) (Proteaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων-ἀπετάλων*, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα μεμονωμένα συνήθως, ἁπλᾶ, μετὰ μίσχου καὶ συχνότατα σαρκώδους συστάσεως. Τὰ ἄνθη των εἶναι ἑρμαφρόδιτα μὲ κάλυκα τετραμερῆ, τέσσαρας στήμονας καὶ ἓν μόνον καρπόφυλλον. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει 50 γένη, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἀρκετὰ τούτων καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἶναι, τά: *αὖλαξ*, *βαγξία*, *γρεβίλλεια*, *κωνόσπερμον*, *λαμβερτία*, *λευκόδενδρον* καὶ *πρωτέα*. δ. ν. π.

πρωτεόσαι (αἱ), ἢ ***ἀλβουμόσαι*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Προϊόντα ἐλαφρᾶς χημικῆς ἢ φυραματικῆς ὑδρολύσεως τῶν πρωτεϊνῶν. Παρουσιάζουσιν εἰσέτι τὰς ἰδιότητας τῶν πρωτεϊνῶν, ἀλλὰ δὲν πήγνυνται πλέον διὰ θερμάνσεως. σ. γ.

πρωτεόσωμα (τὸ) *[Μικροβιολ.]*. Ζωϊκὸν παράσιτον, ἀνευρισκόμενον εἰς αἷμα τῶν πτηνῶν. Ὁμοιάζει πρὸς τὸ παράσιτον τὸ προκαλοῦν τὸν τριταῖον τοῦ ἀνθρώπου (πλασμώδιον τὸ ζωηρὸν=plasmodium vivax). ν. α. μ.

πρωτεργάτης (ὁ)· θηλ. *—τις —ιδος*· ὁ πρῶτος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐργάτης, πρωτουργός: «πρωτεργάτης τῆς συμφορᾶς».

πρωτεροΐππος (ὁ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *ἠωΐππος*.

Πρωτεσίλαος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἰφίκλου καὶ τῆς Ἀστυόχης ἢ τῆς Διομηδείας, ἐκ Φυλάκης τῆς Θεσσαλίας, ἐξ οὗ καὶ Φυλάκιος ἐκλήθη. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν ὡς ἡγεμὼν τῶν Θεσσαλῶν μετὰ 40 πλοίων (*Ὁμ.* Ἰλ. Β, 698). Ἐκαλεῖτο ἰδίως *Ἰόλαος*, Πρωτεσίλαος δὲ ὠνομάσθη ὕστερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διότι, καίπερ γνωρίζων ὑπάρχοντα χρησμόν; καθ' ὃν θὰ ἐφονεύετο ἀμέσως ὅστις ἐκ τῶν Ἑλλήνων πρῶτος ἤθελεν ἐξέλθει εἰς τὴν τρωϊκὴν παραλίαν, πρῶτος ἐξεπήδησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος καὶ ἐφονεύθη πάραυτα ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ τοῦ Ἀχάτου ἢ τοῦ Αἰνείου ἢ τοῦ Εὐφόρβου.

Εἶχε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀκάστου Λαοδάμειαν (ἢ κατ' ἄλλους τὴν τοῦ Μελεάγρου Πολυδώραν). Περίφημος ὑπῆρξεν ἡ μεταξὺ τῶν δύο συζύγων ἀμοιβαία στοργὴ καὶ ἀφοσίωσις. Ἡ Λαοδάμεια, πληροφορηθεῖσα τὸν ἡρωϊκὸν τοῦ συζύγου της θάνατον, παρεκάλεσε τοὺς θεοὺς τοῦ Ἅδου νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τρεῖς μόνον ὥρας. Ἡ παράκλησις εἰσηκούσθη καὶ ὁ Πρωτεσίλαος ὡδηγήθη εἰς τὸν ἄνω κόσμον, ἀλλ' ὅτε διὰ δευτέραν φορὰν ἀπέθανεν, ἡ πιστὴ σύζυγος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιζήσῃ αὐτοῦ καὶ ηὐτοκτόνησεν. Ὁ μῦθος οὗτος εὕρηται πολλαχῶς παρηλλαγμένος. Τὸ μνῆμα τοῦ Πρωτεσιλάου ἔκειτο παρὰ τὴν Ἐλαιοῦντα ἐν τῇ Θρᾳκικῇ χερσονήσῳ. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Περ-

Digitized by Google

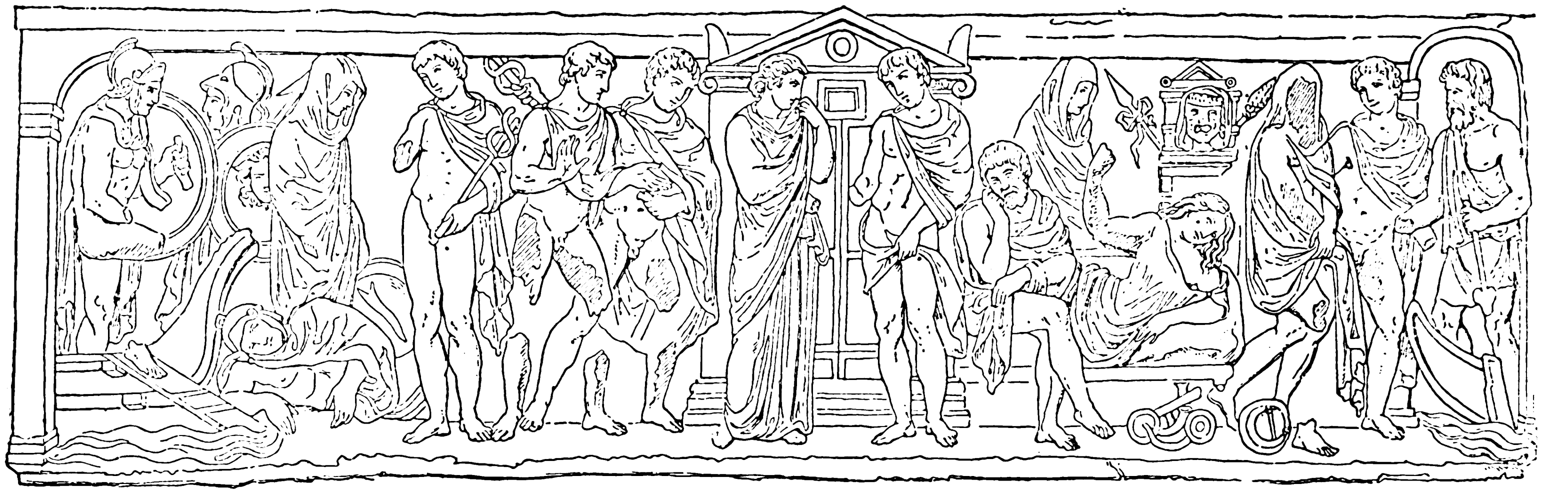

Αἱ παραστάσεις τῆς κυρίας πλευρᾶς τῆς σαρκοφάγου τοῦ Πρωτεσιλάου.

σῶν διῆλθεν ἐξ Ἐλαιοῦντος καὶ ἐθυσίασε πρὸς τιμὴν τοῦ Πρωτεσιλάου. Π. Α. Ρ.

— **Πρωτεσιλάου** ***σαρκοφάγος***. Οὕτω καλεῖται σαρκοφάγος τις τοῦ Βατικανοῦ, τῆς ὁποίας αἱ δύο μακραὶ πλευραὶ φέρουν ἀναγλύπτους παραστάσεις μὲ θέματα διάφορα ἐπεισόδια τοῦ μύθου τοῦ Πρωτεσιλάου. Ἡ κυριωτέρα πλευρὰ περιλαμβάνει παραστάσεις τοῦ θανάτου τοῦ Πρωτεσιλάου, τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον, τῆς συναντήσεως Πρωτεσιλάου καὶ Λαοδαμείας, τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Πρωτεσιλάου εἰς τὸν Ἅδην. Τὴν ἑτέραν μακρὰν πλευρὰν τῆς σαρκοφάγου πληροῦσιν αἱ ἐκ τοῦ μύθου τοῦ Πρωτεσιλάου εἰλημμέναι παραστάσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐκστρατείαν του κατὰ τῆς Τροίας, τὰς δὲ στενὰς πλευρὰς κοσμοῦσι παραστάσεις εἰλημμέναι ἐκ τῶν μύθων τῶν ἐν Ἅδῃ βασανιστηρίων τοῦ Σισύφου, τοῦ Ἰξίονος καὶ τοῦ Ταντάλου. Οἱ μῦθοι τοῦ Πρωτεσιλάου εἶχον ἐμπνεύσει ἐπίσης καὶ τὴν ἀρχαίαν λογοτεχνίαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ διασωθεὶς χαριέστατος 232 νεκρικὸς διάλογος (Πρωτεσίλαος, Πλούτων, Περσεφόνη) τοῦ Λουκιανοῦ. ΚΑΨ

πρωτεύοντα (τὰ) (Primates) [*Ζῳολ.*]. Ἐκλήθη οὕτως ὑπὸ τοῦ Λινναίου ἤδη ἡ ἀνωτάτη τάξις ἢ μᾶλλον ὁμὰς τάξεων τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου καὶ δὴ τῆς ὁμοταξίας τῶν θηλαστικῶν καὶ τῆς ὑποομοταξίας τῶν εὐθηρίων ἢ πλακουντοφόρων. Εἰς τὰ πρωτεύοντα ὑπάγονται ὑπό τινων μὲν οἱ *λεμουρίδαι* (προπίθηκοι), οἱ *πίθηκοι* καὶ οἱ *ἄνθρωποι*, ὑπ' ἄλλων δὲ μόνον οἱ πίθηκοι καὶ οἱ ἄνθρωποι. Βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πρωτευόντων εἶναι ὁ μέγας, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερος, ποιοτικῶς ἰδίᾳ, ἐγκέφαλος, ὁ χωρισμὸς τῶν ὀφθαλμικῶν κόγχων ἀπὸ τῶν κροταφικῶν βόθρων, τὰ συλληπτήρια πρόσθια ἄκρα γενικῶς, οἱ πεπλατυσμένοι ὄνυχες, ἡ ἀντίθεσις ἀντίχειρος καὶ μεγάλου δακτύλου πρὸς τοὺς λοιπούς, ἡ ὀδοντοστοιχία παμφάγων ζῴων, ὁ κοινὸς τύπος τῶν φραγμῶν τῶν ὀδόντων, οἱ θωρακικοὶ μαστοί, τὸ ἄτριχον πρόσωπον καὶ ἡ γυμνότης τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα εἶναι ἀνατομικῶς πόδες, μόνον δὲ ἀπὸ λειτουργικῆς ἀπόψεως δύνανται νὰ διακρίνωνται οἱ πίθηκοι (μετὰ τῶν προπιθήκων) ὡς τετράχειρα καὶ οἱ ἄνθρωποι ὡς δίχειρα. Ι. Γ. Κ.

πρωτεύουσα (ἡ)· πόλις, κώμη ἢ χωρίον, ὅπου αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί: «πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, — τοῦ νομοῦ, — τῆς ἐπαρχίας, — τοῦ δήμου»· || καθόλου, ἡ κυριωτέρα πόλις ἑνὸς τόπου: «ἡ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, — τῆς Κρήτης» (θηλ. τῆς μετχ. *πρωτεύων*).

Πρωτεὺς [*Μυθολ.*]. Θαλάσσιος θεός, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Φοινίκης, ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. Ὁ Ποσειδῶν εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὸν τὴν φύλαξιν τῶν ἐκ θαλασσίων ζῴων ποιμνίων του καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν διὰ ταῦτα φροντίδων του εἶχε δώσει εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τοῦ νὰ μαντεύῃ τὸ μέλλον. Δὲν προέλεγεν ὅμως τὸ μέλλον ὁ Πρωτεύς, ἐὰν δὲν ἐξηναγκάζετο πρὸς τοῦτο. Ἔπρεπε νὰ τὸν καταλάβῃ τις κοιμώμενον καὶ ἀφοῦ τὸν δέσῃ ἀσφαλῶς νὰ τῷ ὑποβάλῃ μετ' ἐπιμονῆς ἐρωτήσεις. Ὁ δύστροπος τότε θεὸς ἐλάμβανεν ἀλληλοδιαδόχως διαφόρους μορφάς. Παρουσιάζετο ὡς λέων ἢ τίγρις ἢ κάπρος ἢ δράκων, μετεμορφοῦτο εἰς ὕδωρ ἢ δένδρον ἢ πῦρ ἀκόμη, τέλος δ' ἀνελάμβανε τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφὴν καί, ἐφόσον δὲν εἶχε κατορθώσει διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ζητοῦντα παρ' αὐτοῦ μαντείαν, ἐπροφήτευεν ἀψευδῶς. Οὕτως ὁ Μενέλαος, ἐπανερχόμενος ἐκ Τροίας, ἐπέτυχε νὰ μάθῃ τὸ μέσον τῆς ἀσφαλοῦς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου. Οἱ ἀρχαῖοι ἐφαντάζοντο τὸν Πρωτέα ὡς γέροντα ἐξερχόμενον τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ ἀναπαυόμενον εἰς τὴν παραλίαν ἐν μέσῳ τῶν θαλασσίων αὐτοῦ ποιμνίων. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καλεῖται **«ἅλιος γέρων»**, φέρεται δ' ὑπὸ τούτου **κατοικῶν τὴν νῆσον Φάρον**, κατὰ τὸν Βιργίλιον ὅμως κατῴκει τὴν νῆσον Κάρπαθον καὶ κατήγετο ἐκ Παλλήνης. Εἶχε θυγατέρας τὴν Εἰδοθέαν κατὰ τὸν Ὅμηρον ἢ τὴν Εὐρυνόμην κατὰ τὸν Ζηνόδοτον, καὶ τὴν Καβειρώ, τὴν μητέρα τῶν Καβείρων. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ὁ Πρωτεὺς ἦτο βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἔχων σύζυγον τὴν Ψαμάθην ἢ τὴν Τορώνην καὶ τέκνα τὸν Θεοκλύμενον καὶ τὴν Θειώνην ἢ Θεονόην, ἔτι δὲ τὸν Τηλέγονον καὶ τὸν Πολύγονον ἢ Τμῶλον Λέγεται ὅτι ὑπεδέχθη τὸν Διόνυσον κατὰ τὰς πλάνας αὐτοῦ καὶ ὑπέδειξεν εἰς τὸν Ἡρακλέα ποῦ εὑρίσκετο ὁ κῆπος τῶν Ἑσπερίδων. Ἐπίσης περιέθαλψε τὸν Πάριν, ὅτε οὗτος ἐρρίφθη μετὰ τῆς Ἑλένης ὑπὸ τῆς τρικυμίας εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ὅτε ἐπληροφορήθη τὸ ἔγκλημά του ἀπέπεμψεν αὐτόν, δοὺς φάσμα τῆς Ἑλένης, κρατήσας δ' ὁ ἴδιος τὴν πραγματικὴν Ἑλένην, ἵνα ἀποδώσῃ εἰς τὸν σύζυγόν της. Καὶ πολλαὶ δὲ ἄλλαι παραδόσεις ὑπάρχουν σχετικαὶ μὲ τὸν Πρωτέα. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες συνέχεον αὐτὸν μὲ ἕνα Αἰγύπτιον θεὸν τῆς θαλάσσης, ὅπως τὸν Νεῖλον. Π. Α. Ρ.

«Πρωτεύς». Ὑποβρύχιον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ναυπηγηθὲν εἰς τὰ ἐν Νάντῃ «Chantiers de la Loire». Ἔχει ἐκτόπισμα 730 τόν. ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ 930 ἐν καταδύσει, μῆκος 68,50 μ., πλάτ. 5,40. Αἱ κινητήριαί του μηχαναὶ εἶναι διὰ μὲν τὴν ἐπὶ ἐπιφανείας πρόωσιν δύο Ντίζελ 700 ἵππων (ταχύτητος ἑκάστη 14 μιλ. καθ' ὥραν), διὰ δὲ τὴν ἐν καταδύσει δύο ἠλεκτροκινητῆρες 600 ἵππων (ταχύτητος ἕκαστος 9½ μιλ. καθ' ὥραν ἐν ὑποπλεύσει). Ἡ εὐστάθειά του εἶναι ὁμοία πρὸς πλοίου ἐπιφανείας, ἡ ἀκτὶς ἐνεργείας του 4.000 μιλ. μὲ ταχύτητα 10 μιλ. ἐν ἐπιπλεύσει καὶ 90 μιλ. μὲ ταχύτητα 5 μιλ. ἐν ὑποπλεύσει, τοῦ μεγίστου βάθους καταδύσεώς του φθάνοντος τὰ 80 μ. Ὁ ὁπλισμός του ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων, ἁπάντων ἐσωτερικῶν, καὶ ὧν οἱ μὲν ἓξ βάλλουν πρὸς πρῷραν, οἱ δὲ δύο πρὸς πρύμναν, πάντες δὲ τορπίλλας τῶν 533 χλμ., ἐξ ὧν τὸ ὑποβρύχιον φέρει 8 διὰ τοὺς σωλῆνας καὶ δύο ἀνταλλακτικάς. Ἐπὶ πλέον φέρει ἓν ταχυβόλον τῶν 104 χλμ. συστήματος Terni καὶ ἓν μυδραλλιοβόλον τῶν 44 χλμ. Vickers Ἡ ὀργανική του δύναμις ἀνέρχεται εἰς 44 ἄνδρας. Ἡ δαπάνη τῆς ναυπηγήσεως καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ ἀνῆλθεν εἰς 119 500 λίρας στερλίνας. Ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου «Proceeding of the U. S. Naval Academy» ἐχαρακτηρίσθη ὡς τὸ ἐπιτυχέστατον τῶν κάτω τῶν 1000 τόννων ναυπηγηθέντων ὑποβρυχίων. Σ. Ε. Λ.

Πρωτεὺς *ὁ* ***κοινὸς*** (Proteus vulgaris) [*Μικροβιολ.*]. Γένος βακτηρίων τῆς φυλῆς τῶν βακτηρίων τῆς οἰκογενείας τῶν βακτηριοειδῶν τῆς τάξεως τῶν εὐβακτηρίων. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Hauser ἐντὸς οὐσιῶν ἐν σήψει εὑρισκομένων καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς πολυμορφίας, ἣν παρουσιάζει καὶ ἣν δὲν παρεδέχονται πολλοὶ μικροβιολόγοι, οἵτινες ἔχουσι τὴν γνώμην ὅτι πρόκειται περὶ πλειόνων βακτηριδίων συγγενῶν πρὸς ἄλληλα. Τὸ μέγεθος τοῦ μικροβίου τούτου ποικίλλει ἀπὸ 1,2—4 μ., τὸ δὲ πάχος ἀπὸ 0,4—0,6 μ. Κινεῖται ζωηρῶς διὰ κροσσῶν πυκνοτάτων, διατεταγμένων περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, δὲν παράγει σπόρους, σχηματίζει σποροειδεῖς ἐκφυλωτικὰς μορφάς, δὲν χρώννυται κατὰ Gram καὶ βλαστάνει εἰς ὅλα τὰ θρεπτικὰ ὑποστρώματα ἀεροβίως ἢ ἀναεροβίως καὶ ἐν ταπεινῇ ἔτι θερμοκρασίᾳ. Εἶναι λίαν διαδεδομένον ἐν τῇ φύσει καὶ ἀπεμονώθη ἐκ τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐδάφους, τοῦ περιεχομένου τῶν ἐντέρων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀποσυντεθειμένων τροφῶν. Ἡ παθογόνος δρᾶσις αὐτοῦ δὲν εἶναι μεγάλη, στηρίζεται δὲ ἐπί τινος τοξίνης, ἥτις καλεῖται *σηψίνη*. Παραλλαγὴ τοῦ κοινοῦ πρωτέως φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν Weil καὶ Felix περιγραφεὶς πρωτεὺς X^{19}, ὃν ἐθεώρησαν πρὸς στιγμὴν ὡς αἴτιον τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ὀρὸς τῶν πασχόντων ἐξ ἐξανθηματικοῦ τύφου συγκολλᾷ τὸ μικρόβιον τοῦτο, χρησιμοποιεῖται λίαν ἐπωφελῶς διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου ταύτης Ν. Α. Μ.

πρωτεύω· εἶμαι πρῶτος, κατέχω τὰ πρωτεῖα: «ἐπρώτευσεν εἰς τὸν διαγωνισμόν», «οἱ πρωτεύοντες τῶν μαθητῶν».

— ***πρωτεύοντες ἄνεμοι*** [*Ναυτ.*]. Κυρίως καλοῦνται οὕτως οἱ τέσσαρες κύριοι: *Βορρᾶς* (*Τραμουντάνα*), *Ἀπηλιώτης* (*Λεβάντες*), *Νότος* (*Ὄστρια*) καὶ *Ζέφυρος* (*Πονέντες*). Γενικῶς ὅμως θεωροῦνται ὡς πρωτεύοντες οἱ ὀκτώ, παρεμβαλλομένων δηλαδὴ εἰς τοὺς ἀνωτέρω τῶν: *Μέση* (*Γρέγου*), *Εὖρος* (*Συρόκου*), *Λιβὸς* (*Γαρμπῆ*) καὶ *Σκίρωνος* (*Μαΐστρου*). Σ. Ε. Λ.

— ***πρωτεύων τόνος*** [*Ἀρχ. Μουσ.*]. Ἐν τῷ τριμέτρῳ τῶν Βυζαντινῶν, ὅπερ διῃρεῖτο διὰ τῆς τομῆς εἰς δύο ἄνισα τμήματα, ὁ πρωτεύων τόνος τῆς φράσεως ἦτο ὁ τελευταῖος, οἱ δὲ λοιποί, μικροτέραν ἔμφασιν ἔχοντες, ἦσαν ὑποδεέστεροι. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τμήματι, ὅταν ἡ τομὴ εἶναι πενθημιμερής, ὁ τόνος εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς τελευταίας πρὸ αὐτῆς συλλαβῆς, σπανίως δὲ ἐπὶ τῆς προτελευταίας, ὅταν δὲ ἡ τομὴ εἶναι ἐφθημιμερής, τονίζεται ἡ τρίτη πρὸ αὐτῆς συλλαβή. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τμήματι, ὁ πρωτεύων τόνος κεῖται ἐπὶ τῆς προτελευταίας συλλαβῆς τοῦ στίχου. Ν. Α. Χ.

πρώτη (ἡ) (ἰταλ. prima) [*Μουσ.*]. Ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς μουσικῆς κλίμακος, ἡ τονική. Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν διαστημάτων ἡ πρώτη ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν ταυτοφωνίαν. Γ. Σ.

«Πρώτη». Πρωϊνὴ πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις ἐκδοθεῖσα ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῷ 1931 ὑπὸ Ι. Λ. Χαλκοκονδύλη.

Πρώτη (Prote) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ Πλίνιον (3, 79) ὀνομασία μιᾶς τῶν *Λιγυστίδων* (βλ. λ.) νήσων. Εἶναι ἡ σύγχρονος Porquerolles. Σ. Ε. Λ.

— **Πρώτη** [*Γεωγρ.*]. —1) Νῆσος τοῦ Ἰονίου πελάγους, μήκους ὁλικοῦ 2 μιλ., προσκειμένη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Κυπαρισσίας καὶ ἀποτελοῦσα οἱονεὶ τὸ νότιον κέρας τοῦ Τριφυλιακοῦ κόλπου (πλάτ. 37° 03′ Β, μῆκ. 21° 33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico). Ἀποτελεῖται ἐκ κορμοῦ τραπεζοειδοῦς ὕψους 609 ποδῶν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν ἐρείπια ἀκροπόλεως μὲ ἰσοδομικὰ τείχη καὶ κυλινδρικὸν πρὸς Δ. πύργον, διασπάρτως δὲ τάφοι καὶ ἐπιγραφαὶ καὶ κατὰ τὴν βορείαν ἄκραν του ἐρημοκκλήσιον τῆς Θεομήτορος. Τὸν κορμόν, ἔχοντα πλάτος 1 μιλ., συνεχίζει χερσόνησος στενή, προσφυέστατα ὀνομαζομένη *Οὐρά*. Χωρίζεται ἀπὸ τῆς Μαραθουπόλεως διὰ τοῦ διαύλου τῆς Πρώτης, σχηματίζει δὲ μετ' αὐτῆς εὐρύχωρον καὶ σωτήριον ἀγκυροβόλιον, τὸ *Μάραθο*, ἔχον φαρίσκον Ἄγκα, εἰς ὃ διεσώθη καταφυγὸν τῷ 1896 τὸ θωρηκτὸν «Σπέτσαι», ὑπὸ σφοδρότατον Ζέφυρον. Εἶναι δὲ ἡ νῆσος, ἡ *Πρωτὴ* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.— 2) Νῆσος τῆς Προποντίδος ἐν τῇ συστάδι τῶν Πριγκιπονήσων, 1 μίλ. βορείως τῆς Ἀντιγόνης, πρώτη προσπίπτουσα εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἡραίου πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκπλέοντας. Ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι *Ἀκόναι* ἢ *Ἀκονῖτις* «διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ πρὸς ἀκόνας πεποιημένων λίθων» (*Στέφ. Βυζ.*). Κατὰ Σκαρλάτον τὸν Βυζάντιον (Κωνσταντινούπ. Β, 291) ἡ νῆσος, οὖσα ἰδιοκτησία τοῦ ἐκ Χαλκηδόνος πατριάρχου Ἰωαννικίου τοῦ Γ', περιῆλθε κατόπιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἀφιερώσαντα αὐτὴν ὡς μετόχιον εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ μονὴν τῆς Παναγίας, καὶ τέλος, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἰς προτεστάντας Ἀρμενίους δι' ἀγορᾶς ἀπὸ τοῦ Μαλιέ, παραγνωρισθέντων τῶν ἐπὶ τῆς νήσου δικαιωμάτων τῆς μονῆς, λόγῳ ἀπωλείας τῶν τίτλων ἰδιοκτησίας. Ἐν τῇ νήσῳ ὑπῆρχον τρία μοναστήρια. Τὸ μὲν ἐγγὺς τῆς θαλάσσης, τὸ δέ, κτίσμα Ρωμανοῦ τοῦ Διογένους, τιμώμενον εἰς μνήμην τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ τὸ τρίτον, κτίσμα τοῦ Πατρικίου Βαρδάνη, στρατηγοῦ τῶν Ἀνατολικῶν θεμάτων, ὃν ἡσυχάζοντα ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ ἐτύφλωσε

Digitized by Google

Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενικῶν, διαβιοῦντα δὲ κατόπιν τυφλὸν καὶ ἀσκητεύοντα ἐφόνευσε Λέων ὁ Ἴσαυρος. Τὰ μοναστήρια ταῦτα ὑπῆρξαν θέατρα βαρβαροτήτων, ὡς ὁ εὐνουχισμός, κατὰ διαταγὴν Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, τῶν τεσσάρων τοῦ Λέοντος υἱῶν, ἡ κατὰ διαταγὴν Μιχαὴλ τοῦ Παραπινάκη τύφλωσις Ρωμανοῦ τοῦ Διογένους, ἱδρυτοῦ τῆς μιᾶς τῶν μονῶν, ἀποβιώσαντος βασανιστικῶς ἐκ γαγγραίνης «ἀπὸ τῶν πληγῶν ἐπίτηδες ἀνεπιμελήτων καταλειφθεισῶν». Ἡ μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως ὑπέστη, τὴν 8/20 Φεβρουαρίου 1807, βομβαρδισμὸν ὑπὸ ἀγγλικοῦ στόλου, ἀποτελουμένου ἐκ δέκα πλοίων τῆς γραμμῆς, παραβιάσαντος τὸν εἴσπλουν τοῦ Ἑλλησπόντου· αἰτία δὲ τοῦ βομβαρδισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ διαπεραίωσις εἰς τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος 60 Τούρκων, οἵτινες, ὀχυρωθέντες ἐν τῇ μονῇ, ἠμπόδιζον τὴν ξύλευσιν καὶ τὴν ὕδρευσιν τῶν Ἄγγλων, οἵτινες παρέμενον 11 ἡμέρας εἰς τὴν Πρώτην· καὶ ἡ μὲν μονὴ ἐπυρπολήθη, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι διεσώθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Χάλκης, λαβόντων διὰ τοῦτο ὕστερον παρὰ τοῦ σουλτάνου Σελὴμ προνόμια ἀτελείας. Ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ νῆσος *Κχυναλῆ - ἀντὰ* διὰ τὸ ἐρυθρὸν τῶν γαιῶν της χρῶμα. Σ. Ε. Λ.

—Πρώτη [*Γεωγρ.*]. —1) Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1921) 2.871. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιούπ-κιοΐ*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 683. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καμπάσνιτσα*.

Πρωτή, καὶ *Πρώτη* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος μικρὰ τοῦ Ἰονίου πελάγους, προσκειμένη τῇ ἀκτῇ τῆς Πυλίας μεταξὺ Πλαταμώδους ἄκρας καὶ Κορυφασίου, ἔχουσα δὲ πολύχνιον ὁμώνυμον. Ὁ κάτοικος *Πρωταῖος*. Κατὰ τὸ ἕβδομον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔτος, ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, ἐξ ἑξήκοντα περίπου τριήρων, διενυκτέρευσεν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς ἠπείρου ἀσφαλέστατον ἀγκυροβόλιον, ὅπερ ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὁρμητήριον διὰ τὰς κατὰ τῆς Ἀσίνης ἐπιχειρήσεις του. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Πρώτη* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Πρωτίανα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας πρὸς νότον τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας), τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

πρωτινός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ παλαιᾶς ἐποχῆς ἄνθρωπος, ἄλλως *παλαιικὸς* ἢ *παλαιινός*: «οἱ πρωτινοὶ δὲν εἶχαν οὔτε βαπόρια οὔτε σιδηροδρόμους».

πρωτίρενες (οἱ), ἢ *πρωτείρενες*· οἱ πρῶτοι ἴρενες, οἱ ἄγοντες τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ἢ καί τι πλέον Σπαρτιᾶται.

πρώτιστος, *—η, —ον*· ἐπιτατικώτερον τοῦ πρῶτος, πάμπρωτος, ὁλόπρωτος.—Ἐπίρρ. ***πρωτίστως*** καὶ ***πρώτιστα***.

—***πρωτίστη κατακόρυφος*** [*Παραστ. Γεωμετρ.*]. Ἡ προβάλλουσα τὸ *πρώτιστον σημεῖον* ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους κατακόρυφος καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς Ρρ (βλ. σχ. 1 εἰς λ. *προοπτική*). Σ. Ε. Λ.

—***πρώτιστον κατακόρυφον ἐπίπεδον*** [*Παραστ. Γεωμετρ.*]. Τὸ ἐπίπεδον τὸ περιλαμβάνον τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ, τὸ πρώτιστον σημεῖον καὶ τὸ σημεῖον προσαρμογῆς. Εἶναι τὸ ἐπίπεδον ΟΡρο (βλ. λ. *προοπτικὴ* σχ. 1), κάθετον συγχρόνως ἐπί τε τοῦ γεωμετρικοῦ καὶ τοῦ πίνακος καί, ἑπομένως, ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους. Σ. Ε. Λ.

—***πρώτιστον σημεῖον*** [*Παραστ. Γεωμετρ.*]. Τὸ σημεῖον καθ' ὃ διαπερᾷ τὸν πίνακα, ἡ ἀπὸ τοῦ σημείου ὁράσεως κάθετος ἐπ' αὐτόν. Εἶναι τὸ σημεῖον Ρ (βλ. λ. *προοπτικὴ* σχ. 1), ὅπερ προβαλλόμενον εἰς τὴν γραμμὴν ἐδάφους δίδει τὸ σημεῖον προσαρμογῆς Ρ, ἔνθα Ρρ εἶναι ἡ πρωτίστη κατακόρυφος, ἧς τὸ ὕψος εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ὕψος ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ. Σ. Ε. Λ.

Πρώτιτς, *Στόγιαν*· βλ. λ. *Πρότιτς*.

Πρωτίων, *μάρτυς*. Μετὰ τοῦ *Δήμη* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε «ξίφει τελειωθείς», συνεορτάζεται τὴν 12 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

πρωτο—· θέμα τοῦ *πρῶτος* ὡς πρῶτον συνθετικοῦ: α') ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *ὁ πρῶτος*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντας: *πρωτόγαλα, πρωτοδιάκονος* (ὁ πρῶτος διάκονος), *πρωτοδότης, πρωτόδοτος, πρωτοδρομία, πρωτοευνοῦχος, πρωτόμαντις, πρωτοστράτηγος* κλπ.· β') ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *τὸ πρῶτον*, διὰ πρώτην φοράν: *πρωτόβλαστος, πρωτόγαμος, πρωτόκουρος, πρωτόπειρος, πρωτοσύστατος* κλπ.· γ') ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐννοιῶν τούτων ἢ ἐπὶ τῆς ἑτέρας τούτων δύναται νὰ συντεθῇ μετὰ παντὸς σχεδὸν ῥήματος ἐν τῇ δημοτικῇ, ἀλλ' οὕτως ἀσθενῶς, ὡσὰν ἡ σύνθεσις νὰ εἶναι λελυμένη: *πρωτοβάζω, πρωτοβγάζω, πρωτογελῶ, πρωτοθέλω, πρωτοκάμνω, πρωτολέγω, πρωτομαθαίνω, πρωτονογάω, πρωτοξυπνῶ, πρωτοπερνῶ, πρωτοστέκομαι, πρωτοτρώγω, πρωτοφορῶ* κλπ.· || καὶ μετὰ οὐσιαστικῶν προσηγορικῶν πρὸς δήλωσιν τοῦ κατ' ἐξοχήν: *πρωτομάστορης, πρωτοκλέφτης, πρωτοψεύτης, πρωτοφαγᾶς* κλπ.

«Πρῶτο». Μηνιαῖον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἐν Μυτιλήνῃ, ἱδρυθὲν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1926 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Φ. Κόντογλου, Α. Πρωτοπάτση καὶ Δ. Γρ. Βερναρδάκη.

Πρῶτο [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον Κρητικὸν ἐν τῷ προκόλπῳ τῆς Σούδας (πλάτ. 35° 30' 00" Β., μῆκ. 24° 10' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1658 : Suda bay), νοτιοανατολικὴ τῆς χερσονήσου Ἀκρωτήρι ἐσχατιά, σχηματίζον καὶ ὁμώνυμον ὕφορμον. Ὑπὸ τῶν χερσαίων ὀνομάζεται *Μαύρη*. Σ. Ε. Λ.

πρωτοαναπνέω· διὰ πρώτην φορὰν ἀναπνέω.

πρωτοαποστολάριος (ὁ) [*Κανον. Δίκ.*]. Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον), οὗ ὁ κάτοχος καθῆκον εἶχε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἀποστόλων. Κ. Μ. Ρ.

πρωτοαττικὰ ἀγγεῖα [*Ἀρχ.*]. Οὕτω καλοῦνται τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα τῆς ἀττικῆς κεραμεικῆς, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται, χρονολογικῶς, μεταξὺ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐξελιχθείσης ἀττικῆς μελανομόρφου ἀγγειογραφίας. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς τεχνοτροπίας τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι ὅτι ἔχουσιν ὡς θέματα μυθικὰς σκηνάς, ὅτι τὸ σχέδιον εἶναι ἐλευθεριώτερον καὶ φυσικώτερον καὶ ὅτι τὸν γραμμικὸν διάκοσμον τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ ἀντικαθιστῶσι τώρα ἀνατολικὰ θέματα: λέοντες καὶ σφίγγες καὶ γρύπες. Τὰ πρωτοαττικὰ ἀγγεῖα εἶναι ὀλίγα τὸν ἀριθμόν, παρουσιάζουσι δὲ βαθμιαίαν ἐξέλιξιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁμογενῆ τύπον. Τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τοῦ Διπύλου. Τὰ τελευταῖα δείγματα τῶν πρωτοαττικῶν ἀγγείων παρουσιάζουσι προσέγγισιν πρὸ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ μελανομόρφου ῥυθμοῦ. Τοιοῦτον δεῖγμα εἶναι ὁ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ ἀποκείμενος ἀμφορεὺς τοῦ Νέσσου, φέρων παράστασιν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Νέσσου καὶ τοῦ θανάτου τῆς Μεδούσης μετὰ ἐπεξηγηματικῶν ἐπιγραφῶν. Β. Δ. Θ.

Ὁ ἀμφορεὺς τοῦ Νέσσου.
[Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.]

πρωτοβάθμιος (ὁ,ἡ), —ον (τό)· ὁ πρώτου βαθμοῦ: «πρωτοβάθμιον δικαστήριον» ὅπου τὸ πρῶτον δικάζεταί τις, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ «δευτεροβάθμιον» ὅπου δικάζεταί τις κατ' ἔφεσιν· || «πρωτοβάθμιος διδάσκαλος» ὁ ἔχων τὸν ἀνώτερον βαθμόν.

πρωτοβεστάρχης (ὁ), ἢ ***πρωτοβεστιάρης***, ἢ ***πρωτοβεστιαρίτης***, ἢ ***πρωτοβεστιάρχης***. Αὐλικὸς ὑπάλληλος τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων, ἔχων τὴν ἐπιστασίαν τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου (βλ.λ. *βεστάρχης*).

πρωτοβιολογία (ἡ). Κλάδος τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν μονοκυττάρων ὀργανισμῶν τοῦ ζωικοῦ καὶ φυτικοῦ βασιλείου.

πρωτοβουλία (ἡ)· ἀρχικὴ γνωμοδότησις, σύλληψις ἰδέας, πρώτη φροντὶς καὶ ἐνέργεια: «ἡ ἵδρυσις τῶν συσσιτίων ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ δεῖνος».

—[*Στρατ.*] *Πρωτοβουλία* καλεῖται ἡ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ ἱκανότης ὑποτεταγμένου διοικητοῦ εἰς τὸ ν' ἀντιλαμβάνεται ταχέως ὡρισμένην τινὰ κατάστασιν, νὰ λαμβάνῃ ταχέως ἀποφάσεις, μὴ ἐξερχομένας ὅμως ποτὲ τῶν γενικῶν ὁρίων τῶν ληφθεισῶν διαταγῶν ἢ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς καθορισθέντος σκοποῦ, καὶ τέλος νὰ ἐκτελῇ τὰς ἀποφάσεις ὑπὸ τὴν προσωπικὴν του εὐθύνην. Ἡ πρωτοβουλία πρέπει νὰ εἶναι ἀπαραίτητος ἰδιότης παντὸς διοικητοῦ, ἰδίᾳ μεγάλης μονάδος, καθ' ὅσον ὁ ἀνώτερος δὲν δύναται νὰ προδιαγράφῃ τὰ πάντα ἐν ὅλαις των ταῖς λεπτομερείαις, διότι ἐνίοτε πρόκειται περὶ καταστάσεως δημιουργουμένης κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, περὶ ἧς ὁ ἀνώτερος διοικητὴς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ μαντικὴν δύναμιν. Ἡ πρωτοβουλία ἤρχισεν ἐκδηλουμένη εἰς τὸν στρατὸν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔπαυσεν ὁ στρατὸς μαχόμενος ὡς συμπαγὴς μᾶζα καὶ ἤρξατο δρῶν δι' ἑλιγμῶν ἐκτελουμένων ὑπὸ τῶν διαφόρων μονάδων του· δηλαδὴ ἔν τινι μέτρῳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, κάπως δὲ περισσότερον ἀπὸ τῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

Δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀντιπαρέλθωμεν ὅτι, ἐνῷ κατὰ τοὺς ἐν γένει πολέμους τοῦ Ναπολέοντος θὰ ἔπρεπε, λόγῳ τῆς εὐρύτητος τῶν ἑλιγμῶν, νὰ παρουσιάζηται μεγάλη πρωτοβουλία, ἐν τούτοις τοιοῦτόν τι δὲν συνέβη ἐν τῇ πράξει. Οἱ πλεῖστοι συγγραφεῖς ἀποδίδουσι τοῦτο εἰς τὸ ὅτι ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ τότε στρατηγοί, μηδ' αὐτοῦ ἴσως τοῦ Ναπολέοντος ἐξαιρουμένου, δὲν εἶχον ἀκόμη ἐθισθῇ εἰς τοιαύτας ἐνεργείας καὶ ἐθεώρουν ὅτι ἡ πρωτοβουλία ὑποδεεστέρου τινὸς ἦτο στοιχεῖον ἀντίθετον πρὸς τὴν φυσικὴν τάξιν καὶ συνεπῶς δυνάμενον νὰ διαταράξῃ τὴν ἁρμονίαν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν διακανονισθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Φυσικὸν εἶναι, ἐφ' ὅσον οἱ στρατοὶ καθίστανται πολυαριθμότεροι, συνεπῶς καταλαμβάνουσι μείζονα μετωπικὴν ἔκτασιν ἐπὶ τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων, ἡ πρωτοβουλία νὰ καθίσταται ἔτι μείζων. Ὡς γενικὴ ἀρχὴ δύναται τὰ τεθῇ ὅτι, ἐνῷ ὑποτεταγμένος τις διοικητὴς δὲν πρέπει νὰ ἐξωθῇ τὴν πρωτοβουλίαν μέχρις ἀνυπακοῆς, δηλαδὴ νὰ ἐνεργῇ πρωτοβουλίαν ἐξερχομένην τῶν γενικῶν ὁρίων τοῦ σκοποῦ τοῦ διαταχθέντος ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου, ἀλλ' οὔτε καὶ ν' ἀδρανῇ ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν δημιουργίαν νέας καταστάσεως, μὴ προβλεφθείσης ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς, ἀναμένων διαταγάς, αἵτινες ἴσως δὲν θὰ ληφθῶσιν, ἤ, καὶ ἂν ληφθῶσι, θὰ εἶναι παράκαιροι. Ὀφείλει νὰ δρᾷ ἀναλαμβάνων πλήρη τὴν προσωπικὴν εὐθύνην τῆς πρωτοβουλίας του, θέτων ὅμως πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν του τὸ ἐρώτημα: «Ποίαν διαταγὴν θὰ μοὶ ἔδιδεν ὁ ἀνώτερός μου, ἂν ἦτο εἰς τὴν θέσιν μου, καὶ ἂν ἐγνώριζεν ὅ,τι ἐγὼ γνωρίζω;». Διὰ νὰ ἔχῃ ἡ πρωτοβουλία πλήρη τὴν ἀπόδοσίν της, πρέπει ἅπαντα τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ ἑκάστης χώρας νὰ εἶναι ὁμοιομόρφως ἐκπεπαιδευμένα καὶ νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν καὶ νοοτροπίαν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πρωτόβουλος (ὁ)· ὁ τὴν πρώτην βουλήν, τὴν πρώτην γνώμην ἔχων, ὁ ἐν τοῖς πρώτοις γνωμοδοτῶν.

πρωτοβρόχια (τά)· δημοτ., αἱ πρῶται βροχαὶ τοῦ φθινοπώρου: «μὲ τὰ πρωτοβρόχια σπέρνουν οἱ γεωργοί».

πρωτόγαλα (τό)· βλ. *πύαρ*.

πρωτογένεια (ἡ)· ἡ προτίμησις τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν δικαίων τῆς οἰκογενείας.

—[*Νομ.*] Ἡ *πρωτογένεια* ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἱστορίαν πολλῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν μὲ τὸν χαρακτῆρα θεσμοθεσίας πατριαρχικῆς, ἐμπνευσμένης ἀπὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην συγκεντρώσεως τῆς οἰκογενειακῆς ἐξουσίας. Τὸ προνόμιον τῆς πρωτοτοκίας μεταβάλλεται ἢ καὶ ἐξαφανίζεται ἐντελῶς ἀναλόγως τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ πατριαρχικοῦ τύπου. Ἡ προτίμησις τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ, γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς Ἀρίους καὶ τοὺς Σημίτας, εἶχε, φαίνεται, παρ' αὐτοῖς χαρακτῆρα ἀπολύτως θρησκευτικόν. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Μανοῦ μόνος ὁ πρωτότοκος ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν Ἴντρα. Προτίμησις τοῦ πρωτοτόκου εἰς τὴν διαδοχὴν φαίνεται νὰ ὑπῆρχε καὶ παρ' Ἑβραίοις καὶ εἰς μερικὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα, καθ' ὃ οἱ τιμαριοῦχοι ὑπεχρεοῦντο νὰ παράσχωσι στρατιωτικὴν ἀρωγὴν εἰς τὸν ἡγεμόνα, ἡ συγκέντρωσις εἰς

Digitized by Google

χεῖρας τοῦ πρωτοτόκου τῶν τιμαρίων, ἐμποδίζουσα τὸν κατακερματισμὸν καὶ συνεπῶς τὴν ἐξασθένησιν, εἶχε λόγον καὶ τὴν ἐξασφάλισιν ἀρτιωτέρας στρατιωτικῆς συνδρομῆς. Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ καθιέρωσις τῆς προτιμήσεως τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ εἶναι φεουδαρχικῆς καταγωγῆς. Κ. Λ. Π.

Πρωτογένεια *[Μυθολ.]*. —1) Ἡ πρώτη θυγάτηρ τῆς Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας. Ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ Λοκροῦ, δὲν ἐγέννησεν ὅμως ἐκ τούτου τέκνα. Ὁ Ζεὺς ἀπήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ ὄρος τῆς Ἀρκαδίας Μαίναλον καὶ κατέστησεν αὐτὴν μητέρα τοῦ Ὀποῦντος καὶ τοῦ Ἀεθλίου (*Ἀπολλόδ.* I, 7, 2). Ἐπίσης υἱὸς τῆς Πρωτογενείας καλεῖται καὶ ὁ Ἐνδυμίων. Κατ᾽ ἄλλους ἡ Πρωτογένεια δὲν ἦτο μήτηρ ἀλλὰ θυγάτηρ τοῦ Ὀποῦντος. —2) Θυγάτηρ τοῦ Καλυδῶνος καὶ τῆς Αἰολίας, μήτηρ δ᾽ ἐκ τοῦ Ἄρεως τοῦ Ὀξύλου (*Ἀπολλόδ.* I, 7, 7). —3) Ἡ πρεσβυτάτη τῶν ἓξ θυγατέρων τοῦ Ἐρεχθέως. Κατά τινα ἐπιδρομὴν τῶν Βοιωτῶν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἡ Πρωτογένεια καὶ ἡ ἀδελφή αὐτῆς Πανδώρα προσεφέρθησαν νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Ἡ θυσία αὐτῶν ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Ὑακίνθου καλουμένου λόφου, διὸ καὶ Παρθένοι Ὑακινθίδες ἐκλήθησαν. Π. Α. Ρ.

Πρωτογένης. Ἕλλην ζωγράφος καὶ γλύπτης τοῦ Δ᾽ π. Χ. αἰῶνος ἐκ Καύνου τῆς Καρίας ἢ ἐκ Ξάνθου τῆς Λυκίας. Ἔδρασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐν Ρόδῳ καὶ Ἀθήναις. Οἱ δοκιμώτεροι τῶν πινάκων τοῦ Πρωτογένους ἦσαν: ἐν Ρόδῳ μὲν ὁ πίναξ τοῦ Ἰαλύσου— ἐπωνύμου ἥρωος τῆς ἐν Ρόδῳ πόλεως Ἰαλυσοῦ—, τὸ ἀριστούργημα τοῦ Πρωτογένους, ὁ πίναξ τοῦ ἀναπαυομένου Σατύρου, ὁ πίναξ τῆς Κυδίππης, τῆς μητρὸς τοῦ Ἰαλύσου, καὶ ὁ πίναξ τοῦ Τληπολέμου, ἀρχηγοῦ τῶν Ροδίων πρὸ τῆς Τροίας καὶ οἰκιστοῦ πολλῶν πόλεων τῆς Ρόδου, ἐν Ἀθήναις δὲ ὁ πίναξ τοῦ Παράλου καὶ τῆς Ἀμμωνιάδος, προσωποποιήσεων τῶν δύο ὁμωνύμων ἀττικῶν τριήρεων, ἡ εἰκὼν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὡς Διονύσου καὶ μετὰ τοῦ Πανός, ὁ πίναξ τοῦ Φιλίσκου, τραγικοῦ ποιητοῦ τῆς ἀλεξανδρινῆς πλειάδος, ὁ πίναξ τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου, ὁ πίναξ τῆς μητρὸς τοῦ φιλοσόφου Ἀριστοτέλους, ὁ πίναξ τῶν θεσμοθετῶν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Πεντακοσίων καὶ ὁ πίναξ ἀθλητοῦ.

Κατὰ τὰς κρίσεις τῶν ἀρχαίων, ὁ Πρωτογένης ὑπῆρξε πρώτης τάξεως ζωγράφος. Ὁ σύγχρονος αὐτοῦ καὶ ὁμότεχνος Ἀπελλῆς ἐθεώρει τοῦτον ἴσον ἢ καὶ ἀνώτερόν του, κατέκρινε δὲ μόνον αὐτὸν ὡς μὴ θέλοντα νὰ ἀποσύρῃ ἐν καιρῷ τὴν χεῖρα ἀπὸ τοῦ πίνακος, βλάπτων οὕτω διὰ τῆς ὑπερβολικῆς καὶ λεπτολόγου ἀκριβείας τὴν χάριν τῶν ἔργων του. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ Πρωτογένης ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑπάτην κορυφὴν τῆς ἐνδόξου τέχνης, ἐφ᾽ ἧς οὐδεὶς ἄλλος ἔφθασε. Κατὰ δὲ τὸν Πετρώνιον, τοῦ καλλιτέχνου τούτου τὰ ἔργα καὶ αἱ σπουδαὶ ἁμιλλῶνται πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς φύσεως. Παρὰ ταῦτα ὅμως οὐδὲν τὸ σαφὲς εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ὀνομαστοῦ τούτου καλλιτέχνου, ὅστις, πλὴν τοῦ ὅτι ὑπῆρξε μέγας ζωγράφος, εἶναι ἀκόμη γνωστὸς καὶ ὡς συγγραφεὺς δύο θεωρητικῶν περὶ ζωγραφικῆς βιβλίων («Περὶ γραφικῆς» καὶ «Περὶ σχημάτων»), ἀλλὰ καὶ ὡς χαλκοπλάστης ἀγαλμάτων πολεμιστῶν, ὁπλιτῶν, κυνηγῶν καὶ θυσιαζόντων, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ζωγράφων Πολυγνώτου καὶ Μίκωνος, οἵτινες ἦσαν ἐπίσης καὶ γλύπται. Β. Δ. Θ.

πρωτογενής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ πρῶτος γενόμενος, ὁ μὴ κατ᾽ ἐξέλιξιν ὑφιστάμενος, πρωτογέννητος, πρωτόγονος, παλαιότατος.

—***πρωτογενῆ πετρώματα*** *[Πετρογρ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω τὰ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν ἀμέσως διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ὑλικοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίστανται, εἰς τὰς θέσεις ὅπου ταῦτα ἀναπτύσσονται, χωρὶς νὰ ὑποστοῦν βραδύτερον οἱανδήποτε ἀλλοίωσιν εἰς τὰ συστατικὰ αὐτῶν. Τοιαῦτα πετρώματα εἶναι τὰ *ἰζηματογενῆ*, ὡς οἱ ἀσβεστόλιθοι, οἱ δολομῖται, οἱ σχιστόλιθοι καὶ οἱ ψαμμῖται, καθὼς καὶ τὰ πλεῖστα τῶν *πυριγενῶν* πετρωμάτων, ὡς οἱ γρανῖται, οἱ διορῖται, οἱ γάββροι, οἱ περιδοτῖται, οἱ τραχεῖται καὶ οἱ ἀνδεσῖται. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος δίδεται εἰς τὰ ἀνώτερω πετρώματα πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν βραδύτερον ἐκ προϋπαρχόντων πετρωμάτων δι᾽ ἀλλοιώσεως τῶν ὀρυκτολογικῶν των συστατικῶν. Τὰ πετρώματα ταῦτα καλοῦνται *δευτερογενῆ*, εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ αὐτὴν ἀνήκουν τὰ *κρυσταλλοσχιστώδη* πετρώματα, ὡς εἶναι οἱ γνεύσιοι, οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι καὶ τὰ μάρμαρα, ἐκ δὲ τῶν πυριγενῶν ὁ σερπεντίτης κ. ἄ. Γ. Β.

πρωτογέννημα (τό)· τὸ πρῶτον γέννημα, τὸ πρῶτον γεννηθέν, ὁ πρωτότοκος· || πληθ., τὰ πρῶτα γεννήματα, αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν (βλ.λ. *ἀπαρχή*).

πρωτογέννητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πρῶτος γεννηθείς, πρωτότοκος.

πρωτόγερος (ὁ)· ὁ πρῶτος γέρος, ὁ μᾶλλον τιμώμενος καὶ ἐπιβαλλόμενος, ὁ εἰς τὰς παλαιοτέρας κοινότητας δημογέρων.

Πρωτογέρωφ, *Ἀλέξανδρος Νικολώφ*. Μακεδὼν ἐπαναστάτης, διακριθεὶς ὡς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἐν Βουλγαρίᾳ (1867 — 1928). Ἐγεννήθη ἐν Ἀχρίδι καὶ παῖς ἔτι μετηνάστευσεν εἰς Βουλγαρίαν, εἰσαχθεὶς εἰς τὴν ἐν Σόφιᾳ στρατιωτικὴν σχολήν. Πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν του μετέσχε τοῦ Σερβοβουλγαρικοῦ πολέμου τοῦ 1885, ἀποφοιτήσας δὲ ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ παρέμεινεν ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Περὶ τὸ 1900, παραιτηθεὶς τῆς ἐν τῷ στρατῷ σταδιοδρομίας του, ἐγένετο τακτικὸν μέλος τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἐπαναστατικοῦ κομιτάτου καὶ διεδραμάτισε σημαντικὸν πρόσωπον κατὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ὀργανωθεῖσαν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰλίντεν (20 Ἰουλίου 1903). Ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς δολοφονίας του ὑπῆρξεν ἀφωσιωμένος εἰς τὴν «Ἐσωτερικὴν Μακεδονικὴν Ἐπαναστατικὴν Ὀργάνωσιν», διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1912 πρόεδρος τῆς κεντρικῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ μακεδονικοῦ κομιτάτου. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὑπηρέτησεν ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικός, κατὰ δὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Σερβίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ ὀργανωθείσης μακεδονικῆς μεραρχίας. Ὅτε, μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ἀπεσχίσθη τῶν τάξεων τοῦ μακεδονικοῦ κομιτάτου ἡ μερὶς τῶν κομμουνιστῶν «φεντεραλιστῶν» Μακεδόνων, ὁ Πρωτογέρωφ παρέμεινεν ἀρχηγὸς τῆς ἐθνικῆς Ε. Μ. Ε. Ο. Ἐδολοφονήθη τῷ 1928 ὑπὸ τοῦ Ἰβ. Μιχαήλωφ, συναρχηγοῦ τῆς Ε. Μ. Ε. Ο. Τ. Β.

πρωτόγονος (ὁ. ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πρῶτος γενόμενος, ἀρχικός, ἀρχαϊκός, ἀρχέγονος, ὁ μήπω ὑποστὰς ἐξέλιξιν, ἀμόρφωτος: «πρωτόγονος ἄνθρωπος, —κατάστασις»· || «πρωτόγονα φύλλα» τὰ ἐν τῷ σπέρματι διακρινόμενα φυλλίδια.

— *[Τεχν.]* Βλ. λ. *πριμιτιβισμός*.

πρωτόγραφον (τό)· τὸ κατὰ πρῶτον γραφέν, πρωτότυπον, ἐξ οὗ λαμβάνονται τὰ ἀντίγραφα, κοιν. *μάννα*.

πρωτογυνία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *διχογαμία*.

πρωτοδακτυλικὸν (τὸ) *[Μετρ.]*. Λέγεται οὕτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετρικῇ τὸ μεικτὸν μέτρον, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὴν πρώτην χώραν του δάκτυλον ὡς:

—́ ◡ ◡ —́ ◡ —́ ◡̄
πᾶ σι κα κοῖσιν ἡ μᾶς

Ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μεικτῶν μέτρων μεθ᾽ ἑνὸς δακτύλου ἢ ἀναπαίστου, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν διάφορα σχήματα καὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς θέσεως τῶν ἀνωτέρω ποδῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Ἐκαλεῖτο καὶ ἄλλως *χοριαμβικόν*, διότι δύναται νὰ διαιρεθῇ καὶ εἰς χορίαμβον (—◡◡—) καὶ δύο ἰάμβους. Γ. Μ. Β.

πρωτοδιάκονος (ἡ) *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἀρχιδιάκονος*.

πρωτοδικεῖον (τό). Τὸ κατὰ πρῶτον βαθμὸν δικάζον δικαστήριον, τὸ συγκείμενον ἐκ πλειόνων πρωτοδικῶν, τοῦ προέδρου αὐτοῦ, τοῦ παρ᾽ αὐτῷ εἰσαγγελέως καὶ ἑνὸς γραμματέως. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παρ᾽ ἑκάστῳ πρωτοδικείῳ πρωτοδικῶν ὁρίζεται κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους διὰ προεδρικοῦ διατάγματος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διὰ τοῦ ἐτησίου προϋπολογισμοῦ ὁριζομένου ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ κράτει πρωτοδικῶν. Ἑκάστου πρωτοδικείου προΐσταται ὁ πρόεδρος πρωτοδικῶν, ἀντικαθιστάμενος ἐν ἀπουσίᾳ ἢ κωλύματι ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου (διὰ τὰ πρωτοδικεῖα ἔνθα ὑφίσταται τοιοῦτος) καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου πρωτοδίκου. Παρὰ τῷ πρωτοδικείῳ δύνανται νὰ ἔχωσι τοποθετηθῆ εἷς ἢ πλειότεροι ἔμμισθοι πάρεδροι. Ἅπαντες οἱ ἐν πρωτοδικείῳ τινὶ διωρισμένοι δικασταὶ ἐν συμβουλίῳ ἀποτελοῦσι τὴν ὁλομέλειαν αὐτοῦ, διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἡ σύμπραξις τῶν δύο τρίτων τοὐλάχιστον τοῦ ὀργανικοῦ ἀριθμοῦ τῶν δικαστῶν καὶ ἥτις συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ κατ᾽ αἴτησιν τοῦ εἰσαγγελέως, ἵνα γνωμοδοτήσῃ εἴτε ἐπὶ περιπτώσεων, ἐφ᾽ ὧν εἰδικῶς νόμος ἢ διάταγμα ὁρίζει τοῦτο, εἴτε προκειμένης διασκέψεως περὶ σημαντικῶν πραγμάτων (διαφερόντων τὸ κοινὸν ἢ τοὺς ἰδιώτας), ὅτε παρευρίσκεται εἰς αὐτὴν καὶ ὁ εἰσαγγελεύς, οὗτινος δέον νὰ ἀκουσθῇ ἡ γνώμη καὶ ὅστις ἔχει ψῆφον ἐν αὐτῇ μόνον κατ᾽ ἐξαίρεσιν, ὅπου εἰδικὴ διάταξις τοῦ νόμου ἐπέτρεψε τοῦτο, ὡς λ.χ. προκειμένου περὶ διορισμοῦ δικαστικῶν ὑπαλλήλων.

Τὸ δικαστήριον τῶν πρωτοδικῶν, ὅπως συνεδριάσῃ, συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἢ τοῦ ἀντιπροέδρου ἢ τοῦ ἀρχαιοτέρου προεδρεύοντος πρωτοδίκου καὶ δύο πρωτοδικῶν, τοῦ εἰσαγγελέως (ἢ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του) καὶ τοῦ γραμματέως (ἢ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του).

Τῶν πρωτοδικείων ἡ δικαιοδοσία κατ᾽ ἀντικείμενον εἶναι γενική, κρινόντων κατὰ πρῶτον βαθμὸν πάσας τὰς ἰδιωτικὰς διαφοράς, πλὴν ἐκείνων, αἵτινες ρητῶς ἐξῃρέθησαν τῆς δικαιοδοσίας των, ὑπαχθεῖσαι εἰς ἄλλα δικαστήρια (οἷον τὰ εἰρηνοδικεῖα), δι᾽ ὃ καὶ τακτικὰ δικαστήρια καλοῦνται. Κατὰ δεύτερον βαθμὸν δικάζουν τὰς ἐφέσεις κατὰ εἰρηνοδικειακῶν ἀποφάσεων. Ἡ κατὰ τοπικὴν ἔκτασιν ἁρμοδιότης αὐτῶν καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἱδρυτικῶν αὐτῶν νόμων ἢ διαταγμάτων, δυναμένη καὶ νὰ τροποποιηθῇ βραδύτερον. Λειτουργοῦσι νῦν καθ᾽ ὅλον τὸ κράτος 50 πρωτοδικεῖα.

Πᾶν δικαστήριον πρωτοδικῶν εἶναι συγχρόνως καὶ δικαστήριον πλημμελειοδικῶν, τακτικὸν τουτέστι ποινικὸν δικαστήριον, δικάζον κατὰ κανόνα τὰ διαπραττόμενα ὑπὸ τῶν πολιτῶν πλημμελήματα.

Εἰς πᾶν δικαστήριον πλημμελειοδικῶν εἷς ἢ κατὰ τὴν ἀνάγκην πλειότεροι ἐκ τῶν πρωτοδικῶν διορίζονται κατὰ διετίαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἢ τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου ἀνακριταὶ εἰς ἀνάκρισιν τῶν πλημμελημάτων καὶ τῶν κακουργημάτων. Ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν (ἢ ὁ τοῦτον ὑποκαθιστῶν) μετὰ τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ ἑτέρου τινὸς πλημμελειοδίκου, τῇ συμπράξει τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως καὶ τοῦ γραμματέως τῶν πρωτοδικῶν, ἀποτελοῦσι κατὰ νόμον τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει κατὰ τὸ στάδιον μὲν τῆς ἀνακρίσεως ἡ διεύθυνσις τῆς πορείας αὐτῆς, ἡ διάλυσις τῶν ἀναφυομένων δυσκολιῶν καὶ ἡ ἀπόφασις ἐπὶ τῶν ἀντιρρήσεων καὶ τῶν διαφορῶν τῶν διαδίκων, μετὰ δὲ τὸ πέρας αὐτῆς ἡ ἀπόφασις περὶ παραπομπῆς ἢ ἀθωώσεως τοῦ κατηγορουμένου ἢ ἡ προσωρινὴ παῦσις τῆς κατηγορίας. Τὸ πρωτοδικεῖον συνεδριάζει ὡς πᾶν δικαστήριον καθ᾽ ἡμέρας ὡρισμένας ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἰδιαιτέρως διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὰς ποινικάς, δικασίμους καλουμένας. Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

πρωτοδίκης (ὁ). Ὁ ἐν πρώτῳ βαθμῷ δικαστής. Οἱ πρωτοδίκαι ὁμοῦ μετὰ τῶν εἰρηνοδικῶν, τῶν ἐφετῶν καὶ τῶν ἀρεοπαγιτῶν, εἶναι τὰ πρόσωπα τὰ ἀσκοῦντα τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἰσοβίως (πλὴν τῶν εἰρηνοδικῶν). Οἱ πρωτοδίκαι εἶναι οἱ κατ᾽ ἐξοχήν, δύναταί τις εἰπεῖν, δικασταί, κατὰ κανόνα ὑπαγομένων εἰς αὐτοὺς ἁπασῶν τῶν διαφορῶν, ἐφ᾽ ὅσον οἱ μὲν ἐφέται καλοῦνται ὡς ἀνώτεροι δικασταὶ εἰς τὴν ἐκ νέου ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, κατόπιν ἐφέσεως ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν πρωτοδικῶν, ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος δὲν δικαιοδοτεῖ, ἀλλ᾽ ἐξαφανίζει ἁπλῶς τὰς τυχὸν ἀντικειμένας εἰς τὸν νόμον ἀποφάσεις τῶν ἄλλων κατωτέρων δικαστηρίων, καὶ οἱ εἰρηνοδίκαι, τέλος, κρίνουν ὡρισμένας μόνον μικροτέρας διαφοράς. Οἱ πρωτοδίκαι διορίζονται, προάγονται καὶ μετατίθενται, ὡς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ δικασταί, δι᾽ ἀποφάσεως τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Διορίζεται πρωτοδίκης ὁ διατελέσας ἐπὶ ἓν ἔτος τοὐλάχιστον ἔμμισθος πάρεδρος, ἀφοῦ γνωμοδοτήσῃ περὶ τοῦ διορισμοῦ του τὸ ἁρμόδιον ἐφετεῖον. Ὀκταετία ὑπηρεσίας τοῦ δικαστοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρωτοδίκου παρέχει αὐτῷ δικαίωμα προαγωγῆς του εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, τριετία δὲ δικαίωμα προαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιπροέδρου πρωτοδικῶν. Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

πρωτοδισκίδαι (οἱ) (Protodiscineae) *[Βοτ.]*. Τάξις μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν ἀσκομυκήτων, χαρακτηριζομένη ἀπὸ μυκήλιον πολυκύτταρον, ἀσκοὺς ἐλευθέρους, φυομένους ἀπὸ ἐλεύθερον ὑμένιον καὶ περιέχοντας σταθερὸν ἀριθμὸν σπορίων. Περιλαμβάνει 2 οἰκογενείας: τὴν τῶν ἀσκοκορτικιιδῶν καὶ τὴν τῶν ταφρινιιδῶν. Ε. Τ. Ε.

πρωτόδικος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ὑπαγόμενος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πρωτοδικείου: «πρωτόδικος ἀπόφασις».

πρωτοελαμιτικὴ *γραφή*· βλ. λ. *γραφή*.

πρωτοελλαδικός, —*ή*, —*όν* *[Ἀρχ.]*. Νεώτερος ἀρχαιολογικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι ἐπικρατήσαντος πολιτισμοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς λιθικῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ 2000 περίπου π. Χ. Ὁ πρωτελλαδικὸς πολιτισμὸς (early Helladic) εἶναι γενικῶς τὸ πρῶτον χρονικὸν διάστημα τῆς χαλκῆς ἐποχῆς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι, ἀντιστοιχεῖ δέ, εἰδικῶς, πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ ἀκμάσαντα πρωτομινωϊκὸν πολιτισμόν, ὅστις, κατὰ τὸν Evans, διήρκεσεν ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς λιθικῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ 2100 π. Χ. Συμβατικῶς ὁ πρωτοελλαδικὸς πολιτισμὸς διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην (early Helladic I) ἀνήκουσι κυρίως χειροποίητα μέλανα στιλπνὰ ἀγγεῖα μετὰ ἢ ἄνευ ἐγχαράκτου διακοσμήσεως, ὅμοια πρὸς τὸν κυκλαδικὸν ρυθμόν. Κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης τὰ ἀγγεῖα λαμβάνουσι στιλπνὴν ἐρυθράν, κυρίως, βαφήν, συχνάκις δὲ κοσμοῦνται δι᾽ ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν στιγμάτων, ἀλλὰ στεροῦνται ἐγχρώμων διακοσμητικῶν σχημάτων. Εἰς τὴν δευτέραν (early Helladic II) ἀνήκουσι χειροποίητα στιλπνότατα ἀγγεῖα, συχνάκις ἐρυθρά, ἀλλὰ κυρίως λευκὰ τὸ χρῶμα, ἐστιγματισμένα συνήθως δι᾽ ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν στιγμάτων. Ὁ τύπος τῶν παλαιοτέρων στιλπνῶν ἀγγείων ἐξαφανίζεται καὶ νέος

Digitized by Google

τύπος, λεπτότερος καὶ ὡραιότερος, οἱονεὶ ἀπομιμούμενος τὸ μέταλλον, ἀναφαίνεται, παρουσιάζονται δὲ καὶ ἔγχρωμα διακοσμητικὰ σχήματα ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους. Εἰς τὴν τρίτην (early Helladic III) κατατάσσονται χειροποίητα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσι πλέον τὴν ἐρυθρὰν καὶ λευκὴν στίλβωσιν τῶν προγενεστέρων ἀγγείων, εἶναι δὲ ἐπενδεδυμένα διὰ λεπτοῦ ἀλλ' ἄνευ στιλβώσεως μελανοφαίου στρώματος ἀμαυρᾶς γῆς καὶ φέρουσι σπανίως ἔγχρωμα διακοσμητικὰ σχέδια διὰ λεπτῆς λευκῆς ἀλοιφῆς ἐπὶ μέλανος ἐδάφους. Ἡ ἄνθησις τοῦ πρωτοελλαδικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ περίοδος τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἡ δὲ παρακμή του ἡ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας. Τὰ κυριώτερα σχήματα τῶν πρωτοελλαδικῶν ἀγγείων εἶναι ὁ ἀσκός, ἡ ἀβαθὴς καὶ βαθεῖα φιάλη, τὰ δίωτα ποτήρια καὶ οἱ πίθοι, οἵτινες φέρουσιν ὡς πλαστικὸν κόσμημα ἐστριμμένον σχοινίον περὶ την κοιλίαν. Ὁ πρωτοελλαδικὸς πολιτισμός, ὡς καὶ οἱ ἀντίστοιχοί του, *πρωτοκυκλαδικὸς* καὶ *πρωτομινωϊκός*, εἶναι κλάδος ἑνὸς μεγάλου κοινοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἀνεπτύχθη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεξαρτήτως καθ' ὅλην τὴν προϊστορικὴν Ἑλλάδα. Β. Δ. Θ.

πρωτοετὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἄγων τὸ πρῶτον ἔτος τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν: «πρωτοετὴς φοιτητής» || ἐπὶ μαθητοῦ, ὁ τὸ πρῶτον ἔτος φοιτῶν εἴς τινα τάξιν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς διετεῖς ἢ καὶ τριετεῖς.

πρωτοευνοῦχος (ὁ)· παρὰ Βυζαντινοῖς ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις εὐνούχων (βλ. καὶ λ. *πραιπόσιτος*).

πρωτόζῳα (Protozoa) *[Ζῳολ.]*. Ἓν τῶν τριῶν ἀθροισμάτων, εἰς ἃ διαιροῦνται τὰ ζωϊκὰ παράσιτα (*πρωτόζῳα, μεσόζῳα, μετάζῳα*). Τὰ πρωτόζῳα εἶναι μονοκύτταροι ὀργανισμοὶ καὶ στεροῦνται ἱστῶν καὶ ὀργάνων. Διὰ τοῦτο ἅπασαι αἱ λειτουργίαι αὐτῶν ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ πρωτοπλάσματος ἢ μέρους αὐτοῦ. Τὰ πρωτόζῳα κατέχουσι τὴν κατωτάτην βαθμῖδα τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου. Ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς κυττάρου, εἰς ὃ μορφολογικῶς διακρίνομεν δύο μέρη, τὸ *ἐνδόπλασμα*, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν τοῦ κυττάρου, καὶ τὸ *ἐκτόπλασμα*, ὅπερ συνιστᾷ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ κέλυφος. Εἰς τὸ ἐνδόπλασμα διακρίνομεν πάλιν τὸ *πρωτόπλασμα* ὑπὸ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν καὶ τὸν *πυρῆνα* ἢ τοὺς πυρῆνας. Ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος εὑρίσκονται χῶροί τινες κενοί, οἵτινες καλοῦνται κενοτόπια καὶ ἅτινα, ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν, διαιροῦνται εἰς τὰ κενοτόπια τῆς διατροφῆς, χρησιμεύοντα πρὸς πέψιν τῶν στερεῶν οὐσιῶν, καὶ εἰς τὰ σφυγμώδη, θεωρούμενα ὡς ὄργανα ἀναπνοῆς καὶ ἐκκρίσεως.

Πρωτόζῳά τινα κέκτηνται προφυλακτικήν τινα καλύπτραν, ἀποτελουμένην ἐξ ἐκτοπλάσματος κατὰ τι πυκνοτέρου. Ἐὰν τὸ ἐκτόπλασμα ἔχῃ τὴν αὐτὴν σύστασιν πρὸς τὸ ἐνδόπλασμα ἢ μόλις διάφορον, ὀνομάζομεν τὰ πρωτόζῳα *γυμνά*. Εἰς πολλὰς ὅμως περιπτώσεις τὸ ἐκτόπλασμα εἶναι στερεώτερον καὶ σχηματίζει, οὕτως εἰπεῖν, μεμβρᾶναν. Ἡ μεμβρᾶνα αὕτη καθίσταται ἀνθεκτικωτέρα ἐκ τῆς προσλήψεως ἀνοργάνων οὐσιῶν. Ἡ σύνθεσις τῆς μεμβράνης ταύτης εἶναι ἔτι πολυπλοκωτέρα εἰς τὸ νεκρὸν καλούμενον κέλυφος, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ὀργανικῶν οὐσιῶν ἀνοργανοποιηθεισῶν καὶ ἐξ ἀνοργάνων τοιούτων (ψευδοχιτίνη, κυτταρίνη, ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον κτλ.).

Ἐνίοτε, ἕνεκα διαφόρων λόγων (ἐλαττωματικὴ θρέψις, ξηρασία κτλ.), πρωτόζῳά τινα συσπειρούμενα ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν μορφήν, ἥτις καλεῖται *κύστις* καὶ ἥτις, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων, καλεῖται *ἀνθεκτική, προφυλακτική, διαιρέσεως* κτλ. Ἡ μορφὴ αὕτη εἶναι ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα εἰς τὰ παρασιτοῦντα πρωτόζῳα τὰ χρησιμοποιοῦντα διαμέσους ξενιστάς. Ἀπύρηνα τεμάχια ἀποκοπέντα ἐκ ζώντων κυττάρων δύνανται νὰ ζήσωσι καὶ νὰ τρέφωνται ἐπί τινα χρόνον, οὐχὶ ὅμως καὶ ν' ἀναπτυχθῶσι. Τοὐναντίον ἐμπύρηνα τεμάχια δύνανται οὐ μόνον νὰ ζήσωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀναπτυσσόμενα ν' ἀναλάβωσι τὸ πρότερον φυσιολογικὸν μέγεθος. Τοῦτο ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν πρωτοζῴων. Αἱ μικρότεραι μορφαὶ παρατηροῦνται εἰς τὰ μαστιγοφόρα, ὧν τὸ μέγεθος εἶναι ὀλίγα μ. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πρωτόζῳα, ἅτινα εἶναι ὁρατὰ καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ (ἀκτινόσφαιρα bursaria κτλ.) καὶ ἕτερα, ὧν τὸ μέγεθος εἶναι 5 χιλιοστ. περίπου (μυξοσπορίδια). Τὰ μεγαλύτερα πρωτόζῳα εὑρίσκονται εἰς τὰς τάξεις τῶν Foraminifera· τούτων τὸ μέγεθος φθάνει τὰ 5—6 ἐκ.

Τὰ περισσότερα τῶν πρωτοζῴων κέκτηνται τὴν ἱκανότητα τῆς κινήσεως. Αἱ κινήσεις δ' αὐτῶν διαιροῦνται εἰς μεταβολὴν τοῦ σχήματος καὶ εἰς προώθησιν. Αἱ μεταβολαὶ τοῦ σχήματος προκαλοῦνται εἴτε διὰ μετακινήσεως τοῦ ρευστοῦ πρωτοπλάσματος, εἴτε ὑπὸ συσπαστικῶν στοιχείων. Ἡ προώθησις γίνεται εἴτε διὰ προβολῶν, ὧν αἱ μεγαλύτεραι μὲν καλοῦνται *ψευδοπόδια* (ἀμοιβάδες), αἱ δὲ λεπτότεραι *μαστίγια* ἢ *βλεφαρίδες*, εἴτε διὰ κροσσῶν. Ἡ διὰ προβολῶν κίνησις συνίσταται εἰς τὴν ἐπαλλάσσουσαν συστολὴν καὶ προσεκβολὴν τῶν ψευδοποδίων. Διὰ ταύτης τὰ πρωτόζῳα (ἀμοιβάδες) ἀλλάσσουσι θέσιν, προσκολλῶνται ἢ παραλαμβάνουσι τὴν τροφὴν αὐτῶν. Ἡ διὰ τῶν μαστιγίων ἢ βλεφαρίδων κίνησις προκαλεῖται διὰ τῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ ζῴου εὑρισκομένων τοιούτων, τῶν εἰς τὸ ὄπισθεν εὑρισκομένων χρησιμευόντων ὡς πηδαλίου. Τινὰ τῶν πρωτοζῴων κινοῦνται καὶ διὰ συσπάσεως τοῦ σώματος, ὀφειλομένης εἰς ἐλαστικὰς ἶνας καλουμένας *μυονήματα*.

Τὰ πρωτόζῳα, ἀναλόγως τῆς συνθέσεως αὐτῶν, τρέφονται εἴτε κατὰ τὸν ὠσμωτικόν, εἴτε κατὰ τὸν ὁλοζωϊκόν, εἴτε κατὰ τὸν ὁλοφυτικὸν τύπον. Τὸ μικρότερον μέρος τούτων, ἐχόντων τὴν σύνθεσιν τῶν φυτῶν, τρέφεται κατὰ τὸν ὁλοφυτικὸν τύπον. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος αὐτῶν τρέφεται εἴτε διὰ διαπιδύσεως τῶν διαλελυμένων οὐσιῶν (ὠσμωτικὸς τύπος), εἴτε διὰ παραλαβῆς τῆς στερεᾶς τροφῆς διὰ τῶν ψευδοποδίων καὶ εἰσβιβάσεως αὐτῆς διά τινος ὀπῆς, ἥτις καλεῖται κυτταρόστομα ἢ ἁπλῶς στόμα (ὁλοζωϊκὸς τύπος). Ἡ πέψις γίνεται εἰς τὰ κενοτόπια τῆς διατροφῆς. Τὰ ὑπόλοιπα δὲ τῶν τροφῶν εἰς ἄλλα μὲν τῶν πρωτοζῴων ἀποβάλλονται διὰ λειτουργίας ἀντιθέτου πρὸς τὴν πρόσληψιν, εἰς ἄλλα δὲ διά τινος θέσεως, ἥτις καλεῖται κυτταροπυγή.

Ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς τῶν πρωτοζῴων γνωρίζομεν ἐλάχιστα. Τὰ περισσότερα τούτων θνήσκουσιν εἰς περιβάλλον μὴ περιέχον ὀξυγόνον. Ἕτερα (ἐντεροπαράσιτα) ζῶσιν εἰς περιβάλλον ἐλάχιστα ὀξυγονοῦχον, τέλος ἕτερα εἶναι ἀμφίβια.

Αἱ ἐκκρίσεις προκαλοῦνται εἰς τὰ σφυγμώδη κενοτόπια, ἅτινα πληροῦνται καὶ κενοῦνται ἐκχέοντα τὰ προϊόντα τῆς ἀνταλλαγῆς πρὸς τὰ ἔξω. Ἀπαραίτητος ἐν τούτοις ὅρος διὰ τὴν ζωὴν τῶν πρωτοζῴων εἶναι βαθμός τις ὑγρασίας, ὡς καὶ εὐνοϊκὴ θερμοκρασία.

Τὰ πρωτόζῳα πολλαπλασιάζονται εἴτε διὰ διαιρέσεως εἴτε διὰ γονιμοποιήσεως. Εἰς τὸν διὰ διαιρέσεως πολλαπλασιασμὸν παρατηρεῖται κατ' ἀρχὰς αὔξησις τοῦ ὄγκου τοῦ ζῴου, εἶτα δέ, ὅταν τοῦτο αὐξηθῇ μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ, διαιρεῖται εἴτε εἰς δύο ἴσα μέρη (διχοτομία), εἴτε εἰς δύο ἄνισα τοιαῦτα (ἐκβλάστησις), εἴτε εἰς περισσότερα (σχιζογονία, πολλαπλῆ τμῆσις), ὅτε τὰ παραγόμενα νέα ὄντα καλοῦμεν *μεροζωΐδια* ἢ *σχιστά*. Ἡ διαίρεσις, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ πυρῆνος, παρακολουθεῖται καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ πρωτοπλάσματος. Ὁ διὰ γονιμοποιήσεως πολλαπλασιασμὸς ἐπιτελεῖται διὰ συντήξεως, διὰ συζεύξεως καὶ δι' αὐτογαμίας. Ἡ σύντηξις προκαλεῖται διὰ συνενώσεως δύο ἀτόμων (γαμετῶν) εἰς ἓν σῶμα (ζυγώτης ἢ ᾠόκυστις). Τὰ συνενούμενα ἄτομα, ἐὰν μὲν εἶναι ἴσα τὸ μέγεθος, ὀνομάζονται *ἰσογαμέται*, ἐὰν δὲ ἄνισα, *ἀνισογαμέται*. Ἐκ τῶν ἀνισογαμετῶν οἱ ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τὰ θήλεα ὀνομάζονται *μακρογαμέται*, οἱ δὲ πρὸς τὰ ἄρρενα, *μικρογαμέται*. Οὗτοι, ἔχοντες ἰδίαν κίνησιν καὶ εἰσδυόμενοι ἐντὸς τῶν μακρογαμετῶν, ἐπιφέρουσι τὴν γονιμοποίησιν. Ἐκ ταύτης παράγεται ὁ *ζυγώτης* ἢ ἡ *ᾠόκυστις*, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀναπτύσσονται οἱ σφαιρικὸν σχῆμα ἔχοντες *σποροβλάσται*, οἵτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς ἡμισεληνοειδῆ σωμάτια, τὰ *σποροζωΐδια*. Ἡ γονιμοποίησις αὕτη καλεῖται σπορογονία. Ἡ σύζευξις παρατηρεῖται ἰδίᾳ εἰς τὰ κροσσοφόρα. Κατὰ ταύτην ἡ συνένωσις τῶν ἀτόμων εἶναι πρόσκαιρος. Μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν δὲ τῶν ἀτόμων ἡ διαίρεσις γίνεται διὰ τοῦ μικροπυρῆνος, ἐνῷ ὁ μακροπυρὴν ἐκφυλίζεται. Ἡ αὐτογαμία παρατηρεῖται εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν πρωτοζῴων (ἐνδαμοιβὰς κτλ.). Κατὰ ταύτην τὰ δύο τμήματα (γαμέται) τοῦ διαιρεθέντος πυρῆνος τοῦ πρωτοζῴου συντήκονται εἰς ἕνα πυρῆνα, ὅστις ἄρχεται εἶτα πολλαπλασιαζόμενος διὰ διαιρέσεως. Ἐνίοτε οἱ θήλεις γαμέται (μακρογαμέται) πολλαπλασιάζονται ἄνευ συζεύξεως μετ' ἄρρενος. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καλεῖται παρθενογονία καὶ παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Schaudinn εἰς τὰ πλασμώδια τῆς ἐλονοσίας.

Τὰ πρωτόζῳα, ἀναλόγως τῆς διαβιώσεως αὐτῶν, διαιροῦνται εἰς τὰ *σύσσιτα*, τρεφόμενα ἐκ τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν τοῦ ξενιστοῦ, τὰ *σύμβια*, διατρεφόμενα ἐκ τοῦ ξενιστοῦ, καὶ εἰς τὰ *παθογόνα*, ἅτινα ἐπιφέρουσι βλάβην εἰς τὸν ξενιστὴν (βλ. λ. *παράσιτον*).

Ταξινόμησις. Τὸ ἄθροισμα τῶν πρωτοζῴων ἀναλόγως τῶν σπουδαιοτέρων χαρακτηριστικῶν αὐτῶν, ἤτοι τοῦ τρόπου τῆς κινήσεώς των, τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ των, διαιροῦνται (κατὰ τὸν Dolfein) εἰς δύο μεγάλας συνομοταξίας: τὴν τῶν *πλασμοδρόμων* καὶ τὴν τῶν *κροσσοφόρων*. Ἐκ τούτων τὰ *πλασμόδρομα* κινοῦνται διὰ μαστιγίων ἢ ψευδοποδίων καὶ στεροῦνται ἐξωτερικῶν ὀργάνων, ἔχουσιν ἕνα ἢ πλείονας πυρῆνας, πολλαπλασιάζονται διὰ συντάξεως ἢ αὐτογαμίας καὶ διαιροῦνται εἰς τρεῖς ὁμοταξίας: τὰ *μαστιγοφόρα*, τὰ *ῥιζόποδα* καὶ τὰ *σποροζῷα* (βλ. λ.). Τὰ δὲ *κροσσοφόρα* ὡς χαρακτηριστικὸν ἔχουσιν ὅτι κινοῦνται διὰ κροσσῶν, κέκτηνται πολλοὺς πυρῆνας καὶ παραπυρῆνας, πολλαπλασιάζονται δι' ἰσογάμου ἢ ἀνισογάμου συζεύξεως καὶ διαιρέσεως εἰς δύο ἢ περισσότερα μέρη καὶ διαιροῦνται εἰς δύο ὁμοταξίας τὰ *βλεφαρωτὰ* (ciliata) καὶ τὰ *ἀπομυζητικὰ* (suctoria).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *S. von Prowazekschi W. Nöller*, «Hand. der path. Protozoen» (Leipsig 1921).—*C. Wenyon*, «Protozoology» (Londres 1926).—*F. Doflein*, «Leh. der Protozoenkunde» (5 Auf., Jena 1927).—*E. Brumpt*, «Précis de parasitologie» (Paris 1927).—*W. Kolle - R. Keaus - P. Uhlenhuth*, «Hand. der pathog. Mikroorganismen» (7 Auf. 1930). Ν. Α. Μ.

πρωτόθετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πρῶτος τεθείς, πρωτόπλαστος· || γραμματ. ἐπὶ λέξεων, ἡ πρώτη πλασθεῖσα, ἡ ἀπολύτως πρωτότυπος, ἡ ἀρχική.

—*[Ναυτ.]* Ἐκαλεῖτο *πρωτόθετος* ὁ μόνιμος ἀριθμός, ὃν ἕκαστον πολεμικὸν πλοῖον ἔφερεν ἀπὸ τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ναυπήγησίν του ἐξοπλισμοῦ, μέχρι τῆς διαλύσεώς του, τελείως δὲ ξένος πρὸς τὸν *στολοδρομικὸν ἀριθμόν*, ἀλλάσσοντα κατὰ κανόνα, ὅταν ἀλλάσσῃ ἡ ὀργάνωσις τῆς μοίρας ἢ τοῦ στόλου, εἰς ἣν τὸ πλοῖον ὑπάγεται. Ξένος δὲ ἦτο ἐπίσης καὶ πρὸς τὸ *διεθὲς ἀριθμόσημον*, ὅπερ ἐκ παραλλήλου ἔφερε τὸ πολεμικόν, χρησιμεύων μόνον διὰ τὴν κατὰ συνάντησιν μεθ' ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν. Ὁ πρωτόθετος κατηργήθη ὑπὸ τῆς πρώτης ἀγγλικῆς ἀποστολῆς (1911), διατηρηθέντος μόνον τοῦ διεθνοῦς ἀριθμοσήμου. Σ. Ε. Λ.

πρωτοθηκόδους (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται ὁ ὀδοὺς ἀμφιβίων τινῶν, ὅστις εἶναι τοποθετημένος ἐντὸς κοιλοτήτων τῶν φατνίων καὶ φαίνεται ὡς νὰ περιβάλλεται ὑπὸ θήκης. Δ. Ν. Π.

πρωτόθρονος (ὁ), ἢ ***πρῶτος θρόνος*** *[Ἐκκλησ. Δίκ.]*. Καλεῖται ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος ὁ τῇ τάξει ἡγούμενος τῶν λοιπῶν. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς τὰ μητροπολιτικὰ δίκαια δὲν συνεδέοντο ἀρρήκτως μεθ' ὡρισμένων πόλεων, ἀλλ' ὁ κεκτημένος τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας ἦτο αὐτοδικαίως ἅμα καὶ μητροπολίτης, διὸ καὶ ἡ ἐπισκοπὴ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο *πρῶτος θρόνος* (prima sedes), αὐτὸς δὲ οὗτος *πρῶτος* (primas). Περιήρχετο οὕτω τὸ τοῦ μητροπολίτου ἀξίωμα ἐκ περιτροπῆς εἰς τὰς διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας, ὧν οἱ ἐπίσκοποι ἤλπιζον νὰ γένωνται πρῶτοι. Πρὸς ποινὴν ἀφῃρεῖτο ἐνίοτε ἀπό τινας τῶν ἐπισκόπων τούτων ἡ ἐλπὶς αὕτη, ἀποφαινομένων τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, ἵνα οὗτος μηδέποτ' ἀναχθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρώτου, ἀείποτε παραμένων ἁπλοῦς ἐπίσκοπος. Κ. Μ. Ρ.

πρωτοϊνδρὶς *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *νησοπίθηκος*.

πρωτοκαγκελλάριος (ὁ) *[Βυζ.]*. Ὁ ἐν τῷ στρατηγείῳ ἑκάστου στρατηγοῦ ἀνώτατος τιτλοῦχος, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ὁποίου ἦσαν οἱ καγκελλάριοι, οἱ ὑπογραφεῖς, ὁ χαρτοφύλαξ, ὁ σακελλάριος, ὁ χαρτουλάριος. Ν. Σ. Λ.

πρωτοκαθεδρία (ἡ)· τὸ νὰ ἔχῃ τις τὴν πρώτην καθέδραν, τὴν πρώτην, τὴν τιμιωτάτην θέσιν· || αὐτὴ αὕτη ἡ πρώτη θέσις.

—*[Κανον. Δίκ.] Πρωτοκαθεδρία* καλεῖται τὸ δικαίωμα τῶν ἀρχαιοτέρων τὴν χειροτονίαν κληρικῶν τοῦ νὰ ἡγῶνται τῶν νεωτέρων. Τὴν ποινὴν τοῦ ὑποβιβασμοῦ τοῦ κληρικοῦ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ἠπείλει ἤδη ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει. Οὕτως ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος Λέων ὁ Α' τῷ 448 δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βενεβέντου Δῶρον δριμέως ἐμέμψατο οὐ μόνον τοῦτον, ὡς ἐπιτρέψαντα εἰς δύο πρεσβυτέρους τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας νὰ παραιτηθῶσι τῆς πρωτοκαθεδρίας αὐτῶν ὑπὲρ φιλοδόξου, μόλις δὲ πρὸ μικροῦ χειροτονηθέντος πρεσβυτέρου, ἀλλὰ καὶ τοὺς δύο πρεσβυτέρους ὡς παραβάτας τῶν ἔκπαλαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νενομισμένων, οἱονεὶ ἀποφηναμένους ἑαυτοὺς ἀναξίους νὰ κατέχωσι τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς τάξιν, διόπερ καὶ ἔδει νὰ ὑποβιβασθῶσιν εἰς τὸν ἔσχατον τόπον ἐν τοῖς πρεσβυτέροις τοῦ Βενεβέντου. Ἡ νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας ἠπείλησε κατὰ τῶν ἀδίκως ἐπιδραττομένων μείζονος ἐν τῷ ἱερατικῷ βαθμῷ ἀξίας τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰδίας καὶ τὸν ὑποβιβασμὸν εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. Οὕτω, κατὰ τὸν κανόνα γ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὁ οἱονδήποτε ἔχων ἐκκλησιαστικὸν ὀφφίκιον διάκονος καὶ καθεζόμενος ἐξ ἀλαζονείας πρὸ τῶν πρεσβυτέρων ὑποβιβάζεται εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ οἰκείου βαθμοῦ καὶ καθίσταται πάντων τῶν διακόνων ὑποβάθμιος. Κ. Μ. Ρ.

πρωτοκάθεδρος (ὁ), ἢ ***πρωτοκαθεδρίτης***· ὁ κατέχων τὴν πρώτην καθέδραν, ὁ εἰς ὃν ἀνήκει ἡ πρωτοκαθεδρία.

πρωτοκαλαμαριοειδῆ (τὰ) (Protocalamariaceae) *[Παλαιοφυτολ.]*. Ὁμὰς ἀπολελιθωμένων φυτῶν, συγγενῶν πρὸς τὰ ἐκλείψαντα *καλαμαριοειδῆ* καὶ τὰ σύγχρονα *ἱππουριδοειδῆ*. Περιλαμβάνουν κυρίως ἓν καὶ μόνον καθωρισμένον γένος, τὸν *ἀστεροκαλαμίτην*, μὲ ὀλίγα εἴδη. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πρωτοκανονάρχης (ὁ), ἢ ***πρωτοκανόναρχος***. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἱστάμενος καὶ κανοναρ-

Digitized by Google

χῶν τοὺς στίχους εἰς τοὺς ψάλλοντας. Τὸ ἀξίωμα (ὀφφίκιον) τοῦ πρωτοκανονάρχου ἐδίδετο εἰς ἀναγνώστας. Κ. Μ. Ρ.

πρωτοκανονικὰ (τά). Οὕτω χαρακτηρίζονται πολλάκις ἐν τῇ νεωτέρᾳ θεολογίᾳ, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ λεγόμενα *δευτεροκανονικά*, τὰ 22 ἢ κατ' ἄλλην ἀρίθμησιν 24 βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον λεγόμενον κανόνα αὐτῆς, τὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Προτεσταντῶν ἀναγνωριζόμενον, τὸν καὶ ἄλλως λεγόμενον ὑπό τινων *Ἐσδραῖον* κανόνα, ὡς δῆθεν ὑπὸ τοῦ Ἔσδρα συγκροτηθέντα. Ἀνάγεται δὲ ὁ ὅρος πρωτοκανονικὰ εἰς τὸν Λατῖνον θεολόγον Σῶξτον τὸν ἐκ Σιέννης (1520—1569), ὅστις ἐν τῇ ἑαυτοῦ «Bibliotheca Sacra» ἀντιδιέστειλε τὸν εὐρύτερον *δεύτερον κανόνα* τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν στενότερον *πρῶτον κανόνα* τοῦ παλαιστινοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Π. Ι. Μ.

πρωτοκάραβος (ὁ) *[Βυζαντ.]*. Βαθμὸς ἀξιωματικοῦ τοῦ βυζαντινοῦ ναυτικοῦ, ὅστις πιθανῶς ἦτο ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας. Σ. Ε. Λ.

πρωτοκατεχικὴ *ἀλδεΰδη* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(HO)_2\ C_6\ H_3.\ CHO$, ἤτοι *μεθυλαλοδιοξυβενζόλιον*. Λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως τῆς πιπερονάλης μετὰ ἀραιῶν ὀξέων καὶ ἀποτελεῖ σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 163°. Αἰθέρες αὐτῆς εἶναι δύο γνωστότατα εὔοσμα σώματα ἤτοι ἡ *βανιλλίνη* καὶ ἡ *πιπερονάλη* ἢ *ἡλιοτροπίνη*. Σ. Γ.

πρωτοκατεχικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Κυκλικὸν ὀξυοξὺ τοῦ τύπου $C_6\ H_3\ (OH)_2\ COOH$, ἤτοι *διοξυβενζοϊκὸν ὀξύ*. Ἀπαντᾷ ἐλεύθερον εἰς τοὺς καρποὺς θέλκτρου τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ παράγεται κατὰ τὴν σύντηξιν διαφόρων φυτικῶν προϊόντων καὶ πολλῶν ρητινῶν μετ' ἀλκαλίων, ὡς λ. χ. τῆς βενζόης, τοῦ μηδικοῦ σιλφίου, τῆς μύρρας, τοῦ κίνου κ.λ.π. Παρασκευάζεται ἐπίσης διὰ διαφόρων συνθετικῶν μεθόδων. Κρυσταλλοῦται μεθ' ἑνὸς μορίου ὕδατος καὶ τήκεται ἄνυδρον εἰς 199°, ἀποσυντιθέμενον εἰς πυροκατεχίνην καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Σ. Γ.

πρωτοκήριος *[Βυζ.]*. Ὁ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τοῦ κηρωτοῦ πίνακος ἐγγεγραμμένος, ὁ πρωτεύων. Ν. Σ. Λ.

πρωτόκητος (ὁ) (Protocetus Fraas) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ζευγλοδοντιδῶν ἀρχαιοκητώδῶν* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Mokattam. Γ. Κ. Γ.

Πρωτοκκλήσιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μάνδρας τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 367. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπὰς-κιλισέ*.

πρωτόκλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρῶτος κληθείς· || προσηγορία τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, ὡς πρώτου μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ.

—*[Βυζ.]* *Πρωτόκλητοι* ἐκαλοῦντο οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων τῆς πρώτης γραμμῆς ὑπηρετοῦντες. Ν.Σ.Λ.

πρωτόκλιτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· γραμματ. ἐπὶ ὀνομάτων, τὸ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κλινόμενον.

πρωτοκοκκώδη (τὰ) (Protococcacées) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια *φυκῶν* τῆς ὁμοταξίας τῶν *χλωροφυκῶν*. Περιέχουσι χλωροφύλλην καὶ ζῶσιν ἐντὸς γλυκέων ὑδάτων εἰς ὑγρὰ ἐδάφη καὶ ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῶν δένδρων. Πολλαπλασιάζονται διὰ σποριῶν, ζῳοσποριῶν ἢ ᾠῶν. Γ. Ν. Β.

πρωτοκόλλησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ καταγραφὴ ἐγγράφου.

πρωτοκολλητὴς (ὁ)· ὁ πρωτοκολλῶν, ὁ ὑπάλληλος ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν ἐγγράφων εἰς τὸ *πρωτόκολλον* (βλ. λ.).

πρωτόκολλον (τό)· βιβλίον ἐν ᾧ πρωτοκολλᾶται, καταγράφεται πᾶν ἔγγραφον δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ νομικοῦ προσώπου ἐξερχόμενον ἢ εἰσερχόμενον· || «πρωτόκολλον παραδόσεως καὶ παραλαβῆς», ἔγγραφον εἰς ὃ καταγράφονται τὰ παραδιδόμενα ἔγγραφα, σκεύη κττ. ὑπό τινος, παραλαμβανόμενα δὲ ὑπ' ἄλλου ὑπαλλήλου· || μεσαιων., τὸ πρῶτον ἐκ παπύρου φύλλον τοῦ κυλινδρικοῦ βιβλίου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ τελευταῖον, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο *ἐσχατοκόλλιον*.

— *[Νομ.]* *Πρωτόκολλον* καλεῖται πᾶν ἔγγραφον, δι' οὗ διαπιστοῦται ἐγγράφως ὑλικὴ ἐνέργεια, προερχομένη ἰδίως ἐξ ὑπαλλήλου τινὸς τῆς διοικήσεως, οἷον πρωτόκολλον ἐκτιμήσεως ἢ βεβαιώσεως προξενηθείσης ζημίας ἢ παραδόσεως καὶ παραλαβῆς ὑπηρεσίας κλπ. Ἐνίοτε ὁ ὅρος ἔχει καθαρῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ πρακτικοῦ, ὡς ἐν τῷ ἄρθρῳ 7 τοῦ διατάγματος τῆς 3/15 Ἀπριλίου 1833 «περὶ σχηματισμοῦ τῶν γραμματειῶν», ἔνθα ὁρίζεται ὅτι «τὸ πρωτόκολλον τῶν συνεδριάσεων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου θέλει συντάσσεσθαι παρ' ἑνὸς τῶν γραμματέων τῆς ἐπικρατείας καὶ...ὑποβάλλεται εὐθὺς εἰς τὸν βασιλέα». Εἰδικῶς, καλεῖται πρωτόκολλον τὸ παρ' ἑκάστῃ δημοσίᾳ ἀρχῇ τηρούμενον εἰδικὸν βιβλίον, ἐν ᾧ καταγράφεται τὸ πρῶτον πᾶν πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀπευθυνόμενον ἔγγραφον ἢ ἀναφορά. Διὰ τῆς καταχωρίσεως ταύτης διαπιστοῦται καὶ ἀποδεικνύεται ὁ αὔξων ἀριθμὸς καὶ ἡ χρονολογία τῆς παραλαβῆς παντὸς εἰσερχομένου ἐγγράφου, πρὸς ἀπόκτησιν σειρᾶς ἢ προτεραιότητος, πρὸς ἔναρξιν νομίμων προθεσμιῶν κλπ. Περὶ τῶν παρὰ τοῖς ὑπουργείοις πρωτοκόλλων προνοεῖ τὸ διάταγμα τῆς 3/15 Ἀπριλίου 1833 «ἀφορῶν τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰς γραμματείας τῆς ἐπικρατείας». Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ διατάγματος τούτου, εἰς πᾶσαν γραμματείαν θέλει διορίσει ὁ βασιλεὺς ἕνα τῶν γραμματέων, ἵνα ἐπιτηρῇ τὰ τοῦ πρωτοκόλλου, τὰ τῆς καταχωρίσεως καὶ διεκπεραιώσεως. Περαιτέρω, ἐν ἄρθρῳ 4, ὁρίζεται ὅτι ὅλαι αἱ εἰσερχόμεναι εἰς πᾶσαν γραμματείαν βασιλικαὶ ἀποφάσεις, ὅλα τὰ γράμματα ἢ διακοινώσεις, ἀναφοραὶ καὶ ἐκθέσεις ἀνοίγονται ἀπὸ τὸν γραμματέα τῆς ἐπικρατείας, σημειώνεται ἐπ' αὐτῶν ἡ ἡμερομηνία τῆς παραλαβῆς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτου καὶ διευθύνονται ἔπειτα εἰς τὸ πρωτόκολλον. Τὸ πρωτόκολλον θέλει κρατεῖσθαι παρά τινος τῶν γραμματέων, κατὰ τὸν εἰς τὸ διάταγμα ἐπισυναπτόμενον τύπον, καθ' ὃν δέον να περιλαμβάνῃ αὔξοντα ἀριθμόν, ἡμερομηνίαν παραλαβῆς, προέλευσιν, περίληψιν καὶ ἀριθμὸν τοῦ εἰσερχομένου, τὸν ὁρισθέντα εἰσηγητὴν καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἐνέργειαν. Ὁ τύπος τῶν πρωτοκόλλων ἔχει διατηρηθῆ ἔκτοτε ὁ αὐτός. Ἀλλὰ νῦν, δυνάμει διαφόρων διατάξεων, ἡ ὑπηρεσία τῶν πρωτοκόλλων ἀποτελεῖ συνήθως αὐτοτελὲς γραφεῖον ἢ τμῆμα τῆς οἰκείας ἀρχῆς, ὑποδιαιρουμένη εἰς ὑπηρεσίας διεκπεραιώσεως, ἀποστολῆς κλπ. Οὐχὶ δὲ σπανίως τηροῦνται, ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ πρωτοκόλλου ἑκάστου ὑπουργείου, καὶ εἰδικὰ πρωτόκολλα δι' ἑκάστην διεύθυνσιν ἢ αὐτοτελὲς τμῆμα. Μ. Δ. Σ.

— *[Διεθν. Δίκ.]* *Πρωτόκολλον* καλεῖται εἶδος διπλωματικοῦ ἐγγράφου, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἀντιπρόσωποι δύο ἢ περισσοτέρων διαπραγματευομένων κρατῶν διατυποῦσι δεόντως τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἐπελθοῦσαν ὁριστικὴν συμφωνίαν ἐπὶ ὡρισμένου ζητήματος. Ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν εἴθισται νὰ ἐπιλύῃ διὰ πρωτοκόλλων οὐ μόνον οὐσιώδη διεθνῆ ζητήματα νομικῆς, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς ἢ καὶ ἄλλης προσέτι φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπουσιώδη τοιαῦτα. Τὸ πρωτόκολλον παρίσταται ὡς αὐθύπαρκτον ἔγγραφον, πολλάκις ὅμως συνοδεύει διεθνῆ συνθήκην ἢ σύμβασιν, ὁπότε περιέχει συμφωνίας ἐπὶ δευτερευούσης φύσεως ζητημάτων. Πάντως, τὸ πρωτόκολλον ὡς τοιοῦτον ἀποτελεῖ συμφωνίαν μεταξὺ κρατῶν καὶ διὰ τοῦτο διὰ τὴν διαπραγμάτευσιν, συνομολόγησιν, ἐφαρμογὴν καὶ καταγγελίαν αὐτοῦ ἰσχύουσιν αἱ περὶ διεθνῶν συνθηκῶν ἢ συμβάσεων σχετικαὶ διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Δ. Δ.

— *[Διπλ.]* *Πρωτόκολλον* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἵτινες διέπουσι τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐθιμοτυπικὰς σχέσεις. Ἕκαστον κράτος κέκτηται ἴδιον πρωτόκολλον, ἀνάλογον πρὸς τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος ὑφ' οὗ διέπεται. Εἰς τὰς γενικὰς ὅμως γραμμὰς τὰ πρωτόκολλα πάντων τῶν κρατῶν εἶναι σχεδὸν ὅμοια καὶ μόνον εἰς ἐπουσιώδεις τινὰς λεπτομερείας διαφέρουσιν ἀλλήλων. Ἐν Ἑλλάδι, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρου 31 τοῦ ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1931 διατάγματος, περὶ κωδικοποιήσεως τοῦ νόμου 4952 περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου, ἐξεδόθη τὸ ἀπὸ 5 Μαΐου 1931 διάταγμα, δι' οὗ (ἄρθρ. 8) εἰς τὸ τμῆμα ἐθιμοτυπίας ὑπάγονται τὰ συναφῆ πρὸς τὴν ἐθιμοτυπίαν καὶ ἐθιμοταξίαν ζητήματα, τὰ τῶν διαπιστευτηρίων καὶ ἐκτελεστηρίων τῶν ἐν Ἑλλάδι ξένων διπλωματικῶν καὶ προξενικῶν ἀντιπροσώπων, ὡς καὶ ἡ μετὰ τῶν ξένων αὐλῶν καὶ κυβερνήσεων ἐπίσημος ἀλληλογραφία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Δ.Δ.

πρωτοκολλῶ (*—έω*)· καταγράφω εἰς τὸ πρωτόκολλον.

πρωτοκομμάνδον (τὸ) *[Βυζ.]*. Τὸ διοικητήριον τοῦ ἀρχιεπιστολέως, ἐπέχον θέσιν καὶ ναυτοδικείου. *Πρωτοκομμάνδος* ὁ ἀρχιεπιστολεύς, ὑφ' οὗ τὰς διαταγὰς ἐτέλουν οἱ *κομμανδάτωρες* (διοικηταί). Ν. Σ. Λ.

πρωτοκορινθιακός, *—ή*, *- όν*· ὁ τῆς πρώτης περιόδου τῆς κορινθιακῆς τέχνης: «πρωτοκορινθιακὰ ἀγγεῖα».

πρωτόκοσμος (ὁ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν ὁ προϊστάμενος τοῦ συλλόγου τῶν *κόσμων*, ἀνωτάτης ἀρχῆς τῶν ἀρχαίων κρητικῶν πόλεων, ὅστις ἔδιδε τὸ ὄνομά του εἰς τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς του, ἦτο δηλαδὴ κατὰ τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων, ὁ ἐπώνυμος ἄρχων. Ε. Γ.

πρωτοκούρσωρ (ὁ) (princeps cursorum = ἀρχιδιαγγελεύς) *[Βυζ.]*. Αὐλικὸν ἀξίωμα παρὰ Ρωμαίοις καὶ Βυζαντίνοις, ὅπερ ἔφερεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν *κουρσόρων*, ἤτοι τῶν βασιλικῶν διαγγελέων.

πρωτόκυστις (ἡ) (Protocystis Hicks) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀριστοκυστιδῶν διπλοποριτῶν ὑδροφοριδῶν κυστοειδῶν πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς καμβρίου διαπλάσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Γ.Κ.Γ.

πρωτόλεια (τά)· αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν αἱ προσφερόμεναι εἰς τοὺς θεούς· || καθόλου, αἱ ἀπαρχαί, οἱ κάλλιστοι τῶν καρπῶν (ἡ λ. οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ *λεία*· ἐσχηματίσθη κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *πρῶτος* ἐκ τοῦ *πρωτέλεια*, βλ. λ.).

πρωτολεχὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ἡ τὸ πρῶτον τεκοῦσα, πρωτοτόκος, κοιν. *πρωτάρα*.

Πρωτολέων, *μάρτυς*. Στρατηλάτης ὢν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε καὶ ἑορτάζεται τὴν 23 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

πρωτόλη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἐκλήθη ἡ διὰ ζυμώσεως παραγομένη *γλυκερίνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

πρωτολογία (ἡ). Ὅρος χρησιμοποιηθεὶς πρὸς σήμανσιν τῆς φιλοσοφίας καθόλου, ὡς ἐρευνώσης τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ αἰτίας (πρβλ. *Pini*, «Protologia» 1803).

πρωτολόγος (ὁ)· ἀρχ., ὁ πρῶτος ὁμιλῶν· || συνεκδ., ὁ πρωταγωνιστής· || ἐν Ἀφροδισιάδι καὶ ἐν Ἰκονίῳ, ὁ πρῶτος ἄρχων. Ν. Σ. Λ.

πρωτολούβι (τό)· ἰδιωματ., χαρακτηριστικὸν τῶν πρωΐμων καρπῶν ἢ λαχανικῶν: «τὰ σῦκα εἶναι πρωτολούβια καὶ τὰ πωλοῦν ἀκριβά», ἄλλως *προφαιτός*, *πρωτοφανήσιμος*.

πρωτόλουβος, *—η*, *—ο*· δημοτ., ὁ πρῶτος ὡριμάσας καρπός, πρωτοφανήσιμος, ἄλλως *προφαντός*, *πρωτολούβι*.

πρωτολοχία (ἡ)· *ἀρχ.* ἡ ἀπὸ κέρατος εἰς κέρας πρώτη γραμμὴ τῶν λόχων. Ν. Σ. Λ.

πρωτομάγειρος (ὁ)· ὁ πρῶτος μάγειρος, ἀρχιμάγειρος.

Πρωτομαγιὰ (ἡ)· ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Μαΐου· || ἑορτὴ λαϊκὴ κατὰ τὴν παραμονὴν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς 1 Μαΐου.

—*[Λαογρ.—'Εγκυκλ.]* Ἡ ἑορτὴ τῆς Πρωτομαγιᾶς εἶναι ἡ μοναδικὴ σχεδὸν λαϊκὴ ἑορτή, ἥτις στερεῖται παντελῶς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, οὖσα πόλειμμα προχριστιανικῶν φυσιολατρικῶν ἐθίμων. Κατ' αὐτήν, τελουμένην τὴν νύκτα ἰδίᾳ τῆς παραμονῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν 1 Μαΐου, γίνεται ὁμαδικὴ ἔξοδος τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἐξοχάς, ὅπου λαμβάνουν χώραν διασκεδάσεις μετ' ᾀσμάτων καὶ χορῶν καὶ πλέκονται ἢ ἀγοράζονται στέφανοι ἐξ ἀνθέων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν κρεμῶνται εἰς περίοπτον μέρος τῆς προσόψεως τῆς οἰκίας καὶ κυρίως εἰς τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας. Παλαιότερον οἱ στέφανοι οὗτοι κατεσκευάζοντο ἐκ κρομμύων, σκόρδων καὶ κλώνων ὀπωροφόρων δένδρων μετὰ μικρῶν καρπῶν. Γενικῶς εἰπεῖν ἡ ἑορτὴ τῆς Πρωτομαγιᾶς εἶναι μία ἐκ τῶν προσφιλεστέρων καὶ ὡραιοτέρων ἑορτῶν τοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τοῦ 1889, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ καὶ σοσιαλιστικοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων, ἡ 1 Μαΐου ὡρίσθη ὡς διεθνὴς ἐργατικὴ ἑορτή, εἰς ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ἀπεργίας τῶν ἐργατῶν τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἥτις ἔγινε τὴν 1 Μαΐου τοῦ 1886 πρὸς διεκδίκησιν τοῦ ὀκταώρου τῆς ἐργασίας μὲ τὸ περίφημον σύνθημα: «8 ὧραι ἐργασία, 8 ὧραι ἀνάπαυσις καὶ μόρφωσις καὶ 8 ὧραι ὕπνος». Κατὰ τὴν ἀπεργίαν ταύτην, ἥτις ἔλαβεν ὀξύτατον χαρακτῆρα ἰδίᾳ ἐν Σικάγῳ προεκλήθησαν συγκρούσεις πρὸς τοὺς ἀστυνομικούς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφονεύθησαν ἑκατοντάδες ἀπεργῶν. Ἡ πρότασις τῆς καθιερώσεως τῆς 1 Μαΐου ὡς διεθνοῦς ἐργατικῆς ἑορτῆς ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς «Ἐργατικῆς Ἑνώσεως» τῆς Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1890 εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου ἡ ἡμέρα αὕτη ἀποτελεῖ εὐκαιρίαν ἐπιδείξεως τῆς δυνάμεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως διὰ παρελάσεων τῶν ἐργατῶν καὶ διὰ μερικῆς ἢ ὁλικῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῆς ἐργασίας. Κατὰ τὴν δευτέραν ἑορτασθεῖσαν ἐργατικὴν Πρωτομαγιὰν τοῦ 1891 ἔγινε μεγάλη ἀπεργία τῶν ὑφαντουργῶν τοῦ Φουρμὶ τῆς Γαλλίας, καί, κατὰ τὰς ταραχὰς αἵτινες ἐπηκολούθησαν, ἐφονεύθησαν 9 καὶ ἐπληγώθησαν 70 ἀπεργοί. Κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη ἡ ἀπαγόρευσις τῶν ἐκδηλώσεων τούτων παρὰ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων γίνεται συχνὰ ἀφορμὴ συγκρούσεων μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἀστυνομίας. Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Πρωτομαγιᾶς τοῦ 1924, ἐπὶ κυβερνήσεως Ἀ. Παπαναστασίου, ἐφονεύθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν εἷς ἐργάτης ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἔβαλε κατὰ τῶν ἐργατῶν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως. Εἰς τὴν σοβιετικὴν Ρωσίαν ἡ Πρωτομαγιὰ εἶναι μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κρατικῶν ἑορτῶν. Θ. Π.

Digitized by Google

Πρωτομάκρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 1, 3). Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Πρωτούνικα* τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Ὁδοιπορικοῦ, συμπίπτουσαν μὲ τὸ νῦν χωρίον *Καγιατιμπί*. Α. Θ. Σ.

πρωτομανδάτωρ (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἀρχηγὸς τῶν ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ, τῷ στρατῷ, καὶ τῷ ναυτικῷ τοῦ Βυζαντίου *μανδατώρων*. Ν. ΚΛΣ

πρωτομάρτυς, *—υρος* (ὁ, ἡ)˙ ὁ πρῶτος μάρτυς, ὁ σφόδρα δεινοπαθήσας ὑπὲρ τῆς πίστεως, μεγαλομάρτυς.

πρωτομάστορας, *—α* (ὁ)˙ ὁ πρῶτος μάστορας ὁ ἀρχιτεχνίτης˙ ὁ ἐργολαβικῶς ἀναλαμβάνων τὴν οἰκοδομὴν λαϊκῶν οἰκιῶν ἢ ἄλλων ἀρχιτεκτονημάτων (περὶ τῶν μαστόρων κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους βλ. λ. *μαστορεία*).

Πρωτόμαχος. Εἷς τῶν μετὰ τοῦ Κόνωνος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκλεγέντων στρατηγῶν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς στρατηγίας καθαίρεσιν τοῦ Ἀλκιβιάδου τῷ 407 π. Χ. Διευθύνων κατὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν (406 π. Χ.) τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἐκ 15 πλοίων, ἐνίκησε τὸ ὑπὸ τὸν Καλλικρατίδαν ἀριστερὸν κέρας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγήν. Ἐπειδὴ ὅμως, ἕνεκα σφοδρᾶς τρικυμίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ περισυλλέξῃ τοὺς ναυαγούς, ἐπαύθη καὶ ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν πρὸς ἀπολογίαν. Α. Θ. Σ.

Πρωτομέδεια *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος. Α. Θ. Σ.

Πρωτομέδουσα, ἢ ***Ποντομέδουσα*** *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος. Α. Θ. Σ.

πρωτομέλτεμα (τὰ) *[Ναυτ.]*. Ἡ κατὰ τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν ὀνομασία τῶν *ἐτησίων*, ὅταν καθ' ἕκαστον ἔτος ἀναφαίνωνται περὶ τὸ πρῶτον δεκαήμερον (ν. ἡ.) τοῦ Ἀπριλίου. Τὸ σχετικῶς ὀλίγον τῆς ἐντάσεώς των ἐπέτρεπεν εἰς τὰ πρωτόγονα πλοῖα τὴν πρὸς Αἴγυπτον ἀσφαλῆ οὐριοδρομίαν. Σ. Ε. Λ.

πρωτομερίδιον (τὸ) *[Βιολ.]*˙ βλ. λ. *μεριστόσωμον*.

πρωτομηνιά (ἡ)˙ δημοτ., ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνός: «ὁ ἁγιασμὸς τῆς πρωτομηνιᾶς».

πρωτομινωϊκός, *—ή, —όν*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν παλαιοτέραν μινωϊκὴν περίοδον.

—πρωτομινωϊκὸς *πολιτισμὸς* *[Ἀρχ.]*˙ βλ. λ. *μινωϊκὸς* πολιτισμός.

πρωτομύκης (ὁ) (Protomyces) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πρωτομυκητοειδῶν*. Προσβάλλουσι διάφορα σκιαδανθῆ καὶ προκαλοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν μικρῶν φλυκταινῶν πλήρων ὑπολεύκου κόνεως ἐπὶ τοῦ στελέχους, τῶν μίσχων καὶ τῶν φύλλων. Ε.Τ.Ε.

πρωτομυκητοειδῆ (τὰ) (Protomycetaceae) *[Βοταν.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς τάξεως τῶν *ἡμιασκιδῶν*. Παρασιτοῦν ἐπὶ ἀνωτέρων φυτῶν, ἔχουν δὲ μυκήλιον πολυκύτταρον, ἕρπον μεταξὺ τῶν κυττάρων τοῦ ξενιστοῦ. Ε. Τ. Ε

πρῶτον (τό)˙ ἄλλως *πρωτόνιον* (βλ. λ.).

πρωτονεολιθικὴ *ἐποχή*. Οὕτως ἐκλήθη μεταβατική τις βαθμὶς τῆς προϊστορίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐμφανίζουσα πολλὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νεολιθικῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τῆς παλαιολιθικῆς. Κυρίως ἀνήκει αὕτη εἰς τὴν κληθεῖσαν *μεσολιθικὴν* ἐποχὴν (βλ.λ.), ἧς τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα τεχνολογικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν παλαιολιθικὴν (μαγδαληναίαν), τὸ δὲ δεύτερον καὶ εἰς τὴν νεολιθικήν, ὡς πρωτονεολιθική, ἂν καὶ ὁλόκληρος ἀνήκει φυσικῶς εἰς τὸ ὁλόκαινον ἢ τὰς ἀλλουβίους προσχώσεις. Ἡ *πρωτονεολιθική*, ἡ *παλαιὰ νεολιθική*, ἡ κατὰ τὸν Salmon *καμπίνιος*, τῶν σωρῶν μαγειρικῶν ὑπολειμμάτων, ἀκολουθεῖ τὰς πρώτας βαθμῖδας τοῦ μεσολιθικοῦ (ἀζιλιαίαν, ταρντενουάσιον, μαγλεμόσιον καὶ προκαμπίνιον ἀκόμη) καὶ ἐμφανίζει πλέον τὴν ἀρχὴν τῆς κατεργασίας τοῦ πελέκεως, δηλαδὴ τὴν ἀξίνην καὶ σμίλην. Διακρίνεται ὅμως τῆς κατόπιν ἀληθοῦς νεολιθικῆς ἐποχῆς, διότι τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα δὲν γίνονται διὰ λεάνσεως γενικῶς, ἀλλὰ διὰ κρούσεως. Ἡ λέανσις ἐντείνεται μόνον κατὰ τὴν ἀληθῆ νεολιθικήν. Τὰ κυριώτερα ἴχνη τοῦ πρωτονεολιθικοῦ τούτου ἀνθρώπου εὑρέθησαν ἐν Δανίᾳ, Βελγίῳ καὶ Γαλλίᾳ (Campigny). Κατὰ τὴν πρωτονεολιθικὴν κυρίως ἐποχὴν εὑρίσκομεν καὶ τὰ πρῶτα ἴχνη ἀγγειοπλαστικῆς. Χονδροειδῆ, ἄνευ ὁριζοντίου πυθμένος, ἀχρωμάτιστα, ἀκόσμητα τὰ ἀγγεῖα εὑρίσκονται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ὁ πρωτονεολιθικὸς ἄνθρωπος, ἁλιεὺς εἰς τὰ παράλια καὶ τρωγλοδύτης κυνηγὸς ἀκόμη, ζῶν ἐν σπηλαίοις, δὲν ἐγνώριζε γενικῶς γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Εὑρίσκομεν μόνον κατοικίδιον τὸν κύνα. Ι. Γ. Κ

πρωτόνημα (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ἡ προεμβρυακὴ μορφὴ κρυπτογαμικῶν τινων φυτῶν καὶ ἰδίως τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρυοφύτων*. Τὸ πρωτόνημα ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἔχει σχῆμα νηματοειδὲς καὶ ἀναφαίνεται πρῶτον ἐκ πάντων τῶν λοιπῶν φυτικῶν μορίων. Δ. Ν. Π.

πρωτόνιον (τὸ) *[Φυσ.]*. Μετάφρασις τοῦ διεθνοῦς ὅρου proton (πρῶτον), διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται τὸ ἰὸν τοῦ ὑδρογόνου, ὡς θεμέλιος λίθος πάσης ὕλης. Ἕτεροι ὅροι, ὀλιγώτερον ἐπικρατήσαντες: *θετικὸν ἠλεκτρόνιον* ἢ *ὑδριὸν* (hydrion).

πρωτονοτάριος (ὁ). Ὁ πρῶτος τῶν ἐκκλησιαστικῶν νοταρίων. Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα διδόμενον εἰς πρεσβυτέρους, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς διακόνους ἢ ἀναγνώστας. Ὁ πρωτονοτάριος καθῆκον εἶχε: α') Νὰ συντάττῃ ἔγγραφα διαθηκῶν, ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἄλλων δικαιοπραξιῶν, τὰ τοῦ ἐπισκόπου γράμματα, τὰ προοίμια τῶν συνοδικῶν πράξεων. β') Νὰ ἀναθεωρῇ δὶς τοῦ ἔτους τοὺς *νομικοὺς* καὶ τὰ νομικὰ πράγματα. γ') Νὰ μετέχῃ τῆς ἀνακρίσεως καὶ διαγνώσεως τῶν εἰς τοὺς γάμους ἀφορώντων, ὡς καὶ εἰς ἄλλας περιουσιακὰς διενέξεις. Τὰ τελετουργικὰ καθήκοντα τοῦ πρωτονοταρίου ἦσαν: α') Νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ἐν χερσὶ τὸ δικήριον καὶ νὰ δίδῃ τῷ ἀρχιερεῖ ἡγιασμένον ὕδωρ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑψώσεως, ὡς καὶ ὕδωρ πρὸς τὸ νίψασθαι. β') Νὰ ἀναγιγνώσκῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων. Τὸ ὀφφίκιον τοῦ πρωτονοταρίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπονέμεται ἐνίοτε καὶ εἰς λαϊκούς. Οἱ πρωτονοτάριοι ἦσαν ἐνίοτε καὶ *ταβουλάριοι*. Κ. Μ. Ρ.

πρωτονότια (τὰ) *[Ναυτ.]*. Νότιοι ἄνεμοι λεπτοί, ἀσφαλεῖς τοῦ χειμῶνος πρόδρομοι, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουν πνέοντες μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν. Συνοδεύονται ὑπὸ γαληνῶν ἢ «βωβῆς ἀποθαλασσίας ἀπὸ νότου» (κουφονότια), ἐνῷ βαρέα, ὀγκώδη καὶ τεφρόλευκα νέφη («τὰ σύννεφα τῆς ὄστριας») ὑψοῦνται ὑπὲρ τὸν πρὸς νότον ὁρίζοντα. Τὰ πρωτονότια ἐβοήθουν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἐπανάπλουν τῶν πλοίων τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος. Σ. Ε. Λ.

πρωτοξείδιον (τό), ἢ ***ὑποξείδιον*** *[Χημ.]*. Χαρακτηρίζεται οὕτως ἐκ τῶν πλειόνων ὑπαρχόντων ὀξειδίων ἑνὸς στοιχείου τὸ σχετικῶς πτωχότερον εἰς ὀξυγόνον. Σ. Γ.

πρωτοπάθεια (ἡ)˙ ἡ πρώτη πάθησις, αὐτοτελὴς πάθησις, μὴ ἐξαρτωμένη ἢ προερχομένη ἐξ ἄλλης παθήσεως˙ || τὸ γνώρισμα τοῦ πρωτοπαθοῦς.

πρωτοπαθής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)˙ ἐπὶ νοσημάτων, τὸ αὐτοτελῶς ἐμφανιζόμενον, τὸ μὴ ἐξαρτώμενον ἢ προερχόμενον ἐξ ἄλλου νοσήματος, (ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *δευτεροπαθής*)˙ || ὁ τὸ πρῶτον πάσχων.

πρωτοπαλλήκαρο (τό)˙ δημοτ., τὸ πρῶτο, τὸ καλύτερο παλληκάρι˙ || ἐπὶ ὁμάδος πολεμιστῶν ἢ ληστῶν, ὁ πρῶτος μετὰ τὸν ἀρχηγόν.

Πρωτόπαπα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.000. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

πρωτόπαπας (ὁ)˙ βλ. λ. *ἀρχιπρεσβύτερος*.

Πρωτοπαπαδάκης, *Δημοσθένης*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀπειράνθῳ τῆς Νάξου τῷ 1873. Διήνυσε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Βαρβακείῳ λυκείῳ, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐπὶ ἑξαετίαν ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐκεῖ σχολῇ τῶν γεφυροδοποιῶν (École Nationale des Ponts et Chaussées), παρ' ἧς ἔτυχε διπλώματος μηχανικοῦ ἀριστεύσας (1897). Ἀκολούθως, πρῶτος αὐτὸς ἐκ τῶν Εὐρωπαίων μηχανικῶν, μετέβη εἰς Ἀβησσυνίαν πρὸς μελέτην καὶ χάραξιν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου τοῦ ἀβησσυνιακοῦ κράτους. Μετὰ διετίαν περίπου ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξετέλεσε πλεῖστα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔργα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Π. Ε. Πρωτοπαπαδάκη καὶ αὐτοτελῶς. Ἀπὸ τοῦ 1908 διατελεῖ τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ ἕδρα τῆς σιδηροδρομικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, συγχρόνως δὲ καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων. Τῷ 1921 διετέλεσε διευθυντὴς τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ δήμου Ἀθηναίων. Ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας εἰς ξένα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Τὰ μαθήματά του περὶ σιδηροδρομικῆς ἐξέδωκε τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον ἐν λιθογράφοις. Συνεργάτης τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Ι. Γ. ΜΠ.

— Πρωτοπαπαδάκης, *Πέτρος Ἐμμ.* Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν τῇ κωμοπόλει Ἀπειράνθῳ τῆς Νάξου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1860. Διήνυσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς του ἐν Σύρῳ (1874—1878). Ἀπεφοίτησεν ἀριστεύσας καὶ ἀφοῦ, μαθητὴς ἔτι, εἶδε τυπουμένην γυμνασιακὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τί ἐστιν ἐπιστήμη καὶ τίς ἡ ἀνωτέρα τῶν ἐπιστημῶν». Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1878 ἐνεγράφη εἰς τὴν φυσικομαθηματικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, ἀλλὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ἵνα σπουδάσῃ ἀστρονομίαν. Ἐκεῖ, ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνιστοῦ Αἰμ. Ἐγκζέρ, ἔτυχε τῆς θερμῆς ὑποστηρίξεως τόσον αὐτοῦ ὅσον καὶ τοῦ φιλέλληνος ἐθνολόγου Γουσταύου ντ' Ἐκτὰλ—τῇ προτροπῇ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ὁποίου ἐγκατέλειψε τὴν ἰδέαν ὅπως σπουδάσῃ ἀστρονομίαν—καὶ τοῦ μετέπειτα θείου του Δ. Βικέλα, οἵτινες καὶ ἀνέλαβον τὰς δαπάνας τῶν ἐν Γαλλίᾳ σπουδῶν του (1879—1887). Οὕτω διήνυσε δύο ἔτη (1879-1881) ὡς ἐσωτερικὸς μαθητὴς τοῦ λυκείου Saint-Louis, πρὸς σπουδὴν τῶν ἀνωτέρων Μαθηματικῶν, τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας, δύο ἔτη (1881—1883) εἰς τὴν École Polytechnique καὶ τέσσαρα (1883—1887) εἰς τὴν École Nationale des Mines, παρακολουθήσας συγχρόνως, τὸ τελευταῖον ἔτος, μαθήματα οἰκοδομικῆς καὶ σιδηροδρομικῆς εἰς τὴν École Nationale des Ponts et Chaussées—εἰς πάσας ἀριστεύσας. Ἐκτὸς βραχείας ἀναστο-

Πέτρος Ἐμμ. Πρωτοπαπαδάκης.

λῆς τῶν σπουδῶν του, κατὰ τὸ 1885—1886, ὅτε, κηρυχθείσης ἐπιστρατεύσεως, ἔσπευσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος καὶ ὑπηρέτησεν ὡς στρατιώτης εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατηγοῦ Vosseur, καὶ τὰς διακοπάς του διέθετεν εἰς ἐκπαιδευτικὰ ταξίδια καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν Μεσημβρινῶν Γαλλικῶν Σιδηροδρόμων ἐπὶ πολὺ ὑπηρέτησε.

Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1887, διωρίσθη ἀμέσως καθηγητὴς ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ τῶν Εὐελπίδων, ἐν ᾧ ἐδίδαξεν ἀτμομηχανικήν, ὑδραυλικὴν καὶ ἀντοχὴν τῆς ὕλης. Ἐπίσης τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων καὶ ἀρχιμηχανικὸς τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ἕλξεως τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου˙ τέλος, τῷ 1889, ἐγένετο καθηγητὴς τῶν λιμενικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἔργων ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ. Ἐξέδωκε λιθόγραφα τὰ ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς σχολαῖς μαθήματά του, ἐδημοσίευσε δὲ καὶ «Κινητικὴν καὶ δυναμικὴν τοῦ σημείου», πολλοῦ λόγου ἀξίαν. Διετέλεσε (1890—1892) διευθυντὴς τῶν ἔργων τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, παρασημοφορηθεὶς διὰ τὴν δρᾶσίν του, ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν τμήματος τοῦ σιδηροδρόμου Καβάλλας—Δεδέαγατς (1893) καὶ τὴν ἀπόφραξιν καὶ στερέωσιν ἐπισφαλῶν τμημάτων τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου (1894). Τῷ 1899—1900 καὶ τῷ 1914—1915 διετέλεσε διευθυντὴς τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, καταρτίσας μελέτας μεταφορᾶς θαλασσίου ὕδατος εἰς Ἀθήνας, ὑδρεύσεως κ. ἄ.

Εἰς τὴν πολιτικὴν κατῆλθε τῷ 1902, ἐκλεγεὶς κατ' ἐπανάληψιν βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Παροναξίας καὶ μετέπειτα τοῦ νομοῦ Κυκλάδων.

Ταχθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ κόμμα τοῦ Γ. Θεοτόκη, ἀπεσπάσθη κατόπιν μετὰ τοῦ Δ. Γούναρη καὶ ἄλλων πολιτευομένων, ἵνα συστήσωσι τὴν ὑπὸ τὸν Σ. Δραγούμην Ὁμάδα τῶν Ἰαπώνων, ἥτις ἀνέπτυξεν ἐν τῇ Βουλῇ ἴδιον διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν πρόγραμμα. Διεκρίθη ἰδίως διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ναξίας σμύριδος εἰσήγησίν του, τυπωθεῖσαν (1903) δαπάναις τῆς Βουλῆς—ἂν καὶ ἀνῆκεν οὗτος εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν—καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔκθεσιν αὐτοῦ ὡς εἰσηγητοῦ τῆς μειοψηφίας. Περιώδευσε μετὰ τοῦ Δ. Γούναρη, μεθ' οὗ εἶχεν ἤδη στενῶς συνδεθῆ, ἀνὰ τὴν Αὐστρίαν καὶ τὰ Βαλκάνια (κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1907), συναντηθεὶς μετὰ πολλῶν ἀγωνιστῶν ἐν Μακεδονίᾳ.

Διαλυθείσης τῷ 1908 τῆς Ὁμάδος τῶν Ἰαπώνων, ὁ Πρωτοπαπαδάκης μετὰ τοῦ Γούναρη συνέπηξαν ἴδιον κόμμα, τῷ δὲ 1915, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ

Digitized by Google

Γούναρης ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, ὁ Πρωτοπαπαδάκης ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν (25 Φεβρουαρίου). Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1921, ἐπὶ κυβερνήσεως Ν. Καλογεροπούλου, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Ἐπισιτισμοῦ καί, προσωρινῶς, τὸ τῶν Οἰκονομικῶν. Διὰ τρίτην φοράν, ἐπὶ τῆς διαδόχου κυβερνήσεως Γούναρη (26 Μαρτίου 1921), ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς (μέχρις Ἰανουαρίου τοῦ 1922) τὸ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ, ἐγένετο δὲ (2 Ὀκτωβρίου) καὶ πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀπουσίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ Δ. Γούναρη. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς τὸ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ ἐκράτησε καὶ εἰς τὴν ἀνασχηματισθεῖσαν κυβέρνησιν Γούναρη (2 Μαρτίου—3 Μαΐου 1922), ὅτε καὶ αὖθις (25 Μαρτίου) τῷ ἀνετέθησαν καθήκοντα Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Κατὰ τὴν ὑπουργίαν του ταύτην καὶ ὅταν πλέον ἀπεκλείσθη ἡ δυνατότης συνομολογήσεως ἐξωτερικοῦ δανείου καὶ ὁ δι' ἐσωτερικοῦ δανείου εἰς δημοσίαν ἐγγραφὴν πορισμὸς χρημάτων δὲν ἦτο εὔκολος, ἐνῷ ἐπρόκειτο ἄμεσος ἀνάγκη ἐνισχύσεως τοῦ δημοσίου ταμείου, ὁ Πρωτοπαπαδάκης ἐκαινοτόμησε δημιουργικῶς, ἐπινοήσας τὸν διὰ διχοτομήσεως τοῦ χαρτονομίσματος τύπον ἀναγκαστικοῦ δανείου, οὕτω δ' ἐπέτυχε νὰ δανεισθῇ ἀμέσως 1.500 ἑκατομμύρια δραχμῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν πολεμικῶν καὶ κρατικῶν ἀναγκῶν. Ὁ Ἐ. Βενιζέλος, ὁμιλῶν μετὰ δεκαετίαν ἐν τῇ Βουλῇ (31 Μαρτίου 1932) περὶ τῆς πράξεως ταύτης, ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ὡς ἀνδρικήν, προσθέσας: «Θεωρῶ ὅτι σπανίως προσεφέρθη εἰς μίαν χώραν ὑπηρεσία μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν προσέφερεν ὁ Πρωτοπαπαδάκης». Σημειωτέον ὅτι πολλὰ ἑκατομμύρια τοῦ Δημοσίου, ἐκ λογιστικῆς παρερμηνείας, ἐδίδοντο ἐπὶ ἔτη εἰς τὸν Διεθνῆ Οἰκονομικὸν Ἔλεγχον, ἕως οὗ, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Πρωτοπαπαδάκη, διεθνὴς διαιτησία ἀνεγνώρισεν ὡς κακῶς διδόμενα ταῦτα, δικαιώσασα πλήρως τὰς ἀπόψεις του.

Τὴν 9ην Μαΐου, παραιτηθείσης τῆς κυβερνήσεως Στράτου καὶ σχηματισθείσης τῆς συμμαχικῆς κυβερνήσεως Γούναρη—Στράτου, ὁ Πρωτοπαπαδάκης, τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει ἀμφοτέρων, ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν αὐτῆς, ἣν διετήρησε μέχρις 28ης Αὐγούστου 1922. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνέλαβε προσωρινῶς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν (22 Μαΐου), τὸ τῆς Συγκοινωνίας (4 Αὐγούστου) καὶ τὸ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (13 Αὐγούστου). Ἐπακολουθησάσης τῆς Ἐπαναστάσεως 1922, συνελήφθη μετὰ τοῦ Δ. Γούναρη ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Σ. Στάη τὴν νύκτα τῆς 14ης Σεπτεμβρίου καί, συγκατηγορηθεὶς μετὰ τῶν συνυπουργῶν του Γούναρη, Στράτου, Θεοτόκη, Μπαλτατζῆ, Στρατηγοῦ καὶ Γούδα, ὡς καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς Χατζανέστη, ἤχθη ἐνώπιον εἰδικοῦ στρατοδικείου καὶ κατεδικάσθη μετὰ τῶν τεσσάρων πρώτων καὶ τοῦ Χατζανέστη εἰς τὸν διὰ τυφεκισμοῦ θάνατον, ἐκτελεσθέντα τὴν 11ην πρωϊνὴν τῆς 15/28 Νοεμβρίου 1922.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του κατεγίνετο, μεταξὺ ἄλλων, εἰς πρωτότυπον μελέτην ἐπὶ τῶν κωνικῶν τομῶν, τὴν εἶχε δὲ ὁ ἴδιος μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικήν, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὴν δημοσιεύσῃ. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε ἐν τῇ πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ του μόνον τὰ τσιγκογραφήματα τῶν σχεδίων αὐτῆς εὑρέθησαν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

πρωτοπασχῖται (οἱ). Οἱ *τεσσαρεσκαιδεκατῖται* οἱ ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν 14 τοῦ Νισὰν ἐκαλοῦντο καὶ *πρωτοπασχῖται*, ὡς ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα πρὸ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν. Τοιοῦτοι ὑπῆρχον καὶ μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὑπὸ τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς συνόδου, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἄξιος μνείας εἶναι ὁ Σαββάτιος. οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου, οἱ *σαββατιανοί*, ἐκαλοῦντο ἕνεκα τούτου καὶ πρωτοπασχῖται. Οὗτοι ἐσῴζοντο καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις καὶ ἴδιον λόγον κατ' αὐτῶν ἐξεφώνησεν: «Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας» (*Migne* 48, 861 ἑ.). Κ. Ι. Δ.

πρωτοπατρίκιος (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ *πρῶτος τῆς συγκλήτου*, δηλαδὴ ὁ πρόεδρος αὐτῆς. Ν. ΚΛΣ

πρωτόπειρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τὸ πρῶτον ἀποπειρώμενος, ὁ ἄπειρος ἔτι.

πρωτοπηκτίνη (ἡ)· βλ. *πηκτινικαὶ ὗλαι* καὶ *πηκτίνη*.

πρωτοπίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς ἀνευρεθὲν εἰς ἐλαχίστην ποσότητα εἰς τὸ ὄπιον καὶ διάφορα φυτά.

πρωτόπισσα (ἡ)· βλ. *πρόπισσα*.

πρωτόπλασμα, ἢ ***κυτταρόπλασμα***. Ἡ ρευστὴ οὐσία, ἐξ ἧς συνίστανται οἱ μονοκύτταροι ὀργανισμοί, δυναμένη νὰ ἀλλάσσῃ μορφήν, νὰ ἐκπέμπῃ ψευδοπόδια ἢ νημάτια πρὸς σύλληψιν τροφῶν καὶ ἐκτέλεσιν κινήσεως. Τὴν ρευστὴν ταύτην οὐσίαν ἐκάλεσεν ὁ Dujardin (1835) τὸ πρῶτον *σαρκῶδες*, ὁ Purkinje (1840) δ' εἶτα *πρωτόπλασμα*. Τῷ 1856 ὁ Leydig καθώρισεν ἀπὸ μορφολογικῆς ἀπόψεως ὅτι πᾶν κύτταρον εἶναι μᾶζα πρωτοπλάσματος ἐφωδιασμένου διὰ πυρῆνος.

Τὸ πρωτόπλασμα εἶναι μῖγμα διαφόρων ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν. Ἡ στοιχειώδης ἀνάλυσις δεικνύει ἀριθμόν τινα ἁπλῶν σωμάτων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ἄνθραξ, ὀξυγόνον, ὑδρογόνον, ἄζωτον, φώσφορος, θεῖον, σίδηρος, ἀσβέστιον, μαγνήσιον, πυρίτιον, φθόριον, ἰώδιον, ἀρσενικόν, χαλκός, μαγνήσιον, ἀργίλιον, ψευδάργυρος, ρουβίνιον, βρώμιον, λίθιον, καίσιον. Πρὸς τούτοις ἡ χημικὴ ἔρευνα τοῦ πρωτοπλάσματος ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτοῦ ἀριθμόν τινα ὡρισμένων ἑνώσεων, ὧν αἱ μέν, αἱ ἐμπερικλείουσαι ἄνθρακα, ὑδρογόνον καὶ ἄζωτον, ἐκλήθησαν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα λευκωματοειδεῖς οὐσίαι, πρωτεῖναι ἢ τετραδικαὶ ἑνώσεις, αἱ δέ, αἱ ἐμπεριέχουσαι μόνον ἄνθρακα, ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον, ἐκλήθησαν ὑδρογονάνθρακες ἢ τριαδικαὶ ἑνώσεις (λίπη, ὑδατάνθρακες, διάφορα ἀνόργανα ἅλατα).

Μορφολογικῶς τὸ πρωτόπλασμα παρουσιάζει ὄψιν ἡμίρρευστον, ἄχρουν, ἀδιαλύτου ἐν ὕδατι οὐσίας, ἥτις εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον διαθλαστική, ὅσον εἶναι πυκνοτέρα. Ἐὰν λάβωμεν μᾶζαν πρωτοπλάσματος ἐλευθέραν, οὐχὶ περιβεβλημένην διὰ μεμβράνης, αὕτη λαμβάνει μορφὴν σφαιρικήν. Ὁ νόμος οὗτος τῆς ἐλαχίστης ἐπιφανείας χαρακτηρίζει τὰ ὑγρὰ ταῦτα. Ἐπίσης καὶ ὅταν τὸ πρωτόπλασμα ἐμπερικλείῃ ὑγρόν τι, ὀλιγώτερον πυκνὸν αὐτοῦ, αἱ ἐγκλείσεις αὗται λαμβάνουσι μορφὴν σφαιρικήν.

Πᾶν πρωτόπλασμα μεταξὺ τῶν μορίων αὐτοῦ ἐμπεριέχει ὕδωρ, παρόμοιον πρὸς τὸ ὕδωρ τῆς κρυσταλλοποιήσεως τῶν κρυστάλλων. Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὰς ζωϊκὰς ἐκδηλώσεις τῶν κυττάρων. Ἡ ζῶσα ὀργανικὴ ὕλη δὲν σχηματίζεται, ὡς τὰ ἀνόργανα σώματα, ἐξ ἁπλῶν μορίων, ὑποκειμένων εἰς φυσικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ διὰ τῆς συνενώσεως μεριδίων ἐχόντων εἶδος κρυσταλλικῆς ὑφῆς, μορφῆς καὶ ὄγκου διαφόρου, ἅτινα ὀνομάζονται *μηκύλλια*. Ταῦτα ἐξασκοῦσιν ἕλξιν τὰ μὲν πρὸς τὰ δέ, μείζονα δὲ ἐπὶ τῶν μορίων τοῦ ὕδατος. Ἡ προσέλκυσις μορίων ὕδατος μεταξὺ τῶν μηκυλλίων ἐπιφέρει τὴν διόγκωσιν καὶ τὴν ἐξοίδησιν τοῦ πρωτοπλάσματος, ὅπερ ὅμως δὲν διαλύεται ἐν τῷ ὕδατι, διότι ἡ ἰσχὺς τῆς ἕλξεως διὰ τὸ ὕδωρ ἐλαττοῦται ταχύτερον ἢ ἡ ἰσχὺς τῆς ἕλξεως τῶν μηκυλλίων πρὸς ἄλληλα, ὅταν ταῦτα ἀπομακρύνωνται. Τὰ μηκύλλια ἑνοῦνται καθ' ὁμάδας, καθ' ἁλύσεις, κατὰ δίκτυα, σχηματίζοντα οὕτω δοκίδας, ἐντὸς τῶν βροχίδων τῶν ὁποίων δύναται νὰ συναθροισθῇ ὕδωρ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς χημικὰς ἑνώσεις τοῦ πρωτοπλάσματος, καὶ δὴ τὰς λευκωματοειδεῖς αὐτοῦ οὐσίας, οἱ πλεῖστοι τῶν βιολόγων παραδέχονται ὅτι αὗται εὑρίσκονται ἐν κολλοειδεῖ διαλύσει. Ἡ διάλυσις αὕτη τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν εἶναι λίαν ἀσταθὴς ἢ τὰ ἀνενεργὰ διαλύματα τῶν λευκωματοειδῶν. Τὸ πρωτόπλασμα ἐξεταζόμενον διὰ τοῦ ὑπερμικροσκοπίου ἄνευ τῆς βοηθείας ἀντιδραστηρίων, παρουσιάζει κοκκία δίκην σπόρων, ἰνίδια, κυψέλας. Τὰ κοκκία ταῦτα ἐκάλεσαν *μιτοχόνδρια*, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἰνίδια *νημάτια* τῶν μιτοχονδρίων. Τὰ μιτοχόνδρια καὶ τὰ νημάτια τούτων ἀπαρτίζουσι τὸ *μιτοχονδριακὸν σύστημα*. Τὰ στοιχεῖα τοῦ μιτοχονδριακοῦ συστήματος εἶναι λιποπρωτεϊνικῆς συστάσεως. Τῇ βοηθείᾳ ὅμως ἀντιδραστηρίων, ἅτινα ἐπιφέρουν στερεοποίησιν τοῦ περιεχομένου τοῦ κυττάρου, τὸ πρωτόπλασμα αὐτοῦ παρουσιάζεται ὁτὲ μὲν ὡς ὁμογενὴς οὐσία, ἐμπερικλείουσα διαφόρους κοκκιάσεις ἢ ἰνίδια, ὁτὲ δὲ ὡς δίκτυον ἰνιδίων, μεταξὺ τῶν τοιχωμάτων τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ρευσταὶ οὐσίαι, ἄλλοτε δὲ πάλιν παρίσταται ὡς οὐσία ἐσκαμμένη ὑπὸ ἀπειραρίθμων κενοτοπίων ἢ κυψελίδων.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν τοῦ πρωτοπλάσματος περιέγραψαν εἴς τινα κύτταρα καὶ σχηματισμούς, οἵτινες δὲν φαίνεται νὰ εἶναι σταθεροὶ καὶ ὧν ἡ φύσις δὲν προσδιωρίσθη εἰσέτι. Οὗτοι εἶναι τὰ *σωληνάρια* τοῦ Holmgren ἢ *τροφοσπόγγιον*, τὸ *δίκτυον* τοῦ Golgi καὶ τὰ *χρουίδια*.

Ἀγνοοῦμεν τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς τοῦ πρωτοπλάσματος· γνωρίζομεν μόνον ὅτι πᾶν πρωτόπλασμα προέρχεται ἐξ ἑτέρου προϋπάρχοντος. Φυσιολογικῶς, τὸ πρωτόπλασμα ἐκδηλοῖ ζωϊκὰ φαινόμενα, ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης καὶ παραγωγήν. Ἡ ἐναλλαγὴ δὲ τῆς ὕλης εἶναι ἡ ἀφομοίωσις καὶ ἡ ἀφετεροίωσις τῶν ἐκ τῶν ἔξωθεν προσλαμβανομένων οὐσιῶν. Ἡ συνεχὴς δ' αὕτη μεταβολὴ τῶν μορίων τοῦ πρωτοπλάσματος συνιστᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς ζωῆς. Β. ΦΩΤΑΚΗΣ

— *[Ἀνατομ.]* Συστατικὸν τοῦ κυττάρου οὐσιῶδες, ἀποτελοῦν πηκτοειδῆ οὐσίαν ἀπεργαζομένην τὸ πλεῖστον τῆς μάζης τοῦ κυττάρου· διὸ καὶ *κυτταρικὸν σῶμα* ἐπικαλεῖται. Παριστᾷ τὴν κυρίως ζωτικὴν ἢ βιοφόρον οὐσίαν, δι' ἧς τελοῦνται τὰ πλεῖστα τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς, οἷα ἡ κίνησις, ἡ ἐρεθιστότης, ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης, ἡ αὔξησις. Ι. Π.

πρωτοπλασματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πρωτόπλασμα, ὁ τοῦ πρωτοπλάσματος.

— ***πρωτοπλασματικαὶ γέφυραι*** *[Ἀνατομ.]*. Αὗται ἐμφανίζονται δίκην λεπτῶν νηματίων, ἅτινα ἐκτορευόμενα ἐκ κυττάρου τινὸς ἀπολήγουσιν εἰς παρακείμενον κύτταρον καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἀγωγοὶ ἐρεθισμάτων ἀπὸ κυττάρου εἰς κύτταρον καὶ εἰς μεταφορὰν θρεπτικῆς ὕλης εἰς τὰ ἐντὸς αὐτῶν. Ι. Π.

πρωτόπλαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρῶτος πλασθείς || *πρωτόπλαστοι* (οἱ)· οἱ πρῶτοι πλασθέντες ἄνθρωποι, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα: «τὸ ἁμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων».

πρωτόπλους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· πρωτοτάξιδος || *πρωτόπλους* (ὁ)· ὡς οὐσ., τὸ πρῶτον πλοῖον τῆς κατὰ γραμμὴν παραγωγῆς πλεούσης ναυτικῆς δυνάμεως, τὸ ἔχον τὸν μικρότερον στολοδρομικὸν ἀριθμόν, ἂν ἡ παραγωγὴ εἶναι κατὰ φυσικὴν τάξιν, καὶ τὸν μεγαλύτερον, ἂν κατ' ἀντίστροφον τάξιν· ἀντίθ. *οὐραγός*. Σ. Ε. Λ.

Πρωτοποπώφ, ***Ἀλέξανδρος Δημήτριεβιτς***. Ρῶσος πολιτικὸς (1869—1918). Κύριος μεγάλων κτημάτων καὶ πλουσιώτατος ἐργοστασιάρχης ὑφαντουργείων, εἰς ἄκρον δὲ φιλόδοξος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ταχθεὶς εἰς τὸ κόμμα τῶν ὀκτωβριστῶν καὶ ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς ρωσικῆς δούμας τῷ 1916. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεστάλη ὡς ἀρχηγὸς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως διενεργήσῃ προπαγάνδαν εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν συμμάχων κρατῶν, ἐπιστρέφων δὲ εἰς Πετρούπολιν παρέμεινεν ἐπί τινας ἡμέρας εἰς Στοκχόλμην καὶ προῆλθεν εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Γερμανοῦ πράκτορος βαρώνου Βάρμπουργκ περὶ συνολογήσεως χωριστῆς συνθήκης εἰρήνης μετὰ τῆς Γερμανίας. Φίλος τοῦ Ρασπούτιν, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε διὰ τοῦ ἀγύρτου Μπαντμάϊερ, ἀφέθη νὰ ὁδηγῆται παρ' αὐτοῦ. Εἰσαχθεὶς εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσάρσκογιε-Σέλο, ἐξέθηκεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Ἀλεξάνδραν Θεοδώροβναν τὰς μετὰ τοῦ Βάρμπουργκ συνεννοήσεις του καὶ προεκάλεσε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν τσαρίναν. Τῇ εἰσηγήσει αὐτῆς ὁ τσάρος Νικόλαος Β΄ τὸν διώρισεν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, πιστεύσας ὅτι θὰ τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς στήριγμα εἰς τὴν δούμαν. Ἀλλ' ὁ διορισμὸς οὗτος βουλευτοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν προοδευτικὴν ὁμάδα τῶν ὀκτωβριστῶν, τὸν ὁποῖον ἐδέχθη χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ αὐτήν, ἐθεωρήθη ὡς προδοσία καὶ προεκάλεσε μέγα σκάνδαλον εἰς τοὺς φιλελευθέρους κύκλους, οἵτινες διέκοψαν πᾶσαν μετ' αὐτοῦ σχέσιν. Γενόμενος ἔμπιστος τῆς αὐτοκρατείρας, ἀπέβη τὸ ἰσχυρότερον μέλος τῆς κυβερνήσεως. Τὴν 22 Δεκεμβρίου 1916 ἀπηγόρευσε τὴν σύνοδον τῶν ζέμστβος εἰς Μόσχαν. Ὅταν ἐξερράγη ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις (1917) προσεπάθησε νὰ τὴν καταστείλῃ διὰ τῆς χρήσεως μυδραλιοβόλων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ φρουρὰ Πετρουπόλεως μετέστη εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ὁ Πρωτοποπὼφ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Συλληφθεὶς κατόπιν (27 Φεβρουαρίου 1917) ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Πετροπάβλοσκ, ὅπου ἐτυφεκίσθη ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων μετὰ πολλῶν ἄλλων ὁμοφρόνων του. Θ. Β.

— **Πρωτοποπώφ**, ***Ἀλέξιος***. Ρῶσος φιλέλλην, κατελθὼν ὡς ἐθελοντὴς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν καὶ πολεμήσας ἐν Χίῳ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι παρέμεινε καὶ κατετάγη εἰς τὸ ἱππικόν, ἐν ᾧ προήχθη εἰς ἀξιωματικόν. Τ. Ε. Ε.

πρωτοπορία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρωτοπόρος || συνεκδ., οἱ πρῶτοι πορευόμενοι στρατιῶται, ἐμπροσθοφυλακή || καθόλου, οἱ προπορευόμενοι, οἱ ἡγούμενοι κινήσεως κοινωνικῆς, ἐπιστημονικῆς, πολιτικῆς || ναυτ., στόλος ἢ μοῖρα τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, προπλέουσα καὶ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς μεσοπορίας.

— **«Πρωτοπορία»**. Μηνιαία καλλιτεχνικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἐπιθεώρησις, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Φώτου Γιοφύλλη ἀπὸ Ἰανουαρίου τοῦ 1929 μέχρι τοῦ 1930.

πρωτοπόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρῶτος, ὁ πρὸ τῶν ἄλλων πορευόμενος || καθόλου, ὁ ἡγούμενος κινήσεως πολιτικῆς, κοινωνικῆς, ἐπιστημονικῆς κτλ.

— **«Πρωτοπόροι»**. Μηνιαῖον ἐπαναστατικόν, λογοτεχνικὸν καὶ κοινωνιολογικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1930 ὑπὸ τοῦ Π. Πικροῦ καὶ διακοπὲν μετὰ τὸ 2ον φύλλον. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον καὶ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἐπανεξεδόθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1931 καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁπότε, ἀποχωρήσαντος τοῦ διευθυντοῦ Π. Πικροῦ, περιῆλθε τοῦτο εἰς τὴν «Ἕνωσιν τῶν πρωτοπόρων τῆς Ἑλλάδος», ἥτις τὸ ἐκδίδει ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1931 μὲ τὸν τίτλον «Νέοι Πρωτοπόροι».

Πρωτόπουλος, ***Βασίλειος***. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1854 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1922. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ τῷ 1873 ἀνηγορεύθη ἐν

Digitized by Google

δάκτωρ. Τῷ 1875 ἀνεχώρησεν εἰς Βιέννην, ἔνθα ἐπὶ ἑξαετίαν παρέμεινεν, ἀσχολούμενος εἰδικῶς εἰς τὰ ἀφροδίσια καὶ δερματικὰ νοσήματα. Τῷ 1881 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῶν νοσημάτων τούτων καὶ τῷ 1902 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς συφιλιδολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων. Τῷ 1910 ἀπηλλάγη τῆς θέσεώς του, εἰς ἣν ἐπανῆλθε τῷ 1916. Ἀπαλλαγεὶς ἐκ νέου τῷ 1918, ἀναδιωρίσθη ἐκ τρίτου τῷ 1920. Συνέγραψε: «Περὶ συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων» (1881), «Περὶ μαλακοῦ ἕλκους» (1885), «Περὶ συφιλιδικοῦ (σκληροῦ) ἕλκους» (1887), «Περὶ βουβώνων καὶ λεμφαγγεϊτίδων καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν» (1898), «Περὶ βλεννορροϊκῆς ἐπιδιδυμίτιδος καὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς» (1898), «Ἡ σύφιλις ἐν Ἑλλάδι» (Πρακτικὰ τοῦ πανελληνίου ἰατρικοῦ συνεδρίου τ. Β΄ 1901 σελ. 320 κ. ἑ.).

πρωτοπραξία (ἡ) (Privilegium exigendi) *[Νομ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ προνόμιον, ὅπερ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον παρεῖχε τὴν ἐξουσίαν εἰς ὡρισμένα πρόσωπα ἢ ὡρισμένας ἀπαιτήσεις νὰ ἱκανοποιηθῶσιν ἀπὸ τὴν περιουσίαν τοῦ ὀφειλέτου κατὰ προτίμησιν τῶν λοιπῶν δικαιούχων. Προνόμιον πρωτοπραξίας εἶχον ὁ δημόσιος θησαυρός, ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ σύζυγός του, αἱ πόλεις, ἡ γυνὴ διὰ τὴν προῖκά της καὶ οἱ ὑπὸ ἐπιμέλειαν τελοῦντες κατὰ τῶν διαχειρισθέντων τὴν περιουσίαν αὐτῶν, ἔτι δὲ αἱ ἑξῆς ἀπαιτήσεις: ἡ ἀπαίτησις πρὸς ἀνάληψιν δαπάνης γενομένης πρὸς ἐνταφιασμὸν τοῦ ὀφειλέτου καὶ ἐκείνου, ὃν οὗτος ἐχρεώστει νὰ ἐνταφιάσῃ, πρὸς ἀνάληψιν δανείου παρασχεθέντος εἰς ἰδιοκτήτην ἢ, γνώμῃ αὐτοῦ, εἰς τὸν ἐργολάβον του πρὸς ἀνανέωσιν οἰκοδομῆς, ἔτι ἡ πρὸς ἀνάληψιν δαπανῶν γενομένων παρὰ τοῦ κοινωνοῦ πρὸς βελτίωσιν κοινοῦ κτήματος, δαπανῶν γενομένων πρὸς κτῆσιν, κατασκευὴν ἢ ἐξοπλισμὸν πλοίου, ἀπαιτήσεων πρὸς ἀνάληψιν τῶν ἀτόκως κατατεθειμένων παρὰ τραπεζίτῃ. Τὰ προνόμια ταῦτα προηγοῦντο μόνον τῶν ἐγχειρογράφων δανειστῶν, ἑπόμενα τῶν ἐνεχύρων καὶ ὑποθηκῶν, πλὴν τοῦ δικαιώματος πρὸς ἀνάληψιν τῆς δαπάνης ἐνταφιασμοῦ, τὸ ὁποῖον προηγεῖτο αὐτῶν. Ἤρχοντο δὲ τὰ προνόμια αὐτὰ εἰς ἴσην τάξιν, μὴ ἐπερχομένης προτιμήσεως μεταξὺ αὐτῶν λόγῳ διαφορᾶς τοῦ χρόνου, πλὴν τῶν ἑξῆς ἐξαιρέσεων: α΄) τῶν ἐξόδων ἐνταφιασμοῦ, τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ δημοσίου καὶ τῆς ἀπαιτήσεως ἐκ παρακαταθήκης, ἐφ' ὅσον τὰ κατατεθέντα ἐσῴζοντο (μεταξὺ τούτων, τὰ ὁποῖα προηγοῦντο τῶν λοιπῶν, δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρχε προτίμησις)· β΄) τοῦ προνομίου προικός, τὸ ὁποῖον προηγεῖτο τῶν νεωτέρων προνομίων· γ΄) τοῦ προνομίου κατὰ τραπεζίτου, τὸ ὁποῖον, ἐφόσον δὲν ἐσῴζοντο τὰ κατατεθέντα, εἵπετο τῶν λοιπῶν. Ταῦτα πάντα δὲν ἰσχύουν σήμερον, μεταρρυθμισθέντα ὑπὸ τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἧς αἱ περὶ ἐκτελέσεως διατάξεις κανονίζουν τὰ προνόμια καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν κατὰ τὴν κατάταξιν.

Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

πρωτοπρεσβύτερος (ὁ) *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἀρχιπρεσβύτερος*.

πρωτοραβδοῦχος (ὁ)· ὁ πρῶτος ραβδοῦχος, ἀρχιραβδοῦχος.

Πρωτόρια *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς νήσου Πάρου, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Ναούσης τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 12.

πρωτόρριζος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὢν ἡ πρώτη ρίζα, ἡ πρώτη ἀρχή.

πρωτόρρυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ρέων πρῶτος.

πρῶτος, *—η*, *—ον*· ὁ πρὸ πάντων τῶν ἄλλων εὑρισκόμενος: «πρῶτος ἐν τῇ μάχῃ, — ἐν τῷ ἀγῶνι»· || ἀριθμητικὸν τακτικόν, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ἀπόλυτον *εἷς*, ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ, ὁ ἀποτελῶν τὴν ἀρχὴν τῆς σειρᾶς: «ἡ πρώτη ὁδός», «ἡ πρώτη οἰκία», «τὸ πρῶτον πάτωμα», «ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους», «ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος», «ἐξῆλθε —, εἰσῆλθε —, ἔφθασε πρῶτος»· || ὁ κατέχων τὴν ἄρχουσαν θέσιν ἢ τάξιν, ἀνώτατος, ἄριστος: «πρῶτος μαθητής», «δικηγόρος—, γιατρὸς ἀπὸ τοὺς πρώτους»· || «οἱ τὰ πρῶτα φέροντες» οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, οἱ προύχοντες· || «πρῶται βοήθειαι» ἐπὶ νοσούντων, αἱ τὸ πρῶτον προχείρως παρεχόμεναι: «σταθμὸς πρώτων βοηθειῶν»· || «πρῶται ἀνάγκαι» ὧν ἡ ἐκπλήρωσις εἶναι ἀπαραίτητος· || «πρῶται ὗλαι» βιομηχανικαὶ ὗλαι ὡς κατὰ φύσιν ἔχουσι· || φρ. «ἐν πρώτοις» ἢ «κατὰ πρῶτον», ἄλλως «κατ' ἀρχάς»· || δημοτ. «μὲ τὴν πρώτη» διὰ τῆς πρώτης βολῆς, ἀμέσως: «τὸ πέτυχε μὲ τὴν πρώτη»· || ***πρώτη*** (ἡ)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἡμέρα*: «ἡ πρώτη τοῦ μηνός», «πληρώνει κάθε πρώτη».— Ἐπίρρ. ***πρῶτον*** καὶ δημοτ. *πρῶτα*: «πρῶτον ἔρχομαι νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν καλήν σας ὑγείαν», «πρῶτα κι' ἀρχῆς θὰ κανονίσωμε τὴν ἀμοιβὴ» (ἐκ τῆς προθ. *πρὸ* ὡς ἐπίθετον ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ).

— *[Μαθημ.] Πρῶτος καθ' ἑαυτὸν* λέγεται ὁ φυσικὸς ἀριθμὸς ὁ μὴ διαιρούμενος ἀκριβῶς εἰμὴ μόνον διὰ τῆς μονάδος καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Τοιοῦτος π. χ. ἀριθμὸς εἶναι ὁ 11. Πρὸς εὕρεσιν τῶν πρώτων ἀριθμῶν (μέχρις ὁρίου τινός, π. χ. μέχρι τοῦ 100) γράφομεν τοὺς ἀριθμοὺς πάντας ἐν πίνακι.

1	2	3	~~4~~	5	~~6~~	7	~~8~~	~~9~~	~~10~~
11	~~12~~	13	~~14~~	~~15~~	~~16~~	17	~~18~~	19	~~20~~
~~21~~	~~22~~	23	~~24~~	~~25~~	~~26~~	~~27~~	~~28~~	29	~~30~~
31	~~32~~	~~33~~	~~34~~	~~35~~	~~36~~	37	~~38~~	~~39~~	~~40~~
41	~~42~~	43	~~44~~	~~45~~	~~46~~	47	~~48~~	~~49~~	~~50~~
~~51~~	~~52~~	53	~~54~~	~~55~~	~~56~~	~~57~~	~~58~~	59	~~60~~
61	~~62~~	~~63~~	~~64~~	~~65~~	~~66~~	67	~~68~~	~~69~~	~~70~~
71	~~72~~	73	~~74~~	~~75~~	~~76~~	~~77~~	~~78~~	79	~~80~~
~~81~~	~~82~~	~~83~~	~~84~~	~~85~~	~~86~~	~~87~~	~~88~~	89	~~90~~
91	~~92~~	~~93~~	~~94~~	~~95~~	~~96~~	97	~~98~~	~~99~~	~~100~~

Καὶ εἶτα ἀρχίζομεν ἀπὸ τὴν μονάδα· αὕτη, κατὰ τὸν ὁρισμόν, εἶναι πρῶτος ἀριθμός· εἶτα προχωροῦμεν εἰς τὸν 2· καὶ οὗτος εἶναι πρῶτος, ἔχων τὸ ἰδιάζον γνώρισμα ὅτι εἶναι ὁ μόνος πρῶτος ἄρτιος. Εἶτα διαγράφομεν τὰ πολλαπλάσια αὐτοῦ: 4, 6, 8....διὰ γραμμῆς (ὡς ἐν τῷ πίνακι). Ἔπειτα διαγράφομεν τὰ πολλαπλάσια τοῦ 3: τὰ 6, 9, 12, 15 κλπ., εἶτα τὰ πολλαπλάσια τοῦ 5 κ.ο.κ. Βλέπομεν οὕτως εἰς τὸν πίνακα ὅτι οἱ ἀριθμοὶ 1, 2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23, 29, 31, 37, 41, 43, 47, 53, 59, 61, 67, 71, 73, 79, 83, 89 καὶ 97 δὲν διεγράφησαν· αὐτοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι, οἱ μικρότεροι τοῦ 100.

Ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ καταρτισμοῦ πίνακος τῶν πρώτων ἀριθμῶν καλεῖται «κόσκινον τοῦ Ἐρατοσθένους». Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου φαίνεται ὅτι οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ εἶναι ἐσπαρμένοι ἀραιῶς εἰς τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν ἀριθμῶν καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι εἶναι περιωρισμένοι. Ὑπάρχουν ὅμως ἀποδείξεις ὅτι τὸ πλῆθος τῶν πρώτων ἀριθμῶν εἶναι ἄπειρον· ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς κατανομῆς αὐτῶν εἰς τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν ἀριθμῶν εἶναι πρόβλημα ἄλυτον μέχρι σήμερον, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα προβλήματα σχετικὰ μὲ τοὺς πρώτους ἀριθμούς. Ἓν τούτων εἶναι ἡ εὕρεσις τύπου διδόντος τὸν πρῶτον ἀριθμόν. Ἐνῷ εἶναι γνωστὸν ὅτι πᾶς πρῶτος ἀριθμὸς ἔχει τὴν μορφὴν $4ν\pm1$ ἢ $6ν\pm1$ καὶ ἄλλας μορφάς, ἐν τούτοις εἶναι ἄγνωστον ἐὰν καὶ πότε πᾶς ἀριθμὸς $4ν\pm1$ ἢ $6ν\pm1$ εἶναι πρῶτος. Ἀποδεικνύεται δ' ὅτι οὐδεμία ἀκεραία συνάρτησις $F(x)$ δύναται νὰ δίδῃ πάντοτε (διὰ πάσας τὰς ἀκεραίας τιμὰς τῆς ν) πρῶτον ἀριθμόν. Τουτέστιν, ἐὰν εὑρεθῇ ποτε συνάρτησις διδοῦσα τὸν τύπον τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ, αὕτη δὲν θὰ εἶναι ἀκεραία (οὔτε καὶ ῥητή). Γνωστὸν τεκμήριον τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ ἔχομεν τὸν τύπον τοῦ Wilson $1.\ 2.\ 3....(p-1)+1\equiv 0$ (μετρ. p) Τουτέστιν, ἵνα ἀριθμός τις p εἶναι πρῶτος, πρέπει καὶ ἀρκεῖ τὸ γινόμενον πάντων τῶν μικροτέρων αὐτοῦ ηὐξημένον κατὰ μονάδα νὰ εἶναι διαιρετὸν δι' αὐτοῦ τοῦ p.

Ἡ θεωρία τῶν πρώτων ἀριθμῶν εἶναι μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων θεωριῶν τῶν μαθηματικῶν ἔχουσα πλείστας ἐφαρμογάς. Ἡ συνηθεστέρα εἶναι ἡ ἀνάλυσις παντὸς συνθέτου ἀριθμοῦ εἰς τοὺς πρώτους αὐτοῦ παράγοντας. Ἡ τοιαύτη ἀνάλυσις (εἰς τοὺς ῥητοὺς ἀκεραίους) μόνον κατὰ ἕνα τρόπον γίνεται· ἐνῷ εἰς τοὺς ἀλγεβρικοὺς ἀκεραίους δὲν ὑπάρχει μονότιμον τῆς ἀναλύσεως. Διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀριθμῶν εἰς τοὺς πρώτους αὐτῶν παράγοντας διευκολύνεται πολὺ ἡ εὕρεσις τοῦ μεγίστου κοινοῦ αὐτῶν διαιρέτου καὶ τοῦ ἐλαχίστου κοινοῦ πολλαπλασίου.

Πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους λέγονται οἱ φυσικοὶ ἀριθμοί, ἐὰν ὁ μέγιστος κοινὸς διαιρέτης αὐτῶν εἶναι ἡ μονάς· π. χ. οἱ ἀριθμοὶ 5, 10, 3, 6 καὶ 17 εἶναι πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους, ἔχοντες μέγιστον κοινὸν διαιρέτην τὴν μονάδα καὶ ἑπομένως μὴ ἔχοντες ἄλλους κοινοὺς διαιρέτας. Οἱ ἄνω ἀριθμοὶ εἶναι πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ συνόλῳ των· ἐνῷ τινες ἐξ αὐτῶν ἔχουσι κοινοὺς διαιρέτας π. χ. ὁ 5 καὶ ὁ 10 ἔχουν κοινὸν διαιρέτην τὸν 5· ὡσαύτως ὁ 3 καὶ ὁ 6 ἔχουν κοινὸν διαιρέτην τὸν 3. Ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν κοινοὺς διαιρέτας δύο τυχόντες ἐξ αὐτῶν, τότε λέγονται *πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο*· π. χ. τοιοῦτοι ἀριθμοὶ εἶναι οἱ 3, 8, 49 καὶ 17, οἵτινες καὶ ἀνὰ δύο: (3, 8), (3, 49), (3, 17), (8, 49), (8, 17) καὶ (49, 17) εἶναι πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους.

Ἐὰν οἱοιδήποτε (φυσικοὶ) ἀριθμοὶ διαιρεθῶσι διὰ τοῦ μεγίστου αὐτῶν κοινοῦ διαιρέτου, τότε τὰ προκύπτοντα πηλίκα εἶναι ἀριθμοὶ πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους. Ἐφαρμογὴν τῆς ἰδιότητος ταύτης ἔχομεν εἰς τὴν ἁπλοποίησιν τῶν κλασμάτων. Διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ ἁπλούστερον κλάσμα, ἴσον πρὸς δοθέν, πρέπει καὶ ἀρκεῖ νὰ εὕρωμεν τὸ ἀνάγωγον, τὸ ἔχον τοὺς ὅρους του ἀριθμοὺς πρώτους πρὸς ἀλλήλους. Πρὸς τοῦτο διαιροῦμεν τοῦ δοθέντος κλάσματος τοὺς ὅρους διὰ τοῦ μεγίστου αὐτῶν κοινοῦ διαιρέτου.

Κατὰ θεώρημα τοῦ Εὐκλείδου, ἐὰν φυσικὸς ἀριθμὸς δ διαιρῇ ἀκριβῶς τὸ γινόμενον δύο ἄλλων $α\times β$ καὶ εἶναι πρῶτος πρὸς τὸν ἕνα, ἔστω τὸν α, τότε θὰ διαιρῇ τὸν ἕτερον, β. Ἄλλη σπουδαία ἰδιότης τῶν πρώτων πρὸς ἀλλήλους ἀριθμῶν εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἐὰν ἀριθμός τις Α εἶναι διαιρετὸς ὑπὸ τῶν α, β, γ.... μ, πρώτων πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο, τότε θὰ διαιρῆται καὶ ὑπὸ τοῦ γινομένου αὐτῶν $α\times β\times γ\times....\times μ$. Π. χ. ὁ ἀριθμὸς 360 εἶναι διαιρετὸς ὑπὸ τοῦ 3, ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ 5 καὶ ὑπὸ τοῦ 8· ἐπειδὴ οἱ 3, 5, 8 εἶναι πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο, θὰ διαιρῆται ὁ 360 καὶ ὑπὸ τοῦ γινομένου αὐτῶν $3\times5\times8=120$. Ἐπίσης σπουδαία ἰδιότης τῶν πρώτων πρὸς ἀλλήλους ἀριθμῶν εἶναι καὶ ἡ ἑξῆς: Ἐὰν γινόμενον πρώτων πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο ἀριθμῶν εἶναι τελεία δύναμις, ἕκαστος τῶν παραγόντων αὐτοῦ εἶναι τελεία δύναμις. Δηλαδὴ ἂν εἶναι $A^3=B\times\Gamma\times\Delta$ καὶ οἱ Β, Γ, Δ πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους ἀνὰ δύο, τότε ἕπεται ἀναγκαίως ὅτι θὰ εἶναι:

$$B=K^3$$
$$\Gamma=\Lambda^3$$
$$\Delta=M^3$$

Ν. Γ.

— *[Κανον. Δίκ.] Πρῶτος* ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐκαλεῖτο ὁ προεδρεύων τῶν συνάξεων τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἤδη λίαν ἐνωρὶς συνήρχοντο ἐν Καρυαῖς τρὶς τοῦ ἔτους, καὶ δὴ τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν 15 Αὐγούστου, ὅπως ἐπικοινωνῶσι πρὸς ἀλλήλους καὶ λύωσι τὰς ἀναφυομένας διαφοράς. Ἐκ τοῦ *πρώτου* προῆλθεν ὁ καὶ νῦν ἐν χρήσει ὅρος *πρωτᾶτον*. Νῦν *πρῶτοι* καλοῦνται οἱ ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστης τῶν πέντε τετράδων τῶν εἴκοσι μονῶν, ὧν ἑκάστη ἀναλαμβάνει διαδοχικῶς τὴν ἐπιστασίαν τῇ πρώτῃ κατ' ἔτος Ἰουνίου. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἱ τῶν μονῶν Μ. Λαύρας, Βατοπεδίου, Ἰβήρων, Χιλιανταρίου καὶ Διονυσίου. Οἱ τοιοῦτοι πρῶτοι, *πρωτεπιστάται* ἢ *ἀρχιεπιστάται* καλούμενοι, εἶναι πρῶτοι ἐν ἴσοις. Ὁ πρωτοεπιστάτης ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ πάλαι πρώτου· ὡς τοιοῦτος δὲ κρατεῖ τὴν ράβδον ἐκείνου, προεδρεύει τῆς ἐπιστασίας καὶ εἰσάγει εἰς τὴν ἱερὰν σύναξιν, ἐπὶ πινακίου ἐρειδόμενος, τὰ ἑκάστοτε ἀναγραφόμενα ζητήματα (ἄρθρ. 28 καὶ 29 τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους).

Κ. Μ. Ρ.

— *[Μουσ.] Πρῶτος* (λατ. protus) ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ πρῶτος ἐκκλησιαστικὸς τόνος ἐν τῷ μουσικῷ συστήματι τῆς Δύσεως, ἢ *αὐθεντικὸς τόνος* (authenticus protus), σημειούμενος διὰ τῶν γραμμάτων D E F G a ♮ c d, δηλαδὴ διὰ τῆς συγχρόνου σημειογραφίας: ρε^2, μι^2, φα^2, σολ^2, λα^2, σι^2, ντο^3, ρε^3. Ἐν τῇ βυζαντινῇ μουσικῇ ἐπίσης *πρῶτος ἦχος* =σολ^2 —σολ^3.

Γ. Σ.

— ***πρῶται ὗλαι*** *[Οἰκονομ.]*· βλ. λ. *ὕλη*.

— ***πρῶτον λεπτὸν*** *[Ἀστρον.]*· βλ. *λεπτόν*.

— ***πρῶτος κάθετος*** *[Ἀστρον.]*. Μέγιστος κύκλος σφαίρας, κάθετος ἐπὶ τοῦ βασικοῦ κύκλου οἱουδήποτε συστήματος σφαιρικῶν συντεταγμένων καὶ ἀποτελῶν τὴν ἀφετηρίαν ἕδραν κατὰ τὴν ἐν τῷ οἰκείῳ συστήματι μέτρησιν διέδρων γωνιῶν. Οὕτως, εἰς τὰ συστήματα τῶν ὁριζοντίων καὶ τῶν ὡριαίων συντεταγμένων, ὡς πρῶτος κάθετος λαμβάνεται ὁ μεσημβρινὸς τοῦ τόπου, εἰς δὲ τὰ τῶν οὐρανογραφικῶν καὶ τῶν ἐκλειπτικῶν ὁ κόλουρος τῶν ἰσημεριῶν (βλ. *συντεταγμέναι*).

Σ. Π.

— ***πρῶτος κατακόρυφος*** *[Ἀστρον.]*. Ὁ ἐκ τῶν κατακορύφων κύκλων τῆς οὐρανίου σφαίρας, ὅστις εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ τόπου καὶ συνεπῶς τέμνει τὸν ὁρίζοντα κατὰ τὴν γραμμὴν ἀνατολῶν—δυσμῶν (βλ. *ὁριζόντιοι συντεταγμέναι*).

Σ. Π.

— ***πρῶτος λόγος*** *[Ἀρχ.]*. Τὸ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ δικαστηρίου καθωρισμένον ποσὸν ὕδατος διὰ τὴν κλεψύδραν διὰ τὴν πρώτην ἀγόρευσιν ἑκάστου τῶν ἀντιδίκων. Ὁ *πρῶτος* οὗτος *λόγος* ἦτο ἀμφορεύς. Ὁ *δεύτερος λόγος* ἦσαν τρεῖς χόες ἢ ἥμισυς ἀμφορεύς.

Ν. Σ. Λ.

— ***πρῶτος μεσημβρινὸς*** *[Ἀστρον.]*. Ὁ ἐκ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Γῆς, ὅστις λαμβάνεται ὡς ἀφετηρία εἰς τὴν μέτρησιν τῶν γεωγραφικῶν μηκῶν.

Σ. Π.

— ***πρῶτος πάππος*** *[Ἀρχ.]*. Τὸ ἐν τῇ λατινικῇ κωμῳδίᾳ κυριώτατον πρόσωπον—προσωπεῖον γέροντος, δηλαδὴ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ γενναιόφρονος πατρός, ὅστις οὐ μόνον συγχωρεῖ ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε διευκολύνει τὰς ἀνοησίας τοῦ υἱοῦ. Τὸ προσωπεῖον τοῦτο ἦτο γελαστόν, ἤρεμον, ταπεινόν.

Ν. Σ. Λ.

— ***πρῶτος*** τῶν ***πρεσβυτέρων*** *[Καν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἀρχιπρεσβύτερος*.

Πρῶτος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Μὴν τῶν Φωκέων, λεγόμενος καὶ *Δρυμίων* καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν Ἀπελλαῖον τῶν Οἰταίων, τὸν σημερινὸν Δεκέμβριον.

Ν. Σ. Λ.

πρῶτος (ὁ) (Protus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καπρελλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη

Digitized by Google

τινὰ ὑδρόβια, παρασιτικῶς ἐπὶ ἑτέρων ὑδροβίων ζῴων ἐνδιαιτώμενα καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν μεδουσῶν. Δ. Ν. Π.

πρωτοσάλη (ἡ) (Protosal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὁ γλυκερινομυρμηκικὸς ἐστὴρ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος

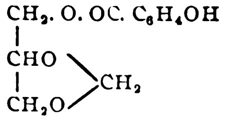

Ὑγρὸν διαυγές, εἰδικοῦ βάρους 1.344, ζέον εἰς 200° ὑπὸ πίεσιν 12 χσμ., εὐδιάλυτον εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ κικέλαιον, ἀδιάλυτον εἰς ὕδωρ καὶ βαζελίνην. Ἡ πρωτοσάλη δι' ἀραιῶν ὀξέων καὶ ἀλκαλίων σχᾶται εἰς τὰ συστατικά της. Διάλυμα 50% τοῦ σκευάσματος χρησιμοποιεῖται εἰς ἐντριβὰς ἐπὶ ρευματισμῶν. Κ. Γ. Μ.

πρωτοστάτης (ὁ)· ὁ πρῶτος ἱστάμενος· || *πρωτοστάται* (οἱ)· οἱ τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς φάλαγγος ἀποτελοῦντες στρατιῶται· || καθόλου, ὁ πρωτοστατῶν, ὁ καθηγεμὼν ἐνεργείας τινός.

πρωτοστατῶ (*—έω*)· εἶμαι πρωτοστάτης, καθηγεμὼν ἔργου ἢ προσπαθείας τινός: «πρωτοστατεῖ εἰς πᾶσαν ἀνατρεπτικὴν κίνησιν».

πρωτοσπαθάριος (ὁ) *[Βυζ.]*. Τιμητικὸς τίτλος παρὰ Βυζαντινοῖς, ἀπονεμόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς ἀ ωτάτης περιωπῆς πρόσωπα, πολιτικά τε καὶ στρατιωτικά. Ν. ΚΛΣ

πρωτοσπόνδυλον (τὸ) *[Ἐμβρυολ.]*· βλ. λ. *μεταμερής*.

πρωτοσταφυλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῆς ποικιλίας *οὐλοσιάφυλλος* τοῦ φυτοῦ ριβήσιον τὸ ἀκανθῶδες.

Πρωτοστράτορας, ***Δημήτριος***. Ἕλλην στρατιωτικὸς ἐκ Μονεμβασίας, διατελέσας ὡς ἀρχηγὸς Ἑλλήνων ἐθελοντῶν, τῶν περιφήμων «στρατιωτῶν», εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἑνετίας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ διακριθεὶς εἰς πλείστας ἐκστρατείας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἡ ἑνετικὴ γερουσία, ἀμείβουσα τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας, ἀπένειμεν αὐτῷ ἰσόβιον σύνταξιν. Ν. ΚΛΣ

πρωτοστράτωρ, *—ορος [Βυζ.]*. Αὐλικὸν ἀξίωμα παρὰ Βυζαντινοῖς, διδόμενον εἰς πρόσωπα ἐπίσημα καὶ ἀπολαύοντα τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως. Ὁ πρωτοστράτωρ ἦτο ἀρχηγὸς τῶν *στρατόρων*, δηλαδὴ τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων, δι' ὃ ἐκαλεῖτο καὶ *δομέστικος τῶν στρατόρων* καὶ *πρῶτος τῶν ἱπποκόμων* καὶ *στρατεύων ἴων ἱπποκόμων*. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἦτο τὸ 8ον ἐν τῇ αὐλικῇ ἱεραρχίᾳ, δηλαδὴ ἐτάσσετο μετὰ τὸν μέγαν δοῦκα καὶ πρὸ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου. Παρὰ τοῖς δυτικοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης ὁ πρωτοστράτωρ ἐλέγετο *μαρεσκάλκος* (marescalc). Ὁ πρωτοστράτωρ, ὡς πρόσωπον τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἡγεμόνος, περιεβάλλετο ἐνίοτε καὶ μὲ καθήκοντα διοικητοῦ τῶν στρατευμάτων, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατέστη ταυτόσημον τῷ τοῦ στρατηγοῦ. Ἔκτοτε ἀνώτατος βαθμὸς παρ' ἅπασι τοῖς εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς εἶναι ὁ τοῦ πρωτοστράτορος (γαλλ. maréchal, ἀγγλ. marshal ἢ field-marshal, γερμ. marschall ἢ feld-marschall, ἰταλ. maresciallo, ἱσπαν. mariscal), ὅστις σήμερον μεταφράζεται ἑλληνιστὶ εἰς *στρατάρχην*. Ὁ τίτλος τοῦ πρωτοστράτορος διετηρήθη καὶ ὡς αὐλικὸν ἀξίωμα. Οἱ Γάλλοι τὸν ἀρχηγὸν τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, ἤτοι τὸν αὐλάρχην, ὠνόμαζον πρωτοστράτορα τῆς αὐλῆς (maréchal de la cour), οἱ δὲ Ἄγγλοι λέγουσιν αὐτὸν μέγαν πρωτοστράτορα τοῦ βασιλέως (grand marschal of the king). Παραλλήλως ὁ τίτλος διετηρήθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ μὲ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σημασίαν, δηλαδὴ τοῦ ἐπιφορτισμένου τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἵππων. Γαλλιστὶ ὁ μὲν πεταλωτὴς λέγεται maréchal -ferrant, ὁ δὲ ὑπαξιωματικὸς τῶν ἐφίππων σωμάτων maréchal des logis. Ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ὑπαξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς λέγεται πρωτοστράτωρ (maresciallo). Ν. ΚΛΣ

πρωτόστροφος (ὁ ἡ), *—ον* (τό). Εἰς συστήματα διανομῆς καὶ μεταφορᾶς κινήσεως καλεῖται οὕτω ὁ τροχὸς ἢ ἄξων, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται πρῶτος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς μεταφορᾶς κινήσεως καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου λαμβάνουν τὴν κίνησιν ἅπαντες οἱ λοιποί. Οὕτω π.χ. εἰς κινήσεις προερχομένας ἐκ κινητηρίου μηχανῆς ἢ τοῦ κινητῆρος, πρωτόστροφος ἄξων εἶναι πάντοτε ὁ ἄξων τῆς μηχανῆς ἢ τοῦ κινητῆρος, πρωτόστροφος δὲ τροχός, ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἐσφηνωμένος ὀδοντωτὸς τροχὸς ἢ τροχαλία ἱμάντος.

πρωτοσύγκελλος (ὁ) *[Κανον. Δίκ.]*. Ὁ πρῶτος τῶν συγκέλλων. Κατὰ τὸ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923 καταστατικὸν τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν μητροπόλεσιν ἐχούσαις κατοίκους πλείονας τῶν πεντακισχιλίων ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ πρωτοσύγκελλος. Ὁ πρωτοσύγκελλος καθίστατο ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἱεράρχου, γνωρίζοντος τὴν κατάστασιν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ καὶ τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου. Ὁ πρωτοσύγκελλος, τελῶν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῆς μητροπόλεως ὑπάλληλοι, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως, διευθύνει τὸ γραφεῖον, ἀναπληροῖ δὲ ὡς πρὸς τὰ διοικητικὰ καθήκοντα κατὰ τὴν ἑκάστοτε παρεχομένην αὐτῷ ἐντολὴν τὸν ἀρχιερέα ἀπόντα ἢ ἄλλως κωλυόμενον. Μὴ ὑπάρχοντος πρωτοσυγκέλλου ἢ κωλυομένου, τὸν ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ ὁρίζει ὁ ἀρχιερεύς. Χηρευσάσης τῆς μητροπόλεως, ὁ πρωτοσύγκελλος παραλαμβάνει τὸ γραφεῖον τῆς μητροπόλεως. Νῦν, κατὰ τὸ ἀπὸ 29 Φεβρουαρίου 1932 διάταγμα «Περὶ ὁρισμοῦ τῶν παρ' ἑκάστῳ μητροπολιτικῷ γραφείῳ τῶν κατὰ τὸν νόμον 5187 μονίμων μητροπόλεων ὀργανικῶν θέσεων», παρ' ἑκάστῳ μητροπολιτικῷ γραφείῳ τῶν μονίμων μητροπόλεων τῶν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ἐνορίας ἐχουσῶν καθίσταται πρωτοσύγκελλος (ἢ γραμματεὺς) ἐπὶ βαθμῷ καὶ μισθῷ τμηματάρχου β' τάξεως (ἐν δὲ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν α' τάξεως) κληρικὸς ἄγαμος, πτυχιοῦχος τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης ἢ ἄλλης ὁμοταγοῦς θεολογικῆς σχολῆς, ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων μετὰ πρότασιν τοῦ μητροπολίτου. Παύεται δ' ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῇ προτάσει τοῦ οἰκείου μητροπολίτου καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἐπεχούσης θέσιν γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου. Πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ δίδει τὴν νενομισμένην διαβεβαίωσιν πρὸ τοῦ οἰκείου ἱεράρχου. Ὁ πρωτοσύγκελλος λαμβάνει μισθὸν ἐκ τοῦ παρὰ τῶν ναῶν τῆς μητροπολιτικῆς περιφερείας εἰσπραττομένου ποσοστοῦ, μὴ ἐπιτρεπομένου νὰ ὑπερβῇ τὰ δύο ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῶν ναῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 7 τοῦ εἰρημένου διατάγματος ὁριζόμενα, σύνταξιν δὲ παρὰ τοῦ ταμείου ἀσφαλίσεως τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

12**πρωτοσύστατος** (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τὸ πρῶτον συσταθείς, ὁ ἀρτίως ἱδρυθείς, ἀντὶ *νεοσύστατος*.

πρωτόσχολος (ὁ)· ὁ πρῶτος μαθητὴς ἑκάστης τάξεως, ὅστις κατὰ τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον, ἥτις ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1880, διηύθυνε τοὺς εἰς ἡμικύκλιον παρατεταγμένους μαθητάς, διὰ νὰ ἀποστηθίσουν τὰ μαθήματα ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἐποπτείαν τοῦ διδασκάλου. Π. Α. Β.

πρωτοτάξιδος, *—η, —ο*· ὁ πρώτην φορὰν ταξιδεύων: «καράβι ἀπὸ σκαριοῦ πρωτοτάξιδο».

πρωτότοιχος (ὁ)· ἕκαστος τῶν κατ' ἐξοχὴν τοίχων τῆς οἰκοδομῆς, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς μεσοτοίχους.

πρωτοτόκια (τά)· τὰ δικαιώματα τοῦ πρωτοτόκου, τοῦ πρώτου γεννηθέντος.

— *[Βιβλ.] Πρωτοτόκια* καὶ *πρωτοτοκεῖα* λέγονται ἐν τῷ ἑλληνικῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (τῶν Ο') τὰ δικαιώματα τοῦ πρώτου υἱοῦ τοῦ Ἰσραηλίτου. Τὰ δικαιώματα ταῦτα ἦσαν διπλῆ μερὶς ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς (Δευτερονομ. κα' 17), ἰδιάζουσα εὐλογία τοῦ πατρὸς (Γενέσ. κζ' 36) καὶ αὐθεντία τις ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν, πράγματα ἄγνωστα εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἄραβάς τε καὶ Βαβυλωνίους. Ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι κατὰ τὴν προμωσαϊκὴν ἐποχὴν ἐδικαιοῦτο ὁ πατὴρ νὰ ἐκχωρήσῃ τὰ πρωτοτόκια καὶ εἰς νεώτερον υἱὸν αὐτοῦ (Α' Παραλείπ. ε' 1), ὅπερ ἀπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου (Δευτερονομ. κα' 15 ἑξ.), καὶ ὅτι καὶ ὁ πρωτότοκος υἱὸς ἐδικαιοῦτο νὰ παραιτηθῇ τῶν πρωτοτοκίων αὐτοῦ ὑπὲρ νεωτέρου ἀδελφοῦ (Γενέσ. κε' 31 ἑξ.). Π. Ι. Μ.

πρωτοτοκία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρωτοτόκος, ὁ πρῶτος τοκετός, ἡ πρώτη γέννα.

— *[Νομ.]* Βλ. λ. *πρωτογένεια*.

πρωτότοκος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρῶτος γεννηθείς, τὸ πρῶτον τέκνον: «πρωτότοκος υἱός, — θυγάτηρ».

πρωτοτόκος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), ἐπὶ θήλεος, ὁ τὸ πρῶτον γεννήσας: «πρωτοτόκος γυνὴ» ἢ πρωτάρα, «πρωτοτόκον πρόβατον».

πρωτοτυπία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πρωτότυπος, ἀντίθ. *ἀπομίμησις*: «ἡ πρωτοτυπία εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν ἔργων μεγάλου τεχνίτου».

πρωτότυπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀποτελῶν πρῶτον, ἀρχικὸν τύπον, ἀρχικὴν μορφήν, ὁ μὴ προερχόμενος ἐκ μιμήσεως: «πρωτότυπον ἔργον, — σχέδιον»· || συνεκδ. «πρωτότυπος συγγραφεύς, — καλλιτέχνης» οὗτινος τὰ ἔργα εἶναι πρωτότυπα· || νεοφανής, παράδοξος: «πρωτότυπος ἄνθρωπος»· || ***πρωτότυπον*** (τό)· ὡς οὐσ., τὸ πρῶτον καταρτισθέν, τὸ ἐξ οὗ λαμβάνονται ἀντίγραφα, δημοτ. *μάννα*: «τὸ πρωτότυπον τοῦ συμβολαίου, — τῆς ἀποφάσεως, — τῆς εἰκόνος, — τοῦ ἀγάλματος»· || γραμματ., *πρωτότυπος λέξις* ἢ *πρωτότυπον* (τό)· ὡς οὐσιαστ., ἡ πρωτόθετος, ἡ ἀρχικῶς σχηματισθεῖσα ἐκ θέματος καὶ τέλους, ἀντίθ. *παράγωγος λέξις* ἢ *παράγωγον*· || στενότερον, ἡ ἐξ ἧς παράγεται ἄλλη, ἡ προϋπάρξασα εἴτε κατ' ἀλήθειαν εἴτε κατὰ πλάσμα, οἷον *τιμὴ* πρωτότυπον τοῦ *τιμῶ* καὶ τοῦτο τοῦ *τιμητὴς* καὶ τοῦτο τοῦ *τιμητεύω*, ἤτοι τὸ *τιμῶ* εἶναι πρωτότυπον τοῦ *τιμητής*, ἀλλὰ παράγωγον τοῦ *τιμὴ* κ.τ.λ.—Ἐπίρρ. ***πρωτοτύπως***.

— ***πρωτότυπα ἔγγραφα***. *Πρωτότυπον* καλεῖται τὸ πρῶτον κατ' ἐντελῆ τύπον ἐκδεδομένον ἔγγραφον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἴσον αὐτῷ ἔγγραφον, πρὸς σύνταξιν τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη καταστατικὴ πρᾶξις ἐπανελήφθη παρὰ τῶν αὐτῶν κυρίων προσώπων. Μόνον οἱ δυνάμενοι νὰ συντάξωσιν ἔγκυρόν τι ἔγγραφον δύνανται νὰ κατασκευάσωσι καὶ πολλὰ αὐτοῦ πρωτότυπα, ἐνῷ πᾶς ἄλλος μόνον ἀντίγραφα αὐτοῦ δύναται νὰ κάμῃ.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 425 τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἀντιπεφωνημένα ἀντίγραφα λογίζονται ἴσα τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἔχουσιν ἴσην αὐτῷ ἀποδεικτικὴν δύναμιν, ἐφόσον δὲν προσβάλλονται ὡς πλαστά, κατὰ τὰ ἄρθρα 453 καὶ ἑπ. Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

πρωτούλη (ἡ) (Protula Risso) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων σκωλήκων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *πρωτούλη ἡ πρωτούλη* εὑρέθησαν ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰ τεταρτογενῆ ἀποθέματα τῶν Στροφάδων νήσων. Γ. Κ. Γ.

πρωτουργὸς (ὁ, ἡ), *—ὸν* (τό)· ὁ πρῶτος ἐργασάμενος, ἐνεργήσας ἢ ἐκτελέσας τι, πρωταίτιος.

πρωτοφανέσιμος, *—η, —ο*· ἰδιωματ. ἐπὶ καρπῶν, ὁ πρῶτος, πρὸ τῶν ἄλλων φαινόμενος, ἄλλως *προφαντός*, *πρωτολούβι*: «πρωτοφανέσιμα σῦκα, — σταφύλια».

πρωτοφανὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὅστις διὰ πρώτην φορὰν φαίνεται, ὁ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενος, καινοφανής: «πρωτοφανὴς ἐπιτυχία»· || κατ' ἐπέκτ., ἐκπληκτικός, παράλογος: «πρωτοφανὴς ἀπαίτησις».

πρωτοφανήσιμος, *—η, —ο*· δημοτ., καὶ ***πρωτοφανέσιμος***· ἐπὶ καρπῶν, ὁ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενος, ὡριμάζων, ἄλλως *προφαντός*: «πρωτοφανήσιμα σταφύλια, — σῦκα».

πρωτοφλοίωμα (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται τὸ μὴ διαφοροποιηθὲν φλοίωμα ἢ ἠθμῶδες μέρος τῶν ἀγγειωδῶν δεσμίδων. Γ. Ν. Β.

πρωτοφυλακὴ (ἡ) *[Τακτ.]*. Καλεῖται ἡ μονὰς (συνήθως λόχος μετὰ πολυβόλων) ἡ ἐν ταῖς *προφυλακαῖς* ἐγκαθισταμένη ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἀμύνης. Ἡ δρᾶσις τῆς πρωτοφυλακῆς, ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς προσβολῆς, ἔγκειται εἰς τὴν παροχὴν πυρός, διὸ ἡ μονὰς αὕτη πρέπει νὰ ὀργανώσῃ δίκτυον πυρὸς ἐφ' ὅλου τοῦ πρὸ τῆς γραμμῆς ἀμύνης ἐδάφους, παρέχον προσέτι καὶ διασταύρωσιν πυρὸς μετὰ τοῦ τῶν παραπλεύρων πρωτοφυλακῶν. Ἐκ τῆς πρωτοφυλακῆς ἀποσπῶνται τὰ τμήματα, ἅτινα θ' ἀποτελέσωσι τὰ *φυλάκια* (συνήθως διμοιρία).

Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς *πρωτοφυλακὴ* ἐκαλεῖτο ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς φρουρίοις ἡ φρουρὰ (*φυλακή*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν κανονισμῶν), ἡ πρὸς τοῦτο καθορισθεῖσα ὑπὸ τοῦ φρουραρχείου, ἔχουσα δὲ προορισμὸν τὴν ἐν αὐτῇ συγκέντρωσιν τῶν ταραξιῶν στρατιωτῶν, τῶν ἄνευ ἀδείας διανυκτερεύσεως περιφερομένων ἐν τῇ πόλει μετὰ τὸ ἀνακλητικόν, πρὸς δὲ τὴν ἀποστολὴν τῶν διαταγῶν τοῦ φρουραρχείου ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς, συναγερμοῦ κλπ. Ἡ σήμερον ἐκτελοῦσα τὸν προορισμὸν τοῦτον φρουρὰ δὲν ὀνομάζεται πρωτοφυλακή. Ν. Θ. Κ.

πρωτόφυτα (τὰ) (Protophyta) *[Βοτ.]*. Ὑποδιαίρεσις θαλλοφύτων περιλαμβάνουσα 2 ὁμοταξίας, τὰ *βακτήρια* ἢ *σχιζομύκητας* καὶ τὰ *κυανοφύκη* ἢ *σχιζοφύκη*.

πρωτοχρονιὰ (ἡ)· ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἔτους, ἡ 1η Ἰανουαρίου, ἡ ἑορτὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου ἔτους, ἡ ἀρχιχρονιά.

—*[Λαογρ.]* Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς πρωτοχρονιᾶς, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῆς 1ης Ἰανουαρίου, δίδονται εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους διάφορα δῶρα, φιλοδωρήματα καὶ γλυκίσματα (κατὰ προτίμησιν μελομακάρουνα καὶ κουραμπιέδες), κόπτεται ὑπὸ ἑκάστης οἰκογενείας ἡ βασιλόπιττα, ἐντὸς τῆς ὁποίας τίθεται χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν νόμισμα, θεωρουμένου ὡς τυχηροῦ τοῦ ἔτους τοῦ μέλους ἐκείνου τῆς οἰκογενείας, εἰς τὸ τεμάχιον τοῦ ὁποίου θέλει τύχει τὸ νόμισμα, παῖδες δὲ περιερχόμενοι τὰς οἰκίας καθ' ὁμάδας ψάλλουν τὰ *κάλανδα* (βλ. λ.) καὶ δέχονται διάφορα φιλοδωρήματα. Γενικῶς, κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρωτοχρονιᾶς καὶ κατὰ τὴν πρωτοχρονιὰν καταβάλλεται συστηματικὴ προσπάθεια, ὅπως πᾶσαι αἱ τελούμεναι πράξεις καὶ οἱ λόγοι ἔχωσιν εὐοίωνον καὶ αἴσιον χαρακτῆρα, λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης δοξασίας ὅτι τὰ κατὰ τὴν πρωτοχρονιὰν τελούμενα ἔχουν ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἐπὶ τῆς εὐτυχίας ἢ δυστυχίας τῶν ἡμερῶν ὁλοκλήρου ἔτους. —Δ

Πρωτοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 452. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πορτορί*.

Digitized by Google

πρωτοχρονιά (ἡ)· ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ χρόνου, τοῦ ἔτους, ἡ πρώτη Ἰανουαρίου, ἄλλως *ἀρχιχρονιά*.

πρωτοχρονιάτικος,—η,—ο· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρωτοχρονιάν, ὁ τῆς πρωτοχρονιᾶς: «πρωτοχρονιάτικον δῶρον».—Ἐπίρρ. *πρωτοχρονιάτικα*· τὴν ἡμέραν τῆς πρωτοχρονιᾶς: «ἀρρώστησε πρωτοχρονιάτικα».

πρωτοψάλτης (ὁ). Ὁ πρῶτος τῶν ψαλτῶν: α') Διδάσκει τὴν ὑμνῳδίαν καὶ «ἐπιστατεῖ τῶν μελῳδῶν καὶ τῶν μελῳδιῶν εἰς ρυθμὸν καὶ τάξιν καθιστῶν τὰ μελῳδήματα». Ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ εὐωνύμου χοροῦ, ἄρχεται δὲ πρῶτος τῆς ψαλμῳδίας καὶ ἐκφωνεῖ πρὸς τὸν ἀρχιερέα ἢ τὸν ἱερέα τὸ «εὐλόγησον, δέσποτα». β') Ὑπόκειται τῷ λαοσυνάκτῃ. γ') Καταλέγεται ἐν τῷ εὐωνύμῳ χορῷ. δ') Δηλοῦται καὶ διὰ τῶν ὅρων: *χοράρχης* καὶ *δομέστικος*. Κ. Μ. Ρ.

Πρωτοψάλτης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην ἐκκλησιαστικὸς μουσικὸς (βλ. λ. *Βυζάντιος* Κωνσταντῖνος).

πρωτύτερα (συγκρ. τοῦ *πρῶτα*)· ἐπίρρ., ἐν προτέρῳ χρόνῳ, προηγουμένως, πρότερον: «ἦρθα πρωτύτερα ἀπὸ σένα».

πρωτυτερινός, —ή, —ό· ὁ γενόμενος πρωτύτερα, προγενέστερος, παλαιότερος.

Πρωτὼ *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος. Παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ ὀνομάζεται *Πρωθώ*. Α. Θ. Σ.

Πσεμὺσλ (Przemysl) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πζεμὺσλ*.

Πσεντμὸστ φυλὴ (Predmost). Ὠνομάσθη οὕτω τὸ σύνολον παλαιοντολογικῶν σκελετῶν ἀνακαλυφθέντων εἰς τὴν ὁμώνυμον περιοχὴν τῆς Μοραβίας (Τσεχοσλοβακίας), ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐντεῦθεν, ὑπὸ τοῦ Wankel (δεξιὸν ἥμισυ κάτω γνάθου γυναικείας), τοῦ Kriz (κρανίον νέου δολιχοκέφαλον, δύο κάτω γνάθοι, τεμάχια ἄλλου κρανίου κλπ.) καὶ τοῦ K. Maska (20 σκελετοί, ὧν οἱ 14 πλήρεις, ἐντὸς ἐλλειπτικοῦ τάφου). Κατὰ τοὺς Matiegka, Absolon κλπ. πρόκειται ἴσως περὶ φυλῆς ἐκ διασταυρώσεως νεαντερταλίων καὶ νεοπαλαιολιθικῶν τύπων, παλαιοῦ καὶ νέου ἀνθρώπου δηλαδή. Τὴν συσχέτισιν ταύτην πρὸς τὸν πρωτόγονον τύπον ἔδωσεν ἡ προβολὴ τῶν ὑπεροφρύων τόξων, ἰδία εἰς ἓν πλῆρες ἀνδρικὸν κρανίον. Κατὰ τὸν Breuil καὶ δεδομένου τοῦ μονομεροῦς τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου, ἡ φυλὴ τοῦ Predmost, ἀνήκει ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν χαρακτηριστικῶν της, εἰς τὸν γενικὸν τύπον τοῦ νέου ἢ ἔμφρονος ἀνθρώπου (Homo sapiens), ὃν συναντῶμεν κατὰ τὸ νεώτερον παλαιολιθικὸν (ἀνάστημα ὑψηλὸν (1.85 μ.), δολιχοκεφαλία πρὸς βραχυκεφαλίαν (κρανιακὸς δείκτης 71.9—77.8), ἀνώτερος προσωπικὸς δείκτης 53.5 — 46.8, ρινικὸς δείκτης 44. 1 — 54.9). Τὰ εὑρήματα ταῦτα μᾶς ἐνθυμίζουν τὸν τύπον τὸν καλούμενον κρομανιόνιον. Ὁ Saller κατατάσσει τὰ μὲν ἀνδρικὰ κρανία τοῦ Πσεντμὸστ εἰς μίαν πρώτην τάξιν τῶν κρομανιονίων (τὸν κλασσικὸν τύπον), τὰ δὲ γυναικεῖα εἰς μίαν δευτέραν, ὀλιγώτερον δολιχόκρανον καὶ λεπτοπροσωποτέραν. Ι. Γ. Κ.

Πσὶζ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Καυκάσου (βλ. λ. *Κουμπάν*).

Πσίνζα *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ *Ἀξιοῦ* (βλ. λ.).

Πσκὼφ (Pskow) *[Γεωγρ.]*. —1) Πρώην ρωσικὸν κυβερνεῖον, συγχωνευθὲν τῷ 1927 μετὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Λένινγκραδ. Εἶχεν ἐμβαδὸν 51.726 τ. χλμ. καὶ 1.777.702 κατ. —2) Πόλις, πρωτεύουσα τοῦ πρώην κυβερνείου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λένινγκραδ—Ρίγας καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βελικάγια, ἐκβάλλοντος 15 χλμ. ἐκεῖθεν τοῦ Λένινγκραντ, εἰς τὴν λίμνην τοῦ Πσκώφ, ὅπου καὶ σταθμὸς πλοίων. Κάτ. 39.765 (1926). Εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων τῆς Ρωσίας, ἔχει δὲ ἀρχαίους ναοὺς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀνάκτορα μεταβληθέντα ἤδη εἰς μουσεῖα (ἀρχαιολογικόν, καλλιτεχνικὸν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν), βιομηχανίαν δερμάτων καὶ μεταλλίνων εἰδῶν καὶ μέγα ἐμπόριον ξυλείας. Θ. Κ.

πταῖσμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πταίειν, πρόσκρουσις, σκόνταμμα· || συνήθ., σφάλμα, παράπτωμα μικρόν, λάθος· || νομικῶς, ἀδίκημα μικρόν, παράπτωμα τιμωρούμενον δι' ἀστυνομικῆς ποινῆς.

— *[Ἀστυν. Δίκ.]* Ὑπὸ τὸν ὅρον *πταῖσμα* νοοῦμεν πᾶσαν ὑπαιτιότητα (δόλον ἢ ἀμέλειαν), δυναμένην νὰ ἐπιφέρῃ ζημίαν τοῦ ἄλλου. Πᾶσα πρᾶξις ἢ παράλειψις προερχομένη ἐκ πταίσματος τινος καὶ ἐπιφέρουσα ζημίαν τοῦ ἄλλου ἀποτελεῖ ἀδίκημα (ἀστικόν). Καὶ τὸ μὲν πταῖσμα (ἡ ὑπαιτιότης) προϋποθέτει ὕπαρξιν βουλήσεως (διὰ τοῦτο εἶναι ἀκαταλόγιστος ὁ παράφρων, τὸ νήπιον, ὁ ἐν ὕπνῳ, ἐν μέθῃ, ἐν λιποθυμίᾳ ἐνεργῶν), ἡ δὲ ζημία δέον νὰ ᾖ ἄδικος ἢ παράνομος (διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἀδίκημα ἐπὶ τῆς ἀμύνης καὶ τῆς ἀνάγκης). Καὶ *δόλον* μὲν καλοῦμεν τὴν βούλησιν τὴν στραφεῖσαν ἐπὶ τὴν παραγωγὴν τῆς παρανόμου καταστάσεως, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ παρανόμου αὐτῆς, *ἀμέλειαν* δὲ τὴν ἔλλειψιν τῆς προσηκούσης ἐντάσεως τοῦ πνεύματος, ἐξ ἧς πεπλανημένη θέλησις ἐπιφέρουσα τὴν παράνομον κατάστασιν. Ἡ ζημία ἡ μὴ ἀναγομένη οὔτε εἰς δόλον οὔτε εἰς ἀμέλειαν ἀποτελεῖ τυχαῖον γεγονός. Ἡ ἀμέλεια εἶναι βαρεῖα καὶ ἐλαφρά· καὶ βαρεῖα μὲν ὑπάρχει ὅπου δὲν κατεβλήθη ἡ ἐπιμέλεια τοῦ κοινοῦ νοῦ, ἐλαφρὰ δὲ ὁσάκις δὲν κατεβλήθη ἡ ἐπιμέλεια τοῦ συνετοῦ οἰκοδεσπότου. Διὰ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα πταίσματος διακριτέον κυριωδῶς τὴν εὐθύνην αὐτοῦ ὁσάκις συνδέεται ἤδη μετ' ἄλλου διὰ προηγουμένου ἐνοχικοῦ δεσμοῦ, γεννηθέντος εἴτε ἐκ συμβάσεως εἴτε καὶ ἄλλως, ἀπὸ τῆς εὐθύνης του ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπάρξεως τοιούτου δεσμοῦ, τῆς εὐθύνης του ὡς ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, κατὰ τὸ ἴσχυον δίκαιον, εὐθύνεται ὁ συνδεόμενος μετ' ἄλλου δι' ἐνοχῆς κατὰ κανόνα διὰ πᾶν πταῖσμα, ἤτοι οὐ μόνον διὰ δόλον καὶ βαρεῖαν ἀμέλειαν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐλαφράν, ὑφισταμένων ἐλαφρῶν τινων ἐξαιρέσεων ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου. Εὐθύνεται οὗτος, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐκδηλοῦται τὸ πταῖσμα καὶ διὰ τὴν ὑπερημερίαν του καὶ διὰ τὴν ἐκ πταίσματος ἀδυναμίαν τῆς ὀφειλομένης παρ' αὐτοῦ παροχῆς, καὶ δὴ ἐπὶ τῆς κυριωτέρας περιπτώσεως τῆς ἐκ συμβάσεως ἐνοχῆς, ἂν δὲν ἐκτελῇ τὴν σύμβασιν καὶ ἂν δὲν τὴν ἐκτελῇ ἐγκαίρως καὶ ἂν δὲν τὴν ἐκτελῇ προσηκόντως καὶ ἂν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως ὑπαιτίως ὁπωσδήποτε ζημιοῖ. Ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπάρξεως ἐνοχικοῦ τινος δεσμοῦ εὐθύνεται ὁ ἄνθρωπος ἔναντι τοῦ ὁμοίου του κατὰ τὸ ἴσχυον δίκαιον διὰ τὸν δόλον του μὲν ἀπολύτως, ἐφ' ὅσον ἐγένετο πρόξενος ζημίας τοῦ ἄλλου ὁπωσδήποτε τελεσθείσης, ἐφ' ὅσον δὲ δι' ἐνεργείας αὐτοῦ τιν.ς ἢ παραλείψεως ἐβλάβη παρανόμως (ἄνευ δικαιώματος) ὁπωσδήποτε ἀλλότριον πρᾶγμα, εὐθύνεται ὁ πρόξενος τῆς ζημίας οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκ δόλου βλάβην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀμελείας (βαρείας ἢ ἐλαφρᾶς) τοιαύτην. Ἡ ἐκ τοῦ πταίσματος κατὰ τὰ ἄνω εὐθύνη εἴτε ἐν ὑφισταμένῃ ἐνοχῇ εἴτε ἔξω αὐτῆς συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ πταίσαντος εἰς καταβολὴν τοῦ διαφέροντος, ἤτοι τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ βλαβέντος διά τε τὴν θετικὴν ζημίαν καὶ τὴν ἀποθετικὴν (τὸ διαφυγὸν κέρδος). Κ. Γ. Κ.

— *[Ποιν. Δίκ.]* *Πταῖσμα* εἶναι ἡ ἐνέργεια ἢ παράλειψις, ἐφ' ἧς ὁ νόμος τάσσει ποινὴν ἀστυνομικήν. Ἀστυνομικὴ ποινὴ εἶναι ἡ κράτησις καὶ τὸ πρόστιμον. Ἡ διάρκεια τῆς κρατήσεως, μὴ ὑπαρχόντων μερικωτέρων νομίμων ὁρισμῶν, δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῆς μιᾶς ἡμέρας, οὔτε νὰ ὑπερβαίνῃ τὸν μῆνα. Τὸ πρόστιμον δὲν δύναται νὰ εἶναι μικρότερον τῶν 5 δραχμῶν, ἀλλ' οὔτε μεγαλύτερον τῶν 1000, ἐκτὸς ἂν ὁ νόμος διατάττῃ ρητῶς ἄλλο τι εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις.

Αὐτόφωρον πταῖσμα ὑπάρχει, ὅταν τοῦτο εἶναι ἐν τῷ πράττεσθαι ἢ ἐπράχθη ἀρτίως ἢ ὁ κατηγορούμενος εὑρέθη ἐν καιρῷ τῆς κολασίμου πράξεως ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου αὕτη ἐτελέσθη, μὲ πράγματα, ἐργαλεῖα, ὅπλα καὶ ἄλλα πειστήρια, ἢ ὁ κατηγορούμενος κατεδιώχθη διὰ δημοσίου κραυγῆς. Ἕνεκα πταίσματος ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐπιτρέπεται ἡ σύλληψις τοῦ πταίστου ὑπὸ παντὸς προσδραμόντος ἀστυνομικοῦ ὀργάνου ἢ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου πρὸς βεβαίωσιν μόνον τῆς ταυτότητος τοῦ αὐτουργοῦ ἢ ἄμεσον αὐτοῦ εἰς δίκην εἰσαγωγήν, ὁσάκις αὕτη εἶναι ἐφικτή. Χ. Ν. Τ.

— *[Στρατ.—Ναυτ. Ποιν. Δίκ.]* Τὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν τῆς ξηρᾶς διαπραττόμενα πταίσματα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου (ἡ στρατιωτικὴ ποινικὴ νομοθεσία οὐδὲν πταῖσμα ἀναγράφει) ὑπάγονται κατὰ κανόνα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ἐξαιρέσει τῶν στρεφομένων κατὰ τοῦ προσώπου ἢ τῆς περιουσίας ἰδιωτῶν, περὶ ὧν ἡ § 3 τοῦ ἄρθρου 100 τοῦ Συντάγματος, ἅτινα ὑπάγονται εἰς τὰ κοινὰ ποινικὰ δικαστήρια, τιμωροῦνται δὲ ταῦτα διὰ κρατήσεως μιᾶς ἡμέρας μέχρι δύο μηνῶν, οὐδέποτε δὲ διὰ προστίμου, ἀντὶ τοῦ ὁποίου ὅταν τὸ ὁρίζῃ ὁ νόμος ἐπιβάλλεται ἡ κράτησις. Δύναται ὅμως ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ διὰ τὴν βαρύτητα τῶν περιστάσεων, ὧν ἡ ἐκτίμησις ἀφίεται εἰς αὐτήν, νὰ παραπέμψῃ τὸν ἔνοχον πταίσματος στρατιωτικὸν εἰς τὸ πταισματοδικεῖον (ἄρθρον 261 Σ. Π. Ν.).

Τὰ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν διαπραττόμενα πταίσματα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου (καὶ ἡ ναυτικὴ ποινικὴ νομοθεσία οὐδὲν πταῖσμα προνοεῖ) ὑπάγονται κατὰ κανόνα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ναυτικῶν ἀρχῶν, ἐξαιρέσει τῶν ἐν τῇ § 3 τοῦ ἄρθρου 100 τοῦ Συντάγματος, ἅτινα ὑπάγονται εἰς τὰ κοινὰ ποινικὰ δικαστήρια, τιμωροῦνται δὲ καὶ ταῦτα μόνον διὰ κρατήσεως μιᾶς ἡμέρας μέχρι δύο μηνῶν, οὐδέποτε δὲ διὰ προστίμου (ἄρθρον 1 § 1 περ. 2 Ν. ΒΧΝΒ' «Περὶ ναυτικῶν πειθαρχικῶν ποινῶν»). Αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαί, τιμωροῦσαι τὰ ὡς ἄνω πταίσματα διὰ τῆς ποινῆς τῆς κρατήσεως, πράττουσι τοῦτο κατ' ἐνάσκησιν τῆς πειθαρχικῆς αὐτῶν ἐξουσίας καὶ ἑπομένως ἡ ποινὴ αὕτη, ἥτις πειθαρχικὸν ἔχει χαρακτῆρα, δέον νὰ ᾖ κατὰ τὸ μέγεθος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας, ἣν ἑκάστη τούτων ἔχει, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμούς.

Κατ' ἐξαίρεσιν ὑπάγονται εἰς τὰ κοινὰ ποινικὰ δικαστήρια διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν διαπραττόμενα πταίσματα: α') οἱ στρατιωτικοὶ οἱ διατελοῦντες ἐν λιποταξίᾳ, ἐπ' ἀδείᾳ, εἰς διαθεσιμότητα, εἰς πρόσκαιρον παῦσιν ἢ ἀπόλυσιν (ἄρθρα 44, 45 Σ. Π. Ν.), καὶ β') οἱ μεθ' ὑπαγομένων εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν κοινῶν ποινικῶν δικαστηρίων συνεργοὶ ἢ συναίτιοι πταισματικῶν παραβάσεων στρατιωτικοὶ ἢ ναυτικοὶ (ἄρθρα 60 Σ. Π. Ν., 7 Ν. Π. Ν.).

Τὰ πταίσματα τῶν στρατιωτικῶν τῆς χωροφυλακῆς τιμωροῦνται μόνον πειθαρχικῶς, ἐξαιρουμένων τῶν τῆς § 3 τοῦ ἄρθρου 100 τοῦ Συντάγματος, ἅτινα δικάζονται ὑπὸ τῶν πλημμελειοδικείων, ὡς καὶ ἄλλων πταισμάτων, ἅτινα ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, λόγῳ τῆς σοβαρότητός των, δύναται νὰ τὰ παραπέμπῃ εἰς τὸ πλημμελειοδικεῖον. Τὰ πταισματοδικεῖα οὐδέποτε ἔχουσιν ἁρμοδιότητα ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν τῆς χωροφυλακῆς· ἑπομένως ἐν περιπτώσει συμμετοχῆς ἐπὶ πταισματικῆς παραβάσεως ἁρμόδιον εἶναι τὸ πλημμελειοδικεῖον (ἄρθρον 82 § 3 Ν. 4578 «Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς»). Χ. Π.

πταισματοδικεῖον (τό)· τὸ κατώτερον ποινικὸν δικαστήριον, δικαστήριον μικρῶν παραπτωμάτων, χαρακτηριζομένων ὡς πταισμάτων.

— *[Ποιν. Δικον.]* *Πταισματοδικεῖον* εἶναι ἕκαστον εἰρηνοδικεῖον προσηκόντως ἐσχηματισμένον κατὰ τὰ ἄρθρα 5 καὶ 27 τοῦ ὀργανισμοῦ δικαστηρίων καὶ συμβολαιογραφείων (ἄρθ. 31 ὀργανισμοῦ). Διὰ τοῦ νόμου ΑΝΕ' ἱδρύθησαν εἴς τινας πόλεις εἰδικὰ πταισματοδικεῖα, ἅτινα νῦν, δυνάμει τοῦ νόμου ΓΦΞΒ' τοῦ 1910, δύνανται νὰ καταργηθοῦν μόνον διὰ νόμου, ὡς καὶ τὰ εἰρηνοδικεῖα, ὡς ἐπίσης διὰ νόμου δύνανται νὰ ἱδρυθοῦν καὶ νέα εἰδικὰ πταισματοδικεῖα. Εἰδικὰ πταισματοδικεῖα ἔχουν ἱδρυθῆ πολυάριθμα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸ ἄρθρον 330 τῆς ποινικῆς δικονομίας, διὰ νὰ ἔχῃ κῦρος ἡ ἔν τινι πταισματοδικείῳ συζήτησις, ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία εἰρηνοδίκου (ἢ εἰδικοῦ πταισματοδίκου, κατὰ τὸν νόμον ΑΝΕ'), γραμματέως τοῦ εἰρηνοδικείου καὶ δημοσίου κατηγόρου. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ πταισματ.δικείου ὑπάγονται ὅλα τὰ πταίσματα τὰ πραχθέντα ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ εἰρηνοδικείου (ἄρθρ. 333 Ποιν. δικον.). Οἱ νομίμως κλητευθέντες μάρτυρες μὴ ἐμφανιζόμενοι δύνανται νὰ καταδικασθῶσιν εἰς πρόστιμον, ἐὰν δὲ ἕνεκα τῆς μὴ ἐμφανίσεως ταύτης ἀναβληθῇ ἡ δίκη, εἰς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς συνεπείᾳ τῆς ἀναβολῆς δαπάνας τῆς δίκης. Τοῦ μάρτυρος, ὅστις νομίμως κλητευθεὶς δὲν ἐνεφανίσθη καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὴν ἀναβολὴν νέαν δικάσιμον, δύναται νὰ διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ πταισματοδίκου ἡ διὰ βίας προσαγωγὴ (ἄρθρ. 334 Ποιν. δικον.). Ὁ καταδικασθεὶς μάρτυς (ἢ πραγματογνώμων) δύναται νὰ ἀνακόψῃ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεώς της. Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις δὲν ἐξεδικάσθη, ἡ ἀνακοπὴ εἶναι δυνατὴ μέχρι καὶ τῆς ἡμέρας τῆς νέας δικασίμου (ἄρθρ. 335 Ποιν. δικον.). Ἐὰν ὁ κατηγορούμενος νομίμως κλητευθεὶς (ἄρθρ. 144 κ. ἑ.) δὲν ἐμφανισθῇ αὐτοπροσώπως (ἢ κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 25 διὰ πληρεξουσίου), δικάζεται ἐρήμην (ἄρθρ. 336 Ποιν. δικον.). Τὴν ἐρήμην καταδικαστικὴν ἀπόφασιν δύναται ὁ κατηγορούμενος νὰ ἀνακόψῃ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως αὐτῆς, ἐὰν τῷ ἐκοινοποιήθη προσωπικῶς, ἐντὸς δὲ τριάκοντα ἡμερῶν ἂν δὲν τῷ ἐκοινοποιήθη προσωπικῶς. Λόγοι ἀνακοπῆς εἶναι δεκτοὶ μόνον ἡ μὴ τήρησις τῶν περὶ τὰς προθεσμίας διατάξεων ἢ νόμιμον κώλυμα, δηλαδὴ περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας ἢ ἄλλων ἀνυπερβλήτων αἰτίων (ἄρθρ. 338 Ποιν. δικον.). Ἐὰν ἀποδειχθῇ ὁ λόγος τῆς ἀνακοπῆς, γίνεται αὕτη δεκτή, ἀκυροῦται ἡ κατ' ἐρήμην διαδικασία καὶ ἡ ἀπόφασις καὶ διατάσσεται ἡ ἐπιμελείᾳ τοῦ κατηγόρου νέα τῆς ὑποθέσεως εἰσαγωγὴ καὶ ὁ προσδιορισμὸς αὐτῆς εἰς ἑτέραν δικάσιμον, ἢ δύναται τὸ δικαστήριον νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει. Ἐὰν ἡ ἀνακοπὴ ἀπορριφθῇ, εἴτε ὡς ἀνυποστήρικτος εἴτε ὡς μὴ βάσιμος, καταδικάζεται ὁ ἀνακόπτων εἰς τὰ ἔξοδα τῆς κατ' ἀνακοπὴν δίκης καὶ ἐκτελεῖται ἡ κατ' ἐρήμην ἀπόφασις. Δευτέρα ἀνακοπὴ εἶναι πάντοτε ἀπαράδεκτος (ἄρθρ. 339 Ποιν. δικον.). Ὅταν κατὰ τὴν δίκην ἐμφανίζεται ὁ κατηγορούμενος, ἡ συζήτησις γίνεται κατ' ἀντιμολίαν (ἄρθρ. 344 Ποιν. δικον.). Καταδικασθέντος ἢ ἀθωωθέντος τοῦ κατηγορουμένου, ἀποφασίζεται καὶ περὶ τῶν ἐξόδων (ἄρθρ. 82—86), τῆς ἀποδόσεως, τῆς δημεύσεως καὶ τῶν πολιτικῶν ἀπαιτήσεων (ἄρθ. 346 Ποιν. δικον.). Ἡ ἀθωωτικὴ ἀπόφασις τοῦ πταισματοδικείου εἶναι ἀνέκκλητος. Ἐπὶ τῆς καταδικαστικῆς συγχωρεῖται ἔφεσις μόνον ἐὰν κατεγνώσθη ποινὴ κρατήσεως ὑπερβαίνουσα τὰς τρεῖς ἡμέρας ἢ πρόστιμον ἄνω τῶν 100 δραχμῶν. Ἡ προθεσμία τῆς ἐφέσεως εἶναι 5 ἡμέραι ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως ἀποφάσεως. Ἡ ἔφεσις διευθύνεται πρὸς τὸ δικα-

Digitized by Google

στήριον τῶν πλημμελειοδικῶν καὶ ἔχει ἀναστέλλουσαν δύναμιν κατὰ κανόνα, πλὴν ἐξαιρέσεων. Ἐὰν ἡ ἔφεσις ἐγένετο παρὰ τοῦ καταδικασθέντος, τὸ πλημμελειοδικεῖον δὲν δύναται νὰ καταστήσῃ χείρονα τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐντὸς 5 ἡμερῶν, ἀφ' ἧς ἡ ἀπόφασις ἐπὶ πταίσματι καταστῇ ἀνέκκλητος, ἕκαστος τῶν διαδίκων δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἀναίρεσιν κατ' αὐτῆς. Τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ πταίσματα ἐκδικάζονται συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 237 τῆς 13 Μαρτίου/15 Ἀπριλίου 1914 «Περὶ ἐκδικάσεως τῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ πταισμάτων καὶ τῶν δι' ἐκθέσεως δημοσίας ἀρχῆς βεβαιουμένων». Χ. Ν. Τ.

πταισματοδίκης (ὁ)· ὁ κατώτερος ποινικὸς δικαστής, δικαστὴς πταισμάτων.

πταίστης (ὁ)· ὁ πταίσας, ὁ ὑπαίτιος πταίσματος.

πταίω, κοιν. *φταίω*· προσκρούω, σκοντάφτω· ‖ συνήθ., σφάλλω, κάμνω σφάλμα, γίνομαι αἴτιος κακοῦ: «τίς πταίει;», «τίς ὁ πταίσας;», «τὸ κεφάλι του φταίει», «σὺ φταίς».

Πτανδαρὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Καππαδοκίᾳ, κειμένη πρὸς Β. τῆς Ἀραβισσοῦ (νῦν Γιαρπούζ) εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀντιταύρου (Ὁδοιπ. Ἀντων.). Σήμερον καλεῖται *Τανίρ*. Α. Θ. Σ.

πταρμικός, —ή, —όν· ὁ προκαλῶν πταρμόν, πταρμογόνος: «πταρμικὸν φυτόν».

— [*Φαρμακ.*] Ὑπὸ τὸν ὅρον *πταρμικὰ* (Ptarmica) περιλαμβάνονται αἱ οὐσίαι ἐκεῖναι, αἵτινες ἐρεθίζουσαι τὴν βλεννομεμβράναν τῆς ῥινὸς προκαλοῦσιν ἀνακλαστικῶς εἴτε ἀποβολὴν βλέννης εἴτε πταρμόν. Αἱ οὐσίαι αὗται χρησιμοποιοῦνται ἰδίᾳ ὡς λεπτόταται κόνεις, λόγῳ τοῦ ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κάθε λεπτὴ κόνις διεγείρει πρὸς πταρμόν. Τὸ γνωστότερον πταρμικὸν μέσον εἶναι ἡ κόνις τοῦ καπνοῦ (ταμπάκο). Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλα μέσα μᾶλλον δραστικώτερα, ἐκ τῶν ὁποίων λίαν ἐλάχιστα ποσὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσουν συνεχεῖς καὶ πολυώρους πταρμούς. Οὕτω π. χ. δι' ἁπλοῦ καὶ μόνου ἀνοίγματος φιαλιδίου βερατρίνης προκαλεῖται πταρμικὸς σπασμός. Ὁμοίως τὸ εὐφόρβιον, ἡ ἰπεκακουάνα, οἱ φλοιοὶ Παναμᾶ κλπ. προκαλοῦν πταρμούς. Δρόγαι περιέχουσαι σαπωνίνην δύνανται νὰ προκαλέσουν ἰσχυρὸν πταρμόν. Ὡς πταρμικὸν φάρμακον χρησιμεύει καὶ τὸ ἄσαρον, ὅπερ παλαιότερον μετὰ τοῦ σαψύχου (Origanum majorana, κοιν. μαντζουράνας) καὶ τῆς κομβαλλαρίας ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν παρασκευὴν φαρμακευτικῶν πταρμικῶν κόνεων (Pulvis sternutatorius). Τὰ πταρμικὰ φάρμακα ἐχρησιμοποιοῦντο παλαιότερον εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, θεωρούμενα κατὰ τὸν Ἱπποκράτην ὡς εὐεργετικὰ φάρμακα ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἐμπυρέτων νόσων. Τὸ ἐπὶ κατάρρων συλλεγόμενον εἰς τὴν ῥῖνα ἔκκριμα, ὅπερ καθίσταται ἐρεθιστικὸν διὰ τῶν προϊόντων σχάσεως αὐτοῦ, δύναται νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ τῶν πταρμικῶν κόνεων. Ἡ εὐεργετικὴ δρᾶσις ἣν προκαλεῖ ἡ εἰσπνεομένη διὰ τῆς ῥινὸς κόνις τοῦ ταμβάκου ἐπὶ κεφαλαλγίας, κωφώσεως, φλογώσεως τῶν ὀφθαλμῶν, ὀφείλεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῆς καθαρτικῆς ἐπενεργείας τῆς πταρμικῆς ταύτης κόνεως. Ἐν τοσούτῳ ἡ συνεχὴς χρῆσις αὐτῆς προκαλεῖ ἐθισμόν. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν πταρμικῶν ἐνδείκνυται ἰδίᾳ διὰ τὴν ἀποβολὴν ξένων σωμάτων ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ καταβολῆς τῆς ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας, ληθάργου, ἀδυναμίας, ὅτε διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν εὐαισθήτων νεύρων εἰς τὴν βλεννομεμβράναν καὶ τοῦ πταρμοῦ προκαλεῖται αὔξησις τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος. Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν προτιμῶνται τὰ πτητικὰ ἐρεθιστικὰ μέσα (ὡς π. χ. ἡ ἀμμωνία), ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον. Διὰ τῆς προκαλουμένης ἰσχυρᾶς αὐξήσεως τῆς πιέσεως ὑπὸ τῶν πταρμικῶν δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ ἀσθενικῶν ἀτόμων διάρρηξις τῶν ἀγγείων (αἱθύρωμα, ἀνεύρυσμα). Ἐπίσης ἡ χρῆσις τῶν πταρμικῶν εἶναι ἐπικίνδυνος ἐπὶ ἀτόμων ἐχόντων τάσιν πρὸς αἱμορραγίας τῶν πνευμόνων ἢ τῶν νεφρῶν. Ὁμοίως ἐπὶ ἐγκύων γυναικῶν τὰ πταρμικὰ εἶναι ἐπικίνδυνα. Κ. Γ. Μ.

πταρμογόνα *ἀέρια*. Ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐρεθιστικῶν ἀερίων (δακρυγόνα, πταρμογόνα κ.τ.λ.). Τὰ πταρμογόνα ἀέρια προκαλοῦσι μετὰ πάροδον 3—4 πρώτων λεπτῶν ἐρεθισμὸν τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, μὲ ὀδυνηρὰ πταρνίσματα, ἐρεθισμὸν τοῦ λαιμοῦ, δακρυρροίαν τῶν ὀφθαλμῶν, πόνον τῆς ῥινός, τοῦ αὐχένος, τῶν κροτάφων καὶ ἀναγκάζουσι τὸν ἀγωνιστὴν ν' ἀποβάλῃ τὴν προσωπίδα του. Αἱ πταρμογόνοι οὐσίαι εἶναι ἑνώσεις ἀρσενικοῦχοι, αἵτινες ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ διαπερῶσι τὰς μὴ καλῶς προσηρμοσμένας εἰς τὸ πρόσωπον προσωπίδας. Τὰ ἐρεθιστικὰ ἀέρια (δακρυγόνα, πταρμογόνα) χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀέρια παρενοχλήσεως, σκοπὸν δὲ ἔχουσι νὰ ἐπιδρῶσι δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ, ὃν φέρουν εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἐξαναγκάζουν νὰ χρησιμοποιήσῃ προσωπίδας, ἐπιτυγχάνοντα σημαντικὴν ἐλάττωσιν τῆς μαχητικότητος τοῦ ἀντιπάλου. Μεταξὺ τῶν πταρμογόνων ἀερίων ἔχομεν τὸ αἰθυλαρσενοδιχλωρίδιον — ethylbichlorarsine $C^2H^5AsCl^2$, τὸ διφαινυλαμιναρσενοχλωρίδιον καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς σειρᾶς. Δ. ΒΑΚΑΣ

πταρμὸς (ὁ)· πτάρνισμα, κοιν. *φτάρνισμα*.

— [*Ἀρχ.—Ἐγκυκλ.*] Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅταν τις ἐπτάρνυτο, ἔπρεπε νὰ εἴπωσι πρὸς αὐτὸν οἱ παρόντες «ζῆθι» ἢ «Ζεῦ σῶσον», ὡς νῦν λέγομεν ἡμεῖς αὐτῷ «γειά σου», «μὲ τὶς ὑγείες σας», διότι καὶ παρ' ἐκείνοις, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ πολλοῖς λαοῖς, ὁ πταρμὸς ἐπιστεύετο δεισιδαιμόνως ὡς οἰωνός, ἐπειδὴ ἐλογίζετο καὶ αὐτὸς θεός, ἤ, τοὐλάχιστον, χρησμὸς τοῦ θεοῦ (*Ἀριστοτ.* Προβλ. ΛΓ', 7, 11). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωρεῖτο καλὸς οἰωνὸς ὁ ἰσχυρὸς πταρμὸς (*Ὁμ.* Ὀδύσσ. ρ, 541, *Ἀριστοφ.* Βάτραχοι 647), ὁ κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ ὁ ἐκ δεξιῶν ἀκουόμενος, ὅστις ἐπιστεύετο προτρέπων καὶ ἐνθαρρυντικός· ἐνομίζετο δὲ κακὸς οἰωνὸς ὁ συμβαίνων λίαν πρωῒ καὶ ὁ ἐξ ἀριστερῶν ἀκουόμενος, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ λίαν ἠχηρός. Καὶ πεοὶ τῶν θεῶν ὑπῆρχεν ἡ γνώμη ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐπίστευον τὸν πταρμὸν ὡς ἐκδηλοῦντα ἔγκρισιν. Ν. Σ. Λ.

— [*Ἰατρ.*] Ὁ *πταρμὸς* εἶναι ἀκουσία ἀνακλαστική, σπασμωδικὴ ἐνέργεια τῶν ἀναπνευστικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐκπνευστικῶν μυῶν. Κατ' αὐτὴν ἐπέρχεται ἀπότομος, αἰφνιδία σπασμωδικὴ εἰσπνοή, ἀκολουθουμένη εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ βιαίαν καὶ ὁρμητικὴν ἐκπνοήν, μὲ ταυτόχρονον ἐξακόντισιν πρὸς τὰ ἔξω ἀφθόνων σταγόνων σιέλου καὶ βλέννης ἐκ τοῦ στόματος καὶ τῆς ῥινὸς τοῦ πταρνιζομένου. Ὁ ἰδιάζων πάταγος, ὁ παραγόμενος κατὰ τὸν πταρμόν, ὀφείλεται εἰς τὴν πρόσκρουσιν τοῦ βιαίως ἐξερχομένου ἀέρος πρὸς τὰ ἀνώμαλα τοιχώματα τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων. Ὁ πταρμὸς ἔχει ὡς ἀφορμήν, εἴτε τὸν ἄμεσον ἐρεθισμὸν τῆς βλεννομεμβράνης τῆς ῥινὸς ἐκ τῆς εἰσπνοῆς κόνεώς τινος ἢ τῆς εἰσόδου ἀλλοτρίου τινὸς σώματος ἐντὸς τῆς ῥινός, εἴτε δυσάρεστόν τινα ἢ ἰσχυρὰν ὀσμήν, ἢ καὶ ἀνακλαστικῶς ἐρεθισμόν τινα γειτονικοῦ ὀργάνου (ἐρεθισμὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀκουστικοῦ πόρου τοῦ ὠτός, τοῦ ὀφθαλμοῦ, τῶν χειλέων), εἴτε καὶ ἀπομακρυσμένον ἀκόμη αἴτιον (ψῦξις τῶν ποδῶν). Ὁ πταρμὸς ἀποτελεῖ ἐπίσης τὸ πρῶτον καὶ σταθερὸν σύμπτωμα ἀρχομένου ῥινικοῦ κατάρρου, τῆς ἱλαρᾶς, ὡς καὶ τοῦ ἐαρινοῦ λεγομένου κατάρρου. Διὰ τοῦ πταρμοῦ ἀπαλλάσσονται μὲν αἱ ἀναπνευστικαὶ ὁδοὶ ἀπὸ τὰς βλέννας καὶ τὸν κονιορτὸν ἢ καὶ τὰ τυχὸν εἰσελθόντα ἀλλότρια σώματα, ἀφ' ἑτέρου ὅμως μολύνεται ἡ πέριξ ἀτμόσφαιρα μὲ τὰς ἐκσφενδονιζομένας ἀφθόνους ψεκάδας βλέννης καὶ σιέλου, πλήρεις πολλάκις μικροβίων (φυματιάσεως, γρίππης, ἱλαρᾶς), εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς εὑρισκομένους πλησίον ἀτόμου πταρνιζομένου. Ἀπὸ ἀλλεπαλλήλως ἐπαναλαμβανομένους ἰσχυροὺς πταρμοὺς δύνανται νὰ προκληθῶσι πολλάκις καὶ αἱμορραγίαι τῆς ῥινός. Ἐλαφρὰ πρὸς τὰ ἄνω ἕλξις τοῦ δέρματος τῆς ῥάχεως τῆς ῥινὸς διὰ τοῦ λιχανοῦ καὶ ἀντίχειρος ἢ καὶ ἁπλῆ μόνον πίεσις τῆς ῥινὸς διὰ τῶν δακτύλων, δύναται νὰ προλάβῃ πολλάκις ἐπικείμενον πταρμόν. Μ. Μ.

πταρνίζομαι· πάσχω πταρμόν, ἀρχ. *πταίρω* ἢ *πτάρνυμαι*, κοιν. *φτερνίζομαι* ἢ *φταρνίζομαι*.

πτελέα (ἡ) (Ulmus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδοειδῶν* ἢ *κνιδιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα φυλλοβόλα, δασικά, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, ὀδοντωτά, σκληρὰ κατὰ τὴν ἁφὴν καὶ εὔπτωτα καὶ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα ἢ μονόγαμα, ἀναφαινόμενα πρωΐμως κατὰ τὸ ἔαρ καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν φύλλων. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 15 εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Γνωστότερα καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσης ἀπαντῶντα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πτελέα.
[Α=Τεμάχιον κλώνου ἠνθισμένου. Β=Ἄνθος. Γ=Κάλυξ. Δ=Καρπός].

Πτελέα ἡ μισχωτὴ (Ulmus pedunculata). Εἶναι δένδρον ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἀπαντῶν εἰς τοὺς ὀρεινοὺς τόπους τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν κυρίως εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν.

Πτελέα ἡ ὀρεινὴ (Ulmus montana). Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Πτελέα ἡ πεδινὴ (Ulmus campestris). Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *βουσσός, βουσσιά, καραγάτσι, φτελιὰ* καὶ *φτελιός*. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι μέγα δένδρον, μακρόβιον καὶ ἀπαντᾷ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ὧν γνωστοτέρα εἶναι ἡ *πτελέα ἡ πεδινὴ ἡ πυραμιδοειδὴς* (Ulmus campestris pyramidalis). Τὸ ξύλον της εἶναι σκληρόν, συμπαγές, εὐέργαστον καὶ ποικίλως χρήσιμον. Τὰ φύλλα της θεωροῦνται ὡς ἀρίστη τροφὴ διὰ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας. Πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης φθάνει εἰς ὕψος 40 περίπου μέτρων, ἡ δὲ περιφέρεια αὐτῆς προσεγγίζει τὰ ὀκτὼ μέτρα. Εἶναι μακροβιώτατον· ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουν πτελέαι, αἵτινες ἐφυτεύθησαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης αἱ πτελέαι χρησιμοποιοῦνται ὡς δασικὰ καὶ κοσμητικὰ συγχρόνως δένδρα. Θεωρεῖται κατάλληλος πρὸς φύτευσιν εἰς πρανῆ ἐδάφη, λόγῳ τῶν μεγάλων καὶ πολλῶν ῥιζῶν της, αἵτινες συγκρατοῦσι τὸ χῶμα. Ἀπὸ τοῦ 15ου ἢ τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας της ἡ πτελέα παράγει κατ' ἔτος ἀρκετοὺς καρπούς, οἵτινες διὰ διαρρήξεως διασπείρουσι τὰ σπέρματά των μακράν. Τὰ περισσότερα τῶν σπερμάτων (περίπου τὰ 70 %) εἶναι κενά. Τὰ σπέρματα ταῦτα φυτευόμενα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διασπορᾶς των βλαστάνουσι μετά τινας ἡμέρας. Τὰ φυτώρια δέον νὰ φυλάσσωνται εἰς μέρος ξηρὸν ἐντὸς μεγάλων κιβωτίων καὶ κατὰ τὴν ἑπομένην ἄνοιξιν νὰ μεταφυτεύωνται εἰς ἐλαφρὰν γῆν. Τὸ νεαρὸν φυτὸν ἐξαπολύει ταχέως τὰ ἀερόβια μέρη του, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀναπτύσσονται ἐξ ἴσου ταχέως καὶ τὰ ὑπόγεια τοιαῦτα, δέον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας του νὰ ἀρδεύεται ἐνίοτε. Εἰς τὰ θερμὰ κλίματα εὐδοκιμοῦσι περισσότερον. Τὰ δασικὰ ἐδάφη, λόγῳ τῆς πτωχείας αὐτῶν εἰς ποικίλας θρεπτικὰς οὐσίας, δὲν δύνανται νὰ ἀναθρέψωσι πολλὰς πλησίον ἀλλήλων εὑρισκομένας πτελέας.

Συνηθέστεραι ἀσθένειαι προσβάλλουσαι τὴν πτελέαν εἶναι τὸ ἔντομον *κόσσος ὁ τῆς πτελέας* (Cossus ulmi). Ὡς προληπτικὸν ἐνδείκνυνται ἡ ἐπίχρισις τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου, κατὰ τὸ ἔαρ, δι' ἀσβεστίου ὕδατος. Ἐπίσης τὸ *σχιζόνευρον τὸ τῆς πτελέας* (Schizoneurum ulmi), οὗ τὸ θῆλυ ἐναποθέτει εἰς τὰ φύλλα τοῦ δένδρου τὰ ᾠάριά του, ἅτινα ἐκκολαπτόμενα τρέφονται ἐκ τοῦ χυμοῦ τοῦ δένδρου. Οἱ ψεκασμοὶ διὰ διαλύσεως πετρελαίου θεωροῦνται ὡς προληπτικὸν μέσον. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοφυτολ.*] Ἀμφίβολα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων παρουσιάζονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ, ἀσφαλῆ δ' ἀπὸ τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ ἐντεῦθεν. Τὰ λείψανα ταῦτα, φύλλα καὶ καρποί, συνηντήθησαν λίαν ἐξηπλωμένα ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Πτελέαι ὑπῆρχον ἐπίσης κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον εἰς τὴν Γροιλανδίαν, Χώραν Γκριννέλλ, Ἀλάσκαν, Καλιφορνίαν καὶ Ἰαπωνίαν. Γ. Κ. Γ.

— **πτελέας φλοιὸς** [*Φαρμακογν.*]. Διακρίνονται δύο εἴδη τοῦ φλοιοῦ τούτου: 1) Ὁ ἐνδότερος φλοιὸς τῆς πτελέας (Cortex Ulmi interior), ὁ προερχόμενος ἐκ τῶν φυτῶν Ulmus campestris καὶ effusa. Διὰ τὴν θεραπευτικὴν χρῆσιν λαμβάνονται οἱ φλοιοὶ 3—5 ἐτῶν φυτῶν, ξηραίνονται μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ φελλοῦ καὶ φέρονται εἰς τεμάχια ταινιώδη, δύσθραυστα, εὔκαμπτα, χρώματος ἐρυθρωπῶς φαιομέλανος, ἄνευ ὀσμῆς καὶ γεύσεως ὑποπίκρου, βλεννώδους καὶ δριμείας. Ἡ δρόγη αὕτη περιέχει ταννίνην, γλίσχρασμα καὶ π. ὀβάνον ὀλμίνην. Φυσιολογικῶς ἡ δρόγη ἐνεργεῖ στυπτικῶς διαρρύνουσα τὸν στόμαχον. Χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν ἐπὶ χρονίων διαρροιῶν, εἰς ἐγχύσεις στυπτικὰς εἰς τὸν κόλπον καὶ πρὸς πλύσιν ἀτόνων καὶ ἀφθόνως πυορροούντων ἑλκῶν. 2) Ὁ φλοιὸς πτελέας τριφύλλου (Cortex pteleae), ὁ προερχόμενος ἐκ τοῦ φυτοῦ Ptelea trifolliata. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι: ἡ πτελεΐνη, ἡ βερβερίνη, οὐσίαι ῥητινώδεις καὶ πεκτινικαί. Ἀναγράφεται ἡ δρόγη ἐνίοτε ὡς φάρμακον ἀνθελμιντικόν. Αἱ ῥίζαι πτελέας τῆς τριφύλλου περιέχουν ὁμοίως βερβερίνην καὶ ἀναγράφονται ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικόν, τὰ δὲ φύλλα κατὰ τῶν σκωλήκων τῶν βιούντων ἐν τοῖς ἐντέροις. Κ. Γ. Μ.

Πτελέα [*Μυθολ.*]. Μία τῶν Ἀμαδρυάδων νυμφῶν, θυγάτηρ τοῦ Ὀξύλου, υἱοῦ τοῦ Ὀρείου, γεννηθεῖσα, κατά τινα μῦθον ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπικοῦ ποιητοῦ Φερενίκου (παρ' *Ἀθηναίῳ*, Δειπνοσ. Γ, 14), ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς του Ἀμαδρυάδος, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν διάφορα δένδρα. Α. Θ. Σ.

Πτελέα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Εἷς τῶν δήμων τῆς Οἰνηΐδος φυλῆς ἐν Ἀττικῇ, ἀγνώστου θέσεως.

—2) Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ἐφέσου ἐν Ἰωνίᾳ.

—3) Τόπος οἰνοφόρος, κατά τινας μὲν ἐν Ἰωνίᾳ, κατ' ἄλλους δὲ ἐν τῇ νήσῳ Κῷ, τῆς ὁποίας ὀνομαστὸς ἦτο ὁ πτελεατικὸς καλούμενος οἶνος (*Θεοκρ.* Εἰδ. VII, 65). Α. Θ. Σ.

— **Πτελέα** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 535 καὶ μετὰ τοῦ εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Καβαλλάρης* (πρ. Μπρεσατλί) 554. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπέγκιτσα*.

πτελεατικὸς *οἶνος*. Περίφημος οἶνος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (βλ. λ. *Πτελέα*, ἀρ 3). Ν. Σ. Λ.

Digitized by Google

Πτελεατῶν, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πέντε δήμων τῶν ἀποτελούντων πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' τὴν ἐπαρχίαν Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν κοινοτήτων Ἁγίων Θεοδώρων, Ἀχιλλείου μετὰ τῶν χωρίων Ἅγιος Δημήτριος καὶ Χαμάκου, Πτελεοῦ μετὰ τῶν χωρίων Γαυριανὴ καὶ Ὅρμος Πτελεοῦ καὶ Σούρπης μετὰ τοῦ χωρίου Νιές. Εἶχε χειμερινὴν μὲν πρωτεύουσαν τὸ χωρίον *Πτελεόν*, θερινὴν δὲ τὸ χωρίον *Σούρπη* καὶ κατοίκους 2 893. Ἡ ὀνομασία του ἀπὸ τῆς ὁμηρικῆς αὐτόθι πόλεως.

Πτέλεια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θράκης ἀνῆκον ἤδη εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κυψέλων (Ὑψάλων) τοῦ νομοῦ Ἕβρου καὶ εἶχε 535 κατοίκους. Τουρκιστὶ ἐκαλεῖτο *Τοπτσιλάρ*.

πτελεοειδῆ (τὰ) (Ulmaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ δενδρύλλια, φυόμενα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουσι φύλλα ἐναλλασσόμενα, ποικιλλόμενα ὑπὸ μικρῶν μελανοπρασίνων καὶ ἡμιδιαφανῶν στιγμάτων, μὲ ἄνθη μικρά, ὑποπράσινα, δίκλινα, κατὰ μασχαλιαίας σπάδικας διατεταγμένα καὶ μὲ καρπὸν κάψαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *πτελέα* (βλ. λ.).

Πτελεὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀχαϊκῆς Φθιώτιδος ἐν Θεσσαλίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, 110 σταδίους ΝΑ. τῆς Ἅλου, μία τῶν ὑπὸ τὸν Πρωτεσίλαον πόλεων. Ἀποικία ταύτης ἦτο ἡ ὁμώνυμος ἐν Τριφυλίᾳ τῆς Ἤλιδος πόλις. Ἐνταῦθα ἀπεβιβάσθη τῷ 192 π. Χ. Ἀντίοχος ὁ Μέγας, βασιλεὺς τῆς Συρίας, ὅπως προσβάλῃ τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ρωμαίους, τῷ δὲ 171 π. Χ. κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λικινίου. Ἀρχαῖα αὐτῆς λείψανα καὶ μεσαιωνικὰ ἐρείπια, σχετικῶς καλῶς διατηρούμενα (τείχη μετὰ πυλῶν καὶ οἰκιῶν ἀκόμη, κυρίως δὲ πύργος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος), σῴζονται ἡμίσειαν ὥραν ΒΔ. τοῦ ἀρχαίου κόλπου Πτελεοῦ, ὅπου τὸ νῦν χωρίον *Πτελεὸν* (*Φτελιό*). Α. Θ. Σ.

—**Πτελεὸν** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἤλιδος ἐν Τριφυλίᾳ, ἀποικία τῆς θεσσαλικῆς Πτελεοῦ. Ἐπὶ Στράβωνος ἐκαλεῖτο *Πτελεάσιον* «δρυμῶδες χωρίον ἀοίκητον». Α. Θ. Σ.

—**Πτελεὸν** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, μεταξὺ τῆς ὁποίας καὶ τῆς Λευκῆς ἀκτῆς ἔκειτο ὁ βωμὸς τοῦ Ὁρίου Διός, χρησιμεύων ὡς ὅριον τῶν ἐπὶ τῆς χερσονήσου ἀθηναϊκῶν κτήσεων.

—**Πτελεὸν** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰωνίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παρὰ τὰς Ἐρυθράς, τὸ ὁποῖον, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ ὁ Ἀστύοχος, ναύαρχος τῶν Πελοποννησίων τῷ 412 π. Χ. Ἀποτυχὼν ὅμως ἀπέπλευσεν εἰς Φώκαιαν καὶ Κύμην (*Θουκ.* VIII, 31). Α. Θ. Σ.

—**Πτελεὸν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.405. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν συνολικῶς 1.717 κατοίκους, ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γαυριανὴ* καὶ *Ὅρμος Πτελεοῦ*. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμόν. Παρὰ τὸ χωρίον σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Πτελεόν*.

—**Πτελεοῦ ὅρμος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πτελεοῦ, ἧς ἀποτελεῖ ἐπίνειον, τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 104.

Πτεμιθὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰθιοπίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βλεμμύων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 7, 5), ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, μετὰ τὸν Μέγαν Καταρράκτην καὶ τὴν πόλιν Ψέλκιν (νῦν Dakkeh). Α. Θ. Σ.

Πτερὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀνῆκον ἤδη εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κυψέλων (Ὑψάλων) τοῦ νομοῦ Ἕβρου καὶ ἠρίθμει 235 κατοίκους. Τουρκιστὶ ἐκαλεῖτο *Παζὰρ Ντερέ*.

πτεράκανθα (ἡ) (Pteracantha) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τετραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτώμενους. Δ. Ν. Π.

πτέρανθος (ὁ) (Pteranthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *παρωνυχιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰ παράλια πλείστων μεσογειακῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

πτερανόδους (ὁ) (Pteranodon Marsh) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ὀρνιθοχειριδῶν πτεροδακτυλοειδῶν πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἦτο ἐπιμεμηκυσμένον καὶ ἔφερε στερουμένας ὀδόντων σιαγόνας. Τὸ στέρνον ἦτο ἐπίπεδον μὲ ἀσθενῆ τρόπιδα. Ἡ οὐρὰ ἦτο πολὺ βραχεῖα, τὰ ὀπίσθια ἄκρα σχετικῶς μικρὰ καὶ τὰ ἐμπρόσθια μεταβεβλημένα εἰς πτητικὸν ὄργανον δι' ἐπιμηκύνσεως τοῦ πέμπτου δακτύλου, εἰς τὸν ὁποῖον προσεφύετο δερματίνη μεμβράνα, *πατάγιον* καλουμένη. Τὸ εὖρος ἀνοίγματος τῆς πτητικῆς συσκευῆς ὑπερέβαινε τὰ 7 μ. Ἀπολιθωμένα λείψανα πτερανοδόντων εὑρέθησαν ἐντὸς θαλασσογενῶν στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Kansas. Γ. Κ. Γ.

Πτερᾶς *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς καλλιτέχνης, περὶ τοῦ ὁποίου παραδίδεται ὅτι ἔκτισε τὸν τρίτον χρονικῶς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς. Ἐπίσης λέγεται ὅτι καὶ ἡ ἐν Κρήτῃ πόλις *Ἄπτερα* ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ Πτερᾶ τούτου, βασιλεύσαντός ποτε ἐν τῇ νήσῳ. Α. Θ. Σ.

Πτερέλαος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Τάφου Ταφίου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Εἶχε θυγατέρα μὲν τὴν Κομαιθώ, υἱοὺς δὲ τοὺς Χρόμιον, Τύραννον, Ἀντίοχον, Χερσιδάμαντα, Μήστορα καὶ Εὐήρη. Ὁ Ποσειδῶν ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν χρυσῆν τρίχα, δι' ἧς διέμενεν ἀθάνατος καὶ ἀήττητος. Ἀλλ' ἡ Κομαιθώ, ἐρασθεῖσα τοῦ Ἀμφιτρύωνος, ὅστις ἐπολέμει τὴν Τάφον, ἀπέσπασεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρός της τὴν χρυσῆν τρίχα καὶ ἐπέφερε τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἡ Τάφος κατεστράφη, φονευθέντων καὶ τῶν ἓξ υἱῶν τοῦ Πτερελάου καὶ αὐτῆς τῆς προδότιδος Κομαιθοῦς. Π. Α. Ρ.

Πτέρη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, θερινὴ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 269. Ἡ κοινότης, ἀριθμοῦσα συνολικῶς 1.016 κατοίκους, περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Ἀνδρέας*, *Ἀχλαδιά*, *Μποφονάκια* ἢ *Μπουφόσκα* καὶ *Σελίτσα (Πτέρη)*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου.

—**Πτέρη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας (βλ. λ. *Σελίτσα*).

Πτερία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Καππαδοκίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρόκμων τῆς Γαλατίας, κειμένη πρὸς Α. τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Γαλατικοῦ Πόντου, παλαιὰ πρωτεύουσα τῶν Χετταίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῶν Λευκοσύρων τοῦ Στράβωνος. Περὶ τὸ 547 π. Χ. ὁ Κροῖσος, διαβὰς τὸν Ἅλυν, συνῆψε παρ' αὐτὴν κρατερὰν μάχην πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπελθόντα Κῦρον, ἥτις, παρὰ τὰς μεγάλας ἀπωλείας δι' ἀμφότερα τὰ μέρη, ἀπέβη ἄκριτος. Τότε κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Κροίσου ἡ πόλις, οἱ δὲ κάτοικοί της μετετοπίσθησαν.

Σημαντικώτατα ἐρείπια τῆς ἐποχῆς τῶν Χετταίων (ΙΔ'—ΙΑ' π. Χ. αἰῶνος) σῴζονται παρὰ τὸ νῦν χωρίον *Μπογάζ-κιοϊ*, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀγκύρας, ὅπου αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1907 ὑπὸ γερμανικῆς ἀποστολῆς ἔφερον εἰς φῶς σπουδαιότατα εὑρήματα: ναοὺς καὶ ἀνάκτορα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρέθησαν πολυάριθμοι σφηνοειδεῖς πινακίδες, προερχόμεναι ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀρχείων καὶ περιέχουσαι ἰδιαιτέρως τὸ κείμενον τῶν μετὰ τῆς Αἰγύπτου συναφθεισῶν συνθηκῶν. Α. Θ. Σ.

πτεριδίδαι (οἱ) (Pennatulidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀνθοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλκυοναρίων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰ μεγάλα βάθη πλείστων θαλασσῶν τῆς γῆς. Αἱ πτεριδίδαι ζῶσι κατ' ἀποικίας πολυπληθεῖς, ὧν τὸ στέλεχος εὑρίσκεται βεβυθισμένον ἐντὸς τῆς ἄμμου ἢ τῆς ἰλύος τοῦ πυθμένος καὶ ἡ κορυφὴ εἶναι πλατυτάτη, προσομοιάζουσα πρὸς εὐμέγεθες φύλλον, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν των. Δ. Ν. Π.

πτεριδοειδῆ (τὰ) *[Βοτ.]*. Κατηγορία κρυπτογαμικῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτεριδοφύτων*, περιλαμβάνουσα πλεῖστα εἴδη μικροτάτων φυτῶν, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς φυομένων. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Τὰ πρῶτα λείψανα *πτεριδοειδῶν* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Τὰ διάφορα ἀπολιθωμένα γένη διακρίνονται κυρίως ἐκ τῶν φύλλων, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ὁποίων ἔλαβον καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν (*σφηνόπτερις, παλαιόπτερις, νευρόπτερις, ὀδοντόπτερις, καρδιόπτερις*). Γ. Κ. Γ.

πτεριδοφόρος (ὁ) (Pteridophorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισιδῶν* ἢ *παραδεισίων*. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πτεριδοφόρος ὁ κερασφόρος* (Pteridophorus cornutus), ὅστις ἔχει σῶμα βραχὺ καὶ εὔρωστον, κεφαλὴν μετρίως ἀνεπτυγμένην, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν ἐπιμήκη καὶ εὐρεῖαν, ράμφος μακρὸν καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ δύο ἐπιμήκη πτερά, ἐν εἴδει κεράτων, ἅτινα πολλάκις ὑπερβαίνουσι τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νέαν Γουϊνέαν καὶ εἶναι περιζήτητος διὰ τὸ θαυμασίως πεποικιλμένον πτέρωμά του. Δ. Ν. Π.

Πτεριδοφόρος ὁ κερασφόρος.

πτεριδόφυτα (τὰ) (Pteridophyta) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα κρυπτογαμικῶν φυτῶν, περιλαμβάνον πολυπληθῆ γένη καὶ εἴδη, ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Τὰ πτεριδόφυτα, κατὰ κανόνα, σχηματίζουσι διὰ διαφορήσεως τὸν καυλόν, τὰ φύλλα καὶ τὰς ῥίζας των. Αἱ ξυλοειδεῖς ἶνες τῶν μορίων του χρησιμεύουσιν εἰς τὴν διοχέτευσιν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν ἐκ τῶν ῥιζῶν εἰς πάντα τὰ μόρια τῶν φυτῶν. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς θρέψεως τὰ πτεριδόφυτα εἶναι παραπλήσια πρὸς τὰ *φανερόγαμα*, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ πλησιάζουσι περισσότερον πρὸς τὰ *κρυπτόγαμα*. Οὕτως εἰς τὰ φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος τούτου παρατηρεῖται ἀγενὴς καὶ ἐγγενὴς πολλαπλασιασμός. Κατὰ τὸν ἀγενῆ πολλαπλασιασμὸν τὸ φυτὸν παρουσιάζει διαφόρησιν, ὁπότε σχηματίζονται καυλὸς ἐπιφανειακὸς ἢ ῥιζωματικὸς τοιοῦτος, ῥίζαι καὶ φύλλα. Τὰ σπόρια εἶναι τοποθετημένα ἐντὸς σποριαγγείων, ἅτινα εὑρίσκονται συνήθως παρὰ τὴν βάσιν τῶν φύλλων. Τὰ σπόρια διακρίνονται εἰς *μεγασπόρια*, ἐξ ὧν παράγονται μόνον θήλεα *προθάλλια*, καὶ εἰς *μικροσπόρια* ἐξ ὧν παράγονται μόνον ἄρρενα. Κατὰ τὸν ἐγγενῆ πολλαπλασιασμὸν τὸ φυτὸν φέρει τὸ προθάλλιον, ἤτοι μικρὸν θαλλοειδὲς σωμάτιον, ὅπερ δὲν ἔχει ὑποστῆ διαφόρησιν, ὡς καὶ *ἀρχεγόνια* καὶ *ἀνθηρίδια* ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἐπὶ διαφόρων φυτικῶν μορίων ἀναφαινόμενα. Μετὰ τὴν ὡρίμανσιν τοῦ ᾠοῦ παρέχεται διὰ διαδοχικῆς κυτταροτομίας τὸ ἐμβρυῶδες φυτόν, ὅπερ εἶναι ἀγενές. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Τὰ *πτεριδόφυτα* εἶναι τὰ σπουδαιότερα τῶν κρυπτογάμων ὑπὸ παλαιοντολογικὴν ἔποψιν. Ἄλλοτε, καὶ δὴ κατὰ τὴν λιθανθρακοφόρον διάπλασιν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, ὁπότε ἔφθασαν εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἦσαν παμμέγιστα δένδρα, συνιστῶντα ἐκτεταμένα δάση. Τὰ πρῶτα ἀσφαλῆ λείψανα πτεριδοφύτων συναντῶνται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς δεβονίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ.

Τὰ ἀπολιθωμένα λείψανα κατατάσσονται εἰς τὰς ἀκολούθους τέσσαρας ὑποδιαιρέσεις: 1) *ἱππουριδοειδῆ* ἢ *ἐκουϊζετικά*, 2) *σφηνοφυλλοειδῆ*, 3) *πτεριδοειδῆ* ἢ *πτεριδικὰ* (*πτεριδώδη* καὶ *ὑδροπτερίδες*), 4) *λυκοποδιοειδῆ* ἢ *λυκοποδικά*. Γ. Κ. Γ.

Πτερὶν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Πτερία*.

πτερικὸν ὀστοῦν, ἢ **ἐπιπτερικόν**. Ἀνώμαλον ὀστάριον, αὐτοτελές, ἐμφανιζόμενον ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ κρανίου ἑκατέρωθεν, κατὰ τὸ πτέριον, πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ, ἐπὶ ἀδυναμίας τῆς πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ νὰ καλύψῃ τοῦτο. Παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν 4 ὀστῶν, βρεγματικοῦ, σφηνοειδοῦς, μετωπικοῦ καὶ κροταφικοῦ καὶ ποικίλλει κατὰ τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν ἀκόμη. Ἔχομεν *τυπικόν*, ἐφαπτόμενον καὶ τῶν 4 ὀστῶν, *πρόσθιον*, ἀφιστάμενον τοῦ κροταφικοῦ, *ὀπίσθιον*, ἀφιστάμενον τοῦ μετωπικοῦ, καὶ *κεντρικόν*, ἐντὸς τῆς βρεγματοσφηνοειδοῦς ῥαφῆς, ἀπέχον τῶν ἄλλων ὀστῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας θέσεις διπλοῦν ἢ πολλαπλοῦν. Τὸ ὀστοῦν τοῦτο εἶναι ἐμβόλιμον, πηγαῖον, κατὰ τὴν *πτερικὴν πηγήν*, δηλαδὴ ὀστοῦν πληρώσεως ἐπὶ ἀδυναμίας ἁρμονικῆς συνδέσεως τῶν γειτόνων ὀστῶν, ὅπως ὅλα τὰ βορμιανά. Ἐκλήθη, ἀναλόγως τῆς ἐμφανίσεώς του, καὶ *ὑπερλεπιδοειδὲς* καὶ *λεπιδοβρεγματικόν*.

Κατὰ τὴν θέσιν ταύτην τοῦ πτερίου περιεγράφη (Κούμαρης) καὶ μορφή τις ἐμβολίμου, δυναμένη νὰ κληθῇ *ὑπερκροταφίον*, σπαθοειδῶς περιβάλλον τὴν λεπιδοειδῆ ῥαφήν, μέχρι τοῦ ἀστερίου σχεδόν. Μὴ παριστῶν πολυμέρειαν τοῦ λεπιδοειδοῦς ἢ τοῦ βρεγματικοῦ ἢ τοῦ σφηνοειδοῦς, εἶναι καὶ τοῦτο κολοσσιαῖον ὀστοῦν, ῥαφοπηγαῖον ἐμβόλιμον, ἐπικαλύψεως, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινὴν ὁμάδα τῶν πτερικῶν. Σπάνιον ὑπὸ τὴν τελείαν μορφήν του (2 ἐπὶ 581 κρανίων ἑλληνικῶν, ἤτοι 0.34 %), ἐμφανίζεται καὶ ὡς ἀτελὲς (μεταβατικαὶ ἢ διάμεσοι μορφαί). Ὀφείλεται δὲ εἰς ἀνεπάρκειαν τῶν γειτόνων ὀστῶν, καὶ δὴ τοῦ λεπιδοειδοῦς, ὅπως πληρώσωσιν τὰ κενά. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ ἑτεροπλεύρου ἐμφανίσεως πτερικοῦ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τοῦ κρανίου ἔχομεν συνήθως προβολὴν τῆς πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς ὁμόλογον (γλωσσοειδῆ προβολὴ τῆς μείζονος πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ), εἶναι πιθανὴ ἡ μείζον ἐξάρτυσις τῶν πλειόνων μορφῶν τοῦ πτερικοῦ ἐκ τῆς πτέρυγος ταύτης, παρὰ ἐξ ἄλλων γειτόνων ὀστῶν. Τὸ πτερικὸν καθόλου δὲν εἶναι ἐκ τῶν σπανίων παραλλαγῶν τοῦ κρανίου τοῦ ἀνθρώπου, ποικίλλει δὲ ἡ ἐμφάνισις του ἐπὶ τῶν διαφόρων φυλῶν. Μεταξὺ 581 κρανίων ἐκ τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ μουσείου τῶν Ἀθηνῶν, ἀπαντᾷ 134 φοράς, δηλαδὴ ἐν ἀναλογίᾳ 23,60% (Κούμαρης) καὶ δὴ συνηθέστερον ὡς ἑτερόπλευρον. Τὸ πτερικὸν συνδυάζεται συχνότατα μὲ

Digitized by Google

τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἄλλων ἐμβολίμων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κρανίου. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

πτερικόπτης (ὁ) (Ptericoptes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, τετραμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν μακροκέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *λαμιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων κανθάρων εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς ἀπαντώντων. Δ. Ν. Π.

πτερινόξυλον (τὸ) (Pterinoxylon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *φασμιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι τὸ *πτερινόξυλον τὸ παραδοξόπουν* (Pterinoxylon paradoxipes), ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος 20 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα κυλινδρικόν, σχεδὸν ἰσοπαχὲς καὶ ἐπίμηκες, κεφαλὴν μικράν, κεραίας λεπτάς, πτέρυγας περὶ τὸ μέσον τοῦ σώματος τοποθετημένας, πόδας προσθίους ἰσχυροὺς καὶ ἐπιμήκεις, καλυπτομένους ὑπὸ ὀδοντωτῆς μεμβράνης, μεσαίους πόδας μικροτάτους καὶ ὀπισθίους μετρίως μακροὺς καὶ πολυακανθωτούς. Ὁ χρωματισμός των εἶναι φαιοτεφροῦποπράσινος. Δ. Ν. Π.

πτέρινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ πτερῶν ἀποτελούμενος: «πτέρινος στέφανος».

πτέριον (τὸ) *[Κρανιολογ.]*. Ὡρισμένη χώρα τῆς ἐπιφανείας τοῦ κρανίου, καθ' ἣν συναντῶνται κατὰ κανόνα τέσσαρα ὀστᾶ, τὸ μετωπικόν, τὸ σφηνοειδές, τὸ κροταφικὸν καὶ τὸ βρεγματικόν. Ἔχομεν δὲ δύο πτέρια, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, εἰς τὰ πλάγια τοῦ κρανίου, ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν κροταφικῶν βόθρων. Εἶναι ἀκριβέστερον ἡ χώρα τῆς συμβολῆς τῶν σχετικῶν ῥαφῶν. Ποικίλλουσα δ' αὕτη καὶ εἰς μορφὴν καὶ εἰς ἔκτασιν, δὲν ἀποτελεῖ πράγματι κρανιομετρικὸν σημεῖον, ἀλλὰ περιοχὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένην. Ἡ συνάντησις τῶν ὀστῶν τούτων γίνεται ἄλλοτε ἄλλως, ἐμφανιζομένων καὶ ἐξαφανιζομένων ῥαφῶν, ἡ δὲ ποικιλία τοῦ πτερίου εἶναι μεγάλη. Αἱ ῥαφαὶ αὗται εἶναι γενικῶς αἱ: βρεγματοσφηνοειδὴς (βρ-πτερυγοειδής), κροταφοβρεγματική, μετωποβρεγματική, κροταφοσφηνοειδής, μετωποσφηνοειδής, κροταφομετωπική. Ἡ συνάντησις ἑπομένως λαμβάνει διάφορα σχήματα καὶ ἔχομεν «πτέριον ἐν σχήματι Η», καθ' ἣν τὸ μετωπικὸν καὶ κροταφικὸν ἀπέχουν ἀλλήλων καὶ ἡ βρεγματοσφηνοειδὴς ῥαφὴ (ἑνωτικὴ τοῦ Η) ἐμφανίζεται ἄλλοτε μὲ ἄλλο μῆκος καὶ μὲ σαφῆ τὰ δύο ἄκρα της, τὸ *σφήνιον* καὶ *κροτάφιον*· εἶτα ἔχομεν «πτέριον ἐν σχήματι Κ» (ἢ Χ ἀκριβέστερον) καὶ «πτέριον ἐν σχήματι ⌶» (Η κεκλιμένον), ἐπὶ προσεγγίσεως κροταφικοῦ-μετωπικοῦ, ἐλαφρᾶς ἢ ἐκτεταμένης, διὰ προβολῆς τοῦ κροταφικοῦ ἢ τοῦ μετωπικοῦ τελείας ἢ ἀτελοῦς, σχηματιζομένης τότε ἀληθοῦς κροταφομετωπικῆς ῥαφῆς, ἀντὶ τῆς βρεγματοσφηνοειδοῦς. Τὸ σχῆμα Κ (ἢ Χ) ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν στενοκροταφίαν, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ δηλοῦν εὐρυκροταφίαν (τὸ Η, τὸ ⌶ καὶ ἀκόμη ἡ ἐμφάνισις ἰδίου ὀστοῦ μεταξὺ τῶν 4 ὀστῶν τοῦ πτερικοῦ ὀστοῦ). Συγκριτικοανατομικῶς, ἡ ἀρχικὴ μορφὴ εἶναι τοῦ Η, ἐπὶ τῶν θηλαστικῶν καθόλου καὶ τῶν προπιθήκων καὶ πιθήκων πλατυρρίνων. Ἐπὶ τῶν στενορρίνων καὶ τῶν ἀνθρωποειδῶν ἰδία προέχει ἡ προβολὴ τοῦ κροταφικοῦ, ἡ μορφὴ ⌶. Εἰς τὸν ἄνθρωπον τυπικὴ μορφὴ εἶναι πάλιν τὸ Η, αἱ δὲ ἄλλαι ποικίλλουν. Ἐπὶ ἑλληνικῶν (ἀρχαίων) κρανίων ἀπαντᾷ τὸ ⌶ 2.58 % (Κούμαρης). Ἡ τοιαύτη εὐρυκροταφία, ἀρκετὰ συχνή, εὑρίσκεται συχνοτέρα ὅσον κατωτέρας βαθμῖδος λαοὺς ἐξετάζομεν (Αὐστραλοί: 15 7%). Ἡ μορφὴ Κ εἶναι σπανιωτέρα, παρ' ἡμῖν δὲ (ἀρχαῖοι Ἕλληνες κλπ.) σπανιωτάτη (0,86%, Κούμαρης) καὶ δὴ ἀμφίπλευρος. Ἡ ἐμφάνισις τῶν μορφῶν τῆς εὐρυκροταφίας δεικνύει ποικιλίαν τάσεως πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ τοῦ παραγομένου ἐκ τῆς ὑποπλασίας τῆς πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ὀστῶν, κροταφικοῦ καὶ βρεγματικοῦ, καὶ σχετικοῦ ἴσως πρὸς τὴν ὅλην τῶν κροταφικῶν λοβῶν τοῦ ἐγκεφάλου ἀνάπτυξιν. Ι. Γ. Κ.

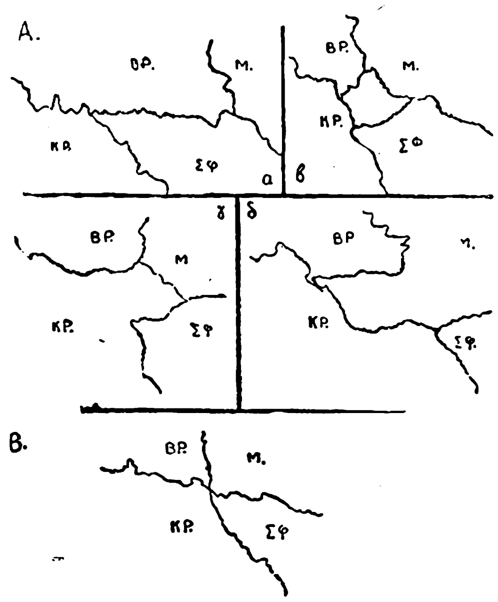

Μορφαὶ πτερίου ἀνθρώπου.
[Α=εὐρυκροταφία: α=πτέριον, Η, β=πτερικὸν ὀστοῦν, γ=μετωπικὴ προβολὴ τοῦ κροταφικοῦ, δ=κροταφικὴ προβολὴ τοῦ μετωπικοῦ (πτέριον ⌶). Β=στενοκροταφία (πτέριον Κ ἢ Χ).]

πτέρις (ἡ) (Pteris) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυποδιοειδῶν* ἢ *πολυποδιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς καὶ τὰς βορειοτάτας τῆς Εὐρώπης. Αἱ πτέριδες εἶναι φυτὰ ποώδη πολυετῆ μὲ φύλλα ῥιζωματικὰ καὶ πολυσχιδῆ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *πτέρις ἡ ἀέτειος* (Pteris aquilina), ἥτις ἀπαντᾷ πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα: *βλάχα, βλάχλα, βράχλα, φτέρα* καὶ *φτέρη*. Εἶναι πόα ἀνεπτυγμένη μὲ ῥίζωμα φαιὸν ἢ μελανότερον καὶ φύλλα ῥιζωματικὰ πολυδισχιδῆ, ὧν τὸ μῆκος πολλάκις ὑπερβαίνει τὰ 100 ἑκατοστόμετρα, πρασίνου χρώματος κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν καὶ πορφυροπρασίνου κατὰ τὴν κάτω. Εἶναι κοινότατον εἶδος εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἀπαντῶν αὐτοφυὲς εἰς τοὺς ἀγρούς, τοὺς βοσκοτόπους καὶ τὰς παρυφὰς τῶν δασωδῶν ἐκτάσεων. Πολλάκις ἀναφαίνεται ἐν τοιαύτῃ ἀφθονίᾳ, ὥστε καθίσταται ἐνοχλητικὸν ζιζάνιον τῶν καλλιεργησίμων ἀγρῶν. Δ. Ν. Π.

Πτέρις ἡ ἀέτειος.

πτερίτης (ὁ) (Federerz) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *πλουμοσιΐτην* (βλ. λ.).

πτέριχθυς (ὁ) (Pterichtchys Ag.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἰχθύων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀντιάρχων πλακοδέρμων* ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔφερον κλειστὸν θώρακα, ἀποτελούμενον ἐξ ὀστεΐνων πλακῶν, περιβάλλοντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κορμόν των. Εἰς τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς ὑπῆρχεν ἄνοιγμα διὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ τμῆμα τῆς κεφαλῆς ἠδύνατο νὰ κινῆται ἐν σχέσει πρὸς τὸν θώρακα. Εἰς τὰς ἐμπροσθίους κοιλιακὰς πλάκας προσαρθροῦνται τὰ κωπηλατικὰ ὄργανα, ἡ δὲ οὐρὰ καλύπτεται μὲ πλακίδια στρογγύλα καὶ φέροντα ἄκανθαν. Πρὸ τοῦ βραχέος ῥαχιαίου πτερυγίου ἡ ῥάχις ἐκαλύπτετο ὑπὸ μεγαλυτέρων τινῶν τροπιδοφόρων λεπίων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὸ Ἄϊφφελ καὶ τὴν Σκωτίαν. Συνώνυμον *φυσιχθύς*. Γ. Κ. Γ.

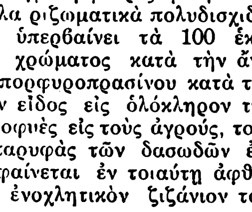
Πτέριχθυς.

πτέρνα (ἡ), κοιν. *φτέρνα*· τὸ πρὸς τὰ ὄπισθεν πέρας τοῦ ἀνθρωπίνου ποδός, τὸ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς δακτύλους: «φτέρνα μεγάλη σὰν κουβάρι» || συνεκδ., τὸ τὴν πτέρναν καλύπτον μέρος τοῦ ὑποδήματος.

— *[Ἀνατομ.]* Ἡ *πτέρνα* εἶναι τὸ μέγιστον τῶν τοῦ ταρσοῦ ὀστῶν, οὗ ἡ μὲν ἄνω ἐπιφάνεια συντάσσεται μετὰ τοῦ ἀστραγάλου, ἡ δὲ κάτω ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ πέλμα. Ἀνωμάλως κυβοειδὴς οὖσα, ἐμφανίζει ἓξ ἐπιφανείας. Ἐκ τούτων ἡ μὲν ἄνω ἔχει δύο ἀρθρικὰς ἐπιφανείας, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰς τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου καὶ αἵτινες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ λοξῆς αὔλακος, ἥτις μετὰ τῆς ἀστραγαλικῆς αὔλακος ἀποτελεῖ τὸν *ταρσιαῖον κόλπον*· ἡ κάτω ἐπιφάνεια (πελματική), τραχεῖα οὖσα καὶ πολύτρητος καὶ κατὰ τὸ μέσον ὑπόκοιλος, φέρει 3 φύματα· ἡ ἔσω, ὑπόκοιλος οὖσα, ἐμφανίζεται δίκην εὐρείας αὔλακος, ἧς ἐν τῷ προσθίῳ καὶ ἄνω μέρει προέχει τὸ *ὑπέρεισμα* τοῦ ἀστραγάλου, ψηλαφητὸν ὂν κάτωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ ἔσω σφυροῦ ἐπὶ ὀρθοστασίας· ἡ προσθία, μικροτέρα πασῶν οὖσα, ἐπικεχονδρωμένη καὶ ἐφιππιοειδής, συνάπτεται μετὰ τοῦ κυβοειδοῦς ὀστοῦ, ἐπονομάζεται δ' αὕτη καὶ μείζων ἀπόφυσις τῆς πτέρνης· ἡ δ' ὀπισθία εἶναι τραχεῖα μὲν ἐν τῷ κάτω μέρει, ᾧ προσφύεται ὁ ἀχίλλειος τένων, λεία δ' ἐν τῷ ἄνω, ἔνθα χωρίζεται διὰ τοῦ τένοντος τούτου δι' ὀρογόνου θυλάκου. Ι. Π.

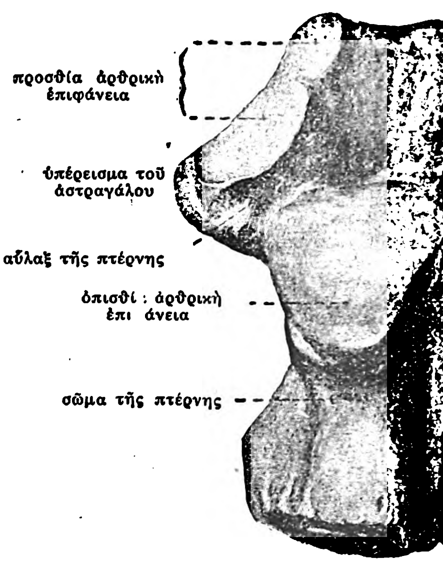

Δεξιὰ πτέρνα ἐκ τῶν ἄνωθεν (Spalt.).

— *[Παθολ.]* Ἡ *πτέρνα*, πλὴν τῶν ἀλλοιώσεων τῆς μορφῆς καὶ τῶν διαστάσεων, τὰς ὁποίας παρουσιάζει μονομερῶς κατὰ τὰς συγγενεῖς παθήσεις τοῦ ἄκρου ποδὸς καὶ τῶν ἐκ τούτων προκαλουμένων διαταραχῶν τῆς κανονικῆς αὐτοῦ λειτουργίας (βλαισοποδία, ῥαιβοποδία), ὑπόκειται εἰς κατάγματα καὶ εἰς φλεγμονώδεις παθήσεις (ὀστεομυελίτιδα καὶ φυματίασιν). Ὅταν τὸ βάρος τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον βαστάζει ἡ πτέρνα, αὐξηθῇ ἀποτόμως, π. χ. ἐπὶ πηδήματος ἐξ ἱκανοῦ ὕψους καὶ στηρίξεως ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἐλαττουμένης τῆς ἱκανότητος πρὸς βάσταξιν τούτου, ἐπέρχεται κάταγμα συνήθως ἐνεσφηνωμένον. Πλὴν τοῦ τρόπου ὅμως τούτου, κάταγμα δυνατὸν νὰ προέλθῃ καὶ ἐκ ῥήξεως, δι' ἕλξεως ἐντόνου τῶν μυῶν τῆς γαστροκνημίας τῶν προσφυομένων ἐπὶ τοῦ ὀγκώματος τῆς πτέρνης. Ἡ ὑπόνοια περὶ κατάγματος τῆς πτέρνης δέον νὰ διευκρινίζηται δι' ἀκτινογραφίας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς θεραπείας τῶν καταγμάτων τούτων δὲν εἶναι πάντοτε εὐχάριστα, καθόσον ἐπὶ πολὺν χρόνον παραμένουσι πόνοι δυσχεραίνοντες τὴν ἐλευθέραν βάδισιν. Ἡ φυματίασις τῆς πτέρνης ἀναπτύσσεται ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὀστᾶ. Χαρακτηριστικὸν ταύτης εἶναι ὅτι εἶναι καλοήθης, ὅτι μένει περιωρισμένη, μὴ ἔχουσα τάσιν πρὸς ἐπέκτασιν πρὸς τὰς παρακειμένας ἀρθρώσεις, μετὰ δὲ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ νεκρώματος (ἐπὶ ὑπάρξεως τοιούτου) καὶ καθαρισμὸν τῶν πέριξ ἡ ἴασις εἶναι ἀσφαλής. Ι. Κ. Κ.

— *[Δομ.]* Καλεῖται *πτέρνα* τὸ κατώτατον μέρος, ἡ βάσις, κατασκευῆς τινος. Λίαν συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις πρὸς δήλωσιν τῆς κάτω ἐπιφανείας ἑδράσεως τῶν ὀρθίων καὶ πλαγίων ξύλων τῶν διαφόρων κατασκευῶν (τῶν ἀμοιβόντων λ. χ. τῆς στέγης κτλ.).

— *[Ἀρχιτ.]* *Πτέρνα* ὀνομάζεται γλυφὴ ἀρχιτεκτονική, ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἥμισυ αὐτῆς εἶναι κυρτὴ καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ κοίλη. Ὡσαύτως καλεῖται ἡ συνένωσις κοίλης γλυφῆς καὶ ἐχίνου.

Πτέρνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πέρτα*.

— **Πτέρνα** *Ἑρμοῦ* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος ἐν Αἰθιοπίᾳ, ἔνθα ἐφύλαττε τὴν Ἰὼ ὁ Ἑρμῆς, ἵνα μὴ βλάψῃ αὐτὴν ἡ Ἥρα. Ὁ θεὸς διψήσας καὶ μὴ εὑρίσκων ὕδωρ, ἐπάταξε τὴν γῆν διὰ τοῦ ποδός, ἐκεῖ δ' ἀμέσως ἀνέβλυσε πηγή. Ν. Σ. Λ.

πτερναλγία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἄλγος ἐντοπιζόμενον ὑπὸ τὴν πτέρναν, καθ' ἣν στιγμὴν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ πάθησις αὕτη ὀφείλεται συνήθως εἰς ἀρθρίτιδα γονοκοκκικὴν ἢ ῥευματικήν, παρατηρεῖται δὲ ἐπὶ ἀτόμων ὑποχρεουμένων εἰς παρατεταμένην ὀρθοστασίαν λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματός των (θυρωροί, ὑπηρέται καταστημάτων)· ἐπίσης παρατηρεῖται ἔντονος πτερναλγία ἐπὶ ὑπάρξεως ἀνωμάλων προεξοχῶν τῆς πτέρνης (ἐξοστώσεων) πιεζομένων ὑπὸ στενῶν ὑποδημάτων. Θεραπευτικῶς ἐνδείκνυται χρῆσις ἐλαστικῶν πελμάτων καὶ ἀνάπαυσις ἐπὶ τινας ἡμέρας. Ι. Κ. Κ.

πτερνίζω· πλήττω διὰ τῆς πτέρνης, λακτίζω || ἐπὶ ἀναβάτου, κεντῶ διὰ πτερνιστῆρος.

πτέρνιον (τὸ) *[Ἀνθρωπολ.]*. Σωματομετρικὸν σημεῖον, τὸ πλέον πρὸς τὰ ὀπίσω προέχον τοῦ ἄκρου ποδὸς (τῆς πτέρνης), λαμβανόμενον κατὰ τὰς σωματομετρήσεις ἐπὶ ὀρθίου ἀτόμου, δηλαδὴ ἐπὶ ἄκρου φέροντος ὁλόκληρον τὸ βάρος τοῦ σώματος. Μετὰ τοῦ ἀκροποδίου, δηλαδὴ τοῦ πλέον προέχοντος πρὸς τὰ πρόσω σημείου τοῦ δ' δακτύλου τοῦ ποδός, δίδει τὴν μείζονα διάμετρον μήκους αὐτοῦ. Ι. Γ. Κ.

Digitized by Google

πτερνιστήρ,—ῆρος (ὁ). Μεταλλικὸς μίσχος (κοιν. *σπηρούνι*), εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ἐφαρμόζεται, κατὰ μῆκος, τροχίσκος ἐν σχήματι ἀστέρος μετὰ πέντε ἢ περισσοτέρων ἀκτίνων, διαμέτρου 1,5 ἑκ., ἢ καὶ ἁπλῶς αἰχμὴ (ἐγκεντρίς). Εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ μίσχου ὑπάρχουν δύο βραχίονες, ἐσωτερικῶς πεπλατυσμένοι, οἵτινες περιβάλλουσι τὴν πτέρναν ἢ τὸ ὑποπτέρνιον τοῦ ὑποδήματος καὶ φέρουσιν ὀπὴν εἰς τὸ ἄκρον, δι' ἧς προσηλοῦται ἢ προσδένεται εἰς τὸ ὑπόδημα. Εἰς τοὺς καρφωτοὺς πτερνιστῆρας, μεταξὺ τῶν βραχιόνων καὶ εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ μίσχου, ὑπάρχει ἐπιμήκης αἰχμὴ εἰσερχομένη εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ ὑποπτερνίου. Κατὰ τὰς κοσμικὰς συγκεντρώσεις, οἱ στρατιωτικοὶ ἀντικαθιστῶσι τοὺς μετὰ τροχίσκου πτερνιστῆρας διὰ τοιούτων φερόντων σφαιρικὴν κεφαλὴν πρὸς ἀποφυγὴν ἀτυχημάτων. Κατασκευάζονται ἐκ χάλυβος ἢ ὀρειχάλκου ἐπινικελωμένου.

Ὁ πτερνιστὴρ δὲν εἶναι συνέργημα χρησιμεῦον εἰς τὴν μετάδοσιν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀναβάτου εἰς τὸν ἵππον, ἀλλὰ μέσον τιμωρίας ἢ ἐξαναγκασμοῦ. Ὅταν, εἰς σπανίας περιπτώσεις, ἐφαρμόζεται τὸ μέσον τοῦτο, γίνεται μετὰ δραστηριότητος καὶ ἀποφασιστικότητος, ὥστε ὁ ἵππος νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἱππέως καὶ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν θέλησίν του. Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἱππασίαν, ὅπου ἐπιζητοῦνται παρὰ τοῦ ἵππου κινήσεις δύσκολοι καὶ κοπιώδεις δι' αὐτόν, ἡ χρῆσις τοῦ πτερνιστῆρος ἐπιβάλλεται πολλάκις καὶ ὡς συνέργημα. Διὰ τὴν ὑπακοὴν εἰς τὸν πτερνιστῆρα δίδεται εἰδικὸν μάθημα, ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ ἵππος, ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ, μὴ γνωρίζων τί πρέπει νὰ πράξῃ, ἀντιτάσσει ἀντίδρασιν λακτίζων ἢ ὑποχωρῶν ἀποτόμως. Πάντως, ὅπου γίνεται χρῆσις αὐτοῦ πρέπει νὰ δίδεται διέξοδος πρὸς τὰ ἔμπρὸς διὰ τῆς ἐνδόσεως τῶν ἡνίων. Σ. Κ. Γ.

— **Πτερνιστῆρος, *Τάγμα τοῦ Χρυσοῦ*—**. Παράσημον ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ πάπα τῆς Ρώμης τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἀφοῦ διενεμήθη ἀφθόνως, κατέπεσεν εἰς τὴν κοινὴν ὑπόληψιν καὶ κατηργήθη ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ΙΣΤ', τῷ 1841. Σ. Κ. Γ.

πτερνιστὴς (ὁ) (Pternistes) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας *τῶν τετραονιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πρὸς τὰς πέρδικας πτηνά, ἀπὸ τῶν ὁποίων διαφέρουσιν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ οὐρά των ἀποτελεῖται ἐκ 14 οὐραίων πτερυγίων, ἀντὶ τῶν 16—18 τῆς πέρδικος, τὸ ράμφος των εἶναι μεγαλύτερον ὡς καὶ αἱ πτέρυγές των. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *πτερνιστὴς ὁ κοινὸς* (Pternistes vulgaris), ὅστις ἄλλοτε ἦτο κοινὸς εἰς τὴν Ἱσπανίαν, τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ μεγάλου κυνηγίου του σχεδὸν ἔχει ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων, σήμερον δ' ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὴν Κύπρον καὶ τὰ δυτικὰ ἀσιατικὰ παράλια. Κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος ἔχει χρῶμα φαιομέλανον μὲ κιτρίνας κηλῖδας, κατὰ τὰ κάτω μέρη μελανὸν μετὰ λευκῶν κηλίδων, τὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ κοσμεῖται ὑπὸ ἐρυθροφαίου λωρίδος ἐν εἴδει περιλαιμίου, τὸ ράμφος καὶ οἱ πόδες εἶναι ἐρυθροί. Δ. Ν. Π.

Πτερνιστὴς ὁ κοινός.

πτερνοβάμων, —ονος (ὁ)· ὁ κατὰ τὴν βάδισιν στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ μόνης τῆς πτέρνης, τοῦ ὑπολοίπου ποδὸς διατηρουμένου ἐκ γενετῆς ἢ λόγῳ παθήσεως εἰς ραχιαίαν κάμψιν πρὸς τὴν κνήμην. Α. Κ.

πτερνοβάτης (ὁ)· ὁ βαδίζω μὲν τὰς πτέρνας, *πτερνοβάμων*.

πτερνοδιαστολὴ (ἡ) *[Ἱππολ.]*. Καλεῖται ἡ εἰδικὴ ἐφαρμογὴ τῶν πετάλων ἐπὶ τῶν ἵππων τῶν ἐχόντων ὁπλὰς μὲ στενὴν πτέρναν, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ὁ ἐξονυχισμὸς τῶν γωνιῶν τοῦ πέλματος.

πτερνοκόπημα (τό)· τὸ διὰ τῶν πτερνῶν πλήττειν, ποδοκρότημα.

πτερνοκοπῶ (—έω)· κόπτω, κτυπῶ τὸ ἔδαφος διὰ τῶν πτερνῶν, ποδοκροτῶ || ναυτ., ἐπὶ προσαράξαντος πλοίου, οὗτινος τὸ πρυμναῖον τῆς τρόπιδος ἄκρον ἢ τὸ πηδάλιον αὐτοῦ κτυπᾷ ἐπὶ τοῦ βυθοῦ κατὰ τὰς ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν κυμάτων ἀναπάλσεις τοῦ σκάφους. Σ. Ε. Λ.

πτερνοκυβοειδεῖς *σύνδεσμοι [Ἀνατομ.]*. Πέντε σύνδεσμοι, ὁ ἔξω, ὁ ἔσω, ὁ ραχιαῖος, ὁ μακρὸς πελματιαῖος καὶ ὁ βραχὺς πελματιαῖος, πάντες πτερνοκυβοειδεῖς, οἵτινες ἐνισχύουσι τὸν ἀρθρικὸν θύλακον τῆς πτερνοειδοῦς διαρθρώσεως. Ι. Π.

πτερνοποδία (ἡ). Δυσμορφία τοῦ ποδός, συνισταμένη εἰς ὑπέρμετρον ραχιαίαν κάμψιν αὐτοῦ πρὸς τὴν κνήμην, λόγῳ τῆς ὁποίας τὸ ἄτομον ἀντὶ νὰ στηρίζηται, ὡς συμβαίνει φυσιολογικῶς, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πέλματος, στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς πτέρνης. Ἡ πτερνοποδία δύναται νὰ εἶναι συγγενής, ὁπότε ὀφείλεται εἰς ἀνώμαλον πίεσιν ἐπὶ τοῦ ποδὸς κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωὴν καὶ συνυπάρχει συχνὰ μετὰ συγγενοῦς βλαισοποδίας. Συνηθέστερον ὅμως εἶναι αὕτη ἐπίκτητος, παραγομένη μετὰ τὸν τοκετὸν καὶ ὀφείλεται ἢ εἰς συρρικνωτικὰς οὐλὰς κατόπιν ἐγκαυμάτων ἢ φλεγμονῶν ἐντοπιζομένων κατὰ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ ποδὸς ἢ τὴν προσθιοεξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς κνήμης ἢ εἰς ρῆξιν τῆς ὑπαρχούσης ἰσορροπίας μεταξὺ καμπτήρων καὶ ἐκτεινόντων μυῶν τοῦ ποδός. Ὀφείλεται δ' αὕτη εἴτε εἰς βλάβας τοῦ ἀχιλλείου τένοντος (διατομή, ἐγκεφαλικὴ παιδικὴ παράλυσις, νόσος τοῦ Little), εἴτε εἰς παράλυσιν τοῦ γαστροκνημίου λόγῳ πολιομυελίτιδος (=παιδικὴ παράλυσις), συνεπείᾳ τῆς ὁποίας οἱ ὑγιεῖς ραχιαῖοι καμπτῆρες μύες τοῦ ποδὸς ὑπερισχύοντες ἕλκουσι τὸν πόδα εἰς ραχιαίαν κάμψιν πρὸς τὴν κνήμην.

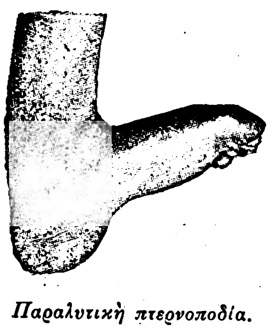

Παραλυτικὴ πτερνοποδία.

Ἡ πτερνοποδία εἶναι δυσμορφία σχετικῶς σπανία. Πράγματι ὁ Lange τοῦ Μονάχου ἐπὶ 13.000 ὀρθοπεδικῶν παθήσεων δὲν ἀνεῦρε παρὰ 7 συγγενεῖς πτερνοποδίας καὶ 31 ἐπικτήτους. Θεραπευτικῶς ἐπιδιώκομεν τὴν διόρθωσιν τῆς δυσμορφίας εἴτε διὰ χειρισμῶν, εἴτε δι' ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων, εἴτε διὰ τενοντομεταμοσχεύσεων, εἴτε τέλος δι' ἐγχειρήσεων ἐπὶ τῶν ὀστῶν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς δυσμορφίας. Α. Κ.

πτερνόπους (ὁ, ἡ)· ὁ πάσχων πτερνοποδίαν.

πτερνῶ (—όω)· θέτω πτέρναν.

πτεροβραγχίδαι (Ptérobranches) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια τοῦ ὑπαθροίσματος τῶν *πτεροβραγχίων* τῆς ὁμοταξίας τῶν *βρυοζῴων* (βλ. λ.).

πτερόγλωσσος (ὁ) (Pteroglossus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμφαστιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἱκανοῦ μεγέθους, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *πτερόγλωσσος ὁ ποικιλόχρους* (Pteroglossus variegatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 50 ἑκατοστομέτρων καὶ διακρίνεται διὰ τὸν θαυμαστὸν ποικίλον χρωματισμόν του. Ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τῶν μεγάλων δασῶν καὶ τρέφεται κυρίως ἐκ καρπῶν. Δ. Ν. Π.

Πτερόγλωσσος ὁ ποικιλόχρους.

πτερογονία (ἡ) (Pterogonia) *[Βοτ.]*. Γένος βρύων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑπνιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

πτεροδακτυλίδαι (οἱ) (Pterodactylidae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *πτεροδακτυλοειδῶν πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κρανίον μὲ ὀξύληκτον ρύγχος, τοῦ ὁποίου αἱ σιαγόνες ἔφερον ὀδόντας. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγεται τὸ γένος *πτεροδάκτυλος*.

Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποπεριόδου τῆς Γερμανίας. Ἀμφίβολα λείψανα συνηντήθησαν ἐπίσης εἰς στρώματα τῆς ραιτίου βαθμίδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως, τῆς λιασίου (κατωτέρας ἰουρασίου) καὶ τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ.Κ.Γ.

πτεροδακτυλοειδῆ (τά) (Pterodactyloidea F. Plieninger) *[Παλαιοζωολ.]*. Ὑποτάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου καὶ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ὁ προσδιορισμὸς ὡς *πτεροδακτύλων* λειψάνων τινῶν ἐκ στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως (ραιτίου βαθμίδος) δὲν εἶναι ἀσφαλής. Ἀκόμη δὲν περιεγράφησαν οἱ πτεροδάκτυλοι τῶν στρωμάτων τοῦ Τενταγκουροῦ τῆς μαλμίου βαθμίδος τῆς ἀνωτέρας ἰουρίου ὑποδιαπλάσεως καὶ τῆς ἀπτίου βαθμίδος τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως. Συνώνυμον *ὀρνιθοχειροειδῆ*. Γ. Κ. Γ.

πτεροδάκτυλος (ὁ) (Pterodactylus Cuvier) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πτεροδακτυλιδῶν πτεροδακτυλοειδῶν πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ἑρπετὰ ταῦτα ὡμοίαζον πρὸ πτηνά. Εἶχον μέγεθος ποικίλον ἀπὸ στρουθίου μέχρις ἀετοῦ, δέρμα γυμνόν, κεφαλὴν ἐπιμήκη, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ρύγχος, σιαγόνας φερούσας ὀδόντας καὶ τὰ ἄκρα των, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, λαιμὸν ἰσχυρόν, μακρὰ ὀπίσθια ἄκρα καὶ βραχεῖαν οὐράν. Τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα δι' ἐπιμηκύνσεως τοῦ πέμπτου δακτύλου, εἰς τὸν ὁποῖον προσεφύετο δερματίνη μεμβράνα, πατάγιον καλουμένη, εἶχον μεταβληθῆ εἰς πτητικὸν ὄργανον.

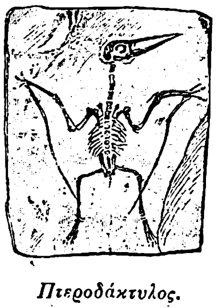

Πτεροδάκτυλος.

Πολυάριθμα λείψανα καὶ θαυμασίως διατηρούμενοι ὁλόκληροι σκελετοὶ εὑρέθησαν ἐν ἀπολιθωμένῃ καταστάσει ἐντὸς τῶν λιθογραφικῶν ἀσβεστολίθων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Solnhofen, Eichstätt, Kelheim, Βυρττεμβέργην (Nusplingen) καὶ εἰς τὸ Cerin (νομὸς Αἴν). Μεμονωμένα ὀστᾶ εὑρέθησαν ἐντὸς ἀργίλλων τῆς κιμμεριδίου βαθμίδος τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ.

Συνώνυμα: *ὀρνιθοκέφαλος, διοπεκέφαλος, κυκνόραμφος, πτενοδράκων*. Γ. Κ. Γ.

πτεροδεικτικὸς (ὁ) (Pterodycticus) *[Ζωολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμιπιθήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεμουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων πιθήκων, διακρινομένων κυρίως διὰ τὸ ἐπίμηκες, πυκνὸν καὶ μαλακὸν τρίχωμά των καὶ τὴν κυλινδρικὴν καὶ βραχεῖαν οὐράν των. Οἱ πίθηκοι τοῦ γένους τούτου εἶναι νυκτόβιοι καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰ πυκνὰ δάση τῆς Ἀφρικῆς, τρεφόμενοι κυρίως ἐξ ὀπωρῶν. Δ. Ν. Π.

πτεροειδὴς (ὁ) (Pteroides) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀνθοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεριδιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν δύο ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

πτερόδους (ὁ) (Pterodon Blainville) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ὑαινοδοντιδῶν ψευδοκρεωδῶν κρεοδοντίων σαρκοφάγων* θηλαστικῶν. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἦτο ὀγκῶδες μὲ βραχὺ ρύγχος. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς (εἰς τὴν παρίσιον γύψον, Débruge, τοὺς φωσφορίτας τοῦ Quercy, τὴν νῆσον Wight), τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως (White Riverbed τοῦ Καναδᾶ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον) καὶ τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς εἰς τὸ Pilgrim τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Συνώνυμα: *ἡμιψαλόδους*. Γ. Κ. Γ.

πτερόεις, —εσσα, —εν· ὁ ἔχων πτερά, πτερωτός || ταχύς, ὁρμητικός: «πτερόεις κεραυνός», «φυγὴ πτερόεσσα».

πτεροθήκη (ἡ) *[Ζωολ.]*. Ἡ παρὰ τὰ ἔλυτρα μεμβράνα ἐντόμων τινῶν, ἥτις χρησιμεύει ὅπως προστατεύῃ τὰ πτερά, περιβάλλουσα ἐν μέρει ταῦτα. Δ. Ν. Π.

— *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κρηπιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη φυόμενα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ ψυχρὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

πτερόθριξ (ἡ) (Pterothrix) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη φυόμενα εἰς τὰς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας. Δ. Ν. Π.

πτεροῒς (ἡ) (Pteroïs) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκορπενιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ σκορπίων μικροῦ καὶ σπανιώτερον μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πτεροῒς ἡ κυανῆ* (Pteroïs azurea), ἥτις ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Δ. Ν. Π.

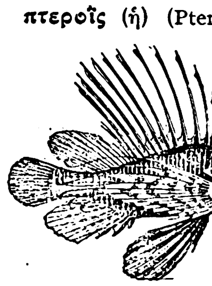

Πτεροΐς.

Digitized by Google

πτεροκαλλὶς (ἡ) (Pterocallis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οὐριδεϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

πτερόκαρπος (ὁ) (Pterocarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον δένδρα ἀειθαλῆ, δασικά, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη κίτρινα λευκὰ ἢ λευκοϊώδη. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι: *Πτερόκαρπος ὁ ἰνδικὸς* (Pterocarpus indicus), ἰθαγενὲς τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Τὸ ξύλον του εἶναι ἐρυθρὸν καὶ πολυτιμότατον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν. *Πτερόκαρπος τὸ μαρσίπιον* (Pterocarpus marsupium) ἰθαγενὲς δένδρον τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κεϋλάνης, γνωστὸν διὰ τὴν παραγωγὴν *κίνου*. *Πτερόκαρπος ὁ σανταλίσκος* (Pterocarpus santalinus), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν Ἰνδιῶν, οὗ τὸ ἐρυθρὸν κοραλλιόχρουν ξύλον εἶναι ἀρίστης ποιότητος, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ εἶναι φαρμακευτικόν. *Πτερόκαρπος ὁ ἐρινοειδὴς* (Pterocarpus erinaceus), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, παρέχον ἀρίστης ποιότητος ξύλον ποικίλως χρήσιμον. Δ. Ν. Π.

Πτερόκαρπος.

πτεροκαρύα (ἡ) (Pterocarya) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοειδῶν* ἢ *καρυϊδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα δασικά, φυλλοβόλα, καρποφόρα ἢ καὶ κοσμητικά, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ καρποῦ των, ὅστις εἶναι δρύπη ἀποτελουμένη ἐκ δύο πτεροειδῶν καρποφύλλων. Ἐκ τῶν πέντε εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ἅτινα φύονται εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀσίας, γνωστότερον εἶναι ἡ *πτεροκαρύα ἡ ἀσιατικὴ* (Pterocarya asiatica), μέγα δένδρον ἰθαγενὲς τῶν νοτίων χωρῶν τῶν Ἰνδιῶν, οὗ οἱ καρποὶ εἶναι ἐδώδιμοι. Δ. Ν. Π.

πτερόκαυλος (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ καυλὸς φυτῶν τινων, ὅστις φέρει μεμβρανώδεις ἀποφύσεις ἐν εἴδει πτερῶν. Δ. Ν. Π.

πτερόκερως (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρομβιιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη μαλάκια μὲ μέγιστον ἄνοιγμα κόγχης, διῆκον καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος, καὶ πτεροειδεῖς ἀποφύσεις ἐν εἴδει κεράτων κατὰ τὴν περιφέρειάν της. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πτερόκερως ὁ λαμπρὸς* (Pterocerus lucidus), ὅστις ἔχει μῆκος 75 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ τοιχώματα τῆς κόγχης τὰ μὲν ἐσωτερικὰ λεῖα καὶ πυρροκυανᾶ, τὰ δ' ἐξωτερικὰ ἀνώμαλα καὶ κυανοπράσινα μὲ ποικίλας γραμμώσεις, κηλῖδας καὶ στίγματα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα βάθη τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

πτεροκέφαλος (ὁ) (Pterocephalus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διψακοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Δ. Ν. Π.

πτεροκλεῖδαι (οἱ) (Pteroclidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ εὐμεγέθη πτηνῶν, ποικίλου χρώματος, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰς νοτίους εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *πτερόκλεις* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πτερόκλεις (ὁ) (Pterocles) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροκλειδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μὲ ράμφος βραχὺ καὶ ἄνω σιαγόνα ὀδοντωτὴν κατὰ τὰ πλάγια μέρη της καὶ αἰσθητῶς κυρτὴν κατὰ τὸ ἄκρον της. Τὰ πτηνὰ ταῦτα πολλάκις ἐπιχειροῦσι μακρὰς ἀποδημίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: *Πτερόκλεις ὁ βοεμικὸς* (Pterocles Boemicus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα κιτρινοτεφρὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοτεφρὸν κατὰ τὰ κάτω. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς φέρει λοφίον μακρόν, ὅπερ τελευτᾷ εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον. *Πτερόκλεις ὁ μικρὸς* (Pterocles minutus). Εἶναι ἰθαγενὴς τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν Καρολίνων νήσων. Τὸ πτέρωμά του εἶναι ὁμοιομόρφως φαιὸν κατὰ τὴν ράχιν, φαιὸν μὲ λευκὰ στίγματα κατὰ τὸ στῆθος καὶ κίτρινον κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν. Τὸ ὑποκάτω μέρος τῆς οὐρᾶς εἶναι λευκόν. Δ. Ν. Π.

πτερόκομμα (τὸ) (Pterocomma) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*, περιλαμβάνον πολλὰ εἴδη μικρᾶς ἀπὸ φυτοπαθολογικῆς ἀπόψεως σημασίας. Τὸ εἶδος Pterocomma pilosum ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ζῇ ἐπὶ τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς ἰτέας, τὸ δὲ Pterocomma populeum ἐπὶ τῆς λεύκης. Ἐπὶ τῆς ἰτέας ἐν Εὐρώπῃ ζοῦν ἐπίσης τὰ εἴδη Pterocomma flocculosum καὶ Pterocomma salicis. Τὸ εἶδος Pterocomma fraxini ζῇ ἐπὶ τῆς μελίας. Ε. Τ. Ε.

πτερόκομος (ὁ) (Pterocomus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελασωματιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, χαρακτηριζομένους κυρίως ἐκ τῆς πτεροειδοῦς ἀποφύσεως ἣν φέρουσι κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς. Τὰ αὐτὰ περίπου εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ τὴν βορειοανατολικὴν Ρωσίαν. Δ. Ν. Π.

πτεροκύων (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ ζῴου *κυνονυκτερὶς* (βλ. λ.) *ἡ αἰγυπτιακή*.

πτερόκωλος (ὁ) (Pterocolus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τετραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 7 εἴδη μετριοσώμων κανθάρων μὲ λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμοὺς καὶ χαρακτηριζομένων κυρίως ἐκ τῆς πτεροειδοῦς ἀποφύσεως, ἣν φέρουσι κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἕδρας των. Δ. Ν. Π.

πτερομαλλίδαι (οἱ) (Pteromallidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ψυχάς, διακρινομένας κυρίως ἐκ τοῦ μεταλλικοῦ χρώματός των καὶ τῶν μικρῶν, λεπτῶν καὶ πυκνῶν ἐριωδῶν τριχῶν, δι' ὧν καλύπτονται αἱ πτέρυγές των. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἀρκετὰ γένη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *πτερόμαλλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πτερόμαλλος (ὁ) (Pteromallus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πτερομαλλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα μὲ ζωηροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς, ὧν αἱ προνύμφαι ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ ἄλλων ἐντόμων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πτερόμαλλος ὁ πορφυροῦς* (Pteromallus purpureus), ὡραιοτάτη ψυχὴ διακρινομένη διὰ τὸν θαυμάσιον χρωματισμόν της. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν μέσην καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

πτερόμυς (ὁ) (Pteromys) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτερομυϊνῶν*, περιλαμβάνον σκιούρους ἀπαντῶντας εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πτερόμυς ὁ πεταυριστὴς* (Pteromys petauristes). Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς στιλπνὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα δάση τῆς Κεϋλάνης καὶ εἶναι περιζήτητος διὰ τὸ ὡραῖον, πυκνὸν καὶ ἀποστίλβον δέρμα του. Δ. Ν. Π.

Πτερόμυς ὁ πεταυριστής.

πτερὸν (τό), κοιν. *φτερό*· τὸ καθ' ἕκαστον ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται αἱ πτέρυγες καὶ ἡ οὐρὰ τῶν πτηνῶν: «πτερὸν ἀετοῦ, — γυπός»· ‖ οἱονδήποτε ἐκ τοῦ ἐπενδύματος τῶν πτηνῶν: «κολοιὸς ἀλλοτρίοις πτεροῖς ἀγαλλόμενος», «φτερὰ κόττας, — γαλοπούλας, — χήνας», «μαξιλάρι—, στρῶμα μὲ φτερά»· ‖ φρ. «τοῦ 'κόψαν τὰ φτερὰ» τὸν ἔκαμαν νὰ χάσῃ τὸ θάρρος του, παθ. «κόπηκαν τὰ φτερά του»· ‖ «κάμνω φτερὸ» πετῶ, φτερουγάω· ‖ «'ς τὸ φτερὸ» 'ς τὸ φτερούγισμα; κατὰ τὴν πτῆσιν: «χτυπάει τὰ πουλιὰ 'ς τὸ φτερό»· ‖ μεταφ., ταχέως, πεταχτά: «κάμνει τὶς δουλειές του 'ς τὸ φτερό»· ‖ συνεκδ., πᾶν ὁμοιάζον πρὸς πτερόν, τὸ πεπλατυσμένον τῆς κώπης· ‖ ἕκαστον τῶν σανιδίων τῆς πτερωτῆς τοῦ μύλου· ‖ τῆς ἕλικος ἕκαστος πεπλατυσμένος βραχίων ‖ ἐκ τῆς ἀναλόγου θέσεως, ἕκαστον τῶν ἀλεξιβορβόρων τῆς ἁμάξης· ‖ ἀρχιτεκτ., ἡ περὶ ἑκάστην τῶν μακρῶν πλευρῶν ἀρχαίου ναοῦ κιονοστοιχία· ‖ ἡ περὶ οἱανδήποτε πλευρὰν τοῦ ναοῦ κιονοστοιχία, πρβ. *ἄπτερος, δίπτερος, περίπτερος*.

— *[Ζῳολ.]* Καλεῖται *πτερὸν* τὸ προσαρτηματικὸν κοῖλον στέλεχος, ὅπερ φέρει τρίχας ἢ τριχοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ καλύπτει τὸ σῶμα τοῦ πτηνοῦ. Τὰ πτερὰ ἔχουσι μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὰς τρίχας ὡρισμένων ζῴων. Οἱ νεοσσοὶ δὲν καλύπτονται ἀμέσως ἅμα τῇ ἐκκολάψει των ἐκ τοῦ ᾠοῦ ὑπὸ πτερῶν, ἀλλ' ὑπὸ μαλακῶν τριχῶν (*πτίλων*), ἐπεχουσῶν θέσιν πτερῶν. Ἐφ' ὅσον ὅμως παρέρχεται ἡ ἡλικία, τὰ πτίλα ἢ *νεοσσόπτιλα* ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῶν *μεσοπτίλων*, ἤτοι πυκνοτέρων καὶ σκληροτέρων πτίλων καὶ τέλος κατὰ τὴν ὥριμον αὐτῶν ἡλικίαν τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ τῶν *τελεοπτίλων*, ἤτοι τῶν ὁριστικῶν πτερῶν, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον *πτέρωμα*. Ἕκαστον πτερὸν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κεντρικοῦ αὐτοῦ ἄξονος, τοῦ ὁποίου τὸ κατώτερον τμῆμα εἶναι κοῖλον καὶ διαφανὲς καὶ καλεῖται *κάλαμος*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ ἄξονος, ὅπερ καλεῖται *ράχις*, ἥτις κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς φέρει τὴν ἐντεριώνην καὶ ἑκατέρωθεν πτεροειδεῖς ἀποφύσεις, τοὺς μύστακας. Ἐνήλικον πτηνὸν φέρει τριῶν εἰδῶν πτερά· τὰ *ἐξωτερικὰ* ἢ *κυρίως πτερά*, ἅτινα φέρουσιν ἀνθεκτικὸν στέλεχος καὶ προσδίδουσιν εἰς τὸ πτηνὸν τὴν χαρακτηριστικήν του μορφὴν καὶ διὰ τοῦ χρωματισμοῦ των τὸν ἐπικρατοῦντα χρωματικὸν τόνον τοῦ πτηνοῦ. Ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν πτερῶν ἐκεῖνα, ἅτινα καλύπτουσι τὸν κορμὸν τοῦ πτηνοῦ, καλοῦνται *καλυπτήρια*, τὰ πτερὰ τῶν πτερύγων καλοῦνται *ἐρετικὰ* ἢ *κωπαῖα* καὶ τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς *διευθυντήρια* ἢ *πηδαλιώδη*. Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μεγάλα, δύσκαμπτα καὶ ἀνθεκτικὰ καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὸ πτηνὸν ὡς πηδάλιον κατὰ τὴν πτῆσίν του. Τὰ πτίλα φέρουσιν εὔκαμπτον στέλεχος καὶ καλύπτουσι πυκνῶς τὸ δέρμα τῶν πτηνῶν. Τὰ *τριχόπτερα*, ἤτοι πτερὰ λεπτὰ κυλινδρικά, παρομοιάζοντα πρὸς τρίχας, ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῆς βάσεως τοῦ ράμφους καὶ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πτηνῶν τινων.

—*[Ἐμπορευματολ.]* Τὰ *πτερὰ* τῶν διαφόρων πτηνῶν ἀποτελοῦν εἶδος ζωηροῦ ἐμπορίου, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλύτερον κέντρον εἶναι οἱ Παρίσιοι.

Τὰ μεγάλα πτερὰ τῶν πτερύγων (remiges) εἶναι τὰ στερεώτερα καὶ τὰ πολυτιμότερα, ἕπονται τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς (rectrices) καὶ ἀκολουθοῦν τὰ μικρὰ πτερὰ τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς, τὰ ὁποῖα εἶναι κεκαλυμμένα διὰ τῶν μεγάλων (tectrices). Τὰ μικρὰ πτερὰ τῆς κοιλίας καὶ τῶν πλευρῶν καλοῦνται *πτίλα* (duvets).

Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν πτερῶν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ χρωματισμοῦ, τῶν ἀποχρώσεων καὶ τῆς στιλπνότητος αὐτῶν. Ὁ χρωματισμὸς καὶ ἡ στιλπνότης τῶν πτερῶν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτός. Τὰ πτερὰ τῶν κατοικιδίων ζῴων χάνουν τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν στιλπνότητά των. Ἡ λαμπρότης καὶ ἡ ποικιλία τοῦ χρωματισμοῦ ἐξαρτῶνται ἐπίσης ἐκ τοῦ γένους τοῦ πτηνοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ ἀφαίρεσις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πτηνοῦ. Τὰ πτερὰ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς εἶναι πάντοτε ὡραιότερα. Ἡ ἡλικία ἐπίσης τῶν πτηνῶν ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰ πτερὰ αὐτῶν.

Τὴν μεγάλην λαμπρότητα καὶ τὸν τέλειον χρωματισμὸν ἀρχίζουν νὰ ἀποκτοῦν τὰ πτερὰ ἀπὸ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν πτηνῶν.

Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν ἐμπορευσίμων πτερῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πτερὰ ἁρπακτικῶν. Ἐκ τῶν ἁρπακτικῶν πτηνῶν μόνον τὰ ἡμερόβια παρέχουν πτερὰ στολισμοῦ. Τοιαῦτα εἶναι τοῦ ἀετοῦ, τοῦ ἱέρακος, τοῦ γυπός, τοῦ γυπαετοῦ κτλ.

Πτερὰ στρουθοειδῶν. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ἀνήκουν τὰ πολυτιμότερα φαντασιώδη πτηνά, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τά: colibris topazes (trochilus pella), τὰ colibris tachetés (trochilus noevius), τὰ oiseaux mouches (ornisinya), τὰ oiseaux sucriers, τὰ oiseaux paradisiers.

Πτερὰ ἀναρριχητικῶν πτηνῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ὑπάγονται τὰ πτερὰ τοῦ ψιττακοῦ καὶ τὰ πτερὰ τῶν toucans, aracari κτλ.

Πτερὰ δρομέων. Τὰ πτερὰ τῶν πτηνῶν αὐτῶν εἶναι τὰ μεγαλύτερα καὶ τὰ πολυτιμότερα ὅλων. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ὑπάγονται κυρίως τὰ πτερὰ τῆς στρουθοκαμήλου (autruche, struthio camelus). Τὰ πτερὰ τῆς στρουθοκαμήλου, μολονότι πολὺ στερεά, εἶναι ἁπαλὰ κυματοειδῆ, σχηματίζοντα ὡραίας φυσικὰς πτυχάς. Εἶναι μεταξυειδῆ καὶ ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μὴ περιπλέκωνται.

Τὰ ὡραιότερα πτερὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποσπῶνται ἀπὸ τοῦ ζῶντος ζῴου, ὅταν ἔχουν φθάσει εἰς τὴν τελείαν ἀνάπτυξίν των. Τὸ πτερὰ τῶν ἀρρένων εἶναι πολυτιμότερα. Τὰ λευκὰ ἔχουν μεγαλυτέραν ἀξίαν, ἀπὸ τὰ μαῦρα, καθόσον ἐξ ἑνὸς πτηνοῦ ἀφαιροῦνται ἐν συνόλῳ 1, 5 χιλιόγραμμον μαύρων πτερῶν καὶ 250 γραμ. μόνον λευκῶν τοιούτων. Τὰ λευκὰ πτερὰ τῶν ἀρρένων κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον ἀναλόγως τῆς ἁπαλότητος, στιλπνότητος καὶ τῆς ἀκεραιότητος τῶν πτίλων αὐτῶν εἰς τέσσαρας ποιότητας (premier, seconde, tiers, quatrième). Τὰ λευκὰ τῶν θηλέων ὑποδιαιροῦνται εἰς πολλὰς ποιότητας, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν δευτέραν τῶν ἀρρένων. Τὰ μαῦρα τῶν ἀρρένων ὑποδιαιροῦνται ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ χρωματισμοῦ αὐτῶν εἰς δύο ποιότητας (grande noir καὶ petite noir). Τὰ μαῦρα τῶν θηλέων καλοῦνται petit-gris. Τὰ καλύτερα πτερὰ στρουθοκαμήλου εἶναι τὰ τοῦ Χαλεπίου, ἀποστελλόμενα εἰς Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Τὰ πτερὰ τῆς Βεγγάλης ἀποστέλλονται ἐκ Τριπόλεως, εἶναι δὲ ἐπίσης καλῆς ποιότητος. Τὰ πτερὰ τῆς Σαχάρας (μονοπωληθέντα ὑπὸ Ἑβραίων ἐμπόρων)

Digitized by Google

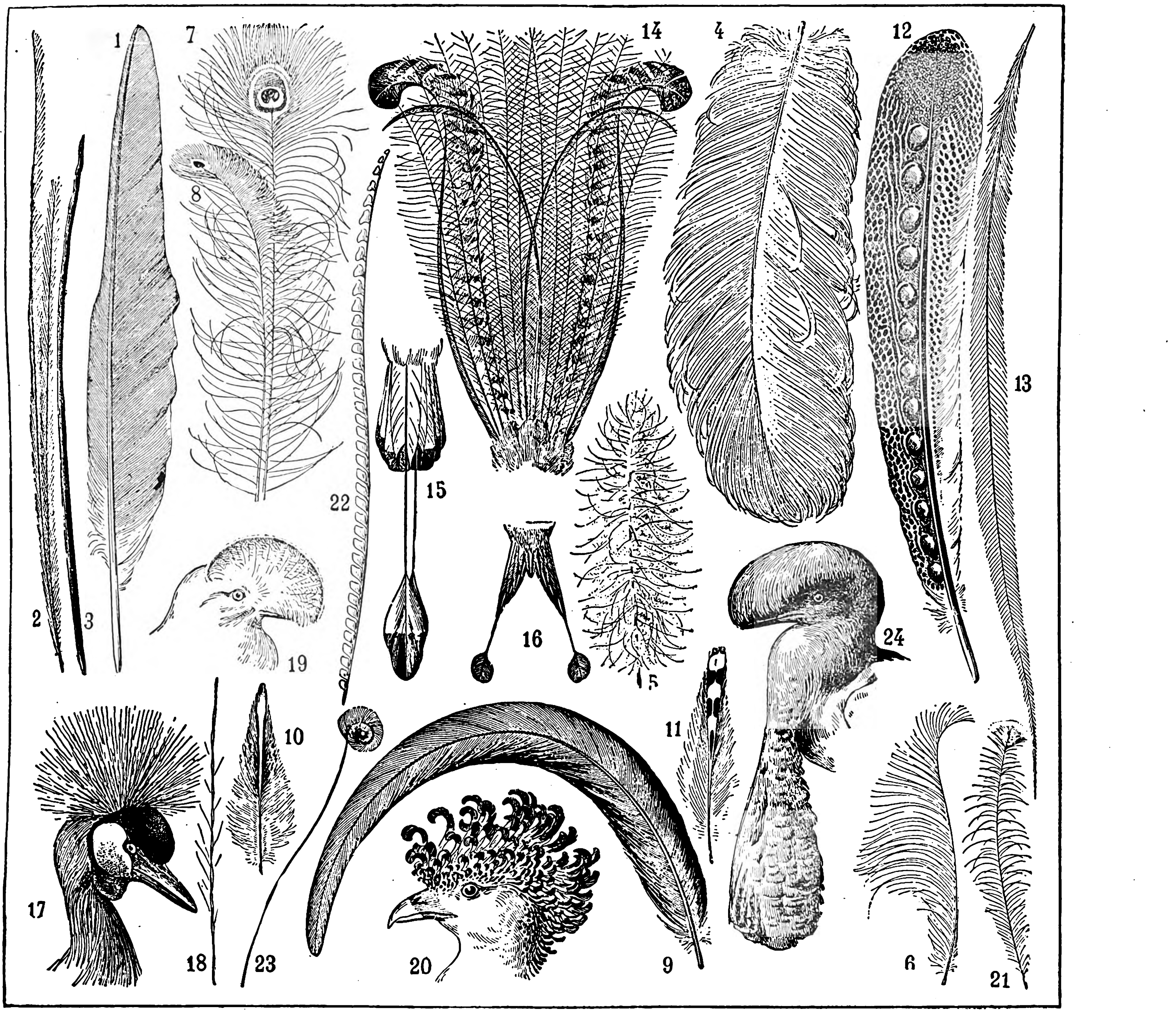

Διάφορα εἴδη πτερῶν.

[1=Ἀετοῦ. 2=Καζοαρίου τοῦ κρανιοφόρου (διπλοῦν πτερόν). 3=Καζοαρίου τοῦ κρανιοφόρου (κυριῶδες πτερόν). 4=Στρουθοκαμήλου. 5=Μαραμπού. 6—Ἐρωδιοῦ τοῦ μικροῦ. 7=Οὐρᾶς ταώ. 8=Ἐρετικοῦ ταώ. 9=Οὐρᾶς ἀλέκτορος 10—11=Πτερὰ ἀλέκτορος τῆς Σενναρέτης. 12=Ἄργου. 13=Παραδεισίου. 14=Λύρας τοῦ μενούρου. 15=Μορμῶνος. 16=Κολυβρίου. 17=Ἐρωδιοῦ τοῦ μεγάλου (πτερὰ τραχή?ου). 18=Πτερὸν τοῦ αὐτοῦ πτηνοῦ κεχωρισμένον. 19=Τετράονος. 20=Ἐρωδιοῦ τοῦ στεμματοφόρου. 21=Πτερὸν λοφίου γκούρας. 22=Πτεριδοφόρου (πτερὸν λοφίου κεφαλῆς). 23=Πτερὸν οὐρᾶς μανικόδοντος. 24=Πτερὰ λοφίου καὶ λαιμοῦ κεφαλοπτέρου.]

ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ ἐπιτυγχάνουν εἰς τὴν βαφήν. Τὰ πτερὰ τοῦ Cap εἶναι μεγαλύτερα τῶν ἀνωτέρω καὶ μὲ πολὺ μεγάλους βοστρύχους, ὑστεροῦν ὅμως εἰς τὴν ἁπαλότητα. Τὰ πτερὰ τῆς Μέκκας, γνωστὰ εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν Jamani, εἶναι κατωτέρας ποιότητος. Ἀκόμη κατώτερα εἶναι τὰ πτερὰ τοῦ Ἀλγερίου. Ἐσχάτως αἱ στρουθοκάμηλοι ἤρχισαν ἀνατρεφόμεναι εἰς εἰδικὰ πτηνοτροφεῖα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν πτερῶν. Τὰ πτερὰ ταῦτα ὅμως μειονεκτοῦν τῶν προερχομένων ἐξ ἀγρίων ζῴων.

Πλὴν τούτων κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ κοινὰ πτερὰ κατοικιδίων καὶ ἄλλων πτηνῶν, χρησιμοποιούμενα πρὸς κατασκευὴν ἀντικειμένων κοινῆς χρήσεως. Τὰ πτίλα τῶν πτηνῶν τούτων χρησιμοποιοῦνται πρὸς πλήρωσιν στρωμνῶν, προσκεφαλαίων, ἐφαπλωμάτων κλπ. Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

Πτερόν, ἢ ***βραχιόνιον τῶν Βλαχερνῶν*** *[Βυζ.].* Ἐκαλεῖτο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ μικρᾶς ἐκτάσεως τεῖχος, τὸ ὁποῖον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Βλαχερνῶν βορειοανατολικῆς γωνίας τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κερατίου κόλπου καταλήγοντος χερσαίου τείχους καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ἀρχομένου ἐπιθαλασσίου), ἐξετείνετο μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ ἀπέκλειε τὴν διάβασιν ἐκ τῆς ἐκτὸς τῶν τειχῶν συνοικίας τοῦ Κοσμιδίου (νῦν Ἐγιούπ) πρὸς τὴν κατὰ μῆκος τῶν ἐπιθαλασσίων τειχῶν ἐκτεινομένην παραλίαν λωρίδα, ἐφ' ἧς ἔκειντο, ὅπως καὶ σήμερον, αἱ ἀποβάθραι τῆς πόλεως. Χάριν τῆς ἐπικοινωνίας τῆς παραλίας ταύτης λωρίδος μετὰ τοῦ Κοσμιδίου ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Πτεροῦ τῶν Βλαχερνῶν πύλη, ἥτις ἐλέγετο *Ξυλόπορτα* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

Πτερὸν *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Κάτω Μυσίας «μετὰ τὸ Ἱερὸν στόμα τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ» (*Πτολεμ.* Γ, ι, 8 Nobbe), ἀπαντῶν καὶ ὡς *Πτερωτὸν* εἰς ἄλλα χειρόγραφα. Πρόκειται περὶ ἀκρωτηριαζούσης τινὸς γλώσσης, τὴν ὁποίαν κατέστησαν ἀγνώριστον αἱ ἀπὸ τοῦ στομίου Πόρτιτσι (ἀρχ. Ἱερὸν) προσεπιχώσεις (περίπου εἰς πλάτ. 44° 41′ Β., μῆκ. 29° 02′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2835: Delta of Danub) καὶ ἣν ὁ Kieppert τοποθετεῖ κατὰ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν στόμα τῆς ἁλμυρᾶς λίμνης Rasim. Σ. Ε. Λ.

πτέρονος (ὁ) (Pteronus) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρεδινιδῶν*. Τὸ εἶδος Pteronus ribesii ζῇ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐπὶ διαφόρων εἰδῶν ριβησίου. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῶν φύλλων περὶ τὰ 65 ᾠά, αἱ δὲ προνύμφαι, κατατρώγουσι τὸ φύλλωμα. Ἐνδείκνυται ψεκασμὸς δι' ἁλάτων ἀρσενικοῦ ἢ νικοτίνης. Ἐπὶ τοῦ ριβησίου ζῇ ὁμοίως τὸ εἶδος Pteronus leucotrochus. Τὸ Pteronus salicis κατατρώγει τὸ φύλλωμα τῆς ἰτέας καὶ τὸ Pteronus tibialis τὸ τῆς ροβινίας. Ε. Τ. Ε.

πτεροπλατὺς (ὁ) (Pteroplates) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη κανθάρων, μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

πτερόποδα (τὰ) (Pteropoda) *[Ζῳολ.].* Κατηγορία μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ζῷα θαλάσσια, πελαγικά, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν ποδῶν των, οἵτινες καλύπτονται ὑπὸ ἀποφύσεων ἐν εἴδει πτερῶν, ἐξ ὧν ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν. Τὸ σῶμα ἄλλων μὲν πτεροπόδων εἶναι γυμνόν, ἄλλων δὲ καλύπτεται ὑπὸ τελείου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὀστράκου. Πάντα τὰ πτερόποδα εἶναι ἑρμαφρόδιτα, ἐνδιαιτώμενα κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας εἰς μικρὰ θαλάσσια βάθη. Κατὰ τὴν ἡμέραν παραμένουσιν εἰς τὸν βυθὸν καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τρέφονται ἐκ διαφόρων μικρῶν μαλακοστράκων. Δ.Ν.Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα πτερόποδα, συγγενῆ πρὸς τὰς σήμερον ζώσας μορφάς, εὑρίσκονται συχνὰ εἰς στρώματα τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ συναντῶνται ἐνίοτε ἀργιλικὰ στρώματα πλήρη συμπεπιεσμένων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κακῶς διατηρουμένων, *κλεοδωρῶν*. Γ. Κ. Γ.

πτεροποδίδαι (οἱ) (Pteropodidæ) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων*, περιλαμβάνουσα νυκτερίδας μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους, διακρινομένας κυρίως ἐκ τῶν πτε-

Digitized by Google

ροειδῶν ἀποφύσεων τῶν ποδῶν των, ἐξ ὧν ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν. Ἀξιολογώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πτερόπους* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πτερόπους, *—οδος* (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων πτερωτοὺς πόδας.

Πτερόπους *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἑρμοῦ, ὅστις παρίστατο φέρων πτερὰ εἰς τοὺς πόδας, πρὸς ἔκφρασιν τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν του. Ν. Σ. Λ.

πτερόπους (ὁ) (Pteropus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροποδιδῶν*, περιλαμβάνον μετριοσώμους νυκτερίδας, διακρινομένας κυρίως ἐκ τῶν πτεροειδῶν ἀποφύσεων τῶν ποδῶν των καὶ ἐκ τῶν μεταλλικῶν χρωματισμῶν των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πτερόπους ὁ λαμπρὸς* (Pteropus magnificus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα δάση τῶν νήσων Βόρνεο, Σουμάτρας καὶ Ἰάβας. Δ. Ν. Π.

πτεροπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν πτερά.

πτερόρροια (ἡ) *[Ζωολ.]*. Ἡ πτῶσις τῶν πτερῶν τῶν πτηνῶν καὶ ἡ ἀντικατάστασις τούτων ὑπὸ νέων. Ἡ πτερόρροια λαμβάνει χώραν συνήθως ἅπαξ τοῦ ἔτους, εἴδη τινὰ ὅμως πτηνῶν ὑφίστανται πτερόρροιαν δὶς τοῦ ἔτους. Ὁ χρόνος τῆς ἀνανεώσεώς των ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν πτηνῶν. Εἴς τινα εἴδη, καὶ κυρίως εἰς τὰ ἁρπακτικά, ὅπως εἰς τὸν ἀετὸν π. χ., ἡ πτῶσις τῶν πτερῶν γίνεται τμηματικῶς καὶ ἡ τελεία ἀνανέωσις τούτων συντελεῖται μόλις μετὰ τριετίαν. Γενικῶς ἡ περίοδος τῆς πτερορροίας εἶναι ἐπικίνδυνος διὰ τὰ πτηνά, πολὺ ὅμως περισσότερον διὰ τὰ κατοικίδια καὶ ἰδίως διὰ τὰ ὀρνίθια καὶ ἔτι περισσότερον διὰ τὰ ᾠδικὰ τοιαῦτα. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς πτερορροίας δέον νὰ τηρῶνται ὡρισμένοι ὑγιεινοὶ κανόνες καὶ νὰ δίδηται μεγίστη προσοχὴ εἰς τὴν διατροφήν των.

πτερορροῶ· ἀντὶ *πτερορρυῶ* (βλ. λ.).

πτερορρυῶ (*—έω*)· ἐπὶ τῶν πτηνῶν, πίπτουν τὰ πτερά μου, μαδῶ.

πτεροσαύρια (τά), ἢ *πτερόσαυροι* (οἱ) (Pterosauria) *[Παλαιοζωολ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν κλάσιν τῶν *ἀρχοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ πτεροσαύρια ἦσαν ἑρπετά, ἔχοντα μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς πτηνὰ κατὰ τὴν ἐξωτερικήν των ἐμφάνισιν καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου των. Τὰ λείψανά των εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων σχηματισθέντων εἰς θαλάσσας ἢ εἰς λίμνας ὑφαλμύρων ἢ γλυκέων ὑδάτων, ἀπὸ τῆς ραιτίου ἡλικίας τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποπεριόδου μέχρι τοῦ τέλους τῆς κρητιδικῆς περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἐτρέφοντο εἴτε ἐξ ἐντόμων (ὡς π. χ. ὁ *ραμφόρρυγχος*), εἴτε ὡς κάτοικοι τῶν ἀκτῶν ἢ καὶ πιθανῶς ἱπτάμενα ὑπὲρ τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, καὶ ἐξ ἰχθύων. Φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ μὲ γαμψὸν ὄνυχα ἐφωδιασμένος δάκτυλος τῶν ὀπισθίων ἄκρων των ἐχρησίμευε διὰ νὰ κρέμαται τὸ ζῷον κατὰ τὴν ἀνάπαυσίν του (ὡς π. χ. εἰς τοὺς *πτεροδακτυλίδας*), ἐνῷ οἱ *ραμφορρυγχίδαι* ἀνεπαύοντο κατακλινόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα των δι' ἐπιμηκύνσεως τοῦ πέμπτου δακτυλίου ἦσαν μεταβεβλημένα εἰς πτητικὸν ὄργανον, δὲν ἔφερον ὅμως πτερά, ἀλλὰ δερματίνην μεμβρᾶναν, καλουμένην πατάγιον. Ἡ πρὸς πτῆσιν ἱκανότης τῶν πτεροσαυρίων ἦτο ἀναμφιβόλως πολὺ μικροτέρα τῆς τῶν πτηνῶν, ἐν τούτοις ὁ ραμφόρρυγχος θεωρεῖται ὡς ἐπιτηδειότερος τῆς νυκτερίδος εἰς τὴν πτῆσιν. Ὁ σκελετός των χαρακτηρίζεται, ὅπως καὶ ὁ τῶν πτηνῶν, διὰ τὴν πνευματικήν του σύστασιν. Τὰ ὀστᾶ δηλαδὴ τῶν ἄκρων καὶ οἱ σπόνδυλοι ἦσαν κοῖλα, πνευματικά. Τὸ μέγεθος τῶν πτεροσαυρίων ἐποίκιλλε πολύ. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν μόλις ἦσαν μεγαλύτερα στρουθίου, ἐνῷ ἄλλα εἶχον εὖρος ἀνοίγματος τῆς πτητικῆς συσκευῆς των 7 καὶ πλέον μέτρων. Ἡ κεφαλὴ ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ μακροῦ καὶ ἰσχυροῦ λαιμοῦ ὀρθὴν γωνίαν, αἱ σιαγόνες ἦσαν ραμφοειδῶς ἐπιμεμηκυσμέναι καὶ εἴς τινα ζῷα δὲν ἔφερον ὀδόντας, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ σκληρωτικοῦ δακτυλίου. Ἡ σπονδυλική των στήλη ἔφερεν (7) 8 ἢ καὶ 9 τραχηλικοὺς σπονδύλους, (11) 10 ἕως 16 (15) θωρακικοὺς καὶ κοιλιακοὺς (3) 4—10 τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ 10—40 ἀμφικοίλους οὐραίους. Ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ κοιλιακαὶ πλευραί, αἱ δὲ πλευραὶ τοῦ θώρακος, ὡς καὶ αἱ εἴς τινα εἴδη ὑπάρχουσαι τραχηλικαὶ πλευραὶ ἦσαν δικέφαλοι. Τὸ στέρνον ἦτο μέγα μετὰ τρόπιδος πρὸς τὰ πρόσω. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα των ἦσαν κατεσκευασμένα ὡς τὰ τῶν ἑρπετῶν. Τὸ δέρμα των ἦτο γυμνόν.

Ἡ τάξις τῶν πτεροσαυρίων διαιρεῖται εἰς δύο ὑποτάξεις, τὰ *ραμφορρυγχοειδῆ* (ἢ *πτεροδέρματα*) καὶ τὰ *πτεροδακτυλοειδῆ* (ἢ *ὀρνιθοχειροειδῆ*). Γ. Κ. Γ.

πτερόσπερμον (τὸ) (Pterospermum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στερκουλιοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα κοσμητικά, ἰθαγενῆ τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *πτερόσπερμον σφενδαμνόφυλλον* (Pterospermum acerifolium), δένδρον ἱκανοῦ ἀναστήματος, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, πολλαπλασιαζόμενον ταχέως διὰ σπερμάτων. Δ. Ν. Π.

πτερόστομον (τὸ) (Pterostomum) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτιδῶν*, περιλαμβάνον ψυχὰς μετρίου μεγέθους. Αἱ ἀνώτεραι πτέρυγες εἶναι πολυοδοντωταί, ὑπέρυθροι ἢ πορφυροῖ. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

πτερόστιχος (ὁ) (Pterostichus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη ἐξηπλωμένα ἐφ' ὅλης τῆς γῆς. Τὰ ἀκμαῖα εἶναι φυτοφάγα ἢ σαρκοφάγα ἢ καὶ παμφάγα. Αἱ προνύμφαι εἶναι ἁρπακτικαί. Τὰ Pterostichus lepidus καὶ Pterostichus lucublandus τρώγουν σπόρους. Τὰ Pterostichus vulgaris καὶ Pterostichus madidus προσβάλλουν, ἐνίοτε μὲ σοβαρὰς ζημίας, τὰ χαμαικέρασα. Ε. Τ. Ε

πτεροσυλλὶς (ἡ) (Pterosyllis) *[Ζωολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *συλλιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ζωνοσκώληκας μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ πλατὺ καὶ σκοτεινοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

πτεροσχιδὲς (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φύλλον, ὅπερ, κατὰ τὴν περιφέρειάν του, φέρει παραλλήλως διατεταγμένας ἐντομάς.

πτεροτραχίδαι (οἱ) (Pterotrachidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ πάντα θαλάσσια. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πτεροτραχὺς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πτεροτραχὺς (ὁ) (Pterotraches) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροτραχιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μαλακίων ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πτεροτραχὺς ὁ στεμματοφόρος* (Pterotraches coronatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

Πτεροῦντα (κοιν. *Φτεροῦντα*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης. Κάτ. (1928) 610. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ παράγει σιτηρά, καπνόν, σταφυλάς, κάστανα καὶ ἀπίδια. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Βατούσης-Χυδήρων. Π. Ν. Π.

πτεροφορίδαι (οἱ) (Pterophoridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρολεπιδοπτέρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μετριοσώμων ψυχῶν, ὧν γνωστότερον ὁ *πτεροφόρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πτεροφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων πτερά, ὁ ἔχων πτέρυγας, πτερωτός.

πτεροφόρος (ὁ) (Pterophorus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροφοριδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς ψυχὰς ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *πτεροφόρος ὁ πενταδάκτυλος* (Pterophorus pentadactylus), ὅστις ἔχει σῶμα μέτριον, κεφαλὴν μικράν, κεραίας ἐπιμηκεστάτας καὶ λεπτάς, θώρακα βραχύν, κοιλίαν μᾶλλον λεπτὴν καὶ ἐπιμήκη, πόδας ἰσχυροὺς καὶ πτέρυγας πολυσχιδεῖς ἐν εἴδει πτερῶν, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Δ. Ν. Π.

πτεροφυΐα (ἡ)· ἔκφυσις, γένεσις πτερῶν.

πτεροφυῶ (*—έω*)· ἐκφύω πτερά, ἀποκτῶ πτερά.

πτερόχειλος (ὁ) (Pterochilus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐμενιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν τελευταίων ἀρθρώσεων τῶν κεραιῶν τῶν ἀρρένων ἐντόμων, αἵτινες περιελίσσονται, καὶ τῶν προσακτρίδων τῶν θηλέων, αἵτινες εἶναι ἐπιμήκεις καὶ τριχωταί. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πτερόχειλος ὁ εὐρωπαϊκὸς* (Pterochilus europaeus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα φ[illegible]οπράσινον, ἀπομιμεῖται τελείως τὸ φύλλον καὶ ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

πτερόχρωζα (ἡ) (Pterochroza) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν*, περιλαμβάνον ὀρθόπτερα ἔντομα παρεμφερῆ πρὸς τὰς ἀκρίδας, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γενικῶς αἱ πτερόχρωζαι διακρίνονται διὰ τοὺς ζωηροὺς καὶ ποικίλους χρωματισμούς των καὶ τὸ κομψότατον σῶμά των. Δ. Ν. Π.

πτερυγίζω· ἐπὶ νεοσσῶν ἀπτήνων ἔτι, κινῶ τὰς πτέρυγας προσπαθῶν νὰ πετάξω.

πτερύγιον (τό)· μικρὰ πτέρυξ || πᾶν ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς πτερύγιον ἢ ἔχει ἀνάλογον θέσιν: «πτερύγια τῶν ἰχθύων».

—*[Ζωολ.]* Καλεῖται *πτερύγιον* τὸ μικρὸν πτερὸν γενικῶς καὶ εἰδικώτερον τὸ προσαρτηματικὸν σωματικὸν ὄργανον ὑδροβίων τινῶν ζῴων καὶ κυρίως τῶν ἰχθύων. Τὰ πτερύγια χρησιμεύουσι, γενικῶς, διὰ τὴν μετακίνησιν τῶν ὑδροβίων ζῴων, εἰς πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι μετασχηματισμὸς τῶν τμημάτων τοῦ ποδός. Τοιοῦτος μετασχηματισμὸς τῶν ποδῶν εἰς πτερύγια παρατηρεῖται εἰς τὰ ζῷα τῆς κατηγορίας τῶν *πτερυγιοπόδων*. Οἱ ἰχθύες φέρουσι δύο εἰδῶν πτερύγια, τὰ *ἄζυγα* καὶ τὰ *ζυγά*. Τὰ ἄζυγα εἶναι τοποθετημένα κατὰ τὸ ἐπίπεδον τῆς συμμετρίας τοῦ σώματος καὶ θεωροῦνται ὡς σωματικὰ ἐξαρτήματα ταύτης, ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεώς των ἐπὶ τοῦ σώματος διακρίνονται εἰς *ραχιαῖον, ἑδραῖον* καὶ *οὐραῖον* πτερύγιον. Τὸ τελευταῖον εἶναι συνήθως διχαλωτὸν καὶ ἀποτελεῖ ἰσχυρότατον ὄργανον, χρησιμεῦον κυρίως διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς διευθύνσεως τοῦ ζῴου. Τὸ ραχιαῖον πτερύγιον δυνατὸν νὰ εἶναι ἁπλοῦν, διπλοῦν ἢ καὶ τριπλοῦν, ἀναλόγως δὲ διακρίνεται εἰς πρῶτον ραχιαῖον, δεύτερον ραχιαῖον καὶ τρίτον ραχιαῖον πτερύγιον. Τὰ ζυγὰ πτερύγια εἶναι τοποθετημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ σώματος καί, κατὰ κανόνα, ἔναντι ἀλλήλων. Ζυγὰ πτερύγια εἶναι τὰ *στηθιαῖα*, ἅτινα εἶναι τοποθετημένα παρὰ τὸ στῆθος καὶ ὄπισθεν τῶν ἀκουστικῶν τρημάτων, καὶ τὰ *κοιλιακά*, ἅτινα εἶναι τοποθετημένα παρὰ τὴν κοιλίαν καὶ εἰς διάφορον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν καὶ ἐπίπεδον, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν ἰχθύων. Γενικῶς τὰ πτερύγια δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀναπτυχώσεις τοῦ δέρματος, αἵτινες ὑποστηρίζονται ὑπὸ ἑτέρων προσφυματικῶν ὀργάνων, ὅπως ἀκριβῶς αἱ σάρκες τοῦ σώματος τῶν ζῴων ὑποστηρίζονται ὑπὸ τοῦ σκελετοῦ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου σκελετοὶ τῶν δερματικῶν τούτων ἀναπτυχώσεων ἢ πτερυγίων θεωροῦνται αἱ καλούμεναι *ἀκτῖνες τῶν πτερυγιων*, αἵτινες ὁτὲ μὲν εἶναι σκληραὶ καὶ τελευτῶσιν εἰς ἀκανθοειδεῖς ἀποφύσεις, ὁτὲ δὲ εὔκαμπτοι καὶ διῃρημέναι εἰς θύσανον κατὰ τὸ ἄκρον των, ὁπότε καὶ ἔχουσι μορφὴν χρωστῆρος. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ραχιαίας καὶ κοιλιακῆς ὄψεως τῶν τελευταίων σπονδύλων τοῦ ἰχθύος, διακρίνεται δὲ εἰς *ὁμόκερκον*, ἐὰν ἀμφότερα τὰ ἄκρα του ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις, καὶ εἰς *ἑτερόκερκον*, ἐφ' ὅσον τὸ ἓν ἄκρον ἔχει διάφορον μῆκος τοῦ ἑτέρου. Δ. Ν. Π.

— *[Ἀνθρωπολογ.] Πτερύγιον* (alare) καλεῖται σωματομετρικὸν σημεῖον, πρὸς λῆψιν μετρήσεων, ἐπὶ τοῦ πτερυγίου τῆς ρινὸς καὶ πλέον πρὸς τὰ ἔξω κείμενον. Τὸ πτερύγιον εἶναι διπλοῦν, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν. Μεταξὺ τῶν δύο λαμβάνομεν τὴν διάμετρον πλάτους τῆς ρινὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φερούσης τὰ μαλακὰ μόρια· ἐπὶ τοῦ κρανίου λαμβάνεται ἄλλως. Ι. Γ. Κ.

— *[Ἀνατομ.]* Τὸ *πτερύγιον* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν σφηνοειδῆ ἢ προσθίαν πλαγίαν πηγὴν τοῦ ἐμβρύου, ἔχει σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς Η καὶ σχηματίζεται ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς βρεγματικῆς χώρας συναντήσεως πέντε ραφῶν.

Πτερύγιον ρινός. Καλεῖται οὕτω ἡ κάτω μοῖρα τῶν δύο πλαγίων ἐπιφανειῶν τῆς ἔξω ρινός, κυρτὴ οὖσα καὶ εὐκίνητος.

Πτερύγιον ὠτός. Τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἔξω ὠτός· εἶναι δὲ πτυχὴ τοῦ δέρματος περιέχουσα χόνδρινον πέταλον χρησιμεῦον ὡς ἔρεισμα αὐτῆς καὶ παρέχον αὐτῇ ἴδιον σχῆμα. Ι. Π.

— *[Ὀφθαλμ.]* Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἰατροὺς «πτερύγιον νευρώδης ἐστὶ τοῦ ἐπιπεφυκότος ὑμένος ὑπεροχή, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ κανθοῦ, προϊοῦσα δὲ μέχρι τῆς στεφάνης. Ὅταν δὲ ὑπεραυξηθῇ, καὶ τὴν κόρην καλύπτει......». Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον ὅλας τὰς κλινικὰς μορφὰς τοῦ πτερυγίου. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι τριγωνικὸν μὲ βάσιν μὲν πρὸς τὴν μηνοειδῆ πτυχήν, κορυφὴν δὲ πρὸς τὴν στεφάνην, ἥτις ἕρπουσα ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἐπιλαμβάνεται τοῦ κερατοειδοῦς καὶ δύναται νὰ καλύψῃ καὶ τὸ κορικὸν πεδίον, ὁπότε καὶ ἡ ὅρασις ἐμποδίζεται. Τὸ πτερύγιον ἀπαντᾷ συχνὰ παρὰ τοῖς ναυτιλλομένοις. Ἡ κυρία θεραπεία αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τῶν ἐκτεταμένων, εἶναι ἡ δι' ἐπεμβάσεων ἀφαίρεσις διὰ τοῦ πτερυγοτόμου. Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη προσέθεσεν εἰς τὰς γνώσεις τῶν ἀρχαίων τὴν ἱστολογικὴν μελέτην τοῦ πτερυγίου, καθὼς καὶ τὴν ραφὴν τῶν χειλέων τοῦ τραύματος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ. Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

—*[Ναυτ.]* 1) *Πτερύγια* (κοιν. *λάφοες*) καλοῦνται ἑκατέρα τῶν τριγωνικῶν προεξοχῶν, αἵτινες κατὰ τὰ ἄκρα τῶν βραχιόνων τῆς ἀγκύρας σχηματίζουν τὸν ὄνυχα αὐτῆς. 2) *Πτερύγιον* (κοιν. *φτερούγι*) σημαίνει τὸ πλατὺ μέρος τοῦ πηδαλίου. Σ. Ε. Λ.

—*[Πυροβ.] Πτερύγια* καλοῦνται προεξοχαὶ ἐπὶ τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τῶν ἐπιμήκων βλημάτων τῶν ηὐλακισμένων ἐμπροσθογεμῶν πυροβό-

Digitized by Google

λων, πρὸς μετάδοσιν τῆς περιστροφῆς διὰ τῶν αὐλακίων. Τὰ πτερύγια, ἐκ μετάλ'ου ἧττον σκληροῦ τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου (ἐκ ψευδαργύρου διὰ τὰ ἐκ κρατερώματος καὶ ἐκ χαλκοῦ ἢ ὀρειχάλκου διὰ τὰ ἐκ χυτοσιδήρου ἢ χάλυβος πυροβόλα), διετίθεντο εἰς δύο σειρὰς κατὰ τὴν περιφέρειαν, τὴν μὲν παρὰ τὸ πυθμένιον, τὴν δὲ παρὰ τὸ ᾠοειδὲς μέρος τοῦ βλήματος· προσηρμόζοντο ἐν πρώτοις ἐν ψυχρῷ, διὰ σφύρας, ἐντὸς φατνίων, εὐρυνομένων πρὸς τὸ βάθος, εἶτα δὲ διεμορφοῦντο τὰ ἐπ' αὐτῶν πλευρὰ γεμίσεως καὶ βολῆς, ἅτινα ἀπετέλουν τὰς ἐπιφανείας προστριβῆς ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν αὐλακίων κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βλήματος ἐν τῷ κοίλῳ καὶ κατὰ τὴν βολήν. Τὰ πλευρὰ ταῦτα ἦσαν ἀμφότερα κεκλιμένα ὡς πρὸς τὴν ἀκτῖνα, περισσότερον δὲ τὰ τῆς βολῆς, τὸ μὲν πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλης φθορᾶς τῶν παρειῶν τῶν αὐλακίων, τὸ δὲ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μετ' αὐτῶν πλήρους ἐπαφῆς καὶ συνεπῶς τῆς κανονικότητος τῆς κινήσεως τοῦ βλήματος ἐν τῷ κοίλῳ. Κ. Δ.

πτερυγιόποδα (τὰ) (Pinnipedia) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματο, τῶν *θαλασσίων σαρκοφάγων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετοῦ μεγέθους ζῷα, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ἰχθυοειδές, οὐρὰν βραχεῖαν καὶ ἄκρα μεταβεβλημένα εἰς πτερυγοειδεῖς πόδας. Ἕκαστος ποὺς φέρει πέντε δακτύλους ἡνωμένους πρὸς ἀλλήλους διὰ νηκτικῆς μεμβράνης. Εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων ἀναφαίνονται ὑποτυπώδεις ὀνυχοειδεῖς ἀποφύσεις. Ἡ ὀδοντοφυΐα εἶναι παραπλησία πρὸς τὴν τῶν σαρκοφάγων. Τὰ πτερυγιόποδα νήχονται ἐπιτηδειότατα, ἀλλὰ μετὰ κόπου μετακινοῦνται ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Δὲν ἐξέρχονται τῆς θαλάσσης παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ ἀναπαυθῶσι καὶ νὰ ἡλιασθῶσι. Γενικῶς ἀπαντῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας παρὰ τὰς ἀκτὰς τῶν ψυχρῶν θαλασσῶν καὶ ἐνίοτε προχωροῦσι καὶ ἐντὸς τῶν ποταμῶν. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει περὶ τὰ 50 εἴδη, ἐξ ὧν γνωστότερα εἶναι ὁ *τριτευχής*, ἡ *φώκη*, ἡ *ὠταρία*, κ.τ.λ. Δ. Ν. Π.

πτερυγιοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων πτερύγια.

πτερύγισμα (τό)· τὸ πτερυγίζειν, ἡ προσπάθεια τοῦ νεοσσῶν πρὸς πτῆσιν.

πτερυγιστὴς (ὁ) (Pterygistes) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτεριδιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους νυκτερίδας, διακρινομένας ἐκ τῶν μικρῶν ὤτων των καὶ ἐκ τῆς συνδεομένης μὲ τὴν δερματοπτυχὴν τῶν πτερύγων οὐρᾶς των. Γνωστὰ εἴδη τινά, ἀπαντῶντα, σχεδὸν πάντα, ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

πτερυγοακανθικὸν *τρῆμα* *[Ἀνατομ.]* Τρῆμα σχηματιζόμενον ὑπὸ συνδέσμου ἐκφυομένου ἐκ τοῦ ἔξω πετάλου τῆς πτερυγοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ καὶ καταφυομένου εἰς τὴν γωνιαίαν ἄκανθαν αὐτοῦ· διὰ τοῦ τρήματος τούτου φέρονται τὰ ἔσω πτερυγοειδῆ ἀγγεῖα καὶ νεῦρα. Ι. Π.

— **πτερυγοακανθικὸς** *πόρος* *[Ἀνατομ.]*. Πόρος ἢ σωλὴν ἀγγειοφόρος, ὅστις διελαύνει ἐνίοτε τὴν μείζονα πτέρυγα τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ὀφθαλμικὸν κόγχον. Ι. Π.

πτερυγογενῆ (τὰ) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεραιοφόρων*, περιλαμβάνουσα τὰ περισσότερα τῶν σήμερον ζώντων ἐπὶ τῆς γῆς ἐντόμων. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ὑποκατηγορίαι: *ἀρχίπτερα*, *ὀρθόπτερα*, *κολεόπτερα*, *νευρόπτερα*, *ὑμενόπτερα*, *λεπιδόπτερα*, *ἡμίπτερα* καὶ *δίπτερα*. Δ. Ν. Π.

πτερυγοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πτέρυγα: «πτερυγοειδὴς ἀπόφυσις».—Ἐπίρρ. ***πτερυγοειδῶς***.

—*[Ἀνατομ.]* ***Πτερυγοειδῆ νεῦρα***. Δύο κλάδοι τοῦ κάτω γναθικοῦ νεύρου (3ου κλάδου τοῦ τριδύμου), ἀποτελοῦντες τὸ ἔξω καὶ τὸ ἔσω πτερυγοειδὲς νεῦρον.

Πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις. Ἀποφύσεις δύο τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ (τοῦ κρανίου). Ἐκφύονται ἑκατέρωθεν ἐκ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ σώματος τοῦ ὀστοῦ διὰ δύο ῥιζῶν, περιλαμβανουσῶν τὸν πτερυγοειδῆ ἢ βιδιανὸν πόρον, καὶ φέρονται καθέτως ἐπὶ τὰ κάτω. Ἀποτελοῦνται δ' ἑκατέρα ἐκ δύο πετάλων, τοῦ ἔσω καὶ τοῦ ἔξω, ὧν τὸ μὲν ἔσω εἶναι στενότερον, ἀλλ' ἐπιμηκέστερον καὶ ἀπολήγει πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ *πτερυγοειδὲς ἄγκιστρον*, τὸ δ' ἔξω εἶναι βραχύτερον, ἀλλὰ πλατύτερον. Τὰ δύο ταῦτα πέταλα, ἀποκλίνοντα πρὸς τὰ ὄπισθεν, περιλαμβάνουσι μεταξὺ αὐτῶν τὸν πτερυγοειδῆ βόθρον· πρὸς δὲ τὰ κάτω χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ἐντομῆς ἢ σχισμῆς, εἰς ἣν ἐναρμόζεται ἡ πυραμοειδὴς ἀπόφυσις τοῦ ὑπερῴου ὀστοῦ.

Πτερυγοειδεῖς ἀρτηρίαι. Κλάδοι τῆς πτερυγοειδοῦς μοίρας τῆς ἔσω γναθιαίας ἀρτηρίας (ἐκ τῆς ἔξω καρωτίδος), διανεμόμενοι εἰς τοὺς μασητῆρας μῦς.

Πτερυγοειδεῖς μύες. Εἶναι δύο, ὁ ἔξω καὶ ὁ ἔσω, καταλεγόμενοι εἰς τοὺς μασητῆρας μῦς: 1) *Ἔξω πτερυγοειδὴς μῦς*· μικρότερος τῶν λοιπῶν μασητήρων μυῶν, κεῖται ὁριζοντίως κάτωθεν τῆς ὑποκροταφίου χώρας, σχῆμα ἔχων τριγώνου, οὗ ἡ μὲν βάσις (ἔκφυσις) ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἔξω πέταλον τῆς πτερυγοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, ἡ δὲ κορυφὴ (κατάφυσις) εἰς τὸν κόνδυλον τῆς κάτω γνάθου. Ἀμφοτέρων τῶν μυῶν ἐνεργούντων, ἕλκεται ἡ κάτω γνάθος πρὸς τὰ πρόσω· τοῦ ἑτέρου δὲ μόνον ἐνεργοῦντος, κινεῖται ἡ γνάθος πρὸς τὰ πλάγια. Νευροῦται ὑπὸ 2—3 κλωνίων τοῦ κάτω γναθικοῦ κλάδου τοῦ τριδύμου. 2) *Ἔσω πτερυγοειδὴς μῦς*· κεῖται ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ μασητῆρος μυὸς καὶ φέρεται τὴν αὐτὴν μὲν φορὰν μετ' αὐτοῦ, τὴν ἐναντίαν δὲ μετὰ τοῦ ἔξω πτερυγοειδοῦς μυός. Ἕλκει τὴν κάτω γνάθον πρὸς τὰ ἄνω. Νευροῦται ὑπὸ τοῦ ἔσω πτερυγοειδοῦς νεύρου.

Πτερυγοειδὲς νεῦρον. 1) *Ἔξω πτερυγοειδές*· νεῦρον κινητικόν, ἀποφυόμενον ἐκ τοῦ προσθίου στελέχους τοῦ κάτω γναθικοῦ νεύρου (τοῦ τριδύμου), εἰσδυόμενον δ' εἰς τὸν ἔξω πτερυγοειδῆ μῦν. 2) *Ἔσω πτερυγοειδές*· κλάδος τοῦ ὀπισθίου στελέχους τοῦ κάτω γναθικοῦ νεύρου, ὅστις εἰσδυόμενος εἰς τὸν ἔσω πτερυγοειδῆ μῦν ἀποφύει τὸ νεῦρον τοῦ διατείνοντος τὴν ὑπερῴαν μυὸς καὶ τὸ τοῦ τείνοντος τὸ τύμπανον μυός.

Πτερυγοειδὴς βόθρος. Κοίλωμα περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν πρὸς ὄπισθεν ἀποκλινόντων δύο πετάλων ἑκατέρας πτερυγοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ σφηνοειδοῦς, ἐξ οὗ ἐκφύεται ὁ ἔσω πτερυγοειδὴς μῦς.

Πτερυγοειδὴς πόρος· βλ. λ. ***βιδιανὸς*** πόρος. Ι. Π.

πτερυγότοιχοι (οἱ). Οἱ κατασκευαζόμενοι ἑκατέρωθεν τῶν ἀκροβάθρων τῶν γεφυρῶν τοῖχοι, πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐπιχωμάτων τῆς ὁδοῦ. Καλοῦνται ἄλλως *πτερώματα* καὶ *τοῖχοι ἀντεπιστροφῆς*. Οἱ πτερυγότοιχοι διατάσσονται εἴτε παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς γεφύρας (τοῖχοι ἀντεπιστροφῆς), εἴτε καθέτως πρὸς αὐτόν, εἴτε καὶ ὑπὸ οἱανδήποτε γωνίαν ὡς πρὸς αὐτὸν (κυρίως πτερυγότοιχοι). Κατασκευάζονται συνήθως ἐκ λιθοδομῆς ἢ ἐκ σκυροδέματος ὡπλισμένου ἢ μή. Ὁ ὑπολογισμὸς αὐτῶν γίνεται ὅπως καὶ τῶν τοίχων ἀντιστηρίξεως γαιῶν. Α. Α. Κ.

πτερυγοϋπερῴιος ***βόθρος*** *[Ἀνατομ.]*. Βόθρος βαθὺς σχισμοειδής, παριστῶν τὴν πρὸς τὰ ἐντὸς συνέχειαν τοῦ *ὑποκροταφίου βόθρου*, ἔχων δὲ σχῆμα πυραμίδος, ἧς ἡ μὲν κορυφὴ στρέφεται πρὸς τὰ κάτω, ἡ δὲ βάσις πρὸς τὰ ἄνω. Καὶ τὸ μὲν πρόσθιον τοίχωμα αὐτοῦ εἶναι τὸ ὀπίσθιον χεῖλος τοῦ σώματος τῆς ἄνω γνάθου, τὸ δὲ ὀπίσθιον ἡ πτερυγοειδὴς ἀπόφυσις τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, τὸ δ' ἔσω ἡ κάθετος μοῖρα τοῦ ὑπερῴου ὀστοῦ. Τὸ στενότερον κάτω μέρος τοῦ βόθρου τούτου μεταβαίνει εἰς τὸν πτερυγοϋπερῴιον πόρον, ἐκβάλλοντα εἰς τὴν ὑπερῴαν, τὸ δ' εὐρύτερον ἄνω μέρος (βάσις) φέρει πολλὰ τρήματα, δι' ὧν κοινωνεῖ πρὸς παρακειμένας κοιλότητας. Ι. Π.

πτερυγώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πτέρυγα, πτερυγοειδής· ‖ ὁ οἱονεὶ πτέρυγας ἔχων, ἰσχνός, κάτισχνος (ἢ διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἰσχνότητα τῶν πτερύγων).

πτερύγωμα (τό)· ἡ διὰ πτερύγων ἢ πτερῶν ἐπένδυσις, ἔκφυσις πτερῶν, φτερούγισμα· ‖ τὸ ὅμοιον πρὸς πτέρυγα: «πτερύγωμα τοῦ ὠτός».

πτερυγωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων πτέρυγας ἢ πτέρωμα.

πτερυγωτὸς (ὁ) (Pterygotus Ag.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψὰ των ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *γιγαντοστράκων μεροστομάτων* ἀρθροπόδων. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν κεφαλικῶν ἄρθρων τῶν ζῴων τούτων ἦτο κεκαλυμμένη μὲ τριγωνικὰ λέπια. Ὁ κεφαλοθώραξ ἔφερεν ἐπακρίους συνθέτους ὀφθαλμούς. Τὸ μετάστομα ἦτο καρδιοειδές. Τὸ πρῶτον ζεῦγος ποδῶν ἦτο μέγα, μὲ ἰσχυρὰς χηλάς, ὄπισθεν τοῦ στόματος ἦσαν 4 ζεύγη κονδυλιοειδῶν ποδῶν, καὶ τέλος ἤρχετο τὸ ζεῦγος τῶν πολὺ ἰσχυρῶν κολυμβητικῶν ποδῶν. Τὸ ἄκρον τοῦ σώματος ἐτελείωνεν εἰς πλακόμορφον τέλσον. Τὸ μέγεθος τῶν ζῴων ἔφθανε μέχρι 2 μ. Ἀπολιθωμένα λείψανα αὐτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου εἰς τὴν Εὐρώπην, Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Αὐστραλίαν καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ τὴν Σκωτίαν. Γ. Κ. Γ.

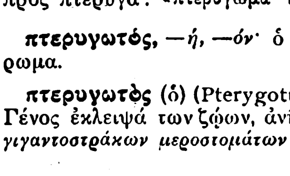

Πτερυγωτός.

πτέρυξ, *—υγος* (ἡ)· ἑκάτερον τῶν δι' ὧν πετᾷ τὸ πτηνόν, κοιν. *φτερούγα*: «ἐκτείνω —, ἁπλώνω —, ἀνοίγω τὰς πτέρυγας»· ‖ πᾶν ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς τὰς πτέρυγας ἢ ἔχει ἀνάλογον θέσιν: «πτέρυξ ἕλικος,— ἀεροπλάνου»· ‖ ἑκάτερον ἄκρον στρατιωτικῆς παρατάξεως, ἄλλως *κέρας*: «δεξιὰ —, ἀριστερὰ πτέρυξ»· ‖ ἑκάτερον τῶν ἐπὶ θάτερα ὁμοίων μερῶν οἰκοδομῆς: «ἀριστερὰ —, δεξιὰ πτέρυξ τῆς Ἀκαδημίας»· ‖ ἑκάτερον τῶν ἐν τῇ βουλῇ συνεδρευόντων μεγάλων κομμάτων, διὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῆς θέσεως· ‖ πᾶν ἐν τῇ βουλῇ κόμμα.

—*[Ζῳολ.]*. Καλεῖται *πτέρυξ* τὸ προσαρτηματικὸν σωματικὸν τμῆμα ζῴων τινῶν, ἰδίως τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἐντόμων. Αἱ πτέρυγες χρησιμεύουσι πρὸς πτῆσιν. Ἑκάστη πτέρυξ πτηνῶν ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὀστεΐνων ἀποφύσεων τῶν ἄκρων τοῦ θώρακος καὶ ἐκ τῶν *πτερῶν* (βλ. λ.). Αἱ πτέρυγες ἔχουσι διάφορον μορφὴν καὶ μέγεθος εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν ζῴων. Οὕτω πτηνά τινα, ὅπως π.χ. ὁ *ἐρωδιός*, ἔχουσι πτέρυγας εὐρείας καὶ ἐπιμήκεις, ἄλλα εἴδη ἔχουσι πτέρυγας ἐπιμήκεις καὶ στενάς, ὅπως ὁ *κύψελος*, ἄλλα εἴδη, ὅπως ἡ *στρουθοκάμηλος*, ἔχουσι πτέρυγας βραχείας, πλατείας καὶ ἀκαταλλήλους πρὸς πτῆσιν. Αἱ πτέρυγες τῶν ἐντόμων εἶναι ποικίλως διαμορφωμέναι, ἐκ τοῦ εἴδους δὲ τῶν πτερύγων των διακρίνονται τὰ ἔντομα εἰς διαφόρους κατηγορίας, ὅπως *κολεόπτερα*, *νευρόπτερα*, *ὑμενόπτερα*, *λεπιδόπτερα*, *ὀρθόπτερα*, *μικρολεπιδόπτερα* κτλ. Ὡς πτέρυγες ἐπίσης χαρακτηρίζονται καὶ αἱ δερματικαὶ ἀποφύσεις εἰδῶν τινων ἰχθύων, ὅπως τοῦ *δακτυλοπτέρου τοῦ ἱπταμένου* κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

—*[Ἀνατομ.]* Καλοῦνται *πτέρυγες* ἀποφύσεις, πέταλα ἢ προβολαὶ διάφοροι τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος. 1) ***Πτέρυγες καλλαίου***· ἀποφύσεις μικραὶ πεταλοειδεῖς, ἐν τοῖς πλαγίοις τοῦ καλλαίου, δι' ὧν τοῦτο συνάπτεται μετὰ τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ. 2) *Πτέρυγες σφηνοειδοῦς ὀστοῦ*· διακρίνονται τρία ζεύγη πτερύγων, ὧν αἱ μὲν ἐκ τοῦ προσθίου ἄνω μέρους τοῦ σώματος τοῦ σφηνοειδοῦς ἐκφυόμεναι ὀνομάζονται *ἐλάσσονες πτέρυγες*, αἱ δ' ἐκ τῶν πλαγίων αὐτοῦ *μείζονες πτέρυγες*, αἱ δ' ἐκ τῆς κάτω ἐπιφανείας *πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις*. Αἱ ἐλάσσονες πτέρυγες καλοῦνται καὶ *ξιφοειδεῖς*. Αἱ δὲ μείζονες πτέρυγες φέρονται ὁριζοντίως πρὸς τὰ ἔξω καὶ μετέχουσιν εἰς σχηματισμὸν τοῦ μέσου ἐγκεφαλικοῦ βόθρου, τοῦ κροταφικοῦ βόθρου καὶ τοῦ ἔξω τοιχώματος τοῦ ὀφθαλμικοῦ κόγχου. Ι. Π.

— *[Ἀρχ.]* Ἐκαλοῦντο ***πτέρυγες*** ἐν τῇ οἰκοδομικῇ: 1) αἱ δύο ἀντικείμεναι προέχουσαι ἄκραι οἰκοδομῶν καὶ παντὸς πράγματος, ὅπερ ἐξετείνετο εἰς μῆκος· 2) τὸ ἄκρον, ἡ κορυφή, τὸ ἀέτωμα· 3) ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ οἰκίᾳ τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ γραμματοφυλακίου οἰκοδόμημα, τὸ ἀνῆκον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν χρῆσιν τοῦ οἰκοδεσπότου, τὸ μὲν διὰ τὴν συνοδείαν αὐτοῦ, τὸ δὲ διὰ τοὺς ξένους, τοὺς ὁποίους ἐδέχετο. Ν. Σ. Λ.

— *[Τακτ.]* ***Πτέρυξ*** καλεῖται τὸ ἑκατέρωθεν ἄκρον παντὸς μαχητικοῦ σχηματισμοῦ μεγάλης μονάδος (τοῦ σχηματισμοῦ ὡς γεωμετρικοῦ σχήματος ἐκλαμβανομένου), ἐξ οὗ ἄρχεται σχηματιζόμενον κατὰ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω κάθετον περίπου ἔννοιαν τὸ σχετικὸν πλευρόν. Τοῦ ὅρου ***πτέρυξ*** ἐγίνετο εὐρυτάτη χρῆσις ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐποχῶν μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅτε ἡ μάχη διεξήγετο διὰ συμπαγῶν μονάδων. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς νεωτέρας γραμμικῆς τακτικῆς (τῆς ἀκροβολιστικῆς τοῦ 1866 καὶ 1870) ἤρχισεν ἐκλείπων ὁ ὅρος οὗτος. Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ. Τακτ.]* ***Πτέρυγα*** ἀποτελοῦν τὰ πρὸς τὰ ἄκρα ναυτικῆς μοίρας κατὰ γραμμὴν μετώπου τεταγμένης πλοῖα, προκειμένου δὲ περὶ στόλων αἱ πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τεταγμέναι μοῖραι. Διακρίνονται ὅθεν *δεξιὰ* καὶ *ἀριστερὰ πτέρυξ*, ἄλλως *κέρατα*. *Πτέρυξ στροφῆς*, κατὰ τὴν τακτικὴν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς τὸν πόλον τῆς στροφῆς εὑρισκομένη. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἀεροπ.]* Καλεῖται ***πτέρυξ*** ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀεροπλάνου, ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῆς ὁποίας πρὸς τὸν ἀέρα δημιουργεῖται κυρίως ἡ ἀνυψωτικὴ δύναμις, ἡ ἀντιδρῶσα εἰς τὴν βαρύτητα. Συνήθως πτέρυγα νοοῦμεν τὸ πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν ἥμισυ, λέγοντες δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ πτέρυξ.

Ἡ τομὴ τῆς πτέρυγος ὑπὸ ἐπιπέδου παραλλήλου πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον συμμετρίας τοῦ ἀεροπλάνου καλεῖται *ἀεροτομή*.

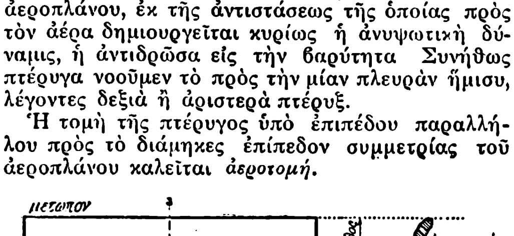

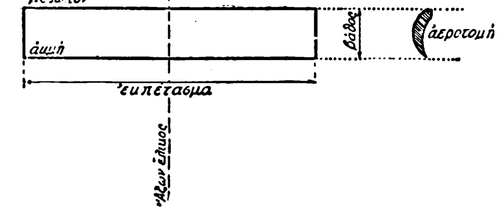

Ἐπιμήκυνσις πτέρυγος εἶναι ὁ λόγος $\frac{\text{ἐκπέτασμα}}{\text{βάθος}}$, ποικίλλει δὲ ἀπὸ 4 (διὰ διπλάνα) ἕως 7 ἢ 9 διὰ

Digitized by Google

μονοπλάνα. Ἔτι μεγαλύτερος εἶναι δι' ὀλισθητάς. *Πτέρωμα* καλεῖται τὸ συγκρότημα πολλῶν πτερύγων. *Πτερυγικὴ* ἢ *φέρουσα ἐπιφάνεια* καλεῖται ἡ προβολὴ τῆς πτέρυγος ἐπὶ ἐπίπεδον διερχόμενον διὰ τῆς χορδῆς καὶ κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας. Ἡ πτερυγικὴ ἐπιφάνεια ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βάρους καὶ τοῦ τύπου τοῦ ἀεροπλάνου. Ὁ λόγος τοῦ βάρους πρὸς αὐτὴν δίδει τὸν φόρτον κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον. Δι' ἐλαφρὰ ἀεροπλάνα εἶναι 40 περίπου χιλιόγραμμα, φθάνει δὲ εἰς βαρέα ἐμπορικὰ μέχρις 100. Τὸ πάχος τῆς πτέρυγος εἶναι 5—10 % τοῦ βάθους εἰς διπλάνα, μεγαλύτερον δὲ εἰς μονοπλάνα, μέχρις 20 %. Ἐκ τοῦ σχήματος τῆς ἀεροτομῆς ἐξαρτᾶται ἡ κυκλοφορία τοῦ ἀέρος περὶ αὐτὴν καὶ ἡ τιμὴ τῆς προκαλουμένης ἀντιστάσεως. Ἡ θεωρητικὴ καὶ πειραματικὴ μελέτη τῶν ἀεροτομῶν ἐντὸς ἀεροδυναμικῶν σηράγγων ἀπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1900 βασικὸν ἔργον τῆς ἀεροδυναμικῆς. Κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ σχεδίασις ἀεροτομῶν, αἵτινες νὰ δίδωσι τὸ μέγιστον τῆς ἀνυψωτικῆς δυνάμεως ὑπὸ ἐλάχιστον μετωπικῆς ἀντιστάσεως (ὀπισθολκούσης). Αἱ ἐργασίαι τῶν Γιουκόφσκι, Ἄϊφελ, Πράντλ κ. ἄ. συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν σχεδίασιν πτερύγων μεγάλης ἀποδόσεως.

Ἡ πτέρυξ κατασκευάζεται συνήθως ἐκ δύο κυρίων δοκίδων, ξυλίνων ἢ μεταλλικῶν, αἵτινες συνδεόμεναι δι' ἀντερεισμάτων, χορδῶν καὶ τενόντων, ἀποτελοῦσι σύστημα δικτυωτῆς δοκοῦ. Ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου στηρίζονται αἱ πλευραὶ ἢ νευρώσεις (ξύλιναι ἢ μεταλλικαὶ) καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ ἐπένδυσις (ἐκ λινοῦ ὑφάσματος, φύλλων σκληροῦ ἀλουμινίου ἢ σπανίως τριφύλλου) ἐπικεχρισμένη διὰ βερνικίων.

Πτερύγια. Πλευρικὰ πτερύγια καλοῦνται μικρὰ πτερά, στοιχεῖα τῶν κυρίων πτερύγων, ἅτινα περιστρέφονται περὶ ἐγκάρσιον ἄξονα. Διὰ καταλλήλου χειρισμοῦ τὸ δεξιὸν π. χ. στρέφεται πρὸς τὰ κάτω, ἐνῷ τοὐναντίον τὸ ἀριστερὸν πρὸς τὰ ἄνω. Ἐκ τούτου ἡ ἀνυψωτικὴ δύναμις τῆς δεξιᾶς πτέρυγος γίνεται μεγαλυτέρα, ἐνῷ ἡ τῆς ἀριστερᾶς καθίσταται μικροτέρα καὶ οὕτω τὸ ἀεροπλάνον κλίνει πρὸς τὰ ἀριστερά.

Πτερύγια ἀσφαλείας. Εἶναι μικρᾶς ἐπιφανείας πτερύγια τοποθετούμενα ἐνίοτε εἰς τὸ μέτωπον τῆς πτέρυγος. Ὑπὸ μεγάλας γωνίας προσπτώσεως ἀνοιγόμενα τροποποιοῦσι τὴν κυκλοφορίαν πέριξ τῆς πτέρυγος, ὥστε νὰ διατηρῶσι τὴν ἀνυψωτικὴν δύναμιν καὶ νὰ ἀποφεύγεται οὕτως ἡ ἀπώλεια ταχύτητος καὶ ἡ πτῶσις τοῦ ἀεροπλάνου. Δρῶσιν εἴτε αὐτομάτως εἴτε χειριζόμενα.

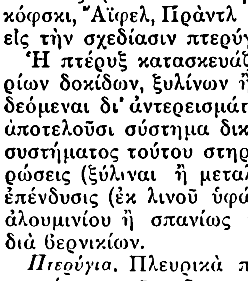
Ἐνέργεια πτερυγίων ἀσφαλείας.

Πτερύγια καμπυλότητος. Εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ πλευρικά, μὴ κινούμενα ὅμως ἀντιθέτως ἀλλήλων, ἀλλὰ ὁμοιομόρφως (κυρίως πρὸς τὰ κάτω). Σκοπός των εἶναι ἡ αὔξησις ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας (προσγείωσιν, πτῆσιν εἰς μεγάλα ὕψη κτλ) τῆς ἀνυψωτικῆς δυνάμεως τῆς πτέρυγος. Λ. Π. Π.

— *[Ἐραλδ.]* Αἱ *πτέρυγες*, εἴτε μία, εἴτε ζεῦγος, εἰκονίζονται συνήθως ἐπὶ τοῦ κράνους τοῦ οἰκοσήμου. Τὸ ζεῦγος δύναται νὰ εἶναι *ἀνιπτάμενον*, ἐὰν τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων ὦσιν ἐστραμμένα πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ οἰκοσήμου, ἢ *καταβιβασμένον*, ἐὰν στρέφωνται πρὸς τὴν βάσιν αὐτοῦ. Εἶναι σύμβολον φιλοπολέμου ὁρμῆς, ζωηρᾶς νοημοσύνης καὶ ἀνυψώσεως τοῦ γένους. Ε. Ρ. Ρ.

— **πτέρυγες *παρεγκεφαλίδος*** *[Ἀνατομ.]*. Αὗται εἶναι λόβια, κείμενα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἑκατέρου ἡμισφαιρίου τῆς παρεγκεφαλίδος. Εἶναι δὲ δύο πτέρυγες, ἡ δεξιὰ καὶ ἡ ἀριστερά, καλούμεναι *πτέρυγες τοῦ κεντρικοῦ λοβίου* (βλ. λ. *παρεγκεφαλίς*). Ι. Π.

πτερῶ (*—όω*)· καθιστῶ τι πτερωτόν, ὁπλίζω διὰ πτερῶν· ‖ παθ., ἀποκτῶ πτερά, πέτομαι: «πτεροῦται ἡ φαντασία».

— **«πτέρωσον !»**. Ναυτικὸν παράγγελμα, ὅπερ ἀκολουθεῖ εἰδικὴ θέσις τῶν κωπῶν κατὰ τὴν κωπηλασίαν ἐφολκίου, καθ' ἣν αὗται ἀκινητοῦσιν ὡριζοντισμέναι, κάθετοι εἰς τὸ διάμηκες καὶ μὲ τὴν πλάτην παράλληλον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

πτέρωμα (τό)· ἡ ἀπόκτησις, ἡ ἔκφυσις πτερῶν, πτεροφυΐα· ‖ τὸ σύνολον τῶν πτερῶν τοῦ πτηνοῦ: «λευκὸν —, μέλαν —, ὡραῖον πτέρωμα»· ‖ τὸ πτερωτὸν ἄκρον τοῦ βέλους.

— *[Δομ.]* Καλεῖται *πτέρωμα* τοῖχος ὑποστηρίξεως, κατασκευαζόμενος παρὰ τὸ ἀκρόβαθρον γεφύρας, πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐπιχώματος τῆς ὁδοῦ. Ἐπικρατέστεροι οἱ ὅροι *πτερυγότοιχοι* καὶ *τοῖχοι ἀνεπιστροφῆς*. Α. Κ.

πτέρωσις, *—εως* (ἡ)· ἀπόκτησις, ἔκφυσις πτερῶν, πτεροφυΐα· ‖ τὸ σύνολον τῶν πτερῶν, *πτέρωμα*· ‖ ναυτ., ἡ ἀμέσως πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς κωπηλασίας θέσις τῶν κωπῶν καὶ ἡ πρὸς ἀνάπαυσιν βραχεῖαν τῶν ἐρετῶν ἢ πρὸς ἀπονομὴν τιμῆς πρὸς ἀντιπλέον ἐφόλκιον τοιαύτη (βλ. «*πτέρωσον !*»).

πτερωτὴ (ἡ)· βλ. *πτερωτός*.

πτερωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων πτερά, πτέρυγας: «πτερωτὸς ὄφις»· ‖ μεταφ., ὁ οἱονεὶ πετόμενος, ταχύς, ἀστραπιαῖος: «πτερωτὸς κεραυνός»· ‖ *πτερωτὴ* (ἡ), κοιν. *φτερωτή*· τοῦ ὑδρομύλου ὁ τροχός, δι' οὗ προκαλεῖται ἡ κίνησις.

Πτερωτὸς *Γρηγόριος*· βλ. λ. *Γρηγόριος* ὁ Πτερωτός.

πτηνοδέρματα (τὰ) *[Βυρσοδεψ.]*. Δέρματα προερχόμενα ἐκ τῆς κατεργασίας δορᾶς πτηνῶν. Μεταξὺ τῶν πτηνῶν, ὧν ἡ δορὰ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βυρσοδεψίᾳ, συγκαταλέγεται ἡ στρουθοκάμηλος, ὁ ἀλέκτωρ καὶ τὸ agami. Δέρματα πτηνῶν χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν σισυροποιίαν. Ι. Γ. Μ.

πτηνὸν (τό)· τὸ πετόμενον, τὸ ἔχον πτέρυγας, κοιν. *πουλί, πετούμενο*: «πτηνὰ κατοικίδια, — ἄγρια, — ἁρπακτικά», «ἀποδημητικὰ —, ἐνδημικὰ πτηνά».

— *[Ζῳολ.]* Τὰ *πτηνὰ* (aves) ἀποτελοῦν τὴν δευτέραν ὁμοταξίαν τῆς συνομοταξίας τῶν *σπονδυλωτῶν*. Ὁ ὀργανισμός των παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὰ ἑρπετά, διὰ τοῦτο ὁ Huxley ἥνωνε τὰ δύο ταῦτα ἀθροίσματα ὑπὸ τὸ ὄνομα *σαυροψίδαι*. Τὰ πτηνὰ ἔχουσι μὲν μετὰ τῶν θηλαστικῶν ὅμοια χαρακτηριστικά, ἤτοι τὸ θερμὸν αἷμα καὶ τὴν σπονδυλικὴν στήλην, διαφέρουσιν ὅμως οὐσιωδῶς τούτων ὡς πρὸς τὴν γενικὴν διάπλασιν τοῦ σώματος καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὰ μὲν θηλαστικὰ γεννῶσι ζῶντα τέκνα, τὰ δὲ πτηνὰ ᾠά. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τοὺς προγόνους τῶν πτηνῶν δέον νὰ ἀναζητήσῃ τις μεταξὺ τῶν ἑρπετῶν· οὗτοι ἀνεφάνησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον. Ὁ ἀρχαιότερος τύπος πτηνοῦ, ἦτο ὁ *ἀρχαιοπτέρυξ*, ὅστις εἶχε μὲν γνωρίσματα πτηνοῦ, διότι τὸ σῶμά του ἐκαλύπτετο ὑπὸ πτερῶν καὶ τὸ κρανίον του ἦτο παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν σήμερον ζώντων πτηνῶν, ἀλλ' ἔφερε καὶ πλεῖστα κοινὰ γνωρίσματα μετὰ τῶν ἑρπετῶν. Τὸ στόμα του εἶχε κωνικοὺς καὶ αἰχμηροὺς ὀδόντας καὶ μακρὰν οὐρὰν ἀποτελουμένην ἐξ εἴκοσι σπονδύλων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔφερε καὶ ἀνὰ ἓν ζεῦγος πτερῶν. Τὰ γνωρίσματα ταῦτα κατέτασσον τὸ πτηνὸν τοῦτο εἰς ἄλλην διαίρεσιν ἀπὸ τὰ γνωστὰ σήμερον πτηνά, ἐπὶ πολὺ δὲ εἶχε ταχθῆ εἰς τὸ ὑπάθροισμα τῶν *σαυρούρων*. Παρὰ ταῦτα ὅμως πλεῖστοι χαρακτῆρες τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου τύπου τῶν πτηνῶν παρατηροῦνται καὶ σήμερον ἔτι κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν περίοδον εἰς ἀρκετὰ πτηνά· οὕτως ἡ οὐρὰ τῶν ἐμβρύων τῆς στρουθοκαμήλου παρουσιάζει ἀρκετοὺς σπονδύλους. Τὰ πτηνὰ τῆς κρητιδικῆς περιόδου εἶχον σχεδὸν πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν σημερινῶν πτηνῶν. Σήμερον τὸ ἄθροισμα τῶν πτηνῶν εἶναι ἐκ τῶν πλέον ὁμοιογενῶν ἀθροισμάτων τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, διότι πάντα ἵπτανται, πάντων τὸ σῶμα καλύπτεται ὑπὸ πτερῶν, πάντων τὰ πρόσθια μέλη εἶναι μεταβεβλημένα εἰς πτέρυγας, πάντα ἔχουσιν ἀεροφόρους σάκκους, οἵτινες διευκολύνουσι τὴν ἀναπνοὴν κατὰ τὴν πτῆσιν καὶ πάντων ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος κυμαίνεται μεταξὺ 42° καὶ 44° Κελσίου. Ἐλάχιστα μόνον πτηνὰ ἀδυνατοῦσι νὰ πετάξωσιν, ὡς ἡ *στρουθοκάμηλος*, ὁ *καζοάριος* καὶ ὁ *ἀπτέρυξ*.

Δέρμα. Τὸ δέρμα τῶν πτηνῶν εἶναι λεπτότατον. Ἡ ἐπιδερμὶς ἀποτελεῖται ἐκ κερατοειδοῦς ἐπιστρώσεως, τελείως διακεκριμένης, ἥτις ὅμως δὲν περικλείει δερματικοὺς ἀδένας. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τῶν πτηνῶν εἶναι ὅτι τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ *πτερώματος*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ *πτερῶν*. Τὸ πτέρωμα εἰς τὰ νεαρὰ πτηνὰ ἀναφαίνεται πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ᾠοῦ των ἐκκόλαψιν, σχεδὸν καθ' ὅμοιον τρόπον, καθ' ὃν ἀναφαίνονται καὶ αἱ τρίχες εἰς τὰ θηλαστικά. Ἕκαστον τέλειον πτερὸν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *καλάμου* καὶ ἐκ τοῦ *γενείου* ἢ *σχίσεως*. Ὁ κάλαμος ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ δέρματος τῶν πτηνῶν καὶ εἶναι κοῖλος, διαφανής, περιέχων τὴν *ἐντεριώνην*, δηλαδὴ τὰ ἐναπομείναντα νεκρὰ κύτταρα, ἅτινα παρεῖχον πρότερον τροφὴν εἰς ὁλόκληρον τὸ πτερόν. Τὸ τμῆμα ὅπου προσφύεται τὸ γένειον ἐπὶ τοῦ καλάμου καλεῖται *ῥάχις*. Τὸ γένειον ἀποτελεῖται ἐκ λεπτῶν, κερατώδους συστάσεως καὶ πεπλατυσμένων διακλαδώσεων, λοξῶς ἐπὶ τῆς ῥάχεως προσηρμοσμένων. Ἐπὶ τῶν πρὸς τὰ ἄνω τῶν διακλαδώσεων σχηματιζομένων γωνιῶν προσφύονται αἱ καλούμεναι *ἀκτῖνες*, αἵτινες συνδέονται μεταξύ των δι' ἀγκιστροειδῶν ἀποφύσεων. Ἐφ' ὅσον λείπει τὸ γένειον, τὸ πτερὸν εἶναι γυμνὸν καὶ σμηριγγῶδες. Τὰ πτερὰ τὰ καλύπτοντα τὸ σῶμα τοῦ πτηνοῦ διακρίνονται εἰς τρεῖς τελείως διακεκριμένας κατηγορίας, τὰς ἑξῆς: 1) *Ἐρετικὰ* ἢ *κωπαῖα*. Ταῦτα διακρίνονται εἰς *κύρια ἐρετικά*, ἅτινα καλύπτουσι τὴν χεῖρα καὶ συνήθως εἶναι 10, καὶ εἰς *δευτερεύοντα*, ἅτινα καλύπτουσι τὸν πῆχυν καὶ ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀόριστος. Ἑκατέρωθεν τοῦ πήχεως ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα πτερά, τὰ *καλυπτήρια*. Τὰ ἐρετικὰ πτερὰ πάντοτε εἶναι μεγάλα καὶ δύσκαμπτα. 2) *Πηδαλιώδη*. Ταῦτα εὑρίσκονται μόνον ἐπὶ τοῦ οὐροπυγίου. 3) *Πτίλα*. Εἶναι μικρότατα πτερὰ μὲ ῥάχιν εὔκαμπτον καὶ μαλακὴν καὶ γένειον στερούμενον ἀγκιστροειδῶν ἀποφύσεων. Τὰ πτίλα εἶναι πυκνότατα εἴς τινα μέρη τοῦ σώματος, ὥστε σχηματίζουσιν εἶδος παχείας ἐπιστρώσεως, ἥτις δεσμεύει, οὕτως εἰπεῖν, στρῶμά τι ἀέρος, ὅπερ ἐνεργεῖ, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὡς ἀπομονωτικὸν καὶ ἐμποδίζει τὴν ἀπώλειαν τῆς θερμότητος τοῦ σώματος. 4) *Σμήριγγες*. Οὗτοι ἔχουσι λεπτὴν καὶ μαλακὴν ῥάχιν ἄνευ γενείου ἢ ὑποτυπώδους τοιούτου.

Χρῶμα πτερῶν. Ὁ χρωματισμὸς τῶν πτερῶν εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τοῦ γένους, τῆς ἡλικίας τοῦ πτηνοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους. Κατὰ γενικὸν κανόνα τὰ ἄρρενα ἔχουσι ζωηρότερα καὶ ποικιλώτερα χρώματα παρὰ τὰ θήλεα. Ἐπίσης ὁ χρωματισμὸς τῶν νεαρῶν πτηνῶν εἶναι διάφορος τῶν μεγαλυτέρας ἡλικίας πτηνῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ἀλλαγὴ χρωματισμοῦ ἐπίσης παρατηρεῖται κατὰ τὸ ἔαρ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. Πάντοτε κατὰ τὸ ἔαρ ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματος εἶναι λαμπρότερος. Ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ χρωματισμοῦ τῶν πτερῶν ὀφείλεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἀλλαγὴν τοῦ χρώματος, εἰς τὴν μερικὴν πτῶσιν τῶν πτερῶν καὶ εἰς τὴν ὁλικὴν πτῶσιν αὐτῶν, ἤτοι τὴν *πτερόρροιαν*. Τὰ πτηνὰ ἅπαξ τοῦ ἔτους, καὶ σπανιώτερον δίς, ἀλλάσσουσι τὸ πτέρωμά των. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ πτερώματος συμπίπτει κατὰ κανόνα μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου. Οὕτω τὸ λαμπρὸν πτέρωμα τῆς *νήσσης* γίνεται ἀμαυρὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, ἡ *σπίζα* τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος ἀπαλλάσσεται τῶν φαιῶν πτερῶν, ἅτινα καλύπτουσι τὸ σῶμά της κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἐμφανίζεται μὲ τὸ λαμπρὸν καὶ ποικίλον εἰς ἀποχρώσεις ἐαρινὸν πτέρωμα. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματος πολλάκις μεταβάλλεται ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τῶν πτηνῶν. Οὕτως ἡ *πέρδιξ* λαμβάνει τὸ χρῶμα τοῦ ἐδάφους, ὅπως μὴ γίνεται καταφανὴς καὶ καταδιώκεται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν της. Εἰς τὰ *ὑδρόβια* καὶ *ὑδροχαρῆ* πτηνὰ παρεμποδίζεται ἡ διαβροχὴ τούτων ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ συγχρόνως γίνονται στιλπνότερα διὰ τῆς ἐπιχρίσεώς των δι' ἐλαιώδους τινὸς ὑγροῦ, ὅπερ ἐκκρίνεται ὑπὸ ἰδίων ἀδένων κατὰ τὴν βάσιν τῆς οὐρᾶς εὑρισκομένων.

Πτῆσις. Ἵνα τὸ πτηνὸν ὑψωθῇ εἰς τὸν ἀέρα, ὑψοῖ κατὰ πρῶτον τὰς ἡμιανεπτυγμένας καὶ εἰς πλατεῖαν ἐπιφάνειαν μεταβαλλομένας πτέρυγάς του καὶ δεύτερον εὐρύνει αὐτὰς περισσότερον καὶ ὠθεῖ τὸν ἀέρα πρὸς τὰ κάτω. Ἡ πτῆσις τῶν πτηνῶν διευκολύνεται χάρις εἰς τοὺς ἰσχυροὺς αὐτῶν μῦς τοῦ στέρνου, τὰ λεπτὰ τῶν ὀστῶν τοιχώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι κενὰ καὶ πλήρη θερμοῦ ἀέρος καὶ τοὺς ἀερώδεις ἀσκούς, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς θωρακικῆς καὶ τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος καὶ καθιστῶσιν ἐλαφρότερον τὸ σῶμά των.

Σκελετός. Τὰ ὀστᾶ τῶν πτηνῶν εἶναι κοῖλα, αἱ δὲ σχηματιζόμεναι κοιλότητες συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς, δι' ὃ καὶ εἶναι πεπληρωμένα ἀέρος. Μυελὸς εἰς τὰ μακρὰ ὀστᾶ δὲν ὑπάρχει καὶ τὴν θέσιν τούτου καταλαμβάνει ὁ ἀήρ. Λόγῳ τῆς ἰδιότητος ταύτης καλοῦνται τὰ ὀστᾶ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πτηνῶν, *πνευματικὰ ὀστᾶ*, ἡ δὲ πνευματικότης αὕτη εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν πτῆσίν των, ὥστε, ὅσῳ περισσότερον ἐπιτήδειον εἶναι πτηνόν τι πρὸς πτῆσιν, τόσῳ μεγαλυτέραν ὀστεϊκὴν πνευματικότητα ἔχει. Εἰς τὰ *ὑψιπετῆ* πτηνὰ πάντα τὰ ὀστᾶ εἶναι πνευματικὰ ἐκτὸς τῆς ὠμοπλάτης καὶ τῶν φαλάγγων. Εἰς ἄλλα πτηνὰ ἡ πνευματικότης τῶν ὀστῶν εἶναι ἐλαχίστη, ἀλλ' οὐδέποτε ἐλλείπει, ὅπως εἰς τὴν *στρουθοκάμηλον*, μολονότι τὸ πτηνὸν τοῦτο δὲν πετᾷ.

Σκελετὸς τοῦ θώρακος. Πάντα τὰ τμήματα τῆς σπονδυλικῆς στήλης εἶναι τελείως διακεκριμένα. Οἱ *ἐγκεφαλικοτραχηλικοὶ σπόνδυλοι*, συνήθως πολυπληθέστατοι, εἶναι ἐφιπποειδῶς συνδεδεμένοι μεταξύ των, ὥστε καθιστῶσι τὸν λαιμὸν λίαν εὐκίνητον. Οἱ *θωρακικοοσφυακοὶ σπόνδυλοι* εἶναι ἐλάχιστα κινητοὶ καὶ στερεῶς συνδεδεμένοι μεταξύ των, ὥστε νὰ καθιστῶσιν ἰσχυρότερον τὸν θώρακα καὶ νὰ παρέχωσι σημεῖον στερεώσεως τῶν πτητικῶν μυῶν. Οἱ *κοκκυγιακοὶ σπόνδυλοι*, δύο τὸν ἀριθμὸν εἰς τὰ ἔμβρυα πτηνά, πολλαπλασιάζονται σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἡλικίας, λόγῳ τῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς λεκάνης, ὥστε πτηνά τινα ἔχουσι μέχρις 20 κοκκυγιακῶν σπονδύλων. Οἱ οὐραῖοι σπόνδυλοι συνενοῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεταξύ των, οἱ δὲ τελευταῖοι σχηματίζουσι μοναδικὸν ὀστοῦν, ὅπερ καλεῖται *πυγόστυλον*. Ἕκαστος τῶν νωτιαίων σπονδύλων φέρει καὶ ζεῦγος πλευρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων προσαρμόζονται δευτερεύοντα ὀστᾶ, τὰ *μεσοπλεύρια*, ἅτινα διήκουσι μέχρι τοῦ ὀστοῦ τοῦ στέρνου, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἑνοῦνται. Τὸ ὀστοῦν τοῦ στέρνου εἶναι μέγα καὶ ἀσπιδοειδὲς καὶ φέρει περὶ τὸ μέσον του *κτένα*, δι' ἧς ὁ θώραξ καθίσταται ἰσχυρότατος.

Σκελετὸς τοῦ κρανίου. Τὰ ὀστᾶ τοῦ κρανίου συμφύονται ἐνωρίτατα πρὸς ἄλληλα, ὥστε δὲν φαί-

Digitized by Google

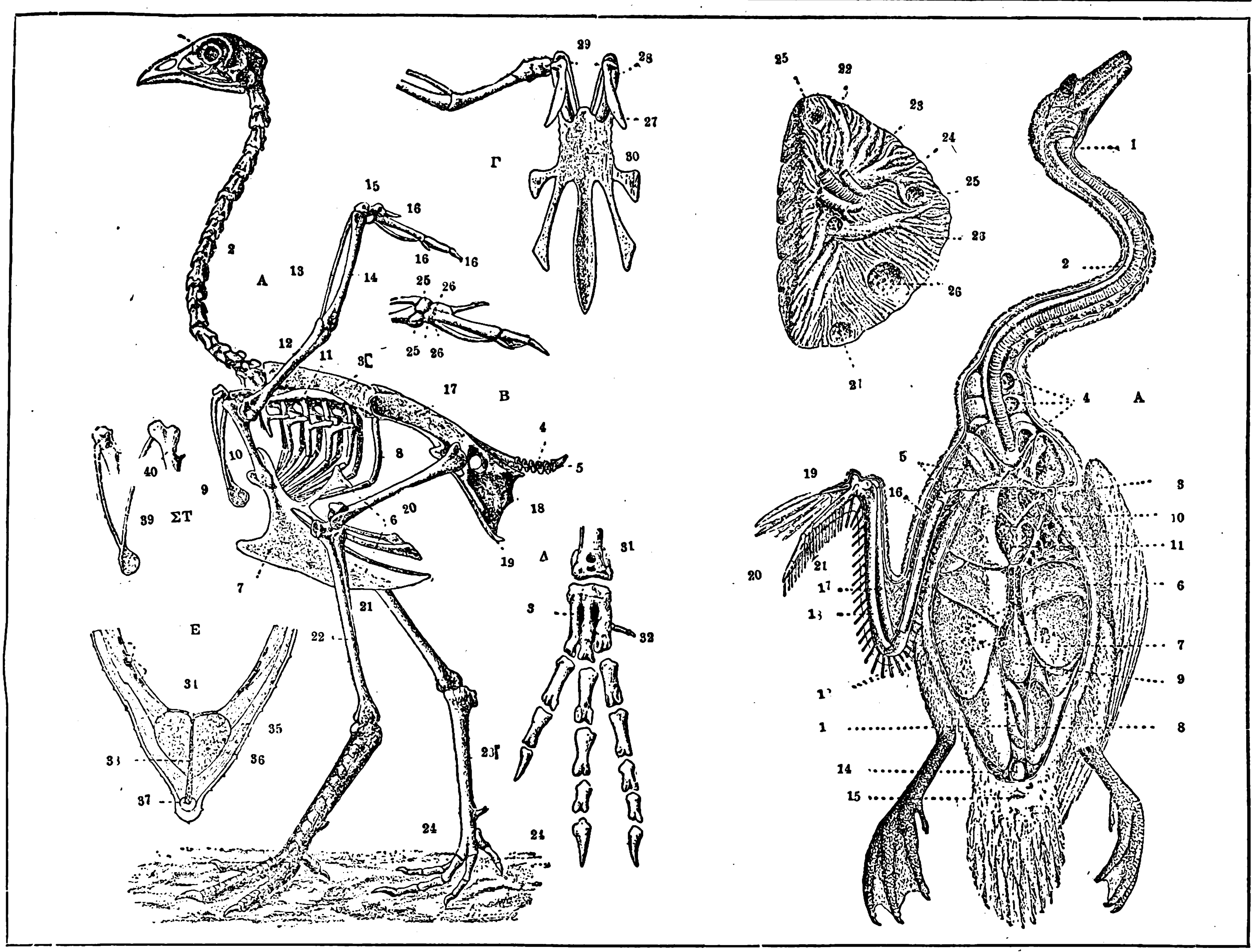

[*Αριστερά: Σκελετὸς ἀλέκτορος.* [Α΄) Ὁλόκληρος σκελετός: 1=τμήματα τοῦ ἐπιπεφυκότος δακτυλίου. 2=ἐγκεφαλικοὶ σπόνδυλοι. 3=ραχιαῖοι συμφυεῖς σπόνδυλοι. 4=οὐραῖοι σπόνδυλοι. 5=κοκκυγιακοὶ σπόνδυλοι συνηρθρωμένοι πρὸς σχηματισμὸν τοῦ οὐροστυλίου. 6=στέρνον. 7=πρόστερνον. 8=πλευραί. 9=Κλεὶς σχηματίζουσα τὴν περόνην. 10=κορακοειδὴς ἀποφυσις. 11=ὠμοπλάτη. 12=βραχιόνιον ὀστοῦν. 13=κερκίς. 14=ὠλένη. 15=καρπός. 16, 16, 16=δάκτυλοι. 17=λαγόνιον. 18=ἰσχίον. 19=ἡβικὸν ὀστοῦν. 20=μηρός. 21=ἀντικνήμιον. 22=περόνη. 23=ταρσομετατάρσιον. 24, 24=δάκτυλοι τοῦ ποδός. Β΄) Σκελετὸς πτέρυγος ὀρνιθίου: 25, 25=Δύο ἀκρότατα σημεῖα τοῦ καρποῦ. 26, 26=τρία σημεῖα τοῦ καρποῦ κατόπιν συμφύσεως μετὰ τῶν μετακαρπικῶν ὀστῶν. Γ΄) Στέρνον καὶ ὠμικὴ ζώνη θεώμενα κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτῶν ἐπιφάνειαν: 27=ὠμοπλάτη. 28=κορακοειδὴς ἀπόφυσις. 29=κλεὶς περόνης. 30=στέρνον. Δ΄) Ποὺς πιγκουΐνου: 31=ἀντικνήμιον. 32=δάκτυλος. 33=ταρσομετατάρσιον. Ε΄) Πλαγία τομὴ στέρνου: 34=στέρνον. 35, 36, 37, 38=λιπώδεις φυσαλίδες. ΣΤ΄) Περόνη θεωμένη κατ᾽ ὄψιν: 39=κλείς. 40=κορακοειδὴς ἀπόφυσις]. *Δεξιά: Ἀνατομία κύκνου.* [Α΄)=Λάρυγξ. 2=τραχεῖα ἀρτηρία. 3=σῦριγξ. 4=ἐγκεφαλικὸς ἀσκός. 5=ὑπερκορακοειδὴς ἀσκός. 6=πρόσθιος διαφραγματικὸς ἀσκός. 7=ὀπίσθιος διαφραγματικὸς ἀσκός. 8=κοιλιακὸς ἀσκός. 9=καρδία. 10=ἀορτή. 11=στόμαχος. 12=ἧπαρ. 13=ἔντερον. 14=κοπροδόχος. 15=ἕδρα. 16=βραχιόνιον ὀστοῦν. 17=κερκίς. 18=ὠλένη. 19, 20, 21=οἱ τρεῖς δάκτυλοι. Β΄) Κοιλιακὴ ὄψις τοῦ πνεύμονος: 22=κυριώδης βρόγχος. 23=πνευμονικὴ ἀρτηρία. 24=πνευμονικὴ φλέψ. 25, 25=βρόγχοι τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἀσκοῦ. 26, 26=βρόγχοι τοῦ διαφραγματικοῦ ἀσκοῦ (πρόσθιοι καὶ ὀπίσθιοι). 27=βρόγχοι τοῦ κοιλιακοῦ ἀσκοῦ.]

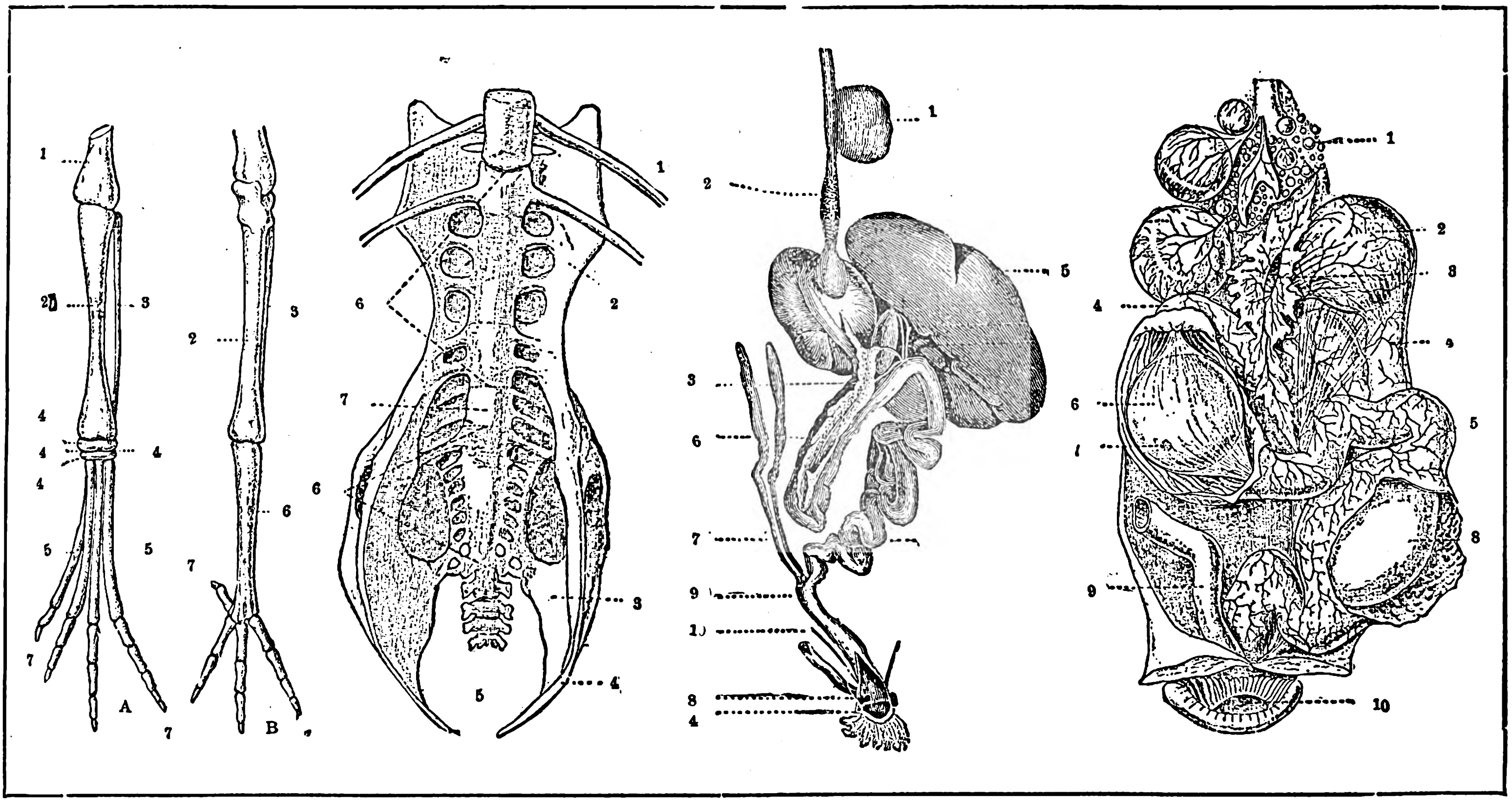

[Ἐξ ἀριστερῶν: *Ἀνάπτυξις τοῦ ποδὸς πτηνοῦ:* Α=ποὺς νεαροῦ πτηνοῦ. Β=ποὺς ἐνηλίκου πτηνοῦ. 1=Μηρός. 2,2=ἀντικνήμιον. 3,3=περόνη. 4,4,4,4=τὰ δύο τμήματα τοῦ ταρσοῦ. 5,5=τὰ τέσσαρα ὀστᾶ τοῦ μεταταρσίου. 6=ταρσομετατάρσιον ἐνηλίκου πτηνοῦ. 7,7,7,7=δάκτυλοι. *Ἱερὸν ὀστοῦν καὶ λεκάνη πτηνοῦ (ἀλέκτορος)*: 1=ὀσφυακαὶ πλευραί. 2=λαγόνιον. 3=ἰσχίον. 4=ἡβικὸν ὀστοῦν. 5=οὐραῖοι σπόνδυλοι. 6,6=ἱεροί, δευτερεύοντες σπόνδυλοι. 7=ἱεροὶ κυριώδεις σπόνδυλοι. *Πεπτικὴ συσκευὴ ὄρνιθος.* 1=πρόλοβος. 2=στόμαχος. 3=τρίτος στόμαχος. 4=ἀπευθυσμένον ἔντερον. 5=ἧπαρ. 6=πάγκρεας. 7=τυφλὸν ἔντερον. 8=κοπροδόχη. 9=οὐρητῆρες. 10=φαγωγός. *Γεννητικὴ συσκευὴ ὄρνιθος.* 1=ᾠοθήκη, δεικνύουσα τὰ ᾠὰ εἰς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεώς των. 2=ᾠά, σχεδὸν ὥριμα, περιβαλλόμενα ὑπὸ τῆς ἀγγειακῆς των μεμβράνης. 3=φαγωγός. 4,4=περιελίξεις τοῦ φαγωγοῦ. 5=ᾠὸν μήπω σχηματίσαν τὸ λεύκωμα. 6=ᾠὸν περιβαλλόμενον ὑπὸ λευκώματος. 7=χάλαζα. 8=ᾠὸν περιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ κελύφους του. 9=ἀπευθυσμένον ἔντερον. 10=ἕδρα.]

Digitized by Google

νονται ἴχνη ραφῶν. Ἡ κεφαλὴ τῶν πτηνῶν εἶναι μικροτάτη σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματός των. Τὰ ὀστᾶ τῶν σιαγόνων ἐπιμηκυνόμενα καλύπτονται ὑπὸ κερατίνης μεμβράνης, ἥτις μεταβάλλεται εἶτα εἰς *ράμφος* ἢ *ρύγχος*. Τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ράμφους, ἤτοι ἡ *ἄνω σιαγών*, εἶναι κινητόν, τὸ δὲ κάτω τμῆμα τοῦ ράμφους, ἤτοι ἡ *κάτω σιαγών*, συνδέεται μετὰ τοῦ κρανίου δι' ἰδίου ὀστοῦ, τοῦ *τετραγώνου*. Ἐπὶ τοῦ ράμφους εὑρίσκονται οἱ ρώθωνες καὶ τὸ *κήρωμα*, τὸ ὁποῖον εἶναι δερματοπτυχὴ περιβάλλουσα τὴν βάσιν τούτου. Τὸ κρανίον συνδέεται μετὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης διὰ κυρτῆς ἀποφύσεως.

Σκελετὸς τῶν ἄκρων. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀξιολογώτερα πρὸς μελέτην μέρη τοῦ σκελετοῦ.

Α') *Ἄνω ἄκρα*. Ἡ *ὠμικὴ* ζώνη περιλαμβάνει τρία τυπικὰ ὀστᾶ πρὸς τὰ ὄπισθεν, τὴν *ὠμοπλάτην*, ἥτις ἔχει σχῆμα σπάθης καὶ ἐπεκτείνεται παραλλήλως πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, τὴν *κορακοειδῆ ἀπόφυσιν*, ἥτις ἑνώνει τὴν ὠμοπλάτην μετὰ τοῦ στέρνου, καὶ τὴν *κλεῖδα*. Τὰ πρόσθια ἄκρα εἶναι μεταβεβλημένα εἰς πτέρυγας. Ἡ χεὶρ περιλαμβάνει δύο *καρπικὰ* καὶ δύο *μετακαρπικὰ* ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα συμφύονται κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῶν. Τὰ μετακαρπικὰ ὀστᾶ φέρουσι φάλαγγα κυλινδρικήν, ἥτις ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν *ἀντίχειρα*. Οἱ δάκτυλοι πάντοτε εἶναι 3 τὸν ἀριθμόν.

Β') *Κάτω ἄκρα*. Τὰ κάτω ἄκρα τῶν πτηνῶν ἀπομακρύνονται τελείως τοῦ βασικοῦ αὐτῶν τύπου, διότι χρησιμεύουσιν ἀποκλειστικῶς πρὸς ὑποστήριξιν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος. Ὁ ἄξων τοῦ σώματος τῶν πτηνῶν πλησιάζει σχεδὸν πρὸς τὴν ὁριζοντίωσιν. Ἡ λεκάνη εἶναι εὐρυτάτη, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιλάβῃ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Τὰ κάτω ἄκρα τῶν πτηνῶν, καθὼς καὶ τῶν μαστοφόρων, διαιροῦνται εἰς *μηρόν*, *κνήμην* καὶ *πόδα*. Ὁ μηρὸς εἶναι λίαν βραχὺς καὶ τοποθετημένος παρὰ τὸ κυρίως σῶμα, ὥστε τὸ γόνυ οὐδέποτε ἐξέρχεται τοῦ πτερώματος. Κάτωθεν τῆς κνήμης εὑρίσκεται τὸ *ταρσομεταταρσικὸν ὀστοῦν*, ὅπερ εἶναι λίαν ἐπίμηκες. Εἰς τὰ πτηνά, ὡς γόνυ ἐκλαμβάνεται ἡ ἄρθρωσις τοῦ ὀστοῦ τούτου μετὰ τῆς κνήμης, ἥτις κεῖται πλησίον τοῦ σώματος, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ μαστοφόρα.

Νευρικὸν σύστημα. Τῶν πτηνῶν τὸ νευρικὸν σύστημα εἶναι ὅμοιον κατὰ τὴν θεμελιώδη αὐτοῦ διάταξιν πρὸς τὸ τῶν θηλαστικῶν, ἔχει ὅμως πολλὰς λεπτομερειακὰς διαφοράς. Ὁ ἐγκέφαλος τῶν πτηνῶν παρουσιάζει καταπληκτικὴν τελειότητα παραβαλλόμενος πρὸς τὸν τῶν ἑρπετῶν. Γενικῶς, ὁ ἐγκέφαλος τῶν πτηνῶν κατέχει ὁλόκληρον τὴν κρανιακὴν κοιλότητα, ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν μᾶζαν τὸν νωτιαῖον μυελόν, εἶναι λεῖος καὶ ἐλλείπουσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ γῦροι. Τὰ ἡμισφαίρια καὶ ἡ παρεγκεφαλὶς εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένα καὶ τὰ μόνα ὁρατὰ κατὰ τὴν ἀνωτέραν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐγκεφάλου. Τὰ αἰσθητήρια τῶν πτηνῶν εἶναι ἀνομοίως ἀνεπτυγμένα. Ἐκ πασῶν τῶν αἰσθήσεων αἱ περισσότερον ἀνεπτυγμέναι εἶναι ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοή. Τὸ οὖς παρουσιάζει τρία χαρακτηριστικὰ μέρη, τὸ ἐξωτερικὸν οὖς, τὸ μέσον καὶ τὸ ἐσωτερικόν. Ἡ αὐτὴ διάταξις τοῦ ὠτὸς παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ θηλαστικά. Τὸ μέσον οὖς περικλείει ἓν μόνον ὀστάριον, τὸ ἐσωτερικὸν οὖς εἶναι περιπλοκώτερον καὶ περιλαμβάνει τὸν *κοχλίαν*, ὅστις ἀποκτᾷ μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ δὲν συσπειροῦται. Ὁ ὀφθαλμὸς τῶν πτηνῶν παρουσιάζει πλείστας διαφορὰς παραβαλλόμενος πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν τῶν θηλαστικῶν. Γενικῶς ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει σχῆμα κωνοειδές, ἀλλὰ δὲν δύναται, ὅπως παρατηρεῖται εἰς τὰ θηλαστικά, νὰ περιστρέφηται ἐντὸς τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν, διότι ὁ ὀπτικὸς ἄξων δὲν μεταβάλλει θέσιν παρὰ μίαν ὁμοῦ μετὰ τῆς κεφαλῆς. Ὁ κρυσταλλώδης χιτὼν εἶναι σφαιρικός, ὁ κερατοειδὴς παρουσιάζει ἐπίσης αἰσθητὴν κύρτωσιν καὶ ὁ σκληρωτικὸς περικλείει δακτυλιοειδῆ τινα ἀπόφυσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχουσι μικρὰ ὀστεώδους συστάσεως σωμάτια. Ἐκτὸς τῶν νυκτοβίων πτηνῶν, ἅτινα φέρουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ προσώπου, πάντα τὰ λοιπὰ φέρουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πλαγίως τῆς κεφαλῆς. Πλὴν τῶν βλεφάρων, τὰ πτηνὰ φέρουσιν ἀμαυρόν τινα ὑμένα, τὴν *μηνοειδῆ πτυχήν*, ὅστις καλύπτει τὰς ἐσωτερικὰς γωνίας τοῦ ὀφθαλμοῦ καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἐπιφάνειαν. Γενικῶς πάντα τὰ πτηνὰ εἶναι ὀξυωπέστατα, καὶ ἰδίως τὰ ἐντομοφάγα. Ἡ γεῦσις καὶ ἡ ὄσφρησις δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμέναι. Εἰς τὰ ἁρπακτικὰ πτηνά, ἅτινα τρέφονται ἐκ θνησιμαίων, ἡ ὄσφρησις εἶναι ὀξυτάτη.

Πεπτικὴ συσκευή. Τὰ σήμερον ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντα πτηνὰ στεροῦνται ὀδόντων καὶ σαρκωδῶν χειλέων καὶ μόνον οἱ νεοσσοὶ πτηνῶν τινων φέρουσιν ἐπὶ τῶν σιαγόνων σκληρὸν ἐπιθήλιον, ἐν ᾧ ἀναφαίνονται ὑποτυπώδεις τινὲς ὀδοντικαὶ ἀποφύσεις, αἵτινες ταχέως ἐξαφανίζονται. Αἱ δύο σιαγόνες τῶν πτηνῶν καλύπτονται ὑπὸ πλακῶν κερατώδους συστάσεως, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ καλούμενον *ράμφος*. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐλάχιστα μυώδης, λεπτή, στενή, ἐπιμήκης καὶ σχεδὸν κερατώδους συστάσεως. Εἴς τινα πτηνά, ὅπως εἰς τοὺς *δρυκολάπτας*, ἡ γλῶσσα χρησιμεύει ὡς συλληπτήριον ὄργανον. Ὁ πεπτικὸς σωλὴν φέρει τελείως καθωρισμένα τμήματα, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς: ὁ *οἰσοφάγος*, ἀκολουθούμενος συνήθως ὑπὸ τοῦ *προλόβου*, ὅστις εἶναι διηυρυσμένος ἀσκὸς ἀδενοβριθὴς καὶ χρησιμεύει ὡς ἐργαστήριον, οὕτως εἰπεῖν, τῆς πέψεως τῶν τροφῶν πρὸ τῆς εἰσόδου τούτων εἰς τὸν στόμαχον. Μετὰ τὸν πρόλοβον ἀκολουθεῖ ὁ *προστόμαχος*, ἐν ᾧ ἐκκρίνεται ἀφθόνως πεπτικὸν ὑγρὸν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς πέψεως τῶν τροφῶν, εἶτα ἀκολουθεῖ ὁ *κυρίως στόμαχος*, ὅστις φέρει παχύτατα τοιχώματα, ἰδίως εἰς τὰ κοκκοφάγα πτηνά, τὸ *ἔντερον*, οὗ συνέχεια εἶναι τὸ *παχὺ ἔντερον*, ὅπερ δὲν διανοίγεται ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰ ἐκτὸς τοῦ σώματος, ἀλλὰ εἰς τὴν *ἀμάραν*, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίσης διανοίγονται τὰ οὐροποιητικὰ καὶ γεννητικὰ ὄργανα. Τὰ πτηνὰ στεροῦνται οὐροδόχου κύστεως.

Ἀναπνευστικὴ συσκευή. Ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, ἥτις πολλάκις εἶναι ἐπιμηκεστάτη, συγκρατεῖται ὑπὸ χονδρίνων δακτυλίων. Ὁ λάρυγξ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ μέρος εἶναι ἀτελῶς διαπεπλασμένος καὶ συνήθως ἐλλείπουσιν ἐξ αὐτοῦ ἡ ἐπιγλωττὶς καὶ αἱ φωνητικαὶ χορδαί, κατωτέρω ὅμως, ὅπου ἡ τραχεῖα ἀρτηρία διχάζεται, ἀπαντᾷ ὁ καλούμενος *δεύτερος λάρυγξ*, ὅστις ἔχει σχῆμα ὀστεώδους τυμπάνου, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὁποίου, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν δύο κλάδων τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ὑπάρχουσι σχισμαὶ καὶ χορδαὶ φωνητικαί. Ὅσον περισσότερον δονεῖται ἡ ἐν τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ στήλη τοῦ ἀέρος, τοσοῦτον αὐξάνεται ἡ ἰσχὺς τῆς φωνῆς. Οι πνεύμονες εἶναι τοποθετημένοι κατὰ τὴν ραχιαίαν χώραν τῆς θωρακικῆς κοιλότητος καὶ ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς ραχιακῆς χώρας προσκεκολλημένοι. Ὁ κύριος βρόγχος παράγει ἑτέρους δευτερευούσης σημασίας βρόγχους καὶ οὗτοι πάλιν μικροτέρας κυματοειδεῖς διακλαδώσεις. Οἱ πνεύμονες συγκοινωνοῦσι μετὰ τῶν ἀεροθαλάμων, οἵτινες καταλαμβάνουσιν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν γενικὴν κοιλότητα τοῦ σώματος. Οἱ ἀεροθάλαμοι, ἐννέα τὸν ἀριθμόν, εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων. Κυρίως οἱ ἀεροθάλαμοι χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ ἀερίζωσιν εὐκολώτερον τοὺς πνεύμονας, λόγῳ τῶν διαρκῶν συστολῶν καὶ διαστολῶν των, αἵτινες προκαλοῦνται δι' εἰδικῶν μυῶν τοῦ σώματος.

Κυκλοφορικὴ συσκευή. Ἡ κυκλοφορικὴ συσκευὴ τῶν πτηνῶν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν θηλαστικῶν. Ἡ καρδία διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τελείως ἀνεξάρτητα ἀλλήλων. Ἡ δεξιὰ καρδία, προσδεχομένη τὰς κοίλας ἀρτηρίας, ἐκφύει τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν, ἡ δὲ ἀριστερά, προσδεχομένη τὰς πνευμονικὰς ἀρτηρίας, ἐκφύει τὴν ἀορτήν. Λόγῳ τῆς διατάξεως ταύτης οὐδέποτε μείγνυται τὸ ἀρτηριακὸν μὲ τὸ φλεβικὸν αἷμα. Τὸ αἷμα τῶν πτηνῶν ἔχει θερμοκρασίαν 40—43° Κελσίου.

Οὐροποιητικὴ συσκευή. Οἱ νεφροὶ εἶναι λίαν ἐπιμήκεις, τοποθετημένοι πρὸς τὰ ὀπίσω τοῦ σώματος καὶ κατὰ μῆκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Οἱ δύο οὐρητῆρες διανοίγονται εἰς τὸ παχὺ ἔντερον καὶ τὸ οὖρον ἐξέρχεται ὁμοῦ μετὰ τῶν περιττωμάτων, διότι τὰ πτηνὰ στεροῦνται οὐροδόχου κύστεως.

Γεννητικὴ συσκευή. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ ἄρρενος ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ὄρχεων τοποθετημένων ἐντὸς τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος καὶ ἐκ πολυπληθῶν σωληνιδίων συνεσπειρωμένων περὶ ἑαυτούς, ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ σπερματοζῳΐδια. Ταῦτα εὐθὺς ὡς ἐξέλθωσι συνενοῦνται ἐντὸς κοινοῦ ἀγωγοῦ, τοῦ *ἐπιδύμου*, ὅστις συγκοινωνοῖ μετὰ τῆς ἀμάρας. Τὰ πτηνὰ δὲν ἔχουσιν ὄργανον ὀχείας, ἤ, καὶ ἐὰν ἔχωσιν, εἶναι λίαν ὑποτυπῶδες. Ἡ γεννητικὴ συσκευὴ τῆς θηλείας ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ᾠοθήκης καὶ τοῦ ᾠαγωγοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ συνέχειαν ταύτης. Τὰ ἔμβρυα ἔχουσι ζεῦγος ᾠοθηκῶν καὶ κατ' ἀναλογίαν καὶ ζεῦγος ᾠαγωγῶν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαφανίζεται ἡ δεξιὰ ᾠοθήκη καὶ ὁ δεξιὸς ᾠαγωγὸς καὶ παραμένει μόνον ἡ ἀριστερὰ ᾠοθήκη μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ᾠαγωγοῦ εἰς τὰ ἐνήλικα θήλεα πτηνά. Ἡ ᾠοθήκη εἶναι κυτταροειδὴς μᾶζα, ἥτις κρέμαται ἐντὸς τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος. Εἰς τὰ νεαρᾶς ἡλικίας πτηνὰ ἡ ᾠοθήκη σχηματίζεται ἐκ τῆς συνενώσεως μικροτάτων κυττάρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἤδη τὰ κύτταρα, ἅτινα μελλοντικῶς θὰ καταστῶσιν ᾠάρια. Ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ὡρίμανσις τοῦ πτηνοῦ, παρατηρεῖται ὅτι τινὰ ἐκ τῶν ᾠαρίων τούτων πληροῦνται κιτρίνης τινὸς οὐσίας, ἥτις εἶναι ἡ *λέκιθος* ἢ τὸ κίτρινον τοῦ τελείως διαπεπλασμένου ᾠοῦ. Ἕκαστον ᾠάριον περιβάλλεται ὑπὸ μεμβράνης. Ὅταν ἡ λέκιθος σχηματισθῇ τελείως, τὸ περίβλημά της διασχίζεται καὶ τὸ ᾠάριον πίπτει ἐντὸς τῆς γενικῆς κοιλότητος, ἔνθα λαμβάνει χώραν ἡ γονιμοποίησις διὰ τῶν σπερματοζῳϊδίων. Ὁ ᾠαγωγὸς διανοίγεται δι' εὐρέος στομίου ἐντὸς τῆς γενικῆς κοιλότητος, ἐκεῖθεν δέ, ἅμα τῇ τελείᾳ ὡριμάνσει του, προωθεῖται τὸ ᾠὸν καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἕδρας τοῦ πτηνοῦ. Τὸ τελείως ὥριμον ᾠὸν ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν διακεκριμένων μερῶν, τοῦ *κελύφους*, τῆς *λεκίθου* ἢ *κρόκου* καὶ τοῦ *λευκώματος*.

Ἐπῳασμός. Τὰ πτηνὰ γεννῶσι τὰ ᾠά των ἐντὸς *καλιῶν* ἢ *νεοττιῶν* ἢ *φωλεῶν*, ἐντέχνως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεσκευασμένων ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἐξαιρέσει μικροῦ ἀριθμοῦ πτηνῶν, ὡς τοῦ *κόκκυγος* καὶ ἄλλων, ἅτινα ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των εἰς τὰς φωλεὰς ἑτέρων πτηνῶν. Ἄλλα πτηνά, ὡς ἡ *στρουθοκάμηλος*, γεννῶσι τὰ ᾠά των ἐντὸς ἀβαθῶν ὀπῶν, ἃς ὀρύσσουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς ἢ *φωλεοποίησίν* των τὰ πτηνὰ μεταχειρίζονται διάφορα ὑλικά, ὡς χόρτα ξηρά, τρίχας, βρύα, φρύγανα, πτίλα, λάσπην, χῶμα, ἅπερ διά τινος ἰξώδους οὐσίας, ἣν ἐκκρίνουσιν ἐκ τοῦ στόματος, μεταβάλλουσιν εἰς πηλὸν καὶ εἶτα ἐντέχνως διαμορφοῦσιν εἰς φωλεὰν κλπ. Αἱ φωλεαὶ ἔχουσι ποικίλον μέγεθος, σχῆμα, διάμετρον καὶ τοποθετοῦνται διαφόρως, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῶν διαφόρων πτηνῶν. Εἴδη τινὰ πτηνῶν συνάπτουσι διὰ ραφῶν φύλλα δένδρων καὶ οὕτω σχηματίζουσι τὴν φωλεάν των, ἥτις πολλάκις ἀποτελεῖ θαῦμα ἀρχιτεκτονικῆς. Τὰ περισσότερα τῶν πτηνῶν ἐπῳάζουσιν, ἤτοι κάθηνται ἐπὶ τῶν ᾠῶν των, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, μέχρις ὅτου διὰ τῆς θερμότητος τοῦ σώματός των ἀναπτυχθῶσιν οἱ νεοσσοὶ ἐντὸς τοῦ ᾠοῦ. Εἴς τινα εἴδη πτηνῶν, ὅπως εἰς τὰς *ὄρνιθας*, τοὺς *φασιανούς*, τὰς *ἰνδόρνιθας*, τὰς *νήσσας*, τοὺς *χῆνας* καὶ ἄλλα, ἐφαρμόζεται ἀπὸ ἐτῶν ἡ *τεχνητὴ ἐπῴασις*, ἥτις ἐπιφέρει ἄριστα ἀποτελέσματα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Διὰ τὸν ἐπῳασμὸν ἀσχολεῖται κυρίως τὸ θῆλυ, εἴς τινα ὅμως εἴδη ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ἀλληλοδιαδόχως ἐπῳάζουσι τὰ ᾠά των. Ἡ διάρκεια τοῦ ἐπῳασμοῦ εἶναι διάφορος· οὕτω διὰ τὴν *περιστερὰν* διαρκεῖ 18 ἡμέρας, διὰ τὴν *ὄρνιθα* 21, διὰ τὸν *χῆνα* 31, διὰ τὴν *στρουθοκάμηλον* 40—45, διὰ τὸν *κύκνον* 36 καὶ οὕτω καθεξῆς. Γενικῶς, διὰ τὰ μικρὰ πτηνὰ ὁ ἐπῳασμὸς διαρκεῖ 11—15 ἡμέρας· οὕτω διὰ τὸ *κανάριον* διαρκεῖ 13, διὰ τοὺς *μελοψιττάκους* (παπαγαλάκια) 16—17, διὰ τὴν *ἀκανθυλλίδα* (καρδερίνα) 14 καὶ διὰ πάντα σχεδὸν τὰ μικρότατα ἐξωτικὰ πτηνά, ὡς τὴν *φαεθόρνιθα*, τὸν *τρώχιλον*, τὸν *ἀνθοστεφῆ κλπ.*, ἅτινα γενικῶς εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κολύβρια*, ὁ ἐπῳασμὸς διαρκεῖ 11—13 ἡμέρας.

Ἐκκόλαψις. Ὅταν τὸ ἐν τῷ ᾠῷ ἔμβρυον ἀναπτυχθῇ τελείως, τότε διὰ τοῦ ράμφους του κτυπᾷ τὸ κέλυφος τοῦ ᾠοῦ· ἀμέσως ἡ μήτηρ διὰ τῶν ραμφισμῶν της διαρρηγνύει τοῦτο, καὶ ὁ νεοσσὸς ἐξέρχεται εἰς τὸν κόσμον, δηλαδὴ ἐκκολάπτεται. Εἰδῶν τινων πτηνῶν, ὅπως ἡ *ὄρνις*, ἡ *στρουθοκάμηλος*, καὶ γενικῶς πάντων τῶν *ἑλοβίων* καὶ *στεγανοπόδων*, οἱ νεοσσοὶ ἐξέρχονται τοῦ ᾠοῦ των τελείως ἀνεπτυγμένοι, ὥστε δύνανται ἀμέσως νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν φωλεάν των καὶ τῇ ὁδηγίᾳ τῶν γονέων των νὰ εὕρωσι μόνοι τὴν τροφήν των. Πάντα τὰ ἀνωτέρω πτηνὰ καλοῦνται *εὐθὺς βαδιστικά*, ἀντιθέτως πρὸς ἕτερα πτηνά, τῶν ὁποίων οἱ νεοσσοὶ ἐξέρχονται τοῦ ᾠοῦ των γυμνοὶ καὶ ἀδύνατοι καὶ παραμένουσιν εἰς τὴν φωλεάν των ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα διατρεφόμενοι ὑπὸ τῶν γονέων των· τὰ πτηνὰ ταῦτα καλοῦνται *ὀψιβαδιστικά*, τοιαῦτα δ' εἶναι τὸ *κανάριον*, ἡ *σπίζα* (*σπῖνος*), ἡ *ἀκανθυλλὶς* (*καρδερίνα*), ἡ *χλωρὶς* (*φλῶρος*), πάντα γενικῶς τὰ ᾠδικά, ἡ *περιστερά*, ἡ *τρυγών*, ὁ *ὄρτυξ* (*ὀρτύκι*) κ. ἄ.

Ψυχικαὶ λειτουργίαι. Ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ἀφορῶσα τὸν πολλαπλασιασμόν, ἤτοι ἡ γενετήσιος ὁρμή, ἡ ἀφορῶσα τὴν φροντίδα διὰ τὰ νεογνά των, ἡ διαίσθησις τοῦ κινδύνου, ἡ ἀνάγκη τῆς κατασκευῆς φωλεᾶς, τὸ φίλερι τοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς κυρίους των κλπ. Ἐπίσης ἡ μνήμη αὐτῶν εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη, διότι εὐκόλως μανθάνουσι καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν ὡρισμένας φράσεις, ὅπως οἱ *ψιττακοὶ* (*παπαγάλοι*), ἕτερα ὡρισμένας μελῳδίας, ὅπως τὰ κανάρια.

Ἤθη καὶ ἔθιμα. Τὰ περισσότερα τῶν πτηνῶν ζῶσι κατὰ ζεύγη, ὅπως ἡ *περιστερά*, ἡ *τρυγὼν* κ. ἄ. ἕτερα κατὰ μόνας καὶ μόνον ὅταν πλησιάσῃ ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναπαραγωγῆς ἑνοῦνται εἰς ζεύγη, ὅπως ὁ *κόττυφος*, ἡ *κίττα* (*κίσσα*), ἕτερα κατ' ἀγέλας ὀλιγοπληθεῖς ἢ πολυπληθεῖς, ὅπως ἡ *ὄρνις*, ἡ *νῆσσα*, τινὰ ζῶσι κατὰ ζεύγη καὶ μόνον ὅταν ἐπέλθῃ ὁ καιρὸς τῆς μεταναστεύσεως συνενοῦνται εἰς πολυπληθεῖς ὁμάδας, ὅπως ἡ *χελιδών*, ὁ *πελαργός*. Πτηνά τινα τρέφονται ἐξ ἐντόμων, ὅπως ὁ *κίγκλος*, ἡ *ὑπολαῒς* καὶ ἄλλα πολλά, ἕτερα ἐκ διαφόρων κόκκων, ὅπως τὸ *κανάριον*, ἡ *ἀκανθυλλίς*, ἡ *σπίζα*, ἡ *χλωρίς*, ἕτερα ἐκ σαρκῶν, ὅπως ὁ *γύψ*, ὁ *ἱέραξ*, ὁ *ἀετός*, ἄλλα ἐξ ἰχθύων καὶ ἑτέρων ὑδροβίων ζῴων, ὅπως ὁ *θαλασσοδρόμος*, ὁ *λάρος* (*γλάρος*), ἕτερα ἐκ σκωλήκων, ὅπως *σκολόπαξ* (*μπεκάτσα*) κλπ. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς τροφῆς των τὰ πτηνὰ διαιροῦνται εἰς *σαρκοφάγα* ἢ *ἁρπακτικά*, *ἐντομοφάγα*, *κοκκοφάγα*, *χορτοφάγα*, *σκωληκοφάγα*, *ἰχθυοφάγα κλπ.* Τὰ διάφορα εἴδη τῶν πτηνῶν ἢ παραμένουσι καθ' ὅλον τὸν βίον των εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, ὁπότε καλοῦνται *ἐπιδημητικὰ* ἢ *ἐνδημικὰ* (*ἀετός*, *στρουθίον*, *κόττυφος*), ἤ, διὰ διαφόρους αἰτίας, ὧν κυριωτέρα εἶναι ἡ ἔλλειψις τροφῆς λόγῳ τοῦ ψύχους, ἐγκαταλείπουσι κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς ψυχρὰς χώρας καὶ μεταβαίνουσιν εἰς θερμοτέρας (*χελιδών*, *ὄρτυξ*, *πελαργός*). Τὰ πτηνὰ ταῦτα καλοῦνται *ἀποδημητικὰ* ἢ *μεταναστευτικά*. Συνήθως τὰ πτηνὰ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς ἀρχὰς

Digitized by Google

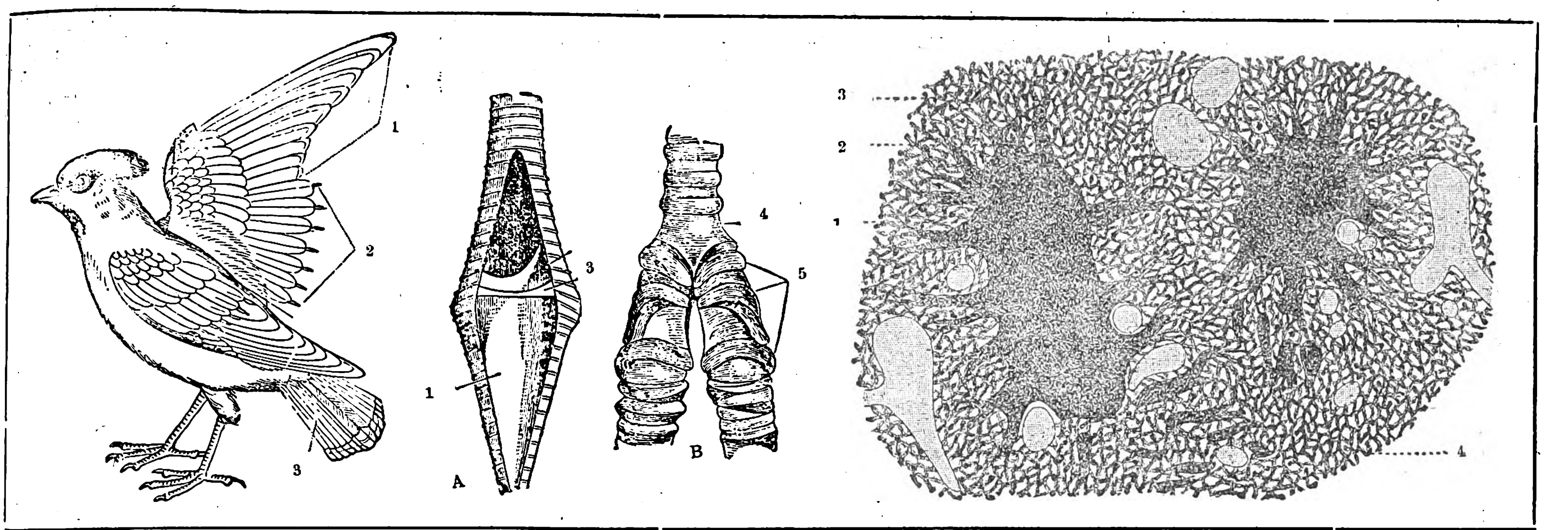

[Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά : 1) *Ὀνοματολογία τῶν πτερῶν τοῦ πτηνοῦ :* 1=Κυριώδη ἐρετικά. 2=Δευτερεύοντα ἐρετικά. 3=Οὐραῖα πτερύγια. 2) *Σῦριγξ κόρακος :* Α=Κατὰ πλαγίαν ὄψιν καὶ ἠνεῳγμένη. Β=Ἐκ τῆς κοιλιακῆς ἐπιφανείας. 1=Τυμπανικὴ κραδαινομένη μεμβρᾶνα. 2=Κραδαινομένη ἡμικυκλικὴ μεμβρᾶνα. 3=Ὀστεῶδες ἐφίππιον. 4=Τελευταία ἄρθρωσις τῆς τραχείας. 5=Αἱ τρεῖς ἀρθρώσεις τῶν βρόγχων. 3) *Ὑφὴ πνεύμονος πτηνοῦ :* 1=Βρόγχοι καταληκτικοί. 2=Βρογχίδια. 3=Τριχοειδῆ ἀεροφόρα ἀγγεῖα. 4=Τριχοειδῆ ἀεροφόρα ἀγγεῖα κατ' ἐγκάρσιον τομήν. 5=Αἱμοφόρα ἀγγεῖα.]

τοῦ χειμῶνος ἀποδημοῦσιν εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἀκολουθοῦντα κυρίως τρεῖς διαφόρους ὁδούς: τὴν διὰ τῶν ἰταλικῶν καὶ ἰσπανικῶν παραλίων, τὴν διὰ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης πρὸς τὴν Τύνιδα καὶ τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὸ Σουέζ. Πολλάκις τὰ στίφη τῶν πτηνῶν, ἅτινα ἐπιχειροῦσιν ἀποδημίαν, ἀποτελοῦνται ἐκ πολλῶν χιλιάδων δεκάδων καὶ πολλάκις καὶ χιλιάδων ἑκατοντάδων. Συνήθως τὸ σμῆνος τῶν ἀποδημιούντων πτηνῶν σχηματίζει τρίγωνον, οὗ τὴν ἀρχὴν καταλαμβάνει τὸ πλέον ἐνήλικον ἄρρεν. Κατὰ τὴν πτῆσιν τὰ ἀδυνατώτερα πτηνὰ παραμερίζονται ὑπὸ τῶν εὐρωστοτέρων καὶ διὰ ἰδιορρύθμων κραυγῶν ἐνθαρρύνονται εἰς αὐτήν. Ἡ διεύθυνσις τῆς πτήσεως εἶναι πάντοτε πρὸς τὸν Ἰσημερινόν. Τὰ μεγάλου μεγέθους πτηνὰ ἵπτανται εἰς μεγάλα ὕψη κατὰ τὰς ἀποδημίας των, τὰ δὲ μικροῦ μεγέθους εἰς χαμηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀκολουθοῦντα συνήθως τὰς ἀκτάς, ἐφ' ὅσον τοῦτο καθίσταται δυνατόν. Εἴδη τινὰ πτηνῶν ταξιδεύουσι μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν, ἄλλα μόνον κατὰ τὴν νύκτα, καὶ τέλος ἄλλα, τὰ ἰσχυρότερα εἰς ὀργανισμόν, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Πτηνά τινα κατὰ τὴν διάβασιν τῆς θαλάσσης ἀναπαύονται ἢ ἐπὶ σκοπέλων ἢ ἐπὶ τῶν ἱστῶν τῶν πλοίων. Τὰ περισσότερα τῶν πτηνῶν ἐπανέρχονται εἰς τὸν αὐτὸν τόπον διαμονῆς, τὸν ὁποῖον ἐγκατέλειψαν κατὰ τὴν χειμερινὴν μετανάστευσίν των, καί τινα καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας φωλεᾶς, ἣν κατεσκεύασαν τὸ παρελθὸν ἔτος, ὅπως ἡ χελιδών.

Ὠφελιμότης. Τὰ πτηνὰ εἶναι ποικίλως χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι παρέχουσι τὰ ᾠὰ των (ὄρνις, νῆσσα), τοὺς νεοσσούς των πρὸς βρῶσιν (ὄρνις, νῆσσα, περιστερά, ἰνδόρνις), τὰ πτερά των (στρουθοκάμηλος), τὰ πτίλα των (κύκνος, χήν), τὸ ᾆσμά των (κανάριον, ἀκανθυλλίς, κόττυφος, ἀηδών), τὰ περισσότερα δὲ ὠφελοῦσι τὰ μέγιστα τὴν γεωργίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸν ἄνθρωπον, διότι ἐτησίως καταστρέφουσιν ἑκατομμύρια μικρῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων καὶ μαλακίων, ἅτινα χρησιμοποιοῦσιν ὡς τροφήν των.

Γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν γενῶν, εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν πτηνῶν ἀνέρχεται εἰς 16.000 περίπου, διαδεδομένα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν γῆν καὶ σπανίζοντα ἐφ' ὅσον βαίνομεν πρὸς τοὺς πόλους. Τὰ περισσότερα εἴδη τῶν πτηνῶν ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς καὶ μεσοτροπικὰς χώρας τῆς γῆς.

Ταξινόμησις. Ἡ ὁμοταξία τῶν πτηνῶν διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας ὑπομοταξίας, τὰ *τροπιδοφόρα* καὶ τὰ *ἀτροπιδοφόρα*.

Α') *Τροπιδοφόρα.* Ἡ ὑπομοταξία αὕτη περιλαμβάνει σχεδὸν τὴν ὁλότητα τῶν πτηνῶν, ἅτινα κυρίως χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς παρουσίας τρόπιδος καὶ ἐκ τῆς ὁμογενείας τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν διαφόρων εἰδῶν του. Τὰ τροπιδοφόρα ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰς ἑξῆς τάξεις :

Ι. *Στρουθώδη.* Τὰ πτηνὰ τῆς τάξεως ταύτης, δὲν παρουσιάζουν τελείως διακεκριμένους χαρακτῆρας μεταξύ των. Τὸ ράμφος των εἶναι κερατώδους συστάσεως καὶ ποικίλου σχήματος καὶ διαστάσεων. Οἱ πόδες βραχεῖς. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει τὰς κάτωθι ὑποτάξεις:

α') *Ὀδοντορραμφῆ.* Ταῦτα φέρουσι ράμφος ἐφωδιασμένον δι' ὀδόντος αἰχμηροῦ κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἄνω σιαγόνος. Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ κατωτέρω ὁμοιογένειαι :

1) *Αἰγιθαλίδαι* ἢ *παρίδαι* (Paridae). Ἡ ὁμοιογένεια αὕτη περιλαμβάνει μικροῦ μεγέθους πτηνὰ ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ δένδρων ἢ θάμνων καὶ τρεφόμενα ἐκ κόκκων ἢ ἐντόμων. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγονται: τὸ γένος *σίττη* (Sitta), ἧς κυριώτερον εἶδος ἡ *σίττη ἡ εὐρωπαϊκή* (Sitta europaea), τὸ γένος *αἰγίθαλος* (Parus), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *αἰγίθαλος ὁ σπιζίτης* (Parus major), *αἰγίθαλος ὁ ὀρεινὸς* (Parus caudatus) καὶ *αἰγίθαλος ὁ τελματαῖος* (Parus palustris), καὶ τὸ γένος *ρέγουλος* (Regulus), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *ρέγουλος ὁ πυρροκέφαλος* (Regulus ignicapillus).

2) *Σεισοπυγίδαι* (Motacillidae). Περιλαμβάνει πτηνὰ ζῶντα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, βαδίζοντα ἁλματωδῶς καὶ τρεφόμενα ἐξ ἐντόμων. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὸ γένος *σεισοπυγὶς* (Motacilla), οὗ κυριώτερα εἴδη ἡ *σεισοπυγὶς ἡ λευκὴ* (Motacilla alba), ἡ *σεισοπυγὶς ἡ ξανθόχρους* (Motacilla boarula) καὶ *σεισοπυγὶς ἡ μελανοκέφαλος* (Motacilla melanocephala).

3) *Κερθιίδαι* (Certhiidae). Περιλαμβάνει πτηνὰ μὲ ράμφος ὀξύ, μακρότερον κατά τι τῆς κεφαλῆς, καὶ ὄνυχας ὀξεῖς πεπιεσμένους κατὰ τὸ ἄκρον των, δι' ὃ καὶ εἶναι κατάλληλα πρὸς ἀναρρίχησιν ἐπὶ τῶν βράχων. Κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *κέρθιος* (Certhius), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *κέρθιος ὁ κοινὸς* (Certhius familiaris).

4) *Ἀηδονίδαι* (Sylvidae). Περιλαμβάνει μικρά, ζωηρὰ καὶ θαυμασίως ᾄδοντα πτηνά, ἐπὶ κλάδων ἢ δένδρων ἐνδιαιτώμενα, ἐξ ἐντόμων κυρίως τρεφόμενα καὶ ἀποδημητικά. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγεται τὸ γένος *ἀηδὼν* (Sylvia), οὗ κυριώτερα εἴδη εἶναι ἡ *ἀηδὼν ἡ γνησία* (Sylvia luscinia), *ἀηδὼν ἡ ἐρυθρόνωτος* (Sylvia rubecula), *ἀηδὼν ἡ φοινίκουρος* (Sylvia phoenicurus), *ἀηδὼν ἡ λάλος* (Sylvia carruca), *ἀηδὼν ἡ μελανόκομος* (Sylvia atricapilla) καὶ ἄλλα.

5) *Κοττυφίδαι* (Turdidae). Περιλαμβάνει μετριόσωμα ᾠδικὰ πτηνὰ μὲ ράμφος εὐθύ, ἅτινα τρέφονται ἐκ σκωλήκων. Εἰς τοὺς κοττυφίδας ὑπάγεται τὸ γένος *κόττυφος* (Turdus), οὗ κυριώτερα εἴδη εἶναι ὁ *κόττυφος ὁ ἐρυθρὸς* (Turdus iliacus), *κόττυφος ὁ ἀριστοτέλειος* (Turdus merula), *κόττυφος ὁ μουσικὸς* (Turdus musica), *κόττυφος ὁ ἰξοφάγος* (Turdus viscivorus).

β') *Κορακορραμφῆ.* Εἶναι τὰ μεγαλύτερα ἐκ τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν, μὲ ράμφος ἰσχυρὸν καὶ παχὺ κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ ἄκρον. Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι :

1) *Κορακίδαι* (Corvidæ). Γνωστότερα γένη τῆς ὁμοιογενείας ταύτης εἶναι ὁ *κόραξ* (Corvus), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *κόραξ ὁ γνήσιος* (Corvus corax), *κόραξ ἡ κορώνη* (Corvus corone), *κόραξ ὁ σποδόχρους* (Corvus cornix)· τὸ γένος *πυρροκόραξ* (Pyrrocorax), οὗ γνωστότερον εἶδος ὁ *πυρροκόραξ ὁ ἄλπειος* (Pyrrocorax alpinus)· τὸ γένος *ἀετομάχος* (Lanius), οὗ γνωστότερα εἴδη ὁ *ἀετομάχος ὁ ἐρυθρόνωτος* (Lanius collurio) καὶ *ἀετομάχος ὁ μεσημβρινὸς* (Lanius meridionalis).

2) *Μυϊθηρίδαι* (Muscicapidæ). Περιλαμβάνει πτηνὰ ἐντομοφάγα μὲ ράμφος χαμηλὸν κατὰ τὴν βάσιν του. Κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *μυοθήρας* (Muscicapa), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *μυοθήρας ὁ φαιὸς* (Muscicapa grisola) καὶ ἡ *βομβυκίλλη* (Bombycilla), οὗ κυριώτερον εἶδος ἡ *βομβυκίλλη ἡ ξανθόχρους* (Bombycilla garulla).

3) *Παραδεισιίδαι* (Paradiseidæ). Περιλαμβάνει πτηνὰ μὲ ράμφος ἡμικεκαμμένον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ ἄκρον, τρεφόμενα ἐξ ἐντόμων καὶ ραγῶν καὶ ζῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Γνωστότερον γένος ἡ *παραδεισία* (Paradisea), οὗ ἀξιολογώτερον εἶδος ἡ *παραδεισία ἡ ἄπους* (Paradisea apoda).

γ') *Κωνορραμφῆ.* Τὰ πτηνὰ τῆς ὑποτάξεως ταύτης διακρίνονται κυρίως διὰ τὸ κωνικὸν καὶ ἰσχυρότατον ράμφος των. Εἰς αὐτὰ ὑπάγονται αἱ ἑξῆς ὁμοιογένειαι :

1) *Σπιζίδαι* (Fringillidae). Περιλαμβάνει μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους ἀποδημητικὰ πτηνά, ἐκ καρπῶν κυρίως τρεφόμενα. Κυριώτερα γένη εἶναι: ἡ *σπίζα* (Fringilla), ἧς ἀξιολογώτερα εἴδη ἡ *σπίζα ἡ ἄγαμος* (Fringilla coelebs), *σπίζα ἡ ἀκανθοφάγος* (Fringilla carduelis), *σπίζα ἡ χλωρὶς* (Fringilla chloris), *σπίζα ἡ κανάριος* (Fringilla canaria), *σπίζα ἡ στρουθὸς* (Fringilla domestica), *σπίζα ἡ πυρρόχρους* (Fringilla Pyrhula)· ὁ *λοξίας* (Loxia) περιλαμβάνων τὸ εἶδος *λοξίας ὁ σταυρορραμφὴς* (Loxia curirostris)· ὁ *χονδρομύτης* (Emberiza), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *χονδρομύτης ὁ μελανοκέφαλος* (Emberiza melonocephala).

2) *Κορυδαλίδαι* (Alaudidae). Περιλαμβάνει πτηνὰ ἀποδημητικά, ἐκ καρπῶν ἢ ἐντόμων τρεφόμενα. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *κορυδαλὸς* (Alauda) οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *κορυδαλὸς ὁ ἀγροδίαιτος* (Alauda arvensis) καὶ *κορυδαλὸς ὁ λοφοφόρος* (Alauda cristata).

δ') *Σχιζορραμφῆ.* Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην ὑπάγονται πτηνὰ μὲ ράμφος βραχὺ καὶ βαθέως διεσχισμένον. Συλλαμβάνουσι τὴν τροφήν των κατὰ τὴν πτῆσιν. Εἰς αὐτὰ ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι :

1) *Χελιδονίδαι* (Hirundinidae). Κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *χελιδὼν* (Hirundo), ἧς ἀξιολογώτερα εἴδη ἡ *χελιδὼν ἡ ἀγροδίαιτος* (Hirundo rustica), *χελιδὼν ἡ κοινὴ* (Hirundo urbica) καὶ *χελιδὼν ἡ ὀχθόφιλος* (Hirundo riparia).

2) *Κυψελίδαι* (Cypselidae). Περιλαμβάνει πτηνὰ μὲ τέσσαρας δακτύλους πρὸς τὰ πρόσω ἐστραμμένους, ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς δασῶν. Κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *κύψελος* (Cypselus), οὗ ἀξιολογώτερον εἶδος ὁ *κύψελος ὁ ἄπους* (Cypselus apus).

3) *Αἰγοθηλίδαι* (Caprimulgidae). Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *αἰγοθήλας* (Caprimulgus), οὗ τὸ ἀξιολογώτερον εἶδος ὁ *αἰγοθήλας ὁ εὐρωπαϊκὸς* (Caprimulgus europaeus).

ε') *Ταινιορραμφῆ.* Τὰ πτηνὰ τῆς ὑποτάξεως ταύτης ἔχουσι ράμφος μακρόν, λεπτὸν καὶ ἀσθενές. Οἱ δύο ἐξωτερικοὶ δάκτυλοι τοῦ ποδὸς των συνήθως συμφύονται κατὰ τὴν βάσιν των. Τρέφονται ἐξ ἐντόμων. Εἰς αὐτὰ ὑπάγονται αἱ κάτωθι ὁμοιογένειαι :

1) *Ἐποπίδαι* (Upupidae). Κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *ἔποψ* (Upupa), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *ἔποψ γνήσιος* (Upopa epops).

2) *Ἀλκυονίδαι* (Alcyonidae). Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *ἀλκυὼν* (Alcedo), οὗ ἀξιολογώτερον εἶδος ἡ *ἀλκυὼν ἡ κοινὴ* (Alcedo ispida).

3) *Τροχιλίδαι* (Trochilidae). Περιλαμβάνει τὰ μικρότερα πάντων τῶν πτηνῶν, διακρινόμενα διὰ τοὺς λαμπροὺς αὐτῶν χρωματισμούς. Ἔχουσι γλῶσσαν γραμμωτὴν καὶ κυρίως τρέφονται ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων καὶ ἐξ ἐντόμων. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *τρόχιλος* (Trochilus), ὧν κυριώτερα εἴδη εἶναι ὁ *τρόχιλος ὁ μικρότατος* (Trochilus minimus), *τρόχιλος ὁ βασιλικὸς* (Trochilus regalis), *τρόχιλος ὁ ποικιλόχρους* (Trochilus variegatus), *τρόχιλος ὁ στικτὸς* (Trochilus maculatus), *τρόχιλος ὁ λοφιοφόρος* (Trochilus cristatus), *τρόχιλος ὁ κομψὸς* (Trochilus elegans).

ΙΙ. *Ἁρπακτικά.* Τὰ πτηνὰ τῆς τάξεως ταύτης, ἅτινα ἄλλως καλοῦνται καὶ *σαρκοφάγα*, εἶναι ὄρνεα φθάνοντα συνήθως εἰς ἱκανὸν μῆκος, μὲ πτέρυγας μακρὰς καὶ εὐρύτατας καὶ ράμφος ἰσχυρόν, χονδρὸν καὶ εὐθὺ ἢ κυρτόν. Τρέφονται ἐκ σαρκῶν διαφόρων ζῴων, ἅτινα κατασπαράσσουσι διὰ τοῦ ἰσχυροτάτου ράμφους των. Εἴδη τινὰ τρώγουσι καὶ θνησιμαῖα ζῷα. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει δύο ὑποτάξεις, τὰ *ἡμερόβια* καὶ τὰ *νυκτόβια ἁρπακτικά*.

α') *Ἡμερόβια ἁρπακτικά.* Ἡ ὑπόταξις αὕτη περιλαμβάνει πτηνὰ μὲ πτέρυγας μεγάλας καὶ ἰσχυ-

Digitized by Google

ροτάτας, πτῆσιν διαρκείας καὶ ἐπιτηδειοτάτην, πτέρωμα σκληρὸν καὶ ὀφθαλμοὺς μικρούς. Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς ὁμοιογένειαι:

1) *Γυπίδαι* (Vulturidae). Εἶναι εὐμεγέθη πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον καὶ τρεφόμενα ἐκ θνησιμαίων ζῴων. Ἡ ὁμοιογένεια αὕτη περιλαμβάνει τὸ γένος *γὺψ* (Vultur), οὗ ἀξιολογώτερα εἴδη ὁ *γὺψ ὁ περκνόπτερος* (Vultur percopterus), *γὺψ ὁ σποδοειδὴς* (Vultur cinereus) καὶ *γὺψ ὁ πυρρόχρους* (Vultur fulvus).

2) *Γυπαετίδαι* (Gypaëtidae). Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *γυπάετος* (Gypaëtus), οὗ τὸ κυριώτερον εἶδος ὁ *γυπάετος ὁ πωγωνοφόρος* (Gypaëtus barbatus).

3) *Ἱερακίδαι* (Falconidae). Γνωστότερα γένη τῆς ὁμοιογενείας ταύτης εἶναι: *ἀετὸς* (Aquila), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *ἀετὸς ὁ γνήσιος* ἢ *χρυσάετος* (Aquila fulvus), ὁ *ἀετὸς ὁ βασιλικὸς* (Aquila imperialis) καὶ *ἀετὸς ὁ νᾶνος* (Aquila pennatus), κοιν. *σταυραετός*· ὁ *ἁλιάετος* (Haliaëtus), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *ἁλιάετος ὁ κοινὸς* (Haliaëtus vulgaris)· ὁ *ἱέραξ* (Falco), περιλαμβάνων τὰ εἴδη *ἱέραξ ὁ γνήσιος* ἢ *κεγχρηῒς* (Falco tinnunculus), κοιν. *γεράκι*, καὶ *ἱέραξ ὁ κορυδαλοφάγος* (Falco subbuteo)· ὁ *ἀστούριος* (Astur), περιλαμβάνων τὰ εἴδη *ἀστούριος ὁ περιστεροφάγος* (Astur palombarius), *ἀστούριος ὁ νῖσος* (Astur nisus) καὶ *ἀστούριος ὁ ἐρυθρόνωτος* (Astur vespertinus)· ὁ *γυπογέρανος* (Gypogeranus), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *γυπογέρανος ὁ ἀφρικανικὸς* (Gypogeranus africanus).

β') *Νυκτόβια ἁρπακτικά*. Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην ὑπάγονται πτηνὰ ἱκανοῦ μεγέθους μὲ ῥάμφος βραχὺ καὶ γαμψόν. Οἱ ὀφθαλμοί των εἶναι μεγάλοι καὶ ἀπλανεῖς. Εἰς τὰ νυκτόβια ἁρπακτικὰ ὑπάγεται ἡ ὁμοιογένεια *γλαυκίδαι* (Strigidae), ἧς γνωστότερα γένη εἶναι: ἡ *γλαῦξ* (Strix), ἧς κυριώτερα εἴδη ἡ *γλαῦξ ἡ φλογώδης* (Strix flammea), *γλαῦξ ἡ βραχύωτος* (Strix brachiotus) καὶ *γλαῦξ ἡ σκότιος* (Strix noctua)· ὁ *ὦτος* (Bubo) περιλαμβάνων τὸ εἶδος *ὦτος ὁ νυκτοκόραξ* (Bubo maximus).

III. *Ἀναρριχητικά*. Ἡ τάξις αὕτη χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ τῶν δακτύλων, ὧν οἱ δύο διευθύνονται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ οἱ ἕτεροι δύο πρὸς τὰ ὄπισθεν. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι: 1) *Κοκκυγίδαι* (Cuculidae). Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *κόκκυξ* (Cuculus), οὗ ἀξιολογώτερον εἶδος ὁ *κόκκυξ ὁ ᾠδικὸς* (Cuculus canorus). 2) *Δρυκολαπτίδαι* (Picidae). Γνωστότερα γένη εἶναι: ὁ *δρυκολάπτης* (Picus), οὗ ἀξιολογώτερα εἴδη: ὁ *δρυκολάπτης ὁ μέγας* (Picus major) καὶ *δρυκολάπτης ὁ χλωρὸς* (Picus viridus)· ὁ *ἴυγξ* (Yunx), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *ἴυγξ τῶν ἀρχαίων* (Yunx torquilla).

IV. *Ψιττακοειδῆ*. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει πτηνὰ μὲ ῥάμφος ἰσχυρὸν καὶ χονδρὸν καὶ ἄνω σιαγόνα λίαν κυρτήν. Φέρουσι δύο δακτύλους προσθίους καὶ δύο ὀπισθίους εἰς ἕκαστον πόδα. Μοναδικὴ ὁμοιογένεια τῆς τάξεως ταύτης εἶναι οἱ *ψιττακίδαι* (Psittacini), περιλαμβάνουσα τὰ γένη: *ψιττακὸς* (Psittacus), οὗ κυριώτερα εἴδη εἶναι ὁ *ψιττακὸς ὁ ἐρύθακος* (Psittacus erithacus), *ψιττακὸς ὁ κυανοῦς* (Psittacus caeruleus), *ψιττακὸς ὁ φαιόχρους* (Psittacus cinereus), *ψιττακὸς ὁ μελανόχρους* (Psittacus niger), *ψιττακὸς ὁ ποικιλόχρους* (Psittacus variegatus), *ψιττακὸς ὁ νᾶνος* (Psittacus nanus), *ψιττακὸς ὁ μείζων* (Psittacus major)· ὁ *μελοψίττακος* (Melopsittacus), περιλαμβάνων τὰ εἴδη *μελοψίττακος ὁ κυματοειδὴς* (Melopsittacus ondulatus), *μελοψίττακος ὁ κίτρινος* (Melopsittacus ochra), *μελοψίττακος ὁ πορφυροῦς* (Melopsittacus purpureus)· ὁ *ἄρα* (Ara), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *ἄρα ὁ λευκὸς* (Ara alba), *ἄρα ὁ λοφιοφόρος* (Ara cristata), *ἄρα ὁ ἐρυθρωπὸς* (Ara roseus).

V. *Περιστεροειδῆ*. Τὰ πτηνὰ τῆς τάξεως ταύτης θεωροῦνται ὡς ὁ ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ *στρουθῶν* καὶ *ἀλεκτοροειδῶν*. Τὸ μέγεθός των εἶναι μικρόν, μέτριον ἢ ἀρκετὰ μέγα, τὸ ῥάμφος των ἀσθενές, εὐθὺ καὶ διωγκωμένον κατὰ τὴν βάσιν του. Ἡ πτῆσίς των εἶναι εὐχερὴς καὶ διαρκής. Εἰς τὴν τάξιν ὑπάγεται μία καὶ μόνη ὁμοιογένεια, οἱ *περιστερίδαι* (Columbinae), ἧς κυριώτερα γένη εἶναι: ἡ *περιστερὰ* (Columba), οὗ εἴδη ἡ *περιστερὰ ἡ κοινὴ* (Columba vulgaris), *περιστερὰ ἡ οἰνὰς* (Columba oenas), *περιστερὰ ἡ λευκαύχην* (Columba palumbus), *περιστερὰ ἡ ἀγρία* (Columba livia), *περιστερὰ ἡ μεταναστευτικὴ* (Columba migratoria)· ἡ *τρυγὼν* (Turtur), περιλαμβάνουσα τὸ εἶδος *τρυγὼν ἡ κοινὴ* (Turtur vurgaris).

VI. *Ἀλεκτοροειδῆ*. Τὰ πτηνὰ τῆς τάξεως ταύτης ἔχουσι ῥάμφος ἰσχυρὸν καὶ μεμβρανῶδες κατὰ τὴν βάσιν του. Οἱ πόδες των εἶναι ἰσχυροὶ μὲ ἰσχυροὺς ὄνυχας, οἵτινες χρησιμεύουσιν ὅπως ἀνασκάπτωσι τὸ ἔδαφος, ἐξ οὗ καὶ *σκαλευτικὰ* καλοῦνται. Ἡ πτῆσίς των εἶναι βαρεῖα, αἱ πτέρυγές των βραχεῖαι. Τὰ ἄρρενα εἶναι πολύγαμα καὶ πολλάκις διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν θηλέων, ὥστε ἐκλαμβάνονται ὅτι ἀποτελοῦσιν ἴδιον εἶδος. Εἰς τὴν τάξιν τούτων ὑπάγονται αἱ κάτωθι ὁμοιογένειαι:

1) ***Τετραονίδαι*** (Tetraonidae). Κυριώτερα γένη εἶναι ὁ ***τετράων*** (Tetrao), οὗ ἀξιολογώτερα εἴδη ὁ *τετράων ὁ ἀγριόρνις* (Tetrao urogallus), *τετράων ὁ τέτριξ* (Tetrao tetrix) καὶ *τετράων ὁ βονάσιος* (Tetrao bonassii)· ἡ *πέρδιξ* (Perdix), οὗ ἀξιολογώτερα εἴδη ἡ *πέρδιξ ἡ ἑλληνικὴ* (Perdix graeca) καὶ *πέρδιξ ἡ ὄρτυξ* (Perdix coturnix) κοιν. *ὀρτύκι*.

2) *Φασιανίδαι* (Phasianidae). Γνωστότερα γένη τῆς ὁμοιογενείας εἶναι: ὁ *ἀλέκτωρ* (Gallus), οὗ ἀξιολογώτερα εἴδη ὁ *ἀλέκτωρ ὁ βαγκίβιος* (Gallus bankiva) καὶ *ἀλέκτωρ ὁ κατοικίδιος* (Galus domesticus)· ὁ *φασιανὸς* (Phasianus), περιλαμβάνων πολλὰ εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερα ὁ *φασιανὸς ὁ χρυσόχρους* (Phasianus auratus), *φασιανὸς ὁ ἀργυρόχρους* (Phasianus argenteus), *φασιανὸς ὁ ποικιλόχρους* (Phasianus versicolor), *φασιανὸς ὁ κολχικὸς* (Phasianus colchicus)· ὁ *ταὼς* (Pavo), οὗ κυριώτερα εἴδη εἶναι ὁ *ταὼς ὁ λοφοφόρος* (Pavo cristatus) καὶ *ταὼς ὁ λευκὸς* (Pavo albus)· ἡ *μελεαγρὶς* (Numida) οὗ κυριώτερα εἴδη ἡ *μελεαγρὶς ἡ κοινὴ* (Numida meleagris), ἡ *μελεαγρὶς ἡ κρανοφόρος* (Numida mitrata), *μελεαγρὶς ἡ γυποειδὴς* (Numida vulturina), *μελεαγρὶς ἡ λοφιοφόρος* (Numida cristata), *μελεαγρὶς ἡ πτιλόρρυγχος* (Numida ptilorhynchus).

VII. *Καλοβατικὰ* ἢ *καλοβάμονα*. Τὰ πτηνὰ τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ἑτερογενῆ. Γενικῶς ἔχουσι τοὺς πόδας ἐπιμήκεις καὶ ἄνευ πτερῶν. Εἴδη τινὰ εἶναι ὑδρόβια καὶ πάντα σχεδὸν ἀρέσκονται νὰ ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν. Τὸ ῥάμφος των εἶναι μακρότατον καὶ κατάλληλον εἰς τὸ νὰ ἀνασκαλεύωσι τὴν ἰλὺν τοῦ πυθμένος διὰ νὰ εὕρωσι τὴν τροφήν των, ἥτις κυρίως ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑδρόβια ἔντομα, μαλάκια καὶ σκώληκας. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς ὁμοιογένειαι:

1) *Ἐρωδιίδαι* (Ardeidae). Γνωστότερα γένη εἶναι: ὁ *ἐρωδιὸς* (Ardea), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *ἐρωδιὸς ὁ τεφρόχρους* (Ardea cinerea), *ἐρωδιὸς ὁ πορφυροῦς* (Ardea purpurea), *ἐρωδιὸς ὁ λευκὸς* (Ardea alba), *ἐρωδιὸς ὁ ἀστερίας* (Ardea stellaris)· ὁ *πελαργὸς* (Ciconia), περιλαμβάνων τὰ εἴδη *πελαργὸς ὁ λευκὸς* (Ciconia alba) καὶ *πελαργὸς ὁ μέγας* (Ciconia nigra).

2) *Χαραδριίδαι* (Lirorales). Ἀξιολογώτερα γένη εἶναι: ὁ *χαραδριὸς* (Charadrius), οὗ γνωστότερον εἶδος ὁ *χαραδριὸς ὁ τεφρὸς* (Charadrius cinereus)· ὁ *σχοίνικλος* (Vanellus), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *σχοίνικλος ὁ λοφιοφόρος* (Vanellus cristatus).

3) *Σκολοπακίδαι* (Scolopacidae). Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ ἑξῆς γένη: ὁ *σκολόπαξ* (Scolopax), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *σκολόπαξ ὁ ἀγροδίαιτος* (Scolopax rusticola) καὶ *σκολόπαξ ὁ κοινὸς* (Scolopax gallinago)· ὁ *νουμήνιος* (Numenius), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *νουμήνιος ὁ χλωρὸς* (Numenius torquatus).

4) *Ραλλοῒδαι* (Ralloides). Γνωστότερα γένη τῆς ὁμοιογενείας εἶναι: ὁ *ῥάλλος* (Rallus), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *ῥάλλος ὁ φίλυδρος* (Rallus aquaticus)· ὁ *κρὲξ* (Crex), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *κρὲξ ὁ λειμώνιος* (Crex pratensis)· ἡ *ἑλόρνις* (Gallinula) περιλαμβάνουσα τὰ εἴδη *ἑλόρνις ἡ χλωρόπους* (Gallinula chloropus) καὶ *ἑλόρνις ἡ πυγμαία* (Gallinula pygmaea)· ἡ *ὑδρόρνις* (Fulica), περιλαμβάνουσα τὸ εἶδος *ὑδρόρνις ἡ λευκὴ* (Fulica alba)· ὁ *γερανὸς* (Grus), περιλαμβάνων τὸ εἶδος *γερανὸς ὁ σποδόχρους* (Grus cinereus).

5) *Ὠτιδίδαι* (Otidae). Γνωστότερον εἶδος τῆς ὁμοιογενείας εἶναι ἡ *ὠτὶς* (Otis), οὗ κυριώτερα εἴδη ἡ *ὠτὶς ἡ βραδεῖα* (Otis tarda) καὶ ἡ *ὠτὶς ὁ τέτραξ* (Otis tetrax).

VIII. *Στεγανόποδα*. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει πτηνὰ ἑτερογενῆ. Τὸ σῶμά των εἶναι σκαφοειδὲς καὶ καλύπτεται ὑπὸ πυκνῶν πτερῶν, ἅτινα εἶναι κεχρισμένα ὑπὸ ἐλαιώδους τινὸς οὐσίας πρὸς παρακώλυσιν τῆς διεισδύσεως τοῦ ὕδατος καὶ διατήρησιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Οἱ πόδες των γενικῶς εἶναι ἰσχυροί, οἱ δὲ δάκτυλοι ἑνοῦνται μεταξύ των διὰ δερματοπτυχῶν, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι στεγανοί. Τὰ πτηνὰ ταῦτα βαδίζουσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἀδεξίως, νήχονται ὅμως εὐχερέστατα. Πολλὰ εἴδη εἶναι ἀποδημητικά. Ἐνδιαιτῶνται, συνήθως, κατὰ μεγάλας ὁμάδας. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς ὁμοιογένειαι:

1) *Λαρίδαι* (Laridae). Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *λάρος* (Larus), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *λάρος ὁ γελῶν* (Larus ridibundus), *λάρος ὁ ἀργυρόχρους* (Larus argenteus), *λάρος ὁ μελανοκέφαλος* (Larus melanocephalus) καὶ *λάρος ὁ τριδάκτυλος* (Larus tridactylus).

2) *Ἀελλωδίδαι* (Porcellaridae). Γνωστότερα γένη εἶναι: ἡ *διομήδεια* (Diomedea), οὗ κυριώτερον εἶδος ἡ *διομήδεια ἡ ἐξόριστος* (Diomedea exulans)· ἡ *ἀελλώδης* (Porcellaria), περιλαμβάνον τὸ εἶδος *ἀελλώδης ἡ πελάγιος* (Porcellaria pelagica)· ὁ *θαλασσοδρόμος* (Thalassodromus), περιλαμβάνον τὸ εἶδος *θαλασσοδρόμος ὁ πελάγιος* (Thalassodromus pelagicus).

3) *Νησσίδαι* (Anatidae). Γνωστότερα γένη τῆς ὁμοιογενείας εἶναι ὁ *χὴν* (Anser), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *χὴν ὁ φαιὸς* (Anser cinereus) καὶ *χὴν ὁ κατοικίδιος* (Anser domestica)· ἡ *νῆσσα* (Anas), οὗ εἴδη ἡ *νῆσσα ἡ ἀγρία* (Anas boschas) καὶ ἡ *νῆσσα ἡ κατοικίδιος* (Anas domestica)· ὁ *κύκνος* (Cygnus), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ ***κύκνος ὁ κοινὸς*** (Cygnus olor) καὶ *κύκνος ὁ μουσικὸς* (Cygnus musicus)· ὁ *πρίστης* (Mergus), οὗ γνωστότερον εἶδος ὁ *πρίστης ὁ ἐρυθρὸς* (Mergus roseus).

4) *Πελεκανίδαι* (Pelecanidæ). Κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *πελεκᾶνος* (Pelecanus), οὗ εἴδη εἶναι ὁ *πελεκᾶνος ὁ οὐλόθριξ* (Pelecanus crispus) καὶ ὁ *πελεκᾶνος ὁ κοινὸς* (Pelecanus onoctrotalus)· ὁ *φαλακροκόραξ* (Cormoranus), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *φαλακροκόραξ ὁ κάρβων* (Cormoranus carbo).

5) *Κολυμβιίδαι* (Colymbiidæ). Γνωστότερα γένη εἶναι ὁ *κολυμβίων* (Podiceps), οὗ κυριώτερα εἴδη ὁ *κολυμβίων ὁ μικρὸς* (Podiceps minor), *κολυμβίων ὁ λοφοφόρος* (Podiseps cristatus) καὶ *κολυμβίων ὁ ὠτήεις* (Podiceps auritus)· ὁ *ἀπτηνοδύτης* (Aptenodytes), οὗ κυριώτερον εἶδος ὁ *ἀπτηνοδύτης ὁ παταγόνιος* (Aptynodytes patagonicus).

β') *Ἀτροπιδοφόρα*. Εἰς ταῦτα ὑπάγονται πτηνὰ μεγάλα, δυνάμενα διὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἰσχυρῶν αὐτῶν ποδῶν νὰ τρέχωσιν εὐκόλως, λόγῳ ὅμως τῶν μικρῶν καὶ ἀτελοῦς διαπλάσεως πτερύγων των ἀδυνατοῦσι νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ ὀπίσθιος δάκτυλος τοῦ ποδὸς ἐλλείπει. Εἰς τὴν ὑπομοταξίαν ταύτην ὑπάγονται οἱ *δρομεῖς* (Cursores), οἵτινες διακρίνονται διὰ τὸ πτέρωμά των, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ πτίλων προσομοίων πρὸς τριχοειδεῖς δέσμας. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς ὁμοιογένειαι:

1) *Στρουθιονίδαι* (Struthionidae). Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *στρουθοκάμηλος* (Struthio), οὗ γνωστότερον εἶδος ἡ *στρουθοκάμηλος* ἢ *στρουθὸς ἡ λίβυσσα* (Struthocamelus).

2) *Ρεῒδαι* (Rheidae). Κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *ῥέα* (Rhea), οὗ εἴδη ἡ *ῥέα ἡ ἀμερικανικὴ* (Rhea americana) καὶ *ῥέα ἡ δαρβίνειος* (Rhea Darwinii).

3) *Καζουαρίδαι* (Casuaridae). Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγεται τὸ γένος *καζουάριος* (Casuarius), οὗ εἶδος ὁ *καζουάριος ὁ ἰνδικὸς* (Casuarius indicus).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Παλαιοζωολ.]* Ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ζώντων πτηνῶν, αἱ 400—500 ἀπολιθωμέναι καὶ ὑποαπολιθωμέναι μορφαὶ ἔχουν πολὺ περιωρισμένην σημασίαν. Ἐν τούτοις μεγίστην καὶ ἰδιαιτέραν σημασίαν παρουσιάζουν τύποι τινὲς μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτάτων πτηνῶν τῆς ἰουρασίου καὶ τῆς κρητιδικῆς περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος ἀπὸ συστηματικῆς καὶ μορφολογικῆς ἀπόψεως. Ἐν ἀντιθέσει τὰ ἀπολιθωμένα πτηνὰ τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ προσομοιάζουν κατὰ τὸ πλεῖστον στενῶς πρὸς σήμερον ζώσας μορφάς· μάλιστα πολλὰ ζῶντα γένη παρουσιάσθησαν ἤδη ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Ἡ σποραδικὴ ἐμφάνισις ἀπολιθωμένων πτηνῶν ὀφείλεται εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των καὶ εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν ἱκανότητά των νὰ διαφεύγουν τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὰ κινδύνους.

Ἀπολιθωμένα τριτογενῆ λείψανα πτηνῶν συναντῶνται ἀφθονώτατα ἐντὸς τῶν φωσφοριτῶν τοῦ Quercy, εἰς τοὺς τόφφους γλυκέων ὑδάτων τῶν νομῶν Allier καὶ Ries εἰς τὸ Oregon καὶ εἰς τὰ μειοκαινικὰ στρώματα τῆς Σαντακρούζ τῆς Παταγονίας.

Ἀπολιθωμένα ᾠὰ πτηνῶν συναντῶνται σπανιώτερον ἢ ὀστᾶ αὐτῶν. Ἀνήκουν ἐν μέρει εἰς ἐκλείψαντα γιγαντιαῖα πτηνὰ ἢ εἰς ὑδρόβια καὶ δρομεῖς (ὡς τὰ συναντώμενα ἐντὸς κρητιδικῶν καὶ μειοκαίνων στρωμάτων). Ἀπολιθωμένα ἐπίσης ἴχνη ποδῶν ἢ βαδισμάτων πτηνῶν συνηντήθησαν ἐντὸς τῶν λιθογραφικῶν σχιστολίθων τοῦ Solnhofen (τοῦ πτηνοῦ *ἀρχαιοπτέρυγος*).

Γ. Κ. Γ.

— *[Θρησκ.]* Ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ Λευϊτικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται λόγος περὶ τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων ζῴων, ὧν ἡ βρῶσις ἀπηγορεύετο τοῖς Ἰουδαίοις, ἀναφέρονται καὶ ποῖα ἀκάθαρτα (στίχ. 13—25). Ἐν δὲ ταῖς ἐν αἵματι ἐξιλαστηρίοις θυσίαις ἐπετρέπετο ἐνίοτε εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν Ἰουδαίων ἀντὶ μεγαλυτέρων ζῴων νὰ προσφέρωσι πτηνὰ «δύο τρυγόνας ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν» (Λευϊτ. 5,7 ἑ. καὶ 12, 8· πρβλ. καὶ Λουκ. 2,24). Ἐπίσης εἰς τοὺς ἐκ λέπρας καθαρισθέντας ἐπετρέπετο ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω προσφορὰ (Λευϊτ. 14,21 καὶ 30).

Κ. Ι. Δ.

πτηνοπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν πτηνὰ ἰδίᾳ ᾠδικά.

πτηνοσκοπεῖον (τό), ἢ ***πτηνοσκοπικὸς σταθμός***. Καλεῖται οὕτως ἡ πρόσφορος θέσις, ὅθεν ἐπισκοπεῖται ἡ κίνησις τῶν ἀποδημητικῶν πτηνῶν καὶ ἐκτελεῖται ἡ διὰ τοῦ πειράματος τῆς δακτυλιώσεως ἐπισήμανσις τῶν τοιούτων πτηνῶν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν τε ἐνδιαιτημάτων καὶ τῶν ὁδῶν, ἃς ταῦτα ἀκολουθοῦσι κατὰ τὴν πορείαν των ἀπὸ τῶν θερινῶν ἐνδιαιτημάτων εἰς τὰ χειμερινὰ τοιαῦτα, πρὸς κατάρτισιν τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τῶν ὁδῶν τῶν ἀποδημητικῶν πτηνῶν.

Τὸ κυριώτατον ἐκ τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον πτηνοσκοπείων εἶναι τὸ ἱδρυθὲν τῷ 1901 εἰς τὸ Ροσσίττεν τῆς Πρωσσίας μετὰ τοῦ παραρτήματος αὐτοῦ Οὔλμενχορστ. Αἱ παρατηρήσεις τοῦ πτηνοσκοπείου ἀποβλέπουσιν: Εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ περάματος τῶν πτηνῶν, εἰς τὴν παρατήρησιν περὶ τοῦ βίου τῶν πτηνῶν καὶ τῆς ἐκ τῆς τροφῆς ἐξαρ-

Digitized by Google

τήσεως καὶ περὶ τῶν διαφορῶν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐπῳαζόντων, ἐκτοπιστικῶν καὶ ἀποδημητικῶν. Εἰς τὴν ἔρευναν περὶ πτερορροίας καὶ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ χρωματισμοῦ τοῦ πτερώματος, τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ἔτους τῶν πτηνῶν, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ εἴδους τῆς γενέσεώς του· εἰς τὴν ἔρευναν περὶ τῆς οἰκονομολογικῆς ἀξίας τῶν πτηνῶν καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν τροφὴν τῶν πτηνῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ τοὺς διαφόρους τόπους, τὴν ὠφέλειαν καὶ βλάβην τὴν προερχομένην ἐκ τοῦ τρόπου τῆς τροφῆς τῶν καθ᾽ ἕκαστον εἰδῶν τῶν πτηνῶν διὰ τὴν γεωργίαν, δασοκομίαν, κηπουρικὴν καὶ ἁλιείαν, τὴν διάδοσιν φυτῶν καὶ κατωτέρων ζῴων διὰ πτηνῶν· εἰς τὴν ἔρευναν περὶ τῆς σκοπίμου προστασίας τῶν πτηνῶν καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν συντήρησιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τοῦ βίου τῶν πτηνῶν δι᾽ ἐγκλιματισμοῦ ἀλλαχοῦ καὶ προβλέψεως ἀσφαλῶν φωλεῶν, πρὸς διατήρησιν τοῦ βίου τῶν πτηνῶν διὰ χειμερινῆς τροφῆς, ἰδίᾳ πρὸς συντήρησιν τῶν θηραματικῶν πτηνῶν, καὶ ὡς πρὸς τὰ μέτρα πρὸς ἐπίτευξιν νομικῶν διατάξεων πρὸς προστασίαν τοῦ πτερωτοῦ κόσμου· εἰς τὴν προμήθειαν ὑλικοῦ σπουδῆς διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ ἰνστιτοῦτα· εἰς τὴν διάδοσιν τῆς γνώσεως τοῦ βίου τῶν πτηνῶν τῆς πατρίδος γενικῶς καὶ τῆς οἰκονομολογικῆς ἀξίας τῶν πτηνῶν ἰδιαιτέρως λόγῳ καὶ ἔργῳ.

Ἡ δακτυλίωσις τῶν πτηνῶν γίνεται ὡς ἑξῆς: Δακτύλιος ἐξ ἀλουμινίου σεσημασμένος μὲ αὔξοντα ἀριθμὸν καὶ τόπον προελεύσεως, ἀνταποκρινόμενον εἰς τηρούμενον σχετικὸν βιβλίον, τίθεται εἰς τὸν ἕτερον πόδα τοῦ πτηνοῦ, ἀσχέτως πρὸς τὸν τόπον, ἔνθα ἐγένετο ἡ δακτυλίωσις. Δι᾽ ὁδηγιῶν δὲ εἰς τὰς ἑκασταχοῦ χώρας ἁρμοδίως παρεχομένων, πᾶν φονευθὲν ἢ συλληφθὲν ἐκ τῶν δακτυλιουμένων πτηνῶν ἀναγγέλλεται εἰς τὸ πτηνοσκοπεῖον, συναποστελλομένου καὶ τοῦ εὑρεθέντος δακτυλίου μὲ τὰς σχετικὰς πληροφορίας, καὶ σημειοῦται εἰς τὸν σχετικὸν γεωγραφικὸν χάρτην ἡ θέσις τῆς εὑρέσεως. Ἐκ τῶν ἀναγγελιῶν αὐτῶν ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἐξακριβοῦται καὶ καταρτίζεται ἡ ὁδός, ἣν τὰ καθ᾽ ἕκαστον εἴδη τῶν ἀποδημητικῶν πτηνῶν ἀκολουθοῦσι κατὰ τὴν μετάβασίν των ἀπὸ τὰ θερινὰ εἰς τὰ χειμερινὰ καταφύγια αὐτῶν καὶ τἀνάπαλιν. Τὸ πτηνοσκοπεῖον τοῦ Ροσσίττεν ἀποστέλλει δακτυλίους, ὅθεν ζητοῦνται, δωρεάν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα πτηνοσκοπεῖα, ἐκτὸς τοῦ πτηνοσκοπείου τούτου, παρέχουσι τὴν συνδρομήν των καὶ δακτυλίους εἰς τοὺς ἐφιεμένους νὰ παράσχωσι τὴν συνεργασίαν των, ὡς εἶναι τὸ πτηνοσκοπεῖον τοῦ κρατικοῦ βιολογικοῦ καθιδρύματος τῆς Ἑλγολάνδης, τὸ νοτιογερμανικὸν πτηνοσκοπεῖον τῆς Στουττγάρδης, τὸ πτηνοσκοπεῖον Rappenwört τῆς Καρλσρούης (Βάδεν), ἐπίσης τοπικαί τινες ἑκασταχοῦ ἐπιχειρήσεις ὁμοίους σκοποὺς ἐπιδιώκουσαι, φυσιογνωσικὰ μουσεῖα, ὡς ἐν Ἀννοβέρῳ, σταθμοὶ προστασίας τῶν μνημείων τῆς φύσεως, ὀρνιθολογικοὶ σύλλογοι, ὡς ἐν Δρέσδῃ, Ἀμβούργῳ, Λειψίᾳ, Μαγδεβούργῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίας ἀποστολῆς καθιδρύματα. Οἱ δακτύλιοι φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ σταθμοῦ καὶ αὔξοντα ἀριθμὸν τοῦ βιβλίου τοῦ σταθμοῦ, ὅθεν παρέχονται. Τὸ πείραμα τῆς δακτυλιώσεως ἐφαρμόζεται ἤδη καὶ εἰς ἄλλους τοῦ κόσμου πτηνοσκοπικοὺς σταθμούς, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, Ρωσίᾳ, Κροατίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Αὐστρίᾳ, Σουηδίᾳ, Γαλλίᾳ, Βοημίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Ἀμερικῇ κλπ. Φ. Δ. Γ.

πτηνοτροφεῖον (τό)· ἵδρυμα, ἐγκατάστασις πρὸς ἐπιστημονικὴν ἀναπαραγωγὴν καὶ ἐκτροφὴν πτηνῶν.

πτηνοτροφία (ἡ). Κλάδος τῆς ζῳοτεχνίας, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πτηνῶν, ὑποδιαιρούμενος, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ καλλιεργουμένου πτηνοῦ, εἰς τὴν *ὀρνιθοκομίαν* (βλ. λ.), τὴν *περιστεροκομίαν*, τὴν *χηνοκομίαν* κ. τ. λ.

Ἡ πτηνοτροφία, ἀποτελοῦσα σήμερον μίαν ἐκ τῶν ἐπικερδεστέρων ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀκμάζει εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη, προσπορίζει δὲ σημαντικώτατα ἔσοδα εἰς ὅλας τὰς γεωργικὰς καὶ κτηνοτροφικὰς χώρας τοῦ κόσμου. Ἡ ὑπὸ τοῦ πτηνοτρόφου πλήρης γνῶσις τῶν κανόνων τῆς τεχνητῆς ἐπιλογῆς, τῶν ὑγιεινῶν ὅρων τῆς διαβιώσεως, τῆς καταπολεμήσεως τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς διατροφῆς τοῦ πτηνοῦ, ἀποτελοῦν τὰς κυριωτέρας προϋποθέσεις τῆς ἐπικερδοῦς ἐκμεταλλεύσεως τῆς πτηνοτροφίας. Ἡ τεχνητὴ ἐπιλογὴ ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν δημιουργίαν ἀτόμων ὑγιῶν, ἀνθεκτικῶν καὶ προικισμένων μὲ τὰς ἰδιότητας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι θὰ καταστήσουν ταῦτα οἰκονομικῶς ἐπωφελῆ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν (πολυτοκία, εὔκολος πάχυνσις, νοστιμότης κρέατος κ. τ. λ.). Ἡ τεχνητὴ ἐπιλογὴ καλεῖται συντηρητικὴ μὲν ἐὰν ἔχῃ ὡς σκοπὸν τὴν παρὰ τῷ ἀτόμῳ διατήρησιν ὡρισμένων ἰδιοτήτων, προοδευτικὴ δὲ ἐφ᾽ ὅσον ἔχει σκοπὸν τὴν περαιτέρω τελειοποίησιν ὡρισμένων προτερημάτων, τὴν ἀνάπτυξιν νέων τοιούτων ἢ τὴν ἐξάλειψιν ἐλαττωμάτων.

Διὰ τὰ πτηνὰ ἡ ἐπιλογὴ ἄρχεται ἀπὸ τῆς νεαρωτάτης αὐτῶν ἡλικίας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου μηνὸς ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των, τὰ μικρά, τὰ προερχόμενα ἀπὸ γονεῖς ἐκλεκτοὺς καὶ ἀνήκοντας εἰς ὡρισμένον γένος, παρακολουθοῦνται ἐπισταμένως καὶ χωρίζονται ἀπὸ αὐτὰ τὰ παρουσιάζοντα ὡρισμένας ἀτελείας ἢ ἐλαττώματα. Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τοῦ γένους τελείως ἀνεπτυγμένους, ἀνατρέφονται ἰδιαιτέρως, διὰ νὰ ἐκλεγοῦν μεταξὺ αὐτῶν οἱ ἀναπαραγωγεῖς.

Ἡ τεχνητὴ ὅμως ἐπιλογὴ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων τοῦ εἴδους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συντελεῖ εἰς τὴν διατήρησιν ἁπλῶς τοῦ γένους καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἐκφυλίσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐπιλογὴ πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ τῶν εἰδικῶν χαρακτήρων καὶ προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ πτηνοτρόφος ἐπιθυμεῖ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ καλλιεργούμενα πτηνά. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται διὰ μακρᾶς, ἐπιπόνου καὶ συστηματικῆς παρακολουθήσεως πάντων τῶν καλλιεργουμένων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἀριθμοῦνται καὶ ἐγγράφονται εἰς εἰδικὰ μητρῷα. Αἱ ἐπιζητούμεναι ἰδιότητες παρακολουθοῦνται κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ δύναται ὁ πτηνοτρόφος νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἀναπαραγωγεῖς αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὴν ἰδιότητα, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναπτύξῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

Ἡ βελτίωσις τοῦ εἴδους διὰ τῆς διασταυρώσεως διαφόρων γενῶν ἀποτελεῖ ἐπίσης ἕνα τρόπον δημιουργίας ἀτόμων ἐχόντων ὡρισμένας ἐπωφελεῖς εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἰδιότητας, ἡ δὲ ἀλλαγὴ τοῦ αἵματος τῶν καλλιεργουμένων ὁμάδων διὰ τῆς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὰ νέων γεννητόρων, μὴ ἐχόντων συγγένειαν αἵματος μετὰ τῶν ἀτόμων τῆς ὁμάδος, συντελεῖ εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐκφυλίσεως τῶν καλλιεργουμένων πτηνῶν λόγῳ τῆς συνεχοῦς αἱμομιξίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν δημιουργίαν ἐν τῷ πτηνοτροφείῳ ἀτόμων ὑγιῶν καὶ παρεχόντων ὅλας τὰς ἐγγυήσεις τῆς ἐπωφελοῦς ἐκμεταλλεύσεως. Τὰ οὕτω ὅμως δημιουργηθέντα ἄτομα πρέπει νὰ διατηρηθῶσιν ἐν τῇ ζωῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὸν διάστημα καὶ νὰ ἀποδώσωσι διὰ τῆς δυναμικότητος αὐτῶν ὅλον τὸ δυνατὸν κέρδος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς συντηρήσεως. Ἡ καλὴ συντήρησις τοῦ πτηνοτροφείου ἀπαιτεῖ δύο κυρίως προϋποθέσεις: τὴν ὑγιεινὴν διαβίωσιν καὶ τὴν καλὴν διατροφήν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαβίωσιν, ὁ πτηνοτρόφος πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ᾽ ὄψιν του ὅλους τοὺς ὑγιεινοὺς κανόνας τοὺς ἀφορῶντας τὴν κατασκευὴν καὶ τοποθέτησιν τοῦ πτηνοτροφείου, τὸν ἀερισμὸν αὐτοῦ, τὴν καθαριότητα, τὴν ἀπολύμανσιν, τὸν φωτισμὸν κ.τ.λ. Πάντα ταῦτα, μαζὶ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν εἰς ὡρισμένας ἐποχὰς τῶν προφυλακτικῶν ἐμβολίων διὰ τὰς συνήθεις ἐπιδημικὰς νόσους τῶν καλλιεργουμένων πτηνῶν, θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν, τὴν ὑγιεινὴν καὶ μακρὰν διαβίωσιν τῶν ἀτόμων τῶν πτηνοτροφείων πρὸς ὄφελος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν τέχνη τῶν πτηνοτρόφων εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς διατροφῆς τῶν πτηνῶν εἶναι τὸ νὰ κατορθώσῃ οὗτος νὰ ἔχῃ μίαν σημαντικὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ κόστους τῆς παρεχομένης τροφῆς καὶ τῆς ἀγοραίας ἀξίας τῶν παραγομένων πτηνοτροφικῶν προϊόντων. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται σήμερον διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς διατροφῆς (alimentation raisonnée, alim. rationée). Ἡ σημερινὴ ζῳοτεχνία, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς χημείας, τῆς βιολογίας καὶ τῆς μακρᾶς πειραματικῆς παρατηρήσεως, κατώρθωσε νὰ καθορίσῃ διὰ κάθε ζῷον τὸ ἀναγκαῖον εἶδος καὶ τὴν ἀναγκαίαν ποσότητα τῆς τροφῆς, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ κάθε προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα.

Τέλος, σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν μιᾶς πτηνοτροφικῆς ἐπιχειρήσεως παίζει ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἐμπορικὴ ὀργάνωσις αὐτῆς. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη συνίσταται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ταχτοποίησιν τῶν ἐκκολάψεων κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα τὴν μεγάλην παραγωγὴν τοῦ πτηνοτροφείου κατὰ τὰς ἐποχὰς ἀκριβῶς ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀγορὰ στερεῖται πτηνοτροφικῶν προϊόντων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως τὰ προϊόντα τοῦ πτηνοτροφείου προσφέρονται εἰς τὴν κατανάλωσιν νωπά, εὐπαρουσίαστα καὶ εἰ δυνατὸν ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως πολλῶν ἐνδιαμέσων μεταπρατῶν.

Ἡ μεγαλυτέρα πτηνοτροφικὴ χώρα τοῦ κόσμου εἶναι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι. Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἡ πτηνοτροφία ἐξειλίχθη εἰς πραγματικὴν βιομηχανίαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρνιθοειδῶν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἀνέρχεται εἰς 400.000.000, ἡ δὲ ἐτησία παραγωγὴ αὐτῶν ὑπερβαίνει τὰ 600.000.000 κεφαλάς, ἀνάλογος δὲ εἶναι καὶ ἡ παραγωγὴ ᾠῶν καὶ λοιπῶν πτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς πτηνοτροφίας καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ἔφθασαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τὴν ἀπόλυτον τελειότητα. Ἡ Γαλλία εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πτηνοτροφικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Τὰ γαλλικὰ πτηνοτροφεῖα ἱκανοποιοῦν πλήρως τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, ἐνεργοῦν δὲ καὶ σημαντικὰς ἐξαγωγὰς κυρίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ Γερμανία, Ἰταλία, Ἀγγλία κλπ. εὐρωπαϊκαὶ χῶραι ἔχουν ἀνάλογον ἀνάπτυξιν εἰς τὴν πτηνοτροφίαν. Ἡ Δανία ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἔχει μεγίστην ἐξαγωγὴν πτηνοτροφικῶν προϊόντων καὶ κυρίως ᾠῶν. Ἡ χώρα αὕτη, μὲ συνολικὴν ἔκτασιν 43.000 περίπου τ. χλμ. καὶ μὲ πληθυσμὸν 3,5 περίπου ἑκατομμυρίων, ἔφθασε νὰ διατρέφῃ κατὰ τὸ 1929 20.000.000 ὀρνιθοειδῶν. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἐμπορικὴ ὀργάνωσις τῆς πτηνοτροφίας ἐν Δανίᾳ ἔχει φθάσει εἰς μεγάλην τελειότητα· 800 πτηνοτροφικοὶ συνεταιρισμοὶ μὲ 70.000 μέλη ἐξάγουν ἐτησίως ᾠὰ ἀξίας 180 ἑκατομμυρίων φράγκων. Τὸ Βέλγιον ἀποτελεῖ ἐπίσης χαρακτηριστικὸν παράδειγμα μικρᾶς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πτηνοτροφία, χάρις εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς ὀργάνωσιν, κατέστη ἐθνικὴ πηγὴ πλούτου εἰς διάστημα ὀλίγων μόνον ἐτῶν.

Προπολεμικῶς ἡ ἐγχώριος πτηνοτροφία δὲν ἐπήρκει εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀναγκῶν τοῦ Βελγίου, εἰσήγοντο δὲ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ᾠὰ ἀξίας 20.000.000 φρ. Μετὰ τὸν πόλεμον οἱ Βέλγοι πτηνοτρόφοι, υἱοθετήσαντες ὅλας τὰς νέας ἐπιστημονικὰς μεθόδους, κατώρθωσαν ὄχι μόνον νὰ ἐξουδετερώσουν τελείως τὸ ἔλλειμμα αὐτό, ἀλλὰ νὰ κάμουν καὶ ἐξαγωγὴν ᾠῶν, ἡ ὁποία τῷ 1928 ὑπερέβη εἰς ἀξίαν τὰ 1000 ἑκατομμύρια φράγκων. Σήμερον ἡ βελγικὴ πτηνοτροφία ἀποδίδει εἰς τὴν κατ᾽ ἐξοχὴν βιομηχανικὴν αὐτὴν χώραν περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι προσέφερε μέχρι σήμερον εἰς αὐτὴν ἡ σιδηροβιομηχανία της.

Εἰς τὰ Βαλκάνια ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἡ Τουρκία εἶναι μεγάλη ἐξαγωγικὴ καὶ διαμετακομιστικὴ χώρα πτηνοτροφικῶν προϊόντων καὶ κυρίως ᾠῶν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχουν εἰδικαὶ ψυχραποθῆκαι δι᾽ ᾠά, εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκεται πάντοτε ἀπόθεμα 75 ἑκατομμυρίων κιβωτίων τῶν 100 ᾠῶν. Εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν ἡ ἐξαγωγὴ ὀρνίθων, ζωντανῶν μὲν ἀπὸ Ἰανουαρίου μέχρι Σεπτεμβρίου καὶ ἐσφαγμένων ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ πέραν, ἀποτελεῖ σπουδαῖον παράγοντα τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὴν καθ᾽ αὐτὸ Σερβίαν ὑπάρχουν 6 ἐξαγωγικοὶ οἶκοι, ἐξάγοντες ἐτησίως 500 περίπου βαγόνια ὀρνιθοειδῶν, εἰς Βοϊβοδίναν 3 οἶκοι μὲ ἐξαγωγὴν 160 βαγονίων, εἰς τὸ Βανᾶτον 3 οἶκοι μὲ ἐτησίαν ἐξαγωγὴν 65 βαγονίων καὶ εἰς τὴν Κροατίαν-Σλοβενίαν 3 οἶκοι μὲ ἐτησίαν ἐξαγωγὴν 140 βαγονίων πουλερικῶν. Ἡ ἀξία τῶν ἀνωτέρω ὀρνιθοειδῶν, χωρὶς τὴν ἀξίαν τῶν ἐξαγομένων ᾠῶν, φθάνει τὰ 100.000.000 δηνάρια. Ἡ Βουλγαρία θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐξαγωγικὰς χώρας πτηνοτροφικῶν προϊόντων καὶ ἰδίως ᾠῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ διατρεφομένων ὀρνιθοειδῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰ 7 ἑκατομμύρια κεφαλάς, ἡ ἐξαγωγὴ δὲ τῆς χώρας αὐτῆς εἰς ᾠὰ μόνον ἔφθασε κατὰ τὸ 1929 εἰς 12.855 τόννους, ἀξίας 800.000.000 λέβα, ὅπερ ποσὸν ἀντιπροσωπεύει τὰ 13 % τοῦ ὅλου βουλγαρικοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἡ μόνη ἐκ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, τῆς ὁποίας ὁ πτηνοτροφικὸς πλοῦτος, μολονότι αὐξάνει προοδευτικῶς εἰς ἀριθμὸν κεφαλῶν, οὐδὲν ἀποδίδει, διότι ἡ πτηνοτροφία ἐν Ἑλλάδι, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἶναι τελείως ἐμπειρική. Τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς ὁ πτηνοτροφικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος τῷ μὲν 1924 ἀνήρχετο εἰς 6.602.042 ὀρνιθοειδῆ, τῷ δὲ 1928 ἔφθασεν οὗτος τὰ 8.600.000 κεφαλάς, χωρὶς καμμίαν προσπάθειαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν, ἀποδεικνύει πόσον τὸ κλῖμα καὶ ὁ ἥλιος τῆς χώρας εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς πτηνοτροφίας πραγματικῶς πλουτοφόρου. Ἡ Ἑλλὰς ἀναγκάζεται νὰ εἰσάγῃ ἐτησίως ἐκ Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Βουλγαρίας περὶ τοὺς 3.000 τόννους ᾠῶν, ἐνῷ ἡ Βουλγαρία, μὲ ἴσον ἀριθμὸν ὀρνιθοειδῶν, εἰσπράττει ἀπὸ τὸ ἐξαγωγικόν της ἐμπόριον τῶν ᾠῶν ποσὰ ἀνώτερα ἀπὸ ὅσα εἰσπράττει ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Sanson*, «Zootechnie».— *L. Brechemin*, «Basse cour productrice».—*Ad. Charon*, «Poules qui pondent, poules qui paient».—*A. Rolet*, «Conserve de fruits et de viandes».—Δελτίον Γεωργικὸν (εἰδ. πτηνοτροφικὴ ἔκδοσις ὑπουργείου Γεωργίας).—*Α. Δεπάστα*, «Ἐμπορευματολογία».

Α. Ν. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

πτηνοτροφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πτηνοτροφίαν, ὁ τῆς πτηνοτροφίας.

Πτηνῶν νῆσοι (Aves) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίδων τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν (Καραϊβικῆς), ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Βενεζουέλαν, πλησίον τῆς ὁποίας κεῖνται. Ὠνομάσθησαν οὕτω λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ὑδροβίων πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ἐνδιαιτῶνται ἐπ᾽ αὐτῶν. Καλύπτονται ἀπὸ μεγάλας ποσότητας καλλίστης ποιότητος γκουάνο. Η. Π. Γ.

— **Πτηνῶν νῆσος** (Aves) *[Γεωγρ.]*. Νησὶς κειμένη παρὰ τὴν Ν. πλευρὰν τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἢ Καρλόττας Ἀμαλίας τῆς συστάδος τῶν Παρθένων νήσων (Μικραὶ Ἀντίλλαι). Χρησιμεύει ὡς ἐνδιάμεσος σταθμὸς τοῦ ὑποβρυχίου καλωδίου, ὅπερ ἑνώνει τὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ μὲ τὴν Τρινιτέ. Η. Π. Γ.

πτῆσις, *—εως* (ἡ)· τὸ πέτεσθαι, τὸ νὰ πετᾷ τις εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν: «πτῆσις πτηνῶν, — ἀεροπλάνων, — ἀεροστάτων»,

Digitized by Google

—*[Ζῳολ.]* Ἡ *πτῆσις* τῶν ζῴων εἶναι διάφορος. Τὸ ζῷον ἵπταται ἢ διὰ νὰ συγκρατῆται καὶ προχωρῇ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ ἀέρος, ὁπότε ἀνοίγει καὶ κλείει ἐναλλὰξ τὰς πτέρυγάς του, ἢ ἁπλῶς διὰ νὰ μένῃ μετέωρον ἐπ' αὐτοῦ κινούμενον ὑπὸ τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος, ὁπότε κρατεῖ σχεδὸν ἀκινήτους τὰς πτέρυγάς του. Γενικῶς εἰς πάντα τὰ μικρόσωμα ἢ μετριόσωμα πτηνά, ὅπως εἶναι τὰ ξηροβατικά, ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον εἶδος τῆς πτήσεως, εἰς δὲ τὰ μεγαλόσωμα καὶ κυρίως τὰ ἁρπακτικὰ τὸ δεύτερον εἶδος. Ἀπόλυτον ὅριον πρώτου ἢ δευτέρου εἴδους πτήσεως δὲν ὑπάρχει, ἐφόσον πολλάκις καὶ τὰ μικρόσωμα πτηνὰ μετὰ μακρὰν πτῆσιν ἐξαπλοῦσιν ἀκινήτους τὰς πτέρυγάς των καὶ φέρονται ὑπὸ τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος, ἀντιστρόφως δὲ καὶ τὰ μεγαλόσωμα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνυψώσεώς των εἰς τὸν ἀέρα κινοῦσι κατὰ πρῶτον τὰς πτέρυγάς των καὶ εἶτα διατηροῦσιν αὐτὰς σχεδὸν ἀκινήτους. Δ. Ν. Π.

πτήσσω· συστέλλομαι ἐκ φόβου, ζαρώνω, δειλιῶ.

πτητικός,—*ή,* —*όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς πτῆσιν || ὁ εὐκόλως ἐξατμιζόμενος, ὁ ἐξαερούμενος: «πτητικὰ ἔλαια».

— **πτητικαὶ** ***οὐσίαι.*** Συστατικὰ σώματός τινος δυνάμενα νὰ ἐξαερωθῶσι ἢ νὰ ἐξατμισθῶσι διὰ θερμάνσεως ἢ εἰς συνήθη θερμοκρασίαν. Προκειμένου περὶ στερεῶν καυσίμων ὑλῶν οὕτω καλοῦνται αἱ οὐσίαι, αἵτινες ἐκλύονται διὰ πυρώσεως. Τὰ φυσικὰ καύσιμα περιέχουσι ποικίλας ἀναλογίας πτητικῶν οὐσιῶν, τὰ δὲ τεχνητά, ὅσα παρήχθησαν διὰ πυρώσεως, ὡς οἱ ξυλάνθρακες καὶ οἱ ὀπτάνθρακες (τὸ κὼκ), ἐλαχίστην. Τὸ παραμένον ὑπόλειμμα μετὰ τὴν πύρωσιν περιλαμβάνει τὸν μόνιμον καλούμενον ἄνθρακα καὶ τὴν τέφραν. Ἡ ἀναλογία τοιούτου μονίμου ἄνθρακος ἐξαρτᾶται ἔν τινι μέτρῳ ἐκ τῆς θερμοκρασίας πυρώσεως, διὸ καὶ ἡ εἰς τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν καυσίμων ὑλῶν παρεχομένη ἀναλογία προσδιορίζεται πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν συμβατικὸν τρόπον. Κατὰ τὴν μίαν μέθοδον, τὴν καὶ ἀκριβεστέραν, ὀλίγα γραμμάρια τῆς χονδροειδῶς κονιοποιηθείσης καυσίμου ὕλης τοποθετοῦνται ἐντὸς μικροῦ χωνευτηρίου ἐν μέρει μόνον πληρουμένου. Τὸ χωνευτήριον τοποθετεῖται ἐντὸς μεγαλυτέρου, περιέχοντος 50 γραμμάρια ἄνθρακος, ἵνα ἀποφευχθῇ ἡ ὀξείδωσις τοῦ ἐντὸς τοῦ μικροῦ χωνευτηρίου καυσίμου. Τὰ χωνευτήρια καλύπτονται ἐλαφρῶς, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξέρχωνται τὰ ἀέρια, καὶ τοποθετοῦνται ἐντὸς τῆς καμίνου κλειστοῦ θαλάμου (four à moufle) τοῦ ἐργαστηρίου ἐπὶ ½ ὥραν εἰς θερμοκρασίαν ζωηροῦ ἐρυθροῦ. Ἡ ἀπώλεια βάρους τοῦ καυσίμου δίδει τὴν ἀναλογίαν εἰς πτητικά. Ἑτέρα μέθοδος ταχυτέρα, ἀλλ' ἧττον ἀκριβής, συνίσταται εἰς τὴν ταχεῖαν θέρμανσιν ἐπὶ ὀλίγα λεπτὰ τοῦ χωνευτηρίου ἐπὶ μακρᾶς ἀναγωγικῆς φλογὸς τοῦ καμινευτῆρος Bunsen. Συνήθως εἰς τὸ ποσοστὸν τῶν πτητικῶν δὲν συμπεριλαμβάνεται ἡ ὑγρασία ἤτοι τὸ ποσοστὸν ὕδατος τὸ ὁποῖον ἀπέρχεται διὰ θερμάνσεως εἰς 105°. Ἡ ἀναλογία πτητικῶν οὐσιῶν ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν καὶ ποιότητα τῶν καυσίμων. Τὰ ξύλα περιέχουσι μεγίστην ἀναλογίαν πτητικῶν οὐσιῶν (καὶ ὕδατος), αἵτινες ἐκλύονται διὰ τῆς πρώτης ἐπιδράσεως τῆς θερμότητος ἐκτὸς πάσης ἐπιδράσεως τοῦ ὀξυγόνου τῆς καύσεως. Ἡ ἀναλογία δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 75 % τοῦ βάρους τοῦ ξύλου καὶ σύγκειται ἰδίως ἐξ ὕδατος καὶ ὑδρογονανθράκων (ἀερίων, πισσῶν κ. τ. λ.). Αἱ πτητικαὶ οὐσίαι τῶν λιγνιτῶν καὶ τῆς τύρφης μετὰ τοῦ ὕδατος ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν ποιοτήτων ἀπὸ 60 ἕως 40 % ἐπὶ τοῦ καθαροῦ καυσίμου ἀφαιρουμένης τῆς τέφρας, ὧν ἀέρια καὶ πίσσα 25—45 %. Αἱ πτητικαὶ οὐσίαι περιλαμβάνουσι καὶ ὀλίγα ἀμμωνιακὰ ἅλατα, θειούχους ἑνώσεις, ἐὰν ὑπάρχωσιν, ἔχουσι δὲ διὰ τοῦ χάρτου τοῦ ἡλιοτροπίου ἀντίδρασιν ὀξίνην ὡς καὶ αἱ τοῦ ξύλου. Αἱ πτητικαὶ οὐσίαι τῶν λιθανθράκων οἵτινες περιέχουσι πολὺ ὀλιγώτερον ὕδωρ (3—8 %) καὶ πολὺ πλουσιώτεροι εἰς ὑδρογονάνθρακας, περιέχουσιν ὁμοίας οὐσίας ὡς ἄνω, ἀλλ' ἔχουσι βασικὴν ἀντίδρασιν. Ἀφαιρουμένου τοῦ ποσοστοῦ ὑγρασίας καὶ ἀναγομένης τῆς ἀναλογίας πτητικῶν εἰς τὸ καθαρὸν καύσιμον ἄνευ τέφρας οἱ λιθάνθρακες περιέχουσιν ἀπὸ 40—50 % πτητικὰ οἱ γαιάνθρακες ἰσχνοὶ μακρόφλογοι, 32—40 % οἱ παχεῖς μακρόφλογοι ἢ γαιάνθρακες φωταερίου, 26—32 % οἱ παχεῖς συνήθως γαιάνθρακες, 18—26 % οἱ παχεῖς βραχύφλογοι γαιάνθρακες ἢ γαιάνθρακες παραγωγῆς κὼκ μεταλλουργικοῦ ἢ χυτηρίου, 10—18 % οἱ ἰσχνοὶ βραχύφλογοι ἢ ἀνθρακιτοειδεῖς γαιάνθρακες, μέχρι 3—8 % οἱ ἀνθρακῖται. Οἱ ξυλάνθρακες περιέχουσι μικρὰν ἀναλογίαν πτητικῶν, οἱ ὀπτάνθρακες (κὼκ φωταερίου, μεταλλουργίας κ.τ.λ.) 3—5 %. Θ. Χ.

—***πτητικὴ μηχανὴ*** καὶ—*συσκευή*. Καλεῖται τοιουτοτρόπως γενικῶς πᾶσα μηχανὴ καὶ πᾶσα συσκευὴ ἱκανὴ ἢ κατάλληλος πρὸς πτῆσιν (βλ. λ. *ἀεροπλάνον, ἀερόπλοιον* κ. τ. τ.). Δ. Κ. Α.

Πτὶ (Petit)· βλ. *Πετί.*

πτιλινίδαι (Ptilinidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους κανθάρους εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶντας. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *πτιλῖνος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πτιλῖνος (ὁ) (Ptilinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πτιλινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων κανθάρων, ἰθαγενῶν τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *πτιλῖνος ὁ κτενόκερως* (Ptilinus pecticornis), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν μικρὰν καὶ πεπλατυσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, θώρακα βραχύν, πόδας μᾶλλον λεπτοὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων καὶ λευκῶν ἐπιμήκων γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ.Ν.Π.

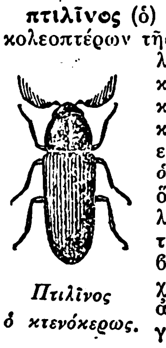

Πτιλῖνος ὁ κτενόκερως.

Πτιλλία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀθηνᾶς (βλ. λ. *Ὀπτιλέτις*).

πτιλοδάκτυλος (ὁ) (Ptilodactylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δασκιλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῆμα μαλακὸν καὶ κεραίας πολυαρθρωτάς. Γνωστὰ εἴδη τινά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς πλὴν τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

πτιλόδους (ὁ) (Ptilodon Cope) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλαγιαυλακιδῶν ἀλλοθηρίων μαρσυποφόρων* θηλαστικῶν. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἦτο χθαμαλὸν καὶ ἐπίπεδον, μὲ μακρὺ καὶ εὐρὺ ρύγχος καὶ μὲ οὐρανίσκον φέροντα μεγάλα κενά. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος των ἦτο $\frac{1.\ 1.\ 4.\ 2.}{1.\ 0.\ 2.\ 2.}$ Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Belly Rive τῆς Ἀλμπέρτα καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Μοντάναν καὶ τὸ Νέον Μεξικόν. Συνώνυμον: *χείρωξ*. Γ.Κ.Γ.

πτιλόμηρος (ὁ) (Ptilomerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδρομετριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἐντόμων ἀπαντώντων εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πτιλόμηρος ὁ σινικὸς* (Ptilomerus sinensis), ὅστις ἔχει σῶμα μᾶλλον βραχύ, κεφαλὴν μικράν, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ πόδας μακροτάτους καὶ ὑπὸ χνοῦ ἐν εἴδει πτίλων κεκαλυμμένους. Δ. Ν. Π.

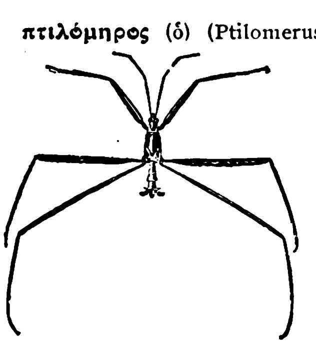

Πτιλόμηρος ὁ σινικός.

πτίλον (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται τὸ μαλακὸν μεταξοειδὲς πτέρωμα τῶν πτηνῶν. Τὰ πτίλα (κοιν. *πούπουλα*) ἀποτελοῦσι στρῶμα ἀρκετοῦ πάχους, ὅπερ καλύπτει τὸ σῶμα τῶν πτηνῶν. Χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ καὶ τῇ βιοτεχνίᾳ. Δ. Ν. Π.

πτιλονόρρυγχος (ὁ) (Ptilonorhynchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτιλονορυγχιδῶν*, περιλαμβάνον μικρόσωμα σχετικῶς πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νέαν Γουϊνέαν καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πτιλονόρρυγχος ὁ στικτὸς* (Ptilonorhynchus maculatus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ ἐπιμήκη, ράμφος κωνικὸν καὶ μᾶλλον βραχύ, ὀφθαλμοὺς μετρίως μεγάλους, πτέρυγας εὐρείας, οὐρὰν μετρίως μακρὰν καὶ χρῶμα κυανομελανὸν μὲ λευκὰς γραμμώσεις καὶ στίγματα κατὰ τὴν ράχιν καὶ κυανοπορφυροῦν κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νέαν Γουϊνέαν, τὴν δὲ φωλεάν του κατασκευάζει εἰς μικρὰν κοιλότητα τοῦ ἐδάφους, περιβάλλων ταύτην διὰ χόρτων. Δ. Ν. Π.

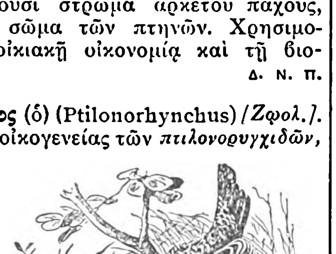

Πτιλονόρρυγχος ὁ στικτός.

πτιλόπους (ὁ) (Ptilopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιστεροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεριδῶν*, περιλαμβάνον περιστερὰς ἀπαντώσας εἰς τὴν Ὠκεανίαν καὶ τὰς Μολούκας νήσους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πτιλόπους ὁ κεκοσμημένος* (Ptilopus ornatus), ὅστις ἔχει μέγεθος τρυγόνος, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, ράμφος μετρίως μικρὸν καὶ λεπτόν, σῶμα εὔρωστον, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν ἀρκετὰ μακρὰν καὶ τετραγωνικὴν κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ χρῶμα φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν ράχιν μὲ μελανὰς κηλῖδας καὶ πυροτεφρὸν κατὰ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος μὲ κυανέρυθρα ποικίλματα κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ. Δ. Ν. Π.

Πτιλόπους ὁ κεκοσμημένος.

πτιλορὶς (ἡ) (Ptiloris) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀδοντοραμφῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισιιδῶν*, περιλαμβάνον παραδείσια ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας - Γουινέας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πτιλορὶς ἡ μεγαλοπρεπὴς* (Ptiloris magnifica), ἥτις ἔχει μέγεθος νήσσης. Ὁ χρωματισμός του εἶναι στιλπνῶς μελανὸς κατὰ τὴν ράχιν, μελανοϊώδης κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μελανοπυρρὸς κατὰ τὴν οὐράν. Τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς κεφαλῆς του κοσμεῖται ὑπὸ χρυσοχρόου λωρίδος, ὁ λαιμός του ὑπὸ μεγάλης, σχεδὸν τριγωνικῆς, κηλῖδος ἀργυροχρόου μὲ μελανοκυανᾶς γραμμώσεις, ἡ κοιλία του φέρει δικτυοειδῆ ἀργυρόχροα ποικίλματα καὶ τὸ μέσον τῆς οὐρᾶς χρυσόχρουν πλατύτατον πτερόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῆς Νέας-Γουϊνέας καὶ ἐξημεροῦται εὐκόλως. Δ. Ν. Π.

Πτιλορὶς ἡ μεγαλοπρεπής.

πτιλώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ πτίλα || ὁ πλήρης πτίλων.

πτιλωτὶς (ἡ) (Ptilotis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιφαγιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη μικροσώμων πτηνῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πτιλωτὶς ἡ χλωρόχρους* (Ptilotis viridens), ἥτις ἔχει μέγεθος χλωρίδος (φλώρου). Ὁ χρωματισμὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι πρασινοελαιώδης κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν λευκότεφρος. Δ. Ν. Π.

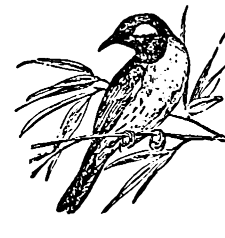

Πτιλωτὶς ἡ χλωρόχρους.

πτιλωτός,—*ή,*—*όν*· ὁ πλήρης πτίλων, ὁ ἐκ πτίλων, πτιλώδης.

«Πτὶ Παριζιὲν» («Le Petit Parisien»=«Ὁ Μικρὸς Παρισινός»). Γαλλικὴ καθημερινὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1876 καὶ κυκλοφοροῦσα εἰς πλέον τοῦ 1.200.000 φύλλων ἡμερησίως. Εἶναι ἐκ τῶν ἐχουσῶν τὴν μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν γαλλικῶν ἐφημερίδων, κυκλοφοροῦσα ἰδίως μεταξὺ τῶν λαϊκῶν στρωμάτων καὶ διακρινομένη διὰ τὴν μεγάλην ἐνημερότητα τῶν εἰδήσεών της καὶ τὴν δημοσίευσιν διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων τῶν δημοφιλεστέρων ἑκάστοτε Γάλλων συγγραφέων. Μ. Δ. Β.

πτισάνη (ἡ)· ἀρχ., ἡ ἐκλελεπισμένη κριθὴ καὶ τὸ ἐκ τοιαύτης κριθῆς ἐξαγόμενον ποτόν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο μὲν πτισάνη *παχεῖα* ἢ *ὅλη*, ὅταν περιεῖχε καὶ τὴν χονδραλεσμένην κριθὴν ἐν εἴδει πόλτου, *χυλὸς* δέ, ὅταν ἦτο μόνον τὸ κριθαρόνερον, λαμβανόμενον διὰ τοῦ ἠθμοῦ. Ἀμφότερα ἐχρησίμευον ὡς ρόφημα, ὠνομάζοντο δὲ *πτίσμα* καὶ *πτίσανον*. Ν. Σ. Λ.

— *[Φαρμακολ.]* ***Πτισάναι*** (ptisanae ἢ tisanae) καλοῦνται σήμερον φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα, ἀποτελοῦντα ἀραιὰ ὑδατικὰ κατεργάσματα, χρησιμοποιούμενα ὡς ποτὰ τῶν ἀσθενῶν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ὁ ὅρος εἰσήχθη ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους χρησιμοποιηθέντος, λίαν δὲ τότε ἐξυμνηθέντος ἀποζέματος χονδροκοπανισθείσης κριθῆς ἢ ἄλλων ἀναλόγων ὑλικῶν. Βραδύτερον ὁ ὅρος (γραφόμενος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς tisana) ἐχρησιμοποιήθη πρὸς χαρακτηρισμὸν ὅλων τῶν ὑδατικῶν μειγμάτων τῶν λαμβανομένων κατὰ μεγάλα ποσὰ ὡς ποτῶν. Οὕτως ὁ ὅρος ἐπεκράτησε, χρησιμοποιούμενος σήμερον διὰ διάφορα κατερ-

Digitized by Google

γάσματα (ἀφεψήματα, ἐγχύματα), ὡς ἀκόμη καὶ δι' ἀραιὰ διαλύματα. Αἱ πτισάναι σκευάζονται εἴτε δι' ἀφεψήσεως, εἴτε δι' ἐγχύσεως, εἴτε δι' ἐμβροχῆς, εἴτε τέλος διὰ κατεργασίας. Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ πτισάναι περιέχουν μικρὰν ποσότητα δρώντων συστατικῶν. Αἱ πτισάναι εἶναι συνήθη ποτὰ τῶν πασχόντων, εὐχρηστοῦντα ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ. Τινὲς τῶν φαρμακολόγων διαιροῦσι τὰς πτισάνας εἰς ἰατρικὰς (ptisanae medicatae) καὶ εἰς συνήθη ποτὰ τῶν ἀσθενῶν (ptisanae pro potu ordinario). Ὡς πτισάνην χαρακτηρίζουν καὶ τὸν ὀρὸν τοῦ γάλακτος, ὡς καὶ τὸ δι' ἐμβροχῆς λαμβανόμενον πισσαῖον ὕδωρ. Κ. Γ. Μ.

πτισμὸς (ὁ)· τὸ πτίσσειν, κοπάνισμα, ἡ διὰ κοπανίσματος κονιοποίησις: «πτισμὸς κριθῆς».

πτίσσω· κοπανίζω, διὰ κοπανίσματος συντρίβω ἢ ἀποφλοιῶ: «πτίσσω κριθήν».

πτόησις, —εως (ἡ)· τὸ πτοεῖσθαι, ἐκφόβησις, φόβος.

Πτοιόδωρος. Κορίνθιος, πατὴρ τοῦ Θεσσαλοῦ, ἰσθμιονίκης (*Πινδ.* Ὀλυμ. XIII, 39). Α. Θ. Σ.

— **Πτοιόδωρος** (ὁ). Φυγὰς ἐκ Θηβῶν, διαπραγματευθεὶς μετὰ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν Δημοσθένους καὶ Ἱπποκράτους τὴν παράδοσιν ἐπικαίρων τινῶν σημείων τῆς Βοιωτίας, τῶν Σιφῶν, τῆς Χαιρωνείας καὶ τοῦ Δηλίου, κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (*Θουκ.* IV, 76). Α. Θ. Σ.

πτολεμαϊκός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου: «πτολεμαϊκοὶ χρόνοι» || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Κλαύδιον Πτολεμαῖον: «πτολεμαϊκαὶ συντεταγμέναι».

— **πτολεμαϊκὸν σύστημα** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. **Πτολεμαῖος** Κλαύδιος.

Πτολεμαῖος. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον πάντες οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, ἀνήκοντες κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Λαγιδῶν, ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ Πτολεμαίου υἱοῦ τοῦ Λάγου καὶ κρατήσασαν τὰ σκῆπτρα ἀπὸ τοῦ 323 μέχρι τοῦ 30 π. Χ.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Πτολεμαῖος Α' ὁ *Λάγου*, ἢ *Σωτὴρ Α'*. Κατήγετο ἐξ Ἐορδαίας ἢ Ὀρεστιάδος τῆς Μακεδονίας καὶ ἐθεωρεῖτο νόθος ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεθ' οὗ συνεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἀρχισωματοφύλαξ, ἀκολουθήσας αὐτὸν εἰς Ἀσίαν καὶ σώσας τὴν ζωὴν του κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ὀξυδράκων. Θανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Βαβυλῶνι (323), ἐπῆλθον ἔριδες μεταξὺ τῶν στρατηγῶν του, τότε δὲ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἐπὶ πάντων ἐπιβολὴ τοῦ Πτολεμαίου ἐπρόλαβε τὴν ἄμεσον καταστροφήν. Ὁ Πτολεμαῖος ἔλαβε τὴν Αἴγυπτον μετὰ τῆς Κυρήνης καὶ μέρους τῆς Συρίας καὶ Ἀραβίας. Μῆνάς τινας κατόπιν, τὸ φθινόπωρον τοῦ 323, κατέλαβε τὴν σατραπείαν του, διοικουμένην ἕως τότε ὑπὸ τοῦ Κλεομένους. Ἅμα ἐγκατασταθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐθανάτωσε τὸν Κλεομένη διὰ καταχρήσεις καὶ πιέσεις τοῦ λαοῦ, ἴσως δὲ καὶ ὡς εὔνουν πρὸς τὸν Περδίκκαν. Εὐθὺς ἔπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας. Ἐτακτοποίησε τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως, ἐξετέλεσε μεγάλα ἀρδευτικὰ ἔργα, διώρυγας πρὸς ἄρδευσιν καὶ συγκοινωνίαν, κατήρτισε μόνιμον καὶ ἄριστα ἐφωδιασμένον στρατὸν ἐκ μισθοφόρων Ἑλλήνων, πολιτοφυλακὴν ἐξ ἐντοπίων καὶ ἐναυπήγησε πλοῖα πολεμικά, μεταγωγικὰ καὶ φορτηγίδας. Φιλομουσότατος ὤν, ἵδρυσε τὸ Μουσεῖον, ἐκάλεσε τοὺς σοφοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐφιλοξένησεν αὐτοὺς ἡγεμονικῶς, συνδιατρίβων μετ' αὐτῶν καὶ συνεστιώμενος. Ἐτίμησε τὴν θρησκείαν τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἔδωκεν ἐσωτερικὴν αὐτοδιοίκησιν εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἰς δὲ τὰς ἑλληνίδας πόλεις τῆς χώρας ἐπέτρεψε νὰ διοικῶνται κατὰ τὰ πάτρια. Ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἐνίσχυσις τοῦ Πτολεμαίου ἀνέτρεπε τὰ σχέδια τοῦ δοξομανοῦς Περδίκκα, ὅστις εἰσήλασεν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐφονεύθη παρὰ τὴν Μέμφιν. Ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην (321), ἔμεινεν οὐδέτερος εἰς τὰς ἔριδας τῶν ἄλλων διαδόχων, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς χώρας του. Ἀλλ' ἡ διαγωγὴ τοῦ φιλοδόξου Ἀντιγόνου, ὅστις ἐπεζήτησε νὰ μοναρχήσῃ, ἔφερε πρόσφυγα εἰς Αἴγυπτον τὸν Σέλευκον, ὅστις τὸν ἔπεισε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος. Ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐξηκολούθει ἀπὸ τριετίας, ὅτε ἐπαναστατήσαντες οἱ Κυρηναῖοι (θέρος 312), ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος καθυπέταξεν αὐτοὺς διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἄγιδος καὶ τοῦ ναυάρχου Ἐπαινέτου. Κατόπιν, τιμωρῶν τοὺς βασιλίσκους τῶν κυπριακῶν πόλεων, προσκειμένους πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς νήσου, ἐθανάτωσε τοὺς μέν, ἠχμαλώτισε τοὺς ἄλλους, διώρισε δὲ διοικητὴν τὸν Νικοκρέοντα. Ἐκεῖθεν ἐξεστράτευσεν εἰς Ἄνω Συρίαν, εἰσδύσας εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅθεν ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον κατάφορτος λαφύρων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς εἰσήλασεν εἰς Κοίλην Συρίαν, ὁ Πτολεμαῖος, χάριν τοῦ Σελεύκου, ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ. Ἡ μάχη διεξήχθη ἐν Γάλαμα, παρὰ τὴν Γάζαν, καθ' ἣν συνετρίβη ὁ Δημήτριος. Καὶ πάλιν ὁ νικητὴς ἔδειξε μεγαλοψυχίαν πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἐπιστρέψας τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὴν βασιλικὴν σκευήν. Ἐκεῖθεν, καταλαβὼν τὴν Σιδῶνα, ἦλθε νὰ πολιορκήσῃ τὴν Τύρον. Ὁ φρούραρχος ταύτης Ἀνδρόνικος ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, ἐννοῶν νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὸν Ἀντίγονον. Καὶ ἡ μὲν πόλις ἡλώθη, ὁ δὲ Πτολεμαῖος αἰχμαλωτίσας τὸν Ἀνδρόνικον ἐτίμησε μεγάλως διὰ τὸ εὔορκον αὐτοῦ καὶ τὸν κατέστησε φίλον του. Ταυτοχρόνως ἔδωκε δυνάμεις εἰς τὸν Σέλευκον, ὅπως ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν σατραπείαν του, τὴν Μεσοποταμίαν. Ἡ χορηγία αὕτη τὸν ἐξησθένησε στρατιωτικῶς, εὑρισκόμενον εἰς τὴν Συρίαν ἀκόμη. Ἐκεῖ μαθὼν ὅτι ὁ Δημήτριος ἐστρατοπέδευεν εἰς τὴν Ἄνω Συρίαν, ἔστειλε τὸν Κίλλην νὰ τὸν ἐκδιώξῃ. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος διὰ τεχνάσματος τολμηροῦ τὸν κατέστρεψε καθ' ὁδὸν καὶ μετ' ὀλίγον ἐνισχύθη ὑπὸ τοῦ καταφθάσαντος πατρός του Ἀντιγόνου. Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον τοῦ Πτολεμαίου εὗρε τολμηρὸν νὰ δεχθῇ τὴν μάχην καὶ ἐπροτίμησε νὰ ὀπισθοχωρήσουν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀνέζευξε λοιπὸν ὁ Πτολεμαῖος, καταστρέφων τὰ καθ' ὁδὸν ὀχυρά, Ἄκην, Ἰόππην, Σαμάρειαν καὶ Γάζαν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (311) ὁ Κάσ-

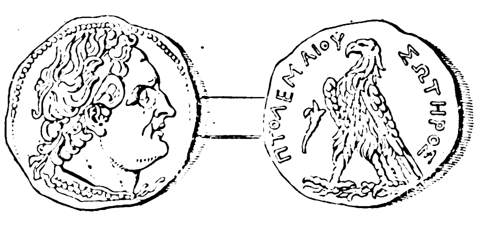

Πτολεμαῖος Α' Σωτήρ.
[Ἀργυροῦν τετράδραχμον.]

σανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἔκλεισαν εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀντίγονον, καθ' ἣν ὁ πρῶτος ἀνεγνωρίζετο στρατηγὸς τῆς Εὐρώπης, μέχρις οὗ Ἀλέξανδρος Β', ὁ ἐκ τῆς Ρωξάνης, ἐνηλικιωθῇ, ὁ Λυσίμαχος ἐλάμβανε τὴν Θράκην, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐπεβεβαιοῦτο τὴν σατραπείαν του, ἐνῷ ὁ Ἀντίγονος ἐλάμβανε πᾶσαν τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος ἐδολοφόνησε τὴν Ρωξάνην καὶ τὸν υἱόν της, καὶ τότε, ἐλλείψει γόνου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ ἄλλοι ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς ἀνεξάρτητον ἕκαστος ἡγεμόνα. Οὕτως ἡ συνθήκη διερράγη. Ὁ Ἀντίγονος, ἐνῷ ἡ συνθήκη ὥριζεν ἐλευθέρας τὰς πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἔθηκεν εἰς τινας φρουρὰς ἰδικάς του (310). Ὁ Πτολεμαῖος ἐξέπεμψε τότε εἰς Τραχεῖαν Κιλικίαν τὸν Λεωνίδαν καὶ κατέλαβε τὰς φίλας πρὸς τὸν Ἀντίγονον πόλεις. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἐπελθὼν τὰς ἀνέκτησεν. Ὁ Πτολεμαῖος, μαθὼν ὅτι ὁ Νικοκρέων, τὸν ὁποῖον εἶχε διορίσει ἀντιβασιλέα εἰς Κύπρον, συνεννοεῖτο μὲ τὸν Δημήτριον, ἔστειλεν ἐκεῖ τὸν Ἀργαῖον καὶ τὸν Καλλικράτην νὰ τὸν θανατώσουν. Καταπλεύσαντες οὗτοι εἰς τὴν νῆσον καὶ λαβόντες δύναμιν ἀπὸ τὸν ἐν Κύπρῳ στρατηγὸν Μενέλαον, ἐκύκλωσαν τὸ ἀνάκτορον καὶ ὑπεχρέωσαν τὸν Νικοκρέοντα ν' αὐτοκτονήσῃ. Τῷ 309 ὁ Πτολεμαῖος ἐξέπλευσε μὲ ἰσχυρὸν στόλον εἰς Κιλικίαν καὶ Λυκίαν, λαφυραγωγῶν τὰς φίλας πρὸς τὸν Ἀντίγονον πόλεις, ἔπειτα δὲ εἰς Κῶν, ὅπου ἐκάλεσε τὸν πρὸς αὐτὸν αὐτομολήσαντα ἀνεψιὸν καὶ στρατηγὸν τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαῖον, τὸν ὁποῖον ἐδέχθη εὐμενῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν εἶδε μεγαλοφρονοῦντα, τὸν ἠνάγκασε νὰ πίῃ τὸ κώνειον, τοὺς δὲ στρατιώτας του κατέταξεν εἰς τὸν ἰδικόν του στρατόν. Τῷ 308 ὁ Πτολεμαῖος ἔπλευσεν εἰς Ἑλλάδα ἀποδιώκων τὰς μακεδονικὰς φρουρὰς καὶ ἐλευθερώνων τὰς ἑλληνίδας πόλεις, διότι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν εὐμένειαν καὶ τὸν εὐφημισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Πελοποννήσιοι τὸν ἠπάτησαν, ὑποσχεθέντες εἰς αὐτὸν χρήματα καὶ σῖτον, οὗτος συνεφώνησε μὲ τὸν Κάσσανδρον νὰ κατέχῃ ἑκάτερος τὰς πόλεις, ἃς εὑρέθη κατέχων. Ἀφῆκε λοιπὸν φρουρὰς εἰς Σικυῶνα καὶ Κόρινθον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον. Τῷ 307 ὁ Ἀντίγονος ἔστειλε τὸν υἱόν του Δημήτριον πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἐν Ἑλλάδι φρουρῶν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Κασσάνδρου καὶ κατέλαβεν οὗτος τὰς Ἀθήνας, ἐκδιώξας Δημήτριον τὸν Φαληρέα, φίλον ἐκείνων, μεθ' ὃ ἔπλευσεν εἰς Κύπρον, νικήσας δὲ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν τὸν Πτολεμαῖον κατέλαβε τὴν νῆσον. Ὁ Ἀντίγονος, μεγαλοφρονήσας διὰ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ υἱοῦ του, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα, ἐμιμήθησαν δὲ αὐτὸν ἀμέσως ὁ Σέλευκος, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Κάσσανδρος καὶ ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις ἐφόρεσε τὸ διάδημα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 306. Τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου τούτου ἔτους, ὁ Ἀντίγονος ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Δημήτριος τοῦ στόλου, ἐκίνησαν εἰς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, ἕλωδους καὶ ἀλλαχοῦ ἀμμοσκεποῦς, ἔπειτα δὲ ἡ στρατηγικὴ τοῦ Πτολεμαίου ἠνάγκασαν αὐτοὺς ν' ἀναζεύξουν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Συρίαν μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν. Τῷ 305 ὁ Δημήτριος ἦλθε νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Ροδίους, ὡς φίλους τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ ἀνδρεία τῶν Ροδίων καὶ αἱ ἐνισχύσεις εἰς ἄνδρας καὶ τρόφιμα ἐξ Αἰγύπτου παρέτειναν τὴν πολιορκίαν ἐπὶ ἓν ἔτος, δι' ὃ ἑκατέρωθεν ἐξεδηλώθη ἔφεσις εἰρηνεύσεως καὶ συνήφθη εἰρήνη, καθ' ἣν οἱ Ρόδιοι ἔμενον αὐτόνομοι καὶ σύμμαχοι τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλ' οὐδέποτε κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὃν εὐγνωμονοῦντες ἀνεκήρυξαν θεὸν ἐμπνεύσει τοῦ μαντείου τοῦ Ἄμμωνος καὶ ἵδρυσαν ναόν, τὸ Πτολεμαιεῖον, ἐποίησαν παιᾶνα ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸν ὠνόμασαν *Σωτῆρα*. Τὸν τίτλον τοῦτον ὁ Πτολεμαῖος ἀπεδέχθη ἐκθύμως καὶ τὸν προσέλαβεν ἐπισήμως, ἀναγράφων αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τῶν νομισμάτων του (304). Τῷ 303 ὁ Δημήτριος ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς Σικυῶνος ἐξεδίωξε τὴν αἰγυπτιακὴν φρουρὰν καὶ ἀπέστειλεν αὐτὴν εἰς Αἴγυπτον. Τῷ 302 συνήφθη συνθήκη συμμαχίας Πτολεμαίου, Λυσιμάχου, Κασσάνδρου καὶ Σελεύκου κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Πτολεμαῖος κατέκτησε τὴν Κοίλην Συρίαν, ἀλλ' ἐκεῖ μαθὼν ψευδῶς ὅτι οἱ σύμμαχοί του Σέλευκος καὶ Λυσίμαχος ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, συνῆψεν ἀνακωχὴν μετὰ τῶν Σιδωνίων καὶ καταλιπὼν φρουρὰς εἰς Συρίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τῷ 301 οἱ Λυσίμαχος καὶ Σέλευκος ἐνίκησαν ἐν Ἰψῷ τὸν Ἀντίγονον, ὅστις καὶ ἐφονεύθη. Ὁ Πτολεμαῖος, μὴ μετασχὼν τῆς μάχης, ἀπεκλείσθη ἀπὸ τὰ ὀφέλη, εἰς ἐπίμετρον δὲ ὁ Σέλευκος ἐζήτησε νὰ καταλάβῃ τὰς ἐν Συρίᾳ πόλεις τοῦ Πτολεμαίου. Ἀντηλλάγησαν τότε δριμεῖαι ἐπιστολαὶ καὶ ὁ Πτολεμαῖος προθύμως συνεμάχησε μὲ τὸν Λυσίμαχον κατὰ τοῦ Σελεύκου, δώσας εἰς τὸν Λυσίμαχον τὴν θυγατέρα του Ἀρσινόην. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σέλευκος, νυμφευθεὶς τὴν Στρατονίκην, θυγατέρα τοῦ Δημητρίου, συνεμάχησε μετὰ τούτου. Ὁ Πτολεμαῖος ἀνέστρεψε τότε πολιτικήν. Συνεφιλιώθη μὲ τὸν Δημήτριον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὴν θυγατέρα του Πτολεμαΐδα, καὶ μὲ τὸν Σέλευκον, τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισε βασιλέα Κύπρου, Φοινίκης καὶ Κιλικίας, ἔλαβε δὲ παρ' αὐτῶν ὁμήρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν κατόπιν περιώνυμον Πύρρον, νυμφευθέντα τὴν προγονὴν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Βερενίκης ἐκ τοῦ πρώτου της γάμου Ἀντιγόνην. Τῷ 298 ὁ Δημήτριος περιεπλάκη εἰς πολέμους ἐν Ἑλλάδι, πολιορκήσας τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην. Ὁ Πτολεμαῖος ὑπεστήριξε χρηματικῶς τοὺς Ἕλληνας, ταυτοχρόνως δ' ἐπετέθη κατὰ τῆς Κύπρου. Ταύτην ὑπεστήριζεν ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Δημητρίου Φίλα, θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ χήρα τοῦ Κρατεροῦ, ἀλλ' ἠχμαλωτίσθη καὶ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν καὶ τῶν θησαυρῶν της ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πάντοτε γενναιόφρονος Πτολεμαίου εἰς τὸν Δημήτριον. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἐνίκησεν ἐν Ἑλλάδι καὶ κατόπιν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατέστη ἐπίφοβος, ἐπανελήφθη ἡ συμμαχία Λυσιμάχου, Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου ἐναντίον του. Ὁ Πτολεμαῖος τῷ 287 ἐστράτευσεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐξεθρόνισε τὸν Δημήτριον, ὁ ὁποῖος κατέφυγεν εἰς Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τρία ἔτη.

Ἀπαλλαγεὶς τῶν ἔξωθεν περιπετειῶν ὁ Πτολεμαῖος, ἐπεδόθη εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν προαγωγὴν τῆς χώρας του. Ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν λατρείαν τοῦ Σαράπιδος, τοῦ ὁποίου ἔφερε τὸ κολοσσιαῖον ξόανον ἐκ Σινώπης. Ταυτοχρόνως ἤρχισε τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ Φάρου, τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερομένων φανοφόρων πύργων ὑπὲρ τῶν ναυτιλλομένων, καὶ πολλῶν ἄλλων οἰκοδομῶν ἀνακτόρων καὶ δημοσίας χρήσεως, ἔγραψε δὲ καὶ ἐπεξειργάσθη τὸ σπουδαῖον βιβλίον του «Περὶ τῶν πράξεων τοῦ Ἀλεξάνδρου», ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤντλησαν πολλὰ ὁ Ἀρριανὸς καὶ ὁ Στράβων. Ὁ Πτολεμαῖος διὰ νὰ τονώσῃ τὴν συγχώνευσιν Ἑλλήνων καὶ ἰθαγενῶν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Αἰγύπτιον ἱερέα Μανέθωνα νὰ καταρτίσῃ ἀπὸ τῶν ἀρχείων τῶν ναῶν ἱστορίαν τῆς φαραωνικῆς Αἰγύπτου, ἐζήτησε δὲ ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα καὶ βασιλέα τῶν Ἑβραίων Ἐλεάζαρ αὐθεντικὸν ἀντίγραφον τῆς Βίβλου καὶ ἑλληνομαθεῖς θεολόγους Ἑβραίους πρὸς μετάφρασιν αὐτῆς χάριν τῶν πολυπληθῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑβραίων.

Τῷ 284, ὑπερβὰς τὸ 80ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὥρισε διάδοχόν του τὸν ἐκ τῆς Βερενίκης υἱόν του Πτολεμαῖον, ἀποκλείσας τοὺς ἐξ ἄλλων συζύγων του υἱούς. Διὰ νὰ ἐπιβάλῃ αὐτόν, τὸν ἀνεκήρυξε βασιλέα, παραιτηθεὶς ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ θρόνου (284). Μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν, εἰς ἡλικίαν 84 ἐτῶν, σατραπεύσας μὲν 19 ἔτη, βασιλεύσας δὲ 21 ἔτη. Ὁ Φιλάδελφος ἀπεθέωσεν ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς του, ἱδρύσας τέμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ «Θεοῖς Σωτῆρσι».

Πτολεμαῖος Β' ὁ *Φιλάδελφος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἐγεννήθη ἐν Κῷ τὸ θέρος τοῦ 309 ἐκ τῆς τετάρτης συζύγου του Βερενίκης. Ἦτο ἀσθενὴς καὶ εὐπαθής, ἀλλὰ μεστὸς ἀρετῶν καὶ ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς μορφώσεως. Διδασκάλους ἔσχε τὸν Ζηνόδοτον εἰς τὰ γραμματικά, τὸν Κῷον Φιλητᾶν εἰς τὴν ποίησιν, τὸν διάσημον Εὐκλείδην εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὸν Λαμψακηνὸν Στράτωνα εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρός του (284), προσλαβὼν τὸ

Digitized by Google

ὄνομα *Φιλάδελφος*, κατ' εὐφημισμὸν βεβαίως, διότι ὑπῆρξεν ἀδελφοκτόνος. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 283 ἐπανηγύρισε τὴν ἀνάρρησίν του διὰ πομπῆς μυθώδους πολυτελείας. Κατὰ τὴν βασιλείαν του ἀνέπτυξε μεγίστην δραστηριότητα πρὸς αὔξησιν τῶν πόρων τῆς χώρας, πρὸς πύκνωσιν τῆς συγκοινωνίας, τόνωσιν τῆς διοικητικῆς ἁρμονίας, τῆς πολεμικῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιδόσεως. Ἥνωσε διὰ πλωτῆς διώρυγος τὸν Νεῖλον μὲ τὴν Ἐρυθράν, ἔστρωσε λαμπρὰν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς Κοπτὸν καὶ διὰ τῆς ἀραβικῆς ὀροσειρᾶς καὶ εἶτα τῆς ἐρήμου εἰς Κοσσεῖρ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς. Εἰσήγαγε τὸν κοχλίαν τοῦ Ἀρχιμήδους, δι' οὗ ἤρδευσε τὰς ὑψηλὰς γαίας, ἔφερε σπορὰς ἐκλεκτὰς ἐξ ἄλλων χωρῶν, ἀπεπεράτωσε διὰ τοῦ μεγαλοφυοῦς Κνιδίου ἀρχιτέκτονος Σωστράτου τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀρξάμενον Φάρον, προήγαγε τὴν ναυπηγικὴν τέχνην καὶ ἐπροστάτευσε τὸ μουσεῖον. Κατέστησεν οὕτω τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸ κέντρον τῆς οἰκονομικῆς, τεχνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τότε κόσμου. Δι' ἀπο-

Χρυσοῦν νόμισμα Πτολεμαίου Β' Φιλαδέλφου.

στολῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἄλλων χωρῶν ἐπλούτισε τὰς ἐπιστημονικὰς συλλογὰς τοῦ μουσείου, ἐπροίκισε τὸ ἀστεροσκοπεῖον, ἐνεθάρρυνε τὰς ἀνατομικὰς μελέτας, ἐμεγάλυνε τὴν βιβλιοθήκην ἀγοράσας τὰ βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλα ἀπὸ ἄλλων πνευματικῶν κέντρων. Ἀπὸ τὰ καταπλέοντα πλοῖα ἐλάμβανε τὰ πρωτότυπα τῶν ἀξιολογωτέρων χειρογράφων καὶ ἔδιδεν ἀντίγραφα ἐπιμεμελημένα, κατήρτισεν ἐπιτροπὰς σοφῶν πρὸς ἔλεγχον τῶν γνησίων χειρογράφων, ἵδρυσε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σαραπείου, μετέφρασε δι' ἑλληνομαθῶν ξένων τὰ ἱερὰ βιβλία Χαλδαίων, Ἑβραίων, Αἰγυπτίων, ἐξέπεμψε σοφοὺς εἰς μεμακρυσμένας χώρας πρὸς συλλογὴν πάσης φύσεως δειγμάτων τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ μελέτην τῶν ἠθῶν, τῆς ἱστορίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν των ἰδεῶν. Ἵδρυσεν ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας τῆς Ἀφρικῆς σταθμοὺς πρὸς προμήθειαν ἰθαγενῶν προϊόντων καὶ ἰδίως ἐλεφάντων καὶ ἐφρόντισε νὰ διατηρῇ φιλικὰς σχέσεις μὲ ὅλους τοὺς τότε ἡγεμόνας, φιλοδωρῶν γενναίως αὐτοὺς καὶ δεχόμενος δῶρα. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἠναγκάσθη δὶς νὰ πολεμήσῃ: πρῶτον ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ του Μάγα καὶ ἔπειτα κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνίκησε καὶ ὑπεχρέωσε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα του Βερενίκην, ἀποδιώκων τὴν σύζυγόν του Λαοδίκην. Διέπραξεν ὅμως καὶ ἐγκλήματα κηλιδώσαντα τὴν μνήμην του. Ἐθανάτωσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸν ἀδελφόν του Ἀργαῖον καὶ ἐν Κύπρῳ τὸν ἀδελφόν του Μελέαγρον, ὡς ἐπαναστάτας. Ἐξώρισεν εἰς Βούσιριν τὸν ἐξαίρετον πατρικόν του σύμβουλον Δημήτριον τὸν Φαληρέα, διότι εἶχεν ἀποτρέψει τὸν Πτολεμαῖον Α' νὰ ἀνακηρύξῃ αὐτὸν διάδοχόν του, ἐξώρισε τὴν πρώτην του σύζυγον Ἀρσινόην, θυγατέρα τοῦ Λυσιμάχου τῆς Θρᾴκης, εἰς Κοπτὸν (277), καίτοι μητέρα τοῦ διαδόχου του Πτολεμαίου Γ' Εὐεργέτου καὶ δύο ἄλλων του τέκνων, ἐνυμφεύθη κατόπιν τὴν αὐταδέλφην του Ἀρσινόην Β', χήραν τοῦ ἑτεροθαλοῦς του ἀδελφοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ καὶ τοῦ πενθεροῦ του Λυσιμάχου. Ταύτην ἠγάπησε μέχρι λατρείας, θανοῦσαν δὲ ἀπεθέωσε, κτίσας τὸ Ἀρσινόειον καὶ στήσας ἐνώπιόν του μέγαν ὀβελίσκον καὶ πόλεις ὀνομάσας ἐξ αὐτῆς. Ἐθανάτωσε τὸν ποιητὴν Σωτάδην, ὅστις ἐμέμφθη τὴν αἱμομιξίαν ταύτην, ἀποτροπαίαν διὰ τοὺς Μακεδόνας. Καίτοι ἦτο εὐπαθοῦς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἠγάπα τὴν Ἀρσινόην Β', ἔσχε πλείστας ἐρωμένας, τῶν ὁποίων τὰ ἀγάλματα ἐγέμισαν τὴν πόλιν.

Πτολεμαῖος Γ', *Εὐεργέτης Α'*. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω ἐκ τῆς πρώτης του συζύγου Ἀρσινόης Α', γεννηθεὶς τῷ 279. Ἐκπαιδευθεὶς ἐπιμελέστατα, ἀνεδείχθη ὁ ἄριστος τῶν Πτολεμαίων. Εἶχε πάσας τὰς ἀρετὰς τοῦ πατρὸς καὶ ἐπὶ πλέον μεγάλην στρατηγικὴν ἱκανότητα, οὐδεμίαν δὲ τῶν πατρικῶν κακιῶν. Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν ὡραίαν καὶ ἐνάρετον ἐξαδέλφην του Βερενίκην, θυγατέρα τοῦ Μάγα, καὶ ἅμα τῷ θανάτῳ τούτου ἐβασίλευσε τῆς Κυρηναϊκῆς (266). Θανόντος δὲ καὶ τοῦ πατρός του τῷ 246, ἐβασίλευσε καὶ τῆς Αἰγύπτου. Προστάτης θερμὸς τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἐξετέλεσε καὶ αὐτὸς μεγάλα δημόσια ἔργα καὶ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀλλ' ἡ δόξα του κυρίως ὀφείλεται εἰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ νίκας του. Ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τοῦ Εὐφράτου, πέραν τῆς Κάτω Αἰθιοπίας καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Φιλαδέλφου, ὁ Ἀντίοχος ἀπέπεμψε τὴν Βερενίκην μετὰ τοῦ υἱοῦ της καὶ ἀνεκάλεσε τὴν Λαοδίκην, ἥτις ὅμως ἐκδικουμένη τὴν ὕβριν τὸν ἐδηλητηρίασεν. Ἡ Βερενίκη ἔφευγε πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ὅτε ἀπεσταλμένοι τῆς Λαοδίκης καὶ τοῦ υἱοῦ της Σελεύκου Β' ἐθανάτωσαν αὐτήν, τὸ τέκνον της καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἀκολούθους της. Ὁ Εὐεργέτης ἔσπευσεν εἰς ἐκδίκησιν τῆς ἀδελφῆς του, κατέκτησε τὴν Συρίαν πᾶσαν, διέδραμε τὴν Κιλικίαν, Ἰωνίαν, Παμφυλίαν καὶ διαβὰς τὸν Εὐφράτην ὑπέταξε τὴν Βαβυλωνίαν, Σογδιανήν, Περσίαν μέχρι Βακτριανῆς καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον κατάφορτος λαφύρων, συναποκομίζων καὶ 2500 ἀγάλματα καὶ σκεύη ἱερὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἁρπαγέντα ὑπὸ τοῦ Καμβύσου. Οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἀνεκήρυξαν *Εὐεργέτην* καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐκολακεύθησαν πολύ, διότι ἐτέλεσε τὰς χαριστηρίους ἐπὶ ταῖς νίκαις θυσίας εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναόν των, ἀναθέσας καὶ δῶρα βαρύτιμα. Τὴν ἐπάνοδόν τον ἑώρτασεν ἡ Βερενίκη ἀναθέσασα ἐν πομπῇ τὴν ὡραίαν της κόμην εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζεφυρίτιδος Ἀφροδίτης, ὅπως τὸ εἶχε τάξει ἐὰν ἐπανήρχετο ὑγιής. Ἡ κόμη τὴν ἐπαύριον ἐξηφανίσθη, αἱ ἔρευναι ἀπέβησαν μάταιαι, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐδυσφόρει μεγάλως. Τότε ὁ Σάμιος ἀστρονόμος Κόνων, καλέσας τὸν βασιλέα εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον, τοῦ ἔδειξε μικρὸν ἀστερισμὸν ἐκ 43 ἄστρων, ἀνώνυμον ἕως τότε, καὶ εἶπεν ὅτι οἱ θεοὶ ἀποδεξάμενοι τὴν προσφορὰν μετέβαλον εἰς ἀστερισμὸν τὴν κόμην. Ἔκτοτε οὗτος ὀνομάζεται: Βερενίκης κόμη. Ὁ αὐλικὸς ποιητὴς ὁ Κυρηναῖος Καλλίμαχος ἔψαλε τὸ θαῦμα εἰς ἐλεγείαν, ἧς σῴζεται μόνον ἡ ὑπὸ τοῦ Κατούλου λατινικὴ μετάφρασις. Τότε ὁ Σικυώνιος Ἄρατος συνεκρότητε τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι μακεδονιζουσῶν πόλεων, ἀνηγορεύθη δὲ ἐν Ἀθήναις ὁ Πτολεμαῖος ἡγεμὼν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Συρίαν κατὰ τοῦ Σελεύκου, ὅστις ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν Φοινίκῃ καὶ Κοίλῃ Συρίᾳ κτήσεων τοῦ Πτολεμαίου. Ἡττηθεὶς ὁ Σέλευκος ἐνεκλείσθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν ἀδελφόν του Ἀντίοχον τὸν Ἱέρακα, καίτοι ἤριζε πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς διαδοχῆς. Ἀλλ' ὁ Ἱέραξ ἔσπευσεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' εἶτα, ἡττηθεὶς ὑπὸ τούτου, ἔφυγεν ἱκέτης εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἔκτοτε, ἐπὶ 15 ἀκόμη ἔτη, ἐβασίλευσεν ἐν εἰρήνῃ ὁ Πτολεμαῖος, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς εὐημερίας τῆς χώρας του. Φιλόλαος πολὺ καὶ λαοφιλής, ἀληθὴς πατὴρ τῶν ὑπηκόων του, ἀνεξίθρησκος καὶ φιλομουσότατος, δὲν ὑπελείφθη τῶν δύο προκατόχων του. 30Διὰ τὸ μουσεῖον καὶ τὴν βιβλιοθήκην ἔδειξεν ἰδίαν μέριμναν. Ἔφερε τὸν Κυρηναῖον μαθηματικὸν Ἐρατοσθένη ὡς προστάτην τοῦ μουσείου, ἀπέ-

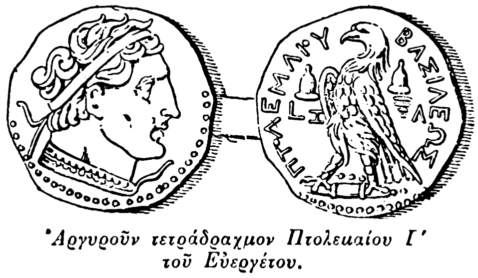

Ἀργυροῦν τετράδραχμον Πτολεμαίου Γ' τοῦ Εὐεργέτου.

κτησε τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν καὶ κατέταξε πάντα τὰ χειρόγραφα καθ' ὕλην καὶ γλωσσικὴν ἀξίαν, συντάξας τὸν περιώνυμον Ἀλεξανδρινὸν κανόνα, ἤτοι καταγραφὴν κατὰ φθίνουσαν σειρὰν ἀξίας, ὥστε ἔκτοτε οἱ ἀντιγραφεῖς ἐπολλαπλασίασαν τὰ καλύτερα. Ὑπεστήριξεν ἐπίσης τὴν λατρείαν τῶν ἰθαγενῶν, δαπανήσας πολλὰ εἰς τὴν ἐπισκευὴν ναῶν καὶ περάτωσιν ἄλλων. Περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του ὑπεδέχθη φιλοφρόνως τὸν ἀτυχῆ βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένη, ὅστις ἡττηθεὶς ἐν Σελλασίᾳ ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ ἔφυγεν εἰς Γύθειον καὶ ἐκεῖθεν ἱκέτης εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν θρόνον του, διότι ἀπέθανε τῷ 222, εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν. Ὁ Πτολεμαῖος Γ' μίαν ἔσχε σύζυγον, τὴν Βερενίκην, ἐξ ἧς ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Πτολεμαῖον Δ' Φιλοπάτορα καὶ τὸν Μάγαν, θανατωθέντα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ δύο θυγατέρας.

Πτολεμαῖος Δ' *Φιλοπάτωρ*. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω. Ἔφερε πολλὰ προσώνυμα, διότι εἰς συγγραφεῖς καὶ ἐπιγραφὰς καὶ παπύρους ἀπαντᾷ καὶ *Εὐπάτωρ* καὶ *Θεὸς* καὶ *Σωτὴρ* καὶ *Νικηφόρος* καὶ *Τρύφων* καὶ *Διόνυσος* καὶ *Γάλλος*. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 240, ἐβασίλευσε 16 ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν καταχρήσεων εἰς ἡλικίαν 35 περίπου ἐτῶν. Φύσει ἀκόλαστος, ὠμὸς καὶ κοῦφος, θεωρεῖται ὡς δολοφονήσας τὸν πατέρα του καὶ δι' αὐτὸ ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς προσέλαβε τὸν τίτλον Εὐπάτωρ διὰ νὰ διαλυθοῦν αἱ ὑποψίαι. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πατρός του Σωσίβιος, διὰ νὰ τηρήσῃ τὴν ἀρχήν, ὤθει αὐτὸν διαρκῶς εἰς ὄργια. Ἡ μήτηρ του καὶ ὁ ἀδελφός του, ζητήσαντες νὰ τὸν πείσουν ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ ἄριστος τρόπος διοικήσεως, ἐθανατώθησαν. Ὁ λαμπρὸς Κλεομένης, φθάσας εἰς τελείαν ἀπόγνωσιν ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης, ὠργάνωσεν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀποτυχὼν ηὐτοκτόνησε καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ συνικέται του Σπαρτιᾶται. Ὁ ἀπαίσιος μητροκτόνος καὶ νεκρὸν δὲν τὸν ἐσεβάσθη, διότι κρεμάσας τὸ πτῶμά του ἔσφαξεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν γηραιὰν μητέρα τοῦ Κλεομένους καὶ τὰ τέκνα του, ἔπειτα δὲ τὰς Σπαρτιάτιδας αὐτῆς ἀκολούθους. Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας του, ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ Μέγας ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Φοινίκῃ καὶ Κοίλῃ Συρίᾳ αἰγυπτιακῶν πόλεων, ἀλλὰ φθάσας εἰς τὸ στενὸν Γέρρα τοῦ Λιβάνου εὗρεν αὐτὸ ἰσχυρῶς φρουρούμενον ὑπὸ τοῦ Θεοδότου. Κρίνας ἀνεπαρκεῖς τὰς δυνάμεις του καὶ ἐπειγόμενος νὰ τιμωρήσῃ ταραχὰς ἐκραγείσας εἰς τὰ βόρεια τοῦ βασιλείου του, ἀνέστρεψεν. Ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (219), συγκεντρώσας μεγάλας δυνάμεις ἐν Ἀπαμείᾳ, προσέβαλε τὴν Σελεύκειαν, ἣν καὶ κατέλαβε διὰ προδοσίας κατωτέρων Αἰγυπτίων ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς της, ἐκπορθήσας δὲ κατόπιν τὰ Γέρρα ἔφθασεν εἰς Τύρον καὶ Πτολεμαΐδα, κτήσεις αἰγυπτιακάς, τὰς ὁποίας

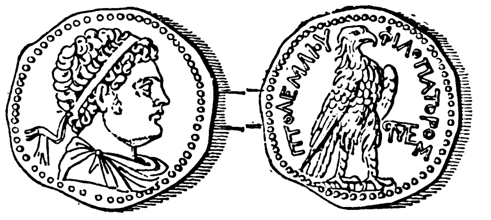

Πτολεμαῖος Δ' ὁ Φιλοπάτωρ ἐπὶ χρυσοῦ νομίσματος.

κατέλαβεν. Ἠχμαλώτισε τὸν ἐκεῖ ναυλοχοῦντα αἰγυπτιακὸν στόλον καὶ πάσας τὰς πολεμικὰς προμηθείας. Ἡ αἰσχρὰ διαγωγὴ τοῦ Πτολεμαίου ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν καὶ ἀπεθάρρυνε τὰς αἰγυπτιακὰς φρουράς. Πλήρης ἐλπίδων ὁ Ἀντίοχος ἐβάδισε πρὸς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Ταύτην ἐκυβέρνων ὁ Σωσίβιος καὶ ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἀπρονόητοι καὶ ἅρπαγες, ἐνῷ ὁ Πτολεμαῖος Δ' ἐληθάργει εἰς διασκεδάσεις καὶ παρακρούσεις θρησκοληψίας. Ὁ κίνδυνος ὅμως ἀφύπνισεν αὐτοὺς καὶ σπεύσαντες εἰς Πηλούσιον ἤνοιξαν τὰς διώρυγας καὶ κατεπλημμύρησαν τὴν πέριξ ἔκτασιν. Ὁ Ἀντίοχος ἠναγκάσθη νὰ ἀναζεύξῃ, καταλύσας τὸ πέραν τοῦ ἰσθμοῦ ἐν Ἀσίᾳ κράτος τοῦ Πτολεμαίου. Ἐπῆλθεν ἀνακωχή, ἀλλὰ τὸ ἔαρ τοῦ 218 ἐπανελήφθη ὁ ἀγών. Ὁ Πτολεμαῖος ἐνίσχυσε τὸν ἐν Γάζῃ στρατηγόν του Νικόλαον, ὅστις ὅμως ἡττήθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς Σιδῶνα, ἐνῷ ὁ Ἀντίοχος, ἀφήσας αὐτόν, διεχείμασεν εἰς Πτολεμαΐδα. Τὸν Μάρτιον ἐπανελήφθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι. Ὁ Πτολεμαῖος εἶχε παρασκευασθῇ καλῶς καὶ ἐξεκίνησεν αὐτοπροσώπως ἄγων 70 χιλ. πεζῶν, 5 χιλ. ἱππέων καὶ 73 ἐλέφαντας. Ὁ Ἀντίοχος εἶχεν 62 χιλ. πεζῶν, 6 χιλ. ἱππέων καὶ 103 ἐλέφαντας. Ἡ μάχη συνεκροτήθη παρὰ τὴν Ραφίαν. Ὁ Ἀντίοχος ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἀνέκτησε διὰ τῆς συνθήκης τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν. Τρεῖς μῆνας ἔμεινεν εἰς Ἀσίαν ὀργανώνων τὰς ἐπαρχίας του ταύτας, ἐτέλεσε δὲ θυσίας εὐχαριστηρίους εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἑβραίων ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἀλλὰ θελήσας νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Σίμωνος, ὡς ἀλλόθρησκος, ὠργίσθη καὶ ἐξέδωκε διάταγμα ἐξοντώσεως τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων, τῶν τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ταῖς αἰγυπτιακαῖς κτήσεσιν. Οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἑβραῖοι ἐκακούχησαν ἀμέσως, διότι ὅλα τὰ κακὰ στοιχεῖα ἐπεδόθησαν εἰς διωγμὸν χάριν τῆς ἁρπαγῆς, ἀλλὰ κατόπιν, μετανοήσας ὁ βασιλεύς, ἀνῄρεσε διὰ νεωτέρου του διατάγματος τὸ πρῶτον καὶ ἀπέδωκε τὰ δημευθέντα ὑπάρχοντα. Ὁ Πτολεμαῖος ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον θριαμβευτικῶς, εὗρε δὲ φθάσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρέσβεις ἐκ Ρώμης, προσφέροντας τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων κατὰ τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ Πτολεμαῖος δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην ταύτης καὶ ἠρκέσθη νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ βεβαιώσῃ τὴν Ρώμην διὰ τὴν φιλίαν του. Μικρὸν κατόπιν νέοι πρέσβεις Ρωμαῖοι ἐζήτησαν σῖτον ἐξ Αἰγύπτου, διότι ἐπολέμουν ἐν Συρακούσαις κατὰ τοῦ Ἱερωνύμου, ἐκγόνου τοῦ Ἱέρωνος, ὅστις ἀφρόνως εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῶν Καρχηδονίων. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (216) ἄλλη πρεσβεία Ροδίων ἐπέτυχε συνδρομὴν διὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς κατοίκους καὶ ναούς. Ὁ Πτολεμαῖος Δ' ἔσχε μίαν μόνην σύζυγον, τὴν ἀδελφήν του Ἀρσινόην, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη μείνασα στεῖρα ἐγέννησε τῷ 212 υἱόν· ἀλλ' ἦτο ἀφαντάστως ἀκόλαστος καὶ παρημέλει τελείως ταύτην, συνδιαιτώμενος μετὰ ἑταιρῶν, ὀρχηστρίδων, αὐλητρίδων καὶ κιναίδων. Τῷ 209 ἐφόνευσε τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγόν του καὶ τῷ 205 ἀπέθανε, βασιλεύσας 17 ἔτη.

Πτολεμαῖος Ε' *ὁ Ἐπιφανής*. Μονογενὴς υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 211 π. Χ. καὶ ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς τῷ 205 Μόλις ἀπέθανεν ὁ Πτολεμαῖος Δ', οἱ αὐλικοὶ συνεφώνησαν τὴν διανομὴν τῆς ἀρχῆς καὶ συγκαλέσαντες τὸν λαὸν ἀνήγγειλαν τὴν τελευτὴν τοῦ μισητοῦ Φιλοπάτορος, ἀνεκοίνωσαν δ' ὅτι οὗτος θνῄσκων ὥρισε τὸν μὲν Σωσίβιον διαχειριστὴν τῆς ἐξουσίας, δώσας

Digitized by Google

εἰς αὐτὸν τὸν βασιλικόν του δακτύλιον, τὸν δὲ Ἀγαθοκλέα κηδεμόνα τοῦ ἀνηλίκου Ἐπιφανοῦς. Οἱ δύο συνάρχοντες ἤρισαν, ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς, ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν φρουράν, ἐφόνευσε τὸν γέροντα Σωσίβιον, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ συνάρχοντα τὸν υἱὸν τούτου, ἐπίσης Σωσίβιον λεγόμενον. Οὗτος, φαῦλος ὅσον καὶ ὁ πατήρ, συνώμοσε μετὰ τοῦ νεαροῦ στρατηγοῦ Τληπολέμου καὶ ἐξήγειραν τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαὸν κατὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους (202). Ὁ Ἀγαθοκλῆς παραλαβὼν τὸν βασιλέα ἐκλείσθη εἰς τὸν βασιλικὸν ναύσταθμον. Ἀλλὰ μετὰ τριήμερον καταστρεπτικὸν ἀγῶνα τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν λαόν, ὅστις ὡδήγησε τοῦτον εἰς τὸ ἀνάκτορον καὶ τὸν ἔπεισεν ἀπὸ τοῦ θρόνου νὰ ἐκδώσῃ τὴν θανατικὴν καταδίκην τοῦ Ἀγαθοκλέους καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ἥτις ἐξετελέσθη σκληρότατα. Κηδεμὼν τοῦ βασιλέως ἀνηγορεύθη ὁ Τληπόλεμος, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνησε μὲ τὸν Σωσίβιον, ἀλλὰ ταχέως τὸν ἐξετόπισε, λαβὼν αὐτὸς καὶ τὸν βασιλικὸν δακτύλιον. Ἀλλά, τελείως ἀνίκανος ὤν, ἔγινεν ἀφορμὴ στά-

Χρυσοῦν νόμισμα Πτολεμαίου Ε' τοῦ Ἐπιφανοῦς.

σεως, καθ' ἣν ἐθανατώθη. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς τότε ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι περιωρίσθησαν νὰ ὁρίσουν κηδεμόνα τὸν συνετὸν καὶ ἐνάρετον Ἀκαρνᾶνα Ἀρ στομένη, παιδαγωγὸν τοῦ βασιλέως (202). Οὗτος διῴκησε καλῶς μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀντίοχος, βλέπων τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸν θρόνον ἀτασθαλίας, κατέλαβε τὰς ἐν Ἀσίᾳ αἰγυπτιακὰς κτήσεις, ἀλλ' ὁ Ἀριστομένης, λαβὼν τὰς ἐξ Αἰτωλίας ἐνισχύσεις, ὅπου ὁ Σκόπας ἐστρατολόγησεν 6 χιλ. ἀνδρῶν, ἔστειλε τοῦτον εἰς ἀνάκτησιν αὐτῶν. Ὁ Σκόπας κατέλαβε τὴν Βαταναίαν, Σαμάρειαν, Ἄβιλλα καὶ Γάδειρα καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, συμμαχήσαντα μὲ τὸν Ἀντίοχον, ὅστις ἦτο ἀπησχολημένος κατὰ τοῦ Ἀττάλου, ἀλλὰ κλείσας συνθήκην (ἔαρ 200) ἐστράφη κατὰ τοῦ Σκόπα καὶ τὸν ἐνίκησε κατὰ κράτος εἰς Πάνιον. Τὸν χειμῶνα τοῦ 199 ὁ Ἀντίοχος ἐπανέλαβε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀττάλου, ὁ δὲ Σκόπας, ἐπωφεληθεὶς τούτου, εἰσήλασεν εἰς Συρίαν, ἀνέκτησε τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ ὠχυρώθη εἰς Σιδῶνα. Ἐκεῖ ἐπολιορκήθη καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἀντίοχον, διότι αἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐνισχύσεις ἔφθασαν ἀργά. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος περιεπλάκη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον καὶ πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ὁ δὲ Ἀριστομένης, ἐνήμερος τῶν δυσχερειῶν τούτων τοῦ ἐχθροῦ, ἐπωφελήθη νὰ ἀνακτήσῃ ἄνευ ὅπλων τὰς ἐπιδίκους ἐν Ἀσίᾳ αἰγυπτιακὰς κτήσεις. Ἐπέτυχε λοιπὸν νὰ δώσῃ ταύτας ὁ Ἀντίοχος ὡς προῖκα εἰς τὴν θυγατέρα του Κλεοπάτραν τὴν Σύραν, νυμφευομένην τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ Ἀριστομένης, ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐξωτερικῶν τούτων δυσχερειῶν, ἐζήτησε νὰ καταπαύσῃ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀκαταστασίαν. Διάταγμα ἀμνηστίας γενικῆς καὶ φρουραὶ ἰσχυραὶ εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα ἐκρίθησαν ἐπαρκεῖς. Τὸν Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ 198 ἐπαναστάτησεν ἡ Λυκόπολις τοῦ Βουσιρίτου νομοῦ τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Κατ' αὐτῆς ἐβάδισεν αὐτὸς ὁ βασιλεύς, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα σπουδαῖα κατὰ τῆς πλημμύρας, ἡ ὁποία ἐδυσχέραινε τὴν πολιορκίαν. Οἱ ἄρχοντες παρεδόθησαν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἔσφαξε καὶ αὐτοὺς καὶ πάντας τοὺς κατοίκους. Ἡ ἀγριότης αὕτη κατεσίγασε τὰς δυσαρεσκείας τῶν ἄλλων πόλεων, ἀλλ' ἄλλος κίνδυνος ἀνεφάνη. Ὁ Σκόπας συνελήφθη ὀργανώσας συνωμοσίαν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων μετὰ τοῦ Αἰτωλοῦ στρατηγοῦ τῶν μισθοφόρων Δικαιάρχου. Ὁ Ἀριστομένης ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς ἔφερεν ἐκ Κύπρου τὸν Πολυκράτη μετὰ στρατοῦ, ἐθανάτωσε τοὺς συνωμότας καὶ ἔστειλεν εἰς Ἑλλάδα τοὺς μισθοφόρους, διὰ νὰ ἐξυψώσῃ δὲ τὸ γόητρον τοῦ στέμματος ἔσπευσε νὰ κηρύξῃ ἐνήλικον τὸν βασιλέα, καίτοι ἀκόμη 13 1/2 ἐτῶν. Τὰ πρῶτα βήματα τοῦ μικροῦ βασιλέως ὑπῆρξαν εὐτυχῆ. Ἐτίμα τὸν Ἀριστομένη ὡς πατέρα καὶ τὸν ἤκουεν, ἀλλὰ διαφθαρεὶς μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν κολάκων, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ πίῃ τὸ κώνειον. Τῷ 191 συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιόχου. Τὸ ἑπόμενον ἔαρ ὅμως, ἐμπλακέντος τοῦ Ἀντιόχου εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ὁ Πτολεμαῖος ἀντὶ νὰ τηρήσῃ τοὐλάχιστον οὐδετερότητα, αὐθορμήτως προσέφερε τὴν συνδρομήν του εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ Ἀντίοχος, ἡττηθεὶς ἐν Θερμοπύλαις, Ἄνδρῳ καὶ Μαγνησίᾳ, ἐφονεύθη τὸ θέρος τοῦ 190 καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Σέλευκος ὁ Σωτήρ. Ὁ Πτολεμαῖος ἀνενέωσε τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων παλαιὰν συνθήκην συμμαχίας, καθὼς καὶ τὴν μετὰ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἔστειλαν πρεσβείαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἀλλ' ἡ κακοδιοίκησις, αἱ πιέσεις, αἱ ὠμότητες ἐξηκολούθουν καὶ ἡ ἀπόγνωσις ἔφερε πολλὰς πόλεις τῆς Κάτω Αἰγύπτου εἰς ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας κατέστειλεν ὁ Πτολεμαῖος δι' ἀγρίας τρομοκρατίας. Τῷ 180 ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῶν φίλων του. Ἐκ τῆς μόνης του συζύγου Κλεοπάτρας τῆς Σύρας ἔσχε δύο υἱούς, βασιλεύσαντας διαδοχικῶς: Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα καὶ Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην, μίαν δὲ θυγατέρα, τὴν Κλεοπάτραν, γενομένην σύζυγον τῶν δύο της ἀδελφῶν.

Πτολεμαῖος ΣΤ' Φιλομήτωρ. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 187 π. Χ. καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 180 ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς ἐξαιρέτου καὶ συνετῆς μητρός του. Ὑπὸ τὴν διοίκησιν ταύτης ἡ χώρα ἀνεκουφίσθη, ἀλλ' ἡ εὐτυχία διεταράχθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ Σέλευκος, ἀφοῦ κατέλαβε τὰς συριακὰς τῆς Αἰγύπτου κτήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν ὡς προὶξ τῆς Κλεοπάτρας, ἡτοιμάζετο νὰ κατακτήσῃ τὴν Αἴγυπτον. Ἡ Κλεοπάτρα τότε ἀνεκοίνωσεν εἰς Ρώμην τὴν διαθήκην τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὁρίσαντος τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον κηδεμόνα τοῦ υἱοῦ του. Αὕτη ἔστειλεν (180) εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὸν Μᾶρκον Αἰμίλιον Λέπιδον, τὸν νικητὴν τοῦ Ἀντιόχου, πατρὸς τοῦ Σελεύκου. Ἀλλ' ἐκλεγεὶς οὗτος ποντίφιξ ἀνεχώρησε τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ὥρισε κηδεμόνας τὸν εὐνοῦχον Εὐλαῖον καὶ τὸν Σῦρον Λήνναιον, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς βασιλομήτορος. Οἱ κηδεμόνες ἦσαν φαῦλοι, ἀλλ' ἐν ὅσῳ ἔζη ἡ μήτηρ τὰ πράγματα ἐβάδιζον καλῶς. Ὅταν ὅμως ἀπέθανε τῷ 173, ἤρχισε ραγδαία ἡ κατάπτωσις. Ἓν ἔτος πρὶν εἶχεν ἀποθάνει ὁ Σέλευκος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, ὅστις σοβαρῶς ἐμελέτησε νὰ κατακτήσῃ τὴν Αἴγυπτον. Πρὸς τοῦτο ἔστειλε πρέσβεις εἰς Ρώμην καταγγέλλων τὸν ἀνήλικον Πτολεμαῖον ὡς ἑτοιμάζοντα πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ἔστειλε καὶ ἡ Αἴγυπτος πρέσβεις, καταγγέλλουσα τὸν Ἀντίοχον ὡς καταλαβόντα τὰς ἐν Συρίᾳ αἰγυπτιακὰς κτήσεις (171). Τότε, 16 ἐτῶν ἤδη, ὁ Φιλομήτωρ ἐκηρύχθη ἐνήλικος, διατηρήσας ὑπουργούς του τοὺς ἐπιτρόπους Εὐλαῖον καὶ Λήνναιον. Οὗτοι συνεσώρευσαν πλοῦτον ἄπειρον εἰς χρῆμα καὶ πολύτιμα σκεύη, δι' ὧν ἤλπιζον νὰ ἐξαγοράσουν τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἀντιόχου. Τελείως ἀνίκανοι διὰ τόσον μέγα ἐγχείρημα, ἐξεστράτευσαν μὲ τὸν βασιλέα. Μεταξὺ Πηλουσίου καὶ Κασσίου ὄρους συνήφθη ἡ μάχη, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν οἱ ἐπίτροποι, ᾐχμαλωτίσθη ὁ βασιλεὺς καὶ κατεσχέθησαν οἱ θησαυροί. Ἀκριβέστερον εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος παρεδόθη, νομίζων ὅτι εὐκολώτερον θὰ ἐσυνθηκολόγει μὲ τὸν Ἀντίοχον. Ἀλλ' οὗτος προήλασε, κατέλαβε τὸ Πηλούσιον καὶ ἐδείχθη πολὺ ἐπιεικὴς καὶ γενναιόφρων πρὸς τὰς αὐθορμήτως παραδιδομένας πόλεις. Διαβουκολῶν δὲ τὸ ἐστεμμένον μειράκιον, εἶχεν αὐτὸν συνήγορον τῆς προθύμου παραδόσεως τῶν Αἰγυπτίων. Οὕτως ἔφθασεν εἰς Μέμφιν, ὅπου ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ ἔκοψε νομίσματα ἐπὶ τούτῳ (170). Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἀνηγόρευσαν τότε βασιλέα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πτολεμαίου ΣΤ', *Πτολεμαῖον Ζ' τὸν Εὐεργέτην Β'*. Ταυτοχρόνως ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίοχον διὰ νὰ διαπραγματευθοῦν τὴν εἰρήνην. Ὁ Ἀντίοχος τοὺς ἐδέχθη φιλοφρόνως καὶ τοὺς ἤκουσεν εὐμενῶς, ἀπήντησε δὲ ἐκθέσας τὴν ἰδικήν του ἄποψιν εἰς τὰ ζητήματα τὰ προκαλέσαντα ἐπανειλημμένας προστριβὰς τῶν δύο δυναστειῶν. Τέλος ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τοὺς ἀπαντήσῃ, ἀφοῦ συνεννοηθῇ μὲ τὸν ἐν Μέμφιδι παραμείναντα Πτολεμαῖον. Κατόπιν κατῆλθεν εἰς τὴν Ναύκρατιν καὶ ἐκεῖθεν ὥδευσε κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὸν Εὐεργέτην δὲν ἀνεγνώρισε, διατεινόμενος ὅτι βασιλεὺς εἶναι ἀκόμη ὁ ἐν Μέμφιδι Φιλομήτωρ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Κλεοπάτρα ἔστειλεν εἰς Ρώμην πρεσβείαν ζητοῦσα βοήθειαν. Ἡ πολιορκία τῆς Ἀλεξανδρείας καίτοι κρατερὰ ἀπέτυχε, ταραχαὶ δὲ ἐν Συρίᾳ ἠνάγκασαν τὸν Ἀντίοχον νὰ φύγῃ ἐκκενώνων τὴν Αἴγυπτον καὶ κρατῶν μόνον τὸ Πηλούσιον. Φεύγων ἐγκατέστησε τὸν Φιλομήτορα καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τὴν βοήθειάν του, ἂν ὁ Εὐεργέτης ἀρνηθῇ νὰ ἀποχωρήσῃ. Ὑπελόγιζεν εἰς ἐνδεχομένην ἔριδα τῶν δύο ἀδελφῶν, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν χώραν ἀμαχητί. Ἠπατήθη ὅμως, διότι ὁ Φιλομήτωρ καταπλεύσας ἐκ Μέμφιδος ἀνεκήρυξε συμβασιλέα τὸν Εὐεργέτην, ἀμείβων αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἄμυναν τῆς πόλεως (166). Κατὰ τὴν συμβασιλείαν ταύτην οἱ συγγραφεῖς τοὺς διακρίνουν εἰς πρεσβύτερον καὶ νεώτερον. Ὁ Ἀντίοχος, μένεα πνέων κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν, ἐπεδόθη εἰς μεγάλας καὶ δραστηρίας παρασκευάς, οἱ δὲ δύο Πτολεμαῖοι ἔστειλαν πρεσβείας εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Ρωμαίους ζητοῦντες στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν. Τὸ ἔαρ τοῦ 164 ὁ Ἀντίοχος ἔστειλε τὸν στόλον του κατὰ τῆς Κύπρου, αὐτὸς δὲ ἔφθασεν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρῶν δυνάμεων εἰς τὸ Πηλούσιον καὶ ἐκεῖθεν ὥδευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Εὑρίσκετο εἰς τὸ προάστειον αὐτῆς Ἐλευσίς, ὅτε παρουσιάσθη ὑπὸ τὸν Ποπίλλιον ρωμαϊκὴ πρεσβεία, ἥτις ἐπίεσε τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἐγχείρημά του. Ὁ Ποπίλλιος, διευθετήσας τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, συνέστησεν εἰς τοὺς Πτολεμαίους νὰ ἐξακολουθοῦν ὁμονοοῦντες καὶ νὰ στείλουν εὐχαριστήριον πρεσβείαν εἰς Ρώμην, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Κύπρον, ὅπου εἶχον νικηθῆ οἱ στρατηγοὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ ἐκδιώξας ἐκεῖθεν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀντιόχου, ἀπέδωκε τὴν νῆσον εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν στέμμα. Ἀλλ' ὁ ὄφις ἐνήδρευεν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων. Διονύσιός τις Πετοσάραπις, μέγα ἰσχύων εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐνέσπειρε ζιζάνια μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς μόνος κύριος τῶν πραγμάτων, ἂν ὑπερίσχυεν ὁ νεώτερος. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθησαν ἔριδες, αἱ ὁποῖαι μετεδόθησαν καὶ εἰς τὸν λαόν. Ἐπελθούσης μεγάλης ταραχῆς ὑπερίσχυσεν ὁ Φιλομήτωρ, λαοφιλὴς πολὺ διὰ τὸ πρᾷον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν σωφροσύνην τοῦ βίου. Ὁ Εὐεργέτης, βλέπων τὴν γενικὴν κατ' αὐτοῦ κατακραυγήν, ὑπεχώρησε καὶ ἐδέχθη προθύμως τὰς προτάσεις τοῦ Φιλομήτορος, δηλαδὴ νὰ βασιλεύσῃ τῆς Λιβύης καὶ Κυρηναϊκῆς ὡς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου. Ἀντηλλάγησαν σπονδαὶ καὶ ὅρκια καὶ ἀνε-

Ἀργυροῦν τετράδραχμον Πτολεμαίου ΣΤ' τοῦ Φιλομήτορος.

χώρησεν εἰς τὴν Κυρήνην. Ἀλλά, ἀμέσως μεταμεληθείς, ἀφῆκεν ἐκεῖ ἐπίτροπόν του τὸν Αἰγύπτιον Πτολεμαῖον Συμπέτησιν καὶ μετέβη εἰς Ρώμην διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, ἂν ὄχι τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, τοὐλάχιστον τὴν εἰς τὸ κράτος του προσθήκην τῆς Κύπρου. Ὁ Φιλομήτωρ ἔπεμψε καὶ αὐτὸς πρεσβείαν ὑπὸ τὸν Μενίθυλλον. Ἡ σύγκλητος ἐδέχθη τὰς ἀπόψεις τοῦ Εὐεργέτου, τοῦ ἐπεδίκασε τὴν Κύπρον, ἀλλ' ἄνευ πολέμου, καὶ ἔστειλεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τοὺς Τίτον Τορκουᾶτον καὶ Γναῖον Μερούλαν νὰ συνδιαλλάξουν τοὺς ἀδελφούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Διονύσιος Πετοσάραπις ὑπεκίνησεν ἐπανάστασιν πόλεών τινων τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Ὁ Φιλομήτωρ ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως καὶ ἐπέβαλε τὸ κράτος τοῦ νόμου. Ὁ Εὐεργέτης, ἰσχυρὸς ἐκ τοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου, μετέβη εἰς Ἑλλάδα, ὅπου ἐστρατολόγησε διὰ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Κύπρου καὶ ἔφθασεν εἰς Ρόδον. Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι πρέσβεις τοῦ ὑπενθύμισαν ὅτι τὸ δόγμα ἐκεῖνο ἀποκλείει τὸν πόλεμον καὶ ἀπέσχε τῆς ἐπιθέσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐξηγέρθη στάσις κατ' αὐτοῦ ἐν Κυρηναϊκῇ, ὡδήγησεν ἐσπευσμένως τὰς δυνάμεις του ἐκεῖ, καὶ κατ' ἀρχὰς ἡττήθη, ἀλλ' ἔπειτα ἐπικρατήσας ἐγκατέστη εἰς τὸν θρόνον του. Ἐκεῖ ἐδέχθη, προερχόμενον ἐξ Ἀλεξανδρείας τὸν Γναῖον, ἀγγέλλοντα ὅτι ὁ Φιλομήτωρ ἀρνεῖται τὴν παραχώρησιν τῆς Κύπρου. Ἔστειλε λοιπὸν εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ Γναίου καὶ πρέσβεις του. Ἡ σύγκλητος ἐδικαίωσε τὸν Εὐεργέτην καὶ ἐψήφισε ρῆξιν τῆς πρὸς τὸν Φιλάδελφον φιλίας της. Θαρρήσας ὁ Εὐεργέτης ἐξενολόγησε πρὸς κατάληψιν τῆς Κύπρου, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐνεργήσῃ τι κατὰ τῆς μεγαλονήσου ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν, ἐξ ἧς ἐσώθη τραυματισθείς. Μετέβη τότε εἰς Ρώμην καταγγέλλων τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐργάτην τῆς ἀποπείρας καὶ ἡ σύγκλητος τοὺς μὲν πρὸς ἀπολογίαν τοῦ Φιλομήτορος πρέσβεις διέταξε νὰ φύγουν, ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Εὐεργέτην πέντε πρεσβευτὰς μετὰ ἰσαρίθμων πολεμικῶν πλοίων διὰ νὰ τὸν ἐγκαταστήσουν εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀσίᾳ συμμάχους νὰ τὸν βοηθήσουν. Ἀλλ' ὁ Φιλομήτωρ ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρῶν δυνάμεων, ἔσπευσεν εἰς Κύπρον, κατενίκησε τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐγκλεισθέντα εἰς Λάπιθον περιήγαγεν εἰς ἀπόγνωσιν. Ἐκεῖ ἠδύνατο νὰ τὸν θανατώσῃ, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς ἐκ χαρακτῆρος μαλακός, ἀφ' ἑτέρου φοβηθεὶς τοὺς Ρωμαίους, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Κυρήνης καὶ νὰ τοῦ στέλλῃ ἐτησίως ὡρισμένον ποσὸν σίτου. Οὕτως ἔληξεν ὁ τετραετὴς περὶ τὴν Κύπρον ἀγὼν τῶν ἀδελφῶν (160—156). Μείνας ἀνενόχλητος ὁ Φιλομήτωρ, ἐπανέλαβε τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης. Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς εἶχεν ἀποθάνει κατά τινα πόλεμον ἐν Περσίᾳ καὶ τὸν διεδέχθη πρῶτον μὲν ὁ ἀνήλικος υἱός του Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ, ἔπειτα δὲ, ὑποσκελίσας τοῦτον, Δημήτριος ὁ Σωτήρ, υἱὸς τοῦ Σελεύκου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ Φιλομήτωρ διὰ διπλωματικῶν ἐνεργειῶν ὑπέθαλψε τότε τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ Ἐπιφανοῦς, κατὰ τοῦ ἅρπαγος Δημητρίου καὶ ἐπέτυχε ν' ἀνακηρυχθῇ οὗτος βασιλεὺς τῆς Συρίας ἐν Πτολεμαΐδι ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος Βάλλας. Οἱ δύο ἀνταπαιτηταὶ ἐπολέμησαν ἐπὶ διετίαν κατ' ἀλλήλων, ἕως οὗ ἐφονεύθη ὁ Δημήτριος (151). Ὁ Ἀλέξανδρος, εὐγνωμονῶν πρὸς τὴν παντοίαν ὑποστήριξιν τοῦ Φιλομήτορος, ἐνυμφεύθη τὴν θυγα-

Digitized by Google

τέρα τούτου Κλεοπάτραν ἐν Πτολεμαΐδι. Μετ' ὀλίγον ὁ Δημήτριος, υἱὸς τοῦ Δημητρίου, ὁ ἐπικληθεὶς Νικάνωρ, ἦλθεν εἰς Συρίαν ἄγων μισθοφόρους Κρῆτας διὰ νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ Φιλομήτωρ ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τοῦ γαμβροῦ του. Ἀλλ' εἰς Πτολεμαΐδα εὑρισκόμενος, μικρὸν ἐδέησε νὰ πέσῃ θῦμα συνωμοσίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ στενὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου φίλος Ἀμμώνιος. Ὁ Πτολεμαῖος ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν γαμβρόν του νὰ τοῦ παραδοθῇ ὁ ἔνοχος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἠρνήθη, διότι αὐτὸς ἦτο ὁ ἠθικὸς αὐτουργός, ὁ Πτολεμαῖος ἀπέσπασε τὴν θυγατέρα του Κλεοπάτραν, συνεμάχησε μετὰ τοῦ Δημητρίου, ὑπεκίνησε τὴν Ἀντιόχειαν ὑπὲρ τούτου καὶ ἔδωκε τὴν Κλεοπάτραν εἰς αὐτόν. Οἱ Ἀντιοχεῖς ἐζήτησαν ν' ἀνακηρύξουν τὸν Πτολεμαῖον βασιλέα καὶ τῆς Συρίας, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη διεκδικῶν μόνον τὴν Κοίλην Συρίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος προσέβαλε τοὺς συμμάχους εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἔφυγεν ἱκέτης πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀράβων Ζαβῆλον ἢ Ζαβδιήλ, ὅστις ἀτίμως φερόμενος τὸν ἐφόνευσε καὶ ἔστειλε τὴν κεφαλήν του εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Οὗτος ὅμως κατὰ τὴν μάχην εἶχε τραυματισθῆ βαρύτατα καὶ μετὰ πέντε ἡμέρας ἐξέπνευσεν. Ὁ Φιλομήτωρ ἐκ τῆς μόνης συζύγου καὶ ἀδελφῆς του Κλεοπάτρας ἔσχε δύο θυγατέρας Κλεοπάτρας καὶ δύο υἱούς, Πτολεμαῖον Εὐπάτορα, βασιλεύσαντα ἐπ' ὀλίγους μῆνας, καὶ ἕτερον μικρότερον, φονευθέντα ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου.

Πτολεμαῖος Ζ' Εὐεργέτης Β' ὁ Φύσκων. Ὁ γελοιωδέστερος τὴν ὄψιν καὶ κακουργότερος τῶν Πτολεμαίων. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Φιλομήτορος ἐγεννήθη μετὰ τὸ 186. Εἰς τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν ἐμφανίζεται τῷ 170, ὅταν ᾐχμαλωτίσθη ὁ Φιλομήτωρ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς τὸν ἀνηγόρευσαν βασιλέα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του (146) ἐστράτευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, διεκδικῶν δῆθεν τὴν κηδεμονίαν τοῦ μικροῦ Εὐπάτορος, πράγματι ὅμως πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου. Ἡ βασιλομήτωρ, βλέπουσα ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντισταθῇ, ἔστειλε πρέσβεις εἰς αὐτὸν καὶ συνεφωνήθη νὰ τὴν νυμφευθῇ καὶ νὰ κηδεμονεύσουν τὸν ἀνήλικον βασιλέα. Ἅμα εἰσελθὼν ὅμως εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τελέσας τὸν γάμον του μὲ τὴν ἀδελφήν του καὶ χήραν τοῦ ἀδελφοῦ του, τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔσφαξε τὸν μικρὸν Εὐπάτορα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός. Κατὰ τὴν στέψιν του ἀνέλαβε τὸ προσωνύμιον *Εὐεργέτης*, ἀλλ' ὁ λαὸς τὸν ὠνόμασε *Κακεργέτην*, διὰ δὲ τὸ δύσμορφον τοῦ σώματος καὶ τὴν προέχουσαν κοιλίαν *Φύσκωνα*.

Φύσει μοχθηρὸς καὶ ὠμὸς καὶ ἀκόλαστος, καίτοι πολὺ μορφωμένος, ἐξετράπη εἰς μιαιφονίας καὶ ἁρπαγάς. Ἐρασθεὶς ἐμμανῶς τῆς θυγατρὸς τῆς γυναικός του ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ αὐτῆς Κλεοπάτρας λεγομένης, τὴν ἐβίασε καὶ διώξας τὴν μητέρα της καὶ πρώτην του σύζυγον τὴν ἐνυμφεύθη καὶ ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν (144), τὸν κατόπιν βασιλεύσαντα Πτολεμαῖον Σωτῆρα Β'. Ἔκτοτε ἔζη ἀκολασταίνων, διώκων καὶ συκοφαντῶν τοὺς πλουσιωτέρους ἢ ἄλλως ἐπιφανεστέρους πολίτας καὶ διαρπάζων τὰς περιουσίας των. Ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὸ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ λαοῦ, ἔφερε μισθοφόρους, εἰς οὓς ἐπέτρεψε πᾶσαν κατὰ τῶν πολιτῶν καταδρομὴν καὶ καταπίεσιν. Μεταξὺ ἄλλων, συγκαλέσας τὴν εὐγενεστέραν νεολαίαν εἰς τὸ γυμνάσιον, περιεκύκλωσε διὰ τῶν μισθοφόρων του καὶ τοὺς κατέσφαξε μέχρις ἑνός. Ἐπὶ 15 ἔτη περίπου ἐξηκολούθησεν ἡ φρικώδης αὐτὴ τυραννία, ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς αἱματηροτάτους διωγμοὺς κατὰ τῶν λογίων καὶ καλλιτεχνῶν. Ἡ Κλεοπάτρα, ἐκμεταλλευομένη τὴν γενικὴν δυσφορίαν, ὑπέθαλπε τὸ γενικὸν μῖσος καὶ τέλος τῷ 132 ἦλθεν εἰς ῥῆξιν βιαιοτάτην πρὸς αὐτόν, καθ' ἣν ἐξηγέρθη ἀγρία ἡ ἐπανάστασις τοῦ λαοῦ. Τότε ὁ Εὐεργέτης, ἐπιβὰς τοῦ στόλου καὶ παραλαβὼν τοὺς θησαυρούς του, τὴν γυναῖκά του Κλεοπάτραν, θυγατέρα ἐκείνης, καὶ τὸν υἱόν του ἔφυγεν εἰς Κύπρον, διὰ νὰ στρατολογήσῃ ἐκεῖθεν καὶ ἐπανακτήσῃ βιαίως τὸν θρόνον του. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἀνηγόρευσαν, καίτοι ἀπόντα, βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Εὐεργέτου, τὸν ἐπικαλούμενον Μεμφίτην, καὶ ἀντιβασίλισσαν τὴν Κλεοπάτραν. Μαθὼν τοῦτο ὁ Εὐεργέτης, ἐτεμάχισε τὸν υἱόν του καὶ ἔστειλε τὰ τεμάχια ἐντὸς κάλπης εἰς τὴν ἀντιβασίλισσαν. Τὸ ἀποτρόπαιον ἔγκλημα ἐξηγρίωσε, ὡς εἰκός, τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, οἱ ὁποῖοι διώρισαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Κλεοπάτρας καὶ ὠργάνωσαν ἀξιόμαχον δύναμιν διὰ ν' ἀποκρούσῃ τὸν προετοιμαζόμενον εἰς ἐπίθεσιν Εὐεργέτην. Ὁ αἰγυπτιακὸς οὗτος στρατός, ὑπὸ τὸν Μαρσύαν, ἐστάλη εἰς Κοίλην Συρίαν, ὅπου κατέφθασαν μετ' ὀλίγον καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Εὐεργέτου ὑπὸ τὸν Ἡγέλοχον. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐνικήθησαν κατὰ κράτος καὶ ὁ Μαρσύας ᾐχμαλωτίσθη. Παραδόξως ὅμως, ὄχι μόνον δὲν ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου, ἀλλὰ καὶ ἔτυχε πλήρους συγγνώμης. Ἦτο τὸ πρῶτον σύμπτωμα τῆς ἀποτόμου καὶ μοναδικῆς εἰς τὴν ἱστορίαν μεταβολῆς τῆς διαγωγῆς τοῦ βδελυροῦ τυράννου. Ἅμα τῇ ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ καταστροφῇ, ἡ Κλεοπάτρα ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ Δημητρίου, βασιλέως τῆς Συρίας καὶ γαμβροῦ της ἐπὶ θυγατρί Οὗτος κατήρτισε σπουδαίαν δύναμιν (130), ἀλλὰ στάσις ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τὸν ἀπέτρεψε καὶ ἡ Κλεοπάτρα παραλαβοῦσα τοὺς θησαυρούς της ἔφυγεν εἰς Συρίαν πρὸς τὸν Δημήτριον. Παρὰ ταῦτα ὁ Εὐεργέτης δὲν ἐπεχείρησε τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, διότι ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐξηκολούθησε τὴν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἴσως καὶ διότι ὁ Εὐεργέτης δὲν ἤθελε νὰ ἐξαγριώσῃ ἔτι μᾶλλον τοὺς Αἰγυπτίους, ἀποφασίσας νὰ μεταβάλῃ ἐντελῶς τὴν διαγωγήν του.

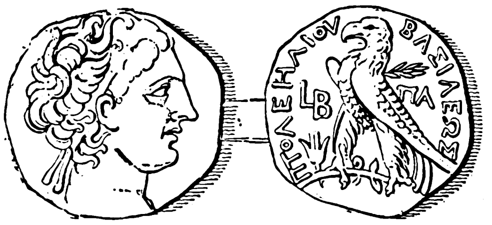

Πτολεμαῖος Ζ' Εὐεργέτης ὁ Φύσκων ἐπὶ ἀργυροῦ τετραδράχμου.

Ἀπησχολεῖτο λοιπὸν μὲ τὰ ἐν Συρίᾳ κατὰ τοῦ Δημητρίου, μόνου ἱκανοῦ νὰ ματαιώσῃ τὴν εἰς Αἴγυπτον παλινόρθωσίν του. Ἀγύρτης τις νέος ἐξ Αἰγύπτου, ὀνόματι Ἀλέξανδρος, διετείνετο ὅτι ἦτο υἱὸς θετὸς Ἀντιόχου τοῦ Σιδήτου ἢ Ἀλεξάνδρου Βάλλα καὶ στρατολογήσας διεξεδίκησε τὸν θρόνον τοῦ Δημητρίου. Ἡττηθεὶς κατ' ἀρχάς, κατώρθωσε τέλος νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Δημήτριον καὶ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Συρίας διὰ τῶν ὑλικῶν μέσων τοῦ Εὐεργέτου. Ἀλλ' ἀγνωμόνως φερόμενος ἐζήτησε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἐνώπιον τοῦ κινδύνου τούτου ὁ Εὐεργέτης συνεβιβάσθη μὲ τὴν πενθεράν του Κλεοπάτραν καὶ τὸ ἰσχυρὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κόμμα της καὶ ἀνέτρεψε τὸν Ψευδαλέξανδρον, τὸν ἐπικληθέντα Ζεβινᾶν. Ὁ Εὐεργέτης μετὰ τετραετῆ ἐξορίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, ἡ δὲ Συρία ἔγινε σύμμαχος τῆς Αἰγύπτου. Ἔκτοτε πλήρης ἁρμονία ἐπεκράτησεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ εἰρήνη εἰς τὴν χώραν. Ὁ Εὐεργέτης ἤρχισε νὰ προστατεύῃ τοὺς λογίους, ἠγόρασε πολλὰ χειρόγραφα ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης, ἀπησχόλησε πλῆθος ἀντιγραφέων πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν χειρογράφων, ἀπηγόρευσε τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ παπύρου, ἀναγκάσας τοὺς Ἀτταλίδας τῆς Περγάμου νὰ καταφύγουν εἰς τὰς περγαμηνάς, ἔστειλεν εἰς Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίαν ἐπιστήμονας πρὸς μελέτην τῶν χωρῶν τούτων κλπ. Ἀπέθανε τῷ 117, εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν περίπου. Ἐκ τῆς πρώτης του συζύγου καὶ ἀδελφῆς του ἔσχεν υἱὸν τὸν Μεμφίτην, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας καὶ ἀνεψιᾶς του, τῆς Κόκκης, δύο μὲν υἱούς, τὸν Πτολεμαῖον Σωτῆρα Β' καὶ τὸν Πτολεμαῖον Ἀλέξανδρον Α', τρεῖς δὲ θυγατέρας Κλεοπάτρας.

Πτολεμαῖος Η' Σωτὴρ Β'. Υἱὸς τοῦ Πτολεμαίου Ζ' Εὐεργέτου Β' καὶ τῆς Κλεοπάτρας Κόκκης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 144. Τῷ 119 διωρίσθη στρατηγὸς τῆς Κύπρου καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖ μετὰ τῆς συζύγου καὶ ἀδελφῆς του Κλεοπάτρας, κατ' εἰσήγησιν ἐπίμονον τῆς μητρός του Κόκκης, ἡ ὁποία προβλέπουσα τὸν θάνατον τοῦ Εὐεργέτου ἤθελε ν' ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν δευτερότοκον υἱόν της Ἀλέξανδρον, πειθήνιον πάντοτε εἰς αὐτήν. Ταυτοχρόνως ἔπεισε τὸν Εὐεργέτην νὰ ὁρίσῃ ἐν τῇ διαθήκῃ του βασίλισσαν αὐτὴν μὲ τὸ δικαίωμα νὰ συμπαραλάβῃ ὁπότερον τῶν υἱῶν της θὰ προέκρινε. Θανόντος τοῦ Εὐεργέτου (117), ἐβασίλευσεν ἐπί τινας μῆνας μόνη, ἔπειτα δ' ἐπεχείρησε νὰ συμπαραλάβῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλ' ἠναντιώθη ὁ λαὸς εἰς τοῦτο καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ καλέσῃ τὸν πρεσβύτερον, ἐπικληθέντα *Σωτῆρα Β'*, ὑπὸ δὲ τοῦ λαοῦ *Λάθυρον* χλευαστικῶς, διὰ τὴν σωματικὴν του δυσμορφίαν. Ὑπεχρέωσεν ὅμως αὐτὸν νὰ διαζευχθῇ τὴν πρεσβυτέραν ἀδελφήν του, ὡς φιλόδοξον, καὶ νὰ συζευχθῇ τὴν νεωτέραν Κλεοπάτραν Σελήνην, διώρισε δὲ στρατηγὸν (ἀντιβασιλέα) τῆς Κύπρου τὸν Ἀλέξανδρον. Ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα ὅμως εἰς Κύπρον Κλεοπάτρα ἀνεκηρύχθη βασίλισσα ἀνεξάρτητος τῆς νήσου, συνεκρότησε δύναμιν ἀξιόμαχον πεζικὴν καὶ ναυτικὴν καὶ ἀπέκρουσε τὸν Ἀλέξανδρον. Μετὰ τρία ἔτη (115), συζευχθεῖσα Ἀντίοχον τὸν Κυζικηνόν, ἐγκατέλειψε τὴν νῆσον καὶ μετέβη εἰς Συρίαν μετὰ τοῦ στρατοῦ της. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς Κύπρου, συμφιλιωθεὶς δὲ μὲ τὸν ἀδελφόν του ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα του, δεκατριετῆ μόλις. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μήτηρ καὶ υἱὸς συνεβασίλευσαν κατ' ἀρχὰς ἐν ὁμονοίᾳ, ἀλλ' εἶτα διεφώνησαν καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα. Οὕτω κατὰ τὴν ἔριδα Ἀντιόχου τοῦ Κυζικηνοῦ καὶ Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ περὶ τὸν θρόνον τῆς Συρίας, ὁ μὲν Σωτὴρ ὑπεστήριξε τὸν Κυζικηνόν, ἡ δὲ μήτηρ τὸν Γρυπόν. Ὑπερισχύσας ὁ Κυζικηνὸς ἔμεινεν εὐγνώμων πρὸς τὸν Σωτῆρα, ἔτρεφε δὲ ἄσπονδον μῖσος πρὸς τὴν μητέρα καὶ συμβασιλίδα τούτου Κλεοπάτραν. Τῷ 107 ἡ βασιλομήτωρ εἰδοποίησε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μεταβῇ ἐκ Κύπρου εἰς Πηλούσιον ἀναμένων γεγονότα, ἅτινα θὰ τοῦ ἀπέδιδον τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἔπειτα ἠνάγκασε τὸν Σωτῆρα νὰ διαζευχθῇ καὶ τὴν δευτέραν του σύζυγον καὶ ἀδελφὴν Κλεοπάτραν Σελήνην, μεθ' ἧς εἶχεν ἀποκτήσει τέκνα καὶ ἡ ὁποία ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐνεργοῦ βασιλείας. Τέλος συγκαλέσασα τὸν λαόν, ἐπέδειξεν εἰς αὐτὸν πολλοὺς τῶν εὐνούχων της αἱμοφύρτους, δηλώσασα ὅτι ἔπαθον ὑπὸ τῶν δολοφόνων τοῦ Σωτῆρος, ζητήσαντες νὰ τὴν σώσωσιν. Ὁ λαὸς ἐξηγέρθη, ὁ Σωτὴρ ἐδραπέτευσεν εἰς Κύπρον, ἀφήσας γυναῖκας καὶ τέκνα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ Πηλουσίου σπεύσας ἀνεβιβάσθη ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸν θρόνον. Ἀλλὰ καὶ εἰς Κύπρον τὸν κατεδίωξε τὸ μητρικὸν μῖσος. Διότι ἀφῆκεν αὐτὸν ἐκεῖ μόνον καὶ ἔρημον, καὶ ὑπάνδρευσε τὴν γυναῖκά του Σελήνην μὲ Ἀντίοχον τὸν Θ' καὶ τούτου θανόντος μὲ Ἀντίοχον τὸν Ι', οὓς ἠρέθιζε διαρκῶς κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπανειλημμένως ἔστειλε στρατὸν κατὰ τῆς Κύπρου, ἀλλ' οἱ στρατιῶται, ἅμα ἀποβιβαζόμενοι, ηὐτομόλουν πρὸς τὸν Σωτῆρα. Τῷ 103 οἱ Πτολεμαεῖς, προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰανναίου Ἀλεξάνδρου, βασιλέως τῶν Ἰουδαίων, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Σωτῆρος. Οὗτος ἔσπευσεν ἐπὶ κεφαλῆς 30 χιλ. πεζῶν καὶ ἱππέων καὶ ἐνίκησε τοὺς Ἰουδαίους, ἐξεπόρθησε δὲ τὴν Πτολεμαΐδα, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ παρεσύρθη ὑπό τινος Δημαινέτου κατ' αὐτοῦ ἐκ φόβου τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ Κλεοπάτρα, μαθοῦσα τοὺς θριάμβους του, ἐφοβήθη καὶ ἔστειλεν εἰς Παλαιστίνην μὲν πεζικὸν ὑπὸ τοὺς Ἰουδαίους Ἀλεξανδρεῖς Ἀνανίαν καὶ Χαλκίαν, στόλον δὲ ὑπὸ τὸν βασιλεύοντα υἱόν της Ἀλέξανδρον. Ἀμφιβάλλουσα δὲ περὶ τῆς νίκης της ἀπέστειλεν εἰς Κῶν τοὺς θησαυρούς της, τὴν διαθήκην της καὶ τοὺς ἐγγόνους της. Συνάμα ἀρχηγήσασα καὶ αὐτὴ στρατοῦ ἔπλευσεν εἰς Πτολεμαΐδα, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησεν. Ὁ Πτολεμαῖος Σωτήρ, νομίζων ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐκενώθη πάσης δυνάμεως, ὥδευσε νὰ καταλάβῃ ταύτην, ἀλλὰ προλαβοῦσα ἡ μήτηρ του ἔστειλεν ἀρκετὴν δύναμιν πρὸς ἀπόκρουσίν του. Ὁ Πτολεμαῖος, μὴ θέλων νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν μητέρα του, ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον. Αἱ ἀδιάλειπτοι ὅμως ἔριδες τῶν δύο κλάδων τῶν Σελευκιδῶν περὶ τὸν θρόνον τῆς Συρίας τὸν παρέσυραν εἰς νέαν ἐπέμβασιν. Καλέσας ἐκ Κνίδου τὸν τέταρτον υἱὸν Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ, Δημήτριον τὸν Εὔκαιρον, ὑπεστήριξεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐγκατέστησε βασιλέα ἐν Δαμασκῷ (97). Ἡ μήτηρ του Κλεοπάτρα, ἀνήσυχος πάντοτε, ἤρισε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐπὶ τέλους οὗτος τὴν ἐδηλητηρίασεν. Ἀλλ' ὁ λαός, ἐξοργισθεὶς διὰ τὴν μητροκτονίαν, τὸν ἐξεθρόνισε καὶ ἀνεκάλεσε τὸν Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον (88). Μέχρι τῆς καθόδου του ἀντεβασίλευσεν ἡ θυγάτηρ του Βερενίκη, σύζυγος τοῦ ἐκθρονισθέντος Ἀλεξάνδρου. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐπανελθόντα τὸν ὠνόμασαν *Ποθεινὸν* καὶ *Φιλάδελφον* καὶ *Φιλομήτορα*, τιμῶντες τὴν πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀδελφόν του ἀνεκτικότητά του. Παραδόξως ὅμως αἱ Θῆβαι ἠρνήθησαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος κατ' αὐτῶν, ὁπότε ἔπαθον μεγάλην φθορὰν τὰ θαυμάσια μνημεῖα τοῦ Κάρναχ καὶ τοῦ Λούξορ. Ὁ Ἀλέξανδρος κατευθυνθεὶς εἰς Κῶν, κατέσχε τοὺς μητρικοὺς θησαυροὺς καὶ καταρτίσας δι' αὐτῶν στόλον ἀπεπειράθη ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀλλ' ἡττήθη καὶ ἐξηφανίσθη. Ὁ Πτολεμαῖος ἀπέθανε τῷ 81 π. Χ. Εἶχε νυμφευθῆ διαδοχικῶς τὰς δύο του ἀδελφὰς Κλεοπάτρας. Ἐκ τῆς πρώτης ἔσχε θυγατέρα Κλεοπάτραν, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας, τῆς Σελήνης, υἱὸν Πτολεμαῖον, φονευθέντα ἐν Ἐφέσῳ ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, καὶ θυγατέρα τὴν Βερενίκην, ἡ ὁποία καὶ τὸν διεδέχθη ὡς μόνον νόμιμον καὶ ἐπιζῆσαν τέκνον του. Ἐκ παλλακῆς του ἐν Κύπρῳ ἔσχε δύο υἱοὺς Πτολεμαίους, ὧν ὁ μὲν ἐβασίλευσε κατόπιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸ ὄνομα Αὐλητής, ὁ δὲ νεώτερος τῆς Κύπρου.

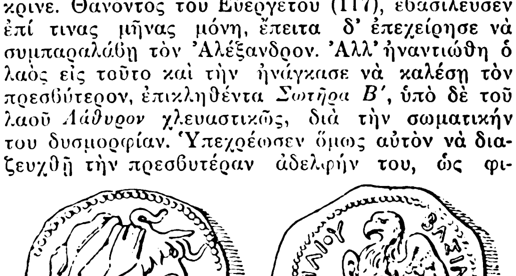

Πτολεμαῖος Θ' Ἀλέξανδρος ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος.

Πτολεμαῖος Θ' Ἀλέξανδρος Α'. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἔχων ἀνάγκην χρημάτων, ἐσύλησε τὴν ἐκ σφυρηλάτου χρυσοῦ λάρνακα τὴν ἐγκλείουσαν τὸν νεκρὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὴν δι' ὑαλίνης (βλ. καὶ *Πτολεμαῖος Η'*).

Πτολεμαῖος Ι' Ἀλέξανδρος Β'. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου ἐκ τῆς ἀδελφῆς του Κλεοπάτρας, γεννηθεὶς πιθανώτατα τῷ 115. Εἰς ἡλικίαν 12 ἢ 13 ἐτῶν ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς μάμμης του εἰς Κῶν μετὰ τῶν θησαυρῶν της (103) Προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου τῷ 81 π. Χ. καὶ συνεζεύχθη τὴν μητρυιάν του Βερενίκην.

Digitized by Google

Ἀλλὰ διεφθαρμένος ὢν καὶ ὠμὸς καὶ θρασυνόμενος διὰ τὴν προστασίαν τοῦ Σύλλα παρεξετράπη εἰς ἀθεμιτουργίας. Τὴν 19ην ἀπὸ τοῦ γάμου του ἡμέραν ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὴν Βερενίκην. Τὴν προκληθεῖσαν ἐκ τούτου γενικὴν ἀγανάκτησιν προσεπάθησε νὰ κατευνάσῃ διὰ πανηγύρεων καὶ ἑορτῶν, ἀλλ' ἡ λαϊκὴ ὀργὴ δὲν συνεκρατήθη καὶ συλληφθεὶς ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ἤχθη εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ ἐθανατώθη.

Πτολεμαῖος ΙΑ' ὁ Αὐλητής. Υἱὸς νόθος τοῦ Σωτῆρος Β', ἐγεννήθη ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, πάντως ὅμως δὲν ἦτο 20 ἐτῶν, ὅτε ἐσφάγη ὁ Ἀλέξανδρος Β'. Ἰδιώτευεν ἐν Συρίᾳ μὲ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του, ὅτε, ἐλλείψει νομίμου γόνου τῆς δυναστείας, ἐκλήθη αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου. Ἀνεδείχθη ὁ φαυλότατος τῶν Λαγιδῶν. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς καλέσαντες τοῦτον εἰς τὸν θρόνον ἔδωκαν τὴν Κύπρον εἰς τὸν ἀδελφόν του (86). Ἀλλὰ παρουσιάσθησαν ἀνταπαιτηταὶ δύο ἄλλοι, υἱοὶ τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης, θυγατρὸς Εὐεργέτου Β' καὶ διεζευγμένης συζύγου Σωτῆρος Β' καὶ Ἀντιόχου Γρυποῦ, καὶ μετέβησαν εἰς Ρώμην πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεών των. Μετέβη ἐκεῖ καὶ ὁ Πτολεμαῖος ΙΑ'. Αἱ γνῶμαι εἰς τὴν σύγκλητον διῃρέθησαν. Ὑπεστηρίχθη μάλιστα καὶ ἡ γνώμη ν' ἀπορριφθοῦν αἱ ἀξιώσεις καὶ τῶν τριῶν καὶ νὰ προσαρτηθῇ ἡ Αἴγυπτος εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικράτειαν, σύμφωνα πρὸς τὴν διαθήκην τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', ὅστις ἐκληροδότει θησαυροὺς καὶ κράτος εἰς τοὺς Ρωμαίους. Χάρις ὅμως εἰς τὸν Κικέρωνα ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη νὰ μὴ προσαρτηθῇ ἡ Αἴγυπτος, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἡ Ρώμη ἐποφθαλμία πάντα τὰ κράτη τῆς Ἀνατολῆς, ἀφοῦ πρὸ μικροῦ εἶχε προσαρτήσει τὴν Βιθυνίαν καὶ τὴν Κυρηναϊκήν. Ἀνεγνωρίσθη λοιπὸν ὁ Αὐλητής, ὅστις διὰ δαψιλῶν δωρεῶν ἐξηγόρασε πλείστους συγκλητικούς. Ἀνερχόμενος τὸν θρόνον ὁ Πτολεμαῖος ΙΑ' ἀνέλαβε τοὺς τίτλους *Φιλοπάτωρ* καὶ *Φιλάδελφος*, διὰ νὰ φανῇ συμμεριζόμενος τὰ λαϊκὰ αἰσθήματα συμπαθείας πρὸς τὸν πατέρα του Σωτῆρα Β' καὶ τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφήν του Βερενίκην. Μετὰ τὸ 12ον ἔτος τῆς βασιλείας του ἀνέλαβε τὸν τίτλον *Νέος Βάκχος* ἢ *Διόνυσος*, ὅτε, ἐν χηρείᾳ διατελῶν, παρεδόθη εἰς κραιπάλην καὶ ὄργια καὶ ἐνθουσιώδης διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Βάκχου, συνέστησε θίασον τούτου, ὀργιάζοντα ὑπὸ τὴν προεδρίαν του. Ἄσωτος μέχρι παραφροσύνης, διαρκῶς ἔστελλε δῶρα μεγάλα εἰς τοὺς ἐν Ρώμῃ ἰσχυρούς, διὰ νὰ ἐπαρκῇ δὲ κατέστη μάστιξ τοῦ λαοῦ καὶ μυσαρὸς τύραννος. Τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῆς Αἰγύπτου συχνὰ συνεζητεῖτο ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν σύγκλητον πρὸς ἐκβιασμὸν τοῦ Αὐλητοῦ, ὅστις ἔσπευδε νὰ ἐξαγοράζῃ τὴν ἀναβολὴν αὐτοῦ. Αἱ πρὸς ἐξαγορὰν τῶν ἐν Ρώμῃ τεράστιαι παροχαὶ τοῦ Αὐλητοῦ, προερχόμεναι ἐκ δεινῶν καταπιέσεων τοῦ λαοῦ, ἐξήγειραν τοῦτον εἰς ἐπανάστασιν. Ὁ Αὐλητὴς ἔστειλε τότε εἰς Συρίαν πρὸς τὸν Πομπήϊον πλουσιώτατα δῶρα, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ ἔλθῃ εἰς Αἴγυπτον καὶ καταστείλῃ τὰς ταραχάς. Ἀλλ' ὁ Πομπήϊος ἠρνήθη. Ἀπηυθύνθη τότε πρὸς τὸν ὑπατεύοντα Ἰ. Καίσαρα (59) μὲ δῶρα πολλά, οὗτος δὲ ἐπέτυχε ψήφισμα τῆς συγκλήτου κηρύσσον αὐτὸν φίλον καὶ σύμμαχον τῆς Ρώμης. Ἡ κατάστασις ὅμως ἐν Αἰγύπτῳ ἔβαινεν ἐπὶ τὰ χειρότερα, ἐπεδεινώθη δὲ ὅταν ἡ σύγκλητος, ψηφίσασα τὴν προσάρτησιν τῆς Κύπρου, ἔστειλε τὸν Κάτωνα πρὸς κατάληψίν της. Ἐξηγέρθη τότε ὁ λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἀπῄτησεν ἀπὸ τὸν Αὐλητὴν ἢ νὰ ἀνακληθῇ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου ἢ νὰ διαρρήξῃ τὴν πρὸς τοὺς Ρωμαίους φιλίαν. Ἐνώπιον τῆς ἀρνήσεως τοῦ βασιλέως ἐξερράγη ἀγρία ἐπανάστασις. Ὁ Αὐλητὴς ἔφυγεν εἰς Ρώμην, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπιβολήν του διὰ τῶν ρωμαϊκῶν ὅπλων (56). Ὁ Κάτων εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς Ρόδον, πέμψας εἰς Κύπρον τὸν Κανίδιον, διὰ νὰ πείσῃ τὸν ἀντιβασιλεύοντα τῆς νήσου ἀδελφὸν τοῦ Αὐλητοῦ ν' ἀποχωρήσῃ εἰρηνικῶς. Διῆλθε λοιπὸν διὰ Ρόδου ὁ Αὐλητής, ἀλλ' ὁ Κάτων τὸν συνεβούλευσε νὰ φροντίσῃ ὅπως συνδιαλλαγῇ μὲ τοὺς ὑπηκόους του, διότι οἱ ἐν Ρώμῃ εἶναι ἀχόρταγοι. Μὴ πεισθεὶς εἰς τὰς συνετὰς παραινέσεις τοῦ Κάτωνος, μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου συνῆψε τεράστια δάνεια μὲ τόκους βαρυτάτους, διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ ἰδίως τὸν Πομπήϊον καὶ τὸν Ἰ. Καίσαρα. Τέλος ἐπέτυχεν ἐντολὴν τῆς συγκλήτου πρὸς τὸν ἐν Κιλικίᾳ στρατηγοῦντα ὕπατον Λέντουλλον Σπινθῆρα νὰ καταγάγῃ αὐτὸν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διαδοθῆ ἐκεῖ ὅτι ἀπέθανεν ὁ Αὐλητὴς καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἔσπευσαν ν' ἀνακηρύξουν συμβασιλίδας τὰς θυγατέρας του Βερενίκην καὶ Κλεοπάτραν, τὴν περίφημον κατόπιν ἐρωμένην τοῦ Ἰ. Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Μαθόντες ὅμως ὅτι ζῇ καὶ ραδιουργεῖ ἐν Ρώμῃ, ἔστειλαν ἐκεῖ πρεσβείαν ἑκατονταμελῆ ὑπὸ τὸν φιλόσοφον Δίωνα, ἐνῷ ἡ Κλεοπάτρα παρῃτεῖτο τοῦ θρόνου. Ὁ Αὐλητής, πληροφορηθεὶς ἐγκαίρως τοῦτο, ἔλαβε τὰ μέτρα του: τοὺς πλείστους ἐδολοφόνησε πρὶν φθάσουν εἰς Ρώμην, τοὺς ἄλλους ἐτρομοκράτησε καὶ πολλοὺς ἐξηγόρασε. Τὸ πρᾶγμα διεδόθη φυσικὰ καὶ εἰς τὴν σύγκλητον, ὁ δὲ Φαβώνιος καὶ ὁ Μᾶρκος διεμαρτυρήθησαν σθεναρῶς ὅτι πρέσβεις συμμάχων ἐδολοφονήθησαν ἀτιμωρητὶ καὶ ὅτι συγκλητικοὶ ἐδωροδόκησαν. Ἡ σύγκλητος ἐκάλεσε τὸν Δίωνα εἰς ἀνάκρισιν, ἀλλ' οὗτος ἐξαγορασθεὶς δὲν προσῆλθε, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ αὐτὸς ἐδολοφονήθη. Ἡ ματαίωσις τῆς ἀνακρίσεως ταύτης ἐστοίχισεν εἰς τὸν Αὐλητὴν ἄλλα πολλὰ ἑκατομμύρια. Ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν περισπασμῶν τῆς Ρώμης ἀνεβάλλετο ἡ διευθέτησις τοῦ ζητήματος τοῦ Αὐλητοῦ, ἀλλὰ τότε ἀνευρέθη γεγραμμένον εἰς τὰ ἔπη τῆς Σιβύλλης τὸ ἑξῆς: «Ἂν ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύς, βοηθείας τινὸς

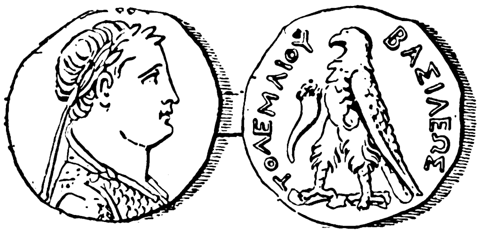

Πτολεμαῖος ΙΑ' ὁ Αὐλητὴς ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος.

δεόμενος, ἔλθῃ, τὴν μὲν φιλίαν οὐ μὴ ἀπαρνήσασθε μὴ μέντοι καὶ πλήθει τινὶ ἐπικουρήσητε· εἰ δὲ μὴ καὶ πόνους καὶ κινδύνους ἕξητε». Τοῦτο μετέβαλε τὴν κατάστασιν. Ἠκυρώθησαν πάντα τὰ ψηφισθέντα τῇ προτάσει Γαΐου Κάτωνος. Ὁ Αὐλητής, βλέπων νὰ διαιωνίζηται ἡ συζήτησις, ἀνεχώρησεν εἰς Ἔφεσον, ἀφήσας εἰς τὴν Ρώμην τὸν Ἀμμώνιον μὲ χρήματα, ὅστις ἀπροκαλύπτως κατεγίνετο εἰς ἀγορὰν ψήφων. Ἔτος παρῆλθεν, ὅτε ἐπιστρέψας ὁ Κικέρων ἐκ τῆς ἐξορίας ἐξεφώνησε λόγον, πείσας τὴν σύγκλητον νὰ μὴ ἐκδώσῃ δόγμα στρατιωτικῆς παλινορθώσεως τοῦ Αὐλητοῦ, ἀλλὰ νὰ γράψῃ ἁπλῶς εἰς τὸν Σπινθῆρα νὰ τὸν καταγάγῃ. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξετέλεσεν αὐθαιρέτως ὁ Πομπήιος, ὅστις καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον πολεμικῶς ἐπανέφερε τὸν Αὐλητὴν (55). Τότε, κατὰ τὴν ἐν Πηλουσίῳ μάχην, ἐφονεύθη ὁ σύζυγος τῆς βασιλευούσης Βερενίκης Ἀρχέλαος, φίλος καὶ συμπολεμιστὴς τοῦ Πομπηΐου ἄλλοτε ἐν Συρίᾳ. Ἅμα ὡς ἀνέκτησε τὸν θρόνον του ὁ Αὐλητής, ἐθανάτωσε τὴν θυγατέρα του Βερενίκην καὶ πλείστους ἐπιλέκτους διὰ νὰ σφετερισθῇ τὰς περιουσίας των, ὧν κατάχρεως πρὸς τοὺς κυβερνῶντας ἐν Ρώμῃ. Ἐξηκολούθησε βασιλεύων χειρότερον ἢ πρίν, δειχθεὶς ἀχάριστος πρὸς πολλοὺς εὐεργετήσαντας αὐτὸν Ρωμαίους. Ἀπέθανε τῷ 51 π. Χ., μετὰ 29 ἐτῶν πολυτάραχον καὶ αἰσχροτάτην βασιλείαν, ἀφήσας τέκνα, πλὴν τῆς φονευθείσης Βερενίκης, τὴν περιώνυμον Κλεοπάτραν καὶ νεωτέραν τὴν Ἀρσινόην, καὶ δύο υἱούς, τὸν Πτολεμαῖον Διονύσιον καὶ τὸν Πτολεμαῖον Παιδίον.

Πτολεμαῖος ΙΒ' *Διονύσιος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν του Κλεοπάτραν, πρεσβυτέραν του, καὶ ἐβασίλευσεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ εὐνούχου Ποθεινοῦ τοῦ διδασκάλου του Θεοδότου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Ἀχιλλᾶ. Ἀλλ' ἡ ἐνήλικος ἤδη καὶ εὐφυεστάτη Κλεοπάτρα ἤρισε πρὸς τοὺς κηδεμόνας, κατὰ πάντα φαύλους, ὑπέμεινεν ὅμως μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλέως, ὅτε θὰ ἔληγεν ἡ κηδεμονία των. Ἐκεῖνοι ὅμως εἶχον ἤδη κατακτήσει τὴν διάνοιαν τοῦ Πτολεμαίου καὶ εἶχον παρασκευάσει τὸ λαϊκὸν πνεῦμα κατὰ τῆς Κλεοπάτρας. Ἐξ ἀφορμῆς μικρᾶς ταραχῆς ὁ λαὸς ἐξεθρόνισε τὴν Κλεοπάτραν, ἥτις τότε κατέφυγεν εἰς Συρίαν διὰ νὰ στρατολογήσῃ (48). Τότε οἱ κηδεμόνες μὲ τὸν βασιλέα ἐστρατοπέδευσαν εἰς Πηλούσιον, παρακολουθοῦντες τὰς κινήσεις της. Ἐκεῖ προσῆλθεν ὁ Πομπήϊος ἱκέτης, συντριβεὶς εἰς Φάρσαλα ὑπὸ τοῦ Ἰ. Καίσαρος, ἀλλὰ μόλις ἀποβιβασθεὶς ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν κηδεμόνων. Τρεῖς ἡμέρας κατόπιν ὁ Ἰ. Καῖσαρ κατέπλευσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Εὑρὼν τεταραγμένην τὴν πόλιν ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Πομπηΐου, ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἕως οὗ ἐκομίσθησαν εἰς

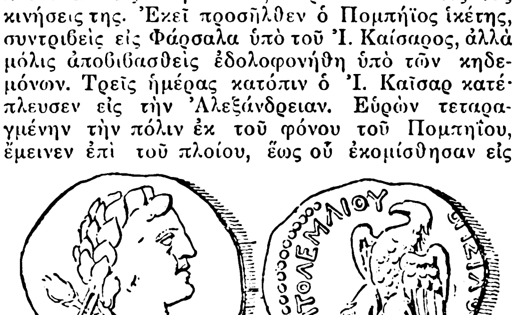

Πτολεμαῖος ΙΒ' Διονύσιος ἐπὶ ἀργυρᾶς δραχμῆς.

αὐτὸν ἡ κεφαλὴ τούτου καὶ ὁ δακτύλιος. Τότε ἀπεβιβάσθη, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ἐπιτρόπων. Κατ' ἀρχὰς περιήρχετο ὡς περιηγητὴς τὴν πόλιν, θαυμάζων τὰ μνημεῖα καὶ ἀναμιγνυόμενος μὲ τὸ πλῆθος. Τοῦτο ἔκαμεν ἀγαθὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν. Ἀλλ' ὅταν ἀπεβιβάσθησαν οἱ ραβδοῦχοι καὶ πολλοὶ στρατιῶται, ὁ λαὸς ἠγανάκτησεν, ἐπῆλθον μικροσυμπλοκαὶ καὶ ὁ Καῖσαρ τοὺς μὲν στρατιώτας διέταξε νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰ πλοῖα, αὐτὸς δὲ περιωρίσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασε καὶ ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ κατέπλευσαν καὶ αἱ ρωμαϊκαὶ τριήρεις. Τότε ὁ Καῖσαρ ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν πατρικοῦ χρέους μέρος διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ του, τὰ δὲ λοιπὰ ἐχάριζεν εἰς τὰ τέκνα τοῦ Αὐλητοῦ. Ἀμέσως σχεδὸν κατέφθασε λάθρα καὶ ἡ Κλεοπάτρα καὶ εἰσήχθη ἐντὸς στρωμνῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα νύκτωρ. Τὴν πρωΐαν ὁ Καῖσαρ ἦτο ἀπολύτως ὑποδουλωμένος εἰς τὰ παντοῖα πνευματικὰ καὶ ἄλλα θέλγητρά της. Ὁ Καῖσαρ καλέσας τὸν βασιλέα ἀπῄτησεν, ὡς ἐκτελεστὴς τῆς πατρικῆς διαθήκης, νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὴν ἀδελφὴν καὶ γυναῖκά του. Ὁ Πτολεμαῖος ἐταράχθη καὶ ἀπορρίψας τὸ διάδημα μετέστη εἰς τὰς ὁδοὺς κραυγάζων ὅτι προδίδεται. Ὁ λαὸς ἀγανακτήσας ἐπολιόρκησε τὰ ἀνάκτορα καὶ θὰ εἰσήλαυνεν, ἂν μὴ ὁ Καῖσαρ ἐξελθὼν εἰς τὸν ἐξώστην κατηύναζεν αὐτὸν δι' ὑποσχέσεων. Συγκαλέσας ἐκκλησίαν τοῦ δήμου εἰς τὸ γυμνάσιον, προσήγαγε τὸ βασιλικὸν ζεῦγος, ἀνέγνωσε τὰς διαθήκας τοῦ Αὐλητοῦ καὶ τὸ κυριώτερον, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ρώμης, ἀπέδωκε τὴν Κύπρον, ὁρίσας ἀντιβασιλεῖς τὴν Ἀρσινόην ὑπανδρευομένην τὸν Πτολεμαῖον Παιδίον. Ὁ λαὸς ηὐχαριστήθη, ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο δυσηρέστησε τοὺς κηδεμόνας. Ὁ Ποθεινὸς ἐκάλεσεν εἰς Πηλούσιον τὸν Ἀχιλλᾶν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ δολοφονήσουν τὸν Καίσαρα. Ἀλλ' ὁ κουρεὺς τούτου, ὠτακουστῶν, ἀνεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν καὶ ὁ Καῖσαρ ἐθανάτωσε τὸν Ποθεινόν, ἐνῷ ὁ Ἀχιλλᾶς ἔφυγεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύρραξιν ἐκάησαν αἱ εἰς τὴν προκυμαίαν ἀποθῆκαι βιβλίων. Κατ' ἀρχὰς ὑπερίσχυον οἱ Αἰγύπτιοι, διότι αἱ δυνάμεις τοῦ Καίσαρος ἦσαν ἀκ μη ὀλίγαι. Ἐκινδύνευσε μάλιστα τὴν ζωήν του, σωθεὶς χάρις εἰς τὴν τόλμην του. Ὁ εὐνοῦχος Γανυμήδης, συμπαραλαβὼν τὴν Ἀρσινόην, ἔφυγεν εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν στρατόπεδον, ἐμψυχώσας μεγάλως τοὺς ἰθαγενεῖς. Ἀλλ' ὁ Γανυμήδης ἤρισε πρὸς τὸν Ἀχιλλᾶν καὶ προκαλέσας διάταγμα τῆς Ἀρσινόης τὸν ἐθανάτωσε. Ἦλθον ὅμως αἱ ἐκ Συρίας ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις τοῦ Καίσαρος, δι' ὧν περιήγαγεν εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς ἐπαναστάτας. Οὗτοι, νομίσαντες ὅτι, ἂν ἡγεῖτο αὐτῶν ὁ ἴδιος βασιλεύς, θὰ ἐνίκων, ἠπάτησαν τὸν Καίσαρα ζητήσαντες τὴν εἰρήνην καὶ ἀξιώσαντες νὰ μεταβῇ εἰς τὸ στρατόπεδόν των ὁ Πτολεμαῖος ἵνα διαπραγματευθῶσιν. Ὁ Καῖσαρ ἔστειλε τὸν Πτολεμαῖον, κρίνας ὅτι καὶ ἂν ὑπεκρίνοντο ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπιβληθῇ. Πράγματι, οἱ ἐπαναστάται ἀναθαρρήσαντες προσέβαλον τὰς ρωμαϊκὰς δυνάμεις καὶ συνετρίβησαν. Κατὰ τὴν φυγήν των ἐπνίγη ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸν Νεῖλον, ᾐχμαλωτίσθη δὲ ἡ Ἀρσινόη (47 π. Χ.).

Πτολεμαῖος ΙΓ' *Παιδίον*. Υἱὸς τοῦ Αὐλητοῦ. Συνεζεύχθη, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Καίσαρος, τὴν περιώνυμον ἀδελφήν του Κλεοπάτραν, ἐρωμένην ἤδη τοῦ δικτάτωρος. Συνώδευσε τοῦτον καὶ ἐκείνην κατὰ τὸν πομπώδη καὶ πολυτελέστατον ἀνάπλουν τοῦ Νείλου, ἔπειτα δὲ εἰς τὸ εἰς Ρώμην ταξίδιόν των, ὅπου παρέστη εἰς τοὺς θριάμβους τοῦ Καίσαρος καὶ τὰς μεγάλας τιμὰς πρὸς τὴν Κλεοπάτραν. Ὅταν ἡ Κλεοπάτρα ἐπέστρεψε, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος, ἐδηλητηρίασεν αὐτὸν (44).

Πτολεμαῖος ΙΔ' *Καισαρίων*. Υἱὸς τῆς Κλεοπάτρας ἐκ τοῦ Ἰ. Καίσαρος. Ἐγεννήθη τὸ ἔαρ τοῦ 47. Ἑξαετὴς ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς μητρός του βασιλεὺς καὶ διάδοχος τῆς Αἰγύπτου, ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς τριανδρίας καὶ ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν Ρώμην τὸν παρέλαβεν ἡ Κλεοπάτρα μαζί της, ὅταν δὲ ἀπεφάσισε ν' αὐτοκτονήσῃ, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν παιδαγωγόν του Θεόδωρον μετὰ πολλοῦ πλούτου νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς Αἰθιοπίαν, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν λύσσαν τοῦ νικητοῦ της Ὀκταβίου. Ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸν Δίωνα καταδιωχθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ ἀπεσταλμένων τοῦ Ὀκταβίου, κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον ὁ παιδαγωγός του τὸν ἔπεισε νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι δῆθεν ὁ Ὀκτάβιος ἤθελε νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν βασιλείαν. Ἀλλ' ὁ Ὀκτάβιος τὸν ἐθανάτωσε.

Γ. Λ. Α.

ΗΓΕΜΟΝΟΠΑΙΔΕΣ

— **Πτολεμαῖος** ***ὁ Κεραυνός***. Υἱὸς πρωτότοκος Πτολεμαίου Α' Σωτῆρος Α' ἐκ τῆς Εὐρυδίκης, θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, γεννηθεὶς πιθανώτατα τῷ 320. Ὅταν ὁ πατήρ του, ζῶν ἔτι, ἀνεκήρυξε διάδοχόν του τὸν Πτολεμαῖον Β' Φιλάδελφον, υἱὸν τῆς τετάρτης του συζύγου Βερενίκης, ἀποκλείσας τὸν Κεραυνόν, οὗτος δυσαρεστηθεὶς ἔφυγεν εἰς Θράκην, ὅπου ὁ μὲν βασιλεὺς Λυσίμαχος εἶχε νυμφευθῆ τὴν ἑτερομήτριον ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἀρσινόην, ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος Ἀγαθοκλῆς ἄλλην αὐτοῦ ἀδελφήν, τὴν Λυσάνδραν. Ὅταν δὲ ὁ γέρων Λυσίμαχος ἐθανάτωσε τὸν υἱόν του Ἀγαθοκλέα, ὁ Πτολεμαῖος, παραλαβὼν τὴν Λυσάνδραν καὶ τὰ τέκνα της, ἔφυγεν εἰς Συρίαν, ὅπου τοὺς ἐδέχθη Σέλευκος ὁ Νικάτωρ, ὅστις καὶ ὑπεσχέθη νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ εἰς κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου ἅμα θὰ ἀπέθνῃσκεν ὁ Πτολεμαῖος Α'. Ἡ ὑπόσχεσις αὐτὴ ἔγινεν ἀφορμὴ πολέμου Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου, τῇ ὑποκινήσει τοῦ Πτολεμαίου Β' Φιλαδέλφου. Ὁ Λυσίμαχος ἐφονεύθη καὶ τότε ὁ Κεραυνὸς ματαίως ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Σέλευκον νὰ στραφῇ κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Κεραυνὸς τὸν

Digitized by Google

ἐφόνευσε καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Θράκης ἐν Λυσιμαχίᾳ, νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφήν του καὶ χήραν τοῦ προκατόχου του Ἀρσινόην, διὰ νὰ νομιμοποιήσῃ τὸν σφετερισμόν. Ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ὁ Κεραυνὸς ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ ἀκολούθως ἕνα υἱὸν τούτου, σπεύσαντα εἰς βοήθειαν τοῦ πατρός, καὶ συνέτριψε τὸν βασιλέα τῶν Ἰλλυριῶν Μονούνιον, ὥστε ἀνενόχλητος πλέον ἐβασίλευσε μέρους τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Πρὸς τοὺς λαούς του ἔδειξεν ἀρίστην διαγωγήν, ἐξησφάλισε τὴν συμμαχίαν τοῦ Πύρρου, συνῆψε φιλίαν πρὸς τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχον καὶ ἐξηυμένισε τὸν Γονατᾶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον, ἐξηφάνισε πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Λυσιμάχου, ἐξώρισε δὲ εἰς Σαμοθράκην τὴν Ἀρσινόην, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὰ τέκνα της. Ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Γαλατῶν, ἔπεσε τῷ 280 εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ταῦτα ἀφηγεῖται ὁ Φώτιος εἰς τὴν βιβλιοθήκην του (σκδ'), ἐρανισθεὶς ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν Μέμνονα.

— **Πτολεμαῖος *Φιλάδελφος*.** Δεύτερος υἱὸς τῆς περιωνύμου Κλεοπάτρας ἐκ τοῦ Ἀντωνίου, ἀναγορευθεὶς τριετὴς μόλις «βασιλεὺς βασιλέων» καὶ λαβὼν ὀνομαστικῶς τὴν Φοινίκην, Συρίαν καὶ Κιλικίαν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν γονέων του παρεδόθη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ Ὀκταβίου εἰς τὴν ἀδελφήν του Ὀκταβίαν, σύζυγον ἄλλοτε τοῦ Ἀντωνίου, ἡ ὁποία τὸν ἀνέθρεψε στοργικῶς.

— **Πτολεμαῖος *ἀδελφὸς Αὐλητοῦ*.** Ἦτο καὶ οὗτος νόθος υἱὸς τοῦ Σωτῆρος Β', γεννηθεὶς εἰς τὴν Κύπρον. Ὅταν δὲ οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἀνηγόρευσαν τὸν Αὐλητὴν βασιλέα, ἔδωκαν εἰς τὸν ἀδελφόν του τὴν Κύπρον. Ἐμνηστεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Μιθριδάτου Νύσσαν, θανοῦσαν τῷ 63. Ἐξεθρονίσθη τῷ 59, ὅταν προτάσει τοῦ Π. Κλοδίου προσηρτήθη διὰ τοῦ Κάτωνος ἡ Κύπρος εἰς τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Τότε ὁ Κάτων, φθάσας εἰς Ρόδον, ἔστειλε τὸν Κανίδιον συμβουλεύων τὸν Πτολεμαῖον νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εὐπειθῶς καὶ ὑποσχόμενος εἰς αὐτὸν ἰσόβιον μεγάλην σύνταξιν καὶ τιμὰς μὲ τὸ ἀξίωμα ἱερέως τῆς ἐν Πάφῳ Ἀφροδίτης. Ἐξ ἀπελπισίας τότε οὗτος ηὐτοκτόνησε διὰ δηλητηρίου.

— **Πτολεμαῖος** ὁ ***Λυσιμάχου*.** Υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀρσινόης. Πιθανῶς εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ἐν Λυκίᾳ Τελμησσοῦ, ὅπου ἀναφέρεται ὡς διοικητὴς ταύτης ἐν ὀνόματι τοῦ Εὐεργέτου, καθὼς καὶ ἄλλη προγενεστέρα ἐκείνης, ὅπου ἀναφέρεται ὡς πατὴρ τῆς Βερενίκης, τὴν ὁποίαν Ἀντίοχος ὁ Β' διορίζει ἱέρειαν τῆς Λαοδίκης. Τῷ 260 ἐπαναστατήσας ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του.

— **Πτολεμαῖος *τῆς Τελμησσοῦ*.** Πρόσωπον ἱστορικῶς αἰνιγματικὸν (βλ. ***Bouché-Leclercq***, «Les Lagides» t. IV 311—313).

— **Πτολεμαῖος *ὁ Μαυριτανός*.** Υἱὸς τοῦ Νουμιδοῦ Ἰούβα καὶ τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης. Συνεβασίλευσε τῆς Μαυριτανίας μὲ τὸν πατέρα του· ἀλλὰ πολυτελὴς καὶ φιλήδονος καὶ ἐγωϊστὴς προὐκάλεσεν ἐπανάστασιν τῶν Μαυριτανῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν κατηγόρουν ὡς δοῦλον τῶν Ρωμαίων. Συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Νουμιδοῦ Ταχφαρίνα, ὅστις ἠνώχλει διαρκῶς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ Ρωμαῖοι ἠνάγκασαν τὸν Πτολεμαῖον νὰ συμπολεμήσῃ μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν ὑπηκόων του καὶ συντρίψαντες τὴν ἐπανάστασιν τὸν ἐφόρτωσαν μὲ τιμάς, αἵτινες τὸν κατέστησαν ἀκόμη μισητότερον. Ὁ αὐτοκράτωρ Καλιγούλας, μακρινὸς συγγενής του, τὸν ἐκάλεσεν εἰς Ρώμην, ὅπου τὸν ἐδέχθη ἐγκαρδίως καὶ ἔδωκεν εἰς τιμήν του ἀγῶνας μονομάχων εἰς τὸν ἱππόδρομον. Ἀλλ' ἐκεῖ ὁ Καλιγούλας παρετήρησεν ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ εὐσώμου βασιλέως ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς θεατὰς καὶ φθονήσας διέταξεν ἀμέσως τὴν σύλληψιν καὶ δολοφονίαν του.

ΑΥΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ

— **Πτολεμαῖος *ὁ Χρυσέρμου*.** Ἐκ τῶν «φίλων» τοῦ *Πτολεμαίου* Φιλοπάτορος (βλ. λ.), διετήρει σχέσεις ἀγαθὰς μὲ τὸν Κλεομένη, τὸν πρόσφυγα βασιλέα τῆς Σπάρτης. Ὅταν ὁ Κλεομένης ὠργάνωσε τὴν γνωστὴν συνωμοσίαν του, τὸν προσεκάλεσε πλησίον του καὶ συνδιελέχθησαν ἐπὶ μικρόν. Ἀναχωρῶν ὅμως δὲν ἀντελήφθη ὅτι τὸν συνώδευεν ὁ Κλεομένης μέχρις ἔξω τῶν θυρῶν ὅπου ἔκαμεν αὐστηρὰς παρατηρήσεις εἰς τοὺς φύλακας ὅτι «τοιοῦτο θηρίον μέγα καὶ δυστήρητον φυλάττουν ἀμελῶς καὶ ραθύμως». Κατόπιν τούτων τὸν ἐφόνευσαν οἱ συνωμόται.

— **Πτολεμαῖος *ὁ φρούραρχος*.** Ἐπιτετραμμένος καὶ οὗτος τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Φιλοπάτορος, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν τοῦ Κλεομένους.

— **Πτολεμαῖος *Σωσιβίου*** Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Πτολεμαίου Φιλοπάτορος Σωσιβίου. Ἀπεστάλη εἰς Μακεδονίαν πρέσβυς μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀρσινόης, διὰ νὰ πραγματευθῇ γάμον τοῦ Φιλοπάτορος μετά τινος τῶν θυγατέρων τοῦ Φιλίππου, συνάμα δὲ καὶ περὶ συμμαχίας ἐν περιπτώσει παρασπονδήσεως τοῦ Ἀντιόχου. Διατρίψας ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φιλίππου, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅταν ὁ μὲν πατὴρ εἶχεν ἐκλείψει, ὁ δὲ ὁμώνυμος ἐκείνῳ υἱὸς συνεκυβέρνα μετὰ τοῦ ἰσχύσαντος Τληπολέμου, ἀλλ' ἐν διαρκεῖ καὶ ἀμοιβαίᾳ καχυποψίᾳ. Εἰς τὴν ὑπόκωφον ταύτην πάλην μετέσχεν ἐνεργότατα ὁ Πτολεμαῖος καὶ τέλος συνεμερίσθη τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀδελφοῦ του.

— **Πτολεμαῖος *Ἀγησάρχου*, ἢ *Μάκρων*.** Μεγαλοπολίτης κατέχων ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν αὐλὴν Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος. Διωρίσθη διάδοχος τοῦ Πολυκράτους εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Κύπρου, παραμείνας εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 198 μέχρι τοῦ 171. Ἀποσυρθεὶς τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, γέρων ἤδη, ἐξώκειλεν εἰς ἀκολασίαν καὶ ἀσέλγειαν. Ἔγραψε «Περὶ Φιλοπάτορος ἱστορίαι», μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου.

— **Πτολεμαῖος *ὁ ρήτωρ*.** Εἷς τῶν πρεσβευτῶν, τοὺς ὁποίους Πτολεμαῖος Εὐεργέτης Β' ἔστειλεν εἰς Μέμφιν πρὸς τὸν νικηφόρως εἰσβαλόντα Ἀντίοχον. Φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ ἀποσταλεὶς κατόπιν εἰς Ρώμην ἀδελφὸς τοῦ Κομανοῦ.

— **Πτολεμαῖος *Εὐμένους*.** Στρατηγὸς ἐπὶ Πτολεμαίου Ἐπιφανοῦς.

— **Πτολεμαῖος.** —1) ***Διονυσίου***, —2) ***Πάνατος***, —3) ***Ἡρακλείδου***, —4) ***πατὴρ καὶ υἱός***. Στρατιωτικοὶ διοικηταὶ καὶ ἀνώτεροι βαθμοῦχοι, γνωστοὶ ἀπὸ ἀναθηματικῶν αὐτῶν ἐπιγραφῶν.

— **Πτολεμαῖος *υἱὸς Φιλίππου*.** Διώκει τὸν α' λόχον τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Γρανικοῦ. Πιθανῶς εἶναι ὁ αὐτός, ὅστις ὑπερήσπισε τὴν Καρίαν καὶ ἐνίκησε τὸν Πέρσην στρατηγὸν Ὀροντοβάτην μετὰ τοῦ Ἀσάνδρου, διοικητοῦ τῆς Λυδίας (332 π. Χ.).

— **Πτολεμαῖος.** Σωματοφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου φονευθεὶς εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Κακῶς ἐταυτίσθη πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου.

— **Πτολεμαῖος *ὁ Σελεύκου*.** Σωματοφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μόλις εἶχε νυμφευθῇ ὅταν ἠκολούθησε τοῦτον εἰς Ἀσίαν καὶ ἐξελέγη διὰ τοῦτο ὁδηγὸς τῶν Μακεδόνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπετράπη νὰ παλινοστήσουν μετὰ τὸν πρῶτον χειμῶνα τῆς ἐκστρατείας. Τὸ ἐπόμενον ἔαρ ἐπέστρεψεν ἄγων ἰσχυρὸν σῶμα καὶ συνήντησε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς Γόρδιον. Εἰς τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην εἶχεν ἀντιμετώπους τοὺς Ἕλληνας τοῦ Δαρείου. Ἔπεσεν ἐκεῖ μαχόμενος ἡρωικῶς.

— **Πτολεμαῖος** Διοικητὴς μισθοφόρων Θρακῶν, ἑνωθεὶς μὲ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Βάκτρων (329).

— **Πτολεμαῖος *ὁ Πτολεμαίου*.** Σωματοφύλαξ τοῦ ψιλῷ ὀνόματι βασιλεύσαντος Φιλίππου Ἀριδαίου.

— **Πτολεμαῖος** ὁ ἀνεψιὸς ***Ἀντιγόνου***. Παρέστη μετὰ τούτου εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Νώρας (320) καὶ παρεδόθη εἰς τὸν Εὐμένη ὡς ὅμηρος. Τῷ 315, ὅταν ὁ Ἀντίγονος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἀσίας καὶ συνησπίσθησαν κατ' αὐτοῦ Κάσσανδρος, Πτολεμαῖος Α' καὶ Σέλευκος, διώρισε τοῦτον ἀρχηγὸν κατὰ τοῦ Κασσάνδρου. Τὴν ἐντολὴν ὁ Πτολεμαῖος ἐξετέλεσεν ἐπιτυχῶς, σώσας τὴν Ἀμισὸν πολιορκουμένην ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοδώρου καὶ ἀνακτήσας τὴν Καππαδοκίαν. Προήλασεν εἶτα εἰς Βιθυνίαν, ἀναγκάσας τὸν Ζιποίτην, βασιλέα αὐτῆς, νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτοῦ, κατέκτησε τὴν Ἰωνίαν, ὅθεν ἀπεσύρθη ὁ Σέλευκος, καὶ ἠπείλησε τὴν Καρίαν, ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τοῦ Μυρμιδόνος, στρατηγοῦ τοῦ Πτολεμαίου Α'. Τὸ ἑπόμενον ἔτος συνέτριψε τὸν στρατηγὸν τοῦ Κασσάνδρου Εὐπόλεμον καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἕως οὗ ἦλθε μετὰ δυνάμεων ὁ Ἀντίγονος. Βοηθήσας εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Καύνου καὶ Ἰάσου, ἐστάλη εἰς Ἑλλάδα κατὰ τῶν ἐκεῖ φρουρῶν τοῦ Κασσάνδρου. Κατ' ἀρχὰς ἐξέβαλεν ἀπὸ τὴν Χαλκίδα καὶ τὸν Ὠρωπὸν τὰς φρουρὰς τοῦ ἀντιπάλου, εἰσέβαλεν εἰς Ἀττικὴν καὶ ἠνάγκασεν εἰς παράδοσιν Δημήτριον τὸν Φαληρέα, μεθ' ὃ διήλασε νικηφόρως τὴν Βοιωτίαν, Φωκίδα καὶ Λοκρίδα διώκων τὰς μακεδονικὰς φρουρὰς καὶ κηρύττων ἀνεξαρτήτους τὰς πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀντιγόνου Τελέσφορος ἀπεσκίρτησεν ἐν Πελοποννήσῳ, μετέβη ἐκεῖ, ὁπότε συνήφθη ἡ συνθήκη τοῦ 311, ἥτις ἀνέκοψε τὰς ἐνεργείας του. Δυσαρεστηθεὶς ὅμως κατὰ τοῦ θείου του, ἀπεσκίρτησε μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὸν Πτολεμαῖον Α', συναντήσας αὐτὸν εἰς Κῶν, ὅπου ἔγινεν εὐμενῶς δεκτός· ἀλλ' ἡ δολιότης καὶ ἡ φιλοδοξία τον δυσηρέστησαν τὸν Πτολεμαῖον Α', ὅστις ἐφυλάκισεν αὐτὸν ἀναγκασθέντα νὰ δηλητηριασθῇ (309).

— **Πτολεμαῖος** ὁ ***Λυσιμάχου***. Ὁ μόνος υἱὸς τῆς Ἀρσινόης Β' ἐκ τοῦ γέροντος βασιλέως τῆς Θράκης, ὅστις διέφυγε τὸν θάνατον, ὅταν Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς ἔσφαξε πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Καταφυγὼν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Δαρδάνων Μονουνίῳ, ἐκίνησε τοῦτον εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Κεραυνοῦ.

— **Πτολεμαῖος** ὁ ***Πύρρου***. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου ἐκ τῆς Ἀντιγόνης προγονῆς Πτολεμαίου Α'. Ἀναχωρῶν ὁ πατὴρ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἰταλίας πόλεμον (280), διώρισεν αὐτὸν ἀντιβασιλέα, ὅταν δ' ἐκεῖνος ἐπέστρεψε, συνειργάσθη μετὰ τούτου εἰς κατάκτησιν τῆς Κερκύρας (274). Μετέσχε τῆς διώξεως Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, μεθ' ὃ ἠκολούθησε τὸν πατέρα εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Πελοποννήσου (272), μετασχὼν ἐνεργῶς εἰς τὴν κατὰ τῆς Σπάρτης ἐπίθεσιν. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐκεῖθεν εἰς Ἄργος πορείαν ὁδηγῶν τὴν ἐμπροσθοφυλακήν, κατόπιν συγκρούσεως πρὸς τὸν Ἀρέα.

— **Πτολεμαῖος** ὁ ***Μακεδών***. Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς Φιλίππου Ε', συμπράξας μὲ τοὺς Λεόντιον καὶ Μεγαλέα ὑπὲρ τῶν προδοτικῶν σχεδίων τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ θανατωθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (218).

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

—**Πτολεμαῖος.** Ὄνομα δύο μαθητῶν τοῦ Ἐπικούρου, ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο *Μέλας*, ὁ δὲ *Λευκός*.

—**Πτολεμαῖος *ὁ Ἀβούβου*.** Γαμβρὸς Σίμωνος τοῦ Μακκαβαίου, ἀρχιερέως καὶ ἡγεμόνος τῶν Ἑβραίων, νικητοῦ δὲ τοῦ Ἀντιόχου. Τὸν Σίμωνα τοῦτον ἤθελε νὰ διαδεχθῇ ὁ Πτολεμαῖος, φύσις κακοῦργος καὶ ἤδη πολὺ μισητὸς εἰς τὸν λαόν. Καλέσας εἰς συμπόσιον τὸν γέροντα πενθερόν του μὲ τὰ τέκνα του, τὸν ἐμέθυσε, τὸν ἀφώπλισε καὶ τὸν ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος. Ταυτοχρόνως συνέλαβε τὴν γυναῖκα τοῦ Σίμωνος καὶ δύο της υἱοὺς τοὺς ἐκράτησε δεσμίους. Τὸν ἀπόντα ἐκ τῶν υἱῶν του Ἰωάννην Ὑρκανὸν ἔστειλεν ἀμέσως ἀνθρώπους του νὰ τὸν δολοφονήσουν. Ἀντιληφθεὶς τοῦτο ὁ νέος, ἔσπευσεν εἰς τὴν πόλιν, βέβαιος ὅτι ὁ λαός, μνήμων τῶν εὐεργετημάτων τοῦ πατρὸς καὶ ἤδη μισῶν τὸν Πτολεμαῖον, θὰ τὸν ἐπροστάτευεν. Ὁ Πτολεμαῖος προσεπάθησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν δι' ἄλλης πύλης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Τότε ἀπεχώρησεν εἰς τὸ φρούριον Δαγῶν, κατ' Ἰώσηπον, Δὼκ κατὰ τὴν Γραφήν. Ὁ Ἰωάννης, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὸν θρόνον, ἐξεκίνησε κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἐπολιόρκησε τὸ φρούριον, ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ἔσυρεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τὴν γηραιὰν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ πολιορκητοῦ καὶ ἐκεῖ τοὺς ἐμαστίγωνεν ἀνηλεῶς. Τὸ φρικτὸν θέαμα ἀνέκοπτε τὰς ἐφόδους. Ἡ μήτηρ μαστιγουμένη παρεκίνει τὸν υἱόν της νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ φρούριον. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ἐδείκνυεν ὅτι θὰ ἔρριπτε καὶ αὐτὴν καὶ τοὺς υἱούς της εἰς τὸ βάραθρον. Μὲ τὸ τέχνασμα τοῦτο παρετάθη ἡ πολιορκία, ἕως οὗ ἐπῆλθε τὸ ἀργὸν λεγόμενον ἔτος τῶν Ἑβραίων, τὸ τελευταῖον ἑκάστης ἑπταετηρίδος, καθ' ὃ πᾶσα ἐχθροπραξία καὶ γεωργικὴ ἐργασία ἔπαυεν. Οὕτως ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ὁ δὲ Πτολεμαῖος, σφάξας τὴν μητέρα καὶ τοὺς υἱούς, ἔφυγεν εἰς Φιλαδέλφειαν πλησίον τοῦ δυνάστου αὐτῆς Ζήνωνος τοῦ Κοτυλᾶ.

— **Πτολεμαῖος, *ἅγιος*** (Saint Ptolémée). Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις βαπτισθεὶς ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ σταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς Τοσκάνην ὡς ἱεραπόστολος, εὗρεν ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον πιθανῶς ἐπὶ Νέρωνος καὶ ἑορτάζεται τὴν 24 Αὐγούστου. —2) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἀπεκεφαλίσθη ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, τῷ 165, καὶ ἑορτάζεται τὴν 19 Ὀκτωβρίου. 3) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἀπεκεφαλίσθη τῷ 249 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἑορτάζεται τὴν 20 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Πτολεμαῖος** ὁ ***Ἀερόπου***. Ἀξιωματικὸς Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, μετασχὼν τῆς ἐν Πανείῳ μάχης (198).

— **Πτολεμαῖος *ὁ ἐξ Ἀλώρου*.** Ἀντιβασιλεὺς ἢ κατ' ἄλλους βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Τὰ κατ' αὐτόν, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰς πρὸς ἀνάρρησίν του ἐπαναστάσεις, διαφόρως ἐκτίθενται. Ὁ Διόδωρος λέγει ὅτι ἦτο υἱὸς Ἀμύντα Β', ὅπερ ἀπίθανον, ὁ δὲ Δέξιππος ὅτι δὲν ἦτο βασιλικοῦ γένους. Διεξήγαγε διαρκῆ ἀγῶνα ὡς ἀνταπαιτητὴς τοῦ θρόνου κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β', υἱοῦ τοῦ Ἀμύντα ὅστις ἀγὼν διεκόπη ἐπὶ μικρὸν μεσολαβήσει τοῦ Πελοπίδα, ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος, ἐπωφεληθεὶς εὐκαιρίας, ἐδολοφόνησε τὸν Ἀλέξανδρον (367) Φαίνεται ὅτι ἦτο συνένοχός του καὶ ἡ βασιλομήτωρ Εὐρυδίκη. Μετὰ τὴν δολοφονίαν ἐνεφανίσθη νέος ἀνταπαιτητής, ὁ Παυσανίας, ὁ ὁποῖος τοῦ παρέσχε πολλὰς ἐνοχλήσεις, ἀφ' ὧν ἀπηλλάγη διὰ μεσολαβήσεως τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἰφικράτους ὁ ὁποῖος ἀνηγόρευσε κατὰ τύπους βασιλέα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' Περδίκκαν Α', ἐνῷ ὁ Πτολεμαῖος ἔμεινε πραγματικὸς κύριος τῆς ἀρχῆς μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως. Εἶναι πιθανὸν ὅτι μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα οἱ ὀπαδοὶ τοῦ δολοφονηθέντος βασιλέως ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Πελοπίδα, ὅστις εἰσέβαλε μὲ μισθοφορικὸν στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Πτολεμαῖος τὸν προϋπήντησε καὶ διαβεβαιώσας αὐτὸν περὶ τῆς ὑποταγῆς συνεφώνησε μετὰ τούτου νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν καὶ νὰ γίνῃ σύμμαχος τῶν Θηβαίων. Συνεπῶς διέκοψε τὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων

Digitized by Google

σχέσεις. Μετὰ τριετίαν ὅμως ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκα Γ′ (364).

— **Πτολεμαῖος ὁ** ***Ἀσκαλωνίτης***. Διδάσκαλος ἐν Ρώμῃ. Ἔγραψε: «Προσῳδία ὁμηρική», «Περὶ ἑλληνισμοῦ, ἤτοι ὀρθοεπείας, βιβλ. ιε′», «Περὶ μέτρων», «Περὶ τῆς ἐν Ὀδυσσείᾳ Ἀριστάρχου διορθώσεως» καὶ «Περὶ διαφορᾶς λέξεων» τὸ σπουδαιότερον ἔργον, παρ' οὗ πολλὰ ἐρανίσθη ὁ Ἀμμώνιος.

— **Πτολεμαῖος ὁ** ***γραμματικός***. Πατὴρ τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστονίκου. Ἀμφότεροι ἐδίδαξαν ἐν Ρώμῃ. Ἔγραψε: «Τὰ ὁμοίως εἰρημένα τοῖς τραγικοῖς», «Εἰς Ὅμηρον βιβλ. V», «Τὰ παρὰ τῷ ποιητῇ ξένως ἱστορημένα», «Τὰ περὶ Μουσῶν καὶ Νηρηΐδων».

—**Πτολεμαῖος** ***Κλαύδιος***. Εἷς τῶν μεγίστων ἀστρονόμων καὶ γεωγράφων τῆς ἀρχαιότητος, γεννηθεὶς πιθανῶς εἰς Πτολεμαΐδα τὴν Ἑρμείου καὶ ζήσας πιθανώτατα ἀπὸ τοῦ 125—161 μ. Χ. Φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς πλουσίαν οἰκογένειαν, διότι ἐταξίδευσε πολὺ πρὸς μελέτας καὶ ἠγόρασε πολλὰ ὄργανα. Πρῶτος αὐτὸς ἐσυστηματοποίησε τὴν ἑλληνικὴν ἀστρονομίαν καὶ δὴ καθ' ἣν ἐποχὴν ἤρχισεν ἐκπίπτουσα, καὶ ἐχάραξε τὰ ὅρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔφθασεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του «Μεγάλη σύνταξις τῆς ἀστρονομίας», ἐκ 13 βιβλίων, ἥτις πρὸς διάκρισιν ἀπὸ ἄλλης, «Τετράβιβλος σύνταξις», ἐπωνομάσθη «Μεγίστη», μετεφράσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων (827) ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταβεἰρ ἀλ Μαγίσθη», ὅθεν οἱ Εὐρωπαῖοι ἔπλασαν τὴν «Almagest». Εἶναι, καθὼς καὶ ἄλλα του βιβλία, ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἀδελφόν του, Σῦρον ὀνομαζόμενον. Περιέχει ἔκθεσιν συστήματος τοῦ κόσμου, διατάξεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, περὶ τῶν περιφορῶν αὐτῶν, ἔπειτα ἐπίπεδον καὶ σφαιρικὴν τριγωνομετρίαν καὶ τέλος περιγραφὴν πλήρη καὶ περίεργον τῶν τότε ἐν χρήσει ἀστρονομικῶν ὀργάνων παρατηρήσεως καὶ μετρήσεως. Τὸ κοσμογραφικόν του σύστημα, φέρον τὸ ὄνομά του, ἐπεκράτησε μέχρι Κοπερνίκου. Ἡ «Γεωγραφικὴ ἀφήγησις» αὐτοῦ, πλειστάκις ἀνατυπωθεῖσα, παραμένει πολύτιμον μνημεῖον, παρὰ τὰς ἀνακριβείας της (βλ. καὶ λ. *μῆκος γεωγραφικόν*), διότι εἶναι ἡ εὐρυτέρα καὶ πληρεστέρα ἔκθεσις τῶν τότε γεωγραφικῶν γνώσεων. Κυρίως ἠρανίσθη πολλὰ ἀπὸ τὸν Τύριον Μαρῖνον. Ἀφῆκε καὶ ἄλλα ἔργα: «Πίνακες» εἰς χρῆσιν τῶν ἀστρολόγων, «Κανὼν βασιλέων» ἤτοι κατάλογος βασιλέων καὶ τῆς διαρκείας τῆς βασιλείας ἑκάστου ἀπὸ Ναβονασσὰρ μέχρις Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς. Τὸ ἔργον τοῦτο παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἱστορικούς, «Ὑπόθεσις πλανητῶν» ἀναφερομένη εἰς τὴν «Μεγίστην σύνταξιν», «Ὀπτική», τῆς ὁποίας τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον ἀπωλέσθη, σῴζεται δὲ λατινικὴ κακόζηλος μετάφρασις, ἐκ μεταφράσεως πάλιν ἀραβικῆς γενομένη. Περιεῖχε γενικὴν θεωρίαν τῆς ὁράσεως, τῶν κατόπτρων, τῆς θλάσεως τοῦ φωτός, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς διαθλάσεως κλπ., «Φάσεις ἀπλανῶν ἀστέρων καὶ συναγωγὴ ἐπισημασιῶν», ἤτοι ἡμερολόγιον (ἐφημερίδες, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον) τῶν ἀνατολῶν καὶ τῶν δύσεων τῶν ἀπλανῶν διὰ τοὺς παραλλήλους Συήνης, Ἀλεξανδρείας, Ρόδου, Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου. «Ἁρμονικῶν βιβλία γ′», ἤτοι πραγματεία περὶ μουσικῆς, «Περὶ ἀναλήμματος». Τὸ βιβλίον εἶναι ἐγχειρίδιον γνωμονικῆς, γενόμενον γνωστὸν ἐξ ἀραβικῆς μεταφράσεως, «Ἅπλωσις ἐπιφανείας», ἤτοι θεωρία στερεογραφικῆς παραστάσεως τῆς σφαίρας. Γνωστὸν καὶ τοῦτο ἐξ ἀραβικῆς μεταφράσεως. «Περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ», μικρὰ μεταφυσικὴ πραγματεία μετρίας ἀξίας. Ἡ πληρεστέρα ἔκδοσις τῶν ἁπάντων τοῦ Πτολεμαίου ἔγινεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας τῷ 1551. Εἰς τὸ τέλος τῆς γεωγραφίας του περιγράφεται σύστημα γεωγραφικῶν πινάκων εἴς τινα χειρόγραφα, ἀποδιδομένων εἰς τὸν Ἀλεξανδρέα Ἀγαθοδαίμονα (Ε′ αἰῶνος). Εἶναι 27 πίνακες ἐπιμελῶς χρωματισμένοι. Ἡ μνήμη τοῦ Πτολεμαίου ὑπέστη ἀποτομωτάτας μεταπτώσεις ἐξ ἴσου ὑπερβολικάς. Μέχρι τοῦ Κοπερνίκου ἐθεωρεῖτο διὰ τὴν ἀστρονομίαν «θαυμάσιος» καὶ «θεῖος», ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τὴν φυσικὴν καὶ φιλοσοφίαν μέχρι Καρτεσίου. Ἔκτοτε καὶ οἱ δύο περιεφρονήθησαν ὡς «γελοῖοι». Ἡ ἀλήθεια ἔγκειται εἰς τὸ μέσον. Τὰ κυριώτερα συγγράμματα τοῦ Ἱππάρχου ἐχάθησαν καὶ μόνον ὅ,τι περιέχει ἡ «Σύνταξις» τοῦ Πτολεμαίου γνωρίζομεν. Ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ὁ εὑρέτης τῶν περισσοτέρων μεθόδων παρατηρήσεως καὶ λογισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται εἰς τὴν «Μεγίστην». Ἀνεκάλυψε τὴν ἐκκεντρότητα τῶν τροχιῶν ἡλίου καὶ σελήνης, διενοήθη τὴν θεωρίαν τῶν περιφορῶν τούτων κατ' ἐπικύκλια, ἤτοι κατὰ κύκλους μικρούς, ὧν τὰ κέντρα διαγράφουν περὶ τὴν γῆν τὴν μέσην των τροχιὰν κυκλικήν. Ὁ Ἵππαρχος ἔθηκε τὰς πρώτας βάσεις τῆς θεωρίας τῶν πλανητῶν, ὥστε πᾶν ὅ,τι ἄλλο περιέχει τὸ βιβλίον τοῦ Πτολεμαίου ἀνήκει εἰς τὸν συγγραφέα του. Ἄλλωστε καὶ ὁ Ἵππαρχος, ὅστις ἦτο πνεῦμα ἀνώτερον, δὲν θὰ ὤθει, ὅπως ἔκαμεν ὁ Πτολεμαῖος, τὴν θεωρίαν εἰς τόσον πολύπλοκον καὶ ἀπίθανον σύστημα, ἀφοῦ, προκειμένου περὶ τῶν κινήσεων ἡλίου καὶ σελήνης, τὸ ἀρχικὸν σύστημα εἶχε τὴν ἁπλότητα ἀληθοῦς φιλοσοφικῆς συλλήψεως. Φαίνεται ἀκόμη ὅτι ὁ Πτολεμαῖος δὲν ἔκαμε πάντοτε ὁ ἴδιος τὰς ἀναφερομένας παρατηρήσεις, ἀλλ' ὅτι ἐχρησιμοποίησε τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Ἱππάρχου καὶ τῶν ἀμέσων τούτου διαδόχων. Τὸ πλεῖστον μάλιστα τῶν λογισμῶν, τοὺς ὁποίους ἐκθέτει εἰς τοὺς πίνακάς του, φαίνεται ὅτι ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸν Ἵππαρχον, διότι τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τούτους πλάτος τοῦ παρατηρητηρίου εἶναι τὸ τῆς Ρόδου, ὅπου εἰργάσθη ὁ Ἵππαρχος, καὶ ὄχι τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἔγραφεν ὁ Πτολεμαῖος. Ἄλλωστε καὶ ἡ «Μεγίστη» δὲν ἀποκρύπτει ὅτι ἐδανείσθη ἀπὸ τὸν Ἵππαρχον, τὸν ὁποῖον συχνὰ ἐγκωμιάζει.

Ὁ Πτολεμαῖος οὐδὲν σχεδὸν μετέβαλεν ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ ἡλίου τῆς διατυπωθείσης ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου. Ἐκτιμᾷ ὅσον ἐκεῖνος τὴν διάρκειαν τοῦ τροπικοῦ ἔτους ἐκ 365 ἡμ. $^1/_4$ ἡμ. πλὴν $^1/_{300}$, δίδει τὴν αὐτὴν ἐκκεντρότητα τῆς τροχιᾶς, $^1/_{24}$, καὶ τὴς αὐτὴν ἐξίσωσιν τοῦ κέντρου. Τὸ ἀπὸ τοῦ Ἱππάρχου ὅμως διαρρεῦσαν διάστημα ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον μεταγενεστέραν προσέγγισιν τῶν τιμῶν τούτων. Εἰς τὴν πρώτην ἀνακάλυψιν τοῦ Πτολεμαίου συνετέλεσεν ἡ θεωρία τῆς σελήνης. Ὁ Ἵππαρχος εἶχεν ἀνακαλύψει εἰς τὴν κίνησιν ταύτης μίαν ἀνωμαλίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ ἡλίου, καίτοι δὲ παρατηρήσεις τινὲς ἔπρεπε νὰ τοῦ ἐμπνεύσουν ἀμφιβολίας, ὅμως διετύπωσε τὰς δύο θεωρίας ἐντελῶς ὁμοίας, ἐκτὸς τῶν ἀριθμητικῶν τιμῶν. Ὁ Πτολεμαῖος ἀπέδειξεν ὅτι διὰ νὰ συμβιβασθῇ ἡ θεωρία τῆς σελήνης πρὸς τὰς παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐστενοχώρησαν τὸν Ἵππαρχον, ἔπρεπε τὸ ἐπικύκλιον νὰ μεταβιβασθῇ ἐπὶ κινητοῦ ἐκκεντρικοῦ κύκλου, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον νὰ κινῆται περὶ τὴν γῆν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εὑρίσκεται κατὰ μὲν τὰς δύο συζυγίας μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ δὲ τοὺς τετραγωνισμοὺς ἔξω αὐτῶν. Μὲ ἄλλους λόγους τὸ κέντρον τοῦ ἐπικυκλίου θὰ ἦτο ἀπόγαιον κατὰ τὰς πρώτας καὶ περίγαιον κατὰ τοὺς δευτέρους. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην τὸ κέντρον τοῦ ἐκκεντρικοῦ ἐπικυκλίου θὰ ἐκινεῖτο ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἡμερησίαν κίνησιν, τὸ κέντρον τοῦ ἐπικυκλίου ἐπὶ τοῦ ἐκκεντρικοῦ κατὰ τὴν φορὰν τῆς ἡμερησίας κινήσεως, καὶ τέλος τὸ κέντρον τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ ἐπικυκλίου της κατ' ἀντίστροφον φοράν. Κατὰ τὸν Delambre, ἡ σπουδαία αὐτὴ ἀνακάλυψις κατατάσσει τὸν Πτολεμαῖον μεταξὺ τῶν μεγίστων ἀστρονόμων. Δι' αὐτῆς ὁ Πτολεμαῖος συνέταξε πίνακας τῆς σελήνης ἀκριβεστέρους πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ἠδυνήθη νὰ προλέγῃ ἀσφαλέστερον τὰς ἡμερομηνίας καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐκλείψεων. Αἱ θεωρίαι τοῦ Πτολεμαίου πρὸς ἑρμηνείαν τῶν πλανητικῶν κινήσεων ὑπῆρξαν πολύπλοκοι καὶ τοῦτο διὰ νὰ διατηρήσῃ εἰς ταύτας τὸ ὁμοιοταχὲς καὶ τὸ κυκλικόν. Μὲ τὰς τότε προκαταλήψεις καὶ γενικῶς ἐρριζωμένας ἰδέας περὶ τῆς ἀκινησίας τῆς γῆς, τῆς πρωτευούσης της θέσεως εἰς τὸ Σύμπαν, τῆς γεωκεντρικῆς τουτέστιν ἀντιλήψεως, τῆς φιλοσοφικῆς ἀνωτερότητος, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς τὴν κυκλικὴν καὶ ἰσοταχῆ κίνησιν κλπ., δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν Πτολεμαῖον νὰ φθάσῃ εἰς ἁπλουστέρας ἑρμηνείας τῶν ἐμφανῶν ἀνωμαλιῶν τῶν οὐρανίων κινήσεων καὶ ἰδίως τῶν στάσεων καὶ ὀπισθοδρομήσεων τῶν πλανητῶν, τῶν «ἀμφιδρόμων ἑλίκων» τοῦ ἐπιγράμματός του. Πράγματι, ὁ ἴδιος, ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπάρκειαν τῆς θεωρίας του, ἐποίησεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα:

> Οἶδ' ὅτι θνητὸς ἔφυν καὶ ἐφήμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρων
> μαντεύω πυκνάς, ἀμφιδρόμους ἕλικας,
> οὐκετ' ἐπιψαύω γαίης ποσίν, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ
> Ζηνί, θεοτροφέως πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

Ἀλλὰ καὶ τὸ πολύπλοκον τῶν θεωριῶν του, τὸ ὁποῖον τοῦ προσῆψαν οἱ κοπερνικικοὶ μὲ πολλὴν ὑπερβολήν, δὲν εἶναι τόσον λαβυρινθῶδες. Τὸ σύστημά του εἶναι πάντοτε ἀνάλογον πρὸς τὸ περὶ σελήνης ἐκτεθὲν ἀνωτέρω. Ὁ πλανήτης διαγράφει ἐπικύκλιον, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον διαγράφει κύκλον ὄχι ὁμόκεντρον πρὸς τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκκεντρικόν, τὸ δὲ κέντρον τοῦ ἐκκεντρικοῦ τούτου κύκλου κινεῖται περὶ σημεῖον εὐστόχως ἐκλεγόμενον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἑρμηνείας. Ἀφ' ἑτέρου καὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐπικυκλίου ὑφίσταται λικνισμὸν κατάλληλον. Διὰ τὸν Ἑρμῆν καὶ τὴν Ἀφροδίτην, οἱ ὁποῖοι διαγράφουν ἐλλειπτικὰς τροχιὰς περὶ τὸν ἥλιον, τὸ κέντρον τοῦ ἐπικυκλίου εὑρίσκεται ὅσον περίπου καὶ τὸ ἡλιακὸν καὶ ἔχει ἀκτῖνα τὴν ἀπόστασιν τοῦ πλανήτου ἀπὸ τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν μεγίστην του ἀπομάκρυνσιν. Τὰ σημεῖα ἀπογαίου καὶ περιγαίου εὑρίσκονται, φυσικά, πλησίον τοῦ ἡλίου. Διὰ τοὺς ἀνωτέρους πλανήτας (ἐξωτερικούς, ὡς λέγομεν σήμερον), τὸ περίγαιον εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὸ ἀπόγαιον εἰς τὴν συζυγίαν, τὸ ὁποῖον καὶ πράγματι συμβαίνει. Ὁ συνδυασμὸς πασῶν τῶν κινήσεων τούτων ἑρμηνεύει τὰς φαινομένας θέσεις τῶν πλανητῶν. «Ὁ Πτολεμαῖος, λέγει ὁ Delabre, παρεσκεύασε τὸν δρόμον εἰς τὸν Κέπλερον καὶ τὸν Νεύτωνα». Οἱ πίνακές του ἔδιδον τὴν θέσιν τῶν πλανητῶν μὲ προσέγγισιν $^1/_4$ τῆς μοίρας, ἡ ὁποία εἶναι λαμπρά, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀτέλεια τῶν τότε ὀργάνων καὶ μεθόδων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀπτικήν, ὁ Πτολεμαῖος παρέχει πίνακας τῶν δεικτῶν τῆς θλάσεως ἀνὰ 10° διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀέρος εἰς τὸ ὕδωρ ἢ τὴν ὕαλον διάβασιν. Καὶ διὰ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν διάθλασιν παρέχει τιμὰς ἀρκετὰ ἀκριβεῖς. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι δημιουργικός, διότι οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ ἔθιξε τὸ ζήτημα τοῦτο. Εἰς τὴν «Ἅπλωσιν ἐπιφανείας», ἰδέαν συλληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου, ἡ προβολὴ τῶν ἀπλανῶν καὶ τῶν πλανητικῶν τροχιῶν γίνεται ἐπὶ ἐπιπέδου ἐφαπτομένου τῆς σφαίρας κατὰ τὸν νότιον πόλον. Ὁ Πτολεμαῖος ἐγνώριζεν ὅτι οἱ οὐράνιοι κύκλοι προβάλλονται κατὰ κύκλους, ἀλλ' ἠγνόει ὅτι διατηροῦνται αἱ κατὰ τὰς τομὰς γωνίαι. Ἀλλὰ καὶ ἡ γεωμετρία ὀφείλει εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὸ θεώρημα, καθ' ὃ πᾶσα εὐθεῖα ἀγομένη ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τριγώνου, τέμνουσα τὰς δύο πλευρὰς αὐτοῦ καὶ τὴν προέκτασιν τῆς τρίτης, ἀποκόπτει ἐπὶ τῶν πλευρῶν, ἀπὸ τῶν κορυφῶν μετρούμενα, ἓξ τμήματα τοιαῦτα, ὥστε τὸ γινόμενον τῶν τριῶν μὴ ἐχόντων ἄκρον κοινὸν ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῶν τριῶν ἄλλων. Τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὴν περὶ δυνάμεων θεωρίαν τοῦ Carnot. Γ. Λ. Α.

— **Πτολεμαῖος ὁ** ***Μενναίου***. Δυνάστης τῆς ἐν Συρίᾳ Χαλκίδος.

— **Πτολεμαῖος ὁ** ***τετράρχης***. Υἱὸς τοῦ Μινίου, τετράρχης τῆς ἐν Συρίᾳ Χαλκίδος μετὰ τῆς Ἡλιουπόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἰτουραίας, ἀποθανὼν τῷ 40 π. Χ.

— **Πτολεμαῖος ὁ** ***Χέννος***. Ἀλεξανδρεὺς ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ. Ἔγραψε: «Περὶ παραδόξου ἱστορίας», «Σφίγξ», «Ἀνθόμηρος», ἔπος ἐξ 24 ῥαψῳδιῶν, καὶ ἄλλα. Ὁ Φώτιος δίδει ἐπιτομὴν ἄλλου του ἔργου «Περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἱστορίας ἐν ζ′ βιβλίοις». Ὁ Φώτιος καὶ ὁ Σουΐδας τὸν ὀνομάζουν «Ὁ Ἡφαιστίωνος», ἀλλ' ἄγνωστον ἂν υἱός, πατὴρ ἢ μαθητής. Ὁ Τζέτζης τὸν ὀνομάζει *Ἡφαιστίωνα*. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἀναφερόμενος Πτολεμαῖος ἐκ Κυθήρων, ὡς γράψας περὶ τοῦ μυθικοῦ φυτοῦ ψαλάκανθα, εἶναι αὐτὸς ὁ Χέννος. Γ. Λ. Α.

Πτολεμαΐς. Θυγάτηρ Πτολεμαίου τοῦ Α′ ἐκ τῆς τρίτης του συζύγου Εὐρυδίκης. Ἔφυγε μετὰ τῆς μητρός της ἐξ Αἰγύπτου ὅταν ὁ πατήρ, διαζευχθεὶς ταύτην, ἐνυμφεύθη τὴν Βερενίκην, καὶ μετέβη εἰς Μίλητον. Τότε ὁ Δημήτριος Πολιορκητής, στρατεύων ἐξ Ἑλλάδος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν (287), ἐνυμφεύθη αὐτὴν τῇ παρεμβάσει τοῦ Σελεύκου.

Πτολεμαΐς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Πενταπόλεως τῆς Κυρήνης, μεταξὺ Ναυσίδος καὶ Τευχείρων καὶ πόλις μεγίστη (Σταδ. Μεγ. θάλ. 54—57). Ὠνομάζετο πρότερον Βάρκη καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην φέρεται παρὰ Στράβωνι (ΙΖ′, 837). Τὴν ἐξέλιξίν της ἐκώλυε τοῦ ποσίμου ὕδατος ἡ ἔλλειψις, παρὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γενόμενον ὑδραγωγεῖόν της (*Προκοπ.* Περὶ κτισμ. 6, 2). Εἶναι ἡ σύγχρονος, κατὰ παραφθορὰν ἴσως, Tolmeita (πλάτ. 32° 43′ Β., μῆκ. 20° 53′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 241: Benghazi to Derna). Σ. Ε. Λ.

—**Πτολεμαΐς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰθιοπίας κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς χώρας τῶν Τρωγλοδυτῶν τοῦ Ἀραβίου κόλπου (νῦν Ἐρυθρᾶς θαλάσσης), *Πτολεμαῒς Θηρῶν* ὑπὸ Πτολεμαίου (Δ, 3, 7) ὀνομαζομένη. Εἶναι τὸ χερσονησῶδες ἀκρωτήριον Ras Makdah (πλάτ. 18° 42′ Β., μῆκ. 37° 43′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 81: Mersa Darur to Trinkitat) 60 μίλ. νοτίως τοῦ Πὸρτ Σουδὰν (ἀρχ. Θεῶν Σωτήρων Λιμήν). Σ. Ε. Λ.

— **Πτολεμαΐς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Ἀραβίου κόλπου) ἐπὶ τῆς αἰγυπτιακῆς ἀκτῆς τοῦ Ἡρωοπολίτου κόλπου, ἐπίνειον Ἀρσινόης τῆς Κλεοπατρίδος, πρωτευούσης τοῦ Ἀρσινοΐτου νομοῦ (*Πτολεμ.* Δ, ε, 57). Εἶναι ἡ Ptolemaidonar Sinoitou, ἐκ κακῆς γραφῆς καὶ ἔτι χειροτέρου χωρισμοῦ τῶν λέξεων,...don—Ar..., τοῦ Πευτιγγεριανοῦ χάρτου, τὸ σύγχρονον δὲ *Σουὲζ* (πλάτ. 29°56′ Β., μῆκ. 32°33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 734: Suez bay). Σ. Ε. Λ.

— **Πτολεμαΐς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὅρμος τῆς Φοινίκης (*Στράβ.* ΙΣΤ′, 758). Εἶναι ἡ *Ἄκη* τῶν ἀρχαίων, ἢ Ἄκκα τῶν Ἀράβων, ἢ Saint Jean d'Acre τῶν Εὐρωπαίων, πόλις καὶ λιμὴν τῆς Παλαιστίνης. Σ. Ε. Λ.

— **Πτολεμαΐς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὅρμος τῆς Παμφυλίας μεταξὺ τοῦ Μέλανος ποταμοῦ καὶ τοῦ Κορακησίου, κατὰ τὴν παραλίαν τῶν Κιβωρατῶν καὶ πρὸς τὰ σύνορα τῆς Τραχείας Κιλικίας (*Στράβ.* ΙΔ, 668). Εἰς 5 μίλ. Α. ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίων Καραμπουρνοῦ (ἀρχ. Λευκόθειον) εὑρίσκονται, ἐπὶ χερσονησῖδος προεχούσης (πλάτ. 36°35′45″ Β., μῆκ. 31°50′30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Karaburnu to Karadash burnù), τὰ ἐρείπιά της. Σ. Ε. Λ.

— **Πτολεμαΐς** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Μακεδονίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 6.442, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Πεντάβρυσος*, 6.619. Κεῖται πρὸς Β. τῆς Κοζάνης, ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 25 χλμ., παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Σινιάτσικον καὶ

Digitized by Google

ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Κοζάνης—Σόροβιτς. Εἶναι ἕδρα τῆς μητροπόλεως Νέας Πελαγονίας, ἔχει πταισματοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ταμεῖον, ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, τέσσαρα δημοτικὰ σχολεῖα, ὧν ἓν εἰς τὸ χωρίον Πεντάβρυσος, ἡμιγυμνάσιον, ἐθνικὸν ὀρφανοτροφεῖον καὶ ἓξ γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Παράγει σιτηρά, μέταξαν, ὄσπρια, καπνόν, δασικὰ προϊόντα καὶ ὀπώρας. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καϊλάρια*.

πτολίεθρον (τό)· πόλις, λ. ὁμηρ.: «ἱερὸν πτολίεθρον» ἡ Τροία.

πτοῶ (—*έω*)· κάμνω τινὰ νὰ φοβηθῇ, ἐκφοβῶ: «οὐδεὶς κίνδυνος τὸν πτοεῖ».

πτυαλ— βλ. λ. *πτυελ—*.

πτυάριον (τό), κοιν. *φτυάρι*· τὸ *πτύον* (βλ. λ.).

πτυαρίζω· ἐξελλήνισις τοῦ δημοτ. *φτυαρίζω* (βλ. λ.).

πτύγμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πτύσσω, τὸ ἐπτυγμένον, διπλωμένον.

πτυελίζω, καὶ *πτυαλίζω*· πάσχω πτυαλισμόν. ἔχω συχνὴν ἔκκρισιν πτυάλων, φτύνω συχνά.

πτυελίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἡ εἰς τὸν σίελον τοῦ ἀνθρώπου ἀπαντῶσα *διαστάση* (βλ. λ.).

πτυελισμὸς (ὁ). Οὕτω καλεῖται ἡ ἄφθονος ἔκκρισις τοῦ σιέλου, ἡ μέχρις ὑπερβολῆς τοιαύτη, δυναμένη νὰ φθάσῃ κατὰ ποσότητα εἰς 4 ἢ 5 λίτρα (μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ καταπινομένου σιέλου). Ὁ πτυελισμὸς παρατηρεῖται εἰς διαφόρους νευροπαθείας, τὴν ὑστερίαν, τὴν νευρασθένειαν κλπ., κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυήσεως, τοὺς πρώτους ἰδίως μῆνας, εἰς τινας νευρικὰς βλάβας, λ. χ. τὴν χειλεογλωσσολαρυγγαίαν παράλυσιν, τὴν παράλυσιν τοῦ προσωπικοῦ κλπ., εἰς τὰς διαφόρους στοματίτιδας, ἰδιαίτατα δὲ εἰς τὴν ὑδραργυρικὴν στοματίτιδα κλπ. Μ. Ν. Κ.

πτυελίστρα (ἡ). Πτυελοδοχεῖον ὑάλινον μετὰ πώματος, τὸ ὁποῖον φέρουν μεθ' ἑαυτῶν οἱ φυματικοὶ ἐν τῷ θυλακίῳ, ἵνα μὴ πτύωσιν ἐν μανδηλίοις ἢ κατὰ γῆς. Μ. Ν. Κ

πτυελοδοχεῖον (τό), ἡ *πτυελοδόχη* (ἡ)· τὸ δοχεῖον τῶν πτυέλων, ὅπου τις ἐκπτύει τὰ πτύελα, *πτυελίστρα* (βλ. λ.).

— *[Ὑγιειν.]* Ἡ ἀπόπτυσις τῶν πτυέλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐν ρινομάκτροις εἶναι εἰς ἄκρον ἀνθυγιεινή, ἐν περιπτώσει δὲ λοιμώδους τινὸς παθήσεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, καὶ ἰδιαίτατα ἐπὶ φυματιάσεως, αὕτη εἶναι ἀπ' εὐθείας ἐπικίνδυνος. Διὸ ἐπενοήθησαν τὰ πτυελοδοχεῖα, ἅτινα εἶναι μικρὰ εἰδικὰ δοχεῖα, φέροντα μεσαίαν ὀπὴν ἐπὶ τοῦ καλύμματος αὐτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα συλλέγονται τὰ πτύελα τῶν πασχόντων. Ἐπιβάλλεται ὅπως τὰ πτυελοδοχεῖα περιέχωσι πάντοτε ἀντισηπτικόν τι διάλυμα, πρὸς καταστροφὴν τῆς ἰογόνου δυνάμεως τῶν πτυέλων. Δέον νὰ ἀπολυμαίνωνται καλῶς, εἴτε διὰ βρασμοῦ εἴτε δι' ἀποστειρώσεως. Ὑπάρχουσι καὶ πτυελοδοχεῖα εἰδικὰ φορητά, ἰδίως διὰ τοὺς φυματικούς, τὰ ὁποῖα οἱ πάσχοντες φέρουσιν ἐν τοῖς θυλακίοις αὐτῶν. Μ. Ν. Κ.

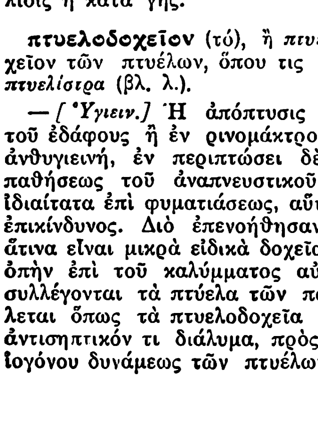
Ὀδοντιατρικὸν πτυελοδοχεῖον.

— *[Ὀδοντιατρ.]* *Πτυελοδοχεῖον* καλεῖται τὸ ἀριστερὰ τῇ ὀδοντιατρικῇ ἕδρᾳ τοποθετημένον εἰδικὸν δοχεῖον, εἰς ὃ οἱ ἀσθενεῖς πτύουσι κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὀδοντιατρικῶν ἐπεμβάσεων. Τὰ νεώτερα ὀδοντιατρικὰ πτυελοδοχεῖα συνδέονται ὑδραυλικῶς μετὰ σωλῆνος, δι' οὗ διοχετεύεται ἐν αὐτοῖς διαρκῶς ὕδωρ, ἐνῷ δι' ἑτέρου ἀποχετεύονται τὰ ἐν αὐτοῖς πτύσματα. Ν. Γ. Π.

πτύελον (τό). Οὕτω καλεῖται ἀπόχρεμψις προερχομένη ἔκ τινος τμήματος τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος. Τὰ μικρὰ παιδία δὲν ἀποβάλλουσι ποτὲ πτύελα. Ὁμοίως οἱ γέροντες δὲν ἔχουσιν ἄφθονα πτύελα, πλὴν μόνον ἐὰν πάσχωσιν ἐκ βρογχεκτασίας, χρονίας βρογχίτιδος, ἢ ἐὰν φέρωσιν εὐμεγέθη φυματικὰ σπήλαια πεπαλαιωμένα. Ἡ ἁδροσκοπικὴ (ὄψις, χροιά, σύστασις κλπ.) καὶ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τῶν πτυέλων εἶναι χρησιμωτάτη, ἰδίᾳ κατὰ τὰς διαφόρους παθήσεις τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος.

Διὰ τῆς ἁδροσκοπικῆς ἢ μακροσκοπικῆς ἐξετάσεως καθορίζονται διάφοροι ἐνδιαφέροντες χαρακτῆρες τῶν πτυέλων, ἅτινα δυνατὸν νὰ εἶναι: α') *Ὀρώδη* ἢ *λευκωματώδη*. Τὰ πτύελα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ὀροῦ αἵματος, εἶναι διαυγῆ, ἀφρώδη, ἄχροα ἢ ἐλαφρῶς ρόδινα, ἀποβάλλονται δὲ ἐπὶ ὀξέος πνευμονικοῦ οἰδήματος ἢ κατόπιν θωρακοκεντήσεως. β') *Βλεννώδη*. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν φλεγμονώδη ἔκκρισιν τῶν ἀδένων τοῦ βρογχικοῦ βλεννογόνου· εἶναι δὲ διαυγῆ, ἄχροα, πυκνότερα τῶν προηγουμένων καὶ ἀποβάλλονται ἐπὶ ἀρχομένης βρογχίτιδος καὶ κατὰ τὸ ἆσθμα, ὁπότε φέρουσι καὶ μικρὰ ἐλαστικὰ σωμάτια. γ') *Βλεννοπυώδη*. Ἐπὶ ἐντονωτέρας φλεγμονῆς τὰ πτύελα περιέχουσιν ἀποπεπτωκότα ἐπιθηλιακὰ κύτταρα τοῦ βλεννογόνου τῶν βρόγχων καὶ ποικίλλουσαν ποσότητα λευκῶν αἱμοσφαιρίων, ἅτινα εἰσήχθησαν διὰ διαπιδύσεως ἀπὸ τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων· εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον θολὰ καὶ πρασινωπά, παρατηροῦνται δὲ συνήθως, κατὰ τὰς ἐλαφρὰς ἢ βαρείας βρογχοπνευμονικὰς φλεγμονάς· εἰς δὲ τὰς κονιάσεις τοῦ πνεύμονος λαμβάνουσι διαφόρους χρωματισμούς: μέλανα ἐπὶ ἀνθρακώσεως, φαιοκίτρινα ἐπὶ σιδηρώσεως κλπ. δ') *Πυώδη*. Ταῦτα δυνατὸν νὰ εἶναι μονήρη, ὡς ἐπὶ φυματιάσεως, βρογχικοῦ κατάρρου, βρογχεκτασίας, ἢ νὰ ἀποτελῶσι μᾶζαν ἄμορφον, πυκνὴν καὶ πυώδους ὄψεως. Εἰς τὰς διαπυήσεις τοῦ πνεύμονος ἢ τὰς ρήξεις παρακειμένων ἀποστημάτων εἰς τοὺς βρόγχους, δὲν πρόκειται, κυρίως εἰπεῖν, περὶ πυωδῶν πτυέλων, ἀλλὰ περὶ καθαροῦ πύου, ὅπερ ἀποβάλλεται ἀφθόνως διὰ πυώδους ἀποχρέμψεως. ε') *Αἱματηρά*. Τὸ ποσὸν τοῦ αἵματος ποικίλλει ἑκάστοτε, ἀπὸ ἁπλῶν τινων κηλίδων ἢ νηματίων μέχρι θρόμβων ἀφθόνων, τὸ δὲ χρῶμα αὐτοῦ ὁτὲ μὲν εἶναι ὠχρόν, ὁτὲ βαθυέρυθρον καὶ ἄλλοτε σκωριόχρουν, ὡς εἰς τὴν πνευμονίαν. Τὰ αἱματηρὰ πτύελα παρατηροῦνται εἰς τὴν πνευμονίαν, εἰς τὴν ἐμβολὴν τοῦ πνεύμονος, εἰς τὸν καρκίνον τοῦ πνεύμονος, εἰς τὴν φυματίασιν κλπ. στ') *Κάκοσμα*. Παρατηροῦνται ταῦτα ἐπί τινων σηπτικῶν βρογχιτίδων, ἰδίως δ' ἐπὶ πνευμονικῆς γαγγραίνης, ὁπότε ἡ κακοσμία εἶναι ἔντονος καὶ ἀντιληπτὴ μακρόθεν· εἶναι δὲ ταῦτα βλεννοπυώδη, καστανόχροα καὶ περιέχουσι τεμάχια ἐσφακελισμένου πνευμονικοῦ ἱστοῦ. ζ') *Ψευδομεμβρανώδη*. Ταῦτα εἶναι σπάνια, περιέχουσι δὲ τεμάχια ψευδομεμβρανῶν καὶ παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς τραχειοβρογχικῆς διφθερίτιδος.

Διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀνακαλύπτονται ἐν τοῖς πτυέλοις μικρόβια διάφορα καὶ ἕτερα ἄμορφα στοιχεῖα, ἤτοι: ἐνδοθηλιακὰ κύτταρα, πυοσφαίρια, μόρια ἱστῶν, ἐλαστικαὶ ἶνες κλπ. Ἐκ τῶν μικροοργανισμῶν σπουδαιότερος εἶναι ὁ βάκιλλος τοῦ Koch, οὗτινος ἡ ἐν τοῖς πτυέλοις παρουσία ἀποτελεῖ τὸ βεβαιότατον σημεῖον τῆς πνευμονικῆς φυματιάσεως. Ἕτερα μικρόβια, εὑρισκόμενα ἐν τοῖς πτυέλοις, εἶναι: ὁ πνευμονιόκοκκος, ὁ πανωλικὸς βάκιλλος, ὁ διπλόκοκκος τοῦ Friedländer, τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος, ὁ στρεπτόκοκκος κλπ., μύκητες διάφοροι (ἀκτινομύκης, σποροτριχον, ἀσπέργιλλος κλπ.), σπειρύλλιά τινα ὡς ἡ σπειροχαίτη τοῦ Castellani, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ αἱματηρὰ βρογχῖτις, δίστομά τινα προκαλοῦντα τὴν πνευμονικὴν διστομίασιν, ἄγκιστρα ἐχινοκόκκων κλπ. ἕτερα παράσιτα.

Διὰ τὴν χημικὴν ἐξέτασιν τῶν πτυέλων ἐφαρμόζεται ἡ λευκωματοαντίδρασις τῶν Roger καὶ Levy Valensi. Ἡ ἔλλειψις λευκώματος ἐκ τῶν πτυέλων δεικνύει ἀσφαλῶς ὅτι τὸ ἄτομον δὲν πάσχει ἐκ φυματιάσεως, καθόσον τὸ λεύκωμα ὑπάρχει πάντοτε εἰς τὰ πτύελα τῶν φυματικῶν. Τὸ λεύκωμα ὑφίσταται καὶ ἐπὶ πνευμονίας, βρογχοπνευμονίας, βρογχίτιδος τῶν λευκωματουρικῶν καὶ τῶν καρδιοπαθῶν· διὸ μεγάλην σημασίαν ἔχει ἡ ἀρνητικὴ λευκωματοαντίδρασις τῶν πτυέλων.

Τὰ μικροβιοφόρα πτύελα ἀποβαίνουσιν αἴτιον μολύνσεως, διὸ ἐπιβάλλεται ἡ συλλογὴ αὐτῶν εἰς πτυελοδοχεῖον. Διὰ τοῦ βηχὸς ἐκτοξεύονται μέχρις ἀποστάσεως 0,80 μ. πλῆθος σταγονιδίων (σταγονίδια τοῦ Pfllügge καλούμενα) πεφορτισμένων βακίλλων· τὰ σταγονίδια ταῦτα εἰσπνεόμενα δύνανται νὰ προκαλέσωσι μόλυνσιν, διὸ ἐπιβάλλεται ἡ προάσπισις τοῦ στόματος καὶ τῆς ρινὸς κατὰ τὸν βῆχα. Τὰ ἐν ρινομάκτροις συλλεγόμενα πτύελα προκαλοῦσι τὴν μόλυνσιν τῶν πλυντριῶν. Προτιμότερον, ἐλλείψει πτυελοδοχείου, νὰ συλλέγωνται τὰ πτύελα ἐντὸς τεμαχίων χάρτου, ἅτινα νὰ καίωνται ἀμέσως. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

πτύξις,— *εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πτύσσειν, σύμπτυξις, δίπλωμα.

— *[Μεταλλοτ.]* Ἡ *πτύξις* εἶναι τρόπος δοκιμασίας τῆς ἀντοχῆς μετάλλου τινός. Ἐὰν τὸ μέταλλον εἶναι ἀρκούντως μαλακτὸν μετὰ πτύξιν, τὸ διπλωθὲν ἔλασμα αὐτοῦ δὲν παρουσιάζει ρωγμάς, σημεῖα θραύσεως ἢ ἄλλα ἐλαττώματα. Ἡ πτύχωσις γίνεται ἐν ψυχρῷ ἢ ἐν θερμῷ, ἀναλόγως τῆς ποιότητος τοῦ μετάλλου. Διά τινα ἐλάσματα καὶ τὰ σύρματα γίνεται δοκιμασία δι' ἐπανειλημμένων πτύξεων ἢ κάμψεων, καθ' ὡρισμένους κανόνας, μέχρι θραύσεως. Θ. Χ.

πτύον (τό). Καλεῖται τοιουτοτρόπως ξύλινον ἢ ἐκ μεταλλικοῦ ἐλάσματος ἐργαλεῖον, στερεούμενον εἰς τὸ ἄκρον στειλεοῦ καὶ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν συσσώρευσιν, τὴν ἀναμόχλευσιν, τὴν μεταφορὰν κττ. σκύρων, ἄμμου, σπόρων, ἀνθράκων κτλ. Ὑπάρχουσι διάφοροι τύποι πτύων, μὲ κόψιν εὐθεῖαν, αἰχμηράν, ἡμικυκλικὴν μετὰ πλαγίων πτερυγίων κτλ., ἕκαστος τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖται ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως καὶ τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ τῆς χρήσεως τοῦ πτύου.

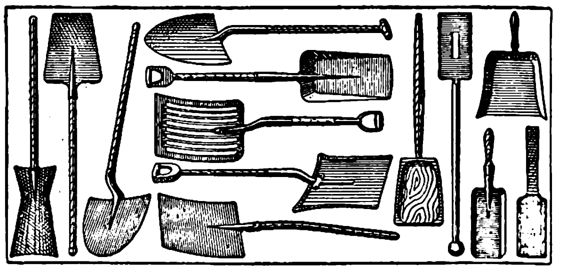
Διάφοροι τύποι πτύων.

πτυοσκαπάνη (ἡ). Φορητὸν σκαφευτικὸν ἐργαλεῖον, χρησιμοποιούμενον παρὰ τῶν στρατευμάτων πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, ἀπολῆγον πρὸς τὸ ἓν μὲν ἄκρον εἰς μικρὸν τετραγωνικὸν πτύον, πρὸς τὸ ἄλλο δὲ εἰς μικρὰν σκαπάνην. Εἰς τὸ μέσον φέρει ὀπήν, δι' ἧς εἰσάγεται ὁ στειλεός, μήκους περίπου 0,30 μ., φέρων εἰς τὸ ἄκρον ἀγκύλην πρὸς ἀνάρτησιν ἀπὸ τοῦ ζωστῆρος τῶν στρατιωτῶν. Ἡ πτυοσκαπάνη δύναται νὰ προσδεθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ γυλιοῦ. Φέρεται ἐντὸς δερματίνης θήκης καὶ ἔχει ὁλικὸν βάρος 900—1000 γραμμαρίων. Πτυοσκαπάνη τελειοποιηθεῖσα παρὰ τοῦ ἄλλοτε ἀξιωματικοῦ τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἤδη ἐν ἀποστρατείᾳ ὑποστρατήγου Δροσοπούλου ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον ὑπόδειγμα, φέρον τὸ ὄνομά του. Ζ. Ν.

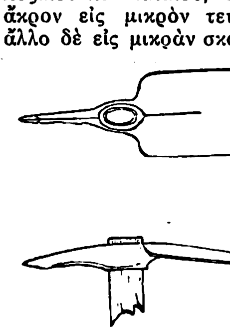
Πτυοσκαπάναι.

πτύσμα (τό)· τὸ ἀποπτυόμενον, πτύελον, κοιν. *φτύμα*· || τὸ πτύειν, κοιν. *φτύσιμο*.

πτυσμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πτύειν, κοιν. *φτύσιμο*.

πτύσσω, ἀόρ. *ἔπτυξα—ἐπτύχθην*, παθ. μετχ. *ἐπτυγμένος*· συμπτύσσω, διπλώνω· || ναυτ., ἐνν. *ἱστίον* ἢ *σκηνὴν* (κοιν. *μαζώνω τὸ πανί*)· **τυλίσσω** καὶ δένω φιλοκάλως καὶ στερεῶς ἱστίον ἢ σκηνήν, χωρὶς νὰ ἐκλύσω αὐτό.

πτυχὴ (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πτύσσειν, κοιν. *δίπλα, πιέτα, πλισσές*· || ζαρωματιά, σούφρα.

— *[Γεωλογ.]* Καλεῖται *πτυχὴ* (Falte, pli) σύμπλεγμα στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἅπαξ κυρίως κεκαμμένων. Τὰ ὑπὸ γωνίαν τινὰ κεκλιμένα πρὸς ἄλληλα ἢ παράλληλα, διὰ τῆς κάμψεως προσπλησιάσαντα ἄλληλα ἢ καὶ συνενωθέντα, τμήματα τῆς πτυχῆς καλοῦνται *σκέλη* ἢ *πτέρυγες*. Εἰς τὰ σκέλη τὰ στρώματα εἶναι κεκλιμένα ἢ ἠνωρθωμένα. Τὸ ἐσώτατον τμῆμα πτυχῆς τινος καλεῖται *πτυχοπυρὴν* ἢ *πυρὴν τῆς πτυχῆς*, τὸ δ' ἐξώτατον τμῆμα κατὰ τὸ σημεῖον τῆς καμπῆς καλεῖται *κορυφή*. Πτυχή, ἔχουσα εἰς τὸν πυρῆνά της τὸ ἀρχαιότατον στρῶμα καὶ εἰς τὴν κορυφήν της τὸ νεώτατον, καλεῖται *σάγμα, καμάρα* ἢ *ἀντίκλινον*· ἀντιθέτως πτυχή, ἔχουσα εἰς μὲν τὸν πυρῆνά της τὰ νεώτατα στρώματα, εἰς δὲ τὴν κορυφήν της τὰ ἀρχαιότατα, ὀνομάζεται *σκάφη, λεκάνη* ἢ *σύγκλινον*. Ἡ ἐπιφάνεια ἡ διατέμνουσα τὰς κορυφὰς ὅλων τῶν καθέκαστα κεκαμμένων στρωμάτων πτυχῆς τινος καλεῖται *ἀξονικὸν ἐπίπεδον*. *Ἄξων* δὲ τῆς *πτυχῆς* καλεῖται ἡ νοητὴ γραμμὴ ἡ διήκουσα εἰς τὴν κορυφὴν ἢ τὸν πυρῆνά της κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν στρωμάτων της.

Εἴδη πτυχῶν. Συμμετρικαὶ **καλοῦνται** αἱ πτυχαί, **τῶν ὁποίων τὰ σκέλη κλίνουν ὑπὸ τὴν** αὐτὴν

Digitized by Google

γωνίαν. Εἰς τὰς συμμετρικὰς μόνον πτυχὰς τὸ ἀξονικὸν ἐπίπεδον συμπίπτει πρὸς τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας, διχοτομεῖ δηλαδὴ τὴν ὑπὸ τῶν δύο σκελῶν σχηματιζομένην γωνίαν καὶ διαιρεῖ τὴν πτυχὴν εἰς δύο κατοπτρικῶς ὅμοια ἡμίση. Ὅλαι αἱ ἄλλαι πτυχαὶ εἶναι *ἀσύμμετροι*.

Ἁπλαῖ πτυχαὶ καλοῦνται αἱ ἔχουσαι σκέλη εὐθέα, μὴ ἐπτυχωμένα. Αἱ *σύνθετοι πτυχαὶ* ἔχουν ἀμφότερα τὰ σκέλη των ἢ μόνον τὸ ἓν ἢ καὶ τὴν κορυφήν των ἐπτυχωμένην. Αἱ ἁπλαῖ πτυχαὶ διακρίνονται εἰς *ὀρθίας*, *κατακεκλιμένας* καὶ *καταδυομένας* καὶ *ἰσοκλινεῖς*. Αἱ **ὄρθιαι** πτυχαὶ ἔχουν τὸ ἀξονικόν των ἐπίπεδον κατακόρυφον ἢ κεκλιμένον (οὐχὶ ὅμως μέχρις ὁριζοντιότητος). Ἀναλόγως τῆς γωνίας, τὴν ὁποίαν σχηματίζουν τὰ σκέλη ὀρθίας τινὸς πτυχῆς μετὰ τοῦ ὁρίζοντος (ἢ ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ ἀξονικοῦ ἐπιπέδου) διακρίνουν: α') Τὰς *κατακορύφους*, ἐχούσας διατομὴν στέγης ἢ θόλου (εἰς τὰ σάγματα) καὶ Υ-ειδῆ ἢ λεμβόμορφον εἰς τὰ σύγκλινα. Ἐνταῦθα ἀνάγονται καὶ αἱ *κιβωτιόμορφοι* πτυχαί, ἔχουσαι διατομὴν ταξιδιωτικοῦ κιβωτίου καὶ χαρακτηριζόμεναι μὲ ὁμαλὴν ἐπίπεδον κάμψιν τῆς κορυφῆς των καὶ μὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀρθογώνιον κάμψιν τῶν σκελῶν. Ἐπίσης αἱ *ῥιπιδιόμορφοι πτυχαὶ* παρουσιάζουν ἐντονωτέραν ἢ ὀλιγωτέραν κάμψιν τῶν σκελῶν πρὸς τὸν πυρῆνα καὶ ἐκτροπὴν τῶν ἀνωτέρων μερῶν τῶν πτερύγων πρὸς τὰ ἔξω, ὥστε νὰ γεννᾶται ῥιπιδοειδὴς τῶν στρωμάτων τοποθέτησις. β') Τὰς *λοξὰς* καὶ γ') Τὰς *ὑπερκειμένας* ἢ *ἀνεστραμμένας* πτυχάς, εἰς τὰς ὁποίας καὶ τὰ δύο σκέλη παρουσιάζουν διάφορον ἢ τὴν αὐτὴν κλίσιν πρὸς ὁρίζοντα, κλίνουν πρὸς τὴν αὐτὴν πλευράν, τὸ δ' ἓν σκέλος ἔχει ἀνορθωθῆ κατὰ γωνίαν μεγαλυτέραν τῶν 90°. Αἱ λοξαὶ καὶ ἀνεστραμμέναι πτυχαὶ κλίνουν γενικῶς πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν ἐκείνης, ἐκ τῆς ὁποίας ἔρχεται ἡ ὀρεογόνος θλῖψις. Αἱ κατακεκλιμέναι πτυχαὶ ἔχουν σκέλη κατὰ προσέγγισιν ὁριζόντια ἢ ὁριζόντιον ἀξονικὸν ἐπίπεδον, καλοῦνται δὲ *στεναὶ* ἢ *ὀξεῖαι*, ὅταν αἱ μεταξὺ τῶν σκελῶν των γωνίαι εἶναι ὀξεῖαι, *ἀμβλεῖαι* δ' ἢ *εὐρεῖαι*, ὅταν ἡ μεταξὺ τῶν σκελῶν των γωνία εἶναι ἀμβλεῖα. Αἱ κορυφαὶ κατακεκλιμένων πτυχῶν καλοῦνται *γίγλυμοι*, δύνανται δὲ νὰ παρουσιάζωσι σημαντικὰς παχύνσεις. Στεναὶ κατακείμεναι πτυχαὶ μὲ ὀξύαιχμον γίγλυμον ἀποκαλοῦνται *σφῆνες*. Ἂν δύο εἰδῶν πετρώματα εἶναι ἐπτυχωμένα ἐν εἴδει σφηνῶν, τότε παρουσιάζεται ἡ ἐνσφήνωσις τοῦ ἑνὸς πετρώματος ἐντὸς τοῦ ἄλλου ἢ ἡ καλουμένη *σφηνοειδὴς ἐμπτύχωσις*.

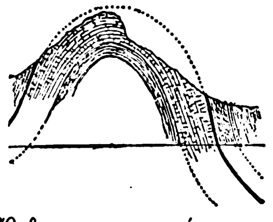

Ὄρθιον, συμμετρικόν, κατακόρυφον ἀντίκλινον, διαβεβρωμένον κατὰ τὴν καμπήν.

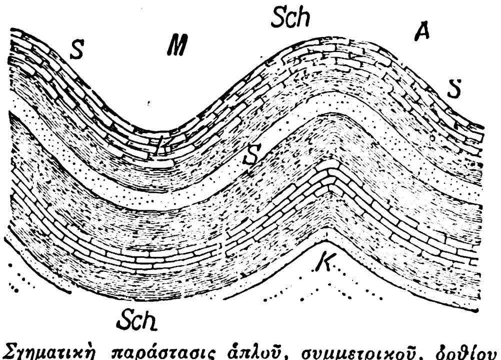

Σχηματικὴ παράστασις ἁπλοῦ, συμμετρικοῦ, ὀρθίου κατακορύφου συγκλίνου Μ καὶ παρομοίου σάγματος Α.
[S=σκέλος. Sch=κορυφή. K—πυρῆνες.]

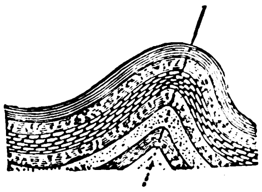

Λοξὴ πτυχή.
[Ἡ μέλαινα γραμμὴ ἡ διερχομένη διὰ τῶν κορυφῶν τῶν στρωμάτων σημειοῖ τὴν θέσιν τοῦ ἀξονικοῦ ἐπιπέδου.]

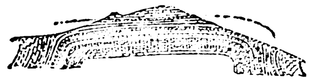

Πτυχὴ κιβωτιόμορφος μὲ διαβεβρωμένα τμήματα καμπῶν.

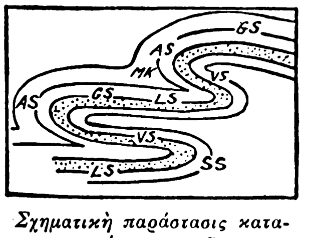

Σχηματικὴ παράστασις κατακειμένων πτυχῶν.
[GS=ἐπικείμενον σκέλος. VS=ἀνεστραμμένον μεσαῖον σκέλος. LS=κατακείμενον σκέλος. AS=ἀντικλινικὸς γίγλυμος. SS=συγκλινικὸς γίγλυμος. MK=πυρὴν συγκλίνου.]

Πτυχὴ κατακεκλιμένη, πολὺ ὅμως προωθημένη, ὥστε νὰ καλύπτῃ τὸ ὑπέδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἑδράζεται, εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρεογόνου θλίψεως, καλεῖται καλυπτήριος πτυχή. Ἡ θέσις, ἐκ τῆς ὁποίας ἀρχίζει μία καλυπτήριος πτυχή, καλεῖται *ῥίζα* αὐτῆς, ὁ δ' ἀντικλινικὸς γίγλυμός της ὀνομάζεται *μέτωπον*.

Πτυχὴ καταδυομένη καλεῖται ἡ ὑποστᾶσα ἀνατροπὴν πολὺ πέραν τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου, οὕτως ὥστε τὸ μεσαῖον σκέλος της εἶναι ἀνεστραμμένον κατὰ γωνίαν μείζονα τῶν 180°. Τὸ καταδυόμενον ἀντίκλινον παρουσιάζει μορφὴν ὀρθίου συγκλίνου, δι' ὃ καὶ *ψευδοσύγκλινον* καλεῖται, ἐνῷ τὸ καταδυόμενον σύγκλινον προσομοιάζει πρὸς ὄρθιον ἀντίκλινον καὶ τούτου ἕνεκα καλεῖται, *ψευδαντίκλινον*. Εἰς τὸ ψευδοσύγκλινον ἡ κορυφὴ του κάτω ἀποτελεῖται ἐξ ἀρχαιοτέρων πετρωμάτων, ἐνῷ ὁ πυρὴν ἄνω ἐκ νεωτέρων πετρωμάτων. Εἰς τὸ ψευδαντίκλινον ἡ κορυφὴ ἄνω συνίσταται ἐξ ἀρχαιοτέρων πετρωμάτων καὶ ὁ πυρὴν κάτω ἐκ νεωτέρων στρωμάτων.

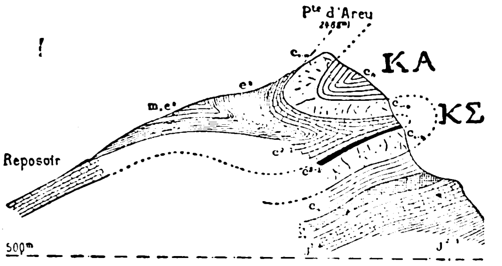

Καταδυόμενον ἀντίκλινον (κορυφαῖον τμῆμα τοῦ ὄρους). ΚΑ καὶ ΚΣ καταδυόμενον σύγκλινον.

Ἰσοκλινεῖς πτυχαὶ καλοῦνται αἱ παρουσιάζουσαι κλίσιν ὁμοιομεγέθη τῶν σκελῶν των πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ὑπάρχουσιν ὄρθιαι—καὶ μάλιστα κατακόρυφοι καὶ ἀνεστραμμέναι—ὡς ἐπίσης καὶ κατακείμεναι καὶ καταδυόμεναι ἰσοκλινεῖς πτυχαί. Συχνόταται εἶναι αἱ ἀνεστραμμέναι.

Συνένωσις πλειόνων πτυχῶν. α') *Δέσμαι πτυχῶν*. Σπανίως συναντᾷ τις ἐν τῇ φύσει μίαν μεμονωμένην πτυχήν, καθόσον παρουσιάζονται ὁμοῦ πλείονες πτυχαὶ ἢ ὁλόκληρον πλῆθος ἐκ τούτων, αἱ ὁποῖαι διήκουν πλησίον ἀλλήλων μὲ διεύθυνσιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμοίαν, καὶ τούτου ἕνεκα εὑρίσκονται εἰς τόσον στενὸν σύνδεσμον μεταξύ των, ὥστε πάντοτε δύο παρακείμεναι πτυχαὶ (ἓν σάγμα καὶ μία λεκάνη) ἔχουσιν ἀνὰ ἓν κοινὸν σκέλος. Τὸ σύνολον τοιούτων πτυχῶν καλεῖται *δέσμη* ἢ *σύστημα πτυχῶν*.

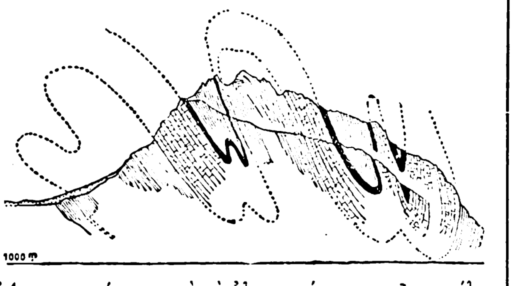

Ἀνεστραμμένη πτυχὴ μὲ ἠλαττωμένον μεσαῖον σκέλος.

Εἰς δέσμην τινὰ πτυχῶν αἱ καθέκαστα πτυχαὶ ἢ τελειώνουν ἐλευθέρως ἢ συνενοῦνται μεταξύ των ἢ ἀκλαδίζονται εἰς μικροτέρας.

Αἱ πτυχαὶ εἰς τὰς δέσμας δύνανται νὰ εἶναι διαφόρων εἰδῶν καὶ τούτου ἕνεκα διακρίνονται ἀναλόγως *δέσμαι ἰσοκλινῶν πτυχῶν* ἢ *κατακειμένων πτυχῶν* (πακέτα πτυχῶν) κ.ο.κ. Εἰς ἓν πακέτον ἐκ καλυπτηρίων πτυχῶν ἑκάστη πτυχὴ ὑψηλότερον κειμένη ὑπερβαίνει εἰς ἔκτασιν τὴν ἀμέσως ὑποκειμένην της. Τοιαῦται πτυχαὶ καλοῦνται *κλιμακωταί*.

Δέσμη καλυπτομένων πτυχῶν ἢ καλυμμάτων ὑπερπτυχώσεως ὑπερκειμένων ἀλλήλων.

Πτυχαὶ ὑπερκείμεναι ἀλλήλων μὲ ὀξεῖς γιγλύμους καλοῦνται *ζίκ-ζακοειδεῖς πτυχαί*, μὲ ὀλιγώτερον δ' ὀξεῖς γιγλύμους καλοῦνται *καταρρακτώδεις πτυχαί*.

β') *Λέπια, λεπιδωτὸς ἱστός.* Ἂν εἰς τὰς πτυχὰς δέσμης τινὸς ἰσοκλινῶν πτυχῶν ἐπισυμβῶσι πτυχοεπωθήσεις, κατόπιν δέ, διὰ διαβρώσεως, ἀπομακρυνθῶσι τὰ ἀναστραφέντα σκέλη τῶν πτυχῶν, ἐπαναλαμβάνεται τότε πολλάκις ἡ ἰδία σειρὰ στρωμάτων, εἰς τὴν βάσιν τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἑκάστοτε καὶ μία ἐπιφάνεια πτυχοεπωθήσεως. Ἡ διάταξις αὕτη καλεῖται *λεπιδωτὸς ἱστός*, τὸ φαινόμενον τὸ προκαλοῦν τὸν τοιοῦτον ἱστὸν *λεπίδωσις* καὶ τὸ σύμπλεγμα τῶν στρωμάτων *λεπιδωμένον*.

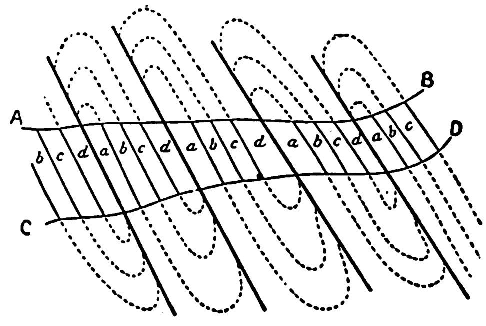

Σχηματικὴ παράστασις λεπιδωτοῦ ἱστοῦ.
[Αἱ παχεῖαι μέλαιναι γραμμαὶ σημειοῦσι τὰς πτυχοαπωθήσεις. a=τὸ ἀρχαιότατον, d=τὸ νεώτατον στρῶμα. Αἱ γραμμαὶ A-B καὶ C-D παριστῶσι τὰς μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀνεστραμμένων σκελῶν ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.]

Πολλάκις κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν λεπίων ἀπομακρύνεται καὶ καταστρέφεται ὄχι μόνον τὸ ἀνεστραμμένον, ἀλλὰ καὶ τμήματα τοῦ κανονικοῦ σκέλους. Συμβαίνει δὲ πολλάκις εἰς λεπιδωμένα συμπλέγματα νὰ ἔχουν ἀπομείνει ὀλίγα, πολὺ ἠλαττωμένα στρώματα. Ἰσχυρῶς ὠλιγοστευμένα λέπια καλοῦνται *πακέτα στρωμάτων* ἢ *ῥάκη στρωμάτων*. Ὁ λεπιδωτὸς ἱστὸς εἶναι πολὺ διαδεδομένος. Τοιαύτην λεπιδωτὴν δομὴν παρουσιάζουν ἐν Ἑλλάδι αἱ ὀροσειραὶ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τῆς Μακεδονίας καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

— *[Ἀνατομ.] Πτυχαὶ ἀρυταινοεπιγλωττικαί.* Δύο πτυχαὶ τοῦ βλεννογόνου, ἀφορίζουσαι ἐν τοῖς πλαγίοις τὸ ἄνω στόμιον (φαρυγγικὸν) τοῦ λάρυγγος.

Πτυχαὶ ἐνάρθριοι. Ἀποφύσεις ἢ πτυχαὶ τοῦ ἀρθρικοῦ ὑμένος, εἰσέχουσαι εἰς τὰ ἐντὸς τῆς ἀρθρικῆς κοιλότητος, χρησιμεύουσαι δὲ πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν τῶν ὑπολειπομένων μεταξὺ τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν.

Πτυχαὶ καληδόνιοι· βλ. λ. *καληδόνιοι πτυχαί*.

Πτυχαὶ ὀδοντωταί· βλ. λ. *ὀδοντωταὶ πτυχαί*.

Πτυχαὶ πτερυγοειδεῖς. Δύο ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων ἐναρθρίων λιπωδῶν πτυχῶν, τῶν σχηματιζομένων ἐν τῇ κατὰ γόνυ διαρθρώσει, πρὸς πλήρωσιν τῶν μεταξὺ τῶν διαρθρουμένων ἐπιφανειῶν αὐτῆς κενῶν. Αἱ πτυχαὶ αὗται, ἐπιμήκεις οὖσαι, καλούμεναι καὶ *πτερυγοειδεῖς σύνδεσμοι*, πρὸς τὰ κάτω συγκλίνουσαι, τελευτῶσιν εἰς τὸν ἐγκάρσιον σύνδεσμον τῶν μηνίσκων, πρὸς δὲ τὰ ἄνω φερόμεναι κύκλῳ περὶ τὰ χείλη τῆς ἐπιγονατίδος ἑνοῦνται ὕπερθεν αὐτῆς, σχηματίζουσαι οὕτω περὶ τὴν ἐπιγονατίδα πιμελῶδες κυκλοτερὲς περιχαράκωμα.

Πτυχὴ γλουτιαία. Αὖλαξ ἐγκαρσία, ἥτις παριστᾷ τὸ ὅριον τῶν γλουτῶν καὶ τοῦ μηροῦ.

Πτυχὴ ἐπιγάστριος. Πτυχὴ κατὰ τὴν βουβωνικὴν χώραν, σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ περιτοναίου, ὑπεγειρομένου ἐκ τῆς πορείας τῶν κάτω ἐπιγαστρικῶν ἀγγείων ἑκατέρωθεν τῆς πτυχῆς ταύτης φωρῶνται ἀπὸ τοῦ κύτους τῆς κοιλίας τὰ δύο βουβωνικὰ βοθρία.

Πτυχὴ εὐθυκυστική, εὐθυμητρική· βλ. *δουγλάσειος πτυχή*. Ι. Π.

Πτυχὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἀνῆκον ἤδη εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κυψέλων (Ὑψάλων) τοῦ νομοῦ Ἕβρου καὶ ἠρίθμει 347 κατοίκους. Τουρκιστὶ καλεῖται *Κουγιοὺν-τεπέ*.

Πτυχία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος πλησίον τῆς Κερκύρας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Δ, 46, 3), τοῦ Πλινίου (4, 53) καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου (538, 10), πιθανῶς τὸ σημερινὸν *Βίδο*. Ἀλλὰ καὶ πόλις ἢ ὅρμος τῆς Κερκύρας (*Πτολεμ.* Γ' ιδ' 11), ἴσως ὁ λιμὴν *Γουβί* ἢ *Γουβιά* (πλάτ. 39°39' Β., μηκ. 19°52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Σ. Ε. Λ.

πτυχίον (τό)· ἀρχ., τὸ ἐπτυγμένον, τὸ διπλωμένον· || νεώτ., τίτλος, πιστοποιητικὸν εἰδικότητος ἢ σπουδῶν, ἄλλως *δίπλωμα*: «πτυχίον ἰατροῦ, — διδασκάλου, — μηχανικοῦ», «ἐπῆρε τὸ πτυχίον του», «πτυχίον μὲ βαθμὸν ἄριστα».

— *[Ἐγκυκλ.]* *Πτυχίον* καλεῖται πιστοποιητικὸν ἐπὶ φύλλου χάρτου, κοινοῦ ἢ ἐκ περγαμηνῆς, ἐφ' οὗ ἀναγράφεται ὁ βαθμὸς καὶ τὰ ἀξιώματα τὰ ἀπονεμόμενα ὑπὸ ἀνωτάτης σχολῆς ἢ σχολείου (πανεπιστημίου κλπ.) εἰς τοὺς ἐπιτυχῶς ὑποστάντας τὰς νενομισμένας ἐξετάσεις. Ἡ λέξις ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ καθιερώθη τὸ πρῶτον ἐπισήμως ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν διὰ τῶν ὀργανικῶν νόμων τοῦ 1911, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ *διδακτορικοῦ διπλώματος*. Πρὸ τοῦ 1911 σπανιώτατα ἐγίνετο χρῆσις τῆς λέξεως εἰς δήλωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ

Digitized by Google

διπλώματος, ὅπερ, καθιερωθὲν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ πανεπιστημίου, διεκρίνετο: α΄) εἰς *διδακτορικὸν δίπλωμα*, ἀπονεμόμενον εἰς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας (καλῶς, λίαν καλῶς, ἄριστα) κατὰ τὴν διδακτορικὴν δοκιμασίαν, β΄) εἰς *ἀπολυτήριον δίπλωμα*, χορηγούμενον εἰς τοὺς τελειοδιδάκτους (μετρίως) καὶ γ΄) ἁπλῶς εἰς *δίπλωμα*, παρεχόμενον εἰς τοὺς φαρμακοποιούς. Κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἀπὸ τοῦ 1911 ἔτους, *πτυχίον* ἀπονέμεται μόνον εἰς τοὺς λαμβάνοντας ἕνα τῶν τριῶν βαθμῶν «καλῶς», «λίαν καλῶς», «ἄριστα», συμπεριλαμβανομένων τῶν φαρμακοποιῶν καὶ τῶν ὀδοντιάτρων, *διδακτορικὸν* δὲ *δίπλωμα* εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν πτυχιούχους, πλὴν τῶν τῆς ὀδοντιατρικῆς, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν των ἐν τῇ νενομισμένῃ ἐπὶ διδακτορίᾳ δοκιμασίᾳ. Τὰ ὑπὸ τῶν σχολῶν ἢ σχολείων τοῦ πανεπιστημίου ἀπονεμόμενα πτυχία παρέχουσι τῷ πτυχιούχῳ τὸ δικαίωμα ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ τοῦ διορισμοῦ ἐν δημοσίᾳ θέσει, κατὰ τὰς περὶ τούτου διατάξεις τῶν νόμων. Δ. Α. Δ.

πτυχιοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων, ὁ ἀποκτήσας πτυχίον: «πτυχιοῦχος τῆς θεολογίας», «πτυχιοῦχος μηχανικός, — πλοίαρχος».

πτυχίτης (ὁ) (Ptychites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πτυχιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο στενόμφαλον, παχυδισκοειδές. Ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ ἦτο συνεστεωμένη καὶ ἀπεστρογγυλωμένη, αἱ δὲ πλάγιαι πλευραὶ ἔφερον χθαμαλὰς δρεπανομόρφους πτυχάς. Τὸ στοματικὸν χεῖλος ἦτο προτεταμένον πρὸς τὰ ἔξω. Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ κοσμοπολιτικοῦ τούτου γένους εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, κυρίως δὲ τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου (μέσης τριασίου), σπανίως εἰς τὴν γερμανικὴν ὄψιν τοῦ κογχυλιάτου λίθου, συχνὰ ὅμως εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα πτυχιτῶν εὑρέθησαν εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμῖδος τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως καὶ εἰς τὴν Ἀργολίδα (λόφος Θεόκαφτα ἔναντι Ἀσκληπιείου) ἐντὸς στρωμάτων ἀσβεστολίθων τῆς τριασίου διαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

πτυχιτίδαι (οἱ) (Ptychitidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ἀμμωνοειδῶν τετραβραγχιωτῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στενόμφαλον, πρὸς τὰ ἔξω συνεστεωμένον, σπανίως τροπιδοφόρον. Αἱ πλευραί του ἦσαν λεῖαι ἢ κεκαλυμμέναι μὲ δρεπανομόρφους πτυχάς. Ὁ κατοικίδιος θάλαμός των ἦτο βραχύς, κατελάμβανε δ᾽ ἕνα γῦρον. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ἦσαν ὁ *ναννίτης*, ὁ *παραναννίτης*, ὁ *πιυχίτης*, ὁ *προπτυχίτης*, ἡ *στούρια*, ὁ *γυμνίτης*, ὁ *καρνίτης*, ὁ *προκαρνίτης* κλπ. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πτυχοδοντίδαι (οἱ), ἢ ***πτυχοδοντῖναι*** (Ptychodontinae) *[Παλαιοζῳολ.]* Ὑποοικογένεια ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μαστικούρων σελαχίων* ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔφερον 13—14 σειρὰς ὀδόντων, μὲ θολωτάς, ἰσχυρῶς ἐπτυχωμένας στεφάνας, καὶ σπονδύλους κυκλοσπονδυλικούς. Τὰ κυριώτερα ἀπολιθωμένα γένη τῆς ὑποοικογενείας ταύτης ἦσαν ὁ *πτυχόδους* καὶ ἡ *ὑλαιοβατίς*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πτυχόδους (ὁ) (Ptychodus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *πτυχοδοντιδῶν μαστικούρων σελαχίων* ἰχθύων. Οἱ ὀδόντες τῶν ἰχθύων τούτων ἦσαν τετραγωνικοὶ καὶ ἔφερον θολωτήν, ἐπτυχωμένην στεφάνην, χωριζομένην σαφῶς διὰ περισφίγξεως ἀπὸ τὸ ὡς βάθρον χρησιμεῦον τμῆμα τῆς στεφάνης. Ἀπολιθωμένα λείψανα πτυχοδόντων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *αὐλόδο ς*. Γ. Κ. Γ.

πτυχοεπώθησις (ἡ) *[Γεωλογ.]*· βλ. λ. *ἐπώθησις*.

πτυχόζῳον (τὸ) (Ptychozoon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς τάξεως τῶν *σαυρῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γεκοειδῶν*, περιλαμβάνον νυκτοβίους σαύρας ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πτυχόζῳον τὸ ὁμαλοκέφαλον* (Ptychozoon homalocephalum), ὅπερ φέρει σῶμα ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον μὲ πολλὰς πτυχώσεις τοῦ δέρματος κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ μακρὰν οὐράν, κεκαλυμμένην ὑπὸ σκληρῶν λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιὸς μετὰ μελανῶν ποικιλμάτων ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ λευκότεφρος ἐπὶ τῆς κοιλίας. Δ. Ν. Π.

Πτυχόζῳον τὸ ὁμαλοκέφαλον.

πτυχοσπεῖρα (ἡ) (Ptychospira) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀθυριδῶν σπειριφερακιοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἐστιγμένον, μὲ ὀλίγας ὀξυαίχμους πτυχάς. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου καὶ τῆς κατωτέρας λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ τὴν Γερμανίαν. Γ. Κ. Γ.

πτυχόσπερμα (τὸ) (Ptychosperma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον φοίνικας μὲ φύλλα ἐπιμήκη καὶ τριγωνικὰ φυλλάρια καὶ ἄνθη κατὰ σπάδικας διατεταγμένα. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *πτυχόσπερμα τῆς Ἀλεξάνδρας* (Ptychosperma Alexandrae), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Αὐστραλίας, καλλιεργούμενον ἐπιτυχῶς πρὸς κόσμον καὶ εἰς τὰ θερμότερα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ οὗ τὸ ὕψος ἐνίοτε φθάνει τὰ 20 περίπου μέτρα. Δ Ν. Π.

πτυχόφυλλον (τὸ) (Ptychophyllum) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ζαφρεντιδῶν τετρακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὸ σχῆμα τῶν ζῴων ἦτο στρομβοειδές. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

πτυχώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης πτυχῶν, κοιν. *σουφριασμένος, ζαρωμένος*.

πτυχωσιγενὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ γεννηθεὶς διὰ πτυχώσεως τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου συγκείμενος ἐκ πτυχῶν· «πτυχωσιγενὴς χώρα», «πτυχωσιγενὴς ὀροσειρὰ» κτλ. Γ. Κ. Γ.

πτύχωσις, *—εως* (ἡ)· σχηματισμὸς πτυχῶν, κοιν. *σούφριασμα, ζάρωμα*.

—[Γεωλογ.] Πτύχωσις καλεῖται τὸ γεωλογικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον διάφορα στρώματα διαταράσσονται ὑπὸ τῶν ὀρεογενετικῶν δυνάμεων ἐκ τῆς ἀρχικῆς ὁριζοντίας θέσεώς των καὶ πτυχοῦνται εἰς πτυχὰς ἀποτελουμένας ἐξ ἐναλλασσομένων σαγμάτων ἢ ἀντικλίνων καὶ λεκανῶν ἢ συγκλίνων. Γ. Κ. Γ.

πτύω· ἐκβάλλω ἐκ τοῦ στόματος πτύελον, ἐκπτύω, ἀποπτύω, κοιν. *φτύνω* (βλ.λ.).

πτῶμα (τό)· τὸ πεπτωκὸς σῶμα, νεκρόν, σκήνωμα: «τὸ πτῶμα τοῦ τουφεκισθέντος»· || συνεκδ., ὁ πεπτωκὼς ἠθικῶς ἢ σωματικῶς: «ἔγινε πτῶμα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, — ἀπὸ τὴ δυστυχία».

— *[Ἰατροδ.]* Τὸ *πτῶμα*, ὑπὸ ἰατροδικαστικὴν ἔποψιν, εἶναι σῶμα ἀνθρώπων καὶ ζῴων, εἰς ὃ ἐπῆλθεν ὁ θάνατος διὰ τῆς παύσεως εἰς αὐτὸ πάσης λειτουργίας νευρικῆς καὶ μυϊκῆς (αἰσθητικότης, ἀναπνοή, κυκλοφορία). Τὸ πτῶμα εὑρίσκεται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τελείαν ἀκινησίαν, διατηροῦν ἀδιαφόρως τὴν θέσιν, ἥτις ἤθελε δοθῇ αὐτῷ, ἐφ᾽ ὅσον αὕτη δὲν ἀντιστρατεύεται πρὸς τοὺς νόμους τῆς βαρύτητος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ παρηλλαγμένον τὴν ὄψιν καὶ τὴν σύστασιν. Εἰδικώτερον, προκειμένου περὶ ἀνθρωπίνου πτώματος, παρουσιάζει τοῦτο ὠχρὰν καὶ κηρώδη τὴν ὄψιν, εἰδικὴν ὀσμὴν γνωστὴν εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ εἰς τοὺς μετὰ τῶν πτωμάτων ἀσχολουμένους, πρὸς δέ, πλὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἄλλων τοῦ θανάτου σημείων (βλ. λ. *θανάτου σημεῖα*), καὶ τὰς ὀψιαίτερον ἐκ τῆς παύσεως τῆς κυκλοφορίας ἐπερχομένας χημικὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἱστῶν, ἤτοι: τὴν ψῦξιν, τὰς πτωματικὰς ὑποστάσεις ἢ πελιδνότητας, τὴν πτωματικὴν ἀκαμψίαν καὶ τὴν σῆψιν, αἵτινες καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς κυρίους χαρακτῆρας τοῦ πτώματος, ὡς παρουσιάζοντας ἀπόλυτον ἀξίαν διὰ τὴν διαπίστωσιν τοῦ θανάτου ἐν σχέσει μὲ τὰ λοιπὰ σημεῖα αὐτοῦ (παῦσις αἰσθητικότητος, ἀναπνοῆς, κυκλοφορίας), ὧν ἡ ἀξία εἶναι σχετική. Ὁ θάνατος τοῦ ὀργανισμοῦ δὲν συμπίπτει μὲ ταυτόχρονον θάνατον ὅλων τῶν κυττάρων αὐτοῦ· ἡ ζωὴ ἐγκαταλείπει βαθμιαίως τοὺς ἱστούς. Κατὰ πρῶτον θνήσκει τὸ κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα, εἶτα τὸ περιφερικόν, τὰ ἡπατικὰ κύτταρα λειτουργοῦσι χρόνον τινὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὀργανισμοῦ· οἱ μύες ζῶσι πολὺ περισσότερον, ὥρας τινὰς ἐνίοτε· ἡ καρδία τοῦ ἀποκεφαλισθέντος ἐξακολουθεῖ νὰ πάλλῃ χρόνον τινά· τὰ δονητικὰ κύτταρα καὶ τὰ σπερματοζῳάρια εἴς τινας περιπτώσεις καταστρέφονται χρόνον μακρὸν μετὰ τὸν θάνατον, ὅταν ἤδη ἄρχεται ἡ σῆψις. Ἐπίσης μετὰ τὸν θάνατον παρατηρεῖται κινητικότης τῆς ἴριδος, τῶν μελῶν τοῦ ἐμβρύου ἐν τῇ ἐγκύμονι μήτρᾳ, τῶν ἐντέρων σφιγκτήρων κλπ. Εἰς θανόντα ἐκ χλωροφορμίου παρετηρήθησαν κινήσεις καταπόσεως διαρκείας πλέον τῶν δύο ὡρῶν, ἐνῷ ἡ τομὴ τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας οὐδεμίαν ῥοὴν αἵματος παρέσχεν. Ἀντιθέτως, παρουσιάζονται φαινόμενα θανάτου, ἐκ συγκοπῆς, καθ᾽ ἣν παύει ἡ κυκλοφορία, ἐπὶ ὑστερικῶν ἀτόμων, παρ᾽ οἷς δὲν ὑφίσταται ἡ αἰσθητικότης καὶ κινητικότης, ἐπὶ νεκροφανείας, ἐν ᾗ παρατηρεῖται τελεία ἀκινησία μυϊκή, ἐνῷ εἰς τοὺς θανόντας παρατηροῦνται κατὰ τὴν πτωματικὴν ἀκαμψίαν μυϊκαὶ συσπάσεις, κινήσεις μελῶν, ἔξοδος ἀέρος ἐκ τῶν πνευμόνων, ἐκσπερματώσεις κλπ. Διὰ τοῦτο μόνον αἱ ἄνω μνησθεῖσαι χημικαί, ἐκ τῆς παύσεως τῆς κυκλοφορίας, ἀλλοιώσεις παρέχουσιν ἀπόλυτον βεβαίωσιν τοῦ θανάτου. Καὶ ἡ μὲν ψῦξις, ἀποτέλεσμα τῆς παύσεως τῶν ὀργανικῶν ὀξειδώσεων καὶ τῆς πτώσεως τῆς θερμοκρασίας, ἐπέρχεται ἅμα τῇ ἀγωνίᾳ, κατ᾽ ἀρχὰς ταχεῖα καὶ ἀργότερον βραδεῖα, φέρουσα τὸ πτῶμα εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ περιβάλλοντος ἀέρος ἢ ὕδατος. Ἄρχεται ἐκ τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἄκρων· τὸ ἐπιγάστριον παραμένει ἐπὶ μακρὸν θερμόν. Ἡ μικροτέρα θερμοκρασία ἡ συμβιβαζομένη μὲ τὴν ζωὴν εἶναι ἡ τῶν 20°—22° βαθμῶν τοῦ ἑκατονταβάθμου. Σῶμα παρουσιάζον 15°—18° βαθμοὺς θερμοκρασίας βεβαίως εἶναι τεθνεός. Εἴς τινας, ἀρκετὰ σπανίας, περιπτώσεις ἐγκεφαλικῶν καὶ ἐξανθηματικῶν νόσων, χολέρας, τετάνου, θερμοπληξίας, ἡ θερμοκρασία τῶν ἐκ τούτων θανόντων, ἀντὶ νὰ κατέλθῃ, ἀνέρχεται (μεταθανάτιος ὑπερθερμία). Ὁ Tourdes καὶ ὁ Wunderlich παρετήρησαν ὁ μὲν πρῶτος ἀνύψωσιν θερμοκρασίας ἐπὶ μίαν ἔτι ὥραν μετὰ θάνατον, ὁ δὲ δεύτερος ἐπὶ 12 ὥρας μετὰ θάνατον θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τῆς φυσιολογικῆς. Αἱ πτωματικαὶ ὑποστάσεις ἢ πελιδνότητες, ἀποτελοῦσαι εὐρείας πλάκας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ῥοδίνους κατ᾽ ἀρχὰς εἴτε ἐρυθρὰς καὶ τέλος ἰώδεις, ἀναφαίνονται 4—5 ὥρας μετὰ τὸν θάνατον, φθάνουσαι εἰς τὴν ἀκμήν των τὴν 12—15ην ὥραν καὶ καταλαμβάνουσαι τὴν ὠμοπλάτην, τὴν ὀσφύν, τὰ πλάγια μέρη τοῦ κορμοῦ κλπ., ἐκτὸς τῶν πιεζομένων ἢ περισφιγγομένων μερῶν τοῦ σώματος. Εἰς τοὺς θνήσκοντας ἐκ χολέρας καὶ ἀσφυξίας ἐπέρχονται ἐνίοτε καὶ πρὸ τοῦ θανάτου, ἐνῷ εἰς τοὺς θνήσκοντας ἐξ ἀφθόνου αἱμορραγίας δὲν παρατηροῦνται αὗται. Ἀνάλογοι ἐκχυμώσεις γίνονται καὶ εἰς τὰ ἔσω ὄργανα. Αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἀφ᾽ ἑνός, ἐξ ὧν ἐξέρχεται οὕτω ἡ αἱμοχρωστικὴ χρωννύουσα ἐρυθρὸν τὸ λευκὸν πλάσμα τοῦ αἵματος, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν τοιχωμάτων τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων, δι᾽ ὧν διαπιδᾷ οὕτω τὸ πλάσμα τοῦ αἵματος διαχεόμενον εἰς τοὺς πέριξ ἱστούς. Μετά τινας ὥρας ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐπέρχεται ἡ πῆξις τῆς μυοσίνης, ἥτις καὶ δίδει γένεσιν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πτωματικῆς ἀκαμψίας (βλ. λ. *πτωματικὴ ἀκαμψία*). Τέλος εἴς τι χρονικὸν διάστημα, μεταβλητὸν ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐξωτερικὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου, ἄρχεται ἡ σῆψις, ἥτις, μηδεμιᾶς ἀντιστάσεως παρεχομένης ἐκ τοῦ ἐπιθηλίου τῶν βλεννογόνων καὶ τῶν φαγοκυττάρων, ἐπιτελεῖται, ἀφ᾽ ἑνὸς διὰ τῆς εἰσδύσεως ἐκ τῶν ἐντέρων εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἀφθονίας ἀεροβίων μικροβίων καταναλισκόντων τὴν μικρὰν ἔτι παραμείνασαν ποσότητα ὀξυγόνου τῶν ἱστῶν, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου διὰ τῶν ἀναεροβίων, προκαλούντων τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν εἰς ἁπλούστερα χημικὰ σώματα, δι᾽ ὧν ἐκλύονται σηπτικὰ ἀέρια, ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὑδρογόνον, ὑδρόθειον, ἀμμωνία, ἐπαυξάνοντα τὴν σῆψιν. Τέλος μύκητες καὶ ἔντομα ἐπισπεύδουσι τὸ ὅλον ἔργον τῆς σήψεως. Ἡ ἐμφάνισις πρασινωπῆς κηλῖδος ἐπὶ τῆς τυφλικῆς χώρας καὶ βαθμιαίως ἐπὶ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ κορμοῦ, ὀφειλομένη εἰς τὴν προϊοῦσαν ἀποσύνθεσιν τῆς αἱμοσφαιρίνης ἐκ τῶν ἀναεροβίων καὶ τὴν ὀξείδωσίν της διὰ τῆς ἐπαφῆς της μὲ τὸν ἀέρα, καθιστᾷ ἐμφανῆ τὴν ἔναρξιν τῆς σήψεως. Παρερχομένης τῆς πτωματικῆς ἀκαμψίας, ἐπέρχεται ἡ χαλάρωσις τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ δακτυλίου καὶ ἡ ἐκροὴ κοπρανωδῶν ὑλῶν ἐκ τῆς ἐκ τῶν ἀερίων αὐξήσεως τῆς κοιλιακῆς πιέσεως. Ἡ αὐτὴ κοιλιακὴ πίεσις ὠθεῖ ἐκ τῶν σπλάγχνων τὸ αἷμα εἰς τὸν ἐγκέφαλον (ἐγκεφαλικὴ ψευδοσυμφόρησις) καὶ τὰ μέλη, ὅπερ μεταδίδει ἐκ τῶν ἐντέρων τὰ ἀναερόβια μικρόβια, σπέρματα τῆς σήψεως (κυκλοφορία μεταθανάτιος). Ἐντὸς 3—4 ἡμερῶν ἡ πίεσις τοῦ κύτους τῆς κοιλίας ἐκ τῶν ἀερίων ἀποβαίνει τόσῳ μεγάλη, ὥστε, ἂν τὸ πτῶμα ἐγκλεισθῇ ἐντὸς μολυβδίνου φερέτρου, δύναται νὰ ὑποστῇ ἔκρηξιν. Τοιαύτη ἔκρηξις συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἐνταφιασθὲν πτῶμα. Ἀέρια ἀναπτύσσονται ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ὑποδόριον ἱστόν, καθιστῶντα τὸ πτῶμα διπλάσιον τὸν ὄγκον· διὰ τῆς σχάσεως δὲ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ ἐκφεύγει ἀέριον σηπτικόν, περιέχον μεγάλην ποσότητα ὑδρογόνου φλεγομένου διὰ κυανῆς καὶ κιτρίνης φλογός. Στόμαχος, ἔντερα, σπλήν, ἐγκέφαλος, οὐροδόχος κύστις καὶ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ ἀνδρὸς εἰσὶ τὰ ὄργανα, εἰς ἃ ἐκδηλοῦται τὸ πρῶτον ἡ σῆψις· τοὐναντίον ἡ μήτρα τῆς γυναικὸς ἐπὶ μακρὸν διατηρεῖται, αἱ δὲ δονητικαὶ βλεφαρίδες τοῦ ἐπιθηλίου τοῦ λάρυγγος διατηροῦσι τὰς κινήσεις των πλέον τῶν 24 ὡρῶν μετὰ τὸν θάνατον. Ἡ σῆψις εἶναι πρόωρος εἰς τοὺς θνήσκοντας ἐκ σηπτικῶν νόσων, εἰς τοὺς καχεκτικούς, ὡς

Digitized by Google

καὶ κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Τοὐναντίον ἐπὶ ὑγιῶν ἢ θνησκόντων αἰφνιδίως, ἐπὶ πτώματος εὑρισκομένου ἐν βόθρῳ ἢ ὕδατι, ἐν νεκροτομείῳ περιέχοντι ἀργιλλῶδες ἔδαφος ἀδιαπέραστον εἰς τὸ ὀξυγόνον, ἐπὶ διαφόρων δηλητηριάσεων, ἀντισηπτικῶς ἐνεργουσῶν, τὸ πτῶμα διατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν ἄσηπτον. Ἐπίσης τὸ πτῶμα, ἐὰν ἐγκλεισθῇ ἑρμητικῶς ἐντὸς φερέτρου, διατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν ἄσηπτον, ὑφιστάμενον λιπώδη ἐκφύλισιν. Ἐνέσεις ἐν τῇ μηριαίᾳ ἢ καρωτίδι, ἐκ διαλύσεως χλωριούχου ψευδαργύρου, φορμόλης, ὑδραργύρου κλπ., ὡς καὶ ἡ ταρίχευσις διατηροῦσι τοῦτο ἐπίσης ἐπὶ μακρὸν ἄσηπτον. Τέλος, λίαν χαμηλὴ θερμοκρασία ἢ λίαν ὑψηλὴ καθιστῶσιν ἄσηπτον τὸ πτῶμα, ἡ μὲν διὰ τῆς ἀποσκληρύνσεως, ἡ δὲ διὰ τῆς μομιοποιήσεως αὐτοῦ. Τὸ θέρος ἡ σῆψις ἄρχεται ὥρας τινὰς μετὰ τὸν θάνατον, τὸν δὲ χειμῶνα 24—48 ὥρας μετὰ τοῦτον. Μακρὰ σειρὰ ἐντόμων καὶ σκωλήκων ἀπεργάζονται τὴν καταστροφὴν τῶν ἱστῶν. Πρὶν ἢ ἔτι ἀρχίσῃ ἡ μικροβιακὴ σῆψις, δίπτερά τινα καταθέτουσι τὰ ᾠά των εἰς τὸ στόμιον τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων καὶ εἰς τὸν ἔσω κανθὸν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πτώματος. Ἐντὸς μικροῦ γεννῶνται αἱ νύμφαι, αἵτινες εἰσδύουσιν εἰς τὰς κοιλότητας καὶ παραλλήλως μὲ τὰ μικρόβια ἐπιδιώκουσι τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τῶν ἱστῶν. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενεαὶ ἐντόμων καὶ σκωλήκων ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατανάλωσιν τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ κειμένου πτώματος. Τὰ εἴδη διαδέχονται ἄλληλα καὶ ἑκάστη νέα διάφορος ὁμὰς τίθεται εἰς τὸ ἔργον, ὅταν ἡ προηγουμένη κατηνάλωσε τὰς οὐσίας, αἵτινες προσηρμόζοντο μὲ τὸ εἶδος τῆς διατροφῆς της, ἢ ὅταν ἡ σῆψις ἐτροποποίησε καταλλήλως τὴν σύνθεσιν τῶν ἱστῶν, ὥστε νὰ ἀποβῶσι κατάλληλοι πρὸς χρῆσίν των. Ὁ Mégnin διετύπωσε τοὺς νόμους τῆς διαδοχῆς τῶν ἐργατῶν τούτων τοῦ θανάτου, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι δυνατὸν ὁ ἰατροδικαστὴς νὰ ἔχῃ τὰς ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου. Ὅταν τὸ ἔργον τῶν ἐργατῶν τούτων λήξῃ, οὐδὲν ἀπομένει πλέον ἐκ τοῦ πτώματος ἢ ἡ κόνις τῶν ἐκκριμάτων τῶν ἰδίων ἐντόμων καὶ σκωλήκων, καὶ ὁ ὀστεϊνος σκελετός. Ἑπτὰ ὁμάδες διπτέρων εἰς κατάστασιν προνύμφης, νύμφης καὶ νεαροῦ ἐντόμου συντρέχουσι κατὰ σμήνη εἰς τὸ ἔργον τῆς διαβρώσεως. Ἡ πρώτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν γνωστῶν μεγάλων κυανῶν καὶ πρασίνων μυῶν τῶν στάβλων, ἀγορῶν καὶ ἀγρῶν, τῆς curtonevra stabulans, calliphora vomitoria, lucilia Caesar, sarcophaga carnaria. Τὸ ἔργον της διαρκεῖ ἐπὶ τρίμηνον περίπου. Ὅταν αἱ λευκωματοειδεῖς οὐσίαι διὰ τῆς σήψεως μετεσχηματίσθησαν εἰς ἀδιπόκηρον ἢ πτωματικὴν στεάτωσιν, διαδέχεται τὴν πρώτην ἡ δευτέρα ὁμάς, ἀποτελουμένη ἐκ κολεοπτέρων ἐντόμων τοῦ εἴδους dermestes (dermestes lardarius, dermestes Frischii, dermestes undulatus) καὶ μιᾶς μικρᾶς χρυσαλλίδος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν πυραλίδων, τῆς anglossa pinguinalis. Τρίτη ὁμὰς παρουσιαζομένη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς τυρώδους ζυμώσεως λευκωματοειδῶν τινων οὐσιῶν ἀποτελεῖται ἐκ τῶν μυιῶν pyophila petasionis καὶ an5homya vicina, ὡς καὶ τῶν κολεοπτέρων ἐντόμων torynetes cæruleus καὶ corynetes ruficollis. Ἡ τεσάρτη ὁμὰς ἀπαρτίζεται ἐκ μικροτάτων μυιῶν, τ—6 χλστμ. μήκους, τῆς phora aterrima, ophyra κτλ., ὡς καὶ τῶν κολεοπτέρων necrophorus, syldha obscura, hister cadaverinus, saprinus rotundatus. Αὕτη ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον της κατὰ τὴν πορείαν τοῦ δευτέρου ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου, ὅταν οἱ ἱστοὶ τοῦ πτώματος, οἵτινες δὲν κατεβροχθίσθησαν ὑπὸ τῶν προηγουμένων ἐντόμων, μετατρέπωνται εἰς μελανὸν ὑγρὸν διαχέον ἀμμωνιακὰς ἀναθυμιάσεις. Τὰ ἀκαριοειδῆ, uropoda nummularia, trachynotus cadaverinus, glysiphagus cursor, tyroglyphus siro, histiostoma necrophaga, ἀποτελοῦντα τὴν πέμπτην ὁμάδα, φθάνουσι συχνάκις εἰς τὸ πτῶμα πρὸ τῆς λήξεως τοῦ ἔργου τῆς προηγουμένης ὁμάδος καὶ ἐκμυζῶντα πάντα τὰ ἐναπομείναντα ὑγρὰ τοῦ πτώματος προκαλοῦσι τὴν μομιοποίησιν αὐτοῦ. Πρὶν ἔτι τὰ ἀκαριοειδῆ περατώσωσι τὸ ἔργον των, ἐπέρχεται ἕκτη ὁμὰς ἐντόμων, κατατρώγουσα τοὺς τένοντας, τὰς ἀπονευρώσεις καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ κορμοῦ. Τὰ ἔντομα τῆς ὁμάδος ταύτης, ἀπαρτιζομένης ἐκ μικρᾶς τινος χρυσαλλίδος, τῆς anglossa cupreali καὶ tineola biseliella, καὶ τῶν κολεοπτέρων attagenus pellia καὶ anthrenus museorum, εἶναι ἀκριβῶς καὶ τὰ καταστρέφοντα τὰ μάλλινα ὑφάσματα, τὰς σισύρας, τὰς συλλογὰς τῆς φυσικῆς ἱστορίας κλπ Ἡ ἑβδόμη ὁμάς, ἥτις ἀποκαθαίρει τὴν κόνιν τῶν ἀποκριμάτων τῶν ἐντόμων τῆς ἕκτης ὁμάδος, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κολεοπτέρων tenebrio obscurus καὶ ptinus brunneus. Τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς τελείας ἀποκαθάρσεως ἀδύνατος καθίσταται ὁ καθορισμὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου Μόνον ὅταν εὑρεθῶσιν οἱ ἐργάται τῆς ἕκτης ὁμάδος, ἢ τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν, δύναται νὰ ὁρισθῇ ἡ ἡλικία τοῦ πτώματος εἰς 3 ἔτη. Εἰς τὸ ἐνταφιασθὲν πτῶμα συνηθέστερον μεταξὺ τῶν λοιπῶν διπτέρων τῆς πρώτης ὁμάδος ἀνευρίσκεται ἡ μεγάλη κυανῆ μυῖα calliphora καὶ ἂν ἔτι τὸ πτῶμα παρέμεινεν ἐν κλειστῷ θαλάμῳ. Ἡ ἀπουσία παντὸς λειψάνου διπτέρου ἐπὶ ἐκταφέντος πτώματος, δεικνύει ὅτι ὁ θάνατος ἔλαβε χώραν καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν ὑπῆρχον μυῖαι, ἤτοι πρὸ τοῦ Μαρτίου καὶ μετὰ τὸν Ὀκτώβριον. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1 ½ ἔτους μυῖαι τῆς τετάρτης ὁμάδος, ἑλκυόμεναι ἐκ τῆς σηπτικῆς ἀναθυμιάσεως, καταθέτουσι τὰ ᾠά των ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, καὶ οἱ ἐκ τούτων ἐξερχόμενοι σκώληκες διεισδύουσιν εἰς βάθος 1—2 μέτρων μέχρι τοῦ πτώματος. Οὕτως ἀνευρίσκονται ἐπὶ τοῦ ἐνταφιασθέντος πτώματος αἱ νύμφαι καὶ τὰ νεαρὰ ἔντομα τῶν διπτέρων ophyra cadaverina καὶ phora aterrina, συχνάκις συνοδευόμενα ὑπό τινος μικροῦ κολεοπτέρου, τοῦ philolonthus ebeninus. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐμφανίζεται καὶ ἕτερον κολεόπτερον βιοῦν εἰς τὰ χόρτα τῶν νεκροταφείων, ὁ rhizophagus parallelocollis. Προκειμένου ἤδη περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου, ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἐξάγεται ὅτι ὁ πρόσφατος θάνατος κρίνεται ἐκ τῆς θερμοκρασίας καὶ ἀκαμψίας τοῦ πτώματος· ἐὰν ἡ ἐκ τοῦ ὀρθοῦ εἰλημμένη θερμοκρασία εἶναι ἀνωτέρα τῆς τοῦ περιβάλλοντος, ὁ θάνατος χρονολογεῖται εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν 24 ὡρῶν· ἐὰν ἡ ἀκαμψία εἶναι τελεία, τότε ὁ θάνατος τὸ ὀλιγώτερον εἶναι 12 ὡρῶν καὶ τὸ περισσότερον 2—3 ἡμερῶν. Ἡ ἐμφάνισις πρασίνης κηλῖδος ἐν τῇ κοιλίᾳ δηλοῖ χρονολογίαν 3—4 ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου. Ἐπίσης ἡ καταμέτρησις τοῦ μήκους τῶν τριχῶν ἐπὶ ξυριζομένου ἀτόμου, δύναται νὰ παράσχῃ σχετικήν τινα ἀκρίβειαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὡρῶν, αἵτινες παρῆλθον ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ ξυρίσματος μέχρι τοῦ θανάτου. Ἀργότερον δέ, κατὰ τὴν ἐκταφήν, ἡ μελέτη τῶν διαφόρων γενεῶν τῶν ἐντόμων εἶναι ἱκανὴ νὰ παράσχῃ ἀσφάλειαν ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου (βλ. καὶ λ. *νεκροῦ* ἀποσύνθεσις καὶ *σῆψις*).

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

πτωμαῖναι (αἱ) *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τοξικαὶ ὗλαι σχηματιζόμεναι κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν πτωμάτων. Αὗται εἶναι κυρίως προϊόντα διασπάσεως τῶν λευκωμάτων καὶ δὴ ἀμινικαὶ καὶ διαμινικαὶ ἑνώσεις, ὡς ἡ τετραμεθυλενοδιαμίνη, πενταμεθυλενοδιαμίνη κλπ. Πολλαὶ πτωμαῖναι εἶναι ἰσχυρὰ δηλητήρια τοῦ ὀργανισμοῦ.

Σ. Γ.

πτωματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πτῶμα, ὁ τοῦ πτώματος: «πτωματικὴ ἀκαμψία».

— πτωματικὴ ἀκαμψία *['Ιατροδ.]*. Τὰ μέλη τοῦ σώματος, ἅτινα εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον διατελοῦσι χαλαρά, εὐκίνητα καὶ εὔκαμπτα, μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς σκληροῦνται καὶ καθίστανται τοιαῦτα, ὥστε ἀδύνατος ἀποβαίνει οἱαδήποτε κίνησις αὐτῶν, ὁλόκληρον δὲ τὸ σῶμα παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς μόνον τμήματος στερεοῦ σκληροῦ καὶ ἀκάμπτου, ὅπερ ἀνυψούμενον ἔκ τινος μέρους του θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεγερθῇ ὡς δοκός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅπερ εἶναι ἀποτέλεσμα συσπάσεως καὶ σκληρώσεως τῶν μυῶν τοῦ σώματος, ἀποτελεῖ τὴν *πτωματικὴν ἀκαμψίαν*. Συνήθως ὅταν ὁ ἄνθρωπος θνήσκῃ ἐν τῇ κλίνῃ αὐτοῦ ἐν ὑπτίᾳ εὑρισκόμενος κατακλίσει, ἂν ἡ ἀκαμψία ἐπέλθῃ ἄνευ διευθετήσεώς τινος τοῦ σώματος, τότε τοῦτο, πλὴν τῶν διανεῳγμένων ὀφθαλμῶν καὶ τῆς καταπτώσεως τῆς γνάθου, προσλαμβάνει ὡς ἐκ τῆς μείζονος συσπάσεως τῶν καμπτήρων τῶν ἄκρων καὶ τῆς ἡμικάμψεως τῶν δακτύλων καὶ τῶν μελῶν, εἰδικήν τινα στάσιν, ἣν ὁ Devergie ἀπεκάλεσε στάσιν πρὸς πυγμαχίαν· ἄλλως ἡ ἀκαμψία ἐπέρχεται εἰς ἣν θέσιν τὸ πτῶμα εὑρέθη κατακεκλιμένον ἢ εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ θέσιν ἢ τέλος συνῳδὰ τοῖς νόμοις τῆς βαρύτητος. Ἰσχυρὰ ἢ μὴ ἡ ἀκαμψία, διὰ μεγάλης δυνάμεως δυνατὸν νὰ κατανικηθῇ καὶ τὸ μέλος νὰ κινηθῇ ἐλευθέρως· ἐνίοτε ὅμως ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς βίας ἐπιγίγνεται ῥῆξις μυϊκῶν δεσμίδων. Ἂν ἡ διάσπασις τοῦ ἀκάμπτου μέλους ἐγένετο ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἀκαμψίας, τότε τὸ μέλος ἀφιέμενον εἰς ἑαυτὸ καθίσταται καὶ αὖθις ἄκαμπτον καὶ οἱ μύες του σκληροῦνται· συνεπῶς, ἂν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας φονεύς τις ἐπιθέσῃ ἐντὸς τῆς παλάμης τοῦ θύματός του περίστροφον, δύναται τοῦτο νὰ συσφιγχθῇ διὰ τῆς ἐπερχομένης ἀκαμψίας ἐν τῇ χειρὶ καὶ νὰ θεωρηθῇ ὅτι τὸ θῦμα μᾶλλον ηὐτοκτόνησεν. Ἂν ὅμως χρόνος μακρὸς παρῆλθεν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἀκαμψία ἐφάνη, τὸ διασπασθὲν μέλος δὲν καταλαμβάνεται πλέον ὑπὸ ἀκαμψίας καὶ παραμένει εὐκίνητον. Κατὰ τὴν ζωὴν ἡ μυϊκὴ ἲς εἶναι διαφανής, ἐλαστική, διεγέρσιμος καὶ ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως. Ὅταν μετὰ θάνατον ἀναφαίνεται ἡ ἀκαμψία, ἡ ἲς ἀποβαίνει θολερά, σκληρά, ἀνερέθιστος καὶ λαμβάνει ἀντίδρασιν ὀξεῖαν. Κατά τινας θεωρίας, αἱ ἄνω ἀλλοιώσεις, ὡς καὶ ἡ ἀκαμψία, εἶναι ἀπότοκοι χημικῆς μεταβολῆς τῆς μυϊκῆς ἰνὸς ἐκ πήξεως τῆς συντονίνης ἢ μυοσίνης τῶν μυῶν. Ἡ πῆξις αὕτη συντελεῖται πιθανῶς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ὀξίνης ἀντιδράσεως (γαλακτικὸν ἢ σαρκογαλακτικὸν ὀξύ), ἀναπτυσσομένης μετὰ θάνατον ἐκ προηγηθείσης τούτου ἐντόνου μυϊκῆς κοπώσεως, ἢ ἀπωλείας ὑπὸ τοῦ μυὸς τῆς δυνάμεως τοῦ τρέφεσθαι (Kühne, Michelson). Κατ' ἄλλας θεωρίας, ὀφείλονται αὗται εἰς τὴν δρᾶσιν σηπτικῶν μικροοργανισμῶν ἢ εἰς μοριακὴν ἀλλοίωσιν τῶν ἐν τῷ βάθει ἱστῶν, ἰδίως τῶν σαρκωδῶν ἰνῶν. Ὁ Hermann θεωρεῖ τὴν ἀκαμψίαν ὡς παρατεταμένην σύσπασιν. Ὅπως καὶ ἂν ᾖ, ἡ ἀκαμψία, εὐκόλως διακρινομένη ἐκ τοῦ τετάνου, τῆς καταληψίας, τοῦ ὑστερισμοῦ, τῆς ἀσφυξίας, ἀναφαίνεται καθ' ἣν στιγμὴν παύεται ἡ μυϊκὴ συσταλτικότης καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος καταπίπτει ἐντελῶς, ἤτοι 2—6 ὥρας μετὰ τὸν θάνατον, φθάνουσα εἰς τὴν τελειότητά της κατὰ τὴν 12ην ἢ 13ην ὥραν, καὶ παρέρχεται μετὰ 36—48 ὥρας. Τὸ εἶδος τοῦ θανάτου ἔχει μεγάλην ἐπήρειαν ἐπὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως καὶ διαρκείας της. Οὕτω εἰς ἄτομα θανόντα ἐκ τετάνου, ἐκ διαφόρων δηλητηριάσεων, ἐκ λοιμικῶν νόσων, ἐκ βιαίων θανάτων, ἐκ μεγάλου ψύχους ἢ ὑψηλῆς θερμοκρασίας (—10° ἢ +45°) ἢ ἐκ προηγηθείσης τοῦ θανάτου ἐντόνου μυϊκῆς καταπονήσεως, ἡ πτωματικὴ ἀκαμψία ἐπέρχεται ταχύτατα, εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον. Εἰς τοὺς γέροντας καὶ τὰ παιδία ἐπέρχεται μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον. Ὁ Brown-Séquard εἶδεν ἀκαμψίαν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀγωνίας, 3 λεπτὰ πρὸ τῆς παύσεως τῆς καρδίας. Ἄλλοτε τέλος ἐπέρχεται ἀργά, 16—20 ὥρας μετὰ τὸν θάνατον. Ὅταν ἡ ἀκαμψία λάβῃ χώραν εὐθὺς ἅμα τῷ θανάτῳ ἐξ ἑνὸς τῶν ἄνω ἐκτεθέντων λόγων, τότε τὸ σῶμα ὁλόκληρον συγκρατεῖ τὴν θέσιν, ἣν εἶχε κατὰ τὸν θάνατον. Τοιαῦτα φαινόμενα παρετηρήθησαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν συνεπείᾳ κρανιακῶν καταγμάτων ἢ τραυμάτων. Ἡ πτωματικὴ ἀκαμψία καταλαμβάνει κατὰ κανόνα πρῶτον τοὺς μῦς τῆς κάτω γνάθου, ἴσως καὶ τοὺς τῶν βλεφάρων, καὶ ἐπινέμεται εἶτα διαδοχικῶς τὸν αὐχένα, τὸ πρόσωπον, τὸν θώρακα, τὰ κάτω καὶ τέλος τὰ ἄνω ἄκρα (Nysten, Tourdes), ἀφανίζεται δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, ὅταν ἡ ἔναρξις τῶν σηπτικῶν φαινομένων ὑγροποιῇ τὴν μυοσίνην. Κατὰ τὸν Brouardel ἄρχεται αὕτη ἐκ τῶν μυῶν τῶν σπερματικῶν κυστιδίων, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ καὶ τὴν συχνὴν ἐξ ἐκσπερματώσεως, συνεπείᾳ συσπάσεως καὶ ἀκαμψίας τῶν ἐν λόγῳ μυῶν, παρουσίαν σπέρματος ἐν τῇ οὐρήθρᾳ τῶν πτωμάτων. Ἐπίσης ἀναφαίνεται καὶ ἐπὶ τῶν μυῶν τοῦ δέρματος (χήνειον δέρμα), τῶν ἀγγείων, τῶν ἐντέρων, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ καρδιακὸς μῦς καθίσταται ἄκαμπτος. Ἐνίοτε ἡ σύσπασις ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῶν καμπτήρων μυῶν καὶ προκαλεῖ κινήσεις κάμψεως τῶν μελῶν καὶ τοῦ κορμοῦ, αἵτινες οὐ μόνον θορυβοῦσι τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ παρέχουσιν ὑπονοίας περὶ τῆς πραγματικότητος, ἢ μὴ τοῦ θανάτου. Ἡ διάρκεια τῆς πτωματικῆς ἀκαμψίας κυμαίνεται μεταξὺ 24—36—48 ὡρῶν (Tourdes), 72—84 ὡρῶν (Hofmann), καὶ ἄλλοτε μεταξὺ ὡρῶν τινων καὶ 5—7 ἡμερῶν (Nysten). Παρὰ τοῖς χολερικοῖς ἀρχομένη μίαν ὥραν μετὰ θάνατον, διαρκεῖ ἐνίοτε μόνον ἡμίσειαν ὥραν. Ἐπίσης ἔχει μικροτέραν διάρκειαν αὕτη ἐπὶ ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν εὐνοουσῶν τὴν ταχεῖαν ἐμφάνισιν της σήψεως, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἐμβρύων, παιδίων καὶ ἰσχνῶν καὶ ἐξησθενημένων γερόντων. Ἀντιθέτως εἶναι μείζονος διαρκείας ἐπὶ ἀτόμων θνησκόντων ἐν πλήρει ὑγείᾳ ἐκ τυχαίου ἀτυχήματος ἢ ἐχόντων λίαν ἰσχυρὸν καὶ ἀνεπτυγμένον τὸ μυϊκόν των σύστημα, ὡς καὶ ἐπὶ ψυχρᾶς ἐποχῆς. Ἐν γένει ἡ πτωματικὴ ἀκαμψία ἀποτελεῖ ἐξαίρετα κριτήρια καὶ σημεῖον τοῦ θανάτου, καὶ θὰ εἶχεν ἀπόλυτον ἀξίαν ἂν δὲν ὑφίσταντο ἀνωμαλίαι τινὲς σχετικαὶ μὲ τὴν ἔναρξίν της.

ΟΔ. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

—πτωματικὸν λίπος· βλ. λ. *λίπος* πτωματικόν.

πτωματώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πτῶμα.

Πτῷον *[Γεωγρ.]*. Χαμηλὸν ὄρος τῆς Βοιωτίας, ἐκτεινόμενον ἀνατολικῶς τῆς Κωπαΐδικῆς λεκάνης εἰς μῆκος 20 χλμ. σχεδὸν καὶ συνιστάμενον ἐξ ἀσβεστολίθου. Ἔχει τρεῖς κυρίας κορυφάς, τῶν ὁποίων ἡ δυτικωτέρα (ὑψόμ. 726) θεωρεῖται καὶ ἡ σπουδαιοτέρα. Ἀμέσως πρὸς Β. ταύτης ἐπὶ μικροῦ ὀροπεδίου εὑρίσκεται ἡ μονὴ Πελαγίας (ὑψόμ. 566), δυτικώτερον δ' ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὑψηλοτέρα εἶναι ἡ βορειοανατολικὴ ῥηξιγενὴς προεξοχὴ *Στρούγγενα* (750 μ.) μὲ ἀποτόμους καταπτώσεις ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν λίμνην Τρεφίαν (Παραλίμνην) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν κόλπον Σκροπονέρι. Αὕτη τελευτᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Τοῦρλα, παρ' ἣν καὶ ἡ νησὶς Γκάτσα. Ἑτέρα προέκτασις τοῦ ὄρους πρὸς Β. καταπίπτει πρὸς τὸ χωρίον Νέον Κόκκινον (παρ' ἣν τὰ μεταλλεῖα Λαρύμνης). Ἐκ τοῦ Νέου Κοκκίνου λοφοσειρὰ ἑνώνει τὰ ὄρη ταῦτα τῆς Βοιωτίας μετὰ τῶν Λοκρικῶν ὀρέων, ἐνῷ νοτιοδυτικῶς συνέχεται τὸ Πτῷον μετὰ τοῦ ὄρους Φοινικίου. Κατὰ τὴν συνοχὴν ταύτην ἀνοίγεται ἡ σῆραγξ, δι' ἧς τὸ ὕδωρ τῆς Κωπαΐδικῆς λεκάνης ἐξέρχεται εἰς τὴν λίμνην Ὑλίκην.

Ι. Σ. Σ.

—*['Αρχ.]* Τὸ Πτῷον ἔχει μεγάλην ἀρχαιολογικὴν σημασίαν, ἕνεκα τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἐπ' αὐτοῦ ἱεροῦ τοῦ Πτῴου Ἀπόλλωνος καὶ τῶν εὑρεθέντων πέριξ αὐτοῦ πολυαρίθμων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Παυσανίαν, εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν δέκα πέντε

Digitized by Google

σταδίων δεξιόθεν τῆς κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἀρχαίας πόλεως Ἀκραιφνίου ἢ Ἀκραιφίας, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὰς γενομένας τῷ 1885 μέχρι 1888 καὶ 1891 ἀνασκαφὰς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς διὰ τοῦ Maurice Holleaux. Ὁ ναὸς κεῖται ἐπὶ τοῦ πρανοῦς λόφου, δεσπόζοντος τῆς πηγῆς Περδικόβρυσης, ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς κοινότητος Καρδίτσης τῆς Βοιωτίας, καὶ ἑκατὸν μέτρα ἄνωθεν τῆς Κρήνης. Τοῦ ναοῦ τούτου σῴζονται τὰ πώρινα θεμέλια, ἐλάχιστον μέρος τῆς ἐσωτερικῆς πλακοστρώσεως καὶ τὰ λείψανα μεγάλης κλίμακος, ἥτις, ἀπὸ τοῦ κάτω μέρους τοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ ἦτο ἱδρυμένος ὁ ναός, ἦγεν εἰς τὸν ναόν. Ὁ ναὸς ἦτο δωρικοῦ ρυθμοῦ καὶ εἶχε μῆκος 23.20 καὶ πλάτος 11.80 μ. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὸ ἱερὸν τοῦτο ἦτο χρηστήριον ἢ μαντεῖον, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἔπαυσε λειτουργοῦν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καταστροφὴν τῶν Θηβῶν, εἰς ἃς ὑπήγετο ἡ Ἀκραιφία μετὰ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Πτῴου Ἀπόλλωνος. Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἠρώτησε καὶ ὁ Μαρδόνιος διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου Μυὸς πρὸ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης, ἔλαβε δὲ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν. Τὸ ὅτι τὸ ἱερὸν τοῦ Πτῴου Ἀπόλλωνος ἦτο πολὺ ἀρχαῖον ἱερὸν φανερώνουσι, πλὴν ἄλλων, καὶ τὰ πολλὰ ἔργα ἀρχαϊκὰ τέχνης, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν πέριξ τοῦ ναοῦ. Ταῦτα ἀπόκεινται νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. Β. Δ. Θ.

Πτῷος (ὁ) *[Μυθολ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος λατρευομένου ἐπὶ τοῦ ὄρους Πτῴου ἐν Βοιωτίᾳ. Α. Θ. Σ.

Πτῶος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀθάμαντος, βασιλέως τοῦ Βοιωτικοῦ Ὀρχομενοῦ, καὶ τῆς Θεμιστοῦς, θυγατρὸς τοῦ Ὑψέως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη τὸ ἐν Βοιωτίᾳ ὄρος Πτῷον (*Παυσ.* IX, 23, 6). Α. Θ. Σ.

πτῶσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ πίπτειν, ἡ πρὸς τὰ κάτω κίνησις: «πτῶσις ἀπὸ τοῦ δένδρου, — ἀπὸ τοῦ τοίχου, — ἀπὸ τοῦ ἰκριώματος»· || ἐπὶ πόλεως ἢ φρουρίου, ἅλωσις, κυρίευσις: «πτῶσις τῆς Ἱερουσαλήμ,—τῶν Δαρδανελλίων»· || κατάπτωσις, εὐτελισμός, ὑποτίμησις: «ἡ πτῶσις τῶν χρεογράφων, — τοῦ συναλλάγματος»· || «πτῶσις τῆς κυβερνήσεως» ἡ παραίτησις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς· || καθόλου, ἡ ἐπὶ τὰ χείρω μεταβολή, μείωσις, κατάπτωσις: «ἡ πτῶσις τῶν προπολεμικῶν ἀξιῶν, — τῶν ἀνωτέρων ἰδανικῶν»· || γραμματ., κλιτικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος.

— *[Γραμματ.]* Καλοῦνται *πτώσεις* αἱ διάφοροι μορφαί, τὰς ὁποίας λαμβάνουν τὰ πτωτικὰ μέρη τοῦ λόγου (ὀνόματα, ἀντωνυμίαι, ἀριθμητικά, τὸ ἄρθρον) πρὸς δήλωσιν διαφόρων σχέσεων πρὸς τοὺς λοιποὺς ὅρους τῆς προτάσεως. Ἡ λέξις *πτῶσις* ὡς γραμματικὸς ὅρος ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ἀλλὰ μετὰ διαφόρου ἐννοίας καὶ χρήσεως ἢ παρ' ἡμῖν, καθόσον παρ' αὐτῷ δηλοῖ οὐχὶ μόνον τοὺς τύπους τῶν ὀνομάτων κλ. (ἐκτὸς τῆς ὀνομαστικῆς), ἀλλὰ καὶ τὰ παράγωγά των. Πρῶτοι οἱ στωϊκοὶ συγκατέλεξαν καὶ τὴν ὀνομαστικὴν εἰς τὰς πτώσεις, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τὴν διέκριναν ἀπὸ τὰς ἄλλας τοιαύτας, καλέσαντες αὐτὴν *ὀρθὴν* ἢ *εὐθεῖαν*, ἤτοι τὴν βάσιν, ἐκ τῆς ὁποίας «μετέπιπτον» κατὰ τὴν γνώμην των οἱ λοιποὶ τύποι. Αἱ πτώσεις τῆς ἰαπετικῆς ἦσαν ὀκτώ: ἡ *ὀνομαστική*, ἡ *γενική*, ἡ *δοτική*, ἡ *αἰτιατική*, ἡ *ἀφαιρετική*, ἡ *ὀργανική*, ἡ *τοπικὴ* καὶ ἡ *κλητική*. Ταύτας διέσωσαν ἡ σανσκριτικὴ καὶ ἡ παλαιὰ σλαυϊκή, ἡ λατινικὴ ἀπώλεσε τὴν ὀργανικὴν καὶ τὴν τοπικήν, ἡ δὲ ἀρχαία ἑλληνική, ἐκτὸς τούτων, καὶ τὴν ἀφαιρετικήν. Γ. Π. Α.

— *[Μουσ.] Πτῶσις* (κοιν. *καντέντσα*, ἐκ τοῦ ἰταλ. cadenza, γαλλ. cadence, γερμ. Kadenz) καλεῖται ἐν τῇ ἁρμονίᾳ ἀριθμός τις συγχορδιῶν δίδων τὴν ἐντύπωσιν ἀναπαύσεως ἢ τέλους, ἐξ οὗ καὶ *κατακλείς*. Αἱ κύριαι πτώσεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἡ μικρὰ τελεία πτῶσις (ἀπὸ τῆς πέμπτης εἰς τὴν πρώτην βαθμῖδα).

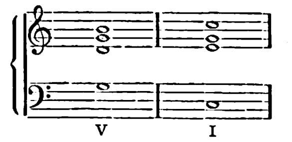

Ἡ μεγάλη τελεία πτῶσις (ἐκ τεσσάρων συγχορδιῶν: δευτέρας ἢ τετάρτης, πρώτης ἐν δευτέρᾳ ἀναστροφῇ, πέμπτης, πρώτης):

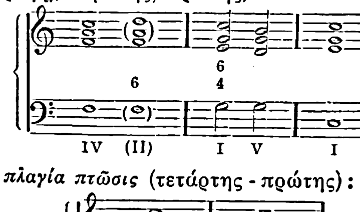

Ἡ πλαγία πτῶσις (τετάρτης - πρώτης):

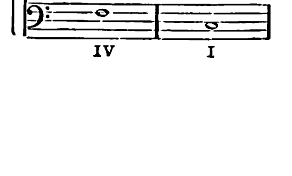

Ἡ ἡμίσεια πτῶσις (πέμπτης - πρώτης ἐν πρώτῃ ἀναστροφῇ καὶ ἡ ἀπροσδόκητος πτῶσις πέμπτης-ἕκτης ἢ πέμπτης-τετάρτης ἐν πρώτῃ ἀναστροφῇ):

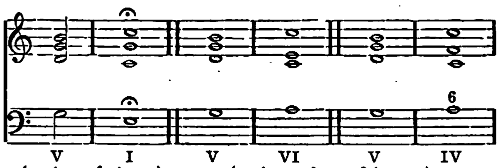

(πτῶσις ἡμίσεια) (πτώσεις ἀπροσδόκητοι)

Ἡ θεωρία τῆς πτώσεως ἄρχεται ἀναφαινομένη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, κατὰ δὲ τὴν μεγάλην ἐποχὴν τῆς πολυφωνίας (ΙΕ', ΙΣΤ' αἰὼν) ὑπάρχει ἤδη ἡ στερεότυπος πτῶσις πέμπτης - πρώτης, ἢ τετάρτης - πρώτης, ἐν τῷ βασίμῳ. Εἰς τὸν Ραμὼ ὀφείλεται ἡ συστηματοποίησις τῆς πτώσεως καὶ τῆς θεωρίας ὅτι πᾶσα λογικὴ σύνθεσις συγχορδιῶν ὀφείλει νὰ βασίζηται ἐπὶ πτώσεων (βλ. καὶ *καντέντσα*). Γ. Σ.

— *[Γυμν.]* Καλοῦμεν *πτῶσιν* τὴν ἀπὸ τῆς ἑδραίας θέσεως ἢ καὶ ἄλλης καταλλήλου ἀφετηρίας ἔκτασιν τοῦ κορμοῦ ἐντελῶς εὐθυτενοῦς πρὸς τὰ ὀπίσω, μὲ ἄξονα κινήσεως οὐχὶ τὴν ὀσφύν, ἀλλὰ τὴν κατ' ἰσχίον διάρθρωσιν. Σ. Γ. Σ.

— *[Ἰατρ.] Πτῶσις* καλεῖται ἡ μετατόπισις σπλάγχνου τινός, κατ' ἀκολουθίαν χαλαρώσεως τῶν καθηλωτικῶν αὐτοῦ μέσων. Οὕτως ἔχομεν: γαστροπτωσίαν, ἐντεροπτωσίαν, νεφροπτωσίαν, κοιλιοπτωσίαν, σπλαγχνοπτωσίαν, τριχοπτωσίαν κ. λ. π. Ἡ πτῶσις ἔχει σχέσιν καὶ πρὸς τὴν κατασύντριψιν, τὴν θλάσιν κλπ. Μ. Ν. Κ.

— *[Ὀφθαλμ.] Πτῶσις* λέγεται ἡ κατάστασις ἐκείνη τοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν τὸ ἄνω βλέφαρον δὲν δύναται ν' ἀνυψωθῇ ἢ ἀτελῶς ἀνυψοῦται. Ἡ πτῶσις εἶναι συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος. Ἡ συγγενής, ὀφειλομένη εἰς ἐλαττωματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνελκτῆρος τῶν βλεφάρων μυὸς ἢ ἀλλοίωσιν τοῦ κ. κινητικοῦ, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κληρονομική, ἀτελὴς καὶ καταλαμβάνει συνήθως ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ ἀσθενὴς ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἄνω βλεφάρου λαμβάνει τὴν συνήθειαν νὰ συσπᾷ τοὺς μετωπιαίους μῦς καὶ νὰ στρέφῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ ἐπίκτητος ὀφείλεται εἰς παράλυσιν τοῦ κ. κινητικοῦ, εἶναι συνήθως ἑτερόπλευρος καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄλλας μυϊκὰς παραλύσεις. Πρὸς θεραπείαν τῆς τε συγγενοῦς καὶ τῆς ἐπικτήτου πτώσεως (ἐφ' ὅσον ἡ γενικὴ θεραπεία τῆς προκαλεσάσης τὴν τελευταίαν νόσου ἀστοχήσῃ), ἐνεργοῦμεν διαφόρους ἐγχειρήσεις. Β. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ

— *[Ἀεροπορ.]* Ἡ *πτῶσις* ἀεροπλάνου προέρχεται ἐκ βλάβης ζωτικοῦ τινος ὀργάνου τοῦ σκάφους (θραῦσις ἕλικος, πτεροῦ, πηδαλίου κτλ.) ἢ τοῦ κινητῆρος, ἐν ἐξαιρετικῇ δὲ κακοκαιρίᾳ λόγῳ ἀδυναμίας χειρισμοῦ. Τότε τὸ ἀεροπλάνον εἴτε χειριζόμενον εἰσέτι προσγειοῦται ἀνωμάλως (ἐὰν προσγειωθῇ ὁμαλῶς, ὁμιλοῦμεν περὶ ἀναγκαστικῆς προσγειώσεως), εἴτε πίπτει ἀκυβέρνητον, ἀκολουθοῦν τροχιάν τινα, συνήθως δὲ περιδινούμενον (τὸ κέντρον βάρους διαγράφει ἕλικα μικρᾶς διαμέτρου). Οἱ κίνδυνοι διὰ τοὺς ἐπιβαίνοντας εἶναι κυρίως δύο: α) Οἱ ὀφειλόμενοι εἰς τὴν ἀπότομον πρόσκρουσιν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφευχθῶσιν ἀπολύτως εἰμὴ μόνον δι' ἐγκαίρου χρησιμοποιήσεως ἀλεξιπτώτου. Ἐπικίνδυνα κτυπήματα τῆς κεφαλῆς κυρίως καὶ τοῦ σώματος ἀποφεύγονται ἐν μέρει διὰ προσδέσεως τῶν ἐπιβατῶν ἐπὶ τῶν καθισμάτων διὰ ζώνης καὶ ἀφ' ἑτέρου δι' ἐπενδύσεως τῶν διαφόρων στερεῶν (διαζωμάτων κλπ.), ἐφ' ὧν εἶναι πιθανὸν νὰ κτυπήσῃ ἡ κεφαλή, διὰ στρώματος καουτσούκ. Χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης εἰδικὰ κράνη ἐκ φελλοῦ, ἰδίᾳ ὑπὸ ἐκπαιδευομένων. β) Οἱ κίνδυνοι πυρκαϊᾶς, οἵτινες ὑφίστανται ἐν πτήσει καὶ οὐχὶ σπανίως εἶναι τὸ βασικὸν αἴτιον τῆς πτώσεως, γεννῶνται ὅμως καὶ κατὰ τὴν προσγείωσιν λόγῳ διαρραγῆς τῶν δεξαμενῶν βενζίνης καὶ ἀναφλέξεως ταύτης. Πρὸς πρόληψιν τούτου χρησιμοποιεῖται σύστημα ταχείας κενώσεως τῶν βενζιναποθηκῶν ἐν πτήσει, σύστημα ἀπορρίψεως τῆς δεξαμενῆς εἰς τὸ κενόν, ἐλαστικὴ ἄρτησις τῶν δεξαμενῶν, ὥστε νὰ ἀποφεύγηται ἐν μέρει τὸ κτύπημα τῆς προσκρούσεως, αὐτόματοι πυροσβεστῆρες, κυρίως ὅπως ἐξουδετερωθῶσι πιθαναὶ φλόγες εἰς τοὺς ἀνεμιστῆρας (carburateurs), πυρίμαχα διαφράγματα μεταξὺ τοῦ κινητῆρος καὶ τῶν δεξαμενῶν κλπ. Εἰδικῶς δι' ὑδροπλάνα ἐξασφαλίζεται πολλάκις ἡ πλευστότης τῆς ἀτράκτου δι' ἀσκῶν ἐν αὐτῇ ἐκ καουτσοὺκ ἢ στεγανῶν διαμερισμάτων. Διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἐπιβαινόντων χρησιμοποιοῦνται διαφόρων τύπων σωσίβια ἢ μικραὶ λέμβοι ἐκ καουτσοὺκ πληρούμεναι ἀέρος.

Πτῶσις δι' ἀλεξιπτώτου. Ἐν περιπτώσει προβλεπομένης καταστροφῆς, οἱ ἐπιβάται τοῦ ἀεροσκάφους πίπτουσιν εἰς τὸ κενὸν μετὰ τοῦ ἀλεξιπτώτου, τὸ ὁποῖον φέρουσιν ἐπ' αὐτῶν. Τὸ σύνηθες σύγχρονον ἀλεξίπτωτον ἀποτελεῖται ἐκ σφαιρικοῦ τομέως ἐξ ὑφάσματος (ἐν εἴδει ἀλεξιβροχίου). Τὸ βάρος ἀρτᾶται κάτωθεν διὰ σχοινίων ἀκτινοειδῶς διατεταγμένων. Εἰς τὴν κορυφὴν ἔχει ὀπὴν (ἢ σχισμὰς) διὰ τὴν ἐκφυγὴν τοῦ ἀέρος. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευήν του ἢ μεταξωτὸν ὕφασμα μεγάλης ἀντοχῆς ἢ βαμβακερόν. Ἡ διάμετρος τῆς βάσεως εἶναι 6—7 μ., ἡ δὲ ὁλικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ὑφάσματος 50—70 τ. μ. Ὑπὸ βάρος 80 χιλιογράμμων (ἑνὸς ἀτόμου) πίπτει κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ κίνησιν ἐπιταχυνομένην, ὅταν δὲ ἀνοίξῃ καλῶς, ἡ πτῶσις ἐπιβραδύνεται καὶ ὅταν ἡ ταχύτης πτώσεως φθάσῃ τὰ 3—5 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον (ταχύτης σχετικῶς μικρά), ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος

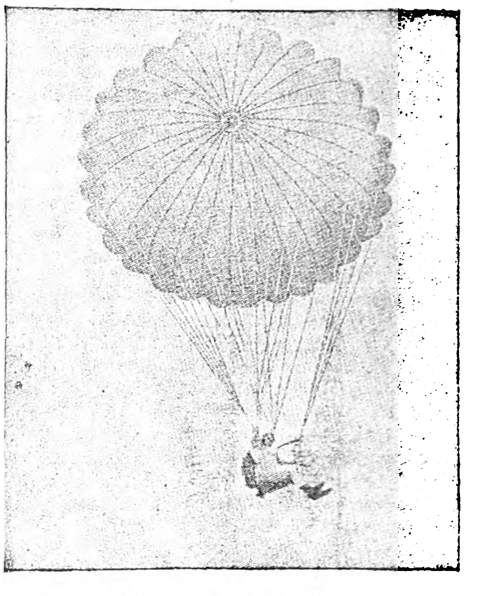

Διάσωσις δι' ἀλεξιπτώτου.

ἐπὶ τοῦ ἀλεξιπτώτου γίνεται ἴση πρὸς τὸ βάρος, ἐξουδετερουμένης οὕτω τῆς ἐπιταχύνσεως καὶ συνεχιζομένης πλέον τῆς πτώσεως μέχρι τοῦ ἐδάφους ἰσοταχῶς. Ἡ ἀνακοπὴ τῆς ἐπιταχύνσεως προκαλεῖται μετὰ πτῶσιν 100 περίπου μέτρων. Ἕνεκα τούτου ἐπιτυχεῖς προσγειώσεις ἐπιτυγχάνονται μόνον ὅταν ἀφεθῇ τις ἐξ ὕψους ἀνωτέρου πρακτικῶς τῶν 200 μέτρων. Κατὰ τὴν προσγείωσιν κινδυνεύει ὁ φερόμενος νὰ συρθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ ἀλεξιπτώτου. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου ὑπάρχει μηχανισμός τις ταχείας ἐλευθερώσεως τῆς ζώνης ἀρτήσεως, ὥστε νὰ ἀποχωρισθῇ ὁ ἐπιβάτης τοῦ ἀλεξιπτώτου. Τὸ ἀλεξίπτωτον διπλοῦται καταλλήλως ἐντὸς καλύμματος ἀδιαβρόχου. Αἱ διαστάσεις τοῦ σχηματιζομένου σάκκου εἶναι περίπου 0,40 μ. ×0,40 μ.×0,20 μ. Αἱ τέσσαρες γωνίαι τοῦ καλύμματος φέρουσαι κρίκους συγκεντροῦνται καὶ συνδέονται διὰ μέρμιθος. Τὸ ἀλεξίπτωτον ἐλευθεροῦται θραυομένης τῆς μέρμιθος εἴτε ὑπὸ τοῦ πίπτοντος, εἴτε αὐτομάτως τρόπον τινὰ δι' ἕλξεως ὑπὸ καλῳδίου προσδεδεμένου διὰ τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ ἄκρου εἰς σταθερὸν ἐξάρτημα τοῦ ἀεροπλάνου. Πίπτων ὁ ἐπιβάτης ἕλκει ἀποτόμως εἰδικὸν καλῴδιον καὶ θραύει τὴν μέρμιθα διὰ χειρισμοῦ μηχανισμοῦ τινος ἀποκοπῆς. Ἐπίσης τὸ καλῴδιον αὐτομάτου λειτουργίας κατὰ τὴν πτῶσιν τὸ αὐτὸ ἐπιτυγχάνει ἀποτέλεσμα. Πολλάκις τὸ ἄνοιγμα ὑποβοηθεῖται ὑπὸ μικροῦ βοηθητικοῦ ἀλεξιπτώτου (μεγέθους ἀλεξιβροχίου) δεδεμένον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μεγάλου ἀλεξιπτώτου, τὸ ὁποῖον ἀναπηδᾷ πρῶτον (συνήθως δι' ἐλατηρίου τινός), ὅταν θραυσθῇ ἡ μέρμις. Ἡ μεγάλη ἀντίστασις τοῦ ἀέρος ἀνοίγει ἀμέσως τὸ μικρόν, ὅπερ παρασύρει τὸ κυρίως ἀλεξίπτωτον. Τὰ ἀλεξίπτωτα τῶν ὑδροπλάνων συνδυάζονται πολλάκις μετὰ σωσιβίων. Λ. Π. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗΣ

Τύπος συνήθους ἀλεξιπτώτου.
[1=Χειριζόμενον καλῴδιον ἀποκοπῆς τῆς μέρμιθος. 2=Καλῴδιον αὐτομάτου λειτουργίας.]

— **πτῶσις** *διαττόντων* *[Ἀστρον.]*. Φαινόμενον, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἕλξιν μετεωρικῆς ὕλης πρὸς τὸ κέντρον τῆς Γῆς, κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς

Digitized by Google

ἐγγὺς ἢ διὰ μέσου ἀραιοῦ ἢ πυκνοῦ μετεωρικοῦ σμήνους (βλ. *διάττοντες*). Σ. Π.

— **πτῶσις δρῶσα** *[Μηχανολ.]*· βλ. λ. *δρῶσα πτῶσις*.

— **πτῶσις τῶν σωμάτων** *[Φυσικ.]*. Ὅταν σῶμά τι ἀφεθῇ ἐλεύθερον ἐν τῷ χώρῳ, φέρεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βαρύτητος πρὸς τὴν Γῆν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν πτῶσιν τῶν σωμάτων. Ἡ βαρύτης εἶναι μερικὴ περίπτωσις τῆς παγκοσμίας ἕλξεως καὶ ἀποτέλεσμα αὐτῆς εἶναι νὰ ἕλκῃ πάντα τὰ σώματα πρὸς τὸ κέντρον τῆς Γῆς. Ἡ βαρύτης δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, ἀλλ' εἶναι τόσον μεγαλυτέρα ὅσον τὸ θεωρούμενον σῶμα εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὸ κέντρον τῆς Γῆς. Εἶναι ὅθεν μεγαλυτέρα κατὰ τοὺς πόλους ἢ κατὰ τὸν ἰσημερινόν, λόγῳ τῆς πλατύνσεως τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, καὶ μεγαλυτέρα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἢ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη. Ἡ ἐπιτάχυνσις, ἣν μεταδίδει ἡ βαρύτης εἰς τὰ διάφορα σώματα, εἶναι εἰς πάντα ἡ αὐτὴ καὶ ἀνεξάρτητος τῆς φύσεως τῶν σωμάτων, ἐξ οὗ προκύπτει ὁ νόμος ὅτι πάντα τὰ σώματα ἀφιεμένα ἐλευθέρως ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕψους πίπτουσι μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, ὑποτιθεμένου ὅτι ἐπὶ τούτων οὐδεμία ἄλλη δύναμις ἐνεργεῖ πλὴν τῆς βαρύτητος. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ἀνωτέρω νόμος δὲν φαίνεται ἐπαληθευόμενος, καθόσον πολλάκις παρατηροῦμεν (ὡς π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν μικρᾶς σφαίρας μολύβδου καὶ μικροῦ πτίλου) ὅτι ἡ μολυβδίνη σφαῖρα πίπτει ταχύτερον τοῦ πτίλου. Τοῦτο ὅμως ὀφείλεται, ὅτι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐπενεργεῖ, ἐκτὸς τῆς βαρύτητος, καὶ ἑτέρα δύναμις, ἤτοι ἡ τριβὴ τοῦ ἀέρος, ἥτις παρακωλύει διαφοροτρόπως τὴν πτῶσιν τῶν διαφόρων σωμάτων. Ἐὰν ὅμως ἀφήσωμεν τὴν μολυβδίνην σφαῖραν καὶ τὸ πτίλον νὰ πέσωσιν ἐν ἐπιμήκει σωλῆνι, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔχομεν ἀφαιρέσει τὸν ἀέρα (σωλὴν Νεύτωνος), παρατηροῦμεν ὅτι ἀμφότερα τὰ ἄνω σώματα πίπτουσι ταυτοχρόνως.

Ἡ ἐπιτάχυνσις, ἣν λαμβάνει σῶμα κατὰ τὴν ἐλευθέραν πτῶσιν, εἶναι:

$$g=980{,}62\,(1-0{,}00264\ \text{συν}\ 2\varphi-0{,}000030h)\ \text{cm/sec}^2,$$

ὅπου φ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος καὶ h τὸ ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατὰ μέσον ὅρον εἰς τὰ μέσα πλάτη εἶναι περίπου:

$$g = 981\ \text{cm/sec}^2$$

Ἡ κίνησις, ἣν λαμβάνει σῶμα πῖπτον ἐλευθέρως ἐν τῷ κενῷ, εἶναι ὁμαλῶς ἐπιταχυνομένη. Ἡ ταχύτης, ἣν προσκτᾶται τὸ σῶμα, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ τούτου διανυόμενον διάστημα εἰς χρόνον t, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ χρόνου, ἤτοι διὰ t=0, εἶναι καὶ v=0, ἤτοι ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τοῦ σώματος ἰσοῦται τῷ μηδενί, παρέχεται διὰ τῶν σχέσεων:

$$v = gt \qquad (1)$$

$$s = \frac{1}{2}gt^2 \qquad (2)$$

αἵτινες ἐκφράζουσι τοὺς νόμους τῆς ἐλευθέρας πτώσεως· ἤτοι: α') ἡ ταχύτης, ἣν προσκτᾶται τὸ σῶμα, εἶναι ἀνάλογος τοῦ χρόνου, β') τὰ διανυόμενα διαστήματα ὑπὸ τοῦ σώματος εἶναι ἀνάλογα τοῦ τετραγώνου τοῦ χρόνου. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐπαληθεύονται πειραματικῶς διὰ τῶν μηχανῶν πτώσεως, ὡς π. χ. τῆς μηχανῆς Atwood, μηχανῆς Morin κλπ. Ἐὰν τὸ σῶμα βάλλεται κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ ἀρχικὴν ταχύτητα v_0, ἡ κίνησίς του εἶναι ὁμαλῶς ἐπιβραδυνομένη καὶ ἡ ταχύτης, ἣν προσκτᾶται τὸ σῶμα εἰς τὸ ὑπὸ τούτου διανυόμενον διάστημα εἰς χρόνον t, ἐφ' ὅσον διὰ t=0, $v=v_0$, ἐκφράζεται διὰ τῶν σχέσεων

$$v=v_0-gt \qquad (3)$$

$$\text{καὶ} \quad s=v_0t-\frac{1}{2}gt^2 \qquad (4)$$

Ἐκ τῆς σχέσεως 3 προκύπτει ὅτι ἡ ταχύτης τοῦ σώματος καθίσταται μηδενικὴ ἐν χρόνῳ t, παρεχομένη ὑπὸ τῆς σχέσεως

$$t=\frac{v_0}{g} \qquad (5)$$

ὅτε τὸ σῶμα ἔχει φθάσει εἰς τὸ μέγιστον ὕψος h, ὅπερ παρέχεται ἐκ τῆς σχέσεως (4), ἐὰν ἐν αὐτῇ τεθῇ $t=v_0/g$, ὅτε εὑρίσκεται:

$$h=\frac{v_0^2}{2g}$$

Ἀπὸ τοῦ ὕψους h ἄρχεται τὸ σῶμα φερόμενον πρὸς τὰ κάτω, ἤτοι πῖπτον, ὅταν δὲ τοῦτο φθάσῃ εἰς τὴν θέσιν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐβλήθη, ἡ ταχύτης αὐτοῦ ἰσοῦται κατ' ἀπόλυτον τιμὴν πρὸς τὴν ταχύτητα, μεθ' ἧς τὸ σῶμα ἐβλήθη, ὁ δὲ χρόνος, ὃν χρησιμοποιεῖ κατὰ τὴν πτῶσίν του σῶμα ἀπὸ τοῦ ὕψους h μέχρι τῆς θέσεως ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐβλήθη, ἰσοῦται ἀκριβῶς πρὸς τὸν χρόνον, ὃν χρειάζεται τὸ σῶμα ὅπως φθάσῃ ἀπὸ τῆς θέσεως βολῆς εἰς ὕψος h. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

πτωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς γραμματικὰς πτώσεις, ὁ τῶν πτώσεων· || *πτωτικὸν* (τό)· ὡς οὐσ., ὄνομα κλιτὸν κατὰ πτώσεις, τὸ ἔχον πτώσεις, οἷον τὰ τέσσαρα ὀνοματικὰ μέρη τοῦ λόγου.

πτωχαίνω, δημοτ., *φτωχαίνω* (βλ. λ.).

πτωχαλαζών, *—όνος* (ὁ)· ὁ πτωχὸς ἅμα καὶ ἀλαζών, πτωχὸς ἀλαζονευόμενος ὡς δῆθεν πλούσιος, δημοτ. *ψωροπερήφανος*.

πτωχεία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις πτωχός, κοιν. *φτώχεια* (βλ. λ.).

Πτωχεῖον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

πτώχευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ μετάπτωσις πλουσίου ἢ εὐκαταστάτου εἰς πτωχόν, ἡ οἰκονομικὴ ἔκπτωσις ἐμπόρου ἢ βιομηχάνου, παῦσις πληρωμῶν, χρεοκοπία: «ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως».

— *['Εμπορ. Δίκ.] Πτώχευσις* εἶναι σύνολον δικονομικῶν διατάξεων εἰδικῶς θεσπισθεισῶν πρὸς προστασίαν τῶν πιστωτῶν τοῦ ἐν ἀδυναμίᾳ πληρωμῆς εὑρεθέντος ἐμπόρου πρὸς συλλογικὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἡ γενικωτέρα ἀρχή, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ θεσμὸς τῆς πτωχεύσεως, εἶναι ὅτι χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ὅλων τῶν πιστωτῶν τοῦ ἐν ἀδυναμίᾳ πληρωμῆς εὑρισκομένου ὀφειλέτου δέον νὰ ὑποχωρήσῃ πᾶσα μεμονωμένη ἀτομικὴ ἐνέργεια ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ἑνὸς ἑκάστου τῶν πιστωτῶν, ζητοῦντος νὰ ὑπερτερήσῃ τῶν ἄλλων καὶ διασώσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ διασωθῇ. Ἀποτέλεσμα τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς εἶναι ὅτι ἀντὶ τῆς ἀτομικῆς ἐνασκήσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν πιστωτῶν ἐφεξῆς μόνον κοινὴ διὰ τοῦ συνδίκου ἐνάσκησις εἶναι δυνατή.

Γενικὰς ἀρχὰς τοῦ θεσμοῦ τῆς πτωχεύσεως ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὅπου διὰ τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου ἀνεπτύχθη ἡ missio in possessionem καὶ ἡ venditio bonorum.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ πτωχευτικοῦ δικαίου ἐμφανίζονται περισσότερον ἀνεπτυγμέναι κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὰς βορειοϊταλικὰς πόλεις, ἀπὸ ὅπου μετεφυτεύθησαν, ἐξελιχθεῖσαι σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ εἰς Γαλλίαν. Ἡ «Ordonnance» τοῦ 1673 ἀποτελεῖ συστηματοποίησιν τῶν ἀρχῶν τούτων. Αἱ διατάξεις τῆς «Ordonnance» τροποποιηθεῖσαι ἀπετέλεσαν τὸ γ' βιβλίον τοῦ Ναπολεοντείου κώδικος. Ὁ ἐπακολουθήσας νόμος τοῦ 1838 ἐβελτίωσε τὰ μέγιστα τὴν κατάστασιν τῶν πτωχευόντων ὡς καὶ τῶν δανειστῶν διὰ τῆς ἐπὶ μᾶλλον ἁπλοποιήσεως τῆς πτωχευτικῆς διαδικασίας.

Παρ' ἡμῖν κατ' ἀρχὰς ἴσχυεν ὁ γαλλικὸς ἐμπορικὸς κῶδιξ, διαλαμβάνων περὶ πτωχεύσεως εἰς τὸ τρίτον βιβλίον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον μόλις κατὰ τὸ 1878 ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ νέου πτωχευτικοῦ νόμου ΨΛΣΤ', τοῦ συνταχθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γαλλικοῦ νόμου τοῦ 1838 καὶ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ ἰταλικοῦ καὶ βελγικοῦ νόμου. Ἡ τελευταία τροποποίησις τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχυούσης πτωχευτικῆς διαδικασίας ἔγινε διὰ τοῦ νόμου ΓΦΟΔ' τῆς 22 Φεβρουαρίου 1910.

Ἡ πτώχευσις προϋποθέτει ἐμπορικὴν ἰδιότητα τοῦ ὀφειλέτου καὶ παῦσιν ἢ δήλωσιν ἀναστολῆς τῶν πληρωμῶν. Ὁ πτωχεύσας ἔμπορος ἢ ἑταιρεία ὀφείλει νὰ δηλώσῃ αὐθημερὸν τὴν ἀναστολὴν πληρωμῶν εἰς τὸν γραμματέα τοῦ πρωτοδικείου, ὅπου ἀσκεῖ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ τὴν ὡς ἄνω δήλωσιν ὀφείλει ἐντὸς δεκαπενθημέρου νὰ καταθέσῃ εἰς τὸν γραμματέα ἰσολογισμὸν ἀπεικονίζοντα πλήρως τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ πτωχεύσαντος ὡς καὶ τὰ ἐμπορικὰ βιβλία.

Ἡ πτώχευσις κηρύσσεται δι' ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου, εἴτε διὰ δηλώσεως τοῦ ἐμπόρου, εἴτε κατόπιν αἰτήσεώς τινος τῶν πιστωτῶν, εἴτε καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος. Διορίζεται διὰ ταύτης εἰσηγητής, προσωρινὸς σύνδικος, καὶ διατάσσεται ἡ ἐπίθεσις τῶν σφραγίδων· ἐπίσης ὁρίζεται ἡ ἡμέρα τῆς παύσεως τῶν πληρωμῶν. Δύναται τὸ δικαστήριον ἐν πάσῃ καταστάσει τῆς πτωχεύσεως νὰ διατάξῃ τὴν προσωπικὴν κράτησιν τοῦ πτωχεύσαντος, ἰδίως ἐὰν τυχὸν δὲν προσκομίσῃ τὸν ἰσολογισμὸν ἢ ἔχῃ ἐξαφανισθῇ. Ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν, ὁ πτωχεύσας ἀπαλλοτριοῦται αὐτοδικαίως τῆς διαχειρίσεως ἁπάσης αὐτοῦ τῆς περιουσίας, πᾶσα δ' ὑπ' αὐτοῦ γενομένη πληρωμὴ ἢ οἱαδήποτε ἄλλη αὐτοῦ ἐπιχείρησις ἢ πρᾶξις, ὡς καὶ πᾶσα πρὸς αὐτὰ καταβολὴ εἶναι ὡς πρὸς τὴν ὁμάδα αὐτοδικαίως ἄκυρος (ἄρθρ. 533). Διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν καθίστανται τὰ μὴ ληξιπρόθεσμα χρέη τοῦ πτωχεύσαντος ἀπαιτητὰ ὡς πρὸς αὐτόν. Πᾶσα πρᾶξις ἑτεροβαρής, πληρωμὴ χρεῶν μὴ ληξιπροθέσμων, ἐγγραφὴ ὑποθήκης ἢ δικαίωμα ἐνεχύρου εἶναι ἄνευ ἀποτελέσματος ὡς πρὸς τὴν ὁμάδα, ἐὰν ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ὁρισθείσης ἐποχῆς τῆς παύσεως τῶν πληρωμῶν, ἢ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν πρὸ αὐτῆς.

Ἐπίσης πᾶσα ἄλλη ἀμφοτεροβαρὴς πρᾶξις ἢ πληρωμὴ χρεῶν ληξιπροθέσμων ἐνεργηθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν παῦσιν τῶν πληρωμῶν καὶ πρὸ τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως, δύνανται ν' ἀκυρωθῶσιν, ἐὰν οἱ ἕτεροι συμβαλλόμενοι ἐνήργησαν ἐν γνώσει τῆς παύσεως τῶν πληρωμῶν αὐτοῦ.

Ὁ εἰσηγητὴς καθῆκον ἔχει τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐργασιῶν τῆς πτωχεύσεως καὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς· ὑποβάλλει κατὰ τριμηνίαν ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως τῆς πτωχεύσεως, ὑπόκειται δὲ εἰς ἀνάκλησιν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Ὁ εἰρηνοδίκης προβαίνει πάραυτα εἰς ἀπογραφὴν καὶ σφράγισιν ὅλων τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος, πλὴν ἐννοεῖται τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων διὰ χρῆσιν τοῦ πτωχεύσαντος καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Κατὰ τὴν πρώτην συνέλευσιν τῶν πιστωτῶν εἰς τὸν διὰ τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως ὁριζόμενον τόπον καὶ χρόνον ἀποφαίνονται οὗτοι πρὸς διορισμὸν ὁριστικοῦ συνδίκου, ὁ ὁποῖος διορισμὸς ἐπικυροῦται ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Ὁ σύνδικος προβαίνει εἰς πώλησιν τῶν ὑποκειμένων εἰς φθορὰν ἀντικειμένων, δύναται δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ προσωρινῶς τὸ ἐμπόριον τοῦ πτωχεύσαντος.

Ὁ εἰσηγητής, ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς πτωχεύσεως καὶ ἐν περιπτώσει προφυλακίσεως τοῦ πτωχεύσαντος, προτείνει τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἔκδοσιν προσωρινοῦ προπεμπτηρίου (δηλαδὴ εἰσηγεῖται ν' ἀφεθῇ ἐλεύθερος), τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται κατόπιν ἐγγυήσεως ἐκ μέρους τοῦ πτωχεύσαντος ἢ καὶ πολλάκις ἄνευ τοιαύτης· τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ ζητήσῃ καὶ ὁ ἴδιος ὁ πτωχεύσας ἀπὸ τὸ δικαστήριον.

Ἡ ἐξέτασις τῶν βιβλίων, ἡ ἀναγνώρισις τοῦ περιεχομένου καὶ βεβαίωσις τῆς καταστάσεως αὐτῶν γίνεται ὑπὸ τοῦ συνδίκου, παρουσίᾳ τοῦ πτωχεύσαντος ἢ πληρεξουσίου αὐτοῦ. Ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἔργα τοῦ συνδίκου εἶναι ἡ σύνταξις ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος, εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του, παρόντος τοῦ πτωχεύσαντος καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου. Ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν οἱ σύνδικοι παραδίδουν εἰς τὸν εἰσηγητὴν ὑπόμνημα ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς πτωχεύσεως, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον διαβιβάζεται εἰς τὸν εἰσαγγελέα τῶν πρωτοδικῶν.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀπογραφῆς τὰ ἐμπορεύματα, τὰ χρήματα, τὰ βιβλία, τὰ ἔγγραφα καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ πράγματα τοῦ πτωχεύσαντος παραδίδονται εἰς τὸν σύνδικον, ὅστις πάντοτε διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ εἰσηγητοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος. Ὁ σύνδικος προβαίνει εἰς τὴν πώλησιν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ κινητῶν κατόπιν ἀδείας τοῦ εἰσηγητοῦ ὡς ἐπίσης καὶ εἰς συμβιβασμὸν περὶ πάσης διαφορᾶς, ἀφορώσης τὴν ὁμάδα, καὶ περὶ αὐτῶν τῶν εἰς ἀκίνητα κτήματα ἀναφερομένων ἀγωγῶν ἢ δικαιωμάτων.

Τὰ ἐκ τῶν πωλήσεων ἢ εἰσπράξεων προερχόμενα χρήματα μετ' ἀφαίρεσιν δι' ἔξοδα δικαστικὰ καὶ διαχειρίσεως κατατίθενται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον ἢ τὸ τῆς Ἐθνικῆς, Ἰονικῆς καὶ Πιστωτικῆς τραπέζης, ἡ ἀπόδειξις δὲ ὑποβάλλεται εἰς τὸν εἰσηγητήν, ὁ ὁποῖος καὶ μόνος δύναται νὰ δώσῃ ἄδειαν διὰ τυχὸν ἀναλήψεις χρημάτων. Ὁ σύνδικος προβαίνει εἰς πᾶν μέτρον δυνάμενον νὰ προφυλάξῃ τὴν περιουσίαν τοῦ πτωχεύσαντος πρὸς ὄφελος τῆς ὁμάδος. Οἱ πιστωταὶ τοῦ πτωχεύσαντος ὀφείλουσιν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως νὰ προσάγωσι τὰ δικαιόγραφα αὐτῶν, δι' ὧν ἐμφαίνονται αἱ ἀπαιτήσεις των κατὰ τοῦ πτωχεύσαντος, εἰς τὸ δικαστικὸν γραφεῖον ἐπὶ ἀποδεικτικοῦ παραλαβῆς ἢ εἰς τὸν διορισθέντα σύνδικον ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν (τῆς προθεσμίας ταύτης παρεκτεινομένης ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως) ἀφ' ὅτου ἐδημοσιεύθη πρόσκλησις αὐτῶν πρὸς γνωστοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεών των. Ἡ ἐξέλεγξις τῶν πιστώσεων γίνεται ὑπὸ τοῦ συνδίκου ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ, τῶν πιστωτῶν καὶ τοῦ πτωχεύσαντος. Περὶ τῆς ἐξελέγξεως δὲ ταύτης ὁ εἰσηγητὴς συντάσσει ἔκθεσιν ὑπογραφομένην ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν συνδίκων.

Οἱ πιστωταὶ ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐξελέγξεως ὁρκίζονται ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ ἢ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς πιστώσεώς των, ἵνα οὕτω δύνανται νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν πρὸς κατάρτισιν τοῦ συμβιβασμοῦ συνέλευσιν καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐνεργουμένας διανομάς.

Ἐπὶ ἀμφισβητήσεων ἐπὶ ὡρισμένων πιστώσεων ἀποφαίνεται ὁ εἰσηγητής, ὁσάκις πρόκειται περὶ μικρᾶς πιστώσεως, ἄλλως τὸ δικαστήριον. Ἐὰν ἐντὸς τῶν ὡς ἄνω προθεσμιῶν δὲν ἐνεφανίσθησαν πιστωταί τινες, ἀποκλείονται τῶν γενησομένων διανομῶν, πλὴν ἐὰν αἰτήσωσι τὴν ἐξέλεγξιν τῶν πιστώσεών των, ὁπότε δύνανται νὰ λάβωσι μέρος διὰ τὰς μελλούσας διανομάς.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁρκοδοσίας τῶν πιστωτῶν συγκαλοῦνται οὗτοι ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν εἰς γενικὴν συνέλευσιν, ἵνα διασκεφθῶσι περὶ συμβιβασμοῦ. Ταύτης προεδρεύει ὁ εἰσηγητής, παρίστανται δὲ ὅσοι ἐκ τῶν πιστωτῶν ἀνεγνωρίσθησαν, ὁ σύνδικος, ὅστις ὑποβάλλει πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς πτωχεύσεως, ὡς καὶ ὁ πτωχεύσας αὐτοπροσώπως, καταθέτων καὶ αὐτὸς τὰς προτάσεις του περὶ συμβιβασμοῦ.

Ὁ νεώτερος νόμος ΓΦΟΔ' τοῦ 1910 διὰ τοῦ ἄρθρου του 15ου ἀπήτησε, πρὸς τὸ συμφέρον τῶν

Digitized by Google

πιστωτῶν, ὡρισμένην πλειοψηφίαν τῆς συνελεύσεως πρὸς κατάρτισιν συμβιβασμοῦ. «Πρὸς ἔγκυρον καταρτισμὸν συμβιβασμοῦ ἀπαιτεῖται: 1) Πλειοψηφία τῶν πιστωτῶν, ἀντιπροσωπεύουσα τὰ τρία μὲν τέταρτα τῶν ὁριστικῶς ἢ προσωρινῶς δεκτῶν γενομένων πιστώσεων, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου προσφερόμενον ποσοστὸν εἶναι τοὐλάχιστον 60% τῶν ἐγχειρογράφων πιστώσεων, τὰ τέσσαρα δὲ πέμπτα τῶν πιστώσεων, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου προσφερόμενον ποσοστὸν εἶναι κατώτερον μὲν τῶν 60%, ἀνώτερον δὲ τῶν 25%. 2) Πλειοψηφία τῶν δύο τρίτων τῶν πιστωτῶν, ἀντιπροσωπεύουσα τὰ 4/5 τῶν πιστώσεων, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου προσφερόμενον ποσοστὸν εἶναι κατώτερον τῶν 25%· καὶ 3) Πλειοψηφία τῶν πιστωτῶν παριστῶσα τὰ 3/4 τῶν πιστωτῶν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ συμβιβασμοῦ ἐπὶ ἐγκαταλείψει τῆς περιουσίας». Εἰς τὸ ἄρθρον δὲ 16ον ὁρίζει ὅτι δὲν ὑπολογίζονται πρὸς σχηματισμὸν πλειοψηφίας αἱ πιστώσεις τῆς συζύγου τοῦ ὀφειλέτου, τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ τῶν συγγενῶν του μέχρι τετάρτου βαθμοῦ· ὡς ἐπίσης οὔτε αἱ δι' ὑποθήκης, ἐνεχύρου ἢ προνομίου ἐξησφαλισμέναι.

Ἐὰν ὁ πτωχεύσας κατεδικάσθη ἐπὶ δολίᾳ χρεοκοπίᾳ, ἀπαγορεύεται ὁ συμβιβασμός, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ ἁπλῇ χρεοκοπίᾳ.

Ἡ ἐπικύρωσις τοῦ συμβιβασμοῦ ζητεῖται ἀπὸ τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον προβαίνει εἰς ταύτην μετὰ παρέλευσιν ὀκτὼ ἡμερῶν, ἀφοῦ ἐκδικάσῃ ταυτοχρόνως τὰς τυχὸν ὑποβληθείσας ἀνακοπάς. Ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ συμβιβασμοῦ καθίσταται οὗτος ὑποχρεωτικὸς δι' ἅπαντας τοὺς πιστωτάς, ἅμα δὲ καταστῇ τελεσίδικος καὶ ἡ ἀπόφασις περὶ ἐπικυρώσεως τοῦ συμβιβασμοῦ, τότε παύουσι καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ συνδίκου, ἀφοῦ δώσῃ ὁριστικὸν λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεώς του εἰς τὸν πτωχεύσαντα καὶ παραδώσῃ ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ὑπάρχοντά του.

Ὁ τυχὼν δὲ συμβιβασμοῦ πτωχεύσας, διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ἀποκαθίσταται πλήρως, δυνάμενος νὰ ἐπαναρχίσῃ τὰς ἐμπορικάς του ἐργασίας.

Δύναται νὰ συνομολογηθῇ συμβιβασμὸς ἐπὶ ὁλικῇ ἢ μερικῇ ἐγκαταλείψει τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος, ὁπότε εὑρισκόμεθα πρὸ τῶν ἰδίων ἀποτελεσμάτων τοῦ συμβιβασμοῦ.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διαχείρισις καὶ ἐκκαθάρισις τῆς ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας γίνεται διὰ διαχειριστῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν πιστωτῶν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ εἰσηγητοῦ. Ὁ συμβιβασμός, καίτοι ἐπικυρωθείς, εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος, ἐὰν τυχὸν καταδικασθῇ ὁ πτωχεύσας ἐπὶ δολίᾳ χρεοκοπίᾳ· ὡς ἐπίσης ἀκυροῦται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ἐὰν τυχὸν ἀνακαλυφθῇ ἀπόκρυψις ἐνεργητικῆς ἢ ἐξόγκωσις τῆς παθητικῆς περιουσίας.

Ἐὰν τυχὸν ὁ πτωχεύσας δὲν ἐκπληρώσῃ τοὺς ὅρους τοῦ συμβιβασμοῦ, ζητεῖται ἡ διάρρηξις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν πιστωτῶν ἢ ὑπὸ ἑνὸς ἢ πλειόνων πιστωτῶν ἀτομικῶς. Μετὰ τὴν ἀκύρωσιν ἢ διάρρηξιν τοῦ συμβιβασμοῦ, διορίζεται νέος εἰσηγητὴς καὶ σύνδικος· ἐπαναλαμβάνεται δὲ σχεδὸν ἡ ἰδία διαδικασία ὡς κατ' ἀρχάς· δηλαδὴ σφράγισις, ἀπογραφή, πρόσκλησις δανειστῶν κλπ. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ συμβιβασμός, τότε οἱ πιστωταὶ τελοῦσιν αὐτοδικαίως εἰς κατάστασιν ἑνώσεως καὶ ἀποφαίνονται ἐν γένει περὶ τῆς διαχειρίσεως καὶ διατηρήσεως ἢ ἀντικαταστάσεως τῶν συνδίκων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ σύνδικοι ἐπιφορτίζονται νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν, δύνανται δέ, ἐὰν ἐπιτρέψουν τοῦτο οἱ πιστωταί, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰ ἔργα τοῦ πτωχεύσαντος.

Οἱ σύνδικοι προβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκποίησιν τῶν ἀκινήτων, τῶν ἐμπορευμάτων καὶ λοιπῶν κινητῶν τοῦ πτωχεύσαντος, ἐκκαθαρίζοντες τὰ χρέη καὶ τὰς πιστώσεις τῆς πτωχεύσεως ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ ἄνευ προσκλήσεως τοῦ πτωχεύσαντος. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκκαθαρίσεως συγκαλοῦνται οἱ πιστωταί, ἐνώπιον τῶν ὁποίων δίδεται λόγος ὑπὸ τοῦ συνδίκου περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας κληθέντος καὶ τοῦ πτωχεύσαντος· ἀποφαίνονται δὲ οἱ πιστωταὶ ἐὰν ὁ πτωχεύσας τυγχάνῃ συγγνωστὸς ἢ ὄχι· ἡ γνώμη δὲ αὐτῶν αὕτη διαβιβάζεται ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ εἰς τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται τελικῶς ἐὰν εἶναι ὁ πτωχεύσας συγγνωστὸς ἢ ὄχι.

Εἶναι ἐνδεχόμενον, λόγῳ ἐλλείψεως περιουσίας, νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐξακολουθήσωσιν αἱ ἐργασίαι τῆς πτωχεύσεως, ὅτε τὸ δικαστήριον δύναται, τῇ ἐκθέσει τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ ἀκουσθέντων τῶν συνδίκων, νὰ κηρύξῃ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος τὴν παῦσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς πτωχεύσεως, ὁπότε οἱ πιστωταὶ ἀναλαμβάνουσι τὴν ἐνάσκησιν τῶν ἀτομικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων κατὰ τε τοῦ προσώπου καὶ τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος.

Οὐσιώδεις τροποποιήσεις τοῦ θεσμοῦ τῆς πτωχευτικῆς διαδικασίας, εὐνοούσας τὰς ἀνωνύμους ἑταιρείας, ἐπέφερε τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 12 Ἰουλίου 1923 «Περὶ εἰδικῶν διατάξεων περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν», ἰδίως διὰ τοῦ ἄρθρου 52.

Ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος πλείστας ὅσας ἀτελείας ἀνεκάλυψε τοῦ πτωχευτικοῦ θεσμοῦ, αἱ ὁποῖαι ὁσημέραι γίνονται πλέον ἐμφανεῖς λόγῳ τῆς προϊούσης οἰκονομικῆς κρίσεως· πρὸς διόρθωσιν δὲ αὐτῶν ἐγεννήθη τάσις σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ κράτη πρὸς θέσπισιν θεσμῶν ἐξωπτωχευτικῶν λύσεων, αἱ ὁποῖαι τείνουν εἰς πρακτικώτερα συστήματα· ὡς στάδια δὲ τῆς τοιαύτης ἐξωπτωχευτικῆς λύσεως προτείνονται ἡ ἀφανὴς ἐπιτήρησις, ὁ προληπτικὸς συμβιβασμός, ἡ δικαστικὴ ἐκκαθάρισις καὶ ὕστατον πάντων ἡ πτώχευσις. Κ. Β. Ι.

— *[Διεθν. Δίκ.]* Ἡ πτώχευσις κράτους τινὸς ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ποικίλων καὶ μακρῶν συζητήσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων συγγραφέων, ἰδίως καθόσον ἀφορᾷ τὰς δυναμένας νὰ προκύψωσι νομικὰς συνεπείας ἐκ τῆς πτωχεύσεως. Αἱ ἐκτεθεῖσαι σχετικῶς ἀπόψεις δύνανται συνδυαζόμεναι νὰ διακριθῶσι περιληπτικῶς εἰς τρεῖς διαφόρους κατηγορίας θεωριῶν.

Κατὰ τὴν ἀποκληθεῖσαν *συμβατικὴν θεωρίαν*, ὑπέρμαχοι τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Bluntschli, ὁ Meili, ὁ Freund καὶ ἰδίως ὁ Δανὸς van Dachne van Varick, ἡ πτώχευσις κράτους τινὸς ἀποτελεῖ νομικὴν ἀθέτησιν τῶν παρὰ τῆς ὀφειλέτιδος πολιτείας ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων, αἵτινες ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰς ἀναλόγους οἰκονομικὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνουσιν ἰδιῶται ἔναντι ἀλλήλων· πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας ταύτης, ἰδίως οἱ ἀνωτέρω μνημονευόμενοι συγγραφεῖς, συνεπεῖς πρὸς τὴν βασικὴν ταύτην ἀρχήν, ζητοῦσι διεθνῶς νὰ θεμελιώσωσι τὸ δικαίωμα τῆς ἀναγκαίας προστασίας τῶν ξένων πιστωτῶν ἔναντι τῶν ὀφειλετῶν των. Μάλιστα, ὁ τελευταῖος τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων συγγραφέων προέτεινεν ὅπως πάντα τὰ διεθνῆ δάνεια, βασιζόμενα ἐπὶ διεθνῶν συμφωνιῶν, συναποτελέσουν ἓν «παγκόσμιον οἰκονομικὸν δίκαιον».

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην, ἥτις εἶναι σχετικῶς πολὺ νεωτέρα, ἐδιδάχθη προηγουμένως καὶ κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ Hugo, ἀπὸ τοῦ 1798 ἤδη, ἡ γνωστὴ ὡς *θεωρία τῆς κυριαρχίας*, κατὰ τὴν ὁποίαν πᾶν κράτος δικαιοῦται νὰ κηρύξῃ πτώχευσιν, οὐδενὸς νομίμου μέσου δυναμένου ν' ἀσκηθῇ ἐναντίον τῆς πτωχευσάσης πολιτείας παρὰ τῆς πιστωτρίας, καθόσον ἡ συνομολογήσασα τὰ δάνεια πολιτεία ἵσταται, τόσον ἔναντι τῶν ἐγχωρίων, ὅσον καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν πιστωτῶν της, ὡς ἀπολύτως κυρίαρχος καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών της ὑπέχει καθῆκον μόνον κατὰ τὰς κυριαρχικὰς ὑπαγορεύσεις της. Τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπεστήριξε βραδύτερον, τῷ 1830, ἰδίως ὁ Zachariä, μετὰ ταῦτα δὲ πλεῖστοι ἄλλοι διεθνολόγοι. Μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας ταύτης δύναται νὰ συγκαταλεχθῇ καὶ ὁ Drago, κατὰ τὸν ὁποῖον μεταξὺ τῆς πιστωτρίας καὶ ὀφειλέτιδος πολιτείας οὐδεμία ἰδιαιτέρα σχέσις δημιουργεῖται καὶ ἁπλῶς ἡ δανείζουσα πολιτεία ἀγοράζει χρεωστικοὺς τίτλους ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς ὀφειλέτιδος πολιτείας, ἐναντίον τῆς ὁποίας, ἐν περιπτώσει διακοπῆς τῶν ἐξοφλητικῶν δόσεων, οὐδένα ἐξαναγκασμὸν δύναται ν' ἀσκήσῃ, δεδομένου, μάλιστα, ὅτι ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν ἀπορρέει ἐκ τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος τῆς πολιτείας.

Διάφορος τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν θεωριῶν εἶναι ἡ ὑποστηριχθεῖσα παρὰ τοῦ Rotteck καὶ τοῦ Laband, τελευταίως δὲ παρὰ τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου Manes, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κήρυξις πτωχεύσεως παρά τινος πολιτείας, οὖσα ἀποτέλεσμα πραγματικῆς ἀδυναμίας ταύτης, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέπεια νομικῶν κανόνων, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς γεγονός τι, χωρὶς διὰ τῆς πτωχεύσεως νὰ ζητῆται νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ νομικῶς ἰσχυρὸν καὶ βάσιμον τῶν δημοσίων δανείων. Ἡ θεωρία αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἡ κρατοῦσα σήμερον (*Manes:* Staatsbankrotte, γ' ἔκδ. 1922). Η. Γ. Κ.

πτωχευτικός, —ή, —όν· ὁ ἐπιφέρων πτώχευσιν.

πτωχεύω· μεταπίπτω εἰς πτωχόν, εἰς ἀνικανότητα πληρωμῆς τῶν ὑποχρεώσεών μου, χρεοκοπῶ, συνήθ. ἐπὶ ἐμπόρου.

πτωχικός, —ή, —όν· ὁ εἰς πτωχὸν ἁρμόζων, εὐτελής, *κοιν. φτωχικός* (βλ. λ.), ἀντίθ. *πλούσιος, πολυτελής: «πτωχικὰ ἐνδύματα».*

πτωχοκομεῖον (τό)· κατάστημα φιλανθρωπικόν, ἄσυλον πτωχῶν ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν καὶ ἀπόρων.

Πτωχοκομείου *συνοικία [Γεωγρ.].* Μικρὰ συνοικία τῶν Ἀθηνῶν ἀνατολικῶς τοῦ Κολωνακίου καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν καὶ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς Ριζαρείου σχολῆς καὶ τοῦ ἀνακτόρου τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας, λαβοῦσα τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ πλησίον παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (μεταξὺ τῶν ὁδῶν Κηφισιᾶς, Ἡροδότου, Τιμολέοντος καὶ Λουκιανοῦ) παλαιοῦ Πτωχοκομείου, ἀνεγερθέντος τῷ 1875 δαπάναις τοῦ Ἀνδρ. Συγγροῦ. Ἐν τῷ γηπέδῳ τοῦ μεταφερθέντος ἐκεῖθεν πτωχοκομείου ἀνηγέρθη τῷ 1932 πολυτελὲς μέγαρον τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Δ. Α. Λ.

«Πτωχολέων». Μεσαιωνικὸν ποίημα, μὲ ὑπόθεσιν ἀνατολικῆς προελεύσεως— πιθανώτατα δὲ ἰνδικῆς— φέρον τὸν τίτλον «Ἀφήγησις περὶ τοῦ Πτωχολέοντος ἢ περὶ τοῦ φρονίμου μουτζοκουρεμένου». Διεσώθη εἰς τρεῖς διασκευάς, αἵτινες διαφέρουσι κατὰ πολὺ ἀλλήλων. Ἡ πρώτη, ἡ καὶ παλαιοτέρα, περιλαμβάνει 384 στίχους· ἡ δευτέρα 939 καὶ ἡ τρίτη, τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, 409. Τὸ μέτρον καὶ τῶν τριῶν εἶναι ὁ τροχαϊκὸς ὀκτασύλλαβος. Ὁ πυρὴν τοῦ ποιήματος εἶναι ὕμνος πρὸς τὴν σοφίαν. Ὁ ἄλλοτε πλούσιος Λέων, πτωχὸς μετὰ τὴν ἀραβικὴν ἐπιδρομήν, ζητεῖ παρὰ τῶν υἱῶν του νὰ τὸν πωλήσωσιν ὡς δοῦλον. Οὗτοι δὲ πραγματικῶς κατορθώνουσι νὰ πωλήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν θησαυροφύλακα τοῦ βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Λέων, μαντεύσας μίαν ἡμέραν ὅτι εἰς τὸ μέσον πολυτίμου λίθου ἐκρύπτετο σκώληξ, ἀποκτᾷ αἰφνιδίως τὴν ἐκτίμησιν τοῦ βασιλέως. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης μεταβάλλεται ἡ τύχη αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς χαρίζει εἰς αὐτὸν τὴν ἐμπιστοσύνην του, ὁ δὲ Πτωχολέων, παρ' ὅλα τὰ προηγούμενα δεινά του, τελευτᾷ τὸν βίον ἐν μέσῳ πλείστων ἀγαθῶν.

Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πτωχολέοντος ἐπανευρίσκομεν εἰς πλεῖστα ξένα συγγράμματα· κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα εἰς τὸ ἔπος τοῦ Γάλλου Gautier d'Arras «Erakles», τοῦ ὁποίου ὑπάρχει καὶ γερμανικὴ παραλλαγή· εἰς τὸ ρωσικὸν ποίημα «Ἰβάν» καὶ εἰς τὸ τουρκικὸν διήγημα «Ὁ σοφὸς περιηγητὴς καὶ ὁ νόθος σουλτᾶνος». Ὑποτίθεται μάλιστα ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἀφήγησις περὶ τοῦ Πτωχολέοντος εἶναι μεταγενεστέρα διακλάδωσις τῆς ὑπὸ τοῦ Gautier χρησιμοποιηθείσης πηγῆς.

Τὴν πρώτην παραλλαγὴν ἐξέδωκεν ὁ E. Legrand (Annuaire de l'Assoc. 6, 1872), τὴν δευτέραν ὁ W. Wagner (ἐν Carmina) καὶ τὴν τρίτην ἐπίσης ὁ E. Legrand (1874). Ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως αἱ παραλλαγαὶ αὗται παρουσιάζουν πλείστας διαφοράς, τῶν ὁποίων ἡ παραβολὴ παρέχει πάμπολλα ὠφελήματα διὰ τὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης τῆς ἐποχῆς. Β. Λ. Κ.

Πτωχοπρόδρομος. Ὄνομα ποιητοῦ, εἰς ὃν ἀποδίδονται διάφορα ἱκετευτικὰ ποιήματα, συντεταγμένα εἰς δημώδη γλῶσσαν καὶ δεκαπεντασυλλάβους στίχους. Ἄλλοτε τὸ ὄνομα Πτωχοπρόδρομος ἐταυτίζετο μετὰ τοῦ Θεοδώρου *Προδρόμου* (βλ. λ.), ἀφ' ἧς ὅμως ὁ Γ. Ν. Χατζιδάκις ἀπέδειξε τὴν ὕπαρξιν δύο Προδρόμων, ἤρχισαν νὰ ἐπικρατῶσι διάφοροι γνῶμαι περὶ τῶν ἱκετευτικῶν τούτων ποιημάτων. Ὁ Ὁλλανδὸς καθηγητὴς Ἕσσελιγκ ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι πιθανὸν ὁ Θεόδωρος νὰ εἶναι ἐντελῶς ξένος πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν στίχων τούτων, διὰ τῶν ὁποίων πτωχοὶ λόγιοι ἐπιδαψιλεύουσι ταπεινοὺς ἐπαίνους πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ἵνα δι' αὐτῶν τύχωσιν εὐτελῶν ὑλικῶν βοηθημάτων. Σημειωτέον ὅτι μεταξὺ τῶν λογίων τούτων τῆς ἐποχῆς κατηριθμεῖτο καὶ ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτὸν τῶν τοιούτου εἴδους στιχουργημάτων.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πτωχοπροδρόμου φέρονται κυρίως τρία ἱκετευτικὰ ποιήματα· τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἀριθμεῖ 274 πολιτικοὺς στίχους, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Κομνηνὸν καὶ περιλαμβάνει λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν δεινῶν τοῦ συζυγικοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ· τὸ δεύτερον, ἐξ 117 στίχων, ἐξιστορεῖ τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐξαιτεῖται τὴν προστασίαν τοῦ σεβαστοκράτορος (πιθανὸν ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ) καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος· τὸ τρίτον, ἐξ 167 στίχων, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ καὶ εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως ὅπως καὶ τὰ δύο ἄλλα. Μόνον ἐν αὐτῷ ἀφήνει ὁ ποιητὴς νὰ καταφανῇ ἡ ὅλη αὐτοῦ περιφρόνησις πρὸς τὰς σπουδὰς καὶ τὰ γράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεδόθη καὶ ἅτινα ὑλικῶς τοῦ εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστα. Β. Λ. Κ.

πτωχός,—ή,—όν· ὁ στερούμενος τῶν ἀναγκαίων, ἐνδεής, ἄπορος, κοιν. *φτωχὸς* (βλ. λ.): «πτωχὸς ἄνθρωπος», «πτωχὴ οἰκογένεια» || πτωχὸς (ὁ)· ὡς οὐσ. ὁ πένης: «ἐλεεῖτε τοὺς πτωχούς» || καθόλου, ἀνεπαρκής, ἐνδεής, ἐλλιπής: «οἶνος πτωχὸς εἰς οἰνόπνευμα», «καρποὶ πτωχοὶ εἰς σίδηρον», «τόπος πτωχὸς εἰς ἅλατα» || φρ. «πτωχὸς τῷ πνεύματι» ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ μετριόφρων, ὁ ταπεινός || μωρός, ἀνόητος, νωθρὸς τὴν διάνοιαν. — Ἐπίρρ. **πτωχῶς.**

— **πτωχὸν ἀέριον** *[Θερμ.].* Καλεῖται οὕτω ἀέριος καύσιμος ὕλη, συγκειμένη ἐκ μίγματος μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ὑδρογόνου, διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ἀζώτου. Λόγῳ τῆς εἰς μεγάλην ἀναλογίαν ὑπάρξεως τῶν δύο τελευταίων ἀδρανῶν συστατικῶν, ἡ θερμογόνος δύναμις τοῦ πτωχοῦ ἀερίου εἶναι σχετικῶς μικρὰ (1100—1400 μεγάλαι θερμίδες ἀνὰ κυβικὸν μέτρον, εἰς 0° C. καὶ 760 mm Hg), ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτοῦ.

πτωχοτροφεῖον (τό)· φιλανθρωπικὸν καθίδρυμα, ἐν ᾧ περιεθάλποντο οἱ πτωχοὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα.

Πυᾶ (Pyat), **Αἱμὲ-Φῆλιξ.** Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1810—1889). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Société des gens de lettres» καὶ ἐκ τῶν κυρίων συνεργατῶν τῆς «Europe littéraire»

Digitized by Google

τοῦ Μποαίν. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει, ἐμπνεόμενος δὲ ἀπὸ σοσιαλιστικὰς ἀρχὰς προέτεινε σειρὰν ριζοσπαστικῶν μεταρρυθμίσεων, ἐν αἷς καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1871 ἐξελέγη μέλος τῆς Παρισινῆς Κομμούνας, μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ὁποίας κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν (1872)· καταδικασθεὶς ἐρήμην εἰς θάνατον, ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν μετὰ τὴν ἀμνηστίαν τοῦ 1880. Ἵδρυσε τότε τὴν ἐφημερίδα «Commune», συνειργάσθη εἰς διαφόρους ριζοσπαστικὰς ἐφημερίδας καὶ τῷ 1888 ἐξελέγη βουλευτής, διακριθεὶς διὰ τὸν σφοδρὸν ἀγῶνά του κατὰ τοῦ κόμματος τοῦ Μπουλανζέ. Συνέγραψε θεατρικά, φιλολογικὰ καὶ πολιτικὰ ἔργα: «Ἐπανάστασις τῆς ἄλλοτε ἢ οἱ Ρωμαῖοι κατ' οἶκον» (1832), «Ἀραμπέλλα» (1833), «Ὁ λῃστὴς καὶ ὁ φιλόσοφος» (1834), «Οἱ δύο κλειθροποιοί», «Ματθίλδη» (1842), «Διογένης» (1846), «Ὁ ρακοσυλλέκτης τῶν Παρισίων» (1847), «Ἡ τρελλὴ τῆς Ὀστάνδης» (1886), «Φιλολογικαὶ σημειώσεις ἐκ τοῦ Ρουζὲ ντὲ Λἰλλ καὶ τῆς Μασσαλιώτιδος» (1848) «Λόγοι πρὸς χωρικοὺς» (1849), «Ἐπιστολαὶ προγεγραμμένου» (1851), «Ὁ προγεγραμμένος καὶ ἡ Γαλλία» (1869) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

πυαιμία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται τὸ σύνολον τῶν νοσηρῶν φαινομένων τῶν ἀναπτυσσομένων ἐκ τῆς ἐν τῷ αἵματι εἰσχωρήσεως πυογόνων μικροοργανισμῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπιγενοῦς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος, ἔνθα παράγονται νέαι διαπυήσεις. Αἴτια προδιαθεσικὰ ταύτης εἶναι: ἡ συσσώρευσις πολλῶν τραυματιῶν ἐν στενῷ χώρῳ, μετ' ἀνεπαρκοῦς προσωπικοῦ καὶ πλημμελῶν ἐπιδέσεων, καθισταμένων οὕτω δυνατῶν τῶν διαφόρων μολύνσεων· ἡ οἰνοπνευματίασις, ἡ ὑπερκόπωσις, ἡ ἠθικὴ κατάθλιψις· τὸ εἶδος τοῦ τραύματος (κάταγμα ἐπιπεπλεγμένον, τραῦμα τῆς περιπρωκτικῆς ἢ προστατικῆς χώρας)· πυώδεις ἑστίαι μὴ συγκοινωνοῦσαι μετὰ τοῦ περιβάλλοντος (οστεομυελῖτις, ἐνδοκαρδῖτις, φλεβῖτις)· ἐπιλόχειος λοίμωξις. Τὸ δὲ παθογόνον αἴτιον σχεδὸν πάντοτε εἶναι ὁ στεπτόκοκκος, εἴτε μόνον εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλους μικροοργανισμούς. Ἡ πυαιμία δὲν ἀποτελεῖ ἐπιπλοκὴν τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀρχικῆς παθήσεως, ἀλλὰ τὴν τελικὴν φάσιν τῆς σηψαιμίας. Ὅλως δὲ σπανίως ἡ πυαιμία δύναται νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τὰς ὀκτὼ πρώτας ἡμέρας πυώδους τινὸς παθήσεως· γενικῶς αὕτη ἐκδηλοῦται μεταξὺ τῆς 8ης καὶ τῆς 10ης ἡμέρας. Ἐνίοτε ἡ ἔναρξις ταύτης ἐμφαίνεται εἴτε διὰ φαινομένων τοπικῆς λοιμώξεως τοῦ τραύματος (χείλη ἀποκεκολλημένα, τραῦμα ρυπαρὸν καλυπτόμενον ὑπὸ ὀρροπυώδους ὑγροῦ κακόσμου), εἴτε διὰ γενικῶν διαταραχῶν (χροιὰ γεώδης, διαταραχαὶ γαστρεντερικαὶ κτλ.). Συνήθως ὅμως ἡ ἔναρξις τῆς νόσου εἶναι ἀπότομος, διὰ ρίγους ἰσχυροῦ μετὰ τριγμοῦ τῶν ὀδόντων καὶ αἰσθήματος ψύξεως καθ' ὅλον τὸ σῶμα, παρατεινομένου ἐπὶ 15 ἢ καὶ 30 λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἡ θερμοκρασία ἄρχεται ἀνυψουμένη καὶ ἀφικνουμένη κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ρίγους εἰς 40° καὶ 41° βαθμούς. Ὁ σφυγμὸς εἶναι λίαν ταχὺς (120—140 σφύξεις) καὶ ἡ ἐφίδρωσις ἄφθονος. Μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἢ δύο τὸ πολὺ ὡρῶν ὁ παροξυσμὸς τερματίζεται καὶ ἡ θερμοκρασία κατέρχεται, ὑφίσταται ὅμως ἀνορεξία, κατάπτωσις καὶ κεφαλαλγία Μετά τινας ὥρας ἢ τὴν ἐπαύριον ἐπέρχεται νέος ἰσχυρότερος παροξυσμός, ἐπαναλαμβανόμενος ἔκτοτε ἀτάκτως μετὰ τρομακτικῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας. Ἐν τῷ μεταξὺ δύο παροξυσμῶν διαστήματι ἡ θερμοκρασία δύναται νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ φυσιολογικὸν ὅριον ἢ καὶ κάτω αὐτοῦ, ἕκαστος ὅμως ἐπακολουθῶν παροξυσμὸς εἶναι βραχύτερος τοῦ προηγουμένου. Ἐπακολουθεῖ ταχεῖα ἀπίσχνανσις τοῦ πάσχοντος, τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ ἀλλοιοῦνται, τὸ δέρμα ἀποβαίνει πελιδνὸν τὴν χροιάν, ἡ γλῶσσα ξηραίνεται, ὑφίσταται δ' ἔντονος κεφαλαλγία, ναυτία, ἔμετοι καὶ δύσπνοια· αἱ πνευματικαὶ ὅμως καὶ διανοητικαὶ λειτουργίαι διατηροῦνται, ὁ δὲ πάσχων εἶναι ἤρεμος, οὐδὲν αἰτιώμενος. Συχνότατα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐμφανίζονται σημεῖα τοπικῆς λοιμώξεως ἐπὶ τοῦ τραύματος καὶ φαινόμενα μεταστατικῶν ἀποστημάτων, ὡς καὶ φλεβίτιδος. Τὰ λοιμώδη ταῦτα φαινόμενα προηγοῦνται μικρὸν τοῦ θανάτου, ὅστις ἐπέρχεται μετὰ 8 ἢ 15 ἡμέρας ἀπὸ τοῦ πρώτου πυαιμικοῦ παροξυσμοῦ. Πρὸς θεραπείαν προληπτικῶς συνιστᾶται ἡ ἀπομόνωσις τῶν μεμολυσμένων τραυματιῶν· εἶτα προβαίνομεν εἰς τὴν εὐρεῖαν διάνοιξιν τῶν μὴ ἀσηπτικῶν τραυμάτων, εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν νεκρωθέντων ἱστῶν, εἰς τὴν διάνοιξιν τῶν περὶ τὸ τραῦμα ὑπαρχουσῶν κοιλοτήτων τυχὸν καὶ εἰς τὴν εὐρεῖαν διασωλήνωσιν αὐτῶν κατόπιν ἀντισηπτικοῦ καθαρισμοῦ. Τονοῦμεν δὲ τὸν πάσχοντα παρέχοντες εἰς αὐτὸν κίναν, θειικὴν κινίνην κλπ. καὶ διενεργοῦντες ἐνέσεις καφεΐνης καὶ καφουρούχου ἐλαίου. Καταπολεμοῦμεν ἰδίᾳ τὴν λοίμωξιν διὰ τῆς κολλοειδοθεραπείας καὶ ὀροθεραπείας ἢ ἐμβολιοθεραπείας· καὶ τέλος προβαίνομεν εἰς τὴν διενέργειαν τῶν τεχνητῶν καθηλωτικῶν ἀποστημάτων.

Τῆς ἐπιλοχείου πυαιμίας ἡ εἰκὼν ἔχει ὡς ἀκολούθως: Κατόπιν ὑψηλοῦ πυρετοῦ ἐπὶ ὁλόκληρον ἑβδομάδα, πρωΐαν τινὰ ἡ θερμοκρασία κατέρχεται εἰς τὸ φυσιολογικόν· ἀκολούθως ὅμως ὁ πυρετὸς ἐμφανίζει μεγάλας διακυμάνσεις· τὰ ρίγη εἶναι συχνά, ἀλλ' ἡ γενικὴ κατάστασις τῆς πασχούσης εἶναι καλή· ἐκδηλοῦνται εἶτα σηπτικαὶ ἐντοπίσεις εἰς ὅλα τὰ συστήματα τοῦ ὀργανισμοῦ, ἤτοι: παρωτιδῖτιδες διαπυητικαί, γάγγραινα πνευμονική, ἐνδοκαρδῖτις βλαστική, νεφρῖτις λοιμώδης, πολλαπλᾶ ἀποστήματα τοῦ δέρματος, ἐσχάρα τῶν νώτων κλπ., ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται ἐντὸς 3 ἢ 4 ἑβδομάδων μετὰ τυφικῆς καταστάσεως, εἴτε βραδύτερον, ἐντὸς 5 ἢ 6 ἑβδομάδων ἢ καὶ μηνῶν ἔτι, θάνατος ἐξ ἀμυλοειδοῦς ἐκφυλίσεως τῶν νεφρῶν καὶ τοῦ ἥπατος (λεύκωμα ἀθροιστικόν, οἰδήματα καθολικά, ἴκτερος). Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Ἡ *πυαιμία* ἐπέρχεται ὡς ἐπιπλοκὴ τῶν βαθέων καὶ ἀφθόνως πυορροούντων τραυμάτων ὡς καὶ πάσης ἄλλης τοπικῆς πυογόνου ἐπεξεργασίας, οἷαι: νέκρωσις ἀκρωμίας καὶ αὐχένος, φλεβῖτις, ἀρθρῖτις, μητρῖτις, ὀμφαλοφλεβῖτις τῶν ἀρτιγεννήτων ζῴων κλπ.

Ἡ πυαιμία παρατηρεῖται συνήθως ἐπὶ τοῦ ἵππου, σπανίως ἐπὶ τοῦ κυνός, χοίρου, προβάτου καὶ σπανιώτατα ἐπὶ τοῦ βοός, τῆς αἰγὸς καὶ τῶν πτηνῶν. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ σοβαρῶν γενικῶν φαινομένων καὶ διὰ τῆς δημιουργίας ἐφ' ὅλων τῶν ἱστῶν καὶ ὀργάνων μεταστατικῶν ἀποστημάτων. Ἀνίατος, καταλήγει εἰς θάνατον. Θ. Α. Φ.

πυαιμικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυαιμίαν, ὁ τῆς πυαιμίας· || ὁ πάσχων πυαιμίαν.

Πυανέψια (τὰ) (ἐνν. *ἱερά*), καὶ ὀρθότ. *Πυανόψια* *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ ἔκπαλαι τελουμένη ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις κατ' ἔτος τὴν ἑβδόμην τοῦ ἐκ τῆς ἑορτῆς ταύτης σχόντος τὸ ὄνομα μηνὸς *Πυανεψιῶνος*. Ἤγετο δ' αὕτη εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Σκιράδος Ἀθηνᾶς καὶ βραδύτερον καὶ τοῦ Διονύσου. Κατὰ ταύτην οἱ ἑορτάζοντες ηὐχαρίστουν τῷ θεῷ διὰ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῇ εὐφορίᾳ ταύτης, ἔτρωγον δὲ ἔδεσμά τι παρεσκευασμένον ἐκ κυάμων ἢ κατ' ἄλλους ἐκ κριθῆς ἐκλελεπισμένης (τῆς πτισάνης) καὶ ὀσπρίων. Ἡ πομπὴ ἐτελεῖτο παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, περιφερομένης ὑπὸ παίδων ἀμφιθαλῶν τῆς *εἰρεσιώνης*, ἤτοι κλάδων ἐλαίας ἢ καὶ δάφνης ἐστολισμένων καὶ περιπεπλεγμένων διὰ λευκῶν ἢ ἐρυθρῶν ἐρίων καὶ διαφόρων καρπῶν ἐκ τῆς πρώτης τοῦ φθινοπώρου ἐσοδείας. Μετὰ τὴν περιφορὰν ἡ εἰρεσιώνη ἀφιεροῦτο τῷ Ἀπόλλωνι, τῇ Ἀθηνᾷ καὶ ταῖς Ὥραις καὶ κατετίθετο κατὰ τὰ Πυανέψια πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, πρὸς εὐχαριστίαν ἐπὶ τῇ γονιμότητι τοῦ λήξαντος ἔτους καὶ πρὸς συνέχισιν ταύτης κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔτος. Παλαιόθεν ἐξ ἄλλου ἐκράτει τὸ ἔθιμον τῆς ἀνὰ τὴν πόλιν τῇ ἑβδόμῃ Πυανεψιῶνος περιφορᾶς ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν κλάδων εἰρεσιώνης ὑπὸ παίδων ἀμφιθαλῶν ᾀδόντων ᾆσμα, δι' ὃ ἐφιλοδωροῦντο οἱ παῖδες ὑπὸ τῶν οἰκοδεσποτῶν. Ἡ τοιαύτη τῶν ᾀδόντων παίδων ἀνὰ τὰς οἰκίας περιφορὰ ἐνθυμίζει τὸ σύγχρονον ἔθιμον τῆς ἀνὰ τὰς οἰκίας ὑπὸ παίδων ᾠδῆς τῶν καλάνδων, ὡς καὶ τὰ παρ' ἀρχαίοις χελιδονίσματα. Αἱ εἰρεσιῶναι ἀνηρτῶντο ἄνωθεν τῶν θυρῶν, ὅπου ἔμενον ἀνηρτημέναι ἐπὶ ἓν ἔτος, ἅμα τῇ λήξει τοῦ ὁποίου καιόμεναι ἀντικαθίσταντο ὑπὸ νέων κλάδων κατὰ συνήθειαν ἀνάλογον πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν κρατοῦσαν τῆς ὑπεράνω τῶν θυρῶν ἢ παραθύρων ἢ ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν ἀναρτήσεως κλάδων ἢ στεφάνων ἐξ ἀνθέων καθ' ἑκάστην πρώτην Μαΐου. Πρὸς τὴν ἑορτὴν τῶν Πυανεψίων σχετικὴ ἦτο καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς *Προηροσίας* ἐν Ἀθήναις, τελουμένη κατὰ τὸν πρὸ τοῦ ἀρότου χρόνον ὑπὲρ εὐφορίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης, πρὸς τιμὴν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ὅστις ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ τῶν Πυανεψίων θεός. Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς Ἀθήνας τῆς λατρείας τοῦ Θησέως ἡ τῶν Πυανεψίων ἑορτή, ὡς καὶ εἶτα σχετικαὶ ταύτῃ, οἷα ἡ τῶν Ὀσχοφορίων, κατέστη ἑορτὴ τοῦ ἥρωος Θησέως καὶ ἀπετέλει τὸ προοίμιον τῶν *Θησείων* (βλ. λ.). Ε. ΔΙ. Κ.

Πυανεψιών (ὁ), ἢ *Πυανοψιών* *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ὁ τέταρτος μὴν τοῦ ἀττικοῦ ἡμερολογίου, λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον τελέσεως τῆς ἑορτῆς τῶν *Πυανεψίων* (βλ. λ.). Ἀντεστοίχει δ' ὁ Πυανεψιὼν πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Νοεμβρίου τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου διάστημα. Κατὰ τὸν Πυανεψιῶνα ἐτελοῦντο ἐν ἀρχαίαις Ἀθήναις, πλὴν τῶν Πυανεψίων, τὰ Κυβερνήσια, τὰ Ὀσχοφόρια, τὰ Θεσμοφόρια, τὰ Ἀπατούρια, τὰ Χαλκεῖα καὶ τὰ Ἐπιτάφια πρὸ τοῦ Θησείου, καθ' ἃ ἐμνημονεύοντο οἱ ἐν πολέμῳ πεσόντες. Ε. ΔΙ. Κ.

πῦαρ, —ατος (τό), καὶ **πυός** (ὁ). Τὸ ἐκκρινόμενος μετὰ τὸν τοκετὸν πρῶτον γάλα. Κατ' ἐπέκτασιν δ' ὀνομάζεται οὕτω καὶ τὸ παρατηρούμενον κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην γάλα, ὡς καὶ τὸ παρουσιαζόμενον μετὰ παῦσιν τῆς γαλουχίας. Εἶναι παχύρρευστον κιτρινόχρουν ὑγρὸν καὶ περιέχει εὐμεγέθη μορφοειδῆ κύτταρα μεθ' ἑνὸς συνήθως πυρῆνος (σωμάτια τοῦ πύατος), σφαιρικὰ ἢ ἡμισεληνοειδῆ σωμάτια, ἅτινα εἶναι ὀγκωδέστερα τῶν ὁμοίων τοῦ γάλακτος, πολυμορφοπύρηνα κύτταρα καὶ μικρὰ σφαιρίδια λίπους ἀπύρηνα. Εἶναι λίαν θρεπτικὸν καὶ ἐλαφρῶς ὑπακτικόν. Ν. Α. Μ.

πυάρθρον (τό). Καλεῖται ἡ ἀνάπτυξις πύου ἔν τινι ἀρθρώσει μετὰ φλεγμονὴν ὀξεῖαν πυογόνον, ἢ μετὰ μετάπτωσιν ἁπλῆς ὀροϊνώδους φλεγμονῆς εἰς πυώδη. Οἱ πυογόνοι παράγοντες ἐξικνοῦνται ἐν ταῖς ἀρθρώσεσιν εἴτε κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῶν ἔξωθεν, (τραῦμα ἄμεσον τῆς ἀρθρώσεως), εἴτε ἐκ παρακειμένης ἑστίας, εἴτε τέλος διὰ τῆς κυκλοφορίας ἀπὸ μεμακρυσμένης πυογόνου ἑστίας. Ἡ πάθησις ἐκδηλοῦται δι' ἐντόνων φαινομένων, ἤτοι πόνων σφοδρῶν, ἐξοιδήσεως μετὰ τάσεως τοῦ δέρματος, ἐρυθρότητος καὶ πυρετοῦ ὑψηλοῦ, ἐνίοτε μετὰ φρικίων. Πᾶσα κίνησις τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως προκαλεῖ σφοδροὺς πόνους. Πλὴν τῶν τοπικῶν φαινομένων, ἡ μόλυνσις ἐνίοτε εἶναι τόσον ἔντονος, ὥστε προκαλεῖ καὶ γενικὴν λοίμωξιν. Πυάρθρον παρατηρεῖται συνήθως κατὰ τὴν πορείαν τῶν ὀξέων λοιμωδῶν νοσημάτων, τύφου, πνευμονίας κτλ. Ἡ διάγνωσις πύου ἔν τινι ἀρθρώσει ἐπιβάλλει τὴν ταχεῖαν κένωσιν τούτου· καὶ ἐπὶ ἐλαφρᾶς μὲν μορφῆς ἀρκεῖ ἐνίοτε ἁπλῆ παρακέντησις, ἄλλως ἐνεργεῖται ἀρθροτομὴ καὶ διασωλήνωσις. Ι. Κ. Κ.

Πυβὶ ντὲ Σαβάνν (Puvis de Chavannes), **Πέτρος**. Ὀνομαστὸς Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν

Πυβὶ ντὲ Σαβάνν: *Ἡ Μασσαλία λιμὴν τῆς Ἀνατολῆς.*
[Μέγαρον Longchamp. Μασσαλία.]

Λυὼν τῷ 1824 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1898. Καταγόμενος ἐξ εὐπόρου ἀστικῆς οἰκογενείας, δὲν προωρίζετο διὰ τὸ καλλιτεχνικὸν στάδιον, μόλις δ' ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν ὁριστικῶς εἰς τὴν τέχνην. Εἰργάσθη ἐπὶ ὁλόκληρον σχεδὸν τεσσαρακονταετίαν ἀκαταπονήτως, παραγαγὼν ἔργον τεράστιον κατ' ὄγκον καὶ σημαντικώτατον κατ' ἀξίαν. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς μᾶλλον πλουσίως μορφωμένους Γάλλους καλλιτέχνας· κάτοχος εὐρυτάτης κλασσικῆς παιδεύσεως, ἠδύνατο ν' ἀντλῇ λαμπρὰς ἐμπνεύσεις ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν παναρχαίων πηγῶν τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου αἰσθήματος. Ἡ λατρεία του πρὸς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξε πεφωτισμένη, πολύμορφος καὶ πολυσχιδής· ἐπότιζε τὸ πνεῦμά του μὲ ἁρμονίαν καὶ ἔτρεφε τὴν ψυχήν του μὲ τὰ ὑψηλόφρονα ἰδανικά, μὲ τὴν ὑπερτέραν ἀντίληψιν τοῦ κάλλους καὶ τῆς συμμετρίας, τὴν ὁποίαν τόσον ἀφθόνως παρέχει ὁ ἀρχαῖος κόσμος τῆς σκέψεως καὶ τῆς φαντασίας. Καταλιπὼν τὴν γενέτειράν του ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Παρισίοις καὶ εἰσῆλθε πρὸς μαθητείαν εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Henri Scheffer καὶ τοῦ Couture. Τῷ 1859 ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν διὰ τοῦ πίνακος «Ἐπάνοδος ἀπὸ τὸ κυνήγιον». Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα προῆλθεν εἰς τὸ μέσον ὡς ἀρχηγὸς ζωγραφικῆς σχολῆς, ἰδίας τεμνούσης ὁδοὺς ἔν τε τῇ τοιχογραφίᾳ

Digitized by Google

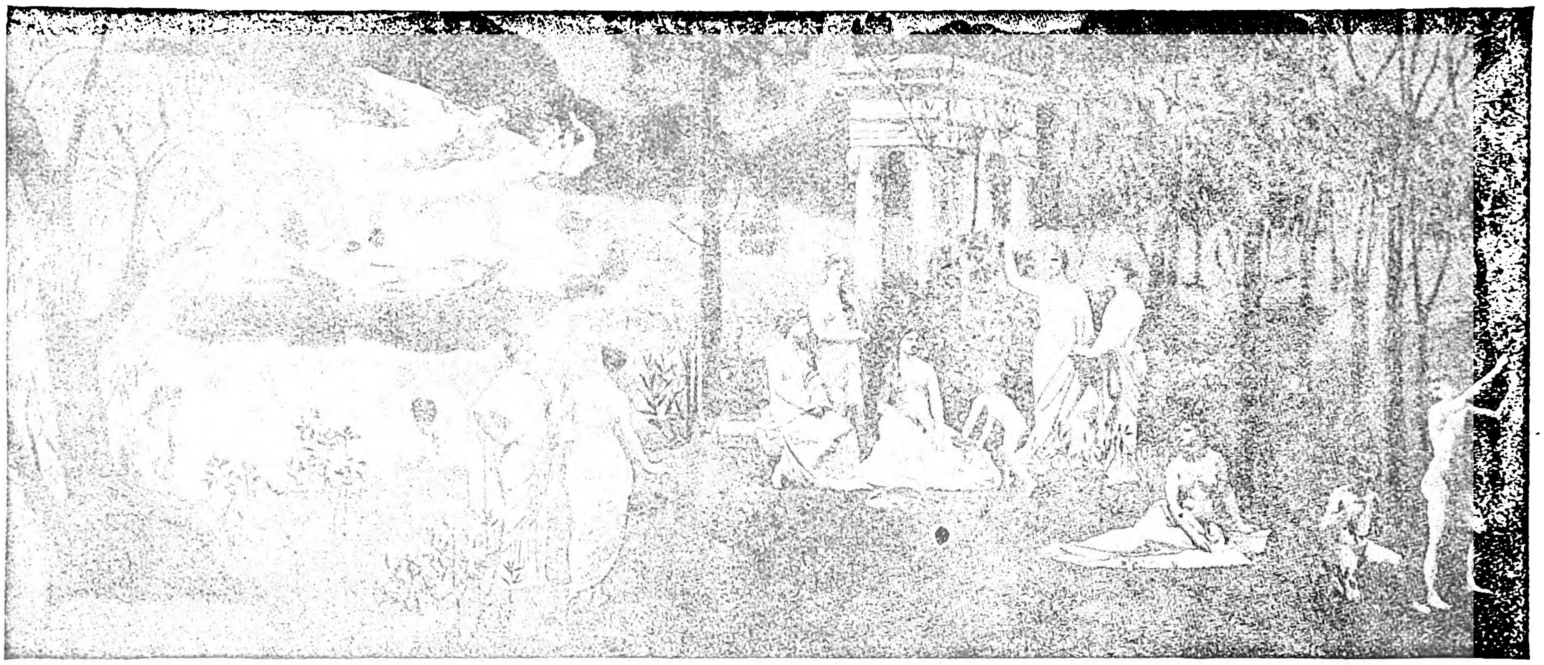

Πυβὶ ντὲ Σαβάνν: Τὸ ἱερὸν ἄλσος.
[Διακοσμητικὴ ζωγραφία τοῦ ἀνακτόρου τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Λυῶνος.]

καὶ τῇ διακοσμητικῇ. Εἰς μακρὰν σειρὰν εὐρυτάτων τοιχογραφιῶν ἀνέστησε τοὺς παλαιοὺς μεγαλοπρεπεῖς θρύλους· ἐνεπνεύσθη κατὰ τρόπον αὐτόχρημα ρωμαλέον ἀπὸ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἱστορίαν· ἐνεψύχωσε τὸ σύμβολον καὶ τὴν ἀλληγορίαν. Μέχρι τοῦ 1890 ὑπῆρξεν ἓν τῶν σημαντικωτέρων μελῶν τῆς «Ἑταιρείας τῶν Γάλλων καλλιτεχνῶν», τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁμοῦ μετὰ τοῦ Meissonier καὶ ἵδρυσε τὴν «Ἐθνικὴν Ἑταιρείαν τῶν Καλῶν τεχνῶν», τῆς ὁποίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεσσονιὲ ἐγένετο πρόεδρος. Ὁ Πυβὶ ντὲ Σαβάνν ὑπῆρξεν ἐξαίρετος σχεδιαστής· ὡς χρωματιστὴς δὲν ἔχει μικροτέραν ἀξίαν· ἀγαπᾷ τὰ λιτά, αὐστηρὰ καὶ σεμνὰ χρώματα, ὑπὸ δὲ τὴν ἔποψιν τῆς τεχνικῆς τοῦ χρωματισμοῦ ἔδωκε πολύτιμα μαθήματα εἰς πολλοὺς ἰμπρεσσιονιστάς. Ὡς τοπιογράφος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἔσχε τὸ εὐτύχημα νὰ δημιουργήσῃ ἔργον ἀπολύτως ὁμοιογενὲς καὶ νὰ μὴ ἀποθάνῃ πρὶν τὸ συμπληρώσῃ. Ἡ καλλιτεχνική του δημιουργία περιλαμβάνει τὰς ἀκολούθους συνθέσεις: «Concordia et Bellum», «Ἐργασία καὶ ἀνάπαυσις» (1863), «Φθινόπωρον» (1864), «Ave Picardia nutrix» (1865), «Ἡ ἐγρήγορσις», «Ἡ φαντασία» (1866), «Τὸ παιγνίδι» (1868), «Ἡ Μασσαλία ἑλληνικὴ ἀποικία» καὶ «Ἡ Μασσαλία λιμὴν τῆς Ἀνατολῆς» (1869), «Ἡ ἀποκεφάλισις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ», «Ἡ Μαγδαληνὴ τῆς ἐρήμου» (1870), «Ἡ ἐλπίς» (1872), «Θέρος» (1873), «Ὁ Κάρολος Μαρτέλλος νικητὴς τῶν Σαρακηνῶν» (διὰ τὸ δημαρχιακὸν κατάστημα τοῦ Πουατιέ), «Ἡ ἁγία Ραδεγόνδη ἐν τῇ μονῇ τοῦ τιμίου Σταυροῦ» (1875), «Ἡ ἁγία Γενεβιέβη κατὰ τὴν παιδικήν της ἡλικίαν» καὶ «Ὁ ἅγιος Γερμανὸς προλέγων εἰς τοὺς γονεῖς τῆς ἁγίας Γενεβιέβης τὰ ὑψηλὰ πεπρωμένα τοῦ τέκνου των» (διὰ τὸ Πάνθεον, 1876), «Ὁ ἄσωτος υἱός», «Κορίτσια στὴν ἀκροθαλασσιά», «Pro patria ludus» (1870), «Νεαροὶ Πικαρδοὶ ἀσκούμενοι εἰς τὴν λογχομαχίαν» (1882), «Γλυκὺς τόπος» (1882), «Τὸ ὄνειρον» (1883), «Τὸ ἱερὸν δίκαιον προσφιλὲς εἰς τὰς Τέχνας καὶ τὰς Μούσας» (1884), «Οἱ ποταμοὶ Rhône καὶ Saône» (1886), «Alma parens» (1887), «Inter artes et naturam» (Κλῖμαξ μουσείου Ρουέν), «Ἡ ἀγγειοπλαστική», «Ἡ κεραμεική» (μουσεῖον Ρουέν), «Τὸ θέρος», «Ὁ χειμών», «Τιμὴ εἰς τὸν Βίκτωρα Οὐγκὼ» (δημαρχιακὸν κατάστημα Παρισίων), «Αἱ ἐμπνεύστριαι Μοῦσαι ἐπευφημοῦσαι τὸ Πνεῦμα» (1895, βιβλιοθήκη Βοστώνης), «Ἡ ἁγία Γενεβιέβη τροφοδοτοῦσα τοὺς Παρισίους» (1897), «Ἡ ἁγία Γενεβιέβη ἀγρυπνοῦσα ἐπὶ τῶν Παρισίων» (1898). Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

πύγαργος (ὁ) (Haliaetus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱερακιδῶν* (βλ. λ. *ἀετός*, τ. Α΄, σ. 814 α).

πυγαῖον (τό). Τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ ὁλομεροῦς σωλῆνος εἴτε τὸ ὀπίσθιον τεμάχιον τῶν λυομένων σωλήνων τῶν πυροβόλων. Εἰς τὰ ἐμπροσθογεμῆ πυροβόλα ἦτο πλῆρες, ἀποτελοῦν ἓν ὅλον μετὰ τοῦ σωλῆνος, ἐνῷ εἰς τὰ ὀπισθογεμῆ διαπερᾶται κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς θαλάμης, σχηματιζομένης ἐν αὐτῇ τῆς *τρύπας γεμίσεως*. Ἀναλόγως τοῦ συστήματος τοῦ κλείστρου, τὸ πυγαῖον φέρει, πρὸς τούτοις, εἴτε τὴν *ἀνάτρησιν*, ὁριζόντιον ἄνοιγμα κάθετον πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κοίλου, ἐν ᾗ διατίθεται τὸ σφηνοειδὲς κλεῖστρον, εἴτε ἐσωτερικῶς τοὺς *ἑλικοτομημένους τομεῖς*, ἀντιστοίχους πρὸς τοὺς ὁμοίους τοῦ κοχλιωτοῦ κλείστρου, διὰ τὴν στήριξιν τούτου. Εἰς τὰ ἄνευ μεταλλικῆς φυσίγγης πυροβόλα, τὸ πυγαῖον φέρει τὴν *ὀπὴν* μετὰ τοῦ *ὀπαίου*, διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἐκκαύματος καὶ διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς εἰς τὸ γέμισμα. Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τὸ πυγαῖον φέρει ἐπιφάνειάν τινα ἐπίπεδον καὶ ἀκριβῶς παράλληλον πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κοίλου, μετὰ ἐπισημαντικῶν χαραγῶν (τὸ *ἐπίπεδον τοῦ τετρᾶντος*), διὰ τὴν ἀκριβῆ τοποθέτησιν τούτου κατὰ τὴν δι' αὐτοῦ σκόπευσιν.

Ἐπιρροπὴ τοῦ πυγαίου καλεῖται ἡ πίεσις ἡ ἐξασκουμένη ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σκοπευτικοῦ καθ' ὕψος μηχανήματος ἢ γενικῶς ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ὑποστηρίγματος τοῦ σωλῆνος. Τὸ μέγεθος τῆς ἐπιρροπῆς ταύτης κανονίζεται ἑκάστοτε ἐκ τῆς θέσεως τῶν *στροφαλίγγων*, ὥστε ὁ σωλὴν νὰ παρακολουθῇ μὲν τὰς κινήσεις τοῦ σκοπευτικοῦ μηχανήματος, ἀλλὰ νὰ μὴ καθίσταται κοπιώδης ὁ χειρισμὸς τούτου. Κ. Δ.

πυγαῖος, —α, —ον· ὁ τῆς πηγῆς, τοῦ πρωκτοῦ, οὐραῖος, ὀπίσθιος: «πηγαῖον ἄκρον» ἐπὶ τῶν πτηνῶν, τὸ *κωλοκούρτι*· ‖ *πυγαῖον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ.λ.).

Πύγελα, ἡ *Φύγελα [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰωνίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καΰστρου, ΝΔ. τῆς Ἐφέσου. Ὁ πολίτης *Πυγελεύς*. Ταύτην κατέλαβεν ὁ Θράσυλλος, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ 410 π. Χ. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς κεῖνται ἐπί τινος λόφου περὶ τὴν σημερινὴν Νέαν Ἔφεσον. Α. Θ. Σ.

πυγή (ἡ)· δακτύλιος, πρωκτός· ‖ γλουτοί, ὀπίσθια· ‖ οὐρά.

πυγίδιον (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται ἡ τελευταία ἄρθρωσις τοῦ σώματος τῶν ἐντόμων.

Πυγμαῖοι (οἱ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Ὑπὸ καθαρῶς ἀνθρωπολογικὴν ἔποψιν οἱ Πυγμαῖοι ἀποτελοῦν, μεταξὺ τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος, ἰδίαν βασικὴν ὁμάδα, πρωτογενῆ, συνισταμένην ὅμως ἀπὸ ἑτερογενῆ καὶ εἰς ἄλλην ἄλλοτε σχέσιν πρὸς τὴν λοιπὴν ἀνθρωπότητα εὑρισκόμενα στοιχεῖα, ἐνωρὶς διακριθέντα καὶ ἀπομονωθέντα. Πρόκειται περὶ φυλετικῆς βραχυσωμίας, ἥτις διακρίνεται τελείως τῆς ἀληθοῦς νανοσωμίας, δηλαδὴ τῶν νάνων, οἵτινες εἶναι ἀληθὴς παθολογικὴ κατάστασις, συναντωμένη ἐντὸς οἱασδήποτε φυλῆς. Καὶ οἱ μὲν νᾶνοι εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀσύμμετροι, οἱ δὲ Πυγμαῖοι συμμετρικοί. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τοὺς νάνους καὶ τοὺς γίγαντας, οἵτινες δὲν ἀποτελοῦν διακεκριμένας τυχὸν ὁμάδας ἐντὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ἔχομεν φυλὰς μικροσώμους καὶ μακροσώμους ἁπλῶς. Ἡ πλέον διακεκριμένη εἶναι ἡ ὁμὰς τῶν μικροσώμων Πυγμαίων, πλὴν ἄλλων τινῶν ὑπερβάσεων τοῦ κάτω ὁρίου ἀναστήματος, συναντωμένων καὶ εἰς εὐρωπαϊκοὺς ἀκόμη λαούς. Τοὺς Πυγμαίους εὑρίσκομεν διεσπαρμένους εἰς μικρὰς ὁμάδας ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Μαύρης Ἠπείρου καὶ εἰς τοὺς κυρίους πυρῆνας τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ταύτης, εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς νήσους τῆς Ἰνδονησίας καὶ Νοτίου θαλάσσης. Ἡ διάκρισις τῶν Πυγμαίων δὲν εἶναι πάντοτε σαφής, πολλῶν δ' ὁμάδων συζητεῖται ἡ θέσις ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, διότι ἀπωθήθησαν ἔν τε τῇ Ἀφρικῇ καὶ τῇ Μαλαισίᾳ ὑπὸ ἀνωτέρων στρωμάτων καὶ ἐμείγησαν. Βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Πυγμαίων εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ βραχὺ ἀνάστημα, μὲ περιωρισμένον πλάτος ποικιλίας, ἐπίσης ὁ μικρὸς κορμὸς καὶ τὰ βραχέα κάτω ἄκρα, ἡ μεγάλη κεφαλὴ κατὰ κανόνα, ἡ προμετωπία καὶ ἔλλειψις ὑπεροφρύων τόξων, ἡ βραχυρρινία, ἔντονος πλατυρρινία καὶ χαμαιρρινία, ἡ προγναθία, μετὰ ἀντιθέτου ὀρθογενείας καὶ γενικῶς αἱ οὖλαι (ἐσπειραμέναι) τρίχες. Αἱ καθ' ἕκαστον ὅμως ὁμάδες διακρίνονται διὰ λεπτομερεστέρων τινῶν χαρακτηριστικῶν.

Ἀφρικανικοὶ Πυγμαῖοι. Ἀπετέλεσαν τὴν βασικήν, παλαιοτέραν φυλὴν τῆς Ἀφρικῆς, καὶ σήμερον εὑρίσκονται ἐν τῇ Μέσῃ καὶ Νοτίῳ Ἀφρικῇ. Ὁλόκληρος ἡ ἤπειρος πιθανῶς κατῳκεῖτο ποτε ὑπὸ μικροσώμου, ὁμοιογενοῦς στοιχείου, λίαν ἐνθυμίζοντος τοὺς Πυγμαίους τῆς σήμερον. Ἐκ τῆς ἀρχικῆς τοιαύτης φυλῆς παρήχθησαν ἴσως αἱ δευτερογενεῖς σύγχρονοι ὁμάδες, διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐξωτερικῶν ὅρων, τῆς ἐπιλογῆς, τῶν μείξεων κλπ. Τοὺς ἀφρικανικοὺς Πυγμαίους διακρίνομεν: 1) εἰς *κυρίως Πυγμαίους* τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ταυτιζομένους μὲ τοὺς *Νεγρίλλους* τοῦ Hamy, καὶ 2) εἰς *Μπουσμάνους* μετὰ τῶν *Ὀττεντότων*, τῶν ἐρήμων τῆς Νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς.

Ἀσιατικοὶ Πυγμαῖοι ἢ *Νεγρῖται*. Εὑρίσκονται μεμειγμένοι ἐν τῇ ΝΑ. Ἀσίᾳ, ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰνδοκίνας, κυρίως δὲ ἀπὸ τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου μέχρι τῆς Νέας Γουϊνέας οἱ *Σεμάγκ*, εἶτα ἐπὶ τῶν Ἀνδαμάνων νήσων οἱ *Μιγκόπιοι* ἢ *Ἀνδαμᾶναι* καὶ τέλος εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους οἱ *Ἀέτα* (Νεγρῖται ἰδίως). Πρόκειται περὶ πραγματικῶν νανοειδῶν φυλῶν, ἀποτελουσῶν μετὰ τῶν Νεγρίλλων τῆς Ἀφρικῆς κοινὴν σωματολογικὴν ὁμάδα, τὴν Νεγριτικήν.

Μελανησιακοὶ Πυγμαῖοι. Νεγριτικὰ στοιχεῖα, συγχεόμενα κακῶς μετὰ τῶν ὀρεινῶν βραχυσώμων Παπούων καὶ εὑρισκόμενα εἰς τὰ ὀρεινὰ ἐσωτερικὰ μέρη τῆς Νέας Γουϊνέας καὶ τῶν πέριξ νήσων.

Πλὴν τῶν Πυγμαίων, ἔχομεν, κατά τινας συγγραφεῖς (Sarasin), καὶ φυλὰς *Πυγμοειδεῖς*, ὅπως οἱ *Βέντα*, οἱ *Σενόϊ*. Ὁ κοινὸς σύνδεσμος, τῶν διαφόρων τούτων φυλῶν εὕρηται κυρίως εἰς τὴν ὕπαρξιν παιδικῶν χαρακτηριστικῶν, ἐμφανισθέντων ἄλλοτε ἄλλως εἰς τὰς διαφόρους προδρόμους μορφάς των. Ι. Γ. Κ.

πυγμαιισμὸς (ὁ) *[Ἀνθρωπολ.]*. Ὅρος δηλωτικὸς τῆς φυλετικῆς βραχυσωμίας, ἣν ἀπαντῶμεν ὁμαδικὴν εἰς ὡρισμένας περιοχὰς τῆς γῆς. Πρόκειται περὶ τῶν καθαρῶν *Πυγμαίων* καὶ τῶν ἄλλων *πυγμοειδῶν* καλουμένων φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς (Νεγρίλλοι, Μπουσμάνοι), τῆς Ἀσίας καὶ Μελανησίας (Νεγρῖται κλπ.). Ι. Γ. Κ.

πυγμαῖος, —α, —ον· ὁ ἔχων μέγεθος πυγμῆς· ‖ τὸ ἀρσ. ὡς οὐσιαστ. βλ. λ. *Πυγμαῖος*.

Πυγμαλίων. —1) Βασιλεὺς τῆς νήσου Κύπρου καὶ γλύπτης, κατὰ τὴν παράδοσιν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Κίλικος, ἔγγονος τοῦ Ἀγήνορος καὶ πατὴρ τῆς Μεθάρμης, συζύγου τοῦ Κινύρα καὶ μητρὸς τοῦ Ἀδώνιδος. Θέλων νὰ ἀφοσιωθῇ τελείως εἰς τὴν τέχνην του ἤ, κατ' ἄλλους, βδελυχθεὶς τὴν ἀκολασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεδίδοντο αἱ γυναῖκες τοῦ Ἀμαθοῦντος, ἔνθα ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ διέλθῃ τὴν ζωήν του ἄγαμος. Ἀλλ' ἡ Ἀφροδίτη, ἐκδικουμένη, ἐνέβαλεν εἰς αὐτὸν παράφορον ἔρωτα πρὸς ἐλεφάντινον ἄγαλμα, δημιούργημα τῆς σμίλης του, θαῦμα ὡραιότητος καὶ χάριτος. Αἱ θερμαὶ ὅμως παρακλήσεις τοῦ γλύπτου ἔκαμψαν ἐπὶ τέλους τὴν σκληρὰν θεὰν τὸ ψυχρὸν ἄγαλμα, ἡ «Γαλάτεια», ὅπως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ἔλαβεν αἴφνης πνοὴν ζωῆς

Digitized by Google

καὶ ἐγένετο σύζυγος τοῦ Πυγμαλίωνος. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ὁ Πάφος, ἱδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν Κύπρῳ πόλεως. Ὁ μῦθος τοῦ Πυγμαλίωνος ἐνέπνευσε πολλοὺς τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ J.-J. Rousseau συνέθεσε λυρικὴν σκηνὴν μὲ βάσιν τὸν μῦθον τοῦτον, ὁ Romagnesi τρίπρακτον κωμῳδίαν, ὁ δὲ Lamotte μετὰ τοῦ La Barre μελόδραμα. Ὡσαύτως οἱ ζωγράφοι Girodet, Régnault, Lagrenée κ. ἄ. ἔλαβον ὡς θέμα τὴν περὶ τοῦ Πυγμαλίωνος παράδοσιν εἰς εἰκονογραφίας των, ὁ δὲ γλύπτης Falconet ἐκαλλιτέχνησε θαυμάσιον γλυπτικὸν σύμπλεγμα. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ ποιητὴς Σ. Βασιλειάδης ἐπραγματεύθη τὸν μῦθον ὑπὸ τὸν τίτλον «Γαλάτεια» τραγῳδία.

—2) Βασιλεὺς τῆς Τύρου (885—827 π. Χ.). Ἐνδεκαετὴς διεδέχθη τὸν πατέρα του Μάτθαν (κατ' ἄλλους ἦτο υἱὸς τοῦ Βήλου) καὶ ἐβασίλευσεν ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς ἀδελφῆς του Ἐλίσσης, τῆς Διδοῦς τῶν κλασσικῶν παραδόσεων, συζύγου τοῦ θείου των Σιχαίου (κατ' ἄλλους τοῦ Ἀκέρβαντος), μεγάλου ἱερέως τοῦ Μέλκαρθ. Τὸ δημοκρατικὸν κόμμα ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ Σιχαίου, ὅστις, ἐπὶ μακρὸν ἀγωνισθείς, ἐδολοφονήθη τέλος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ βασιλέως, θέλοντος νὰ ἁρπάσῃ τοὺς ἐν τῷ ναῷ κεκρυμμένους θησαυρούς. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ Διδώ, μαθοῦσα κατ' ὄναρ παρὰ τοῦ συζύγου της τὰ διατρέξαντα, ὡς καὶ τὴν θέσιν τῶν θησαυρῶν, ἔλαβεν αὐτοὺς καὶ ἔφυγεν ἐκ Τύρου μετὰ τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς ἀριστοκρατίας, ἐλθοῦσα δ' εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἵδρυσε τὴν Καρχηδόνα. Ὁ Πυγμαλίων ἔμεινεν οὕτω μόνος κύριος τῆς Τύρου. Εἰς ἄκρον καχύποπτος, ἠλλασσεν, ὡς λέγεται, καθ' ἑκάστην νύκτα κοιτῶνα. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του ἡ σύζυγός του Ἀστάρτη ἔδωκεν εἰς αὐτὸν δηλητήριον, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐβράδυνε νὰ δράσῃ, τὸν ἐστραγγάλισε.

Π. Α. Ρ.

πυγμαχία (ἡ)· τὸ μάχεσθαι διὰ τῆς πυγμῆς, ἀθλητικὸν ἀγώνισμα, καθ' ὃ ὡς κύριον μέσον ἐπικρατήσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου εἶναι ἡ πυγμή.

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἡ *πυγμαχία* εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὸν ἀγώνισμα. Ἤδη κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἦτο λίαν διαδεδομένη. Ἐν τῇ Ἰλιάδι περιγράφεται εἰς τοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρόκλου τελεσθέντας ἀγῶνας ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἀγὼν πυγμαχίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀντιμέτωποι ἦσαν ὁ Ἐπειός, υἱὸς τοῦ Πανοπέως, καὶ ὁ Εὐρύαλος, ἀναδειχθέντος νικητοῦ τοῦ πρώτου. Ἐπίσης ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ὁ Ὅμηρος περιγράφει τὸν ἀγῶνα τοῦ Ὀδυσσέως μὲ τὸν αὐθάδη ἐπαίτην Ἶρον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ κτυπήματος εἰς τὸν αὐχένα καὶ κάτωθεν τοῦ ὠτὸς ἔθραυσε τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀντιπάλου του καὶ τὸν ἔρριψε χαμαὶ νεκρόν. Ἐκ τῶν πρώτων πυγμάχων ὑπῆρξεν ὡσαύτως ὁ Ἄμυκος, βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας.

Τὰ κτυπήματα κατὰ τὸν ἀγῶνα, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ χεῖρες προεφυλάσσοντο μὲ ἱμάντας δερματίνους, δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι θανατηφόρα, καὶ διὰ τοῦτο ὁ προξενῶν ταῦτα ἐθεωρεῖτο ἡττημένος· ὡς ἐκ τούτου ἕκαστος προσεπάθει νὰ καταβάλῃ τὸν ἀντίπαλόν του προξενῶν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας πληγάς. Ὀνομαστοὶ πυγμάχοι ὑπῆρξαν ὁ Ρόδιος Διαγόρας ὅστις ἐνίκησεν εἰς τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα καὶ τὸν ὁποῖον ὕμνησεν ὁ Πίνδαρος, ὁ Εὐρυδάμας ὁ Κυρηναῖος, Εὐκλῆς ὁ Σάμιος, Ἀρραχίων ὁ Θεσσαλός, ὁ Αὔλος ἐκ τῆς Πρωτίδος καὶ ἄλλοι. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἀναφέρεται ὁ Μελαγκόμας ὡς κατορθώνων νὰ νικᾷ πάντοτε, χωρὶς νὰ δεχθῇ ἢ νὰ δώσῃ κτυπήματα· οὗτος κατὰ τὸν ἀγῶνα ἔμενε μὲ προτεταμένας τὰς χεῖρας συνεχῶς εἰς ἀμυντικὴν στάσιν, ἀναγκάζων οὕτω τὸν ἐπιτιθέμενον ἀντίπαλόν του νὰ κουράζεται καὶ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν ἀγῶνα. Τὸ ἴδιον περίπου σύστημα εἶχε καὶ ὁ Γλαῦκος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ μία χεὶρ ἔμενε προτεταμένη, ἐνῷ διὰ τῆς ἑτέρας ἐσφυροκόπει τὸν ἀντίπαλον. Ἡ πυγμαχία ἐν Ἑλλάδι ἐξέλιπε μετὰ τῶν Ὀλυμπιάδων (393 μ. Χ.).

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ πυγμαχία ἐκαλλιεργήθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῷ 1743 ὁ Ζὰκ Μπρόουτον, ὁ πρῶτος πρωταθλητὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐπονομασθεὶς βραδύτερον καὶ πατὴρ τῆς πυγμαχίας, ἐφήρμοσε τοὺς πρώτους κανονισμοὺς πυγμαχίας οἵτινες ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς σημερινούς, καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθῶσι διεθνῶς ὑπὸ τῶν φιλάθλων. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Ἀλφρέδου ἀπετέλει μέρος τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Ριχάρδου τοῦ Γ' ἐκαλλιεργεῖτο εὐρέως. Ἐν Ἀμερικῇ ἡ πυγμαχία χρονολογεῖται πρὸ τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας της, καλλιεργουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μαύρων, οἵτινες καὶ ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι πυγμάχοι. Πρῶτος Ἀμερικανὸς πρωταθλητὴς ἀνεγνωρίσθη τῷ 1809 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὁ μαῦρος Μολινώ, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ καὶ ὁ πάππος ἦσαν ἀνεπίσημοι πυγμάχοι. Ὁ Μολινώ, ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ καὶ πρωταθλητὴς τοῦ κόσμου, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου συνηντήθη τῷ 1810 μὲ τὸν πρωταθλητήν της Τὸμ Κρὶμπ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἡττήθη δίς. Μετά τινα ἔτη ἀνεδείχθη ἐν Ἀμερικῇ ὁ Τὸμ Χάγιερ, ὅστις ἐνίκησε, κατόπιν φοβερᾶς συναντήσεως, διαρκείας 101 γύρων, τὸν Μὰκ Κλόσκεϋ, ἀνακηρυχθεὶς καὶ πρωταθλητής, τῷ δὲ 1849 τὸν Τ. Σύλιβαν. Τῷ 1860 ἐνεφανίσθη ὁ Χέϊναν, ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ συνηντήθη διὰ τὸ πρωτάθλημα τοῦ κόσμου μὲ τὸν Τὸμ Σέϋερς· μολονότι δὲ τὸν ἐνίκησε κατόπιν τρομεροῦ ἀγῶνος 42 γύρων καὶ διαρκείας 2 ὡρῶν καὶ 20', ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν κριτῶν ὡς ἰσόπαλος. Ἡ ἀπόφασις αὕτη προὐκάλεσε γενικὴν ἀγανάκτησιν ἐν Ἀμερικῇ, ἐχαρακτηρίσθη ὡς διεθνὴς κλοπὴ καὶ προσβολή, ἐζητήθη δὲ νὰ κηρυχθῇ καὶ πόλεμος ἐναντίον τῶν Ἄγγλων. Μέχρι τοῦ 1822 οἱ ἀγῶνες πυγμαχίας ἐτελοῦντο ἄνευ χειροκτίων, διὰ τοῦτο ἦσαν καὶ σκληρότεροι· τὴν 7ην Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἡ χρησιμοποίησις τῶν χειροκτίων κατὰ τὸν ἀγῶνα Πάτι Ρίαν—Τζὼν Σύλιβαν, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσημος διὰ τὸ πρωτάθλημα τοῦ κόσμου καὶ ὁ πρῶτος ὅστις ἔληξε μὲ νίκην τοῦ Σύλιβαν εἰς τὸν 9ον γῦρον. Μετὰ τὸν Σύλιβαν πρωτοπυγμάχοι τοῦ κόσμου ἀνεδείχθησαν οἱ Τζέϊμς Κορμπέτ, Φίτζσιμονς, Τζὶμ Τζέφρυ, Τζὰκ Τζόνσον, Τζὲς Γουίλλαρ, Τζὰκ Ντέμσυ, Τζένε Τούννεϋ, Μὰξ Σμέλιγκ καὶ Τζὰκ Σάρκεϋ, ὁ ὁποῖος καὶ κατέχει τὸν τίτλον.

Ἡ πυγμαχία σήμερον ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν διεθνῶν πυγμαχικῶν ὁμοσπονδιῶν, δηλαδὴ τῆς τῶν ἐρασιτεχνῶν καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς. Ἡ τελευταία εἶναι ἡ κυριωτέρα, διότι σήμερον οἱ περισσότεροι πυγμάχοι εἶναι ἐπαγγελματίαι. Ὁ ἀγὼν τῆς λεγομένης ἀγγλικῆς πυγμαχίας γίνεται ἐπὶ τετραγώνου στίβου (*ρίγκ*), περιπεφραγμένου διὰ στερεῶν σχοινίων. Διευθύνεται ὑφ' ἑνὸς διαιτητοῦ καὶ κρίνεται ὑπὸ τριῶν κριτῶν. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀναγκαία ἡ παρουσία ἑνὸς ἰατροῦ, βοηθῶν τῶν πυγμάχων, ἑνὸς χρονομέτρου καὶ ἑνὸς ἐκφωνητοῦ. Ἡ διάρκεια τοῦ ἀγῶνος ὁρίζεται ἐκ τῶν προτέρων εἰς γύρους διαρκείας 2 ἢ 3 λεπτῶν ἕκαστον. Πάντως, μετὰ τὸ πέρας ἑκάστου γύρου μεσολαβεῖ μονόλεπτος ἀνάπαυσις. Οἱ πυγμάχοι προφυλάττουν τὰς χεῖράς των μὲ λεπτοὺς ἐπιδέσμους καὶ φοροῦν χειρόκτια παχέα, συνήθως βάρους 6 οὐγγιῶν· ταῦτα εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ λεπτοῦ μαλακοῦ δέρματος καὶ πεπληρωμένα ὑπὸ τριχῶν ἐλάφου ἢ ἵππου. Τὰ κτυπήματα θεωροῦνται κανονικὰ ἐφ' ὅσον δίδονται μὲ τὸ μέρος τοῦ χειροκτίου τοῦ καλύπτοντος τὰς ἀρθρώσεις τῶν χειρῶν, ἐφ' οἱουδήποτε σημεῖον ἔμπροσθεν ἢ πλαγίως, εἴτε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, εἴτε ἐπὶ τοῦ σώματος ἄνωθεν τῆς μέσης (ὀμφαλοῦ). Ἐὰν ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπάλων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος πέσῃ ἐπὶ τοῦ δαπέδου συνεπείᾳ κτυπήματος ἢ τυχαίως, ὀφείλει νὰ ἐγερθῇ ἀμέσως, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ διαιτητὴς ἀρχίζει νὰ μετρῇ ἀπὸ τὸ 1—10 βραδέως, ὥστε ἑκάστοτε νὰ παρέρχεται ἓν δευτερόλεπτον. Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἀριθμοῦ 10, ὁ μὴ ἐγειρόμενος πυγμάχος θεωρεῖται ὡς ἡττηθεὶς μὲ *νὸκ-ἄουτ*, δηλαδὴ ὡς τεθεὶς ἐκτὸς μάχης. Ἐὰν τὸ ὁρισθὲν χρονικὸν διάστημα λήξῃ καὶ οὐδεὶς τῶν πυγμάχων τεθῇ ἐκτὸς ἀγῶνος, τότε οἱ κριταὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν: 1) τὰς πραγματικὰς ἐπιθέσεις μὲ χρησιμοποίησιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, 2) τὴν ἀμυντικότητα, 3) τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν κτυπημάτων, 4) τὴν ἀντοχήν, 5) τὴν προσεκτικότητα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν κανόνων τῆς πυγμαχίας, ἐκδίδουν τὴν ἀπόφασίν των. Ὁ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀνακηρυσσόμενος νικητὴς πυγμάχος λέγεται ὅτι ἐνίκησεν εἰς τὰ σημεῖα. Οἱ πυγμάχοι σήμερον διαιροῦνται εἰς διαφόρους κατηγορίας, ἀναλόγως τοῦ βάρους των:

Βάρος	μυίγας	μέχρι	50	χιλγρ.	802	συμπεριλαμβανομένου	
»	πετεινοῦ	»	53	»	525	»	»
»	πτεροῦ	»	57	»	152	»	»
»	ἐλαφρῶν	»	61	»	237	»	»
»	ἡμιμέσων	»	66	»	678	»	»
»	μέσων	»	72	»	574	»	»
»	ἡμιβαρέων	»	79	»	378	»	»
»	βαρέων	ἀπὸ	79.378 καὶ ἄνω.				

Δ. ΚΑΡΑΜΠΑΤΗΣ

Γαλλικὴ πυγμαχία (boxe française). Εἶναι κυρίως ἡ τέχνη τῆς προσωπικῆς ἀμύνης, χρησιμοποιοῦσα τοὺς γρόνθους καὶ τὰ λακτίσματα ἵνα πλήξῃ.

Ἡ θεωρία τῆς γαλλικῆς πυγμαχίας περιλαμβάνει ὀκτὼ κυρίους κτύπους: 1) γρόνθον εὐθὺν κατὰ τοῦ προσώπου, 2) γρόνθον εὐθὺν κατὰ τοῦ πλευροῦ, 3) γρόνθον ἡμικυκλικὸν ὁριζόντιον, 4) λάκτισμα κατὰ τῆς κνήμης, 5) λάκτισμα ὁριζόντιον, 6) λάκτισμα διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ποδὸς εὐθύ, 7) λάκτισμα πλάγιον, 8) λάκτισμα διὰ στροφῆς τοῦ σώματος. Τρόποι φυλάξεως εἶναι: 1) ἡ φύλαξις ἀριστερὰ καὶ 2) ἡ φύλαξις δεξιά. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ σώματος εὑρίσκεται ἔμπροσθεν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν προτάσσεται τὸ δεξιόν. Οἱ ἀντίπαλοι εὑρίσκονται εἰς ἀληθῆ φύλαξιν, ὅταν ἀμφότεροι εἶναι εἰς φύλαξιν ἀριστερὰ ἢ ἀμφότεροι εἰς φύλαξιν δεξιά.

Γρόνθοι. Τὰ διὰ τῶν γρόνθων κτυπήματα εἶναι εὐθέα ἢ ὁριζόντια. Διακρίνομεν τέσσαρα εἴδη εὐθέων γρόνθων (ἄμεσα κτυπήματα): 1) γρόνθον εὐθύν, ἐκ τῆς θέσεως, 2) γρόνθον εὐθὺν μετὰ προβολῆς, 3) γρόνθον εὐθὺν μὲ βῆμα ἔμπρὸς καὶ μὲ ἀλλαγὴν φυλάξεως, 4) γρόνθον εὐθὺν μὲ βῆμα ἐμπρός, ἄνευ ἀλλαγῆς φυλάξεως. Γίνεται χρῆσις τῶν μὲν δύο πρώτων ὡς ἀντικτυπημάτων, τῶν δὲ δύο δευτέρων κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Εἰκ. 1. *Γρόνθος εὐθὺς κατὰ τοῦ προσώπου διὰ τῆς ὀπισθίας πυγμῆς.*

Λάκτισμα κατὰ τῆς κνήμης. Εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον, τόσον διὰ τὴν εὐκολίαν, τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ἰσχὺν μεθ' ἧς δίδεται, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἔκπληξιν, ἣν προξενεῖ εἰς ἀντίπαλον ἀγνοοῦντα τὴν γαλλικὴν πυγμαχίαν. Ἐπιφερόμενον ἐπιτυχῶς, θέτει ἀσφαλῶς τὸν ἀντίπαλον ἐκτὸς μάχης· ἐν ψευδοφυλάξει εἶναι τρομερόν, διότι δύναται νὰ θραύσῃ τὸ ὀστοῦν τῆς κνήμης τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἀπόκρουσις τοῦ λακτίσματος κατὰ τῆς κνήμης ἐνεργεῖται εἰς δύο χρόνους. 1) Ἀποσύρεται ἡ κνήμη πρὸς τὸ σῶμα, εὑρισκόμενον ἐν ἰσορροπίᾳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς κνήμης, ὑψουμένου ὀλίγον τοῦ γόνατος. 2)

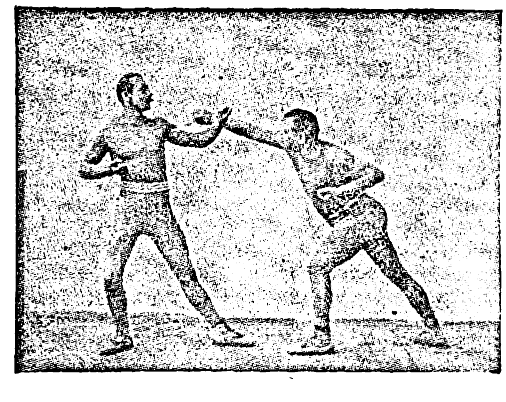

Εἰκ. 2. *Ἀπόκρουσις τοῦ ἐναντίον τοῦ προσώπου εὐθέος γρόνθου.*

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἀποφυγὴν αὐτῆς, ἐπιβάλλεται ταχεῖα ἀποκατάστασις εἰς θέσιν φυλάξεως. Ἄλλοι τρόποι εἶναι: δι' ἀλλαγῆς φυλάξεως ὀπίσω, δι' ἀνασταλτικοῦ ἀντιλακτίσματος, δι' ἁρπαγῆς τῆς κνήμης τοῦ ἐπιτιθεμένου.

Λάκτισμα κατὰ πλευροῦ. Δέον νὰ πλήξωμεν τὸν ἀντίπαλον, ὅταν μὲν εὑρισκώμεθα εἰς ἀληθῆ φύλαξιν, εἰς τὸ πλευρὸν αὐτοῦ, ὅταν δὲ εὑρισκώμεθα εἰς ψευδοφύλαξιν, εἰς τὸ κοῖλον τοῦ στομάχου. Καλῶς ἐπιφερόμενον τὸ λάκτισμα τοῦτο διακόπτει τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἀντιπάλου καὶ τὸν ἀφήνει ἀνυπεράσπιστον. Ἀποκρούεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἥτις ἀπωθεῖ ἔξω τῆς γραμμῆς τὴν προσβάλλουσαν κνήμην τοῦ ἀντιπάλου.

Λάκτισμα κατὰ τοῦ προσώπου. Τὸ λάκτισμα τοῦτο εἶναι δυσχερὲς διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας τὸ χάρισμα τῆς ἐκτάκτου εὐλυγισίας τῆς κνήμης καὶ τῆς εὐχεροῦς ἀνυψώσεως αὐτῆς, ὥστε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ προσώπου τοῦ ἀντιπάλου ἄνευ δυσχερείας. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις τούτου εἰς

Εἰκ. 3. *Γρόνθος εὐθὺς κατὰ τοῦ πλευροῦ.*

συναντήσεις σοβαρὰς παρὰ πυγμάχων μὴ ἐχόντων ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι ἀκόπως καὶ ἐπιτυχῶς δύνανται νὰ τὸ ἐκτελέσουν, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ἰσορροπίαν των. Ἡ ἐκτέλεσις ἐπιτυγχάνεται καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ λάκτισμα κατὰ πλευροῦ. Ἐκτελεῖται ἐκ τῆς θέσεως, ἀλλὰ πλησιάζομεν περισσότερον τὸν ἀντίπαλον παρ' ὅσον εἰς τὰ ἄλλα λα-

Digitized by Google

κτίσματα. Ἡ ἀπόκρουσις γίνεται καθ' ὃν τρόπον καὶ τοῦ εὐθέος γρόνθου (βλ. εἰκ. 2).

Λάκτισμα διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ποδός. Εἶναι ἀποτελεσματικὸν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐπιφέρηται μετὰ μεγίστης ταχύτητος, ἄλλως καθίσταται ἐπικίνδυνον, διότι παρέχει εἰς τὸν ἀντίπαλον τὴν εὐκολίαν νὰ ἁρπάσῃ τὴν κνήμην τοῦ προσβάλλοντος, ὅτε οὗτος

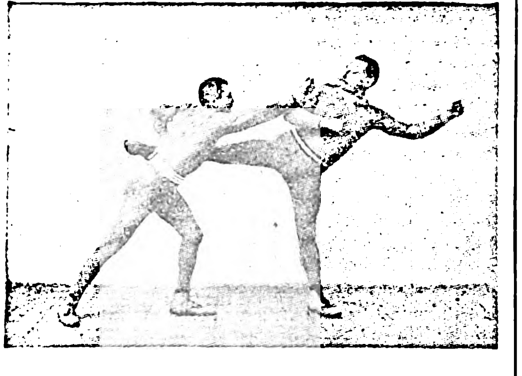

Εἰκ. 4. *Ἀπόκρουσις λακτίσματος κατὰ τοῦ πλευροῦ μετ' ἀντικτυπήματος.*

θὰ πέσῃ ἀσφαλῶς κατὰ γῆς. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ λακτίσματος τούτου: 1) ὑψοῦται ἡ δεξιὰ κνήμη κεκαμμένη πρὸς τὰ ἔσω· 2) δίδεται τὸ λάκτισμα κατ' εὐθεῖαν ἐμπρός, ὅσῳ τὸ δυνατὸν ὑψηλότερα, τεινομένης ζωηρῶς τῆς κνήμης, ὥστε νὰ πλήξῃ τὸν στόμαχον καὶ ἐὰν ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλῃ, ἐν περιπτώσει κινδύνου, νὰ πλήξῃ κάτωθεν τοῦ ὑπογαστρίου, ἐνῷ συγχρόνως οἱ βραχίονες πίπτουν ἑκατέρωθεν τοῦ σώματος τεταμένοι. Ἡ ἀπόκρουσις ἐνεργεῖται ὡς καὶ ἡ τοῦ λακτίσματος κατὰ τοῦ πλευροῦ.

Λάκτισμα διὰ διασταυρώσεως τῶν κνημῶν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς του εἶναι τὸ σοβαρώτερον ὅλων, τόσον λόγῳ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς ἐκτελεῖται, ὅσον καὶ διὰ τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματά του. Ἐκτελεῖται ἢ ἐκ τῆς θέσεως ἢ ἐν προχωρήσει ἢ ἐν ὑποχωρήσει. Ἡ ἀπόκρουσις τοῦ λακτίσματος τούτου γίνεται μὲ λαβὴν πρὸς τὰ ἔξω, ἥτις ἐκτελεῖται διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἐὰν τὸ λάκτισμα δίδεται διὰ τῆς δεξιᾶς κνήμης, καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐὰν δίδεται διὰ τῆς ἀριστερᾶς κνήμης. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποκρούσεως ταύτης δέον ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἀμυνομένου νὰ διέλθῃ ὑπεράνω καὶ ὄπισθεν τῆς δεξιᾶς λακτιζούσης κνήμης τοῦ ἀντιπάλου, ἀκολούθως δὲ νὰ τὴν ἐκδιώξῃ, δι' ἰσχυρᾶς ὠθήσεως ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ἔξω τῆς γραμμῆς τοῦ σώματος.

Κροῦσις τῆς κεφαλῆς (κεφαλιὰ) καὶ συναρπαγὴ τῶν κνημῶν. Πολλάκις ἀδαῆ ἄτομα ρίπτονται βιαίως πρὸς τὰ ἐμπρός, μὲ τοὺς βραχίονας ὑψωμένους διὰ νὰ κτυπήσουν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τὸν ἐπιτιθέμενον πρέπει νὰ ὑποδεχθῶμεν προχωροῦντες καὶ αἰφνιδίως νὰ κύψωμεν μὲ τὴν κεφαλὴν ἐμπρός, ἐνῷ συγχρόνως ἁρπάζομεν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἀμφοτέρας τὰς κνήμας του ὄπισθεν τῆς κλειδώσεως τοῦ γόνατος. Ἡ κροῦσις τῆς κεφαλῆς κάτωθεν τοῦ ὑπογαστρίου τοῦ ἀντιπάλου

Εἰκ. 5. *Τρόπος ἀμύνης ἐναντίον ἀντιπάλου ἁρπάσαντος τὴν κνήμην μὲ τὰς δύο του χεῖρας.*

καὶ ἡ σύγχρονος ἕλξις τῶν γονάτων αὐτοῦ ἐπιφέρουν τὴν ἄμεσον πτῶσίν του. Τῆς ἐνεργείας ταύτης δύναται νὰ προηγηθῇ καὶ γρόνθος ἐναντίον τοῦ προσώπου.

Ἀνασταλτικὰ κτυπήματα. Ταῦτα ἔχουν μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν γαλλικὴν πυγμαχίαν. Καλοῦνται δὲ ἀνασταλτικὰ κτυπήματα γρόνθων ἢ λακτισμάτων, τὰ ἐπιφερόμενα ἐκ τῆς θέσεως τῆς φυλάξεως, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται, ὁπότε δι' ἑνὸς τοιούτου κτυπήματος ἀναστέλλομεν τὴν ἐπίθεσίν του. Δι' ὃ καὶ τὰ κτυπήματα ταῦτα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀμύνης, εἶναι σοβαρώτατα. Κατὰ τὸν ἀγῶνα γίνεται χρῆσις αὐτῶν μετ' ἐξαιρέτου ἐπιτυχίας, διότι ἡ ἐκτέλεσίς των ἀπαιτεῖ συμπλησίασιν τῶν ἀντιπάλων, καθ' ἣν ἡ ἐνέργεια εἶναι ἀποτελεσματική. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ δίδοντος ταῦτα, εἶναι πλεονεκτικά, διότι διδόμενα συνήθως ἐναντίον τῶν κάτω μελῶν, μέχρι τῆς ζώνης τοῦ ἀντιπάλου, δὲν ἀπαιτοῦν μεγάλην ἀνύψωσιν τῆς λακτιζούσης κνήμης, ἐξ οὗ καὶ ἡ θέσις τοῦ δίδοντος παραμένει σταθερά. Ἰδίως εἶναι πλεονεκτικὰ διὰ τοὺς προκεχωρημένους τὴν ἡλικίαν καὶ τοὺς βαρεῖς.

Ὁ προτιθέμενος νὰ ἐνεργήσῃ δι' ἀνασταλτικοῦ λακτίσματος, διὰ τῆς ἐμπροσθίας κνήμης, δέον προηγουμένως, χωρὶς νὰ κινήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀντιπάλου, νὰ μετακινήσῃ πρὸς τὰ ἔσω τὸ ἄκρον τοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς καὶ πρὸς τὰ ἔξω τὸ τοῦ ὀπισθίου. Σκοπὸς τούτου εἶναι νὰ μὴ ἀναγκασθῇ κατὰ τὴν ἐνέργειαν νὰ μετακινήσῃ τὸν ὀπίσθιον πόδα καὶ χάσῃ τὴν ἰσορροπίαν του. Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ ὀπισθίου ποδός, προπαρασκευάζεται ἀντιθέτως. Τὰ ἀνασταλτικὰ λακτίσματα τὰ διδόμενα διὰ τοῦ ὀπισθίου ποδός, ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται μακρόθεν, εἶναι ἀποτελεσματικώτερα, διότι δίδονται μετὰ φορᾶς, εἰς ἣν προστίθεται καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος, ἐνῷ τὰ διδόμενα διὰ τοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς ἐκ τῆς θέσεως, ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται ἐγγύτατα, δὲν ἔχουν μεγάλην ἰσχύν. Ἀνασταλτικὰ κτυπήματα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἀνασταλτικὸν λάκτισμα ἐπὶ λακτίσματος ἐναντίον τῆς κνήμης. 2) Ἀνασταλτικὸν λάκτισμα διὰ λακτίσματος ἐναντίον τοῦ πλευροῦ, ἐνεργούμενον διὰ τῆς ἐμπροσθίας κνήμης. 3) Ἀνασταλτικὸν λάκτισμα διὰ λακτίσματος τοῦ πλευροῦ, ἐνεργούμενον διὰ τῆς ὀπισθίας κνήμης. 4) Ἀνασταλτικὸς γρόνθος εὐθύς, ἐναντίον τοῦ προσώπου, διὰ τοῦ ἐμπροσθίου βραχίονος.

Ἀντικτυπήματα μετ' ἀποφυγὴν κτυπήματος δι' ἐκκλίσεως. Ταῦτα εἶναι: 1) Ἔκκλισις δεξιά, μετὰ προχωρήσεως ἐμπρὸς τῶν κνημῶν καὶ ἀνασταλτικοῦ γρόνθου διὰ τοῦ ἐμπροσθίου βραχίονος. Ἐὰν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίο

Εἰκ. 6. *Κροῦσις κεφαλῆς (κεφαλιά).*

νος διὰ γρόνθου ἐναντίον τοῦ προσώπου, ἐκκλίνομεν φέροντες τὴν ἀριστερὰν κνήμην λοξῶς δεξιὰ ἐμπρὸς καὶ τοποθετοῦντες τὸν πόδα παρὰ τὸν τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ· ἐπιφέρομεν συγχρόνως ἀνασταλτικὸν γρόνθον ἐναντίον τοῦ προσώπου του, τείνοντες ζωηρῶς καὶ εὐθέως τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἐμπρός. Τὸν δοθέντα ἀνασταλτικὸν γρόνθον δύναται νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ δεύτερος, στρεφομένου τοῦ σώματος λοξῶς δεξιὰ καὶ δίδοντος ζωηρῶς τοῦ δεξιοῦ βραχίοντος γρόνθον ὁριζόντιον ἐναντίον τοῦ προσώπου. 2) Ἔκκλισις ἀριστερὰ μετὰ προχωρήσεως τῶν κνημῶν ἐμπρὸς καὶ ἀνασταλτικοῦ γρόνθου διὰ τοῦ ὀπισθίου βραχίονος. Ἐὰν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται διὰ τοῦ δεξιοῦ ἢ ἀριστεροῦ βραχίονος δι' εὐθέος γρόνθου ἐναντίον τοῦ προσώπου, δέον νὰ ἀποφύγωμεν τὸν γρόνθον φέροντες τὴν ἀριστερὰν κνήμην λοξῶς ἀριστερὰ ἐμπρός, ἐνῷ συγχρόνως διευθύνομεν ἀνασταλτικὸν γρόνθον ἐναντίον τοῦ πλευροῦ, τείνοντες ζωηρῶς καὶ εὐθέως τὸν δεξιὸν βραχίονα ἐμπρὸς καὶ διευθύνοντες τὸν γρόνθον ἐναντίον τοῦ στομάχου.

Γρόνθος ὁριζόντιος δεξιά, διὰ μεταβολῆς ἐπ' ἀριστερά. Ἐὰν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται, μετὰ βήματος ἐμπρός, διὰ γρόνθου τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, ἐναντίον τοῦ προσώπου, ἀποφεύγομεν τὸν γρόνθον διὰ μεταβολῆς ἐπὶ δεξιά, στρεφόμενοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρνης, φέροντες συγχρόνως τὸν δεξιὸν πόδα ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ, ἤτοι διαγράφοντες τέταρτον κύκλου ἐπὶ δεξιά, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εὑρεθῶμεν μὲ τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἀντίπαλον. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἐπιφέρομεν γρόνθον ὁριζόντιον διὰ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐναντίον τοῦ προσώπου τοῦ ἀντιπάλου. Ἀναλόγως ἐνεργοῦμεν ἐὰν ὁ ἀντίπαλος ἐπιτίθεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, ὅτε διὰ στροφῆς τοῦ σώματος θὰ πλήξωμεν δι' ὁριζοντίου γρόνθου τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος.

Γρόνθοι μετὰ πηδήματος. Ἵνα τις, εὑρισκόμενος εἰς φύλαξιν ἀριστερὰ καὶ ἔν τινι ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου του, ἐπιφέρῃ γρόνθον ἐναντίον τοῦ προσώπου αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, δέον νὰ πλησιάσῃ τὸν ὀπίσθιον ἀριστερὸν πόδα πρὸς τὸν ἐμπρόσθιον δεξιόν, νὰ κάμψῃ καλῶς τὰς δύο κνήμας καὶ νὰ συστείλῃ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀποσύρων τὸν ὦμον ὄπισθεν. Ἐν τοιαύτῃ στάσει, ἵνα ἐπιφέρῃ τὸν γρόνθον, δέον διὰ πηδήματος νὰ μεταφέρῃ τὸ σῶμα ἐμπρὸς δι' ἰσχυρᾶς ἐκτάσεως τῆς δεξιᾶς κνήμης, ἐνῷ τὸν προπορευθέντα ἀριστερὸν πόδα παρακολουθεῖ συγχρόνως ὁ δεξιός, ὅστις τοποθετεῖται ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ. Ἡ τάσις τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐκδηλοῦται καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀριστερὸς ποὺς ἐγγίζει τὴν γῆν. Ἀναλόγως ἐκτελεῖται ἡ κίνησις καὶ μὲ φύλαξιν δεξιά.

Συμβολή. Ὁ εὑρισκόμενος ἔναντι ἀντιπάλου, εἴτε εἰς φιλικὸν ἀγῶνα εἴτε εἰς ἐχθρικόν, ὀφείλει νὰ προσβλέπῃ διαρκῶς τὸν ἀντίπαλόν του εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐξ ὧν μαντεύει τὰς προθέσεις του, ἕτοιμος πάντοτε νὰ ἀποκρούσῃ ἢ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπίθεσίν του. Τέσσαρες δ' ἰδιότητες εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ πάντα πυγμάχον: τὸ *βλέμμα*, ἡ *ψυχραιμία*, ἡ *εὐλυγισία* καὶ ἡ *δεξιότης*. Τ. Ι. Κ.

πυγμαχικός,—*ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυγμαχίαν, ὁ τῆς πυγμαχίας: «πυγμαχικοὶ ἀγῶνες».

πυγμάχος (ὁ)· ὁ μαχόμενος διὰ μόνης τῆς πυγμῆς, ἀθλητὴς τῆς πυγμαχίας, πύκτης.

πυγμαχῶ (—*έω*)· εἶμαι πυγμάχος, μάχομαι διὰ τῆς πυγμῆς.

πυγμὴ (ἡ)· συνεσφιγμένη παλάμη, γρόνθος· ‖ πυγμαχία: «ἐνίκησεν εἰς τὴν πυγμήν»· ‖ μονὰς μήκους ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τῆς πυγμῆς· ‖ μεταφ., ἰσχύς, δύναμις, ἐπιβολή: «κυβέρνησις πυγμῆς».

—*[Ἀρχ.]* Ἡ *πυγμὴ* ὡς μέτρον μήκους ἐδήλου τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ μέρους ὅθεν ἄρχονται οἱ δάκτυλοι, ἤτοι διάστημα 18 ἀρχαίων δακτύλων, σημερινῶν δὲ 0,35 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Οἱ Wurn καὶ Hussey τὴν προσδιορίζουσιν ἰσοδύναμον πρὸς 9 κονδύλους, $4\,^1/_2$ παλαιστῆς (δώρου, δοχμῆς, δακτυλοδοχμῆς), $2\,^1/_4$ διχάδος, $1\,^4/_5$ λιχάδος, $1\,^7/_{11}$ ὀρθοδώρου, $1\,^1/_2$ σπιθαμῆς, $1\,^1/_8$ ποδός. Ν. Σ. Λ.

πυγολαμπὶς (ἡ) (Lampyris) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κανθάρους διακρινομένους κυρίως ἐκ τοῦ φωσφορίζοντος σώματός των. Αἱ πυγολαμπίδες (κοιν. *κωλοφωτιὲς*) εἶναι γνωστόταται καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι ἡ *πυγολαμπὶς ἡ στίλβουσα* (Lampyris luciolla). Αὕτη ἔχει σῶμα ἐπίμηκες καὶ κομψόν, κεφαλὴν μὴ διακρινομένην τοῦ θώρακος, ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ πτέρυγας πρασινομελανάς. Ἡ θήλεια δὲν φέρει πτέρυγας. Εἶναι ἔντομον νυκτόβιον ὅπερ κατὰ τὴν πτῆσίν του ἐκπέμπει φωτεινὰς ἀνταυγείας χάρις εἰς εἰδικὰ τμήματα ἅτινα εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς κοιλίας του καὶ συγκοινωνοῦσιν ἀμέσως μετὰ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἡ φωτογόνος πηγὴ ὀφείλεται εἰς τὴν συσσώρευσιν ἐντὸς εἰδικῶν ἀδένων ἀγνώστου, ἔτι, συστάσεως ὑγροῦ, ὅπερ ἐκπέμπει τὴν ἀκτινοβολίαν. Πολλάκις κατὰ τὰς θερινὰς νύκτας καὶ ἰδίως μετὰ βροχὴν συναντᾷ τις ἐντὸς τῶν δασῶν ἀπειρίαν πυγολαμπίδων ἱπταμένων εἰς τὸν ὁρίζοντα. *Πυγολαμπὶς ἡ νυκτερινὴ* (Lampyris noctuella). Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ προηγούμενον. Λόγῳ τῶν ὑποτυπωδῶν πτερύγων της δὲν ἵπταται, ἀλλὰ ἕρπει. Δ. Ν. Π.

πυγμόμετρον (τό)· εἶδος δυναμομέτρου, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν τὴν ἰσχὺν ἀνθρωπίνου γρόνθου.

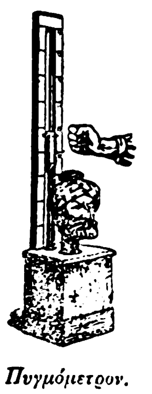

Πυγμόμετρον.

Πύγμων. Χαράκτης πολυτίμων λίθων, ἀγνώστου πατρίδος καὶ ἐποχῆς, τοῦ ὁποίου σῴζεται λίθος τις ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας φέρων τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

πυγομελὴς (ὁ, ἡ), — ἐς (τό). Τερατογενὴς διάπλασις, καθ' ἣν εἰς τὸ πυγομελὲς γένος τὸ αὐτόσιτον φέρει εἰς τὴν ὑπογαστρικὴν χώραν ἓν ἢ δύο συμπληρωματικὰ μέλη, ἅτινα προσφύονται ὄπισθεν ἢ μεταξὺ τῶν φυσιολογικῶν μελῶν. Συνηθέστατα τὰ συμπληρωματικὰ μέλη προσφύονται ἐπὶ πυέλου, τῆς ὁποίας τὰ ὀστᾶ ἀρθροῦνται πρὸς τὰ τῆς πυέλου τοῦ αὐτοσίτου, ὁμοίως ὡς ἀρθροῦνται τὰ πυελικὰ ὀστᾶ τῶν δύο συνθετικῶν ἀτόμων εἰς τοὺς πυγοπαγεῖς. Σπανιώτατα τὰ συμπληρωματικὰ μέλη δὲν ἐμφανίζουσι σοβαρὰς παραμορφώσεις· εἶναι ἐν τούτοις πάντοτε ἀτροφικά. Αἱ ἐπὶ τῶν μελῶν τούτων παραμορφώσεις φαίνονται πάντοτε ἐντονώτεραι πρὸς τοὺς πόδας. Ὅταν ἡ συμπληρωματικὴ πύελος εἶναι ἀτροφική, δύναται νὰ ἀπολέσῃ πᾶσαν συνάφειαν πρὸς τὴν πύελον τοῦ αὐτοσίτου. Τέλος, εἰς ἔτι προκεχωρημένον βαθμόν, οὐ μόνον ἡ πύελος εἶναι ἀτροφική, ἀλλὰ καὶ ἀμφότερα ἔτι τὰ μέλη εἶναι συγκεχυμένα καὶ συνηνωμένα εἰς ἓν μόνον. Τὰ πυγομελῆ τέρατα δὲν εἶναι πολὺ σπάνια, τοὐλάχιστον εἰς τὰ πτηνά. Μ. Ν. Κ.

Digitized by Google

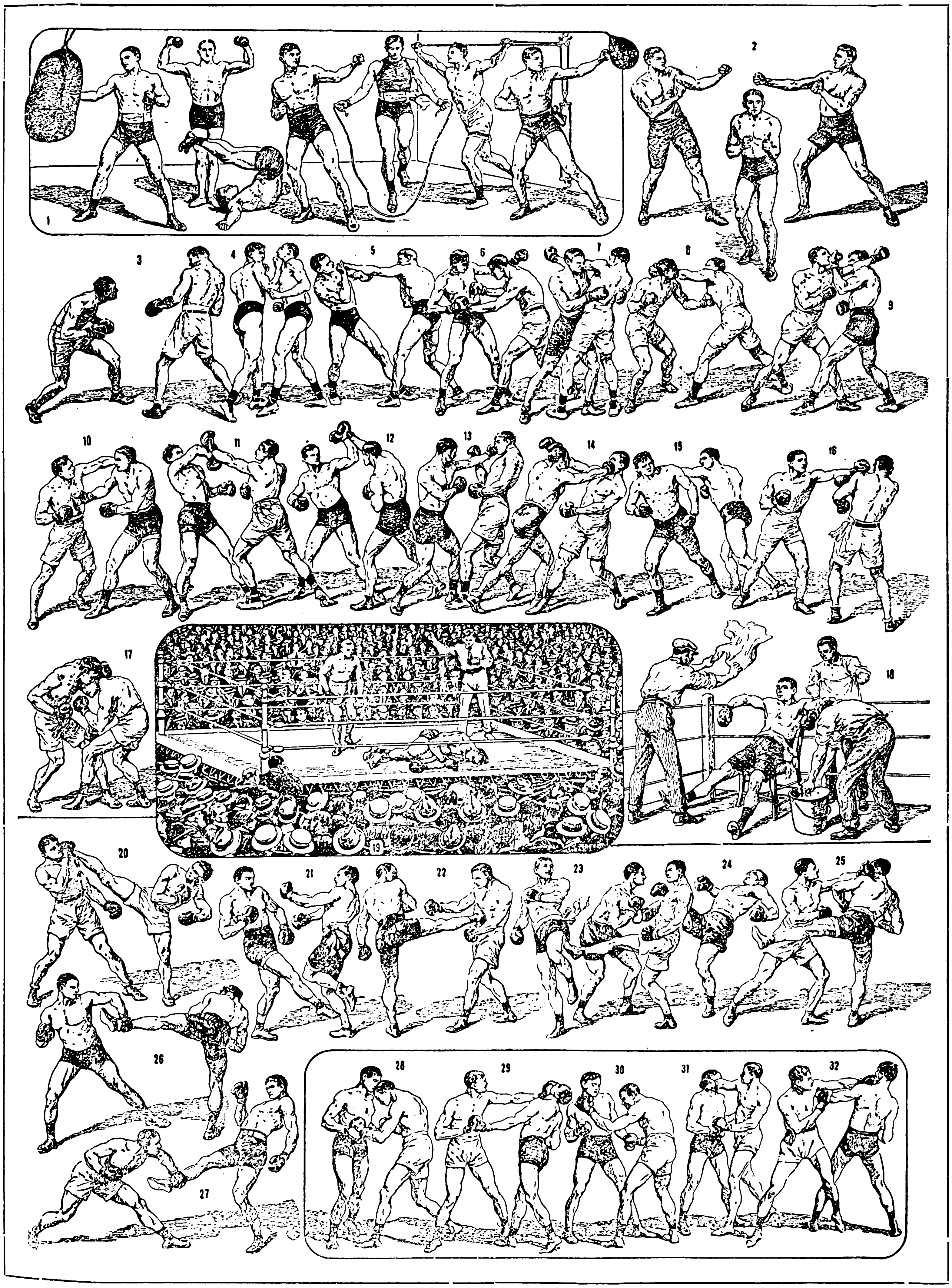

Α) Πυγμαχία ἀγγλική: 1) Ἀσκήσεις προπονήσεως (ἐξ ἀριστερῶν: κωρυκομαχία, ἄσκησις δι' ἁλτήρων, ὑπτία, κατάκλισις καὶ ἄρσις τῶν σκελῶν, σκιαμαχία, σχοινάκι, ἄσκησις δι' ἐκτατῆρος, κωρυκομαχία). 2 Τρεῖς στάσεις φυλάξεως. 3) Προσποιηταὶ στάσεις πρὸ τῆς ἐπιθέσεως. 4) Ἀνιὸν κτύπημα («ὥππερκωτ» upperkut) κατὰ τῆς σιαγόνος. Εὐθὺ κτύπημα («στραῖτ» straight) καὶ ἐμπλοκή. 6) Ἀγκυλωτὸν κτύπημα («χοὺκ» hook διὰ τῆς δεξιᾶς). 7) Κτύπημα κατὰ τῶν νεφρῶν. 8) Ταλαντευτικὸν κτύπημα («σουΐνγκ» swing) κατὰ τῆς κεφαλῆς, ὑπεκφυγὴ καὶ ἀντεπιθέσεις. 9) Ὑπεκφυγὴ καὶ ἐπισχετικὸν κτύπημα κατὰ τοῦ προσώπου. 10) Σταυρωτὸν κτύπημα («κρὸς» cross διὰ τῆς δεξιᾶς κατὰ τῆς καρδίας. 11) Ἀπόκρουσις διὰ τῆς δεξιᾶς. 12) Ἀπόκρουσις διὰ τῆς ἀριστερᾶς. 13) Ἀπόκρουσις καὶ κτύπημα κατὰ τῆς σιαγόνος. 14) Ἀπόκρουσις διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ κτύπημα διὰ τῆς δεξιᾶς. 15) Ὑπεκφυγὴ κτυπήματος διὰ τῆς ἀριστερᾶς. 16) Ὑπεκφυγὴ κτυπήματος διὰ τῆ ἀριστερᾶς. 17) Ἐμπλοκὴ σῶμα πρὸς σῶμα («κλίντς clinch). 18) Περιποιήσεις καὶ περίθαλψις μεταξὺ δύο συμβολῶν. 19) Ἐκτὸς ἀγῶνος («νὸκ ἄουτ» nook aut, ὁ διαιτητὴς μετρεῖ τὰ 10''). Β) Πυγμαχία γαλλική: 20) Λάκτισμα κατὰ τοῦ προσώπου καὶ ἀπόκρουσις. 21) Χαμηλὸν λάκτισμα καὶ ἀπόκρουσις. 22) Λάκτισμα κατὰ τοῦ στήθους. 23) Ἐπισχετικὸν λάκτισμα ἐπὶ χαμηλοῦ πηδητικοῦ λακτίσματος. 24) Παγίδευσις τῆς κνήμης ἐπὶ εὐθέος λακτίσματος. 25) Ἐπισχετικὸν κτύπημα κατὰ τοῦ προσώπου ἐπὶ λακτίσματος κατὰ τῶν λαγόνων καὶ ὑπεκφυγή. 26) Λάκτισμα κατὰ τῶν λαγόνων καὶ ἀπόκρουσις. 27) Παγίδευσις τῆς κνήμης καὶ ἀπόκρουσις ἐπὶ χαμηλοῦ λακτίσματος. Γ) ἀπαγορευόμενα κτυπήματα: 28) Κτύπημα διὰ τῆς κεφαλῆς. 29) Ὠθισμὸς τῆς κεφαλῆς ὀπίσω. 30) Πίεσις τοῦ λάρυγγος διὰ τοῦ ἀντίχειρος. 31) Κτύπημα διὰ τοῦ ἀγκῶνος. 32) Ὑποσκελισμός.

Digitized by Google

πυγοπαγὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό). Τερατόμορφος διάπλασις, καθ' ἣν τὰ τέρατα εἶναι σηνηνωμένα διὰ τῆς γλουτιαίας χώρας ράχιν πρὸς ράχιν· τὰ δύο ἱερᾶ ὀστᾶ εἶναι συντεταγμένα ἀπὸ τοῦ πρώτου ἢ τοῦ δευτέρου ἱεροῦ σπονδύλου. Τὸ ἀπευθυσμένον, διπλοῦν πρὸς τὸ ἄνω τμῆμα, ἀποβαίνει ἁπλοῦν πρὸς τὸ κάτω τμῆμα. Τὰ πυγοπαγῆ τέρατα εἶναι βιώσιμα, τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφθασαν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν. Τὰ δύο ἄτομα ἀπέθανον ἀποτόμως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐπεχειρήθη ὁ διαχωρισμὸς αὐτῶν (βλ. λ. *Σιαμαῖοι ἀδελφοί*). Μ. Ν. Κ.

πυγοποδίδαι (οἱ) (Pygopodidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθη ὑδρόβια ἢ ὑδροχαρῆ πτηνὰ ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, Ἀφρικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ. Δ. Ν. Π

πυγόπους (ὁ) (Podicipes) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κολυμβιιδῶν*, περιλαμβάνον ὑδρόβια καὶ ὑδροχαρῆ πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ ἐν Ἑλλάδι, εἶναι ὁ *πυγόπους ὁ λοφιοφόρος* (Podicipes cristatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανόφαιον κατὰ τὴν ράχιν καὶ λευκὸν κατὰ τὴν κοιλίαν· καὶ ὁ *πυγόπους ὁ ἐλάσσων* (Podicipes minor), μικρότερος τοῦ προηγουμένου, μὲ γενικὸν χρωματισμὸν φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

—*[Ζῳολ.]* Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχινιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐχίδνας, ὧν τὸ μῆκος φθάνει τὰ 80 περίπου ἑκατοστόμ. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι πρασινομελανὸς κατὰ τὴν ράχιν καὶ κιτρινοπράσινος κατὰ τὴν κοιλίαν. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς τῆς ἰλύος τῶν ποταμῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πυγόπους ὁ λεπιδωτὸς* (Podicipes scamifolis). Δ. Ν. Π.

Πυγόπους ὁ λεπιδωτός.

πυγοστύλιον (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ τελευταῖον ὀστοῦν τῆς σπονδυλικῆς στήλης τῶν πτηνῶν, ὅπερ συνάπτεται μετὰ τῶν πρώτων σπονδύλων τῆς οὐρᾶς. Δ. Ν. Π.

πυγών, *—όνος* (ὁ) *[Ἀρχ.]*· μέτρον μήκους, ὅπερ ἐδήλου τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ πρώτου ἁρμοῦ τῶν δακτύλων· ἰσοδύναμον πρὸς 0,38 τοῦ σημερινοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Εἶναι ὁ palmipes τῶν Ρωμαίων. Οἱ Wurn καὶ Hussey τὸν προσδιορίζουν ἰσοδύναμον πρὸς 20 ἀρχαίους δακτύλους, 10 κονδύλους, 5 παλαιστάς, $2^1/_2$ διχάδας, 2 λιχάδας, $1^9/_{11}$ τοῦ ὀρθοδώρου, $1^2/_3$ τῆς σπιθαμῆς, $1\ ^1/_4$ τοῦ ποδός, $1\ ^1/_9$ τῆς πυγμῆς. Ν. Σ. Λ.

Πύδης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πισιδίᾳ, ἀναφερόμενος ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Α. Θ. Σ.

Πύδιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Τρωάδος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὁ νῦν Κοτζὰ-τσάϊ ἢ Σαρῆ-τσάϊ. Παρ' αὐτόν, τὸν ὁποῖον ὁ Θουκυδίδης (VIII) 106) ὀνομάζει *Μήδειον*, ὁ δὲ Στράβων (XIII, 595, *Ροδίον*, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων Θρασύβουλος καὶ Θράσυλος ἐνίκησαν ἐν ναυμαχίᾳ τὸν ὑπὸ τὸν Μίνδαρον στόλον τῶν Πελοποννησίων τῷ 411 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Πύδνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ σπουδαιοτάτη τῶν πόλεων τῆς Πιερίας, κειμένη ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, τῆς ἐκτεινομένης μεταξὺ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ. Ἦτο τοιαύτης ἐμπορικῆς σημασίας, ὥστε ὁ Περδίκκας Α', ἐπιδιώκων τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου τοῦ μακεδονικοῦ κράτους, ἐστράφη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Πιερίας. Ἕνεκα δὲ τοῦ πλεονεκτήματος τούτου τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ὄνομα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεαγένους, ἦτο *Κύδνα*, ἤτοι ἔνδοξος. Τὸ ὄνομα τοῦτο βραδύτερον ἔγινε *Πύδνα* καὶ ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ μεσαίωνος, ὅτε ἐκλήθη *Κιτρος*. Πότε ἐκτίσθη ἡ πόλις αὕτη καὶ ὑπὸ ποίων μένει ἄγνωστον. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει ὅτι εἶναι πόλις ἑλληνική. Παρέμεινεν ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὅτε κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκα (700—652 π. Χ.)· παρέμεινε δὲ ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν διαδόχων βασιλέων Ἀμύντου, Ἀλεξάνδρου Α' καὶ Περδίκκα Β' (448—413). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τελευταίου οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν στρατηγὸν Καλλίαν μετὰ στρατοῦ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Πύδναν πρὸς τιμωρίαν τοῦ βασιλέως· μόλις ὅμως ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀριστεὺς μετέβη εἰς Ποτίδαιαν, συνθηκολογήσαντες, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ κατεσπευσμένως ἀνεχώρησαν εἰς Ποτίδαιαν. Βραδύτερον, ἐπὶ Ἀρχελάου (413—399), ἡ Πύδνα, ἐπωφελουμένη τῶν συμπλοκῶν τῶν Μακεδόνων μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀπεπειράθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας· ἡ ἀπόπειρα ὅμως αὐτῆς ἀπέτυχε, διότι ὁ Ἀρχέλαος, προβλέπων τὴν εἰς μέγαν βαθμὸν ἐλάττωσιν τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ μακεδονικοῦ κράτους εἰς περίπτωσιν ἀπωλείας τοῦ ἐμπορικοῦ λιμένος τῆς Πύδνης, μὲ πολλὰς θυσίας κατέβαλε τοὺς Πυδναίους καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ μετοικήσωσιν εἰς ἣν θέσιν ἀκριβῶς κεῖται σήμερον τὸ χωρίον Κίτρος. Ἡ μετοίκησις αὕτη τῆς Πύδνης ἔγινε τῷ 410—409 π. Χ., ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου ἄρχεται ἡ δευτέρα περίοδος τῆς μετατεθείσης Πύδνης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχελάου (399), οἱ Πυδναῖοι, ἐπωφεληθέντες τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν τῶν Μακεδόνων περὶ καταλήψεως τοῦ θρόνου, συνεμάχησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀπαλλαγέντες τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀρχαίαν Πύδναν. Τῷ 357 π. Χ. ὁ Φίλιππος, ἐποφθαλμιῶν τὴν πλουσίαν ταύτην πόλιν, κατώρθωσε, μετὰ ἐπίμονον μάχην καὶ ἀνδρειοτάτην ἀντίστασιν τῶν Πυδναίων, νὰ γίνῃ διὰ προδοσίας κύριος αὐτῆς. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὁ Φίλιππος προέβη εἰς σφαγάς, μὴ χαρισθεὶς οὔτε εἰς τοὺς ζητήσαντας καταφύγιον καὶ σωτηρίαν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμύντου. Ὁ Φίλιππος ἐκαλλώπισεν, ἐπηύξησε καὶ κατέστησε τὴν Πύδναν πόλιν ἰσχυροτάτην. Βραδύτερον ἡ Πύδνα ἔχασε τὴν προτέραν αὐτῆς σημασίαν, ὅτε, κατὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, παρεδόθη εἰς τὴν λεηλασίαν τοῦ στρατοῦ.

Νόμισμα τῆς Πύδνης.

Πύδναι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Λυκίας μόνον παρὰ τῷ Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης ἀναφερομένη (248—249) καὶ ὁμώνυμος ὅρμος εὑρισκόμενος μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ξάνθου (ταν. Ἐτσὲν τσάϊ) καὶ Ἱεροῦ ἀκρωτηρίου (ταν. Γιεντὴ μπουρούν). Ἐρείπια τοῦ πολίσματος σῴζονται, μεταξὺ δὲ αὐτῶν μεσαιωνικὸν φρούριον, εἰς ἀνώνυμον ὅρμον (πλάτ. 36°20' Β, μῆκ. 29°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1886: Karagatch to Macri), 6 περίπου μίλ. ΒΔ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ. Δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ὁ ὅρμος ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Κύδνα* τοῦ Πτολεμαίου (Ε, $γ_1$ 5 Noble). Σ. Ε. Λ.

Πύδνης *κοινότης* *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 3.244. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χωρίων *Κίτρος* (κάτ. 1.629), ἕδρας τῆς κοινότητος, *Ἀλυκαὶ Κίτρους* (πρ. Τούζλα, κάτ. 32), *Κορινὸς* (κάτ. 1.031) καὶ *Μπάνη* (κάτ. 552).

πυελικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πύελον, ὁ τῆς πυέλου.

—πυελικὴ *ζώνη* *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ζώνη* πυελική.

—πυελικὸν *διάφραγμα* *[Ἀνατομ.]*. Τοῦτο, ἀποφράσσον τὸ κάτω στόμιον τῆς πυέλου, ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ τοῦ ἀνελκτῆρος μυὸς τοῦ πρωκτοῦ, συμπληρουμένου πρὸς τὰ ὀπίσω ὑπὸ τοῦ κοκκυγικοῦ (ἰσχιοκοκκυγικοῦ) μυός. Ι. Π.

—πυελικὸν *ἔδαφος* *[Ἀνατομ.]*. Τὸ σύνολον τῶν μυῶν καὶ τῶν περιτονιῶν μετὰ τοῦ δέρματος, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ περινεϊκὴ χώρα (=περίνεον), ἀπεργάζεται τὸ *πυελικὸν ἔδαφος*, ἐφ' οὗ ἐρείδονται τὰ σπλάγχνα τῆς πυέλου. 1) Οἱ μύες ἀποτελοῦσι τρεῖς στιβάδας, τὴν ἄνω, τὴν μέσην καὶ τὴν κάτω. Καὶ ἡ μὲν ἄνω εἶναι συνεχὴς καὶ ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν περινεϊκὴν χώραν, ἐπικαλουμένη καὶ *διάφραγμα τῆς πυέλου*· ἀποτελεῖται δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ ἀνελκτῆρος μυὸς τοῦ πρωκτοῦ, εἰς ὃν ἐπικουρεῖ ὄπισθεν καὶ ὁ κοκκυγικὸς μῦς. Ἡ δὲ μέση στιβάς, ἐκτεινομένη ὅσον καὶ ἡ οὐρογεννητικὴ χώρα, ἐπικαλεῖται *οὐρογεννητικὸν τρίγωνον* (βλ. *περινεϊκὴ χώρα*) καὶ σύγκειται ἐκ δύο μυῶν, τοῦ ἐν ἐν τῷ βάθει ἐγκαρσίου μυὸς τοῦ περινέου καὶ τοῦ σφιγκτῆρος τῆς ὑμενώδους οὐρήθρας. Ἡ δὲ κάτω στιβὰς (ἡ πρὸς τὸ δέρμα τοῦ περινέου) ἐκτείνεται μὲν ἐφ' ἅπασαν τὴν περινεϊκὴν χώραν, ἀλλὰ δὲν εἶναι συνεχής, ἅτε ἀπαρτιζομένη ἐξ ἀνεξαρτήτων μυῶν, οἵτινες ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω καλοῦνται ἰσχιοσηραγγώδης, βολβοσηραγγώδης, ἐπιπολῆς ἐγκάρσιος μῦς τοῦ περινέου καὶ σφιγκτὴρ τοῦ πρωκτοῦ. 2) Αἱ δὲ περιτονίαι περιβάλλουσιν ἰδίᾳ ἑκάστην τῶν τριῶν περιγραφουσῶν μυϊκῶν στιβάδων· διὸ εἶναι τρεῖς, ἡ *ἄνω* ἢ ἡ *περιτονία τοῦ πυελικοῦ διαφράγματος*, ἡ *μέση* ἢ ἡ *περιτονία τοῦ οὐρογεννητικοῦ τριγώνου* καὶ ἡ *κάτω* ἢ ἡ *ἐπιπολῆς περιτονία τοῦ περινέου*, αἵτινες πᾶσαι συνέχονται πρὸς ἀλλήλας ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ περινέου (βλ. *περιτονίαι περινέου*). Ι. Π.

— πυελικὸς *[Μαιευτ.]*· βλ. λ. *κυψελῖτις*.

πυελίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὰ πύελος, ἡ ἐπὶ τῆς σφενδόνης τοῦ δακτυλίου κοιλότης πρὸς εἰσδοχὴν τῆς σφραγῖδος ἢ πολυτίμου λίθου, πύελος.

— *[Πυροβολ.]* Καλεῖται *πυελὶς* τεμάχιον μεταλλικόν, ἐξ ὀρειχάλκου ἢ χάλυβος, προσαρμοζόμενον εἰς τὰ διάφορα κύρια μέρη τῆς σκηνῆς (κιλλίβαντος ἢ ἐσχάρας) τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ καὶ φέρον εἰς τὸ μέσον ὀπὴν διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἄκρου ἄξονός τινος, τοῦ στελέχους στρόφιγγος, τοῦ ἄκρου μοχλοῦ χειρισμοῦ κτλ. Κ. Δ.

— *[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *πυελὶς κρικοειδοῦς χόνδρου* τὸ ὀπίσθιον πλατύτερον τριτημόριον τοῦ κρικοειδοῦς χόνδρου τοῦ λάρυγγος, ἐμφανίζον δύο ἐπιφανείας, τὴν ἔνδον καὶ τὴν ἔξω, καὶ δύο χείλη, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω.

Πυελὶς τοῦ Μπροκὰ εἶναι ἔπαρμα ὑποστρόγγυλον ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ αὐχένος τῆς χοληδόχου κύστεως, ἀφοριζόμενον ὑπὸ 2—3 περισφίγξεων.

Πυελίδες τῶν ὀφθαλμῶν· βλ. λ. *κόγχοι ὀφθαλμικοί*. Ι. Π.

πυελῖτις, *—ιδος* (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τῆς πυελίδος (bassinet) καὶ τῶν καλύκων τοῦ νεφροῦ. Τὰ αἴτια τῆς νόσου εἶναι τοπικὰ ἢ γενικά. Μεταξὺ τῶν πρώτων καταλέγονται: ἡ παρουσία ἀλλοτρίων σωμάτων, οἷον λίθοι κλπ., ἢ τραυματισμοὶ ἐπὶ τῆς νεφρικῆς χώρας· μεταξὺ δὲ τῶν δευτέρων: αἱ μεγάλαι λοιμώξεις, οἷον ἡ εὐλογία, ἡ ὀστρακιά, κλπ., ὡς καὶ αἱ ἐντερικαὶ ἐν γένει λοιμώξεις, ἢ καὶ αἱ τοξικαὶ δηλητηριάσεις, κυρίως δὲ αἱ φαρμακευτικαί, ὡς διὰ κανθαρίδων, μυρτηδάνου κλπ. Ἡ πάθησις αὕτη δυνατὸν νὰ ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν ὀξεῖαν ἢ χρονίαν. Ἡ ὀξεῖα μορφὴ ἐξαγγέλλεται ὑπὸ πυρετοῦ, πόνων περὶ τὴν ὀσφύν, ἐμέτων καὶ μεταβολῆς τῶν συστατικῶν τῶν οὔρων, ἅτινα περιέχουσι βλέννας καὶ πύον, σπανιώτερον δὲ καὶ αἷμα. Ἡ χρονία μορφὴ δυνατὸν νὰ εἶναι ἀπύρετος, τοὐλάχιστον προσωρινῶς ἢ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα, καὶ ἀνώδυνος· ὑπάρχει ὅμως πάντοτε κατ' αὐτὴν ἡ χαρακτηριστικὴ πυουρία. Ὑπάρχει δὲ καὶ μεμβρανώδης μορφή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται ψευδομεμβρᾶναι ἐν τοῖς οὔροις καὶ ἐκδηλοῦται ἐξίδρωμα διάμεσον τῶν νεφρῶν. Ἡ πρόγνωσις τῆς παθήσεως εἶναι βαρεῖα. Συνήθως ἡ νόσος ἐμφανίζεται κατὰ τὴν κύησιν, ἐπιπλέκουσα ταύτην, κυρίως ὅμως τῇ συμμετοχῇ καὶ τοῦ νεφροῦ ὑπὸ μορφὴν πυελονεφρίτιδος. Κατὰ τὴν χρονίαν μορφὴν πρὸς θεραπείαν ἀπαιτεῖται γαλακτοῦχος δίαιτα μικτή, τὰ ἀντισηπτικὰ τῶν οὔρων καὶ τὰ διουρητικὰ ἐν γένει. Εἰς τὴν ὀξεῖαν μορφὴν συνιστῶνται τὰ ἐπισπαστικὰ ἐπὶ τῆς νεφρικῆς χώρας, ἡ ἐντερικὴ παροχέτευσις, αἱ διουρητικαὶ πτισάναι, ἡ γαλακτοῦχος δίαιτα, ἡ σαλόλη κλπ., ὡς καὶ ἡ καθεστηκυῖα θέσις τοῦ πάσχοντος κλπ. Ἐν περιπτώσει δὲ κυήσεως, καταφεύγομεν εἰς τὴν διακοπὴν ταύτης κενοῦντες τὴν μήτραν διὰ προκλήσεως προώρου τοκετοῦ. Τέλος, ἐὰν ἡ ἰατρικὴ θεραπεία ἀποτύχῃ ἢ ἐὰν ὑπάρχῃ ὄγκος, λίθος τοῦ νεφροῦ ἢ στένωμα τῶν οὐρητήρων, δέον νὰ προβῶμεν εἰς τὴν νεφροτομίαν ἢ τὴν νεφρεκτομίαν (βλ. *πυελονεφρῖτις*). Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— πυελῖτις *γονοκοκκική*. Ἐπιπλοκὴ τῆς βλεννορροίας σπανιωτάτη, ἀναπτυσσομένη ἢ δι' ἀπευθείας μολύνσεως ἐκ τῆς κύστεως ἢ διὰ τῶν αἱμοφόρων ἢ λεμφικῶν ὁδῶν, προσβάλλουσα δὲ συνήθως τὸν ἕνα νεφρόν. Τὰ συμπτώματα εἶναι ὅμοια πρὸς τὴν κοινὴν πυελίτιδα. Κ. Κ. Κ.

πυελογεννητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος κυρίως εἰς τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῆς γυναικός.

— πυελογεννητικὸς *σωλὴν* *[Μαιευτ.]*. Τὸ σύνολον τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, διὰ τῶν ὁποίων κατέρχεται τὸ τικτόμενον ἔμβρυον, ἀπὸ τῆς κοιλότητος δηλαδὴ τῆς μήτρας μέχρι τῆς σχισμῆς τοῦ αἰδοίου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ περὶ τὰ ὄργανα ταῦτα σκελετοῦ τῆς πυέλου καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ σκελετοῦ τῆς ἐλάσσονος πυέλου, ὅστις θεωρεῖται ὁ κυρίως πυελογεννητικὸς σωλήν. Μ. Ν. Κ.

πυελογραφία (ἡ) (pyélographie καὶ pélvigraphie). Οὕτω καθορίζεται ἡ ἀκτινογραφία τῆς πυέλου, τῆς μήτρας, τῶν σαλπίγγων, τῶν νεφρῶν καὶ τῶν οὐρητήρων, κατόπιν πληρώσεως αὐτῶν δι' ἀδιαφανοῦς καὶ ἀδιαπεράστου ὑπὸ τῶν ἀκτίνων Χ οὐσίας. Ἡ πυελογραφία χρησιμεύει ὡσαύτως πρὸς διάγνωσιν τῆς ὑδρονεφρώσεως καὶ ἄλλων παθήσεων τοῦ νεφροῦ, ἤτοι λιθιάσεως, φυματιάσεως, ὄγκων, νεφροπτωσίας κλπ. Ἡ πυελογραφία ἐν τῇ μαιευτικῇ καθιστᾷ γνωστὸν τὸ σχῆμα τῆς πυέλου, τὴν συμμετρίαν αὐτῆς καὶ τὰς ἐγκαρσίας διαστάσεις αὐτῆς, ὧν ἡ γνῶσις ἰδίως εἶναι λίαν ἀναγκαία. Μ. Ν. Κ.

πυελοκυστικὸν *φαινόμενον*. Οὕτω καθορίζεται ἄλγος ἀνακλαστικόν, προκαλούμενον ἐνίοτε παρ' ἀρρώστοις προσβεβλημένοις ἐκ πυελίτιδος ἢ πυελονεφρίτιδος, διὰ τῆς πιέσεως τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος εἰς ἀπόστασιν δύο ἢ τριῶν ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τῆς μέσης γραμμῆς. Τὸ ἄλγος ἐπεκτείνεται διακλαδιζόμενον πρὸς τὴν κύστιν καὶ παρακολουθεῖται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς οὐρήσεως. Μ. Ν. Κ.

πυελοκυστῖτις, *—ιδος* (ἡ). Ὀνομάζεται *πυελοκυστῖτις* ἡ φλεγμονὴ τῆς νεφρικῆς πυέλου συνδυαζο-

Digitized by Google

μένη μετὰ φλεγμονῆς τῆς κύστεως. Ἄλλοτε μὲν πρόκειται περὶ κυστίτιδος (συχν..ουρία, πυουρία καὶ πόνοι), ἡ ὁποία κατὰ περιόδους ἐπιπλέκεται ὑπὸ πυελίτιδος (πυρετὸς καὶ πόνος κατὰ τὸν νεφρόν), ἄλλοτε τοὐναντίον πρόκειται περὶ πυελίτιδος, ἡ ὁποία ἐπιπλέκεται ὑπὸ συμπτωμάτων κυστίτιδος. Ἡ πυελοκυστῖτις παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ ὑπερτροφίας τοῦ προστάτου καὶ θεραπεύεται διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς θεραπείας τῆς κυστίτιδος καὶ τῆς πυελίτιδος. Σ. Ν. Ο.

πυελομετρία (ἡ). Ἡ καταμέτρησις τῶν διαμέτρων τῆς πυέλου, γνωστῶν ἀνατομικῶς ἐπὶ φυσιολογικῆς πυέλου, ἐνίων δὲ μετρουμένων δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου. Μ. Ν. Κ.

πυελόμετρον (τό). Ὄργανον ἢ ἐργαλεῖον χρησιμεῦον πρὸς καταμέτρησιν τῶν διαμέτρων τῆς πυέλου καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ τοκετοῦ. Μ. Ν. Κ.

πυελονεφρῖτις. Ἡ πυώδης ἢ μὴ φλεγμονὴ τῆς νεφρικῆς πυέλου καὶ τοῦ νεφρικοῦ παρεγχύματος, ἄνευ παραγωγῆς πυώδους κοιλότητος ἐν τῷ νεφρῷ. Ἡ πυελονεφρῖτις ὀφείλεται εἰς γενικὰς νόσους (σηψαιμία, πυαιμία, ἐρυσίπελας, ψευδάνθραξ, ὀστεομυελῖτις) ἢ εἰς τοπικὰς τοιαύτας (μηχανικαὶ κακώσεις τοῦ νεφροῦ, νόσοι τῆς κύστεως, τοῦ προστάτου, τῆς οὐρήθρας καὶ ἰδίως τοῦ ἐντέρου). Πᾶν μικρόβιον δύναται νὰ προκαλέσῃ πυελονεφρίτιδα. Ἐνίοτε μάλιστα συνεταιρίζονται πολλὰ μικρόβια καὶ καθιστοῦν τὴν νόσον περισσότερον ἐπίμονον. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως τὸ κωλοβακτηρίδιον εἶναι ὁ συνήθης παράγων τῆς πυελονεφρίτιδος. Πᾶν δὲ κώλυμα, ἐπιφέρον στάσιν τῶν οὔρων εἴς τι σημεῖον τῶν οὐρικῶν ὁδῶν, ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν προδιαθετικὸν αἴτιον τῆς πυελονεφρίτιδος. Τὸ κώλυμα τοῦτο ἔχει ὑψίστην σημασίαν ἀπὸ διαγνωστικῆς, προγνωστικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἀπόψεως.

Τὰ συμπτώματα τῆς πυελονεφρίτιδος εἶναι κυρίως πόνος, πυουρία, πολυουρία θολὴ καὶ πυρετός. Ἡ θεραπεία τῆς πυελονεφρίτιδος περιλαμβάνει τὴν ὑγιεινήν, τὴν δίαιταν καὶ τὰ φάρμακα. Ἡ ὑγιεινὴ συνίσταται εἰς ἀνάπαυσιν ἐν τῇ κλίνῃ καὶ ἀποφυγὴν τοῦ ψύχους. Ἡ δίαιτα πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸν ὀργανισμὸν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέραν ποσότητα: α') οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐρεθίζουν τοὺς νεφροὺς (καρικεύματα, οἰνοπνευματώδη ποτά)· β') οὐσιῶν, τῶν ὁποίων τὸ μὴ ἀφομοιώσιμον μέρος ἀπεκκρίνεται διὰ τῶν νεφρῶν (λευκωματοειδῆ, πουρῖναι κτλ.)· γ') οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἱκαναὶ νὰ προκαλέσωσιν ἐντερικὰς ζυμώσεις ἢ νὰ ἐπαυξήσουν τὴν δυσκοιλιότητα (αὐγά, λίπη κτλ.). Σ. Ν. Ο.

—*[Κτηνιατρ.]* Τόσον ἡ *πυελῖτις* ὅσον ἡ *πυελονεφρῖτις* ὀφείλονται εἰς μικροβιακὰς μολύνσεις, ἐπέρχονται συνήθως ὡς ἐπιπλοκαὶ μολύνσεων τῶν γεννητικῶν καὶ οὐροφόρων ὁδῶν, δι' ὃ καὶ παρατηροῦνται ἐπὶ θηλέων ἰδίᾳ ζῴων, ὑποκειμένων, ὡς ἐκ τῆς διαπλάσεως τῶν κατωτέρων γεννητικῶν καὶ οὐροφόρων αὐτῶν ὀργάνων, εὐκολώτερον εἰς τοιαύτας μολύνσεις. Οὕτως ἡ ὑπὸ τῶν παθογόνων μικροοργανισμῶν προσβολὴ τοῦ ἐπιθηλίου τῆς πυέλου καὶ τῶν νεφρῶν πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἀνιούσης ὁδοῦ τῆς κύστεως καὶ τῶν οὐρητήρων. Ἡ τοιαύτη παθογένεια τῆς πυελίτιδος καὶ πολυνεφρίτιδος εἶναι συχνὴ ἐπὶ τῶν ἀγελάδων. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ φλεγμονὴ τῆς πυέλου καὶ τῶν νεφρῶν δύναται νὰ προέλθῃ καὶ ἐκ μικροβιακῆς μολύνσεως ἀκολουθησάσης τὴν κατιοῦσαν ἢ αἱματογόνον ὁδόν, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ γενικῶν μολυσματικῶν νόσων, οἷαι: σηψαιμία, πνευμονία, ἐνδοκαρδῖτις, λοιμώδης ἀδενῖτις, μᾶλις, φυματίασις, ἀσθένεια τῆς νεαρᾶς ἡλικίας τῶν κυνῶν κτλ. Ὁ τρόπος οὗτος μολύνσεως τῶν νεφρῶν καὶ τῆς πυέλου εἶναι συνήθης εἰς τὰ μόνοπλα ἰδίως ζῷα: τοὺς ἵππους, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς κύνας.

Τὰ μικρόβια τὰ προκαλοῦντα τὰς πυελίτιδας καὶ πυελονεφρίτιδας ἐπὶ τῶν κατοικιδίων ζῴων εἶναι ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, τὸ κωλοβακτηρίδιον, ὁ πυοκυανικὸς βάκιλλος, ὁ βάκιλλος τοῦ Κώχ, τοῦ Löffler, ὁ διηθητὸς ἰὸς τῆς νεαρᾶς ἡλικίας τῶν κυνῶν. Τὰ νοσήματα ταῦτα χαρακτηρίζονται διὰ γενικῶν συμπτωμάτων ἀναλόγων τῶν τῆς νεφρίτιδος, διὰ προϊούσης ἐξαντλήσεως καὶ καχεξίας, ὡς ἐπίσης καὶ δι' οὐραιμικῶν διαταραχῶν, δυναμένων νὰ ἐπιφέρωσι τὸν θάνατον. Θ. Α. Φ.

πυελο-ουρητηροαναστόμωσις, —εως (ἡ). Ἐγχείρησις ἐκτελουμένη ὅταν ὑπάρχῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν ῥοὴν τοῦ οὔρου κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ οὐρητῆρος. Δι' ἀναστομώσεως μεταξὺ τῆς νεφρικῆς πυέλου καὶ τοῦ οὐρητῆρος δύναται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ν' ἀποκατασταθῇ εὐχερῶς ἡ συγκοινωνία, δι' ἧς τὸ οὖρον κατέρχεται εἰς τὸν οὐρητῆρα. Δ. Χ. Κ.

πυελοπεριτονῖτις, —ιδος (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ἡ ἐπεκτεινομένη ἐν τῇ ἐλάσσονι πυέλῳ περιτονῖτις. Εἶναι ἰδία νοσηρὰ κατάστασις ἐμφανίζουσα τὴν συνδρομὴν τῆς περιτονίτιδος, ἤτοι ἄλγη ἔντονα κοιλιακὰ καὶ παροξυντικά, ῥίγη, ναυτιώσεις, ἐμέτους, πυρετόν, σμικρότητα καὶ συχνότητα τοῦ σφυγμοῦ καὶ μετεωρισμὸν τῆς ὑπογαστρικῆς χώρας. Μετὰ δὲ τὴν ἐντόπισιν τῆς ἐπεξεργασίας εὑρίσκομεν διόγκωσιν πέριξ τῆς μήτρας, ἰδίᾳ δὲ ὄπισθεν πρὸς τὸν Δουγλάσειον χῶρον, ἐν τῷ ὁποίῳ (ὅταν οὗτος δὲν εἶναι ἐμπεφραγμένος ἐκ προηγουμένων προσφύσεων) συλλέγεται ὀρῶδες ἢ πυῶδες ἐξίδρωμα, παραγόμενον ἐκ τῆς φλεγμονῆς τοῦ πυελικοῦ περιτοναίου. Ἡ ὄπισθεν τῆς μήτρας συλλογή, ὁτὲ μὲν ἀνένδοτος, ὁτὲ δὲ κλυδάζουσα, ἀνέρχεται ὑψηλὰ πρὸς τὰ κοιλιακὰ τοιχώματα, ἀπωθοῦσα πολλάκις τὴν μήτραν καὶ προέχουσα ἐν τῷ ὀπισθίῳ κολπώματι. Ἀπολήγει δ' αὕτη ὁτὲ μὲν εἰς τὴν αὐτόματον διάλυσιν, ἐγκαταλείπουσα προσφύσεις, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν διαπύησιν, ἥτις, ἀφιεμένη εἰς ἑαυτήν, ἀνοίγεται πρὸς τὸ ἀπευθυσμένον ἢ τὸν κολεὸν ἢ τὴν κύστιν ἢ καὶ πρὸς τὸ κοιλιακὸν τοίχωμα. Ἐπὶ ὀξείας πυελοπεριτονίτιδος ἐπακολουθοῦ ἐπιλοχείου λοιμώξεως, διανοίγομεν ὅσον τάχιον τὸ περιτόναιον πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς λοιμώξεως, καὶ ἐξασφαλίζομεν τὴν παροχέτευσιν δι' ὀπισθίας κολποτομίας. Ὅταν δ' ἡ πυελοπεριτονῖτις εἶναι βλεννορροϊκῆς φύσεως ἢ ἄλλης ἀφορμῆς, συνιστῶμεν τὴν ἰατρικὴν θεραπείαν: κατάκλισιν, ἠρεμίαν, πάγον ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου, καταπραϋντικὰ τῶν πόνων, τόνωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ, ὀρθοθεραπείαν κλπ. Μ. Ν. ΚΑΊΓΡΗΣ

πύελος (ἡ)· ἀρχ., ἡ σκάφη καθόλου· || ἰδία, ἡ τοῦ βαλανείου, ὅπου τις ἐλούετο· || ἡ κοιλότης τοῦ δακτυλίου, ἄλλως *πυελίς* (βλ. λ.)· || ἡ εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σκελετοῦ κοιλότης, ἄλλως *λεκάνη*.

— *[Ἀνατομ.]* Ἡ *πύελος* ἀποτελεῖται ὑπὸ τῶν δύο ἀνωνύμων ὀστῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ. Περικλείει δὲ χῶρον εὐρύν, κωνοειδῆ, οὗ τὸ ἄνω εὐρύτερον μέρος ὀνομάζεται *μείζων πύελος*, τὸ δὲ κάτω, στενότερον, *ἐλάσσων πύελος*. Τὸ ὅριον τῶν δύο πυέλων εἶναι γραμμὴ κυκλοτερής, ἡ ἀνώνυμος γραμμὴ (= μεσοπυελική), ἥτις ἀφορμωμένη ἑκατέρωθεν ἐκ τῶν πλαγίων τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ χωροῦσα ἐπὶ τὸ πρόσθιον χεῖλος τῆς βάσεως τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, τὴν ἀνώνυμον γραμμὴν τῶν λαγονίων ὀστῶν καὶ τὴν κτενιαίαν ἀκρολοφίαν τοῦ ἡβικοῦ τελευτᾷ εἰς τὸ ἡβικὸν φῦμα.

Ἐπὶ ὀρθοστασίας τοῦ σώματος ἡ πύελος εἶναι οὕτως ἐγκεκλιμένη πρὸς τὰ πρόσω, ὥστε γραμμὴ ἑνοῦσα τὴν προσθίαν ἄνω λαγόνιον ἄκανθαν μετὰ τοῦ ἡβικοῦ φύματος εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κατὰ μέτωπον ἐπιπέδου. Ἡ πρὸς τὰ πρόσω δ' αὕτη ἔγκλισις τῆς πυέλου καταμετρεῖται διὰ γωνίας σχηματιζομένης ὑπὸ δύο γραμμῶν, ὧν ἡ μὲν φέρεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἀκρωτηρίου ἐπὶ τὸ ἄνω χεῖλος τῆς ἡβικῆς συμφύσεως, ἡ δ' ἑτέρα ὁριζοντίως ἐπ' αὐτήν· εἶναι συνήθως ἡ γωνία αὕτη 55°—60°.

Πρὸς καθορισμὸν τῶν διαστάσεων τῆς πυέλου, ὧν ἡ γνῶσις εἶναι ἀναγκαία ἰδίως ἐν τῇ μαιευτικῇ, λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ θέσις, ἣν ἔχει ἡ πύελος κατὰ τὴν ὀρθοστασίαν.

Μείζων πύελος. Ταύτης τὸ πρόσθιον τοίχωμα ἀναπληροῦται ὑπὸ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων, τὰ δὲ πλάγια καὶ τὸ ὀπίσθιον ἀπαρτίζονται ὑπὸ τῶν λαγονίων ὀστῶν καὶ τοῦ τελευταίου ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου. Ἀποδέχονται δὲ τῆς πυέλου ταύτης δύο διαμέτρους ἐγκαρσίας, ἤτοι τὴν προσθίαν ἐγ-

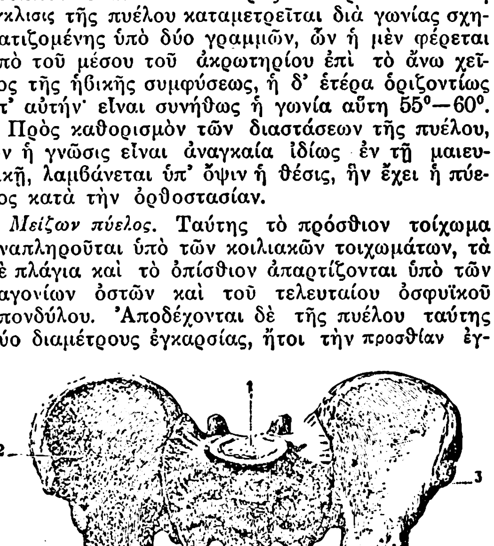

Ἀνδρικὴ πύελος ἐκ τῶν ἔμπροσθεν (Testut).
[1=ἱερὸν ὀστοῦν· 2=λαγόνιος βόθρος· 3=προσθία ἄνω λαγόνιος ἄκανθα· 4=κοτύλη· 5=ἡβικὴ σύμφυσις· 6=ἰσχιακὸν· 7=θυροειδὲς τμῆμα.]

καρσίαν (= 25 ἑκ.), ἥτις ἑνοῖ πρὸς ἀλλήλας τὰς δύο προσθίας ἄνω λαγονίους ἀκάνθας, καὶ τὴν ὀπισθίαν ἐγκαρσίαν, μείζονα τῆς προσθίας (= 29 ἑκ.), ἥτις ἑνοῖ τὰ μᾶλλον ἀφεστῶτα σημεῖα τῶν δύο λαγονίων ἀκρολοφιῶν.

Ἐλάσσων πύελος. Ταύτης διακρίνομεν τέσσαρα τοιχώματα καὶ δύο στόμια. Ἐκ τῶν τοιχωμάτων τὸ μὲν ὀπίσθιον σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ εἶναι μακρότατον τῶν λοιπῶν (=12—15 ἑκ.), τὸ δὲ πρόσθιον ὑπὸ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ τῶν ἡβικῶν ὀστῶν (βραχὺ ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ= 4,5—5 ἑκ., ὑψηλότερον ἐν τοῖς πλαγίοις=9—10 ἑκ.), τὰ δὲ πλάγια ὑπὸ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῶν ἰσχιακῶν ὀστῶν καὶ ὑπὸ συνδέσμων καὶ μυῶν (ὕψος ἑκατέρου αὐτῶν=9—10 ἑκ.). Ἐκ τῶν στομίων τὸ μὲν ἄνω (=εἴσοδος τῆς πυέλου ἢ ἄνω ἰσθμὸς) ἀφορίζεται ὑπὸ τῆς ἀνωνύμου γραμμῆς, τὸ δὲ κάτω (=ἔξοδος τῆς πυέλου ἢ κάτω ἰσθμός), ἐντετμημένον ὄν, ἀφορίζεται ὑπὸ τῆς ἡβικῆς καμάρας, τῶν ἰσχιακῶν κυρτωμάτων καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κόκκυγος. Ἀνὰ μέσον δὲ τῶν δύο τούτων στομίων ἢ ἰσθμῶν ἀποδέχονται καὶ τρίτον, τὸν μέσον ἰσθμόν, ὅστις ὁρίζεται διὰ γραμμῆς ἀρχομένης ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῆς κορυφῆς (κάτω ἄκρου) τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ φερομένης διὰ τῆς κορυφῆς τῆς ἰσχιακῆς ἀκάνθης μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς ἡβικῆς καμάρας.

Ἐν συνόλῳ δ' ἡ ἐλάσσων πύελος ἐμφανίζει σχῆμα κρίκου ἢ λιθοφόρου δακτυλίου, ὅστις συνάπτεται μετὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης οὕτω πρὸς τὰ πρόσω κεκλιμένος, ὥστε ἀπεργάζεται μετ' αὐτῆς γωνίαν ἀνοικτὴν πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω. Διὰ τοῦ δακτυλίου δὲ τούτου διέρχεται τὸ ἔμβρυον ἐξωθούμενον ἐκ τῆς μήτρας· ἐντεῦθεν δ' ἡ μεγάλη πρακτικὴ σημασία τῶν διαστάσεων τῆς ἐλάσσονος πυέλου.

Ἄνω στόμιον. Ἐπ' αὐτοῦ ἄγουσιν ἐξ διαμέτρους, ἤτοι δύο εὐθείας, δύο ἐγκαρσίας καὶ δύο λοξάς. Ἐκ τῶν εὐθειῶν ἡ μὲν εὐθεῖα μαιευτικὴ ἑνοῖ τὸ μέσον τοῦ ἀκρωτηρίου μετὰ τοῦ ὀπισθίου πέρατος τοῦ ἄνω χείλους τῆς ἡβικῆς συμφύσεως (μή-

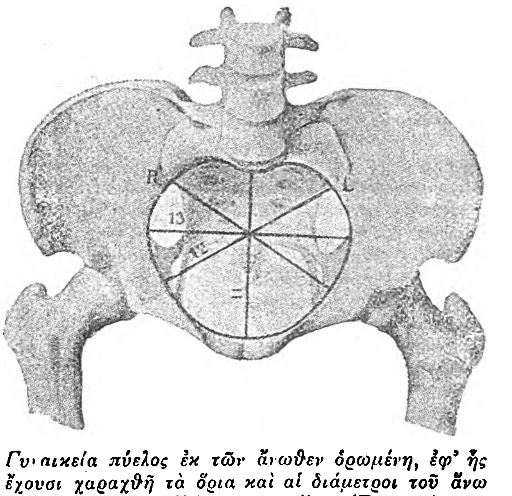

Γυναικεία πύελος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὁρωμένη, ἐφ' ἧς ἔχουσι χαραχθῆ τὰ ὅρια καὶ αἱ διάμετροι τοῦ ἄνω στομίου τῆς ἐλάσσονος πυέλου (Bumm).

κος=11 ἑκ.), ἡ δ' ἀνατομικὴ εὐθεῖα ἑνοῖ τὸ μέσον τοῦ ἀκρωτηρίου μετὰ τοῦ ἄνω χείλους τῆς ἡβικῆς συμφύσεως ($10\,^1/_2$ ἑκ.). Ἐκ δὲ τῶν ἐγκαρσίων διαμέτρων, ἡ μὲν μαιευτικὴ ἑνοῖ δύο σημεῖα τῶν ἀνωνύμων γραμμῶν, τὰ μᾶλλον ἀπέχοντα (13 ἑκ.), ἡ δ' ἀνατομικὴ ἑνοῖ τὰ μέσα τῶν ἀνωνύμων γραμμῶν. Αἱ δὲ δύο λοξαὶ ἄγονται ἑκατέρα ἀπὸ τῆς ἱερολαγονίου συμφύσεως ἐπὶ τὸ λαγονοκτενικὸν ὄγκωμα τῆς ἀντιστοίχου πλευρᾶς (12 ἑκ.).

Κάτω στόμιον. Ἐνταῦθα ἄγονται δύο διάμετροι, μία εὐθεῖα καὶ μία ἐγκαρσία· τούτων ἡ μὲν εὐθεῖα ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ κόκκυγος μέχρι τοῦ κάτω χείλους τῆς ἡβικῆς συμφύσεως (=9—9,5 ἑκ. καὶ πλέον ἔτι μέχρις 11 ἑκ., μεγεθυνομένη κατὰ τὸν τοκετὸν ἕνεκα ἀπωθήσεως τοῦ κόκκυγος πρὸς τὰ ὀπίσω)· ἡ δ' ἐγκαρσία ἑνοῖ τὰ δύο ἰσχιακὰ κυρτώ..ατα (=11 ἑκ.).

Μέσος ἰσθμός. Ἐνταῦθα ἄγονται μία εὐθεῖα καὶ μία ἐγκαρσία διάμετρος, ὧν ἡ μὲν εὐθεῖα ἑνοῖ τὸ μέσον τοῦ κάτω χείλους τοῦ τελευταίου ἱεροῦ σπονδύλου μετὰ τοῦ κάτω χείλους τῆς ἡβικῆς συμφύσεως (=11,5 ἑκ.), ἡ δ' ἐγκαρσία ἑνοῖ τὰς κορυφὰς τῶν δύο ἰσχιακῶν ἀκανθῶν (=10,5 ἑκ.).

Πυελικὴ εὐρυχωρία. Διαστέλλουσιν ἐνταῦθα τὴν εὐθεῖαν διάμετρον, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς ἡβικῆς συμφύσεως ἐπὶ τὸ μέσον τοῦ 3ου ἱεροῦ σπονδύλου (12—12,75 ἑκ.) καὶ τὴν ἐγκαρσίαν, ἑνοῦσαν τὰ κέντρα τῶν κοτυλῶν (12—12,5 ἑκ.). Σημειωτέα δὲ καὶ ἡ διαγώνιος διάμετρος, ἥτις παριστᾷ τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῆς κορυφῆς τῆς ἡβικῆς καμάρας καὶ τοῦ πλησιεστέρου σημείου τοῦ ἀκρωτηρίου (=13 ἑκ.).

Ἄξων δὲ τῆς πυέλου καλεῖται γραμμή, ἥτις ἑνοῖ τὰ κέντρα ὅλων τῶν εὐθειῶν διαμέτρων τῆς ἐλάσσονος πυέλου καὶ κεῖται ἐν ἴσῃ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ προσθίου, ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου καὶ τῶν πλαγίων τοιχωμάτων. Ἡ γραμμὴ αὕτη περιγράφει τόξον, οὗ τὸ κυρτὸν βλέπει πρὸς τὰ ὀπίσω, καλεῖται δὲ καὶ *γραμμὴ τῆς φορᾶς τοῦ ἐμβρύου*, διότι κατὰ τὴν φορὰν αὐτῆς φέρεται τὸ ἔμβρυον ἐξερχόμενον τῆς πυέλου.

Ἡ πύελος τοῦ ἀνδρὸς διαφέρει τῆς πυέλου τῆς γυναικός: 1) ὅτι ἡ ἀνδρικὴ εἶναι ὑψηλοτέρα, ἡ δὲ γυναικεία ταπεινοτέρα, ἀλλ' εὐρυτέρα· 2) ὅτι τὰ λαγόνια ὀστᾶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς φέρονται ἀνάντη, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς ἀποκλίνουσι πρὸς τὰ ἔξω σχεδὸν ὁριζοντίως· 3) ὅτι τὸ ἄνω στόμιον τῆς πυέλου ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνδρὸς ἔχει σχῆμα φασιόλου ἢ νεφροῦ, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς εἶναι ᾠοειδές, οὗ ἕνεκα ἡ ἐγκαρσία διάμετρος μείζων παρὰ τῇ γυναικὶ ἢ παρὰ τῷ ἀνδρί· 4) ὅτι ἡ ἡβικὴ καμάρα ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνδρὸς εἶναι γωνιώδης, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς ὑποστρόγγυλος καὶ ταπεινοτέρα ἢ παρὰ τῷ ἀνδρί·

Digitized by Google

καὶ 5) ὅτι τὰ ὀστᾶ τῆς γυναικείας πυέλου εἶναι λεπτοφυέστερα. Ι. Π.

—*[Παθολ.]* Εἴς τινας περιπτώσεις ἡ πλημμελὴς διάπλασις τῆς *πυέλου* δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ, ἕνεκα τῆς στενώσεως τῶν πυελικῶν στομίων, κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ διέλθῃ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου Γενικῶς δὲ τὸ κώλυμα ἔγκειται εἰς τὸ ἄνω πυελικὸν στόμιον, ἕνεκα παραμορφώσεως ἐκ ραχιτισμοῦ. Εἴς τινας σπανίας περιπτώσεις τὸ κώλυμα εἶναι ἀνυπέρβλητον καὶ τὸ ἔμβρυον δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ εἰμὴ διὰ κοιλιοτομίας (καισαρικῆς τομῆς)· εἰς τὰς πλείστας ὅμως τῶν περιπτώσεων ἡ ἐμβρυουλκία καὶ ἡ πυελοτομία (συμφυσιοτομία, ἰσχιοθιοτομία) ἀρκοῦσι πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ.

Τὰ αἴτια τῶν πυελικῶν δυσμορφιῶν ἢ παραμορφώσεων εἶναι: ὁ ραχιτισμός, ἡ κληρονομικὴ σύφιλις, ἡ σπονδυλῖτις, ἡ ἰσχυοαρθροκάκη, ἡ ἀχονδροπλαστία, ἡ ὀστεομαλακία, κλπ. Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν παραμορφώσεων τούτων γίνεται διὰ τῆς πυελομετρίας καὶ τῆς ἀκτινοδιαγνωστικῆς (πυελογραφία). Αἱ παραμεμορφωμέναι πύελοι διακρίνονται εἰς συμμετρικάς, καθ' ἃς ἡ παραμόρφωσις εἶναι συμμετρικὴ ἑκατέρωθεν, καὶ εἰς ἀσυμμέτρους, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ παραμόρφωσις προεξάρχει ἑτεροπλαγίως.

Ἐκ τῶν συμμετρικῶν παραμεμορφωμένων πυέλων ἡ ραχιτικὴ εἶναι ἡ συχνοτέρα πασῶν· ἐν ταύτῃ ἡ παραμόρφωσις ἔγκειται εἰς τὴν σμίκρυνσιν τῆς εὐθείας ἢ προσθιοπισθίας διαμέτρου τοῦ ἄνω στομίου καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐγκαρσίας διαμέτρου τοῦ κάτω στομίου. Σπάνιαι δὲ εἶναι αἱ μὴ ραχιτικαὶ συμμετρικαὶ πυελικαὶ παραμορφώσεις, αἱ προερχόμεναι ἐκ κυφώσεως, ἐξ ὀστεομαλακίας, ἐκ διπλῆς συγγενοῦς ἀπεξαρθρήσεως τῆς κεφαλῆς τῶν μηριαίων ὀστῶν. Ἐξ ἀσυμμέτρων παραμορφώσεων διακρίνονται: α') πύελος λοξὴ φοειδὴς ἐξ ἀτροφίας τοῦ ἑνὸς πλαγίου τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, ἀγνώστου αἰτίου· β') πύελος δύσμορφος ἐκ παθήσεως τοῦ ἑνὸς κάτω ἄκρου, ἤτοι χωλότητος, ἰσχιοαρθροκάκης, παιδικῆς παραλύσεως, ἑτεροπλαγίας συγγενοῦς ἐξαρθρήσεως τοῦ ἰσχίου, στρεβλοῦ ποδός, κλπ.· γ') παραμεμορφωμένη πύελος ἐκ σκωλιώσεως, ἥτις συνήθως δὲν παρακωλύει τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

πυελοστομία (ἡ), ἡ *πυελοαναστομωσία*. Οὕτω καλεῖται ἡ ἀποκατάστασις ἐπὶ τούτῳ χειρουργικοῦ συριγγίου ἐπὶ τῆς πυελίδος τοῦ νεφροῦ. Μ. Ν. Κ.

πυελοτομία (ἡ). Καλεῖται *πυελοτομία* ἢ *ἐγχείρησις τοῦ* Gigli ἡ τομὴ τῆς πυέλου πρὸς μεγέθυνσιν αὐτῆς· τέμνεται δὲ εἴτε ἡ ἡβικὴ σύμφυσις (συμφυσιοτομία), εἴτε τὸ ἡβικὸν ὀστοῦν (ἡβιοτομία), εἴτε τὸ ἰσχιοηβικὸν σκέλος (ἰσχιοηβιοτομία). Ἡ διάνοιξις αὕτη τοῦ ὀστεώδους δακτυλίου διευρύνει τὴν πύελον κατὰ πλάτος· ἡ διεύρυνσις αὕτη δυνατὸν νὰ φθάσῃ μέχρις 6 ἑκστμ., ἀλλ' οὐχὶ ἀκινδύνως διὰ τὰ δυσδιάσταλτα ἁπαλὰ μόρια, καθόσον δυνατὸν νὰ ἐπακολουθήσωσι ρήξεις τοῦ κολεοῦ, τοῦ ἀπευθυσμένου καὶ τῆς κύστεως. Πλεῖσται ἐκ τῆς πυελοτομίας ἐπιπλοκαὶ ἀπειλοῦσι τὴν γυναῖκα, ἤτοι αἱμορραγίαι, φλεβίτιδες, αἱματώματα, ρήξεις τοῦ κολεοῦ, τοῦ αἰδοίου, τῆς κύστεως κλπ., ἐπιγενεῖς δέ: ἀκράτεια τῶν οὔρων, πρόπτωσις τῆς μήτρας, διαταραχαὶ περὶ τὴν βάδισιν κλπ. Γενικῶς δέον νὰ τελῆται αὕτη ἐπὶ μετωπικῆς προβολῆς καὶ ἐπὶ δυσαναλογίας μεταξὺ κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου καὶ πυέλου· ὅταν ὅμως ὑπάρχῃ λοίμωξις τῆς γυναικὸς καὶ ὅταν τὸ ἔμβρυον ὑποφέρῃ ἀπὸ πολλοῦ, προτιμοτέρα εἶναι τότε ἡ ἐμβρυοτομία. Πάντως, τῆς πυελοτομίας δέον νὰ προτιμᾶται ἡ καισαρικὴ ἐγχείρησις.

Πυελοτομία ἢ μᾶλλον *πυελιδοτομία* καλεῖται καὶ ἡ τομὴ ἡ ἐνεργουμένη ἐπὶ τῆς πυελίδος τοῦ νεφροῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐξαγωγῆς λίθου τοῦ νεφροῦ ἢ κενώσεως ὑγρᾶς τινος συλλογῆς, πύου ἢ ὀροῦ. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

Πυζὲ (Puget), ***Πέτρος***. Γάλλος γλύπτης ἐκ Μασσαλίας (1622—1694). Εἰς ἡλικίαν δέκα ἓξ ἐτῶν κατώρθωσε νὰ ἐκμάθῃ τελείως τὴν ναυπηγικὴν καὶ τὴν ξυλογλυπτικήν· βραδύτερον ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Πιέτρο ντὰ Κορτόνα, ὅστις δὲν ἐβράδυνεν ἀπὸ ἁπλοῦ μαθητοῦ νὰ τὸν καταστήσῃ συνεργάτην ἐν τῇ διακοσμήσει τοῦ παλατίου Πίττι. Μετὰ τετραετῆ διαμονὴν παρὰ τῷ ντὰ Κορτόνα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Τουλῶνα διὰ νὰ κατασκευάσῃ, χάριν τοῦ δουκὸς Λὲ Μπρεζέ, ἓν ὡραιότατον διακεκοσμημένον πλοῖον. Μετὰ δεύτερον ταξίδιον εἰς Ἰταλίαν, ἐπεξειργάσθη ἐν Τουλῶνι τὸν περίφημον ἐξώστην τοῦ δημαρχείου τῆς πόλεως, ἐπερειδόμενον ἐπὶ δύο Καρυατίδων θαυμασίας ἐκφράσεως, αἵτινες κατέστησαν πασίγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου. Ὁ ἐξώστης οὗτος χαρακτηρίζει ἐπαρκῶς τὴν προσήλωσιν τοῦ Πυζὲ εἰς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ ροκοκό. Προσελκύσας τὴν προσοχὴν τοῦ Φουκὲ ἐκλήθη εἰς Παρισίους, ἔνθα τῷ ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τῶν πλαστικῶν διακοσμήσεων τοῦ Vaux-le-Vicomte. Εἰς Γένουαν ἐξετέλεσε τὸν «Γαλάτην Ἡρακλέα» (νῦν ἐν τῷ Λούβρῳ), τὸ σύμπλεγμα τῆς «Συλλήψεως τῆς Θεοτόκου» (Albergo dei Poveri, Γένουα), τὰ ἀγάλματα τῶν ἁγίων Ἀμβροσίου καὶ Σεβαστιανοῦ (Santa-Maria di Carigniano, αὐτόθι), τὴν «Παρθένον» (παλάτιον Carena, αὐτόθι), τὴν «Ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης» (παλάτιον Spinola αὐτόθι) κλπ. Διωρίσθη διευθυντὴς τῆς διακοσμήσεως τῶν βασιλικῶν πλοίων ἐν Τουλῶνι, ἐκτελέσας θαυμάσια ξυλόγλυπτα. Ἐπιστρέψας βραδύτερον εἰς Μασσαλίαν ἐπεδόθη μετὰ θέρμης εἰς τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἔργων, ἐν οἷς «Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου», τοῦ ἀριστουργήματός του, καὶ τοῦ ἐξαισίου ἀναγλύφου τοῦ «Ἀλεξάνδρου καὶ Διογένους». Ὁ «Μίλων ὁ Κροτωνιάτης» προωρί-

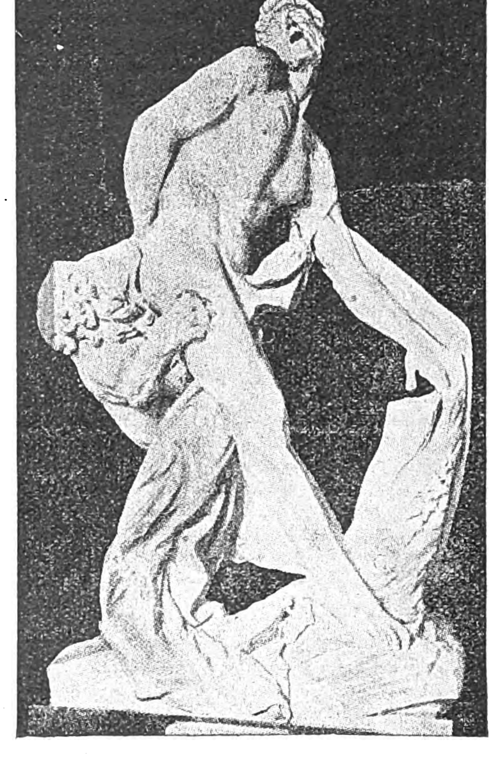

Πυζέ: Μίλων ὁ Κροτωνιάτης.

ζετο διὰ τὰς Βερσαλλίας, ἔνθα μετηνέχθη τῷ 1683. Εἰργάσθη καὶ ὡς ζωγράφος. Ἄξια ἐπίσης ἰδιαζούσης μνείας εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα του: «Ἡ Ἀνδρομέδα» (1684, Λοῦβρον), «Ὁ λοιμὸς τοῦ Μιλάνου», τὸ τελευταῖόν του ἔργον, ἀποκείμενον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Μασσαλίας. Ἐκ τῶν ζωγραφικῶν του ἔργων μνημονεύομεν τὸν «Εὐαγγελισμὸν» (Clix), τὸ «Βάπτισμα τοῦ Κωνσταντίνου» καὶ τὸ «Βάπτισμα τοῦ Χλωδοβίκου» (Μασσαλία). Ὁ Πυζὲ ὑπῆρξε μέγας καλλιτέχνης. Τὸ τάλαντόν του εἶναι εὐρύ, εὔστροφον, εὐγενές, πλῆρες ἁρμονικῆς ἐλευθεριότητος καὶ τόλμης. Ἡ τεχνοτροπία του συνδυάζει τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος πρὸς τὴν γαλλικὴν χάριν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ τὴν ἐμφαντικὴν ὡραιοπάθειαν τοῦ ἰταλικοῦ ροκοκό. Ι. Μ. Π.

Πυζὸς (Puzos), ***Νικόλαος***. Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1686—1753). Ἔγραψε: «Μητρορραγίαι τῶν ἐγκύων» καὶ «Μαιευτική», ἐγχειρίδια διά τινας νόσους τῆς μήτρας, ἕτερον διὰ τὰς νόσους τῶν παίδων κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν κλπ. Ο. Ρ.

πυημεσία (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *βρογχοπυόρροια*.

πύησις, —*εως* (ἡ)· ὁ σχηματισμὸς πύου (βλ. *πῦον, διαπύησις, ἐμπύησις*).

Πυθάγγελος. Θηβαῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Φυλείδου, ὅστις μετὰ τοῦ Διεμπόρου τοῦ Ὀνητορίδου, ἡγούμενος 300 καὶ πλέον Θηβαίων, ἐξ μῆνας μετὰ τὴν μάχην τῆς Ποτιδαίας, εἰσέβαλεν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὰς Πλαταιάς. Τοῦτο, κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Β, 2), ὑπῆρξε μία τῶν ἀφορμῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Α. Θ. Σ.

— **Πυθάγγελος**. Τραγικὸς ποιητής, ζήσας ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, διακωμῳδούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Βατρ. 87) ὡς μοχθηρὸς καὶ ἄσημος. Α. Θ. Σ.

Πυθαγγέλου *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ἀφρικανικῆς παραλίου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Ἀραβίου κόλπου), ἔχων πρὸ αὐτοῦ Φιλίππου νῆσον, βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Δειρῆς. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Ras Dumeira (πλάτ. 12°43' Β., μήκ. 43°08' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 3180: Straits of Bab-el-Mandeb and approaches), σύνορον τῆς γαλλικῆς Σομαλίας καὶ τῆς ἰταλικῆς Ἐρυθραίας, ἔχον πρὸ αὐτοῦ ὁμώνυμον αὐτῷ νῆσον, τὴν Φίλιππου νῆσον τοῦ Ἀρτεμιδώρου. Σ. Ε. Λ.

Πυθαγόρας. Μέγας ἐκ Σάμου σοφός. Ὁ βίος του ἤρχισεν ἐνωρὶς νὰ περιβάλλεται μὲ θρύλους καὶ εὐλαβεῖς παραδόσεις, τὸ πλῆθος τῶν ὁποίων ηὐξάνετο διαρκῶς διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου. Ἀφ' ὅτου ἰδίᾳ, κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα, ἱδρύθη ἡ σχολὴ τῶν νεωτέρων πυθαγορείων, παριστάνετο πλέον ὁ πανάρχαιος ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς ὡς θεάνθρωπος καὶ θαυματουργός, ὡς υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ μᾶλλον ἡ ἐνσάρκωσις αὐτοῦ. Οἱ θαυμασταί του ἀπηρίθμουν εἴκοσιν ἥρωας τῆς ἀρχαιότητος, εἰς τὰ σώματα τῶν ὁποίων εἶχε κατοικήσει ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ διδασκάλου καὶ διηγοῦντο τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα θαύματα, ὡς π. χ. δαμασμὸν ἀγρίων ζῴων, ἐξορκισμὸν καταιγίδων, θεραπείαν ἀσθενῶν, προρρήσεις σεισμῶν καὶ μάλιστα τὴν ἱκανότητα νὰ διατρίβῃ συγχρόνως εἰς διαφόρους τόπους. Ὅσον ὅμως ἐκ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἀνερχόμεθα πλησιέστερον πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Πυθαγόρου, τόσον σπανιώτεραι εἶναι αἱ περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαι.

Ὁ Πυθαγόρας, υἱὸς τοῦ Μνησάρχου τοῦ δακτυλιογλύφου καὶ τῆς ὡραιοτάτης Πυθαΐδος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 580 π. Χ. ἐν Σάμῳ, ἥτις διὰ τοῦ προηγμένου πολιτισμοῦ της παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὰ πρῶτα μέσα τῆς μορφώσεώς του. Τὰς γνώσεις του ηὔξησε μετὰ ταῦτα διὰ μακροχρονίων σπουδῶν καὶ ταξιδίων, τὰ ὁποῖα ἔφερον αὐτὸν ἴσως καὶ μέχρις Αἰγύπτου καὶ Βαβυλῶνος, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἕδρα παναρχαίας ἱερατικῆς σοφίας. Εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του ἐγκατέλιπεν ὁ Πυθαγόρας τὴν Σάμον—εἴτε διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικράτησιν τοῦ τυράννου Πολυκράτους, εἴτε βαρέως φέρων τὴν διαρκῶς αὐξανομένην ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν εἰς τὰς μικρασιατικὰς ἀποικίας καὶ τὰς μετ' αὐτῶν συνεχομένας νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους—καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Κρότωνα, πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας, περιβόητον διὰ τὴν ὑγιεινὴν αὐτῆς τοποθεσίαν καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν κατοίκων της. Συναθροίσας δὲ περὶ ἑαυτὸν ὁμόφρονας, ἵδρυσε συλλόγους ἢ ἑταιρείας κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Κρότωνα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἰταλίας. Αἱ οὕτω συσταθεῖσαι ἑταιρεῖαι ἐκαλοῦντο καὶ «συνέδρια» καὶ «ὁμακόϊα» (ἐκ τοῦ ὁμοῦ καὶ ἀκούω) ἢ «ὁμακοεῖα». Οἱ θεσμοὶ οἱ διέποντες τὰς ἑταιρείας ταύτας δεικνύουσιν ὅτι αὗται ἦσαν ἑνώσεις ἐπιδιώκουσαι οὐ μόνον θρησκευτικοὺς καὶ ἠθικούς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικοὺς καὶ πολιτικοὺς σκοπούς. Καὶ τὸν μὲν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα τῶν συνδέσμων τούτων μαρτυροῦσι πολλαὶ εἰς ἡμᾶς γνωσταὶ διατάξεις περὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν. Κατὰ ταύτας, οἱ μέλλοντες νὰ γίνωσι δεκτοὶ εἰς τοὺς συλλόγους ἀπεστέλλοντο ἐπί τινα χρόνον εἰς δοκιμασίαν, ὑπεχρεοῦντο δὲ νὰ φυλάττωσιν ἀπόρρητα τὰ διδασκόμενα, ὡς καὶ τὰς τελουμένας ἱερουργίας. Μυστηριακῆς ὡσαύτως φύσεως εἶναι καὶ ἡ διάκρισις τῶν ὀπαδῶν εἰς διαφόρους κατηγορίας—εἰς ἀκουσματικοὺς ἢ ἐξωτερικοὺς καὶ μαθηματικοὺς ἢ ἐσωτερικούς—, ὡς καὶ ἡ χρῆσις συμβόλων—ἰδίᾳ τῆς πενταγράμμου ἢ τοῦ γνώμονος—καὶ συμβολικῶν ρήσεων πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν οἰκείων καὶ διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ξένων καὶ ἀμυήτων. Ἡ πίστις τέλος εἰς τὴν μετενσωμάτωσιν καὶ τὴν μετὰ θάνατον ἀνταπόδοσιν καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς αὐτὴν ἀπαγόρευσις τῆς διατροφῆς ἀπὸ κρεάτων, ἰχθύων καὶ κυάμων δεικνύουσιν ὅτι ὁ Πυθαγόρας εἶχε μυηθῆ εἰς τὰ ὀρφικὰ μυστήρια καὶ ἦτο γνώστης τῶν ὀρφικῶν διδαγμάτων. Ὁ ἐπιστημονικὸς χαρακτὴρ τῶν πυθαγορείων ἱδρυμάτων καταφαίνεται ἐκ τῆς ὑποχρεώσεως τῶν ἑταίρων ν' ἀσχολῶνται περὶ τέχνας τινάς, καὶ μάλιστα τὴν μουσικήν, ὡς καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν. Οἱ ἠθικοὶ τέλος καὶ πολιτικοὶ σκοποὶ τῶν συλλόγων ἦσαν διαμόρφωσις τῶν ἀνθρωπίνων ἠθῶν, τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας καθόλου συμφώνως πρὸς τὰ ἰδανικὰ τῆς δωρικῆς φυλῆς. Διὰ τοῦτο ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἑταίρους ἡ πειθαρχία πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, ἡ ἄνευ ἀντιρρήσεως ἀποδοχὴ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας τῶν διδασκάλων («αὐτὸς ἔφα»), ἡ ἀκραιφνὴς πρὸς ἀλλήλους πίστις καὶ φιλία καὶ ἡ πρόθυμος ἀλληλοβοήθεια (Δάμων καὶ Φιντίας), ἡ λιτότης, ἡ ἐγκράτεια, ἡ σκληραγωγία, ἡ ἀκρίβεια περὶ τὸν ὁρισμὸν καὶ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν καθημερινῶν ἔργων καὶ ἡ ἡμερησία αὐτοδοκιμασία («τί παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί δέ μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη»). Ὡς ἀπομίμησις δωρικῶν ἠθῶν πρέπει νὰ θεωρηθῶσι καὶ ἡ προτίμησις εἰς μὲν τὴν θρησκείαν τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ θεοῦ τῆς εὐκοσμίας, τῆς τάξεως καὶ τῆς ἁρμονίας, εἰς δὲ τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος. Χαρακτηριστικὸν ὡσαύτως τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῶν συλλόγων ἦτο καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀτιμωτικὴ ἀποβολὴ τῶν κρινομένων ὡς ἀναξίων. Τὰ φρονήματα καὶ οἱ σκοποὶ τῶν πυθαγορείων ἦτο ἑπόμενον νὰ προκαλέσωσι ρῆξιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐκ τῶν συλλόγων ἀποβληθέντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν δημοκρατικῶν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Πυθαγόρας, ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, μετηνάστευσεν εἰς Μεταπόντιον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 500 π. Χ. Τέλος, περὶ τὸ 400 π. Χ., ἡ οἰκία τοῦ Μίλωνος, ἐν ᾗ ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ πυθαγόρειοι, περιεκυκλώθη καὶ ἐνεπρήσθη. Σχεδὸν πάντες οἱ συνηγμένοι ἀπωλέσθησαν, μόνον

Digitized by Google

δὲ οἱ δύο Ταραντῖνοι Ἄρχιππος καὶ Λῦσις κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν. Ὁ Λῦσις ἦλθεν εἰς Θήβας, ἔνθα προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ Ἐπαμεινώνδα. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔζη περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος καὶ ὁ Φιλόλαος, συγγραφεὺς ἔργου ἐπιγραφομένου «Περὶ φύσιος», τοῦ ὁποίου ἀποσπάσματά τινα διασωθέντα ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν πηγὴν διὰ τὴν γνῶσιν τῶν πυθαγορικῶν διδαγμάτων. Τοῦ Φιλολάου τούτου μαθηταὶ ἦσαν καὶ οἱ ἐκ τοῦ πλατωνικοῦ «Φαίδωνος» γνωστοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Σωκράτους Σιμμίας καὶ Κέβης. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἐπεσκέφθη τὴν κάτω Ἰταλίαν, ἔνθα ἡ πυθαγόρειος κοινότης, παρὰ τὸ κατενεχθὲν κατ' αὐτῆς σκληρὸν πλῆγμα, ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται μέχρι τῶν μέσων τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος. Τότε ὅμως διελύθη πλέον, ἵνα ἀναφανῇ καὶ πάλιν κατὰ τὸν Α΄ προχριστιανικὸν αἰῶνα, ὡς σχολὴ τῶν νεωτέρων πυθαγορείων. Ὡς πυθαγόρειοι, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων, ἀναφέρονται, πλὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τηλαύγους, τοῦ χαρακτηριζομένου ὡς διαδόχου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οἱ Εὔρυτος ὁ Ταραντῖνος, Κλεινίας ὁ Ταραντῖνος, Τίμαιος ὁ Λοκρός, γνωστὸς ἐκ τοῦ φερωνύμου πλατωνικοῦ διαλόγου, Ἀρχύτας ὁ Ταραντῖνος, Ὄκελλος ὁ Λευκανὸς καὶ ἄλλοι. Τῶν εἰλικρινῶν πυθαγορείων διακριτέοι οἱ συνδυάσαντες τὰ πυθαγόρεια δόγματα μετ' ἄλλων φιλοσοφημάτων, οἷοι φέρονται οἱ Ἀλκμέων ὁ Κροτωνιάτης, Ἵππασος ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἔκφαντος ὁ Συρακόσιος. Συγγράμματα τοῦ Πυθογόρου μνημονεύονται πολλά, εἶναι ὅμως πάντα πλάσματα τῶν μεταγενεστέρων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν νεοπυθαγορείων. Πιθανώτερον είναι ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πυθαγόρας οὐδεμίαν κατέλιπε συγγραφήν. Ὡς κυριώταται καὶ ἀξιόπιστοι πηγαὶ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν πυθαγορείων δογμάτων χρησιμεύουσι τὰ ἀναφερόμενα περὶ τῆς πυθαγορικῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν παλαιοτέρων περιπατητικῶν. Σπουδαιοτάτης σημασίας, τέλος, καὶ μεγίστης ἀξίας πηγαὶ εἶναι καὶ τὰ σωθέντα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Φιλολάου «Περὶ φύσιος». Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυθαγορικὸν σύστημα, ὑπέστη μὲν τοῦτο μεταβολὰς ἐν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων, αἱ θεμελιώδεις ὅμως αὐτοῦ ἀρχαὶ κατὰ πάντα αὐτῶν τὰ σημεῖα ἀνάγονται εἰς αὐτὸν τὸν Πυθαγόραν.

Ὁμόφωνος παράδοσις τῶν ἀρχαίων εἶναι ὅτι οἱ πυθαγόρειοι ἐθεώρουν ὡς ἀρχὴν τῶν ὄντων τοὺς ἀριθμούς. Ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ δὲν ἐκλαμβάνονται ὑπ' αὐτῶν μόνον ὥς τι ἀφῃρημένον, εἰς τὴν νόησιν ὑπάρχον, ὡς πρότυπον τῶν πραγμάτων ἢ ὡς ἔκφρασις τῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτοτελεῖς καὶ πραγματικαὶ οὐσίαι. Ὅτι λοιπὸν ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι οἱ ἀριθμοί, σημαίνει δύο τινά: α΄) ὅτι ἕκαστον πρᾶγμα εἶναι ἀριθμός τις καὶ ὅτι τὰ μέρη, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ ἀριθμός, εἶναι καὶ μέρη τοῦ πράγματος, τὰ πάντα δηλαδὴ εἶναι ἀριθμοὶ καὶ σύγκεινται ἐξ ἀριθμῶν· καὶ β΄) ὅτι ἡ ἁρμονία καὶ ἡ συμμετρία ἡ διέπουσα τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων καὶ τὸ σύμπαν καθόλου, τὸ ὁποῖον ἕνεκα τούτου ἐκλήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν πυθαγορείων «κόσμος» (τὶ τὸ διακεκοσμημένον, τακτοποιημένον καὶ ἁρμονικῶς διατεταγμένον) εἶναι αὐτὴ ἡ ἀναλογία, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν σχέσεις. Τὰ πάντα δηλαδὴ ἔχουσι γίνει κατὰ τοὺς ἀριθμούς. Οἱ ἀριθμοὶ κατὰ ταῦτα ἐμφανίζονται εἰς τὸ πυθαγορικὸν σύστημα καὶ ὡς ἡ κατ' εἶδος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡ ὑλικὴ ἀρχὴ τῶν ὄντων (*Ἀριστοτ.* Μετ. τὰ φυσ. Α΄, 5, 985. β΄ 23 καὶ *Φιλολάου* Ἀποσπ. 13). Οὐδὲν πρᾶγμα, οὔτε καθ' ἑαυτό, οὔτε κατὰ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τ' ἄλλα πράγματα, θὰ ἦτο σαφές, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ. Οὗτος, προσαρμόζων πρὸς τὴν νόησιν πάντα τὰ ὑποπίπτοντα εἰς τὴν αἴσθησιν ἡμῶν, καθιστᾷ δυνατὴν τὴν γνῶσιν αὐτῶν, παρέχων εἰς αὐτὰ μορφὴν (σῶμα) καὶ καθορίζων πάσας τὰς σχέσεις αὐτῶν, καὶ τῶν πεπερασμένων καὶ τῶν ἀπείρων. Τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἀριθμῶν βλέπει τις ἐπικρατοῦσαν οὐ μόνον εἰς τὰ θεῖα καὶ δαιμόνια πράγματα, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ, εἰς πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα καὶ τοὺς λόγους, εἰς πάντα τὰ τεχνικὰ δημιουργήματα καὶ εἰς τὴν μουσικήν. Ψεῦδος ἡ φύσις καὶ ἡ ἁρμονία τῶν ἀριθμῶν οὐδὲν ἐπιδέχεται ὡς ἀνοίκειον πρὸς αὐτά. Μόνον εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀπείρου, τοῦ μὴ νοητοῦ καὶ τοῦ παραλόγου ὑπάρχει τὸ ψεῦδος καὶ ὁ φθόνος.

Γνωσιολογία. Εἰς τὴν θεωρίαν περὶ τῶν ἀριθμῶν, ὡς ἀρχῆς πάντων τῶν ὄντων, προήχθησαν κυρίως οἱ πυθαγόρειοι ἐκ τῆς ζωηροτάτης ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε προξενήσει εἰς αὐτοὺς ἡ μαγικὴ δύναμις τῆς μουσικῆς. Ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῶν ἐνασχόλησις περὶ τὴν τέχνην ταύτην ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι τὸ χαῶδες πλῆθος τῶν τόνων τότε μόνον μεταβάλλεται εἰς μουσικήν, ὅταν ὁ ἦχος ὑποβάλλεται εἰς ἀριθμητικὴν ἀξίαν καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἀναλογίαν, τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν μελῳδίαν. Ἀπόλυτον πεποίθησιν περὶ τῆς συναφείας ταύτης μεταξὺ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς μαθηματικῆς παρέσχεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἑξῆς ἁπλούστατον πείραμα: Μία χορδὴ ἐτείνετο ἄνωθεν ἠχητικοῦ πεδίου, διά τινος δὲ μεταθετοῦ ξυλίνου ὑποστηρίγματος, τὸ ὁποῖον ἐτίθετο κάτωθεν αὐτῆς, κατωρθοῦτο νὰ διαιρεθῇ αὕτη εἰς διαφόρου μεγέθους τμήματα καὶ νὰ παραχθῶσιν οὕτως ἐπ' αὐτῆς ποικιλώτατοι τόνοι. Ἐὰν λοιπὸν τεθῇ τὸ ξύλινον ὑποστήριγμα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ ἀναλογία τοῦ μικροτέρου τμήματος τῆς χορδῆς πρὸς τὸ μεγαλύτερον νὰ εἶναι 1 : 2, τότε οἱ παραγόμενοι ἐκ τῶν δύο τμημάτων τόνοι ἀπέχουσιν ἀλλήλων κατὰ μίαν ὀγδόην (octave). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν ἡ σχέσις τοῦ μήκους τῶν δύο μερῶν τῆς χορδῆς εἶναι 2 : 3, προκύπτει ἡ πέμπτη, ἐὰν δὲ 3 : 4, ἡ τετάρτη. Ἀφοῦ λοιπὸν κατέστη ἀντιληπτὸν ὅτι αἱ πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῶν μουσικῶν τόνων ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ μήκους τῶν χορδῶν, εὑρέθη πλέον ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα ἐκ τῆς μουσικῆς εἰς τὴν μαθηματικήν. Κατ' αὐστηρὰν ἀναλογίαν ἀνταποκρίνεται ἡ ἁρμονία τῶν τόνων πρὸς τὴν ἁρμονίαν ἢ ἀναλογικότητα τῶν ἀριθμῶν. Οὕτω, τὸ κατ' ἐξοχὴν φευγαλέον καὶ μᾶλλον ἀσύλληπτον, ὁ μουσικὸς τόνος, ὁ συνταράσσων τὴν ψυχήν, καὶ ἡ ἁρμονία αὐτῶν, ἡ πραΰνουσα καὶ ἀνυψοῦσα τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ὑπετάχθησαν εἰς τὸν ἄτεγκτον νόμον τῶν ἀριθμῶν. Αἱ διαφοραί, τὰς ὁποίας ἀντελαμβάνετο τὸ ἐξησκημένον οὖς τοῦ μουσικοῦ, ἀνήχθησαν εἰς μίαν προσιτὴν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην νόησιν ἀρχήν, εἰς ἕνα μαθηματικὸν νόμον: τὸ ὕψος τῶν τόνων εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογον τοῦ μήκους τῶν χορδῶν τῆς αὐτῆς ἐντάσεως. Ἡ ἐπίγνωσις τῆς κυριαρχίας τῶν ἀριθμῶν εἰς τὴν μουσικὴν ὡδήγησε μετὰ ταῦτα εἰς ἐρεύνας καὶ σκέψεις περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν τούτων τῶν ἀριθμῶν. Οὕτως οἱ πυθαγόρειοι ἀπέβησαν οἱ θεμελιωταὶ τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ἐν γένει ἐπιστήμης, ἡ ὁποία καὶ κατὰ τὸν Κάντιον ἐπὶ τοσοῦτον μόνον δύναται ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς θετικὴ ἐπιστήμη, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατὸν ν' ἀναχθῇ εἰς μαθηματικοὺς τύπους. Εἰς τὸν Πυθαγόραν ἀποδίδει ἡ παράδοσις τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ τετράγωνον τῆς ὑποτεινούσης τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν δύο ἄλλων πλευρῶν. Ἡ ἀνεξαρτήτως πάσης ἐμπειρίας, διὰ μόνης τῆς καθαρᾶς νοήσεως, εὑρεθεῖσα γνῶσις τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς θαυμαστῆς τάξεως εἰς τὰς ἀριθμητικὰς σχέσεις, ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν ὡς θεία ἀποκάλυψις, φωτισμός, ἔμπνευσις, ἀνακάλυψις ἑνὸς κόσμου πνευματικῶν οὐσιῶν, μὴ φανεροῦ εἰς τὰς αἰσθήσεις. Ὡς πᾶν τὸ γινόμενον ἀντιληπτὸν διὰ τῶν αἰσθήσεων εἶναι πραγματικόν, τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ συμβαίνῃ καὶ διὰ πᾶν διὰ τῆς νοήσεως γιγνωσκόμενον, ἤτοι διὰ τοὺς ἀριθμούς. Εἶναι λοιπὸν οὗτοι πραγματικότητες καὶ ἁρμονικῶς ἡνωμένοι ἀποτελοῦσι βασίλειον, κεκρυμμένον εἰς τὰς αἰσθήσεις, αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἅγιοι καὶ θεῖοι.

Ἀριθμολογία. Αὗται εἶναι αἱ γνωσιολογικαὶ βάσεις, ἐξ ὧν προέκυψεν ἡ φιλοσοφία τῶν πυθαγορείων. Ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενοι οὗτοι κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀναλογία ἡ διέπουσα τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς διήκει δι' ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀριθμῶν ἄλλοι μὲν εἶναι ἄρτιοι, ἄλλοι δὲ περιττοί, ἐκ τῶν ἰδίων δὲ συστατικῶν ἀποτελοῦνται καὶ οἱ καθ' ἕκαστον ἀριθμοί. Καὶ ἄρτιοι μὲν λέγονται ὅσοι ἀποτερματίζουσι τὴν διαίρεσιν διὰ δύο, περιττοὶ δὲ ὅσοι δὲν πράττουσι τοῦτο. Οἱ μὲν περιττοὶ εἶναι πεπερασμένοι, οἱ δ' ἄρτιοι ἄπειροι. Ἐπειδὴ δὲ πᾶν τὸ ἔχον πέρας θεωρεῖται συνήθως ὡς τελειότερον τοῦ ἀπείρου καὶ ἀμόρφου, ὁ δὲ περιττὸς ἀριθμὸς ὡς μᾶλλον εὐτυχίαν φέρων ἢ ὁ ἄπειρος, διὰ τοῦτο ἀνεπτύχθη ἡ θεωρία ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ ἀπείρου καὶ πεπερασμένου διήκει διὰ πάντων καὶ κατεστρώθη οὕτω πίναξ 10 κυριωτάτων ἀντιθέσεων, ἔχων ὡς ἑξῆς: 1 πέρας—ἄπειρον, 2 περιττὸν—ἄρτιον, 3 ἓν—πλῆθος, 4 δεξιὸν—ἀριστερόν, 5 ἄρρεν—θῆλυ, 6 ἠρεμοῦν—κινούμενον, 7 εὐθὺ—καμπύλον, 8 φῶς—σκότος, 9 ἀγαθὸν—κακόν, 10 τετράγωνον—ἑτερόμηκες. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ἀπόπειρα ἐγένετο πρὸς μεθοδικωτέραν διεξαγωγὴν τῆς περὶ ἀριθμῶν θεωρίας. Ὡς κύριος τύπος τῶν ἀριθμῶν ἐθεωρήθη ἡ δεκάς, τὸ δεκαδικὸν σύστημα. Ἕκαστος τῶν δέκα πρώτων ἀριθμῶν ἔχει ἰδίαν σημασίαν. Οἱ ἀριθμοὶ 1—4 περιέχουσιν ἐν πρώτοις τοὺς προσδιορισμοὺς τῶν σωμάτων τοὺς σχετικοὺς πρὸς τὸν χῶρον. Ὁ ἀριθμὸς 1 παριστᾷ τὸ σημεῖον, ὁ 2 τὴν γραμμήν, ὁ 3 τὴν ἐπιφάνειαν, ὁ 4 τὸ σῶμα. Οὕτως ὁ 4 εἶναι ὁ ἀριθμὸς ὁ περιλαμβάνων πᾶσαν τὴν μαθηματικήν. Ὁ 5 ἐκφράζει τὴν ποιότητα καὶ τὸ χρῶμα, ὁ 6 εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμψύχων, ὁ 7 τῆς φρονήσεως, τῆς ὑγείας, τοῦ φωτός, ὁ 8 τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας, ὁ 9, ὡς τὸ ἄθροισμα 4+5, παριστᾷ τὴν ἕνωσιν τῶν ποιοτικῶν καὶ ποσοτικῶν προσδιορισμῶν, ὁ δὲ 10, τέλος, ὡς τὸ ἄθροισμα 1+2+3+4, εἶναι ὁ τελειότατος ἀριθμός, ὁ περιλαμβάνων πάσας τὰς ἀριθμητικάς, γεωμετρικὰς καὶ μουσικὰς ἁρμονίας. Διὰ τοῦ ἀριθμητικοῦ τούτου σχήματος ἀτενίζουσιν οἱ πυθαγόρειοι τὸ σύμπαν καὶ ζητοῦσι νὰ ἐπανεύρωσιν αὐτὸ εἰς τὸν κόσμον.

Κοσμολογία. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος εὑρίσκεται ἑστία πυρός, καλουμένη ὑπὸ τῶν πυθαγορείων «ἑστία τοῦ παντός», «μονάς», «Ζανὸς πύργος» κτλ., ὡς ἐπέχουσα θέσιν θείας τινὸς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως. Ἐξ αὐτῆς συνέστη καὶ διεμορφώθη κατὰ μικρὸν τὸ σύμπαν, περὶ αὐτὴν δὲ χορεύουν οἱονεὶ κινούμεναι ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς δέκα οὐράνια σώματα: ἡ σφαῖρα τῶν ἀπλανῶν, εὑρισκομένη εἰς τὴν ἀπωτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ πυρός, αἱ σφαῖραι τῶν 5 γνωστῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους πλανητῶν (Κρόνου, Διός, Ἄρεως, Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῦ), ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ καὶ τέλος ἡ ἐγγύτερον πρὸς τὸ κεντρικὸν πῦρ εὑρισκομένη Ἀντίχθων, μὴ ὁρατὴ εἰς ἡμᾶς, ὡς κατοικοῦντας τὰ πρὸς ἐκείνην ἀπεστραμμένα μέρη τῆς γῆς. Ἐπειδὴ δὲ πᾶν σῶμα, κινούμενον καὶ κραδαινόμενον ἐκπέμπει ἦχον ἀνάλογον πρὸς τὸν ὄγκον καὶ τὴν ταχύτητα αὐτοῦ, αἱ δ' ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ σφαιρῶν εἶναι διατεταγμέναι κατὰ τὰς ἀναλογίας τῆς μυστικῆς ἁρμονίας ἢ ὀκταφωνίας, διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἀενάου φορᾶς τῶν οὐρανίων σωμάτων περὶ τὸ κεντρικὸν πῦρ ἀποτελεῖται θαυμαστὴ συνήχησις καὶ συναυλία, ἡ περιλάλητος σφαιρικὴ ἁρμονία. Αὕτη ὅμως δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ εἰς ἡμᾶς, διότι ἔχομεν ἐξοικειωθῆ πρὸς αὐτὴν καὶ διότι δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιπαραβάλωμεν ταύτην πρὸς τὴν ἐναντίαν σιγήν. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἀριθμοῦ 10, σημασίαν ἔχει διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνόλου τοῦ κόσμου καὶ ὁ ἀριθμὸς 3. Διὰ τοῦτο τὸ σύμπαν διῃρεῖτο εἰς τρία μέρη ἢ στρώματα: α΄) τὸν Ὄλυμπον, ὄντα ἕδραν τῶν θεῶν καὶ περιλαμβάνοντα τὴν σφαῖραν τῶν ἀπλανῶν, β΄) τὸν κόσμον, περιλαμβάνοντα τὰς σφαίρας τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν πλανητῶν καὶ γ΄) τὸν οὐρανόν, περιλαμβάνοντα πάντα τὰ ὑπὸ τὴν σελήνην καὶ τὰ περίγεια. Αἱ διδασκαλίαι τέλος περὶ κανονικῆς ἐπιστροφῆς πάντων τῶν προσώπων καὶ γεγονότων κατὰ διαφόρους περιόδους, ὡς καὶ περὶ καταστροφῆς τῆς γῆς διὰ πυρός, κατερχομένου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὕδατος, ἐκχυνομένου ἐκ τῆς σελήνης, ἀνήκουσι καὶ αὐταὶ εἰς τὴν κοσμολογίαν τῶν πυθαγορείων. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀστρονομίαν οἱ πυθαγόρειοι προέτρεξαν πολὺ τῆς ἐποχῆς των. Πρῶτοι αὐτοὶ ἐγκατέλιπον τὰς γεωκεντρικὰς θεωρίας καὶ ἐφαντάσθησαν τὴν γῆν καὶ τὰ οὐράνια σώματα ὡς φωτεινὰς σφαίρας κινουμένας περὶ τὸ κεντρικὸν πῦρ. Ὅτε δὲ βραδύτερον αἱ φανταστικαὶ θεωρίαι ἐγκατελείφθησαν ὑπ' αὐτῶν, ἡ ἀντίχθων συνηνώθη μετὰ τῆς γῆς, ἀντικαταστήσασα τὸ δυτικὸν αὐτῆς ἡμισφαίριον, τὸ δὲ κεντρικὸν πῦρ μετετέθη εἰς τὸ κέντρον τῆς γῆς καὶ ἡ περὶ αὐτὸ κίνησις τῆς γῆς μετεβλήθη εἰς κίνησιν αὐτῆς περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκον κατὰ τὸν Δ΄ π. Χ. αἰῶνα οἱ Συρακόσιοι Ἱκέτας καὶ Ἔκφαντος.

Ἀνθρωπολογία. Ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τῶν πυθαγορείων εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξελαμβάνετο ὑπ' αὐτῶν ὡς ἁρμονία ἢ τοὐλάχιστον ὡς τὸ ὄν, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον πραγματοῦται ἡ ἁρμονία τῶν ἀριθμῶν. Ἐπειδὴ δ' ὡς ἕδρα αὐτῆς ἐξελαμβάνετο ὁ ἐγκέφαλος, ἐπιστεύετο ὅτι ἡ ἁρμονία αὐτῆς μετεδίδετο καὶ εἰς τὸ σῶμα. Καὶ ἡ ὑγεία δὲ τοῦ σώματος προέρχεται, κατὰ τὸν Ἀλκμέωνα τὸν Κροτωνιάτην, ἐκ τῆς συμμετρικῆς ἀναμείξεως πασῶν τῶν εἰς τὸ σῶμα ὑπαρχουσῶν ποιοτήτων, θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, πικροῦ καὶ ἡδέος. Ἀπόφθεγμα ὡσαύτως τοῦ Ἀλκμέωνος εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι καταστρέφονται διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν δύνανται νὰ συνδέσωσι τὴν ἀρχὴν πρὸς τὸ τέλος. Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ κύκλου· τὸ ἕτερον ἥμισυ, ἡ συμπλήρωσις τῆς ἁρμονίας, κεῖται ἐκτὸς τοῦ κόσμου τούτου καὶ διὰ τοῦτο δὲν μετέχει αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἀλλὰ μόνον ἡ ψυχή. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συναντᾶται ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ψυχῆς ὡς ἁρμονίας μετὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν μετενσωμάτωσιν, τὴν ὁποίαν πάντως οἱ πυθαγόρειοι παρέλαβον ἐκ τῶν ὀρφικῶν. Συμφώνως πρὸς τὰ ὀρφικὰ διδάγματα ἐξεδέχοντο καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Πυθαγόρου τὸ σῶμα ὡς φυλακὴν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία πολλάκις ἐπανέρχεται εἰς τὴν ζωήν, ἀναλόγως δὲ τοῦ βαθμοῦ τῆς τελειότητος αὐτῆς ἐγκλείεται εἰς σώματα ζῴων, γυναικῶν ἢ ἀνδρῶν, μέχρις ὅτου τέλος ἐπιστρέψῃ ὁριστικῶς εἰς τὸν ἀέρα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἦλθεν εἰς τὴν γῆν.

Ἠθική. Ἡ ἠθικὴ τῶν πυθαγορείων εἶχε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἦτο δ' ὅλως ἀνεξάρτητος τῆς φιλοσοφίας αὐτῶν. Διὰ τοῦτο, ἐνῷ εἶχε μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν πρακτικὸν βίον, ἐπιστημονικῶς ἐν τούτοις οὐδόλως ἀνεπτύχθη. Ἡ ἠθική των ἦτο λοιπὸν ἁπλῆ δημώδης σκέψις, θυμοσοφία καὶ βιοσοφία, σύμφωνος πρὸς τὰς περὶ τῆς ἠθικῆς ἀντιλήψεις τῆς δωρικῆς φυλῆς. Γνωμικὰ αὐτῶν ἠθικοῦ περιεχομένου καὶ μὲ μορφὴν συμβολικὴν ἢ ἀλληγορικὴν ἀναφέρονται πλεῖστα, πολλὰ δὲ περιέχονται καὶ εἰς τὰ κατὰ τὸν Α΄ π.Χ. αἰῶνα συντεθέντα «Χρυσᾶ ἔπη». Τοιαῦτα εἶναι μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «μὴ τὸ πῦρ τῇ μαχαίρᾳ σκαλεύειν» (νὰ μὴ ἐξερεθίζῃ τις μὲ δριμεῖς λόγους τοὺς ῥέποντας πρὸς τὴν ὀργήν), «μὴ καρδίαν ἐσθίειν» (νὰ μὴ κατατρώγῃ τις ἑαυτὸν διὰ τῆς λύπης), «μὴ ἐπὶ χοίνικος (μέτρου διὰ τὰ γεννήματα, χωροῦντος δύο περίπου λίτρας, ἤτοι ποσὸν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν ἡμερησίαν τροφὴν) καθέζεσθαι» (νὰ μὴ κάθηταί τις ἀργὸς καὶ τρώγῃ ἀπὸ τὰ ἕτοιμα), «μὴ ἀποδη-

Digitized by Google

μοῦντα ἐπιστρέφεσθαι» (κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου νὰ μὴ ἐπιθυμῇ τις τὴν ζωήν), «τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν» (νὰ μὴ ἀκολουθῇ τις τὰς γνώμας τοῦ ἄλλου) κλπ.

Πυθαγόρειοι νεώτεροι ἢ νεοπυθαγόρειοι. Ἡ παλαιὰ σχολὴ τῶν πυθαγορείων εἶχε διαλυθῆ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν Ἰταλίᾳ ὅμως διεσῴζοντο πυθαγορικαὶ κοινότητες, ἀσκοῦσαι τὴν πυθαγορικὴν ἐγκράτειαν, ζῶσαι τὸν πυθαγόρειον τρόπον τοῦ βίου, τελοῦσαι ἱερουργίας, παρεμφερεῖς πρὸς τὰ ὀρφικὰ μυστήρια, καὶ ἐμπνεόμεναι ἐν γένει ἐκ τῶν ἀναμνήσεων καὶ τοῦ θρύλου τοῦ παναρχαίου σχολάρχου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Β΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α΄ π. Χ. αἰῶνος ἀνεβίωσε καὶ πάλιν ὁ πυθαγορισμός, ἀνεφάνησαν δὲ φιλόσοφοι, οἵτινες, κληθέντες νεώτεροι πυθαγόρειοι ἢ νεοπυθαγόρειοι, ἀνέπτυξαν ἐξαιρετικὸν συγγραφικὸν ζῆλον καὶ δρᾶσιν, διέδωσαν μεταξὺ τῶν συγχρόνων των πολλὰ ψευδεπίγραφα ἔργα, ἐμφανιζόμενα ὡς συγγράμματα αὐτοῦ τοῦ Πυθαγόρου ἢ ἄλλων παλαιῶν πυθαγορείων, ὑπῆρξαν δὲ ἄλλοι μὲν τούτων θεουργοὶ καὶ μάντεις καὶ θαυματοποιοί, ἄλλοι δὲ πραγματικοὶ φιλόσοφοι καὶ σοβαροὶ ἐπιστημονικοὶ ἐρευνηταί, προαγαγόντες καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς εἰδικὰς ἐπιστήμας. Τόπος τῆς γενέσεως καὶ πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ νεοπυθαγορισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ Ἀλεξάνδρεια, ὁπόθεν μετεφυτεύθη εἰς Ῥώμην καὶ ἀλλαχοῦ. Νεοπυθαγόρειοι ὑπῆρξαν πολλοί, ἀλλ' οἱ σπουδαιότατοι τούτων ἦσαν οἱ ἑξῆς: ὁ *Ῥωμαῖος Νιγίδιος Φιγύλος*, ὁ θαυματοποιὸς καὶ πυθαγόρειος προφήτης *Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς*, ὁ *Μοδερᾶτος ὁ Γαδειρίτης*, ὁ *Νικόμαχος ὁ Γερασηνὸς* καὶ ὁ *Νουμήνιος ὁ Ἀπαμεύς*, ὁ ἀμεσώτατος πρόδρομος τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καὶ πρωτουργὸς τῆς θεμελιώδη σημασίαν σχούσης διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς χριστιανικῆς θεολογίας θεωρίας περὶ τριῶν θεοτήτων: τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ παντός, τοῦ δημιουργοῦ καὶ τοῦ κόσμου.

Ἐκ τῆς διασωθείσης νεοπυθαγορικῆς φιλολογίας ἄξια μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἡ διὰ τοῦ Διογένους Λαερτίου παραδοθεῖσα ἔκθεσις περὶ τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ πολυΐστορος, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἐκθέσεις τοῦ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ καὶ ἡ παρὰ Φωτίῳ (κῶδιξ 249) διασωθεῖσα ἔκθεσις ἀνωνύμου τινός· τὰ εἰς τὸν Πυθαγόραν ἀποδιδόμενα «Χρυσᾶ ἔπη»· ἡ εἰς τὸν Ὄκελλον τὸν Λευκανὸν ἀποδιδομένη συγγραφὴ περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως· πολλὰ ψευδεπίγραφα ἔργα, ὧν διεσώθησαν μόνον ἀποσπάσματα· τὰ ἔργα τοῦ πολυγραφωτάτου Νιγιδίου Φιγύλου, διασωθέντα μόνον ἐν ἀποσπάσμασιν, ἅτινα παραθέτει εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ὁ Κικέρων· τοῦ Νικομάχου ἡ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀριθμητικήν», ὡς καὶ τὰ «Ἀριθμητικὰ θεολογούμενα» (διασωθέντα ἐν ἐπιτομῇ) καὶ τέλος ἡ βιογραφία τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ προσκειμένου εἰς τὸν νεοπυθαγορισμὸν Φιλοστράτου.

Ὁ νεοπυθαγορισμὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκληρονόμησεν ἐκ τῆς φιλοσοφίας τῶν παλαιῶν πυθαγορείων τὸν θρησκευτικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ἐνισχυθέντα ἐκ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνήνωσεν ἐν ἑαυτῷ, κατὰ τρόπον ἐκλεκτικόν, παλαιὰ πυθαγορικὰ δόγματα μετὰ στοιχείων πλατωνικῶν, περιπατητικῶν καὶ στωϊκῶν. Ὁ συνδυασμὸς τῶν στοιχείων τούτων ὑπῆρξε διάφορος εἰς ἕκαστον τῶν νεοπυθαγορείων, γενικῶς ὅμως παρατηροῦνται δύο κατευθύνσεις: μία δυαρχική, προερχομένη ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πλανωνικοῦ στοιχείου, καὶ ἄλλη μονιστική, προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς στωϊκῆς κοσμοθεωρίας. Ἐν τούτοις καὶ αἱ δύο αὗται διάφοροι κατευθύνσεις διεσταυρώθησαν ἐνίοτε, ὡς κοιναὶ δὲ εἰς πάντας τοὺς νεοπυθαγορικοὺς ἀπόψεις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν αἱ ἑξῆς θεμελιώδεις ἀρχαί. Ἐν πρώτοις ἐξήρθη ἡ μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου ἀντίθεσις. Τὸ μεταξὺ ἀμφοτέρων χάσμα παρεστάθη ὡς ἀπείρως μέγα, ἵνα οὕτω καὶ ὁ πόθος πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ θείου ἀποβῇ ζωηρότερος καὶ ἡ ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης μέλλουσα νὰ προκύψῃ λύτρωσις νοηθῇ ὡς δυναμένη νὰ φέρῃ τὴν ἄκραν μακαριότητα. Τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά, ἡ ὕλη τῶν θυσιῶν, εἶναι μεμιασμένα, ὡσαύτως δὲ καὶ ἑκάστη λέξις, ἐφ' ὅσον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματος. Τὸ πνεῦμα ὅμως δὲν ἔχει ἀνάγκην ὀργάνου τινός, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ λόγου. Ἡ ἐν τῷ σύμπαντι ἐπικρατοῦσα ἀντίθεσις μεταξὺ ὕλης καὶ πνεύματος, μετεφέρθη ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ, ὅστις κατὰ παλαιὰν καὶ ἀπὸ τοῦ Δημοκρίτου ἐπικρατήσασαν παράστασιν ἐνοήθη ὡς ἀποτελῶν μικρόκοσμόν τινα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι γήϊνος καὶ διὰ τοῦτο μεμιασμένος· εἶναι ὅμως συγχρόνως καὶ πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδεκτικὸς τῆς μετὰ τοῦ θείου ἑνώσεως. Τὸ πνευματικὸν λοιπὸν μέρος αὐτοῦ, ἡ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσα ἀληθὴς γνῶσις, εἶναι θεῖον δώρημα.

Ἀλλὰ δώρων ὑπάρχουσι δύο εἴδη: τοιαῦτα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁ δωρῶν ἀποχωρίζεται, ὅταν δίδῃ ταῦτα, ὡς π. χ. τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν τροφὴν καὶ τὰ χρήματα καὶ ἄλλα, διὰ τῶν ὁποίων πλουτίζεται μὲν ὁ δεχόμενος ταῦτα, χωρὶς ὅμως καὶ ὁ δίδων νὰ ὑφίσταται ἀπώλειάν τινα. Τὰ μὲν πρῶτα δῶρα, τὰ ὑλικά, εἶναι πρόσκαιρα καὶ φθαρτά, τὰ δ' ἄλλα, τὰ πνευματικά, εἶναι θεῖα καὶ αἰώνια. Ὁ θεὸς μεταδίδει εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ὡς ἐκ τῆς μιᾶς λαμπάδος μεταδίδει τις φῶς εἰς ἑτέραν. Ἡ μεταδίδουσα τὸ φῶς λαμπὰς ἐξακολουθεῖ νὰ καίῃ, ἐνῷ ἡ λαμβάνουσα μετέχει τοῦ φωτὸς αὐτῆς. Οὕτω καὶ ἡ γνῶσις ἡμῶν εἶναι δῶρον τῆς θείας χάριτος. Ὡς εἴμεθα ἀναντιρρήτως ἀκάθαρτοι ὡς γήϊνοι, οὕτως εἴμεθα καὶ θεῖοι κατὰ τὸ πνεῦμα ἡμῶν. Ἀλλὰ πόθεν προερχόμεθα ἡμεῖς μὲ τ' ἀντίθετα ταῦτα στοιχεῖα, τὰ συνηνωμένα ἐν τῇ ὑπάρξει ἡμῶν; πόθεν προέρχεται ἐν γένει ὁ κόσμος; Ὁ θεὸς δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἔχῃ συνεργήσει μετὰ τῆς ὕλης, ἥτις εἶναι τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ. Οἱαδήποτε ἐπαφὴ τοῦ καθαροῦ μετὰ τοῦ ἀκαθάρτου εἶναι ἀδύνατος. Ἀλλ' ὁ πλατωνικὸς Τίμαιος διδάσκει ὅτι ὁ κόσμος εἶναι δημιούργημα. Ἡ ὕλη θὰ ἦτο ἀνίκανος νὰ δημιουργήσῃ τὸ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας καθωρισμένον καὶ ἁρμονικὸν δημιούργημα τοῦ κόσμου καὶ μάλιστα τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς θείαν γνῶσιν. Ἀφοῦ ὅμως ὁ θεὸς δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ὕλης καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ ἦτο ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, τότε δημιουργὸς αὐτοῦ δύναται μόνον νὰ εἶναι τὸ ὁμοίωμα, ὁ υἱὸς καὶ βοηθὸς αὐτοῦ. Ὁ δημιουργὸς λοιπὸν εἶναι εἷς ἄλλος θεός, ὅστις δύναται οὕτω νὰ θεωρηθῇ ὡς διακοσμητὴς τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ὕλης αὐτὸς ὁ θεός. Ὡς θεῖον ὂν κατὰ τὴν προέλευσιν αὐτοῦ ὁ δημιουργός, δύναται μετὰ σοφίας νὰ διακοσμήσῃ καὶ κυβερνήσῃ τὸν κόσμον, εἰς ὃν μεταδίδει οὕτω τὴν θειότητα αὐτοῦ, καθιστῶν καὶ αὐτὸν θεῖον. Προκύπτουσιν οὕτω τρεῖς θεοί: ὁ πρῶτος εἶναι ὁ πατήρ, ὁ δεύτερος ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ τρίτος αὐτὸ τὸ δημιούργημα ἢ κόσμος. Οὕτως ἀνευρέθη τὸ μεσάζον μέλος μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου. Τὸ δημιουργικὸν ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ καὶ πρώτου θεοῦ καὶ ἀπέβη δευτέρα θεότης, ἐγγύτερον πρὸς τὸν κόσμον ἱσταμένη. Ὡς μεσάζουσαι δὲ βαθμῖδες μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου ἐχρησιμοποιήθησαν πλέον αἱ ἰδέαι. Ἐν τῷ πνεύματι δηλαδὴ τοῦ δημιουργοῦ ὑπάρχουσι προφανῶς ἐννοήματα, ἐπειδὴ δ' ὁ κόσμος εἶναι σοφῶς δημιουργημένος καὶ μετὰ σοφίας κυβερνᾶται, εἶναι προφανὲς ὅτι αἱ δυνάμεις αἱ παράγουσαι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τελούμενα καὶ τὰ ἐν τῷ δημιουργῷ ὑπάρχοντα ἐννοήματα θὰ πρέπῃ νὰ νοηθῶσιν ὡς εὑρισκόμενα ἐν συναφείᾳ πρὸς ἀλλήλας ἢ μᾶλλον ὡς δύο ὄψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Ὡς τοιαῦται δὲ οὐσίαι αἱ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ ἐννοήματα τοῦ δημιουργοῦ καὶ ὄργανα παντὸς ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνοντος, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἔσχαται αἰτίαι πάσης γνώσεως, κατὰ τὴν ἀρχικὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, ἀλλ' ἐξελήφθησαν, ἐπικρατησάσης τῆς πυθαγοριζούσης ἀντιλήψεως τῆς παλαιᾶς ἀκαδημίας, ὡς ἀριθμοί. Μετὰ τὸν μετασχηματισμὸν τῶν ἰδεῶν εἰς ἀριθμούς, οἱ ἀριθμοὶ πλέον ὄντες, κατὰ τὴν πυθαγόρειον φιλοσοφίαν, καὶ ἡ ὑλικὴ καὶ ἡ κατ' εἶδος ἀρχὴ τῶν ὄντων καὶ ἡ αἰτία πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων, ἐταυτίσθησαν πρὸς τὰς κατὰ τὴν στωϊκὴν κοσμοθεωρίαν ἐν τῷ σύμπαντι διακεχυμένας καὶ δρώσας λογικὰς καὶ σπερματικὰς δυνάμεις, αὗται δὲ πάλιν ἐνοήθησαν ὡς δαιμονικὰ ὄντα ἢ κατώτεροι θεοὶ ἢ προηγμένα πνεύματα, ἀποτελοῦντα τὰς βαθμῖδας τῆς μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς κλίμακος. Οὕτως ἐν τῷ νεοπυθαγορισμῷ κατέστησαν πλέον εὐκρινῆ τὰ τρία χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ προχριστιανικοῦ μυστικισμοῦ. Ἐν πρώτοις δηλαδὴ τὸ θεῖον ἐχωρίσθη τελείως τοῦ κόσμου, καὶ μόνον εἷς δεύτερος θεὸς ἐθεωρήθη ὡς δυνάμενος νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς σχέσιν πρὸς τὸν θεόν. Ἡ θεωρία τοῦ θείου καὶ ἡ ἄμεσος μετ' αὐτοῦ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου παρεστάθη ὡς δυναμένη νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον δι' ἀπομακρύνσεως ἐκ τοῦ κόσμου, δι' ἐξόδου ἐξ αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐκστάσεως. Αἱ πλατωνικαὶ ἰδέαι κατὰ δεύτερον ἀπεγυμνώθησαν τῆς ἰδιότητος αὐτῶν ὡς ἐσχάτων αἰτιῶν τῆς γνώσεως καὶ ἀπέβησαν πυθαγορικοὶ ἀριθμοὶ ἢ στωϊκαὶ δυνάμεις. Αἱ δυνάμεις αὗται τέλος ἐταυτίσθησαν πρὸς τοὺς δαίμονας, τοὺς κατωτέρους θεοὺς καὶ τὰ προηγμένα πνεύματα καὶ οὕτω ἡ μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς περιοχὴ ἐθεωρήθη ὡς πλήρης πνευμάτων, συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς λαϊκῆς θρησκείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πηγαί.* Κατάλογον τῶν γνωστοτέρων πυθαγορείων παρέχει ὁ *Ἰάμβλιχος* εἰς τὸν ἑαυτοῦ βίον τοῦ Πυθαγόρου 267 (*H. Diel*, Die Vorsokratiker 45 A). Ἀρχαίας μαρτυρίας περὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν πυθαγορείων, ὡς καὶ τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν ὅρα παρὰ *H. Diel*, Die Vorsokratiker τόμ. Α. Οἱ διασωθέντες νεοπλατωνικοὶ βίοι τοῦ Πυθαγόρου ὑπὸ τοῦ *Πορφυρίου* καὶ τοῦ *Ἰαμβλίχου* ἔχουσι μεγάλην ἀξίαν διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ περὶ τοῦ Πυθαγόρου θρύλου, ὡς καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν θεωριῶν τοῦ νεοπυθαγορισμοῦ καὶ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ. Πλήρη ἐν γένει ἀπαρίθμησιν τῶν πηγῶν περὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν πυθαγορείων ὅρα παρὰ *Ueberweg* (Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, ἐκδ. 12, *Prächter* τόμ. Α, 62). *Βοηθήματα.* Ἡ ἐκτενὴς μονογραφία τοῦ *Chaignet*, Pythagore et la Philosophie Pythagoricienne 2 τόμοι (Paris 1873). Μικρὰν καὶ ἐκλαϊκευτικὴν ἐργασίαν περὶ Πυθαγόρου καὶ τοῦ πυθαγορείου θρύλου ὑπὸ *Ed. Zeller*, ὅρα ἐν Vorträge und Abhandlungen τόμ. 1, 30—50.—*Hankel*, Zur Geschichte der Mathemathik im Altertum und Mittelalter (Leipzig 1874).—*E. Frank*, Plato und die sogenannten Pythagoreer (Halle 1923).—*Th. Gärtner*, Neopythagoreorum de beata vita et virtute doctrina eiusque fontes (Lipsiae 1877).—*H. Jügl*, Neopythagoreische Studien (Wien 1892).—*Fer. Chr. Baur*, Apollonius und Christus: herausgegeben von Zeller (1876).—*E. Bickel*, Inlocilitas. Zur Neupythagoreischen Metaphysik.—*Königsberger*, Festschrift zur 2 Jahrhundertfeier von Kants Gebartstag (1924).

Σ. Ν. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ

— **Πυθαγόρας.** Ἀρχαῖος Ζακύνθιος μουσικός, σύγχρονος τῶν μουσικῶν Ἀγήνορος καὶ Τιμοθέου. Οὗτος εἰσήγαγε πολύπλοκον μουσικὸν ὄργανον, τὸν τρίποδα, ἐφ' οὗ ἐτάνυε χορδὰς εἰς τὰ τρία διαχωρίσματα τὰ ἀπὸ ποδὸς εἰς πόδα γινόμενα, ἐφ' ἑκάστης δὲ χορδῆς ἐπέθηκε πῆχυν καὶ κάτω προσήρμοζε χορδοτόνια, συγκοινωνῶν οὕτω τὰ ἐπάνω πρὸς τὸ τύμπανον. Ἡ νέα αὕτη λύρα κρουομένη διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν παρεῖχεν εἰς τὸν ἀκροατὴν τὴν ἐντύπωσιν τριῶν ἁρμονιῶν: δωρίας, φρυγίας καὶ λυδίας.

— **Πυθαγόρας.** Εἷς τῶν μεγίστων καὶ λίαν πρωτοτύπων χαλκοπλαστῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ Ῥηγίου τῆς Ἰταλίας ἢ ἐκ Σάμου, καταφυγὼν μετ' ἄλλων φυγάδων εἰς Ἰταλίαν, ἅμα τῇ πτώσει τῆς Σάμου τῷ 496 π.Χ., καὶ ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς Ῥήγιον. Ὁ Πυθαγόρας φημίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὡς δεινὸς πλάστης ἀνδριάντων ἀθλητῶν, ὧν σπουδαιότεροι: Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Εὐθύμου, τοῦ ἐκ Λοκρῶν τῆς Ἰταλίας τρὶς νικητοῦ, ὅστις, κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῶν γραμμάτων τῆς εὑρεθείσης ἐνυπογράφου βάσεώς του, πρέπει νὰ εἶχεν ἱδρυθῆ ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν νίκην τοῦ πυγμάχου, ἤτοι κατὰ τὸ 472 π. Χ., ὡς φρονεῖ ὁ Loewy. Κατὰ τὸν Waldstein, ἀντίτυπον τοῦ περιφήμου τούτου ἀνδριάντος πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ ἀποκείμενος μαρμάρινος Ἀπόλλων τοῦ Ὀμφαλοῦ· ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κυρηναίου Ἐρατοσθένους, υἱοῦ, ἴσως, τοῦ Λίβυος Μνασέου, νικητοῦ ἐπὶ ἱππασίᾳ. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὁ νικητὴς οὗτος παρίσταται ἐποχούμενος χαλκοῦ ἅρματος καὶ ἔχων παρ' αὐτῷ Νίκην. Ὁ von Duhn φρονεῖ ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς χάλκινος ἡνίοχος εἶναι τὸ πρωτότυπον τοῦτο ἔργον τοῦ Πυθαγόρου. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἔπλασε καὶ ἄλλα ἔργα, ἡρώων καὶ θεῶν, σπουδαιότερον τῶν ὁποίων ἦτο ὁ κατὰ Πλίνιον χωλὸς τὸν πόδα Συρακούσιος, ὁ πόνος τοῦ ὁποίου ἦτο τοσούτῳ ἔκδηλος, ὥστε ὁ θεατὴς νὰ νομίζῃ ὅτι αἰσθάνεται ὁ ἴδιος τὸν πόνον. Τὸ περίφημον τοῦτο ἔργον ἦτο ἱδρυμένον ἐν Συρακούσαις. Κατὰ τὸν Lessing, τὸ ἔργον τοῦτο παρίστανε τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν ἔρημον Λῆμνον, ἔνθα ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν συνεκστρατευσάντων εἰς Ἴλιον ἄλλων Ἑλλήνων διὰ τὴν φοβερὰν καὶ ἀνίατον πληγὴν τοῦ ποδός του. Κατὰ τὸν Wildhauer, ἀντίγραφον τοῦ πυθαγορείου τούτου ἐξόχου ἔργου θεωρεῖται ὁ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ῥώμης κορμὸς ἀγάλματος, ὁ ἐπιλεγόμενος τοῦ Valentini, ἴσως δὲ καὶ ἀπομίμησις ἡ ἐπὶ σφραγιδολίθου τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου ἔκτυπος παράστασις τοῦ Φιλοκτήτου στηριζομένου ἐπὶ τῆς βακτηρίας του, πορευομένου δὲ πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς, παρὰ τὸν πόνον τοῦ ἀσθενοῦς ποδός. Δυστυχῶς ἐκ τῶν ἔργων του οὐδὲν διεσώθη, ἐκ δὲ τῶν σῳζομένων καὶ θεωρουμένων μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως ἀντιγράφων ἐκείνων οὐδὲν τὸ ὁριστικὸν συνάγεται πρὸς κατανόησιν τῆς μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ Πυθαγόρου, περὶ τῆς τέχνης τοῦ ὁποίου λίαν εὐφήμως ὁμιλοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Οὕτως ὁ Πλίνιος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Πυθαγόρου ὡς τοῦ πρώτου πλάστου, ὅστις ἐδήλωσε τὰ νεῦρα—ἤτοι τοὺς μῦς—καὶ τὰς φλέβας τοῦ σώματος, καὶ τοῦ πρώτου, ὅστις ἐπεδίωξε τὴν συμμετρίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν ἀγαλμάτων καὶ ἔδωσε προσοχὴν εἰς τὴν δήλωσιν τῆς κόμης.

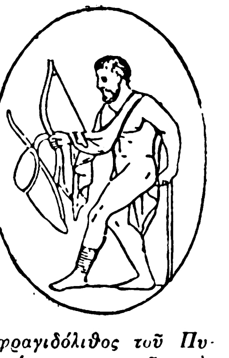

Σφραγιδόλιθος τοῦ Πυθαγόρου, παριστῶν τὸν Φιλοκτήτην χωλαίνοντα.

Β. Δ. Θ.

πυθαγόρειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πυθαγόραν· «*πυθαγόρειος διδασκαλία, — φιλοσοφία, — σχολή*»· || *πυθαγόρειοι* (οἱ)· ὡς *οὐσ.*, οἱ ἀσπαζόμενοι τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τοῦ Πυθαγόρου, οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου (παλαιότεροι καὶ νεώτεροι).

— *[Φιλοσ.]* Βλ. *Πυθαγόρας.*

—**πυθαγόρειοι *ἀριθμοί*.** Καλοῦνται οὕτω οἱ ἀκέραιοι ἀριθμοὶ οἱ ἀποτελοῦντες πλευρὰς τοῦ *πυθαγορείου* τριγώνου (βλ.λ.).

— **πυθαγόρειον *θεώρημα*** *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ γεωμετρικὸν θεώρημα, καθ' ὃ παντὸς ὀρθογωνίου τριγώνου τὸ τετράγωνον τῆς ὑποτεινούσης ἰσοῦται τῷ ἀθροίσματι τῶν τετραγώνων τῶν δύο καθέτων αὐτοῦ πλευρῶν, ἤτοι ἂν α=ἡ ὑποτεί-

Digitized by Google

νουσα καὶ β καὶ γ αἱ δύο κάθετοι πλευραί, τὸ θεώρημα θὰ ἐκφράζεται ὑπὸ τῆς ἰσότητος $α^2=β^2+γ^2$. Τὴν ἀπόδειξιν τοῦ θεωρήματος τούτου δίδει ὁ Εὐκλείδης εἰς τὴν 47ην πρότασιν τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν «Στοιχείων» αὐτοῦ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Πυθαγόρας μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ θεωρήματος τούτου ἐθυσίασεν ἑκατόμβην, ἐξ οὗ καὶ τὸ θεώρημα καλεῖται ἐπίσης *ἑκατόμβη* ἢ *ἑκατόμβης θεώρημα*.

— **πυθαγόρειον τρίγωνον** *[Γεωμ.]*. Καλεῖται οὕτω πᾶν ὀρθογώνιον τρίγωνον, τοῦ ὁποίου αἱ πλευραὶ εἶναι ἀκέραιοι ἀριθμοί. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι πληροῦσι τὴν ἰσότητα $α^2+β^2=γ^2$, ἐκφράζουσαν τὴν σχέσιν τοῦ πυθαγορείου θεωρήματος. Οἱ ἁπλούστεροι τῶν ἀριθμῶν τούτων εἶναι οἱ 3, 4 καὶ 5. Ἀκέραιοι ἀριθμοὶ πληροῦντες τὸ πυθαγόρειον τρίγωνον ὑπάρχουσιν ἄπειροι, δύο δὲ τυχόντες ἀκέραιοι διὰ ν' ἀποτελῶσι πλευρὰς πυθαγορείου τριγώνου ἀνάγκη νὰ ἐπαληθεύωσι τὴν ἐξίσωσιν $(μ^2+ν^2)^2=(μ^2-ν^2)^2+(2μν^2)$. Οἱ ἀρχαῖοι πρὸς εὕρεσιν τοιούτων ἀριθμῶν μετεχειρίζοντο δύο τύπους: τὸν ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Πυθαγόραν

$$\left(\frac{μ^2+1}{2}\right)^2=\left(\frac{μ^2-1}{2}\right)^2+μ^2$$

ἐὰν ὁ μ εἶναι περιττός, καὶ τὸν ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Πλάτωνα $\left(\frac{μ^2}{4}+1\right)^2=\left(\frac{μ^2}{4}-1\right)+μ^2$, ἐὰν ὁ μ εἶναι ἄρτιος.

— **πυθαγόρειος πίναξ**. Πίναξ εὑρέσεως τοῦ γινομένου ἀνὰ δύο τῶν ἐννέα πρώτων μονοψηφίων ἀριθμῶν τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος, ἐπινοηθείς, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου (βλ. καὶ λ. *πολλαπλασιασμός*).

πυθαγορίζω· μιμοῦμαι τὸν Πυθαγόραν· || ἀσπάζομαι, ἀποδέχομαι τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τοῦ Πυθαγόρου.

πυθαγορικός, *—ή, —όν* ὁ τοῦ Πυθαγόρου, πυθαγόρειος: «πυθαγορικοὶ μῦθοι».

πυθαγορισμὸς (ὁ)· τὸ πυθαγορίζειν, τὸ ζῆν κατὰ τὸν *Πυθαγόραν* (βλ. λ.).

πυθαγοριστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τοῦ Πυθαγόρου, ὁ ζῶν κατὰ τὸν Πυθαγόραν, ἤτοι βίον λιτόν, αὐστηρόν.

Πυθαεύς, *—έως* (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κορίνθῳ, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς μετ' ἀγάλματος, μεταδοθείσης τῆς λατρείας αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀργείων (*Παυσ.* II, 35, 2). Ἐπίσης ναὸς τοῦ Πυθαέως Ἀπόλλωνος μετ' ἀγάλματος ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Σπάρτης (III, 11, 9) καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Θόρνακος ἐν Ἀργολίδι, παρὰ τὴν Ἑρμιόνην, μετ' ἀγάλματος ὁμοίου πρὸς τὸ ἐν Ἀμύκλαις περίφημον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ (III, 10, 8). Α. Θ. Σ.

Πυθαίνετος. Ἀρχαῖος Ἕλλην ἱστοριογράφος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους. Τούτου ἀναφέρεται ἔργον «Περὶ Αἰγίνης» ἢ «Αἰγινητικά». Ε. ΔΙ. Κ.

Πυθέας. Δημαγωγὸς καὶ ῥήτωρ ἐν Ἀθήναις, ὀλίγον τι νεώτερος τοῦ Δημοσθένους. Κατήγετο ἐκ ταπεινοῦ γένους, ἐστερημένος δὲ παιδεύσεως ἀνωτέρας, διεκρίθη μόνον διὰ τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ. Ἐχθρὸς ὢν τῶν Μακεδόνων, ἀντέστη πρὸς τὴν πρότασιν, ὅπως ἀπονεμηθῶσι τῷ Ἀλεξάνδρῳ θεῖαι τιμαί· ὅτε δέ τις ἐπετίμησεν αὐτόν, ὅτι νέος ὢν τολμᾷ νὰ λέγῃ περὶ τηλικούτων, ἀπεκρίθη ὅτι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι νεώτερος αὐτοῦ· ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 356 π.Χ. (*Πλ.* Ἠθ. 187 F καὶ 804 B). Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε οὐδενὸς ψυχῆς, ταχέως ἐδελέασαν αὐτὸν τὰ δῶρα τῶν Μακεδόνων. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, καταδικασθεὶς εἰς πρόστιμον καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀποτίσῃ αὐτό, κατέφυγεν εἰς Μακεδονίαν, ὅθεν ὁ Ἀντίπατρος ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Πελοπόννησον, ἵνα ἐνεργήσῃ ὅπως αἱ πόλεις αὐτῆς μὴ ἀποστῶσι τῶν Μακεδόνων. Μετὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἀλλά, φαίνεται, δὲν ἔζησε πολὺν χρόνον, προσβληθεὶς ὑπὸ φθίσεως ἐκ τῶν ἀκολασιῶν. Οἱ λόγοι τοῦ Πυθέα, καίπερ βάναυσοι ὄντες, ὅμως ἤρεσκον εἰς τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν ἑτοιμότητα καὶ γνωστὸν εἶναι τὸ κατὰ τοῦ Δημοσθένους σκῶμμα αὐτοῦ ὅτι «οἱ λόγοι αὐτοῦ ὄζουσιν ἐλλυχνίων καὶ σοφιστικῆς περιεργίας», πρὸς ὃν ὁ Δημοσθένης εἶπεν «οἶδα ὅτι σὲ λυπῶ λύχνον καίων», διότι ὁ Πυθέας διεβάλλετο ὡς λωποδυτῶν νύκτωρ. Τοῦ Πυθέα μνημονεύονται λόγοι τρεῖς: ὁ «Κατὰ Ἀδαμάντου», «Πρὸς τὴν ἔνδειξιν» καὶ «Κατὰ Δημοσθένους».

— **Πυθέας**. Τολμηρὸς Ἕλλην θαλασσοπόρος καὶ ῥηξικέλευθος γεωγράφος ἐκ Μασσαλίας, ζήσας τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ.

Ἀναχωρήσας τῷ 340—330 π. Χ., διῆλθε τὰς Ἡρακλείους Στήλας, προσήγγισεν εἰς Γάδειρα, περιέπλευσε τὸ Ἱερὸν Ἀκρωτήριον (Ἰσπανία) καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Ἀρμορικῆς (ΒΔ. Γαλλίας), εἶτα δέ, στραφεὶς πρὸς Β., διέπλευσε τὴν μεταξὺ Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας θάλασσαν καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς Θούλης, ἥτις κατά τινας μὲν ἦτο ἡ Ἰσλανδία, κατ' ἄλλους δέ, τὸ καὶ πιθανώτερον, ἡ Σχετλανδία. Ἐπιστρέφων ἐκ Θούλης, ἤ, κατ' ἄλλους, εἰς δεύτερον ταξίδιόν του περιέπλευσε τὴν Βαλτικήν.

Τὰ τοῦ ταξιδίου του περιέγραψεν εἰς βιβλία τιτλοφορούμενα «Γῆς περίοδος ἢ τὰ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ», ἐκ τοῦ ὁποίου ὅμως ἐλάχιστα ἀποσπάσματα διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, τοῦ Πλινίου, τοῦ Ἱππάρχου καὶ ἄλλων.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων πλεῖστοι, ἰδίως ὁ Στράβων καὶ ὁ Πολύβιος, ἐθεώρησαν τὰς ἀφηγήσεις του ὡς μυθεύματα, ἐνῷ, ἀντιθέτως, ἄλλοι—ὁ Ἐρατοσθένης, ὁ Ἵππαρχος, ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Πλούταρχος—ὡς ἀληθῆ καὶ τὸν συγγραφέα των ὡς τολμηρὸν θαλασσοπόρον καὶ σπουδαῖον ἀστρονόμον καὶ μαθηματικόν. Ὁ Στράβων ὁμολογεῖ ὅτι πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὁ Πυθέας ἐγνώρισε «τούς τε ἑσπερίους καὶ τοὺς προσβόρους τῶν παρὰ τὸν ὠκεανὸν τόπων», ἔμπειρος ὢν τῆς τε περὶ τὰ οὐράνια καὶ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης (*Στράβ.* 245, 17), ὥστε ὁμολογεῖται, ὅτι ἦτο ἀστρονόμος καὶ μαθηματικός· διὸ καὶ καθώρισε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τῆς Μασσαλίας, ὑπολογίσας τοῦτο ἐκ τῆς σκιᾶς τοῦ γνώμονος· καὶ ὁ καθορισμὸς αὐτοῦ ἐλάχιστα διαφέρει τῶν πορισμάτων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης· ἐκ τῆς σκιᾶς δὲ τοῦ γνώμονος ὑπελόγισεν ὅτι ὁ παράλληλος τοῦ Βυζαντίου εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῆς Μασσαλίας. Κατὰ τὸν Πολύβιον εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν Βρεταννικὴν καὶ εἶχεν ὑπολογίσει τὴν περίμετρον τῆς νήσου, ὅτι ἀνήρχετο ὑπὲρ τὰς 40 μυριάδας σταδίων· προσιστόρησε δὲ καὶ περὶ τῆς νήσου Θούλης ὡς ἀπεχούσης τῆς Βρεταννικῆς ἓξ ἡμερῶν πλοῦν πρὸς ἄρκτον καὶ κειμένης ἐγγὺς τῆς πεπηγυίας θαλάσσης. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπανελθὼν ἐπεσκέφθη καὶ κατόπιν περιῆλθε πᾶσαν τὴν παρωκεανίτιν τῆς Εὐρώπης ἀπὸ Γαδείρων ἕως Ταναΐδος. Ὁ Πολύβιος προσθέτει σαφῶς ὅτι αἱ περιηγήσεις αὐτοῦ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις, πρὸς Β. καὶ εἶτα πρὸς Α., ἀπετέλουν μέρος τῆς αὐτῆς ἀποδημίας. Κατὰ τὸν Πλίνιον κατέστησε γνώριμον τοῖς Ἕλλησι τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐπέκεινα τῆς θαλάσσης ταύτης, ἤτοι τὴν Θούλην. Ὡς καλὸς δὲ ἀστρονόμος καὶ μαθηματικός, πρῶτος καθώρισε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος· οἱ ὑπολογισμοί του ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῶν μακροτάτων ἡμερῶν εἰς τέσσαρα διάφορα σημεῖα ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς Βρεταννικῆς στηρίζονται πιθανῶς εἰς εἰδήσεις τῶν ἐγχωρίων· οἱ δ' ἀριθμοὶ οὗτοι 16, 17, 18 καὶ 19 ὡρῶν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφέρωνται εἰς τὴν 48°, 54°, 58° καὶ τὸ βορειότατον ἀκρωτήριον τῆς Σχετλανδίας. Ἐπίσης πρῶτος ὁ Πυθέας καθώρισε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος καὶ ἐσημείωσε τὴν σχέσιν τῶν παλιρροιῶν τῆς θαλάσσης πρὸς τὰς περιόδους ἢ τὰς φάσεις τῆς σελήνης.

Αἱ χῶραι, ἃς ἐπεσκέφθη, ἦσαν ἄγνωστοι προηγουμένως εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ δύο αἰῶνας ἐφ' ἑξῆς οὐδεὶς τὰς ἐπεσκέφθη πάλιν. Σημειωτέον ὅτι ὁ Πυθέας ἦτο καὶ ζωγράφος ἠθῶν καὶ χωρῶν. Κατὰ τὸν Α. Κοραῆν ἐστάλη πιθανῶς πρὸς ἐξερευνήσεις δαπάναις τοῦ Κοινοῦ τῶν Μασσαλιωτῶν, οἵτινες, πλούσιοι ὄντες καὶ φιλέμποροι καὶ δυνατοὶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μάλιστα ἀντίζηλοι τῶν Καρχηδονίων, ἐπεθύμησαν μακρινῶν χωρῶν εἴδησιν καὶ ἐπικοινωνίαν. Ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ἡ κριτικὴ ἐξέτασις ἐφάνη μᾶλλον εὐνοϊκὴ πρὸς τὸν Πυθέαν, γενομένη ἐπιμελέστερον εἰς τὰ περὶ τῆς Θούλης αὐτοῦ καὶ τὰ περὶ τῶν Κασσιτερίδων νήσων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Brunker*, de Pythea Massaliensi, Gott. 1826· τὰ ἀποσπάσματα συνέλεξεν ὁ *Arvedson*, Upsala 1824 καὶ ὁ *Fuhr*, de Pyth. Mass. dissertat 1835 καὶ 1853 Darmstând.—*Ukert*, Bemerkungen über Pyth. τόμ. I, τῶν γεωγραφικῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων σελ. 298—309, ὅπερ περιέχει ἐξαίρετον περίληψιν παντός, ὅ τι ἀναφέρεται εἰς τὸν Πυθέα.—*Georg. Lewis*, Historical Survey of the astronomy of the ancients σ. 466—480, London 1862.—*Eduard Bunbary*. History of anc. Geography 1, κεφ. XV § 3 (1883) — *Hugo Berger*, Geschichte des Wissenschaftlichen Erdkunde der Griechen ἔκδ. 2. Leipsig 1903.—*Müllenhoff*, Deutsche Alt. (I, 211, 1870).—*Clem. Markham's* paper, Pythea, the Discoverer of Britain. in Georg. Journal, June 1893.—*H. Tozer*, Hist. of anc. geography σελ. 152—164, Cambridge 1897. —*Κ. Σφυρῆς*, Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης, 1912. Γ. Κ. Γ.

—**Πυθέας**. Υἱὸς τοῦ Λάμπωνος, Αἰγινήτης, παγκρατιστής, νικήσας εἰς τὸ παγκράτιον, ἐξυμνούμενος ὑπὸ τοῦ Πινδάρου (Νεμ. V). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Πύθην, τὸν διακριθέντα κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους. Α. Θ. Σ.

—**Πυθέας**, ἢ ***Πύθης***. Σημαίνων Ἀβδηρίτης, πατὴρ τοῦ Νυμφοδώρου, πενθερὸς τοῦ Σιτάλκου, βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος (*Ἡροδ.* VII. 137. *Θουκ.* Β. 29). Α. Θ. Σ.

—**Πυθέας** (ὁ). Βοιωτάρχης ἐν Θήβαις, ὑποκινήσας ἐκ τῶν πρώτων μετὰ τοῦ Κριτολάου, στρατηγοῦ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, τῷ 147—146 π. Χ., τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὀλέθριον πόλεμον, καταλήξαντα εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μετέλλου ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τῷ 146 π.Χ. (*Παυσ.* VII, 15, 10). Α. Θ. Σ.

—**Πυθέας** (ὁ). Διάσημος ἀργυροχόος, ζήσας ὀλίγον μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πομπηίου τοῦ Μεγάλου, κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς τέχνης. Τὰ ἔργα του μεγάλως ἐξετιμῶντο καὶ ἐπωλοῦντο εἰς μεγάλας τιμάς. Κατεσκεύασε μικρὰ κύπελλα ἀπεικονίζοντα σκηνὰς ἐκ τῆς μαγειρικῆς, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα magiriscies (=μαγειρίσκοι). Ἦσαν ὅμως τόσον λεπτὰ καὶ εὔθραυστα, ὥστε, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λάβωσιν ἀντίγραφα αὐτῶν (XXXIII, 55, 3). Α. Θ. Σ.

Πύθειον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πύθιον*. Γ. Κ. Γ.

Πύθερμος. Λυρικὸς ποιητὴς Τήϊος, ἀκμάσας πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐποίησε σκόλια ἢ παροίνια ᾄσματα κατὰ τὴν ἰαστὶ καλουμένην ἁρμονίαν. Τὰ μέλη τούτου λέγονται σκαιὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεπτύχθη κατόπιν ἡ ἀκόλαστος σκωπτικὴ ποίησις ἢ κιναιδολογική, ἧς ἀντιπρόσωπος κυρίως ἐγένετο ὁ Σωτάδης. Γ. Κ. Γ.

—**Πύθερμος**. Φωκαεύς, ἀποσταλεὶς ἐπὶ κεφαλῆς πρεσβείας εἰς Σπάρτην ἐκ μέρους τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν αὐτῶν κατὰ Κύρου τοῦ Μεγάλου. Δημηγορήσας ἐνώπιον τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτούς. Ἐν τούτοις οὗτοι ἐξαπέστειλαν πεντηκόντορον πλοῖον εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας, ἵνα κατασκοπεύσῃ καὶ τὸν Κῦρον καὶ τοὺς Ἴωνας (*Ἡροδ.* Α, 152). Α. Θ. Σ.

Πυθήν. Κορίνθιος στρατηγός, ἀποσταλεὶς μετὰ τοῦ Γυλίππου, στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων, εἰς βοήθειαν τῶν Συρακουσῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων τῷ 414 π. Χ. (*Θουκ.* VI, 104, VII, 1, 70). Α. Θ. Σ.

Πύθης *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Δελφοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, βασιλεύσαντος ἐν Δελφοῖς, ἡ πόλις ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν περιοίκων καὶ *Πυθὼ* (*Παυσ.* X, 6, 5). Α. Θ. Σ.

— **Πύθης**, ἢ ***Πυθέας***. Υἱὸς τοῦ Ἰσχενόου, Αἰγινήτης, ἐπιβαίνων τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀσωνίδου κυβερνωμένης αἰγινητικῆς νηός, περιπολούσης μετ' ἄλλων δύο περὶ τὴν Σκίαθον, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης. Αἰχμαλωτισθείσης τῆς νηὸς ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὁ Πύθης τοιαύτην ἀνδρείαν ἐπέδειξεν, ὥστε, καίτοι καταπληγωμένος, ἐξηκολούθει μαχόμενος. Οἱ Πέρσαι τότε, θαυμάσαντες τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, περιεποιήθησαν αὐτὸν καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν θεραπεύσωσι (*Ἡροδ.* VII, 181). Ἐπιβιβάσαντες δὲ αὐτὸν ἐπὶ σιδωνικοῦ πλοίου, περιέφερον ἐπιδεικνύοντες μετὰ θαυμασμοῦ εἰς τοὺς Πέρσας. Αἰχμαλωτισθέντος ὅμως τοῦ πλοίου τούτου κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἐσώθη ὁ Πύθης εἰς Αἴγιναν. Υἱὸς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Λάμπων, διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην. Α. Θ. Σ.

— **Πύθης**. Υἱὸς τοῦ Ἀνδρομάχου ἐξ Ἀβδήρων τῆς Θράκης, τοῦ ὁποίου ἀνδριάντα, ἔργον τοῦ Λυσίππου, ἀνέθεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

— **Πύθης**. Πατὴρ τοῦ λογογράφου Χάρωνος, ὅστις ὡς ποιητὴν τῶν Ναυπακτίων ἐπῶν ἐθεώρει τὸν Ναυπάκτιον Καρκίνον, ἐνῷ ἡ συνήθης παράδοσις φέρει ὡς ποιητὴν αὐτῶν Μιλήσιόν τινα, πιθανῶς τὸν Κέρκοπα. Α. Θ. Σ.

Πύθια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Οἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τελούμενοι πλησίον τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ του ἀγῶνες, οἵτινες ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι, μετὰ τοὺς Ὀλυμπιακούς, ἐκ τῶν τεσσάρων πανελληνίων ἀγώνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τῶν Ἰώνων (Ἀθηναίων). Τοὺς ἀγῶνας τούτους, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, εἶχεν ἱδρύσει αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τοῦ δράκοντος Πύθωνος νίκης του, εἶχεν ἀνασυστήσει δὲ βραδύτερον ὁ Ἀμφικτύων (ἐλέγοντο σπανιώτερον καὶ *ἀμφικτυονικοί*) ἢ ὁ Ἄδραστος ἢ ὁ Διομήδης (κατὰ τὸν Σοφοκλέα, τῶν Πυθίων εἶχε μετάσχει καὶ ὁ μυθικὸς ἥρως Ὀρέστης). Τὰ Πύθια ἐν ἀρχῇ ἦσαν τοπικοὶ μουσικοὶ ἀγῶνες μόνον, ἤτοι ἐψάλλετο εἷς ὕμνος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τῇ συνοδείᾳ κιθάρας, καὶ ἐτελοῦντο κατὰ τὸ τέλος ἑκάστου ὀγδόου ἔτους, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὀκταετοῦς ἐξορίας τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Ὑπερβορείους μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πύθωνος. Ἀπὸ τοῦ 582 ὅμως ἔτους (τρίτου τῆς 49ης ὀλυμπιάδος), ὅπερ ἔγινεν ἡ ἀφετηρία τοῦ κατὰ πυθιάδας χρονολογικοῦ συστήματος (σπανιωτέρου τοῦ κατὰ ὀλυμπιάδας) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὰ Πύθια ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν (τὸ τρίτον ἔτος ἑκάστης ὀλυμπιάδος), ἥτις ἐκαλεῖτο Πυθιάς, κατὰ τὸν δελφικὸν μῆνα Βουκάτιον (τὸν Μεταγειτνιῶνα, σημερινὸν Σεπτέμβριον, τοῦ ἀττικοῦ ἡμερολογίου), ἤτοι ἔγιναν ἑορτὴ «πενταετηρική», διήρκουν ἐπὶ 15 ἡμέρας, διότι εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας προσετέθησαν καὶ γυμνικοὶ καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἀμφικτιόνων, ἐνῷ πρότερον ἀγωνοθέται τούτων ἦσαν οἱ Δελφοί. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ προγράμματος τῶν Πυθίων καὶ ἡ ἔναρξις τῆς ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τελέσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς προρρηθείσης χρονολογίας προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῶν νικητῶν τοῦ πρώτου Ἱεροῦ πολέμου (ἰδίως τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένους) νὰ διαιωνισθῇ ἡ με-

Digitized by Google

γάλη νίκη των, ἥτις εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Κρίσης καὶ τῆς παραλίας πόλεως Κίρρας. Κατὰ τὴν δευτέραν πυθιάδα εἰσήχθη ἡ ἁρματοδρομία, εἰς τὴν ὁποίαν πρῶτος νικητὴς ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ τύραννος Κλεισθένης, καὶ ἄλλος ἄξι ς λόγου νεωτερισμός, μεταβαλὼν τὸν ἀγῶνα ἀπὸ χρηματίτου εἰς στεφανίτην, κληθέντα οὕτω διότι οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον στέφανον δάφνης καὶ κλάδον φοίνικος. Τοὺς Ἀμφικτίονας ἐπετρόπευον ὡς ἐπιμεληταὶ τῶν ἀγώνων οἱ ἱερομνήμονες, οἵτινες καὶ ἀπεφάσιζον περὶ πάντων τῶν ληπτέων κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων μέτρων. Προεκηρύσσετο καὶ ἐν Δελφοῖς, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ, ἱερὰ ἐκεχειρία (ἀνακωχὴ) διὰ πρεσβειῶν, αἵτινες ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἐξαγγείλουν τὴν προσεχῆ τέλεσιν τῶν ἀγώνων καὶ νὰ προσκαλέσουν ταύτας ν' ἀντιπροσωπευθοῦν διὰ θεωριῶν. Οἱ ἱερομνήμονες δὲ ἐπηγρύπνουν διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τῶν ὁδῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἠκολούθουν αἱ θεωρίαι, ἀνέγραφον τὰ ὀνόματα τῶν μελλόντων νὰ μετάσχουν τῶν διαφόρων ἀγωνισμάτων, ἐμερίμνων διὰ τὴν κατὰ τοὺς ἀγῶνας τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν κανονικὴν τέλεσιν τούτων καὶ πρὸ πάντων ἐφρόντιζον ἀκριβοδικαίως, ὡς οἱ Ἑλλανοδίκαι τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, καὶ ἀμεροληπτως νὰ ἐκτελοῦν τὸ καθῆκόν των ὡς κριταὶ τῶν ἀγωνιζομένων. Ὁ ἀριθμός των ἐποίκιλλε κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, εἶχον δὲ ὑπὸ τὰς διαταγάς των ἀστυνομικὸν σῶμα καὶ τὸν ἱερὸν κήρυκα. Διὰ τὴν εὔορκον ἐκπλήρωσιν τῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας καθηκόντων των ἦσαν ὑπόλογοι καὶ ὑπεύθυνοι πρὸς τοὺς Ἀμφικτίονας. Τὰ Πύθια διεκρίνοντο τῶν ἄλλων πανελληνίων ἀγώνων πρὸ πάντων διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς διαφέρον περὶ τῶν μουσικῶν ἀγωνισμάτων. Ἀρχαιότατον (τὸ θεμέλιον τῶν ἀγώνων) μουσικὸν ἀγώνισμα ἦτο, ὡς προελέχθη, ὁ ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τῇ συνοδείᾳ κιθάρας. Μετὰ τοῦτον εἰσήχθη ἡ αὐλητικὴ καὶ ἡ αὐλῳδία, ἥτις διήρκεσεν ὀλίγα μόνον ἔτη καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ εἰσαχθῇ ἡ κιθαρική. Μετὰ τὰ μουσικὰ ἀγωνίσματα ἐτιμῶντο κατὰ τὰ Πύθια τὰ δραματικὰ καὶ ποιητικὰ ἐν γένει (ὁ Πλίνιος μνημονεύει καὶ ἀγῶνας ζωγραφικῆς). Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες, τελευταῖοι εἰσαχθέντες εἰς τὰ Πύθια, περιελάμβανον ἀγωνίσματα δρόμου (πεζῶν), παγκράτιον (κατὰ τὸ 346 π. Χ. πρὸς τιμὴν τοῦ Φιλίππου, προεδρεύσαντος τῶν ἀγώνων, προσετέθη καὶ παγκράτιον παίδων) καὶ ἁρματοδρομίαν. Οἱ ἀγῶνες ἤρχιζον μὲ θυσίαν, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθει πομπὴ τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσωπειῶν τῶν διαφόρων πόλεων. αἵτινες κατάφορτοι ἐκ πολυτίμων πρὸς τὸν θεὸν δώρων ἀνήρχοντο τὴν ἀνηφορικὴν πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὰν ὁδὸν (ἡ ἀθηναϊκὴ θεωρία ἦτο ἡ προνομιοῦχος). Τὰς ἀκολούθους ἡμέρας ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες, προτασσομένων κατὰ τὸν Πλούταρχον τῶν μουσικῶν ἀγωνισμάτων. Τοὺς νικητὰς ἀνεκήρυσσον οἱ ἱερομνήμονες, οἵτινες καὶ ἀπένεμον τὰ βραβεῖα, κλάδον φοίνικος καὶ στέφανον δάφνης, τὴν ὁποίαν εἶχε κόψει ἐκ τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν δάφνης παῖς ἀμφιθαλής, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποσταλεὶς ἐκ Δελφῶν εἰς τὰ Τέμπη. Βραδύτερον ἔγινε καὶ πάλιν ὁ ἀγὼν χρηματίτης. Ὁ πυθιονίκης εἶχε τὰς αὐτὰς περίπου τιμὰς καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν ὀλυμπιονίκην, ἐξυμνεῖτο ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀνεγείρῃ τὸν ἀνδριάντα του ἐν Δελφοῖς. Αἴγλην ἐξαιρετικὴν εἶχον προσλάβει τὰ Πύθια κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, ἔπαυσαν δὲ νὰ τελῶνται κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, ἴσως ὅτε ἔπαυσαν νὰ τελῶνται καὶ οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες (394). Τὰ Πύθια ἅπαξ μόνον δὲν ἐτελέσθησαν ἐν Δελφοῖς, ἀλλ' ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ὁ Ἀπόλλων ἐτιμᾶτο ὡς πατρῷος καὶ γενάρχης τοῦ δήμου, ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅτε οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον καταλάβει τὴν χώραν τῶν Δελφῶν (290 π. Χ.), κατὰ δὲ τὸ 316 π. Χ., ὅτε ὁ Φίλιππος, μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τῶν Φωκέων ἀνεκηρύχθη προστάτης τῶν Πυθίων, οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προμαντείας, μεταβιβασθὲν καὶ τοῦτο τότε εἰς τὸν Φίλιππον, δὲν ἀπέστειλαν εἰς αὐτὰ θεωροὺς καὶ θεσμοθέτας. Τὰ Πύθια, ἐν στενοτέρῳ κύκλῳ, ἐτελοῦντο καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ὡς μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῶν (νομισμάτων ἰδίως), εἰς τὰς ὁποίας ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων, π. χ. Θεσσαλονίκην, Τράλλεις, Ἀφροδισιάδα, Κίβυρα, Ἱεράπολιν, Λαοδίκειαν, Ἀντιόχειαν, Νικομήδειαν, Πέργαμον κλπ., διὰ τοῦτο πρὸς διάκρισιν ἐκαλοῦντο τὰ κυρίως Πύθια «τὰ ἐν Δελφοῖς Πύθια». Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Πυθία (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἡ ἱέρεια τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, ἥτις ἔδιδε τοὺς χρησμοὺς αὐτοῦ πρὸς τοὺς συμβουλευομένους τὸ μαντεῖόν του διὰ μελλούσας ὑποθέσεις των. Ὠνομάζετο δὲ οὕτω, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ τοῦ δράκοντος Πύθωνος, μὲ τὸ δέρμα τοῦ ὁποίου εἶχε περιβάλει τὸν προφητικὸν τρίποδα ὁ Ἀπόλλων, ὅτε ἐφόνευσε τοῦτον (κατὰ τὸν Στράβωνα ἡ λέξις γίνεται ἐκ τοῦ θέματος *πυθ* τοῦ πυνθάνεσθαι). Ὁ τρίπους ἦτο τοποθετημένος εἰς τὸ ἄδυτον τοῦ ἱεροῦ, ὑπεράνω χάσματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο ἀναθυμιάσεις, «πνεῦμα ἐνθουσιαστικόν», κατὰ Στράβωνα (C. 419), ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁποίων διατελοῦσα ἡ ἐπὶ τοῦ τρίποδος καθημένη Πυθία ἔδιδε τὰς ἀποκρίσεις τοῦ θεοῦ εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτόν. Κατ' ἀρχὰς ὡς Πυθία ἐξελέγετο νεᾶνις ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας, διότι ἔπρεπε νὰ ἀγνοῇ τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἔπρεπε δὲ νὰ εἶναι ὡραία, σεμνὴ καὶ ἁγνὴ καὶ ὤφειλε ν' ἀπέχῃ, κατὰ τὸν Πλούταρχον, πάσης γυναικείας πολυτελείας. Ἀφ' ὅτου ὅμως μία Πυθία, εὐειδεστάτη οὖσα, ἀπήχθη ὑπὸ νεαροῦ Θεσσαλοῦ, ἀπεφασίσθη διὰ νόμου ὅπως ἐφεξῆς ἡ Πυθία ἐκλέγηται ἐκ τῶν ἀγουσῶν τὸ 50ὸν ἔτος καὶ ἄνω γυναικῶν τῶν Δελφῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Πυθία ἦτο μία (πρώτη ὑπῆρξεν ἡ Φημονόη), ἀφ' ὅτου ὅμως τὸ κῦρος τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ὄχι μόνον κατέστη πανελλήνιον, ἀλλ' ὑπερέβη καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, δὲν ἐπήρκει μία Πυθία διὰ τὸ πλῆθος τῶν προσερχομένων νὰ συμβουλευθοῦν τὸν θεὸν καὶ διωρίζετο καὶ δευτέρα, βραδύτερον δέ, ὅτε ηὔξησε τὸ πλῆθος τῶν προσερχομένων ἔτι μᾶλλον, καὶ τρίτη ἀναπληρωματική. Ἡ Πυθία ἐχρησμοδότει ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος, ἔπρεπε δὲ πρὶν ἢ ἀναβῇ πρὸς χρησμοδότησιν ἐπὶ τοῦ τρίποδος νὰ προπαρασκευασθῇ δεόντως διὰ διαφόρων ἐξαγνισμῶν. Ἐμάσα φύλλα δάφνης (δένδρου προφητικοῦ, ὡς ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος) καὶ ἔπινε ψυχρότατον ὕδωρ τῆς Κασσοτίδος πηγῆς, ἀνήρχετο δὲ ἐπὶ τοῦ τρίποδος ἀγομένη εἰς τὸ ἄδυτον τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ τῶν ἱερέων αὐτοῦ, μετὰ τὴν διὰ σεισμοῦ ἐξαγγελλομένην παρουσίαν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὸ ἱερόν του. Ἡ ἐπὶ τῆς Πυθίας ἐπίδρασις τῶν ἀναθυμιάσεων (εἶναι ἄγνωστον ἂν ἦσαν φυσικαὶ ἢ τεχνηταὶ) ἐξεδηλοῦτο μὲ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς της, τοὺς ἐξερχομένους τοῦ στόματός της ἀφρούς, τὸ ῥῖγος τοῦ σώματός της καὶ τὴν ἀγρίαν λάμψιν τοῦ βλέμματός της. Μετὰ ταῦτα ἐξέβαλλε κραυγὰς καὶ ὠρυγμούς, οἵτινες ἐνέπνεον ἱερὰν φρίκην εἰς τοὺς παρισταμένους, καὶ ἀνάρθρους λόγους, τοὺς ὁποίους ἡρμήνευον καὶ ἐπιμελῶς συνέθετον εἰς στίχους (ἑξαμέτρους παλαιότερον, ἰαμβικοὺς βραδύτερον) οἱ παριστάμενοι ἱερεῖς καὶ οἱ προσκεκολλημένοι εἰς τὸ ἱερὸν ποιηταί. Ἐκ τούτου ἐγεννᾶτο ἡ ὑπόνοια ὅτι αἱ προφητεῖαι (χρησμοὶ) τῆς Πυθίας (ἐπὶ τῆς ὁποίας δι' αὐστηροτάτων ἐν τούτοις νόμων ἀπηγορεύετο ἡ ἄσκησις οἱασδήποτε ἠθικῆς πιέσεως) ἐκανονίζοντο ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ παρεσκευάζοντο ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν Δελφῶν. Οἱ χρησμοὶ ἦσαν, συνήθως, διφορουμένης ἐννοίας, καὶ εἰς τοῦτο κυρίως ὠφείλετο ἡ διατήρησις τοῦ κύρους των, ὡς ὁ δοθεὶς εἰς τὸν βασιλέα Κροῖσον (*Ἡροδ.* I. 75); ὅστις δὲν καθώριζεν ἂν ἡ διάβασις τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Κύρου θ' ἀποβῇ εἰς ταύτην ἢ τὴν ἐχθρικὴν (τὴν τοῦ Κύρου) ἐπιβλαβής. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Πυθία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Θερμαὶ πηγαὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Μυσίᾳ ἢ Βιθυνίᾳ, οὐ μακρὰν τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου (νῦν Ἰσμὶτ ἢ Νικομηδείας) παρὰ τὴν πόλιν Δρέπανον (νῦν Γιάλοβα), γνωσταὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐνταῦθα κατὰ τὴν μυθολογίαν ἀνηρπάγη ὁ Ὕλας, εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ φίλος τοῦ Ἡρακλέους, ὑπὸ τῶν Νυμφῶν, τὰς ὁποίας κατέθελξεν ἡ καλλονή του. Ὁ Ἡρακλῆς τότε ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ, περιπλανηθεὶς ἐπὶ πολύ, οἱ δὲ Βυζάντιοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἥρωος ἵδρυσαν ἐνταῦθα θέρμας μετὰ ἱεροῦ ἀφιερωμένου εἰς τὸν Ἀσκληπιόν. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου Ἑλένη, ἐπιστρέφουσα ἐξ Ἱερουσαλήμ, ἐπεσκέφθη τὰς πηγὰς ταύτας καὶ κατέρριψε τὰ εἰδωλολατρικὰ κτίσματα, ἀντικαταστήσασα αὐτὰ διὰ θερμῶν θολωτῶν, κτίσασα συνάμα παλάτιον καὶ ἄσυλον, τῶν ὁποίων τὰ ἐρείπια σῴζονται καὶ μέχρι σήμερον. Τότε ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του, ἀνύψωσεν αὐτὰς εἰς πόλιν καὶ μετωνόμασεν *Ἑλενόπολιν*. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) κατεσκεύασε λαμπρότατον παλάτιον καὶ λουτρῶνα πρὸς κοινὴν χρῆσιν, καὶ μετέφερε καὶ ψυχρὰ ὕδατα πρὸς μετριασμὸν τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας αὐτῶν (*Προκ.* Περὶ κτισμ. V, 3, 18).

Ἡ Πυθία ἀπέβη ἡ λουτρόπολις τῶν εὐγενῶν καὶ πατρικίων τοῦ Βυζαντίου καὶ τόπος ἐπιδείξεως πολυτελείας καὶ πλούτου. Ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, σύζυγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπισκεφθεῖσα αὐτήν, λέγεται ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς συνοδείαν 4.000 ὑπηρετῶν. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959) μετωνομάσθη *Σωτηρούπολις*, ἐπὶ δὲ τῶν σταυροφοριῶν *Κιβωτός*. Σήμερον αἱ θερμοπηγαὶ αὗται καλοῦνται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Νταμχαμὰμ* (ἤτοι ὀρεινὰ λουτρά), ἀπέχουσι δὲ ΝΔ. τῆς Γιάλοβας περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν (βλ. λ. *Γιάλοβα*). Α. Θ. Σ.

πυθιακύστις (ὁ) (Pythiacystis) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυκήτων τῆς τάξεως τῶν *φομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπρολενιδῶν*, περιλαμβάνον ε δη παράσιτα ἐπὶ ζώντων φυτῶν ἢ σαπρόφυτα ἐπὶ ὑδροβίων φυτῶν. Τὸ ὑδρόβιον μυκήλιον εἶναι ἄγονον. Ἐκτὸς τοῦ ὕδατος παράγει πολυπληθῆ ἀκραῖα ζῳοσποράγγεια σφαιρικὰ ἢ ᾠοειδῆ, περιέχοντα ζῳοσπόρια διβλέφαρα. Ἐκτὸς τῶν ζῳοσποραγγείων ὑπάρχουν καὶ κονίδια βλαστάνοντα ἀπ' εὐθείας. Τὸ εἶδος P. citrophthora προκαλεῖ τὴν σῆψιν τῶν λεμονίων, τὰ ὁποῖα ἀποκτοῦν ῥητινώδη χαρακτηριστικὴν ὀσμήν. Ε. Τ. Ε.

Πυθίας. —1) Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἀγαλματοποιὸς ἀκμάσας τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς τέχνης. Τὸ ὄνομα ἀναγράφεται ποικιλοτρόπως εἰς τὰ χειρόγραφα, δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον ὅτι ὁ Πυθίας οὗτος ἦτο τὸ αὐτὸ πρόσωπον τῷ ἀργυροχαράκτῃ *Πυθέᾳ*. —2) Ὁ καὶ ἄλλως *Φιντίας* (βλ. λ.) καλούμενος, φίλος τοῦ Δάμωνος, περίφημος διὰ τὴν παροιμιώδη πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν του. Π. Α. Ρ.

Πυθιάς. —1) Ἀδελφὴ ἢ θετὴ θυγάτηρ τοῦ Ἑρμείᾳ, συζευχθεῖσα τὸν Ἀριστοτέλη.—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς Πυθιάδος. —3) Δούλη τῆς συζύγου τοῦ Νέρωνος Ὀκταβίας, ἥτις, ὡς ἀναφέρει ὁ Δίων Κάσσιος, ὑπέστη μετὰ μεγάλης γενναιότητος καὶ καρτερίας τὰς βασάνους, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ εὐνοουμένου τοῦ Νέρωνος Τιγελλίνου, ἵνα προδώσῃ τὴν δέσποινάν της. Π.Α.Ρ.

Πυθιασταὶ (οἱ), καὶ *Πυθαϊσταὶ* *['Αρχ.]*. Ἱερεῖς, οἵτινες ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀστραπαίου Διὸς προσεῖχον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἅρματος, κώμης τῆς Ἀττικῆς, ἐπὶ τρεῖς μῆνας, καθ' ἕκαστον μῆνα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας, ὅτε δ' ἔβλεπον ἀστραπὴν πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἔπεμπον θυσίαν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ παροιμία «ὁπόταν δι' Ἅρματος ἀστράψῃ». Π. Α. Ρ.

πυθικός, —*ή*, —*όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα, ὁ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος: «πυθικοὶ ἀγῶνες», «μαντεῖον πυθικόν».

— **πυθικὴ** *ἑστία* ἢ *ἐσχάρα* *['Αρχ.]*. Ὁ βωμὸς τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ.

— **Πυθικὸς** *νόμος* *['Αρχ. Μουσ.]*. Οἱ Πυθικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτῶν μόνον ἀγώνισμα ᾄσματος τῇ συνοδείᾳ λύρας ἢ κιθάρας. Τὸ ᾆσμα τοῦτο ἦτο εἶδος ἐπικολυρικῆς ῥαψῳδίας, ἐξυμνοῦν τὴν μάχην τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν δράκοντα Πύθωνα καὶ τὴν νίκην τοῦ θεοῦ. Περὶ τὸ 590 π. Χ., σὺν τῇ προσθήκῃ γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν ἀγώνων, ἐτέθη ἀντὶ τῆς κιθαρῳδίας ἐν ἀγώνισμα αὐλοῦ, ὡς καὶ ἕτερον ᾄσματος τῇ συνοδείᾳ αὐλοῦ. Εἰς τὸ τελευταῖον συμμετεῖχον ζεύγη ἐξ ἑνὸς ἀοιδοῦ (αὐλῳδοῦ) καὶ ἑνὸς αὐλητοῦ. Ἀπὸ τοῦ 582 ὅμως, ἀφαιρεθείσης ἐκ τοῦ προγράμματος τῆς αὐλῳδίας, παρέμεινε μόνον τὸ τοῦ αὐλητοῦ ἀγώνισμα, ὅπερ καὶ ἀπεκλήθη *Πυθικὸς νόμος*. Τὸ θέμα τούτου ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς καὶ κατὰ τὴν προγενεστέραν κιθαρῳδίαν. Ὁ Πυθικὸς νόμος περιελάμβανε τὰ ἑξῆς πέντε μέρη: τὴν πεῖραν, τὸν κατακελευσμόν, τὸν ἰαμβικόν, τὸν σπόνδειον καὶ τὴν καταχόρευσιν. Τό τε σχέδιον καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ Πυθικοῦ νόμου εἶχεν ὁρίσει ὁ περιώνυμος πυθαύλης Σακάδας ὁ Ἀργεῖος, ὁ καὶ πρῶτος πυθιονίκης (582 π. Χ.), ἀφ' ὅτου καθωρίσθη ὁ τακτικὸς ἑορτασμὸς τῶν Πυθίων, διετηρήθη δὲ οὗτος, ἄνευ σοβαρῶν ἀλλοιώσεων, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων. Ν. Α. Χ.

Πυθικὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἐλαΐτου κόλπου. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις Μύρινα. Π. Α. Ρ.

πυθιοειδῆ (τὰ) (Pythiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς τάξεως τῶν φομυκήτων τῆς ὑποδιαιρέσεως τῶν περονοσπορινείων, ἀποτελοῦσα μεταβατικὸν στάδιον μεταξὺ τῶν σαπρολενιδῶν καὶ τῶν περονοσπορινείων. Ε. Τ. Ε.

πύθιοι (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο παρὰ Λακεδαιμονίοις τέσσαρες ἄνδρες, οἵτινες ἀνὰ δύο συνώδευον πάντοτε ἑκάτερον τῶν βασιλέων εἰς τὰς ἐκστρατείας καὶ κατ' οἶκον, ὁμοτράπεζοι διὰ τοῦτο καὶ σύσκηνοι καλούμενοι, ἀπεστέλλοντο δ' εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἢ ἄλλα μαντεῖα τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ζητήσωσι συμβουλὴν περὶ σπουδαίου τῆς πόλεως ζητήματος, καὶ ἡρμήνευον τοὺς παρεχομένους χρησμούς. Π. Α. Ρ.

Πύθιον (τὸ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο (ἐνν. *ἱερὸν*) πᾶς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ὡς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χῶρος καὶ ὁ παρ' αὐτόν, συνήθως, συνοικισμός, ἰδιαιτέρως δέ: τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ἀρχαιότατον ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου κτισθέν, εἰς τὸ ὁποῖον κατέθετον τὰ ἆθλά των (τρίποδας) οἱ ἐν τῷ κυκλίῳ χορῷ τῶν Θαργηλίων νικηταί, ὁ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Γόρτυνος συνοικισμός, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (τοῦ Πυθίου), συνοικισμὸς τις παρὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι κατεσκεύαζον τὰ περιφημισμένα πυθιανὰ ποτήρια, τὸ ἐν Περγάμῳ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον ἀφιερωθῆ αἱ Χάριτες τοῦ ζωγράφου Πυθαγόρου τοῦ Παρίου καὶ πλεῖστα ἄλλα ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς διαφόρους ἑλληνικὰς πόλεις καὶ χώρας.

—**Πύθιον** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς περραιβικῆς Τριπόλεως (Πύθιον, Ἄζωρος, Δολίχη), ἀρ-

Digitized by Google

χαιοτάτη καὶ ὀχυρωτάτη, ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου πρὸς Δ. καὶ ὑπὸ τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ Ὀλύμπου (ἐν τῇ περιοχῇ τῆς νῦν ἐπαρχίας Ἐλασσόνος) καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν στενῶν τῆς Ι έτρας (πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σέλου καὶ περὶ τὸν χῶρον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων). Τὸ Πύθιον ὑπῆρξε τὸ πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Περραιβῶν, οἵτινες ἐτέλουν ἐν αὐτῷ καὶ ἀγῶνας, Πύθια καὶ αὐτοὺς καλουμένους. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης διεσώθησαν ἐλάχιστα λείψανα μόνον τῶν τειχῶν της καὶ τοῦ περιωνύμου ναοῦ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. ΚΑΨ.

— **Πύθιον** *[Γεωγρ.]*. — 1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 724, καὶ τῆς κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Δολίχη* (Δούχλιστα), *Κοκκινόγι* (Δεμιράδες) καὶ τὴν μονὴν Ἁγίου Ἀντωνίου 1 217. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σέλος*. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.073 καὶ τῆς κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀσημένιον*, *Μικροχώριον*, *Πετράδες*, *Πραγγή*, *Σαράκιον* καὶ *σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Πυθίου* 4.370. Κεῖται ἀνατολικῶς τοῦ Διδυμοτείχου παρὰ τὸν ποταμὸν Ἕβρον καὶ τὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα. Ἔχει τελωνεῖον, ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, πέντε δημοτικὰ σχολεῖα καὶ πέντε γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουλελῆ Μπουργκάς*.

— **Πυθίου** ***σιδηροδρομικὸς σταθμὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νέον χωρίον τῆς κοινότητος Πυθίου (Κουλελῆ Μπουργκὰς) τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, κτισθὲν περὶ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν. Κεῖται εἰς τὸ 112ον χιλιόμετρον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρουπόλεως—Ἀδριανουπόλεως—Σβίλεγκραντ καὶ ἔχει (1928) 286 κατοίκους.

πύθιον (τό) (Pythium) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς τάξεως τῶν *φομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπρολεγνιδῶν*, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ νημάτια ζῳοσποραγγειοφόρα, μὴ διαφοροποιημένα ἀπὸ τὸ μυκήλιον. Τὰ ζῳοσποράγγεια βλαστάνουν ἐκχύνοντα ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενόν των ἐν εἴδει μικρᾶς σφαίρας διαχωριζομένης κατόπιν εἰς ζῳοσπόρια. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 20 εἴδη, ὧν δύο παθογόνα, προκαλοῦντα σῆψιν τῶν φυτῶν εἰς τὰ φυτώρια (τομάτα, τεῦτλον, ἀραβόσιτος κτλ.) καὶ τῶν κονδύλων καὶ τῶν ῥιζῶν τῶν γεωμήλων. Ε. Τ. Ε.

Πυθιονία (Pythionia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ βορείου στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἡ νῦν ὀνομαζομένη ὑπὸ μὲν τῶν ναυτικῶν *Περιστεραί*, ὑπὸ δὲ τῶν Κερκυραίων *Καπαρέλλι* καὶ ὑπὸ τῶν ξένων Tignoso. Σ. Ε. Λ.

Πυθιονίκη. Περιβόητος ἑταίρα ἐν Ἑλλάδι, τῆς ὁποίας οὕτω παραφόρως ἠράσθη ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ἅρπαλος, ὥστε παρακολουθήσας τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν του ἐκάλεσεν αὐτὴν πλησίον του εἰς Βαβυλῶνα, ἀπένειμε δ' εἰς αὐτὴν ἐξαιρετικὰς τιμὰς καὶ μνημεῖα ἀνεγείρας μετὰ τὸν θάνατόν της, ἓν εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἕτερον πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ Ἀφροδίσιον ὁδοῦ (*Παυσ.* Ι, 37). Τοῦ τελευταίου τούτου μνημείου σῴζονται ἐρείπια, ἔνθα εὑρέθησαν ἀγάλματα περίεργα, μετακομισθέντα εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν μουσεῖον. Π. Α. Ρ.

Πυθιονίκης (ὁ)· ὁ εἰς τὰ *Πύθια* (βλ. λ.) νικήσας.

πύθιος, —α, —ον· ὁ Πυθοῖ, ὁ ἐν Δελφοῖς: «ἡ πυθία ἱέρεια», «τὸ πύθιον τοῦ θεοῦ τέμενος» «Πύθιος Ἀπόλλων» ὁ Πυθοῖ λατρευόμενος· ‖ *Πύθιος* (ὁ)· ὡς οὐσ. κύριον, ὁ Ἀπόλλων· ‖ *Πυθία* (ἡ)· ὡς οὐσ. κύριον, ἡ ἱέρεια τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Πύθιος, ἢ ***Πύθης***. Λυδὸς τὴν καταγωγήν, υἱὸς τοῦ Ἄτυος, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος περσικῶν ἐπιδρομῶν. Ὑπῆρξε περίφημος διὰ τὸν πλοῦτόν του, τὸν ὁποῖον ἤντλει ἐκ τῶν παρὰ τὰς Κελαινὰς τῆς Φρυγίας χρυσωρυχείων του. Φαίνεται ὅτι ἐγένετο καὶ διοικητὴς τῆς Φρυγίας, μετὰ τοσοῦτον δὲ ζῆλον ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἐξόρυξιν τοῦ χρυσοῦ, ὥστε παρημελήθη τελείως ἡ γεωργία ἐν τῇ χώρᾳ του. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἡ σύζυγός του, θέλουσα νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτὸν τὸ ἄτοπον τῆς πολιτείας του, παρέθεσεν εἰς γεῦμα χρυσὸν παρεσκευασμένον ἐν εἴδει φαγητοῦ. Ἐν Κελαιναῖς ὑπεδέχθη τὸν Ξέρξην, ἐκστρατεύοντα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, προσέφερε δ' εἰς αὐτὸν 2.000 τάλαντα ἀργυρίου· ἀλλ' ὅτε παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἀπαλλάξῃ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τὸν πρεσβύτερον τῶν εἰς τὸν στρατόν του ὑπηρετούντων υἱῶν του, ὁ σκληρὸς βασιλεὺς διέταξε καὶ τὸν κατέσφαξαν. Π. Α. Ρ.

Πύθις. Γλύπτης, ἀκμάσας περὶ τὴν 107 ὀλυμπιάδα (349 π. Χ.), ἀγνώστου πατρίδος. Κατὰ τὸν Πλίνιον (XXXVI, 4, 19) τὸ ἐπίστεφον τὸ μαυσωλεῖον τέθριππον ἅρμα ἦτο ἔργον ἰδικόν του. Α. Θ. Σ.

Πυθὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου μεταξὺ Χαραιτονίου καὶ λιμένος Γραίας γόνυ (*Πτολεμ.* Δ, ε, 7). Παρὰ τῷ «*Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης*» (19) φέρεται ὡς *Ἄρτος*, εἶναι δὲ ἄκρα τις (πλάτ. 31°20' Β., μῆκ. 27°24' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria) τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς-Ἀλὰμ-Ἔλ-Ρούμ. Σ. Ε. Λ.

Πυθιωνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τῆς Κερκύρας (Plin. 4, 12, 53) κατὰ τὸ Β. στόμιον τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης. Εἶναι ἡ νῦν ὀνομαζομένη *Καπαρέλλι* ἢ *Περιστεραί*. Σ. Ε. Λ.

πυθμένιον (τό)· μικρὸς πυθμήν, ὁ πυθμὴν μικροῦ τινος ἀγγείου: «πυθμένιον βλήματος, — τοῦ κάλυκος».

— *[Πυροβ.]* Καλεῖται *πυθμένιον* ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ κάλυκος, τῶν φυσιγγίων καὶ τοῦ βλήματος, οἱασδήποτε κατηγορίας, καθὼς καὶ τῆς ἐξ ὑφάσματος φυσίγγης τῶν πυροβόλων. Τὸ πυθμένιον τοῦ βλήματος κατ' ἀρχὴν εἶναι ἐπίπεδον. Εἰς τὰς βολίδας ὑπάρχει συνήθως μικρά τις κοιλότης πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξογκώσεως αὐτῶν εἰς τὸ μέρος τοῦτο χάριν τῆς σφηνώσεως. Εἰς παλαιότερα ὑποδείγματα βολίδων, ἐκ μολύβδου, τῶν πρώτων ἐμπροσθογεμῶν τυφεκίων καὶ ἀραβίδων, ἡ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον κοιλότης ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα (βολὶς Minié). Εἰς ὀβίδας τινὰς πυροβολικοῦ ἐχρησιμοποιήθη παλαιότερον ἐπίσης κινητὸν πυθμένιον, ἐξ ὀρειχάλκου, ἐν σχήματι κυαθίου, δι' οὗ, προσαρμοζομένου ἐπὶ τοῦ κυρίως πυθμενίου τοῦ βλήματος, ἐξησφαλίζετο ἡ ἔμφραξις. Ἐπὶ τοῦ πυθμενίου τῆς ἐξ ὑφάσματος φυσίγγης τῶν πυροβόλων μετ' ἀκάπνου πυρίτιδος διατίθεται τὸ βοηθητικὸν γέμισμα ἐκ μελαίνης πυρίτιδος. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

πυθμήν, —ένος (ὁ)· ἡ κατωτάτη ἐπιφάνεια παντὸς κοίλου, κοιν. *πάτος*: «πυθμὴν ποτηρίου, — φιάλης, — πίθου, — λίμνης, — θαλάσσης».

Πυθογένης (ὁ). Ἀδελφὸς τοῦ Σκύθου, τυράννου τῆς ἐν Σικελίᾳ Ζάγκλης, τῆς μετὰ ταῦτα Μεσσήνης, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Καταληφθείσης τῆς Ζάγκλης ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, τυράννου τῆς Γέλης (498—491 π. Χ.), ὁ μὲν Σκύθης ἐξεδιώχθη καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Δαρείου ἐν Περσίᾳ, ὅπου ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας, ὁ δὲ Πυθογένης ἀπεστάλη εἰς τὴν πατρίδα του Ἴνυκον (*Ἡροδ.* VI, 23). Α. Θ. Σ.

Πυθοδωρίς. Θυγάτηρ Πυθοδώρου τοῦ Τραλλιανοῦ καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου Πολέμωνος Α'. Καὶ ζῶντος τοῦ συζύγου της συνεβασίλευσε μετ' αὐτοῦ, ἀποθανόντος δὲ ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ἔχουσα συμβασιλέα τὸν υἱόν της Πολέμωνα, καὶ διεκρίθη δια τὴν σωφροσύνην της. Εἰς δεύτερον γάμον συνεζεύχθη τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον. Α. Α. Π.

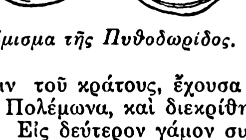

Νόμισμα τῆς Πυθοδωρίδος.

Πυθόδωρος. Ἄρχων καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, υἱὸς τοῦ Ἰσολόχου καὶ μαθητὴς τοῦ Ζήνωνος, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸ 426 π. Χ. ἀπεστάλη μετὰ μοίρας ἀττικοῦ στόλου εἰς Σικελίαν ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ στρατηγοῦ Λάχητος πρὸς βοήθειαν τῶν Ρηγίνων, πολεμούντων κατὰ τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν, ἡττηθεὶς δὲ ἔν τινι μάχῃ ὑπὸ τούτων (*Θουκ.* III. 115) ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ 414, ἡγούμενος ἀττικοῦ στολίσκου, ἐλεηλάτησε δι' ἐπιτυχῶν ἀποβάσεων τοὺς ἀγροὺς τῶν κατοίκων τῶν Πρασιῶν καὶ πόλεών τινων τῆς Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν 400 καὶ ἐπώνυμος ἄρχων κατὰ τὸ α' ἔτος τῆς ἀρχῆς τῶν 30 τυράννων, δὲν ἀνεγνωρίσθη ὅμως ὡς νόμιμος ἄρχων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν 30 καὶ τὸ ὄνομά του διεγράφη ἐκ τοῦ τηρουμένου καταλόγου τῶν ἀρχόντων, ὁ ἐνιαυτὸς δὲ καθ' ὃν ἦρξεν ὠνομάσθη ἐνιαυτὸς ἀναρχίας. Ἦτο ἐκ τῶν διακρινομένων ἐπὶ φιλοσοφικῇ μορφώσει συγχρόνων του ἀνδρῶν. ΚΑΨ.

—**Πυθόδωρος**. Θηβαῖος καλλιτέχνης, τῆς ἀρχαϊκῆς σχολῆς, κατασκευάσας τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἐν τῷ ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βοιωτίας ναῷ τῆς θεᾶς, κρατούσης εἰς τὰς χεῖρας Σειρῆνας, εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τῶν Μουσῶν νίκης τῶν θυγατέρων τοῦ Ἀχελῴου, **αἵτινες «ἀποτίλασαι τῶν Σειρήνων τὰ πτερά, ποιήσασθαι στεφάνους ἀπ' αὐτῶν λέγονται»** (*Παυσ.* IX, 34, 3). Α. Θ. Σ.

— **Πυθόδωρος**. Ἐπίσημος Τραλλιανός, καταγόμενος ἐκ Νύσης τῆς Καρίας, πατὴρ τῆς Πυθοδωρίδος, βασιλίσσης τοῦ Πόντου (8 π. Χ.—21 μ. Χ.), καὶ φίλος Πομπηΐου τοῦ Μεγάλου (*Στράβ.* XIV, 649). Α. Θ. Σ.

Πυθοκλείδης. Διάσημος μουσικὸς καὶ σοφιστὴς ἐκ Κέω, σύγχρονος τοῦ Περικλέους, διδάξας εἰς αὐτὸν τὴν μουσικὴν (*Πλάτ.* Πρωτ. 316). Κατά τινας συγγραφεῖς ἦτο πυθαγόρειος φιλόσοφος, ὑπὸ πολλῶν δὲ θεωρεῖται εἷς τῶν ἐφευρετῶν τοῦ μιξολυδίου μέλους. Α. Θ. Σ.

Πυθοκλῆς. —1) Ἀθηναῖος ῥήτωρ, υἱὸς τοῦ Πυθοδώρου, ἀνήκων εἰς τὸ μακεδονίζον κόμμα καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον μετὰ τοῦ Φωκίωνος καὶ ἄλλων τῷ 317 π. Χ. (*Πλουτ.* Φωκ. 35).—2) Ἕλλην ἀγαλματοποιός, ἀγνώστου πατρίδος, λίαν ἐκτιμώμενος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Πλίνιον (XXXIV, 19, 3) περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Α. Θ. Σ.

Πυθόκριτος. Πλαγιαυλητὴς ἐκ Σικυῶνος, περίφημος διὰ τὰς κατὰ τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας νίκας αὐτοῦ. Νικήσας εἰς ἓξ κατὰ σειρὰν πυθιάδας, ἠξιώθη τῆς τιμῆς νὰ αὐλῇ κατὰ τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ τέλεσιν τοῦ πεντάθλου (*Παυσ.* VI, 14, 10). Α. Θ. Σ.

Πυθολάου ***ἀκρωτήριον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπιστεφόμενον ὑπὸ βωμοῦ καὶ ἀναθηματικῆς στήλης, κατὰ τὴν νοτίως τῆς Δειρῆς καὶ ἐπὶ τοῦ Αὐαλίτου κόλπου αἰγυπτιακὴν παραλίαν (*Στράβ.* ΙΣΤ', 774). Εἶναι πιθανῶς τὸ κατὰ τὸν δυτικὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν (Δζεμπούτι) ἀκρωτήριον Direction point (πλάτ. 11°35' Β., μῆκ. 42°32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 253: Jebel Jan). Σ. Ε. Λ.

Πυθονίκη. Σύζυγος Ἁρπάλου τοῦ νεωτέρου (βλ. λ. *Πυθιονίκη*).

Πυθόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς ἐν Καρίᾳ πόλεως *Νύσης*, μετονομασθείσης ὑπὸ Ἀντιόχου Α' τοῦ Σωτῆρος (280—261 π. Χ.) πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ Νύσης. —2) Τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς ἐν Καρίᾳ *Ἀντιοχείας πρὸς Μαιάνδρῳ*, ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω βασιλέως. Α. Θ. Σ.

—**Πυθόπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, παρὰ τὴν Ἀσκανίαν λίμνην (νῦν *Ἰονὶκ-γκιολοῦ*), ἱδρυθεῖσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Θησέως κατὰ τὴν κατὰ τῶν Ἀμαζόνων ἐκστρατείαν αὐτοῦ, συμφώνως πρός τινα χρησμὸν τῆς Πυθίας, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἑταίρου του Σολόεντος, πνιγέντος εἰς τὸν παραρρέοντα ποταμόν, ὅστις ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθη Σολόεις (*Πλουτ.* Θησ. 26). Ἡ ἀκριβὴς αὐτῆς τοποθεσία δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Πολὺ πιθανὸν νὰ ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Νικαίας, μὴ ὑπαρχούσης τότε. Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V,43,1) ἀναφέρεται ὡς μία τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του κατεστραμμένων πόλεων. Δέον νὰ μὴ συγχέεται πρὸς τὴν *Πυθίαν* τῶν Βυζαντινῶν. Α. Θ. Σ.

Πυθοῦ *[Γεωγρ.]*. Νησίον θεσσαλικὸν δεξιᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν Παγασητικὸν κόλπον (πλάτ. 39° 0'50" Β., μῆκ. 23°04'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels) βορειοδυτικῶς ἐν τῇ συστάδι Παλαιὰ Τρίκκερι, δι' ὃ καὶ ἀφορίζει μετὰ τοῦ πρὸς Δ. ἀκρωτηρίου Ἁλμυρὸς τὸ βόρειον στόμα τοῦ Παγασητικοῦ. Σ. Ε. Λ.

πυθόχρηστοι (οἱ)· ἀρχ., εἰδικοὶ ἐξηγηταί, τῶν ὁποίων ἐξητεῖτο ἡ γνώμη προκειμένου περὶ ἐπισήμως κομισθέντων ἐκ Δελφῶν δυσερμηνεύτων χρησμῶν. Π. Α. Ρ.

Πυθὼ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς περὶ τὸν Παρνασσὸν ἐν Φωκίδι χώρας, ἔνθα ἔκειτο τὸ μαντεῖον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, εἶτα δὲ καὶ αὐτὴ ἡ πόλις τῶν Δελφῶν. Π. Α. Ρ.

Πύθων *[Μυθολ.]*. Τερατώδης ὄφις ἢ δράκων, τέκνον τῆς Γῆς, γεννηθεὶς ἐκ τοῦ ἐναπολειφθέντος μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ὕδατος. Εἶχεν ἑκατὸν πυρίπνους κεφαλὰς καὶ ἔζη ἐντὸς σπηλαίου τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, φυλάττων τὸ ἀρχαῖον μαντεῖον τῆς Θέμιδος. Κατὰ τινα παράδοσιν ἐξαπελύθη ὑπὸ τῆς ζηλοτύπου Ἥρας καὶ κατεδίωξε τὴν Λητὼ μέχρι τῆς νήσου Ὀρτυγίας, ὀνομασθείσης ἔκτοτε Δήλου, τὴν ὁποίαν ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν παρέσχον ἄσυλον εἰς τὴν ἔγκυον φυγάδα. Ὁ δράκων τότε ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Παρνασσόν, ἀλλ' ὁ υἱὸς τῆς Λητοῦς Ἀπόλλων, τέσσαρας μόλις ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησίν του, προσέβαλεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσε, *Πύθιος* ἐκ τούτου ὀνομασθείς, κατέλαβε δὲ τὸ μαντεῖον καὶ ἀγῶνας ὥρισε νὰ τελῶνται εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του. Κατὰ τὴν ἀνὰ πᾶν ἔνατον ἔτος τελουμένην ἐν Δελφοῖς ἑορτὴν τῶν Σηπτηρίων δρᾶμα συμβολικὸν ὑπενθύμιζε τὴν νίκην τοῦ θεοῦ. Κατὰ τινας συγγραφεῖς ἐκ τοῦ Πύθωνος ἐγεννήθησαν ἡ Γοργώ, ὁ Γηρυόνης, ὁ Κέρβερος, ἡ Λερναία Ὕδρα, ἡ

Digitized by Google

Σφίγξ, ὁ γὺψ ὁ κατατρώγων τὸ ἧπαρ τοῦ Προ-

Ἄρτεμις καὶ Ἀπόλλων βάλλοντες κατὰ τοῦ Πύθωνος.
[Παράστασις ἐτρουσκικοῦ καθρέπτου.]

μηθέως, πάντα τέλος τὰ τέρατα τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας.

—**Πύθων**, ἢ ***Πείθων***, ἢ ***Πίθων***. Υἱὸς τοῦ Κρατεροῦ, στρατηγὸς καὶ σωματοφύλαξ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, λαβὼν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὡς μερίδα τὴν Μηδίαν. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Περδίκκα ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀνυποτάκτων Ἑλλήνων, ἐξεστράτευσε δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον κατὰ τοῦ Πτολεμαίου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπῆρξεν εἷς τῶν διενεργησάντων τὴν ἐναντίον τοῦ Περδίκκα στάσιν, ἥτις ἐπέφερε καὶ τὸν θάνατον τούτου. Ἐξελέγη εἶτα μετὰ τοῦ Ἀρριδαίου ἐπίτροπος τοῦ κράτους, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀντιπάτρου (321). Αὐξήσας τὴν σατραπείαν του, ἐπεδίωξε νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον κράτος εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ περιπλακῇ εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Εὐμένη, συμμαχῶν μετὰ τοῦ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνου. Μετὰ τὴν ἧτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Εὐμένους, ὁ Πύθων ἐπεχείρησε νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὸν στρατὸν τοῦ εἰς Μηδίαν διαχειμάσαντος Ἀντιγόνου, συλληφθεὶς ὅμως ὑπὸ τούτου δι' ἀπάτης ἐθανατώθη.

—**Πύθων**. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος (καὶ *Πείθων*), διοικητὴς πεζικοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδίας, ἔνθα παρέμεινεν ὡς διοικητὴς καὶ κατεπολέμησε τὸν Μουσκιανὸν (325). Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησεν ἐπί τινα χρόνον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. —2) Δραματικὸς ποιητὴς ἐκ Κατάνης, συνοδεύσας εἰς Ἀσίαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου κατέθελξε διὰ σατιρικοῦ δράματος, σατιρίζοντος τὸν Ἅρπαλον καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἐπιγραφομένου δ' «Ἀγών». Π. Α. Ρ.

πύθων (ὁ) (Python) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πυθωνιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 9 εἴδη μεγάλων ὄφεων, ἰθαγενῶν τῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Οἱ πύθωνες εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ὄφεις τῆς Ἀσίας, ὡς οἱ βόαι εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ὄφεις τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ πύθωνες εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων σήμερον ζώντων ὄφεων, διότι φθάνουσιν εἰς μῆκος 9 περίπου μέτρων καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ σώματός των φθάνει τὰ 85 ἑκατοστόμετρα. Δὲν εἶναι ἰοβόλοι, ἀλλ' εἶναι φοβεροὶ λόγῳ τῆς μεγάλης μυϊκῆς δυνάμεώς των καὶ τῆς καταπλησσούσης εὐκινησίας των. Φονεύουσι τὴν λείαν των συσφίγγοντες αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἀρθρώσεων τοῦ σώματός των καταλλήλως ἀναδιπλοῦντες τοῦτο καὶ εἶτα καταβροχθίζουσι ταύτην. Ὁ οἰσοφάγος των εἶναι εὐρύτατος, διὰ τοῦτο δὲ εὐχερῶς δύνανται νὰ καταβροχθίσωσι καὶ ὁλόκληρον ἀμνόν. Τρέφονται ἐκ διαφόρων θηλαστικῶν ζῴων, ἀλλ' ἀρέσκονται περισσότερον εἰς τοὺς ἰχθῦς. Μόνον ὅταν πλησιάσῃ αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος καὶ παρενοχλήσῃ αὐτούς, τότε ἐπιτίθενται κατὰ τούτου. Τὸ μεγαλύτερον διάστημα τῆς ζωῆς των διέρχονται κεκρυμμένοι ἐντὸς τῆς ἰλύος τῶν φυτειῶν τοῦ βαμβοῦ καὶ μόνον τὴν νύκτα ἐξέρχονται ἐκεῖθεν πρὸς σύλληψιν τῆς λείας των. Τὸ ὑπὸ στιλπνῶν λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων κεκαλυμμένον δέρμα των χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν δερματίνων εἰδῶν. Καλῶς ἐνδιαιτώμενοι καὶ εἰς κατάλληλον περιβάλλον, διατηροῦνται πολλὰ ἔτη εἰς πλείστους ζῳολογικοὺς κήπους τῆς γῆς.

Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πύθων ὁ μόλουρος* (Python molurus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 7 μέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς νήσου Σόνδης. Ἐπὶ τοῦ τραχήλου φέρει φαιὰν κηλῖδα ἐν σχήματι ἀσπίδος. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος εἶναι ὑποκίτρινον μὲ μελανὰς καὶ φαιὰς κηλῖδας καὶ τὸ ὑποκάτω μέρος τοῦ σώματος εἶναι λευκοϋποκίτρινον. Τρέφεται ἐκ διαφόρων θηλαστικῶν, ἅτινα πρῶτον θανατώνει συμπιέζων ταῦτα μεταξὺ τοῦ σώματός του. Ἡ θήλεια περιβάλλει διὰ τοῦ σώματος τὰ ᾠά της μέχρι τῆς ἐκκολάψεώς των, ἥτις διαρκεῖ 2 περίπου μῆνας. Δ. Ν. Π.

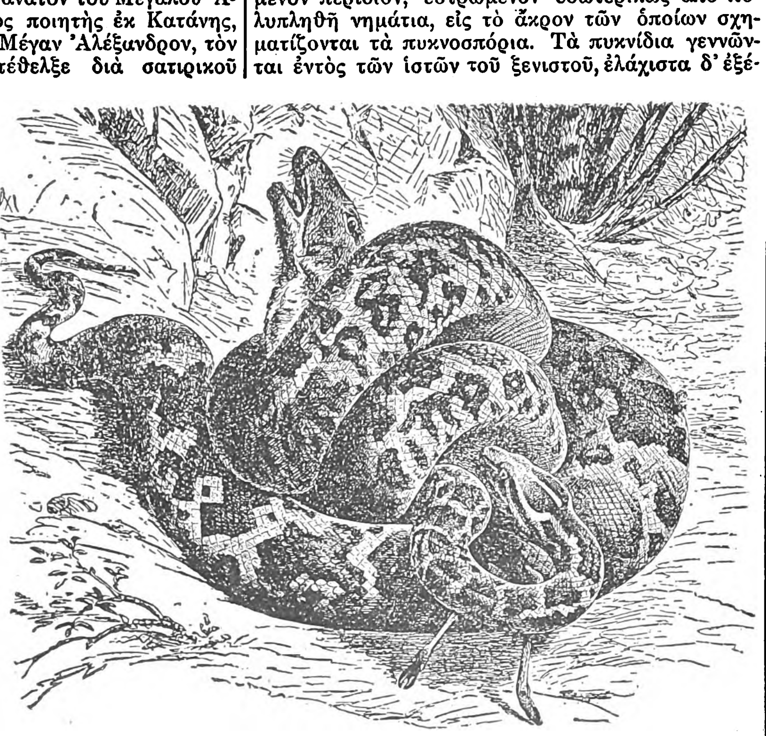

Πύθων ὁ μόλουρος.

Πυθωνὶς (ἡ). Ἡ Πυθία καὶ κατ' ἐπέκτασιν κάθε μάντις.

Πυϊγιὸν ***ντὲ Μπολλαὶ*** (Puillon de Bollaye). Εἷς ἐκ τῶν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαιζῶνος κατελθόντων εἰς κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου ἀξιωματικῶν (1829), ὅστις μετὰ τοῦ Πεϋτιὲ καὶ τοῦ Σερβιὲ συνέταξε τὸν χάρτην τῆς Πελοποννήσου, τυπωθέντα τῷ 1831 ἐν Παρισίοις ὑπὸ κλίμακα 1 : 200.000 ὑπὸ τοῦ «Depôt général de la guerre». Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ὁ Πυϊγιὸν ἐπανέκαμψεν εἰς Ἀττικὴν τῷ 1833 καὶ ἐτριγωνομέτρησεν αὐτήν. Τ. Ε. Ε.

Πύκλερ (Pueckler), ***Ἕρμαν-Λουδοβῖκος-Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1785—1871). Ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ σαξωνικοῦ στρατοῦ, ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, μεθ' ὃ ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένως μακρὰ ταξίδια εἰς Εὐρώπην, Βόρειον Ἀφρικήν, Αἴγυπτον καὶ Μ. Ἀσίαν. Τῷ 1863 ἐγένετο μέλος τῆς ἄνω βουλῆς. Εἰδικεύθη εἰς τὴν κηπευτικήν, δημιουργήσας εἰς τὴν ἐν Μουσκάου ἰδιοκτησίαν του πρότυπον κῆπον καὶ γράψας «Νύξεις διὰ τὴν ἐξοχικὴν κηπουρικήν». Διεκρίθη ἐπίσης καὶ ὡς λογοτέχνης συγγραφεύς, ἰδίᾳ μὲ τὸ ἔργον «Ἐπιστολαὶ ἑνὸς νεκροῦ», εἰς τὸ ὁποῖον δίδει ὡραίας εἰκόνας τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον περιηγήσεών του μὲ φιλοσοφικὴν καὶ οὐμοριστικὴν διάθεσιν. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Ἀπὸ τὸ βασίλειον τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ» (1844 τόμ 3), «Ἡ ἐπάνοδος» (1846). Θ. Κ.

πυκνίδιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Εἶδος καρποφόρου ὀργάνου τῶν μυκήτων, ἔχον μορφὴν ἐπιμήκη σφαιρικήν, κοῖλον καὶ φέρον ὀπὴν εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ, καλυπτομένην ἀπὸ δέσμην ὑελωδῶν τριχῶν. Αἱ πλευραί του ἀποτελοῦνται ἀπὸ χιτῶνα καλούμενον περίδιον, ἐστρωμένον ἐσωτερικῶς ἀπὸ πολυπληθῆ νημάτια, εἰς τὸ ἄκρον τῶν ὁποίων σχηματίζονται τὰ πυκνοσπόρια. Τὰ πυκνίδια γεννῶνται ἐντὸς τῶν ἱστῶν τοῦ ξενιστοῦ, ἐλάχιστα δ' ἐξέχουν τῆς ἐπιδερμίδος. Μακροσκοπικῶς ἐμφανίζονται ὡς μικρὰ μελανὰ στίγματα. Ὅταν τὸ πυκνίδιον ὡριμάσῃ, ἀφήνει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ὀπῆς του πηκτώδης ὕλη πλήρης πυκνοσπορίων. Ε. Τ. Ε.

πυκνίτης (ὁ) (Pyknit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἰδιάζουσαν μορφὴν τοῦ τοπαζίου εἰς ραβδοπαγῆ συσσωματώματα κατὰ παραλλήλους ἢ συγκλινούσας δέσμας. Γ. Β.

πυκνο—· θέμα τῆς λέξεως πυκνὸς ὡς πρώτου συνθετικοῦ: *πυκνόβλαστος*, *πυκνογόνατος* (ὁ ἔχων πυκνοὺς κόμβους), *πυκνόθριξ*, *πυκνόκαρπος*, *πυκνόρριζος*, *πυκνόσαρκος*, *πυκνόστημος* (ὁ ἔχων πυκνὸν στήμονα, ἐπὶ ὑφάσματος), *πυκνόστικτος*, *πυκνόστυλος*, *πυκνόφυλλος* κτλ.

πυκνοζύμη (ἡ). Καλεῖται οὕτω συνήθως ἡ διὰ διαφόρους ζυμώσεις χρησιμοποιουμένη καθαρὰ καλλιέργεια ζύμης (βλ. καὶ λ. *ἀλκοόλη*, *ζῦθος*, *οἶνος* κλπ.). Σ. Γ.

πυκνοκόμπι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἱππουρὶς ἡ κοινή*.

πυκνοληψία (ἡ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Friedemann περιέγραψε τῷ 1906 εἰδικήν τινα μορφὴν ἀφαιρέσεων ἐπερχομένην εἰς παιδία 4 μέχρι 10 ἐτῶν καὶ σαφῶς κεχωρισμένην κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον τῆς μικρᾶς ἐπιληψίας. Χαρακτηρίζονται δ' αὗται ὑπὸ βραχυτάτης διακοπῆς τῆς ἰδιότητος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ ὁμιλεῖν, ὡς καὶ τῶν ἑκουσίων κινήσεων μετὰ διατηρήσεως τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν αὐτομάτων κινήσεων. Οἱ παροξυσμοὶ οὗτοι παράγονται ἑξάκις μέχρις ἑκατοντάκις δι' ἡμέρας, δὲν ἀλλοιοῦσι ποσῶς τὴν ὑγείαν καὶ δὲν ἐπηρεάζουσι τὴν φυσικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδίου. Ἡ κατάστασις αὕτη διαρκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐξαφανιζομένη ἀκολούθως χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἴχνη. Τὸ ζήτημα εἶναι ἐνταῦθα ἐὰν ἡ πυκνοληψία δέον νὰ συγχέεται ἢ μὴ πρὸς τὴν μικρὰν ἐπιληψίαν· διότι εἰς τὴν πυκνοληψίαν παρατηροῦνται πολλάκις πράγματι διαταραχαὶ τῆς συνειδήσεως, ἀποβολὴ οὔρων καὶ ἐλαφραὶ ἐκδηλώσεις κινητικαί· ἡ δὲ ἀπουσία διανοητικῶν ταραχῶν δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ἡ ἐπὶ τῆς παθήσεως ταύτης ἀδράνεια τῶν βρωμιούχων, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς λουμινάλης, εἶναι στοιχεῖον προσέτι, ὅπερ προσεγγίζει τὴν πυκνοληψίαν πρὸς τὴν μικρὰν ἐπιληψίαν. Ἡ ἴασις τῶν παροξυσμῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας εἶναι ἴσως ἐπιχείρημα μεγίστης ἀξίας, δὲν εἶναι ὅμως τοῦτο σταθερὸν εἰς τὴν πυκνοληψίαν, ἐνῷ περιπτώσεις τῆς μικρᾶς ἐπιληψίας κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ὑπάρχουσι πλεῖσται ἀδιάψευστοι. Ὅθεν τὰ σημεῖα ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων παθήσεων εἶναι πολλαπλᾶ. Μ. Ν. Κ.

πυκνομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πυκνόμετρον, ὁ τοῦ πυκνομέτρου.

πυκνόμετρον (τό). Συσκευή, ἥτις χρησιμοποιεῖται πρὸς εὕρεσιν τῆς πυκνότητος τῶν ὑγρῶν. Τὰ πυκνόμετρα εἶναι *ἀραιόμετρα* (βλ. λ.), ἅτινα εἶναι βαθμολογημένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ παρέχωσι δι' ἀμέσου ἀναγνώσεως τὴν πυκνότητα τοῦ ὑγροῦ. Κ. Π.

πυκνόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάστασιν τῶν νευρικῶν κυττάρων, ἅτινα ἐπακολουθοῦσιν εἰς τὴν χρωματολυσίαν. Μ. Ν. Κ.

πυκνόρρευστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Ὁ ἔχων πυκνὴν ροήν, ὡς λ.χ. τὸ μέλι, τὰ ὀρυκτέλαια, τὰ λιπαρὰ ἔλαια κλπ. Τὸ πυκνόρρευστον ὀφείλεται εἰς τὴν μεγαλυτέραν μεταξὺ τῶν μορίων τοῦ σώματος συνοχήν. Τὰ πυκνόρρευστα ἀποτελοῦσιν ἐνδιάμεσον κατάστασιν μεταξὺ τῶν στερεῶν καὶ τῶν ὑγρῶν σωμάτων. Σ. Γ.

πυκνός, *—ή, —όν*· οὗτινος τὰ λεπτομερῆ συστατικὰ εἶναι λίαν ἐγγύς, συνεστώς, στιφρός, ἀντίθ. *ἀραιός*, *μανός*: «πυκνὸν ὕφασμα», ἄλλως *σφιχτό*, *κρουστό*, «πυκνὸν δάσος», «πυκνὸ ἀμπέλι,—περιβόλι», «πυκνὰ γράμματα»· || «πυκναὶ ἐρωτήσεις» αἱ ἀλλεπάλληλοι· || «πυκνὸς συγγραφεύς,—λόγος», «ὕφος πυκνόν», ὅταν τὰ νοήματα εἶναι ἁδρὰ καὶ βραχυλογικῶς ἐκπεφρασμένα || ἐπὶ ὑγρῶν, πηκτός: «μέλι—, γάλα πυκνόν»· || «πυκνὴ ὁμίχλη» καὶ συνεκδ. «πυκνὸν σκότος» τὸ βαθὺ σκότος.—Ἐπίρρ. ***πυκνῶς*** καὶ ***πυκνά***· || φρ. «συχνὰ πυκνὰ» κατὰ βραχέα διαστήματα: «τὸν βλέπουμε συχνὰ πυκνά».

—**πυκνὸν διάστημα** *[Ἀρχ. Μουσ.]* Ὅταν τὰ δύο κατώτερα τοῦ τετραχόρδου διαστήματα ἐλαμβάνοντο ὁμοῦ εἰς ὀλιγώτερον διάστημα, ἐσχηματίζετο τὸ *πυκνὸν* καλούμενον διάστημα. Τούτου χρῆσιν ἐποιεῖτο κυρίως τὸ ἐναρμόνιον γένος, ἐσημαίνετο δὲ παραστατικῶς διὰ τοῦ κλάσματος $^1/_4$ καὶ ἦτο ἔλασσον τοῦ ἡμιτονίου. Ν. Α. Χ.

Πυκνὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κρήτης, ὁ νῦν *Κοιλιάρης* (βλ. λ.)

πυκνοσπόρια (τὰ) *[Βοτ.]*. Τὰ ἐντὸς τῶν πυκνιδίων γεννώμενα σπόρια. Ἔχουν σχῆμα βακτηριοειδὲς καὶ εἶναι μικρότατα. Ὁ ρόλος τῶν πυκνοσπορίων εἰς τὴν διάδοσιν τῶν μυκήτων ἐν πολλοῖς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένος. Ε. Τ. Ε.

Digitized by Google

πυκνότης, —ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι πυκνόν: «ἡ πυκνότης τοῦ δάσους» || μεταφ. «πυκνότης λόγου, — ὕφους, —συγγραφέως», ἁδρότης καὶ βραχυλογία τῶν διανοημάτων.

— *[Φυσ.]* Καλοῦμεν *ἀπόλυτον πυκνότητα* σώματος ὑπὸ δεδομένην πίεσιν καὶ θερμοκρασίαν τὴν μᾶζαν τῆς μονάδος τοῦ ὄγκου. Ὁ λόγος δὲ τῆς μάζης σώματος ὁμοιομεροῦς πρὸς τὴν μᾶζαν ἴσου ὄγκου ὕδατος ἀπεσταγμένου καὶ θερμοκρασίας 4° C. καλεῖται *σχετικὴ πυκνότης*. Διὰ τὸν πειραματικὸν προσδιορισμὸν τῆς πυκνότητος βλ. *λήκυθος, ἀραιόμετρα*. Δεδομένου ὅτι δεχόμεθα ὅτι ἡ μᾶζα 1 cm^3 ὕδατος 4° ἰσοῦται πρὸς 1 γραμμάριον, ἕπεται ὅτι δι' ὕδωρ 4° ἡ μᾶζα καὶ ὄγκος αὐτοῦ παρίστανται διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, καὶ ἑπομένως ἡ ἀπόλυτος πυκνότης ἰσοῦται ἀριθμητικῶς πρὸς τὴν σχετικὴν πυκνότητα. Προκειμένου περὶ τῶν ἀερίων, διακρίνομεν τὴν σχετικὴν πυκνότητα ὡς πρὸς ὕδωρ θερμοκρασίας 4° καὶ τὴν σχετικὴν πυκνότητα ὡς πρὸς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα.

Ἡ σχετικὴ πυκνότης ἀερίου ὡς πρὸς τὸ ὕδωρ ὁρίζεται ὡς ἡ μᾶζα ὄγκου ἀερίου ὑπὸ θερμοκρασίαν 0° καὶ πίεσιν 760 mm πρὸς τὸ βάρος ἴσου ὄγκου ὕδατος ἀπεσταγμένου ὑπὸ θερμοκρασίαν 4°, ἥτις, συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω, συμπίπτει πρὸς τὴν ἀπόλυτον πυκνότητα. Ἡ σχετικὴ πυκνότης ὡς πρὸς τὸν ἀέρα ἰσοῦται πρὸς τὸν λόγον τῆς μάζης ὄγκου ἀερίου πρὸς τὴν μᾶζαν ἴσου ὄγκου ἀέρος λαμβανομένην ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας. Ἐπειδὴ δ' ἡ σχετικὴ πυκνότης ἢ ἁπλῶς ἡ πυκνότης τοῦ ἀέρος εἶναι 0,001293, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν πυκνότητα οἱουδήποτε ἀερίου διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῆς σχετικῆς πυκνότητος ὡς πρὸς τὸν ἀέρα ἐπὶ τὸν συντελεστὴν 0,001293. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς πυκνότητος ἀερίου προσδιορίζεται κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς π. χ. διὰ ζυγίσεως διὰ τῆς μεθόδου ἐκροῆς (βλ. *ἀέρια*).

Ὡς εἶναι γνωστόν, ἐκ τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν ἀερίων ὁ ἀριθμὸς τῶν μορίων τῶν περιεχομένων εἰς 1cm^3 τελείου ἀερίου ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς πιέσεως καὶ ἐκ τῆς θερμοκρασίας, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀερίου. Ἑπομένως ὁ ἀριθμὸς τῶν μορίων τῶν περιεχομένων εἰς 1 cm^3 ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν καὶ πίεσιν εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλα τὰ ἀέρια (νόμος Avogadro). Ἐὰν λάβωμεν 1 cm^3 ἀερίου ὑπὸ θερμοκρασίαν 0° καὶ πίεσιν 760 cm καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι N εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μορίων τῶν περιεχομένων εἰς 1 cm^3 καὶ μ ἡ μᾶζα ἑνὸς ἑκάστου μορίου, τότε ἡ πυκνότης τοῦ ἀερίου θὰ παρέχεται ὑπὸ τῆς σχέσεως $\varrho = N\mu$.

Ὁ ἀριθμὸς $N = 27{,}1.\ 10^{18}$.

Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι αἱ μᾶζαι ἴσων ὄγκων ἀερίων ἔχουσι λόγον πρὸς ἀλλήλας, ὃν λόγον ἔχουσι καὶ αἱ πυκνότητες αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς N εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλα τὰ ἀέρια, ἕπεται ὅτι αἱ μᾶζαι τῶν μορίων διαφόρων ἀερίων ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας ὡς αἱ πυκνότητες αὐτῶν, ἤτοι:

$$\frac{\varrho}{\varrho'} = \frac{\mu}{\mu'}$$

Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι τὸ ἓν ἀέριον εἶναι τὸ ὑδρογόνον, δι' ὅπερ $\mu' = 2$ καὶ $\varrho' = 0{,}00008985$, εὑρίσκομεν: $\mu = 28{,}95.\ \varrho$.

Ἤτοι τὸ μοριακὸν βάρος ἀερίου οὐσίας δυναμένης νὰ ἐξαερωθῇ χωρὶς νὰ διασπασθῇ εὑρίσκεται διὰ προσδιορισμοῦ τῆς πυκνότητος τοῦ ἀερίου καὶ πολλαπλασιασμοῦ αὐτῆς ἐπὶ τὸν συντελεστὴν 28,95. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφαρμόζεται εὐρύτατα ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῶν μοριακῶν βαρῶν. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— **πυκνότης ἠλεκτρική** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὴ πυκνότης*.

πυκνότροπον (τὸ) (Pyknotrop) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ὅπερ ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον προϊὸν μετουσιώσεως τοῦ γρανίτου πρὸς σερπεντίνην διὰ χημικῆς ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Waldheim καὶ Todtmoos. Γ. Β.

πυκνόφυλλος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων πυκνὰ φύλλα.

πυκνῶ (—όω)· καθιστῶ τι πυκνόν, συμπυκνώνω: «ἐπυκνώθη ὁ πληθυσμός», «τὸ δάσος σὺν τῷ χρόνῳ πυκνοῦται».

πύκνωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πυκνῶ*, συμπύκνωμα, πύκνωσις: «τὸ πύκνωμα τῆς φάλαγγος» || λίαν πυκνὸν ὕφασμα, πίλημα.

πυκνώνω· δημοτ. τύπος τοῦ *πυκνῶ* (βλ. λ.).

πύκνωσις, —εως (ἡ)· ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *πυκνῶ*, συμπύκνωσις, πύκνωμα.

— *[Φυσιολ.]* *Πύκνωσις* καλεῖται ἡ μεταμόρφωσις τοῦ πυρῆνος τοῦ κυττάρου, ἥτις συνίσταται εἰς συμπύκνωσιν τῆς χρωματίνης αὐτοῦ. Ὁ πυρὴν κατ' αὐτὴν ἀποβαίνει ὁμογενὴς καὶ ὁμοιομόρφως κεχρωσμένος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν θάνατον τοῦ πυρῆνος. Μ. Ν. Κ.

πυκνωτὴς (ὁ)· ὁ πυκνῶν, ὁ προκαλῶν πύκνωσιν συμπυκνωτής.

— *[Φυσ.]* Καλοῦμεν *πυκνωτὴν* σύστημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο ἀγωγῶν μεγάλης ἐπιφανείας, εὑρισκομένων ἀμοιβαίως εἰς λίαν μικρὰν ἀπόστασιν. Οἱ πυκνωταὶ κατασκευάζονται ἐπὶ τῷ σκοπῷ πραγματοποιήσεως συστήματος μεγάλης ἠλεκτροστατικῆς χωρητικότητος, εἰς τρόπον ὥστε ἐν αὐτῇ νὰ δύναται νὰ συγκρατηθῇ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέγα φορτίον ἠλεκτρισμοῦ. Οἱ πυκνωταὶ τυγχάνουσι σήμερον εὐρυτάτης χρησιμοποιήσεως, ἰδίᾳ εἰς τὰς ραδιοηλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις, χρησιμοποιούμενοι τὰ μέγιστα ἐν τῇ συγκροτήσει τῶν τε ραδιοτηλεγραφικῶν καὶ ραδιοτηλεφωνικῶν πομπῶν καὶ δεκτῶν.

Καλοῦμεν *χωρητικότητα πυκνωτοῦ* τὸ φορτίον, ὅπερ δέον νὰ προσδώσωμεν εἰς τὸν πυκνωτήν, ὅπως μεταξὺ τῶν ὁπλισμῶν αὐτοῦ ἀποκατασταθῇ διαφορὰ δυναμικὴ ἴση πρὸς τὴν μονάδα.

Ὡς πρακτικὴ μονὰς τῆς χωρητικότητος λαμβάνεται τὸ Φαρὰδ (Farade). Πυκνωτὴς δὲ ἔχει χωρητικότητα ἑνὸς Φαράδ, ὅταν ἀπαιτῆται φορτίον ἠλεκτρισμοῦ 1 Κουλόμ, ὅπως ἀποκατασταθῇ μεταξὺ τῶν ὁπλισμῶν αὐτοῦ διαφορὰ δυναμικοῦ 1 Βόλτ. Ἐπειδὴ ἡ μονὰς Φαρὰδ εἶναι πολὺ μεγάλη διὰ τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογάς, χρησιμοποιεῖται πρὸς τοῦτο ἑτέρα μονάς, καλουμένη Μικροφαράδ, καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἴση πρὸς ἓν ἑκατομμυριοστὸν τοῦ Φαράδ. Ἐν τῷ συστήματι C. G. S. τῷ ἠλεκτροστατικῷ χρησιμοποιεῖται ὡς μονὰς χωρητικότητος τὸ ἑκατοστόμετρον. Εἶναι δὲ 1 Φαρὰδ $= 9.10^{11}$ cm.

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἁπλῶς δύναται εὐκόλως νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ἠλεκτροστατικὴ χωρητικότης πυκνωτοῦ. Οἱ δύο ἀγωγοὶ τοῦ πυκνωτοῦ καλοῦνται συνήθως *ὁπλισμοί*, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν ὁπλισμῶν παρεμβαλλομένη μονωτικὴ οὐσία, κενόν, ἀήρ, παραφίνη κλπ., *διηλεκτρικὴ* τοῦ πυκνωτοῦ.

Οἱ πυκνωταὶ πραγματοποιοῦνται ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Συνηθέστεροι πυκνωταὶ εἶναι: 1) ὁ *σφαιρικός*, ὅστις ὅμως δὲν εἶναι διαδεδομένος ἐν τῇ πράξει, 2) ὁ *ἐπίπεδος*, λίαν διαδεδομένος ἐν τῇ πράξει, 3) ὁ *κυλινδρικός*, 4) ἡ *λουγδουνικὴ* λάγηνος (βλ. λ.) κλπ.

Σύνδεσις πυκνωτῶν· βλ. *ἠλεκτρικὸς πυκνωτής*.

Διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ραδιοηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων χρησιμοποιοῦνται πυκνωταὶ μεταβλητῆς χωρητικότητος, ἤτοι πυκνωταί, ὧν δυνάμεθα νὰ μεταβάλλωμεν συνεχῶς τὴν χωρητικότητα μεταξὺ ὡρισμένων ὁρίων καὶ οἱ ὁποῖοι πραγματοποιοῦνται ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— **πυκνωτὴς ἠλεκτρικὸς** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὸς πυκνωτής*.

πυκτάκιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Λευκὴ πινακίς, ἐφ' ἧς ἔγραφον τὰ ὀνόματα τῶν κριτῶν κατὰ τὴν πυγμαχίαν. Ν. Σ. Λ.

πυκτεύω· εἶμαι πύκτης, πυγμαχῶ || πλήττω τινὰ διὰ τῆς πυγμῆς.

πύκτης (ὁ)· ὁ χρησιμοποιῶν κατ' ἐξοχὴν τὴν πυγμήν, πυγμάχος || ἀρχ., ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, ὡς προστάτου τῶν ἀγώνων.

πυκτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πύκτην, ὁ τοῦ πύκτου || ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὴν πυγμαχίαν, δεξιὸς πύκτης.

Πύλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πύλου τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 209.

— **Πύλα** *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος. Κάτ. 700, ἐξ ὧν οἱ 500 περίπου Ἕλληνες. Ἐν αὐτῷ ἀνευρέθησαν ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος μετ' ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν ἐν Κύπρῳ ὑπῆρξε φέουδον, ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ πλείστων παλαιῶν περιηγητῶν ἐπισκεφθέντων τὴν μεγαλόνησον. Α. Κ. Α.

— **Πύλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. πλευρᾶς τῆς Κύπρου (πλάτ. 34° 56' 00'' Β., μῆκ. 33° 52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus), ἀποτελοῦν τὸ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου τῆς Λάρνακος. Ἐπισκέπτεται ὑπὸ μαστοῦ 376 ποδῶν. Ὡς Tour de Pyla εἰς τοὺς παλαιοὺς γαλλικοὺς ναυτικοὺς χάρτας σημειούμενον, εἶναι ἡ *Δᾷδες ἄκρα (Πτολεμ.* Ε, ιδ, 2) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

πυλαγόραι. Οἱ ἀποστελλόμενοι εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἀντιπρόσωποι ἑκάστης τῶν μετεχουσῶν αὐτοῦ πολιτειῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἦσαν τρεῖς ἐξ ἑκάστης πολιτείας καὶ ἐπεκαλοῦντο, κατ' ἐπιγραφὰς ἐκ Δελφῶν, καὶ *ἀγοραγοί*, συναπετέλουν δὲ μετὰ τῶν ἱερομνημόνων, οἵτινες εἰς τὰ ψηφίσματα τοῦ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου καλοῦνται σύνεδροι, τὸ προρρηθὲν συνέδριον. Οἱ πυλαγόροι, ὡς καὶ τὸ ὄνομα των δηλοῖ, ἦσαν οἱ ἐν τῇ πυλαίᾳ συνήγοροι τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν ἀντεπροσώπευον, καὶ ἐξελέγοντο (ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου) πρὸ ἑκάστης πυλαίας (ἐαρινῆς ἢ μετοπωρινῆς), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἱερομνήμονας, οἵτινες ἐκληροῦντο ἀνὰ δύο ἐξ ἑκάστου τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀμφικτιονίαν 12 ἑλληνικῶν φύλων καὶ ἀπετέλουν τὸ ἐξ 24 μελῶν μόνιμον συνέδριον. ΚΑΨ.

Πυλάδης. —1) Μυθικὸς ἐκ Φωκίδος ἥρως, περιλάλητος διὰ τὴν πρὸς τὸν φίλον του Ὀρέστην ἀφοσίωσιν. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φωκίδος Στροφίου καὶ τῆς Ἀναξιβίας, ἀδελφῆς τῶν Ἀτρειδῶν Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου (κατ' ἄλλον μῦθον τῆς Ἀστυόχης ἢ Κυδραγόρας) καὶ φίλος τοῦ Ὀρέστου, ὅστις εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρός του ἐν Φωκίδι, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμήστρας. Ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν φίλον του Ὀρέστην ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὴν χώραν τῶν Ταύρων πρὸς ἁρπαγὴν ἐκεῖθεν τῆς Ἰφιγενείας, ὅτε δὲ συνελήφθη μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὠμοῦ βασιλέως τῆς χώρας Θόαντος, προσέφερεν ἑαυτὸν ἑκουσίως πρὸς θυσίαν εἰς τὴν Ταυροπόλον Ἄρτεμιν ἀντὶ τοῦ φίλου του Ὀρέστου. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ταυρίδος ἐπιστροφήν του, μετὰ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ἰφιγενείας, εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὐθύνθησε τὸν φίλον του εἰς τὸν κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ναυπλίου (οἵτινες ἤθελον νὰ ἐκδικηθοῦν διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου θάνατον τοῦ Αἰγίσθου) πόλεμόν του. Μετὰ δὲ τὸν γάμον τοῦ Ὀρέστου μετὰ τῆς ἐξαδέλφης του Ἑρμιόνης, θυγατρὸς τοῦ Μενελάου, συνεζεύχθη καὶ ὁ Πυλάδης τὴν ἀδελφὴν τοῦ φίλου του Ἠλέκτραν, ἐκ τῆς ὁποίας ἔγινε πατὴρ τοῦ Μέδοντος καὶ Στροφίου. Ὁ μῦθος τῆς παροιμιώδους καταστάσης φιλίας Ὀρέστου—Πυλάδου, εἰς τοὺς «Νόστους» τὸ πρῶτον ἀπαντῶν (παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ὀρέστης ἐκδικεῖται μόνος, ἄνευ τοῦ Πυλάδου), ἀνεπτύχθη κυρίως ὑπὸ τῶν τραγικῶν (ἰδιαιτέρως τοῦ Εὐριπίδου) καὶ ἐνέπνευσε καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην. Ὁ Βυζάντιος Τιμόμαχος εἶχε ζωγραφήσει τὸν Ὀρέστην καὶ Πυλάδην εἰς τὴν χώραν τῶν Ταύρων, τοῦ πίνακος δὲ τούτου ἀπομίμησις φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ πομπηϊανὴ τοιχογραφία, ἥτις παριστάνει τὸν Ὀρέστην καὶ τὸν Πυλάδην δεσμίους πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἀπέναντι αὐτῶν τὸν βασιλέα τῆς Ταυρίδος Θόαντα καὶ τὴν Ἰφιγένειαν κατερχομένην ἀπὸ τοῦ ναοῦ διὰ νὰ τελέσῃ τὴν θυσίαν. Εἰς τὴν τοιχογραφίαν ταύτην ἐξαίρεται ἡ θαρραλέα στάσις τοῦ Πυλάδου καὶ τὸ τολμηρὸν βλέμμα του, ἐνῷ ὁ Ὀρέστης φαίνεται μᾶλλον καταβεβλημένος.

— 2) Εἰσηγητὴς τῆς παντομίμου ὀρχήσεως εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου (22 π. Χ.). Ἦτο Ἕλλην τὴν καταγωγὴν (ἐκ Κιλικίας), παρίστανε δὲ ἀφώνως ὁλόκληρον δρᾶμα, ὑποκρινόμενος πάντα τὰ πρόσωπα (ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα) διὰ μιμικῶν ὀρχηστικῶν κινήσεων μετὰ μεγάλης δεξιοτεχνίας. Κατεγοήτευε πάντας τοὺς Ρωμαίους εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἠναγκάσθη ποτὲ ὁ Αὔγουστος ν' ἀνακαλέσῃ τοῦτον ἔκ τινος ἐξορίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιβάλει εἰς αὐτόν, κατόπιν ἐξεγέρσεως τοῦ πλήθους. Ἀνταγωνιστὴν εἶχε τὸν Βάθυλλον. ΚΑΨ.

Πύλαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πᾶσαι ἐν γένει αἱ στεναὶ δίοδοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν διὰ μέσου δυσβάτων καὶ ὑψηλῶν ὀρέων. Αἱ γνωστότεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν:

— 1) Αἱ *Θερμοπύλαι* (βλ. λ.).

— 2) Αἱ *Βαβυλώνιαι*. Στενὴ δίοδος διερχομένη διὰ τῶν ὀρέων τῶν καλουμένων Τεῖχος Μηδίας, παρὰ τὸν Εὐφράτην, ἄγουσα ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διερχομένη παρὰ τὴν πόλιν Κούναξα.

— 3) Αἱ *Κιλίκιαι*. Στεναὶ δίοδοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκοινώνουν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Κιλικίας πρὸς τοὺς γείτονας λαοὺς τῆς Λυκαονίας, Καππαδοκίας καὶ Συρίας. Τούτων κυριώτεροι ἦσαν τρεῖς μὲν ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου, τῆς χωριζούσης τὴν Κιλικίαν ἀπὸ τῶν πρὸς Β αὐτῆς χωρῶν Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας, δύο δὲ ἐπὶ τῆς χωριζούσης ταύτην ἀπὸ τῆς Συρίας ὀροσειρᾶς τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους (Ἄλμα-ντάγ), αἱ ὁποῖαι ἐκαλοῦντο *Ἀμανίδες Πύλαι*. Ἡ κυριωτέρα τῶν ἐπὶ τοῦ Ταύρου διόδων ἦτο ἡ ἀνατολικωτέρα, ἡ μεταξὺ τῶν Τυάνων (ἐν Καππαδοκίᾳ) καὶ τῆς Ταρσοῦ (ἐν Κιλικίᾳ), ἀνερχομένη εἰς ὕψος 1.100 μέτρων, ἡ καλουμένη *Κιλίκιαι Πύλαι* (νῦν *Γιουλὲκ-Μπογάζ*). Τὴν δίοδον ταύτην, «ὀρθίαν ἰσχυρῶς καὶ ἀμήχανον εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυε» κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Κύρ. Ἀναβ. Α, 2. 21), διῆλθε Κῦρος ὁ νεώτερος τῷ 401 π. Χ. ἐκστρατεύων κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, καθὼς καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τῷ 333 π. Χ. Τὰς Ἀμανίδας πύλας διῆλθεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ αὐτὸ ἔτος, τῷ δὲ 314 π. Χ. ὁ Ἀντίγονος, μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν εἰς Συρίαν εἰσβολήν του.

—4) Αἱ *Κάσπιαι* ἢ *Καυκάσιαι*. Δύο ὀχυρώταται δίοδοι τοῦ Καυκάσου πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ Ἰασονίου ὄρους (νῦν Demavend), 200 περίπου ρωμαϊκὰ μίλια ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου, πολλάκις ἀναφερόμεναι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὡς σημεῖον ἀφετηρίας πρὸς καταμέτρησιν τῶν ἀποστάσεων. Ταύτας ἐχρησιμοποίησεν ὁ Πομπήϊος τῷ 56 π. Χ. καὶ ὁ Κανίδιος Κράσσος τῷ 36 π. Χ. κατὰ τὴν ἐξ

Digitized by Google

Ἀρμενίας εἰσβολὴν των. Νῦν καλοῦνται *Στενὰ τοῦ Σιρδάβα*.

—5) Αἱ *Περσικαί, Περσίδες*, ἢ *Σουσίδες*. Στενὴ δίοδος διερχομένη διὰ μέσου τῶν ἀποκρήμνων καὶ ὑψηλῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα χωρίζουσι τὴν Σουσιανὴν ἀπὸ τῆς Περσίας, ἡ μόνη δι' ἧς διενηργεῖτο ἡ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἐπικοινωνία. Ταύτην διέβη τῷ 331 π. Χ. ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

—6) Αἱ *Ἀλβάνιαι*, ἢ *Ἀλβανικαί*. Τρεῖς δίοδοι τοῦ Ἀνατολικοῦ Καυκάσου, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Κασπίας θαλάσσης, διὰ τῆς ὁποίας εἰσήρχετό τις ἐκ Σαρματίας εἰς Ἀλβανίαν (νῦν αὐτόνομος σοσιαλιστικὴ σοβιετικὴ δημοκρατία τοῦ Μαγεστάν). Σήμερον καλοῦνται *Σιδηραῖ Πύλαι τοῦ Δερβέντ*. Α. Θ. Σ.

Πυλαία (ἡ) [*Ἀρχ.*]· βλ. λ. *ἀμφικτιονίαι* (τ. Δ', σ. 406 α).

— **Πυλαία** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μία τῶν ὀνομασιῶν τῆς νήσου *Ἀστυπαλαίας* (βλ. λ.) κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

— **Πυλαία** [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 347, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μελία*, 542. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τουρμπαλὴ-κιοϊ*.

—2) Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 3.039, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Πανόραμα* (πρώην *Ἀρσακλῆ*), *Πατριαρχικὸν* (*Μπασὶς Μετόχι*) καὶ δύο συνοικισμοί, ἀποτελούμενοι ἐκ τῆς Ἀμερικανικῆς Γεωργικῆς Σχολῆς καὶ ἐκ τοῦ Κρατικοῦ Φυτωρίου, 3.819. Κεῖται ἀνατολικῶς καὶ ἐγγύτατα τῆς Θεσσαλονίκης, ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἀμπελουργικόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στρέφα* καὶ *Καπουτζῆδες*.

Πυλαιμάχος (ὁ), καὶ *Πυλαμάχος* [*Ἀρχ.*]. Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς ὡς προμάχου τῶν Προπυλαίων τῶν Ἀθηνῶν. Ν. Σ. Λ.

Πυλαιμένης [*Μυθολ.*]. —1) Βασιλεὺς τῶν περὶ τὸν Παρθένιον ποταμὸν κατοικούντων Παφλαγόνων, ἐπίκουρος τῶν Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενελάου. Πολὺ μετὰ ταῦτα μνημονεύεται ὡς συνοδεύων τὴν κηδείαν τοῦ υἱοῦ του Ἁρπαλίωνος, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Μηριόνου. Πιθανὸν νὰ πρόκειται περὶ δύο διαφόρων προσώπων ἐχόντων τὸ αὐτὸ ὄνομα.

—2) Εἷς τῶν ἐκ Δουλιχίου 57 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν. Α. Θ. Σ.

— **Πυλαιμένης**. Ὄνομα πολλῶν βασιλέων τῆς Παφλαγονίας, ὧν γνωστότερος εἶναι ὁ κατὰ τὸ 131 π. Χ. βοηθήσας τοὺς Ρωμαίους ἐναντίον τοῦ Ἀριστονίκου, νόθου υἱοῦ Εὐμένους τοῦ Β', διεκδικοῦντος τὸν θρόνον τῆς Περγάμου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξέλιπεν ἡ οἰκογένεια τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Παφλαγονίας, διότι, ὡς λέγεται, διὰ διαθήκης κατέλιπε τὸ βασίλειόν του εἰς Μιθριδάτην τὸν Ε'. Α. Θ. Σ.

— **Πυλαιμένης**. Βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας, υἱὸς τοῦ Νικομήδους Β', ὅστις ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο βασιλεὺς τῆς Παφλαγονίας, ἵνα ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Παφλαγόνων ὡς ἀνήκων εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς χώρας, ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου ΣΤ'. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν ὅμως ἧτταν αὐτοῦ ἀποκατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου τῷ 63 π. Χ. εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον τὰ τέκνα αὐτοῦ μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ βασιλέως. Σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΛΑΙΜΕΝΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ καὶ διαφόρων τύπων. Α. Θ. Σ.

πύλαιος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πύλην, ὁ τῆς πύλης· «πύλαιος Ἑρμῆς», ὁ παρὰ τὴν πύλην ἱδρυμένος.

—**πυλαία φλέψ** [*Ἀνατομ.*]. Φλὲψ τοῦ ἥπατος, βραχεῖα μὲν (5—6 ἑκ.), ἀλλὰ παχεῖα· γεννᾶται ἰσοϋψῶς τῷ 2ῳ ὀσφυϊκῷ σπονδύλῳ καὶ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ παγκρέατος ἐκ τῆς συμβολῆς τῆς ἄνω μεσεντερίου καὶ τῆς σπληνικῆς φλεβός. Φέρεται ὄπισθεν τῆς ἄνω μοίρας τοῦ δωδεκαδακτύλου καὶ μεταξὺ τῶν δύο πετάλων τοῦ ἡπατοδωδεκαδακτυλικοῦ συνδέσμου μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ ἥπατος, ἔνθα διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους εἰσδυομένους εἰς τὸ ἧπαρ. Ἀθροίζεται δ' ἐκ τῶν φλεβῶν σύμπαντος τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, ἔτι δ' ἐκ τῶν φλεβῶν τοῦ σπληνὸς καὶ τοῦ παγκρέατος· εἰσδυομένη δ' εἰς τὸ ἧπαρ καὶ ἀποσχιζομένη ἐν αὐτῷ, μεταβαίνει εἰς τριχοειδῆ δίκτυα, ἀφ' ὧν ἄρχονται αἱ ἡπατικαὶ φλέβες, αἵτινες τέλος ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν κάτω κοίλην φλέβα. Στερεῖται βαλβίδων, ὡς καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου κέκτηται τοιαύτας. Ι. Π.

Πύλαιος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Λήθου, ἡγεμὼν τῶν περὶ τὴν Λάρισαν Πελασγῶν καὶ σύμμαχος τῶν Τρώων. Α. Θ. Σ.

πυλαιοφλεβῖτις, —ιδος (ἡ) (pyléophlebite). Ἡ φλεγμονὴ τῆς πυλαίας φλεβός, ἐπιφέρουσα ἀνωμαλίας καὶ διαταραχὰς τοῦ ἥπατος. Μ. Ν. Κ.

Πυλαῖτις, —ιδος (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς διὰ τὰ ἐπὶ τῶν πυλῶν τῶν πόλεων τιθέμενα ἀγάλματά της. Ν. Σ. Λ.

Πυλάργη [*Μυθολ.*]. Μία τῶν Δαναΐδων, σύζυγος τοῦ Ἴδμονος, υἱοῦ τοῦ Αἰγύπτου, φονεύσασα αὐτὸν κατὰ συμβουλὴν τοῦ πατρός της. Α. Θ. Σ.

Πυλαρέων, τέως δῆμος — [*Γεωγρ.*]. Εἷς τῶν τεσσάρων δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν κοινοτήτων *Ἁγίας Εὐφημίας, Διβαράτων, Δρακοπουλάτων, Μακρυώτικων* καὶ *Φερεντινάτων* καὶ 17 ἄλλων χωρίων καὶ συνοικισμῶν, εἶχε 4.752 κατοίκους καὶ πρωτεύουσαν τὴν Ἁγίαν Εὐφημίαν.

Πυλαρινά (τά). Φοιτητικαὶ ταραχαὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, γενόμεναι τὴν 15 Φεβρουαρίου 1845, ἐξ αἰτίας ἀνατρεπτικῶν θεωριῶν, ἃς ἐδίδασκεν ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας Φραγκίσκος Πυλαρινός. Κατὰ τὰς ταραχὰς ταύτας ἀρκετοὶ φοιτηταὶ ἐτραυματίσθησαν, τὰ δὲ μαθήματα διεκόπησαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα.

Πυλαρινὸς (ἢ *Πλαρινός*). Ὄνομα οἰκογενείας ἀπαντώσης ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ καταλεχθείσης μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου ἐκείνης ἀπὸ τοῦ 1593 μέχρι τοῦ 1604.

— **Πυλαρινός, Ζήσιμος**. Θεολόγος καὶ ἰατροφιλόσοφος ἐκ Ληξουρίου, ζήσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἀποστὰς τοῦ πατρίου δόγματος ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν, ἐκληροδότησε δὲ τὴν περιουσίαν του, ὅπως ἐκ τῶν προσόδων αὐτῆς ἐκπαιδεύωνται εἰς Ρώμην νέοι ἐκ Ληξουρίου. Ἔγραψεν: «Assertiones ex universa theologia».

—**Πυλαρινός, Ἰάκωβος**. Ἕλλην ἰατρός, ἀκμάσας τὸν ΙΖ' αἰῶνα, πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς μεθόδου τοῦ ἐμβολιασμοῦ εἰς τὴν ἐπιστήμην (1659—1718). Δεκαετὴς ἐστάλη εἰς Ἑνετίαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, κατόπιν δ' ἐσπούδασε τὴν νομικὴν καὶ τὴν ἰατρικὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου. Διετέλεσεν ἀρχίατρος τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ, ἰατρὸς τοῦ Κανταχουζηνοῦ, αὐθέντου τῆς Βλαχίας, ἀρχίατρος τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἰατρὸς τοῦ ἀρχιναυάρχου Μοροζίνη καὶ πρόξενος τῆς Ἑνετίας ἐν Σμύρνῃ. Ἔγραψε: «Nova et tuta Variolas excitendi per transplantationem methodus nuper inventa, in usum traeta, qua rite peracta immunia in posterum praeservantur ab hujusmodi contagio Corpora» (Ἑνετία 1715) καὶ «Medecina diffesa» (Ἑνετία 1717). Τὸ πρῶτόν του ἔργον, τὸ ὁποῖον καὶ τὸν ἐδόξασεν, ἐξεδόθη ἐπανειλημμένως, μετεφράσθη δὲ καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν τῷ 1756 ὑπὸ τοῦ Montucla. Εἰς αὐτὸ ὁ Πυλαρινὸς περιγράφει πῶς ἐσπούδασε τὴν λαϊκὴν μέθοδον τοῦ ἐμβολιασμοῦ κατὰ τῆς εὐλογίας, ἤτοι τὸν εὐλογιασμόν, ὅπως σήμερον καλοῦν αὐτόν. Ὁ εὐλογιασμὸς οὗτος συνίστατο εἰς τὸν προφυλακτικὸν ἐμβολιασμὸν πύου λαμβανομένου ἐκ φλυκταίνης πάσχοντος εὐλογίαν, διὰ βελόνης εἰς τὸν βραχίονα, τὰς κνήμας, τὴν κοιλίαν, ἠσκεῖτο δὲ ὑπὸ γραϊδίων εἰδικευμένων εἰς τὴν μέθοδον ταύτην ἀπὸ χρόνου μακροῦ ἐν Θεσσαλίᾳ, Θρᾴκῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει. Πεισθεὶς ὅτι ἡ λαϊκὴ ἐκείνη μέθοδος, ἡ θεωρουμένη ὡς δεισιδαιμονικὴ καὶ μαγική, ἐστηρίζετο ἐπὶ βάσεων ἐπιστημονικῶν καὶ ἐξησφάλιζε πράγματι τὴν ἀνοσίαν κατὰ τῆς εὐλογίας, προσεπάθησε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑγροπαθολογικῶν του πεποιθήσεων. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἕτερος Ἕλλην ἰατρός, ὁ Χῖος Ἐμμανουὴλ Τιμόνης, ἀνεκοίνωσεν ὁμοίας ἐπὶ τοῦ ἐμβολιασμοῦ παρατηρήσεις εἰς τὴν Βασιλικὴν ἑταιρείαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῷ 1715 ἐξέδωκε σχετικὴν πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Historia variolarum quae per incisionem excitantur» (Constantiae 1715). Ἔκτοτε ὁ εὐλογιασμός, διαδοθεὶς καὶ ὑπὸ ἄλλων, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τῆς λαίδης Montague ἀπὸ τοῦ 1718 καὶ ἐντεῦθεν, ἔγινε κοινὸς εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, μέχρι τοῦ 1798, ὁπότε ὁ Edouard Jenner ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ τὴν πραγματείαν του «Ἔρευναι ἐπὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς δαμαλίτιδος», διὰ τῆς ὁποίας εἰσήχθη ὁ δαμαλισμός, ἀντικαταστήσας τὸν πεπαλαιωμένον καὶ ἀτελῆ εὐλογιασμόν. [Πρβλ. Γ. *Δεστούνη*, «Οἱ πραγματικοὶ εἰσηγηταὶ τοῦ ἐμβολιασμοῦ, Πυλαρινὸς καὶ Τιμόνης» (1929).] Γ. ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ

—**Πυλαρινός, Ὄθων**. Ἕλλην δημοσιολόγος καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γεννηθεὶς τῷ 1833 ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας, ὅπου ἐδιδάχθη τά τε στοιχειώδη καὶ τὰ ἐγκύκλια γράμματα, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1882. Τῷ 1854 ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ τῷ 1859 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Τῷ αὐτῷ ἔτει, μετ' αὐστηρὸν διαγωνισμόν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, ἧς διαλυθείσης τῷ 1864, διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (1865). Παραιτηθεὶς τῷ 1867, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐν ᾗ ζωηρῶς ὑπεστήριξε τὰς ριζοσπαστικὰς ἀρχάς, ὧν ὑπῆρξεν ἄκρος θιασώτης. Τῷ 1873 ἐξελέγη βουλευτὴς Πάλης, ὡς τοιοῦτος δὲ πολλάκις ἔλαβε τὸν λόγον ἐν τῇ βουλῇ ἐπὶ οἰκονομικῶν ἰδίᾳ ζητημάτων. Ἀποχωρήσας τῆς πολιτικῆς τῷ 1875, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς ἀνταποκριτὴς ξένων ἐφημερίδων καὶ ὡς συντάκτης τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης καὶ ἐπὶ διετίαν (1876—1877) ἑλληνογαλλιστὶ ἐκδοθείσης ἐφημερίδος «Χρονογράφος». Προσκληθεὶς εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικοδήμου, πρὸς μελέτην τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, διεκανόνισεν αὐτὰ ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον καὶ τελεσφορώτερον διὰ τὸ συμφέροντα τοῦ Παναγίου Τάφου, οὗτινος ἐχρημάτισε παρὰ τῇ ἐν Ἀθήναις ἐξαρχίᾳ νομικὸς σύμβουλος. Συγγράμματα: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν» (Κέρκυρα 1860), «Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1875» (ἀγόρευσις ἐν τῇ βουλῇ, Ἀθῆναι 1875) κ. ἄ. Δ. Α. Δ.

—**Πυλαρινός, Σταματέλος**. Πολιτευτὴς καὶ ἐπιστήμων, γεννηθεὶς τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1868. Ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ καὶ Παρισίοις ἰατρικὴν καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ λόρδου Γυΐλφορδ, διωρίσθη τῷ 1827 ἐν τῷ Ἰονίῳ πανεπιστημίῳ καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, ἣν ἐδίδαξεν ἑλληνιστὶ διὰ καταλλήλου ὀνοματολογίας, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπελύθη, καταργηθείσης τῆς θέσεως. Ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου διωρίσθη διοικητὴς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐν Μεσολογγίῳ καὶ βραδύτερον συνεπίτροπος τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως παρὰ τῷ Μαιζῶνι. Μεταβὰς εἰς Κεφαλληνίαν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου, συνετάχθη πρὸς τοὺς φιλελευθέρους καὶ ἀντενήργει κατὰ τῆς προστασίας. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ἐν τῇ Θ' βουλῇ, ὑπέγραψε τὸ ψήφισμα τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, διαμαρτυρηθεὶς δὲ διὰ τὴν ἐξορίαν τῶν Ζερβοῦ καὶ Μομφερράτου, ἐξωρίσθη καὶ αὐτὸς εἰς Ἀντικύθηρα, ὁπόθεν ἠλευθερώθη τῷ 1853, ἐκλεγεὶς καὶ πάλιν βουλευτὴς ἐν τῇ ΙΑ' βουλῇ. Ἔγραψε πολιτικὰ ἄρθρα, «Γλωσσάριον τῶν ἁλιέων καὶ ποιμένων», «Ἀρχαιολογικὸν καὶ ἱστορικὸν δοκίμιον». Λ. Χ. Ζ.

—**Πυλαρινός, Φραγκίσκος Ἰω.** Ἕλλην φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1882. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του μετέβη εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, ἐπιστρέψας δ' εἰς Ἑλλάδα ἐπεχείρησε, κατ' ἀρχὰς ἐν Ναυπλίῳ καὶ εἶτα ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι Κεφαλληνίᾳ, νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ πολὺ κοινὸν τὰς κοινωνιστικὰς καὶ δημοκρατικὰς ἀρχάς του. Ἀναμειχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑπτανήσου πράγματα καὶ λαβὼν μέρος εἰς τὰ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας στασιαστικὰ κινήματα, ἐξωρίσθη τῷ 1839 καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐξηκολούθησε ζωηρότερον τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς δημοσιογραφίας, ἐκτραχυνθέντα σὺν τῷ χρόνῳ μέχρι βαθμοῦ ὥστε νὰ προκαλέσῃ σφοδρὰς διαμαρτυρίας τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐν τέλει νὰ φυλακισθῇ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Παλαμηδίου. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 διωρίσθη (23 Σεπτεμβρίου) τακτικὸς καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν φιλοσοφημάτων καὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Ἀπολυθεὶς τῷ 1846, ἀναδιωρίσθη ὡς ἔκτακτος τῷ 1850 καὶ προήχθη εἰς τακτικὸν τῷ 1852. Ἀπαλλαγεὶς αὖθις τῷ 1865, ἐπανῆλθε τὸ τρίτον εἰς τὴν θέσιν του ὡς τακτικὸς τῷ 1866 καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1881, ὅτε ἀπηλλάγη μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ. Πλὴν τοῦ ἐναρκτηρίου λόγου του «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν» καὶ μακρᾶς «Νεκρολογίας» πολιτικῆς φύσεως ες τὸν ἐν Ἀθήναις ἀποβιώσαντα ἐξόριστον ριζοσπάστην καὶ ἀγωνιστὴν Κεφαλλῆνα Θ. Τυπάλδον Πρόντζαν, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Αἰῶνι» κλπ. πολιτικοκοινωνικῶν ἄρθρων του δὲν φαίνεται δημοσιεύσας ἕτερόν τι. Δ. Α. Δ.

— **Πυλαρινός, Χαραλάμπης**. Σπουδάσας φιλολογίαν ἐν Γερμανίᾳ, συνειργάσθη εἰς τὴν ἐν Λειψίᾳ ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ «Κλειὼ» καὶ διετέλεσεν εἷς τῶν συντακτῶν τῆς Τεργεσταίας «Νέας Ἡμέρας». Λ. Χ. Ζ.

Πύλαρος [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κεφαλληνίας (πλάτ. 38°18'15" Β., μήκ. 20°36'45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), ἀποτελῶν τὸν βορειοδυτικὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Σάμης. Ὑπὸ τῶν μὴ Κεφαλλήνων ναυτῶν εἶναι γνωστὸς ὡς ὅρμος τῆς *Ἁγίας Εὐφημίας*, ἔχει δέ, λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλλ., ναυτικὸν φανὸν ἱδρυθέντα τῷ 1885. Ἐπίνειον τῆς φερωνύμου περιοχῆς. Σ. Ε. Λ.

Πυλάρτης (ὁ) [*Μυθολ.*]. Ἐπίθετον τοῦ Πλούτωνος, ἐπειδὴ συγκρατεῖ τὰς πύλας τοῦ Ἅδου συνηρμοσμένας καὶ φυλάττει αὐτάς. Ν. Σ. Λ.

Digitized by Google

Πύλας, Πύλος, ἢ Πύλων *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Κλήσωνος, ἀπόγονος τοῦ Λέλεγος, βασιλεὺς τῶν Μεγάρων. Νυμφεύσας τὴν θυγατέρα του Πυλίαν μετὰ τοῦ Πανδίονος καὶ φονεύσας τὸν Βίαντα, ἀδελφὸν τοῦ πατρός του, παρέδωκε τὸ βασίλειόν του εἰς τὸν γαμβρόν του, αὐτὸς δὲ ἐλθὼν μετ' ἀποίκων εἰς Μεσσηνίαν ἔκτισε τὴν ὁμώνυμον πόλιν (*Ἀπολλοδ.* Γ, 15, 5. *Παυσ.* Α, 39, 6). Α. Θ. Σ.

Πυλάων *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Νηλέως καὶ τῆς Χλωρίδος, **θυγατρὸς τοῦ Ἀμφίονος**, φονευθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, πλὴν τοῦ Νέστορος, ἀπουσιάζοντος, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἅλωσιν τῆς Πύλου (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 9). Α. Θ. Σ.

πυλεὼν (ὁ)· πύλη, ἥτις ἔκλειεν ἔξωθεν τὴν θολωτὴν εἴσοδον τῶν μονῶν καὶ ἐφυλάσσετο ὑπὸ μοναχοῦ ἐκτελοῦντος τὰ καθήκοντα θυρωροῦ, καλουμένου ὡς ἐκ τούτου *πυλωροῦ*, ἢ *πυλεωναρίου*, ἢ *πορτάρη*, ἢ *ὀστιαρίου*. Β. Λ. Κ.

πύλη (ἡ)· καὶ συνήθως πληθ. *πύλαι* (αἱ) ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον: «αἱ πύλαι τοῦ τείχους, — τῶν ἀνακτόρων, —τῆς βουλῆς, —τοῦ ναοῦ, —τοῦ οὐρανοῦ, — τοῦ Ἅδου» ‖ συνεκδ., στενὴ διάβασις μεταξὺ ὀρέων ἢ μεταξὺ ὄρους καὶ θαλάσσης, οἷον αἱ *Θερμοπύλαι*, αἱ *Σύριαι* ἢ *Κιλίκιαι πύλαι*, *Περσίδες πύλαι* κ.ἄ.

— *[Ἀνατομ.]* Καλοῦνται *πύλαι* ἐντομαί, ὀπαί, σχισμαὶ κ.τ.τ., ἀπαντῶσαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σπλάγχνων τινῶν, χρησιμεύουσαι πρὸς δίοδον αἱμοφόρων ἀγγείων, νεύρων καὶ ἄλλων ὀργάνων. 1) *Πύλαι ἥπατος*· αὔλαξ ἐγκαρσία ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἥπατος, φερομένη μεταξὺ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀβελιαίας (ἐπιμήκους) αὔλακος, μῆκος δ' ἔχουσα 7 ἑκ. καὶ πλάτος 12—15 χλμ.· περιέχουσι δ' αἱ πύλαι τοῦ ἥπατος τὴν πυλαίαν φλέβα, τοὺς κλάδους τῆς ἡπατικῆς ἀρτηρίας καὶ τοῦ χοληδόχου πόρου, ἔτι δὲ λεμφαγγεῖα καὶ νεῦρα. 2) *Πύλαι παρεγκεφαλίδος*· ἡ περιφέρεια τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῆς παρεγκεφαλίδος κειμένης ἐγκαρσίας σχισμῆς, ἡ ἀκάλυπτος ὑπὸ τῆς φαιᾶς οὐσίας αὐτῆς. 3) *Πύλαι πλατέων συνδέσμων μήτρας*· τὸ κάτω χεῖλος αὐτῶν, τὸ ἐπὶ τοῦ πυελικοῦ ἐδάφους ἐπικείμενον, δι' οὗ εἰσδύονται ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων τὰ μητριαῖα ἀγγεῖα, τὰ μητροκολεϊκὰ καὶ ὁ οὐρητήρ. 4) *Πύλαι πνεύμονος*· ἐντομὴ ἐπὶ τῆς ἔσω (μεσοπνευμονίου) ἐπιφανείας ἑκατέρου πνεύμονος, ἔχουσα σχῆμα τετράπλευρον ἀνώμαλον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, κομματοειδὲς δ' ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος· διὰ τῶν πυλῶν τούτων εἰσέρχονται ὁ σύστοιχος βρόγχος, ὁ σύστοιχος κλάδος τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, αἱ βρογχικαὶ ἀρτηρίαι καὶ τὰ νεῦρα, ἐξέρχονται δ' αἱ δύο πνευμονικαὶ φλέβες καὶ τὰ λεμφαγγεῖα μετὰ τῶν λεμφογαγγλίων· ἅτινα πάντα, συναπτόμενα πρὸς ἄλληλα διὰ λιπώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ὑπεζωκότος, ἀποτελοῦσι τὴν ῥίζαν τοῦ πνεύμονος. 5) *Πύλαι νεφροῦ*· ἐντομὴ ἢ προμήκης ὀπὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔσω χείλους τοῦ νεφροῦ, ἀφοριζομένη ὑπὸ δύο χειλέων, ὧν τὸ ὀπίσθιον εἶναι πλατύτερον καὶ προέχει περισσότερον τοῦ προσθίου· αἱ πύλαι αὗται ἄγουσιν εἰς κοιλότητα, τὴν κοιλίαν ἢ τὸν κόλπον τοῦ νεφροῦ, καὶ πληροῦνται ὑπὸ τῶν νεφρικῶν ἀγγείων καὶ νεύρων. 6) *Πύλαι σπληνός*· ἐπιμήκες σχίσμα ἢ στοῖχος βοθρίων ἐπὶ τῆς προσθίας (γαστρικῆς) ἐπιφανείας τοῦ σπληνός, ἐγγὺς τῆς κορυφαίας ἀκρολοφίας· διὰ τῶν πυλῶν τούτων εἰσδύονται τὰ σπληνικὰ ἀγγεῖα. 7) *Πύλαι φοθήκης*· τὸ πρόσθιον χεῖλος τῆς φοθήκης, δι' οὗ εἰσδύονται τὰ ἀγγεῖα αὐτῆς. Ι. Π.

—**Πύλη, Ὑψηλὴ** (ἀραβ. καὶ τουρκ. *Μπὰμπ-ἰ-ἀαλῆ* καὶ *Μπὰμπ-ἀαλῆ* καὶ *Μπὰμπ-ἰ-χουμαγιοὺν*=αὐτοκρατορικὴ πύλη). Ἀρχικῶς παρὰ Τούρκοις ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ πύλη τῆς σουλτανικῆς σκηνῆς εἰς τοὺς καταυλισμοὺς τοῦ στρατοπέδου καὶ κατόπιν τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν, μὴ ὑπάρχοντος ἀκόμη ἰδιαιτέρου μεγάρου διὰ τὰ κυβερνητικὰ γραφεῖα τῆς κεντρικῆς διοικήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ μέγας βεζύρης, δηλαδὴ ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ σουλτάνου, ἐδέχετο τοὺς ξένους πρέσβεις καὶ ἐδίκαζε τοὺς ἔχοντας ὑποθέσεις μετὰ τοῦ κράτους ἔσωθεν τῶν προθύρων τοῦ περιβόλου τῶν ἀνακτόρων καὶ πλησίον τῆς πύλης τῆς δευτέρας αὐλῆς τοῦ σαραγίου, ὅπου ἔκειτο καὶ ἰδιαίτερον θολωτὸν δωμάτιον, τὸ λεγόμενον κουτμπὲ-ἀλτὶ (= τὸ ὑποθόλιον), ἐξ οὗ καὶ οἱ βεζύραι, οἱ ἔχοντες τὸ δικαίωμα νὰ ἀκροῶνται καὶ νὰ δικάζωσιν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο, ἐλέγοντο κουτμπὲ-βεζυρί. Τὸ ἔθιμον τοῦ δίδειν ἀκροάσεις καὶ δικάζειν ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου τῆς κατοικίας τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς χώρας εἶναι παλαιὸν ἀσιατικόν, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ «Κύρου Παιδεία» (ἐπὶ θύραις βασιλέως).

Βραδύτερον, ὅταν ὁ μέγας βεζύρης ἐγκατεστάθη εἰς ἰδιαίτερον οἴκημα, ἐκράτησε συνήθεια νὰ ὀνομάζεται καὶ τοῦτο *Μπὰμπ-ἀαλῆ* (Ὑψηλὴ Πύλη), βαθμιαίως δὲ κατήντησε νὰ σημαίνῃ ἡ ὀνομασία αὐτὴ ὁλόκληρον τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, ἰδίᾳ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις (Sublime Porte) παρ' Εὐρωπαίοις, ὡς καὶ ἡ ἄλλη ἐκείνη παλαιὰ ὀνομασία τὸ διβάνιον (le divan), σημαίνουσα κυρίως τὴν αἴθουσαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τὸ συμβούλιον αὐτό, κατήντησε νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς ὑποδήλωσιν αὐτῆς ταύτης τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ὡς τὰ Quai d'Orsay διὰ τὴν Γαλλίαν, Ballhausplatz διὰ τὴν Αὐστρίαν, Pont-des-Chantres διὰ τὴν τσαρικὴν Ρωσίαν, Maison Blanche διὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, Wilhelmstrasse διὰ τὴν Γερμανίαν, Palazzo Chigi διὰ τὴν Ἰταλίαν κτλ.

Τὸ μέγαρον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὡς διατηρεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη, εἶναι διώροφον ἐπίμηκες κτήριον, ἄνευ ἀρχιτεκτονικοῦ ῥυθμοῦ, ἀνεγερθὲν παρὰ τὴν θέσιν τοῦ οἰκήματος τοῦ βεζύρου, τὸ ὁποῖον ἀνετινάχθη ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πολιορκηθέντος μεγάλου βεζύρου Μπαϊρακτὰρ-Μουσταφᾶ κατὰ τὴν ἀντεπανάστασιν τῶν γενιτσάρων (1808). Περιελάμβανε δὲ κατὰ σειρὰν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς μικρᾶς εἰσόδου, τῆς καὶ κατόπιν κυρίας: τὴν μεγάλην βεζυρείαν, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἡ κυριωτέρα αὐτοῦ πύλη, ῥυθμοῦ παγόδας, ἔκειτο πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ περιβόλου τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων, σχεδὸν ἀπέναντι μιᾶς τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ εἰσόδων. Ἀπὸ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ κτηρίου ἔπαυσαν νὰ κατοικοῦν ἐν αὐτῷ οἱ βεζύραι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των. Τῷ 1911, ἐκραγείσης πυρκαϊᾶς, ἐκάη τὸ τμῆμα τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας καὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Τὸ ὑπόλοιπον ἐξηκολούθει στεγάζον τὴν μεγάλην βεζυρείαν ὡς καὶ τὰ ὑπουργεῖα τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν μέχρι τῆς μεταφορᾶς τῆς πρωτευούσης εἰς Ἄγκυραν (1923). Σήμερον λειτουργοῦν ἐν αὐτῷ διάφορα κυβερνητικὰ γραφεῖα καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξάρτημα τοῦ τουρκικοῦ γραφείου τύπου. Ν. Μ.

— **Πύλη** *ὡραία*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἡ μεσαία τῶν τριῶν πυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἦγον ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰς τὸν κυρίως ναόν. Ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *βασιλικὴ πύλη*, καὶ τοῦτο, διότι ἡ εἴσοδος διὰ ταύτης ἐπεφυλάχθη μόνον διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, ἀπαγορευθεῖσα ἀργότερον εἰς τὸ κοινόν. Οὗτοι, εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς, ἀπέθετον πρὸ ταύτης τὸ στέμμα των καὶ ἐν γένει τὰ βασιλικὰ αὐτῶν ἐμβλήματα. Σήμερον *ὡραίαν πύλην* καλοῦμεν τὴν *ἁγίαν πύλην*, ἡ διὰ τῆς ὁποίας εἴσοδος ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς λαϊκούς. Β. Λ. Κ.

Πύλη *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον καὶ κοινότης (πρώην *Δερβενοσάλεσι*) τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἓν τῶν Δερβενοχωρίων (τὸ δυτικώτατον) τῶν κειμένων ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τῆς Σκούρτας. Ἀπέχει ἓξ ὥρας νοτιοανατολικῶς τῶν Θηβῶν καὶ ἔχει 704 κατ. Πρὸς Δ. αὐτοῦ κεῖται ἡ ἐγκαταλελειμμένη μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. —2) Χωρίον καὶ κοινότης ἐν Θεσσαλίᾳ (πρώην *Πόρτα Παζάρ*), ἀπέχον 19 χλμ. νοτιοδυτικῶς τῶν Τρικκάλων, μεθ' ὧν συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτοῦ, καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὸν νομὸν Τρικκάλων. Κάτ. 1.082 (1928). Κεῖται εἰς γραφικὴν τοποθεσίαν, πλουσίαν εἰς ὕδατα καὶ βλάστησιν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πορταϊκοῦ ποταμοῦ (ὑψόμ. 200). Πρὸς Ν. αὐτοῦ κεῖται ἡ μονὴ Γκούρας (μοναχοὶ 3) καὶ πρὸς Β. ἡ μονὴ Δούσκου (μοναχοὶ 11). Ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ χωρίου ἀρχίζει ἡ στενὴ φάραγξ ἡ ἄγουσα πρὸς τὴν ὀρεινὴν Ἀθαμανίαν καὶ τὴν Ἤπειρον διὰ μέσου τῆς Πίνδου. Ἄνωθεν αὐτῆς, εἰς ὕψος 1356 μ., ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον φρούριον Ἀθήναιον. Εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην εὑρίσκονται καὶ τὰ ἐρείπια τῆς βυζαντινῆς βασιλικῆς Παναγίας τῆς Πόρτας ἢ τῶν Μεγάλων πυλῶν. Ἐνταῦθα καὶ ἀρχαία μονότοξος γέφυρα. —3) Μικρὸν χωρίον τῆς Μακεδονίας (πρώην *Δρέβενον*) τῆς κοινότητος Πλαγίων, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 143. —4) Χωρίον τῆς Μακεδονίας, κείμενον εἰς τὴν ὄχθην τῆς Μικρᾶς Πρέσπας καὶ ἀντικρὺ τοῦ χωρίου Ἁγίου Ἀχιλλίου, εἰς τὴν κοινότητα τοῦ ὁποίου ὑπάγεται. Ἀνήκει εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὸν νομὸν Φλωρίνης. Ι. Σ. Σ.

— **Πύλη** *Κολλίνη* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν πυλῶν τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἔχουσα καὶ ὑπερμεγέθη πύργον. Παρ' αὐτὴν συνεκροτήθη τῇ 1 Νοεμβρίου τοῦ 82 π. Χ. ἡ κρισιμωτάτη μάχη τοῦ Σύλλα. Ν. Σ. Λ.

Πυλήνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁμηρικὴ πόλις τῆς Αἰτωλίας, κειμένη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἀρακύνθου ὄρους (*Ὁμ.* Ἰλ. Β, 639), ἡ μετὰ ταῦτα *Πρόσχιον*. Α. Θ. Σ.

—**Πυλήνης, τέως δῆμος**— *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἑπτὰ δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν κοινοτήτων *Βελβίτσαινας*, *Δορβιτσιᾶς*, *Ἐλευθεριανῆς*, *Μηλιᾶς Ναυπακτίας*, *Πωκίστας*, *Σίμου*, *Στυλίων* καὶ *Στρανώματος*. Εἶχε πρωτεύουσαν τὸ χωρίον *Σίμου* καὶ κατοίκους 2.927.

Πυλία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ περὶ τὴν μεσσηνιακὴν Πύλον περιοχή.

Πυλία *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Πύλαντος, βασιλέως τῶν Μεγάρων, σύζυγος τοῦ Πανδίονος καὶ μήτηρ τοῦ Αἰγέως, **Πάλλαντος, Νίσου καὶ Λύκου** (*Ἀπολλοδ.* Γ, 15, 5). Α. Θ. Σ.

—**Πυλίας ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὸν νομὸν Μεσσηνίας. Κατέχει τὸ νότιον χερσονησίζον τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Τριφυλίας καὶ Μεσσήνης, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μεσογείου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Εἶναι μᾶλλον ὀρεινή, μὲ ὑψηλότερον ὄρος τὸ Λυκόδημον, ὕψους 957 μ., καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὴν *Πύλον* (Ναυαρῖνον). Κάτ. (1928) 41.905, κατανεμημένοι εἰς 120 χωρία καὶ συνοικισμούς, σχηματίζοντα 54 κοινότητας, τάς: *Ἀδριανῆς* (Ρεμούσταφα), *Ἀχλαδοχωρίου* (Χαϊκαλίου), *Βασιλιτσίου*, *Βλάσσης*, *Βλαχοπούλου*, *Βουναρίων*, *Γκρουστεσίου*, *Δάρας*, *Εὐαγγελισμοῦ* (Γριβιτσῶν), *Ζαΐμογλι*, *Ἰκλαίνης*, *Καινούργιου Χωριοῦ*, *Κακορρεύματος*, *Καλλιθέας*, *Πυλίας* (Μεμεριζίου), *Καλοχωρίου* (Χαλαμπρέζης), *Καπλανίου*, *Καραμανωλίου*, *Καρποφόρας* (Καρακαβελίου), *Καστανίων*, *Κοκκίνου*, *Κορυφασίου* (Ὀσμὰν Ἀγᾶ), *Κορώνης*, *Κουκουνάρας*, *Κουρτακίου*, *Κρεμμυδίων*, *Κυνηγοῦ*, *Λαχανάδας*, *Λογγᾶς*, *Λυκίσσης*, *Μαθιᾶς* (Δράγκας), *Μεθώνης*, *Μεσοχωρίου*, *Μηλίτσης*, *Μηλιώτη*, *Μιναγίων*, *Μυρσινοχωρίου* (Πισπισίων), *Νέας Κορώνης* (Καντιανίκων), *Νερομύλου* (Μίσκας), *Παννυστερίου*, *Παπαφλέσσα* (Κοντογονίου), *Πελεκανάδας*, *Πέραν* (Βελῆ ἢ Πέρα Βελῆ), *Πεταλιδίου*, *Πηδάσου* (Χαντζογλίου), *Πύλου*, *Ρομηρίου*, *Σολιναρίου*, *Σαμείας* (Τσάϊζι), *Φαλάνθης* (Πανιορῶν), *Χανδρινοῦ*, *Χαροκοπιοῦ*, *Χοτζῆ*, *Χρυσοκελλαριᾶς* (Σαρατζᾶ) καὶ *Χωματάδων*.

Πυλίδας *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σωκρακίου τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 80.

Πυλίδες *[Γεωγρ.]*. Τὸ τρίτον ἀπὸ Β. ὀρεινὸν τῆς Κερκύρας τμῆμα, ὅπερ ἀρχόμενον κυρίως ἐκεῖθεν τῆς κώμης Σωκράκι (450 μ.), ἀποτελεῖ εὐρὺ κύρτωμα, ἀπολῆγον εἰς τὴν διπλῆν κορυφὴν Τσούκα (619 μ.). Πρὸ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Πυλίδων καὶ μέχρι Ζυγοῦ καὶ Χωρεπισκόπων ἐκτείνεται ὡραία φερώνυμος κοιλάς. Πιθανῶς ἡ Ἰστώνη τοῦ Θουκυδίδου. Σ. Ε. Λ.

πυλὶς (ἡ)· μικρά τις πύλη, τὴν ὁποίαν εἶχον αἱ μοναὶ εἰς σημεῖον ἀκριβῶς ἀντίθετον πρὸς τὴν κυρίαν ἢ μεγάλην εἴσοδον καὶ ἥτις ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *παραπυλίς*, *παραπύλιον*, *παραπόρτιν*. Μόνον ἐν περιπτώσει μεγάλης ἀνάγκης ἐπετρέπετο ἡ διὰ τῆς πυλίδος εἴσοδος εἰς τὴν μονήν, ἡ κλεὶς δὲ ταύτης κατείχετο ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου. Β. Λ. Κ.

Πυλίων, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἓξ δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν κοινοτήτων *Ἰκλαίνης*, *Καραμανώλη*, *Κορυφασίου*, *Κουκουνάρας*, *Κυνηγοῦ*, *Πύλου* καὶ *Χανδρινοῦ* καὶ ἕνδεκα ἄλλων χωρίων, εἶχε πρωτεύουσαν τὴν *Πύλον* (Ναυαρῖνον) καὶ 5.494 κατοίκους.

Πύλλνα (Pyllna) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τσεχοσλοβακίας, παρὰ τὴν πόλιν *Μπρύξ*, γνωστὸν διὰ τὰς σπανίας ἰαματικὰς αὐτοῦ πηγὰς πικρῶν ὑδάτων. Θ. Κ.

Πύλος (κοιν. *Νιόκαστρον* καὶ *Ναυαρῖνον*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.315. Κεῖται ἐπὶ βραχώδους ἀκρωτηρίου δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸ νότιον στόμιον τοῦ ὁμωνύμου λιμένος, ἔναντι τῆς ἀκτῆς ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Πύλος καὶ δεσπόζεται ΝΔ. ὑπὸ τοῦ ὄρους Ἅγιος Νικόλαος (Νικόδημος). Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἔκειτο τὸ φρούριον *Νεόκαστρον*, περιλαμβάνον τὴν κυρίως ἀκρόπολιν καὶ περίβολον, εἰς δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἰσχυρότατον ὀχύρωμα. Τὸ φρούριον τοῦτο, κτισθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀνεκαινίσθη τελείως ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Τῷ 1828 ἡ ἀκρόπολις κατεστράφη ὑπὸ τῆς ἀνατιναχθείσης ἐν αὐτῇ πυριτιδαποθήκης ἐκ κεραυνοῦ, ἀλλ' ἐπανεκτίσθη παρὰ τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ Μαιζῶνος, ὑφ' ἧς καὶ κατεσκευάσθη τὸ πρὸς Α. τοῦ φρουρίου περίφημον ὀχύρωμα. Ἡ Πύλος εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, ταμείου, ἐφορείας, τελωνείου, λιμεναρχείου κλπ., προξενείων γαλλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ, ἔχει πλήρες γυμνάσιον, δύο ἀθλητικοὺς συλλόγους, ὑποκαταστήματα τῶν τραπεζῶν Ἐθνικῆς, Ἀθηνῶν καὶ Ἀγροτικῆς κλπ. Συγκοινωνεῖ θαλασσίως διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῶν ἐκτελούντων τὴν γραμμὴν τοῦ γύρου τῆς Πελοποννήσου, διὰ ξηρᾶς δὲ διὰ τῶν ἁμαξιτῶν Πύλου—Κυπαρισσίας (χλμ. 62) καὶ Πύλου—Καλαμῶν (χλμ. 57) καὶ τῆς πρὸς τὴν Μεθώνην (χλμ. 11) ὁδοῦ.

—*[Ἀρχ. Γεωγρ.—Ἱστορ.]* Τὴν μεσσηνιακὴν *Πύλον* εἶχε κτίσει, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπὶ τοῦ Κορυφασίου ἀκρωτηρίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ *Κορυφάσιον* ἐκαλεῖτο ἡ πόλις, ὁ υἱὸς τοῦ Κλήσωνος Πύλος, ὁδηγήσας ἐκεῖ ἐκ Μεγαρίδος τοὺς Λέλε-

Digitized by Google

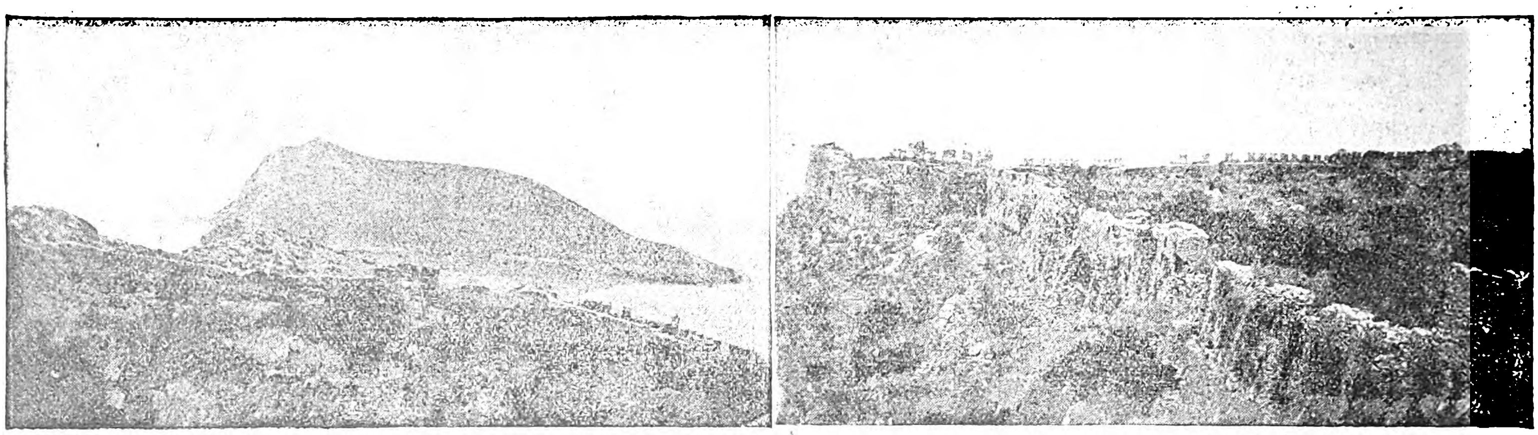

Πύλος : 1) *Βόρειον στόμιον τοῦ λιμένος.* 2) *Μία πλευρὰ τοῦ Ναυαρίνου.*

γας. Τοῦτον ὅμως ἐξεδίωξαν ἐκ ταύτης (κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν) οἱ ἐξ Ἰωλκοῦ Πελασγοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νηλέως (Μινύαι), ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ Νηλήϊον ἄστυ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὁ ἠμαθόεις (διὰ τὸ ὑπόψαμμον τῆς χώρας) Πύλος. Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἡ Πύλος (αὕτη ἡ ἡ τριφυλιακὴ) μὲ τὴν ὀχυρὰν ἐπὶ τοῦ ἀποκρήμνου Κορυφασίου ἀκρόπολίν της εἶχεν ἀκμάσει ὡς ἕδρα τοῦ Νηλέως καὶ τοῦ υἱοῦ του Νέστορος, οἵτινες ἐπολέμουν ἐναντίον τῶν γειτόνων των Ἐπειῶν, κατοικούντων τὴν πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ χώραν, τὴν σημερινὴν Ἠλείαν, κατὰ δὲ τοὺς ἱστορικοὺς ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου στρατιωτικῆς τοποθεσίας της. Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ Νηλεῖδαι τῆς Πύλου ἔφυγον εἰς τὴν Ἀττικήν, ἔνθα εἶχον ἀποκτήσει μεγάλην ἰσχὺν (Νηλεΐδης ἐλέγετο ὁ βασιλεὺς Κόδρος), καὶ τὴν Ἰωνίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (ὁ Πύλιος Ἀνδραίμων εἶχε κτίσει τὴν πόλιν Κολοφῶνα). Κατὰ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον ἡ Πύλος καὶ ἡ Μεθώνη ἦσαν τὰ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Λακωνικῆς ὁρμητήρια τῶν Μεσσηνίων, μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ πολέμου τούτου (628 π. Χ) ἡ Πύλος ἔπεσεν εἰς ἐντελῆ ἀφάνειαν καὶ ὁ ἄριστος τῆς Πελοποννήσου λιμήν της ἔμεινε κενὸς καὶ ἔρημος.

Κατὰ τὸ 425 π. Χ. ὁ ἔρημος τῆς Πύλου λιμήν, μετὰ τῆς ἐγκαταλελειμμένης ἀκροπόλεώς της, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Δημοσθένους, ἡ δὲ τολμηρὰ αὕτη ἐπιδρομὴ ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἐπακολούθημα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀνάκλησιν τῆς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἆγιν σπαρτιατικῆς στρατιᾶς ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ στόλου, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ πλεύσῃ εἰς Κέρκυραν διὰ νὰ παράσχῃ τὴν συνδρομήν του εἰς τὴν ἐν ταύτῃ πελοποννησιακὴν φατρίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐσπευσμένην ἀποστολὴν τεσσαράκοντα τριῶν τριήρων μετὰ στρατοῦ ἱκανοῦ εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου (*Θουκ.* Δ, 3—12). Διὰ τῆς πολεμικῆς ταύτης δυνάμεώς των ἐπέτυχον μὲν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ γίνουν κύριοι τῆς Σφακτηρίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ Κορυφασίου. Ἡ γενναιότης τῆς ὀλιγανθρώπου στρατιᾶς τῶν Ἀθηναίων κατίσχυσε τῆς ὁρμητικότητος τοῦ Βρασίδα, ὅτε δὲ κατέπλευσεν εἰς Πύλον καὶ ὁ ἀττικὸς ἐκ πεντήκοντα τριήρων στόλος, οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ πεισματώδη τῶν δύο στόλων ἐντὸς τοῦ λιμένος ναυμαχίαν, ἔμειναν κύριοι αὐτοῦ καὶ περιέβαλον τὴν Σφακτηρίαν, ἐμποδίζοντες τὴν μεταβίβασιν τροφίμων εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ περικλεισθέντας ὑπερτετρακοσίους Σπαρτιάτας. Ἡ Σπάρτη, τῆς ὁποίας οἱ ἄρχοντες, κατάπληκτοι ἐκ τῆς ἀπροόπτου ἐκείνης πολεμικῆς ἐνεργείας τῶν Ἀθηναίων, εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ ἐν Πύλῳ σπαρτιατικὸν στρατόπεδον, ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ της συνωμολόγησε σπονδὰς καὶ ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς Ἀθήνας νὰ διαπραγματευθῶσι τοὺς ὅρους εἰρήνης μεταξὺ τῶν δύο ἐμπολέμων πόλεων. Ἀτυχῶς ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος, ὑπαιτίου γενομένου τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου, δὲν ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη μετὰ διακοπὴν εἴκοσιν ἡμερῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἤρχισε νὰ γίνεται ἀμφίρροπος, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηνάγκασαν αὐτὸν τὸν Κλέωνα νὰ μεταβῇ εἰς Πύλον, ὡς στρατηγὸς τῆς ἐκεῖ στρατιᾶς των. Ἡ τύχη ηὐνόησε τοῦτον, προσλαβόντα συστράτηγον τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν Δημοσθένη, κεκηρυγμένον ὑπὲρ τῆς διὰ τῆς βίας καταλήψεως τῆς Σφακτηρίας, καὶ ἡ βραχώδης νῆσος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, βοηθηθέντος καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ Ναυπάκτου ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Κίμωνος φίλων του Μεσσηνίων, 292 δὲ ἄνδρες, ἐκ τῶν ὁποίων 120 ἦσαν Σπαρτιᾶται, περιῆλθον αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτυχίας των ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐν Πύλῳ ἐγκατάστασις φρουρᾶς Μεσσηνίων, ἥτις παρέβλαπτε τὴν χώραν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ προεκάλει τὴν εἰς ταύτην αὐτομολίαν τῶν εἱλώτων, ἠμπόδιζε δὲ πᾶσαν δραστηρίαν πολεμικὴν ἐνέργειαν τῆς ἠπειρωτικῆς σπαρτιατικῆς στρατιᾶς, ἐκ φόβου τῆς Σπάρτης περὶ τῆς τύχης τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ αἰχμαλωτισθέντων. Διὰ τῆς Νικιείου εἰρήνης ἡ Πύλος μετὰ τῶν Κυθήρων, Μεθάνων, Ἀταλάντης καὶ Πτελεοῦ περιήρχοντο καὶ πάλιν εἰς τὴν Σπάρτην, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἀποδιδομένων εἰς Ἀθήνας Ἀμφιπόλεως, τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τοῦ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Ἀττικῆς Πανάκτου· ἐπειδὴ ὅμως τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν δὲν παρέδωσαν οἱ Βοιωτοί, ἐκράτησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Πύλον μέχρι τοῦ 410 π. Χ., ὅτε ἡ κατέχουσα ταύτην φρουρὰ τῶν Μεσσηνίων παρέδωκε ταύτην ὑπὸ τὸν ὅρον ἐλευθέρας ἐξόδου της. Ἡ εἰς ἐρείπια, διαρκοῦντος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μεταβληθεῖσα πόλις τῆς Πύλου ἀνῳκίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κτίσεως τῆς ἀρχαίας Μεσσήνης (369 π. Χ.) καὶ ἦτο ἔν τινι ἀκμῇ καὶ κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς λεγομένους χρόνους (Γ'—Α' π. Χ αἰῶνας) ὅτε ἠμφεσβητεῖτο μεταξὺ Μεσσηνίων καὶ Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκούς, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ νομίσματα διεσώθησαν αὐτῆς. Κατὰ τὸν ΣΓ' μ.Χ αἰῶνα (589), καταληφθεῖσα ἡ Πύλος ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, μετωνομάσθη *Ἀβαρῖνος* (ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθε τὸ νεώτερον *Ναυαρῖνον*, βλ. λ.), διατηρήσασα τὸ ὄνομα τοῦτο παρ' Ἕλλησι καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατάκτησίν της, οἵτινες ἐκάλουν τὴν Πύλον port de Junch (λιμένα τῶν σχοίνων), ἐκ τοῦ ὁποίου ὀνόματός της προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τὸ ὄνομά της *Ζόγκλον*. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Πύλου ἔκτισεν ὁ δυνάστης τῶν Θηβῶν Νικόλαος Β' Σαιντομέρ, κατὰ τὸ 1287—1308 χάριν τοῦ ὁμωνύμου ἀνεψιοῦ του, ὀχυρὸν κάστρον. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς Ἑταιρείας τῶν Ναβαρραίων (περὶ τὸ 1385) εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ Πύλος καὶ ἡ Ἀνδροῦσα ἀπέβησαν τὰ στρατηγεῖα αὐτῶν. Βραδύτερον (1417) τὸ Ναυαρῖνον περιῆλθεν εἰς τὴν Βενετίαν. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Τῷ 1500 (15 Αὐγούστου) ἡ Πύλος ἐκυριεύθη παρὰ τῶν Τούρκων καὶ παρέμεινεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κατοχὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1686, ὅτε κατελήφθη καὶ αὖθις ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, στρατηγοῦντος τοῦ Μοροζίνη. Ὑπὸ τὴν Βενετίαν παρέμεινε μέχρι τοῦ ἔτους 1715, ὅτε κατελήφθη καὶ πάλιν παρὰ τῶν Τούρκων (Σεπτέμβριος 1715). Γ. Ι. Κ.

—[*Ἀρχαιολ.*] Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ *Πύλῳ* ἦτο ἱδρυμένον τὸ ἱερὸν τῆς Κορυφασίας Ἀθηνᾶς, ὁ καλούμενος οἶκος τοῦ Νέστορος, ἐν ᾧ ὑπῆρχε καὶ γραπτὴ εἰκὼν τοῦ ὁμηρικοῦ τούτου ἥρωος, μνῆμα αὐτοῦ καὶ σπήλαιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε κρύψει, κατὰ τὸν μῦθον, ὁ Ἑρμῆς τοὺς κλαπέντας ὑπ' αὐτοῦ βοῦς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ηὐλίζοντο αἱ ἀγέλαι βοῶν τοῦ Νηλέως καὶ Νέστορος. Πλησίον τῆς πόλεως ἦτο τὸ μνῆμα τοῦ Θρασυμήδους. Τῆς Πύλου διεσώθησαν καὶ νομίσματα χαλκᾶ καὶ τῶν τελευταίων π.Χ. αἰώνων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΥΛΙΩΝ καὶ κεφαλὴν μὲν Ἥρας ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως, τριαίνης δὲ μετὰ σταφυλῆς ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ τῆς ἄλλης, καὶ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν μὲ τὰς εἰκόνας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ Διονύσου, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ κριοῦ. ΚΑΨ.

—[*Ἱστορ. Ἀγών.*] Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἡ *Πύλος* ὕψωσε τὴν σημαίαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γεωργάκη καὶ Νικολάου Οἰκονομίδου, οἵτινες καὶ προσέφερον εἰς τὸν Ἀγῶνα ὁλόκληρον τὴν μεγάλην περιουσίαν των. Πύλιος ὡσαύτως ἦτο καὶ ὁ Ἀντώνιος Ψιλόλιχνος, ὅστις, μεμυημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν πεζῇ κομιστὴς διαφόρων πληροφοριῶν. Εἰς τὸ φρούριον τῆς Πύλου κατέφυγον, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως οὐχὶ μόνον οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Κυπαρισσίας. Τὸ φρούριον ἐπολιορκήθη στενῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν συγκεντρωθέντων ἐκ Τριφυλίας· μετ' ὀλίγον ἀφίκετο πρὸς βοήθειαν σῶμα Ἑπτανησίων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μερκάτη, τὸν δὲ Ἀπρίλιον 1821 κατέφθασαν οἱ Μανιᾶται ὑπὸ τὸν Πιερράκον Μαυρομιχάλην, ταυτοχρόνως δὲ καὶ μοῖρα στόλου τῶν Σπετσῶν, ἥτις ἐνήργησεν ἀποκλεισμὸν διὰ θαλάσσης. Ἡ γενομένη ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἀπόπειρα ἐξόδου ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, οἱ δὲ πολιορκούμενοι, στερηθέντες καὶ τῆς ὑδροληψίας, ἠναγκάσθησαν (7 Αὐγούστου 1821) νὰ παραδοθῶσι διὰ συνθήκης, ἡ ὁποία δυστυχῶς παρεβιάσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντὶ οἱ παραδοθέντες νὰ μεταφερθῶσιν, ὡς εἶχε συμφωνηθῆ, διὰ τῶν πλοίων εἰς τὰ παράλια τῆς Θεσσαλίας, τοὐναντίον κατεσφάγησαν σχεδὸν ἅπαντες ὑπὸ τῶν ἐκμανέντων Μανιατῶν καὶ τῶν Ντρέδων τῆς Τριφυλίας. Τῆς σκληρᾶς ταύτης πράξεως ὁ ἀντίκτυπος ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν σφαγῶν τῆς Χίου. Ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως

Γενικὴ ἄποψις τῆς Πύλου.

Digitized by Google

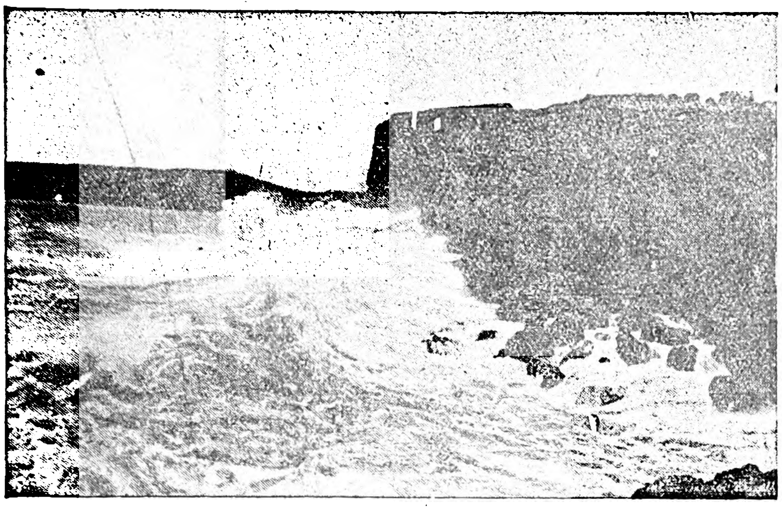

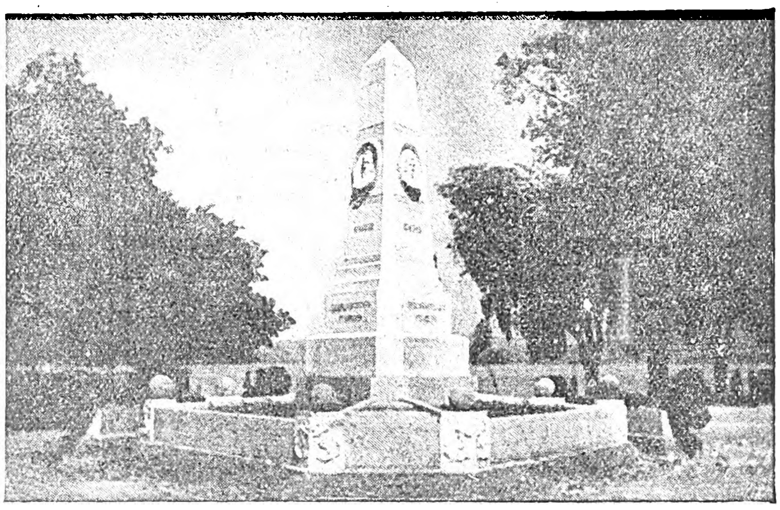

1) *Μία πλευρὰ τοῦ φρουρίου τῆς Πύλου.* 2) *Τὸ ἐν Πύλῳ μνημεῖον τῶν Τριῶν Ναυάρχων.*

τοῦ Ἰμπραὴμ (1825), ἡ Πύλος ὑπῆρξεν ὁ τόπος τῆς ἀποβιβάσεως τῶν διαφόρων φιλελλήνων, τῶν ἐρχομένων νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1825 ὁ Ἰμπραὴμ ἐπεχείρησε νὰ κυριεύσῃ τὸ Παλαιόκαστρον (Ναυαρῖνον) ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε καταλάβει πάσας τὰς ἐπικαίρους θέσεις πέριξ τοῦ φρουρίου Νεοκάστρου, τὸ ὁποῖον ὑπερήσπιζε μικρὰ δύναμις. Εἰς Πύλον κατῆλθον ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Ἰταλὸς φιλέλλην κόμις Σανταρόζα, ὁ Χριστόπουλος Κανελλόπουλος καὶ ὁ Τσόκρης, πρὸς τούτοις δὲ καὶ μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δημήτριον Τσαμαδόν, τὸν Σαχτούρην καὶ Σαχίνην. Κατέλαβον τὴν νῆσον Σφακτηρίαν διὰ χιλίων περίπου ἀνδρῶν καὶ ἐνίσχυσαν τὴν φρουρὰν τοῦ Νεοκάστρου. Ὁ Ἰμπραὴμ περὶ τὸ τέλος Ἀπριλίου ἐπεχείρησε γενικὴν ἐπίθεσιν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐναντίον τῶν φρουρίων καὶ τῆς Σφακτηρίας. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τρομακτικὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας. Τὴν πρώτην ἡμέραν ὁ Ἰμπραὴμ δι' ἀποβάσεως κατελάμβανε τὴν Σφακτηρίαν. Ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῆς 350 ἄνδρες, ἐν οἷς οἱ Ἀναγνωσταρᾶς, Σαχίνης καὶ Τσαμαδός, ὡς καὶ ὁ κόμις Σανταρόζα, ἐφονεύθησαν, 250 περίπου ᾐχμαλωτίσθησαν καὶ 500 διέφυγον διὰ τῆς στενῆς διόδου Συκιᾶς. Ὁ Σαχτούρης καὶ ὁ Μαυροκορδᾶτος ἐσώθησαν ὁ μὲν κολυμβῶν, ὁ δὲ ἐπὶ λέμβου εἰς τὸν πάρωνα τοῦ Τσαμαδοῦ, τὸν πολυθρύλητον «Ἄρην», ὅστις κατώρθωσε νὰ διελάσῃ διὰ μέσου τῶν 34 σκαφῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, καίτοι ὑπὸ τὸ συνεχὲς πῦρ τῶν τηλεβόλων του. Ἐν τούτοις ὁ «Ἄρης» διὰ διαφόρων ἑλιγμῶν κατώρθωσε νὰ διασχίσῃ τὴ στενὴν ἅλυσιν καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ λιμένος διὰ στενοτάτης διόδου σχηματιζομένης μεταξὺ τοῦ βράχου Τσιχλῆ-Μπαμπᾶ καὶ τῆς Σφακτηρίας. Τὴν ἑπομένην οἱ Ἕλληνες παρέδωσαν διὰ συνθήκης τὰ φρούρια καὶ τὴν πόλιν, καὶ οὕτω ὁ Ἰμπραὴμ κατέστη κύριος τοῦ Νεοκάστρου· ἀπὸ τοῦ 1825 μέχρι τῆς ναυμαχίας *Ναυαρινου* (βλ. λ.) ἡ Πύλος ὑπῆρξεν ὁ λιμὴν τῆς ἀποβιβάσεως τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἀποστελλομένων μαχητικῶν δυνάμεων τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ τῶν λοιπῶν ἐφοδίων τῆς ἐκστρατείας.

Ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον μὲ τὰς προτομὰς τῶν τριῶν ναυάρχων τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας, Κοδριγκτῶνος, Δεριγνὺ καὶ Χέϋδεν, κάτωθεν τῶν ὁποίων σημειοῦνται αἱ λέξεις «Ἡ Ἑλλὰς εὐγνωμονοῦσα». Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι, ἐπὶ τοῦ βράχου Τσιχλῆ-Μπαμπᾶ ἐγείρεται τὸ μνημεῖον τῶν Γάλλων, εἰς τὸ μέσον τοῦ λιμένος, ἐπὶ τῆς νησῖδος Χελωνάκι, τῶν Ἄγγλων καὶ ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας τῶν Ρώσων. Εἴς τινα ἀκτὴν τῆς Σφακτηρίας ἐπὶ βράχου ὑψοῦται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Σανταρόζα, ἐγερθεὶς δαπάναις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐπίσης ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας κεῖται ὁ τάφος τοῦ Παύλου Βοναπάρτου, υἱοῦ τοῦ Λουκιανοῦ Βοναπάρτου, ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, φονευθέντος τυχαίως ἐντὸς ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου κατὰ τὸ ἔτος 1826. Κ. Ι. ΚΡΑΣΣΑΝΟΣ

— **Πύλος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον $^1/_5$ μιλλ. νοτίως τῆς Σφακτηρίας (βλ. λ. *Ναυαρῖνον*).

— **Πύλος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δικόρυφος ὑφαλόνησος (βολίσματα κορυφῶν της 6 ὀργ.), 2 μίλ. Ν.ΝΑ. τοῦ φρουρίου τοῦ Νεοκάστρου, τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Σ. Ε. Λ.

— **Πύλος *Ἠλείας*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἔκειτο εἰς τὴν Ἀκρώρειαν τῆς Ἤλιδος, κατὰ τὴν συμβολὴν Λάδωνος καὶ Πηνειοῦ (παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀγραπιδοχώρι), ὑπὸ τὸ ὄρος Σκόλλιν. Ταύτην κατέλαβεν ὁ βασιλεὺς Ἆγις κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Ἠλείων πολέμου (402 — 400 π. Χ.), κατὰ δὲ τὸ 366 π. Χ. ἐγκατεστάθησαν εἰς ταύτην οἱ ἐξορισθέντες ἐκ τῆς πατρίδος των Ἤλιδος δημοκρατικοὶ ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των Ἀργεῖον καὶ Χάροπον. Καὶ περὶ τῆς Πύλου ταύτης ἐλέγετο ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Πύλου (ἢ Πύλωνος) τοῦ Μεγαρέως καὶ ὅτι εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. ΚΑΨ.

— **Πύλος *Τριφυλίας*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ πόλις αὕτη, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκαλεῖτο καὶ *Πύλιον πεδίον* ἡ μεταξὺ Νέδας καὶ τῶν σημερινῶν λουτρῶν Καϊάφφα (τοῦ ἀρχαίου Σαμικοῦ) ἐκτεινομένη πεδιάς, ἦτο, κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ πολλοὺς νεωτέρους ἀρχαιολόγους (Φρ. Μύλλερ, Δαῖρπφελδ), ἡ ὁμηρικὴ Πύλος, διότι μόνον ἂν ἀναφέρωνται εἰς ταύτην αἱ παρ' Ὁμήρῳ διηγήσεις τῶν πολέμων Πυλίων καὶ Ἐπειῶν γίνονται πιθαναὶ (τοπικῶς καὶ χρονικῶς)· ἐκαλεῖτο δὲ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ *Λεπρεατικὴ Πύλος*. Ταύτην τοποθετεῖ, ὡς προελέχθη, ὁ Δαῖρπφελδ παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Κακόβατος*. ΚΑΨ.

— **Πύλου *λιμήν*·** βλ. λ. *Ναυαρῖνον*.

πυλώματα (τά)· (ἰδιωματ.) πόνοι εἰς τὴν κοιλίαν μὲ βλεννοαιματηρὰς κενώσεις: «ἔχει πυλώματα». Σ.Β.

πυλὼν (ὁ). Ἡ κυρία πύλη, ἡ κυρία εἴσοδος μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος, ναοῦ, ἀνακτόρου, μονῆς· || πύλη μετὰ προπυλαίων· || πύλη μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτῆς οἰκοδομήματος, πύργου ἢ ἐξώστου· || εἰς τὸν πληθ. *πυλῶνες*, οἱ δύο γωνιαῖοι πύργοι τῶν αἰγυπτιακῶν ναῶν ἢ ἀνακτόρων.

— *[Ἀρχ.]* Ὁ *πυλὼν* (ἄλλως *πυλεών*), ἤτοι ἡ κυρία εἴσοδος τῶν ὠχυρωμένων μονῶν, ἐτοποθετεῖτο εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέληγεν ὁ εἰς τὴν μονὴν φέρων δρόμος. Καὶ ἄλλοτε μὲν εἶχε σχῆμα ἐπιμήκους κυλινδρικοῦ θόλου, καλουμένου *διαβατικόν*, βαίνοντος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς αὐλῆς καὶ διατρυπῶντος οὕτω τὸ τεῖχος τοῦ περιβόλου, ἄλλοτε δὲ ἐκτίζετο κάτωθεν ἰσχυροῦ καὶ τετραγώνου πύργου, ὁπότε ἐκαλύπτετο ὑπὸ σταυροθολίου ἢ σφαιρικοῦ θόλου. Καὶ ἐν περιπτώσει μὲν κυλινδρικοῦ θόλου ὁ πρὸ τῆς πύλης σχηματιζόμενος χῶρος ἀπετέλει πρόδομον, ἐν περιπτώσει δὲ πύργου, προστῷον μετὰ κιόνων ἢ πεσσῶν. Ἰσχυρά, ξυλίνη καὶ σιδηρεπένδυτος θύρα ἔκλειε τὴν εἴσοδον. Αὕτη ἐτοποθετεῖτο ἄλλοτε ἐν εὐθυγραμμίᾳ πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ πύργου ἢ τοῦ περιβόλου καὶ ἄλλοτε ἀκόμη ἐσώτερον, ἐπὶ ἐγκαρσίου τοίχου. Οὕτω, πρὸ τῆς εἰσόδου ἐσχηματίζετο θολωτὸν ἢ καμάρα. Ἐντὸς τῆς καμάρας κατεσκευάζοντο ἑκατέρωθεν κτιστὰ θρανία. Ἐπὶ τῶν θρανίων τούτων ἐκάθηντο οἱ πένητες, ὅτε ἀνέμενον τὴν «διάδοσιν», δηλαδὴ τὴν διανομὴν ἄρτου καὶ νομισμάτων, ἡ ὁποία ἐγίνετο καθ' ἑκάστην εἰς τὰς τοιούτου εἴδους μονάς. Ἄνω τῶν θρανίων τῆς καμάρας, ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτῆς, ἐκτίζοντο κόγχαι, εἶδος τυφλῶν ἀψίδων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτοποθετοῦντο κεράμινα κοσμήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σταυροί. Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου κατεσκευάζετο σχεδὸν πάντοτε κτιστὸς ἐξώστης μετὰ διατρήτου δαπέδου, ὀνομαζόμενος *καταχύστρα*, διότι ἐχρησίμευε πρὸς κατάχυσιν ζέοντος ἐλαίου ἢ μολύβδου κατὰ τοῦ ἐπιχειροῦντος νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν μονὴν ἐχθροῦ. Ἐνίοτε ὅμως ὁ ἄνω ὄροφος τοῦ ἐπὶ τῆς εἰσόδου πύργου ἐσχημάτιζε παρεκκλήσιον. Τοῦτο ὅμως συνέβαινε σπανιώτατα. Ὁ πυλὼν ἐφυλάσσετο συνήθως ὑπὸ τοῦ *πυλεωνιρίου*, θυρωροῦ διαμένοντος ἐντὸς κελλίου πλησίον τῆς πύλης ἢ τοῦ πυλεῶνος. Β. Λ. Κ.

Πύλωρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη τῇ περσικῇ ἀκτῇ, δεξιᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν Περσικὸν κόλπον. Οἱ παρακάμψαντες ταύτην μετὰ τοῦ Νεάρχου (*Ἀρριαν.* Ἰνδ. ΛΖ, η) τὴν εὗρον ἔρημον. Εἶναι ἡ σύγχρονος Polior. Σ. Ε. Λ.

πυλωρεκτομία ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ἐξαίρεσις τῆς πυλωρικῆς μοίρας τοῦ στομάχου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ καρκίνου τοῦ πυλωροῦ (βλ. *γαστρεκτομία*). Σ. Β.

Πυλωρὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 208 Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κνίδης (Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 198. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

πυλωρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πυλωρόν, ὁ τοῦ πυλωροῦ.

— *[Ἀνατομ.] Πυλωρικὴ βαλβίς.* Πτυχὴ κυκλοτερὴς τοῦ βλεννογόνου, ἐμφανιζομένη δίκην διατρήτου διαφράγματος ἔνδοθεν περὶ τὸν πυλωρόν, ἥτις πτυχὴ χωρίζει τοῦτον ἀπὸ τοῦ δωδεκαδακτύλου ἐντέρου.

Πυλωρικὴ μοῖρα στομάχου. Τὸ στενότερον καὶ ἐγκάρσιον ἢ ἀνιὸν μέρος τοῦ στομάχου, τὸ ἐγγὺς τοῦ πυλωροῦ κείμενον, ἰσοϋψῶς περίπου τῷ 12ῳ θωρακικῷ σπονδύλῳ. Διαιρεῖται δ' εἰς τὸν *πρόδομον τοῦ πυλωροῦ* καὶ εἰς τὸν *πυλωρικὸν σωλῆνα*. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος, εὐρύτερος, μακρότερος καὶ κολπώδης, κεῖται ἐπὶ τ' ἀριστερά, ἔχων μῆκος 7 ἑκ., ὁ δὲ δεύτερος, στενότερος καὶ βραχύτερος, ἐπὶ τὰ δεξιὰ τοῦ πρώτου κείμενος, ἔχει μῆκος μὲν 3 ἑκ., αὐλὸν δὲ στενότερον τοῦ δωδεκαδακτύλου. Ἡ πυλωρικὴ μοῖρα διακρίνεται τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ στομάχου διὰ τὸ παχύτερον τοίχωμα καὶ διὰ τὰς ἐγκαρσίας περισφίγξεις καὶ τὰ κολπώματα τοῦ τοιχώματος αὐτῆς.

Πυλωρικὸν ἄντρον. Οὕτω καλεῖται ὑπὸ τῶν μὲν ὅλη ἡ πυλωρικὴ μοῖρα τοῦ στομάχου, ὑπ' ἄλλων δὲ μόνον ὁ πυλωρικὸς σωλήν. Ι. Π.

Περισταλτικαὶ συσπάσεις τοῦ στομάχου εἰς τὴν ὑπερτροφικὴν στένωσιν τοῦ πυλωροῦ.

— **πυλωρικὸν *σύνδρομον*** *[Ἰατρ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην περιλαμβάνονται τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται ἐκ τῆς κατακρατήσεως τοῦ στομαχικοῦ περιεχομένου ἕνεκα στενώσεως τοῦ στομίου τοῦ πυλωροῦ. Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι κυρίως ἔμετοι, κατ' ἀρχὰς συχνοὶ καὶ μικρᾶς ποσότητος, εἶτα σπανιώτεροι καὶ ἀφθονώτεροι, προερχόμενοι ἐκ τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ στομάχου καὶ τῆς αὐξανομένης αὐτοῦ διαστολῆς. Ἀκολουθοῦν ἐλάττωσις τῆς περισταλτικότητος τοῦ ἐντέρου καὶ ἐξ αὐτῆς δυσκοιλιότης μὲ κενώσεις σπανίας καὶ ξηράς. Συνέπεια δὲ ὅλης τῆς καταστάσεως ταύτης

Digitized by Google

εἶναι ἡ πλημμελὴς θρέψις μὲ τὰ ἐξ αὐτῆς ἐπακόλουθα (ἀπίσχνανσις, ἀτονία, δίψα). Ἡ στένωσις τοῦ πυλωροῦ δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ διαφόρων αἰτίων: ἐξ οὐλώδους ρικνώσεως, νεοπλαστικοῦ ὄγκου, ὑπερτροφίας τῶν μυϊκῶν ἰνῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ σπασμωδίας. Ἡ ὑπερτροφικὴ στένωσις θεωρεῖται συγγενὴς πάθησις, διὸ καὶ παρατηρεῖται εἰς τὰ βρέφη, περιέργως ὅμως εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις τὸ πυλωρικὸν σύνδρομον δὲν ἐμφανίζεται ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου, ἀλλὰ μετὰ τὴν 15ην ἢ 20ὴν ἡμέραν. Χαρακτηριστικὸν τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι ὅτι τὰ ἐμέσματα δὲν περιέχουν χολὴν καὶ ἐμφανίζουν βουτυρώδη ὀσμήν· ὅταν δὲ πλέον ἡ ἀθρεψία ἀρχίζῃ νὰ εἶναι καταφανής, διακρίνονται εἰς τὸ ἐπιγάστριον αἱ ἀπότομοι περισταλτικαὶ συσπάσεις τοῦ στομάχου καὶ πολλάκις κατορθοῦται ἡ ψηλάφησις ὄγκου τινός, ὁ ὁποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ὑπερτροφικὸς πυλωρός. Ἀλλ' ἡ στένωσις ἐξ ὑπερτροφίας τοῦ πυλωροῦ εἶναι σπανιωτάτη, πολὺ δὲ συνηθεστέρα εἰς τὰ βρέφη εἶναι ἡ προερχομένη ἐκ σπασμοῦ. Ἐνταῦθα οἱ ἔμετοι εἶναι ἄοσμοι, ἄνευ ἐκδηλώσεων ζυμώσεως καὶ ἐμφανίζονται συνήθως ἓν τέταρτον ἢ καὶ ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸν θηλασμόν. Ἡ θεραπευτικὴ βασίζεται κυρίως εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ποσοῦ τῆς τροφῆς καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γευμάτων. Ὅταν οἱ ἔμετοι ἐξακολουθοῦν, τὸ γάλα πρέπει νὰ χορηγηθῇ καὶ εἰς σταγόνας ἀκόμη κατὰ μικρότερα χρονικὰ διαστήματα, ἕως ὅτου γίνῃ ἀνεκτόν. Εἰς τὰ μεγαλύτερα παιδία προσφέρονται πυκνότερα ροφήματα, τὰ ὁποῖα εἴς τινας περιπτώσεις ἔδωσαν καλὰ ἀποτελέσματα. Γίνεται ἐπίσης χρῆσις τῶν ποικίλων ἀντιεμετικῶν φαρμάκων, ὡς καὶ πλύσεων τοῦ στομάχου. Εἰς τὴν στένωσιν ἐκ πραγματικῆς ὑπερτροφίας ἡ ἐγχείρησις πολλάκις ἐπιβάλλεται καὶ ἐφαρμόζεται ἐγκάρσιος *πυλωροτομία* ἢ *γαστρεντεροτομία*. Σ. Β.

πυλωροπλασία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Χειρουργικὴ ἐπέμβασις, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκαθίσταται ἡ διαχωρητικότης τοῦ πυλωροῦ. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰς περιπτώσεις οὐλώδους στενώσεως τοῦ πυλωροῦ καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἐκτομὴν τῆς οὐλῆς δι' ἐπιμήκους διατομῆς καὶ τὴν σύγκλεισιν τοῦ χάσματος δι' ἐγκαρσίου συρραφῆς. Ἡ ὠφέλεια ὅμως ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης δὲν διαρκεῖ συνήθως ἐπὶ πολύ, διότι ἡ οὐλώδης στένωσις ἐπανέρχεται καὶ μετ' αὐτῆς ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ἡ δυσχέρεια τῆς κενώσεως τοῦ στομάχου. Σ. Β.

Πύλωρος, ἡ *Πυλωρὸς [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀνεξακριβώτου τοποθεσίας πόλις τῆς ἀρχαίας Κρήτης. Τὴν θέσιν ταύτης εἰκάζουσί τινες παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Πλώραν*, τοῦ ὁποίου ἡ ὀνομασία θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν προερχομένη ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος, ἡ δὲ θέσις εἶναι εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ τῆς Γόρτυνος εἰς τὴν παράλιον Λεβῆνα ὁδοῦ, ὅπου καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα φαίνονται. Ε. Γ.

— **Πύλωρος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Χαλκιδικῆς (βλ. λ. *Πίλωρος*).

πυλωρὸς (ὁ) (ἐκ τοῦ *πύλη* καὶ *ὡρέω*=φροντίζω). ὁ φύλαξ τῆς πύλης, θυρωρός.

— *[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *πυλωρὸς* τὸ πρὸς τὸ δωδεκαδάκτυλον στόμιον τοῦ στομάχου, ὅπερ ἔξωθεν μὲν διακρίνεται ἐκ κυκλοτεροῦς αὔλακος, τῆς *πυλωρικῆς αὔλακος*, χωριζούσης τὸν στόμαχον ἀπὸ τοῦ δωδεκαδακτύλου, ἔνδοθεν δ' ἐκ κυκλοτεροῦς πτυχῆς τοῦ βλεννογόνου, τῆς *πυλωρικῆς βαλβίδος*, ἣν ἀποκαλοῦσιν ὡσαύτως πυλωρόν. Καὶ ἐπὶ μὲν κενοῦ στομάχου ὁ πυλωρὸς κεῖται ἰσοϋψῶς τῷ 12ῳ θωρακικῷ σπονδύλῳ, ἐπὶ δὲ πλήρους στομάχου ἀπωθεῖται 3—4 ἑκ. δεξιόθεν τῆς μέσης γραμμῆς. Ι. Π.

— *[Παθολ.]* Βλ. λ. *πυλωρικὸν σύνδρομον*.

— *[Κανον. Δίκ.]* Βλ. λ. *ὀστιάριοι*.

πυλωροτομία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ἐγχείρησις χρησιμοποιουμένη πρὸς καταπολέμησιν τοῦ πυλωρικοῦ συνδρόμου εἰς τὰς περιπτώσεις στενώσεως ἐξ ὑπερτροφίας τοῦ πυλωροῦ. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν διατομὴν τοῦ ὀρογόνου καὶ τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος, χωρὶς νὰ διανοιχθῇ ὁ βλεννογόνος. Ἡ συρραφὴ δὲν θεωρεῖται ἀναγκαία παρ' ὅλων τῶν χειρουργῶν· ὅταν ἐφαρμόζεται, γίνεται κατ' ἐγκάρσιον διεύθυνσιν. Σ. Β.

Πυλωρύγι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου καὶ ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 252. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πυλωρίκ*.

Πὺμ (Pym), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1584—1643). Εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τῷ 1614, ἐνωρὶς δὲ ἀνεδείχθη μετὰ τοῦ Ἰωάν. Ἔλλιοτ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτευομένης τὸ στέμμα κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος. Ὅταν ὁ βασιλεὺς Κάρολος Α' ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ τὸ μακρὸν κοινοβούλιον (Long Parliament), ὁ Πὺμ ὑπῆρξεν ὁ κύριος εἰσηγητὴς τῆς εἰς εἰδικὸν δικαστήριον παραπομπῆς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τοῦ Στράφφορντ, ἐκπροσώπου τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς κατὰ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν ἀντιδράσεως (1641). Συμμετέσχεν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐπέτυχε τὴν ψήφισιν τῆς μεγάλης μομφῆς (Grand remonstrance), δι' ἧς ἐζητεῖτο ὁ περιορισμὸς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ στέμματος καὶ ὁ διορισμὸς ὑπευθύνων ὑπουργῶν, ἀπολαμβανόντων τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοβουλίου. Ὁ Κάρολος τότε ἀπεπειράθη νὰ προσεταιρισθῇ τὸν Πύμ, προτείνας εἰς αὐτὸν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν (1642), κατόπιν δὲ τῆς ἀρνήσεώς του ἐπεχείρησε νὰ τὸν συλλάβῃ μετὰ τεσσάρων ἄλλων βουλευτῶν καὶ ἑνὸς μέλους τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι διετέλουν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν Σκώτων. Ἀποτυχούσης καὶ τῆς ἀποπείρας του ταύτης καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Πὺμ καὶ τῶν 4 βουλευτῶν εἰς τὸ κοινοβούλιον, ὁ Κάρολος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Χουάϊτχωλλ, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε τὸ προανάκρουσμα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ τοῦ κοινοβουλίου καὶ τοῦ βασιλέως. Ὁ Πὺμ προέβη εὐθὺς εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Πύργου τοῦ Λονδίνου καὶ τὴν κατάληψιν τῶν ναυσταθμων τῆς Χοὺλλ καὶ τοῦ Πόρτσμουθ. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1643, ὅτε ἀκόμη ἡ ἐπικράτησις τοῦ κοινοβουλίου ἐθεωρεῖτο προβληματική, ἐπεκρέματο δὲ ὁ κίνδυνος τῆς καταλήψεως τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Καρόλου, ὁ Πὺμ ἐξησφάλισε τὴν ἀργότερον συντελεσθεῖσαν νίκην τῶν κοινοβουλευτικῶν στρατευμάτων, ἐλθὼν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Σκώτων, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς πλήρη συνεννόησιν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, ἀφήσας πλῆρες σχέδιον ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε πιστῶς ἡ ὁρισθεῖσα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπιτροπὴ πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ πλήρης νίκη τοῦ κοινοβουλίου.

Ὁ Πύμ, ἀποκληθεὶς πρωταθλητὴς τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ μέγας ἀγωνιστὴς ὑπὲρ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐλευθεριῶν τῆς πατρίδος του. Ἀκαταπόνητος, ὀργανωτικὸς καὶ διακεκριμένος ῥήτωρ, ἐξήνεγκε θεωρίας, αἵτινες ἐθεωρήθησαν μὲν κατὰ τὴν ἐποχήν του ἐπαναστατικαί, ἀλλ' ὑπῆρξαν βραδύτερον αἱ ἰθυντήριαι ἀρχαί, αἵτινες κατηύθυναν τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τῆς Ἀγγλίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *I. Disraeli-Eliot*, Hampden and Pym (Λονδῖνον 1836).—*John Forster*, Life of Pym ἐν τῇ British Statesmen Series» (τόμ. 30ς).—*Ph. Chasles*, Les Révolutionnaires d'Angleterre et de France, Pym et Danton, ἐν τῇ «Revue des Deux Mondes» (Μάρτιος (1862).
Η. Π. Γ.

πυνθάνομαι· ἀρχ., μανθάνω, πληροφοροῦμαι· || ἐρωτῶ.

πυνιχίνη (ἡ) *[Χημ.]·* βλ. *πελλετιερίνη*.

πὺξ· ἐπίρρ., διὰ τῆς πυγμῆς, κοιν. μὲ τὶς γροθιές· || φρ. «πὺξ λὰξ» μὲ τὶς γροθιὲς καὶ μὲ τὶς κλωτσιές: «ἐξεδιώχθη πὺξ λάξ».

πυξάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πύξος ἡ ἀειθαλής*.

Πυξάρι *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τῆς κοινότητος Νικηφόρου (Νουσρατλῆ) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. 1) *Ἄνω* —, ἔχον 87 κατοίκους (1928) καὶ καλούμενον πρότερον *Ἄνω Σιμοιρλῆ* καὶ 2) *Κάτω* —, ἔχον 185 κατοίκους (1928) καὶ καλούμενον πρότερον *Κάτω Σιμοιρλῆ*.

Πυξαριὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίας Βαρβάρας (Πλάβαλης), τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 90. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπελθούκι*.

—**Πυξαριὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος Δωδεκανησιακὸς (πλάτ. 36° 56' 05" Β., μῆκ. 27° 10' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi), διανοιγόμενος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου Ψέριμος (ἀρχ. Ἰψύρισμα) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρούσσα καὶ Βασιλικόν. Σ. Ε. Λ.

Πυξαριᾶς *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς νήσου Εὐβοίας, ὑψούμενον βορειοδυτικῶς τῆς Δίρφυος, ὡς συνέχεια αὐτῆς. Ἀποτελεῖ κορυφογραμμήν, τῆς ὁποίας ἡ ὑψίστη κορυφὴ ἔχει 1.343 μ. ὕψος. Ι. Σ. Σ.

πυξίδαι (οἱ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν δικοτυληδόνων (βλ. *πυξοειδῆ*).

πυξίδιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ σύνθετος ξηρὸς καρπός, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμάνσεώς του, διαρρήγνυται ἐγκαρσίως σχιζόμενος.

πυξιδοθήκη (ἡ) (κοιν. *γριζόλα*). Ξύλινον κατασκεύασμα μετὰ ὀρειχαλκίνων συνδέσεων, χρησιμεῦον πρὸς ἀνάθεσιν τῆς μαγνητικῆς *πυξίδος*. Ἀποτελεῖται ἐξ ὑποβάθρου Α, στερεουμένου ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἢ τῆς γεφύρας, πρὸ τοῦ οἴακος καὶ ἀλλαχοῦ, τῇ βοηθείᾳ βλήτρων Β. Τὸ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἑδραζόμενον σῶμα Γ ἔχει ἐσωτερικῶς κορμὸν διάτρητον πρὸς τοποθέτησιν, ἐντὸς τῶν ὀπῶν, τῶν διαμήκων καὶ ἐγκαρσίων διορθωτῶν μαγνητῶν, ἐπίσης δὲ θήκην, ἐντὸς τῆς ὁποίας τοποθετεῖται ὁ κατακόρυφος διορθωτὴς μαγνήτης καὶ τῆς ὁποίας τὸ ὕψος κανονίζεται ἐπὶ τούτῳ δι' ἁλύσεως· δίφυλλος θυρὶς Δ κλείει τὸν δίχην ἑρμαρίου τῶν διορθωτῶν κορμὸν κλειδονομένη, ἄνωθεν δὲ αὐτῆς θυρίδιον Θ χρησιμεύει διὰ τὴν ἔνθεσιν ἠλεκτρικοῦ λαμπτῆρος πρὸς ἐσωτερικὸν φωτισμὸν τοῦ ἀνεμολογίου. Δύο ὠτίδες Ε ἐξ ὀρειχάλκου, ἐφ' ἑκατέρας πλευρᾶς τοῦ ξυλίνου κορμοῦ καὶ εἰς τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ ἐστερεωμέναι, χρησιμεύουν διὰ τὴν εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν στερέωσιν τῶν σφαιρικῶν ἀντισταθμιστῶν Ζ, ἐνῷ κατὰ τὸ πρόσθιον πρωραῖον μέρος τοῦ κορμοῦ (ὅπερ δὲν φαίνεται εἰς τὴν εἰκόνα) καὶ κατὰ μῆκος τῆς μεσαίας του γενετείρας ὑπάρχει ὀρειχαλκίνη θήκη διὰ τὴν ἔνθεσιν τῶν τεμαχίων τοῦ διορθωτοῦ Φλίνδερς. Ἐπικάθηται δὲ τοῦ κορμοῦ ἡ ἔμβασις Η ἐξ ὀρειχάλκου, ἐντὸς τῆς ὀπῆς ἧς, διὰ καρδανείου ἀρτήσεως, ὁριζοντιοῦται ἡ λεκάνη ἢ θήκη τῆς πυξίδος. Ἄνωθεν τῆς ἐμβάσεως ἐπικάθηται ἡ ἀφαιρετὴ καλύπτρα Κ ἐξ ὀρειχάλκου, ἧς ἡ θυρὶς Ι, ἀνοιγομένη πρὸς τὰ κάτω, ἐπιτρέπει τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πλεύσεως ἐπὶ τοῦ ἀνεμολογίου, ὅπερ ἐν νυκτὶ δύναται νὰ φωτίζηται καὶ διὰ δύο λυχνιῶν κραμβελαίου Λ. Εἰς τὰς τελευταίας τελειοποιήσεως πυξίδας «Kalvite» ἀνακλαστικὴ συσκευὴ Μ, τοποθετουμένη ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου τῆς καλύπτρας, ἐπιτρέπει τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὑπὸ μεγέθυνσιν ἀνακλωμένης πλεύσεως, χωρὶς νὰ χρειάζεται ἄνοιγμα τῆς θυρίδος Ι, καὶ χωρὶς νὰ κύπτῃ ὁ ἀναγιγνώσκων. Εἰς τὰ ξύλινα ἱστιοφόρα ἡ πυξιδοθήκη ἦτο πολὺ ἁπλουστέρα, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως διορθωτῶν τῆς παρεκτροπῆς, ἥτις ἐλάχιστα ἐσήμαινε, διὰ τὴν μικρότητα τῆς τιμῆς της. Σ. Ε. Λ.

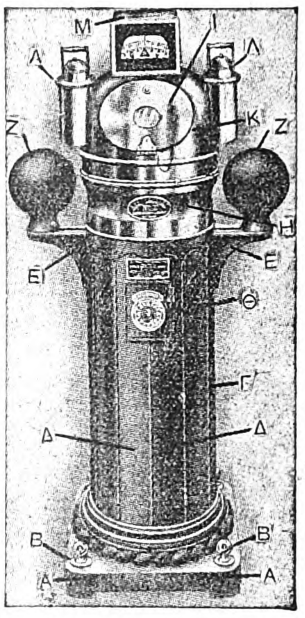

Πυξιδοθήκη τύπου Kalvite.

πύξινος, *—η, —ον·* ὁ ἐκ πύξου κατεσκευασμένος, ἀπὸ ξύλο πυξάρι: «πύξινον ἄροτρον».

πυξίον (τό)· μικρὰ πυξίς, δίσκος τῶν ζωγράφων συνήθως ἐκ ξύλου, ἐφ' οὗ εἶναι κεχυμένα χρώματα πολτώδη, στερεουμένη δὲ εἰς τὸν ἀντίχειρα τῆς ἀριστερᾶς χειρός, κοιν. *παλέττα* (βλ. λ.), ἄλλως *πυξὶς* || ἀρχ., πινακίδιον γραφῆς ἐκ πύξου· || ἐκκλησιαστικὸν σκεῦος, ἐν ᾧ φυλάσσεται ὁ ἅγιος ἄρτος (βλ. λ. *ἀρτοφόριον*).

πυξίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, ἰδίως πύξου, πρὸς ἐναπόθεσιν κοσμημάτων, φαρμάκων, κονδυλίων, ἐργαλείων κτλ.: «πυξὶς τῆς Πανδώρας» || εἰδικ., ἡ θήκη ἐν ᾗ φυλάσσεται ἡ μαγνητικὴ βελόνη καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὁλόκληρον τὸ ὄργανον (βλ. κατ.), κοιν. *μπούσουλας* || ἐκκλ., τὸ *ἀρτοφόριον* (βλ. λ.).

— *[Ἀρχ.]* Ἡ λέξις *πυξὶς* ἐδήλου ἀρχικῶς μικρὸν κυτίον, κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου πύξου καὶ χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν φύλαξιν καὶ διατήρησιν ἀλοιφῶν κτλ. Βαθμηδὸν ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ λέξις ἐδήλου μικρὰ κυτία κυκλοτερῆ, ὄχι μόνον ἐκ πύξου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης κατεσκευασμένα. Εὑρέθησαν πυξίδες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, κασσιτέρου, μολύβδου, χρυσοῦ, ἀργύρου, βρόντζου καί, κατὰ τὸ πλεῖστον, πηλοῦ. Πολλαὶ ἦσαν πεποικιλμέναι μὲ πολυτίμους λίθους, αἱ πήλιναι δὲ ἦσαν κεκοσμη-

Κορινθιακὴ πυξὶς μετὰ πώματος.

Digitized by Google

μέναι μὲ παραστάσεις, ὅπως καὶ τὰ ἀγγεῖα. Ἀπὸ τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ ἐντεῦθεν τὸ σκεῦος τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἰδίως, διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν κοσμημάτων, ψιμυθίων κτλ. μικρῶν ἀντικειμένων των. Πυξίδες μὲ καλύμματα εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν ἔτι χρόνων.

Ἀττικὴ πυξίς.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *πυξὶς* (κοιν. *μπούσουλας*) τὸ σύνολον τοῦ ναυτικοῦ ἢ ἀεροπορικοῦ ὀργάνου τοῦ δεικνύοντος ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν ὑπὸ τοῦ σκάφους ἀκολουθουμένην γωνίαν πλεύσεως. Διακρίνομεν οὕτω *ναυτικὴν* πυξίδα καὶ *ἀεροπορικὴν* τοιαύτην, τῆς πρώτης, τό γε νῦν ἔχον, κατηγορίας περιλαμβανούσης τὰς μαγνητικὰς πυξίδας καὶ τὰς γυροσκοπικὰς τοιαύτας.

Μαγνητικαὶ ναυτικαὶ πυξίδες. Ὀλίγα γεγονότα ἐξήσκησαν ἐπὶ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ τοσαύτην ἐπίδρασιν, ὅσην ἡ χρῆσις τῶν πυξίδων πρὸς καθοδήγησιν τῶν πλοίων εἰς τὴν ἀκολουθητέαν πλεῦσιν. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἰδιότητος τῆς μαγνητικῆς βελόνης, τοῦ προσανατολίζεσθαι αὐτομάτως κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαγνητικοῦ βορρᾶ, οἱ ναυτικοὶ οὐδὲν ἄλλο μέσον προσανατολισμοῦ των διέθετον, τοὐλάχιστον ὅταν δὲν εὑρίσκοντο ἐν ὄψει ἀκτῆς, παρὰ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀστέρων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ θέσεώς των, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν ἑῴαν ἐπιτολήν των καὶ τὴν ἑσπερίαν κρύψιν, παρεῖχον ἔνδειξίν τινα κατὰ χονδροειδῆ προσέγγισιν τῆς ἀκολουθουμένης πορείας· αἱ κατὰ τὴν Ὀδύσσειαν συμβουλαὶ τῆς Καλυψοῦς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶναι σαφῶς χαρακτηριστικαί. Πρῶτοι δὲ οἱ Φοίνικες φαίνονται διδόντες τὸ πλεονέκτημα, ὅπερ, λόγῳ τῆς σμικρότητος τῆς πολικῆς του ἀποστάσεως, παρεῖχεν ὁ πολικὸς ἀστήρ, δεικνύων μὲ πλέον ἢ ἀρκοῦσαν προσέγγισιν τὴν διεύθυνσιν τοῦ βορρᾶ τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ τὸ βῆμα τοῦτο τῆς προόδου ἦτο ἀνεπαρκὲς πρὸς ἐπιχείρησιν πλόων μακρὰν τῆς ξηρᾶς, δεδομένου ὅτι μακρᾶς διαρκείας νέφωσις τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἤρκει νὰ ἀγάγῃ αὐτοὺς εἰς πλήρη ἄγνοιαν τῆς διευθύνσεως, ἣν εἶχον ἀκολουθήσει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀφανείας τῶν ὁδηγῶν ἀστέρων· τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ διατί, ἐπὶ δέκα ὅλους αἰῶνας, οἱ ναυτικοὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαίωνος δὲν ἐπεχείρουν πλοῦς μακροὺς πέραν τῆς ὄψεως τῶν ἀκτῶν, περιοριζόμενοι, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐξωκεανίζοντο, εἰς παράπλους. Τὰς δυσχερείας ταύτας ἔθεσε κατὰ μέρος ἡ χρῆσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος. Πλείονα τοῦ ἑνὸς ἔθνη ἔχουν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς πατρότητος τῆς ἀνακαλύψεως καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς πυξίδος, καὶ δὴ οἱ Σῖναι, οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Ἰταλοί. Τώρα ἐν τούτοις ὀλίγη απομένει ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι ἡ ὑπὲρ τῶν Σινῶν προκατάληψις, ἥτις τοσοῦτον εἶχε κατακτήσει ἔδαφος εἰς τὸ παρελθόν, ἀσθενέστατα δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ ἱστορικῶν δεδομένων. Ἐβασίζετο δὲ κυρίως ἡ ὑπὲρ τῶν Σινῶν φήμη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς εἰδήσεως, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ των Χβουάνγκ-Τή, πολεμῶν (2634 π. Χ.) κατά τινος Τσὴ-γέου εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Τσιοῦ-Λού, εὑρέθη πρὸ πυκνοῦ προπετάσματος ὁμίχλης, ὅπερ ἤγειρεν ὁ Τσῆ-γέου ἵνα ἀποκρυπτόμενος διαφύγῃ, ὅτι δὲ τότε ὁ Χβουάνγκ-Τὴ ἐχρησιμοποίησεν ἅρματα κεκτημένα «τρόπον πρὸς ἔνδειξιν τῆς διευθύνσεως τοῦ νότου», χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἔνδειξιν ἐπρόφθασε τὸν ἀντίπαλόν του καὶ τὸν ἐζώγρησε. Κατ' ἄλλας ἐν τούτοις ἑρμηνείας, ἡ εἴδησις αὕτη εἶναι ἀπολύτως μυθώδης, ἀποτελοῦσα μεταπροχρονολόγησιν ἄλλης ἱστορικῆς μνείας (806 — 820 μ. Χ.), καθ' ἣν τοιαῦτα ἅρματα εἶχον τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Χιὰν-Τσούγκ, χωρίς πως ἐν τοσούτῳ νὰ προκύπτῃ ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐφωδιασμένα πρὸς τοῦτο διὰ μαγνητικῆς βελόνης.

Ἡ παλαιοτέρα ἀπὸ πηγῶν μνεία ῥητὴ περὶ τοῦ μαγνήτου ὑπάρχει εἰς σινικὸν λεξικὸν τοῦ 121 μ.Χ., καθ' ἣν ὁρίζεται οὗτος ὡς «λίθος ἑλκύων βελόνην», τουθ' ὅπερ οὐδὲν νέον προσθέτει εἰς τήν, ἀπὸ πέντε αἰώνων, ἑλληνικὴν παράδοσιν περὶ τοῦ αἰπόλου Μάγνητος (βλ. λ. *μαγνήτης* καὶ *μαγνητίτης*)· οὐδὲ δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ τὴν ἐν τῇ κινεζικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ «Ποέϊ-γουὲν γιοὺν-φοὺ» εἴδησιν, καθ' ἣν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Τσὶν (265—419 μ. Χ.) «ὑπῆρχον πλοῖα δεικνύοντα τὸν νότον», ὡς ὑπαινισσομένην χρῆσιν μαγνητικῆς βελόνης. Καθὼς οἱ ἱστοριοδίφαι βεβαιοῦν, πλοῖα πρὸς πελαγοδρομίαν δὲν εἶχον ναυπηγηθῆ ἐν Κίνᾳ πρὸ τοῦ 139 π.Χ., καὶ ἂν ἐν ἀρχῇ ἀπετόλμησαν πλοῦς μέχρις Ἰνδιῶν, περιωρίσθησαν κατόπιν μέχρις Ἰάβας καὶ Μαλαϊκῶν νήσων, μόνον δὲ τὸν Θ' αἰῶνα ἐπεχείρησαν πλοῦς πρὸς τὸν Περσικὸν καὶ τὴν Ἐρυθράν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀραβικοῦ χειρογράφου δημοσιευθέντος ἐν Παρισίοις (1718) ὑπὸ Euseb. Renaudot. Καὶ ἀναφέρει μὲν ὁ ἱστοριοδίφης Staunton (Embassy to China» 1797, σελ. 445) ὅτι πάντοτε οἱ Σῖναι παρηκολούθουν μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν μαγνητικὴν βελόνην, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον «τὶγκ-νὰν-τσὶν» (=βελόνην νότον δεικνύουσαν), ὅτι τὸ πρὸς τὸν νότον ἄκρον της ἐσημείουν χαρακτηριστικῶς ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι σημειοῦν τὸν βορρᾶν της, ὅτι αἱ διαιρέσεις τοῦ ὁρίζοντος ἦσαν κατ' αὐτοὺς 24, καὶ ὅτι τὸ σύστημα τῆς ἀρτήσεώς της ἦτο ἀπολύτως πρωτόγονον, ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ λεπτομέρειαι ἀφορῶσιν εἰς μεταγενεστέρας πυξίδας τῶν Σινῶν, διότι, καθὼς ὁ ἱστοριοδίφης Kalproth («Lettre à Humboldt sur l'invention de la boussole» 1834), ἐπιμόνως πειραθεὶς νὰ διαλευκάνῃ τὸ ἱστορικὸν τῆς πυξίδος, βεβαιοῖ, οὐδεμίαν «γνησίαν μνείαν» περὶ τῆς ναυτικῆς πυξίδος παρὰ Σίναις εὗρον ἀρχαιοτέραν τοῦ 1297 μ.Χ. Ἄλλο πάλιν συμπέρασμα, περιπλέκον ἔτι μᾶλλον τὰ πράγματα, ἐπάγεται ὁ Davies (Thomson's, British annual 1837), καθ' ὃ «τὸ διάφορον τῆς κατασκευῆς τῆς σινικῆς πυξίδος ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν εὐρωπαϊκὴν τοιαύτην ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Σῖναι εἰργάσθησαν ἀνεξαρτήτως, καθόσον ἡ πυξίς των εἶναι χειροτέρα, καὶ ἂν εἶχον ἀντιγράψει τοὺς Εὐρωπαίους θὰ εἶχον καλυτέραν».

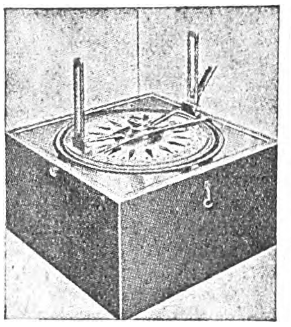

Φορητὴ διοπτηρία πυξὶς μετὰ κανόνος καὶ δύο διοπτρῶν.

[Ὁ εἰς τὸ κέντρον της πασσαλίσκος ἐμπήγνυται ὀρθός, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀζιμοὺθ ἀστέρος.]

Πρῶτος ὁ Tiraboschi («Storia della letteratura Italiana» 1788. 4, 2, 204) ὑποστηρίζει ὅτι εἰς τοὺς Ἄραβας ὀφείλεται ἡ εἰσαγωγὴ τῆς πυξίδος εἰς τὴν Εὐρώπην, θεωρῶν δὲ ὅτι αἱ ὀνομασίαι, αἵτινες τότε ἐδίδοντο Zoron διὰ τὸν βορρᾶν καὶ Aphron διὰ τὸν νότον, δὲν προδίδουν οὔτε ἑλληνικὴν οὔτε λατινικὴν προέλευσιν, διερωτᾶται μήτοι ἦσαν αὗται τῆς ναυτικῆς διαλέκτου τῶν Ἀράβων. Νέα ὅμως ἀντίθετος ἄποψις τίθεται ὑπὸ τοῦ Robertson («Histor. discus. concern. India» σελ. 227) διαπιστοῦντος ὅτι οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Πέρσαι ὠνόμαζον τὴν πυξίδα *μπόσολα*, κατὰ παραφθορὰν τῆς ἰταλικῆς της ὀνομασίας καὶ ἐπάγεται ὅτι, ὅπως ἡ λέξις ἦτο ξένη πρὸς αὐτούς, ὁμοίως θὰ ἦτο καὶ τὸ πρᾶγμα· ἀναφέρει δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ θαλασσοπόρου Chardin, κατηγορηματικῶς ἀποφαινομένου ὅτι οἱ Ἀσιανοὶ ὀφείλουν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους «τὸ περίφημον αὐτὸ ὄργανον, τὸ ὁποῖον παρέλαβον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην πολὺ πρὸ τῶν πορτογαλικῶν κατακτήσεων», ἀμφισβητῶν συνάμα ὅτι οἱ Ἄραβες εἶχον χάρτας καὶ ναυτικὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ ἦσαν ἀπομιμήσεις εὐρωπαϊκῶν.

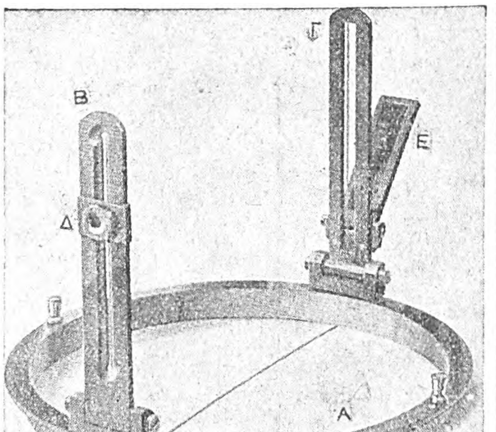

Διοπτρικὸν σύστημα πυξίδος.

[Α=Κύκλος ὀλισθαίνων ἐντὸς περιφερικῆς γλυφῆς ὀλισθαινούσης ἐντὸς γλυφῆς ὑπαρχούσης περιφερικῶς εἰς τὴν θήκην τῇ πυξιδος. Β=Προσοφθάλμιος διόπτρα μετὰ γλυφῆς. Γ=Ἀντοφθάλμιος διόπτρα μετὰ νήματος. Δ=Δρομεὺς φέρων εἰς τὸ κεντρον ἐρυθρὸν ὑαλίον πρὸς ἐξασθένησιν τοῦ φέγγους τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ μαγνητικοῦ ἀζιμοὺθ αὐτοῦ. Ε=Παρανεύων ἀντανακλαστὴρ παρέχων ἐρυθρὸν εἴδωλον τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀζιμοὺθ αὐτοῦ. Ζ=Διάμετρος ἐκ σύρματος, ἐπιτρέπουσα τὴν ἄμεσον ἀνάγνωσιν τῆς ἀντιστοιχίας.]

Δύο ἐν τούτοις αἰῶνας πρὸ τοῦ πλοῦ τοῦ Chardin εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἰθαγενὴς τῆς Γκουζερὰτ ἔδειξεν εἰς τὸν Βάσκο δὲ Γάμα (Ἰούλ. 1498) χάρτην μετὰ μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων, ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ μεγάλης ἀκριβείας εἶχε ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ προσανατολισμός. Οἱ Ἄραβες ὡσαύτως, οἱ ὁποῖοι διέπλεον τὴν Ἐρυθρὰν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, ἐχρησιμοποίουν καὶ χάρτην καὶ πυξίδα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βαρτέμα («Travels of Varthema» σελ. 31). Πάντως ἔχομεν σαφῆ περιγραφὴν πρωτογόνου πυξίδος, ἐκ περιγραφῆς τοῦ Ἄραβος Μπαϊλὰκ Κιμπντζακή, περιεχομένης εἰς ἔργον του «Ὁ θησαυρὸς τοῦ ἐμπόρου» (1282) καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν πυξὶς ἀποτελουμένη ἐκ μαγνητικῆς βελόνης, πλεούσης ἐπὶ τεμαχίου ξύλου ἢ ἐντιθεμένης εἰς μικρὸν τεμάχιον λεπτοῦ καλαμίου καὶ προσανατολιζομένης ὅταν ἀφήνετο ἐλευθέρα νὰ ἠρεμήσῃ, ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τῆς Συρίας, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐταξίδευσε (1242) ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Ἀλεξάνδρειαν· καὶ προσθέτει «ὅτι, καθ' ἃ ἤκουσεν, ἐχρησιμοποίουν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Ἰνδίας, ἀντὶ βελόνης μετὰ πλωτῆρος, ὁμοίωμα ἰχθυδίου ἐκ κοίλου καὶ μαγνητισμένου σιδήρου, ὅπερ, ἀφινόμενον νὰ ἐπιπλέῃ ἐλευθέρως εἰς τὸ ὕδωρ λεκάνης, προσηνατολίζετο μὲ τὴν κεφαλήν του πρὸς Β. καὶ τὴν οὐράν του πρὸς Ν.». Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐν Εὐρώπῃ μνεία (ἂν παρίδῃ τις περιγραφήν τινα τοῦ Ἐδριζῆ, τοσοῦτον συγκεχυμένην, ὥστε νὰ μὴ προκύπτῃ σαφῶς, ἂν αὕτη ἀφορᾷ εἰς πυξίδα) ἀναφέρεται εἰς περιγραφὴν (ὡς εὕρηται παρὰ *W. Chappel* «Nature» 1886) τοῦ Ἀλεξάνδρου Neckam (ΙΒ' αἰών), εἰς τὸ ἔργον του «De utensilibus», λέγοντος, ὅτι ὑπάρχει εἶδος βελόνης, ἡ ὁποία ὅταν μεταφερθῇ εἰς πλοῖον καὶ τοποθετηθῇ ἰσορρόπως ἐπὶ τῆς αἰχμῆς πασσαλίσκου, θα λάβῃ ἀφ' ἑαυτῆς θέσιν ἀναπαύσεως, δεικνύουσαν εἰς τοὺς ναυτικοὺς τὸν πλοῦν των, ὅταν τὴν θέαν τοῦ πολικοῦ ἀστέρος ἀποκρύπτουν νέφη· εἰς ἄλλην του δὲ πραγματείαν «De naturis rerum», ἀφήνει νὰ νοηθῇ ὅτι τὴν μαγνητικὴν βελόνην ἐμαγνήτιζον ἐν τῷ πλοίῳ διὰ προστριβῆς καὶ ὅταν παρίστατο ἀνάγκη τῆς χρήσεώς της: «οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ γνωρίσουν εἰς ποίαν διεύθυνσιν πλέουν, ἐφ' ὅσον τοὺς ἀπεκρύβη ὁ ἥλιος λόγῳ νεφώσεως ἢ δὲν βλέπουν τοὺς ἀστέρας ἐν τῇ σκοτίᾳ, τρίβουν διὰ μαγνήτου βελόνην τινά, ἡ ὁποία, ἀφοῦ περιστραφῇ ἐν ἀρχῇ καὶ ταλαντωθῇ κατόπιν, θὰ σταθῇ ἐν τέλει μὲ τὴν ἄκραν διευθυνομένην πρὸς τὸν βορρᾶν». Ὁμοίαν περιγραφὴν δίδουν ὁ σταυροφόρος De Beauvais, ὁ σύγχρονός του καρδινάλιος De Vitry, ἀρχιεπίσκοπος Παλαιστίνης, καὶ ὁ σατιρικὸς Guiot de Provins (ΙΓ' αἰών), ὀνομάζων τὸν φυσικὸν μαγνήτην «εἰδεχθῆ καστανόχρουν πέτραν, ἀποτρέπουσαν παρὰ τοῦτο τὰ σφάλματα τῆς πορείας τῶν ναυτικῶν» (Hist. litter. de la France, 9, 199). Κατ' ἀρνητικὴν ἀφ' ἑτέρου φοράν, προκύπτει ὅτι εἰς τὰς βορείους τοὐλάχιστον χώρας ἦτο τὸν Θ' αἰῶνα ἄγνωστος ἡ χρῆσις πυξίδος, ἀφοῦ ὁ Νορβηγὸς θαλασσοπόρος Floke Vilgerdarson, εἰς ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐπανεύρεσις τῆς Ἰσλανδίας (868) εἶχε παραλάβει ἔνδον ἀριθμόν τινα κοράκων, ὅπως ἀπὸ τῆς πτήσεώς των μαντεύῃ τὴν διεύθυνσιν πρὸς ἣν ἡ ξηρά· ὑπάρχει ὅμως καὶ κατὰ θετικὴν φορὰν συμπέρασμα ἐξ αὐτῆς τῆς εἰδήσεως, δεδομένου ὅτι ὁ Are Frodes, ὁ ἱστορικὸς τοῦ πλοῦ ἐκείνου, ἀποθανὼν τῷ 1148, τονίζει ὅτι τὴν ἐποχὴν τοῦ Floke δὲν εἶχε γίνει ἀκόμη γνωστὴ εἰς τοὺς ναυτικοὺς τοῦ βορρᾶ «ἡ ὁδηγήτρια λίθος» (lode stone).

Ἔκτοτε βεβαιοῦται προϊοῦσα ἡ γενίκευσις τῆς χρήσεως τῆς πυξίδος, ἅμα δὲ καὶ ἡ τελειοποίησις αὐτῆς, ὡς προκύπτει ἐξ ἀξιοσημειώτου πραγματείας «Epistola de magnete» τοῦ Petro Peregrinus to de Maricourt τῆς ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς του (1269) πρὸς τὸν Sugerus de Foncaucourt. Εἰς τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος περιγράφεται τὸ φαινόμενον τῆς ἀπώσεως τῶν ὁμωνύμων πόλων καὶ τῆς ἕλξεως τῶν ἑτερωνύμων, μὲ τὴν πρὸς τὸν πόλον κατεύθυνσιν τοῦ μαγνήτου καὶ μὲ ὑποτιθεμένην ἐπίδρασιν τῶν πόλων τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῶν πόλων τῆς βελόνης. Εἰς δὲ τὸ δεύτερον παρέχονται εἰδήσεις προξενοῦσαι κατάπληξιν καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἐγίνοντο πισταὶ ἐὰν δὲν ἐπανελαμβάνοντο ὁμοίως εἰς τὰ εἴκοσι ὀκτὼ σῳζόμενα ἀρχαῖα ἀντίγραφα τῆς πολυτίμου ταύτης πηγῆς· οὕτω περιγράφεται ἐν αὐτῇ τελειοποιημένη πυξίς, ῥευστὴ (βλ. κατωτ.) μὲν ἀλλὰ ταλαντουμένη ἐπὶ πασσαλίσκου, μετὰ «γραμμῆς τῆς πίστεως», καὶ ἔχουσα ἄνωθεν κύκλον διῃρημένον εἰς τέσσαρα τεταρτοκύκλια, ἕκαστον δὲ αὐτῶν εἰς 90 μοίρας, καθὼς καὶ κινητὸν κανόνα μετὰ στοχάστρων πρὸς λῆψιν διοπτεύσεων. Ὡς νὰ μὴ ἔφθανε δὲ ἡ περιγραφὴ αὕτη, ἡ οἱονεὶ ἀφορῶσα εἰς σύγχρονον πυξίδα, προκύπτει ἐξ ἑνὸς ἀντιγράφου τῆς ἐπιστολῆς ταύτης εὑρισκομένου εἰς Leyden καὶ ἐσφαλμένως ἀποδοθέντος εἴς τινα Peter Adsiger, ὅτι εἶχον ἀρχίσει οἱ τότε ναυτικοὶ ὑποπτεύοντες τὴν ὕπαρξιν τῆς ἀποκλίσεως τῆς πυξίδος. Ἐκ τινος στίχου τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Panormita ἀφ' ἑτέρου, προκύπτει ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς (1269) τοῦ Peregrinus οἱ Ἀμαλφιτανοὶ ναυτικοὶ ἐχρησιμοποίουν τὴν ἐπιπλέουσαν μαγνητικὴν βελόνην (ἥτις διὰ τοῦτον

Digitized by Google

calamita ὠνομάζετο), τοῦτο δὲ ὑποστηρίζει καὶ ὁ ἱστορικὸς Φλάβιος Blondus ἐν τῇ «Italia Illustrata» (1450), τονίζων ὅμως ὅτι ἡ βεβαία προέλευσις τῆς πυξίδος εἶναι ἄγνωστος. Μνεία τοῦ χρονογράφου Baptista Pio (1511), παραπέμποντος εἰς τὸν Φλάβιον, ἤγαγεν ἄλλον χρονογράφον, τὸν Gyraldus (1540), εἰς παρερμηνείαν, καθ' ἣν ἡ ἰδιότης τῆς πυξίδος ἀνεκαλύφθη «ὑπό τινος Φλαβίου», αὕτη δὲ ἡ ἐπιπολαία μνεία ἔδωσε γένεσιν εἰς παράδοσιν διαδοθεῖσαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ καθ' ἥν, ἐπικρατήσασαν ἔκτοτε, ἡ ναυτικὴ πυξὶς ἐπενοήθη κατὰ τὸ 1302 παρά τινος Ἀμαλφιτανοῦ, εἰς ὃν ἐδόθη τὸ φανταστικὸν ὄνομα Φλάβιος Τζιόγια (Flavio Gioia) καὶ δι' ὃν ὁ Barlows γράφει ὅτι «ἡ χωλὴ ἱστορία Φλαβίου τινὸς εἰς τὸ Ἀμάλφι, δι' ὃν λέγεται ὅτι ἐφεῦρε τὴν πυξίδα, εἶναι λίαν εὐκάμπτου πειστικότητος». Ὑπεστηρίχθη ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Gilbert (De Magneto. 1600) ὅτι εἰς τὸν Μᾶρκο Πόλο ὀφείλεται ἡ εἰσαγωγὴ τῆς πυξίδος εἰς τὴν Εὐρώπην τῷ 1260, παρὰ τὸ ὅτι αὕτη ἦτο γνωστὴ καὶ ἐν χρήσει πρὸ ἑνὸς τοὐλάχιστον αἰῶνος, δι' ὃ καὶ ὁ βιογράφος τοῦ περιηγητοῦ Yule(«Book of Marco Polo») τονίζει ὅτι «ὅσον ἀφορᾷ τὴν ναυτικὴν πυξίδα καὶ τὴν πυρίτιδα ἀντιπαρέρχομαι, διότι οὐδεὶς πλέον φαντάζεται, πιστεύω, ὅτι ὁ Μᾶρκο Πόλο ἐσχετίζετό πως πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν». Ὡς πρὸς τὰ ἀνεμολόγια, ὧν ἡ ἐπινόησις ἀποδίδεται, γενικῶς σχεδόν, εἰς τὸν Φλάβιον Τζιόγια, παρατηροῦν οἱ Ἄγγλοι ὅτι τοιαῦτα ἐφέροντο ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων, ἐνετικῶν καὶ ἱσπανικῶν χαρτῶν ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ ἀνεμολογίου εἰς 32 ρόμβους ὀφείλεται εις τοὺς Ὁλλανδούς· θὰ ἠδυνατό τις ἐν τούτοις νὰ ἀντείπῃ ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ ἀνεμολογίου ἐπὶ χάρτου καὶ ἀνεμολογίου ἐπικολλημένου εἰς τὴν μαγνητικὴν βελόνην, οἷον τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Φλάβιον Τζιόγια, ἐὰν οὗτος ὑπῆρξε πρόσωπον ὑπαρκτόν. Εἰς τὸν ἴδιον Φλάβιον Τζιόγια ἀπεδόθη ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς τετραπλῆς ἀναρτήσεως τῆς πυξίδος, πρὸς διατήρησιν τῆς ὁριζοντιότητός της κατὰ τὸν σάλον, ἣν ἐπινόησιν ἐτελειοποίησεν, ὡς πιστεύεται, κατόπιν ὁ Καρδάν, οὗ φέρει τὸ ὄνομα· ἄλλη σύγχυσις καὶ ἀπὸ τούτου, δεδομένου ὅτι ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς λεγομένης καρδανείου ἀναρτήσεως δὲν εἶναι προγενεστέρα τοῦ 1604, πολλῶν μάλιστα ὑποστηριζόντων ὅτι δὲν ὀφείλεται ἡ ὀνομασία εἰς τὸν Ἱερώνυμον Καρδὰν ἀλλ' εἰς τὸν ὅρον «cardine». Ἡ κατόπιν ἐξέλιξις τῆς πυξίδος παρουσιάζει τοὺς ἑξῆς σταθμούς. Ὁ «κρῖνος» τῶν Βουρβώνων, ὅστις εἶχε τεθῆ πρὸς χαρακτηριστικὴν ἔνδειξιν τοῦ βορρᾶ τοῦ ἀνεμολογίου, πιθανοφανῶς ὑπὸ τῶν Ἀμαλφιτανῶν, θελόντων νὰ κολακεύσουν τοὺς κατέχοντας τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, διατηρεῖται εἰς τὰς πλείστας τῶν πυξίδων ἔτι καὶ νῦν ὡς ἔμβλημα τοῦ βορρᾶ, ὑπαρχουσῶν καὶ ἄλλων φερουσῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀντὶ τοῦ κρίνου πεντάκτινον ἀστέρα.

Αἱ πρῶται συστηματικαὶ κατασκευαὶ τελειοποιημένων πυξίδων μετὰ κανονικοῦ ἀνεμολογίου ἐστερεωμένου ἐπὶ τῆς βελόνης κατεσκευάσθησαν περὶ τὸ 1595 ἐν Νυρεμβέργῃ ὑπὸ τοῦ Stevinus Brugges· τῷ 1750 ὁ Jowan Knight, εὑρὼν πολὺ βαρείας καὶ μικρὰν ροπὴν παρεχούσας τὰς πλατείας τῶν τότε πυξίδων μαγνητικὰς λεπίδας, ἐπρότεινε τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ βελονῶν· τῷ 1813 κατεσκευάσθη ἡ πρώτη ρευστὴ πυξὶς ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Francis Crow, ὅπερ σύστημα ἐλησμονήθη μέχρι τοῦ 1849· τῷ 1820 ὁ Peter Barlow ἐπρότεινε τὴν ἀντικατάστασιν τῆς μιᾶς βελόνης διὰ τεσσάρων συμμετρικῶς διατεθειμένων ὡς πρὸς τὴν γραμμὴν Β—Ν καὶ συνδεομένων πρὸς τὸ ἀνεμολόγιον διὰ κλωστῶν· τῷ 1836 ἐτέθη μικρὸν ρουβίνιον καὶ κατόπιν ἀχάτης πρὸς πρόληψιν τῶν φθορῶν, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς κοτύλης, καθ' ὃ ἠωρεῖτο ἡ πυξὶς ἐπὶ τοῦ πασσαλίσκου· τῷ 1844 ἐτέθησαν ἀντὶ μιᾶς λεπίδος δύο τοιαῦται συμμετρικῶς ὡς πρὸς τὴν γραμμὴν Β—Ν· τῷ 1849 κατεσκευάσθησαν ρευσταὶ πυξίδες συστήματος Duchemin ἐν Γαλλίᾳ καὶ Raynold ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς ἃς ἡ μαγνητικὴ βελόνη ἀντικατεστάθη διὰ δύο συγκεντρικῶν κύκλων χαλυβικῶν κατ' εἰδικὸν τρόπον μαγνητισμένων· τῷ 1861 ἐφάνησαν οἱ τύποι πυξίδων Ritchie (Αὐστρ.), Froment-Dusmoulin (Γαλλ.), ρευσταὶ δι' οἰνοπνεύματος· τῷ 1877 ὁ sir Will. Thomson, λόρδος τοῦ Κέλβιν, ἀναγνωρίσας μέγιστα πλεονεκτήματα εἰς τὴν λησμονηθεῖσαν πρότασιν τοῦ Barlow, κατεσκεύασε τῷ 1878 πυξίδα μετὰ πολλαπλῶν βελονῶν· τῷ 1895 ἐτελειοποιήθησαν αὗται ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Doignon· τῷ 1902 ἐτελειοποιήθη ἡ κατασκευὴ τῶν πυξίδων Thomson ὑπὸ τοῦ ὀπτικοῦ James White, ὅστις οἶκος, λαβὼν τῷ 1931 τὸν τίτλον «Kelvin Bottomley and Baird Ltd» (Glascow and London), κατασκευάζει τὰς ἀρίστας συγχρόνους πυξίδας τύπου «Kelvite». Ἐκ παραλλήλου ἄρισται κατασκευάζονται ἐν Γαλλίᾳ πυξίδες συστήματος Bianchetti.

Στοιχειώδης περιγραφὴ τῆς ναυτικῆς μαγνητικῆς πυξίδος. Ἡ μαγνητικὴ πυξὶς τῶν πλοίων, ἀποτελοῦσα σύνολον, ὅπερ ἑδράζεται ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς πυξιδοθήκης τῇ μεσολαβήσει Καρδανείου ἐξαρτήσεως, σύγκειται ἐκ τῶν ἀκολούθων μερῶν: 1) Τῆς **θήκης**, κυλινδρικοῦ κατασκευάσματος πωματιζομένου ἄνωθεν διὰ κρυστάλλου ἀεροστεγῶς καὶ ἀπολήγοντος κάτωθεν εἰς κόλουρον κῶνον, οὗ ἡ μικρὰ βάσις, ἀποτελοῦσα τὸν πυθμένα τῆς θήκης, εἶναι καλῶς ἡρματισμένη ὅπως κατὰ τὰς διατοιχήσεις καὶ τοὺς προνευστασμοὺς τοῦ πλοίου, βοηθούσης καὶ τῆς Καρδανείου ἐξαρτήσεως, διατηρῇ ἡ θήκη κατακόρυφον κατὰ τὸ δυνατὸν θέσιν. Εἴς τινας πυξίδας τύπου Thomson, ὁ πυθμὴν τῆς θήθης εἶναι διαφανής, ἵνα τὸ ἀνεμολόγιον φωτίζηται τὴν νύκτα καλύτερον ἀπὸ ἠλεκτρικῆς λυχνίας τοποθετουμένης ἐν τῇ πυξιδοθήκῃ καὶ κάτωθεν τῆς θήκης τῆς πυξίδος. Ὀβελίσκος ἐκ χάλυβος, ἐστερεωμένος εἰς τὸ κέντρον τοῦ πυθμένος, ὀρθοῦται κατὰ τὸν ἄξονα τῆς θήκης καὶ φθάνων ὀλίγον κάτωθεν τοῦ κρυσταλλίνου πώματος αὐτῆς ἀπολήγει εἰς αἰχμὴν ἐξ ὀσμιούχου ἰριδίου, ἐφ' ἧς ἐρείδεται ὁ ἀχάτης τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ *ἀνεμολογίου* (βλ. λ., τόμ. Δ', σ. 683 β', εἰκ. 3η) ὑπαρχούσης κοτύλης. Ἡ θήκη, διὰ λευκοτάτης ριπολίνης ἐσωτερικῶς βεβαμμένη, ἔχει κατὰ τὴν ἐσωτερικήν της ἐπιφάνειαν δύο κατακορύφους μελαίνας εὐθείας, ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν μόνιμον θέσιν τῆς θήκης ἐπὶ τῆς πυξιδοθήκης ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ πλοίου, συμπτίπτουσαι ἢ παράλληλοι πρὸς αὐτό. Λέγεται δὲ ἡ πρωραία τῶν εὐθειῶν τούτων δεικνύουσα (δηλ. γραμμὴ) ἢ γραμμὴ τῆς πίστεως (γαλλ. ligne de foi, ἀγγλ. lubber's point). 2) Ἐκ τοῦ *ἀνεμολογίου* (βλ.λ.) καὶ 3) ἐκ τῆς *Καρδανείου* ἐξαρτήσεως (βλ.λ.).

Εὐκόλως ἤδη νοεῖται πῶς ἡ πυξὶς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς μέτρησιν τῆς γωνίας τῆς πλεύσεως ἐν τῷ πλοίῳ· διότι, ἂν τεθῇ ἡ κοτύλη τοῦ ἀνεμολογίου ἐπὶ τῆς αἰχμῆς τοῦ ὀβελίσκου, ἡ μαγνητικὴ βελόνη θὰ ἠρεμήσῃ κατὰ τὸν μαγνητικὸν μεσημβρινόν, καὶ ὁ βορρᾶς τοῦ ἐπ' αὐτῆς προσκεκολλημένου ἀνεμολογίου, σημειούμενος συμβολικῶς διὰ «κρίνου τῶν Βουρβώνων» ἢ δι' «ἀστέρος πεντακτίνου», θὰ δείξῃ τὸν μαγνητικὸν βορρᾶν. Προφανὲς εἶναι ὅτι πᾶσα ἀκτὶς τοῦ ἀνεμολογίου δεικνύει τότε ἀντίστοιχον πρὸς αὐτὴν μαγνητικὸν ἀζιμούθ, καὶ ὅτι ἡ νοητὴ ἀκτὶς τῆς θήκης, ἡ φερομένη πρὸς τὴν δεικνύουσαν γραμμήν, δεικνύει τὸ μαγνητικὸν ἀζιμούθ, πρὸς ὃ ἡ πρῷρα, καὶ συνεπῶς τὴν πλεῦσιν τοῦ πλοίου· προφανὲς ἐξ ἴσου ὅτι, τοῦ πλοίου ἀλλάσσοντος πλεῦσιν, τὸ μὲν ἀνεμολόγιον μένει ἀκίνητον τηρούμενον πρὸς τὸν Β πάντοτε. ἡ δὲ δεικνύουσα γραμμὴ παρασυρομένη μετὰ τοῦ σκάφους, θὰ δείξῃ τὴν νέαν πλεῦσιν, ὅταν τὸ πλοῖον παύσῃ στρέφον.

Ἡ πυξὶς ὀνομάζεται *εὐθυντηρία*, ὁσάκις τὴν μεταχειριζόμεθα πρὸς ἔνδειξιν τῆς γωνίας τῆς πλεύσεως. Τίθεται δὲ τότε ἡ πυξιδοθήκη της πρὸ τοῦ οἴακος, φωτιζομένη τὴν νύκτα δι' ἐσωτερικῶν λαμπτήρων, ἵνα ὁ πηδαλιοῦχος κύπτων ἐλαφρῶς πρὸς τὸ ἀνεμολόγιον προσέχῃ ἐντεταμένως ὅπως ἡ δεικνύουσα γραμμὴ δεικνύῃ ἀκριβῶς τὴν διαίρεσιν τοῦ ἀνεμολογίου, ἣν ὥρισεν ὁ ἀξιωματικός, ὡς πλεῦσιν. Σπουδαιοτάτη τελειοποίησις ἐπηνέχθη ἐπ' ἐσχάτων (1930) εἰς τὰς παγκοσμίου φήμης εὐθυντηρίας πυξίδας τύπου «Kelvite». Ἀνακλαστικὴ συσκευὴ τοποθετημένη εἰς τὸ ἐπίκρανον τῆς πυξιδοθήκης, ἀφ' ἑνὸς μὲν μεγεθύνει τὸ ἐγγὺς καὶ ἑκατέρωθεν τῆς δεικνυούσης γραμμῆς πεδίον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνακλᾷ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, περιλαμβάνουσαν καὶ τὴν γραμμὴν τῆς πίστεως καὶ τὰς ἐγγὺς αὐτῆς διαιρέσεις τοῦ ἀνεμολογίου, εἰς κάθετον ἐπίπεδον, εἰς τρόπον ὥστε δὲν χρειάζονται νὰ κύπτουν πρὸς τὴν πυξίδα οὔτε ὁ πηδαλιοῦχος πρὸς τήρησιν τῆς πλεύσεως οὔτε ὁ ἀξιωματικὸς πρὸς ἔλεγχον αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ἡ ἐξ ἀνακλάσεως τοιαύτη εἰκὼν εἶναι εὐκρινεστάτη καὶ ἐξ ἀποστάσεως 1 ½ μέτρου.

Ὅταν ἡ πυξὶς χρησιμεύῃ πρὸς λῆψιν ἀντιστοιχιῶν, δηλαδὴ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἀνεμορρόμβου, εἰς ὃν ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένον ἀντικείμενον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ὀνομάζεται τότε *διοπτηρία πυξὶς* (κοιν. *μπούσουλας τοῦ ρελέβου*, γαλλ. compas de relevement, ἀγγλ. bearing compass). Φέρει δὲ τότε ἐπὶ τοῦ ἄνω κρυσταλλίνου καλύμματος τῆς θήκης της κανόνα ἢ δείκτην ὁριζόντιον, ὅστις στρέφει περὶ πόλον κεντρικὸν καὶ εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ δύο διοπτρῶν κατὰ τὰ ἄκρα· συνήθως, ἀντὶ κανόνος, ὑπάρχει κύκλος ὀλισθαίνων ἐντὸς περιφερικῆς γλυφῆς τῶν χειλέων τῆς θήκης του. Καὶ ἡ μὲν προσοφθάλμιος διόπτρα εἶναι σχισμὴ κάθετος στενή, ἡ δὲ ἀντοφθάλμιος εἶναι πλατυτέρα καὶ φέρει νῆμα καθέτως τεταμένον κατὰ τὸν ἄξονά της. Τὸ νῆμα καὶ ἡ σχισμὴ ὁρίζουν τὸ κάθετον ἐπίπεδον πρὸς τὸ σκοπευόμενον ἀντικείμενον, τοῦ ὁποίου ἐπιπέδου τὸ ὁριζόντιον ἴχνος παρέχεται ὑπὸ διαμέτρου ἐκ σύρματος ἐπιτρεπούσης τὴν ἄμεσον ἀνάγνωσιν τῆς ἀντιστοιχίας. Εἰς τὰς *πυξίδας Θόμσων*, ἀντὶ τοιούτου τρόπου σκοπεύσεως, ὑπάρχει τοιοῦτος δι' ἀνακλαστικῆς ἀζιμουθικῆς διοπτηρίας, παρεχούσης μείζονα καθαρότητα ὄψεως καὶ ἀκρίβειαν.

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω τυπικῶν κατηγοριῶν πυξίδων ὑπάρχουν: ἡ *πρότυπος*, τοποθετημένη εἰς ὕψος τι ὑπὲρ τὴν γέφυραν τῶν φορτηγῶν ἀτμοπλοίων, χρησιμεύουσα πρὸς ἔλεγχον τῶν ἐνδείξεων τῶν ἄλλων τοῦ πλοίου πυξίδων, αἱ *ἐπιλέμβιοι* μικραὶ πυξίδες, φορηταί, διδόμεναι εἰς τὰς λέμβους ὅταν πρόκειται νὰ πλεύσουν μακρὰν τοῦ πλοίου, αἱ *ἀποβατικαί*, ἑδραζόμεναι ἐπὶ τρίποδος διοπτηρίαι πυξίδες, καὶ αἱ *ἀνεστραμμέναι* (γαλλ. compas renversé, ἀγγλ. cabin compass), αἵτινες προσηλούμεναι μὲ τὸ ἀνεμολόγιον πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸν ὄροφον τοῦ θαλαμίσκου τοῦ κυβερνήτου ἢ τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς πορείας, ἐπιτρέπουν αὐτῷ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς κλίνης ἔτι παρακολούθησιν τῆς ὑπὸ τοῦ πλοίου ἀκολουθουμένης πλεύσεως. Ἄλλη κατηγορία πυξίδων εἶναι αἱ λεγόμεναι *ρευσταὶ* (compas liquide), τῶν ὁποίων αἱ μὲν θῆκαι, ὑδατοστεγεῖς οὖσαι, πληροῦνται διὰ μείγματος 1 : 3 ὕδατος καὶ οἰνοπνεύματος, τὸ δὲ ἀνεμολόγιον ἐξ ἀλουμινίου· αἱ πυξίδες αὗται, καίτοι μικροτέρας εὐαισθησίας («δὲν ἀκοῦν ἀμέσως»), εἶναι ἐν τούτοις ἄρισται διὰ πλοῖα, ἅτινα λόγῳ τοῦ μεγέθους των ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν δρομολογίων των ἀφ' ἑτέρου ὑπόκεινται εἰς μεγάλους κλυδωνισμούς.

Ἀπόκλισις. Ἡ πυξίς, ἐὰν ὁ ἄξων τῆς μαγνητικῆς βελόνης ἐτάσσετο ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ κατὰ τὰς δυναμικὰς γραμμὰς τοῦ γηΐνου μαγνητικοῦ πεδίου, θὰ ἐδείκνυον τὸν ἀληθῆ βορρᾶν, ἐὰν ἐκεῖναι συνεταυτίζοντο πρὸς τοὺς ἀληθεῖς μεσημβρινούς. Τούτου μὴ συμβαίνοντος, ἡ μαγνητικὴ βελόνη, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὁριζοντίου συνιστώσης τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ, ἐὰν δὲν ταυτίζεται κατὰ σύμπτωσιν πρὸς τὸν γήϊνον μεσημβρινόν, ἐκκλίνει πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ ἢ πρὸς ἀνατολάς, κατὰ μίαν γωνίαν, ἥτις ὀνομάζεται *ἀπόκλισις* «δυτικὴ» ἢ «ἀνατολική». Τὴν ἀπόκλισιν ὑπώπτευσε πρῶτος ὁ Petrus Peregrinus (1269) καὶ οὐχὶ ὁ Peter Adsiger, ὡς οὐχι ὀρθῶς πιστεύεται. Ὁ πολὺς Humboldt ἀπέδωσε πεπλανημένως τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀποκλίσεως εἰς τὸν Κολόμβον, ὅστις πάντως εἶναι ὁ πρῶτος κατιδὼν ὅτι αὕτη μεταβάλλεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, τοῦ Edmund Halley (1700) ὄντος τοῦ πρώτου χαράξαντος εἰς τοὺς χάρτας τὰς γραμμάς, ἐφ' ἑκάστης τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ μία καὶ ἡ αὐτὴ τιμὴ ἀποκλίσεως. Ἡ ἀπόκλισις (βλ. διὰ τὰς ἡμερησίας μεταβολάς της λ. *ἀπόκλισις* Ε, 160 γ), οὖσα ὁ ἕτερος τῶν ὅρων τοῦ παρέχοντος τὴν παραλλαγὴν ἀλγεβρικοῦ ἀθροίσματος (ἀναγραφομένη δὲ εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας μετὰ τῆς ἐτησίας μεταβολῆς της), ἔπαυσε νὰ παρουσιάζῃ ἰδιαίτερον διὰ τοὺς ναυτικοὺς ἐνδιαφέρον, ἀφ' ἧς οἱ μὲν χάρται φέρουν καὶ μαγνητικὰ ἀνεμολόγια (δηλαδὴ ἔχοντα τὸν μαγνητικὸν βορρᾶν ὡς ἀφετηρίαν), τὰ δὲ πλοῖα ταξιδεύουν μὲ *ἀντισταθμισμένας* καὶ *ρυθμισμένας* (βλ. κατωτ.) πυξίδας.

Παρεκτροπή. Ἀντιστάθμισις. Ρύθμισις. Τὸ ἱστορικὸν τῆς *παρεκτροπῆς* (βλ. καὶ λ.) τῶν πυξίδων ἔχει ὡς ἀκολούθως. Πρῶτος ὁ ἐκ Διέππης ὑδρογράφος Guillaume Denys παρετήρησε (1666) ὅτι δύο πυξίδες ἀπαράλλακτοι, ἔχουσαι ἀποδεδειγμένως τοὺς μεσημβρινούς των παραλλήλους ὅταν αὗται εἶναι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, μεταφερόμεναι ἐπὶ πλοίου καὶ τοποθετούμεναι εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων παρεῖχον ὅλως διαφόρους ἐνδείξεις, τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο ἐμελετήθη ὑπὸ μεγάλου ἀριθμοῦ θαλασσοπόρων: τοῦ Wales, τοῦ συμπλωτῆρος τοῦ Κούκ, τοῦ Ross, τοῦ Parry, τοῦ Duperrey, τοῦ Laburε καὶ ἄλλων, οἵτινες πάντες ὑπώπτευσαν ὡς αἰτίαν τοῦ φαινομένου τούτου τῆς παρεκτροπῆς τὴν ἐγγὺς τῆς πυξίδος ὕπαρξιν σιδηρῶν μαζῶν· δι' ὃ ἄλλοι μὲν ἀφῄρουν τὰ πυροβόλα τῆς πρύμνης, ὅπου εὑρίσκετο ἡ πυξίς, ὁ δὲ Parry ἀντιληφθεὶς ὅτι ὁ ὀρείχαλκος οὐδόλως ἐπηρέαζε τὴν πυξίδα, ἀντικαθίστα τὰ χυτοσιδηρᾶ πρυμναῖα πυροβόλα δι' ὀρειχαλκίνων. Πάντως εἰς τὰ πειράματα τοῦ Ἄγγλου ἀντιπλοιάρχου Matthew Flinders, γενόμενα τῷ 1800—1803 ἐπὶ τῆς φρεγάτας HMS «Investigator», ὀφείλεται ἡ ἀνακάλυψις τῆς *ἡμικυκλικῆς παρεκτροπῆς*, τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν «σκληρὸν σίδηρον» τοῦ πλοίου, καὶ τῆς *τεταρτοκυκλικῆς παρεκτροπῆς* (βλ. λ. *παρεκτροπή*), ἀποτόκου τῆς ἐπηρείας τοῦ «μαλακοῦ» τοιούτου, εἰς δὲ ὑπόμνημά του, δημοσιευθὲν τῷ 1814, ἐπρότεινε τὴν διόρθωσιν τῆς παρεκτροπῆς διὰ σιδηρᾶς ράβδου, τῆς φερούσης ἔτι καὶ νῦν τὸ ὄνομά του. Τῷ 1820 ὁ Τ. Young (*Brande's*, «Quaterly Journal» 1820) διεσκόπησε μαθηματικῶς τὸν μαγνητισμὸν τῶν πλοίων ὡς γεννήτορα τῆς παρεκτροπῆς, τοῦ Peter Barlow προτείναντος διορθωτὴν ἐκ μαλακοῦ σιδήρου, τοῦ πλοιάρχου E. J. Johnson ἀποδείξαντος ἐν συνεχείᾳ ὅτι τὸ σύνολον τοῦ πλοίου δρᾷ ἐπὶ τῆς πυξίδος ὡς μαγνήτης. Σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ Airy (Phil. Trans. 1839) πρὸς διόρθωσιν τῆς παρεκτροπῆς καὶ διὰ μαγνητῶν καὶ διὰ μαλακοῦ σιδήρου· τὰ συμπεράσματα τοῦ Flinders καὶ τοῦ Airy ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῶν συγχρόνων διορθωτῶν τῆς παρεκτροπῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μελετῶν τοῦ Poisson (1838) συνήγαγεν ὁ Archibald Smith τὰς περιωνύμους ἐξισώσεις του καὶ τὸν τύπον

$$\delta = A + B\eta\mu\zeta + C\sigma\upsilon\nu\zeta + D\eta\mu 2\zeta + E\sigma\upsilon\nu 2\zeta$$

οἱ ἐπιτρέποντες τὸν ὁρισμὸν τῆς παρεκτροπῆς δ τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς οιανδήποτε πλεῦσιν πυξίδος ζ, τῇ βοηθείᾳ τῶν συντελεστῶν A,B,C,D,E.

Προσδιορισθείσης τῆς παρεκτροπῆς δι' ἕκαστον ἀνεμόρρομβον, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐλάττωσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν ὅριον (βλ. λ. *παρεκτροπή*). Γενομένης δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης, ἥτις καλεῖται

Digitized by Google

ἀντιστάθμισις, προβαίνομεν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν τιμῶν τῶν οὕτωσὶ ἐπιτευχθεισῶν πλαττομένων παρεκτροπῶν, ἡ δὲ ἐργασία αὐτὴ λέγεται *ῥύθμισις* τῆς πυξίδος.

Ἔγκλισις. Ἡ μαγνητικὴ βελόνη ὑπόκειται καὶ εἰς ἄλλην διατάραξιν ὡς πρὸς τὸ ὁριζόντιον ἐπίπεδον, διότι ἀρτωμένη ἐλευθέρως ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους της, ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἐγκλίνηται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς κατακορύφου συνιστώσης τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ. Ἡ κατακόρυφος γωνία ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τῆς μαγνητικῆς βελόνης καὶ τῆς προβολῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὁρίζοντος καλεῖται *ἔγκλισις*. Μετρεῖται δὲ αὕτη ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος καὶ μεταβάλλεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ὁ ἀγγλικὸς χάρτης 3598 τῆς ὅλης ὑδρογείου σημειοῖ τὰς καμπύλας τῶν ἴσων ἐγκλίσεων, ἀναφέρων καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἐγκλίσεως δι' ἑκάστην καμπύλην, εἰκονίζουσαν οἱονεὶ τὰ μαγνητικὰ πλάτη· ἐξ αὐτῶν προκύπτει ὅτι ἡ ἔγκλισις εἰς τὸν ἰσημερινὸν μηδενίζεται καὶ αὐξάνουσα σὺν τῷ μαγνητικῷ πλάτει φθάνει τὴν ὀρθὴν εἰς τοὺς μαγνητικοὺς πόλους· ὁ ἐπὶ τοῦ κατακορύφου μαλακοῦ σιδήρου εἰσαγόμενος ἐξ ἐπαγωγῆς μαγνητισμὸς παράγει παρεκτροπήν, μεταβαλλομένην ἀναλόγως τῆς γωνίας τῆς ἐγκλίσεως.

Σ. Ε. Λ.

Πυξὶς γυροσκοπική. Πλὴν τῆς μαγνητικῆς χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων καὶ ἕτερον εἶδος πυξίδος, καλουμένης *γυροσκοπικῆς*. Ἡ λειτουργία τῆς γυροσκοπικῆς πυξίδος βασίζεται ἐπὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν γυροσκοπικῶν ἰδιοτήτων γῆς καὶ γυροσφονδύλου, ἐξ ὧν δύο αἱ θεμελιώδεις, ἡ τῆς *εὐσταθείας* καὶ ἡ τῆς *προεκχωρήσεως*. 1) «Ἐλευθέρως ἐξηρτημένον γυροσκόπιον, περιστρεφόμενον περὶ τὸν ἄξονά του, διατηρεῖ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ σταθερὰν εἰς τὸ διάστημα»· π.χ. ἐὰν στρέψωμεν τὸν ἄξονα τοιούτου γυροσκοπίου πρὸς ἕνα ἀστέρα, θὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν θέσιν ταύτην σταθερῶς (συμφώνως πρὸς τὸν πρῶτον νόμον τοῦ Νεύτωνος). Αὕτη εἶναι ἡ ἰδιότης τῆς εὐσταθείας. Φαινομενικῶς, λόγῳ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς γῆς, ὁ ἄξων τοῦ γυροσκοπίου θὰ φαίνεται γράφων ἐπιφάνειαν διπλοῦ κώνου. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη θὰ μεταβάλλεται εἰς ἐπιφάνειαν κύκλου, ἐὰν ὁ ἄξων τοῦ γυροσκοπίου εἶναι ἐστραμμένος κατὰ διεύθυνσιν Ἀπηλιώτου - Ζεφύρου καὶ εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν ἐὰν εἶναι ἐστραμμένος κατὰ διεύθυνσιν Βορρᾶ-Νότου. 2) «Ἐάν, ἐλευθέρως ἐξηρτημένον γυροσκόπιον, περιστρεφόμενον περὶ τὸν ἄξονά του, ὑποστῇ τὴν ἐπενέργειαν ἐξωτερικῆς τινὰς δυνάμεως, τείνει νὰ μετακινήσῃ αὐτὸν κατ' ὀρθὸς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς δυνάμεως, οὕτως ὥστε ἡ φορὰ τῆς περιστροφῆς τοῦ γυροσκοπίου νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιδρώσης δυνάμεως καὶ διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ». Παράδειγμα τούτου ἔχομεν καθημερινῶς εἰς τὴν παιδιὰν τῆς βέμβικος (σβούρας), ὁσάκις, ταύτης περιστρεφομένης, ἐπιχειροῦμεν νὰ μετακινήσωμεν τὸν ἄξονά της καθ' οἱονδήποτε τρόπον (βλ. καὶ λ. *γυροσκόπιον*).

Ἡ Γῆ εἶναι ἓν μέγα γυροσκόπιον, περιστρεφόμενον περὶ τὸν ἄξονά του εἰς 24 ὥρας. Τὰ ἐπ' αὐτῆς σώματα ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς βαρύτητος, ἐπομένως καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῆς ἐλεύθερον γυροσκόπιον. Ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἐπηρεάζει τὴν θέσιν τοῦ ἄξονος, ἐφ' ὅσον ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ κέντρου βάρους· ἐὰν ὅμως ἐφαρμοσθῇ ἐκτὸς αὐτοῦ, θὰ τείνῃ νὰ τὸν μετακινήσῃ συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω δευτέραν ἀρχὴν τῶν γυροσκοπίων. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο, περιορίζομεν τὴν ἐλευθερίαν κινήσεως τοῦ γυροσκοπίου κατὰ τὸν ἕνα

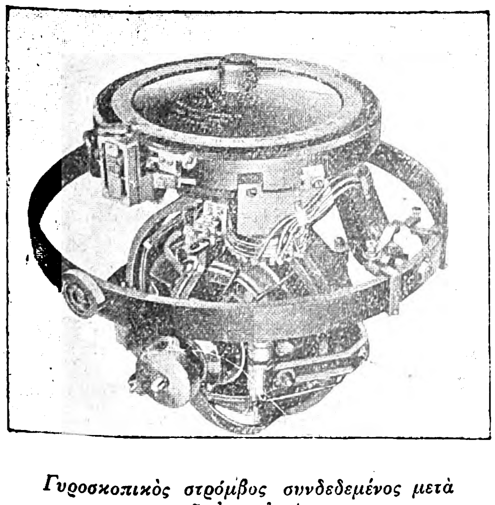

Γυροσκοπικὸς στρόμβος συνδεδεμένος μετὰ τοῦ ἀνεμολογίου.

ἄξονα, τὸν ὁριζόντιον, καθιστῶντες τοῦτο ἐκκρεμές. Εὐθύς, ἐπομένως, ὡς ὁ ἄξων τῆς περιστροφῆς μετακινηθῇ τῆς ὁριζοντίας θέσεως, λόγῳ τῆς γηΐνης περιστροφῆς, διὰ τῆς ἐπενεργείας τῆς βαρύτητος θὰ προεκχωρήσῃ· θὰ σταματήσῃ δὲ ἡ κίνησις αὕτη μόνον ὅταν ἡ δύναμις παύσῃ ἐνεργοῦσα, δηλαδὴ ὅταν καὶ πάλιν καταστῇ ὁριζόντιος καὶ δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς. Ἡ θέσις αὕτη τῆς ἰσορροπίας τοῦ ἄξονος εἶναι ὅταν ταχθῇ ἐπὶ ἀληθοῦς μεσημβρινοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς περιστροφικῆς κινήσεως γῆς καὶ γυροσκοπίου ἐπιτυγχάνομεν πυξίδα, ἡ ὁποία μᾶς δίδει ἀληθεῖς διευθύνσεις. Ἡ δύναμις, μεθ' ἧς ὁ ἄξων τοῦ γυροσκοπίου τηρεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἰσορροπίας, δηλαδὴ ἡ ἰθυντηρία δύναμις ἰσοῦται πρὸς $EMK^2\Omega$, ἔνθα E=γωνιακὴ ταχύτης τῆς γηΐνης περιστροφῆς, M=μᾶζα γυροσφονδύλου, K=ἀκτὶς περιστροφῆς, Ω=γωνιακὴ ταχύτης γυροσφονδύλου. Ἐπομένως εἶναι διάφορος εἰς διαφόρους θέσεις καὶ εἰς διαφόρους πυξίδας, πάντως εἶναι ὑπερεκατονταπλασία τῆς ἀντιστοίχου ἰθυντηρίας δυνάμεως μαγνητικῆς πυξίδος.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς γυροσκοπικῆς πυξίδος, τὴν διὰ τὴν ἐπινόησιν τῆς ὁποίας τιμὴν διεκδικοῦσιν οἱ Γάλλοι, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἀμερικανοί, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τοῦ παρόντος αἰῶνος. Οἱ συνηθέστερον χρησιμοποιούμε-

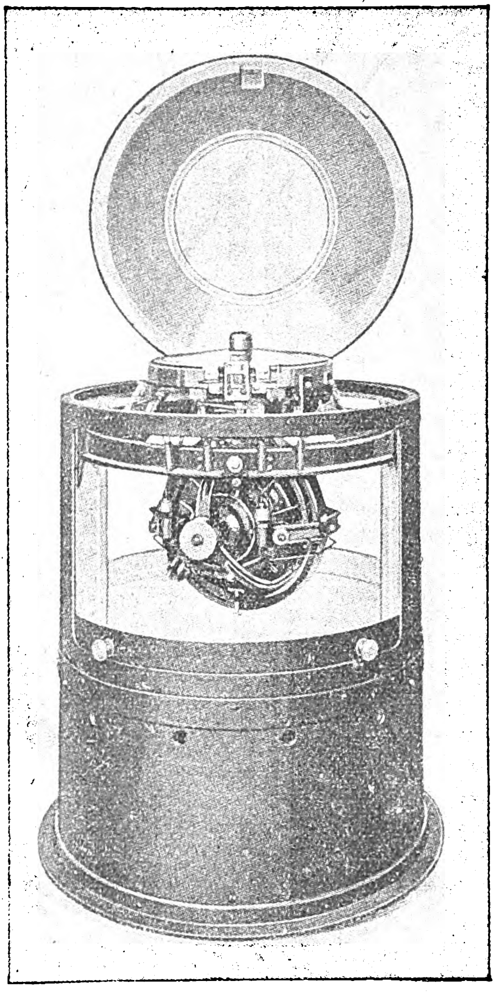

Γυροσκοπικὴ πυξὶς Sperry.

νοι τύποι γυροσκοπικῶν πυξίδων εἶναι οἱ τοῦ Sperry, Anschutz καὶ Brown. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ πολεμικῷ ναυτικῷ ἀπὸ τοῦ 1925 χρησιμοποιοῦνται πυξίδες Sperry, ἐσχάτως δὲ παρηγγέλθησαν καὶ Anschutz.

Ἡ πυξὶς Sperry ἀποτελεῖται ἐκ χαλυβδίνου σφονδύλου διαμέτρου 0,305 μ. καὶ βάρους 21 χιλιογράμμων. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν ὁ σφόνδυλος φέρει κεντρικὴν κοιλότητα, ἡ περιφέρεια τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ σκιουροκλωβοειδῆ ὁπλισμόν. Ὁ σφόνδυλος οὗτος ἐγκλείεται ἐντὸς μεταλλικῆς θήκης, ἐξ ἧς ἀφαιρεῖται ὁ ἀήρ. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τῆς θήκης εἶναι προσηρμοσμένον τριφασικὸν σκιουροκλωβοειδὲς ἐπαγώγιμον, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ἀντιστοίχου κοιλότητος τοῦ σφονδύλου. Οὕτω σχηματίζεται τριφασικὸς κινητήρ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ταχύτης 8600 στροφῶν τοῦ σφονδύλου κατὰ 1'. Ὁ ἄξων τοῦ σφονδύλου ἐπακουμβᾷ ἐπὶ δύο καλῶς λιπαινομένων σφαιροτριβέων, τοποθετημένων ἐπὶ ἀντιστοίχων ἐγκαυλίσεων τῆς θήκης. Ὁ ἄξων περιστροφῆς τοῦ σφονδύλου εἶναι ὁ πρῶτος ἄξων ἐλευθέρας ἐξαρτήσεως. Ἡ θήκη, δι' ὁριζοντίων στηριγμάτων ἐπὶ τῆς περιφερείας τῆς κατὰ διάμετρον κάθετον πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ σφονδύλου, ἐπακουμβᾷ ἐπὶ στεφάνης, καλουμένης κατακορύφου, ἐσωτερικοῦ δακτυλίου. Ἡ διάμετρος αὕτη εἶναι ὁ δεύτερος ἄξων ἐλευθέρας ἐξαρτήσεως. Ἡ ἐλευθερία ὅμως αὐτοῦ περιορίζεται ἐν μέρει, διότι, ἀφ'

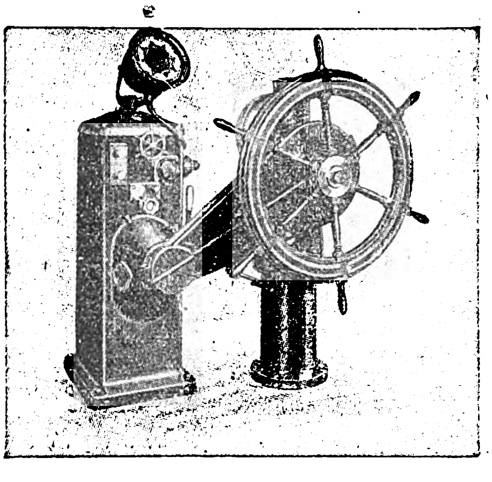

Γυροσκοπικὴ πυξὶς συνδεδεμένη μετὰ οἰακοστροφίου διὰ τὴν αὐτόματον κυβέρνησιν τοῦ σκάφους.

ἑνὸς μὲν πρὸς τὰ κάτω στηρίζεται δι' ἀξονίσκου ἐπὶ τοῦ δακτυλίου τοῦ φατνώματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν ἄνω ἀρτᾶται διὰ συστήματος συρμάτων, ἐπακουμβώντων μέσῳ τριβέων ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τοῦ δακτυλίου τοῦ φατνώματος. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου τῶν συρμάτων ἐπιτυγχάνεται ὁ τρίτος ἄξων ἐλευθέρας ἐξαρτήσεως. Ἐπὶ τοῦ φατνώματος στερεοῦται ὡσαύτως καὶ ἡ στεφάνη τοῦ ἀνεμολογίου, τῆς ὁποίας ἡ διαίρεσις 000° — 180° συμπίπτει μετὰ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ σφονδύλου. Τὸ φάτνωμα δύναται νὰ στραφῇ ἐλευθέρως μέσῳ τριβέων εὑρισκομένων ἐπὶ μεταλλίνου σκελετοῦ, στηριζομένου ἐπὶ καρδανείου ἀρτήσεως. Ὁ μετάλλινος οὗτος σκελετὸς φέρει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν δεικνύουσαν γραμμήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μικρὸν ἀζιμουθικὸν κινητῆρα, ὁ ὁποῖος, τιθέμενος ἐν ἐνεργείᾳ μέσῳ ἐπαφῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ φατνώματος, ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν στροφὴν τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ εὐαισθήτου στοιχείου τῆς πυξίδος καὶ τὴν μετάδοσιν τῶν ἐνδείξεων αὐτῆς εἰς εἰδικὰ ὄργανα καλούμενα ἐνδεῖκται πορειῶν ἢ διοπτεύσεων, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των.

Πλὴν τούτων, ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δακτυλίου στερεοῦται καὶ τὸ ὑδραργυρικὸν σύστημα, ἀποτελούμενον ἐκ δύο δοχείων πλήρων ὑδραργύρου, εὑρισκομένων ἔναντι ἑκάστου ἄκρου τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ σφονδύλου καὶ συγκοινωνούντων πρὸς ἄλληλα μέσῳ σωλῆνος, ὁ ὁποῖος ἐπακουμβᾷ ἐπὶ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς θήκης. Ἀναλόγως ἐπομένως τῆς κλίσεως, ἣν θὰ λάβῃ αὕτη, θὰ μετακινηθῇ ὁ ὑδράργυρος εἰς τὰ δοχεῖα· ἡ διαφορὰ δὲ τότε τοῦ βάρους εἰς αὐτὰ θὰ προκαλέσῃ τὴν προεκχώρησιν καὶ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ σφονδύλου εἰς τὴν διεύθυνσιν Βορρᾶς-Νότος, ὅπου, μηδενιζομένης τῆς κλίσεως, αἱ στῆλαι εἰς τὰ δοχεῖα ὑδραργύρου ἐξισοῦνται καὶ ἡ δύναμις τῆς βαρύτητος παύει ἐνεργοῦσα. Αἱ γυροσκοπικαὶ πυξίδες, παρὰ τὴν μεγάλην διαφορὰν τιμῆς των, προτιμῶνται εἰς τὸ ναυτικὸν λόγῳ τῶν πλεονεκτημάτων των. Τὰ κυριώτερα τῶν πλεονεκτημάτων τούτων εἶναι ὅτι δεικνύουσι τὸν ἀληθῆ βορρᾶν· δὲν ἐπηρεάζονται ὑπὸ μαγνητικῶν ἢ ἠλεκτρικῶν ἐπιδράσεων· δεικνύουσιν ἀμέσως τὴν νέαν πορείαν, καθιστῶσαι οὕτω εὐκολωτέραν τὴν οἰάκισιν καὶ τὰς ἀλλαγὰς αὐτῆς· ἡ κυριωτέρα πυξὶς δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ καταλληλότερον καὶ ἀσφαλέστερον προησπισμένον μέρος τῶν πολεμικῶν πλοίων, οἱ δὲ ἐνδεῖκται εἰς οἱονδήποτε μέρος· δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐν συνδυασμῷ κατευθυντήρων πυροβολικοῦ, τορπιλλῶν καὶ ἄλλων ὀργάνων. Ὑπόκειται ὅμως εἰς μηχανικὰς ἢ ἠλεκτρικὰς βλάβας, αἵτινες τὴν καθιστῶσι προσωρινῶς ἀχρησιμοποίητον· διὰ τοῦτο ἐπὶ παντὸς πλοίου δέον νὰ ὑπάρχῃ καὶ μία τοὐλάχιστον μαγνητικὴ πυξίς.

Πυξὶς ἀεροπορική. Εἰς τὴν ἀεροπορίαν χρησιμοποιοῦνται γενικῶς μαγνητικαὶ πυξίδες λόγῳ τοῦ μεγάλου βάρους τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν γυροσκοπικῶν τοιούτων. Αἱ χρησιμοποιούμεναι μαγνητικαὶ πυξίδες εἶναι κατ' ἀρχὴν ὑγραί, ἔχουσιν ὅμως ὑποστῆ τροποποιήσεις τινάς, αἵτινες συνίστανται κυρίως εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀνεμολογίου καὶ τῆς λεκάνης, τὴν ἀντιστάθμισιν καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκμηδένισιν τῆς περιόδου, ἵνα ἐξασφαλίζωνται ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων κατὰ τοὺς ἀποτόμους ἀκροβατικοὺς χειρισμούς.

Βασικὴν παρέκβασιν τοῦ συστήματος τούτου τῶν μαγνητικῶν πυξίδων ἔκαμεν ὁ Pioneer ἀπὸ τοῦ 1922. Ἡ νέα πυξίς, κληθεῖσα *πυξὶς γηΐνης μαγνητικῆς ἐπαγωγῆς*, ἐχρησιμοποιήθη ἐπιτυχῶς κατὰ τὰς

Digitized by Google

πτήσεις μεγάλων ἀποστάσεων, π.χ. κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπὸ τοῦ Λίντμπεργκ τῷ 1927 κλπ. Ἡ πυξὶς τοῦ Pioneer στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος δι' ἠλεκτρογενετείῳ ις. Πρῶτος ὁ Γάλλος φυσικομαθηματικὸς L. Dunoyer ἐμελέτησε τὴν κατασκευὴν τοιούτων πυξίδων τῷ 1906. Ἡ πυξὶς τοῦ Pioneer ἀποτελεῖται ἐξ ἐπαγωγίμου ἔχοντος τὸν ἄξονα αὐτοῦ κατακόρυφον καὶ κινούμενον διὰ τοῦ ἀνέμου μέσῳ μιᾶς ἕλικος καὶ ὀδοντώματος. Αἱ σπεῖραι τοῦ ἐπαγωγίμου τούτου κατὰ τὴν περιστροφήν των τέμνονται ὑπὸ τῶν δυναμικῶν γραμμῶν τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου, τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ὁριζοντίαν συνιστῶσαν τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ, οὕτω δὲ παράγεται ρεῦμα. Αἱ ψῆκτραι εἶναι στερεωμέναι ἐπὶ ὀδοντωτῆς στεφάνης στρεφομένης δι' ἀτέρμονος κοχλίου μέσῳ βραχιόνων, ἐρχομένων ἐκ μεταλλικοῦ ἀνεμολογίου πρὸ τοῦ χειριστοῦ καὶ δυναμένου νὰ στραφῇ κατὰ βούλησιν. Αἱ ψῆκτραι συνδέονται ὡσαύτως μετ' εὐαισθήτου βολτομέτρου. Ὅταν ἤδη ἐπιθυμοῦμεν νὰ πλεύσωμεν πορείαν τινά, θέτομεν τὴν πυξίδα ἐπὶ τοῦ μεταλλικοῦ ἀνεμολογίου καὶ στρέφομεν τὸ ἀερόσκαφος, μέχρις οὗ ἴδωμεν ἀνάγνωσιν 0 εἰς τὸ εὐαί-

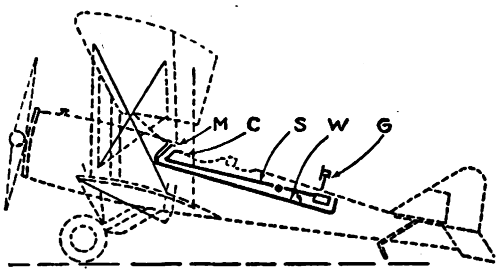

Πυξὶς Pioneer.

[G=Ἐπαγώγιμον μετὰ τῆς ἕλικός του. W=Συνδετικὸν ἠλεκτρικὸν σύρμα. S=Βραχίονες περιστροφῆς ψηκτρῶν. C=Μεταλλικὸν ἀνεμολόγιον. M=Βολτόμετρον.]

σθητον βολτόμετρον, διότι τότε αἱ ψῆκτραι, εὑρισκόμεναι εἰς τὴν διεύθυνσιν Ἀπηλιώτης—Ζέφυρος, τέμνονται κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν γηΐνων μαγνητικῶν γραμμῶν, δὲν παράγουσι δυναμικὸν πεδίον καὶ ἐπομένως παύει νὰ διέρχεται τὸ ρεῦμα διὰ τοῦ βολτομέτρου. Ἐπειδὴ ἡ ἔντασις τῆς ὁριζοντίου γηΐνης μαγνητικῆς συνιστώσης μεταβάλλεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν

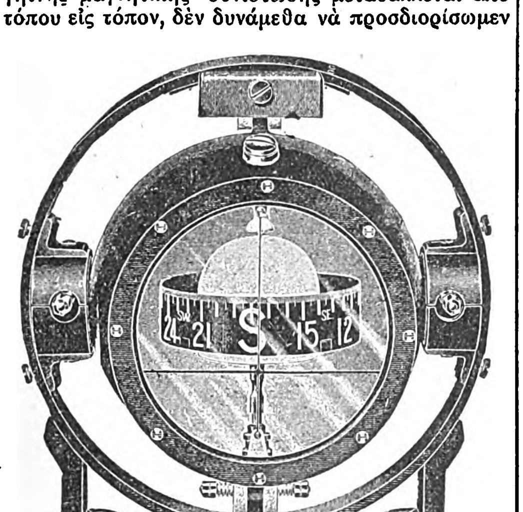

Συνήθης ἀεροπορικὴ πυξίς.

πόσας μοίρας εἴμεθα ἐκτὸς τῆς πορείας, ἀλλὰ μόνον ὅτι εἴμεθα πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ τὰ δεξιὰ αὐτῆς. Τὰ κυριώτερα πλεονεκτήματα τῆς πυξίδος ταύτης εἶναι ὅτι δυνάμεθα νὰ τὴν ἐγκαταστήσωμεν εἰς τὴν πλέον ἀπομεμακρυσμένην θέσιν τῶν μαγνητικῶν ἢ ἠλεκτρικῶν ἐπιδράσεων.

—**πυξὶς τῶν ἐφαπτομένων** [*Φυσ.*]· βλ. λ. *γαλβανόμετρον.*

Πυξὶς (Pyxis) [*Ἀστρον.*]. Μικρὸς ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ἀποτελούμενος ἐξ ἀμυδρῶν ἀστέρων, ὧν ὁ λαμπρότερος (*α Πυξίδος*) εἶναι περίπου 4ου μεγέθους. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν τμημάτων τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ἀργοῦς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεχωρίσθη τῷ 1752 ὑπὸ τοῦ Lacaille. Ἐνιαχοῦ ἀπαντᾷ ὡς ἀστερισμὸς τοῦ *Ἱστοῦ τῆς Ἀργοῦς* (Maluz), δι' ἀποφάσεως ὅμως τοῦ ἀστρονομικοῦ συνεδρίου τοῦ 1922 ἐγένετο γενικῶς δεκτὴ ἡ ὀνομασία, ἣν εἶχεν ἀρχικῶς δώσει εἰς τὸν ἀστερισμὸν ὁ προαναφερθεὶς Γάλλος ἀστρονόμος. Ἡ Πυξὶς κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Πρύμνης καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀντλίας, ἔχει δὲ πρὸς βορρᾶν μὲν τὴν Ὕδραν, πρὸς νότον δὲ τὰ Ἱστία τῆς Ἀργοῦς. Σ. Π.

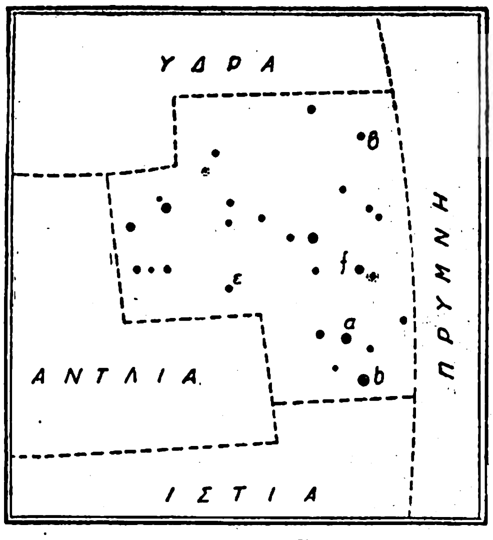

Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Πυξίδος.

Πυξίτης [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις, διαρρέων τὴν χώραν τῶν Βυζήρων, ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον μεταξὺ τῶν ποταμῶν Πρυτάνεως (νῦν Φουρτούνα) καὶ Ἀρχάβιος (νῦν Ἀρχαβᾶ), ἀπέχων ἀφ' ἑκάστου 12 μίλλια (*Ἀρρ.*, Περ. Εὐξ. Πόντ. 8. *Ἀνων.* 40). Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τὸν *Ἀρίωνα* τοῦ Σκύλακος (Περίπλ. 82). Εἶναι ὁ σημερινὸς Βιτσέ, ἐκβάλλων περὶ τὰ 18 μίλια πρὸς Δ. τῶν ρωσσοτουρκικῶν συνόρων. Α. Θ. Σ.

πυξοειδῆ (τὰ) (Buxaceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *πύξος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

πύξος (ἡ) (Buxus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πυξοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἀειθαλεῖς μὲ φύλλα δερματώδη στερούμενα παραφύλλων καὶ ἄνθη κανονικὰ κατὰ στάχυς διατεταγμένα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πύξος ἡ ἀειθαλὴς* (Buxus sempervivens), θάμνος ἀνεπτυγμένος ἀπαντῶν εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *πυξάρι*. Τὸ ξύλον του εἶναι σκληρὸν ἀλλ' εὐέργαστον καὶ χρησιμοποιεῖται ποικίλως εἰς τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. Δ. Ν. Π.

— ***πύξου ξύλον.*** Προέρχεται ἐκ τοῦ δένδρου Buxus sempervivens, χαρακτηρίζεται δὲ ἀπὸ τὸ βάρος αὐτοῦ, τὴν λεπτότητα τοῦ κόκκου καὶ τὸ ὡραῖον κίτρινον χρῶμά του. Εἶναι λίαν ἐπιδεκτικὸν στιλβώσεως καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων, τὴν ξυλογλυπτικήν, τὴν πυρογραφίαν κ.τ.λ. Ὁ πύξος τῆς Ἀνατολῆς, προερχόμενος ἐκ Ρωσίας, Μ. Ἀσίας, Περσίας καὶ Ἰμαλαΐων, εἶναι ὁ καλύτερος πάντων· ἀκολουθεῖ ὁ πύξος τῆς Ἀφρικῆς, καλούμενος ἐπίσης *Boxwood* ἢ *πύξος τοῦ Cap*, καὶ ἕπεται ὁ τῆς Ἀμερικῆς καλούμενος ἐπίσης *Zaparetto* καὶ χρησιμοποιούμενος κυρίως πρὸς κατασκευὴν ξυλίνων μέτρων καὶ τῶν κερκίδων τῶν ὑφαντουργείων. Α. ΔΣ

Πυξὸς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 431. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράχωβα* καὶ *Ὄροβον.*

Πυξοῦς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις ἰταλικὴ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Λουκανῶν, ἅμα δὲ καὶ ἄκρα καὶ λιμὴν καὶ ποταμός, μεταξὺ ἀκρωτηρίου Παλλινούρου καὶ Λάου κόλπου. Τὴν πόλιν ᾤκισε Μίκυθος ὁ Μεσσήνης ἄρχων τῆς ἐν Σικελίᾳ, πλὴν οἱ κάτοικοι, ἐκτὸς ὀλίγων, τὴν ἐγκατέλιπον κατόπιν (*Στράβ.* ΣΤ, 252). Παρὰ Λατίνοις Buxentum (*Πομπ. Μέλ.* 2, 69. *Πλιν.* 3, 72), ἣν ὀνομασίαν ἀναφέρει καὶ Πτολεμαῖος (Βούξεντον: Γ, α, 8). Τὸ ἀκρωτήριον καὶ ἡ κωμόπολις ὀνομάζονται νῦν *Πολικάστρο* (πλάτ. 40° 04′ Β., μῆκ. 15° 31′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to Cape Bonifati), ὁ δὲ ποταμὸς *Βουσσέντο.* Σ. Ε. Λ.

πυοβακίλλωσις, —*εως* (ἡ). Πυογενὴς λοίμωξις τῶν χοίρων, προβάτων, αἰγῶν καὶ βοῶν, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς δημιουργίας πυωδῶν ἑστιῶν εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος τῶν ζῴων. Ἡ νόσος αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν πυογόνον βάκιλλον τοῦ Poels, ὅστις ζῶν ὡς σαπρόφυτον ἐν τοῖς στάβλοις προσβάλλει τὴν ζωϊκὴν οἰκονομίαν τῶν νεαρῶν ἰδίᾳ ζῴων διὰ τῆς ὀμφαλικῆς πληγῆς ἢ διὰ τῶν τραυμάτων καὶ ἀμυχῶν τοῦ δέρματος. Ἀναλόγως τῆς ἀκολουθουμένης κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ βακίλλου ὁδοῦ, ἡ νόσος ἐκδηλοῦται ὁτὲ μὲν δι' ἀποστημάτων τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ὁτὲ δὲ δι' ἀρθριτίδων καὶ ἀποστημάτων τῶν κατὰ βάθος ἱστῶν καὶ ὀργάνων. Ἡ νόσος ἀνίατος, ὑπὸ τὴν ὀξεῖαν αὐτῆς μορφὴν ἐπιφέρει τὸν ἄμεσον θάνατον τῶν πασχόντων, χρονίζουσα δὲ συνεπάγεται τὸν ἐν φυσιολογικῇ ἀθλιότητι θάνατον αὐτῶν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιζώντων τὴν οἰκονομικὴν ἀχρήστευσιν αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν γαλακτοπαραγωγῶν ἀγελάδων ὁ πυογενὴς βάκιλλος τοῦ Poels προκαλεῖ πυώδεις μαστίτιδας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνιάτους, συνεπαγομένας τὴν τελείαν καταστροφὴν τῶν μαστῶν καὶ τὴν ὁριστικὴν παῦσιν τῆς ἐκκρίσεως τοῦ γάλακτος. Θ. Λ. Φ.

πυογένεια (ἡ)· ἡ παραγωγὴ πύου, ἀπαντῶσα εἰς ψυχρὰ ἀποστήματα καὶ δὴ εἰς τὰ ἐξ ὀστεοπαθειῶν τοιαῦτα. Μ. Ν. Κ.

πυογενὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ προκαλῶν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πύου: «στρεπτόκοκκος πυογενής», «σταφυλόκοκκος πυογενὴς» κλπ.

πυογόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ προκαλῶν πύον: «πυογόνα βακτηρίδια».

—***πυογόνος μεμβρᾶνα*** [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. ἀπό...

πυοδερμία (ἡ) [*Δερματολ.*]. Ὀξεῖα φλεγμ... τοῦ δέρματος, ὀφειλομένη εἰς μόλυνσιν διὰ πυ... κόκκων. Ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς δέρματος εὑρίσκονται ἀναρίθμητοι κόκκοι καὶ μικροοργανισμοὶ παντὸς εἴδους καὶ μεγέθους, οἱ ὁποῖοι δὲν προκαλοῦσι συνήθως παθολογικὰ φαινόμενα, δύνανται ὅμως, ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις, νὰ προκαλέσωσι σοβαρωτάτας παθήσεις τοῦ δέρματος καὶ δὴ ἐπικινδύνους δι' αὐτὴν τὴν ζωήν. Κατὰ τὸν Darier, ἐπὶ ἑκάστου τετραγ. ὑφεκατομ. ὑγιοῦς δέρματος ἀνευρίσκονται 40.215 μικρόβια· κατὰ τὸν Remlinger 86—1212 ἑκατομ. μικροβίων ἐγκαταλείπονται εἰς τὸ λουτρόν. Οὐδεμία, οὐδὲ ἡ τελειοτάτη, καθαριότης καὶ ἀπολύμανσις εἶναι δυνατὴ νὰ ἀποστειρώσῃ τὸ δέρμα. Τὰ συνηθέστερον συναντώμενα ἐπὶ τοῦ δέρματος παθογόνα μικρόβια εἶναι ὁ σταφυλόκοκκος μὲ τὰς διαφόρους ποικιλίας του καὶ ὁ στρεπτόκοκκος. Τὰ διάφορα τραύματα, ἀποστεροῦντα τὸ δέρμα τῆς προφυλασσούσης αὐτὸ ἐπιδερμίδος, προκαλοῦσι τὴν εἴσοδον τῶν παθογόνων μικροοργανισμῶν ἐντὸς τοῦ δέρματος. Αἱ διάφοροι πυοδερμίαι εἶναι τὸ μολυσματικὸν κηρίον, ἡ ἀπολεπιστικὴ δερματῖτις τῶν νεογνῶν, τὸ ἔκθυμα τῶν καχεκτικῶν, ἡ σύκωσις ἡ ἁπλῆ, ἡ δοθιήνωσις κλπ. Κ. Κ. Κ.

πυοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πύον.

πυοθεραπεία (ἡ). Οὕτω καλεῖται μέθοδος θεραπευτική, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἔνεσιν τοῦ πύου τοῦ πάσχοντος, ἐν φυσικῇ καταστάσει καὶ ἄνευ ἀποστειρώσεως, ἐπὶ τοῦ ἰδίου πάσχοντος (αὐτοπυοθεραπεία). Ἐφαρμόζεται εἴς τινας λοιμώδεις παθήσεις καὶ δὴ εἰς δερματικὰς ἐκδηλώσεις. Μ. Ν. Κ.

πυοθώραξ, —*ακος* (ὁ) [*Ἰατρ.*]. Φλεγμονὴ τοῦ ὑπεζωκότος μετὰ συλλογῆς πυώδους ἐξιδρώματος ἐντὸς τῆς κοιλότητος αὐτοῦ. Τὸ ἐξίδρωμα ἄλλοτε μὲν εἶναι ἐξ ἀρχῆς πυῶδες, ἄλλοτε δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς ὀρῶδες ὑγρὸν μετατρέπεται εἰς πυῶδες. Αἴτια εἶναι μόλυνσις τοῦ ὑπεζωκότος εἴτε ἐκ μεταδόσεως ἀπὸ γειτονικῆς τινος ἑστίας (πνευμονία), εἴτε διὰ τῆς κυκλοφορίας ἢ δι' ἐξωτερικοῦ τραύματος. Ἡ ὕπαρξις τοῦ ὑγροῦ ἀποδεικνύεται συνήθως εὐχερῶς διὰ τῶν φαινομένων τῆς φυσικῆς ἐξετάσεως (ἐπικρούσεως καὶ ἀκροάσεως, ἐξετάσεως δι' ἀκτίνων Röntgen), ἡ δὲ φύσις τοῦ ἐξιδρώματος (πύον) εἰκάζεται ἐκ τῶν γενικῶν φαινομένων (ἐπιμόνου πυρετοῦ κτλ.), βεβαιοῦται δὲ πάντως διὰ τῆς δοκιμαστικῆς παρακεντήσεως. Ὁ πυοθώραξ εἶναι βαρὺ νόσημα, καταλῆγον, ἄνευ τῆς προσηκούσης ἐπεμβάσεως, σχεδὸν πάντοτε κακῶς. Ἀλλὰ καὶ ἡ θεραπεία εἶναι οὐχὶ ἀσφαλής, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ μακρά. Ὀλίγαι περιπτώσεις θεραπεύονται δι' ἁπλῆς κενώσεως τοῦ πύου δι' ἐπανειλημμένων παρακεντήσεων. Συνήθως εἶναι ἀναγκαία συνεχὴς ἀποχέτευσις τοῦ πύου. Πρὸς τοῦτο, εἴτε παρακεντοῦμεν διὰ παχείας ἀκίδος, διὰ τοῦ καλαμίσκου τῆς ὁποίας εἰσβιβάζομεν εἰς τὴν κοιλότητα ἐλαστικὸν σωλῆνα παραμένοντα (μετ' ἀφαίρεσιν τοῦ καλαμίσκου), δι' οὗ διαρκῶς ἐκρέει τὸ πύον (μέθοδος τοῦ Bülau), εἴτε χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐλαστικοῦ σωλῆνος ἄνοιγμα παραγόμενον διὰ τομῆς κατά τι μεσοπλεύριον διάστημα (πλευροτομία, θωρακοτομία) ἢ συνηθέστερον ἀφαιροῦμεν ἔτι καὶ τμῆμά τι πλευρᾶς, τῆς 8ης ἢ τῆς 9ης (πλευρεκτομή). Πολλάκις παραμένουσι συρίγγια πυορροοῦντα, ἀπαιτοῦντα μεγαλυτέρας ἐγχειρήσεις. Ὑπάρχουσι καὶ μερικὰ ἐμπυήματα τοῦ ὑπεζωκότος, καθ' ἃ ἡ πυώδης συλλογὴ δὲν καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν κοιλότητα τοῦ ὑπεζωκότος, ἀλλ' εἶναι ἐγκεκυστωμένη ἐντὸς περιωρισμένης μοίρας αὐτοῦ (π. χ. μεσολόβιον ἐμπύημα). Ἡ θεραπεία τούτων εἶναι συνήθως εὐκολωτέρα. Ὑπάρχουσι καὶ ἐμπυήματα φυματιώδους φύσεως. Δ. Χ. Κ.

πυοκοιλία (ἡ)· ὁ σχηματισμὸς πύου ἐντὸς τῆς κοιλίας.

πυόκοκκος (ὁ)· οἱ κόκκοι (μικρόβια) οἱ προκαλοῦντες τὴν παραγωγὴν πύου.

πυοκτανίνη (ἡ) (Pyoctaninum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Σκεύασμα ἀντισηπτικὸν καὶ βακτηριοκτόνον, πε-

Digitized by Google

ριορίζον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μικροοργανισμῶν καὶ μέχρις ἀραιώσεως 1—5 ‰. Ὑπάρχουν δύο εἰδῶν πυοκτανῖναι, ἡ κιτρίνη, ἡ ἄλλως καλουμένη χρυσαμίνη, καὶ ἡ κυανῆ, τὸ ὡς χρωστικὸν φερόμενον ἰῶδες τοῦ μεθυλίου. Ἡ κιτρίνη πυοκτανίνη εἶναι κόνις χρυσοκιτρίνη, δυσδιάλυτος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, εὐδιάλυτος εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Ἡ κυανῆ εἶναι κόνις κυανῆ, κρυσταλλική, εὐδιάλυτος εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Αἱ πυοκτανῖναι ἀνεγράφησαν κατὰ ὀφθαλμικῶν παθήσεων (1 : 100—1000), εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις (1 : 100—300) κατὰ τοῦ καρκίνου καὶ τῶν κακοήθων ὄγκων ἐν γένει. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θεραπείαν ἑλκῶν καὶ πληγῶν εἰς διαλύματα 0.5—1 : 1000, εἰς ἀλοιφὰς 1—2 : 100, εἰς ῥαβδία καὶ εἰς ὑποθέματα. Κατὰ τῶν δοθιήνων καὶ τοῦ ἄνθρακος ἀνεγράφησαν ἐνέσεις ἐκ διαλύματος 1—3 : 500. Ἐκ τῶν ἀσπρορρούχων ἀπομακρύνονται αἱ κηλῖδες τῶν ἀνωτέρω χρωστικῶν διὰ σόδας καὶ λευκάνσεως.
κ. γ. μ.

κυανολυσίνη (ἡ). Τοξίνη ὑπάρχουσα εἰς [illegible]μα τῶν βακτηριδίων τοῦ κυανοῦ πύου καὶ [illegible]ρχομένη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἡ οὐσία [illegible]ύτη ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διαλύῃ τὰ ἐξ οἱουδήποτε ζῴου προερχόμενα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. ν. α. μ.

πυοκυανάση (ἡ). Πρωτεολυτικὸν ἔνζυμον ἐκκρινόμενον ὑπὸ τοῦ βακτηριδίου τοῦ κυανοῦ πύου καὶ διαλύον οὐ μόνον τὰ βακτηρίδια, ἐξ ὧν προέρχεται, ἀλλὰ καὶ ἕτερα τοιαῦτα, ὡς τὰ τοῦ τύφου, τῆς χολέρας, τῆς διφθερίτιδος, τῆς πανώλους κτλ., δι' ὃ καλεῖται καὶ ἑτερόμορφον ἔνζυμον. ν. α. μ.

πυοκυανίνη (ἡ). Μία τῶν τριῶν χρωστικῶν τῶν ἐκκρινομένων ὑπὸ τοῦ βακτηριδίου τοῦ κυανοῦ πύου. Δὲν εἶναι τοξικὴ καὶ ἐξάγεται ἐκ τῶν καλλιεργημάτων τοῦ βακτηριδίου ἐν εἴδει μικρῶν βελονοειδῶν κυανῶν κρυστάλλων, διαλυομένων εἰς τὸ χλωροφόρμιον. Δι' ἐπιδράσεως ὀξέων ἡ χροιὰ αὐτῶν μετατρέπεται εἰς ἐρυθράν, δι' ἀλκαλίων εἰς κυανῆν καὶ δι' ἀναγωγικῶν εἰς λευκοκιτρίνην. Φαίνεται ὅτι ἐκκρίνεται ὡς ἄχρους οὐσία, ἥτις τῇ ἐπιδράσει τοῦ ὀξυγόνου τῆς ἀτμοσφαίρας μετατρέπεται εἰς κυανῆν. ν. α. μ.

πυοκύτταρον (τό). Οὕτω καλεῖται πᾶν κύτταρον λευκοκυτταρικὸν ἢ ἐξ ἱστοῦ παραγόμενον (ἱστογενές), ἐκπεφυλισμένον ἢ νενεκρωμένον, ὅπερ παρατηρεῖται μικροσκοπικῶς ἐν τῷ πύῳ. μ. ν. κ.

πυομητρία (ἡ)· ἡ πυώδης συλλογὴ ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῆς μήτρας, ἥτις εἶναι παρακολούθημα τῆς αἱματομητρίας. μ. ν. κ.

πυομυΐτις (ἡ). Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Commes τῷ 1918 καὶ σημαίνων νόσον παρατηρουμένην εἰς τὴν βόρειον γαλλικὴν Ἀφρικήν, χαρακτηριζομένην δὲ ὑπὸ τοῦ σχηματισμοῦ μυϊκῶν ἀποστημάτων, ἐμφανιζομένων κατὰ τὴν διαδρομὴν λοιμώδους τινὸς καταστάσεως. Ὀφείλεται ἡ νόσος αὕτη εἰς κοκκοβάκιλλον παραπλήσιον πρὸς τοὺς παστερέλλας (pasteurellae). μ. ν. κ.

πύον (τό). Παθολογικὸν στοιχεῖον, ἀποτελούμενον ἐξ ὀροῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχονται πυοσφαίρια, ἤτοι ἐκπεφυλισμένα καὶ νεκρὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια, λιποσφαίρια καὶ διάφοροι πυογόνοι μικροοργανισμοὶ (σταφυλόκοκκοι, στρεπτόκοκκοι, κλπ.), ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁποίων παράγεται τὸ πύον. Ἔχει σύστασιν ὑγράν, πυκνόρρευστον, χροιὰν δὲ κιτρίνην καὶ ἀδιαφανῆ. Ὁ ὀρὸς τοῦ πύου ἀποτελεῖται ἐξ ὕδατος, ἀνοργάνων ἁλάτων (χλωριούχων, θειικῶν, φωσφορικῶν), λιποσφαιρίων, χολοστεαρίνης καὶ λευκώματος· εἰς τὸν ὀρὸν τοῦτον συχνάκις εὑρίσκονται, πλὴν· τῶν ἄλλων μορφολογικῶν στοιχείων, καὶ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Ἡ ὄψις τοῦ πύου διαφέρει ἀναλόγως τοῦ παθογόνου μικροοργανισμοῦ, δι' οὗ παρήχθη τοῦτο. Ἡ παρουσία ἀναεροβίων μικροβίων καθιστᾷ τὸ πύον κάκοσμον, ὁ δὲ πυοκυανικὸς βάκιλλος προσδίδει εἰς αὐτὸ κυανοῦν χρῶμα. μ. ν. κ.

πυονέφρωσις, *—εως* (ἡ). Ὀνομάζεται οὕτω ἡ διαπύησις τοῦ νεφροῦ καὶ τῆς πυέλου μετὰ σχηματισμοῦ πυωδῶν νεφρικῶν κοιλοτήτων, ἐν μέρει μὲν συνεπείᾳ διευρύνσεως, ἐν μέρει δὲ συνεπείᾳ φθορᾶς τῆς νεφρικῆς οὐσίας. Ὑπάρχουν δύο εἴδη πυονεφρώσεων: αἱ *ἀληθεῖς πυονεφρώσεις*, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς πυελονεφρίτιδα, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ οὐρητὴρ δευτεροπαθῶς ἐνεφράχθη, καὶ αἱ *οὐροπυονεφρώσεις*, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς κλειστὴν οὐρονέφρωσιν διαπυηθεῖσαν δευτεροπαθῶς. Τὰ συμπτώματα τῆς πυονεφρώσεως εἶναι σχεδὸν τὰ ἴδια πρὸς τὰ τῆς πυελονεφρίτιδος, εἰς τὰ ὁποῖα προστίθεται καὶ ἡ ἐξόγκωσις τοῦ νεφροῦ. Κατὰ τὴν ὀξεῖαν φάσιν ἡ πυονέφρωσις καταπολεμεῖται συνήθως διὰ τῶν φαρμάκων καὶ τοῦ καθετηριασμοῦ τῶν οὐρητήρων. Ἐὰν ὅμως τὰ θεραπευτικὰ μέσα δὲν δώσουν ἀποτέλεσμα, ὅπως καὶ ὅταν πρόκειται περὶ χρονίας περιόδου, πρέπει νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν νεφροτομὴν ἢ νεφρεκτομήν, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ ἑτέρου νεφροῦ.
ζ. ν. ο.

πυοξανθόζη (ἡ)· ἡ δι' ὀξειδώσεως τῆς πυοκυανίνης παραγομένη κιτρινόχρους χρωστική.

πυοπεριηπατῖτις (ἡ). Ἡ ἐγκεκυστωμένη πυώδης περιηπατῖτις, ἀναπτυσσομένη εἰς τὸ περιηπατικὸν περιτόναιον. Καταλαμβάνει αὕτη συνηθέστατα τὸ μεταξὺ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ διαφράγματος διάστημα καὶ ἀποτελεῖ οὕτω ποικιλίαν τινὰ τοῦ ὑποδιαφραγματικοῦ πυοθώρακος. μ. ν. κ.

πυοπνευμ(ατ)οθώραξ, *—ακος* (ὁ). Συλλογὴ πύου μετ' ἀέρος ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ ὑπεζωκότος. Ἂν λ. χ. πνευμονικόν τι ἀπόστημα ῥαγῇ εἰς τὸν ὑπεζωκότα, παράγεται πυοθώραξ, πολλάκις δὲ διὰ τῆς ὀπῆς τῆς συγκοινωνίας εἰσέρχεται καὶ ἀὴρ ἀπὸ τῶν βρόγχων, ἀναμιγνυόμενος μετὰ τοῦ πύου. Ὡσαύτως μετὰ διάνοιξιν πυοθώρακος (θωρακοτομίαν) εἰσέρχεται ἀὴρ εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ ὑπεζωκότος. Πυοπνευμοθώραξ δύναται νὰ παραχθῇ ἐπίσης ἐξ ἀναπτύξεως ἀερίων ἐπὶ σηπτικῆς λοιμώξεως τοῦ ὑπεζωκότος τῇ ἐπιδράσει ἀναεροβίων μικροοργανισμῶν (βλ λ. *πυοθώραξ*.) δ. χ. κ.

πυοπνευματοπεριηπατῖτις (ἡ). Οὕτω καλεῖται, κατὰ τὸν Chauffard, περιτονῖτις ἐγκεκυστωμένη, ἀναπτυσσομένη δαπάναις τοῦ περιηπατικοῦ περιτοναίου καὶ παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ σχηματισμοῦ πύου καὶ ἀερίων. Εἶναι ἀπότοκος πολλάκις τῆς διατρήσεως ἑνὸς τῶν τμημάτων τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Ὅταν ἑδράζηται μεταξὺ τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ διαφράγματος, ἐμφανίζει τὰ συνήθη σημεῖα τοῦ πυοπνευματοθώρακος, ἐξ οὗ καλεῖται καὶ πυοπνευματοθώραξ ὑπερδιαφραγματικὸς (Leyden) ἢ ψευδὴς πνευματοθώραξ (Cassy), ὀνομασίαι ταυτόσημοι. μ. ν. κ.

πυοπνευματοπερικαρδῖτις. Οὕτω καθορίζεται κατάστασις παθολογικὴ ἐξιδρώματος πυώδους καὶ ἀεριώδους, ἀναπτυσσομένου ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ περικαρδίου. μ. ν. κ.

πυόρροια (ἡ)· ἡ ἐκροὴ πύου ἀπό τινος φυσιολογικοῦ ἢ παθολογικοῦ πόρου (ὠτός, συριγγίου κ.λ.π.).

— **πυόρροια φατνιακή**· βλ. *οὐλοφατνῖτις* καὶ *περιοδοντοκλασία*.

πυορροϊκός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ὁ ἀνήκων εἰς πυόρροιαν, ὡς καὶ ὁ εὑρισκόμενος ἐν πυορροίᾳ, ὁ ἔχων πυόρροιαν.

πυὸς (ὁ)· τὸ πρῶτον μετὰ τὸν τοκετὸν γάλα τῶν βοσκημάτων, δημοτ. *πρωτόγαλα, κολλάστρα*, ἄλλως *πύαρ*.

πυοσαλπιγγία (ἡ). Ἡ συλλογὴ πύου ἐν τῇ σάλπιγγι, μεταβάλλοντος ταύτην εἰς κυστικὴν κοιλότητα. Τὸ πρὸς τὴν μήτραν στόμιον τῆς σάλπιγγος εἶναι σχεδὸν ἐμπεφραγμένον· ἐπὶ μερικῆς δὲ ἐμφράξεως ἡ σάλπιγξ ἐκκενοῖ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μέρος τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἐν τῇ μήτρᾳ. Ἡ πάθησις δυνατὸν νὰ ᾖ μονόπλευρος ἢ ἀμφίπλευρος, ἀναλόγως τῆς παθολογικῆς ἢ μὴ καταστάσεως τῶν σαλπίγγων. Διὰ τῆς ἐξετάσεως ὁ ὄγκος δυσχερῶς καθορίζεται, καθόσον δὲν εἶναι ἀντιληπτὸς ὁ κλυδασμός· πρακτικῶς ὅμως, ὅταν ἀνακαλύψωμεν τὸν ἐν τῇ σάλπιγγι ἑδραζόμενον ὄγκον, θεραπεύομεν τοῦτον διὰ τῆς ἠρεμίας καὶ τῶν ἐπισπαστικῶν· καὶ ἂν μὲν εἶναι ὁ ὄγκος στερεὸς—παρεκτὸς νεοπλασματικοῦ τοιούτου—ἐλαττοῦται οὗτος, ἐὰν δ' ἡ ἰατρικὴ θεραπεία δὲν μεταβάλῃ κατ' οὐδὲν αὐτόν, πρόκειται τότε περὶ ὑγροῦ τοιούτου. Ἐπὶ γυναικός, ἥτις, ἕνεκα τοκετοῦ, ἐκτρώσεως ἢ βλεννορροίας, ἔσχε πυρετικὰ φαινόμενα μετ' ἐντοπίσεως πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν σαλπίγγων, τὸ ἐν τῇ σάλπιγγι ὑγρὸν εἶναι πιθανώτατα πάντοτε πυῶδες. Πρὸς θεραπείαν, ἐν τῇ ἀρχῇ συνιστῶμεν ἠρεμίαν, πάγον ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου καὶ θερμὰς κολπικὰς διακλύσεις· πρὸς ῥιζικὴν ὅμως θεραπείαν προβαίνομεν εἰς τὴν διὰ κοιλιοτομίας τελείαν ἀφαίρεσιν τοῦ ὄγκου, τουτέστι τὴν ὁλοσχερῆ ἀφαίρεσιν τοῦ θυλάκου· ἐπὶ δὲ ἁπλῆς πυοσαλπιγγίας καὶ παραμητραίου ἀποστήματος διενεργοῦμεν τὴν κολπικὴν ὑστερεκτομίαν. μ. ν. κ.

πυοστερίνη (ἡ). Οὐσία περιεχομένη ἐν τῷ πύῳ καὶ κατέχουσα ἰδιότητας ἀποτρεπτικὰς ἐν σχέσει πρὸς τὰ προκαλοῦντα τὴν λοίμωξιν μικρόβια (Delbet). μ. ν. κ.

πυοσφαίριον (τό), ἢ ***πυοκύτταρον***. Λευκὰ αἱμοσφαίρια ἐκπεφυλισμένα, ἀποτελοῦντα τὰ ἔμμορφα στοιχεῖα τοῦ πύου. Τὰ πυοσφαίρια κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτῶν μέρος εἶναι πολυμορφοπύρηνα οὐδετερόφιλα. Πάντως δύνανται νὰ παρατηρηθῶσι καὶ πυοσφαίρια προερχόμενα καὶ ἐξ ἄλλων μορφῶν τῶν λευκοκυττάρων, ἤτοι ἐξ ἠωζινοφίλων μονοπυρήνων καὶ λεμφοκυττάρων. Εἰς κεχρωσμένα παρασκευάσματα διακρίνεται μόνον ὁ πολύμορφος αὐτῶν πυρήν, τοῦ πρωτοπλάσματος μὴ χρωματιζομένου. ν. α. μ.

πυοῦμαι (*—όομαι*)· μεταβάλλομαι εἰς πύον, ἀποκτῶ πύον: «ὁ δοθιὴν πυοῦται».

πυουρία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ κατὰ τὴν οὔρησιν ἀποβολὴ πύου μετὰ τοῦ οὔρου, παρατηρουμένη ἐπὶ διαπυηθείσης φλεγμονῆς τοῦ νεφροῦ ἢ τῆς κύστεως. Μετὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑπάρξεως πύου, διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως τῶν οὔρων, δέον νὰ ἐρευνηθῇ ἡ προέλευσις αὐτοῦ. Ἐὰν τὸ πύον προέρχηται ἀπὸ τῶν νεφρῶν, συνυπάρχει συνήθως καὶ πολυουρία, τὰ δὲ οὖρα εἶναι ὁμοιομόρφως θολά. Ἐπὶ κυστικῆς προελεύσεως τῆς πυουρίας, τὸ πύον ἀποτίθεται εὐχερέστερον εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου. Ἐὰν δ' ὁ πάσχων οὐρήσῃ εἰς τρία διαδοχικῶς ποτήρια, τὸ οὖρον τοῦ δευτέρου ποτηρίου εἶναι θολώτερον, ἐνῷ ἐπὶ πυουρίας νεφρικῆς προελεύσεως καὶ τὰ τρία ποτήρια ἐμφανίζουσι τὴν αὐτὴν θόλωσιν. μ. ν. κ.

πυοφαγία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἑκουσία ἢ μὴ κατάποσις πύου, προερχομένου εἴτε ἐκ μέρους τῶν ὀδόντων κατ' ἀκολουθίαν φατνιοδοντικῆς πυορροίας, εἴτε ἐκ μέρους τῆς ῥινός, τοῦ φάρυγγος, τῆς τραχείας καὶ τῶν πνευμόνων. μ. ν. κ.

πυόφθαλμος (ὁ)· ὁ συνεπείᾳ φλεγμονῆς τῶν ἐξωτερικῶν χιτώνων τοῦ βολβοῦ ἐκκρίνων πύον ὀφθαλμός.

πυοφύτης (ὁ). Οὕτως ὀνομάζει ὁ λαὸς τὴν παιδικὴν πυοδερμίτιδα τοῦ προσώπου καὶ τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς, τὴν ἀπαντῶσαν εἰς τὰ βρέφη (βλ. *κηρίον*). μ. ν. κ.

πυοῳοθηκία (ἡ). Ἐπὶ ποικίλων παθολογικῶν ἐξεργασιῶν, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ᾠοθήκης φλεγμαίνεται καὶ διαπυΐσκεται, ὁπότε ἡ ᾠοθήκη διογκοῦται μέχρι μανδαρινίου τὸ μέγεθος καὶ πίπτει ἐν τῷ ὀπισθίῳ δουγλασείῳ χώρῳ. Διὰ τῆς ἀμφίχειρος ἐξετάσεως ἀντιλαμβανόμεθα τοῦ ὄγκου τούτου, ὅστις εἶναι εὐαίσθητος, εὐκίνητος, μονόπλευρος ἀλλὰ καὶ ἀμφίπλευρος ἐνίοτε· δυνατὸν δὲ νὰ ἐκλάβωμεν τοῦτον ἀντὶ κύστεως τῆς ᾠοθήκης ἢ ἀντὶ ἰνώματος, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη εἶναι μονόπλευρος πάντοτε καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ταχίστη, τὸ δὲ ἴνωμα εἶναι σκληρότερον τὴν σύστασιν καὶ παρακολουθεῖ τὴν κίνησιν τῆς μήτρας, ὅταν προσπαθήσωμεν νὰ μετατοπίσωμεν ταύτην διὰ τῶν δακτύλων. Ἡ θεραπεία εἶναι προσδοκητική· ἐπὶ ἐντονωτέρων διαταραχῶν ἡ μόνη ῥιζικὴ θεραπεία εἶναι ἡ διὰ κοιλιοτομίας ἐξαίρεσις ὁλοκλήρου τῆς ἠλλοιωμένης ᾠοθήκης. μ. ν. κ.

Πύπιν, *Ἀλέξανδρος Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος ἱστορικὸς (1833—1904). Περατώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Καζὰν καὶ τῆς Πετρουπόλεως, ἐσπούδασεν εἶτα τὰς σλαυϊκὰς καὶ τὰς ξένας φιλολογίας εἰς Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Ἐπιστρέψας τῷ 1863 εἰς Πετρούπολιν, διηύθυνε μετὰ τοῦ ποιητοῦ Νεκράσωφ τὴν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν «Σύγχρονος», ἀπὸ δὲ τοῦ 1867 τὸν «Εὐρωπαϊκὸν Ἀγγελιαφόρον», ταυτοχρόνως δὲ ἐδημοσίευεν ἱστορικὰ συγγράμματα, καταστήσαντα αὐτὸν διεθνῶς περιώνυμον. Τῷ 1869 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς σλαυϊκῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Φιλολογικὴ ἱστορία τῶν ἀρχαίων ρωσικῶν μύθων» (1857), «Ἱστορία τῶν σλαυϊκῶν φιλολογιῶν» (1865), «Ὁ μυστικισμὸς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'» (1867), «Ἡ κοινωνικὴ κίνησις ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου Α'», «Αἱ φιλολογικαὶ ἰδέαι ἐν Ρωσίᾳ», «Βιογραφία τῶν Μπελίνσκι» (2 τόμοι, 1876), «Ἀπόκρυφα βιβλία τῆς ἀρχαίας Ρωσίας» (1877), «Ἱστορία τῆς ρωσικῆς ἐθνογραφίας» (τόμοι 3, 1890), «Ἱστορία τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας» (τόμοι 4, 1899) κλπ.
θ. β.

πῦρ, *—ὸς* (τό), πληθ. *πυρὰ* (τά)· κοιν. *φωτιά*, ταυτόχρονος διὰ καύσεως ἀνάπτυξις θερμότητος καὶ φωτός: «ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρός»· || φρ. «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου», ἐπὶ παντελοῦς καταστροφῆς χώρας ὑπὸ εἰσελάσαντος ἐχθροῦ· || «πῦρ καὶ μανία» ἐπὶ σφοδρᾶς ὀργῆς: «ὅταν ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια, ἔγινε πῦρ καὶ μανία»· || «μεταξὺ δύο πυρῶν» μεταξὺ δύο ἐχθρῶν, δύο ἐπιθέσεων, ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ στρατοῦ βαλλομένου ἔκ τε τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν· || στρατιωτ., πυροβολισμός, βολὴ πυροβόλου ὅπλου: «πῦρ κατὰ θέλησιν», «πῦρ ταχύ, — θεριστικόν», «πυρὰ πυροβολικοῦ».

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἡ παραγωγή, ἡ διατήρησις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ *πυρὸς* εἶναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας καὶ μεγαλυτέρας κατακτήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι τὸ πῦρ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μέσον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων ζῴων ἐν τῷ διηνεκεῖ ἀγῶνί του ὅπως ἀποτινάξῃ τὸν σκληρὸν ἐπ' αὐτοῦ ζυγὸν τῆς φύσεως καὶ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν φύσιν. Δὲν ὑπάρχει λαός, ἔστω καὶ εἰς τὴν πλέον χαμηλὴν βαθμῖδα τοῦ πολιτισμοῦ εὑρισκόμενος, ὅστις νὰ μὴ γνωρίζῃ σήμερον τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός, ὁσονδήποτε δὲ καὶ ἂν ἀνέλθωμεν εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς ἀνθρωπότητος, θ' ἀνεύρωμεν πάντοτε ὑλικὰ ἴχνη τῆς χρήσεως τοῦ πυρὸς (τέφραν, ἄνθρακας, τεμάχια χρησιμοποιημένου πυρίτου κλπ.). Τὸ πρόβλημα τῆς πρώτης γνωριμίας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ πῦρ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ἐντελῶς ἄλυτον. Κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχὴν ὁ ἄνθρω-

Digitized by Google

πος ἐσκέφθη ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ πυρός, εὑρὼν αὐτὸ ἕτοιμον ἐν τῇ φύσει, εἴτε ὡς προϊὸν αὐτομάτου ἀναφλέξεως ξηρῶν κλάδων, ἕνεκα ἰσχυρᾶς ἡλιακῆς θερμότητος, εἴτε ὡς κεραύνιον πῦρ διατηρηθὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὅρους.

Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἡ διατήρησις τοῦ ἑτοίμου τούτου πυρὸς δὲν ἦτο καὶ τόσον εὔκολον, διὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἠναγκάσθη νὰ ἐπινοήσῃ ἰδικάς του μεθόδους παραγωγῆς πυρὸς κατὰ βούλησιν. Αἱ μέθοδοι αὗται ἐστηρίχθησαν ἅπασαι ἐπὶ τῆς ἐνωρὶς παρατηρηθείσης ἰδιότητος τῶν στερεῶν σωμάτων, καθ' ἣν ταῦτα τριβόμενα πρὸς ἄλληλα παράγουσι θερμότητα. Τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τέσσαρας κυρίως μεθόδους. Ἡ πρώτη μέθοδος (ἁπλῆ τριβή) εἶναι ἡ πλέον πρωτόγονος καὶ ἡ ὀλιγώτερον εὔκολος, ἐχρησιμοποιήθη δὲ ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐν Πολυνησίᾳ. Κατ' αὐτήν, ἐτρίβετο ῥάβδος ἐκ σκληροῦ ξύλου ἐπὶ κορμοῦ μαλακωτέρου εἰς γωνίαν 45° πρὸς τὸν κορμὸν συγκρατούμενον μεταξὺ τῶν γονάτων καταγῆς. Δι' ἐντόνου ἐπαναλήψεως μιᾶς παλινδρομικῆς κινήσεως τῆς ῥάβδου ἐσχηματίζετο μικρὸν κοίλωμα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, διὰ κονιοποιήσεως τῶν τεμαχίων τοῦ ξύλου, τὰ ὁποῖα ἀφῃροῦντο ἀπὸ τοῦ κορμοῦ. Ἐπὶ τοῦ θερμοῦ τούτου κονιοποιημένου ξύλου ἐπέθετον ὕσκαν ἢ ξηρὰ χόρτα καὶ φυσῶντες καταλλήλως παρῆγον τὴν ποθητὴν φλόγα. Ἡ δευτέρα μέθοδος, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Μαλαισίων, ὑπό τινων αὐστραλιανῶν φυλῶν, καθὼς καὶ ἐν Βιρμανίᾳ καὶ Ἰνδίαις, ἦτο ἡ τοῦ πριονισμοῦ. Ἐλάμβανον τεμάχιον μπαμποῦ, τὸ ἔσχιζον κατὰ μῆκος καὶ τὸ ἐπριόνιζον κατὰ πλάτος διὰ τῆς ἀκμῆς ἑτέρου τεμαχίου μπαμποῦ, ἕως οὗ τὰ ἐξαγόμενα πριονίδια ἐθερμαίνοντο καὶ ἀνέφλεγον τὴν εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ μπαμποῦ τοποθετημένην ὕσκαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔπιπτον. Ἡ τρίτη μέθοδος, τῆς περιστροφῆς, ἦτο εὐρύτερον διαδεδομένη καὶ ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς Νέγροις, τοῖς Ἰνδοῖς τῆς Ἀμερικῆς, τοῖς Τσουκτσί, τοῖς Ἰνδοῖς τῶν Ἰνδιῶν κλπ. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἐλάμβανον μαλακὴν σανίδα, τὴν ἐπέθετον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὁριζοντίως, συγκρατοῦντες αὐτὴν ἀκίνητον διὰ τῶν ποδῶν, καὶ κατόπιν καθέτως ἐπ' αὐτῆς περιέστρεφον ταχέως διὰ τῶν παλαμῶν κυλινδρικὴν σκληρὰν ῥάβδον, τὸ ἠμβλυμμένον ἄκρον τῆς ὁποίας ἤνοιγεν ἐπὶ τῆς σανίδος μικρὸν κοίλωμα, διὰ παραγωγῆς θερμῆς κόνεως ξύλου, ἥτις ἀνέφλεγεν ὕσκαν, ξηρὰ χόρτα κλπ. Ἀλλ' ἡ πρωτόγονος αὕτη τρίτη μέθοδος ὑπέστη διαφόρους τελειοποιήσεις κυρίως παρὰ τῶν Ἐρυθροδέρμων καὶ τῶν Ἐσκιμώων. Ἡ πρώτη βελτίωσις συνίσταται εἰς τὴν προκαταβολικὴν ἐκσκαφὴν τοῦ κοιλώματος ἐπὶ τῆς σανίδος ὄχι εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς, ἀλλὰ πλησίον μιᾶς ἐκ τῶν μακρῶν πλευρῶν της· δευτέρα τελειοποίησις συνέδεσε τὸ κοίλωμα τοῦτο μετὰ μικρᾶς αὔλακος ἐπὶ τῶν πλαγίων στενῶν τοιχωμάτων τῆς σανίδος· διὰ τῆς αὔλακος ταύτης ἐξήρχετο ἡ ἐκ τῆς ῥάβδου παραγομένη θερμὴ κόνις ξύλου καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ ὕσκας, ἣν ἀνέφλεγε. Ἐπίσης ἐτελειοποιήθη καὶ ἡ περιστροφικὴ κίνησις τῆς καθέτου ῥάβδου, καταστᾶσα ταχυτέρα καὶ κανονικωτέρα τῇ βοηθείᾳ νήματος ἢ σχοινίου, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε μὲ δύο-τρεῖς στροφὰς τὴν ῥάβδον καὶ ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα διὰ τῶν χειρῶν συρόμενον ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον, ἐνῷ τὸ ἄνω ἄκρον τῆς οὕτω περιστρεφομένης ῥάβδου ἐκρατεῖτο διὰ τῆς χειρὸς βοηθοῦ, ὅπως διατηρῆται ἡ κάθετος θέσις τῆς ῥάβδου. Διὰ τῶν τελειοποιήσεων τούτων ἐπετυγχάνετο πολὺ ταχύτερον ἡ παραγωγὴ τοῦ πυρός. Τετάρτη, τέλος, μέθοδος, παραλλήλως χρησιμοποιηθεῖσα, εἶναι ἡ τῆς κρούσεως δύο τεμαχίων σιδηροπυρίτου ἢ πυρίτου λίθου καὶ σιδηροπυρίτου, διὰ παρενθέσεως παρὰ τὸ σημεῖον τῆς κρούσεως τεμαχίου ὕσκας, ἥτις ἤναπτεν ἐκ τοῦ παραγομένου διὰ τῆς κρούσεως σπινθῆρος. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο καὶ μέχρι πρό τινος ἀκόμη ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν καπνιστῶν, πρὸ τῆς διαδόσεως τῆς χρήσεως τῶν πυρείων, τῶν ἀναπτήρων κλπ.

Οἱ σκληροὶ ἀγῶνες τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν κατάκτησιν καὶ τὴν ὑποταγὴν τοῦ πυρός, ἀφῆκαν τὰ ψυχικά των ὑπολείμματα εἰς τὰς διαφόρους παραδόσεις καὶ λατρείας. Παρὰ Ῥωμαίοις αἱ Ἑστιάδες, αἱ ἐντεταλμέναι τὴν διαφύλαξιν τοῦ πυρός, ἀνενέωνον τοῦτο, ὁσάκις ἐξ ἀσυγγνώστου ἀμελείας ἔσβηνε, τρίβουσαι πρὸς ἄλληλα δύο τεμάχια ξύλου. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ βραχμᾶνες τῶν Ἰνδιῶν πορίζονται τὸ πῦρ τὸ προωρισμένον διὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς. Ἐν Εὐρώπῃ ἀκόμη, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Σουηδίᾳ, ἤναπτον μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ πῦρ τὸ προωρισμένον διὰ δεισιδαίμονας χρήσεις (διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ λοιμώδεις νόσους) διὰ τριβῆς δύο τεμαχίων ξύλου. Οἱ μεγάλοι κόποι, οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ πυρός, ἔκαμαν τοὺς ἀγρίους λαοὺς νὰ διαφυλάσσουν τοῦτο ὡς ἓν ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων πραγμάτων. Σχεδὸν πανταχοῦ ἡ φροντὶς αὕτη εἶναι διαπεπιστευμένη εἰς τὰς γυναῖκας. Εἰς τοὺς Αὐστραλοὺς αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἀφήνουν τὸ πῦρ νὰ σβεσθῇ, τιμωροῦνται σχεδὸν τόσον αὐστηρὰ ὅσον καὶ αἱ Ἑστιάδες τῶν Ῥωμαίων. Οἱ Παποῦαι τῆς Νέας Γουϊνέας προτιμοῦν νὰ διανύσουν μεγάλας ἀποστάσεις διὰ νὰ ζητήσουν πῦρ ἀπὸ γειτονικὴν φυλήν, παρὰ ν' ἀνάψουν οἱ ἴδιοι νέον. Ἡ παραγωγὴ νέου πυρὸς συνοδεύεται, παρὰ πλείστοις λαοῖς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας, ὑπὸ θρησκευτικῶν ἑορτῶν καὶ τελετῶν. Ἄλλως τε τὸ πῦρ θεωρεῖται ὑπό τινων λαῶν ὡς θεότης (Καμτσάτκα, Ἀϊνός, Μογγόλοι). Ἡ πρώτη λέξις τῶν βεδικῶν ὕμνων τῶν Ἀρίων εἶναι Agni, ὁ θεὸς τοῦ πυρός. Ἡ λατρεία τοῦ πυρὸς ἦτο ἡ ἀρχαία θρησκεία τῶν Περσῶν καὶ διετηρήθη ἀκόμη μεταξὺ ἐνίων Παρσιστῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ μεταξὺ τῶν Γουέβρων τῆς Περσίας. Ἀντίστοιχοι πρὸς τὸν Agni θεότητες ἦσαν ὁ Ξιουχτεουκτλὶ τῶν ἀρχαίων Μεξικανῶν, ὁ Φθᾶ τῶν Αἰγυπτίων, ὁ Ἥφαιστος (Vulcanus) καὶ ἡ Ἑστία (Vesta) τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων κλπ. Εἷς ἐκ τῶν ὡραιοτέρων μύθων τῆς ἀνθρωπότητος περὶ τοῦ πυρὸς εἶναι ὁ ἑλληνικὸς μῦθος τοῦ *Προμηθέως* (βλ. λ.), πλήρης βαθυτάτου συμβολισμοῦ. Συχνὰ ἡ λατρεία τοῦ Ἡλίου συνεδυάσθη μὲ τὴν λατρείαν τοῦ πυρός, πιθανῶς δὲ αἱ ἀρχαῖαι ἡλιακαὶ ἑορταί, τὰς ὁποίας ὑμνεῖ ὁ Ὀβίδιος, νὰ εἶναι αἱ σημεριναὶ πυραὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὰς ὁποίας ἀνέχεται ἡ Ἐκκλησία. Αἱ θυσίαι διὰ πυρὸς ἢ τῇ βοηθείᾳ πυρὸς εἶναι κοινόταται εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀπολιτίστων, ἡμιπεπολιτισμένων καὶ πολιτισμένων ἀκόμη λαῶν. Ἡμιβάρβαροί τινες λαοὶ ῥίπτουν τὸ πρῶτον τεμάχιον τοῦ γεύματος εἰς τὸ πῦρ· οἱ Κινέζοι, οἱ Σιαμαῖοι κλπ. καίουν διάφορα πολύτιμα ἀντικείμενα, κτήνη κλπ., διὰ ν' ἀνέλθῃ ὁ καπνός των πρὸς τὰς θεότητας, τὴν σελήνην, τὸν ἥλιον κλπ. Σχεδὸν πανταχοῦ τὸ πῦρ θεωρεῖται ὡς πολύτιμον πρᾶγμα καὶ περιβάλλεται ὑπὸ δεισιδαίμονος σεβασμοῦ. Τὸ πτύειν εἰς τὸ πῦρ θεωρεῖται ἁμάρτημα ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ σήμερον ἀκόμη, εἷς δὲ τῶν μεγαλυτέρων ὅρκων εἶναι ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἐπιμαρτύρεταί τις τὸ πῦρ. Ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπως καὶ ὑπὸ πλείστων ἄλλων λαῶν, τὸ πῦρ θεωρεῖται ὡς ἐξαγνιστικὸν καὶ θεραπευτικόν, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῆς βασκανίας (περιφέρουσι τρὶς τὸ βασκανθὲν βρέφος ἄνωθεν τοῦ πυρὸς τῆς ἑστίας) καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν, πραγματικῶν ἢ φανταστικῶν, καὶ ὡς σύμβολον τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας καὶ γαλήνης, διὸ καὶ δὲν δίδεται ἔξω τῆς οἰκίας κατὰ τὴν νύκτα, ἵνα μὴ ἐξαφανισθῇ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ οἴκου (βλ. καὶ λ. *πυρολατρεία*). — Ω.

— *[Τακτ.] Πυρὰ* καλοῦνται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκηβόλων ὅπλων τοῦ στρατοῦ.

Πεζικὸν καὶ πεζῇ ἱππικόν. Μέχρις ἐσχάτων τὸ μοναδικὸν πῦρ τῶν ὅπλων τούτων ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ τυφεκίου παρεχόμενον, δι' ὃ καὶ ἐκαλεῖτο *πῦρ τοῦ ὅπλου*. Τὸ πῦρ τοῦ παλαιοῦ πεζικοῦ παρείχετο κατὰ δύο τρόπους: διὰ *πυρὸς ὁμαδὸν* καὶ διὰ *πυρὸς κατὰ θέλησιν*. Τὸ ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου εἰσαχθὲν πῦρ ὁμαδὸν ἐξετελεῖτο μέχρι τοῦ 1860 διὰ συγχρόνου συμπυροβολήσεως διλοχίας, τάγματος ἢ συντάγματος, τεταγμένων ἐν ἀνεπτυγμένῃ παρατάξει ἐπὶ δύο ἢ τριῶν ζυγῶν, κατὰ τὰς κατόπιν δέ, μέχρι τοῦ 1914, ἐποχὰς διὰ συμπυροβολήσεως πολὺ μικρῶν μονάδων, συνήθως οὐλαμοῦ ἢ διμοιρίας. Καίτοι κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 τὸ πῦρ ὁμαδὸν ἐθεωρεῖτο ἄχρηστον (οἱ κανονισμοί μας ὅμως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνέγραφον ἀκόμη τοιοῦτον εἶδος πυρῶν), ἐν τούτοις ἐνίοτε ἐγένετο ἐπωφελεστάτη χρῆσις αὐτοῦ. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἀνεγράφη τὸ ὁμαδὸν πῦρ εἰς τὸ «Ἐγκόλπιον διμοιρίτου» (1919). Τὸ κατὰ θέλησιν πῦρ ἐξετελεῖτο, κατὰ τὰς μέχρι τοῦ 1880 ἐποχάς, ἢ διαδοχικῶς (κατὰ στοῖχον), εἰς τρόπον ὥστε νὰ παράγηται πῦρ συνεχές, ἢ ἀτομικῶς· εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος ὑπήγετο καὶ τὸ πῦρ ὡρισμένου ἀριθμοῦ φυσιγγίων, ὅπερ εἶχε θεσπίσει ὁ Γάλλος στρατάρχης Bugeaud ἐν Ἀλγερίᾳ περὶ τὸ 1840. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐποχὰς ἓν καὶ μόνον εἶδος πυρὸς κατὰ θέλησιν ὑπάρχει, τὸ *ἀτομικόν*, διότι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ πυρὸς τυφεκίου ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἀκροβολιστῶν γίνεται πάντοτε τῇ ἀτομικῇ πρωτοβουλίᾳ των καὶ οὐδέποτε διὰ παραγγέλματος. Σήμερον, τὰ πυρὰ τοῦ τυφεκίου περιῆλθον εἰς δευτέραν μοῖραν, διότι τὰ *ἀθροιστικὰ* πυρὰ τοῦ πεζικοῦ (τὰ ἐκτελούμενα διὰ παραγγέλματος τοῦ ἡγήτορος), ἅτινα μέχρι τοῦ 1916 ἐξετελοῦντο μοναδικῶς διὰ τοῦ τυφεκίου, ἐκτελοῦνται διὰ τῶν αὐτομάτων ὅπλων (πολυβόλου καὶ ὁπλοπολυβόλου), συνεπῶς τὰ πυρὰ τυφεκίου ἀπέμειναν διὰ τὸν ἀτομικὸν μόνον ἀγῶνα, ἤτοι τὴν ἀπὸ μικρῶν ἀποστάσεων (20 ἕως 500 μέτρων) ἐκλεκτικὴν βολὴν καθ' ὡρισμένου ἐμψύχου στόχου. Τὸ πῦρ τοῦ συγχρόνου πεζικοῦ ἐκτελεῖται μὲ βάσιν τὸ πῦρ τῶν αὐτομάτων ὅπλων καὶ μὲ συμπληρωματικὸν τοιοῦτον τὸ τῶν βομβίδων. Τὸ ὁπλοπολυβόλον θεωρεῖται σήμερον ὡς τὸ καθ' ἑαυτὸ κύριον ὅπλον τοῦ συγχρόνου πεζικοῦ, παρὰ δὲ τῷ γερμανικῷ πεζικῷ τὸ ἀντίστοιχον πρὸς αὐτὸ αὐτόματον ὅπλον εἶναι τὸ ἐλαφρὸν πολυβόλον. Τὸ ἀπὸ ἅρματος παρεχόμενον πῦρ εἴτε πολυβόλου εἴτε πυροβόλου παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα ὅτι δύναται νὰ εἶναι θεριστικώτατον, ὑπὸ τὸν ἀπαραίτητον ὅρον ὅπως τὸ ἅρμα ἀκινητῇ, ἔχει ὅμως τὸ μέγα μειονέκτημα ὅτι δυσκολεύεται μεγάλως ἡ παρατήρησις λόγῳ τῆς στενῆς σχισμῆς τοῦ παρατηρητηρίου.

Πυροβολικόν. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ πυροβόλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ παρείχοντο πάντοτε δι' ἀτομικῆς σκοπεύσεως ἑνὸς ἑκάστου πυροβόλου ἐπὶ τοῦ ἀναλογοῦντος αὐτῷ τμήματος τοῦ στόχου. Ἀφ' ὅτου ὅμως, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, εἰσήχθησαν αἱ πρισματικαὶ διόπτραι καὶ ἡ χρῆσις τῶν χιλιοστῶν εἰς τὰ σκοπευτικὰ μηχανήματα τοῦ πυροβόλου, τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ ἤρχισεν ἐκτελούμενον διὰ γενικῆς συλλογικῆς σκοπεύσεως ἐφ' ἑνὸς σημείου, εὑρισκομένου μάλιστα ἐκτὸς τοῦ στόχου, τοῦθ' ὅπερ ἐπήνεγκε τὴν διάθεσιν τῶν πυρῶν ἑκάστης πυρβολαρχίας κατὰ δέσμην, καὶ συνεπῶς τὴν ἀκεραίαν καὶ εὔκολον κατεύθυνσιν τῶν πυρῶν (μεταφορὰν τῆς δέσμης) πρὸς τὸν ἐνδεικνύμενον ἑκάστοτε χῶρον τοῦ πεδίου μάχης.

Ἐπίδρασις τοῦ πυρός. Τὰ πυρὰ ἐπιφέρουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βαλλομένου, ἀναλόγως τῆς ἀκαριαίας ἢ βαθμιαίας καὶ συνεχοῦς ἐκπομπῆς των. Κατ' ἀρχήν, τὰ ἀκαριαῖα πυρὰ (τὰ κατὰ ῥιπὰς) ἔχουσιν ἀποτελέσματα παραλυτικὰ ἐπὶ τοῦ βαλλομένου, διότι σὺν τῇ ὑλικῇ τρωτότητι, συνεπιφέρουσι καὶ ἀπότομον ἠθικὸν κλονισμόν. Ὅταν τὰ πυρὰ εἶναι βαθμιαῖα καὶ συνεχῆ, τότε τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἐξαντλητικὰ ἐπὶ τοῦ βαλλομένου. Ἡ ἠθικὴ κατατριβὴ φθάνει μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ὁ ὑφιστάμενος συνεχὲς πῦρ περιπίπτει ἐνίοτε εἰς ὕπνον ὅλως ἀσυναισθήτως. Ὁ Ῥῶσος στρατηγὸς Zeddeler, γράφων περὶ τῶν ἀγώνων τῆς Πλεύνας κατὰ τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον 1877, λέγει: «Διὰ νὰ κρίνῃ τις περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς καταπτώσεως καὶ τῆς ἐκμηδενίσεως λόγῳ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι οἱ Ῥῶσοι στρατιῶται, ὑπὸ τρομερὸν τουρκικὸν πῦρ, κατελαμβάνοντο ὑπὸ ἀκατανικήτου ὕπνου, πολλοὶ μάλιστα μετέπιπτον τοιουτοτρόπως ἐκ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον, χωρὶς νὰ ἐξυπνήσωσιν».

Ὑπεροχὴ πυρός. Ὑπεροχὴ πυρὸς ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου καλεῖται τὸ νὰ περιέλθῃ οὗτος εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε ν' ἀδυνατῇ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῶν πυρῶν του τὸ προϋπολογισθὲν ἔργον. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου ὑπεροχὴ τοῦ πυρὸς δὲν ἐπέρχεται λόγῳ τῶν ὑλικῶν μόνον ἀπωλειῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἠθικῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πυρὸς δὲν εἶναι διαρκὴς καὶ μόνιμος, ἀλλ' ἑκάστοτε μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἀντιπάλου εἰς τὸν ἕτερον.

Δίκτυον πυρῶν. Καλεῖται ἡ κατάλληλος διάθεσις τῶν παντὸς εἴδους πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ὥστε ὄχι μόνον νὰ μὴ μείνῃ ἄβλητος ἔστω καὶ ὁ ἐλάχιστος πρὸ τοῦ φιλίου μετώπου χῶρος, ἀλλὰ καὶ νὰ πλαγιοβάλληται ὁ χῶρος οὗτος. Ἡ ὀργάνωσις τῶν πυρῶν συμφώνως πρὸς τὸ σύγχρονον πνεῦμα (σχηματισμὸς δικτύου πυρῶν) εἶναι ἰδέα καθαρῶς μεταπολεμική. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς δὲν ὑπῆρχεν ὀργάνωσις δικτύου πυρός, ἀλλ' ἀρχαὶ κανονίζουσαι τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως πυρῶν, δηλαδὴ πότε θὰ ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ τὸ πῦρ, ἀπὸ ποίας ἀποστάσεως, τίνος εἴδους πῦρ θὰ ἐξετελεῖτο, κατὰ τίνων στόχων, κ.τ.λ. Πᾶν δίκτυον πυρὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ σχηματίζηται πρὸ τοῦ φιλίου μετώπου εἴτε ἐπιθετικῆς εἴτε ἀμυντικῆς διατάξεως: 1) φραγμὸς πυρὸς πλήρης καὶ συνεχὴς πρὸ τοῦ μετώπου (πυρὰ κάθετα τῷ μετώπῳ), 2) φραγμὸς πυρὸς συνεχὴς κατὰ μῆκος ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου (πλευρικὰ πυρὰ παραλλήλως τῷ μετώπῳ), 3) φραγμοὶ πυρὸς διαδοχικοὶ καθ' ὅλον τὸν ὄπισθεν τοῦ μετώπου χῶρον, 4) δυνατὴ συγκέντρωσις πυρῶν ἐπὶ ὡρισμένων χώρων (πυρὰ κατὰ διαφόρους κατευθύνσεις), 5) ἀμοιβαία πλαγιοφύλαξις (πυρὰ συνήθως λοξὰ πρὸς τὸ μέτωπον). Ὅτι ὑπάρχει δίκτυον πυρῶν πλῆρες, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι τὰ παράγοντα τὰ πυρὰ ταῦτα ὅπλα θὰ βάλλωσι διαρκῶς καὶ συνεχῶς ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πρὸ τοῦ μετώπου χώρου. Θὰ βάλληται ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο ὡρισμένων ὅπλων ὁ ἐδαφικὸς χῶρος, ἐφ' οὗ παρουσιάζεται ἀνάγκη. Ἡ οὐσιώδης δὲ διαφορὰ τῶν παλαιῶν ἐποχῶν ἀπὸ τῆς σημερινῆς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ἐνῷ ἄλλοτε ποῖα καὶ πόσα ὅπλα θὰ ἔβαλλον καθωρίζετο ἅμα ὡς ἐνεδεικνύετο ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκτελέσεως πυρῶν, σήμερον ὁ τοιοῦτος καθορισμὸς ἔχει γίνει ἐκ τῶν προτέρων, συνεπῶς, ἅμα ὡς παραστῇ ἀνάγκη πυρός, θὰ βάλλωσι τὰ πρὸς τοῦτο ὡρισμένα δι' ἑκάστην ἐδαφικὴν ζώνην ὅπλα (πυροβόλα ἢ αὐτόματα ὅπλα). Ὀργάνωσις πυρὸς ἐκ τοῦ προχείρου δὲν ἐπιτυγχάνει σήμερον, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προκαταβολικὴ ὀργάνωσις δικτύου πυρός, εἴτε πρὸ τῆς ἐπιθετικῆς διατάξεως εἴτε πρὸ τῆς ἀμυντικῆς. Ν. Θ. Κ.

—**πῦρ ἅγιον** *[Παλ. Διαθ.]*. Οὕτω λέγεται τὸ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων ἐν τῷ ἰσραηλιτικῷ ἱερῷ ἡμέρας καὶ νυκτός, μερίμνῃ τοῦ ἱερατείου, ἄσβεστον κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον διατηρούμενον πῦρ (Λευιτ. στ' 12—13). Κατὰ παλαιοτάτην παράδοσιν (Β' Μακκαβαίων α' 18 ἑξ.) ἱερεῖς τινες εὐσεβεῖς κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων (586) ἔκρυψαν τὸ ἱερὸν τοῦτο πῦρ ἐντὸς «κοιλώματος

Digitized by Google

φρέατος», ὁ δὲ Νεεμίας ἀνεζήτησε τοῦτο καὶ εὗρεν ἀντ' αὐτοῦ «ὕδωρ παχύ», δι' οὗ ἐπερράνθησαν τὰ ξύλα καὶ αἱ θυσίαι ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τότε, ἀναλάμψαντος τοῦ ἡλίου ἐκ μέσου τῶν νεφῶν, ἀνήφθη πυρὰ μεγάλη, προκαλέσασα τὸν θαυμασμὸν πάντων καὶ καταναλώσασα τὰς θυσίας. Τὸ πῦρ τοῦτο ἐτηρεῖτο ἐπιμελῶς ἔκτοτε, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ παλαιῷ ναῷ, τοῦ δὲ θαύματος ἐκείνου ἡ ἀνάμνησις ἑωρτάζετο δι' ἐτησίου ἑορτῆς, ἥτις πιθανῶς συνέπιπτε μετὰ τῆς φαιδρᾶς ἑορτῆς τῆς ξυλοφορίας (κατ' Αὔγουστον), ὅτε οἱ Ἰσραηλῖται οἰκογενειακῶς ἐκόμιζον τὰ διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἱεροῦ πυρὸς ἀπαιτούμενα ξύλα (*Ἰωσήπου*, Ἰουδ. Πόλ. Β' 6, Νεεμ., ι' 34 ιγ' 31). Βραδύτερον δὲ συνεδυάσθη πιθανῶς ἡ ἑορτὴ αὕτη μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν *ἐγκαινίων* τοῦ ναοῦ διὰ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου (κατὰ Νοέμβριον ἢ Δεκέμβριον). Π. Ι. Μ.

— **πῦρ *ἑλληνικόν*,** ἢ ***μηδικόν***, ἢ ***θαλάσσιον***, ἢ ***σκευαστόν***, ἢ ***λαμπρόν***, ἢ ***ὑγρόν***, ἢ καὶ ἁπλῶς ***σκευή***, ἢ ***πῦρ***, ἢ ***ὕλη***. Ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ σύνολον διαφόρων ἐμπρηστικῶν ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν πολέμῳ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ (βλ. λ. *ὑγρὸν πῦρ*).

πύρα (ἡ)· δημοτ., ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀναδιδομένη θερμότης, ἀκτινοβολία θερμότητος: «ἔχει πολλὴ πύρα ὁ φοῦρνος».

Πύρα (Pyra), ***Ἐμμανουὴλ-Ἰάκωβος***. Γερμανὸς ποιητὴς (1715—1744). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων ἀγωνιστῶν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς καθαρᾶς γερμανικῆς γλώσσης, ἐξοβελιζομένων τῶν ξένων λέξεων, καὶ διὰ τὸν ἑτεροκατάληκτον στίχον, θεωρούμενος εἰς τοῦτο πρόδρομος τοῦ Κλόπστοκ. Ὡς ποιητὴς ὑπῆρξε μέτριος. Ἔγραψε: «Ναὸς τῆς ἀληθοῦς ποιητικῆς τέχνης», «Συνέχεια» κ. ἄ. Θ. Κ.

πυρὰ (ἡ)· φωτιά, καιόμενα ξύλα ἢ ἄνθρακες: «ἡ πυρὰ τῆς ἑστίας»· || ἀρχ., σωρὸς ξύλων ὅπου ἐκαίετο ὁ νεκρός.

Πυρὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 271. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γουρίτσα*.

πυράγγα (ἡ) (Pyranga) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σπίνους ἀπαντῶντας εἰς τὰς χώρας τοῦ Νέου Κόσμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *πυράγγα ἡ πυρρόχρους* (Pyranga rubra), ἥτις ἔχει κεφαλὴν ἐπιμήκη, μᾶλλον λεπτήν, ράμφος μετρίως μακρόν, ἰσχυρὸν καὶ κωνικόν, σῶμα εὔρωστον καὶ βραχύ, πτέρυγας μετρίως μακράς, οὐρὰν ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλοὺς μετὰ μεγάλων δακτύλων. Ὁ χρωματισμός της εἶναι πυρρὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ κιτρινέρυθρος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸν Ἀμαζόνιον ποταμὸν χώρας. Δ. Ν. Π.

Πυράγγα ἡ πυρρόχρους.

πυράγρα (ἡ). Μεταλλικὴ λαβὶς ἀποτελουμένη ἐκ δύο ἴσων σκελῶν καὶ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν διευθέτησιν πυρᾶς, τὴν συγκράτησιν πρὸς μεταφορὰν ἀνημμένων ἀνθράκων ἢ τὴν συγκράτησιν πρὸς ἐπεξεργασίαν διαπύρων σιδηρῶν τεμαχίων, ὡς εἰς τὰ σιδηρουργεῖα κττ. Ἡ πυράγρα καλεῖται ἄλλως καὶ *πυρολαβίς*, κοινῶς δὲ *μασιὰ* ἢ *τσιμπίδα τῆς φωτιᾶς*. Δ. Κ. Α.

—[*Ἀρχ.*] Ἐκαλεῖτο *πυράγρα* ἓν τῶν τεσσάρων εἰδῶν τῆς παρατάξεως τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἔχον τὸ σχῆμα τῆς πυράγρας τῶν σιδηρουργῶν, πρὸς σύλληψιν τῶν ἀντιπάλων. Ν. Σ. Λ.

πυραζίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἑξαμελῶν ἑτεροκυκλικῶν ἑνώσεων μετὰ δύο ἑτεροατόμων. Ἔχει τὸν τύπον:

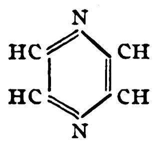

καὶ ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν ἕνωσιν σειρᾶς ὅλης σωμάτων, ἅτινα καλοῦνται *πυραζινικὰ σώματα* καὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ πυρηνικοῦ τούτου συμπλέγματος. Τοιαῦτα παράγωγα τῆς πυραζίνης εἶναι ἡ *πιπεραζίνη*, ἡ *κινοξαλίνη* κ. ἄ. Ἡ πυραζίνη εἰς συνήθη θερμοκρασίαν εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν, τήκεται εἰς 52° πρὸς ἰσχυρῶς φωτοθλαστικὸν ὑγρὸν καὶ βράζει εἰς 116°. Κέκτηται βασικὰς ἰδιότητας. Σ. Γ.

πυραζινικὰ *σώματα* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται τὰ διάφορα παράγωγα τῆς *πυραζίνης* (βλ. λ.).

πυραζόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *πυραζόλιον*.

πυραζολίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

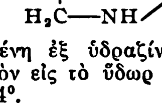

παρασκευαζομένη ἐξ ὑδραζίνης καὶ ἀκρολεΐνης. Ὑγρὸν διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ βασικῶν ἰδιοτήτων. Βράζει εἰς 144°. Σ. Γ.

πυραζόλιον (τό), ἢ *πυραζόλη* (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἑτεροκυκλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

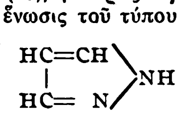

παρασκευαζομένη συνθετικῶς ἐξ ἀκετυλενίου καὶ διαζωμεθανίου. Εἶναι ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα, διαλυτὸν εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὴν ἀλκοόλην. Κέκτηται ὀσμὴν πυριδινικὴν καὶ γεῦσιν πικράν. Τήκεται εἰς 70° καὶ βράζει εἰς 185°. Σχηματίζει εὐκόλως διασπώμενα ἅλατα, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα παράγωγα. Σ. Γ.

πυραζολόναι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Τάξις ὀργανικῶν ἑνώσεων, ἀποτελουμένη ἐξ ὀξυγονούχων παραγώγων τοῦ *πυραζολίου*. Παρασκευάζονται κατὰ διαφόρους συνθετικὰς μεθόδους. Εἰς τὴν τάξιν τῶν πυραζολονῶν ἀνήκουν γνωστότατα σώματα, ὡς ἡ φαινυλομεθυλοπυραζολόνη, ἡ φαινυλοδιμεθυλοπυραζολόνη (ἀντιπυρίνη), ἡ διμεθυλοαμινοαντιπυρίνη (πυραμιδόνη) κλπ. Σ. Γ.

Πυράθι, ἢ ***Ἀπυράθι*** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τεφελίου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 144. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο, κείμενον εἰς τὰς ὄχθας παραποταμίου τοῦ Ἀναποδάρη, τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία *Πύρανθος*. Ε. Γ.

Πυραὶ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη πόλις τοῦ Λατίου, ἴσως ἔχουσα σχέσιν πρὸς τοὺς *Πυραίους*, λαὸν τῆς Ἰλλυρίας. Ν. Σ. Λ.

Πυραία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἱερὸν ἄλσος παρὰ τὴν Σικυῶνα, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ἑώρταζον κεχωρισμένοι ἀλλήλων τὴν ἑορτὴν τὴν καλουμένην *Νυμφῶνα*. Ν. Σ. Λ.

Πύραιθοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἐκαλοῦντο οἱ Πέρσαι, ὡς λατρεύοντες τὸ πῦρ. Ὁ ναός των ὠνομάζετο *πυραιθεῖον*. Ν. Σ. Λ.

Πυραϊκός. Ζωγράφος τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων, εἰκονίσας κουρεῖον, ὀψώνια, ὄνους κ.τ.τ. καὶ ὀνομασθεὶς χλευαστικῶς *ρυπαρογράφος* ἀντὶ ρωπογράφος. Τὸ ὄνομά του φέρεται καὶ *Πυρεϊκὸς* καὶ *Πειραϊκός*. Ν. Σ. Λ.

Πυραίχμης [*Μυθολ.*]. Ἡγεμὼν τῶν ἀγκυλοτόξων Παιόνων, ἐπίκουρος τῶν Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου. Α. Θ. Σ.

πυράκανθα (ἡ) (Pyracantha) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Αἱ πυράκανθαι εἶναι δενδρύλλια ἢ θάμνοι ἀνεπτυγμένοι μὲ φύλλα ἔμμονα ἢ εὔπτωτα, ἁπλᾶ, λοβοειδῆ καὶ ὀδοντωτὰ κατὰ τὴν περιφέρειάν των. Τὰ ἄνθη εἶναι διατεταγμένα κατὰ κορύμβους. Ὁ κάλυξ εἶναι κωδωνοειδὴς καὶ φέρει 5 σέπαλα, ἡ δὲ στεφάνη φέρει 5 πέταλα. Οἱ στήμονες εἶναι 20—30. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: *Πυράκανθος ἡ ὀξυάκανθος* (Pyracantha oxyacantha), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας, φθάνον εἰς ὕψος 9 μ. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ διὰ τὰ ὡραιότατα ἁπλᾶ ἢ διπλᾶ λευκὰ ἢ ἐρυθρὰ ἄνθη της, ἅτινα ἀνθοῦσι κατὰ Μάϊον. *Πυράκανθα ἡ ἀζαρόλη* (Pyracantha azarola). Φθάνει εἰς ὕψος 10 μ. περίπου καὶ φέρει φύλλα μικρότερα τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ ἄνθη ἐρυθροκυανᾶ. Δ. Ν. Π.

Πυράκανθα.
[Ἀριστερά: *ἡ ὀξυάκανθος*. Δεξιὰ *ἡ ἀζαρόλη*.]

πυράκμων, —ονος (ὁ). Ἐπικρατήσασα κοινὴ ὀνομασία, ἀντὶ τῆς παραδεδεγμένης ἐν τῇ στρατιωτικῇ γλώσσῃ *ἑστία* ἢ *ὀπαία*, ἐφ' οὗ διατίθεται διὰ τὰ ἐμπροσθογεμῆ φορητὰ ὅπλα τὸ καψύλιον (βλ. *ἐμπυρεύς*), διὰ τὴν ἀνάφλεξιν τοῦ γεμίσματος. Κ. Δ.

Πυράκμων [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν Κυκλώπων, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐπλάσθη ἐκ τῶν ἀσχολιῶν αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

πυρακτῶ (—όω)· θερμαίνω μέχρι καύσεως, καθιστῶ τι διάπυρον· || ἐπὶ μετάλλου, μέχρις ἐρυθρώσεως. «καῦσις διὰ σιδήρου πεπυρακτωμένου».

πυράκτωσις, —εως (ἡ)· θέρμανσις μετάλλου μέχρις ἐρυθρώσεως: «πυράκτωσις σιδήρου».

Πυράλαοι *νῆσοι* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσοι τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ πελάγους Ἀφρικανικῆς παραλίας τῆς Ἀζανίας. Ταυτίζονται πρὸς τὰς συγχρόνους Lamou καὶ Manda τῆς Ἀγγλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Σ. Ε. Λ.

πυράλη (ἡ) [*Ζῳολ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν ἐντόμων τοῦ γένους *πυραλίς* (βλ. λ.).

πυραλίς, —ίδος (ἡ) (Pyralis) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων μικρολεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραλιδῶν*. Πολλάκις *πυραλίδες* ὀνομάζονται κοινῶς διάφορα εἴδη μικρολεπιδοπτέρων, ὡς ἡ *σπαργανότις τῆς ἀμπέλου*, ἡ *καρποκάψα*, ἡ *πύραυστος*. Ε. Τ. Ε.

πυραλίδαι (οἱ) (Pyralidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων, περιλαμβάνουσα πολυάριθμα εἴδη, ἐξηπλωμένα κυρίως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Αἱ κάμπαι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον φυτοφάγοι, συνενοῦν δὲ φύλλα καὶ κρύπτονται ἐντὸς αὐτῶν. Ε. Τ. Ε.

πυραλλόλιθος (ὁ) (Purallolith) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν προϊὸν ἀλλοιώσεως τοῦ αὐγίτου πρὸς τάλκην καὶ διατηροῦν εἰσέτι τὴν κρυσταλλικὴν μορφὴν τοῦ ἐξ οὗ προκύπτει ἀρχικοῦ ὀρυκτοῦ ὑπὸ τύπον ψευδομορφώσεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Grenville τοῦ Καναδᾶ. Γ. Β.

Πυραμὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 299. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πυραμεῖς, —ίδος (ἡ) (Pyrameis) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νυμφαλιδῶν*. Αἱ κάμπαι ζοῦν ἐπὶ διαφόρων αὐτοφυῶν καὶ ἐνίοτε καὶ καλλιεργουμένων φυτῶν. Ἐνδείκνυνται κατ' αὐτῶν ἡ χρῆσις τῶν ἁλάτων τοῦ ἀρσενικοῦ. Ε. Τ. Ε.

Πυραμίδες [*Γεωγρ.*]. Περιοχὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγγὺς τῆς πόλεως *Γκίζας*, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων φαραωνικῶν πυραμίδων (βλ. λ. *Αἴγυπτος*).

— ***πυραμίδων, μάχη τῶν*** — [*Στρατ. Ἱστ.*]. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου εἰς Αἴγυπτον τῷ 1798 (βλ. λ. *Διευθυντηρίου πόλεμοι*), ἅμα ὡς οἱ Γάλλοι (περὶ τὰς 35.000 ἄνδρες) κατέλαβον τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἤρχισαν προχωροῦντες πρὸς νότον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς καταλήψεως τοῦ Καΐρου, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀριστερὰν ὄχθην (δυτικὴν) τοῦ Νείλου, εὑρέθησαν παρὰ τὰς πυραμίδας πρὸ τῶν Μαμελούκων, τῶν μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν ἐκ τοῦ χωρίου Chébreiss (Κιμπρικίτ), συγκεντρωθέντων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μουρὰτ βέη, καὶ ταχθέντων μὲ τὸ δεξιόν των (20.000 γιανίτσαροι καὶ 40 πυροβόλα) στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ Νείλου, τὸ δ' ἀριστερόν των (10.000 ἔφιπποι Μαμελοῦκοι) στηριζόμενον ἐπὶ τῶν Πυραμίδων. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης (ἀνατολικῆς) τοῦ Νείλου εὑρίσκοντο ἕτεροι 1.000 ἱππεῖς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰμπραὴμ βέη, ἕτοιμοι νὰ ὁδηγήσωσιν εἰς Συρίαν τὰ γυναικόπαιδα καὶ τὰς περιουσίας τῶν Μαμελούκων, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐνικῶντο οἱ Μαμελοῦκοι παρὰ τὰς Πυραμίδας, καθ' ὅσον τότε ἡ κατάληψις τοῦ Καΐρου ἦτο βεβαία. Διεξήχθη τότε ἀγών, ἀποκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος *Μάχη τῶν Πυραμίδων*, τῆς 21ης Ἰουλίου 1798. Ὁ στρατηγὸς Ναπολέων Βοναπάρτης, ἀφοῦ προηγουμένως, δεικνύων τὰς Πυραμίδας, προσεφώνησε τοὺς στρατιώτας του διὰ τῆς γνωστῆς προσλαλιᾶς «Στρατιῶται!! σκεφθῆτε ὅτι ἐκ τοῦ ὕψους τῶν μνημείων τούτων σᾶς βλέπουσι 40 ὁλόκληροι αἰῶνες», παρέταξε τὸν στρατόν του κατὰ μέτωπον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πλείονα πυρά, μὲ τὴν ρητὴν ὅμως ἐντολὴν νὰ μὴν ἀρχίσωσιν οἱ ἄνδρες προώρως τὸ πῦρ, ἀλλὰ νὰ τηρήσωσι τὴν ψυχραιμίαν των καὶ ν' ἀναμείνωσι τὴν προσέγγισιν τῶν Μαμελούκων μέχρις ἐγγυτάτης ἀποστάσεως, καίτοι τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο πολὺ εὔκολον διὰ στρατὸν ἐξοικειωθέντα ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὴν ὁρμητικὴν προχώρησιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐφόδου.

Ὁ Μουρὰτ βέης ἐπῆλθε διὰ τῶν ἐφίππων Μαμελούκων κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Γάλλων, καὶ πρὸς στιγμὴν ἐπέφερε μεγάλην ἀταξίαν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως, σχηματισθέντων τῶν *τετραγώνων*, ἐθερίσθησαν διὰ τοῦ πυρὸς οἱ Μαμελοῦκοι κυριολεκτικῶς, ὡσανεὶ τὰ πυρὰ ταῦτα ἐξεπέμποντο ἐκ φρουρίου, κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν συγγραφέων τινῶν. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν Μαμελούκων, ὅπως ἐπιτύχωσι διείσδυσίν τινα μεταξὺ τῶν γαλλικῶν τετρα-

Digitized by Google

γώνων ἀπέτυχον πλήρως, καθόσον τὰ τετράγωνα ταῦτα ἦσαν θαυμασίως κατανεμημένα κατὰ τρόπον, ὥστε ἀλληλοεπλαγιοφυλάσσοντο τελείως. Χαρακτηριστικὸν ἦτο τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν Μαμελούκων, μὴ ἀποθαρρυνομένων, ἀλλὰ φθανόντων μέχρις αὐτῆς τῆς ἀκῆς τῶν γαλλικῶν λογχῶν. Ἀφοῦ ἐφονεύθησαν, ἢ μᾶλλον ἐκρεουργήθησαν, περὶ τὰς 7.000 Μαμελοῦκοι, οἱ ἀπομείναντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Μουράτ, ὑπεχώρησαν κακοὶ κακῶς, ἐπιζητήσαντες τὴν φυγὴν κολυμβῶντες διὰ τοῦ Νείλου. Οἱ Μαμελοῦκοι ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου ἀποσκευὰς καὶ περιουσίας των, τὰς διασωθείσας δ' ἐκ τοῦ πυρὸς κατέλαβον οἱ Γάλλοι. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πυραμιδικός, *—ή, —όν* ὁ ἔχων σχῆμα πυραμίδος, πυραμιδοειδής.

— **πυραμιδικὰ δεμάτια** *['Ανατομ.].* Ἡ προσθία καὶ ἡ πλαγία δέσμη τῆς λευκῆς οὐσίας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ διαιρεῖται ἑκατέρα εἰς δύο φυσιολογικὰ δεμάτια, τὸ *πρόσθιον* καὶ τὸ *πλάγιον πυραμιδικὸν δεμάτιον.* Καὶ τὸ μὲν πρόσθιον πυραμιδικὸν δεμάτιον, ἢ τοῦ Türk, πορεύεται ἐν τῇ ἔσω μοίρᾳ τῆς προσθίας δέσμης, τὸ δὲ πλάγιον ἐν τῇ ὀπισθίᾳ μοίρᾳ τῆς πλαγίας δέσμης. Ἀμφότερα δὲ διαβιβάζουσι τὰς προαιρετικὰς διεγέρσεις εἰς τὰ κινητικὰ κύτταρα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ δι' αὐτῶν εἰς τοὺς προαιρετικοὺς μῦς. Ἐντεῦθεν δ' αἱ ἶνες τοῦ τε προσθίου καὶ τοῦ πλαγίου πυραμιδικοῦ δεματίου ἐκφύονται ἐκ τῶν πυραμοειδῶν κυττάρων τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κυρίως ἐκ τῆς προσθίας κεντρικῆς ἕλικος· φέρονται δ' εἶτα ὁμοῦ ἐπὶ τὰ κάτω διὰ μέσου τοῦ ἐγκεφάλου (ἔσω κάψης, σκέλους τοῦ ἐγκεφάλου, γεφύρας) μέχρι τοῦ προμήκους, ἔνθα σχηματίζουσι δύο ἐπάρματα, τὰς *πυραμίδας.* Ἐν δὲ τῇ κατωτέρᾳ μοίρᾳ τοῦ προμήκους αἱ ἶνες ἑκατέρας πυραμίδος χωρίζονται εἰς δύο δεσμίδας, ὧν ἡ μὲν ἔσω πορεύεται ἐν τῇ ὁμοπλαγίῳ προσθίᾳ δέσμῃ καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον πυραμιδικὸν δεμάτιον (εὐθὺ ἢ ἀχίαστον), ἡ δ' ἔξω, παχυτέρα οὖσα, χιαζομένη μετὰ τῆς ἀντιστοίχου (πλὴν ἐλαχίστων ἰνῶν) μεταβαίνει εἰς τὸ ἀντίθετον ἡμιμόριον, καταλαμβάνουσα τὴν ὀπισθίαν μοῖραν τῆς πλαγίας δέσμης αὐτοῦ. Οὕτω δ' ἰσοϋψῶς τῇ κάτω μοίρᾳ τοῦ προμήκους καὶ ἐντὸς τῆς προσθίας μέσης αὔλακος τελεῖται χιασμὸς τῶν ἔξω πυραμιδικῶν ἰνῶν, ὁ *χιασμὸς τῶν πυραμίδων.* Περαιτέρω δ' ἀμφότερα τὰ πυραμιδικὰ δεμάτια διήκουσι μέχρι τῆς κάτω μοίρας τοῦ ὀσφυϊκοῦ ὀγκώματος, ἀεὶ μᾶλλον λεπτυνόμενα οὐραίως, διότι κατὰ διαστήματα ἶνες αὐτῶν ἀνακάμπτουσιν εἰς τὴν φαιὰν οὐσίαν, ἀπολήγουσαι περὶ τὰ κινητικὰ κύτταρα. Κατὰ ταῦτα δ' αἱ διεγέρσεις τῆς κινητικῆς περιοχῆς τοῦ ἑτέρου τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ ἐγκεφάλου διαβιβάζονται εἰς τὰ κινητικὰ νεῦρα (μῦς) ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ σώματος, κυρίως ὅμως εἰς τὰ τοῦ ἀντιθέτου, εἰς ὃ φέρονται αἱ πλεῖσται τῶν πυραμιδικῶν ἰνῶν. Ι. Π.

— **πυραμιδικαὶ ἕδραι** *[Κρυσταλλ.].* Ὀνομάζονται αἱ ἕδραι τοῦ κρυσταλλικοῦ σχήματος, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν *πυραμίδα* (βλ. λ.). Γ. Β.

—**πυραμιδικὴ ὁδὸς** *['Ανατομ.].* Εἶναι ἡ κυριωτέρα τῶν ὀλιγοσταθμῶν κατιουσῶν νευρικῶν ὁδῶν, αἵτινες ἐκπορεύονται ἐκ τῶν πυραμοειδῶν κυττάρων τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ μετ' ἄλλοτε ἄλλους σταθμοὺς (διακοπάς), ἀπολήγουσι περὶ τὰ κινητικὰ κύτταρα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Αἱ νευρικαὶ ἶνες ταύτης ἐκφύονται ἐκ τῶν πυραμοειδῶν κυττάρων τῆς προσθίας κεντρικῆς ἕλικος καὶ τῶν βάσεων τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω μετωπιαίας ἕλικος, φέρονται διὰ τοῦ ἀκτινωτοῦ στεφάνου εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους, διελαύνουσιν εἶτα τὴν κοιλιακὴν μοῖραν τῆς γεφύρας, ἔνθα διασπῶνται ὑπὸ τῶν ἐγκαρσίων ἰνῶν ταύτης, μεθ' ὃ ἀθροίζονται εἰς τὰς πυραμίδας τοῦ προμήκους· περαιτέρω δ' ἑκάστη πυραμὶς διαιρεῖται εἰς τὸ πρόσθιον ἢ ἀχίαστον καὶ εἰς τὸ πλάγιον ἢ χιαστὸν πυραμιδικὸν δεμάτιον, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς τὰ κινητικὰ κύτταρα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἀφ' ὧν ἄρχονται αἱ κινητικαὶ ῥίζαι τῶν περιφερικῶν νεύρων. Ι. Π.

πυραμιδοειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα πυραμίδος: «λόφος πυραμιδοειδής».—Ἐπίρρ. *πυραμιδοειδῶς.*

πυραμιδόνη (ἡ), ἡ *ἀμιδοπυρίνη,* ἡ *ἀμινοφιβρίνη [Χημ.].* Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἡ 4-*διμεθυλαμινοαντιπυρίνη,* ἥτις ἔχει τὸν τύπον:

$$\begin{array}{c}(CH_3)_2N.C{=\!=\!=}C.CH_3\\ |\qquad\qquad |\\ OC.N\,(C_6H_5)\,N.CH_3\end{array}$$

Ἀποτελεῖ ὑποκιτρίνην κρυσταλλικὴν κόνιν, γεύσεως ἀσθενέστατα πικρᾶς, διαλυτὴν εἰς τὸ ὕδωρ, τηκομένην εἰς 108°. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντινευραλγικὸν καὶ ἀντιπυρετικὸν φάρμακον, μὴ βλάπτον τὴν καρδίαν. Σ. Γ.

πυραμίς, *—ίδος* (ἡ)· σχῆμα στερεοῦ ἔχοντος βάσιν πολυγωνικήν, πλευρὰς δὲ ἰσοσκελῆ τρίγωνα καταλήγοντα εἰς κοινὴν κορυφήν· || πᾶν κατασκεύασμα ἔχον τοιοῦτον σχῆμα· || ἰδίᾳ, ἕκαστον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχαιοτάτων μνημείων ἢ τάφων, ἔχον τοιοῦτον σχῆμα (βλ. λ. *Αἴγυπτος*).

— *[Μαθημ.]* Καλεῖται *πυραμὶς* τὸ στερεόν, τοῦ ὁποίου ἡ μία ἕδρα εἶναι ἓν οἱονδήποτε πολύγωνον, αἱ δὲ ἄλλαι τρίγωνα ἔχοντα βάσιν μὲν τὰς πλευρὰς τοῦ πολυγώνου, κορυφὴν δὲ κοινὴν εἰς σημεῖον ἐκτὸς τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πολυγώνου κείμενον. Ἡ πολυγωνικὴ ἕδρα τῆς πυραμίδος καλεῖται *βάσις* αὐτῆς, ἡ δὲ κοινὴ τῶν λοιπῶν ἑδρῶν κορυφή, *κορυφὴ* τῆς πυραμίδος. Ἡ πυραμὶς καλεῖται τριγωνική, τετραγωνικὴ κτλ., ἐφόσον ἡ βάσις της εἶναι τρίγωνον, τετράγωνον κτλ. Ἐὰν ἡ βάσις τῆς πυραμίδος εἶναι κανονικὸν πολύγωνον, αἱ δὲ λοιπαὶ ἕδραι αὐτῆς ἴσαι μεταξύ των, ἡ πυραμὶς λέγεται κανονική, ἡ δὲ ἐκ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἀγομένη κάθετος πίπτει εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τῆς βάσεως. Ὁ ὄγκος πάσης πυραμίδος ἰσοῦται μὲ τὸ ἐμβαδὸν τῆς βάσεως αὐτῆς ἐπὶ τὸ τρίτον τοῦ ὕψους $\left(B\ \frac{υ}{3}\right)$.

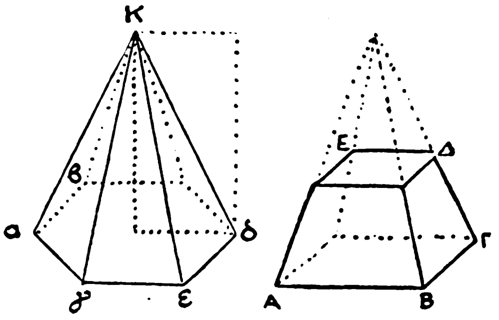

Κανονικὴ πυραμίς. *Κόλουρος πυραμίς.*

Κόλουρος πυραμίς. Ἐὰν πυραμὶς τμηθῇ δι' ἐπιπέδου παραλλήλου πρὸς τὴν βάσιν αὐτῆς, χωρίζεται εἰς δύο τμήματα· ἐκ τούτων τὸ πρὸς τὰ ἄνω εἶναι πυραμὶς ὁμοία πρὸς τὴν ἀρχικήν· τὸ δὲ πρὸς τὰ κάτω ὑπολειπόμενον στερεόν, τὸ ἔχον ὡς βάσεις δύο ὅμοια πολύγωνα, καλεῖται κόλουρος πυραμίς. Ὁ ὄγκος τῆς κολούρου πυραμίδος ἰσοῦται τῷ ἀθροίσματι τῶν ἐμβαδῶν τῶν δύο αὐτῆς βάσεων, σὺν τῇ τετραγωνικῇ ῥίζῃ τοῦ γινομένου τῶν δύο τούτων βάσεων, ἐπὶ τὸ τρίτον τοῦ ὕψους $\left[(B + B' + \sqrt{B.B'})\ \frac{υ}{3}\right]$, ἔνθα τὸ ὕψος ἰσοῦται πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν δύο βάσεων ἀπόστασιν. —Ω.

—*[Κρυσταλλ.]* Ὀνομάζεται *πυραμὶς* τὸ γεωμετρικὸν κρυσταλλικὸν σχῆμα, τοῦ ὁποίου αἱ ἕδραι τέμνουν τὸν κυριώδη ἄξονα καὶ ὡρισμένους ἐκ τῶν δευτερευόντων. Εἰς τὸ κυβικὸν κρυσταλλικὸν σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει κυριώδης ἄξων, διότι καὶ οἱ τρεῖς κρυσταλλογραφικοὶ ἄξονες εἶναι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, δὲν ἐμφανίζεται τοιοῦτον σχῆμα. Εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν καὶ τριγωνικὸν σύστημα ἡ πυραμὶς τέμνει τὸν θεμελιώδη ἄξονα, ὁ ὁποῖος συμπίπτει πρὸς τὸν κατακόρυφον, συγχρόνως δὲ καὶ τοὺς δύο ἐκ τῶν ὁριζοντίων ἀξόνων ἢ καὶ τοὺς τρεῖς. Εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα αἱ ἕδραι τῆς πυραμίδος τέμνουν μετὰ τοῦ κυριώδους ἄξονος καὶ τοὺς δύο ὁριζοντίους (πυραμὶς πρώτης τάξεως), ἢ μόνον τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν (πυραμὶς δευτέρας τάξεως). Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κρυσταλλογραφικὰ συστήματα, ἤτοι τὸ ῥομβικόν, μονοκλινὲς καὶ τρικλινές, αἱ ἕδραι τῆς κυραμίδος τέμνουν καὶ τοὺς τρεῖς συγχρόνως κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας. Καὶ εἰς μὲν τὸ ῥομβικὸν σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ κρυσταλλογραφικοὶ ἄξονες εἶναι κάθετοι πρὸς ἀλλήλους, αἱ τέσσαρες ἕδραι τῆς πυραμίδος εἶναι ἴσαι. Εἰς τὸ μονοκλινὲς ὅμως σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἷς ἐκ τῶν ἀξόνων σχηματίζει μετὰ τοῦ ἄλλου γωνίαν διάφορον τῆς ὀρθῆς, αἱ ἕδραι τῆς πυραμίδος εἶναι ἀνὰ δύο ἴσαι, καθόσον ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ὀξεῖαν ἢ τὴν ἀμβλεῖαν γωνίαν τῶν ἀξόνων τούτων καὶ τοιουτοτρόπως ἡ πυραμὶς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἡμιπυραμίδας. Τέλος, εἰς τρικλινὲς σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ οἱ τρεῖς κρυσταλλογραφικοὶ ἄξονες κλίνουν πρὸς ἀλλήλους, ἑκάστη πυραμιδικὴ ἕδρα εἶναι διάφορος τῆς ἄλλης, ἡ δὲ πλήρης πυραμὶς ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας τεταρτοπυραμίδας. Γ. Β.

— *[Γεωδ.]* Τὰ τριγωνομετρικὰ Ι καὶ ΙΙ τάξεως ἐπισημαίνονται διὰ ξυλίνων σημάτων, καλουμένων *πυραμίδων,* ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν. Αἱ πυραμίδες ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ τοὺς τέσσαρας πόδας (χαδρόνια διαστάσεων 6 μ.×0,12×0,12 συνήθως), ἀπὸ τὴν κεφαλὴν (κοινῶς *παππᾶ*), κυτίον κατασκευαζόμενον συνήθως ἐκ σανίδων τετραγωνικῆς τομῆς καὶ βεβαμμένον δι' αἰθάλης, καὶ ἀπὸ τὰς πλευρὰς τῆς πυραμίδος, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ λευκὸν τμῆμα τοῦ σήματος καὶ χρησιμεύουσι διὰ τὸν σύνδεσμον τῶν ποδῶν καὶ τὴν σταθεροποίησιν αὐτῆς. Κάτωθεν τῆς πυραμίδος καὶ εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς κατασκευάζεται βάθρον, διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ θεοδολίχου καὶ ἐνίοτε τοῦ ἡλιοτροπίου, ὅταν ὑφίσταται τοιαύτη ἀνάγκη. Αἱ διαστάσεις τῶν τοιούτων σημάνσεων ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῆς τάξεως τοῦ τριγωνομετρικοῦ σημείου. Τὰ διάφορα κράτη χρησιμοποιοῦσι καὶ ἴδιον τύπον πυραμίδος. Παρ' ἡμῖν κατηργήθη τὸ σύστημα τῶν ξυλίνων πυραμίδων διὰ τὰ σημεῖα Ι καὶ ΙΙ τάξεως καὶ χρησιμοποιεῖται ἤδη τὸ σύστημα τῶν βάθρων ἐκ μπετόν, ὕψους ὑπὲρ τὸ ἔδαφος 1,20 μ. καὶ τετραγωνικῆς διατομῆς πλευρᾶς 0,40 μ. Ἡ παρατήρησις τῶν τοιούτων σημάτων (Ι καὶ ΙΙ τάξεως) ἐκτελεῖται πάντοτε δι' ἡλιοτροπίου. Κ. Χ. Α.

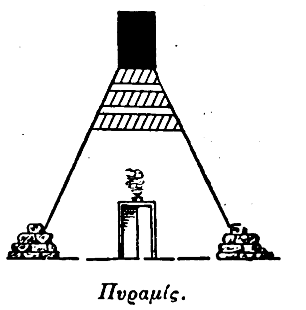

Πυραμίς.

—*[Στρατ.]* Σχηματισμὸς εἰς *πυραμίδας* καλεῖται ἡ ἀνὰ τρία τυφέκια ἀγκίστρωσις αὐτῶν, ὥστε διὰ τῆς ἀλληλοϋποστηρίξεώς των νὰ συγκρατῶνται ὄρθια ἐν σχήματι πυραμίδος. Ὁ σχηματισμὸς τῶν πυραμίδων ἦτο συνηθεστάτης χρήσεως κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχάς, διαρκουσῶν τῶν στάσεων καὶ τῶν καταυλισμῶν τοῦ στρατεύματος, σήμερον ὅμως, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μικροῦ διαμετρήματος ἐπαναληπτικῶν τυφεκίων (παρ' ἡμῖν τῶν μάνλιχερ ἀπὸ τοῦ 1907), ὁ σχηματισμὸς εἰς πυραμίδας ἀπαγορεύεται, καθὸ ἐπιφέρων κάμψιν τῆς κάννης τοῦ τυφεκίου, ἥτις ἐπέρχεται κατὰ πᾶσαν στήριξιν τοῦ τυφεκίου διὰ τοῦ ἄκρου του μόνον. Ν. Θ. Κ.

—*['Ανατομ.] Πυραμίδες προμήκους.* Αὗται ἀποτελοῦσι δύο κυλινδροειδῆ ἐπάρματα ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ προμήκους, ἑκατέρωθεν τῆς προσθίας μέσης αὔλακος· παριστῶσι δὲ τὴν πρὸς τὰ ἄνω συνέχειαν τοῦ προσθίου καὶ τοῦ πλαγίου πυραμιδικοῦ δεματίου τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἐκ τοῦ κάτω τριτημορίου τοῦ ἔσω χείλους τῶν πυραμίδων ἐκπορεύονται δεσμίδες (3—6), αἵτινες χιαζόμεναι ἐν τῷ πυθμένι τῆς προσθίας μέσης αὔλακος, ἐπὶ ἔκτασιν 6—7 χλ., ἀπεργάζονται τὸν *χιασμὸν τῶν πυραμίδων.* Ι. Π.

Πυραμίδες νεφρικαί· βλ. λ. *μαλπιγιαναὶ πυραμίδες.*

Πυραμὶς παρεγκεφαλίδος. Ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων λοβίων τοῦ κάτω σκώληκος τῆς παρεγκεφαλίδος, ἀπαρτιζόμενον ἐξ 6—7 τοξοειδῶν ἑλίκων καὶ οὗ τὰ πλάγια μεταβαίνουσιν εἰς λεπτὸν πέταλον, τὰς *πτέρυγας τῆς πυραμίδος.*

Πυραμὶς τοῦ τυμπάνου τοῦ ὠτός. Μικρὸν κωνοειδὲς καὶ κοῖλον ἔπαρμα ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος (μαστοειδοῦς) τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου (τοῦ ἔσω ὠτός). Ι. Π.

πυραμοειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ἄλλως *πυραμιδοειδής* (βλ.λ.).

— *['Ανατομ.] Πυραμοειδῆ κύτταρα.* Ταῦτα ἀποτελοῦσι συστατικὸν τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ εἶναι τὰ μὲν τηλεφόνια (μετὰ μακροῦ νευράξονος), τὰ δὲ βραχυαξόνια (μετὰ βραχέος νευράξονος), ἔχουσι δὲ ποικίλον μέγεθος καὶ διακρίνονται εἰς μεσομεγέθη καὶ εἰς μεγάλα (γιγάντεια) πυραμοειδῆ κύτταρα· τὰ μείζονα δ' αὐτῶν εὕρηνται ἐν ταῖς κεντρικαῖς ἕλιξιν.

Πυραμοειδὲς ὀστοῦν. Ὀστοῦν τοῦ 1ου στοίχου τοῦ καρποῦ τῆς χειρός, ἔχον τέσσαρας ἀρθρικὰς ἐπιφανείας.

Πυραμοειδὴς ἀπόφυσις. Ἀπόφυσις τοῦ ὑπερῴου ὀστοῦ, ἐξορμωμένη ἐκ τοῦ ὀπισθίου πέρατος τῆς γωνίας, καθ' ἣν ἑνοῦνται τὰ δύο πέταλα τοῦ ὀστοῦ τούτου.

Πυραμοειδὴς μῦς τῆς κοιλίας. Μικρὸς μῦς τρίγωνος ἐν τῷ προσθίῳ κάτω μέρει τῆς κοιλίας, ἑκατέρωθεν τῆς λευκῆς γραμμῆς, ἔχων τὴν μὲν βάσιν πρὸς τὰ κάτω, τὴν δὲ κορυφὴν πρὸς τὰ ἄνω. Ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἡβικοῦ ὀστοῦ μεταξὺ τοῦ ἡβικοῦ φύματος καὶ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συμφύσεως, στενούμενος δὲ πρὸς τὰ ἄνω διήκει συνήθως μέχρι τοῦ μέσου τῆς ἡβομφαλικῆς γραμμῆς, ἔνθα καταφύεται εἰς τὴν λευκὴν γραμμήν.

Πυραμοειδὴς μῦς τῆς πυέλου ἢ *ἀπιοειδής.* Οὗτος ἔχει σχῆμα ἀποπεπλατυσμένου ἀπίου ἢ κώνου, οὗ τὸ μὲν πλατύτερον ἥμισυ (βάσις) κεῖται ἐντὸς τῆς ἐλάσσονος πυέλου, τὸ δὲ στενότερον ἥμισυ ἐν τῇ γλουτιαίᾳ χώρᾳ ὑπὸ τὸν μέγαν γλουτιαῖον μῦν. Ἐκφύεται δ' ὀδοντωμάτων ἐκ τοῦ 2ου, 3ου καὶ 4ου προσθίου ἱεροῦ τρήματος, ἐξέρχεται τῆς πυέλου διὰ τοῦ μείζονος ἰσχιακοῦ τρήματος καὶ καταφύεται παρὰ τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ μείζονος τροχαντῆρος. Στρέφει τὸν μηρὸν πρὸς τὰ ἔξω.

Πυραμοειδὴς μῦς τῆς ῥινός. Δεσμὶς μυϊκή, ἥτις ἐκπορευομένη ἐκ τῶν μετωπιαίων μυῶν φέρεται πρὸς τὰ κάτω ἐπὶ τὴν ῥάχιν τῆς ῥινὸς καὶ προσφύεται εἰς τὴν ἀπονεύρωσιν ταύτης καὶ ἐνίοτε εἰς τὰ ῥινικὰ ὀστᾶ. Ι. Π.

Πύραμος *[Μυθολ.]·* βλ. λ. *Θίσβη.*

Πύραμος *['Αρχ. Γεωγρ.].* Εἷς τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ

Digitized by Google

τῶν ὑπορειῶν τοῦ Ἀντιταύρου παρὰ τὴν Ἀραβισσὸν (νῦν Γιαρπούζ), ἐν Καταονίᾳ τῆς Καππαδοκίας, καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ. διασχίζει βαθεῖαν κοιλότητα τοῦ Ταύρου καὶ ἐκβάλλει ἐπὶ τῆς Β. παραλίας τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου (νῦν κόλπος τῆς Ἀλεξανδρέττας), ἐγγύτατα καὶ πρὸς Δ. τῆς Μαλλοῦ (νῦν Καραδὰς-Μπουρνοῦ). Τὸ παλαιότερον ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Λευκόσυρος*. Εἶναι πλούσιος εἰς ἰχθῦς καὶ σταδιαῖος τὸ εὖρος. Τὸ δὲ ρεῦμά του ὁρμητικώτατον, εἰς τρόπον ὥστε «τῷ καθιέντι ἀκόντιον ἄνωθεν εἰς τὸν βόθρον ἡ βία τοῦ ὕδατος ἀντιπράττει τοσοῦτον, ὥστε μόλις βαπτίζεσθαι» (*Στράβ.* XII, 536). Ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ ὕψους καὶ τῆς ὁρμητικότητος αὐτοῦ, ἡ ὑπ' αὐτοῦ συμπαρασυρομένη ἰλὺς τοιαύτας συνεπιφέρει προσχώσεις, ὥστε κατὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ μεταβάλλει τὴν πρόσοψιν τῆς παραλίας, κατά τινα δὲ χρησμόν, διατηρηθέντα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (V, 53), θὰ ἔλθῃ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν «ὁ ἀργυροδίνης Πύραμος προχέων, ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵξηται». Σήμερον καλεῖται *Δζιχούν*· δεχόμενος δὲ τὰ ὕδατα τοῦ Κχουρμὰν-σοῦ (τοῦ Κοιράνου ἢ Σάρου ἢ Σινάρου τῶν ἀρχαίων, ὅστις ὅμως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πτολεμαίου εἶχεν ἰδίαν ἐκβολήν, ἐγγύτατα καὶ δυτικῶς τοῦ Πυράμου), ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἀλεξανδρέττας, ἐγγύτατα καὶ πρὸς Δ. τοῦ Καραδὰς-Μπουρνοῦ. Α. Θ. Σ.

πυραμοῦς, *—οῦντος* (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἐκ πεφρυγμένου σίτου καὶ μέλιτος πλακοῦς, ἡ σιταρόπιττα· ἐδίδετο εἰς τὸν παραμένοντα ἄγρυπνον ἐν παννυχίδι καὶ εἰς τὸν μᾶλλον ἀκούραστον χορευτὴν κατὰ τὴν ἑορτὴν τὰ Χαρίσια. Ν. Σ. Λ.

Πύρανθος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις μικρὰ τῆς Κρήτης περὶ τὴν Γόρτυνα (*Στέφ. Βυζάντ.*). Τοποθετεῖται παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου *Πυράθι*. Ε. Γ.

πυρανθρόνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *διανθρακινονύλαι*.

πυρανθρόνιον (τὸ) [*Χημ.*]. Συνθετικὸν χρῶμα (βλ. *διανθρακινονύλαι*).

πυρανόμετρον (τό). Ὄργανον μετρήσεως τῆς θερμικῆς ἀκτινοβολίας.

πυραντιμονικὸν ὀξὺ *καὶ ἅλατα* [*Χημ.*]· βλ. *ἀντιμόνιον*.

πυραντόνη (ἡ) [*Χημ.*]· βλ. *κυκλοεξανόνη* καὶ *διακετοναλκοόλη*.

πυραργυλλίτης (ὁ) (Pyrargillit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἐνδιάμεσον προϊὸν μετουσιώσεως τοῦ κορδιερίτου πρὸς μαρμαρυγίαν ἢ χλωρίτην, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται διὰ τῆς χημικῆς ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Helsingfors. Γ. Β.

πυραργυρίτης (ὁ) (Pyrargyrit), ἢ ***ἀργυροθρόσης*** [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου $Ag_3 Sb S_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους μορφῆς πυραμιδικῆς καὶ πρισματικῆς, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς ψευδομορφώσεις κατὰ ἀργυρίτην. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως σκληθρώδη, σκληρότητα 2 ½—3, εἰδικὸν βάρος 5,85, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα κοκκινίζον κυανότεφρον ἕως σιδηρόμαυρον. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον καὶ σύνηθες μετάλλευμα ἀργύρου μὲ περιεκτικότητα εἰς ἄργυρον 60 % καὶ εἰς ἀντιμόνιον 22,2 %, ἐμφανίζεται δὲ ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν μετ' ἄλλων ὀρυκτῶν τοῦ ἀργύρου εἰς τὸ St. Andreasberg, Freiberg, τὸ Μεξικόν, τὴν Χιλὴν κ. ἀ. Γ. Β.

πυραρσενικικὸν ὀξὺ [*Χημ.*]· βλ. *ἀρσενικόν*.

πυράρχης (ὁ) [*Ναυτ.*]. Ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος ὑπαξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ὑπόλογος ἔναντι τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιστασίας τοῦ πυροβολικοῦ διὰ πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τοὺς πυροβολητάς. Παλαιότερον *ἀρχιπυροβολιστὴς* λεγόμενος, ἦτο ἐπιφορτισμένος κατὰ τὰς ἀπάρσεις καὶ τὰς ἀγκυροβολίας τὸν χειρισμὸν τῶν ἁλύσεων, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ πρωρέως διὰ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ἀγκύρας. Ἐπὶ τῶν μικρῶν πλοίων ἠδύνατο νὰ ἐκτελῇ καὶ καθήκοντα ὁπλονόμου. Σ. Ε. Λ.

Πύρασος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὁμηρικὴ πόλις τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιώτιδος (Ἰλ. Β, 695), οὕτως ὀνομασθεῖσα ἐκ τῶν πέριξ σιτοφόρων πεδίων (*Στέφ. Βυζάντ.*). Ὁ Στράβων (Θ, 435), κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁποίου ὁ Πύρασος ἦτο κατεσκαμμένος, τὸν τοποθετεῖ μεταξὺ Ἄλου (Ἁλμυροῦ) καὶ Πύρρας ἄκρας, κατὰ τὸ τέρμα τῆς ὑπὸ τὰς Φθιώτιδας Θήβας πεδιάδος. Ὁ Ν. Γεωργιάδης («Θεσσαλία» 1830, σ. 336) τοποθετεῖ τὰς μὲν Θήβας εἰς τὸν λόφον Ἀκίτσι, ὅπου ἐρείπια, τὸν δὲ Πύρασον παρὰ τὸ χωρίον Καραμπάσι (πλάτ. 39° 17′ 45″ Β., μήκ. 22° 53′ 55″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2556: Gulf of Volo) κατὰ τὸν Β. μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ. Σ. Ε. Λ.

πυρασφάλεια (ἡ)· ἀσφάλεια κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ἀπὸ τοῦ πυρός.

—[*Ἐγκυκλ.*]. Βλ. λ. *ἀσφάλεια*.

πυρασφαλιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυρασφάλειαν: «πυρασφαλιστικὴ ἑταιρεία».

πυραυλὶς (ἡ)· ναυτ., παλαιὰ ὀνομασία τῶν ἐμπροσθογεμῶν πιστολίων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ.

πύραυλος (ὁ)· τὸ σύνηθες πυροτέχνημα, ρουκέττα: «πύραυλος φωτοβόλος, — πολεμικός».

—[*Ἐγκυκλ.*] Εἶδος πυροτεχνήματος ἐκσφενδονιζομένου κατὰ τὴν νύκτα εἰς μέγα ὕψος καὶ ἐκρηγνυομένου εἰς τὸν ἀέρα. Ἀποτελεῖται ἐκ κυλινδρικοῦ σωλῆνος ἐκ ναστοχάρτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ εὔφλεκτος ὕλη, φέρει δὲ ὄπισθεν ξυλίνην λαβήν. Κατὰ τὴν ἔκρηξίν του παράγονται φωτεινοὶ ἀστέρες, ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ κτλ. Πρακτικὴ χρῆσις τῶν πυραύλων (σκυτιλλίδων) γίνεται ὑπὸ τῶν κινδυνευόντων πλοίων πρὸς αἴτησιν βοηθείας.

—[*Στρατ.*] Οἱ *πύραυλοι* (κοιν. *ρουκέττες*) εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πυροβόλα καὶ συνάμα βλήματα, διότι ἡ ἐνεργὸς δύναμις εἰς τούτους παράγεται καθ' ὃν χρόνον κινοῦνται. Οἱ πολεμικοὶ πύραυλοι ἦσαν μεγάλων διαστάσεων καὶ κατεσκευάζοντο ἐκ πεταλείου σιδήρου. Οὗτοι ἀντὶ ἄγγους ἔφερον συνήθως βολιδοθήκας καὶ σφαιρικὰς ἢ ἐπιμήκεις ὀβίδας ἢ καὶ βόμβας πεπληρωμένας διὰ βολίδων τυφεκίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε πυρῖτις κυνηγίου. Τὸ ἄγγος τῶν ἐμπρηστικῶν πυραύλων ἦτο πεπληρωμένον διὰ πυροπολίου. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ πολεμικοὶ πύραυλοι διῃροῦντο εἰς πυραύλους πολιορκίας, πεδίου καὶ ὀρεινούς. Οἱ πύραυλοι πολιορκίας ἦσαν διαμέτρου 9 καὶ 12 ἑκατ., οἱ δὲ τοῦ πεδίου καὶ οἱ ὀρεινοὶ τῶν 6 χιλ. Κατὰ καιροὺς κατεσκευάζοντο πύραυλοι ἄνευ οὐρᾶς, οἵτινες εἶχον κίνησιν περιστροφικὴν περὶ τὸν ἄξονά των. Ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης Congrève φέρεται ὡς ὁ πρῶτος ἐπενεγκὼν τελειοποιήσεις ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πυραύλων κατὰ τὸ 1805, καίτοι ἡ χρῆσις τούτων, ὡς ἐκ διαφόρων συγγραμμάτων προκύπτει, ὑπῆρξε παλαιοτέρα. Αἱ διάφοροι κατηγορίαι πυραύλων ἦσαν: οἱ ἀνεφόπλιστοι, οἱ ἐφωπλισμένοι, οἱ μετ' ἐκρηκτικοῦ ἐφοπλίσματος, οἱ μετ' ἐμπρηστικοῦ ἐφοπλίσματος, οἱ σημαλέοι (σημάτων), οἱ ὑψιπέται. Σήμερον οἱ πύραυλοι χρησιμοποιοῦνται ἄνευ οὐρᾶς καὶ συνηθέστερον μετ' οὐρᾶς (σαΐτες) ὡς πυροτεχνήματα καιόμενα κατὰ τὰς ἑορτάς, ὁπότε τὸ ἄγγος πληροῦται δι' εἰδικῶν μιγμάτων, ἀποδιδόντων ἀστέρας ποικίλης χροιᾶς. Γ. Α. ΚΥ.

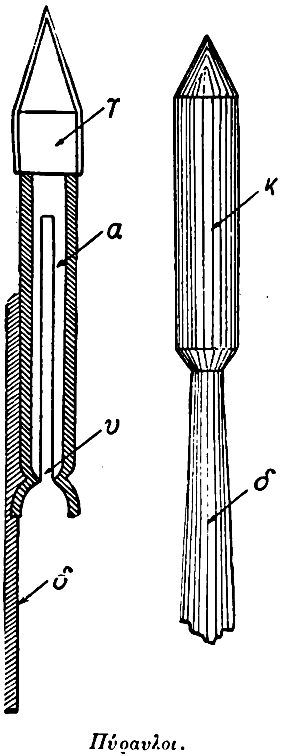

Πύραυλοι.
[α=αὐλός, υ=αὐχήν, γ=ἄγγος, δ=διευθυντηρία οὐρά, Κ=πύραυλος Congrève πολεμικός]

πυραυλοστοιχία (ἡ) [*Στρατ.*]. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὄθωνος ὑφιστάμενος παρ' ἡμῖν λόχος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν *πυραύλων* τῶν ἐκσφενδονιζομένων πρὸς ἐμπρηστικὸν σκοπὸν ἐναντίον πόλεων, πυριτιδαποθηκῶν, ἀποθηκῶν κτλ. τοῦ ἀντιπάλου. Ν. Θ. Κ.

πύραυνον (τό). Μεταλλικὸν ἢ πήλινον φορητὸν σκεῦος, ἀνοικτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθεται πυρά, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν θέρμανσιν δωματίου τινὸς (*μαγκάλι*) ἢ ὡς μικρὰ ἑστία διὰ τὴν παρασκευὴν προχείρου φαγητοῦ, τεΐου, καφὲ κ. τ. τ. (*φουφοῦ* ἢ *φουβοῦ*). Τὸ δεύτερον τοῦτο πύραυνον φέρει ἐσωτερικῶς μικρὰν ἐσχάραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τοποθετοῦνται οἱ ἀνημμένοι ἄνθρακες καὶ κάτωθεν τῆς ὁποίας συγκεντροῦται ἡ τέφρα.

Πύραυνα.

—[*Ὑγιειν.*] Ἡ χρῆσις τοῦ *πυραύνου* εἶναι οὐ μόνον ἀνθυγιεινή, τῶν ἐκ τῆς καύσεως τῶν ἀνθράκων προερχομένων ἀερίων δυναμένων νὰ ἐπιδράσωσι δυσμενῶς ἐπὶ τὴν ἀναπνοὴν καὶ νὰ ἐπιφέρωσι καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος ἀπὸ ἀπόψεως πυρκαϊᾶς ἢ προκλήσεως ἐγκαυμάτων, ἰδίᾳ ἐπὶ οἰκογενειῶν ἐν αἷς εὑρίσκονται μικρὰ παιδία. Ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ πυραύνου παρατηρεῖται ἐνίοτε καὶ δερματοπάθειά τις καλουμένη ἐρύθημα ἐκ πυραύνων. Ν. Α. Μ.

Πύραυνον (Fornax) [*Ἀστρον.*]. Μικρὸς ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ἐκ τῶν σχηματισθέντων ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀστρονόμου Lacaille τῷ 1752. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀμυδρῶν ἀστέρων, ὧν ὁ λαμπρότερος (α Πυραύνου) εἶναι περίπου 4ου μεγέθους. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Γλύπτου καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἠριδανοῦ, ὅστις περιβάλλει αὐτὸν πρὸς βορρᾶν μὲν μετὰ τοῦ Κήτους, πρὸς νότον δὲ μετὰ τοῦ Φοίνικος. Σ. Π.

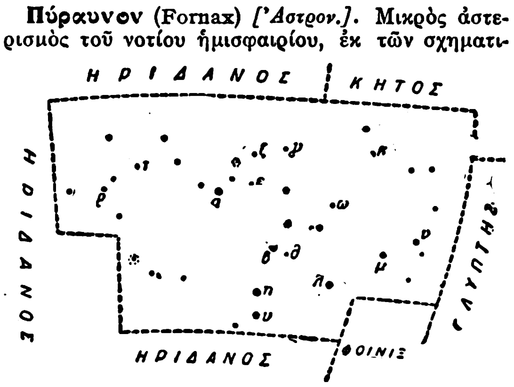

Ἀστερισμὸς τοῦ Πυραύνου.

πύραυστος (ὁ) (Pyrausta) [*Ζῳολ.*]. Γένος μικρολεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραλιδῶν*. Αἱ πρόσθιαι πτέρυγες εἶναι τριγωνικαί, εὐρεῖαι μὲ μακροὺς κροσσούς, αἱ δὲ ὀπίσθιαι βραχεῖαι στρογγύλαι. Τὸ εἶδος *πύραυστος* nubilalis ἔχει μῆκος 13—16 χλμ. καὶ ἄνοιγμα πτερύγων 32. Ἡ τεφρόλευκος κάμπη του, μήκους 20 χλστμ., προσβάλλει διάφορα καλλιεργούμενα καὶ αὐτοφυῆ φυτά, ἰδίως δὲ τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὴν κάνναβιν, μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ε. Τ. Ε.

πυρβολάρχης (ὁ)· ὁ διοικητὴς πυρβολαρχίας.

πυρβολαρχία (ἡ)· ὁ ἐπίσημος ὅρος ἀντὶ τοῦ κοινοῦ *πυροβολαρχία* (βλ. λ.).

Πυργὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος, ἔχον περὶ τοὺς 250 κατ., ἐξ ὧν 150 Ἕλληνες, οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθωμανοί. Α. Κ. Α.

Πυργαδίκια [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγάλης Παναγιᾶς (πρ. Ρεβενίκια) τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαριγκόβης) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 234.

Πυργάκι [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 164, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον Μεθύδριον (Νεμνίτσα) 295. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μελισσίων τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 80.

— **Πυργάκι** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ βορειοανατολικὴ τῆς Αἰγίνης ἐσχατιά, ἡ ἀπολήγουσα εἰς τὴν ἄκραν *Τοῦρλος* (πλάτ. 37°46′00″ Β., μήκ. 23°34′10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana). Ἀρχαῖα λείψανα καὶ φρυκτωρικὸς πύργος, ἐξ οὗ ἡ τοπωνυμία. Σ. Ε. Λ.

Πυργάκι ***τῆς Βασιλίσσης***. Ἐλέγετο οὕτως ἀγροτικὴ ἔπαυλις δεξιὰ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, πέραν τῶν σημερινῶν στρατώνων Μηχανικοῦ καὶ τῶν Βυρσοδεψείων, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ὁ Βαυαρὸς Ρούφ. Εἰς τὴν ἔπαυλιν ἐκείνην, μὴ ὑπάρχουσαν σήμερον, μετέβαινε συχνὰ χάριν περιπάτου ἡ Ἀμαλία. Δ. Α. Λ.

Πυργάρι [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Νότιον ἀκρωτήριον τῆς Ἴου (πλάτ. 36° 38′ ½ Β., μήκ. 25° 22′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polikandro, Sikino and Niò), ΝΔ. κέρας τοῦ ἀγκυροβολίου καταφυγῆς Μαγγανάρι. Σ. Ε. Λ.

Πύργαρος [*Γεωγρ.*]. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 49.

Πυργέλα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 515, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κουρτάκι* καὶ *Λάλουκα*, 1.298. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως κηπουρικῶν εἰδῶν.

Digitized by Google

Πυργετὸς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.860, τῆς δὲ κοινότητος εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ περὶ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Τεμπῶν συνοικισμός, 1.941. Κεῖται παρὰ τὸ 387 χιλιόμετρον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον τοῦ δήμου Τρικκαίων τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 702.

Πυργὶ (τουρκ. *Μπιρτζὲ*) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Λυδίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Καΰστρου, ΒΑ. τοῦ Ὀδεμησίου, μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ μήκους 10 χλμ. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν κατελήφθη ὑπὸ λόχου τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων τῆς Ι μεραρχίας τῇ 21ῃ Μαΐου 1919. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1919 ἐγκατεστάθη τάγμα τοῦ 7ου συντάγματος πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον ὅμως προσέβαλον αἰφνιδίως, τὴν πρωΐαν τῆς 7ης Ἰουλίου 1919, 300 περίπου Τοῦρκοι τσέτηδες καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ἐκ τῶν νώτων. Τὸ ἑλληνικὸν τάγμα, ἀποκροῦσαν τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀντεπιτεθὲν ἀπεδίωξε τοὺς ἀντιπάλους, οἵτινες ἐτράπησαν πρὸς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τοῦ Τμώλου (Μποζ ντάγ), ἣν ἐξεκαθάρισαν κατὰ Φεβρουάριον 1920 μικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης κινηθὲν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕρμου (ἀπὸ τοῦ Ἀχμετλῆ), καὶ ἕτερον τοιοῦτον τοῦ Α' σώματος στρατοῦ, ὁρμηθὲν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Καΰστρου (ἀπὸ τοῦ Ὀδεμησίου). Κατ' Ἰούνιον 1920 διὰ τοῦ Πυργὶ - Κέλες διῆλθεν ἡ ΙΙ μεραρχία, κινηθεῖσα πρὸς Φιλαδέλφειαν. Ἐγκατελείφθη τὸ Πυργὶ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 21ῃ Αὐγούστου 1922 ὑπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτὸ τμήματος τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Ὀδεμησίου, ἀνακαταληφθὲν ὑπὸ τμήματος τῆς 3ης τουρκικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ. Ν. ΣΣ

— **Πυργὶ** *[Γεωγρ.]*. Νησίον μεταξὺ Μήλου, Κιμώλου καὶ Πολυαίγου, λεγόμενον καὶ *Ἅγιος Εὐστάθιος* (πλάτ. 36° 46' 25" Β., μῆκ. 24° 35' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Kimolos, Antimilos, Polino). Ἔχει φάρον (1893) ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 6 μιλ. Εἶναι ἡ *Ἐτήρεια καὶ ἡ Λίβεια* τῶν ἀρχαίων (πρβλ. καὶ λ. *Ἀντίμηλος*, τόμ. Δ' 880γ). Σ. Ε. Λ.

—**Πυργὶ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Κερκύρας, ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης καὶ κατὰ τὸν μυχὸν (πλάτ. 39° 42' 12" Β., μῆκ. 19° 51' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) τοῦ κόλπου τοῦ Ὕψου ὑπὸ τοῦ Σπαρτίλαν, πρὸς ὃν συνδέεται δι' ὁδοῦ. Σ. Ε. Λ.

Πυργιανὸς *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος τῆς Κρήτης, διασχίζων τὴν πρὸς Δ. τοῦ Καστελλίου κοιλάδα καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον Κισάμου. Κατέρχεται ἐκ τοῦ χωρίου Πύργου. Ε. Γ.

πυργίδιον (τό)· μικρὸς πύργος, πυργίσκος.

Πύργιον *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀν. Θράκῃ χωρίου *Περγάζιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως.

πυργίον (τὸ) (γαλλ. tourelle) *[Ὀχυρωτ.]*. Εἰς τὰς μονίμους ὀχυρώσεις τῆς ξηρᾶς εἶναι ὄργανον περιλαμβάνον 1—2 πυροβόλα ἢ πολυβόλα, προστατευόμενα ἄνωθεν διὰ θολωτῆς θωρακίσεως καὶ περιλαμβάνοντα, εἰς πλείονας ὀρόφους κάτωθεν, διάφορα μηχανήματα διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν βολὴν τῶν πυροβόλων ἢ πολυβόλων. Ἀναλόγως τοῦ ὁπλισμοῦ, ὑπάρχουσι πυργία ἑνὸς ἢ δύο πυροβόλων ἢ δύο πολυβόλων, χαρακτηριζόμενα ἐπὶ πλέον καὶ διὰ τοῦ διαμετρήματος τοῦ ὅπλου. Τὰ πυργία συνήθως εἶναι κινητὰ καὶ ἄλλα μὲν ἔχουσι μόνον περιστροφικὴν κίνησιν, ὁπότε τὰ πυροβόλα βάλλουσι δι' ἀνοιγμάτων εὑρισκομένων πρὸς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ θόλου, ὅπου εἶναι ἐνσφηνωμένον καὶ τὸ στόμιον τῶν πυροβόλων, ἄλλα δὲ ἔχουσι συγχρόνως καὶ ἀνυψωτικὴν κίνησιν 50—60 ἑκτσμ. (*ἐκλειπτικὰ πυργία*), ὁπότε τὰ ἀνοίγματα βολῆς εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν κατακορύφων πλευρικῶν τοιχωμάτων, τελείως προκεκαλυμμένα καθ' ὃν χρόνον δὲν γίνεται βολή. Ἡ κίνησις εἰς τὰ πυροβόλα ἢ εἰς τὸ σύνολον τῶν πυργίων μεταδίδεται διὰ στροφάλων κινουμένων διὰ τῶν χειρῶν ἢ καὶ δι' ἠλεκτρισμοῦ.

Τὰ ἐν χρήσει εἰς τὰς γερμανικὰς ὀχυρώσεις πυργία καλοῦνται *τεθωρακισμένοι κιλλίβαντες*, καθόσον, κατὰ ριζικὴν πρὸς τὰ γαλλικὰ πυργία διαφοράν, τὰ πυροβόλα εἶναι σταθερῶς συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἄνωθεν θωρακίσεως.

Τὰ πυργία ἐγκαθίστανται ἐντὸς βαθέων φρεάτων, ὧν ἡ βάσις καὶ τὰ τοιχώματα κατασκευάζονται ἐκ σκυροκονιάματος εἰδικοῦ. Τὸ ἀνώτερον μεταλλικὸν μέρος τῶν πυργίων περιλαμβάνει τὴν θολωτὴν ἐπικάλυψιν ἐξ εἰδικοῦ χάλυβος, πάχους μέχρι 30 ἑκτσμ., καὶ τὸν προθώρακα, ἤτοι στεφάνην ἐξ εἰδικοῦ ἢ χυτοῦ χάλυβος πάχους 30—33 ἑκτσμ., περιβάλλουσαν τὸ πυργίον καὶ πεπακτωμένην ἐντὸς τοῦ σκυροκονιάματος τοῦ φρέατος. Ζ. Ν.

Πυργί(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ δήμου Ἀγρινίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 276. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ΒΑ. τοῦ Ἀγρινίου καὶ παράγει κυρίως καπνόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βελάουστα*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 219. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἐλευθερίου (πρ. Σενίτσης) τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 42.

—4) Χωρίον τοῦ δήμου Μυτιλήνης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 111.

—5) Κωμόπολις τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Χίου, τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.330. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

πυργίσκος (ὁ)· μικρὸς πύργος, πυργίον.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *πυργίσκος* μικρὸν θωρηκτὸν διαμέρισμα, στρεπτὸν περὶ κατακόρυφον ἄξονα, μετὰ θωρηκτῆς ὀροφῆς, ἐγκαθιστάμενον εἰς ὑψηλὰς γενικῶς θέσεις, ἐξασφαλιζούσας εὐρύτατον ὀπτικὸν τομέα. Περικλείει τὸν κατευθυντῆρα, τὸ διαστημόμετρον καὶ διάφορα ὄργανα διευθύνσεως βολῆς, παρατηρήσεως καὶ μεταβιβάσεως διαταγῶν, ἅτινα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των, προφυλάσσει ἀπὸ τῶν θραυσμάτων τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων, τῶν δυσμενῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων καὶ τοῦ καπνοῦ.

Διακρίνονται εἰς πυργίσκους διευθύνσεως βολῆς πρωτεύοντος ὁπλισμοῦ καὶ τοιούτους δευτερεύοντος ὁπλισμοῦ. Ἐπὶ τῶν ὑποβρυχίων ὁ πυργίσκος περικλείει τὰ μηχανήματα κυβερνήσεως τοῦ σκάφους ἐν καταδύσει ἢ θαλασσοταραχῇ. Γ. Ν. Π.

Πυργίσκος *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλαταμώνας (πρώην Ὀλατζακ) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 30. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουλατζίκ*.

πυργίσκος (ὁ) (Turitella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριτωνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

Πυργιώτικα *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πουριώτικα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Πυργιωτίσσης ἐπαρχία *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ ἐπαρχία τῆς Κρήτης, κειμένη εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου καὶ ἀποτελοῦσα τμῆμα τῆς Μεσσαρᾶς, ὁριζομένη ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους καὶ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀμαρίου, Μυλοποτάμου καὶ Καινουρίου. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μητροπολιτιανοῦ καὶ Γεροποτάμου καὶ εἶναι ὀρεινὴ κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς. Κάτ. 6.639. Περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς χωρία: *Ἁγία Τριάς, Ἅγιος Ἰωάννης, Βορροί, Γρηγοριά, Καλοχωραφίτης, Καλύβια, Καμάρες, Καμιλάρι, Κισσοί, Λαγωλιό, Μαγαρικάρι, Μάταλλα, Πιτσίδια, Σίβο, Σχοῦρβουλας, Τεμενέλι, Τυμπάκι* καὶ *Φανερωμένη* καὶ τὴν μονὴν *Ὁδηγήτρια*. Παράγει ἔλαιον, δημητριακοὺς καρπούς, λίνον, βάμβακα κλπ. Ἐκκλησιαστικῶς συνταυτίζεται μετὰ τοῦ Καινουρίου καὶ πολιτικῶς ἀποτελεῖ μίαν ἐπαρχιακὴν περιφέρειαν μετὰ τοῦ Καινουρίου. Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ μικρὰν ἐκκλησίαν εὑρισκομένην κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ σημερινοῦ Τυμπακίου καὶ καλουμένην *Παναγία ἡ Πυργιώτισσα*, ἡ ὁποία ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐκ παρακειμένου βυζαντινοῦ πύργου, ἱδρυθέντος πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν πειρατῶν. Ὅτε οἱ Ἐνετοὶ κατέλαβον τὴν νῆσον, ὀχυρώσαντες τὸν πύργον τοῦτον καὶ καταστήσαντες αὐτὸν ἕδραν καστελλάνου, ἐδέχθησαν τὸ ἐγχώριον ὄνομα, διαστρέψαντες μόνον αὐτὸ εἰς Priotissa. Τὸ ἐνετικὸν τοῦτο φρούριον μνημονεύεται τὸ πρῶτον τῷ 1340, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς θέσεως ἐν τῇ πεδιάδι καὶ παρὰ τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, κατεστράφη ἐπανειλημμένως ἄλωθέν, καὶ μάλιστα ὑπὸ Τούρκων πειρατῶν τῷ 1558.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ κεῖνται πλεῖστοι ὅσοι ἀρχαιολογικοὶ χῶροι, ὡς ὁ τῆς Φαιστοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, παρὰ τὸ χωρίον Βορροὺς, ὁ ἀρχαῖος λιμὴν Μέταλλα, παρὰ τὸν σημερινὸν συνοικισμὸν Μετάλλων, τὸ περίφημον σπήλαιον τῶν Καμαρῶν, παρὰ τὸ χωρίον Καμάρες, καὶ ἄλλοι. ΕΡ. Μ.

πυργόβαρις, *—ιδος* (ἡ), καὶ *—εως [Ναυτ.]*. Παλαιὸς τύπος μικροῦ ἐν ἀρχῇ πολεμικοῦ τεθωρακισμένου, μετέχων τοῦ μονίτορος, τῆς κανονιοφόρου καὶ τῆς θωρακοβάριδος. Συνήθως ἔφερεν ἕνα μόνον περίστρεπτον πύργον τεθωρακισμένον, κατόπιν ὅμως ἐναυπηγήθησαν μετὰ δύο πύργων, ὧν μάλιστα ὁ εἷς ἢ καὶ ἀμφότεροι ἔφερον δίδυμα πυροβόλα, ὄντες διατεταγμένοι κατὰ διαγώνιον ἐντὸς λοξοῦ, θωρακισμένου ἐπίσης, πυροβολείου. Αἱ τοιαῦται πυργοβάριδες, ἐνδιάμεσος μορφὴ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν αἱ *ποπόφκες*, ἐξειλίχθησαν εἰς πραγματικὰ θωρηκτά, εἰς τὰ ἰταλικὰ τύπου «Duilio» (1878) καὶ «Rugiero di Lauria» (1887) καὶ κατόπιν εἰς τὰ ἀγγλικὰ (1879) τύπου «Agamemnon», τοῦ ἄλλως «Citadel» λεγομένου. Κατόπιν ὅμως

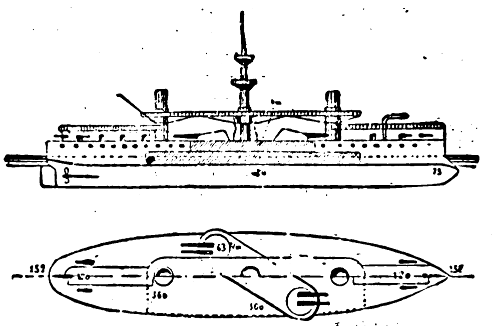

Πυργόβαρις.

ἐγκατελείφθη ἡ ναυπήγησις πυργοβαρίδων, αἱ δὲ ὑπάρξασαι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἀκτωρίδες. Σ. Ε. Λ.

πυργοδέσποινα (ἡ)· ἡ δέσποινα, ἡ σύζυγος τοῦ *πυργοδεσπότου* (βλ. λ).

πυργοδεσπότης (ὁ)· ὁ δεσπότης, ὁ κύριος τοῦ πύργου, ἐπὶ μεσαιωνικοῦ φεουδάρχου, θηλ. *πυργοδέσποινα*.

πυργοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πύργον.

Πύργοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τριφυλίας ἐν Ἤλιδι, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μεσσηνίας, ΝΔ. τοῦ Λεπρέου (Στροβίτσι) καὶ πρὸς Β. τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Νέδα (νῦν Μπούζι), μία τῶν ὑπὸ τῶν Μινυῶν ἱδρυθεισῶν ἓξ πόλεων (*Ἡροδ.* IV, 148). Λείψανα ἀρχαίου περιβόλου αὐτῆς εὑρέθησαν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Νέδα, ὅπου τὸ χωρίον Ἅγιος Ἠλίας. Α. Θ. Σ.

—**Πύργοι** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ἐπὶ τῆς Αὐρηλίας ὁδοῦ, περὶ τοὺς 30 σταδίους πρὸς Δ. τῆς Καιρέας (νῦν Cervetri), τῆς ὁποίας ἦτο ἐπίνειον (*Στράβ.* V. 226). Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχε περίφημος καὶ πλουσιώτατος ναὸς τῆς Εἰλειθυίας, τὸν ὁποῖον ἐσύλησε τῷ 384 π. Χ. ὁ Διονύσιος τύραννος τῶν Συρακουσῶν, ὅτε ἔπλεε κατὰ τῆς Κύρνου (Κορσικῆς). Ρωμαϊκὴ ἀποικία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, παρήκμασεν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ἐν τῇ νῦν Santa Severa. Α. Θ. Σ.

—**Πύργοι** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 291. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βουβλίτσιον*. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.490. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κατρανίτσα*.

Πύργοι τοῦ Αἰγαίου. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν φάρων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σύγχυσιν ἡ ὕπαρξις ἐρειπίων διαφόρων ὑψηλῶν πύργων (*Dom. Bern. de Montfaucon* Antiq. expl., Παρ. 1719. 4, σελ. 302), ἀρχαίας, βυζαντινῆς καὶ φραγκικῆς ἔτι προελεύσεως ἅτινα εἰσέτι σῴζονται εἰς διαφόρους ἐπικαίρους θέσεις τῶν ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀφθονοῦντα ἰδίᾳ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, μεταξὺ δὲ τούτων κατὰ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν εἰς τὰς Κυκλάδας. Οἱ πύργοι οὗτοι, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς τάξεως τῆς κατ' ἀποστάσεις διαδοχῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως τῶν θέσεων, ἐφ' ὧν ἠγείροντο, σαφῶς καταφαίνεται, δὲν ἐχρησίμευον ὡς φάροι ἀλλ' ὡς ἀμυντικοὶ καὶ σκοπιωρικοὶ σταθμοί, τινὲς δὲ τούτων ὡς φρυκτώρια. Ἐξακριβοῦται ἡ ὕπαρξις τοιούτων πύργων: Εἰς τὰς Β. Σποράδας· τεσσάρων εἰς Θάσον (Mittel. Kais. Deut: Arch. Inst. Athen. 1906, σελ. 104), τεσσάρων εἰς Σκόπελον (αὐτόθι σελ. 126), ἑνὸς εἰς Σκίαθον (αὐτόθι σελ. 104) καὶ ἑτέρων δύο εἰς Σκῦρον (αὐτόθι σελ. 166. *Δ. Παπαγεωργίου* «Ἱστ. Σκύρου» σελ. 88—97). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ νοτίου Αἰγαίου πύργους ἀναφέρομεν τοὺς ἑξῆς: τὸν ἐν Ἄνδρῳ περιώνυμον τοῦ Ἁγίου Πέτρου· ἐν Τήνῳ ἕνα μὲν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἄβυδος καὶ Καρδιανή, ὀνομαζόμενον «Ἀτινικὰ» ἢ «Φλακή», καὶ δεύτερον «Πύργον τῆς Κόρης» Β. τοῦ χωρίου Κελλιὰ (*Γεωργαντοπούλου*, «Τηνιακὰ» σελ. 40, *Μαυρομαρᾶ*, «Περιδ. Τήνου» 6, 8, *Ross*, Reisen Griech. ins. I, 16. Bull. Corr. Hellén. 1903 ἄρθρ. *Demoulin*)· δύο εἰς Κέων (Annals of Brit. school of Athens E. 12 σελ. 157, *Ross*, αὐτόθι σελ. I, 241, *Μηλιαράκη*, Ἄνδρος, Κέως, σελ. 116 καὶ ἑξ.), εἰς Σέριφον δύο, εἰς Κύθνον καὶ εἰς Νάξον ἀνὰ εἷς (*Ross*. I, 43, 120, 132—135). Εἰς Σίφνον ἀπαντᾷ ὁ μεγαλύτερος ἐκ τοιούτων πύργων ἀριθμός, ὑπὲρ τοὺς δώδεκα μὲν κατὰ τὸ προμνησθὲν ἐπίσημον περιοδικὸν τῆς ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ὑπὲρ τὰς εἰκοσιτρεῖς δὲ κατὰ τὸν Ἰάκ. Χ. Δραγάτσην. Πρὸς τούτοις δώδεκα ἐν Ἀμοργῷ (Ann.

Digitized by Google

Brit school αὐτ., *Μηλιαράκη*, «Ἀμοργός»), εἷς ἐν Ἀστυπαλαίᾳ (Ann. Brit. sch. τόμ. 12, σελ. 132) καὶ δύο ἐν Λέρῳ (αὐτόθ. σελ. 173. *Οἰκονομοπ.* «Λεριακὰ» 161). Τέλος ἀναφέρομεν τὴν ὕπαρξιν τεσσάρων πύργων ἐν Αἰγίνῃ, ἀναφερομένων ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Furtwängler ἐκπονηθέντι χάρτῃ τῆς νήσου ταύτης.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Πύργοι *Θερμῆς*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ κοινότης τοῦ νομοῦ Λέσβου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυτιλήνης, παρὰ τὴν Α. ἀκτὴν τῆς νήσου. Κάτ. (1928) 492. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀλευρόμυλον.

—**Πύργοι *Λευκοὶ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Λουσιτανίας (νῦν Πορτογαλία), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 5, 5) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κελτικῶν. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

Α. Θ. Σ.

— **Πύργοι, *Τρεῖς*** — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου (βλ. λ. *Τρεῖς Πύργοι*).

πυργοκάστελλα (τὰ) *[Βυζ.]*· βλ. λ. *καστέλλιον*.

πυργοκεφαλία (ἡ) (pyrgocéphalie). Παραμόρφωσις τοῦ κρανίου, ὀφειλομένη εἰς τὴν πρώϊμον συνοστέωσιν τῆς ὀβελιαίας καὶ τῆς μετωπιαίας ραφῆς καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς ὑπερμέτρου ἀναπτύξεως τῆς ἰνιακῆς χώρας μετὰ διαπλατύνσεως τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τὰ πλάγια. Ἡ παραμόρφωσις αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὴν κληρονομικὴν σύφιλιν ἢ εἰς τὸν ραχιτισμόν.

Μ. Ν. Κ.

πυργόμορφος (ὁ) (Purgomorphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκριδιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων ἀκρίδων, πανταχοῦ τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *πυργόμορφος ὁ ὑπέρυθρος* (Pyrgomorphus roseus).

Δ. Ν. Π.

Πυργόνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Β. Αἰγαίου (πλάτ. 38° 36′ Β., μῆκ. 25° 33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1891: Psara island), ἡ ΒΔ. ἄκρα τῆς νήσου τῶν Ψαρῶν.

Σ. Ε. Λ.

πύργος (ὁ)· οἰκοδόμημα ὑψηλὸν (ὑψηλότερον τῆς βάσεως), ἰσχυρὸν ὡς ἀμυντήριον πόλεως ἢ φρουρίου: «οἱ πύργοι τοῦ τείχους»· || πυργοειδὲς οἰκοδόμημα χρησιμεῦον κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς κατοικία φεουδάρχου, ἔτι δὲ ὡς καταφύγιον καὶ ἀμυντήριον κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν· || ἐξοχικὸν πυργοειδὲς οἰκοδόμημα, ἔπαυλις, βίλλα· || στρατιωτ., τροχήλατος πολιορκητικὴ μηχανὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· || πυργοειδὲς θωρακωτὸν κατασκεύασμα πρὸς προστασίαν πυροβόλου ἐν πλοίῳ ἢ ἐν ὀχυρώματι.

— *[Ὀχυρωτ.]* Ὁ *πύργος* ἦτο ὑψηλὸν μετὰ στερεᾶς βάσεως ὀχυρωτικὸν ἔργον τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν, χρησιμεῦον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τειχῶν τῶν περιβόλων τῶν ὠχυρωμένων πόλεων, πλευροκόπησιν αὐτῶν καὶ ἄμυναν τῶν πυλῶν. Μεμονωμένοι καὶ αὐτοτελεῖς οἱ πύργοι, ἐχρησίμευον ὡς καταφύγια ἢ κατοικία βασιλέων, ἀρχόντων, ἱπποτῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα κλπ. Πύργοι κινητοὶ ξύλινοι ἐχρησιμοποιήθησαν παρὰ τῶν πολιορκητῶν πρὸς ἐπικράτησιν καὶ προσβολὴν τῶν περιβόλων τῶν πολιορκουμένων πόλεων. Οὗτοι ἀπετέλουν πολιορκητικὰς μηχανάς, περιελάμβανον πλείονας ὀρόφους καὶ ἐκινοῦντο ἐπὶ τροχῶν. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μηχανημάτων ἔφερον καὶ κριούς, δι' ὧν ἠνοίγοντο ρωγμαὶ εἰς τὰ τείχη. Μεμονωμένοι πύργοι ἐχρησίμευον πρὸς ἐπικοινωνίαν μεταξὺ ὠχυρωμένων πόλεων ἢ στρατοπέδων διὰ διαφόρων μέσων σηματοδοσίας. Ὁμοίως πύργοι ἐκτίζοντο εἰς τὰ παράλια πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν.

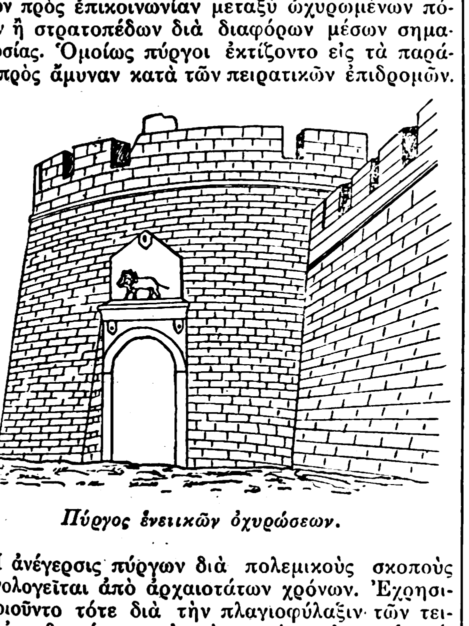

Πύργος ἐνετικῶν ὀχυρώσεων.

Ἡ ἀνέγερσις πύργων διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς χρονολογεῖται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐχρησιμοποιοῦντο τότε διὰ τὴν πλαγιοφύλαξιν τῶν τειχῶν ἐγκαθιστάμενοι εἰς τὰς γωνίας αὐτῶν, ἑκατέρωθεν πυλῶν καὶ γενικῶς εἰς ὅλα τὰ εὐπαθῆ σημεῖα ἀμύνης. Ἦσαν ἰσχυροτάτης κατασκευῆς καὶ σχήματος τετραγωνικοῦ, πολυγωνικοῦ, κυκλικοῦ ἢ ἡμικυκλικοῦ. Ἡ μεταξύ των ἀπόστασις ἐκυμαίνετο κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀναλόγως τοῦ βεληνεκοῦς τῶν χρησιμοποιουμένων ὅπλων. Τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν πύργων ἀπέληγεν εἰς δῶμα μετ' ἐπάλξεων, ὁπόθεν ἐμάχοντο οἱ ἀμυνόμενοι. Οἱ πύργοι ἄλλοτε ἐξεῖχον τῶν τειχῶν μόνον ἐξωτερικῶς καὶ ἄλλοτε ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς, διακόπτοντες οὕτω τοὺς περιβόλους.

Πύργους ἐχρησιμοποίησαν εἰς τὰ τείχη των οἱ ἀρχαιότεροι λαοί, ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἰουδαῖοι (ὀχύρωσις τῆς Ἱερουσαλήμ), οἱ Ἀσσύριοι (ὀχύρωσις Βαβυλῶνος καὶ Νινευΐ), οἱ Σῖναι, οἵτινες ἀνήγειραν πολυαρίθμους πύργους εἰς τὰ περίοπτα μέρη τοῦ μεγάλου σινικοῦ τείχους. Ὁμοίως ἐχρησιμοποίησαν τοὺς πύργους εἰς τὰς ὀχυρώσεις αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τόσον δὲ συνήθης ἦτο ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν, ὥστε τὰ τείχη ἐκαλοῦντο καὶ πυργώματα. Κυριώτερα ἑλληνικὰ τείχη μετὰ πύργων ἦσαν τὰ τῆς Φιγαλείας, Μαντινείας, Πλαταιῶν, Ἐλευθερῶν, Μεγαλοπόλεως κλπ. Πύργοι ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς περιβόλους. Οἱ πύργοι οὗτοι εἶναι ἐστρογγυλευμένοι ἢ πολυγωνικοί. Οἱ Ρωμαῖοι ἀνήγειρον πολλοὺς μεμονωμένους πύργους κατὰ μῆκος τῶν συνόρων πρὸς σύνδεσμον μεταξὺ τῶν ὀχυρῶν στρατοπέδων των. Οἱ πύργοι τῶν βυζαντινῶν ὀχυρώσεων εἶναι γενικῶς τριώροφοι, σχήματος τετραγωνικοῦ, πολυγωνικοῦ ἢ καὶ κυκλικοῦ. Ἐνίοτε εἶναι καὶ ἀπομεμονωμένοι τῶν μεταπυργίων, μὴ ἐπικοινωνοῦντες μετ' αὐτῶν καὶ χρησιμεύοντες ὡς καταφύγια. Σπουδαιότερα βυζαντινὰ τείχη μετὰ πύργων ἦσαν τὰ τῆς Κωνσταντινου-

Πύργος βησιγοτθικῶν ὀχυρώσεων τῆς Καρκασσόν.

πόλεως, Θεσσαλονίκης, Νικαίας καὶ Ἀντιοχείας. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀνηγείροντο καὶ μεμονωμένοι πύργοι, ἀποτελοῦντες αὐτοτελῆ ὀχυρωτικὰ ἔργα συνδέσμου, ὡς καὶ τοιοῦτοι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν περιβόλων, χρησιμεύοντες ὡς καταφύγια τῆς ἀμύνης. Οἱ μεμονωμένοι βυζαντινοὶ πύργοι ἐκαλοῦντο καὶ *μονοπύργια*, *καστέλλια*, *πυργοκάστελλα* καὶ *σκοπιαί*. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ κατασκευὴ πύργων σημειοῖ ἐν Εὐρώπῃ μεγίστην ἀνάπτυξιν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἐν Γαλλίᾳ σῳζόμενα τείχη ἐν Κουσύ, ἐν Καρκασσὸν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἰδιαιτέρως οἱ πολυπληθεῖς τριώροφοι πύργοι τῶν τειχῶν τῆς Καρκασσὸν ἀποτελοῦσι θαυμαστὰ ὑποδείγματα τῆς ὀχυρωτικῆς τέχνης τῶν Βησιγότθων.

Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς φεουδαλικοὺς χρόνους αἱ ὠχυρωμέναι διαμοναὶ τῶν φεουδαρχῶν ὀνομάζονται ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν πύργοι. Περιλαμβάνουσιν οὗτοι πύργους πλαγιοφυλάξεως, μεμονωμένους πύργους ἐξωτερικῶς τῶν περιβόλων εἰς διάφορα δεσπόζοντα σημεῖα ἢ καὶ ἐσωτερικῶς, πύργους-καταφύγια ἢ *ἀκροπύργους*. Ἡ κατασκευὴ τῶν φεουδαλικῶν μεσαιωνικῶν πύργων διεδόθη βραδύτερον ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν σταυροφόρων. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος παρακμάζει ἐν Εὐρώπῃ τὸ σύστημα τῶν ὠχυρωμένων πύργων καὶ ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τὸ λεγόμενον τῶν πύργων τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐν οἷς ἀντὶ τῆς ἰσχύος τῆς ὀχυρώσεως ἐπιζητεῖται μᾶλλον ἡ ἄνεσις τῆς διαμονῆς καὶ ἡ ἱκανοποίησις αἰσθητικῶν συνθηκῶν (βλ. λ. *ὀχυρωτική*). Πολυπληθεῖς πύργοι φραγκικοῦ συστήματος σῴζονται καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν Μάνῃ, ἀνεγερθέντες ἄλλοτε ἐναντίον τῶν τουρκικῶν κυρίως ἐπιδρομῶν.

Ὁμοίως εἰς πλεῖστα ἑλληνικὰ παράλια ἀνηγέρθησαν πύργοι πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν πειρατῶν. Τούτων σῴζονται καὶ σήμερον πολυπληθῆ λείψανα. Εἰς πολλὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια σῴζονται πύργοι-καταφύγια, φέροντες καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φραγκικῶν παρομοίων ὀχυρώσεων. Οἱ πύργοι γενικῶς ἀπετέλουν ἰσχυρὰ στοιχεῖα τῶν ὀχυρώσεων μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τὸ πυροβολικὸν ἤρχισε νὰ προοδεύῃ ἀπὸ ἀπόψεως ἰσχύος καὶ καταστρεπτικῆς ἱκανότητος. Ὅπως ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τούτου ἠναγκάσθησαν ἐν ἀρχῇ νὰ αὐξήσωσι τὰ πάχη καὶ τὰς διαστάσεις τῶν πύργων, ἀντικαστήσαντες ἐν τέλει τούτους διὰ τῶν προμαχώνων καὶ καταλήξαντες εἰς τὰ προμαχωνικὰ μέτωπα. Ἡ ἐποχὴ αὕτη σημειοῖ καὶ τὴν κατάργησιν τῶν πύργων. Πολυγωνικοὶ πύργοι ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ὀχυρωτικοῦ Βωμπὰν εἰς τὰς γωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ περιβόλου τῶν προμαχωνικῶν μετώπων του. Ἡ παραδοχὴ μάλιστα τῶν πύργων τούτων ἐχρησίμευσε πρὸς διάκρισιν τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου συστήματος αὐτοῦ (βλ. *προμαχωνικὸν μέτωπον*).

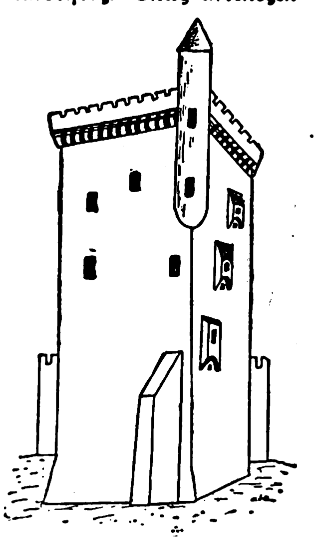

Πύργος καταφύγιον.

Πολὺ βραδύτερον, εἰδικοὶ μεμονωμένοι πύργοι συστήματος Μαρτέλλο ἐχρησιμοποιήθησαν παρὰ τῶν Ἄγγλων διὰ τὴν ἀπόκρουσιν γαλλικῶν ἀποβάσεων εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀκτάς. Βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικοῦ Μαξιμιλιανὸς ἐφεῦρεν ἰδιαίτερον σύστημα πύργων μετὰ τριῶν γοργυρωτῶν ὀρόφων καὶ δαπέδου πυροβολείου διὰ 13 πυροβόλα εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος. Οἱ πύργοι οὗτοι, ἀποδειχθέντες ἀκατάλληλοι κατὰ γενόμενα πειράματα, δὲν ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογήν.

Ζ. ΝΟΜΠΕΛΗΣ

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ κατασκευὴ τῶν *πύργων* ἀνάγεται εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα. Εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ἤχθησαν κυρίως ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως χρησιμοποιήσουν τούτους ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς φάρους διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ναυτιλλομένων εἰς τὰ παράλια καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς ἄμυναν κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς ἐχθρῶν, διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν ὡς σκοπιῶν πρὸς εἰδοποίησιν τῶν περιοίκων περὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν ἐχθρῶν. Οἱ πύργοι-φάροι τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν πολυπληθέστατοι εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια, ἀναφέρονται δὲ τοιοῦτοι μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων οἱ τοῦ ἐπινείου τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ ἀρχαιότερος ἐκ τῶν μνημονευομένων, ὁ τοῦ Σιγείου ἀκρωτηρίου. Ὁ σημαντικώτερος ὅμως πάντων καὶ ὁ περιφημότερος ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἀνεγερθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὡς ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου καὶ ἐξ οὗ ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν κατόπιν πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατασκευαζόμενοι πύργοι. Ὀνομαστὸς ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου ἀνεγερθεὶς πύργος-φάρος εἰς τὸν λιμένα τῆς Ὠστίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως. Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων σῳζομένων σημαντικῶν πύργων-φάρων εἶναι καὶ ὁ τοῦ Ἡρακλέους ἐν Κορούνια τῆς Ἱσπανίας, ὕψους 37 μ.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος, ἐν τῇ γοτθικῇ ἀρχιτεκτονικῇ οἱ πύργοι ἀπώλεσαν τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ ἀπέβησαν συγχρόνως στοιχεῖον ἐξωραϊσμοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλων κτηρίων, ἰδίως ἐξοχικῶν, καταλήξαντες εἰς τὰ γνωστὰ κωδωνοστάσια, τὰ ὡρολόγια τῶν διαφόρων δημοσίων κτηρίων καὶ τέλος εἰς τοὺς οὐρανοξύστας τῆς Ἀμερικῆς, πλεῖστοι τῶν ὁποίων παρουσιάζουν τὴν μορφὴν καὶ τὸ ὕψος ὑψηλοτάτων πύργων. Γενικῶς κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ πύργοι τῶν ἐκκλησιῶν ἦσαν δύο καὶ ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τῆς προσόψεως, εἰς τὰ δύο ἄκρα αὐτῶν, φέροντες τοὺς κώδωνας, ὡς εἶναι οἱ πύργοι-κωδωνοστάσια τῆς μητροπόλεως τοῦ Λεὸν ἐν Ἱσπανίᾳ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκκλησίαι μὲ ἕνα μόνον πύργον-κωδωνοστάσιον εἰς τὸ κέντρον ἢ ἀλλαχοῦ τῆς προσόψεως, προσκεκολλημένον ἢ ἀνεξάρτητον ταύτης, ὡς εἶναι ὁ πύργος-κωδωνοστάσιον τῆς μητροπόλεως τῆς Φλωρεντίας, ἢ καὶ εἰς ἰδιαίτερον ἐντελῶς χῶρον παρὰ τὸν ναόν, ὡς εἶναι τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας.

Ἐκ τῶν ἀνὰ τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης ὀνομαστῶν πύργων τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων κυριώτεροι εἶναι: ἐν Γερμανίᾳ οἱ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ρήνου τῶν διαφόρων καστελλίων, ὁ τοῦ Ἔμς τῆς Πρωσσίας, ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς Οὔλμ, ὕψους 161 μ., καὶ ὁ περίφημος **σύγχρονος πύργος τοῦ Ἀϊνστάϊν ἐν Πότσδαμ, ἓν**

Digitized by Google

τῶν χαρακτηριστικωτέρων νεωτέρων ἀστεροσκοπείων· ἐν Βελγίῳ ὁ κεκλιμένος τῆς ἀγορᾶς τῶν Βρυξελλῶν, ὕψους 107 μ., τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὁ τῆς Μαλίν, οἱ περίφημοι «τρεῖς πύργοι» τῆς Γάνδης (τοῦ δημαρχείου, τοῦ τηλεφωνικοῦ μεγάρου καὶ τοῦ Σὰν Μπαβόν)· ἐν Ἱσπανίᾳ ὁ νέος πύργος τῆς Σαραγόσης τοῦ 1504, ὁ ὡραῖος πύργος τῆς μητροπόλεως τῆς Κόρδοβας τοῦ ΙΖ αἰῶνος, ὁ ἀραβικὸς πύργος τοῦ Ἀλκαζὰρ τοῦ Χέρεθ ντὲ λὰ Φροντέρα· ἐν Γαλλίᾳ ὁ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τῶν Παρισίων, ὕψους 58 μ., ὁ πύργος τοῦ Ἀδαλβέρτου ἐν τῇ νήσῳ Ἁγίου Ὀνωράτου παρὰ τὰς Κάννας· ἐν Ἀγ-

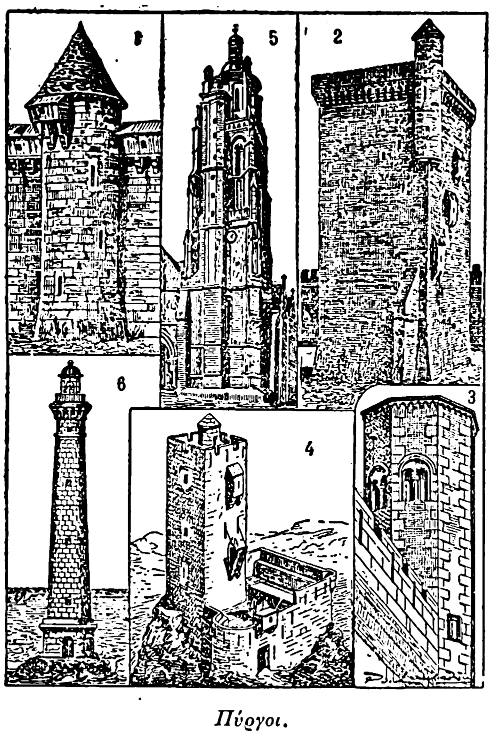

Πύργοι.

[1=Στρογγύλος πύργος πλαγιοφυλάξεως. 2=Ἀκρόπυργος μετ' ἐπάλξεων. 3=Ὀκταγωνικός. 4=Τετράγωνος μεμονωμένος. 5=Πυργοειδὲς κωδωνοστάσιον. 6=Πύργος φάρου.]

γλίᾳ, πλὴν τοῦ περιφήμου πύργου τοῦ Λονδίνου, ὁ πύργος τῶν προδοτῶν, ὁ κυκλικὸς πύργος τοῦ Ἄντριμ ἐν Ἰρλανδίᾳ· ἐν Ἰταλίᾳ ὁ πύργος τοῦ Ἄσκολι, οἱ κεκλιμένοι πύργοι τῆς Βολωνίας καὶ τῆς Πίζης, ὁ πύργος τοῦ Κώμου, ὁ τῆς Κρεμόνας, ὁ πύργος τῆς Μοδένης, ὁ πύργος τοῦ δημαρχείου τῆς Ραβέννης, ὁ «πύργος τῶν δούλων» τῆς Ρώμης, οἱ πύργοι τῆς Παβίας· ἐν Αὐστρίᾳ ὁ πύργος τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὕψους 136 μ.· ἐν Ἑλβετίᾳ ὁ πύργος τοῦ ὡρολογίου τῆς Βέρνης· ἐν Ρωσίᾳ ὁ πύργος Σουχάρωφ τῆς Μόσχας, κτισθεὶς τῷ 1689 ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου κτλ. Οἱ Ἰνδοὶ καὶ ἐν Περσίᾳ οἱ Παρσῆδες χρησιμοποιοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη τοὺς καλουμένους πύργους τῆς σιωπῆς (dakma), ὕψους 6—15 μ., μὲ περίμετρον 60—80 μ., ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκθέτουν τοὺς νεκρούς των πρὸς βορὰν εἰς τὰ ὄρνεα. Περίφημοι εἶναι ἐν Κίνᾳ οἱ πύργοι - παγόδαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ πύργος τῆς πορσελλάνης τοῦ Νὰν-Κίν, ὕψους 60 μ., μὲ 9 ὀρόφους καὶ ὀκτάγωνον βάσιν 12 μ. περιμέτρου. Ἀναλόγους πρὸς τοὺς ἐν Περσίᾳ νεκρικοὺς πύργους χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τοῦ Περοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ τῆς χερσονήσου Σιλλουστάνι ἐν τῇ λίμνῃ Τιτικάκᾳ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ὀνομαστῶν πύργων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι γνωστοὶ ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἱστορίας, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ πύργος τῆς Βαβέλ, ὁ πύργος τῶν ἀνέμων ἐν Ἀθήναις, οἱ ὀκτὼ πύργοι τῆς Βαστίλλης, ὁ πύργος τῶν κρανίων ἐν Νύσσῃ τῆς Σερβίας, ὁ πύργος τοῦ Τὰμπλ τῶν Παρισίων, οἱ πύργοι τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου κτλ. Ἐκτὸς τῶν λιθίνων καὶ ἐξ ἄλλων ὑλῶν κατασκευαζομένων πύργων κατεσκευάσθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ πύργοι ἐκ μετάλλου, ὡς εἶναι ὁ περίφημος πύργος τοῦ Ἄϊφελ τῶν Παρισίων, ὁ πύργος τῆς Λυών, ὕψους 85 μ., καὶ ὁ πύργος τοῦ Ρήνου, σχεδιασθεὶς τῷ 1912 διὰ νὰ κατασκευασθῇ ὡς γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ρήνου, ὕψους 500 μ., κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πύργου τοῦ Ἄϊφελ τῶν Παρισίων, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ παρημποδίσθη ἐκ τοῦ ἐπακολουθήσαντος Παγκοσμίου πολέμου.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐσχεδιάσθησαν καὶ κατεσκευάσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπιπλέοντες πύργοι, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαὶ διὰ τῆς παρεμποδίσεως τῆς διελεύσεως πλοίων ἐχθρικῶν καὶ τῆς τυχὸν ἀποπείρας μεταφορᾶς ἐχθρικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς βρεττανικὰς νήσους. Ὁ πρῶτος τῶν κατασκευασθέντων τούτων πύργων εἶχεν ὕψος 180 ποδῶν, μετὰ βάσεως ἀποτελουμένης ἐκ κοίλου σκελετοῦ ἐκ σκυροκονιάματος. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ὑπῆρχε τεράστιος χαλύβδινος πύργος πλήρης τηλεβόλων. Ὁ ἐκ σκυροκονιάματος κοῖλος σκελετὸς εἶχε μέγα ὕψος, εἰς τρόπον ὥστε ὄχι μόνον παρὰ τὴν ἀκτήν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρκετὸν βάθος ἀπ' αὐτῆς νὰ εἶναι δυνατόν, διὰ καταλλήλου πληρώσεως τοῦ κοίλου σκελετοῦ αὐτοῦ ἐκ σκυροκονιάματος, νὰ τοποθετῆται, ριζούμενος τρόπον τινὰ ἐπὶ τοῦ πυθμένος εἰς τὸ κατάλληλον σημεῖον καὶ χρησιμεύων ὡς ἀκλόνητον καὶ ἀκαταβύθιστον ἐπιπλέον φρούριον. Μ. Δ. Β.

— *[Ναυτ. Πυροβ.]* Καλεῖται *πύργος* ἰσχυρὸς θωρηκτὸς θάλαμος, σχήματος εὐρέος δακτυλίου, μὲ παχέα τοιχώματα (ἐξ εἰδικοῦ χάλυβος ἐσκληρυμμένης ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας) καὶ ἀνθεκτικὴν ὀροφήν, οὗ τὸ δάπεδον φέρει μεγάλου διαμετρήματος πυροβόλα, στρεπτὸς περὶ κατακόρυφον ἄξονα, ὥστε ταῦτα νὰ δύνανται νὰ βάλλωσι πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, ὧν τὰ ἀπώτατα ὅρια καθορίζουσι τὸν τομέα βολῆς. Ἡ παραδοχὴ τῶν πύργων, οἵτινες ἀποτελοῦσι λογικὴν ἐξέλιξιν τῶν παλαιοτέρων στρεπτῶν βάθρων τῶν πυροβόλων, ἐπεβλήθη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης προφυλάξεως τῶν ὀργάνων χειρισμοῦ τῶν πυροβόλων καὶ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν πλήρων ἰσχυρᾶς ἐκρηκτικῆς οὐσίας ὀβίδων.

Τὰ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ντρέντωτ πλοῖα ἔφερον πύργους διὰ τὰ πυροβόλα τοῦ πρωτεύοντος καὶ δευτερεύοντος ὁπλισμοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης οἱ πύργοι φέρουσιν ἑνιαῖον διαμέτρημα πυροβόλων, ὅπερ, ἴσον ἀρχικῶς πρὸς 305 χμ., ἐξικνεῖται σήμερον μέχρι τῶν 406, τοῦ τοιούτου ἀποδώσαντας σημαντικὴν αὔξησιν τοῦ τε βεληνεκοῦς καὶ τῆς ἀκριβείας βολῆς. Ἐν τούτοις, ἡ αὔξησις τῶν διαμετρημάτων τῶν πυροβόλων συνεπάγεται δυσανάλογον αὔξησιν τοῦ βάρους τῶν ἐγκατυστάσεων, τούτου δ' ἕνεκα οἱ σύγχρονοι πύργοι περιλαμβάνουσι 3 πυροβόλα, πρὸς ἐξοικονόμησιν βάρους ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν θωράκων, δαπέδων κλπ., καθ' ὅσον διὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πυροβόλων περιορίζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν πύργων. Μολονότι οἱ σύγχρονοι πύργοι περιλαμβάνουσι 3 πυροβόλα, κατασκευάζονται ἐν τούτοις καὶ πύργοι μὲ δύο πυροβόλα, ἢ δίδυμοι, σπανιώτερον δὲ καὶ μὲ τέσσαρα.

Αἱ θέσεις ἐγκαταστάσεως τῶν πύργων ἐν τοῖς πλοίοις μετεβλήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης αὐτῶν ἐμφανίσεως καὶ ἀναλόγως τῶν κρατησασῶν ἀντιλήψεων ἐπὶ τῆς σημασίας, ἣν ἐνεῖχεν ἡ μάχη πρὸς πρῶραν, πρύμναν ἢ πλευράν. Ὁ πρῶτος τύπος ντρέντωτ ἔφερεν ἀκόμη πλευρικοὺς πύργους, ἔκτοτε ὅμως τὰ μεγάλα πλοῖα φέρουσι τοὺς πύργους των μόνον κατὰ τὸν ἄξονα.

Τὸ φέρον τὰ πυροβόλα βάθρον εἶναι ἰσχυρότατον, ἀποτελεῖ δὲ τὴν βάσιν ἑνὸς θωρηκτοῦ θαλάμου ΑΒΓΔ. Τὸ βάθρον στηρίζεται ἐπὶ τοῦ λεκανοειδοῦς σχήματος ΕΖΗΘ, τὸ ὅλον δὲ σύστημα κυλίεται ἐπὶ κωνικῶν καρύων ΚΚ', ὧν ὁ ἄξων εἶναι ὁριζόντιος· ἐὰν τὸ πλοῖον ἔχῃ κλίσιν πρὸς τὴν πλευράν, ἡ στήριξις γίνετα καὶ ἐπὶ τῶν καρύων ΛΛ'. Ἡ περιστροφὴ τοῦ πύργου γίνεται

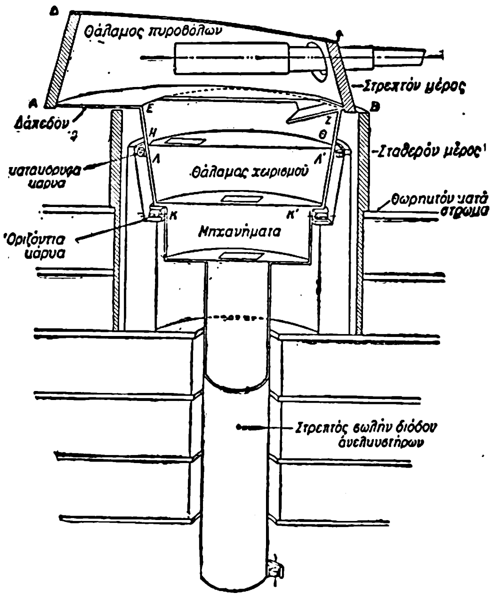

Διάγραμμα διδύμου πύργου 340 χμ.

μέσῳ εἰδικοῦ μηχανήματος στροφῆς, ὅπερ εἶναι τύπου ἠλεκτρικοῦ ἢ ὑδραυλικοῦ. Ὁ πύργος περικλείει, ἐκτὸς τῶν πυροβόλων, καὶ πάσας τὰς διατάξεις χειρισμοῦ καὶ σκοπεύσεως αὐτῶν, τὰς διατάξεις γεμίσεως καὶ τοὺς ἀνελκυστῆρας πυρομαχικῶν, ἅτινα οὕτω μεταφέρονται μηχανικῶς ἐκ τῶν ἀποθηκῶν εἰς τὰ πυροβόλα. Ἐν περιπτώσει βλάβης τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, τόσον ἡ στροφὴ τοῦ πύργου, ὅσον καὶ ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν πυροβόλων δύναται νὰ γίνῃ διὰ τῆς χειρός. Ὅταν δὲν πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ πύργος, στερεοῦται εἰς τὴν θέσιν στερεώσεως, δι' εἰδικῶν διατάξεων, οὕτως ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος πᾶσα κίνησις αὐτοῦ. Ὁμοίως ἐν θαλασσοταραχῇ στηρίζονται καὶ τὰ στόμια τῶν πυροβόλων μέσῳ εἰδικῶν συρματοσχοίνων ἢ ἁλύσεων μετ' ἐντατήρων, κρικουμένων ἐπὶ δακτυλίων εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἡ στεγανότης τοῦ πύργου, τόσον εἰς τὰς θυρίδας, δι' ὧν διέρχονται τὰ πυροβόλα, ὅσον καὶ εἰς τὸ τμῆμα διαχωρισμοῦ τοῦ στρεπτοῦ ἀπὸ τοῦ σταθεροῦ μέρους, ἐξασφαλίζεται δι' εἰδικῶν διατάξεων.

Ἵνα τὸ προσωπικὸν τοῦ πύργου προστατεύηται ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐπιδράσεως τῶν ἐναπομενόντων ἐν τῷ πυροβόλῳ ἀερίων βολῆς καὶ ἐπὶ πλέον πρὸς πρόληψιν ἐπαναφλέξεως αὐτῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ πύργου μετὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου (ἐπιστρεφομένη φλόξ), εἰδικὴ διάταξις ἐκδιώξεως ἀπωθεῖ αὐτὰ βιαίως πρὸς τὸ στόμιον, διὰ προβολῆς ἰσχυροῦ ρεύματος πεπιεσμένου ἀέρος ἢ ὕδατος, διοχετευομένου εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ ὁ χειρισμὸς πρὸς ἄνοιγμα τοῦ κλείστρου. Γ. Ν. ΠΑΓΚΑΡΑΣ

— **Πύργος *τῶν ἀνέμων*** *[Ἀρχ.]*. Κοινὴ ἐν Ἀθήναις ὀνομασία τοῦ πύργου τοῦ *Κυρρήστου* (βλ. λ.).

— **Πύργος *τῆς Πείνης***. Ὁ ἐν Πίσῃ τῆς Ἰταλίας πύργος τῶν Γκουαλάντι, ὁ λεγόμενος καὶ «ἐπὶ τῶν ἑπτὰ ὁδῶν», ὑψούμενος μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Πρεσβυτέρων, τῇ ἔπειτα πλατείᾳ τῶν Ἱπποτῶν. Ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐφ' οὗ ἵστατο, ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ 1682—1691 ὁ ναὸς τῶν Ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, κατάκοσμος ὑπὸ ὡραιοτάτων εἰκόνων καὶ καλλιτεχνικῶν συμπλεγμάτων σημαιῶν τῶν σταυροφόρων. Ὁ πύργος οὗτος ὠνομάζετο «ζοφερὰ εἱρκτὴ» καὶ muda, δηλαδὴ περίκλειστος καὶ σκοτεινὸς χῶρος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκρατοῦντο τὰ ἁρπακτικὰ ὄρνεα, ἵνα ἀλλάξωσι πτερά. Ἐπωνομάσθη *Πύργος τῆς Πείνης* μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τῆς κτίσεώς του, διότι ἀπέθανον ἐν αὐτῷ ἐκ πείνης ὁ ἄρχων Οὐγολῖνος μετὰ τῶν δύο υἱῶν καὶ τῶν δύο ἀνεψιῶν του. Τὸ ἐπεισόδιον αὐτοῦ εἶναι τὸ δραματικώτατον καὶ τὸ λαμπρότατον τῆς «Θείας κωμῳδίας» τοῦ Δάντου («Κόλασις» XXXIII). Ὁ Πύργος τῆς Πείνης εἶναι ὁ τόπος ἔνθα διαδραματίζεται ἡ τραγῳδία τοῦ Semproni «Ὁ κόμις Οὐγολῖνος» (1724). Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

πύργος (ὁ) (Pyrgus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρσινοειδῶν* ἢ *μυρσινιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἀειθαλῆ. Ἐκ τῶν 150 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον καὶ συνηθέστερον καλλιεργούμενον πρὸς κόσμον εἶναι ὁ *πύργος ὁ ἐπαλξωτὸς* (Pyrgus crenulatus), ἰθαγενὴς θάμνος τοῦ Μεξικοῦ. Δ. Ν. Π.

Πύργος *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἠλείας καὶ ἕδρα τοῦ δήμου Λετρίνων. Κεῖται ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ περιοχῇ τοῦ νομοῦ, ἐγγὺς τῆς θαλάσσης, ἀφ' ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 5 χιλιόμετρα, καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τῆς γύρω εὐφορωτάτης πεδιάδος. Πληθυσμὸς (1928) 19.336 κάτ. Ἐπίνειον τῆς πόλεως εἶναι τὸ *Κατάκωλον* (βλ. λ.), μεθ' οὗ αὕτη συνδέεται σιδηροδρομικῶς καὶ δι' ὡραίας ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ (12 χιλιόμετρα), βαινούσης παραλλήλως πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν.

Τὸ σχέδιον τῆς πόλεως, καίτοι αὕτη εἶναι ἐκ τῶν νεωτέρων σχετικῶς τῆς Πελοποννήσου, εἶναι μᾶλλον ἀκανόνιστον, καθόσον ὁ λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη, ἀνώμαλος καὶ ἀνισοϋψής, δὲν ἦτο πρόσφορος διὰ τὴν χάραξιν κανονικῆς ρυμοτομίας. Ἔχει ὅμως οἰκοδομὰς ἱκανῶς εὐπροσώπους καὶ ἐμφανίζει τὴν εἰκόνα πόλεως ἐκ τῶν μᾶλλον προηγμένων. Κέντρον αὐτῆς εἶναι ἡ *πλατεῖα τοῦ Δημαρχείου*, ὅπου καὶ τὸ ὁμώνυμον δημοτικὸν κτήριον. Πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα, ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τῆς πέριξ πεδιάδος, μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, εὑρίσκεται ἡ πυκνῶς δενδροφυτευμένη *πλατεῖα τοῦ Ἐπαρχείου*, ὀφείλουσα τὸ ὄνομά της εἰς τὸ κατεδαφισθὲν πρὸ ἐτῶν ὁμώνυμον κτήριον. Ἐκ τῶν ὁδῶν, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον φέρουσιν ὀνόματα ἐπιφανῶν Ἠλείων, κεντρικώτεραι εἶναι ἡ δημοσιοσυντήρητος *ὁδὸς Ἑρμοῦ* καὶ αἱ ὁδοὶ *Κατακώλου* καὶ *Πατρῶν*. Πλὴν τοῦ δημαρχείου δημοτικὰ κτήρια εἶναι ἡ *Ἀγορὰ* καὶ τὸ *Μανωλοπούλειον* νοσοκομεῖον. Ναοὺς ὁ Πύργος ἔχει πέντε, ἐν οἷς ὁ μητροπολιτικὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κρημνισθεὶς κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1886 καὶ ἀνεγερθεὶς ἐκ νέου, ὁ ἀντισεισμικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἡ Ἁγία Κυριακὴ καὶ ὁ ναΐσκος τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, πολιούχου τῆς πόλεως, ὅστις ἔχει κτισθῆ ὑπὸ τῶν Βιλαεταίων, πρώτων τῆς πόλεως οἰκιστῶν. Ἐκτὸς τῶν ναῶν τούτων ἐν Πύργῳ ὑπάρχει καὶ παρεκκλήσιον τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἐν τῷ ὁποίῳ φυλάσσεται ἡ χεὶρ τοῦ ἁγίου. Ἡ πόλις ὑδρεύεται δι' ὑδραγωγείου καὶ φρεάτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1905 εἶναι ἠλεκτροφώτιστος.

Ὁ Πύργος εἶναι ἕδρα νομάρχου, πρωτοδικείου, εἰρηνοδικείου καὶ πταισματοδικείου, διοικήσεως καὶ ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, ἔχει

Digitized by Google

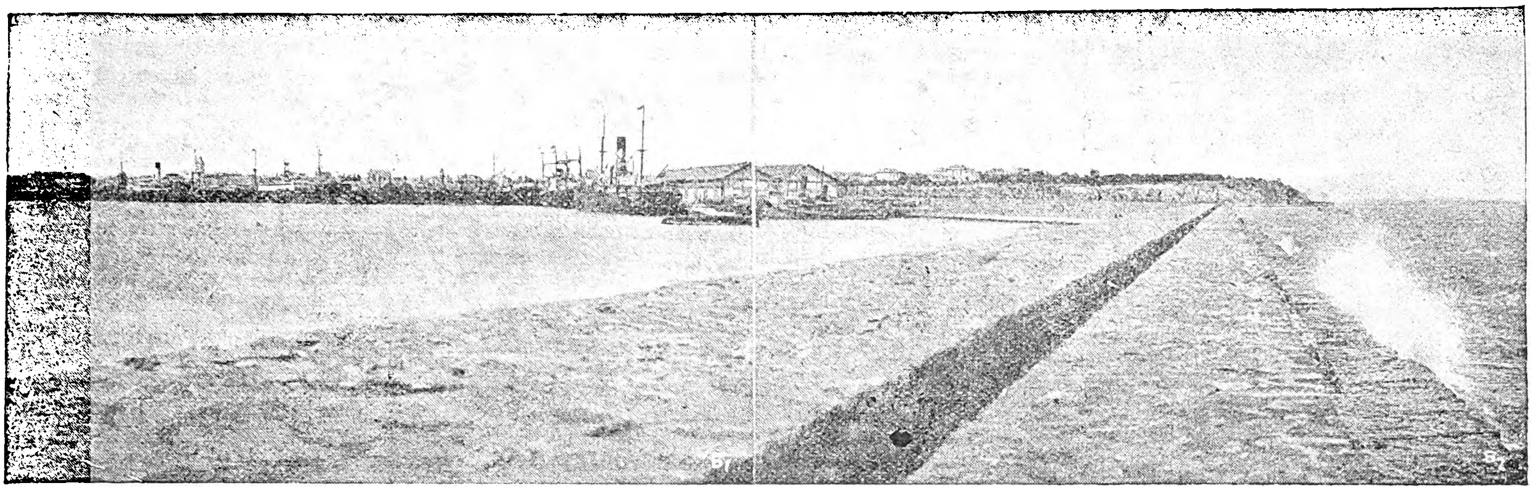

Γενικὴ ἄποψις τοῦ λιμένος τοῦ Πύργου τῆς Βουλγαρίας.

δὲ ὑποθηκοφυλακεῖον, ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν καὶ ταμεῖον α' τάξεως, παράρτημα τοῦ χημείου τοῦ κράτους κττ. Ἐπίσης εἶναι ἕδρα τῆς μητροπόλεως Ἠλείας, εἰς ἣν ὑπάγονται 180 ἐνοριακοὶ ναοί, πέντε μοναὶ καὶ μία ἱερατικὴ σχολή. Ἡ ἐκπαίδευσις συντελεῖται διὰ δύο πλήρων γυμνασίων, ἑνὸς πρακτικοῦ λυκείου, μιᾶς ἐμπορικῆς σχολῆς καὶ ἓξ δημοτικῶν σχολείων, ἐν δὲ τῇ πόλει ἑδρεύει καὶ ἐπιθεωρητὴς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγονται 204 δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐκτὸς τῶν σχολείων τούτων, ἐν Πύργῳ λειτουργεῖ λίαν εὐδοκίμως καὶ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων, εἰς ὃ ὑπάγεται Κυριακὸν σχολεῖον μετὰ νυκτερινῆς σχολῆς ἀπόρων. Τῷ 1926 ἱδρύθη ἰδιωτικῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ βιβλιοθήκη ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἠλειακὴ Βιβλιοθήκη», ἐν ᾗ φυλάσσονται ὑπερεξακισχίλιοι τόμοι χρησίμων καὶ τινων ἱκανῶς σπανίων βιβλίων.

Ἡ κοινωνικὴ καὶ κοσμικὴ ζωὴ τῆς πόλεως εἶναι ζωηροτάτη, λειτουργοῦσι δὲ ἐν αὐτῇ πλεῖστοι σύλλογοι, σωματεῖα, καὶ ὀργανώσεις ἐπαγγελματικαί, κοινωνικῆς προνοίας καὶ φιλανθρωπικαί. Ἐπίσης ἐν Πύργῳ λειτουργεῖ ἀξιόλογος φιλαρμονική, ἐν τῇ εὐπροσώπῳ αἰθούσῃ τῆς «Ἀναπλάσεως» δίδονται τακτικῶς συναυλίαι καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις ὑπὸ διαφόρων περιοδευόντων ἀθηναϊκῶν θιάσων, τελευταίως δὲ ἡ πόλις ἀπέκτησε καὶ αἴθουσαν ὁμιλοῦντος κινηματογράφου. Πλὴν τοῦ Μανωλοπουλείου νοσοκομείου ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἰδιωτικαὶ κλινικαί, χειρουργικαὶ καὶ παθολογικαί, ἐγκαταστάσεις ἀκτίνων Χ καὶ μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον, καθὼς καὶ ἄρτιαι ἐγκαταστάσεις τεχνητῶν λουτρῶν. Ὁ τύπος ἀντιπροσωπεύεται διὰ τῆς ἡμερησίας ἐφημερίδος «Πατρὶς» καὶ τῶν ἑβδομαδιαίων «Κῆρυξ» καὶ «Ἠλεία».

Ὁ Πύργος, κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικὴ πόλις, εἶναι τὸ σημαντικώτερον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ σταφιδεμπορίου. Εἶναι τὸ κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν τῆς βορειοδυτικῆς Πελοποννήσου καὶ δὴ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Πατρῶν—Καλαμῶν, Πύργου—Κατακώλου καὶ Πύργου—Ὀλυμπίας, πυκνοῦ δικτύου ἁμαξιτῶν καὶ βατῶν ὁδῶν καὶ τῆς δι' αὐτοκινήτων συγκοινωνίας μεθ' ὅλων τῶν μικροτέρων γεωργικῶν κέντρων τῆς Ἠλείας καὶ τῆς Γορτυνίας. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι καὶ τὸ κέντρον τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἰδίως ἐμπορίου τῶν περιφερειῶν τούτων, ὅπερ διενεργεῖται κατὰ μέγα μὲν μέρος διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Κατακώλου, κατὰ μικρὸν δὲ τμῆμα διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μέσῳ Πατρῶν. Ἡ περὶ τὸν Πύργον περιοχὴ τοῦ δήμου Λετρίνων παράγει περὶ τὰ 27 ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν σταφιδοκάρπου ἐτησίως, ἐπὶ πλέον δὲ ἐκλεκτοὺς οἴνους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐφημίζοντο ἄλλοτε οἱ μαῦροι οἶνοι τοῦ Κολλυρίου, σήμερον σχεδὸν ἐκλιπόντες. Λόγῳ τοῦ ζωηροτάτου ἐμπορίου ἡ πόλις ἔχει ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, τρεῖς ἐμπορικοὺς συλλόγους, τὸν «Ἑρμῆν», τὸν «Εἰσαγωγικὸν Ἐμπορικὸν Σύλλογον» καὶ τὸν «Ἐμποροβιομηχανικὸν» τοιοῦτον, ὑποκαταστήματα τῆς «Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος», τῆς «Ἐθνικῆς Τραπέζης», τῆς «Ἐμπορικῆς», τῆς «Τραπέζης Ἀθηνῶν», καθὼς καὶ τοπικὴν τοιαύτην, τὴν «Τράπεζαν Καραβασίλη» καὶ πλεῖστα ἄλλα πρακτορεῖα καὶ ἀντιπροσωπείας μεγάλων οἴκων καὶ ἑταιρειῶν.

Χάριν ἐπίσης τῆς διευκολύνσεως τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ὁ Πύργος συνδέεται ἀπ' εὐθείας τηλεφωνικῶς μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Πατρῶν, τελευταίως δὲ (1932) ἐγκατεστάθη καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως αὐτόματον τηλεφωνικὸν δίκτυον. Ἡ βιομηχανία ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ καπνεργοστασίου τῆς ἀνωνύμου καπνοβιομηχανικῆς ἑταιρείας Καραβασίλη, τοῦ μεγάλου ἐργοστασίου τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας Οἴνων καὶ Οἰνοπνευμάτων, τοῦ ἐργοστασίου παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ πλείστων ἄλλων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων (κυλινδρομύλου, μακαρονοποιείου, βυρσοδεψείου, ἐργοστασίου κατεργασίας ρητίνης, σαπωνοποιείου κτλ.). Λόγῳ τῆς ἀκμαζούσης σταφιδοπαραγωγῆς ἐν Πύργῳ, ὑπάρχουσιν ἐν ἰδίῳ κτηρίῳ «Γενικαὶ ἀποθῆκαι», δι' ὧν διεξάγεται ἡ ἀφορῶσα τὴν σταφίδα ὑπηρεσία τοῦ «Αὐτονόμου σταφιδικοῦ ὀργανισμοῦ», εἰς μικρὰν δὲ ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως ἔχει ἀνεγερθῆ ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω ὀργανισμοῦ τὸ «Σταφιδικὸν Ἰνστιτοῦτον», ἐν ᾧ, πλὴν τῶν φυτοπαθολογικῶν παρατηρήσεων, ἐκτελοῦνται καὶ διάφοροι ἐργασίαι σχετικαὶ πρὸς τὴν καλυτέραν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς σταφιδαμπέλου. Τέλος, εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως, εὑρίσκεται τὸ ἰχθυοτροφεῖον *Μουργιά*, φημιζόμενον διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ἁλιευομένους ἰχθῦς, ἰδίως δὲ τοὺς ἐγχέλεις.

— *[Ἱστορ.]* Ὁ *Πύργος* κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου *Δυσποντίου*, μιᾶς τῶν ὀκτὼ μεγάλων πόλεων τῆς ἀρχαίας Πίσης. Ὠνομάσθη Πύργος, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκ τοῦ ἑξῆς περιστατικοῦ. Κάποιος Τσερνοτᾶς εὗρεν ἐντὸς φρέατος—σῴζεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν τῇ συνοικίᾳ Νεοχωρίου τὸ *πηγάδι τοῦ Τσερνοτᾶ*—μέγα ποσὸν ἀρχαίων νομισμάτων. Ταῦτα, μεταβὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ 1512, παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτᾶνον Σελὶμ τὸν Α', παρ' οὗ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ μπέη καὶ μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν πέριξ τῆς θέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὑρίσκεται σήμερον ἡ πόλις. Ἐκεῖ ἔκτισε πύργον, ὅστις ἐδέσποζε τῆς περιφερείας ἐκείνης, πλησίον δὲ τοῦ πύργου ἀνηγέρθη συνοικισμός, ὅστις κατὰ τὸ 1687 εἶχε συμπηχθῆ πλέον εἰς πόλιν, λαβοῦσαν ἤδη τὸ σημερινόν της ὄνομα. Ἀποθανόντος τοῦ Τσερνοτάμπεη ἄνευ ἀπογόνων, ἅπασαι αἱ κτήσεις αὐτοῦ περιῆλθον εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, ὁ δὲ τότε σουλτᾶνος ἐχάρισεν αὐτὰς εἰς τὴν βασιλομήτορα, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας διετέλει ὁλόκληρον τὸ διαμέρισμα ἐκεῖνο, θεωρούμενον ὡς τόπος ἱερός. Ὡς πρῶτοι οἰκισταὶ τοῦ Πύργου φέρονται οἱ Ἀχολαῖοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Βιλαεταῖοι. Τῶν τελευταίων τούτων ἐπισημότερος ἦτο ὁ Χαράλαμπος Βιλαέτης, ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, πολιορκήσας ἐπὶ κεφαλῆς Πυργίων καὶ ἄλλων τοὺς Τούρκους τοῦ Χλουμουτσίου τῆς Κυλλήνης, οἵτινες ἠλευθερώθησαν τῇ βοηθείᾳ τῶν Τούρκων τοῦ Λάλα. Ὀλίγον ἔπειτα ὁ Χαράλαμπος Βιλαέτης, μαχόμενος κατὰ τῶν τουρκικῶν ὀρδῶν, ἔπεσε μεθ' ὅλων σχεδὸν τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν παρὰ τὸ χωρίον Λαντζόϊ, δύο ὥρας μακρὰν τοῦ Πύργου. Ὁμοίως σημαίνοντες ὁπλαρχηγοὶ ἐν Πύργῳ ἦσαν οἱ Πέτρος Μήτσος, Διον. Αὐγερινός, Ἰωάν. Διάκος, Ἀναγνώστ. Παπασταθόπουλος καὶ ἄλλοι. Τοῦρκοι κατοικοῦντες μονίμως εἰς τὸν Πύργον δὲν ὑπῆρχον, διότι κατέφευγον πάντοτε εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Λάλα, ἑπτὰ περίπου ὥρας ἀπέχοντος τοῦ Πύργου, ἵνα εὑρίσκωνται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φημιζομένων διὰ τὸν ζωηρὸν καὶ ἄγριον αὐτῶν χαρακτῆρα Τούρκων Λαλαίων. Κ. Ζ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**Πύργος** (τουρκ. καὶ βουλγαρ. *Μπουργκάς*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, κειμένη ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἐπὶ τοῦ μέρους, εἰς ὃ προσεγγίζουσι πρὸς τὴν θάλασσαν αἱ ἑκατέρωθεν παρακείμεναι δύο ἀβαθεῖς λίμναι, ἡ τοῦ *Ἀθανασιοχωρίου* (*Ἀτανάς - κιοΐ*) καὶ ἡ τοῦ *Βαγιαχωρίου* (*Βαγιά - κιοΐ*). Κάτ. (1926) ὑπὲρ τὰς 31.000. Ἔχει μεγάλα κτήρια, εὐθυγράμμους ὁδούς, δημοτικὸν κῆπον καὶ εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἔχοντος ἔκτασιν 13.618 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 484.000. Ἔχει γυμνάσια ἀρρένων καὶ θηλέων, ἐμπορικὴν σχολήν, πρακτικὴν τεχνικὴν σχολὴν καὶ μικρὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Ἔχει ὡσαύτως τὸν μεγαλύτερον ἀλευρόμυλον τῆς Βουλγαρίας, ἐν ᾧ παρασκευάζονται τὰ πρὸς ἐξαγωγὴν ἄλευρα, καὶ ἐργοστάσια σάπωνος, φυτικῶν ἐλαίων, μακαρονίων, κονσερβῶν, οἰνοπνευμάτων, μεταλλουργίας, κεραμευτικῆς καὶ σακχαροποιίας ἐκ τεύτλων. Ὁ Πύργος εἶναι ὁ πρῶτος τῶν βουλγαρικῶν λιμένων. Δι' αὐτοῦ ἐξάγονται καπνός, δημητριακά, κουκκούλια, δέρματα, ροδέλαιον, καρποί, σφάγια, ξυλεία, ἀρώματα καὶ εἶδος χώματος, ἐξ οὗ κατασκευάζονται ἐν Τουρκίᾳ οἱ ὀνομαστοὶ τῶν καπνοσυρίγγων *λουλάδες* (πυροθῆκαι). Ὁ λιμὴν δὲν ἐπαρκεῖ πλέον εἰς τὴν ἐξαγωγὴν καὶ εἰσαγωγὴν τῶν προϊόντων. Παρὰ τὴν πόλιν λειτουργοῦσι θερ-

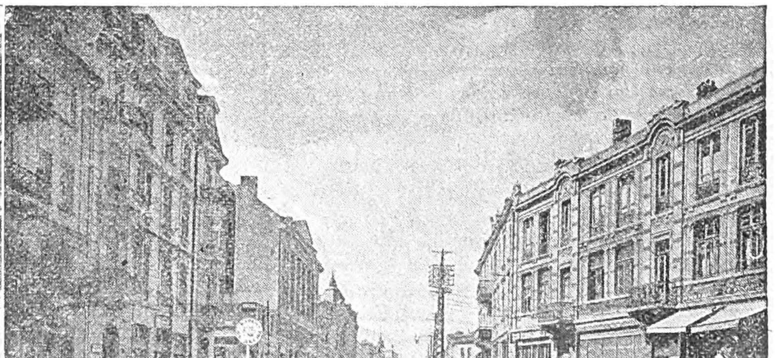

***Πύργος Βουλγαρίας:** 1) Γενικὴ ἄποψις. 2) Ἡ ὁδὸς Ἀλεξάνδρου.*

Digitized by Google

μαὶ μεταλλικαὶ ἰαματικαὶ πηγαί, γνωσταὶ ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν ἤδη χρόνων. Ἀξιοσημείωτα εἶναι καὶ τὰ ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ Ἀθανασιοχωρίου νέου συστήματος ἁλατοπηγεῖα. Τὸ ὄνομα τοῦ Πύργου προφανῶς προῆλθεν ἐκ βυζαντινοῦ τινος πύργου, οὗ μετάφρασις εἶναι τὸ τουρκικὸν *Μπουργκάς*. Ὁ Μανουὴλ Φιλῆς, κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, μνημονεύει πολίχνιον *Πύργον* μεταξὺ τῶν οὐ μακρὰν πρὸς νότον κειμένων Σκαφίδος καὶ Ρουσοκάστρου. Τῷ 1900 ἠρίθμει 11.738 κατοίκους, ἐξ ὧν ὑπὲρ τὰς 4 χιλιάδας ἦσαν Ἕλληνες. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Πύργου ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀγχιάλου καὶ εἶχεν ἐκκλησίαν λιθόκτιστον βασιλικήν, τὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἑξατάξιον ἀστικὴν σχολὴν ἀρρένων, ἑτέραν τοιαύτην θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον μετὰ 400 περίπου μαθητευομένων καὶ 12 διδασκόντων. Εἶχε πρὸς τούτοις καὶ δύο συλλόγους, τὴν «Πρόοδον» φιλεκπαιδευτικὸν καὶ τὴν «Ὁμόνοιαν» φιλόπτωχον τῶν κυριῶν. Καταλυθείσης τῆς κοινότητος τῷ 1906, κατὰ τὸ ἀνθελληνικὸν ἐν Βουλγαρίᾳ κίνημα, τὰ εὐαγῆ της ἱδρύματα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἔκτοτε δὲ ἤρξατο ὁ ἐκπατρισμὸς τῶν Ἑλλήνων, ἅτε στερουμένων ἐκκλησίας καὶ σχολείου. Ἐκ τῶν ἐναπομεινάντων διατηροῦσι τὸν ἐθνισμόν των περὶ τὰς 50 οἰκογένειαι. Κ. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Πύργου κόλπος. Κεῖται ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τοῦ Εὐξείνου, διανοιγόμενος ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Βουλγαρίας μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μπαγλὰρ πρὸς Ν. καὶ τοῦ εἰς 22 μίλλ. πρὸς Β. αὐτοῦ Ἐμινὲ-μπουρνού. Οἱ Βούλγαροι τὸν ὀνομάζουν *Μπουργκάς*. Ἐν τῷ κόλπῳ καὶ ἀπὸ νότου, ὅρμος *Καβάκ*, ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος *Σιζέπολι* (*Σωζόπολις*), νησίον *Μεγαλονήσι* ἢ *Κύριος*, ἔχον φάρον, ἀκρωτήρια *Τριὰς* (Cavos Svitéra), *Νικόλαος* καὶ *Μονόπετρα*, νησίον *Ἀναστασία* ἔχον φάρον, ὅρμοι *Τσιγκάνοι* καὶ *Πόρος*, λιμὴν καὶ πόλις *Πύργος* (Burghaz : πλάτ. 42°29′ Β., μῆκ. 27°31′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 445 : Burghaz bay), *Ἀχιλοῦ* (*Ἀγχίαλος*) καὶ ἀγκυροβόλιον καὶ πόλις *Μεσημβρία*, μεθ' ἣν τὸ *Αἱμόνιον* (*Ἐμινέ*). Εἶναι δὲ ὁ κόλπος τὸ μόνον μέρος τοῦ Εὐξείνου τὸ παρέχον εἰς τὰ χειμαζόμενα πλοῖα ἀγκυροβόλια ἀξιόλογα. Σ. Ε. Λ.

—**Πύργος** *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Σάμου, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.561. Εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῆς, διαρρεομένην ὑπὸ χειμάρρου ἔχοντος τὰς πηγάς του ἐκ τοῦ Ἀμπέλου, εὑρίσκονται πλούσιοι ἀμπελῶνες. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ι. Β.

—**Πύργος** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 699. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 184, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Παλιοσταφίδα* καὶ *Φοῦρνος*, 307. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρεστιάδος τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 615. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 727, καὶ τῆς κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Καλλιανοί*, 773. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἐλαιουργικὸν συνεταιρισμὸν καὶ πέντε ἐλαιοτριβεῖα, ὧν ἓν ἀτμοκίνητον.

—5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλαγιᾶς τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 48.

—6) Χωρίον τῆς κοινότητος Κοντοβουνίου (πρ. Δουγτζιλὰρ) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 101.

—7) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.015. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ *Προφήτου Ἠλιοὺ* (μοναχοὶ 4). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς συνεταιρισμούς.

—8) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Μεριᾶς τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 135.

—9) Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πάνορμος* (βλ. λ.) τῆς νήσου Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων.

—10) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 964, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βελοῦζι*, *Γλέζον*, *Μαρματσοῦκα*, *Νικάρδι*, *Τριανταφυλλιά*, *Χαριὰ* καὶ *Χαρούδα*, 1.797. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Καλεῖται ἐπίσης *Πύργος Δυροῦ* καὶ τὸ χωρίον καὶ ἡ κοινότης.

—11) Χωρίον τῆς κοινότητος Καλοῦ Χωριοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 163.

—12) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 964. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—13) Χωρίον τῆς κοινότητος Μαυροθαλάσσης (πρ. Μουνουχίου) τῆς ἐπαρχίας Νιγρίτης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 113.

—14) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 374. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—15) Χωρίον τῆς κοινότητος Μαρτίνου τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 263.

—16) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 572. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σμόκοβον*.

—17) Χωρίον τῆς κοινότητος Σκορλίων τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1921) 203. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουκιά*.

—18) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δελιανῶν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτοικοι (1928) 53.

—19) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 585. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία: *Ἀμύγδαλος*, *Κεφαλᾶδες*, *Μονὴ Τριῶν Ἐκκλησιῶν*, *Μουρνιά*, *Παρανύμφοι*, *Πλακιώτισσα*, *Πλατανιὰς* καὶ *Πρινιάς*.

—20) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βενεράτου, τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 44.

—**Πύργος** *[Γεωγρ.]*. —1) Κώμη τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κειμένη περὶ τὰ 12 χλμ. ΒΔ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ λόγου δεσπόζοντος τῆς κοιλάδος Κεὰτ-Χανὲ-Σοῦ. Ὀλίγον βορειότερον αὐτῆς πηγάζει ὁ ποταμὸς *Κύδαρις* (νῦν *Ἀλῆ-Μπέη* ἢ *Σιλιχτάρ*). Ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ὑπάρχει ἡ μεγάλη δεξαμενή, *Μπὰς-Χαβοὺζ* καλουμένη, οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ (1183—1185). Ἐπισκευασθεῖσα τὸν ΙΖ' αἰῶνα, χρησιμεύει πρὸς περισυλλογὴν τῶν ὑδάτων διαφόρων ἄλλων δεξαμενῶν, ἐντεῦθεν δὲ παροχετεύεται τὸ ὕδωρ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Α. Θ. Σ.

—2) Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀδριανουπόλεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 210 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Γελλῆ-Μπουργάς*.

—**Πύργος** *[Γεωγρ.]*. —1) Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας, ἔχουσα περὶ τοὺς 550 κατοίκους, Ἕλληνας Χριστιανούς.

—2) Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ διαμερίσματι Λεμεσοῦ μὲ 500 περίπου κατοίκους Ἕλληνας. Α. Κ. Α.

—**Πύργος** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ τοῦ ΒΑ. Αἰγαίου (πλάτ. 39°23′ Β., μῆκ. 26°36′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1672 : Moskonissi and Aivali bay), ἐπιστεφομένη ὑπὸ τῶν λειψάνων φρυκτωρικοῦ πύργου. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρά του ἑνοῦται σχεδὸν πρὸς τὴν δυτικὴν τοῦ Μοσχονησίου, διὰ νὰ σχηματίσωσιν ἀμφότεραι ὅρμον βαθύν, *Πυργὶ* ὀνομαζόμενον, ἀνοικτὸν πρὸς νότον. Σ. Ε. Λ.

—**Πύργος** *[Γεωγρ.]*. —1) Βουνὸς τῆς Σύρου, οὗ ἡ κορυφὴ (ὑψόμ. 1.415 ποδ., πλάτ. 37° 27′ 30″ Β., μῆκ. 24°55′55″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542 : Syra island) εἶναι τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς νήσου. —2) Βουνὸς τῆς Ἴου, κατὰ τὸ κέντρον τῆς νήσου καὶ τὸ μέγιστον (2.410 ποδ.) αὐτῆς ὑψόμετρον. —3) Ἡ δευτέρα εἰς ὕψος (3.220 ποδ.) κορυφὴ τῆς Ἰκαρίας, ἡ καὶ *Περανώρα* ὀνομαζομένη. Σ. Ε. Λ.

—**Πύργος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀγκυροβόλιον τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Ἴμβρου (πλάτ. 40° 05′ Β., μῆκ. 25° 46″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087 : Thasso to Dardanelles), 4 1/2 μίλ. Α. ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Αὔλακας. Σ. Ε. Λ.

—**Πύργος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Αἰγίνης πρὸς νότον καὶ ἐγγὺς τῆς πόλεως. Οὕτω ὠνομάζετο ἀπὸ παλαιοῦ πύργου μετατραπέντος εἰς μύλον. Νῦν ὀνομάζεται ἡ θέσις *στοῦ Συριώτη*. Εἰς 2 χιλιόμ. νοτιώτερον ἐρείπια ἄλλου πύργου, ὀνομαζομένου Παλαιόπυργος (ἀρχ. Ἀώνη) πρὸς διαστολήν.

—2) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37 56′ 40′ Β., μῆκ. 24° 41′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820 : Andros island and Doro channel) ἐπιστεφόμενον ὑπὸ τετραγωνικοῦ ἀρχαϊκοῦ πύργου. Καὶ ὅρμος *Πύργος* ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον καὶ Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Σώστης, σωτήριος πρὸς καταφυγὴν τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἀδυνατοῦν νὰ ἀναπλεύσουν τὸν διέκπλουν τοῦ Καφηρέως.

—3) Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. πλευρᾶς τῆς Πάρου (πλάτ. 36° 59′ 20″ Β., μῆκ. 25° 13′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837 : Paros and Naxos), ΝΔ. κέρας τοῦ ὅρμου Πόρτο Δρυός.

—4) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ. πλευρᾶς τῆς νήσου Θάσου (πλάτ. 40° 45′ Β., μῆκ. 24° 46′ 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086 : Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos). Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται *Πιρόκας*.

—5) Ἀκρωτήριον τῆς Φθιώτιδος (πλάτ. 39° 02′ 00″ Β., μῆκ. 22° 59′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2556 : Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels) δεξιᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν κολπίζοντα λιμένα τοῦ Φτελιοῦ (ἀρχ. Πτελεός). Ἐπιστέφεται ὑπὸ πύργου γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πύργος τοῦ Ἀχιλλέως».

—6) Ἀκρωτήριον τῆς Ἀν. Μακεδονίας (πλάτ. 40° 43′ 45″ Β., μῆκ. 24° 08′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087 : Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos) 18 μίλ. Δ. ΝΔ. τῆς Καβάλλας

—7) Ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθωνος κατὰ τὸν Β.Α. μυχὸν τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου (πλάτ. 40° 19′ Β., μῆκ. 23° 59′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086 : Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), ΝΑ. κέρας τοῦ ὅρμου Πρόβλακας. Καὶ μετόχιον ἐν Κασσάνδρᾳ (βλ. *Ἄθως* τ. Β', σ. 332 β' καὶ 341 α').

—8) Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 12′ 30″ Β., μῆκ. 30° 03′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236 : Rhodos to Karaburnú). Ὀλίγον ἔνδον αὐτοῦ τὰ ἐρείπια τῶν Μύρων τῆς Λυκίας. Σ. Ε. Λ.

—**Πύργος *Βασιλίσσης* (*Ἀμαλίας*)** *[Γεωγρ.]*. Ἔπαυλις μετ' ἀγροκηπίου καὶ ἀμπελώνων ἐγγὺς καὶ ΒΑ. τοῦ χωρίου Νέα (ἢ Κάτω) Λιόσια, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σ.Π.Α.Π. Εἶναι κτήριον γοτθικοῦ ρυθμοῦ μετ' ἐπάλξεων καὶ ἀξιολόγων ἐσωτερικῶν διακοσμήσεων, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας κατὰ τὸ 1857—1858. Ἡ περιοχὴ τοῦ κτήματος, ἀνερχομένη εἰς 25.000 στρέμματα, ἐκτείνεται ἐπὶ ἑπτὰ λόφων, ἐξ ὧν οἱ δύο εἶναι τεχνητοί, σχηματισθέντες ὑπὸ τῆς βασιλίσσης χάριν τῆς ὀνομασίας «Ἑπτάλοφος», ὑφ' ἣν εἶναι γνωστή. Τὸ κτῆμα τοῦτο κατὰ τὸ 1870 ἐπωλήθη εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ βαρῶνον Σίμωνα Σίναν. Τῷ 1878 οἱ κληρονόμοι τοῦ Σίνα τὸ ἐπώλησαν ἀντὶ 141.000 δραχμ. εἰς τὴν Αἰμιλίαν Παχῆ. Ἤδη ἀνήκει κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ κληρονομίας καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξ ἀγορᾶς εἰς τὴν Λαυρίαν Φ. Σερπιέρη. Ἐκ τῶν ποικίλων προϊόντων τοῦ ἀγροκτήματος εἶναι ὁ οἶνος, φερόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς «Vin tour la Reine». Ἡ περιοχὴ τοῦ Πύργου καὶ τῶν γειτονικῶν Νέων Λιοσίων, κατὰ τοὺς παλαιοτέρους ἀρχαιολόγους, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἀρχαῖον δῆμον Φρεαρίων, κατ' ἄλλους δὲ πρὸς τὸν δῆμον Λουσίας. Διὰ τὴν μετὰ τοῦ Πύργου συγκοινωνίαν κατεσκεύασεν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία τὴν ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λιόσια ὁδόν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἐφύτευσε τὰ καὶ μέχρι σήμερον σῳζόμενα μορεόδενδρα. Δ. Α. Λ.

—**Πύργος *Εὐφράντα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Λιβύης, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μεγάλης Σύρτεως, μεταξὺ Κόρακος καὶ Δυσωποῦ, ἀποτελῶν, κατὰ τὸν Στράβωνα (XVII, 836), τὸ «ὅριον τῆς πρότερον Καρχηδονίας γῆς καὶ τῆς Κυρηναίας τῆς ὑπὸ Πτολεμαίῳ». Τὸ ἐθνικὸν *Εὐφρανταῖος*. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ κεῖται ὁ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἱδρυθεὶς λιμὴν *Σύρτις* (Sirte), περὶ δὲ τὸν διατηρούμενον πύργον τοῦ Εὐφράντα ἐγείρονται φρούριον, ἀστεροσκοπεῖον, φάρος κτλ. (βλ. λ. *Εὐφράνται*). Α. Θ. Σ.

—**Πύργος *Κόκκινος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου (βλ. λ. *Κόκκινος* Πύργος).

—**Πύργος *Κοκκίνων*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 20′ 30″ Β., μῆκ. 25° 59′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645 : Khios and gulf of Smyrna), μεταξὺ τῶν ὅρμων ***Λιθὶ*** καὶ ***Καλολιμένι*** (*Οἰκονομοπούλου* χάρτ. «Νήσου Χίου» 1921). Σ. Ε. Λ.

—**Πύργος *τοῦ Λεάνδρου*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κὶζ-Κουλεσή*.

—**Πύργος *Λεύκτρου*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 426. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Πύργος *Λιβίσωνος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. παραλίας τῆς νήσου Σαρδηνίας, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 3, 5), πρὸς Α. τοῦ Γορδιτανοῦ ἄκρου (νῦν Capo del Falcone), εἰς τὸ βάθος τοῦ καλουμένου νῦν κόλπου Ἀζινάρα (Colfo di Asinara). Ρωμαϊκὴ ἀποικία καὶ σημαντικωτάτη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι ὁ σημερινὸς λιμὴν Porto-Torres. Α. Θ. Σ.

—**Πύργος *Ματαράγκας*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 436. Κεῖται

Digitized by Google

παρὰ τὸν Κουάριον (Σοφαδίτικον) ποταμόν, μίαν ὥραν Β. τῶν Σοφάδων καὶ παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἄρνης*, τῆς μετὰ ταῦτα Κιέριον λεγομένης. Εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν πρὸς Β. τοῦ χωρίου προχώματά τινα ὕψους 4 μ. καλοῦνται Χωματόκαστρα καὶ ἐχρησίμευον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν πέριξ τῆς ἀρχαίας πόλεως διαβάσεων τοῦ ποταμοῦ. Ι. Σ. Σ.

—Πύργος, *Νέος*— *[Γεωγρ.]*. Προσφυγικὸν χωρίον ἱδρυθὲν παρὰ τοὺς Ὠρεοὺς τῆς Εὐβοίας καὶ ἀποτελοῦν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κεῖται κατὰ τὸ 9ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἱστιαίας—Αἰδηψοῦ. Κάτ. (1928) 965. Ι. Σ. Σ.

Πύργος, *Νικόλαος*: Ὁ δοκιμώτερος τῶν Ἑλλήνων ὁπλοδιδασκάλων, διδάξας ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὴν ὁπλομαχητικὴν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ τῶν ὑπαξιωματικῶν, ἀποθανὼν τῷ 1903. Τῷ 1860 ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ Β΄ τάγματος τοῦ Ἑλβετοῦ Χάν, ἐν ᾧ ὑπηρέτει ὡς ὑπαξιωματικός, εἰς τὴν τότε συσταθεῖσαν σχολὴν ὑπαξιωματικῶν-προγυμναστῶν καὶ ἐδιδάχθη τὴν γυμναστικήν, ἥν, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ στρατοῦ παραίτησίν του, ἐδίδαξεν εἰς δημόσια σχολεῖα. Συνέγραψεν: «Ἀνόργανον παιδαγωγικὴν γυμναστικὴν» καὶ «Ἡμιοργανικὴν παιδαγωγικὴν γυμναστικήν», κυρίως ὅμως ἐγένετο γνωστὸς ὡς ὁπλοδιδάσκαλος. Τὴν ὁπλομαχητικὴν ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Κορσικανοῦ Φ Τζεπικόννη τῷ 1872, συνέγραψε δὲ καὶ ἐξέδωκε μὲ πρόλογον τοῦ Ἐμμ. Ροΐδου «Ὁπλομαχητικὴν» (ξιφασκίαν καὶ σπαθασκίαν), ἀκολουθήσας τοὺς Γάλλους ὁπλοδιδασκάλους κατὰ πάντα πλὴν τῆς σπαθασκίας, εἰς ἣν ἠκολούθησεν ἰδίαν ὁδόν. Διὰ τοὺς τεχνικοὺς ὅρους, οἵτινες παραμένουσιν ἔκτοτε ἐν χρήσει, συνειργάσθη μετὰ τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου. Τ. Ι. Κ.

πυργοσκελὶς (ἡ) (Pygoscelis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφενισχιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πρὸς τοὺς πιγκουΐνους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 3 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *πυργοσκελὶς ἡ δίχρους* (Pygoscelis bicolor), ἥτις ἔχει ἱκανὸν μέγεθος καὶ χρῶμα μελανοτεφρὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ λευκὸν κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

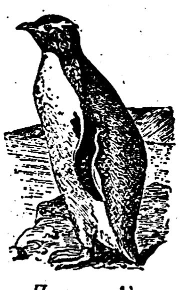

Πυργοσκελὶς ἡ δίχρους.

Πυργοτέλης. Διάσημος Ἕλλην σφραγιδογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς Δ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο ὁ πλέον διάσημος ἐν τῇ τέχνῃ του, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν συγγραφέα καὶ τὸν Ἀπουλήϊον, ὑπῆρξεν ὁ εὐνοούμενος σφραγιδογράφος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οὐδὲν ἔξοχον ἔργον αὐτοῦ ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, πλὴν τοῦ ἐκ σμαράγδου λίθου, ἐφ᾽ οὗ οὗτος ἐχάραξε τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Β. Δ. Θ.

Πυργοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 444. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

Πυργούδια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Χαλκιδικῆς κείμενον εἰς τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου καὶ κατὰ τὸν στενὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω (Ἁγίου Ὄρους), ὅπου ὁ Ξέρξης εἶχεν ἀνοίξει τὴν περίφημον διώρυγα διὰ τὴν διέλευσιν τοῦ στόλου του. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Ἱερισσοῦ, ἐξ ἧς ἀπέχει 4 χλμ., ὑπαγομένης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀρναίας. Κάτοικοι (1928) 424. Ι. Σ. Σ

Πυργοῦσα *[Γεωγρ.]*. Νησὶς Δωδεκανησιακὴ ἀναμέσον Γυαλὶ καὶ Κανδελιούσης, δυτικῶς τῆς Νισύρου 4 μίλ. (ὑψόμ. 235 ποδ., πλάτ. 36°35′ 10″ Β., μῆκ. 27°04′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: Kos, Niseros, Piskopi). Ὀνομάζεται καὶ *Ρηγοῦσα*, τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν ἀναγραψάντων αὐτὴν Rigusa. Σ. Ε. Λ.

Πυργούσι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πουλήθρας τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 45. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσοῦμος*.

Πυργοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δωματίων (Σαμακόβου) τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου (Πραβίου) τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 196 Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουλελῆ*.

Πυργοφηλόνερο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοντομαρῆ τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 249. Ε. Γ.

πύργωμα (τὸ) (Pyrgom) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον τοῦ *φασσαΐτου* (βλ. λ.).

Πυργωτὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Περιστερίου (Μπαϊρὰμ Δερὲ Μαγαλάδων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 153. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιουλελῆ*.

πυργωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων σχῆμα πύργου, πυργοειδής.

— *[Πολ. Ναυτ.]* Καλεῖται *πυργωτὸν* (γαλλ. navire à tourelle, ἀγγλ. turret-ship) ὁ τύπος τοῦ πολεμικοῦ ὁ σημειώσας τὸ πρῶτον τὴν κατάργησιν τῶν κεντρικῶν πυροβολείων, καὶ καθ᾽ ὃν τὰ πυροβόλα ἐπροστατεύοντο ὑπὸ πύργου περιστρέπτου ἐκ παχέος θώρακος. Ἐν ἀρχῇ ἡ ἐμφάνισις τοῦ

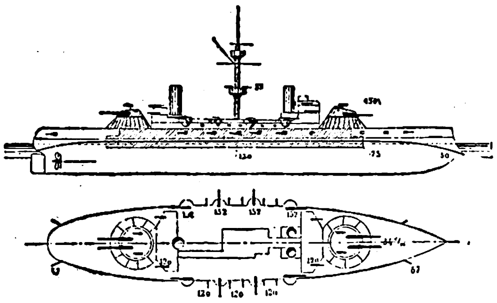

Πολεμικὸν πυργωτόν.

πυργωτοῦ δὲν κατήργησε τὸν τύπον τοῦ σκάφους, δι᾽ ὃ καὶ κατεσκευάσθησαν πυργοδρόμωνες, σκάφη ἐμβολοφόρα μετὰ πύργων, ἀλλὰ καὶ μετὰ πλήρους ἐξαρτισμοῦ δρόμωνος. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ὅμως ναυπηγοῦ Reed, κατόπιν πρωτοτύπου τρόπου σπουδῆς τῆς ὑδροδυναμικῆς εὐσταθείας των, πρόρρησις τοῦ κινδύνου ἀνατροπῆς, ὃν τὰ πυργωτὰ διέτρεχον, ἐπικυρωθεῖσα διὰ τῆς ἐν τῷ Βισκαϊκῷ κόλπῳ ἀνατροπῆς τοῦ πυργωτοῦ «Captain», ἐδημιούργησε καθαρὸν τύπον πυργωτοῦ ἄνευ ἱστίων, τοῦ ὁποίου τὸ ἀπόγειον ἐσημειώθη τῷ 1829 διὰ τῶν πυργωτῶν τύπου «Sardegna». Σ. Ε. Λ.

— *[Ἐμπορ. Ναυτ.]* Καλεῖται *πυργωτὸν* (κοιν. *χελώνα*, ἀγγλ. turret-deek καὶ trunk-deek) τύπος φορτηγοῦ πλοίου μὲ συνεχόμενον ὑπερκατασκεύασμα, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0,6 τοῦ μεγίστου πλάτους τοῦ πλοίου. Ἡ εἰσαγωγή του (1894) ὑπὸ τῶν ναυπηγῶν Will. Doxford καὶ Sous τῆς Sunderland ἐπέφερεν ἀναστάτωσιν εἰς τοὺς ἐφοπλιστάς, φαντασθέντας ὅτι ὁ παλαιὸς τύπος τοῦ φορτηγοῦ θὰ ἐτίθετο ἐφεξῆς ἐκποδών. Οἱ φόβοι των ὅμως ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμοι, διότι τὰ πυργωτά, παρὰ τὸ ὀλιγοδαπανώτερον τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν μεγάλην στερεότητά των, παρουσίαζον μικροτέραν εὐστάθειαν, ἰδίως ὅμως μείζονα δαπάνην εἰς ναυτιλιακὰ τέλη, λόγῳ τῆς ἀσυμφόρου καταμετρήσεώς των. Ὁ τύπος οὗτος περιωρίσθη νῦν εἰς τινα πετρελαιοφόρα. Σ. Ε. Λ.

— **πυργωτὴ ναῦς** *[Ἀρχ. Ναυτ.]*. Πλοῖα ἐκ κατασκευῆς ἐφωδιασμένα μετὰ πύργων, ἀφ᾽ ἑνὸς ἵνα τὰ ἐκ τοῦ ὕψους αὐτῶν βαλλόμενα ὅπλα ἢ βάρη ὦσι κατὰ πολὺ δραστικώτερα, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου ὅπως ἐπὶ τῶν ἐπάλξεών των ἵστανται οἱ τοξόται. Τοιαύτας νῆας εἶχεν ἤδη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ὁ Κῦρος, ἐπὶ τῶν διαδόχων δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου, Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ζευγνύων παραπλεύρως δύο πλοῖα, ὅπως ἐπ᾽ ἀμφοτέρων ἑδράζεται κοινὸς πύργος. Καὶ ὁ Μόρκελλος ἐχρησιμοποίησε τοιαῦτα πρὸ τῶν Συρακουσῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λιβίου καὶ ὁ Καῖσαρ, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἱστορεῖ, στόλον ὁλόκληρον ἐκ τοιούτων. Ὁ Ἀγρίππας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σερβίου, εἶχεν ἐπινοήσει πλοῖα μετὰ τοιούτων πύργων ἀφαιρετῶν, οἵτινες συνηρμολογοῦντο μόνον ὁσάκις ναῦς τις ἔδει νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πυργωτή. Σ. Ε. Λ.

πύρεθρον (τὸ) (Pyrethrum) *[Βοτ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς πλεῖστα γένη φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν προσωπανθῶν. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι παραπλήσια πρὸς τὰ χρυσάνθεμα. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *πύρεθρον τὸ κορυμβῶδες*, τὸ *πύρεθρον τὸ παρθένον*, τὸ *πύρεθρον τὸ ἰνδικόν*, τὸ *πύρεθρον τὸ σινικὸν* καὶ τὸ *πύρεθρον τὸ ἐρυθρόν*. Τὸ τελευταῖον εἶδος ἀπαντᾷ εἰς τὰς παραμεσογειακὰς χώρας καὶ παρ᾽ ἡμῖν καὶ εἶναι πόα πολυετής, περιζήτητος πρὸς κόσμον τῶν κήπων, διὸ καὶ καλλιεργεῖται εἰς πλείστας ποικιλίας. Αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι ὀγκώδεις, ἔχουσι γεῦσιν δριμεῖαν καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀντιοδονταλγικὸν καὶ ἀντισχιαλγικὸν φάρμακον, λαμβανόμεναι εἰς μικρὰν δόσιν. Ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ πυρέθρου παρασκευάζεται πρασινοκιτρίνη κόνις, ἥτις ἐνδείκνυται ὡς ἐντομοκτόνος τῶν διαφόρων παρασίτων τῶν κατοικιδίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

Πύρεθρον.

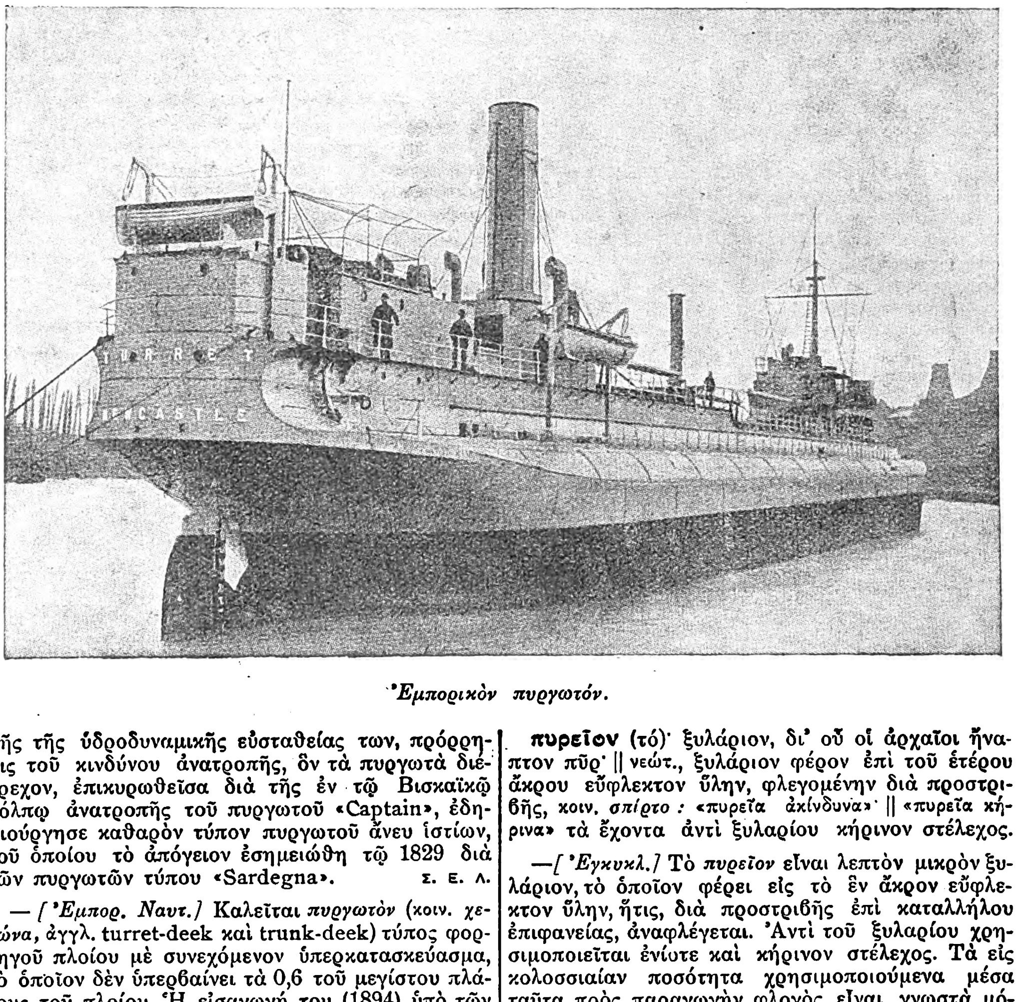

Ἐμπορικὸν πυργωτόν.

πυρεῖον (τό)· ξυλάριον, δι᾽ οὗ οἱ ἀρχαῖοι ἥναπτον πῦρ· || νεώτ., ξυλάριον φέρον ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου εὔφλεκτον ὕλην, φλεγομένην διὰ προστριβῆς, κοιν. *σπίρτο*: «πυρεῖα ἀκίνδυνα» || «πυρεῖα κήρινα» τὰ ἔχοντα ἀντὶ ξυλαρίου κήρινον στέλεχος.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *πυρεῖον* εἶναι λεπτὸν μικρὸν ξυλάριον, τὸ ὁποῖον φέρει εἰς τὸ ἓν ἄκρον εὔφλεκτον ὕλην, ἥτις, διὰ προστριβῆς ἐπὶ καταλλήλου ἐπιφανείας, ἀναφλέγεται. Ἀντὶ τοῦ ξυλαρίου χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ κήρινον στέλεχος. Τὰ εἰς κολοσσιαίαν ποσότητα χρησιμοποιούμενα μέσα ταῦτα πρὸς παραγωγὴν φλογὸς εἶναι γνωστὰ μόλις πρὸ ἑκατονταετηρίδος περίπου. Μέχρι τότε, πρὸς παραγωγὴν φλογός, ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ χάλυψ, ἡ τσακμακόπετρα καὶ ἡ ὕσκα. Ἀπὸ τοῦ 1805 κατεσκευάσθησαν τὰ πρῶτα πυρεῖα ὑπὸ τοῦ Σωσέλ. Ταῦτα ἔφερον τὸ ὄνομα briquets oxygénés καὶ ἀπετελοῦντο ἐκ ξυλαρίων, ἅτινα ἔφερον εἰς τὸ ἄκρον θεῖον καὶ χλωρικὸν κάλιον, συγκρατούμενον διὰ κομμιώδους τινὸς ὕλης. Ἡ ἀνάφλεξις δ᾽ αὐτῶν ἐπετυγχάνετο δι᾽ ἐμβαπτίσεως εἰς πυκνὸν θειικὸν ὀξύ. Τὰ briquets εἰσήχθησαν εἰς κυκλοφορίαν τῷ 1820 καὶ ἐξέλιπον μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας. Τῷ 1832 εἰσήχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρων ἐργοστασίων τὰ πρῶτα πυρεῖα διὰ φωσφόρου, τὰ διὰ τριβῆς πυρεῖα. Τὰ πυρεῖα ταῦτα ἥναπτον προστριβόμενα ἐπὶ οἱασδήποτε ἐπιφανείας καὶ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀπαγορεύσεις, λόγῳ τοῦ ἐπικινδύνου αὐτῶν, ἔσχον γενικὴν ἐξάπλωσιν. Τὰ ξυλάρια ἐκόπτοντο διὰ μηχανῶν ἐκ μαλακῆς ξυλείας τῶν δασοφόρων περιοχῶν τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, τοῦ Βοημικοῦ Δρυμοῦ, τῆς Ἀλσατίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Σουηδίας κλπ. καὶ εἶτα εἰς εἰδικὰ ἐργοστάσια προσετίθετο ἡ ἀναφλέξιμος κεφαλή. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐμβα-

Digitized by Google

πτίζεται τὸ ἓν ἄκρον εἰς τετηκὸς θεῖον ἢ ἐπὶ τῶν καλυτέρων ποιοτήτων εἰς στεατίνην ἢ παραφίνην καὶ μετὰ τὴν ξήρανσιν προστίθεται ὡς ἐπικάλυμμα ἡ κυρίως ἀναφλέξιμος μᾶζα, ἀποτελουμένη ἐκ μείγματος λεπτότατα μεμοιρασμένων τεμαχιδίων φωσφόρου καὶ κόλλας, κόμμεως, δεξτρίνης ἢ ἄλλων συνδετικῶν ὑλῶν. Συνήθως ἡ ἀναφλέξιμος μᾶζα περιέχει, παρὰ τὸν φωσφόρον, καὶ ἄλλα ὀξειδωτικὰ μέσα, ὡς ὁ πυρολουσίτης, τὸ νίτρον, τὸ μίνιον ἢ τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ μολύβδου. Τὸ ἰσχυρῶς δηλητηριῶδες τῶν φωσφορούχων πυρείων καὶ ὁ κατὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν ἐμφανιζόμενος μέγας κίνδυνος τῆς ὑγείας τῶν ἐργαζομένων ἔδωσαν ἀφορμὴν λίαν ἐγκαίρως εἰς ἐρεύνας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ φωσφόρου. Οὕτως ἐδόθη ἀφορμὴ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν καλουμένων πυρείων ἀσφαλείας ἢ σουηδικῶν πυρείων. Τὰ πυρεῖα ταῦτα δὲν περιέχουσι δηλητηριώδη (κίτρινον) φωσφόρον. Ἡ ἀναφλέξιμος κεφαλὴ αὐτῶν ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ μείγματος πολλοῦ χλωρικοῦ καλίου καὶ ὀλίγου θείου, θειούχου ἀντιμονίου, χρωμικοῦ καλίου ἢ μινίου μετὰ συνδετικῆς τινος ὕλης (δεξτρίνης κλπ). Ταῦτα ἀνάπτουσι μόνον προστριβόμενα ἐπὶ εἰδικῶν ἐπιφανειῶν τριβῆς, αἵτινες ἔχουσιν ἐπικάλυμμα ἐκ θειούχου ἀντιμονίου, ἐρυθροῦ (μὴ δηλητηριώδους) φωσφόρου καὶ κόμμεως. Ἡ καῦσις τοῦ ἀναφλεξίμου μείγματος ἐπιβραδύνεται διὰ προσθήκης ἄμμου, κισήρεως, κόνεως ὑάλου κλπ. Παρὰ τὰ σουηδικὰ ταῦτα πυρεῖα ἀσφαλείας, ὧν ἡ ἐφεύρεσις ὀφείλεται εἰς τὸν Γερμανὸν Μπαΐτγκερ καὶ κατεσκευάσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Σουηδίᾳ (ἐξ οὗ καὶ σουηδικὰ) τῷ 1848, χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη καὶ σήμερον, εἰς ἥσσονα ὅμως μοῖραν, τὰ ὑπὸ τῶν Sévène καὶ Cahen τῷ 1895 ἐφευρεθέντα πυρεῖα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ὡς πυροφόρον μᾶζαν μεῖγμα ἀποτελούμενον ἀπὸ 10—12 % θειοῦχον φωσφόρον, 40—43 % χλωρικὸν κάλιον καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἀπὸ κονιοποιημένον χαλαζίαν, κόλλαν, κιμωλίαν καὶ κόνιν λευκοῦ ψευδαργύρου. Ἡ κατασκευὴ τῶν πυρείων σήμερον ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς τελειοτάτην βιομηχανίαν καὶ ἡ ὅλη σχεδὸν κατεργασία ἐπιτελεῖται διὰ τελειοτάτων σχεδὸν αὐτομάτων μηχανῶν. Αἱ πλεῖσται τῶν χρησιμοποιουμένων μηχανῶν συνδυάζουσι πολλὰς συγχρόνως ἐργασίας τῆς κατασκευῆς τῶν πυρείων καὶ τῶν δι' αὐτὰ κυτίων, ὑπάρχουσι δὲ τοιαῦται παράγουσαι 40—50 χιλιάδας κυτίων ἡμερησίως. Ἐν Ἑλλάδι τὰ πυρεῖα ἀποτελοῦσιν εἶδος κρατικοῦ μονοπωλίου, χρησιμοποιεῖται δὲ ἀποκλειστικῶς ὁ τύπος τῶν σουηδικῶν πυρείων ἀσφαλείας. Σ. Γ.

πυρειοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς πυρείων.

πυρεκβόλιον (τό). Τὸ ἐκ χάλυβος τεμάχιον τοῦ μετὰ πυρολίθου ἐμπυρέως διὰ τὸν παραγωγὴν τῶν πρὸς ἀνάφλεξιν τοῦ ἐναύσματος σπινθήρων, χρησιμεῦον συγχρόνως καὶ ὡς ἐπικάλυμμα τῆς σκάφης τοῦ ἐμπυρέως. Κ. Δ.

πυρεκβόλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκβάλλων πῦρ, σπισθῆρας: «πυρεκβόλος λίθος» ἢ τσακμακόπετρα, ἄλλως *πυροβόλος*.

πυρεκτρίπτης (ὁ) *[Πυροβολ.]*. Ἡ σχοινίνη σειρίς, ἡ χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἀπότομον βιαίαν ἕλξιν τῆς ταινίας τοῦ ἐκκαύματος τῶν παλαιῶν βραδυβόλων, δι' ἧς ἐπήρχετο ἡ ἀνάφλεξις τῆς πυριτοκόνεως τοῦ ἐκκαύματος, ἡ μεταδίδουσα τὸ πῦρ εἰς τὸ πυροβόλον. Ν. Θ. Κ.

πυρένιον *[Ὀργ. Χημ.]*. Κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $C_{16}H_{10}$, ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων συμπεπυκνωμένων ἑξαμελῶν δακτυλίων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἄνω τῶν 360° ἀποστάζοντα κλάσματα τῆς λιθανθρακοπίσσης. Τήκεται εἰς 149° καὶ βράζει ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν 60 χλστμ. εἰς 260°· Σ. Γ.

πυρενόλη (ἡ) (Pyrenol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Προϊὸν συμπυκνώσεως βενζοϊκοῦ ὀξέος καὶ βενζοϊκοῦ νατρίου μετὰ σαλικυλικοῦ νατρίου καὶ θυμόλης. Κόνις λευκή, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, ἀρωματικῆς ὀσμῆς, ὑγροσκοπική, ἐλαφρῶς γλυκαζούσης καὶ ἀρωματικῆς γεύσεως. Τὸ σκεύασμα δρᾷ ἐξωτερικῶς ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ἀντισπασμωδικὸν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ κοκκύτου βηχός. Ἡ πτῶσις τοῦ πυρετοῦ ἐπέρχεται ἄνευ ἐφιδρώσεως. Συνήθως χρησιμοποιεῖται ἐπὶ μολυσματικῶν νόσων, βρογχίτιδος, ἄσθματος, ὀξέων μυϊκῶν καὶ ἀρθρικῶν ρευματισμῶν. Ἐπὶ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος δὲν παρουσιάζει δευτερευούσας δράσεις, ὁμοίως δὲν ἐρεθίζει τοὺς νεφρούς. Τὸ σκεύασμα δίδεται εἰς δόσιν 0,5—1,0 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας ἐν διαλύματι καὶ μάλιστα λόγῳ τῆς κακῆς γεύσεώς του εἰς σιρόπιον καρπῶν τῆς ἰδαίας βάτου. Κόνεις ἢ δισκία ταύτης (περιεκτικότητος 0,5 γρ.) διαλύονται προηγουμένως εἰς ψυχρὸν ὕδωρ ἢ γάλα. Σιρόπιον πυρενόλης (4%) δίδεται εἰς κοχλιάρια γλυκοῦ. Ὡς δευτερεύουσαν δρᾶσιν παρουσιάζει ἡ πυρενόλη ἐνίοτε ἔμετον. Ἡ πυρενόλη θεωρεῖται κατ' ἄλλους καὶ ὡς βενζοϋλοξυβενζοϊκὸν βενζοϋλοθυμελονάτριον. Ἡ καλουμένη *πυράνη* (Pyranum) εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ πυρενόλη. Κ. Γ. Μ.

πύρεξις, *—εως* (ἡ)· τὸ πυρέσσειν, τὸ νὰ κατέχεταί τις ὑπὸ πυρετοῦ.

πυρέσσω· κατέχομαι ὑπὸ πυρετοῦ, θερμαίνομαι.

πυρετικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πυρετόν, ὁ τοῦ πυρετοῦ: «πυρετικὸς σφυγμός,—παροξυσμός»· || ὁ κατεχόμενος ὑπὸ πυρετοῦ, ὁ πυρέσσων.

πυρέτιον (τό)· μικρός, ὀλίγος πυρετός.

πυρετογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προξενῶν πυρετόν: «πυρετογόνοι τοξῖναι».

πυρετοθεραπεία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ διὰ διαφόρων τεχνητῶν μέσων ὕψωσις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος, ἐπὶ πάσχοντος ὀργανισμοῦ, πρὸς ἐπίτευξιν θεραπευτικοῦ ἀποτελέσματος. Ὅσον τὸ ταχύτερον ἐφαρμόζεται ἡ πυρετοθεραπεία, ἰδίως ἐπὶ λοιμώξεων, τόσον ὁ ὀργανισμὸς ἀμύνεται καλύτερον, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι λυσιτελέστερον. Ἡ ἔλλειψις πυρετικῆς ἀντιδράσεως, ἰδίᾳ ἐπὶ λοιμωδῶν νόσων μετὰ τεχνητὴν πυρετοθεραπείαν, εἶναι σημεῖον ἐλαττώσεως ἀμύνης τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ συνεπῶς ἀποτελεῖ πρόγνωσιν σοβαρωτάτην. Τὰ σπουδαιότερα πυρετογόνα μέσα, τὰ πλέον ἐν χρήσει ἐν τῇ ἰατρικῇ, εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἐνέσεις φυματίνης Koch, ἐμβόλια ἀντιτυφικά, ἀντιδυσεντερικὰ κ.τ.λ., ἢ ἐμβόλιον Delbet, εἴτε ἐνδομυϊκῶς εἴτε ἐνδοφλεβίως ἐνιέμενα εἰς προοδευτικὰς δόσεις, ἐνέσεις διαφόρων πρωτεϊνῶν, πυρηνικὸν νάτριον κ. ἄ., αὐτοοροθεραπεία. αὐθαιμοθεραπεία, ἀπόστημα καθηλώσεως τοῦ Fochier διὰ τερεβινθελαίου, ἐνέσεις κολλοειδῶν μετάλλων ἐνδοφλεβίως, ἰδίως κολλοειδοῦς χρυσοῦ, ἐνέσεις σουλφοζίνης ἐνδομυϊκῶς, ἐνέσεις ὑποστρόφου πυρετοῦ διὰ σπειροχαίτης τοῦ Obermeier, μαλαριοθεραπεία ἢ τεχνητὴ μόλυνσις διὰ πλασμωδίου Laveran, τριταίας μορφῆς κατὰ Wagner v. Jauregg κλπ.

Ἐν τῇ παθολογίᾳ ἡ πυρετοθεραπεία ἐνδείκνυται ἐπὶ τῶν ὀξειῶν καὶ ἐμπυρέτων παθήσεων, ὡς γρίππης, βρογχοπνευμονίας, σηψαιμίας, ἐξανθηματικῶν νόσων κ.τ.λ. Ὡς πυρετογόνα μέσα συνιστοῦν εἴτε ἐνέσεις γάλακτος ἐνδομυϊκῶς 2—10 κ. ἑ, εἴτε ἐνέσεις ἐνδοφλεβίως κολλοειδῶν μετάλλων, ἠλεκτραργόλης, κολλοειδοῦς χρυσοῦ, εἴτε καὶ κατὰ προτίμησιν τὸ ἀπόστημα καθηλώσεως δι' ἐνέσεως ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ 1—3 κ. ἑ. τερεβινθελαίου. Ἡ διάνοιξις τοῦ ἀποστήματος δέον νὰ γίνεται μεταξὺ τῆς 8ης—10ης ἡμέρας. Τὸ ἔλαιον μετὰ τερεβινθίνης 1/5 προκαλεῖ τοπικὴν καὶ γενικὴν ἀντίδρασιν ἄνευ διαπυήσεως. Ἐν τῇ γυναικολογίᾳ, ἡ πυρετοθεραπεία χρησιμοποιεῖται ἐπὶ σαλπιγγιτίδων, μαστιτίδων κ. τ. λ., ἐπὶ ὀξειῶν παθήσεων τοῦ οὐρογεννητικοῦ συστήματος, ἰδίως βλεννορροίας· ἐπὶ διαφόρων δερματικῶν, ὀφθαλμικῶν καὶ παιδιατρικῶν ἀκόμη παθήσεων κ.τ.λ. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἡ πυρετοθεραπεία ἔχει τὰς περισσοτέρας ἐνδείξεις, εἶναι ἡ νευρολογία καὶ ψυχιατρική.

Καίτοι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων πλεῖστοι νευρολόγοι - ψυχίατροι παρετήρησαν τὴν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐμπυρέτων καταστάσεων ἐπὶ διαφόρων ψυχώσεων, ὅμως ἡ μέθοδος δὲν εἶχε συστηματοποιηθῆ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ θεραπευτικὴ τῶν τεχνητῶν πυρετικῶν ἀντιδράσεων ἐγενικεύθη. Ἡ πυρετοθεραπεία ἐνδείκνυται ἐπὶ νευριτίδων, νευραλγιῶν (πρωτεϊνοθεραπεία), ἐπὶ ἐπιδημικῆς ληθαργικῆς ἐγκεφαλίτιδος ἢ νευραξίτιδος (ἀπόστημα τερεβινθινοῦχον) ἐπὶ μανιακῶν καταστάσεων, μελαγχολίας, σχιζοφρενίας, ψυχώσεως ἐκ δηλητηριάσεων καὶ λοιμώξεων, χρονίου συστηματικοῦ παραληρήματος κτλ. (σουλφοζίνη, ἀπόστημα), ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ συφίλιδος τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τῆς προϊούσης γενικῆς παραλύσεως. Πρῶτος ὁ Βιενναῖος καθηγητὴς Βάγκνερ φὸν Ζωρέγκ παρετήρησεν ὑφέσεις τῆς νόσου κατὰ τὴν διάρκειαν τυχαίας τινὸς πυρετικῆς εἰσβολῆς. Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ἐξέλεξεν ὡς τεχνητὸν πυρετογόνον μέσον τὸ ζωηρὸν πλασμώδιον τοῦ Λαβεράν, μορφῆς καλοήθους τριταίου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐνίεμεν ὑποδορίως, εἰς τὸν ἐκ γενικῆς παραλύσεως πάσχοντα, κατὰ τὴν κοιλιακὴν χώραν ἢ τὴν ὠμοπλάτην, 2—5 κ.ἑ. αἵματος, λαμβανομένου παρὰ πάσχοντος ἐξ ἑλονοσίας τριταίας μορφῆς. Ἡ ἀπ' εὐθείας αὕτη τεχνητὴ μόλυνσις εἶναι καὶ ἡ πλέον θετική· ἐλλείψει ἀσθενῶν πασχόντων ἐξ ἑλονοσίας, ὑπάρχουσι σωληνάρια αἵματος εἰδικῶς συσκευασμένου καὶ ἕτοιμα πρὸς χρῆσιν, περιέχοντα πλασμώδια τριταίου πυρετοῦ. Μετὰ παρέλευσιν 5—20 ἡμερῶν τὸ βραδύτερον, ἐπέρχονται οἱ παροξυσμοί. Προκαλοῦμεν οὕτω 10—12 παροξυσμοὺς ἐπὶ τοῦ πάσχοντος ἐκ γενικῆς παραλύσεως εἰς διάστημα 30—40 ἡμερῶν καὶ ἀκολούθως χορηγοῦμεν τὴν κινίνην πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἑλονοσίας καὶ ἐξασθενήσεως τοῦ ἀσθενοῦς, συνδυάζοντες καὶ τὴν διὰ βισμουθίου ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πυρετοθεραπείας καὶ μετ' αὐτήν, τὰ συμπτώματα, τόσον τὰ ψυχικὰ (παραλήρημα μεγαλομανίας), ὅσον καὶ τὰ νευρολογικὰ (δυσαρθρία, τρόμος κτλ.), ὑποχωροῦν. Ἡ πυρετοθεραπεία ἀντενδείκνυται ἐπὶ φυματιάσεων, καρδιοπαθειῶν καὶ νοσημάτων τοῦ ἥπατος. Μ. Ν. Β.

πυρετολογία (ἡ)· ἡ περὶ πυρετῶν πραγματεία, ἡ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν πυρετῶν ἐπιστημονικὴ ἐνασχόλησις.

πυρετολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυρετολογίαν: «πυρετολογικὴ πραγματεία».

πυρετολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν πυρετῶν ἀσχολούμενος ἐπιστήμων.

Πύρετος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πέντε μεγάλων παραποτάμων τῆς Σκυθίας κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (IV, 48), ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τῶν Βασταρνικῶν ὀρέων (Ἀνατολικὰ Καρπάθια) καὶ «πρὸς ἠῶ ρέων», ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἴστρου, πρὸ τοῦ δέλτα αὐτοῦ, παρὰ τὴν πόλιν Τρόσμιν ἢ Τροῖσμιν (νῦν Iglitza). Εἶναι ὁ σημερινὸς *Προῦθος*. Λ. Θ. Ι.

πυρετὸς (ὁ)· τὸ γνώρισμα τοῦ πυρέσσοντος, ἡ ὕψωσις τῆς φυσιολογικῆς θερμοκρασίας· || «ὕψωσις—, πτῶσις πυρετοῦ», «τριταῖος—, τεταρταῖος πυρετός», «πυρετὸς αἱματουρικός, — ἐπιλόχειος»· || *πυρετοὶ* (οἱ)· συνήθ., οἱ ἑλώδεις: «ὑποφέρει ἀπὸ πυρετούς»· || μεταφ., ταραχή, κίνησις: «πολιτικὸς—, ἐκλογικὸς πυρετός».

— *[Ἰατρ.] Πυρετὸς* καλεῖται ἄθροισμα συμπτωμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ οὐσιωδέστερον καὶ ἀπαραίτητον εἶναι ἡ ὑπὲρ τὸ φυσιολογικὸν ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος τῶν ὁμοιοθέρμων ζῴων (θηλαστικῶν, πτηνῶν), ὀφειλομένη εἰς βλάβην τοῦ μηχανισμοῦ, δι' οὗ αὕτη ρυθμίζεται. Ἡ ρύθμισις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος συντελεῖται ἐκτὸς τῆς τεχνητῆς διὰ τῶν ἐνδυμάτων ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, πτερῶν ἢ τριχῶν ἐπὶ τῶν ζῴων, διὰ δύο κυρίως μηχανισμῶν: α') διὰ τῆς ἀποβολῆς θερμότητος (φυσικὴ ρύθμισις), καὶ β') διὰ τῆς παραγωγῆς θερμότητος (χημικὴ ρύθμισις). Ἡ ἀποβολὴ ἢ μὴ θερμότητος συντελεῖται διὰ διαφόρων μηχανισμῶν, π.χ. διὰ διευρύνσεως ἢ στενώσεως τῶν ἀγγείων τοῦ δέρματος, καθ' ἣν ἡ δι' ἀγωγῆς καὶ ἀκτινοβολίας ἀποβαλλομένη θερμότης ἀναλόγως τῆς πληρώσεως τῶν ἀγγείων (ἐρυθρότης τοῦ δέρματος) ἢ μὴ πληρώσεως αὐτῶν (ὠχρότης), αὐξάνει ἢ ἐλαττοῦται. Ἐπίσης διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἱδρῶτος καὶ ἐξατμίσεως αὐτοῦ, καθ' ἣν γίνεται σημαντικὴ ἀφαίρεσις θερμότητος ἐκ τοῦ σώματος. Ἐπίσης δι' αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ καὶ μεγέθους τῶν ἀναπνοῶν καὶ χορηγήσεως θερμότητος εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἐξατμίσεως ὕδατος. Ἡ παραγωγὴ θερμότητος εἰς τὸν ὀργανισμὸν εἶναι ἀπότοκος τῶν καύσεων τοῦ σακχάρου, τοῦ λίπους καὶ λευκωμάτων αὐτοῦ, αἵτινες τελοῦνται ἰδίως εἰς τοὺς μεγάλους ἀδένας τῆς κοιλίας καὶ τοὺς μῦς, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος. Οἱ δύο οὗτοι παράγοντες, δι' ὧν ρυθμίζεται ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος, εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἰς ὃ παραδεχόμεθα τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς κέντρου τοποθετημένου ὑπό τινων εἰς τὸ φαιὸν φῦμα τοῦ διαμέσου ἐγκεφάλου καὶ ἐξαρτωμένου ὑπὸ ἑνὸς ἀνωτέρου κέντρου, εὑρισκομένου εἰς τὸ ραβδωτὸν σῶμα. Οἱ Isenschmidt καὶ Krehl παρετήρησαν εἰς κονίκλους στερουμένους τοῦ προσθίου διαμέσου ἐγκεφάλου ἔλλειψιν ρυθμίσεως τῆς θερμότητος. Οἱ Aronsohn καὶ Sachs διὰ νύξεως, ἠλεκτρικοῦ ἢ χημικοῦ ἐρεθισμοῦ, εἰς τὸ ἔξω χεῖλος τῆς κεφαλῆς τοῦ ραβδωτοῦ σώματος ἐπέφεραν πυρετόν. Οἱ Νικολαΐδης καὶ Δοντᾶς διὰ πειραμάτων ἐπὶ κυνῶν καὶ κονίκλων ἀπέδειξαν ὡς θέσιν τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ραβδωτοῦ σώματος καὶ τοῦ παρακειμένου ὀπτικοῦ θαλάμου. Κατά τινας θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι τὸ κέντρον τῆς θερμότητος ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἀντιθέτως λειτουργούντων ἀθροισμάτων κυττάρων, ἑνὸς συμπαθητικοῦ κυρίως θερμαντικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ ἐρεθισμοῦ προκαλεῖ αὔξησιν, ἐπὶ παραλύσεως πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος καὶ δι' οὗ κυρίως γίνεται ἡ φυσικὴ ρύθμισις τῆς θερμότητος, καὶ ἑνὸς παρασυμπαθητικοῦ ἢ ψυκτικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς σχέσεις μὲ τὰ φυτικὰ κέντρα τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τοῦ διαμέσου ἐγκεφάλου. Ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ κέντρου τούτου προκαλεῖ δι' ἐλαττώσεως τῶν καύσεων ταπείνωσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Τὰ δύο ταῦτα κέντρα δρῶσιν ἀντιθέτως, οὕτως ὥστε ἐπὶ ἐρεθισμοῦ τοῦ ἑνὸς παραλύει τὸ ἕτερον καὶ τἀνάπαλιν. Διὰ τοῦ κέντρου τούτου τῆς θερμότητος φέρονται ἐρεθίσματα διὰ διαφόρων νευρικῶν ὁδῶν πρὸς τὰ διάφορα ὄργανα, δι' ὧν γίνεται ἡ ρύθμισις τῆς θερμότητος π. χ. εἰς τοὺς πνεύμονας, εἰς τὰ ὄργανα τῆς κοιλίας, εἰς τοὺς ἀδένας τῆς κοιλίας, εἰς τὰ ἀγγεῖα, τοὺς ἱδρωτοποιοὺς ἀδένας καὶ εἴς τινας ἀδένας ἔσω ἐκκρίσεως, ὡς ὁ θυρεοειδὴς ἀδὴν καὶ τὰ ἐπινεφρίδια, οἵτινες διὰ τῆς ἐσωεκκριτικῆς λειτουργίας αὐτῶν καὶ τῆς παραγωγῆς ὁρμονῶν παίζουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν παραγωγὴν θερμότητος τόσον δι' αὐξήσεως τῶν ὀξειδωτικῶν φαινομένων, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀγγείων (ἐπινεφριδίνη). Τὸ κέντρον τῆς θερμότητος ἐρεθίζεται κατὰ πολλοὺς τρόπους: α) Διὰ τῆς θερμότη-

Digitized by Google

τος τοῦ αἵματος, ἥτις ὁσάκις ἀνυψοῦται, ἐλαττοῦται ἡ ἐρεθιστότης τοῦ κέντρου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται διεύρυνσις τῶν ἀγγείων καὶ ἐφίδρωσις, τουτέστιν αὔξησις τῆς ἀποβολῆς τῆς θερμότητος. Ἀντιθέτως, ὁσάκις ἐλαττοῦται ἡ θερμότης τοῦ αἵματος, ἐπέρχεται αὔξησις τῆς ἐρεθιστότητος τοῦ κέντρου. Ὅτι ἡ θερμότης τοῦ αἵματος προκαλεῖ πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ πειράματος τῶν Barbour καὶ Meyer, οἵτινες εἰσήγαγον εἰς τὴν χώραν τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος, εἰς τὸν διάμεσον ἐγκέφαλον, λεπτὴν δίαυλον βελόνην καὶ διωχέτευον θερμὸν ἢ ψυχρὸν ὕδωρ, παρετήρουν δὲ ἐπὶ διοχετεύσεως θερμοῦ ὕδατος πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας, ἀντιθέτως δὲ ἐπὶ ψυχροῦ. β) Διὰ νευρικῶν ἀντανακλαστικῶν τόξων διὰ τῶν αἰσθητικῶν νεύρων τῆς θερμότητος τοῦ δέρματος, ὁπότε ἐπὶ αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος ταπεινοῦται ἡ ἐρεθιστότης τοῦ κέντρου καὶ τἀνάπαλιν. γ') Διὰ χημικῶν ρυθμιστικῶν οὐσιῶν, τουτέστι δι' ὑλῶν παραγομένων εἰς ἐνδοκρινεῖς ἀδένας (ὑπόφυσις καὶ ἐπινεφρίδια), αἵτινες αὐξάνουν τὴν ἐρεθιστότητα τοῦ διαμεσοεγκεφαλικοῦ φυτικοῦ κέντρου τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης. Εἰς τοὺς χημικοὺς ρυθμιστὰς τοῦ σχηματισμοῦ ἐρεθίσματος εἰς τὸ κέντρον τῆς θερμότητος ἀνήκουν προϊόντα τῆς ἀποσχίσεως τῶν λευκωμάτων, ἅτινα εἰς μικρὰς ποσότητας αὐξάνουν, εἰς μεγάλας δὲ παραλύουν τὴν ἐρεθιστικότητα τοῦ κέντρου.

Ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς, τόσον ὁ φυσικὸς ὅσον καὶ ὁ χημικὸς διακανονισμὸς τῆς θερμοκρασίας γίνεται κανονικῶς, ὥστε, ὁσάκις ἡ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία πίπτει, αὐξάνει ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος καὶ ὡς ἐκ τούτου αὐξάνει ἡ παραγωγή, ἐνῷ ἐλαττοῦται ἡ ἀπόδοσις θερμότητος ἐπὶ τοῦ σώματος. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει ἐπὶ αὐξήσεως τῆς ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας. Ὥστε ἐπὶ αἰσθήματος τοῦ ψύχους προκαλεῖται ἐξοικονόμησις, ἐπὶ αἰσθήματος τῆς θερμότητος ἀντιθέτως κατανάλωσις θερμοκρασίας. Καθ' ὅμοιον τρόπον, ὡς ἡ ψῦξις, δρῶσι διάφορα ἠλεκτρικά, μηχανικὰ καὶ χημικὰ ἐρεθίσματα. Ὡς ἡ θερμότης δὲ δρῶσιν ἡ καταστροφὴ τοῦ κέντρου ἢ ἡ παράλυσις αὐτοῦ διὰ διαφόρων δηλητηρίων. Ταῦτα συμβαίνουσι φυσιολογικῶς· ὁσάκις ὅμως ἐπέλθῃ βλάβη τοῦ ρυθμιστικοῦ μηχανισμοῦ ἐκ μεταβολῆς τῆς διεγερσιμότητος τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος, τότε ἔχομεν αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Σχετικῶς μὲ τὴν βλάβην ταύτην τοῦ ρυθμιστικοῦ μηχανισμοῦ διατυποῦνται δύο διάφοροι θεωρίαι. Ὁ Σ. Δοντᾶς φρονεῖ ὅτι ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας ὀφείλεται εἰς ἐλάττωσιν τῆς διεγερσιμότητος τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἡ διαρρύθμισις τῆς θερμοκρασίας γίνεται εἰς ὑψηλότερον βαθμόν, διότι τότε ἀπαιτεῖται ἰσχυρότερον θερμικὸν ἐρέθισμα πρὸς διέγερσιν τοῦ κέντρου· ἀπ' ἐναντίας, ἐπὶ ηὐξημένης διεγερσιμότητος αὐτοῦ, ἡ διαρρύθμισις γίνεται εἰς χαμηλοτέραν θερμοκρασίαν, διότι ἀσθενέστερον χημικὸν ἐρέθισμα εἶναι ἱκανὸν νὰ διεγείρῃ τὸ κέτρον τῆς θερμότητος. Ἀντιθέτως φρονεῖ ὁ Pfeiffer· κατ' αὐτὸν ἐπὶ πυρετοῦ τόσον ἡ παραγωγὴ ὅσον καὶ ἡ ἀπόδοσις θερμότητος βλάπτεται· ἡ παραγωγὴ αὐξάνει κατὰ 30—60%. Ἡ ἀπόδοσις ταπεινοῦται ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πυρετοῦ, κατόπιν αὐξάνει μέν, ἀλλὰ πάντοτε μένει ὀλιγωτέρα τῆς παραγωγῆς. Ἕνεκα τούτου ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος αὐξάνει. Ὥστε ὁ πυρέσσων ἐξοικονομεῖ θερμότητα ὡς ἀκριβῶς ὁ φυσιολογικὸς ὁ αἰσθανόμενος ψῦξιν· ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ πυρέσσων ἐξοικονομεῖ ταύτην ἐπὶ ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος ἀνωτέρας ἐκείνης, ἣν χρειάζεται ὁ φυσιολογικός· τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ κέντρον τῆς θερμότητος εἶναι μᾶλλον εὐαίσθητον ἔναντι τῶν ἐρεθισμάτων τῆς θερμότητος· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐκ τῶν ἔξω ἐρχόμενα ἐρεθίσματα μένουν τὰ αὐτά, ἕπεται ὅτι ἡ ἐρεθιστότης τοῦ κέντρου αὐξάνει.

Ἅπαξ αὐξηθείσης τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ πυρετοῦ, δὲν ἕπεται ὅτι αὕτη καὶ ἐπ' ἄπειρον θὰ ἐξακολουθῇ νὰ αὐξάνῃ· ἀλλ' ἀφοῦ φθάσῃ εἰς ὡρισμένον ἐπίπεδον, παραμένει ἐπ' αὐτοῦ ἢ ὑφίσταται διακυμάνσεις· καθότι ὡς ὁ ὑγιής, οὕτω καὶ ὁ πυρέσσων ρυθμίζει τὴν θερμοκρασίαν, τουτέστι ἔχει τὴν ἱκανότητα τὴν νοσηρῶς αὐξηθεῖσαν θερμοκρασίαν ἔναντι ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων νὰ ρυθμίζῃ εἰς ἓν ἀνώτερον ἐπίπεδον· τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διότι ἡ θερμοκρασία τοῦ αἵματος αὐξάνει, ἡ δὲ ὑπερθέρμανσις αὐτοῦ δρᾷ ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος προκαλοῦσα πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διακυμάνσεις τοῦ πυρετικοῦ διαγράμματος, αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν διάφορον ἐπίδρασιν τῶν αἰτίων καὶ τὴν διάφορον βλάβην ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ὁποίας ἐπέρχεται καὶ ἡ πτῶσις τοῦ πυρετοῦ.

Αἴτια τοῦ πυρετοῦ. Αὔξησις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐκ διαφόρων αἰτίων· ἀναλόγως τῶν αἰτίων ὁ Pfeiffer διακρίνει δύο εἴδη πυρετοῦ: α') τὸν νευρικόν, ὀφειλόμενον εἰς ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος διαφόρων αἰτίων, μὴ ὀφειλομένων εἰς μεταβολὴν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης, καὶ β') τὸν πυρετὸν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης (Stoffwechselfieber), ὀφειλόμενον εἰς ἄθροισιν εἰς τὸ σῶμα (λόγῳ μιᾶς ἀρχικῆς αἰτίας, π.χ. καταστροφῆς ὀστῶν κλπ.) προϊόντων ἀποσχίσεως τοῦ λευκώματος, προκαλούντων πυρετὸν δι' ἐρεθισμοῦ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος. Ὁ Leschke διακρίνει τὰ ἑξῆς αἴτια: α') Φυσικαὶ ἀλλοιώσεις τοῦ περιβάλλοντος (ὑπερθέρμανσις, περιορισμὸς τῆς ἀποδόσεως τῆς θερμότητος). Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας, ἡ ὁποία ἐπέρχεται ὁσάκις ἡ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος ἀνυψοῦται πολὺ καὶ ἰδίᾳ ὁσάκις, λόγῳ ηὐξημένης ὑγρότητος τοῦ ἀέρος ἢ βαρείας ἐπενδύσεως, δὲν τελεῖται κανονικῶς ὁ ρυθμιστικὸς μηχανισμὸς τῆς θερ-

Συνεχὴς πυρετὸς μὲ ἀπότομον πτῶσιν ἐπὶ πνευμονίας.

μοκρασίας τοῦ σώματος. Τοιαύτην ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας, μέχρι 40—45°, συνοδευομένην ὑπὸ αὐξήσεως τῆς καρδιακῆς καὶ ἀναπνευστικῆς λειτουργίας, περιορισμοῦ τῆς ἀποβολῆς ἱδρῶτος, θολώσεως τῆς διανοίας καὶ ἀπωλείας τῆς συνειδήσεως, συναντῶμεν ἐπὶ ἡλιάσεως (Hitzschlag), ἥτις δυνατὸν νὰ καταλήξῃ καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἀσθενοῦς, ἐὰν δὲν ἐπαναφέρωμεν ἐγκαίρως (ψυχρὸν λουτρὸν κλπ.) εἰς τὸ φυσιολογικὸν τὴν θερμοκρασίαν αὐτοῦ. β') Νευρικὰ ἐρεθίσματα ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος ἢ τῶν νευρικῶν ὁδῶν (νύξις, νευρικὸς πυρετός). Ἡ τυπικὴ μορφὴ τοῦ πυρετοῦ τούτου εἶναι ὁ πυρετὸς ἐκ νύξεως τοῦ διαμέσου ἐγκεφάλου ἢ ραβδωτοῦ σώματος. Εἰς τὴν κλινικὴν συνηθέστατα παρατηροῦμεν τὸν πυρετὸν τοῦτον ἐπὶ νόσων, εἰς ἃς μηχανικῶς ἐρεθίζεται τὸ κέντρον τῆς θερμότητος, π. χ. τραυματισμοὶ ἢ κατάγματα τῆς βάσεως τοῦ κρανίου, ὄγκοι ἰδίως τῆς ὑποφύσεως, παρακεντήσεις τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς διαγνωστικοὺς λόγους γενόμεναι, κατὰ πλάκας σκλήρυνσις, ἐγκεφαλονωτιαία σύφιλις, ἀρτηριοσκληρυντικαὶ βλάβαι τοῦ διαμέσου ἐγκεφάλου, ἐγκεφαλικαὶ αἱμορραγίαι, ἐπιληψία, ἡμικρανία, προϊοῦσα παράλυσις, τραυματισμοὶ αὐχενικῆς μοίρας τοῦ μυελοῦ κλπ. Ἐνταῦθα ἀνήκει κατά τινας καὶ ὁ διὰ δηλητηρίων τινῶν (ἐνδοτοξῖναι κλπ.), ἐρεθιζόντων ἀμέσως τὸ κέντρον τῆς θερμότητος, προκαλούμενος πυρετός. Μακραὶ συζητήσεις ἐγένοντο σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα, ἐὰν ὑπάρχῃ καθαρῶς νευρικὸς πυρετός. Κατὰ τὸν Leschke ἡ ὕπαρξις τοιούτου πυρετοῦ, καὶ δὴ δι' ὑποβολῆς προκαλουμένου, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ· ἐνίοτε μάλιστα παρετηρήθη ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας μέχρι 43°. Εἰς τὸν νευρικὸν πυρετὸν κατέτασσόν τινες τοὺς ἐπὶ ὀδοντοφυΐας τῶν νεογνῶν, καθετηριάσεων τῆς κύστεως, κολικῶν τῶν διαφόρων ὀργάνων κλπ. ἐμφανιζομένους πυρετούς· σήμερον ὅμως ἀποδίδονται οὗτοι εἰς εἴσοδον μικροβίων εἰς τὸ αἷμα. Τόσον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πυρετοῦ, ὅσον καὶ εἰς τὸ προηγούμενον, παρατηρεῖται αὔξησις τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης καὶ δὴ τοῦ λευκώματος, μετ' ἐμφανίσεως εἰς τὰ οὖρα ἀχρήστων προϊόντων τῆς ἀποσχίσεως αὐτοῦ. Ἡ διαφορὰ ὅμως ἔγκειται ὅτι εἰς ταῦτα ἡ καταστροφὴ τοῦ λευκώματος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεθιστικῆς καταστάσεως τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος, ἐνῷ εἰς τὴν ἑπομένην κατηγορίαν προϊόντα τῆς ἀποσχίσεως τοῦ λευκώματος εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ πυρετοῦ. γ') Οὐσίαι χημικῶς ἢ φυσικοχημικῶς δρῶσαι ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος (τοξικὸς πυρετός, πυρετὸς τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης).

1) Ἄσηπτος ἢ τραυματικὸς πυρετός. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πυρετοῦ ἀπαντᾷ ἐπὶ τραυματισμῶν ἀσήπτων μετὰ ἐκχύσεων αἵματος ὑποδορίως ἢ ἐντὸς κσιλοτήτων, ἐπὶ καταγμάτων, ἐπὶ ὄγκων τινῶν, καὶ ἀποδίδεται εἰς τὴν πυρετογόνον δρᾶσιν οὐσιῶν, αἵτινες ἐλευθεροῦνται κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐκχυθέντος αἵματος ἢ τὴν αὐτόλυσιν κυττάρων τῶν νεοπλασματικῶν ἱστῶν. Ἐπίσης παρατηρεῖται ὁσάκις διὰ θερμικῆς, ἠλεκτρικῆς ἢ χημικῆς (ὑπεριώδεις ἀκτῖνες) ἐνεργείας, ἢ δι' ἀκτίνων ραδίου ἢ Roentgen ἐπέλθῃ καταστροφὴ κυττάρων τοῦ σώματος. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει καὶ ὁ νεωστὶ περιγραφεὶς ὡς ὀφειλόμενος εἰς τὴν βλάβην τῶν διασπώντων τὸ λεύκωμα φυραμάτων (πρωτεάσαι αἵματος καὶ ἱστῶν) πυρετός. 2) Πυρετὸς συνεπείᾳ ἐνέσεων προϊόντων ἀποσχίσεως τοῦ λευκώματος ἢ ἄλλων οὐσιῶν. Οἱ Krehl καὶ Mathes μετὰ ἔνεσιν προπέπτων ἢ πεπτῶν προὐκάλουν πειραματικῶς πυρετόν· ὁ Krehl δι' ἐνέσεων ξένου εἴδους λευκώματος, εἰς μικρὰς μὲν δόσεις προεκάλει πυρετόν, ἐνῷ εἰς μεγάλας πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας. Τοιοῦτον πυρετὸν παρατηροῦμεν συχνότατα ἐπὶ ἐνέσεων θεραπευτικῶν ὀρῶν, ἐκχυλισμάτων ὀργάνων, οὔρων, λευκώματος μικροβίων κλπ. (ἐμβόλια). Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει καὶ ὁ πυρετὸς ὁ προκαλούμενος διὰ χημικῶν οὐσιῶν, δι' ὧν ἐπέρχεται καταστροφὴ λευκώματος. Τοιοῦτος πυρετὸς εἶναι ὁ κατόπιν ἐνέσεων ἀδρεναλίνης, ἢ εἰσαγωγῆς ἀρσενικοῦ, φωσφόρου, ἁλάτων βαρέων μετάλλων, ἰσχυρῶν ὀξέων ἢ ἀλκαλίων, χλωρικοῦ καλίου, φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν δηλητηρίων, ὁ δι' εἰσαγωγῆς κολλοειδῶν διαλυμάτων παραφίνης, σιδήρου, ἀργύρου, ἀμύλου, ἄνθρακος ἢ δι' ἀναπνοῆς ἀτμῶν ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου καὶ εἰσόδου εἰς τὸ αἷμα ὑπὸ μορφὴν λεπτοτάτων μορίων ψευδαργύρου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται ἀλλοίωσις τῆς κολλοειδοῦς ἰσορροπίας τοῦ αἵματος κτλ. Ὁ δι' ἐνδοφλεβίου ἐνέσεως διαλυμάτων χλωριούχου νατρίου προκαλούμενος πυρετὸς ὀφείλεται εἰς τὴν ἁλυκὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ ἀφαίρεσιν ὕδατος ἐκ τῶν ἱστῶν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται διαταραχὴ τῆς διεγερσιμότητος τοῦ κέντρου (πυρετὸς ἐκ δίψης. Δοντᾶς). Κατ' ἄλλους ὅμως ὁ πυρετὸς οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν σύγχρονον εἰσαγωγὴν μικροοργανισμῶν, καθότι μετὰ ἀποστείρωσιν τῶν διαλυμάτων τούτων δὲν ἐμφανίζεται πυρετός. 3) Πυρετὸς κατὰ τὰς μολύνσεις. Ὁ πυρετὸς κατὰ τὰς μολυσματικὰς νόσους δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς μία μερικὴ ἐμφάνισις τῆς παρεντερικῆς ἀποσχίσεως τοῦ λευκώματος. Οἱ μηχανισμοὶ πρὸς γένεσιν τοῦ μολυσματικοῦ πυρετοῦ εἶναι διάφοροι· ἄλλοτε ὀφείλεται εἰς καταστροφὴν ζώντων ἱστῶν διὰ τῶν μικροοργανισμῶν· ἄλλοτε εἰς προϊόντα διασπάσεως τῶν κατεστραμμένων σωμάτων τῶν μικροοργανισμῶν (βακτηριόλυσις), ἄλλοτε εἰς προϊόντα τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης αὐτῶν (τοξῖναι), ἐπιδρῶντα ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διὰ καταστροφῆς κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ κλπ. Ὁ F. Kraus παρετήρησε κυρίως τὴν ἐξάρτησιν τοῦ μολυσματικοῦ πυρετοῦ ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῆς ἀνοσίας καὶ ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν

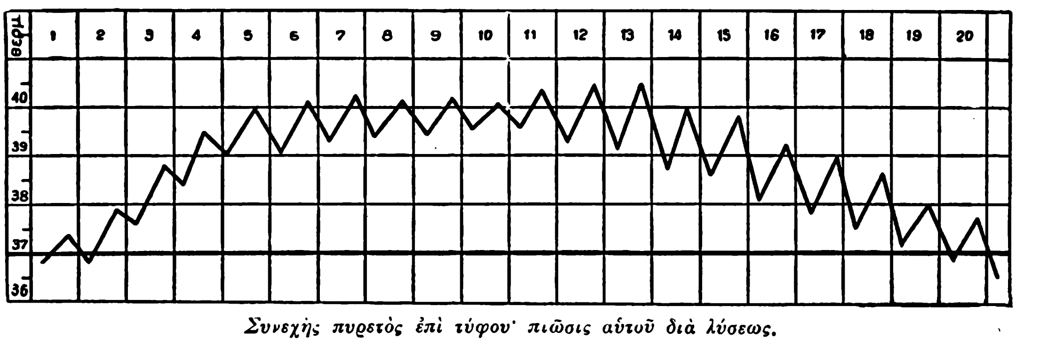

Συνεχὴς πυρετὸς ἐπὶ τύφου· πτῶσις αὐτοῦ διὰ λύσεως.

ὡς ἐκδήλωσιν τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ σώματος καὶ μικροβίων. Ἄτομα καχεκτικὰ οὐδόλως ἢ ὀλίγον ἀντιδρῶσιν, ἄτομα μὲ ηὐξημένην ἐρεθιστότητα τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἢ μὲ λεμφατικὴν καὶ ηὐξημένην λειτουργίαν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος (νόσος τοῦ Basedow) εὐκολώτερον καὶ ὑψηλότερον πυρέσσουν ἢ ἄλλα. Ἡ πορεία τοῦ μολυσματικοῦ πυρετοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ζωϊκοῦ κύκλου τῶν νοσηρῶν παραγόντων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν περιοδικῶν ἐμφανίσεων τοῦ πυρετοῦ ἐπὶ ἑλονοσίας, ὑποστρόφου πυρετοῦ κλπ.

Πορεία τοῦ πυρετοῦ, στάδια καὶ μορφαί. Ἡ πορεία τοῦ πυρετοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ εἴδους τοῦ προκαλοῦντος αὐτὸν αἰτίου, ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς διαρκείας τῆς δράσεως αὐτῶν, ἐκ τῆς ἱκανότητος τῶν ἀσθενῶν νὰ ἀντιδρῶσιν εἰς τὰ ἐρεθίσματα. Συνεπείᾳ τούτου προκύπτει ἀφ' ἑνὸς μὲν ποικιλία μορφῶν πυρετοῦ, ἀφ' ἑτέρου ὅμως σταθερότης εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἑκάστης μορφῆς, ἀναλόγως τοῦ δρῶντος αἰτίου.

Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τοῦ Wunderlich (1870) τῆς θερμομετρήσεως εἰς τὴν κλινικὴν ἀπεκτήσαμεν σπουδαῖον βοηθητικὸν μέσον διὰ τὴν διάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν διαφόρων νοσημάτων· οὕτω δυνάμεθα, λαμβάνοντες τὴν θερμοκρασίαν τῶν ἀσθενῶν ἀνὰ δίωρον ἢ τρίωρον καὶ καταγράφοντες αὐτὴν παραστατικῶς, νὰ σχηματίσωμεν τὰ πυρετικὰ διαγράμματα, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων

Digitized by Google

βλέπομεν ὅτι ἔχομεν διαφόρους τύπους πυρετοῦ. Οὕτω διακρίνομεν: α΄) Τὸν *ἁπλοῦν* ἢ *ἐφήμερον* πυρετόν, ὅστις εἶναι μικρᾶς διαρκείας, ἀπὸ ὡρῶν τινων μέχρι 1 ἢ 2 ἡμερῶν, ἐμφανίζει ταχεῖαν ἀνύψωσιν, ἐνίοτε μέχρι 40°, μικρὰς διακυμάνσεις καὶ βαθμιαίαν πτῶσιν. Τὸν πυρετὸν τοῦτον συναντῶμεν ἐπὶ γρίππης ἐλαφρᾶς, ἐπὶ κολικῶν τῶν διαφόρων ὀργάνων, ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων διαφόρων οὐσιῶν κλπ. β΄) Τὸν *συνεχῆ* πυρετόν, ὅστις, κατὰ τὸν Liebermeister, ἀποτελεῖ τὸν ἰδιάζοντα τύπον τῆς τοποθετήσεως τῆς θερμοκρασίας εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα· οὗτος εἶναι μακρᾶς διαρκείας, πολλῶν ἡμερῶν, ἑβδομάδων ἢ καὶ μηνῶν, ἔχει δὲ τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἐμφανίζει μικρὰς διακυμάνσεις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, τὸ πολὺ μέχρις 1°. Ἀναλόγως τῆς ἀνυψώσεως καὶ τῆς πτώσεως διακρίνομεν δύο μορφάς: ἀνύψωσις βαθμιαία, παραμονὴ τῆς θερμοκρασίας εἰς ἓν ἀνώτατον ἐπίπεδον καὶ βαθμιαία πτῶσις (λύσις τοῦ πυρετοῦ) μὲ σημαντικὰς διακυμάνσεις (πυρετὸς τοῦ τυφοειδοῦς)· ἀπότομος ἀνύψωσις καὶ δὴ μετὰ ρίγους, παραμονὴ εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἀπότομος πτῶσις μετὰ ἀφθόνου ἐφιδρώσεως (κρίσις τοῦ πυρετοῦ), ἧς προηγεῖται ἐνίοτε ἐπιδείνωσις τῆς καταστάσεως (perturbatio critica). Ἐνίοτε ἡ πτῶσις δὲν εἶναι μόνιμος, ὁπότε καλεῖται ψευδοκρίσις. Τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος τοῦ συνεχοῦς πυρετοῦ ἀπαντᾷ ἐπὶ λοβώδους πνευμονίας. γ΄) Τὸν *ὑφέσιμον* πυρετόν, ὅστις χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι μὲν μακρᾶς διαρκείας, ἀλλὰ αἱ διακυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας εἶναι μεγάλαι (2—5°). Τοιοῦτος ἀπαντᾷ ἐπὶ ἐρυσιπέλατος, φυματιάσεως (ἑκτικὸς πυρετός), λυμφοκοκκιωματώσεως κλπ. Ἐνίοτε ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας ἐπέρχεται τὴν πρωΐαν καὶ αἱ πτώσεις τὴν ἑσπέραν (typus inversus). δ΄) Τὸν *διαλείποντα* πυρετόν, ὅστις χαρακτηρίζεται ἐκ βραχυχρονίων πυρετικῶν προσβολῶν λίαν ὑψηλῶν, ἑκάστην τῶν ὁποίων ἀκολουθεῖ πλήρης ἀπυρεξία, κατὰ κανονικὰ διαστήματα ἐπερχομένη· τύπος τοιούτου πυρετοῦ εἶναι ὁ τριταῖος ἢ ὁ τεταρταῖος ἐπὶ ἑλονοσίας· διαλείπων ἐπίσης δύναται νὰ εἶναι ὁ πυρετὸς κατὰ τὸν μελιταῖον, πενθήμερον καὶ ἐνίοτε ἐπὶ φυματιώσεως. ε΄) Τὸν *ὑπόστροφον* πυρετόν, ὅστις διαφέρει τοῦ προηγουμένου, διότι τὰ διαστήματα τῆς ἀπυρεξίας εἶναι μεγαλύτερα, πολλῶν ἡμερῶν. στ΄) Τὸν *ἄτακτον* πυρετόν, εἰς τὸν ὁποῖον οὔτε ἡ πορεία τοῦ μολυσματικοῦ αἰτίου, οὔτε ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ εἴσοδος τῶν πυρετογόνων οὐσιῶν εἰς τὸ αἷμα ἐμφανίζουν κανονικότητά τινα. Οὗτος ἀπαντᾷ ἐπὶ σηπτικῶν καταστάσεων, ὠτίτιδος, σκωληκοειδίτιδος, ὀστεομυελίτιδος κλπ.

Ὡς πρὸς τὰ στάδια τοῦ πυρετοῦ διακρίνομεν: α) τὸ *ἀρχικὸν στάδιον* ἢ *στάδιον τῆς αὐξήσεως* (incrementi), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ στάδιον, καθ' ὃ ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται, β) τὸ *στάδιον τῆς ἀκμῆς* (fastigium), ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ πυρετοῦ, εἰς ὃ ἡ θερμοκρασία, παρὰ τὰς ἡμερησίας διακυμάνσεις, τείνει νὰ λάβῃ μίαν σταθερὰν ἀνύψωσιν, γ) τὸ *στάδιον τῆς παρακμῆς*, καθ' ὃ ἡ θερμοκρασία, λόγῳ ἄρσεως τῶν αἰτίων, τείνει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ φυσιολογικόν.

Πλὴν τῶν σταδίων τούτων τοῦ πυρετοῦ διακρίνομεν εἰσέτι καὶ ἕτερα στάδια, ἀνήκοντα εἰς τὴν μόλυνσιν (Leschke): α) *στάδιον ἐπωάσεως* (inkubation), ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ αἰτίου μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων φαινομένων τῆς μολύνσεως (ἀδιαθεσία κλπ.), β) *πρόδρομον στάδιον*, καθ' ὃ ἐμφανίζονται αἱ πρῶται γενικαὶ διαταραχαὶ καὶ ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας, γ) *ἐπικριτικὸν στάδιον*, καθ' ὃ εἰς τοὺς ἀναρρωννύοντας, παρὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς φυσιολογικῆς θερμοκρασίας, ἐμφανίζονται ἐλαφραί τινες ἑσπεριναὶ ἀνυψώσεις αὐτῆς, δ) *προθανάτιον στάδιον*, καθ' ὃ ἐπέρχεται ἀπότομος πτῶσις τῆς θερμοκρασίας πρὸ τοῦ θανάτου ἐπὶ κακῆς ἐκβάσεως τῆς νόσου.

Παθολογικὴ φυσιολογία τῶν ὀργάνων κατὰ τὸν πυρετόν. I) Συνολικὴ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης. Αὕτη αὐξάνει κατὰ τὸν πυρετόν, ἀπὸ 25—60%, ἐνίοτε ὅμως εἶναι ἠλαττωμένη· πάντως οὐδεὶς παραλληλισμὸς ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν καύσεων. Εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης συντελοῦν διάφοροι παράγοντες: 1) αὐτὴ αὕτη ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας· κατὰ τοὺς Pflüger, Colosanti, εἰς τὰ ζῷα ἡ τεχνητὴ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας κατὰ 1° προκαλεῖ αὔξησιν τῆς παραγομένης θερμοκρασίας κατὰ 6%· 2) ἡ ηὐξημένη μυϊκὴ λειτουργία, λόγῳ αὐξήσεως τῆς καρδιακῆς καὶ ἀναπνευστικῆς λειτουργίας· 3) τὸ μολυσματικὸν αἴτιον (εἰδικὴ αὔξησις τῆς θερμοκρασίας). Τόπος τῶν χημικῶν ἀντιδράσεων χρησιμεύει κυρίως τὸ ἧπαρ, ὡς ἡ κυριωτέρα ἑστία τοῦ γλυκογόνου. Κατὰ δεύτερον λόγον ἔρχονται οἱ μύες. Τὸ αἷμα οὐδόλως λαμβάνει μέρος εἰς τὴν νοσηρὰν παραγωγὴν τῆς θερμότητος.

α) Ὑδατάνθρακες. Χημικῶς εἰς τὸν σχηματισμὸν θερμότητος συμμετέχουν κυρίως οἱ ὑδατάνθρακες, καὶ δὴ διὰ τῶν ἀποθεμάτων τοῦ γλυκογόνου (R. May). Τὸ σάκχαρον τοῦ αἵματος κατὰ τὸν πυρετὸν αὐξάνει.

β) Λευκώματα. Ἡ κυριωτέρα πηγὴ τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὸν πυρετὸν εἶναι τὰ λευκώματα. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν Vogel, Traube, Naunyn ἐπιστοποιήθη ἐπὶ πυρετοῦ ἡ ηὐξημένη καταστροφὴ λευκωμάτων, ὀφειλομένη εἰς δρᾶσιν τῶν πυρετογόνων οὐσιῶν, δι' ὧν ἐπέρχεται καταστροφὴ τῶν κυττάρων τοῦ σώματος. Τὸ ὁλικὸν ποσὸν τοῦ N τῶν οὔρων αὐξάνει κατὰ 50—140% καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μολυσματικοῦ αἰτίου· ἐπὶ τεχνητῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας δὲν αὐξάνει. Ἡ αὔξησις τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τῶν λευκωμάτων ὀφείλεται εἰς πολλὰ αἴτια: εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ὅλης ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης, εἰς τὸν ὑποσιτισμόν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐμφανιζομένης πολλάκις ἀκετονουρίας, εἰς τὴν τοξικὴν καταστροφὴν τοῦ λευκώματος (αὔξησις τοῦ ἐλαχίστου λευκώματος), ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς NH_3, τῆς κρεατινίνης, προπέπτων, θετικῆς διαζωτοαντιδράσεως καὶ ἐκ τῶν ἐκφυλιστικῶν φαινομένων τῶν κυττάρων. Ἀλλὰ καὶ ποιοτική, πλὴν τῆς ποσοτικῆς, παρέκκλισις τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τοῦ λευκώματος γίνεται ἐπὶ πυρετοῦ· οὕτω, ἐνῷ ἡ οὐρία φυσιολογικῶς ἀποτελεῖ τὰ 80—90% τοῦ ὁλικοῦ N, ἐπὶ πυρετοῦ ἐλαττοῦται, ἐνῷ αὐξάνει ἡ ἀμμωνία, ἡ κρεατίνη καὶ τὸ οὐρικὸν ὀξύ.

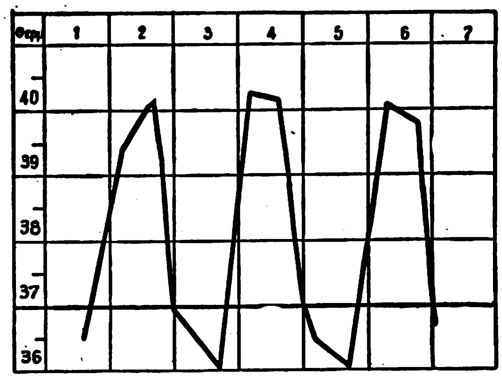

Τριταῖος πυρετὸς (ἑλονοσία).

γ) Λίπη. Τὰ λίπη ὁμοίως καίονται περισσότερον ἐπὶ πυρετοῦ· κατὰ τὸν Pfeifer ὅμως ἡ καῦσις αὐτῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν πείνης, οὐχὶ δὲ περισσότερον. Ἐπὶ πυρετοῦ ὑφίσταται καὶ μία τοξικὴ βλάβη τῆς καύσεως τοῦ λίπους, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς παρουσίας ὀξόνης, ἀκετοξεικοῦ ὀξέος καὶ β ὀξυβουτυρικοῦ ὀξέος. Ὁ ηὐξημένος σχηματισμὸς ὀξέων ἄγει εἰς ἐλάττωσιν τῆς τάσεως τοῦ CO_2 εἰς τὸ φλεβικὸν καὶ ἀρτηριακὸν αἷμα καὶ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ ἀποβολῆς τῆς ἀμμωνίας, δι' ἧς διατηρεῖται σταθερὰ ἡ πυκνότης τῶν ἰόντων τοῦ ὑδρογόνου τοῦ αἵματος κατὰ τὸν πυρετὸν (Fraenkel).

δ) Ὕδωρ. Μία λίαν σπουδαία πηγὴ θερμότητος κατὰ τὸν πυρετὸν εἶναι ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὕδατος, καθότι, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν καῦσιν τῶν διαφόρων οὐσιῶν τελικῶς σχηματίζεται CO_2 καὶ H_2O, συγχρόνως δὲ ἐλευθεροῦται μεγάλη ποσότης θερμότητος. Συνεπῶς τὸ ποσὸν τοῦ παραγομένου ὕδατος εἰς τὸν ὀργανισμὸν κατὰ τὸν πυρετὸν εἶναι ηὐξημένον· ἐπίσης καὶ ἡ λῆψις ὕδατος εἶναι μείζων. Ἐξ αὐτοῦ, μέγα μέρος ἀποδίδεται διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς ἀναπνοῆς καὶ ὑπερθερμάνσεως τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος, ἥτις προκαλεῖ αὔξησιν τῶν ἐκπνεομένων ὑδρατμῶν. Ἀπεναντίας διὰ τοῦ δέρματος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ξηράνσεως αὐτοῦ, δὲν γίνεται ἀποβολή· ἡ δὲ διὰ τῶν νεφρῶν ἀποβαλλομένη ποσότης τοῦ ὕδατος εἶναι ἠλαττωμένη, καθότι τὸ ποσὸν τῶν οὔρων κατ' αὐτὸν ἐλαττοῦται. Ὥστε, κατὰ τὸν πυρετόν, παρὰ τὴν ηὐξημένην συνολικὴν ἀπόδοσιν, γίνεται ἄθροισις ὕδατος εἰς τὸν ὀργανισμόν. Τὸ τοιοῦτον εἶναι προστατευτικὸν φαινόμενον, διότι δι' αὐτοῦ διατηρεῖται μία ἱκανοποιητικὴ ὕγρανσις τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, αἵτινες, λόγῳ τῆς ηὐξημένης ἀποβολῆς ὕδατος δι' αὐτῶν, ἔχουν τάσιν πρὸς ξηρασίαν· ἐπίσης ἀποφεύγονται διαταραχαὶ τῆς ὠσμωτικῆς πιέσεως, διατηρεῖται ἡ διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης ἀπαραίτητος διαφορὰ τῆς πυκνότητος μεταξὺ αἵματος, λέμφου καὶ ἱστῶν, καὶ ὑπάρχει ἀρκετὴ παρακαταθήκη ὕδατος διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐφίδρωσιν πρὸς πτῶσιν τοῦ πυρετοῦ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ πυρετοῦ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ πολλάκις παρατηρουμένη πολυουρία.

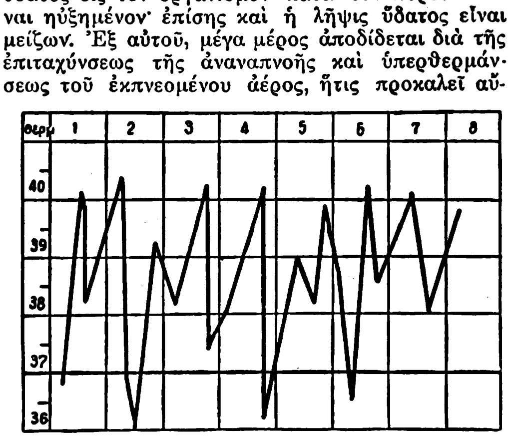

Ἄτακτος πυρετὸς (σηπτικός).

ε) Ἅλατα. Κατὰ τὸν πυρετὸν πολλάκις ὑπάρχει ἐλάττωσις τοῦ ἀποβαλλομένου NaCl, ἰδίᾳ ὁσάκις κατακρατεῖται τοῦτο εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἐκ σχηματιζομένων ἐξιδρωμάτων (πνευμονία). Ἀπεναντίας παρατηρεῖται αὔξησις τῶν φωσφορικῶν ἁλάτων καὶ τοῦ καλίου.

II) Κυκλοφορικὸν σύστημα. Ἡ καρδιακὴ λειτουργία, λόγῳ τῶν ηὐξημένων ἀπαιτήσεων τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης (πρόσληψις ὀξυγόνου, ἀποβολὴ CO_2) οὐσιωδῶς αὐξάνεται, εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ καὶ ἡ κατὰ τὸν πυρετὸν ἐπερχομένη πτῶσις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, λόγῳ περιφερικῆς χαλάσεως τῶν ἀγγείων, συνεπείᾳ δράσεως τῶν προϊόντων ἀποσχίσεως τοῦ λευκώματος. Ὥστε ἡ ταχυσφυγμία ἐπὶ πυρετοῦ εἶναι ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν φαινομένων· κατὰ τὸν Liebmeister θερμοκρασία 1° δίδει ὀκτὼ σφύξεις πλέον τῶν κανονικῶν εἰς τὸ 1΄. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν εἶναι σταθερόν, διότι ἡ αὔξησις τῶν σφύξεων δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τοξικῆς δράσεως τῆς μολύνσεως· ἐνίοτε ὑπάρχει βραδυσφυγμία κατὰ τὸν πυρετόν, ὡς ἐπὶ τύφου, μηνιγγίτιδος, δαγκείου, καὶ ἐν γένει ἐπὶ νοσημάτων συνοδευομένων ὑπὸ ἐρεθισμοῦ τοῦ ἐπιβραδυντικοῦ νεύρου (πνευμονογαστρικοῦ) τῆς καρδίας. Ὁ σφυγμὸς ἐπὶ πυρετοῦ καθίσταται εἰς τὰς ἀρχὰς μὲν μικρὸς καὶ σκληρός, εἶτα δὲ μέγας, πλήρης καὶ ταχύς. Ἐνίοτε, ἐπὶ βαρειῶν μολύνσεων, ἐπέρχεται παράλυσις τῶν ἀγγείων καὶ ὁ σφυγμὸς καθίσταται μικρός, μαλακὸς καὶ δίκροτος. Πλὴν τῆς ἀγγειακῆς παραλύσεως, ἐπέρχεται πολλάκις βλαβερὰ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς καρδιακῆς λειτουργίας, λόγῳ ἀνεπαρκοῦς διατροφῆς τοῦ ὑπερκοπιάζοντος μυός. Ἐπὶ ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας αὐξάνει ἡ ἐρεθιστότης τῶν φλεβωδῶν κόλπων τοῦ Keithflack, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἡ αὔξησις τῆς συχνότητος τῶν καρδιακῶν παλμῶν. Εἰς τοῦτο συντελεῖ καὶ ἡ ηὐξημένη ποσότης τοῦ CO_2, ὅπερ εἶναι σημαντικὸς συντελεστὴς διὰ τὴν παραγωγὴν ἐρεθίσματος. Τὸ ποσὸν τοῦ ἐξακοντιζομένου αἵματος καὶ ἡ ταχύτης τῆς ροῆς αὐτοῦ εἰς τὰ ἀγγεῖα κατὰ τὸν πυρετὸν δὲν εἶναι ἐπαρκῶς γνωστά. Ἡ διανομὴ τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἀγγεῖα εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τοῦ χρόνου καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῶν· οὕτως, εἰς τὰς ἀρχὰς τὸ δέρμα εἶναι ὠχρὸν καὶ τὰ ἀγγεῖα αὐτοῦ συμπίπτουν· βραδύτερον ἀντιθέτως. Εἰς τὰς μεγάλας κοιλότητας τοῦ σώματος συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον.

III) Ἀναπνευστικὸν σύστημα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναπνοῶν αὐξάνει εἰς 60 κατὰ 1΄, καθὼς καὶ τὸ βάθος τῶν ἀναπνοῶν, εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ ὄχι μόνον ἡ θερμότης (φυσικὸν ἐρέθισμα), ἀλλὰ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ CO_2 (χημικὸν ἐρέθισμα). Διὰ τῆς μείζονος λειτουργίας διευκολύνεται ἡ λῆψις O καὶ ἡ ἀποβολὴ CO_2 μέχρι 30—60% πλέον τοῦ φυσιολογικοῦ, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἀπόδοσις θερμότητος διὰ τῆς θερμάνσεως καὶ μὲ πλείονας ὑδρατμοὺς κορέσεως τοῦ ἀέρος τῆς ἀναπνοῆς. Διὰ τῆς ἀναπνοῆς φυσιολογικῶς ἀποδίδονται τὰ 13% τῶν θερμίδων καὶ διὰ τοῦ δέρματος τὰ 87%. Ἐπὶ τοῦ πυρέσσοντος λαμβάνει χώραν τὸ ἀντίθετον.

IV) Αἱμοποιητικὰ ὄργανα. Ἐπὶ παρατάσεως τοῦ πυρετοῦ συνέπεια εἶναι καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τῆς αἱμοσφαιρίνης, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν λόγῳ τῆς ὑπερθερμάνσεως ηὐξημένην καταστροφὴν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, μετ' ἐναποθέσεως αἱμοσιδηρίνης εἰς τὰ διάφορα παρεγχυματώδη ὄργανα (Ziegler, Lubarsch). Ὁ ἀριθμὸς τῶν αἱμοπεταλίων εἰς τὰς ἀρχὰς ἐλαττοῦται (πρόδρομον στάδιον), βραδύτερον δὲ (ἀκμὴ πυρετοῦ) αὐξάνει. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λευκοκυττάρων καὶ ἡ πηκτικότης τοῦ αἵματος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς μολύνσεως καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ πυρετοῦ. Αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ ἰδιότητες τοῦ αἵματος (εἰδικὸν βάρος, κρυοσκοπικὸν σημεῖον πήξεως, γλοιότης, ἠλεκτρικὴ ἀγωγιμότης, ποσὸν λευκώματος), δὲν ἀλλοιοῦνται οὐσιωδῶς οὐδὲ σταθερῶς· πολλάκις παρατηρεῖται ἐλάττωσις τοῦ λευκώματος, καὶ δὴ διαταραχὴ εἰς τὴν σχέσιν σφαιρινῶν τοῦ πλάσματος (ὀροσφαιρίνη καὶ ἰνιδογόνον) πρὸς τὸ ὀρολεύκωμα, φαινόμενον ἔχον σχέσιν πιθανῶς μὲ τὴν ἀνοσοποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ.

V) Πεπτικὸν σύστημα. Διαταραχαὶ τῆς πέψεως παρατηροῦνται κατὰ τὸν πυρετόν, εἶναι ὅμως αὗται ἀποτελέσματα τῆς μολύνσεως καὶ οὐχὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως διαταραχῶν κατὰ τὸν ἄσηπτον πυρετόν.

VI) Νεφροί. Τὸ ποσὸν τῶν οὔρων κατὰ τὸν πυρετὸν ἐλαττοῦται σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ, τὸ εἰδικὸν βάρος αὐξάνει, πολλάκις δὲ ἐμφανίζουν ἵζημα ἐκ φωσφορικῶν ἢ οὐρικῶν ἁλάτων, τὸ ὁποῖον εἰς παλαιοτέρους καιροὺς ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ materia peccans, ἥτις διὰ τῆς θερμάνσεως καθίσταται ἀβλαβὴς καὶ ἀποβάλλεται διὰ τῶν νεφρῶν ἢ μετὰ τοῦ ἱδρῶτος. Συχνότατα, κατὰ τὸν πυρετόν, παρατηρεῖται ἐλαφρὰ λευκωματουρία, ὀφειλομένη εἰς θολερὰν ἐξοίδησιν τοῦ ἐπιθηλίου τῶν οὐροφόρων σωληναρίων, λόγῳ τῆς τοξικῆς δράσεως τῶν μικρο-

Digitized by Google

δίων. Ἡ λειτουργικὴ ἱκανότης τοῦ νεφροῦ κατὰ τὸν πυρετόν, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ παθήσεως αὐτοῦ, δὲν διαταράσσεται.

VI) Νευρικὸν σύστημα. Αἱ κατὰ τὸν πυρετὸν πολλάκις παρατηρούμεναι διαταραχαὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος (κεφαλαλγίαι, ἀϋπνίαι, παραληρήματα, κωματώδεις καταστάσεις κλπ.) εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μολύνσεως, ἐλλείπουν δὲ ἐπὶ ἀσήπτου πυρετοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐπικίνδυνος εἶναι ὁ πυρετὸς εἰς ἀλκοολικὰ ἄτομα, ἅτινα δύνανται εἰς κάθε πυρετὸν νὰ ἐμφανίσωσι τὸ καλούμενον τρομῶδες παραλήρημα (delirium tremens). Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ἀντιπυρετικὰ φάρμακα (Antipyretika, antithermika). Καλεῖται οὕτω ὁμὰς φαρμάκων δυναμένων νὰ ὑποβιβάσωσι τὴν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ προκαλουμένην ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Τινὰ ἐκ τῶν φαρμάκων τούτων δρῶσι καὶ ἐπὶ τὴν κανονικὴν θερμοκρασίαν. Δὲν εἶναι ὀρθὸν ἐν τούτοις νὰ λογίζωνται εἰδικῶς ὡς ἀντιπυρετικὰ ὅλαι αἱ οὐσίαι ἐκεῖναι, αἵτινες ἐπιφέρουν κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας. Ὡς μερικὸν φαινόμενον δηλητηριάσεών τινων παρατηρεῖται κατάπτωσις τῆς θερμοκρασίας, πολυάριθμοι δὲ ἄλλαι οὐσίαι, καὶ δὴ ἐκ τῶν δηλητηρίων ἐκείνων, ἅτινα δρῶσιν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης, ἐπιφέρουσιν ὁμοίως κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας. Ταῦτα ὅμως, ὡς εἶναι καὶ ἡ παλαιότερον μεγάλως ὡς ἀντιπυρετικὸν χρησιμοποιουμένη βεατρίνη, δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀντιπυρετικὰ φάρμακα. Ἐκ τῶν εἰδικῶν ἀντιπυρετικῶν παλαιότερον ἐγνώριζον μόνον τὴν κινίνην. Κατόπιν ὅμως τῶν γενομένων ἐρευνῶν ἐπὶ πολυαρίθμων σωμάτων τῆς ἀρωματικῆς σειρᾶς, τῶν ἐπιτευχθέντων συνθετικῶς ὑπὸ τῆς ὀργανικῆς χημείας. εἰσήχθησαν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πλεῖστα ἀντιπυρετικά, ὧν ἡ σπουδαιότης ἔγκειται εἰς τὴν καταστολὴν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Τὰ ἀντιπυρετικὰ διαφέρουσι κατὰ τὸ εἶδος τῆς δράσεως αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν μηχανισμόν, καθ' ὃν ἐπιφέρουσι τὴν κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας. Οὕτω δυνατὸν ἀντιπυρετικόν τι νὰ ὀφείλῃ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ προκαλοῦντος τὴν νόσον μικροργανισμοῦ καὶ διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῆς αἰτίας τῆς προκαλούσης τὸν πυρετὸν νὰ δρᾷ ἀντιπυρετικῶς. Δυνατὸν ὅμως νὰ μὴ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς νόσου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἔναντι τῶν τοξινῶν τοῦ πυρετοῦ. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν περιλαμβάνεται ἀναμφιβόλως ἡ δρᾶσις τῆς κινίνης κατὰ τοῦ πλασμωδίου τοῦ ἑλώδους πυρετοῦ. Ἡ πλειονότης ὅμως τῶν λοιπῶν ἀντιπυρετικῶν (ὡς ἡ ἀντιπυρίνη, ἡ φαινασετίνη κλπ.) δρᾷ μόνον συμπτωματικῶς κατὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας, καὶ οὐχὶ κατὰ τῆς προκαλούσης τὴν νόσον αἰτίας. Ἐκ τῶν νῦν ἐν χρήσει ὡς ἀντιπυρετικῶν φαρμάκων ἀναφέρομεν: τὴν κινίνην, τὰ σκευάσματα καὶ παράγωγα αὐτῆς (εὐκινίνη, ἀριστοκινίνη, σαλοκίνη κλπ.), τὴν ἀντιπυρίνην καὶ τὰ εἰς τὴν ὁμάδα ταύτης ἀνήκοντα: πυραμιδόνην, ἀντιφεβρίνην, φαινασετίνην, λακτοφαινίνην, κιτροφαίνην κλπ., ἔτι δὲ τὴν ἀσπιρίνην. Πρὸς τούτοις ἀντιπυρετικῶς δρῶσιν αἱ θερμαὶ περιτυλίξεις, τὰ θερμὰ ποτὰ καὶ τὰ διάφορα ἄλλα μέσα, δι' ὧν δύναται νὰ προκληθῇ ἐφίδρωσις. Κ. Γ. Μ.

— **πυρετὸς *δάγγειος*** βλ. λ. *δάγγειος*.

— **πυρετὸς *ἐαρινὸς*** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *βρογχῖτις*.

— **πυρετὸς *ἐρυθρός*** βλ. λ. *κίτρινος* πυρετός.

— **πυρετὸς *ἰαπωνικός*** βλ. λ. *ἰαπωνικὸς* πυρετός.

— **πυρετὸς *κίτρινος*** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *κίτρινος* πυρετός.

— **πυρετὸς** τῆς ***Μεσογείου*** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *μελιτοκοκκίασις*.

— **πυρετὸς** τῶν ***ποταμῶν*** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *ἰαπωνικὸς* πυρετός.

— **πυρετὸς *τεταρταῖος*** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *ἑλονοσία* (τ. ΙΑ', σ. 28α).

— **πυρετὸς *τριταῖος*** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *ἑλονοσία* (τ. ΙΑ', σ. 28 α).

πυρετώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ προξενῶν πυρετόν || *μεταφ.*, ὁ μετὰ πυρετοῦ, μετὰ ζέσεως, μετὰ ζήλου: «πυρετώδης ἐνέργεια, — κίνησις».—Ἐπίρρ. ***πυρετωδῶς***: «ἐργάζεται πυρετωδῶς».

πυρευτὴς (ὁ) *[Ναυτ. Πυροβ.]*. Ῥάβδος φέρουσα τὴν ἄπτραν πυροβόλου, ἀνημμένην εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον της, διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς εἰς τὴν ἄπτραν ἐκκαύματος πρὸς πυροβόλησιν τῶν ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ. Εἰς τὸ ὀνοματολόγιον τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ ἐλέγετο ***ἀπτροῦχος*** καὶ ***πυροδότης***. Σ. Ε. Λ.

πυρηλιόμετρον (τό). Συσκευὴ χρησιμεύουσα πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ποσοῦ τῆς θερμότητος, ἣν λαμβάνει ἡ Γῆ ἐκ τοῦ Ἡλίου. Κ. Π.

πυρήν, *—ῆνος* (ὁ)· ὁ κόκκος τῶν σκληροπυρήνων καρπῶν, οἷον τῆς ἐλαίας, τοῦ κερασίου, τοῦ φοίνικος κττ., κοιν. ***κουκκοῦτσι*** || συνεκδ., τὸ κέντρον τῆς γῆς ἢ ἄλλου οὐρανίου σώματος: «ὁ πυρὴν τῆς γῆς, — τοῦ ἡλίου» || *μεταφ.* ἐπὶ πολιτικῆς, κοινωνικῆς ἢ ἄλλης ὀργανώσεως, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κεντρικὴν ὁμάδα ὡς βάσιν προσηλυτισμοῦ καὶ περαιτέρω δράσεως: «οἱ πυρῆνες τῶν κομμουνιστῶν».

— *['Ιστολογ.]* Ὁ *πυρὴν* παριστᾷ μικρὸν στρογγύλον σωμάτιον, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυτταρικοῦ πρωτοπλάσματος. Ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων οὐσιῶν, τῆς *λανθανίνης*, τῆς *λινίνης* καὶ τῆς *χρωματίνης*, αἵτινες νήχονται ἐντὸς ῥευστοτέρας οὐσίας, τοῦ πυρηνικοῦ ὀποῦ. Ἐκ τῶν οὐσιῶν τούτων κυριωτέρα εἶναι ἡ χρωματίνη, συνισταμένη ἐκ μικρῶν σωματίων, τῶν *χρωμοσώμων*, ἅτινα παριστάνουσι τοὺς φορεῖς τῆς κληρονομικότητος. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρῆνος διακρίνεται κηλὶς ἐντονώτερον κεχρωσμένη, περιβάλλεται δ' οὗτος ὑπὸ τοῦ πυρηνικοῦ ὑμένος, ὅστις χωρίζει τὸν πυρῆνα τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν κυττάρων. Ἐν ἑκάστῳ κυττάρῳ ὑφίσταται συνήθως εἷς πυρήν· εἴς τινα μόνον κύτταρα ὑπάρχουσι δύο πυρῆνες (νευρικὰ συμπαθητικὰ κύτταρα) ἢ καὶ περισσότεροι ὡς εἰς τὰ συγκύτια καὶ τὰ συμπλάσματα. Τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τοῦ ἀνθρώπου στεροῦνται πυρῆνος, μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ἐποχὴν ὑφίστανται τοιοῦτοι, ἀποβαλλόμενοι ὅμως κατόπιν.

Ὁ πυρὴν παίζει σπουδαιότατον ῥόλον κατὰ τὴν διαίρεσιν ἢ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ κυττάρου, καθὼς καὶ κατὰ τὴν γονιμοποίησιν. Χρησιμεύει ὡσαύτως διὰ τὴν ἔκκρισιν τοῦ κυττάρου, ὁπότε γίνεται λεπτότερος, ἡ δὲ χημικὴ σύστασις αὐτοῦ μεταβάλλεται, ἐξ οὗ καὶ αἱ ἐπερχόμεναι μεταβολαὶ εἰς τὸ σχῆμα αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν γονιμοποίησιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σπερματοζῳαρίου, ἥτις παριστᾷ τὸν πυρῆνα τοῦ γεννητικοῦ κυττάρου τοῦ ἀνδρός, εἰσδύουσα ἐν τῷ ᾠαρίῳ μεταφέρει καὶ τὰ χρωμόσωμα, ἅτινα παριστάνουσι τοὺς κληρονομικοὺς χαρακτῆρας τοῦ πατρός, κληρονομουμένους ἑπομένως ὑπὸ νεοπαραχθησομένου ὀργανισμοῦ. Ὁ πυρὴν ἀνεκαλύφθη τῷ 1831 ὑπὸ τοῦ Brown. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

— *[Βοτ.]* *Πυρὴν* καλεῖται τὸ ἐσκληρυμμένον σπέρμα σαρκωδῶν τινων καρπῶν καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ ἐσκληρυμμένον σπέρμα τῶν ῥαγῶν. Ὁ πυρὴν ἔχει διάφορον σχῆμα καὶ μέγεθος εἰς τὰ ποικίλα εἴδη τῶν καρπῶν. Κυρίως πυρὴν καρποῦ καλεῖται ὁ ἐσωτερικὸς καρπὸς τῶν δρυπῶν, ὅστις σχηματίζεται διὰ καταλλήλου διαμορφώσεως τῆς μεμβρανώδους ἐνδιαμέσου ἐπιφανείας τοῦ καρποῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν καρποφύλλων. Δ. Ν. Π.

— *['Αστρον.]* Καλεῖται *πυρὴν* τὸ ἐσώτατον τμῆμα τοῦ Ἡλίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὰ 0,9 τῆς ὅλης μάζης αὐτοῦ καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τῆς φωτοσφαίρας. Τὸ τμῆμα τοῦτο εἶναι ἀόρατον καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τεράστιον φυσικοχημικὸν χωνευτήριον, ἐν τῷ ὁποίῳ συντελοῦνται ποικίλα φαινόμενα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄγνωστα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ ἀναπαραχθῶσιν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐργαστηρίοις, ἔνθα εἶναι ἀδύνατον νὰ δημιουργηθῶσι τεχνητῶς αἱ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου ἐπικρατοῦσαι συνθῆκαι. Σ. Π.

— *['Ανατομ.]* *Πυρὴν ἐρυθρός.* Οὐσία φαιά, σκηνοῦσα ἐν τῇ καλύπτρᾳ τοῦ προσθίου διδυμίου. Συνίσταται δ' ὁ πυρὴν οὗτος ἐκ κυττάρων καὶ ἐκ νευρικῶν ἰνῶν· αὗται χιαζόμεναι διήκουσιν αἱ πλεῖσται κατιοῦσαι εἰς τὸ ἐρυθρονωτιαῖον δεμάτιον (τοῦ Monakow), ἀπολήγουσαι εἰς τὰ κινητικὰ κύτταρα τῆς γεφύρας, τοῦ προμήκους καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ.

Πυρὴν θωρακικὸς ἢ στήλη τοῦ Clark ἢ Stilling. Οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κυττάρων τῆς βάσεως τοῦ ὀπισθίου κέρατος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ ἐκτείνεται ἀδιακόπως ἀπὸ τοῦ 7ου αὐχενικοῦ νεύρου μέχρι τοῦ 3ου ὀσφυϊκοῦ, μείζων ὢν ἐν τῇ κάτω μοίρᾳ τοῦ θωρακικοῦ μυελοῦ.

Πυρὴν λεκιθικός. Σφαιροειδὲς μόρφωμα κατασκηνοῦν ἐγγὺς τοῦ ἐν τῷ ἀώρῳ ᾠαρίῳ τῆς γυναικείας ᾠοθήκης ἑδραζομένου πυρῆνος, ἀντιστοιχοῦν δὲ πρὸς τὴν κεντρόσφαιραν καὶ τὸ κεντροσωμάτιον τοῦ σωματικοῦ κυττάρου.

Πυρὴν κερκοφόρος. Μᾶζα φαιὰ εὐμεγέθης, ἥτις κατασκηνοῖ ἐντὸς τῆς λευκῆς οὐσίας τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου, ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς πλαγίας κοιλίας.

Πυρὴν ὀδοντωτός βλ. λ. *ὀδοντωτὸς πυρήν*.

Πυρὴν φακοειδής. Φαιὰ εὐμεγέθης μᾶζα ἐντὸς τῆς λευκῆς οὐσίας τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἡμισφαιρίου κειμένη, παρὰ τὸν κερκοφόρον πυρῆνα. Διὰ δεσμίδων δ' ἐκ λευκῆς οὐσίας διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τὸ *κέλυφος*, ὀρφνοέρυθρον ὄν, καὶ τὴν διμερῆ *ὠχρὰν σφαῖραν*, ὠχρόφαιον οὖσαν.

Πυρῆνες ἐγκεφάλου. Εὐμεγέθεις φαιαὶ μᾶζαι, ἑδραζόμεναι ἐντὸς τῆς λευκῆς οὐσίας τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου. Εἶναι δὲ τέσσαρες, ὁ κερκοφόρος καὶ ὁ φακοειδὴς πυρήν, ἀποτελοῦντες ὁμοῦ τὸ ῥαβδωτὸν σῶμα, τὸ προτείχισμα καὶ ὁ ἀμυγδαλοειδὴς πυρήν. Οἱ πυρῆνες οὗτοι ἀρχικῶς συνείχοντο μετὰ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ προϊούσης τῆς διαπλάσεως ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐγένοντο ἀνεξάρτητοι. Φαιαὶ δὲ μᾶζαι ὀγκώδεις εἶναι καὶ οἱ δύο ὀπτικοὶ θάλαμοι τοῦ διαμέσου ἐγκεφάλου, οἵτινες ὅμως δὲν προέρχονται ἐκ τῆς φαιᾶς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας.

Πυρῆνες νευρικοί. Ἄθροισμα νευρικῶν κυττάρων, ἐξ ὧν ἐκφύονται τὰ ἐγκεφαλικὰ νεῦρα. Οἱ πυρῆνες, ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν ἐκφυομένων νεύρων, διαιροῦνται εἰς *αἰσθητικοὺς* (*αἰσθητηρίους*) καὶ εἰς *κινητικούς*. Καὶ οἱ μὲν αἰσθητικοὶ σκηνοῦσιν ἔξωθεν τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποτελοῦντες τὰ γάγγλια τῶν νεύρων, οἱ δὲ κινητικοὶ κεῖνται ἐν τῇ φαιᾷ οὐσίᾳ τοῦ στελέχους τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἀπαρτίζουσι δύο στήλας, τὴν ἔσω καὶ τὴν ἔξω, ὧν ἡ μὲν ἔσω ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πυρῆνος τοῦ ὑπογλωσσίου, τοῦ ἀπαγωγοῦ, τοῦ τροχιλιακοῦ καὶ τοῦ κοινοῦ κινητικοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ νεύρου, ἡ δ' ἔξω περιλαμβάνει τὸν πυρῆνα τοῦ παραπληρωματικοῦ, τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοὺς κινητικοὺς πυρῆνας τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ καὶ τοῦ τριδύμου νεύρου.

Πυρῆνες τελικοί. Οὗτοι παριστῶσι τὰ κέντρα, εἰς ἃ ἀπολήγουσι τὰ αἰσθητικὰ (αἰσθητήρια) νεῦρα, καὶ κατασκηνοῦσιν ἐντὸς τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ι. Π.

πυρήνα (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐκ τῆς ἐκπιέσεως τοῦ ἐλαίου ὑπολειπομένη μᾶζα, ἄλλως *ἐλαιοπυρήνα*.

Πυρηναῖα (γαλλ. Pyrénées, ἱσπαν. Pyrineos) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα μετὰ τὰς Ἄλπεις ὀροσειρὰ τῆς Εὐρώπης, κειμένη ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ τμήματι αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν συνόρων Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας. Ἐκτείνονται ἀπ' Α. πρὸς Δ., ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Τοριniάνα (Γαλικία) τοῦ Βισκαϊκοῦ κόλπου, ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κρέους (Καταλωνία) τῆς Μεσογείου. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη, ἀποτελουμένη ἐκ συνεχοῦς σχεδὸν σειρᾶς κορυφογραμμῶν, διαιρεῖται συνήθως εἰς δύο μεγάλα τμήματα: εἰς τὸ ἀνατολικὸν καὶ εἰς τὸ δυτικόν. Τὸ *ἀνατολικὸν τμῆμα* τῶν Πυρηναίων περιλαμβάνει τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς καὶ τοὺς ἰσχυροτέρους ὀρεινοὺς ὄγκους καὶ ἀποτελεῖ τὸ σύνορον μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὰ κυρίως Πυρηναῖα. Τὸ *δυτικὸν τμῆμα* εἶναι χαμηλότερον τοῦ προηγουμένου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκτεταμένον, καὶ περιλαμβάνει τὰ Κανταβρικὰ ὄρη, ἐκτεινόμενα μέχρι τῶν δυτικωτάτων ὁρίων τῆς Γαλικίας, ἅτινα καλοῦνται καὶ Πυρηναῖα τῆς Ἀστουρίας. Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῶν Πυρηναίων περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν 41°20' καὶ 43° Β. πλάτ., τὸ δὲ δυτικὸν μεταξὺ τῶν 42°30' καὶ 43°20' Β. πλάτ. Τὸ μῆκος αὐτῶν εἶναι 435 χλμ., τὸ δὲ πλάτος των κυμαίνεται μεταξὺ 60 καὶ 150 χλμ. Αἱ πρὸς τὴν Γαλλίαν βόρειαι πλευραὶ τῶν Πυρηναίων εἶναι λίαν ἀπότομοι, διασχιζόμεναι ὑπὸ βαθειῶν χαραδρῶν καὶ ἀβυσσαλέων διαβρώσεων τῶν ὑδάτων, ἐνῷ αἱ πρὸς τὴν Ἱσπανίαν νότιαι κλιτύες εἶναι ὁμαλώτεραι, κατερχόμεναι βαθμιαίως πρὸς τὸ ἰβηρικὸν ὀροπέδιον. Ὑπὸ πολλῶν τὰ Πυρηναῖα διαιροῦνται καὶ εἰς *Ἀνατολικὰ Πυρηναῖα*, εἰς *Ἄνω Πυρηναῖα* (δι' ὧν ὑποδηλοῦνται αἱ πρὸς τὸ κέντρον κορυφαὶ) καὶ εἰς *Κάτω Πυρηναῖα* (περιλαμβάνοντα τὸ δυικὸν τμῆμα τῆς ὀροσειρᾶς). Τὰ Πυρηναῖα ἄρχονται ἀπ' Α. εὐθὺς ἀπὸ τῆς θαλάσσης, διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ Σὰν Κριστομπὰλ ντὲ λὰ Ρόντα, ὕψους 672 μ. καὶ προχωροῦν πρὸς Δ., σχηματίζοντα διαφόρους δευτερευούσας ὀροσειρὰς καὶ κορυφάς, αἱ κυριώτεραι καὶ ὑψηλότεραι τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ ὀροσειρὰ *Ἀλμπέρ*, ἡ κορυφὴ *Νουλὸ* (ὕψους 1.257 μ.), ὁ αὐχὴν *Περτύς*, αἱ κορυφαὶ *Κανιγκοὺ* (2.785 μ.), *Ζεὰν* (2.881 μ.), *Πυϊγκμὰλ* (2.900 μ.), ἡ *Σιέρρα ντὲ Κάντι* (2.638 μ.), ἡ κορυφὴ *Καρλὶτ* (2.921 μ.), ἡ *Κόμα Πεντρόζα* (2.946 μ.), ἡ *Μονκὰλμ* (3.080 μ.), ἡ *Ἐστὰ* (3.141 μ.), ἡ ὀροσειρὰ *Μαλαντέττα* μὲ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῶν Πυρηναίων, τὴν *Νετοῦ* ἢ *Ἀνέτο*, ὕψους 3.404 μ., ἡ *Περντὺ* (3.352 μ.), ἡ *Περντιγκάρο* (3.320 μ.), ἡ *Βινιεμὰλ* (3.290 μ.), ἡ *Μιντὶ ντὲ Μπιγκὸρ* (2.877 μ.), ἡ *Μιντὶ ντ' Ὀσσὼ* (2.885 μ.), ἡ *Ὀρὺ* (2.017 μ.), ἡ *Ἀρέτα* (1470 μ.), ἡ *Ἄντι* (1453 μ.), ἡ *Ἀλκορούν* (981 μ.) καὶ ἡ *Ρούν* (900 μ.).

Ἐντὸς τῶν Πυρηναίων ὑπάρχουσι πολυάριθμοι κοιλάδες, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἀπὸ Α. πρὸς Δ., ἡ *Τέλ*, ἡ *Τέτ*, ἡ *Ὦντ*, ἡ *Ἀριέζ*, ἡ *Σαλά*, ἡ τοῦ *Γαρούννα*, ἡ *Ὦρ*, ἡ *Καμπάν*, ἡ *Γκαβαρνί*, ἡ *Κωτερέ*, ἡ *Ἀζέν*, ἡ *Ὀσσώ*, ἡ *Ὀλορὸν* κλπ. ἐπὶ τῆς γαλλικῆς πλευρᾶς, καὶ αἱ *Μούγκα*, *Τέρ*, *Ἀνδόρρας*, *Παΐλιας*, *Ριμπαγκορθάνα*, *Ἐζέρα*, *Θίνκα*, *Μπρότο*, *Κανεράν* κλπ. ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς πλευρᾶς. Πολλαὶ τῶν κοιλάδων τούτων εἰς τὰ ἄνω ἄκρα αὐτῶν παρουσιάζουν τὸ ἐξαιρετικὸν φαινόμενον μεγάλων ἀμφιθεατρικῶν χώρων ἐκ βράχων καὶ βουνῶν, καλουμένων ὑπὸ τῶν ὀρεισιβίων *οὒλ* (oules=χύτραι) ἢ *σίρκ* (cirques=ἀμφιθέατρα).

Τὰ Πυρηναῖα περικλείουν μέγαν ἀριθμὸν λιμνῶν, αἵτινες ὑπερβαίνουν τὰς 800, αἱ κυριώτεραι δὲ τούτων, εὑρισκόμεναι εἰς ὕψος μεταξὺ 1.800 καὶ 2.500 μ., ἔχουν μέγα βάθος. Αὗται εἶναι ἡ *Λεπὸν* βάθους 124 μ. καὶ ἡ *Καϊλιάουας* βάθους 101 μ. Πολυάριθμοι ἐπίσης εἶναι καὶ οἱ μεγάλοι παγετῶνες, καθὼς καὶ αἱ πηγαὶ διαφόρων ποταμῶν, ὡς εἶναι αἱ τῶν ποταμίων, ἅτινα σχηματίζουν τὸν Γαρούνναν καὶ τὸν Ἀντούρ, αἱ τῶν ποταμῶν Μπιντασσόα καὶ Νιβάλ, οἵτινες χύνονται εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, καὶ τοῦ Ὦντ, Ἀγκλύ, Τὲλ καὶ Τέτ,

Digitized by Google

οἵτινες χύνονται εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἐκ τῶν Πυρηναίων ἐπίσης πηγάζουν καὶ τὰ ποτάμια, ἅτινα τροφοδοτοῦν τοὺς ποταμοὺς Σέγκρε καὶ Ἕβρον τῆς Ἱσπανίας. Πρὸς τὴν βόρειον γαλλικὴν πλευρὰν τῶν Πυρηναίων ὑπάρχουν πολλαὶ σημαντικαὶ θερμοπηγαί, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Λυσόν*, ἡ *Κωτερέ*, ἡ *Ὠ-Μπόν*, ἡ *Μπαρέζ*, ἡ *Ἀ-λὲ-Τέρμ*, ἡ *Μπανιὲρ-ντὲ-Μπιγκόρ*, ἡ *Πεντικόσα* κλπ. Ἡ ὀροσειρὰ τῶν Πυρηναίων εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον δυσβάτων, ἔχουσα ἐλαχίστας διόδους καὶ ταύτας εἰς μέγα ὕψος. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι τρεῖς, χρησιμοποιούμεναι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων: ἡ ἀπὸ *Ναρμπὸν* εἰς Βαρκελώνην, διὰ τοῦ αὐχένος Περτύς, ἥτις εἶναι ἡ χαμηλοτέρα (εἰς ὕψος 290 μ.), ἡ ἀπὸ Ντὰξ εἰς Σαραγόσσαν, διὰ τοῦ αὐχένος Σομπόρ, ὁπόθεν διήρχετο ἡ ἀρχαία ρωμαϊκὴ ὁδὸς Summus Portus, καὶ ἡ ἀπὸ Ντὰξ διευθυνομένη πρὸς Παμπελούναν διὰ τῆς κοιλάδος Ρονσεβὼ καὶ Σαὶν-Τὰν-Πιὲ ντὲ-Πὸρ (εἰς ὕψος 1.057 μ.), ἡ Πὲρς (εἰς ὕψος 1.577 μ.) καὶ ἡ Πυμοράν (εἰς ὕψος 1.931 μ.). Διὰ τῶν Πυρηναίων διέρχεται ἡ ὑψηλοτέρα ἁμαξιτὸς ὁδὸς τῆς Εὐρώπης διὰ τοῦ αὐχένος Τουρμαλὲ (εἰς ὕψος 2.122 μ.), καθὼς καὶ τέσσαρες σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, πρὸς Α. ἡ ἀπὸ Περσινιὰν εἰς Χερόνα, πρὸς Δ. ἡ ἀπὸ Μπαγιὸν εἰς Ἅγιον Σεβαστιανὸν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἡ ἀπὸ Ὀλορὸν εἰς Χάκα καὶ ἡ ἀπὸ Τουλούζης εἰς Λέριντα. Ἡ χλωρὶς τῶν Πυρηναίων εἶναι ἡ αὐτὴ σχεδὸν τῆς τῶν Ἄλπεων, ἀλλὰ τὰ ἐπ' αὐτῶν πυκνότατα ἄλλοτε δάση ὁλονὲν ἐξαφανίζονται, μεταβαλλόμενα εἰς βοσκάς. Τὰ δένδρα φύονται μέχρι ὕψους 2.300 μ., εὐδοκιμεῖ δὲ ἡ ἄμπελος, καλλιεργουμένη καὶ εἰς ὕψος 500 μ. εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς ὀροσειρᾶς. Ἡ πανίσκη ἄλλοτε ἦτο πλουσιωτάτη, ἀλλ' ὁλονὲν ἐξαφανίζεται. Μεταξὺ τῶν ἀπομεινάντων ζῴων πολυαριθμότερα εἶναι ἡ ἄρκτος καὶ ὁ λύκος.

Τὰ κυριώτερα τῶν μεταλλευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶνται εἰς τὰ Πυρηναῖα, εἶναι ὁ ἀργυροῦχος μόλυβδος, ὁ χαλκός, ὁ σίδηρος, ὁ ψευδάργυρος, τὸ ἀντιμόνιον κτλ., καθὼς καὶ ὁ χρυσός, ἀλλὰ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν εἶναι λίαν περιωρισμένη, ἐλλείψει κεφαλαίων καὶ συγκοινωνιακῶν μέσων. Μ. Δ. Β.

— **Πυρηναίων** ***συνθήκη***. Ὑπεγράφη τῇ 7 Νοεμβρίου 1659, ἐπὶ τῆς νησῖδος τῶν Φασιανῶν, ἐν τῷ ποταμῷ Μπιντασσόα (παρὰ τὰ γαλλοϊσπανικὰ σύνορα), μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας, καὶ ἐπεκυρώθη ἐν Τουλούζῃ τῇ 24 ἰδίου μηνός. Δι' αὐτῆς ἐτερματίσθη ὁ ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον συνεχιζόμενος πόλεμος τοῦ Φιλίππου Δ' τῆς Ἱσπανίας κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας. Ἡ Ἱσπανία διὰ τῆς συνθήκης παραιτεῖται παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῆς Ἀλσατίας, παραχωρεῖ εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ Ρουσιγιόν, τὸ βόρειον τμῆμα τῆς Σερντάν, τὸ Ἀρτουὰ καὶ μέγα μέρος τῆς Φλάνδρας, ὁ δὲ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἱσπανίδα πριγκίπισσαν Μαρίαν Θηρεσίαν καί, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐκ 500.000 χρυσῶν σκούδων προικός, νὰ δηλώσῃ ὅτι παραιτεῖται, ἐν ὀνόματι τῆς συζύγου του, παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας. Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης ἀνακτᾷ πλήρως τὰς πρὸ τοῦ πολέμου κτήσεις του ὁ δοὺξ τῆς Λωρραίνης, σύμμαχος τῆς Ἱσπανίας. Θ. Κ.

— **Πυρηναίων** ***Ἄνω, Νομὸς*** — (Hautes Pyrénées) [*Γεωγρ.*]. Νομὸς τῆς ΝΔ. Γαλλίας, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ὑψηλοτέρας ὀροσειρᾶς τῶν Πυρηναίων. Τὸ ἔδαφος του ἀποτελεῖται ἀπὸ πεδιάδας καὶ κοιλάδας, καλυπτομένας ὑπὸ ἀπεράντων λειμώνων, τῶν καλλίστων τῆς Γαλλίας. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελουργίαν. Ἔχει ἐπίσης ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, ἐλαιουργεῖα, ὑφαντουργεῖα, βυρσοδεψεῖα κλπ. Ἔχει ἔκτασιν 4.534 τ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 187.875. Πρωτεύουσα ἡ *Τάρμπ*. Η. Π. Γ.

— **Πυρηναίων** ***Ἀνατολικῶν, Νομὸς*** — (Pyrénées Orientales) [*Γεωγρ.*]. Νομὸς τῆς Νοτίου Γαλλίας. Ἔχει ἔκτασιν 4.145 τ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 229.979. Τὸ ἔδαφός του εἶναι ὀρεινόν, αἱ κοιλάδες ὅμως, καλῶς καλλιεργούμεναι καὶ ἀρδευόμεναι, παράγουν ἰδίως λαχανικά, πρωΐμους ὀπώρας καὶ οἶνον. Ἔχει ἐπίσης κτηνοτροφίαν, γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ, ἀργυρούχου μολύβδου καὶ στυπτηρίας, ὡς καὶ βιομηχανίαν δερμάτων, οἰνοπνευμάτων, κατεργασίας ἐλαίου κλπ. Πρωτεύουσα ἡ *Περπινιάν*. Η. Π. Γ.

— **Πυρηναίων** ***Κάτω, Νομὸς*** — (Basses Pyrénées) [*Γεωγρ.*]. Νομὸς τῆς ΝΔ. Γαλλίας, σχηματισθεὶς ἐκ τμήματος τῆς παλαιᾶς ἐπαρχίας τοῦ *Μπεάρν* καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς κάτω *Ναβάρρας*, τῆς *Σοὺλ* καὶ τῆς *Παμπούρ*, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν Γασκώνην καὶ ἀπετέλουν τὴν λεγομένην *Βασκοφραγκικὴν* χώραν. Ἔχει ἔκτασιν 7.712 τ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 414.556. Παράγει ἰδίως ἀραβόσιτον, βρόμην, κριθήν, γεώμηλα, λίνον. Ἡ βιομηχανία συνίσταται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὀνομαστῶν ὑφασμάτων τῆς Μπεάρν, χημικῶν προϊόντων, στεατοκηρίων, χάρτου κλπ. Οἱ κάτοικοί του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον Βάσκοι καὶ Μπεαρνέζοι, ἔχοντες ἰδίαν γλῶσσαν, ἤθη καὶ ἔθιμα. Πρωτεύουσα ἡ *Πώ*. Η. Γ. Π.

Πυρηναϊκὴ ***χερσόνησος*** [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἰβηρικὴ χερσόνησος*.

πυρηναϊκός, —ή, —όν· ὁ τῶν Πυρηναίων: «πυρηναϊκαὶ ἐπαρχίαι».

πυρηνέλαιον (τό). Λιπαρὸν ἔλαιον, λαμβανόμενον ἐκ τῶν πυρήνων τῆς ἐλαίας. Ἐπεκράτησε νὰ καλῆται οὕτω ἀντὶ τοῦ ὀρθοτέρου *ἐλαιοπυρηνέλαιον*.

Προέλευσις καὶ παραλαβή. Πρώτη ὕλη πρὸς παραλαβὴν τοῦ πυρηνελαίου εἶναι τὰ ἐκ τῆς πιέσεως τῶν καρπῶν τῆς *ἐλαίας εὐρωπαϊκῆς τῆς ἡμέρου* (Olea Europaea Sativa) μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἐλαιελαίου ἀπομένοντα ὑπολείμματα. Οἱ καρποὶ τῆς ἐλαίας εἶναι δρύπαι, ἀποτελούμεναι ἐκ τοῦ περικαρπίου (ἐπιδερμίδος), τοῦ σαρκώματος καὶ τοῦ ξυλώδους πυρῆνος μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ κοτύλης (σπέρματος), τῶν ὁποίων ἡ ὡρίμανσις καὶ συλλογὴ γίνεται, ἀναλόγως τοῦ κλίματος, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου. Πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐλαιελαίου μεταβάλλονται δι' εἰδικῶν ἀλεστικῶν μηχανῶν εἰς πολτώδη μᾶζαν, ἥτις ἀκολούθως ἐκθλίβεται, συσκευαζομένη ἐντὸς εἰδικῶν σάκκων, δι' ὑδραυλικῶν ἢ κοχλιωτῶν πιεστηρίων. Ἡ μᾶζα τῶν ἐλαιῶν ὑπόκειται συνήθως εἰς τρεῖς διαδοχικὰς πιέσεις, ἐξ ὧν κατὰ τὰς δύο τελευταίας περιχύνεται συγχρόνως διὰ θερμοῦ ὕδατος. Ἡ ἀπομένουσα ἤδη, μετὰ τὰς πιέσεις ταύτας, μᾶζα, ἥτις ἐξέρχεται ἐκ τῶν πιεστηρίων ὑπὸ μορφὴν πλακούντων, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ὕλην διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ πυρηνελαίου. Αὕτη προφανῶς ἀποτελεῖται οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν πυρήνων μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς σπερμάτων, ἀλλὰ καὶ μέρους τοῦ σαρκώματος τῶν ἐλαιῶν. Καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ παραλαμβανόμενον ἔλαιον εἶναι μεῖγμα ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ἐλαίου τοῦ πυρῆνος καὶ μέρους τοῦ ἐλαίου τοῦ σαρκώματος. Τὸ ἐκ τῶν καθαρῶν πυρήνων ἔλαιον ἐμελετήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ O. Klein καὶ ἔχει μόνον θεωρητικὸν ἐνδιαφέρον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἐλαιουργίας παραλαμβανόμενον, ὅπερ ἔχει μεγάλην βιομηχανικὴν σημασίαν. Τὰ ὑπολείμματα ταῦτα περιέχουσιν εἰσέτι 6—12%, ἐνίοτε δὲ καὶ περισσότερον, ἔλαιον, τῆς περιεκτικότητος ἐξαρτωμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς πληρεστέρας ἢ μὴ πιέσεως τῶν ἐλαιῶν, καὶ ἱκανὸν ποσὸν ὑγρασίας (κατὰ μέσον 25%), ὀφειλόμενον κυρίως εἰς τὰς κατὰ τὰς πιέσεις πλύσεις. Βιομηχανικῶς καὶ κατὰ μέσον ὅρον ἡ περιεκτικότης εἰς ἔλαιον ὑπολογίζεται εἰς 8,5%. Ἡ παραλαβὴ αὐτοῦ γίνεται ἢ δι' ἰσχυρᾶς πιέσεως, ὁπότε παραλαμβάνεται μέρος μόνον τοῦ ἐλαίου, ἢ δι' ἐκχυλίσεως, μετὰ προηγουμένην ξήρανσιν, διὰ διθειάνθρακος, βενζίνης, τριχλωραιθυλενίου κτλ. Ἡ ἑλληνικὴ πυρηνελαιουργία χρησιμοποιεῖ σήμερον ἀποκλειστικῶς τὴν ἐκχύλισιν, καὶ δὴ διὰ διθειάνθρακος, ἐπιτυγχάνεται δὲ δι' αὐτῆς σχεδὸν πλήρης ἐξάντλησις τῶν πυρήνων εἰς ἔλαιον, τῆς ἀπολυμένης ποσότητος μὴ ὑπερβαινούσης τὰ 0,5—0,8%. Ὁ διθειάνθραξ προτιμᾶται ὡς ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ εὐδιαλύτου καὶ τῶν ρητινῶν, ἐξ οὗ ἐπέρχεται σχετικὴ αὔξησις τῆς ἀποδόσεως. Ἡ βιομηχανικὴ ἐπεξεργασία τῶν πυρήνων γίνεται ὡς ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς ἀλέθονται καλῶς εἰς μύλον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ θραυσθῶσιν οἱ πλακοῦντες, καὶ κατόπιν ξηραίνονται εἰς εἰδικὰ ξηραντήρια (chauffoirs) πρὸς ἀφαίρεσιν τῆς ὑγρασίας των. Ἡ ἄλεσις καὶ ἡ ξήρανσις εἶναι ἀπαραίτητοι, διότι συντελοῦν εἰς τὴν καλυτέραν ἐκχύλισιν, ἤτοι εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν τελειοτέραν ἐξάντλησιν των εἰς ἔλαιον. Μετὰ ταῦτα φέρονται εἰς εἰδικὰ μεγάλα δοχεῖα ἐκ σιδήρου, τοὺς ἐκχυλιστῆρας (extracteurs), συγκοινωνοῦντα μεταξύ των. Διὰ τῆς ἐντὸς τῶν ἐκχυλιστήρων μάζης τῶν ἐλαιοπυρήνων διοχετεύεται τὸ ἐκχυλιστικὸν ὑγρόν, τὸ ὁποῖον διαλύει καὶ παραλαμβάνει τὸ πυρηνέλαιον. Ἡ παραλαβὴ αὕτη γίνεται διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἐμπλουτισμοῦ, ὡς γίνεται παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὰ οἰνοπνευματοποιεῖα ἡ παραλαβὴ δι' ὕδατος τοῦ σακχάρου τῆς σταφίδος. Ὁ διαχωρισμὸς τοῦ πυρηνελαίου ἀπὸ τὸ ἐκχυλιστικὸν γίνεται εἰς ἰδιαίτερα δοχεῖα ἐκ σιδήρου (distilateurs), δι' ἀποστάξεως τοῦ τελευταίου, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνεται περαιτέρω διὰ συστήματος εἰδικῶν ψυγείων (refrigérants) καὶ χρησιμοποιεῖται ἐκ νέου. Ἡ ἀπώλεια τοῦ ἐκχυλιστικοῦ ποικίλλει, ἀναλόγως τῆς τελειότητος τῶν ἐγκαταστάσεων, ἀπὸ 0,5—1 % τοῦ ἐκχυλιζομένου πυρῆνος. Αἱ παράγουσαι πυρηνέλαιον χῶραι εἶναι ἐλαιοπαραγωγοί, ἑπομένως ἅπασαι αἱ περὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ὅπου κατὰ προτίμησιν θάλλει ἡ ἐλαία. Ἡ παραγωγὴ τῶν πυρήνων ὑπολογίζεται εἰς τὸ διπλάσιον τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐλαιελαίου, καὶ ἑπομένως ἐν Ἑλλάδι, ἐπὶ ἐτησίας παραγωγῆς 90.000 τόννων ἐλαίου, ὑπολογίζεται εἰς 180 000 τόννους. Ἡ βιομηχανία τοῦ πυρηνελαίου ἀκμάζει ἐν Ἑλλάδι, ἂν καὶ βιομηχανεύει μόνον τὸ ἥμισυ τῆς ἐτησίας παραγωγῆς πυρήνων (περίπου 90.000 τόννους), τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος, δι' ἔλλειψιν μεταφορικῶν μέσων, καταναλισκομένου εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς πρὸς καῦσιν, διατροφὴν τῶν ζῴων ἢ λίπανσιν. Ἐξαγωγὴ πυρήνων δὲν γίνεται ἀπὸ ἐτῶν, τοὐναντίον παρατηρεῖται μικρὰ εἰσαγωγή, ἰδίως ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, ἀνελθοῦσα κατὰ τὸ 1928 εἰς 12.489 τόννους. Μὲ τὴν πυρηνελαιουργίαν ἀσχολοῦνται ἐν Ἑλλάδι 33 ἐργοστάσια συνολικῆς κινήσεως 888 ἵππων καὶ μὲ 995 ἐργάτας. Ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τῶν πυρήνων, ἐξαρτωμένη καὶ ἐκ τῆς περιεκτικότητος εἰς ἔλαιον, κυμαίνεται ἀναλογικῶς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον τιμὴν τοῦ ἐλαιελαίου. Μεγίστην τιμὴν ἐσημείωσε κατὰ τὸ 1928, ὁπότε ἀνῆλθεν εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς εἰς 1,30 δρ. κατ' ὀκᾶν, ἐνῷ ἤδη εὑρίσκεται καὶ πάλιν περὶ τὰ 0,50 δραχμῆς. Ἡ τελευταία αὕτη τιμὴ εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τιμῶν τοῦ 1928 τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὑπολογίζει τὴν ἀξίαν τῶν τότε βιομηχανευθέντων πυρήνων εἰς 80—105 ἑκατομμύρια δραχμῶν, τὴν ἀξίαν τοῦ παραχθέντος πυρηνελαίου εἰς 130 ἑκατομμύρια δρ. καὶ τὸ κόστος τοῦ πυρηνελαίου ἐν τῷ ἐργοστασίῳ εἰς 15,10 δρ. κατ' ὀκᾶν.

Ἰδιότητες. Τὸ πυρηνέλαιον εἶναι παχύρρευστον, χρώματος συνήθως βαθέως πρασίνου, πολλάκις ὅμως καὶ κιτρινοπρασίνου, κιτρίνου ἢ καστανοῦ. Εἰς θερμοκρασίαν κατωτέραν τῶν 20°C ἐν μέρει πήγνυται. Ἔχει γεῦσιν ἐλαιώδη, δριμεῖαν καὶ ἀηδῆ, καὶ ὀσμὴν βαρεῖαν, ὑπενθυμίζουσαν τὸ ἐλαιέλαιον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκχυλιστικὸν μέσον, τὸν διθειάνθρακα, ἴχνη τοῦ ὁποίου πάντοτε παραμένουν καὶ μετὰ τὴν τελικὴν ἐξάτμισιν αὐτοῦ. Διαλύεται ἐν μέρει εἰς τὸ ὀξεικὸν ὀξὺ καὶ ὀλίγον εἰς τὸ οἰνόπνευμα. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τῶν χημικῶν Ι. Κανδήλη καὶ Ν. Καρνῆ, αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ αὐτοῦ σταθεραὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: εἰδικὸν βάρος d20/20°C 0,9122—0,9373, δείκτης διαθλάσεως n_D 25°C 1,4636—1,4747, βαθμοὶ ὀξύτητος 69,29—221,32, ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως 179,29—197,77, ἀριθμὸς ἰωδίου 68,46—85,57, ἀριθμὸς Hehner 92,63—96,40, ἀριθμὸς Reichert 0,00—0,86, ἀριθμὸς Polenske 0,10—1,25, ἀσαπωνοποίητα 1,75—4,81. Παραπλησίας τιμὰς δίδει καὶ ὁ O. Klein, ὅστις ἐμελέτησεν ἐπὶ τεσσάρων πορτογαλλικῶν δειγμάτων τὸ καθαρὸν πυρηνέλαιον ἤτοι τὸ λαμβανόμενον ἐκ μόνων τῶν πυρήνων τῆς ἐλαίας. Κατὰ τὸν Klein τὸ πυρηνέλαιον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ λιπαρὰ ὀξέα: στεατικόν, παλμιτικόν, ἐλαϊκὸν καὶ λινολικὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν γλυκεριδίων αὐτῶν, ὡς καὶ ὑπὸ ἐλευθέραν, δύναται δὲ ὀρθότερον νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι μεῖγμα ἐλαίου καὶ ἐλευθέρων λιπαρῶν ὀξέων, ἐφ' ὅσον ἡ ποσότης τῶν τελευταίων πολλάκις φθάνει τὰ 60%. Κατὰ τὰς σταθερὰς καὶ τὰς λοιπὰς ἰδιότητας προσομοιάζει πρὸς τὸ λαμβανόμενον ἐκ τοῦ σαρκώματος τῆς ἐλαίας, τὸ ἐλαιέλαιον, διακρινόμενον ἐξ αὐτοῦ κυρίως ἐκ τῆς ὑψηλῆς ὀξύτητος. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη ὀξύτης ἀναπτύσσεται, ὅταν ἀκόμη τὸ ἔλαιον εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς μάζης τῶν πυρήνων. Διὰ τῆς ὑγρασίας αὐτῶν, προσέτι δέ, ἀφ' ἑνὸς διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῶν ἐνυπαρχόντων ἐν τῇ μάζῃ φυραμάτων, ἐπέρχεται διάσπασις τῶν γλυκεριδίων τοῦ ἐλαίου, βοηθούσης καὶ τῆς συνεπείᾳ τῆς διασπάσεως ταύτης ἀναπτυσσομένης θερμοκρασίας. Περαιτέρω, τὰ προϊόντα τῆς τοιαύτης διασπάσεως ὀξειδοῦνται διὰ τοῦ ἀέρος ἔτι περισσότερον. Ἡ ὀξείδωσις τοῦ ἐλαίου προχωρεῖ καὶ μετὰ τὴν παραλαβὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς μάζης τῶν πυρήνων, κατὰ μικρότερον ὅμως λόγον. Ἑπομένως ἡ διάσπασις τοῦ ἐλαίου καὶ ἡ συνεπείᾳ ταύτης αὔξησις τῆς ὀξύτητος ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τρόπου ἀποθηκεύσεως τῶν πυρήνων, δεδομένου ὅτι πυρηνέλαια ληφθέντα ἐκ προσφάτων τοιούτων παρουσιάζουν ὀξύτητα μόνον 15 βαθμῶν. Ἡ τοιαύτη ἀλλοίωσις τοῦ πυρηνελαίου διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου δὲν ἐπιφέρει μόνον αὔξησιν τῆς ὀξύτητος, ἀλλὰ καὶ ἄλλας μεταβολὰς ἐπὶ τῶν λοιπῶν σταθερῶν, καὶ δὴ κατὰ γενικὸν κανόνα ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ ἰωδίου καὶ αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ σαπωνοποιήσεως εἰς τιμὰς εὑρισκομένας ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ὁρίων. Πυρηνελαίου φυλασσομένου ἐπὶ τετραετίαν ἐντὸς πωματισμένης φιάλης ὑπέστησαν αἱ σταθεραί, κατὰ τὰς μετρήσεις τοῦ Ι. Κανδήλη, τὰς ἀκολούθους ἀλλοιώσεις: εἰδικὸν βάρος d 20/20°C ἀπὸ 0,9195 εἰς 0,9217, ὁ δείκτης διαθλάσεως n_D 25°C ἀπὸ 1,4687 εἰς 1,4696, οἱ βαθμοὶ ὀξύτητος ἀπὸ 79,20 εἰς 104,10, ὁ ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως ἀπὸ 187,21 εἰς 204,90 καὶ ὁ ἀριθμὸς ἰωδίου ἀπὸ 77,75 εἰς 59,75. Ἡ παρατηρηθεῖσα μεγίστη ὀξύτης, μεταξὺ 5 ἐν ὅλῳ μελετηθεισῶν ἐσοδειῶν ἐλαιοπυρήνων, ἀνέρχεται εἰς 253,7 βαθμούς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι δέον νὰ καταβάλληται φροντὶς πρὸς ταχυτέραν κατὰ τὸ δυνατὸν βιομηχάνευσιν τῶν πυρήνων, ὁπότε λαμβάνεται ἔλαιον καλυτέρου χρώματος, πρασίνου, καὶ μικροτέρας ὀξύτητος.

Χρησιμοποίησις. Τὸ πυρηνέλαιον ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐλαιώδη ὕλην διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ σάπωνος. Οἱ 10.000 τόννοι οἱ παραγόμενοι ἐτησίως ἐν Ἑλλάδι διατίθενται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου διὰ τὴν ἑλληνικὴν σαπωνοποιίαν πρὸς κατασκευὴν σάπωνος κοινῆς χρήσεως, τοῦ *πρασίνου* ἢ *πυρηνοσάπωνος* καλουμένου. Τὸ πυρηνέλαιον ὑπεραρκεῖ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, γίνεται δὲ καὶ μικρὰ ἐξαγωγή, ἥτις κατὰ τὸ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 1.585 τόννους, ἀξίας 18 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἀπολύτως πρόσφατον πυρηνέλαιον δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθῇ, κατόπιν καταλλήλου χημικῆς ἐπεξεργα-

Digitized by Google

σίας (ραφιναρίσματος), καὶ ὡς βρώσιμον. Τοιαύτη βιομηχανικὴ ἀπόπειρα ἐγένετο καὶ ἐν Ἑλλάδι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ι. Δ. Κανδήλη*, Τὸ ἑλληνικὸν πυρηνέλαιον (193?).— *Ι. Δ. Κανδήλη* καὶ *Ν. Σ. Καρνῆ*, Μελέτη ἐπὶ τῶν σταθερῶν τῶν ἑλληνικῶν πυρηνελαίων (πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 4, 273). — *A. Grün*, Analyse d. Fette u. Wachse (B. II. 1929).—*J. Lewkowitsch*, Chem. Technologie d. Ole Fette u. Wachse.—*O. Klein*, Beitrag z. Kenntniss d Olivenkernöls, Zeitschr. f. angew. Chemie 1898 (B. II s. 847).

Ι. Δ. ΚΑΝΔΗΛΗΣ

πυρηνελαιουργία (ἡ)· ἐλαιουργία ἐκ τῶν πυρήνων τῶν ἐλαιῶν, ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς πρώτης ἐκπιέσεως.

Πυρήνη *[Μυθολ.]*. —1) Νύμφη, ἐξ ἧς ὁ Ἄρης ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Κύκνον, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς. —2) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Πυρηναίου ἢ τοῦ Βέρβυκος, ἐρωμένη τοῦ Ἡρακλέους, ἥτις, φεύγουσα τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός, κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη τὰ χωρίζοντα τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας, ὅπου καὶ κατεσπαράχθη ὑπὸ ἀγρίων θηρίων. Ὁ Ἡρακλῆς, εὑρὼν τὸ πτῶμά της, ἔθαψεν αὐτὸ εἰς τὰ ὄρη ταῦτα, ὀνομασθέντα οὕτως ἀπ' αὐτῆς. Ν. Σ. Λ.

Πυρήνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὰ ὄρη *Πυρηναῖα*, ὀνομασθέντα ἀπὸ τῆς μυθολογικῆς *Πυρήνης* (βλ.λ.). Ὠνομάζετο οὕτω καὶ ἡ σημερινὴ πόλις τῆς Ἱσπανίας *Ἅγιος Σεβαστιανός*. Ν. Σ. Λ.

πυρηνικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πυρῆνας, ὁ τῶν πυρήνων.

— **πυρηνικὰ ὀξέα** *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *νουκλεϊνικὰ ὀξέα* (βλ. λ.).

— **πυρηνικαὶ ἐκρήξεις** *[Ἀστρον.]*. Ἐκρήξεις τοῦ πυρῆνος τῶν κομητῶν, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων, κατὰ τὸν Ρῶσον ἀστρονόμον Bredikhine, διάφορα σωμάτια, ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὰς ἀνωμάλους οὐρὰς τῶν κομητῶν καὶ βαρύτερα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπωθεῖ ἡ πίεσις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων κατὰ τὴν φορὰν τῶν κανονικῶν οὐρῶν, ἐκσφενδονίζονται ὑπὸ τῆς ἀναπτυσσομένης μηχανικῆς ὤσεως κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ παράγουν οὕτω τὰ μετεωρικὰ σμήνη καὶ συνεπῶς τοὺς διάττοντας. Ἡ ἐπανάληψις τῶν τοιούτων ἐκρήξεων κατὰ διαφόρους περιόδους, καὶ ὑπὸ διάφορον ἑκάστοτε ἔντασιν, ἐξηγεῖ ἐν μέρει τὴν ποικιλίαν τῶν περιόδων καὶ τῶν διαστάσεων τῶν μετεωρικῶν σμηνῶν, ὡς καὶ τὴν ἑκάστοτε διάφορον ἔντασιν τῶν παρατηρουμένων βροχῶν διαττόντων. Σ. Π.

πυρηνῖναι (αἱ) *[Χημ.]* βλ. *νουκλεῖναι*.

πυρήνιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Συστατικὸν τοῦ κυτταρικοῦ πυρῆνος, ἐμφανιζόμενον ὑπὸ μορφὴν κοκκώδη, ἁπλοῦν ἢ διπλοῦν, ἐνίοτε δὲ καὶ πολλαπλοῦν, κείμενον ἐντὸς τῆς οὐσίας τῆς λινίνης. Ι. Π.

πυρηνίσκοι (οἱ) *[Ἀστρον]*. Στρογγύλαι καὶ λίαν σκοτειναὶ κηλῖδες, παρατηρούμεναι ἐντὸς τῆς σκιᾶς τῶν ἡλιακῶν κηλίδων. Σ. Π.

πυρηνοειδὴς ἀπόφυσις *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ὀδοντοειδὴς ἀπόφυσις (ἢ ὀδοὺς) τοῦ 2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου (ἢ ἄξονος). Ι. Π.

πυρηνολυσία (ἡ) *[Παθολ. Ἀνατ.]*. Ἡ φαινομενικὴ ἐξαφάνισις τοῦ πυρῆνος, ἥτις ὀφείλεται εἰς ἀπώλειαν ἢ μεταβολὴν τῆς φιλοχρώμου οὐσίας αὐτοῦ, ἤτοι τῆς βασεο— ἢ ὀξεοχρωματίνης, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ρίκνωσις αὐτοῦ. Συνεπείᾳ τῆς μὴ χρώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν βασικῶν ἢ ὀξίνων χρωμάτων, ὁ πυρὴν ἐμφανίζεται ὡς κενὴ κύστις περιβαλλομένη ὑπὸ ὑμενίου. Ἡ ἐπεξεργασία αὕτη δέον νὰ καλῆται κυρίως *χρωματινολυσία*, καθόσον ἀφορᾷ ἐκφύλισιν τῆς χρωματίνης τοῦ πυρῆνος. Πλὴν ταύτης ἐμφανίζεται καὶ μία ἀληθὴς ἐξαφάνισις τοῦ πυρῆνος (*πυρηνολυσία*), ἥτις ἀποτελεῖ τὸ τέλος τῆς πυρηνορρηξίας· ἐμφανίζεται ἐπὶ νεκρωθέντων κυττάρων καὶ συνίσταται εἰς διάλυσιν τῶν ἀχρωματικῶν συστατικῶν τοῦ πυρῆνος εἰς τὸ πρωτόπλασμα δι' ἐξαφανίσεως τῆς μεμβράνης τοῦ πυρῆνος. Ι. Λ. Α.

πυρηνομύκητες (Pyrenomycetes) *[Βοτ.]*. Τάξις μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων*. Περιλαμβάνει περὶ τὰς 14.000 εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα σαπρόφυτα Εἰς τοὺς πυρηνομύκητας ὑπάγονται σπουδαιότατα παράσιτα, ὡς π. χ. τὸ ἐργότιον τῆς σικάλεως, τὸ ὠΐδιον τῆς ἀμπέλου, ἡ μελανὴ σῆψις κλπ. Ε. Τ. Ε.

πυρηνομυκητίδαι (οἱ) (Pyrenomycetineæ) *[Βοτ.]*. Τάξις μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων*. Ε. Τ. Ε.

πυρηνοπρωτεῗδαι (οἱ) *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *νουκλεοπρωτεῗδαι* (βλ.λ.).

πυρηνοτομία (ἡ)· ἡ διαίρεσις τοῦ κυττάρου, διενεργουμένη αὐτομάτως, ἥτις προηγεῖται πάντοτε τοῦ καταμερισμοῦ καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κυττάρων· ‖ πειραματικὴ διατομὴ τοῦ πυρῆνος τοῦ φαρίου τῶν κατωτέρων ζῴων, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς χρησιμότητος τούτου, κυρίως δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν γονιμοποίησιν. Γ. Φ. Κ.

πυρηνοτόμιον (τό). Μικροσκοπικὸν σωμάτιον, καλούμενον καὶ *χρωμόσωμον*, προερχόμενον ἐκ τῆς κατατμήσεως τῆς χρωματίνης καὶ ἀποτελούμενον ἐξ ἔτι μικροτέρων σωματίων, τῶν χρωμυλλίων.

πυρηνώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἔχων πυρῆνας.

Πύρης. Μιλήσιος ποιητής, ζήσας πρὸ τοῦ 285 π.Χ. Ἐκαλλιέργησε τὴν ἀκόλαστον καὶ σκωπτικὴν ποίησιν, ἥτις καὶ *κιναιδολογικὴ* καλεῖται.

Πυρὶ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 317. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.096. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως καπνοῦ.

— 3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἐφύρας (πρ. Δελιμπαλίου) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 43.

— 4 Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δαφνίου τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 38.

πυριάκονας (ὁ). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *πυράκμονος* (βλ. λ.).

πυρία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ὅρος (συνώνυμος πρὸς τὸ *πυρίαμα* καὶ τὸ *πυριατήριον*) πρὸς δήλωσιν τοῦ μέσου ἢ τῆς συσκευῆς, δι' ἧς παρεσκευάζετο τὸ θερμὸν λουτρόν. Τοῦτο ἐπετυγχάνετο διὰ θερμοῦ ὕδατος ἢ θερμοῦ ἀτμοῦ ἢ καὶ διὰ θερμῶν ξηρῶν ἀντικειμένων. Ὁ Φρύνιχος ὀνομάζει *πυρίαν* τὸν σωλῆνα, δι' οὗ ὁ ἀτμὸς τοῦ ζέοντος ὕδατος ἐξεχέετο· ὁ δὲ Ἱπποκράτης, συνιστῶν τὴν ἐφίδρωσιν, λέγει «πυρίαις χρῆσθαι ἐκ λίθων διαπύρων». Τὰ πεπυρακτωμένα ταῦτα ἀντικείμενα, εἴτε λίθοι εἴτε φιάλαι πλήρεις ζέοντος ὕδατος, ἐκαλοῦντο ἄλλως καὶ *φακωτὰ πυριατήρια*. Β. Δ. Θ.

πυρίαμα (τὸ) (ἐν χρήσει κυρίως εἰς τὸν πληθυντικόν: *πυριάματα*). Οὕτω καλεῖται ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐφαρμόζειν τὴν θερμότητα ὡς μέσον θεραπευτικόν· εἶναι δὲ ταῦτα ὁτὲ μὲν ξηρὰ (φιάλαι θερμοῦ ὕδατος πεπληρωμέναι, σάκκοι πλήρεις θερμῆς ἄμμου, σακκίδια πεπληρωμένα θερμῶν πιτύρων, τεμάχια πλίνθων ἢ κεράμων θερμά, φλανέλλαι θερμαί, θερμοφόροι ἁπλοῖ ἢ ἠλεκτρικοὶ κλπ.), ὁτὲ δὲ ὑγρὰ ἁπλᾶ ἢ περιέχοντα φαρμακευτικὰς οὐσίας μαλακτικάς, ναρκωτικὰς κλπ. (σπληνία κοινὰ διάβροχα θερμῷ ὕδατι ἢ ἀντιφλογιστικῇ τινι οὐσίᾳ, καταπλάσματα κλπ.). Χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς τὰ φλεγμονωδῶν ἐν γένει παθήσεων. Ἐν τῷ Ἱπποκράτει τὰ κοινὰ καταπλάσματα ἀναφέρονται ὡς «θερμὰ πυριάματα». Μ. Ν. Κ.

πυριατήριον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ συσκευὴ δι' ἧς ἐθερμαίνετο τὸ πρὸς λουτρὸν ὕδωρ ἤ, ἄλλως, παρεσκευάζετο ἡ θέρμανσις τοῦ λουτρῶνος. Πυριατήριον ὅμως ἐκαλεῖτο καὶ ὁ τόπος, ἔνθα ἐλαμβάνοντο τὰ θερμὰ λουτρά. Β. Δ. Θ.

— *[Χημ.]* Καλεῖται *πυριατήριον* ὄργανον χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ χημικὰ ἐργαστήρια πρὸς ξήρανσιν χημικῶν ὑλῶν ἢ σκευῶν ἐξ ὑάλων ἢ πορσελλάνης εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῆς συνήθους. Ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς κιβωτίου ἐκ χαλκοῦ

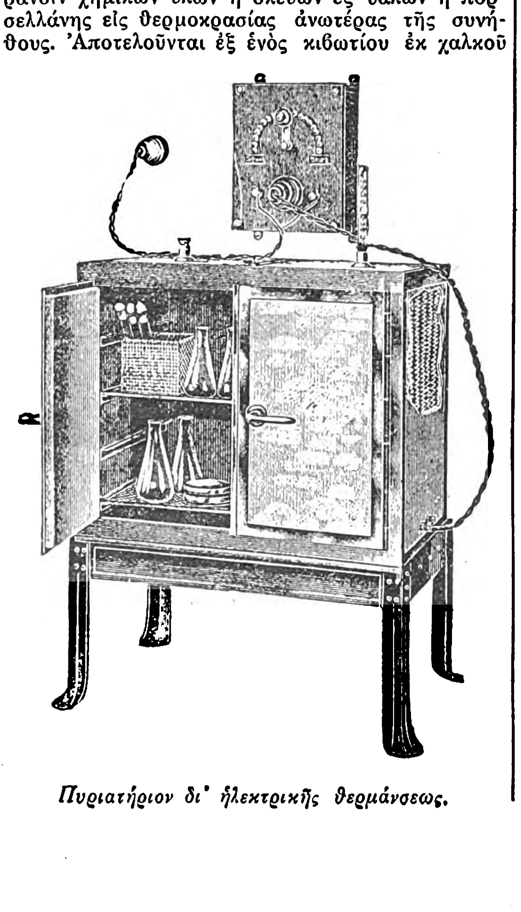

Πυριατήριον δι' ἠλεκτρικῆς θερμάνσεως.

ἢ ἀργιλλίου ἢ λαμαρίνης ἢ ἀμιάντου, τὸ ὁποῖον θερμαίνεται διὰ λύχνου φωταερίου, οἰνοπνεύματος ἢ ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως, ἔχουσι δὲ τὰ ἐξωτερικὰ τοιχώματα ἢ ἁπλᾶ ἢ διπλᾶ. Εἰς τὸ ἐνδιάμεσον τῶν διπλῶν τοιχωμάτων τίθεται ὕδωρ ἢ ἁλατοῦχον διάλυμα ἢ γλυκερίνη ἢ μεῖγμα γλυκερίνης καὶ ὕδατος, ἀναλόγως τῆς εἰδικῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου ἐξελέγχεται διὰ τοποθετήσεως θερμομέτρου καὶ διατηρεῖται εἰς τὸν ἐπιθυμητὸν βαθμὸν διὰ καταλλήλων ρυθμιστῶν. Ἴδιος τύπος πυριατηρίου εἶναι οἱ καλούμενοι ἐπφαστικοὶ κλίβανοι (Brutschräuke), οἵτινες χρησιμοποιοῦνται διὰ καλλιεργείας μικροοργανισμῶν, εἰδικὰς μικροβιολογικὰς καὶ βιολογικὰς ἐρεύνας κτλ. Σ. Γ.

πυριγενὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἐκ τοῦ πυρὸς γεννηθείς.

— **πυριγενῆ** ἢ ***ἐκρηξιγενῆ πετρώματα*** (Eruptiogesteine) *[Πετρογρ.]*. Τὰ πετρώματα τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν διὰ τῆς ἀνόδου διαπύρου καὶ τετηκότος ὑλικοῦ ἐκ βαθυτέρων σημείων πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ διὰ τῆς στερεοποιήσεως αὐτοῦ. Τὸ τετηκὸς καὶ διάπυρον τοῦτο ὑλικὸν ὀνομάζεται μάγμα. Ἡ στερεοποίησις τοῦ μάγματος ἔγινεν εἴτε εἰς θέσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ κειμένας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, εἴτε ἀφοῦ τοῦτο ἀνῆλθε μέχρι τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐξεχύθη ὡς λάβα ὑπεράνω αὐτῆς. Ὡς ἐκ τούτου τὰ πυριγενῆ πετρώματα διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς πετρώματα *πλουτώνια* (Tiefengesteine ἢ Plutonine) καὶ εἰς *ἡφαιστειογενῆ* ἢ *ἔκχυτα* (Ergufsgesteine ἢ Vulkanite). Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν διακρίνουν τινὲς καὶ τὰ *φλεβογενῆ* πετρώματα (Ganggesteine). Εἶναι προφανὲς ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ταῦτα σχηματίζονται, ὅτι τὰ πυριγενῆ πετρώματα ἐγκλείονται ἐντὸς ἄλλων προϋπαρχόντων πετρωμάτων, κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὰ ἰζηματογενῆ καὶ τὰ κρυσταλλοσχιστώδη, ταῦτα δὲν παρουσιάζουν στρῶσιν. Διὰ τοῦτο καλοῦνται καὶ *ἄστρωτα* πετρώματα. Ἀφοῦ ὁ χαρακτηρισμὸς ἑνὸς πυριγενοῦς πετρώματος ὡς πλουτωνίου ἢ ἡφαιστειογενοῦς ὀφείλεται εἰς τὴν τοπικὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ ὑφίσταται διαφορὰ μεταξὺ πλουτωνίων καὶ ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων ὡς πρὸς τὴν ὀρυκτολογικὴν των σύστασιν. Διὰ τοῦτο, δι' ἕκαστον πλουτώνιον πέτρωμα ὑπάρχει καὶ ἀντίστοιχον ἡφαιστειογενές. Οὕτως, εἰς τοὺς πλουτωνίους γρανίτας ἀντιστοιχοῦν οἱ ἡφαιστειογενεῖς λιπαρῖται, εἰς τοὺς συηνίτας οἱ τραχεῖται, εἰς τοὺς διορίτας οἱ ἀνδεσῖται, εἰς τοὺς διαβάσας οἱ βασάλται κ.οὕ.κ. Ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ὅμως συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔγινεν ἡ στερεοποίησις τοῦ μάγματος, ἐν κλειστῷ χώρῳ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς διὰ τὰ πλουτώνια πετρώματα, καὶ εἰς ἐλεύθερον ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας διὰ τὰ ἡφαιστειογενῆ, τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπαρτίζονται τὰ πετρώματα ταῦτα, παρουσιάζουν χαρακτηριστικὰς διακρίσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον καὶ τὸν βαθμὸν κρυσταλλώσεως καὶ τὴν συμπλοκὴν των πρὸς ἄλληλα. Τοιουτοτρόπως ἡ διάκρισις τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων εἰς πλουτώνια καὶ ἡφαιστειογενῆ στηρίζεται εἰς τὸν ἱστὸν αὐτῶν. Τὰ πυριγενῆ πετρώματα δὲν ἔχουν ὡρισμένην χημικὴν σύστασιν. Τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπαρτίζονται, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πυριτικὰ ἅλατα. Περιέχουν ὅμως πολλάκις καὶ ἐλεύθερον χαλαζίαν. Διὰ τοῦτο μία χημικὴ ἀνάλυσις αὐτῶν δίδει τὴν ὁλικὴν περιεκτικότητα εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιεκτικότητος αὐτῶν εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου, τὰ πυριγενῆ πετρώματα διαιροῦνται εἰς *ὀξίνα*, *βασικὰ* καὶ *ἐνδιάμεσα*. Μερικὰ πυριγενῆ πετρώματα ὑφίστανται ἀλλοίωσιν συνεπείᾳ χημικῆς ἀποσαθρώσεως, ὅταν καὶ τὰ συνιστῶντα αὐτὰ ὀρυκτολογικὰ των συστατικὰ εἶναι ἐπιδεκτικὰ ἀλλοιώσεως. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται οἱ σερπεντῖναι ἀπὸ τοὺς περιδοτίτας καὶ τοὺς γάββρους, ὁ καολίνης ἀπὸ τοὺς γρανίτας κ.οὕ.κ. Γ. Β.

πυριδαζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἑτεροκυκλικὴ τοῦ τύπου:

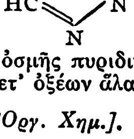

Ἄχρουν ὑγρὸν ὀσμῆς πυριδινικῆς, βράζον εἰς 205°. Σχηματίζει μετ' ὀξέων ἅλατα. Σ. Γ.

πυριδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ βάσις τοῦ τύπου:

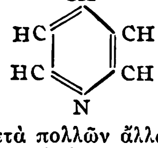

σχηματιζομένη μετὰ πολλῶν ἄλλων ὁμολόγων αὐτῆς κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν διαφόρων ὀργανι-

Digitized by Google

κῶν ἀζωτούχων σωμάτων. Ὡς ἐκ τούτου ἀπαντᾷ εἰς τὴν ξυλόπισσαν, τὴν πίσσαν τῶν λιθανθράκων, τῶν ὀστῶν, τῶν πισσοσχιστολίθων κλπ. Βιομηχανικῶς λαμβάνεται ἐκ τῆς πίσσης τῶν λιθανθράκων. Πρὸς τοῦτο τὸ ἐλαφρὸν ἔλαιον τῆς κλασματικῆς ἀποστάξεως τῆς πίσσης κατεργάζεται δι' ὀξέων καὶ εἶτα ἐκ τοῦ ὑδατικοῦ διαλύματος ἀποχωρίζονται δι' ἀλκαλίων αἱ βάσεις καὶ κλασματοῦνται.

Ἀποτελεῖ ἄχρουν, διαφανές, ἰδιαζούσης δριμείας ὀσμῆς ὑγρόν, εἰδικοῦ βάρους 0,878. Βράζει εἰς 115°,1, εἶναι ὑγρόφιλον καὶ μίγνυται μετὰ τοῦ ὕδατος εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν. Ὡς βάσις εἶναι λίαν ἀσθενής, μὴ ἐπηρεάζουσα τὸ βάμμα τοῦ ἡλιοτροπίου. Εἶναι ἄριστος διαλύτης διὰ πολλὰ ὀργανικὰ σώματα, ὡς καὶ ἀνόργανα, τὰ διαλύματα δὲ τῶν τελευταίων τούτων παρέχουσι καὶ ἀντιδράσεις ἰόντων. Εἶναι σῶμα χημικῶς σταθερώτατον, δυνάμενον νὰ βρασθῇ μὲ πυκνὸν νιτρικὸν ἢ χρωμικὸν ὀξύ. Σχηματίζει μετὰ ὑδροχλωρικοῦ καὶ θειικοῦ ὀξέος εὐδιάλυτα ἅλατα. Ἐπίσης σχηματίζει ἅλατα καὶ μετὰ πολλῶν ἁλάτων βαρέων μετάλλων, ὡς λ.χ. $HgCl_2$, $PtCl_4$, $AuCl_3$ κλπ. Ἡ πυριδίνη, ὅπως καὶ αἱ συγγενεῖς πρὸς αὐτὴν ἑνώσεις, κινολίνη καὶ ἰσοκινολίνη, ἀποτελοῦσι τὸν βασικὸν σκελετὸν σειρᾶς ὅλης σπουδαίων ἀλκαλοειδῶν, ὡς τῆς κινίνης, τῆς νικοτίνης, τῆς παπαβερίνης κλπ. Εἰς τὴν πρᾶξιν χρησιμοποιεῖται ἡ πυριδίνη ἐν ἀκαθάρτῳ μορφῇ ὁμοῦ μετὰ τῶν ὁμολόγων αὐτῆς (*πυριδινικαὶ βάσεις*) πρὸς μετουσίωσιν τοῦ οἰνοπνεύματος, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ἀνθρακενίου, μικραὶ δὲ ποσότητες καθαρᾶς πυριδίνης χρησιμοποιοῦνται κατὰ τοῦ ἄσθματος. Σ. Γ.

πυριδινικός,—*ή,*—*όν.* Ὁ ἀνήκων, σχετιζόμενος, ἀναφερόμενος πρὸς τὴν *πυριδίνην* (βλ. λ.). Σ. Γ.

—**πυριδινικαὶ** ***βάσεις*** *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται τὰ διάφορα ὁμόλογα τῆς *πυριδίνης*, καὶ δὴ τὰ μεθυλιωμένα, ὡς εἶναι αἱ *πικολῖναι*, αἱ *λουτιδῖναι*, αἱ *κολλιδῖναι* κ. ἄ., ἀπαντῶντα εἰς τὴν πίσσαν τῶν λιθανθράκων, τῶν λιγνιτῶν καὶ εἰς τὸ ζωϊκὸν ἔλαιον τοῦ Dippel. Ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν διαφόρων τούτων ὁμολόγων τῆς πυριδίνης ἀπ' ἀλλήλων εἶναι πολὺ δύσκολος, οὐχὶ δὲ πάντοτε ἐπιτυχής. Τὸ μεῖγμα τῶν πυριδινικῶν βάσεων χρησιμοποιεῖται πρὸς μετουσίωσιν τῆς ἀλκοόλης, διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἀνθρακενίου καὶ τοῦ ἰνδικοῦ, πρὸς δὲ καὶ ὡς συμπυκνωτικὸν μέσον δι' ἀπόσπασιν ὑδροχλωρίου. Σ. Γ.

πυριδινο-β,γ-**δικαρβονικὸν** ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κιγχομερονικὸν ὀξύ*.

πυριδόναι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ὀξυπυριδῖναι*.

πυριδύλιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἡ μονοσθενὴς ῥίζα NC_5H_4. Σ. Γ.

πυρίκαυστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ὑπὸ τοῦ πυρὸς κεκαυμένος· ‖ ἀρχ., *πυρίκαυστον* (τό)· ἔμπλαστρον, ἀλοιφὴ διὰ κεκαυμένον μέρος τοῦ σώματος. Ν. Σ. Λ.

Πυριλάμπης. —1) Ἀγαλματοποιὸς ἐκ Μεσσήνης τῆς ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ, κατασκευάσας τὰ ἀγάλματα τῶν ὀλυμπιονικῶν Πυριλάμπους τοῦ Ἐφεσίου, Ξένωνος τοῦ Λεπρεάτου καὶ Ἀσάμωνος τοῦ Ἠλείου.

—2) Ἀθηναῖος, θεῖος τοῦ Χαρμίδου, ἀποσταλεὶς πρέσβυς εἰς τὴν Περσίαν. Ἐφημίζετο διὰ τὸ κάλλος του.

—3) Ἐφέσιος ὀλυμπιονίκης «*λαβὼν δολίχου νίκην*», τοῦ ὁποίου ἐστήθη τὸ ἄγαλμα ἐν τῇ ἱερᾷ Ἄλτει, ἔργον Πυριλάμπους τοῦ Μεσσηνίου. Α. Θ. Σ.

πυρίμαχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ χάρις εἰς τὴν ἀνθεκτικότητά του προστατεύων ἀπὸ τοῦ πυρός, ἀλεξίπυρος.

— **πυρίμαχοι** ***λίθοι*** (feuerfeste Steine). Ὀνομάζονται οὕτως οἱ λίθοι, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς ἀντοχῆς αὐτῶν καὶ τοῦ ἀμεταβλήτου εἰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπένδυσιν τῶν καμίνων, εἰς τὰς ὁποίας ἀναπτύσσονται τοιαῦται θερμοκρασίαι ἢ πρὸς κατασκευὴν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται εἰς αὐτάς. Ἡ ἀντοχὴ καὶ τὸ ἀμετάβλητον εἰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας τῶν πυριμάχων λίθων ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτοι εἶναι δύστηκτοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ παραμένουν ἀδρανεῖς εἰς τὰς χημικὰς ἀντιδράσεις. Οἱ πυρίμαχοι λίθοι εἶναι τεχνητοί, ἀλλ' αἱ πρῶται ὗλαι, ἐκ τῶν ὁποίων παρασκευάζονται, εἶναι πάντοτε ὀρυκταί. Τοιαῦται ὀρυκταὶ ὗλαι εἶναι ἰδίως ὁ χαλαζίας, ἡ ἄργιλλος, ὁ γραφίτης καὶ ὁ μαγνησίτης. Ἡ μορφὴ τοῦ χαλαζίου, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται ὡς πυρίμαχον ὑλικόν, εἶναι τὸ πυριτικὸν ἄλευρον ἢ κίζελγουρ, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἀποθέσεις ἀπὸ πυριτικὰ κελύφη διατόμων. Ὡς τοιοῦτον, τὸ πυριτικὸν ἄλευρον εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, διότι ἐξ αὐτοῦ κατεσκευάζοντο πυρίμαχοι πλίνθοι καὶ λίθοι ἐν γένει, ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, κατεσκευάσθη ὁ τροῦλλος τῆς Ἁγίας Σοφίας. Σήμερον πυρίμαχοι λίθοι παρασκευάζονται ἀπὸ πυριτικὸν ἄλευρον, μειγνυομένου τούτου μὲ ἀλκάλια, ἀλκαλικὰς γαίας καὶ ὀργανικὰς οὐσίας καὶ ὑποβαλλομένου τοῦ μείγματος κατόπιν εἰς ὀξειδωτικὴν ἢ ἀναγωγικὴν πύρωσιν. Οἱ λίθοι οὗτοι χρησιμοποιοῦνται ὡς ὑλικὸν δομῆς, κατασκευῆς φίλτρων κ. ἄ. Ἡ ἄργιλλος, ὡς καολίνης, εἶναι ἐπίσης ἄριστον ὑλικὸν παρασκευῆς πυριμάχων λίθων. Χαρακτηριστικὴ ἰδιότης αὐτῆς εἶναι ὅτι τήκεται εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, περίπου εἰς τὴν θερμοκρασίαν τήξεως τοῦ λευκοχρύσου, καὶ παρουσιάζει ἀδράνειαν εἰς πλείστας χημικὰς ἀντιδράσεις. Ἐνίοτε, πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητός του, ἀναμειγνύεται ὁ καολίνης μὲ χαλαζιακὴν ἄμμον καὶ γραφίτην. Ἡ σπουδαιοτέρα ὅμως ὀρυκτὴ ὕλη πρὸς παρασκευὴν πυριμάχων λίθων εἶναι ὁ μαγνησίτης ἢ λευκόλιθος, καὶ ἰδίως τὸ προϊὸν αὐτοῦ, ἡ πεφρυγμένη μαγνησία, ἡ ὁποία λαμβάνεται ἐκ τοῦ μαγνησίτου, ἀφοῦ οὗτος ὑποβληθῇ εἰς πύρωσιν ὑπὸ θερμοκρασίαν 1400—2000°. Τὸ σημεῖον τήξεως τοῦ προϊόντος τούτου ὑπερβαίνει καὶ τὸ τοῦ καολίνου καὶ τοῦ λευκοχρύσου. Διὰ τοῦτο ὁ μαγνησίτης εὑρίσκει μεγίστην ἐφαρμογὴν ὡς πυρίμαχον ὑλικὸν εἰς τὰς μεταλλουργικὰς καὶ ἄλλας παραπλησίας βιομηχανίας πρὸς ἐπένδυσιν ἐξ αὐτοῦ τῶν καμίνων. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὰς ἀσβεστοκαμίνους καὶ τὰς τσιμεντοκαμίνους. Ὁ ἄριστος μαγνησίτης διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ὡς πυριμάχου ὑλικοῦ εἶναι ὁ λευκόλιθος τῆς Εὐβοίας, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται καθαρώτερος ἀπὸ τοὺς λευκολίθους ὅλων τῶν ἄλλων προελεύσεων. Εἰς τὴν παρασκευὴν πυριμάχων λίθων χρησιμοποιεῖται μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἄλευρον ἐκ μαρμαρυγίου, τὸ ὁποῖον λαμβάνεται δι' ἀλέσεως τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου. Γ. Β.

— **πυρίμαχον** ***ὑλικὸν*** *[Μεταλλ. Χημ.]*. Ὑλικὸν ἀντέχον εἰς τὰς θερμοκρασίας τὰς ἀναπτυσσομένας ἐντὸς τῶν καμίνων παντὸς εἴδους καὶ χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐπένδυσιν αὐτῶν. Αἱ ἰδιότητες ἃς πρέπει νὰ ἔχῃ πυρίμαχον ὑλικόν, εἶναι: 1) Τὸ *δύστηκτον* εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς καμίνου, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ ὀλίγας ἑκατοντάδας βαθμῶν, εἰς καμίνους ἀποξηράνσεως ὑγρῶν οὐσιῶν, μέχρι 2000°, ἐντὸς τῶν χωνευτηρίων τῶν ὑψικαμίνων ἢ τῶν ἠλεκτρικῶν καμίνων. 2) Ἡ *χημικὴ ἀντίστασις* εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐκκαμινευομένων σωμάτων, αἱ ἀντιδράσεις τῶν ὁποίων εἶναι ὄξιναι ἢ βασικαί. Εἰς τὰς πρώτας ἀντέχουσιν ὄξιναι ἐπενδύσεις, εἰς τὰς δευτέρας βασικαί· οὕτως ἀποφεύγεται ἡ ἀλλοίωσις τῶν ἐπενδύσεων δι' ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τῶν σκωριῶν, καὶ ἡ τῆξις αὐτῶν. Ἐκ τούτου προέρχεται καὶ ἡ διάκρισις τῶν πυριμάχων οὐσιῶν εἰς *ὀξίνας* καὶ *βασικάς*. Ὑπάρχουσι καὶ *οὐδέτεραι* πυρίμαχοι οὐσίαι, κατάλληλοι διά τινας περιπτώσεις. Οὕτως ὁ τετηκὼς σίδηρος, παρουσίᾳ πυριτικῶν παρειῶν, φορτίζεται εἰς πυρίτιον, τὸ ὁποῖον μεταβάλλει τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀποφωσφόρωσιν τοῦ χάλυβος ἡ ἀναγκαία ἀσβεστικὴ σκωρία, ἐὰν ἐγίνετο χρῆσις ὀξίνων πυριτικῶν ἐπενδύσεων, θὰ τὰς προσέβαλλεν ἀμέσως ῥευστοποιοῦσα αὐτάς, διὸ γίνεται χρῆσις βασικῶν ἐπενδύσεων. 3) *Μηχανικὴ ἀντοχὴ* ἐπαρκὴς καὶ ἐπαρκὲς *ἀναλλοίωτον* ἐκ διαστολῆς ἢ παραμορφώσεως τοῦ ὄγκου, ἵνα ἡ κάμινος εἶναι στερεὰ καὶ σταθερά. Πλεῖστα πυρίμαχα ὑλικὰ ὑφίστανται συστολὴν ἢ ἀνώμαλον διαστολήν, ἥτις προκαλεῖ χασμάδας (παχύτης τοῦ ὑλικοῦ), ὡς ἡ ἄργιλλος. Πρὸς περιορισμὸν τῆς παραγωγῆς χασμάδων ὑπὸ ὑπὲρ τὸ δέον παχειῶν οὐσιῶν, προστίθενται αἱ καλούμεναι *ἀπισχναντικαὶ* οὐσίαι, αἵτινες εἶναι διὰ τὰς ἀργίλλους ἄργιλλος ἑψηθεῖσα ἤδη εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν εἰς ἀναλογίαν 1 μέρους κόνεως ταύτης πρὸς 2 μέρη ὠμῆς ἀργίλλου, καὶ δι' ὑλικὰ κατωτέρας ποιότητος χαλαζιακὴ ἄμμος, ἥτις αὐξάνει τὴν εὐτηκτότητα τῆς ἀργίλλου. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται ὁ γραφίτης, κόνις κώκ, ξυλάνθραξ. 4) Ἡ τιμὴ τῶν πυριμάχων ὑλικῶν ἀποτελεῖ σπουδαῖον στοιχεῖον· οὕτως ἡ ἐξαίρετος κατὰ τὰ ἄλλα μαγνησία ἀντικαθίσταται ὑπὸ δολομίτου ἐν πολλοῖς. 5) Τὸ ὀλίγον τοῦ *πορώδους* εἶναι προσὸν διὰ τὸ ἀπρόσβλητον τῶν παρειῶν ὑπὸ τῶν σκωριῶν.

Τὰ κυριώτερα πυρίμαχα ὑλικὰ εἶναι: α') Τὸ *ὀξυπυρίτιον* ἢ *πυριτικὸν ὀξὺ* ἢ *πυρετία* (SiO_2) ὑπὸ μορφὴν χαλαζίου ἢ τῶν ἀλλοτροπικῶν αὐτοῦ μορφῶν χαλκηδονίου, χριστοβαλίτου, τριδυμίτου καὶ ἀμόρφου ὀξυπυριτίου, ἀποτελεῖ ὄξινον πυρίμαχον ὑλικὸν ὑπὸ μορφὴν ἄμμου χαλαζιακῆς, ψαμμιτῶν, κροκαλοπαγῶν, χαλαζιτῶν κτλ. Ὁ χαλαζίας τήκεται εἰς 1600°, ἀλλὰ διὰ παρατεταμένης θερμάνσεως μεταβάλλεται εἰς τὰς σταθερὰς μορφὰς εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν χριστοβαλίτου ἐν ἀρχῇ καὶ κατόπιν τριδυμίτου, οὗ τὸ σημεῖον τήξεως εἶναι εἰς 1800°. Ἐκ τοῦ ὀξυπυριτίου κατασκευάζονται πλίνθοι διὰ λειοτριβήσεως τοῦ χαλαζίου, ἀναμείξεως μετ' ὀλίγης ἀσβέστου (1% ἕως 2%) καὶ ἐλαχίστου ὕδατος (10 ἕως 15%), συμπιέσεως εἰς τύπους ξηράνσεως, ἑψήσεως εἰς 1400° ἐπὶ 24 ὥρας τοὐλάχιστον. Ὁ χαλαζίας μετατρέπεται εἰς χριστοβαλίτην καὶ τριδυμίτην, σχηματίζοντας ὀλίγα πυριτικὰ ἀσβέστια, ἅτινα δίδουσι συνοχήν. Αἱ πυριτικαὶ πλίνθοι τήκονται μόνον εἰς 1750°, ἀλλὰ λόγῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς διαστολῆς τῶν ὀξυπυριτῶν εἶναι κατάλληλοι μόνον διὰ καμίνους συνεχεῖς, εἰς ἃς δὲν μεταβάλλεται ἡ θερμοκρασία εἰς ἕκαστον σημεῖον (π. χ. ὑψικαμίνους) καὶ διατηροῦνται μόνον εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Αἱ πυριτικαὶ πλίνθοι τοῦ Dinas, χώρας τῆς κομιτείας τοῦ Glamorgan ἐν Οὐαλλίᾳ, εἶναι ὀνομασταί. Τὸ ganister τῆς περιφερείας τοῦ Sheffield ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τοῦ Düsseldorf ἐν Γερμανίᾳ, εἶναι χαλαζιακὴ ἄμμος περιέχουσα ὀλίγον Al_2O_3 καὶ Fe_2O_3, κατάλληλος δι' ἐπενδύσεις στρόμβων Βέσσεμερ. β') Ἡ *ἄργιλλος* ἀποτελεῖ πυρίμαχον ὕλην πολὺ εὔχρηστον καὶ στερεάν, ἀλλ' ἀντέχουσαν εἰς χαμηλοτέραν θερμοκρασίαν τῶν προηγουμένων καθαρῶν πυριτικῶν ὑλικῶν. Ἡ καθαρὰ ἄργιλλος, ἤτοι τὸ ἔνυδρον πυριτικὸν ἀργίλλιον, ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρόν, ἀποτελεῖ ἀρίστην πυρίμαχον οὐσίαν. Ἀναμειγνυομένη μεθ' ὕδατος καθίσταται πλαστική, ἑψηνομένη ἀποβάλλει ὕδωρ, συστέλλεται καὶ σκληρύνεται. Ἀντέχει εἰς ἀντιδράσεις οὔτε πολὺ ὀξίνας οὔτε πολὺ βασικὰς ἐντὸς τῶν καμινῶν. Περιέχει συνήθως 25 ἕως 30% ὀξειδίου ἀργιλλίου Al_2O_3 καὶ 55 ἕως 65% ὀξειδίου πυριτίου SiO_2. Ὁ καολίνης ἀποτελεῖ ἐξαίρετον ἀλλὰ δαπανηρὰν πυρίμαχον ὕλην. Τὸ ὀρυκτὸν καολινίτης καθαρὸν τήκεται εἰς 1770°. Ἡ παρουσία ὀξειδίων, ὡς ἀσβέστου, μαγνησίας, ὑποξειδίου ἢ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, καθιστῶσι τὴν ἄργιλλον ἧττον πυρίμαχον, ἐπίσης μεγαλυτέρα ἀναλογία πυριτικοῦ ὀξέος καθιστᾷ τὴν ἄργιλλον πολὺ πλέον εὔτηκτον (1300° π.χ.), αἱ κοιναὶ ὀπτόπλινθοι τῶν οἰκοδομῶν ἔχουσι σημεῖον τήξεως περὶ τὸ 1150°. Ἐξ ἀργίλλου κατασκευάζονται πυρίμαχοι πλίνθοι, χωνευτήρια, συσκευαὶ διάφοροι, τῇ βοηθείᾳ ἀπισχναντικῆς οὐσίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν χασμάδων μετὰ τὴν ἕψησιν. γ') Τὸ *ὀξυαργίλλιον* ἢ *ἀργιλλιοξείδιον* Al_2O_3 εἶναι ἐπίσης ἀρίστη πυρίμαχος ὕλη, ἀνωτέρα τοῦ ὀξυπυριτίου. Εἶναι λίαν δύστηκτος, τηκομένη ἐν καθαρᾷ καταστάσει εἰς 2050°, ἀλλ' ὑπὸ καθαρὰν μορφὴν ὡς κορούνδιον εἶναι λίαν δαπανηρά, ἡ σμύρις ὀλιγώτερον καθαρὰ μορφή, ἀλλὰ δαπανηρὰ σχετικῶς, χρησιμοποιεῖται μόνον εἰς ἐργαστηριακὰς συσκευὰς ὡς μικρὰς καμίνους λίαν ὑψηλῆς θερμοκρασίας. Πρὸς τοῦτο ἡ κονιοποιημένη σμύρις τοῦ ἐμπορίου (π. χ. Νάξου) ἀποκαθαίρεται ἀπὸ τοῦ σιδήρου δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀναμείγνυται μὲ ὀλίγον πυριτικὸν νάτριον καὶ ὀλίγον ὕδωρ, ὁ δὲ πολτὸς κοπανίζεται ὑπὸ μορφὴν πλακοῦντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καμίνου. Ὁμοίως κατασκευάζονται μικρὰ χωνευτήρια. Εἰς συσκευὰς ἐπίσης ἐργαστηριακὰς χρησιμοποιεῖται τὸ alundum διὰ τήξεως τοῦ *βωξίτου* ἐν ἠλεκτρικῇ καμίνῳ. Ὁ βωξίτης, εὐθηνότερος ἀλλ' ὀλιγώτερον καθαρός, χρησιμοποιεῖται εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα ὡς πυρίμαχος ὕλη· θὰ ἠδύνατο ἐπίσης νὰ καθαρθῇ δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ δαπανηροῦ τῆς κατεργασίας ταύτης χρησιμοποιεῖται ὡς ἔχει πρὸς κατασκευὴν πλίνθων ἢ αὔξησιν τοῦ πυριμάχου τῆς ἀργίλλου δι' ἀναμείξεως μετ' αὐτῆς εἰς πλίνθους. Ἀντέχει καλύτερον τῶν πυριτικῶν εἰς σκωρίαν ἀσβεστικήν, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς καμίνους τοῦ μολύβδου. Ὑπὸ μορφὴν κορινδίτου (corindite) πωλοῦνται πυρίμαχοι συσκευαὶ καὶ πλίνθοι ἐκ τετηκότος βωξίτου προσθήκῃ 10% ἀργίλλου πυριμάχου, ἀντέχουσαι εἰς 1300°. δ) Ἡ *μαγνησία* (MgO), προερχομένη ἐκ πυρώσεως τοῦ λευκολίθου $MgCO_3$ (Εὐβοίας, Στυρίας, Σιλεσίας κλπ.), ἀποτελεῖ τὴν πλέον βιομηχανικῶς πυρίμαχον ὕλην, ἡ καθαρὰ μαγνησία τήκεται μόνον εἰς 2800°, ἡ δὲ παρουσία ὀξειδίου σιδήρου καθιστᾷ αὐτὴν πλέον εὔτηκτον. Ἀποτελεῖ βασικὴν ἐπένδυσιν. Ἐπειδὴ ἡ μαγνησία ὑφίσταται εἰς 1600° ἀμετάτρεπτον μεταμόρφωσιν ἐπαγομένην μείωσιν τοῦ ὄγκου καὶ μεγάλην αὔξησιν τῆς πυκνότητος, πρέπει αἱ ἐκ μαγνησίας πλίνθοι, πρὸς ἀποφυγὴν ἀλλοιώσεως τοῦ σχήματος, νὰ ἔχωσιν ὑποστῇ τοιαύτην μετατροπὴν δι' ἑψήσεως εἰς ἄνω τῶν 1600°. Ἡ μαγνησία σβέννυται, ὡς καὶ ἡ ἄσβεστος, προσλαμβάνουσα ὕδωρ, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον τῆς ἀσβέστου, ἀρκούντως βραδέως, ὥστε αἱ ἐκ μαγνησίας πλίνθοι νὰ δύνανται νὰ ὑποστῶσιν ἐπὶ μακρὸν χειρισμοὺς εἰς συνήθη θερμοκρασίαν χωρὶς νὰ φθαρῶσι. Τοιαῦται πλίνθοι παρασκευάζονται ἐν Μαντουδίῳ τῆς Εὐβοίας. Αἱ ἐκ μαγνησίας πλίνθοι καὶ ἐπενδύσεις χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς βασικὰς καμίνους παρασκευῆς χάλυβος ἐν συνδυασμῷ μετὰ δολομίτου (στρόμβοι Thomas, κάμινοι Siemens - Martin), εἰς τὰ χωνευτήρια τῶν ὑψικαμίνων σιδήρου, τὰς ἠλεκτρικὰς καμίνους κλπ. Ἡ *ἄσβεστος* εἶναι καὶ αὐτὴ λίαν πυριμόνιμος ὕλη βασική, τήκεται εἰς 2570°, ἀλλ' ἡ εὐκολία μεθ' ἧς σβέννυται προσλαμβάνουσα ὕδωρ καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Ὁ *δολομίτης*, ὅστις εἶναι διπλοῦν ἅλας ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου ($MgCO_3$, $CaCO_3$), μετὰ πύρωσιν εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, καθίσταται κατάλληλος ὡς πυρίμαχον ὑλικὸν βασικὸν καὶ χρησιμοποιεῖται μεγάλως εἰς τὰς μεταλλουργικὰς καμίνους χάλυβος κτλ., ἀντικαθιστῶν ἐν μέρει τὴν μαγνησίαν, οὖσαν πολὺ δαπανηροτέραν. Σβέννυται ἀρκούντως βραδέως διὰ τοῦ ὕδατος, ὥστε νὰ μὴ παρακωλύεται ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Αἱ πλίνθοι δολομίτου παρασκευάζονται διὰ πυρώσεως ἐντὸς φρεατοκαμίνου ἐπενδεδυμένης ἐπίσης διὰ δολομίτου. Ὁ πυρωθεὶς δολομίτης συντρίβεται, συσσωματοῦται διὰ πίσσης καὶ πλινθοποιεῖται

Digitized by Google

διὰ **πιεστηρίου**. Ἡ πίσσα μεταβάλλεται διὰ τῆς θερμότητος τῆς καμίνου εἰς ὀπτάνθρακα, ὅστις συνέχει τοὺς κόκκους τοῦ δολομίτου καὶ παρέχει σκληρότητα εἰς τὴν μᾶζαν. ε') Ἀπό τινων ἐτῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ αἱ ὑδραυλικαὶ κονίαι καὶ δὴ τὸ *σιμέντον* ὡς πυρίμαχος ὕλη. Τὸ ἀποτελοῦν αὐτὰς τριασβεστικὸν πυριτικὸν ἅλας $SiO_2 3CaO$ τήκεται ὡς φαίνεται ἄνω τῶν 2000°. Πλίνθοι ἐκ σιμέντου κατασκευάζονται ἐκ δύο μερῶν clinker σιμέντου, ἤτοι τῶν προϊόντων τῶν σιμεντοκαμίνων πρὸ τῆς λειοτριβήσεως αὐτῶν, ἑνὸς μέρους συνήθους σιμέντου καὶ ἡμίσεος μέρους ὑδραυλικῆς ἀσβέστου· γίνονται τῇ βοηθείᾳ ὕδατος ἐντὸς τύπων πλακοῦντες ἐν σχήματι πλίνθων, αἵτινες σκληρύνονται ταχέως, ὡς τὸ σύνηθες σκυροκονίαμα, καὶ τοποθετοῦνται ἐντὸς τῆς πρὸς ἐπένδυσιν καμίνου ἄνευ ἑψήσεως. Χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπενδύσεις τῶν περιστροφικῶν καμίνων σιμεντοποιείων, ὅπου ἡ θερμοκρασία φθάνει τοὺς 1500° ἕως 1600°. Εἶναι λίαν οἰκονομικαὶ καὶ εὔχρηστοι, ἐφ' ὅσον ἡ θερμοκρασία παραμένει ὑψηλή, ὅταν ὅμως ψυχθῶσι θρύπτονται. ζ') *Μεταλλεύματά* τινα χρησιμοποιοῦνται ὡς πυρίμαχος ὕλη. Οὕτως ὁ *χρωμίτης*, ἤτοι χρωμικὸς σίδηρος (Cr_2O_3FeO), παραγόμενος καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅστις τήκεται εἰς 2100° καὶ δὲν ἑνοῦται μετὰ τῆς ἀσβέστου καὶ τῆς μαγνησίας, χρησιμοποιεῖται εἰς πλίνθους καὶ πλακοῦντας ἐπενδύσεως κατασκευαζομένους τῇ βοηθείᾳ μαγνησίας καὶ πίσσης εἰς καμίνους βασικὰς χάλυβος κτλ. Τὸ *ὀξείδιον τοῦ χρωμίου* εἶναι καὶ αὐτὸ λίαν πυρίμαχον ἀλλὰ δαπανηρόν. Τὸ ὀρυκτὸν *ζιρκόνιον* (SiO_2ZrO_2) ἐχρησιμοποιήθη εἰς καμίνους ἐργαστηρίων· ὀξείδια τῶν σπανίων γαιῶν (θορίου κτλ.) χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς λυχνίας διαπυρώσεως Ἄουερ κτλ. η') Ὁ *ἄνθραξ* εἶναι ἐκ πάντων τῶν σωμάτων τὸ πλέον πυρίμαχον. Τήκεται εἰς θερμοκρασίαν ἄνω τῶν 3000°, ἀντέχων εἰς τὸ τῇ βοηθείᾳ του παραγόμενον βολταϊκὸν τόξον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὀξειδοῦται τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἀέρος, αἱ χρήσεις αὐτοῦ περιορίζονται. Χρησιμοποιεῖται π. χ. ἐνίοτε διὰ τὴν κατασκευὴν χωνευτηρίων ὑψικαμίνων. Πρὸς τοῦτο κατασκευάζονται πλίνθοι διὰ πυρώσεως ἐντὸς κλεστῶν μεταλλίνων κιβωτίων γαιανθράκων, ἐξ οὗ προκύπτει σκληρότατον κὼκ μεγάλης ἀντοχῆς. Ὁ *γραφίτης* ἔχει ἐπίσης ἐφαρμογὰς διὰ κατασκευὴν πλίνθων χωνευτηρίων καὶ ἀμβύκων. Προφυλάσσεται δὲ ἀπὸ τῆς ὀξειδώσεως δι' ἀναμείξεως μετ' ὀλίγης ἀργίλλου, τηκομένης εἰς τὴν θερμοκρασίαν εἰς ἣν χρησιμοποιεῖται τὸ χωνευτήριον. Ὁ γραφίτης καίεται ἐπιφανειακῶς καὶ ἡ τηκομένη ἄργιλος προφυλάσσει αὐτὸν ἀπὸ περαιτέρω καύσεως. Εἶναι λίαν πυρίμαχος καὶ καλὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος. Ὁ ἄνθραξ ἐχρησιμοποιήθη τὰ μέγιστα ὡς πυρίμαχος ὕλη εἰς τὰς παλαιὰς ἠλεκτρικὰς λυχνίας διαπυρώσεως καὶ εἰς τὸ βολταϊκὸν τόξον ὑπὸ μορφὴν ἄνθρακος χωνευτηρίων φωταερίου, ὅστις πλακουντοποιεῖται τῇ βοηθείᾳ ὀλίγης πίσσης καὶ ψήνεται εἰς θερμοκρασίαν ἄνω τῶν 1600°. Εἰς τὰς ἐφαρμογὰς τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ διὰ λυχνιῶν διαπυρώσεως χρησιμοποιοῦνται ἤδη δύστηκτα μέταλλα (ὄσμιον, ταντάλιον κ.τ.λ.), πυριμόνιμα ἐντὸς καταλλήλου ἀτμοσφαίρας. Τὸ *καρβορούνδιον* (carborundium), τεχνητὸν ἀνθράκωμα πυριτίου SiC, εἶναι ἐπίσης λίαν πυρίμαχον. Δὲν τήκεται ἀλλ' ἀποσυντίθεται εἰς 2700°, ἐκλύον ἀτμοὺς πυριτίου καὶ καταλεῖπον γραφίτην. Εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον ὀξειδώσιμον τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ συνιστώντων, ἀντέχον κατὰ τῆς ὀξειδώσεως εἰς 1500°. Εἶναι ὅμως δαπανηρόν, χρησιμοποιούμενον βοηθητικῶς π. χ. εἰς ἐπάλειψιν ἀργίλλου πυριμάχου. Πλακουντοποιεῖται τῇ βοηθείᾳ ἀργίλλου πυριμάχου.

Ἐν συμπεράσματι, ἐκ τῶν πυριμάχων ὑλῶν ἡ ἄργιλλος εἶναι ἡ πλέον οἰκονομικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ ὀλιγώτερον πυρίμαχος καὶ εἶναι σχετικῶς εὐπρόσβλητος ὑπὸ τῶν σκωριῶν τῶν μεταλλουργικῶν κατεργασιῶν. Ἡ πυριτία εἶναι δαπανηροτέρα, ἀλλὰ πλέον πυρίμαχος καὶ ὀλιγώτερον ἀπρόσβλητος, κατάλληλος δι' ὀξίνους ἐπενδύσεις (ὑψικάμινος μέχρι τοῦ χωνευτηρίου κτλ.). Ἡ μαγνησία, ἥτις εἶναι ἡ πλέον πυρίμαχος ὕλη, ἀντέχει εἰς τὰς βασικὰς σκωρίας ἀλλ' εἶναι δαπανηρά. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται ὗλαι κατεργάζονται εὐκόλως καὶ συσσωματοῦνται εἰς πλίνθους ἢ ἄλλα τεμάχια ἢ ἐπενδύσεις τῇ βοηθείᾳ ὕδατος κτλ. Αἱ ἄλλαι οὐσίαι, ἄνθραξ, ἄσβεστος, δολομίτης, καρβορούνδιον, σιμέντον, χρωμίτης, ἔχουσιν εἰδικὰς μόνον ἐφαρμογὰς εἴτε ἕνεκα τιμῆς, εἴτε ἕνεκα δυσχεροῦς πλακουντοποιήσεως ἢ διατμήσεως.

Ἡ ψῦξις τῆς παρειᾶς τῶν καμίνων ἀποτελεῖ λύσιν τῆς προφυλάξεως τῶν μὴ ἐπαρκῶς πυριμονίμων ἐπενδύσεων κατὰ τῆς διαβρώσεως ἢ τῆς τήξεως. Αὕτη γίνεται διὰ μεταλλίνου κιβωτίου κενοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κυκλοφορεῖ ὕδωρ, ἢ διὰ συνεχοῦς ἐπιχύσεως ὕδατος κτλ. Οὕτω τὸ κάτω μέρος τῶν ὑψικαμίνων φέρει τοιαῦτα κιβώτια. Αἱ νεώτεραι κάμινοι μολύβδου, χαλκοῦ κτλ. δι' ὑδατίνου ἐπενδύτου (water-jacket). Ἡ λύσις αὕτη εἶναι καλή, ἐφ' ὅσον ἡ οὕτω ἐπερχομένη ἀπώλεια θερμότητος εἶναι ἐντὸς ἀνεκτῶν ὁρίων. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

πυριμιδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις **τοῦ τύπου:**

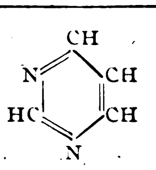

Ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, ὀσμῆς ναρκωτικῆς, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ. Στερεοποιεῖται εἰς 21° καὶ βράζει εἰς 124°. Σ. Γ.

πυριμόνιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· οὐσία ἀντέχουσα ἐντὸς τῆς πυρᾶς.

Πυρίνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 243 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Πιρὶν-Τσεσμέ*.

πύρινος, *—η*, *—ον*· ὁ ἐκ πυρὸς συνιστάμενος, φλογερός, καυστικός: «πύρινα βέλη»· ‖ συνήθ. μεταφ., «πύρινα δάκρυα».

Πύρινος, *Πέτρος*. Οὕτως ἐπωνομάσθη ὁ ἐπίσκοπος τῆς Φλωρεντίας *Πέτρος Ἀλοβρανδῖνος*, ὅστις, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν βενεδικτίνων μοναχῶν τῆς ἐν Βαλλομπρόζᾳ μονῆς, ὅτι σιμωνιακῶς εἶχε καταλάβει τὴν ἐπισκοπικὴν ἕδραν (1063), ἐδέχθη, πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐνοχῆς, καὶ μετ' ἄδειαν τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου Β', νὰ βαδίσῃ γυμνόπους ἐπὶ δύο τεραστίων πυρῶν. Καὶ οὐ μόνον ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ καί, ἐπίτηδες ἀφήσας νὰ πέσῃ εἰς τὴν πυρὰν τὸ ἐπιμανίκιον ἢ τὸ χειρόμακτρόν του, διεπέρασε καὶ πάλιν, ἠρέμα καὶ γυμνόπους, τὴν πυράν, ἵνα δῆθεν τὸ σώσῃ ἐκ τῶν φλογῶν, πράγματι δὲ ἵνα καταδείξῃ τὴν θαυματουργὸν δύναμίν του, ἥτις τὸν ἐκράτησεν ὅλως ἀβλαβῆ καὶ κατὰ τὰς δύο διὰ τῆς πυρᾶς διόδους του. Τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέβη τὴν πρώτην Τετάρτην τῆς Τεσσαρακοστῆς τοῦ 1067. Ν. Σ. Λ.

πυριόβολο (τό), δημοτ., καὶ *πριόβολο*· τὸ *πυρέκβολον* (βλ. λ.), τὸ δι' οὗ παράγεται σπινθὴρ ὡς ζώπυρον εὐφλέκτου ὕλης, δι' ἧς ἀνάπτεται τὸ τσιγάρο, ἐλλειψοειδὴς χάλυψ πληττόμενος ἐπὶ πυρίτου λίθου, κοιν. *τσακμάκι*.

Πυρίπνοος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Γιγάντων, υἱὸς τῆς Γαίας καὶ τοῦ Οὐρανοῦ.

πυρίπνους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ πνέων πῦρ, ὁ ἐκβάλλων φλόγας ἀντὶ ἀέρος: «πυρίπνους δράκων».

Πυρίππη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Θεσπιάδων, γεννήσασα ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους τὸν Πάτροκλον.

Πυρίσκα. Οὕτως ὠνομάζετο ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Οὔγγρων Λαδισλάου τοῦ Α' (1041—1095), ἥτις, συζευχθεῖσα τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννην Β' τὸν Κομνηνὸν (1118—1143), μετωνομάσθη *Εἰρήνη* καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τέσσαρας υἱοὺς καὶ τέσσαρας θυγατέρας. Εὐσεβὴς καὶ φιλόπτωχος, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου της (1133), ἀπεσύρθη εἰς μονὴν καί, γενομένη μοναχή, μετωνομάσθη *Ξένη* καὶ ὡς ἁγία ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 13 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

πυρίτης (ὁ) (ἐνν. *λίθος*)· ὀρυκτὸν συνώνυμον τοῦ *σιδηροπυρίτου* (βλ. λ.).

πυριτιδάγρα (ἡ) *[Πυροβολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐμπροσθογεμοῦς πυροβολικοῦ ἐργαλεῖον, ἔχον σχῆμα μεγάλου κοχλιαρίου, δι' οὗ ἐξετελεῖτο κατὰ τὴν ἀπογέμισιν ἡ ἐξαγωγὴ τῆς πυρίτιδος ἐκ τοῦ πυροβόλου. Ν. Θ. Κ.

πυριτιδαποθήκη (ἡ)· ἡ ἀποθήκη πυρίτιδος, μπαρουταποθήκη, καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἡ ἀποθήκη πυρομαχικῶν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Αἱ *πυριτιδαποθῆκαι* δέον νὰ πληρῶσι τὰς ἑξῆς κυρίας συνθήκας: νὰ προστατεύωσιν ἀπὸ τῆς ὑγρασίας, νὰ ἐξασφαλίζηται ὁ καλὸς ἀερισμὸς καὶ νὰ διατηρῆται ἐν αὐταῖς σταθερὰ θερμοκρασία. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑγρασίας αἱ πυριτιδαποθῆκαι ἱδρύονται ἐπὶ ἐδαφῶν στεγανῶν καὶ δι' ὑλικῶν καταλλήλων. Ὁ ἀερισμὸς καὶ ἡ διατήρησις σταθερᾶς θερμοκρασίας, ἰδίᾳ ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν πυριτίδων, ἐξασφαλίζεται διὰ διπλῶν τοιχωμάτων, διπλῶν θυρῶν καὶ δι' ὑπογείου ἀερισμοῦ. Διὰ τὸν καλὸν ἀερισμὸν καὶ τὴν διατήρησιν σταθερᾶς θερμοκρασίας ὁ ἀὴρ εἰσδύει εἰς τὸ μεταξὺ τῶν τοιχωμάτων κενὸν ἐξ ὑπογείου ὀχετοῦ, οὗ τὸ στόμιον ἐκβάλλει εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς ἀποθήκης· τὸ ἐσωτερικὸν τοίχωμα ταύτης κατὰ τὸ ἄνω μέρος φέρει θυρίδας, δι' ὧν εἰσδύει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ἀποθήκης ὁ ἀήρ, ὅστις ἐκβάλλει τέλος εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν μέσῳ ἀεραγωγῶν. Διὰ τῶν ἄνω μέτρων ἐπιζητεῖται ἡ διατήρησις ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῆς θερμοκρασίας τῶν 15°. Παρ' ἡμῖν ὅμως, κατὰ τοὺς μεγάλους καύσωνας, ἡ ἐν ταῖς ἀποθήκαις μετὰ διπλῶν τοιχωμάτων θερμοκρασία ἀνέρχεται μέχρι 26°. Διὰ λόγους οἰκονομίας, αἱ ἀποθῆκαι πυρομαχικῶν εἰσὶ μεθ' ἁπλῶν τοιχωμάτων, αἱ δὲ τῶν πυριτίδων καὶ τῶν εὐπαθῶν πυρομαχικῶν μετὰ διπλῶν.

Τὸ δάπεδον τῶν ἀποθηκῶν κατασκευάζεται ἐκ σκυροκονιάματος, ἡ δ' ὀροφή των ἐξ ἀκαύστων ὑλικῶν (ἑτερνίτης, κέραμοι) καὶ ἐλαφρά, ὥστε νὰ μὴ προσφέρῃ ἀντίστασιν εἰς ἐνδεχομένην ἔκρηξιν.

Διὰ τὴν διατήρησιν σταθερᾶς θερμοκρασίας προτιμότεραι εἶναι αἱ ὑπόγειοι ἀποθῆκαι, καίτοι ἐν αὐταῖς εἰσδύει ἡ ὑγρασία, αἵτινες εἶναι ἀσφαλεῖς ἀπὸ ἐναερίων βομβαρδισμῶν. Αἱ ἀποθῆκαι ὅμως αὗται εἶναι κατὰ πολὺ δαπανηρότεραι τῶν ἐν ἐπιφανείᾳ.

Διὰ τὴν ἀσφάλειαν, δέον αἱ ἀποθῆκαι ν' ἀφίστανται κατῳκημένων τόπων, νὰ περιβάλλωνται ὑπὸ διαχωμάτων χωματίνων ἄνευ χαλίκων, ὧν τὸ ὕψος νὰ εἶναι κατὰ 0.5. μ. μεγαλύτερον τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς στιβάδος, νὰ φέρωσιν ἀλεξικέραυνα. Διὰ καταλλήλου ἐκλογῆς τοῦ ἐδάφους εἶναι δυνατόν, ἄνευ μεγάλης δαπάνης, αἱ ἀποθῆκαι νὰ κατασκευάζωνται ἐν ἐκχώσει, ὁπότε δὲν παρίσταται ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως διαχωμάτων.

Εἰς συγκροτήματα ἀποθηκῶν, αὗται διατίθενται διαγωνίως αἱ μὲν πρὸς τὰς δέ. Αἱ μεταξύ των ἀποστάσεις εἶναι συνάρτησις τοῦ ἐν αὐταῖς εἴδους τῆς ἐκρηκτικῆς οὐσίας καὶ τῆς ποσότητος (βάρους) ταύτης.

Διὰ τὴν ἀπ' ἐναερίων προσβολῶν ἀσφάλειαν, κατὰ προτίμησιν αὗται κατασκευάζονται ὑπογείως. Αἱ ἐν ἐπιφανείᾳ ἀποθῆκαι ἀσφαλίζονται δι' ἀραιώσεως, διὰ τῆς παραλλαγῆς, διὰ νέφους καπνοῦ καλύπτοντος μεγάλην ἔκτασιν ἢ διὰ κατασκευῆς τούτων ἐντὸς δασῶν.

Ἡ περιεκτικότης τῶν πυριτιδαποθηκῶν καθορίζεται ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἐν αὐταῖς ἀποθηκευομένων πυρομαχικῶν καὶ ἐκ τῶν προβλέψεων περὶ τυχὸν ἐκρήξεως τούτων.

Τὰ συγκροτήματα ἀποθηκῶν κατασκευάζονται πλησίον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἢ λιμένος, μεθ' ὧν συνδέονται εἴτε διὰ κανονικῆς ἢ στενῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, εἴτε δι' ὁδῶν. Αἱ ἐντὸς τῶν συγκροτημάτων κυκλοφοροῦσαι ἀτμομηχαναὶ εἶναι ἄνευ ἑστίας. Τὰ συγκροτήματα ἀποθηκῶν διὰ τὸν κίνδυνον πυρκαϊῶν εἶναι ἐφωδιασμένα δι' ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἐφοδιάζονται διὰ πυροσβεστικῶν μέσων (διὰ σωρῶν ἄμμου, κατασβεστήρων). Διὰ τὴν φρούρησίν των αὗται φωτίζονται ἐξωτερικῶς δι' ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, τοῦ ὁποίου ἡ σύγχρονος διακοπὴ εἶναι δυνατὴ ἀπὸ κεντρικοῦ διακόπτου, πρὸς δὲ περιβάλλονται διὰ κιγκλιδώματος ἀπέχοντος τῶν ἀποθηκῶν κατὰ 100 μ. Κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀποθήκῃ εἴσοδον τὸ προσωπικὸν ἐφοδιάζεται δι' ὑποδημάτων ἐκ καουτσούκ. Ἀπαγορεύεται τὸ ἄνοιγμα κιβωτίων ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν, ὁ δὲ φωτισμὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐντὸς τούτων ἐκτελεῖται διὰ φορητῶν ἠλεκτρικῶν λυχνιῶν.

Ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν τοποθετοῦνται αὐτογραφικὰ θερμόμετρα καὶ ὑγρόμετρα. Γ. Α. ΚΥ.

—*[Ναυτ.]* Αἱ *πυριτιδαποθῆκαι* τῶν πλοίων εἶναι διαμερίσματα εἰδικῆς ὀργανώσεως, προοριζόμενα διὰ τὴν ἐναποθήκευσιν τῶν πυριτίδων τῶν πλοίων καὶ εὑρισκόμενα εἰς τὰς ἀσφαλεστέρας θέσεις τοῦ σκάφους ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς προσβολῆς. Τὰ περιέχοντα τὴν ἄκαπνον πυρίτιδα μετάξινα σακκίδια (φυσίγγαι) ἢ τὰ μετὰ καλύκων φυσίγγια φυλάσσονται ἐντὸς εἰδικῶν μεταλλικῶν κιβωτίων, κλειομένων διὰ πώματος τελείως στεγανοῦ. Τὸ βάρος τῶν κιβωτίων ἐπιτρέπει τὸν χειρισμὸν αὐτῶν διὰ τῶν χειρῶν. Αἱ πυριταποθῆκαι περιλαμβάνουσιν ἐνθέμια, εἰς ἃ ἀποτίθενται τὰ κιβώτια, ἅτινα διὰ καταλλήλου στηρίξεως δὲν δύνανται νὰ μετακινηθῶσι. Αἱ φυσίγγαι ἐξάγονται πρὸς χρῆσιν ἀνοιγομένων τῶν κιβωτίων ἐν τῷ χώρῳ τῆς πυριτιδαποθήκης, ἐκεῖθεν δὲ ἄγονται εἰς τοὺς ἀνελκυστῆρας, οἵτινες μεταφέρουσι ταύτας εἰς τὰ πυροβόλα.

Ἵνα αἱ σύγχρονοι ἄκαπνοι πυρίτιδες συντηρῶνται ὑπὸ καλὰς συνθήκας, δέον νὰ μὴ ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν μεγάλων καὶ συχνῶν μεταβολῶν θερμοκρασίας, καὶ πρὸ παντὸς νὰ μὴ παραμένωσιν ἐπὶ μακρὸν ἄνευ ὡρισμένης τινὸς θερμοκρασίας (π. χ. προκειμένου περὶ νιτρογλυκερινούχου πυρίτιδος ἄνω τῶν 25° Κ, νιτροκυτταρινούχου δὲ ἄνω τῶν 30°).

Πρὸς πρόληψιν μεταδόσεως θερμότητος ἐκ τῶν γειτνιαζόντων θερμῶν διαμερισμάτων εἰς τὰς πυριταποθήκας, τὰ τοιχώματα αὐτῶν πολλάκις καλύπτονται διὰ δυσθερμαγωγοῦ ἐπενδύσεως.

Διὰ τὴν τήρησιν τῆς σταθερότητος τῆς θερμοκρασίας εἰς τὸν ἐπιθυμητὸν βαθμόν, ὑπάρχει εἰς τὰς πυριταποθήκας εἰδικὴ διάταξις ἀερισμοῦ, ἥτις ἀναρροφεῖ τὸν ἀέρα αὐτῶν, ἀποστέλλει δὲ αὐτὸν εἰς εἰδικὸν ξηραντήριον καὶ ψυκτῆρα, μεθ' ὃ ὁ ἀὴρ καταθλίβεται ἐκ νέου εἰς ταύτην.

Ἡ ἐπιτήρησις τῶν συνθηκῶν τῶν πυριταποθηκῶν ἐξασφαλίζεται μέσῳ θερμομέτρων καὶ ὑγρομέτρων, ἐγκαθισταμένων εἰς τὰ θερμότερα καὶ ὑγρότερα σημεῖα αὐτῶν. Ἐὰν ἡ θερμοκρασία ὑπερβῇ ὡρισμένον τινὰ βαθμόν, ἠχεῖ καταλλήλως κώδων, ὁπότε λαμβάνονται τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα ἀσφαλείας. Τέλος, **ἐν περιπτώσει κινδύνου, εἰδικοὶ κρουνοὶ κατακλύσεων πληροῦσι διὰ θαλασσίου ὕδα-**

Digitized by Google

τος τῶν χῶρον τῆς πυριταποθήκης ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ. Ἡ κατάκλυσις αὕτη δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ χειρισμῶν τῶν κρουνῶν ἐξ ἀποστάσεως.

Γ. Ν. Π.

Πυριτιδαποθήκη *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τοῦ Πειραιῶς παρὰ τὴν Δραπετσῶνα, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ πυριτιδαποθήκης, ὁ πέριξ χῶρος τῆς ὁποίας συνῳκίσθη κυρίως μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1922 ἄφιξιν τῶν προσφύγων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἠρίθμει 3.120 κατοίκους.

πυριτιδόκονις, —εως (ἡ). Ἡ ἁπλῶς διὰ τριβῆς κονιοποιηθεῖσα μαύρη πυρῖτις. Ἐπειδὴ λόγῳ ἐλλείψεως ἄλλης προκατεργασίας τὰ τρία συστατικὰ αὐτῆς, ἤτοι τὸ θεῖον, ὁ ἄνθραξ καὶ τὸ νίτρον, εὑρίσκονται εἰς ἁπλῆν μηχανικὴν ἀνάμιξιν, διὰ τοῦτο καίεται βραδέως καὶ χρησιμοποιεῖται εἴτε διὰ κατασκευὴν διαφόρων πυροτεχνημάτων, εἴτε ὡς γέμισμα μεγάλου μήκους πυροβόλων. Σ. Γ.

πυριτιδοποιεῖον (τό). Ἐργοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον παρασκευάζονται πυρίτιδες κυρίως, περαιτέρω δὲ καὶ διάφοροι ἐκρηκτικαὶ οὐσίαι, ὡς καὶ ἀριθμός τις ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων πρώτων ὑλῶν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ μεγίστη ποικιλία τῶν πυριτίδων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καθιστᾷ δύσκολον τὴν παρασκευὴν ἁπάντων τῶν εἰδῶν τούτων εἰς ἓν μόνον πυριτιδοποιεῖον. Τὰ εἴδη ταῦτα παρασκευάζονται εἰς πλείονα τοῦ ἑνὸς πυριτιδοποιεῖα, ὁσάκις ἡ δυναμικότης τῆς χώρας ἐπιτρέπει τὴν ἵδρυσιν πλειοτέρων ἐργοστασίων. Ὁπωσδήποτε, ἡ λέξις πυριτιδοποιεῖον δὲν ἀποδίδει πλήρως τὸν σκοπὸν τοῦ ἐργοστασίου, καθόσον ὑπάρχουσιν ἐργοστάσια φέροντα τὴν ὀνομασίαν ταύτην καὶ μὴ παρασκευάζοντα πυρίτιδας ἀλλ' ἐκρηκτικὰς οὐσίας. Ὡς τοιαῦτα δύνανται νὰ ἀναφερθῶσι τὰ ἐν Γαλλίᾳ πυριτιδοποιεῖα τοῦ Moulin-Blanc καὶ τοῦ Sorgues, ὧν τὸ πρῶτον παρασκευάζει νιτροβάμβακας, νιτρογλυκερίνην καὶ νιτρικὸν ὀξύ, τὸ δὲ δεύτερον μόνον μελινίτιδα (πικρικὸν ὀξὺ) καὶ διφαινυλαμίνην.

Εἴς τινα κράτη (Γαλλίαν, Πολωνίαν, Γιουγκοσλαυΐαν) ἡ ἵδρυσις καὶ ἐκμετάλλευσις τῶν πυριτιδοποιείων γίνεται ὑπὸ τοῦ κράτους· εἰς τὰς περισσοτέρας ἐν τούτοις χώρας τὰ πυριτιδοποιεῖα ἱδρύονται καὶ ἐκμεταλλεύονται ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς βιομηχανίας. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν αἱ πυρίτιδες καὶ αἱ ἐκρηκτικαὶ ἐν γένει ὗλαι ἀποτελοῦσι κρατικὸν μονοπώλιον.

Τῷ 1525 κατεσκεύασαν ἐν Γαλλίᾳ ὑποτυπώδη τινὰ ἐργοστάσια διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς μελανῆς πυρίτιδος, τὰ ὁποῖα ἐκάλουν «μύλους πυρίτιδος» (moulins à poudre). Οἱ μύλοι οὗτοι συνίσταντο ἐξ ἑνὸς μόνον οἰκήματος, τὸ ὁποῖον ἐδέχετο τὸν ροῦν ἑνὸς ποταμοῦ· ἡ πτῶσις τοῦ ὕδατος τούτου ἐκίνει τὰ ἁπλᾶ μηχανήματα τῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα κυρίως ἦσαν ἰγδιοκόπανα καὶ ξύλινα τύμπανα (λειαντήρια). Μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος κατωρθώθη ἡ ἵδρυσις σοβαρωτέρων ἱδρυμάτων, τὰ ὁποῖα παρεσκεύαζαν μόνον μελανὰς πυρίτιδας.

Κατὰ τὸ 1846 ἱδρύθη τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον παρασκευῆς νιτροβάμβακος εἰς Fasersham, τὸ ὁποῖον καὶ κατεστράφη συνεπείᾳ ἐκρήξεως μετά τινας μῆνας. Τὰ σπουδαιότερα πυριτιδοποιεῖα ἱδρύθησαν κυρίως μετὰ τὸ 1886, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Γάλλος Vieille εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν καλουμένων σήμερον πυριτίδων Β διὰ ζελατινοποιήσεως τοῦ νιτροβάμβακος.

Ὑδροκίνητα πυριτιδοποιεῖα. Τοιαῦτα ἱδρύθησαν διὰ τὴν παρασκευὴν μελανῶν κυρίως πυριτίδων εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, αἵτινες διαθέτουσιν ὑδατικὰς πτώσεις. Ἡ ἔλλειψις πείρας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤγαγεν εἰς ἐπανειλημμένας ἀνατινάξεις τῶν ἐργοστασίων τούτων. Διὰ τοῦτο, ἐνῷ ἐν ἀρχῇ κατεσκεύαζον τὰ πυριτιδοποιεῖα ἐντὸς τῶν κατῳκημένων τόπων, ἠναγκάσθησαν νὰ τὰ ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τούτων. Τὰ ἐπισυμβάντα δυστυχήματα ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν μηχανημάτων, τῶν διεργασιῶν καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων. Αἱ διεργασίαι τῆς κατασκευῆς τῶν πυριτίδων διῃρέθησαν εἰς πλειοτέρας φάσεις, τὰ συνεργεῖα κατασκευῆς ἀπεμακρύνθησαν ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐν γένει ἐλήφθησαν μέτρα προστασίας ἢ περιορισμοῦ τῶν πιθανῶν ἐκρήξεων.

Ἡ διάταξις τῶν ὑδροκινήτων πυριτιδοποιείων περιλαμβάνει μίαν σειρὰν μικρῶν οἰκημάτων, διατεταγμένων κατὰ μῆκος δύο ὑδατίνων ροῶν παραλλήλων, ἐξ ὧν ἡ μία διοχετεύει τὰ ὕδατα πτώσεως, ἡ δὲ ἄλλη τὰ ἀπομακρύνει μετὰ τὴν χρησιμοποίησίν των. Ἕκαστον τῶν οἰκημάτων περιέχει τὰ ἀναγκαῖα μηχανήματα, ἅτινα θέτει εἰς κίνησιν εἷς μέγας ὑδραυλικὸς τροχός, εὑρισκόμενος μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑδατικῶν ροῶν.

Ἡ ὑδραυλικὴ κίνησις παρουσιάζει μειονεκτήματα, οὐ μόνον διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀνεπαρκής, ἀλλὰ καὶ διότι παρέχει κίνησιν οὐχὶ ὁμοιόμορφον, δυσκολεύει δὲ τὴν μεταφορὰν τῶν διαφόρων προϊόντων κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν πυριτίδων, λόγῳ τῶν εἰδικῶν διατάξεων. Διὰ τοῦτο, ὅπου σήμερον χρησιμοποιεῖται ἡ ὑδραυλικὴ ἐνέργεια, ὑπάρχει τάσις μετατροπῆς αὐτῆς εἰς ἠλεκτρικήν, ἐνισχύσεως, ἂν παρίσταται ἀνάγκη, καὶ κινήσεως εἶτα τῶν μηχανῶν τῶν διαφόρων συνεργείων δι' ἠλεκτρισμοῦ.

Ἀτμοκίνητα πυριτιδοποιεῖα. Ταῦτα ἀπετέλεσαν ἐνδιάμεσον σταθμὸν μεταξὺ τῶν ὑδραυλικῶν καὶ τῶν σήμερον χρησιμοποιουμένων ἠλεκτροκινήτων. Ἡ ἵδρυσις τούτων ἐπεβλήθη λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς ὑδραυλικῆς δυνάμεως διὰ τὰς ὁλονὲν αὐξανομένας παρασκευὰς τῶν ἐργοστασίων. Διὰ ν' ἀποφευχθῇ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐπικινδύνων ἑστιῶν ἐντὸς τῶν πυριτιδοποιείων, ἔπρεπε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τῆς κινητηρίου δυνάμεως εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐλύθη διὰ τῆς χρήσεως τηλεδυναμικῶν κάλων. Τὰ ἐπικίνδυνα συνεργεῖα τῶν δι' ἀτμοῦ λειτουργούντων πυριτιδοποιείων διατίθενται εἴτε κατὰ γραμμὰς παραλλήλους, εἴτε καθ' ὁμοκέντρους ἡμιπεριφερείας, ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ὁποίων ἐγκαθίσταται ἀτμομηχανή, μεταδίδουσα τὴν κίνησιν εἰς τὰ διάφορα συνεργεῖα διὰ τῶν ἀναφερθέντων τηλεδυναμικῶν κάλων. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀτμοκινήτων πυριτιδοποιείων, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεώς του, ὑπῆρξε τὸ παρὰ τοὺς Παρισίους τοιοῦτον τοῦ Sevran-Livry, ἱδρυθὲν κατὰ τὸ 1872. Τούτου ἓν τμῆμα κατεσκευάσθη μὲ διάθεσιν τῶν συνεργείων ἐφ' ἡμιπεριφερείας ἀκτῖνος 110 μ. Τὸ ἕτερον τμῆμα, ὅπερ κατεσκευάσθη ἀργότερον, διέθεσε τὰ συνεργεῖά του ἐπ' εὐθείας γραμμῆς, τὴν δ' ἀτμομηχανήν εἰς τὸ μέσον.

Ἠλεκτροκίνητα πυριτιδοποιεῖα. Ἡ χρῆσις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πυριτιδοποιείων καὶ εἰς τὴν ἐπίτευξιν πολὺ μεγαλυτέρας ἀσφαλείας. Οὕτως ἐστάθη δυνατὸν ν' ἀπομακρύνωσιν ἀκόμη περισσότερον τὰ ἐπικίνδυνα συνεργεῖα, λόγῳ τῆς εὐκολίας τῆς μεταφορᾶς τῆς κινητηρίου δυνάμεως, νὰ ἐλαττώσωσι δὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον τὴν ὕπαρξιν ἐπικινδύνων ἑστιῶν. Ἡ παραγωγὴ ηὐξήθη καταπληκτικῶς λόγῳ διαθέσεως ἀφθόνου ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ λόγῳ τῆς εὐχερείας τῆς χρησιμοποιήσεως ταύτης.

Πάντα τὰ σπουδαῖα πυριτιδοποιεῖα εἶναι σήμερον ἠλεκτροκίνητα καὶ ὅπου ἀκόμη ὑπάρχουσιν ὑδραυλικὰ ἢ ἀτμοκίνητα τείνουν νὰ μεταβληθοῦν εἰς ἠλεκτροκίνητα.

Γενικὰ ἐπὶ τῆς ἱδρύσεως τῶν πυριτιδοποιείων. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν νεωτέρων πυριτιδοποιείων λαμβάνουσιν ἐξαιρετικὰ μέτρα διὰ τὸν περιορισμὸν τῶν ἐνδεχομένων ἀτυχημάτων, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς ἐπικινδύνους κατασκευάς. Γενικῶς τὰ πυριτιδοποιεῖα ἱδρύονται εἰς μεμονωμένους χώρους, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι κατῳκημένοι τόποι, ἢ πλησίον ἀφθόνου ὕδατος, κατὰ προτίμησιν δὲ εἰς χώρους διαρρεομένους ὑπὸ ποταμῶν. Ἡ κατοίκησις τοῦ πέριξ ἑνὸς πυριτιδοποιείου χώρου ἀπαγορεύεται.

Ἡ ἔκτασις τοῦ πυριτιδοποιείου δενδροφυτεύεται, ὅπου τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐργοστασίου, διότι τὰ δένδρα παρακωλύουσι τὰς δονήσεις τῆς ἀτμοσφαίρας ἐν περιπτώσει ἐκρήξεως. Ἐπιδιώκεται ἡ ἵδρυσις τούτων εἰς χῶρον ἐξυπηρετούμενον καλῶς ὑπὸ συγκοινωνιῶν σιδηροδρομικῶν. Κατὰ τὸ πλεῖστον κατασκευάζεται διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εἰσχωροῦσα ἐντὸς τοῦ πυριτιδοποιείου. Ἡ κίνησις τῶν ὑλικῶν παντὸς εἴδους κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ πυριτιδοποιείου ἐνεργεῖται συνήθως δι' ὀχημάτων κινουμένων ἐπὶ πολυσχιδοῦς δικτύου στενῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (ντεκοβίλ).

Τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ὑπάρξεως ἑστιῶν πυρὸς ἐντὸς τῶν πυριτιδοποιείων ἐπιβάλλει τὴν ἀπαγόρευσιν παντὸς ἀντικειμένου δυναμένου νὰ δώσῃ γένεσιν εἰς δυστύχημα. Οὕτως ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ εἰσαγωγὴ πυρείων, ἀναπτήρων καὶ καπνοῦ. Εἰς ὅλα τὰ καλῶς ὠργανωμένα πυριτιδοποιεῖα ὑπάρχει μία πλήρης ὀργάνωσις σταθμῶν κατασβέσεως ἐνδεχομένων πυρκαϊῶν, εἰδικὴ δὲ ἐπιτροπὴ παρακολουθεῖ ἀγρύπνως πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐργοστασίου καὶ προτείνει τὰ κατάλληλα μέτρα.

Πλὴν τῶν συνεργείων τῶν κατασκευῶν τῶν πυριτίδων καὶ λοιπῶν ἐκρηκτικῶν οὐσιῶν ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ πυριτιδοποιείου μηχανουργεῖον διὰ τὰς μηχανικὰς κατασκευὰς καὶ ἐπισκευάς, ξυλουργεῖον καὶ χημεῖον διὰ τὰς ἀναλύσεις ἢ μετρήσεις τῶν πρώτων ὑλῶν ἢ τῶν παραγομένων προϊόντων.

Ὅσα τῶν ἐργοστασίων παρασκευάζουσι πυρίτιδας πυροβόλων ἢ φορητῶν ὅπλων, ἔχουσιν ὀργανώσει πεδίον βολῆς ἐφωδιασμένον δι' ὅλων τῶν μέσων, διὰ τὸν βλητικὸν ἔλεγχον τῶν πυριτίδων.

Πολλαὶ τῶν χρησιμοποιουμένων πρώτων ὑλῶν παρασκευάζονται ἐντὸς πυριτιδοποιείων ὑπὸ εἰδικῶν ἐργοστασίων. Οὕτως, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ πυριτιδοποιείου, δύναται τοῦτο νὰ παρασκευάζῃ θειικὸν ὀξύ, νιτρικὸν ὀξύ, αἰθέρα, διφαινυλαμίνην καὶ τὰ λοιπά.

Κατανομὴ τῶν κτηρίων. Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ πυριτιδοποιείου ἐγείρεται τὸ πρῶτον συγκρότημα τῶν κτηρίων, ἐν οἷς ἐγκαθίσταται ἡ διεύθυνσις τοῦ καταστήματος καὶ τὰ γραφεῖα καὶ ἐνίοτε αἱ κατοικίαι τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ. Δεύτερον συγκρότημα περιλαμβάνει τὰ συνεργεῖα τοῦ μηχανουργείου, τὸ χημεῖον, τὰς ἀποθήκας τῶν πρώτων ὑλῶν, τὸ ξυλουργεῖον καὶ ἐν γένει πᾶσαν οἰκοδομήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν ἐκτελεῖται ἐπικίνδυνος ἐργασία. Τρίτον συγκρότημα περιλαμβάνει τὰ κτήρια τὰ προωρισμένα διὰ τὰς κατασκευὰς τῶν πυριτίδων καὶ ἐκρηκτικῶν ἐν γένει οὐσιῶν. Ἡ διάταξις τῶν κτηρίων τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐν χρήσει μέσων κινήσεως τῶν μηχανημάτων. Ἐν γένει διὰ τὴν κατανομὴν τῶν κτηρίων τῶν κατασκευῶν ἀκολουθεῖται ἡ λογικὴ τάξις τῆς σειρᾶς τῶν ἐκτελουμένων διεργασιῶν.

Κατασκευὴ τῶν διαφόρων κτηρίων. α) Διὰ τὰς μελανὰς πυρίτιδας. Ὁ τρόπος κατασκευῆς τῶν κτηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα παρασκευάζονται αἱ πυρίτιδες, μελετᾶται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ περιορίζῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκρήξεων διὰ προσανατολισμοῦ τούτων πρὸς διεύθυνσιν ἀντίθετον τοῦ δρόμου, ὃν ἀκολουθοῦσιν οἱ ἐργάται. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κτηρίων τούτων εἶναι ἀπαραίτητον νὰ μὴ διατηρῶνται μεγάλαι ποσότητες πυριτίδων ἢ οὐσιῶν ὑποκειμένων εἰς ἔκρηξιν. Περιλαμβάνουσιν ἕνα ἢ περισσοτέρους ἰσχυροὺς τοίχους, ἀνεγερθέντας ἐπὶ λίαν στερεῶν θεμελίων κα, μὲ ὑλικὰ βαρέα καὶ ἀνθεκτικά. Οἱ ἰσχυροὶ τοῖχοι πάχους 1.00 μ., εἶναι κατὰ μέγιστον ὅρον τρεῖς, ἡ δὲ τετάρτη πλευρὰ καθὼς καὶ ἡ στέγη εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαφραί. Τὰ μηχανήματα κινήσεως εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τοποθετημένα ὄπισθεν τοῦ τοίχου τοῦ βάθους, ὑπὸ τὴν προστασίαν ἑνὸς τοίχου ἀσφαλείας. Τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν δύο τοίχων ἀποτελεῖ τὸ διαμέρισμα μεταβιβάσεως τῆς κινήσεως ἢ τὸ διαμέρισμα τοῦ κινητῆρος (σχ. 1). Ἡ στέγη εἶναι διατεταγμένη ὑπὸ κλίσιν πρὸς τὴν ἐλαφρὰν πλευρὰν τοῦ συνεργείου, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἐκτίναξις ταύτης πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐργατῶν ἐν περιπτώσει ἐκρήξεως. Οἱ πλευρικοὶ τοῖχοι, ὅταν εἶναι ἀνθεκτικοί, ὑπερβαίνουν τὴν πρόσοψιν τοῦ συνεργείου γενικῶς κατὰ 0,70—1 μ., εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλίζωσι τὴν πλευρικὴν προστασίαν. Οὗτοι ἀντέχουν εἰς τὴν ἔκρηξιν ὅταν εἶναι πάχους 0,75=1 μ.

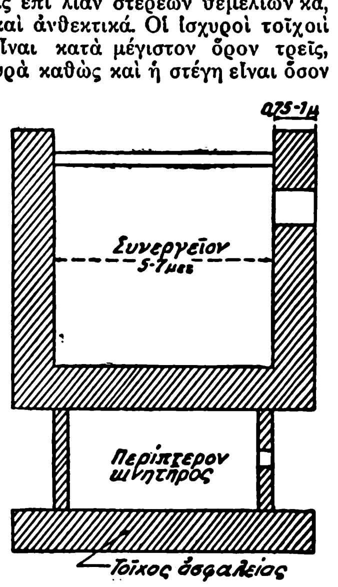

Σχ. 1.

Κατὰ τὴν κατασκευὴν συνεργείων διπλῶν ἢ πολλαπλῶν, ἥτις συνήθως λαμβάνει χώραν ὅταν τὸ βάρος τῆς κατεργαζομένης πυρίτιδος εἶναι μικρόν, τοποθετοῦν τὸ διαμέρισμα τοῦ κινητῆρος ὄπισθεν τῶν συνεργείων ἢ μεταξὺ τούτων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν συνεργείων παρουσιάζει ἐπιφάνειαν αἰσθητῶς τετράγωνον· αἱ διαστάσεις τῶν πλευρῶν τούτων ποικίλλουσιν ἀπὸ 5 ἕως 7 μέτρα.

Διὰ τὰ συνεργεῖα, ὅπου χειρίζονται μεγάλα σχετικῶς ποσὰ πυρίτιδος (λειαντήρια, πιεστήρια, ξηραντήρια), συνιστᾶται ἡ χρησιμοποίησις μεμονωμένων κτηρίων. Ὅταν δὲν διατίθηται χῶρος, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ χρησιμοποίησις διπλῶν συνεργείων εἶναι ἐπιβεβλημένη, τότε ταῦτα κατασκευάζονται μὲ δύο ἀσθενεῖς πλευράς. Ὄπισθεν τούτων ἐγείρεται ὁ τοῖχος ἀσφαλείας, ὁ ὁποῖος συνδέεται στερεῶς μὲ τὸν ὄπισθεν τοῖχον τοῦ συνεργείου, ἵνα ἐξασφαλίζῃ τὴν ἀντίστασιν ἐν περιπτώσει ἐκρήξεως. Ἐνίοτε δὲ τὰ ξηραντήρια τῶν πυριτίδων χρησιμοποιοῦσιν ἓν συνεργεῖον μεμονωμένον μὲ τρεῖς πλευρὰς ἀσθενεῖς.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων συνεργείων διαθέτουν, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, διαχώματα ὕψους 5—6 μ. καὶ τὰ ὁποῖα ἐφοδιάζονται διὰ δενδροφυτειῶν. Τὰ διαχώματα ταῦτα εἶναι ἐξαιρετικῶς χρήσιμα διὰ τὰ συνεργεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι πλειοτέρας πλευρὰς ἀσθενεῖς καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ πλέον ἐπικίνδυνα.

Τὰ νεώτατα συνεργεῖα κατασκευάζονται ἐκ μπετὸν ἀρμέ. Ἡ χρῆσις τούτου ἐπιτρέπει τὴν ἐπίτευξιν τοιχωμάτων λίαν ἀνθεκτικῶν παρ' ὅ,τι ἐπιτρέπει ἡ χρῆσις κοινῆς λιθοδομῆς. Οἱ ἐκ μπετὸν ἀρμὲ τοῖχοι ἐνισχύονται ἐξωτερικῶς διὰ νευρώσεων, ἐσωτερικῶς δὲ ἀποστρογγυλοῦνται κατὰ τὰς γωνίας, ἵνα διευκολύνηται ἡ καθαριότης τοῦ συνεργείου (σχ. 2). Τὰ συνεργεῖα τὰ κατεργαζόμενα μεγάλα σχετικῶς ποσὰ πυρίτιδος κατασκευάζονται ἐκ διπλοῦ τοιχώματος ἐκ μπετὸν ἀρμέ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοίχωμα εἶναι παχύτερον τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ συν-

Digitized by Google

δέεται μετὰ τούτου διὰ νευρώσεων. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο τοιχωμάτων διάκενον δύναται νὰ πληρωθῇ δι' ἄμμου ἢ κοινοῦ μπετόν, ἵνα αὐξηθῇ ἡ μᾶζα τοῦ τοίχου.

Διὰ τὰ μᾶλλον ἐπικίνδυνα συνεργεῖα, εἰς ἃ ταυτοχρόνως κατεργάζονται μεγάλα ποσὰ πυρίτιδος (ξηραντήρια, πιεστήρια), δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ σκέψις περὶ ἀντιστάσεως εἰς τὴν ἔκρηξιν, ἔστω καὶ διὰ τοίχων ἐκ μπετὸν ἀρμέ. Διὰ ταῦτα κατασκευάζουν καὶ τὰς τέσσαρας πλευρὰς ἀσθενεῖς, διαθέτοντες εἰς τὰς τρεῖς μόνον πλευρὰς τοίχους ἰσχυροὺς ἐκ μπετὸν ἀρμέ, ὄπισθεν τῶν ὁποίων συσσωρεύουν μεγάλους ὄγκους χωμάτων.

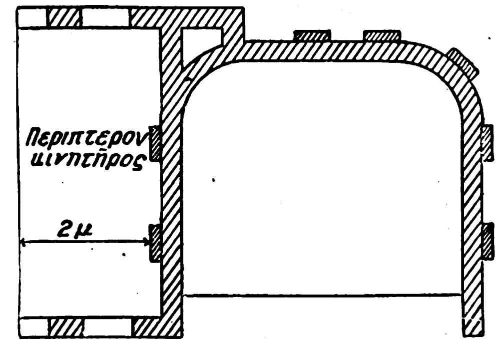

Σχ. 2.

Ὁ φωτισμὸς ὅλων τῶν συνεργείων, ὅταν δὲν γίνηται διὰ λαμπτήρων τοποθετημένων ἀπέναντι τῆς προσόψεως, γίνεται διὰ τοιούτων ἐντετειχισμένων καὶ προφυλασσομένων δι' ἰσχυρᾶς σφαιρικῆς ὑάλου.

β') Δι' ἀκάπνους πυρίτιδας. Αἱ ἄκαπνοι πυρίτιδες δὲν ἐκρήγνυνται. Τὰ συνεργεῖα, εἰς ἃ αὗται παρασκευάζονται, ὑπόκεινται μόνον εἰς κίνδυνον πυρκαϊᾶς. Πρέπει νὰ ἐξαιρεθῇ βεβαίως τὸ συνεργεῖον, εἰς ὃ δύναται νὰ γίνῃ κατεργασία ξηροῦ νιτροβάμβακος ἢ τὸ συνεργεῖον ὅπου ἡ παρουσία ἀφθόνου ἀτμοῦ αἰθέρος δύναται νὰ σχηματίσῃ ἐκρηκτικὰ μείγματα.

Τὰ συνεργεῖα τῶν ἀκάπνων πυριτίδων κατασκευάζονται ἐκ τοιχωμάτων καὶ στέγης ἐλαιρρῶν, ἀλλ' ὑποβαστάζονται ὑπὸ μεταλλικοῦ σκελετοῦ στερεῶς συνδεδεμένου μετὰ τῶν θεμελίων. Οἱ τοῖχοι οὗτοι εἶναι ἐκ πλίνθων ἐλαφρῶν, συνδεόμενοι δι' ὑλικῶν μὴ καυσίμων. Διὰ τὰ νεώτερα συνεργεῖα ἡ χρῆσις τοῦ μπετὸν ἀρμὲ ἔχει γίνει παραδεκτή, οὐχ ἧττον δέον κατὰ τὴν κατασκευὴν νὰ ἀφίνται κατάλληλα ἀνοίγματα διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀερίων ἐν περιπτώσει ἀναφλέξεως. Συνήθως τ' ἀνοίγματα ταῦτα ἀφίενται ὑπεράνω τῶν θυρῶν. Γενικῶς τὰ δι' ἀκάπνους πυρίτιδας χρησιμοποιούμενα κτήρια διαιροῦνται εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας: 1) Συνεργεῖα ὑποκείμενα εἰς πυρκαϊάν. 2) Συνεργεῖα ὑποκείμενα εἰς ἔκρηξιν.

Ἀναλόγως τῆς κατηγορίας τοῦ συνεργείου λαμβάνονται καὶ εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν, διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς πυρκαϊᾶς ἢ τῆς ἐκρήξεως. Τὰ συνεργεῖα τὰ ὑποκείμενα εἰς ἔκρηξιν ἀκολουθοῦσι τὰ ἐκτεθέντα περὶ μελανῶν πυριτίδων. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν ἄλλων, ὡς καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διάταξίς των, εἶναι κατὰ μέγα μέρος συνάρτησις τοῦ συστήματος κινήσεως τῶν μηχανημάτων καὶ τῆς φύσεως τῶν μηχανημάτων τούτων. Ἰδίως, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ συνεργεῖον νιτρώσεως τοῦ βάμβακος διὰ νιτρωτήρων συστήματος Selwig-Lange εἶναι λίαν ἐπίμηκες κτήριον, καλῶς ἀεριζόμενον καὶ περιλαμβάνον σημαντικὸν ἀριθμὸν τοιούτων νιτρωτήρων. Ἐντελῶς ἄλλην μορφὴν ἔχει τὸ συνεργεῖον πλύσεως τοῦ νιτροβάμβακος ἢ τὸ συνεργεῖον πολτοποιήσεως τούτου. Τὰ συνεργεῖα πιέσεως ἢ μαλάξεως ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ χρησιμοποιούμενα μηχανήματα, ἅτινα εἶναι διαφόρων τύπων.

Εἰς τὰ πυριτιδοποιεῖα ἀκάπνων πυριτίδων μελετᾶται εἰδικὴ διάταξις διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν μεγάλων ποσῶν τῶν χρησιμοποιουμένων ὀξέων. Τὰ ὀξέα ταῦτα κυκλοφοροῦν εἰς τὰ συνεργεῖα, ἅτινα τὰ χρησιμοποιοῦν, ἐντὸς σωλήνων, ἀποφευγομένης τῆς μεταφορᾶς. Οἱ σωλῆνες κατασκευάζονται ἐξ ὑλικῶν μὴ προσβαλλομένων ὑπὸ τῶν ὀξέων τούτων (πήλινοι διὰ τὸ νιτρικὸν ὀξὺ καὶ χυτοσίδηροί διὰ τὸ θειικόν). Ὁσάκις ἡ διάταξις τῶν συνεργείων εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ κυκλοφορία τῶν ὀξέων λόγῳ βαρύτητος, ἐξασφαλίζουσι ταύτην διὰ πιέσεως. Ἀνάλογα μέτρα ἰσχύουσι καὶ διὰ τὴν κυκλοφορίαν ἐντὸς τῶν συνεργείων τῶν ὑγρῶν ἐν γένει προϊόντων. Αἱ διατάξεις αὗται ἐπιτρέπουσι μεγάλην οἰκονομίαν ἐργατικοῦ προσωπικοῦ καὶ συντείνουσιν εἰς τὴν ταχυτέραν παρασκευὴν τῶν οὐσιῶν τούτων, αὐξάνουσαι οὕτω τὴν ἀπόδοσιν.

γ') Δι' ἐκρηκτικὰς ἐν γένει ὕλας. Πλὴν τῶν πυριτίδων, κατασκευάζονται συνηθέστατα ἐντὸς τοῦ πυριτιδοποιείου, ὡς ἐλέχθη προηγουμένως, διάφοροι ἐκρηκτικαὶ ὗλαι, ὡς νιτρογλυκερίνη, τρινιτροφαινόλη (μελινῖτις ἢ πικρικὸν ὀξύ), τρινιτροτολουόλη (τροτύλη), σεδδίτιδες, νιτροναφθαλῖναι, ἐκρηκτικαὶ οὐσίαι Favier καὶ ἄλλαι.

Πολλὰ τῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν οὐσιῶν τούτων προοριζομένων συνεργείων ἱδρύονται συμφώνως πρὸς τὰς ἐκτεθείσας ἤδη ἀρχὰς περὶ ἐπικινδύνων συνεργείων.

Οὕτω τὰ συνεργεῖα παρασκευῆς νιτρογλυκερίνης (σχ. 3) εἶναι λίαν μεμακρυσμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ περιβάλλονται μὲ διαχώματα μεγάλων διαστάσεων, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ὑπογείους διαβάσεις διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ προσωπικοῦ. Οἱ τοῖχοι τῶν συνεργείων, ὡς καὶ ἡ στέγη, εἶναι ἐξ ὑλικῶν λίαν ἐλαφρῶν, ὁ δὲ φωτισμὸς γίνεται ἔξωθεν. Διατίθεται δεξαμενὴ πλήρης ὕδατος κάτωθεν τοῦ συνεργείου διὰ τὸν καταποντισμὸν τῆς νιτρογλυκερίνης, εἰς ἣν περίπτωσιν ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις ἐκρήξεως.

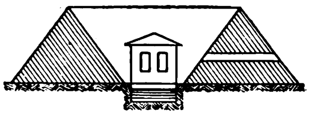
Σχ. 3.

Ἐκ τῶν συνεργείων ἔνθα συντελεῖται ἡ ἀνάμιξις τῶν συστατικῶν διὰ τὰς ἐκρηκτικὰς οὐσίας Favier, δείκνυται ὑπὸ τοῦ σχημ. 4. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κυρίως συνεργείου, ἔνθα λειτουργοῦσιν αἱ μύλαι (meules) καὶ ἐκ τοῦ περιπτέρου τοῦ κινητῆρος, εὑρισκομένου παραπλεύρως τοῦ πρώτου.

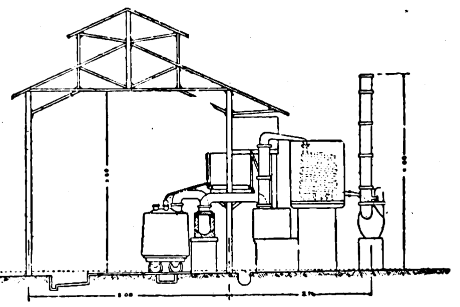
Σχ. 4.

Ἀνάλογον συνεργεῖον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀνάμειξιν τῶν συστατικῶν τῶν μελανῶν πυριτίδων.

Διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς τρινιτροφαινόλης (μελινίτιδος) τὰ συνεργεῖα εἶναι διάφορα. Ἐν τοιοῦτον, ἔνθα συντελεῖται ἡ νίτρωσις, παρίσταται ὑπὸ τοῦ σχήμ. 5. Τοῦτο παρουσιάζει τὴν ὄψιν συνήθους συνεργείου χημικῆς βιομηχανίας. Τὰ διὰ τὴν τελικὴν παρασκευὴν τῆς τρινιτροφαινόλης χρησιμοποιούμενα συνεργεῖα κατατάσσονται μεταξὺ τῶν πλέον ἐπικινδύνων τοιούτων. Ὡς τοιαῦτα χαρακτηρίζονται τὰ συνεργεῖα, ἔνθα ἐκστραγγίζεται, ξηραίνεται, κοσκινίζεται καὶ ἐναποθηκεύεται. Τὰ συνεργεῖα ταῦτα ἱδρύονται συμφώνως πρὸς τὰς ἐκτεθείσας ἀρχὰς περὶ ἐπικινδύνων κτηρίων, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν ἀπόστασις δέον νὰ μὴ εἶναι κατωτέρα τῶν 40 μ. Γενικῶς ἐπιδιώκεται ὅπως ἡ ἐνδεχομένη ἔκρηξις ἑνὸς συνεργείου (δι' οἱονδήποτε λόγον) μὴ προκαλέσῃ τὴν τοιαύτην τοῦ πλέον γειτονικοῦ του. Συνεπείᾳ τούτων ἡ καταλαμβανομένη ἐπιφάνεια παρ' ἑνὸς τοιούτου ἐργοστασίου (παρασκευῆς μελινίτιδος) εἶναι λίαν ἐκτεταμένη καὶ εἶναι προφανὲς πόσον δύσκολος εἶναι ἡ ἐγκατάστασις καὶ λειτουργία τῶν ἐσωτερικῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἡ διανομὴ διὰ σωληνώσεων τοῦ ἀτμοῦ ἢ τῶν ὀξέων.

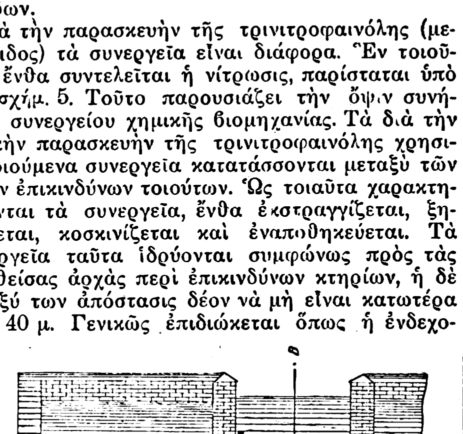
Σχ. 5.

Τὰ συνεργεῖα παρασκευῆς τῆς τροτύλης διαδέχονται ἄλληλα κατὰ τὴν σειρὰν τῶν ἐκτελουμένων ἐργασιῶν. Οὕτως ὑπάρχουσι κατὰ σειρὰν συνεργεῖα μονονιτρώσεως (τολουολίου), δινιτρώσεως, τρινιτρώσεως, καθάρσεως, ξηράνσεως. Ἐκ τῶν συνεργείων τούτων τὸ τῆς τρινιτρώσεως εἶναι τὸ πλέον ἐπικίνδυνον. Διὰ τοῦτο εἰδικὴ διάταξις ἐπιτρέπει τὴν ἐκκένωσιν τῆς κατεργαζομένης οὐσίας ἐντὸς μεγάλης δεξαμενῆς ὕδατος ἐν περιπτώσει κινδύνου. Δι' ὅλων τῶν μέτρων τούτων, παρὰ τὸ ἐπικίνδυνον τῶν κατασκευῶν, ἐπιτυγχάνεται ἵνα ὁ ἀριθμὸς τῶν δυστυχημάτων εἶναι περιωρισμένος καὶ πολλάκις κατώτερος τῶν δυστυχημάτων ἄλλων βιομηχανιῶν χαρακτηριζομένων ὡς μὴ ἐπικινδύνων.

Παρ' ἡμῖν μελανὴ πυρῖτις παρασκευάζεται ὑπὸ τῶν ἔτι ἐν λειτουργίᾳ πέντε πυριτιδομύλων τῆς Δημητσάνης. Προσέτι τὸ παρὰ τὸ Δαφνὶ πυριτιδοποιεῖον τῆς Ἑλληνικῆς «Ἑταιρείας Καλυκοποιείου καὶ Πυριτιδοποιείου» παρασκευάζει μελανὴν πυρίτιδα, ἄκαπνον πυρίτιδα φορητῶν ὅπλων, νιτρογλυκερίνην καὶ ἐκρηκτικὰς οὐσίας Favier.

Ζ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

πυριτιδοποιὸς (ὁ)· ἐργάτης πυριτιδοποιείου.

πυριτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *πυρίτιον* (βλ. λ.).

— **πυριτικὰ ὀρυκτὰ** (Silikate) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω τὰ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα χημικῶς θεωροῦνται ἅλατα τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος ἐν γένει. Ἡ ῥίζα τῶν ὀρυκτῶν τούτων δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ ὀρθοπυριτικὸν ὀξὺ H_4SiO_4, ἁπλοῦν ὡς εἶναι ὁ ὀλιβίνης $(MgFe)_2SiO_4$ ἢ εἰς πολλαπλᾶ μόρια αὐτοῦ, ὡς εἶναι ὁ μοσχοβίτης $H_2KAl_3[SiO_4]_3$. Ἐπίσης εἰς τὸ μεταπυριτικὸν ὀξὺ H_2SiO_3, ὡς εἶναι οἱ πυρόξενοι, ἢ εἰς πολυπυριτικὰ ἐν γένει ὀξέα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερον εἶναι τὸ τριπυριτικὸν $H_4Si_3O_8$, τοῦ ὁποίου ἅλατα ἀποτελοῦν οἱ ἄστριοι $KAlSi_3O$ (ὀρθόκλαστον). Τὰ πυριτικὰ ὀρυκτὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων ὀρυκτῶν. Διότι ὄχι μόνον τὰ διάφορα εἴδη αὐτῶν ὑπερβαίνουν ἐν τῷ συνόλῳ ὅλα τὰ ἄλλα ὀρυκτά, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζουν μεγάλην σημασίαν ἀπὸ γεωλογικῆς καὶ πετρογραφικῆς ἀπόψεως, καθόσον ἀπαρτίζουν τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῶν κυριωτέρων πετρωμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ φυσικά των γνωρίσματα, τὰ ὀρυκτὰ ταῦτα διακρίνονται ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἰδίου χαρακτηριστικοῦ χρώματος, διότι τὸ χρῶμα, τὸ ὁποῖον ἑκάστοτε παρουσιάζουν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ξένας προσμείξεις. Ἐπίσης κατὰ κανόνα δὲν ἔχουν λάμψιν μεταλλικήν, εἶναι διαφανῆ ἢ διαφώτιστα καὶ παρουσιάζουν σχετικῶς μεγάλην σκληρότητα. Μερικὰ ἐκ τῶν ὀρυκτῶν τούτων, λόγῳ τῆς μεγάλης των σκληρότητος καὶ τῶν ἄλλων σπανίων φυσικῶν γνωρισμάτων, θεωροῦνται ὡς πολύτιμοι λίθοι.

Γ. Β.

— **πυριτικαὶ κονίαι** *[Ὀδοντιατρ.]*. Κονίαι ἔχουσαι βάσιν τὸ πυριτικὸν ἅλας καὶ ἀποτελοῦσαι πλαστικὸν ὑλικὸν πρὸς ἔμφραξιν (κυρίως τῶν προσθίων) ὀδόντων καὶ ἔχουσαι διαφόρους χρωματισμοὺς ὁμοίους πρὸς τοὺς τῶν φυσικῶν ὀδόντων. Εἰς τὴν βιομηχανίαν αἱ πυριτικαὶ κονίαι φέρονται ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς: *συνθετικὴ πορσελλάνη, ἐμφρακτικὴ πορσελλάνη, ἀδαμαντίνη, κρυστὸν κλπ.*

— **πυριτικὸν ἅλας** *[Χημ.]*· βλ. *πυρίτιον.*

— **πυριτικὸν ἄλευρον** (Kieselmehl), ἢ *κίζελγουρ* (Kieselguhr), ἢ *ἐγχυματογενῶν γῆ* (Infusorienerde) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενὲς ὀργανικῆς προελεύσεως. Συνίσταται κυρίως ἀπὸ πυριτικὰ κελύφη διατόμων καὶ σχηματίζει διαφόρους γεώδεις, συμπαγεῖς ἢ σαθρὰς καὶ ἀλευροειδεῖς μάζας. Εὑρίσκεται ἀναμεμιγμένον μὲ ἄμμον, περιέχει δὲ ἐνίοτε καὶ ὀργανικὰς προσμίξεις μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε καθίσταται καύσιμον. Ἄλλοτε παρουσιάζει περιεκτικότητα εἰς ἄργιλλον ἢ ἀσβέστιον, καθιστάμενον οὕτως ἀργιλλοῦχον ἢ ἀσβεστοῦχον. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶναι λευκόν, τεφρόν, ὑποκίτρινον, ὑπόφαιον καὶ ὑποπράσινον. Ἡ χρῆσις τοῦ πυριτικοῦ ἀλεύρου εὗρεν ἐφαρμογὴν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος. Ἰδίως ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν κατασκευὴν πυριμάχων λίθων, ἐκ τοιούτων δὲ λίθων κατεσκευάσθη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ ὁ θόλος τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ σπουδαιοτέρα ὅμως χρησιμοποίησις αὐτοῦ ἐγένετο ἀπὸ τῶν μέσων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς δυναμίτιδος. Διότι τὸ πυριτικὸν ἄλευρον ἐμφανίζει ἐξαιρετικὰς ἰδιότητας, ὡς εἶναι τὸ μικρόν του εἰδικὸν βάρος, τὸ πορῶδες αὐτοῦ, ἡ μεγάλη ἀπορροφητικὴ ἱκανότης, ἡ μικρὰ ἀγωγιμότης εἰς τὴν θερμότητα καὶ τὸν ἠλεκτρισμόν, καθὼς καὶ ἡ ἀντοχὴ εἰς τὸ πῦρ καὶ ἡ ἀντίστασις πρὸς τὰ ὀξέα. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς πίσσης, τῶν τσιμέντων καὶ ὡς μέσον ἀπομονωτικόν. Ἀπαντᾷ σχηματισμένον ἐντὸς τριτογενῶν ἢ διλουβιακῶν ἢ ἀλλουβιακῶν ἀποθέσεων εἰς διάφορα τμήματα τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν κ. ἀ.

Γ. Β.

— **πυριτικὸν κάλιον** *[Χημ.]*· βλ. λ. *κάλιον* (τ. ΙΓ', σ. 553 γ').

— **πυριτικὸν ὀξὺ** *[Χημ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ διοξειδίου τοῦ πυριτίου (βλ. λ. *πυρίτιον*).

— **πυριτικοῦ ὀξέος ἐστέρες** *[Χημ.]*· βλ. *ἐστέρες.*

πυριτιοβολφραμικὸν ὀξὺ *[Χημ.]*· βλ. λ *βολφράμιον.*

πυριτιομαγγάνιον (τό). Κρᾶμα ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν πυριτιοσιδηρελίων σιδήρου, ἄνθρακος, μαγγανίου καὶ πυριτίου, ἔχον τὴν μορφὴν εἰδικῶν χυτοσιδήρων καὶ περιέχον μαγγάνιον ἄνω τῶν 70 %, πυρίτιον ἀπὸ 20 % μὲ ὀλίγον σίδηρον καὶ ἄνθρακα. Εἶναι ἴδιος πυριτιωμάτων τοῦ μαγγανίου τῆς μορφῆς Si, Mn, ἢ Si Mn_2 καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῆς παρασκευῆς τοῦ χάλυβος διὰ τὰς σπουδαίας ἀποξειδωτικὰς ἰδιότητας αὐτῶν. Παρασκευάζονται εἰς ἠλεκτρικὰς καμίνους διὰ συντήξεως καταλλήλων μαγγανιούχων καὶ πυριτιούχων μεταλλευμάτων.

Θ. Χ.

Digitized by Google

πυρίτιον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον, ἔχον σύμβολον Si (ἐκ τοῦ λατ. Silicium) καὶ ἀτομικὸν βάρος 28,30. Εἶναι μέταλλον ἐμφανιζόμενον ὑπὸ ἄμορφον καὶ πιθανῶς πλείονας κρυσταλλικὰς μορφάς.

Τὸ *ἄμορφον πυρίτιον* εἶναι καστανή, εἰς τὸ ὕδωρ ἀδιάλυτος, ὑγροσκοπικὴ κόνις, ἀποδίδουσα τὸ ὕδωρ κατὰ τὴν ἐρυθροπύρωσιν. Ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 15° 2,35. Καίεται εἰς τὸν ἀέρα δυσκόλως, εἰς ρεῦμα ὀξυγόνου εὐκολώτερον καὶ τελείως κατὰ τὴν ἐρυθροπύρωσιν ὑπὸ σχηματισμὸν φλογὸς πρὸς διοξείδιον τοῦ πυριτίου. Εἰς συνήθη θερμοκρασίαν καίεται ἐν τῷ φθορίῳ, τὸ χλώριον δρᾷ εἰς 450°, τὸ βρώμιον εἰς 500° καὶ τὸ θεῖον εἰς 600°. Οἱ ὑδρατμοὶ ἀντιδρῶσι μετὰ τοῦ πυριτίου εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς ἐρυθροπυρώσεως ἐκλυομένου ὑδρογόνου:

$$Si + 2H_2O = SiO_2 + 2H_2$$

Τὰ ὑδατικὰ διαλύματα τῶν ὀξέων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ πυκνοῦ ὑδροφθορικοῦ ὀξέος εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 100°, εἶναι ἄνευ ἐπιδράσεως καὶ μόνον μεῖγμα νιτρικοῦ ὀξέος καὶ ὑδροφθορικοῦ ὀξέος διαλύει τὸ πυρίτιον ὑπὸ ἰσχυρὰν ἀνάπτυξιν ἀερίων. Ὑδατικὸν διάλυμα ὑδροξειδίου τοῦ νατρίου διαλύει τὸ ἄμορφον πυρίτιον ὑπὸ ἔκλυσιν ὑδρογόνου.

Τὸ *κρυσταλλικὸν πυρίτιον* ἀποτελεῖ σιδηρομελανὰ ἀδιαφανῆ ὀκταεδρικὰ φυλλίδια καὶ πίνακας τοῦ κανονικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, σκληρότητος 7 καὶ εἰδικοῦ βάρους 2,39. Τὸ κρυσταλλικὸν πυρίτιον ἄγει τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ὅπως ὁ γραφίτης. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως ἔχει τὰς αὐτὰς πρὸς τὸ ἄμορφον ἰδιότητας, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὅλαι αἱ ἀντιδράσεις, λόγῳ τῆς ὀλιγώτερον λεπτῆς κατανομῆς αὐτοῦ, βαίνουσι βραδύτερον.

Τὸ πυρίτιον εἶναι, ὡς ὁ ἄνθραξ, συνήθως τετρασθενές, ρέπει ὅμως καὶ πρὸς σχηματισμὸν ἑνώσεων ὡς δι— ἢ τρισθενὲς στοιχεῖον, ὅπως λ. χ. ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εὐκόλως ὀξειδωσίμων ἑνώσεων αὐτοῦ μετὰ ὑδραγόνου, χλωρίου καὶ φθορίου. Ἡ τάσις τοῦ πυριτίου πρὸς σχηματισμὸν ἰδίων ἁπλῶν ἰόντων εἶναι μικρά, ἐνῷ ἀντιθέτως σχηματίζει εὐκολώτατα πολυάριθμα σύμπλοκα ἀνιόντα, περιέχοντα τὸ πυρίτιον ἡνωμένον μετ' ἄλλων ἀτόμων ἢ ὁμάδων. Τὸ πυρίτιον σχηματίζει, ἀναλόγως πρὸς τὸν ἄνθρακα τῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων, παρόμοια σώματα, ὡς λ.χ. τὸ *σιλικομεθάνιον* (ὑδροπυρίτιον SiH_4), περαιτέρω *σιλικοαιθάνιον* Si_2H_6, *σιλικομυρμηκικὸν ὀξύ, σιλικοξαλικὸν ὀξύ, σιλικοπροπιονικὸν ὀξὺ* κλπ. Ὅλα ὅμως τὰ σώματα ταῦτα οὐδὲν ἔχουσι τεχνικὸν ἐνδιαφέρον.

Τὸ πυρίτιον ἔχει μεγάλην συγγένειαν πρὸς τὸ ὀξυγόνον, δι' ὃ καὶ τὸ ὀξείδιον τοῦ πυριτίου εἶναι λίαν ἀνθεκτικὸν καὶ εἰς λίαν ὑψηλὰς θερμοκρασίας. Περαιτέρω τὸ πυρίτιον ἑνοῦται εὐκόλως μὲ ἄλλα στοιχεῖα καὶ γενικῶς εὐκολώτερον καὶ εἰς κατωτέρας θερμοκρασίας μετὰ τῶν μεταλλοειδῶν παρὰ μετὰ τῶν μετάλλων, ἐξ οὗ συνάγεται καὶ ὁ ἠλεκτροθετικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ. Τὸ πυρίτιον ἀνεκάλυψε πρῶτος ὁ Berzelius τῷ 1810 εἰς τὴν μετ' ὀξυγόνου ἕνωσιν αὐτοῦ, τὸ πυριτικὸν ὀξύ, τὴν καθαρὰν δὲ αὐτοῦ παρασκευὴν ἐπέτυχεν ὁ ἴδιος τῷ 1823 διὰ τῆς ἐπιδράσεως καλίου ἐπὶ φθοριοπυριτικοῦ καλίου.

Ἐμφάνισις. Τὸ πυρίτιον δὲν ἀπαντᾷ ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει εἰς τὴν φύσιν, ἀντιθέτως ὅμως τὸ ὀξείδιον αὐτοῦ (διοξείδιον τοῦ πυριτίου, πυριτικὸν ὀξὺ) εἶναι σπουδαιότατον συστατικὸν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς εἴτε ὡς τοιοῦτον εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἁλάτων αὐτῶν καὶ κυρίως τῶν μετ' ἀλκαλίων καὶ ὀλιγώτερον τῶν μετ' ἀσβεστίου, μαγνησίου, ἀργιλλίου ἢ σιδήρου. Περαιτέρω τὸ πυριτικὸν ὀξὺ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον συστατικὸν τῶν πλείστων φυτῶν, ὡς λ. χ. τῶν σιτηρῶν κ.λ.π. Ἐπίσης εἰς τοὺς συνεκτικοὺς ἱστοὺς τοῦ ζωϊκοῦ σώματος εὑρίσκονται ἑνώσεις τοῦ πυριτίου.

Παραλαβή. Αἱ παλαιότεραι μέθοδοι παραλαβῆς τοῦ ἀμόρφου πυριτίου δι' ἀναγωγῆς τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος διὰ μετάλλων, ὡς π. χ. μαγνησίου, ψευδαργύρου καὶ ἀργιλλίου ἢ τῶν ἀλογονούχων ἑνώσεων τοῦ πυριτίου διὰ μετάλλων τῆς ὁμάδος τῶν ἀλκαλίων σήμερον ἔχουσι μόνον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐν τῇ πράξει σήμερον ἡ παρασκευὴ τοῦ πυριτίου γίνεται ἀποκλειστικῶς δι' ἀναγωγῆς τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος εἰς ἠλεκτρικὰς καμίνους.

Χρησιμοποίησις. Τὸ πυρίτιον χρησιμοποιεῖται ὡς προσθήκη εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ σιδήρου καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ *σιδηροπυριτίου*, περαιτέρω ὡς ἀναγωγικὸν μέσον ἄνευ τοῦ ἀργιλλίου. Ἡ προσθήκη ἀσβεστίου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐπαυξάνει τὴν δραστικότητα. Ἡ κυρία χρησιμοποίησις τοῦ πυριτίου εἶναι πρὸς παραγωγὴν ὑδρογόνου ἐκ τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον εὐκολώτατα ἀποσυνθέτει παρουσίᾳ μάλιστα μικρᾶς ποσότητος ἀλκαλίου, ἔχει δὲ μάλιστα διὰ στρατιωτικοὺς σκοποὺς τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀκινδύνου καὶ εὐκόλου μεταφορᾶς.

Ἀνάλυσις. Τὸ πυρίτιον προσδιορίζεται ὡς SiO_2, ποιοτικῶς δὲ ἀνιχνεύεται ἐκ τοῦ πυριτικοῦ σκελετοῦ, ὅστις σχηματίζεται εἰς τὸν φωσφορικὸν μαργαρίτην. Ἡ καθαρότης τοῦ κατὰ τὸν ποσοτικὸν προσδιορισμὸν λαμβανομένου πυριτικοῦ ὀξέος ἐξελέγχεται δι' ἐπιδράσεως ὑδροφθορικοῦ ὀξέος.

Πυριτίου κράματα. Ἐκ τῶν κραμάτων τοῦ πυριτίου τὴν πρώτην σημασίαν ἔχει τὸ *σιδηροπυρίτιον* καὶ μικροτέραν τὸ *ἀσβεστιοπυρίτιον* καὶ τὸ *χαλκοπυρίτιον*.

Ἀσβεστιοπυρίτιον. Εἰς τὴν βιβλιογραφίαν ἀναφέρονται αἱ ἑνώσεις Ca_3Si_2 καὶ $CaSi_2$, δυνάμεναι νὰ ληφθῶσι διὰ συντήξεως τῶν συστατικῶν των στοιχείων. Λαμβάνεται τὸ τεχνικὸν ἀσβεστιοπυρίτιον διὰ συντήξεως μίγματος ἀσβέστου καὶ πυριτίου. Ὑπεδείχθη ὡς εὐθηνότερον πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ *θερμίτου*.

Σιδηροπυρίτιον. Εἰς τὴν βιβλιογραφίαν ἀναφέρονται αἱ ἑνώσεις Fe_2Si, Fe_3Si_2, FeSi καὶ $FeSi_2$. Τὸ τεχνικὸν σιδηροπυρίτιον περιέχει ἐπὶ περιεκτικότητος εἰς Si 20 % μόνον τὸ Fe_2Si, ἐπὶ 20—30 % Si τὰ Fe_2Si καὶ FeSi, ἐπὶ 33—50 % τὰ FeSi καὶ $FeSi_2$ καὶ ἐπὶ πυριτίου ἄνω τοῦ 50 % τὸ $FeSi_2$ καὶ ἐλεύθερον πυρίτιον. Αἱ ἰδιότητες τοῦ τεχνικοῦ σιδηροπυριτίου κανονίζονται ἐκ τῆς περιεκτικότητος εἰς πυρίτιον. Ἡ παρασκευὴ τῶν μικρᾶς εἰς πυρίτιον περιεκτικότητος εἰδῶν τοῦ σιδηροπυριτίου γίνεται εἰς τὰς ὑψηλὰς καμίνους, τῶν δὲ μεγάλης (ἄνω τοῦ 20 %) εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς καμίνους, αἱ δὲ χρησιμοποιούμεναι πρῶται ὗλαι εἶναι ἄνθραξ, χαλαζίας, σιδηροῦχος ὕλη καὶ ἠλεκτρόδια. Ἡ μεγίστη χρησιμοποίησις τοῦ σιδηροπυριτίου γίνεται εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος, διότι τὸ πυρίτιον παρέχει εἰς τὸν σίδηρον πολυτίμους ἰδιότητας.

Χαλκοπυρίτιον. Εἶναι κρᾶμα χαλκοῦ μὲ 10—50 % πυριτίου, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀποξείδωσιν κατὰ τὴν παρασκευὴν μεγάλης περιεκτικότητος κραμάτων τοῦ χαλκοῦ. Περιέχει κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Lebeau τὴν ἕνωσιν Cu_4Si.

Πυριτίου ἑνώσεις. Ἡ ἐξαιρετικῶς σπουδαιοτάτη ἕνωσις τοῦ πυριτίου εἶναι τὸ διοξείδιον τοῦ πυριτίου (πυριτικὸν ὀξύ), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ περίπου τὰ 58,2 % τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Τὸ πυριτικὸν ὀξὺ ἀπαντᾷ τόσον ὑπὸ ἐλευθέραν μορφὴν ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἁλάτων (πυριτικῶν ἁλάτων) εἰς πολυάριθμα ὀρυκτὰ καὶ πετρώματα. Τὸ *ἀνθρακοπυρίτιον* περιεγράφη ἤδη (Δ, 738 β). Ἐκ τῶν λοιπῶν ἑνώσεων τοῦ πυριτίου αἱ σπουδαιότεραι εἶναι:

Τὰ *πυριτιοχλωρίδια*. Ἐκ τούτων καλῶς καθωρισθέντα εἶναι τὸ πυριτιοτετραχλωρίδιον $SiCl_4$, τὸ πυριτιοχλωρίδιον Si_2Cl_6 καὶ τὸ πυριτιοκταχλωρίδιον Si_3Cl_8, ἐξ ὧν σπουδαιότερον εἶναι τὸ τετραχλωρίδιον. Τὸ πυριτιοτετραχλωρίδιον ἢ ἁπλῶς χλωλιοῦχον πυρίτιον $SiCl_4$ εἶναι ἄχρουν, εὐκίνητον εἰς 56°,9 βράζον ὑγρόν, εἰδικοῦ βάρους 1,5, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν ὑγρὸν ἀέρα καπνίζει. Προκύπτει κατὰ τὴν ἐπίδρασιν χλωρίου ἐπὶ μίγματος διοξειδίου τοῦ πυριτίου καὶ ἄνθρακος καὶ δύναται ἐπίσης νὰ ληφθῇ καὶ δι' ἐπιδράσεως χλωρίου ἐπὶ τεχνικοῦ 50 % σιδηροπυριτίου. Ἐχρησιμοποιήθη ὅπως καὶ τὸ τιτανοχλωρίδιον ὡς νεφογόνον διὰ τὰ πλοῖα καὶ τὰ χαρακώματα ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν.

Πυρίτιον ὑδρογονοῦχον ἢ *ὑδροπυρίτιον* SiH_4. Ἀέριον ἄχρουν, δυσαρέστου ὀσμῆς, ἀναφλεγόμενον ἐν τῷ ἀέρι. Σχηματίζεται κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐπὶ πυριτιομαγνησίου. Κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν σχηματίζονται εἰς μικρὰς ποσότητας καὶ ἄλλαι ὑδρογονοῦχοι ἑνώσεις τοῦ πυριτίου, ἀνάλογοι πρὸς τοὺς ὑδρογονάνθρακας, ἔχουσαι τοὺς τύπους Si_2H_6, Si_3H_8, Si_4H_{10}, Si_5H_{12} καὶ Si_6H_{14}, ἅπασαι ἀέρια δύσοσμα, ἀναφλεγόμενα ἐν τῷ ἀέρι.

Πυριτιοφθορίδιον ἢ *φθοριοῦχον πυρίτιον* SiF_4. Παράγεται κατὰ τὴν ἐπίδρασιν πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ μείγματος πυριτικοῦ ὀξέος καὶ φθοριούχου ἀσβεστίου. Ἀποπνικτικὸν ἀέριον ἀποσυντιθέμενον ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ὕδατος εἰς πυριτικὸν ὀξὺ καὶ ὑδροφθοριοπυριτικὸν ὀξύ.

Ὑδροφθοριοπυριτικὸν ὀξὺ H_2SiF_6. Διβασικὸν ὀξὺ σχηματιζόμενον κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ὕδατος ἐπὶ φθοριούχου πυριτίου

$$3\,SiF_4 + 3H_2O = 2H_2SiF_6 + H_2SiO_3$$

Εὑρίσκεται εἴτε ὡς ὑδατικὸν διάλυμα εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν ἁλάτων. Βιομηχανικῶς παράγεται ὡς παραπροϊὸν τῆς βιομηχανίας τῶν ὑπερφωσφορικῶν λιπασμάτων, λαμβανόμενον δι' ἀπορροφήσεως τῶν ἐκλυομένων SiF_4 καὶ HF ἐντὸς ὕδατος. Τὸ ὑδροφθοριοπυριτικὸν ὀξὺ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀπολυμαντικὸν εἰς τὴν ζυθοποιίαν κ.ἄ., τὰ δὲ ἅλατα αὐτοῦ, καὶ κυρίως τὸ μετὰ νατρίου, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ὑαλουργίαν πρὸς παρασκευὴν τοῦ τεχνητοῦ κρυολίθου, πρὸς παρασκευὴν ἐσμαλτωμένων ἀντικειμένων κλπ.

Πυριτίου ὀξείδια. Τὸ πυρίτιον ἑνοῦται μετ' ὀξυγόνου πρὸς ὀξείδια διαφόρου βαθμοῦ ὀξειδώσεως. Τὸ ὀξείδιον τοῦ πυριτίου SiO δὲν παρεσκευάσθη ἐν καθαρᾷ καταστάσει, ἀντιθέτως ὅμως παρεσκευάσθησαν τὸ $SiO.H_2O$ καὶ τὸ $Si_2O.O_2H$. Ἐκεῖνο ὅμως ἐκ τῶν ὀξειδίων, ὅπερ ἔχει ἐκτάκτως μεγάλην σημασίαν, εἶναι τὸ πλουσιώτερον εἰς ὀξυγόνον, ἤτοι τὸ *διοξείδιον τοῦ πυριτίου*, τὸ ὁποῖον ἐν ἀνύδρῳ καταστάσει εἶναι ἀνθεκτικώτατον καὶ δὲν σχηματίζει ὑδρίτας σταθερᾶς συστάσεως, ἀλλὰ ἄνυδρα καὶ ἔνυδρα ἅλατα τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος.

Τὸ *ὀξείδιον τοῦ πυριτίου* SiO λαμβάνεται διὰ μερικῆς ἀναγωγῆς τοῦ διοξειδίου τοῦ πυριτίου καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς μικρὰ ποσὰ εἰς ἐλαιοχρώματα καὶ μέσα στιλβώσεως.

Τὸ *διοξείδιον τοῦ πυριτίου* ἢ *πυριτικὸν ὀξὺ* SiO_2 εἶναι ἡ σπουδαιοτάτη ἐξ ὅλων τῶν ἑνώσεων τοῦ πυριτίου, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον συστατικὸν τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ ἀπαντᾷ ὑπὸ μεγάλην σειρὰν μορφῶν, αἵτινες δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας, ἤτοι τὰ ἄνυδρα καὶ τὰ ἔνυδρα πυριτικὰ ὀξέα.

Εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *ἀνύδρων πυριτικῶν ὀξέων* κατατάσσονται τρεῖς κατηγορίαι, ἤτοι:

1) Τὸ κρυσταλλικὸν πυριτικὸν ὀξὺ ὑψηλοῦ εἰδικοῦ βάρους. Ἐνταῦθα ἀνήκει ὁ *χαλαζίας*, ἡ σπουδαιοτάτη καὶ παλαιότερον γνωστὴ ἕνωσις τοῦ πυριτίου καὶ αἱ διάφοροι αὐτοῦ μορφαί, ὡς λ.χ. ἡ *ὀρεία κρύσταλλος*, ὁ *ἀμέθυστος*, ὁ *καπνίας*, τὸ *πράσινον τοπάζιον*, ὁ *χαλκηδόνιος*, ὁ *καρνεόλης*, ὁ *ἀχάτης*, ὁ *ἴασπις*, ὁ *ὄνυξ* κλπ. Πολλὰ ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἡμιπολυτίμους λίθους.

2) Τὸ κρυσταλλικὸν πυριτικὸν ὀξὺ χαμηλοῦ εἰδικοῦ βάρους. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ὁ *τριδυμίτης* καὶ ὁ *χριστοβαλίτης*.

3) Τὸ ἄμορφον πυριτικὸν ὀξύ. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι τὸ ὑαλῶδες πυριτικὸν ὀξὺ τὸ λαμβανόμενον διὰ τήξεως ἄλλων διαφόρων μορφῶν (χαλαζιακὴ ὕαλος) καὶ ὁ πυρωθεὶς ἀνυδ.ίτης τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος, ὅστις προκύπτει ἐκ τῆς ἀφυδατώσεως τοῦ ἐνύδρου πυριτικοῦ ὀξέος. *Ἔνυδρον πυριτικὸν ὀξύ*. Τὸ πυριτικὸν ὀξὺ δὲν σχηματίζει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα ὀξέα, ὡρισμένους ὑδρίτας, ἀλλ' ἡ σχέσις μεταξὺ ὕδατος καὶ πυριτικοῦ ὀξέος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς συνθήκας, ὡς ἡ ὑγρασία τοῦ ἀέρος καὶ ἡ θερμοκρασία. Οἱ ὑδρῖται δὲν εἶναι κρυσταλλικοὶ ἀλλ' ἀποτελοῦν ζελατινώδεις ἢ ὀγκώδεις μάζας καὶ δὲν ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ πεπολωμένου φωτός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὀρείαν κρύσταλλον. Τὸ ἔνυδρον πυριτικὸν ὀξὺ παρέχει κολλοειδῆ διαλύματα. Πρὸς ἐπεξήγησιν τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς τῶν ὑδριτῶν τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος παραδεχόμεθα ὅτι οὗτοι προκύπτουσιν ἐξ ἑνώσεως ἑνὸς ὡρισμένου ἀριθμοῦ μορίων *ὀρθοπυριτικοῦ ὀξέος* (H_4SiO_4) ἢ *μεταπυριτικοῦ ὀξέος* (H_2SiO_3) τῇ ἀποσπάσει ἑνὸς ἢ πλειόνων μορίων ὕδατος, ὁπότε προκύπτουσιν ὡς ἐνδιάμεσα μέλη τὰ *πολυπυριτικὰ ὀξέα* ($xSiO_2.yH_2O$), τῶν ὁποίων παράλληλα θεωροῦνται τὰ φυσικὰ πυριτικὰ ἅλατα.

Τὸ ἔνυδρον πυριτικὸν ὀξὺ ἀπαντᾷ ἐν τῇ φύσει ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν *τὸν ὀπάλιον, τὴν γῆν ἐκ διατόμων* (ἢ Kieselgur) κλπ.

Τὸ πυριτικὸν ὀξὺ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς χαλαζιακῆς ἄμμου πρὸς παρασκευὴν τῆς ὑάλου, τῆς χαλαζιακῆς ὑάλου, τῶν ἐμαγιέ, τῶν κεραμικῶν χρωμάτων, τῶν τεχνητῶν λίθων, τῶν τούβλων καὶ τοῦ τσιμέντου, ὡς ὑλικῶν κατασκευῆς θερμαστρῶν καὶ κεραμικῶν προϊόντων διαφόρων εἰδῶν. Λόγῳ τῆς σκληρότητός του ὁ χαλαζίας χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ μέσα ἀκονίσματος καὶ καθαρισμοῦ, πρὸς θάμβωσιν τῆς ὑάλου καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χρήσεις.

Πυριτικὰ ἅλατα. Οὕτω καλοῦνται τὰ ἅλατα τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν ἁπλουστάτην αὐτῶν μορφὴν ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὸν τύπον:

$$MeO.SiO_2 \text{ ἢ } 2\,MeO.SiO_2$$

Τὰ πυριτικὰ ἅλατα ἀπαντῶσιν ἀφθονώτατα διαδεδομένα ἐν τῇ φύσει. Ἐν τοῖς κατωτέρω θὰ ἀναφέρωμεν τὰ σπουδαιότερα διὰ τὴν πρᾶξιν ἐκ τῶν πυριτικῶν ἁλάτων.

Πυριτικὰ ἀργίλλια. Ταῦτα διακρίνονται εἰς ἄνυδρα καὶ ἔνυδρα, ἐξ ὧν, λόγῳ τῆς διαδόσεώς των ἐν τῇ φύσει, τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ δεύτερα. Εἰς τὰ ἄνυδρα ἀνήκουσιν ὁ *σιλλιμανίτης*, ὁ *ἀνδαλουσίτης*, ὁ *δισθενής*, τὸ *τοπάζιον* κλπ. Εἰς τὰ ἔνυδρα ἀνήκουσιν ὁ *καολινίτης*, ὁ *καολίνης*, ἡ *ἄργιλλος*, ὁ *νατρόλιθος*, ὁ *λεπιδόλιθος*, ὁ *γρανάτης*, ὁ *λευκίτης*, τὸ *ὀρθόκλαστον*, ὁ *ἀλβίτης*, οἱ *ζεόλιθοι* κλπ.

Πυριτικοὶ μόλυβδοι· βλ. λ. *μόλυβδος*.

Πυριτικὰ ἀσβέστια. Ταῦτα ἔχουσι σημασίαν διά τινα τεχνικὰ προϊόντα, ὡς τὸ τσιμέντον.

Πυριτικὸν κάλιον· βλ. λ. *κάλιον*.

Πυριτικὰ μαγνήσια· βλ. λ. *μαγνήσιον*.

Πυριτικὰ νάτρια. Ταῦτα λαμβάνονται διὰ συντήξεως πυριτικοῦ ὀξέος μετὰ σόδας. Ἐνταῦθα ἀνήκει σπουδαιότατον διὰ τὴν πρᾶξιν προϊόν, ἡ *ὑδρύαλος* (βλ.λ.).

Πυριτίου ἑνώσεις ὀργανικαί. Τὸ πυρίτιον σχηματίζει ἀναλόγους πρὸς τὸν ἄνθρακα ἑνώσεις μετ' ἀλκυλίων, ὡς λ. χ. τὸ *πυριτιοτετρααιθύλιον* ἢ *τετρασιλικοεννεάνιον* $Si(C_2H_5)_4$, ἕνωσιν ἀνάλογον πρὸς τὸ *ἐννεάνιον*, τὸ *πυριτιοτετραμεθύλιον* ἢ *τετραμεθυλοσιλικάνιον* $Si(CH_3)_4$ κλπ. (τοὺς ἐστέρας τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος βλ. εἰς λ. *ἐστέρες*).

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

πυριτιοτανταλικὸν ***ὕττριον*** (Yttriumsilikotantalat) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν σπάνιον, ἀποτελοῦν τανταλικὸν ἅλας τοῦ ὑττρίου πυριτιοῦχον. Προϊὸν ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ ἔνυδρον εἶναι ὁ ἀρρενίτης.

Γ. Β.

Digitized by Google

πυριτιοσπιγγέλια (τά). Μέταλλον ἔχον κατοπτρικὴν λάμψιν, ὡς εἶναι οἱ χυτοσίδηροι οἱ περιέχοντες ἀναλογίαν πολὺ σημαντικὴν μαγγανίου, εἰδικοὶ χυτοσίδηροι ἤτοι κράματα σιδήρου, ἄνθρακος, μαγγανίου καὶ πυριτίου ὀνομαζόμενα καὶ *σιδηροπυριτιομαγγάνια*, περιέχουσιν 20 ἕως 25 % μαγγάνιον, πυρίτιον 2 ἕως 3 %, σίδηρον 60 ἕως 68 %, καὶ ἄνθρακα. Τὰ *ἠλεκτροπυριτιοσπιγγέλια* περιέχουσι περισσότερον πυρίτιον ἕως 25 % καὶ μαγγάνιον μέχρις 60 %. Καλοῦνται δ' οὕτω, διότι παρασκευάζονται εἰς ἠλεκτρικὰς καμίνους. Τὰ πρῶτα παρασκευάζονται καὶ εἰς ὑψικαμίνους διὰ συντήξεως καταλλήλων μαγγανιούχων καὶ πυριτιούχων μεταλλευμάτων σιδήρου. Ἔχουσιν ἐποξειδωτικὰς ἰδιότητας καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἀποφυγὴν φυσαλίδων κατὰ τὴν χύσιν χαλυβδίνων τεμαχίων καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν εἰδικῶν χαλύβων. Τὰ *πυριτιομαγγάνια* ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Τὰ tantiron, duriron, ironae (iron ἀγγλ.=σίδηρος) εἶναι κράματα συστάσεως πυριτίου 14 ἕως 15 %, μαγγανίου 0,5 ἕως 2,5 %, ἄνθρακος 0,2 ἕως 1,5 %, παρουσιάζοντα μεγάλην ἀντίστασιν εἰς τὴν ὑπὸ ἰσχυρῶν ὀξέων διάβρωσιν καὶ χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ συγκέντρωσιν τῶν ὀξέων.

πυριτιοχάλυψ (ὁ). Τὸ πυρίτιον ἀποτελεῖ πάντοτε συστατικὸν τοῦ χάλυβος εἰς μικρὰν ποσότητα (0,1 %) ὁπότε δὲν ἔχει σημαντικὴν ἐπίδρασιν. Ὅταν αὐξάνῃ ἡ περιεκτικότης εἰς πυρίτιον, τὸ ὅριον θραύσεως κατ' ἐφελκυσμὸν R αὐξάνει καὶ ὁ ἱστὸς γίνεται περλιτικὸς καὶ ἰνώδης. Ἄνω τῶν 5 % πυριτίου ἐμφανίζεται ὡς γραφίτης, διότι τὸ πυρίτιον ἐλαττώνει τὴν ἕλξιν τοῦ σιδήρου πρὸς τὸν ἄνθρακα, ὅστις ἐλευθεροῦται ὑπὸ μορφὴν γραφίτου, καθιστῶντος τοὺς χάλυβας εὐθραύστους. Διὸ καὶ οἱ πυριτιοχάλυβες δὲν πρέπει νὰ περιέχωσιν ἄνω τῶν 5 % πυριτίου.

Τὸ πυρίτιον ἀνυψώνει τὸ κρίσιμον $α_3$ μέχρις ἐξαφανίσεως αὐξανομένης τῆς ἀναλογίας τοῦ πυριτίου, καὶ τὸ σημεῖον $α_1$ ἐξαφανιζόμενον ἐπίσης. Τὸ σημεῖον $α_2$ κατέρχεται σὺν τῇ αὐξήσει τῆς ἀναλογίας εἰς πυρίτιον. Εἶναι τὸ μόνον σημεῖον μετατροπῆς, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται ὅταν τὸ πυρίτιον εἶναι ἀρκετὸν εἰς χάλυβας ὀλίγον ἀνθρακωματικούς. Τὸ πυρίτιον αὐξάνει τὸ ὅριον ἀντοχῆς κατ' ἐφελκυσμὸν R, τὸ ἐλαστικὸν ὅριον E, καὶ τὴν σκληρότητα, ἀλλ' ἐλαττώνει τὴν ἐπιμήκυνσιν A % εἰς χάλυβας εἴτε ὡς ἔχουσιν εἴτε ἀνοπτημένους εἴτε βεβαμμένους. Ἡ δυσθρυστότης ρ μέχρι 1.4 % πυριτίου μεταβάλλεται ἐλάχιστα, ἀλλ' ἐλαττοῦται ταχέως πέραν τῆς ἀναλογίας ταύτης. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις αὐξάνει ἀπὸ 16 μικροώμια διὰ 0,25 % πυριτίου εἰς 40 διὰ 1,70 %. Ἡ ὑστέρησις ἐλαττοῦται σημαντικῶς. Οἱ πυριτιοχάλυβες εἶναι κατάλληλοι: 1) Ὡς *χάλυβες ἐλατηρίων* ἕνεκα τῆς συγχρόνου αὐξήσεως τῶν R καὶ E, π.χ. χάλυψ παρέχων ἄνθρακα 0,4 ἕως 0,5 %, πυρίτιον 1,2 ἕως 1,5, ἔχει μετὰ ἀνόπτησιν R=80 χλγρ. κατὰ χλστ.^{2}, E=50, A %=15. 2) Ὡς *χάλυβες ἐλασμάτων* ἠλεκτρικῶν κινητήρων καὶ γενετειρῶν, λόγῳ τῆς μειώσεως τῶν ρευμάτων Φουκὼ ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς ἀντιστάσεως καὶ τῶν ἀπωλειῶν ἐξ ὑστερήσεως, χρησιμοποιοῦνται χάλυβες περιέχοντες ἄνθρακα 0,1 ἕως 0,04 % καὶ πυρίτιον 3 ἕως 5 %. 3) Ὡς *μαγγανιοπυριτιοχάλυψ* ἐξαιρέτου ποιότητος διὰ τὸ μέγα ἐλαστικὸν ὅριον αὐτῶν. Οἱ πυριτιοχάλυβες χρησιμοποιοῦνται μεγάλως ἐν ταῖς κατασκευαῖς ὡς χάλυβες ἐλατηρίων, οἱ μαγγανιοῦχοι δι' ὀδοντωτοὺς τροχοὺς καὶ ἄξονας, διότι εἶναι σχετικῶς ὀλιγοδάπανοι, ἀλλ' ἡ θερμικὴ κατεργασία αὐτῶν εἶναι λεπτή, ἀντικαθιστῶσι δὲ ἐν μέρει τοὺς νικελιοχρωμιούχους χάλυβας. θ. χ.

πυρῖτις, —*δος* (ἡ). Καλεῖται οὕτω κυρίως ἡ ἐξ ἄνθρακος, θείου καὶ νίτρου ἀποτελουμένη γνωστὴ ἐκρηκτικὴ ὕλη (κοιν. μπαρούτι). Ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν καλεῖται πυρῖτις πᾶσα στερεὰ ἐκρηκτικὴ ὕλη, χρησιμεύουσα πρὸς γέμισμα πυροβόλων ὅπλων μικροῦ ἢ μεγάλου διαμετρήματος. Πυρίτιδος διακρίνομεν δύο κυρίως εἴδη, ἤτοι τὴν μελανὴν πυρίτιδα καὶ τὴν ἄκαπνον πυρίτιδα.

A) ***Μελανὴ πυρῖτις.*** Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιοτέραν ὅλων τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, σήμερον ὅμως ἡ χρῆσις αὐτῆς ὑπεχώρησε πρὸ τῶν νεωτέρων ἀκάπνων πυριτίδων καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται ἢ μόνον ἐν μέρει εἰς τὰ κυνηγετικὰ ὅπλα, εἰς τὰ διάφορα πυροτεχνήματα καὶ μικράς τινας ἄλλας χρήσεις.

Ἡ μελανὴ πυρῖτις δὲν εἶναι χημικῶς ἑνιαῖον σῶμα, ἀλλὰ στενὸν μῖγμα νίτρου, θείου καὶ ξυλάνθρακος εἰς ἀναλογίαν περίπου 6 : 1 : 1 κατὰ βάρος. Εἰς δείγματα πυρίτιδος παλαιοτέρων χρόνων συναντῶμεν ἀκόμη μεγαλυτέρας διακυμάνσεις τῶν ποσοτικῶν σχέσεων· ἐν τούτοις διὰ τῆς παρόδου τῶν ἐτῶν ἐξειλίχθησαν εἰς μᾶλλον σταθερὰν ἀναλογίαν τῶν συστατικῶν. Σήμερον εὑρίσκομεν γενικῶς τὴν ἀναλογίαν:

Νίτριον	74 —75	%
Θεῖον	10 —12,5	»
Ξυλάνθραξ	12,5—16	»
μὲ ὑγρασίαν	1 — 1,5	»

Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶναι καθαρῶς ἐμπειρική, ὑπὸ τῆς πείρας ὑποδειχθεῖσα, καὶ μόνον δι' εἰδικοὺς σκοποὺς γίνονται μεταβολαὶ τῶν ἀναλογιῶν μειουμένης τῆς περιεκτικότητος εἰς νίτρον, αὐξανομένου τοῦ θείου καὶ ἀντικαθισταμένου ἑνὸς μέρους τοῦ ἄνθρακος δι' ὑδατανθράκων.

Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα παρέχομεν τὸ μέγεθος τῶν κόκκων καὶ τὴν σύστασιν τῶν συγχρόνων μαύρων πυριτίδων ἐν Βελγίῳ, χώρᾳ ὁπόθεν ἔχομεν τὰς διεξοδικωτέρας ἀνακοινώσεις.

προσοχῆς ἵνα γίνῃ τοῦτο ταχέως καὶ ἄνευ κινδύνου διὰ τοὺς ἐργάτας. Τὸ θεῖον καὶ ὁ ἄνθραξ, ὡς καὶ τὸ θεῖον καὶ νίτρον, λειοτριβοῦνται συχνάκις ὁμοῦ, διότι τὸ θεῖον μόνον του θὰ συνεσφαιροῦτο. Ὅταν ἡ πρώτη ὕλη λειοτριβηθῇ τοιουτοτρόπως, ἀναμιγνύεται εἰς τὰς καταλλήλους ἀναλογίας εἰς τύμπανα ἐκ παχέος σολοδέρματος μὲ ξυλίνας σφαίρας. Ἡ οὕτω λαμβανομένη ἀπολελυμένη κόνις πυρίτιδος δὲν εἶναι ἀκόμη χρησιμοποιήσιμος κυνηγετικὴ πυρῖτις, ἀλλὰ μόνον κατάλληλος διὰ πυ-

Εἶδος	*Περίπου μέγεθος κόκκων εἰς mm*	*Σύστασις*			
		Νίτρον	*Θεῖον*	*Ἄνθραξ*	*Ὑδατάνθραξ*
Ἐκρηκτικὴ πυρῖτις	3	75	12	13	
Κυνηγίου πυρῖτις, 7 εἴδη	0,5—2	78	10	12	
Πολεμικὴ πυρῖτις } Πυρῖτις ὅπλων	1—1,5	} 75	12,5	12,5	
» πυροβόλων.... (3 εἴδη)	{ 1—2,5 6—10 13—16 }				
Πυρῖτις δι' ἐξαγωγὴν	3	68	10	22	
Ἀλευροπυρῖτις ἀπολελυμένη	οὐχὶ κοκκώδης	70	13	14	3 Ξυλάλευρον
» εἰς φυσίγγια	{ 12—13 cm μῆκος καὶ 18—20 mm διάμετρος }	70	13	14	3 Δεξτρίνη

Ἂν καὶ ἡ ἀναλογία τῶν συστατικῶν τοῦ μείγματος τῆς μελανῆς πυρίτιδος δὲν δύναται νὰ παρασχεθῇ δι' ἁπλῆς χημικῆς ἐξισώσεως, ἐν τούτοις εἶναι διηυκρινισμένος καλῶς ὁ ρόλος, ἑνὸς ἑκάστου τῶν διαφόρων συστατικῶν. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ νίτρου ὡς χορηγοῦ ὀξυγόνου συντηροῦντος καὶ κατευθύνοντος τὴν καῦσιν τῆς οὐσίας οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία· τὸ ζήτημα ὅμως τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῇ ἦτο πόσον νίτρον πρέπει νὰ προστίθεται εἰς ὡρισμένην ποσότητα θείου καὶ ἄνθρακος, ἵνα ἡ πυρῖτις προσλάβῃ τὸ μέγιστον τῆς ἐνεργείας. Κατόπιν ἐρευνῶν εὑρέθη ὅτι τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ὅταν ὑπάρχῃ ἀναλογία ἐκ 16 μορίων νίτρου, 16 ἀτόμων θείου καὶ 24 ἀτόμων ἄνθρακος (ὡς χημικῶς καθαροῦ ἄνθρακος ὑπολογιζομένου). Ἐπὶ σταθερᾶς περιεκτικότητος εἰς νίτρον καὶ θεῖον αὐξάνεται τὸ ποσὸν τῆς ἐνεργείας τῆς πυρίτιδος μὲ τὴν αὐξάνουσαν περιεκτικότητα εἰς ἄνθρακα. Ἐπὶ σταθερᾶς δὲ περιεκτικότητος εἰς νίτρον καὶ ἄνθρακα μειοῦται ἡ ἐνέργεια μὲ τὴν αὐξάνουσαν ποσότητα τοῦ θείου. Ἡ ἐκλυομένη ποσότης ἀερίου (ὁ εἰδικὸς ὄγκος τοῦ ἀερίου) αὐξάνεται μὲ αὐξανομένην περιεκτικότητα εἰς θεῖον καὶ ἄνθρακα, ἀλλὰ ἡ ἐκλυομένη ποσότης θερμότητος (θερμότης ἐκρήξεως) ἐλαττοῦται. Μεγίστη περιεκτικότης εἰς ἐνέργειαν ὅμως δὲν εἶναι τὸ σπουδαιότατον συστατικὸν διὰ μίαν ἐκρηκτικὴν ὕλην, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μελανῆς πυρίτιδος ὅμως ἐνδιαφερόμεθα μᾶλλον δι' εὔκολον ἀνάφλεξιν, ἥτις ἀναλόγως τῶν περιστάσεων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πλεονέκτημα ἢ ὡς μειονέκτημα. Μεῖγμα νίτρου καὶ ἄνθρακος εἶναι ὀλιγώτερον εὐκόλως ἀναφλέξιμον ἢ μεῖγμα τῶν δύο τούτων σωμάτων περιέχον καὶ θεῖον. Τὸ θεῖον μεσολαβεῖ εἰς τὴν ἀνάφλεξιν τῆς πυρίτιδος καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν καῦσιν αὐτῆς, διότι διὰ τῆς τήξεως τὰ συστατικὰ ἔρχονται εἰς στενοτέραν ἐπαφήν. Ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τῆς πυρίτιδος μειοῦται μὲ τὴν αὐξανομένην περιεκτικότητα εἰς θεῖον, εἶναι ἀφ' ἑτέρου ἐπιθυμητὴ ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλάττωσις τῆς περιεκτικότητος εἰς θεῖον.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπιστεύετο ὅτι ἀναλογία 5 ἀτόμων θείου πρὸς 16 μόρια νίτρου ἦτο τὸ κατώτατον ὅριον διὰ τὴν ποσότητα τοῦ θείου, τὴν ὁποίαν ἐπετρέπετο νὰ περιέχῃ μία καλὴ πυρῖτις. Ἐν τούτοις διὰ τῆς καστανῆς πρισματικῆς πυρίτιδος, ἥτις ἔχει περίπου τὴν σύστασιν 79 % νίτρου, 2 % θείου καὶ 19 % ἄνθρακος ἔφθασαν αἰσθητῶς κάτω τοῦ ὁρίου τούτου· καὶ ναὶ μὲν ἡ πυρῖτις αὕτη ἔχει μικροτέραν ἀναφλεξιμότητα, ὡς καὶ ταχύτητα καύσεως, ἀλλὰ προσαρμόζεται καλύτερον πρὸς τὰς εἰς μεγάλα τηλεβόλα ἐπικρατούσας βλητικὰς συνθήκας. Τοιαύτη πυρῖτις, ἅπαξ ἀναφλεγεῖσα, καίεται πληρέστερον καὶ ὁμοιογενέστερον καὶ ὑπὸ καταλληλοτέραν ἀνάπτυξιν ἐνεργείας ἢ ἡ συνήθης κυνηγετικὴ πυρῖτις.

Ἐνῷ δια τὸ νίτρον καὶ τὸ θεῖον ἀρκεῖ τὸ νὰ εἶναι χημικῶς καθαρὸν δι' ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς βιομηχανίας τῆς πυρίτιδος, ἐλλείπει ἓν ἐκπεφρασμένον γνώρισμα διὰ τὴν καταλληλότητα τοῦ ἄνθρακος. Ἀπὸ χημικῆς καὶ φυσικῆς ἀπόψεως ὁ ξυλάνθραξ ὑπόκειται εἰς μεγίστας διακυμάνσεις, αἵτινες ἐπιδρῶσι σπουδαιότατα ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς παραγομένης πυρίτιδος, ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου δικαιολογεῖται ἡ εἰς παλαιοτέρους χρόνους δοξασία ὅτι μὲ τὸν ἄνθρακα ἵσταται ἢ πίπτει ἡ πυρῖτις. Ὁ πρὸς παρασκευὴν τὴν πυρίτιδος χρησιμοποιούμενος ἄνθραξ περιέχει παρὰ τὸ στοιχεῖον ἄνθραξ πάντοτε σημαντικὰς ποσότητας ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου καὶ ἡ διὰ τὴν καστανὴν πρισματικὴν πυρίτιδα χρησιμοποιουμένη ἀσθενῶς φριχθεῖσα κυτταρίνη ἐξ ἀχύρων ἀποτελεῖται πάντοτε ἐκ 50 % μόνον ἄνθρακος. Ἡ περιεκτικότης τοῦ ξυλάνθρακος εἰς ἄνθρακα εἶναι περίπου ἀνάλογος πρὸς τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν θερμοκρασίαν ἀπανθρακώσεως.

Ἡ παρασκευὴ τῆς μελανῆς πυρίτιδος ἄρχεται διὰ τῆς λειοτριβήσεως καὶ ἀναμείξεως τῶν συστατικῶν τῆς πυρίτιδος. Τοῦτο ἐπιτελεῖται συνήθως εἰς κυλινδρικὰ τύμπανα ἐκ σιδήρου ἢ ξύλου τῇ βοηθείᾳ σφαιρῶν ἐξ ὀρειχάλκου, ἐπιδεικνυομένης

ροτεχνήματα. Κατὰ κανόνα τὸ προϊὸν τοῦτο διυγραίνεται ἀμέσως μὲ 10—20 % ὕδωρ (ἀναλόγως τῶν καιρικῶν συνθηκῶν) καὶ κατεργάζεται εἰς μύλους, ἀποτελουμένους ἐκ δύο βαρέων χυτοσιδηρῶν κυλίνδρων, περιστρεφομένων περὶ ὁριζόντιον ἄξονα ἐπὶ χυτοσιδηρᾶς πλακός. Μετὰ τὴν κατεργασίαν αὐτὴν ἡ μᾶζα τῆς πυρίτιδος πιέζεται καὶ δι' ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου ὑπὸ πίεσιν 250 ἀτμοσφαιρῶν μεταβάλλεται εἰς πλακοῦντας, οἵτινες εἶτα θραύονται καὶ δι' εἰδικῶν μηχανῶν μετατρέπονται εἰς κόκκους. Οἱ κόκκοι οὗτοι κοσκινίζονται καὶ ἀκολούθως λειαίνονται προστριβόμενοι οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ εἰς τύμπανα περιστρεφόμενα περὶ τὸν ἄξονά των. Εἰς τὰ τύμπανα αὐτὰ προστίθεται καὶ μικρὰ ποσότης γραφίτου. Διὰ τῆς γραφιτώσεως αὐτῆς καθίσταται ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν κόκκων σκληροτέρα. Τέλος ἡ πυρῖτις διὰ κοσκινίσεως ἀπαλλάσσεται τῆς κόνεως καὶ συσκευάζεται.

Ἡ διὰ τὰ μεγάλα πυροβόλα χρησιμοποιουμένη ἄλλοτε *πρισματικὴ πυρῖτις* δι' εἰδικῶν πιεστηρίων παρεσκευάζετο εἰς πρίσματα ὕψους 24, 8 mm, εὔρους 40 mm μὲ 7 ὀπὰς εὔρους ὀπῆς 4, 5 mm.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς μελανῆς πυρίτιδος εἶναι ἀκόμη εὐρυτάτη. Ἂν καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῆς εἰς τὰ πυροβόλα ἔχει αἰσθητότατα μειωθῇ, ἐν τούτοις χρησιμοποιεῖται εἰς μεγάλα ποσὰ διὰ τὰ φυσίγγια κυνηγίου, ὡς ἀκόμη εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην διὰ πληρώσεις ὑπονόμων, χειροβομβίδων κλπ. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται διὰ πυροτεχνήματα, φιτίλια ἀναφλέξεως καὶ ἐκρηκτικὰ παρασκευάσματα.

B) ***Ἄκαπνος πυρῖτις.*** Αἱ ἄκαπνοι πυρίτιδες λόγῳ τῆς φύσεώς των εἶναι ἐκρηκτικαὶ ὕλαι ρυθμισμένης ταχύτητος καύσεως καὶ εἶναι ἐστερημέναι καπνοῦ, διότι κατὰ τὴν καῦσίν των σχηματίζονται μόνον ἀέρια ἢ ἀτμοὶ καὶ οὐδόλως στερεὰ σώματα. Μὲ πολὺ ὀλίγας ἐξαιρέσεις περιέχουν αἱ ἄκαπνοι πυρίτιδες ὡς τὸ σπουδαιότερον συστατικὸν τὴν *νιτροκυτταρίνην* καὶ μάλιστα αὕτη μόνον σπανιώτατα εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀρχικήν της μορφὴν ὡς ἀπολελυμέναι ἶνες, χρησιμοποιουμένη συνηθέστατα ὑπὸ τὴν κατάστασιν ὁμογενοῦς κολλοειδοῦς. Ὅταν, πλὴν τῆς νιτροκυτταρίνης, εἰς τὴν μᾶζαν τῆς πυρίτιδος δὲν περιέχεται καμμία ἄλλη ἐκρηκτικὴ ὕλη, τότε ὁμιλοῦμεν περὶ καθαρᾶς πυρίτιδος νιτροκυτταρίνης. Αἱ συνήθεις πυρίτιδες νιτρογλυκερίνης καλούμεναι ἔχουσιν ὡς σημαντικὸν συστατικὸν παρὰ τὴν νιτροκυτταρίνην ἐπίσης καὶ *νιτρογλυκερίνην*. Ἀμφότεραι αἱ ἐκρηκτικαὶ ὕλαι εἶναι εἰς ἀλλήλας διαλελυμέναι καὶ μετ' ἀλλήλων τόσον στενῶς ἀναμεμειγμέναι, ὥστε τὸ ὅλον ἔχει τὸν χαρακτῆρα ὁμογενοῦς κολλοειδοῦς. Ἡ βιομηχανία τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος χρησιμοποιεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν μέθοδον τῆς ζελατινοποιήσεως καὶ χρησιμοποιεῖ δράσεις, αἵτινες δὲν ἐπηρεάζουν τὰς χημικὰς ἰδιότητας τῶν συστατικῶν, ἀλλὰ μετατρέπουν τὰς φυσικάς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ταχύτητος καύσεως, ἐπαυξήσεως τῆς κυβικῆς πυκνότητος καὶ τὰ παρόμοια. Ἀνάλογοι ἀπόψεις ὑποχρεοῦν εἰς τὸ νὰ προστίθενται εἰς τὴν μᾶζαν τῆς πυρίτιδος μεγαλύτεραι ἢ μικρότεραι προσθῆκαι μὴ ἐκρηξίμων ὑλῶν.

Ἡ παρασκευὴ τῆς νιτροκυτταρινοπυρίτιδος χρησιμοποιεῖ ὡς βάσιν λεπτότατα ἀλεσθεῖσαν καὶ προσεκτικῶς καθαρισθεῖσαν νιτροκυτταρίνην. Αὕτη κατ' ἀρχὰς ἀφυδατοῦται, εἴτε διὰ ξηράνσεως εἰς ἀνωτέρας θερμοκρασίας (40 –45°), εἴτε τῇ βοηθείᾳ ἀλκοόλης, ἥτις ἐκτοπίζει τὴν εἰς τὰς ἶνας τῆς νιτροκυτταρίνης εὑρισκομένην ὑγρασίαν. Ἡ ἀκόμη ὑγρὰ ἐξ ἀλκοόλης νιτροκυτταρίνη φέρεται εἰς μαλακτικὰς μηχανάς, ὅπου καὶ ζυμοῦται ἐπὶ ½—2 ὥρας μεθ' ἑνὸς διαλυτικοῦ μέσου, τῆς νιτροκυτταρίνης, εἰς ἀναλογίαν περίπου 1 μέρους βάρους νιτροκυτταρίνης πρὸς 0,5 μέρος βάρους διαλυτικοῦ ὑγροῦ. Ἡ ἤδη ζελατινώδης εὔπλαστος μᾶζα τῆς πυρίτιδος ἔρχεται εἰς ὑδραυλικῶς λειτουργοῦντα πιεστήρια, ὅπου ἀναγκάζεται νὰ διέλθῃ διὰ καταλλήλων μητρῶν λαμβάνουσα τὸ ἐπιθυμη-

Digitized by Google

τὸν σχῆμα, ἤτοι τὴν μορφὴν φυλλαρίων, ταινιῶν, σωληνίσκων, νημάτων κλπ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν κατεργασίαν ἐξατμίζεται πολὺ διαλυτικὸν ὑγρόν, τὸ ὁποῖον συλλέγεται εἰς καταλλήλως ψυχομένας συσκευὰς καὶ δύναται εἶτα πάλιν νὰ χρησιμοποιηθῇ. Εἰς τὴν μᾶζαν τῆς πυρίτιδος ὅμως παραμένει ἀκόμη ἱκανὴ ποσότης τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ ξηράνσεως εἰς ἀνωτέρας θερμοκρασίας καὶ δὴ εἴτε ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, εἴτε ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν. Τὰ τελευταῖα 2—3 % τοῦ διαλυτικοῦ μέσου ἀπομακρύνονται μετ' ἐκτάκτου δυσκολίας.

Πρὸς βελτίωσιν τῆς βλητικῆς ἱκανότητος, οἱ κόκκοι τῆς πυρίτιδος ὑποβάλλονται εἰς ἐπιφανειακὴν κατεργασίαν δι' ἐμβαπτίσεως εἰς ἀλκοολικὸν διάλυμα καμφορᾶς κλπ. Τοιουτοτρόπως προσκτᾶται ἡ πυρῖτις προοδευτικὴν καῦσιν καὶ εὐνοϊκὰς ἀναλογίας πιέσεως ἀερίων καὶ γενικῶς καλυτέραν χρησιμοποίησιν.

Ζελατινώδεις πυρίτιδες, αἵτινες περιέχουσι νιτρογλυκερίνην, παρασκευάζονται κατὰ κάπως διάφορον τρόπον καὶ ἰδιαιτέρως ὅταν δὲν πρέπῃ νὰ χρησιμοποιηθῇ οὐδὲν διαλυτικὸν μέσον διὰ τὴν νιτροκυτταρίνην. Οὕτως ἡ νιτροκυτταρίνη μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ποσότητος νιτρογλυκερίνης, ὡς καὶ τῶν τυχὸν ἀναγκαίων προσθηκῶν, φέρονται εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ τὸ προκῦπτον γαλάκτωμα ἀναδεύεται μέχρι τῆς ζελατινοποιήσεως τῶν δύο κυρίων συστατικῶν. Ὅταν ἡ κατεργασία αὕτη συντελεσθῇ, ἀπομακρύνεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὕδατος δι' ἐκθλίψεως καὶ ἡ ἀκόμη ὑγρὰ θρυμματισμένη μᾶζα κατεργάζεται διὰ θερμῶν κυλίνδρων μέχρις ὅτου μετατραπῇ εἰς διαφανῆ πλάκα δερματοειδοῦς ἰδιότητος, ἡ δὲ πλὰξ αὕτη κόπτεται τέλος εἰς ταινίας, κύβους ἢ φυλλίδια.

Ὅταν τὸ ποσὸν τῆς νιτρογλυκερίνης εἰς τὴν μᾶζαν τῆς πυρίτιδος εἶναι μικρότερον τοῦ 30 %, τότε ἡ παροχὴ λείου τύπου εἶναι κατὰ κανόνα δυνατὴ μόνον διὰ προσθήκης πτητικῶν μέσων ἀραιώσεως, ἅτινα πρέπει κατόπιν νὰ ἀπομακρυνθῶσι διὰ μακρᾶς ξηράνσεως. Ἐπὶ πυριτίδων ἐχουσῶν σχῆμα παχυτοίχων σωλήνων, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται διὰ βαρέα πυροβόλα τοῦ ναυτικοῦ, διαμετρήματος 28 cm καὶ ἄνω, ἡ τοιαύτη ξήρανσις ἀπαιτεῖ πολλοὺς μῆνας. Ὁ χρόνος οὗτος δύναται νὰ μειωθῇ σημαντικώτατα διὰ θερμάνσεως εἰς 80—100° καὶ ὑπὸ πίεσιν 150 ἀτμοσφαιρῶν καὶ πλέον.

Αἱ διὰ τὸ κυνήγιον προοριζόμεναι ἀσθενοῦς καπνοῦ πυρίτιδες παρασκευάζονται κατὰ πολυειδεῖς τρόπους, διότι αἱ ἀπαιτήσεις πρὸς πλήρη ζελατινοποίησιν τῆς μάζης τῆς πυρίτιδος δὲν εἶναι τόσον ἐπιτακτικαὶ ὅσον αἱ διὰ τὰς στρατιωτικῆς χρήσεως πυρίτιδας. Τὸ κύριον συστατικὸν καὶ δι' αὐτὰς εἶναι ἡ νιτρωμένη κυτταρίνη, παρ' αὐτὴν δὲ εὑρίσκονται ἐν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στενῇ ζελατινοποιήσει μετὰ τῆς νιτροκυτταρίνης καὶ νιτρογλυκερίνης νιτρωμένοι ὑδρογονάνθρακες, ἀνόργανα νιτρικὰ ἅλατα καὶ δὴ διχρωμικὸν ἀμμώνιον.

Σύστασις σπουδαίων τύπων ἀκάπνου πυρίτιδος :

Εἶδος	Σύστασις ἐπὶ τοῖς ἑκατόν							
	Κολλοδιοβάμβαξ	Νιτροκυτταρίνη	Νιτρογλυκερίνη	Νιτρικά, Νιτροσώματα	Εὐσταθοποιοὶ ὗλαι	Ἄλλαι προσθῆκαι	Ὑγρασία	Μέσον ζελατινώσεως
Α΄ Νιτροκυτταρινοπυρίτιδες								
Ἀγγλικὴ πυρῖτι, κυνηγίου E. C.	28	26	—	38 νιτρικὸν βάριον καὶ κάλιον	2 καμφορὰ	4 ξυλοκυτταρίνη	1,5	0,5
Γαλλικὴ πυρῖτις κυνηγίου J.	—	79	—	—	—	14 διχρωμικὸν ἀμμώνιον καὶ 3 διχρωμικὸν κάλιον	1,5	2,5
Πυρῖτις κυνηγίου Imperial Schultze	40	—	10	10 νιτρικὸν βάριον	—	8 βαζελίνη	1,5	0,5
Γαλλικὴ πυρῖτις ὅπλων B.A.M. 8	26	65	—	—	8 ἀμυλικὴ ἀλκοόλη	—	1	—
Γερμανικὴ πυρῖτις S	24	72,5	—	—	0,5 καμφορᾶς ἢ κεντραλίτου 0,5 διφαινυλαμίνης	0,7 ὀξαλικὸν νάτριον	1,3	0,5
Γαλλικὴ πυρῖτις BN	30	40	—	18 νιτρικὸν βάριον. 8 νιτρικὸν κάλιον	—	2 σόδα	1	1
Ἀμερικανικὴ πυρῖτις ὅπλων	95	—	—	—	1 διφαινυλαμίνη	—	1,5	2,5
Γερμανικὴ σωληνωτὴ πυρῖτις	21	70	—	—	5 κεντραλίτου ἢ ἀκαρδίτου	2 ὀξίνου τρυγικοῦ καλίου	1,3	0,7
Πυρῖτις γυμνασίων. Πλαστομενῖτις	—	70	—	23 νιτρικὸν βάριον. 5 τρινιτροτολουόλιον	—	2 χρωμικὸν κάλιον	—	—
Β΄ Νιτρογλυκερινοπυρίτιδες								
Ἀγγλικὴ βαλλιστῖτις διὰ κυνήγιον	62	—	38	—	—	—	—	—
Κορδῖτις MD δι' ὅπλα	—	64	30,2	—	5 βαζελίνη	—	0,8	
Κορδῖτις I δι' ὅπλα	—	37	5 ,5	—	5 βαζελίνη	—	0,5	
Πυρῖτις εἰς κύβους	—	60	39	—	1 ἀκαρδῖτις	—	—	—
Πυρῖτις εἰς σωλῆνας	62,5		30	—	7 κεντραλῖτις	—	0,5	—
Πυρῖτις πυροβόλων Maxim	--	84	11	—	2 οὐρία	—	1,5	1,5
Ἀγγλικὴ πυρῖτις γυμνασίων	—	67	32	—	—	—	1,0	

Αἱ τελείως ζελατινοποιημέναι πυρίτιδες εἶναι, ἐφ' ὅσον ἀποτελοῦνται μόνον ἐκ νιτροκυτταρίνης, ἀπαθεῖς ἔναντι τοῦ ὕδατος καὶ δύνανται ἀκόμη καὶ νὰ βρασθῶσι μετ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ ὑποστῶσι σημαντικὴν μείωσιν τῆς ἀξίας των. Αἱ νιτρογλυκερινοῦχοι πυρίτιδες ἀντιθέτως μεταβάλλονται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἐξερχομένης τῆς νιτρογλυκερίνης βαθμηδὸν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν. Τοιαύτας μεταβολὰς ἐδείκνυεν εἰς τὰς τροπικὰς περιοχὰς ἡ πλουσία εἰς νιτρογλυκερίνην κορδῖτις παλαιοτέρου τύπου. Αἱ τελείως ζελατινοποιηθεῖσαι πυρίτιδες ἀναφλεγόμεναι εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα καίονται μετὰ ζωηρᾶς φλογὸς ἄνευ ἐκρήξεως. Ἐπίσης κεραυνοὶ προσπεσόντες ἐπὶ τοιαύτης πυρίτιδος προεκάλεσαν μόνον πυρκαϊάς, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐπὶ μαύρης πυρίτιδος θὰ ἐπήρχετο κατὰ κανόνα ἔκρηξις. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ κινδύνου ἐκ τοῦ περιβάλλοντος διὰ τὴν ἄκαπνον πυρίτιδα, οἱ ἐντεταλμένοι διὰ τὴν παρασκευὴν καὶ ἐναποθήκευσιν ἔχουσι πολλὰς διευκολύνσεις. Ἰσχυρὰ κτυπήματα ἢ ἰσχυρὰ τριβὴ δύνανται νὰ προκαλέσουν τὴν ἔκρηξιν τῆς πυρίτιδος καὶ ἰδίως ὅταν αὕτη εὑρίσκεται εἰς τελείως ζελατινοποιημένην κατάστασιν. Ἐπὶ ἐλευθέρων νιτρογλυκερίνης πυριτίδων ἡ ἔκρηξις περιορίζεται κατὰ κανόνα εἰς τὸ προσβληθὲν σημεῖον καὶ δὲν ἐπεκτείνεται περαιτέρω, ἐκ τούτου δὲ συνάγεται πόσον ἀσφαλεστέρα εἶναι ἡ πυρῖτις αὕτη ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μελανήν.

Ἡ ἐξέτασις τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος ἐπεκτείνεται εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς περιεκτικότητος αὐτῆς εἰς νιτροκυτταρίνην (κολλοδιοβάμβακα, βαμβακοπυρίτιδα), νιτρογλυκερίνην, νιτρωμένους ὑδρογονάνθρακας, ἀνόργανα νιτρικὰ ἅλατα καὶ ὀργανικὰς προσθέτους ὕλας, ὡς ἐπίσης ὑγρασίαν καὶ πτητικὰ συστατικά.

Ὅταν ἡ πυρῖτις εὑρίσκεται εἰς μεγάλα τεμάχια, τότε πρέπει αὕτη πρῶτον διὰ μύλου νὰ ἀλεσθῇ καὶ τὸ προϊὸν τῆς ἀλέσεως νὰ κοσκινισθῇ. Ἐκ τῆς οὕτω προκατεργασθείσης ὕλης ἐκχυλίζονται 10 γρ. δι' ἀνύδρου αἰθέρος, εἰς τὸν ὁποῖον καλὸν εἶναι νὰ προστίθεται καὶ ὀλίγον χλωροφόρμιον. Εἶτα ἀποστάζεται τὸ αἰθερικὸν διάλυμα τῶν ὑδρολούτρων καὶ διὰ ζυγίσεως τοῦ ὑπολείμματος καθορίζομεν τὴν περιεκτικότητα εἰς διαλυτὰς ἐν αἰθέρι ὕλας, ἤτοι νιτρογλυκερίνην, βαζελίνην, καμφοράν, διφαινυλαμίνην καὶ νιτροσώματα. Τὰ συστατικὰ δ' αὐτὰ δυνάμεθα διὰ καταλλήλων μεθόδων νὰ διαχωρίσωμεν ἀπ' ἀλλήλων καὶ νὰ τὰ προσδιορίσωμεν χωριστά. Κατὰ τὴν ἐκχύλισιν ὑπολείπεται ἡ νιτροκυτταρίνη ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνοργάνων προσθηκῶν, ὡς τὸ νιτρικὸν βάριον, τὸ ὄξινον ἀνθρακικὸν νάτριον κλπ., τῶν ὁποίων τὸ συνολικὸν βάρος προσδιορίζεται μετὰ ἐπιμελῆ ξήρανσιν. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀρχικοῦ βάρους τῆς ληφθείσης πυρίτιδος καὶ τοῦ συνολικοῦ βάρους τῶν ἐν αἰθέρι διαλυτῶν, ὡς καὶ τῶν ἀδιαλύτων συστατικῶν, παρέχει τὴν περιεκτικότητα εἰς πτητικὰ συστατικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται τὰ πρὸς ζελατινοποίησιν τῆς μάζης τῆς πυρίτιδος χρησιμοποιηθέντα ὑγρά, ἀκετόνη, ἀλκοόλη, ὀξικὸν ἀμύλιον, ὡς καὶ ἡ ὑγρασία. Κατὰ κανόνα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προσδιορισθῇ ἡ περίπου φύσις τῆς χρησιμοποιηθείσης νιτροκυτταρίνης, καὶ τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς περιεκτικότητος αὐτῆς εἰς ἄζωτον ὡς καὶ τῆς διαλυτότητος αὐτῆς ἐν μείγματι αἰθέρος καὶ ἀλκοόλης. Διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς θερμότητος τῆς ἐκρήξεως καίονται ὀλίγα γραμμάρια τῆς πυρίτιδος ἐντὸς θερμιδομέτρου, ἐξ οὗ ἀφῃρέθη ὁ ἀήρ. Τοιουτοτρόπως δὲ δυνάμεθα νὰ συλλέξωμεν ὅλα τὰ σχηματισθέντα ἀέρια τῆς ἐκρήξεως ὁμοῦ μετὰ τοῦ σχηματισθέντος ὕδατος καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν εἰδικὸν ἀέριον ὄγκον.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ὁ καθορισμὸς τῆς χημικῆς σταθερότητος, ὄχι μόνον τῆς προσφάτως παρασκευασθείσης πυρίτιδος, ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιοτέρων ἀποθεμάτων αὐτῆς. Ἀφ' ὅτου ἡ ἄκαπνος πυρῖτις παρασκευάζεται εἰς μεγάλας ποσότητας, μία ἐκ τῶν κυριωτέρων φροντίδων τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν παραληπτῶν κατέστη ἡ ἔρευνα πρὸς εὕρεσιν μέσων, δι' ὧν θὰ καθίστατο δυνατὸς ὁ ἔλεγχος περὶ τοῦ ἂν ἡ παρασκευασθεῖσα πυρῖτις εἶναι διατηρήσιμος ἢ ὄχι, διότι ἐξ αὐτοῦ θὰ ἐξησφαλίζοντο περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ὅταν ἡ ἐκλογὴ τῶν πρώτων ὑλῶν, καὶ ἰδίως τῆς νιτροκυτταρίνης, δὲν γίνεται μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς, τότε ἡ παραγομένη πυρῖτις ἐντὸς σχετικῶς βραχέος χρόνου ὑφίσταται ἀποσύνθεσιν.

Τὸ ὅτι ἡ χημικὴ σταθερότης τῆς ζελατινοποιηθείσης πυρίτιδος ἐνίοτε εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς τῶν συστατικῶν της, π. χ. τῆς νιτροκυτταρίνης, ἐξ ἧς ἔχει παρασκευασθῇ, φαίνεται ἴσως παράδοξον, διότι κατὰ τὴν μετατροπὴν τῆς ἀπολελυμένης νιτροκυτταρίνης εἰς τὴν ζελατινώδη μορφὴν ἐπιτελεῖται κυρίως μία δρᾶσις, ἥτις δὲν ἐπηρεάζει τὰς χημικὰς ἰδιότητας τῆς νιτροκυτταρίνης. Ἐὰν σκεφθῇ τις ὅμως τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς βαίνει ἡ ζελοτινοποίησις καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς ἀπολελυμένης νιτροκυτταρίνης εἰς ἑτοίμην πυρίτιδα καὶ κατὰ ποῖον τρόπον τὸ πτητικὸν διαλυτικὸν μέσον, μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ του, πάλιν ἀπομακρύνεται, καὶ ἐάν, ἀκόμη περαιτέρω, σκεφθῇ τις ὅτι τὰ συνήθη διαλυτικὰ μέσα τῆς νιτροκυτταρίνης, ὡς ὁ αἰθήρ, ἡ ἀλκοόλη, ἡ ἀκετόνη, εἶναι ὗλαι εὐκόλως ἀλλοιούμεναι ὑπὸ τοῦ φωτός, τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ὑγρασίας, τότε θὰ κατανοήσῃ καλῶς ὅτι οὐχὶ μόνον ἡ καλὴ ποιότης τῆς νιτροκυτταρίνης ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη κατεργασία τῆς μετατροπῆς αὐτῆς ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὸ διατηρήσιμον τῆς πυρίτιδος.

Ἡ βραδεῖα ἀποσύνθεσις τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος βαίνει, ὡς ἐκ σειρᾶς μεγάλης παρατηρήσεων ἔχει συναχθῇ, πάντοτε ὑπὸ σχηματισμὸν ὀξίνως ἀντιδρώντων προϊόντων, ἐξ ὧν τὰ νιτρώδη ἀέρια εἶναι τὰ μᾶλλον προσπίπτοντα εἰς τὴν παρατήρησιν. Δὲν ὑφίσταται καμμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ ὄξινα ταῦτα προϊόντα τῆς διασπάσεως συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς νιτροκυτταρίνης ἢ τῆς νιτρογλυκερίνης.

Ἵνα ἐξασφαλισθῶμεν ἀπὸ ἀπροόπτους ἀποσυνθέσεις, ἢ ἵνα καταστήσωμεν αὐτὰς κατὰ τὸ δυνατὸν ἀκινδύνους, κατεργαζόμεθα τὴν μᾶζαν τῆς πυρίτιδος μὲ μίαν μικρὰν προσθήκην ὑλῶν, αἵτινες ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ συγκρατῶσι τὴν πρόοδον τῆς διασπάσεως εἴτε διὰ χημικῆς δεσμεύσεως τῶν ὀξίνων προϊόντων τῆς διασπάσεως, εἴτε δι' ἐπιβραδυντικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιταχυντῶν τῆς ἀντιδράσεως. Τοιαῦται *εὐσταθοποιοὶ οὐσίαι*, ὡς λέγονται, ὑπεδείχθησαν πολλαὶ καὶ ἐν μέρει ἔτυχον χρησιμοποιήσεως, ὅπως π. χ. ἡ καμφορά, ἡ διφαινυλαμίνη, παράγωγα τῆς οὐρίας, οὐρεθάνη, βαζελίνη μόνη ἢ μὲ προσθήκην ὀξίνου ἀνθρακικοῦ νατρίου. Αἱ γαλλικαὶ πυρίτιδες B περιεῖχον ὡς εὐσταθοποιὸν οὐσίαν μέχρι πρό τινος ἀμυλικὴν ἀλκοόλην εἰς ποσότητα 2—8 % ἐπὶ τῆς μάζης τῆς πυρίτιδος, δηλαδὴ ἓν σχετικῶς εὐκόλως πτητικὸν σῶμα, ἐνῷ αἱ ἄλλαι ἀναφερθεῖσαι ἀνωτέρω εὐσταθοποιοὶ ὗλαι εἶναι εἰς τὰς ἐν λόγῳ θερμοκρασίας πολὺ ὀλιγώτερον πτητικαί.

Αἱ πρὸς τὸ παρὸν συνήθεις μέθοδοι πρὸς ἐξέτασιν τῆς σταθερότητος τῆς πυρίτιδος συμπίπτουσιν εἰς τὸ ὅτι τὸ ἐξεταζόμενον δεῖγμα θερμαίνεται εἰς ὑψηλοτέρας τῆς συνήθους θερμοκρασίας πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς διασπάσεως καὶ εἴτε παρατηρεῖται τὸ χρονικὸν διάστημα μέχρι τῆς ἐμφανίσεως

Digitized by Google

ὡρισμένων φαινομένων, τὰ ὁποῖα προκαλοῦσιν οἱ ἐκλυόμενοι νιτρώδεις ἀτμοὶ ἐπὶ δοκιμαστικοῦ χάρτου ἢ ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, εἴτε προσδιορίζεται ποσοτικῶς ἡ ποσότης τῶν ἀερίων τούτων ἢ ἀκόμη ἡ ἀπώλεια βάρους, ἣν ὑφίσταται ἡ πυρῖτις μετὰ ὡρισμένον χρόνον θερμάνσεως.

Ἄκαπνος πυρῖτις μὴ πληροῦσα τὰς ἀναγκαίας ἀπαιτήσεις σταθερότητος δύναται νὰ καταστῇ πάλιν χρησιμοποιήσιμος διὰ κατεργασίας μετὰ διαλυτικῶν ὑγρῶν ἢ διαποτίσεως. Ἐὰν ὅμως εὑρίσκεται εἰς σαφῆ ἀποσύνθεσιν, τότε συνιστᾶται ἡ καταστροφὴ αὐτῆς, πρὸς τοῦτο δὲ ἐξαπλοῦται εἰς μακρὰν λεπτὴν γραμμὴν καὶ ἀναφλέγεται εἰς τὸ ἓν ἄκρον δι' ἀναφλεκτικῆς θρυαλλίδος ἢ πυρείου. Ὅταν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀπέμειναν μεγάλαι παρακαταθῆκαι ἀκάπνου πυρίτιδος, τῶν ὁποίων ἡ περαιτέρω ἐναποθήκευσις καθίστατο ἐπικίνδυνος, κατέφυγον εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς ἐν λεπτότατα ἀλεσθείσῃ καταστάσει πρὸς παρασκευὴν ἐκρηκτικῶν φυσιγγίων ἢ μετὰ τὸν διαχωρισμὸν εἰς τὰ συστατικὰ των πρὸς παρασκευὴν λακκῶν, κελλουλοΐτου ἢ τεχνητοῦ δέρματος.

Ἐνίοτε οἱ κόκκοι τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος ὑποβάλλονται εἰς ἐπιφανειακὴν γραφίτωσιν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τῶν κόκκων καὶ συνεπῶς τοῦ κινδύνου τῆς ἐκ παραγωγῆς σπινθήρων διὰ τριβῆς αὐταναφλέξεως αὐτῆς.

Ἡ ἄκαπνος πυρῖτις ἀποτελεῖ μᾶζαν κερατοειδῆ, ὑφῆς ποικιλλούσης ἀναλόγως τῆς συστάσεως καὶ τῆς κατεργασίας αὐτῆς. Οὕτως ἄλλαι εἶναι ἀτελῶς ζελατινοποιημέναι καὶ ἑπομένως ἀδιαφανεῖς, ἐμφανίζουσαι τὴν ὄψιν χαρτονίου (ὡς εἶναι λ.χ. ἡ γαλλικὴ πυρῖτις Β), ἄλλαι δὲ εἶναι σχεδὸν τελείως διαφανεῖς καὶ μαλακαί, ὅπως ἡ χορδῖτις Ι καὶ ἡ νορβηγικὴ βαλλιστῖτις. Ἄλλαι δὲ τέλος, λόγῳ τῆς γραφιτώσεως, παρουσιάζουν ἐπιφάνειαν μέλαιναν καὶ στιλπνήν. Τὸ σχῆμα τῶν κόκκων, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ τύπου, τῆς χρήσεως καὶ τοῦ διαμετρήματος τοῦ ὅπλου ἢ πυροβόλου, εἶναι ποικιλώτατον. Οὕτως ἔχομεν τετράγωνα φυλλίδια πλευρᾶς 1—2 χλστμ. καὶ πάχους 0,2—0,4 χλστμ, ἢ κύβους, ἢ χορδὰς πάχους ἀπὸ 1 χλστμ. καὶ μήκους ἀπὸ 5 ἑκμ. μέχρι μεγίστων διαστάσεων, ἢ σωλῆνας διαφόρων διαμετρημάτων, ἢ τέλος κυλίνδρους μὲ πολλὰς κατὰ μῆκος ὀπάς.

Λόγῳ τοῦ δυσαναφλέκτου τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος εἰς τὸ βάθος τῶν φυσιγγίων τῶν πυροβόλων προστίθεται πάντοτε μικρὰ ἐναυσματικὴ γόμωσις ἐκ μελανῆς πυρίτιδος, ἥτις μεταδίδει τὴν ἔκρηξιν τοῦ καψυλίου εἰς τὴν κυρίως γόμωσιν.

Τὸ σημεῖον ἀναφλέξεως τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος κεῖται μεταξὺ 170 καὶ 180°, ἡ δὲ δύναμίς της, μετρουμένη εἰς θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον πυρίτιδος, εἶναι 900 διὰ τὰς νιτροκυτταρινοπυρίτιδας καὶ 1 250 περίπου διὰ τὰς νιτρογλυκερινοπυρίτιδας, ἐνῷ τῆς μελανῆς πυρίτιδος εἶναι περίπου 700. Ἡ δὲ θερμοκρασία ἐκρήξεως εἶναι 2400° διὰ τὰς νιτροκυτταρινοπυρίτιδας, 2900° διὰ τὰς νιτρογλυκερινοπυρίτιδας (50 %) καὶ 2700° διὰ τὴν μελανὴν πυρίτιδα.

Ἡ ἱστορία τῆς πυρίτιδος συμπίπτει μὲ τὴν ἱστορίαν γενικῶς τῶν ὅλων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν (βλ. λ. *ἐκρηκτικαὶ ὗλαι*· ἐπίσης καὶ σχετικὰ τινα ἀκόμη δεδομένα περὶ τῶν πυριτίδων βλ. εἰς σχετικὰς λ., ὡς λ.χ. *βαμβακοπυρῖτις, ἐκρηκτικαὶ οὐσίαι, κολλοδιοβάμβαξ, χορδῖτις, νιτρογλυκερίνη, νιτροκυτταρίνη* κλπ. Τέλος διάφορα εἴδη ἀκάπνου πυρίτιδος βλ. εἰς ἰδίας λ., ὡς λ.χ. *βαλλιστῖτις, κορδῖτις* κλπ.). Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— *[Κυνηγ.]* Ἡ καλὴ ποιότης τῆς μαύρης κυνηγετικῆς πυρίτιδος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐστόχου συνθέσεώς της, ἡ δὲ μεγίστη ἰσχὺς αὐτῆς ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν στοιχείων. Ἡ περίσσειά τινος αὐτῶν μειοῖ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς. Ἡ μαύρη πυρῖτις εἶναι λίαν εὐαίσθητος εἰς τὴν ὑγρασίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὴν θερμότητα, ἡ ὁποία μᾶλλον ἐνισχύει αὐτήν. Ἡ καλὴ ποιότης τῆς μαύρης πυρίτιδος διακρίνεται ἐκ τοῦ χρώματος τῶν κόκκων αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ εἶναι μελανότεφρον, σκοτεινὸν ἢ πολὺ μέλαν, διότι τοῦτο μαρτυρεῖ μεγαλυτέραν τοῦ δέοντος ποσότητα ἄνθρακος ἢ ὑγρασίας μειούντων τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, οὐδὲ οἱ κόκκοι νὰ ἐνέχωσι κηλῖδας ἀνοικτοῦ χρώματος ἢ σημεῖα ἡμιδιαφανῆ, δηλοῦντα πλημμελῆ τῶν στοιχείων ἀνάμειξιν ἢ τοῦ νίτρου ἐξάνθισιν, οὐδὲ νὰ ἐμφανίζωσι γωνίαν καὶ προεξοχάς.

Ἡ κυριαρχία τῆς μαύρης πυρίτιδος διήρκεσεν ἐπὶ μακρότατον χρόνον, εὑρισκομένη ἤδη εἰς τὴν δύσιν της μὲ τὰς προόδους ἃς ἡ χημεία ἐπετέλεσεν ἤδη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ ἱκανὰ δυστυχήματα καταλήξασα εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς μαύρης πυρίτιδος διὰ τῆς λεγομένης ἀκάπνου. Ἐκ τῶν δύο κατηγοριῶν τῶν ἀκάπνων πυριτίδων, τῶν *νιτροκυτταρινούχων* καὶ τῶν *γλυκερινούχων*, χρήσιμοι διὰ κυνηγετικοὺς σκοποὺς εἶναι αἱ *νιτροκυτταρινοῦχοι*. Τὴν πρώτην ἄκαπνον κυνηγετικὴν πυρίτιδα ἀνεκάλυψεν ὁ Πρῶσσος ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ Σοῦλτσε, ἥτις φέρει καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἔκτοτε τὸ εἶδος τοῦτο ἐτελειοποιήθη καὶ ἤδη ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη ἀκάπνου κυνηγετικῆς πυρίτιδος, κατασκευαζόμενα πολλαχοῦ τοῦ τε παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου. Ἡ ἄκαπνος τοῦ κυνηγίου πυρῖτις πωλεῖται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐντὸς κυτίων ἐκ λευκοσιδήρου, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς αὐτῶν φέρουσι πάντοτε σταθερὸν πίνακα ἀναγράφοντα τὸ δι' ἑκάστην γόμωσιν καὶ δι' ἕκαστον διαμέτρημα κυνηγετικοῦ ὅπλου προσῆκον ποσὸν πυρίτιδος μετὰ τοῦ ποσοῦ τῶν σκαγίων τῶν στοιχούντων εἰς ταύτην. Οἱ πίνακες οὗτοι δέον νὰ τηρῶνται ἐπακριβῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀνωμαλιῶν, πολλάκις λίαν ἐπιζημίων, ἃς ἡ παράβασις τῶν καθοριζομένων ὑπὸ τῶν πινάκων τῶν κυτίων συνεπάγεται. Ὑπέρμετρος γόμωσις ἐκ τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος καὶ τὴν βολὴν καθιστᾷ ἀνώμαλον καὶ τὴν διάρρηξιν τῆς κάννης τοῦ ὅπλου δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν ζωὴν τοῦ κυνηγοῦ εἰς κίνδυνον νὰ ἐμβάλῃ. Διὰ τοῦτο ἀπαγορεύεται ἡ γόμωσις δι' ἀκάπνου νὰ γίνηται διὰ μέτρου τοῦ ὄγκου αὐτῆς, ὡς ἐπιτρέπεται εἰς τὴν μαύρην πυρίτιδα, καὶ ἐπιβάλλεται ὁ διὰ ζυγοῦ ἐκ τῶν ἐν τοῖς φαρμακείοις χρησιμοποιουμένων μὲ γραμμάρια καθορισμὸς τῆς ποσότητος ἑκάστης γομώσεως. Ἐνῷ δὲ ἡ μαύρη κυνηγετικὴ πυρῖτις ἀναφλέγεται καὶ μὲ ἀδύνατον καψύλιον, ἡ ἄκαπνος ἀπαιτεῖ εἰδικὸν ἰσχυρὸν καψύλιον, κλειστόν, τινὰ δὲ εἴδη ἀκάπνου καὶ εἰδικὰ φυσίγγια μὲ κωνικὸν πυθμένιον διὰ τὴν πλήρη καὶ ὁμαλὴν κατάκαυσιν των. Ἡ ἄκαπνος πυρῖτις ἐπηρεάζεται ὀλιγώτερον τῆς μαύρης ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, ἀλλὰ περισσότερον ταύτης ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἡ ὁποία ἐπιφέρει οὐ μόνον μείωσιν τῆς ταχύτητος καὶ ἰσχύος της, ἀλλὰ καὶ ἀποσύνθεσιν, καθιστῶσα αὐτὴν οὕτως ἐπικίνδυνον. Ἡ ἀποσύνθεσις ταύτης ἄρχεται ἀπὸ τῆς θερμοκρασίας 30° Κελσίου καὶ ἄνω. Διακριτικὰ σημεῖα τῆς ἀποσυνθέσεώς της εἶναι ἐξοίδησίς τις τῶν λείων κόκκων, ἐκφανσις ἐπ' αὐτῶν φλυκταινῶν καὶ κηλίδων, μετάπτωσις τῆς ὀσμῆς ἀπὸ εὐαρέστου εἰς ὄξινον καὶ δυσάρεστον. Ἐνδείκνυται ἑπομένως εἰς τοὺς μεταχειριζομένους τὴν ἄκαπνον πυρίτιδα νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς συντηρήσεώς της, διαφυλάττοντες τὰ κυτία ἢ τὰ φυσίγγια τῆς πυρίτιδος ταύτης εἰς θέσεις μὴ ἐπηρεαζομένας ὑπὸ τῆς ὑγρασίας καὶ ἰδίως τῆς ἐξαιρετικῆς θερμοκρασίας. Χρῆσις ἀκάπνου πυρίτιδος τῶν πολεμικῶν ὅπλων εἰς ὅπλα κυνηγετικὰ δέον ν' ἀποφεύγηται ὡς λίαν ἐπικίνδυνος, διότι ἡ πολεμικὴ πυρῖτις εἰδικῶς κατασκευάζεται ἰσχυροτάτη δι' ὅπλα μεγίστης ἀντοχῆς, οἷα εἶναι τὰ πολεμικά, λόγῳ τοῦ μικροῦ διαμετρήματός των καὶ τῶν παχυτάτων καὶ ἀνθεκτικωτάτων τοιχωμάτων τῆς κάννης αὐτῶν, ἀντεχούσης εἰς πιέσεις 2 500—3.500 χιλιογράμμων κατὰ ἑκατοστόμετρον, ἐνῷ αἱ κάνναι τῶν κυνηγετικῶν ὅπλων δὲν ἀντέχουσιν εἰς πλείονας πιέσεις τῶν 500—600 χιλιογράμμων. Οὐδὲ ἡ μετρία γόμωσις ἐκ τῆς πολεμικῆς πυρίτιδος ἢ ἡ ἀνάμιξις αὐτῆς μὲ ἄλλας ἠπίας ἀκάπνους πυρίτιδας, ὥς τινες συνηθίζουσι νὰ πράττωσιν, εἶναι σύμφορος, διότι, ἂν δὲν ἀποβαίνῃ καὶ ἐπικίνδυνος, προκαλεῖ ἀνωμάλους βολάς. Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

— **πυρίτιδος φορολογία** *[Δημοσ. Οἰκον.]*· βλ. λ. *καταναλώσεως φόρος*.

πυριτοδόκη (ἡ)· ἀγγεῖον ἐν ᾧ φυλάττεται ἀσφαλῶς ἡ πυρῖτις.

πυριτοδοτήρια (τὰ) *[Ναυτ.]*. Ἡ ὁδὸς ἣν ἠκολούθει εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ ἡ μεταφορὰ τῶν φυσιγγίων τῶν γομώσεων ἀπὸ τῶν πυριταποθηκῶν ἕως τῶν ἐν τοῖς πυροβολείοις πυροβόλων, καὶ τὰ εἰδικὰ ἀνοίγματα τῶν ὑποστρωμάτων, ἣν ἠκολούθει αὕτη. Ὁ ἀνὴρ ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ὁμοιοεργίαν τῆς τοιαύτης μεταφορᾶς ἐκαλεῖτο *πυριτοδότης*. Ἀνάλογα εἶναι τὰ *βλημαοδοτήρια* καὶ οἱ *βλημαοδόται*. Σ. Ε. Λ.

πυριτοδόχη (ἡ). Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἐμπροσθογεμοῦς ὁπλισμοῦ τὸ περὶ τὴν θαλάμην μέρος τῆς κάννης ἢ τοῦ σωλῆνος, τὸ καὶ μᾶλλον ἰσχυροποιημένον, ἵνα ἀντέχῃ εἰς τὴν ἀνάφλεξιν τῆς πυρίτιδος. Ν. Θ. Κ.

πυριτοθήκη (ἡ), ἡ **πυριτιδόκερας**. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς τοῦ ἐμπροσθογεμοῦς τυφεκίου ἡ σκύτινος θήκη, ἡ περιέχουσα κονιοποιημένην πυρίτιδα, ἐξαρτωμένη δὲ χιαστὶ ἐκ τοῦ ὤμου τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὰς κατόπιν ἐποχὰς πυριτοθήκη ἐκαλεῖτο εἰδικῶς ἡ παλάσκα τῶν ἀνδρῶν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἡ φέρουσα τὰ φυσίγγια. Σήμερον, ἡ πυριτοθήκη ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἐκ τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

πυριτοκάμινος (ἡ). Καλεῖται ἡ κάμινος, ἐντὸς τῆς ὁποίας γίνεται ἡ φρῦξις τοῦ σιδηροπυρίτου κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ θειικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

πυριτοφθορικὸν ὀξὺ *[Χημ.]*· βλ. *πυρίτιον* (ἑνώσεις) καὶ *φθοριοπυριτικὸν ὀξύ*.

Πυριφλεγέθων. Εἷς τῶν τριῶν ποταμῶν τοῦ Ἅδου, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου τὸ πρῶτον μνημονευόμενος, ὅστις καὶ *Φλεγέθοντα* καλεῖ τοῦτον. Ἦτο ὁ ποταμὸς τοῦ πυρός, ὡς ὁ Κωκυτὸς καὶ ὁ Ἀχέρων (ἄχος) ἦσαν οἱ ποταμοὶ τῶν στεναγμῶν, ἤτοι ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς τὰ σύμβολα τῶν δεινοπαθημάτων, ἅτινα ὑπέφερον εἰς τὸν Τάρταρον αἱ ψυχαὶ τῶν πατροκτόνων, μητροκτόνων, τυράννων, ληστῶν καὶ ἄλλων ἁμαρτωλῶν, ὡς ἀναφέρει εἰς τὸν «Φαίδωνα» ὁ Πλάτων, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκύλιεν οὗτος πυριφλεγῆ λάβαν πρὸς τιμωρίαν τῶν προρρηθέντων. Ἐπιστεύετο ὅτι ἔρρεε παραλλήλως τοῦ Κωκυτοῦ καὶ ὅτι ἐχύνετο διὰ θορυβώδους καταρράκτου εἰς τὸν Ἀχέροντα, τὸν καὶ κύριον ποταμὸν τοῦ Ἅδου, ὅστις κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο φανταστικὸς ποταμός, ἀλλ' ὁ χείμαρρος τῆς Θεσπρωτίδος τῆς Ἠπείρου, ὁ σχηματίζων κατὰ τὰς ἐκβολάς του τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην, τῆς ὁποίας αἱ λοιμώδεις ἀναθυμιάσεις καὶ τὸ σκοτεινὸν χρῶμα τῶν ὑδάτων της προεκάλεσαν φρικώδεις παραδόσεις τῶν κατοικούντων περὶ τὰς ὄχθας της καὶ μαστιζομένων ἐκ τῶν ἑλῶν της. Ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων, παρεμφερῶν πρὸς τὰς περὶ τοῦ Ἁγίου Δονάτου (Ἀϊδονάτου) ἐπιχωριαζούσας ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὁρμηθεὶς ὁ ποιητὴς τῆς Ὀδυσσείας μετέτρεψε τὸν ποταμὸν τῆς Θεσπρωτίδος εἰς ποταμὸν τοῦ Ἅδου καὶ ἔπλασε τοὺς περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν βασανιζομένων ἐν αὐτῷ ψυχῶν μύθους. ΚΑΨ.

πυριφλεγὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ φλέγων ὡς πῦρ, καυστικός· || ὁ ὑπὸ τοῦ πυρὸς φλεγόμενος.

Πυρκὰ *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου καὶ τῷ διαμερίσματι Μεσαορίας. Κάτ. 500, Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

πυρκαϊὰ (ἡ)· καῦσις ὑπὸ τοῦ πυρός, πυρπόλησις, ἐμπρησμός: «πυρκαϊὰ οἰκίας,—καταστήματος,—δάσους», «κατάσβεσις—, ἔναρξις πυρκαϊᾶς».

— *[Ἐγκυκλ.]* *Πυρκαϊὰ* εἶναι ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἐπιζημία καταστροφὴ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, καταλαμβανόντων συνήθως μεγάλην ἔκτασιν ἢ κατεχόντων μέγαν ὄγκον.

Κατηγορίαι πυρκαϊῶν. Ἀναλόγως τῶν καιομένων ἀντικειμένων, αἱ πυρκαϊαὶ δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς: α') πυρκαϊὰς εἰδῶν λίαν καυσίμων (ἀνθράκων, σανοῦ, ξυλείας, καπνοῦ κτλ.), β') πυρκαϊὰς εὐφλέκτων ὑλῶν (βενζίνης, πετρελαίου, αἰθέρων, οἰνοπνεύματος, ἀεριόφωτος, θειούχου ἄνθρακος, ἀσετυλίνης, ἀμμωνίας, μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος κτλ.), γ') πυρκαϊὰς οἰκοδομῶν, αἵτινες δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τὰς τοπικὰς πυρκαϊὰς ὑπογείων, ὀρόφων, στεγῶν καὶ καπνοδόχων, δ') πυρκαϊὰς ἐν αἰθούσαις συγκεντρώσεων, ὡς αἱ τῶν θεάτρων, κινηματογράφων, νοσοκομείων, ἐκκλησιῶν κ.τ.λ., ε') πυρκαϊαὶ πλοίων καὶ στ') πυρκαϊὰς δασῶν.

Αἴτια πυρκαϊῶν. Τὰ αἴτια τῶν πυρκαϊῶν εἶναι: α) Ἀπροσεξία (ἀπροσεξία καπνιστῶν, τοποθέτησις βενζίνης ἢ ἄλλων εὐφλέκτων εἰδῶν πλησίον οἱασδήποτε ἑστίας πυρός, λαμπῶν ἢ κηρίων πλησίον ὑφασμάτων, παραπετασμάτων κ.τ.λ., χάρτου καὶ καυσοξύλων ἢ προσαναμμάτων πλησίον ἑστιῶν θερμάνσεως, ἐγκατάλειψις ἀνημμένων διαφόρων ἑστιῶν θερμάνσεως, ἀπόρριψις ἀνημμένων πυρείων εἰς κιβώτια ἀπορριμμάτων, ἅπλωμα ἀσπρορρούχων ἢ ἄλλων ὑφασμάτων πρὸς στέγνωσιν πλησίον ἑστίας, καθαρισμὸς ἐνδυμάτων κ.τ.λ. διὰ βενζίνης, ἀπρόσεκτοι χειρισμοὶ μηχανῶν μαγειρεύματος δι' οἰνοπνεύματος ἢ πετρελαίου, παίγνια παιδίων μὲ πυρεῖα ἢ ἄλλου εἴδους πυρός, ἐγκατάλειψις σιδήρων σιδηρώματος κ.λπ.). β') Ἐλαττώματα οἰκοδομήσεως καὶ ἐλαττωματικαὶ ἐγκαταστάσεις οἰκοδομῶν (ξύλιναι δοκοὶ ἐφαπτόμεναι εἰς τὰς καπνοδόχους, θερμάστραι μὴ ἀπομεμονωμέναι ἀπὸ ξυλίνους τοίχους κ.τ.λ.). γ') Ἐμπρησμοὶ (ὑπὸ τοῦ ἰδιώτου ἢ ὑπὸ ξένου). δ') Διάφοροι ἄλλαι αἰτίαι (ἑνώσεις ἠλεκτρικῶν ἀγωγῶν, πτώσεις λαμπῶν ἢ κηρίων ἀνημμένων, ἐκρήξεις ἢ κακὴ λειτουργία διαφόρων συσκευῶν, ὡς κινητήρων, ἠλεκτρικῶν θερμαστρῶν κ.λ.π., ἐκφυγὴ φωταερίου, ἐκπήδησις σπινθήρων ἐκ διαφόρων συσκευῶν θερμάνσεως, ἀνάφλεξις κινηματογραφικῆς ταινίας, κεραυνὸς κ.ἄ.).

Πάλη κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς. Παλαιόθεν ὁ ἄνθρωπος ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμύνης κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τῆς καταπολεμήσεως αὐτῆς, τὰ δὲ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιηθέντα τεχνικὰ μέσα ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὴν γενικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ τὴν πρόοδον ἐν γένει τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Κατ' ἀρχὰς ἡ καταπολέμησις τῆς πυρκαϊᾶς ἐγίνετο διὰ τοῦ στρατοῦ, τμῆμα τοῦ ὁποίου μετέφερε συνεχῶς ὕδωρ ἐντὸς κάδων. Πρῶτοι οἱ Ρωμαῖοι φαίνεται ὅτι εἶχον ὀργανώσει τὴν ἀποστολὴν βοηθειῶν ἐναντίον τοῦ πυρός. Ἐπὶ Αὐγούστου ὑπῆρχεν ἤδη ἐγκατεστημένη πυροσβεστικὴ τις ὑπηρεσία, ἧς τὰ καθήκοντα εἶχον ἀνατεθῆ εἰς τοὺς ἀγορανόμους, διαθέτοντας πρὸς τοῦτο 600 δούλους. Ἐπίσης κατὰ τὸ 6 μ. Χ. ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ εἶχεν ὀργανώσει σῶμα νυκτοφυλάκων ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἑνὸς ἱππέως. Τὸ σῶμα τοῦτο, διῃρημένον εἰς ἑπτὰ μοίρας, ὑφίστατο μέχρι τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος. Οἱ νυκτοφύλακες κύριον σκοπὸν εἶχον νὰ ἐπαγρυπνῶσι μήπως ἐκραγῇ που πυρκαϊὰ καὶ νὰ καταστέλλωσιν αὐτήν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ μέ-

Digitized by Google

τρα ταῦτα παρημελήθησαν, αἱ δὲ πυρκαϊαὶ εἶχον καταστρεπτικωτάτας συνεπείας. Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν μὴ ἀνθεκτικότητα τῶν χρησιμοποιουμένων ὑλικῶν, διότι αἱ περισσότεραι τῶν οἰκιῶν κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου, καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν μέσων πρὸς καταστολὴν τοῦ πυρός. Ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει μέτρων πρὸς κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς, κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἦτο ἡ προσκόμισις τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ τοῦ ἀέρος (καλύμματος τοῦ ἁγίου ποτηρίου) εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς, εἰς δὲ τὴν Ρωσίαν, μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, προσεκόμιζον εἰκόνας ἁγίων. Τῷ 1670 διετάχθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας οἱ μαστόροι τῶν κτιστῶν καὶ τῶν ξυλουργῶν νὰ σπεύδωσιν εἰς βοήθειαν κατὰ τὰς πυρκαϊὰς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐργατῶν των, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ γείτονες. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐνεφανίσθησαν αἱ φορηταὶ ὑπὸ ἑνὸς ἀτόμου ἀντλίαι. Τῷ 1699 ἐπενοήθη ἡ πρώτη συνεχοῦς δράσεως ἐμβολοφόρος ἀντλία, ἐργαζομένη ὑπὸ μικρὰν πίεσιν καὶ μὲ κύριον σκοπὸν τὴν μὴ ἐπέκτασιν τοῦ πυρός. Βαθμηδόν, μὲ τὴν πρόοδον γενικῶς τῆς μηχανικῆς, ἐτελειοποιήθησαν αἱ ἀντλίαι, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι σήμερον πλεῖστοι τύποι, ἐργαζόμενοι ὑπὸ πίεσιν μέχρις εἴκοσι πέντε ἀτμοσφαιρῶν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν καταπολέμησιν τῆς πυρκαϊᾶς ἤρχισαν νὰ λαμβάνωνται καὶ προληπτικὰ κατ' αὐτῆς μέτρα. Τοιαῦτα εἶναι αἱ διατάξεις περὶ οἰκοδομήσεως καὶ διαρρυθμίσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν οἰκιῶν γενικῶς καὶ εἰδικῶς διὰ τὰς αἰθούσας συγκεντρώσεων, εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνεται φροντὶς ἀπομονώσεως τοῦ δωματίου τῶν μηχανῶν (προκειμένου περὶ κινηματογράφου), χωρισμοῦ τῆς σκηνῆς ἀπὸ τῆς αἰθούσης διὰ σιδηρᾶς αὐλαίας, τεχνητῆς βροχῆς, ἀνοίγματος ὀπῶν ἐπὶ τῆς στέγης διὰ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ καπνοῦ πρὸς πρόληψιν ἀσφυξίας κλπ. Ἀνάλογα μέτρα λαμβάνονται καὶ εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα καὶ ἐργοστάσια. Τέλος ὡς συμπλήρωμα πάντων, ἡ ὑφισταμένη ἤδη πανταχοῦ, τεχνικῶς ὠργανωμένη καὶ κανονικῶς λειτουργοῦσα πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία.

Εἷς τῶν σπουδαιοτέρων κανόνων, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ σύγχρονος ὀργάνωσις τῆς πάλης κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς, εἶναι ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον ἐπέμβασις τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἡ ἐξ ἀρχῆς ἀποτελεσματικὴ αὐτῆς δρᾶσις. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτεῖται πρωτίστως καλῶς λειτουργοῦν σύστημα εἰδοποιήσεως. Πλὴν τῆς τηλεφωνικῆς ἀναγγελίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον διαδεδομένον μέσον εἰδοποιήσεως, ὑπάρχουν καὶ διαφόρων τύπων εἰδικοὶ ἀγγελτῆρες πυρκαϊᾶς, λειτουργοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ συστήματος παρομοίου πρὸς τὸ τηλεγραφικόν, τελευταίως δὲ καὶ διὰ τοῦ συστήματος τῶν αὐτομάτων τηλεφώνων. Ἀλλά, πλὴν τῆς ταχείας ἀναγγελίας τῆς πυρκαϊᾶς, ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ταχεῖα ἄφιξις τῆς εἰδοποιηθείσης ὑπηρεσίας ἐπὶ τόπου, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς τῶν σταθμῶν πρέπει νὰ εἶναι ἐπαρκὴς καὶ ἡ τοποθέτησίς των τοιαύτη, ὥστε οὐδὲν μέρος τῆς πόλεως ν' ἀπέχη τοῦ πλησιεστέρου σταθμοῦ ἄνω τῶν πέντε λεπτῶν διαδρομῆς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχουν πλεῖστοι πυροσβεστικοὶ σταθμοί, καταλλήλως διανεμημένοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πόλεως, ὡς συμβαίνει π. χ. εἰς τὰς μεγάλας πρωτευούσας τοῦ κόσμου, ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν σταθμῶν φθάνει καὶ μέχρις ἐνενήκοντα (Λονδῖνον). Ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ διαρρύθμισις τῶν κτηρίων τῶν πυροσβεστικῶν σταθμῶν δέον νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἔξοδος τῆς εἰδοποιηθείσης ὑπηρεσίας νὰ ἐπιτυγχάνηται ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων. Διὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς πάλης κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς, αἱ μεγάλαι πόλεις διαθέτουν εἰδικὸν πυροσβεστικὸν ὑδρονομικὸν δίκτυον, ἐφωδιασμένον διὰ πολυαρίθμων ὑδροστομίων, ἐπιτρεπόντων τὴν ἄμεσον καὶ συνεχῆ παροχὴν ὕδατος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας. Ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν ὀχημάτων δέον νὰ ἔχη ὡς βάσιν τὴν δυνατότητα τῆς ἀμέσου καὶ ταχυτάτης ἐπεμβάσεως κατὰ τὴν ἄφιξιν εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς, τόσον διὰ τὴν διάσωσιν τῶν τυχὸν κινδυνευόντων ἀτόμων, ὅσον καὶ διὰ τὴν προσβολὴν τοῦ πυρός. Διὰ τὴν διάσωσιν τῶν τυχὸν κινδυνευόντων, ἡ ὁμὰς ἐξόδου δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένη διὰ διαφόρων εἰδῶν κλιμάκων (αὐτομάτων, περιστρεφομένων, τὸ ὕψος τῶν ὁποίων φθάνει ἀπὸ 30—50 μ., δυναμένων ν' ἀναπτυχθῶσιν εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς λεπτοῦ καὶ ἐφωδιασμένων δι' αὐλῶν προσβολῆς καὶ ἐργαλείων διασώσεως· μηχανικῶν χειροκινήτων κλιμάκων φθανουσῶν εἰς ὕψος 25 μ. περίπου· ὁλκωτῶν, φθανουσῶν εἰς ὕψος ἀπὸ 8—15 μ.· καὶ μικρῶν κλιμάκων μεθ' ἁρπαγίων, μήκους 4 μ. συνήθως, δι' ἐπανειλημμένης μεταθέσεως τῶν ὁποίων ὁ πυροσβέστης δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν ἀνωτάτων ὀρόφων ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας) καὶ διαφόρων εἰδῶν ἐργαλείων διασώσεως, ὡς π. χ. αἱ λωρίδες διασώσεως, αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τῶν παραθύρων καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων κατολισθαίνοντες οἱ κινδυνεύοντες ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς φθάνουσιν εἰς τὸ ἔδαφος· οἱ σωλῆνες διασώσεως, ὅμοιοι πρὸς τὰς λωρίδας, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατολισθαίνουν οἱ κινδυνεύοντες· αἱ σινδόναι διασώσεως καὶ οἱ διαφόρων τύπων κρίκοι μετὰ σχοινίων καὶ κάλων διασώσεως. Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐξαρτημάτων καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς εἰσχωρήσεως τῶν πυροσβεστῶν καὶ εἰς τὰ πλέον ἐπικίνδυνα σημεῖα τοῦ καιομένου χώρου, ἡ ὁμὰς τῆς ἐξόδου δέον νὰ εἶναι εὐρέως ἐφωδιασμένη δι' ἀναπνευστικῶν συσκευῶν, ὁ μᾶλλον διαδεδομένος τύπος τῶν ὁποίων εἶναι αἱ λειτουργοῦσαι διὰ πεπιεσμένου ὀξυγόνου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς ὁμάδος τῆς ἐξόδου διὰ τὴν προσβολὴν τοῦ πυρός, ἡ ὁποία καὶ ταχυτάτη καὶ ἀποτελεσματικὴ ἐξ ἀρχῆς δέον νὰ εἶναι, ἀπαιτεῖται πρωτίστως ὅπως ἓν τουλάχιστον ἐκ τῶν ὀχημάτων τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ δοχείου ὕδατος ἢ ἄλλων κατασβεστικῶν οὐσιῶν, ἐπιτρεπουσῶν τὴν ἄμεσον προσβολὴν τοῦ πυρός. Ἡ περιεκτικότης τῶν ὡς ἄνω δοχείων ποικίλλει εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ὑδραυλικῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει ἡ πόλις, εἶναι δηλαδὴ ἐλαχίστη (300—400 λίτραι) εἰς τὰς πόλεις ἔνθα λειτουργεῖ ἄρτιον πυροσβεστικὸν ὑδρονομικὸν δίκτυον, καὶ φθάνει καὶ μέχρι 5.000 λιτρῶν εἰς τὰς πόλεις, εἰς ἃς ἡ ὑδροληψία εἶναι δυσχερής. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μετὰ δοχείων ὀχημάτων αὐξάνει, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλίζηται ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνεχὴς παροχὴ ὕδατος. Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ὀχημάτων, τῶν προοριζομένων διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ὕδατος καὶ τὴν ἀπ' εὐθείας προσβολὴν τοῦ πυρός, ἡ ὁμὰς ἐξόδου δέον νὰ περιέχῃ καὶ ἓν ὄχημα πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀνδρῶν, τῶν ἀπαραιτήτων σωλήνων καὶ λοιπῶν ἐξαρτημάτων καὶ ἐργαλείων. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἕκαστον τῶν ἄνω ὀχημάτων εἶναι ἐφωδιασμένον δι' ὑδραντλίας, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον ἐξάρτημα τῆς πάλης κατὰ τοῦ πυρός. Ἀναλόγως τοῦ διπλοῦ προορισμοῦ των, τῆς ἀπ' εὐθείας προσβολῆς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐξ ἀποστάσεως διοχετεύσεως τοῦ ὕδατος εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς, αἱ ὑδραντλίαι διαιροῦνται εἰς ἀντλίας μικρᾶς παραγωγῆς καὶ σχετικῶς μεγάλης πιέσεως καὶ ἀντλίας μεγάλης παραγωγῆς καὶ μικρᾶς σχετικῶς πιέσεως. Οἱ βασικοὶ τύποι τῶν ἐν γένει χρησιμοποιουμένων ἀντλιῶν εἶναι αἱ κεντρόφυγες, αἱ ἐμβολοφόροι καὶ αἱ περιστροφικαί.

Θεωρητικαὶ βάσεις τῆς πυροσβεστικῆς τέχνης. Ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ καῦσις ἐν γένει εἶναι ἡ χημικὴ ἕνωσις οὐσίας τινὸς μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, συνοδευομένη ὑπὸ ἐκλύσεως μεγάλου ποσοῦ θερμότητος, συνήθως δὲ καὶ φωτός. Διὰ νὰ λάβῃ χώραν τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀπαιτοῦνται δύο τινά: α') ὅπως ἡ καιομένη οὐσία θερμανθῇ προηγουμένως μέχρι τῆς θερμοκρασίας ἀναφλέξεώς της, καὶ β') ὅπως ἡ οὐσία αὕτη εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, ἤτοι μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ἀντιθέτως, ἡ κατάσβεσις ἐπέρχεται εἴτε διὰ ψύξεως τῆς καιομένης οὐσίας, εἴτε δι' ἀπομονώσεώς της ἀπὸ τοῦ ὀξυγόνου, παρεμποδιζομένης τῆς ἐπαφῆς της μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἢ διὰ περιβολῆς τοῦ καιομένου ἀντικειμένου δι' ἀερίων παρεμποδιζόντων τὴν καῦσιν. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω τρόπων, τῶν ἀποτελούντων τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ σύγχρονον σύστημα κατασβέσεως τοῦ πυρός, ὁ μᾶλλον διαδεδομένος εἶναι ὁ πρῶτος, δηλαδὴ ἡ διὰ τῆς ψύξεως κατάσβεσις. Ἡ ψῦξις ἐπιτυγχάνεται εὐκολώτερον διὰ τοῦ ὕδατος, ἡ φυσικὴ σύστασις τοῦ ὁποίου καθιστᾷ αὐτὸ εὐχρηστότατον, ἐπιτρέπουσα τὴν μεταφοράν του ἐντὸς δοχείων, τὴν διοχέτευσίν του ἐντὸς σωλήνων καὶ τὴν ἐκτόξευσίν του δι' ἰσχυρᾶς βολῆς εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις. Πλὴν τούτου ἀποκτᾶται διὰ σχετικῶς ἐλαχίστων θυσιῶν. Ὁ δεύτερος τρόπος κατασβέσεως τοῦ πυρός, διὰ παρακωλύσεως τῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἐφαρμόζεται κυρίως κατὰ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἀποβαίνει δυσχερὴς ἢ ἀδύνατος ἡ διὰ τοῦ ὕδατος κατάσβεσις, ὡς λ. χ. προκειμένου νὰ κατασβεσθῇ βενζίνη, πετρέλαιον, νάφθα, διάφοροι αἰθέρες, ὑδρογονάνθρακες κλπ. Κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας τὸ πῦρ κατασβέννυται δι' ἀφροῦ, ἄμμου, χώματος, κόπρου, ὑγρῶν σκεπασμάτων κλπ. Ἡ περιβολὴ τοῦ καιομένου ἀντικειμένου δι' ἀερίων παρεμποδιζόντων τὴν καῦσιν ἐφαρμόζεται κυρίως ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθεισῶν ὑλῶν, μὴ ἐπιτρεπουσῶν τὴν χρῆσιν ὕδατος. Τὰ ἀέρια ταῦτα εἶναι τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO_2), ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ (C_2Cl_4), τὸ χλωροφόρμιον (C_2HCl_8), ὁ θειοῦχος ἄνθραξ (CS_2) κλπ.

Κατάσβεσις δι' ὕδατος. Ὁ καταλληλότερος καὶ εὐχερέστερος τρόπος χρήσεως τοῦ ὕδατος εἶναι ἡ ἐκτόξευσις αὐτοῦ ἐν εἴδει βολῆς, ἐπιτρέπουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀδιάκοπον καὶ συνεχῆ παροχὴν αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν εὔκολον χειρισμὸν καὶ τὴν ρύθμισίν του. Ἡ κατασβεστικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος ἔγκειται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐν τῇ ψύξει τῶν καιομένων ἀντικειμένων, δηλαδὴ ἐν τῇ ἀφαιρέσει τῆς θερμότητος καὶ συνεπῶς ἐν τῷ ὑποβιβασμῷ τῆς θερμοκρασίας αὐτῶν. Ἐπομένως, ὅσην περισσοτέραν θερμότητα κατορθώσωμεν ν' ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὸ καιόμενον ἀντικείμενον, διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ποσότητος ὕδατος, τόσον καλυτέρα θὰ εἶναι ἡ χρησιμοποίησίς του.

Κατὰ τὰ γνωστὰ δεδομένα τῆς φυσικῆς, διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας μιᾶς λίτρας ὕδατος ἀπὸ 0° εἰς 100° Κ. θερμοκρασίας καθ' ἣν ἐπέρχεται ὁ βρασμός, δηλαδὴ ἡ μετατροπὴ τοῦ ὕδατος εἰς ἀτμόν, ἀπαιτεῖται ἡ εἰς τὸ ὕδωρ μετάδοσις 100 θερμαντικῶν μονάδων. Διὰ τὴν μετατροπὴν ὅμως τῆς ἰδίας ποσότητος ὕδατος τῆς αὐτῆς θερμοκρασίας (0°Κ) ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἀτμόν, πρέπει νὰ καταναλωθῶσιν 100+536,5=636,5 θερμαντικαὶ μονάδες, δηλαδὴ 6,5 φορὰς περισσότεραι (ἡ ποσότης αὕτη τῶν 536,5 θερμαντικῶν μονάδων ἀποτελεῖ τὴν ἐκ τῆς φυσικῆς γνωστὴν λανθάνουσαν θερμότητα ζέσεως). Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ δι' ὕδατος κατάσβεσις συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ψῦξιν τοῦ καιομένου ἀντικειμένου, ἤτοι εἰς τὸ ὅτι ὕδωρ πῖπτον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀφαιρεῖ τὴν θερμότητα αὐτοῦ, θερμαινόμενον ταυτοχρόνως τὸ ἴδιον, καθίσταται φανερὸν ὅτι τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα κατασβέσεως ἐπιτυγχάνονται τότε, ὅταν τὸ ριφθὲν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὕδωρ μετατραπῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἀτμόν, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θ' ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὸ καιόμενον ἀντικείμενον τὸ μέγιστον τῆς θερμότητος, ἥτις θὰ ἠδύνατο ν' ἀπορροφηθῇ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ποσότητος ὕδατος. Ἐξετάζοντες ἤδη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης ἀρχῆς, τὰς διαφόρων εἰδῶν βολάς, πειθόμεθα εὐκόλως ὅτι ἡ μικρὰ καὶ διεσκορπισμένη βολὴ δίδει καλύτερα ἀποτελέσματα ἀπὸ συμπαγῆ καὶ μεγάλης διαμέτρου τοιαύτην, καθόσον ἀσυγκρίτως εὐκολώτερον δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς ἀτμὸν καὶ ἐπομένως ν' ἀφαιρέσῃ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ποσότητα θερμότητος. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἡ μικρὰ καὶ μάλιστα διεσκορπισμένη βολή, διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν καιομένων ἀντικειμένων καὶ ἐπομένως νὰ δυνηθῇ νὰ λάβῃ χώραν τὸ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον φαινόμενον τῆς λανθανούσης θερμότητος ζέσεως, ἀπαιτεῖται νὰ ἐκτοξευθῇ ὑπὸ μεγάλην πίεσιν. Ἐντεῦθεν προκύπτει ἀνάγκη τῆς πλήρους ἐγκαταλείψεως τῶν μέχρι τοῦδε χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν προσβολὴν τοῦ πυρὸς ἀντλιῶν μεγάλης παραγωγῆς καὶ μικρᾶς πιέσεως καὶ ἀντικαταστάσεως αὐτῶν ὑπὸ ἀντλιῶν μικρᾶς παραγωγῆς καὶ μεγάλης πιέσεως. Ἡ ὀρθότης τῆς ἀνωτέρω θεωρίας, ἐξ ὁλοκλήρου νέας, ἐπεβεβαιώθη ὑπὸ πολυαρίθμων πειραμάτων καὶ ἐν τῇ πράξει, τὸ δὲ σύστημα τοῦτο ἔχει, πλὴν τῆς ἀποτελεσματικότητος, καὶ ἰδίαν ὅλως σημασίαν διὰ τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ὕδωρ δὲν εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ.

Ἡ καθόλου ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης, καὶ εἰδικώτερον τῆς μηχανικῆς, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ ἐπηρεάσῃ βασικῶς καὶ τὰς μεθόδους τῆς πυροσβεστικῆς τέχνης. Ἤδη πρῶτον μέλημα εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξακρίβωσις τῆς ποσότητος τοῦ ἀπαιτουμένου ὕδατος πρὸς κατάσβεσιν τῶν διαφόρου ἐντάσεως πυρκαϊῶν, καθόσον ἀντικειμενικὸς σκοπὸς δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ ὁπωσδήποτε κατάσβεσις τοῦ πυρός, ἀλλ' ἡ ἐπίτευξις τούτου μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέρας ζημίας καὶ ἐπομένως μὲ τὴν χρῆσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέρας ποσότητος ὕδατος, διότι συνήθως ἡ σπατάλη του προκαλεῖ ζημίας πολὺ μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς ἐκ τοῦ πυρός. Πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀπαιτουμένης ποσότητος ὕδατος διὰ τὴν κατάσβεσιν τῶν διαφόρου ἐντάσεως πυρκαϊῶν, βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων δέον νὰ στηρίξωμεν τοὺς ὑπολογισμούς μας εἶναι αἱ ἑξῆς: Τὸ καιόμενον σῶμα μεταδίδει τὴν θερμότητά του α) διὰ τῆς ἐπαφῆς καὶ β) διὰ τῆς ἀκτινοβολίας, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸν κυριώτερον συντελεστὴν ἐξαπλώσεως τῆς πυρκαϊᾶς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πειραμάτων τοῦ Στεφάνου Μπόλτσμαν, ἡ μετάδοσις τῆς θερμότητος πραγματοποιεῖται κατὰ τὸν

ἀκόλουθον ἐμπειρικὸν νόμον $Q=4,5 \times {}^{1}/_{60} \left(\frac{T}{100}\right)^{4}$,

ἔνθα Q=ἡ ποσότης τῆς μεταβιβαζομένης θερμότητος εἰς θερμαντικὰς μονάδας, T=ἡ ἀπόλυτος θερμοκρασία, ἤτοι 273+t, ἔνθα t=ἡ θερμοκρασία τοῦ καιομένου σώματος, καὶ 4,5=συντελεστὴς ὑποδεικνυόμενος ἐκ τῆς πείρας, ἀναφορικῶς πρὸς τὰ εἴδη τὰ ἀπασχολοῦντα συνήθως τὴν πυροσβεστικὴν ὑπηρεσίαν (ξυλεία, χάρτης, καύσιμος ὕλη, ὑφάσματα κλπ.). Ἡ ποσότης ἄρα τῆς μεταβιβαζομένης ὑπὸ τοῦ καιομένου σώματος θερμότητος, ὄχι μόνον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος τούτου, ἀλλὰ καὶ αὐξάνει κατὰ λόγον γεωμετρικὸν σὺν τῇ αὐξήσει τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Π. χ. ἐπιφάνεια ἑνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου καιομένης οὐσίας, θερμοκρασίας 600°Κ, μεταβιβάζει δι' ἀκτινοβολίας 435 θερμαντικὰς μονάδας. Ἡ αὐτὴ ἐπιφάνεια εἰς διπλασίαν θερμοκρασίαν, ἤτοι εἰς 1200°Κ, θὰ μεταβιβάσῃ οὐχὶ διπλασίαν ποσότητα θερμότητος, ἤτοι 465×2=870, ἀλλὰ 3530 θερμαντικὰς μονάδας, δηλαδὴ ὀκταπλασίαν. Ἀναλόγως δέον νὰ αὐξάνῃ καὶ ἡ ποσότης τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς ὕδατος.

Λαμβανομένων ἤδη ὑπ' ὄψιν: α') τῶν ὡς ἄνω πειραμάτων τοῦ Στεφάνου Μπόλτσμαν, β') τοῦ δεδομένου ὅτι ἑκάστη λίτρα καλῶς χρησιμοποιουμένου ὕδατος δύναται ν' ἀφαιρέσῃ 600 περίπου θερμαντικὰς μονάδας ἀπὸ τοῦ καιομένου σώματος,

Digitized by Google

καὶ γ') ὅτι ἡ μέση θερμοκρασία τῶν μεγάλης ἐντάσεως πυρκαϊῶν εἶναι 1000—1200° K, τῶν μεσαίας ἐντάσεως 800—1000° K. καὶ τῶν μικρᾶς ἐντάσεως κάτω τῶν 800 K., δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν ποσότητα τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς ὕδατος, ἥτις διὰ μὲν τὰς μικρᾶς ἐντάσεως πυρκαϊὰς εἶναι μία λίτρα δι' ἕκαστον τετραγωνικὸν μέτρον καιομένης ἐπιφανείας, 2,5 λίτραι ἀνὰ $μ^2$ τῶν μεσαίας ἐντάσεως καὶ 5 λίτραι ἀνὰ $μ^2$ τῶν μεγάλης ἐντάσεως πυρκαϊῶν.

Ἐπίσης, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἕκαστος αὐλὸς ἐξακοντισμοῦ ὕδατος ἐξυπηρετεῖ, ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρός, οὐχὶ πλείονα τῶν ἑκατὸν τετραγωνικῶν μέτρων καιομένης ἐπιφανείας, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὄχι μόνον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπαιτουμένων αὐλῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς βολῆς καὶ ἑπομένως καὶ τὸν τύπον τῆς ἀναγκαιούσης ἀντλίας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω δύνανται νὰ διατυπωθῶσιν οἱ ἀκόλουθοι κανόνες εἰς τὴν δι' ὕδατος κατάσβεσιν τῶν πυρκαϊῶν: α') Νὰ καταναλίσκηται κατὰ τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρα ποσότης ὕδατος. β') Νὰ χρησιμοποιῆται βολὴ μεγάλης πιέσεως, κατὰ τὸ δυνατὸν οὐχὶ μικροτέρας τῶν δέκα ἀτμοσφαιρῶν παρὰ τὸν αὐλόν. γ') Νὰ κανονίζηται ἡ διάμετρος τῆς βολῆς συμφώνως πρὸς τὴν ἔντασιν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πυρός, νὰ ἐναλλάσσηται δὲ ἀναλόγως τῶν ἐπερχομένων μεταβολῶν τῆς ἐντάσεως τοῦ πυρός. δ') Νὰ διασπᾶται κατὰ τὸ δυνατὸν περισσότερον ἡ βολή, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως καὶ διεσπασμένη φθάνῃ τὰ καιόμενα ἀντικείμενα. Ἡ διάσπασις δέον νὰ εἶναι τόσον μεγαλυτέρα, ὅσον εἶναι μικροτέρα ἡ ἔντασις τοῦ πυρὸς καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ καιομένου ἀντικειμένου ἀπὸ τοῦ αὐλοῦ. ε') Ν' ἀποφεύγηται ἡ συγκέντρωσις τῆς βολῆς ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ νὰ ἐπιδιώκηται ἡ ταχεῖα κατανομή της ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ἐκτάσεως τῆς καιομένης ἐπιφανείας, καθόσον τοῦτο συντελεῖ εἰς τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς θερμοκρασίας τοῦ καιομένου χώρου, καὶ ἑπομένως εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς δι' ἀκτινοβολίας μεταδόσεως τῆς θερμότητος. στ') Νὰ πλησιάζῃ ὁ αὐλοφόρος ὅσον τὸ δυνατὸν ἐγγύτερον τὴν ἑστίαν τοῦ πυρός, χρησιμοποιῶν ἐν ἀνάγκῃ προσωπίδας καὶ παραπετάσματα ἐξ ἀμιάντου ἢ ὕδατος. ζ') Ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει νὰ χύνηται ὕδωρ, ἂν δὲν κατορθοῦται ἡ ἀπ' εὐθείας προσβολὴ τῆς ἑστίας τοῦ πυρός.

Κατάσβεσις δι' ἀφροῦ. Ἕτερος τρόπος κατασβέσεως τοῦ πυρὸς εἶναι ὁ διὰ τοῦ ἀφροῦ. Βάσις τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ ἐπίτευξις μεγάλης ποσότητος διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος πρὸς περικάλυψιν τῆς καιομένης οὐσίας καὶ παρεμπόδισιν τῆς ἐπαφῆς της μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ἀρχὴ ἐφ' ἧς στηρίζεται εἶναι ἡ ἰδιότης, ἣν ἔχει διάλυμα ἀνθρακικοῦ ἢ δισανθρακικοῦ ἅλατος τοῦ σοδίου ἐντὸς ὕδατος, ἑνούμενον μετά τινος ὀξέος (θειικοῦ π.χ.) νὰ παράγῃ μεγάλην ποσότητα διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἐξίσωσιν: $2\ NaHCO_3 + H_2SO_4 = Na_2SO_4 + 2\ CO_2 + 2\ H_2O$ (δισανθρακικὸν ἅλας τοῦ σοδίου + θειϊκὸν ὀξὺ = θειικὸν νάτριον + ἀνθρακικὸν ὀξὺ + ὕδωρ). Αἱ χημικαὶ αὗται οὐσίαι διαφυλάσσονται κεχωρισμέναι ἐντὸς εἰδικῆς ἐπὶ τοῦτο συσκευῆς (δοχείου), ὥστε ἡ ἀνάμιξις αὐτῶν νὰ ἐπέρχεται μόνον ὅταν τὸ θελήσωμεν. Ἂν εἰς αὐτὰς προσθέσωμεν καὶ ἑτέραν ὀργανικὴν οὐσίαν, ὡς λ. χ. γλυκόρριζαν, ὑπὸ μορφὴν λεπτοτάτης κόνεως, κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ἡ κόνις θὰ περιβάλλῃ πανταχόθεν τὰς σχηματιζομένας φυσαλίδας τοῦ ἀερίου, ἐμποδίζουσα αὐτὰς νὰ διαρραγῶσι καὶ συνεπῶς ἡ ὅλη διάλυσις θὰ μετατραπῇ εἰς ἀφρώδη μᾶζαν συνισταμένην ἀπὸ ἀπειρίαν φυσαλίδων περιεχουσῶν διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἥτις ἐκσφενδονιζομένη θὰ ἔχῃ τὴν μορφὴν ἀφροῦ. Ὁ ἀφρὸς πίπτων ἐπὶ τῆς καιομένης οὐσίας ἐνεργεῖ τριπλῶς: α') περιβάλλει ταύτην πανταχόθεν παρεμποδίζων τὴν ἐπαφήν της μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, β') ἐξαπολύει τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ὅπερ εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν διαρρηγνυομένων ἐκ τῆς θερμότητος φυσαλίδων καὶ εἶναι ἓν ἐκ τῶν μέσων κατασβέσεως καὶ γ') ἐξατμίζεται προκαλῶν ψῦξιν, ἤτοι ὑποβιβασμὸν τῆς θερμοκρασίας. Ἡ κατασβεστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀφροῦ ὑπερβαίνει τὴν τοῦ ὕδατος. Ἀλλ' ὁ ἀφρὸς παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐν ἀνοικτῷ χώρῳ, ἕνεκα τῆς ἐλαφρότητός του, εὐκόλως παρασύρεται ὑπὸ τῶν σχηματιζομένων ρευμάτων, πλὴν δὲ τούτου δὲν δίδει θετικὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὴν κατάσβεσιν κατακορύφων ἐπιφανειῶν, ἐνῷ εἶναι ἀσυναγώνιστος πρὸς κατάσβεσιν ὁριζοντίων ἐπιφανειῶν διαφόρων εὐφλέκτων εἰδῶν, ὡς βενζίνης, πετρελαίου, νάφθης κτλ., εἰς ἃς ἡ χρῆσις ὕδατος εἶναι ἀλυσιτελής.

Κατάσβεσις δι' ἄλλων χημικῶν οὐσιῶν. Πλὴν τοῦ ἀφροῦ, γίνεται χρῆσις καὶ διαφόρων ἄλλων χημικῶν οὐσιῶν, ὡς τετραχλωριούχου ἄνθρακος, χλωροφορμίου, θειούχου ἄνθρακος κτλ. Τελευταίως ἐφαρμόζεται καὶ νέον σύστημα κατασβέσεως τοῦ πυρὸς δι' ἀερίων καὶ κυρίως διὰ πεπιεσμένου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Τὰ ἀέρια, προτοῦ ἐκτοξευθῶσιν εἰς τὸν καιόμενον χῶρον, διέρχονται διὰ δοχείων πεπληρωμένων ὑπὸ λεπτῆς κόνεως κατασβεστικῶν ἁλάτων (δισανθρακικοῦ ἅλατος τοῦ σοδίου κτλ.) καὶ τὴν συμπαρασύρουσι. Τὸ ἀέριον μετὰ τῆς κόνεως πληροῖ τὸν καιόμενον χῶρον καὶ καταστέλλει τὸ πῦρ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας.

Βασικαὶ ἐργασίαι τῆς κατασβέσεως. Ἀνεξαρτήτως τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς ἐμφανίζονται αἱ πυρκαϊαὶ ἐν ἑκάστῃ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ἡ κατάσβεσις αὐτῶν δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς ἑξῆς ἐργασίας: α) τὴν ἀναγνώρισιν, β) τὴν διάσωσιν, γ) τὴν ἐγκατάστασιν, δ) τὴν προσβολήν, ε) τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τὸν ἀερισμόν, στ) τὴν προστασίαν καὶ ζ) τὴν ἐπαγρύπνησιν. Ἐκ τούτων: Ἡ *ἀναγνώρισις* συνίσταται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐκτεθειμένων εἰς τὸ πῦρ σημείων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀμέσου ἀνευρέσεως καὶ διασώσεως τῶν τυχὸν κινδυνευόντων ἀτόμων καὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς πυρκαϊᾶς πρὸς λῆψιν τῶν ἀπαιτουμένων μέτρων. Ἡ *διάσωσις* τῶν κινδυνευόντων ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον σκοπὸν τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἱερωτέραν αὐτῆς ἀποστολήν. Διὰ τοῦτο, πρώτη μέριμνα τοῦ πυροσβέστου εἶναι ἡ καταβολὴ τῶν πρὸς τοῦτο φροντίδων, καὶ μὲ κίνδυνον ἀκόμη τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς. Ταυτοχρόνως ἐπιχειρεῖται καὶ ἡ κατάσβεσις τοῦ πυρός, καθόσον αὕτη οὐσιωδῶς συμβάλλει εἰς τὸ ἔργον τῆς διασώσεως. Διὰ τοῦ ὅρου *ἐγκατάστασις* νοεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν σωλήνων τοῦ ὕδατος καὶ τῶν λοιπῶν πυροσβεστικῶν μέσων κατὰ τὴν δι' ὕδατος κατάσβεσιν τοῦ πυρός. Διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐπιδιώκεται: 1) ἡ κατ' εὐθεῖαν διὰ τοῦ ὕδατος τούτου προσβολὴ τοῦ πυρὸς καὶ 2) ἡ ἐξ ἀποστάσεως διοχέτευσις ὕδατος εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς. Ἡ καλὴ ἐγκατάστασις δέον ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον χρῆσιν τοῦ ὕδατος. Ἡ *προσβολὴ* τοῦ πυρὸς ἐπιχειρεῖται ταυτοχρόνως, μὲ πᾶσαν δυνατὴν ταχύτητα. Τὰ σπουδαιότερα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν προσβολήν, εἶναι τὰ ἑξῆς: α) ὁ τύπος τῶν οἰκοδομημάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων συνέβη ἡ πυρκαϊὰ ἢ τῶν πέριξ τούτων καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ καιομένου χώρου· β) ἡ μεταξὺ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἀπόστασις καὶ τὸ δυνατὸν τῆς μεταδόσεως εἰς αὐτὰ τοῦ πυρός· γ) τὸ εἶδος τῶν ἐντὸς τῶν οἰκοδομημάτων τούτων εὑρισκομένων ἀντικειμένων· δ) ἡ ἔντασις καὶ ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἀνέμου· ε) ἡ ποσότης τοῦ διατιθεμένου ὕδατος κατὰ τὴν εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς ἄφιξιν τῶν πυροσβεστῶν, στ) ἡ ἀπαιτηθησομένη κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος πρὸς πλήρη κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς ὁλικὴ ποσότης ὕδατος καὶ ὁ ἀναγκαῖος χρόνος πρὸς προμήθειαν ταύτης· ζ) ἡ ἀναγκαιοῦσα εἰς ἄνδρας καὶ πυροσβεστικὰ μέσα ἐνίσχυσις καὶ ὁ χρόνος διὰ τὴν ἄφιξίν της.

Κατὰ τὰς μεγάλας πυρκαϊάς, ἡ κατάσβεσις δέον ν' ἀκολουθῇ τοὺς ἑξῆς κανόνας εἰς γενικὰς γραμμάς. **α')** Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ μεγάλη ἔντασις καὶ ἐπέκτασις τοῦ πυρὸς δὲν ἐπιτρέπει εἰς τοὺς πρώτους καταφθάσαντας πυροσβέστας νὰ κυριαρχήσουν αὐτοῦ, οὗτοι δέον νὰ περιορισθῶσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπεράσπισιν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀνακοπὴν τῆς ἐπιθετικῆς πορείας αὐτοῦ. β') Ἐπειδὴ κατὰ τὰς μεγάλας πυρκαϊὰς ἡ ταυτόχρονος ἀναχαίτισις τοῦ πυρὸς εἶναι ἀδύνατος ἐξ ὅλων τῶν σημείων, δέον αὕτη ν' ἄρχηται ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπικινδύνων σημείων. γ') Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς κατασβέσεως διατιθεμένη ποσότης ὕδατος εἶναι πάντοτε ἀνεπαρκής, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι συγχρόνως ἀπαιτεῖται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερος ἀριθμὸς αὐλῶν, ὁ ὁποῖος φυσικὰ δὲν δύναται νὰ διατεθῇ ἀμέσως, ἐπιβάλλεται ὅπως ἡ ὑφισταμένη ἀνεπάρκεια αὐτῶν ἀναπληροῦται διὰ τῆς εὐκινησίας καὶ δραστηριότητος τῶν ἐν ἐνεργείᾳ αὐλῶν, τοῦ δι' αὐτῶν ὕδατος καταναλισκομένου διὰ τὸν ἐντοπισμὸν τοῦ πυρὸς καὶ οὐχὶ διὰ τὴν πλήρη καταστολὴν αὐτοῦ. Διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ λελογισμένης τηρήσεως τῶν ὡς ἄνω, ἑκάστη βολὴ δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἐπιτυχῶς καὶ μὲ περιωρισμένην δαπάνην ὕδατος σημαντικὰς ἐκτάσεις τῆς πυρκαϊᾶς. Ἡ τακτικὴ αὕτη δέον νὰ ἐξακολουθηθῇ μέχρις ὅτου ἐξασφαλισθῇ ἡ συνεχὴς καὶ ἐν ἀρκετῇ ποσότητι παροχὴ ὕδατος καὶ μόνον μετὰ ταῦτα δύναται ν' ἀρχίσῃ ἡ πραγματικὴ καὶ συστηματικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ πυρός. Ἡ *ἐκκαθάρισις* τοῦ καιομένου χώρου ἀπὸ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν καέντων ἔχει σκοπὸν τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐπαναλήψεως τῆς πυρᾶς, συνοδεύεται δὲ συνήθως καὶ ὑπὸ σειρᾶς ἄλλων ἐργασιῶν, ὡς ἡ κατακρήμνισις τῶν ἀμφιβόλου στερεότητος τοίχων κτλ. Ὁ *ἀερισμὸς* τοῦ καιομένου χώρου ἔχει σκοπὸν τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐργασίας τῶν πυροσβεστῶν, ὅταν αὕτη δυσχεραίνηται ὑπὸ τοῦ καπνοῦ. Εἰς τὰ καθήκοντα τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ *προστασία* τῆς κινδυνευούσης περιουσίας ἀπὸ τῶν καπνῶν καὶ τοῦ ὕδατος τῆς κατασβέσεως. Πρὸς τοῦτο καλύπτονται τὰ διάφορα σκεύη καὶ ἔπιπλα διὰ καραβοπάνων ἢ ἐπιχειρεῖται ἡ μεταφορὰ αὐτῶν μακρὰν καὶ ἀποχετεύονται τὰ ὕδατα, ἀερίζονται τὰ διάφορα διαμερίσματα καὶ στεγνώνονται τὰ πατώματα. Μετὰ τὴν κατάσβεσιν τοῦ πυρός, ἀφήνονται εἷς ἢ περισσότεροι πυροσβέσται πρὸς *ἐπαγρύπνησιν*, ἐφωδιασμένοι μὲ τ' ἀπαιτούμενα ἐργαλεῖα κατασβέσεως, διὰ τὸν φόβον τῆς ἐπαναλήψεως τῆς πυρκαϊᾶς.

Α. Γ. ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ

Ἐκ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν πυρκαϊῶν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ πυρκαϊαὶ ἐν αἰθούσαις συγκεντρώσεων, αἱ πυρκαϊαὶ τῶν δασῶν καὶ αἱ πυρκαϊαὶ ἐπὶ πλοίων.

Πυρκαϊαὶ ἐν αἰθούσαις συγκεντρώσεων. Ὁ καθορισμὸς ἐκ τῶν προτέρων τῶν κανόνων κατασβέσεως τῶν τοιούτου εἴδους πυρκαϊῶν εἶναι λίαν δυσχερής. διὰ τοῦτο καὶ ἡ λῆψις τῶν ἀπαιτουμένων μέτρων ἐπαφίεται κυρίως εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος. Γενικῶς ὅμως ὀφείλει νὰ προλάβῃ οὗτος τὸν ἐκ τοῦ πανικοῦ ἢ ἄλλων συναφῶν λόγων κίνδυνον, ὅστις προκαλεῖ πολλάκις πολυάριθμα θύματα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐνδείκνυται ὅπως τόσον ἡ ἄφιξις τῶν προσκληθέντων πυροσβεστῶν ὅσον καὶ ἡ ἐργασία τῆς κατασβέσεως συντελεσθῶσι κατὰ τὸ δυνατὸν ἀθορύβως, ἂν δὲ τὸ πῦρ ἐξερράγη ἔξω τῆς κυρίας αἰθούσης τῶν συγκεντρώσεων, δέον νὰ ληφθῶσιν ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα ὅπως ἡ κατάσβεσις συντελεσθῇ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συγκεντρωμένων. Προκειμένου περὶ θεάτρου, εἰς σοβαρῶν διαστάσεων πυρκαϊὰν πρώτη μέριμνα τῶν πυροσβεστῶν δέον νὰ εἶναι ἡ ἀπομόνωσις τῆς σκηνῆς ἀπὸ τῆς αἰθούσης καὶ ἡ λῆψις μέτρων πρὸς ταχεῖαν ἐκκένωσιν τῆς αἰθούσης καὶ διάσωσιν τῶν κινδυνευόντων.

Πυρκαϊαὶ δασῶν. Αἱ πυρκαϊαὶ τῶν δασῶν εἶναι συνήθεις καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς γῆς, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς περιοχὰς ξηράς, ὅπου κατὰ τὸ θέρος αἱ βροχαὶ ἐλλείπουν. Εἰς τὰς χώρας τὰς συνορευούσας πρὸς τὴν Μεσόγειον, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ αὐτῆς, ὅπερ εἶναι ξηρότερον τοῦ δυτικοῦ, αἱ πυρκαϊαὶ εἶναι συνηθέσταται κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ἄλλας τοῦ ἔτους ἐποχάς. Εἰδικώτερον ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ὑπάρχουν ἐκτεταμένα δάση ἀειθαλῶν πλατυφύλλων (θαμνωδῶν) δένδρων μετὰ ποικίλων φρυγάνων, ἐπίσης δὲ καὶ πευκῶνες, εἴτε ἀμιγεῖς, εἴτε μὲ ὑπώροφον βλάστησιν ἐκ θαμνωδῶν δένδρων, εἶναι συνηθέστερος ὁ ἐκ τῶν πυρκαϊῶν τῶν δασῶν κίνδυνος. Σπανιώτερον καίονται δάση δρυός, ὀξυᾶς, ἐλάτης, φυόμενα εἰς ὑγροτέρους τόπους καὶ μὴ ἔχοντα τόσον εὔφλεκτον ὑλικόν. Αἱ πυρκαϊαὶ ὀφείλονται κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν εἰς ἀμέλειαν, συχνὰ δὲ καὶ εἰς κακόβουλον ἐνέργειαν. Οὕτω δασεργάται, ὑλοτόμοι, περιπατηταὶ κλπ., ἀνάπτοντες πῦρ πρὸς θέρμανσιν ἢ πρὸς ἕψησιν φαγητοῦ, εἴτε ἐγκαταλείπουν τοῦτο ἀκάλυπτον μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας των, εἴτε δὲν δύνανται νὰ τὸ δαμάσουν, ἂν τυχὸν αἰφνιδίως μεταδοθῇ εἰς τὰ πέριξ. Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ἐντὸς ἢ παρὰ τὰ δάση ἀγρῶν, θέτοντες πῦρ πρὸς καῦσιν τῶν ἐπιβλαβῶν ζιζανίων τῶν ἀγρῶν των, γίνονται παραίτιοι μεταδόσεως αὐτοῦ εἰς τὸ δάσος. Σιγάρον ἀνημμένον ἢ σπινθὴρ ἀτμομηχανῆς προκαλοῦν συνηθέστατα πυρκαϊάς. Ποιμένες ἀποσκοποῦντες εἰς πρόσκαιρον βελτίωσιν τῶν βοσκῶν δι' ἀναπτύξεως χόρτου, ἢ χωρικοί, πρὸς δημιουργίαν ἀγρῶν, θέτουσι πολλάκις κακοβούλως πῦρ.

Ἡ μηδαμινὴ συνήθως ἀφετηρία τῶν πυρκαϊῶν, εὑρίσκουσα κατὰ τὸ πλεῖστον εὔπρηστον ὑλικόν, ξηρὰ χόρτα, ξηρὰ φρύγανα, θάμνους κ.λ.π., ἐπεκτείνεται κυκλοτερῶς σχεδόν, ἤ, ἂν πνέῃ ἄνεμος, πρὸς μίαν ἰδιαιτέρως κατεύθυνσιν καὶ δημιουργεῖ ὁλονὲν μεγαλυτέραν πυρκαϊάν. Αἱ πυρκαϊαί, ἅπαξ ἐπεκταθεῖσαι, κατασβέννυνται, φυσικῶς μὲν ἂν φθάσουν εἰς γυμνὴν ἔκτασιν, πλατεῖαν ὁδόν, λωρίδα προστατευτικήν, ποταμόν, εἰς συστάδας ἐκ πλατυφύλλων—μὴ εὐπρήστων—δένδρων κ.τ.λ., ἢ ἂν πνεύσῃ ἀντίθετος ἄνεμος· τεχνικῶς δὲ διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πυροσβεστικὸν ἔργον τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται εἰς τὴν ἐσπευσμένην διάνοιξιν ἀπομονωτικῶν ζωνῶν, καθαρισμὸν προϋπαρχουσῶν τοιούτων, καταστολὴν τῶν πλευρικῶν καὶ μετωπικῶν ἑστιῶν διὰ κτυπήματος καὶ σαρώματος μὲ κλάδους, ρίψεως χώματος, σπανίως δὲ καὶ δι' ὕδατος. Ὡς ἔσχατον μέσον καταστολῆς πυρκαϊᾶς δάσους δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ *ἀντεμπρησμός*, ἤτοι τὸ ἄναμμα πρὸ τοῦ μετώπου τῆς πυρκαϊᾶς, παρά τινα ὁδὸν ἢ προστατευτικὴν ζώνην, νέας πυρκαϊᾶς, διατελούσης ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς δυνάμεως, ἥτις ἀνέλαβε νὰ κατασβέσῃ τὴν ἀρχικὴν πυρκαϊάν. Οὕτω καίεται ἔκτασίς τις ἀντιθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, εἰς τὴν ἔκτασιν δὲ ταύτην σταματᾷ ἡ ἐπερχομένη ἀρχικὴ πυρκαϊά. Ὁ ἀντεμπρησμὸς μόνον ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας καταστάσεως τοῦ δάσους, δυνάμεως τοῦ ἀνέμου, ὀργανώσεως τῆς πυροσβεστικῆς δυνάμεως καὶ ὑπὸ δεξιωτάτην καὶ ἔμπειρον διεύθυνσιν δίδει εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα, δυνάμενος, ἄλλως, νὰ γίνῃ παραίτιος μείζονος κακοῦ.

Πρὸς πρόληψιν τῶν πυρκαϊῶν συνιστῶνται μέτρα διοικητικά, ἀστυνομικὰ καὶ δασικά. Τὰ διοικητικὰ ἀφοροῦν εἰς τὴν ρύθμισιν σχέσεων μεταξὺ δάσους καὶ περιοίκων πληθυσμῶν, δασικῶν ἐργατῶν, ρητινοσυλλεκτῶν, ξυλεμπόρων, ποιμένων κλπ., ἵνα μὴ οὗτοι ἔχουν συμφέρον ἢ ἐχθροπάθειαν νὰ θέτωσι πῦρ εἰς τὸ δάσος. Τὰ ἀστυνομικὰ ἀφοροῦν

Digitized by Google

εἰς τὴν ἔντονον φύλαξιν τῶν δασῶν κατὰ τὴν ἐπικίνδυνον ἐποχήν, παρακολούθησιν τῶν ἐν τῷ δάσει βιούντων κλπ. Τὰ δασικά, διαχειριστικὰ ἢ δασοκομικά, ἀφοροῦν εἰς τὴν διάνοιξιν προστατευτικῶν (ἢ ἀντεμπρηστικῶν) ζωνῶν, διατήρησιν αὐτῶν ψιλῶν, εἰς ἐντόνους ἀραιώσεις πυκνῶν συστάδων, καθαρισμὸν ἀπὸ τῶν εὐφλέκτων ὑλῶν, ἰδίᾳ δι' ἀσβεστοποιΐας, ἥτις πολυτίμους προσφέρει πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίας, εἰς διατήρησιν μεικτῶν συστάδων καὶ δημιουργίαν, κατὰ τὸ δυνατόν, τοιούτων ἐκ δένδρων μὴ εὐφλέκτων, ἤτοι πλατυφύλλων, κυπαρίσσων κλπ.

Ἡ δασικὴ νομοθεσία προβλέπει μέτρα πρὸς πρόληψιν τῶν πυρκαϊῶν τῶν δασῶν, ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἀρχῶν, ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς, ποινικὰς διατάξεις διὰ τοὺς ἐμπρηστὰς τῶν δασῶν, μέτρα πρὸς προστασίαν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ δάσους μετὰ πυρκαϊὰν κλπ. Ἡ φύσις ἐπενεργεῖ ὥστε κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ ἰδίᾳ ἂν ἀπαγορευθῇ ἡ βοσκὴ τῶν τεραστίαν ζημίαν ἐπιφερουσῶν αἰγῶν, νὰ ἀναδασωθῇ ἔκτασις ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἀπογυμνωθεῖσα, εἴτε ὑπὸ τῶν πεσόντων ἢ μετέπειτα πιπτόντων σπόρων, εἴτε δι' ἀναβλαστήσεως τῶν πρέμνων τῶν καέντων δένδρων. Α. Ε. Κ.

Πυρκαϊαὶ πλοίων. Ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως πυρὸς ἐπὶ πλοίου, πᾶσαι αἱ προσπάθειαι πρέπει νὰ τείνωσιν ἐν πρώτοις πρὸς παρεμπόδισιν τῆς προόδου τοῦ πυρὸς καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτοῦ. Ἡ πυρκαϊὰ εἶναι κινδυνωδεστέρα εἰς τὰ ἱστιοφόρα, λόγῳ τῶν ἱστίων, τῶν ἐκ ρητινούχου ξύλου ἱστῶν καὶ τῶν κεδρωτῶν σχοινίων. Ἐὰν λοιπὸν ἀναφανῇ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, συστέλλομεν τὰ κατώτερα ἱστία καὶ οὐριοδρομοῦμεν ἢ ἀνακωχεύομεν ἂν ἐξεδηλώθη πρὸς πρύμνην. Ἁρμόζομεν δὲ τὸν σίφωνα τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τοὺς τῆς πλύσεως καὶ παρατάσσομεν ἄνδρας κατὰ διαστήματα πρὸς μεταβίβασιν τῶν κάδων τοῦ ὕδατος ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Ἂν ἥναψεν ἱστίον καὶ ἐπαπειλῆται ὁ ἱστός, τὸ ἀποχωρίζομεν πάραυτα τῆς κεραίας κόπτοντες τοὺς ἀναδέτας· ἐὰν ὅμως μετεδόθη καὶ εἰς αὐτόν, τὸν ἀποκόπτομεν τότε, ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ πέσῃ ὑπηνέμως, διὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ τοῦ πλοίου τὸ ταχύτερον. Ἐὰν ἡ πυρκαϊὰ ἐξερράγη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πλοίου, ἀνακωχεύομεν κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ πυρπολούμενον μέρος νὰ εὑρίσκηται ὑπηνέμως, κλείομεν τὰς θυρίδας καὶ τὰς καθόδους τοῦ ἄνω καταστρώματος καὶ τὰς καλύπτομεν διὰ παραβλημάτων, ὅπως μὴ γίνωνται ρεύματα ἀέρος, ἀφήνοντες μίαν μόνον ἀνοικτὴν διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ καπνοῦ, καὶ ἀντλοῦμεν δραστηρίως ὕδωρ δι' οἱουδήποτε μέσου· ἡ ἐκδήλωσις πυρκαϊᾶς ἐν τῷ κύτει εἶναι οὐχὶ ἀσυνήθης εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἔχοντα φορτίον κόπρου γουανό, λιθάνθρακος ἢ βάμβακος, ἐπιτόκος δὲ αὐταναφλέξεως. Ἂν τὸ πῦρ συνεκεντρώθη εἰς τὰ ὕφαλα καὶ καθίσταται ἀδύνατος ἡ κατάστολὴ αὐτοῦ, κλείονται πάντες οἱ καθέκται ἀφοῦ ἀναβιβασθῶσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τὰ διασωθέντα τρόφιμα· σκεπάζεται τότε τὸ κατάστρωμα δι' ἄμμου καὶ ἱστίων βρεχομένων ἀδιαλείπτως, θαλασσοῦται δὲ καὶ ἡ πυρῖτις ἅμα τῇ διαταγῇ τοῦ κυβερνήτου. Ἐὰν τὸ πῦρ οὕτως ἀποπνιγόμενον δύναται, ἂν ὄχι νὰ σβεσθῇ, τοὐλάχιστον νὰ προβαίνῃ βραδέως, κατευθύνεται τὸ πλοῖον πρὸς τὸν ἐγγύτερον λιμένα. Ἀλλ' ἂν ἐμφωλεῦον ὑπούλως, ἀνάψῃ αἰφνιδίως καὶ μεθ' ὁρμῆς, δὲν μένει ἄλλο ἢ νὰ ἐξοκείλωμεν τὸ πλοῦν ἂν εὑρισκώμεθα πλησίον ξηρᾶς, ἢ ἂν ὦμεν ἐν πελάγει νὰ ἑτοιμάσωμεν σχεδίαν καὶ νὰ καταγάγωμεν τὰς λέμβους, ὅπως ἐγκαταλίπωμεν τὸ πλοῖον. Ὅταν ἐκραγῇ πυρκαϊὰ εἰς πλοῖον ἐν ὅρμῳ, πάντα τὰ πλοῖα, τὰ ἐγγὺς καὶ ὑπηνέμως τοῦ πυρπολουμένου εὑρισκόμενα, ἀπομακρύνονται τάχιστα, πέμπονται δὲ αἱ συντονώτεραι βοήθειαι. Αἱ κατὰ τὴν μάχην πυρκαϊαί, συνηθέσταται εἰς τὰ πολεμικὰ τοῦ ἄλλοτε γαλλικοῦ ναυτικοῦ (ἀπὸ τῶν στυπείων τῶν ὅπλων τῶν ἐπὶ τῶν θωρακίων ὁπλιτῶν), ἀλλ' ἀρχίζουσαι ἀπὸ τὴν πυρπόλησιν τῆς ἐξαρτίας, ἐξεδηλοῦντο καὶ ἐπὶ τοῦ σκάφους ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπὸ τῆς χρήσεως τῶν ἐρυθροπυρωμένων σφαιρῶν τῶν πυροβόλων Παξάνς, κατόπιν δὲ διὰ τῆς χρήσεως τῶν ρηκτικῶν βλημάτων, ἀλλ' ἡ χρῆσις ἐπίπλων ἐξ ἀπυροκαύστου ὑλικοῦ κατέστησε τὴν πυρκαϊὰν σπανίαν. Ὁ κελευστὴς τῶν ἁρμένων, ὁ ξυλουργὸς καὶ ὁ διανάκτης προετοιμάζουν τὰ ὡς ἄνω μνησθέντα μέτρα, ἄγημα δὲ πυρκαϊᾶς, ἀποστελλόμενον καὶ ἔξω ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς εἰς τὴν ξηράν, χειρίζεται αὐτά. Πάντως μερίμνῃ τοῦ ὑπάρχου γίνεται εἰδικὴ διαίρεσις τῶν ἀνδρῶν διὰ τὰς θέσεις των κατὰ τὴν πυρκαϊάν, συχνὰ δὲ γυμνάσια τοιαῦτα γίνονται ἔνδον, ἅμα τῇ ταχείᾳ καὶ βιαίᾳ κρούσει τοῦ κώδωνος τοῦ σημαίνοντος τὰς ὥρας τῆς τετραωρίας, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν εἰδοποίησιν περὶ ἐκρήξεως πυρκαϊᾶς. Σ. Ε. Λ.

Πρόχειρα μέσα κατασβέσεως. Διὰ τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας, λαμβάνονται ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας διάφορα κατασταλτικὰ τοῦ πυρὸς μέτρα. Πρὸς τοῦτο τὰ κτήρια ἐφοδιάζονται διὰ σωλήνων μετ' αὐλῶν ἐκτοξεύσεως ὕδατος, οἵτινες συνδέονται ἀμέσως πρὸς τὸ ὑδρονομικὸν δίκτυον, καὶ διὰ διαφόρων τύπων *κατασβεστήρων*, οἵτινες εἶναι φορηταὶ συσκευαὶ διὰ τὴν ἄμεσον κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς εὐθὺς ὡς αὕτη ἐκδηλωθῇ. Οἱ κατασβεστῆρες διακρίνονται εἰς ξηροὺς καὶ ὑγρούς, ἀμφότεροι δὲ οἱ τύποι οὗτοι ἀποτελοῦνται ἐκ μεταλλικῶν δοχείων, ἐντὸς τῶν ὁποίων φυλάσσεται ἡ κατασβεστικὴ τοῦ πυρὸς οὐσία, ἥτις διὰ μὲν τοὺς ξηροὺς εἶναι διάφορα κατασβεστικὰ καλούμενα ἅλατα ὑπὸ μορφὴν κόνεως, ἐκσφενδονιζόμενα διὰ πεπιεσμένου ἀέρος ἢ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, διὰ δὲ τοὺς ὑγροὺς ἀφρός. Διὰ νὰ λειτουργήσωσιν αἱ συσκευαὶ αὗται, ἀναστρέφονται καὶ κτυπᾶται μεθ' ὁρμῆς τὸ πῶμα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Ἄλλον τύπον ὑγρῶν κατασβεστήρων ἀποτελοῦν ὑάλιναι σφαῖραι ριπτόμεναι ὡς αἱ χειροβομβίδες εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ πυρός, ὅπου θραυόμεναι ἐκχύνουσι τὸ περιεχόμενον ἐντὸς αὐτῶν ὑγρόν.

Ἱστορικαὶ πυρκαϊαὶ πόλεων. Μεγάλαι πυρκαϊαὶ πόλεων ἀναφέρονται πλεῖσται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἄλλαι ὡς ἐπακόλουθον τοῦ πολέμου καὶ ἄλλαι ἐκ τυχαίων περιστατικῶν. Σπουδαιότεραι τούτων ὑπῆρξαν αἱ τοῦ Ἰλίου τῆς Τροίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἡ τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, τοῦ Λονδίνου τῷ 1666, τῆς Κοπεγχάγης τῷ 1728 καὶ τῷ 1807, τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐτῶν 1782, 1784, 1859, τοῦ Κὰπ-Φρανσαὶ τῷ 1793 καὶ τῷ 1802, τοῦ Πὸρτ-ὠ-Πρὲνς τῷ 1799, τοῦ Ἄϊζεναχ τῷ 1810, τῆς Μόσχας τῷ 1812, τῆς Νέας Ὑόρκης τῷ 1735, τῆς Νέας Ὀρλεάνης τῷ 1838, τοῦ Ἀμβούργου τῷ 1842, τῆς Λιμόζης τῷ 1860, τῶν Παρισίων τῷ 1871, τοῦ Σικάγου τῷ 1871, τῆς Βοστώνης τῷ 1872, τῆς Σμύρνης κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922 κ. ἄ. —Ω

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *ἐμπρησμός.*

—*['Ασφαλιστ.]* Βλ. λ. *ἀσφάλεια.*

Πυρκινιὲ (Purkinje), ***Ἰωάννης*** βλ. *Πουρκινιέ.*

πυρκίνειος *στιβὰς* *['Ανατομ.]*. Μία ἐκ τῶν τριῶν στιβάδων τοῦ φλοιοῦ (φαιᾶς οὐσίας) τῆς παρεγκεφαλίδος, ἡ διάμεσος, ἥτις συνίσταται ἐξ ἑνὸς στοίχου εὐμεγέθων κυττάρων, τῶν πυρκινείων. Ι. Π.

—**πυρκίνειοι *δεσμίδες*** ἢ ***ἶνες*** *['Ανατομ.]*. Ἶνες μυϊκαὶ ὑπὸ τὸ ἐνδοκάρδιον δίκην νηματίων συνηνωμένων εἰς δίκτυον, συνιστάμεναι ἐκ κυττάρων πολυγώνων διαυγῶν καὶ ἐξ ὀλίγων ἰνιδίων. Διακρίνονται δὲ τῶν μυϊκῶν ἰνῶν τοῦ μυοκαρδίου κατὰ τὸ ὅτι ἔχουσι διαυγῆ ὄψιν καὶ δὲν περιβάλλονται ὑπὸ ἐλύτρου. Ἀνήκουσι δ' εἰς τὸ κολποκοιλιακὸν δεμάτιον τοῦ His καὶ χρησιμεύουσιν, ὡς καὶ τοῦτο, πρὸς ἀγωγὴν τῆς διεγέρσεως τῆς καρδίας. Ι. Π.

Πύρλας, *Ἰωάννης Παναγ.* Ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Τριπόλει τῆς Ἀρκαδίας τῷ 1817 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1901. Ὁ πατήρ του διετέλεσε δημογέρων καὶ εἰργάσθη κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἀθήναις (ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον *Θεοδωρόπουλος*) καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις (1842—1845), ὅπου ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας δι' ἐπιστημονικὴν ἐφεύρεσίν του (ὑδρωρολόγιον). Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Ἔζησεν ἐν Τριπόλει μέχρι τοῦ 1862, ὅτε ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο διετέλεσε δημόσιος καὶ δημοτικὸς λειτουργός, στρατιωτικὸς ἰατρὸς τοῦ τάγματος τῶν ἀκροβολιστῶν, νομίατρος, περιοδευτικὸς ἰατρὸς Πελοποννήσου, ἰατρὸς τῶν φυλακῶν, ἰατροδικαστής, ἀστυΐατρος, δημοτικὸς σύμβουλος, καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἐπίτροπος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, συλλέξας πλείστας ἀρχαιότητας ἐν Τριπόλει καὶ Τεγέᾳ καὶ διατηρήσας αὐτὰς εἰς ἰδιαιτέρους οἰκίσκους μὲ φύλακας, ἐξελέγη μέλος πολλῶν ξένων ἀκαδημιῶν, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ «Τεγεατικοῦ συνδέσμου» καὶ εὐεργέτης αὐτοῦ. Τῷ 1862 ἐξελέγη ὑπὸ τὸν Ρήγαν Παλαμήδην πληρεξούσιος τῆς Β' ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐν Τριπόλει ἵδρυσε τὴν «Φιλολογικὴν ὁμήγυριν», παρέχων δωρεὰν τὸ οἴκημα καὶ τὰ λοιπὰ ἔξοδα συντηρήσεως καὶ διδάσκων ὁ ἴδιος μετὰ τῶν καθηγητῶν τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου καὶ λοιπῶν ἐπιστημόνων εἰς νυκτερινὰ διὰ τὸν λαὸν μαθήματα. Ὡς ἰατρὸς τῶν φυλακῶν καὶ νομίατρος, ἐχρησιμοποίησε τοὺς καταδίκους διὰ ρυμοτομίαν, κατασκευὴν ὁδῶν, δενδροφυτεύσεις κλπ., μισθοδοτῶν αὐτοὺς ἐξ ἰδίων. Ἐπίσης πρῶτος ἵδρυσεν ἐκεῖ λουτρά. Εἰς τὸ ἰδιόκτητον ἐν Τριπόλει τυπογραφεῖόν του ἐξέδωσε τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα καὶ ἰδίως τὴν ἑβδομαδιαίαν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐφημερίδα «Βελτίωσις» ἀπὸ τοῦ 1850—1862.

Ἅμα τῇ ἐν Ἀθήναις ἐγκαταστάσει του διεκρίθη μεταξὺ τῶν ἰατρῶν, γενόμενος εἰσηγητὴς τῆς ἠλεκτροθεραπείας ἐν Ἑλλάδι. Τῷ 1871 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ τῷ 1876 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἀπολυθεὶς μετὰ ἓν ἔτος ὑπὸ τοῦ Ἐπ. Δεληγιώργη, ὡς ἀρθρογραφήσας κατ' αὐτοῦ. Ἔκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν πλείστων ἔργων, μονογραφιῶν, ἄρθρων εἰς ἐφημερίδας, περιοδικά, ἡμερολόγια καὶ ἐπετηρίδας. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὑγιεινή» εἰς 3 ἐκδόσεις, «Ἰατροδικαστική» τρίτομος, «Περὶ λουτρῶν», «Φυσικὴ καὶ παρεπόμενα αὐτῆς», «Γεωργική», «Τὸ βιβλίον τοῦ κόσμου», «Πύρλεια» (περὶ τῆς ἱστορίας τῶν δι' ὕδατος κινουμένων ὡρολογίων καὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ βραβείου του ὑπὸ Ἀραγὼ κλπ., περὶ καφέ, τοῦ ἁρμοδίου ἐν Ἑλλάδι πολιτεύματος, περὶ χολέρας, περὶ ξυλοπυρίτιδος κλπ.), ἀνατύπωσις μέρους τῆς «Βελτιώσεως», «Φοῖβος», μηνιαῖον περιοδικὸν ἰατρικὸν καὶ δι' οἰκογενείας παντοίας ὕλης (1878—1899), «Ἥλιος» πολιτικὴ μηνιαία ἐφημερὶς (1882—1899) κλπ. Ἐδημοσιεύθη τῷ 1899 καὶ πίναξ τῶν περιεχομένων εἰς τὰ ἅπαντά του κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν καὶ καθ' ὕλην, καταρτισθεὶς ὑπὸ Κ. Ι. Καρζῆ. Εἰς τὰ συγγράμματά του φαίνεται ὅτι περισσότερον διέτριβε μὲ τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ὡς πρὸς τὴν ἰατρικήν, ἐπιστήμην, φιλοσοφίαν κλπ. Ἐδίδαξε καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καλλιτεχνικὴν ἀνατομίαν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν μέχρι τοῦ 1882. Κ. Ι. Κ.

Πυρμὸντ (Pyrmont) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ μεταλλικῶν ὑδάτων εἰς Waldeck εἰς ὕψος 114 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Bomberg (360 μ.) ἐπὶ λεκανοπεδίου τελείως προφυλασσομένου ἀπὸ τοὺς βιαίους ἀνέμους. Εἶναι λίαν ὑγιεινὴ περιοχή, ἔχουσα τρεῖς σιδηρούχους πηγὰς ἀλκαλικὰς (ἀλκαλικῶν γαιῶν), τρεῖς ἁλιπηγὰς καὶ μίαν ὀξυανθρακικήν. Αἱ ἀλκαλικαὶ πηγαὶ εἶναι: ἡ κυρίως πρὸς ποσιθεραπείαν (Haupttrinkquelle), ἡ Brodelbrunnen καὶ Helenenquelle. Αἱ πηγαὶ αὗται περιέχουν ὡς πρωτεύοντα συστατικὰ εἰς 16 οὐγγίας: 7,7—9,5 γραμ. δισανθρακικοῦ μαγνησίου, 0.1—0.6 γρ. δισανθρακικοῦ μαγνησίου, 3,4—4,6 γρ. θειικοῦ μαγνησίου, 1,2—1,4 χλωριούχου νατρίου καὶ 0,28—0,55 δισανθρακικοῦ μαγνησίου (Fresenius). Αἱ χλωριονατριοῦχοι πηγαὶ εἶναι ἡ τῆς ποσιθεραπείας, τῆς λουτροθεραπείας καὶ ἡ νέα πηγή. Περιέχουν εἰς 16 οὐγγίας: 54—245 γρ. χλωριούχου νατρίου, 8—12,5 γρ. δισανθρακικοῦ ἀσβεστίου, 0,3—7 γρ. θειικοῦ μαγνησίου, 4—41,5 γρ. θειικοῦ ἀσβεστίου, 4,5—10,26 γρ. χλωριούχου μαγνησίου. Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τοῦ Πυρμὸντ χρησιμοποιοῦνται εἰς ποσιθεραπείαν καὶ λουτροθεραπείαν. Ἐνδείκνυνται ἐπὶ ἀσθενικῶν καταστάσεων τοῦ αἵματος, τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, τῶν νεύρων, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης. Λίαν ἐπωφελῆ κατεδείχθησαν τὰ ὕδατα τοῦ Purmont διὰ τὴν κάθαρσιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπὸ τῶν ἐπιβλαβῶν ἀζωτούχων ἑνώσεων, διὰ τὴν θεραπείαν παντοειδῶν ἀρθριτικῶν καταστάσεων, ἐπὶ μολυσματικῶν νόσων, παθήσεων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ὑστερίας, στειρώσεως, ρευματισμῶν, ἰσχιάδος, καρδιακῶν παθήσεων κλπ. Κ. Γ. Μ.

Πυρνάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὡρολογίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 137.

Πυρνάρι *[Γεωγρ.]*. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἑλληνικὰ χωρία βλ. εἰς λ. *Πουρνάρι.*

Πυρνάτσα *[Γεωγρ.]*. Τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ *Παμίσου* τῆς Μεσσηνίας, γραφόμενον καὶ *Πύρναξ.* Ι. Σ. Σ.

Πυρνάτζα *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ (πλάτ. 37° 01' Β., μῆκ. 22° 00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 682: Gulf of Kalamata), 4 ½ μίλ. ΒΛ. τοῦ Πεταλιδίου, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Παμίσου, δι' οὗ ἐπικοινωνεῖ ὁ ὅρμος πρὸς τὴν 4 μίλ. ἔνδον Μεσσήνην (Νησίον), ἧς εἶναι ἐπίνειον. Βρίθει δὲ ἰχθύων καὶ καραβίδων μεγάλου μεγέθους. Σ. Ε. Λ.

πυρο— (Pyro—) *[Χημ.]*. Πρόθημα προτιθέμενον τοῦ ὀνόματος ἀνοργάνων ἢ ὀργανικῶν τινων ἑνώσεων πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν διὰ πυρογενοῦς συνθέσεως ἢ πυροσυμπυκνώσεως. Οὕτως, εἰς τὴν ἀνόργανον χημείαν διακρίνονται τὰ πυροάλατα, προερχόμενα διὰ θερμάνσεως ἄλλων ἁλάτων. Διὰ θερμάνσεως εἰς 210° τοῦ ὀρθοφωσφορικοῦ ὀξέος ἀπολαμβάνεται πυροφωσφορικὸν ὀξύ. Ἀναλόγως λαμβάνονται ἐκ τῶν ἁλάτων τοῦ ἀρσενικικοῦ ὀξέος, ἀντιμονικοῦ ὀξέος, ὑπερθειικοῦ ὀξέος κλπ. τὰ πυραρσενικικά, πυραντιμονικὰ καὶ πυροθειικὰ ἅλατα. Εἰδικῶς εἰς τὴν ὀργανικὴν χημείαν γίνεται εὐρυτέρα χρῆσις τοῦ προθήματος τούτου, καθότι πλεῖσται ἑνώσεις σχηματίζονται διὰ πυροσυμπυκνώσεως ἢ πυρογενῶς. Οὕτω, διὰ τῆς διοχετεύσεως μέσῳ πυρωθέντων σωλήνων ἀτμῶν πτητικῶν οὐσιῶν μὴ διασπωμένων, σχηματίζονται, ἀποβαλλομένου ἄνθρακος, οὐσίαι πλουσιώτεραι εἰς ἄνθρακα. Γενικῶς αἱ διὰ θερμάνσεως ἄνευ σχάσεως μόνον δι' ἀποβολῆς διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος σχηματιζόμεναι ὀργανικαὶ ἑνώσεις φέρουσιν ὡς χαρακτηριστικὸν τὸ προτιθέμενον τοῦ ὀνόματος αὐτῶν πρόθημα *πυρο—*. Ἑνώσεις πυρογενοῦς σχηματισμοῦ εἶναι ἡ πυρογαλλόλη, ἡ πυροκατεχίνη, ἡ πυρογουαϊακίνη, τὸ πυρομελιλιθικὸν ὀξύ, ἡ πυρόνη, ἡ πυρονίνη κ. λ. π. Κ. Γ. Μ.

Πυροβίτσικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μελισσοπέτρας τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 76. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Καλόβρυσιν.*

Digitized by Google

πυροβλεννικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καρβονικὸν ὀξὺ τοῦ *φουρανίου* τοῦ τύπου $C_4H_8O.COOH$, λαμβανόμενον κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τοῦ βλεννικοῦ ὀξέος. Εἶναι δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι καὶ τήκεται εἰς 133°. Σ. Γ.

πυροβολάρχης (ὁ), ἡ *πυρβολάρχης*· διοικητὴς πυροβολαρχίας.

πυροβολαρχία, ἡ *πυρβολαρχία* [*Στρατ.*]. Ἡ θεμελιώδης κατωτέρα μονὰς τοῦ πυροβολικοῦ, ἔχουσα διοικητικὴν αὐτοτέλειαν καὶ ἀποτελοῦσα τὴν μονάδα βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν 1833—1877 δὲν ὑπῆρχε παρ' ἡμῖν ὅρος καθορίζων τὸ σύνολον προσωπικοῦ καὶ ὑλικοῦ τῶν μονάδων τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄθροισμα τῶν πυροβόλων (κανονίων κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν τότε ἐποχῶν) ἐκαλεῖτο *κανονοστοιχία*, τὸ δ' ἄθροισμα τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ὑπηρετοῦντος τὴν κανονοστοιχίαν ταύτην ἐκαλεῖτο *λόχος πυροβολικοῦ*. Ἡ πυρβολαρχία ἀπετελεῖτο κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν βραδυβόλων πυροβόλων ἐξ 6 μὲν πυροβόλων εἰς τοὺς πλείστους στρατούς, ὡς τὸν γαλλικόν, τὸν γερμανικόν, τὸν ἑλληνικὸν κτλ., ἐξ 8 δὲ εἴς τινας ἄλλους, ὡς τὸν ρωσικὸν καὶ τὸν αὐστριακόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου, πρώτη ἡ Γαλλία, καινοτομήσασα, συνεκρότησε τὰς πυρβολαρχίας της ἀπὸ τοῦ 1903 ἐκ 4 πυροβόλων, στηριχθεῖσα εἰς τὴν μεγάλην ἰσχὺν τοῦ ταχυβόλου της (μοναδικοῦ κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν) καὶ θεωρήσασα ὡς πλεονέκτημα τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν διὰ μικροτέρου ἀριθμοῦ πυροβόλων ἴσην ἀπόδοσιν πυρὸς (διὰ τῶν 92 γαλλικῶν ταχυβόλων τοῦ σώματος στρατοῦ ἠδύνατο νὰ βληθῇ ἅπαν τὸ μέτωπον τοῦ σώματος, ἐπετυγχάνετο δηλαδὴ ὅ,τι καὶ διὰ τῶν 144 πυροβόλων τοῦ γερμανικοῦ σώματος στρατοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ βάθους τῆς ἐν φάλαγγι πορείας πυρβολαρχίας· διότι, ἐνῷ κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ βραδυβόλου πυροβόλου ἀπῃτεῖτο ἀναλογία ἑνὸς ἕως 1 ½ βλητοφόρου κατὰ πυροβόλον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου ἀπαιτεῖται, πρὸς πλήρη ἀπόδοσιν τῆς ἰσχύος τοῦ ταχυβόλου, ἡ ἀναλογία τῶν 3 βλητοφόρων κατὰ πυροβόλον. Τὴν Γαλλίαν ἠκολούθησαν εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐκ 4 πυροβόλων συγκροτήσεως τῆς πυρβολαρχίας, ἡ Ἑλβετία, ἡ Σουηδία, ἡ Βουλγαρία, ἀπὸ δὲ τοῦ 1909 καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἐν Γερμανίᾳ τῆς πυρβολαρχίας τοιαύτη τις μετατροπὴ δὲν ἐγένετο, καθόσον οἱ πλεῖστοι τῶν Γερμανῶν στρατηγῶν τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἐπέμενον ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπετρέπετο ἡ ἐλάττωσις τῶν 144 πυροβόλων τοῦ σώματος στρατοῦ. Διὸ καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Γερμανία διετέλει ὑπὸ συγκρότησιν πυρβολαρχίας ἐξ 6 πυροβόλων· δέον ὅμως νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ καταπληκτικὴ ποιοτικὴ μειονεκτικότης τοῦ γερμανικοῦ πυροβόλου 1896 n/A ἀπέναντι τοῦ γαλλικοῦ ταχυβόλου τῶν 75 χιλ. Κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν τὰ πυροβολικὰ ἁπάντων τῶν κρατῶν ἔχουσι τὰς πυρβολαρχίας των ἐκ 4 πυροβόλων, ἐξαιρέσει τῆς Γερμανίας, τηρούσης καὶ σήμερον ἀκόμη τὴν ἐξ 6 πυροβόλων συγκρότησιν τῆς πυρβολαρχίας. Ἡ πυρβολαρχία χωρίζεται εἰς *πυρβολαρχίαν βολῆς* καὶ εἰς *μεταγωγικὰ μάχης*· ἡ δὲ πυρβολαρχία βολῆς χωρίζεται εἰς *οὐλαμούς*, ἐκ δύο πάντοτε πυροβόλων ἕκαστον. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

πυροβολεῖον (τό)· τόπος, θέσις, ὅπου εἶναι ἐστημένα τὰ πυροβόλα πρὸς δρᾶσιν, εἴτε ὡς τμῆμα ὀχυρωτικοῦ ἔργου εἴτε ὡς χῶρος ἐν πολεμικῷ πλοίῳ.

— [*Ὀχυρωτ.*] Τὸ *πυροβολεῖον*, παλαιότερον *κανον(ι)οστάσιον*, εἶναι ἔργον ὀχυρωτικῆς, περιλαμβάνον ἐν ἢ πλείονα πυροβόλα, βάλλοντα εἴτε ἀπὸ συνήθους κιλλίβαντος, διατιθεμένου ἐπὶ καταλλήλως διευθετουμένου δαπέδου, ἢ ἀπὸ κιλλίβαντος εἰδικῶς ὀργανουμένου. Τὰ πυροβολεῖα παρέχουσιν ἀσφάλειαν καὶ ἀπόκρυψιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τῶν βλημάτων καὶ τῶν ὄψεων τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ πυροβολεῖα σήμερον χαρακτηρίζονται γενικῶς εἰς *κλειστὰ* καὶ *ἀνοικτά*, ἀναλόγως ἂν φέρωσιν ἢ οὐ ἐπικάλυψιν προοριζομένην νὰ προφυλάσσῃ τὸ προσωπικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν ἀπὸ τῶν θραυσμάτων ἢ τῶν ὁλοσώμων βλημάτων. Τὰ ἀνοικτὰ πυροβολεῖα δύνανται νὰ ὀργανῶνται ὑπὸ μορφὴν ἁπλοῦ δαπέδου ἢ ὑπὸ μορφὴν φατνίου, περιλαμβάνοντα ἐσκαμμένους καὶ κλίνην διὰ τὴν εὐστάθειαν τοῦ πυροβόλου. Δυνατὸν νὰ φέρωσιν ἁπλῆν στέγην πρὸς προστασίαν ἀπὸ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν. Τὰ κλειστὰ πυροβολεῖα κατασκευάζονται μετὰ φατνίου, ἡ δὲ στέγη των ἀντέχει κατὰ θραυσμάτων ἢ καὶ καθ' ὁλοσώμων βλημάτων. Γενικῶς τὰ πυροβολεῖα συμπληροῦνται δι' ὑπογείων σκεπάστρων πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν πυρομαχικῶν. Τὰ κλειστὰ πυροβολεῖα, τὰ προοριζόμενα ὅπως προστατεύωσι κατὰ ὁλοσώμων βλημάτων καὶ κατασκευαζόμενα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀχυρωτικῆς ἐκστρατείας, περιλαμβάνουσι συνήθως στέγην ἐκ πλειόνων σειρῶν κορμῶν δένδρων μετὰ παρεντιθεμένων στρωμάτων γαιῶν ἢ ἐκ σιδηροδοκῶν ἢ ἐξ ἀψιδωτῆς ἰσχυρᾶς λαμαρίνης καὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ διαμετρήματος τοῦ πυροβόλου, εἰς τὰ βλήματα τοῦ ὁποίου ἀντέχουσιν. Ὁμοίως κατασκευάζονται ἐξ εἰδικοῦ ἢ καὶ ὡπλισμένου σκυροκονιάματος. Εἰς τὰς μονίμους ὀχυρώσεις τὰ πυροβολεῖα ἄλλοτε ἐγκαθίσταντο ἐντὸς γοργυρῶν ἐκ λιθοδομῆς καὶ εἶτα ἐκ σκυροκονιάματος. Ὁμοίως ἐγκαθίσταντο ἐντὸς βράχων καὶ ὑπὸ θωρακίσεις.

Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, εἰς τὰς μονίμους ὀχυρώσεις τὰ πυροβολεῖα, ἐκτὸς περιπτώσεών τινων, λόγῳ τῶν μειονεκτημάτων αὐτῶν (περιωρισμένη ἀντοχὴ καὶ πεδίον βολῆς, μεγάλη ὑπὲρ τὸ ἔδαφος ἔξαρσις κλπ.) ἐγκαθίστανται ἀνοικτά, προστατευόμενα μόνον διὰ τεχνητῆς ἀποκρύψεως, τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν πυρομαχικῶν, προφυλασσομένων ἐντὸς ὑπογείων σκεπάστρων καὶ κρυπτῶν.

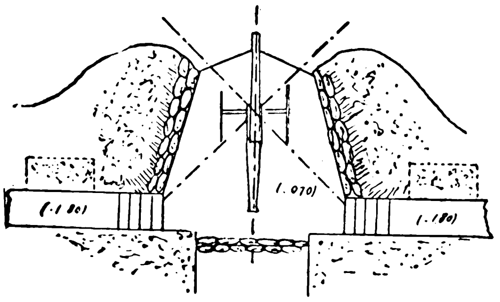

Ἀνοικτὸν πυροβολεῖον μετὰ προπετάσματος ἐκ γαιοσάκκων καὶ ὀρυγμάτων μετὰ κρυπτῶν πυρομαχικῶν ὄπισθεν.

Ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης προπαρασκευάζεται μόνον ἡ ὀργάνωσις τῆς βολῆς αὐτῶν. Εἰς τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις κατασκευῆς κλειστῶν πυροβολείων τὰ πυροβόλα ἐγκαθίστανται ἐντὸς γοργυρῶν ἐκ σκυροκονιάματος ὡπλισμένου, ὑπὸ θωρακίσεις (πυργία) ἢ ἐντὸς βράχων. Ζ. Ν.

— [*Ναυτ.*] Τὰ παλαιοτέρων ἐποχῶν θωρηκτὰ ἔφερον τὰ πυροβόλα τοῦ πρωτεύοντος ὁπλισμοῦ ἐντὸς πύργων, τὰ τοῦ δευτερεύοντος δὲ ἐντὸς *πυροβολείων* ἐξασφαλιζόντων εὐρὺν κατὰ πλευρὰν τομέα βολῆς. Ἡ τοιαύτη διάταξις, ἰσχύσασα καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ντρέντνωτ, ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ὑφισταμένη ἐπὶ μεγάλου ἀριθμοῦ πλοίων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν νεωτάτης κατασκευῆς ἐξέλειψε, τῶν τε πυροβόλων τοῦ δευτερεύοντος ὁπλισμοῦ ὡς καὶ τῶν ταχυβόλων ἐγκαθισταμένων ἐντὸς μικρῶν πύργων. Γ. Ν. Π.

πυροβόλησις, —*εως* (ἡ)· ἐκπυρσοκρότησις πυροβόλου ὅπλου.

πυροβολητὴς (ὁ)· ὁ πυροβολῶν, στρατιώτης εἰδικὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πυροβόλου· ‖ ναυτ., ἀξιωματικός, ὑπαξιωματικὸς ἢ ναύτης τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἀνήκων εἰς τὴν ὁμώνυμον εἰδικότητα, ἧς καθήκοντα εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν ναυτικῶν πυροβόλων, ὡς καὶ τῶν διαφόρων αὐτῶν μηχανημάτων. Γ. Ν. Π.

πυροβολικὴ (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη ἡ μελετῶσα ἀφ' ἑνὸς τὴν κίνησιν τῶν βλημάτων ἐν τῷ κενῷ, τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἢ παντὶ ἄλλῳ μέσῳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν τρόπον, δι' οὗ θ' ἀποκτήσωσι ταῦτα τὰς ἀρχικὰς συνθήκας κινήσεως, ἤτοι ἀρχικὴν ταχύτητα μεταφορᾶς καὶ περιστροφῆς καὶ ἀρχικὴν κλίσιν μὲ τὸν ὁρίζοντα. Ἡ πυροβολικὴ κατὰ ταῦτα διαιρεῖται εἰς ἐσωτερικήν, διάμεσον καὶ ἐξωτερικὴν *βλητικὴν* (βλ. λ.). Ἐπίσης διακρίνεται εἰς θεωρητικήν, πειραματικὴν καὶ ἐφηρμοσμένην. Ἐν τῇ τελευταίᾳ μελετᾶται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ τρόπος καθ' ὃν τὰ πειραματικὰ ἀποτελέσματα θὰ καταστῶσι χρήσιμα διὰ τὴν θεωρίαν, ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ τρόπος συντάξεως τῶν μέσων καὶ πρακτικῶν ἐφοδίων, ἅτινα θὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς μαχητὰς διὰ τὴν καλὴν καὶ εὔκολον χρησιμοποίησιν τῶν βλητικῶν μηχανῶν. Α. Ι. Π.

πυροβολικὸν (τό). Τὸ ὅπλον τοῦ στρατοῦ, τὸ ἔχον μοναδικὸν ὁπλισμὸν τὸ *πυροβόλον* καὶ διεξάγον ἀγῶνα μόνον ἐκηβόλον. Τὴν θεμελιώδη βάσιν τοῦ πυροβολικοῦ ἀποτελεῖ τὸ πυροβόλον καὶ συνεπῶς ἐκ τῆς καλῆς ποιότητος τούτου καὶ ἐκ τῆς καλῆς ὑπηρετήσεως καὶ χρησιμοποιήσεώς του, τεχνικῆς τε καὶ τακτικῆς, ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόδοσις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡ ἀξία αὐτοῦ. Καίτοι ἡ πυρῖτις ἐφευρέθη περὶ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἐν τούτοις παρῆλθε πολὺς χρόνος μέχρις οὗ εὕρῃ αὕτη πρακτικὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὸν ὁπλισμὸν τοῦ στρατοῦ· ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς πυρίτιδος ὑπεισῆλθε πρῶτον εἰς τὰ πυροβόλα καὶ πολὺ βραδύτερον εἰς τὰ φορητὰ ὅπλα, καθόσον ἡ μεταλλουργία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠδύνατει νὰ κατασκευάσῃ σωλῆνας ἐλαφροὺς (φορητούς) καὶ ἐν ταυτῷ ἀνθεκτικοὺς εἰς τὰς πιέσεις τῆς πυρίτιδος, δι' αὐτὸ δὲ ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρεσὺ τῷ 1346 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, καίτοι φορητὰ ὅπλα μετὰ πυρίτιδος ἐνεφανίσθησαν πολὺ ἀργότερον. Λόγῳ ὅμως τοῦ μεγάλου βάρους τῶν τότε πυροβόλων, συνεπῶς τῆς δυσκινησίας των, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἄμυναν τῶν φρουρίων καὶ κατὰ τὴν ἐναντίον αὐτῶν ἐπίθεσιν, ἀντικαταστήσαντα τὰς παλαιὰς πολιορκητικὰς μηχανάς. Τοιαῦτα πυροβόλα ἦσαν ἡ βαρεῖα *βομβάρδα* μήκους 5 μέτρων καὶ διαμετρήματος 63 ἑκατοστῶν, ὁ βαρὺς *πύροφις* (couleuvrine), κλπ. Τοιουτοτρόπως ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ τοῦ Μωάμεθ τὰ πυροβόλα τοῦ γνωστοῦ μηχανικοῦ Οὐρβανοῦ, τ' ἀποκληθέντα ὑπὸ τῶν τότε χρονογράφων *μεταλλικοὶ γίγαντες*, πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῷ 1453, βάλλοντα τεραστίας λιθίνους σφαίρας. Πραγματικὴ χρησιμοποίησις πυροβόλων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὴν μάχην τῆς Μαρινιὰν τῷ 1515 ἐναντίον τῶν Ἑλβετῶν, καθόσον ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἠδυνήθη νὰ κατασκευάσῃ τότε πυροβόλα κάπως ἐλαφρὰ καὶ εὐκίνητα (βλ. λ. *πυροβόλον*).

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ πυροβολικοῦ. Καίτοι ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐχρησιμοποιοῦντο διάφορα ἐκηβόλα ὅπλα, δυνάμενα ν' ἀποκληθῶσι πυροβόλα, ἐν τούτοις *πυροβολικὸν* ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου, δηλαδὴ ὡς ὠργανωμένον σύνολον πυροβόλων, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐμφανισθῇ οὐδὲ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, καθόσον ὑπῆρχον αὐτοτελῆ πυροβόλα, καὶ δὴ μὴ ὑπηρετούμενα ὑπὸ εἰδικοῦ προσωπικοῦ. Διὰ πρώτην φορὰν ἐγένετο ὀργάνωσίς τις τοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἅμα ὁ Ἑρρῖκος Δ' τῆς Γαλλίας ἀνέθεσεν εἰς τὸν Συλλύ, περὶ τὸ 1600, τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πυροβολικοῦ, θεσπισθείσης μάλιστα τότε διὰ πρώτην φορὰν τῆς ὀνομασίας *ἀρχηγὸς* (maître) *τοῦ πυροβολικοῦ*. Ὁ τίτλος οὗτος ἦτο μεγάλης σημασίας, διότι, ἐκτὸς τῶν δικαιωμάτων τῆς διοικήσεως, εἶχε τὸ χρηματικὸν ὄφελος τοῦ καταλαμβάνειν ἅπαντα τὰ χάλκινα ἀντικείμενα πάσης πόλεως παραδιδομένης μετὰ βομβαρδισμὸν πυροβολικοῦ. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἦτο τεχνικὸς μᾶλλον διοικητὴς καὶ ἐλάχιστα τακτικός, καθόσον ἡ δικαιοδοσία του ἤρχιζεν ἀφ' ἧς τὰ πυροβόλα συνεκεντροῦντο μετὰ τὴν μάχην εἰς τὸν *ὄρχον*. Ἔτι σοβαρωτέρα ὀργάνωσις πυροβολικοῦ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Γουσταύου Ἀδόλφου, ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (τῷ 1611) ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ὀργανώσεως στρατοῦ, ὅστις ἐπὶ ὁλόκληρον ἑκατονταετίαν ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἄριστος καὶ ὑποδειγματικὸς στρατὸς τῆς Εὐρώπης. Ἅπασαι ὅμως αἱ βελτιώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπέβλεπον εἰς τὴν ποιοτικὴν τελειοποίησιν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ εἰς τὴν ποσοτικὴν αὔξησιν αὐτοῦ, δευτερευόντως δ' εἰς τὴν ὀργάνωσιν ὅπλου πυροβολικοῦ. Τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ *ὄρχου* (parc), περιλαμβάνοντος ἅπαντα τὰ βαρέα πυροβόλα καὶ τινα πεδινά, σχεδὸν εἰπεῖν ἄνευ διακρίσεως, καὶ ἐκ τῶν εἰς τὸ πεζικὸν κατανεμημένων πυροβόλων, ἀποκαλουμένων *πυροβόλων τοῦ πεζικοῦ*. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, ὧν ἡ χρῆσις ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἐν τούτοις ὅτι ἀπετέλουν πυροβολικὸν ὑπὸ τὴν καθαρὰν αὐτοῦ σημασίαν, καθόσον ἦσαν μεμονωμένα πυροβόλα, σπανιώτατα μόνον συγκεντρούμενα, ὡς π. χ. κατὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας τῷ 1631. Συνεπῶς, δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι πυροβολικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο μόνον ὁ *ὄρχος*, δεδομένου μάλιστα ὅτι, λόγῳ τοῦ εἴδους τῶν τότε πολέμων, περιοριζομένων συνήθως ἢ εἰς ἄμυναν θέσεων καὶ φρουρίων ἢ εἰς πολιορκίαν αὐτῶν, ἡ μείζων προσοχὴ ἐστρέφετο πρὸς τὰ κατάλληλα διὰ τοιούτου εἴδους ἀγῶνας πυροβόλα, ἤτοι πρὸς τὰ βαρέα. Ληπτέον ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ὄρχος οὗτος δὲν ἀπετέλει μονάδα πυροβολικοῦ, ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἐννοοῦμεν ταύτην, ἀλλ' ἁπλῶς ὑπηρεσίαν πυροβολικοῦ συγκεντροῦσαν τὰ πυροβόλα, καὶ δὴ μὴ ἑλισσομένην, ἀλλὰ μόνον μεταφερομένην. Ἐν τούτοις δέον νὰ μὴ ἀντιπαρέλθῃ τις ὅτι ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ὅστις ἐκράτει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ σκῆπτρα τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, ἔδιδε μείζονα προσοχὴν πρὸς τὰ ἐλαφρὰ πυροβόλα (τὰ τοῦ πεζικοῦ), καθόσον οὗτος ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῶν ἀγώνων δι' ἑλιγμῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης. Ὁ ὄρχος περιελάμβανε μόνον πυροβόλα, οὐχὶ δὲ καὶ προσωπικόν, καθόσον ἡ ὑπηρέτησις τῶν πυροβόλων ἐξετελεῖτο ὑπὸ ἀνδρῶν τοῦ πεζικοῦ, μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἤρχισαν συγκροτούμεναι τὸ πρῶτον μονάδες προσωπικοῦ διὰ τὸ πυροβολικόν, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀπεκλήθη *λόχος πυροβολικοῦ*. Τῶν μονάδων τούτων μόνον οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπετέλουν μόνιμα στελέχη, ἐνῷ οἱ στρατιῶται προσελαμβάνοντο ἑκάστοτε ἐκ τοῦ πεζικοῦ. Προκειμένου περὶ δράσεως, παρεχωρεῖτο προσωρινῶς ἐκ τοῦ ὄρχου εἰς τοὺς λόχους ὁ ἀναγκαῖος ἀριθμὸς πυροβόλων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μελετωμένης ἐπιχειρήσεως, μετὰ τὸ πέρας δὲ ταύτης ἀπεδίδοντο ταῦτα καὶ πάλιν εἰς τὸν ὄρχον. Ὁπωσδήποτε, ὁ ΙΖ' αἰὼν ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὴν ἐποχὴν διὰ τὸ πυροβολικόν, καθόσον κατ' αὐτόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤρχισε διὰ πρώτην φορὰν ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ εἰδικὴ τις ἐκπαίδευσις πυροβολητῶν, τοῦ Συλλὺ δώσαντος πρώτου τὴν ἀφετηρίαν τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως, διὰ τῆς χειρογράφου μελέτης του «Διδασκαλία ἐπὶ τοῦ πυροβολικοῦ» (1610),

Digitized by Google

ἀφ' ἑτέρου δὲ κατεβλήθη μεγάλη προσπάθεια διὰ τὴν ποσοτικὴν αὔξησιν τῶν πυροβόλων ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, καθορίσαντος ἀναλογίαν 6 περίπου πυροβόλων τῆς κατηγορίας τοῦ πεζικοῦ ἀνὰ 1.000 πεζούς. Ἡ τοιαύτη ἀκαθόριστος συγκρότησις τοῦ πυροβολικοῦ ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῶν ἐν γένει συγκεχυμένων ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περὶ ὑπάρξεως μεγάλων τακτικῶν μονάδων. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ὠργάνωσε διὰ πρώτην φορὰν ἐν Γαλλίᾳ μόνιμον προσωπικὸν πυροβολικοῦ, συγκροτήσας τῷ 1671 σύνταγμα πυροβολητῶν, ἀποκληθὲν «Σύνταγμα τῶν τυφεκιστῶν τοῦ βασιλέως» καὶ μετονομασθὲν τῷ 1693 εἰς «Βασιλικὸν πυροβολικόν». Καίτοι ὁ Μέγας Φρειδερῖκος ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ἱππικόν, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ θεωρηθῇ ὅτι δὲν ἐξετίμα τὴν χρῆσιν τοῦ πυροβολικοῦ, ἐν τούτοις λίαν ταχέως μετήλλαξε γνώμας καὶ κατέστη ὀλίγον βραδύτερον ὁ πραγματικὸς ὀργανωτὴς τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ μεγαλοφυὴς οὗτος στρατηγὸς κατεῖδεν ὅτι ὁ ὄρχος τοῦ πυροβολικοῦ ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὴν κίνησιν καὶ τοὺς ἑλιγμοὺς τοῦ στρατοῦ, δι' ὃ ἐχώρισε τῷ 1745 τὰ πεδινὰ πυροβόλα ἀπὸ τὰ τῆς πολιορκίας καὶ διὰ τῶν πεδινῶν, εἰς ἃ κατάλεξε καὶ τοὺς ὅλμους, συνεκρότησε τὸ *πεδινὸν πυροβολικόν*. Οὗτος ἐπίσης ὠργάνωσε διὰ πρώτην φορὰν καὶ *ἔφιππον πυροβολικὸν* (1758), ἔχον ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν διὰ πυρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἱππικοῦ, καθόσον, διὰ νὰ δρᾷ τὸ ἱππικὸν κατὰ μεγάλας μάζας καὶ δὴ ἄνευ χρησιμοποιήσεως πυρῶν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ἤθελεν ὁ Φρειδερῖκος, ἀλλὰ πάντοτε δι' ἱππομαχίας (ἐπελάσεως, κρούσεως), ἔπρεπε τὸ ἱππικὸν νὰ ἐτύγχανεν ὑποστηρίξεως διὰ πυρὸς ἑτέρου ὅπλου, ὡς τοιοῦτον δ' ἐφευρέθη τὸ ἔφιππον πυροβολικόν. Ἐπὶ πλέον ὁ Φρειδερῖκος κατήργησε τὴν κατανομὴν τῶν πυροβόλων πεζικοῦ, δηλαδὴ τὴν ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου ἄσκοπον διασπορὰν αὐτῶν, καὶ προέβη εἰς τὴν συγκέντρωσιν μεγάλου ἀριθμοῦ πυροβόλων, ἐξ ὧν συνεκρότει *μοίρας* ἢ *ταξιαρχίας* (ὁ ὅρος πυροβολαρχία—batterie—δὲν ἦτο ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς τὴν στρατιωτικὴν φρασιολογίαν, προκειμένου περὶ μονάδος πυροβολικοῦ, ἀλλ' ἐχρησιμοποιεῖτο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον προκειμένου περὶ πυροβολείου). Τὰς μοίρας ταύτας, ἐξ 20 ἕως 30 πυροβόλων ἑκάστην, ἐνίοτε δὲ καὶ 50, ὡς π. χ. εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν γραμμῶν τοῦ Buckensdorf τῷ 1762, κατένεμε μεταξὺ τῶν τμημάτων τοῦ στρατοῦ του, πτέρυγας ἢ κέντρον. Εἰς τὴν καινοτομίαν ταύτην ὁ Φρειδερῖκος κατέληξεν ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἔσχεν ἡ τακτικὴ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, ὅστις ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λειψίας (1631), ὡς καὶ εἰς ἄλλας τινὰς περιπτώσεις (διάβασις τοῦ ποταμοῦ Lech τῷ 1632), συνεκέντρωσε προσωρινῶς τὰ πυροβόλα πεζικοῦ, συγκροτήσας οὕτω μᾶζαν πυροβολικοῦ. Ὁπωσδήποτε, ὁ Μέγας Φρειδερῖκος θεωρεῖται ὡς ὁ θεσπίσας τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ μάζας δράσεως τοῦ πυροβολικοῦ, τὴν ἔκτοτε μέχρι σήμερον παραμείνασαν ἀκλόνητον. Μολονότι ὅμως οὗτος προέβη εἰς τόσον ριζικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ πυροβολικόν, ἐν τούτοις δὲν ἐπεζήτησε τὴν ὀργάνωσιν πραγματικῶν τακτικῶν μονάδων, καθόσον οὔτε αἱ μοῖραι ἢ αἱ ταξιαρχίαι πυροβόλων ἦσαν μονίμως προσκεκολλημέναι εἰς τὰς τότε μεγάλας μονάδας τοῦ στρατοῦ (ταξιαρχίας πεζικοῦ), οὔτε τὸ αὐτὸ μόνιμον προσωπικὸν τὰς ὑπηρέτει πάντοτε. Μόναι μόνιμοι μονάδες ἦσαν αἱ τοῦ ἐφίππου πυροβολικοῦ, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὀργάνωσις δὲν ἐγένετο διὰ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν γενικὴν ἀπόδοσιν τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ μόνον τοῦ ἱππικοῦ, ὑπὲρ οὗ ὁ Φρειδερῖκος ἐξεδήλωνεν ἀπεριφράστως, ὡς ἐλέχθη, τὴν προτίμησίν του. Ἐπὶ πλέον, ἐνῷ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισαν χρησιμοποιούμενα πυροβόλα ἐν τῇ μάχῃ ἐθεωρεῖτο ὡς αἶσχος καὶ ἀτίμωσις ἡ ἅλωσις πυροβόλου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Φρειδερῖκος, σαφῶς ἀντιλαμβανόμενος ὅτι τοῦτο ἀπετέλει ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐλευθέραν κίνησιν καὶ χρησιμοποίησιν τοῦ πυροβολικοῦ, ἐθέσπισεν ὅτι τὰ πυροβόλα δὲν ἀποτελοῦσι τιμαλφές τι ἀντικείμενον, διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ὁποίων πρέπει τὰ πάντα νὰ θυσιάζωνται, ἀλλ' ἀντιθέτως ὑλικὸν προσφέρον τὰ πάντα χάριν τῶν λοιπῶν ὅπλων καὶ θυσιαζόμενον ἐν ἀνάγκῃ χάριν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχήν, καθ' ἣν ἀναδιωργανοῦτο τὸ πρωσσικὸν πυροβολικόν, τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν παρέμεινε στάσιμον, λόγῳ τῆς ἀδρανείας τοῦ ἀρχηγοῦ του Βαλλιέρ, ὅστις καὶ ἔθεσε μάλιστα ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τὸ ζήτημα τῆς εὐκινησίας τῶν πυροβόλων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μεταφορὰ τῶν πυροβόλων δὲν ἐξετελεῖτο διὰ κτηνῶν καὶ προσωπικοῦ ὑπαγομένων εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ὑπὸ ἐργολάβων ἰδιωτῶν χρησιμοποιούντων ἵππους ἀκαταλλήλους καὶ καρραγωγεῖς τῆς κατωτάτης κοινωνικῆς ὑποστάθμης, οἵτινες ἐξηφανίζοντο κατὰ τὸν πρῶτον κίνδυνον, ἀφήνοντες εἰς τοὺς πυροβολητὰς τὸ ἔργον τῆς μετακινήσεως τῶν πυροβόλων. Τῷ 1755 τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ μηχανικοῦ, ἀποτελεσθέντος τοῦ «βασιλικοῦ σώματος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ». Ἡ συγχώνευσις αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ 1776, ὁπότε τὸ μηχανικὸν ἀπετέλεσεν ἴδιον σῶμα. Πρόοδον σημαντικὴν ἐπετέλεσε τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ Gribeauval, ὅστις εἰσήγαγεν ἀπὸ τοῦ 1765 τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς γενομένας ἐν τῷ πρωσσικῷ πυροβολικῷ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ἐφεῦρε τὸ σύστημα τοῦ φερωνύμου πυροβόλου, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἔδρεψαν δάφνας κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοὺς ναπολεοντείους, καὶ ἐπέφερε πλείστας ἄλλας τελειοποιήσεις τοῦ ὑλικοῦ, ὡς π. χ. ὀργάνωσιν βλητοφόρων, βολιδοθηκῶν, κ.τ.λ. Μοναδικὸν σημεῖον, εἰς ὃ ὑστέρει ἡ ὀργάνωσις τοῦ Γκριμπωβάλ, ἦτο ὅτι τὸ ὑλικὸν δὲν εἶχε διασκευασθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ μεταφέρῃ τοὺς ὑπηρέτας ἐποχουμένους, συνεπῶς δὲ ἡ μετατόπισις ἔπρεπε νὰ γίνεται πάντοτε βάδην. Ὡς πρὸς τὰ «πυροβόλα πεζικοῦ» ὁ Γκριμπωβάλ διετήρησε μὲν ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1774 ὠργάνωσε *λόχον πυροβολικοῦ* κατὰ σύνταγμα πεζικοῦ, ἔχοντα προορισμὸν τὴν μετὰ τὴν μάχην συγκέντρωσιν τῶν πυροβόλων, τὴν συντήρησιν αὐτῶν κ.τ.λ. Τοῦτο ἐσήμαινε ποιάν τινα ὀργάνωσιν τῶν πυροβόλων τοῦ πεζικοῦ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν πραγματικοῦ πυροβολικοῦ, δι' ὃ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ πυροβόλα πεζικοῦ θεωροῦνται πλέον ὡς ἀποτελοῦντα πυροβολικὸν ὑπὸ τὴν καθαρὰν σημασίαν.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως πολλαὶ τελειοποιήσεις δὲν ἐγένοντο εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πυροβολικοῦ, δοθείσης μείζονος προσοχῆς εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πυροβόλων, χρησιμοποιηθέντων πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς «Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας» τῶν κωδώνων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλων μεταλλικῶν ἀντικειμένων. Τὴν ἐποχὴν ταύτην κατηρτίσθη καὶ ἡ «Ἐθνικὴ ἐπιτροπὴ πειραμάτων» εἰς Meudon, ἡ ἀσχοληθεῖσα εἰς τὸ ζήτημα τῆς καλῆς ἀποδόσεως τῶν πυρῶν τοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ μόνον χαρακτηριστικὸν ἐν τῇ ὀργανώσει τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ὅτι διὰ πρώτην φορὰν κατηργήθησαν ἀπὸ τοῦ 1793 τὰ παρὰ τοῖς συντάγμασι τοῦ πεζικοῦ κατανεμημένα μεταξὺ τῶν ταγμάτων πυροβόλα, καὶ τότε καθωρίσθησαν σαφῶς τὰ διάφορα εἴδη τοῦ πυροβολικοῦ: τὸ *πυροβολικὸν τῶν συνταγμάτων πεζικοῦ* (*ἡμιταξιαρχιῶν*, κατὰ τὸν ὅρον τῆς τότε ἐποχῆς), συγκροτηθὲν ἐκ τῶν πολὺ ἐλαφρῶν πυροβόλων, ἀποτελέσαν ὅμως πυροβολικὸν ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου, δηλαδὴ ὑπαγόμενον ὑπὸ διαταγὰς ἀξιωματικῶν πυροβολικοῦ καὶ ἔχον ἀποστολὴν τὸ βάλλειν κατὰ προσωπικοῦ ἀποκεκαλυμμένου· τὸ *πεδινὸν πυροβολικόν*, συγκροτηθὲν ἐκ τῶν μεσαίου διαμετρήματος πυροβόλων, τὸ πορευόμενον μετὰ τοῦ ὄρχου καὶ ἔχον ἀποστολὴν τὸ βάλλειν κατὰ προσωπικοῦ προκεκαλυμμένου καὶ ἐν γένει κατ' ἀψύχων στόχων· τὸ *πολιορκητικὸν πυροβολικόν*, συγκροτηθὲν ἐκ τῶν μεγάλου διαμετρήματος πυροβόλων. Αἱ μονάδες αὗται τοῦ πυροβολικοῦ ἀπετελοῦντο ἐκ πυροβόλων μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ μονίμου προσωπικοῦ ἕλξεως. Ἑτέρα τελειοποίησις ἦτο ἡ κατὰ τὸ 1792 ὀργάνωσις ἐφίππου πυροβολικοῦ, ἀποκτήσαντος μάλιστα ἐντὸς ὀλίγου τόσην φήμην, ὥστε τοιούτου εἴδους πυροβολικὸν ἐχορηγήθη ὄχι μόνον εἰς τὰς μεραρχίας ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ 1793 ὀργανωθείσας μικτὰς μεραρχίας, μὲ χωριστὰς ὅμως τὰς μονάδας πυροβόλων καὶ χωριστὰς τὰς μονάδας ὑπηρετήσεως καὶ ἕλξεως (λόχους ἐφίππου πυροβολικοῦ).

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰσήχθησαν εἰς τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν πολλαὶ μεταρρυθμίσεις, προσδώσασαι καὶ τὴν μορφήν, ἐφ' ἧς ἐβασίσθη ἀργότερον ἡ τελευταία ἐξέλιξις τοῦ πυροβολικοῦ, μορφὴν δ' ἐλάχιστα διαφέρουσαν τῆς συγχρόνου. Οὕτω: 1) κατηργήθη τὸ πυροβολικὸν συνταγμάτων πεζικοῦ (ἡμιταξιαρχιῶν), ἀποτελέσαν μετὰ τοῦ πεδινοῦ τοῦ ὄρχου τὸ *πυροβολικὸν τῶν μεραρχιῶν*, παραλληλιζόμενον πρὸς τὸ σύγχρονον *μεραρχιακὸν πυροβολικόν*· 2) ἅπαν τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν ὠργανώθη κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἔχῃ μόνιμον προσωπικὸν ἕλξεως, κατ' ἀρχὰς ἐξ ἰδιωτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1802 ἐκ στρατιωτῶν ἀποτελεσάντων τὸ *μεταγωγικὸν τοῦ πυροβολικοῦ* (train d' artillerie), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς μετέπειτα ἀποκληθέντας *ἐλάτας* (conducteurs) καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχον πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ 1807 συγκροτηθὲν *μεταγωγικὸν τοῦ στρατοῦ* (train des équipages), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ σύγχρονον *μεταγωγικόν*· 3) ἐπειδὴ τὸ δραστικὸν βεληνεκὲς τῶν λείων ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων δὲν ἦτο μεῖζον τῶν 500 μέτρων καὶ συνεπῶς ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ διαθέσιμον πυροβολικὸν εἰς χεῖρας τοῦ ἀρχηγοῦ, ἵνα ταχθῇ κατὰ τὴν φάσιν τῆς ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐκλεγέντος σημείου προσβολῆς, ὠργανώθη ἀπὸ τοῦ 1803 μᾶζα πυροβολικοῦ, ἀποκληθεῖσα *ἐφεδρεία πυροβολικοῦ*, ἥτις ἦτο ὀργανικὴ μονὰς μὴ συμμετέχουσα τοῦ ἀγῶνος ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ διαφυλασσομένη διὰ τὴν φάσιν τῆς ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως, συνεπῶς μονὰς μὴ δυναμένη νὰ παραλληλισθῇ τὸ παράπαν πρὸς τὸ σύγχρονον *πυροβολικὸν σώματος*. Τὴν ὀργάνωσιν ταύτην ἀπεδέχθησαν εὐθὺς ἀμέσως ἅπαντες οἱ τότε στρατοί, μηδὲ τοῦ πρωσσικοῦ ἐξαιρουμένου, καίτοι ἐχομένου στερρῶς πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου· 4) ὁ *ὄρχος* δὲν ἦτο πλέον μονὰς συγκεντρώσεως τῶν πυροβόλων, ἀλλ' ἀπετέλεσε μονάδα ἐφοδιασμοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, δηλαδὴ *ὄρχον πυροβολικοῦ* τῆς συγχρόνου ἐννοίας, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ὁ τότε ὄρχος περιελάμβανε καί τινα πυροβόλα, ἀποτελοῦντα ἀνταλλακτικὸν ὑλικόν, δεδομένου ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον διὰ τὴν τότε ἐποχήν, καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχον ταχυκίνητα μέσα μεταφορᾶς, ἐπιτρέποντα τὴν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ταχεῖαν μεταφορὰν πυροβόλων εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ὑποστάντων βλάβας ἢ τῶν ὁπωσδήποτε ἀπολεσθέντων. Κατὰ τὴν μετέπειτα, μέχρι τοῦ 1866, ἐποχὴν οὐδεμία σοβαρὰ μεταρρύθμισις ἐγένετο ἐν τῇ ὀργανώσει τοῦ πυροβολικοῦ, ἐξαιρέσει τῆς ἐν ἔτει 1829 ὀργανώσεως ἐν Γαλλίᾳ τῆς *πυροβολαρχίας* (batterie), δηλαδὴ τῆς συνενώσεως μιᾶς ἑκάστης μονάδος πυροβόλων μετὰ τοῦ προσωπικοῦ ὑπηρετήσεως καὶ ἕλξεως, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλεσε χαρακτηριστικὴν μετατροπὴν ἐν τῷ πυροβολικῷ, καθόσον μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισεν ὑφισταμένη τακτικὴ ὀργανικὴ μονὰς τοῦ πυροβολικοῦ. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τελειοποιήσεις ἀφεώρων τὴν τεχνικὴν ἄποψιν τοῦ πυροβόλου, καὶ ὡς τοιαῦται εἶναι χαρακτηριστικαὶ ἡ ἐν ἔτει 1855 εἰσαγωγὴ τοῦ *αὐλακωτοῦ πυροβόλου* (τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, συστήματος Lahitte), ἡ προσδώσασα μείζονα ἀκρίβειαν εἰς τὴν βολήν, καὶ ἡ ἐν ἔτει 1865 εἰσαγωγὴ τοῦ *ὀπισθογεμοῦς αὐλακωτοῦ πυροβόλου* (τὸ πρῶτον ἐν Πρωσσίᾳ, συστήματος Κρούπ), ἡ αὐξήσασα τὴν ταχυβολίαν τοῦ πυροβόλου (βλ. λ. *πυροβόλον*). Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ αὐλακωτοῦ πυροβόλου ἤρχισαν ἐφαρμοζόμεναι μέθοδοι βολῆς. Ἐφ' ὅσον τὰ πυροβόλα ἦσαν λεῖα, συνεπῶς οὔτε βεληνεκὲς μέγα εἶχον, οὔτε ἀκρίβειαν βολῆς, φυσικὸν ἦτο ἅπασα ἡ τεχνική των ἀπόδοσις νὰ ἐξηρτᾶτο ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς δεξιότητος τῶν σκοπευτῶν (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οἱ σκοπευταὶ ἐν Γαλλίᾳ ἔφερον τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ), διὸ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἐποχὰς ναὶ μὲν ἐπεζητεῖτο ἡ κατ' ἀντιπάλου πυροβολικοῦ δρᾶσις, ἀλλὰ σπανίως κατωρθοῦτο, συνεπῶς ἡ κυρία δρᾶσις περιωρίζετο εἰς τὸ βάλλειν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς ὅμως τοῦ αὐλακωτοῦ πυροβόλου, ἀφ' ἑνὸς μέν, λόγῳ ἀκριβείας τῆς βολῆς, κατέστη δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ μεθόδων βολῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ, λόγῳ τοῦ μείζονος βεληνεκοῦς, παρείχετο ὁ χρόνος δράσεως καὶ ἐναντίον τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ. Ἄμεσος συνέπεια τῶν εὐκολιῶν τούτων ἦτο τὸ νὰ θεσπισθῇ ἡ τακτικὴ ἀρχὴ τοῦ *ἀγῶνος τοῦ πυροβολικοῦ*, ἡ καταστᾶσα κατὰ τὰ κατόπιν ἔτη, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1880, μία τῶν κυριωτέρων δράσεων τοῦ πυροβολικοῦ. Καίτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ βεληνεκὲς τοῦ πυροβολικοῦ εἶχεν αὐξήσει ἀρκετά, φθάσαν εἰς τὰ 2.500 μέτρα, καὶ συνεπῶς εἶχεν ἀρχίσει ἐκλείπων ὁ λόγος ὑπάρξεως διαθεσίμου πυροβολικοῦ, δι' ὃν ἐπὶ Ναπολέοντος εἶχεν ὀργανωθῆ τὸ *πυροβολικὸν ἐφεδρείας*, ἐν τούτοις ἡ τοιαύτη ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη μέχρι τοῦ 1869. Κατὰ τὸν Αὐστροπρωσσικὸν πόλεμον ὅμως τοῦ 1866 κατεφάνησαν ἁπτὰ τὰ μειονεκτήματα τῆς οὐδὲν ἀποδωσάσης ἐφεδρείας πυροβολικοῦ, ἥτις οὐδέποτε σχεδὸν ἠδυνήθη νὰ ἐπέμβῃ ἐγκαίρως ἐν τῇ μάχῃ, καθόσον κατὰ τὰς πορείας ἐτάσσετο πάντοτε εἰς τὴν οὐρὰν τῶν φαλάγγων. Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τοῦ 1865 εἶχεν εἰσαχθῆ ἐν τῷ πρωσσικῷ πυροβολικῷ τὸ νέον *ὀπισθογεμὲς* αὐλακωτὸν πυροβόλον, ὅπερ, ἔχον ἱκανὸν βεληνεκές, καθίστα περιττὴν τὴν διατήρησιν ἐφεδρικοῦ πυροβολικοῦ. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ὁ ἀναδιοργανώσας τῷ 1866—1870 τὸ πρωσσικὸν πυροβολικὸν στρατηγὸς Hindersin κατήργησε τῷ 1869 τὸ πυροβολικὸν ἐφεδρείας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσήγαγε τὸ *πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ*, ὅπερ προσομοιάζει μὲν πρὸς τὸ ἐφεδρικὸν κατὰ τὸ ὅτι εἶναι καὶ τοῦτο μονὰς πυροβολικοῦ παρεμβαίνουσα ὅταν καὶ ὅπου παρίσταται ἀνάγκη, ἀλλὰ διαφέρει τούτου οὐσιωδῶς, καθόσον ἀφ' ἑνὸς δὲν ἀποτελεῖ συμπαγῆ μονάδα ὑπαγομένην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ, ἀλλὰ πλείονας μικροτέρας μονάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ὑπάγεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ σώματος στρατοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου μετέχει τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχέως. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ πυροβολικὸν ἐφεδρείας κατηργήθη τῷ 1873, ἤτοι μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1871 εἰσαγωγὴν ἐν αὐτῇ τοῦ προσωρινοῦ ὀπισθογεμοῦς αὐλακωτοῦ πυροβόλου συστήματος Reffye (τὸ ὁριστικὸν σύστημα Bange εἰσήχθη τῷ 1877). Ἡ κατάργησις τῆς ἐφεδρείας πυροβολικοῦ ἀποτελεῖ σημαίνοντα σταθμόν, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ καταργήσεως ναπολεοντείου ἀρχῆς ἰσχυσάσης ἐπὶ 70ετίαν ὁλόκληρον. Ἔκτοτε, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ *ταχυβόλου* πυροβόλου (1897, διὰ πρώτην φορὰν ἐν Γαλλίᾳ), οὐδεμία ἀπολύτως σοβαρᾶς σημασίας μετατροπὴ ἐγένετο ἐν τῇ ὀργανώσει τοῦ πυροβολικοῦ. Τῷ 1899 ἡ Γερμανία, τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ πυροβολικοῦ στρατηγοῦ Rohne, κατήργησε τὸ πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ καὶ κατένειμεν ἅπαν τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν μεταξὺ τῶν μεραρχιῶν, δηλαδὴ ἐγκατέστησε τὸ σύστημα τοῦ «μεραρχιωμένου» πυροβολικοῦ. Ἡ τοιαύτη ὀργάνωσις ἐγένετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα λό-

Digitized by Google

γων τακτικῶν —διὰ νὰ δύναται ὁλόκληρον τὸ πυροβολικὸν νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον— ἀφ' ἑτέρου δ' ἕνεκα λόγων ἐκπαιδευτικῶν (τὸ μεραρχιακὸν πυροβολικὸν συνδέεται καλύτερον καὶ γνωρίζεται πληρέστερον μετὰ τοῦ πεζικοῦ, μεθ' οὗ ἐν πολέμῳ πρόκειται νὰ συνδράσῃ). Καθίσταται εὐνόητον ὅτι ἡ κατάργησις τοῦ πυροβολικοῦ σώματος ἀπετέλει ριζικὴν πλέον κατάργησιν τῆς ναπολεοντείου ἀρχῆς.

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου ἀποτελεῖ ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων σταθμῶν ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ πυροβολικοῦ, δι' ἣν ὀφείλεται τιμὴ εἰς τὸν ἐφευρέτην συνταγματάρχην Ντεπὸρ καὶ εἰς τὸν πρῶτον ὀργανωτὴν τοιούτου εἴδους πυροβολικοῦ στρατηγὸν Λανγκλουά. Ἡ μεγάλης σημασίας μεταρρύθμισις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1903 σύγκρότησις τῆς *πυρβολαρχίας* (ἢ *πυροβολαρχίας*) ἐν Γαλλίᾳ ἐκ 4 πυροβόλων (βλ. λ. *πυροβολαρχία*). Ἀλλὰ τὸ πάντων κύριον εἶναι ὅτι, ἐνῷ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ πυροβόλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ παρείχοντο πάντοτε δι' ἀτομικῆς σκοπεύσεως ἑνὸς ἑκάστου πυροβόλου ἐπὶ τοῦ ἀναλογοῦντος αὐτῷ τμήματος τοῦ στόχου, καθόσον, μεθ' ὅλας τὰς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπελθούσας βελτιώσεις καὶ τελειοποιήσεις τοῦ πυροβόλου, τὰ σκοπευτικὰ μηχανήματα (κλισιοσκόπιον, χωροβάτης, κτλ.) ἐξηκολούθουν παραμένοντα πρωτογόνου πάντοτε τύπου, ἀφ' ἧς ἐποχῆς εἰσήχθησαν αἱ πρισματικαὶ διόπτραι καὶ ἡ χρῆσις τῶν χιλιοστῶν (περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος) εἰς τὰ σκοπευτικὰ μηχανήματα τοῦ πυροβόλου, ἡ σκόπευσις τοῦ πυροβόλου ἤρχισεν ἐκτελουμένη διὰ γενικῆς συλλογικῆς σκοπεύσεως ἐφ' ἑνὸς σημείου, εὑρισκομένου μάλιστα ἐκτὸς τοῦ στόχου, ἥτις ἐπέφερε τὴν διάθεσιν τῶν πυρῶν ἑκάστης πυρβολαρχίας κατὰ δέσμην καὶ συνεπῶς τὴν ἀκαριαίαν εὔκολον κατεύθυνσιν τοῦ πυρὸς (μεταφορὰν τῆς δέσμης) πρὸς τὸν ἐνδεικνυόμενον ἑκάστοτε χῶρον τοῦ πεδίου μάχης. Φυσικὴ συνέπεια τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ταχυβόλου εἶναι ἡ ἐγκατάλειψις τῶν κορυφογραμμῶν διὰ τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν, τοῦθ' ὅπερ ἐπέφερεν αὔξησιν μεγάλην τῶν δυναμένων νὰ καταληφθῶσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης θέσεων, ἡ προκεκαλυμμένη τάξις δι' ἧς μεγάλως προστατεύεται τὸ πυροβολικὸν καὶ ἡ διαθεσιμότης ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δρᾶσιν ἅπαντος σχεδὸν τοῦ πυροβολικοῦ, χωρὶς τὸ τοιοῦτον νὰ συνεπιφέρῃ ἀδυναμίαν δράσεως ἐν ὡρισμένῃ στιγμῇ κατά τινος οἱουδήποτε στόχου, δεδομένου ὅτι σήμερον τὸ ἐν τάξει πυροβολήσεως πυροβολικὸν (τὸ ἐν ἐπιτηρήσει) εἶναι πολλῷ μᾶλλον ἕτοιμον νὰ βάλλῃ ἀπὸ τὸ ἐν ἀναμονῇ. Ὑπὸ τοιαύτην ἐξέλιξιν εὑρέθη τὸ πυροβολικὸν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τῷ 1914. Διαρκοῦντος αὐτοῦ, ἡ τελειοποίησις τοῦ πυροβόλου ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ὑπῆρξε τεραστία, ἀπὸ ὀργανικῆς ὅμως ἀπόψεως αἱ μετατροπαὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἦσαν ἐλάχισται. Κυριώτεραι τούτων ἦσαν: 1) Ἡ συγκρότησις *ὁμάδος* (ἢ *συγκροτήματος*) *πυροβολικοῦ*, δηλαδὴ ἀθροίσματος μοιρῶν τινων (συνήθως 3—4), τιθεμένων προσωρινῶς ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν καὶ λαμβανουσῶν κοινὴν ἐντολήν, τῆς ὁμάδος ἀποτελουμένης ἐκ διαφόρων εἰδῶν πυροβολικοῦ (π.χ. ἐκ μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἐκ μοίρας βαρέος, ἐκ μοίρας αὐτοκινήτου ἕλξεως κτλ.). 2) Ἡ συγκρότησις *ἐφεδρείας πυροβολικοῦ*, ἀλλ' ἐφεδρείας οὐδὲ πόρρωθεν προσομοιαζούσης πρὸς τὴν παλαιὰν ἐφεδρείαν πυροβολικοῦ τῆς ἐποχῆς 1800—1870, καθόσον ἡ σύγχρονος (βλ. Διδασκαλ. Μεγάλ. Μονάδων 1923 § 62) οὔτε ὀργανικὴν μονάδα ἀποτελεῖ οὔτε χαρακτηρίζεται ὡς τοιαύτη, λόγῳ τοῦ χρόνου τῆς χρησιμοποιήσεώς της, ὡς συνέβαινεν εἰς τὴν παλαιάν. Σήμερον, *ἐφεδρεία πυροβολικοῦ* καλοῦνται αἱ μονάδες τοῦ πυροβολικοῦ αἱ μὴ ἀνήκουσαι ὀργανικῶς εἰς μεραρχίας ἢ σώματα στρατοῦ, ἀλλὰ τιθέμεναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ἡ ἐφεδρεία, ἀποτελουμένη ἐκ παντὸς διαμετρήματος πυροβολικοῦ, ἰδίως ὅμως βαρέος, διατίθεται ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν εἰς τὰς στρατιὰς ἢ τὰ σώματα στρατοῦ, περιέρχεται ὅμως καὶ πάλιν ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου εὐθὺς μόλις περαιωθῇ ὁ λόγος δι' ὃν παρεχωρήθη.

Πυροβολικὸν τοῦ πεδίου. Καλεῖται οὕτω τὸ παντὸς εἴδους ἑλισσόμενον πυροβολικὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τὸ παρακολουθοῦν τὸν στρατὸν ἐκστρατείας. Τοιοῦτον δ' εἶναι τὸ *ἐλαφρὸν πυροβολικὸν* (*πεδινὸν* ἢ *ὀρειβατικὸν*) καὶ τὸ *βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου*.

Ἐλαφρὸν πυροβολικόν. Τὸ πυροβολικὸν τὸ ἀποτελούμενον ἐκ πυροβόλων διαμετρήματος μέχρι 10 περίπου ἑκατοστῶν. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς τὸ πυροβολικὸν τοῦτο ἀπετέλει τὸ μοναδικὸν εἶδος τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου, ὡς ἐκ τούτου δὲ οὔτε κἂν ἐλάμβανεν ἄλλοτε τὸ ὄνομα *ἐλαφρόν*, διότι διὰ τῆς ἁπλῆς ἐκφράσεως *πυροβολικὸν* ὑπενοεῖτο πάντοτε τὸ ἐλαφρόν, ἐνῷ προκειμένου περὶ βαρέος ἐλάμβανεν εἰδικὸν ὄνομα: *τοπομαχικόν*, *φρουριακόν*, *πολιορκητικόν*. Τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν πρέπει νὰ εἶναι ὄχι μόνον μετακινήσιμον, ἀλλὰ καὶ ταχυκίνητον καὶ εὐκίνητον, δι' ὃ ἢ εἶναι ἱπποκίνητον (ἐποχούμενον ἢ ἔφιππον), γνωστὸν συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα *πεδινόν*, ἢ φέρεται ἐπὶ ἡμιόνων (*ὀρειβατικόν*).

Πεδινὸν πυροβολικόν. Τὸ εἶδος τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ τὸ μεταφερόμενον δι' ἕλξεως ὑπὸ ζωϊκῶν μέσων, δηλαδὴ τὸ ἱπποκίνητον ἤ, ἐν ἐκτάκτῳ περιστάσει, τὸ βουβαλοκίνητον. Τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν εἶναι ἢ *ἐποχούμενον*, ὁπότε οἱ πυροβοληταί του κάθηνται ἐπὶ τῶν κιστῶν τοῦ προολκαίου, ἢ *ἔφιππον*, ὁπότε οἱ πυροβοληταί του ἱππεύουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων. Παρ' ἡμῖν, ἀπὸ τοῦ 1914 τὸ μὲν ἐποχούμενον πεδινὸν πυροβολικὸν ἀποτελεῖ τὸ πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ, τὸ δ' ἔφιππον ἀποτελεῖ τὸ πυροβολικὸν τῶν ταξιαρχιῶν ἢ μεραρχιῶν ἱππικοῦ.

Ὀρειβατικὸν πυροβολικόν. Οὕτω καλεῖται τὸ εἶδος τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ τὸ μεταφερόμενον διὰ φορτώσεως ἐπὶ ἡμιόνων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *πεδινόν*. Κατὰ τὰς πολὺ παλαιὰς ἐποχὰς ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν δὲν ὑπῆρχε, διότι ἀγῶνες ἑλιγμῶν δὲν ἐξετελοῦντο, καὶ δὴ ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους. Οἱ κατὰ δυσπροσίτων θέσεων ἀγῶνες, συνηθέστατοι τότε, διεξήγοντο διὰ τῶν βαρέων πυροβόλων, καθόσον αἱ τοιαῦται δράσεις ἀπετέλουν εἶδος πολιορκητικοῦ ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισαν οἱ στρατοὶ νὰ ἑλίσσωνται, ἡ ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους δρᾶσις ἐθεωρεῖτο εἰδικὴ κατάστασις, διεξαγομένη δι' εἰδικοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἐκαλεῖτο ὀρεινὸς πόλεμος. Δι' αὐτό, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἶχον ὀργανώσει ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν οἱ στρατοὶ μόνον οἱ προβλέποντες δρᾶσιν ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους, ὡς π.χ. ὁ γαλλικὸς καὶ ὁ ἰταλικὸς διὰ τὰς Ἄλπεις, ὁ αὐστριακὸς διὰ τὸ Τυρόλον κτλ., ἐνῷ ὁ γερμανικός, ὁ βελγικὸς καὶ ἄλλοι δὲν εἶχον ὀρειβατικὸν πυροβολικόν. Οἱ στρατοὶ τῶν βαλκανικῶν κρατῶν εἶχον πάντοτε ὀρειβατικὸν πυροβολικόν, καθόσον τὸ ἔδαφος τῆς Βαλκανικῆς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὀρεινόν, ἀλλὰ τοιοῦτον ἐν μικρᾷ πάντοτε ἀναλογίᾳ, καθόσον ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτο δευτερευούσης ἀξίας καὶ ἀποδόσεως. Ἡ Αὐστρία πρώτη κατεσκεύασε, περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, σύστημα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ *λυόμενον*, ὅπερ ἔχει τὰ πλεονεκτήματα τῆς εὐκόλου μεταφορᾶς, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ μικρᾶς ἀξίας καὶ ἀποδόσεως. Λυόμενον πυροβολικὸν εἶχε καὶ ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν 1877—1909. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου, πᾶν ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν εἶναι λυόμενον, τοῦθ' ὅπερ ἐνέχει μεγίστην τακτικὴν σημασίαν, καθόσον οὕτω ἡ ἀξία καὶ ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ἐλάχιστα ὑπολείπεται τῆς τοῦ πεδινοῦ. Τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ στρατοὺς δρῶντας ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους, ὡς συνέβη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε, ἅμα ὡς ἀπὸ τοῦ 1915 ἤρχισεν ἡ ἐν τῇ Βαλκανικῇ δρᾶσις, ἥ τε Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία ἠναγκάσθησαν νὰ προβῶσιν εἰς ἐσπευσμένην κατασκευὴν ὀρειβατικῶν πυροβόλων. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν ταύτην, διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1913, καθ' ὃν χρόνον ὁλόκληρος ὄγκος ἐξ 25 ἕως 30 περίπου πεδινῶν πυρβολαρχιῶν ἠδράνει παραμένων ἐντὸς τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος, ἅτε ἀδυνατῶν νὰ ἐξεύρῃ χῶρον δυνάμενον νὰ προσπελασθῇ ὑπὸ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, αἱ εὐάριθμοι ὀρειβατικαὶ πυρβολαρχίαι μας (8 ἐν ὅλῳ) ἐξυπηρέτουν νυχθημερὸν τὸν ἀγῶνα ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, τὴν μὲν ἡμέραν συμμετέχουσαι τῶν σκληρῶν ἀγώνων, τὴν δὲ νύκτα πορευόμεναι ἀπὸ μεραρχίας εἰς μεραρχίαν ἵνα ἀντιμετωπίσωσι τὸν εἰς διάφορα ἑκάστοτε σημεῖα τοῦ μετώπου παρουσιαζόμενον κίνδυνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ὅτι τὸ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πεδινὸν πυροβολικὸν ἦτο πολλάκις τροχοπέδη εἰς τὰς μεραρχίας· διότι, ἵνα ἀποδώσῃ τοῦτο, πρέπει νὰ εὑρεθῇ τεταγμένον πρὸς πυροβόλησιν· τοιαύτη ὅμως τάξις συνήθως δὲν εἶναι, διὰ λόγους ἐδαφικούς, ἐφικτή. Δι' ὃ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν ἔχει μείζονα ἀξίαν καὶ ἀπόδοσιν ἀπὸ τὸ πεδινόν, προκειμένου περὶ ὀρεινοῦ καὶ δυσκόλου ἐδάφους. Παρ' ἡμῖν, ἀπὸ τοῦ 1914 τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν ἀποτελεῖ τὸ μεραρχιακὸν πυροβολικόν.

Βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου. Οὕτω καλεῖται τὸ ἀποτελούμενον ἐκ πυροβόλων διαμετρήματος ἀνωτέρου τῶν 10 συνήθως ἑκατοστῶν. Ἤδη ὁ Μέγας Φρειδερῖκος εἶχε βαρὺ πυροβολικόν, ὅπερ ἔτασσε καὶ παρὰ τῇ ἐμπροσθοφυλακῇ. Ἐπίσης τὸ σύστημα ὀργανώσεως τοῦ Γκριμπωβὰλ περιελάμβανε καὶ βαρὺ πυροβολικόν. Ἐν τούτοις κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοὺς τῆς ναπολεοντείου ἐποχῆς, τὸ πυροβολικὸν τοῦτο δὲν ἔλαβε σοβαρὸν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας ἑλιγμῶν. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας πολέμους 1854, 1859, 1866, 1870, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν ἔδρασε κυρίως εἰς εἰδικοὺς ἀγῶνας. Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὸ 1870 ἤρχισεν εὐρυτάτη συζήτησις περὶ χρησιμοποιήσεώς του ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης. Τῷ 1892 πρώτη ἡ Γερμανία ἐφωδίαζε τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου, τὸ ἕως τότε πεζόν, διὰ ζευγῶν ἐλάσεως. Καὶ ὁ λόγος ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς τὸ βαρὺ πυροβολικὸν ἀπετέλει εἰδικόν, δυνατὸν εἰπεῖν, ὅπλον, ἔχον ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὴν ἄμυναν ἢ τὴν κατάληψιν τῶν φρουρίων καί, ἐν γένει, ὀχυρῶν θέσεων, ἤτοι τοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἐφέρετο ὑπὸ τὸ ὄνομα πολιορκητικὸς καὶ φρουριακὸς πόλεμος, ἀπὸ τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἤρχισε προβλεπόμενον ὅτι ἐν μελλοντικῷ πολέμῳ ἡ ἐκβίασις τῶν ὀχυρῶν δὲν θ' ἀπετέλει τι τὸ κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀγώνων καὶ ὅτι, συνεπῶς, ἐπιβάλλεται ἡ ὕπαρξις βαρέος πυροβολικοῦ. Ἐνῷ ὅμως κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἠσχολήθησαν σοβαρῶς ἐπὶ τῆς κατασκευῆς μεγάλου ἀριθμοῦ τοιούτων πυροβόλων, τοῦ στρατηγοῦ Ρὸν χαρακτηρίσαντος τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου ὡς ἀντικαταστήσαντος τὸ ἀπὸ τοῦ 1899 καταργηθὲν πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ, τοὐναντίον οἱ Γάλλοι καὶ ἄλλοι ἔθεσαν τὸ ζήτημα ἐν δευτέρᾳ πως μοίρᾳ, ἰδίως οἱ Γάλλοι, ἐπαφεθέντες ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ «nôtre soixante quinze», θεωρηθὲν ὡς ἐπαρκὲς διὰ πάσας τὰς ἀνάγκας. Ἀποτέλεσμα, ἡ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καταπληκτικὴ ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ ὑπεροχὴ τοῦ βαρέος γερμανικοῦ πυροβολικοῦ ἀπέναντι τοῦ γαλλικοῦ. Δι' ὃ καί, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ἅπαντες οἱ ἐμπόλεμοι ἐπελήφθησαν δραστηρίως τῆς κατασκευῆς βαρέων πυροβόλων. Σήμερον τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου (ἐκστρατείας) ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον παράγοντα παντὸς καλῶς ὠργανωμένου στρατοῦ, διότι, ἐκτὸς τοῦ ἀλληλενδέτου τῶν ἀγώνων θέσεως πρὸς πᾶσαν μαχητικὴν ἐνέργειαν, ἡ σύγχρονος ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τοῦ πεδίου μάχης, ἡ σχεδὸν ἰσότιμος πρὸς τὴν ἄλλοτε ἡμιμόνιμον ὀχύρωσιν, ἀπαιτεῖ τὴν διαρκῆ ὑποστήριξιν τοῦ πεζικοῦ διὰ βαρέος πυροβολικοῦ, καθόσον τὸ ἐλαφρὸν εἶναι ἀνίσχυρον νὰ ἐπιφέρῃ δραστικὰ ἀποτελέσματα κατ' ἀψύχου ὑλικοῦ ἰσχυρῶς ἀνθεκτικοῦ. Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἅπαν τὸ σύγχρονον βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου πρέπει νὰ εἶναι μετακινήσιμον, δηλαδὴ νὰ ἔχῃ μέσα κινήσεως, εἴτε ζωϊκὰ (ἱπποκίνητον), εἴτε μηχανικὰ (αὐτοκινήτου ἕλξεως), καθόσον καὶ τὸ πυροβολικὸν τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἑλισσομένου στρατοῦ (ἐκστρατείας). Ἄμεσον τακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης εὐρυτάτης χρήσεως τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου εἶναι τὸ ὅτι ηὔξησε τεραστίως τὸ βάθος τοῦ πεδίου μάχης, καθόσον ἀπὸ τοῦ βραχυτάτου τῶν παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων ἐποχῶν, τῶν 6 ἕως 8 χιλιομέτρων, σήμερον φθάνει τὰ 12—15 χιλιόμετρα.

Βαρὺ πυροβολικὸν θέσεως. Οὕτω καλεῖται τὸ ἀποτελούμενον ἐκ πυροβόλων πολὺ μεγάλου διαμετρήματος καὶ ἔχον ἀνάγκην πολυπλόκων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν βολήν. Τοιοῦτον πυροβολικὸν ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων ἐποχῶν, εὑρίσκον μάλιστα εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν, καθόσον οἱ ἀγῶνες ὀχυρῶν θέσεων καὶ ἡ προσβολὴ ἢ ἡ ἄμυνα φρουρίων ἦτο ἡ συνηθεστέρα μαχητικὴ ἐνέργεια τῶν τότε ἐποχῶν. Μέχρις ὅμως τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ πυροβολικοῦ τούτου ὑπήγετο καὶ τὸ ἀποτελέσαν κατόπιν τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου, τὸ ὅλον δὲ βαρὺ πυροβολικὸν ἐκαλεῖτο *τοπομαχικόν*, *φρουριακὸν* κλπ., ὑπηρετούμενον ὑπὸ μονάδων πυροβολικοῦ φερομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα *πεζῇ πυροβολικόν*. Τὸ βαρὺ πυροβολικὸν θέσεως δὲν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ στρατοῦ ἑλιγμῶν (ἐκστρατείας), δι' ὃ μεταφέρεται εἴτε σιδηροδρομικῶς εἴτε αὐτοκινητικῶς. Τὸ τοιοῦτον πυροβολικὸν χρησιμοποιεῖται βεβαίως κατὰ τὰς πολιορκίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ εἰς τοὺς συνήθεις ἀγῶνας ἐναντίον ἐξαιρετικῶς ὀχυρῶν θέσεων, ἀποθηκῶν, πόλεων, σιδηροδρομικῶν σταθμῶν κλπ., τασσόμενον ὅμως εἰς πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τρόπον ὥστε, καθ' ὃ δυσκινητότατον, νὰ εὑρίσκηται ἀπαραιτήτως πολὺ μακρὰν τοῦ τακτικοῦ πεδίου.

Πυροβολικὸν αὐτοκινήτου ἕλξεως. Οὕτω καλεῖται πᾶν πυροβολικὸν μεταφερόμενον διὰ μηχανικῶν μέσων, δηλαδὴ δι' αὐτοκινήσεως. Τὸ πυροβολικὸν τοῦτο, λόγῳ τῆς ταχυκινησίας του, εὑρίσκει εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν προκειμένου περὶ στρατηγικῶν ἑλιγμῶν, συνεπῶς εἶναι σήμερον τὸ ἐνδεδειγμένον διὰ τὴν δρᾶσιν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας.

Ἀναλογία τοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ πυροβολικὸν εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ὅπλον τὸ ὑπεισερχόμενον ἐν τῇ συγκροτήσει τῶν στρατῶν ὑπὸ ὡρισμένην πάντοτε ἀναλογίαν. Ἡ ἀναλογία αὕτη, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐλογίζετο γενικῶς, δηλαδὴ τόσα πυροβόλα ἀνὰ χιλίους πεζούς· σήμερον ὅμως ἡ ἀναλογία δὲν περιορίζεται μόνον ἐν τῇ γενικῇ της ἐννοίᾳ, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀναλογίας ἑνὸς ἑκάστου εἴδους πυροβολικοῦ.

Δρᾶσις τοῦ πυροβολικοῦ. «Τὸ πυροβολικὸν ἔχει μοναδικὸν τρόπον ἐνεργείας τὸ πῦρ». Ἐφ' ὅσον τὸ ὅπλον τοῦτο δὲν εὑρίσκεται τεταγμένον πρὸς πυροβόλησιν ἢ εὑρίσκεται μὲν τεταγμένον, ἀλλὰ δι' οἱονδήποτε λόγον ἀδυνατοῦν νὰ βάλλῃ (π. χ. δι' ἔλλειψιν πυρομαχικῶν), εἶναι ὅπλον ἄχρηστον διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ ἀνίσχυρον ν' αὐτοπροστατευθῇ. Τὸ πυροβολικὸν δρᾷ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν λοιπῶν ὅπλων (πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ), ἔχον ὡς ἀποστολὴν τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐν ἀνάγκῃ καταστροφὴν ἐχθρικῶν θέσεων, πόλεων, ἀποθηκῶν κτλ. (βομβαρδισμόν). Τὰ θεμε-

Digitized by Google

λιώδη ταῦτα ἀξιώματα, θεσπισθέντα εὐθὺς ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ πυροβόλου, ἐξηκολούθησαν ἰσχύοντα κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας πέντε αἰῶνας καὶ ὑφίστανται ἀκλόνητα μέχρι σήμερον. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται ἑκάστοτε, εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀξιωμάτων τούτων, ἅτε προσαρμοζόμενος πρὸς τὰς ἑκάστοτε ἐπερχομένας τεχνικὰς τελειοποιήσεις τοῦ πυροβόλου. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ἡ παρεχομένη ὑποστήριξις δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι εἰμὴ ἡ *ἄμεσος*, καθόσον, λόγῳ τῶν μικρῶν ἀποστάσεων, ἀφ' ὧν διεξήγετο τότε ἡ μάχη, δὲν παρείχετο ὁ χρόνος διὰ προπαρασκευαστικὰς ἐνεργείας. Ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος πρῶτος ἐξεμεταλλεύθη τὴν ἀξίαν τοῦ πυρός, ἔκτοτε δὲ τὸ πῦρ τοῦ πυροβόλου ἤρχισε καταχτῶν ἔδαφος καὶ καθιστάμενον εἷς τῶν κυρίων μαχητικῶν παραγόντων. Δι' ὃ καὶ τότε διὰ πρώτην φορὰν καθιερώθη ἡ ἀρχὴ ὅτι τὸ πυροβολικὸν προπαρασκευάζει τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πεζικοῦ, δοθέντος ὅτι, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ τοιαύτη ὑποστήριξις, πρέπει ν' ἀντιπυροβοληθῇ τὸ ἀντίπαλον πυροβολικόν, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει μεγάλην πρόοδον, καθόσον ἡ διάταξις αὕτη ἐνεῖχεν ἐν ἑαυτῇ τὸ σπέρμα τῆς μετὰ δύο περίπου αἰῶνας θεσπισθείσης ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐπίσης, πολλάκις τὸ πυροβολικὸν τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου καὶ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἔδρασεν εἴτε ἐναντίον τοῦ ἀντιπάλου ἱππικοῦ (π. χ. μάχην τῆς Λειψίας 1631), εἴτε πρὸς ἐκτέλεσιν βομβαρδισμοῦ κατὰ ὀχυρῶν θέσεων (π. χ. κατὰ τῶν γραμμῶν Buckensdorff, 1762), τὸ δὲ πυροβολικὸν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἔδρασε πολλάκις κατ' ἀντιπάλου πυροβολικοῦ. Εἰδικῶς ὁ Ναπολέων συνιστᾷ τοῦτο ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασί του (1822), γράφων: «Τὸ βάλλειν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ εἶναι φυσικὴ ἀδυναμία τῶν πυροβολητῶν, εἶναι ἰσχυρὸν ἔνστικτον ὑπὲρ τῆς ἀτομικῆς σωτηρίας των». Ἡ δρᾶσις ὅμως τοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὴν ναπολεόντειον ἐποχὴν (τοῦ πολέμου τῆς Ἰταλίας 1796 συμπεριλαμβανομένου) ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πεζικοῦ καὶ εἰς τὴν ἐκβίασιν σημαινουσῶν θέσεων. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σημαίνουσαν πρόοδον, ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος θεσπισθεῖσα τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1807 ἀρχὴ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς ἐνδεδειγμένον τι σημεῖον, ὡς π. χ. εἰς μάχας Φρίεντλαντ, Βαγκράμ, Μποροντῖνο. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ τακτικαὶ αὗται δράσεις ἦσαν πρωτογόνου μορφῆς, μὴ δυνάμεναι νὰ ὦσι πληρέστεραι λόγῳ τῆς τεχνικῆς τῶν τότε πυροβόλων. Ἐφ' ὅσον τὸ πυροβόλον ἐτελειοποιεῖτο, ἐπὶ τοσοῦτον ἡδραιοῦτο ἡ ἰδέα ὅτι, διὰ τὴν καλὴν ὑποστήριξιν τοῦ φιλίου πεζικοῦ, ἀπαιτεῖται προκαταβολικὴ δρᾶσις κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, ἰδέα ἥτις ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν μορφήν της μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ αὐλακωτοῦ καὶ τοῦ ὀπισθογεμοῦς πυροβόλου (περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος), ὁπότε ἐθεσπίσθη ὁ ἀγὼν τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ ἀποτελέσας, συμφώνως τῷ γαλλικῷ κανονισμῷ τοῦ 1887, φάσιν διακεκριμένην καὶ χωριστὴν τῆς μάχης. Τὸ πόσον πυροβολικὸν θὰ ἐξετέλει τὸν ἀγῶνα πυροβολικοῦ δὲν καθωρίζετο, καθόσον τὸ πυροβολικόν, πρὸ πάσης ἄλλης δράσεώς του, ἐχρησιμοποιεῖτο ὁλόκληρον διὰ τὴν βολὴν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, τὴν ἀποτελοῦσαν τὴν φάσιν τῆς μάχης τὴν καλουμένην *ἀγὼν* ἢ *πάλη* ἢ *μονομαχία* πυροβολικοῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι, πρὸ τῆς ἀποκτήσεως *ὑπεροχῆς* ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, τὸ πυροβολικὸν δὲν ἔβαλλε καθ' ἑτεροειδῶν ὅπλων, τὸ δὲ φίλιον πεζικὸν δὲν ἤρχετο τῆς προχωρήσεώς του. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος), ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος τοῦ πυροβολικοῦ ἐξηκολούθησε τηρουμένη, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βραδυβόλου πυροβόλου ὁ ἀγὼν οὗτος δὲν παρίστατο ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνηται, καθόσον ἡ ἅπαξ ἀποκτηθεῖσα *ὑπεροχὴ πυρὸς* ἐτηρεῖτο μέχρι πέρατος τῆς μάχης, διότι καὶ αἱ ἀποστάσεις ἀφ' ὧν διεξήγετο ἡ μάχη ἦσαν μικραὶ καὶ ἡ μάχη βραχυχρόνιος (μιᾶς ἢ ἴσως τὸ πολὺ δύο ἡμερῶν), σήμερον ὁ ἀγὼν πυροβολικοῦ ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις, καθόσον ἡ ἀποκτωμένη ὑπεροχὴ πυρὸς δὲν εἶναι διαρκής, ἀφ' ἑνὸς διότι καὶ ἡ μάχη εἶναι μακροχρόνιος καί, συνεπῶς, παρέχεται χρόνος πρὸς ἐνίσχυσιν πυροβολικοῦ περιπεσόντος εἰς μειονεκτικὴν κατάστασιν, καὶ καταστροφὴ πυροβολικοῦ σπανίως ἐπέρχεται, λόγῳ τῆς ἐδαφικῆς του προκαλύψεως, ἀλλὰ μόνον *ἐξουδετέρωσις* (βλ. λ.). Ἄλλως τε οὐδ' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βραδυβόλου πυροβολικοῦ, τοῦ ἀποκελυμμένως τεταγμένου, ἐπήρχετο πάντοτε καταστροφὴ (βλ. 13ην ἐπιστολὴν περὶ τοῦ πυροβολικοῦ *Χοχενλόε* 1884). Λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ἀγὼν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπαναλαμβάνεται σήμερον πολλάκις, φυσικὴ συνέπεια εἶναι τὸ νὰ μὴ ἐκτελῇ τοῦτον ὁλόκληρον τὸ πυροβολικόν, ἀλλὰ μόνον τμῆμα αὐτοῦ, ὅπερ, ἀπὸ τοῦ 1906, ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Λανγκλουὰ contre-batterie, ἀποδοθὲν παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ὅρου ἀντιπυροβολικόν. Καθωρίσθη δ' ὅτι ἀντιπυροβολικὸν εἶναι μικρὸν τμῆμα τοῦ ὅλου πυροβολικοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως παραμένῃ μέγα μέρος πυροβολικοῦ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Σημειωτέον ὅτι μεταξὺ 1900 καὶ 1905 ἠγέρθη σφοδρὰ συζήτησις μεταξὺ τῶν τότε τακτικῶν περὶ τοῦ δυνατοῦ καί, συνεπῶς, τοῦ σκοπίμου τῆς ἐκτελέσεως ἀγῶνος πυροβολικοῦ. Ἐκ τῶν Γάλλων, ὁ στρατηγὸς Κέσλερ ἐκηρύσσετο ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τοῦ ἀγῶνος τούτου (Tactique de trois armes. Kessler, 1903), ἐνῷ ἄλλοι, ὡς ὁ στρατηγὸς Λανγκλουὰ (Consequences tactiques des progrés de l'armement, 1903), ὁ συνταγματάρχης Ρυφὲ («Étude théorique sur l'attaque décisive», 1903), καθὼς καὶ ἁπαξάπαντες οἱ Γερμανοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ρὸν (Τακτικὴ τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ 1901, «Les progrès de l'artillerie de campagne moderne», 1905) καὶ ὁ von Hoffbauer, ἐκηρύσσοντο ὑπέρμαχοι τοῦ ἀγῶνος πυροβολικοῦ. Καθ' ὅλην τὴν προπολεμικὴν ἐποχήν, ἄλλαι ἀρχαὶ ἴσχυον ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἄλλαι ἐν Γερμανίᾳ, σχετικῶς πρὸς τὸν τρόπον τῆς τακτικῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ πυροβολικοῦ, εἰδικῶς δ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν δρᾶσιν τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, τὴν συγκέντρωσιν τῆς μάζης τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν δυνάμεων τοῦ πυροβολικοῦ (βλ. «Deux tactiques en présence» *Capitaine Culmann*, 1904).

Διὰ τοῦ γαλλικοῦ κανονισμοῦ ἐκστρατείας 1913, δι' οὗ μετετράπησαν ἄρδην διάφοραι ἰσχύουσαι ἕως τότε ἀρχαὶ περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης, μετεβλήθη καὶ ὁ τρόπος τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ πεζικοῦ ὑπὸ τοῦ φιλίου πυροβολικοῦ· καί, ἐνῷ ἡ ὑποστήριξις παρείχετο ἕως τότε διὰ τῆς προπαρασκευῆς ὑπὸ τοῦ πυρὸς πυροβολικοῦ, ἔκτοτε, τῇ εἰσηγήσει τοῦ στρατηγοῦ Περσέν, τοῦ γνωστοῦ ἐνθέρμου ὑποστηρικτοῦ τῆς ἰδέας τοῦ στενοῦ συνδέσμου μεταξὺ πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ, ἐθεσπίσθη ὅτι ἡ ὑποστήριξις πρέπει νὰ ἐκτελῆται κατὰ τὸν χρόνον τῆς προχωρήσεως τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1916, ὅτε ἤρχισεν αὐξανόμενον ποσοτικῶς τὸ πυροβολικόν, ὑπεστηρίχθη ἡ ἀρχὴ τῆς κατανομῆς τῶν μονάδων τοῦ πυροβολικοῦ, μολονότι πολὺ πρότερον εἶχε ῥιφθῆ ἡ ἰδέα τῆς κατανομῆς ὑπὸ τοῦ Λανγκλουὰ (βλ. «Préparation de l'artillerie à la bataille» 1904, σελ. 71 καὶ 76). Αἱ ἀρχαὶ αὗται, ἐξελιχθεῖσαι κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ κατόπιν κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχήν, συνοψίζονται σήμερον ὡς ἑξῆς: 1ον) Ὡς ἀντιπυροβολικὸν ὁρίζεται συνήθως βαρὺ πυροβολικόν, δρῶν ὅμως κατα τρόπον διάφορόν πως τοῦ προπολεμικοῦ, καθόσον δὲν χρησιμοποιεῖται δι' ἄλλας ἀποστολάς, ἀλλὰ κατανέμει τὰς δέσμας τῶν πυρῶν του κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ βάλλῃ δραστικῶς ἅπαντα τὸν πρὸ τοῦ ἐπιθετικοῦ ἢ ἀμυντικοῦ μετώπου χῶρον, οὕτω δὲ δύναται ἐν ἀκαρεῖ νὰ βάλλῃ κατὰ παντὸς ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, καθ' οὗ παρίσταται ἀνάγκη. 2ον) Ἡ ὑποστήριξις τοῦ πεζικοῦ ἐκτελεῖται δι' ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ κατανεμομένου εἰς δύο ὁμάδας, τὴν μὲν ἀποτελοῦσαν τὸ πυροβολικὸν *ἀμέσου ὑποστηρίξεως*, ἔχουσαν ἀποστολήν, ἐν μὲν τῇ ἐπιθέσει τὸ νὰ τηρῆται ἐν διαρκεῖ στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ φιλίου πεζικοῦ, τὸ νὰ παρακολουθῇ τοῦτο κατὰ τὸ δυνατὸν ἐγγύτερον καὶ νὰ βάλλῃ εἴτε συμφώνως σχεδίῳ καταρτισθέντι ἐκ τῶν προτέρων—διὰ κινητοῦ *φραγμοῦ* ἀπαιτοῦντος μεγίστην κατανάλωσιν πυρομαχικῶν—εἴτε συμφώνως ταῖς ἑκάστοτε αἰτήσεσι τοῦ φιλίου πεζικοῦ (μεθ' οὗ δέον νὰ διατελῇ ἐν διαρκεῖ καὶ στενοτάτῳ *συνδέσμῳ*), καθισταμέναις ἐπιτακτικαῖς διὰ τὸ πυροβολικόν, ἐν δὲ τῇ ἀμύνῃ τὸ νὰ βάλλῃ ἅπασαν τὴν ἐγγὺς πρὸ τοῦ μετώπου ἐδαφικὴν περιοχήν, τὴν δὲ ἀποτελοῦσαν τὸ πυροβολικὸν *ἐνεργείας συνόλου*, ἔχουσαν ἀποστολήν, ἐν μὲν τῇ ἐπιθέσει, τὸ νὰ ἐνισχύῃ τὴν βολὴν τοῦ πυροβολικοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως πρὸς ἃ σημεῖα παρίσταται ἀνάγκη, ἐπεκτείνουσα μάλιστα τὴν βολὴν ἐπὶ μείζονος βάθους, ὁσάκις ἐμφανίζονται ὕποπτοι κινήσεις ἐξορμήσεως ἐχθρικῆς ἀντεπιθέσεως, ἐν δὲ τῇ ἀμύνῃ τὸ νὰ ἐνισχύῃ τὴν βολὴν τοῦ πυροβολικοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως καὶ νὰ βάλλῃ κατὰ τῶν χώρων ἐξορμήσεως τῆς ἀντιπάλου ἐπιθέσεως, πρὸς δέ, ἐν ἀνάγκῃ, ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς φιλίας ἀμυντικῆς τοποθεσίας πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως προσπελασάσης τὸ ἀμυντικὸν μέτωπον (Γαλλ. Καν. πυροβολ. 1926 § 12. Γαλλ. Καν. πεζικοῦ 1929. Μέρος 2ον § 64 καὶ 82). Ἐνίοτε, ἐν τῇ ἐπιθέσει, μέρος τοῦ πυροβολικοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως, καλούμενον πυροβολικὸν *ἀμέσου συνοδείας*, παρακολουθεῖ κατὰ πόδας τὸ φίλιον πεζικὸν καὶ ἀποστολὴν ἔχει νὰ παρέχῃ τὴν ἄμεσον συνδρομήν του, βάλλον κατὰ παντὸς στόχου ἐξαίφνης ἀναγνωρισθέντος, ὡς π. χ. νησῖδος ἀντιστάσεως. Ἡ τοιαύτη κατανομὴ προϋποθέτει, φυσικά, ἀφ' ἑνὸς ποσοτικὴν ὑπεράρκειαν πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀφθονίαν πυρομαχικῶν· ἐπειδὴ δ' ἀμφότερα δὲν συνυπάρχουσι παρὰ τοῖς μικροῖς στρατοῖς, δι' αὐτὸ εἶναι πολὺ συζητήσιμον τὸ κατὰ πόσον τοιαῦται κατανομαὶ εἶναι δυναταὶ καὶ σκόπιμοι. Κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἀμέσου συνοδείας ὑπάρχουσι πολλοὶ οἱ ἀντιφρονοῦντες, ἅτε ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦ ἂν τὸ τοιοῦτον πυροβολικὸν θὰ δυνηθῇ ν' ἀποδώσῃ μεγάλα. Τὸ ἀληθὲς ἐν τούτοις εἶναι ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν ἔδρασε πολλάκις κατὰ τοιοῦτον τρόπον, εἴς τε τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὸν Μικρασιατικόν, φθάσαν καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς μαχητικῆς γραμμῆς τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Ὁπωσδήποτε, ἡ κρατοῦσα σήμερον τάσις εἶναι νὰ ἐφοδιασθῇ τὸ πεζικὸν διὰ πυροβόλων δυναμένων ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀμέσου αὐτοῦ συνοδείας. Τὸ ὑπάρχον σήμερον παρά τισι στρατοῖς, ὡς π. χ. εἰς τὸν γαλλικόν, πυροβόλον πεζικοῦ τῶν 37 χιλ. εἶναι ποσοτικῶς ἀνεπαρκὲς (ἓν κατὰ τάγμα), δι' ὃ συζητήσεις καὶ μελέται σχετικαὶ γίνονται, μήπω καταλήξασαι εἰς ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα (1932). Σημασίας εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ θεσπισθεῖσα τῷ 1913 ἀρχὴ περὶ μὴ παρασκευῆς ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ κατερρίφθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, δεδομένου ὅτι καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1917 χρονικὸν διάστημα ἡ παρασκευὴ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ (βομβαρδισμὸς) εἶχε καταστῆ κανὼν γενικός, ἁπλῶς δὲ μόνον περιωρίσθη τῷ 1918, ἀλλ' ἐπαισθητῶς ἡ χρονικὴ διάρκεια αὐτῆς, ὑπό τε τῶν Γερμανῶν, συμφώνως ταῖς ὁδηγίαις τοῦ Λούντενδορφ 1918, ταῖς ἐφαρμοσθείσαις ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μαρτίου 1918, καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων, συμφώνως ταῖς ὁδηγίαις τοῦ Φός, ταῖς σχεδὸν καταργούσαις τὴν παρασκευὴν καὶ ἐφαρμοσθείσαις ὑπὸ τῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Αὐγούστου 1918· ταῦτα δέ, διότι κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν πολεμικὴν τριετίαν, καθ' ἣν ἐξετελεῖτο μακροχρόνιος παρασκευή, εἶχε καταδειχθῆ ὅτι ἤρετο εἷς τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τῆς ἐπιτυχίας, ὁ αἰφνιδιασμός. Οἱ μεταπολεμικοὶ γαλλικοὶ κανονισμοὶ θεσπίζουσι τὴν ἐκτέλεσιν βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ (Γαλλ. Καν. πυροβολ 1926 § 12, Γαλλ. Καν. πεζικοῦ 1929 § 65).

Ἡ ἀξία τοῦ πυροβολικοῦ, «πρωτεργάτου» τῆς νίκης κατὰ τὸν Rouquerol, ηὔξησε τεραστίως διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἅτε καταδειχθέντος ὅτι ἄνευ μεγάλης ποσότητος πυροβολικοῦ, καὶ δὴ βαρέος, εἶναι ἀδύνατος ἡ διεξαγωγὴ μάχης. Δι' ὃ μετὰ τὸν πόλεμον ἐκράτησε γενικῶς τὸ ἀξίωμα τοῦ Πεταὶν ὅτι «Τὸ μὲν πυροβολικὸν προπαρασκευάζει τὴν νίκην, τὸ δὲ πεζικὸν τὴν φέρει εἰς πέρας».

Ν. Θ. ΚΑΛΔΑΣ

— [ΑΕΡΟΠΟΡ.] Ὡς ***πυροβολικὸν ἀεροπορίας*** νοεῖται τὸ σύνολον τῶν πυροβόλων μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων καὶ πυρομαχικῶν αὐτῶν, τῶν φερομένων ἐπὶ ἀεροσκάφους καὶ χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν ἐναντίον ἄλλου ἀεροσκάφους ἐναέριον ἐπίθεσιν ἢ ἄμυναν ἢ καὶ διὰ τὴν κατ' ἐμψύχου ὑλικοῦ ἐπίθεσιν ἀπὸ χαμηλοῦ ὕψους. Τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθη πυροβολικὸν ἀεροσκαφῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον· ἀρχικῶς ἀπετελέσθη τοῦτο ἐξ ἀραβίδος καὶ πυρομαχικῶν, ἅτινα ἔφερεν ὁ παρατηρητής, ἵνα ἀντεπεξέρχηται, ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως, κατὰ ἑτέρου ἀεροσκάφους· ἡ σκόπευσις ἐγίνετο ἀρχικῶς κατὰ συμπερασμόν, μετέπειτα δέ, διὰ προσθήκης κλισιοσκοπίου προβλέποντος ταχύτητα στόχου, μετὰ παρεκτροπῆς. Πρῶτοι οἱ Γερμανοὶ ἐτοποθέτησαν πολυβόλα ἐπὶ τῶν τύπου «Taube» ἀεροσκαφῶν, εἰς τὰ ὁποῖα προέβλεψαν ἐγκατάστασιν πυργίσκου δι' ἐξάρτησιν τῶν πολυβόλων· εὐθὺς κατόπιν οἱ Γάλλοι ἐτοποθέτησαν ἐπὶ τοῦ «Breguet 14» τοιαῦτα, παρατηρητοῦ πάντοτε. Ἡ ἀνάγκη λυσιτελεστέρας ἐναερίου ἀμύνης παρουσίασε τοὺς πρώτους τύπους ἀεροπλάνων διώξεως, τῶν Albatros τῶν Γερμανῶν, τῶν Nieuport τῶν Συμμάχων· τότε ἤρχισε διαμορφουμένη ἡ τακτικὴ τοῦ ἐναερίου πολέμου. Ἦσαν ἐξωπλισμένα διὰ σταθερῶν πολυβόλων διατεταγμένων παραλλήλως τῇ ἀτράκτῳ τοῦ ἀεροσκάφους καὶ τοποθετημένων ἐπὶ τῶν πτερύγων, ἐκτὸς τοῦ τομέως τῆς ἕλικος, κατ' ἀνάγκην δὲ μακρὰν τοῦ χειριστοῦ. Ἐχρησιμοποιήθησαν πολυβόλα Lewis καὶ Krupp, ταχυβολίας 550—750 βολῶν ἀνὰ λεπτόν. Ἡ μικρὰ περιεκτικότης τῶν ἀποθηκῶν των καὶ ἡ ἀνάγκη ἀντικαταστάσεως αὐτῶν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνάγκη ἐπανορθώσεως τῶν ἐμπλοκῶν, ἐπέβαλε τὴν πλησίον τοῦ χειριστοῦ τοποθέτησιν τῶν πολυβόλων· ἡ ἐμφάνισις τοῦ πολυβόλου Vickers καὶ ἡ ἐπινόησις συγχρονιστικῶν μηχανισμῶν ἔλυσαν τὸ πρόβλημα, ἐπιτευχθείσης τῆς βολῆς διὰ μέσου τῶν πτερυγίων τῆς ἕλικος. Τοιουτοτρόπως τὰ ἀεροσκάφη ἐφωδιάσθησαν διὰ 1 ἢ 2 σταθερῶν πολυβόλων, βαλλόντων ὑπὸ τὸν ἔλεγχον συγχρονιστικοῦ μηχανισμοῦ μέσῳ τῶν πτερυγίων τῆς ἕλικος καὶ 1 ἢ 2 (διδύμων) κινητῶν, ἐπὶ τοῦ θαλαμίσκου παρατηρητοῦ· τὰ ἐν χρήσει διαμετρήματα εἶναι ἀπὸ 6,5—7,7 χιλιοστῶν. Πρὸ τῆς ἐπινοήσεως σκοπευτικῶν συσκευῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀκριβοῦς βολῆς, ἐσκέφθησαν νὰ τοποθετήσουν, ὡς κινητά, ταχυβόλα, ὥστε ἡ ἐπιτυχία ἐπὶ ἐναερίου στόχου νὰ εἶναι ἀποτελεσματική· ἐτοποθέτησαν ἀνὰ ἓν ταχυβόλον, διαμετρήματος 4,5 ἑκ., εἰδικῆς κατασκευῆς, ὥστε ν' ἀντισταθμίζεται ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνακρούσεως, οὖσα καταστρεπτικὴ διὰ τὴν λεπτεπίλεπτον κατασκευὴν τῆς ἀτράκτου. Ταῦτα κατεσκευάσθησαν μὲ διπλῆν κάννην, ἀντιθέτως ἑκατέραν ἐπὶ τῆς προεκτάσεως τῆς ἄλλης καὶ σύγχρονον τροφοδότησιν δύο φυσιγγίων, ἑνὸς βλητοφόρου καὶ ἑνὸς ἀσφαίρου, ἐπιτευχθείσης οὕτω ταυτοχρόνου ἀντιδραστικῆς ἐκπυρσοκροτήσεως. Ἐγκατελείφθη ὅμως ταχέως ἡ προσπάθεια, λόγῳ μειονεκτημάτων μεγάλου βάρους καὶ βραδύτητος βολῆς. Διὰ τὴν σκό-

Digitized by Google

πευσιν ἐχρησιμοποιήθησαν ὑποτυπώδεις τινὲς συσ ευαί, ἐν συνδυασμῷ μὲ χρησιμοποίησιν μιᾶς τροχιοδεικτικῆς ἀνὰ 3 κοινὰς βολίδας διὰ τὴν κατάδειξιν τῆς τροχιᾶς καὶ διόρθωσιν. Παραλλήλως ἐτελειοποιήθησαν αἱ σκοπευτικαὶ συσκευαί, ἐπινοηθεισῶν ἁπλῶν καὶ εὐχρήστων τοιούτων, ὥστε νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ἐπιβαλλόμεναι διορθώσεις διὰ ταχύτητα καὶ ἔγκλισιν στόχου, ἀπόστασιν βολῆς καὶ ταχύτητα καὶ διεύθυνσιν βάλλοντος. Ὡς μέση ἀπόστασις μάχης καθωρίσθη ἡ τῶν 200 μ. Μεταπολεμικῶς ἐτελειοποιήθησαν οἱ μηχανισμοὶ πολυβόλων, αὐξηθείσης τῆς ταχυβολίας μέχρι 2200 β/λ, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ πυργίσκοι καὶ κιλλίβαντες πολυβόλων, ἀντισταθμισθέντες διὰ τὴν πίεσιν τοῦ ἀέρος.

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ συγχρονισμοῦ τῶν σταθερῶν πολυβόλων ὑπάρχουν δύο συστήματα, τὸ Standard καὶ τὸ Constantinesco. Διὰ νὰ βάλῃ ὁ χειριστὴς πιέζει τὴν σκανδάλην, ἥτις εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ χειριστηρίου μοχλοῦ· ἡ πίεσις, ἀντὶ νὰ μεταδοθῇ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν σχαστηρίαν βολῆς τοῦ πολυβόλου, μεταδίδεται εἰς τὸν μηχανισμὸν ἐλέγχου συγχρονισμοῦ· οὗτος συνίσταται εἰς τὴν ἐν ὡρισμένῃ θέσει, σχετικῶς μὲ τὰ πτερύγια τῆς ἕλικος, τοποθέτησιν τόρμου ἐπὶ τοῦ στροφαλοφόρου τοῦ κινητῆρος, ὅστις πιέζει βάκτρον τοῦ μηχανισμοῦ ἐλέγχου, ὁσάκις πιέζεται ἡ σκανδάλη· ἡ ὤθησις αὕτη τοῦ τόρμου ἐκτελεῖ τὴν πίεσιν τῆς σχαστηρίας βολῆς καὶ ἐπιτρέπει εἰς τὸ πολυβόλον νὰ βάλλῃ, ἐφόσον καὶ ὅταν ἡ σχαστηρία εὑρίσκεται πεπιεσμένη. Εἰς τὸ σύστημα Standard ἡ μετάδοσις τῆς κινήσεως ἀπὸ τοῦ μηχανισμοῦ ἐλέγχου εἰς τὴν σχαστηρίαν εἶναι μηχανική· εἰς τὸ Constantinesco γίνεται διὰ σωληνώσεων περιεχουσῶν μεῖγμα ἐλαίων, οὗτ νος χρησιμοποιεῖται ὁ κραδασμὸς ἐν ἑκάστῃ κρούσει τοῦ τόρμου, μεταδιδόμενος εἰς τὸν πυροδοτικὸν μηχανισμὸν τοῦ συστήματος ἐπὶ τοῦ πυγαίου τοῦ πολυβόλου, ἔνθα, μετατρεπομενος εἰς κίνησιν μηχανικὴν βάκτρου, μεταδίδεται εἰς τὴν σχαστηρίαν βολῆς.

Διὰ τὴν τοποθέτησιν συγχρονιστικοῦ γίνονται ὑπολογισμοὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπικινδύνων τομέων τῆς ἕλικος καὶ τοῦ κριτικοῦ τομέως τοῦ συγχρονιστικοῦ τόρμου, μὲ στοιχεῖα, τὴν ταχυβολίαν τοῦ πολυβόλου, μέγιστον καὶ ἐλάχιστον ἀριθμὸν στροφῶν τοῦ κινητῆρος, ἀπόστασιν προτομῆς ἀπὸ ἐπιπέδου ἕλικος, χρόνον μεταδόσεως ἐπικρούσεως, ἐκπυρσοκροτήσεως, ἐναύσεως,· διαδρομῆς κάννης καὶ ἀρκετῆς ταχύτητος βολίδος. Τὰ ἐν χρήσει πυρομαχικὰ εἶναι μετὰ κοινῆς βολίδος, ἐμπρηστικῆς, διατρήσεως καὶ τροχιοδεικτικῆς. Ἡ χρῆσις τῶν τροχιοδεικτικῶν καὶ ἐμπρηστικῶν εἶναι ἀπηγορευμένη, δυνάμει τῶν διεθνῶν συνθηκῶν, εἶναι δὲ προαιρετικὴ διὰ τοὺς ἀεροπόρους· πᾶς αἰχμαλωτιζόμενος καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ ἀεροσκάφους τοιαῦτα πυρομαχικά, θεωρεῖται ἐκτὸς νόμου καὶ τυφεκίζεται ἄνευ διαδικασίας. Τὰ μετὰ κοινῆς βολίδος ἔχουν προορισμὸν νὰ θέτουν ἐκτὸς μάχης τὸ ἔμψυχον ὑλικόν· τὰ διατρήσεως νὰ ἐπιφέρουν βλάβην ἢ καταστροφὴν τῶν σχετικῶς προησπισμένων τμημάτων τοῦ κινητῆρος ἢ δεξαμενῶν βενζίνης καὶ ἐλαίου· αἱ ἐμπρηστικαί, νὰ προκαλοῦν ἐκρήξεις δεξαμενῶν βενζίνης καὶ πυρκαϊὰν ἐπὶ εὐφλέκτων τμημάτων τοῦ ἀεροσκάφους. Εἰς τὴν ἐναέριον σκόπευσιν τὰ στοιχεῖα, ἅτινα λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν κατασκευὴν σκοπευτικῆς εἶναι: ἡ ταχύτης καὶ ἔγκλισις στόχου, ἡ διάρκεια τροχιᾶς διὰ τὴν μ. α. μ. τῶν 200 μ. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἔχουν κατασκευασθῆ οἱ *σκοπευτικοὶ δακτύλιοι*, δι' ἑκάστην ταχύτητα 100, 150, 200 μλ. ὥρ., διορθουμένου οὕτω τοῦ σφάλματος διὰ στοιχεῖα στόχου· εἰς τὰ κινητὰ πολυβόλα, δεδομένου ὅτι ἡ γραμμὴ πυρὸς σχηματίζει πάντοτε γωνίαν μὲ τὴν πορείαν, ὑπεισέρχεται σφάλμα, λόγῳ κινήσεως βάλλοντος, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ταχύτητος βάλλοντος, διοπτεύσεως στόχου καὶ ἀρκετῆς ταχύτητος, ἐπενοήθη τὸ σκοπευτικὸν Norman, δι' οὗ αὐτομάτως διορθοῦται τοῦτο. Δεδομένου ὅτι ὡς μ. α. μ. ἔχει καθορισθῆ ἡ τῶν 200 μ., δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατάπτωσις τροχιᾶς καὶ φυσικὴ ἐκτροπή· θεωρεῖται δὲ οὐχὶ ἡ γραμμὴ πυρός, ἀλλ' ὁ κῶνος, καθωρισμένος δι' ἕκαστον πολυβόλον.

Πάντα τ' ἀεροσκάφη ἔχουσι *νεκροὺς τομεῖς* βολῆς, λόγῳ τῆς παρεμβολῆς τμημάτων των, μεταξὺ σκοπευτοῦ-στόχου· οὗτοι ἐλαττοῦνται εἰς τὸ ἐλάχιστον διὰ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀεροκατασκευῶν ἢ τῆς προσθήκης φωλεῶν πολυβόλων, εἰς πολυθέσια ἀεροπλάνα, εἰς διάφορα κατάλληλα σημεῖα.

Σ. ΖΩΤΟΣ

— **[ΝΑΥΤ.]** Σκοπὸς τῆς βολῆς τοῦ *πυροβολικοῦ* τῶν πλοίων εἶναι ἡ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου συγκέντρωσις ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου πλοίου μεγάλου ὄγκου δραστικοῦ πυρός, προκαλοῦντος εἰς τοῦτο τὴν μεγίστην δυνατὴν φθοράν. Τὸ πυροβολικὸν μεγάλων πολεμικῶν πλοίων διαιρεῖται εἰς τὸ *πρωτεῦον*, τὸ *δευτερεῦον* καὶ τὰ *ταχυβόλα*. Τὸ πρωτεῦον περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ ἐντὸς πύργων πυροβόλα: εἰς τοὺς λοιποὺς τύπους πλοίων περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ πυροβόλα ἐξαιρέσει τῶν ἀντιαεροπλοϊκῶν καὶ τῶν βομβοβόλων. Τὸ δευτερεῦον περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ ἐκτὸς πύργων πυροβόλα, ἐξαιρέσει τῶν ἀντιαεροπλοϊκῶν καὶ τῶν βομβοβόλων. Τὸ ἀντιαεροπλοϊκὸν πυροβολικὸν περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ πυροβόλα, ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ ἐκτέλεσις βολῆς ἐναντίον ἀεροσκαφῶν. Τὰ μεγάλα πλοῖα ἐφοδιάζονται καὶ δι' ἀριθμοῦ τινος πεδινῶν πυροβόλων, διαμετρήματος συνήθως τῶν 7,5, ἅτινα, φερόμενα ἐπὶ πεδινῶν κιλλιβάντων, προορίζονται ὅπως χρησιμοποιῶνται εἰς τὴν ξηρὰν ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως.

Ἐπιλέμβια καλοῦνται τὰ μικροῦ διαμετρήματος πυροβόλα, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται μέσῳ καταλλήλων βάθρων πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν μεγάλων λέμβων. *Αὐτοματικὰ* εἶναι τὰ πυροβόλα, εἰς ἃ ἡ δύναμις τῆς κατακαύσεως τῆς πυρίτιδος χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς ἐξολκὴν τοῦ βληθέντος κάλυκος καὶ γέμισιν διὰ νέου φυσιγγίου. Οὐδεμία πρὸς τοῦτο ἑτέρα δύναμις ἀπαιτεῖται, ἐξαιρέσει τῆς ὑπὸ τῶν σκοπευτῶν ἐπὶ τῆς σκανδάλης ἐπιφερομένης πιέσεως. *Ἡμιαυτοματικὰ* καλοῦνται ἐκεῖνα, εἰς ἃ ἡ δύναμις τῆς ἐκρήξεως χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐξολκὴν τοῦ βληθέντος κάλυκος, τοῦ κλείστρου εἶτα παραμένοντος ἀνοικτοῦ. Τὸ κλεῖστρον κλείεται αὐτομάτως, ὅταν τὸ προοριζόμενον πρὸς βολὴν φυσίγγιον καταλάβῃ τὴν προσήκουσαν θέσιν γεμίσεως. *Ὑποδιαμετρήματος* καλοῦνται τὰ μικροῦ διαμετρήματος πυροβόλα, ἅτινα ἁρμολογοῦνται ἐξωτερικῶς ἢ ἐσωτερικῶς τῶν μεγάλων πυροβόλων, πρὸς ἐκτέλεσιν ἐκπαιδευτικῆς βολῆς, ἀπὸ μικρᾶς γενικῶς ἀποστάσεως, ἢ καὶ ἀσφαίρου βολῆς κατὰ τὴν διάρκειαν γυμνασίων. Ὡς χαρακτηριστικὰ τῶν ναυτικῶν πυροβόλων θεωροῦνται τὸ σύστημα ἢ ὑπόδειγμα, τὸ διαμέτρημα καὶ τὸ μῆκος εἰς διαμετρήματα: οὕτω π. χ. λέγομεν πυροβόλον Ἄρμστρογκ τῶν 23,4/45. Τὰ σύγχρονα ναυτικὰ πυροβόλα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχυβόλα· συνεπῶς ἡ παλαιότερον γινομένη διάκρισις αὐτῶν εἰς πυροβόλα καὶ ταχυβόλα, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ταχυβολίας, τείνει σήμερον νὰ ἐκλείψῃ. Οὐχ ἧττον καλοῦνται νῦν ἔτι πυροβόλα ἢ μετὰ κοινῆς φυσίγγης πυροβόλα τὰ χρησιμοποιοῦντα τὴν βλητικὴν πυρίτιδα συνεσκευασμένην ἐντὸς ἑνὸς ἢ πλειόνων σακκιδίων ἐκ χονδρομετάξης, ταχυβόλα δέ, τὰ χρησιμοποιοῦντα ταύτην ἐντὸς μεταλλικοῦ κάλυκος. Ἡ παρεμπόδισις τῆς διαφυγῆς τῶν ἀερίων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς βολῆς πρὸς τὰ ὀπίσω ἐξασφαλίζεται εἰς μὲν τὰ μετὰ κοινῆς φυσίγγης πυροβόλα ὑπὸ τοῦ πλαστικοῦ ἐμφράκτου, εἰς δὲ τὰ ταχυβόλα ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κάλυκος.

Πρωτεῦον πυροβολικόν. Ἤδη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ ὑπὸ τῶν βλημάτων ἀποδιδόμενον καταστρεπτικὸν ἔργον ηὐξήθη, ὁ μέγας ἀριθμὸς πυροβόλων, ἅτινα ἔφερον τὰ παλαιοτέρων ἐποχῶν πλοῖα, περιωρίσθη κατὰ πολύ, ὥστε κατὰ τὸ ἔτος 1900 ὁ ὁπλισμὸς τῶν θωρηκτῶν περιελάμβανε 4—6 βαρέα πυροβόλα. Δέκα ἔτη πρότερον τὸ πρωτεῦον πυροβολικὸν ἐνισχύθη σημαντικῶς τῇ προσθήκῃ τοῦ ἔκτοτε ἀποκληθέντος δευτερεύοντος πυροβολικοῦ, οὗ ἡ δύναμις, ταχυβολία καὶ ἀκρίβεια πυρός, διὰ τῆς χρήσεως ὀβίδων δραστικωτάτων, ἀπετέλεσε παράγοντα ἐξαιρετικῆς σημασίας. Τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν προντρέντνωτ θωρηκτά, ἐκτοπίσματος 12—15.000 τόννων, φέροντα ὁπλισμὸν τῶν 30 ἑκμ. ἐντὸς διδύμων πύργων καὶ δευτερεύοντα τοιοῦτον ἐκ πυροβόλων διαμετρήματος τῶν 19, 14, ἢ 15 ἑκμ. ἐντὸς πύργων ἢ πυροβολείων, ἐσχεδιάσθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1900. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὁλονὲν αὐξήσεως τῶν διαμετρημάτων καὶ ἡ τάσις πρὸς ἀπόκτησιν ὑπεροχῆς πυρὸς ἀπὸ ἀποστάσεων συνεχῶς μεγαλυτέρων, ἔλαβε κατὰ τὸ ἔτος 1905 τὴν ὁριστικὴν αὐτῆς τροπήν, διὰ τῆς ναυπηγήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ ντρέντνωτ, οὗ τὸν ὁπλισμὸν ἀπετέλουν 10 πυροβόλα ἑνιαίου διαμετρήματος τῶν 30 ἑκμ. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν πυροβόλων κατὰ τὸν ἄξονα, γενομένη παραδεκτὴ ὑπὸ πάντων τῶν ναυτικῶν κρατῶν, ἀπετέλεσε προφανῶς τὴν καλυτέραν λύσιν, ἥτις ἐπέτρεψε τὴν κατὰ πλευρὰν χρησιμοποίησιν πάντων τῶν πυροβόλων, ἐξασφαλισθείσης οὕτω τῆς καλυτέρας ἀποδόσεως τοῦ βαρέος τακτικοῦ πυροβολικοῦ. Ἔκτοτε, δοθείσης τῆς δυνατότητος ἐνάρξεως πυρὸς ἀπὸ ἀποστάσεων συνεχῶς αὐξανομένων, χάρις εἰς τὰς προόδους τῶν ὀργάνων σκοπεύσεως, τηλεμετρίας καὶ ἐν γένει διεξαγωγῆς διευθύνσεως βολῆς, τὸ διαμέτρημα τῶν πυροβόλων ἀνῆλθε διαδοχικῶς εἰς 34 ἑκμ., 38 καὶ 40.6. Ἔτι βαρύτερα πυροβόλα ἐμελετήθησαν, πλὴν ἡ ναυτικὴ συνθήκη τῆς Οὐασιγκτῶνος (ἄρθρον 6ον) ἀνέστειλεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν εἴσοδον αὐτῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ. Παρὰ τὴν διαρκῶς αὔξουσαν τάξιν τῶν ἐκτοπισμάτων, ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων τῶν μεγάλων πλοίων περιωρίσθη σημαντικῶς, τοῦτο δέ, διότι ἡ αὔξησις τοῦ διαμετρήματος συνεπάγεται σημαντικωτάτην αὔξησιν βάρους, ὀφειλομένην τόσον εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ πυροβόλον, ὅσον καὶ εἰς τὸ βάρος τῶν πύργων καὶ τῶν πυρομαχικῶν. Οὕτω, τὰ νεώτερα ἀγγλικά, ἀμερικανικὰ καὶ ἰαπωνικὰ θωρηκτὰ περιλαμβάνουν 8 πυροβόλα τῶν 38 ἑκμ. ἢ τῶν 40 ἐπὶ πύργων τριδύμων ἢ τετραδύμων, ἐξασφαλιζομένης οὕτω διὰ δεδομένον τινὰ ἀριθμὸν πυροβόλων σημαντικῆς οἰκονομίας βάρους. Τὰ ἀνωτέρω κατανοοῦνται, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ ἁπλοῦς πύργος ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ διδύμου, ἐπετεύχθη διὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πυροβόλων οἰκονομία βάρους μὲν κατὰ 30 %, ὄγκου δὲ κατὰ 50 %, περιορισθέντος ἐκ παραλλήλου καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πυροβόλων ἀριθμοῦ ἀνδρῶν. Αἱ ἀπόψεις αὗται ἤγαγον κατὰ τὸ ἔτος 1910 τὴν Ἰταλίαν, Ρωσίαν καὶ Αὐστρίαν εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν τριδύμων πύργων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐσχεδιάζοντο ἐν Γαλλίᾳ διὰ τὰ θωρηκτὰ τῶν 25.000 τόννων οἱ τετράδυμοι πύργοι, δυνάμενοι νὰ ἐξασφαλίσωσιν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς τριδύμους, σταθερωτέραν πυκνότητα πυρός, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ταυτόχρονος βολὴ τῶν πυροβόλων τῶν τριδύμων πύργων καθίστατο ἀδύνατος, λόγῳ τῶν ἰσχυροτάτων κρούσεων βολῆς, αἵτινες ἐδυσχέραινον σημαντικῶς τὴν σκόπευσιν. Τὸ βάρος ἑνὸς πύργου μετὰ τῶν πυρομαχικῶν του ἀνέρχεται εἰς 1000—1500 τόννους, τυγχάνει δὲ προφανὴς ἡ ἐπίδρασις, ἣν ἐξασκεῖ τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἐκτοπίσματος καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐν γένει διατάξεως τοῦ σκάφους. Αἱ θέσεις, εἰς ἃς εἶναι δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις τῶν πύργων, εἶναι ἡ πρῷρα καὶ ἡ πρύμνη, ὡς ἐπίσης καὶ κεντρικόν τι τμῆμα τοῦ πλοίου, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν μηχανοστασίων καὶ τῶν λεβητοστασίων. Ἐξ ἄλλου, ἡ διάταξις τοῦ πλοίου περιορίζει πρακτικῶς εἰς 2 τοὺς δυναμένους νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὸ πρωραῖον ἢ πρυμναῖον τμῆμα τοῦ σκάφους πύργους, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ γραμμαὶ τοῦ σχήματος γίνονται λεπτότεραι. Ἰδέαν τῆς δυνάμεως τοῦ συγχρόνου ναυτικοῦ πυροβολικοῦ παρέχουσι τὰ κάτωθι χαρακτηριστικὰ τῶν ὀβίδων:

Ἀγγλία: Πυροβόλον 40.6 (Nelson), βάρος βλήματος 1016 χλγρμ., ἀρχικὴ ταχύτης 747 μ δλ., βεληνεκὲς 32.000 μ. Πυροβόλον 38.1 (Hood), βάρος βλήματος 862 χλγρμ., ἀρχικὴ ταχύτης 762 μ. δλ., βεληνεκὲς 27.700 μ.

Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι: Πυροβόλον 40.6 (Maryland), βάρος βλήματος 1057 χλγρμ., ἀρχικὴ ταχύτης 823 μ. δλ., βεληνεκὲς 27.430 μ. Πυροβόλον 35.6 (California), βάρος βλήματος 635, ἀρχικὴ ταχύτης 853 μ. δλ., βεληνεκὲς 27.430 μ.

Ἰαπωνία: Πυροβόλον 40 6 (Mutsu), βάρος βλήματος 995 χλγρμ., ἀρχικὴ ταχύτης 853 μ.δλ., βεληνεκὲς 28.000 μ. Πυροβόλον 35,6, βάρος βλήματος 635, ἀρχικὴ ταχύτης (;), βολὴ 28.000 μ.

Ἡ ταχυβολία τῶν πυροβόλων ἔχει ὡς ἑξῆς: Πυροβόλα τῶν 38.1 καὶ 40.6, 1 μέχρις 1,2 βολῆς κατὰ λεπτόν. Πυροβόλα τῶν 34.0, 1 μέχρι 1,4 βολῆς κατὰ λεπτόν.

Δευτερεῦον πυροβολικόν. Καλεῖται τὸ πυροβολικόν, οὗτινος σκοπὸς εἶναι ἡ ἀπόκρουσις τῶν τορπιλλικῶν σκαφῶν. Καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τούτου τὸ διαμέτρημα ἐσημείωσε σημαντικὴν αὔξησιν, παρακολουθοῦν τὰς προόδους τῶν τορπιλλῶν, αἵτινες ἐπέτρεπον αὔξησιν τῶν ἀποστάσεων τῆς τορπιλλικῆς προσβολῆς. Τὰ πρῶτα ὑποδείγματα δευτερεύοντος πυροβολικοῦ ἀπετέλεσαν πυροβόλα τῶν 47 καὶ 65 χλμ., ἐγκαθιστάμενα ἐπὶ τῆς γεφύρας. Βραδύτερον τὸ διαμέτρημα ηὐξήθη εἰς 75 χλμ., τῶν πυροβόλων ἐγκαθισταμένων ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου καταστρώματος, καὶ τέλος ἔφθασε τὰ 14 καὶ 15 ἑκμ., τῶν πυροβόλων ἐγκαθισταμένων ὄπισθεν θώρακος πάχους κατὰ τὸ $^1/_3$ μικροτέρου τοῦ πλευρικοῦ. Ἐπὶ τῶν τριῶν νεωτέρων ἀγγλικῶν εὐδρόμων μάχης καὶ τῶν νεωτάτων τύπων τῶν ἀμερικανικῶν θωρηκτῶν, τὸ δευτερεῦον πυροβολικὸν ἐγκατεστάθη ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου καταστρώματος. Ἡ προστασία αὐτοῦ ἐξασφαλίζεται διὰ λεπτοῦ θωρηκτοῦ ἐλάσματος, προφυλάσσοντος τὸ ὑλικὸν ἀπὸ τὰ θραύσματα καὶ τὸ προσωπικὸν ἀπὸ τὰς πιέσεις βολῆς τῶν μεγάλων πυροβόλων καὶ τὰς δυσμενεῖς ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας. Ἡ διάταξις αὕτη, ἀποτελέσασα θέμα μακροτάτων συζητήσεων, ἐγένετο παραδεκτὴ κατόπιν τῶν διδαγμάτων τῆς ναυμαχίας τῆς Ἰουτλάνδης, ἔνθα ἡ προάσπισις τῶν πυροβολείων ἀπεδείχθη ἀνεπαρκής. Ὄντως, διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ σκάφος δὲν ὑπόκειται εἰς πλευρικὰ ἀνοίγματα, ἅτινα ἀποτελοῦσι λύσιν συνεχείας, ἥτις ἦτο χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τῶν παλαιοτέρων πλοίων, ἐνῷ ἐπὶ πλέον ἐξασφαλίζεται εἰς τὸ δευτερεῦον πυροβολικὸν σημαντικὸν πλεονέκτημα, λόγῳ τοῦ μεγαλυτέρου ὕψους των ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, τοῦθ' ὅπερ ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐν περιπτώσει ἐκτελέσεως ἀνεξαρτήτου βολῆς. Τέλος, παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἡ τάσις συνεργασίας τοῦ δευτερεύοντος πυροβολικοῦ μετὰ τοῦ πρωτεύοντος ἐν περιπτώσει ἐμπλοκῆς ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως, ὁπότε τὸ δευτερεῦον πυροβολικὸν δέον νὰ προασπίζεται καθ' ὅμοιον τρόπον μὲ τὸ πρωτεῦον, ἤτοι ἐντὸς πύργων.

Πυροβολικὸν ἀντιτορπιλλικῶν. Τοῦτο, λόγῳ τῶν μικρῶν διαστάσεων τῶν σκαφῶν καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνάγκης μεγάλης ταχύτητος, εἶναι περιωρισμένης σχετικῶς δυνάμεως. Ἐπὶ τῶν σκαφῶν τούτων, ὁ ὑπὸ τῶν καπνοδόχων καὶ τῶν τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων καταλαμβανόμενος χῶρος ἐπιτρέπει τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πυροβόλων εἰς τὴν πρῷραν καὶ τὴν πρύμνην καὶ ἐνδεχομένως καὶ περὶ κεντρικόν τι τμῆμα. Ὁ ὁπλισμὸς τῶν μεταπολεμικῆς κατασκευῆς ἀντιτορπιλλικῶν ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀγγλία: Ὁδηγοὶ στολίσκων (Flotilla leader) 4

Digitized by Google

πυροβόλα τῶν 120 χλμ. Ἀντιτορπιλλικὰ (Destroyers) 4 ἢ καὶ 5 πυροβόλα τῶν 120.

Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι: Ἀντιτορπιλλικὰ 1.200 τόννων, 4 πυροβόλα τῶν 102.

Ἰαπωνία: Ἀντιτορπιλλικὰ 1.400 τόννων, 4 πυροβόλα τῶν 120.

Ἰταλία: Ἀνιχνευτικὰ (Exploratores) ἐκτοπίσματος 2.300 τόννων. 8 πυροβόλα τῶν 120. Ἀντιτορπιλλικὰ 1.300 τόννων, 4 πυροβόλα τῶν 120.

Γαλλία: Ἀντιτορπιλλικὰ 1.400 τόννων, 4 πυροβόλα τῶν 130 χλμ. ἀντιτορπιλλικὰ 2.400 τόννων, 5 πυροβόλα τῶν 130 χλμ.

Ἡ συνεχῶς αὔξουσα δύναμις τοῦ πυροβολικοῦ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ ἀντιτορπιλλικὰ βαίνουσιν ἐξελισσόμενα εἰς τύπους μικρῶν εὐδρόμων, δοθέντος ὅτι ταῦτα, ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἐκτοπίσματος, χρησιμοποιοῦνται πανταχοῦ ἔνθα δὲν διατίθενται θωρηκτά, λόγῳ τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ὄγκου. Σημειωτέον ὅτι ἡ τορπίλλη ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔπαυσεν ἀποτελοῦσα τὸ μοναδικὸν καὶ χαρακτηριστικὸν ὅπλον τῶν ἀντιτορπιλλικῶν, τὰ ὁποῖα διαθέτουσιν ἱκανὴν δύναμιν πυροβολικοῦ καὶ βομβῶν βάθους, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς τύπους πλοίων. Παρὰ τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεώς του, τὸ πυροβολικὸν τῶν ἀντιτορπιλλικῶν ὑφίσταται δυσμενῆ ἐπίδρασιν τῶν συνεπειῶν τῆς ἀσταθείας τῶν βάθρων· οὕτως ἡ διεξαγωγὴ τῆς σκοπεύσεως, τῆς ἀναχορηγίας τῶν πυρομαχικῶν καὶ ἡ ἐν γένει ἐξυπηρέτησις τοῦ πυροβολικοῦ, ἐν περιπτώσει θαλασσοταραχῆς, καθίσταται λίαν δυσχερής. Ἐπίσης οἱ κραδασμοὶ τῶν βάθρων, λόγῳ τῆς λεπτότητος τῶν σκελετῶν τοῦ σκάφους δυσχεραίνουσιν ἰδιαιτέρως τοὺς σκοπευτὰς καὶ τοὺς τηλεμέτρας, τούτου δ' ἕνεκα διὰ τοὺς τελευταίους ἐμελετήθησαν εἰδικαὶ ἀντιδονιστικαὶ διατάξεις. Εἰδικώτερον, αἱ περὶ τὸ μέσον τῶν ἀντιτορπιλλικῶν ἐγκαταστάσεις εὑρίσκονται ὑπὸ τὰς πλέον δυσμενεῖς συνθήκας.

Πυροβολικὸν ἀντιαεροπλοϊκόν. Τὰ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐγκαθιστάμενα ἀντιαεροπλοϊκὰ πυροβόλα εἶναι ὀργανώσεως τοιαύτης, ὥστε ταῦτα νὰ δύνανται νὰ βάλλωσι πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ γωνιακὰ ὕψη, μετὰ τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς ταχύτητος. Τούτου ἕνεκα ὁ τύπος αὐτῶν εἶναι πολυπλοκώτερος τῶν προωρισμένων νὰ βάλλωσιν ἐναντίον στόχων ἐπιφανείας. Κατὰ τὰς ἤδη κρατούσας ἀντιλήψεις, τὸ ἀντιαεροπλοϊκὸν πυροβολικὸν τῶν πλοίων διαιρεῖται εἰς δύο κατηγορίας, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων τῆς ἐναερίου προσβολῆς, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ ἀπὸ μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀποστάσεως.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ ἀεροσκάφος βάλλεται δι' αὐτοματικῶν πολυβόλων μεγάλης ταχυβολίας, ὧν τὸ διαμέτρημα ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν 8 χλμ. ἐξικνεῖται μέχρι τῶν 40. Τὰ πολυβόλα ταῦτα κρίνονται καταλληλότατα πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν μικρῶν σκαφῶν ἐπιφανείας καὶ τῶν ὑποβρυχίων. Ἐν περιπτώσει προσβολῆς ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως, ἣν χαρακτηρίζει ἢ τὸ μέγα ὕψος ἢ ἡ μεγάλη ἀπολύτως ἀπόστασις, τὸ ἀεροσκάφος βάλλεται διὰ πυροβόλων μεγάλου βεληνεκοῦς. Τὰ πυροβόλα ταῦτα εἶναι διαμετρήματος ἐπαρκοῦς, ἵνα βάλλωσι βλῆμα ἀποδίδον μέγαν ὄγκον ἐπικινδύνου σφαίρας· τὸ διαμέτρημα ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ὡρισμένον τι ὅριον, ὅπερ καθορίζεται ἐκ τῆς ταχυβολίας καὶ τῆς εὐχεροῦς ἐξυπηρετήσεως. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ βλῆμα μετὰ τοῦ κάλυκος δέον νὰ ἀποτελῶσιν ἓν φυσίγγιον πρὸς εὐκολίαν τῆς γεμίσεως, καθίσταται προφανὲς ὅτι τὸ βάρος αὐτῶν δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 30 χλγ., ἅτινα δύναται νὰ μεταφέρῃ εὐχερῶς ὁ γεμιστής. Ἕπεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι τὸ διαμέτρημα τῶν ἀντιαεροπλοϊκῶν πυροβόλων τῶν πλοίων δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 10—11 ἑκμ. Τὸ διαμέτρημα τοῦτο ἐγένετο παραδεκτὸν ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν θωρηκτῶν καὶ τῶν ἀεροπλανοφόρων, πλὴν τῆς Ἰαπωνίας, ἥτις χρησιμοποιεῖ ἀντιαεροπλοϊκὰ πυροβόλα τῶν 120 χλμ. καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἔνθα χρησιμοποιοῦνται πυροβόλα τῶν 76 χλμ.

Πυροβολικὸν ὑποβρυχίων. Τὸ ζήτημα τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ὑποβρυχίων διὰ πυροβόλων εἶχε τεθῇ εἰς τὰ διάφορα κράτη καὶ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, κατὰ τὴν πρώτην διάρκειαν τοῦ ὁποίου μόνον τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια ἔφερον πυροβόλα. Οἱ Σύμμαχοι, ἀντιμετωπίζοντες τὴν ἀνάγκην ἀποκρούσεως ἐνδεχομένου αἰφνιδιασμοῦ, ἐφωδίασαν τὰ ὑποβρύχια αὐτῶν διὰ πυροβόλων μικρῶν διαμετρημάτων, περιλαμβανομένων μεταξὺ 37 καὶ 47 χλμ.

Προκειμένης προσβολῆς πλοίων μὴ ἐξωπλισμένων, τὸ πυροβόλον ἀποτελεῖ τὸ οἰκονομικώτερον ὅπλον τοῦ ὑποβρυχίου, παρουσιάζει δέ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τορπίλλην, πλεῖστα πλεονεκτήματα, δοθέντος τοῦ πολυδαπάνου, ὡς καὶ τοῦ περιωρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχουσῶν ἔνδον τορπιλλῶν. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁ ἀριθμὸς τῶν καταστροφῶν, ἃς ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ ὑποβρύχιόν τι, ἄνευ ἀνάγκης ἀνεφοδιασμοῦ, ηὔξησεν ἐντὸς εὐρυτάτων ὁρίων. Χαρακτηριστικὴν ἀντίληψιν τούτου ἀποτελεῖ τὸ γεγονός, καθ' ὃ ἐπὶ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων τῶν 1800 τόννων, ἐνῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν τορπιλλῶν ἀνήρχετο εἰς 24, ὁ ἀριθμὸς τῶν φυσιγγίων ἀνήρχετο εἰς 150—200 κατὰ πυροβόλον, ὧν ἐπὶ πλέον ἡ ἀκρίβεια βολῆς ἦτο λίαν ἐπαρκής. Τούτου ἕνεκα, τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς δράσεώς των, ἐχρησιμοποίουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὸ πυροβόλον, τῆς τορπίλλης ἐκσφενδονιζομένης μόνον ἐναντίον ταχυπλόων ἀτμοπλοίων. Τὸ τοιοῦτον ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς συστηματικῆς ὀργανώσεως τῆς ἀνθυποβρυχιακῆς ἀμύνης, ὅτε, περιορισθείσης σημαντικῶς τῆς ἀποδόσεως τῶν πυροβόλων, ηὔξησεν ἡ χρῆσις τῆς τορπίλλης. Γενικῶς, τὸ διαμέτρημα τῶν πυροβόλων τῶν ὑποβρυχίων εἶναι δυσανάλογον πρὸς τὰς διαστάσεις αὐτῶν, ἐνῷ ἐπὶ πλέον αἱ δυσχέρειαι τῆς ἀποτελεσματικῆς προφυλάξεως τῶν λεπτοτέρων μηχανισμῶν τῶν πυροβόλων ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐπιδράσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἶναι σημαντικαί. Τὰ πυροβόλα τῶν ὑποβρυχίων, ὑποτιμηθείσης ἀρχικῶς τῆς προαναφερομένης ἀντοχῆς των, ἐφέροντο ἐπὶ κιλλιβάντων ἀποκρυπτομένων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ σκάφους κατὰ τὴν κατάδυσιν. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξε τὸ τοιοῦτο ὑπερβολικόν, τῶν πυροβόλων ἐγκαθισταμένων ἤδη ἐπὶ κιλλιβάντων σταθερῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως, τὰ πυροβόλα τῶν ὑποβρυχίων ἐγκαθίστανται εἰς μέρος ἐξασφαλίζον εὐρύτατον τομέα βολῆς. Ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, δοθέντος τοῦ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ τῶν ἐπὶ τῶν ὑποβρυχίων πυροβόλων. Ὡς συνέβη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς τύπους πλοίων, τὸ ἀρχικὸν διαμέτρημα τῶν πυροβόλων τῶν ὑποβρυχίων, αὐξανόμενον, ταχέως ἔφθασε μέχρι τῶν 100 καὶ 120 χμ. ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν ὑποβρυχίων καὶ τῶν 150 ἐπὶ τῶν γερμανικῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐναυπηγήθησαν 2 μεγάλα ὑποβρύχια (2000 τόννων ἐν ἐπιφανείᾳ), ὧν ἕκαστον ἔφερεν 1 πυροβόλον τῶν 30 ἑκμ., οὗ σκοπὸς ἦτο ὁ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως βομβαρδισμὸς λιμένων. Ἐπὶ τῆς πρακτικῆς ἀξίας τοῦ πυροβόλου τούτου οὐδεμία μετὰ θετικότητος κρίσις δύναται νὰ ἐκφερθῇ, ἐλλειπούσης τῆς σχετικῆς πολεμικῆς πείρας.

Πυροβολικὸν ἀνθυποβρυχιακόν. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ὑποβρυχίων ἐχρησιμοποιήθη τὸ πυροβόλον βάλλον τὰ συνήθη αὐτοῦ πυρομαχικά. Τὸ τοιοῦτο, προκειμένου περὶ ὑποβρυχίων ἐν ἐπιφανείᾳ, ἦτο προφανῶς ἐπαρκές, πλὴν δὲν συνέβαινε τὸ αὐτὸ ὁσάκις τὰ ὑποβρύχια εὑρίσκοντο ἐν καταδύσει, δοθέντος ὅτι, λόγῳ τῆς εὐθυτενείας τῶν τροχιῶν, τὰ βλήματα ἀπωστρακίζοντο καὶ ἐχάνοντο ἀνωφελῶς. Ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν ὅπλων (βομβοβόλων, ναρκῶν κτλ.) τὰ ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Συμμάχων ἀναληφθέντα πειράματα κατέληξαν εἰς τὴν παραδοχὴν εἰδικῶν ἀνθυποβρυχιακῶν ὀβίδων, δυναμένων νὰ προεκτείνωσιν αἰσθητῶς τὴν ἐν τῷ ἀέρι τροχιὰν αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν εἴσδυσίν των ἐν τῷ ὕδατι ἐπὶ ἱκανὴν ἀπόστασιν, περιεχουσῶν δὲ μεγάλην ποσότητα διαρρηκτικοῦ γεμίσματος. Τὸ τοιοῦτον ἐπετεύχθη διὰ προσδόσεως εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὀβίδων σχήματος ἐπιπλατυσμένου· αἱ ὀβίδες ἐβάλλοντο μὲ μικρὰν ἀρχικὴν ταχύτητα. Τὰ διὰ τῶν ὀβίδων ὅμως τούτων σημειωθέντα ἀτυχήματα ἀνέστειλαν τὴν περαιτέρω χρῆσιν αὐτῶν. Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1917, ἡ τακτικὴ τῶν ὑποβρυχίων, πάντοτε δρώντων ἐν καταδύσει, καὶ ἡ αὔξησις τοῦ ἐκτοπίσματος καὶ τῆς ἀντοχῆς αὐτῶν ἐπέβαλε τὴν χρῆσιν μεγάλων βομβῶν, βαλλομένων δι' εἰδικῶν ὅλμων, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν χρῆσιν ἑτέρων ὅπλων. Ἐκ τῶν δοκιμασθέντων τύπων προεκρίθησαν τὰ βομβοβόλα Θόρνυκροφτ καὶ ὁ ὅλμος van Deuren, ὅστις ἀπετέλεσε προσαρμογὴν ἐπὶ τῶν πλοίων ὑλικοῦ χρησιμοποιηθέντος ἐπιτυχῶς κατὰ ξηράν. Ὁ ὅλμος οὗτος ἔβαλλε μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, εἰς ἀπόστασιν 1.500 μ., βόμβαν περιέχουσαν 6 χγμ. ἐκρηκτικοῦ γεμίσματος, μὲ ταχυβολίαν 7 βολῶν κατὰ λεπτόν, ἢ εἰς ἀπόστασιν 800 μ. βόμβαν 14 χγμ. ἐκρηκτικοῦ γεμίσματος μὲ ταχυβολίαν 4 βολῶν κατὰ λεπτόν.

Χειρισμὸς ναυτικῶν πυροβόλων. Ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ χειρισμοῦ τῶν ναυτικῶν πυροβόλων καθ' ὕψος καὶ κατὰ διεύθυνσιν, ὡς καὶ ἡ λειτουργία τῶν ἀνελκυστήρων διὰ τὴν ἀναχορηγίαν τῶν πυρομαχικῶν, γίνεται μέσῳ εἰδικῶν κινητήρων τύπου ὑδραυλικοῦ, ἢ ἠλεκτρικοῦ, ἢ συνδεδυασμένου. Ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς γεμίσεως, προκειμένου περὶ πυροβόλων μικροῦ διαμετρήματος, βαλλόντων διὰ φυσιγγίων, οὐδεμίαν παρουσιάζει δυσκολίαν. Προκειμένου περὶ πυροβόλων μέσου διαμετρήματος, ἡ γέμισις ἐκτελεῖται χειροκινήτως, διὰ πάσας τὰς γωνίας ὑψώσεως, τὰς περιλαμβανομένας μεταξὺ —5° καὶ +15°. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν σχετικῶν κινήσεων καὶ ἁπλοποίησιν τῆς ἐξυπηρετήσεως χρησιμοποιεῖται εἰδικὴ διάταξις, ἥτις καλεῖται γεμιστήρ, ὅστις προσάγεται κατὰ τὴν προσήκουσαν στιγμὴν πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος, τοῦ κλείστρου ὄντος ἀνοικτοῦ, αὐτομάτως ἢ διὰ τῶν χειρῶν. Ἡ προσαγωγὴ τοῦ βλήματος εἰς τὴν θέσιν γεμίσεως γίνεται μέσῳ ἐμβολέως χειριζομένου ὑπὸ 1 ἢ 2 ὑπηρετῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐξασφαλίζει τὴν καλυτέραν, ταχυτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν μέθοδον γεμίσεως. Εἰς τὰς μεγάλας γωνίας βολῆς, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου τῆς γεμίσεως διὰ τῶν χειρῶν, χρησιμοποιεῖται σύστημα ἐλατηριωτοῦ ἐμβολέως ὁπλιζομένου ὑπὸ τοῦ πυροβόλου κατὰ τὴν ἀνάκρουσιν. Εἰς τὰ μεγάλου διαμετρήματος πυροβόλα, αἱ χρησιμοποιούμεναι διατάξεις γεμίσεως εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου μηχανικαί. Δοθέντος τοῦ μεγάλου βάρους τῶν κινουμένων μαζῶν, ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀρχή, ὅπως οὐδεμία μετακίνησις γίνεται χειροκινήτως.

Γ. Ν. ΠΑΓΚΑΡΑΣ

— **πυροβολικὸν ἐπάκτιον.** Ἡ κυρία ἰδιότης τοῦ χρησιμοποιουμένου διὰ τὴν ἐπάκτιον ἄμυναν πυροβολικοῦ ἔγκειται εἰς τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν τοῦ πυρὸς αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ναυτικοῦ πυροβολικοῦ, τοῦ αὐτοῦ διαμετρήματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπεβεβαιώθη ἀπολύτως καὶ ἐκ τῆς πείρας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (Δαρδανέλλια, Βελγικὴ ἀκτή). Τὸ ἐπάκτιον πυροβολικόν, ἀναλόγως τοῦ διαμετρήματος αὐτοῦ, διακρίνεται εἰς τὸ πρωτεῦον, τὸ δευτερεῦον καὶ τὸ ἐλαφρόν· ἀναλόγως δὲ τῶν τρόπων χρήσεως, εἰς τὸ μονίμου θέσεως καὶ τὸ κινητόν. Τὸ πρωτεῦον περιλαμβάνει τὰ πυροβόλα διαμετρήματος ἄνω τῶν 17 ἑκμ., ὧν προορισμὸς εἶναι ἡ ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων ἔναρξις βολῆς ἐναντίον μεγάλων πλοίων. Τὰ πυροβόλα ἐγκαθίστανται κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ μεγαλυτέρα συγκέντρωσις πυρός, περιοριζομένων εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν ἀπυροβλήτων τομέων, ἢ ἡ βολὴ ἐναντίον ἀπυροβλήτων τομέων ἑτέρων πυροβολείων, πρὸς ἐξασφάλισιν μεγίστης βαλλομένης ζώνης. Εἰς ἐπάκτια πυροβολεῖα παλαιοτέρου τύπου χρησιμοποιοῦνται καὶ ὅλμοι μεγάλου διαμετρήματος, ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ βολὴ ἐναντίον θωρηκτῶν καταστρωμάτων. Τὸ δευτερεῦον πυροβολικὸν περιλαμβάνει πυροβόλα διαμετρήματος μεταξὺ 120 καὶ 170 χλμ., ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ βολὴ κατὰ πλοίων φερόντων ἴσον διαμέτρημα πυροβόλων, ἐλαφρῶς προασπιζομένων, πλοίων ἐπιφανείας καὶ ὑποβρυχίων, μεταγωγικῶν πειρωμένων ἀπόβασιν καὶ τέλος ἡ βολὴ ἐναντίον τῶν ἀπυροβλήτων πλοίων τῶν μεγάλων πυροβόλων. Τέλος, τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν περιλαμβάνει πυροβόλα διαμετρήματος μικροτέρου τῶν 120 χλμ., ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ προστασία πεδίων ναρκῶν, πλεγμάτων, φραγμάτων κλπ., ὡς καὶ ἡ ἐκτέλεσις βολῆς ἐναντίον ἐχθρικῶν τορπιλλικῶν πειρωμένων νὰ προσεγγίσωσι τὴν ἀκτήν. Τὰ διδάγματα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπιβάλλουσι πυροβολικὸν ἱκανὸν ὅπως μάχηται δραστικῶς ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων καὶ ὅπως τηρῇ τὰ ἐχθρικὰ σκάφη ἔξω τοῦ μεγίστου βεληνεκοῦς τῶν πυροβόλων αὐτῶν. Τὰ παλαιοτέρων τύπων ἐπάκτια πυροβολεῖα ἦσαν ἀκάλυπτα, τῶν πυροβόλων ἐγκατεστημένων εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν. Ἡ προστασία ἀπὸ τῶν ἀμέσων πληγμάτων ἐξησφαλίζετο διὰ ἰσχυροῦ τοιχώματος πάχους 8—12 ἑκμ., κατασκευαζομένου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐδάφους. Ἡ ἀπόστασις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἦτο γενικῶς μικρά. Τὰ νέων τύπων πυροβολεῖα, λόγῳ τῆς εὐχερείας τῆς ἐναερίου παρατηρήσεως καὶ προσβολῆς, καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπὸ ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, ἐγκαθίστανται εἰς ἀπόστασιν 1—3 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς ἀκτῖνος καὶ εἰς σχήματα ἀκανόνιστα. Ἡ ἀπόστασις αὐτῶν εἶναι ἐπαρκῶς μεγάλη (ἴση περίπου πρὸς 200 μ.). Τὰ ἐπάκτια πυροβόλα, ἐκτελοῦντα ἔμμεσον βολήν, ἐγκαθίστανται ἢ ἐντὸς τάφρων ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος ἢ ἐντὸς πύργων λίαν προσομοιαζόντων τοὺς πύργους τῶν πλοίων. Ἡ τοιαύτη ἐγκατάστασις ἐπιτρέπει τὴν συγκέντρωσιν ἰσχυρῶν μέσων καὶ μηχανημάτων ταχείας ἐξυπηρετήσεως ἑνὸς χώρου μικρᾶς ἐκτάσεως καὶ τρωτότητος. Ὁ χειρισμὸς τῶν πυροβόλων ἀπαιτεῖ μηχανικὰς ἐγκαταστάσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς τῶν πλοίων.

Κινητὸν ἐπάκτιον πυροβολικόν. Ἕνεκα τοῦ πρακτικῶς ἀδυνάτου ἐξοπλισμοῦ πάσης τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀκτῶν δι' ἰσχυροῦ ἐπακτίου πυροβολικοῦ, τὰ πυροβολεῖα ἐγκαθίστανται εἰς τὰ πλέον σημαντικὰ σημεῖα. Τὰ πυροβολεῖα ταῦτα συμπληροῦνται διὰ δυνάμεως κινητοῦ πυροβολικοῦ, δυναμένου νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἄμυναν τῶν προσβαλλομένων θέσεων καὶ νὰ προστατεύσῃ τὰ σημεῖα, ὧν ἡ σημασία δὲν ἐπιτρέπει μόνιμον ὀχύρωσιν. Τὰ πρωτεύοντος διαμετρήματος κινητὰ πυροβόλα ἐγκαθίστανται ἐπὶ σιδηροτροχιῶν· κέκτηνται πρακτικῶς τὸν αὐτὸν βαθμὸν δραστικότητος, ὅταν χρησιμοποιοῦνται ἐκ τῶν προπαρασκευαζομένων ἐκ τῶν προτέρων θέσεων, πρὸς τὰ πυροβόλα πρωτεύοντος ὁπλισμοῦ ἐπὶ σταθερῶν βάσεων. Γενικῶς τὰ ἐπὶ σιδηροτροχιῶν πυροβόλα ἐξασφαλίζουσι μεγάλα πλεονεκτήματα εἰς τὴν ἐπάκτιον ἄμυναν καὶ ἐπιτρέπουσι τὴν συγκέντρωσιν μεγάλης δυνάμεως πυροβολικοῦ, εἰς ἃ σημεῖα κρίνεται τοῦτο ἀναγκαῖον.

Ἀποκρυπτόμενα ἐπάκτια πυροβόλα. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὰ ὄπισθεν προχωμάτων ἐγκαθιστάμενα πυροβόλα εἶχον συχνάκις καὶ ἑτέραν προάσπισιν, ἐπιτυγχανομένην διὰ μεταφορᾶς τῶν πυροβόλων ἀπὸ τῆς ἐκτεθειμένης θέσεως βολῆς ὄπισθεν καὶ εἰς χαμηλότερον ὕψος. Ὁ κιλλίβας αὐτῶν ὠνομάζετο *μετ' ἀποκρύψεως* ἢ *μετ' ἐκλεί-*

Digitized by Google

ψεως, ἐχρησιμοποιήθη δὲ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Καίτοι πλεῖστοι τύποι τοιούτων κιλλιβάντων ἐξακολουθοῦσι σήμερον ἔτι φέροντες ἰσχυρὰ πυροβόλα (Ἀμερική), ἐν τούτοις δὲν κατασκευάζονται πλέον, τῶν πυροβόλων ἐγκαθισταμένων ἐντὸς πύργων, οἵτινες, λόγῳ τῆς οὐχὶ ζωτικῆς σημασίας οἰκονομίας βάρους, εἰσὶ μεγαλύτεροι καὶ βαρύτεροι τῶν πύργων τῶν πλοίων. Ἰσχυρότερον ἐκ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων πυροβόλων εἶναι (ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι γνωστὸν) τὸ ἀμερικανικὸν τῶν 40 ἑμ./50, κατασκευασθὲν τῷ 1919. Ἔχει μεγίστην γωνίαν ὑψώσεως ἴσην πρὸς 53°, βάλλει βλῆμα βάρους 1063 χλγρ. μὲ ἀρχικὴν ταχύτητα 825 μιλ. μέχρις ἀποστάσεως 47.500 μ.

Ἱστορικόν. Ἡ ἐμφάνισις τῶν πρώτων διὰ πυροβόλων ἐξωπλισμένων πλοίων ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 1387. Τὰ πυροβόλα ἅτινα τὰ πλοῖα ταῦτα ἔφερον, ὄντα λίαν ἀρχέγονα, ἔβαλλον βλήματα λίθινα, τόσον δὲ τὰ βάρος ὅσον καὶ ὁ ὄγκος αὐτῶν δὲν ἦσαν ἄξια λόγου. Ἡ μετατροπὴ ἑνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰς πολεμικόν, ἐπιτυγχανομένη τῇ προσθήκῃ μόνον τῶν πυροβόλων, οὐδεμίαν προφανῶς δυσκολίαν παρουσίαζε, τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἐξηγεῖ ἐπαρκῶς τὴν βραδύτητα ὀργανώσεως συγκεκροτημένων πολεμικῶν ναυτικῶν μὲ μοναδικὸν σκοπὸν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Ἀφ' ὅτου ὅμως αἱ πρόοδοι τῆς μεταλλουργίας ἐπέτρεψαν τὴν κατασκευὴν πυροβόλων βαλλόντων βλήματα χυτοσιδηρᾶ, διὰ τῆς χρήσεως ζωηροτέρας πυρίτιδος, κατέστη ἀπαραίτητος ἡ ναυπήγησις νέων τύπων πλοίων, ἐφωδιασμένων μὲ ἀνθεκτικώτερα καταστρώματα καὶ εἰδικὰς ἐγκαταστάσεις, δυναμένας νὰ φέρωσιν ἀσφαλῶς τὸ μεγαλύτερον βάρος τῶν τελειοποιουμένων πυροβόλων, ὧν ἡ βολὴ προεκάλει ἰσχυρὰς ἀντιδράσεις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα πολεμικὰ πλοῖα, ὧν τὸ μέγεθος εὐθὺς ἀμέσως ἤρξατο αὐξανόμενον, ἐνῷ αἱ ἐκ παραλλήλου ἐπιφερόμεναι τελειοποιήσεις τῆς ἱστιοφορίας καὶ αἱ πρόοδοι τῶν πυροβόλων συνέτεινον ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἔκτοτε σημειωθεῖσαν ἀξιοσημείωτον ἀνύψωσιν τῆς ναυτικῆς τέχνης. Παρὰ ταῦτα, μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ πραγματικὴ δύναμις τῶν μεγαλυτέρων πλοίων δὲν εἶχεν εἰσέτι φθάσει εἰς ὃν βαθμὸν τελειότητος δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν σημερινὴν ταχύτητα ἐπιτεύξεως προόδων, δοθέντος ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ αὐτῶν δύναμις περιωρίζετο εἰς δύο ὁμάδας πυροβόλων, ἐγκαθισταμένων ἐπι πυργωμάτων ὑπαρχόντων μόνον ἐπὶ τῆς πρῴρας καὶ τῆς πρύμνης. Ἀφ' ἧς ὅμως ἠνοίχθησαν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν πλοίων κανονοθυρίδες, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήρχοντο τὰ στόμια τῶν καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τῶν πλοίων ἐγκαθισταμένων πυροβόλων, ἡ αὔξησις τῆς μαχητικῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπετέλεσε σημαντικώτατον βῆμα προόδου. Αἱ πρῶται κανονοθυρίδες, ἃς ἐπενόησεν ὁ ἐκ Βρέστης ναυπηγὸς Desharges, ἠνοίχθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1500 εἰς τὰς πλευρὰς τῆς «Charpente», πλοίου φέροντος 14 μεγάλα καὶ 126 μικρότερα πυροβόλα. Ὁ αὐτὸς ναυπηγὸς ἐναυπήγησε διὰ τὴν βασίλισσαν τῆς Γαλλίας Ἄνναν, σύζυγον τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ', ἕτερον πλοῖον, τὴν «Cordelière», ἥτις φέρεται ὡς τὸ δεύτερον μὲ πλευρικὰς κανονοθυρίδας πλοῖον. Ὀλίγον βραδύτερον ὁ βασιλεὺς Φραγκῖσκος ὁ Α' κατεσκεύασε τὴν «Caracon», πλοῖον 800 τόννων, μὲ ὁπλισμὸν 100 πυροβόλων, διαφόρων μεγεθῶν. Τὰ ναυτικὰ πυροβόλα ἐφέροντο ἐπὶ πρωτογόνων ὅλως κιλλιβάντων, ὧν ἄλλοι μὲν ἐκυλίοντο ἐπὶ τροχῶν, ἐνῷ ἄλλοι ἀπετελοῦντο ἐκ σταθερῶν ξυλίνων ὄγκων, τοῦ πυροβόλου βάλλοντος πρὸς μίαν καὶ μόνην διεύθυνσιν. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, τὸ ναυτικὸν πυροβολικὸν περιελάμβανε 3 κατηγορίας πυροβόλων: τὰ πυροβόλα, τοὺς πυρόφεις καὶ τὰ λιθοβόλα. Τὰ πρῶτα ἦσαν μακρὰ πυροβόλα μεγάλου διαμετρήματος, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ ἵνα καταρρίπτωσιν ἱστία ἢ ἱστιοφορίαν καὶ νὰ καταστρέφωσι. Τὰ δεύτερα ἦσαν μακρὰ πλὴν μικροτέρου διαμετρήματος, ὧν σκοπὸς ἦτο ἡ ἐκ τοῦ μακρόθεν προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ τρίτα περιελάμβανον πάντα τὰ μεγάλου διαμετρήματος βραχέα ὅλως πυροβόλα, ἅτινα ἔβαλλον λίθους, ἁλύσεις, ἔτι δὲ καὶ βόμβας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1643 ἐδιδάσκετο ὅτι ἅπασα ἡ ἄμυνα πλοίου τινὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δραστικότητος τῶν πυροβόλων του καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ναυμαχίας διαρκείας 1 ἡμέρας, τὰ πλοῖα βάλλουσι περισσοτέρας βολὰς ἀπὸ ὅσας βάλλει τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν εἰς πολιορκίαν διαρκείας ἑνὸς μηνός. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διακρίσεις, πάντα τὰ διδόμενα εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ὀνόματα δὲν ἦσαν ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν πλοίων, ἔνθα πάντα τὰ μὴ φορητὰ ὠνομάζοντο πυροβόλα.

Τὸ διαμέτρημα τῶν πυροβόλων, ὧν τὸ κοῖλον ἦτο λεῖον, ἐλογίζετο εἰς βάρος βλήματος εἰς λίτρας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης συνεζητεῖτο τὸ μῆκος τῶν πυροβόλων, τινῶν ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν προτεινόντων μήκη ἴσα πρὸς 24 διαμέτρους τοῦ βλήματος, τῶν ἀντιγνωμούντων ὑποστηριζόντων ὅτι διὰ τὰ πλοῖα τὸ μῆκος τοῦτο θὰ ἦτο ὑπερβολικόν. Ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τῶν ναυτικῶν πυροβόλων ἦτο ἐκτάκτως διακεκοσμημένη διὰ διαφόρων σχημάτων, ἐπιγραφῶν καὶ χαρακτηρισμῶν, καὶ τοῦτο. ἵνα μὴ τὰ προοριζόμενα διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν πλοίων πυροβόλα χρησιμοποιῶνται πρὸς ἄλλους σκοπούς. Ἐναντίον τῆς διακοσμήσεως ἐξεδηλώθη βραδύτερον ζωηρὰ ἀντίδρασις, τεθέντος ὅτι προεῖχε ταύτης ἡ σκέψις πρὸς ἐξασφάλισιν εὐχερείας χειρισμοῦ. Τὰ πυροβόλα διετίθεντο ἐπὶ τῶν πλοίων κατὰ πυροβολεῖα: ὡς πρῶτον πυροβολεῖον ἐχαρακτηρίζετο τὸ χαμηλότερον, ὅπερ ἐξωπλίζετο διὰ τῶν μεγαλυτέρων πυροβόλων. Ἓν τρίκροτον ἔφερε 3 κατάφρακτα πυροβολεῖα· μόνον τὸ πυροβολεῖον τοῦ ἀνωτέρου καταστρώματος ἦτο ἀσκεπές. Συχνάκις τὸ κατώτερον πυροβολεῖον εὑρίσκετο τόσον πλησίον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὥστε τὰ πυροβόλα αὐτῶν ἐν θαλασσοταραχῇ δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐξικνούμενος μέχρις 72, ἔφθασε τὸν ΙΗ' μέχρις 110. Τὸ περίκομψον «Montebello» ἔφερεν 120 πυροβόλα. Τὰ μικρότερα σκάφη, βομβάρδαι ἢ γαλιῶται, προβλεπόμενα κυρίως ὅπως ἐκτελῶσι βολὴν ἐναντίον ὀχυρῶν ἀπὸ θαλάσσης πολιορκουμένων, ἦσαν ἐξωπλισμένα δι' ὅλμων. Ἡ δραστικότης τῶν πλοίων τούτων ἀπεδείχθη τῷ 1682, κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀλγερίου· δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ βραδύτερον, ὅτε τῷ 1782 κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Γιβραλτάρ, τὰ μικρὰ ταῦτα πλοῖα κατεστράφησαν ἢ ἐνεπρήσθησαν ἄνευ ἐπιτεύξεως πρακτικοῦ τινος ἀποτελέσματος. Τὸ πυροβόλον ἀπετελεῖτο ἐκ χυτοσιδηροῦ ἢ ὀρειχαλκίνου σωλῆνος, φέροντος πρὸς τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ μέρος διάτρησιν (καλουμένην *ὀπαῖον*) πρὸς μεταβίβασιν τῆς φλογὸς πυροδοτήσεως ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὴν γόμωσιν. Ἵνα τὸ πυροβόλον ἀνακόπτῃ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησιν αὐτοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς βολῆς (καλουμένην τότε *ἀνατροχασμόν*, σήμερον δὲ *ἀνάκρουσιν*), ἐχρησιμοποιεῖτο ἰσχυρότατον καὶ μεγάλης διαμέτρου σχοινίον, μήκους τοιούτου, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὸ στόμιον τοῦ πυροβόλου ὅπως εἰσέρχεται περὶ τὸ 1 μέτρον ἔσωθεν τῆς πλευρᾶς. Ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ πυροβόλου εἰς τὴν θέσιν βολῆς μετὰ τὴν γέμισιν (ἐπανάταξις) ἐγίνετο τῇ βοηθείᾳ εἰδικοῦ συσπάστου. Ἡ σκόπευσις, τόσον καθ' ὕψος ὅσον καὶ κατὰ διεύθυνσιν, ἀπετέλει ἐργασίαν ἐξαιρετικῶς ἐπίπονον. Ἡ γέμισις τοῦ πυροβόλου ἐγίνετο εἰσαγομένης μέσῳ εἰδικοῦ ἐμβολέως ἐκ τοῦ στομίου τοῦ πυροβόλου τῆς πυρίτιδος, περιεχομένης ἐντὸς σακκιδίου, εἶτα δὲ τοῦ βλήματος. Τοῦ πυροβόλου ὄντος εἰς τὴν θέσιν βολῆς, διεπερᾶτο διὰ τοῦ ὀπαίου περόνη, φθάνουσα μέχρι τοῦ σακκιδίου πυρίτιδος, ὅπερ διετρυπᾶτο. Εἶτα τὸ ὀπαῖον ἐπληροῦτο διὰ μελαίνης πυρίτιδος, ἧς μικρὰ προέκτασις (καλουμένη *ὁλκός*) ἔφθανε μέχρι τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ σωλῆνος. Ὅταν ὁ σκοπευτὴς ἔκρινεν ὅτι ἡ σκόπευσις ἦτο ἐφικτή, διέτασσε πῦρ· ὁ φέρων τότε τὴν πυροδοτικὴν θρυαλλίδα (*ἀπτροφόρον*) ὑπηρέτης ἐπυροδότει, ἱστάμενος ἐκτὸς τῆς διευθύνσεως τῆς ἀνακρούσεως, προσέχων ὅπως τηρῆται ὅσῳ μακρότερον ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὀπαίου. Μετὰ τὴν βολὴν ἐσβεννύοντο τὰ διάπυρα κατάλοιπα· τὸ περίκαυμα τῆς πυρίτιδος ἐν καλοκαιρίᾳ μὲν ἦτο ἐκτεθειμένον εἰς πρόωρον ἀνάφλεξιν λόγῳ σπινθῆρος γειτονικοῦ τινος πυροβόλου, ἐν κακοκαιρίᾳ δὲ διετηρεῖτο μετ' ἐξαιρετικῆς δυσχερείας λόγῳ τῶν κλυδασμῶν καὶ τῆς διαβροχῆς. Ἐπίσης πρόωρον ἔκρηξιν συνεπήγετο καὶ ἡ μὴ κανονικὴ κατάσβεσις διαπύρων καταλοίπων, τὰ ὁποῖα μετέδιδον τὸ πῦρ κατὰ τὴν γέμισιν, τοῦ προσωπικοῦ οὕτω ἐκτιθεμένου εἰς συνεχεῖς καὶ σοβαροὺς κινδύνους. Παρὰ ταῦτα αἱ δυσχέρειαι ὑπερενικῶντο, ἡ πρόοδος ἦτο σταθερὰ καὶ αἱ βελτιώσεις τοῦ ὑλικοῦ συνεχεῖς, τοῦ τοιούτου ἐπιτυγχανομένου δι' ἐξαιρετικῶν καὶ ἀκάμπτων προσπαθειῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὰ ἱστιοφόρα εἶχον ἐξιχθῆ εἰς βαθμὸν τελειότητος τοιοῦτον, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ οὐδὲν πεδίον περαιτέρω προόδου αὐτῶν ὑπελείπετο. Ἀπὸ ἀπόψεως πυροβολικοῦ, ἡ καθιέρωσις ἑνιαίου διαμετρήματος, ἡ συστηματοποίησις τῶν κανόνων γεμίσεως καὶ ἡ εἰσαγωγὴ συστημάτων σκοπεύσεως προήγαγον σημαντικῶς τὴν δραστικότητα τοῦ πυρός. Αἱ πρόοδοι τῆς ναυπηγικῆς ἐπέτρεψαν τὴν κατασκευὴν πλοίων δυναμένων νὰ ἐκπληρώσωσι πλήρως πάσας τὰς ὑπὸ τῶν χειριστῶν καὶ τῶν πυροβολητῶν τιθεμένας ἀπαιτήσεις. Ἤδη ἀπὸ μακροῦ ἐμελετᾶτο ἡ αὔξησις τῶν ἀποδιδομένων ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ καταστρεπτικῶν ἀποτελεσμάτων, τῶν συμπαγῶν αὐτῶν βλημάτων ἀντικαθιστωμένων δι' ἑτέρων κοίλων, δυναμένων νὰ ἐκρηγνύωνται. Ἐν τούτοις αἱ βόμβαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βληθῶσιν εἰμὴ μόνον διὰ μικροῦ βάρους γεμισμάτων, τῆς βολῆς ἐκτελουμένης ὑπὸ μεγάλας γωνίας καὶ δι' εἰδικῶν πυροβόλων (ὅλμων), ὧν ἡ χρῆσις ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος ἐπὶ τῶν πλοίων. Διαρκοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐφευρέται τινὲς ἐπενόησαν εὐφυεστάτας διατάξεις, ἐπιτρεπούσας τὴν βολὴν ἐκρηκτικῶν βλημάτων, ἅτινα ὠνομάσθησαν ὀβίδες. Τὰ κατὰ τὸ 1793 ἐκτελεσθέντα πειράματα ἐφαίνοντο ἀποδεικνύοντα ὅτι αἱ σοβαρώτεραι δυσχέρειαι εἶχον ὑπερβληθῆ, οἱ ἀξιωματικοὶ ὅμως τοῦ ναυτικοῦ ἀπέστεργον τὴν χρῆσιν τῶν πυροβόλων τούτων, ἅτινα ἐχαρακτηρίζοντο ἐπικίνδυνα καὶ ἄγρια. Οὐδεμία πρόοδος εἶχε σημειωθῆ μέχρι τοῦ 1821, ὅτε ὁ στρατηγὸς Paixans, εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν σύγγραμμα «Ἡ νέα ναυτικὴ δύναμις», ἔθεσεν ἐκ νέου τὸ ζήτημα ἐπὶ τάπητος, ὑποστηρίζων ὅτι ἀπὸ τῆς παραδοχῆς τῶν ἐπιμήκων σχημάτων (ᾠοειδῶν ἢ κυλινδροκωνικῶν), ἡ δι' ἐκρηκτικῶν ὀβίδων βολὴ κατέστη ἀσφαλὴς καὶ ἀκριβὴς μέχρι σημείου τοιούτου, ὥστε «οὐδόλως συνεχωρεῖτο ἡ μὴ χρησιμοποίησις αὐτῶν κατὰ θάλασσαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ οὐ μόνον διὰ τῶν ὀβιδοβόλων, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τούτων τῶν συνήθων πυροβόλων». Ἡ σημειωθεῖσα πρόοδος ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπιτευχθεῖσαν διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν πρώτων πυροβόλων ὅπλων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος ὅτι, καθ' ὃν χρόνον τὰ πλήρη βλήματα, μὲ ἐξαιρετικὴν δυσκολίαν προεκάλουν τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἀντιπάλου πλοίου, μία μόνον ὀβὶς ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό, ἢ ἔτι καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ καὶ τὰ μεγαλύτερα πλοῖα τῆς γραμμῆς, προκαλοῦσα πυρκαϊὰν ἢ μεγάλα ῥήγματα, ὧν ἡ ἀπόφραξις ἦτο πρακτικῶς ἀδύνατος. Τὰ ἐκτελεσθέντα πειράματα ὑπὸ τοῦ Stevens ἐν Ἀμερικῇ, τῆς ἑταιρείας Carron ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τοῦ Paixans ἐν Γαλλίᾳ, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν κατέλιπον, ὥστε ἀπὸ τοῦ ἔτους 1827 τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐξωπλίζοντο διὰ πυροβόλων τύπου Paixans, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἔβαινε διαρκῶς αὐξανόμενος. Τὰ κατὰ τὴν μνημονευομένην ἐποχὴν εἴδη βολῆς ἦσαν πολυάριθμα, ἤτοι: Βολὴ δι' ἐποστρακισμοῦ, ἥτις ἐξετελεῖτο ὅταν ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαία καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν εὑρίσκετο πλησίον, ἢ ἐν περιπτώσει μάχης πρὸς τὴν ὑπήνεμον πλευράν, ἐὰν τὸ μῆκος τοῦ κύματος ἦτο μέγα. Βολὴ πλήρους τροχιᾶς, ὅταν τὸ βλῆμα προσκρούῃ ἐπὶ τοῦ στόχου ἄνευ ἐποστρακισμοῦ. Βολὴ καταβυθίσεως, ὁσάκις ἡ σκόπευσις ἐγίνετο ὅπως προσβληθῇ ἡ ἴσαλος γραμμή, ὅτε εὐνοϊκὴ στιγμὴ ἦτο ἐκείνη, καθ' ἣν τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον ἀνυψοῦτο. Βολὴ κατὰ τῆς ἱστιοφορίας, ὁσάκις ἡ σκόπευσις ἐγίνετο, ὥστε νὰ προσβληθῇ ἡ ἱστιοφορία καὶ ἰδιαίτατα ὁ μεσαῖος ἱστός· αὕτη, οὖσα ἀβεβαία, ἐγκατελείφθη. Βολὴ πλαγία, ὅταν τὸ βλῆμα ἠκολούθει τὴν γραμμὴν ἰσχίου ἢ παρειᾶς τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου. Βολὴ μεγίστης ὑψώσεως, ὅταν τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ πυροβόλου εὑρίσκετο εἰς τὴν χαμηλοτέραν δυνατὴν θέσιν. Βολὴ ἐγκαρσία, ὅταν ἡ σκοπευτικὴ γραμμὴ ἦτο ὁριζοντία καὶ τὸ πυροβόλον διηυθύνετο πρὸς τὸ μέσον τῆς πλευρᾶς. Βολὴ ἄμεσος ἢ βολὴ πλαγία ἐπὶ δίωξιν, φυγήν, καὶ κατὰ τῆς πλευρᾶς, ὁσάκις τὰ πυροβόλα ἦσαν ἐστραμμένα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὴν μεγίστην ἀπὸ τοῦ ἐγκαρσίου γωνίαν πρὸς πρῷραν ἢ πρὸς πρύμναν.

Ἡ δραστικότης τῶν νέων πυροβόλων κατέστη περιφανὴς κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅτε, κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1853, ὁ ῥωσικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Nakhimof, ἐξεμηδένισε τὸν τουρκικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Χουσεῒν πασᾶν. Ἓν ἔτος βραδύτερον (27 Ὀκτωβρίου 1854) στόλος ἐξ 26 γαλλικῶν, ἀγγλικῶν καὶ τουρκικῶν πλοίων ἐβομβάρδιζε διὰ 578 πυροβόλων τὰ ῥωσικὰ φρούρια τῆς Σεβαστουπόλεως, ὧν τὸν ὁπλισμὸν ἀπετέλουν 79 ἐν ὅλῳ πυροβόλα, πλήν, ἐνῷ τὰ συμμαχικὰ τμήματα ἐπωστρακίζοντο ἐπὶ τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων, τὰ ῥωσικὰ προεκάλουν μεγάλας ἀπωλείας ἐπὶ τῶν πλοίων. Ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιχειρήσεως κατεδείχθη ὅτι οἱ τότε ὑπάρχοντες τύποι πλοίων ἐκτιθέμενοι εἰς τὸ πῦρ τῶν νέων πυροβόλων, ἦσαν καταδικασμένοι εἰς βεβαίαν καταστροφήν.

Ἡ παραδοχὴ τῆς προασπίσεως τῶν πλοίων καὶ ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως τῶν πυροβόλων ἐσημείωσαν ἔναρξιν πείσμονος ἀγῶνος ἐπικρατήσεως μεταξὺ τῶν πυροβόλων καὶ τοῦ θώρακος. Τὰ λεῖα ἐμπροσθογεμῆ πυροβόλα ἐξηκολούθουν χρησιμοποιούμενα ἐπὶ τῶν πλοίων μέχρι τοῦ ἔτους 1850, ἔκτοτε ὅμως ἤρχισεν ἡ εἰς τὰ διάφορα κράτη κατασκευὴ πυροβόλων, ὧν τὸ κοῖλον ἦτο ῥαβδωτόν· ἐν τούτοις πλεῖστοι ἦσαν οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ προσβολὴ τῶν μεταλλικῶν προασπίσεων ἔδει νὰ ἀντιμετωπίζηται οὐχὶ διὰ ῥαβδωτῶν, ἀλλὰ διὰ λείων πυροβόλων μεγάλου διαμετρήματος, ὧν τὰ βαρέα βλήματα, ἀποδίδοντα σφοδροτάτας κρούσεις, θὰ προεκάλουν μεγάλα ἐπὶ τῶν πλευρῶν ῥήγματα. Ἐπίσης ὑπεστηρίζετο ὅτι τὰ ῥαβδωτὰ πυροβόλα μόνον μὲ μικρὸν βάρος γεμίσματος ἠδύναντο νὰ βάλλωσι, τοῦθ' ὅπερ ὅμως θὰ ἀπέδιδε μικρὰς καὶ συνεπῶς ἀνεπαρκεῖς ταχύτητας βλημάτων. Ἄλλοι τέλος ὑπεστήριζον ὅτι ὁ θώραξ δὲν ἠδύνατο νὰ προσβληθῇ ἐπιτυχῶς διὰ ῥαβδωτῶν πυροβόλων βαλλόντων ἐπιμήκη βλήματα. Ἐν τούτοις, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ῥαβδωτὰ πυροβόλα ἦσαν ἀτελῆ, ἡ διατρητικὴ αὐτῶν δύναμις ἔβαινε σταθερῶς αὐξανομένη, μέχρις ὅτου αἱ πρόοδοι τῆς μεταλλουργίας ἐπέτρεψαν τὴν κατασκευὴν ὑλικοῦ ἀποδίδοντος μεγαλυτέρας ταχύτητας εἰς τὰ βλήματα. Κατὰ τὸ ἔτος 1860 ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου θωράκων τοῦ «Warrior» καὶ τῆς «Gloire» ἔφερε τὸν θώρακα ὡς ἐπικρατοῦντα ἐν τῇ πάλῃ του κατὰ τῶν πυροβόλων. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Λίσσης, ἐὰν τὰ ἰταλικὰ πλοῖα ἐχρησιμοποίουν καλύτερον τὰ ῥαβδωτὰ πυροβόλα, ὧν διέθετον ἀριθμόν τινα, οἱ ἐναντίον αὐτῶν δισταγμοὶ θὰ εἶχον ἴσως ἔκτοτε ὑπερνικηθῆ. Λόγῳ τῆς μεγάλης ταχύτητος κατακαύσεως τῶν χρησιμοποιουμένων μελαίνων πυριτίδων,

Digitized by Google

ἥτις δὲν ἐπέτρεπε τὴν προσπάθειαν ἐπιτεύξεως μεγάλων ταχυτήτων εἰς τὰς ὀβίδας δι' αὐξήσεως τοῦ γεμίσματος, ἡ πάλη ἐναντίον τοῦ θώρακος διεξήγετο δι' αὐξήσεως τοῦ διαμετρήματος, ὅπερ, ἀρχικῶς ἴσον πρὸς 16 ἑκμ. ἐπὶ τῆς «Gloire», ἔφθασε μέχρι τῶν 45 ἑκμ. ἐπὶ τῶν ἰταλικῶν «Duilio» καὶ «Dandolo» τῷ 1878.

Ἡ αὔξησις τῆς ἀκριβείας τῆς βολῆς καὶ ἡ ἐπίτευξις μεγαλυτέρων βεληνεκῶν εἶναι τὰ κύρια πλεονεκτήματα, ἅτινα ἐξησφάλισεν ἡ παραδοχὴ τῶν ραβδωτῶν πυροβόλων. Τὴν αὔξησιν τῆς ταχυβολίας ἐξησφάλισεν ἡ κατασκευὴ τῶν ὀπισθογεμῶν πυροβόλων, τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως τῶν πυροβόλων τούτων παρέμενεν ἐκτεθειμένον εἰς τὴν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ διαβρωτικοῦ ἔργου τῆς μελαίνης πυρίτιδος, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν αἱ πρόοδοι τῶν κατασκευῶν ἐπέτρεψαν τὴν αὔξησιν τῆς ἀντοχῆς τῶν πυροβόλων δι' ἐνισχύσεως αὐτῶν ἐξωτερικῶς μὲν διὰ χιτωνίων ἐκ χάλυβος (κρατυσμάτων), ἐσωτερικῶς δὲ διὰ χαλυβδίνου σωλῆνος κοχλιουμένου ἐν θερμῷ. Ἀποφασιστικὸν βῆμα προόδου ἀπετέλεσαν δύο νεωτερισμοί, ἐπιτευχθέντες περίπου ταυτοχρόνως κατὰ τὸ ἔτος 1855. Ὁ εἷς συνίστατο εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ταχυβόλων, ὧν σκοπὸς ἦτο ἡ προσβολὴ τῶν τορπιλλικῶν σκαφῶν, τῆς βολῆς ἐκτελουμένης διὰ φυσιγγίων περιεχόντων τὴν βλητικὴν πυρίτιδα ἐντὸς μεταλλικοῦ κάλυκος, ἀπορριπτομένου μετὰ τὴν βολὴν μέσῳ ἐξολκέων καὶ ὧν τὰ διαμετρήματα ἤρξαντο ταχέως αὐξανόμενα (12, 15 καὶ 16 ἑκμ.). Ὁ ἕτερος συνίστατο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γάλλου χημικοῦ Vieille ἀνακάλυψιν τῶν ἀκάπνων πυριτίδων, αἵτινες, οὖσαι ὁμοιογενεῖς καὶ βραδυκαέστεραι τῶν μελαίνων, ἐπέτρεψαν τὴν αἰσθητὴν αὔξησιν τοῦ βάρους τῶν γομώσεων ἄνευ κινδύνου διαρρήξεως τοῦ πυροβόλου, οὗτινος ἐπὶ πλέον ἡ αὔξησις τοῦ μήκους (45—50 διαμ/τα) ἐπέτρεψε τὴν τελειοτέραν χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως τῶν ἀποδιδομένων ὑπὸ τῆς πυρίτιδος ἀερίων. Χάρις εἰς τὰς ἐπιτευχθείσας οὕτως ἀρχικὰς ταχύτητας (800—900 μδλ.), τὰς τελειοποιήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ταχύτητα γεμίσεως καὶ σκοπεύσεως, τὴν ἀξίαν τῶν ὀβίδων, αἵτινες ἀρχικῶς μὲν κατεσκευάζοντο ἐκ χάλυβος, εἶτα ἐξ εἰδικοῦ χάλυβος, καὶ τέλος τὴν παραδοχὴν τῶν ρηκτικῶν ὀβίδων μετὰ καλύπτρας ἐκ μαλακοῦ χάλυβος εὐκολύνοντος τὴν διάτρησιν τῶν ἐσκληρυμμένης ἐπιφανείας θωράκων, ἡ δραστικότης τοῦ ναυτικοῦ πυροβολικοῦ ηὐξήθη μέχρι σημείου τοιούτου, ὥστε κατὰ τὰς ναυμαχίας Γιαλοῦ (1894) καὶ Τσουσίμα (1905) νὰ ἀποδοθῶσιν ἀποτελέσματα ἐξαιρετικῶς καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς ἡττηθέντας στόλους.

Ἐν ἔτει 1906 ζωηρὰ συγκίνησις κατέλαβε τόσον τοὺς ναυτικοὺς κύκλους, ὅσον καὶ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν μεγάλων ναυτικῶν Δυνάμεων, λόγῳ τῆς εἰσόδου ἐν ἐνεργείᾳ εἰς τὸ ἀγγλικὸν ναυτικὸν τοῦ πρώτου ντρέντνωτ, ἤτοι θωρηκτοῦ ἐκτοπίσματος 17.900 τόννων καὶ ταχύτητος 21 μιλλίων, οὗ τὸν ὁπλισμὸν ἀπετέλουν 10 πυροβόλα τῶν 30,5 ἑκμ. ἐντὸς διδύμων πύργων, ὧν τὰ 8 ἠδύναντο νὰ συγκεντρῶσι τὸ πῦρ των ἐναντίον τοῦ αὐτοῦ στόχου.

Οἱ λόγοι, οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ντρέντνωτ, ὀφείλονται εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῶν πυρῶν τῶν γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν στόλων, ὡς καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν πυρῶν τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ναύαρχος Φίσερ εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, ὅτε κατεδείχθη ὅτι, ἐνῷ αἱ τότε (1903) ἀποστάσεις μάχης ἦσαν περίπου 3.000 ὑάρδαι, αὗται ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν ἀσφαλῶς μέχρι 5—6.000· ἐπίσης κατεδείχθη ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἐκτιμήσεως τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ καλὴ διεξαγωγὴ τῆς βολῆς, ἀπήτουν ὅπως αὕτη ἐκτελῆται οὐχὶ κατὰ μεμονωμένας βολάς, ἀλλὰ καθ' ὁμοβροντίας, ὁπότε, λόγῳ τῆς φυσικῆς διασπορᾶς, αἱ βολαὶ δὲν πίπτουσιν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Ἐὰν αἱ ἀποδιδόμεναι ἐκ τῆς πτώσεως τῶν βλημάτων στῆλαι ὕδατος εἶναι μακραὶ ὡς πρὸς τὸν στόχον, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ χρησιμοποιηθεῖσα ἀπόστασις κλισιοσκοπίου ἦτο μεγάλη, ἐὰν δὲ αὗται εἶναι βραχεῖαι, ἀντιστρόφως. Ὅταν αἱ ἀνυψούμεναι στῆλαι περιβάλλουσι τὸν στόχον, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ στόχος εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῶν πτώσεων τῆς ὁμοβροντίας, ὁπότε ἡ ἀπόστασις εἶναι ὀρθή. Μόνον ἡ τοιαύτη μέθοδος ἐπιτρέπει τὴν ἐξασφάλισιν ἐπιτυχιῶν. Πρὸς ἐφαρμογὴν ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτεῖται ἱκανὸς ἀριθμὸς πυροβόλων μεγάλου διαμετρήματος, ὅτε αἱ ταυτόχρονοι πτώσεις ἐπιτρέπουσι τὴν εὕρεσιν τῆς ἀποστάσεως τοῦ στόχου. Ἐπίσης ἀπεδείχθη ὅτι ἡ χρῆσις πυροβόλων διαφόρων διαμετρημάτων καθίστα τὰ ἀνωτέρω ἀνεφάρμοστα, καθόσον τὰ διαφόρων διαμετρημάτων βλήματα διαγράφουσι λίαν διαφόρους τροχιὰς εἰς τὸν ἀέρα. Τούτου ἕνεκα τὰ πυροβόλα τῶν ντρέντνωτ ἦσαν ἅπαντα τοῦ αὐτοῦ διαμετρήματος.

Ἡ ἀνάγκη τῆς αὐξήσεως τῶν ἀποστάσεων μάχης καθίστατο ἐπιτακτικὴ καὶ δι' ἕτερον σοβαρὸν λόγον, καθόσον αἱ πρόοδοι τῶν τορπιλλῶν ἐπέτρεπον τὴν βολὴν αὐτῶν ἀπὸ μεγαλυτέρων ἀποστάσεων, ὁπότε ἡ ἀπόστασις ἐκσφενδονήσεως αὐτῶν ἤρχισεν ἀποτελοῦσα τὸν βασικὸν παράγοντα τῆς δράσεως. Μέχρι τοῦ ἔτους 1914 αἱ ἀποστάσεις μάχης δὲν προεβλέποντο λίαν μεγάλαι· οὕτω π. χ. αἱ σχετικαὶ ὁδηγίαι ἐν Γερμανίᾳ καθώριζον ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν πλεονέκτημα ἐνεῖχεν ἡ ἔναρξις τοῦ πυρὸς πέραν τῶν 12.000 μ., ἀλλ' ἀντιστρόφως διὰ ταύτην ἔδει νὰ ἐπιζητῆται ἡ ἀπόστασις τῶν 6—8.000 μ. Τὸ τοιοῦτον θὰ συνεπήγετο οἰκονομίαν πυρομαχικῶν, ἅτινα θὰ ἐσπαταλῶντο ἀνωφελῶς ἀπὸ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων, ἐνῷ ἐπὶ πλέον θὰ ἐξησφαλίζετο καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ δευτερεύοντος πυροβολικοῦ, οὗ τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰς ἀποστάσεις τῶν 6—8.000 μ. ἦσαν λίαν δραστικά. Καίτοι αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν πλοίων ἐπέτρεπον βολὴν ἀπὸ 15.000 μ., διά τινα δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἐξ 20.000 μ., ἡ ὀργάνωσις προέβλεπε βολὴν ἀπὸ 6—8.000 μ. Ἡ διάτρησις θώρακος πλευρικοῦ εἰς τὴν ἀπόστασιν ταύτην ἐχαρακτήριζε τὸ πυροβόλον πλοίου τινὸς ὡς ἐπαρκές. Ἐν τούτοις ὁ Παγκόσμιος πόλεμος κατέδειξεν ὅτι ἡ μάχη δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ μεγίστης ἀποστάσεως· κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰουτλάνδης, ὁσάκις ὁρατότης ἦτο εὐνοϊκή, τὸ πῦρ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς μεγίστης ἀποστάσεως, ἣν ἐπέτρεπον αἱ ἐγκαταστάσεις. Αἱ σύγχρονοι πρόοδοι τορπιλλῶν ἐπιτρέπουσι βολὴν αὐτῶν ἀπὸ 16.000 μ., τούτου δ' ἕνεκα αἱ ἤδη ἀντιμετωπιζόμεναι ἀποστάσεις μάχης περιλαμβάνονται μεταξὺ 20 καὶ 25.000 μ. Ἔτι μεγαλύτεραι ἀποστάσεις δύνανται νὰ ἀντιμετωπισθῶσι διὰ τῆς χρήσεως ἐναερίου παρατηρήσεως ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας. Ὁπωσδήποτε, τὸ μεγαλύτερον βεληνεκὲς τοῦ ναυτικοῦ πυροβολικοῦ δὲν ὑπερβαίνει τὰς 32.000 μ., ἀποδίδεται δὲ ὑπὸ τοῦ πυροβόλου τῶν 40.6 ἑκμ. («Nelson»), οὗ τὸ διαμέτρημα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπερβληθῇ, ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 6 τῆς συνθήκης τῆς Οὐασιγκτῶνος.

Γ. Ν. ΠΑΓΚΑΡΑΣ

— **πυροβολικοῦ ἑορτή**· βλ. λ. *Βαρβάρα ἁγία [Στρατ.]*.

πυροβολισμὸς (ὁ)· ἐκπυρσοκρότησις πυροβόλου ὅπλου: «ἀκούονται πυροβολισμοί».

— **πυροβολισμοὶ ἄσκοποι** *[Ποιν. Δίκ.]*. Οἱ ἐντὸς τῶν πόλεων, κωμοπόλεων ἢ χωρίων ἢ εἰς κατῳκημένα ἐν γένει μέρη ἢ εἰς δημοσίας ὁδοὺς ἄσκοποι πυροβολισμοὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου 286 (ἄρθρ. 12), ὡς ἰδιώνυμον ἀδίκημα, εἰς βαθμὸν πλημμελήματος, πρὸς προστασίαν οὐ μόνον τῆς δημοσίας ἀκεραιότητος (ζωῆς, ὑγείας, ἰδιοκτησίας πάντων), ἀλλὰ καὶ τῆς δημοσίας ἡσυχίας.

Πρὸς τοὺς ἀσκόπους πυροβολισμοὺς ἐξομοιοῦται, ὁμοίως τιμωρουμένη κατὰ νόμον καὶ ἡ χρῆσις ἐκρηκτικῶν μηχανημάτων, κροτίδων ἢ πυροτεχνημάτων. Στοιχεῖα τοῦ ἀδικήματος, ὡς ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος προκύπτει, εἶναι τὸ ἄσκοπον τῶν πυροβολισμῶν ἢ τῆς χρήσεως τῶν ἐκρηκτικῶν μηχανημάτων, ὅπερ δὲν ὑφίσταται ὅταν πυροβολῇ τις ἐν καταστάσει ἀνάγκης ἢ ἐν ἐκρήξει πυρὸς ἢ ποιῆται χρῆσιν ἐκρηκτικοῦ μηχανήματος πρὸς ἀνόρυξιν, καὶ ἡ τέλεσις αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ὡς ἄνω τόπων. Προϋπόθεσις τοῦ ἀδικήματος τούτου δὲν εἶναι καὶ ἡ τέλεσις τοῦ ἀδικήματος τῆς παρανόμου ὁπλοφορίας, διότι καὶ ἀπὸ τῆς οἰκίας του πυροβολῶν τις ἀσκόπως καὶ κεκτημένος τὴν ἄδειαν τοῦ ὁπλοφορεῖν (καθ' ἃς περιπτώσεις δὲν ὑφίσταται ἀδίκημα παρανόμου ὁπλοφορίας), διαπράττει τὸ ἀδίκημα τῶν ἀσκόπων πυροβολισμῶν, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα αὐτοῦ, ὑφίσταται δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ ἐὰν οὐδεμία ἐκ τῆς πράξεως ταύτης ἐπῆλθε βλάβη. Ἡ ποινή, ἣν ἐπισύρει τοῦτο, εἶναι τῆς φυλακίσεως μέχρι 15 ἡμερῶν καὶ ἐν ὑποτροπῇ μέχρι τριῶν μηνῶν, μὴ οὖσα ἐπιδεκτικὴ συγχωνεύσεως εἰς ἄλλην ποινὴν καὶ δὴ τὴν τῆς ἐπιβληθείσης τυχὸν διὰ τὴν παράνομον ὁπλοφορίαν (τὴν συγχρόνως τελεσθεῖσαν). Ὑπὸ στρατιωτικῶν τελουμένη ἡ πρᾶξις, ὅτε, πλὴν τῶν ἄλλων, κινδυνεύει ἐκ τῆς ἀσκόπου καταναλώσεως τῶν ἐμπεπιστευμένων εἰς αὐτοὺς πυρομαχικῶν ἡ περιουσία τοῦ κράτους, τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 208 (ἀριθ. 3) τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας μὲ ποινὴν φυλακίσεως δύο μηνῶν ἕως τριῶν ἐτῶν (ὡς παράβασις στρατιωτικῆς ἐντολῆς).

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

πυροβολιστὴς (ὁ) *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ὁ *πυροβολητὴς* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

πυροβολομηχανικὸς (ὁ). Ἀξιωματικός, ὑπαξιωματικὸς ἢ ναύτης τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀνήκων εἰς τὴν ὁμώνυμον εἰδικότητα, ἧς καθήκοντα εἶναι ἡ ἐπισκευὴ καὶ παρακολούθησις τῆς καλῆς λειτουργίας τοῦ ὑλικοῦ τῶν πυροβόλων καὶ τῶν διαφόρων αὐτῶν μηχανημάτων ἐπὶ τῶν πλοίων. Οἱ πυροβολομηχανικοὶ προαγόμενοι δύνανται νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποπλοιάρχου Γ. Ν. Π.

πυροβόλον (τὸ) (ἐννοεῖται *ὅπλον*)· τὸ διὰ τοῦ πυρός, δι' ἐκπυρσοκροτήσεως βάλλον· ‖ ἰδίως ἑκηβόλον ὅπλον βάλλον ἀπὸ κιλλίβαντος βλήματα, τὸ ἄλλως καλούμενον *τηλεβόλον*, κοιν. *κανόνι*.

— *[Τεχνολ.]* Τὸ *πυροβόλον* εἶναι βλητικὴ μηχανὴ ἐσωτερικῆς καύσεως, ἐν ᾗ ἡ συμπεπυκνωμένη χημικὴ ἐνέργεια (ἡ πυρῖτις) ἐντὸς κυλίνδρου (τοῦ σωλῆνος) μετατρέπεται εἰς κινητικὴν ἐνέργειαν ἐμβόλου (τοῦ βλήματος). Τὰ σύγχρονα πυροβόλα πεδίου ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν κάτωθι μερῶν:

1) *Κιλλίβαντος*, ὅστις κατασκευάζεται ἐξ ἐλασμάτων χαλυβικῶν προσηρμοσμένων δι' ἡλώσεως. Οὗτος κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον του, τὴν *ἀκτηρίδα* (βλ. λ.), φέρει συνήθως τὸ *κύκλιον*, ἤτοι δακτύλιον, δι' οὗ συνδέεται μετὰ τοῦ προολκαίου, καὶ πρὸς τὰ κάτω, τὸ *πτύον*, στρεπτὸν περὶ τὸν ἄξονά του, δι' οὗ ἀγκιστροῦται τὸ πυροβόλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν βολήν, καὶ πρὸς τὰ ἄνω τὸν *σκοπευτικὸν μοχλόν*, δι' οὗ ἐκτελεῖται ἡ χονδρικὴ κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσις. Κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον τμῆμά του φέρει τὸν *κολεὸν ἄξονος*, δι' οὗ περιβάλλεται ὁ ἄξων τοῦ πυροβόλου, ἐφ' οὗ ὀλισθαίνει ὁ κιλλίβας κατὰ τὴν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσιν. Εἰς τὸ ἐμπρόσθιον καὶ ἀνώτερον ἄκρον ὁ κιλλίβας φέρει τὴν ἐγκάθισιν τῶν *στροφαλίγγων* (*ὑποδεσμίδες καὶ ἐπιδεσμίδες*). Οἱ τροχοὶ φέρονται εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ἄξονος· αἱ ἀκτῖνες καὶ τὰ σῶτρα κατασκευάζονται ἐκ ξύλου μελίας, τὸ δ' ὁλομερὲς ἐπίσωτρον εἶναι χαλυβικὸν καί, ἔστιν ὅτε, περιβάλλεται δι' ἑτέρου ἐπισώτρου ἐκ συμπαγοῦς καουτσούκ. Ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος φέρεται προσηρμοσμένον τὸ ἀσπίδιον τοῦ πυροβόλου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐξ ἐλάσματος εἰδικοῦ χάλυβος, καὶ οἱ μηχανισμοὶ τῆς κατὰ διεύθυνσιν καὶ καθ' ὕψος σκοπεύσεως, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ στροφάλου μετὰ λαβῆς χειρισμῶν, ἀξόνων, ὀδοντωτῶν τροχῶν καὶ συνδέονται ὁ μὲν πρῶτος μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν, ὁ δὲ δεύτερος μετὰ τῆς αἰωρουμένης μάζης τοῦ πυροβόλου. Τέλος, ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος, εἶναι προσηρμοσμένον τὸ τροχοπεδωτικὸν μηχάνημα.

2) *Κοιτίδος*, ἥτις κατασκευάζεται ἐκ κεκοιλασμένου χαλυβικοῦ ἐλάσματος, ἐπιμήκους, φέροντος τὰς στροφάλιγγας καὶ τὸν ὀδοντωτὸν τομέα (ἢ τοὺς ὀδοντωτοὺς τομεῖς) τῆς καθ' ὕψος σκοπεύσεως· μέσῳ τούτων προσαρμόζεται καὶ στηρίζεται ἡ κοιτὶς ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος. Ἐπὶ τῶν χειλέων της ἡ κοιτὶς φέρει τοὺς *ὀλισθητῆρας* τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης καὶ κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον ἄκρον της τὸ διάπηγμα συνδέσεως τῶν βάκτρων τοῦ ἑλκύθρου μετὰ τῆς κοιτίδος.

3) *Ἑλκύθρου*, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν ἐλαστικὸν σύνδεσμον τοῦ πυροβόλου. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ συμπαγοῦς ἐπιμήκους χαλυβικοῦ τεμαχίου καταλλήλως διαμεμορφωμένου, ἐν ᾧ διὰ τρυπήσεως ἔχουσι σχηματισθῆ οἱ κύλινδροι τοῦ *χαλινωτηρίου* καὶ τοῦ *ἐπανατάκτου*, ἐν οἷς εὕρηνται τὰ ἔμβολα μετὰ τῶν βάκτρων των, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς κοιτίδος μέσῳ τῶν βάκτρων, προσαρμοζομένων ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου διαπήγματος ταύτης καὶ ἀναπαύεται ἐπ' αὐτῆς διὰ τῶν *κατευθυντήρων*. Τὸ ἕλκυθρον ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον καὶ λεπτότερον ὄργανον τῶν συγχρόνων πυροβόλων, ἐφ' οὗ βασίζεται ἡ λειτουργία τούτων.

4) *Σωλῆνος*, ὅστις κατασκευάζεται ἐξ ὁλομεροῦς τεμαχίου εἰδικοῦ χάλυβος τετρυπημένου καὶ καταλλήλως ἐσωτερικῶς διαμεμορφωμένου, πρὸς σχηματισμὸν τῆς ἐγκαθίσεως τοῦ κλείστρου, τῆς θαλάμης τοῦ ἐκ πυρίτιδος γεμίσματος, τοῦ κώνου συναρμογῆς, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ βλῆμα διὰ τῆς ζώνης σφηνώσεως, καὶ τοῦ ηὐλακωμένου κοίλου. Κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον του, τὸ *πυγαῖον*, ὁ σωλὴν φέρει τὸ *κλεῖστρον* (κοχλιωτὸν ἢ σφηνωτόν), δι' οὗ φράσσεται κατὰ τὴν βολήν. Ὁ σωλὴν προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἑλκύθρου δι' ὀδοντωμάτων καὶ στερεοῦται ἐπὶ τούτου διὰ στεφανῶν. Οἱ σωλῆνες τῶν συγχρόνων πυροβόλων εἶναι σύνθετοι, ἤτοι τὸ ὁλομερὲς *κοῖλον* περιβάλλεται ὑπὸ *χιτωνίων* ἢ *κρατυσμάτων*, δι' ὧν αὐξάνεται ἡ ἀντοχή των. Οἱ ἔχοντες ὅμως ὑποστῆ τὴν *αὐτελίστεψιν* (αὐτοκράτυνσιν) σωλῆνες εἶναι ἁπλοῖ.

Διὰ τὴν σκόπευσιν τὰ πυροβόλα εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ σκοπευτικοῦ ὀργάνου καὶ σκοπευτικῆς διόπτρας, προσαρμοζομένων ἐπὶ τῆς κοιτίδος ἢ μιᾶς τῶν στροφαλίγγων (συνήθως τῆς ἀριστερᾶς). Ἡ πρὸς τὸν στόχον κατεύθυνσις τοῦ πυροβόλου ἐκτελεῖται διὰ μετακινήσεως τούτου μέσῳ τοῦ σκοπευτικοῦ μοχλοῦ. Ἡ ἀκριβὴς σκόπευσις κατὰ διεύθυνσιν ἐκτελεῖται διὰ χειρισμοῦ τοῦ στροφάλου τῆς κατὰ διεύθυνσιν σκοπεύσεως, τοῦ πυροβόλου ὀλισθαίνοντος ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν. Ἡ καθ' ὕψος σκόπευσις ἐκτελεῖται διὰ χειρισμοῦ τοῦ στροφάλου τοῦ μηχανήματτς τῆς καθ' ὕψος σκοπεύσεως, ὁπότε ἡ αἰωρουμένη μᾶζα τοῦ πυροβόλου αἰωρεῖται ἐπὶ τῶν στροφαλίγγων.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐκπυρσοκρότησιν (πρώτη βολὴ) ὁλόκληρον τὸ πυροβόλον ὀπισθοδρομεῖ (30—40 ἑκατ.), ὁπότε τὸ ἠνωρθωμένον πτύον ἐμπήγνυται εἰς τὴν γῆν, ἀγκιστρουμένου καὶ ἑδραζομένου οὕτω τοῦ πυροβόλου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀπισθοδρομοῦσα μᾶζα τοῦ πυροβόλου (ἕλκυθρον-σωλὴν) ὀπισθοδρομεῖ ἐπὶ τῶν ὀλισθητήρων τῆς κοιτίδος διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἑλκύθρου κατευθυντήρων, οἵτινες περιβάλλουσι τοὺς ὀλισθητῆρας. Τότε διὰ τοῦ χαλινωτηρίου χαλιναγωγεῖται ἡ ἀνάκρουσις, ἐνῷ διὰ τοῦ ἐπανατάκτου, μετ' ἀπορρόφησιν τῆς ἀνακρούσεως, ἐπανέρχεται ἡ ὀπισθοδρομοῦσα μᾶζα εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν της, τὴν τῆς βολῆς. Μετὰ τὴν πρώτην βολήν, ἐφόσον διὰ ταύτης τὸ πυροβόλον εἶναι ἡδραιωμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, οὐδεμία μετακίνησίς του ἐπέρχεται, ἀλλ' ἁπλῶς συντελεῖται ἡ ὀπισθοδρόμησις καὶ ἐπανάταξις τῆς ὀπι-

Digitized by Google

σθοδρομούσης μάζης. Οὕτως ἡ σκόπευσις δὲν διαταράττεται.

Τὰ πυροβόλα μικροῦ διαμετρήματος βάλλουσι δι' ὁλομερῶν *φυσιγγίων*· αὗται συντίθενται ἐκ τοῦ ὀρειχαλκίνου κάλυκος, ἐπὶ τοῦ πυθμενίου τοῦ ὁποίου καὶ κατὰ τὸ κέντρον φέρεται ὁ ἐμπυρευματοφόρος κοχλίας καὶ ἐντὸς τούτου τὸ ἐκ πυρίτιδος γέμισμα· ἐπὶ τοῦ κάλυκος διὰ συσφίγξεως φέρεται ἡ *ὀβίς*, εἰς ἧς τὸ ἐλεύθερον ᾠοειδὲς ἄκρον κοχλιοῦται ὁ *πυροσωλήν*. Ἡ σφῦρα τοῦ πυροδοτικοῦ μηχανήματος, κρούουσα μέσῳ τοῦ ἐπικρουστῆρος τὸν ἐμπυρευματοφόρον κοχλίαν, ἐπιφέρει τὴν ἐκπυρσοκρότησιν.

Τὰ μεγαλυτέρου διαμετρήματος πυροβόλα βάλλουσι διὰ κεχωρισμένων φυσιγγίων, εἰς ἃς τὸ βλῆμα φέρεται μόνον. Εἰς ταῦτα εἴτε χρησιμοποιεῖται κάλυξ, ἐφ' οὗ εὑρῆται ὁ ἐμπυρευματοφόρος κοχλίας καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ἐκ πυρίτιδος γέμισμα, ὁπότε ὁ κάλυξ πωματίζεται διὰ κυαθίου ἐκ χάρτονος, εἴτε τὸ γέμισμα φέρεται ἐντὸς καυσίμου θήκης ἐξ ὑφάσματος μεταξίνου καὶ χωριστὰ τοποθετεῖται ἐν τῷ κλείστρῳ τὸ ἐμπύρευμα. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ γέμισις ἐκτελεῖται χωριστὰ διὰ τὸ βλῆμα καὶ χωριστὰ διὰ τὸ γέμισμα.

Τεχνικὴ ἐξέτασις. *Διαμέτρημα*. Ἡ διάμετρος τοῦ κοίλου τῶν πυροβόλων ὅπλων, μετρουμένη ἐπὶ δύο ἀντιθέτων ῥαβδώσεων καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν μιᾶς διαμέτρου, παρέχει τὸ *διαμέτρημα*. Τοῦτο, προκειμένου περὶ πυροβόλων, ἐκφράζεται εἰς χιλιοστὰ διὰ τὰ μικροῦ διαμετρήματος, εἰς ἑκατοστὰ δὲ διὰ τὰ μέσου καὶ μεγάλου διαμετρήματος.

Ταξινόμησις. Ἀναλόγως τοῦ διαμετρήματος τὰ πυροβόλα ταξινομοῦνται εἰς: 1) *μικροῦ διαμετρήματος*, τὰ μικροτέρου τῶν 100 χιλιοστῶν, 2) *μέσου διαμετρήματος*, τὰ μεταξὺ 100 καὶ 200 χιλιοστῶν καὶ 3) *μεγάλου διαμετρήματος*, τὰ ἄνω τῶν 200 χιλ. Ἐκ δὲ τοῦ μήκους τοῦ σωλῆνος, τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται εἰς διαμετρήματα, τὰ πυροβόλα διακρίνονται εἰς: 1) *ὅλμους*, μήκους σωλῆνος 6—8 διαμετρημάτων. 2) *βραχέα* πυροβόλα, μήκους σωλῆνος 12—20 διαμετρημάτων (ταῦτα παλαιότερον ἦσαν γνωστὰ καὶ ἐφέροντο ὑπὸ τὸ ὄνομα *ὀβιδοβόλα*· σήμερον ὁ ὅρος οὗτος δὲν εὑρῆται ἐν χρήσει, ἐφ' ὅσον ἅπαντα τὰ πυροβόλα εἶναι ὀβιδοβόλα, καθ' ὃ βάλλοντα ὀβίδας) καὶ 3) *μακρὰ* πυροβόλα, μήκους σωλῆνος 40—55 διαμετρημάτων.

Ἑτέρα ταξινόμησις, καθ' ἣν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν λαμβάνεται ἀποκλειστικῶς ὑπ' ὄψιν τὸ εἶδος τῶν συνήθων συνθηκῶν ἐκτελέσεως τῆς βολῆς, περιλαμβάνει δύο κατηγορίας πυροβόλων: 1) τοὺς *ὅλμους*, δι' ὧν ἐκτελεῖται κατακόρυφος βολή, τῇ χρήσει τῶν ἄνω τῶν 45° γωνιῶν βολῆς καὶ 2) τὰ *πυροβόλα*, τὰ βάλλοντα διὰ γωνιῶν βολῆς κατωτέρων τῶν 45°.

Ἰδιότητες μετάλλου σωλήνων. Τὸ διὰ τὴν κατασκευὴν σωλήνων πυροβόλων προωρισμένον μέταλλον δέον νὰ πληροῖ τὰς ἀκολούθους ἰδιότητας:

1) Δέον νὰ κέκτηται ἀρκοῦσαν σκληρότητα, ἵνα μὴ ὑπόκειται εὐκόλως εἰς φθορὰν προερχομένην ἐκ κρούσεων, αἵτινες ἰδίως παράγονται κατὰ τὴν γέμισιν ἢ κατὰ τὴν ἐν τῷ κοίλῳ κίνησιν τοῦ βλήματος.

2) Δέον νὰ κέκτηται ἀρκούντως μέγα ὅριον ἐλαστικότητος, ἵνα μὴ ὑφίσταται μονίμους παραμορφώσεις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν πιέσεων τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος.

3) Τὸ ὅριον ἐλαστικότητος (E) τοῦ μετάλλου νὰ ᾖ ἀρκούντως μεμακρυσμένον τοῦ φορτίου θραύσεως (R), ἵνα ὑπάρχῃ μέγα περιθώριον μεταξὺ τῆς E καὶ R, ὥστε, ἐὰν δι' οἱονδήποτε λόγον ὁ σωλὴν δεχθῇ πίεσιν κατὰ ἑκατ.² ἀνωτέραν τοῦ ὁρίου ἐλαστικότητος τοῦ μετάλλου, ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένος, καὶ ἐξέλθῃ τῶν ἐλαστικῶν παραμορφώσεων, νὰ μὴ φθάσῃ τὸ φορτίον θραύσεως, ὁπότε θὰ διερρηγνύετο, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ ἐντὸς τῶν μονίμων παραμορφώσεων, ὁπότε βεβαίως θὰ καταστῇ ἄχρηστος λόγῳ διογκώσεως, θὰ ἀπεφεύγετο ὅμως ἡ ἐκ τῆς διαρρήξεώς του καταστροφὴ τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ.

4) Συμφέρει ὅπως τὸ μέταλλον μὴ ᾖ εὐπρόσβλητον ὑπὸ τῶν χημικῶν ἢ ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων ἢ τῶν παραγώγων τῆς κατακαύσεως τῆς πυρίτιδος.

5) Τέλος, ἵνα αἱ καθόλου κατεργασίαι τῆς κατασκευῆς τῶν σωλήνων ἐκτελῶνται ὑπὸ συμφέροντας ὅρους ἐργασίας καὶ οἰκονομίας.

Μέταλλον κατασκευῆς σωλήνων. Σήμερον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σωλήνων τῶν πυροβόλων χρησιμοποιοῦνται ἀποκλειστικῶς οἱ χάλυβες, ἰδίως οἱ εἰδικοὶ χρωμιονικελιοῦχοι τοιοῦτοι, οἵτινες κατόπιν εἰδικῆς ἐπεξεργασίας ἐν ταῖς καμίνοις παρέχουσι τοὺς χάλυβας τοὺς καλουμένους διυλισμένους, οἵτινες χαρακτηρίζονται ὑπὸ μεγάλης ὁμοιογενείας, ὑψηλοῦ ὁρίου ἐλαστικότητος καὶ φορτίου θραύσεως καὶ μεγάλης ἐπιμηκύνσεως.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιμήκυνσις τοῦ χάλυβος εἶναι μεγαλυτέρα, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ὅριον ἐλαστικότητος καὶ τὸ φορτίον θραύσεως δίστανται περισσότερον. Τούτου ἕνεκα διὰ τὴν κατασκευὴν σωλήνων δέον νὰ μὴ χρησιμοποιοῦνται χάλυβες λίαν σκληροί, διὰ τοὺς προηγουμένως ἐκτεθέντας λόγους.

Περὶ τῆς ἐπιστέψεως (κρατύνσεως). Τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων τῶν σωλήνων τῶν πυροβόλων ἐξαρτᾶται: 1) ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ μετάλλου καὶ 2) ἐκ τῶν πιέσεων, ἃς δέχεται ὁ σωλὴν εἰς ἕκαστον τῶν σημείων του.

Πρακτικῶς, εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἐδίδετο εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ σωλῆνος πάχος ἴσον πρὸς τὸ διαμέτρημα. Αἱ πιέσεις ὅμως αἱ σήμερον χρησιμοποιούμεναι — τῶν 4000 χλγ. — δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντικρύζωνται δι' αὐξήσεως τοῦ πάχους τοῦ ἁπλοῦ σωλῆνος, διότι πέραν πάχους τοιχωμάτων αἰσθητῶς ἴσου πρὸς τὸ διαμέτρημα τοῦ πυροβόλου, τὰ ἐξωτερικὰ στρώματα τοῦ σωλῆνος ἐλάχιστα μετέχουσιν εἰς τὴν προβαλλομένην ἀντίστασιν εἰς τὰ ἀέρια τῆς πυρίτιδος. Οὕτω, τοῦ πάχους τῶν τοιχωμάτων τοῦ σωλῆνος αὐξανομένου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἓν καὶ ἥμισυ διαμέτρημα, ἡ προβαλλομένη εἰς τὴν τάσιν τῶν ἀερίων ἀντίστασις αὐξάνει μόνον κατὰ τὸ $^1/_{10}$ περίπου, τὸ δὲ βάρος τοῦ σωλῆνος διπλασιάζεται.

Λόγῳ τῶν ἄνω αἰτίων αἱ διάφοροι ἀναζητήσεις ἤγαγον εἰς τὴν ἐπίστεψιν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἐν συμπιέσει τοποθέτησιν ἁπλοῦ σωλῆνος ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑτέρου μεταλλικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον καλεῖται *κράτυσμα* ἢ *χιτώνιον*. Τὸ χιτώνιον τοῦτο εἰς τὰ πλεῖστα τῶν βραχέων πυροβόλων ἐξικνεῖται ὀλίγον πέραν τοῦ μεγίστου τῶν πιέσεων, διότι αἱ ταχυκαεῖς πυρίτιδες, αἱ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τούτων, ὑποβάλλουσιν εἰς μικρὰν κόπωσιν τὴν προτομὴν τοῦ σωλῆνος, οὗ ἕνεκα αὕτη δὲν ἐπιστέφεται.

Εἰς τὰ μακρὰ πυροβόλα, τὰ βάλλοντα μὲ μεγάλας ἀρχικὰς ταχύτητας καὶ χρησιμοποιοῦντα βραδυκαεῖς πυρίτιδας, ἡ ἐπίστεψις ἐπεκτείνεται ἐπὶ τοῦ μεγίστου μήκους τῆς προτομῆς τῶν σωλήνων καὶ συχνάκις καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος, λόγῳ τῶν σχετικῶς μεγάλων πιέσεων, εἰς ἃς ὑποβάλλονται πλησίον τοῦ στόματος κατὰ τὴν βολήν.

Σωλὴν ἐπεστεμμένος ἀντέχει πολὺ καλύτερον ἁπλοῦ σωλῆνος τοῦ αὐτοῦ πάχους τοιχώματος.

Περὶ τῶν διαφόρων ἐν χρήσει εἰδῶν ἐπιστέψεως βλ. *ἐπίστεψις*, *ἀντεπίστεψις*.

Ἡ ἐπίστεψις παρὰ τῷ ἡμετέρῳ πολεμικῷ ναυτικῷ καλεῖται *κράτυνσις* καὶ ἡ αὐτεπίστεψις *αὐτοκράτυνσις*.

Σωλῆνες λυόμενοι. Εἰς τὰ ὀρειβατικὰ πυροβόλα ἡ ἀνάγκη τῆς εὐκόλου μεταφορᾶς των καθορίζει ὅριον διὰ τὸ βάρος τῶν σωλήνων, τὸ ὁποῖον ἔστιν ὅτε θὰ ἐμείου τὴν ἀντοχήν των. Τούτου ἕνεκα κατασκευάζονται λυόμενα πυροβόλα, ὧν ὁ σωλὴν ἀποτελεῖται ἐκ πλειόνων στοιχείων, ἅτινα μεταφέρονται κεχωρισμένως καὶ κατὰ τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν ἁρμολογοῦνται. Πρὸς τοῦτο δέον, ὅπως: α') ὁ τρόπος τῆς ἁρμολογήσεως καὶ λύσεως ᾖ εὔκολος καὶ ταχύς, β') ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνάγκη, ἡ συνένωσις τῶν δύο στοιχείων νὰ ᾖ στεγανή.

Ἡ ἐφεύρεσις τῶν λυομένων σωλήνων, εἰς οὓς τὴν ἐγκάρσιον ἀντίστασιν ἀντιμετωπίζει ὁ κυρίως σωλὴν καὶ τὴν διαμήκη ἀντίστασιν τὸ χιτώνιον, εἶναι ἐπινόησις ἑλληνική. Ἐπὶ ταύτης εἶχεν ἀρχικῶς ἐγκύψει ὁ τοῦ μηχανικοῦ συνταγματάρχης Π. Λυκούδης καὶ ἀκολούθως ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Παν. Δαγκλῆς, ὅστις ἔφερε ταύτην εἰς πέρας καὶ τὴν παρεχώρησε πρὸς ἐκμετάλλευσιν εἰς τὸν οἶκον Schneider.

Τοιοῦτον σωλῆνα φέρει τὸ πυροβόλον *Schneider-Δαγκλῆ ὑποδ. 1908*, οὗ ὁ κυρίως σωλὴν εἶναι ἐπεστεμμένος καὶ τὸ ἀποχωριζόμενον τούτου χιτώνιον φέρει τὸ κλεῖστρον. Ὁμοίας ὀργανώσεως εἶναι καὶ τὰ νεώτερα ὀρειβατικὰ πυροβόλα τοῦ αὐτοῦ οἴκου τῶν 7,5 καὶ 10,5 ἑκ., ὑποδ. 1919.

Τὸ ὀρειβατικὸν πυροβόλον τοῦ οἴκου Skoda τῶν 7,5 ἑκατ., ὑποδ. 1915, φέρει σωλῆνα λυόμενον, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κυρίως σωλῆνος, ἐφ' οὗ φέρεται τὸ κλεῖστρον, καὶ ἐκ τοῦ χιτωνίου, δι' οὗ αὐξάνεται τὸ βάρος τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης καὶ φέρεται τὸ σύνολον σωλὴν ἐπὶ τῶν ὀλισθητήρων τῆς κοιτίδος.

Ἐναλλάξιμον κοῖλον. Εἰς πυροβόλα βάλλοντα διὰ μεγάλων ἀρχικῶν ταχυτήτων, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ταχείας ἀντικαταστάσεως τοῦ φθαρέντος ἐκ τῆς βολῆς κοίλου, τοῦτο εἶναι μεταθετόν, εἰσαγόμενον ἐκ τοῦ πυγαίου ἐντὸς τοῦ κυρίως σωλῆνος καὶ συγκρατούμενον ἐν αὐτῷ μέσῳ κοχλιωτοῦ δακτυλίου.

Κοῖλον. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου καλεῖται κοῖλον καὶ ἐν αὐτῷ διακρίνονται ἐκ τῆς τομῆς τοῦ πυγαίου πρὸς τὸ στόμα: 1) ἡ ἐγκάθισις τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ κλείστρου, 2) ἡ θαλάμη, 3) ὁ κῶνος συναρμογῆς, 4) τὸ ηὐλακωμένον κοῖλον (βλ. *σωλήν*).

Κλεῖστρον. Δύο εἴδη εἶναι ἐν χρήσει: 1) τὸ κοχλιωτὸν μετὰ διακεκομμένων ἑλίκων, 2) τὸ σφηνωτὸν (περὶ τούτων βλ. λ. *κλεῖστρον*).

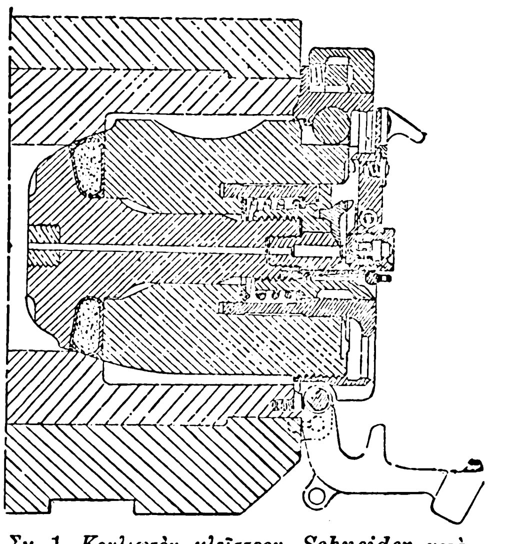

Σχ. 1. *Κοχλιωτὸν κλεῖστρον Schneider μετὰ πλαστικοῦ ἐμφρακτῆρος.*

Ἔμφραξις. Βλ. λ. *ἔμφραξις*.

Κιλλίβας. Διὰ πυροβόλον, οὗ ὁ σωλὴν συνδέεται μετὰ τοῦ κιλλίβαντος δι' ἐλαστικοῦ συνδέσμου—τοῦ ἑλκύθρου—καὶ ἡ ἀκτηρὶς φέρει πτύον καὶ τὸ ὁποῖον πυροβόλον βάλλει συνήθως ὑπὸ μικρᾶς γωνίας, αἱ συνθῆκαι εὐσταθείας τοῦ κιλλίβαντός του ἀπαιτοῦσιν ὅπως ᾖ χαμηλὸς καὶ μακρός. Συνεπῶς ἕπεται ὅτι ἡ ἀκτηρὶς θὰ σχηματίζῃ μικρὰν γωνίαν (ὀξεῖαν) μετὰ τοῦ ἐδάφους. Ἐφ' ὅσον ἡ κλίσις τοῦ σωλῆνος καθίσταται μείζων τῆς κλίσεως τῆς ἀκτηρίδος, δέον ὁ κιλλίβας νὰ μὴ ἐμποδίζῃ κατὰ πρῶτον λόγον τὴν σκόπευσιν καὶ δευτερευόντως τὴν ὀπισθοδρόμησιν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου νὰ παρέχῃ ἱκανὸν εὖρος πλευρικοῦ πεδίου βολῆς.

Οὕτω τίθεται τὸ πρόβλημα τῆς κατασκευῆς κιλλίβαντος. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἄνω ὅρων ὁ κιλλίβας δέον νὰ ᾖ μετὰ κοίλης ἀκτηρίδος ἢ νὰ ᾖ δισκελής. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἁπλῶν—μιᾶς ἀκτηρίδος—κιλλιβάντων, ἡ μείζων ἀπόκλισις τῶν δύο πλευρῶν πρὸς τὸν σκοπὸν σχηματισμοῦ τῆς κοιλότητος, δὲν εἶναι δυνατή, ὡς μὴ οὔσης ἐφικτῆς τῆς στερεώσεως τῶν πλευρῶν διὰ διαπηγμάτων, ἅτινα μόνον κατὰ τὰ ἄκρα εἶναι πραγματοποιήσιμος. Τούτου ἕνεκα οἱ κιλλίβαντες οὗτοι ἐνισχύονται. Διὰ τῆς ἐνισχύσεως των αὐξάνεται τὸ βάρος των, τὸ ὁποῖον τότε πλησιάζει ἐπὶ τῶν δισκελῶν κιλλιβάντων, οἵτινες κέκτηνται τὸ πλεονέκτημα τῆς παροχῆς μεγάλου εὔρους πλευρικοῦ πεδίου βολῆς.

Εὐστάθεια. Ἡ κατασκευὴ τῶν κιλλιβάντων δέον νὰ ᾖ τοιαύτη, ὥστε:

Νὰ μὴ ἀνατρέπωνται καθ' ἓν τῶν πλευρῶν των κατὰ τὴν κυλίνδησιν ἢ τὴν βολήν· τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν πλαγίαν εὐστάθειαν. Νὰ μὴ ἀνατρέπωνται κατὰ τὴν βολὴν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὀπίσω περιστρεφόμενοι περὶ τὸ πτύον· τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν διαμήκη εὐστάθειαν.

Περὶ τῶν διαφόρων τύπων κιλλιβάντων βλ. λ. *κιλλίβας*.

Ἕλκυθρον. Ἡ ταχυβολία ἐπιβάλλει ἀπαραιτήτως κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν πυροβόλων τὴν τήρησιν ὡρισμένων συνθηκῶν, ὧν αἱ κύριαι εἰσί: Δέον πρὸ ὅλων ν' ἀκινητοποιῆται ὁ κιλλίβας. Δέον νὰ ἐξασφαλίζηται ἡ σταθερότης τῆς σκοπεύσεως. Δευτερεύοντες ὅροι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ταχυ-

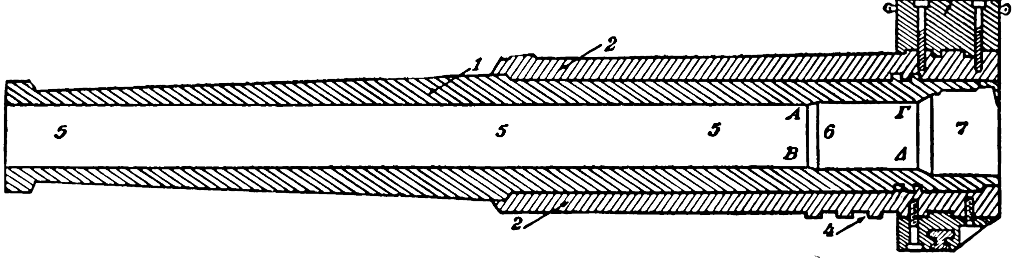

Σχ. 2. *Σωλὴν πυροβόλου Schneider τῶν 15,5 B. Ὑποδ. 1917.*
[1=σωλήν, 2=χιτώνιον, 3=στατικὸς ἰσορροπητής, 4=ὀδόντωμα συνθέσεως μετὰ ἑλκύθρου, 5=ηὐλακωμένον κοῖλον, 6=θαλάμη, 7=ἐγκάθισις κλείστρου, ΑΒ=κῶνος συναρμογῆς, ΓΔ=κῶνος ἐρείσματος πλαστικοῦ ἐμφρακτῆρος.]

Digitized by Google

βολίας εἶναι: ἡ ἐπιτάχυνσις τῶν χειρισμῶν, ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς γεμίσεως καὶ ἡ ἐπιτάχυνσις τῶν ἐργασιῶν σκοπεύσεως.

1) *Ἀκινητοποίησις τοῦ κιλλίβαντος.* Ἐκ πρώτης ὄψεως, διὰ ταύτην φαίνεται ὅτι θὰ ἤρκει ἡ διάθεσις πτύου εἰς τὸ ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐδάφους ἄκρον τοῦ σταθμίου τῶν ἀκάμπτων κιλλιβάντων. Τοιαύτη ὅμως λύσις θὰ ἐπέφερε ταχύτατα τὴν χαλάρωσιν καὶ φθορὰν τῶν πυροβόλων, ἐνῷ ἡ εὐστάθειά των οὐδόλως θὰ ἐξησφαλίζετο.

Ἐπιβάλλεται ὅθεν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀκινητήσεως τοῦ πυροβόλου κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν νὰ ὑποβάλληται τοῦτο εἰς ἀσημάντους ροπάς, μὴ ἐπιδρώσας ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς εὐσταθείας του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καταλλήλως προσφέρεται τὸ ὑδραυλικὸν χαλινωτήριον, τοῦ ὁποίου ἀποστολὴ εἶναι νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸν κιλλίβαντα ἐνέργειαν ἀσυγκρίτως κατωτέραν, ἐνεργοῦσαν κατὰ χρόνον πολὺ μακρότερον, ἀντὶ τῆς ἐξαιρετικῶς μεγάλης ἐνεργείας δρώσης κατὰ χρονικὸν διάστημα βραχύτατον.

Τὸ ὑδραυλικὸν χαλινωτήριον ἀποτελεῖ τὸν ἐλαστικὸν σύνδεσμον μεταξὺ σωλῆνος καὶ κιλλίβαντος, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι τὸ πτύον ἀποτελεῖ σημεῖον στηρίξεως ἀνεπίδεκτον παραμορφώσεως.

Ὑδραυλικὸν χαλινωτήριον. Κατ' ἀρχήν, τοῦτο περιλαμβάνει κύλινδρον, συνδεδεμένον μετὰ τοῦ σωλῆνος ἢ τοῦ κιλλίβαντος, ἐν ᾧ εὑρηνται ἅπαντα τὰ στοιχεῖά του καταλλήλως ἡρμολογημένα. Ὁ κύλινδρος περιέχει ὑγρὸν μὴ ἐπιδεκτικὸν πήξεως καὶ ἔμβολον τετρυπημένον διὰ μιᾶς ἢ πλειόνων ὀπῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ βάκτρου (σχ. 3). Κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἡ ὀπι-

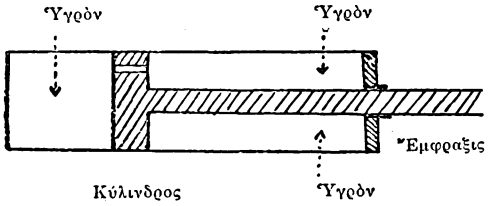

Σχ. 3. *Ἀρχὴ ὑδραυλικοῦ χαλινωτηρίου.*

σθοδρομοῦσα μᾶζα παρασύρει εἴτε τὸν κύλινδρον εἴτε τὸ ἔμβολον μέσῳ τοῦ βάκτρου. Ἐκ τῆς μετατοπίσεως τούτων συνθλίβεται τὸ ὑγρὸν καὶ ἀναγκάζεται νὰ διέλθῃ διὰ τῆς ὀπῆς ἢ τῶν ὀπῶν τοῦ ἐμβόλου. Αἱ ὀπαὶ αὗται διαρροῆς, λόγῳ τῆς μικρᾶς των διαμέτρου, προβάλλουσιν ἀντίστασιν σημαντικὴν εἰς τὴν δίοδον τοῦ ὑγροῦ, χαλιναγωγουμένης οὕτω τῆς κινήσεως τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνακρούσεως ἐξασθενίζεται, μετατρεπομένη εἰς κρούσεις, τριβὰς τοῦ ὑγροῦ ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων καὶ τελικῶς εἰς θερμοκρασίαν. Ἤτοι τὸ ὑδραυλικὸν χαλινωτήριον εἶναι μετατροπεὺς ἐνεργείας.

2) *Σταθερότης σκοπεύσεως.* Ἡ σταθερότης ἢ ἡ διατήρησις τῆς σκοπεύσεως ἀπαιτεῖ ὅπως τοῦ πυροβόλου ὄντος ἐσκοπευμένου —ὁπότε ὁ ἄξων τοῦ σωλῆνος ἔχει καθωρισμένην κλίσιν— ὁ ἄξων του νὰ παραμένῃ σταθερῶς ἐν τῷ διαστήματι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκπυρσοκροτήσεως, ἤτοι κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν καὶ τὴν ἐπανάταξιν. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς συνθήκης ταύτης δέον:

1) Νὰ ἐξασφαλίζηται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βολῆς ἡ σταθερὰ παραλληλότης μεταξὺ τοῦ ἄξονος τοῦ σωλῆνος —καθ' ὃν διευθύνεται ἡ ἐνέργεια τῶν ἀερίων— καὶ τοῦ βάκτρου τοῦ ἐμβόλου τοῦ ἐπανατάκτου —καθ' ὃν διευθύνεται ἡ ἐνέργεια τῆς ἀντιστάσεως—, οὗ ἕνεκα δέον:

2) Νὰ διατίθενται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ ὑδραυλικοῦ χαλινωτηρίου ὀλισθητῆρες παράλληλοι πρὸς τὸ βάκτρον τοῦ ἐμβόλου.

3) Νὰ ὀπισθοδρομῇ ὁ σωλὴν ἐπὶ τῶν ὀλισθητήρων καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ ἄξων του νὰ εἶναι παράλληλος τῶν ὀλισθητήρων.

4) Νὰ δίδηται ἡ ἐπιθυμητὴ διὰ τὴν σκόπευσιν κλίσις εἰς τὸ σύνολον σωλὴν-χαλινωτήριον καὶ ἐπομένως:

5) Νὰ διατίθενται αἱ στροφάλιγγες ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ χαλινωτηρίου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ σωλῆνος.

Ἐπανάταξις. Ὅταν ἡ ὀπισθοδρόμησις τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης διὰ τοῦ ὑδραυλικοῦ χαλινωτηρίου παύσῃ ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματός τινος καὶ εἰς μῆκός τι, ἀπαιτεῖται ἑτέρα ἐπέμβασις διὰ τὴν ἐπαναφοράν της εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν βολῆς, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τοῦ *ἐπανατάκτου.* Οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ συνθλίψιμον σῶμα, ἀέριον ἢ ἐλατήριον, ὅπερ συνθλίβεται κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν ἐντὸς κυλίνδρου, μέσῳ ἐμβόλου συνδεδεμένου μετὰ τοῦ σωλῆνος. Διὰ τῆς διαστολῆς τοῦ συντεθλιμμένου σώματος ἐπιτυγχάνεται, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὀπισθοδρομήσεως, ἡ εἰς τὴν θέσιν βολῆς ἐπανάταξις τοῦ σωλῆνος.

Ἡ ἐπανάταξις θὰ ἐνεργηθῇ, διατηρουμένης τῆς σκοπεύσεως, ἐφ' ὅσον ὁ ἄξων τοῦ ἐπανατάκτου —ὅστις ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τὴν γραμμὴν ἀντιστάσεως καὶ κατὰ τὴν ἐπανάταξιν τὴν γραμμὴν διατάσεως— εἶναι παράλληλος πρὸς τοὺς ὀλισθητῆρας τοῦ ὑδραυλικοῦ χαλινωτηρίου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ἄξονος τοῦ σωλῆνος.

Ἐπιβάλλεται νὰ μετριάζεται ἡ λίαν ἀπότομος ἐνέργεια τοῦ ἐπανατάκτου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ διαφόρων διατάξεων χαλιναγωγήσεως τῆς ἐπανατάξεως, αἵτινες καλοῦνται *ρυθμισταὶ ἐπανατάξεως.* Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀργανοῦται καταλλήλως τὸ χαλινωτήριον, τὸ ὁποῖον δευτερευόντως ἐκπληροῖ τὴν ἀποστολὴν ταύτην.

Ἐλατηριωτὸς ἐπανατάκτης. Οὗτος περιλαμβάνει στήλην ἐλατηρίου περιβάλλουσαν τὸ βάκτρον ἐμβόλου τινός.

Ἵνα μειωθῇ ὁ ὑπὸ τῶν ἐλατηρίων καταλαμβανόμενος χῶρος, συνηθέστατα χρησιμοποιοῦνται ἐλα-

Σχ. 4. *Ἐλατηριωτὸς ἐπανατάκτης.*

τήρια διαφόρου διαμέτρου, ὧν τὰ μὲν τοποθετοῦνται εἰσαγόμενα ἐντὸς τῶν δέ.

Οἱ ἐλατηριωτοὶ ἐπανατάκται εἶναι προσφορώτεροι διὰ τὰ πυροβόλα μικροῦ διαμετρήματος καὶ ἑπομένως μικρᾶς δυνάμεως ἀνακρούσεως, καθ' ὃ ἀπαιτοῦντα διὰ τὴν ἐπανάταξίν των μικρὰν ἐνέργειαν (ὀρειβατικὰ καὶ πεδινὰ πυροβόλα).

Ὑδροπνευματικὸς ἐπανατάκτης. Οὗτος περιέχει ὑγρόν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἐνδιάμεσον σῶμα μεταξὺ ἐμβόλου καὶ ἀερίου. Τοῦτο ἰσχύει γενικῶς διὰ τοὺς ἐπανατάκτας συστήματος Schneider, οἵτινες περιλαμβάνουσι: τὸν κατώτερον πλήρη ὑγροῦ κύλινδρον, δύο ἀνωτέρους κυλίνδρους πεπληρωμένους ἐν μέρει δι' ὑγροῦ καὶ ἐν μέρει δι' ἀερίου ὑπὸ πίεσιν (σχ. 5).

Οἱ ἐπανατάκται δι' ἀερίου ὑπὸ πίεσιν εἶναι εὐρυτάτης χρήσεως, διότι παρέχουσιν ἰσχυροτάτην ἐνέργειαν ἐπανατάξεως, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ταχεῖαν ἐπάνοδον εἰς τὴν θέσιν βολῆς τῶν πυ-

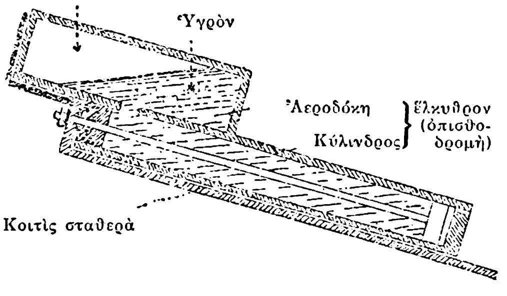

Σχ. 5. *Ὑδροπνευματικὸς ἐπανατάκτης.*

ροβόλων τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ καὶ διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐπανάταξιν τῶν πυροβόλων μέσου καὶ μεγάλου διαμετρήματος, τὰ ὁποῖα βάλλουσιν ὑπὸ μεγάλας γωνίας.

Κοιτίς. Ἡ κοιτὶς φέρει τὴν ὀπισθοδρομοῦσαν μᾶζαν τοῦ πυροβόλου (σωλὴν-ἕλκυθρον) καὶ προσ-

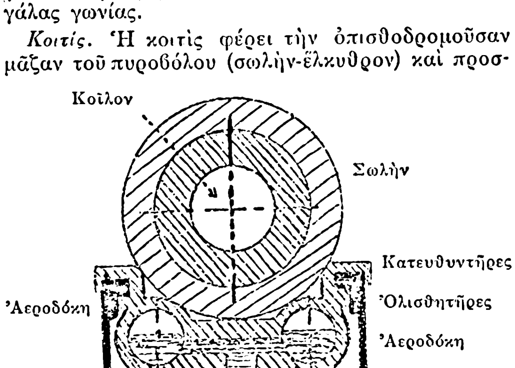

Σχ. 6. *Τομὴ ἑλκύθρου Schneider.*

ἁρμόζεται ἐπὶ τοῦ κυρίως κιλλίβαντος μέσῳ τῶν ἐπ' αὐτῆς φερομένων στροφαλίγγων, δι' ὧν αἰωρεῖται (αἰωρουμένη μᾶζα), καὶ τῶν ὀδοντωτῶν τομέων τῆς καθ' ὕψος σκοπεύσεως, εὑρισκομένων ἐν ἐμπλοκῇ μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ὀδοντωτῶν τροχῶν τῆς καθ' ὕψος σκοπεύσεως. Ἐπ' αὐτῆς εὑρηνται οἱ κατευθυντῆρες, ἐφ' ὧν διὰ τῶν ὀλισθητήρων στηρίζεται ἡ ὀπισθοδρομοῦσα μᾶζα ἐπὶ τῆς κοιτίδος.

Γενικὴ ὀργάνωσις τῶν κιλλιβάντων. Τὰ πυροβόλα τὰ ἐφωδιασμένα διὰ κιλλίβαντος μετ' ἀξονικῆς ὀπισθοδρομήσεως τοῦ σωλῆνος ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν κυρίων μερῶν: 1) Τοῦ κυρίως κιλλίβαντος, ὅστις ἀγκιστροῦται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διά τινος μέσου, τοῦ πτύου. 2) Τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης, ἥτις περιλαμβάνει τὸν σωλῆνα καὶ τὰ βάκτρα τοῦ χαλινωτηρίου καὶ τοῦ ἐπανατάκτου, ἢ τὸν σωλῆνα καὶ τοὺς κυλίνδρους τοῦ χαλινωτηρίου καὶ τοῦ ἐπανατάκτου, ἤτοι τὸ ἕλκυθρον. 3) Τοῦ συνόλου τοῦ ὑδραυλικοῦ χαλινωτηρίου καὶ τοῦ ἐπανατάκτου, τὸ ὁποῖον καλεῖται *ἐλαστικὸς σύνδεσμος* ἢ *ἕλκυθρον*, τὸ ὁποῖον παρεντίθεται μεταξὺ τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης, ἥτις ὑφίσταται τὴν ὤθησιν τῶν ἀερίων, καὶ τοῦ κιλλίβαντος, ὅστις ἀγκιστροῦται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ πτύου. Τὸ μὴ μετέχον τῆς ὀπισθοδρομήσεως τμῆμα τοῦ ἑλκύθρου συνδέεται στερεῶς μετὰ τοῦ κιλλίβαντος διὰ τῶν στροφαλίγγων. Ὁ σωλὴν παλινδρομῶν ὁδηγεῖται εἴτε δι' ὀλισθητήρων, ἐφ' ὧν ἐδράζεται, εἴτε ἐντὸς κυλινδρικοῦ χιτωνίου, ὅπερ τὸν περιβάλλει. Ὁ ἄξων τοῦ σωλῆνος, τὸ ἐπίπεδον τῶν ὀλισθητήρων ἢ ὁ ἄξων τοῦ χιτωνίου καὶ τὰ βάκτρα τῶν ἐμβόλων τοῦ χαλινωτηρίου καὶ ἐπανατάκτου εἰσὶ παράλληλα· τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ σταθερότης (ἢ ἡ διατήρησις) τῆς σκοπεύσεως.

Ὀπισθοδρόμησις ὑπὸ μεγάλας γωνίας. Τὸ μέγα μῆκος ὀπισθοδρομήσεως εὐνοεῖ τὴν εὐστάθειαν τοῦ πυροβόλου, κέκτηται ὅμως καὶ τὰ ἑξῆς μειονεκτήματα:

Ἀπαιτεῖ μέγα μῆκος ὀλισθητήρων, εἰδικὴν διάταξιν ὀργανώσεως, αὐξάνει τὸν ὄγκον τοῦ πυροβόλου καὶ τὸ βάρος του· ἐπίσης κατὰ τὴν ὑπὸ μεγάλας γωνίας βολὴν ἀπαιτεῖ, ὅπως τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σωλῆνος μὴ προσκρούῃ: 1) ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος καὶ 2) ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἡ τήρησις τῆς πρώτης περιπτώσεως ἐξασφαλίζεται: 1) διὰ τῶν κοίλων κιλλιβάντων, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ τῆς κοιλότητος δίοδος τοῦ ἑλκύθρου, 2) διὰ τῶν δισκελῶν κιλλιβάντων.

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς δευτέρας συνθήκης ὀρύσσεται χάνδαξ, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν εἰσδύει ὁ σωλήν, ἀποφευγομένης οὕτω τῆς προσκρούσεως τοῦ κλείστρου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Συμφέρει, ὡς φυσικόν, ἡ ἐργασία τῆς ἐκσκαφῆς ἢ ν' ἀποφεύγηται τελείως ἢ νὰ μειοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Οὕτως ἤχθησαν εἰς τὴν παραδοχὴν διαφόρων μεθόδων ὀργανώσεως τοῦ τρόπου ὀπισθοδρομήσεως πρὸς ἐξασφάλισιν μεγάλου εὔρους κατακορύφου πεδίου βολῆς, αἵτινές εἰσιν:

1) Τῆς *μικρᾶς ὀπισθοδρομήσεως διατηρουμένης:* α') Ἡ ἐγγὺς πρὸς τὴν ὀπισθίαν τομὴν τοῦ πυγαίου διάθεσις τῶν στροφαλίγγων καὶ ἡ παραδοχὴ συστήματος ἰσορροπήσεως τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης, ὡς καὶ τῆς κοιτίδος—στατικὸς ἢ δυναμικὸς ἰσορροπητής. β') Ἡ παραδοχὴ τοῦ ἀγκωνωτοῦ ἄξονος, τοῦ παρέχοντος δύο θέσεις βολῆς. γ') Ἡ αὐτόματος ὕψωσις τοῦ ἄξονος τῶν στροφαλίγγων, ὅταν ἡ γωνία βολῆς αὐξάνῃ.

2) Τοῦ *μήκους ὀπισθοδρομήσεως μειουμένου κατὰ τὴν ὑπὸ μεγάλας γωνίας βολήν:* α') Διὰ τῆς μεταβλητῆς ὀπισθοδρομήσεως. β') Τῇ χρήσει τῆς δι' ἐκτινάξεως ἐπανατάξεως—ὀρειβατικὸν τῶν 6.5 ἑκ. Ὑποδ. 1906.

Χαλινωτήριον στόματος. Πρὸς μείωσιν τοῦ ἔργου τοῦ χαλινωτηρίου, εἴς τινα πυροβόλα, βάλλοντα διὰ μεγάλων ἀρχικῶν ταχυτήτων, γίνεται χρῆσις τοῦ χαλινωτηρίου στόματος (σχ. 7).

Τότε τὰ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς πυρίτιδος ἀποδιδόμενα ἀέρια ἀντὶ νὰ ἐκχυθῶσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κοίλου ἔξοδον τοῦ βλήματος, μετὰ μεγάλης ταχύτητος προσκρούουσιν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων Α, ἅτινα εἶναι στερεῶς προσηρμοσμένα ἐπὶ τοῦ σωλῆνος Σ καὶ καταλλήλως περὶ αὐτὸν διατεθειμένα, ὥστε ἡ ἐνέργεια τῶν ἀερίων νὰ ᾖ αἰσθητὴ ἐπὶ τοῦ σωλῆνος κατ' ἔννοιαν ἀντίθετον τῆς ὀπισθοδρομήσεως, ὁπότε μειοῦται ἡ ταχύτης ταύτης.

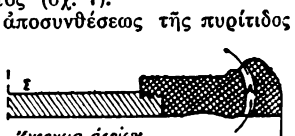

Σχ. 7.

Ὅταν ἡ ὀβὶς ἐξέρχηται τοῦ στόματος τοῦ πυροβόλου, ἡ ταχύτης ὀπισθοδρομήσεως τοῦ σωλῆνος κέκτηται τὴν μεγίστην τιμήν της, διότι ἡ ὀβὶς ἔχει σχεδὸν προσλάβει τὴν ἀρχικὴν ταχύτητά της. Λόγῳ τούτου, διὰ τοῦ χαλινωτηρίου στόματος μόνον κατ' ἐλάχιστον μειοῦται ἡ ὑπὸ τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης κτηθεῖσα κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐνέργεια. Ἡ χρῆσις τούτου ἐπέτρεψε τὴν ἀπὸ 635 μ. εἰς 670 μ. αὔξησιν τῆς ἀρχικῆς ταχύτητος τοῦ ἡμετέρου πυροβόλου τῶν 8.5 ἑκατ. Δ. Schneider Ὑποδ. 1925 καὶ μείωσιν τοῦ ἔργου ὀπισθοδρομήσεως κατὰ 10 %.

(Περὶ ἄξονος, τροχῶν, βλ. λ. *κιλλίβας*).

Πυροβόλα μετὰ κιλλίβαντος ἐσχαρωτοῦ. Τῶν ἀπ' ἐσχάρας βαλλόντων πυροβόλων ὁ κιλλίβας περι-

Digitized by Google

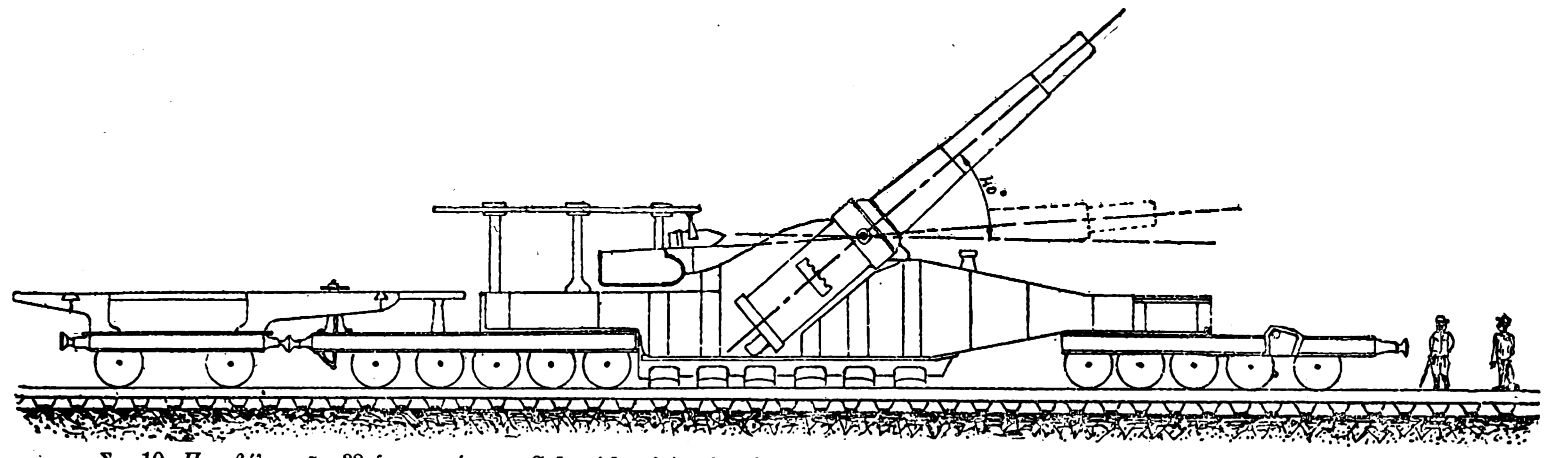

Σχ. 10. *Πυροβόλον τῶν 32 ἐκ. συστήματος Schneider ἐπὶ σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος μετ' ὀλισθαίνοντος κιλλίβαντος (θέσις πυροβολήσεως).*

λαμβάνει: τὸν κυρίως κιλλίβαντα, ἐφ' οὗ φέρεται ὁ σωλήν, τὴν ἐσχάραν, φέρουσαν τὸν κιλλίβαντα, ἡ ὁποία γενικῶς εἶναι ἐπικλινὴς πρὸς τὰ ἐμπρός, τὴν κλίνην ἢ τὸ ἕδρανον (σχ. 8).

Ὁ κιλλίβας μόνον διαμήκη κίνησιν ἔχει ἐπὶ τῆς ἐσχάρας, ἡ ὁποία περιστρέφεται ἐπὶ τῆς κλίνης ἢ τοῦ ἑδράνου, διὰ τὴν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσιν. Ἡ ἀνάκρουσις τοῦ συνόλου σωλὴν-κιλλίβας ἐπὶ τῆς ἐσχάρας ἀπορροφεῖται δι' ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ὑδραυλικῶν χαλινωτηρίων καὶ διὰ τοῦ βάρους. Ἡ ἐπανάταξις ἐξασφαλίζεται διὰ τοῦ βάρους. Διὰ τοιούτου κιλλίβαντος εἶναι ἐφωδιασμένα βαρέα πυροβόλα μεγάλου διαμετρήματος.

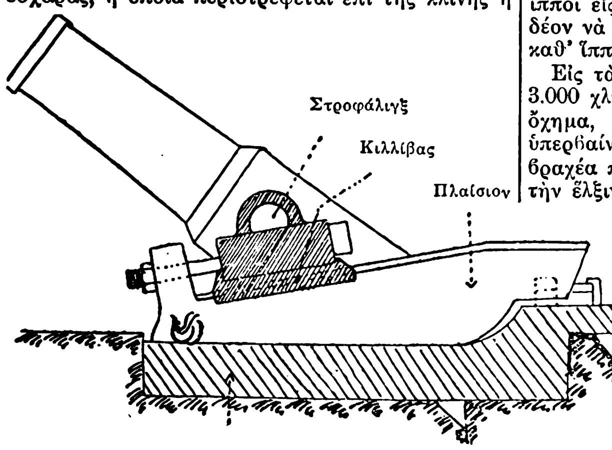

Σχ. 8. *Πυροβόλον ἐπὶ ἐσχάρας.*

Ταχυβολία. Ἡ ταχυβολία τῶν πυροβόλων εἶναι συνάρτησις ὡρισμένων παραγόντων· οἱ κύριοι τούτων εἶναι: 1) Τὸ *διαμέτρημα*. Ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι μεῖζον, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ βάρος τοῦ βλήματος εἶναι μεγαλύτερον καὶ συνεπῶς οἱ χειρισμοὶ τῆς γεμίσεως δυσχερέστεροι καὶ κοπιωδέστεροι. Ὅταν μάλιστα τὸ διαμέτρημα εἶναι ἀνώτερον τῶν 20 ἑκατ., τότε διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βλήματος μέχρι τοῦ πυγαίου καὶ τὴν ὤθησίν του ἐν τῇ θαλάμῃ, διὰ νὰ ἐγκαθίσῃ ἐπὶ τοῦ κώνου συναρμογῆς, ἀπαιτοῦνται ἀνυψωτὴρ (*γρύλλος*) ἢ γερανός, πρὸς δὲ ἐμβολεὺς λειτουργῶν διὰ πεπιεσμένου συνήθως ἀέρος ἢ καὶ ἠλεκτρικῶς. 2) Τῆς συνθέσεως τῆς πλήρους βολῆς.

Διὰ τὴν ταχυβολίαν τὰ μικροῦ διαμετρήματος (περὶ τὸ 7,5 ἑκατ.) πυροβόλα (ἤτοι τὰ ὀρειβατικὰ καὶ τὰ πεδινὰ) χρησιμοποιοῦσιν ὁλομερεῖς φυσίγγας (βλ. λ. *φυσίγγη*), δι' ὧν ἡ γέμισις ἁπλουστεύεται, καθ' ὃ ἐκτελουμένη ἐν μιᾷ κινήσει. Οὕτως ἡ ταχυβολία ἐξικνεῖται εἰς 15—20 βολὰς κατὰ 1′. Διὰ κεχωρισμένης φυσίγγης, ἐν ᾗ τὸ ἐκ πυρίτιδος γέμισμα φέρεται ἐντὸς τοῦ κάλυκος, ἡ ταχυβολία διὰ τὸ αὐτὸ διαμέτρημα καταπίπτει εἰς τὰς 6—8 βολὰς κατὰ 1′, τῆς γεμίσεως ἐκτελουμένης εἰς δύο χρόνους. Τέλος, εἰς τὰ πυροβόλα τὰ μὴ χρησιμοποιοῦντα κάλυκας, τὰ βάλλοντα διὰ καυσίμου φυσίγγης, ἡ ταχυβολία, διὰ τὸ αὐτὸ διαμέτρημα, μόλις φθάνει τὰς 3—4 βολὰς κατὰ 1′.

Εὐκινησία. Διὰ νὰ ἔχῃ ἀξίαν πυροβόλον τι, δέον νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ μεταφέρηται ἐν τῷ καταλλήλῳ χρόνῳ, ὡς καὶ τὰ πυρομαχικά του, πανταχοῦ ὅπου εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ δράσῃ.

Εὐκινησία καλεῖται ἡ ἱκανότης τοῦ ὑλικοῦ νὰ μετατοπίζηται ἢ νὰ μεταφέρηται.

Ἐν τῇ πράξει, αἱ συνθῆκαι χρήσεως, ἤτοι ἡ ἀποστολὴ τοῦ πυροβόλου, ὁρίζουσι τὸν τρόπον μεταφορᾶς, ὅστις εἶναι συνάρτησις τοῦ βάρους.

Ἐξαιρέσει πυροβόλων τινῶν λίαν ἐλαφρῶν, λυομένων εἰς τεμάχια μεταφερόμενα διὰ βραχιόνων, οἱ συνήθεις τρόποι μεταφορᾶς εἶναι:

1) *Ζωϊκὴ μεταφορά.* Αὕτη περιλαμβάνει: α') Φόρτωσιν ἐπὶ τῆς ράχεως ἡμιόνων τῶν τεμαχίων τοῦ πυροβόλου, τὸ ὁποῖον εἶναι λυόμενον. Ἡ περίπτωσις αὕτη περιλαμβάνει τὰ ὀρειβατικὰ πυροβόλα, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται ν' ἀκολουθῶσιν ὀρεινὰ δρομολόγια, οὐχὶ προσιτὰ εἰς κυλίνδησιν. Τὸ βάρος ἑκάστου φορτίου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 110 χλγ. β') Ζωϊκὴν ἕλξιν. Αὕτη εὐρέως χρησιμοποιεῖται διὰ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν μικροῦ καὶ μέσου διαμετρήματος. Ὅταν προβλέπεται ἐναλλαγὴ βηματισμῶν, ζεύγνυνται ἓξ ἵπποι εἰς τὸ αὐτὸ ὄχημα, τοῦ ὁποίου τὸ βάρος δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 2.000 χλγ. (ἤτοι 350 χλγ. καθ' ἵππον).

Εἰς τὰ μέσου διαμετρήματος πυροβόλα, βάρους 3.000 χλγ., ζεύγνυνται ἓξ ἢ ὀκτὼ ἵπποι εἰς τὸ αὐτὸ ὄχημα, τοῦ ὁποίου τότε ἡ ταχύτης πορείας δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4—5 χλμ. καθ' ὥραν. Γενικῶς, τὰ βραχέα πυροβόλα προσφέρονται καταλλήλως διὰ τὴν ἕλξιν ταύτην· τὰ μικρὰ πυροβόλα, δι' ἴσον βάρος, δέον νὰ εἶναι πολὺ μικροτέρου διαμετρήματος. Τῇ χρήσει 12 ἵππων, βοῶν ἢ βουβάλων, ἐξασφαλίζονται ἐν βηματισμῷ μεταφοραὶ πυροβόλων βάρους μέχρις 6.000 χλγ., μὲ ταχύτητα 3—4 χλμ. καθ' ὥραν.

2) *Κινητῆρες.* Τὰ αὐτοκίνητα χρησιμοποιοῦνται εὐρέως διὰ τὴν ἕλξιν καὶ φόρτωσιν. Σπανιώτερον, πυροβόλα τινὰ εἶναι προσηρμοσμένα σταθερῶς ἐπ' αὐτοκινήτου καὶ καλοῦνται *αὐτοκινητοπυροβόλα*.

Ἡ αὐτοκίνητος ἕλξις χρησιμοποιεῖται εἰδικῶς διὰ τὰ βαρέα πυροβόλα· ἡ ἐπὶ ὁδοῦ ρυμούλκησις εἶναι δυνατὴ μέχρι βάρους 15 τόννων. Διὰ μεγαλύτερα βάρη τὸ πυροβόλον λύεται εἰς δύο τεμάχια.

Ἡ ταχύτης πορείας ποικίλλει ἐν σχέσει πρὸς τὸ ρυμουλκούμενον ὑλικόν. Πάντως εἶναι δυνατὴ ἡ διάνυσις σταθμῶν 100 χλμ. ἡμερησίως.

Κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι τὰ μεθ' ἑρπυστρίας (Vickers) ἢ μετ' ὀνύχων (Pavesi) ρυμουλκὰ κτλ. (σχ. 9). Ἡ ἐπ' αὐτοκινήτου φόρτωσις καὶ διὰ τούτου μεταφορὰ προσφέρεται διὰ πυροβόλα βάρους 3—5 τόννων. Ἡ αὐτοκίνητος μεταφορὰ εὐνοεῖ τὰς στρατηγικὰς μεταφοράς.

3) *Σιδηροδρομικὴ μεταφορά.* Αὕτη ἐπιτρέπει εὐρείας καὶ ταχείας μεταφορὰς καὶ ἐχρησιμοποιήθη εὐρέως διὰ τὰς στρατηγικὰς μεταφοράς. Ἡ μεταφορὰ αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τεμάχια τῶν ὁποίων τὸ βάρος ὑπερβαίνει τοὺς 30 ἢ 40 τόννους.

Πυροβόλα τινὰ μεγάλης ἰσχύος, συνεπῶς βαρέα, εἰσὶ προσηρμοσμένα ἐπὶ σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων καταλλήλως διαρρυθμισμένων εἰς κιλλίβαντας (σχ. 10). Ταῦτα κέκτηνται μεγάλην στρατηγικὴν εὐκινησίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ τακτικὴν τοιαύτην. Τὸ ὅριον τοῦ κατ' ἄξονα φορτίου δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τοὺς 17 τόννους. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἰσχύει διὰ μακρὰ πυροβόλα, ἢ ἀκόμη διὰ βραχέα μεγάλου διαμετρήματος.

Λυόμενα* ἢ *ὀρειβατικὰ πυροβόλα. Καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μεταφέρονται ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ἡμιόνων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ταῦτα λύονται εὐκόλως εἰς πλείονα τεμάχια, ἀπαρτίζοντα τοὺς φόρτους, ἅτινα συνήθως εἶναι: ὁ σωλήν, τὸ χιτώνιον, τὸ ἕλκυθρον μετὰ τῆς κοιτίδος, ὁ κορμὸς κιλλίβαντος, τὸ σταθμίον μετὰ τῶν τροχῶν.

Πεδινὰ πυροβόλα. Τὰ πυροβόλα ταῦτα μεταφέρονται διὰ κυλινδήσεως. Τινὰ τούτων, μεγάλου διαμετρήματος καὶ συνεπῶς μεγάλου βάρους, κατὰ τὰς μεταφορὰς χωρίζονται εἰς δύο ἢ καὶ πλείονα τεμάχια, μεταφερόμενα ἐπὶ εἰδικῶν ὀχημάτων, εὐκολυνόντων τὴν ἁρμολόγησιν τοῦ πυροβόλου κατὰ τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν.

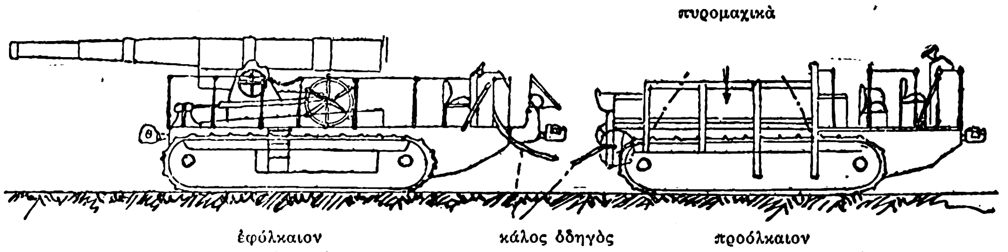

Σχ. 9. *Πυροβόλον τῶν 19,4 ἐκ. ἐπὶ κιλλίβαντος μεθ' ἑρπυστριῶν συστήματος Sᵗ Chamond.*

Πυροβόλα συνοδείας πεζικοῦ. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσι πυροβόλα μικροῦ διαμετρήματος (37—45 χιλ.), τὰ ὁποῖα εἶναι λυόμενα καὶ μεταφέρονται κατὰ τὰ ἅλματα διὰ βραχιόνων, προσέτι διάφοροι ὅλμοι (Stokes, Brand) λεῖοι καὶ τὰ πυροβόλα χαρακωμάτων (ἅτινα σήμερον ἐξετοπίσθησαν ὑπὸ τῶν ὅλμων), δι' ὧν βάλλονται ἰσχυραὶ βόμβαι μετὰ πτερυγίων. Διὰ τοιούτων μηχανημάτων, καλουμένων συνοδείας πεζικοῦ, ἐφοδιάζονται αἱ μονάδες πεζικοῦ.

Αἱ νεώτεραι ἐπὶ τούτων προσπάθειαι τείνουσιν εἰς τὴν παραδοχὴν μηχανήματος κεκτημένου εὐθυτενῆ καὶ καμπύλην τροχιάν. Τούτου ἕνεκα, ἡ λύσις τοῦ οὕτω τιθεμένου προβλήματος τοῦ μηχανήματος συνοδείας εἶναι λίαν δυσχερής.

Πυροβόλα μεγάλης ἰσχύος. Ταῦτα εἶναι μεγάλου βάρους καὶ μεγάλου βεληνεκοῦς (ἄνω τῶν 25 χλμ.). Ταῦτα βάλλουσιν εἴτε ἀπὸ τροχῶν, εἴτε ἀπὸ κλίνης, εἴτε ἀπὸ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

Πυροβόλα ἀντιαεροπορικά. Ταῦτα βάλλουσιν ἀπὸ ἕστωρος κατακορύφου, προσηρμοσμένου ἐπὶ πόλου, ὅστις στερεοῦται ἐπὶ κιλλίβαντος διὰ κλίνης, ἥτις διὰ τὴν βολὴν ἐφάπτεται τοῦ ἐδάφους καὶ κατὰ τὰς μεταφορὰς διὰ καταλλήλων χειρισμῶν ὑψοῦται ἐπὶ τῶν ἀξόνων, σχηματιζομένου οὕτω τοῦ ὀχήματος. Εἰς ἕτερα πάλιν ὁ σταυροειδὴς κιλλίβας (τέσσαρες ἀκτηρίδες) συμπτύσσεται κατὰ τὰς μεταφορὰς καὶ ὁ σωλὴν κατακλίνεται, σχηματιζομένου τοῦ ὀχήματος τῇ συνδέσει τοῦ πυροβόλου μετὰ τοῦ προολκαίου του. Τῶν πυροβόλων τούτων τὸ κατὰ διεύθυνσιν εὖρος σκοπεύσεως εἶναι πλήρους κύκλου ὁρίζοντος (360°) καὶ τὸ ὕψος 90°. Οἱ χειρισμοὶ τῶν σκοπευτικῶν ὀργάνων εἶναι λίαν εὐχερεῖς καὶ ταχεῖς. Τὸ διαμέτρημα τούτων ποικίλλει ἀπὸ 6—10,5 ἑκατ. Τὸ μῆκος σωλῆνος εἶναι 40—50 διαμετρημάτων. Αἱ ἀρχικαί των ταχύτητες ποικίλουσιν ἀπὸ 750—1.100 μ. κατὰ 1″ καὶ κέκτηνται μεγάλην ταχυβολίαν. Αἱ ἀντιαεροπορικαὶ πυροβολαρχίαι εἶναι ἐφωδιασμέναι διὰ κεντρικοῦ συστήματος διευθύνσεως τοῦ πυρὸς (κατευθυντῆρος).

Πυροβόλα ἡμιαυτοματικά. Εἰς ταῦτα τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου ἐκτελεῖται αὐτομάτως ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ τῆς φυσίγγης, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἄνοιγμα καὶ ἡ ἐξολκὴ τοῦ κάλυκος, ἥτις ἐπέρχεται κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐπανατάξεως καὶ πρὶν ἢ ἡ ὀπισθοδρομοῦσα μᾶζα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν βολῆς. Διὰ τοιαύτης διατάξεως τοῦ κλείστρου εἶναι ἐφωδιασμένα ἰδίως τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐξήσεως τῆς ταχυβολίας των.

Χαρακτηριστικὰ συγχρόνων πυροβόλων. Ἡ βλητικὴ ἰσχὺς τῶν συγχρόνων πυροβόλων εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον χρησιμοποιηθέντων. Τὸ βάρος τῶν ὀρειβατικῶν πυροβόλων κυμαίνεται μεταξὺ 600—700 χλγ. καὶ τὸ βεληνεκὲς εἶναι περίπου 9 χλμ. Τῶν πεδινῶν διαμετρήματος περὶ τὰ 8 ἑκατ., τὸ βάρος τοῦ πυροβόλου πρὸς πυροβόλησιν κυμαίνεται εἰς 1400—1800 χλγρ., ἡ ἀρχικὴ ταχύτης εἰς 600—670 μ. καὶ τὸ

Digitized by Google

μέγιστον βεληνεκὲς εἰς 13—15 χλμ. Τῶν μακρῶν τῶν 10.5 ἑκ. τὸ βάρος πρὸς πυροβόλησιν κυμαίνεται μεταξὺ 1900—5180 χλγ., ἡ ἀρχικὴ ταχύτης ἀπὸ 550—850 μ.″ καὶ τὸ βεληνεκὲς ἀπὸ 13—20 χλμ. Τῶν 15.5 ἑκατ. τὸ βάρος πρὸς πυροβόλησιν κυμαίνεται ἀπὸ 3200—16000 χλμ., ἡ ἀρχικὴ ταχύτης ἀπὸ 460—900 μ.″ καὶ τὸ βεληνεκὲς ἀπὸ 12—26 χλμ. Τῶν 24.0 ἑκατ. Schneider ἐπὶ σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος τὸ βάρος εἶναι 133 τόννοι, ἡ ἀρχικὴ ταχύτης 1065 μ.″ καὶ τὸ μέγιστον βεληνεκὲς 52.600 μ. Τοῦ ὅλμου τῶν 42 ἑκατ. Skoda τὸ βάρος πρὸς πυροβόλησιν εἶναι 106 τόννοι, ἡ ἀρχικὴ ταχύτης 415 μ.″ καὶ τὸ μέγιστον βεληνεκὲς 12.700 μ. Τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων περὶ τὸ διαμέτρημα τῶν 8 ἑκατ. τὸ βάρος πρὸς πυροβόλησιν κυμαίνεται 2—8 τόννων, ἡ ἀρχικὴ ταχύτης ἀπὸ 700—1000 μ. καὶ τὸ μέγιστον βεληνεκὲς ἀπὸ 13.500—20.000 μ.

Τινὰ τῶν νεωτέρων πυροβόλων εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ δισκελοῦς κιλλίβαντος, παρέχοντος μέγα εὖρος σκοπεύσεως κατὰ διεύθυνσιν καὶ καθ' ὕψος.

'Επίσης τούτων τὸ κοῖλον τοῦ σωλῆνος εἶναι ἐναλλάξιμον. Οὕτως, ὡς ἐκ τῆς φθορᾶς ἐκ χρήσεως τὸ κοῖλον καταστῇ ἄχρηστον, ἀντικαθίσταται εὐχερῶς, ἔτι καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου, δι' ἑτέρου καινουργοῦς.

Φθορὰ πυροβόλων. Πυροβόλον τι λέγεται ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸ ὅριον χρήσεως, ὅταν ἡ φθορὰ τοῦ κοίλου τοῦ σωλῆνος εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ κρίνηται οὗτος ἀκατάλληλος διὰ βολήν. Ἡ φθορὰ τοῦ κοίλου ἐμφανίζεται τὸ μὲν ὡς διάβρωσις τοῦ κώνου συναρμογῆς καὶ τοῦ ἀρχικοῦ τμήματος τοῦ ηὐλακωμένου κοίλου, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ σὺν τῇ χρήσει προχώρησις τοῦ κώνου καὶ ἡ μείωσις τοῦ ὕψους τῶν ῥαβδώσεων, ὡς καὶ ἡ ἄμβλυνσις τῶν ἀκῶν των, ὀφειλομένων κυρίως εἰς τὴν μεθ' ἑκάστην βολὴν ἐκ τοῦ ὑπερθερμασμένου σωλῆνος ἀπόσπασιν μορίων μετάλλου ἐκ τήξεως προερχομένην, λόγῳ τῆς μεγάλης θερμοκρασίας κατακαύσεως τῶν πυριτίδων. Ὅταν ἡ φθορὰ εἶναι προκεχωρημένη, τότε τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ τοῦ ηὐλακωμένου κοίλου μόνον ἴχνη ῥαβδώσεων παρουσιάζει, ἐνῷ ἡ ἐπιφάνειά του καθίσταται μᾶλλον ῥικνὴ ἐκ τῶν διαβρώσεων. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ κώνου καὶ αἱ διάμετροι τοῦ κοίλου μετροῦνται δι' ειδικῶν ὀργάνων (ἐμβολέως, κινητοῦ ἀστέρος)· αἱ μετρήσεις δὲ αὗται παρέχουσιν ἰδέαν τῆς φθορᾶς. Διὰ τὸν ὁριστικὸν χαρακτηρισμὸν τῶν σωλήνων ἐκτελεῖται βολὴ καὶ ἐφ' ὅσον ἡ πτῶσις τῆς ἀρχικῆς ταχύτητος εἶναι μείζων τῶν 4 % τῆς ἀρχικῆς V_0 τοῦ πυροβόλου καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ἀρχικῶν ταχυτήτων μεγαλυτέρα τῶν 2 % ἐπίσης τῆς ἀρχικῆς V_0, τότε ὁ σωλὴν τοῦ πυροβόλου κρίνεται ὡς κεκτημένος σημαίνουσαν φθοράν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερὸν ὅτι ὁ ἐπακριβὴς ἀριθμὸς βολῶν, εἰς ἃς δύναται νὰ ἀνθέξῃ ὁ σωλὴν πυροβόλου τινὸς ἐκ τῶν προτέρων καὶ θεωρητικῶς μετὰ μεγάλης προσεγγίσεως εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ, διότι ἐκ πείρας ἔχει καταδειχθῇ ὅτι ὁ πιθανὸς βίος σωλῆνος ὡρισμένου τύπου εἶναι συνάρτησις τῆς ποιότητος τοῦ μετάλλου, ἐξ οὗ οὗτος εἶναι κατεσκευασμένος, τῆς καλῆς ἢ κακῆς συντηρήσεως τοῦ σωλῆνος καὶ κυρίως τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐξετελέσθησαν αἱ διὰ τούτου βολαί. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρεται ὅτι γαλλικὰ πεδινὰ τῶν 7.5 ἑκατ. ἔβαλον καὶ 20.000 βολάς, ἐνῷ ἕτερα μετὰ 4.000 βολὰς κατέστησαν ἀκατάλληλα διὰ βολήν· ἐπίσης βραχέα πυροβόλα τῶν 15.5 ἑκατ. Schneider μετὰ 11.000 βολὰς ἦσαν ἔτι ἐν καλῇ καταστάσει, ἐνῷ μετὰ 1000 βολὰς τοῦ αὐτοῦ τύπου πυροβόλα ἦσαν ἀκατάλληλα διὰ βολήν.

— *['Ιστορ.]* Μέχρι τοῦ τέλους περίπου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος δὲν σημειοῦται χρησιμοποίησις τῆς *πυρίτιδος* (βλ. λ.) ὡς κινητηρίου ἐνεργείας, ἐξαιρέσει τῶν πυραύλων. Συνεπῶς δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο αὕτη καὶ βλητικῶς. Κατά τινα ἐκδοχήν, ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, πρῶτοι οἱ Ἄραβες ἐχρησιμοποίησαν τὴν βλητικὴν ἰσχὺν τῆς πυρίτιδος εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐπινοηθὲν πρῶτον τοιοῦτον μηχάνημα, τὸ κληθὲν mad-faa. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, ὁ Γερμανὸς μοναχὸς Βερτόλδος Σβάρτς, ἀνακαλύψας τυχαίως ἐν Φραγκφούρτῃ τὴν ἐκρηκτικὴν δύναμιν τῆς μελανῆς πυρίτιδος, ὑπῆρξεν ὁ ἐφευρέτης τοῦ πρώτου πυροβόλου. Πάντως, ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἡ μελανὴ πυρῖτις ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸν πόλεμον, ἀναφέρεται δὲ ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐχρησιμοποίησαν πυροβόλα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τσιβιδάλε (1331) τῆς 'Ιταλίας καὶ ὅτι ἀγγλικὰ πλοῖα ἦσαν ὡπλισμένα διὰ πυροβόλων τῷ 1338.

Τὰ πρῶτα πυροβόλα ὅπλα ἦσαν εἶδός τι *ὅλμου*. Τὸ κοῖλόν των ἦτο παρεμφερὲς χωνίῳ καὶ ἐδέχετο λιθίνας ἢ μολυβδίνας σφαίρας, τὰς ὁποίας τὰ ὅπλα ταῦτα ἔρριπτον μακράν. Βραδύτερον, παρατηρήσαντες ὅτι διὰ τῶν βραχέων τούτων πυροβόλων ἡ εὐστοχία, ἂν μὴ ἀνύπαρκτος, ἦτο ἄκρως δυσχερής, προσέδωσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κενὸν μῆκος ὀκταπλάσιον σχεδὸν τοῦ προτέρου. Προσέτι κατεσκεύασαν ἐν αὐτοῖς θαλάμην κωνικῆς μορφῆς, ἐν ᾗ ἐτοποθετεῖτο τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν τῆς πυρίτιδος. Τοιαῦται ἦσαν αἱ *βομβάρδαι* καὶ τὰ ***λιθοβόλα***.

Καίτοι ὁ μηχανισμὸς καὶ ἡ χρῆσις τῶν πυροβόλων ὅπλων ἦτο πολὺ ἁπλούστερος τῶν ἀρχαίων πολεμικῶν μηχανῶν, ἐν τούτοις κατὰ τὴν κατασκευήν των ἐδοκίμασαν μεγάλας δυσκολίας καὶ ἀπῃτήθη νὰ παρέλθωσιν 150 ἔτη περίπου διὰ νὰ καταστῶσι ταῦτα στερεά, μακρᾶς σχετικῶς χρήσεως καὶ χρήσιμα. Αἱ πρῶται βομβάρδαι κατεσκευάσθησαν ἐκ ξύλου καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν ἐκαλύπτοντο δι' ἰσχυρῶν ἐλασμάτων σιδήρου ἢ χαλκοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐξωτερικὴν περιεβάλλοντο διὰ πολλῶν σιδηρῶν στεφανῶν. 'Ακολούθως αἱ βομβάρδαι κατεσκευάζοντο διὰ συγκολλήσεως παχέων ἐλασμάτων σιδήρου, εἰς ἃ προσεδίδετο ἡ μορφὴ κυλίνδρου, ὅστις περιεβάλλετο διὰ πολλῶν στεφανῶν σιδηρῶν, ἐν εἴδει βίκου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὰ πλεῖστα τῶν πυροβόλων ἦσαν κατεσκευασμένα ἐκ σιδήρου χυτοῦ· τότε δὲ ἤρχισεν ἡ χρησιμοποίησις καὶ τοῦ κρατερώματος.

Τὰ πυροβόλα ταῦτα ἦσαν κατὰ τὸ ἥμισυ προσηρμοσμένα ἐπὶ σχεδιῶν ἐκ παχειῶν δοκῶν, συνδεδεμένων κάτωθεν διὰ βλήτρων, ἐστερεοῦντο καὶ ἠσφαλίζοντο ἐπὶ τούτων δι' ἁλύσεων καὶ ταινιῶν καὶ μετεφέροντο ἐφ' ἁμαξῶν (σχ. 11). Ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ χρῆσις τούτων, κατεβιβάζοντο ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε νὰ ἐμποδίζηται ἡ κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν μακρὰ πρὸς τὰ ὀπίσω διαδρομή των. Βραδύτερον ἐστερέωσαν τὰ πυροβόλα ἐπὶ κιλλιβάντων ξυλίνων, ἐχόντων ἔμπροσθεν δύο πλήρεις τροχίσκους καὶ ἄνωθεν ἐφήρμοσαν μηχανισμόν τινα, ὥστε νὰ δύνανται νὰ σκοπεύωσι. Τὰ πυροβόλα ταῦτα ἔφερον ἐξωτερικῶς καὶ πρὸς τὸ πυγαῖον ἐν ἀναγλύφῳ διαφόρους διακοσμήσεις ἢ καὶ διάφορα ὀνόματα (σχ. 17).

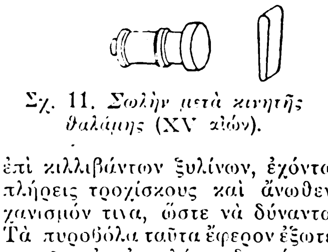

Σχ. 11. *Σωλὴν μετὰ κινητῆς θαλάμης* (XV αἰών).

Τὰς βαρείας ταύτας μηχανὰς μετεχειρίζοντο ἰδίως διὰ τὴν προσβολὴν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν φρουρίων, οὗ ἕνεκα, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπιτεύξεως πλειόνων ἀποτελεσμάτων, ηὔξανον τὰς διαστάσεις τῶν πυροβόλων. Τὰ μεγάλα ταῦτα πυροβόλα οὐ μόνον δυσκολώτατα ἐκινοῦντο καὶ μετεφέροντο, ἀλλ' ἀκόμη κατηνάλισκον μεγάλα ποσὰ πυρίτιδος καὶ ἐχρησιμοποίουν γέμισμα πυρίτιδος τόσον ἰσχυρόν, ὥστε συχνάκις διερρηγνύοντο καὶ τότε κατέστρεφον τ' ἀμυντικὰ ἔργα καὶ τὰ τείχη τῶν πολιορκουμένων, οἵτινες τὰ ἐχρησιμοποίουν. 'Επενήργουν ὅμως ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τοῦ κρότου καὶ ἔτι διὰ τοῦ καπνοῦ.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1453, Μωάμεθ ὁ Β' ὁ Πορθητὴς ἐχρησιμοποίησε βομβάρδαν κατασκευασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους ὑπὸ τοῦ Οὔγγρου Οὐρβανοῦ ἐν 'Αδριανουπόλει. Τὸ πυροβόλον τοῦτο, διαμέτρου 80 ἑκατ., ἦτο τὸ μεγαλύτερον τῶν τότε γνωστῶν καὶ ἐξεσφενδόνιζε λίθους τῶν 700 χλγ. Διὰ τὴν μεταφοράν του πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπῃτήθησαν δύο μῆνες καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν 1200 ἄνδρες καὶ 70 ζεύγη βοῶν. Τοῦτο ἔβαλλεν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας καὶ διὰ τὴν γέμισίν του ἀπῃτοῦντο δύο ὧραι. Μετά τινας ὅμως βολὰς διερράγη, φονεῦσαν καὶ τὸν κατασκευαστήν του Οὐρβανόν.

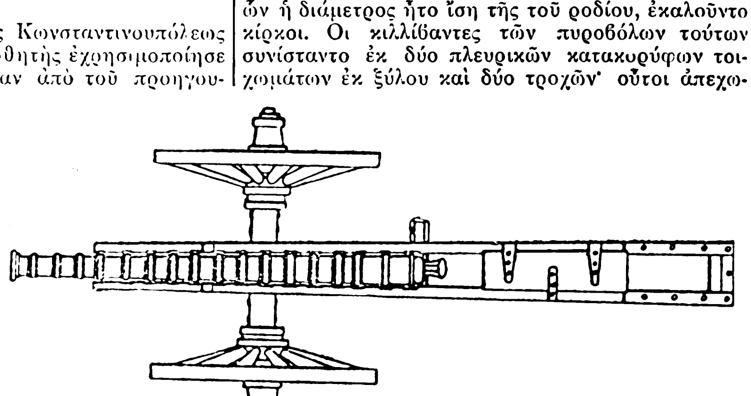

Σχ. 13. *Κιλλίβας Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ (1450—1509). (Κάτοψις.)*

Αἱ ἐκ κρατερώματος βομβάρδαι ἐγεμίζοντο εἴτε ἐκ τοῦ στόματος εἴτε ἐκ τοῦ πυγαίου. Αἱ μεγάλου διαμετρήματος ἀπετελοῦντο ἐκ δύο τεμαχίων· τὸ ὀπίσθιον ἀπετέλει τὴν θαλάμην καὶ ἐκοχλιοῦτο ἐπὶ τοῦ σωλῆνος. Εὕρηνται ἐπίσης σωλῆνες ἐκ κρατερώματος περιεστεφανωμένοι διὰ σιδήρου. Ἡ μορφὴ τοῦ κοίλου τῶν πυροβόλων τούτων ἦτο κολουροκωνική· μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν σφαιρικῶν σιδηρῶν βλημάτων κατέστη κυλινδρική. Ἡ θαλάμη τῆς πυρίτιδος ἦτο μήκους 4—6 διαμετρημάτων καὶ διαμέτρου ἡμίσεος διαμετρήματος. Τὸ μῆκος τοῦ σωλῆνος δὲν ὑπερέβαινε τὰ 5 διαμετρήματα. 'Εν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1478 κατεσκευάσθη πυροβόλον ἐκ κρατερώματος, ὅπερ ἐχρησιμοποίει σιδηρᾶ καὶ λίθινα βλήματα. Τὸ γέμισμα τούτου ἦτο βάρους 332 λιτρῶν, τὸ βάρος βλήματος 500 λιτρῶν καὶ βεληνεκοῦς 5.100 μ. περίπου. Αἱ μεγάλαι αὗται βομβάρδαι κατὰ τὴν βολὴν ἐτοποθετοῦντο ἐντὸς ἐδαφικῶν ἐκσκαφῶν ὀρυσσομένων ἐκ τῶν προτέρων. Οὕτω δὲν ὠπισθοδρόμουν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βολῆς.

Ἡ ὑπηρέτησις τῶν πυροβόλων ἦτο πολὺ ἐπικίνδυνος. Ἡ πυρῖτις κατὰ τοὺς χειρισμοὺς παρουσίαζε λίαν μικρὰν ἀσφάλειαν, λόγῳ τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν ταύτῃ κονιορτοῦ. Ὁ κίνδυνος καθίστατο μείζων ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἀντοχῆς τῶν ἐκ κρατερώματος ἢ ἐκ σιδήρου σωλήνων, οἵτινες συνήθως διερρηγνύοντο κατὰ τὴν βολήν. 'Εθεωρεῖτο ἐξαιρετικὸν πυροβόλον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀντεῖχεν εἰς τριάκοντα βολάς, χωρὶς νὰ διαρραγῇ Εἴς τινα πραγματείαν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος συνιστᾶται εἰς τὸν πυροβολητὴν «νὰ φοβῆται μὴ τυχὸν προσβάλῃ τὸν θεόν, παρ' οἱονδήποτε ἀρχηγόν, διότι καθ' ἑκάστην βολὴν διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ κατακαῇ καὶ ν' ἀποθάνῃ». Οὕτω δικαιολογεῖται ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰδίᾳ ἐκείνην κρατοῦσα μεγίστη ἀφοσίωσις εἰς τὴν προστάτιδα ἁγίαν Βαρβάραν. Τὸ πῦρ μετεδίδετο εἰς τὸ γέμισμα δι' ἐρυθροπυρωμένης σιδηρᾶς ῥάβδου. Ἡ ταχυβολία ἐξικνεῖτο εἰς μίαν βολὴν καθ' ὥραν· πράγματι, μεθ' ἑκάστην βολὴν ἀπῃτεῖτο ἐπιμελὴς πλύσις τοῦ κοίλου, ὥστε ν' ἀποψύχηται καὶ νὰ καθαρίζηται ἡ τραχεῖα ἐπιφάνεια τούτου, ἥτις δὲν ἦτο κατειργασμένη. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μετεχειρίσθησαν σιδηρᾶς σφαίρας καὶ κατεσκευάσθησαν μακρὰ πυροβόλα, ὀνομασθέντα *κανόνια*. Τούτων ἡ θαλάμη ἦτο ἐπίσης κολουροκωνική. Ἡ διὰ τούτων βολὴ ἦτο ἀκριβεστέρα τῆς τῶν βομβαρδῶν καὶ ὡμοίαζον κατὰ πολὺ πρὸς τὰ πυροβόλα τὰ χρησιμοποιηθέντα κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

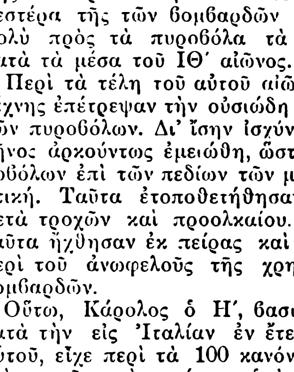

Σχ. 12. *'Εκπυρσοκρότησις μετὰ πυροδότησιν διπλῶν (Jean Bureau 1452).*

Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος αἱ πρόοδοι τῆς τέχνης ἐπέτρεψαν τὴν οὐσιώδη αὔξησιν τῆς ἰσχύος τῶν πυροβόλων. Δι' ἴσην ἰσχύν, τὸ βάρος τοῦ σωλῆνος ἀρκούντως ἐμειώθη, ὥστε ἡ χρῆσις τῶν πυροβόλων ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν νὰ εἶναι δραστική. Ταῦτα ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ κιλλιβάντων μετὰ τροχῶν καὶ προολκαίου. Εἰς τὰ πυροβόλα ταῦτα ἤχθησαν ἐκ πείρας καὶ ἀφοῦ ἐπείσθησαν περὶ τοῦ ἀνωφελοῦς τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν βομβαρδῶν.

Οὕτω, Κάρολος ὁ Η', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, κατὰ τὴν εἰς 'Ιταλίαν ἐν ἔτει 1494 ἐκστρατείαν αὐτοῦ, εἶχε περὶ τὰ 100 κανόνια, προσηρμοσμένα ἐπὶ τροχῶν καὶ συρόμενα ὑπὸ ἵππων. Τὰ μεγαλύτερα τούτων εἶχον διάμετρον ἴσην πρὸς κεφαλὴν ἀνθρώπου, ἕτερα τούτων ἦσαν μᾶλλον ἐπιμήκη καὶ ἐκαλοῦντο κουλεβρίνες (σχ. 14)· τὰ μικρότερα, ὧν ἡ διάμετρος ἦτο ἴση τῆς τοῦ ῥοδίου, ἐκαλοῦντο κίρκοι. Οἱ κιλλίβαντες τῶν πυροβόλων τούτων συνίσταντο ἐκ δύο πλευρικῶν κατακορύφων τοιχωμάτων ἐκ ξύλου καὶ δύο τροχῶν· οὗτοι ἀπεχωρίζοντο τοῦ προολκαίου κατὰ τὴν βολήν. Τὰ μικρὰ πυροβόλα εἶχον δύο τροχοὺς καὶ μίαν ἀμφιζυγίδα καὶ ἦσαν προωρισμένα νὰ ἀκολουθῶσιν ἰδίᾳ τὸ ἱππικόν.

Αἱ ἰδέαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περὶ τῆς τροχιᾶς τοῦ βλήματος ἦσαν πολὺ συγκεχυμέναι καὶ περιωρίζοντο εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρχήν, ὅτι ἔπρεπε νὰ σκοπεύωσι τόσον ὑψηλότερα, ὅσον ὁ στόχος ἦτο μακρότερον. Διὰ τὴν σκόπευσιν τῶν πυροβόλων κατὰ διεύθυνσιν, ἠρκοῦντο νὰ κατευθύνωσι τὸν σωλῆνα πρὸς τὸν στόχον, καὶ διὰ τὴν καθ' ὕψος εἰς ἐκσκαφὴν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τοποθέτησιν σφηνῶν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς προτομῆς τοῦ πυροβόλου. Ἡ σύστασις σχολῆς πυροβολικοῦ ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἐν Σικελίᾳ τὰ μέγιστα συνετέλε-

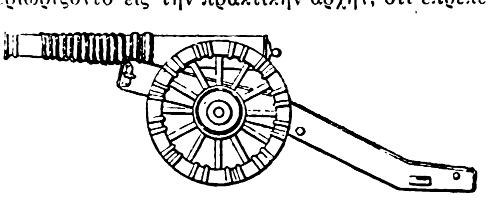

Σχ. 14. *Κουλεβρίνα μιγάς.*

Digitized by Google

σεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν πυροβόλων, ὧν ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ χρῆσις ἐβελτιοῦτο. Ἀλλ' ἡ ἀμάθεια, ἡ πρόληψις καὶ τὸ μυστήριον περιέβαλλον τότε τὸ πυροβολικὸν καὶ ἰδίᾳ τὴν τέχνην χωνεύσεως τῶν κανονίων.

Διὰ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς μεταξὺ μήκους καὶ βάρους τοῦ κανονίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς διαμέ-

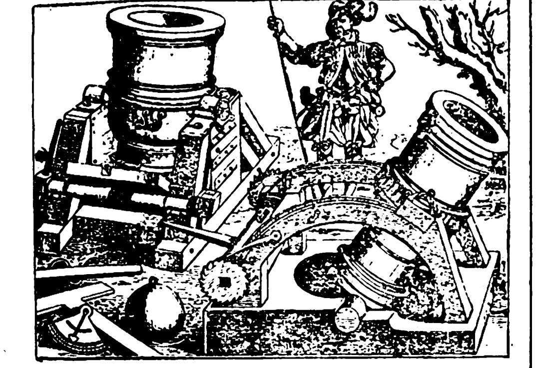

Σχ. 15. *Ὅλμοι XVI αἰῶνος.*

τρου τοῦ κοίλου ἀφ' ἑτέρου σχέσεως, Κάρολος ὁ Ε' διέταξε καὶ ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸ 1521 πειράματα ἐν Βρυξέλλαις, δι' ὧν κατεδείχθη ὅτι μῆκος 17—18κις τῆς διαμέτρου τῆς σφαίρας μεῖζον, ἦτο ἀνάλογον τοῦ ποσοῦ τῆς πυρίτιδος, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν διὰ τὸ γέμισμα. Κατὰ τὴν σχέσιν ταύτην ἐχύθησαν ἐν Μαλάγᾳ πυροβόλα κληθέντα «δώδεκα ἀπόστολοι», ἅτινα ἔβαλλον σφαίρας τῶν 15 λιτρῶν. Τὰ πυροβόλα ταῦτα ἐχρησίμευσαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς ὑπόδειγμα δι' ἅπαν τὸ εὐρωπαϊκὸν πυροβολικόν. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἤρχισαν νὰ διακρίνωσι τὰ πυροβόλα εἰς *πεδινά*, ἅτινα ἦσαν προωρισμένα διὰ πολιορκίαν ἢ διὰ τὴν ἄμυναν φρουρίων, καὶ εἰς *ὅλμους*, δι' ὧν ἐβάλλοντο οὐ μόνον λίθοι, ἀλλὰ καὶ βλήματα κοῖλα, κληθέντα *βόμβαι*. Ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων τύπων πυροβόλων ἦτο εἰσέτι τόσον μέγας, ὥστε διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν πυροβόλων δὲν ἐπεφέροντο σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Κράτη τινὰ εἶχον 15—29 τύπων κανόνια. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ Ἰταλὸς μηχανικὸς Ταρτάλια προσεπάθησε νὰ ὑπολογίσῃ τὰ τῆς βολῆς· διήρεσε τὸ τέταρτον κύκλου εἰς δώδεκα μέρη καὶ ἐπὶ τοῦ τόξου τούτου ἐδεικνύετο καὶ ἐμετρεῖτο ἡ κλίσις τοῦ πυροβόλου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατέστη δυνατὴ ἡ σύγκρισις τῆς βολῆς τῶν πυροβόλων. Τὸ τεταρτοκύκλιον τοῦ Ταρτάλια (σχ. 16), ὅστις θεωρεῖται ὁ πατὴρ τῆς ἐξωτερικῆς βλητικῆς, ἐγενικεύθη εἰς χρησιμοποίησιν.

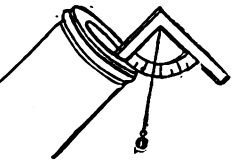

Σχ. 16. *Τετρακύκλιον τοῦ πυροβολητοῦ.*

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος προσεπάθησαν νὰ περιορίσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν κανονίων εἰς ἓξ ἢ ὀκτὼ διαφόρους τύπους, πλὴν ὅμως ματαίως, διότι τὰ ὑπάρχοντα ὑποδείγματα ἦσαν πολλὰ καὶ συνεπῶς ἡ ριζικὴ καὶ ἡ ταχεῖα ἀναμόρφωσις τοῦ πυροβολικοῦ ἀπῄτει δαπάνην ὑπέρογκον· τούτου ἕνεκα παρῃτήθησαν τοῦ σκοποῦ τούτου. Οὕτως ἡ ἀναμόρφωσις ἐπῆλθε βραδέως. Ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον μετεχειρίζοντο τὰς κουλεβρίνας, ἐχούσας ἐνίοτε μῆκος 40—60πλάσιον τῆς διαμέτρου τῆς σφαίρας· αὗται ἐκέκτηντο μὲν μέγα βεληνεκές, ἀλλ' οὐχὶ ἀνάλογον τοῦ γεμίσματος τῆς πυρίτιδος. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος τῷ 1631 κατέστησε τὰ πυροβόλα κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλαφρότερα καὶ ἐπλήρου ταῦτα διὰ πολλῶν μικρῶν σφαιρῶν· ἐκ τούτου καθ' ἁπάσας αὐτοῦ τὰς ἐκστρατείας ὠφελήθη τὰ μέγιστα. Τὰ πυροβόλα ταῦτα ἦσαν ὑπερβολικῶς ἐλαφρὰ καὶ τούτου ἕνεκα ἐκλήθησαν «δερμάτινα κανόνια»· ἐθερμαίνοντο τοσοῦτον μετὰ τὴν δεκάτην ἢ δωδεκάτην βολὴν καὶ μὲ μικρὸν γέμισμα, ὥστε ἔπρεπε συνεχῶς νὰ ψύχωνται. Τὰ «δερμάτινα» ταῦτα κανόνια συνίσταντο ἐκ σωλῆνος χαλκίνου, μήκους δεκαπενταπλασίου τῆς διαμέτρου τῆς σφαίρας, ἣν ἔβαλλον, καὶ τὸ τοίχωμά των ἦτο πάχους ἴσου πρὸς τὸ ὄγδοον τῆς διαμέτρου τῆς σφαίρας. Ὁ σωλὴν ἐκλείετο ὄπισθεν. Πρὸς αὔξησιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ σωλῆνος, οὗτος περιεβάλλετο διὰ σιδηρῶν στεφανῶν καθ' ὅλον τὸ μῆκός του καὶ ἠλείφετο κατόπιν διὰ κόλλης καὶ σάπωνος καὶ περιετυλίσσετο διὰ σχοινίων. Περὶ τὸ κέντρον βάρους τοῦ σωλῆνος ὑπῆρχον δύο σιδηραῖ στροφάλιγγες. Τέλος, τὸ κανόνιον ἠλείφετο διὰ γύψου καὶ ἐκαλύπτετο διὰ δέρματος. Τὰ πυροβόλα ταῦτα προσηρμόζοντο ἐπὶ κιλλιβάντων τόσον μικροῦ βάρους, ὥστε δύο πυροβοληταὶ ἤρκουν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἁπασῶν τῶν κινήσεων τοῦ πυροβόλου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ πυροβόλα παρουσίασαν ποιάν τινα στασιμότητα εἰς τὴν ἐξέλιξίν των, ἐνῷ τοὐναντίον ἐπὶ τῶν φορητῶν ὅπλων μεγάλαι πρόοδοι ἐπετεύχθησαν (βλ. *τυφέκιον*), αἵτινες συνεπέφερον βραδύτερον μεγάλας προόδους εἰς τὸ πυροβολικόν. Ἀξία μνείας εἶναι μόνον ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Gribeauval κατὰ τὸ 1765, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ σώματος τοῦ πυροβολικοῦ, ἥτις ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ἀκολούθων δύο κυρίων ἀρχῶν: ἀπόλυτος ὁμοιομορφία τῆς σκευῆς καθ' ὅλα τὰ τμήματά της καὶ συστηματικὸς χωρισμὸς τῶν πυροβόλων εἰς *πεδίου*, *πολιορκητικά*, *φρουριακὰ* καὶ *ἐπάκτια*. Προσέτι ἐπέφερε τελειοποιήσεις εἰς τὴν σκευήν, καὶ ἰδίᾳ τὴν πεδινήν, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἐπινοήσεις του. Οὕτω, προσέθεσε τὸν *σκοπευτικὸν μοχλὸν* εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἐκ δύο πλευρικῶν ξυλίνων τοιχωμάτων ἀποτελουμένου κιλλίβαντος. Ὁ ἐκ κρατερώματος σωλὴν ἐχέετο πλήρης καὶ εἶτα ἐτρυπᾶτο καὶ διεμορφοῦτο τὸ κοῖλον, τὸ ὁποῖον ἠλέγχετο διὰ τοῦ ὑπὸ τούτου ἐπινοηθέντος *κινητοῦ ἀστέρος*. Τὸ ἐκ πυρίτιδος γέμισμα ὡρίσθη εἰς τὸ τρίτον τοῦ βάρους τοῦ βλήματος. Τὸ πυροβόλον ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ προολκαίου του δι' ἀντιστηρίξεως, ἥτις εἶχεν εἰσαχθῇ ἀπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' (1650—1720). Ὁ Gribeauval εἰσήγαγε τὴν ὁλομερῆ φυσίγγην, δι' ἧς ἡ γέμισις ἐξετελεῖτο ἐν μιᾷ φορᾷ. Ἡ σκευὴ αὕτη, τροποποιηθεῖσα ἀσημάντως (1803), ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὰς ναπολεοντείους ἐκστρατείας. Ἡ ταχυβολία της ἦτο 2—5 βολῶν κατὰ λεπτόν. Τότε οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἡ ἰσχὺς τῶν πυροβόλων μὴ ὑπολειφθῇ τῆς τῶν τυφεκίων, τῶν ὁποίων ἡ βολὴ εἶχε φθάσει εἰς μέγαν βαθμὸν τελειότητος ἀπὸ τοῦ 1846, ἐδοκίμασαν νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐπὶ τῶν πυροβόλων τὰς ἀρχάς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας τὰ φορητὰ ὅπλα ἔδωσαν τόσον ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἔκτοτε ὅλα τὰ κράτη σπουδαίως ἐνησχολοῦντο ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

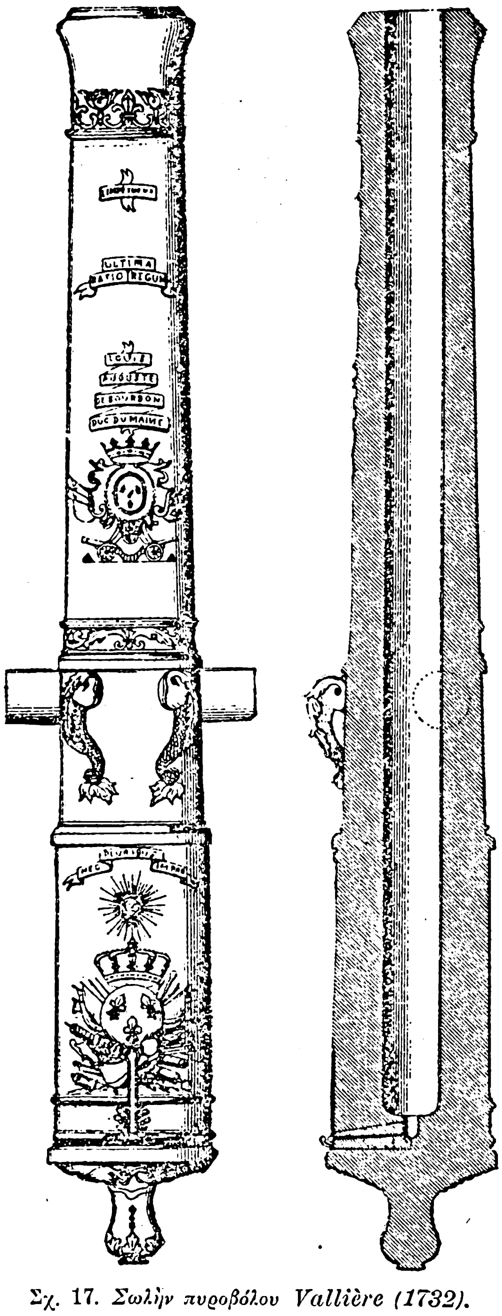

Σχ. 17. *Σωλὴν πυροβόλου Vallière (1732).*

Πρῶτον ἐξ ὅλων τὸ γαλλικὸν πυροβολικόν, μετὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον τοῦ 1859, ἐχρησιμοποίησεν ἠυλακωμένα κανόνια, ἅτινα παρέσχον λίαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅθεν ταύτης ἅπαντα τὰ κράτη παρεδέχθησαν τὸ σύστημα τοῦτο τῶν κανονίων. Ἡ ἰδέα ὅμως τῶν ἠυλακωμένων πυροβόλων καὶ τῶν ἐπιμήκων βλημάτων δὲν εἶναι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀλλ' ἀνάγεται εἰς προγενεστέρους χρόνους, καὶ ἐὰν ἀποδίδηται εἰς τὸν παρελθόντα αἰῶνα, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφευρέσεώς των δὲν ἐδόθη ἡ δέουσα προσοχὴ καὶ σπουδαιότης.

Πράγματι, ὑπάρχει ἐν Βερολίνῳ πυροβόλον κατασκευασθὲν τῷ 1661 ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου, φέρον 13 αὐλάκια καὶ κοχλίαν κατὰ τὸ πυγαῖον. Ἐπίσης εἰς τὸ ἐν Μονάχῳ μουσεῖον τοῦ πυροβολικοῦ ὑπάρχει πυροβόλον ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου μὲ αὐλάκια, κατασκευασθὲν ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1694. Τῷ 1748 ὁ Σέννερ κατεσκεύασε σιδηροῦν πυροβόλον μετ' ἠυλακωμένου κοίλου, τοῦ ὁποίου τὸ πυγαῖον ἦτο κινητόν, ἵνα ἐξασφαλίζηται οὕτως ἡ γέμισις.

Μέχρι τοῦ μέσου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπὸ τῶν πυροβόλων ἐβάλλοντο μολύβδιναι σφαῖραι. Κατὰ πειράματα γενόμενα τῷ 1776 ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ βεληνεκὲς κανονίου 2 λιτρῶν ἦτο 1225 μ. καὶ τὰ βλήματα παρεῖχον ἔκκλισιν 625 ἑκατ. Ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου εἰσαγωγὴ τοῦ βλήματος καὶ τῆς πυρίτιδος, ἥτις στενῶς συνδέεται μετὰ τῆς κατασκευῆς τῶν αὐλακωτῶν πυροβόλων, ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν κανονίων. Ἡ σκόπευσις τῶν πυροβόλων ἐγίνετο τῇ χρήσει κλισιοσκοπίου, φέροντος βεβαθμονομημένον πίνακα εἰς ἀποστάσεις, καὶ στοχάστρου, ἀμφοτέρων προσαρμοζομένων ἐπὶ τοῦ πυροβόλου.

Τὰ πρῶτα ὀπισθογεμῆ πυροβόλα εἶχον βάρος 100—450 λιτρῶν, ἐξ ὧν μόνον τὸ πυγαῖον εἶχε βάρος 30—40 λίτρας· τοῦτο ἐνεβάλλετο εἰς τὸ κανόνιον καὶ ἐκρατεῖτο διὰ σφηνός, οὗ ἕνεκα ταῦτα ἐκλήθησαν «κανόνια μὲ σφῆνα». Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ὀρλεάνης τῷ 1428 οἱ Ἄγγλοι μετεχειρίσθησαν 15 πυροβόλα τοῦ εἴδους τούτου. Εἰς τὸ μουσεῖον τῶν Παρισίων ὑπάρχει σιδηροῦν κανόνιον μακρόν, πλὴν μικροῦ διαμετρήματος, μετὰ κινητοῦ πυγαίου, κατασκευασθὲν τῷ 1555. Ἐν Βαυαρίᾳ μετεχειρίσθησαν κατὰ τὸ 1557 κανόνια μὲ σφῆνα.

Ἐν ἔτει 1825 ἐπροτάθη κανόνιον τετρυπημένον, τοῦ ὁποίου τὸ πρὸς τὸ μέρος τοῦ πυγαίου ἄνοιγμα ἐκλείετο διὰ κινητῆς θυρίδος, καθέτου ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ πυροβόλου. Τῷ 1829 ὁ Τοῦκερ ἐπενόησε πυροβόλον φέρον πρὸς τὸ μέρος τοῦ πυγαίου πωμαστήριον κατακόρυφον, κινητὸν καὶ τετρυπημένον. Κατὰ τὸ 1816 ὁ G. Reichenbach, λοχαγὸς τοῦ βαυαρικοῦ πυροβολικοῦ, ἐπειραματίζετο ἐν Μονάχῳ δι' ὀρειχαλκίνου πυροβόλου φέροντος 7 αὐλάκια, πλάτους 5 χιλ. καὶ βάθους 1.4 χιλ. καὶ βάλλοντος βλήματα ἐπιμήκη ἐκ μολύβδου. Ἡ δυσκολία ὅμως τῆς γεμίσεως τοῦ πυροβόλου ἀπὸ τοῦ στόματος μετὰ βολάς τινας καὶ ἡ ἀπαιτουμένη μεγάλη δαπάνη διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ παλαιοῦ ὑλικοῦ ἦσαν ἀφορμὴ τῆς μὴ διαδόσεως τῆς ἐπινοήσεως ταύτης. Οὐχ ἧττον, τόσον ἐν Γερμανίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ εἰς τὸν Reichenbach ἀποδίδουσι τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποιήσεως εἰς τὰ αὐλακωτὰ πυροβόλα ἐπιμήκων βλημάτων.

Ἐκ τῶν καλῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐν Γαλλίᾳ γενομένων πειραμάτων ὑπὸ τοῦ Δελβινὺ κατὰ τὸ 1827, διὰ βολίδων κυλινδρικῶν καὶ τυφεκίων αὐλακωτῶν, ἠνοίχθη νέα ὁδὸς εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πυροβόλων ὅπλων διὰ διαδόσεως τῶν νέων ἀρχῶν, χάρις ἰδίᾳ εἰς τὰς ἐρεύνας τῶν Γάλλων Ταμισιέ, Μινιέ, Τιμερσὰμ καὶ τῶν Ἄγγλων Γρεφεμέρ, Πριτσὲτ κλπ., ὧν ἕκαστος εἶχεν ἴδιον σύστημα κατασκευῆς, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς πιέσεως ἢ συμπιέσεως ἢ τοῦ ἐκτατοῦ τῶν ἐπιμήκων βλημάτων. Οὕτως ἀνετράπησαν αἱ παλαιαὶ θεωρίαι, καθ' ἃς τὸ σφαιρικὸν βλῆμα ἦτο τὸ προσφορώτερον διὰ πυροβόλα, ἐφ' ὅσον ἀπεδείχθη καθαρῶς πλέον ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἐπιμήκων βλημάτων, βαλλομένων δι' ἠυλακωμένων πυροβόλων.

Τὰ πρῶτα ἐπιτυχῆ πειράματα ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ αὐλακωτῶν πυροβόλων ἐγένοντο ἐν Σουηδίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1845 ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ Κάβαλλι, διὰ λογαριασμὸν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πεδεμοντίου, καὶ ὑπὸ τοῦ Wahrendorff, ἰδιοκτήτου τῶν περιφήμων χυτηρίων τοῦ Ἀκέρ, διὰ τὴν Σουηδίαν. Τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα παρεσχέθησαν ὑπὸ πυροβόλων ὀπισθογεμῶν διαμετρήματος τῶν 30 ἑκ. χυτοῦ σιδήρου. Ταῦτα ἔφερον δύο αὐλάκια μήκους βλήματος 3.77μ. Τὰ βλήματα ἦσαν κυλινδροφοειδῆ, μέσου βάρους 20 χιλ., καὶ ἔφερον πτερύγια ὀλισθαίνοντα ἐντὸς τῶν αὐλακίων. Τὰ πειράματα τοῦ Κάβαλλι ἐσυνεχίσθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1852, 1853 καὶ 1854. Τέλος, ἡ ἐκστρατεία τῶν Γάλλων εἰς Ἰταλίαν τῷ 1859 ἐνεπέδωσε τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τοῦ συστήματος Κάβαλλι καὶ ἔκτοτε τὰ αὐλακωτὰ πυροβόλα ἐγένοντο παραδεκτὰ παρ' ὅλων τῶν κρατῶν. Οὕτως ἐνεφανίσθησαν διάφορα συστήματα αὐλακωτῶν πυροβόλων, διαφέροντα μόνον κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν αὐλακίων ἢ κατὰ τὸν τρόπον γεμίσεως.

Τὰ μέταλλα κατασκευῆς πυροβόλων ἐπολλαπλασιάσθησαν, διότι ἐκτὸς τοῦ χυτοῦ σιδήρου καὶ

Digitized by Google

τοῦ κρατερώματος μετεχειρίζοντο καὶ τὸν χάλυβα, ὡς καὶ τὸν σφυρήλατον σίδηρον. Πράγματι, ἡ μεταλλουργία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσημείωσε μεγάλας προόδους (ἐφεύρεσις τοῦ χάλυβος ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Bessemer τῷ 1854).

Ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισις ἦτο παραδεδεγμένη ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1861 διὰ τὰ ἠυλακωμένα πυροβόλα (σχ. 19)· ἡ ἔμφραξις ἐξησφαλίζετο διὰ χαλυβικοῦ ἐμφρακτῆρος. Γενικῶς τὸ γερμανικὸν πυροβολικὸν συστήματος Κρούπ, δι' οὗ ἐγένοντο αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ 1866 καὶ 1870, ἦτο πολὺ ἐξειλιγμένον. Ἀντιθέτως, ἐν Γαλλίᾳ διετηρεῖτο ἡ ἀπὸ τοῦ στόματος γέμισις, καίτοι τὰ πυροβόλα συστήματος Reffye εἶχον ἐμφανισθῇ ἀπὸ τοῦ 1868 καὶ ἐν μέρει εἶχον εἰσαχθῆ εἰς τὸ στράτευμα (σχ. 20). Ὁ πόλεμος τοῦ 1870 ἐβεβαίωσε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ ἔναντι τοῦ γαλλικοῦ.

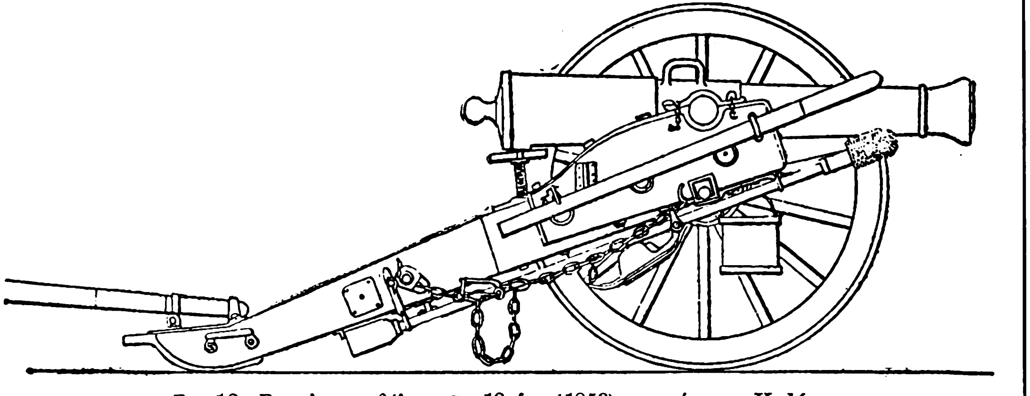

Σχ. 18. *Βραχὺ πυροβόλον τῶν 12 ἑκ. (1853), συστήματος Valée.*

Ἐν συνόψει, κατὰ τὸ 1887, ἐποχὴν καθ' ἣν ἐνεφανίσθησαν αἱ ἄκαπνοι πυρίτιδες, ἡ ἐκ τοῦ πυγαίου γέμισις εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένη, καθὼς καὶ τὰ πολλὰ πλὴν ἀβαθῆ αὐλάκια. Τὰ ἐκ μολύβδου περικαλύμματα τῶν βλημάτων γενικῶς ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῆς ζώνης σφηνώσεως. Τὰ πυροβόλα βάλλουσι διὰ πιέσεων 2200—2400 χλγ. κατὰ ἑκατ.², τὸ βάρος γεμίσματος ἰσοῦται πρὸς τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ βάρους βλήματος, τὸ ὁποῖον εἰς πυροβόλον τῶν 30 διαμετρημάτων προσκτᾶται ἀρχικὴν ταχύτητα 600 μ. περίπου. Διὰ τὴν ἀντοχὴν τῶν σωλήνων ἐμελετήθη ἡ σύνθεσίς των ἐκ στοιχείων σχετικῶς λεπτῶν, διατιθεμένων κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα συγχρόνως τὴν διαμήκη καὶ τὴν ἐγκάρσιον ἀντίστασιν.

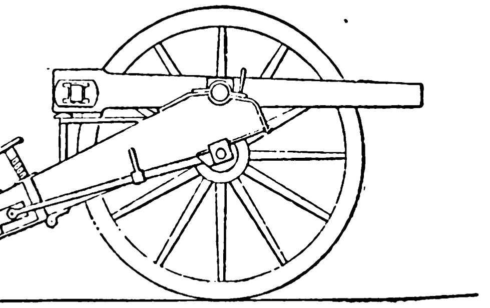

Σχ. 19. *Πρωσσικὸν πυροβόλον Krupp (1870).*

Τότε ὅλα τὰ μεγάλα κράτη ἐπιζητοῦσι νὰ ἐπωφεληθῶσι τῶν βλητικῶν πλεονεκτημάτων τῶν νέων πυριτίδων καὶ ἀπὸ τῶν πυροβόλων τῶν 30 διαμετρημάτων ἄγονται εἰς πυροβόλα τῶν 40,45 καὶ τῶν 50 ἀκόμη διαμετρημάτων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην ἀναφαίνεται τὸ ζήτημα τῆς ταχυβολίας, δι' οὗ ἐπῆλθον εἰς τὸ πυροβολικὸν μέγισται πρόοδοι. Μέχρι τοῦδε μεθ' ἑκάστην βολὴν τὸ πυροβόλον ὁλόκληρον ὠπισθοχώρει λόγῳ τῆς ἀνακρούσεως καὶ ἀπῃτοῦντο δυναμικοὶ χειρισμοὶ διὰ νὰ τὸ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν θέσιν του καὶ εἶτα νὰ τὸ ἀνασκοπεύσωσιν (ἄκαμπτοι κιλλίβαντες)· ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ ταχυβολία ἦτο μικρὰ καὶ ἡ καταπόνησις τοῦ προσωπικοῦ μεγάλη. Ἤχθησαν ὅθεν εἰς τὴν σκέψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀγκιστρώσωσι τὸν κιλλίβαντα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὥστε κατὰ τὴν βολὴν νὰ μὴ ὀπισθοδρομῇ τὸ πυροβόλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς πρόληψιν ζημιῶν τοῦ ὅλου πυροβόλου νὰ καταστήσωσι τὴν σύνδεσιν τοῦ σωλῆνος μετὰ τοῦ κιλλίβαντος ἐλαστικὴν (κιλλίβαντες μετ' ἐλαστικοῦ συνδέσμου).

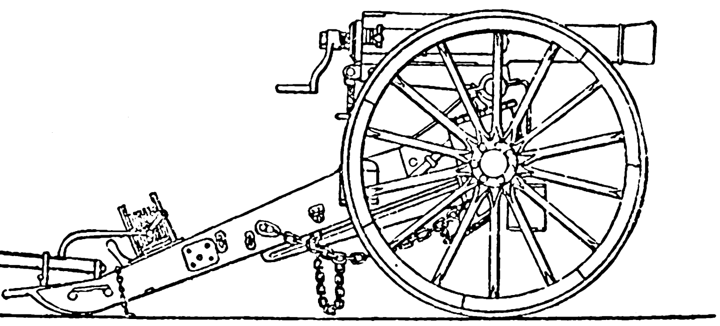

Σχ. 20. *Γαλλικὸν πυροβόλον de Reffye (1870).*

Τῷ 1891 ὁ Γερμανὸς μηχανικὸς Haussner ἐπειραματίζετο εἰς τὸ πεδίον βολῆς τοῦ ἐργοστασίου Gruson ἐπὶ πεδινοῦ πυροβόλου ἐφωδιασμένου διὰ χαλινωτηρίου· αἱ δοκιμαὶ ὅμως αὗται, ὡς μὴ δοῦσαι ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἐγκατελείφθησαν. Οἱ πειραματισμοὶ οὗτοι ἐγένοντο γνωστοὶ εἰς τὴν γαλλικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὁ στρατηγὸς Mathieu, διευθυντὴς πυροβολικοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, διέταξε τὰ κρατικὰ ἐργοστάσια τῆς Bourges ν' ἀναλάβωσιν ὁμοίας μελέτας καὶ πειραματισμούς. Τότε ὁ ταγματάρχης Deport, διευθυντὴς τῶν ἐργοστασίων Puteaux, ἔχων μελετήσει ἀτομικῶς ἀπό τινος τὸ πρόβλημα τῆς ταχυβολίας, ἀνέλαβε περὶ τὸ τέλος τοῦ 1892 τὴν ἐκτέλεσιν μελετῶν καὶ δοκιμῶν μετὰ καλῶν ἀποτελεσμάτων· αἱ δοκιμαὶ αὗται ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1894, ὁπότε ὁ ἀντισυνταγματάρχης Deport, θιγεὶς ὑπηρεσιακῶς, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στράτευμα. Ὑπὸ τὴν ὤθησιν τοῦ στρατηγοῦ Deloye, ὅστις διεδέχθη τὸν στρατηγὸν Mathieu εἰς τὴν διεύθυνσιν πυροβολικοῦ, αἱ δοκιμαὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ταχυβόλου πυροβόλου ἐσυνεχίσθησαν ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Sainte-Claire-Deville, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Rimailho, οἵτινες κατὰ τὸ ἔτος 1896 τὰς ἔφερον εἰς αἴσιον πέρας. Μετ' εὐδοκίμους δοκιμάς, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὸ πεδινὸν ταχυβόλον πυροβόλον τῶν 7,5 ὑπόδειγμα 1897 ἐγένετο δεκτόν. Ἤδη ἐπέκειτο ἡ κατασκευὴ τοιούτων πυροβόλων διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ, τὴν ὁποίαν ἤθελον ν' ἀποκρύψωσιν ἀπὸ τῶν Γερμανῶν. Πρὸς τοῦτο διετέθη ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως Méline μυστικὴ πίστωσις 300 ἑκατομμυρίων φράγκων, ἥτις κατεχωρήθη εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ὡς πίστωσις διὰ σκοπὸν μυστικόν, ἀποσβεννυμένη προοδευτικῶς. Ἐξ ἄλλου ὁ στρατηγὸς Deloye, πρὸς ἀποπλάνησιν τῆς γερμανικῆς κατασκοπείας καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπισύρῃ τὴν προσοχήν της, ἐξετέλει δοκιμὰς διὰ τοῦ πυροβόλου τῶν 7.5 Ducros μετ' ἀκάμπτου κιλλίβαντος καὶ ἐπιταχυνομένης βολῆς.

Τὸ πεδινὸν πυροβόλον τῶν 7,5 ὑποδείγματος 1897 εἶναι ἐκεῖνο, δι' οὗ κυρίως μετέσχεν ἡ Γαλλία τῶν πρώτων μαχῶν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, δι' οὗ ἔτι καὶ σήμερον εἶναι ἐφωδιασμένη. Πράγματι, τὸ πυροβόλον τοῦτο, καίτοι εἶναι τὸ πρῶτον ἐμφανισθὲν πραγματικῶς ταχυβόλον, κατέχει τὰ σκῆπτρα μεταξὺ τῶν ὁμοίων του. Εἶναι τὸ πρῶτον πυροβόλον, δι' οὗ κατέστη δυνατὴ ἡ ἔμμεσος βολή. Ἡ Γερμανία, ἀπατηθεῖσα τότε, ἐν σπουδῇ παρεδέχθη κατὰ τὸ 1896 τὸ πυροβόλον τῶν 7,7 ἑκατ. ἀκάμπτου κιλλίβαντος, ἐφωδιασμένον διὰ πτύου, τὸ ὁποῖον ὑπεχρεώθη βραδύτερον, κατὰ τὸ 1904, νὰ ἐφοδιάσῃ δι' ἐλαστικοῦ συνδέσμου, ἀπαραιτήτου τυγχάνοντος διὰ τὴν ταχυβολίαν.

Ἔκτοτε ἅπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἤρξαντο ἐφοδιαζόμενα διὰ ταχυβόλων πυροβόλων, τῶν ὁποίων κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἀκινησία κατὰ τὴν βολήν, ἡ δυνατότης καταλήψεως θέσεων κεκαλυμμένων καὶ ἡ ἀπὸ τούτων ἐκτέλεσις τῆς βολῆς (χάρις εἰς τὸ σύστημα τῶν σκοπευτικῶν ὀργάνων), ἡ χρησιμοποίησις ὁλομερῶν φυσιγγῶν (διὰ τὰ μικρὰ διαμετρήματα), δι' ὧν μεγάλως ηὐξήθη ἡ ταχυβολία, ὁ ἐφοδιασμός των δι' ἀσπιδίων προστατευόντων τοὺς πυροβολητὰς καὶ τοὺς μηχανισμοὺς τοῦ πυροβόλου ἀπὸ τῶν θραυσμάτων τῶν ὀβίδων. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἐλαστικὸς σύνδεσμος τῶν πυροβόλων ἐξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν βαρέων, ὧν μεγάλην ποικιλίαν διαμετρημάτων παρουσίασαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστροουγγαρία, αἵτινες ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐπιχειρήσεων (1914) ἐχρησιμοποίησαν ὅλμους ἔτι καὶ τῶν 42 ἑκατ. (κατασκευῆς Krupp Skoda), δι' ὧν ἐβομβαρδίσθησαν τὰ βελγικὰ φρούρια.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων ἐχρησιμοποιήθησαν ποικίλοι τύποι καὶ διαφόρων διαμετρημάτων πυροβόλα, ἐν οἷς καί τινα βραδυβόλα, ὧν ἡ βολὴ ἐπεταχύνθη. Οὕτως, ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐχρησιμοποιήθησαν πυροβόλα ἀνήκοντα εἰς 50 διάφορα ὑποδείγματα, ὑπὸ δὲ τῶν Γερμανῶν πυροβόλα ἀνήκοντα εἰς 90 ὑποδείγματα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ αὐτοῦ πολέμου τὸ πυροβολικὸν ἐπετέλεσε μεγάλας προόδους. Νέοι τύποι πυροβόλων παρουσιάσθησαν, ἐνῷ τὸ διαμέτρημα καὶ τὰ βλητικὰ χαρακτηριστικὰ μεγάλως ηὔξησαν. Τὸ μεγαλύτερον διαμέτρημα τὸ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων ἦτο τῶν 52 ἑκατ. (ὅλμοι Σναΐδερ, ἐμφανισθέντες περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου) καὶ τὸ μέγιστον ὑπὸ τούτων ἐπιτευχθὲν βεληνεκὲς διὰ πυροβόλου τῶν 34 ἑκατ. ἦτο 33 χλμ. Τὸ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν χρησιμοποιηθὲν μεγαλύτερον διαμέτρημα ἦτο τῶν 42 ἑκατ. (ὅλμοι Κρούπ κατασκευασθέντες ἀπὸ τοῦ 1911), καὶ τὸ μέγιστον βεληνεκὲς διὰ μὲν πυροβόλου τῶν 35.5 ἑκατ. 62 χλμ., διὰ δὲ πυροβόλου τῶν 38 ἑκατ. 48 χλμ.

Ἰδιαιτέρα μνεία γίνεται τῶν γερμανικῶν ὑπερτηλεβόλων τῶν 21 ἑκατ. τῶν ἐπικληθέντων *Βέρθα* (βλ.λ.), ἀρχικῆς ταχύτητος 1600 μ. κατὰ 1″. Τούτου δύο τύποι κατεσκευάσθησαν, ὧν ὁ εἷς ἦτο μήκους σωλῆνος 100 διαμετρημάτων καὶ ὁ ἕτερος 120. Ταῦτα ἔβαλλον κατὰ τῶν Παρισίων (Μάρτιος 1918) ἀπὸ τριῶν θέσεων (Crepy, Cugny, Fère-en-Tardenois). Τὸ βεληνεκὲς τούτων ἦτο 100 καὶ 120 χλμ. Ἡ γωνία βολῆς ἦτο 65° καὶ αἱ ὀβίδες των ἔφθανον εἰς Παρισίους ὑπὸ γωνίαν πτώσεως 56° καὶ μένουσαν ταχύτητα ἀνωτέραν τῶν 700 μ. Τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης (ὡς τὸ ἀποκαλεῖ ὁ Ludendorff) κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ οἴκου Κρούπ, δι' ἐπισωληνώσεως ἐφθαρμένων ναυτικῶν πυροβόλων καὶ ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν Rausenberger, διευθυντὴν τοῦ πυροβολικοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ.

Τοιαύτην ἔκτασιν εἶχε λάβει κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ χρῆσις πυροβόλων, ὥστε μόνη ἡ Γερμανία, συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς τῆς 11ης Νοεμβρίου 1918, παρέδωσεν εἰς τοὺς Συμμάχους 50.532 πυροβόλα παντοίων διαμετρημάτων καὶ τύπων.

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ παρὰ τὰς περὶ διαρκοῦς εἰρήνης ἐπαγγελίας οἱ ἐξοπλισμοὶ συνεχίζονται καὶ μάλιστα ἐντατικώτερον τῶν πρὸ τοῦ πολέμου ἐκείνου ἐτῶν. Κατά τινας στατιστικάς, τὰ ἤδη δι' ἐξοπλισμοὺς διατιθέμενα κατ' ἔτος ποσὰ κατὰ πολὺ ὑπερβαίνουσι τὰς πολεμικὰς δαπάνας τοῦ ἔτους 1914. Τέλος, ἐκ πληροφοριῶν ἐφημερίδων ἐγνώσθη ὅτι οἱ Γερμανοὶ κατ' Ἰούνιον τοῦ 1932 ἐπειραματίσθησαν διὰ πυροβόλου τοποθετημένου παρὰ τὰ ΒΑ. σύνορα τῆς Πρωσσίας, οὗ βλῆμα ἔπεσεν εἰς τὸν βασιλικὸν κῆπον τοῦ Ὄσλο (Χριστιανίας), ἤτοι βεληνεκοῦς 1.000 χλμ. περίπου.

Περὶ τῶν πυροβόλων παρ' ἡμῖν βλ. *Ἑλλὰς* [Στρατός].

Ἐργοστάσια κατασκευῆς πυροβόλων. Τὰ ἤδη ἐν Εὐρώπῃ κύρια ἐργοστάσια κατασκευῆς πυροβόλων εἶναι: Τὰ γαλλικὰ Schneider καὶ Saint-Chamond, τὸ ἀγγλικὸν Vickers-Armstong, τὸ τσεχοσλοβακικὸν Skoda, τὸ ὀλλανδικὸν Siderius, πρὸς δὲ τὸ σουηδικὸν Bofors, τὸ ἰταλικὸν Ansaldo, τὸ ρωσικὸν Putilow. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ γαλλικὰ κρατικὰ ἐργοστάσια Puteaux καὶ Bourges, ἅτινα ὅμως δὲν ἀναλαμβάνουσι ξένας παραγγελίας.

Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου μεγίστης φήμης ἦσαν τὰ γερμανικὰ ἐργοστάσια Krupp, πρὸς δὲ τὸ ἐπίσης γερμανικὸν Rheinmetall (τὸ γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ehrhardt). Ἀμφότερα τὰ ἐργοστάσια ταῦτα, μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν, ὑπεχρεώθησαν νὰ περιορίσωσιν εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰ τμήματα κατασκευῆς πυροβόλων. Οὕτως, ἤδη εἰς μὲν τὰ Κρούπ κατασκευάζονται τὰ ἄνω τοῦ διαμετρήματος τῶν 15 ἐκστ. πυροβόλα, προοριζόμενα μόνον διὰ τὸν γερμανικὸν στρατὸν καὶ ναυτικόν, ἐνῷ εἰς τὰ Rheinmetall τὰ κάτω τοῦ διαμετρήματος τῶν 15 ἑκατ. γερμανικὰ πυροβόλα. Ἡ κατανομὴ αὕτη τῶν κατασκευῶν ἐγένετο ἀπὸ σκοποῦ ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας γερμανικῆς ὑπηρεσίας, ὥστε ἀμφότερα τὰ ἐργοστάσια νὰ διατηρῶσι τὴν πεῖράν των ἐπὶ τῶν κατασκευῶν πυροβόλων.

Τὰ ἐργοστάσια Siderius καὶ Bofors ἐργάζονται κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει γερμανικῶν προνομιούχων

Digitized by Google

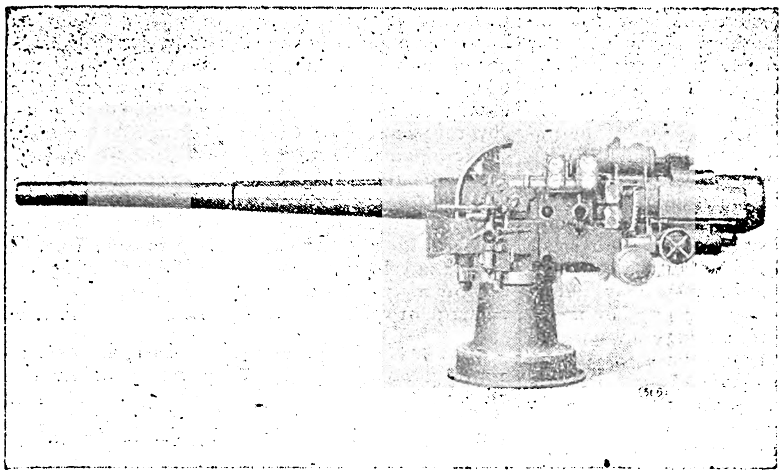
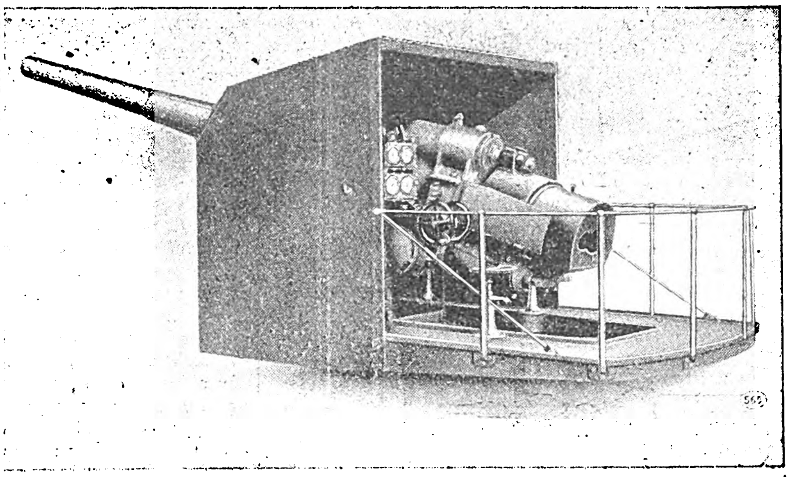

1) Ναυτικὸν πυροβόλον τῶν 15 ἑκμ./50. 2) Ναυτικὸν πυροβόλον τῶν 15 ἑκμ./50.

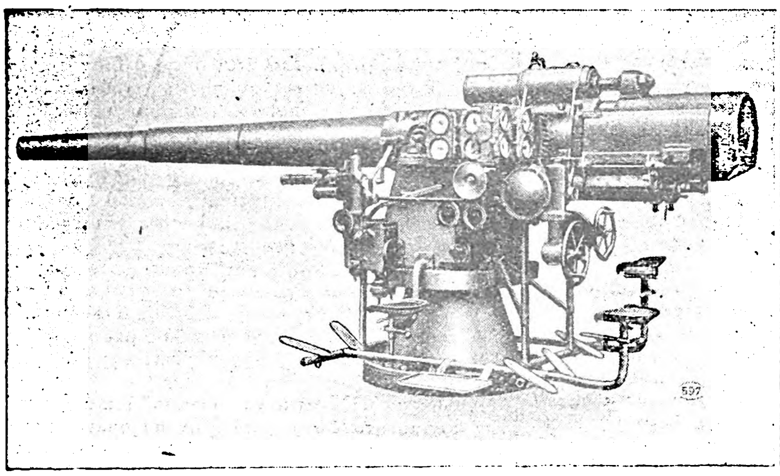
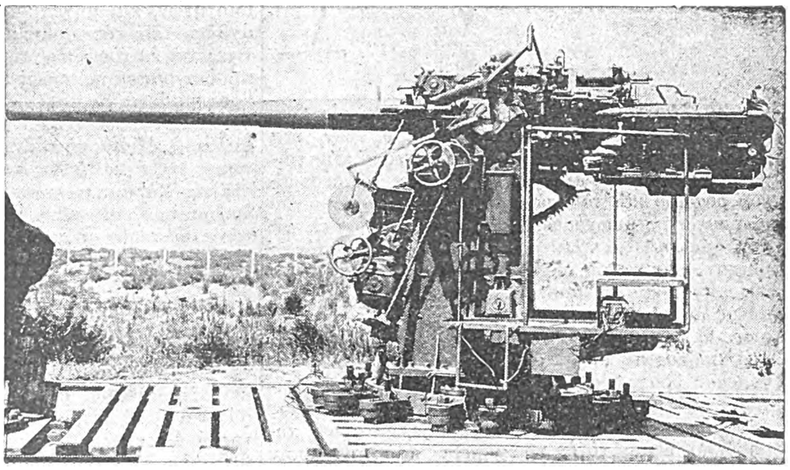

1) Ναυτικὸν πυροβόλον τῶν 120 χμ/50 ἀντιτορπιλλικῶν. 2) Ναυτικὸν ΑΑ πυροβόλον τῶν 102 χμ/48 Terni.

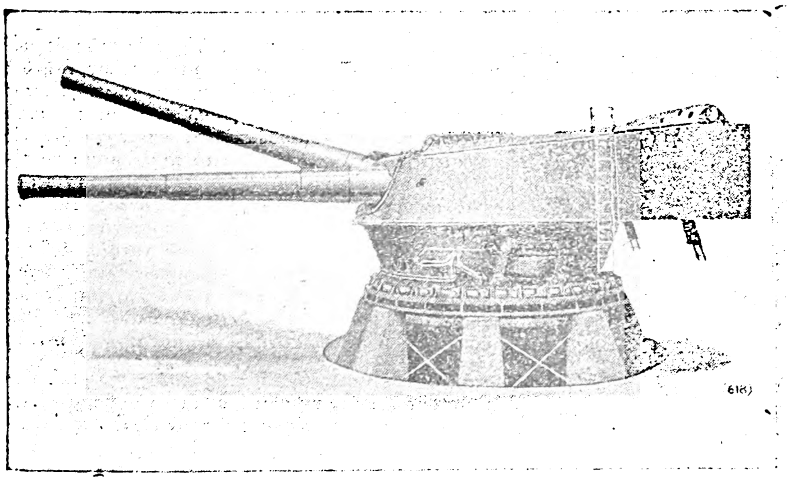
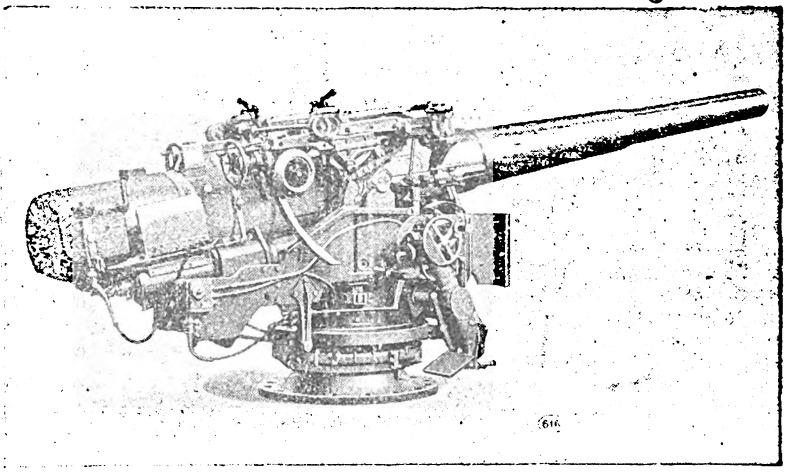

1) Δίδυμος πύργος πυροβόλων τῶν 28 ἑκμ./45. 2) Ναυτικὸν πυροβόλον τῶν 15 ἑκμ./45 Bofors.

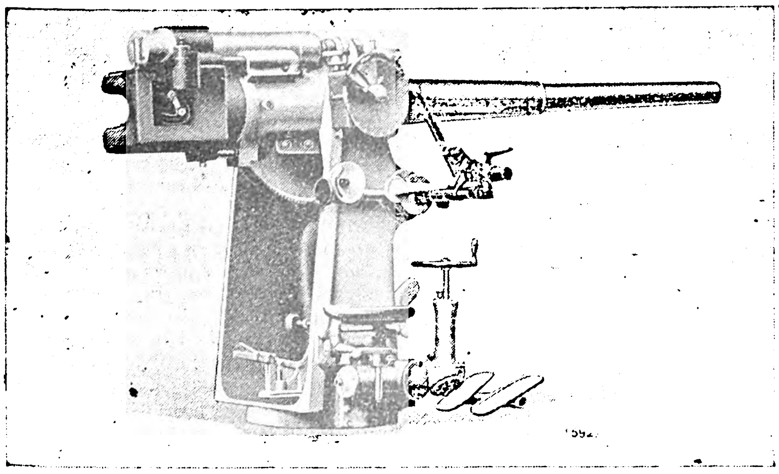
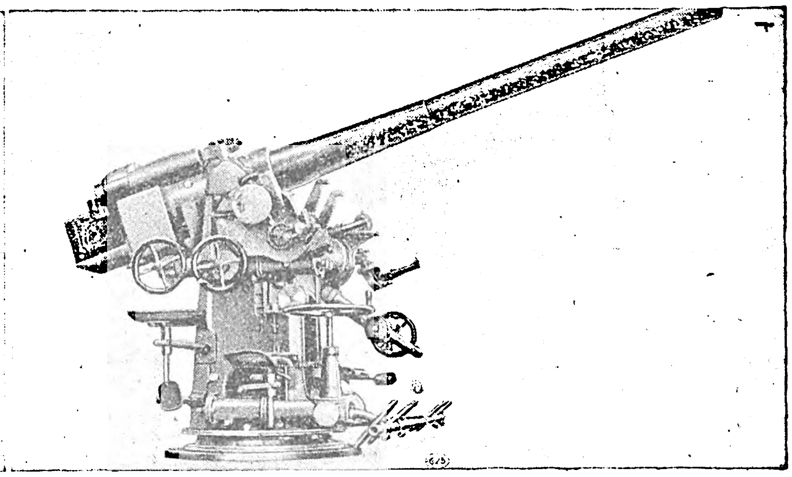

1) Πυροβόλον ὑποβρυχίου 7 ἑκμ. 5/50 Bofors. 2) Ναυτικὸν πυροβόλον τῶν 8,8/50 ἀντιαεροπλοϊκόν.

Digitized by Google

ἐφευρέσεων (brevets), τὸ μὲν πρῶτον τῶν τοῦ οἴκου Rheinmetall, τὸ δὲ δεύτερον τῶν τοῦ οἴκου Krupp. Τὰ ἐργοστάσια Putilow μέχρι τοῦ 1923 εἶχον ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, ἔκτοτε ὅμως ἀνεκαινίσθησαν καὶ ἐπεξετάθησαν. Γνωστὸν εἶναι ἔτι τὸ ἀμερικανικὸν ἐργοστάσιον Bethlehem. Γ. Α. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

— **πυροβόλον** ***ἠλεκτρικὸν*** (Pistolet de Volta *[Ἠλεκτροφυσ.]*. Συσκευὴ πρὸς κατάδειξιν τῶν χημικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος. Λευκοσιδηροῦν δοχεῖον, περιέχον ἐκρηκτικὸν ἀέριον (συγκείμενον ἐκ 2 ὄγκων ὑδρογόνου καὶ 1 ὀξυγόνου), κλειόμενον ἑρμητικῶς διὰ πώματος φελλοῦ καὶ φέρον ἐπὶ τῆς κατακορύφου παρειᾶς σωληνίσκον, δι' οὗ διέρχεται, ἀπ' αὐτοῦ μεμονωμένον,

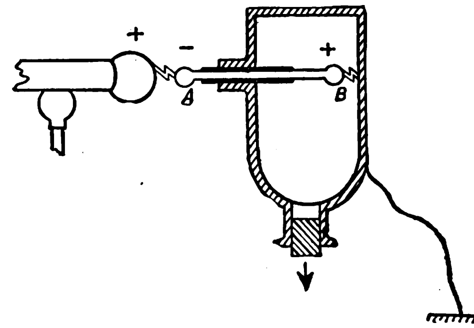

Πυροβόλον ἠλεκτρικόν.

στέλεχος μεταλλικὸν περατούμενον εἰς δύο σφαιρίδια Α καὶ Β, φέρεται ἐγγὺς πρὸς τὸν ἕνα πόλον ἠλεκτροστατικῆς μηχανῆς. Μεταξὺ τῶν τοιχωμάτων τοῦ ἀγωγίμως μετὰ τῆς γῆς συνδεδεμένου δοχείου καὶ τοῦ σφαιριδίου Β, φορτισμένου ἐξ ἐπαγωγῆς ὁμωνύμως πρὸς τὸν ἐπιδρῶντα πόλον, ἐμφανίζεται ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ συγχρόνως μὲ τὸν μεταξὺ τοῦ σφαιριδίου Α καὶ τοῦ πόλου τῆς πηγῆς ἐμφανιζόμενον τοιοῦτον. Ὁ σπινθὴρ αὐτὸς προκαλεῖ τὴν χημικὴν ἕνωσιν τῶν δύο ἀερίων, ἡ δὲ ταύτην συνοδεύουσα ζωηρὰ ἔκλυσις θερμότητος προκαλεῖ τὴν ἀτμοποίησιν τοῦ παραγομένου ὕδατος, ἐξ ἧς τὸ πῶμα τοῦ δοχείου ἐκτινάσσεται μετ' ἐκπυρσοκροτήσεως ὁμοίας πρὸς πυροβόλου ὅπλου. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ πυροβόλου εἶναι τὸ ἐν τῇ χημείᾳ πρὸς ἀνάλυσιν τῶν ἀερίων χρησιμοποιούμενον εὐδιόμετρον. Ε. Γ. Α.

— **πυροβόλον** ***ναυτικόν***. Τὸ ναυτικὸν πυροβόλον, ὅπως καὶ τὸ κατὰ ξηράν, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν σωλῆνα καὶ τὸν κιλλίβαντα, ὅστις στερεοῦται μονίμως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἢ τοῦ δαπέδου τοῦ πύργου. Αἱ κύριαι διαφοραὶ τῶν δύο πυροβόλων, ἐκπηγάζουσαι ἐκ τῶν συνθηκῶν χρήσεως, ἔχουσιν ἐν συνόλῳ ὡς ἑξῆς:

	Ξηρᾶς	*Ναυτικοῦ*
πυροβόλα	βραχέα	μακρά
θαλάμη	μικροῦ ὄγκου	μεγάλου ὄγκου
πυρίτιδες	ταχυκαέστεραι	μικρᾶς ζωτικότητος ἢ βραδυκαέστεραι.
δασύτητες γεμίσματος	μικραὶ	μεγάλαι
μέσης	μικραὶ	μεγάλαι
ταχύτητες	μικραὶ	μεγάλαι
εἶδος βολῆς	καμπύλη	τεταμένη
ἐπικίνδυνοι ζῶναι	βραχεῖαι	μακραί

Τὸ κυριώτερον μέταλλον πρὸς κατασκευὴν τῶν πυροβόλων εἶναι ὁ χάλυψ, ὡς οὗτος κατασκευάζεται σήμερον. Αἱ τεχνικαὶ ἀπαιτήσεις, ἃς τὸ μέταλλον τῶν πυροβόλων ἐκπληροῖ, εἶναι ἡ ἐπαρκὴς συγκρότησις, ἵνα μὴ τὸ πυροβόλον ὑφίσταται βλάβην λόγῳ τῶν κρούσεων βολῆς, εἰδικώτερον δὲ τῶν κρούσεων τῶν προκαλουμένων ὑπὸ τοῦ βλήματος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γεμίσεως ἢ τὴν κίνησιν αὐτῶν ἐν τῷ κοίλῳ· τὸ μέγα ὅριον ἐλαστικότητος, ἵνα μὴ ὑφίσταται παραμορφώσεις μονίμους ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀναπτυσσομένης ὑπὸ τῶν ἀερίων πιέσεως· ἡ ἐπαρκὴς καὶ λογικὴ ἀντοχὴ κατὰ τῆς φθορᾶς (ἐπίδρασις τῶν χημικῶν προϊόντων τῆς ἐκρήξεως) καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων. Τὰ ναυτικὰ πυροβόλα κατασκευάζονται ἢ δι' ἁρμολογήσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων κυλίνδρων περιβαλλόντων ἕνα κεντρικὸν σωλῆνα, ὅτε τὸ πυροβόλον καλεῖται μετὰ κρατυσμάτων, ἢ διὰ περιελίξεως τοῦ κεντρικοῦ σωλῆνος δι' ἱκανοῦ ἀριθμοῦ στρωμάτων σύρματος, τομῆς ὀρθογωνίου, ἑκάστου στρώματος ὑπερτιθεμένου τοῦ προηγουμένου, ὅτε τὰ πυροβόλα καλοῦνται μεριμνοστεφῆ. Εἰς τὰ μετὰ κρατυσμάτων πυροβόλα οἱ διαδοχικοὶ κύλινδροι, ὧν αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις εἶναι ἐλαφρῶς μικρότεραι τῶν ἐξωτερικῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν περιβαλλομένων κυλίνδρων, διαστέλλονται θερμαινόμεναι ἐντὸς εἰδικῶν κλιβάνων, ἐπαρκῶς, ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ ἁρμολόγησις. Ἡ μετὰ τὴν ψῦξιν συστολὴ τοῦ κρατύσματος προκαλεῖ ὡρισμένην καὶ ὁμοιόμορφον σύσφιγξιν, ἐπιφερομένην ἐξωτερικῶς τοῦ ἀμέσως περικλειομένου κυλίνδρου, ἥτις αὐξάνει τὴν ἀντοχὴν τοῦ σωλῆνος μέχρι τοῦ ἐπιθυμητοῦ ὁρίου. Ἐν περιπτώσει μεριμνοστεφῶν πυροβόλων τὰ σύρματα περιελίσσονται ἐν θερμῷ πέριξ κεντρικοῦ σωλῆνος· ἡ ἀπότομος ψῦξις, μετὰ τὴν περιέλιξιν συστέλλουσα τὰ σύρματα, ἀποδίδει εἰς ταῦτα ἰδιότητας κρατυσμάτων.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κρατύνσεως ἐφαρμόζεται εἰς τὰ ναυτικὰ καὶ τὰ πεδινὰ πυροβόλα τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ἡ παραδοχὴ τῆς κρατύνσεως ἀπετέλεσε σημαντικὴν πρόοδον ἐν τῇ τεχνικῇ τῶν πυροβόλων, ὧν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐξαιρετικὴ αὔξησις τῆς ἀντοχῆς. Ἄνευ τῆς κρατύνσεως, ἡ κατασκευὴ ἰσχυρῶν πυροβόλων μεγάλου διαμετρήματος θὰ ἦτο ἐξαιρετικῶς δυσχερὴς καὶ θὰ ἀπῄτει πολυπλοκωτάτας ἐγκαταστάσεις· ἡ κράτυνσις ἐπέτρεψεν ὅπως τὸ πυροβόλον ἁρμολογῆται ἐξ ἀριθμοῦ τινος στοιχείων μικροῦ σχετικῶς βάρους, εὐκόλως ἀντιλαμβανομένων διὰ τήξεως καὶ εὐκόλως ὑφισταμένων σφυρηλάτησιν καὶ λοιπὰς κατεργασίας. Τόσον ἡ σφυρηλάτησις ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ κατεργασίαι στοιχείων εἰς μεγάλον πάχος εἰσὶ δυσχερεῖς, καθ' ὅσον τὰ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εὑρισκόμενα στρώματα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σφυρηλατηθῶσιν ἢ νὰ ὑποστῶσιν ἐπαρκῶς τὴν ἐπίδρασιν τῶν θερμικῶν κατεργασιῶν, καθισταμένου οὕτω δυσχεροῦς τοῦ ἐλέγχου τῆς καλῆς καταστάσεως τῶν τεμαχίων. Τὰ στοιχεῖα κρατυσμένου τινὸς σωλῆνος ἔχουσι μικρὸν σχετικῶς πάχος, δύνανται δὲ νὰ σφυρηλατηθῶσι καὶ ὑποστῶσι τὰς θερμικὰς κατεργασίας εὐχερῶς. Τὰ ἀποτελοῦντα τὸ πυροβόλον στοιχεῖα ὑφίστανται μετὰ τὴν κατασκευὴν των θερμικὰς κατεργασίας πρὸς ἀπόκτησιν ὡρισμένων φυσικῶν ἰδιοτήτων, καὶ μηχανικὰς κατεργασίας, μέχρις οὗ ἀχθῶσιν εἰς τὰς ὁριστικὰς αὐτῶν διαστάσεις, αἵτινες θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἁρμολόγησιν μετὰ τῆς προδιαγραφείσης συσφίγξεως. Ἡ τοποθέτησις τῶν κρατυσμάτων γίνεται ἐντὸς εἰδικοῦ φρέατος, ταύτην δὲ ἀκολουθοῦσιν αἱ ἑξῆς ἐργασίαι: τόρνευσις τῆς θαλάμης, ἐξωτερικὴ τόρνευσις τοῦ πυροβόλου, ὀργάνωσις τῆς ἐγκαθίσεως τοῦ κλείστρου, ἀποπεράτωσις τῆς θαλάμης, λείανσις τῆς ἐγκαθίσεως τῶν ἐμφράκτων καὶ τῶν ἑλικώσεων κλείστρου, κοπὴ τῶν αὐλακίων καὶ ἁρμολόγησις τοῦ κλείστρου. Πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ἐν ὑπηρεσίᾳ, τὸ πυροβόλον ὑφίσταται ἔλεγχον διαστάσεων καὶ βλητικὰς δοκιμάς, ὑπὸ συνθήκας πολὺ αὐστηροτέρας τῶν συνθηκῶν τῆς συνήθους ὑπηρεσιακῆς χρήσεως. Ἐγένετο δεκτὸν ὅπως ἡ πίεσις τῶν δοκιμῶν εἶναι περίπου κατὰ τὸ $^1/_4$ μεγαλυτέρα τῆς συνήθους μεγίστης πιέσεως βολῆς. Ἡ ὑπερπίεσις αὕτη παράγεται ἢ τῇ χρήσει μεγαλυτέρου βάρους γεμίσματος, ἢ, ἐὰν τοῦτο δὲ ἐπιτρέπουσιν αἱ διαστάσεις τῆς θαλάμης, τῇ χρήσει βλήματος βαρυτέρου. Ἡ ἐργάσιμος ζωὴ τῶν ναυτικῶν πυροβόλων μεγάλων διαμετρημάτων δὲν εἶναι μακρά. Μετ' ἀριθμόν τινα βολῶν (περίπου 400 διὰ τὰ πυροβόλα τῶν 30,5), ὁ σωλὴν ὑφίσταται φθορὰν μέχρι σημείου ὥστε νὰ ἀποδίδῃ ἀπαράδεκτον διασποράν, ἂν μὴ καὶ ἐπικίνδυνον ἐλάττωσιν τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν ἀντοχῆς. Ὅταν ἡ φθορὰ προχωρήσῃ μέχρις ὡρισμένου τινὸς ὁρίου, τὸ πυροβόλον ὑφίσταται ἀνασωλήνωσιν, ἤτοι ἀφαιρεῖται ὁ κεντρικὸς σωλήν, τὴν θέσιν δὲ αὐτοῦ καταλαμβάνει ὁ καινουργής. Γ. Ν. Π.

πυροβόλος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ βάλλων πῦρ, πυροφόρος: «πυροβόλα βέλη»· || ὁ διὰ τοῦ πυρός, δι' ἐκπυρσοκροτήσεως βάλλων: «πυροβόλον ὅπλον»· *πυροβόλον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

πυροβολοστάσιον (τὸ) *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ὁ χῶρος, ἔνθα παρέμενον τὰ πυροβόλα ἐν τῷ στρατῶνι. Σήμερον ὁ ὅρος οὗτος ἐξέλιπεν, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ὅρου *ὄρχος* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

πυροβολῶ (—*έω*)· βάλλω διὰ πυροβόλου ὅπλου: «πυροβολῶ εἰς τὸν ἀέρα» μὴ σκοπεύων εἰς στόχον, «ἐπυροβόλησεν ἐπιτυχῶς».

πυρογαλλόλη (ἡ), ἢ ***πυρογαλλικὸν ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Τρισθενὴς φαινόλη (τριοξυβενζόλιον) τοῦ τύπου $C_6H_3(OH)_3[1:2:3]$. Ἐλήφθη τὸ πρῶτον τῷ 1786 ὑπὸ τοῦ Scheele διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ *γαλλικοῦ ὀξέος*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ἐπίσης παρασκευάζεται ἐξ αὐτοῦ διὰ θερμάνσεως μεθ' ὕδατος εἰς 210°. Ἀποτελεῖ λευκὰ κρυσταλλικὰ φυλλίδια, τηκόμενα εἰς 131° καὶ ἀποστάζοντα εἰς 210°. Εἶναι εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Τὰ διαλύματα αὐτῆς δὲν ἐρυθραίνουσι τὸ βάμμα τοῦ ἡλιοτροπίου. Ὁμοῦ μετ' ἀλκαλίων δεσμεύει ταχέως ἐκ τοῦ ἀέρος τὸ ὀξυγόνον καὶ χρώννυται ἐκ τούτου σκοτεινῶς καστανόχρουν. Ἀνάγει εὐκόλως τὰ ἅλατα τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται εὑρέως ἐν τῇ φωτογραφικῇ. Ἔχει γεῦσιν πικρὰν καὶ στυπτικήν. Ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος, ἣν κέκτηται νὰ ἀπορροφῇ ὀξυγόνον, εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὸ αἷμα, διότι ἀλλοιώνει τὰ αἱμοσφαίρια καὶ προκαλεῖ νεφρίτιδας, ἐρεθίζει δὲ καὶ τοπικῶς τὸ δέρμα. Χρησιμοποιεῖται μετὰ προφυλάξεως ἐπὶ διαφόρων δερματικῶν παθήσεων. Σ. Γ.

—*[Φωτογρ.]* Εἰς τὴν φωτογραφικὴν τέχνην ἡ πυρογαλλόλη χρησιμοποιεῖται ὡς ἐμφανιστής, ἀποτελοῦσα, λόγῳ τῆς ἀρίστης ἐμφανιστικῆς ἱκανότητός της, τὸν βασιλέα τῶν ἐμφανιστῶν. Ὁ ἐμφανιστὴς οὗτος ἐνδείκνυται ἰδιαιτέρως διὰ τὰς ἐμφανίσεις προσωπογραφημάτων. Δυστυχῶς, παρὰ τὰ πλεονεκτήματά του, παρουσιάζει ὡς σπουδαιότατον μειονέκτημα τὴν ταχεῖαν ἀλλοίωσιν, ἣν ὑφίσταται λόγῳ τῆς ἀπορροφήσεως ὀξυγόνου ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Συνεπείᾳ ταύτης τὰ διαλύματα αὐτῆς χρωματίζονται καστανά. Τὰ κεχρωσμένα διαλύματα τῆς πυρογαλλόλης χρωματίζουν ὄχι μόνον τοὺς δακτύλους, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς φωτογραφικὰς πλάκας. Ὡς ἄριστον ἐμφανιστικὸν ὑγρὸν οἱ Lumière καὶ Seyewets δίδουν τὴν ἀκόλουθον συνταγήν: ὕδατος 1000 κ. ἑκ., ἀνύδρου θειώδους νατρίου 20 γρ., πυρογαλλόλης 4 γρ. Κατὰ τὴν χρῆσιν λαμβάνονται 25 κ. ἑκ. τοῦ διαλύματος τούτου, 75 κ. ἑκ. ὕδατος καὶ 10 κ. ἑκ. ἀκετόνης. Ἐὰν αἱ πρὸς ἐμφάνισιν πλάκες εἶναι ὑπερεκτεθειμέναι, τότε προστίθενται σταγόνες μόνον ἀκετόνης. Κ. Γ. Μ.

πυρογενὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ἑνώσεις ἢ προϊόντα παραγόμενα δι' ἰσχυρᾶς θερμάνσεως ἄλλων σωμάτων. Σ. Γ.

πυρογέφυρα (ἡ) *[Μηχανολ.]*· βλ. λ. *βωμός*.

πυρογεώμετρον (τό)· ὄργανον μετρήσεως θερμικῆς ἀκτινοβολίας.

πυρογονοχρώματα (τά) *[Χημ.]*. Τάξις τῶν *θειοχρωμάτων* (βλ. λ.).

πυρογουαϊακένιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *γουαϊακένιον*.

πυρογραφία (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ διακόσμησις ξύλων, δερμάτων, ὀστῶν καὶ παχέων χνοωδῶν ὑφασμάτων δι' ἀκίδος διαπύρου, θερμαινομένης διὰ φυσητῆρος, ὅστις τροφοδοτεῖται διὰ βενζίνης διοχετευομένης εἰς τὴν μεταλλικὴν κοίλην ἀκίδα. Ἡ πυρογραφικὴ ἀκὶς ἔχει διάφορα σχήματα, ἀνάλογα πρὸς διαφόρους διακοσμητικοὺς σκοπούς. Διὰ τὴν πυρογράφησιν ὑφασμάτων, καὶ ἰδίως τῶν ἐχόντων χνοώδη ἐπιφάνειαν, γίνεται χρῆσις πεδίλου καλύπτοντος τὴν πυρογραφικὴν ἀκίδα, ὥστε νὰ μὴ ἔρχεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸ ὕφασμα καὶ καταστρέφῃ αὐτό. Διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου διὰ καταλλήλων ἀκίδων δύναται νὰ γίνῃ καῦσις μεθοδικὴ τοῦ ξύλου καὶ νὰ παραχθῇ ἔργον γλυπτικῆς (*πυρογλυπτική*).

Πυρογραφία δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ζωγραφικὴ ἡ ὀνομαζομένη *ἐγκαυστική*. Ἡ στερεοποίησις κηρωδῶν χρωμάτων ἐπὶ μαρμάρου, ἄλλων λίθων καὶ ξύλων ἐγίνετο διὰ πυρικαύστων ἐργαλείων πεπλατυσμένων, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο κέστρα. Σ. Ξ.

πυρογραφικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυρογραφίαν, ὁ τῆς πυρογραφίας: «πυρογραφικὴ διακόσμησις».

πυροδέψις (ἡ) *[Βυρσοδ.]*. Δέψις λεπτῶν δερμάτων (μπάντες, ἀδιάβροχα, σεβρά), ἐκτελουμένη διὰ διαλύματος θειικοῦ ἀργιλλίου, μαγειρικοῦ ἅλατος καὶ πυροφωσφορικοῦ νατρίου. Τὰ δέρματα μετὰ τὴν ἀποτρίχωσιν, ἀπασβέστωσιν, ἐπεξεργασίαν εἰς παγκρεατικὸν ἐκχύλισμα καὶ τὸ πικλάρισμα κατεργάζονται περαιτέρω ἐντὸς βαρελλῶν ἐπὶ πέντε ἕως δέκα ὥρας διὰ διαλύματος περιέχοντος 10 χλγρ. θειικοῦ ἀργιλλίου, 5 χλγρ. χλωριούχου νατρίου καὶ 1 χλγρ. 750 πυροφωσφορικοῦ νατρίου δι' 100 χιλιόγραμμα δερμάτων. Ἀκολούθως λιπαίνονται, ξηραίνονται, ὑγραίνονται καὶ μαλακύνονται, δέφονται ἐκ νέου διὰ φυτικῶν δεψικῶν ὑλῶν καὶ ἀποπερατοῦνται ὡς τὰ συνήθη δέρματα. Ι. Γ. Μ.

πυροδιάσπασις (ἡ), ἢ ***πυρόλυσις*** *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ χημείᾳ ἡ δι' ἐντόνου θερμάνσεως διάσπασις συνθετωτέρων ἑνώσεων εἰς ἄλλας ἁπλουστέρας μικροτέρου μοριακοῦ βάρους. Σ. Γ.

πυροδίνη (ἡ) (Pyrodinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὡς ἀντιπυρετικὸν σκεύασμα ἡ ἀκετυλοφαινυλυδραζίνη. Τὸ προϊὸν τοῦτο τήκεται εἰς 128.5°. Κ. Γ. Μ.

πυροδοτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυροδότησιν ἢ τὸν πυροδότην: «πυροδοτικὸν μηχάνημα».

πυροδοτῶ (—*έω*)· ἐνεργῶ πυροδότησιν, μεταδίδω πῦρ εἰς ἐκρηκτικὴν ὕλην.

Πυρόεις *[Ἀστρον.]*. Ὀνομασία τοῦ Ἄρεως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὡς ἐκ τοῦ ἐρυθροπύρου χρώματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ πλανήτης οὗτος. Σ. Π.

πυροηλεκτρισμὸς (ὁ). Τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ πολλοὶ κρύσταλλοι, ὡς π. χ. ὁ τουρμαλίνης, ὅταν ὑποβάλωνται εἰς θέρμανσιν, ἐμφανίζουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν ἀντίθετα φορτία ἠλεκτρισμοῦ. Ἡ ὕπαρξις τῶν ἀντιθέτων στοιχείων ἠλεκτρικῶς δεικνύεται, ἐὰν ἐπιπάσωμεν τὸν κρύσταλλον διὰ κόνεος ἀποτελουμένης ἐκ μίγματος θείου καὶ μινίου. Ἐν τοιούτῳ μίγματι τὸ θεῖον ὡς ἐκ τῆς τριβῆς εἶναι ἀρνητικῶς φορτισμένον, τὸ δὲ μίνιον θετικῶς, ὡς ἐκ τούτου δ' ἡ κόνις θείου προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν θετικῶς, τὸ δὲ μίνιον ἐπὶ τῶν ἀρνητικῶς φορτισμένων μερῶν τοῦ κρυστάλλου (βλ. *πιεζοηλεκτρισμός*). Κ. Π.

Digitized by Google

πυροθάλαμος (ὁ)· ὁ μεταξὺ τῆς ἑστίας καὶ τοῦ καπνοθαλάμου θάλαμος τοῦ ἀτμολέβητος, ὅστις προσβάλλεται ὑπὸ τῶν πυρῶν τῆς ἑστίας καὶ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως.

πυροθειικὸν *ὀξὺ* *[Χημ.]*· βλ. *θειικὸν* ὀξύ.

πυρόθριξ· κακῶς, ἀντὶ *πυρρόθριξ* (βλ. λ.).

Πυρόϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Κυθρέας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς συνδεούσης τὴν πρωτεύουσαν τῆς Κύπρου μετὰ τῆς Λάρνακος. Ἔχει περὶ τοὺς 250 κατ., ἐξ ὧν 180 περίπου Ἕλληνες, οἱ δὲ λοιποὶ Ὀθωμανοί. Α. Κ. Α.

πυροκατεχίνη (ἡ), ἢ *πυροκατεχόλη*, ἢ *κατεχόλη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Δισθενὴς φαινόλη (διοξυβενζόλιον) τοῦ τύπου $C_6H_4(OH)_2$[1 : 2]. Ἐκλήθη οὕτως ὡς ληφθεῖσα τὸ πρῶτον διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ *κατεχοῦ*. Βραδύτερον ἀνευρέθη μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως διαφόρων ὑλῶν, ὡς λ. χ. εἰς τὴν πίσσαν τῶν λιθανθράκων, τὴν ξυλόπισσαν, τὸ ἀκαθάριστον ξύλοξος κλπ. Ἐπίσης ἀπαντᾷ εἰς τὸ *κίνον* καὶ σχηματίζεται κατὰ τὴν τῆξιν ῥητινῶν τινων μετ' ἀλκαλίων, ὡς καὶ κατὰ τὴν θέρμανσιν πολυσακχαριτῶν μεθ' ὕδατος εἰς 200—280°. Ὑπὸ τὴν μορφὴν περαιτέρω τοῦ *πυροκατεχινοθειικοῦ ὀξέος* ἀπαντᾷ σταθερῶς εἰς τὰ οὖρα τῶν ἵππων καὶ ἐνίοτε καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Συνθετικῶς δύναται νὰ παρασκευασθῇ κατὰ διαφόρους μεθόδους. Εἶναι ἄχρουν κρυσταλλικὸν στιλπνὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς 104° καὶ βράζον εἰς 245°. Τὸ ὑδατικὸν διάλυμα αὐτῆς παρέχει μετὰ διαλύματος τριχλωριοσιδήρου πρασίνην χροιάν, ἥτις διὰ προσθήκης σόδας ἢ ὀξικοῦ νατρίου μετατρέπεται εἰς ἰώδη. Ἡ πυροκατεχίνη ἀνάγει ἐν ψυχρῷ διαλύματα ἁλάτων τῶν εὐγενῶν μετάλλων, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φωτογραφικῇ ὡς ἐμφανιστής. Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Τῆς *πυροκατεχίνης* πλεῖστα παράγωγα ἀποτελοῦν σπουδαιότατα φάρμακα. Οὕτω, παράγωγα τῆς πυροκατεχίνης εἶναι: ἡ γουαιθόλη ἢ αἰθακόλη, ὁ διμεθυλικὸς αἰθὴρ τῆς πυροκατεχίνης ἢ συνθετικὴ βερατρόλη καλούμενος, ἡ ἱεροξυλόλη ἢ ἡ γουαϊακόλη καὶ τὰ παράγωγά της, ὡς τὸ γουαϊακολοκαρβονικὸν ὀξύ, τὸ γουαϊακολοσουλφονικὸν ὀξύ, ἡ βενζοσόλη, ἡ πυροκαΐνη, ἡ ὀξικὴ γουαϊακόλη, ἡ γουακαμφόλη, ἡ γουαϊακετόνη, ἡ γουαϊακίνη, ἡ αἰθυλενογουαϊακόλη, ἡ δισιωδογουαϊακόλη, ἡ κακωδυλικὴ γουαϊακόλη, ἡ ἀνθρακικὴ γουαϊακόλη, ἡ φωσφορικὴ γουαϊακόλη, ἡ φωσφορώδης, σαλικυλικὴ καὶ βαλεριανικὴ γουαϊακόλη, ἡ γουαϊακύλη, ἡ γουαϊαδόλη, τὸ γουαϊαφόρμιον, ἡ γουαϊακινόλη, ἡ γουαϊασανόλη, ἡ γουαϊαταννίνη, ἡ ὁμογουαϊακόλη, ἡ μιγρόλη, ἡ μονοτάλη, ἡ ὀρεσόλη, τὸ πουλμοφόρμιον, ἡ στυρακόλη, ἡ θειόκολλα (κάλιον ο-γουαϊακολοσουλφονικὸν) *κλπ.* Κ. Γ. Μ.

πυροκατεχινοθειικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *πυροκατεχίνη*.

πυροκατεχόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *πυροκατεχίνης* (βλ. λ.).

πυροκεφαλὴ (ἡ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως ἐν τῇ τεχνολογίᾳ τῶν θερμοκινητηρίων μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως συστήματος Semi - Diesel ἡ ἐντὸς τοῦ χώρου καύσεως τοῦ κυλίνδρου των εὑρισκομένη μεταλλικὴ σφαῖρα, ἥτις χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀνάφλεξιν τοῦ μείγματος κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς μηχανῆς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ σφαῖρα αὕτη ἐρυθροπυροῦται κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς μηχανῆς, διά τινος ἐξωτερικῆς φλογὸς ἐν διαστήματι 15 λεπτῶν τῆς ὥρας περίπου, μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ χρῶμα βαθέως ἐρυθροῦ, ὁπότε καθίσταται κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάφλεξιν τοῦ μείγματος, καθόσον τοῦτο, λόγῳ τῆς μικροτέρας τῶν μηχανῶν Diesel συμπιέσεως, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναφλεγῇ μόνον του. Μετὰ τὴν πρώτην ἀνάφλεξιν ἡ θερμοκρασία τῆς σφαίρας διατηρεῖται διὰ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως. Ἡ πυροκεφαλὴ αὕτη καλεῖται ἄλλως καὶ *πυρόσφαιρα*. Δ. Κ. Α.

πυροκηκιδικὸν *ὀξὺ* *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *πυρογαλλικοῦ ὀξέος* ἢ *πυρογαλλόλης*.

πυροκλασίτης (ὁ) (Pyroklasit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν στιφρὰν παράμιξιν τοῦ μονετίτου καὶ τοῦ μονίτου, δύο φωσφορικῶν ἁλάτων τοῦ ἀσβέστου ἐνύδρων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νῆσον Monks. Γ. Β.

πυροκρισία (ἡ), ἢ *δοκιμασία τοῦ πυρὸς* *[Ἐγκυκλ.]*· βλ. λ. *θεοκρισία* (τ. ΙΒ' σ., 521 β).

πυροκρόταλον(τό)· βλ.λ. *δρομοκροτὶς* καὶ *κροτίς*.

πυροκροτητὴς (ὁ) *[Πυροβολ.]*. Καλεῖται οὕτως εἰδικὴ μεταλλικὴ θήκη, πλήρης ἰσχυρᾶς διαρρηκτικῆς οὐσίας (κυρίως τετρύλης ἢ τρωτύλης) κοχλιουμένης μετὰ τοῦ πυροσωλῆνος, οὗ ἀποτελεῖ προέκτασιν. Ὁ πυροκροτητὴς εἰσέρχεται ἐπακριβῶς εἰς ἐγκάθισιν ὑπάρχουσαν ἐν τῇ μάζῃ τοῦ κυρίου ἐκρηκτικοῦ γεμίσματος τῆς ὀβίδος, ὅταν τοῦτο ἀνήκῃ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἰσχυρῶν ἐκρηκτικῶν, παρεμβάλλεται δὲ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐμπυρεύματος, διότι τὸ ἐμπύρευμα τοῦ πυροσωλῆνος περιέχει βροντῶδες μῖγμα, οὗ ἡ ποσότης εἶναι γενικῶς μικρά, καθόσον, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἡ ὀβὶς θὰ καθίστατο ἐκτάκτως εὐαίσθητος καὶ συνεπῶς ἐπικίνδυνος κατὰ τὰς μεταφοράς, τὴν γέμισιν καὶ τοὺς χειρισμούς. Ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι τὸ βροντῶδες μῖγμα τοῦ ἐμπυρείου θὰ ἦτο ἀνεπαρκὲς ὅπως μεταδώσῃ δραστικὴν ἔκρηξιν εἰς τὸ κύριον ἐκρηκτικὸν γέμισμα. Ἀφ' ἑτέρου χρησιμοποίησις ἐμπυρείου μικροτέρας εὐαισθησίας θὰ προὐκάλει ἀτελῆ ἔκρηξιν τοῦ γεμίσματος, ἀποδίδουσαν προφανῶς καταστρεπτικὸν ἔργον μικρότερον. Πρὸς ἐπίτευξιν τελείας ἐκρήξεως τοῦ κυρίου γεμίσματος παρεμβάλλεται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βροντώδους ἐμπυρείου ὁ πυροκροτητής. Τὸ ἐμπύρειον προκαλεῖ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πυροκροτητοῦ, ἥτις προκαλεῖ τὴν ἔκρηξιν τοῦ γεμίσματος. Γ. Ν. ΠΑΓΚΑΡΑΣ

πυρολατρεία (ἡ)· ἡ λατρεία τοῦ πυρὸς ὡς θεότητος, ἰδίᾳ ἡ θρησκεία τοῦ Ζωροάστρου.

—*[Θρησκειολ.]* Ἡ *πυρολατρεία* εἶναι φαινόμενον λίαν διαδεδομένον, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς ἀρίοις λαοῖς, βεβαίως ἕνεκα τῆς διὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον μεγάλης σπουδαιότητος τοῦ πυρός, ὅπερ θεωρεῖταί τι ἱερὸν καὶ ἅγιον. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἱερὸν καθῆκον τῶν παρθένων ἦτο ἡ τήρησις τοῦ πυρὸς ἐπὶ τῆς ἑστίας, τοῦ ἔθους δὲ τούτου ἐπιβίωσις εἶναι ὁ θεσμὸς τῶν Ἑστιάδων ἐν Ῥώμῃ. Τὸ πῦρ εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς αὐτὴν τὴν ζωήν. Ἡ ἀπόσβεσις αὐτοῦ σημαίνει ἔλλειψιν τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτός. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μεγάλη σημασία, τὴν ὁποίαν ἐκέκτητο τὸ πῦρ τῶν Ἑστιάδων διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν διάσωσιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Φυλαί τινες Ἰνδιάνων διετήρουν μαγικὸν πῦρ καὶ ἐπίστευον ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀφανισθῶσιν ἐφ' ὅσον ἔκαιε τοῦτο. Μία ἐξ αὐτῶν ἐξηλείφθη, ἐπειδή, κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν, παρημέλησε τὸ ἱερὸν πῦρ ὁ νεανίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχέ ποτε κατὰ τὴν νύκτα ἀνατεθῇ ἡ φύλαξις αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἡ εὐσέβεια ἐστράφη μετὰ τόσου πάθους πρὸς τὸ πῦρ ὅσον ἐν Ἰνδίαις. Ὁ Ἀγνί, ὁ διὰ τῆς τριβῆς γεννηθείς, λατρεύεται ὡς ἡ ἐν πᾶσι ἐνοικοῦσα ζωτικὴ δύναμις, ἡ δὲ θυσία θεωρεῖται ἐνέχουσα ἐν ἑαυτῇ τὴν τεραστίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀποδίδουσιν εἰς αὐτήν, διὰ τοῦ πυρός, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατή. Δι' αὐτῆς κυβερνᾷ ὁ ἄνθρωπος μετὰ θείας παντοδυναμίας τὸ σύμπαν. Ἰδιαζόντως τιμᾶται τὸ πῦρ καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν, τῆς λατρείας τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ἤδη πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ζωροάστρου. Ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὸν ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ πυρολατρεία τὸ κύριον καὶ οὐσιῶδες στοιχεῖον τοῦ ἐν τῇ «Ἀβέστᾳ» τυπικοῦ. Ἡ λατρεία αὐτοῦ παρ' οὐδετέρῳ τῶν λαῶν τούτων συνδέεται ἀρχικῶς πρὸς ναούς. Ἀντ' αὐτῶν γίνεται λόγος περὶ φορητῶν βωμῶν, μόνον δὲ βραδύτερον ἀναφαίνονται ἴδιοι ναοί, ἐν ταῖς ἀδύτοις τῶν ὁποίων διατηρεῖται τὸ πῦρ, τὸ στοιχεῖον τῆς καθαρότητος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπολυμαίνεται ὁ σύμπας κόσμος. Ἕνεκα τῆς σημασίας τοῦ πυρὸς καὶ τῆς διαδόσεως τῆς λατρείας αὐτοῦ δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἐπανευρίσκομεν αὐτὸ καὶ κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ὡς ἀρχήν, ὡς ζωτικὴν δύναμιν τοῦ σύμπαντος. Ὡς λείψανα τῆς ἀρχαίας πυρολατρείας δύνανται νὰ θεωρηθῶσι τὰ πρὸς τὸ πῦρ συνδεόμενα ἔθιμα τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ν. Λ.

πυρολάτρης, *—ου* (ὁ)· ὁ λατρεύων τὸ πῦρ ὡς θεότητα, ὁ ὀπαδὸς τῆς πυρολατρείας.

πυρολατρικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυρολατρείαν, ὁ τῆς πυρολατρείας.

πυρόλιθος (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*· κοινῶς *τσακμακόπετρα*. Παραλλαγὴ τοῦ *χαλαζίου* (βλ. λ.).

Πυρόλιθος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ταρσίου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 453. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσιακιρτζῆ*.

πυρολουσίτης (ὁ) (Pyrolusit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ μαγγανίου $Mn\,O_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα, ἀλλὰ συνήθως ἐμφανίζεται εἰς ψευδομορφώσεις ἄλλων ὀρυκτῶν, τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ προϊὸν ἀλλοιώσεως. Ἀπαντᾷ καὶ εἰς συσσωματώματα ἰνώδη καὶ ἀκτινωτά, καθὼς καὶ εἰς γεώδεις καὶ στιφρὰς μάζας, αἱ ὁποῖαι μάλιστα ἀποχρωματίζουν. Παρουσιάζει θραυσμὸν ἀσαφῆ, σκληρότητα $2—2^{1}/_{2}$, εἰδικὸν βάρος 4,7—5, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα σκοτεινὸν χαλυβδότεφρον. Ὁ πυρολουσίτης ἀποτελεῖ σπουδαῖον μετάλλευμα τοῦ μαγγανίου. Συνηθέστατα εὑρίσκεται ὡς προϊὸν ἀλλοιώσεως τοῦ ὀρυκτοῦ μαγγανίτου ἐντὸς τῶν μεταλλευμάτων αὐτοῦ, ὁπότε ὁ πυρολουσίτης διακρίνεται ἀπὸ τὴν ἀκτινωτὴν μορφὴν τῶν συσσωματωμάτων του, ἀλλὰ καὶ κρύσταλλοι πολιανίτου μεταπίπτουν δι' ἀποσαθρώσεως εἰς πυρολουσίτην. Ἀπαντᾷ μετὰ τοῦ μαγγανίτου καὶ τοῦ χαουσμαννίτου, ἄλλων μεταλλευμάτων τοῦ μαγγανίου, εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ Ilfeld, εἰς τὸ Harz καὶ εἰς τὸ Thüringer Wald τοῦ Ochremstock παρὰ τὸ Ilmenau κ. ἀ. Ἐν Ἑλλάδι σχηματιζει μικρὰς φλέβας εἰς τὴν Ἀντίπαρον καὶ τὴν Ἄνδρον μὲ ψιλομέλανα καὶ σύνδρομον βαρύτην, ἐμφανίζεται εἰς χαλαζιούχους φλέβας εἰς τὴν Κίμωλον ἢ ὑπὸ μορφὴν ἐμποτισμάτων ἐντὸς τῶν τόφφων τοῦ ἀκρωτηρίου Βάνης τῆς Μήλου, τέλος δὲ ἀποτελεῖ συστατικὸν τῶν σιδηρομαγγανιούχων μεταλλευμάτων τοῦ Λαυρείου καὶ τῶν ἄλλων μερῶν. Γ. Β.

πυρόλυσις (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *πυροδιάσπασις*.

πυρομανία (ἡ) *[Ψυχοπαθ.]*. Ἀνώμαλος ψυχικὴ κατάστασις, καθ' ἣν ὁ πάσχων, καίτοι διατηρεῖ πλήρη καὶ ἀκεραίαν τὴν συνείδησίν του, αἰσθάνεται ἀκατανίκητον ὁρμὴν πρὸς ἐμπρησμὸν ἄνευ αἰτίας μίσους ἢ ἐκδικήσεως. Οἱ πυρομανεῖς ἀναγνωρίζουσι τὸ ἐγκληματικὸν τῆς πράξεώς των καὶ καταβάλλουσι πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐμμόνου ἰδέας· ἀλλ' ἡ θέλησις ὑποκύπτει ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτῆς, καὶ ὁ σκοπὸς ἐκπληροῦται, διότι μόνον δι' αὐτοῦ ἀνακουφίζονται. Ἡ πυρομανία ἀνήκει εἰς τὴν κλάσιν τῶν ἐκφυλιστικῶν ψυχώσεων καὶ ἰδεοληψιῶν μετὰ παρορμήσεων, ἐπέρχεται δὲ κατὰ παροξυσμούς. Τῆς παρορμήσεως προηγοῦνται πρόδρομά τινα σημεῖα, ὡς μελαγχολικὴ διάθεσις, δυσφορία, ταχυπαλμία κλπ., ἅτινα καταπαύουσιν ἅμα τῇ ἐκτελέσει τῆς πράξεως. Ἡ θεραπεία τῶν πυρομανῶν συνίσταται εἰς μακρὰν ἀπομόνωσιν καὶ ψυχοθεραπείαν. Μ. Ν. Β.

πυρομαντεία (ἡ). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο οὕτω μαντεία, ἡ ὁποία ἐγίνετο μὲ κύριον μέσον τὸ πῦρ, εἴτε διὰ παρατηρήσεως τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκαίοντο μικρὰ τεμάχια ξύλου ῥιπτόμενα εἰς τὸ πῦρ τῆς θυσίας, εἴτε διὰ ῥίψεως εἰς τὸ πῦρ πίσσης κονιοποιημένης, ἡ ὁποία ἔπρεπε ν' ἀναφλεγῇ αὐτοστιγμεὶ διὰ νὰ εἶναι εὐνοϊκὸς ὁ οἰωνός, εἴτε δι' ἀνάμματος λαμπάδων ἠλειμμένων μὲ πίσσαν, αἱ ὁποῖαι ἀνήγγελλον εὐτυχῆ ἔκβασιν, ἂν ἡ ἀναδιδομένη φλὸξ ἦτο πυραμιδοειδής, καθαρὰ καὶ ἄνευ καπνοῦ, δυσάρεστον δὲ ἔκβασιν, ἂν ἡ φλὸξ ἦτο χαμηλή, μέλαινα καὶ διακεκομμένη. Ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σήμερον, πῦρ ὑποβόσκον ἐν τῇ ἑστίᾳ θεωρεῖται ὡς ὑποδηλοῦν ὅτι ὑπούλως τις διαβάλλει ἢ φθονεῖ τὸν ἰδιοκτήτην τῆς οἰκίας. Πῦρ σπινθηρίζον πιστεύεται ὅτι προμηνύει ξηρασίαν. Ἂν ἡ γαλῆ στρέψῃ τὰ νῶτα πρὸς τὸ πῦρ, τοῦτο μαρτυρεῖ μεταβολὴν τοῦ καιροῦ. Ἂν τυχαίως καῇ μέρος τοῦ ἐνδύματος ἢ καλύμματός τινος, τοῦτο θεωρεῖται ὡς κακὸς οἰωνός. —Ω.

πυρομαχικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ πυρὰ τῆς μάχης· ‖ συνήθ. *πυρομαχικὰ* (τά) ὡς οὐσ., τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν στρατὸν βλήματα καὶ πᾶν ὅ,τι κατασκευάζεται ἐξ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ τὰ πρὸς ταύτας σχετικά: «πυρομαχικὰ ἀσφαλείας, — ἐκστρατείας», «ἐκπαιδευτικὰ πυρομαχικά».

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλοῦνται γενικῶς *πυρομαχικὰ* τὰ πάσης φύσεως καὶ κατηγορίας πυροτεχνήματα, καὶ ἰδίως βλήματα, τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν στρατευμάτων (καὶ πολεμικῶν ναυτικῶν), τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βολῆς ὑπὸ τῶν πυροβόλων ὅπλων. Οὕτως εἰς τὰ πυρομαχικὰ περιλαμβάνονται τὰ πάσης φύσεως φυσίγγια μετὰ βολίδων (συνήθων, διατρητικῶν τροχιοδεικτικῶν, φωτιστικῶν, ἐμπρηστικῶν, ἐκρηκτικῶν, διανοιγομένων), τὰ ἀβολίδωτα φυσίγγια, τὰ ψευδοφυσίγγια, τὰ φυσίγγια περιστρόφων καὶ πιστολίων, τὰ φυσίγγια σημάτων (σκυταλιδες), αἱ ὁλομερεῖς φυσίγγαι πυροβόλων, αἱ ὀβίδες (ἐκρηκτικαί, βολιδοφόροι, τοξικαὶ ἢ ἀσφυξιογόνοι, ῥηκτικαί, ἡμιρρηκτικαί, φωτιστικαί, ἐμπρηστικαί, τροχιοδεικτικαί, καπνογόνοι, κανονισμοῦ, ἀσκήσεων), οἱ κάλυκες φορητῶν ὅπλων καὶ πυροβόλων, τὰ ἐμφρακτικὰ καὶ ἠλεκτρικὰ ἐμπυρεύματα, οἱ ἐμπυρευματοφόροι κοχλίαι, τὰ ἐκ πυρίτιδος γεμίσματα τῶν πυροβόλων (ἤτοι αἱ φυσίγγαι) καὶ αἱ δεσμίδες τούτων, οἱ πάσης κατηγορίας πυροσωλῆνες (κρουστικοί, ἐγκαιροφλεγεῖς, διπλῆς ἐνεργείας), αἱ χειροβομβίδες καὶ αἱ ὁπλοβομβίδες, αἱ βόμβαι πυροβόλων ἢ ὅλμων χαρακωμάτων, αἱ βόμβαι ἀεροπλάνων, αἱ τορπίλλαι κλπ. Εἰδικώτερον ὅμως, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον νοοῦνται τὰ φυσίγγια καὶ τὰ βλήματα πυροβολικοῦ. Γ. Α. ΚΥ.

Πυρόμαχος (καὶ *Φυρόμαχος*). Ἀθηναῖος χαλκοπλάστης, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ καλλιτέχνης οὗτος εἰργάσθη μετὰ τοῦ Νικηράτου καὶ ἐν Δήλῳ, ἀλλ' ἰδίως ἐν Περγάμῳ. Ἔξοχον ἔργον τοῦ Πυρομάχου ἐν Περγάμῳ ἀναφέρεται ὁ Ἀσκληπιὸς (τὸ λατρευτικὸν ἄγαλμα τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ), τὸν ὁποῖον ὁ Προυσίας Β' ἀφῄρεσεν ἐκεῖθεν κατὰ τὸ 156 π. Χ., προκαλέσας οὕτω μέγα σκάνδαλον. Ὁ Πλίνιος ἐπίσης ἀναφέρει ὡς ἔργον τοῦ Πυρομάχου καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐπὶ τεθρίππου ἅρματος. Β. Δ. Θ.

πυρομετρικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πυρομετρίαν.

Digitized by Google

πυρόμετρον (τό). Συσκευὴ χρησιμεύουσα διὰ τὴν μέτρησιν λίαν ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν, εὐρύτατα διαδεδομένη σήμερον ἐν τῇ πράξει. Μεταξὺ τῶν διαφόρων πυρομέτρων, τὰ μᾶλλον διαδεδομένα εἶναι σήμερον τὰ *ἠλεκτρικὰ πυρόμετρα* καὶ τὰ *ὀπτικὰ πυρόμετρα*. Τὰ ἠλεκτρικὰ πυρόμετρα ἀποτελοῦνται ἐκ θερμοηλεκτρικῶν στοιχείων ἢ ζευγῶν, ἐκ συρμάτων καθαροῦ λευκοχρύσου καὶ ἐκ ῥοδιούχου 10 % λευκοχρύσου ἢ σιδήρου κωνσταντάν, ἢ χαλκοῦ κωνσταντάν, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν ὑπὸ μέτρησιν θερμοκρασιῶν. Τὰ σύρματα κατὰ τὸ ἓν ἄκρον συγκολλῶνται δι' αὐτοκολλήσεως ἢ δι' ἁπλῆς συστροφῆς καὶ ἐγκλείονται ἐντὸς προστατευτικοῦ σωλῆνος. Τὸ σημεῖον συγκολλήσεως τῶν συρμάτων τίθεται ἐν τῷ σώματι, οὗτινος θέλομεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θερμοκρασίαν, τὰ δὲ ἐλεύθερα πέρατα αὐτῶν συνδέονται πρὸς γαλβανόμετρον, ὅπερ εἶναι βαθμολογημένον. Ἡ λειτουργία τῆς συσκευῆς ἐρείδεται ἐπὶ τῶν φαινομένων τοῦ θερμοηλεκτρισμοῦ. Ἡ ἔνδειξις τοῦ γαλβανομέτρου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαφορᾶς θερμοκρασίας μεταξὺ τῆς συγκολλήσεως, ἤτοι τοῦ σώματος καὶ τοῦ περιβάλλοντος χώρου, ἐν ᾧ εὑρίσκεται τὸ ὑπόλοιπον κύκλωμα. Τὸ ὄργανον βαθμολογεῖται ὡς ἑξῆς: Φέρομεν τὴν συγκόλλησιν διαδοχικῶς εἰς διαφόρους θερμοκρασίας γνωστάς, τηροῦντες τὸ ὑπόλοιπον κύκλωμα εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀέρος, καὶ σημειοῦμεν τὰς ἐνδείξεις τοῦ γαλβανομέτρου διὰ τὰς διαφόρους θερμοκρασίας, ἀκολούθως δὲ σχηματίζομεν τὴν καμπύλην τοῦ ὀργάνου.

Τὰ *ὀπτικὰ* πυρόμετρα ἐρείδονται ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ἀκτινοβολίας. Ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς ἀκτινοβολίας γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἡ ἀκτινοβολουμένη ὑπὸ ἐπιφανείας $1 cm^2$ μέλανος σώματος εἶναι ἀνάλογος τῆς τετάρτης δυνάμεως τῆς ἀπολύτου θερμοκρασίας. Ἐὰν διὰ λ_m καλέσωμεν τὸ μῆκος κύματος, πρὸς ὃ ἀντιστοιχεῖ τὸ μέγιστον ποσὸν ἐνεργείας ἐν τῷ φάσματι ἀκτινοβολίας, τὸ μέγεθος τοῦτο συνδέεται πρὸς τὴν ἀπόλυτον θερμοκρασίαν διὰ τῆς σχέσεως $\lambda_m . T = b$, ὅπου b σταθερά. Ὡς ἐκ τῆς συσχετίσεως τῆς ἀκτινοβολίας σώματος πρὸς τὴν θερμοκρασίαν αὐτοῦ δύναται ἡ σπουδὴ τῆς ἀκτινοβολίας αὐτοῦ νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀπολύτου θερμοκρασίας.

Στοιχειωδῶς ἡ μέτρησις τῆς θερμοκρασίας διὰ τῆς ἀκτινοβολίας γίνεται ὡς ἑξῆς: Παρατηροῦμεν τὴν ἐπιφάνειαν, ἧς θέλομεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θερμοκρασίαν, τῇ βοηθείᾳ διόπτρας, ὅτε σχηματίζεται τὸ εἴδωλον αὐτῆς ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τῆς διόπτρας. Ἐπὶ τῆς διόπτρας τοποθετεῖται τὸ νῆμα μικρᾶς λυχνίας πυρακτώσεως, ὅπερ πυρακτοῦται τῇ βοηθείᾳ πηγῆς ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, οὗ δυνάμεθα νὰ ῥυθμίσωμεν κατὰ βούλησιν τὴν ἔντασιν. Ῥυθμίζομεν τὴν πυράκτωσιν τοῦ νήματος εἰς τρόπον, ὥστε τοῦτο νὰ παρουσιάζῃ τὸν αὐτὸν ἐπιφανειακὸν φωτισμὸν πρὸς τὴν ἐξεταζομένην ἐπιφάνειαν, ὅτε τὸ εἴδωλον τοῦ νήματος, ὡς προβαλλόμενον ἐπὶ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἐπιφανείας, ἧς ὁ φωτισμὸς εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τοῦ νήματος, ἐξαφανίζεται, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ διακριθῇ. Ὅταν ἐπιτύχωμεν τοῦτο, τὸ κῦμα ἔχει τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν ἀκτινοβολίας πρὸς τὴν ἐξεταζομένην ἐπιφάνειαν, ἐκ τῆς ἐνδείξεως δὲ τοῦ ὀργάνου, ὅπερ μετρεῖ τὴν ἔντασιν τοῦ ῥεύματος τοῦ τροφοδοτοῦντος τὸ νῆμα καὶ τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἔχει βαθμολογηθῇ ὥστε νὰ παρέχῃ τὴν θερμοκρασίαν, εὑρίσκομεν τὴν θερμοκρασίαν τοῦ νήματος καὶ ἑπομένως τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἐπιφανείας. Ἡ συσκευὴ βαθμολογεῖται διὰ πειραματισμοῦ ἐπὶ μέλανος σώματος εἰς διαφόρους γνωστὰς θερμοκρασίας. κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

πυρομορφίτης (ὁ) (Pyromorphit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου, περιέχον ἐπίσης καὶ χλώριον $Pb_5 Cl [PO_4]_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους συνήθως πρισματικούς, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς βοτρυοειδῆ ἢ νεφροειδῆ συσσωματώματα, ἐνίοτε δὲ καὶ στιφρά. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχλώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 3 ½—4, εἰδικὸν βάρος 6, 9—7, λάμψιν στεατώδη ἕως ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα καστανόχρουν, πράσινον ἢ μελιτόχρουν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεταλλεύματα τοῦ μολύβδου εἰς τὸ Clausthal, Johann-Georgenstadt, Freiberg κ.ἀ., ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς καστανόχροα συσσωματώματα μὲ γαληνίτην καὶ κερουσσίτην εἰς τὸ Βιέθι τοῦ Λαυρείου. Γ. Β.

α-πυρόνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κουμαλίνη*.

πυρονίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Χρῶμα συνθετικὸν διὰ βαμβακερὰ καὶ μετάξινα. Σ. Γ.

πυροξενίτης (ὁ) (Pyroxenit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον μέλος εἰς τὴν σειρὰν τῶν γάββρων καὶ τῶν περιδοτιτῶν, διότι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνους, τὸ πέτρωμα τοῦτο συνίσταται ἐξ ἑνὸς ἢ καὶ περισσοτέρων ὀρυκτῶν ἀποκλειστικῶς τῆς ὁμάδος τῶν πυροξένων. Ὀλιβίνης καὶ κεροστίλβη ὑπάρχουν ἐνίοτε ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ὡς ἐπίσης καὶ σπινέλλια καὶ σιδηροξείδια, σπανιώτατα δὲ καὶ ἄστριοι. Ἐμφανίζεται συνήθως ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν ἐντὸς τῶν γάββρων καὶ τῶν περιδοτιτῶν, ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος δὲ εἰς αὐτὸν μέλους τῆς ὁμάδος τῶν πυροξένων λαμβάνει καὶ τὴν χαρακτηριστικήν του ὀνομασίαν. Οὕτως ὑπάρχει βρονζιτίτης, διαλλαγίτης κ. ο. κ. Γ. Β.

πυρόξενοι (οἱ) (Pyroxene) *['Ορυκτολ.]* Ὀρυκτὰ ἅλατα τοῦ μεταπυριτικοῦ ὀξέος, ἀπαρτίζοντα ἰδίαν ὁμάδα. Κρυσταλλοῦνται εἰς τὸ ῥομβικόν, μονοκλινὲς ἢ τρικλινὲς σύστημα, ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς κρυσταλλογραφικῆς των ἀναπτύξεως ἀπαντῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μορφὴν πρισματικήν, μὲ χαρακτηριστικὴν τιμὴν 92 ½° τῆς πρισματικῆς των γωνίας. Οἱ πυρόξενοι, οἱ ὁποῖοι κρυσταλλοῦνται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα, εἶναι ὁ βρονζίτης, ὁ ἐνστατίτης καὶ ὁ ὑπερσθενής. Τὰ κυριώτερα μέλη τῶν πυροξένων τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος εἶναι ὁ βολλαστονίτης, ὁ διοψίδιος ὁ διαλλαγής, ὁ αὐγίτης καὶ ὁ αὐγιρίτης, ἐκ δὲ τῶν πυροξένων τοῦ τρικλινοῦς συστήματος ὁ ῥοδονίτης. Οἱ πυρόξενοι ἀπαντῶσιν ἐντὸς τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων, πλουτωνίων ἢ ἡφαιστειογενῶν, ὡς συστατικὰ αὐτῶν. Γ. Β.

πυροξενολιθικὰ ***μάγματα*** (Pyroxenolithische Magmen) *[Πετρογρ.]*. Ὀνομάζονται τὰ πυριγενῆ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὴν καλιοῦχον σειρὰν τῶν μαγμάτων, κατὰ τὸν Niggli, καὶ τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι εἶναι οἱ πυροξενόλιθοι. Τὰ μάγματα ταῦτα χαρακτηρίζονται ἀπέναντι τῶν ἄλλων μαγμάτων ἐκ τῆς ὡρισμένης τιμῆς ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιεκτικότητα αὐτῶν εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου, τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, ἄσβεστον καὶ ἀλκάλια, ὡς πρὸς δὲ τὴν ὀρυκτολογικήν των σύστασιν ὁ Lacroix διακρίνει εἰς τοὺς πυροξενολίθους τῆς Ἰταλίας κυρίως αὐγίτην μὲ βιοτίτην, λευκίτην ἢ ὀλιβίνην ὡς ἐπουσιώδη συστατικά. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μαγμάτων τούτων ἀνήκει καὶ ὁ βιμπετοΐτης. Γ. Β.

πυροξυλίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *κολλωδιοβάμβακος*.

πυροξύλιον (τὸ) *[Χημ.]*. Ὄνομα γενικὸν ἐν Γαλλίᾳ διὰ τὴν νιτροκυτταρίνην.

πυροορθίτης (ὁ) (Pyroorthit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ ὀρθίτου, ἤτοι τοῦ δημητριούχου ἐπιδότου, πλουσίαν εἰς ὕδωρ. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Korarfvet παρὰ τὸ Falun. Γ. Β.

πυροπαθὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ ἐκ τοῦ πυρὸς παθών, ὁ ἕνεκα πυρκαϊᾶς ἀπολέσας τὴν περιουσίαν του ἢ ἄλλο τι παθών.

πυροπάλιος (ὁ) (Feueropal) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ εὐγενοῦς ὀπαλίου, τὴν ὁποίαν διακρίνει ὡραῖον ἐρυθρὸν χρῶμα προσομοιάζον πρὸς τὸ πῦρ ἕως ὑακινθέρυθρον. Εἶναι διαφανὲς ἢ διαφώτιστον, ἀπαντᾷ δὲ ἐπὶ ἡφαιστειογενῶν τινων πετρωμάτων εἰς τὸ Zimapan τοῦ Μεξικοῦ κ.ἀ. Γ. Β.

πυρόπετρα (ἡ) *[Ναυτ. Πυρ.]*. Μέγα τεμάχιον πυρίτου λίθου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπέσπων τοὺς διὰ τὴν ἐμπυρευμάτισιν τῶν πυροβόλων καὶ τῶν τυφεκίων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ ἀναγκαίους πυρολίθους (τσακμακόπετρες). Σ. Ε. Λ.

πυροπισσίτης (ὁ) (Pyropissit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς κατηγορίας τῶν στερεῶν ὀρυκτῶν ὑδρογονανθράκων. Εἶναι λίαν μαλακὸς καὶ γεώδης. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,9 καὶ χρῶμα λευκοκίτρινον ἕως κιτρινόφαιον. Τήκεται πρὸς ἀσφαλτοειδῆ μᾶζαν καὶ καίει μὲ λαμπρὰν φλόγα. Ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν κοίτης ἐντὸς τῶν φαιανθράκων τοῦ Halle, τοῦ Helbra παρὰ τὸ Bisleben κ.ἀ. Γ. Β.

πυροπλάσμωσις (ἡ)· βλ. λ. *πυροσωματίασις*.

Πυρόπουλος, ***Ἀντώνιος.*** Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κορώνῃ. Ἐξεπαιδεύθη καὶ ἐπὶ μακρὸν παρέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὕστερον, ἐλθὼν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐγένετο μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου καὶ κτήτωρ τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος. Συνέγραψε: «Περὶ τοῦ βήχα» καὶ «Συναγωγὴν τῶν θεοφθόγγων ῥημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν διαφόρων πατέρων» κλπ. ΕΡ. Μ.

πυροπυξὶς (ἡ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως ἡ πυρομετρικὴ πυξίς, ἥτις δεικνύει τὴν θερμοκρασίαν εἰς τοὺς κλιβάνους κτλ. διὰ τῆς χρήσεως θερμοηλεκτρικῶν ἢ ὀπτικῶν πυρομέτρων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀνάγνωσις τῆς θερμοκρασίας γίνεται ἐπὶ καταλλήλως βαθμολογημένου ἀμπεριομέτρου, ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν εἶδος πυρομετρικῆς πυξίδος τῆς συσκευῆς.

πυρορακεμικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *πυροσταφυλικοῦ ὀξέος* (βλ. λ.).

πυρορητίνη (ἡ) (Pyroretin) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ῥητίνην μορφῆς κατὰ τὸ πλεῖστον πλακώδους, ἡ ὁποία ἔχει τὴν προέλευσίν της ἀπὸ φαιάνθρακας. Εἶναι πολὺ εὔθραυστον. Γ. Β.

πυρορραγὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ διὰ τοῦ πυρὸς ἢ ἐξ αἰτίας τοῦ πυρὸς ῥαγείς, ποὺ ράγησε ἢ ἔσκασε ἀπὸ τὴ φωτιά.

πυρὸς (ὁ)· ἀρχ., σῖτος, σιτάρι: «πυροὶ καὶ κριθαί».

Πυρός, ***Γῆ τοῦ —*** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γῆ τοῦ* Πυρός.

πυροσάλη (ἡ) (Pyrosalum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὄξινος σαλικυλικὴ ἀντιπυρίνη. Λαμβάνεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν συστατικῶν αὐτῆς. Βελόναι ἢ φυλλίδια τηκόμενα εἰς 149—150°, δυσδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Τὸ σκεύασμα ἀναγράφεται ἀντὶ τῆς ἀντιπυρίνης ἢ τῆς σαλιπυρίνης εἰς δόσιν 0.5 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

πυροσβέστης (ὁ)· ὁ σβεννύων τὸ πῦρ, ὁ εἰδικῶς ἠσκημένος πρὸς τὴν κατάσβεσιν πυρκαϊῶν: «ὑπηρεσία —, σῶμα πυροσβεστῶν» (βλ. λ. *πυροσβεστικὴ* ὑπηρεσία καὶ *πυρκαϊά*).

πυροσβεστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πυροσβέστας, ὁ τῶν πυροσβεστῶν: «πυροσβεστικὸς λόχος», «ἀντλία πυροσβεστική».

— **πυροσβεστικὴ** ***ἀντλία***· βλ. λ. ***ἀντλία καὶ πυρκαϊά.***

—**πυροσβεστικὴ** ***ἐνδυμασία.*** Εἰδικὴ ὑπὸ τῶν πυροσβεστῶν φερομένη κατὰ τὴν κατάσβεσιν τῶν πυρκαϊῶν ἐνδυμασία, ἥτις εἶναι ἀδιάβροχος καὶ ἀλεξίπυρος, ἀποτελεῖται δ' ἐκ σάκκου δερματίνου καὶ συμπληροῦται ὑπὸ κράνους, προσωπίδος συνδεδεμένης πρὸς ἀναπνευστικὴν συσκευὴν καὶ χειροκτίων δερματίνων. Εἰδικὰ νεωτέρου τύπου κράνη συνδέονται πρὸς ὑδροφόρον σωλῆνα καὶ δύνανται νὰ περιβρέχωσι τὸν φέροντα αὐτά, λειτουργοῦντα ὡς καταιονητῆρες. Ἐπίσης οἱ πυροσβέσται φέρουσιν εἰδικοὺς πελέκεις πρὸς διάρρηξιν θυρῶν ἢ πρὸς κατακρήμνισιν τοίχων καὶ ἐπὶ τῆς ζώνης αὐτῶν σχοινία μήκους τριάκοντα περίπου μέτρων καὶ ἠλεκτρικὸν λαμπτῆρα πρὸς φωτισμὸν ἐν σκοτεινοῖς χώροις.

—**πυροσβεστικὴ** ***ὑπηρεσία,*** ἢ ***πυροσβεστικὸν σῶμα.*** Εἰδικῶς ὠργανωμένον σῶμα πυροσβεστῶν, ἐφωδιασμένον δι' ὅλων τῶν πρὸς κατάσβεσιν πυρκαϊῶν μέσων. Αἱ ὑπηρεσίαι αὗται ἑδρεύουσιν εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ εἶναι ἢ κρατικαὶ ἢ δημοσυντήρητοι ἢ καὶ ἰδιωτικαί, συντηρούμεναι ὑπὸ τῶν πυρασφαλιστικῶν ἑταιρειῶν. Παρ' ἡμῖν, ἡ πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία εἶναι ὀργάνωσις κρατική, ἀπετέλει δὲ μέχρι τοῦ 1930 στρατιωτικὸν σῶμα. Ἤδη ὅμως, διὰ τοῦ νόμου 4661, ἀπέβαλε τὸν στρατιωτικὸν χαρακτῆρα, ὑπαχθεῖσα εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, καὶ περιλαμβάνει τὴν γενικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ πυροσβεστικοῦ σώματος, τοὺς πυροσβεστικοὺς σταθμοὺς α', β' καὶ γ' τάξεως, τοὺς λιμενικοὺς πυροσβεστικοὺς σταθμοὺς α' καὶ β' τάξεως, ἀποθήκην ὑλικοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν (βλ. καὶ λ. *πυρκαϊά*).

πυροσειρὶς (ἡ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως μακρὰ εὔφλεκτος σειρίς, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν μετάδοσιν πυρὸς ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως, ὡς λ. χ. εἰς τὰ λατομεῖα διὰ τὴν ἀπόσπασιν τῶν βράχων κττ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ ἓν ἄκρον πυροσειρίδος προσαρμόζεται εἰς τὸ στόμιον τῆς ὀπῆς, ἥτις ἀνοίγεται ἐντὸς τοῦ βράχου καὶ ἐντὸς τῆς ὁποίας τοποθετεῖται ἡ ἐκρηκτικὴ ὕλη, τὸ δὲ ἕτερον ἄκρον αὐτῆς ἀνάπτεται οὕτως, ὥστε, μέχρις ὅτου καταναλωθῇ ὁλόκληρος ἡ πυροσειρὶς καὶ μεταδοθῇ τὸ πῦρ εἰς τὴν ἐκρηκτικὴν ὕλην, νὰ προλάβουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν οἱ λατόμοι πρὸς ἀποφυγὴν δυστυχήματος (βλ. καὶ λ. *θρυαλλὶς* καὶ *ἄπτρα*). Δ. Κ. Α.

πυρόσκαφον (τό)· βλ. λ. *ἀτμόπλοιον*.

πυροσκληρίτης (ὁ) (Pyrosklerit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν εἰς νεφροειδεῖς μάζας μὲ λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα ἀνοικτοπράσινον. Προέρχεται ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν ἀστρίων, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ διαλλαγοῦς. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ St. Philipp παρὰ τὸ Markirch καὶ εἰς τὸ Porto Ferrajo ἐπὶ τῆς Ἔλβας. Γ. Β.

πυροσμάλιθος (ὁ) (Pyrosmalith) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου καὶ μαγγανίου χλωριοῦχον $H_7(FeMn)_8Si_6O_{16}Cl$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους βελονοειδεῖς ἢ πινακοειδικούς, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 4—4 ½, εἰδικὸν βάρος 3—3,2, λάμψιν μαργαριτώδη ἢ στεατώδη καὶ χρῶμα ἐλαιοπράσινον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Nordmarken τοῦ Wermland, εἰς τὴν Dannemora κ. ἀ. Γ. Β.

πυροστάτης (ὁ). Καλεῖται οὕτω (κοιν. *πυροστιά*) τριγωνικὸς ἢ κυκλικὸς μεταλλικὸς τρίπους, χρησιμοποιούμενος διὰ νὰ ὑποβαστάζῃ μικρὸν λέβητα ἢ χύτραν ἄνωθεν πυρᾶς. Δ. Κ. Α.

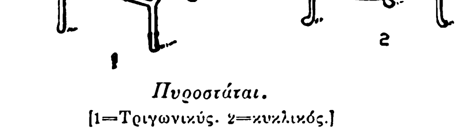

Πυροστάται.
[1=Τριγωνικός. 2=κυκλικός.]

Digitized by Google

πυροσταφυλικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πυροσταφυλικὸν ὀξύ, ὁ πρὸς αὐτὸ σχετιζόμενος.

—πυροσταφυλικὴ ***ἀλκοόλη*** *['Οργ. Χημ.]·* βλ. *ἀκετόλη.*

—πυροσταφυλικὴ ***μεθυλακετάλη,*** ἢ α, α-*διμεθοξυπροπιονικὸς μεθυλεστὴρ* *['Οργ. Χημ.].* Παράγωγον τοῦ πυροσταφυλικοῦ ὀξέος, ἔχον τὸν τύπον $CH_3.C(O.CH_3)_2.COOCH_3$. Εἶναι ὑγρὸν βράζον ὑπὸ πίεσιν 16 χλστμ. εἰς 66°. **σ. γ.**

—πυροσταφυλικὴ ***ὀξίμη,*** ἢ α-*ὀξιμινοπροπιονικὸν ὀξύ,* ἢ α-*ἰσονιτρωδοπροπιονικὸν ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.].* Παράγωγον τοῦ *πυροσταφυλικοῦ ὀξέος* τοῦ τύπου $CH_3.C(:NOH).CO_2H$. Εἶναι κρύσταλλοι διαλυτοὶ εἰς ἀλκάλια καὶ ἀποσυντιθέμενοι κατὰ τὴν θέρμανσιν εἰς 180°. **σ. γ.**

—πυροσταφυλικὴ ***ὑδραζόνη*** *['Οργ. Χημ.]·* βλ. *α-ὑδραζιπροπιονικοὶ ἐστέρες.*

—πυροσταφυλικὸν ***ἀμίδιον*** *['Οργ. Χημ.].* Παράγωγον τοῦ *πυροσταφυλικοῦ ὀξέος,* λαμβανόμενον δι' ἐπιδράσεως πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου νιτριλίου. Ἔχει τὸν τύπον

$$CH_3.CO.CO:NH_2$$

καὶ εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 124°. **σ. γ.**

—πυροσταφυλικὸν ***νιτρίλιον*** *['Οργ. Χημ.].* Τὸ νιτρίλιον τοῦ *πυροσταφυλικοῦ ὀξέος,* ἔχον τὸν τύπον $CH_3.CO.CN$. Εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 93°. **σ. γ.**

—πυροσταφυλικὸν ***ὀξύ,*** ἢ α-*ὀξοπροπιονικὸν ὀξύ,* ἢ *ἀκετυλομυρμηκικὸν ὀξύ,* ἢ *μεθυλογλυοξυλικὸν ὀξύ,* ἢ *προπανονικὸν ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.].* Τὸ ἁπλούστερον ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερον α-*κετονοξύ.* Ἔχει τὸν τύπον $C_3H_4O_3$ ἢ ἀναλυτικώτερον $CH_3.CO.COOH$. Ἐκλήθη οὕτως, ὡς ληφθὲν τὸ πρῶτον δι' ἀποστάξεως τοῦ *σταφυλικοῦ* καὶ τοῦ *τρυγικοῦ ὀξέος.* Λαμβάνεται εἰς καλὴν σχετικῶς ἀπόδοσιν δι' ἀποστάξεως τρυγικοῦ ὀξέος μετ' ὀξίνου θειικοῦ καλίου ἐν μεταλλικῇ χοάνῃ. Εἶναι ἄχρουν ὑγρόν, στερεοποιούμενον ἐν καθαρᾷ καταστάσει πρὸς κρυσταλλικὴν μᾶζαν εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 13—14°. Βράζει εἰς 165°, ἔχει ὀσμὴν προσομοιάζουσαν πρὸς τὴν τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ μίγνυται μετὰ τοῦ ὕδατος εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν, ὡς ὀξὺ δὲ εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ ἀντιστοίχου προπιονικοῦ ὀξέος. Θερμαινόμενον εἰς κλειστὸν σωλῆνα μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος εἰς 150° διασπᾶται εἰς ὀξικὴν ἀλδεΰδην καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος:

$$CH_3CO.COOH = CO_2 + CH_3.COH.$$

Τοιαύτη διάσπασις δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐν συνήθει θερμοκρασίᾳ διὰ τῆς ζύμης. Εἰς τοιαύτην διάσπασιν ὀφείλεται ἡ ἀναγωγικὴ ἱκανότης τοῦ πυροσταφυλικοῦ ὀξέος, καθ' ἣν ἀνάγει ἀμμωνιακὸν διάλυμα ἀργύρου ὡς καὶ ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς *κροτωνικὸν ὀξὺ* τῇ ἐπιδράσει ἀνυδρίτου τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ὀξικοῦ νατρίου. Τῇ ἐπιδράσει πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἀποσυντίθεται ἤδη εἰς 60—80°, ἐκλυομένου μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Μεθ' ὑδροξυλαμίνης παρέχει ὀξίμην, μετὰ φαινυλυδραζίνης φαινυλυδραζόνην, ἥτις τήκεται εἰς 192°, μετὰ ὑδροκυανίου κυανυδρίνην, μετὰ μερκαπτανῶν μερκαπτόλας $CH_3.C(S.R)_2.CO_2H$ καὶ μετὰ θειωδῶν ἀλάτων ἑνώσεις. Τοῦ πυροσταφυλικοῦ ὀξέος δὲν παρετηρήθη μέχρι σήμερον ἐνολικὴ μορφή. Τὸ πυροσταφυλικὸν ὀξὺ πολυμερίζεται εὐκόλως, σχηματιζομένου τελικῶς πυροτρυγικοῦ ὀξέος. Τὰ ἅλατα τοῦ πυροσταφυλικοῦ ὀξέος ἐν διαλύσει ἀλλοιοῦνται βαθμηδὸν σχηματιζομένων ἀμόρφων σωμάτων, ἅτινα καλοῦνται ἅλατα τοῦ *παραπυροσταφυλικοῦ ὀξέος* καὶ τοῦ *μεταπυροσταφυλικοῦ ὀξέος,* ὧν δὲν ἔχει ἐπακριβῶς καθορισθῆ ἡ σύνταξις. **σ. γ.**

—πυροσταφυλικὸς ***αἰθυλεστὴρ*** *['Οργ. Χημ.].* Ἐστὴρ τοῦ πυροσταφυλικοῦ ὀξέος, ἔχων τὸν τύπον $CH_3.CO.CO.OC_2H_5$. Εἶναι ἄχρουν ὑγρόν, ὅπερ βράζει ὑπὸ πίεσιν 17 χστμ. εἰς 55°. **σ. γ.**

πυροστιὰ **(ἡ)·** σιδηροῦς τρίπους, ἐφ' οὗ τοποθετεῖται ἡ χύτρα εἰς τὴν ἑστίαν, *πυροστάτης* (βλ. λ), ἄλλως *σιδεροστιά·* || ἀστρον., δημώδης ἐπωνυμία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ἡνιόχου.

πυροστιλπνίτης (ὁ) (Pyrostilpnit) *['Ορυκτολ.].* Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου τοῦ τύπου $Ag_3 SbS_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους συνήθως μικροὺς καὶ λεπτοπλακώδεις. Ἔχει σκληρότητα 2, εἰδικὸν βάρος 4,2—4,25, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα ὑακινθέρυθρον ἕως ἐρυθρόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ St. Andreasberg, Freiberg, Wolfach κ. ἄ. **γ. β.**

πυροστυβίτης (ὁ) *['Ορυκτολ.]·* βλ.λ. *κερμεζίτης.*

πυρόσφαιρα (ἡ) *[Γεωλογ.].* Ὁ ἐσώτατος πυρὴν τῆς γῆς, καλούμενος καὶ *κεντρόσφαιρα* καὶ *βαρύσφαιρα.* Τὸ πάχος ἢ ἡ διάμετρος τοῦ πυρῆνος τούτου ὑπολογίζεται εἰς 7.000 χιλ. Καλεῖται οὕτω, διότι τὰ περὶ τὸ κέντρον τῆς γῆς στρώματα θεωροῦμεν διάπυρα.

πυροσωλήν, *—ῆνος* (ὁ) *[Πυροβολ.].* Καλεῖται οὕτως ὁ πυροδοτικὸς μηχανισμός, ὁ προκαλῶν τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ κοιλότητι τῆς ὀβίδος περιεχομένου ἐκρηκτικοῦ γεμίσματος κατὰ τὴν προσήκουσαν στιγμήν. Ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν, οἱ πυροσωλῆνες διακρίνονται εἰς *κρουστικοὺς* (ἢ *κρουσιφλόγους*), εἰς *ἐγκαιροφλεγεῖς* (ἢ *ἐγκαιροφλέκτους*) καὶ εἰς *διπλῆς ἐνεργείας.* Ὁ μηχανισμὸς παντὸς πυροσωλῆνος περιλαμβάνει: α) ἓν πυροδοτικὸν σύστημα, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς ἐπικρουστῆρος καὶ ἑνὸς ἐμπυρείου, ὧν ἡ βιαία κροῦσις προκαλεῖ τὴν πυροδότησιν, β) ἓν σύστημα ὁπλίσεως, οὗ σκοπὸς εἶναι ἡ πρόληψις προώρου λειτουργίας κατὰ τὰς μεταφοράς, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ βλήματος ἐντὸς τοῦ πυροβόλου, καὶ γ) διάταξιν ἀσφαλείας, διακοπτούσης τὴν ἐπικοινωνίαν ἐμπυρεύματος καὶ ἐκρηκτικοῦ γεμίσματος.

Κρουστικοί. Ἡ ὅπλισις τοῦ πυροσωλῆνος ἐπιτυγχάνεται χρησιμοποιουμένων τῶν δυνάμεων κινήσεως τοῦ βλήματος, ἤτοι τῆς ἀδρανείας κατὰ τὴν κίνησιν τῆς ὀβίδος πρὸς τὰ ἐμπρὸς (μεταφορικὴ

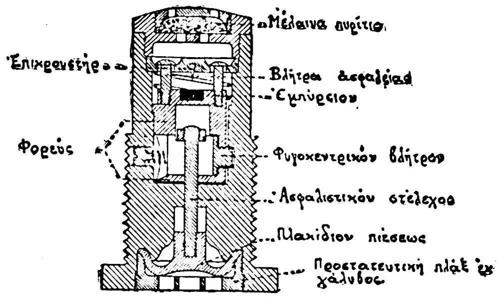

Κρουσίφλογος πυροσωλὴν πυθμενίου, ἀγγλικός.

ἀδράνεια), τῆς ἀδρανείας κατὰ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν καὶ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἐκ τούτων αἱ δύο πρῶται δρῶσιν ἐπ' ἐλάχιστον μόνον χρονικὸν διάστημα, ἤτοι ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ θετικὴ ἐπιτάχυνσις τῆς κινήσεως, ἐνῷ ἡ φυγόκεντρος χρησιμοποιεῖται καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς κινήσεως τῆς ὀβίδος εἰς τὸν ἀέρα. Γενικῶς τὰ συστήματα τῆς μεταφορικῆς ἀδρανείας παρέχουσι σχετικὴν μόνον ἀσφάλειαν, καθόσον δὲν ἀποκλείεται ἡ ὅπλισις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν βιαίας κρούσεως ἢ τυχαίας πτώσεως ἐξ ὕψους τινός· ἀντιθέτως τὰ συστήματα τῶν φυγοκεντρικῶν δυνάμεων εἶναι ἀσφαλέστατα, δοθέντος ὅτι ἡ ὅπλισις εἶναι ἀδύνατος ἄνευ ἐπαρκοῦς περιστροφικῆς ταχύτητος. Ἡ ἀσφάλεια τοῦ πυροσωλῆνος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κινήσεως τῆς ὀβίδος εἰς τὸν ἀέρα περιλαμβάνει ἐφηλίδα ἢ ἐλατήριον ἀκινητοῦν τὸν ἐπικρουστῆρα ἢ τὸ σύστημα τοῦ ἐμπυρείου. Ὁ πυροσωλὴν λειτουργεῖ κατὰ στιγμήν, καθ' ἣν ἡ ὀβὶς συναντᾷ τὸν στόχον, ὁπότε προκαλεῖται βιαία κροῦσις ἐπικρουστῆρος καὶ ἐμπυρείου, θραυομένης τῆς συγκρατούσης ἐφηλίδος ἢ συμπιεζομένου τοῦ ἐλατηρίου.

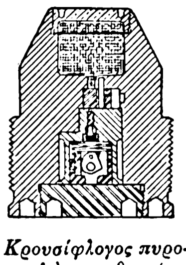

Κρουσίφλογος πυροσωλὴν πυθμενίου, ἀμερικανικός.

Ἐγκαιροφλεγεῖς. Οἱ πυροσωλῆνες οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς δύο τύπους, ἤτοι τοὺς *πυροτεχνικούς,* οἵτινες μέσῳ βραδυκαύστου μίγματος ἐκ μελαίνης πυρίτιδος συμπεπιεσμένης, ἐναυομένου κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κινήσεως τῆς ὀβίδος, μεταδίδουσι τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐκρηκτικὸν γέμισμα, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ πέρατος τῆς κατακαύσεως τοῦ ἐκ τῶν προτέρων ρυθμιζομένου μήκους βραδυκαύστου, καὶ τοὺς *μηχανικούς,* κανονίζοντας τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως χρονομετρικῶς. Ἡ ἀκρίβεια τῆς διαρκείας ρυθμίσεως τῶν πυροτεχνικῶν πυροσωλήνων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κανονικότητος κατακαύσεως τοῦ βραδυκαύστου μίγματος, ἥτις ἐπιβάλλει συντήρησιν τῶν πυροσωλήνων ἐντὸς στεγανῶν καὶ ξηρῶν κιβωτίων, καθόσον, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, τὸ βραδύκαυστον ἀπορροφεῖ βαθμηδὸν ὑγρασίαν, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν παρατείνει τὴν διάρκειαν κατακαύσεως αὐτοῦ, ὁπότε ὁ πυροσωλὴν λειτουργεῖ ἀκανονίστως, ἴσως δὲ καὶ διόλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εὐνοεῖ τὴν ἠλεκτροχημικὴν αὐτοῦ ἀποσύνθεσιν. Ἐπὶ τῆς ταχύτητος κατακαύσεως τοῦ βραδυκαύστου ἐπιδρῶσιν ἐπίσης καὶ αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ καταστάσεις, ὡς π. χ. ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος καὶ ἡ βαρομετρικὴ πίεσις. Τὰ ἀνωτέρω μειονεκτήματα, ἐπιτεινόμενα ἐν περιπτώσει βολῆς ἀντιαεροπλοϊκῆς (παρετηρήθη ὅτι εἰς ὕψος ὑπερβαῖνον τὰς 5.000 μ. ὁ μετὰ βραδυκαύστου πυροσωλὴν καθίσταται λίαν ἀνακριβής), ἐπέβαλλον τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μηχανικῶν πυροσωλήνων, λειτουργούντων μετὰ χρονομετρικῆς ἀκριβείας. Μηχανικῶν πυροσωλήνων κατεσκευάσθησαν διάφορα κατὰ καιροὺς ὑποδείγματα, ὡς π. χ. τοῦ Βαυαροῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Tremel (1860—1870) καὶ ἄλλα, ἀνεπαρκῶς ἄλλωστε ἀνταποκριθέντα πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις χρήσεως. Οἱ ὡρολογιακοὶ μηχανισμοὶ τῶν μηχανικῶν πυροσωλήνων, ὡς τούτους κατασκευάζουσιν ἐπιτυχῶς σήμερον διάφορα κράτη, λειτουργοῦσι μετὰ ἢ καὶ ἄνευ ἐλατηρίου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὴν κινητήριον δύναμιν παρέχει ἡ φυγόκεντρος. Λόγῳ τοῦ συνθέτου αὐτῶν μηχανισμοῦ, οἱ μηχανικοὶ πυροσωλῆνες εἶναι κατὰ πολὺ δαπανηρότεροι τῶν πυροτεχνικῶν, καίτοι ἡ διαφορὰ τιμῆς ἀντισταθμίζεται μέχρις ὁρίου τινὸς ὑπὸ τῆς μεγαλυτέρας αὐτῶν ἀντοχῆς εἰς μακρὰν συντήρησιν.

Πυροσωλῆνες διπλῆς ἐνεργείας. Οὗτοι περιλαμβάνουσιν ἐν ἑαυτοῖς δύο πυροδοτικὰς διατάξεις, ἤτοι μίαν κρουστικὴν καὶ μίαν ἐγκαιροφλεγῆ. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος εἶναι πλεονεκτικός, διότι ἐπιτρέπει ἐκτέλεσιν βολῆς ἐγκαιροφλεγοῦς ἢ κρουστικῆς, ἐνῷ ἐπὶ πλέον, ἐὰν λόγῳ σφάλματος ἡ ρύθμισις εἶναι μεγάλη διὰ τὸν ἐκλεγέντα στόχον, ἡ ὀβὶς διαρρήγνυται ἅμα τῇ προσκρούσει αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁπότε ἐπιφέρεται ἡ προσήκουσα διόρθωσις ἐκ παρατηρήσεως.

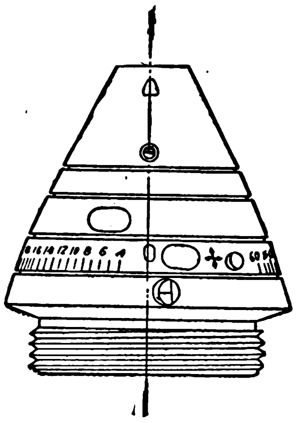

Πυροτεχνικὸς πυροσωλὴν διπλῆς ἐνεργείας.

Ὑπερευαίσθητοι πυροσωλῆνες. Οὗτοι ἀποτελοῦσιν εἰδικώτερον τύπον τῶν κρουστικῶν καὶ κατασκευάζονται δι' ὀβίδας μικροῦ διαμετρήματος πυροβόλων ἀντιαεροπλοϊκῶν ἢ πυροβόλων φερομένων ἐπὶ τῶν ἀεροσκαφῶν, ὧν προορισμὸς εἶναι ἡ προσβολὴ ἐναερίων στόχων. Ἡ μεγίστη εὐαισθησία τοῦ πυροσωλῆνος ἐπιτρέπει ὅπως ἡ ἔκρηξις αὐτοῦ ᾖ ἀκαριαία, εὐθὺς ἅμα τῇ προσκρούσει τῆς ὀβίδος ἐπὶ πτέρυγος ἀεροπλάνου ἢ καλύμματος ἀεροστάτου.

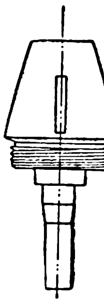

Ὑπερευαίσθητος πυροσωλὴν κορυφῆς.

Θέσις πυροσωλήνων. Ἀναλόγως τῆς θέσεως, εἰς ἣν ἁρμολογοῦνται ἐπὶ τῆς ὀβίδος οἱ πυροσωλῆνες χαρακτηρίζονται ὡς κορυφῆς, πυθμενίου, σπανιώτερον δὲ καὶ ὡς ἐσωτερικοὶ κορυφῆς, προσαρμοζόμενοι εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἐσωτερικῆς κοιλότητος τῆς ὀβίδος. Γενικῶς, οἱ ἐγκαιροφλεγεῖς, οἱ διπλῆς ἐνεργείας καὶ οἱ πυροσωλῆνες τῶν ἐκρηκτικῶν ὀβίδων, εἰσὶ κορυφῆς· ἐπίσης κορυφῆς εἶναι καὶ οἱ ὑπερευαίσθητοι. Τῶν ὀβίδων ὅμως, αἵτινες πρὸ τῆς ἐκρήξεως δέον νὰ διαπεράσωσι στόχους μεγάλης ἀντοχῆς, ὡς π.χ. θώρακας πλοίων ἢ ἰσχυρὰ τοιχώματα ὀχυρωματικῶν ἔργων (ρηκτικαὶ ἢ ἡμιρρηκτικαὶ ὀβίδες), οἱ πυροσωλῆνες εἶναι πυθμενίου, καὶ τοῦτο, διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ βιαία πρόσκρουσις θὰ κατέστρεφε τὸν πυροσωλῆνα, ὅστις θὰ ἐλειτούργει πρὸ τῆς εἰσδύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς κορυφῆς πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν θὰ ἐμείωνε τὴν ἀντοχὴν αὐτῆς ἐπὶ βλάβῃ τῆς εἰσδυτικῆς δυνάμεως τῆς ὀβίδος. Τέλος, μὲ τοὺς πυροσωλῆνας πυθμενίου, ἡ φορὰ τοῦ ἐκρηκτικοῦ κύματος, διευθυνομένη πρὸς τὴν κορυφήν, ἐπαυξάνει τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον τῶν ἀερίων τῆς ἐκρήξεως.

Ἐπιβραδυντικὴ διάταξις. Ὁ κρουστικὸς πυροσωλήν, ὡς περιεγράφη ἀνωτέρω, προκαλεῖ τὴν ἔκρηξιν τοῦ γεμίσματος εὐθὺς ὡς ἡ ὀβὶς προσκρούσῃ ἐπὶ ἀνθεκτικοῦ μέσου. Τὸ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς προσκρούσεως μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἐκρήξεως χρονικὸν διάστημα, ὃν ἴσον πρὸς τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν σχετικὴν μετακίνησιν τῶν στοιχείων τοῦ πυροσωλῆνος, θεωρεῖται πρακτικῶς ὡς ἀμελητέον. Καθ' ὡρισμένας ὅμως περιπτώσεις, ὡς π. χ. ὅταν ἡ ὀβὶς πρὸ τῆς ἐκρήξεως δέον νὰ διαπεράσῃ ἀνθεκτικὰ τοιχώματα ἢ θώρακας, ἀπαιτεῖται ὅπως μεταξὺ τῆς στιγμῆς τῆς προσκρούσεως, καὶ τῆς στιγμῆς τῆς ἐκρήξεως τῆς ὀβίδος παρέρχεται τόσος χρόνος, ὅσος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν τελείαν αὐτῆς εἴσδυσιν. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται παρεμβαλλομένου μεταξὺ τοῦ πυροσωλῆνος καὶ τοῦ ἐκρηκτικοῦ γεμίσματος ὡρισμένου μήκους βραδυκαύστου μίγματος, ὁ χρόνος κατακαύσεως τοῦ ὁποίου ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιθυμητὴν ἐπιβράδυνσιν. Εἰς τοὺς νέους τύπους πυροσωλήνων ἡ παρεμβολὴ τῆς ἐπιβραδυντικῆς διατάξεως, ἥτις φέρεται ἐντὸς αὐτῶν, γίνεται στιγμιαίως δι' ἁπλῆς μετακινήσεως ἑνὸς μικροῦ δείκτου. Ἡ ἐπιβράδυνσις τῶν ρηκτικῶν ὀβίδων ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Οὕτω π. χ., κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἰουτλάνδης, ὡρισμένος τις τύπος ἀγγλικῶν ὀβίδων, μὴ ἀποδώσας τὸ ἀπαιτούμενον καταστρεπτικὸν ἔργον, ἀντικατεστάθη δι' ἑτέρου, δυναμένου νὰ διαπερᾷ διπλάσια πάχη θωράκων καὶ ἐφωδιασμένου διὰ καταλλήλου ἐπιβραδύνσεως.

Digitized by Google

πυροσωματίασις, —εως (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Λοίμωξις χαρακτηριζομένη ἀπὸ ὑψηλοῦ πυρετοῦ, ἰκτέρου, αἱμοσφαιρινουρίας καὶ ἀναιμίας, δυναμένης νὰ ἐπιφέρῃ τὸν θάνατον. Προκαλεῖται ὑπὸ εἰδικῶν αἱματοζῳαρίων τῶν πυροσωμάτων ἢ ἀπιοσωμάτων, καλουμένων οὕτως ὡς ἐκ τοῦ ἀπιοειδοῦς σχήματος αὐτῶν, παρασιτούντων εἰς τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τοῦ βοός, ἵππου, κυνὸς καὶ προβάτου. Δι' ἕκαστον εἶδος ζῴου ἀντιστοιχοῦσι καὶ ἴδια πυροσώματα. Ἡ ὑπὸ τοῦ πυροσώματος προσβολὴ τῆς ζωϊκῆς οἰκονομίας, ἅμα δὲ καὶ ἡ μετάδοσις τῆς νόσου ἐπιτυγχάνεται τῇ μεσολαβήσει εἰδικῶν δι' ἕκαστον πυρόσωμα αἱματοφάγων παρασίτων τοῦ δέρματος τῆς οἰκογενείας τῶν ἀραχνιδῶν, τῶν κροτώνων (κοιν. *τσιμπούρια*). Τὸ πυρόσωμα, εἰσελθὸν ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ κρότωνος διὰ τῆς ἀπομυζήσεως αἵματος ζῴου προσβεβλημένου ὑπὸ τῆς νόσου, ἀφοῦ πραγματοποιήσῃ ἐν αὐτῷ ὡρισμένον κύκλον τῆς ἀναπτύξεώς του, ἀποβαίνει ἱκανὸν πρὸς μόλυνσιν μεταφερόμενον ἐπὶ ὑγιῶν κτηνῶν εἴτε διὰ τοῦ ἀρχικῶς μολυνθέντος ὑπ' αὐτοῦ κρότωνος εἴτε διὰ τῶν ἀπογόνων του. Θ. Α. Φ.

πυροτέχνημα (τό)· παρασκεύασμα ἐξ εὐφλέκτων ὑλῶν, προωρισμένον νὰ καίεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραδέως, πρὸς λάμπρυνσιν νυκτερινῆς ἑορτῆς ἢ πρὸς ἀπομίμησιν ἀστραπῶν, πυρκαϊῶν κττ.· || μεταφ., ἐντυπωσιακὸς λόγος, ἄνευ βαθυτέρας σημασίας.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *πυροτεχνήματα* εἶναι παρασκευάσματα χρησιμεύοντα πρὸς μεταφορὰν ἀναφλέξεως πρὸς παραγωγὴν φωτός, ἤχου, πυρκαϊᾶς καὶ ἐκρήξεως καὶ πρὸς κίνησιν δυναμένων νὰ κινηθῶσι μαζῶν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἐκ τῆς καύσεως στερεῶν σωμάτων (μιγμάτων) παραγομένης ἐνεργείας. Ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, διακρίνομεν πυροτεχνήματα τέρψεως, πυροτεχνήματα σοβαρὰ καὶ πολεμικὰ πυροτεχνήματα. Σκοπὸς τῶν πυροτεχνημάτων τέρψεως εἶναι ἡ εὐχαρίστησις τῶν ὀφθαλμῶν διὰ τῶν φωτεινῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν ὤτων δι' ἀπομιμήσεων κρότων ὅπλων ἢ πυροβόλων. Τὰ σοβαρὰ πυροτεχνήματα χρησιμεύουν ἐν εἰρήνῃ διὰ διάφορα σήματα καὶ βοηθείας. Εἰς τὰ πολεμικὰ δὲ πυροτεχνήματα, ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν, ἀνήκουσιν ὅλα τὰ πολεμεφόδια, αἱ ἀναφλέξεις καὶ τὰ εἰδικὰ πολεμικὰ πυρά.

Α΄. *Ὕλαι χρησιμοποιούμεναι διὰ τὰ πυροτεχνήματα.* Ἡ δρᾶσις τῶν πυροτεχνημάτων προκαλεῖται διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς περιεχομένης ἐνεργείας καύσεως, ἥτις τίθεται ἐν δράσει δι' ἔξωθεν προσαγομένης φλογὸς καὶ προχωρεῖ εἶτα ἀφ' ἑαυτῆς. Τὸ σῶμα τῶν πυροτεχνημάτων εἶναι μεῖγμα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ περιέχῃ κατὰ πρῶτον τοὐλάχιστον ἓν καύσιμον σῶμα καὶ ἓν ἄλλο δυνάμενον νὰ παράσχῃ ὀξυγόνον. Πρὸς παραγωγὴν εἰδικῆς δράσεως (ὡς λ. χ. κινητικὴ δύναμις, ἔκρηξις κλπ.) πρέπει τὰ μείγματα ταῦτα νὰ λάβωσιν ὡρισμένον σχῆμα, νὰ πιεσθῶσιν ἢ ἐπιφανειακῶς νὰ κατεργασθῶσιν ὡς καὶ συχνάκις νὰ ἐγκλεισθῶσιν εἰς ὡρισμένα περιβλήματα. Πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν δὲ προστίθενται ἐνίοτε καὶ ἄλλαι τὴν καῦσιν διευκολύνουσαι ὗλαι. Πλὴν αὐτῶν, πρέπει ἀκόμη εἰς τὴν μᾶζαν τῶν πυροτεχνημάτων νὰ προστεθῶσι καὶ ὗλαι δυνάμεναι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν σχηματιζομένην φλόγα τὴν ἀπαιτουμένην λάμψιν, χρῶμα ἢ σπινθηρισμόν. Ἅπασαι αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς μάζης τῶν πυροτεχνημάτων ὗλαι δέον νὰ ὦσι κατὰ τὸ δυνατὸν καθαραί, πρὸς ἀποφυγὴν δευτερευουσῶν ἐπιβλαβῶν ἐπιδράσεων. Πλὴν δὲ ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, πρέπει αἱ χρησιμοποιούμεναι ὗλαι νὰ εἶναι λεπτότατα λειοτριβημέναι.

I. *Καύσιμοι ὗλαι ἄνευ ἰδιαιτέρας ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς φλογός.* 1) *Ἄνθραξ.* Διὰ τὰ πυροτεχνήματα (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς μαύρης πυρίτιδος) χρησιμοποιεῖται ξυλάνθραξ ἢ αἰθάλη. 2) *Θεῖον.* Τοῦτο ἀποτελεῖ σπουδαῖον συστατικὸν δι' ὅλα σχεδὸν τὰ πυροτεχνήματα, χρησιμοποιοῦνται δὲ εἴτε ἄνθη θείου, εἴτε ῥαβδόμορφον θεῖον. Τὸ χρησιμοποιούμενον θεῖον πρέπει πάντως νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον θειικοῦ ὀξέος. 3) *Κολοφώνιον.* Τοῦτο χρησιμεύει πρὸς ῥύθμισιν τῆς ταχύτητος καύσεως, μεγαλυτέρα δὲ ποσότης αὐτοῦ ἐπιβραδύνει σημαντικῶς τὴν καῦσιν. 4) *Σελλάκη.* Αὐτή, ὄχι μόνον ρυθμίζει τὴν ταχύτητα τῆς καύσεως, ὡς τὸ κολοφώνιον, ἀλλὰ χρησιμεύει καὶ ὡς συνδετικὸν μέσον.

II. *Ὕλαι παρέχουσαι ὀξυγόνον.* Ὡς τοιαῦται χρησιμοποιοῦνται, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ πυροτεχνήματος, τὸ *νιτρικὸν κάλιον* (κοιν. νίτρον), τὸ *νιτρικὸν βάριον*, τὸ *χλωρικὸν κάλιον* καὶ τὸ *ὑπερχλωρικὸν κάλιον*.

III. *Ὕλαι διὰ λευκὸν φῶς.* Ὡς τοιαῦται ὗλαι χρησιμεύουν τὸ *τριθειοῦχον ἀντιμόνιον*, τὸ *ἀργίλλιον*, τὸ *μαγνήσιον*, τὸ *πυρίτιον* καὶ τὸ *σιδηροπυρίτιον*.

IV. *Ὕλαι χρωννύουσαι τὴν φλόγα.* Πρὸς παραγωγὴν κεχρωσμένων φλογῶν ἀναμειγνύεται ἡ μᾶζα τοῦ πυροτεχνήματος μετ' εὐκόλως ἐξαερουμένων ἁλάτων μετάλλων χρωματιζόντων τὴν φλόγα. Ὡς τοιαῦτα χρησιμοποιοῦνται εἰς πρώτην γραμμὴν ἅλατα τῶν ἀλκαλίων καὶ τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν, ὡς καί τινα ἅλατα τοῦ χαλκοῦ. 1) *Κίτρινον φῶς.* Χρησιμοποιοῦνται *ὀξαλικὸν νάτριον*, *νιτρικὸν νάτριον*, *ἀνθρακικὸν νάτριον* καὶ *κρυόλιθος*. 2) *Ἐρυθρὸν φῶς.* Χρησιμεύουν τὸ *ὀξαλικὸν στρόντιον*, *νιτρικὸν στρόντιον*, *χλωρικὸν στρόντιον*, *ἀνθρακικὸν στρόντιον* κλπ. 3) *Πράσινον φῶς.* *Νιτρικὸν βάριον*, *χλωρικὸν βάριον*, *ἀνθρακικὸν βάριον*, *χλωριοῦχος χαλκός*. 4) *Κυανοῦν φῶς.* *Βασικὸς ἀνθρακικὸς χαλκός*, *νιτρικὸς ἀμμωνιοχαλκὸς* καὶ *θειικὸς ἀμμωνιοχαλκός*. 5) *Ἰῶδες φῶς.* Τοῦτο παράγεται δι' ἀναμίξεως ἁλάτων παρεχόντων ἐρυθρὸν καὶ κυανοῦν φῶς.

V. *Ὕλαι διὰ σπινθηροβολοῦσαν φλόγα.* Φλόγα ἐκπέμπουσαν σπινθῆρα παράγομεν δι' ἀναμείξεως μετὰ τῶν κονιοποιημένων συστατικῶν καὶ ὑλῶν εἰς χονδρόκοκκα τεμαχίδια, αἵτινες δὲν προφθάνουν νὰ καῶσιν, ἀλλ' ἐκτινάσσονται ἐν διαπύρῳ καταστάσει. 1) *Ἐρυθροκίτρινοι σπινθῆρες* παράγονται διὰ τεμαχιδίων ἄνθρακος. 2) *Λευκοὶ σπινθῆρες*, διὰ ῥινημάτων ἀργιλλίου, μαγνησίου, σιδήρου (καὶ χάλυβος), ὡς ἀκόμη καὶ διὰ λεπτοαλεσθείσης πορσελλάνης. 3) *Ἔγχρωμοι σπινθῆρες* τέλος παράγονται διὰ ῥινημάτων ψευδαργύρου (κυανόλευκοι), ὀρειχάλκου (ἀνοικτοπράσινοι) καὶ χαλκοῦ (κυανοπράσινοι).

VI. *Ἄλλαι ὗλαι.* Εἰς τὴν μᾶζαν τῶν πυροτεχνημάτων περαιτέρω προστίθενται, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ πυροτεχνήματος, *ὑποχλωριοῦχος ὑδράργυρος* πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς λάμψεως ἐγχρώμων φλογῶν, *γαλακτοσάκχαρον* πρὸς παράτασιν τῆς διαρκείας τῆς καύσεως, ὡς συνδετικὰ μέσα χρησιμοποιοῦνται σελλάκη, κόμμι ἀραβικόν, μαστίχη καὶ δεξτρίνη, καὶ τέλος πρὸς παραγωγὴν συρίζοντος θορύβου προστίθεται μεῖγμα νιτρικοῦ καλίου καὶ πικρικοῦ καλίου.

Β΄. *Παρασκευὴ τῶν πυροτεχνημάτων.* Τὰ διάφορα πυροτεχνήματα παράγονται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθεισῶν ὑλῶν κατὰ διαφόρους πολυπλόκους τρόπους, ἐξαρτωμένους ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ πυροτεχνήματος καὶ τῆς ἐπιθυμητῆς εἰδικῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐνεργείας τούτου. Τὴν βασικὴν ὕλην ὅλων σχεδὸν τῶν πυροτεχνημάτων ἀποτελεῖ ἡ *μαύρη πυρῖτις*. Διὰ τὰ πλεῖστα πυροτεχνήματα ἡ παρασκευὴ γίνεται διὰ τῶν χειρῶν, ἀποφευγομένης κατὰ τὸ δυνατὸν τῆς χρησιμοποιήσεως μηχανικῶν μέσων. Τὰ εἴδη τῶν παρασκευαζομένων σήμερον πυροτεχνημάτων εἶναι τόσον πολυάριθμα, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ περιγραφὴ τῶν σχετικῶν λεπτομερειῶν δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Τὰ πυροτεχνήματα τέρψεως περιλαμβάνουσι τὰ *βεγγαλικὰ φῶτα*, τὰς *κροτίδας* (κοιν. *τράκες*), τοὺς *πυραύλους* (κοιν. *ρουκέτες*), τὰ *βαρελόττια* κ.λ.π. Ἐνίοτε διάφορα τούτων συνδέονται διὰ συνεχοῦς θρυαλλίδος, ἀποτελουμένων οὕτω συμπλεγμάτων διαφόρων. Διὰ καταλλήλου δὲ τοποθετήσεως τούτων ἐπὶ ξυλίνων σκελετῶν παρέχονται ποικίλα σχήματα, ὡς τροχοί, μύλοι, παντοειδεῖς παραστάσεις κ.λ.π., παρεχομένου οὕτω ὡραίου καὶ ἀπολαυστικοῦ θεάματος. Τὰ πυροτεχνήματα δύνανται νὰ καῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος εἴτε προσδενόμενα ἐπὶ ἐπιπλεουσῶν σανίδων εἴτε περιβαλλόμενα δι' ὑδατοστεγῶν περιβλημάτων. Τὰ πυροτεχνήματα θεάτρου παρασκευάζονται εἰδικῶς πρὸς ἀπομίμησιν, ἀστραπῶν, πυρκαϊῶν κ.λ.π. Τὰ πολεμικὰ πυροτεχνήματα χρησιμοποιοῦνται ὡς διάφορα σήματα, ὡς καὶ πρὸς φωτισμὸν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων. Σ. Γ.

πυροτέχνης (ὁ), ἢ ***πυροτεχνουργός***· τεχνίτης εἰδικὸς εἰς τὴν κατασκευὴν πυροτεχνημάτων· || ἐν τῷ πυροβολικῷ· ὁ ὑποδεκανεύς.

πυροτεχνικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη, ἡ εἰδικότης τοῦ πυροτέχνου, *πυροτεχνουργία*.

πυροτεχνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πυροτέχνην: «πυροτεχνικαὶ γνώσεις»· || *πυροτεχνικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἄλλως *πυροτεχνουργία* (βλ. λ.).

πυροτεχνουργία (ἡ). Κλάδος τῆς γενικῆς στρατιωτικῆς τεχνολογίας, πραγματευόμενος τὴν παρασκευήν, τὸν ἔλεγχον, τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν διαφόρων ἐκρηκτικῶν οὐσιῶν καὶ τῶν πυριτίδων καὶ ἐρειδόμενος ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς χημείας. Ἡ γένεσις τῆς πυροτεχνουργίας, ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν της, ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ὁ κλάδος οὗτος ηὐρύνθη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, κατὰ τὰς δύο δὲ πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐξειλίχθη ῥαγδαίως. Εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως, ὑπάγεται καὶ ἡ παρασκευὴ καὶ χρησιμοποίησις τῶν διαφόρων πολεμικῶν ἀερίων, οἷον τῶν ἀσφυξιογόνων ἢ τοξικῶν, ἐγκαυματικῶν, δακρυγόνων, πτερνιστικῶν κλπ., ὧν χρησιμοποίησις τὸ πρῶτον ἐγένετο κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1916). Γ. Α. ΚΝ.

πυροτεχνουργὸς *[Στρατ.]*. Ὁ τεχνίτης ὁ ἀνήκων εἰς τὸ σῶμα τῶν πυροτεχνουργῶν, φέρων δὲ βαθμὸν ἀπὸ λοχίου μέχρι ταγματάρχου. Εἰδικῶς, καλεῖται ἐν τῷ πυροβολικῷ *λοχίας πυροτεχνουργὸς* ὁ διοικῶν τὸ 5ον στοιχεῖον (τὰ δύο βλητοφόρα τῆς πρώτης ἀναχορηγίας) ἐν τῇ πυροβολαρχίᾳ βολῆς. Ν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *πυροτεχνουργὸς* ὁ ἀξιωματικός, ὑπαξιωματικὸς ἢ ναύτης τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὁ ἐντεταλμένος τὴν συντήρησιν ἐν ταῖς ἀποθήκαις καὶ τὸν χειρισμὸν εἰς τοὺς πρὸς τοῦτο χώρους τῶν πυριτίδων, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, πυροτεχνημάτων, τὴν διεξαγωγὴν τῶν πυροτεχνικῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν προετοιμασίαν τῶν διὰ τὸν στόλον προοριζομένων πυρομαχικῶν. Οἱ πυροτεχνουργοὶ προέρχονται ἐκ τῶν ἐπιτυχῶς ἀποφοιτώντων ἐκ τῆς σχολῆς πυροτεχνουργῶν ναυτῶν (στρατευσίμων ἢ ἐθελοντῶν) καὶ δοκίμων ὑπαξιωματικῶν, εἰς οὓς ἀπονέμεται τὸ καλούμενον πτυχίον Γ΄. Προαγόμενοι εἰς ὑπαξιωματικούς, ὑφίστανται περαιτέρω ἐκπαίδευσιν, ἧς περατουμένης ἐπιτυχῶς λαμβάνουσι πτυχίον Β΄ οἱ ὑποκελευσταὶ καὶ Α΄ οἱ κελευσταί. Οἱ πυροτεχνουργοὶ προαγόμενοι δύνανται νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποπλοιάρχου. Γ. Ν. Π.

πυροτρυγικὸν ***ὀξύ***, ἢ *μεθυληλεκτρικὸν ὀξύ*, ἢ *μεθυλοβουτανικὸν διοξὺ [Ὀργ. Χημ.]*. Δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $HOOC. CH (CH_3). CH_2. COOH$, σχηματιζόμενον κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τοῦ *τρυγικοῦ ὀξέος*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Σῶμα στερεὸν κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 112°. Σ. Γ.

πυρουβικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *πυροσταφυλικοῦ ὀξέος* (βλ. λ.).

Πυρούχειον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ σπουδαιοτέρα συνοικία τῆς ἀρχαίας *Ἀλεξανδρείας* (βλ. λ., τ. Γ΄, σ. 526α), ἡ ὁποία περιελάμβανε καὶ τὰ μεγαλοπρεπέστερα μνημεῖα. Ἐλέγετο ἐπίσης καὶ *Βρούχιον*.

πυροφάγος (ὁ)· ὁ τρώγων, ὁ καταπίνων φλεγομένας ὕλας.

πυροφάνι (τὸ) *[Ἁλιευτ.]*. Εἶδος ἁλιείας ἐν νυκτὶ καὶ ἀπὸ πλοιαρίου: Ἐμπρὸς εἰς τὴν λέμβον, χαμηλὰ ἔξω τῆς πρώρας, τίθεται ἐσχάρα μὲ δαδία ἀνημμένα· οὕτω φωτίζεται ὁ βυθὸς καὶ οἱ εἰς αὐτὸν ἰχθύες ἀφυπνίζονται ἑλκυόμενοι ὑπὸ τῆς λάμψεως τῆς φλογὸς πρὸς τὴν ἀντανάκλασίν της, καὶ ἐνῷ ὁ κωπηλάτης κωπηλατεῖ βραδύτατα, ὁ καμακιστής, ὀρθὸς εἰς τὴν *κουπαστήν*, τοὺς *καμακίζει* μόλις πλησιάσουν. Τώρα, εἰς τὰ *γριγριὰ* ἰδίως, χρησιμοποιεῖται τὸ φῶς τῆς ἀσετυλίνης καί, ἀπὸ πλοῖα ψυχαγωγίας, αὐτὸ τὸ ἠλεκτρικόν· τὰ διὰ τῶν μέσων τούτων τελειοποιημένα *πυροφάνια* ἀποδίδουν περισσότερον. Σ. Ε. Λ.

πυροφανίτης (ὁ) (Pyrophanit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τριοξείδιον τοῦ μαγγανιοτιτανίου τοῦ τύπου $(Mg, Ti)_2O_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν ἰλμενίτην, καὶ ἔχει σκληρότητα 5, εἰδικὸν βάρος 4,537, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα αἱματέρυθρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς μαγγανιούχων μεταλλευμάτων παρὰ τὸ Pajsberg τῆς Wermland. Γ. Β.

πύροφις (ὁ) (γαλλ. couleuvrine) *[Πυροβολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω εἶδος ἀρχεγόνου πυροβόλου τῶν ΙΓ΄ καὶ ΙΔ΄ αἰώνων. Ἀπετελεῖτο ἐκ σωλῆνος βάλλοντος μολυβδίνας σφαίρας, ὅστις ἐν ἀρχῇ ἦτο πολὺ μικροῦ διαμετρήματος. Ὅτε βραδύτερον ηὐξήθη κατά τι τὸ διαμέτρημά του, ἐστηρίζετο ἐπὶ ὀκρίβαντος καὶ ἔβαλλε σφαίρας 10 — 30 χιλιογράμμων. Κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα κατεσκευάσθη *πολιορκητικὸς πύροφις*, ὅστις εἶχε σωλῆνα μεγάλου διαμετρήματος, στηριζόμενον ἐπὶ κιλλίβαντος καὶ βάλλοντα σφαίρας μέχρις 70 χιλιογράμμων. Τὸ γνωστότερον τοιοῦτον εἶδος ἦτο ὁ ἀποκληθεὶς *τειχορρήκτης*. Ν. Θ. Κ.

πυροφοβία (ἡ) *[Ψυχοπαθολ.]*. Σύμπτωμα ἀνωμάλου ψυχικῆς καταστάσεως, ἐκδηλούμενον ἀποτόμως δι' αἰσθήματος ἰσχυρᾶς ἀγωνίας καὶ φόβου. Παρατηρεῖται ἐπὶ ἀτόμων προδιατεθειμένων, ὡς ὑστερικῶν καὶ ψυχασθενικῶν κυρίως, καὶ τάσσεται εἰς τὴν κλάσιν τῶν παρορμητικῶν ἰδεοληψιῶν. Οἱ ἐκ πυροφοβίας πάσχοντες καταλαμβάνονται ὑπὸ ἀκατανικήτου φόβου ὄχι μόνον ἐπὶ τῇ θέᾳ πυρᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ἁπλῇ σκέψει ἢ τῷ ἀκούσματι τῆς λέξεως ταύτης, ἐπαναφέροντες ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ὑποσυνειδήτου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν πρώτην αἰσθανθεῖσαν βιαίαν συγκίνησιν, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς αἰτία τῆς ἐκδηλώσεως τῆς φοβίας. Ἀποφεύγουσι νὰ ἐγγίσωσι τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ γίνωσιν αἰτία πυρκαϊᾶς, ἐρευνῶσι καλῶς τὴν θερμάστραν καὶ τὸ πλησίον δάπεδον μήπως τυχὸν ἔχει παραπέσει τεμάχιον ἄνθρακος, καὶ ἐγείρονται τὴν νύκτα ἐπανειλημμένως πρὸς ἐξέτασιν μήπως ἐξ ἀμελείας των συμβῇ πυρκαϊά. Καίτοι ἀναγνωρίζουν ὅτι δὲν δικαιολογεῖται ἡ ὑπέρμετρος αὕτη ταραχὴ καὶ προσπαθοῦσι διὰ τῆς θελήσεως νὰ ἐπιβληθῶσιν, ὅμως παραμένουσιν ἀνίσχυροι ἐνώπιον τῆς ὁρμῆς τοῦ συναισθήματος αὐτοῦ. Ἀπὸ διανοητικῆς ἀπόψεως οὐδεμίαν ἄλλην ἀνωμαλίαν παρουσιάζουσιν. Ἡ ἐνδεικνυομένη θεραπευτικὴ ἀγωγὴ εἶναι ἡ συστηματικὴ ψυχοθεραπεία. Μ. Ν. Β.

πυροφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων πῦρ, *πυρφόρος* (βλ. λ.).

— ***πυροφόρα κράματα*** *[Χημ.]*. Καλοῦνται διάφορα κράματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν ἰδιότητα διὰ

Digitized by Google

κρούσεως ἢ ρινισμοῦ διὰ σκληρῶν ἀντικειμένων νὰ παρέχωσι σπινθῆρας. Ταῦτα χρησιμοποιοῦνται εἰς τοὺς διαφόρους ἀναπτῆρας καὶ ἀποτελοῦνται χημικῶς ἐκ σιδήρου (30 % περίπου), δημητρίου (35 % περίπου) καὶ μικροτέρων ποσοτήτων ἐκ τῶν συνοδευόντων τὸ δημήτριον εἰς τὰ μεταλλεύματά του μετάλλων τῆς ὁμάδος τῶν σπανίων γαιῶν, ἤτοι λανθανίου, σαμαρίου, νεοδημίου καὶ πρασινοδημίου. σ. γ.

— **πυροφόρα** ***σώματα*** /*Χημ.*/. Οὕτω καλοῦνται τὰ σώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὅταν ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος ὑφίστανται αὐτανάφλεξιν, ὡς λ. χ. ἡ λίαν λεπτὴ κόνις σιδήρου κτλ. σ. γ.

πυροφόρος (ὁ) (Pyrophorus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 100 εἴδη κανθάρων. διαδεδομένων εἰς τὸν νέον κόσμον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πυροφόρος ὁ μελανὸς* (Pyrophorus niger), ὅστις ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανόν. Δ.Ν.Π.

πυροφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)˙ ἀρχ., ὁ φέρων, ὁ παράγων πυρούς, σῖτον, σιτοφόρος.

πυροφουξίνη (ἡ) (Pyrofuxine) /*Βυρσοδεψ.*/. Παρασκευάζεται ἐκ τῶν βιτουμινικῶν ἀνθράκων, εἶναι δὲ ὑγρὸν ἄοσμον πυκνότητος 1,025 – 1,030, γεύσεως ἀηδοῦς, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, οὐχὶ δηλητηριώδης καὶ κολλώδης. Διαλύεται εἰς τὰ ἀλκάλια, δίδουσα ὑγρὸν χρώματος βαθέος καστανοῦ. Ἔχει ἰδιότητας ἐξαιρετικῶς ἀντισηπτικάς. ἐρχομένη δὲ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἐπιδερμίδος δίδει ἑνώσεις ἀδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης ἰδιότητος ἐστηρίχθη καὶ ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποιήσεως ταύτης ἐν τῇ βυρσοδεψίᾳ. Ἡ διὰ πυροφουξίνης δέψις περατοῦται εἰς τὸ τέταρτον τοῦ διὰ φυτικῶν ὑλῶν ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς δέψιν. Ι. Γ. Μ.

πυροφυλλίτης (ὁ) (Pyrophyllit) / *Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἀργίλλιον ἔνυδρον $Al_2Si_4O_5.H_2O$. Ἀπαντᾷ εἰς ἀκτινωτὰ ἢ φυλλώδη συσσωματώματα, προσομοιάζον πρὸς τὸν φυλλώδη τάλκην καὶ τὸν μαργαρίτην. Γ. Β.

πυρόφωνον (τὸ) (γαλλ. pyrophone, γερμ. Flammenorgel) Ὄργανον ἐφευρεθὲν τῷ 1875 παρὰ τοῦ Φρ. Κάστνερ. Ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς σωλήνων διαφόρων μεγεθῶν, ἐν οἷς καίει ἀεριόφως, ἀναπτόμενον δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Αἱ φλόγες κανονίζονται δι' εἰδικοῦ μηχανισμοῦ, τιθεμένου εἰς κίνησιν διὰ πλήκτρων. Ἡ ἔκτασις τοῦ ὀργάνου τούτου εἶναι ἀπὸ τοῦ ντὸ[1] μέχρι τοῦ ντὸ[4].

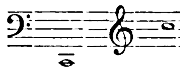

Γ. Σ.

πυροφωσφορικὸν ***ὀξὺ*** [*Χημ.*]˙ βλ. *φωσφορικὸν ὀξύ*.

πυροχημεία (ἡ). Κλάδος τῆς χημικῆς ἀναλύσεως, βασιζόμενος εἰς τὰ κατὰ τὴν ὑψηλὴν θέρμανσιν τῶν διαφόρων σωμάτων ἐμφανιζόμενα φαινόμενα. Ἐφαρμόζεται κυρίως εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν διαφόρων μετάλλων εἰς τὰ ὀρυκτά. Σ. Γ.

πυροχημικός, —*ή,* —*όν*. Ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν *πυροχημείαν*.

πυρόχλωρον (τὸ) (Pyrochlor) /*Ὀρυκτ.*/. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ μετατιτανικὸν ἀσβέστιον $CaTiO_3$ καὶ μετανιοβικὸν ἀσβέστιον $CaNb_2O_6$, μὲ ἐπικράτησιν τοῦ δευτέρου. Περιέχει συγχρόνως καὶ φθόριον, θόριον, οὐράνιον καὶ ζιρκόνιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους ἰδίως ὀκταεδρικούς, παρουσιάζει δὲ θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 5, εἰδικὸν βάρος 4,2—4,36 καὶ ἔχει χρῶμα φαιόμαυρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ ἐλαιολιθικοῦ συηνίτου εἰς τὸ Laurvig, Miask κ.ἀ. Γ. Β.

πυροχροΐτης (ὁ) (Pyrochroit) /*Ὀρυκτ.*/. Ὀρυκτὸν ὀξείδιον τοῦ μαγγανίου ἔνυδρον, $MnO.H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους πλακώδεις, ἀπαντᾷ ὅμως συνήθως εἰς φυλλώδη συσσωματώματα. Ἔχει λάμψιν μαργαριτώδη καὶ χρῶμα συνήθως φαιὸν ἢ μαῦρον. Εὑρίσκεται ἐντὸς μαγνητίτου εἰς τὸ Pajsberg παρὰ τὴν Filipstad, ἢ ἐντὸς κοκκώδους δολομίτου παρὰ τὸ Langbanshytta. Γ. Β.

πυροχρυσίτης (ὁ) (Pyroaurit) [*Ὀρυκτ.*]. Ὀρυκτὸν ὀξείδιον τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον, $Mg_6Fe_2O_9.15H_2O$. Ἀπαντᾷ εἰς ἑξαγωνικὰ φυλλάρια χρυσοκίτρινα εἰς τὸ Langban καὶ τὸ Mossgrube τοῦ Nordmarken. Γ. Β.

πυρόχωμα (τὸ) [*Ὀδοντιατρ.*]. Εἰδικὸν χῶμα χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ προσθετικῇ ὀδοντιατρικῇ κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν χυτῶν καλουμένων ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐκ πορσελλάνης τοιούτων. Ὀνομάζεται δ' οὕτω, διότι ἀντέχει εἰς τὴν ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, ἥτις ἀπαιτεῖται εἴτε πρὸς τῆξιν τῶν μετάλλων εἴτε πρὸς ὄπτησιν τῆς πορσελλάνης. Τὰ πυροχώματα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀσβέστου, κόνεως μαρμάρου, σιλικάτου καὶ γύψου παρισινῆς, εἰς διαφόρους ἀναλογίας. Παρέχονται δὲ ὑπὸ τῆς βιομηχανίας εἰς διαφόρους ποιότητας ἐντὸς εἰδικῶν ἐκ λευκοσιδήρου κυτίων. Ὡς πρόχειρον πυρόχωμα μεταχειρίζονται κόνιν μαρμάρου μετὰ παρισινῆς γύψου ἢ λεπτὴν ἄμμον μετὰ παρισινῆς γύψου. Ν. Γ. Π.

πυρπόλησις, —*εως* (ἡ)˙ ἡ ἐνέργεια τοῦ πυρπολεῖν, ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἀνάλωσις, καῦσις, ἐμπρησμός: «*ἡ πυρπόλησις τῆς ναυαρχίδος*».

— ***πυρπόλησις στρατιωτικῶν πραγμάτων*** /*Στρατ. Ποιν. Δικ.*/ Τὸ ἄρθρον 241 τοῦ στρατιωτικοῦ ποινικοῦ νόμου ἀνάγει εἰς ἰδιώνυμον ἀδίκημα τὴν πυρπόλησιν καὶ τὴν δι' ἐκρήξεως ὑπονόμου καταστροφὴν στρατιωτικῶν πραγμάτων. Τὰ πράγματα ταῦτα κατονομάζονται ρητῶς ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ, ἤτοι δέον νὰ εἶναι κτήρια, οἰκοδομαί, στρατιωτικὰ ἔργα, ἐργοστάσια, ἀποθῆκαι, ναυπηγεῖα, πλοῖα ἢ λέμβοι. καὶ δέον νὰ ὦσιν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ στρατοῦ. Ἐὰν πρόκειται περὶ ἄλλων πραγμάτων, ἢ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων μὴ ὄντων ὅμως ἐν χρήσει τοῦ στρατοῦ, θὰ ἐφαρμοσθῶσι τότε αἱ περὶ ἐμπρησμοῦ διατάξεις τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου. Πυρπόλησιν ἐννοεῖ ὁ νόμος, ἐὰν ἐτέθη πῦρ καὶ ἐξερράγη, καταστροφὴν δὲ δι' ἐκρήξεως ὑπονόμου, πᾶσαν καταστροφὴν ἐπιτευχθεῖσαν διὰ τῆς χρήσεως ἐν γένει ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ἀδικήματος τούτου εἶναι ἡ δολία προαίρεσις, ἐὰν δὲ τοῦτο ἐγένετο ἐξ ἀμελείας, θὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ διατάξεις τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου. Ὁ ἔνοχος τῆς πράξεως ταύτης τιμωρεῖται διὰ τῆς ἐσχάτης ποινῆς τοῦ θανάτου καὶ μὲ στρατιωτικὴν καθαίρεσιν, ὑπαρχουσῶν δὲ ἐλαφρυντικῶν περιστάσεων μὲ πρόσκαιρα δεσμὰ ἢ μὲ εἱρκτήν. Χ. Π.

πυρπολητὴς (ὁ)˙ ὁ πυρπολῶν, ὁ ἱκανὸς εἰς τὴν πυρπόλησιν ἐχθρικῶν πλοίων, κοιν. *μπουρλοτιέρης*.

τούτους, οἵτινες καὶ ἀπηνθρακώθησαν, καθόσον αἱ τριήρεις τῶν Τυρίων ἐκπλεύσασαι ἠμπόδιζον διὰ τοξευμάτων τοὺς Μακεδόνας νὰ πλησιάσωσι καὶ σβέσωσι τὴν πυρκαϊάν.

Ἀλλ' ὡς πυρπολικὰ δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ καὶ τοὺς βυζαντινοὺς δρόμωνας, τοὺς χρησιμοποιοῦντας τὸ ὑγρὸν πῦρ πρὸς ἐμπρησμὸν τῶν πολεμίων σκαφῶν. Οἱ Βυζαντινοὶ καὶ βραδύτερον ἐχρησιμοποίουν πυρπολικά, καθὼς καὶ οἱ Ἄραβες καὶ Σαρακηνοί. Οὕτω ὁ ἀρνησίθρησκος Λέων ὁ Τριπολίτης κατὰ τὸ 904 ἐχρησιμοποίησε πυρπολικὰ κατὰ τὴν προσβολὴν τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1203, ἐπειδὴ ἕνεκεν τῆς διοικητικῆς ἀβελτηρίας οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον μείνει τελείως γυμνοὶ ναυτικῆς δυνάμεως, γεμίσαντες 17 παλαιὰ πλοῖα ἐμπρηστικῶν ὑλῶν, τὰ κατηύθυναν. ἀφοῦ ἔθεσαν πῦρ εἰς αὐτά, κατὰ τοῦ ἐν Γαλατᾷ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γηραιοῦ δόγη τῆς Ἑνετίας Δανδόλου, ἑνετικοῦ στόλου. Ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ ἐπιβάντες ἐφολκίων προϋπήντησαν τὰ πυρπολικὰ καὶ ρίψαντες ἁρπάγας τὰ ἐξείλκυσαν εἰς τὰ ἀνοικτά, ἔνθα ματαίως κατεκάησαν μηδεμίαν ἐπενεγκόντα ζημίαν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1453, μετὰ τὴν ὑπερνεώλκησιν ἑβδομήκοντα καὶ πλέον τουρκικῶν φουστῶν (μικρῶν κωπηλάτων πολεμικῶν σκαφῶν τύπου γαλέρας) ἐκ Διπλοκιονίου εἰς Πέραν, οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν, κατόπιν προτάσεως τοῦ πλοιάρχου τῆς γαλέρας τῆς Τραπεζοῦντος Ἰακώβου Κόκου, νὰ προσβάλωσι τὰς τουρκικὰς φούστας διὰ πυρπολικῶν. Περιέζωσε τότε ὁ Κόκος δύο πλοῖα 500 τόννων διὰ σάκκων μαλλίου καὶ βάμβακος, ἵνα προφυλάττωνται ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σφαιρῶν, δύο δ' ἕτερα ἐπλήρωσεν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τὰ σκάφη δὲ ταῦτα ἐρρυμούλκησε διὰ γαλερῶν καὶ φουστῶν. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἐπιχείρησις ἔδει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον δυνατόν,

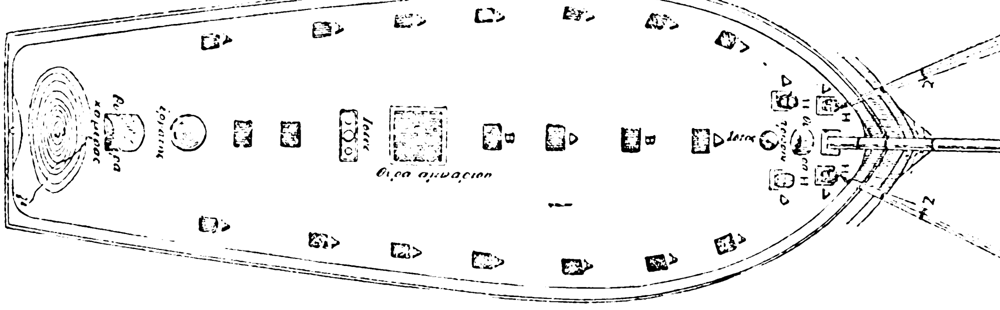

Κάτοψις καταστρώματος πυρπολικοῦ.

[ΑΒΓΔ—ὀπαὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος (ρούμποι) καὶ κάτωθι ἑκάστης τούτων ἐσχάραι διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρὸς (μινες τῆς φωτιᾶς).]

[Κατὰ τὸν ὑποναύαρχον Κ. Νικόδημον.]

πυρπολικὸν (τό)˙ πλοῖον παλαιὸν πλῆρες εὐφλέκτων ὑλῶν καταλλήλως παρεσκευασμένων πρὸς πυρπόλησιν ἐχθρικῶν πλοίων διὰ προσκολλήσεώς του ἐπ' αὐτοῦ, κοιν. *μπουρλότο*.

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἡ χρησιμοποίησις *πυρπολικῶν* τὸ πρῶτον ἀναφαίνεται εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων, ὁπότε οἱ Συρακούσιοι. μετὰ τὴν ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι τῶν Συρακουσῶν ναυμαχίαν, καθ' ἣν ᾐχμαλώτισαν 18 τριήρεις τῶν Ἀθηναίων, θέλοντες νὰ καταστρέψωσι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἐπλήρωσαν παλαιὰν ὁλκάδα διὰ κληματίδων καὶ εὐφλέκτων ὑλῶν καὶ ἐμβαλόντες πῦρ εἰς αὐτὴν ἀφῆκαν νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰς ἀθηναϊκὰς τριήρεις πνέοντος ἀνέμου. Ἀλλ' «οἱ Ἀθηναῖοι δείσαντες περὶ ταῖς ναυσὶν ἀντεμηχανήσαντό τε σβεστήρια κωλύματα καὶ παύσαντες τὴν φλόγα καὶ τὸ μὴ προσελθεῖν ἐγγὺς τὴν ὁλκάδα τοῦ κινδύνου ἀπηλλάγησαν» (*Θουκυδ.* VII 53, 4). Βραδύτερον, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου, ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, προσχώσας τὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τύρου πορθμόν, ἤγειρε δύο πύργους ξυλίνους, οὓς ἐξώπλισε διὰ καταπελτῶν καὶ περιέβαλε διὰ διφθερῶν πρὸς ἀποφυγὴν πυρπολήσεως ἀπὸ τῶν πυρφόρων βελῶν τῶν Τυρίων, οὗτοι «ναῦν ἱππαγωγὸν κλημάτων τε ξηρῶν καὶ ἄλλης ὕλης εὐφλέκτου ἐμπλήσαντες δύο ἱστοὺς ἐπὶ τῇ πρῴρᾳ καταπηγνύουσι καὶ ἐν κύκλῳ περιφράσσουσιν ἐς ὅσον μακρότατον, ὡς φορυτόν τε ταύτῃ καὶ δᾷδας ὅσας πλείστας δέξασθαι˙ πρὸς δὲ πίσσαν τε καὶ θεῖον καὶ ὅσα ἄλλα ἐς τὸ παρακαλέσαι μεγάλην φλόγα ἐπὶ ταύτῃ ἐπεφόρησαν˙ παρέτειναν δὲ καὶ κεραίαν διπλῆν ἐπὶ τοῖς ἱστοῖς ἀμφοτέροις, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐξήρτησαν ἐν λέβησιν ὅσα ἐπιχυθέντα ἢ ἐπιβληθέντα ἐπὶ μέγα, τὴν φλόγα ἐπαύξειν ἔμελλεν. Ἕρματά τε ἐς τὴν πρύμναν ἐνέθεσαν, τοῦ ἐξᾶραι εἰς ὕψος τὴν πρῷραν πιεζομένης κατὰ πρύμναν τῆς νεώς...» (*Ἀρριαν.* Ἀνάβ. Ἀλεξ. II, 19). Τὸ οὕτω παρασκευασθὲν πυρπολικόν, πνεύσαντος εὐνοϊκοῦ ἀνέμου, ἐρρυμούλκησαν οἱ Τύριοι διὰ τριήρων καὶ ἀφοῦ ἔθεσαν πῦρ τὸ κατηύθυναν κατὰ τῶν ξυλίνων πύργων. Ἀναφλεγέντος τοῦ πυρπολικοῦ καὶ φλεγέντων καὶ τῶν δύο ἱστῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐκράτουν τοὺς λέβητας καὶ τῶν λεβήτων πεσόντων ἐπὶ τῶν πύργων, τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς

ἀφ' ἧς ἀπεφασίσθη, ἀνεβλήθη ἐπὶ τετραήμερον κατ' αἴτησιν τῶν Γενουηνσίων τοῦ Γαλατᾶ, οἵτινες καὶ τὴν ἐπρόδωσαν εἰς τὸν Μωάμεθ, κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν πάντων τῶν συγγραψάντων περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτως ὁ Μωάμεθ ἔλαβεν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα, καὶ ὅταν τὴν νύκτα τῆς 28 Ἀπριλίου 1453 ἐπεχειρήθη ἡ ἐπίθεσις, οἱ Τοῦρκοι εὑρίσκοντο καθ' ὅλα ἕτοιμοι καὶ διὰ πυκνοῦ πυρὸς κατεβύθισαν αὔτανδρον πρῶτον τὸ πλοῖον, οὗ ἐπέβαινεν ὁ Κόκος, εἶτα δ' ἐπροξένησαν σοβαρὰς ζημίας εἰς τὴν ὄπισθεν ἐρχομένην γαλέραν τοῦ Γενουηνσίου Γαβριὴλ Τρεβιζάνου, μόλις διασωθεῖσαν ἐκ τοῦ καταποντισμοῦ, μεθ' ὃ ἐκπλεύσαντες μετὰ τῶν 72 φουστῶν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα, ἀποτυχούσης τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ναυτικοὶ τῆς Δύσεως ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μετεχειρίζοντο τὸ πυρπολικὸν ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων μέσων ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ἀντιπάλων στόλων. Οὕτω τὴν 28 Ἰουλίου 1588 οἱ Ἄγγλοι πλοίαρχοι Γιοὺγκ καὶ Πρόουζ, ἡγούμενοι 8 πυρπολικῶν, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ πρὸ τοῦ Καλαὶ ἠγκυροβολημένου ἱσπανικοῦ στόλου (μεγάλης ἀρμάδας) καὶ ἠνάγκασαν τοῦτον πανικοβληθέντα νὰ κόψῃ τὰς ἀγκύρας καὶ νὰ διασκορπισθῇ. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, κατὰ τοὺς μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Ὁλλανδῶν πολέμους, μεγάλη ἐγένετο χρῆσις πυρπολικῶν. Ὁμοίως βραδύτερον, τῇ 7 Ἰουλίου 1770, τρία ρωσικὰ πλοῖα, μετασκευασθέντα εἰς πυρπολικὰ καὶ μὲ πληρώματα ἐκ ναυτῶν Ἑλλήνων καὶ Σκλαβούνων κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰσέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμὲ καὶ ἐπυρπόλησαν τὸν εἰς αὐτὸν καταφυγόντα, ὑπὸ τὸν Καπετὰν πασᾶν καὶ τὸν Χασᾶν Γαζῆ τὸν Ἀλγερῖνον, τουρκικὸν στόλον.

Ἡ μεγαλυτέρα ὅμως καὶ ἐπιτυχεστέρα χρῆσις πυρπολικῶν ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἡρωϊκῶν ναυμάχων τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος τῷ 1821—1829. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐπαναστάσεως κατεδείχθη τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἐκ παρώνων καὶ βρικίων συγκεκροτημένου ἑλληνικοῦ στόλου, τῆς ἐκ παρατάξεως ναυμαχίας οὔσης δυσχερεστάτης, ἂν μὴ ἀδυνάτου, ἕνεκεν τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ βαρέος ὁπλισμοῦ τῶν τουρκικῶν πλοίων,

Digitized by Google

ὄντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φρεγατῶν καὶ δικρότων. Τῇ 23 Μαρτίου 1821 ὁ εἰς Ψαρὰ συγκεντρωθεὶς ἑλληνικὸς στόλος ἐκ 57 πλοίων καὶ 15 μιστίκων ἀνήχθη πλέων πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Λέσβου, ὅπως συναντήσῃ τὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐκπλεύσαντα ὑπὸ τὸν καπετὰν πασᾶν τουρκικόν. Περὶ τὸ ἀκρωτήριον Σίγρι τῆς Λέσβου συνήντησε τουρκικὸν δίκροτον 84 πυροβόλων, ὅπερ ἐδίωξεν, ἀλλὰ τοῦτο καταφυγὸν εἰς Ἐρεσσὸν ἀντεπυροβόλει καὶ συνεῖχεν ὁλόκληρον τὴν ἑλληνικὴν παράταξιν διὰ τῶν βαρέων πυροβόλων του.

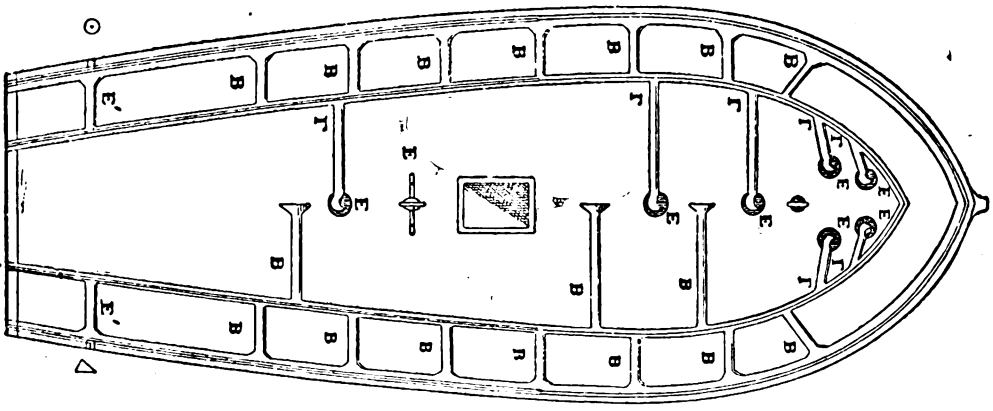

Κάτοψις καταστρώματος πυρπολικοῦ.

[Ε=πίθοι πυρίτιδος (μίνες τοῦ μπαρουτιοῦ). Β=ὀχετὸς (λούκι) περιφερικῶς ὑποστρώματος. Α.α=ὀχετὸς περιφερικῶς ὑποστρώματος ἐκ θυρίδων πρύμνης. Γ=Ἐγκάρσιοι ὀχετοὶ συγκοινωνίας πρὸς τοὺς πίθους τῆς πυρίτιδος. Ε=ὀχετοὶ συγκοινωνίας θυρίδων πρὸς περιφερικὸν ὀχετόν.]

Τότε οἱ Ἕλληνες ἐν συμβουλίῳ ἐπὶ τῆς ὑδραϊκῆς ναυαρχίδος, ἀπορριφθείσης ὡς ἀκατορθώτου τῆς ἰδέας τῆς ἐμβολῆς, ἕνεκεν τοῦ ὕψους τῶν πλευρῶν τοῦ τουρκικοῦ δικρότου, ἀπεφάσισαν τὴν χρησιμοποίησιν πυρπολικῶν, ἤδη μὴ χρησιμοποιουμένων πλέον εἰς τὰ ναυτικὰ τῆς Δύσεως. Μετεκλήθη πρὸς τοῦτο ὁ εἰδικὸς περὶ τὰ τοιαῦτα Ψαριανὸς πλοίαρχος Καλαφάτης, ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἐναντίου πνέοντος ἀνέμου, μὴ προβλεπομένης ταχείας τῆς ἐλεύσεως τούτου, ἀπεφασίσθη ἡ μετατροπὴ ἑνὸς τῶν πλοίων τοῦ στόλου εἰς πυρπολικόν, ἀνατεθείσης τῆς ἐργασίας ταύτης εἰς τὸν ἐκ Πάργας Ἰωάννην Δημολίτσαν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ παρωνύμιον Πατατοῦκος, ὅστις ὑπηρέτει ὡς ἀξιωματικὸς ἐπὶ τῆς ψαριανῆς ναυαρχίδος. Ὁ Δημολίτσας ἦτο λίαν μεμορφωμένος ναυτικὸς καὶ πολύγλωσσος, διετέλεσε δ' ἐν Τουλῶνι μαθητὴς Γάλλου τινὸς ἀξιωματικοῦ Ρίτσι, διδάξαντος αὐτὸν τὴν κατασκευὴν πυρπολικῶν. Ὁ Δημολίτσας παρασκευάσας τὸ πυρπολικὸν καὶ ἐπανδρώσας αὐτὸ διὰ Ψαριανῶν καὶ Ὑδραίων ἐθελοντῶν τὸ κατηύθυνε κατὰ τοῦ τουρκικοῦ δικρότου, ἀλλ' ἀπέτυχε. Τῇ ἑπομένῃ δεύτερον πλοῖον μετετρέπετο εἰς πυρπολικόν, κατέπλευσε δὲ καὶ ὁ Καλαφάτης ἐπὶ ἑτέρου πυρπολικοῦ ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθέντος. Τῇ 27 Μαΐου, πνεύσαντος εὐνοϊκοῦ ἀνέμου, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀνήχθη καὶ πλέων προσηνέμως τοῦ τουρκικοῦ δικρότου ἔβαλλε διὰ πάντων τῶν πυροβόλων του· ἐν μέσῳ τότε τοῦ πυκνοῦ καπνοῦ διολισθήσαντα τὰ δύο πυρπολικὰ ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ δικρότου, καὶ τὸ μὲν τοῦ Καλαφάτη, ὑπὸ τοῦ Παπανικολῆ κυβερνώμενον, ἀπέτυχε κακῶς προσκολληθὲν κατὰ τὴν πρῷραν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Δημολίτσα προσεκολλήθη καλῶς, καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὸ τουρκικὸν δίκροτον ἐφλέγετο.

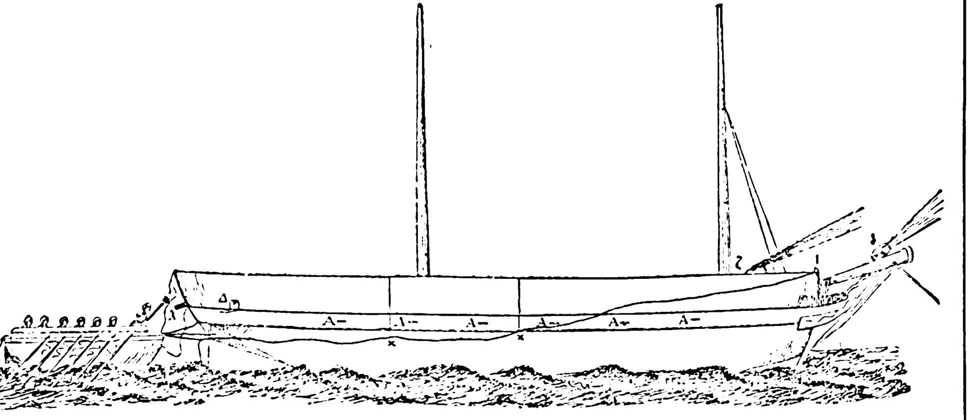

Πλαγία ὄψις πυρπολικοῦ.

[Λ=Μικραὶ θυρίδες κατὰ μῆκος τοῦ περιτοναίου. ζ=σίφωνες (τροῦμπες). χ=παρολκοὶ διὰ τὸν χειρισμὸν τῆς λέμβου. λ=ἰκρίωμα (σκαλωσιά), ἐξ οὗ ἔθετον πῦρ διὰ δαυλοῦ.]

Μετά τινα ὥραν τὸ πῦρ κατέφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ τὸ δίκροτον ἀνετινάχθη, ὑπερπεντακοσίων Τούρκων ἀπολεσθέντων. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, μετὰ τὴν πρώτην ταύτην διὰ πυρπολικοῦ ἐπιτυχίαν, ἀκράτητος ἐπέπλευσε κατὰ τοῦ ὑπολοίπου ὀθωμανικοῦ στόλου, ὅστις τρομοκρατηθεὶς ἔπλευσε μεταξὺ Τρωάδος καὶ Τενέδου καταφυγὼν εἰς Ἑλλήσποντον. Οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ εὗρον πλέον τὸ ἀκαταμάχητον ὅπλον των, δι' οὗ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἔμελλον νὰ κατάγωσι θριάμβους κατὰ τῶν πολεμίων των. Ὁ Κανάρης, ὁ Παπανικολῆς, ὁ Πιπῖνος, ὁ Ματρόζος, ὁ Μουσοῦς, ὁ Θεοχάρης, ὁ Βατικιώτης, ὁ Καλαφάτης, ὁ Θεοδωράκης, ὁ Καλογιάννης, ὁ Θεοφάνης, ὁ Ρομπότσης, ὁ Μπούτης, ὁ Πολίτης, ὁ Δημαρᾶς, ὁ Βῶκος, ὁ Σπαχῆς, ὁ Νικόδημος καὶ τόσοι ἄλλοι ἐπλήρωσαν τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τῆς ἱερᾶς ἐπαναστάσεως διὰ τῶν ἀπαραμίλλων κατορθωμάτων των, ἐπιπίπτοντες διὰ τῶν πυρπολικῶν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης παραβόλως κατὰ τῶν φοβερῶν τουρκικῶν δικρότων καὶ φρεγατῶν, πυρπολοῦντες καὶ τρέποντες εἰς φυγὴν τὸν τουρκικὸν καὶ τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον.

Οἱ Ἕλληνες ναυμάχοι, χρησιμοποιήσαντες τὸ πυρπολικόν, ὅπερ παρὰ τῶν ναυτικῶν τῆς Δύσεως παρέλαβον, ἐτελειοποίησαν καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ καὶ τὴν τακτικήν του χρησιμοποίησιν. Ἡ τελειοποίησις τῆς τακτικῆς του χρησιμοποιήσεως ἐνέκειτο εἰς τὸ ὅτι, ἐνῷ εἰς τοὺς πολέμους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὰ πυρπολικὰ ἐξαπελύοντο παρὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου στόλου, καταλαμβάνοντος προσήνεμον θέσιν, ἀφιέμενα νὰ ἐκπέσωσιν ἄνευ πληρωμάτων ἐντὸς τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν, ἐπιφέροντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σύγχυσιν μόνον, εἰς τὸ ναυτικὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅπως ἐπιτευχθῶσιν ἀποφασιστικὰ διὰ τῶν πυρπολικῶν ἀποτελέσματα, ἐξαπελύοντο ταῦτα ἐπηνδρωμένα καὶ κυβερνώμενα μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ πρόβολος τοῦ πυρπολικοῦ θὰ ἐνεπλέκετο ἐντὸς θυρίδος τινὸς τοῦ πολεμικοῦ σκάφους καὶ θὰ ἐρρίπτοντο αἱ ἁρπάγαι, καθιστῶσαι τὸν ἀποχωρισμὸν δυσχερέστατον· τότε μόνον τὸ πλήρωμα ἐγκατέλειπε τὸ πλοῖον διὰ τῆς σωτηρίας καλουμένης λέμβου, εἰς ἣν τελευταῖος συνήθως ἐπήδα ὁ κυβερνήτης τοῦ πυρπολικοῦ, ἀφοῦ πρότερον ἔθετε πῦρ εἰς τὴν θρυαλλίδα.

Εἰς παρασκευὴν τῶν πυρπολικῶν ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πάρωνες ἢ καὶ μικρότερα πλοῖα, ἅτινα κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Δημολίτσα μετεσκευάζοντο ὡς ἑξῆς: Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ καταστρώματος, ἐξαιρουμένου μόνον τοῦ μεταξὺ πρύμνης καὶ μεγάλου ἱστοῦ δαπέδου, ἠνοίγοντο παρὰ τὸ ἄνω τεῖχος τετράγωνοι ὀπαὶ δύο ποδῶν πλάτους, ροῦμποι καλούμενοι, ἀπέχουσαι ἀλλήλων περὶ τὰ δύο μέτρα. Ἐπίσης διετρυπᾶτο τὸ κατάστρωμα καὶ μεταξὺ τῶν ἱστῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πεντάκις ἢ ἑξάκις. Ὑπὸ τοὺς ρούμπους τούτους καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου καταστρώματος ὑψοῦντο ξύλιναι ἐσχάραι περικλειόμεναι ὑπὸ ξυλίνου κιγκλιδώματος καὶ ὑπὸ τὰς ἐσχάρας ταύτας εἰσωθοῦντο ἐμπρηστικαὶ ὗλαι, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐσωρεύοντο σχίζαι πεύκης βεβαμμέναι εἰς λίαν εὐφλέκτους ὕλας. Αἱ ἑστίαι αὗται ἐκαλοῦντο «μίνες τῆς φωτιᾶς». Ἕτεροι ροῦμποι ἠνοίγοντο περὶ τοὺς ἱστούς, ὑφ' οὓς ἐτίθεντο κάδοι πλήρεις πυρίτιδος στερεῶς προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ δευτέρου καταστρώματος, διάτρητοι δὲ τὸν πυθμένα. Οἱ κάδοι οὗτοι ἐκαλοῦντο «μίνες τῆς μπαρούτης». Ὁλόκληρον τὸ ὑπόστρωμα περιέτρεχε τὸ καλούμενον «λούκι», ἤτοι ξύλινος καὶ στενὸς ὀχετὸς γέμων πυρίτιδος, διερχόμενος παρὰ τὰς βάσεις πασῶν τῶν ἑστιῶν τοῦ πυρὸς καὶ καταλήγων πρὸς τὴν πρύμναν ὑπὸ τὸ ἐπίστεγον καὶ ἐν τοῖς θαλάμοις. Πρὸς ἑκάστην «μίναν τῆς φωτιᾶς» καὶ πρὸς ἑκάστην «μίναν τῆς μπαρούτης» κατηυθύνοντο βραχύτεροι ὀχετοί, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τοῦ μεγάλου ὀχετοῦ, καταλήγοντες δέ, οἱ μὲν πρὸς τὰ τείχη τοῦ σκάφους ἐν σχήματι τριγώνου, ἀφοῦ διήρχοντο πρῶτον ὑπὸ τὰς ἐσχάρας τῶν ἑστιῶν τοῦ πυρός, οἱ δὲ ὑπὸ τὸν διάτρητον πυθμένα τῶν κάδων τῶν ἑστιῶν τῆς πυρίτιδος. Ἐπὶ τῶν ρούμπων προσηρμόζοντο αἱ «μπουκαπόρτες», ἰσχυρὰ καὶ ἀδιάβροχα ξύλινα καλύμματα ἀφαιρούμενα ἐν καιρῷ ἐπιθέσεως. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πυρπολικοῦ κατεσκευάζοντο δύο μικραὶ εἴσοδοι — μία κατὰ πλευρὰν—ἄγουσαι εἰς τοὺς θαλάμους. Ἀπὸ τῶν εἰσόδων τούτων μέχρι τοῦ κυρίου ὀχετοῦ κατεσκευάζοντο νέοι τοιοῦτοι. Κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν ἠνοίγοντο καὶ πλεῖστα ἄλλα θυρίδια, μόνον ἐν καιρῷ μάχης ἀποκαλυπτόμενα, χρησιμεύοντα δὲ εἰς τὴν ταχυτέραν ἐξακόντισιν τῶν γλωσσῶν τοῦ πυρός.

Ἐκτὸς τούτων τὸ πυρπολικὸν ὡπλίζετο διὰ παχέων ξυλίνων κυλίνδρων διατρήτων, στερεῶς περιδεδεμένων διὰ σιδηρῶν στεφανῶν· οὗτοι, ἀποκαλούμενοι «τροῦμπες», προσηρμόζοντο εἰς εὐμεγέθη βυτία διαιρούμενα κατὰ τὸ μέσον διὰ διαφράγματος, οὗ κάτωθεν μὲν ἐτίθετο πυρῖτις, ἄνωθεν δὲ πεντηκοντὰς σφαιρικῶν ὄγκων κατεσκευασμένων ἐκ πυρίτιδος, ἄνθρακος, οἰνοπνεύματος, νάφθης, καὶ θείου καὶ κατηυθύνοντο ὑπέρτειχοι πρὸς τὰ ἐμπρός, διότι τὰ βυτία ἐνετίθεντο εἰς ὀπὰς πρὸ τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ ἠνεῳγμένας. Ἕτερον τοιοῦτον σφαιροβόλον βυτίον προσηρμόζετο στερεῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προβόλου, οὐ μακρὰν τοῦ καταστρώματος. Μετὰ ταῦτα ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σκάφους, ὀροφαί, δεύτερον κατάστρωμα, τείχη κ.λ.π., ἠλείφοντο ἀφθόνως διὰ πίσσης, ἰσχυροῦ οἰνοπνεύματος καὶ θείου, βραζομένων ἐν τῷ αὐτῷ λέβητι. Ὁμοίως σφαίρας ἐκ πυρίτιδος, ἄνθρακος, νάφθης, κ.τ.λ. ὡς τὰς ἐν τοῖς βυτίοις ἐτοποθέτουν καὶ ἐν ταῖς γωνίαις, εἰς ἃς κατέληγον οἱ ὀχετοὶ οἱ διερχόμενοι ὑπὸ τὰς «μίνας τῆς φωτιᾶς». Αἱ ἑστίαι τῆς πυρίτιδος δὲν εἶχον πᾶσαι τὴν αὐτὴν ποσότητα πυρίτιδος, ἀλλ' ἠλαττοῦτο αὕτη κατὰ λόγον τῆς αὐξούσης ἀποστάσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς πρῴρας, οὕτως ὥστε ἡ δύναμις τοῦ πυρὸς νὰ βαίνῃ ἐντεινομένη ἀπὸ πρύμνης πρὸς πρῷραν. Ἐτοποθετοῦντο ἐπίσης κατὰ κεκανονισμένας ἀποστάσεις ἐν τῷ πλοίῳ ἀσκοὶ πλήρεις ρητίνης καὶ εὐμεγέθη δοχεῖα πλήρη νάφθης καὶ οἰνοπνεύματος. Τέλος κατεσκευάζετο ἔξωθεν τοῦ σκάφους ἰκρίωμα πρὸς τὴν πρύμναν, ἐφ' οὗ ἐπιβαίνων ὁ κυβερνήτης ἔθετε τὸ πῦρ. Τὸ μέγα ἐφόλκιον, ἡ «σωτηρία λέμβος», ἐσύρετο μετὰ ταχύτητος διὰ συστήματος σχοινίων πότε ἀριστερὰ καὶ πότε δεξιὰ τοῦ πυρπολικοῦ, προφυλασσόμενον οὕτω ἐν ναυμαχίᾳ ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πολεμίου. Εἰς τὸ πυρπολικὸν τοῦ Δημολίτσα οὐκ ὀλίγας βελτιώσεις ἐπέφερεν ὁ Ψαριανὸς ναύαρχος καὶ πυρπολητὴς Νικόδημος. Ὁ Jurien de la Gravière ἐν ταῖς περιγραφαῖς του περὶ τῶν πυρπολικῶν θέλει καὶ τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰ σχοινία ἠλειμμένα διὰ πίσσης, τὰ δὲ ἱστία ἐμβεβαπτισμένα εἰς τερεβινθίνην.

Τὰ πυρπολικὰ ἐπήρχοντο ἐν νυκτὶ κατὰ τοῦ πολεμίου ἠγκυροβολημένου, πάντοτε ὅμως προσέβαλλον ἐν ταῖς ναυμαχίαις. Εὐθὺς ὡς ὁ Ἕλλην ναύαρχος κατώρθου δι' ἐπιτηδείων ἐξελιγμῶν «νὰ πάρῃ τὸν ἀέρα» τῆς πολεμίας παρατάξεως, τουτέστι νὰ καταστῇ προσήνεμος, παρευθὺς ἀνεπετάσσετο τὸ «σινιάλο τῶν μπουρλότων», ὅπερ ἦτο «μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Σταυροῦ κολλήσατε εἰς τὴν πλώρην τοῦ ἐχθροῦ», ἐνῷ ταυτοχρόνως ὁ στόλος, διὰ τῶν συμπυροκροτήσεων, ἐπλήρου τὴν ἀτμοσφαῖραν καπνοῦ, ἵνα ἀποκρύπτωνται τὰ πυρπολικὰ ἐπιπλέοντα. Τὸ πᾶν τότε ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀσφαλοῦς κυβερνήσεως, διὸ οἱ οἰακισταὶ ἠσφαλίζοντο ὄπισθεν σωροῦ τῶν περιττευόντων ἐν τῷ καταστρώματι σχοινίων καὶ λοιπῶν ἀχρήστων ἀντικειμένων ἀπὸ τῆς χαλάζης τῶν σφαιρῶν τῶν τυφεκίων, δι' ὧν ὑπεδέχοντο τοὺς πυρπολητὰς τὰ προσβαλλόμενα ὑπ' αὐτῶν πλοῖα. Ἐνῷ δὲ μεθ' ὁρμῆς ὁ κυβερνήτης κατηύθυνε τὸν πρόβολον πρός τινα τῶν πρωραίων κανονιοθυρίδων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσφηνοῦτο ἐν αὐτῇ, οἱ ἐπὶ τοῦ προστέγου, τῶν ἐπωτίδων καὶ τῶν αἰωροθεσίων ἱστάμενοι ναῦται διὰ τῶν ἁρπαγῶν συνεπλήρουν τὸ ἔργον τῆς προσκολλήσεως τοῦ πυρπολικοῦ ἐπὶ τοῦ πολεμίου σκάφους. Παρευθὺς τότε πάντες ὥρμων κάθοπλοι εἰς τὴν σωτηρίαν λέμβον, ἐνῷ εἷς τῶν «συντρόφων», συνήθως αὐτὸς ὁ κυβερνήτης, μὲ τὸν δαυλὸν εἰς τὴν χεῖρα, πηδῶν ἐπὶ τοῦ πρυμναίου ἰκριώματος, ἔθετε πῦρ εἰς τὴν θρυαλλίδα καὶ αὐτοστιγμεὶ ἀνεφλέγετο τὸ κολοσσιαῖον πυροτέχνημα. Οἱ ὀχετοὶ μετέδιδον ἀκαριαίως πανταχοῦ

Digitized by Google

τὸ πῦρ, αἱ δὲ ἐκρήξεις ἤρχιζον παρευθὺς βαθμηδὸν ἐκτεινόμεναι ἀπὸ πρύμνης εἰς πρῷραν. Τεραστία ἀγκάλη πυρὸς περιέβαλλε τὸ προσβαλλόμενον σκάφος, αἱ δ' ἐκ τῶν κυλίνδρων καὶ σφαιροβόλων βυτίων ἐξακοντιζόμεναι πυριφλεγεῖς σφαῖραι ἐκυλίοντο ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ καταστρώματος ἀποτυφλοῦσαι, κατακαίουσαι καὶ μεταδίδουσαι πανταχοῦ τὸ πῦρ. Ἀποπνικτικὸς καπνὸς κατεκάλυπτε τὰ πάντα, ἀφόρητος δὲ καθίστατο ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπρηστικῶν ὑλῶν ὀσμή. Τότε, ἀφοῦ εἰς μάτην τὸ ἐχθρικὸν πλήρωμα ἠγωνίζετο νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς πυριφλεγοῦς ταύτης περιπτύξεως, καθ' ἧς καὶ αἱ ἀντλίαι οὐδὲν ἴσχυον, ἐρρίπτετο εἰς τὰς λέμβους καὶ τὴν θάλασσαν ἐν φοβερᾷ ἀταξίᾳ, φεῦγον, ἐὰν ἠδύνατο, τὴν ἔκρηξιν τῶν πυριταποθηκῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ λέμβος τοῦ πυρπολικοῦ ἔφευγε ταχεῖα ἐκ τοῦ τόπου τοῦ ὀλέθρου, ὁ δαυλὸς ὅμως δὲν ἐσβέννυτο ἔτι, ἕτοιμος νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐν τῷ βάθει αὐτῆς βαρέλιον πυρίτιδος κάλλιον ἢ νὰ ὑποστῇ τὴν ἐχθρικὴν ἐμβολήν· διότι σμῆνος ἤδη ἐφολκίων τοῦ ἐχθροῦ ὥρμα κατὰ τῆς λέμβου, μαχομένης διὰ τῶν τρομπονίων, ἄχρις οὗ καταφύγῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράταξιν. Ἐνίοτε ὅμως τὸ πυρπολικόν, ἐγκαίρως ἀποκαλυφθέν, προσεβάλλετο ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐφολκίων κατ' αὐτὸν τὸν ἐπίπλουν του· οἱ πολέμιοι ἠγωνίζοντο νὰ τὸ παρασύρωσι διὰ τῶν ἁρπαγῶν, κατεπυροβόλουν δὲ τοὺς ἐν αὐτῷ.

Τὸ πυρπολικόν, κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἀπεκαλεῖτο «μπουρλότο», ἐκ τοῦ ξενικοῦ brûlot, ἐν δὲ τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀγῶνος *πυρπολικὸν* καὶ *ἡφαίστειον*, οἱ δὲ ἐπιβαίνοντες τούτου *πυρποληταὶ* ἢ *ἡφαιστείωνες*.

Ἡ τακτικὴ τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ τακτικὴ τῶν Ὀλλανδῶν, Ἄγγλων καὶ Γάλλων τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΔ', ἀλλ' ἡ ἀνυπέρβλητος ναυτικὴ ἱκανότης των ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ ἀνικανότης τῶν Τούρκων ἀφ' ἑτέρου, τοὺς ἤγαγεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε καὶ διὰ τῆς εὐρυτάτης τακτικῆς χρήσεως, ἣν ἐποίουν τῶν πυρπολικῶν, ἁπλῆ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἔτρεπεν εἰς ἄτακτον φυγὴν τὸν τουρκικόν, πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ.

[Πρβλ. *Κ. Ν. Ράδου*, «Ἐπίτομος ναυτικὴ ἱστορία», σελ. 55—60 — *Τοῦ αὐτοῦ*, «La Marine Grecque pendant la Guerre de l'Indépendance», σελ. 56—60.] Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

πυρπολικός, *—ή, —όν*· ὁ πυρπολῶν, ὁ προκαλῶν πυρπόλησιν, ἐμπρηστικός· || *πυρπολικὸν* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

πυρπόλιον (τό). Μῖγμα καύσιμον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐμπρηστήριον. Τοῦτο ἐτίθετο ἐντὸς τῶν σφαιρικῶν κοίλων βλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφλεγόμενα καὶ βαλλόμενα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διερρηγνύοντο καὶ μετέδιδον τὸ πῦρ εἰς τὰ εὔφλεκτα σώματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπιπτον. Οὕτω διὰ τῶν βλημάτων τῶν περιεχόντων ποσότητά τινα πυρπολίου καθίστατο δυνατὴ ἡ μετάδοσις πυρκαϊῶν. Τὸ πυρπόλιον ἦτο μῖγμα συντεθειμένον ἐξ 1 μέρους προβείου στέατος, 1 μέρους τερεβινθελαίου, 3 μερῶν κολοφωνίου, 4 μερῶν θείου, 10 μερῶν νίτρου καὶ 1 μέρους ἀντιμονίου. Γ. Α. ΚΥ.

πυρπολῶ (*—έω*)· παραδίδω τι εἰς τὴν πυράν, καίω, κατακαίω: «ἐπυρπόλησε τὴν πόλιν, —τὸ στρατόπεδον».

Πύρρα [*Μυθολ.*]. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ἐπιμηθέως καὶ τῆς Πανδώρας, σύζυγος τοῦ Δευκαλίωνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὁ κατακλυσμός, καὶ μήτηρ τοῦ Ἕλληνος, Ἀμφικτίονος καὶ Πρωτογενείας (βλ. *Δευκαλίων*). —2) Θυγάτηρ τοῦ Κρέοντος, βασιλέως τῶν Θηβῶν, καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἡνιόχης. Τούτων αἱ εἰκόνες ἐσῴζοντο ἐν τῷ ἐν Θήβαις ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, παρὰ τὸν δίφρον τῆς Μαντοῦς, τὰς ὁποίας εἶδεν ὁ Παυσανίας περὶ τὸ 170 μ. Χ. (*Παυσ.* IX, 10, 3). —3) Ἄλλη ὀνομασία τῆς *Δηϊδαμείας* (βλ. λ.), συζύγου τοῦ Ἀχιλλέως. Α. Θ. Σ.

Πύρρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ἀρχαίας Θεσσαλικῆς Φθιώτιδος, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐδεικνύετο ἡ θέσις τῆς μυθικῆς πόλεως Ἑλλάς, κειμένης ἐν μικρᾷ πεδιάδι. Ἡ Πύρρα ὠνομάσθη κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους *Μελίτεια* καὶ *Μελιταία* καὶ ἔκειτο πρὸς Λ. τῆς λίμνης Ξυνιάδος. Ι. Σ. Σ.

— Πύρρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νησίον τοῦ Παγασιτικοῦ, τὸ ἕτερον τοῦ ζεύγους Δευκαλίων καὶ Πύρρα ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ κειμένου πρὸ τῆς Πύρρας ἄκρας. Εἶναι ἢ τὸ *Ἀργυρόνησον* ἢ τὸ *Ἅγιος Νικόλαος*. Σ. Ε. Λ.

— Πύρρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παλαιοτάτη ὀνομασία τῆς νήσου *Ἀστυπαλαίας* (βλ. λ.).

— Πύρρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Λέσβου, ὀνομασθεῖσα ἀπὸ Πύρρας τῆς θυγατρὸς τοῦ οἰκιστοῦ τῆς νήσου Μακαρέως. Ἔκειτο κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Πυρραίων Εὐρίπου (κόλπου τῆς Καλλονῆς) (βλ. καὶ *Μυτιλήνη*, τ. ΙΖ', σ. 938 γ, 939 β). Π. Ν. Π.

— Πύρρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τῆς Καρίας, ἀνατολικῶς τῆς Μιλήτου καὶ κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ Λατμικοῦ κόλπου (*Πτολεμ.* Ε,6,9). Σ. Ε. Λ.

— Πύρρα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 114, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ *μονὴ Πύρρας*, 118. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— Πύρρας *μονὴ* [*Γεωγρ.*]. Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Πύρρας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων καὶ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἠλιού. Μονάζοντες (1928) 3.

Πύρρα *ἄκρα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον ἀποτελοῦν τὸ ὅριον τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἔχον πρὸ αὐτοῦ δύο νησία, *Δευκαλίων* καὶ *Πύρρα* κατὰ Στράβωνα (Θ, 435) ὀνομαζόμενα. Ἡ ταυτότης του δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Σταυρὸς* (πλάτ. 39° 02' 30" Β., μῆκ. 23°05'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2556: Gulf of Volos) καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἄγκιστρο* (πλάτ. 39° 18' 05" Β., μῆκ. 22°57'50" Ἀν.). Σ. Ε. Λ.

Πυρρὰ *ἄκρα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον τῆς Αἰολίδος, ἀποτελοῦν τὸ νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ κυρίως Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου (*Στράβ.* ΙΓ, 606). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Καρὰ Τεπὲ Μπουρνοῦ* (πλάτ. 39°26'00" Β., μῆκ. 26°48'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni and gulf of Adramytti and Chandarli). Σ. Ε. Λ.

Πυρρὰ *Κύων* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Τὸ μέρος τοῦ Βοσπόρου, καθ' ὃ ἡ στενότης του (φθάνουσα 4 δέκατα τοῦ μιλλίου) καὶ ἡ ἀνάκαμψίς της δημιουργεῖ διὰ τῆς προσπτώσεως τοῦ ροῦ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ρούμελι Χισσαρὶ (ἀρχ. Ἑρμεῖον, βυζ. Λαιμοκοπία) καὶ τῆς βίᾳ τροπῆς του πρὸς τὴν Ἀσίαν, ρεῦμα σφοδρὸν 5 μιλλ. ὡριαίως, μετὰ ροθιάδων δινῶν. Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ ρεῦμα καὶ *Πυρρὰ Κύων* καὶ *Φονέας* διὰ τὰ ἃ προξενεῖ ναυτικὰ δυστυχήματα, δι' ἃ καὶ νῦν ταυτοσήμως ὀνομάζεται *Σεϊτὰν Ἀκχυντὶ* ὑπὸ τῶν Τούρκων, *Διαβολόρρεμα* ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Devil's current ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Σ. Ε. Λ.

Πυρραία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς *Θεσσαλίας* (*Στράβ.* Θ, 443).

Πυρραίων *Εὔριπος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ Στράβωνα (ΙΓ', 617) ὀνομασία τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς τῆς Λέσβου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου κόλπου, ἀπὸ Πύρρας πόλεως (*Πτολεμ.* Ε, 6, 29, *Θουκυδ.* Γ, 18.25.35). Σ. Ε. Λ.

πυρρακίτης (ὁ) (Purracites) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δεσμοφοριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων κανθάρων ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Πυρρίας. Εἷς τῶν τεσσάρων νομοθετῶν τῶν Τεγεατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπεικονίζοντο ἐπὶ τεσσάρων στηλῶν (ἀνὰ ἕνα ἐπὶ ἑκάστης) ἱδρυμένων ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως, παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐτιμῶντο καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου (*Παυσ.* VIII, 48, 1). Α. Θ. Σ.

—Πυρρίας. Ἡγεμὼν τῶν μετὰ Κύρου τοῦ νεωτέρου συνεκστρατευσάντων Ἀρκάδων, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (*Κύρ.* Ἀναβ. VI, 5 11). Α.Θ.Σ.

—Πυρρίας. Αἰτωλὸς στρατηγός, δράσας ἐν Ἤλιδι κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον (219—214 π.Χ.). Συνεννοηθεὶς τῷ 217 π.Χ. μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λυκούργου, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ἀποτυχών, ἀνεκλήθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδα. Βραδύτερον διεκρίθη ὡς πρῶτος ἄρχων τῶν Αἰτωλῶν, κατὰ δὲ τὸ 208 π. Χ. προήλασε μέχρι Λαμίας, ἵνα παρακωλύσῃ τὴν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον τοῦ Φιλίππου Ε' βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Μολονότι δὲ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου, βασιλέως τῆς Περγάμου καὶ τοῦ Ρωμαίου πραίτωρος Σουλπικίου, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς δύο ἀλληλοδιαδόχους μάχας καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Λαμίαν. Φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Τίτου Λιβίου ἀναφερόμενον *Σιπυρρίκαν*. Α.Θ.Σ.

—Πυρρίας. Ἰθακήσιος, καταστὰς ὀνομαστὸς εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὴν φιλοξενίαν του. Ἐλευθερώσας οὗτος ἐκ πειρατικοῦ πλοίου ναυαγήσαντος ἔξω τῆς Ἰθάκης γέροντα κομίζοντα ἀγγεῖα πήλινα πλήρη πίσσης, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον μεμιγμένα χρυσὸς καὶ ἄργυρος, ἔλαβε ταῦτα ὡς δῶρον καὶ ἐγένετο πλούσιος. Ὁ Πυρρίας οὐ μόνον περιεποιήθη μεγάλως τὸν ναυαγὸν γέροντα, ἀλλὰ καὶ βοῦν ἐθυσίασε πρὸς εὐχαριστίαν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία ὅτι οὐδείς, πλὴν τοῦ Πυρρία, ἐθυσίασε βοῦν εἰς τὸν εὐεργέτην του. Λ.Χ.Ζ.

πυρρίχη (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Ὄρχησις ἐνόπλων ἀνδρῶν, τῆς ὁποίας ἐγίνετο χρῆσις ἰδίως εἰς τὰς δωρικὰς πολιτείας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πρὸς πολεμικὴν ἀγωγήν, καὶ ἥτις πιστεύεται ὅτι συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας τῶν Δωριέων, διότι καθίστα τούτους ἱκανοὺς νὰ ἐκτελοῦν ἐν τάξει διαφόρους κατὰ τὰς μάχας ἑλιγμούς. Ἡ ὄρχησις αὕτη ἦτο οὐσιωδῶς ἀπομίμησις μάχης, καθ' ἣν εἷς μὲν τῶν ὀρχουμένων, φερόντων ἀσπίδα καὶ δόρυ ἢ ξίφος, ἐπετίθετο, ἄλλος δὲ ἠμύνετο· ἐγίνετο αὕτη ὑπὸ τὸν ἦχον αὐλοῦ εἰς χρόνον βραχύν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ πυρριχίου ποδὸς (◡◡), σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὴν ὄρχησιν ταύτην, ἢ σπανιώτερον τῇ συνοδείᾳ λύρας ἢ καὶ ᾄσματος ᾀδομένου ὑπὸ τῶν χορευτῶν ἢ καὶ ἄλλων προσώπων, κατὰ τὴν ὑπορχηματικὴν πυρρίχην. Ὁ ρυθμὸς ταύτης ἐκαλεῖτο ἐνόπλιος νόμος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρχουμένων ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι μέγας, κατενέμοντο ὅμως οὗτοι εἰς συμπλέγματα ἀνὰ δύο. Τὴν πυρρίχην ἐχόρευον εἰς διαφόρους θρησκευτικὰς ἑορτὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἰδίως ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Διοσκούρων καὶ κατὰ τὰς Γυμνοπαιδίας, ἐν Ἀθήναις δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν Παναθηναίων. Ἐν Ἀθήναις μάλιστα ὡρίζετο καὶ εἰδικὸς χορηγός, δαπάναις τοῦ ὁποίου ἠσκοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὸν χορὸν ἔφηβοι, *πυρριχισταὶ* καλούμενοι. Τῆς πυρρίχης καὶ τῶν τεχνασμάτων ταύτης (σπουδαιότερον ἦτο ἡ ἐκπήδησις ἐν ὕψει, ἤτοι ἀναπήδημα πρὸς ἀποφυγὴν πλήγματος) περιγραφὴν ἔχομεν παρὰ Πλάτωνι (Νόμοι Ζ, 815α). Εἰς τὰς μὴ δωρικὰς πόλεις ἡ πυρρίχη ἦτο μᾶλλον μιμητικὴ ὄρχησις πρὸς ψυχαγωγίαν. Ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰσήχθη ἡ πυρρίχη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος εἰς τὰ δημόσια θεάματα τῆς Ρώμης. Ἐν ταύτῃ ὅμως ἔλαβον τὸ ὄνομα πυρρίχη διάφοροι χοροί, τῶν ὁποίων τινὲς δὲν ἦσαν πολεμικοί. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον (ΙΔ, 631) εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας μ. Χ. ἡ πυρρίχη ὡς πολεμικὸν γύμνασμα διετηρήθη μόνον ἐν Σπάρτῃ, ἔνθα ἀπὸ πέντε ἐτῶν πάντες ἐξεμάνθανον πυρριχίζειν, εἰς δὲ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπὸ πολεμικοῦ χοροῦ ἔγινεν αὕτη διονυσιακὸς χορός, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ὀρχούμενοι ἀντὶ δοράτων ἔφερον θύρσους. Παραστάσεις ἀνδρῶν ὀρχουμένων πυρρίχην διεσώθησαν καὶ εἰς ἀνάγλυφα (ἓν τούτων εὑρέθη παρὰ τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως) καὶ εἰς ἀγγεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα πολλάκις αὗται εἶναι ἀναμεμειγμέναι μὲ παραστάσεις κυβιστώντων ἢ κυβιστητήρων (ἀκροβατῶν). Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ ἐφεύρεσις τῆς πυρρίχης ἀπεδίδετο ὑπ' ἄλλων μὲν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως Πύρρον, πλανηθέντων ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν δύο λέξεων (Πύρρος-πυρρίχη), ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς μυθικόν τινα ἥρωα, Πύρριχον καλούμενον. Παρεμφερεῖς πρὸς τὴν πυρρίχην χοροὶ ἦσαν ὁ πολεμικὸς τῶν Κρητῶν χορὸς *πρύλις* καὶ ὁ τῶν Αἰνιάνων καὶ Μαγνήτων *καρπαία*. ΚΑΨ.

πυρρίχιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τῆς *πυρρίχης* (βλ. λ.): «πυρρίχιος χορός».

—πυρρίχιος πούς [*Μετρ.*]. Μετρικὸς πούς δίσημος, ἤτοι ἐκ δύο βραχειῶν συλλαβῶν ἢ πρώτων χρόνων, ἀκέφαλος, ἄνευ θέσεως, ◡◡, χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐν τῇ πυρρίχῃ, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα. Καλεῖται ὑπό τινων καὶ *ἡγεμών*, ὡς ὁ ἐλάχιστος καὶ πρῶτος πούς, πρὸς δὲ καὶ *παρίαμβος*, διότι τίθεται εἰς τὸ τέλος ἰαμβικῶν μέτρων, τῆς δευτέρας συλλαβῆς του λαμβανομένης ὡς μακρᾶς. Ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀριστόξενον ὁ πυρρίχιος ὡς δίσημος δὲν ἐλαμβάνετο ὡς αὐτοτελὴς πούς, διότι κατ' αὐτὸν «τὸ δίσημον μέγεθος παντελῶς ἂν ἔχοι πυκνὴν τὴν σημασίαν», οἱ χρόνοι δηλαδὴ θὰ εἶναι τόσον πυκνῶς ἐπάλληλοι, ◡"◡'◡"◡'◡"◡', ὥστε θὰ συγχέηται ὁ ρυθμὸς καὶ θὰ καταστρέφηται. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸν σχολιαστήν του, «οὐ βαίνεται κατὰ πόδα». Ὁ Διονύσιος Ἁλικαρνασσεὺς ὅμως καὶ ὁ Ἀριστείδης τὸν θεωροῦν ὡς δίσημον πόδα, ὁ πρῶτος μάλιστα ἐπιφέρει καὶ παράδειγμα στίχου συγκειμένου μόνον ἐκ πυρριχίων, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ μοναδικὸν ἐκ τῆς ἀρχαίας μετρικῆς

◡◡ ◡◡ ◡◡ ◡◡ ◡◡ ◡◡ ◡◡.
λέγε δὲ σὺ κατὰ πόδα νεολυταμέλεα

Ἐκ τῶν διισταμένων γνωμῶν τῶν νεωτέρων μετρικῶν ἐπεκράτησεν ἡ τοῦ Weisenborn, ὅτι πρόκειται περὶ τρισήμου ποδός, τῆς μιᾶς τῶν δύο βραχειῶν συλλαβῶν καθισταμένης μακρᾶς τῇ βοηθείᾳ ρυθμικοῦ τόνου. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχει ὡρισμένην θέσιν καὶ ἄρσιν καὶ ἀδιάφορος ὢν γίνεται τροχαῖος, ἴαμβος κλπ., κληθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Hermann *πολυσχημάτιστος πούς*. Ὁ πυρρίχιος δὲν εὕρηται καθ' ἑαυτὸν οὐδὲ ἐν συνεχείᾳ κατὰ στίχον, ἀλλὰ σποράδην εἰς διάφορα μέτρα, ἰδίως δὲ εἰς μεικτὰ κῶλα τῶν Λεσβίων λυρικῶν καὶ Ἀλεξανδρινῶν ποιητῶν, ἀποτελῶν τὴν *αἰολικὴν* κληθεῖσαν *βάσιν*, ὡς

◡ ◡̄ — ◡◡ — | — ◡◡ — | — ◡◡ — ◡ —
βροδοπάχεες ἄγ ναι Χάριτες, δεῦτε Διὸς κόραι
(Σαπφ. 45).

Γ. Μ. Β.

πυρριχισταὶ (οἱ) [*Ἀρχ.*] Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν χορὸν τῆς πυρρίχης ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν Παναθηναίων ὀρχησταί.

Πύρριχος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τῆς Λακωνικῆς, ὀνομασθεῖσα οὕτω, κατὰ τὰς ἐπιχωρίους παραδόσεις, ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως Πύρρου, ὅτε οὗτος εἶχε μεταβῇ εἰς Λακωνικὴν ἐκ Σκύρου πρὸς τέλεσιν τῶν μετὰ τῆς Ἑρμιόνης (θυ-

Digitized by Google

γατρός του Μενελάου) γάμων του, ἢ τοῦ Κουρῆτος θεοῦ Πυρρίχου ἢ τοῦ Σιληνοῦ Πυρρίχου, ὅστις μετέβη εἰς ταύτην ἐκ Μαλέας καὶ ἀνώρυξε καὶ φρέαρ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἀνύδρου πόλεως. Ἦτο ἐκ τῶν 18 πόλεων τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἐλευθερολακώνων καὶ ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ περιηγητοῦ Παυσανίου δύο ἱερά, τὸ τῆς Ἀστρατείας Ἀρτέμιδος καὶ τὸ τοῦ Ἀμαζονίου Ἀπόλλωνος, ἅτινα περιέκλειον πανάρχαια ξόανα τῶν εἰρημένων θεῶν, ἀνατεθέντα ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ Θερμώδοντος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατευσασῶν Ἀμαζόνων, αἵτινες εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ἔπαυσαν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν των, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν. Ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς λακωνικῆς ταύτης πολίχνης κεῖται σήμερον τὸ χωρίον *Κάββαλος*, πλησίον δὲ τούτου ὑπάρχει ἡ τοποθεσία *Πουρχος*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς ἐκ τῆς λέξεως Πύρριχος. ΚΑΨ.

πυρροαρσενίτης (ὁ) (Pyrrhoarsenit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ μαγγανίου, μαγνησιοῦχον, καθὼς καὶ ἀντιμονιοῦχον. Σχηματίζει ἐρυθρὰς φλέβας ἐντὸς τοῦ χαουσμαννίτου τοῦ Sjögrube εἰς τὸ Oerebro. Γ. Β.

πυρροδιαζόλια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *τριαζόλια*.

πυρρόθριξ, —τριχος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων τρίχας πυρράς, ξανθάς, ξανθόθριξ, κοιν. *κοκκινομάλλης*.

πυρροκόραξ (ὁ) (Pyrhocorax) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φλικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παρεμφερῆ πρὸς τοὺς κόρακας, ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πυρροκόραξ ὁ ἄλπιος* (Pyrhocorax alpensis), ὅστις ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *γαυράνι*. Εἶναι πτηνὸν προσόμοιον πρὸς τὸν *κολοιὸν (καλλιακούδα)*, ὅθεν καὶ *ἄλπιος κολοιὸς* λέγεται. Ἔχει μῆκος 0,37 μ., τὸ ῥάμφος του εἶναι κίτρινον, ἐλαφρῶς κυρτούμενον, τὸ πτέρωμά του εἶναι μέλαν ὡς τὸ τοῦ κοσσύφου, οἱ πόδες του ἐρυθροὶ εἰς τὰ μεγάλα καὶ καστανόχροες εἰς τοὺς νεοσσούς. Εἶναι διαδεδομένον ἁπανταχοῦ τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, κοινότατον εἰς τὰς Ἄλπεις, σπανιώτερον εἰς τὴν Ἱσπανίαν, συχνότερον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, Καύκασον, Περσίαν, μεσημβρινὴν Σιβηρίαν καὶ εἰς τὸ Τουρκεστάν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἐπιδημητικὸν καὶ εὑρίσκεται πανταχοῦ αὐτῆς, ἐκτὸς τῶν Κυκλάδων νήσων, διαμένει δὲ εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη καὶ εἰς ὀροπέδια. Τρώγει μὲ ἐξαιρετικὴν λαιμαργίαν θνησιμαῖα, ἐνίοτε διώκει καὶ ζῶντα, ὡς οἱ γνήσιοι κόρακες, κοχλίας τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν ὑδάτων, οὓς καταπίνει μὲ αὐτὸ τὸ κέλυφος, ἐν ἐλλείψει δὲ ζωϊκῆς τροφῆς τρώγει φυτικὰς οὐσίας, τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν δένδρων καὶ τῶν κωνοφόρων τὰ βελονοειδῆ φύλλα. Ζῇ συνήθως κατ' ἀγέλας, φωλεοποιεῖ ἔνθα καὶ κατοικεῖ, εἰς σχισμὰς καὶ κοιλότητας ἀπροσίτων βραχωδῶν ἄκρων. Ἡ φωλεά του εἶναι μεγάλη καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὑποθεμελίου, μὲ ῥίζας καὶ κλωνίσκους κατασκευαζομένου, καὶ ἐκ τῆς κυρίως φωλεᾶς, ἥτις εἶναι ἐπίπεδος, ἐκ λεπτοτάτων φρυγάνων, ῥιζιδίων καὶ ἀχύρων κατασκευαζομένη καὶ ἐπενδεδυμένη μὲ τρίχας. Ἐν τῇ φωλεᾷ τίκτει 4—5 ᾠὰ λευκωπὰ μὲ ἀμαυρὰς κιτρίνας κηλῖδας ἐστιγμένα. Θεωρεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς προάγγελος κακοκαιρίας καὶ χειμῶνος, ὅταν κατ' ἀγέλας ἐκ τῶν ὑψωμάτων κατέρχηται εἰς τὰ χαμηλώματα, καὶ τἀνάπαλιν εὐδίας, ὅταν ἐκ τούτων ἀνέρχηται πάλιν εἰς τὰ ὑψώματα.

Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

πυρρόκορις (ἡ) (Pyrrhocoris) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πυρροκοριδῶν*. Τρέφεται κυρίως ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς μολόχης, προσβάλλει ὅμως καὶ ἄλλα φυτὰ (φιλύρας, ῥοβινίας κλπ.), ὧν ἀπομυζᾷ τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς βλαστοὺς μὲ μικρὰς ζημίας. Ε. Τ. Ε.

πυρρολένιον (τὸ) *[Ὀργαν. Χημ.]*. Καλεῖται ἡ δισθενὴς ῥίζα $—C_4H_3:N—$. Σ. Γ.

πυρρόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *πυρρόλιον*.

πυρρολιδῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδρογονωμένα παράγωγα τοῦ *πυρρολίου*. Ἡ ἁπλῆ *πυρρολιδίνη*

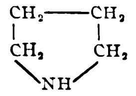

εἶναι ἄχρουν ὑγρὸν ἰσχυρῶς ἀλκαλικόν, δυσαρέστου ὀσμῆς καὶ γεύσεως. Βράζει εἰς 87° καὶ εἶναι διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα καὶ τὸ χλωροφόρμιον. Σ. Γ.

πυρρολιδινοκαρβονικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *προλίνη*.

πυρρολιδόναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξοπαράγωγα τῆς *πυρρολιδίνης*. Ἡ ἁπλουστέρα *πυρρολιδόνη*

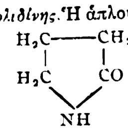

τήκεται εἰς 25° καὶ βράζει εἰς 250°. Σ. Γ.

πυρρολῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδρογονωμένα παράγωγα τοῦ *πυρρολίου*, ἰσομερῆ πρὸς τὰς *πυρρολιδίνας* (βλ. λ.). Σ. Γ.

πυρρόλιον (τό), ἢ *πυρρόλη [Ὀργ. Χημ.]*. Ἑτεροκυκλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

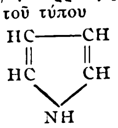

ἀπαντῶσα εἰς τὴν πίσσαν τῶν λιθανθράκων, εἰς τὸ ἐκ τῆς ἀποστάξεως τῶν ὀστῶν καὶ κεράτων λαμβανόμενον ἔλαιον κλπ. Παρασκευάζεται ἐπίσης διὰ διαφόρων συνθετικῶν μεθόδων. Ἀποτελεῖ ἐν προσφάτῳ καταστάσει ἄχρουν ἰσχυρῶς φωτοθλαστικὸν ὑγρὸν ὀσμῆς χλωροφορμίου. Ἐν τῷ ἀέρι ταχέως χρώννυται κίτρινον καὶ τέλος σκοτεινῶς καστανόχρουν. Εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ βράζει εἰς 130°. Μείγματα διαφόρων ὁμολόγων τοῦ πυρρολίου ἀνευρέθησαν μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν χρωστικῶν τοῦ αἵματος, τῆς χολῆς καὶ τῶν πρασίνων φύλλων, ὡς καὶ διαφόρων ἄλλων ὑλῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Σ. Γ.

Πύρρος. Ἡρωϊκὸς τῆς Ἠπείρου βασιλεύς, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 318 (ἢ 316) π. Χ. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως *Αἰακίδου* (βλ. λ.), δωδεκαετὴς δὲ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν βασιλεὺς τῆς χώρας των, κατόπιν δολοφονίας τοῦ βασιλέως *Ἀλκέτου*. Βασιλεύων τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν συγγενῶν του, ὁ ἀνήλικος Πύρρος ἠσφάλισεν, ὡς ἐπίστευσε, τὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου διὰ συμμαχίας πρὸς τὸν Δημήτριον Πολιορκητήν, ὅστις κατὰ τὸ 303 (ὅτε ὁ Πύρρος ἦτο δεκαπενταετὴς) ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν του Δηϊδάμειαν, ἥτις εἶχε μνηστευθῆ πρότερον τὸν υἱὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ρωξάνης Ἀλέξανδρον. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ὅμως ἔτος, ὅτε ὁ Πύρρος εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ προστάτου του καὶ συμμάχου του *Γλαυκίου*, διὰ νὰ συνεορτάσῃ μετ' αὐτοῦ τὸν γάμον ἑνὸς τῶν υἱῶν του, ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν Ἠπείρῳ τῇ ὑποκινήσει τοῦ Κασσάνδρου, ἥτις ἐξηνάγκασε τὸν Πύρρον, ἔκπτωτον τοῦ θρόνου του γενόμενον, νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατόπεδον τοῦ γαμβροῦ του Δημητρίου, ὅπου μετέσχε τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης (301 π. Χ.), εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη διὰ τὴν τόλμην του, τὴν ὁρμη-

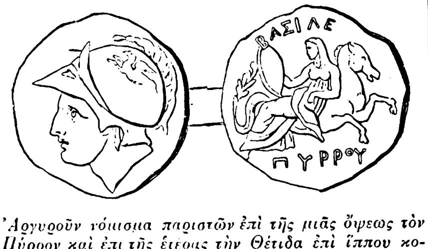

Ἀργυροῦν νόμισμα παριστῶν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸν Πύρρον καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας τὴν Θέτιδα ἐπὶ ἵππου κομίζουσαν εἰς τὸν Ἀχιλλέα τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἡφαίστου.

τικότητα καὶ τὸ στρατηγικὸν πνεῦμα παρὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του. Τῷ 299, συνομολογηθείσης εἰρήνης καὶ φιλίας μεταξὺ Δημητρίου καὶ Πτολεμαίου, ἀπεστάλη πρὸς τοῦτον ὁ Πύρρος ὡς ὅμηρος τοῦ γαμβροῦ του. Ἐκεῖ προσείλκυσε διὰ τῶν ἐκτάκτων προσόντων του τὴν εὔνοιαν τῆς βασιλίσσης Βερενίκης, τῆς ὁποίας καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Ἀντιγόνην, ὅτε δὲ ἐπῆλθε ψυχρότης μεταξὺ Δημητρίου καὶ Πτολεμαίου ἐπέτυχε νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τοῦ τελευταίου μὲ στρατὸν καὶ χρήματα πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Ἠπείρου. Ταύτης ἐβασίλευε τότε (296—295 π. Χ.) ὁ Νεοπτόλεμος, δεύτερος ἐξάδελφος τοῦ Πύρρου, ὅστις προετίμησε νὰ διαλλαγῇ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ συμβασιλεύσῃ ἐν Ἠπείρῳ. Τὸν Νεοπτόλεμον ὅμως, μελετήσαντα τὸν φόνον τοῦ Πύρρου, ἠναγκάσθη οὗτος νὰ φονεύσῃ καὶ οὕτως ἔγινε μόνος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, (295 π. Χ.). Ὁ Πύρρος, φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ δοξασθῇ ὅσον καὶ ὁ συγγενής του Μέγας Ἀλέξανδρος, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε πολλὰ κοινὰ προσόντα, ἐκαραδόκει τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐφαρμογῆς τῶν φιλοδόξων σχεδίων του. Κληθεὶς εἰς βοήθειαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου Ἀλεξάνδρου, ἀμφισβητοῦντος τὸν θρόνον πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἀντίπατρον, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφοῦ πρότερον κατέλαβε τὰς ὡς ἀντάλλαγμα τῆς συμμαχίας του παραχωρηθείσας εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου χώρας τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου Τυμφαίαν καὶ Παραναίαν καὶ τὰς ἐπικτήτους Ἀκαρνανίαν, Ἀμφιλοχίαν καὶ Ἀμβρακίαν. Ἐνῷ ὅμως ἄνευ πολλῶν θυσιῶν καὶ κινδύνων ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του, προσαρτήσας τὰς εἰρημένας χώρας, εἶχε δὲ γίνει κύριος καὶ τῆς νήσου Κερκύρας διὰ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του γάμου μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους Λάνασσαν, ἐνεφανίσθη ἐπικίνδυνος γείτων τοῦ βασιλείου του, ὁ γαμβρός του *Δημητριος ὁ Πολιορκητης*, ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ 294 π. Χ.

Κατὰ τὸ ἔτος 289 ἐδέχθη οὗτος εἰς τὴν αὐλήν του τὸν υἱὸν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους μὲ προτάσεις συμμαχίας καὶ φιλίας, τὰς ὁποίας προθύμως ἀπεδέχθη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπεσταλμένον τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐτοῦ τυράννου Λανάσσης, ἥτις εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸν σύζυγόν της βασιλέα Πύρρον, μὴ θελήσασα, ὡς ἔλεγε, νὰ συμμετάσχῃ τῆς βασιλικῆς κλίνης μετὰ βαρβάρων γυναικῶν, μὲ πρόσκλησιν νὰ μεταβῇ εἰς Κέρκυραν πρὸς τέλεσιν τῶν μετ' αὐτῆς γάμων του, λαμβάνων ὡς προῖκα τὴν νῆσον ταύτην. Ἀμφότεραι αἱ προτάσεις αὗται ἐγέννησαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Δημητρίου τὴν ἐλπίδα τῆς δημιουργίας μεγάλου κράτους, διὰ καταλήψεως τῆς Σικελίας καὶ Κάτω Ἰταλίας. Πρὸς τοῦτο ἤρχισε τὸν πόλεμον δι' ἐπιδρομῆς εἰς τὴν σύμμαχον τοῦ Πύρρου Αἰτωλίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἔσπευσεν ἔπειτα κατὰ τοῦ ἐπερχομένου Πύρρου, ἐμπιστευθεὶς τὴν πλήρη τῆς χώρας ταύτης ὑποταγὴν εἰς τὸν πελώριον καὶ ἐμπειροπόλεμον στρατηγόν του Πάναυχον. Ἀμφότεροι ὅμως, Δημήτριος καὶ Πύρρος, διέλαθον ἀλλήλους καὶ εἰσέβαλον ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὴν Ἤπειρον, τὴν ὁποίαν ἐλαφυραγώγησε, διαπεραιωθεὶς ἔπειτα εἰς Κέρκυραν πρὸς τέλεσιν τοῦ μετὰ τῆς Λανάσσης γάμου του, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἔνθα, μετὰ τὸν βαρὺν τραυματισμὸν εἰς μονομαχίαν τοῦ Πανταύχου, κατήγαγε περιφανῆ νίκην, διασπάσας τὰς μακεδονικὰς φάλαγγας καὶ αἰχμαλωτίσας 5.000 Μακεδόνας Μετὰ τὴν νίκην ταύτην, ἥτις ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἔσπευσεν ὁ Πύρρος εἰς Ἤπειρον πρὸς ἐκδίωξιν ἐκ ταύτης τοῦ στρατοῦ τοῦ Δημητρίου, οὗτος ὅμως, μαθὼν τὴν ἧτταν τοῦ στρατοῦ του, εἶχε φύγει εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔνθα ἀσθενήσας ἔμενε κατάκοιτος ἐν Πέλλῃ. Ὁ Πύρρος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκ τῶν νικῶν του αἴγλη εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐπιδρᾷ γοητευτικῶς ἐπὶ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες εἰς αὐτὸν ἀνεύρισκον τὰς ἀρετὰς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν τόλμην καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὸ θάρρος, ἐνόμισε κατάλληλον τὴν περίστασιν διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν (288 π. Χ.) πρὸς λαφυραγωγίαν. Ἡ ἀθρόα ὅμως πρὸς αὐτὸν προσέλευσις δυσηρεστημένων Μακεδόνων τὸν παρέσυρε νὰ προελάσῃ μέχρι τῆς Ἐδέσσης· ἀλλ' ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ ὁ Δημήτριος, μὴ παρεσκευασμένος πρὸς κρίσιμον ἀγῶνα, ὑπεχώρησεν εἰς Ἤπειρον, κατὰ τὰ ὅρια τῆς ὁποίας ἐξωλοθρεύθη μέρος τοῦ στρατοῦ του ὑπὸ τοῦ περικλείσαντος τοῦτο μεταξὺ τῶν ὀρέων ἀντιπάλου του βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Αἱ μεγάλαι ὅμως στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ τοῦ Πύρρου ἐπέβαλον εἰς τὸν Δημήτριον νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ παραχωρήσῃ ἐπισήμως τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου παραχωρηθείσας δύο μακεδονικὰς χώρας. Συναφθείσης κατόπιν συμμαχίας μεταξὺ τῶν Διαδόχων βασιλέων ἐναντίον τοῦ Δημητρίου προσκληθεὶς προσεχώρησεν εἰς αὐτὴν καὶ ὁ Πύρρος, ὅστις εἰσβαλὼν ἀπροσδοκήτως εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ δυσμῶν ἔφθασε μέχρι τῆς Βερροίας, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν. Ὁ Δημήτριος ἔσπευσε κατὰ τῆς ἀπειλουμένης πρωτευούσης του Πέλλης, καὶ διαβὰς τὸν Ἀξιὸν ἐστρατοπέδευσεν ἀντικρὺ τοῦ Πύρρου, οὐχὶ μακρὰν τῆς Βερροίας. Τότε ὅμως ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ γοητεία, τὴν ὁποίαν ἤσκει ἐπὶ τῶν Μακεδόνων ὁ Πύρρος. Βερροιεῖς ἐλθόντες εἰς τὰς προφυλακὰς τοῦ στρατοῦ τοῦ Δημητρίου διὰ νὰ ἴδουν τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ του υἱοὺς καὶ συγγενεῖς των, ὡμίλησαν πρὸς τούτους μετὰ συμπαθείας διὰ τὸν πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον ἡγεμόνα καὶ σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὸν ἀνδρεῖον στρατηγόν, ὅστις, συγγενὴς ὢν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἦτο ὁ μόνος, κατ' αὐτούς, ἄξιος νὰ βασιλεύσῃ τοῦ εὐγενεστάτου ἔθνους τῶν Μακεδόνων. Οἱ στρατιῶται τοῦ Δημητρίου ἤρχισαν αὐτομολοῦντες πρὸς τὸν Πύρρον, τὸν ὁποῖον μακρόθεν ἔβλεπον περιεστοιχισμένον ὑπὸ Μακεδόνων καὶ Ἠπειρωτῶν ἐστεφανωμένων μὲ κλάδους δρυός. Ὁ Δημήτριος, μὴ δυνηθεὶς νὰ καταστείλῃ τὴν ἐναντίον του ἐξέγερσιν, ἔφυγεν ἐκ τῆς χώρας του, ὁ δὲ Πύρρος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας ὅμως ἠναγκάσθη οὗτος νὰ παραχωρήσῃ τὰς περὶ τὸν Νέστον χώρας εἰς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ φυγὴ τοῦ Δημητρίου ἦτο κοινὸν ἀμφοτέρων ἔργον. Τὴν πτῶσιν τοῦ Δημητρίου ἐπηκολούθησαν ἐξεγέρσεις τινὲς ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ὁποίας καὶ ἐπολιόρκησεν ὁ Δημήτριος μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ υἱοῦ του Ἀντιγόνου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡνώθη ἐν Θεσσαλίᾳ. Τὴν πολιορκίαν ὅμως τῶν Ἀθηνῶν ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ, μαθὼν

Digitized by Google

ιύρρος, προσκληθεὶς
ρος εἰσῆλθε θριαμ-
πόλιν καὶ ἐτέλεσε θυ-
ν Ἀθηνᾶν. Ἀποτυ-
ταύτην ὁ πολιτικώ-
υνομολογήσῃ συνθή-
ρου, τῆς ὁποίας κυ-
ῆρξαν ἡ παραίτησις
παντὸς δικαιώματος
ίας, ἡ ὑπὸ τοῦ Πύρ-
υριάρχου τῆς Θεσσα-
ακήρυξις τῶν Ἀθη-
έρων. Ἀλλὰ τὸν τί-
εδονίας καὶ τὴν κυ-
ν ἠδυνήθη νὰ διατη-
ρρος, διότι ὁ Λυσί-
κινδύνου ἐχθροῦ του
μακεδονικὰς χώρας
ούτον περὶ τὴν Ἔ-
ρὸς τὴν Ἤπειρον, ἐκ
Θεσσαλίαν (κατόπιν
υἱὸν τοῦ Δημητρίου).
ἀμφοτέρους (286 π.
ύρρον νὰ παραιτηθῇ
ς, τὸν δὲ Ἀντίγονον
ν κυριότητα τῆς ἐν
ἰ ταῦτα, ἐπὶ μίαν πεν-
ν ἡσύχως ἐν Ἠπείρῳ,
τασιν πρὸς ἀνάμειξίν
εριστασις αὕτη πα-
ίν του νὰ μεταβῇ εἰς
Ταραντίνων, οἵτινες
ν.
ὑποσχέσεις τῶν πρε-
ι θὰ χορηγήσουν εἰς
0 χιλ. πεζῶν καὶ 20
ράτη τῆς νοτίου Ἰτα-
ς τοὺς Ρωμαίους, ἐγέν-
λόδοξον βασιλέα ὅτι
ὄνειρόν του, νὰ γίνῃ
θὰ ὑποτάξῃ εὐχερῶς
κτίσει οἱ ἀπόγονοι τῶν
ον ἀγωνισθῇ οἱ ἡρωϊ-
καὶ Νεοπτόλεμος καὶ
ἣν ταύτης θὰ ἐπακο-
ελίας καὶ τῆς Καρχη-
σχύρου ἐν τῇ Δύσει
τῇ Ἑλληνικῇ χερσο-
ς θὰ ἦτο ἀδύνατον
ρίθμους στρατιωτικὰς
θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν
ν τῶν Ταραντίνων δια-
ράσισε, παρὰ τὰς συμ-
ρίλου του Κινέου, τὴν
, ἀποστείλας κατὰ μὲν
3.000 Ἠπειρώτας ὑπὸ
ι, ὅστις καὶ κατέλαβε
, κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ
λεύσας καὶ αὐτὸς εἰς
λὰς ἕνεκα τῆς τρικυ-
ίας, ἄγων στρατὸν ἐξ
ὶ Μακεδόνων, ἀποτε-
γίτας, 2.000 τοξότας,
ἱππεῖς, ὡς καὶ 20 ἐλέ-
ς τὸν Τάραντα ὁ Πύρ-
πολυάριθμον στρατὸν
τοῦτο ἐπελήφθη μετὰ
ς τὸν καταρτισμὸν αὐ-
ς τοὺς δυναμένους νὰ
καὶ συγκροτήσας μι-
ις τῆς συμμάχου πό-
ως, ὡς καὶ τὸ κλείσι-
αγόρευσις τῶν διασκε-
δυσφορίαν τῶν τρυφη-
χον πιστεύσει ὅτι εἶχον
νίκην ἀντὶ χρυσοῦ· αἱ
περὶ ἐπιβολῆς τῆς θα-
προθύμων νὰ κατατα-
ησαν τούτους καὶ κα-
ς διαταγάς του. Μετ'
ραστηριότητος διὰ τὸν
ζοντο καὶ οἱ Ρωμαῖοι,
οστείλουν ἐναντίον του
ρατὸν ὑπὸ τὸν ὕπατον
ὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ
ύο στρατόπεδα, συνε-
Πύρρου καὶ Ρωμαίων
τῆς Ἡρακλείας, ἀπὸ
ως. Ταύτην ἤρχισαν οἱ
τελάσεως τοῦ ἱππικοῦ
ὴν προσοχὴν τοῦ Πύρ-
όν, διευκολύναν οὕτως
τὸ τῶν πεζῶν. Ἀπέβη
ιέρ τῶν Ρωμαίων, διότι
τοηθὲν ἐκ τῆς πτώσεως
, ὑπεχώρησε. Τὴν σύγ-
ἱππικῶν ἐπηκολούθησε
αϊκῶν λεγεώνων πρὸς
, ἥτις ὑπῆρξε πεισμα-
ον ἄκριτος, διότι λέγε-
οἱ Ρωμαῖοι τὰς φάλαγ-
ἑπτάκις ἠναγκάσθησαν

νὰ ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ὁρμητικότητος τούτων. Τὴν νίκην ἔδωσαν εἰς τὸν Πύρρον οἱ ἐλέφαντές του, κατὰ διαταγήν του ἐμφανισθέντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης εἰς κρίσιμον στιγμὴν αὐτῆς. Ἡ θέα τούτων ἐτρόμαξεν ἵππους καὶ ἀναβάτας τοῦ ρωμαϊκοῦ ἱππικοῦ καὶ πανικόβλητοι αἱ ἶλαι τούτου παρέσυρον καταδιωκόμεναι καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας εἰς φυγήν· τὴν καταστροφὴν συνεπλήρωσαν οἱ δεξιώτατοι Θεσσαλοὶ ἱππεῖς τοῦ Πύρρου. Τὴν ὁλοκληρωτικὴν δὲ καταστροφὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ προέλαβε τότε μόνον ὁ τραυματισμὸς ἑνὸς ἐλέφαντος ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ἑκατοντάρχου Γαΐου Μινουτείου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεχαιτίσθη ἡ ὁρμητικότης τοῦ στρατοῦ τοῦ Πύρρου καὶ τὰ λείψανα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ ἠδυνήθησαν νὰ ἐπαναδιαβοῦν τὸν ποταμὸν Σῖριν. Ἑπτὰ χιλιάδας Ρωμαίους συνέλεξαν οἱ νικηταὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ δύο χιλιάδας ἠχμαλώτισαν —αὐτοὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀνεβίβαζον τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας των εἰς δέκα πέντε χιλιάδας—ἀλλὰ καὶ ἡ δοκιμασία τῆς στρατιᾶς τοῦ Πύρρου δὲν ὑπῆρξε μικρά, φονευθέντων τετρακισχιλίων ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους περιελαμβάνοντο οἱ κράτιστοι τῶν μαχητῶν τοῦ βασιλέως· διὰ τοῦτο λέγεται ὅτι εἶπεν οὗτος, ἀποβλέψας εἰς τὸ μέγεθος τῆς φθορᾶς τοῦ στρατοῦ του, ὅτι ἐὰν μίαν ἀκόμη τοιαύτην νίκην νικήσῃ, θὰ ἐπιστρέψῃ μόνος εἰς τὴν Ἤπειρον. Μετὰ τὴν μάχην, ἥτις ἐδικαίωσε τὴν περὶ τῆς στρατηγικῆς ἀξίας τοῦ Πύρρου κρατοῦσαν φήμην, οὗτος ἔθαψε μετὰ τιμῆς τοὺς νεκροὺς Ρωμαίους, προσηνέχθη δὲ μετὰ πολλῆς προσηνείας πρὸς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας. Ὁ Πύρρος ἀπέστειλεν εἰς Ρώμην τὸν *Κινέαν* (βλ. λ.) πρὸς σύναψιν εἰρήνης, οἱ Ρωμαῖοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις του. Ὁ Πύρρος προελάσας ἔγινε κύριος ἐξ ἐφόδου τῶν Φρεγελλῶν, ἐλεηλάτησε τοὺς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Λείριος ἀγρούς, εἰσῆλθεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὴν Ἀναγνίαν καὶ προεχώρησε μέχρι τῆς ὀχυρᾶς Πραινέστου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἤνοιξαν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας, προσεγγίσας οὕτω κατὰ πολὺ τὴν Ρώμην. Ἐκεῖ εὑρισκόμενος ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἐτροῦσκοι (Τυρρηνοί) συνωμολόγησαν εἰρήνην μετὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ὅτι ὁ πολεμῶν κατ' αὐτῶν ὕπατος Τιβέριος Κορουγκάννιος εἶχε σπεύσει πρὸς βοήθειαν τῆς ἀπειλουμένης Ρώμης. Διαχειμάζων ἐν Τάραντι ὁ Πύρρος, ἐδέχθη πρεσβείαν τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Γαΐον Φαβρίκιον μὲ προτάσεις περὶ ἀνταλλαγῆς αἰχμαλώτων, τὴν ὁποίαν ἀπέρριψεν οὗτος, ἐπέτρεψεν ὅμως ν' ἀπέλθουν εἰς Ρώμην οἱ αἰχμάλωτοί του πολῖται ταύτης πρὸς ἑορτασμὸν τῶν Κρονίων, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐπιστρέψουν πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδόν του, ἂν ἡ Ρώμη δὲν ἀπεδέχετο τὰς περὶ εἰρήνης νέας προτάσεις του. Αἱ προτάσεις τοῦ Πύρρου ἀπερρίφθησαν καὶ πάλιν καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 279 ἡτοιμάσθη οὗτος διὰ δευτέραν κατὰ τῆς Ρώμης ἐκστρατείαν. Ἀπεφάσισεν ὅμως νὰ μὴ προσεγγίσῃ τὴν Ρώμην, ἀφήνων εἰς τὰ νῶτά του ἢ τὰ πλευρά του ἐχθρικὰς πολεμικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ νὰ γίνῃ πρότερον κύριος ἁπάσης τῆς ἀπὸ Καμπανίας μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους πρὸς Ν. ἐκτεινομένης χώρας. Πρὸς τοῦτο διηυθύνθη πρὸς τὸ Ἄσκλον τῆς Ἀπουλίας ἄγων 70 χιλ. πεζῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 16 χιλ. ἦσαν Ἕλληνες (Ἠπειρῶται, Μακεδόνες καὶ Ἕλληνες τῆς Κάτω Ἰταλίας), 8 χιλ. ἱππεῖς καὶ 19 ἐλέφαντας, ἔνθα ἀντιπαρετάχθησαν οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί των (Λατῖνοι, Ὄμβροι καὶ ἄλλοι), συμποσούμενοι εἰς 70 χιλ. ἐπίσης πεζούς, ἐκ τῶν ὁποίων 20 χιλ. ἦσαν Ρωμαῖοι πολῖται, καὶ 8 χιλ. ἱππεῖς, ὑπὸ τοὺς ὑπάτους των Πόπλιον Σουλπίκιον Σαβερρίωνα καὶ Πόπλιον Δέκιον Μῦν. Καὶ κατὰ τὴν διήμερον μάχην ταύτην, παρὰ τὴν ἐπιτυχῆ δρᾶσιν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ὅτε ἐπλεονέκτουν ἐδαφικῶς, καὶ παρὰ τὴν ἀπεγνωσμένην γενναιότητά των κατὰ τὴν δευτέραν, ὅτε ξιφήρεις ὥρμησαν κατὰ τῶν σαρισσοφόρων φαλάγγων τοῦ Πύρρου, χωρὶς ὅμως νὰ κάμψωσι ταύτας, ἐνίκησεν ὁ Ἀετὸς τῆς Ἠπείρου, ὅστις ἔμεινε κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ ἐξαναγκασθέντος ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ διαρρέοντος αὐτὸ ποταμοῦ. Παρὰ ταῦτα ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῶν Ρωμαίων (ἐφονεύθησαν 6.000) ἔμεινε σχεδὸν ἀκεραία, ἡ δὲ ἑλληνικὴ στρατιὰ (αἱ ἀπώλειαί της ἀνῆλθον εἰς 3.505), εἰς τὴν ὁποίαν ἐστηρίζοντο κυρίως αἱ περὶ νίκης ἐλπίδες, ἐστερήθη ἐπί τινα χρόνον τοῦ Πύρρου, ὅστις ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὸν βραχίονα. Ἀρνηθέντων καὶ πάλιν τῶν Ρωμαίων νὰ συνάψωσιν εἰρήνην πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Πύρρου ἐγκαταλείψεως τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ἠναγκάσθη οὗτος νὰ συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ταύτην ἐπηκολούθησε πρόσκλησις τοῦ Πύρρου ὑπὸ τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν Σικελιωτῶν ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Ὁ Πύρρος διεπεραιώθη εἰς Σικελίαν, παρὰ τοὺς ἐξορκισμοὺς τῶν Λευκανῶν, τῶν Σαμνιτῶν καὶ τῶν Ταραντίνων, ἀφήσας δύο μόνον φρουρὰς ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ, τὴν ὑπὸ τὸν Μίλωνα ἐν Τάραντι καὶ τὴν ὑπὸ τὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον ἐν Λοκροῖς. Ἡ ἀπόφασίς του αὕτη προεκάλεσε τὴν μετατροπὴν ἐμπορικῆς μεταξὺ Ρώμης καὶ Καρχηδόνος συνθήκης εἰς συνθήκην συμμαχίας ἀμυντικῆς καὶ ἐπιθετικῆς ἐναντίον του. Ἀποβιβασθεὶς εἰς Σικελίαν, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ καρχηδονιακοῦ στόλου, ἀπήλλαξε παραχρῆμα τὰς Συρακούσας τῆς πολιορκίας καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀναγνωρισθεὶς ἡγεμὼν τῆς σικελιωτικῆς ὁμοσπονδίας ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους πάσας τὰς ἐπὶ τῆς νήσου κτήσεις των, πλὴν τοῦ Λιλυβαίου, τὸ ὁποῖον οὗτοι ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν, καὶ τῆς Μεσσήνης τὴν ὁποίαν διὰ τῆς βίας διετήρησαν οἱ σύμμαχοί των Μαμερτῖνοι τῇ βοηθείᾳ τοῦ στόλου των, ὅστις ἐκυριάρχει τότε τῆς Μεσογείου. Ἔντρομοι οἱ Καρχηδόνιοι προέτειναν εἰς τὸν Πύρρον, παραβάντες ρητὴν τῆς πρὸς τοὺς συμμάχους των Ρωμαίους συνθήκης διάταξιν, νὰ συνάψουν συνθήκην φιλίας, διὰ τῆς ὁποίας θὰ παρητοῦντο πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ προτέρων κτήσεών των καὶ θὰ παρεῖχον εἰς τὸν Πύρρον χρήματα καὶ πλοῖα, ὑπὸ τὸν ὅρον μόνον τῆς διατηρήσεως τοῦ Λιλυβαίου. Ὁ Πύρρος κατενόησεν ὅτι οἱ δόλιοι Καρχηδόνιοι ἐπεδίωκον τὴν ἐκ Σικελίας ἀπομάκρυνσίν του, βέβαιοι ὄντες ὅτι κατέχοντες τὸ Λιλύβαιον εὐχερῶς θ' ἀνακαταλάβουν, μετὰ τὴν ἐκ τῆς νήσου ἀπομάκρυνσίν του ὅ,τι εἶχον ἀπολέσει, καὶ ὄχι μόνον ἀπέρριψε τὰς προτάσεις των, ἀλλ' ἀπεφάσισε καὶ τὴν ναυπήγησιν στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Λιλυβαίου θὰ ἐπετύγχανε καὶ τὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας συγκοινωνίαν θὰ ἐξησφάλιζεν. Ὅ,τι ὅμως εἶχε δημιουργήσει ἡ στρατιωτικὴ μεγαλοφυΐα του, εἶχεν ὑπονομεύσει ἡ πλημμελὴς ἐσωτερικὴ πολιτική του. Ἐκυβέρνα ὄχι ὡς βασιλεὺς τοῦ ἐθνικοῦ συνδέσμου τῶν σικελικῶν πόλεων, ἀλλ' ὡς ἀπόλυτος μονάρχης, ὡς εἶχεν ἴδει κυβερνῶντα ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Πτολεμαῖον. Δὲν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὰ πολιτεύματα τῶν διαφόρων πόλεων, ἀλλὰ διώριζε διοικητὰς αὐτῶν ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης του, ἀντὶ δὲ αἱρετῶν δικαστῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον πρότερον αἱ πόλεις, ὥριζε νὰ δικάζουν τὰς διαφόρους ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν αὐλικοί του, οἵτινες προέβαινον αὐθαιρέτως εἰς δημεύσεις, ἐξορίας καὶ θανατικὰς ποινὰς ἀκόμη καὶ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον συντελέσει εἰς τὴν εἰς Σικελίαν κάθοδον τοῦ Πύρρου. Τὸ κυβερνητικὸν τοῦτο σύστημα προεκάλεσε τὴν δυσφορίαν τῶν Σικελιωτῶν, οἵτινες ἤρχισαν νὰ θεωροῦν ἀνεκτότερον τὸν ζυγὸν τῶν Καρχηδονίων ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν κυβέρνησιν τοῦ Πύρρου· δὲν ἐδίστασαν μάλιστα καὶ νὰ συμμαχήσουν μετὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ Μαμερτίνων ἐναντίον του. Εἰς τὰ κυβερνητικὰ ταῦτα σφάλματά του προσέθεσεν ὁ Πύρρος καὶ μέγα σφάλμα στρατιωτικόν. Ἀντὶ νὰ πλεύσῃ μετὰ τοῦ ναυπηγηθέντος στόλου του ἐναντίον τοῦ Λιλυβαίου, τὸ ὁποῖον εἰς μάτην εἶχε πολιορκήσει ἐπὶ 2 μῆνας ἀπὸ ξηρᾶς μόνον, καὶ νὰ ἐξαλείψῃ οὕτως ἐκ τῆς νήσου τὸ καταφύγιον τῶν ἐναντίον του δυσηρεστημένων, ἢ καὶ ἐναντίον αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος, ἔπλευσεν εἰς Τάραντα, εἰπὼν τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην φράσιν: «*Οἵαν ἀπολείπομεν Καρχηδονίοις καὶ Ρωμαίοις παλαίστραν*», ἥτις μαρτυρεῖ ὅτι ἐγνώριζε τί ἐγκαταλείπει, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ διὰ λαμπρᾶς ἐπανόδου τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε προξενήσει ἡ ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους ἀποχώρησίς του κατὰ τὸ 278, ἀποκαθιστῶν οὕτω τὴν στρατιωτικήν του τιμήν, καὶ διότι εἶχε συγκινηθῆ ἀπὸ τὰ παράπονα τῶν Λευκανῶν καὶ Σαμνιτῶν. Ἡ εἰς Ἰταλίαν ἀπουσία του ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἀρνηθοῦν αἱ ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ παράσχουν χρήματα καὶ ἄνδρας, τὴν ἄρνησίν των δὲ ταύτην νὰ ἐπακολουθήσῃ ἧττα τοῦ στόλου τῶν Συρακοσίων ὑπὸ τοῦ καρχηδονικοῦ, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν κατάρρευσιν τοῦ ἐν Σικελίᾳ βασιλείου τοῦ Πύρρου καὶ τὸ ναυάγιον τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐπιχειρήσεών του. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Πύρρος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του νὰ καταλάβῃ τὸ Ρήγιον, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τοὺς Λοκρούς, τῶν ὁποίων τοὺς κατοίκους ἐτιμώρησε σκληρότατα, διότι εἶχον σφάξει, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Σικελίαν ἀναχώρησίν του, τὴν ἠπειρωτικὴν φρουράν, καὶ μετὰ ταῦτα ἔφθασεν εἰς Τάραντα ἔχων 20 χιλιάδας πεζῶν καὶ 3 χιλ. ἱππέων. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν δὲ τοῦ 275 συνῆψε μάχην περὶ τὸ Βενέβεντον τῆς χώρας τῶν Σαμνιτῶν κατὰ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Μανλίου Κουρίου Δεντάτου, ἥτις ἀπέβη ἐναντίον του. Οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον τὸ στρατόπεδόν του, ἠχμαλώτισαν 1.300 στρατιώτας, 4 ἐλέφαντας καὶ πλουσίαν λείαν. Εὑρεθεὶς ἄνευ στρατοῦ σχεδὸν καὶ χρημάτων ὁ Πύρρος, μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμοεθνῶν του βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' οὗτοι ἀπέρριψαν τὴν αἴτησίν του, διότι δὲν ἐφοβοῦντο πλέον αὐτόν. Ἀπελπισθεὶς τότε ἐγκατέλιπε τὰς ἐναντίον τῆς Ρώμης πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ ἀφήσας μικρὰν φρουρὰν εἰς τὸν Τάραντα ὑπὸ τὸν Μίλωνα καὶ τὸν υἱόν του Ἕλενον ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ πενταετῆ ἐξ αὐτῆς ἀπουσίαν, ἔνθα ἤλπισεν ὅτι θὰ παρουσιασθῇ εὐκαιρία τις πρὸς τυχοδιωκτικὴν δρᾶσιν.

Ὁ Πύρρος ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ βασίλειόν του ὁ Πύρρος μετὰ πολεμικῆς δυνάμεως 8.000 πεζῶν καὶ 500 ἱππέων μόνον, εὗρεν ἠκρωτηριασμένον τοῦτο, διότι καὶ ἡ χώρα τῶν Ταυλαντίων, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν

Digitized by Google

Δαρδάνων, καὶ ἡ Κέρκυρα εἶχον ἀπολεσθῆ, καὶ ἡ Ἀκαρνανία εἶχε γίνει ἐλευθέρα. Τὴν Κέρκυραν ἀνέκτησε διὰ τοῦ τολμηροῦ υἱοῦ του Πτολεμαίου, κατόπιν δέ, συντρίψας τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον, ὥρμησε πρὸς κατάκτησιν τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος, κύριος ὢν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, μετὰ τῶν υἱῶν του Πτολεμαίου καὶ Ἑλένου, ἀνακληθέντος ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Τάραντος, 25 χιλιάδων πεζῶν, 2 χιλιάδων ἱππέων καὶ 25 ἐλεφάντων· ὡς δικαιολογίαν δὲ τῆς πολεμικῆς του ταύτης ἐπιχειρήσεως προέβαλε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐπῆλθε δὲ κατὰ πρῶτον ἐναντίον τῆς Σπάρτης πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς αὐτὴν τοῦ ἐκδιωχθέντος ὑπὸ τῆς ὀλιγαρχικῆς φατρίας βασιλέως Κλεωνύμου, καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν ἀποσταλέντα ἐναντίον του στρατόν της, ἐπεχείρησε τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἥτις ἀντέσχεν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐφόδους τοῦ Πύρρου. Πληροφορηθεὶς δ' ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι ὁ Ἀντίγονος, γενόμενος κύριος καὶ πάλιν τῆς Μακεδονίας, ἤρχετο ἐναντίον του, ἐγκατέλιπε τὴν Λακωνικὴν καὶ ἔσπευσεν εἰς Ἄργος, ὅπου προσεκάλει αὐτὸν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας Ἀριστέας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ στρατοῦ του ὑπέστη μεγάλην φθοράν, ἐμπεσοῦσα κατὰ τὴν διάβασιν τῆς πρὸ τῆς Σελλασίας φάραγγος εἰς ἐνέδραν στηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀρτίως ἐπανακάμψαντος ἐκ Κρήτης βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρέως, διέφυγε δὲ τὸν πλήρη ὄλεθρον ἐκ τῆς λύσσης μεθ' ἧς ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἐνεδρευόντων ὁ Πύρρος, ὅτε ἔμαθεν ὅτι μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ υἱός του Πτολεμαῖος. Πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Πύρρου εἰς τὸ Ἀργολικὸν πεδίον εἶχε φθάσει εἰς τὸ Ἄργος καὶ ὀχυρωθῆ παρ' αὐτὸ ὁ Ἀντίγονος. Μαθὼν τοῦτο ὁ Πύρρος, ἐκάλεσεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀντίπαλόν του, ἀλλ' οὗτος παρήγγειλε πρὸς τὸν Πύρρον ὅτι πολλαὶ ὁδοὶ ἄγουσαι εἰς τὸν θάνατον εἶναι ἀνοικταί, ἐν ᾗ περιπτώσει εἶναι κατάκοπος ἐκ τοῦ βίου. Οἱ Ἀργεῖοι, εὑρεθέντες μεταξὺ τῶν δύο ἐχθρικῶν πρὸς ἄλληλα στρατευμάτων, ἐζήτησαν, ἔντρομοι καὶ ἐκ τῶν κακῶν μαντευμάτων τῆς προφήτιδος τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος, νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτοὺς νὰ μείνουν οὐδέτεροι, ἀλλ' ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐπείσθη καὶ ἔδωκεν ὡς ὅμηρον τὸν υἱόν του, ὁ Πύρρος ὅμως ἠρκέσθη εἰς ἀορίστους ὑποσχέσεις, διότι εἶχε συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Ἀριστέα νὰ μείνῃ ἀνοικτὴ ἡ ἀνατολικὴ πύλη τῶν τειχῶν διὰ νὰ εἰσέλθῃ δι' αὐτῆς ὁ στρατός του, ὅπως καὶ ἔγινε. Κατὰ τὴν εἴσοδον ὅμως τοῦ στρατοῦ ἐπῆλθε βραδύτης, ἀφυπνισθέντες δ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ μὴ μεμυημένοι εἰς τὴν προδοσίαν Ἀργεῖοι ἔδραμον εἰς τὰ ἄλλα ὀχυρὰ μέρη τῆς πόλεως. Μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὁ Πύρρος, εὑρισκόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, εἶδεν ὅτι πᾶσαι αἱ ὀχυραὶ θέσεις εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως, διέταξε δὲ καὶ τὸν υἱόν του Ἕλενον, εὑρισκόμενον ἐκτὸς τῆς πόλεως, νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ὑποχώρησίν του κρημνίζων μέρος τοῦ τείχους πρὸς διευκόλυνσιν αὐτῆς. Ἐκεῖνος ὅμως, παρανοήσας τὴν διαταγήν, εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν πρὸς βοήθειαν τοῦ πατρός του, τοιουτοτρόπως δὲ ἐπῆλθε νέος συνωστισμὸς καὶ νέα σύγχυσις, κατὰ τὴν διάρκειαν της ὁποίας ὁ Πύρρος ἐτραυματίσθη διὰ δόρατος Ἀργείου τινὸς παρὰ τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος, ὅτε δὲ ἐστράφη διὰ νὰ πλήξῃ τοῦτον ἐδέχθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του κεραμίδα (ριφθεῖσαν ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ Ἀργείου τούτου ἐκ τῆς στέγης τῆς οἰκίας της), ἥτις προεκάλεσε τὸν ἴλιγγον καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἵππου πτῶσίν του. Ἀναίσθητον εὑρὼν τὸν Πύρρον Μακεδὼν στρατιώτης τὸν ἐφόνευσε καὶ ἀποκόψας τὴν κεφαλήν του τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀλκυονέα, ὅστις προσεκόμισε ταύτην πρὸς τὸν πατέρα του Ἀντίγονον. Οὗτος ὅμως μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ ἀποτροπαίου θεάματος, ἤλεγξε τὸν υἱόν του διὰ τὸ ὠμὸν καὶ βάρβαρον ἦθός του καὶ διέταξε τὴν ταφὴν τοῦ ἀντιπάλου του ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος μετὰ μεγάλων τιμῶν. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέρμα τοῦ περιπετειώδους βίου τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ, ἀποθανόντος εἰς ἡλικίαν 46 ἐτῶν, κατὰ τὸ 23ον ἔτος τῆς βασιλείας του. Ὡς υἱὸν βασιλέως ἐδέχθη ὁ Ἀντίγονος καὶ τὸν συλληφθέντα υἱὸν τοῦ Πύρρου Ἕλενον καὶ ἀπέστειλε τοῦτον ἀσφαλῶς εἰς Ἤπειρον. Ἀποτέλεσμα τοῦ θανάτου τοῦ Πύρρου ὑπῆρξεν ἡ διάλυσις τοῦ στρατοῦ του καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀγγελίας τῆς μάχης ἐγκατάλειψις τοῦ Τάραντος ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἠπειρωτικῆς φρουρᾶς.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Πύρρου. Ὁ Πύρρος εἶχεν ὄχι μόνον μεγάλα στρατιωτικὰ προσόντα —τινὲς μάλιστα (Προκλῆς ὁ Καρχηδόνιος καὶ ἄλλοι) ἐθεώρουν αὐτὸν ἀνώτερον καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου— ἀλλὰ καὶ ἐξαίρετον μόρφωσιν εἰς τὰς ἐπιστήμας τοῦ πολέμου, ὡς ἐμαρτύρουν αἱ πραγματεῖαι του περὶ τακτικῆς τοῦ πολέμου, τὰς ὁποίας ἐθαύμαζεν ὁ Ἀννίβας καὶ ἀπλήστως ἀνεγίνωσκον οἱ σύγχρονοι τοῦ Κικέρωνος καὶ Καίσαρος, καὶ τὰ ὑπομνήματά του, «βασιλικὰ ὑπομνήματα» ὡς ἐλέγοντο, ἢ «ἔργων ὑπομνήματα», ἅτινα εἶχον ὑπ' ὄψιν των οἱ γράψαντες περὶ τῶν πολεμικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του ἱστορικοί. Ἀλλ' ἀπαράμιλλος ὢν ἰδίως εἰς συγκρότησιν μάχης, ἦτο ὀλιγώτερον ἱκανὸς νὰ ἐπωφελῆται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, διότι εὐχερῶς μετεπήδα ἀπὸ σχεδίου εἰς σχέδιον καὶ ἀπὸ ἀποφάσεως εἰς ἀπόφασιν, ἐπειγόμενος ἀείποτε πρὸς πολεμικὴν δρᾶσιν. Γ. Δ ΚΑΨΑΛΗΣ

—Πύρρος. —1) Βασιλεὺς τῆς ἐν Ἠλείᾳ Πίσης, ζήσας κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Πανταλέοντος καὶ διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του Δαμοφῶντα. Κηρύξας πόλεμον κατὰ τῶν Ἠλείων ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Τριφυλίας, ἡττήθη ὑπὸ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων Ἠλείων καὶ Σπαρτιατῶν (580 π. Χ.), γενόμενος οὕτως ὑπαίτιος τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως Πίσης καὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς Πισάτιδος εἰς τοὺς Ἠλείους.

— 2) Χαλκουργός, ζήσας κατὰ τὸν Ε' π Χ. αἰῶνα. Ἦτο ξένος, ἀλλ' εἶχε πολιτογραφηθῆ ἐν Ἀθήναις. Ἔργον τούτου ἦτο ἡ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀφιερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Περικλέους Ἀθηνᾶ Ὑγίεια, τῆς ὁποίας τὸ βάθρον διασῴζεται κατὰ χώραν μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν διὰ τῶν Προπυλαίων εἴσοδον, πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσερχομένου.

— 3) Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Ἀλεξάνδρου. Τοῦτον, γεννηθέντα κατὰ τὸ 270 π Χ. καὶ ἀνήλικον ὄντα κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του, ἐπετρόπευεν ἡ μήτηρ του Ὀλυμπιάς, δηλητηριασθεῖσα κατά τινα πληροφορίαν ὑπ' αὐτοῦ διά τινος θεραπαινίδος. Κατ' ἄλλην ὅμως πληροφορίαν καὶ οὗτος καὶ ὁ ἀσθενικὸς ἀδελφός του Πτολεμαῖος ἀπέθανον πρὸ τῆς μητρός των.

— 4) Ἀρχιτέκτων τοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ θησαυροῦ τῶν Ἐπιδαμνίων.

— 5) Ἀπελεύθερος Ρωμαῖος, Ἕλλην τὴν ἐθνικότητα, ὅστις ἐφημίζετο, κατά τινα ἐπιγραφὴν τῆς Πεζάρου, ὡς δεξιὸς κατασκευαστὴς εἰδωλίων ἐξ ὀπτῆς γῆς. ΚΑΨ.

— Πύρρος. Ὀνομασία ἵππων καὶ κυνῶν ἀκόμη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

—Πύρρος *Διονύσιος ὁ Θετταλός*. Εἷς ἐκ τῶν λογίων κληρικῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1774—1853). Καταγόμενος ἐκ Θεσσαλίας, ἐνωρὶς περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῷ 1813 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παβίας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα μετεδίδε διὰ κηρυγμάτων εἰς τὸ δουλεῦον γένος τὰ ἑαυτοῦ φῶτα, ἤσκει δ' ἅμα ἀφιλοκερδῶς καὶ τὴν ἰατρικήν, αἱ ὑπηρεσίαι του δ' αὗται ἀπέβησαν πολυτιμότεραι διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος (1821—1829). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος εἰς Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1853. Κατέλιπε πλεῖστα συγγράμματα ἐκδεδομένα, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγα ἀνέκδοτα, ἐν οἷς πραγματεύεται ποικίλα θέματα. Δ. Ι. Κ.

—Πύρρος, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Ἀνέβη τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 638 ἤ, κατὰ τὸν Ζαχαρίαν Μαθᾶν, ἓν ἔτος βραδύτερον. Κατηγορηθεὶς ὅτι οὐ μόνον ἦτο ἐν γνώσει τῆς δολοφονίας τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Δ' ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς του, ἀλλὰ καὶ συνήργησε τῇ βασιλίσσῃ, ἐξωρίσθη τῷ 641, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀναβαίνει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 655, ἀποθανὼν μετὰ ἑξάμηνον πατριαρχείαν.

Ὁ Πύρρος ὑπῆρξεν ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν μονοθελητῶν, ἔγραψε δὲ καὶ ἱκανὰ ἔργα (ἐπιστολάς, διατριβὰς κλπ.), κατατασσόμενος μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων μονοθελητῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι, κατά τινα πληροφορίαν, ὁ Πύρρος μετὰ συζήτησιν πρὸς τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον μετέβαλε τὰς μονοθελητικάς του πεποιθήσεις (645 μ. Χ.), οὐχ ἧττον ὅμως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν μονοθελητισμόν, ἀφοῦ τρία ἔτη βραδύτερον (648) ὁ Ῥώμης Θεόδωρος τὸν καθήρεσεν ἐν συνόδῳ ὡς μονοθελήτην. Δ. Ι. Κ.

πυρρός, *—ά, —όν*· ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν τριχῶν, ξανθός, ξανθοκόκκινος. ἄλλως πυρρόθριξ || «πυρρὰ γῆ» ἢ «πυρρὸν χῶμα» τὸ κοκκινωπόν· ἰδίωμ. *φυρρόγη*.

—πυρρὰ *Σελήνη* *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτω παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ Σελήνη, ἥτις ἄρχεται κατ' Ἀπρίλιον καὶ γίνεται πλησιφαὴς εἴτε περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς τούτου εἴτε συνηθέστερον ἐντὸς τοῦ ἑπομένου μηνὸς Μαΐου. Σ. Π.

Πυρρός, *Ἀνδρέας*. Μελῳδὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' καὶ ἀρχὰς τοῦ Ζ' μ. Χ. αἰῶνος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μοναχός, ὡς ἄλλως εἰκονίζεται μετ' ἄλλων διασήμων ὑμνογράφων ἐν «Triodium Graecum» (Ven. 1601). Ἐποίησεν ἱκανὰ τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας, φέροντα ἐν τοῖς λειτουργικοῖς βιβλίοις τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνδρέου Πυρροῦ». Ὁ Κρουμβάχερ ἀναφέρει τοῦτον «κατ' ὄνομα μόνον γνωστόν», ὡς καὶ οἱ Βυζάντιος καὶ Κυπριανός, καὶ κατατάσσει αὐτὸν ἐν τοῖς συγχρόνοις τοῦ Σεργίου (629 μ. Χ.) καὶ Σωφρονίου. Ὀνομάζει δ' αὐτὸν *Πύρρον*, ἐνῷ τὰ ὑμνολογικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἀναφέρουν *Πυρρόν*, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πυρρὸς οὗτος εἶναι ἄλλος ἢ ὁ παρὰ τῷ Κρουμβάχερ, ὅπερ ἀπίθανον (πρβλ. *Γ. Ι. Παπαδοπούλου*, «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς», Ἀθῆναι 1890, σελ. 83, 139, 150). Δ. Ι. Κ.

πυρροσιδηρίτης (ὁ) (Pyrrhosiderit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τριοξείδιον τοῦ σιδήρου ἔνυδρον: $Fe_2O_3.H_2O$, συνώνυμον τοῦ *γοιθίτου* (βλ. λ.). Γ. Β.

πυρροτίνη (ἡ) (Pyrrhotin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *μαγνητοπυρίτην* (βλ. λ.).

Πύρρου *Χάραξ* *[Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ θέσις ἐν Μολοσσίδι τῆς Ἠπείρου, ὀφείλουσα τὴν τεχνητὴν ὀχύρωσίν της εἰς τὸν βασιλέα Πύρρον.

—Πύρρου *Στρατόπεδον* *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ φρούριον τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου, τοποθετούμενον ὑπὸ τοῦ Α. Ἀραβαντινοῦ παρὰ τὴν Κλεισούραν. Χ. Ι. Σ.

πυρρούλας (ὁ) (Pyrrhula) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη, ὧν τὸ ἓν ἁπανταχῇ ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὰ ἄλλα δύο ἐν Ἰαπωνίᾳ. Εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *πυρρούλας ὁ πυρρός* (Pyrrhula rufus, κοιν. *πε-*

Πυρρούλας ὁ πυρρός.

τρίτης), ἔχων μῆκος 0,16 μ., κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ῥάμφος κωνικὸν καὶ λεπτόν, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, οὐρὰν μακρὰν καὶ διχαλωτήν, πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλοὺς καὶ χρωματισμὸν μελανὸν μὲ στιλπνὰς μεταλλικὰς ἀποχρώσεις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῶν πτερῶν καὶ τῆς οὐρᾶς καὶ τεφρὸν κατὰ τὴν ῥάχιν. Ἡ θήλεια γεννᾷ δύο φορὰς τὸ ἔτος 4—5 ᾠὰ ἑκάστοτε. Ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῶν δασῶν καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ ἐξ ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

πυρροῦλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἡ δισθενὴς ῥίζα $-CO.C_4H_3:NH$. Σ. Γ.

πυρρόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα πυρρόν, πυρρός, κοκκινωπός.

πυρρυλένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ἡ δισθενὴς ῥίζα $>C_4H_2:NH$. Σ. Γ.

πυρρύλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ἡ ῥίζα $-C_4H_3:NH$ Σ. Γ.

Πύρρων. Ἕλλην σκεπτικὸς φιλόσοφος ἐξ Ἤλιδος, υἱὸς τοῦ Πλειστάρχου (360—270). Ζωγράφος ὤν, καὶ κατά τινα εἴδησιν ἐπισφαλῆ διατελέσας μαθητὴς τοῦ μεγαρικοῦ Βρύσκιος, μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν μάγων τῆς Περσίας καὶ τῶν γυμνοσοφιστῶν τῶν Ἰνδιῶν, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του ἐγένετο διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας. Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν καὶ κατὰ πόσον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν φιλοσοφικῶν του δοξασιῶν συνετέλεσεν ἡ γνωριμία αὐτοῦ μετὰ τῶν σοφῶν τῆς Ἀνατολῆς, δύναται ὅμως νὰ ὑποστηριχθῇ μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος ὅτι πρὸ τῆς εἰς Ἀσίαν ἀναχωρήσεώς του εἶχε μυηθῆ εἰς τὰ δόγματα τῆς μεγαρικῆς καὶ ἠλειακῆς σχολῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δημοκρίτου, ἰδίως ὅμως τοῦ δημοκριτείου Ἀναξάρχου, μεθ' οὗ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας. Ὁ Πύρρων οὐδὲν ἔγραψε, οὔτε, ὡς φαίνεται, εὗρε πολλοὺς ὀπαδούς, καίπερ ἐτιμήθη πολλαχῶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Τὸ ἔργον του ὅμως διετυπώθη γραπτῶς καὶ διεδόθη διὰ τοῦ μαθητοῦ του Τίμωνος τοῦ Φλιασίου. Τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα ἐκλήθη *πυρρωνισμὸς* (βλ. λ.). Ι. Ι. Κ.

Digitized by Google

'Η σκεπτικὴ γνω-
νος (ἄλλως πυρρώ-
ρωνισμός, ἀποτελῶν
ταξὺ ὑποκειμένου καὶ
ἀντικειμενικὴν ἀλή-
. Κατ' αὐτόν, λόγῳ
ἡμῶν, διαφεύγει πᾶ-
σιν ἡ ἀντικειμενικὴ
ποιότητος τῶν πρα-
ύνανται νὰ θεωρηθῶ-
ς ἄλλως ἔχοντα. 'Ε-
μεθα διὰ τῶν αἰσθή-
δὲν εἶναι τὰ πράγματα
ράγματα ὅπως φαί-
ἐξ ἡμῶν. Καὶ εἶναι
ς περὶ τῆς προσγινο-
καὶ ἐντυπώσεως καὶ
ς ταύτης φρονεῖ καὶ
ἡμέρα ἢ νύξ, ὅτι
ως νὰ εἶναι ἀπολύτως
ὐτοῦ εἶναι σύμφωνοι
ὰ τῆς νοήσεως προσ-
ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ,
ίου καὶ ἀδίκου, πλὴν
ριστῶσι τὶ εἶναι ἀγα-
αἰσχρόν, δίκαιον καὶ
σημαίνουσι πράγματα
όμῳ δὲ ἔθει νομιζό-
ἄλλα παρ' ἄλλοις νο-
πολλὰ δὲ τῶν παρ' ἄλ-
τιμωμένων νομίζονται
κα. Καὶ ἐπειδὴ περὶ
νὰ λεχθῇ ὅτι μᾶλλον
τίον δὲ περὶ παντὸς
χθῇ καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ
ν» ἢ «οὔτε ἔστιν οὔτε
η ὁ θὴ καὶ εἰς σοφὸν
ιτα σχέσις εἶναι τὸ μη-
ορίζειν καὶ ἀποφαίνε-
ποδέχεσθαι τὴν μίαν
ἄλλης, ἀλλὰ φυλάσ-
ράδαντον καὶ ἀπρόπτω-
ι, ὡς ἀκατάληπτα καὶ
ηδὲν λέγειν. 'Εκ τῆς
ἡ ἀταραξία καὶ ἡ ἀπά-
ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν
τοῦ βίου. Ι. Ι. Ι.

ιδὸς τοῦ Πύρρωνος, ὁ
ιὸν δόγμα τῆς ἐφεκτι-
τερὶ πάντων.

ιν, ἡ διὰ πυρσῶν, λαμ-

ο σημεῖον διὰ πυρσῶν,
νάπτω, καίω.

. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας
ννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου
0. Ἔχει ταχυδρομικόν,
ικὸν γραφεῖον, ἀστυνο-
ικὸν σχολεῖον.

τι *ἐκπυρσοκροτῶ* (βλ. λ.).

Καταργηθεῖσα μετονο-
ράμας κωμοπόλεως *Προ-*
Α. Θ. Σ.

ιάς, δᾲς ἀνημμένη.
ι *πυρσοὶ* φωτειναὶ περιο-
'Ηλίου, ἐξέχουσαι εἰς
ς μέσης ἐπιφανείας αὐ-
τοτελοῦσι τὰ ὄρη οὕτως
ἀποδεικνύεται διττῶς:
τος τῶν πυρσῶν, οἵτινες
ισχωροῦντες ἐντὸς τῆς
ύπτονται ὑπὸ λεπτοτέρου
καὶ τὸ φῶς των ὑφίστα-
σιν παρὰ ἡ χαμηλοτέρα
ρας, καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ
χείλη τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου
ι τοῦ οὐρανοῦ φαίνονται
ες. Τὸ ὕψος τῶν πυρσῶν
ὶ δὲ ἔκτασις αὐτῶν κυ-
0 χιλιάδων χιλιομέτρων.
ευδιάκριτοι ἐγγὺς τοῦ γύ-
ρου τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου,
τῆς ἡλιακῆς ἐπιφανείας,
ὰς πολικὰς αὐτῆς χώρας.
ν παρατηρήσεων, αἱ κη-
ζονται ἐκεῖ ὅπου προη-
πυρσοί, χωρὶς ἐν τού-
νὰ ἔχῃ πάντοτε ὡς ἐπα-
μὸν κηλῖδος. Οἱ πυρσοὶ
δαίας μεταβολὰς θέσεως
εὑρίσκονται πλησίον κη-
θέσις των μεταβάλλονται
ον ὡρῶν (βλ. *Ἥλιος*). Σ.Π.
πυρσὸς πυροτέχνημα τῶν
ἐν νυκτὶ κατὰ τὰς συν-
ον τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ.

Αἱ τοιαῦται συνεννοήσεις (**πυρσεῖαι**) ἐξεδηλοῦντο διὰ τῶν πυρσῶν Βεγγάλης ἐκπεμπόντων φῶς ἔντονον ὁμόχρουν, λευκὸν ἢ ἐρυθρὸν ἢ πράσινον, διὰ τῶν πυρσῶν Κοστὸν καὶ διὰ τῶν **πυρσευτικῶν** σκυταλίδων (κοιν. ρουκέτες), ἐκρηγνυμένων μετὰ κρότου, ἢ εἰς ἀστέρας, ἢ μὴ ἐκρηγνυμένων ποσῶς. Σ. Ε. Λ.

— *['Αρχ. Τηλεγρ.]* 'Εκαλεῖτο *πυρσὸς* τὸ ἀπὸ φλογὸς διπλοῦν φῶς, δι' οὗ ἐπετυγχάνετο ἡ ἐν νυκτὶ καὶ ἐξ ἀποστάσεων συνεννόησις μέσῳ φρυκτωρίων (βλ. λ *φρυκτωρία*). Σ. Ε. Λ.

—**«Πυρσός»**. 'Ανώνυμος ἑλληνικὴ ἑταιρεία ἐκδόσεων καὶ γραφικῶν τεχνῶν, ἱδρυθεῖσα τὸν 'Ιανουάριον τοῦ 1928. Κάτοχος προτύπου ἐργοστασίου γραφικῶν τεχνῶν, συνέχισε τὰς ἐργασίας τοῦ ἐκδοτικοῦ τμήματος τῆς ἀνωνύμου ἐμποροβιομηχανικῆς ἑταιρείας *Π. Ι. Μακρῆς καὶ Σία*. 'Εκδότις τῆς «Μεγάλης 'Ελληνικῆς 'Εγκυκλοπαιδείας» καὶ ἄλλων ἔργων (βλ. καὶ λ. *'Ελλάς*).

—**«Πυρσός»**. 'Η πρώτη ἐν Κύπρῳ (Λεμεσὸς) ἑλληνικὴ σοσιαλιστικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1923.

πυρσωρὶς (γαλλ. bateau à feu, ἀγγλ. light-boat) *[Ναυτ.]*. Εἰδικῆς κατασκευῆς πλοῖον, ὅπερ μονίμως ἠγκυροβολημένον εἰς τὴν ἀποχὴν ἐπικινδύ-

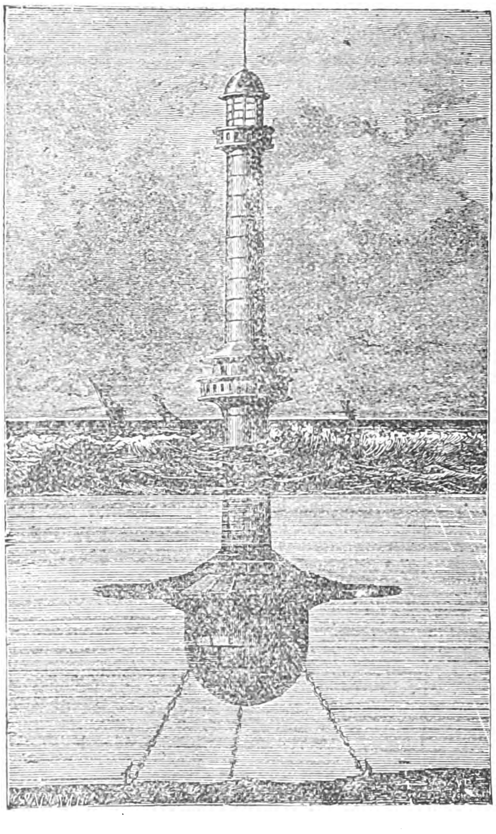

Πλωτὸς φάρος κατὰ Freyer.

νων ἀβαθῶν ἀναπεπταμένης θαλάσσης, χρησιμεύει, διὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀναπτομένου διοπτρικοῦ φανοῦ, πρὸς προφύλαξιν τῶν παραλίων των ἀπὸ τὸν κίνδυνον προσαράξεως. Πρώτη χρῆσις πυρσωρίδος ἐγένετο περὶ τὸ 1710 ἐν 'Αγγλίᾳ, ἔκτοτε δὲ αἱ πυρσωρίδες ἐπολλαπλασιάσθησαν, πλείστων τούτων τοποθετηθεισῶν εἰς διάφορα ἐπικίνδυνα ἀβαθῆ τῶν δύο κόσμων. 'Η ζωὴ τοῦ πληρώματος καὶ

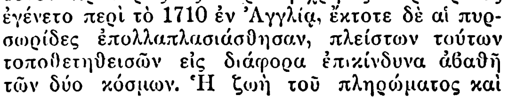

Τύπος παλαιᾶς πυρσωρίδος.

τῶν φαροφυλάκων ἐντὸς τῶν τοιούτων πλωτῶν ἦτο ἀπαισίως ἀνυπόφορος, ἰδίως ὑπὸ τοὺς φρικώδεις αὐτῶν κλυδωνισμούς. Αἱ ἐπινοήσεις τοῦ Herbert (1869) καὶ Freyer (1874), ἀποσκοπήσασαι εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν πυρσωρίδων διὰ πλωτῶν φάρων, ἐπὶ πελωρίων σιδηρῶν πλωτῶν γεφυρῶν ἐγειρομένων, ἀπέτυχον πανηγυρικῶς καὶ ἡ ἀγκυροβολία τῶν συνήθων πυρσωρίδων ἐξηκολούθει ἐν εὐρείᾳ κλίμακι. Νῦν, χάρις εἰς τὰς ἐπινοήσεις τῶν οἴκων Ἄγκα, Πίντς, Τσὰνς καὶ Τυρένν, αἱ πυρσωρίδες ἐξέλιπον, σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν, ἀντικατασταθεῖσαι αἱ μὲν ἐγγὺς τῆς ξηρᾶς διὰ φωτοβόλων σημαντήρων, αἱ δὲ μακρὰν αὐτῆς διὰ πυρσωρίδων μέν, ἀλλ' ἐφωδιασμένων δι' αὐτομάτων φάρων, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐγκαταλείπωνται ἅμα τῇ προγνώσει τρικυμίας. Εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ὑπῆρχον δύο πυρσωρίδες, ἡ μὲν ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας εἰς τὰ ἀβαθῆ τῆς Λευκίμμης, ἀντικατασταθεῖσα ἤδη ὑπὸ φανοῦ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς (1891), ἡ δὲ ἐπὶ τουρκικῆς κατοχῆς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ 'Αξιοῦ ἐν τῷ Θερμαϊκῷ, ἀντικατασταθεῖσα διὰ φωτοβόλου σημαντῆρος Ἄγκα (1921). Σ. Ε. Λ.

πυρφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων πῦρ, ὁ ἔμπυρος: «πυρφόρος κεραυνός»· ‖ «πυρφόρος Προμηθεύς» ὡς κομίσας τὸ πῦρ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ‖ ὁ ἀκοίμητον φυλάττων τὸ ἱερὸν πῦρ ἐν τῷ στρατῷ τῶν Λακεδαιμονίων· ‖ ὁ προκαλῶν πυρκαϊάν, ὁ βάλλων πῦρ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων.

—***πυρφόρα βέλη** καὶ **ἀκόντια** ['Αρχ.]*. 'Εκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν τὰ βέλη καὶ τὰ ἀκόντια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφήρμοζον τεμάχιον στυπείου ἐμβεβαπτισμένου εἰς εὔφλεκτόν τινα ὕλην (νάφθαν, πίσσαν, ρητίνην, οἰνόπνευμα κλπ.) καὶ εἶτα ἥπτον καὶ ἔβαλλον αὐτὰ κατὰ τῶν πολεμίων πρὸς ἐμπρησμὸν τῶν προσβαλλομένων πόλεων καὶ τῶν πολεμικῶν μηχανῶν τῶν πολεμίων. Τὴν χρῆσιν τῶν πυρφόρων βελῶν καὶ ἀκοντίων ἐτελειοποίησαν οἱ Βυζαντινοί, χάρις εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν τελειοποίησιν τῶν ἐμπρηστικῶν ὑλῶν καὶ τῶν μηχανημάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐξεσφενδόνιζον αὐτάς. Διὰ τῶν εἰς αὐτοὺς γνωστῶν μέσων περιέλουον τὰς ἐχθρικὰς πόλεις καὶ τὰς πολεμικὰς μηχανὰς τῶν πολεμίων διὰ διαφόρων ἐμπρηστικῶν ὑλῶν, εἶτα δὲ ἔθετον πῦρ εἰς αὐτὰς διὰ τῶν πυρφόρων βελῶν καὶ ἀκοντίων. Ν. ΚΛΣ

— ***πυρφόρα κάτοπτρα** [Βυζ.]*· βλ. λ. ***κάτοπτρα** πυρφόρα*.

πυρῶ (—*όω*)· ἀρχ. καίω, κατακαίω, ἀναφλέγω.

πυρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης πυρός, ὁ ἔμπυρος: «πυρώδης ἀστραπή»· ‖ ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ πυρός: «πυρώδεις μαρμαρυγαί».

πύρωμα (τό)· δημοτ., θέρμανσις παρὰ τὴν πυράν: «ἐχοκκίνισε ἀπὸ τὸ πύρωμα»· ‖ ἰδιωματ., τὸ ἄλλως λεγόμενον *ἀνεμοπύρωμα* (*ἐρυσίπελας*).

πυρώνω· δημοτ., θερμαίνω ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ζεσταίνω: «νὰ πυρώσῃ τὸ σίδερο»· ‖ ἀμετβ., θερμαίνομαι: «βάλε τὸ σίδερο νὰ πυρώσῃ»· ‖ παθ., *πυρώνομαι*· θερμαίνομαι παρὰ τὴν πυράν, ζεσταίνομαι: «πλησίασε 'ς τὴ φωτιὰ νὰ πυρωθῇς».

πυρωπὸν (τὸ) (Pyrop) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν γρανατῶν, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν ἀργιλλομαγνησιοῦχον γρανίτην $Mg_3Al_2Si_3O_{12}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς ὁμάδος, χαρακτηριστικὸν δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸ αἱματέρυθρον χρῶμα, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ γρανάτου τοῦ Arendal, ὁ ὁποῖος εἶναι μαῦρος. 'Απαντᾷ πολλάκις ἐντὸς σερπεντίνου, εἶναι δὲ γνωστοὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ *βοημικοὶ γρανάται*, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐντὸς σερπεντινικοῦ κροκαλοπαγοῦς παρὰ τὸ Bilin, καθὼς καὶ ἐντὸς διλουβιακῆς ἄμμου καὶ κροκαλῶν παρὰ τὸ Triblitz καὶ Podsedlitz. Γ. Β.

πύρωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ διὰ τοῦ πυρὸς θέρμανσις· ‖ πυράκτωσις, πρβλ. *ἐρυθροπύρωσις*, *λευκοπύρωσις*· ‖ αἴσθημα καύσεως τοῦ φάρυγγος ἕνεκα δυσπεψίας, κοιν. *καῦλα*.

— *['Ιατρ.]* Καλεῖται *πύρωσις* (pyrosis) αἴσθημα καύσου, ἔχοντος ὡς ἀφετηρίαν τὸ ἐπιγάστριον, ἀνερχομένου ἀπὸ τοῦ στομάχου πρὸς τὸν οἰσοφάγον μέχρι τοῦ φάρυγγος καὶ παρακολουθουμένου ὑπὸ ἐρυγῆς καὶ ἀναγωγῆς ὑγροῦ ὀξίνου καὶ καυστικοῦ, ὡς καὶ ὑπὸ ἐκκρίσεως ἀφθόνου σιάλου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι σύμπτωμα δυσπεψίας, παρατηρούμενον ἐπὶ γαστροπαθειῶν (ὑπερχλωρυδρίας κλπ.), ἰδίως μετὰ βρῶσιν λιπαρῶν καὶ ἀλατούχων τροφῶν ἢ ἐρεθιστικῶν τοῦ στομάχου οὐσιῶν. Συνιστῶνται ἀλκαλικαὶ σκευασίαι (δισανθρακικὸν νάτριον) καὶ γαλακτοῦχος δίαιτα. Μ. Ν. Κ.

— *[Μεταλλουργ.]* Καλεῖται οὕτω θέρμανσις μεταλλεύματος ἢ μετάλλου ἄνευ τήξεως ἢ χημικῆς μεταβολῆς. 'Η πρᾶξις τῆς πυρώσεως ἐκτελεῖται ἐν ξηρᾷ ὁδῷ. Προκειμένου περὶ μεταλλεύματος σκοπὸν ἔχει τὴν ξήρανσιν, τὴν διάνοιξιν, τὴν θέρμανσιν, διὰ θερμικὴν ἢ μηχανικὴν ἐπεξεργασίαν, τὸν χωρισμὸν δύο οὐσιῶν, διὰ τήξεως ἢ ἐξαερώσεως τῶν ξένων οὐσιῶν. 'Η πύρωσις ἐκτελεῖται εἰς καμίνους παντοειδεῖς, φρεατοειδεῖς, φλογοβόλους, σταθερὰς ἢ περιστροφικάς, καμίνους κλειστῶν χώρων κλπ. καὶ εἶναι μετὰ τῆς φρύξεως καὶ τήξεως αἱ κυριώτεραι μεταλλουργικαὶ πράξεις ξηρᾶς ὁδοῦ. Θ. Χ.

πυρωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πύρωσιν, καυστικός· ‖ *πυρωτικὸ* (τό)· δημοτ., θερ-

Digitized by Google

μαντικόν, τὸ προξενοῦν αἴσθημα θερμότητος: «πυρωτικὰ φαγητά, — ποτά».

Πύστος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. 'Ασίας ἐν Καρίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 2, 15). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

πυτζάμα (ἡ), ἡ *πυζάμα* (ἐκ τοῦ Ἰνδ. *παϊζάμι*= περισκελίς). Ἔνδυμα ἰνδικῆς προελεύσεως, ἀποτελούμενον ἀπὸ χιτωνίσκον καὶ ἐλαφρὰν καὶ πλατεῖαν περισκελίδα. Ἐν Εὐρώπῃ κατ' ἀρχὰς ἐφέρετο μόνον ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἀποκλειστικῶς ὡς ἔνδυμα δωματίου ἢ καὶ ὡς νυκτικόν, ἐσχάτως ὅμως ἤρχισε φερόμενον καὶ ὑπὸ τῶν κυριῶν καὶ ὡς ἔνδυμα περιπάτου εἰς τὰς διαφόρους λουτροπόλεις. Ἡ πυτζάμα τοῦ δωματίου γίνεται συνήθως ἀπὸ λεπτὰ βαμβακερὰ ἢ καὶ μάλλινα ὑφάσματα (διὰ τὸν χειμῶνα), ἡ πυτζάμα ὅμως τῆς πλὰζ εἶναι πολυτελεστάτη καὶ ποικιλωτάτη εἰς σχήματα καὶ χρωματισμούς, γίνεται δὲ πάντοτε ἀπὸ μεταξωτὰ ὑφάσματα. Φ. Α.

πυτία (ἡ), ἡ *χυμοζίνη* (κοιν. πυτιά). Τὸ ἐν τῷ τετάρτῳ στομάχῳ τῶν μυρηκαστικῶν ἐξ εἰδικῶν ἀδένων ἐκκρινόμενον φύραμα (ἔνζυμον), τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ πηγνύῃ τὸ γάλα, μετατρέπον τὴν καζεΐνην εἰς παρακαζεΐνην κυρίως. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ τυροκομίᾳ πρὸς πῆξιν ἐκ τοῦ γάλακτος τοῦ τυροῦ. Παραλαμβάνεται συνήθως δι' ἐκχυλίσεως τοῦ ξηρανθέντος τετάρτου στομάχου τῶν νεαρῶν γαλακτοτροφούντων μόσχων ἢ ἐριφίων διὰ θερμοῦ ἁλατούχου ὕδατος. Ἐν τῇ συγχρονισμένῃ τυροκομίᾳ χρησιμοποιοῦνται καθαρὰ παρασκευάσματα πυτίας ὡρισμένης πυκτικῆς ἱκανότητος. Περαιτέρω καλεῖται κοινῶς πυτία ἐν ταῖς ἁλυκαῖς τὸ μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἅλατος ἀπομένον ἁλμόλοιπον. Σ. Γ.

πυτιάζω· ρίπτω πυτίαν εἰς τὸ γάλα πρὸς παρασκευὴν τυροῦ.

πυτίνη (ἡ)· ἀρχ., εἶδος φλασκίου ἐπενδεδυμένου διὰ πλέγματος ἰτέας ἢ λύγου, ὡς ἡ νῦν *νταμετζάννα*.

πυτιογόνον (τό). Καλεῖται ἡ πρόδρομος μορφὴ τῆς *πυτίας* (βλ. λ.), ὅπως εὑρίσκεται εἰς τὸν βλεννογόνον τοῦ στομάχου. Ἡ μεταβολὴ τοῦ πυτιογόνου εἰς πυτίαν γίνεται διὰ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ. Σ. Γ.

Πύτνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Μονοφατσίου νοτιοανατολικὴ κλιτὺς τῆς Ἴδης τῆς Κρήτης. Ἔπειτα ὠνομάσθη τοιουτοτρόπως καὶ ἡ Ἱεράπετρος, ὡς ἐπὶ κατωφερείας τῆς Δίκτης κειμένη, *Ἱερὰ-Πύτνα* (καὶ ἡνωμένως *Ἱεράπυτνα*). Ε. Γ.

Πυτσίον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καναλίου τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωτίδος. Κάτ. (1928) 114.

Πύττλινγκεν (Puettlingen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ πρωσσικῇ περιοχῇ τοῦ Σάαρ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βάϊλκλινγκεν—Λέμπαχ. Κάτ. 17.166 (1922). Θ. Κ.

Πυτὼ (Puteaux) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας καὶ προάστειον τῶν Παρισίων, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα. Κεῖται ἐγγὺς τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ δάσους τῆς Βουλώνης καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μὸν-Βαλεριέν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Βερσαλλιῶν καὶ Μουλινέ. Κάτ. (1926) 37.958. Εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικὸν κέντρον τῆς περιφερείας Παρισίων. Η. Π. Γ.

Πυὺ-ὰν-Βελαὶ (Le Puy ἢ Puy en Velay) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἄνω Λίγηρος (Haute-Loire), μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Μπὸρν καὶ τοῦ παραποτάμου του Ντολεζόν. Κάτ. 19.820. Εἶναι πόλις παλαιὰ καὶ γραφική. Ἔχει κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Παναγίας (Notre-Dame-de-France), ἀνιδρυθὲν τῷ 1860 ἐξ ὀρειχάλκου ρωσικῶν τηλεβόλων, λαφύρων τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὀνομαστὸν καθεδρικὸν ναόν, ἰδιόρρυθμον δεῖγμα ρωμανικῆς τέχνης, ἐκτισμένον ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Αἰγκὶγ (ΙΒ' αἰών), 2 ἑτέρους ναοὺς γοτθικοῦ ρυθμοῦ, σεμινάριον, βιβλιοθήκην μὲ ἄνω τῶν 22 000 τόμων, μουσεῖον, φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, νοσοκομεῖον κλπ. Εἶναι πόλις ὀνομαστὴ διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν κεντημάτων καὶ δαντελλῶν (παλαιὰ οἰκιακὴ χειροτεχνία). Ἔχει ἐπίσης βυρσοδεψεῖα, χυτήρια καὶ ἐργοστάσια κατεργασίας εἰδῶν ἐκ σμάλτου κλπ. Η. Π. Γ.

Πυὺ-ντὲ-Ντὸμ (Puy-de-Dome) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ὀρέων Ντὸμ (Dome) ἐν Ὠβέρνῃ τῆς Κεντρικῆς Γαλλίας, ὕψους 1.468 μέτρων. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου αὐτῆς ἔχει κτισθῆ ἀστεροσκοπεῖον. Η. Π. Γ.

—**Πυὺ-ντὲ-Ντὸμ** (Puy-de-Dome) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Κεντρικῆς Γαλλίας. Ἐμβαδ. 8 016 τ.χλμ., κάτ. (1926) 515.399. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς, τεῦτλα, γεώμηλα, οἶνον, ὀπώρας κάνναβιν καὶ ἔχει ἐκτεταμένους καὶ κάλλιστα ἀρδευομένους λειμῶνας διὰ συστήματος διωρύγων. Ἡ βιομηχανία του συνίσταται εἰς χημικὰ προϊόντα, εἴδη κιγκαλλερίας, χάρτην, ὑφάσματα κλπ. Κέκτηται ἐπίσης σημαντικὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Κλερμὸν-Φερράν*. Η. Π. Γ.

Πυὼ (Puaux), ***Ρενέ***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1878. Διετέλεσε συντάκτης καὶ ἀρχισυντάκτης τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων καὶ ἀνταποκριτὴς αὐτοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπισκεφθεὶς πολλάκις τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, καὶ γράψας πλεῖστα ἔργα καὶ ἀνταποκρίσεις, τὰς ὁποίας ἐξέδωσεν εἰς τόμους. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ὑπὲρ τῆς Φινλανδίας» (1899), «Τὰ κάγκελλα τοῦ κήπου» ποιήματα (1903), «Πραγματεία περὶ τῆς φινλανδικῆς λογοτεχνίας» (1905), «Ἀγγλικὲς σιλουέττες» (1911), «Εἰς τὰ Βαλκάνια, 1912—1913» (1914), «Ἀπὸ Σόφιας εἰς Τσατάλτζαν» (1914). «Ἡ δύστηνος Ἤπειρος» (1914), «Τὸ ψεῦδος τῆς 3 Αὐγούστου 1914» (1914), «Ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς γῆς» (1916), «Ὁ δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἡ μάχη τῆς Φλάνδρας» (1917), «Ὁ Φός, ἡ ζωή του, αἱ ἀρχαί του, τὸ ἔργον του» (1918), «Ἡ πίστις πρὸς τὴν νίκην» (1918). «Τὸ ζήτημα τῆς γερμανικῆς ἀποικίας» (1918), «Ἡ εὐθύνη τῆς Γερμανίας. Πῶς κατεσκευάσθη ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπίθεσις» (1918), «Αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ πρίγκιπος Λιχνόφσκυ» (1918), «Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα» (1920), «Διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς» (1920), «Ἀνακαλύψεις τῶν Ἀμερικανῶν» (1930) κτλ. Μ. Δ. Β.

πυώδης (ὁ, ἡ),—ες (τό)· ὁ πλήρης πύου· ‖ ὁ ὅμοιος μὲ πύον.

— ***πυώδης ἀρθρῖτις***· βλ. *ἀρθρῖτις*.

— ***πυώδης νεφρῖτις***. Φλεγμονὴ τοῦ νεφρικοῦ παρεγχύματος, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται ὑποξέως καὶ καταλήγει εἰς διαπύησιν. Συνήθως ἡ βλάβη ἄρχεται διὰ τῆς ἀνιούσης ὁδοῦ καὶ ἔπειτα ἐπιπροστίθενται κατιοῦσαι βλάβαι. Δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν δύο διαφόρους ἀνατομικὰς μορφάς, τὴν πυώδη νεφρίτιδα μετὰ κεγχροειδῶν ἀποστημάτων τῆς φλοιώδους οὐσίας, συχνοτάτην εἰς τοὺς οὐροπαθεῖς, καὶ τὴν ἀκτινοειδῆ πυώδη νεφρίτιδα, καθ' ἣν αἱ ἀλλοιώσεις ἑδράζονται ἰδίως εἰς τὴν μυελώδη οὐσίαν, ὅπου σχηματίζονται μικρὰ ἀποστήματα, ἐνῷ ἡ φλοιώδης οὐσία περιέχει μόνον ἀλλοιώσεις διαχύτου νεφρίτιδος, μὴ καταληγούσης εἰς τὴν διαπύησιν. Κλινικῶς ἡ πυώδης νεφρῖτις ἐκδηλοῦται διὰ τῶν ἑξῆς συμπτωμάτων: πόνος κατὰ τοὺς νεφρούς, αὐτόματος καὶ τῇ πιέσει, ἐξόγκωσις τῶν νεφρῶν, πυουρία, θολὴ πολυουρία καὶ πυρετός. Ἡ πρόγνωσις τῆς πυώδους νεφρίτιδος εἶναι πάντοτε σοβαρά, διότι ἡ νόσος αὕτη ἐπέρχεται εἰς παλαιοὺς οὐροπαθεῖς ἀσθενεῖς. Ἡ θεραπεία τῆς πυώδους νεφρίτιδος δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ εἶναι χειρουργική, καθόσον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ νόσος εἶναι ἀμφίπλευρος· διὰ τοῦτο ἀρκούμεθα εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα ἐπιδεινώνουν καὶ ἐμποδίζουν τὴν νεφρικὴν λειτουργίαν καὶ συμβουλεύομεν δίαιταν, ὑγιεινὴν καὶ ἀντισηπτικὰ φάρμακα τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος.

Πφάϊφφερ (Pfeiffer), ***Ριχάρδος - Φρειδερῖκος - Ἰωάννης***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Zdoury τῆς Ποσνανίας τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Καίσαρος Γουλιέλμου τοῦ Βερολίνου (1875—1879) καὶ τῷ 1880 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Τῷ 1894 προσέλαβε τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1891 διετέλεσε προϊστάμενος τοῦ ἐπιστημονικοῦ τμήματος τοῦ ἰνστιτούτου τῶν μολυσματικῶν νόσων τοῦ Βερολίνου καὶ τῷ 1899 ἐκλήθη ὡς τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ὑγιεινολογικοῦ ἰνστιτούτου Καινιξβέργης, παραμείνας ἐπὶ δεκαετίαν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Τῷ 1897 μετέσχε τῆς γερμανικῆς ἀποστολῆς τῶν Ἰνδιῶν πρὸς ἔρευναν τῆς πανώλους. Ἐξέδωκε μετὰ τοῦ C. Fränkel «Μικρογραφικὸν ἄτλαντα τῶν βακτηριδίων» (1893), ἔγραψε δέ: «Περὶ αἰτιολογίας τῆς ἰνφλουέντσης», «Περὶ κοκκιδιώσεως τοῦ κονίκλου» κ.λ.π. Ἀνεκάλυψε τὰ εἰδικὰ μικροβιολυτικὰ ἀντισώματα τῆς χολέρας, τοῦ τύφου, ὡς καὶ ἄλλων μολυσματικῶν νόσων, καὶ τῷ 1892 τὸ εἰδικὸν μικρόβιον τῆς γρίππης ἢ ἰνφλουέντσης, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε καλεῖται μὲ τὸ ὄνομά του. Εἶναι δὲ τοῦτο μικρόβιον βακτηρίδιον, ἢ μᾶλλον κοκκοβακτηρίδιον μεμονωμένον ἢ καθ' ἁλύσεις καὶ συχνάκις ἐνδοκυττάριον. Εἰς τὰ καλλιεργήματα παρουσιάζει ἐνίοτε νηματοειδεῖς ἐκφυλωτικὰς μορφάς· εἶναι ἀκίνητον καὶ δὲν χρωννύεται διὰ τῶν συνήθων χρωστικῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ διαλύματος Ziehl, καὶ δὲν δέχεται τὴν κατὰ Gram χρῶσιν, οὐδὲ καλλιεργεῖται ἐπὶ τῶν συνήθων θρεπτικῶν ὑλικῶν, χρῇζον μᾶλλον τῆς παρουσίας αἵματος ἢ αἱμοσφαιρίνης, ἐξ οὗ καὶ ἐκλήθη αἱμοσφαιρινόφιλον. Καλλιεργεῖται μεταξὺ 26° καὶ 42° βαθμῶν Κελσίου. Ἀνευρίσκεται εἰς τὰ βρογχικὰ ἐκκρίματα καὶ εἰς τὴν ρινικὴν βλένναν, ἐξαιρετικῶς δὲ ἐν τῷ αἵματι. Ἡ ζωτικότης του εἶναι μετρία, ἐλάχιστα δὲ ἀνθίσταται εἰς τὴν θερμότητα καὶ τὴν ἀποξήρανσιν. Ἡ λοιμώδης δύναμίς του ὑφίσταται μεγάλας παραλλαγάς. Σημειωτέον ὅτι βακτηρίδιά τινα πυογενῆ (στρεπτόκοκκος, σταφυλόκοκκος, πνευμονιόκοκκος) εὐνοοῦσι τὴν ἀνάπτυξίν του, ὡς ἐξ οὗ εὐνόητοι καθίστανται αἱ ποικίλαι πυογενεῖς ἐπιπλοκαὶ κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς γρίππης. Ο. Ρ.

— **Πφάϊφφερ** (Pfeiffer), ***ἀντίδρασις***. Ἀντίδρασις βιολογική, δι' ἧς ἀνιχνεύομεν καὶ βεβαιοῦμεν τὴν ὕπαρξιν εἰδικῶν ἀντισωμάτων (μικροβιολυσινῶν) ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος ἀτόμων ὑποστάντων ἐνίας νόσους, ὡς χολέραν, κοιλιακὸν τύφον κλπ. Βάσις τῆς ἀντιδράσεως ταύτης εἶναι ἡ διαλυτικὴ ἐπενέργεια τῶν ἐν τῷ ἀνόσῳ ὀρῷ μικροβιολυσινῶν ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ μικροβίου, κατόπιν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὁποίου παρήχθησαν. Ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις, εὐρύτατα χρησιμοποιουμένη ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, χρησιμεύει κυρίως διὰ τὴν διακρίβωσιν τῆς ταυτότητος ἀπομονωθέντος τινος μικροβίου. Ἰδίως διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν μικροβίων τοῦ τύφου καὶ τῆς χολέρας ἀπὸ τῶν προσομοιαζόντων αὐτοῖς, ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀντιδράσεως τοῦ Pfeiffer εἶναι ἀπαραίτητος. † Κ. ΣΑΒΒΑΣ

Πφάννενστιλ (Pfannenstiel), ***Ἰωάννης***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς γυναικολόγος τοῦ Μπρεσλάου, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1862. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Βερολίνῳ τῷ 1885. Τῷ 1896 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας. Ἀπὸ τοῦ 1891 διετέλεσε γραμματεὺς τῆς γερμανικῆς γυναικολογικῆς ἑταιρείας καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 ἀρχίατρος τοῦ γυναικολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἐλισαβετείου νοσοκομείου Μπρεσλάου. Ἐδημοσίευσε λαμπρὰς ἐργασίας ἐπὶ τῆς παθολογίας τῶν ᾠοθηκῶν (κυστικοί, θηλώδεις, ἐπιθηλιώδεις, καρκινωματώδεις ὄγκοι), τῆς ἱστογενέσεως τῶν δερμοειδῶν κύστεων καὶ τερατωμάτων κλπ. Εἰσηγήθη πρῶτος τὴν βραχεῖαν ὑπερηβικὴν ἐγκαρσίαν τομὴν διὰ τὰς κοιλιακὰς λαπαροτομίας πλαστικῶν ἢ ἄλλων ἐγχειρήσεων τῆς μήτρας καὶ τῶν ἐξαρτημάτων ταύτης, ἥτις, λίαν ἐν χρήσει οὖσα ἔκτοτε, καλεῖται *τομὴ κατὰ Πφάννενστιλ*. Ο. Ρ.

πφέννινγκ (τὸ) (pfenning). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $1/_{100}$, τοῦ μάρκου, νομισματικῆς μονάδος τῆς Γερμανίας, χρησιμοποιουμένη καὶ ὑπὸ τὰς ἀντιστοίχους πρὸς τὸ μάρκον ὀνομασίας: ρεντεμὰρκ=ρεντενπφέννινγκ, ραϊσμὰρκ=ραϊσπφέννινγκ. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς δρχ. 0,1835- $ 0,0023821 καὶ κυκλοφορεῖ κατὰ τὸ 1932 εἰς νομίσματα: νικέλινα 50 ραϊσπφέννινγκ, ὀρειχάλκινα 50, 10, 5 ρεντενπφέννινγκ, 10, 5 ράϊσπφέννινγκ, χάλκινα 1, 2 ραϊσπφέννινγκ, 1, 2 ραϊσπφέννινγκ, 1, 2 πφέννινγκ, ἅπαντα ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 5 μάρκων. Ι. Α. Β.

Πφέφφελ (Pfeffel), ***Θεόφιλος-Κονράδος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ μυθογράφος (1736—1809). Τῷ 1773 ἵδρυσεν ἐν Κολμὰρ (Ἀλσατία) τὴν στρατιωτικὴν ἀκαδημίαν, παιδαγωγικὸν ἵδρυμα διὰ τὰ τέκνα τῶν εὐγενῶν διαμαρτυρομένων, τὰ ἀποκλεισθέντα ἐκ τῶν βασιλικῶν σχολείων (γαλλικῶν). Ἔγραψε ποιήματα, πρὸ πάντων μύθους καὶ μικρὰς ἱστορίας θαυμασίας ἁπλότητος, χάριτος, τελειότητος καὶ λεπτῆς εἰρωνείας. Θ. Κ.

Πφέφφερ (Pfeffer), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς βοτανικὸς (1845—1920). Φαρμακοποιὸς ἀρχικῶς, τῷ 1873 καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν Μπόν, ἔπειτα ἐν Βασιλείᾳ καὶ Λειψίᾳ, προήγαγε διὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τὸν κλάδον τῆς φυτοφυσιολογίας. Ἔργα: «Φυσιολογικαὶ ἔρευναι» (1873), «Αἱ περιοδικαὶ κινήσεις τῶν ὀργάνων τῶν φύλλων» (1875). «Ἡ φυσιολογία τῶν φυτῶν» (1882, 2. τ., 2α ἔκδ. 1897—1904) «Περὶ τῶν ὑπνωτικῶν κινήσεων τῶν ὀργάνων τῶν φύλλων», κ.λ.π. Θ. Κ.

Πφίτσνερ (Pfitzner), ***Χάνς***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1869. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου Κοβλεντίας, διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Μαγεντίᾳ, καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ Στὲρν τοῦ Βερολίνου, εἶτα ἐν τῇ μουσικῇ ἀκαδημίᾳ τῆς αὐτῆς πόλεως κ.λ.π., καὶ ἔγραψε τὰ μουσικὰ δράματα: «Derarme Heinrich» (Μαγεντία, 1895), «Die Rose vom Liebesgarten» (Ἔλμπερφελντ, 1901), «Παλεστρίνα», μουσικὴ δωματίου, «Christelflein», «Kätchen von Heilbronn», «Der Blumen Rache» (διὰ μονῳδὸν καὶ γυναικείαν χορῳδίαν), «Κολόμβος» (μικτὴ χορῳδία), «Τραγούδι τῶν Βάρδων» κ.λ.π. Ὁ Πφίτσνερ ἀνήκει εἰς τοὺς ἐπιγόνους τοῦ Βάγνερ καὶ κατέχει σήμερον ἐξέχουσαν θέσιν ἐν Γερμανίᾳ. Γ. Σ.

Πφλάϊντερερ (Pfleiderer), ***Ἐδμοῦνδος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1842—1902). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Κιέλου καὶ τῆς Τυβίγγης. Διεκρίθη ὡς ἱστορικὸς τῆς ἑλληνικῆς καὶ νεωτέρας φιλοσοφίας καὶ ἔγραψεν ὀνομαστὰ ἔργα ἐπὶ τοῦ Ἡρακλείτου, ἐπὶ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἐπὶ τοῦ Λεϊβνιτίου, ἐπὶ τῆς Λότσε κτλ. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι: «Περὶ τῆς νεωτέρας ἀπαισιοδοξίας» (1875), «Ἡ ἰδέα ἑνὸς χρυσοῦ αἰῶνος» (1877), «Εὐδαιμονισμὸς καὶ ἐγωϊσμὸς» (1881), «Ἡ φιλοσοφικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Λότσε» (1882), «Περὶ

Digitized by Google

του» (1886), «Σωκράτης
Μ. Δ. Β.

r), *Ὄθων*. Γερμανὸς
τῆρξε καθηγητὴς τῆς
ήμια τῆς Τυβίγγης, Ἰέ-
1894 ἐκλήθη ὅπως δι-
ήμια τοῦ Ἐδιμβούργου
ται ἐκ τῶν σημαντικω-
ροσώπων τῆς φιλοσο-
νεωτέρᾳ Γερμανίᾳ καὶ
τῆς φιλοσοφίας καὶ
ἐπὶ τοῦ χριστιανισμοῦ,
ἱστορικά. Μεταξὺ τού-
οὐσία αὐτῆς καὶ ἡ ἱστο-
φιλοσοφία ἐπὶ ἱστορικῆς
σις καὶ μεταρρύθμισις»
κεῖται» (1896), «Καθολι-
(1900), «Ἐξέλιξις τοῦ
Μ. Δ. Β.

(Pflanzer-Baltin), *Κά-*
τροουγγρος στρατηγός,
ς τῆς Οὐγγαρίας. Κατὰ
υ πολέμου ἐπεφορτίσθη
λβανίας, ὅταν ὅμως οἱ
οῦτο τοῦ πολέμου, διέ-
λάντσερ-Μπάλτιν, σχη-
ίαν μεραρχίαν, ἐπέπεσε
ἐξηκολούθησε κατὰ τὸ
εἰς τὸ νότιον τμῆμα
καὶ ἐν Μπουκοβίνᾳ.
Ἰουνίῳ 1916 ἐπιθέσεως
κάσθη νὰ ὑποχωρήση
στρατιᾶς. Συνεπείᾳ τῆς
ἀφῃρέθη τότε ἡ διοί-
ἔτους 1918 ἀπεστάλη
μανικῶν δυνάμεων ἐπὶ
ὁποῖον ἐκάμπτετο συ-
υμμαχικῶν στρατευμά-
ν ἀνέκτησε τότε, κατό-
ἐφόδου, τὰς νοτίως τοῦ
ς θέσεις τῶν αὐστρο-
Γ. Ι. Β.

(Pflugk-Harrtung), *Ἰ-*
τορικός, ἐκ τῶν περιφα-
πούδασεν ἐν Βόννῃ, Βε-
1886 δ ωρίσθη καθη-
πανεπιστημίῳ τῆς Βα-
πιν, ἐγένετο τῷ 1893
διευθυντὴς τῶν μυστι-
Ἐδημοσίευσε πάμπολλα
«Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστο-
), «Ἡ Νορβηγία καὶ αἱ
1877), «Ὁ Περικλῆς ὡς
ία τοῦ μεσαίωνος» εἰς 2
τορίας τοῦ Γκρότε, «Ἐ-
αὐτοκράτορος Κονράδου
τηρήσεις» (1890), «Πόλε-
(1895). «Αἱ ἀρχαὶ τοῦ
Γερμανίᾳ» (1899) «Να-
«Εἰκονογραφημένη ἱστορία
μων» (1912), «Ὁ ἀγὼν
ασσῶν» (1917), «Οἱ σημε-
τόμ. 1896—1905), «Παγ-
0, τόμ. 6), συνεχισθεῖσα
Θ. Κ.

Ἐδουάρδος - Φρειδερῖ-
Γερμανὸς φυσιολόγος
nnau τῷ 1829. Ἐσπούδα-
ολίνῳ, ἀναγορευθεὶς δι-
55. Τῷ 1859 ἐκλήθη τα-
ολογίας καὶ διευθυντὴς
ου Βόννης, τιμηθεὶς ἀρ-
τοῦ μυστικοσυμβούλου
περιοδικοῦ αὐτοῦ, τῶν
ς», ὅ ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ
ς καὶ ἐπὶ τῆς λειτουρ-
ων, τῆς λειτουργίας τῶν
ν καὶ τοῦ ἀνθρώπου,
αἵματος κτλ.
αλεῖται ἡ θεωρία περὶ
ῦ νευρικοῦ πλεγματίου,
αὔξεται κατὰ προϊοῦ-
ὲ ἢ *δεμάτια τοῦ Πφλύγ-*
δρικαὶ θηλαὶ τοῦ βλα-
σαι εἰς τὸ ὑποκείμενον
ζονται. Συνίστανται καὶ
ττάρων, ἐν μέσῳ τῶν
ι ἀρχέγονα φάρια. Ο. Ρ.

Λουδοβῖκος - Κάρολος.
τικὸς (1811—1880). Δι-
ς φήμην μεγάλου νο-
«Πραγματεῖαι ἐκ τοῦ δι-
10), διεδέχθη τῷ 1843
τὴν ἕδραν τοῦ ρωμαϊ-
τιστημίῳ τῆς Λειψίας
τῆς Παιδείας καὶ ἀνα-
ἐνεργῶς, μὲ πρόγραμμα
τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς
κῆς ὁμοσπονδίας. Ἀπε-

δοκιμάσθη τότε ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐγένετο πάλιν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐξηκολούθησε σφοδρότερον τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πρωσσικῆς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ. Πρωθυπουργὸς τῷ 1859 καὶ τῷ 1866, ἠναγκάσθη, μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Σάδοβας, νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην εἰρήνης μετὰ τῆς Πρωσσίας. Θ. Κ.

Πφορτσχάϊμ (Fforzheim) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βάδῃ, κατὰ τὴν βορείαν κλιτὺν τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Νάγκολντ μετὰ τοῦ Ἔντς, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στουτγάρδης—Καρλσρούης. Κάτ. 78.859 (1925). Ἔχει ἀρχαίους ναούς, σχολὴν χρυσοχοΐας καὶ καλλιτεχνημάτων, μουσεῖον καὶ βιομηχανίαν κοσμημάτων, διακοσμητικῶν ἐπίπλων, σιδηρουργίας, χαλκουργίας, χαρτοποιίας, χημικῶν προϊόντων κλπ. Θ. Κ.

Πφοὺλ (Pfuhl), *Ἐρνέστος*. Σύγχρονος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1876. Μέλος, κατ' ἀρχάς, τῆς γερμανικῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐν Θήρᾳ ἀνασκαφὰς καὶ ἐμελέτησεν ἰδίως τὰ περὶ ζωγραφικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀπὸ τοῦ 1909 διατελεῖ καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας. Ἐδημοσίευσε πολλὰς πραγματείας, ἰδίως περὶ τῆς ζωγραφικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Αἱ σπουδαιότεραι τούτων εἶναι: «De Atheniensium Pompis sucris», «Gedanken über Wesen und Werden der klass. Kunst zu zwei griech. Werken in der Glyptothek Ny Carlsberg», «Die Grieshische Malerei». Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Malerei und Zeichnung der Griechen» (τόμ. 3), δι' οὗ δίδει πλήρη εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Β. Δ. Θ.

—**Πφοὺλ** (Pfuhl), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς γλύπτης (1846—1914). Διεκρίθη ὡς γλύπτης ἀγαλμάτων νεωτέρων διασήμων ἀνδρῶν καὶ συμπλεγμάτων ἐπὶ ἀρχαϊκῶν θεμάτων. Μεταξὺ τούτων εἶναι τὸ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος τῶν Ἀθηνῶν χαλκοῦν σύμπλεγμα, παριστάνον τὴν μάχην τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Πειρίθου πρὸς Κένταυρον ἁρπάσαντα τὴν Ἱπποδάμειαν, ἡ μνημειώδης κρήνη τοῦ Πόζεν, παριστάνουσα τὸν Περσέα (1891), τὸ ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Α΄ μὲ τὰ ἀγάλματα τοῦ Βίσμαρκ καὶ τοῦ Μόλτκε (1893), τὸ μνημεῖον τοῦ Γκαῖτε (1902), ὁ ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου ἐν Γκαῖρλιτς (1905), ὁ μαρμάρινος ἀνδριὰς τοῦ Γουλιέλμου Α΄ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Ράϊχσταγ τοῦ Βερολίνου (1905) κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Πφοὺλ** (Pfuhl) *σημεῖον*. Σημεῖον περιγραφὲν κατὰ τὸ πρῶτον τῷ 1877 ὑπὸ τοῦ Pfuhl καὶ ἐπιτρέπον νὰ ὁρίζωμεν τὴν θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸ διάφραγμα πυώδους ἐξιδρώματος. Ἐὰν ἐκτελέσωμεν παρακέντησιν δι' ἐργαλείου ἐφωδιασμένου μετὰ μανομέτρου, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πίεσις αὐξάνεται κατὰ τὴν εἰσπνοὴν καὶ ἐλαττοῦται κατὰ τὴν ἐκπνοήν, ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν ἡ πυώδης συλλογὴ εἶναι ὑποδιαφραγματική. Τὸ ἀντίθετον δὲ φαινόμενον παράγεται, ὅταν ἡ συλλογὴ εἶναι ὑπερδιαφραγματική. Μ. Ν. Κ.

πφοὺντ (τὸ) (Pfund) (κοιν. *φοῦντι* ἢ *γερμανικὴ λίτρα*). Μέτρον βάρους ἐν Γερμανίᾳ, προστεθὲν εἰς τὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος ὡς τὸ $^1/_2$ τοῦ χιλιογράμμου, μονὰδος βάρους. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς 500 γραμμάρια, 156 $^1/_4$ δράμια.

Παλαιὸν μέτρον βάρους: 1) ἐν Βερμανίᾳ, ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 λὸθ = 0,500 χιλιόγραμμα καὶ εἰς 16 οὔνζεν (οὐγγίας) ἢ 32 λὸθ = 0,48461 χιλιόγραμμα· 2) ἐν Αὐστρίᾳ, *πφοὺντ Βιέννης*, ὑποδιαιρούμενον εἰς 32 λόθ, 128 κίντχεν (quentchen). 512 πφένιγκ καὶ ἰσοδύναμον πρὸς 0,56006 χιλιόγραμμα· 3) ἐν Ἑλβετίᾳ, ὑποδιαιρούμενον εἰς 16 οὐγγίας, ἐνίοτε δὲ εἰς 2 ἥμισυ (halbpfund) ἢ 4 τέταρτα (viertelfund), ἰσοδύναμον εἰς τὸ ἐμπόριον πρὸς 0,500 χιλιόγραμμα καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν πρὸς 375 γραμμάρια. Ι. Α. Β.

Πῶ (Pau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τῶν Κάτω Πυρηναίων Κάτ. (1926) 37.711. Σημαντικώτερον αὐτῆς μνημεῖον εἶναι ὁ μεσαιωνικὸς πύργος τῶν ὑποκομίτων τοῦ Μπεάρν, καλούμενος καὶ πύργος τοῦ Ἑρρίκου Δ΄, ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, χρησιμεύων νῦν ὡς μουσεῖον ἀντικειμένων ἀνηκόντων εἰς τὸν Ἑρρῖκον Δ΄ καὶ ἄλλους βασιλεῖς τῆς Ναβάρρας. Ἔχει ἐπίσης μουσεῖον Καλῶν τεχνῶν, ἀρχαιολογικὸν καὶ φυσικῆς ἱστορίας, δημοσίαν βιβλιοθήκην μὲ ἄνω τῶν 40.000 τόμων, δύο ναοὺς γοτθικοῦ ρυθμοῦ κλπ. Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία τῆς πόλεως συνίσταται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν παγκοσμίως γνωστῶν «ὑφασμάτων τῆς Μπεάρν», ἐξ ὧν κατασκευάζονται λεπτότατα χειροτεχνήματα. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τουλούζης - Μπαγιόν. Η. Π. Γ.

Πῶ (Pau), *Γεράρδος - Παῦλος*. Γάλλος στρατηγὸς (1848—1932). Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐπολέμησεν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς ἐν Ἀλσατίᾳ, ὅπου ἡρωϊκῶς μαχόμενος ἀπώλεσε τὸν δεξιόν του βραχίονα. Μετὰ τὴν ἐπούλωσιν τοῦ τραύματός του ἐξελθὼν τοῦ νοσοκομείου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρὸς μετά τινας μῆνας καὶ διεκρίθη ὡς διοικητὴς λόχου ἐν Ἀλσατίᾳ, ὅπου κατώρθωσε νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν, πάντοτε ἡρωϊκῶς μαχόμενος. Ἡ γενναιότης τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς χειρός του ἐδημιούργησαν περὶ αὐτὸν ἡρωϊκὸν θρῦλον, ὁ ὁποῖος κατέστησεν αὐτὸν δημοτικώτατον. Χάρις εἰς τὸν θρῦλον τοῦτον καὶ τὴν μεγάλην δημοτικότητά του, ἣν ἐνίσχυσαν βραδύτερον καὶ ἡ μεγάλη τούτου ἐνεργητικότης καὶ διοικητικὴ ἱκανότης, κατέλαβε ταχέως ἀνώτατα ἀξιώματα, προαχθεὶς εἰς στρατηγὸν καὶ διορισθεὶς μέλος τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῇ γερουσίᾳ τῷ 1913 τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ τριετοῦς στρατιωτικῆς θητείας ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῇ προβλέψει νέου πολέμου πρὸς τὴν Γερμανίαν. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καίτοι εἶχε καταληφθῆ ἤδη ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διοίκησις τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀλσατίας, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας κατέλαβε τὴν Μυλούζην. Κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν νίκην τοῦ Μάρνη καὶ βραδύτερον ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν διαφόρων ἀποστολῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπισκεφθεὶς τῷ 1915 τὴν Ἑλλάδα, τὴν Σερβίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ θερμῶς προπαγανδίσας ὑπὲρ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Τῷ 1916 μετέβη ἐκ νέου εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὰς ἐκεῖ στρατιωτικὰς ἀρχὰς ν' ἀποστείλουν ρωσικὰς ἐνισχύσεις εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης. Τῷ 1918 ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἡνωμένας πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Μετέπειτα ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ Γαλλικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὴν θαυμασίαν ὀργάνωσιν τῆς περιθάλψεως τῶν Γάλλων καὶ Συμμάχων τραυματιῶν. Μ. Δ. Β.

Πῶγλα (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Καβαλίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V,5,5) μεταξὺ Κρητοπόλεως καὶ Μενεδημίου. Κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 47 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παμφυλίας, ἀλλ' ἐσφαλμένως ὑπὸ τὸ ὄνομα δήμου *Σῶκλα*, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Πέργης. Σήμερον καλεῖται *Φοῦγκλα*. Α.Θ.Σ.

πώγων, *—ωνος* (ὁ)· τὸ τρίχωμα τῆς κάτω σιαγόνος καὶ τῶν παρειῶν, κοιν. *γένεια*: «φέρει μακρὸν —, λεπτὸν —, σφηνοειδῆ πώγωνα»· || συνεκδ., τὸ μακρὸν τρίχωμα τῆς κάτω σιαγόνος τῶν αἰγῶν· || ἐπὶ τῶν ἵππων, τὸ μέρος τῆς κάτω σιαγόνος, ὅπου ἀκουμβᾷ τὸ ψέλιον τῆς στομίδος.

—*[Ἀστρον.]* Καλεῖται *πώγων* ἀνώμαλος οὐρὰ κομήτου, διευθυνομένη ἀντιθέτως τῆς κανονικῆς, ἤτοι πρὸς τὸ μέρος πρὸς ὃ εὑρίσκεται ὁ Ἥλιος (βλ. *κομῆται*). Σ. Π.

Πώγων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ἀργολίδος, σχηματιζόμενος μεταξὺ τῆς ἀκτῆς τῆς Τροιζηνίας καὶ τῆς νήσου Καλαυρίας, ἔχων ἀνατολικὴν ἀκτήν του τὴν νησῖδα Σφαιρίαν. Ἦτο οὕτω τρίστομος, ἔχων δύο στόμια πρὸς Ἀν. καὶ τρίτον ΒΔ· κατόπιν ἑνωθείσης τῆς Σφαιρίας πρὸς τὴν Καλαυρίαν, ἐγένετο δίστομος. Ὑπῆρξεν ἐπίσημος τῆς Τροιζῆνος λιμήν, δι' ὃν ἴσως αὐτὴ ἦτο ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος (*Στράβ*. II, 373), τόπος δὲ ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθείσης συνεντεύξεως τῶν ἑλληνικῶν στόλων μετὰ τὴν παρ' Ἀρτεμίσιον ναυμαχίαν (*Ἡροδ*. 8,42. Εἶναι ὁ ἐν τῷ Σαρωνικῷ λιμὴν τοῦ *Πόρου*, ἐπισήμως ὀνομαζόμενος ἔτι *Πώγων*. Σ. Ε. Λ.

πωγωνᾶτος, *—η*, *—ον*· ὁ φέρων πώγωνα, γενειοφόρος, κοιν. *γενᾶτος*.

Πωγωνᾶτος, ***Κωνσταντῖνος***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Κωνσταντῖνος* Δ΄ ὁ Πωγωνᾶτος).

Πωγωνιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Παλαίρου (πρ. Ζαβέρδας) τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 231.

—**Πωγωνιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῆς Ἀκαρνανίας (πλάτ. 38°28'40" Β., μῆκ. 21°05'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Dragamesti and approaches) χωρίζουσα τὸν ὅρμον Παντελέμονας ἀπὸ τὸν λιμένα Πλατυγιάλι. Σ. Ε. Λ.

— **Πωγωνιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας Ἠπείρου ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἀσφαλέστατος διὰ μικρὰ πλοῖα (πλάτ. 38°39'27" Β., μῆκ. 20°07'12" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Συχνάζεται ὑπὸ κερκούρων διαπορθμευόντων Ἄγγλους θηρευτὸς ἀγριοχοίρων. Εἰς τὸν Α. μυχόν του ἐρείπια μικροῦ φρουρίου, ὅπερ ἠγείρετο ἐπὶ ὑφάλου. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

πωγωνιαῖος, —*α,* —*ον*· ὁ ἔχων πώγωνα, πωγωνᾶτος· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πώγωνα, ὁ τοῦ πώγωνος: «πωγωνιαῖον φῦμα».

Πωγωνιανὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.053. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βοστίνα.*

— **Πωγωνιανῆς** ***ἀρχιεπισκοπή.*** Ἀρχιεπισκοπὴ ἐν Ἠπείρῳ, ἱδρυθεῖσα κατά τινας ὑπὸ Κωνσταντίνου Πωγωνάτου (668—685) κατὰ τὴν διὰ τῆς Ἠπείρου ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδόν του εἰς τὴν μονὴν τῆς Μολυβδοσκεπάστου. Τὰ τῆς ἱδρύσεως ταύτης μᾶς εἶναι ἄγνωστα, πάντως ὅμως ἀπαντῶμεν ταύτην κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα, ὁ δὲ Μελέτιος τῷ 1695 ἀναφέρει «τὰ χωρία τῆς Πωγωνιανῆς ἔχουσι θρόνον ἀρχιεπισκόπου». Ἄγνωστα ἐπίσης μᾶς εἶναι καὶ τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης. Ἕνεκα τῶν πιέσεων, τὰς ὁποίας ὑφίσταντο οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ἀπὸ τοῦ 1774 ἐγκατεστάθη εἰς Βουκουρέστιον τῆς Ρουμανίας. Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ κατηργήθη τελείως τῷ 1863. Χ. Ι. Σ.

πωγωνίας (ὁ) *[Ἀστρον.]*. Ὀνομασία κατηγορίας κομητῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τὸ ὁποῖον ἔχουσι ἐνίοτε τὰ οὐράνια ταῦτα σώματα (βλ. *κομήτης*). Σ. Π.

πωγωνίας (ὁ) (Pogonias) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *συαινιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους ἰχθῦς, φθάνοντας ἐνίοτε εἰς μῆκος 150 ἑκτσμ. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *πωγωνίας ἡ χρωμὶς* (Pogonias chromis), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 140 ἑκτσμ. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοκυανοῦς. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸ πρὸς τὰς ἀμερικανικὰς ἀκτὰς τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

πωγωνικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν πώγωνα, ὁ τοῦ πώγωνος.

πωγώνιον (τὸ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Κρανιομετρικὸν σημεῖον τῆς κάτω γνάθου. Εἶναι τὸ πλέον προέχον σημεῖον τῆς συμφύσεως τῆς κάτω γνάθου, ἤτοι τοῦ γενειακοῦ ὀγκώματος ἢ τοῦ γενείου, τῆς προσθίας ἐπιφανείας. Ι. Γ. Κ.

Πωγωνίου ***ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἠπείρου, ἐκτεινομένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Νεμέρτσικα καὶ κατέχουσα τὰ βορειοανατολικὰ αὐτῆς μέρη, εἰς τὰ ὅρια Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας. Ἀρχαιότερον ἡ ἐπαρχία αὕτη ἐκαλεῖτο *Πωγωνιανὴ* καὶ *Παλαιὰ Πωγωνιανὴ* καὶ περιελάμβανε 48 χωρία ἑλληνικά. Ἡ ὀνομασία προῆλθε κατὰ παράδοσιν ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Παστερῶνος. Κατά τινας ὅμως νομίζεται σλαυϊκή. Τῶν χωρίων τούτων τινὰ ἠρημώθησαν, ἄλλα δὲ ἔμειναν εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Μόνον εἰς τὸ Κεφαλόβρυσον κατοικοῦν Ἀρβανιτόβλαχοι ὡς καί τινες Τουρκόγυφτοι εἰς Βοστίναν (νῦν Πωγωνιανὴν) καί τινα ἄλλα χωρία. Ἡ ἐπαρχία Πωγωνίου περιλαμβάνει νῦν τὰ ἑξῆς χωρία: *Ἅγιος Κοσμᾶς* (τέως Καξοί), *Ἁγία Μαρίνα* (τέως Κουσοβίστα), *Ἀργυροχώρι, Βάλτιστα, Βασιλικὸν* (τέως Τσαραπλανά), *Βήσανη, Βομπλόν, Δελβινάκιον, Δημόκορη, Δολόν, Δρομάδες, Ζάβροχον, Κακόλακκος, Καστάνιανη, Κεράσοβον, Κεφαλόβρυσον* (τέως Μεντζητιέ), *Κουρεμάδιον, Κρυονέριον, Κτίσματα* (τέως Ἀρίνιστα), *Λάβδανη, Λαχανόκαστρον, Λίμνη* (τέως Ζαραβίνα), *Μαυρόπουλον, Κάτω Μερόπη* (τέως Φραστανά), *Μερόπη* (τέως Ρουμπάτες), *Ξηρόβρυτος, Ὀρεινὸν* (τέως Μποζανίκον), *Παλαιόπυργος* (τέως Μέβδεζα), *Περιστέρι* (τέως Μέγγουλη), *Ποντικάτες, Πωγωνιανὴ* (τέως Βοστίνα), *Ρουψιά, Σταυροσκιάδι, Στρατίνιστα, Τεριάχιον, Φαράγγιον* (τέως Γκουβέρι) καὶ *Ψηλόκαστρον* (τέως Καλουδέ). Κάτ. 15.000, ὧν ἐλάχιστοι μένουσι μονίμως, οἱ δὲ λοιποὶ ἀποδημοῦν πολλαχοῦ, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αἱ γυναῖκες τοῦ Πωγωνίου, φημιζόμεναι διὰ τὴν καλλονήν των, φοροῦν ὅλως ἰδιάζουσαν ἐνδυμασίαν λευκὴν ἐγχωρίου κατασκευῆς μετὰ καλύμματος τῆς κεφαλῆς ὅλως ἰδιοτρόπως δενομένου καὶ ἀσχολοῦνται, λόγῳ τῆς ἀποδημίας τῶν ἀνδρῶν, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὁπότε περιελάμβανε καὶ τὰ χωρία Δεπαλίτσα, Ὀστανίτσα καὶ Μπουτσικὸν καί τινα ἄλλα ὑπαγόμενα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης, ἀπετέλει καϊμακλίκιον μὲ ἕδραν τὴν Βοστίναν. Ἤδη διοικεῖται ὑπὸ ἐπάρχου ἑδρεύοντος εἰς Δελβινάκιον. Ἐκκλησιαστικῶς ἄλλοτε ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως, ἑδρεύουσαν εἰς Ἀργυρόκαστρον. Ὑπαχθέντος ὅμως τοῦ Ἀργυροκάστρου εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἡ ἕδρα μετετέθη εἰς Δελβινάκιον. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐλέγετο καὶ *Ἰσαὴμ βιλαέτ*, ἀπὸ τοῦ ἐκ Λεσκοβικίου πρώτου ἐν Ἠπείρου ἀρνησιθρήσκου Ἰσαήμ. Ἀπόγονος τούτου ὑπῆρξε Μουράτ τις ἢ Καραμουράτ, ὅστις χωρία τινὰ τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀφόου (Μεσαριάν, Γλήναν, Περάτι κ. ἄ.) ἐξετούρκισε, λαβόντα ἐξ αὐτοῦ τὸ ὄνομα *Καραμουρατία.* Οἱ κάτοικοί των λόγῳ τῶν συχνῶν πολέμων πρὸς Ἀλβανοὺς Λιαλάτες ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Καραγκούνισσες τοῦ Πωγωνίου.

Πωγωνίσκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τῆς Ἠπείρου, κείμενον παρὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα, *Μποτσικὸν* πρότερον καλούμενον. Εἶναι ἕδρα κοινότητος ἀριθμούσης 99 (1928) κατοίκους. Χ. Ι. Σ.

Πωγωνιώτισσας ***Παναγίας μονή***· βλ. λ. *Βοτσᾶ μονή.*

πωγωνόπους (ὁ) (Pogonopus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ καὶ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *πωγωνόπους ὁ καρακασανὸς* (Pogonopus caracasensis), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Βενεζουέλας, πρὸς κόσμον καλλιεργούμενος. Δ. Ν. Π.

—*[Φαρμακογν.]* Δρόγη τοῦ φυτοῦ πωγωνόπους ὁ ἀντιπυρετικὸς (Pogonopus febrifugus), οὗ ὁ φλοιός, καλούμενος καὶ China morada, ὡς καὶ Cascarilla morada, περιέχει μοραδίνην καὶ μοραδεΐνην. Φέρεται εἰς τεμάχια ἐρυθρωπά, ἄοσμα, πικρᾶς γεύσεως, ἀναγράφεται δὲ ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικόν. Κ. Γ. Μ.

πωγωνοστήμων (ὁ) (Pogonostemon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς τῆς Ἰαπωνίας, τῶν νοτίων ἀσιατικῶν χωρῶν καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν πλεῖστα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, γνωστότερον εἶναι ὁ *πωγωνοστήμων τὸ πατσουλὶ* (Pogonostemon Patchouli), φυτὸν ἰθαγενὲς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, γνωστὸν ἐκ τῶν θαυμασίως ἀρωματικῶν φύλλων του, ὧν τὸ ἀφέψημα παρέχει τὸ γνωστὸν εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν αἰθέριον ἔλαιον πατσουλί. Τὸ εἶδος τοῦτο καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους καὶ δι᾿ αὐτοῦ ἀρωματίζουσι τὸν καπνὸν καὶ τὰ ἀσπρόρρουχα, οἱ δὲ Κινέζοι καὶ τὰ ὑφάσματα. Καλλιεργεῖται ἐπίσης ἐνιαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐντὸς θερμοκηπίων. Δ. Ν. Π.

πωγωνοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων πώγωνα, πωγωνᾶτος.

Πωζιὲ (Pauzier). Λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐκ τῶν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαιζῶνος κατελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου ἀρχομένου τοῦ 1829. Τὸ αὐτὸ ἔτος προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην, διοικητὴν τοῦ πυροβολικοῦ σώματος τοῦ ἑλληνικοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, διωρίσθη διοικητὴς τῆς ἐν Ναυπλίῳ στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Τ. Ε. Ε.

Πὼκ (Polk). ***Ἰάκωβος-Κνώξ.*** Ἑνδέκατος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, γεννηθεὶς ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Μεκλεμβούργου (Βορ. Καρολίνα) τῷ 1795 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1849. Ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1823, ὁπότε εἰσήχθη εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς πολιτείας Τεννεσῆ. Τῷ 1825 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῷ Κογκρέσσῳ, τοῦ ὁποίου διετέλεσε πρόεδρος (1835—1839). Ἀπὸ τοῦ 1839—1841 διετέλεσε κυβερνήτης τῆς πολιτείας Τεννεσῆ, τῷ δὲ 1844 ἐξελέγη πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὡς ὑποψήφιος τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Η. Π. Γ.

Πὼκ ***Πορθμὸς*** (Palk Straits) *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς κείμενος πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης καὶ χωρίζων τὰς Βρεττανικὰς Ἰνδίας (περιοχὴ τοῦ Ντέκκαν) ἀπὸ τῆς νήσου Κεϋλάνης καὶ τῆς βορείως αὐτῆς κειμένης νήσου Ζάφφνα. Ἔχει πλάτος ἀπὸ 40 μέχρις 80 μιλλίων καὶ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ νοτιώτερον κειμένου κόλπου τοῦ Μανάαρ διὰ σειρᾶς σκοπέλων, οἵτινες σχηματίζουν τὴν λεγομένην «Γέφυραν τοῦ Ἀδάμ». Λόγῳ τοῦ μικροῦ του βάθους καὶ τῶν πολυαρίθμων σκοπέλων καὶ ὑφάλων του, ὁ πορθμὸς τοῦ Πὼκ εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, καθίσταται δὲ ἀδύνατος ἡ δι᾿ αὐτοῦ διέλευσις πλοίων μεγάλης χωρητικότητος. Η. Π. Γ.

Πωκίπσι (Poughkeepsie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὔδσωνος μεταξὺ Νέας Ὑόρκης καὶ Ὤλμπανυ. Κάτ. (1928) 39.100. Η. Π. Γ.

Πωκίστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 286. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Πωλαγκὲ (Paulhaguet) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἄνω Λείγηρος, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κλερμὸν—Νίμ, καὶ παρὰ τὸν Σενουΐρ, παραπόταμον τοῦ Ἀλλιέ. Κάτ. 1.380. Παρ᾿ αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἀργυρούχου μολύβδου καὶ βαρίτου. Η. Π. Γ.

Πωλὰν (Paulhan), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος.*** Γάλλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1856. Συνειργάσθη εἰς πλεῖστα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν ἔργων, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Physiologie de l'esprit» (1879), «Les phénomènes affectifs» (1887), «L'activité mentale et les éléments de l'esprit» (1889), «Le nouveau mysticisme» (1891), «Joseph de Maistre et sa philosophie» (1893), «Les caractères» (1893), «Les types intellectuels. Esprits logiques et esprits faux» (1896), «Psychologie de l'invention» (1900), «La volonté» (1902) κλπ. Τῷ 1902 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου (ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν).

Πώλγκραιηβ (Palgrave), *σὲρ* ***Φραγκῖσκος.*** Ἄγγλος ἱστορικός, υἱὸς Ἰουδαίου χρηματομεσίτου (1788—1861). Τῷ 1838 ἐγένετο βοηθὸς ἀρχειοφύλαξ τῶν ἐπισήμων ἀρχείων τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Συνέγραψεν: «Ἡ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν περίοδον» (1831), «Γένεσις καὶ πρόοδος τῆς ἀγγλικῆς ἐπικρατείας» (1832), «Δοκίμιον ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου», «Ἱστορία τῆς Νορμανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας» (1851—1864, 4 τόμοι), τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του, κλπ. Τὰ ἅπαντα τοῦ Πώλγκραιηβ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του σὲρ Ροβέρτου τῷ 1919. Η. Π. Γ.

—**Πώλγκραιηβ** (Palgrave), ***Φραγκῖσκος-Τῶρνερ.*** Ἄγγλος ποιητὴς καὶ κριτικός, υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ *σὲρ Φραγκίσκου* (1824—1897). Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἐν τῷ κολλεγίῳ Ἔξητερ καὶ ὑπῆρξε στενὸς φίλος τοῦ ποιητοῦ Τέννυσον. Τῷ 1885 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀγγλικῆς ποιήσεως ἐν Ὀξφόρδῃ, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογάς, κριτικὰς μελέτας καὶ ἀρίστας ἀνθολογίας ἀγγλικῶν ποιημάτων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ περιπαθὴς προσκυνητής» (1858), «Χρυσοῦς θησαυρὸς ἀγγλικῶν ᾀσμάτων καὶ λυρικῶν ποιημάτων» (1861), ἓν κριτικὸν δοκίμιον ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Σκὼττ (1866), «Ὁράματα τῆς Ἀγγλίας» (1880—1881), «Θησαυρὸς ἱερῶν ᾀσμάτων» (1889) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Πωλὲ (Paulet), ***Ἀγγελική.*** Γαλλὶς περιώνυμος διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ πνεῦμά της (1592—1651). Ἀποκληθεῖσα ἐκ τῆς ξανθῆς της κόμης «ἡ ὡραία λέαινα» (la belle lionne), ὑπῆρξε περιζήτητος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἑρρίκου Δ′, ἐνέπνευσε δὲ τὸν ἔρωτα εἰς πλειάδα εὐγενῶν τῆς ἐποχῆς της, ὡς ὁ δοὺξ ντὲ Γκύζ, ὁ δοὺξ ντὲ Σεβρέζ, ὁ μαρκήσιος ντὲ Τὲρμ (μονομαχήσας χάριν αὐτῆς μετὰ τοῦ ντὲ Ποντὰκ) καὶ ἄλλοι. Ὁ Ταλλεμὰν ντὲ Ρεὼ ὑποστηρίζει ὅτι οὐδ᾿ αὐτὸς ὁ Ἑρρῖκος Δ′ ἔμεινεν ἀδιάφορος πρὸ τῶν θελγήτρων της, εἰς τὴν οἰκίαν της δὲ μετέβαινεν, ὅτε ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Ραβαγιάκ. Ὑπῆρξε στενὴ φίλη τῆς κυρίας ντὲ Ραμπουγιὲ καὶ τῆς κυρίας ντὲ Σκυντερύ, ἡ δὲ τελευταία περιέλαβε τὴν βιογραφίαν τῆς Πωλὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐλίζα*, εἰς τὸ μυθιστόρημά της «Le Grand Cyrus». Ἀπέθανεν ἄγαμος. Η. Π. Γ.

Πωλέντας, ***Ἐμμανουήλ.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σφακίων, διακριθεὶς κατὰ τὴν μεγάλην Κρητικὴν ἐπανάστασιν 1866—1869. Ν. ΚΛΣ

Digitized by Google

πωλεῖν, δόσις ἀντὶ τιμή-
ιθ. ἀγορά: «πώλησις οἰ-
ούληση' τὸ ἐκ τῆς πωλή-
τὴν πούληση».
ρρατωλησία.

ῶν πραγμάτων [Στρατ.
234 στρατιωτικῆς ποινι-
τὸν στρατιωτικόν, ὅστις
θέντα αὐτῷ διὰ τὴν ὑπηρε-
ῆς πράξεως ταύτης τιμω-
ς ἕως πέντε ἐτῶν, ἐκτὸς
ιάτων τοῦ ἱματισμοῦ, ὅτε
τριῶν μηνῶν ἕως ἑνὸς
ινὰς τιμωρεῖται ὁ στρα-
ι ἀγοράσῃ ἢ ἀποκρύψῃ
ίτων. Χ. Π.

ίσημον ἔγγραφον, δι' οὗ
ς κτήματος, συμβόλαιον
μα πωλήσεως, πρατήριον'
ν οἱ πωληταί.
, ἀντίθ. ἀγοραστής: «οὔτε
στής» || πωληταί (οἱ) ἀρχ.

πωληταὶ ἐν Ἀθήναις δέκα
ιαύσιοι ἄρχοντες, οἵτινες:
πλειοδότην τοὺς φόρους
σόδους ἐκ δημοσίων κτη-
6') ἐπώλουν τὰς δημευο-
πρόστιμον)' γ) ἐπώλουν
μετοίκιόν των μετοίκους'
γράπτους' ε') ὑπέγραφον
ιοσίων ἀγορανόμων. Εἰ-
ρίπου οἱ ἐν Ῥώμῃ τιμη-
το ἡ πώλησις, ἡ μίσθω-
το πωλητήριον. Ὁ προϊ-
ἐλέγετο πρύτανις, πάντες
ον ἐποπτείαν τῆς βουλῆς
οἱ των ἦσαν «οἱ ἐπὶ τὸ

ς ὠνομάζετο ὁ ἄρχων ὁ
ητήματα τῆς πόλεως μετὰ
(βλ. λ. πράκτωρ).
Ν. Σ. Λ.
ης. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς κατὰ
821 (βλ. λ. Παναγιωτάκης)
ΕΡ. Μ.
ρῆς ὁπλαρχηγὸς ἐκ τῆς
θεὶς κατὰ τὰς ἐπαναστά-
8. Ἔπεσε γενναίως μαχό-
τοῦ Χοιροσπήλου (Κυδω-
1878. Ν. ΚΛΣ

s). Γραμματικός, ἀκμάσας
ι, οὗ σῴζονται πέντε ἐπι-
ίνῃ Ἀνθολογίᾳ (11, 127
Ν. Σ. Λ.

il-Boncour), Ἰωσήφ. Γάλ-
ν διασημοτέρων δικηγό-
ηθεὶς τῷ 1873. Τῷ 1900,
οἰκονομικὸς φεδεραλισμός»,
ερμοτέρων ὑπερασπιστῶν
ς καὶ ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν
ευτὴς διὰ πρώτην φορὰν
ς σοσιαλιστής. Τῷ 1911
Ἐργασίας ἐν τῇ ριζοσπα-
ονὶς-Μπερτώ, κατὰ δὲ τὸν
ροσεχώρησεν εἰς τὸ σο-
όποίου ἐγένετο εἷς τῶν
εκλεγεὶς βουλευτής, ἠνώθη
ὺμ καὶ κατεπολέμησεν ἐν
ῦ Ἐθνικοῦ Συνασπισμοῦ.
ς καὶ πρόεδρος τῆς γαλ-
ρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐ-
έδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς
πρὸς σύνταξιν τοῦ προ-
έως τοῦ ἀφοπλισμοῦ.
Μ. Δ. Β.

), Ἰάκωβος - Κίρκε. Ἀμε-
ὶ πολιτικὸς (1778—1860).
α μετὰ τοῦ Οὐάσιγκτων
ιουμορ στικὸν περιοδικὸν
ὸ 1837—1841 διετέλεσεν
. Συνέγραψεν ἀρκετὰ ποι-
πολιτικὰς σατίρας, συγκα-
πρώτων καθαρῶς Ἀμερι-
αξὺ τῶν ἔργων του κυριώ-
τικὴ ἱστορία τοῦ Τζὼν Μπουλ
» (1812), «Τὸ τραγοῦδι τοῦ
«Ὁ ἄνθρωπος τῶν δασῶν»
ιὰς Ἀγγλίας» (1822), «Κο-
Τζὼν Μπουλ ἐν Ἀμερικῇ»
λανδοῦ» (1831), «Ἐμπρός,
, «Ὁ βίος τοῦ Οὐάσιγκτων»
Η. Π. Γ.

ul - Dubois), Λουδοβῖκος-
ς. Γάλλος οἰκονομολόγος,
τῷ 1868. Συνέγραψε: «Τὰ

οἰκονομικὰ τῶν κοινοτήτων» (1898), βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, «Φρειδερῖκος ὁ Μέγας κατὰ τὴν πολιτικήν του ἀλληλογραφίαν» (1902), «Ἡ σύγχρονος Ἰρλανδία» (1907), μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἀγγλικὴν (1908) καὶ «Ἡ οἰκονομικὴ καὶ δημοσιονομικὴ προσπάθεια τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν πόλεμον» (1916). Η. Π. Γ.

Πωλογεωργάκης. Ὄνομα ἐπιφανοῦς οἰκογενείας ἐκ τοῦ χωρίου Ἴμβρου τῆς Κρήτης, καταγομένης ἐκ τῆς παλαιοτάτης οἰκογενείας τῶν *Παττακῶν*. Πρῶτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Πωλογεωργάκης ἀναφέρεται ὁ υἱὸς τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Γ. Πωλογιαννάκη *Γεώργιος Πωλογεωργάκης* ὅστις ἀνακηρυχθείς, ἅμα τῇ κηρύξει τῆς ἐπαναστάσεως 1821, ἀρχηγὸς Κωμητάδων (Σφακίων), διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, συμμετασχὼν εἰς πλείστας μάχας ἀνὰ τοὺς νομοὺς Χανίων, Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου μέχρι τοῦ 1827, ὅτε, συλληφθεὶς διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ἐρρίφθη δέσμιος εἰς τὰς φυλακὰς Χανίων, ἀποφυλακισθεὶς μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγῶνος (1830). Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1841, καθ' ἣν διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων. Υἱοὶ τούτου ἦσαν οἱ *Ἀναγνώστης* καὶ *Παῦλος*, οἱ διακριθέντες ὡς ὁπλαρχηγοὶ καὶ ὡς πληρεξούσιοι τῆς ἐπαρχίας Σφακίων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869. Ὁμοίως ὁ *Ἀλέξανδρος*, ὁπλαρχηγός, φονευθεὶς κατὰ τὴν μάχην τῶν Βρυσῶν (1866). Ν. ΚΛΣ

Πωλογιώργης, *Χαράλαμπος Π.* Κρὴς πολιτικός, ἔγγονος ἐκ πατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Πωλογιώργη, ἐκ μητρὸς δὲ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ρούσου Βουρδουμπᾶ, γεννηθεὶς ἐν Ἴμβρῳ τῆς Κρήτης τῷ 1857. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πτυχιοῦχος τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, ἐχρημάτισεν, ἐπὶ τουρκοκρατίας, εἰσαγγελεὺς Βάμου καὶ ἐπανειλημμένως γενικὸς διοικητικὸς σύμβουλος. Εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν ἐξελέγη πρόεδρος τῆς διαπραγματευτικῆς συνελεύσεως τοῦ 1886, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897 ἦτο ἀρχηγὸς ἰδίου σώματος δράσαντος ἐν Μαλάξῃ. Βουλευτὴς ἐξελέγετο συνεχῶς ἀπὸ τοῦ 1880. Ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν ἀνεξαρτήτων. Συναρχηγὸς μετὰ τοῦ Ἐ. Βενιζέλου τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν (1907—1908) καὶ ὑπῆρξε μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐπίτροπος ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἑνώσεως τῷ 1908 καὶ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἁρμοστοῦ Θ. Ζαΐμη. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς πρώτης ἀναθεωρητικῆς ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικοβοιωτίας, μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ἔσλιν, ὑπεδείχθη ὑπὸ τῶν ἡνωμένων κομμάτων διὰ τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν του. Τῷ 1912 ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀποσταλέντων εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινοβούλιον Κρητῶν βουλευτῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον 1912—1913, παρὰ τὴν ἡλικίαν του, ἐσχημάτισεν ἴδιον ἐθελοντικὸν σῶμα καὶ ἐπολέμησεν ἐν Ἠπείρῳ εἰς Κοντοβράκι καὶ Ἀετορράχην. Τῷ 1916 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτὴς Ἀττικοβοιωτίας. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1920. Ι. Δ. Μ.

πῶλος (ὁ) τὸ νεογνὸν τοῦ ἵππου ἢ τοῦ ὄνου, κοιν. *πουλάρι* || ἀρχ., τὸ νεογνὸν οἱουδήποτε ζῴου.

Πῶλος. —1) Σοφιστὴς καὶ διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐξ Ἀκράγαντος τῆς Σικελίας, μαθητὴς τοῦ Λικυμνίου καὶ ὀπαδὸς τοῦ Γοργίου, πολλάκις μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀποτελῶν ἓν τῶν ἐν τῷ «Γοργίᾳ» τοῦ Πλάτωνος διαλεγομένων προσώπων. Ἔγραψε ρητορικὸν ποίημα, «Τέχνη» καλούμενον, κατὰ τὸν Σουΐδαν, καὶ «Γενεαλογίας» τῶν μετασχόντων τοῦ Τρωικοῦ πολέμου Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, μετὰ τῶν περιπετειῶν καὶ τοῦ βίου αὐτῶν. Ἐπίσης «Κατάλογον νηῶν» καὶ ποίημά τι «Περὶ λέξεων». —2) Πυθαγόρειος φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Λευκανίᾳ τῆς Ἰταλίας. Ἀπόσπασμα αὐτοῦ «Περὶ δικαιοσύνης» διεσώθη παρὰ τῷ Στοβαίῳ. —3) Ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Βυζαντίῳ, ἀντικαταστήσας τῷ 400 π. Χ. τὸν Ἀναξίβιον (Ξεν. Κύρ. Ἀναβ. VII, 2, 5). —4) Διάσημος τραγικὸς ὑποκριτής, υἱὸς τοῦ Χαρικλέους ἐκ Σουνίου καὶ μαθητὴς τοῦ ἐκ Θουρίων Ἀρχία, περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, παρέστησεν ὀκτὼ τραγῳδίας κατὰ τέσσαρας ἀλλεπαλλήλους ἡμέρας (*Λουκ.* Νεκυομ. 19, Ζεὺς τραγ. 3 καὶ 41). Α. Θ. Σ.

πωλῶ (—έω), κοιν. *πουλῶ* ἢ —*λάω*' ἐκθέτω πρὸς πώλησιν, παρέχω τι ἀντὶ τιμήματος, ἀντίθ. *ἀγοράζω*: «ὁ πωλῶν τοῖς μετρητοῖς», «τί πουλεῖ;», «ἐπούλησε τὰ κοσμήματά της» || φρ. «σὲ πουλεῖ καὶ σ' ἀγοράζει» ἐπὶ ἀνθρώπου εὐφυοῦς ἢ πονηροῦ || «ἐπούλησε τὴν ψυχήν του εἰς τὸν διάβολον» ἐπὶ ἀνθρώπου συνδεθέντος διὰ φιλίας μετὰ κακοῦ.

πῶμα (τό) πᾶν ὅ,τι πίνεται, ποτόν: «βότρυος πῶμα» ὁ οἶνος, «καλὸν τὸ πῶμα δαιτὶ πρὸς καλῇ δίδως», «βρώματα καὶ πώματα» φαγητὰ καὶ ποτὰ (ἡ γραφὴ *πόμα* ἀδόκιμος)' || καὶ δημοτ. *πούμα*' σκέπασμα ἢ βύσμα ἀγγείου: «τὸ πῶμα τῆς φιάλης», «τὸ πούμα τοῦ τσουκαλιοῦ».

— *πώματα εὔτηκτα* (bouchons fusibles) [*Σιδηροδρ.*]. Εἰς τοὺς λέβητας τῶν ἀτμαμαξῶν εἶναι λίαν ἐντατικὴ ἡ ἀτμοπαραγωγή, ἰδίως ἡ διὰ τῶν τοιχωμάτων τῆς ἑστίας. Ὅθεν τὰ ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου ἐκλυόμενα ποσὰ θερμότητος μεγάλα, ἡ δ' ἀτμογόνος ἐπιφάνεια, πρωτίστως δὲ ἡ τῆς ἑστίας, δέον νὰ ᾖ πάντοτε ἐπαρκῶς κεκαλυμμένη δι' ὕδατος' ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ πυρακτωθῇ καὶ νὰ μὴ παρέχῃ πλέον ἀρκοῦσαν ἀντοχήν, ἤ, ἀκόμη, κατὰ τὴν στιγμὴν νέας εἰσαγωγῆς ὕδατος, νὰ παραχθῇ ἐπὶ τῆς πυρακτωμένης ἐπιφανείας τόσῳ μέγας ὄγκος ἀτμοῦ, ὥστε νὰ προκληθῇ ἔκρηξις.

Ἐν τοῖς λέβησι τῶν ἀτμομηχανῶν εἶναι ἐπακριβῶς καθωρισμέναι αἱ μεταβολαὶ στάθμης τοῦ ὕδατος, καθίστανται δ' αὗται ἔκδηλοι διὰ τῶν λεγομένων *ὑδροδεικτῶν* (βλ. λ.) καί, ἐν ἀνάγκῃ, διὰ κρουνῶν ἀσφαλείας. Ἐν ταῖς ἀτμαμάξαις, λόγῳ τῶν κλίσεων τῆς ὁδοῦ, πιθανὸν αἱ ἐνδείξεις τῶν ὑδροδεικτῶν νὰ μὴ ὦσιν ἐπαρκεῖς. Ἐν αὐταῖς ὁ οὐρανός, ἰδίως τῆς ἑστίας, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ μὴ ἔχῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ἀπαιτούμενον ἐλάχιστον ὕψος ὕδατος, ὅπερ ποικίλλει ἀπὸ 60 χιλ. εἰς 100 χιλ. Ὁσάκις π. χ. ἀτμάμαξα ἕλκει βαρὺν συρμόν, ἀνερχομένη ἀνωφέρειαν, ἡ ἀνάλωσις ἀτμοῦ εἶναι μεγάλη, ἀποφεύγουσι δέ, ἐφ' ὅσον ἐφικτόν, νὰ τροφοδοτῶσι τὸν λέβητα ἐπὶ τῆς ἀνωφερείας, ἐκ φόβου πτώσεως τῆς θλίψεως τοῦ ἀτμοῦ, ἐξ οὗ θὰ ἠδύνατο νὰ προκύψῃ στάσις τοῦ συρμοῦ καὶ δυσχερής, ἂν μὴ ἀδύνατος, νέα ἐκκίνησις. Ἕνεκα τούτου, εἰς τὸ τέρμα τῆς ἀνωφερείας, ὅταν ἡ ἀτμάμαξα εὑρεθῇ ἐκ νέου ἐπὶ ἠπίας κλίσεως, ὁ οὐρανὸς τῆς ἑστίας δυνατὸν νὰ ἐξέχῃ τῆς στάθμης τοῦ ἐν τῷ λέβητι ὕδατος. Τοιαῦτα γεγονότα εἶναι λίαν ἐπικίνδυνα.

Ὅπως ὁ μηχανοδηγὸς πληροφορῆται ἂν ὁ οὐρανὸς τῆς ἑστίας ἀπεγυμνώθη ἢ οὐ ὕδατος, τοποθετοῦσιν εἰς τὸ ἐμπρόσθιον καὶ εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τούτου, ἐντὸς πρὸς τοῦτο ὀπῶν, δύο κοχλιοφόρα πώματα ἐκ χαλκοῦ, κρατερώματος ἢ σιδήρου, ἐφ' ὅσον ἡ ἑστία εἶναι χαλκίνη ἢ χαλυβδίνη.

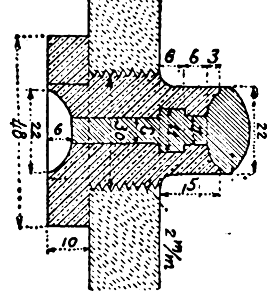

Τὰ πώματα ταῦτα φέρουσι κεντρικὴν ὀπήν, διαμέτρου ἕως 8 χιλ., ἐλαφρῶς κωνικήν, μὲ τὴν μεγάλην βάσιν πρὸς τὰ ἄνω. Τὴν προκειμένην ὀπὴν πληροῦσι διὰ μολύβδου ἢ διὰ κράματος μολύβδου καὶ κασσιτέρου, ὥστε νὰ προκαλῆται τῆξις κάτω τῶν 350°.

Ἐφ' ὅσον ὁ οὐρανὸς τῆς ἑστίας δὲν καλύπτεται πλέον ὑφ' ὕδατος, τὸ εὔτηκτον κρᾶμα τήκεται, βάλλεται δὲ διὰ τῆς ἀνοιχθείσης ὀπῆς μεῖγμα ἀτμοῦ καὶ ὕδατος εἰς τὸν χῶρον τῆς ἑστίας, ἐξ οὗ σβέννυται μερικῶς τὸ πῦρ καὶ συγχρόνως εἰδοποιεῖται ὁ μηχανοδηγὸς νὰ σβήσῃ ἢ νὰ ἐκρίψῃ τὸ πῦρ, ἰδίως δὲ νὰ μὴ τροφοδοτήσῃ τὸν λέβητα.

Ὅπως αἱ διατάξεις αὗται ὦσιν ἀποτελεσματικαί, δέον νὰ μὴ ἔχωσιν ἐπ' αὐτῶν λεβητόλιθον τὰ πώματα, ἄλλως δυνατὸν νὰ τακῇ τὸ εὔτηκτον κρᾶμα, μεθ' ὅλην τὴν ὕπαρξιν ὕδατος ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἑστίας, νὰ ἐπέλθῃ δὲ ἀτύχημα πορείας ἄνευ λόγου. Τὰ εὔτηκτα πώματα ἀποτελοῦσιν οὕτω προειδοποιητικὰ σήματα μεγάλου κινδύνου, ἀνάγκη δὲ νὰ συντηρῶνται μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας, ὡς γίνεται διὰ τοὺς ὑδροδείκτας.

— *πώματα καθαρισμοῦ* (bouchons de lavage) [*Σιδηροδρ.*]. Ἐπιβάλλεται νὰ πλύνωμεν τοὺς λέβητας ἀτμοπαραγωγῆς κατὰ περιόδους τόσῳ βραχυτέρας, ὅσῳ τὰ ὕδατα τροφοδοτήσεως περιέχουσι περισσότερα ἅλατα ἢ ὕλας ἐν διαλύσει ἢ ἐν αἰωρήσει. Ὁ λέβης ἀτμαμάξης ἔχει μικρὸν ὄγκον καὶ σημαντικὴν ἀτμοπαραγωγήν. Ἡ συμπύκνωσις τῶν ἐν διαλύσει ἢ ἐν αἰωρήσει ὑλῶν θ' αὐξάνῃ ταχέως καὶ θὰ ἐκδηλοῦται αὕτη διὰ λεβητολίθου καὶ πηλοῦ, συσσωρευομένου εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ λέβητος. Διὰ παντὸς μέσου δέον, περιοδικῶς, ν' ἀφαιρῶμεν τὰ ἀποθέματα ταῦτα. Κατὰ τὰς πλύσεις ξέομεν τὰ τοιχώματα διὰ ξυστρῶν καὶ ἐκδιώκομεν τ' ἀπορρίμματα καὶ τὸν πηλὸν δι' ἰσχυρᾶς ἐκσφενδονήσεως ὕδατος, πάντα δὲ ταῦτα πρὸς διατήρησιν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ λέβητος, ὡς καὶ τοῦ ἀρχικοῦ βαθμοῦ ἀποδόσεως αὐτοῦ, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰ

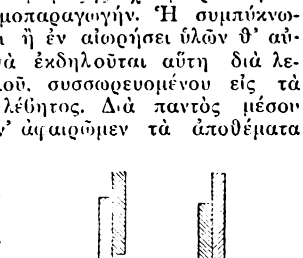

τοιχώματα τῆς ἑστίας καὶ τῶν ἀεριαυλῶν, ἐφ' ὧν προσρεύεται πολὺς λεβητόλιθος.

Ὅθεν ἀνάγκη πραγματοποιήσεως ἀριθμοῦ τινος

ὀπῶν εἰς μέρη καταλλήλως ἐκλελεγμένα πρὸς δημιουργίαν ἱκανοποιητικῶν ὅρων πλύσεως. Ἐφ' ὅσον αἱ ὀπαὶ αὗται εἰσὶ μικραί, κλείονται δι' ἁπλῶν κοχλιοφόρων κωνικῶν πωμάτων ἐκ κρατερώματος. Τὰ σπειρώματα κλείσεως θὰ ὦσιν ἐξωτερικὰ τῇ ὀπῇ, διότι ἄλλως θὰ ἐφθείροντο διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ καθαρισμοῦ.

Ὁσάκις τὰ πώματα καθαρισμοῦ θὰ κλείωσι μέγα ἄνοιγμα, δέον νὰ ὦσιν αὐτόκλειστα, ἤτοι νὰ πιέζωνται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ λέβητος διὰ θλίψεως τοῦ ἀτμοῦ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ λέβητος. Τὰ πώματα ταῦτα εἰσὶν ἐλλειπτικά, πρὸς εὐκολίαν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐκ τῆς ἀντιστοίχου ὀπῆς. Βύσματα στεγανότητος μετὰ ἐξωτερικοῦ κοχλίου ἐνισχύουσι τὴν κλεῖσιν. Χρησιμοποιοῦσι προσέτι ἁπλᾶς πλάκας, τοποθετουμένας ἐξωτερικῶς καὶ ἀσφαλῶς κοχλιωμένας. Κρουνὸς ἐκκενώσεως τοποθετεῖται εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ κυλινδρικοῦ μέρους τοῦ λέβητος ἢ τοῦ πυροκιβωτίου.

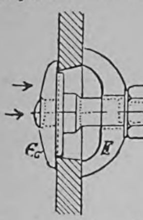

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. La machine locomotive (*E. Sauvage* ἢ *U. Lamalle et F. Legein*). Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

πωμακεντρίδαι (οἱ) (Pomacentridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθεις ἰχθῦς πολλαχοῦ τῶν ἰνδικῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀμερικανικῶν ἀκτῶν ἀπαντῶντας, ὧν κυριώτερον γένος εἶναι ὁ *πωμάκεντρος* (βλ. λ.). Δ Ν. Π

πωμάκεντρος (ὁ) (Pomacentrus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πωμακεντριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη ἰχθύων, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *πωμάκεντρος ὁ στικτὸς* (Pomacentrus maculatus), ἔχων μῆκος 0,65 μ. περίπου, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ καὶ ὀξὺ ρύγχος, σῶμα ὑψηλόν, αἰσθητῶς ἐκ τῶν πλαγίων πεπιεσμένον, μοναδικὸν ραχιαῖον πτερύγιον χαμηλὸν καὶ ἐπιμηκέστατον, στηθιαῖα πτερύγια βραχέα καὶ εὐρέα, κοιλιακὰ μικρά, ἑδραῖον πλατὺ καὶ οὐραῖον πλατὺ καὶ εὐρέως διεσχισμένον. Κατὰ τὴν ράχιν ἔχει μελανὸν χρῶμα καὶ κατὰ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα κυανοτεφρὸν μὲ ἀργυρώδεις κηλῖδας ἐπὶ τῶν παρειῶν καὶ τῶν βραγχιακῶν ἐπιπτυγμάτων. Δ. Ν. Π.

πωματίζω· καλύπτω, κλείω διὰ πώματος, βουλλώνω: «πωματίζω τὴν χύτραν».

πωματισμὸς (ὁ)· ἡ διὰ πώματος κάλυψις.

— *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται *πωματισμὸς* ἡ διὰ βύσματος ἐξ ἀσήπτου ὀθόνης (γάζης) ἢ βάμβακος ἔμφραξις κοιλότητός τινος, φυσιολογικῆς (ρίς, κολεὸς κτλ.) ἢ τραυματικῆς, πρὸς σκοπὸν ἰαματικόν. Ἐνδείκνυται κυρίως, τοῦτο μὲν πρὸς ἐπίσχεσιν τριχοειδοῦς διαχύτου αἱμορροίας, ὁπότε ἡ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αἱμοστατικῶν λαβίδων αἱμόστασις εἶναι ἀδύνατος, τοῦτο δὲ πρὸς ἐντοπισμὸν λοιμώξεώς τινος καὶ παροχέτευσιν τριχοειδῆ μεμολυσμένης τινὸς ἑστίας (παροχετευτικὸς πωματισμός). Αἱ ἐν τῇ καθ' ἡμέραν πράξει συνηθέστεραι ἐφαρμογαὶ τοῦ πωματισμοῦ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: α) Ἐπὶ τραυμάτων—καὶ δὴ βαθέων—τῶν μαλθακῶν μορίων μεθ' αἱμορροίας τριχοειδοῦς, ὡς καὶ ἐπὶ ἀνατρήσεως τῶν ὀστῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐπιμήκων τοιούτων.

β) Ἐπὶ τραυμάτων τῶν φλεβωδῶν κόλπων τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, ὧν ἡ ἀπολίνωσις ἢ ἡ ραφὴ εἶναι πάντοτε δυσχερεῖς καὶ συχνάκις ἀδύνατο. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ διὰ γάζης πωματισμός, πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς αἱμορραγίας, δίδει ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραμείνῃ ἐν ἐφαρμογῇ ἐπὶ 6—8 ἡμέρας.

γ) Ἐπὶ ἐπιστάξεως (αἱμορραγίας ρινικῆς) ἐνεργεῖται συνηθέστερον μὲν ὁ πρόσθιος πωματισμὸς τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων, σπανιώτερον δὲ ὁ ὀπίσθιος. Ὁ πρόσθιος πωματισμὸς — ὅστις καλῶς ἐφαρμοζόμενος ἐπίσχει σχεδὸν πάντοτε τὰς ἐπιστάξεις — ἐνεργεῖται διὰ ταινίας ἀσήπτου γάζης, ἥτις στοιβάζεται ἠπίως ἐντὸς τοῦ προσθίου τμήματος τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων. Τὸ βύσμα τοῦτο δέον νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τόπου 36—48 ὥρας, μετὰ παρέλευσιν τῶν ὁποίων ἀφαιρεῖται μετὰ προσοχῆς. Ἡ ἐπὶ πλέον παραμονὴ τοῦ βύσματος ἐντὸς τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων δύναται νὰ προκαλέσῃ διαπυήσεις. Ὁ ὀπίσθιος πωματισμὸς σπανίως ἐνδείκνυται, θεωρεῖται δὲ ὡς μέσον κινδυνῶδες (δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ φλεγμονὰς τοῦ ὠτὸς καὶ τῶν παραρρινικῶν κόλπων), βάσανσον καὶ ἀλγεινόν· τούτου ἕνεκα καὶ τείνει νὰ ἐγκαταλειφθῇ ὁριστικῶς (Lermoyer).

δ') Ἐπὶ μητρορραγίας (αἱμορραγίας τοῦ ἐνδομητρίου) μὴ ἐγκύμονος μήτρας, συνεπείᾳ διαφόρων αἰτίων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐνεργεῖται, πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς αἱμορραγίας, ἁπλοῦς πιεστικὸς πωματισμὸς τῆς κολπικῆς κοιλότητος, διὰ βυσμάτων ἀσήπτων ἐκ γάζης ἢ βάμβακος ἢ ἐμβεβαπτισμένων ἐντὸς διαλύσεως πηκτῆς (gélatine).

ε') Ἐπὶ μητριτίδων καταρροϊκῶν, πρὸς θεραπείαν τούτων, ἐνεργεῖται πωματισμὸς ἐνδομήτριος διὰ λωρίδων γάζης ἀσήπτου ἢ ἰωδοφορμιούχου (Fritsch).

στ') Ἐπὶ ἀνεπισχέτων αἱμορραγιῶν τῆς ὑστεροτοκίας, ἐπερχομένων ἀμέσως ἢ ὥρας τινὰς ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τοῦ πλακοῦντος, ὅταν ἡ μήτρα παραμένῃ ἀδρανής, παρὰ τὴν χρῆσιν θερμῶν ἐνδομητρίων ἐγχύσεων, μαλάξεως τῆς μήτρας, ὑποδορίου ἐνέσεως ὑποφυσίνης καὶ λοιπῶν θερμαντικῶν μέσων (πιέσεως τῆς κοιλιακῆς ἀορτῆς, ἀμφίχειρος πιέσεως τῆς μήτρας κλπ.). Εἰς τὰς τοιαύτας ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὁ μαιευτὴρ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν μητρο-κολπικὸν πωματισμόν, ὃν καὶ δέον ν' ἀφαιρέσῃ μετὰ παρέλευσιν 6 περίπου ὡρῶν, λόγῳ τοῦ δυνατοῦ τῆς λοιμώξεως· ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ πωματισμοῦ ἡ αἱμορραγία ἐπαναληφθῇ, δύναταί τις νὰ πωματίσῃ ἐκ νέου τὴν μητρικὴν κοιλότητα δι' ἑτέρας 6 ὥρας ἔτι.

ζ') Μετὰ ἔκτρωσιν ἢ ἀπόξεσιν τοῦ ἐνδομητρίου.

η') Ἐπὶ τραυμάτων τῆς κοιλίας, ἐγχειρητικῶν ἢ τυχαίων, βαθέως ἑδραζομένων, αἱμορροούντων τριχοειδῶς καὶ οὐχὶ ἀσήπτων (ὡς ἐπὶ ἐγχειρήσεων διὰ καρκίνον τῆς μήτρας καὶ δὴ τοῦ τραχήλου ταύτης, διὰ φλεγμονὰς τῶν παραμητρίων, δι' ὀξεῖαν σκωληκοειδίτιδα, διὰ διάτρησιν ἕλκους γαστρο-δωδεκαδακτυλικοῦ κλπ.) συνιστᾶται κάλλιον ὁ πωματισμὸς κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Mickulicz, ὅστις καὶ ἐκτελεῖται ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸ κέντρον μιᾶς τετραγώνου ἀσήπτου ὀθόνης, μεγέθους ἀναλόγου πρὸς τὸ βάθος τῆς πρὸς πωματισμὸν ἑστίας, προσδένεται στερεὸν νῆμα ἐκ μετάξης· διὰ μακρᾶς λαβίδος συλλαμβάνεται τὸ κέντρον τῆς ὀθόνης, ἥτις καὶ ἀναστρέφεται περὶ τὴν λαβίδα οὕτως, ὥστε νὰ σχηματισθῇ εἶδος σάκκου, εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὁποίου ἔχει προσδεθῆ τὸ ἐκ μετάξης νῆμα. Ὁ πυθμὴν οὗτος τοῦ σάκκου, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς λαβίδος, φέρεται καὶ τοποθετεῖται ἐντὸς τῆς πρὸς πωματισμὸν κοιλότητος εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ἐλεύθερον αὐτοῦ ἄκρον νὰ εὑρίσκηται ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ τραύματος τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Ἀκολούθως εἰσάγονται ἐντὸς τοῦ σάκκου ταινίαι ἀσήπτου γάζης, δι' ὧν καὶ πληροῦται ἡ κοιλότης τούτου. Αἱ ταινίαι αὗται, χωριζόμεναι τῶν ἐντερικῶν ἑλίκων διὰ τοῦ τοιχώματος τοῦ σάκκου, δὲν δύνανται ν' ἀποκτήσωσι συμφύσεις μετὰ τούτων καί, κατὰ συνέπειαν, ἡ ἀφαίρεσίς των εἶναι εὐχερής. Ἐπίσης, καὶ ὁ σάκκος δύναται εὐκόλως ν' ἀφαιρεθῇ, χάρις εἰς τὸ ἐκ μετάξης νῆμα· τοῦτο ἑλκυόμενον παρασύρει τὸν σάκκον, ὃν καὶ ἀναστρέφει, διευκολῦνον οὕτω τὴν ἀποκόλλησιν τούτου. Αἱ ἐσωτερικαὶ ἐκ γάζης ταινίαι ἀφαιροῦνται ἐνωρὶς —ἐντὸς 1—3 ἡμερῶν—, ὁ σάκκος ὅμως δέον νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ ἐπὶ 8—10 ἡμέρας, καθότι ἡ λίαν πρώϊμος ἀφαίρεσις τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ ἄλγη καὶ τριχοειδεῖς αἱμορραγίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἀφοριζούσας τὴν μεμολυσμένην ἑστίαν συμφύσεις.

Ἡ ἐνεργητικὴ δρᾶσις τοῦ κατὰ Mickulicz παροχετευτικοῦ πωματισμοῦ ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μέν, καὶ κυρίως, εἰς τὸ ὅτι οὗτος σχηματίζει μηχανικὸν φραγμόν, ὅστις ἀποχωρίζει τὴν μεμολυσμένην ἑστίαν ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς μεγάλης περιτοναϊκῆς κοιλότητος καὶ ἐπιταχύνει τὸν σχηματισμὸν συμφύσεως, ἐπιτυγχάνων οὕτω τὸν πλήρη ἐντοπισμὸν καὶ ἀποκλεισμὸν τῆς μεμολυσμένης ζώνης τοῦ περιτοναίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ δευτερευόντως εἰς τὸ ὅτι ἐνεργεῖ αἱμοστατικῶς καὶ παροχετεύει τριχοειδῶς. Ἡ ἐν τῇ χειρουργικῇ πράξει εὐρεῖα ἐφαρμογὴ τοῦ κατὰ Mickulicz παροχετευτικοῦ πωματισμοῦ μετέβαλεν ἄρδην τὴν ἄμεσον μετεγχειρητικὴν πρόγνωσιν καὶ ἐμείωσεν εἰς τὸ ἐλάχιστον τὴν θνητότητα τῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ δὴ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, βαρειῶν ἐγχειρητικῶν ἐπεμβάσεων. Ὁ καθηγητὴς Λογοθετόπουλος (1926), ὅπως ἀποφύγῃ, μετὰ γυναικολογικὰς ἐπεμβάσεις, τὴν μέσῳ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων παροχέτευσιν καὶ ἐπιτύχῃ ἀσφαλέστερον πωματισμὸν τῆς αἱμορραγούσης τραυματικῆς ἑστίας καὶ ἐν ταὐτῷ παροχέτευσιν ταύτης πρὸς τὰ ἐκτὸς μέσῳ τοῦ κολεοῦ, ἐπενόησεν ἰδίαν μέθοδον, δι' ἧς πᾶσα αἱμορραγία, καὶ αὐτὴ ἡ ἐντονωτέρα, ἐπίσχεται. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ «καθ' ἕλξιν αἱμοστατικοῦ βύσματος», ὅπερ ἀποτελεῖ τροποποίησιν τοῦ παροχετευτικοῦ πωματισμοῦ κατὰ Mickulicz.

θ') Ἐπὶ προστατεκτομίας, ὁ πωματισμὸς τῆς κοίτης τοῦ προστάτου ἀπὸ τοῦ ὑπερηβικοῦ τραύματος ἐνδείκνυται πρὸς ἐπίτευξιν αἱμοστασίας. Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς ἀπέδειξεν ἡ πεῖρα, ὁ πωματισμὸς οὗτος δὲν εἶναι πάντοτε ἀποτελεσματικός, διότι χαλαροῦται, λόγῳ τῆς διαποτίσεως τοῦ βύσματος ὑπὸ τῆς διαρκοῦς τριχοειδοῦς αἱμορραγίας τῆς προστατικῆς κοίτης καὶ τῶν ἐν τῇ κύστει ἀθροιζομένων οὔρων, ὁ Ζ. Καΐρης (1929) προέβη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς κατὰ τὰς γυναικολογικὰς ἐγχειρήσεις ἐνδεικνυομένης αἱμοστατικῆς μεθόδου Λογοθετοπούλου, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἐπίτευξιν αἱμοστάσεως τῆς προστατικῆς κοίτης μετὰ ὑπερηβικὴν προστατεκτομίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς παροχέτευσιν τῆς ἐγχειρητικῆς κοιλότητος καὶ τῆς οὐροδόχου κύστεως· πρὸς τοῦτο καὶ ἐτροποποίησε καταλλήλως τὴν μέθοδον, ἐπινοήσας τὴν διὰ περινεϊκῆς τομῆς ἐξαγωγὴν τοῦ μίσχου τοῦ βύσματος. Ὁ νέος οὗτος παροχετευτικὸς πωματισμὸς τῆς μετὰ ὑπερηβικὴν προστατεκτομίαν καταλειπομένης καὶ ἀφθόνως αἱμασσούσης προστατικῆς κοίτης ἀποτελεῖ σημαντικὴν τελειοποίησιν τῶν ἐγχειρητικῶν μεθόδων τῆς προστατεκτομίας. Α. Ν. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ

πωματοκοχλίας (ὁ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως τὸ κυλινδρικόν πῶμα, τὸ ὁποῖον φέρει ἑλίκωσιν εἰς τὴν κυλινδρικήν του ἐπιφάνειαν, ἥτις εἰσέρχεται εἰς ἀντίστοιχον ἑλίκωσιν τῆς ὀπῆς δοχείου, στομίου φιάλης κττ. Ὁ πωματοκοχλίας δύναται νὰ εἶναι εἴτε πλήρης κύλινδρος, ὁπότε εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς ὀπῆς ἢ τοῦ στομίου, εἴτε κενὸς τοιοῦτος ἐσωτερικῶς μὲ πλήρη τὴν ἄνω βάσιν του, ὁπότε περιβάλλει τὸ στόμιον ἐξωτερικῶς, κοχλιούμενος πέριξ αὐτῆς.

πωματόμος (ὁ) (Pomatomus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον πέρκας μετρίου μεγέθους μὲ τεφροϊώδη χρωματισμόν, ἀπαντώσας εἰς τὰ μεγάλα βάθη τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Δ. Ν. Π.

Πωμεντῖνον ***πεδίον*** (Campus Pomentinus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Μέσης Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλσκων, συνορεύουσα μετὰ τοῦ Λατίου. Α. Θ. Σ.

Πωμέτιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλσκων, ἡ ἄλλως καλουμένη ὑπὸ τῶν Λατίνων *Σούεσσα τῶν Πωμεντίνων* (Suessa Pometia). Ἀπὸ ταύτης ὠνομάσθησαν τὰ *Πομπτῖνα ἕλη* (Paludes Pomptinæ), ἅτινα ἀπεπειράθησαν νὰ ἀποξηράνωσιν ὁ Κορνήλιος Κέθηγος τῷ 160 π. Χ., ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Αὔγουστος, ὁ Τραϊανὸς καὶ ἄλλοι. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸν Δ' π. Χ αἰῶνα, τῷ δὲ 358 π. Χ. ἀπετέλεσε τὴν φυλὴν τῶν Πωμεντίνων (tribus Pomentina). Ἡ θέσις αὐτῆς παραμένει ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

πωμήριον (τὸ) (Pomoerium). Ἡ παρὰ τὰ συμβολικά, οὐχὶ δὲ τὰ πραγματικά, τείχη ἢ ὀχυρώματα τῆς Ρώμης λογιζομένη ἱερὰ γραμμή, ἥτις ἐσημειοῦτο διὰ λιθίνων στύλων, ἐγειρομένων κατὰ διαστήματα. Τὸ πωμήριον ἐπεξετείνετο καθ' ὅσον καὶ ἡ πόλις, ἔπρεπε δέ, κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον, ἡ ἐπέκτασις αὐτὴ νὰ γίνηται οὐχὶ ὑφ' οἱουδήποτε, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπ' ἀνδρῶν, οἵτινες, νικήσαντες ἐχθρούς, εἶχον ἐπεκτείνει τὰ ὅρια τοῦ κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετ' ἄδειαν τῶν οἰωνοσκόπων, οἵτινες συνεβουλεύοντο σχετικῶς τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, ἐξ οὗ ἔργου καὶ προῆλθε τὸ τῶν οἰωνοσκόπων «δίκαιον τοῦ πωμηρίου». Κατ' ἀρχὰς τὸ πωμήριον περιελάμβανε τὴν «τετραμερῆ» Ρώμην, κατὰ δὲ τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν περιέλαβε καὶ τοὺς Ἑπτὰ Λόφους. Λέγεται ὅτι ὁ Ρωμύλος, κατὰ τὰ ἐτρουσκικὰ ἔθιμα, ἔζευξεν εἰς ἅρμα ταῦρον καὶ ἀκηλίδωτον δάμαλιν, ἐχάραξε δὲ δι' ὑννίου χαλκοῦ περὶ τὸν Παλατῖνον λόφον αὔλακα καθορίζουσαν τὴν περιφέρειαν τῶν τειχῶν, δηλαδὴ τὸ πωμήριον, ἔξω τοῦ ὁποίου ἐξετείνετο ἡ βέβηλος πόλις, ἤτοι τὸ ἄνευ οἰωνῶν ἄστυ τῶν ξένων καὶ τῶν πληβείων. Αἱ λοχίτιδες ἐκκλησίαι δὲν ἠδύναντο νὰ συνέλθουν ἐντὸς τοῦ πωμηρίου, ἐπειδὴ αὗται ἦσαν αὐτὸ τοῦτο τὸ στράτευμα. Οὐδεμία στρατιά, οὐδεὶς πρέσβυς, οὐδεμία ξένη θεότης ἠδύναντο νὰ εἰσχωρήσουν ἐντὸς τοῦ πωμηρίου ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας. Ν. Σ. Λ.

Πωμὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ὀρεινὸν τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου, ἔχον 650 περίπου κατοίκους, πάντας Ἕλληνας. Α. Κ. Α.

—**Πωμὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κυπριακὸν ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. τῆς μεγαλονήσου πλευρᾶς (πλάτ. 35°10'15" Β., μῆκ. 32°33'45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island), ΒΑ. κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Χρυσοχοῦ. Σ.Ε.Λ.

Πωμῶνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Πομῶνα*.

πώμωτος (ὁ) (Pomotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παρεμφερεῖς πρὸς τὰς πέρκας, ἰθαγενεῖς τῶν ἀμερικανικῶν θαλασσῶν. Δ. Ν. Π.

πὼντς (τὸ) (Punch). Μεῖγμα συνιστάμενον ἐξ ἰσχυροῦ ἀλκοολούχου ποτοῦ καὶ ἄλλων, ἀναλόγως τοῦ εἴδους του, ὑλῶν, ὡς λ. χ. τείου, ὀποῦ λεμονίου, ὀποῦ πορτοκαλίου, σακχάρεως κλπ. Ὡς ἀλκοολοῦχον ποτὸν χρησιμοποιεῖται συνήθως κονιάκ, ρούμιον, ἀρράκ, ἡδύποτα διάφορα, παλαιοὶ ἰσχυροὶ οἶνοι, ἀφρώδεις οἶνοι κλπ.

Πὼντς τεΐου. Παρασκευάζεται διὰ προσθήκης εἰς τὸ ἕτοιμον τεῖον ἀναλόγου ποσότητος κονιὰκ ἢ ρουμίου, σακχάρεως καὶ ὀποῦ πορτοκαλίων καὶ λεμονίων.

Πὼντς πορτοκαλίων. Παρασκευάζεται διὰ προσθήκης εἰς θερμὸν ἀραιὸν σιρόπιον σακχάρεως τοῦ ὀποῦ πορτοκαλίων καὶ λεμονίων. ἀναλόγου πο-

Digitized by Google

ου ἢ ἡδυπότου τινὸς καὶ
ον φλοιῶν πορτοκαλίων.
σ. γ.

υριώτερον πρόσωπον τῶν
νάλογον πρὸς τὸν Φασου-
συνομιλεῖ μὲ τὴν σύζυγόν

«The London Charivari»).
μένον σατιρικὸν περιοδι-
δομάδα ἐν Λονδίνῳ ἀπὸ
Εἶναι τὸ σημαντικώτερον
ν φύλλων. Διηυθύνετο ἐπὶ
Μὰρκ Λέμον, συνειργά-
ρυφαῖοι τῶν Ἄγγλων λο-
ρων. Τὸ «Πώντς» ἦτο ἀπη-
αν, Γερμανίαν καὶ Ρωσίαν.

εωγρ.]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας
κσάϊρ. Κάτ. (1921) 14.313
ῦτον καὶ ἀξιόλογον βιομη-
ἀτων, μηχανημάτων, σιδη-
Η. Π. Γ.

βλ. *Πόπ*.

Ἕλλην φιλικός, γεννηθεὶς
ἐν Δραγατσανίῳ τῷ 1821.
ον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας,
ς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἑπτα-
ον εἰς Μολδαβίαν, ἐτάχθη
ψηλάντην, ἔπεσε δὲ μαχό-
λόχου εἰς Δραγατσάνιον.
Θ. Β.

Ἕλλην φιλικός, γεννηθεὶς
ἀποθανὼν τῷ 1820. Σπου-
θη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑται-
δραστηριωτέρων μελῶν
θεσεν εἰς αὐτὸν τὴν μύη-
α. Μεταβὰς εἰς Σμύρνην
μύησε πολλούς, ἀλλὰ προ-
Μακεδονίας εἰς Βουκουρέ-
θεὶς ἀπὸ χαράδρας ἐντὸς
οἱ Τοῦρκοι γνῶσιν τῶν
, ἅτινα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ.
ῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ δωρη-
θήκης τοῦ ἐν Κυδωνίαις
Θ. Β.

Ἕλλην φιλόλογος, συγγρα-
ηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1825
η τῷ 1852. Σπουδάσας τὴν
καὶ Γαλλίᾳ, ἐκλήθη εἰς
ὴν διεύθυνσιν τῆς Εὐαγγε-
ένης τότε ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ.
δράσεως αὐτοῦ καὶ μετὰ
Εὐαγγελικῆς σχολῆς ηὐτο-
Μέλητα ποταμόν. Ὁ Ἰσι-
ἐκτάκτου παραρτήματος
ις» ἐχαρακτήρισε τὸν θά-
ἀπώλειαν. Ἐν τῷ παραρ-
εται ἐπιστολὴ τοῦ Γεωρ-
τι αὐτοκτονεῖ, διότι ἐμπλη-
ξης κατείχετο ἐξ ἀνυπομο-
ετὰ τὴν ἐπίγειον ζωήν. Ἐκ
αι ἐπαναστατικὸν ἔπος εἰς
Θ. Β.

Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ
Σάμῳ τῷ 1874. Ἐσπού-
ματα ἐν Ἀθήναις καὶ ἀνη-
νομικῆς τοῦ πανεπιστη-
τοῦ σταδίου του ὡς δη-
ἔλεσεν ἀρχισυντάκτης τῶν
ς» καὶ «Καιρῶν», συνειρ-
ἄλλας ἀθηναϊκὰς ἐφημερί-
τὴν ἐφημερίδα «Ἀθῆναι»,
ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ
συνέγραψε σκηνικὰ ἔργα,
ματα, σατιρικὰ ποιήματα,
1910 ἐξελέγη βουλευτὴς
ἔκτοτε πεντάκις τοιοῦτος.
ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς
κευμάτων ἐν τῇ κυβερνή-
Μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς
εδόθη εἰς τὸ δικηγορικὸν
αταλείψῃ τὴν δημοσιογρα-
ιν.

ς δημοσιογράφος ἠκολού-
ἔρας συντηρητικὰς ἀρχάς,
ίδα «Ἀθῆναι» παρουσίασε
νον ἄκρας εὐπρεπείας καὶ
καθαρότητα τῆς γλώσσης,
καὶ τὸ χαρίεν τοῦ ὕφους
ἀρθρογράφος ὑπεστήριζε
του, χωρὶς νὰ ἐκτρέπεται
ὑπερβολὰς καὶ ἀτοπήματα,
ησε τακτικὴν καὶ εἰς τὰς
ῦ ἀγορεύσεις. Πνεῦμα ἐξ
καυστικότητος, διαπλασθὲν
αίων συγγραφέων, καὶ ἰδίως
οεδίδει εἰς τὰ γραφόμενα
κῆς μορφῆς καὶ τὴν εὐθυ-
ἓν τῶν κυριωτέρων χαρα-

κτηριστικῶν αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη τάσις του ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σύνθεσιν σατιρικῶν ἐπιγραμμάτων, δι' ὧν παρῳδοῦνται σύγχρονα πρόσωπα καὶ πράγματα, παρῳδιῶν ποιημάτων καὶ συγγραφὴν θεατρικῶν ἐπιθεωρήσεων πρὸς τὸν αὐτὸν τεινουσῶν σκοπόν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ὁμιλίαν ἐπιδεικνύει τὴν αὐτὴν ἑτοιμότητα πνεύματος καὶ τὴν ἀκράτητον ῥοπὴν πρὸς εὐφυέστατα λογοπαίγνια, πολλὰ τῶν ὁποίων ἐγένοντο πάγκοινα καὶ τὰ ὁποῖα οὐδὲν τὸ ἐξεζητημένον ἔχουσιν, ἀλλ' ἀπορρέουσιν ἐξ ἐνστίκτου καὶ τῆς φυσικῆς τάσεως τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Θ. Β.

— **Πώπ, *Ζηνόβιος*.** Ἕλλην ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ (1778—1854). Συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἐν οἷς τὸ σῳζόμενον «Περὶ μετρικῆς καὶ ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως», ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1803 εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους. Συνδεόμενος μετὰ τῆς οἰκογενείας Σίνα, ἔπεισεν αὐτὴν ὅπως προσφέρῃ μέγα μέρος τῆς περιουσίας της ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Θ. Β.

— **Πώπ, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην πατριώτης, γεννηθεὶς τῷ 1690 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1775. Ἀποκτήσας μέγαν πλοῦτον, ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Γένους. Ἡ πλουσία ἀλληλογραφία του εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἱστορικῇ καὶ Ἐθνολογικῇ Ἑταιρείᾳ. Θ. Β.

— **Πώπ, *Κωνσταντῖνος*.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1820. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν καὶ μετέβη κατ' ἀρχὰς εἰς Ρωσίαν, εἶτα δὲ εἰς Βενετίαν, ὅπου νυμφευθεὶς τὴν νεαρὰν πριγκίπισσαν Μελζογιόζο, ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς τρεῖς υἱούς, τὸν *Ζηνόβιον*, *Ἀριστείδην* καὶ *Ἀλέξανδρον*. Ὁ Πώπ, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἐξέδιδεν ἰδίαις δαπάναις ἐπιστημονικὰ συγγράμματα μεταφραζόμενα ὑπὸ Ἑλλήνων λογίων πρὸς μόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας. Ἐκ τούτων γνωστὴ εἶναι ἡ «Φυσικὴ δημώδης πρὸς παῦσιν τῆς δεισιδαιμονίας», μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Σπυρίδωνος Βλαντῆ καὶ ἐκδοθεῖσα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1810. Θ. Β.

— **Πώπ, *Κωνσταντῖνος*.** Ἕλλην λόγιος καὶ συγγραφεύς, ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1878. Υἱὸς τοῦ Ζηνοβίου Πώπ, ἔλαβεν εὐρεῖαν ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν. Εἰσῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, εἶτα δὲ ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργαζόμενος εἰς τὰ περιοδικὰ «Πανδώρα» καὶ «Εὐτέρπη». Ἐπανῆλθε κατόπιν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ διετέλεσε γενικὸς πρόξενος. Κληθεὶς τῷ 1870 εἰς Ἀθήνας, ἀνέλαβε, λόγῳ τῆς μεγάλης γλωσσομαθείας του, τὴν ταξινόμησιν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, γενόμενος συνάμα καὶ εἷς τῶν ἱδρυτῶν τοῦ συλλόγου «Παρνασσός». Ὁ Κωνσταντῖνος Πὼπ ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ χρονογραφήματος, ἐδημοσίευσε δὲ ἐν μεταφράσει εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια ποιήματα Ρώσων, Σέρβων, Ἄγγλων, Γάλλων, Ἱσπανῶν καὶ Τούρκων ποιητῶν. Θ. Β.

Πωραβᾶς (Pauravas) *[Ἰνδ. Μυθ.]*. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἀρχαιοτέρου κλάδου τῆς σεληνιακῆς φυλῆς, ἡ ὁποία κατάγεται ἐκ τοῦ θεοῦ Σόμα, βασιλεύσαντος εἰς τὰς Ἰνδίας μετὰ τῆς ἡλιακῆς δυναστείας, ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰξβακοῦ, υἱοῦ τοῦ Μανοῦ. Οἱ Πωραβᾶς εἶναι οἱ κοινοὶ πρόγονοι τῶν *παντάβας* καὶ *καουράβας*. Η. Π. Γ.

Πωρὶ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πορί*.

Πωριὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Σκύρου, ἡ ΒΑ. τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 38° 44′ 55″ Β., μήκ. 24° 35′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 2048: Skyros island). Προεκτείνεται ὑπὸ τῶν μυρμήκων Βρυκολακονήσια. Σ. Ε. Λ.

«Πωρικολόγος». Διήγησις εἰς πεζὸν λόγον, ἀποτελοῦσα γενικὴν περιγραφὴν τῶν ὀπωρικῶν, ἐξ οὗ καὶ ὁ τίτλος αὐτῆς, κατ' ἀναλογίαν τῶν «Φυσιολόγος», «Πουλολόγος» κλπ. Ἡ ἀκριβὴς ἐποχὴ τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου ἀγνοεῖται, ἐπειδὴ ὅμως ἐν αὐτῷ γίνεται μνεία τῶν Βαράγγων, ὑποτίθεται ὅτι ἀνέρχεται εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

Πυρὴν τῆς διηγήσεως εἶναι κυρίως ἡ περιγραφὴ τῶν ἐπικινδύνων ἰδιοτήτων τοῦ οἴνου. Γενικῶς, τὸ ἔργον εἶναι ἄθῳον καὶ ἀστεῖον, ἀλλὰ παρουσιάζει γενικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὸ τὰς ἀθῴας αὐτοῦ ἀφηγήσεις κρύπτεται ἡ παρῳδία τῶν ἀξιωμάτων καὶ τίτλων τῶν Βυζαντινῶν. Ὑπῆρχε καὶ παραλλαγή τις τοῦ σῳζομένου «Πωρικολόγου», ἡ ὁποία δὲν ἐσώθη. Εἶναι ὅμως γνωστὴ ἐκ μεταφράσεως σερβοσλοβενικῆς, ἧς σῴζονται τρία χειρόγραφα. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τουρκικὴ μετάφρασις τοῦ «Πωρικολόγου». Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα (Ἐφημερὶς «Κλειὼ» ἀριθμ. 516) καὶ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ W. Wagner (εἰς τὰ «Carmina»). Β. Λ. Κ.

πωρίον, κοιν. *πουρί*· πώρινος λίθος, πῶρος: «θόλος κτισμένος μὲ πουρί» ‖ ἡ ἐπὶ τῶν ὀδόντων σχηματιζομένη σὺν τῷ χρόνῳ ὕλη.

Πώρλωγκυ (Parlaghy), ***Βίλμα***. Οὑγγρὶς ζωγράφος, γεννηθεῖσα τῷ 1865. Συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς της εἰς τὸ Μόναχον, πλησίον τοῦ Φ. φὸν Λένμπαχ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις εἶναι καταφανὴς εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων της. Τούτων κυριώτερα εἶναι ἡ προσωπογραφία τοῦ Κοσσούθου, ἡ αὐτοπροσωπογραφία της, ἡ προσωπογραφία τῆς μητρός της, ἔργον βραβευθὲν διὰ χρυσοῦ μεταλλίου ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Βερολίνου, αἱ εἰκόνες τοῦ Μόλτκε (1891, ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ γερμανικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου), τοῦ Βίσμαρκ, τοῦ Καπρίβι, τοῦ Αὐστριακοῦ δραματογράφου Μπάουερνφελδ (1888, καλλιτεχνικὸν μουσεῖον τῆς Βιέννης) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

πωροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς πῶρον, πωρώδης.

πωρόλιθος (ὁ) *[Πετρογρ.]*. Νέας γεωλογικῆς ἡλικίας πέτρωμα, κατὰ τὴν σύστασιν ἀσβεστολιθικόν, μαργῶδες ἢ ψαμμῶδες, μὲ κοκκώδη ἱστόν. Οἱ πωρόλιθοι εἶναι στερεοὶ καὶ εὐλάξευτοι, δι' ὃ χρησιμοποιοῦνται εὐρέως εἰς τὴν δομικὴν (εἰς τὴν δομὴν τῶν θεμελίων, τὴν κατασκευὴν θόλων καὶ τὴν παρασκευὴν γωνιολίθων (ἀγκωνάρια)). Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντῶσιν εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν Σκῦρον, τὴν Αἴγιναν, τὴν Κίμωλον κ. ἄ. Λέγεται ἐπίσης καὶ *πῶρος*.

πῶρος (ὁ)· πορώδης λίθος ἐλαφρὸς καὶ εὔθρυπτος· ‖ εἶδος σκληροῦ λίθου, πώρινος λίθος, *ἄλλως πειραϊκὸς λίθος*· ‖ ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὀδόντων σχηματιζομένη σκληρὰ ὕλη, κοιν. *πουρί*· ‖ ὁ νεοσχηματιζόμενος ὀστίτης ἱστός, ὁ συνδέων τὰ δύο πέρατα κατεαγότος τινὸς ὀστοῦ.

Πῶρος (Paurava). Βασιλεὺς τῶν πρὸς Α. τοῦ Ὑδάσπου μέχρι τοῦ Ἀκεσίνου ποταμοῦ ἰνδικῶν χωρῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἦτο ὁ ἰσχυρότερος τῶν ἡγεμόνων τοῦ πλουσίου καὶ πολυανθρώπου Παντζάπ. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος προσήγγισεν εἰς τὴν χώραν του (326 π. Χ.), προσεκάλεσε τοῦτον πρὸς ὑποταγήν, ὁ Πῶρος ὅμως μεθ' ὑπερηφανείας ἀπεκρίθη ὅτι θὰ τὸν περιμένῃ ἔνοπλος εἰς τὰ ὅρια τοῦ κράτους του (τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου), εἰς τὰ ὁποῖα προσεκάλεσε νὰ προσέλθῃ καὶ ὁ σύμμαχός του βασιλεὺς τοῦ Κασμὶρ Ἀβισάρης, ὅστις ἐν τούτοις, διὰ πρεσβείας του, ἀποσταλείσης εἰς Τάξιλα, εἶχεν ὑποσχεθῆ φιλίαν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Κατόπιν τῆς ἀποκρίσεως ταύτης ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τὴν ἐκ Ταξίλων πρὸς τὸν Ὑδάσπην προέλασιν τοῦ στρατοῦ του, ὅτε δέ, μετὰ δύο ἡμέρας, ὑπὸ βροχὴν ἔφθασεν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος τότε πλάτος 1.200 περίπου βημάτων, ἀντίκρυσεν εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τὸν πολυάριθμον στρατὸν τοῦ Πώρου παρατεταγμένον εἰς μάχην καὶ ἔχοντα πρὸ αὐτοῦ ὡσεὶ κινητοὺς πύργους φρουρίου 300 ἐλέφαντας. Κατενόησε τότε ὅτι θὰ ἦτο δυσχερεστάτη ἡ διάβασις διὰ τῶν ὀλίγων πόρων τοῦ ποταμοῦ, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς πολυαρίθμου ἐκείνης στρατιᾶς, καὶ ἤρχισε νὰ καταπονῇ αὐτήν, τηρῶν ἐντεταμένην τὴν προσοχήν της διὰ τῶν ποικίλων πλαστῶν κινήσεων τοῦ στρατοῦ του, προσποιητῶν ἐπιβιβάσεων αὐτοῦ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐπὶ ἀκατίων, καὶ ἄλλων ποικίλων στρατηγημάτων, διὰ τῶν ὁποίων εἶχεν ἀναγκάσει τὸν Πῶρον, ὑπὸ ῥαγδαίαν πολλάκις βροχήν, νὰ ἔχῃ παρατεταγμένον εἰς μάχην τὸν στρατόν του. Ἀφοῦ οὕτω κατεπόνησε τὴν ἐχθρικὴν στρατιὰν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐχαλάρωσε τὴν προσοχήν της διὰ τῶν ψευδοδιαβάσεων τοῦ ποταμοῦ, ἀπεφάσισε τὴν ὁριστικὴν διάβασιν τούτου, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ δόλιος Ἀβισάρης προσήρχετο εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πώρου μεθ' ἁπασῶν τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων, ἐξέλεξε δὲ ὡς τόπον διαβάσεως τὴν συμβολὴν ποταμίου τινὸς μετὰ τοῦ Ὑδάσπου, παρὰ τὴν ὑψηλὴν καὶ δασώδη νῆσον Γιαμάδ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μέλλων νὰ διαβῇ στρατὸς ἠδύνατο νὰ φθάσῃ χωρὶς νὰ εἶναι ὁρατὸς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, διότι ἀπεκρύπτετο ὑπὸ σειρᾶς λόφων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ὑδάσπου. Τὸν ποταμὸν διέβη ἐπίλεκτον τμῆμα τῆς στρατιᾶς ἐκ 15 περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον, ἄλλο τμῆμα αὐτῆς ἔμεινεν εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τὸν Κράτερον μὲ καθωρισμένας διαταγὰς εἰς τίνας περιπτώσεις νὰ διαβῇ τὸν ποταμόν, καὶ τρίτον, ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον, κατέλαβεν ἐπίκαιρόν τινα θέσιν μὲ ῥητὴν ἐντολὴν νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν ἅμα τῇ ἐπιθέσει τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον τμήματος. Ὅτε ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Πῶρον ἡ ὑπὸ τμήματος τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου διάβασις τοῦ ποταμοῦ, ἀπέστειλεν ἐναντίον αὐτοῦ 2.000 ἱππεῖς καὶ 120 ἅρματα μόνον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ υἱοῦ του, φρονῶν ὅτι μὲ τὴν μικρὰν ἐκείνην δύναμιν θὰ ἀνεχαίτιζε τὴν προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ (τοῦ ὁποίου τὴν δύναμιν ὑπέθετε μικράν, ἀφοῦ ἔβλεπε πολυάριθμον τὸ ἀπέναντί του ὑπὸ τὸν Κράτερον στρατόπεδον), πρὸς τὸν ὁποῖον ἤθελε ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν κρίσιμον μάχην πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν δυνάμεων τοῦ Ἀβισάρου.

Ἡ σύγκρουσις ἐπῆλθε καὶ ἀποτέλεσμα ταύτης ὑπῆρξε νὰ πέσουν 400 νεκροὶ Ἰνδοὶ καὶ ὁ υἱὸς

Digitized by Google

τοῦ Πώρου, τὰ δὲ 120 ἅρματα νὰ περιέλθουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων. Μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἥττης, ὁ Πῶρος, ἀφοῦ ἀφῆκεν ὀλίγους ἐλέφαντας καὶ πολυάριθμον στρατὸν νὰ ἐπιτηρῇ τὰς κινήσεις τοῦ Κρατέρου καὶ νὰ φυλάττῃ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἔσπευσε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲ δύναμιν 30 χιλ. πεζῶν, 4 χιλ. ἱππέων, 300 πολεμικῶν ἁρμάτων καὶ 200 ἐλεφάντων, βέβαιος ὢν ὅτι μὲ ταύτην θὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἐχθρόν του. Τὴν δύναμιν ταύτην παρέταξεν ὁ Πῶρος κατὰ τὴν κρατοῦσαν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς συνήθειαν, ἤτοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πρώτης γραμμῆς τοὺς ἐλέφαντας καὶ ἀνὰ 2 χιλ. ἱππέων ἑκατέρωθεν αὐτῶν καὶ τὸ πεζικὸν εἰς τὴν δευτέραν γραμμήν. Κατὰ τῆς δυνάμεως ταύτης ἐπῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος, προλαβὼν τὸν μελετῶντα νὰ ἐπιτεθῇ Πῶρον, δι᾽ ἐπελάσεως τῶν πεντακισχιλίων ἱππέων του κατὰ τῶν δισχιλίων ἱππέων τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος (τῆς πρὸς τὸν ποταμὸν) τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ ἔδωκε διαταγὴν εἰς τὸ πεζικόν του νὰ μὴ κινηθῇ πρὸ τῆς κατατροπώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ καὶ τῆς συγχύσεως τοῦ πεζικοῦ του. Ἡ μάχη, μετὰ ποικίλας κατὰ τὴν διάρκειάν της φάσεις καὶ ὀκτάωρον λυσσώδη ἀγῶνα, ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, προσελθόντων ἐπικούρων καὶ τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ τμημάτων τῆς στρατιᾶς του, καθ᾽ ἣν ὥραν εἶχεν ἐπέλθει ἡ κατατρόπωσις (συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας εἶχον λάβει), διὰ νὰ διαδεχθοῦν εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ τοὺς καταπεπονημένους ἐκ τῆς μάχης συστρατιώτας των. Εἴκοσι χιλιάδες Ἰνδοὶ ἐφονεύθησαν (μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν δύο υἱοὶ τοῦ Πώρου, ὁ σύμμαχός του ἡγεμὼν Σπιτάκης, πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ καὶ πάντες οἱ ἡνίοχοι καὶ ἐλάται τῶν ἐλεφάντων) καὶ 3.000 ἵπποι καὶ 100 ἐλέφαντες ἦσαν νεκροὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου, 80 δὲ ἔπεσον εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐκ τῶν Μακεδόνων ἐφονεύθησαν, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, 80 πεζοὶ καὶ 230 ἱππεῖς. Ὁ Πῶρος, ὅτε εἶδεν ὅτι ἅπασα ἡ δύναμίς του συνετρίβη, ἐπεζήτησε τὸν θάνατον ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλ᾽ ἐπὶ πολὺν χρόνον προεφύλαξεν αὐτὸν ὁ χρυσοῦς θώραξ του καὶ ἡ πρόνοια τοῦ φέροντος αὐτὸν πιστοῦ του ἐλέφαντος· τέλος ἐτραυματίσθη εἰς τὸν ὦμον καὶ διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτισθῇ ἐξῆλθε τῆς μάχης. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις παρηκολούθει μὲ τὸ βλέμμα του τοῦτον, θαυμάζων τὴν μεγαλοπρεπῆ παράστασίν του, ἔδραμε πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του, ἀλλ᾽ ὁ πιστός του Βουκεφάλας καταβεβλημένος ἐκ τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ κόπου κατέπεσεν ὑπ᾽ αὐτόν. Ἀπέστειλε τότε πρὸς τὸν Πῶρον, διὰ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ ἐνώπιόν του, τὸν Ἰνδὸν ἡγεμόνα Ταξίλην, τὸν ὁποῖον ὅμως, ἐχθρόν του ὄντα, κατηκόντισεν ὁ Πῶρος, ἂν καὶ τραυματίας, ἔπειτα δὲ τὸν ἄλλοτε φίλον του Ἰνδὸν ἡγεμόνα Μερόην, ὅστις καὶ τὸν ἔπεισε νὰ προσέλθῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Μετὰ τὰς πρώτας φιλοφρονήσεις, ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἠρώτησε πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειρισθῇ, καὶ ὁ Πῶρος ἀπεκρίθη «βασιλικῶς», ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε πρὸς αὐτόν: «τοῦτο μὲν θὰ πράξω χάριν ἐμαυτοῦ, σὺ δὲ ζήτει ὅ,τι θέλεις ὑπὲρ σεαυτοῦ», ὁ Πῶρος ἀπήντησεν: «ἐν ταύτῃ τῇ λέξει τὰ πάντα περιέχονται». Πρὸς τὸν ἡττηθέντα ἡγεμόνα ὁ Ἀλέξανδρος, τῆς πολιτικῆς τοῦ ὁποίου κύριον γνώρισμα ἦτο ἡ μεγαλοψυχία, προσηνέχθη τῷ ὄντι βασιλικῶς, διότι ἄλλως τε ἔκρινε σκόπιμον νὰ προβῇ πρότερον εἰς τὴν ἐξ ἑαυτοῦ ἐξάρτησιν τῶν ἡγεμόνων τῶν χωρῶν ἐκείνων καὶ βραδύτερον τὴν ὑποταγὴν τῶν λαῶν των, ὄχι μόνον ἀφήσας αὐτὸν νὰ ἄρχῃ πασῶν τῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων ἕως τότε ἦρχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνας τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του. Διὰ τῆς συνετῆς ταύτης πολιτικῆς του ἐπέτυχεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀφοσίωσιν τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου ἡγεμόνος τοῦ Πενταποτάμου, ὅστις καὶ τὸν ἠκολούθησεν ἐκστρατεύσαντα κατὰ τῶν Γλαυσῶν, τῶν ὁποίων, μετὰ τὴν ὑποταγήν των, προσήρτησε τὴν πολυάνθρωπον χώραν εἰς τὴν τοῦ Πώρου καὶ τὸν ἐβοήθησε (προσελθὼν μετὰ 5.000 Ἰνδῶν καὶ πολλῶν ἐλεφάντων ἐκ τῆς χώρας του, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε σταλῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτε οὗτος ἐβάδισε κατὰ τῆς Γανδαρίτιδος) πρὸς ἅλωσιν τῆς ὀχυρᾶς πρωτευούσης τῶν Καθαίων Σαγγάλων. Μετὰ ταῦτα ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξανδρον μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφήν του τὸν ἐβοήθησε πρὸς ἐφοπλισμὸν τοῦ στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ κατέπλεε μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ, ὑποτάσσων τὰ κατὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ μαχιμώτατα ἔθνη. Διὰ πάσας τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας ἠμείφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Πῶρος, ἀναγνωρισθεὶς βασιλεὺς ἁπάσης τῆς ἀπὸ τοῦ Ὑδάσπου μέχρι τοῦ Ὑφάσιος χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν περιελαμβάνοντο 7 ἔθνη καὶ ὑπὲρ τὰς δισχιλίας πόλεις. Τὴν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης κυριαρχίαν μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ βασιλέως διετήρησε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.) μέχρι τοῦ προδοτικοῦ φόνου του (περὶ τὸ 318) ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ μακεδονικῶν στρατευμάτων Εὐδάμου. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Πῶρος** (Paurava). Ἰνδὸς ἡγεμὼν καὶ συγγενὴς τοῦ προηγουμένου, τῇ ὑποστηρίξει καὶ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ὁποίου ἦρχε τῆς ἀπὸ τοῦ Ἀκεσίου μέχρι τοῦ Ὑαρώτιδος ἐκτεινομένης Γανδαρίτιδος, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν μεταξὺ Πώρου καὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔδειξε προδοτικὴν διαγωγὴν πρὸς τὸν θεῖόν του, διότι ὄχι μόνον δὲν ἀπέστειλεν οὐδεμίαν βοήθειαν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἠξίωσεν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν διαγωγήν του ταύτην νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὰς χώρας τοῦ θείου του. Ὅτε ὅμως οἱ πρέσβεις του, ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶδον ἐν πόσῃ τιμῇ εἶχεν οὗτος τὸν Πῶρον καὶ ἀνήγγειλαν τοῦτο πρὸς τὸν ἡγεμόνα των, φοβηθεὶς οὗτος ἐγκατέλιπε τὴν χώραν του, εὐθὺς ὡς ἔφθασεν εἰς αὐτὴν σῶμα μακεδονικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ εὐχερῶς κατέλαβε ταύτην. ΚΑΨ.

— **Πῶρος**, ἢ ***Φούλ***. Βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας ἀπὸ τοῦ 729 μέχρι τοῦ 728 π. Χ. (βλ. λ. *Ἀσσυρία*, τ. Ε΄, σ. 872 β΄).

πῶρος (ὁ) *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *πωρόλιθος*.

πωρῶ (—*όω*), ἀόρ. *ἐπώρωσα—ἐπωρώθην*, παθ. μετχ. *πεπωρωμένος*· μεταβάλλω τι εἰς πῶρον, ἀπολιθῶ, σκληρύνω· || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου, καθιστῶ τινα ἀναίσθητον, ἄτεγκτον: «ἐπωρώθη ἡ συνείδησίς του»· || «ἄνθρωπος πεπωρωμένος» ὁ μὴ αἰσθανόμενος ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως.

πώρωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πωροῦσθαι, ἀπολίθωσις, ἀποσκλήρυνσις· || συνήθ. μεταφ., ἠθικὴ ἀναισθησία, ἀποχαύνωσις: «πώρωσις συνειδήσεως» καὶ ἁπλῶς «πώρωσις»: «ἔχει πάθει πώρωσιν».

— *[Παθολ.] Πώρωσις* (callosité) καλεῖται ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀστεώδους πώρου ἐπὶ κατάγματος. Μ. Ν. Κ.

πῶς, ἢ ***πώς***· δημοτ., εἰσαγωγικὸν εἰδικῆς προτάσεως, ὅτι: «φαίνεται πῶς δὲν εἶναι καλά», «εἶπε πῶς θὰ φύγῃ» (οἱ γράφοντες πὼς νομίζουν ὅτι προῆλθε ἀπὸ τοῦ *ὅπως*, ἀλλ᾽ ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν πειθαναγκάζει).

— ***πώς***· ἐπίρρ. ἀόριστον, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀντωνυμίαν *τίς*, κατά τινα τρόπον, κάπως, ὁπωσδήποτε: «εἶναί πως γελοῖον νὰ λέγωνται τοιαῦτα», «ἄλλως πως» κατ᾽ ἄλλον τινὰ τρόπον, «ὧδέ πως» κατὰ τὸν ἑξῆς περίπου τρόπον, «μόλις πως» (πρβλ. *μήπως, κάπως, σάμπως*).

— ***πῶς***· ἐπίρρ. ἐρωτηματ., ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀντωνυμίαν *τίς*, κατὰ τίνα τρόπον, μὲ ποῖον τρόπον: «πῶς τὰ περνᾶτε;», «προσπαθοῦσε πῶς νὰ μὲ γελάσῃ»· || ἀντὶ τοῦ *διατί*· «πῶς μιλεῖς ἔτσι;», «πῶς ὄχι;»· || φρ. «ἔκαμε πῶς καὶ πῶς νὰ 'ρθῇ» μετεχειρίσθη κάθε τρόπον· || δημοτ., «κατὰ πῶς» ἀντὶ τοῦ *καθώς*: «κατὰ πῶς ἔγινε, τί νὰ τὸν κάμῃς».

Πωτιὲ (Pauthier), ***Ἰωάννης - Πέτρος - Γουλιέλμος***. Γάλλος σινολόγος (1801—1873). Ἐπεδόθη κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τὴν ποίησιν, ἐκδώσας τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Μελῳδίαι καὶ ἐρωτικὰ τραγούδια» (1825) καὶ ἄλλα τινὰ ποιητικὰ ἔργα καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἰδίως τῆς Σινικῆς, συγγράψας: «Ἡ διδασκαλία τοῦ Ταὸ» (1831, β΄ ἔκδ. 1838), «Τὸ Τὰ-Ἰὸ» (1837), «Τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἀνατολῆς» (1840), «Σινικο-αἰγυπτιακὰ» (1842), «Κομφούκιος καὶ Μένκιος» (1862) κ. ἄ. Τὰ ἔργα τοῦ Πωτιὲ ἐπεκρίθησαν δριμύτατα ὑπὸ τοῦ ἀνατολιστοῦ Στανισλάου Ζουλιέν. Η. Π. Γ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Π

Digitized by Google

Ρ

ἕβδομον γράμμα τοῦ ἑλ-
ικοῦ ἀλφαβήτου, προῆλθε
ρές», εἰκοστοῦ γράμματος
, δηλοῦντος κεφαλήν.

μὲν φοινικικὸν «ρὲς» ἐγρά-
δὲ ἀντίστοιχον πρὸς αὐτὸ
ρετο διαφόρως κατὰ τοὺς
χρόνους ἤτοι ὡς ᑭ μὲν
ήτῃ (ἀπὸ τοῦ Ζ′ αἰ. κἑξ.),
γάροις, Κορίνθῳ, Ἀμοργῷ,
ρετρίᾳ, Ἀχαΐᾳ, Ἰθάκῃ κλ.,
ι. π. Χ.), Μιλήτῳ, Ἀμοργῷ,
Ἀττικῇ (Ζ′—ΣΤ′ αἰ. π. Χ.),
αδίᾳ, Ἤλιδι κ. ἀ., ὡς ᐅ
Χ.). Κερκύρᾳ κ. ἀ., ὡς Ρ
Κορίνθῳ, Φωκίδι καὶ εἰς
τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (ὑπὸ
ν ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ
ἐξακολουθεῖ δὲ νὰ γράφη-
φαλαῖον λεγόμενον ρῶ), ὡς
π. Χ.), ὡς R δὲ ἢ R ἐν
ακτορίῳ καὶ Ἀμβρακίᾳ, ἐν
(Χαλκίδι, Ἐρετρίᾳ κ. ἀ.),
καὶ τὸ λατινικὸν R. Κατὰ
γραφὴν ἀπαντῶμεν τὸ ρῶ
ἤτοι: P . P , ϛ , ϛ
. γ , γ

. Χ. μέχρι τοῦ Η′ αἰ. μ. Χ.)
τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους
σχήματα, ἐξ ὧν τὰ κυριώ-

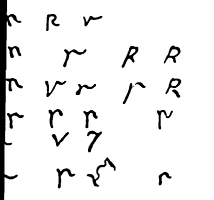

ρεται ἐν μὲν τῇ Ἑλληνικῇ:

ρ , ϱ , ϱ

γγους γλώσσας:

ϛ . r

, τέλος, γραφήν, φέρεται ὑπὸ
ρφάς:

. ϛ ,

φθόγγος ρῶ ἀνήκει εἰς τὰ
ος ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων)
α, ἐξεφωνεῖτο δὲ παρὰ τοῖς
του καὶ παρ' ἡμῖν, ἤτοι διὰ
ἄκρου τῆς γλώσσης πρὸς τὰ
οσφαύσεώς της πρὸς αὐτὰ ἢ
μέρος τοῦ οὐρανίσκου, ἐνῷ
ι τίθεται εἰς τρομώδη κίνη-
ομένου ρεύματος ἀέρος (διὰ
ώδες» χαρακτηρίζεται τὸ ρῶ
Ἡ προφορὰ ὅμως τοῦ ρῶ
ο ἐντελῶς ἡ αὐτὴ εἰς πᾶσαν
ἐν συνδυασμῷ πρὸς οἱονδή-
ρχῇ δηλαδὴ λέξεων, καθὼς
τρὸς τὰ δασέα Θ, Φ, Χ ἐξε-
διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἰς
τας ἐδασύνετο κατὰ τὴν μαρ-
γραμματικῶν: *ἀφῥός*, *θῥόνος*,
αὶ τὰ λατινικά: Crhysippos,
ύτη προφορὰ (καὶ ἡ δάσυνσις)
είλεται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο εἰς
ηλθεν ἐκ τοῦ συμπλέγματος
ρέω, **σροφέω—ῥοφέω-ῶ* κλπ.,
όγον (καθὼς καὶ διὰ τὸ πρὸ

τοῦ Ρ πάλαι ποτὲ F) τὸ ἀρκτικὸν Ρ ἐν συνθέσει μετὰ λέξεων ληγουσῶν εἰς βραχὺ φωνῆεν ἢ μετὰ τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν τῶν ρημάτων ἐδιπλασιάζετο: *ἔρρεον—ἐρρύην*, *ἔρραπτον—ἔρραψα*, *καλλίρροος*, *χειμά-ρροος-ους* καὶ *χείμαρρος* κλ., *ἐρρήγνυν—ἔρρηξα* κ.οὗ.κ. Ἐν μέσῳ λέξεως τὸ σύμπλεγμα ΡΣ ἀφωμοιώθη συνήθως παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς εἰς ΡΡ: *θάρσος—θάρρος*, *ἄρσην—ἄρρην*, *Χερσόνησος—Χερρόνησος*, *πυρσὸς — πυρρὸς* κλ., ἀλλ' εἰς τὸν ἀόριστον ἀπεβλήθη τὸ Σ μετ' ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως τοῦ προηγουμένου φωνήεντος: **ἔφθερσα—ἔφθειρα*, **ἔσπερσα—ἔσπειρα* κλ. κλ. Πλὴν τοῦ ἀρχικοῦ—τουτέστιν τοῦ ἐκ τῆς ἰαπετικῆς γλώσσης κληρονομηθέντος Ρ, προῆλθεν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος φθόγγος καὶ ἐξ ἀνομοιώσεως τοῦ Λ: *ἀλγαλέος—ἀργαλέος*, *κεφαλαλγία—κεφαλαργία*, *θηρητὴρ—θηλητὴρ*, *ναύκραρος—ναύκλαρος—ναύκληρος*, (λατ. flagellum) *φλαγγέλλιον—φραγγέλλιον* κλ. (διὰ λόγους ἀνομοιώσεως τὸ Ρ ἐνίοτε ἀπεβλήθη ἐντελῶς εἰς διαφόρους ἀρχαίας διαλέκτους καὶ εἰς τὴν Κοινήν: *δρύφρακτος—δρύφακτος*, *θρέπτρα—θρέπτα*, *ρόπτρον—ρόπτον*, *μάρτυρς—μάρτυς*, *φρήτραρχος—φρήταρχος* κλ., ἐν παπύρῳ δὲ καὶ *ὑδράγυρον* ἀντὶ *ὑδράργυρον* κ.οὗ.κ.). Πλὴν τούτων τὸ Ρ προῆλθεν ἐκ μεταβολῆς τοῦ Λ ἐν συμπλέγμασι μετὰ διαφόρων συμφώνων: *τορμᾶν*, *ἦρθεν*, *ἀδερφός*, *Εὐέρπιστος*, *ἐρπίδα* κλ. ἀντὶ *τολμᾶν*, *ἦλθεν*, *ἀδελφός*, *Εὔελπιστος*, *ἐλπίδα* (εἰς ἐπιγραφὰς ρωμαϊκῶν χρόνων), ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ νέᾳ ἑλληνικῇ: *ἦρθες*, *ἀδερφός*, *ἁρμυρὸς—ύρα* κλ., ἔτι δὲ ἐξ ἀφομοιώσεως ληκτικοῦ Ν πρὸς τὸ ἀρκτικὸν Ρ τῆς ἑπομένης λέξεως: *ἐν Ῥόδῳ—ἐρ Ῥόδῳ* κλ., ἢ ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ ἑπομένου ἡμιφώνου Ι εἰς τὴν ἀρχαίαν λεσβιακὴν διάλεκτον: **οἰκτίριω—οἰκτίρρω*, **ὀλοφύριω—ὀλοφύρρω* (=ἀττ. *οἰκτίρω*, *ὀλοφύρομαι*, μὲ μακρὰν τὴν παραλήγουσαν ἐξ ἀντεκτάσεως) κλ Εἴς τινας ἐκ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων τὸ Ρ προῆλθεν ἐκ τοῦ Σ ἐπὶ διαφόροις ὅροις («ρωτακισμός»), ἤτοι ἐκ τελικοῦ μὲν Σ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἠλειακὴν καὶ τὴν λακωνικὴν διάλεκτον: *τίρ*=τίς, *τοῖρ*=τοῖς, *νικάαρ*=*νικάσας*=νικήσας, *Κλέανδρορ*=Κλέανδρος κλ. κλ., ἐκ Σ δὲ ἐν μέσῳ λέξεων καὶ (συνηθέστατα) μεταξὺ φωνηέντων εἰς τὴν ἐρετριακὴν διάλεκτον: *ἔχουριν*=ἔχουσιν, (τοῖς) *παιρὶν*=τοῖς παισίν, *παραβαίνωριν*=παραβαίνωσιν κ.οὗ.κ. Ἐνίοτε τὸ Ρ ἤλλαξε θέσιν ἐν τῇ λέξει: *Ἀφορδίτα* (ἐν κρητικῇ ἐπιγραφῇ)=Ἀφροδίτα—τη, *ἁ δαρχμὰ* (ἐν ἀρκαδ., ἠλειακ. καὶ κρητικ. ἐπιγραφ.)=ἡ δραχμὴ κ.λ., κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἀπαντῶμεν καὶ *κορκόδειλος*, *πόρσωπον* (ἀντὶ *πρόσωπον*) κ.λ., (κάτοπτρον) *κάτροπτον* (ὅθεν τὸ νεοελληνικὸν *καθρέφτης*), *τράφος* ἀντὶ *τάφρος* κ.λ., ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν: *τράφος—τραφοκοπῶ*, *κίτιρνος* ἀντὶ *κίτρινος* (εἰς διαφόρους νεοελληνικὰς διαλέκτους, ὡς λ. χ. τὴν ἠπειρωτικήν), *γρωνίζω* ἀντὶ *γνωρίζω* κ.οὗ.κ. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ διάφορος κατὰ διαλέκτους ἐξέλιξις τοῦ ἡμιφώνου Ρ, ὅπερ εἰς μὲν τὰς ἄλλας ἐκ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων ἀνεπτύχθη εἰς ΑΡ ἢ ΡΑ: *καρδία* καὶ ἰων. *κραδίη*, (δέρω) *δαρτὸς* καὶ *δρατός*, (δέρκομαι) *ἔδρακον* καὶ *ἔδαρκον* κ.λ., ἀλλ' εἰς τὰς αἰολικὰς διαλέκτους ἐξειλίχθη ἐπὶ τὸ ἰδιορρυθμότερον εἰς ΟΡ ἢ ΡΟ: *κόρτερος*, *θροσέως* ἀντὶ *κρατερός*, *θρασέως* κ.λ.· προλ. καὶ λατ. cor(d)=ἑλλην. *καρδία* κ.λ. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν τὸ Ρ ἐσώθη ἐν γένει καλῶς· ἀλλ' εἴς τινας διαλέκτους, ἰδίως εἰς τὴν τῆς Σαμοθράκης, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπεβλήθη: *σκάα*=ἐσχάρα, *σαάντα*=σαράντα, *χααкώνου*=χαρακώνω, *τυΐ*=τυρί, *δῶου*=δῶρο, *χουὸς*=χορὸς κ.οὗ.κ. Περὶ τῆς ἀποβολῆς ταύτης καὶ τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς συνετελέσθη ἰδ. *Aug. Heisenberg*, Die Liquida P im Dialekt von Samothrake (ἐν «Ἀφιερώματι εἰς *Γ. Χατζιδάκιν*», σελ. 89 κἑξ.). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[*Βραχυγρ.*] Τὸ ρ (Ρ) χρησιμοποιεῖται βραχυγραφικῶς καὶ συμβολικῶς εἰς ποικίλας περιστάσεις. Ὡς ἀριθμητικὸν σύμβολον τὸ μὲν ἑλληνικὸν *Ρ* ἢ *ρ*, τονούμενον ἄνωθεν (ρ′), ἰσοδυνάμει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μὲ τὸν ἀριθμὸν 100 καὶ τὸ τακτικόν του (ἑκατοστὸς) καὶ τὸ ἐπι ρηματικόν του (ἑκατοντάκις), τονούμενον δὲ κάτωθεν (͵ρ) μὲ τὸν ἀριθμὸν 100.000 καὶ τὸ τακτικὸν (ἑκατοντάκις χιλιοστὸς) καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του (ἑκατοντάκις χιλιάκις), τὸ δὲ λατινικὸν (*R′*) ἰσοδυνάμει μὲ τὸν ἀριθμὸν 80, μετὰ γραμμῆς δὲ ἄνωθεν ($\overline{R}$) πρὸς 80.000. Τὸ ἑβραϊκὸν *ρὲς* καὶ τὸ ἀραβικὸν *ρὲ* ἰσοδυνάμει πρὸς 200 (τὸ ἑβραϊκὸν μετὰ δύο στιγμῶν ἄνωθεν πρὸς 200.000). Ἐν τοῖς βιβλίοις, τὰ ὁποῖα ἔχουν οἱασδήποτε ὑποδιαιρέσεις, σημαίνει τὴν ἑκατοστὴν κατὰ σειρὰν (κεφ. Ρ′ *κλπ.*), εἰς τὰς ἐκδόσεις ὅμως τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῆς «Ὀδυσσείας» τοῦ Ὁμήρου, σημαίνει ὄχι τὴν ἑκατοστήν, ἀλλὰ τὴν δεκάτην ἑβδόμην ραψῳδίαν, διότι εἰς τὴν ἀρίθμησίν των ἐλήφθη ἡ σειρὰ ἁπλῶς τοῦ ὁριστικοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Εἰδικώτερον ἐπεκράτησεν ὅπως διὰ μὲν τοῦ Ρ (κεφαλαῖον) σημαίνεται ἡ δεκάτη ἑβδόμη ραψῳδία τῆς «Ἰλιάδος», διὰ δὲ τοῦ ρ (μικρόν), ἡ δεκάτη ἑβδόμη τῆς «Ὀδυσσείας». Τὸ μικρὸν ἑλληνικὸν *ρ* δηλοῖ: διεθνῶς τὴν ἀκτῖνα εἰς τὰς ἐξισώσεις, δι' ὧν προσδιορίζονται αἱ πολικαὶ συντεταγμέναι καμπυλογράμμων σχημάτων· ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ τὰς λ. *ἀριστερός, —ά, —όν* (π. χ. ἔκπτωσις 15° ρ, πόντισις ρ ἀγκύρας). Διὰ τοῦ λατινικοῦ *R* ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δηλοῦνται τὰ κύρια ὀνόματα Regulus, Roma, Romanus, καὶ αἱ λέξεις rex ἢ reges, rationalis, recta ἢ recto, requictorium, rostra, RC=rescriptum, R.C.=romana civitas, REF.C.=reficiendum curavit, REG=regio, RP=respublica, REQ.=requiescit, RS=responsum. Εἰς τὰς φαρμακευτικὰς συνταγὰς (*R* ἢ *R′*) σημαίνει recipe=λάβε· εἰς τὰς θερμομετρικὰς ἐνδείξεις (καὶ παρ' ἡμῖν *P*) δηλοῖ διαιρέσεις τοῦ θερμομέτρου Ρεωμύρου. Εἰς παλαιὰ νομίσματα, τὸ *R*, ἂν ταῦτα εἶναι γαλλικά, δηλοῖ τὰ νομισματοκοπεῖα τῆς Βιλλνέβ, τῆς Νίμης, τῆς Ὀρλεάνης καί, ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α′, τῆς Ρώμης, ἂν εἶναι πορτογαλικά, τὸ νομισματοκοπεῖον τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου. Εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας *R*=ποταμός, *R* παρὰ σημαντῆρα ἢ πυρσὸν=ἐρυθρός, *r* ἢ *R*=βράχοι ἢ ρηχία. Ἐν τῇ ἠλεκτρομετρίᾳ διὰ *r* ἢ *R* παρίσταται ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀγωγοῦ, ἐν τοῖς μαθηματικοῖς τύποις *r*=ἡ ἀκτίς, *R*=ἡ ὀρθὴ γωνία· ἐν τῇ χημείᾳ *r*=ριζικόν, ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ μετὰ ὀνόματος ἀλκυλενίου δηλοῖ ἰσομερεῖς κυκλικοὺς ὑδρογονάνθρακας. Εἰς τὰς ταχυδρομικὰς σφραγῖδας τὸ *R* (=recommandé) δηλοῖ τὰ «ἐπὶ συστάσει» γράμματα ἢ δέματα. Εἰς τὴν τυπογραφίαν *r* ἢ *f.r.* (=folio recto) δηλοῖ τὴν πρώτην σελίδα τοῦ σχήματος εἰς φύλλον (in folio). Εἰς καταλόγους νομισμάτων ἢ γραμματοσήμων *R* (=rare), τὸ σπάνιον, *RR*=πολὺ σπάνιον, *RRR*=σπανιώτατον. Ἐν τοῖς μηχανισμοῖς τῶν ὡρολογίων, ἡ πρὸς τὸ *R* μετακίνησις τοῦ ρυθμιστῆρος τῆς ταχύτητος δείκτου ἐπιφέρει ἐπιβράδυνσιν (=retard), ἡ δὲ πρὸς τὸ *A* ἐπιτάχυνσιν (=avance). Παρ' ἡμῖν τὸ *P.* τίθεται καὶ ὡς ἀρχικὸν κυρίων ὀνομάτων (Ρωξάνη κλπ.), εἰς δὲ τὰ λεξικὰ κλπ. *ρ.*=ρῆμα. —Ω.

—[*Ἀρχ. Μουσ.*] Ἐν τῇ ἀλφαβητικῇ παρασημαντικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, τὸ κεφαλαῖον τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου στοιχεῖον Ρ, προτασσόμενον ἑτέρου τοῦ αὐτοῦ ἀλφαβήτου κεφαλαίου στοιχείου, εὕρηται, παρ' Ἀλυπίῳ, κατὰ δύο τρόπους: 1) Ρῶ καὶ σίγμα ἀνεστραμμένον. Ἐδείκνυε τὰς ἑξῆς τονιαίας θέσεις: α′) τὴν παρυπάτην μέσων (Ζω τῆς μέσης· Si_1) ἐν τῷ λυδίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη (διάτονον, χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον)· β′) τὴν τρίτην συνημμένων (Ζω τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· Si_1 ὕφεσις) ἐν τῷ ὑπολυδίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τρία γένη· γ′) τὴν παρυπάτην ὑπάτων (Ζω τῆς μέσης· Si_1) ἐν τῷ ὑπερλυδίῳ

Digitized by Google

τρόπῳ καὶ κατὰ τρία γένη· καὶ δ΄) τὴν τρίτην διεζευγμένων (Ζω τῆς μέσης· Si_1) ἐν τῷ ὑποφρυγίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη. 2) Ρῶ ἀνεστραμμένον καὶ σίγμα διπλοῦν ἀνεστραμμένον. Ἐδείκνυε τὴν παρυπάτην ὑπάτων (Κε τῆς ὑπάτης· la_1) ἐν τῷ ὑποδωρίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος. Αἱ ἀνωτέρω τονιαῖαι θέσεις τῆς παρυπάτης (ὑπάτων καὶ μέσων), τῆς τρίτης (συνημμένων καὶ διεζευγμένων) ἦσαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους τῆς χορδῆς ἔν τε τῷ διατόνῳ καὶ χρωματικῷ γένει· ἐν τῷ ἐναρμονίῳ ὅμως ἦσαν βαρύτεραι τῶν ἀντιστοίχων διατόνων καὶ χρωματικῶν κατὰ δίεσιν τεταρτημοριαίαν. Ν. Α. Χ.

— *[Μουσ.]* Διὰ τοῦ ἀντιστοίχου πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ρ λατινικοῦ r ἐκφράζεται εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν τὸ rechte (Hand=δεξιὰ χείρ), εἰς τὴν ἰταλικὴν τὸ *ριπιένο* (βλ. λ.) καὶ εἰς τὴν λατινικὴν τὸ responsorium (εἶδος ἀντιφώνου ἐκτελούμενον ὑπὸ μιᾶς μόνης φωνῆς καὶ οὐχὶ ἐν χορῷ). Γ. Σ.

Ρᾶ *[Θρησκευτ.]*. Αἰγυπτικὸς θεός, ὁ δημιουργὸς τῶν θεῶν, τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου. Ἔμβλημά του εἶχε τὸν ἥλιον, σύμβολον τῆς ζωῆς, τοῦ φωτὸς καὶ τῆς γονιμότητος. Κυρία ἕδρα τῆς λατρείας του ὑπῆρξεν ἡ πόλις Ἀννοῦ, ἡ Ὢν τῶν Ἑβραίων ἢ Βεθσεμές, ἡ τῶν Ἑλλήνων Ἡλιούπολις, τὸ σήμερον βορεινὸν προάστειον τοῦ Καΐρου, Ματαρία. Συνήθως παριστάνεται ὡς ἀνὴρ ἱερακοκέφαλος, κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς τεταμένης κατὰ μῆκος τοῦ σώματος τὸ σταυρόσχημον σύμβολον τῆς ζωῆς. διὰ τῆς ἀριστερᾶς προτεταμένης τὴν ράβδον ἢ τὸ σκῆπτρον (οὖξερ) τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρων τὸν ἡλιακὸν δίσκον μετὰ τοῦ οὐραίου ὄφεως. Κατὰ τοὺς πρωταρχικοὺς χρόνους ὁ Ρᾶ ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ Ὠκεανοῦ Νοῦν καὶ κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων ἐγένετο ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Ἐφ' ὅσους αἰῶνας διετήρει τὴν σωματικήν του ἀκμήν, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τοῦ ἀμφισβητήση τὸ σκῆπτρον τοῦ σύμπαντος. Ἀλλ' ὅταν ἤρχισε γηράσκων καὶ τὰ μὲν ὀστᾶ του κατήντησαν ἀργυρᾶ, ἡ σάρξ του χρυσῆ καὶ ἡ κόμη του ἀπὸ κυανόλιθον, οἱ κατώτεροί του ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἠκολούθησεν ἡ θεὰ Ἶσις, ἥτις ἦτο πανταγνῶστις, πλὴν ἠγνόει μόνον τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Ρᾶ. Οὗτος τὸ ἀπέκρυπτε, διότι ἀποκαλυπτόμενον θὰ ἔχανε τὴν μαγικήν του δύναμιν. Διὰ νὰ τὸ ἀνακαλύψη ἡ Ἶσις, διενοήθη τὸ ἑξῆς: Παρεσκεύασεν ἀπὸ σίελον καὶ χῶμα δηλητηριῶδες ἑρπετὸν καὶ τὸ ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τοῦ δρόμου, τὸν ὁποῖον ὁ Ρᾶ θὰ ἠκολούθει. Πράγματι τὸ ἑρπετὸν τὸν ἐδάγκασε, τόσον δὲ ὀδυνηρῶς, ὥστε ἐν τῇ παραφορᾷ του συνήγαγε τὸν λαὸν ζητῶν βοήθειαν. Ἡ κόρη του Ἶσις ἔσπευσε καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι τὸ πάθημα, ἔργον κακοβουλίας τέκνου του, θὰ ἐθεραπεύετο μόνον ἂν ἀπεκάλυπτε τὸ ὄνομά του. Καὶ ὁ Ρᾶ πεισθεὶς ἀπήντησεν: «Εἶμαι ὁ Ἔπρ τὴν πρωΐαν, ὁ Ρᾶ τὴν μεσημβρίαν καὶ ὁ Ἀτοὺμ τὴν ἑσπέραν». Ἀλλ' ἡ Ἶσις δὲν ἱκανοποιήθη καὶ οἱ πόνοι ἐξηκολούθουν. Ἐξηντλημένος ἐξ αὐτῶν ἀπεκάλυψε τέλος τὸ μυστικόν του ὄνομα καὶ ἡ μάγισσα Ἶσις τοῦ ἐπανέδωκε τὴν ζωήν. Ἀλλὰ τὸ κῦρός του ἐπλήγη ἀνεπανορθώτως. Οἱ ἄνθρωποι ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπαναστατήσουν. Ὁ Ρᾶ ἀντιληφθεὶς τοῦτο συνεκάλεσεν οἰκογενειακὸν συμβούλιον τῶν θεῶν ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἡλιουπόλεως, ὅστις τότε ἦτο τὸ ἀνάκτορόν του. Τότε ὁ πατήρ του Νοῦν τὸν συνεβούλευσε νὰ στείλῃ τὸν ὀφθαλμόν του, τὴν θεὰν Ἀθώρ, εἰς τὸ ὄρος, ὅπου ἐκ φόβου κατέφυγε τὸ ἀνθρώπινον γένος, διὰ νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτό. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἡ Ἀθὼρ ἐπεδόθη μὲ τόσην αἱμοδιψίαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἐξολοθρευμοῦ, ὥστε αὐτὸς ὁ Ρᾶ ἔσπευσε νὰ περισώσῃ λείψανά τινα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἔπειτα ὁ Ρᾶ ἀπεχώρησεν ἐπιβὰς τῆς οὐρανίας ἀγελάδος, ἡ ὁποία ἦτο ἡ θεὰ Νουῒτ μεταμορφωθεῖσα πρὸς χάριν του, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τοὺς οὐρανούς. Διώρισεν ἐπὶ τῆς γῆς διάδοχόν του τὸν θεὸν τῆς φρονήσεως Ντοὺθ καὶ συνεχώρησε τοὺς ἀνθρώπους, ὁρίσας νὰ τελοῦν τοῦ λοιποῦ θυσίας ζῴων καὶ ὄχι ἀνθρώπων. Οἱ κατόπιν ἀναχθέντες εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ αἰγυπτιακοῦ Πανθέου τοπικοὶ πρὶν θεοί, διότι ἡ πόλις των ἐπεβλήθη πολιτικῶς εἰς τὴν χώραν, ἀπερροφήθησαν ἐν τῷ Ρᾶ, ὅπως ὁ Ἄμμων-Ρᾶ κλπ. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτοι βασιλεύσαντες φαραὼ ἦσαν τέκνα του καὶ ὁ ἑκάστοτε φαραὼ ἦτο προϊὸν τῆς μείξεως τοῦ Ρᾶ μετὰ τῆς βασιλίσσης. Ἀρχικῶς ὁ Ρᾶ ἐλατρεύετο ὑπὸ μορφὴν ὀβελίσκου. Γ. Λ. Α.

Ρᾶ *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Βόλγα* (βλ.λ.).

Ραάβ. Γυνὴ πόρνη, κάτοικος τῆς Ἱεριχοῦς, εἰς τὸν οἶκον τῆς ὁποίας κατέλυσαν οἱ δύο νεανίσκοι, οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐκ Σαττὶν πρὸς κατασκοπείαν τῆς πόλεως. Τούτους καταζητουμένους ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ βασιλέως τῆς Ἱεριχοῦς ἀπέκρυψεν αὕτη ἐν τῷ οἴκῳ της καὶ ἔπειτα ἐφυγάδευσεν, ἀφοῦ πρότερον ὡμολόγησεν ἐνώπιον αὐτῶν τὴν πίστιν της εἰς τὸν Ἰεχωβᾶ. Τούτου ἕνεκα, μετὰ παράκλησίν της, ὑπεσχέθησαν οἱ νεανίσκοι ὅτι θὰ φεισθῶσιν αὐτῆς καὶ τοῦ οἴκου της κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱεριχοῦς (Ἰησ. Ναυῆ κεφ. 2), πράγματι δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱεριχοῦς ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐφείσθη αὐτῆς καὶ τοῦ οἴκου της (Ἰησ. Ναυῆ 6, 17 ἑ.). Οὕτως ἡ Ραάβ, σωθεῖσα μετὰ τοῦ οἴκου της, προσῆλθεν εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν καὶ νυμφευθεῖσα τὸν Σαλμὼν (Ρουθ 4, 21) ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὸν Βοόζ, ἐξ οὗ κατάγεται ὁ Δαβίδ, ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ὁποίου κατάγεται κατὰ σάρκα ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (*Ματθ.* 1, 5). Ὁ συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς προβάλλεται ταύτην ὡς ὑπόδειγμα τῆς διὰ τῆς ζώσης πίστεως σωτηρίας (Ἑβρ. 11, 31), ὁ Ἰάκωβος ὡς ὑπόδειγμα τῆς διὰ τῶν ἔργων σωτηρίας (Ἰακ. 2, 25). Κ. Ι. Δ.

Ρααβηνοὶ *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 18) παρὰ τὸ μεθόρια τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας. Φαίνεται ὅτι εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Ραμβαίους* τοῦ Στράβωνος (XVI, 753), τοὺς «ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου νομάδας», τῶν ὁποίων βασιλεὺς ἀναφέρεται ὁ Ἀλχαίδαμνος περὶ τὰ μέσα τοῦ Α΄ π. Χ. αἰῶνος, φίλος τῶν Ρωμαίων. Α. Θ. Σ.

Ράαμπ (γερμαν. Raab, οὑγγρ. Györ) *[Γεωγρ.]*. —1) Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως, μήκους 398 χλμ. Πηγάζων εἰς τὰς Ἄλπεις Φισμπάχερ, εἰσέρχεται εἰς τὸ οὑγγρικὸν ἔδαφος πλησίον τοῦ Ἁγίου Γοτθάρδου καὶ χύνεται παρὰ τὴν πόλιν Ράαμπ, εἰς τὸν λεγόμενον μικρὸν Δούναβιν. —2) Κομιτεία τῆς Οὑγγαρίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἐμβαδοῦ 1451 τ. χλμ. καὶ κατ. 141.004 (1921). Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τριανὸν (1921) ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς κομιτείας, παραχωρηθέντα εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, τμήματα ἐμβαδοῦ 83 τ. χλμ. καὶ 4.895 κατ. Μὲ τὴν κομιτείαν ἡνώθησαν τὰ ἀπομείναντα, μετὰ τὴν αὐτὴν συνθήκην, ἐλάχιστα τμήματα τῶν πρῴην κομιτειῶν Μόζον (902 τ. χλμ. ἀντὶ 1.989) καὶ Πόσζονυ (47 τ. χλ. ἀντὶ 4.870). —3) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ράαμπ εἰς τὸν μικρὸν Δούναβιν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρόμπνιτς καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουδαπέστης - Βίζελμπουργκ. Κάτ. 50.036 (1921) μετὰ τῶν 5 αὐτῆς προαστείων. Ἔχει ναοὺς τοῦ ΙΓ΄—ΙΕ΄ αἰῶνος, ὡραῖον πάρκον ἐπὶ τῆς ἐν τῷ ποταμῷ νησῖδος, βιβλιοθήκην (40 000 τόμων), θέατρον, νομικὴν σχολὴν καὶ βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν, χημικῶν προϊόντων, δερμάτων, ὑφασμάτων, ὀχημάτων, ὡς καὶ ναυπηγεῖον. Εἶναι σταθμὸς πλοίων. Θ. Κ.

Ράαμπε (Raabe), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς μυθιστοριογράφος, γνωστὸς κατὰ τὰ νεανικά του ἔτη καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἰακὼβ Κορβίνους* (1831—1910). Τὸ πρῶτον ἔργον του ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονικὸν τῆς ὁδοῦ Σπέρλιγκ» (1857), εἰδυλλιακὸν μυθιστόρημα. Ἀπὸ τοῦ 1862 μέχρι τοῦ θανάτου του διέμεινε διαδοχικῶς εἰς τὴν Στουτγάρδην καὶ τὴν Βρουνσβίκην, ἔνθα ἀνέπτυξε πρωτοφανῆ δημιουργικὴν δραστηριότητα. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα μυθιστορήματα εἰδυλλιακά, χιουμοριστικὰ καὶ φανταστικὰ καὶ πολλοὺς τόμους διηγημάτων. Σημαντικώτερα μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Καὶ παραμύθι κι' ἀλήθεια» (1859), «Τὰ παιδιὰ τοῦ Φλιγκενρόντε» (1859), «Τὸ γραφεῖο τοῦ καλοῦ θεοῦ μας» (1862), «Ἄνθρωπος τοῦ δάσους» (1863), «Ὁ ἐφημέριος τῆς πείνης» (1865), «Ἀμποῦ Τελφὰν ἢ ὁ γυρισμὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Σελήνης» (1867), «Σύντερουμπ» (1870), «Τὸ οὐράνιο τόξο» (1872), «Γερμανικὸ σεληνόφως» (1873), «Χοράκερ» (1876), «Ἱστορίες ἀπὸ τοὺς κάμπους τῶν κοράκων» (1878), «Βουνγκελ» (1879), «Γερμανικὴ ἀρχοντιὰ» (1880), «Παλιὲς φωλιὲς» (1880), «Τὸ κέρας τοῦ Βάνζα» (1881), «Φαμπιὰν καὶ Σεμπαστιὰν» (1882), «Ἡ βίλλα Σαίνωβ» (1884), «Ὁ μύλος τοῦ Πφέφστερ» (1884), «Ὁ ἀγριάνθρωπος» (1884), «Ἀνήσυχοι ἐπισκέπται» (1886), «Ὄντφελντ» (1888), «Στοπφκοῦχεν (1891), «Οἱ κελαϊδισμοὶ» (1896), «Χάστενμπεκ» (1899) κ. ἄ. Ἡ ἀξία του ἔγκειται εἰς τὸν πλοῦτον τῆς φαντασίας του καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς περιγραφῆς του. Ἐπίσης διακρίνεται διὰ τὸ αὐθόρμητον χιοῦμόρ του, τὸ ὁποῖον συνδυάζει παραδόξως μὲ μίαν ἀπροσδιορίστου λεπτότητος ἐλεγειακὴν διάθεσιν καὶ μελαγχολίαν. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ρεαλιστικῆς σχολῆς ἐν τῇ γερμανικῇ πεζογραφίᾳ, ἀλλ' ὁ ρεαλισμός του διαπνέεται ἀπὸ βαθύτατον λυρικὸν αἴσθημα. Λ. Κ.

Ραβαγιὰκ (Ravaillac), ***Φραγκῖσκος***. Δολοφόνος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Δ΄ (1578—1610) Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς διδάσκαλος, ἀκολούθως ἐγένετο μοναχός, ἀλλ' ἐξεδιώχθη συντόμως ἐκ τῶν μοναχικῶν τάξεων λόγῳ τῶν ὁραματισμῶν, εἰς οὓς διισχυρίζετο ὅτι ὑπέκειτο. Ὠθούμενος ὑπὸ ἀχαλινώτου θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ δολοφονήσῃ τὸν βασιλέα Ἐρρῖκον Δ΄, ὡς ἐπιβουλευόμενον τὴν καθολικὴν πίστιν καὶ προτιθέμενον, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε φήμην, νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ πάπα καὶ τὸν ἐκθρονίσῃ. Πράγματι δὲ ἐδολοφόνησε τοῦτον τὴν 14ην Μαΐου 1610, πλήξας αὐτὸν διὰ μαχαίρας ἐντὸς τῆς ἁμάξης του. Καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, ὑπέστη, μετὰ πολλὰς βασάνους, τὸν διὰ διαμελισμοῦ θάνατον. Η. Π. Γ.

Ραβαθμωὰβ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πετραίας Ἀραβίας (βλ. λ. *Ραμπὰτ-Μωάβ*).

ραβαῖσι (τό)· δημοτ., διασκέδασις, ξεφάντωμα, γλέντι (λ. τουρκ.).

Ραβαισσὸν - Μολλιὲν (Ravaisson - Mollien), ***Ἰωάννης-Γάσπαρ-Φῆλιξ***. Γάλλος φιλόσοφος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1813 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1900. Κατόπιν ἀρίστων σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἐδημοσίευσε τῷ 1837 τὸ «Essai sur la métaphysique d'Aristote», βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Τῷ 1838 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ διὰ τῶν ἐναισίμων διατριβῶν του «Speusippi placita qualia videantur ex Aristotele» καὶ «De l'habitude». Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ρεννῶν, διετήρησε δὲ τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ δεκαετίαν. Κατόπιν ἐγένετο γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, μέλος τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Λούβρου, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Rapport sur le stoicisme» (Paris 1851), «La philosophie en France au XIX siècle» (Paris 1868), «Rapport sur le prix V. Cousin», «Morale et métaphysique» (ἐν τῇ «Revue de métaphysique et de morale», Paris 1893) κλπ. Ὁ Ραβαισσὸν ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρώτων καταγγειλάντων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐκλεκτικισμοῦ τοῦ Β. Κουζέν, τὸν ὁποῖον κατηγορεῖ ὅτι χωρίζει αὐθαιρέτως τὸ νοούμενον ἀπὸ τοῦ νοοῦντος. Ἐν τούτοις εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ἐκλεκτικός, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Λεϊβνιτίου καὶ τοῦ Σέλλινγκ. Ἀσχοληθεὶς καὶ μὲ τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐκαλλιέργησεν αὐτὴν γονίμως. Σπουδαιότερα ἀρχαιολογικὰ ἔργα του εἶναι: «Venus de Milo» (Paris 1871), «Les monuments de Murrhine et les bas-reliefs funéraires de Grecs» κτλ. —Ω.

Ραβαλπίντι (Rawalpidi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεντζάμπ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς, κειμένη ἐπὶ παραποτάμου τοῦ ποταμοῦ Σόχαν. Κάτ. (1921) 101.142. Εἶναι ἰδίως γνωστὴ ὡς ὁ μεγαλύτερος βρεττανικὸς στρατιωτικὸς σταθμὸς τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἡ κλεὶς τοῦ συστήματος ἀμύνης τῶν βορειοδυτικῶν ἰνδικῶν συνόρων. Ἔχει ὁπλαστάσιον, ἐργοστάσιον σιδηροδρομικῶν ἀτμομηχανῶν, μέγα ζυθοποιεῖον καὶ σιδηροχυτήριον. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν Ἰνδιῶν, ἐνταῦθα παρεδόθησαν οἱ ἐπαναστατήσαντες Σίκι τῷ 1849, κατόπιν τῆς ἥττης των παρὰ τὸ Γκουζαράτ.

Ἡ ὁμώνυμος περιοχὴ ἔχει ἔκτασιν 40.000 τετρ. χλμ. καὶ κατ. (1921) 569.224, κατὰ τὸ πλεῖστον Μωαμεθανούς. Ἀποτελεῖται κατὰ μέγα μέρος ἐξ ὀροπεδίου διαυλακουμένου ὑπὸ φαράγγων. Καλύπτεται ὑπὸ πολλῶν δασῶν καὶ παράγει σῖτον καὶ κέγχρον. Η. Π. Γ.

Ραβάνα *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Τρομερὸς γίγας ἔχων 10 κεφαλάς, 20 βραχίονας καὶ 4 πόδας, ἓν τῶν κυρίων προσώπων τοῦ ἰνδικοῦ ἔπους «Ραμαγιάνα». Φέρεται ὡς βασιλεὺς τῶν Ραξάσας, υἱὸς τοῦ Βισράβας καὶ ἔγγονος τοῦ Πουλάστυα, βασιλεύων ἐν Λάνκᾳ ἢ ἐν Κεϋλάνῃ. Ἐπὶ 10.000 συνεχῆ ἔτη ὑπεβλήθη εἰς τοιαύτας δοκιμασίας, θυσιάζων καθ' ἑκάστην χιλιετηρίδα καὶ ἀνὰ μίαν κεφαλήν, ὥστε ἐπέτυχε τέλος παρὰ τοῦ Βράχμα νὰ καταστῇ ἄτρωτος ἀπὸ πάσης προσβολῆς θεῶν ἢ δαιμόνων. Πνεῦμα ὢν τοῦ κακοῦ, ἐπωφελήθη τοῦ δώρου τούτου διὰ νὰ κατατυραννῇ τὸν κόσμον, μηδ' αὐτῶν τῶν θεῶν ἐξαιρουμένων. Τέλος ὁ Σίβα, ἐνσαρκωθεὶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ραμά, ὅταν ὁ Ραβάνα ἐπεχείρησε νὰ ἀπαγάγῃ τὴν πιστήν του σύζυγον Σιτά, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς στρατιᾶς πιθήκων, τὸν κατεδίωξε μέχρι τῆς νήσου του καὶ μονομαχήσας τὸν ἐφόνευσεν. Η.Π.Γ.

ραβάναστρον (τό), ἢ ***ραβανάστρα*** (ἡ), ἢ καὶ ***σερίντα***. Ἔγχορδον ὄργανον μετὰ τόξου, ἰνδικῆς καταγωγῆς. Φέρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δύο χορδάς, χορδισμένας κατὰ πέμπτας, καὶ παρουσιάζει τὸ περίεργον ὅτι τὸ τόξον εὑρίσκεται πάντοτε μεταξὺ τῶν δύο χορδῶν, τὰς ὁποίας τρίβει, τοῦ ἐκτελεστοῦ σύροντος αὐτὸ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ τὰ ὀπίσω. Σήμερον τὸ ραβάναστρον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν Ἰνδῶν ἐπαιτῶν. Γ. Σ.

ραβάνι (τό), καὶ ***ρεβάνι***· δημοτ., εἶδος βαδίσματος τῶν ὑποζυγίων, στρωτὸν βάδισμα.

ραβανὶ (τό)· εἶδος γλυκίσματος· βλ. λ. *ρεβανί*.

Ραβάνιτσα. Ἱστορικὴ μονὴ τῆς Σερβίας, κτισθεῖσα παρὰ τὸν ποταμὸν Ραβάνα τῷ 1370 ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σέρβων Λαζάρου, καὶ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Εἰς αὐτὴν τῷ 1445 κατέφυγον οἱ περίοικοι καὶ

Digitized by Google

ιατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ταρ' αὐτῶν καὶ ἐπηκο- **Θ. Β.**

Ιαῦρος. Σχολαστικὸς φι- κουΐνου καὶ ἀρχιεπίσκο- τῷ 784 καὶ ἀποθανὼν ἀρχῆς τῆς σχολῆς τῆς δειξε, καὶ θεωρεῖται καὶ τῆς θύραθεν σοφίας ἐν ονα. Τὰ ἔργα του ἐξε- ωνία εἰς ἓξ τόμους. Με- ι μία τεραστία πραγμα- «De universo», ἡ ὁποία ροφορίας περὶ τῆς πνευ- ὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Ἄλλα ημα εἰς τὴν «Εἰσαγωγὴν» εἰς τὸ «Περὶ ἑρμηνείας» Ο Ραβάνος ὡς φιλόσο- τοκρατικὴν σχολὴν (πο- **— Ω.**

ia) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ζέντι τῆς Σικελίας. Κάτ. ικὸν κέντρον καὶ διεξά- ρῶν, φυστικίων καὶ ἀμυ- **Μ. Δ. Β.**

Ruska) *[Γεωγρ.].* Πόλις Γαλικία, ἐπὶ τοῦ ποτα- τῆς Λεμβέργης. Κεῖται γραμμῆς Λεμβέργης — ιτὰ τὸν Παγκόσμιον πό- τὴν πόλιν σοβαραὶ μά- στριακῶν (1914). **Η. Π. Γ.**

., γραμματάκι, ἐρωτική , παλαιοτ. *ραούσιον* καὶ

σήμεραν χρησιμοποιεῖται ωνον, χαρακτηρίζουσα τὴν τευμένων, ἐφ' ὅσον αὐτὴ ος μᾶλλον παρὰ αἰσθημα- αντᾷ ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν σίαν ὅλως διάφορον τῆς εἰς πρωτόγονον τρόπον παιδεύτοις βαρβάροις. «Οἱ ματοι καὶ ἀμαθεῖς πολλά, α ποιοῦντες διὰ ξύλων ἠρί- ταῦτα, ἅπερ ἠρίθμουν, καὶ ἱ λογαριασμοῦ, ραυάσια, ἤτοι λιτικὴ Κωνσταντινουπόλεως, οδος αὐτὴ τῆς ἀριθμήσεως πανομοιότυπος καὶ χρη- ον ἔτι εἰς ἀπομεμακρυ- Ἑλλάδος, ὑπὸ τῶν ἀρτο- **Α. Γ. Φ.**

εωγρ.]* βλ. *Ἀμμάν.*

σις (=πολύ μου, μέγα μου), μῆς καὶ σεβασμοῦ ἕνεκεν, ωτῆρος οἱ διδάσκαλοι τοῦ τῷ χρόνῳ ἀπέβη ἡ φρά- θρησκευτικοῦ διδασκάλου, ὴν ἔννοιαν ταύτην καὶ εἰς (*Ἰω.* γ' 26) καὶ εἰς τὸν *Μάρκ.* θ' 5, *Ἰω.* α' 38 *κλπ.*). ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Μίσνᾳ ῆς ἐποχῆς τοῦ Σωτῆρος, ὸ τὴν ἑβραϊκὴν αὐτοῦ μορ- ὐαγγελίοις τοῦ Ματθαίου. Ἰωάννου, συνηθέστερον ο' αὐτοῖς διὰ τοῦ ἰσοδυνά- ε, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τοῦ Λουκᾶς οὐδέποτε μεταχει- ποδίδει αὐτὸ εἴτε διὰ τοῦ *ἐπιστάτα.* Παρὰ τοῖς Ἑ- ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ τίτλος οῦ ἑβραϊκοῦ ἐπιθέτου *ραβ* τὸ ὡς τίτλος θρησκευτι- τερον κατὰ τοὺς χρόνους *ραββὰν* ἢ *ραββόν.* **Π. Ι. Μ.**

ἡ, τὸ ἀξίωμα τοῦ ραββίνου.

όν' ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν νου.

ξις παράγεται ἐκ τοῦ *ραββὶ* εῖται κατὰ τοὺς νεωτέρους ῶν θρησκευτικῶν λειτουρ- ύντων ἔργον εἶναι ἡ θρη- τε τῇ συναγωγῇ καὶ τῷ διαφόρων θρησκευτικῶν νσις τῶν ἰουδαϊκῶν κοινο- προΐσταται ἑκασταχοῦ ὁ *ραββῖνος.* Ἐνῷ ἐν παλαιοτέ- γνῶσις τοῦ νόμου, ἵνα διά αββῖνος, σήμερον ἀταιτοῦν- ει, ἀνώτερα προσόντα (πτυ- ἱερατικῆς σχολῆς). **Π. Ι. Μ.**

ος' *Ἐδέσσης.* Ἐγεννήθη κατὰ νος ἐν Συρίᾳ, παρὰ τὸ Χα- λέπιον. Περὶ τὸ 400 ἐκάρη μοναχὸς καὶ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν, ἀπελθὼν εἰς τὴν ἔρημον, διῆγε τὸν βίον ἐν προσευχῇ καὶ μελέτῃ. Τῷ 411, ἀποθανόντος τοῦ ἐπισκόπου Ἐδέσσης Διογένους, ἐχειροτονήθη διάδοχος αὐτοῦ. Κατεπολέμησε τοὺς αἱρετικούς, οἵτινες ἐτάραττον τὴν Ἐκκλησίαν Ἐδέσσης, ἀνεκαίνισε καὶ ὠργάνωσε τὸ νοσοκομεῖον τῆς πόλεως καὶ ἱδρύσας ἕτερον χάριν τῶν γυναικῶν, ὑπεχρέωσε μοναχὰς καὶ μοναχοὺς νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς νοσοκόμοι. Μετασχὼν τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου (431), ἐγένετο θαυμαστὴς καὶ ὀπαδὸς τοῦ Κυρίλλου καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν τὸ «Περὶ ὀρθῆς πίστεως» ἔργον του. Ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 19 Φεβρουαρίου.

Τὰ ἅπαντα τοῦ Ραββουλᾶ, τά τε ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ τὰ ἐν τῇ συριακῇ γλώσσῃ, ἤτοι ἐπιστολάς, κανονικὰς διατάξεις, ὕμνους κλπ., ἐξέδωκεν ὁ Overbeck «S. Ephraemi Syri, Rabulae episcopi Edesseni, Balaei aliorumque opera selecta» (Oxonii 1865). **Ε. Γ. Π.**

Ραβδᾶ, μονή —. Οὕτω καλεῖται τὸ ἐν Καρυαῖς τοῦ Ἄθω κελλίον Παργάρικον (Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου), ἀνῆκον εἰς τὴν κυρίαρχον μονὴν Παντοκράτορος. **Τ. Ε. Ε.**

—**Ραβδᾶς, Νικόλαος ὁ Σμυρναῖος.** Ἕλλην μαθηματικὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (βλ. λ. *Ἀρτάβασδος).*

ραβδί (τό)' δημοτ., μικρὰ ράβδος, βακτηρία, κοιν. *μπαστούνι* : «τἰς ἔφαγε μὲ τὸ ραβδί».

ραβδίζω' κτυπῶ, πλήττω διὰ τῆς ράβδου' || συνήθ., ἐπὶ δένδρου, τινάσσω ἀποσπῶ τοὺς καρποὺς διὰ τῆς ράβδου, διὰ τῆς ραβδιστῆρος: «ραβδίζω τὶς ἐλιές, — τὰ καρύδια».

ραβδίον (τό), καὶ **ραβδί'** μικρὰ ράβδος' || συνεκδ., πᾶν τὸ ἔχον σχῆμα μικρᾶς ράβδου.

—*[Ἀνατομ.]* Ἡ ἐξωτάτη τῶν στιβάδων τῆς ὀπτικῆς μοίρας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κωνίων καὶ τῶν ραβδίων, δι' ὧν καὶ μόνων ἀντιλαμβανόμεθα τοῦ φωτός. Τὰ ραβδία εἶναι ἐπιμηκέστερα τῶν κωνίων καὶ πολυπληθέστερα, διότι πέριξ ἑνὸς κωνίου ἀπαντῶσι 3—4 ραβδία, πλὴν ἐν τῷ κεντρικῷ βοθρίῳ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, ἔνθα ἐλλείπουσι ραβδία καὶ μόνον κωνία ἀπαντῶσι. Τὰ ραβδία εἶναι τὰ ὄργανα τῆς ἐν τῷ ἀμυδρῷ φωτὶ (τῷ λυκόφωτι) ὁράσεως, καθ' ἣν δὲν ἀντιλαμβανόμεθα χρωμάτων, ἀλλὰ μόνον διακρίνομεν λευκὸν καὶ μέλαν. Ὅτι δὲ τὰ ραβδία εἶναι κυρίως κατὰ τὴν ἐν ἀμυδρῷ φωτὶ ὅρασιν ἐνεργά, συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐκ τῶν νυκτοβίων ἢ ἐν ἀμυδρῷ φωτὶ βιούντων ζῴων τὰ ραβδία ἐπικρατοῦσιν, ἐνῷ τὰ κωνία (δι' ὧν ἀντιλαμβανόμεθα τῶν χρωμάτων καὶ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας) σπανίζουσιν ἢ ἐντελῶς ἐλλείπουσιν, οὗ ἕνεκα τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι μόνον νυκτάλωπα. **Ι. Π.**

ραβδιονίτης (ὁ) (Rhabdionit) / *Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ μαγγανίου, MnO_2, ἄμορφον. Χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς σίδηρον, χαλκὸν καὶ κοβάλτιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Nischne Tagilsk. **Γ. Β.**

Ράβδιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις ὀχυρὰ τῆς Β. Μεσοποταμίας, κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Περσίας καὶ πλησίον τῆς πόλεως Σισάρανα (νῦν Seirwan) ΒΑ. τῆς Νισίβεως (Νισιμπίν), τὴν ὁποίαν, ἀτείχιστον οὖσαν, περιέβαλε διὰ τείχους ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) καὶ «ἀπρόσοδον αὐτὴν πεποίηκε». Ἐπίσης, ἐπειδὴ ὑπέφερεν ἐκ λειψυδρίας «τηνικάδε τῶν ὑδάτων εἰργάσατο δύο . . . ὡς μὴ τοῦ ὕδατος πιεζόμενοι τῇ ἀπορίᾳ εὐάλωτοι εἶεν» (*Προκ.* Περὶ κτισμ. IV, 12—14). **Α. Θ. Σ.**

ράβδισμα (τό)' δημοτ., τὸ τίναγμα τῶν καρπῶν διὰ ράβδου: «οἱ ἐλιές—, τὰ καρύδια θέλουν ράβδισμα».

ραβδισμὸς (ὁ)' τὸ διὰ τῆς ράβδου ἢ παρεμφεροῦς ἄλλου ὀργάνου (ροπάλου, βέργας) κτύπημα, ἰδίᾳ τὸ καταφερόμενον ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων' || ποινὴ διὰ ραβδισμῶν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *ραβδισμὸς* εἶναι ποινή, συγγενὴς πρὸς τὴν μαστίγωσιν ἀλλὰ διάφορος αὐτῆς, εὑρίσκεται δ' ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐφήρμοζον αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν ἐπουσιωδῶν παραπτωμάτων καὶ μικρῶν ἀδικημάτων. Οἱ Ἀσσύριοι ἐχρησιμοποίουν τὸν ραβδισμὸν ὡς ποινὴν ἐπανορθωτικὴν κατὰ τῶν δούλων καὶ τῶν αἰχμαλώτων, ὁ δὲ μωσαϊκὸς νόμος καθιέρωσε παρ' Ἰουδαίοις τὸν ραβδισμὸν ὡς τὴν συνηθεστέραν σωματικὴν ποινήν. Οἱ ραβδιζόμενοι ἐξηπλοῦντο χαμαὶ καὶ ἐδέχοντο τὰ κτυπήματα ἐπὶ τῶν νώτων, παρουσίᾳ τοῦ δικαστοῦ, ἀμέσως μετὰ τὴν δίκην, καὶ κρατούμενοι παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν κατὰ τε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας' τὰ κτυπήματα ἔδει νὰ εἶναι τὸ πολὺ τεσσαράκοντα (συνήθως 13 ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἀνὰ 13 ἐπὶ ἑκάστου τῶν ὤμων), ὅτε δὲ εἰσήχθη παρ' Ἰουδαίοις ἡ μαστίγωσις, ἐδίδοντο μόνον 39 ραβδισμοὶ ἢ μαστιγώσεις («παρὰ μίαν τεσσαράκοντα»), ἐκ φόβου ὑπερβάσεως τῶν νενομισμένων. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ράβδοι αἰχμηραὶ ἢ μετὰ κόμβων, ἡ ποινὴ δὲ οὐδόλως ἐθεωρεῖτο ἐξευτελιστική' ὑπέκειτο εἰς αὐτὴν καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ μέγας ἀρχιερεὺς (διὰ παραβάσεις τῆς τελετουργικῆς νομοθεσίας), δυνάμενος ἀμέσως μετὰ τὸ ξυλοκόπημά του νὰ συνεχίσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι αἱ ἐκ τῶν σωματικῶν ποινῶν καλούμεναι «πληγαὶ» (κτυπήματα) ἐξετελοῦντο μᾶλλον διὰ μαστιγίου, τῆς ράβδου χρησιμοποιουμένης ὀλιγώτερον καὶ ἐπὶ δούλων καὶ παίδων παρὰ τῶν κυρίων, γονέων καὶ διδασκάλων. Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίουν τὸν ραβδισμὸν ὡς ἁπλῆν πειθαρχικὴν ποινήν. Μέχρι θανατώσεως ἐφηρμόζετο ὁ ραβδισμὸς ἐπὶ ψευδομαρτύρων, κλεπτῶν, λιβελλογράφων, λιποτακτῶν κ. ἄ., ἀπὸ δὲ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων κατέστη συμπληρωματικὴ ποινὴ τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὰ μεταλλεῖα ἢ τὰ δημόσια ἔργα καταδίκων, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν ἀξιωματούχων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο ποινὴ συνηθεστάτη ἁπανταχοῦ τῆς Δύσεως, ἐκτελουμένη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων διὰ κλάδου μηλέας (κατὰ φραγκικὸν ἔθος), διὰ τοῦ ἀκοντίου τῆς ἀλαβάρδας, τοῦ ξύλου τοῦ τυφεκίου, τῆς σπάθης κ. ἄ. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ρωσίᾳ διετηρεῖτο μέχρις ἐπ' ἐσχάτων. Εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς λαοὺς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κατ' ἐξοχὴν σωφρονιστικὸν μέσον. Ἐν Κίνᾳ διατηρεῖται ὁ ραβδισμὸς («πὰν-τσὶ») μέχρι τῆς νῦν' ἐν Ἰνδίαις εἶναι ποινὴ ἰδιαιτέρως ἐπιβαλλομένη διὰ τὰς κλοπὰς καὶ ἐκτελουμένη διὰ ράβδων μπαμποῦ ἢ σιδήρου. Ἐν Περσίᾳ ραβδίζονται καὶ αὐτοὶ οἱ ἀξιωματοῦχοι, ὑποχρεούμενοι μετὰ τὸν ραβδισμὸν νὰ εὐχαριστήσουν διὰ τὴν ποινὴν τὸν μονάρχην. Ἐν Ἑλλάδι ὁ ραβδισμός, καταργηθεὶς πλέον, ἦτο κατάλοιπον τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως καὶ τῶν τουρκικῶν ἐθίμων. Ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῷ σχολείῳ ἡ διὰ τῆς ράβδου κάκωσις τῶν παλαμῶν καὶ τῶν κνημῶν ἦτο ἐπίσης, ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων μέχρις ἐσχάτων, σύνηθες μέσον σωφρονισμοῦ, ἐν Ἑλλάδι δὲ καὶ μεταπολεμικῶς ἔτι ὑφίστατο ἐνιαχοῦ τὸ σύστημα τῆς τιμωρίας τοῦ μαθητοῦ διὰ ραβδισμῶν. Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ λίαν ἐνωρὶς ἐθεωροῦντο οἱ ραβδισμοὶ καὶ αἱ μαστιγώσεις (virgarum verbera flagellatio) ὡς ἑκούσια μαρτύρια, γινόμενα κατ' ἀπομίμησιν τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ ἐπεκράτησεν ἐν αὐτῇ ἡ θεωρία τοῦ ἀναγκαίου ἐκτὸς τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς ποινῆς πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἐπεβάλλοντο οὗτοι κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ἐξομολογούντων κληρικῶν εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους, μετὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μετανοούντων εἰς ἑαυτοὺς πρὸς πλήρη ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν των. Αἱ ὁμαδικαὶ μαστιγώσεις καὶ αἱ ἱεραὶ πορεῖαι τῶν μαστιγουμένων ἤρχισαν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, σπουδαιότεραι δὲ τούτων εἶναι αἱ γενόμεναι τῷ 1260 καὶ τῷ 1348. Ἐνῷ κατ' ἀρχὰς περιωρίζοντο αὗται ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἐξηπλώθησαν εἶτα καὶ εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης δυτικὰς χώρας καὶ δὴ τὰς Ἰνδίας, τὴν Περσίαν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ τὴν Ἀμερικήν. Οἱ ἡγούμενοι διάκεινται εὐνοϊκῶς πρὸς τὰς πορείας ταύτας, ἐνῷ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία πολλάκις ἀπηγόρευσεν αὐτάς. Παρὰ ταῦτα καὶ μέχρι τῆς σήμερον, εἰ καὶ σπανίως, γίνονται τοιαῦται.

—*[Γεωργ.]* Ὁ *ραβδισμὸς* χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν διαφόρων δένδρων. Κυρίως διὰ ραβδισμοῦ συλλέγονται τὰ κάρυα, τὰ λεπτοκάρυα καὶ αἱ ἐλαῖαι. Ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, ἡ συλλογὴ τῶν ἀνωτέρω καρπῶν δέον νὰ γίνηται διὰ κινήσεως τῶν κλάδων τῶν δένδρων, διότι διὰ τοῦ ραβδισμοῦ καταστρέφονται οἱ καρποφόροι ὀφθαλμοὶ τοῦ φυτοῦ. **Δ. Ν. Π.**

ραβδιστήρα (ἡ)' δημοτ., μακρὰ ράβδος χρησιμοποιουμένη διὰ τὸ ράβδισμα τῶν καρπῶν, ἰδίᾳ ἐλαιῶν καὶ καρύων.

ραβδίτης (ὁ) (Rhabditis) *[Ζῳολ.].* Γένος νηματωδῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγκυλιλλουλιδῶν.* Τὸ εἶδος Rhabditis brevispina προκαλεῖ πληγὰς εἰς τὰ ὑπόγεια μέρη τῶν φυτῶν κρόκου, γερανίου, πετουνίας, κολεοῦ, τὰ ὁποῖα μαραίνονται. Τὸ Rhabditis brassicae προσβάλλει καὶ προκαλεῖ τὴν σῆψιν τῶν τεύτλων, ὅταν ταῦτα εἶναι ἤδη πληγωμένα ἐπιφανειακῶς. Ἐπὶ ὀρχεοειδῶν ἀνευρέθησαν τὰ εἴδη Rhabditis oxycerca καὶ Rhabditis coronata, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ Rhabditis strongyloides καὶ Rhabditis terricola ἐπὶ κρομμύων. **Ε. Τ. Ε.**

ραβδίτης (ὁ) (Rhabdit) *[Ὀρυκτολ.].* Παραλλαγὴ τοῦ μετεωρικοῦ σιδήρου, περιέχουσα καὶ νικέλιον, κοβάλτιον καὶ φωσφόρον. Ἀπαντᾷ εἰς λεπτὰ βελονίδια ἐντὸς τοῦ σιδήρου τοῦ Braunau. **Γ. Β.**

ραβδόδερμα (τό) *[Παλαιοζῳολ.].* Συνώνυμον τοῦ γένους *κοιλάκανθος* (βλ. λ.).

ραβδόδετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)' ἐπὶ σφαίρας, ἡ μετ' ἄλλης δεδεμένη διὰ σύρματος, κοιν. *μπαλαρμάς.*

ραβδοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)' ὁ ὅμοιος πρὸς ράβδον: «θυρεὸς ραβδοειδής».

Digitized by Google

ραβδοκίδαρις (ἡ) (Rhabdocidaris) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος θαλασσοβιων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κιδαριδῶν ἐνδοβραγχιωτῶν* (ὁλοστόμων) *κανονικῶν ἐχινοειδῶν* ἐχινοδέρμων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἔφερε μακρὰς ραβδοειδεῖς ἢ ἀκανθοειδεῖς ἀκάνθας. Ἡ κυρία ἐξάπλωσις τῶν ζῴων τούτων ἐγένετο κατὰ τὴν ἰουράσιον καὶ τὴν κρητιδικὴν περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Σπανιώτερα εἶναι τὰ ἀπολιθωμένα λείψανά των ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ραβδόκοιλοι (οἱ) (Rabdocoela) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους σκώληκας μὲ σῶμα κυλινδρικόν. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει πλείστας οἰκογενείας, ὧν τὰ 200 περίπου γένη καὶ εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων οἰκογενειῶν τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι αἱ ἑξῆς: *ἀφανοστομίδαι, μακροστομίδαι, μικροστομίδαι, προβοσκιδίδαι, προρρυγχίδαι* καὶ *στροβιλίδαι*. Δ. Ν. Π.

ραβδομαντεία (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ράβδου γινομένη μαντεία, *ραβδοσκοπία* (βλ. λ.).

ραβδόμαντις, *—εως* (ὁ)· ὁ διὰ τῆς ράβδου μαντευόμενος.

ραβδομαχία (ἡ)· ἀγὼν διὰ ράβδου.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ ράβδος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς πρόχειρον ὅπλον ἀμύνης καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐπιθέσεως. Ἐν Γαλλίᾳ, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ προτελευταίου αἰῶνος, ἡ ραβδομαχία ὑπήχθη εἰς κανόνας καὶ ἀπετέλεσεν ἰδίαν τέχνην. Ἡ ραβδομαχία καὶ ἡ γαλλικὴ πυγμαχία εἶναι ἀσκήσεις συμπληροῦσαι ἡ μία τὴν ἄλλην καὶ δύνανται νὰ διδαχθῶσιν ὁμοῦ. Ἡ ράβδος, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ χειρὸς ἐξησκημένης καθίσταται ὅπλον τρομερόν. Ἀνὴρ ὡπλισμένος μὲ ἰσχυρὰν καὶ δύσθραυστον ράβδον δύναται ἀφόβως οὐ μόνον νὰ ἀντιμετωπίσῃ πολλοὺς συγχρόνως ἐφορμῶντας ἐναντίον του, ἔστω καὶ ὡπλισμένους μὲ ἐγχειρίδιον ἢ ἄλλο οἱονδήποτε ὅπλον κρατούμενον διὰ τῆς χειρός, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀμυνθῇ ἀποτελεσματικῶς ἐναντίον ἐπιθέσεως ἐπικινδύνου ζῴου. Ἀλλ' ἵνα τὸ ἐπιφερόμενον διὰ τῆς ράβδου κτύπημα καταστῇ ταχὺ καὶ ἰσχυρόν, δέον διὰ τὴν ἐπιφοράν του νὰ συνεργασθῶσιν ὁ ὦμος, ὁ βραχίων, τὸ ἀντιβράχιον καὶ ἡ ἄκρα χείρ. Οἱ κατὰ τοιοῦτον τρόπον διδόμενοι ραβδισμοὶ ἐπιφέρονται μακρόθεν καὶ ἡ ἰσχύς των αὐξάνει ἐκ τῆς ἐξ ἀποστάσεως διαδρομῆς τῆς ράβδου καὶ τῆς συγχρόνου ἐνεργείας τῶν μυῶν, οἵτινες συνεργάζονται διὰ τὴν ἐπιφοράν των. Τὸ ἀποτέλεσμα τοιούτου ραβδισμοῦ εἶναι τρομερόν. Ὁ βραχίων κάμπτεται, ἀποσυρόμενος ὄπισθεν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον, ἡ ράβδος διαγράφει τόξον κύκλου καὶ ὡς καταφέρεται, καλῶς διευθυνομένη ἐναντίον ἀντιπάλου, πάντοτε σχεδὸν τὸν θέτει ἐκτὸς μάχης.

Ἡ χρησιμοποιουμένη ράβδος, διά τε τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν ἄμυναν, δέον καὶ εἶναι ἐκ ξύλου κρανέας, μήκους 91—96 ἑκτσμ. καὶ πάχους 22—30 χλστμ., ἀναλόγως τῆς μυϊκῆς ἰσχύος τοῦ χρησιμοποιοῦντος ταύτην. Πολλάκις ἡ ράβδος τῆς ἀμύνης καταλήγει εἰς χαλυβδίνην αἰχμήν, ἥτις τὴν καθιστᾷ ὅπλον τρομερὸν εἰς χεῖρα ἐξησκημένου ἀνδρός. Εἰς τὴν κορυφὴν ἢ φέρει μικρὸν σιδηροῦν σφαίρωμα, χρησιμοποιούμενον καὶ ὡς ἀντίρροπον, ἢ φέρει εἰς ἀπόστασιν 15 ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τῆς κορυφῆς διπλοῦν ἱμάντα, δι' οὗ περῶμεν τὴν πυγμὴν πρὸς ἀσφαλῆ συγκράτησιν τῆς ράβδου.

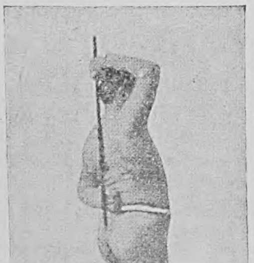

Σχ. 1. *Ραβδισμὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς (θέσις ἀναπαύσεως).*

Ἡ θεωρία τῆς ραβδομαχίας περιλαμβάνει ὀκτὼ κυρίους ραβδισμούς: 1) Ραβδισμὸς κατὰ τοῦ προσώπου τρίτης. 2) Ραβδισμὸς κατὰ τοῦ προσώπου τετάρτης. 3) Ραβδισμὸς κατὰ τοῦ πλευροῦ τρίτης. 4) Ραβδισμὸς κατὰ τοῦ πλευροῦ τετάρτης. 5) Ραβδισμὸς κατὰ τῆς κνήμης τρίτης. 6) Ραβδισμὸς κατὰ τῆς κνήμης τετάρτης. 7) Ραβδισμὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς. 8) Νύξις διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου.

Ραβδισμὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἐκ τῆς ἐν ἀναπαύσει θέσεως, κάμπτοντες τὸν βραχίονα, ὑψοῦμεν τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς καὶ τοποθετοῦμεν τὴν ράβδον διερχομένην ἀριστερὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς κατακάθετον, μὲ τὸ ἄκρον αὐτῆς πρὸς τὰ κάτω (σχ. 1). Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἐκτείνομεν τὸν δεξιὸν βραχίονα κατ' εὐθεῖαν ἐμπρός, προβάλλοντες συγχρόνως καὶ καταφέροντες οὕτω τὴν ράβδον ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀντιπάλου.

Ραβδισμὸς κατὰ τοῦ προσώπου μὲ βῆμα ἐμπρὸς καὶ μὲ βῆμα ὀπίσω. Οἱ ραβδισμοὶ *τρίτης* καὶ *τετάρτης* μὲ βῆμα ἐμπρὸς καὶ μὲ βῆμα ὀπίσω ἐκτελοῦνται ὡς οἱ «κύκλος ὁριζόντιος ἀριστερὰ ἐμπρὸς (τρίτη)» καὶ «κύκλος ὁριζόντιος δεξιὰ ἐμπρὸς (τετάρτη)» (σχ. 2 καὶ 3).

Νύξεις διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου. Τρία εἴδη τοιούτων νύξεων διακρίνομεν: 1) Νύξιν διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου πρὸς τὰ ἄνω. 2) Παρομοίαν πρὸς τὰ κάτω· καὶ 3) Νύξιν διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου κρατουμένης δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Αἱ δύο πρῶται ἐκτελοῦνται ἐκ τῆς θέσεως καὶ διὰ βήματος ἐμπρός, ἐνῷ ἡ τρίτη ἐκτελεῖται μόνον ἐκ τῆς θέσεως. Ἡ πρώτη διευθύνεται κατὰ τοῦ στήθους τοῦ ἀντιπάλου καὶ τοῦ προσώπου, ἡ δευτέρα κατὰ τοῦ στομάχου καὶ τῆς κοιλίας αὐτοῦ καὶ ἡ τρίτη κατὰ τοῦ στήθους καὶ τοῦ στομάχου. Καὶ τὰς τρεῖς ταύτας νύξεις ἐκτελοῦμεν ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς φυλάξεως τρίτης καὶ καταλήγοντες εἰς τὴν φύλαξιν τετάρτης, καθ' ὃν χρόνον νύσσομεν (σχ. 4 καὶ 5).

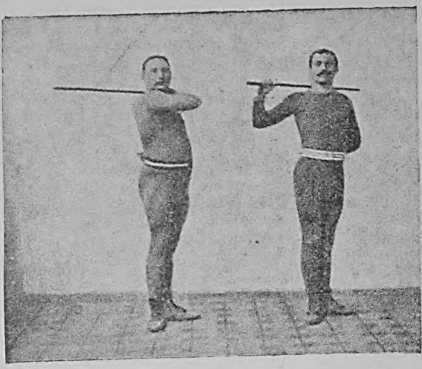

Σχ. 2. *Κύκλος ὁριζόντιος ἀριστερὰ ἐμπρὸς (τρίτη).*
Σχ. 3. *Κύκλος ὁριζόντιος δεξιὰ ἐμπρὸς (τετάρτη).*

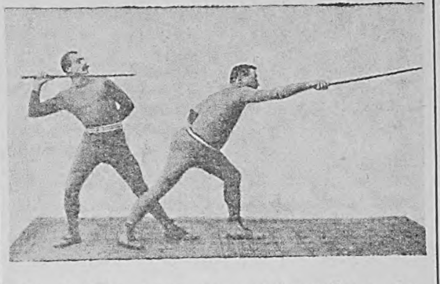

Σχ. 4. *Νύξις ἐκ τῆς θέσεως διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου πρὸς τὰ ἄνω (1ος χρόνος).*
Σχ. 5. *Νύξις ἐκ τῆς θέσεως διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου πρὸς τὰ ἄνω (2ος χρόνος).*

Περιστροφή. Ἐὰν περικυκλωθῇ τις ὑπὸ πλειόνων ἀντιπάλων καὶ ἀναγκασθῇ νὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς περισφίγξεως αὐτῶν, καταφεύγει εἰς τὴν *περιστροφήν*, ἐκτελῶν κύκλον περὶ ἑαυτὸν καὶ ραβδίζων συγχρόνως. Ἡ ἄσκησις αὕτη εἶναι δυσχερής, ἀλλ' ἀπολύτου πρακτικῆς ὠφελείας.

Μακρὰ ράβδος (bâton). Αὕτη διαφέρει τῆς συνήθους ράβδου (canne) κατὰ τὸ μῆκος αὐτῆς, ὅπερ φθάνει τὸ 1 μ. καὶ 50 ἑκατοστ. Ἡ μακρὰ ράβδος κρατεῖται δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν μὲ τὰς πυγμὰς κεκλεισμένας. Ἡ ἀριστερὰ πυγμὴ τοποθετεῖται 5 περίπου ἑκατοστόμετρα ἀπὸ τοῦ χονδροῦ ἄκρου τῆς ράβδου, ἡ δὲ δεξιὰ ἔμπροσθεν καὶ πλησίον τῆς ἀριστερᾶς. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς, αὕτη βασίζεται ἀπολύτως ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς διὰ κοινῆς ράβδου ἀσκήσεως. Τ. Ι. Κ.

ραβδομάχος (ὁ)· ὁ μαχόμενος διὰ τῆς ράβδου, ὁ διὰ τῆς ράβδου ὡς διὰ σπάθης ἀσκούμενος.

ραβδομαχῶ *(—έω)*· εἶμαι ραβδομάχος καὶ ἀσκοῦμαι εἰς τὴν ραβδομαχίαν.

ραβδομύωμα (τό), ἢ ***ραβδομυοβλάστημα***. Οὕτω καθορίζεται νεοπλασματικὸς ὄγκος ἀποτελούμενος ἐκ ραβδωτῶν ἢ γραμμωτῶν μυϊκῶν στοιχείων (βλ. *μύωμα*). Μ. Ν. Κ.

ραβδονία (ἡ) (Rabdonia) *[Βοτ.]*. Γένος ἀλγῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοσπέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δουμοντιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ραβδονόμος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Εἷς τῶν κριτῶν κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας (βλ. λ. *ραβδοῦχος*). Ν.Σ.Λ.

ραβδόπλευροι (οἱ) (Rhabdopleura) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία βρυοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτεροβραγχίων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ὑπαγόμενα εἰς ἐλαχίστας οἰκογενείας, ἀπαντῶντα εἰς τὰ μεγάλα βάθη τῶν βορείων θαλασσῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

ράβδος (ἡ)· ξύλον ἐπίμηκες, χειροπληθὲς ἢ καὶ λεπτότερον, βακτηρία: «ποιμαντορικὴ ράβδος» (βλ. λ. *δικανίκιον*), «στραταρχικὴ ράβδος» (βλ. λ. *στραταρχικὴ* ράβδος), «ράβδος τυφεκίου» (βλ. λ. *ὀβελός*), «ράβδος ἀστυνομικὴ» (βλ. λ. *κλώμπ*), «μαγικὴ ράβδος» τὸ ραβδίον τὸ χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ταχυδακτυλουργῶν, «ποιμενικὴ ράβδος» ἡ κοινῶς *ἀγκλίτσα*, «σιδηροδρομικὴ ράβδος» αἱ σιδηροτροχιαὶ ἐφ' ὧν κινοῦνται αἱ σιδηροδρομικαὶ μηχαναί, «ρυθμικὴ ράβδος» ἡ ράβδος δι' ἧς διευθύνει ὁ ἀρχιμουσικός, κοινῶς *μπαγκέτα*, «ράβδος χιονοδρομικὴ» (βλ. λ. *χιονοδρομικὴ* ράβδος), «ράβδος τοῦ ἐχθροῦ» (βλ. λ. *ἐνδείκτης* ὕψους)· ‖ παροιμ., «ράβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα βρέχει» ἐπὶ ἀσυναρτήτων λόγων· ‖ συνεκδ., πᾶν τὸ ἔχον σχῆμα ράβδου: «χρυσὸς —, ἄργυρος εἰς ράβδους», «ράβδος σιδηροδρομική».

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *ράβδος* ὑπῆρξεν ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων βοηθητικὸν ὄργανον βαδίσεως, συνάμα δὲ τὸ φυσικώτερον ὅπλον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐχρησιμοποίησαν ράβδους πλουσίως διακεκοσμημένας δι' ἀναγλύφων ὀπωρῶν, ἀνθέων, ἀκανθῶν, πτηνῶν κ.ἄ., τὰς παρ' Ἡροδότῳ καλουμένας «σκῆπτρα χειροποίητα». Ἀνάλογοι πολυτελεῖς ράβδοι ξύλιναι, ἐσμαλτωμέναι, μεθ' ἱερογλυφικῶν διακοσμήσεων κλπ. διεσώθησαν πλεῖσται ἐν Αἰγύπτῳ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐχρησιμοποίησαν ἀδιαφόρως τοὺς ὅρους *βάκτρον, βακτηρία, σκῆπτρον, σκίπων, σκυτάλη*, κ.ἄ. Παρ' Ὁμήρῳ ἀναφέρονται ράβδοι (σκῆπτρα) μὲ ἐνθέτους χρυσοῦς ἥλους καὶ ἕλικας, οἱ Δωριεῖς ἐχρησιμοποίησαν τὴν βαρεῖαν σκυτάλην (ἀργότερον εἰσαχθεῖσαν καὶ εἰς Ἀθήνας), οἱ κυνικοὶ φιλόσοφοι *ρόπαλα τοῦ Ἡρακλέους*, οἱ δὲ γυναικοπρεπεῖς νεανίαι ἄλλοτε τὴν πολυτελῆ *περσίδα βακτηρίαν* (ἄλλως καὶ «περσικὸν» ἢ «βακτηρίαν ὀρθήν») καὶ ἄλλοτε, κατὰ πιθηκισμόν, ἀγροίκους ἀκανθωτὰς ράβδους μετὰ ἀκροσιδηρίων· γενικῶς ἡ ράβδος ἦτο γνώρισμα τῶν γερόντων καὶ ἰδίως τῶν ραψῳδῶν (ὅθεν καὶ ἡ φράσις «κατὰ ράβδον ἐπῶν», ἀντὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιήσεώς τινος). Οἱ Ἐτροῦσκοι ἐχρησιμοποίουν πολυτελεῖς εὐθείας ράβδους μὲ πεπλατυσμένην ἢ σφαιρικὴν κεφαλὴν καὶ δακτυλίους, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν τὴν ράβδον (bacillum, baculus, scipia) ἐν μᾶλλον λελογισμένῳ μέτρῳ.

Κατὰ τοὺς Καρολιγγείους χρόνους ἐν χρήσει ἦτο ἡ ἐκ ξύλου μηλέας ράβδος μετὰ ἐπιχρύσου ἢ ἐπαργύρου ράμφους. Τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ χρῆσίς της ἤρξατο διαδιδομένη καὶ εἰς τὰς δεσποίνας τῆς ἀριστοκρατίας, τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἀπετέλει ἤδη τὸ ἀπαραίτητον ἐξάρτημα τοῦ περιπάτου. τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐχρησιμοποιεῖτο πλέον παρ' ὅλων τῶν τά-

Ἡ χρῆσις τῆς ράβδου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
[1=ὀζώδης ἀκανθίνη βακτηρία νεανίου μετὰ δακτυλίων (κατ' ἀγγειογραφίαν)· 2=ράβδος ὁδοιπόρου (ἐξ ἀγγειογραφίας)· 3=ὅμιλος ραβδοφόρων ἐκ τῆς ζῳοφόρου τοῦ Παρθενῶνος.]

Digitized by Google

ατιω-
ὸ τῆς
υρμὸν
ραλὴν
ούρα).
είδικαὶ
αν (βλ.
ἄλλαι
αφικῶν
υς καὶ

ρύτατα
πειτα ἐν
ἢ μετὰ
οσιδήρια
ς Καρο-

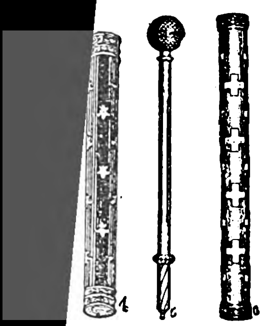

οι.
μαγδαληναίων χρόνων
ράβδων (fascis)· 3=ρά-
ρχικὴ ράβδος· 5=στρα-
όρτσα (βασιλικὴ ὁπλο-
υὴλ Φιλιβέρτου, δουκὸς

μβαρδοῖς ἦτο
ιῶν, κατὰ δὲ
τῶν ἐξεγειρο-
ἡ χρῆσις τῆς
ἐγχειρίδιον ἢ
ραλῆς τῆς ρά-
τῆς ράβδου ὡς
αιοτέρων ἐπο-
μικὴ ράβδος ἢ
ὅπλον τρομε-
χειριστὴς αὐτῆς
τυπήματα ἐντὸς

ον χρόνων ὑπῆρ-
ντοίας ἐξουσίας.
(γαλλ. bâton de
dostab) εἶναι αἱ
κατηγορίαν τῶν
οι τῶν μετέπειτα
δη ἀπὸ τῶν χρό-
οῦ· ἔχουν σχῆμα T
άκτους παραστά-
κ κέρατος ἢ ὀστοῦ
ι ἴσως τὸν βαθμὸν
άβδος ὡς ἱεραρχι-
ρὰ τοῖς ἀρχαιοτά-
ους 1,20—2,00 μ.),
μαίοις ἦτο ἔμβλημα
ατοντάρχων καὶ δι-
πον ἔφερον «βακτη-
ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἐν
των. Ὡς ἔμβλημα
παντᾷ παρὰ Ρωμαί-
κόπων καὶ κηρύκων)
τιανοῖς (*ποιμαντορικὴ*
πατριαρχῶν, παπῶν,
λογος ὑφίσταται καὶ
κχαράμ)». Κατὰ τοὺς
κολούθησεν ὑφιστα-
ουμένη festuca), δι' αὐ-
ῶν ἀξιωμάτων (inve-
φεούδων κτλ. Εἶτα
αρχῶν, κηρύκων κ. ἄ.,
στρατάρχας (*στραταρ-*
σχάτων διὰ τοῦ διαφό-
ν Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ κ. ἄ.
αὐτὴν ἀξιωματικοῦ.
Π. Ν. Π.

ράβδος εἶναι ἐπισημο-
τὸ ἄνω ἄκρον. Ἡ ρά-
α τῶν αὐθεντῶν, μὴ ἐπι-
Ὁ μεταπολεμικὸς βίος,
χρηστον, περιώρισεν ἐν
ρῆσίν της. Τὴν ράβδον
μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἐπισκέ-
ίθουσαν· ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ
τῶν μεγάλων χειμερινῶν
ῶν θεωρείου. Χαιρετῶν-
ρατοῦμεν τὴν ράβδον δι'
ης δι' ἧς ἀποκαλυπτόμεθα.
Τ. Δ.

οἱ φάκελοι τῶν ράβδων
υνδεδεμένοι μὲ πορφυροῦς
εἰς μόνους τοὺς κυρίως ἄρ-χοντας (βλ. λ. *ραβδοῦχος*). Πρὸς δήλωσιν τῶν βαθμῶν τῆς ἐξουσίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν φακέλων ράβδων μετεβάλλετο κατ' ἄρχοντα· ἤτοι ὁ δικτάτωρ εἶχεν 24 φακέλους, ὁ βασιλεὺς καὶ ἕκαστος τῶν ὑπάτων 12, ὁ στρατηγὸς 2 μὲν ἐν τῇ πόλει, 6 δ' ἐν πολέμῳ, τοσούτους δὲ καὶ οἱ ἀντιστράτηγοι (ἀντιπραίτωρες). Κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ὅτε εἰσήχθη τὸ σύστημα τῆς ἐκ περιτροπῆς μηνιαίας ἀρχῆς τῶν ὑπάτων, ὁ κυβερνῶν ὕπατος διεκρίνετο τοῦ ἀργοῦντος συνάρχοντός του διὰ τῆς φράσεως «ὁ ἔχων τὰς ράβδους», ἐπειδὴ μόνου ἐκείνου προεπορεύοντο οἱ 12 ραβδοῦχοι. Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὴν πρώτην ὑπατείαν τοῦ Καίσαρος, τῷ 59 π. Χ. Ὁσάκις δύο τῶν κυρίως ἀρχόντων συνηντῶντο, κατεβίβαζε τὰς ράβδους του ὁ ἔχων ἐλάσσονα ἐξουσίαν· ὁσάκις ἐνεφανίζετο πρὸς τὸν δῆμον οἱοσδήποτε ἄρχων, ἐποίει τὸ αὐτὸ πρὸς τὸν δικτάτωρα οἱ ἄρχοντες προσήρχοντο ὅλως ἄνευ ράβδων.
Ν. Σ. Λ.

— **ράβδος ἀμφίσφαιρος** *[Γυμν.]*. Ἡ μακρὰ σιδηρᾶ ράβδος τοῦ ἀμφισφαίρου, ἤτοι τοῦ βαρέος ἁλτῆρος, ὅστις ὑψοῦται δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Εἰς τὰ ἄκρα τῆς ράβδου ταύτης, ἔνθα εἶναι προσηρμοσμένοι οἱ δύο σιδηροῖ σφαιροειδεῖς ὄγκοι, προστίθενται ἑκάστοτε διάφοροι σιδηροῖ διάτρητοι δίσκοι, ὁσάκις τὸ βάρος τοῦ ἀμφισφαίρου εἶναι ἀνάγκη ν' αὐξηθῇ.
Σ. Γ. Σ.

— **ράβδος τοῦ Ἰακὼβ** *[Ναυτ.]*. Πρωτόγονον ἀστρονομικὸν ὄργανον, χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος διὰ τὰς ὑψομετρήσεις τῶν ἀστέρων. Ἦτο ράβδος τετραγώνου τομῆς, μοιρασμένη ἀπὸ τοῦ ἄκρου της κατὰ τὰς συνεφαπτομένας τοῦ ἡμίσεος τῶν μετρουμένων γωνιῶν, ἐχρησίμευε δὲ ὡς ὀλισθητὴρ μικρότερου κανόνος συμμετρικοῦ καὶ καθέτου ἐπ' αὐτὴν κινουμένου τοῦ κανόνος, τὸ ὕψος ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν διαίρεσιν τῆς ράβδου, καθ' ἣν ὁ μικρὸς κανὼν παρεῖχε πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ, τοποθετημένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς ράβδου, μίαν μὲν σκόπευσιν διὰ τοῦ ἄνω του ἄκρου πρὸς τὸν ἀστέρα καὶ ἑτέραν διὰ τοῦ κάτω ἄκρου του πρὸς τὸν ὁρίζοντα. Κατὰ τὰς ὑψομετρήσεις τοῦ ἡλίου, ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ ὄργανον «σκιαθηρικῶς», συρομένου τοῦ κανόνος εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἡ σκιὰ τοῦ ἄνω ἄκρου του νὰ πίπτῃ ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς ράβδου, ἐνῷ τὸ κάτω ἄκρον ἔδει νὰ εὐθυγραμμῆται μετὰ τῆς αὐτῆς ἄκρας πρὸς τὸν ὁρίζοντα.
Σ. Ε. Λ.

— **ράβδος μαγικὴ** (Wünschelrute). Ράβδος σχήματος Y, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν ἄνθρωποι ἔχοντες ἀπὸ φύσεως τὴν ἰδιότητα νὰ αἰσθάνωνται καὶ ν' ἀνακαλύπτουν τὴν ὕπαρξιν ὑπογείων πηγῶν ὑδάτων ἢ στρωμάτων μετάλλων (βλ. λ. *ραβδοσκοπία*).
Χ. ΣΣ

ραβδοσκαπάνη (ἡ). Ὀρειβατικὴ ράβδος, ἡ διεθνῶς καλουμένη *πιολὲ* (piolet), φέρουσα κατὰ τὸ κάτω ἄκρον σιδηρᾶν αἰχμὴν καὶ κατὰ τὸ ἄνω μι-

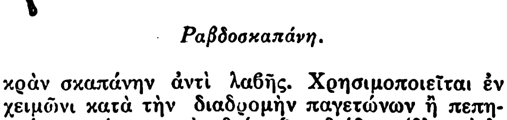

Ραβδοσκαπάνη.

κρὰν σκαπάνην ἀντὶ λαβῆς. Χρησιμοποιεῖται ἐν χειμῶνι κατὰ τὴν διαδρομὴν παγετώνων ἢ πεπηγμένων χιόνων, πρὸς διάνοιξιν διόδου (βλ. καὶ λ. *ὀρειβασία*).
Π. Ν. Π.

ραβδοσκοπία (ἡ), ἡ **ραβδομαντεία**. Ἐκλήθη οὕτως ἡ ὑπὸ εἰδικῶν ἀτόμων ἀνακάλυψις ὑπογείων στρωμάτων ὕδατος ἢ μετάλλων, τῇ βοηθείᾳ μικρᾶς ράβδου.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὰ φαινόμενα τῆς *ραβδοσκοπίας* ὑπῆρξαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωστά, ἀλλὰ ἡ ἐπιστήμη μόλις τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἠσχολήθη μὲ αὐτά. Οὕτω μόλις τῷ 1852 ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἀνέθεσεν εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ φαινομένου.

Τὰ σχετικὰ πειράματα γίνονται ὡς ἑξῆς: Ἄτομά τινα κρατοῦντα εἰς ἑκάστην τῶν χειρῶν των τὸ ἕτερον τῶν σκελῶν μικρᾶς διχαλωτῆς ράβδου, *μαγικῆς* καλουμένης, σχήματος V ἢ Y ἀνεστραμμένου, αἰσθάνονται ὅτι αὕτη, ὁσάκις διέλθῃ ἄνωθεν ὑπογείων στρωμάτων ὕδατος ἢ μετάλλων, ἢ καὶ ὑπογείων σπηλαίων κινεῖται μὲ ἀκατανίκητον δύναμιν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην διεύθυνσιν ἢ καὶ ἀναστρέφεται τελείως. Τὰ ραβδία ταῦτα ἀποτελοῦνται συνήθως ἐκ κλάδου λεπτοκαρυᾶς. Ραβδία ἐξ ἄλλης ὕλης κατεσκευασμένα ἀπεδείχθησαν ὀλιγώτερον ἐπιτυχῆ. Ἄλλοι ραβδομάντεις, ἀντὶ τῆς διχαλωτῆς ράβδου, μεταχειρίζονται μικρὸν ἐκκρεμὲς ἐκ ξυλίνης σφαίρας ἀνηρτημένης ἐκ μικροῦ σπάγγου καὶ τὸ ὁποῖον ἄνωθεν ὑπογείου στρώματος ὕδατος περιγράφει κυκλοτερεῖς κινήσεις (Pendule-Explorateur). Ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι ὅτι τόσον τὸ ὕδωρ, ὅσον καὶ τὰ διάφορα μέταλλα, ἐκπέμπουν ἀκτινοβολίας, αἵτινες εἶναι αἰσθηταὶ μόνον εἰς εὐπαθῆ τινα ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐπηρεαζόμενα θέτουσιν εἰς κίνησιν τὸ ραβδίον ἢ τὸ ἐκκρεμὲς δι' ἀσυναισθήτων μυϊκῶν κινήσεων τῶν χειρῶν των. Τὸ τελευταῖον τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁσάκις ὁ ραβδοσκόπος φορεῖ χειρόκτια μάλλινα ἢ μετάξινα ἢ καὶ ὑποδήματα ἐκ καουτσούκ, οὐδεμία κίνησις τοῦ ραβδίου παρατηρεῖται. Ἡ ἐπιτυχία ἀνακαλύψεως εἶναι διὰ μὲν τὸ ὕδωρ 89%, διὰ τὰ μέταλλα 80%, διὰ τὰ ὑπόγεια σπήλαια 87%, διὰ δὲ τὸν ἄνθρακα 55%. Ἡ ραβδοσκοπία ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐπισήμως ὡς μέσον ἀνακαλύψεως ὑπογείων στρωμάτων ὕδατος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Abbé de Vallemont*, «La physique occulte ou traité de baguette divinatoire» (Παρίσιοι 1693). — *Chevreul*, «De la baguette divinatoire du pendule dit explorateur et des tables tournantes» (Παρίσιοι 1854).— *Mager*, «Les baguettes des sourciers et les forces de la nature» (Παρίσιοι 1920). Πλήρης βιβλιογραφία εἰς τὸ «Kling Kowstroem», «Bibliographie der Wünschelruthe (Munich 1911).
Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

ραβδοσκόπος (ὁ, ἡ)· ὁ διὰ τῆς ράβδου μαντευόμενος ἢ ἀποκαλύπτων τι.

ραβδοσκοπῶ (*—έω*)· εἶμαι ραβδοσκόπος, μαντεύομαι ἢ ἀποκαλύπτω τι διὰ τῆς ραβδοσκοπίας.

ραβδόσφαιρα (ἡ). Ὀνομασία ὀργανισμῶν πολὺ μικροῦ μεγέθους, εὑρισκομένων εἰς τὰς ἰλῦς τῶν πυθμένων βαθυτάτων θαλασσῶν. Ἡ πραγματικὴ θέσις τῶν ὀργανισμῶν τούτων ἐν τῷ ὀργανικῷ κόσμῳ δὲν ἔχει ἀκόμη καθορισθῆ σαφῶς. Ὑπὸ πολλῶν βιολόγων κατατάσσονται εἰς τὰ φύκη. Λεγεται καὶ *κοκκόσφαιρα*.
Γ. Κ. Γ.

ραβδόσωμα (τὸ) *[Παλαιοζωολ.]*· βλ. λ. *γραπτόλιθοι*.

Ράβδου Θεοτόκος *[Βυζαντ.]*. Ναός, κείμενος ἐν τῇ Θ' ρεγεῶνι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὄπισθεν τοῦ Ταύρου, πρὸς νότον καὶ παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος.
Ν. Σ. Λ.

Ραβδούχας (*Ἀπάνω* — καὶ *Κάτω* —) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 198. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1826 ἀπεβιβάσθησαν ἐνταῦθα 800 ἄνδρες ἐξ Ἑλλάδος, Κρῆτες καὶ ἐπίκουροι, πρὸς ἀναζωπύρησιν τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὸν Ἀπάνω Ραβδούχαν ὑπῆρξε μεταλλεῖον αἱματίτου, τὸ ὁποῖον κατεχώσθη ἐκ καθιζήσεως. Εἰς τὸν Κάτω, εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ χωρίου, εἶναι τὸ νέον ἐν ἐνεργείᾳ μεταλλεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξορύσσεται λειμωνίτης ἔνυδρος καὶ εὔθρυπτος.
Γ. Σ.

ραβδουχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ραβδοῦχος, τὸ ἀξίωμα τοῦ ραβδούχου· || τὸ νὰ συνοδεύεταί τις ὑπὸ ραβδούχων.

ραβδοῦχος (ὁ) ἀρχ., ὁ φέρων ράβδον πρὸς κολασμὸν τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀτακτούντων· || *ραβδοῦχοι* (οἱ)· παρὰ Ρωμαίοις, θεράποντες προπορευόμενοι τῶν κυρίως ἀρχόντων, λατ. lictores.

— *[Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο *ραβδοῦχος* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὁ ἔχων ἢ φέρων ράβδον ὡς σημεῖον ἀξιώματος· ὁ δικαστής, ὁ κριτὴς ἀγῶνος, ὁ ἀγωνοδίκης· ὁ θεράπων ἄρχοντος, ὁ φέρων τὴν ράβδον αὐτοῦ, ὁ «ραβδονόμος» καὶ «ραβδοφόρος». Ἐπίσης ραβδοῦχοι ἐκαλοῦντο καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ ἐπιβάλλοντες διὰ τῆς ράβδου των τὴν εὐταξίαν κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας· οἱ ἀλύται τῆς Ὀλυμπίας· αἱ γυναῖκες θεράπαιναι τῆς Οἰνάνθης, μητρὸς τοῦ Ἀγαθοκλέους, ἐν Συρακούσαις.

Παρὰ Ρωμαίοις ὁ ραβδοῦχος ἦτο ὁ ἀναγκαῖος συνοδὸς ἑκάστης πορευομένης Ἑστιάδος, προβαδίζων αὐτῆς. Οἱ Ρωμαῖοι ραβδοῦχοι (lictores) ἦσαν δημόσιοι ὑπηρέται τῶν κυρίως ἀρχόντων, φέροντες ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον τοὺς φακέλους τῶν ράβδων, ἐν αἷς καὶ τὸν πέλεκυν, ἐξ οὗ ὠνομάζοντο καὶ *πελεκυφόροι*, ἵνα μαστιγώνωσι τὸν παρεκτρεπόμενον καὶ φονεύωσι τὸν ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καταδικασθέντα εἰς θάνατον. Οἱ ραβδοῦχοι προεπορεύοντο τοῦ ἄρχοντος, ὁ εἷς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, ἵνα διανοίγωσιν εἰς τὸν ἄρχοντα διάβασιν καὶ προσέχωσιν ὅπως οἱ διαβάται ἀπονέμωσιν εἰς αὐτὸν τὰς τεταγμένας τιμάς. Οἱ ραβδοῦχοι προήρχοντο ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἀπελευθέρων, ὁ δὲ ἡγούμενος τούτων ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν πλησίον πρὸς τὸν ἄρχοντα καὶ ὁ ἄμεσος ἐκτελεστὴς τῶν διαταγῶν αὐτοῦ. Ὁ δικαιούμενος νὰ ἔχῃ ραβδούχους ἄρχων, ἂν περιεφέρετο ἄνευ τοιούτων, ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐμείωνε τὸ κῦρος τῆς ἐξουσίας καὶ ἐλογίζετο ἰδιώτης. Ραβδούχους εἶχον καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν ἰσοτελῶν πόλεων καὶ οἱ ἀντιστράτηγοι ταμίαι τῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ ραβδοῦχοι τοῦ νικητοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ἀνακηρυσσομένου «αὐτοκράτορος», ἐπέστεφον τὰς ράβδους των διὰ δάφνης. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου αἱ φράτραι ἐδηλοῦντο διὰ τοῦ εἰς ἑκάστην τούτων

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΙΝΑΞ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Τόμος	Ε΄	σ.	617α΄	στ.	16	ἀντὶ πατμογράφων ἀνάγν. παλμογράφων
»	»	»	664β΄	»	34	αἱ λέξεις 'Απέθανε τῷ 1925. διαγράφονται
»	Η΄	»	67α΄	»	36	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ θάλαμον ἀνάγν. κάλαμον
»	»	»	67β΄	»	6-7	ἀντὶ κοίλης ἀνάγν. πυλαίας
»	»	»	67γ΄	»	19-20	ἀντὶ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις ἀνάγν. ἐναντία τοῖς ἐναντίοις
»	ΙΒ΄	»	158α΄	»	35	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ 'Οστιρὰν ἀνάγν. 'Ανατολικὸν 'Ιράν.
»	ΙΔ΄	»	436α΄	»	5	ἀντὶ ἐμμηνορραγιῶν ἀνάγν. ἀμηνορροιῶν
»	ΙΣΤ΄	»	117γ΄	»	53	ἀντὶ Γ. Ζ. ἀνάγν. Γ. Β.
»	»	»	825γ΄	»	27	ἀντὶ Λ. ΦΡΑΝΤΖΑΣ ἀνάγν. Λ. ΦΡΑΝΤΖΗΣ
»	ΙΖ΄	»	2β΄	»	11	ἀντὶ Μίκον ἀνάγν. Νίκον
»	»	»	647γ΄	»	36	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Γαζνεσιδῶν ἀνάγν. Γαζνεβιδῶν
»	»	»	658β΄	»	43	ἀντὶ 1879 ἀνάγν. 1829
»	»	»	751α΄	»	10	ἀντὶ Αἰμιλιανοῦ ἀνάγν. 'Αγαθαγγέλου
»	»	»	773γ΄	»	27	ἐκ τῶν κάτω : Μετὰ τὰς λ. τῆς δὲ 3ης πρὸς 'Ιστὶπ πρόσθες τὰς λ. ἅμα ὡς αὕτη θ' ἀποκαθίστατο
»	»	»	937γ΄	»	8	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Πτώματα ἀνάγν. Πτώμαια
»	ΙΗ΄	»	451γ΄	»	2	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ ἀζώτου ἀνάγν. χλωρίου
»	»	»	533γ΄	»	8	ἀντὶ Doma ἀνάγν. Domat
»	»	»	577β΄	»	3	ἀντὶ Σιλεσίας ἀνάγν. Σλέσβιγκ
»	»	»	589β΄	»	31	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Κενυακάνδης ἀνάγν. Κενυαλάνδης
»	»	»	700β΄	»	7	μετὰ τὴν λ. ἀναφέρονται πρόσθες τας λ. ἐν 'Ελλάδι
»	»	»	784α΄	»	15	ἀντὶ ΝΔ ἀνάγν. ΒΔ
»	ΙΘ΄	»	29γ΄	»	40	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Θράκης ἀνάγν. Δράμας
»	»	»	81α΄	»	46	ἀντὶ Σασανίδαι ἀνάγν. 'Αρσακίδαι
»	»	»	276α΄	»		τελευταῖος : μετὰ τὴν λ. χωρίου πρόσθες τὴν λ. Μέρωνος
»	»	»	428β΄	»	2	ἀντὶ εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. ἀνάγν. εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
»	»	»	527γ΄	»	75	ἀντὶ δὲν ἀνάγν. θὰ
»	»	»	528α΄	»	8	» εἰρήνην ἀνάγν. Εὐρώπην
»	»	»	528β΄	»	4	» Γ΄ ἀνάγν. Δ΄
»	»	»	528β΄	»	58	» σημαινόντων ἀνάγν. ὑπὸ σημαινόντων
»	»	»	528γ΄	»	1	» Α΄ ἀνάγν. Γ΄
»	»	»	528γ΄	»	45	» εὔλογον ἀνάγν. ἔλλογον
»	»	»	529β΄	»	14	» «εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἀνάγν. εἰδικὴ «ἐπιτροπὴ
»	»	»	530β΄	»	13	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ 1331 ἀνάγν. 1931
»	»	»	531α΄	»	37	» » » ἀντὶ του ἀνάγν. της
»	»	»	531γ΄	»	31	ἡ λ. Duanière διαγράφεται
»	»	»	537β΄	»		τελευταῖος, ἀντὶ 1874 ἀνάγν. 1774
»	»	»	558α΄	»	31	ἀντὶ τρίζοντες, ρόγχος, ἀνάγν. τρίζοντες ρόγχοι
»	»	»	570γ΄	»	42	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ 1896 ἀνάγν. 1906
»	»	»	584γ΄	»	4—8	ἡ φράσις : Κατὰ τὴν περίοδον. . . μέχρι τῆς λ. σύμβουλος αὐτῆς. διαγράφεται.
»	»	»	584γ΄	»	10	μετὰ τὴν λ. 'Ελλην πρόσθες τὴν λ. πολιτικὸς
»	»	»	584γ΄	»	22—24	ἀντί : Τελειοποιηθεὶς βραδύτερον ἐν τῇ ἐν Βρουνσβίκη τῆς Γερμανίας ἀνωτάτη σχολῇ πολιτικῶν μηχανικῶν ἀνάγν. Διπλωματοῦχος πολιτικὸς μηχανικὸς τῆς ἐν Βρουνσβίκη τῆς Γερμανίας ἀνωτάτης σχολῆς
»	»	»	671γ΄	»	49	ἀντὶ τῆς Κανέτας ἀνάγν. τοῦ 'Εμὶν 'Αγᾶ
»	»	»	691β΄	»	33	ἀντὶ κακὸν ἀνάγν. καινὸν
»	»	»	750α	»	3	ἐκ τῶν κάτω : μετὰ τὴν λ. Περσῶν πρόσθες τὰς λ. Ξέρξου Α΄ καὶ ἀδελφὴ
»	»	»	750α΄	»		τελευταῖος, ἀντὶ ἀδελφὴ ἀνάγν. θεία
»	»	»	837α΄	»	14	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ 1921 ἀνάγν. 1922
»	»	»	880α΄	»	1	ἀντὶ ἀρχηγὸς τοῦ πρώτου στρατιωτικοῦ σώματος ἀνάγν. διοικητὴς τῆς 1ης μεραρχίας
»	»	»	880α΄	»	3—4	Μετὰ τὰς λ. ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καvροπμπέρ. πρόσθες 'Από Μαΐου 1855 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν συμμαχικῶν στρατῶν
»	»	»	880α΄	»	4	ἀντὶ τῆς φράσεως Κατέλαβε κλπ... Μαλακὼφ ἀνάγν. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μακμαὸν ἅλωσιν τοῦ περιφήμου φρουρίου Μαλακώφ, ἐξηνάγκασε τοὺς Ρώσους (Σεπτέμβριος 1855) νὰ καταλίπωσι πάσας τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς Σεβαστουπόλεως θέσεις.
»	»	»	922β΄	»	19	ἀντὶ κοιλὰς ἀνάγν. στενωπὸς
»	»	»	922β΄	»	23	'Ο ἀριθμὸς 1913 διαγράφεται.
»	»	»	955α΄	»	14—8	ἐκ τῶν κάτω : 'Η περίοδος ἀπὸ τὰς λ. 'Η περιδερὶς διαιρεῖται ... μέχρις τῶν λ. ἐξ ἁπλοῦ ἐνίοτε σχοινίου διαγράφεται.
»	Κ΄	»	14α΄	»	50	ἀντὶ Φραγκίσκος. Γάλλος ἀνάγν. Φορτουνᾶτος. 'Ιταλὸς
»	»	»	45α΄	»	6	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ μικροσκοπικῶς ἀνάγν. μακροσκοπικῶς
»	»	»	45α΄	»	3	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ μικροσκοπικὴν ἀνάγν. μακροσκοπικὴν
»	»	»	83γ΄	»	32	ἀντὶ Τουρκίας ἀνάγν. Ρωσίας
»	»	»	83γ΄	»	19	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ 1657 ἀνάγν. 1857
»	»	»	83γ΄	»	7	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Περσίᾳ ἀνάγν. Τουρκίᾳ
»	»	»	84β΄	»	46	» » » ἀντὶ Τέζδ ἀνάγν. Γέζδ
»	»	»	85γ΄	»	38—39	ἀντὶ Περσίᾳ ἀνάγν. Ἰνδίᾳ
»	»	»	86β΄	»	4	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Persicus ἀνάγν. Persiens
»	»	»	108β΄	»	15	» » » ἀντὶ ὑγιεινολόγος ἀνάγν. ἰατρὸς
»	»	»	121α΄	»	61	ἀντὶ 1866 ἀνάγν. 1886
»	»	»	188β΄	»	40	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Ἴσκια ἀνάγν. Πιθηκοῦσα
»	»	»	208γ΄	»	36	ἀντὶ Ρωσιας ἀνάγν. Γαλλίας
»	»	»	215α΄	»	41	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ μήκους ἀνάγν. ὕψους
»	»	»	229α΄	»	16	ἀντὶ 350 ἀνάνν. 358
»	»	»	230α΄	»	34	» 1881 ἀνάγν. 1781
»	»	»	366β΄	»	27	ἐκ τῶν κάτω : ἡ λ. Σ. Μωραΐτου διαγράφεται
»	»	»	366β΄	»	26	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ τῷ 1919 ἀνάγν. τῷ 1925
»	»	»	377α΄	»	7—6	» » » ἀντὶ μεσαιωνικῶν ἀνάγν. μεσσηνιακῶν
»	»	»	390β΄	»	22—20	» » » ἀντὶ Καθηγητὴς ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν τοῦ 'Εθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου ἀνάγν. Νομικός, συγγραφεὺς
»	»	»	551γ΄	»	17	ἀντὶ ποταμοῦ. ἀνάγν. ποταμοῦ. Σ. Ε. Α.
»	»	»	555			Χάρτης τοῦ Πόντου : Τὰ ὅρια τοῦ σημερινοῦ Πόντου δὲν κατέρχονται κάτω τοῦ παραλλήλου τῶν 40° Β. πλάτους
»	»	»	566γ΄	»	24	ἀντὶ 1888 ἀνάγν. 1880
»	»	»	566γ΄	»	28	» 1887 » 1888
»	»	»	624α΄	»	6—7	» σκιρρωνοβορρᾶς ἀνάγν. σκιρρωνοζέφυρος
»	»	»	642γ΄	»	33	» 1860 ἀνάγν. 1890
»	»	»	705γ΄	»	12	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ Χουγῆ ἀνάγν. Χουλῆ
»	»	»	782α΄	»	12	» » » ἀντὶ ἱππικοῦ ἀνάγν. πεζικοῦ
»	»	»	809β΄	»	19	ἀντὶ τοῦ νομοῦ Χουδαβεντικιὰρ ἀνάγν. ὁμωνύμου νομοῦ ἄλλοτε λεγομένου καὶ Χουδαβεντικιάρ
»	»	»	837β΄	»	13	ἀντὶ 89 καὶ 97 ἀνάγν 89, 91 καὶ 97
»	»	»	892α΄	»	18	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ ἐπιδράσεων. ἀνάγν. ἐπιδράσεων Κ. Β. ΣΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ

Digitized by Google